Y BIBL CYSSEGR-LAN,

Sef yr Hen

DESTAMENT

A'R

NEWYDD.

II. TIM. III. 16, 17.

Yr holl Scrythur sydd wedi ei rhoddi gan Ysprydoliaeth Ddduw, ac sydd fuddiol i athrawiaethu, i argyoeddi, i geryddu, i hysforddi mewn cyfiawnder:

Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei berffeithio i hob gweithred dda.

444-11-7-38

Printiedig yn *Llundain* gan *Charles Bill*, a *Thomas Newcomb*, Printwyr i Ardderchoccaf Fawrhydi y Brenin ar Frenhines. 1689.

Henwav a Threfn Llyfrav
'R HEN
DESTAMENT A'R NEWYDD,
A Rhifedi Pennodau pob Llyfr.

	Pen.		Pen.
GEneſis	50	Pregethwr	12
Exodus	40	Caniadau Salomon	8
Leviticus	27	Eſay	66
Numeri	36	Jeremi	52
Deuteronomium	34	Galarnad Jeremi	5
Joſua	24	Ezeciel	48
Barnwŷr	21	Daniel	12
Ruth	4	Oſea	14
I. Samuel	31	Joel	3
II. Samuel	24	Amos	9
I. Brenhinoedd	22	Obadiah	1
II. Brenhinoedd	25	Jonah	4
I. Chronicl	29	Micah	7
II. Chronicl	36	Nahum	3
Ezra	10	Habaccuc	3
Nehemiah	13	Zephaniah	3
Eſther	10	Haggai	2
Job	42	Zechariah	14
Pſalmau	150	Malachi	4
Diharebion	31		

LLYFRAU Y TESTAMENT NEWYDD.

	Pen.		Pen.
GAinct Matthew	28	At Timotheus 1.	6
S. Marc	16	At Timotheus 2.	4
S. Luc	24	At Titus	3
S. Joan	21	At Philemon	1
Actau 'r Apoſtolion	28	At yr Hebrꝛaid	13
Yr Epiſtol at y Rhufeiniaid	16	Epiſtol Iaco	5
At y Corinthiaid 1.	16	I. Petr	5
At y Corinthiaid 2.	13	II. Petr	3
At y Galatiaid	6	I. Joan	5
At yr Epheſiaid	6	II. Joan	1
At y Philippiaid	4	III. Joan	1
At y Coloſſiaid	4	Jud	1
At y Theſſaloniaid 1.	5	Datcuddiad Joan	22
At y Theſſaloniaid 2.	3		

LLYFR

LLYFR CYNTAF MOSES, YR HWN A ELWIR GENESIS.

PENNOD. I.

1 *Creadwriaeth néf a daiar,* 3, *a'r goleuni,* 6 *a'r ffurfafen,* 9 *naillduo y ddaiar oddiwrth y dyfroedd,* 11 *a'i gwneuthur yn ffrwythlon,* 14 *yr haul, y lleuad, a'r ſér,* 20 *y pyſcod a'r adar,* 24 *yr anifeiliaid,* 26 *dyn ar lun Duw.* 29 *Ordeinio lluniaeth ac ymborth.*

*Pſ.33.6. Pſ.136.5. Act.14. 15. Act. 17. 24. Heb.11.3. Eccleſ. 18. 1.

YN * y dechreuad y creawdd Duw y nefoedd a'r ddaiar.

2 A'r ddaiar oedd afluniaidd a gwâg, a thywyllwch *oedd* ar wyneb y dyfnder, ac yſpryd Duw yn ymſymmud ar wyneb y dyfroedd.

3 A Duw a ddywedodd, * bydded goleuni, a goleuni a fu.

* 2 Cor. 4. 6. Heb.11.3.

4 A Duw a welodd y goleuni mai dâ *oedd:* a Duw a wahanodd rhwng y goleuni † a'r tywyllwch.

† Hebr. *a rhwng.*

5 A Duw a alwodd y goleuni yn ddydd, a'r tywyllwch a alwodd efe yn nôs: a'r hwyr a fu, a'r borau a fu, y dydd cyntaf.

* Pſ.136. 5. Jerem. 10.12. Jerem. 51. 15.

6 Duw hefyd a ddywedodd, * Bydded ffurfafen yng-hanol y dyfroedd, a bydded hi yn gwahanu rhwng y dyfroedd a'r dyfroedd.

7 A Duw a wnaeth y ffurfafen, ac a wahanodd rhwng y dyfroedd oddi tan y ffurfafen, a'r dyfroedd * oddi a'r y ffurfafen, ac felly y bu.

* Pſ.148. 4. Jer.51. 15.

8 A'r * ffurfafen a alwodd Duw yn nefoedd: a'r hwyr a fu, a'r borau a fu, yr ail dydd.

* Pſ. 33. 7. ac 136. 6. Job. 38. 8.

9 Duw hefyd a ddywedodd, * Caſcler y dyfroedd oddi tan y nefoedd, i'r vn lle, ac ymddangoſed y ſỳch-dîr: ac felly y bu.

10 A'r ſỳch-dîr a alwodd Duw yn ddaiar, a chaſcliad y dyfroedd a alwodd efe yn foroedd: a Duw a welodd mai dâ *oedd.*

11 A Duw a ddywedodd, Egined y ddaiâr egin, *ſef* llyſiau yn hadu hâd, a phrennau ffrwyth-lawn yn dwyn ffrwyth, wrth eu rhywogaeth: y rhai *y mae* eu hâd ynddynt ar y ddaiar: ac felly y bu.

12 A'r ddaiar a ddûg egin, *ſef* lyſiau yn hadu hâd wrth y rhywogaeth, a phrennau yn dwyn ffrwyth, y rhai *y mae* eu hâd ynddynt wrth eu rhywogaeth: a Duw a welodd mai da *oedd.*

13 A'r hwyr a fu, a'r borau a fu, y trydydd dydd.

* Pſ.136. 7. Deut. 4. 19.

14 Duw hefyd a ddywedodd, * bydded goleuadau yn ffurfafen y nefoedd, i wahanu rhwng y dydd † a'r nôs, a byddant yn arwyddion, ac yn dymmorau, ac yn ddyddiau a blynyddoedd.

† Hebr. *a rhwng y.*

15 A byddant yn oleuadau yn ffurfafen y nefoedd, i oleuo ar y ddaiar: ac felly y bu.

16 A Duw a wnaeth ddau oleuad mawrion, y goleuad mwyaf † i lywodraethu y dydd, a'r goleuad lleiaf i lywodraethu y nôs, a'r ſêr *befyd a wnaeth efe.*

† Hebr. *yn rheoli'r.*

17 Ac yn ffurfafen y nefoedd y rhoddes Duw hwynt, i oleuo ar y ddaiar:

18 Ac * i lywodraethu y dydd a'r nôs, ac i wahanu rhwng y goleuni a'r tywyllwch: a gwelodd Duw mai dâ *oedd.*

* Jerem. 31. 35.

19 Ar hwyr a fu, a'r borau a fu, y pedwerydd dydd.

20 Duw hefyd a ddywedodd, * heigied y dyfroedd ymluſciaid byw, ac eheded ehediaid vwch y ddaiar, yn wyneb ffurfafen y nefoedd.

* 2 Eſdr 6. 47.

21 A Duw y greawdd y mor-feirch mawrion, a phob ymluſciad byw, y rhai a heigiodd y dyfroedd yn eu rhywogaeth, a phob ehediad aſcellog yn ei rywogaeth: a gwelodd Duw mai dâ *oedd.*

22 A Duw a'i bendigodd hwynt, gan ddywedyd; * Ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y dyfroedd yn y moroedd, a lluoſoged yr ehediaid ar y ddaiar.

* Pen. 8. 17. ac 9. 1.

23 A'r hwyr a fu, a'r borau a fu, y pummed dydd.

24 Duw hefyd a ddywedodd, Dyged y ddaiar *bob* peth byw wrth ei rywogaeth, yr anifail, a'r ymluſciad, a bwyſtfil y ddaiar wrth ei rywogaeth: ac felly y bu.

25 A Duw a wnaeth fwyſtfil y ddaiar, wrth ei rywogaeth, a'r anifail wrth y rywogaeth, a phob ymluſciad y ddaiar wrth y rywogaeth: a gwelodd Duw mai dâ *oedd.*

26 Duw hefyd a ddywedodd, * Gwnawn ddŷn ar ein delw ni, wrth ein llûn ein hunain: ac arglwyddiaethant ar byſc y môr, ac ar ehediaid y nefoedd, acar yr anifail, ac ar yr holl ddaiar, ac ar bôb ymluſciad a ymlyſco ar y ddaiar.

* Eph. 4. 24. Gen. 5. 1. Gen. 9. 6. 1 Cor. 11. 7. Coloſ. 3. 10. Mat. 19. 4. Deuth. 4. 23.

27 Felly Duw a greawdd y dyn ar ei ddelw ei hun, ar ddelw Duw y creawdd efe ef: * yn wryw ac yn fenyw y creawdd efe hwynt.

* Pſa. 9. 12.

28 Duw hefyd a'i bendigodd hwynt, a Duw a ddywedodd wrthynt, * Ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y ddaiar, a daroſtyngwch hi, ac arglwyddiaethwch ar byſc y môr, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar bob peth byw a † ymſymmudo ar y ddaiar.

† Hebr. *ymlyſco.*

29 A Duw a ddywedodd, Wele mi a roddais i chwi bob llyſieun yn hadu hâd, yr hwn *ſydd* ar wyneb yr holl ddaiar, a phob pren yr hwn *y mae* ynddo ffrwyth pren yn hadu hâd, * i ſod yn fwyd i chwi.

* Gen. 9. 3.

30 Hefyd i bob bwyſtfil y ddaiar, ac i bob ehediad y nefoedd, ac i bob *peth* a ymſummudo ar y ddaiar yr hwn *y mae* † enioes ynddo, *y* † Hebr. *ymaid bywyd* pob llyſieun gwyrdd yn fwyd: ac felly y bu. Mat. 7. 17. Eccleſ. 38. 16.

31 A gwelodd Duw yr hyn oll a wnaethei, ac wele da iawn *ydoedd:* ac felly yr hwyr a ar borau a fu, y chweched dydd.

PEN. II.

Y dydd Sabbath, 2 *dull y creadwriaeth,* 8 *plan*

nu gardd Eden, 10 *a'i hafon.* 17 *gwaharddpren gwybodaeth yn unig,* 19 *Enwi y creaduriaid.* 22 *gwneuthur gwraig, ac ordeinio priodas.*

FElly y gorphennwyd y nefoedd a'r ddaiar, ai holl lu hwynt.

2 * Ac ar y ſeithfed dydd y gorphennodd Duw ei waith yr hwn a wnaethe efe, ac a orphywyſodd ar y ſeithfed dydd oddi wrth ei holl waith, yr hwn a wnaethei efe.

3 A Duw a ſendigodd y ſeithfed dydd, ac a'i ſanctteiddiodd ef: oblegit ynddo y gorphywyſaſe oddi wrth ei holl waith, yr hwn a greaſei Duw iw wneuthur.

4 Dymma genhedlaethau y nefoedd a'r ddaiar, pan grewyd hwynt, yn y dydd y gwnaeth yr Arglwydd Dduw ddaiar a nefoedd:

5 A phob planhigyn y maes cyn ei fod yn y ddaiar, a phob llyſieun y maes cyn tarddu allan: oblegit ni pharaſei yr Arglwydd Dduw lawio ar y ddaiar, ac nid *ydoedd* dyn i lafurio y ddaiar.

6 Onid tarth a eſcynnodd o'r ddaiar, ac a ddyfrhaodd holl wyneb y ddaiar.

7 A'r Arglwydd Dduw a luniaſe y dyn * o † bridd y ddaiar, ac a anadlaſe yn ei ffroenau ef anadl enioes: *a'r dyn a aeth yn enaid byw.

8 Hefyd yr Arglwydd Dduw a blannodd ardd yn Eden o du y dwyrain, ac a oſododd yno y dyn a luniaſei efe.

9 A gwnaeth yr Arglwydd Dduw, i bob pren dymunol i'r golwg, a daiortus yn fwyd, ac i bren y bywyd ynghanol yr ardd, ac i bren gwybodaeth da a drwg, dyfu allan o'r ddaiar.

10 Ac afon a aeth allan o Eden i ddyfrhau yr ardd, ac oddi yno hi a rannwyd, ac a aeth yn bedwar pen.

11 Henw y cyntaf *yw* Piſon: hon ſydd yn amgylchu holl wlâd Hafila, lle *y mae* yr aur.

12 Ac aur y wlâd honno ſydd dda: yno *mae* Bdeliwm, a'r maen Onix.

13 A henw yr ail afon *yw* Gihon: honno ſydd yn amgylchu holl wlâd † Ethiopia.

14 A henw y drydedd afon *yw* Hidecel: honno ſydd yn myned ‡ o du yr dwyrain i Aſyria: a'r bedwaredd afon yw Euphrates.

15 A'r Arglwydd Dduw a gymmerodd y dyn, ac a'i goſododdef yngardd Eden, iw llafurio ac iw chadw hi.

16 A'r Arglwydd Dduw a orchymynnodd i'r dyn, gan ddywedyd, O bob pren o'r ardd gan fwytta y gelly fwytta.

17 Ond o bren gwybodaeth da a drwg, na fwytta o honaw: oblegit yn y dydd y bwytteych o honaw, gan farw y byddi farw.

18 Hefyd yr Arglwydd Dduw a ddywedodd, Nid da bod ydyn ei hunan, gwnafiddo ‡ ymgeledd ‡ cymmwys iddo.

19 A'r Arglwydd Dduw a luniodd o'r ddaiar holl fwyſtfilod y maes, a holl ehediaid y nefoedd, ac a'i dygodd at Adda, i weled pa henw a roddei efe iddynt hwy: a pha fodd bynnac yr henwodd y dyn bob peth byw, hynny *fu* ei henw ef.

20 Ac Adda a henwodd henwau ar yr holl anifeiliaid, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar holl fwyſtfilod y maes: ond ni chafodd efe i Adda ‡ ymgeledd cymmwys iddo.

21 A'r Arglwydd Dduw a wnaeth i drymgwſc ſyrthio ar Adda, ac efe a gyſcodd: ac efe a gymmerodd un o'i aſennau ef, ac a gaeodd gig yn ei lle hi.

22 A'r Arglwydd Dduw a † wnaeth yr aſſen a gymmeraſei efe o'r dyn, yn wraig, ag a'i dug at y dyn.

23 Ac Adda a ddywedodd, Hon weithian *ſydd* aſcwrn o'm heſcyrn i, a chnawd o'm cnawd i: hon a elwir gwraig, oblegit o ŵr y * cymmerwyd hi.

24 O herwydd hyn * yr ymedy gŵr ai dâd, ac ai fam, ac ei glŷn wrth ei wraig: a hwy a fyddant yn un cnawd.

25 Ac yr oeddynt ill dau yn noethion, Adda a'i wraig, ac nid oedd arnynt gywilydd.

PEN. III.

1 Y ſarph yn hudo Efa. 6 Cywilyddus gwymp dyn. 9 Duw yneu holi ac yn eu barnu hwy. 14 Melldigo y ſarph. 15 Addaw yr hâd. 16 Coſpedigaeth dyn. 21 Ei wiſciad cyntaf. 22 A'i fwrw allan o baradwys.

A'R * ſarph oedd gyfrwyſach na holl fwyſtfilod y maes, y rhai a wnaethe yr Arglwydd Dduw, a hi a ddywedodd wrth y wraig, ai ‡ diau ddywedyd o Dduw, ni cheyſch chwi fwytta o bob pren o'r ardd?

2 A'r wraig a ddywedodd wrth y ſarph, O ffrwyth prennau 'r ardd y cawn ni fwytta.

3 Ond am ffrwyth y pren *ſydd* ynghanol yr ardd, Duw a ddywedodd, Na fwyttewch o honaw, ac na chyffyrddwch ag ef, rhac eich marw.

4 A'r ſarph a ddywedodd wrth y wraig, Ni byddwch feirw ddim.

5 Canys gwybod y mae Duw, mai yn y dydd y bwyttaoch o honaw ef, yr agorir eich llygaid, ac y byddwch megis duwiau yn gwybod da a drwg.

6 A phan welodd y wraig mai da oedd *ffrwyth* y pren yn fwyd, ac mai ‡ têg mewn golwg ydoedd, a'i fod yn bren dymunol i beri deall, hi a gymmerth o'i ffrwyth ef, * ac a fwyttaodd, ac a roddes iw gŵr hefyd gyda hi, ac efe a fwyttaodd.

7 A'u llygaid hwy ill dau a agorwyd, a hwy a wybuant eu bod yn noethion, ac a wniaſant ddail y ffigyſ-bren; ac y gwnaethant iddynt arffedogau.

8 A hwy a glywſant lais yr Arglwydd Dduw yn rhodio yn yr ardd, gyd ag awel y dydd, ac ymguddiodd Adda a'i wraig o olwg yr Arglwydd Dduw, ym myſc prennau 'r ardd.

9 A'r Arglwydd Dduw a alwodd ar Addaf, ac a ddywedodd wrtho, Pa le *yr wyt* ti?

10 Yntef a ddywedodd, Dy lais a glyw yn yr ardd ac mi a ofnais, oblegit noeth *oeddwn,* ac a ymguddiais.

11 A dywedodd *Duw,* Pwy a ſynegodd i ti dy fod yn noeth? ai o'r pren y gorchymynnaſwn i ti na fwytteit o honaw, y bwytteaiſt?

12 Ac Adda a ddywedodd, Y wraig a roddaiſt gyd a mi, hi a roddodd i mi o'r pren, a mi a fwytteais.

13 A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth y wraig, Pa ham y gwnaethoſt ti hyn? a'r wraig a ddywedodd; Y ſarph a'm twyllodd, a bwytta a wneuthum.

14 A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth y ſarph; Am wneuthur o honot hyn, melldigediccach *wyt* ti nâ'r holl anifeiliaid, ac nâ holl fwyſt-filod y maes: ar dy dorr y cerddi, a phridd a fwyttei holl ddyddiau dy enioes.

15 Gelynîaeth hefyd a oſodaf rhyngot ti a'r wraig, a rhwng dy hâd ti ai hâd hithe: efe a yſiga dy ben di, a thithe a yſigi ei ſodl ef.

16 Wrth y wraig y dywedodd, Gan amlhau

* Exod. 20. 11. Exod. 31. 17. Heb 4. 4. Deut. 5. 14.

* 1 Cor. 15. 47. † Heb. *llwch.* * 1 Cor. 15. 45.

Eccle. 24. 25.

† Heb. *Cuſh.*

‡ Heb. *Aw, ral'.*

‡ *Gymmerth.* † Heb. *Megis ger bron ef.*

‡ *Gym. merth.*

* Doeth. 2. 24.

‡ Neu *dymunol.*

* 1 Tim. 2. 14. Eccleſ. 25. 24.

† Heb. *adeilad odd.*

* 1 Cor. 11. 8. * Matth. 19. 5. Mar. 10. 7 Epheſ. 5. 31. 1 Cor. 6. 16.

hau, yr amlhaf dy boenau dl a'th feichiogi: mewn poen y dygi blant, a'th ddymuniad *fydd* at dy ŵr, * ac efe a lywodraetha arnat ti.

1 Cor. 11. 34.

17 Hefyd wrth Adda y dywedodd, Am wrando o honot ar lais dy wraig, a bwytta o'r pren am yr hwn y gorchymynnaſwn i ti, gan ddywedyd, Nà fwytta o honaw; melldigedic *fydd* y ddaiar o'th achos di: trwy lafur y bwyttei o honi holl ddyddiau dy enioes.

18 Drain hefyd ac yſcall a ddŵg hi i ti; a llyſiau y maes a fwyttei di.

19 Trwy chwŷs dy wyneb y bwyttei fara, hyd pan ddychwelech i'r ddaiar, oblegit o honi i'th gymmerwyd; canys pridd *wyt* ti, ac i'r pridd y dychweli.

† Heb. *Chauah.*

20 A'r dŷn a alwodd henw ei wraig † Efa; oblegit hi oedd fam pob *dŷn* byw.

21 A'r Arglwydd Dduw a wnaeth i Adda ac iw wraig beiſiau crwyn, ac ai gwiſcodd am danynt hwy.

22 Hefyd yr Arglwydd Dduw a ddywedodd, wele y dŷn ſydd megis vn, o honom ni, i wybod dâ a drwg. Ac weithian rhag iddo eſtyn ei law, a chymmeryd hefyd o bren y bywyd, a bwytta, a byw yn dragwyddol:

23 Am hynny yr Arglwydd Dduw a'i hanfonodd ef allan o ardd Eden, i lafurio y ddaiar, yr hon y cymmeràſid ef o honi.

24 Felly efe a yrrodd allan y dŷn, ac a oſodod o'r tu dwyrain i ardd Eden y Cerubiaid, a chleddyf tanllyd yſcwydedic, y gadw ffordd pren y bywyd.

PEN. IV.

1 *Genedigaeth, celfyddyd, a chrefydd Cain ac Abel.* 8 *Lladd Abel.* 11 *Melldigo Cain.* 17 *Enoch y ddinas gyntaf.* 19 *Lamech a'i ddwy wraig.* 25 *Genedigaeth Seth,* 26 *ac Enos.*

AC Adda a adnabu Efa y wraig, a hi a teichiogodd, ac a eſcorodd ar Gain, ac a ddywedodd, Cefais ŵr gan yr Arglwydd.

2 A hi a eſcorodd eil-waith ar y frawd ef Abel, ac † Abel oedd fugail defaid, ond Cain oedd yn llafurio y ddaiar.

† Heb. *Habel.*

3 A bu wedi talm o ddyddiau, y Gain ddwyn o ffrwyth y ddaiar offrwm i'r Arglwydd.

4 Ac Abel yntef a ddûg o flaen-ffrwyth ei ddefaid, ac o'i braſter hwynt: a'r Arglwydd a * edrychodd ar Abel, ac ar ei offrwm:

* Heb. 81. 4.

5 Ond nid edrychodd efe ar Gain, nac ar ei offrwm ef: a digllonodd Cain yn ddirfawr, fel y ſyrthiodd ei wyneb-pryd ef.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Cain, Pa ham y llidiaiſt? a pha ham y ſyrthiodd dy wyneb-pryd?

7 Oſ dâ y gwnei, oni chei oruchafiaeth? ac oni wnei yn ddâ, pechod a orwedd wrth y drws: attat ti hefyd y *mae* ei ddymuniad ef, a thi a lywodraethi arno ef.

8 A Chain a ddywedodd wrth Abel ei frawd. Ac fel yr oeddynt hwy yn y maes, * Cain a gododd yn erbyn Abel ei frawd, ac a'i lladdodd ef.

* Matth. 23. 35. 1 John. 3. 12. Jud. 11. Doeth. 10. 3.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Gain, Mae Abel dy frawd ti? yntef a ddywedodd, Ni's gwn; a'i ceidwad fy mrawd *ydwyf* fi?

10 A dywedodd *Duw*, Beth a wnaethoſt? llêf gwaed dy frawd ſydd yn gweiddi arnaf fi o'r ddaiar.

11 Ac yr awr hon melldigedig wyt ti o'r ddaiar, yr hon a agorodd ei ſafn i dderbyn gwaed dy frawd o'th law di.

12 Pan lafuriech y ddaiar, ni chwanega hi roddi ei ffrwyth it; gwibiad, a chrwydrad fyddi ar y ddaiar.

13 Yna y dywedodd Cain wrth yr Arglwydd, Mwy *yw* fy ‡ anwiredd nac y gellir ei faddeu.

‡ *neu hoſpe-digaeth nag y gallwyf ei oddef.*

14 Wele gyrraiſt fi heddyw oddi ar wyneb y ddaiar, ac oth ŵydd di fi'm cuddiſ: gwibiad hefyd a chrwydrad fyddaf ar y ddaiar, *a* phwy bynnac a'm caffo a'm lladd.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, Am hynny y dielir yn ſaith ddyblyg *ar* bwy bynnac a laddo Gain. A'r Arglwydd a oſodod nôd ar Gain, rhac i neb a'i caffei ei ladd ef.

16 A Chain aeth allan o ŵydd yr Arglwydd, ac a drigodd yn nhîr Nod, o'r tu dwyrain i Eden.

17 Cain hefyd a adnabu ei wraig, a hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar † Henoch; yna'r ydoedd efe yn adeiladu dinas, ac efe a alwodd henw y ddinas yn ol henw ei fâb Henoch.

† Heb. *Chanoch.*

18 Ac i Henoch y ganwyd Irad: ac Irad a genhedlodd Mehuiael, ac Mehuiael a genhedlodd Methuſael, a Methuſael a genhedlodd † Lamech.

† Heb. *Lamech.*

19 A Lamech a gymmerodd iddo ddwy wragedd: henw y gyntaf *oedd* Ada, a henw'r ail Silla.

20 Ac Ada a eſcorodd ar Jabal, hwn ydoedd dâd *pob* preſſwylydd pabell, a *pherchen* anifail.

21 A henw ei frawd ef oedd Jubal, ac efe oedd dâd pob teimlydd telyn ac organ.

22 Silla hitheu a eſcorodd ar Tubal-cain, † gweithydd pob cywrein waith prês a haiarn: a chwaer Tubal-cain *ydoedd* Naamah.

† Heb. *hogwr.*

23 A Lamecha ddywedodd wrth ei wragedd, Ada a Silla, gwragedd Lamech, Clywch fy llais, gwrandewch fy lleferydd; canys mi a † leddais ŵr i'm harcholl, a llangc i'm clais.

† Heb. *laddwn.*

24 Os Cain a ddielir ſeith-waith, yna Lamech ſeith deng-waith, a ſeith-waith.

25 Ac Adda a adnabu ei wraig drachefn, a hi a eſcorodd ar fâb, ac a alwodd ei enw ef Seth: o herwydd Duw *eb hi* a oſododd i mi hâd arall yn lle Abel, am ladd o Gain ef.

26 I'r Seth hwn hefyd y ganwyd mâb, ac efe a alwodd ei enw ef Enos: yna y † dechreuwyd galw ar enw'r Arglwydd.

† Heb. *dechreuaſſant eu galw eu hun ar yn ei gymmeryd ef ymmaith.*

PEN. V.

1 *Achau, oedran, a marwolaeth y Patriarchiaid o Adda hyd Noah.* 24 *Duwioldeb Enoch, a Duw enw ber.*

DYmma * lyfr cenhedlaethau Adda: yn y dydd y creawdd Duw dŷn, * ar lûn Duw y gwnaeth efe ef.

* 1 Cro. 1. 1. * Gen. 1. 22. Doeth. 2. 23.

2 Yn wryw ac yn fanyw y creawdd efe hwynt, ac efe ai bendithiodd hwynt, ac a alwodd eu henw hwynt Adda, ar y dydd y crewyd hwynt.

3 Ac Adda a fy fyw ddeng-mlhlynedd ar hugain a chant, ac a genhedlodd *fab* ar ei lun ai ddelw ei hun, ac a alwodd ei enw ef Seth.

4 * A dyddiau Adda wedi iddo genhedlu Seth oedd wyth gan mlhynedd, ac efe a genhedlodd feibion a merched.

* 1 Cro. 1. 1.

5 A holl ddyddiau Adda y rhai y bu efe fyw, oedd naw can-mlhynedd, a deng-mlhynedd ar hugain, ac efe y fu farw.

6 Seth hefyd a fu fyw bum-mlhynedd, a chan mlhynedd, ac a genhedlodd Enos.

7 A Seth a fu fyw wedi iddo genhedlu Enos, ſaith mlhynedd ac wyth gan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

8 A holl ddyddiau Seth oedd ddeu-ddeng mlhynedd a naw-can mlhynedd, ac efe a fu farw.

9 Ac Enos a fu fyw ddeng mlhynedd a phedwar vgain, ac a genhedlodd Cenan.

10 Ac Enos a fu fyw wedi iddo genhedlu Cenan bymtheng mlhynedd ac wyth gan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

11 A holl ddyddiau Enos oedd bum mlhynedd a naw can mlhynedd, ac efe a fu farw.

12 Cenan hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd a thrugain, ac a genhedlodd Mahalaleel.

13 A bu Cenan fyw wedi iddo genhedlu Mahalaleel ddeugain mlhynedd ac wyth gan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

14 A holl ddyddiau Cenan oedd ddeng mlhynedd a naw can mlhynedd, ac efe a fu farw.

15 A Mahalaleel a fu fyw bum mlhynedd a thrugain mlhynedd, ac a genhedlodd ‡ Iered.

‡ *Iared.*

16 A Mahalaleel a fu fyw wedi iddo genhedlu ‡ Iered, ddeng mlhynedd ar hugain ac wyth gan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

‡ *Iared.*

17 A holl ddyddiau Mahalaleel oedd bumtheng mlhynedd a phedwar vgain ac wyth gan mlhynedd, ac efe a fu farw.

18 ‡ A Iered a fu fyw ddwy flynedd a thrugain a chan mlhynedd, ac a genhedlodd Enoch.

‡ *Iared.*

19 A ‡ Iered a fu fyw wedi iddo genhedlu Enoch wyth gan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

‡ *Iared.*

20 A holl ddyddiau ‡ Iered oedd ddwy flynedd a thrugain, a naw can mlhynedd, ac efe a fu farw.

21 Henoch hefyd a fu fyw bum mlhynedd a thrugain, ac a genhedlodd Methuselah.

22 A Henoch a rodiodd gyd a Duw wedi iddo genhedlu Methuselah, dri-chant o flynyddoedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

23 A holl ddyddiau Henoch oedd bum mlhynedd a thrugain, a thry chant o flynyddoedd.

* Heb. 11. 5. Eccles. 44. 16.

24 A * rhodiodd Henoch gyd a Duw, ac ni welwyd ef: canys Duw a'i cymmerodd ef.

25 Methuselah hefyd a fu fyw saith mlynedd a phedwar vgain a chant, ac a genhedlodd Lamech.

26 A Methuselah a fu fyw wedi iddo genhedlu Lamech, ddwy flynedd a phedwar vgain, a saith gan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

27 A holl ddyddiau Methuselah oedd naw mlhynedd a thrugain, a naw can mlhynedd, ac efe a fu farw.

28 Lamech hefyd a fu fyw ddwy flynedd a phedwar vgain a chan mlhynedd, ac a genhedlodd fab.

29 Ac a alwodd ei enw ef Noah, gan ddywedyd, Hwn a'n cyssura ni am ein gwaith a llafur ein dwylo, o herwydd y ddaiar yr hon a felldigodd yr Arglwydd.

30 A Lamech a fu fyw wedi iddo genhedlu Noah bymtheng mlhynedd a phedwar vgain, a phum-can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

31 A holl ddyddiau Lamech oedd ddwy flynedd ar bumthec a thrugain, a saith gan mlhynedd, ac efe a fu farw.

32 A Noah ydoedd fab bum can mlwydd, a Noah a genhedlodd Sem, Cam, a Japheth.

PEN. VI.

1 *Drygioni y byd, yr hwn a gyffrôdd ddigllonedd Duw, ac a barodd y Diluw.* 8 *Noah yn cael ffafor.* 13 *Trefn a phortreiad, a'r achos y gwnaed yr Arch.*

YNa y bû pan ddechreuodd dynion amlhau ar wyneb y ddaiar, a geni merched iddynt,

2 Weled o feibion Duw serched dynion mal teg *oeddynt* hwy, a hwy a gymmerasant iddynt wragedd o'r rhai oll a ddewisasant.

3 A dywedodd yr Arglwydd nid ymrysona fy yspryd i a dŷn yn dragywydd, oblegit mai cnawd yw efe: a'i ddyddiau fyddant vgain mlhynedd a chant.

4 Cawri oedd ar y ddaiar y dyddiau hynny: ac wedi hynny hefyd, pan ddaeth meibion Duw at serched dynion, a phlanta *o'r rhai hyny* iddynt: dymma y cedyrn *a fu* wŷr enwoc gynt.

5 A'r Arglwydd a welodd mai aml oedd drygioni dŷn ar y ddaiar: a *bod* ‡ holl fwriad meddyl-fryd ei* galon, yn vnic yn ddrygionus bôb †amser.

‡ *Pob bwriad.* * Gen. 8. 21. Matth. 15, 19. † Heb. *dydd.*

6 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd wneuthur o honaw ef ddŷn ar y ddaiar, ac efe a ymofidiodd yn ei galon.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd, Deleaf ddŷn yr hwn a greais oddi ar wyneb y ddaiar, o ddŷn hyd anifail, hyd yr ymlusciad, a hyd ehediad y nefoedd: canys y mae yn edifar gennif eu gwneuthur hwynt.

8 Ond Noah a gafodd ffafor yng-olwg yr Arglwydd.

9 Dymma genhedlaethau Noah, * Noah *oedd* ŵr cyfiawn, ‡ perffaith yn ei oes: gyd a Duw y rhodiodd Noah.

* Eccles. 44. 17. 2 Pet. 2. 5. ‡ Neu, *union.*

10 A Noah a genhedlodd dri o feibion, Sem, Cham, a Japheth.

11 A'r ddaiar a lygrasid ger bron Duw, llanwasid y ddaiar hefyd a thrawsedd.

12 A Duw a edrychodd ar y ddaiar, ac wele hi a llygrasid, canys pôb cnawd a lygrasei ei ffordd ar y ddaiar.

13 A Duw a ddywedodd wrth Noah, Biwedd pôb cnawd a ddaeth ger fy mron: oblegit llanwyd y ddaiar a thrawsedd trwyddynt hwy: ac wele myfi a'i difethaf hwynt gid ar ddaiar.

14 Gwna it Arch o goed Gopher, yn gellau y gwnei 'r Arch, a phŷga hi oddi fewn, ac oddi allan â phŷg.

15 Ac fel hyn y gwnei di hi, try chant cufydd *fydd* hŷd yr Arch, dec cufydd a deugain ei lled, a dec cufydd ar hugain ei huchter.

16 Gwna ffenestr i'r Arch, a gorphen *hi* yn gufydd oddi arnodd: a gosod ddrws yr Arch yn ei hystlys: o dri *sôdder* y gwnei di hi.

17 Ac wele myfi, ie myfi, yn dwyn dyfroedd diluw ar y ddaiar, i ddifetha pob cnawd, yr hwn *y mae* anadl enioes ynddo, oddi tan y nefoedd: yr hyn oll *fydd* ar y ddaiar a drenga.

18 Ond â thi y cadarnhaf fyng-hyfammod, ac i'r Arch yr ei di, tydi a'th feibion, a'th wraig, a gwragedd di feibion gyd a thi.

19 Ac o bôb *peth* byw, o bôb cnawd, y dygi ddau o bôb *rhyw* i'r Arch iw cadw yn fyw gyd a thi; gwryw a banyw fyddant.

20 O'r ehediaid wrth eu rhywogaeth, ac o'r anifeiliaid wrth eu rhywogaeth, o bôb ymlusciad y ddaiar wrth ei rhywogaeth, dau o bôb *rhywogaeth* a ddaw attat iw cadw yn fyw.

21 A chymmer it o bôb bwyd a fwytteir, a chasel attat, a bydd yn ymborth itti, ac iddynt hwythau.

22 * Felly y gwnaeth Nôah, yn ol yr hyn oll a orchymynnasei Duw iddo: felly y gwnaeth efe.

* Heb. 11. 7.

PEN. VII.

1 *Noah a'i deulû a'r creaduriaid byw yn myned i'r Arch,* 17 *Dechreuad, cynydd, a pharhaad y Diluw.*

Yna

Y Na y dywedodd yr *Arglwydd wrth Noah, dôs di, a'th holl dŷ i'r Arch: canys tydia welais i yn gyfiawn ger fy mron i, yn yr oes hon.

2 O bôb anifail glân y cymmeri gyd a thi bôb yn † saith, y gwryw a'i fanyw, a dau o'r anifeiliaid y rhai nid ydynt lân, y gwryw, a'i fanyw:

3 O ehediaid y nefoedd hefyd, bôb yn saith, yn wryw ac yn fenyw, i gadw hâd yn fyw ar wyneb yr holl ddaiar.

4 Oblegit wedi saith niwrnod etto, mi a lawiaf ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs: ac mi a ddileaf oddi ar wyneb y ddaiar bôb peth byw a'r a wneuthum i.

5 * A Noah y wnaeth yn ol yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd iddo.

6 Noah hefyd *oedd* fâb chwe chan mlwydd, pan fu y dyfroedd diluw ar y ddaiar.

7 A Noah aeth i mewn, a'i feibion, a'i wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag ef, i'r Arch, rhac y dwfr diluw.

8 O anifeiliaid glân, ac o anifeiliaid y rhai nid *oeddynt* lân, o ehediaid hefyd, ac o'r hyn oll a ymluscei ar y ddaiar,

9 Yr aeth i mewn at Noah i'r Arch bôb yn ddau, yn wryw, ac yn fanyw, fel y gorchymynnasei Duw i Noah.

10 Ac ‡ wedi saith niwrnod y dwfr diluw a ddaeth ar y ddaiar.

11 Yn y chwe chanfed flwyddyn o fywyd Noah, yn yr ail mis, ar yr ail dydd ar bumthec o'r mis, ar y dydd hwnnw y rhwygwyd holl ffynhonnau y dyfnder mawr, a ffeneſtri y nefoedd a agorwyd.

12 Ar glaw fu ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod a deugain nhôs.

13 O fewn corph y dydd hwnnw y daeth Noah, a Sem, a Cham, a Japheth, meibion Noah, a gwraig Noah, a thair gwragedd ei feibion ef gyd a hwynt i'r Arch.

14 Hwynt, a phob bwyſt-fil wrth y rywogaeth, a phob anifail wrth ei rywogaeth, a phob ymluſciad a ymluſcei ar y ddaiar wrth ei rywogaeth, a phob ehediad wrth ei rywogaeth, pob aderyn o bob † rhyw.

15 A daethant at Noah i'r Arch bob yn ddau, o bob cnawd *ar oedd* ynddo anadl enioes.

16 A'r rhai y ddaethant, yn wryw a banyw y daethant o bôb cnawd, fel y gorchymynnasei Duw iddo. A'r Arglwydd a gaeodd arno ef.

17 A'r diluw fu ddeugain nhiwrnod ar y ddaiar, a'r dyfroedd a gynnyddaſant ac a godaſant yr Arch, a hi a godwyd oddi ar y ddaiar.

18 A'r dyfroedd a ymgryſhaſant, ac y gynnyddaſant yn ddirfawr ar y ddaiar, a'r Arch a rodiodd ar wyneb y dyfroedd.

19 A'r dyfroedd a ymgryſhaſant yn ddirfawr iawn ar y ddaiar, a gorchguddiwyd yr holl fynyddoedd uchel oedd tan yr holl nefoedd.

20 Pymthec cufydd yr ymgryſhaodd y dyfroedd tuac y fynu: a'r mynyddoedd a orchguddiwyd.

21 A bu farw pôb cnawd a ymluſcei ar y ddaiar, yn ehediaid, ac yn anifeiliaid, ac yn fwyſt-filed, ac yn bôb *rhyw* ymluſciad a ymluſcei ar y ddaiar, a phôb dŷn *hefyd*.

22 Yr hyn oll *yr oedd* ffun anadl enioes yn ei ffroenau, o'r hyn oll *oedd* ar y ſych-dir, a fuant feirw.

23 Ac efe a ddileodd bôb ſylwedd byw a'r a *oedd* ar wyneb y ddaiar, yn ddŷn ac yn anifail, yn ymluſchaid, ac yn ehediaid y nefoedd, ie dilewyd hwynt o'r ddaiar: a * Noah a'r rhai *oedd* gid ag ef yn yr Arch yn vnic a adawyd yn fyw.

24 A'r dyfroedd a ymgryſhaſant ar y ddaiar, ddeng nhiwrnod a deugain, a chant.

PEN VIII.

1 Y dyfroedd yn llonyddu. 4 Yr Arch yn gorphwyſo ar fynyddoedd Ararat. 7 Y gig-fran a'r golommen. 15 Noah ar orchymmyn Duw, 18 yn mynedallan o'r Arch. 20 Ef yn adeiladu allor, ac yn aberthu aberth, 21 yr hwn y mae Duw yn ei dderbyn, ac yn addo na ſeliddiai y ddaiar mwyach.

A Duw a gofiodd Noah, a phôb peth byw, a phôb anifail, ar a *oedd* gyd ag ef yn yr Arch: a Duw a wnaeth i wynt dramwy ar y ddaiar, a'r dyfroedd a lonyddaſant.

2 Caewyd hefyd ffynhonnau y dyſnder a ffeneſtri y nefoedd: a lluddiwyd y glaw o'r nefoedd.

3 A'r dyfroedd a ddychwelaſant oddi ar y ddaiar gan fyned a dychwelyd: ac ym mhen y deng nhiwrnod a deugain a chant, y dyfroedd a dreiaſei.

4 Ac yn y ſaithfed mis, ar yr ail dydd ar bumthec o'r mis, y gorphwyſodd yr Arch ar fynyddoedd Ararat.

5 A'r dyfroedd fuant yn myned ac yn treio hyd y decfed mis, yn y decfed *mis*, ar y *dydd* cyntaf o'r mis y gwelwyd pennau y mynyddoedd.

6 Ac ym mhen deugain nhiwrnod yr agorodd Noah ffeneſtr yr Arch a wnaethai efe.

7 Ac efe a anfonodd allan gig-frân, a hi aeth, gan fyned allan a dychwelyd, hyd oni ſychodd y dyfroedd oddi ar y ddaiar.

8 Ac efe a anfonodd golommen oddi wrtho, i weled a dreiaſei y dyfroedd oddi ar wyneb y ddaiar.

9 Ac ni chafodd y golommen orphywyſa i wadn ei throed, a hi a ddychwelodd atto ef i'r Arch, am *fôd* y dyfroedd ar wyneb yr holl dir: ac efe a eſtynnodd ei law, ac ai cymmerodd hi, ac ai derbyniodd hi atto ir Arch.

10 Ac efe a arhoſodd etto ſaith niwrnod eraill, ac a anfonodd eſl-waith y golommen allan o'r Arch.

11 Ar golommen a ddaeth atto ef ar brvd nawn, ac wele ddeilen oliwydden yn ei gylfin hi, wedi ei thynnu: yna y gwybu Noah dreio o'r dyfroedd oddi ar y ddaiar.

12 Ac efe a arhoſodd etto ſeith niwrnod eraill, ac a anfonodd y golommen, ac ni ddychwelodd hi eſl-waith atto ef mwy.

13 Ac yn yr vnfed flwyddyn a chwe-chant, yn y *mis* cyntaf, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y darfu i'r dyfroedd ſychu oddi ar y tîr: a Noah a ſummudodd gaead yr Arch, ac a edrychodd, ac wele ſychaſei wyneb y ddaiar.

14 Ac yn yr ail mis, ar y ſaithfed dydd ar hugain o'r mis, y ddaiar a ſychaſei.

15 A llefarod Duw wrth Noah, gan ddywedyd;

16 Dos allan o'r Arch, ti, a'th wraig, a'th feibion, a gwragedd dy feibion, gyd a thi.

17 Pôb peth byw ar *fydd* gyd a thi, o bôb cnawd, vn adar, ac yn anifeiliaid, ac yn bôb ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar, a ddygi allan gyd a thi: * heppiliant hwythau yn y ddaiar a ffrwythant ac amlhânt ar y ddaiar.

18 A Noah a aeth allan, a'i feibion, ai wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag ef.

19 Pôb bwyſt fil [illegible] hebiad

*2 Pet. 2. 5.

† Heb. Saith a ſaith.

* Matth. 24. 37. Luc. 17. 26. 1 Pet. 3. 20.

‡ Neu, *ar y ſeithfed dydd.*

† Heb. *aden.*

* 2 Pet. 2. 5. Doeth. 10. 4.

* Gen. 1. 22. Gen. 9.

hediad, pôb peth a ymluſce ar y ddaiar, wrth eu rhywogaethau, a ddaethant allan o'r Arch.

20 A Noah a adailadodd allor i'r Arglwydd, ac a gymmerodd o bôb anifail glân, ac o bôb ehediad glân, ac a offrymmodd boeth offrymmau ar yr allor.

3 *Peraidd.* 21 A'r Arglwydd a aroglodd arogl ‡ eſmwyth, a dywedodd yr Arglwydd yn ei galon, Ni chwanegaf felldithio y ddaiar mwy er mwyn *Pen. 6. 5. Matth. 15. 19. dŷn: o herwydd bod *bryd calon dŷn yn ddrwg oi ieuengctid: ac ni chwanegaf mwy daro pôb *perh* byw, fel y gwneuthum.

22 Pryd hau, a chynhaiaf, ac oerni, a gwres, a hâf, a gaiaf, a dydd, a nôs, ni phaid mwy holl ddyddiau y ddaiar.

PEN. IX.

1 Duw yn bendithio Noah, 4 yn gwahardd gwaed a llofruddiaeth. 9 Cyfammod Duw, 13 a arwyddoceir trwy'r Enfys. 18 Noah yn llenwi 'r byd, 20 yn plannu gwinllan, 21 yn meddwi, ac yn cael ei watwar gan ei fâb: 25 yn melldigo Canaan, 26 yn bendithio Sem, 27 yn gweddio tros Japheth, 28 ac yn marw.

DVw hefyd a fendithiodd Noah ai feibion, ac a ddywedodd wrthynt, * Ffrwythwch a *Pen. 1. 28. ac 8. 17. lluoſogwch, a llenwch y ddaiar.

2 Eich ofn hefyd, a'ch arſwyd fydd ar holl fwyſt-filod y ddaiar, ac ar holl ehediaid y nefoedd, a'r hyn oll a ymſymmudo ar y ddaiar, ac ar holl byſcod y môr, yn eich llaw chwi y rhoddwyd hwynt.

3 Pôb ymſymmudydd yr hwn ſydd fyw, *Pen. 1. 29. fydd i chwi yn fwyd: fel y * gwyrdd leſieun, y rhoddais i chwi bob dim.

*Leſt. 17. 14. 4 * Er hynny na fwyttewch gig ynghyd ai enioes *ſef* ei waed.

5 Ac yn ddiau gwaed eich enioes chwithau hefyd a ofynnaf fi: o law pob bwyſt-fil y gofynnaf ef, ac o law dŷn, o law pob brawd iddo y gofynnaf enioes dŷn.

*Matth. 25. 52. Datc. 13. 10. 6 A * dywalldo waed dŷn, trwy ddŷn y tywelldir ei waed yntef, o herwydd ar * ddelw Duw y gwnaeth efe ddŷn.

*Pen. 1. 27. 7 Ond chwychwi ffrwythwch ac amlhewch, heppiliwch ar y ddaiar, a lluoſogwch ynddi.

8 A Duw a lefarodd wrth Noah, ac wrth ei feibion gyd ag ef, gan ddywedyd;

9 Ac wele myfi, ie myfi, ydwyf yn cadarnhau fynghyfammod â chwi, ac â'ch hâd ar eſch ol chwi;

10 Ac â phôb peth byw'r hwn ſydd gyd a chwi, a'r ehediaid, a'r anifeiliaid, ac a phôb bwyſt-fil y tîr gyd a chwi, o'r rhai oll ſydd yn myned allan o'r Arch, hyd oll fwyſt-filod y ddaiar.

*Iſaiah. 54. 9. 11 Ac * mi a gadarnhaf fyng-hyfammod a chwi, ac ni thorrir ymmaith bob cnawd mwy gan y dwfr diluw, ac ni bydd diluw mwy i ddifetha y ddaiar.

12 A Duw a ddywedodd, Dymma arwydd y cyfammod yr hwn yr ydwyf yn ei roddi rhyngoſi a chwi, ac a phob peth byw ar y *ſydd* gyd a chwi, tros oeſoedd tragywyddol.

13 Fy mwa a roddais yn y cwmmwl, ac efe a fydd yn arwydd cyfammod rhyngoſi a'r ddaiar.

Eccleſ. 43. 11, 12. 14 A bydd pan godwyf gwmmwl ar y ddaiar, yr ymddengys y bwa yn y cwmmwl.

15 Ac mi a goſtaf fyng-hyfammod yr hwn *ſydd* rhyngoſi a chwi, ac a phob peth byw o bôb cnawd: ac ni bydd y dyſroedd yn ddiluw mwy, i ddifetha pob cnawd.

16 A'r bwa y fydd yn y cwmmwl, ac mi a edrychaf arno ef i goſio y cyfammod tragywyddol, rhwng Duw a phob peth byw, o bôb cnawd ar y *ſydd* ar y ddaiar.

17 A Duw a ddywedodd wrth Noah, dymma arwydd y cyfammod yr hwn a gadarnheais rhyngoſi a phob cnawd ar y *ſydd* ar y ddaiar.

18 A meibion Noah y rhai a ddaeth allan o'r Arch oedd Sem, Cam, a Japheth, a Cham *oedd* dâd Canaan.

19 Y tri hyn *oedd* feibion Noah: ac o'r rhai hyn yr hiliwyd yr holl ddaiar.

20 A Noah a ddechreuodd *fod* yn llafurwr, ac a blannodd win-llan.

21 Ac a yſodd o'r gwîn, ac a feddwodd, ac a ymnoethodd yng-hanol ei babell.

22 A Cham tâd Canaan a welodd noethni ei dâd, ac a fynegodd iw ddau frodyr allan.

23 A chymmerodd Sem a Japheth ddilledyn, ac ai goſodaſant ar eu hyſcwyddau ill dau, ac a gerddaſant yn-wyſc eu cefn, ac a orchguddiaſant noethni eu tâd; ai hwynebau yn ôl, fel na welent noethni eu tâd.

24 A Noah a ddeffrôdd oi wîn, ac a wybu beth a wnaethei ei fâb ieuangaf iddo.

25 Ac efe a ddywedodd, Melldigedig *fyddo* Canaan, gwâs gweiſion iw frodyr fydd.

26 Ac efe a ddywedodd, Bendigedig *fyddo* Arglwydd Dduw Sem, a Chanaan fydd wâs iddo ef.

27 Duw a helaetha ar Japheth, ac efe a breſſwylia yn mhebyll Sem; a Chanaan fydd gwâs iddo ef.

28 A Noah a fu fyw wedi y diluw, drychan mlhynedd, a deng mlhynedd a deugain.

29 Felly holl ddyddiau Noah oedd naw can mlhynnedd, a deng mlhynedd a deugain, ac efe a fu farw.

PEN. X.

1 Cenhedlaethau Noah. 2 Meibion Japheth. 6 Meibion Cam. 8 Nimrod y brenin cyntaf. 21 Meibion Sem.

AC dymma genhedlaethau meibion Noah, Sem, Cam, a Japheth; ganwyd meibion hefyd i'r rhai hyn wedi'r diluw.

2 * Meibion Japheth *oedd* Gomer, a Magog, *1 Chron. 1. 5. a Madai, a Jafan, a Thubal, a Meſech, a Thiras.

3 Meibion Gomer hefyd; Aſcenas, a Riphath, a Thogarma.

4 A meibion Jafan, Eliſa, a Tharſis, Cittim, a Dodanim.

5 O'r rhai hyn y rhannwyd ynyſoedd y cenhedloedd yn eu gwledydd, pawb wrth eu iaith eu hun trwy eu teuluoedd, yn eu cenhedloedd.

6 A * meibion Cam *oedd* Cus, a Mizraim, *1 Chron. 1. 8. a Phut, a Chanaan.

7 A meibion Cus, Seba, a Hafilah, a Sabtah, a Raamah, a Sabtecha: a meibion Raamah, Seba, a Dedan.

8 Cus hefyd a genhedlodd Nimrod, efe a ddechreuodd fod yn gadarn ar y ddaiar.

9 Efe oedd heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd: am hynny y dywedir, Fel Nimrod heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd.

10 A dechreuad ei frenhiniaeth ef ydoedd Babel, ac Erech, ac Accad, a Chalneh, yngwlad Sinar.

11 O'r wlâd honno yr aeth Aſſur allan, ac a adailadodd Niniſe, a dinas Rehoboth, a Chalah,

12 A Reſen rhwng Niniſe a Chalah: honno *ſydd* ddinas fawr.

13 Mizraim hefyd a genhedlodd Ludim, ac Anamim, a Lehabim, a Napthuhim,

14 Pathruſim hefyd a Chaſluhim, o'r rhai y daeth Philiſtim a Chaphtorim. 15 Canaan

15 Canaan hefyd a genhedlodd Sidon ei gyntafanedic, a Heth,
16 A'r Jebuſiad, a'r Amoriad, ac Gerzaſiad,
17 A'r Heſiad, a'r Arciad, a'r Siniad,
18 A'r Arfadiad, a'r Semariad, a'r Hamathiad: ac wedi hynny yr ymwaſcarodd teuluoedd y Canaaneaid.
19 Terfyn y Canaaneaid oedd hefyd o Sidon ffordd yr elych i Gerar hyd Azah: y ffordd yr elych i Sodoma, a Gomorra, ac Adma, a Seboiim, hyd Leſah.
20 Dymma feibion Cam, yn ol eu teuluoedd, wrth eu hiaithoedd, yn eu gwledydd, *ac* yn eu cenhedloedd.
21 I Sem hefyd y ganwyd plant, yntef *oedd* dâd holl feibion Heber, *a* brawd Japheth yr hynaf.
22 Meibion * Sem *oedd* Elam, ac Aſſur, ac Arphaxad, a Lud, ac Aram.
23 A meibion Aram, Vs, a Hul, a Gether, a Mas.
24 Ac Arphaxad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Heber.
25 * Ac i Heber y ganwyd dau o feibion: henw un *oedd* Peleg, o herwydd yn ei ddyddiau ef y rhannwyd y ddaiar; a henw ei frawd, Joctan.
26 A Joctan a genhedlodd Almodad, a Saleph, a Hazarmaſeth, a Jerah,
27 Hadoram hefyd, ac Vſal, a Dicla.
28 Obal hefyd, ac Abimael, a Seba,
29 Ophir hefyd, a Hafila, a Jobab: yr holl rai hyn *oedd* feibion Joctan.
30 Ai preſſwylfa oedd o Meſa ffordd yr elych i Sephar mynydd y dwyrain.
31 Dymma feibion Sem, wrth eu teuluoedd, yn ol eu hiaithoedd, yn eu gwledydd, trwy eu cenhedloedd.
32 Dymma deuluoedd meibion Noah, wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu cenhedloedd: ac o'r rhai hyn yr ymrannodd y cenhedloedd ar y ddaiar wedi y diluw.

PEN. XI.

1 Vn iaith yn y byd. 3 Adeiladaeth Babel. 5 Cymyſcu'r ieithoedd. 10 Cenhedlaethau Sem. 27 Cenhedlaethau Terah tâd Abram. 31 Terah yn myned o Vr i Haran.

A'R holl ddaiar ydoedd o vn iaith, ac o vn ymadrodd.
2 A bu, a hwy yn ymdaith o'r dwyrain, gael o honynt waſtadedd yn nhîr Sinar, ac yno y trigaſant.
3 A hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, Deuwch, gwnawn briddfeini, a lloſgwn yn boeth: ac yr ydoedd ganddynt briddfeini yn lle cerric, a chlai oedd ganddynt yn lle calch.
4 A dywedaſant, Moeſwch, adeiladwn i ni ddinas, a thŵr, ai nen hyd y nefoedd, a gwnawn i ni enw, rhac ein gwaſcaru rhyd wyneb yr holl ddaiar.
5 A'r Arglwydd a ddiſcynnodd, i weled y ddinas a'r twr a adailiadei meibion dynion.
6 A dywedodd yr Arglwydd, wele y bobl yn vn, ac vn iaith iddynt oll, ac dymma eu dechreuad hwynt ar weithio: ac yr awrhon nid oes rwyſtr arnynt am ddim oll, ar a amcanaſant ei wneuthur.
7 Deuwch, deſcynnwn, a chymmyſcwn yno eu hiaith hwynt, fell na ddeallont iaith ei gilydd.
8 Felly yr Arglwydd a'i gwaſcarodd hwynt oddi yno, rhyd wyneb yr holl ddaiar: a pheidiaſant ac adailadu y ddinas.
9 Am hynny y gelwir ei henw hi ‡ Babel, o bleg'it yno y cymmyſcodd yr Arglwydd iaith yr holl ddaiar, ac oddi yno y gwaſcarodd yr Arglwydd hwynt ar hyd wyneb yr holl ddaiar.
10 * Dymma genhedlaethau Sem, Sem *yd-oedd* fâb can-mlwydd, ac a genhedlodd Arphaxad ddwy flynedd wedi'r diluw.
11 A Sem a fu fyw wedi iddo genhedlu Arphaxad bump can-mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.
12 Arphaxad hefyd a fu fyw bymtheng mlhynedd a'r hugain, ac a genhedlodd Selah.
13 Ac Arphaxad a fu fyw gwedi iddo genhedlu Selah, dair o flynyddoedd, a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.
14 Selah hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Heber.
15 A Selah a fu fyw wedi iddo genhedlu Heber, dair o flynyddoedd a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion, a merched.
16 * Heber hefyd a fu fyw bedair blynedd ar ddêc ar hugain, ac y genhedlodd * Peleg.
17 A Heber a fu fyw wedi iddo genhedlu Peleg, ddeng mlhyned ar hugain a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.
18 * Peleg hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Reu.
19 A Pheleg a fu fyw gwedi iddo genhedlu Reu, naw o flynyddoedd, a deu can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.
20 Reu hefyd a fu fyw ddeu-ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd * Serug.
21 A Reu a fu fyw wedi iddo genhedlu Serug, ſaith o flynyddodd a dau can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.
22 Serug hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Nachor.
23 A Serug a fu fyw wedi iddo genhedlu Nachor, ddau can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.
24 Nachor hefyd a fu fyw naw mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd * Terah.
25 A Nachor a fu fyw wedi iddo genhedlu Terah, onid vn flwyddyn chwech vgain mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.
26 Terah hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd a thrugain, * ac a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran.
27 Ac dymma genhedlaethau Terah: Terah a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran: a Haran a genhedlodd Lot.
28 A Haran a fu farw o flaen Terah ei dâd, yng wlâd ei anedigaeth, o fewn Vr y Caldeaid.
29 Yna y cymmerodd Abram a Nachor iddynt wragedd: henw gwraig Abram *oedd* Sarai: a henw gwraig Nachor Milcha, merch Haran, tâd Milcha, a thâd Iſcah.
30 A Sarai oedd amlhantadwy heb blentyn iddi.
31 A Thera a gymmerodd Abraham ei fâb, a Lot fâb Haran, mâb ei fâb, a Sarai ei wnadd, gwraig Abram ei fâb, a hwy a aethant allan yn ghyd o * Vr y Caldeaid, i fyned i dir Canaan; ac a ddaethant hyd yn Haran, ac y drigaſant yno.
32 A dyddiau Terah oedd bum mlhynedd a deu-can mlhynnedd, a bu farw Terah yn Haran.

PEN. XII.

1 Duw yn galw Abram, ac yn ei fendithio eſtmwy addewid o Grift. 4 Yntef yn myned gyd a Lot o Haran. 6 Yn tramwy trwy wlad Canaan. 7 Yr

‡ Sef, ymbleg'it. * 1 Cron. 1. 17.

* 1 Cron. 1. 19. a henwir Luc. 3. 35. Phalec. 1.

* 1 Cron. 1. 19.

* Luc. 3. 35.

* Luc. 3. 34.

* 1 Cron. 1. 26. Joſua. 24. 2.

* Joſua. 24. 2. Neh. 9. 7. Act. 7. 4. Iudith. 5. 7.

Yr hon a addewiſ iddo ef mewn gweledigaeth.
10 *Newyn yn ei yrru ef i'r Aipht.* 11 *Ofn yn peri iddo ef, ddywedyd mai ei chwaer oedd ei wraig,* 14 *Pharao, wedi ei dwyn hi oddi arnoef, a gymmhellir gan blaau iw rhoddi hi yn ei ôl.*

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Abram, * dos allan o'th wlâd, ac oddi wrth dy genedl, ac ô dŷ dy dâd, i'r wlâd a ddangoſwyfi ti.

2 A mi a'th wnaf yn genhedl aeth fawr, ac a'th fendithiaf, mawrygaf hefyd dy enw, a thi a fyddi yn fendith:

3 Bendithiaf hefyd dy fendith-wyr, a'th fellfendith-wyr a felldigaf, *a holl deuluoedd y ddaiar a fendithir ynot ti.

4 Yna y'r aeth Abram, fel y llefaraſei 'r Arglwydd wrtho, a Lot aeth gyd ag ef: ac Abram *oedd* fâb pymtheng-mlwydd a thrugain, pan aeth efe allan o Haran.

5 Ac Abram a gymmerodd Sarai ei wraig, a Lot mâb y frawd, a'i holl olud, a gaſclaſent hwy, a'r eneidiau a enillaſent yn Haran, ac a aethant allan i fyned i wlâd Canaan: ac a ddaethant i wlâd Canaan.

6 Ac Abram a drammwyodd drwy'r tir hyd lle Sichem, hyd waſtadedd Moreh: a'r Canaanead *oedd* yn y wlâd y pryd hynny.

7 A'r Arglwydd a ymddangoſodd i Abram, ac a ddywedodd; * I'th hâd ti y rhoddaf y tîr hwn: yntef a adailadodd yno * allor i'r Arglwydd, yr hwn a ymddangoſaſei iddo.

8 Ac efe a dynnodd oddi yno i'r mynydd, o du dwyrain Bethel, ac a eſtynnodd ei babell, *gan adel* Bethel tu a'r gorllewin, a Hai tu a'r dwyrain: ac a adailadodd yno allor i'r Arglwydd, ac a alwodd ar enw'r Arglwydd.

9 Ac Abram a ymdeithiodd gan fyned ac ymdaith tua'r dehau.

10 Ac yr oedd newyn yn y tîr, ac Abram aeth i wared i'r Aipht i ymdeithio yno, am drymhau o'r newyn yn y wlâd.

11 A bu, ac efe yn neſau i fyned i mewn i'r Aipht, ddywedyd o hono wrth Sarai ei wraig, Wele yn awr mi a wn mai gwraig lân yr olwg *wyt* ti:

12 A phan welo 'r Aiphtiaid dydi, hwy a ddywedant, Dyma ei wraig ef, a hwy a'm lladdant i, a thi a adawant yn fyw.

13 Dywed attolwg *mai* fu chwaer *wyt* ti, fel y byddo da i mi er dy fwyn di, ac y byddwyt fyw o'th blegit ti.

14 A bu pan ddaith Abram i'r Aipht, i'r Aiphtiaid edrych ar y wraig, mai glân odieth *oedd* hi.

15 A thywyſogion Pharao a'i gwelſant hi, ac a'i canmolaſant hi wrth Pharao: a'r wraig a gymmerwyd i dŷ Pharao.

16 Ac efe a fu dda wrth Abram er ei mwyn hi: ac yr oedd ganddo ef ddefaid, a ‡ gwarthec, ac aſſynnau, a gweiſion, a morwynion, ac aſſynnod, a chamêlod.

17 A'r Arglwydd a darawodd Pharaoa'i dŷ â phlaau mawrion, o achos Sarai gwraig Abram.

18 A Pharao a alwodd Abram, ac a ddywedodd; Pa ham y gwnaethoſt hyn i mi? pa ham na fynegaiſt i mi mai dy wraig *oedd hi?*

19 Pa ham y dywedaiſt, Fy chwaer *yw* hi? fel y cymmerwn hi yn wraig i mi: ond yr awr hon, wele dy wraig, cymmer *hi*, a dôs ymmaith.

20 A Pharao a roddes orchymmyn *i'w* ddynion oi blegit ef: a hwy a'i gollyngaſant ef ymmaith, a'i wraig, ar hyn oll oedd eiddo ef.

PEN. XIII.

1 *Abram a Lot yn dychwelyd o'r Aipht* ỳ *Trwy anghyttundeb yn ymadel a'i gilydd.* 10 *Lot yn mynedi Sodom ddrygionus.* 14 *Duw yn adnewyddu y cyfammod i Abram.* 18 *Yntef yn ſymmudo y Hebron, ac yn adailadu allor yno.*

AC Abram aeth i fynu o'r Aipth, efe a'i wraig, a'r hyn oll *oedd* eiddo; a Lot gyd ag ef, i'r dehau.

2 Ac Abram *oedd* gyfoethog iawn o anifeiliaid *ac* o arian, ac aur.

3 Ac efe a aeth ar ei deithiau, o'r dehau hyd Bethel, hyd y lle y buaſei ei babell ef ynddo yn y dechreuad, rhwng Bethel a Hai:

4 I lê * 'r allor a wnaethei efe yno o'r cyntaf: ac yno y galwodd Abram ar enw yr Arglwydd.

5 Ac i Lot hefyd, yr hwn aethei gyd ac Abram, yr oedd defaid, a gwarrhec, a phebyll.

6 A'r wlâd nid oedd abl iw cynnal hwynt i drigo yng-hyd: am fôd eu cyfoeth hwynt yn helaeth, fel na allent drigo yng-hyd.

7 Cynnen hefyd oedd rhwng bugeilydd aniſeiliaid Abram, a bugeilydd aniſeiliaid Lot: y Canaaneaid hefyd, a'r Pherezïaid oedd yna yn trigo yn y wlâd.

8 Ac Abram a ddywedodd wrth Lot, Na fydded cynnen attolwg rhyngof fi a thi, na rhwng fu mugeiliaid i a'th fugeiliaid ti, o herwydd † brodyr ydym ni.

9 Onid yw yr holl dîr o'th flaen di? ymnailltua attolwg oddi wrthif, os ar y llaw aſſwy y *troi di*: minneu a droſaf ar y ddehau: ac os ar y llaw ddehau, minneu *a droaf* ar yr aſſwy.

10 A Lot a gyfododd ei olwg, ac a welodd holl waſtadedd yr Iorddonen, mai dyfradwy *ydoedd* oll, cyn i'r Arglwydd ddiſetha Sodoma a Gomorrah, fel gardd yr Arglwydd, fel tîr yr Aipht, ffordd yr elych i Soar.

11 A Lot a ddewiſodd iddo waſtadedd yr Iorddonen, a Lot aeth tua'r dwyrain: felly yr ymnailltuaſant bôb vn oddi wrth ei gilydd.

12 Abram a drigodd yn nhîr Canaan, a Lot a drigodd yn-ninaſoedd y gwaſtadedd, ac a lueſtodd hyd Sodoma.

13 A dynion Sodoma *oedd* ddrygionus, ac yn pechu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

14 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Abram, wedi ymnailltuo o Lot oddi wrtho ef, Cyfod dy lygaid, ac edrych o'r lle yr wyt yndo, tu a'r gogledd, a'r dehau, a'r dwyrain, a'r gorllewin.

15 Canys yr holl dîr a weli, *i ti y rhoddaf ef, ac i'th hâd byth.

16 Gwnaf hefyd dy hâd ti fel llŵch y ddaiar, megis os dichon gŵr rifo llŵch y ddaiar, yna y rhifir dy hâd ditheu.

17 Cyfod, rhodia drwy yr wlâd, ar ei hŷd, ac ar ei llêd, canys i ti y rhoddaf hi.

18 Ac Abram a ſymmudodd *ei* lueſt, ac a ddaeth, ac a drigodd yng waſtadedd Mamre, yr hwn *ſydd* yn Hebron, ac a adailadodd yno allor i'r Arglwydd.

PEN. XIV.

1 *Pedwar brenhin yn rhyfela yn erbyn pump.* 12 *Dala Lot yn garcharor.* 14 *Abram yn ei achub ef.* 18 *Melchiſedec yn bendithio Abram.* 20 *Abram yn talu degwm iddo ef.* 22 *Wedi iw gyfran-wyr gael ei rhannau, mae ef yn rhoddi y rhan arall o'r yſclyfaeth i frenhin Sodoma.*

A Bu

* Act.7.3.
* Pen.18. 18. ac 22. 18.
Act.3.25. Gal.3 8.
* Pen.13. 15.
* Pen.13. 4.
† Heb. *gwyr o frodyr.*
* Gen.12. 7. Gen.15.7. Gen. 26. 4. Deut. 34. 4.
Ydden.

A Bu yn nyddiau Amraphel brenin Sinar, Arioch brenin Elasar, Cedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd:

2 Wneuthur o honynt ryfel a Bera brenin Sodoma, ac â Birsa brenin Gomorrah, *a* Sinab brenin Adma, ac *a* Semeber brenin Seboim, ac *a* brenin Bela, hon *yw* Soar.

3 Y rhai hyn oll a ymgyfarfuant yn nyffryn Sidim: hwnnw yw yr môr heli.

4 Deuddeng mlhynedd y gwasanaethasant Cedorlaomer: a'r drydedd flwyddyn ar ddec y gwrthryfelasant.

5 A'r bedwaredd flwyddyn ar ddec y daeth Cedorlaomer, a'r brenhinoedd y rhai *oedd* gyd ag ef, ac a darawsant y Rephaimiaid, yn Asterothcarnaim, a'r Zusiaid yn Ham, a'r Emiaid

‡ *Gwastadedd.* ‡ *El.* yn ‡ Saueh-Ciriathaim.

6 A'r Horiaid yn eu mynydd Seir, hyd ‡ wastadedd Paran, yr hwn *sydd* wrth yr anialwch.

7 Yna y dychwelasant, ac y daethant i Enmispat, honno *yw* Cades, ac a darawsant holl wlâd yr Amaleciaid, a'r Amoriaid hefyd, y rhai oedd yn trigo yn Hazezon-tamar.

8 Allan hefyd yr aeth brenin Sodoma, a brenin Gomorra, a brenin Adma, a brenin Seboim, a brenin Bela, honno *yw* Soar: ac yn nyffryn Sidim y lluniaethasant ryfel â hwynt.

9 A Chedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd, ac Amraphel brenin Sinar, ac Arioch brenin Elasar: pedwar brenin yn erbyn pump.

10 A dyffryn Sidim *oedd* lawn o byllau clai, a brenhinoedd Sodoma a Gomorra a ffoesant, ac a syrthiasant yno: a'r lleill a ffoesant i'r mynydd.

11 A hwy a gymmerasant holl gyfoeth Sodoma a Gomorra, a'i holl luniaeth hwynt, ac a aethant ymmaith.

12 Cymmerasant hefyd Lot *nai* âb brawd Abram, a'i gyfoeth, ac y aethant ymmaith, o herwydd yn Sodoma yr ydoedd ef yn trigo.

13 A daeth yn a ddianghasei, ac a fynegodd i Abram yr Hebread, ac efe yn trigo yngwastadeld Mamre 'r Amoriad, brawd Escol, a brawd Aner, a'r rhai hyn *oedd* mewn cyngrair ag Abram.

14 A Phan glybu Abram gaeth-gludo ei

‡ *Neu, A ddygodd allan.* frawd, efe a ‡ arfogodd o'i hyfforddus *weision* a anefid yn ei dŷ ef, a ddau naw à thrychant, ac a ymlidiod hyd Dan.

15 Ac efe a ymrannodd yn eu herbyn hwy liw nôs, efe ai weision, ac ai tarawodd hwynt; ac a'i hymlidiodd hyd Hoba, yr hon *sydd* o'r tu asswy i Ddamascus.

16 Ac efe a ddûg drachefen yr holl gyfoeth, a'i frawd Lot hefyd a'i gyfoeth a ddûg ef drachefn, a'r gwragedd hefyd, a'r bobl.

17 A brenin Sodoma a aeth allan iw gyfarfod ef, (wedi ei ddychwelyd o daro Cedorlaomer, a'r brenhinoedd oedd gyd ag ef) i ddyffryn

* 2 Sam. 18. 18. Saueh, hwn yw * dyffryn y brenin.

* Heb. 7. 1. 18 * Melchisedec hefyd brenin Salem, a ddûg allan fara a gwîn, ac ef *oedd* offeiriad i Dduw goruchaf.

19 Ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd: Bendigedig fyddo Abram gan Dduw goruchaf, meddiannydd nefoedd a daiar.

20 A bendigedic fyddo Duw goruchaf, yr

* Heb. 7. 4. hwn a roddes dy elynion yn dy law: * ac efe a roddes iddo ddegwm o'r cwbl.

21 A dywedodd brenin Sodoma wrth Abram, Dôd i mi † y dynion, a chymmer i ti y cyfoeth.

† Heb. *Treuaid!* = *ello.*

22 Ac Abram a ddywedodd wrth frenin Sodoma, derchefais fy llaw at yr Arglwydd Dduw goruchaf, meddiannydd nefoedd a daiar.

23 Na chymerwn o edef hyd garrei escid, nac o'r hyn oll *sydd* eiddo ti, rhac dywedyd o honot, Myfi a gyfoethogais Abram.

24 Ond yn vnic yr hun a fwyttaodd y llangciau, a rhan y gwyr a aethant gyd a mi, Aner, Escol, a Mamre: cymmerant hwy eu rhan.

PEN. XV.

1 Duw yn cyffuro Abram. 2 Abram yn cwyno nad oedd gantho etifedd. 4 Duw yn addo mâb iddo, ac amlhau ei hâd ef. 6 Abram a gyfiawnheir trwy ffydd. 7 Addewid o wlâd Canaan trachefn, a'i gadarnhau trwy arwydd. 12 a gweledigaeth.

WEdi y pethau hyn y daeth gair yr Arglwydd at Abram, *mewn gweledigaeth, gan ddywedyd; Nac ofna Abram, myfi *ydyw* dy darian, *dy wobr mawr iawn.

* Num. 12. 6. * Pf. 18. 30. 84. 11. 115. 9, 10, 11.

2 A dywedodd Abram, Arglwydd Dduw, bêth a roddi di i mi? gan fy môd yn myned yn ddi-blant, a goruchwiliwr fy nhŷ *yw* Eleazar yma o Ddamascus.

3 Abram hefyd a ddywedodd, Wele ni roddaist i mi hâd, ac wele fynghaeth-was fydd fy etifedd.

4 Ac wele air yr Arglwydd atto ef, gan ddywedyd, Nid hwn fydd dy etifedd, onid vn a ddaw allan o'th ymyscaroedd di fydd dy etifedd.

5 Ac efe a'i dûg ef allan, ac a ddywedodd, Golyga yn awr y nefoedd, a rhif y sêr, o gelli eu cyfrif hwynt: dywedodd hefyd wrtho, * Felly y bydd dy hâd ti.

* Rhuf. 4. 18.

6 Yntef a * gredodd yn yr Arglwydd, ac efe a'i cyfrifodd iddo yn cyfiawnder.

* Rhuf. 4. 3. Gal. 3. 6. Jac. 2. 23.

7 Ac efe a ddywedodd wrtho, Myfi *yw* yr Arglwydd yr hwn a'th ddygais di allan o * Vr y Caldeaid, y rodd i ti y wlâd hon iw hetifeddu.

* Gen. 11. 28.

8 Yntef a ddywedodd, Arglwydd Dduw trwy ba bêth y câf wybod yr etifeddaf hi?

9 Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer i mi anner dair blwydd, a gafr dair blwydd, a hwrdd tair blwydd, a thurtur, a chyw colommen.

10 Ac efe a gymmerth iddo y rhai hyn oll, ac a'i holltodd hwynt ar hyd eu canol, ac a roddodd bôb rhan ar gyfer ei gilydd, ond ni hollodd efe yr adar.

11 A phan ddescynnei yr adar ar y celaneddau, yna Abram a'i tarfai hwynt.

12 A phan oedd yr haul ar fachludo, y syrthiodd trwm-gwsc ar Abram: ac wele ddychryn a thywyllni mawr yn syrthio arno ef.

13 Ac efe a ddywedodd wrth Abram, * gan wybod gwybydd, y bydd dy hâd di yn ddieithr mewn gwlâd nid *yw* eiddynt, ac a'i gwasanaethant, a hwyntau a'i cystuddiant bedwar can mlhynedd.

* Act. 7. 6.

14 A'r genhedlaeth hefyd yr hon a wasanaethant, a farna fi: ac wedi hynny y deuant allan â chyfoeth mawr.

15 A thi a ai at dy dadau mewn heddwch: ti a gleddir mewn henaint têg.

16 Ac *yn* y bedwaredd oes y dychwelant ymma, canys ni chyflawnwyd etto anwiredd yr Amoriaid.

17 A bu pan fachludodd yr haul, a hi yn dywyll, wele ffwrn yn mygu, a lamp danllyd

yn

yn tramwyo rhwng y darnau hynny.

* Pen. 12. 7. ac 13. 15. ac 26. 4. Deut. 34. 4.

18 Yn y dydd hwnnw * y gwnaeth yr Arglwydd gyfammod ag Abram, gan ddywedyd; i'th hâd ti y rhoddais y wlâd hon, * o afon yr Aipht hyd yr afon fawr, afon Euphrates:

* 1 Bren. 4. 21. 2 Cro. 9. 26.

19 Y Ceneaid, a'r Cenezïaid, a'r Cadmoniaid,

20 Yr Hethiaid hefyd, a'r Pherezïaid, a'r Rephaimiaid.

21 Yr Amoriaid hefyd, a'r Canaaneaid, a'r Girgaſiaid, a'r Jebuſiaid.

PEN. XVI.

1 Sarai yn amblantadwy, yn rhoddi Hagar i Abram. 4 Hagar wedi ei chyſtuddio am ddiyſtyru ei meiſtreſs, yn rhedec i ffordd. 7 Angel yn ei danfon hi yn ei hôl i'w daroſtwng ei hun, 11 ac yn dywedyd iddi am ei mab. 15 Genedigaeth Iſmael.

SArai hefyd gwraig Abram ni phlantaſei iddo, ac yr ydoedd iddi forwyn o Aiphtes, a'i henw Agar.

2 A Sarai a ddywedodd wrth Abram, Wele yn awr, yr Arglwydd a luddiodd i mi blanta: dos attolwg at fy llaw-forwyn, ſe allei † y ceir i mi blant o honi hi: ac Abram a wrandawodd ar lais Sarai.

† Heb. yr adeiledir ſgenthi hi.

3 A Sarai gwraig Abram a gymmerodd ei morwyn Agar yr Aiphtes, wedi trigo o Abram ddeng mlhynedd yn nhir Canaan, a hi a'i rhoddes i Abram ei gwr yn wraig iddo.

4 Ac eſe a aeth i mewn at Agar, a hi a feichiogodd: a phan welodd hitheu feichiogi o honi, yr oedd ei miſtres yn wael yn ei golwg hi.

5 Yna y dywedodd Sarai wrth Abram, *Bydded* fy-ngham i arnat ti: mi a roddais fy morwyn i'th fonwes, a hithe a welodd feichiogi o honi, a gwael ydwyf yn ei golwg hi: barned yr Arglwydd rhyngof fi a thi.

6 Ac Abram a ddywedodd wrth Sarai, Wele dy forwyn yn dy law di, gwna iddi yr hyn a fyddo da yn dy olwg dy hun: yna Sarai a'i cyſtuddiodd hi, a hithe a ffoawdd ‡ rhaddi hi.

‡ Heb. *Rhog ei hwyneb hi.*

7 Ac angel yr Arglwydd a'i caſodd hi wrth ffynnon ddwfr, yn yr anialwch, wrth y ffynnon yn ffordd Sur.

8 Ac eſe a ddywedodd, Agar morwyn Sarai, o ba le y daethoſt; ac i ba le yr ei di? a hi a ddywedodd, Ffoi yr ydwyfi rhag wyneb fy meiſtres Sarai.

9 Ac Angel yr Arglwydd a ddywedodd wrthi, Dychwel at dy feiſtres, ac ymddaroſtwng tan ei dwylo hi.

10 Angel yr Arglwydd a ddywedodd hefyd wrthi hi; Gan amlhau yr amlhaf dy hâd ti, fel na rifir ef o luoſogrwydd.

11 Dywedodd angel yr Arglwydd hefyd wrthi hi, Wele di yn feichiog, a thi a eſcori ar fâb, ac a elwi ei enw ef ‡ Iſmael: canys yr Arglwydd a glybu dy gyſtudd di.

‡ Sef, *Duw a wrendy.*

12 Ac eſe a fydd ddŷn gwyllt, a'i law yn erbyn pawb, a llaw pawb yn ei erbyn yntef, * ac eſe a drig ger bron ei holl frodyr.

* Pen. 25 18.

13 A hi a alwodd enw'r Arglwydd yr hwn oedd yn llefaru wrthi, Tî ô Dduw wyt yn edrych arna fi: canys dywedodd, oni edrychais ymma hefyd ar ol yr hwn ſydd yn edrych arnaf?

14 Am hynny y galwyd y ffynnon ‡ Beerlahai-roi: wele rhwng Cades a Bered *y mae hi.*

‡ Sef, *Ffynnon yr hwn ſy'n byw ac yn gweled.*

15 Ac Agar a ymddug fâb i Abram: ac Abram a alwodd enw ei fâb a ymddygaſei Agar, Iſmael.

16 Ac Abram *oedd* fâb pedwar vgain mlwydd a chwech o flynyddoedd, pan ymddug Agar Iſmael i Abram.

PEN. XVII.

1 Duw yn adnewyddu y Cyfammod. 5 Newidio henw Abram yn arwydd o fendith mwy. 10 Ordeinio Enwaediad. 15 Newid henw Sarai, a'i bendithio. 17 Addewid o Iſaac. 23 Enwaedu ar Abram ac Iſmael.

APhan oedd Abram onid yn mlwydd cant, yr ymddangoſodd yr Arglwydd i Abram, ac a ddywedodd wrtho; Myn yw Duw hôll alluog, * rhodia ger fy mron i, a bydd ‡ berffaith.

* Pen. 5. 22.

‡ Neu, *vnion*, neu *bur.*

2 Ac mi a wnaf fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th amlhâf di yn aml iawn.

3 Yna y ſyrthiodd Abram ar ei wyneb, a llefarodd Duw wrtho eſ, gan ddywedyd,

4 Myfi, wele mi *a wnaf* fyng-hyfammod â thi, a thi a fyddi yn dâd llawer o genhedloedd.

5 A'th henw ni elwir mwy Abram, onid dy enw fydd Abraham, * canys yn dâd llawer o genhedloedd i'th wnaethum.

* Rhuf. 4. 17.

6 Ac mi a'th wnâf yn ffrwythlon iawn, ac a wnâf genhedloedd o honot ti, a brenhinoedd a ddaw allan o honot ti.

7 Cadarnhâf hefyd fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th hâd ar dy ôl di trwy eu hoeſoedd yn gyfammod tragywyddawl i fôd yn Dduw i ti, ac ith hâd ar dy ôl di.

8 Ac mi a roddaf i ti, ac i'th hâd a'r dy ôl di, wlâd dy ymdaith, *ſef* holl wlâd Canaan yn etifeddiaeth dragwyddawl, ac mi a fyddaf yn Dduw iddynt.

9 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, Cadw ditheu fyng-hyfammod i, ti a'th hâd a'r dy ôl, trwy eu hoeſoedd.

10 Dymma fyng-hyfammod a gedwch rhyngof fi a chwi, a'th hâd a'r dy ôl di: enwaedir pôb gwryw o honoch chwi.

* Act. 7. 8.

11 A chwi a enwaedwch gnawd eich dienwaediad: a bydd yn * arwydd cyfammod rhyngof fi a chwithau.

* Rhuf. 4. 11.

12 Pôb gwryw yn wyth niwrnod oed * a enwaedir i chwi trwy eich cenhedlaethau: yr hwn a aner yn tŷ, ac a bryner am arian gan nêb dieithr, yr hwn nid yw o'th hâd ti.

* Levit. 12. 3. Luc. 2. 21. Io. 7. 22.

13 Gan enwaedu enwaeder yr hwn a aner yn dy dŷ di, ac y bryner am dy arian di: a bydd fyng-hyfammod yn eich cnawd chwi, yn gyfammod tragywyddawl.

14 A'r gwryw dienwaededic yr hwn ni enwaeder cnawd ei ddienwaediad, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o ſyſc ei bobl: *oblegit* eſe a dorrodd fyng-hyfammod i.

15 Duw hefyd a ddywedodd wrth Abraham, Sarai di wraig ni elwi ei henw Sarai, onid Sara *fydd* ei henw hi:

16 Bendithiaf hi hefyd, a rhoddaf i ti fâb o honi: iê bendithiaf hi ſel y byddo yn genhedloedd brenhinoedd pobloedd fydd o honi hi.

17 Ac Abraham a ſyrthiodd ar ei wyneb, ac a chwarddodd, ac a ddywedodd yn ei galon, A blentir i fâb can mlwydd? ac a blanta Sara yn ferch ddeng mlwydd a phedwar-vgain?

18 Ac Abraham a ddywedod wrth Dduw, ôh na byddei fyw Iſmael ger dy fron di.

19 A Duw a ddywedodd, Sara dy * wraig a ym ddwg i tifâb yn ddiau, a thi a elwi ei enw ef Iſaac: ac mi a gadarnhaffyng-hyfammod ag ef yn gyfammod tragwyddawl, *ac* a'i hâd ar eiôl ef.

* Pen. 18. 10. ac 21. 2.

20 Am Iſmael hefyd ith wrandewais, wele mi

mi a'i bendithiais ef, ac mi a'i ffrwythlonaf ef,
* Pen. 25. 12 ac a'i lluofogaf yn aml iawn: * deuddec tywyſog a genhedla eſe, ac mi a'i gwnaf ef yn genhedlaeth fawr.

21 Eithr fyng-hyſammod a gadarnhaf ac Iſaac, yr hwn a ymddwg Sara i ti y pryd hwn, y ſlwyddyn neſaf.

22 Yna y peidiodd a llefaru wrtho, a Duw a aeth i fynu oddi wrth Abraham.

23 Ac Abraham a gymmerodd Iſmael ei fâb, a'r rhai oll a aneſid yn ei dŷ ef, a'r rhai oll a brynaſei efe a'i arian, pôb gwryw o ddynion tŷ Abraham, ac efe a enwaedodd gnawd eu dienwaediad hwynt o fewn corph y dydd hwnnw, fel y llefaraſe Duw wrtho ef.

24 Ac Abraham *oedd* fâb onid vn mlwydd cant, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

25 Ac Iſmael ei fâb ef yn fâb tair blwydd ar ddec, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

26 O fewn corph'y dydd hwnnw 'r enwaedwyd Abraham, ac Iſmael ei fâb.

27 A holl ddynion ei dŷ ef y rhai a aneſid yn tŷ, ac y brynefid ag arian gan nêb dieithr, a enwaedwyd gŷd ag ef.

P E N. XVIII.

1 Abraham yn derbyn tri Angel im dŷ. 9 Sara a geryddir am chwerthin rhyngddi a hi ei hun o ran yr addewid dieithr. 17 Duw yn rhybuddio Abraham am ddiſtr Sodoma. 23 Ac Abraham yn eiriol troſtynt.

* Heb. 13. 2. A'R * Arglwydd a ymddangoſodd iddo ef yngwaſtadedd Mamre, ac efe yn eiſtedd *wrth* ddrŵs y babell, yng-wrês y dydd.

2 Ac efe a gododd eilygaid,ac a edrychodd,ac wele dry-wŷr yn ſefyll ger y fron: a phan eu gwelodd; efe a redodd o ddrŵs y babell iw cyfarfod hwynt, ac a ymgrymmodd tua'r ddaiar.

3 Ac a ddywedodd,Fy Arglwydd, os cefais yn awr ffafor yn dy olwg di,na ddos heibio attolwg oddi wrth dy wâs.

4 Cymmerer attolwg ychydic ddwfr, a golchwch eich traed, a gorphwyſſwch dan y pren:

5 Ac mi a ddygaf dammeid o fara; a chryfhewch eich calon, wedi hynny y cewch fyned ymmaith, o herwydd i hynny y daethoch † at eich gwâs: a hwy a ddywedaſant, gwna felly fel y dywedaiſt.

† Heb. *Heibioich.*

6 Ac Abraham a fryſſiodd i'r babell at Sara, ac a ddywedodd, Paratoa ar frŷs dair phioled o flawd peiſſied,tylina,a gwna yn deiſſennau.

7 Ac Abraham a redodd at y gwarthec, ac a gymmerodd lô tŷner a dâ, ac a'i rhoddodd at y llangc, yr hwn a fryſſiodd iw baratoi ef.

8 Ac efe a gymmerodd ymenyn, a llaeth, a'r llô a baratoiſei efe, ac a'u rhoddes oi blaen hwynt: ac efe a ſafodd gyd a hwynt tan y pren, a hwy a fwyttaſant.

9 A hwy a ddywedaſant wrtho ef, Mae Sara dy wraig? ac efe a ddywedodd, Wele *hi* yn y babell.

* Gen. 17. 19. Gen. 21. 2. Rh. ſ. 9. 9. 10 Ac *vn* a ddywedodd,*gan ddychwelyd y dychwelaf attat ynghylch amſer bywiolaeth,ac wele fâb i Sara dy wraig. A Sara oedd yn clywed *wrth* ddrŵs y babell,yr hwn *oedd* oi ôl ef.

11 Abraham hefyd a Sara *oedd* hên, wedi myned mewn oedran; *a* pheidiaſei fôd i Sara yn ôl arfer grwagedd.

12 Am hynny y chwarddodd Sara rhyngddi a hi ei hun,gan ddywedyd, ai gwedi fy heneiddio y bydd i mi drythyllwch,*a'm hargiwydd yn hên *befyd*?

* 1 Pet. 3. 6.

13 A dywedodd yr Arglwydd wrth Abraham, Pa ham y chwarddodd Sara fel hyn, gan ddywedyd, A blantaf inneu yn wîr, wedi fy heneiddio?

14 A fydd dim yn anhawdd i'r Arglwydd? ar yr amſer nodedic y dychwelaf attat, ynghylch amſer bywiolaeth, a mâb *fydd* i Sara.

15 A Sara a wadodd, gan ddywedyd, Ni chwerddais i; o herwydd hi a ofnodd? yntef a ddywedodd, Nag é, oblegit ti a chwerddaiſt.

16 A'r gwŷr a godaſant oddi yno, ac a edrychaſant tua Sodoma: ac Abraham aeth gyd a hwynt, iw hanfon hwynt.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd, A gela fi rhag Abraham yr hyn a wnaf?

18 Canys Abraham yn ddiau a fydd yn genhedlaeth fawr a chrêf,ac * ynddo ef y bendithir holl genhedloedd y ddaiar.

* Gen. 12. 3. Gen. 22. 18. Act. 3. 25. Gal. 3. 8.

19 Canys mi a'i hadwaen ef, y gorchymyn efe iw blant, ac iw dylwyth ar ei ôl, gadw o honynt ffordd yr Arglwydd, gan wneuthur cyfiawnder a barn, fel y dygo 'r Arglwydd ar Abraham yr hyn a lefarodd efe am danaw.

20 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, Am *fod* gwaedd Sodoma a Gomorra yn ddirfawr, a'i pechod hwynt yn drwm iawn;

21 Deſcynnaf yn awr, ac edrychaf, ai yn ôl ei gwaedd a ddaeth attafi, y gwnaethant yn hollawl: ac onide, mynnaf wybod.

22 Ar gwŷr a droeſant oddi yno, ac a aethant tua Sodoma: ac Abraham yn ſefyll etto ger bron yr Arglwydd.

23 Abraham hefyd a neſaodd, ac a ddywedodd, A ddifethi di y cyfiawn hefyd yng hyd a'r annuwiol?

24 Ond odid y mae dec a deugain o rai cyfiawn yn y ddinas, a ddifethi di *hwynt* hefyd, ac ni arbedi y lle er mwyn y dec a deugain cyfiawn ſydd oi mewn hi?

25 Na byddo i ti wneuthur y cyfryw beth, gan ladd y cyfiawn gyd a'r annuwiol, fel y byddo y cyfiawn megis yr annuwiol: na byddo *hynny* i ti; oni wna barnudd yr holl ddaiar farn?

26 A dywedodd yr Arglwydd, Os câf fi yn Sodoma ddeg a deugain yn gyfiawn o fewn y ddinas,mi a arbedaf yr holl fangre er eu mwyn hwynt.

27 Ac Abraham a attebodd, ac a ddywedodd, Wele yn awr y dechreuais lefaru wrth fu Arglwydd, a mi yn llwch ac yn lludw.

28 Ond odid bydd pump yn eiſieu o'r dec a deugain cyfiawn: a ddifethi di 'r holl ddinas er pump? yntef a ddywedodd, Na ddifethaf os câf yno bump a deugain.

29 Ac efe a chwanegodd lefaru wrtho ef etto, ac a ddywedodd: Onid odid ceir yno ddeugain: yntef a ddywedodd, Nis gwnaf er mwyn y deugain.

30 Ac efe a ddywedodd, Oh na ddigied fy Arglwydd os llefaraf, ceir yno onid odid ddêc ar hugain: yntef a ddywedodd, Nis gwnaf, os caf uno ddêc ar hugain.

31 Yna y dywedodd efe, Wele yn awr y dechreuais lefaru wrth fu Arglwydd: Ond odid ceir yno vgain: Yntef a ddywedodd, Nis difethaf er mwyn vgain.

32 Yna y dywedodd, Oh na ddigied fy Arglwydd,

yn tramwyo rhwng y darnau hynny.

18 Yn y dydd hwnnw * y gwnaeth yr Arglwydd gyfammod ag Abram, gan ddywedyd; i'th hâd ti y rhoddais y wlâd hon, * o afon yr Aipht hyd yr afon fawr, afon Euphrates:

19 Y Ceneaid, a'r Cenezïaid, a'r Cadmoniaid,

20 Yr Hethiaid hefyd, a'r Pherezïaid, a'r Rephaimiaid.

21 Yr Amoriaid hefyd, a'r Canaaneaid, a'r Girgaſiaid, a'r Jebuſiaid.

* Pen. 12. 7. ac 13. 15. ac 26. 4. Deut. 34. 4.

PEN. XVI.

1 Sarai yn amblantadwy, yn rhoddi Hagar i Abram. 4 Hagar wedi ei chyſtuddio am ddiyſtyru ei meiſtreſs, yn rhedec i ffordd. 7 Angel yn ei danfon hi yn ei hôl iw daroſtwng ei hun, 11 ac yn dywedyd iddi am ei mab. 15 Genedigaeth Iſmael.

SArai hefyd gwraig Abram ni phlantaſei iddo, ac yr ydoedd iddi forwyn o Aiphtes, a'i henw Agar.

2 A Sarai a ddywedodd wrth Abram, Wele yn awr, yr Arglwydd a luddiodd i mi blanta: dos attolwg at fy llaw-forwyn, ſe allei † y ceir i mi blant o honi hi: ac Abram a wrandawodd ar lais Sarai.

† Heb. *yr adeiledir fi genthi hi.*

3 A Sarai gwraig Abram a gymmerodd ei morwyn Agar yr Aiphtes, wedi trigo o Abram ddeng mlhynedd yn nhir Canaan, a hi a'i rhoddes i Abram ei gwr yn wraig iddo.

4 Ac efe a aeth i mewn at Agar, a hi a feichiogodd: a phan welodd hitheu feichiogi o honi, yr oedd ei miſtres yn wael yn ei golwg hi.

5 Yna y dywedodd Sarai wrth Abram, *Bydded* fy-ngham i arnat ti: mi a roddais fy morwyn i'th fonwes, a hithe a welodd feichiogi o honi, a gwael ydwyf yn ei golwg hi: barned yr Arglwydd rhyngof fi a thi.

6 Ac Abram a ddywedodd wrth Sarai, Wele dy forwyn yn dy law di, gwna iddi yr hyn a fyddo da yn dy olwg dy hun: yna Sarai a'i cyſtuddiodd hi, a hithe a ffoawdd † rhacddi hi.

† Heb. *Rhag ei bwyneb hi.*

7 Ac angel yr Arglwydd a'i caſodd hi wrth ffynnon ddwfr, yn yr anialwch, wrth y ffynnon yn ffordd Sur.

8 Ac efe a ddywedodd, Agar morwyn Sarai, o ba le y daethoſt; ac i ba le yr ei di? a hi a ddywedodd, Ffoi yr ydwyfi rhag wyneb fy meiſtres Sarai.

9 Ac Angel yr Arglwydd a ddywedodd wrthi, Dychwel at dy feiſtres, ac ymddaroſtwng tan ei dwylo hi.

10 Angel yr Arglwydd a ddywedodd hefyd wrthi hi; Gan amlhau yr amlhaf dy hâd ti, fel na rifir ef o luoſogrwydd.

11 Dywedodd angel yr Arglwydd hefyd wrthi hi, Wele di yn feichiog, a thi a eſcori ar fâb, ac a elwi ei enw ef † Iſmael: canys yr Arglwydd a glybu dy gyſtudd di.

† Sef, *Duw a wrendy.*

12 Ac efe a fydd ddŷn gwyllt, a'i law yn erbyn pawb, a llaw pawb yn ei erbyn yntef, * ac efe a drig ger bron ei holl frodyr.

* Pen. 25 18.

13 A hi a alwodd enw'r Arglwydd yr hwn oedd yn llefaru wrthi, Tî ô Dduw wyt yn edrych arna fi: canys dywedodd, oni edrychais ymma hefyd ar ol yr hwn ſydd yn edrych arnaf?

14 Am hynny y galwyd y ffynnon † Beerlahai-roi: wele rhwng Cades a Bered *y mae hi.*

† Sef, *Ffynnon yr hwn ſy'n byw ac yn gwgweled.*

15 Ac Agar a ymddug fâb i Abram: ac Abram a alwodd enw ei fab a ymddygaſei Agar, Iſmael.

16 Ac Abram *oedd* fâb pedwar vgain mlwydd a chwech o flynyddoedd, pan ymddug Agar Iſmael i Abram.

PEN. XVII.

1 Duw yn adnewyddu y Cyfammod. 5 Newidio henw Abram yn arwydd o fendith mwy. 10 Ordeinio Enwaediad. 15 Newid henw Sarai, a'i bendithio. 17 Addewid o Iſaac. 23 Enwaedu ar Abram ac Iſmael.

APhan oedd Abram onid yn mlwydd cant, yr ymddangoſodd yr Arglwydd i Abram, ac a ddywedodd wrtho; Myfi *yw* Duw hôll alluog, * rhodia ger fy mron i, a bydd ‡ berffaith.

* Pen. 5. 22. ‡ Neu, *vnion, neu bur.*

2 Ac mi a wnaf fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th amlhâf di yn aml iawn.

3 Yna y ſyrthiodd Abram ar ei wyneb, a llefarodd Duw wrtho ef, gan ddywedyd,

4 Myfi, wele mi *a wnaf* fyng-hyfammod â thi, a thi a fyddi yn dâd llawer o genhedloedd.

5 A'th henw ni elwir mwy Abram, onid dy enw fydd Abraham, * canys yn dâd llawer o genhedloedd i'th wnaethum.

* Rhuf. 4. 17.

6 Ac mi a'th wnâf yn ffrwythlon iawn, ac a wnâf genhedloedd o honot ti, a brenhinoedd a ddaw allan o honot ti.

7 Cadarnhâf hefyd fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th hâd ar dy ôl di trwy eu hoeſoedd yn gyfammod tragwyddawl i fôd yn Dduw i ti, ac ith hâd ar dy ôl di.

8 Ac mi a roddaf i ti, ac i'th hâd a'r dy ôl di, wlâd dy ymdaith, *ſef* holl wlâd Canaan yn etifeddiaeth dragwyddawl, ac mi a fyddaf yn Dduw iddynt.

9 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, Cadw ditheu fyng-hyfammod i, ti a'th hâd a'r dy ôl, trwy eu hoeſoedd.

10 Dymma fyng-hyfammod a gedwch rhyngof fi a chwi, a'th hâd a'r dy ôl di: enwaedir pôb gwryw o honoch chwi.

* Act. 7. 8.

11 A chwi a enwaedwch gnawd eich dienwaediad; a bydd yn * arwydd cyfammod rhyngof fi a chwithau.

* Rhuf. 4. 11.

12 Pôb gwryw yn wyth niwrnod oed * a enwaedir i chwi trwy eich cenhedlaethau: yr hwn a aner yn tŷ, ac a bryner am arian gan nêb dieithr, yr hwn nid yw o'th hâd ti.

* Levit. 12. 3. Luc. 2. 21. Io. 7. 22.

13 Gan enwaedu enwaeder yr hwn a aner yn dy dŷ di, ac y bryner am dy arian di: a bydd fyng-hyfammod yn eich cnawd chwi, yn gyfammod tragywyddawl.

14 A'r gwryw dienwaededic yr hwn ni enwaeder cnawd ei ddienwaediad, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o fyſc ei bobl: *oblegit* efe a dorrodd fyng-hyfammod i.

15 Duw hefyd a ddywedodd wrth Abraham, Sarai di wraig ni elwi ei henw Sarai, onid Sara *fydd* ei henw hi:

16 Bendithiaf hi hefyd, a rhoddaf i ti fâb o honi: iê bendithiaf hi fel y byddo yn genhedloedd brenhinoedd pobloedd fydd o honi hi.

17 Ac Abraham a ſyrthiodd ar ei wyneb, ac a chwarddodd, ac a ddywedodd yn ei galon, A blentir i fâb can mlwydd? ac a blanta Sara yn ferch ddeng mlwydd a phedwar-vgain?

18 Ac Abraham a ddywedod wrth Dduw, ôh na byddei fyw Iſmael ger dy fron di.

19 A Duw a ddywedodd, Sara dy * wraig a ym ddwg i tifâb yn ddiau, a thi a elwi ei enw ef Iſaac: ac mi a gadarnhaffyng-hyfammod ag ef yn gyfammod tragwyddawl, *ac* a'i hâd ar eiôlef.

* Pen. 18. 10. 20. 21. 2.

20 Am Iſmael hefyd ith wrandewais, wele mi

mi a'i bendithiais ef, ac mi a'i ffrwythlonaf ef,
* Pen. 25. 12 ac a'i lluoſogaf yn aml iawn: * deuddec tywyſog a genhedla eſe, ac mi a'i gwnaf ef yn genhedlaeth fawr.

21 Eithr ſyng-hyſammod a gadarnhaf ac Iſaac, yr hwn a ymddwg Sara i ti y pryd hwn, y flwyddyn neſaf.

22 Yna y peidiodd a llefaru wrtho, a Duw a aeth i fynu oddi wrth Abraham.

23 Ac Abraham a gymmerodd Iſmael ei fâb, a'r rhai oll a aneſid yn ei dŷ ef, a'r rhai oll a brynaſei eſe a'i arian, pôb gwryw o ddynion tŷ Abraham, ac eſe a enwaedodd gnawd eu dienwaediad hwynt o fewn corph y dydd hwnnw, fel y llefaraſe Duw wrtho ef.

24 Ac Abraham *oedd* fâb onid yn mlwydd cant, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

25 Ac Iſmael ei fâb ef yn fâb tair blwydd ar ddec, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

26 O fewn corph 'y dydd hwnnw 'r enwaedwyd Abraham, ac Iſmael ei fâb.

27 A holl ddynion ei dŷ ef y rhai a aneſid yn tŷ, ac y bryneſid ag arian gan nêb dieithr, a enwaedwyd gŷd ag ef.

PEN. XVIII.

1 Abraham yn derbyn tri Angel iw dŷ. 9 Sara a geryddir am chwerthin rhyngddi a bi ei hun o ran yr addewid dieithr. 17 Duw yn rhybuddio Abraham am ddiniſtr Sodoma. 23 Ac Abraham yn eiriol troſtynt.

* Heb. 13. 2. A'R * Arglwydd a ymddangoſodd iddo ef yngwaſtadedd Mamre, ac eſe yn eiſtedd *wrth* ddrŵs y babell, yng-wrês y dydd.

2 Ac eſe a gododd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele dry-wŷr yn ſefyll ger y fron: a phan eu gwelodd; eſe a redodd o ddrŵs y babell iw cyfarfod hwynt, ac a ymgrymmodd tua'r ddaiar.

3 Ac a ddywedodd, Fy Arglwydd, os cefais yn awr ffafor yn dy olwg di, na ddos heibio attolwg oddi wrth dy wâs.

4 Cymmerer attolwg ychydic ddwfr, a golchwch eich traed, a gorphwyſſwch dan y pren:

5 Ac mi a ddygaf dammeid o fara; a chryfhewch eich calon, wedi hynny y cewch fyned
† Heb. *Heibioich.* ymmaith, o herwydd i hynny y daethoch † at eich gwâs: a hwy a ddywedaſant, gwna felly fel y dywedaiſt.

6 Ac Abraham a fryſſiodd i'r babell at Sara, ac a ddywedodd, Paratoa ar frŷs dair phioled o flawd pelliied, tylina, a gwna yn deiſennau.

7 Ac Abraham a redodd at y gwarthec, ac a gymmerodd lô tŷner a dâ, ac a'i rhoddodd at y llangc, yr hwn a fryſſiodd iw baratoi ef.

8 Ac eſe a gymmerodd ymenyn, a llaeth, a'r llô a baratoiſei eſe, ac a'u rhoddes oi blaen hwynt: ac eſe a ſafodd gyd a hwynt tan y pren, a hwy a fwyttaſant.

9 A hwy a ddywedaſant wrtho ef, Mae Sara dy wraig? ac eſe a ddywedodd, Wele *hi* yn y babell.

* Gen. 17. 19. Gen. 21. 2. Rh. f. 9. 9. 10 Ac *yn* a ddywedodd, *gan ddychwelyd y dychwelaf attat ynghylch amſer bywiolaeth, ac wele fâb i Sara dy wraig. A Sara oedd yn clywed *wrth* ddrŵs y babell, yr hwn *oedd* oi ôl ef.

11 Abraham hefyd a Sara *oedd* hên, wedi myned mewn oedran; *a* pheidiaſei fôd i Sara yn ôl arfer grwagedd.

12 Am hynny y chwarddodd Sara rhyngddi a hi ei hun, gan ddywedyd, ai gwedi fy heneiddio y bydd i mi drythyllwch, *a'm harglwydd yn hên *befyd*?
* 1 Pet. 3. 6.

13 A dywedodd yr Arglwydd wrth Abraham, Pa ham y chwarddodd Sara fel hyn, gan ddywedyd, A blantaf inneu yn wîr, wedi fy heneiddio?

14 A fydd dim yn anhawdd i'r Arglwydd? ar yr amſer nodedic y dychwelaf attat, ynghylch amſer bywiolaeth, a mâb *fydd* i Sara.

15 A Sara a wadodd, gan ddywedyd, Ni chwerddais i; o herwydd hi a ofnodd. yntef a ddywedodd, Nag è, oblegit ti a chwerddaiſt,

16 A'r gwŷr a godaſant oddi yno, ac a edrychaſant tua Sodoma: ac Abraham aeth gyd a hwynt, iw hanfon hwynt.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd, A gela fi rhag Abraham yr hyn a wnaf?

18 Canys Abraham yn ddiau a fydd yn genhedlaeth fawr a chrêf, ac * ynddo ef y bendithir holl genhedloedd y ddaiar.
* Gen. 12. 3.

19 Canys mi a'i hadwaen ef, y gorchymyn Gen. 22. 18. Act. 3. 25. Gal. 3. 8. eſe iw blant, ac iw dylwyth ar ei ôl, gadw o honynt ffordd yr Arglwydd, gan wneuthur cyfiawnder a barn, fel y dygo 'r Arglwydd ar Abraham yr hyn a lefarodd eſe am danaw.

20 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, Am *fod* gwaedd Sodoma a Gomorra yn ddirfawr, a'i pechod hwynt yn drwm iawn;

21 Deſcynnaf yn awr, ac edrychaf, ai yn ôl ei gwaedd a ddaeth attaſi, y gwnaethant yn hollawl: ac onide, mynnaf wybod.

22 Ar gwŷr a droeſant oddi yno, ac a aethant tua Sodoma: ac Abraham yn ſefyll etto ger bron yr Arglwydd.

23 Abraham hefyd a neſaodd, ac a ddywedodd, A ddifethi di y cyfiawn hefyd yng hyd a'r annuwiol?

24 Ond odid y mae dec a deugain o rai cyfiawn yn y ddinas, a ddifethi di *hwynt* hefyd, ac ni arbedi y lle er mwyn y dec a deugain cyfiawn ſydd oi mewn hi?

25 Na byddo i ti wneuthur y cyfryw beth, gan ladd y cyfiawn gyd a'r annuwiol, fel y byddo y cyfiawn megis yr annuwiol: na byddo *hynny* i ti; oni wna barnudd yr holl ddaiar farn?

26 A dywedodd yr Arglwydd, Os câf fi yn Sodoma ddeg a deugain yn gyfiawn o fewn y ddinas, mi a arbedaf yr holl fangre er eu mwyn hwynt.

27 Ac Abraham a attebodd, ac a ddywedodd, Wele yn awr y dechreuais lefaru wrth fu Arglwydd, a mi yn llwch ac yn lludw.

28 Ond odid bydd pump yn eiſieu o'r dec a deugain cyfiawn: a ddifethi di 'r holl ddinas er pump? yntef a ddywedodd, Na ddifethaf os câf yno bump a deugain.

29 Ac eſe a chwanegodd lefaru wrtho ef etto, ac a ddywedodd: Onid odid ceir yno ddeugain: yntef a ddywedodd, Nis gwnaf er mwyn y deugain.

30 Ac eſe a ddywedodd, Oh na ddigied fy Arglwydd os llefaraf, ceir yno onid odid ddêc ar hugain: yntef a ddywedodd, Nis gwnaf, os caf uno ddêc ar hugain.

31 Yna y dywedodd eſe, Wele yn awr y dechreuais lefaru wrth fu Arglwydd: Ond odid ceir yno vgain: Yntef a ddywedodd, Nis diſethaf er mwyn vgain.

32 Yna y dywedodd, Oh na ddigied fy Arglwydd,

glwydd, a ſlefaraf y waith hon yn vnic, ond odid ceir yno ddêc: yntef a ddywedodd, Nis difethaf er mwyn dêc.

33 A'r Arglwydd aeth ymmaith pan ddarfu iddo ymddiddan ag Abraham: Ac Abraham a ddychwelodd iw le ei hun.

PEN. XIX.

1 Lot yn derbyn angylion i'w dŷ. 4 Taro y Sodomiaid annuwiol a dallireb. 12 Danfon Lot i'r mynydd er mwyn ei ddiogelwch. 18 Ynt au yn cael cenhad i fyned i Zoar. 24 Dinyſtrio Sodom a Gomorrah. 26 Troi gwraig Lot yn golofn halen. 30 Lot yn trigo mewn ogof. 31 Godinebus fonedd Moab ac Ammon.

A Dau angel a ddaeth i Sodoma yn yr hwyr, a Lot yn eiſtedd ym mhorth Sodoma: a phan welodd Lot, eſe a gyſododd iw cyfarfod hwynt, ac a ymgrymmodd *ai* wyneb tua 'r ddaiar.

2 Ac eſe a ddywedodd, Wele yn awr ſy Arglwyddi, trowch attolwg i dŷ eich gwâs, lletteuwch heno hefyd, a * golchwch eich traed, yna codwch yn foreu, ac ewch i'ch taith; A hwy a ddywedaſant, Nag ê, o herwydd nyni a arhoſwn heno yn yr heol. * Gen. 18. 4.

3 Ac eſe a fu daer iawn arnynt hwy: yna y troeſant atto, ac y daethant iw dŷ ef: ac eſe a wnaeth iddynt wledd, ac a bobodd fara croiw, a hwy a fwyttaſant.

4 Eithr cyn gorwedd o honynt, gwŷr y ddinas *ſef* gwŷr Sodoma, a amgylchaſant o amgylch y tŷ, hên ac ieuange, *ſef* yr holl bobl o bob cwrr.

5 Ac a alwaſant ar Lot, ac a ddywedaſant wrtho, Mae y gwŷr y ddaethant attat ti heno? dŵg hwynt allan attom ni, fel yr adnabyddom hwynt.

6 Yna y daeth Lot attynt hwy allan i'r drŵs, ac a gaeodd y ddôr ar ei ôl,

7 Ac a ddywedodd, Attolwg fy-mrodyr, na wnewch ddrŵg.

8 Wele y nawr *y mae* dwy ferched gennifi, y rhai nid adnabuant ŵr; dygaf hwynt allan attoch chwi yn awr, a gwnewch iddynt fel y gweloch yn dda: yn vnic na wnewch ddim i'r gwŷr hyn, o herwydd er mwyn hynny y daethant dan gyſcod fynghronglwyd hi.

9 A hwy a ddywedaſant, Saf hwnt: dywedaſant hefyd, Efe a ddaith i ymdaith yn vnic, ac yn awr ai gan farnu y barna efe? yn awr nyni a wnawn fwy o niwed i ti nag iddynt hwy. A hwy a bwyſaſant yn drwm * ar y gŵr, *ſef* ar Lot, a hwy a neſaſant i dorri y ddôr. * 2 Pet. 2. 7.

10 Ar gwŷr a eſtynnaſant eu llaw, ac y ddygaſant Lot attynt i'r tŷ, ac y gaeaſant y ddôr.

11 * Tarawaſant hefyd y dynion *oedd wrth* ddrws y tŷ â dallineb, o fychan y fawr, fel y blinaſant yn ceiſio y drŵs. * Doeth. 18. 17.

12 A'r gwŷr a ddywedaſant wrth Lot, A oes gennitti ymma neb etto? mâb ynghyfraith, ath feibion, ath ferched, a'r hyn oll *ſydd* i ti yn y ddinas, a ddŷgi di allan o'r fangre hon.

13 Oblegid ni a ddiniſtriwn y lle hwn, * am fod eu gwaedd hwynt yn fawr ger bron yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'n hanfonodd ni iw ddiniſtrio ef. * Gen. 18. 20.

14 Yna yr aeth Lot allan, ac a lefarodd wrth ei ddawon, yr rhai oedd yn priodi ei ferched ef, ac a ddywedodd; Cyſodwch, deuwch allan o'r fan ymma: o herwydd y mae 'r Arglwydd yn difetha y ddinas hon: ac yng-olwg ei ddawon yr oedd efe fel vn yn cellwair.

15 Ac ar godiad y wawr yr Angylion afiaunt daer ar Lot, gan ddywedyd; Cyſod, cymmer dy wraig, ath ddwy ferched, y rhai ſydd iw cael, rhag dy ddiſetha di ‡ yn anwiredd y ddinas. ‡ *Yngheuddgurth.*

16 Yntef a oedd hwyr-frydic, a'r gwŷr a ymaflaſant yn ei law ef, ac yn llaw ei wraig, ac yn llaw y ddwy ferched, am dofturio o'r Arglwydd wrtho ef; ac ai dygaſant ef allan, ac ai goſodaſant o'r tu allan i'r ddinas. * Doeth. 10. 6.

17 Ac wedi iddynt eu dwyn hwynt allan, efe a ddywedodd, Diangc am dy-enioes, nac edrych ar dy ôl, ac na ſaf yn yr holl waſtadedd: diangc i'r mynydd rhag dy ddiſetha.

18 A dywedodd Lot wrthynt, Oh nid *felly* fy Arglwydd.

19 Wele yn awr, cafodd dy wâs ffafor yn dy olŵg, a mawrheaiſt dy drugaredd a wnaethoſt a mi, gan gadw *fy* enioes, ac ni allaf fi ddiangc i'r mynydd rhac i ddrwg fyng-oddiweddyd, a marw o honof.

20 Wele yn awr y ddinas hon yn agos i ffoi iddi, a bechan yw: oh gad imi ddiangc yno: (onid bechan yw hi?) a byw fydd fy enaid.

21 Yntef a ddywedodd wrtho, Wele mi a ganiadheais dy ddymuniad hefyd am y pêth hyn, fel na ddiniſtriwyf y ddinas *am* yr hon y dywedaiſt. ‡ *Derbyniais dy wyneb,*

22 Bryſſia, diangc yno, o herwydd ni allaf wneuthur dim nes dy ddyfod yno: am hynny y galwodd efe enw y ddinas Zoar.

23 Cyſodaſei yr haul ar y ddaiar, pan ddaeth Lot i Zoar.

24 Yna 'r Arglwydd a *lawiodd ar Sodoma a Gomorra frwmſtan, a thân oddi wrth yr Arglwydd, allan o'r nefoedd. * Deut. 29. 23. Iſa. 13. 19. Jer. 50. 40. Ezec. 16. 49. Oze. 11. 8. Amos. 4. 11. Luc. 17. 29. Jud. 7.

25 Felly y dyniſtriodd efe y dinaſoedd hyny, a'r holl waſtadedd, a holl drigolion y dinaſoedd, a chnwd y ddaiar.

26 Eithr ei wraig ef a edrychodd drach ei chefn oi du ôl ef, a hi a aeth yn golofn halen.

27 Ac Abraham a aeth yn foreu i'r lle y ſaſaſei efe ynddo ger bron yr Arglwydd.

28 Ac efe a edrychodd tua Sodoma a Gomorra, a thua hôll dir y gwaſtadedd, ac a edrychodd, ac wele cyfododd mŵg y tîr, fel mŵg ffwrnes.

29 A phan ddiſethodd Duw ddinaſoedd y gwaſtadedd, yna y cofiodd Duw am Abraham, ac a yrrodd Lot o ganol y diniſtr, pan ddiniſtriodd efe y dinaſoedd yr oedd Lot yn trigo ynddynt.

30 A Lot a eſcynnodd o Zoar, ac a drigodd yn y mynydd, ai ddwy ferched gyd ag ef: o herwydd efe a ofnodd drigo yn Zoar, ac a drigodd mewn ogof, efe ai ddwy ferched.

31 A dywedodd yr hynaf wrth yr ieuangaf, ein tâd ni *ſydd* hên, a gŵr nid oes yn y wlâd i ddyfod attom ni, wrth ddefod yr holl ddaiar.

32 Tyred, rhoddwn i'n tâd winiw yfed, a gorweddwn gyd ag ef, fel y cadwom hâd o'n tâd.

33 A hwy a roddaſant win iw tâd, i yfed y noſon honno, a'r hynaf a ddaeth ac a orweddodd gyd ai thâd, ac ni wybu efe pan orweddodd hi, na phan gyfododd hi.

34 A thrannoeth y dywedodd yr hynaf wrth yr ieuangaf, Wele myfi a orweddais neithwyr gyd am tâd, rhoddwn win iddo ef iw yfed heno hefyd, a dos dithau a gorwedd gyd ag ef, fel y cadwom hâd o'n tâd.

35 A hwy a roddaſant win iw tâd i yfed y noſon hono hefyd, a'r ieuangaf a gododd, ac a orweddod gyd ag ef: ac ni wybu efe pan orweddodd hi, na phan gyfododd hi.

36 Felly dwy ferched Lot a feichiogwyd oi tâd,

37 A'r hynaf a eſcorodd ar fâb, ac a alwodd ei enw ef Moab: efe yw tâd y Moabiaid hyd heddyw.

38 A'r ieuangaf hefyd a eſcorodd hitheu ar fâb, ac a alwodd ei enw ef Benammi; efe yw tâd meibion Ammon hyd heddyw.

PEN. XX.

1 Abraham yn ymdaith yn Gerar, 2 Yn gwadu ei wraig ac yn ei choeli hi. 3 Cerydduo Abimelec mewn breuddwyd o'i achos hi, 9 Ystyf yn cerydduo Abraham, 14 yn rhoddi Sara yn ei hôl, 16 ac yn ei cheryddi hi, 17 ac yn cael ei iachau trwy weddi Abraham.

AC Abraham aeth oddi yno i dîr y dehau, ac a gyfanneddodd rhwng Cades a Sur, ac a ymdeithiodd yn Gerar.

2 A dywedodd Abraham am Sara ei wraig, Fy chwaer yw hi: ac Abimelec brenin Gerar a anfonodd ac a gymmerth Sara.

3 Yna y daeth Duw at Abimelec noſwaith mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrtho, Wele dŷn marw wyt ti am y wraig a gymmeraiſt, a hithau yn berchen gŵr.

4 Ond Abimelec ni neſaſei atti hi: ac efe a ddywedodd, Arglwydd, a leddi di genedl gyfiawn hefyd?

5 Oni ddywedodd efe wrthif fi, Fy chwaer yw hi? a hithe hefyd ei hun a ddywedodd, Fy mrawd yw efe: ‡ ym mherfeithrwydd fynghalon, ac yng-lendid fy nwylo y gwneuthum hyn.

‡ *Yn ſymlwyddi.*

6 Yna y dywedodd Duw wrtho ef mewn breuddwyd, Minneu a wn mai ym mherfeithrwydd dy galon y gwnaethoſt hyn: a mi a'th attaliais rhac pechu i'm herbyn: am hynny ni adewais i ti gyffwrdd a hi.

7 Yn awr gan hynny dôd y wraig drachefn i'r gŵr, o herwydd prophwyd yw efe, ac efe a weddia troſot, a byddi fyw: ond oni roddi hi drachefn, gwybydd y byddi farw yn ddiau, ti a'r rhai oll ydynt eiddo ti.

8 Yna y cododd Abimelec yn foreu, ac a alwodd am eu holl weiſion, ac a draethodd yr holl betheu hyn † wrthynt hwy, a'r gŵŷr a ofnaſant yn ddirfawr.

† Heb. *yn ei cluſtiau hwy.*

9 Galwodd Abimelec hefyd am Abraham, a dywedodd wrtho, Beth a wnaethoſt i ni? a pheth a bechais i'th erbyn, pan ddygyt bechod *mor* fawr arnaſi, ac ar fy nheyrnas? gwnaethoſt a mi weithredoedd ni ddyleſid eu gwneuthur.

10 Abimelec hefyd a ddywedodd wrth Abraham, Beth a welaiſt, pan wnaethoſt y peth hyn?

11 A dywedodd Abraham, am ddywedyd o honoſi yn ddiau nid *oes* ofn Duw yn y lle hwn: a hwy a'm lladdant i o achos fyng-wraig.

12 A hefyd yn wîr fy chwaer *yw* hi: merch fy nhâd yw hi, ond nid merch fy mam; ac y mae hi yn wraig i mi.

13 Ond pan parodd Duw i mi grwydro o dŷ fy nhâd, yna y dywedais wrthi hi, dymma dy garedigrwydd yr hwn a wnei a mi ym mhôb lle delom iddo, * dywed am danaf fi fy mrawd yw efe.

* Pen. 12. 13.

14 Yna y cymmerodd Abimelec ddefaid, a gwaſtheu, a gweiſion, a morwynion, ac ai rhoddes i Abraham: rhoddes hefyd iddo ef Sara ei wraig drachefn.

15 A dywedodd Abimelec, Wele fyng-wlâd ger dy fron di, trig lle y byddo da yn dy olwg.

16 Ac wrth Sara y dywedodd, Wele rhoddais i'th frawd fil o *ddarnau* arian: wele efe yn orchudd llygaid it, i'r rhai oll *ſydd* gyd a thi, a chydâ phawb *eraiſt*: ſel hyn y ceryddwyd hi.

17 Yna Abraham a weddiodd ar Dduw, a Duw a iachaodd Abimelec, a'i wraig, a'i forwynion, a hwy a blantaſant.

18 O herwydd yr Arglwydd gan gau a gaeaſe ar bôb croth yn nhŷ Abimelec, o achos Sara gwraig Abraham.

PEN. XXI.

1 Genedigaeth Iſaac, 4 a'i Enwaediad. 6 Llawenydd Sara. 9 Bwrw Hagar ac Iſmael allan. 15 Hagar mewn cyfyngdra. 17 Yr Angel yn ei chyſſuro hi. 22 Cyngrair rhwng Abimelec ac Abraham yn Beerſheba.

A'R Arglwydd a ymwelodd a Sara fel y dywedaſei, a gwnaeth yr Arglwydd y Sara * fel y llefaraſei.

* Gen. 17. 19. Gen. 18. 10. * Act. 7. 8. Gal. 4. 22. Heb. 11. 11.

2 O herwydd Sara a * feichiogodd, ac a ymddug i Abraham fâb yn ei henaint, ar yr amſer nodedic y dywedaſei Duw wrtho ef.

3 Ac Abraham a alwodd henw ei fâb a aneſid iddo, (yr hwn a ymddygaſe Sara iddo ef) Iſaac.

4 Ac Abraham a enwaedodd ar Iſaac ei fâb yn wyth niwrnod oed; * fel y gorchymynaſei Duw iddo ef.

* Gen. 17. 12.

5 Ac Abraham *oedd* fâb can mlwydd, pan anwyd iddo ef Iſaac ei fâb.

6 A Sara a ddywedodd, Gwnaeth Duw i mi chwerthin; pob vn a glywo a chwardd gyda mi.

7 Hi a ddywedodd hefyd, Pwy a ddywedaſei i Abraham, y rhoeſei Sara ſugn i blant? canys mi a eſcorais ar fâb yn ei henaint ef.

8 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a ddiddyfnwyd: ac Abraham a wnaeth wledd fawr ar y dydd y diddyfnwyd Iſaac.

9 A Sara a welodd fâb Agar yr Aiphtes, yr hwn a ddygaſei hi i Abraham yn gwatwar.

10 A hi a ddywedodd wrth Abraham, * bwrw allan y gaeth-forwyn hon a'i mâb; o herwydd ni chaiff mâb y gaethes hon gyd etifeddu a'm mâb i Iſaac.

* Gal. 4. 30.

11 A'r peth hyn fu ddrŵg iawn yngolwg Abraham, er mwyn ei fâb.

12 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, Na fydded drwg yn dy olwg am y llangc, nac am dy gaeth-forwyn: yr hyn oll a ddywedodd Sara wrthit, gwrando ar ei llais: o herwydd yn Iſaac i gelwir i ti hâd.

13 Ac am fâb y forwyn gaeth hefyd, mi a'i gwnaf ef yn genhedlaeth, o herwydd dy hâd ti ydyw ef.

14 Yna y cododd Abraham yn foreu, ac a gymmerodd fara, a chroſtrel o ddwfr, ac a'i rhoddes at Agar, gan oſod ar ei hyſcwydd hi *hynny* a'r bachgen hefyd, ac efe a'i gollyngodd hi ymmaith: a hi a aeth, ac a gyrwydrodd yn anialwch Beerſhebah.

15 A darfu'r dwfr yn y groſtrel, a hi a fwriodd y bachgen o dan yn o'r gwŷdd.

16 A hi a aeth, ac a eiſteddodd ei hunan yn bell ar *ei* gyfer, megis ergyd bŵa: canys dywedaſei, Ni alla fi edrych ar y bachgen yn marw: felly hi a eiſteddodd ar *ei* gyfer, ac a ddechafodd ei llêf, ac a wylodd.

17 A Duw a wrandawodd ar lais y llangc, ac angel Duw a alwodd ar Agar o'r nefoedd, ac a ddywedodd wrthi, Beth *a ddarfu* i ti Agar? nac ofna, o herwydd Duw a wrandawodd ar lais y llangc lle y mae efe.

18 Cyfot, cymmer y llangc, ac ymmafel yn ddo a'th law, oblegit myfi a'i gwnâf ef yn genhedlaeth fawr.

19 A Duw a agorodd ei llygaid hi, a hi a welodd dŷdew dwfr, a hi aeth, ac a lanwodd

y gor-

y gostrel o'r dwfr, ac a ddiododd y llangc.

20 Ac yr oedd Duw gyd a'r llang, ac efe a gynnyddodd, ac a drigodd yn yr anialwch, ac aeth yn berchen bwa.

21 Ac yn anialwch Parah y trigodd efe, a'i fam a gymmerodd iddo ef wraig o wlâd yr Aipht.

22 Ac yn yr amser hwnnw, Abimelec a Phicol tywysog ei lu ef a ymddiddanasant ag Abraham, gan ddywedyd, Duw *sydd* gyda thi yn yr hyn oll yr ydwyt yn ei wneuthur.

23 Yn awr gan hynny, tyngwrthif fi yma i Dduw, na ‡ fyddi anffyddlon i mi, nac i'm mâb, nac i'm hwyr: yn ôl y drugaredd a wneuthum a thi y gwnei di a minne, ac a'r wlâd yr ymdeithiaist ynddi. ‡ Ddywedygelwydd wrthif.

24 Ac Abraham a ddywedodd, Mi a dyngaf.

25 Ac Abraham a geryddodd Abimelec, o achos y pydew dwfr a ddygasse gweision Abimelec trwy drais.

26 Ac Abimelec a ddywedodd, Nis gwybum i pwy a wnaeth y peth hyn: tithe hefyd ni fynegaist i mi, a minne ni chlywais *hynny* hyd heddyw.

27 Yna y cymmerodd Abraham ddefaid a gwarthec, ac ai rhoddes i Abimelec, a hwy a wnaethant gyngrair ill dau.

28 Ac Abraham a osododd saith o hespinod o'r praidd wrthynt eu hunain.

29 Yna y dywedodd Abimelec wrth Abraham, beth *a wna* y saith hespin hyn a osodaist wrthynt eu hunain?

30 Ac yntef a ddywedodd, Canys ti a gymmeri y saith hespin o'm llaw, i fôd yn destiolaeth mai myfi a gloddias y pydew hwn.

31 Am hynny efe a alwodd henw y lle hwnnw ‡ Beer-sebah: oblegit yno y tyngasant ill dau. ‡ Ffynon llw.

32 Felly y gwnaethant gyngrair yn Beer-sebah: a chyfododd Abimelec, a Phicol tywysog ei lu ef, ac a ddychwelasant i dîr y Philistiaid.

33 Ac yntef a blannodd ‡ goed yn Beer-sebah, ac a alwodd yno ar enw yr Arglwydd Dduw tragywyddol. ‡ Llwyn.

34 Ac Abraham a ymdeithiodd ddyddiau lawer yn nhîr y Philistiaid.

P E N. XXII.

1 Profi Abraham i abert hueifab. 3 Yntef yn dangos ei ffydd a'i ufydd-dod. 11 Yr angel yn ei rwystro ef. 13 Newid Isaac am hwrdd. 14 Galw'r lle Jehovah-jireh. 15 Bendithio Abrahamdrachefn. 20 Cenhedlaeth Nachor hyd Rebecca.

AC wedi y pethau hyn y bu i Dduw * brofi Abraham, a dywedyd wrtho, Abraham: yntef a ddywedodd, Wele fi. * Heb. 11. 17.

2 Yna y dywedodd *Duw*, Cymmer yr awron dy fab, sef dy vnic Isaac, yr hwn a hoffaist, a dos thagot y dîr Moriah; ac offrymma ef yno yn boeth offrwm ar vn o'r mynyddoedd yr hwn a ddywedwyf wrthit.

3 Ac Abraham a foreu gododd, ac a gyfrwyodd ei asyn, ac a gymmerodd ei ddau langc gyd ag ef, ac Isaac ei fab, ac a holltodd goed y poeth offrwm, ac a gyfododd, ac a aeth i'r lle a ddywedase Duw wrtho.

4 Ac ar y trydydd dydd y derchasodd Abraham ei lygaid, ac efe a welei y lle o hir-bell.

5 Ac Abraham a ddywedodd wrth ei llangciau, arhoswch chwi ymma gyd a'r asyn, a mi a'r llangc a awn hyd accw, ac addolwn, ac a ddychwelwn attoch.

6 Yna y cymmerth Abraham goed y poeth-offrwm, ac ai gosododd ar Isaac ei fab: ac a gymmerodd y tân, a'r gyllell yn ei law ei hun, a hwy a aethant ill dau ynghyd.

7 A llefarodd Isaac wrth Abraham ei dâd, ac a ddywedodd, Fy nhâd: yntef a ddywedodd, Wele fi, fy mâb: yna ebr ef, Wele dân a choed, ond mae ‡ oen y poeth-offrwm? ‡ Myn.

8 Ac Abraham a ddywedodd, Fy mâb, Duw a edrych iddo ei hun am oen y poeth-offrwm: felly 'r aethant ill dau ynghyd.

9 Ac a ddaethant i'r lle a ddywedasei Duw wrtho ef, ac yno 'r adeiladodd Abraham allor, ac a osododd y coed mewn trefn, ac a rwymodd Isaac ei fab, ac * a'i gosododd ef ar yr allor ar vchaf y coed. * Ja. 2. 21.

10 Ac Abraham a estynnodd ei law, ac a gymmerodd y gyllell i ladd ei fab.

11 Ac angel yr Arglwydd a alwodd arno ef o'r nefoedd, ac a ddywedodd, Abraham, Abraham: yntef a ddywedodd, Wele fi.

12 Ac efe a ddywedodd, Na ddod dy law ar y llangc, ac na wna ddim iddo: o herwydd gwn weithian i ti ofni Duw, gan nad attelaist dy fab, dy vnic *fab* oddi wrthif.

13 Yna y derchasodd Abraham ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele o'i ôl *ef* hwrdd, wedi ei ddal erbyn ei gyrn mewn dryssi, ac Abraham a aeth ac a gymmerth yr hwrdd, ac a'i offrymmodd yn boeth-offrwm yn lle ei fab.

14 Ac Abraham a alwodd henw y lle hwnnw ‡ Jehovah-jireh, fel y dywedir heddyw, ym mynydd yr Arglwydd y gwelir. ‡ Yr Arglwydd a edrych neu a ddarpara.

15 Ac angel yr Arglwydd a alwodd ar Abraham yr ail waith o'r nefoedd.

16 Ac a ddywedodd, * Imi fy hun y tyngais medd ir Arglwydd, o herwydd gwneuthur o honot y peth hyn, ac nad attelaist dy fab, dy vnic fab, * Ps. 105. 9. Eccles. 44. 21. Luc. 1. 73. Heb. 6. 13.

17 Mai gan fendithio i'th fendithiaf, a chan amlhau 'r amlhaf dy hâd, fel ser y nefoedd, ac fel y tywod yr hwn *sydd* ar ‡ lan y môr: a'th hâd a feddianna borth ei elynion. ‡ Fin. * Gen. 12. 3.

18 Ac *yn dy hâd ti y bendithier holl genhedloedd y ddaiar, o achos gwrando o honot ar fy llais i. Gen. 18. 18. Act. 3. 25. Gal. 3. 8.

19 Yna Abraham a ddychwelodd at ei llangciau, a hwy a godasant, ac a aethant yng-hyd i Beer-sebah: ac Abraham a drigoddyn Beer-sebah.

20 Darfu hefyd wedi y pethau hyn, fynegi i Abraham gan ddywedyd, Wele dûg Milcha hithe hefyd blant i Nachor dy frawd.

21 Hus ei cyntaf-anedig, a Buz ei frawd: Cemuel hefyd tâd Aram,

22 A Chesed, a Hazo, a Phildas, ac Idlaph, a Bethuel.

23 A Bethuel a genhedlodd Rebecca: yr wyth hyn a blantodd Milcha i Nachor brawd Abraham.

24 Ei ordderch-wraig hefyd, ai henw Reumah, a escorodd hithe hefyd ar Tebah, a Gaham, a Thahas, a Maachah.

P E N. XXIII.

1 Oedran a marwolaeth Sara. 3 Prynu Machpelah, 19 Lle y claddwyd Sara.

AC oes Sara ydoedd gan-mlhynedd a saith-mlhynedd ar hugain: *dymma* flynyddoedd oes Sara.

2 A Sara a fu farw yng-haer Arbah, honno *yw* Hebron yn nhîr Canaan: ac Abraham aeth i alaru am Sara, ac i wylofain *am deni* hi.

3 Yna y cyfododd Abraham i fynu oddi ger bron ei *gorph* marw, ac a lefarodd wrth feibion Heth, gan ddywedyd,

4 Dieithr

4 Dieithr ac alltud ydwyfi gyd a chwi: rhoddwch i mi feddiant beddrod gyd a chwi, fel y claddwyf fy marw allan o'm golwg.

5 A meibion Heth a attebasant Abraham, gan ddywedyd wrtho,

6 Clyw ni fy Arglwydd: tywysog ‡ Duw wyt ti yn ein plith: cladd dy farw yn dy ddewis o'n beddau ni; ni rwystr neb o honom ni ei fedd i ti, i gladdu dy farw.

‡ Eudarn.

7 Yna y cyfododd Abraham, ac a ymgrymmodd i bobl y tîr sef i feibion Heth:

8 Ac a ymddiddanodd a hwynt gan ddywedyd, os yw eich ewyllys i mi gael claddu fy marw allan o'm golwg, gwrandewch fi ac eiriolwch trosof fi at Ephron fâb Zohar:

9 Ar roddi o honaw ef i mi yr ogof Machpelah, yr hon *fydd* eiddo ef, ac *fydd* ynghwr ei faes: er ei llawn *werth* o arian rhodded hi i mi, yn feddiant beddrod yn eich plith chwi.

10 Ac Ephron oedd yn aros ym-mysc meibion Heth: ac Ephron yr Hethiad a attebodd Abraham, lle y clywodd meibion Heth: yng-wydd pawb a ddeuent i borth ei ddinas ef, gan ddywedyd,

11 Nage fy Arglwydd, clyw fi; rhoddais y maes i ti, a'r ogof *fydd* ynddo, i ti y rhoddais hi, yng-wydd meibion fy mhobl y rhoddais hi i ti: cladd di dy farw.

12 Ac Abraham a ymgrymmodd o flaen pobl y tîr.

13 Ac efe a lefarodd wrth Ephron lle y clybu pobl y tîr, gan ddywedyd, etto os tydi *a'i rhoddy* attolwg gwrando fi: rhoddaf werth y maes, cymmer gennif, ac mi a claddaf fy marw yno.

14 Ac Ephron a attebodd Abraham, gan ddywedyd wrtho;

15 Gwrando fi fy Arglwydd, y tîr *a dâl* bedwar cant ficl o arian: beth yw hynny rhyngof fi a thithe? am hynny cladd dy farw.

16 Felly Abraham a wrandawodd ar Ephron, a phwysodd Abraham i Ephron yr arian a ddywedasei efe lle y clybu meibion Heth: pedwar-cant ficl o *arian* cymmeradwy ym mhlith marchnad-wyr.

17 Felly y ficcrhawyd maes Ephron yr hwn *oedd* ym-Machpelah, yr hon *oedd* o flaen Mamre, y maes a'r ogof *oedd* ynddo, a phôb pren ar a *oedd* yn y maes, ac yn ei holl derfynau o amgylch,

18 yn feddiant i Abraham, yng-olwg meibion Heth, yngwydd pawb a ddelynt i borth ei ddinas ef.

19 Ac wedy hynny Abraham a gladdodd Sara ei wraig, yn ogof maes Machpelah, o flaen Mamre, honno *yw* Hebron, yn nhir Canaan.

20 A ficcrhawyd y maes, a'r ogof yr hon oedd ynddo, i Abraham yn feddiant beddrod, oddi wrth feibion Heth.

PEN. XXIV.

Abraham yn peri i'w wâs dyngu. 10 *Taith y gwâs:* 12 *Ei weddi:* 14 *Ei arwydd.* 15 *Rebecca yn ei gyfarfod ef,* 18 *yn cwplhau ei arwydd ef,* 22 *yn derbyn tlyssau,* 23 *yn dangos eichenhedl,* 25 *ac yn ei wahodd ef adref.* 26 *Y gwâs yn bendithio Duw.* 28 *Laban yn ei groesafu ef.* 34 *Y gwas yn treuthu ei negest.* 50 *Laban a Bethuel yn foddlawn.* 58 *Rebecca yn cydsynio i fyned.* 62 *Isaac yn cyfarfod a hi.*

A Abraham oedd hên wedy myned † yn oedrannus, a'r Arglwydd a fendithiasei Abraham ym mhob dim.

† Heb. *myned o ddyddiau.*

2 A dywedodd Abraham wrth ei wâs hynaf *yn* ei dŷ, yr hwn oedd yn llywodraethu ar yr hyn oll a'r *a oedd* ganddo. * Gosod attolwg dy law tan fy morddwyd. *Gen. 47. 29.

3 Ac mi a baraf i ti dyngu i Arglwydd Dduw y nefoedd, a Duw y ddaiar, na chymmerech wraig i'm mab i o ferched y Canaaneaid, y rhai 'r ydwyf yn trigo yn eu mysc.

4 Ond i'm giwad i yr ei, ac at fynghenedl i yr ei di, ac a gymmeri wraig i'm mab Isaac.

5 A'r gwâs a ddywedodd wrtho ef, onid odid ni fyn y wraig ddyfod ar fy ôl i i'r wlad hon: gan ddychwelyd a ddychwelaf dy fab di i'r tîr y daethoft allan o honaw?

6 A dywedodd Abraham wrtho, Gwilia arnat rhac i ti ddychwelyd fy mâb i yno.

7 Arglwydd Dduw y nefoedd yr hwn a'm cymmerodd i o dŷ fy nhâd, ac o wlâd fynghenedl, yr hwn hefyd a ymddiddanodd a mi, ac a dyngodd wrthif gan ddywedyd; * ith hâd ti y rhoddaf y tîr hwn, efe a enfyn ei angel o'th flaen di, a thi a gymmeri wraig i'm mâb oddi yno.

* Gen. 12. 7. Gen. 15. 7.

8 Ac os y wraig ni fyn ddyfod ar dy ôl di, yna glân fyddy oddi wrth fy llw hwn: ynvnic na ddychwel di fy mâb i yno.

Gen. 13. 15. Gen. 15. 18.

9 A'r gwâs a osododd ei law tan forddwyd Abraham ei feiftr, ac a dyngodd iddo am y peth hyn.

Gen. 26. 4.

10 A chymmerodd y gwâs ddec camel, o gamelod ei feiftr, ac a aeth ymmaith (‡ canys holl dda ei feiftr *oedd* tan ei law ef:) ac efe a gododd ac a aeth i Mesopotamia i ddinas Nachor.

‡ Neu, *a*

11 Ac efe a wnaeth i'r camelod orwedd or tu allan i'r ddinas, wrth bydew dwfr ar bryd nawn, yng-hylch yr amfer y byddei *merched* ‡ yn dyfod allan i dynnu dwfr.

‡ Neu, *a dynnai dwfr, yn dyfod allan.*

12 Ac efe a ddywedodd, O Arglwydd Dduw fy meiftr Abraham, attolwg, pâr i mi lwyddiant heddyw; a gwna drugaredd â'm meiftr Abraham.

13 * Wele fi yn ſafyll wrth y ffynnon ddwfr, a merched gwyr y ddinas yn dyfod allan i dynnu dwfr:

* Verſe 43.

14 A bydded, mai'r llangces y dywedwyf wrthi, gogwydda attolwg dy ſtên, fel yr yfwyfa os dywed hi ŷf, a mi a ddiodaf dy gamelod dî hefyd, honno a ddarperaiſt i'th wâs Isaac: ac wrth hyn y câf wybod wneuthur o honot ti drugaredd â'm meiftr.

15 A bu, cyn darfod iddo lefaru, wele Rebecca yn dyfod allan, (yr hon a anesid i Bethuel fâb Milcha, gwraig Nachor, brawd Abraham) a'i ſtên ar ei hyſcwydd.

16 A'r llangces *oedd* dêg odieth yr olwg, yn forwyn, a heb i wr ei hadnabod, a hi a aeth i wared i'r ffynnon, ac a lanwodd ei ſtên ac a ddaeth i fynu.

17 A'r gwâs a redodd iw chyfarfod, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi yfed ychydic ddwfr o'th yſtên.

18 A hi a ddywedodd, Yf fy meiftr, a hi a fryſſiodd, ac a ddeſcynnodd ei ſtên ar ei llaw, ac a'i diododd ef.

19 A phan ddarfu iddi ei ddiodi ef, hi a ddywedodd, tynnaf hefyd i'th gamelod hyd oni ddarffo iddynt yfed.

20 A hi a fryſſiodd, ac a dywalltodd ei ſtên i'r cafn, ac a redodd eil-waith i'r pydew i dynnu, ac a dynnodd iw holl gamelod ef.

21 A'r gŵr yn ſynnu o'i phlegit hi, a dawodd, i wybod a lwyddaſe 'r Arglwydd ei daith ef, ai nâd do.

22 A bu pan ddarfu i'r camelod yfed, *Talduw.* gymmeryd o'r gŵr ‡ gluſt-dlws aur yn hanner ſicl ei bwys: a dwy fraichled iw dwylo hi, yn ddêc *ſicl* o aur eu pwys.

23 Ac efe a ddywedodd, merch pwy *ydwyt* ti? mynega i mi attolwg: a oes lle i ni i letteu *yn* nhŷ dy dâd?

24 A hi a ddywedodd wrtho, myfi *ydwyf* ferch i Bethuel fâb Milcha, yr hwn a ymddug hi i Nachor.

25 A hi a ddywedodd wrtho ef, *y mae* gwellt ac ebran ddigon gennym ni, a lle i letteu.

26 A'r gŵr a ymgrymmodd, ac a addolodd yr Arglwydd.

27 Ac a ddywedodd, bendigêdic fyddo Arglwydd Dduw fy meiſtr Abraham, yr hwn ni adawodd fy meiſtr heb ei drugaredd, a'i ffyddlondeb: yr *ydwyf* fi ar y fordd; dûg yr Arglwydd fi *i* dŷ brodyr fy meiſtr.

28 A'r llangces a redodd, ac a fynegodd yn nhŷ ei mam y pethau hyn.

29 Ac i Rebecca 'r *oedd* brawd, a'i enw Laban: a Laban a redodd at y gŵr allan i'r ffynnon.

30 A phan welodd efe y gluſt-dlws, a'r breichledau am ddwylo ei chwaer, a phan glywodd efe eiriau Rebecca ei chwaer yn dywedyd, fel hyn y dywedodd y gŵr wrthi ſi, yna efe a aeth at y gŵr; ac wele efe yu ſefyll gyd a'r camelod wrth y ffynnon,

31 Ac efe a ddywedodd, tyred i mewn, ti fendigêdic yr Arglwydd, pa ham y ſefi di allan? canys mi a baratoais y tŷ, a lle i'r camelod.

32 A'r gŵr a aeth i'r tŷ, ac yntef a ryddhaodd y camelod, ac a roddodd wellt ac ebran i'r camelod, a dwfr i olchi ei draed ef, a thraed y dynion *oedd* gyd ag ef.

33 A goſodwyd *bwyd* oi flaen ef i fwytta, ac efe a ddywedodd, ni fwyttâf hyd oni thraethwyf fy negeſau: a dywedodd yntef traetha.

34 Ac efe a ddywedodd, gwâs Abraham *ydwyf* fi.

35 A'r Arglwydd a fendithiodd fy meiſtr yn ddirfawr, ac efe a gynnyddodd: canys rhoddodd iddo ddefaid, ac gwarthec, ac arian, ac aur, a gweiſion, a morwynion, a chamelod, ac aſſynnod.

36 Sara hefyd gwraig fy meiſtr a ymddug fâb i'm meiſtr, wedi ei heneiddio hi, ac efe a roddodd i hwnnw yr hyn oll *oedd* ganddo.

37 A'm meiſtr a'm tyngoedd i, gan ddywedyd, na chymmer wraig i'm mab i, o ferched y Canaaneaid, y rhai'r ydwyf yn trigo yn eu tîr.

38 Ond ti a ei i dŷ fy nhâd, ac at fy-nhŷwyth, ac a gymmeri wraig i'm mâb.

39 A dywedais wrth fy meiſtr, ſe allai na ddaw'r wraig ar fy ôl i.

40 Ac efe a ddywedodd wrthif, yr Arglwydd yr hwn y rhodiais ger ei fron, a enfyn ei angel gyd a thi, ac a lwydda dy daith di: a thi a gymmeri wraig i'm mâb i o'm tylwyth, ac o dŷ fy nhâd.

41 Yna y byddi rydd oddi wrth fy llw, os ti a ddaw at fy nhylwyth: ac oni roddant i ti, yna y byddi rydd oddi wrth fy llw.

42 A heddyw y daethum at y ffynnon, ac a ddywedais, Arglwydd Dduw fy meiſtr Abraham, os ti ſydd yr awron yn llwyddo fy nhaith, yr hon yr wyfi yn myned arni:

43 Wele fi * yn ſefyll wrth y ffynnon ddwfr, a'r forwyn a ddelo allan i dynnu, ac y dywedwyf wrthi; dôd imi attolwg ychydic ddwfr iw yfed oth yſtên: * Verſ. 13.

44 Ac a ddywedo wrthif inne, ŷf di, a thynnaf hefyd i'th gamelod; bydded honno y wraig a ddarparodd yr Arglwydd i fâb fy meiſtr.

45 A chyn darfod i mi ddywedyd yn fynghalon, wele Rebecca yn dyfod allan, ai ſtên ar ei hyſcwydd, a hi aeth i wared i'r ffynnon, ac a dynnodd: yna dywedais wrthi, dioda fi attolwg.

46 Hithe a fryſſiodd, ac a ddeſcynnodd ei ſtên oddi arni, ac a ddywedodd ŷf, a mi a ddyfrhaf dy gamelod hefyd: felly yr yfais, a hi a ddyfrhaodd y camelod hefyd.

47 A mi a ofynnais iddi ac a ddywedais, merch pwy *ydwyt* ti? hithe a ddywedodd, merch Bethuel mâb Nachor, yr hwn a ymddug Milcha iddo ef. Yna y goſſodais y gluſt-dlŵs wrth ei hwyneb, a'r breichledau am ei dwylo hi:

48 Ac a ymgrymmais, ac addolais yr Arglwydd, ac a fendithiais Arglwydd Dduw fy meiſtr Abraham, yr hwn a'm harweiniodd ar hyd yr iawn ffordd, i gymmeryd merch brawd fy meiſtr iw fâb ef.

49 Ac yn awr od ydych chwi yn gwneuthur trugaredd a ffyddlondeb â'm meiſtr, mynegwch i mi: ac onidê, mynegwch i mi, fel y trowyf ar y llaw ddehau, neu ar y llaw aſſwy.

50 Yna 'r attebodd Laban, a Bethuel, ac a ddywedaſant; oddi wrth yr Arglwydd y daeth y peth hyn: ni allwn ddywedyd wrthit ddrwg, na dâ.

51 Wele Rebecca o'th flaen, cymmer *hi*, a dôs, a bydded wraig i fâb dy feiſtr, fel y llefarodd yr Arglwydd.

52 A phan glybu gwâs Abraham eu geiriau hwynt, yna efe a ymgrymmodd hyd lawr i'r Arglwydd.

53 A thynnodd y gwâs allan ‡ dlyſau arian, a thlyſau aur, a gwiſcoedd, ac ai rhoddodd i Rebecca: rhoddod hefyd bethau gwerthfawr iw brawd hi, ac iw mam. ‡ *Dodrefn.*

54 A hwy a fwyttaſant, ac a yfaſant, efe a'r dynion *oedd* gyd ag ef, ac a letteuaſant dros nôs, a chodaſant yn foreu, ac efe a ddywedodd, * gollyngwch fi at fy meiſtr.

55 Yna y dywedodd ei brawd, ai mam, triged y llangces gyd a ni ‡ ddeng-nhiwrnod o'r lleiaf, wedi hynny hi a gaiff fyned. * Verſ. 56. & 59. ‡ *Flwyddyn gyfan, neu, ddeng o ſiſoedd.*

56 Yntef a ddywedodd wrthynt, na rwyſtrwch fi, gan i'r Arglwydd llwyddo fy nhaith; gollyngwch fi, fel yr elwyf at fy meiſtr.

57 Yna y dywedaſant, galwn ar y llangces, a gofynnwn iddi hi.

58 A hwy a alwaſant ar Rebecca, a dywedaſant wrthi, a ei di gyd a'r gŵr hwn? a hi a ddywedodd, âf.

59 A hwy a ollyngaſant Rebecca ei chwaer, a'i mammaeth, a gwâs Abraham, ai ddynion:

60 Ac a fendithiaſant Rebecca, ac a ddywedaſant wrthi: ein chwaer wyt, bydd di ffil fyrddiwn: ac etifedded dy hâd borth ei gaſeion.

61 Yna y cododd Rebecca ai llangceſſau, ac a farchogaſant ar y camelod, ac aethant ar ôl y gŵr; a'r gwâs a gymmerodd Rebecca, ac a aeth ymmaith.

62 Ac Iſaac oedd yn dyfod o ffordd * pydew Lahai-roi, ac eſe oedd yn trigo yn nhir y dehau.

63 Ac Iſaac aeth allan i ‡ fyfyrio yn y maes, ym mſn yr hwyr, ac a ddarchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele y camelod yn dyfod.

64 Rebecca hefyd a ddarchafodd ei llygaid, a phan welodd hi Iſaac, hi a ddeſcynnodd o-ddiar y camel.

65 Canys hi a ddywedaſei wrth y gwâs, pwy *yw* 'r gŵr hwn ſydd yn rhodio yn y maes i'n cyfarfod ni? a'r gwâs a ddywedaſei fy meiſtr *yw* eſe: a hi a gymmerth orchudd, ac a ymwyſcodd.

66 A'r gwâs a fynegodd i Iſaac yr hyn oll a wnaethe eſe.

67 Ac Iſaac ai dûg hi i mewn i babell Sara ei fam, ac eſe a gymmerth Rebecca, a hi a aeth yn wraig iddo, ac eſe ai hoffôdd hi: ac Iſaac a ymgyſurodd ar ôl ei fam.

PEN. XXV.

1 Plant Abraham o Cetura. 5 Rhannu ei ddâ eſ. 7 Ei oedran a'i farwolaeth. 9 Ei gladdedigaeth. 12 Cenhedlaethau Iſmael. 17 Ei oedran a'i farwolaeth. 21 Iſaac yn gweddio tros Rebecca 'r hon oedd yn amblantadwy. 22 Y plant yn ymwthio yn ei chrôth hi. 24 Genedigaeth Eſau ac Jacob. 27 Y rhagor oedd rhyngthynt hwy. 29 Eſau yn gwerthy braint ei anedigaeth.

Ac Abraham a gymmerodd eilwaith wraig, a'i henw Cetura.

2 A hi a eſcorodd iddo ef Zimram, a Jocſan, a Medan, a Midian, ac Isbac, a Suah.

* 1 Cron. 1. 32. 3 * A Jocſan a genhedlodd Seba, a Dedan: a meibion Dedan oedd Aſſurim, a Letuſim, a Leummim.

4 A meibion Midian *oedd* Ephah, ac Epher, a Hanoch, ac Abida, ac Eldaah: yr holl rai hyn *oedd* feibion Cetura.

5 Ac Abraham a roddodd, yr hyn holl *oedd* ganddo i Iſaac.

6 Ac i feibion gordderch-wragedd Abraham, y rhoddodd Abraham roddion, ac eſe ai hanfonodd hwynt oddi wrth Iſaac ei fâb, tu a'r dwyrain, i dîr y dwyrain, ac eſe etto yn fyw.

7 Ac dymma ddyddiau blynyddoedd enioes Abraham, y rhai y bu ef fyw; can-mlhynedd, a phymtheng mlhynedd a thrugain.

8 Ac Abraham a drengodd, ac a fu farw mewn oed têg, yn hên, ac yn gyflawn o *ddyddiau*, ac eſe a gaſclwyd at ei bobl.

9 Ac Iſaac ac Iſmael ei feibion a'i claddaſant ef yn ogof Machpelah, ym maes Ephron fâb Zohar yr Hethiad, yr hwn *ſydd* o flaen Mamre:

* Pen. 23. 16. 10 * Y maes a brynaſei Abraham gan feibion Heth: yno y cladd wyd Abraham a Sara ei wraig.

11 Ac wedi marw Abraham, bu hefyd i Dduw fendithio Iſaac ei fâb ef: ac Iſaac a drigodd wrth * ffynnon Lahai-roi.

* Gen. 16 14. Gen. 24. 62. 12 Ac dymma genhedlaethau Iſmael fâb Abraham, yr hwn a ymddug Agar yr Aiphtes morwyn Sara i Abraham.

* 1 Cron. 1. 29. 13 Ac dymma henwau * meibion Iſmael, erbyn eu henwau, trwy eu cenhedlaethau; Nebaioth cyntaf-anedic Iſmael, a Cedar, ac Adbeel, a Mibſam,

14 Miſma hefyd, a Dumah, a Maſſa,

15 Hadar, a Thema, Jetur, Naphis, a Chedemah.

16 Dymma hwy meibion Iſmael, ac dymma eu henwau hwynt wrth eu trefydd, ac wrth eu ceſtyll: yn ddeuddec o dywyſogion yn ol eu cenhedloedd.

17 Ac dymma flynyddoedd enioes Iſmael, can-mlhynedd, a dwy ar bymthec ar hugain o flynyddoedd: yna y ttengodd, ac y bu farw, ac y caſclwyd ef at ei bobl.

18 Preſſwyliaſant hefyd o Hafila hyd Sur, yr hon *ſydd* o flaen yr Aipht, fforth yr ei di i Aſſyria: ac yngwydd ei holl frodyr ‡ y bu eſe farw. ‡ Heb. *cwympodd.*

19 Ac dymma genhedlaethau Iſaac fâb Abraham: Abraham a genhedlodd Iſaac.

20 Ac Iſaac oedd fâb deugain mlwydd, pan gymmerodd eſe Rebecca ferch Bethuel y Syriad, o Meſopotamia, chwaer Laban y Syriad, yn wraig iddo.

21 Ac Iſaac a weddiodd ar yr Arglwydd dros ei wraig am ei bod hi 'n amhlantadwy: a'r Arglwydd a wrandawodd arno eſ, a Rebecca ei wraig ef a feichiogodd.

22 A'r plant a ymwthiaſant a'i gilydd yn ei chroth hi; yna y dywedodd hi, os felly, beth *y mnaf* fi ſel hyn? a hi a aeth i ymofyn a'r Arglwydd.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthi hi, dwy genhedl *ſydd* yn dy grôth di, a dau *fath ar* bobl a wahenir o'th fru di, a'r naill bobl fydd cryfach nâ'r llall, * a'r hynaf a waſanaetha 'r ieuangaf. * Rhuf. 9. 12.

24 A phan gyflawnwyd ei dyddiau hi i eſcor, wele gyfeilliaid *oedd* yn ei chrôth hi.

25 A'r cyntaf a ddaeth allan yn gôch trofio i gyd, fel cochl flewog: a galwaſant ei enw eſ Eſau.

26 Ac wedi hynny y * daeth ei frawd eſ allan, a'i law yn ymaflyd yn ſodl Eſau: a galwyd ei enw eſ Jacob. Ac Iſaac oedd fâb trugain mlwydd pan anwyd hwynt. * Oſeas. 12. 3.

27 A'r llangciau a gynnyddaſant; ac Eſau oedd wr yn medru hela, *a* gwr o'r maes: ac Jacob *oedd* wr diſyml yn cyfarneddu mewn pebyll.

28 Iſaac hefydd oedd hôff ganddo Eſau, am ei fod yn bwyta o'i helwriaeth ef: a Rebecca a hoffai Jacob.

29 Ac Jacob a ferwodd gawl: yna Eſau a ddaeth o'r maes, ac eſe yn ddeffygiol.

30 A dywedodd Eſau wrth Jacob, gâd i mi yfed attolwg † o'r *tawl* côch ymma: o herwydd deffygiol *wyf* fi: am hynny y galwyd ei enw eſ Edom. † Heb. *o'r coch o'r coch hwnw.*

31 A dywedodd Jacob, gwerth di heddyw i mi dy anedigaeth-fraint. *ymma.*

32 A dywedodd Eſau, wele fi yn myned i farw, a pha lês a wna yr anedigaeth-fraint hon i mi?

33 A dywedodd Jacob, twng i mi heddyw: ac eſe a dyngodd iddo; ac eſe a werthodd ei anedigaeth-fraint i Jacob.

* Gen. 34. 2. 34 * Ac Jacob a roddes i Eſau fara a chawl ffacbys, ac eſe a fwyttaodd, ac a yfodd, ac a gododd, ac a aeth ymmaith: felly y diyſtyrodd Eſau ei anedigaeth-fraint.

PEN. XXVI.

Iſaac e achos newyn yn myned i Gerar. 2 Duw yn ei addyſcu ac yn ei fendithio ef. 7 Abimelec yn eigeryddu ef am wadu ei wraig. 12 Eſe yn myned yn gyfoethawg. 18 Yn cloddio ffynnon Eſec, Sitnah, a Rehoboth. 23 Abimelec yn gwneuthur cyngrâir ag ef yn Beerſebah. 34 Gwragedd Eſau.

A Bu newyn yn y tîr, heb law y newyn cyntaf a fuaſei yn nyddiau Abraham: ac Iſaac a aeth at Abimelec brenhin y Philiſtiaid i Gerar.

2 A'r Arglwydd a ymddangoſſaſei iddo ef, ac a ddywedaſei, na ddos i wared i'r Aipht: aros yn y wlâd a ddywedwyfi wrthyt.

3 Ymdeithia yn y wlâd hon, a mi a fyddaf gyd a thi, ac a'th fendithiaf: o herwydd i ti a Pen. 13. 15. & 15. 18. ac i'th hâd * y rhoddaf yr holl wledydd hyn, ac mi a gyflawnaf fy llw a dyngais wrth Abraham dy dâd ti.

‡ Pen. 12. 3. ac 15. 18. ac 22. 17. 18. 4 Ac ‡ mi a amlhâf dy hâd ti fel ſêr y nefoedd, a rhoddaf i'th hâd ti 'r holl wledydd hyn: a holl genhedlaethau y ddaſar a fendithîr yn dy hâd ti:

5 Am wrando o Abraham ar fy llais i, a chadw fyng-hadwriaeth, fyng-orchymynion, fy neddfau, a'm cyfreithiau.

6 Ac Iſaac a drigodd yn Gerar.

7 A gŵŷr y lle hwnnw a ymmofynnaſant am ei wraig ef: ac efe a ddywedodd, fy chwaer *yw* hi: canys ofnodd ddywedyd fyng-wraig *yw*, rhag *eb ef* i ddynion y lle hwnnw fy lladd i am Rebecca: canys yr *ydoedd* hi yn dêg yr olwg.

8 A bu gwedi ei ſod ef yno ddyddiau lawer, i Abimelec brenin y Philiſtiaid edrych trwy 'r ffeneſtr, a chanfod, ac wele Iſaac yn chwarae a Rebecca ei wraig.

9 Ac Abimelec a alwodd ar Iſaac, ac a ddywedodd, wele, yn ddiau dy wraig *yw* hi: a pha ham y dywedaiſt fy chwaer *yw* hi? yna y dywedodd Iſaac wrtho, am ddywedyd o honof, rhag fy marw oi phlegit hi.

10 A dywedodd Abimelec, pa ham y gwnaethoſt hyn a ni? hawdd y gallaſei vn o'r bobl orwedd gyd a'th wraig di, felly y dygaſit arnom ni bechod.

11 A gorchymynnodd Abimelec i'r holl bobl, gan ddywedyd; yr hwn a gyffyrddo a'r gŵr hwn, neu ai wraig, a leddir yn farw.

12 Ac Iſaac a hauodd yn y tîr hwnnw, ac a gafodd y flwyddyn honno y can-cymmaint. A'r Arglwydd a'i bendithiodd ef.

13 A'r gŵr a gynnyddodd, ac aeth rhagddo ac a dyfodd, hyd onid aeth yn fawr iawn.

14 Ac yr oedd ganddo ef gyfoeth o ddefaid, ‡ *Neu,* ac a chyfoeth o wartheg, a ‡ gweiſion lawer: a'r *brenin.* Philiſtiaid a gynſigennaſant wrtho ef. *Baeth.*

15 A'r holl bydewau y rhai a gloddiaſei gweiſion ei dâd ef, yn nyddiau Abraham ei dâd ef, y Philiſtiaid a'i caeaſant hwy, ac a'i llanwaſant â phridd.

16 Ac Abimelec a ddywedodd wrth Iſaac, dos oddi wrthym-ni: canys ti a aethoſt yn gryfach o lawer nâ nyni.

17 Ac Iſaac a aeth oddi yno, ac a werſyllodd yn nyffryn Gerar, ac a breſſwyliodd yno.

18 Ac Iſaac eilwaith a gloddiodd y pydewau dŵfr, y rhai a gloddiaſent yn nyddiau Abraham ei dâd ef, ac a gaeaſei y Philiſtiaid, wedi marw Abraham; ac a henwodd henwau arnynt, yn ôl yr henwau a henwaſei ei dâd ef arnynt hwy.

19 Gweiſion Iſaac a gloddiaſant hefyd yn y dyffryn, ac a gawſant yno ffynnon o ddŵfr † rhedegoc. *a Heb. byw.*

20 A bugeiliaid Gerar a ymryſonaſant a bugeiliaid Iſaac: gan ddywedyd; y dŵfr *ſydd* eiddom ni; yna efe a alwodd henw y ffynnon ‡ Eſec; o herwydd ymgynhenny o honynt ag ef. ‡ *Hynny yw,* Cynnen.

21 Cloddiaſant hefyd bydew arall, ac ymryſonaſant am hwnnw: ac efe a alwodd ei enw ef ‡ Sitnah. ‡ *Hynny yw* Cas.

22 Ac efe a fudodd oddi yno, ac a gloddiodd bydew arall, ac nid ymryſonaſant am hwnnw, ac efe a alwodd ei enw ef ‡ Reboboth; ac a dywedodd, canys yn awr yr ehangodd yr Arglwydd arnom, ac ni a ffrwythwn yn y tîr. ‡ *Hynny yw,* Ehangder.

23 Ac efe aeth i fynu oddi yno i Beer-ſebah.

24 A'r Arglwydd a ymddangoſodd iddo y noſon honno, ac a ddywedodd, myfi *yw* Duw Abraham dy dâd di: nag ofna, canys byddaf gyd a thi, ac a'th fendithiaf, ac a lluoſogaf dy hâd, er mwyn Abraham fyng-wâs.

25 Ac efe a adeiladodd yno allor, ac a alwodd ar enw 'r Arglwydd, ac yno y goſodd efe ei babell; a gweiſion Iſaac a gloddiaſant yno bydew.

26 Yna y daeth Abimelec atto ef o Gerar, ac Ahuzza ei gyfeill, a Phicol tywyſog ei lû.

27 Ac Iſaac a ddywedodd wrthynt, pa ham y daethoch chwi attaf fi? gan i chwi fyng-haſau, a'm gyrry oddi wrthych?

28 Yna y dywedaſant, gan weled ni, a welſom ſôd yr Arglwydd gyd â thi; a dywedaſom, bydded yn awr gyngrair rhyngom ni, *ſef* rhyngom ni a thi; ac gwnawn gyfammod â thi;

29 † Na wnei i ni ddrwg, megis na chyffyrddaſom ninnau a thi, a megis y gwnaethom ddaioni yn vnig a thi, ac i'th anfonaſom mewn heddwch; ti yn awr *yw* ſendigedic yr Arglwydd. † Heb. *Os gwnei.*

30 Ac efe a wnaeth iddynt wledd, a hwy a fwyttaſant, ac a yfaſant.

31 Yna y codaſant yn foreu, a hwy a dyngaſant bôb yn iw gilydd: ac Iſaac a'i gollyngodd hwynt ymmaith, a hwy a aetharit oddi wrtho ef mewn heddwch.

32 A'r dydd hwnnw y bu i weiſion Iſaac ddyfod a mynegu iddo ef o achos y pydew a gloddiaſent, a dywedaſant wrtho, cawſom ddŵfr.

33 Ac efe ai galwodd ef ‡ Sebah: am hyny henw y ddinas *yw* ‡ Beerſebah hyd'y dydd hwn. ‡ *Hynny yw,* llw. ‡ *Hynny yw, ffynnon y llw.*

34 Ac yr oedd Eſau yn fâb deugain mlwydd, ac efe a gymmerodd yn wraig, Judith ferch Beeri 'r Hethiad, a Baſemath ferch Elon yr Hethiad.

35 A * hwy oeddynt chwerwder yſpryd i Iſaac, ac i Rebecca. * Pen. 27. 46.

P E N. XXVII.

1 Iſaac yn anfon Eſau am helwriaeth. 5 Rebecca yn dyſcu Jacob i gael y fendith. 15 Jacob yn rhith Eſau yn ei chaffael. 30 Eſau yn dwyn ei ſwig. 33 Iſaac yn dychryni. 34 Eſau yn cwynoſain, a thrwy daerni yn caffael bendith. 41 Yn bygwth Jacob. 42 Rebecca yn ei ſiomni ef.

A Bu wedi heneiddio o Iſaac, a thywyllu ei lygaid fel na weiei, alw o honaw ef Eſau ei fâb hynaf, a dywedyd wrtho, fy mâb; yntef a ddywedodd wrtho ef, wele fi.

2 Ac efe a ddywedodd, wele mi a heneiddiais yn awr, ac nis gwn ddydd fy marwolaeth.

3 Ac yn awr cymmer attolwg dy offer, dy gawell ſaethau, a'th fwa, a dos allan i'r maes, a hela i mi helfa.

4 A gwna imi flaſus-fwydd o'r ſath a garâf, a dwg i mi, ſel y bwyttawyf, fel i'th fendithio fy enaid cyn fy marw.

5 A Rebecca a glybu pan ddywedodd Iſaac wrth Eſau ei fâb: ac Eſau aeth i'r maes i hela helfa iw dwyn.

6 A Re-

6 A Rebecca a lefarodd wrth Jacob ei mâb, gan ddywedyd: wele clywais dy dâd yn llefaru wrth Eſau dy frawd, gan ddywedyd,

7 Dwg i mi helfa, a gwna im i flaſuſ-fwyd fel y bwyttawyf, ac i'th fendithiwyf ger bron yr Arglwydd cyn fy marw.

8 Ond yn awr, fy mâb, gwrando ar fy llais i, am yr hyn a orchymynnaf i ti.

9 Dos yn awr i'r praidd, a chymmer i mi [illegible]no ddau fyn gafr da, a mi a'i gwnâf [illegible] yn fwyd blaſus i'th dâd, o'r fath a gâr

10 A thi a'i dygi i'th dâd, fel y bwyttao, ac i'th fendithio cyn ei farw.

11 A dywedodd Jacob wrth Rebecca ei fam, wele Eſau fy mrawd yn ŵr blewoc, a minne yn ŵr llyfn.

12 Fy nhâd ond odid a'm teimla, yna y byddaf yn ei olwg ef fel twyll-wr; ac a ddygaf arnaf felldith, ac nid bendith.

13 A'i fam a ddywedodd wrtho, arnafi *y bydd* dy felldith fy mâb, yn unic gwrando ar fy llais, dos a dwg i mi.

14 Ac efe a aeth, ac a gymmerth *y mynnod* ac a'i dygodd at ei fam: a'i fam a wnaeth fwyd blaſus o'r fath a garei ei dâd ef.

15 Rebecca hefyd a gymmerodd hoff wyſtcedd Eſau ei mâb hynaf, y rhai *oedd* gyda hi yn tŷ, ac a wiſcodd Jacob ei mâb ieuangaf.

16 A gwiſcodd hefyd grwyn y mynnod geifr am ei ddwylo ef, ac am lyfndra ei wddf ef.

17 Ac a roddes y bwyd blaſus, a'r bara a arlwyaſei hi, yn llaw Jacob ei mâb.

18 Ac efe a ddaeth at ei dâd, ac a ddywedodd, fy-nhâd: yntef a ddywedodd, wele fi: pwy wyt ti fy mâb?

19 A dywedodd Jacob wrth ei dâd, myfi *yw* Eſau dy gyntaf-anedig: gweuthum fel y dywedaiſt wrthyf: cyfod attolwg, eiſtedd, a bwytta o'm helfa, fel i'm bendithio dy enaid.

20 Ac Iſaac a ddywedodd wrth ei fâb, pa fodd fy mâb y cefaiſt mor fuan a hyn? Yntef a ddywedodd, am i'r Arglwydd dy Dduw beri *iddo* ddigwyddo o'm blaen.

21 A dywedodd Iſaac wrth Jacob, tyred yn nes yn awr fel i'th deimlwyf fy mâb; a'i ty di *yw* fy mâb Eſau, a'i nad ê.

22 A neſſaodd Jacob at Iſaac ei dâd: yntef a'i teimlodd, ac a ddywedodd, y llais *yw* llais Jacob, a'r dwylo, dwylo Eſau *ydynt*.

23 Ac nid adnabu efe ef, am fod ei ddwylo fel dwylo ei frawd Eſau, yn flewoc: felly efe a'i bendithiodd ef.

24 Dywedodd hefyd, ai ti yw fy mâb Eſau? yntef a ddywedodd, myfi yw.

25 Ac efe a ddywedodd, dwg yn nês attaſi, ac mi a fwyttaf o helfa fy mâb, fel i'th fendithio fy enaid: yna y dûg atto ef, ac efe a fwyttâodd: dûg iddo wîn hefyd, ac efe a yfodd.

26 Yna y dywedodd Iſaac ei dâd wrtho ef, tyred yn nês yn awr a chuſſana fi fy mâb.

27 Yna y daeth efe yn nês, ac a'i cuſſanodd ef, ac a arogiodd arogl ei wiſcoedd ef, ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd, wele arogl fy mâb fel arogl maes, yr hwn a fendithiodd yr Arglwydd.

28 A * rhodded Duw i ti o wlith y nefoedd, ac o fraſter y ddaiar, ac amldra o ŷd a gwin. * Het. 21. 20.

29 Gwaſanaethed pobloedd dy di, ac ymgrymmed cenhedloedd i ti: bydd di arglwydd ar dy frodyr, ac ymgrymmed meibion dy fam ſti: melldigedic *fyddo* a'th felldithio, a bendigedic a'th fendithio.

30 A bu, pan ddarfu i Iſaac fendithio Jacob, ac i Jacob yn brin fyned allan o wydd Iſaac ei dâd, yna Eſau ei frawd a ddaeth o'i hela.

31 Ac yntef hefyd a wnaeth fwyd blaſus ac a'i dûg at ei dâd, ac a ddywedodd wrth ei dâd, cyfoded fy nhâd, a bwyttaed o helfa ei fâb, fel i'm bendithio dy enaid.

32 Ac Iſaac ei dâd a ddywedodd wrtho, pwy *wyt ti*? yntef a ddywedodd myfi *yw* dy fâb, dy gyntaf-anedic Eſau.

33 Ac Iſaac a ddychrynnodd â dychryn mawr iawn, ac a ddywedodd; pwy? p'le mae yr hwn a heliodd helfa, ac a'i dûg i mi, a mi a fwyteais o'r cwbl cyn dy ddyfod, ac a'i bendithiais ef? bendigedic hefyd fydd efe.

34 Pan glybu Eſau eiriau ei dâd, efe a waeddodd â gwaedd fawr a chwerw iawn, ac a ddywedodd wrth ei dâd, bendithia fi, ſe finneu, fy nhâd.

35 Ac efe a ddywedodd, dy frawd a ddaeth mewn twyll, ac a ddûg dy fendith di.

36 Dywedodd yntef, ond iawn y gelwyr ei enw ef † Jacob, canys efe a'm diſodlodd i ddwy waith beſſach: dûg fyng-anedigaeth-fraint, ac wele yn awr efe a ddygodd fy mendith: dywedodd hefyd, oni chedwaiſt gyd â thi fendith i minneu. † Heb. *diſodlwr.*

37 Ac Iſaac a attebodd, ac a ddywedodd wrth Eſau, wele mi a'i gwneuthum ef yn arglwydd i ti, a rhoddais ei holl frodyr yn weiſion iddo ef: ag ŷd a gwin y cynheliais ef; a pheth a wnaf i tithe fy mâb weithian?

38 Ac Eſau a ddywedodd wrth ei dâd, ai vn fendith ſydd gennit fy nhâd? bendithia finneu, finneu hefyd fy nhâd. Fellu Eſau a dderchafodd ei lêf ac a * ŵylodd: * Heb. 12. 17.

39 Yna 'r attebodd Iſaac ei dâd ac a ddywedodd wrtho, * wele ym-mraſter y ddaiar y bydd dy breſſwylfod, ac ym myſc gwlith y nefoedd oddi vchod. * Verſe 28.

40 Wrth dy gleddyf hefyd y byddi fwy, a'th frawd a waſanaethi: onid bydd *amſer* pan feiſtrolech di, ac y torrech ei iau ef oddiam dy wddf.

41 Ac Eſau a * gaſaodd Jacob am y fendith *a'r* hon y bendithiaſei ei dâd ef: ac Eſau a ddywedodd yn ei galon, neſau y mae dyddiau galar fy nhâd, yna lladdaf Jacob fy mrawd. * Obad. 10.

42 A'mynegwyd i Rebecca eiriau Eſau ei mâb hynaf: hithe a anfonodd, ac a alwodd am Jacob ei mâb ieuangaf, ac a ddywedodd wrtho, wele Eſau dy frawd fy yn ymgyſſuro o'th blegid di, *ar fedr* dy ladd di.

43 Ond yn awr fy mâb gwrando ar fy llais; cyfod, ffô at Laban fy mrawd i Haran.

44 Ac aros gyd ag ef ychydic ddyddiau, hyd oni chilio llid dy frawd:

45 Hyd oni chilio digofaint dy frawd oddi wrthit, ac anghofio o honaw ef yr hyn a wnaethoſt iddo: yna 'r anfonaf ac i'th gyrchaf oddi yno: pa ham y byddwn yn ymddifad o honoch eich dau *mewn* vn dydd?

46 Dywedodd Rebecca hefyd wrth Iſaac, *blinais ar fy enioes o herwydd merched Heth: os cymmer Jacob wraig o ferched Heth, fel y rhai hyn o ferched y wlâd, i ba beth y *chwennycho*wn fy enioes. * Pen. 26. 35.

PEN. XXVIII.

1 *Iſaac yn lenlithio Jacob, ac yn ei anfon ef i Padan Aram.* 9 *Eſau yn priodi Mahalath merch Iſmael.* 12 *Gweledigaeth yſcol Jacob.* 18 *Maen Bethel.* 20 *Addumed Jacob.*

YNa y galwodd Iſaac ar Jacob, ac a'i bendithiodd ef: eſe a orchymynodd iddo heſyd, ac a ddywedodd wrtho, na chymmer wraig o ferched Canaan.

‡ *Padan Aram.* 2 Cyfod, dos i ‡ Meſopotamia, i dŷ Bethuel tâd dy fam, a chymmer i'r wraig oddi yno, o ferched Laban brawd dy fam.

3 A Duw holl-alluoc a'th fendithio, ac a'th ffrwythlono, ac a'th luoſogo, fel y byddech yn gynnulleidfa pobloedd:

4 Ac a roddo i ti fendith Abraham, i ti ac i'th hâd gyd â thi, i etifeddu o honot dir dy ymdaith, yr hwn a roddodd Duw i Abraham.

5 Felly Iſaac a anfonodd ymaith Jacob, ac eſe a aeth i ‡ Meſopotamia at Laban fâb Bethuel y Syriad, brawd Rebecca, mam Jacob ac Eſau.

‡ *Padan Aram.* 6 Pan welodd Eſau fendithio o Iſaac Jacob, a'i anfon ef i ‡ Meſopotamia, i gymmeryd iddo wraig oddi yno, a gorchymyn iddo wrth ei fendithio, gan ddywedyd; na chymmer wraig o ferched Canaan;

7 A gwrando o Jacob ar ei dâd, ac ar ei fam, a'i fyned i Meſopotamia:

8 Ac Eſau yn gweled mai drwg oedd ferched Canaan yng-olwg Iſaac ei dâd:

9 Yna Eſau a aeth at Iſmael, ac a gymmerodd Mahalath merch Iſmael mab Abraham, chwaer Nebaioth, yn wraig iddo, at ei wragedd *eraill*.

10 Ac Jacob aeth allan o Beer-ſeba, ac a

‡ *A elwir, Act. 7. 2. Charran.* aeth tua ‡ Haran.

11 Ac a ddaeth ar ddamwain i fangre, ac a lettyodd yno tros nôs, oblegit machludo'r haul: ac eſe a gymmerth o gerric y lle hwnnw, ac a oſododd tan ei ben, ac a gyſcodd yn y fan honno.

12 Ac eſe a freuddwydiódd, ac wele yſcol yn ſefyll ar y ddaiar, a'i phen yn chyrhaeddyd ir neſoedd: ac wele angylion Duw yn dringo ac yn deſcyn ar hyd-ddi.

* Gen. 35. 1. Gen. 48. 3, 4. * Deut. 12. 20. 13 Ac * wele yr Arglwydd yn ſefyll arni, ac eſe a ddywedodd, myfi *yw* Arglwydd Dduw Abraham dy dâd, a Duw Iſaac: y tir yr wyt ti yn gorwedd arno, i ti y rhoddaf ef, ac i'th hâd.

14 A'th hâd ti fydd fel llwch y ddaiar,* a thi a dorri allan i'r gorllewin, ac i'r dwyrein, ac i'r gogledd, ar i'r dehau: a * holl deuluoedd y ddaiar a fendithir ynot ti, ac yn dy hâd ti.

* Gen. 12. 3. ac 18 18. ac 22. 18. ac 26. 4. 15 Ac wele fi gyd a thi, ac mi a'th gadwaf pa le bynnac yr elych, ac a'th ddygaf drachefn i'r wlad hon: o herwyd ni'th adawaf hyd oni wnelwyf yr hyn a lleferais wrthit.

16 Ac Jacob a ddeffrôdd o'i gwſc, ac a ddywedodd, diau fod yr Arglwydd yn y lle hwn, ac nis gwyddwn i.

17 Ac eſe a ofnodd, ac a ddywedodd, mor ofnadwy yw y lle hwn? nid *oes* ymma onid tŷ i Dduw, ac dymma porth y neſoedd.

18 Ac Jacob a gyſododd yn foreu, ac a gymmerth y garrec a oſodaſei eſe tan ei ben, ac eſe a'i goſododd hi yn golofn, ac a dywalltodd olew ar ei phen hi.

‡ *Hynny yw tŷ Dduw.* 19 Ac eſe a alwodd henw y lle hwnnw ‡ Bethel: ond Lus *fuaſci* henw y ddinas o'r cyntaf.

20 Yna yr addunodd Jacob addunedd, gan ddywedyd, os Duw fydd gyd â myfi, ac am ceidw yn y ffordd ymma, yr hon yr ydwyf yn ei chordded, a rhoddi imi fara i w fwytta, a dillad i'w gwiſco,

21 A dychwelyd o honof mewn heddwch i dŷ fy nhâd; yna y bydd yr Arglwydd yn Dduw i mi.

22 A'r garrec ymma, yr hon a oſodais yn golofn, a fydd yn dŷ Dduw, ac o'r hyn oll a roddoch i mi, gan ddegymmu mi a'i degymmaf i ti.

PEN. XXIX.

1 Jacob yn dyfod at ffynnon Haran. 9 Yn ymgyfarfod a Rachel. 13 Laban yn ei groeſſawſu ef i'w dŷ. 18 Jacob yn gwneuthur ammôd am Rachel. 23 Ei ſiommi ef i Leah. 28 Ynteu yn priodi Rachel, ac yn gwaſanaethu am dani hi ſaith mlynedd eraill. 32 Leah yn dwyn Reuben, 33 Simeon, 34 Levi, 35 a Judas.

AC Jacob a gymmerth ei † daith, ac a aeth i wlâd meibion y dwyreln. † Heb. *traed.*

2 Ac eſe a edrychodd, ac wele bydew yn y maes, ac wele dair diadell o ddefaid yn gorwedd wrtho: o herwydd o'r pydew hwnnw y dyfrhaent y diadelloedd: a charrec fawr *oedd* ar enau y pydew.

3 Ac yno y ceſclid yr holl ddiadelloedd, a hwy a dreiglent y garrec oddi ar enau y pydew, ac a ddyfrhaent y praidd: yna y rhoddent y garrec trachefn ar enau y pydew yn ei lle.

4 A dywedodd Jacob wrthynt, fy mrodyr, o ba le'r *ydych* chwi? a hwy a ddywedaſant, o Haran yr ydym ni.

5 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, a adwaenoch chwi Laban fâb Nachor? a hwy a ddywedaſant, adwaenom.

6 Ynteu a ddywedodd wrthynt hwy, a *oes* † lwyddiant iddo ef? a hwy a ddywedaſant, *oes* lwyddiant: ac wele Rachel ei ferch ef yn dyfod gyd a'r defaid. † Heb. *heddwch.*

7 Yna y dywedodd ef, wele etto y dydd yn † gynnar, nid *yw* bryd caſglu yr aniſeiliaid: dyfrhewch y praidd, ac ewch, *a* bugeiliwch. † Heb. *fawr.*

8 A hwy a ddywedaſant, ni allwn ni, hyd oni chaſcler yr holl ddiadelloedd, a threiglo o honynt y garrec oddi ar wyneb y pydew, yna y dwſthawn y praidd.

9 Tra yr ydoedd eſe etto yn lleſaru wrthynt, daeth Rachel heſyd gyd a'r praidd *oedd* eiddo ei thâd, oblegit hi oedd yn bugeilio.

10 A phan welodd Jacob Rachel ferch Laban brawd ei fam, a phraidd Laban brawd ei fam; yna y neſſaodd Jacob, ac a dreiglodd y garrec oddi ar enau y pydew, ac a ddwſthaodd braidd Laban brawd ei fam.

11 Ac Jacob a guſſanodd Rachel, ac a dderchaſodd ei lâf, ac a wylodd.

12 A mynegodd Jacob i Rachel, mai brawd ei thad oedd eſe, ac mai mab Rebecca oedd eſe: hithe a redodd, ac a fynegodd i w thâd.

*13 A phan glybu Laban † hanes Jacob mab ei chwaer, yna eſe a redodd i'w gyfarfod ef, ac a'i coſleiddiodd ef, ac a'i cuſſanodd, ac a'i dug ef i w dŷ: ac eſe a fynegodd i Laban yr holl bethau hyn. † Heb. *ſân ei.*

14 A dywedodd Laban wrtho ef, yn ddiau fy aſcwrn i a'm cnawd ydwyt ti; ac eſe a drigodd gyd ag ef fis o ddyddiau.

15 A Laban a ddywedodd wrth Jacob, a'i herwydd mai fy mrawd wyt ti, im gwaſanaethi yn rhâd? mynega i mi beth *fydd* dy gyflog?

16 Ac i Laban *yr oedd* dwy ferched: henw yr hynaf *oedd* Lea, ac enw yr ieuangaf Rachel.

17 A llygaid Lea *oedd* weinlaid: ond Rachel oedd dêg *ei* phryd, a glan-deg yr olwg.

18 A Jacob a hoffodd Rachel, ac a ddywedodd, mi a'th waſanaethaf di ſaith mlynedd am Rachel dy ferch ieuangaf.

19 A Laban a ddywedodd, gwell yw ei rhoddi hi i ti, na'i rhoddi hi i ŵr arall: aros gyd a mi.

20 Felly

20 Felly Jacob a wasanaethodd am Rachel saith mlynedd: ac yr oeddynt yn ei olwg ef fel ychydic ddyddiau; am fod yn hoff ganddo ef hi.

21 A dywedodd Jacob wrth Laban, moes i mi fyngwraig, (canys cyflawnwyd fy nyddiau) fel yr elwyf atti hi.

22 A Laban a gasclod holl ddynion y fan honno, ac a wnaeth wledd.

23 Ond bû yn yr hwyr, iddo gymmeryd Lea ei ferch, a'i dwyn hi atto ef, ac yntef a aeth atti hi.

24 A Laban a roddodd iddi Zilpha ei forwyn, yn forwyn i Lea ei ferch.

25 A bu, y boreu wele Lea *oedd* hi: yna y dywedodd efe wrth Laban, pa ham y gwnaethoft hyn i mi? onid am Rachel i'th wasanaethais? a pha ham i'm twyllaift?

26 A dywedodd Laban, ni wneir felly yn ein † gwlad ni, gan roddi yr iouangaf o flaen yr hynaf. † Heb. lle.

27 Cyflawna di wythnos hon, ac ni a roddwn i ti hon hefyd, am y gwasanaeth a wasanaethi gyd a mi etto saith mlynedd eraill.

28 A Jacob a wnaeth felly, ac a gyflawnodd ei hwythnos hi: ac efe a roddodd Rachel ei ferch yn wraig iddo.

29 Laban hefyd a roddodd i Rachel ei ferch, Bilha ei forwyn, yn forwyn iddi hi.

30 Ac efe a aeth hefyd at Rachel, ac a hoffodd Rachel yn fwy nâ Leah, ac a wasanaethodd gyd ag ef etto saith mlynedd eraill.

31 A phan welodd yr Arglwydd mai câs oedd Lea, yna efe a agorodd ei chrôth hi: a Rachel *oedd* amhlantadwy.

32 A Lea a feichiogodd, ac a escorodd ar fab, ac a alwodd ei enw ef ‡ Reuben, o herwyd fîi a ddywedodd, dîau edrych o'r Arglwydd ar fyng-hyfiudd, canys yn awr fyng-wr a'm hoffa i. ‡ *Hynny yw, Gwelwch fâb.*

33 A hi a feichiogodd eilwaith, ac a escorodd ar fab, ac a ddywedodd, am glywed o'r Arglwydd mai câs *ydwyf* fi, am hynny y rhoddodd efe i mi hwn hefyd: a hi a alwodd ei enw ef ‡ Simeon. ‡ *Sef clywed.*

34 A hi a feichiogodd drachefn, ac a escorodd ar fab, ac a ddywedodd, fyngwr weithian a lŷn yn awr wrthif, canys plentais iddo dri mâb. Am hynny y galwyd ei enw ef ‡ Lefi. ‡ *Sef cyfyn.*

35 A hi â feichiogodd drachefn, ac a escorodd ar fab, ac a ddywedodd, weithian y moliannaf yr Arglwydd: am hynny y galwodd ei * enw ef ‡ Juda: a hi a beidiodd a phlanta. * Matth. 1. 2. ‡ *Sef moliant.*

PEN. XXX.

1 Rachel gan fod yn ddigllon nad oedd yn planta, yn rhoddy Bilha ei llaw-forwyn i Jacob. 5 Hithau yn dwyn Dan a Naphtali. 9 Lea yn rhoddi Zilpah ei llaw-forwyn, yr hon a ymddûg Gad ac Aser. 14 Reuben yn cael mandragoras, am y rhai y mae Lea yn prynu cîgyd gan Rachel. 17 Lea yn dwyn Iſacar, Zabulon a Dina. 22 Rachel yn dwyn Joſeph. 25 Jacob yn deiſyfu cael mynet ymmaith. 27 Laban yn ei attal ef or gyfammod newydd. 37 Dyſais Jacob, trwy'r hon yr ymgyfoet bogodd ef.

PAn welodd Rachel na phlantasei hitheu i Jacob, yna Rachel a genfigennodd wrth ei chwaer, ac a ddywedodd wrth Jacob, moes feibion i mi, ac onidê mi *a fyddaf* farw.

2 A chynneuodd llîd Jacob wrth Rachel, ac efe a ddywedodd: a'i myfi *ſy* yn lle Duw; yr hwn a attaliodd ffrwyth y grôth oddi wrthit ti?

3 A dywedodd hitheu, wele fy llaw-forwyn Bilha, dôs i mewn atti hi, a hi a blanta ar fyngliniau i, fel † y caffer blant i minneu hefyd o honi hi. † Heb. yr adeilader i gandi hi.

4 A hi a roddes ei llaw-forwyn Bilha iddo ef yn wraig, a Jacob a aeth i mewn atti.

5 A Bilha a feichiogodd, ac a ymddûg fîb i Jacob.

6 A Rachel a ddywedodd, Duw am barnodd i, ac a wrandawodd hefyd ar fy llais, ac a roddodd i mi fîb: am hynny hi a alwodd ei enw ef ‡ Dan. ‡ *Sef,* Barn.

7 Hefyd Bilha llaw-forwyn Rachel a feichiogodd eilwaith, ac a ymddûg yr ail mâb i Jacob.

8 A Rachel a ddywedodd, ymdrechais ymdrechiadau † gorcheſtol a'm chwaer, a gorchfygais: a hi a alwodd ei enw ef ‡ Naphtali. † Heb. Duw. ‡ *Sef, fy ymdrech.*

9 Pan welodd Lea beidio o honi a phlanta, hi a gymmerth ei llawforwyn Zilpa, ac a'i rhoddes hi yn wraig i Jacob.

10 A Zilpha llaw-forwyn Lea a ymddûg fîb i Jacob.

11 A Lea a ddywedodd, y mae tyrfa yn dyfod: a hi a alwodd ei enw ef ‡ Gad. ‡ *Sef,* Rhaid.

12 A Zilpha llawforwyn Lea a ymddûg yr ail mâb i Jacob.

13 A Lea a ddywedodd, yr ydwyf yn ddedwydd, oblegit merched a'm galwant yn ddedwydd, a hi a alwodd ei enw ef ‡ Aſer. ‡ *Sef, dedwydd.*

14 Reuben hefyd a aeth yn nyddiau cynhaaf gwenith, ac a gafodd Fandragorau yn y maes, ac a'i dûg hwynt at Lea ei fam: yna Rachel a ddywedod wrth Lea, dyro attolwg i mi o Fandragorau dy fâb.

15 Hitheu a ddywedodd wrthi, ai bychan *yw* dwyn o honot fyngwr? afynnit ti hefyd ddwyn mandragorau fy mâb? a Rachel a ddywedodd, cyſced gan hynny gyd â thi beno am Fandragorau dy fâb.

16 A Jacob a ddaeth o'r maes yn yr hwyr, a Lea a aeth allan iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd, attaf fi y deui: oblegit gan brynu i'th brynais am fandragorau fy mâb: ac efe a gyſgodd gyd â hi y nôs honno.

17 A Duw a wrandawodd ar Lea, a hi a feichiogodd, ac a ymddûg y pumed mâb i Jacob.

18 A Lea a ddywedodd, rhodd Duw fyngwobr *imi*, o herwydd rhoddi o honoſi fy llaw-forwyn i'm gŵr: a hi a alwodd ei enw ef ‡ Iſſacar. ‡ *Sef,* Gwobr.

19 Lea hefyd a feichiogodd etto, ac a ymddûg y chweched mâb i Jacob.

20 A Lea a ddywedodd, cynhyſcaddodd Duw fyſi â chynhyſcaeth dda: fyngŵr a drig weithian gyd â mi, oblegit chwech o feibion a ymddygais iddo ef: a hi a alwodd ei enw ef ‡ Zabulon. ‡ *Sef,* Preſed.

21 Ac wedi hynny hi a escorodd ar ferch, ac a alwodd ei henw hi ‡ Dina. ‡ *Sef,* Barn.

22 A Duw a gofiodd Rachel, a Duw a wrandawodd arni, ac a agorodd ei chrôth hi.

23 A hi a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb, ac a ddywedodd; Duw a dynnodd fyngwarthrudd ymmaith.

24 A hi a alwodd ei enw ef ‡ Joſeph, gan ddywedyd; yr Arglwydd a ddyry yn ychwaneg i mi fâb arall. ‡ *Sef, chwanegu.*

25 A bu wedi escor o Rachel ar Joſeph, ddywedyd o Jacob wrth Laban; gollwng fi ymmaith, fel yr elwyf i'm brô, ac i'm gwlad fy hun.

26 Dyro fyngwragedd i mi, a'm plant, y rhai y gwasanaethais am danynt gyd a thi, fel yr

elwyf ymmaith : oblegit ti a wyddoft fyngwaſanaeth a wneuthum i ti.

27 A Laban a ddywedodd wrtho, os cefais ffafor yn dy olwg, *na ſyfl* : dà y gwn i'r Arglwydd fy mendithio i o'th blegit ti.

28 Hefyd efe a ddywedodd, dogna dy gyflog arnaf, a mi a'i rhoddaf.

29 Yntef a ddywedodd wrtho, ti a wyddoft pa ddelw y gwaſanaethais dy di ; a pha fodd y *bu* dy aniſeiliaid ti gyd a myfi.

30 Oblegit ychydic *oedd* yr hyn ydoedd gennit ti cyn fy *nyfod* i, ond yn lluoſogrwydd y † cynnyddodd : o herwydd yr Arglwydd a'th fendithiodd di ‡ er pan ddaethym i : bellach gan hynny pa bryd y darparaf heryd i'm tŷ fy hun ?

† Heb. *torrodd allan.* ‡ *Wrth fyngroed i.*

31 Dywedodd yntef, pa beth a roddaf i ti ? ac Jacob a attebodd, ni roddi i mi ddim ; os gwnei i mi y peth hyn, bugeiliaf *a* chadwaf dy braidd di drachefn.

32 Tramwyaf trwy dy holl braidd di heddyw, gan nailltuo oddi yno bôb llwdn mânfrith, a mawr-frith, a phôb llwdn coch-ddu ym mhlith y defaid ; y mawr-frith hefyd a'r mânfrith ym mhlith y geifr : ac *o'r rhai hynny* y bydd fynghyflog.

33 A'm cyfiawnder a dyſtiolaetha gyd a mi † o hyn allan, pan ddêl hynny yn gyflog i mi o flaen dy wyneb di : yr hyn oll ni *byddo* mânfrith neu fawr-frith, ym mhlith y geifr, neu goch-ddu ym mhlith y defaid, lladrad a *fydd* hwnnw gyd a myfi.

† Heb. *yforu.*

34 A dywedodd Laban, wele, ô na byddei ar ôl dy air di.

35 Ac yn y dydd hwnnw y nailltuodd efe y bychod cylch-frithion, a mawr-frithion a'r holl eifr mân-frithion, a mawr-frithion, yr hyn oll yr *oedd peth* gwyn arno, a phôb coch-ddu ym mhlith y defaid, ac a'i rhoddes tan law ei feibion ei hun.

36 Ac a oſododd daith tri diwrnod rhyngddo ei hun a Jacob : ac Jacob a borthodd y rhan arall o braidd Laban.

37 A Jacob a gymmerth iddo wiall gleiſion o boplys, a chyll, a ffawydd, ac a ddiniſodd ynddynt ddiriſcliadau gwynion, gan ddatguddio y gwyn yr hwn *ydoedd* yn y gwiail.

38 Ac efe a oſododd y gwiail y rhai a ddiriſclaſe efe, yn y cutterydd, o fewn y cafnau dyfrodd, lle y deuę y praidd i yfed, ar gyfer y praidd, fel y cyfebrent pan ddêlent hwy i yfed.

39 A'r praidd a gyfebraſant wrth y gwiail, a'r praidd a ddug rai cylch-frithion, a mânfrithion, a mawr-frithion.

40 A Jacob a ddidolodd yr ŵyn, ac a oſſodd wynebau y praidd, tuac at y cylch-frithion, ac at bôb coch ddu ym mhlith praidd Laban : ac a oſſododd ddiadellau iddo ei hun o'r nailltu, ac nid gid â phraidd Laban y goſodódd hwynt.

41 A phob *amſer* y cyfebre y defaid cryfaf, Jacob a oſſode y gwiail o flaen y praidd yn y cwtterydd, i gael o honynt gyfebru wrth y gwiail.

42 Ond pan fydde y praidd yn weniaid, ni oſode efe *ddim* : felly y gwannaf oedd eiddo Laban, a'r cryfaf eiddo Jacob.

43 A'r gŵr a gymmyddodd yn dra rhagorol : ac yr ydoedd iddo ef braidd helaeth, a morwynion, a gweiſion, a chamelod, ac aſſynnod.

PEN. XXXI.

Jacob ar forriant yn ymadel yn ddirgel. 19 *Rachel yn lledratta delwau ei thâd.* 22 *Laban yn*

canlyn ar ei ôl ef, 26 *ac yn achwyn rhac y cam.* 34 *Dyfais Rachel i guddio'y delwau.* 36 *Jacob yn achwyn o herwydd Laban.* 43 *Y cyfammod rhwng Laban ac Jacob yn Galeed.*

A Chefe a glybu eiriau meibion Laban yn dywedyd, Jacob a ddûg yr hyn oll *oedd* in tâd ni, ac o'r hyn *ydoedd* i'n tâd ni y cafodd efe yr holl anrhydedd hyn.

2 Hefyd Jacob a welodd wyneb-prid Laban, ac wele nid *ydoedd* tu ag attaw ef megis † cynt.

† Heb. *dri ar echdoe.*

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Jacob, dychwel i wlâd dy dadau, ac at dy genhedl, ac mi a fyddaf gyd a thi.

4 Ac Jacob a anfonodd, ac a alwodd Rachel, a Lea i'r maes, at ei braidd,

5 Ac a ddywedod wrthynt, myfi a welaf wyneb-prid eich tâd chwi, nad yw fel cynt tu ag attaf : a Duw fy nhâd a fu gyd a myfi.

6 A chwy a wyddoch mai a'm holl allu y gwaſanaethais eich tâd.

7 A'ch tâd a'm twyllodd i, ac a newidiodd fynghyflog i ddeng-waith : ond nis diodefodd Duw wneuthur i mi ddrwg.

8 Os fel hyn y dywedei ; y man-frithion a fydd dy gyflog di, yna yr holl braidd a heppilient fân-frithion : ond os fel hyn y dywedei ; y cylch-frithion a fydd dy gyflog di, yna 'r holl braidd a heppilient *rai* cylch-frithion.

9 Felly Duw a ddûg aniſeiliaid eich tâd chwi, ac a'i rhoddes i mi.

10 Bu hefyd yn amſer cyfebru o'r praidd, dderchafu o honof fy llygaid, ac mewn breuddwyd y gwelais, ac wele ‡ yr hyrddod (y rhai oedd yn llamnu y praidd) yn gilch-frithion, yn fân-frithion, ac yn fawr-frithion.

‡ Neu, *bychod.*

11 Ac angel Duw a ddywedodd wrthif mewn breuddwydd, Jacob ; minne a attebais wele fi.

12 Yntef a ddywedodd, derchafa weithian dy lygaid, a gwêl, yr holl hyrddod y rhai ydynt yn llamnu y praidd yn gylch-frithion, yn fân-frithion, ac yn fawr-frithion ; oblegit gwelais yr hyn oll y mae Laban yn ei wneuthur i ti.

13 Myfi *yw* Duw Bethel, * lle 'r enneinſaiſt y golofn, a lle'r addunaiſt addûned i mi : cyfod bellach, dos allan o'r wlâd hon, dychwel i wlâd dy genhedl dy hun.

* Gen. 28. 18.

14 A Rachela Lea a attebaſant ac a ddywedaſant wrtho ; a *oes* etto i ni ran, neu etifeddiaeth yn nhŷ ein tâd ?

15 Onid yn eſtroneſau y cyfrifodd efe nyni ? o blegit efe a'n gwerthodd ; a chan dreuliо a dreulliodd hefyd ein harian ni.

16 Canys yr holl olud yr hwn a ddûg Duw oddi a'r ein tâd ni, nyni a'n piant ai piau : ac yr awr hon yr hyn oll a ddywedodd Duw wrthit, gwna.

17 Yna Jacob a gyfododd, ac a oſſododd ei feibion, a'i wragedd, ar gamelod.

18 Ac a ddûg ymmaith ei holl aniſeiliaid, a'i holl gyfoeth yr hwn a enillaſe, *ſef* ei aniſeiliaid meddiannol, y rhai a enillaſei efe ym ‡ Meſopotamia, i tyned at Iſaac ei dâd, i wlâd Canaan.

‡ *Padan Aram.*

19 Laban hefyd a aethei i gneifio ei ddefaid : a Rachel a ledrattaſei y ‡ delwau *oedd* gan ei thâd hi.

† Heb. *Teraphim.*

20 Ac Jacob a aeth ymmaith yn lledradaidd ‡ heb wybod i Laban y Syriad : canys ni fynegodd iddo mai ffo yr oedd.

† Heb. *galon Laban.*

21 Felly y ffodd efe a'r hyn oll *oedd* ganddo, ac a gyfododd ac a aeth tros yr afon, ac a gyfeiriodd *at* fynydd Gilead.

22 A mynegwyd i Laban ar y trydydd dydd, ffoi o Jacob.

23 Ac

23 Ac ese a gymmerth ei frodyr gyd ag ef ac a erlidiodd ar ei ol ar daith saith niwrnod, ac ai goddiweddodd ef ym mynydd Gilead.

24 A Duw a ddaeth at Laban y Syriad liw nôs mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrtho, cadw arnat rhag yngen o honot wrth Jacob, na da, na drwg.

25 Yna Laban a oddiweddodd Jacob: ac Jacob a osododd ei babell yn y mynydd: Laban hefyd a wersyllodd ynghyd a'i frodyr ym mynydd Gilead.

26 A Laban a ddywedodd wrth Jacob, pa beth a wnaethost? o blegit ti a aethost yn lledradaidd oddi wrthif i, ac a ddygaist fy merched, fel caethion cleddyf.

27 Am ba beth y ffoaist yn ddirgel, ac a † lledrattaiſt † oddi wrthi fi, ac ni fynegaist i mi, fel yr hebrynga'swn dydi â llawenydd, ac a chaniadau, a thympan, ac a thelyn,

28 Ac na adewaist i mi gusanu fy meibion a'm merched? gwnaethost yr awrhon yn ffôl gan wneuthur hyn.

29 Mae ar fy llaw i wneuthur i chwi ddrwg: ond Duw eich tâd a lefarodd wrthif neithwyr, gan ddywedyd, cadw arnat rhac yngen wrth Jacob, na da, na drwg.

30 Weithian gan hynny, ti a fynnit fyned ymmaith, oblegit gan hiraethu yr hiraethaist am dŷ dy dâd. *Ond* pa ham y lleddratteiſt fy nuwiau i?

31 A Jacob a attebodd ac a ddywedodd wrth Laban, am ofni o honof: oblegit dywedais, rhac dwyn o honot dy ferched oddi arnaf trwy drais.

32 Gyd a'r hwn y ceffych dy dduwiau, na chaffed fyw: ger bron ein brodyr mynn wybod pa beth o'r eiddoti ſydd gyd a myfi, a chymmer i tiac nis gwyddei Jacob mai Rachel a'i lleddrattaſei hwyna.

33 A Laban a aeth i mewn i babell Jacob, ac i babell Lea, ac i babell y ddwy lawforwyn, ac nis cafodd hwynt: yna yr aeth allan o babell Lea, ac y daeth i babell Rachel.

34 A Rachel a gymmeraſei y delwau, ac ai gosodaſe hwynt yn offer y camel, ac a eiſteddaſai arnynt; a Laban a † chwiliodd yr holl babell, ac nis cafodd.

† Heb. *deimiodd.*

35 A hi a ddywedodd wrth ei thâd, na ddigied fy Arglwydd, am nas gallaf gyfodi ger dy fron di; canys arfer gwraged a *ddigwyddodd* i mi: ac ese a chwiliodd, ac ni chafodd y delwau.

36 A Jacob a ddigiodd, ac a roes ſenn i Laban; ac Jacob a attebodd ac a ddywedodd wrth Laban, pa beth *yw* fy-nghamwedd i? pa beth *yw* fy mhechod, gan erlid o honot ar fy ôl?

† Heb. *deimlo.*

37 Gan i't † chwilio fy holl ddodreſn i, pa beth a gefaiſt o holl ddodreſn dy dŷ di? goſot *ef* ymma ger bronfy mrodyr i a'th frodyr dithe, fel y barnant rhyngom ni ein dau.

38 Myfi bellach *a fum* wgain mlhynedd gyd a thi, dy ddefaid a'th eifr ni erthyſaſant, ac ni fwyttaais hyrddod dy braidd.

39 Ni ddygum ſelyſaeth attat ti; myfi ai gwnawn ef yn dda; * o'm llaw i y gofynnit hynny, yr hyn a ledratteid y dydd, a'r hyn a ledratteid y nôs.

* Exod. 22. 12.

40 Bûm y dydd, ygwresa'm treuliodd, a rhew y nôs: a'm cwſc a gyliodd oddiwrth fy llygaid.

41 Felly y bûm i wgain mlhynedd yn dy dŷ di: pedair blynedd ar ddec y gwaſanaethais di am dy dwy ferched, a chwe blynedd am dy braidd, a thi a newidiaiſt fyng hyflog ddec o weithiau.

42 Oni bnaſei *fod* Duw fy nhâd, Duw Abraham, ac arſwyd Iſaac gyd a'mi, diau yr awrhon y gollyngaſit fi ymmaith yn wâgiaw: Duw a welodd fyng-hyſtydd a llafur fy nwylaw, ac a'th geryddodd *di* neithwyr.

43 A Laban a attebodd, ac a ddywedodd wrth Jacob, y merched *hyn ydynt* fy merched i, a'r meibion *hyn ſut* fy meibion i, a'r praidd *yw* fy mhraidd i: a'r hyn oſi a weli, eiddo fyw: a heddyw pa beth a wnaf i'm merched hyn, ac iw meibion hwynt y rhai a eſcoraſant?

44 Tyred gan hynny yn awr, gwnawn gyfammod mi a thi, a bydded yn deſtiolaeth rhyngoſi a thitheu.

45 A Jacob a gymmerth garrec ac a'i cododd hi yn golofn.

46 Hefyd Jacob a ddywedodd wrth ei frodyr, ceſclwch gerric: a hwy a gymmeraſant gerric, ac a wnaethant garnedd, ac a fwyttaſant yno ar y garnedd.

47 A Laban ai galwodd hi ‡ Jegar-Sahadutha: ac Jacob ai galwodd hi Galeed.

‡ *Sef, carnedd y deſtiolaeth.*

48 A Laban a ddywedodd, y garnedd hon ſydd dŷſt rhyngoſi a thitheu heddyw, am hynny y galwodd *Jacob* ei henw hi Galeed,

49 A ‡ Miſpa: oblegit eſe a ddywedodd, gwilied yr Arglwydd rhyngoſi a thithe, panſom ni bob vn o olwg ei gilydd.

‡ *Sef, Diſgwiliad.*

50 Os gorthrymmi di fy merched, neu os cymmeri wragedd heb law fy merched i: nid *oes neb* gyd â ni, edrych, Duw *ſydd* dŷſt rhyngoſi a thithe.

51 Dywedodd Laban hefyd wrth Jacob, wele y garnedd hon, ac wele y golofn hon a oſodais rhyngoſi a thi.

52 Tyſt *a ſydd* y garnedd hon, a thyſt *a ſydd* y golofn, na ddeuaſi tros y garnedd hon attat ti, ac na ddoi dithe tros y garnedd hon, na'r golofn hon attaſi, er niwed.

53 Duw Abraham, a Duw Nachor a farno rhyngom ni, Duw eu tadau hwynt. Ac Jacob a dyngodd i ofn ei dâd Iſaac.

54 Hefyd Jacob a ‡ aberthodd aberth yn y mynydd, ac a alwodd ar ei frodyr i fwytta bara, a hwy a fwyttaſant fara, ac a drigaſant tros nôs yn y mynydd.

‡ Neu, *laddodd.*

55 A Laban a gyfododd yn foreu, ac a gusanodd ei feibion a'i ferched, ac a'i bendithiodd hwynt: felly Laban a aeth ymmaith, ac a ddychwelodd i'w frô ei hun.

PEN. XXXII.

1 Gweledigaeth Jacob yn Mahanaim. 3 Eu genadwriaeth at Eſau. 6 Mae ef yn ofni dyfodiad Eſau, 9 yn gweddio am ymwared, 13 Yn anfon anrheg i Eſau, 24 Yn ymdrech ac Angel yn Peniel, lle y gelwyr ef Iſrael. 31 Mae eſe yn cloffi.

AC Jacob a gerddodd i'w daith ymtef: ac angylion Duw a gyfarfu ag ef.

2 Ac Jacob a ddywedodd pan welodd hwynt, dymma werſyll Duw, ac a alwodd henw y lle hwnnw † Mahanaim.

† Heb. *fare.*

3 Ac Jacob a anfonodd gennadau o'i flaen at ei frawd Eſau, i wlâd Seir, i † wlâd Edom.

‡ *Sef, Dwy werſyll.*

4 Ac a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd; fel hyn y dywedwch wrth fy Arglwydd Eſau, fel hyn y dywed dy wâs di Jacob: gyd â Laban yr ymdeithiais, ac a drigais hyd yn hyn.

5 Ac y mae i mi eidionnau, ac aſſynnod, defaid, a gweiſion, a morwynion: ac anfon a wnaethum i fynegi i'm harglwydd, i gael ffafr yn dy olwg.

6 A'r

6 A'r cennadau a ddychwelasant at Jacob, gan ddywedyd, daethom at dy frawd Esau, ac y mae efe yn dyfod i'th gyfarfod ti, a phedwar cant o wŷr gyd ag ef.

7 Yna Jacob a ofnodd yn fawr, a chyfyng oedd arnaw, ac efe a rannodd y bobl *oedd* gyd ag ef, a'r defaid, a'r eidionau, a'r camelod, yn ddwy fintai.

8 Ac a ddywedodd, os daw Esau at y naill fintai, a tharo honno, yna y fintai arall a fydd diangol.

9 A dywedodd Jacob, o Dduw fy nhâd Abraham, a Duw fy-nhâd Isaac, ô Arglwydd, yr hwn a ddywedaist wrthyf,* dychwel i'th wlâd, ac at dy genhedl, ac mi a wnaf ddaioni i ti:

10 † Ni ryglyddais y lleiaf o'th holl drugareddau di, nac o'r holl wirioneddau wnaethoſt â'th wâs: oblegit â'm ffon y daethym tros yr Iorddonen hon, ond yn awr yr ydwyf yn ddwy fintai.

11 Achub fi attolwg o law fy mrawd, o law Esau: oblegit yr ydwyf yn ei ofni ef, rhac dyfod o honaw a'm taro, a'r fam † gyd a'r plant.

12 A thy di a ddywedaist, gwnaf ddaioni i ti yn ddiau; a'th hâd ti a wnaf fel tywod y môr, yr hwn o amlder ni ellir ei rifo.

13 Ac yno y llettyodd efe y noſon honno: ac o'r hyn a ddaeth i'w law ef y cymmerth efe anrheg iw frawd Esau:

14 Dau cant o eifr, ac vgain o fychod, deucant o ddefaid, ac vgain o hyrddod:

15 Dêc ar hugain o gamelod blithion a'i llydnod, deugain o warthec, a dêg o deirw, vgain o assymod, a dêg o ebolion.

16 Ac efe a roddes yn llaw ei weiſion, bôb gyrr o'r nailty, ac a ddywedodd wrth ei weiſion; ewch troſlodd o'm blaen i, a goſodwch encyd rhwng pob gyrr a'i gilydd.

17 Ac efe a orchymynnodd i'r blaenaf, gan ddywedyd; os Esau fy mrawd a'th gyferfydd di, ac a ymofyn â thy di, gan ddywedyd; I bwy *y perthyni* di? ac i ba le 'r ei? ac eiddo pwy *yw* y rhai hyn o'th flaen di?

18 Yna y dywedi, eiddo dy wâs Jacob: anrhec yw, wedi ei hanfon i'm hargiwydd Esau: ac wele yntef hefyd ar ein hôl ni.

19 Felly y gorchymynnodd hefyd i'r ail, ac i'r trydydd, ac i'r rhai oll oedd yn canlyn y gyrroedd, gan ddywedyd, yn y modd hwn y dywedwch wrth Esau, pan gaffoch afael arno.

20 A dywedwch hefyd, wele dy wâs Jacob ar ein hôl ni: oblegit (eb ef) bodlonaf ei wyneb ef â'r anrheg *fydd* yn myned o'm blaen: ac wedi hynny edrychaf yn ei wyneb ef, onid antur efe a dderbyn fy wyneb inneu.

21 Felly yr anrheg a aeth troſlodd o'i flaen ef: ac efe a lettyodd y noſon honno yn y gwerſyll.

22 Ac efe a gyfododd y noſon honno, ac a gymmerth ei ddwy wragedd, a'i ddwy lawforwyn, a'i vn mâb ar dêc, ac a aeth tros rŷd Jabboc.

23 Ac a'i cymmerth hwynt, ac a'i troſglwyddodd trwy 'r afon: felly efe a droſglwyddodd yr hyn *oedd* ganddo.

24 Ac Jacob a adawyd ei hunain; yna yr ymdrechodd gŵr ag ef, nes codi 'r wawr.

25 A phan welodd na byddei drech nag ef, efe a gyffyrddodd â chyſſylltt ei forddwyd ef, fel y llaeſlodd cyſſylltt morddwyd Jacob, wrth ymdrech o honaw ag ef.

26 A'r *angel* a ddywedodd, gollyng fi ymmaith, oblegit y wawr a gyfodedd: yntef a attebodd, * ni'th ollyngaf oni'm bendithi.

27 Hefyd efe a ddywedodd wrtho, beth *yw* dy henw? ac efe a attebodd, Jacob.

28 Yntef a ddywedodd,* nawjach ni elwir dy henw di Jacob, ond Iſrael: oblegit cafaiſt nerth gyd a Duw fel tywyſog, a chyda dynion, ac a orchfygaiſt.

29 A Jacob a ymofynnodd, ac a ddywedodd, mynega attolwg dy henw: ac yntef a attebodd, i ba beth y gofynnei hyn am fy henw i? ac yno efe a'i bendithiodd ef.

30 Ac Jacob a alwodd henw y fan ‡ Peniel: oblegit gwelaiſ Dduw wyneb yn wyneb, a diangodd fy enioes.

31 A'r haul a gyfodaſei arno fel yr oedd yn myned tros Penuel, ac yr *oedd* efe yn gloff o'i glûn.

32 Am hynny plant Iſrael ni fwyttant y gewyn a giliodd, yr hwn *ſydd* o fewn cyſſylltt y morddwyd hyd y dydd hwn: oblegit cyffwrdd â chyſſylltt y morddwyd, ar y gewyn a giliodd.

PEN. XXXIII.

1 *Caredigrwydd Jacob ag Esau wrth gyfarfod.* 17 *Jacob yn dyfod i Succoth,* 18 *yn prynu maes yn Salem, ac yn adeiladu allor a'i henw* El-Elohe-Iſrael.

AC Jacob a ddercheſodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele Esau yn dyfod a phedwar cant o wŷr gyd ag ef: ac efe a rannodd y plant at Lea, ac at Rachel, ac at y ddwy lawforwyn.

2 Ac ym mlaen y goſododd efe y ddwy lawforwyn, a'i plant hwy; a Lea a'i phlant hithe yn ol *y rhes hynny,* a Rachel a Joſeph yn olaf.

3 Ac yntef a gerddodd ol blaen hwynt, ac a ymoſtyngodd i lawr ſeithwaith, oni ddaeth efe yn agos at ei frawd.

4 Ac Esau a redodd i'w cyfarfod ef, ac a'i cofleidiodd ef, ac a ſyrthiodd ar ei wdâf ef, ac a'i cuſſanodd ef: a hwy a wylaſant.

5 Ac efe a ddercheſodd ei lygaid, ac a ganfu y gwragedd, a'r plant, ac a ddywedodd, *pwy* yw y rhai hyn gennyt ti? yntef a ddywedodd y plant a roddes Duw o'i râs i'th wâs di.

6 Yna y llawforwynion a neſſaſant; hwynt, hwy ai plant, ac a ymgrymmaſant.

7 A Lea a neſſaodd a'i phlant hitheu, ac a ymgrymmaſant; ac wedi hynny y neſſaodd Joſeph a Rachel, ac a ymgrymmaſant.

8 Ac efe a ddywedodd, pa beth *yw* gennyt yr holl fintai accw a gyfarfûm i? yntef a ddywedodd, *anfonais hwynt* i gael ffafor yngolwg fy Arglwydd.

9 Ac Esau a ddywedodd, y mae gennifi ddigon, fy mrawd: bydded i ti yr hyn *ſydd* gennyt.

10 Ac Jacob a ddywedodd, nage attolwg; os cefais yn awr ffafor yn dy olwg; cymmer fy anrheg o'm llaw i: canys am hynny y gwelais dy wyneb, fel pe gwelſwn wyneb Duw, a thi yn fodlon i mi.

11 Cymmer attolwg fy mendith, yr hon a ddycpwyd i ti; o blegit Duw a fu raſlon i mi, ac am fod gennifi bôb peth: ac efe y fu daer arno, ac yntef a gymmerodd.

12 Ac a ddywedodd, cychwynnwn, ac awn, a mi a âf o'th flaen di.

13 Yntef a ddywedodd wrtho, fy Arglwydd a wŷr mai tyner *yw* y plant, a bod y praidd a'r gwarthec ‡ blithion gŷd â myfi: os gyrryr hwynt yn diwrnod yn rhy chwyrn, marw a wna yr holl braidd.

14 Aed attolwg fy Arglwydd o flaen ei wâs, a minne a ddeuaf yn araf fel y gallo 'r anifeiliaid *ſydd* o'm blaen i, ac a gallo 'r plant, hyd oni ddelwyf at fy arglwydd i Seir.

15 Ac Esau a ddywedodd, ‡ gadawaf yn awr † gyd â'th wŷr.

* Pen. 32. 9. † Heb. llai wyf nâg holl.

‡ Heb. gŵr.

* Gen. 32. 4.

‡ Pen. 35. 10.

‡ Heb. wyneb Dun.

‡ Offrwm.

† Heb. gyd â'th wŷr.

gyd â thi rai o'r bobl ſydd gydâ mi : ynteu a ddywedodd, I ba beth y gwnei hynny ? cafwyf ffaſor yng-olwg ſy arglwydd.

16 Felly Eſau y dydd hwnnw a ddychwelodd ar hyd ei ffordd ei hun i Seir.

17 Ac Jacob a gerddodd i Succoth, ac a adeiladodd iddo dŷ, ac a wnaeth ſythod i'w anifeiliaid ; am hynny efe a alwodd henw y lle ‡ Succoth.

‡ Ryhod.

‡ I Salem.

18 Hefyd Jacob a ddaeth yn ‡ llwyddiannus i ddinas Sichem, yr hon ſydd yngwlad Canaan, (pan ddaeth efe o ‡ Meſopotamia) ac a werſyllodd o flaen y ddinas.

‡ Padan Aram.

19 Ac a brynodd ran o'r maes y lledaſei ei babell ynddo, o law meibion ‡ Hamor, tâd Sichem, am gan * darn o arian.

‡ A elwir Act. 7. 16. Emor. * Neu, o wyn.

20 Ac a oſododd yno allor, ac a'i henwodd ‡ El-Eloha-Iſrael.

P E N. XXXIV.

1 Sichem yn treiſio Dina. 4 Yn ei gofyn bi yn briod. 13 Meibion Jacob yn cynnyg i'r Sichemiaid ammod yr enwaediad. 20 Hemor a Sichem yn eiriol arnynt am ei dderbyn. 25 Meibion Jacob ar y ſantaiz bonno yn ei lladd bwynt, 27 ac yn yſpeilio y ddinas. 30 Jacob yn ceryddu Simeon a Levi.

A Dina merch Lea, yr hon a ymddygaſei hi i Jacob, a aeth allan i weled merched y wlâd.

2 A Sichem mâb Hemor yr Hefiad, tywyſog y wlâd, a'i canfu hi, ac a'i cymmerth hi, ac a orweddodd gyd a hi, ac a'i † treiſiodd.

† Heb. dryſtygodd.

3 A'i enaid ef a lŷnodd wrth Dina ferch Jacob, ie efe a hoffodd y llangces, ac a ddywedodd wrth *ſodd* calon y llangces.

4 Sichem hefyd a leſarodd wrth Hemor el dâd, gan ddywedyd ; cymmer y langces hon yn wraig i mi.

5 A Jacob a glybu *i Sichem* halogi Dina ei ferch (a'i feibion ef oedd gyd a'i aneifeiliaid ef yn y maes) ac Jacob a dawodd â ſôn hyd oni ddaethant hwy *adref*.

6 A Hamor tâd Sichem a aeth allan at Jacob, i ymddiddan ag ef.

7 A meibion Jacob a ddaethant o'r maes, wedi clywed o honynt, a'r gwŷr a ymofidiaſant, a digiaſant yn ddirfawr, o blegit gwneuthur *o Sichem* ffolineb ynIſrael, gan orwedd gydâ merch Jacob ; canys ni ddylaſid gwneuthur felly.

8 A Hemor a ymddiddanodd â hwynt, gan ddywedyd, glynu a wnaeth enaid Sichem fy mâb i wrth eich merch chwi : rhoddwch hi atolwg yn wraig iddo ef.

9 Ac ymgyfathrachwch â ni, rhoddwch eich merched chwi i ni, a chymmerwch ein merched ni i chwithau.

10 A chwi a gewch breſſwylio gyd â ni, a'r wlad fydd o'ch blaen chwi : trigwch, a negeſeuwch ynddi, a cheiſiwch feddiannau ynddi.

11 Sichem hefyd a ddywedodd wrth ei thâd hi, ac wrth ei brodyr, cafwyf ffaſor yn eich golwg, a'r hyn a ddywedoch wrthif a roddaf.

12 Goſodwch arnaf fi ddirfawr gynhyſcaeth a rhodd, ac mi a roddaf fel y dywedoch wrthif : rhoddwch chwithau y llangces i mi yn wraig.

13 A meibion Jacob a attebaſant Sichem, a Hemor ei dâd ef yn dwyllodrus, ac a ddywedaſant, o herwydd iddo ef halogi Dina eu chwaer hwynt,

14 Ac a ddywedaſant wrthynt, ni allwn wneuthur y peth hyn, gan roddi ein chwaer i'wr dienwaedledig ; o blegit gwarthrudd *yw* hynny i ni.

15 Ond yn hyn y cytunwn â chwi, os byddwch fel nyni, gan enwaedu pôb gwryw i chwi.

16 Yna y rhoddwn ein merched ni i chwi, ac y cymmerwn eich merched chwithau i ninnau, ac ni a gyd-eiſtgwn â chwi, ac ni a fyddwn yn vn bobl.

17 Ond oni wrandewch arnom ni i'ch enwaedu, yna y cymmerwn ein merch, ac a awn ymmaith.

18 A'i geiriau hwynt oedd dda yngolwg Hemor, ac yngolwg Sichem mâb Hemor.

19 Ac nid oedodd y llangc wneuthur y peth, o blegit efe a roddaſe ſerch ar ferch Jacob : ac yr oedd efe yn anrhydeddußach nâ holl dŷ ei dâd.

20 A Hemor a Sichem ei fâb ef a aethant i borth eu dinas, ac a lleſaraſant wrth eu dinaſyddion, gan ddywedyd ;

21 Y gwŷr hyn heddychol *ynt* hwy gyd â ni, trigant hwythau yn y wlad, a gwnant eu negeſau *ynddi* : a'r wlâd, wele, ſy ddygon ehang iddynt hwy : cymmerwn eu merched hwynt i ni yn wragedd, a rhoddwn ein merched ninnau iddynt hwy.

22 Ond yn hyn y cytuna y dynion â ni, i drigo gyd â ni, ar ſod yn vn bobl, os enwaedir pôb gwryw i ni, fel y maent hwy yn enwaededic.

23 Eu haniſeiliaid hwynt, a'i cyfoeth hwynt, a'i holl yſcrubliaid hwynt, onid eiddo ni *ſyddant* hwy ? yn vnig cytunwn â hwynt, a hwy a drigant gyd a ni.

24 Ac ar Hemor ac ar Sichem ei fâb ef, y gwrandawodd pawb a'r a oedd yn dyfod allan o borth ei ddinas ef : ac enwaedwyd pôb gwryw, *ſef* y rhai oll oedd yn dyfod allan o borth ei ddinas ef.

25 A bu ar y trydydd dydd pan oeddynt hwy yn ddolurus, gymmeryd o ddau o feibion Jacob, Simeon a Leſi, brodyr Dina, bôb vn ei gleddyf, a dyfod ar y ddinas yn hyderus, a lladd pôb gwryw.

26 * Lladdaſant hefyd Hemor a Sichem el fâb, â min y cleddyf : a chymmeraſant Dina o dŷ Sichem, ac aethant allan. * Gen. 49. 6.

27 Meibion Jacob a ddaethant ar y lladdedigion, ac a yſpeiliaſant y ddinas, am halogi o honynt eu chwaer hwynt.

28 Cymmeraſant eu defaid hwynt, a'i gwarthec, a'i haſſynnod hwynt, a'r hyn *oedd* yn y ddinas, a'r hyn *oedd* yn y maes.

29 A'i holl gyfoeth hwynt, a'i holl rai bychain, a'i gwragedd a gaethgludaſant hwy, ac yſpeiliaſant yr hyn oll *oedd* yn y tai.

30 A Jacob a ddywedodd wrth Simeon a Leſi, trallodaſoch fi gan beri i mi fod yn ffiaidd gan breſſwylwyr y wlâd, gan y Canaaneaid, a'r Pherezïaid, a minneu yn ychydig o nifer : a hwy a ymgaſclant yn fy erbyn, a tharawant fi, felly y diſtheir fi, mi a'm tŷ.

31 Hwythau a attebaſant, ai megis puttain y gwnai efe ein chwaer ni ?

P E N. XXXV.

1 Duw yn anfon Jacob i Bethel : 2 mae ef yn glanhau ei dŷ o ddelwau. 6 Yn alciladu allor yn Bethel. 8 Debora yn marw yn Albon bachuth. 9 Duw yn bendithio Jacob yn Bethel. 16 Rachel wrth eſcor ar Benjamin yn marw ar y ffordd i Edar. 22 Reuben yn gorwedd gyda Bilha. 23 Meibion Jacob. 27 Jacob yn dyfod at Iſaac i Hebron. 28 Oedran, marwolaeth, a chladdedigaeth Iſaac.

A Duw a ddywedodd wrth Jacob, cyfod, eſcyn i Bethel, a thrig yno, a gwna yno allor i

Duw

Dduw, yr hwn a ymddangoſodd i ti, * pan ffoeiſt o wydd Eſau dy frawd.

2 Yna Jacob a ddywedodd wrth ei deulu,ac wrth y rhai oll *oedd* gyd ag ef, bwriwch ymmaith y duwiau dieithr ſydd ymeich plith chwi, ac ymlânhewch, a newidiwch eich dillad,

3 A chyfodwn, ac eſcynnwn i Bethel, ac yno y gwnaf allor i Dduw yr hwn a'm gwrandawodd yn nydd fynghyfyngder,ac a fu gyd â myfi yn y ffordd a gerddais.

4 A hwy a roddaſant at Jacob yr holl ddduwiau dieithr y rhai *oedd* yn eu llaw hwynt, a'r cluſtdlyſau *oedd* yn eu clyſtiau :ac Jacob a'i cuddiodd hwynt tan y dderwen *oedd* yn ymmyl Sichem.

5 A hwy a gychwynnaſant : ac ofn Duw *oedd* ar y dinaſoedd, y rhai *oedd* o'i hamgylch hwynt, ac nid erſidiaſant ar ol meibion Jacob.

6 Ac Jacob a ddaeth i Luz yngwlad Canaan,hon *yw* Bethel,efe a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ef:

7 Ac adeiladodd yno allor, ac a henwodd y * lle ‡El-bethel, oblegit yno yr ymddangoſaſſei Duw iddo ef, pan ffoeſei efe o wydd ei frawd.

8 A marw a wnaeth Debora mammaeth Rebecca, a hi a gladdwyd iſlau Bethel dan dderwen :a galwyd henw honno ‡ Allon-bachuth.

9 Hefyd Duw a ymddangoſſodd eilwaith i Jacob pan ddaeth efe o * Meſopotamia, ac a'i bendithiodd ef.

10 A Duw a ddywedodd wrtho, dy henw di *yw* Jacob: ni *elwir dy henw di Jacob mwy, onid Iſrael a fydd dy henw di: ac efe a alwodd ei enw ef Iſrael.

11 Hefyd Duw a ddywedodd wrtho, myfi *yw* Duw hollalluog : cynydda, ac amlhâ: cenedl a chymmuleidfa cenhedloedd a fydd o honot ti, a brenhinoedd a ddau allan o'th lwynau di:

12 A'r wlâd yr hon a roddais i Abraham,ac Iſaac, a roddaf i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di y rhoddaf y wlâd.

13 A Duw a eſcynnodd oddi wrthaw ef yn y fan lle y llefaraſei efe wrtho.

14 Ac Jacob a oſododd golofn yn y fan lle'r ymddyddanaſei efe ac ef, *ſef* colofn faen : ac efe a dywalltodd arniddiod offrwm,aca dywalltodd olew arni.

15 A Jacob a alwodd henw y fan lle'r ymddiddanodd Duw ag ef ; Bethel.

16 A hwy a aethant ymmaith o Bethel : ac yr oedd etto ‡ meſis miltir o dir i ddyfod i Ephrath : yno'r eſcorodd Rachel,a bu galed *arni* wrth eſcor.

17 A darfu pan oedd galed *arni* wrth eſcor, i'r fydwraig ddywedyd wrthi hi, nag ofna ; o blegit llymma hefyd i ti fâb.

18 Darfu hefyd wrth ymmadel o'i henaid hi (oblegit marw a wnaeth hi) iddi alw ei enw ef * Benoni: ond ei dâd a'i henwodd ef ‡ Benjamin.

19 A Rachel a fu farw,ac a gladdwyd yn y ffordd i Ephrath ; hon*yw* Bethlehem.

20 Ac Jacob a oſododd golofn ar ei bedd hi: honno *yw* colofn bedd Rachel hyd heddyw.

21 Yna Iſrael a gerddodd,ac a leiodd ei babell o'r tu hwnt i ‡ Migdal-eder.

22 A phan ydoedd Iſrael yn trigo yn y wlâd honno,yna Reuben a aeth ac a orweddodd *gyd a Bilha gordderch-wraig ei dâd, a chlybu Iſrael *hyny*. Yna meibion Jacob oeddynt ddeu-ddec.

23 Meibion Leah, Reuben cyntafanedic Jacob,a Simeon,a Lefi,a Juda,ac Iſacar,a Zabulon.

24 Meibion Rachel,Joſeph,a Benjamin.

25 A meibion Bilha llaw-forwyn Rachel i Dan, a Naphtali.

26 A meibion Zilpha llaw-forwyn Lea ; Gad, ac Aſer. Dymma feibion Jacob, y rhai a anwyd iddo ym-Meſopotamia.

27 A Jacob a ddaeth at Iſaac ei dâd i Mamre, i gaer Arba,hon *yw* Hebron, lle'r ymdeithiaſei Abraham ac Iſaac.

28 A dyddiau Iſaac *oedd* gan-mlynedd a phedwar vgain mlynedd.

29 Ac Iſaac a drengodd, ac a fu farw, * ac a gaſclwyd at ei bobl, yn hên, ac yn gyflawn o ddyddiau : a'i feibion Eſau ac Jacob a'i claddaſant ef. * Pen. 25. 8.

PEN. XXXVI.

1 *Teir gwraged Eſau.* 6 *Ei ſymmudiad o i ſynydd Seir.* 9 *Ei feibion.* 15 *Y Dugiaid a ddaethant oi feibion ef.* 20 *Meibion a Dugiaid Seir.* 24 *Ana yn cael mulod.* 31 *Brenhinoedd Edom.* 40 *Y Dugiaid a ddaethant o Eſau.*

AC dymma genhedlaethau Eſauefe yw Edom.

2 Eſau a gymmerth ei wragedd o ferched Canaan ; Ada merch Elon yr Hethiad,ac Aholibama merch Ana, merch Zibeon yr Hefiad :

3 Baſemath hefyd merch Iſmael,chwaer Nebaioth.

4 Ac * Ada a ymddug Eliphas i Eſau : a Baſemath a eſcorodd ar Reuel. * 1 Cron. 1. 35.

5 Aholibama hefyd a eſcorodd ar Jeus, a Jalam, a Chorah : dymma feibion Eſau, y rhai a anwyd iddo yngwlâd Canaan.

6 Ac Eſau a gymmerodd ei wragedd, a'i feibion, a'i ferched, a holl ddynion ei dŷ, a'i aniſeiſiaid, a'i holl yſcrubliaid,a'i holl gyfoeth a gaſglaſei efe yngwlâd Canaan, ac a aeth ymmaith i'r wlâd o wydd ei frawd Jacob.

7 O blegit eu cyfoeth hwynt oedd fwy nag y gellynt gyd trigo : ac nis gallei gwlâd eu hymdaith eu cynnwys hwynt gan eu haniſeiliaid.

8 Felly y trigodd * Eſau ym mynydd Seir : Eſau *yw* Edom. * Joſua 24. 4.

9 Ac dymma genhedlaethau Eſau tâd yr Edomiaid yn mynydd Seir.

10 Dymma henwau meibion Eſau ; * Eliphas mâb Ada gwraig Eſau, Reuel mâb Baſemath gwraig Eſau. * 1 Cron. 1. 35.

11 A meibion Eliphas oedd Teman, Omar, Zepho, a Gatam, a Chenaz.

12 A Thimna oedd ordderch-wraig i Eliphas mâb Eſau, ac a eſcorodd Amalec i Eliphas : dymma feibion Ada gwraig Eſau.

13 Ac dymma feibion Reuel ; Nahath,a Serâh, Samma, a Mizza ; yr rhai hyn oedd feibion Baſemath gwraig Eſau.

14 Hefyd y rhai hyn oedd feibion Aholibama merch Ana, merch Zibeon gwraig Eſau :a hi a ymddug i Eſau, Jeus, a Jalam, a Chorah.

15 Dymma ddûgiaid o feibion Eſau ; meibion Eliphas cyntafanedic Eſau, duwc Teman, duwc Omar, duwc Zepho, duwc Cenas.

16 Duwc Corah, duwc Gatam, duw Amalec : dymma y dûgiaid o Eliphaz yngwlâd Edom : dymma feibion Ada.

17 Ac dymma feibion Reuel mâb Eſau,duwc Nahath, duwc Serah, duwc Samma,duwc Mizza : dymma'r dugiaid o Reuel yng-wlâd Edom : dymma feibion Baſemath gwraig Eſau.

18 Dymma hefyd feibion Aholibama gwraig Eſau, duwc Jeus, duwc Jalam, duwc Corah : dymma 'r dugiaid o Aholibama merch Ana gwraig Eſau.

19 Dymma feibion Eſau, (hwn yw Edom)ac dymma eu dûgiaid hwynt.

20 *Dymma feibion Seir yr Horiad, cyfanneddwyr * 1 Cron. 1. 38.

* Pen. 28. 19. ‡ *Sef,* Dŵr Bethel. ‡ *Sef,* Derwen wylofain. * Padan Aram. * Pen. 32. 28.

‡ Neu, o pryder ſurdd.

* *Sef,* Mab fynghyſtudd. ‡ *Sef,* Mab y ddeheu-law.

‡ Tŵr Eder.

* Pen. 49. 4.

wyr y wlâd; Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Ana,
21 A Dison, ac Eser, a Disan: dymma ddugiaid yr Horiaid, meibion Seir yng-wlad Edom.
22 A meibion Lotan oedd Hori, a Heman: a chwaer Lotan oedd Timna.
23 Ac dymma feibion Sobal; Alfan, a Manahath, ac Ebal, Sepho, ac Onam.
24 Ac dymma feibion Zibeon; Aia, ac Ana: hwn yw Ana a gafodd y mulod yn yr anialwch wrth borthi asymod Zibeon ei dâd.
25 Ac dymma feibion Ana; Dison, ac Aholibama merch Ana.
26 Dymma hefyd feibion Dison; Hemdan, ac Eshan, ac Ithran, a Cheran.
27 Dymma feibion Eser, Bilhan, a Saafan, ac Acan.
28 Dymma feibion Disan; Vs, ac Aran.
29 Dymma ddugiaid yr Horiaid; duwc Lotan, Duwc Sobal, Duwc Zibeon, Duwc Ana,
30 Duwc Dison, Duwc Eser, duwc Disan. Dymma ddugiaid yr Horiaid, ym-mhlith eu dugiaid yngwlâd Seir.
31 Dymma hefyd y brenhinoedd a deyrnasasant yng-wlâd Edom, cyn teyrnasu brenin ar feibion Israel.
32 A Bela mab Beor a deyrnasodd yn Edom: a henw ei ddinas ef oedd Dinhabah.
33 A Bela a fu farw; a Jobab mab Serah o Bozra a deyrnasodd yn ei le ef.
34 Jobab hefyd a fu farw; a Husam o wlâd Temani a deyrnasodd yn ei le ef.
35 A bu Husam farw; a Hadad mab Bedad yr hwn a darawodd Midian ym maes Moab, a deyrnasodd yn ei le ef: a henw ei ddinas ef oedd Anith.
36 Marw hefyd a wnaeth Hadad, a Samlah o Masreeah a deyrnasodd yn ei le ef.
37 A bu Samlah farw; a Saul o Rehoboth wrth yr afon, a deyrnasodd yn ei le ef.
38 A bu Saul farw; a Baalhanan mab Achbor a deyrnasodd yn ei le ef.
39 A bu Baalhanan mab Achbor farw; a Hadar a deyrnasodd yn ei le ef, a henw ei ddinas ef oedd Pau; a henw ei wraig Mehetabel, merch Matred, merch Mezahab.
40 Ac dymma henwau'r dugiaid o Esau yn ol eu teuluoedd, wrth eu trigfeydd, erbyn eu henwau; duwc Timna, duwc Alfah, duwc Jetheth,
41 Duwc Aholibama, duwc Ela, duwc Phion,
42 Duwc Cenaz, duwc Teman, duwc Mibsar,
43 Duwc Magdiel, duwc Iram. Dymma'r dugiaid o Edom, yn ol eu preswylfeydd, yngwlad eu perchennogaeth: Dymma Esau tâd † yr Edomiaid.

† Heb. Edom.

PEN. XXXVII.

2 Joseph yn cael ei gasau gan ei frodyr. 5 Ei ddau freuddwyd ef. 13 Jacob yn ei anfon ef i ymweled a'i frodyr. 18 Hwythau yn cydfwriadu i ladd ef. 21 Reuben yn ei achubef. 26 Hwynt yn ei werthu ef i'r Ismaeliaid. 31 Ei dâd wedi ei siommi trwy'r siacced wardlyd, yn galaru am dano ef. 36 Ei werthu ef i Putiphar yn yr Aipht.

A Thrigodd Jacob yngwlâd ymdaith ei dâd, yngwlâd Canaan.
2 Dymma genhedlaethau Jacob; Joseph yn fâb dwy flwydd ar bymthec oedd fugail gyda'i frodyr ar y praidd: a'r llangc oedd gyd a meibion Bilha, a chyd a meibion Zilpha gwragedd eu dâd: a Joseph a ddygodd eu dryg-air hwynt at eu tâd.
3 Ac Israel oedd hoffach ganddo Joseph na'i holl feibion, oblegit efe oedd fâb ei henaint ef, ac efe a wnaeth siacced fraith iddo ef.
4 A phan welodd ei frodyr fod eu tâd yn ei garu ef yn fwy na'i holl frodyr, hwy a'i casasant ef, ac ni fedrent ymddyddan ag ef yn heddychol.
5 A Joseph a freuddwydiodd freuddwyd, ac a'i mynegodd iw frodyr: a hwy a'i casasant ef etto yn ychwaneg.
6 Ac efe a ddywedodd wrthint, gwrandewith attolwg y breuddwyd hwn a freuddwydiais i.
7 Ac wele rhwymo yscubau'r oeddim ni yng-hanol y maes, ac wele fy yscub i a gyfododd, ac a safodd hefyd: ac wele eich yscubau chwi a safasant o amgylch ac a ymgrymmasant i'm hyscub.
8 A'i frodyr a ddywedasant wrtho, ai gan deyrnasu y teyrnesi arnom ni? ai gan arglwyddiaethu 'r arglwyddiasthi arnom ni? a hwy a chwanegasant etto ei gasau ef, oblegid ei freuddwydion, ac oblegit ei eiriau.
9 Hefyd efe a freuddwydiodd etto freuddwyd arall, ac a'i mynegodd iw frodyr, ac a ddywedodd; wele hreuddwydiais freuwyd etto; ac wele yr haul, a'r lleuad, a'r vn seren ar ddec yn ymgrimmu i mi.
10 Ac efe a'i mynegodd iw dâd, ac i'w frodyr; a'i dâd a feiodd arno, ac a ddywedodd wrtho, pa freuddwyd yw hwn, a freuddwydiaisti? ai gan ddyfod y deuwn ni, mi a'th fam, a'th frodyr, i ymgrymmu i lawr i ti?
11 A'i frodyr a gynfigennasant wrtho ef, ond ei dâd a ddaliodd ar y peth.
12 A'i frodyr a aethant i fugeilia praidd eu tâd yn Sichem.
13 Ac Israel a ddywedodd wrth Joseph, onid *yw* dy frodyr yn bugeilio yn Sichem? tyred, a mi a'th anfonaf attynt: yntef a ddywedodd wrtho, wele fi.
14 A dywedodd wrtho, dos weithian, edrich *pa* lwyddiant *fydd* i'th frodyr, a *pha* lwyddiant *fydd* ir praidd, a dwg eilchwyl air i mi: felly efe a'i hanfonodd ef o ddyffryn Hebron, ac efe a ddaeth i Sichem.
15 A chyfarfu gwr ag ef, ac wele efe yn cyrwydro yn y maes; a'r gwr a ymmofynnodd ag ef, gan ddywedyd, pa beth yr wyt ti yn ei geisio?
16 Yntef a ddywedodd, ceisio fy-mrodyr yr ydwyfi; mynega attolwg i mi pa le y maent hwy yn bugeilio?
17 A'r gwr a ddywedodd, hwy a aethant oddi ymma, oblegit mi a'i clywais hwy yn dywedyd, awn i Dothan. A Joseph a aeth ar ol ei frodyr, ac a'i cafodd hwynt yn Dothan.
18 Hwythau a'i canfuant ef o bell, a chyn ei ddyfod ef attynt, hwy a gydfwriadasant *yn* ei *erbyn* ef, iw ladd ef.
19 A dywedasant wrth ei gilydd, wele y breuddwyd-wr yn dyfod.
20 Deuwch gan hynny yn awr, a lladdwn ef, a thaflwn ef yn vn o'r pydewau, a dywedwn, bwyst-fil drwg a'i bwyttaodd ef; yna y cawn weled beth a ddaw o'i freuddwydion ef.
21 A * Reuben a glybu, ac a'i hachubodd ef o'i llaw hwynt, ac a ddywedodd, na laddwn ef. * Pen. 42, 22,
22 Reuben a ddywedodd hefyd wrthynt, na thywellwch waed; bwriwch ef i'r pydew hwn *ydd* yn yr anialwch, ac nac estynnwch law arno, fel yr achubei ef o'i llaw hwynt i'w ddwyn eilwaith at ei dâd.
23 A bu pan ddaeth Joseph at ei frodyr, iddynt ddiosc ei siacced oddi am Joseph, *sef* y siacced fraith *ydoedd* am dano ef,
24 A

24 A chymerasant ef, a thasasant i bydew: a'r pydew *oedd* wâg heb ddwfr ynddo.

25 A hwy a eisteddasant i fwyta bwyd, ac a dderchasasant eu llygaid, ac a edrychasant, ac wele fintai o Ismeliaid yn dyfod o Gilead, yn myned i wared i'r Aipht, a'i camelod yn dwyn llysiau, a balm, a myrr.

26 A dywedodd Juda wrth ei frodyr, pa lesaad *a fydd* os lladdwn ein brawd, a'chelu ei waed ef?

27 Deuwch, a gwerthwn ef i'r Ismeliaid, ac na fydded ein llaw ni arno ef: o blegit ein brawd ni a'n cnawd ydyw efe: a'i frodyr a gytunasant.

‡ Heb. *wrandawsant.*

28 A phan ddaeth y *marchnad-wyr o Midian heibio, y tynnasant, ac y cyfodasant Joseph i fynu o'r pydew, ac a werthasant Joseph i'r Ismeliaid, er vgain *darn* o arian: a hwynau a ddygasant Joseph i'r Aipht.

* Doeth. 20. 12. Phl. 105. 17. Act. 7. 9.

29 A Reuben a ddaeth eil-waith at y pydew, ac wele nid *ydoedd* Joseph yn y pydew; ac yntef a rwygodd ei ddillad,

30 Ac a ddychwelodd at ei frodyr, ac a ddywedodd, y llangc nid yw accw, a minneu, i ba le 'r âf fi.

31 A hwy a gymmerasant fiaceed Joseph, ac a laddasant fyn gafr, ac a drochasant y fiaceed yn y gwaed.

32 Ac anfonasant y fiaceed fraith, ac a'i dygasant at eu tâd, ac a ddywedasant, hon a gawsom: myn ŵybod yn awr ai fiaceed dy fâb *yw* hi ai nad ê.

33 Yntef a'i hadnabu hi, ac a ddywedodd, fiaceedfy mab *yw hi*, * bwyfi-fil drwg a'i bwyttaodd ef: gan larpio y llarpiwyd Joseph.

* Ben. 44. 28.

34 Ac Jacob a rwygodd ei ddillad, ac a osodod sach-len am ei lwynau, ac a alarodd am ei fab ddyddiau lawer.

35 A'i holl feibion, a'i holl ferched a godasant iw gyssuro ef; ond efe a wrthododd gymmeryd cyssur, ac a ddywedodd, yn ddiau descynnaf yn alarus at fy mab i'r beddrod: a'i dâd a wylodd *am dano* ef.

36 A'r Midianiaid a'i gwerthasant ef i'r Aipht i Putifar, tywysog Pharao, *a'r* difain.

PEN. XXXVIII.

1 *Juda yn cymhelle Er, Onan, a Selah.* 6 *Er yn priodi Tamar.* 8 *Camwedd Onan.* 11 *Tamar yn aros am Selah,* 16 *yn ffoenni Juda,* 27 *ac yn dwyn gefeilliaid, Pharez a Zarah.*

A C yn y cyfamser hwnnw, y darfu i Juda fyned i wared oddi wrth ei frodyr, a throi at ŵr o Adulam, a'i henw Hirah.

2 Ac yno y canfu Juda ferch gŵr o Canaan, a'i enw *efoedd* * Sua, ac a'i cymmerodd hi, ac a aeth atti hi.

* 1 Cro. 2. 3.

3 A hi a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb, ac efe a alwodd ei enw ef Er.

4 * A hi a feichiogodd eil-waith, ac a escorodd ar fâb, a hi a alwodd ei enw ef Onan.

* Num. 26. 19.

5 A thrachefn hi a escorodd ar fâb, ac a alwodd ei enw ef Selah. Ac yn Cezlb yr oedd efe pan escorodd hi ar hwn.

6 A Juda a gymmerth wraig i Er ei gyntaf-anedig, a'i henw Tamar.

7 Ac * yr oedd Er cyntaf-anedig Judah yn ddrygionus yng-olwg yr Arglwydd, a'r Arglwydd a'i lladdodd ef.

* Num. 26. 19.

8 A Juda a ddywedodd wrth Onan, dos at wraig dy frawd, a phryoda hi, a chyfod hâd i'th frawd.

9 Ac Onan a wybu nad iddo ei hun y bydai'r hâd: a phan elai ato at wraig ei frawd, yna y collai efe ei *hâd* ar y llawr, rhag rhoddi o honaw hâd i'w frawd.

10 A drygionus oedd yr hyn a wnaethai efe yngolwg yr Arglwydd: am hynny efe a'i lladdodd ynteu.

11 Yna Juda a ddywedodd wrth Tamar ei wraidd, trig yn weddw *yn* nhŷ dy dâd, hyd oni chynnyddo fy mab Selah: (oblegit efe a ddywedodd, rhag ei farw yntef fel ei frodyr.) A Thamar a aeth, ac a drigodd *yn* nhŷ ei thâd.

12 A de wedi llawer o ddyddiau marw a wnaeth merch Sua gwraig Juda: a Juda a gymmerth gyssur, ac a aeth i fynu i Timnath, at gneifwyr ei ddefaid, efe a'i gyfaill Hirah yr Adulamiaid.

13 Mynegwyd hefyd i Tamar, gan ddywedyd; wele dy chwegrwn yn myned i fynu i Timnath, i gneifio ei ddefaid.

14 Hithe a ddiofgodd ddillad ei gweddwdod oddi am dani, ac a'i cuddiodd ei hun â gorchudd, ac a ymwyscodd, ac a eisteddodd yn nrws ‡ Enaim, yr hwn *fydd* ar y ffordd i Timnath: o blegit gweled yr oedd hi fyned Selah yn fawr, ac na roddasid hi yn wraig iddo ef.

‡ *mewn lle amlwg.*

15 A Juda a'i canfu hi, ac a dybiodd mai puttain ydoedd hi; oblegit gorchguddio o honi ei hwyneb.

16 Ac efe a droawdd atti hi i'r ffordd, ac a ddywedodd, tyred attolwg, gad imi ddyfod attat: (oblegit nid oedd efe yn gwybod mai ei wraidd ef *ydoedd* hi) hithe a ddywedodd, beth a roddi i mi, ôr cei ddyfod attaf?

17 Yntef a ddywedodd, mi a hebryngaf fyn gafr o *blith y* praidd: hithe a ddywedodd, a roddi di wyſt hyd oni hebryngech?

18 Yntef a ddywedodd, pa wyſt a roddaf i ti? hithe a ddywedodd, dy ſêl, a'th freichledau, a'th ffon *fydd* yn dy law: ac efe a'i rhoddes iddi, ac a aeth atti, a hi a feichiogodd o honaw ef.

19 Yna y cyfododd hi ac a aeth ymmaith, ac a ddiofcodd ei gorchudd oddi am dani, ac a wiſcodd ddillad ei gweddwdod.

20 A Juda a hebryngodd fyn gafr yn llaw'r Adulamiad ei gyfaill, i gymmeryd y gwyſt o law y wraig: ond ni chafodd *hwnnw* hi.

21 Ac efe a ymmofynnod a gŵyr y frô honno, gan ddywedyd, pa le *ymae* y buttain honno a ydoedd yn ‡ Enaim wrth y ffordd? a hwythau a ddywedasant, nid oedd ymma un buttain.

‡ *neu yn amlwg.*

22 Ac efe a ddychwelodd at Juda, ac a ddywedodd, ni chefais hi: a gwŷr y frô honno hefyd a ddywedasant, nid oedd ymma un buttain.

23 A Juda a ddywedodd, cymmered iddi hi, rhac ini ‡ gael cywilydd: wele, mi a hebryngais y myn hwn, a thithe ni chefaiſt hi.

‡ Heb. *fod yn ddirmyg.*

24 Ac ynghylch pen tri mis y mynegwyd i Juda, gan ddywedyd; Tamar dy wraidd di a butteiniodd, ac wele hi a feichiogodd hefyd mewn godineb. A dywedodd Judah, dygwch hi allan, a lloſcer hi.

25 Yna hi (pan ddygwyd hi allan) a anfonodd at ei chwegrwn, gan ddywedyd; o'r gŵr biau y rhai hyn yr ydwyſi yn feichiog: hefyd hi a ddywedodd, adnebydd attolwg, eiddo pwy *yw* y ſêl, a'r breichledau, a'r ffon ymma.

26 A Juda a adnabu *y pethau hynny*, ac a ddywedodd;

wedodd; cyfiawnach yw hi nâ myfi; o herwydd na roddais hi i'm mâb Selah: ac ni bu iddo ef a wnaeth a hi mwy.

27 Ac yn amſer ei heſoredigaeth hi, wele eſeilliad yn ei chrôth hi.

28 Bu hefyd pan eſcorodd hi, I ‡ roddi allan ei law: a'r fyd-wraig a gymmerth ac a rwymodd am ei law ef *o'r* edef gôch, gan ddywedyd; hwn a ddaeth yn gyntaf allan.

29 A phan dynnodd efe ei law yn ei hôl, yna wele ei frawd ef a ddaeth allan: a hithe a ddywedodd, pa ‡ fodd y torraiſt allan? byd y torriad hwn arnati: am hynny y galwyd ei * enw ef ‡ Phares.

30 Ac wedi hynny ei frawd ef a ddaeth allan, yr hwn *yr oedd yr* edef gôch am ei law: a galwyd ei enw ef Zarah.

‡ neu, pa ham y gwnaethoſt y bwyſlad hwn i'th erbyn.

* 1 Cron. 2. 4. Mat. 1. 3.

‡ Sef, torriad.

PEN. XXXIX.

1 Codiad Joſeph yn nhŷ Potiphar. 7 Ei friſtres yn ei demptio ef, ac yntef yn ei gwrthwynebu hi.
13 Achwyn arno ef ar gam. 19 Ei fwrw o yngharchar. 21 A Duw gydag ef yno.

A Joſeph a ddygwyd i wared i'r Aipht, a Phutiphar yr Aiphtwr tywyſog Pharao a'i ddiſtain, a'i peynodd eſ o law 'r Iſmaeliaid, y rhai a'i dygaſent ef i wared yno.

2 Ac yr oedd yr Arglwydd gyd â Joſeph, ac efe oedd ŵr llwyddiannus: ac yr oedd efe yn nhŷ ei feiſtr yr Aiphtiad.

3 A'i feiſtr a welodd fod yr Arglwydd gyd ag ef, a bôd yr Arglwydd yn llwyddo yn ei law ef yr hyn oll a wnaei efe.

4 A Joſeph a gafodd ffafor yn ei olwg ef, ac a'i gwaſanaethodd ef: yntef a'i gwnaeth ef yn oly gwr ar ei dŷ, ac a roddes *yr hyn* oll oedd eiddo dan ei law ef.

5 Ac er pan wnaethei efe ef yn oly gwr ar ei dŷ, ac ar yr hyn oll *oedd* eiddo, bu i'r Arglwydd fendithio tŷ 'r Aiphtiad, er mwyn Joſeph: ac yr oedd bendith yr Arglwydd ar yr hyn oll oedd eiddo ef yn y tŷ, ac yn y maes.

6 Ac efe a adawodd yr hyn oll *oedd* ganddo tan law Joſeph: ac ni wyddei oddiwrth ddim ar *a oedd* gyd ag ef, oddi eithr y bwyd yr oedd efe yn ei fwytta: Joſeph hefyd oedd dêg o bryd, a glân yr olwg.

7 A darfu wedi y petheu hynny, i wraig ei feiſtr ef dderchafu ei golwg ar Joſeph, a dywedyd, gorwedd gyd â mi.

8 Yntef a wrthododd, ac a ddywedodd wrth wraig ei feiſtr, wele, fy meiſtr ni wyr pa beth *ſydd* gyd â mi yn y tŷ: rhoddes hefyd yr hyn oll *ſydd* eiddo, tan fy llaw i.

9 Nid oes *neb* fwy yn y tŷ hwn nâ myfi, ac ni waharddodd efe ddim rhagof, onid ty di; o blegit ei wraig ef *wyt* ti: pa fodd gan hynny y gallaff wneuthur y mawr ddrwg hwn, a phechu yn erbyn Duw?

10 A bu fel yr oedd hi yn dywedyd wrth Joſeph beunydd, ac yntef heb wrando arni hi, i orwedd yn ei hymyl hi, neu i fod gyd a hi.

11 A bu ynghylch yr amſer hwnnw i Joſeph ddyfod i'r tŷ i wneuthur ei orchwyl; ac nid *oedd* yr vn o ddynion y tŷ yno yn y tŷ.

12 Hithe a'i daliodd ef erbyn ei wiſc, gan ddywedyd, gorwedd gyd â mi: yntef a adawodd ei wiſc yn ei llaw hi, ac a ffoawdd, ac a aeth allan.

13 A phan welodd hi adel o honaw ef ei wiſc yn ei llaw hi, a ffoi o honaw allan,

14 Yna hi a alwodd ar ddynion ei thŷ, ac a draethodd wrthynt, gan ddywedyd; gwelwch, efe a ddûg i ni Hebrewr i'n gwradwyddo: ddaeth attaſi i orwedd gyd â myfi, minne a waeddais â llêf vchel.

15 A phan glywodd efe dderchafu o honoſi fy llêf, a gweiddi: yna efe a adawodd ei wiſc yn fy ymyl i, ac a ffôdd, ac aeth allan.

16 A hi a oſododd ei wiſc ef yn ei hymmyl, hyd ony ddaeth ei feiſtr ef adref.

17 A hi a lefarodd wrtho yn y modd hyn, gan ddywedyd; yr Hebrewas yr hwn a ddygaiſt i ni, a ddaeth attaf i'm gwradwyddo.

18 Ond pan dderchefais fy llêf, a gweiddi, yna efe a adawodd ei wiſc yn fy ymmyl, ac a ffoawdd allan.

19 A phan glybu ei feiſtr ef eirian ei wraig *y* rhai a lefarodd hi wrtho ef, gan ddywedyd, yn y modd hwn y gwnaeth dy wâs di i mi; yna yr enynnodd ei lid ef.

20 A meiſtr Joſeph a'i cymmerth ef, ac a'i rhoddes yn y carchar-dŷ, yn y lle yr oedd carcharorion y brenin yn rhwym. Ac yno y bu efe yn y carchar-dŷ.

21 Ond yr Arglwydd oedd gyd â Joſeph, ac a ddangoſodd iddo ef ‡ drugaredd, ac a roddes ffafor iddo yngolwg pennaeth y carchar-dŷ.

‡ Neu garedigrwydd.

22 A phennaeth y carchar-dŷ a roddes tan law Joſeph yr holl garcharorion, y rhai *oedd* yn y carchar-dŷ, a pha beth bynnac a wnênt yno, efe oedd yn ei wneuthur.

23 Nid *oedd* pennaeth y charchar-dŷ yn edrych am ddim oll *a'r a oedd* tan ei law ef, am *fod* yr Arglwydd gyd ag ef; a'r hyn a wnaiefe, yr Arglwydd a'i llwyddei.

PEN. XL.

1 Butler a Phobydd Pharao yngharchar. 4 tan ſiars Joſeph. 5 Ef yn deongli eu breuddwydion hwy. 20 A'r rhai hynny yn dyfod i ben ar ol ei ddeongliad ef. 23 Anialchgarwch y buttler.

A Darfu wedi y petheu hynny, i ‡ drulliad brenin yr Aipht a'r pobydd, bechi yn erbyn eu hargiwydd brenin yr Aipht.

‡ Buttler.

2 A Pharao a lidiodd wrth ei ddau ſwyddwr, *ſef* wrth y pen trulliad, a'r pen pobydd.

3 Ac a'i rhoddes hwynt mewn dalfa, yn nhŷ y diſtain, *ſef* yn y charchar-dŷ, y lle 'r oedd Joſeph yn rhwym,

4 A'r diſtain a wnaeth Joſeph yn oly gwr arnynt hwy: ac efe a'i gwaſanaethodd hwynt, a buant mewn dalfa tros amſer.

5 A breuddwydiaſant freuddwyd ill dau, pob vn ei freuddwyd ei hun yn yr vn nôs, pob vn ar ôl deongliad ei freuddwyd ei hun, trulliad a phobydd brenin yr Aipht, y rhai oedd yn rhwym yn y carchar-dŷ.

6 A'r borau y daeth Joſeph attynt, ac a edrychodd arnynt, ac wele hwynt yn athriſt.

7 Ac efe a ymofynnodd a ſwyddwyr Pharao, y rhai *oedd* gyd ag ef mewn dalfa *yn* nhŷ ei Arglwydd, gan ddywedyd; pa ham *y mae* eich wynebau yn ddrwg heddyw?

8 A dywedaſant wrtho, breuddwydiaſom freuddwyd, ac nid *oes* a'i deonglo: a Joſeph a ddywedodd wrthynt, onid i Dduw *y perthyn* deongli? mynegwch attolwg i mi.

9 A'r pen-trulliad a fynegodd ei freuddwyd i Joſeph, ac a ddywedodd wrtho; yn fy mreuddwyd *yr oeddwn*, ac wele winwŷdden o'm blaen.

10 Ac yn y win-wŷdden *yr oedd* tair caingc, ac *yr oedd* hi megis yn blaen-darddu; ei blodeun a dorraſſei allan, ei grawnſyppiau hi a ddûg rawn-win addfed.

11 Hefyd *yr oedd* cwppan Pharao yn fy llaw, a chym-

a thynnerais y grawn-win, a gweiscais hwynt i gwppan Pharao, a rhoddais y cwppan yn llaw Pharao.

12 A Joseph a ddywedodd wrtho, dymma ei ddeongliad ef; tri diwrnod yw y talr teinge.

13 O fewn tri diwrnod etto Pharao a ‡ dderchafa dy ben di, ac a'th rŷdd di eilwaith yn dy le, a rhoddi gwppan Pharao yn ei law ef, fel y buoft arferol yn y cyntaf, pan oeddit dru. lliad iddo.

‡ Neu, gyfrif.

14 Etto cofia fi gyd â thi, pan fô daioni i ti, a gwna attolwg â mi drugaredd, a chofia fi wrth Pharao, a dwg fi allan o'r tŷ hwn.

15 O blegid yn lledrad y'm lledrattawyd o wlâd yr Hebreaid, ac ymma hefyd ni wneuthum ddim, fel y bwrient fi yngharchar.

16 Pan welodd y pen-pobydd mai da oedd y deongliad, efe a ddywedodd wrth Joseph, minne hefyd *oeddwn* yn fy mreuddwyd, ac wele dri chawell ‡ rhwyd-dylloc ar fy mhen.

‡ Neu, gwynion.

17 Ac yn y cawell vchaf *yr oedd* peth o bôb bwyd Pharao o waith pobydd: a'r ehediaid yn eu bwytta hwynt o'r cawell oddi ar fy mhen.

18 A Joseph a attebodd, ac a ddywedodd, dymma ei ddeongliad ef; tri diwrnod yw y tri chawell.

‡ Cyfrif.

19 O fewn tri diwrnod etto y ‡ cymmer Pharao dy ben di oddi arnat, ac a'th grogz di ar bren, a'r ehediaid a fwyttant dy gnawd di oddi am danat.

20 Ac ar y trydydd dydd, yr oedd dydd genedigaeth Pharao, ac efe a wnaeth wledd iw holl weision: ac efe a ‡ dderchafodd ben y pen-trulliad, a'r pen-pobydd ym mysc ei weision.

‡ Neu, gyfrifodd.

21 Ac a osododd y pen-trulliad eilwaith yn ei swydd, ac yntef a roddes y cwppan i law Pharao.

22 A'r pen-pobydd a grogodd efe, fel y deongiasei Joseph iddynt hwy.

23 Ond y pen-trulliad ni chofiodd Joseph, eithr anghofiodd ef.

PEN. XLI.

1 Dau freuddwyd Pharao. 9 Joseph yn eu deongly hwy. 33 Yn rhoddi cyngor i Pharao. 38 Codiad Joseph. 50 Mae ef yn cenhedlu Manasseh ac Ephraim. 54 Y newyn yn dechreu.

YNa ym-mhen dwy flynedd lawn, y bu i Pharao freuddwydio; ac wele efe yn sefyll wrth yr afon.

2 Ac wele yn escyn o'r afon saith o wartheg têg yr olwg, a thewon o gig, ac mewn gwyrglodd-dir y porent.

3 Wele hefyd saith o warthec eraill yn escyn ar eu hôl hwynt o'r afon, yn ddrwg yr olwg, ac yn gulion o gig; a hwy a safasant yn ymmyl y gwartheg *eraill* ar lan yr afon.

4 A'r gwartheg drwg yr olwg a chullon o gig, a fwyttasant y saith gwartheg têg yr olwg, a breision: yna y dihunodd Pharao.

5 Ac efe a gyscoedd, ac a freuddwydiodd eilwaith; ac wele saith o dwysennau yn tyfu ar yn gorsen, o *rai* ‡ breiscion a dâ.

‡ Neu, breision.

6 Wele hefyd saith o dwysennau teneuon ac wedi deifio gan wynt y dwyrein, yn tarddu allan ar eu hôl hwynt.

7 A'r twysennau teneuon a lyngcasant y saith dwysen fraisc, a llawn: a deffroawdd Pharao, ac wele breuddwyd *oedd*.

8 A'r boreu y bu iw yspryd ef gynhyrfu, ac efe a anfonodd, ac a alwodd am holl ddewiniaid yr Aipht, a'i holl ddoethion hŷ: a Pharao a fynegodd iddynt hwy ei freuddwydion; ond nid *oedd* a'i deongiei hwynt i Pharao.

9 Yna y llefarodd y pen-trulliad wrth Pharao, gan ddywedyd; yr wyf fi yn cofio fy meiau heddyw.

10 Llidio a wnaethei Pharao wrth ei weision, ac efe a'm rhoddes mewn carchar *yn* nhŷ y distain, myfi a'r pen-pobydd.

11 A ni a freuddwydiasom freuddwyd yn yr vn nôs, mi ag ef: breuddwydiasom bob vn ar ôl deongliad ei freuddwyd.

12 Ac *yr oedd* yno gyd â nyni fâb ieuange o Hebread, gwâs i'r distain: ac ni a fynegasom iddo ef, yntef a ddeongliodd * i ni ein breuddwydion, i bôb vn yn ôl ei freuddwyd, y deongliodd efe.

* Pen. 40. 12.

13 A darfu, fel y deongliodd i ni, felly y bu: rhodd fi eilwaith i'm swydd, ac yntef a grogodd efe.

14 Pharao gan hynny a anfonodd, * ac a alwodd am Joseph: hwythau ar redec a'i cyrchasant ef o'r carchar: ac yntef a eilliodd *ei wallt*, ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth at Pharao.

* Pſal. 105. 20.

15 A Pharao a ddywedodd wrth Joseph, breuddwydiais freuddwyd, ac nid *oes* a'i deongio: ac myfi a glywais ddywedyd am danat ti, y medri † ddeall breuddwydd iw ddeongli.

† Heb. wrando.

16 A Joseph a attebodd Pharao, gan ddywedyd; nid myfi, Duw a royb lwyddiant i Pharao.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Joseph: wele fi yn fy mreuddwyd yn sefyll ar fin yr afon.

18 Ac wele 'n escyn o'r afon saith o wartheg tewon o gig, a theg yr olwg, ac mewn gwyrglodd-dir y porent.

19 Wele hefyd saith o wartheg eraill yn escyn ar eu hôl hwynt, truain, a drwg iawn yr olwg, ac yn gulion o gig: ni welais ral cyn-ddrwg a hwynt yn holl dir yr Aipht.

20 A'r gwartheg cullion a drwg, a fwyttasant y saith mawch tewon cyntaf.

21 Ac er eu myned iw boliau, ni wyddid iddynt fyned iw boliau, ond yr olwg araynt oedd ddrwg megis yn y dechreuad: yna mi a ddeffroais.

22 Gwelais hefyd yn fy mreuddwyd, ac wele saith dwysen llawn a thêg, yn cyfody o'r vn gorsen.

23 Ac wele saith o dywys mân, teneuon, wedi deifio *gan* ddwyrein-wynt yn tyfu ar eu hôl hwynt.

24 A'r twysennau teneuon a lyngcasant y saith dwysen dda: ac mi a ddywedais *hyn* wrth y dewiniaid, ond nid oedd a'i deongiei i mi.

25 A dywedodd Joseph wrth Pharao, breuddwyd Pharao sydd vn; yr hyn y mae Duw yn ei wneuthur a fynegodd efe i Pharao.

26 Y saith o wartheg têg, saith mlynedd y-dynt: a'r saith dwysen dêg, saith mlynedd y-dynt: y breuddwyd vn yw.

27 Hefyd y saith mawch cullion a drwg y rhai *oedd* yn escyn ar eu hôl hwynt, saith mlynedd *ydynt*: a'r saith dwysen gwâg gwedi deifio *gan* y dwyrein-wynt, a fyddant saith mlynedd o newyn.

28 Hyn yw y peth a dywedais i wrth Pharao: yr hyn a wna Duw, efe a'i dangosodd i Pharao.

29 Wele y mae saith mlynedd yn dyfod, o amldra mawr trwy holl wlâd yr Aipht.

30 Ond ar eu hôl hwynt y cyfyd saith mlynedd

nedd o newyn,ac ſnghofir yr holl amlder trwy
wlâd yr Aipht: a'r newyn a ddifetha y wlâd.
31 Ac ni wybyddir *oddi wrth* yr amldra yn
y wlâd, o herwydd y newyn hwnnw wedi
hynny: oblegit trwm iawn fydd.
32 Hefyd am ddyblu y breuddwyd i Pha-
‡ Neu, *hyspys.* rao ddwywaith, *hyny a fu* o blegit ‡ ſicrrhau y peth gan Dduw,a bod Duw yn bryſio lw
wneuthur.
33 Yn awr gan hynny edryched Pharao *am* wr deallgar a doeth, a goſoded ef ar wlâd
yr Aipht.
34 Gwnaed Pharao hyn,a goſoded olygwyr
ar y wlâd, a chymmered bumued ran *cwnd*
gtwlâd yr Aipht, tros ſaith mlynedd yr amldra.
35 A chaſglant holl ymborth y blynyddoedd
daionus ſy ar ddyfod: a chaſglant ŷd dan law
Pharao, a chadwant ymborth yn y dinaſoedd.
36 A bydded yr ymborth ynghadw i'r
wlâd tros y ſaith mlynedd newyn, y rhai fyddant yngwlâd yr Aipht,ſel na ‡ ddifethir y wlâd
gan y newyn.
37 A'r peth oedd dda yngolwg Pharao, ac
yngolwg ei holl weiſion.
38 A dywedodd Pharao wrth ei weiſion, a
gaem ni ŵr fel hwn,yr hwn *y mae* yſpryd Duw
ynddo.
39 Dywedodd Pharao hefyd wrth Joſeph,
gan wneuthur o Dduw i ti wybod hyn oll, nid
mor ddeallgar a doeth neb a thydi.
40 Ty di a * fyddi ar fy nhŷ,ac wrth dy air
di y † llywodraethir fy mhobl oll: *yn* y deyrngader yn ynic y byddaf fwy nâ thydi.
41 Yna y dywedodd Pharao wrth Joſeph,
edrych, goſodais di ar holl wlâd yr Aipht.
42 A thynnodd Pharao ei fodrwy oddi ar ei
law, ac a'i rhoddes hi ar law Joſeph, ac a'i
gwiſcodd ef mewn gwiſcoedd ‡ ſidan, ac a oſododd gadwyn aur am ei wdds ef.
43 Ac a wnaeth iddo farchogeth yn yr ail cerbyd *oedd* gantho: a llefwyd o'i flaen ef,*Abrec:*
ſelly y goſodwyd ef ar holl wlâd yr Aipht.
44 Dywedodd Pharao hefyd wrth Joſeph,
myfi *yw* Pharao, ac hebot ti ni chyfyd gŵr ei
law na'i droed, trwy holl wlâd yr Aipht.
45 A Pharao a alwodd henw Joſeph,Zaphnath-Paaneah, ac a roddes iddo Aſnath merch
Potipherah ‡ offeiriad On, yn wraig: yna yr
aeth Joſeph allan dros wlâd yr Aipht.
46 A Joſeph *ydoedd* ſſb deng-mlwydd ar
hugain pan ſafodd ef ger bron Pharao brenin yr
Aipht: a Joſeph aeth allan o wydd Pharao, ac
a dramwyodd drwy holl wlâd yr Aipht.
47 A'r ddaiar a gnydiodd tros ſaith mlynedd yr amldra, yn ddyrneiddiau.
48 Ynteſ a gaſclodd holl ymborth y ſaith
mlynedd a fu yngwlad yr Aipht, ac a roddes
ymborth i gadw yn y dinaſoedd: ymborth y
maes yr hwn *ſyddai* o amgylch pob dinas, a
roddes ef i gadw ynddi.
49 A Joſeph a gynnullodd ŷd fel tywod
y môr, yn dra lluoſog, hyd oni pheidiodd a'i
rifo: oblegit *yr ydoedd* heb rifedi.
* Pen. 46. 20. & 48. 5. ‡ *Yrnyſog.*
50 Ond cyn dyfod blwyddyn o newyn,y * ganwyd i Joſeph ddau ſab,y rhai a ymddûg Aſnath merch Potipherah ‡ offeiriad On iddo ef.
51 A Joſeph a alwodd henw ei gyntafanedic,
* Manaſſeh: oblegit *eb efe* Duw a wnaeth i mi
anghofio fy llafur oll,a thylwyth fy nhad oll.
* Sef, *anghofio.*
52 Ac efe a alwodd henw'r ail ‡ Ephraim: oblegit *eb efe* Duw a'm ſſrwythlonodd i yng-
‡ Sef, *ffrwythlon.*
wlad fynghyſtyndeb.

53 Darfu y ſaith mlynedd o amldra, y rhai
a fu yngwlad yr Aipht.
54 * A'r ſaith mlynedd newyn a ddechreu- * Pſal.
aſant ddyfod,ſel y dywedaſei Joſeph; ac yr oedd 105. 16.
newyn yn yr holl wledydd; ond yn holl wlad
yr Aipht yr ydoedd bara.
55 A phan newynoedd holl wlad yr Aipht, y
bobl a waeddodd ar Pharao am fara: a Pharao
a ddywedodd wrth yr holl Aiphtiaid,ewch at Joſeph; yr hyn a ddywedo efe wrthych,gwnewch.
56 Y newyn hefyd ydoedd ar holl wyneb y
ddaiarn: Joſeph a agorodd yr holl *leoedd yd-*
oedd ŷd ynddynt, ac a werthodd i'r Aiphtiaid:
oblegit y newyn oedd drwm yng-wlad yr Aipht.
57 A daeth yr holl wledydd i'r Aipht at
Joſeph i brynu: o herwydd y newyn oedd
drwm yn yr holl wledydd.

PEN. XLII.

1 Jacob yn danfon ei ddeg mab i'r Aipht i brynu ŷd. 6 Joſeph yn eu cyfarfod hwy yr ſe ſpiwyr.
18 Ac yn ei rhyddhau hwy tan ammod iddynt ddwyn Benjamin. 21 Eu cydwybod yn eu cyhuddo hwy o achos Joſeph. 24 Cadw Simeon yn wyſtl.
25 Hwynt yn dychwelyd ag ŷd,a'i beriau yn eu ſachau. 29 Ac yn treuthu y newyddion i Jacob.
36 Jacob yn gwrthod danfon Benjamin.

PAn welodd Jacob fod ŷd yn yr Aipht, dy- Act. 7. 12.
wedodd Jacob wrth ei feibion, pa ham yr
edrychwch ar ei gilydd?
2 Dywedodd hefyd,wele,clywais fod ŷd yn
yr Aipht: uwch i wared yno, a phrynwch i ni
oddi yno, fel y bôm fyw,ac na byddom feirw.
3 A dêc brodyr Joſeph a aethant i wared i
brynu ŷd i'r Aipht.
4 Ond ni ollyngai Jacob Benjamin brawd
Joſeph gyd a'i frodyr:o blegit efe a ddywedodd,
rhac ddigwyd niweid iddo ef.
5 A meibion Iſrael a ddaethant i brynu ymmhlith y rhai oedd yn dyfod; oblegit yr ydoedd y newyn yng-wlad Canaan.
6 A Joſeph oedd lywydd ar y wlâd,ac oedd
ei hun yn gwerthu i holl bobl y wlâd: a brodyr Joſeph a ddaethant, ac a ymgrymmaſant i lawr iddo *ef ar ei* hwynebau.
7 A Joſeph a ganfu ei frodyr,ac a'i hadnabu
hwynt, ac a ymddieithrodd iddynt hwy, ac a
leferodd wrthynt yn ‡ arw, ac a ddywedodd ‡ *Galed.*
wrthynt,o bale y daethoch? hwythau a attebaſant, o wlâd Canaan i brynu llyniaeth.
8 A Joſeph oedd yn adnabod ei frodyr: ond
nid oeddynt hwy yn ei adnabod ef.
9 A Joſeph a gofiodd * ei freuddwydion, a * Pen.
freuddwydiaſai efe am danynt hwy, ac a ddy- 37. 5.
wedodd wrthynt; ſpiwyr *ydych* chwi: i edrych
noethder y wlâd y daethoch.
10 Hwythau a ddywedaſant wrtho ef,nage
fy arglwydd, onid dy weiſion a ddaethant i
brynu llyniaeth.
11 Nyni oll *ydym* feibion yn gŵr: *gwyr*
cywyr ydym ni: nid yw dy weiſion di ſpiwyr.
12 Yntef a ddywedodd wrthynt hwy, nage;
onid i edrych noethder y wlâd y daethoch.
13 Hwythau a ddywedaſant, dy weiſion di
oedd ddeuddeng mbrodyr,meibion yn gŵr yngwlâd Canaan: ac wele *y mae* yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni, a'r llall nid yw *fyw*.
14 A Joſeph a ddywedodd wrthynt, dymma yr hyn a adroddais wrthych, gan ddywedyd; ſpiwyr *ydych* chwi.
15 Wrth hyn i'ch profir; myn enioes
Pharao *nid* ewch allan oddi yma, onid drwy
ddyfod o'ch brawd ieuangaf yma.

16 Hebryngwch vn o honoch, i gyrchu eich brawd, a rhwymer chwitheu, fel y profer eichgeiriau chwi, a oes gwirionedd ynoch: o blegit onid ê (myn enioes Pharao) ſpiwŷr yn ddiau ydych chwi.

† Heb. caſkludd. 17 Ac eſe a'u † rhoddodd hwynt i gyd yngharchar dridiau.

18 Ac ar y trydydd dydd y dywedodd Joſeph wrthynt, gwnewch hyn, fel y byddoch fyw: ofni Duw'r wyf fi.

19 Os gwŷr cywir ydych chwi, rhwymer vn o'ch brodyr chwi yn eich carchardŷ: ac ewch chwitheu, dygwch ŷd rhac newyn i'ch tylwyth.

* Pen. 43. 5. 20 A * dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi, felly y cywirir eich geiriau chwi, ac ni byddwch feirw: hwythau a wnaethant felly.

21 Ac a ddywedaſant wrth ei gilydd, diau bechu o honom yn erbyn ein brawd: o blegit gweled a wnaethom gyfyngdra ei enaid ef, pan ymbiliodd efe â ni, ac ni wrandawſom ef: am hynny y daeth y cyfyngdra hwn arnom ni.

22 A Reuben a'i hattebodd hwynt gan ddy-
* Pen. 37. 21. wedyd, * oni ddywedais i wrthych, gan ddywedyd; na phechwch yn erbyn yr herlod, ac ni wrandawech chwi, wele am hynny ynte y gofynnir ei waed ef.

23 Ac nis gwyddynt hwy fod Joſeph yn eu deall; am fod cyfieithudd rhyngddynt.

24 Ynte a drodd oddi wrthynt, ac a wylodd, ac a ddaeth eilchwyl attynt, ac a leſarodd wrthynt hwy, ac a gymmerth o'i myſc hwynt Simeon, ac a'i rhwymodd ef o flaen eu llygaid hwynt.

25 Joſeph hefyd a orchymynnodd lenwi eu ſachau hwynt o ŷd, a rhoddi drachefn arian pôb vn o honynt yn ei ſach, a rhoddi bwyd iddynt iw fwytta ar y ffordd: ac felly y gwnaeth iddynt hwy.

26 Hwythau a gyfodaſant eu hŷd ar eu haſſynnod, ac a aethant oddi yno.

27 Ac vn a agorodd ei ſach ar ſedr rhoddi ebran iw aſſyn yn y llettŷ, ac a ganfu ei arian: canys wele hwynt yngenau ei ffettan ef.

28 Ac a ddywedodd wrth ei frodyr, rhoddwyd adref fy arian, ac wele hwynt hefyd yn fy ffettan: yna y digalonnaſant hwy, ac a ofnaſant, gan ddywedyd wrth ei gilydd; pa ham y gwnaeth Duw ini hyn?

29 A hwy a ddaethant at Jacob eu tâd i wlâd Canaan, ac a fynegaſant iddo ef eu holl ddamweiniau, gan ddywedyd,

30 Dywedodd y gŵr oedd arglwydd y wlâd yn † arw wrthym ni, ac a'n cymmerth ni fel
† Heb. Caled. ſpiwyr y wlâd.

31 Ninnau a ddywedaſom wrtho ef, gwyr cywir ydym ni; nid ſpiwyr ydym.

32 Deuddec o frodyr oeddym ni, meibion ein tâd ni: vn nid yw fyw, ac y mae yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni yngwlâd Canaan.

33 A dywedodd y gŵr oedd arglwydd y wlâd wrthym ni, wrth hyn y câf wybod mai cywir ydych chwi, gedwch gyd a myfi vn o'ch brodyr, a chymerwch lymaeth i dorri newyn eich teuloedd, ac ewch ymmaith.

34 A dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi, fel y gwybyddwyfnad yſpiwyr ydych chwi, onid eich bod yn gywir: yna y rhoddaf eichbrawd i chwi, a chewch farchnatta yn y wlad.

35 Fel yr oeddynt hwy yn tywallt eu ſachau, yna wele godeid arian pôb vn yn ei ſach: a phan welſant y codau arian, hwynt hwy a'i tâd, ofni a wnaethant.

36 A Jacob eu tâd hwynt a ddywedodd wrthynt hwy, diblantaſoch fi; Joſeph nid yw fyw, a Simeon yntef nid yw fyw, a Benjamin a ddygech ymaith: yn fy erbyn i y mae hyn oll.

37 A dywedodd Reuben wrth ei dâd, gan ddywedyd; llad fy nau fâb i, oni ddygaf ef drachefn attat ti: dyro ef yn fy llaw i, a mi a'i dygaf ef attat ti eilwaith.

38 Yntef a ddywedodd, nid â fy mâb i wared gyd â chwi, o blegit bu farw ei frawd, ac yntef a adawyd ei hunan: pe digwyddei iddo ef niweid ar y ffordd yr ewch rhyd-ddi, yna chwi a barech i'm pen-wynni ddefcyn i'r bedd mewn triſtwch.

PEN. XLIII.

I Jacob yn ſlin gantho ollwng Benjamin. 15 Joſeph yn croeſawſu ei frodyr. 31 Yn gwneuthur iddynt wledd.

A'R newyn oedd drwm yn y wlâd.

2 A bu wedi iddynt fwytta 'r ŷd a ddygaſent o'r Aipht, ddywedyd o'i tâd wrthynt hwy, ewch eilwaith, prynwch i ni ychydic lyniaeth.

3 A Juda a attebodd, gan ddywedyd, gan rybuddio y rhybuddiodd y gŵr nyni, gan ddywedyd; * nac edrychwch yn fy wyneb oni * Pen. 42. 20. bydd eich brawd gyd â chwi.

4 Os anfoni ein brawd gyd â ni, ni a awn i wared, ac a brynwn i ti lyniaeth.

5 Ond os ti nid anfoni, nid awn i wared: o blegit y gŵr a ddywedodd wrthym ni, * nac * Pen. 42. 20. edrychwch yn fy wyneb oni bydd eich brawd gyd â chwi.

6 Ac Iſrael a ddywedodd, pa ham y drygaſoch fi, gan fynegi i'r gŵr fod i chwi etto frawd?

7 Hwythau a ddywedaſant, gan ymmofyn yr ymofynnodd y gŵr am danom ni, ac am ein cenhedl, gan ddywedyd; a'i byw eich tâd chwi etto? oes frawd arall i chwi? ninne a ddywedaſom wrtho ef ar ol y geiriau hynny; a allem ni gan wybôd, wybôd y dywedai efe, dygwch eich brawd i wared?

8 Juda a ddywedodd hefyd wrth ei dad Iſrael, gollwng y bachgen gŷd â mi, ninneu a gyfodwn, ac a awn ymmaith, fel y byddom byw, ac na byddom feirw; nyni, a thitheu, a'n plant hefyd.

9 Myfi a fechniaf am dano ef, o'm llaw i y gofynni ef: * onis dygaf ef attat ti, a'i oſod ef * Pen. 44. 32. ger dy fron di, yna y byddaf euog o fai i'th erbyn byth.

10 Canys pe na buaſſem hwyrfrydic, daethem eilchwyl yma ddwy waith bellach.

11 Ac Iſrael eu tâd a ddywedodd wrthynt, Os rhaid yn awr felly, gwnewch hyn: cymmerwch o ddewis ffrwythau y wlad yn eich lleſtri, a dygwch yn anrheg i'r gŵr, ychydic balm, ac ychydic fêl, llyffiau, a myrh, cnau, ac almonau.

12 Cymmerwch hefyd ddau cymmeint o arian gyd â chwi, a dygwch eilwaith gyd â chwi yr arian a roddwyd trachefn yngenau eich ſachau: onid odid amryfuſedd fu hynny.

13 Hefyd cymmerwch eich brawd, a chyfodwch, ewch eilwaith at y gŵr.

14 A Duw ollalluog a roddo i chwi drugaredd ger bron y gŵr, fel y gollyngo i chwi eich brawd arall, a Benjamin: minne fel i'm diblantwyd a ddiblentir.

15 A'r gwŷr a gymmeraſant yr anrheg honno, a chymmeraſant arian yn ddwbl yn eu llaw, a Benjamin befyd, a chyfodaſant ac aethant i wared i'r Aipht, a ſafaſant ger bron Joſeph.

16 A Joſeph a ganfu Benjamin gyd â hwynt,

ac

ac a ddywedodd wrth yr hwn *oedd olygwr* ar ei dŷ, dwg y gwyr hyn i'r tŷ, a lladd laddfa, ac arlwya; o blegit y gwyr a gant fwytta gyd â mi fi ar hanner dydd.

17 A'r gŵr a wnaeth fel y dywedodd Joseph: a'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Joseph.

18 A'r gwŷr a ofnasant, pan ddycpwyd hwynt i dŷ Joseph, ac a ddywedasant, o blegit yr arian a roddwyd eilwaith yn ein sachau ni yr amser cyntaf, y dycpwyd nyni i mewn: i † fwrw hyn arnom ni ac i ruthro i ni, ac i'n cymmeryd ni yn gaethion, a'n hasſynnod hefyd.

† Heb. *ymdreiglo.*

19 A hwy a nesâsant at y gŵr *oedd olygwr* ar dŷ Joseph, ac a lefarasant wrtho, wrth ddrws y tŷ,

20 Ac a ddywedasant, fy arglwydd, gan ddescyn y descynnasom yr amser cyntaf, i brynu llyniaeth.

Pen. 42. 3.

21 A bu pan ddaethom i'r llettŷ, ac agoryd ein sachau, yna wele arian pob vn yngenau ei sach: ein harian ni *meddaf* yn ei bwys: ond ni a'i dygasom eilwaith yn ein llaw.

22 Dygasom hefyd arian arall i wared yn ein llaw, i brynu llyniaeth: nis gwyddom pwy a osodôdd ein harian ni yn ein shettanau.

23 Yntef a ddywedodd, heddwch iwch: nac ofnwch, eich Duw chwi, a Duw eich tâd, a roddes i chwi drysor yn eich sachau; daeth eich arian chwi attafi; ac ese a ddûg Simeon allan attynt hwy.

24 A'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Joseph, ac a * roddes ddwfr, a hwy a olchasant eu traed, ac ese a roddes ebran i'w hasſynnod hwynt.

* Pen. 18. 4. & 24. 32.

25 Hwythau a barottoesant eu hanrheg erbyn dyfod Joseph ar hanner dydd: o blegit clywsent mai yno y bwyttaent fara.

26 Pan ddaeth Joseph i'r tŷ, hwythau a ddygasant iddo ef yr anrheg *oedd* ganddynt i'r tŷ, ac a ymgrymmasant iddo ef hyd lawr.

‡ Heb. *heddweh.* † Heb. *ow heddweh i'r.*

27 Yntef a ofynnodd iddynt am eu ‡ hiechyd, ac a ddywedodd, † ai iach yr hen-wr eich tâd chwi, i'r hwn y soniasoch *am danaw*? a'i byw ef etto?

28 Hwythau a ddywedasant, iach yw dy wâs, ein tâd ni, byw *yw* ese etto: ŷna yr ymgrymmasant, ac yr ymostyngasant.

29 Yntef a ddercha'odd ei lygaid, ac a ganfu ei frawd Benjamin, mab ei fam ei hun, ac a ddywedodd; ai dyma eith brawd iangaf chwi, am yr hwn y dywedasoch wrthif i? yna y dywedodd, Duw a roddo grâs i ti fy mab.

30 A Joseph a frysiodd (o blegit cynhesâsei ei ymysceroedd ef tu ag at ei frawd) ac a geisiodd *le* i wylo, ac a aeth i mewn i'r ystafell, ac a wylodd yno.

31 Gwedi hynny *ese* a olchodd ei wyneb, ac a ddaeth allan, as a ymattaliodd, ac a ddywedodd, gosodwch fara.

32 Hwythau a osodasant *fwyd* iddo ef wrtho ei hun, ac iddynt hwy wrthynt eu hun, ac i'r Aiphtiaid y rhai oedd yn bwyta gyd ag ef wrthynt eu hunain: o blegid ni allei'r Aiphtiaid fwytta bara gyd â'r Hebreaid: o herwydd ffiaidd-dra oedd hynny gan yr Aiphtiaid.

33 Ynâ'r eisteddasant ger ei fron ef, y cyntafanedic yn ol ei gyntafanedigaeth, a'r ieuangaf ar ol ei ieuenctyd: a rhyfeddodd y gwŷr bob vn wrth ei gilydd.

34 Yntef a gymmerodd seigiau oddi ger ei fron ei hun iddynt hwy: a mwy ydoedd saig Benjamin o bum rhan nâ seigiau'r vn o honynt oll: felly'r yfasant ac y gwleddasant gyd ag ef.

PEN. XLIIII.

1 *Dyfeis Joseph i attal ei frodyr.* 24 *Vfydd ddeisyfiad Juda at Joseph.*

A Chefe a orchymynnodd i'r hwn *oedd olygwr* ar ei dŷ ef gan ddywedyd, llanw sachau y gwyr o fwyd, cymmaint ac a allant ei ddwyn, a dôd arian pob vn yngenau ei sach.

2 A dôd fynghwppan fy hun, *sef* y cwppan arian yngenau sach yr ieuangaf, gyd ag arian ei ŷd ef: yntef a wnaeth ar ôl gair Joseph, yr hwn a ddywedasei ese.

3 Y borau a oleuodd, a'r gwyr a ollyngwyd ymmaith, hwynt, a'i hasſynnod.

4 Hwythau a aethant allan o'r ddinas, *ac* nid aethant nepell, pan ddywedodd Joseph wrth yr hwn *oedd olygwr* ar ei dŷ: cyfod, *a* dilyn ar ol y gwyr: a phan oddiweddech hwynt, dywed wrthynt, pa ham y talasoch ddrwg am dda?

5 Onid dyma *y cwppan* yr yfai fy arglwydd ynddo, ac yr arferai ddewiniaeth wrtho? drwg y gwnaethoch yr hyn a wnaethoch.

6 Yntef a'i goddiweddodd hwynt, ac a ddywedodd y geiriau hynny wrthynt hwy.

7 Y rhai a ddywedasant wrtho yntef, pa ham y dywed fy arglwydd y cyfryw eiriau? na atto Duw i'th weision di wneuthur y cyfryw beth.

8 Wele, ni a ddygasom attat ti eilwaith o wlâd Canaan yr arian a gawsom yngenau ein sachau; pa fodd gan hynny y lladrattaem ni arian, neu aur o dŷ dy arglwydd di?

9 Yr hwn o'th weision di y ceffir *y cwppan* gyd ag ef, bydded hwnnw farw; a ninnau hefyd a fyddwn gaeth-weision i'm harglwydd.

10 Yntef a ddywedodd, Bydded yn awr fel y dywedasoch chwi: yr hwn y ceffir *y cwppan* gyd ag ef, a fydd was i mi, a chwithau a fyddwch ddieuog.

11 Hwythau a frysiasant, ac a ddescynnasant bob vn ei sach i lawr, ac a agorasant bawb ei shettan.

12 Yntef a chwiliodd ar yr hynaf y dechreuodd, ac ar yr ieuangaf y diweddodd: a'r cwppan a gafwyd yn sach Benjamin.

13 Yna y rhwygasant eu dillad, ac a bynniasant bawb ar ei asſyn, ac a ddychwelasant i'r ddinas.

14 A daeth Juda a'i frodyr i dŷ Joseph, ac ese etto yno; ac a syrthiasant i lawr ger ei fron ef.

15 A dywedodd Joseph wrthynt, pa waith *yw* hwn a wnaethoch chwi? oni wyddech chwi y meidr gwr fel myfi ddewiniaeth.

16 A dywedodd Juda, pa beth a ddywedwn wrth fy arglwydd? pa beth a lefarwn? pa fodd yr ymgyfiawnhawn? cafodd Duw allan anwiredd dy weision: wele ni yn weision i'm harglwydd, ie nyni, a'r hwn y cafwyd y cwppan gyd ag ef hefyd.

17 Yntef a ddywedodd, na atto *Duw* i mi wneuthur hyn: y gŵr y cafwyd y cwppan yn ei law, ese fydd was i mi; ewch chwithau i fynu mewn heddwch at eich tâd.

18 Yna'r aeth Juda atto ef, ac a ddywedodd, fy arglwydd, caffed attolwg dy wâs ddywedyd gair ynghlustiau fy arglwydd, ac nac enynned dy lid wrth dy wâs, o herwydd yr wyt ti megis Pharao.

19 Fy arglwydd a ymmofynnodd a'i weision, gan ddywedyd; a oes i chwi dâd neu frawd?

20 Nirinau a ddywedasom wrth fy arglwydd, y mae i ni dâd yn henŵr, a plentyn ei henaint

ef, am bychan a'i frawd fu farw, ac efe a adawyd ei hunan o'i fam ef; a'i dâd sy hôff ganddo ef.

21 Tithe a ddywedaist wrth dy weision, dygwch ef i wared attaf fi fel y gosodwyf fy llygaid arno.

22 A ni a ddywedasom wrth fy arglwydd, y llangc nâ ddichon ymadel â'i dâd: o blegit os ymedy ef â'i dâd, marw fydd ei dâd.

* Pen. 43. 3. 23 Tithe a dywedaist wrth dy weision,* oni ddaw eich brawd ieuangaf i wared gyd â chwi, nac edrychwch yn fy wyneb mwy.

24 Bu hefyd wedi ein myned ni i fynu at dy wâs fy nhâd, mynegasom iddo ef eiriau fy arglwydd:

25 A dywedodd ein tâd, ewch eilwaith, prynwch i ni ychydig lyniaeth.

26 Dywedasom ninnau, nis gallwn fyned i wared: os bydd ein brawd ieuangaf gyd â ni, nyni a awn i wared: o blegit ni allwn edrych yn wyneb y gŵr oni bydd ein brawd ieuangaf gyd â ni.

27 A dywedodd dy wâs fy nhâd wrthym ni; chwi a wyddoch mai dau a blantodd fy ngwraig i mi:

28 Ac yn a aeth allan oddi wrthif fi, minneu a ddywedais, * yn ddiau gan larpio y llarpiwyd ef, ac nis gwelais ef hyd yn hyn.

* Pen. 37. 33.

29 Os cymmerwch hefyd hwn ymmaith o'm golwg, a digwyddo niweid iddo ef, yna y gwnewch i'm penllwydni ddescyn mewn gofid i fedd.

30 Bellach gan hynny pan ddelwyf at dy wâs fy nhâd, heb fod y llangc gyd â ni (gan fod ei hoedl ef ynglŷn wrth ei hoedl ynteu,)

31 Yna pan welo ef na *ddaeth* y llangc, marw fydd efe; a'th weision a barant i benwynnedd dy wâs ein tâd ni ddescyn mewn gofid i fedd.

32 Oblegit dy wâs aeth yn feichiau am y llangc i'm tâd, gan ddywedyd; *Onis dygaf ef attat ti, yna byddaf euog o fai yn erbyn fy nhâd byth.

* Pen. 43. 9.

33 Gan hynny weithian attolwg arhôsed dy wâs tros y llangc, yn wâs i'm hargiwydd, ac aed y llangc i fynu gyd â'i frodyr.

34 O blegit pa fodd yr âf i fynu at fy nhâd, a'r llangc heb *fod* gyd â mi? rhac i mi weled y gofid a gaiff fy nhâd.

PEN. XLV.

1 Joseph yn ei ymddyscu ei hun iw frodyr, 5 yn eu cysuro bwynt a rhagluniaeth Duw, 9 Yn danfon am ei dâd. 16 Pharao yn siccheu'r peth. 21 Joseph yn ffarweisio ei frodyr i'r daith, ac yn eu hannog bwynt i fod ynghytûn. 25 Jacob yn ymlawenychu wrth y newyddion.

YNa Joseph ni allodd ymattal ger bron y rhai oll oedd yn sefyll gyd ag ef: ac efe a eſodd, perwch allan bawb oddi wrthif: yna nid arhosodd neb gyd ag ef, pan ymgydnabu Joseph a'i frodyr.

2 Ac efe a godes ei lef mewn wylofain, a chlybu'r Aiphtiaid, a chlybu tŷ Pharao.

3 A Joseph a ddywedodd wrth ei frodyr, * myfi yw Joseph, ai byw fy nhâd etto? a'i frodyr ni fedrent atteb iddo, o blegit brawychasent ger ei fron ef.

A Ct. 7. 13.

4 Joseph hefyd a ddywedodd wrth ei frodyr, dynesiwch attolwg attaf, i, mythau a ddynesasant: yntef a ddywedodd, * myfi yw Joseph eich brawd chwi, yr hwn a werthasoch i'r Aipht.

* A Ct. 7. 11. † Heb. Na ſodded dig yn nich llygad.

5 Weithian gan hynny na thristewch, ac na † ddigiwch wrthych eich hunain, am werthu o honoch fyfi ymma, o blegit i achub enioes yr hebryngodd Duw fyfi o'ch blaen chwi.

6 O blegit dymma ddwy flynedd o'r newyn o fewn y wlâd, *ac fe a fydd* etto pum mlynedd, y rhai *a fydd* heb nac âr na medi.

7 A *Duw am hebryngodd i o'ch blaen chwi, * Pen. i † gadw i chwi hiliogaeth yn y wlâd, ac i'ch 50. 20. bywyd i chwi, trwy fawr ymwared. † Heb. Gôd.

8 Ac yr awr hon nid chwi a'm hebryngodd i ymma, onid Duw: ac efe a'm gwnaeth i yn dâd i Pharao, ac yn arglwydd ar ei holl dŷ ef, ac yn llywydd ar holl wlâd yr Aipht.

9 Brysliwch, ac ewch i fynu at fy nhâd, a dywedwch wrtho, fel hyn y dywed dy fab Joseph; Duw a'm gosododd i yn arglwydd ar yr holl Aipht, tyred i wared attaf, nag oeda.

10 A chei drigo yngwlâd *Gosen*, a bod yn agos attaf, ti a'th feibion, a meibion dy feibion, a'th ddefaid, a'th warthac, a'r hyn oll *sydd* gennit.

11 Ac yno i'th borthaf (o blegit pum mlynedd o newyn *a fydd* etto) rhag dy fyned mewn tlodi; ti a'th deulu, a'r hyn oll *sydd* gennit.

12 Ac wele eich llygaid chwi, a llygaid fy mrawd Benjamin yn gweled, mai fy-nghenau i *sydd* yn ymadrodd wrthych.

13 Mynegwch hefyd i'm tâd, fy holl anrhydedd i yn yr Aipht, a'r hyn oll a welsoch: brysliwch hefyd, a dygwch fy nhâd i wared yma.

14 Ac efe a fyrthiodd ar wdd ei frawd Benjamin, ac a wylodd; Benjamin hefyd a wylodd ar ei wdd ynteu.

15 Ac efe a gusanodd ei holl frodyr, ac a wylodd arnynt: ac yn ol hynny ei frodyr a chwedleuasant ag ef.

16 A'r gair a ddaeth i dŷ Pharao, gan ddywedyd, brodyr Joseph a ddaethant: a da oedd *hyn* yngolwg Pharao, ac yngolwg ei weision.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Joseph, dywed wrth dy frodyr, gwnewch hyn, llwythwch eich ysgrubliaid, a cherddwch, ac ewch i wlâd Canaan.

18 A chymmerwch eich tâd, a'ch teuluoedd, a dewch attaf fi: a rhoddaf i chwi ddaioni gwlâd yr Aipht, a chewch fwyta braster y wlâd.

19 Gorchymyn yn awr a gefaist, gwnewch hyn; cymmerwch i chwi o wlâd yr Aipht gerbydau, i'ch rhai bâch, ac i'ch gwragedd; a chymmerwch eich tâd, a dewch.

20 Ac nac arbeded eich llygaid chwi *ddim* o'ch dodrefn; o blegit dâ holl wlâd yr Aipht fydd eiddo chwi.

† Heb. Genau.

21 A meibion Israel a wnaethant felly; a rhoddodd Joseph iddynt hwy gerbydau yn ol † gorchymyn Pharao: a rhodd iddynt fwyd ar hyd y ffordd.

† Heb. Claudo.

22 I bôb yn o honynt dill, y rhoddes bâr o ddillad: ond i Benjamin y rhoddes dry-chant *o ddarnau* arian, a phum pâr o ddillad.

23 Hefyd iw dâd yr anfonodd fel hyn; dêc o asſynnod yn † llwythog o dda'r Aipht, a dêc o asſynnod yn dwyn ŷd, bara, a bwyd yw dâd ar hyd y ffordd.

24 Yna y gollyngodd ymmaith ei frodyr, a hwy a aethant ymmaith: ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, nac ymryſonwch ar y ffordd.

25 Felly yr aethant i fynu o'r Aipht, ac a ddaethant i wlâd Canaan, at eu tâd Jacob:

26 Ac a fynegasant iddo, gan ddywedyd; y mae Joſeph etto 'n fyw, ac y mae yn llywodraethu ar holl wlâd yr Aipht: yna y llesgaodd ei galon ynteu, o blegit nid oedd yn eu credu.

27 Trasthasant hefyd iddo ef holl eiriau Joſeph,

seph, y rhai a ddywedâsei efe wrthynt hwy: a phan ganfu efe y cerbydau a anfonasei Joseph i'w dâdwyn ef, yna y bywiogodd yspryd Jacob ei dâd hwynt.

28 A dywedodd Israel, digon *ydyw*, y mae Joseph *fy* mâb etto 'n fyw: âf fel y gwelwyf ef cyn fy marw.

PEN. XLVI.

1 *Duw yn cyffuro Jacob yn Beersheba.* 5 *Efrau'i deulu yn myned oddi yno i'r Aipht.* 8 *Rhifedi ei deulu ef y rhai a aeth i'r Aipht.* 28 *Joseph yn cyfarfod Jacob.* 32 *Mae ef yn dyfod i'w frodyr pa fodd yr attebaist Pharao.*

YNa cychwynnodd Israel, a'r hyn oll oedd ganddo, ac a ddaeth i Beersheba, ac a aberthodd ebyrth i Dduw ei dâd Isaac.

2 A llefarodd Duw wrth Israel mewn gweledigaethau nôs, ac a ddywedodd, Jacob, Jacob: yntau a ddywedodd, wele fi.

3 Ac efe a ddywedodd, myfi *yw* Duw, Duw dy dâd, nac ofna fyned i waered i'r Aipht; canys gwnaf di yno yn genhedlaeth fawr.

4 Myfi âf i waered gyd a thi i'r Aipht, a myfi gan ddwyn a'th ddygaf di i fynu drachefn: Joseph hefyd a esyd ei law ar dy lygaid di.

5 A chyfododd Jacob o Beersheba: a meibion Israel a ddygasant Jacob eu tâd, a'i rhai bâch, a'i gwragedd, yn y cerbydau a anfonasei Pharao i'w ddwyn ef.

6 Cymmerasant hefyd eu hanifeiliaid, a'i golud a gasclasent yn nhîr Canaan, ac a ddaethant i'r Aipht, * Jacob, a'i holl hâd gyd ag ef.

7 Ei feibion, a meibion ei feibion gyd ag ef, ei ferched, a merched ei feibion, a'i holl hâd a ddug efe gyd ag efe i'r Aipht.

8 Ac ‡ dymma henwau plant Israel, y rhai a ddaethant i'r Aipht, Jacob a'i feibion, Reuben, cynfab Jacob.

9 A meibion Reuben, Hanoch, a Phalu, Hesron hefyd, a Charmi.

10 A meibion Simeon, * Jemuel, a Jamin, ac Ohad, a Jachin, a Zohar, a Saul mâb Cananees.

11 Meibion Lefi hefyd, ‡ Gerson, Cohath a Merari,

12 A meibion Juda, * Er, ac Onan, a Selah, Phares hefyd a Zarah: a buasei farw Er ac Onan yn nhîr Canaan. A meibion Phares oedd Hesron, a Hamul.

13 Meibion Issacar hefyd; ‡ Tola, a Phuah, a Job, a Simron.

14 A meibion Zabulon; Sered, ac Elon, a Jahleel.

15 Dymma feibion Lea, y rhai a blantodd hi i Jacob ym ‡ Mesopotamia, a Dina ei ferch: ei feibion, a'i ferched *oeddynt* oll, dri dŷn ar ddêc a hugain.

16 A meibion Gad; Ziphion, a Haggai, Suni, ac Esbon, Eri, ac Arodi, ac Areli.

17 A meibion Aser; * Jimnah, ac Issuah, ac Issui, a Beriah, a Serah eu chwaer hwynt. A meibion Beriah; Heber, a Malchiel.

18 Dymma feibion Zilpha, yr hon a rodd Laban i Leah ei ferch: a hi a blantodd y rhai hyn i Jacob, *sef* yn dŷn ar bymthec.

19 Meibion Rachel, gwraig Jacob, *oedd* Joseph a Benjamin.

20 Ac i Joseph y ganwyd yn nhîr yr Aipht * Manasseh, ac Ephraim, y rhai a blantodd Asnath merch Potipherah ‡ offeiriad On, iddo ef.

21 A meibion Benjamin; *Bela, a Becher, ac Asbel, Gera, a Naaman, Ehi, a Ros, Muppim, a Huppim, ac Ard.

22 Dymma feibion Rachel y rhai a blantodd hi i Jacob; yn bedwar dŷn ar ddêc oll.

23 A meibion Dan *oedd* Husim.

24 A meibion Nephtali; Jahseel, a Guni, a Jeser, a Sillem.

25 Dymma feibion Bilha, yr hon a rodd Laban i Rachel ei ferch: a hi a blantodd y rhai hyn i Jacob, yn faith nŷn oll.

26 Yr * holl eneidiau y rhai a ddaethant gyd ag Jacob i'r Aipht, yn dyfod allan oi † lwynau ef, heb law gwragedd meibion Jacob, *oeddynt* oll chwe enaid a thrugain.

27 A meibion Joseph y rhai a anwyd iddo ef yn yr Aipht *oedd* ddau enaid: holl eneidiau tŷ Jacob y rhai a ddaethant i'r Aipht *oeddynt* ddêc a thrugain.

28 Ac efe a anfonodd Juda o'i flaen at Joseph, i gyfarwyddo ei wyneb ef i Gosen: yna y daethant i dîr Gosen.

29 A Joseph a barottôdd ei gerbyd, ac a aeth i fynu i gyfarfod Israel ei dâd i Gosen, ac a ymddangosodd iddo: ac efe a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a wylodd ar ei wddf ef ennyd.

30 A dywedodd Israel wrth Joseph, byddwyf farw bellach, wedi i'm weled dy wyneb, gan dy fod ti yn fyw etto.

31 A dywedodd Joseph wrth ei frodyr, ac wrth deulu ei dâd, mi a âf i fynu, ac a fynegaf i Pharao, ac a ddywedaf wrtho, fy mrodyr a theulu fy nhad, y rhai *oedd* yn nhîr Canaan a ddaethant attaf fi.

32 A'r gwyr, bugeiliaid defaid ydynt; canys perchen anifeiliaid ydynt; a dygasant *yma* eu praidd, a'i gwarthec, a'r hyn oll *oedd* ganddynt.

33 A phan alwo Pharao am danoch, a dywedyd, beth *yw* eich gwaith?

34 Dywedwch; dy weision fuant drin-wyr anifeiliaid, o'n hieuengctyd hyd yr awr hon; nyni a'n tadau hefyd; er mwyn cael o honoch drigo yn nhîr Gosen. Canys ffieidd-dra 'r Aiphtiaid *yw* pôb bugail defaid.

PEN. XLVII.

1 *Joseph yn dwyn pump o'i frodyr, y rai Dâd ger bron Pharao.* 11 *Yntef yn rhoddi iddynt drigfa, a modd i fyw.* 13 *Mae ef yn cael holl arian yr Aiphtiaid,* 16 *a'i anifeiliaid,* 18 *a'i tiroedd, i Pharao.* 22 *Ni phrynwyd tir iddynt er y bumed ran.* 28 *Oedran Jacob.* 29 *Mae ef yn peri i Joseph dyngu y claddei efe ef gyd a'i dadau.*

YNa y daeth Joseph ac a fynegodd i Pharao; ac a ddywedodd; fy nhâd a'm brodyr, a'i defaid, a'i gwarthec, a'r hyn oll *oedd* ganddynt, a ddaethant o dîr Canaan; ac wele hwynt yn nhîr Gosen.

2 Ac efe a gymmerth rai o'i frodyr, *sef* pumnŷn, ac a'i gosododd hwynt o flaen Pharao.

3 A dywedodd Pharao wrth ei frodyr ef, beth *yw* eich gwaith chwi? hwythau a ddywedasant wrth Pharao; bugeiliaid defaid yw dy weision, nyni a'n tadau hefyd.

4 Dywedasant hefyd wrth Pharao, i ocrymdaith yn y wlâd y daethom, am nad *oes* borfa i'r defaid gan dy weision: canys trwm *yw* 'r newyn yngwlad Canaan: ac yr awrhon attolwg caed dy weision drigo yn nhîr Gosen.

5 A llefarodd Pharao wrth Joseph, gan ddywedyd; dy dâd a'th frodyr a ddaethant attat.

6 Tir yr Aipht sydd o'th flaen: cyflea dy dâd a'th frodyr yn y man goreu yn y wlâd: trigant

* Josh. 24. 4. Pfal. 105. 23. Eth. 52. 4.
‡ Exod. 1. 2. & 6. 14. 1. Cro. 5. 1. Num. 26. 5.
* Exod. 6. 15. 1. Cron. 4. 24.
‡ 1 Cron. 6. 1.
* 1 Cron. 2. 3. & 4. 21. Pen. 38. 8.
† 1 Cron. 7. 1.
‡ Padan Aram.
* 1 Cron. 7. 30.
* Pen. 41. 50.
‡ Hyny ſyg.
* 1 Cron. 7. 6. & 8. 3.

* Exod. 1. 5. Deut. 10. 22.
† Heb. Forddynyl.

yn-nhîr Goſen: ac os gwyddoſt fod yn eu myſc wyr grymmus, goſod hwynt yn ben bugeiliaid ar yr eiddof fi.

7 A dûg Joſeph Jacob ei dâd, ac a'i goſodod ger bron Pharaoa Jacob a fendithiodd Pharao.

8 A dywedodd Pharao wrth Jacob, pa feint *yw* dyddiau blynyddoedd dy enioes di?

9 A Jacob a ddywedodd wrth Pharao, dyddiau blynyddoedd * fy ymdaith *ydynt* ddêc ar hugain, a chan mlynedd: ychydic, a drwg fu dyddiau blynyddoedd fy enioes, ac ni chyrheddaſant ddyddiau blynyddoedd enioes fy nhadau, yn nyddiau eu ymdaith hwynt. * Heb. 11, 9, 13.

10 A bendithiodd Jacob Pharao, ac a aeth allan o ŵydd Pharao.

11 A Joſeph a gyfleodd ei dâd, a'i frodyr, ac a roddes iddynt feddiant yng-wlâd yr Aipht, ynghwrr goreu y wlâd, yn-nhîr * Rameſes, fel y gorchymynnaſei Pharao. * Exôd. 1. 11.

12 Joſeph hefyd a gynhaliodd ei dâd, a'i frodyr, a holl dŷlwyth ei dâd, â bara, ‡ yn ôl eu teuluoedd. ‡ Neu, *fel bwyd plentyn,*

13 Ac nid *oedd* bara yn yr holl wlâd: canys y newyn oedd drwm iawn, fel yr oedd gwlâd yr Aipht, a gwlâd Canaan, yn dyddfu gan y newyn.

14 Joſeph hefyd a gaſclodd yr holl arian a gawſid yn-nhîr yr Aipht, ac yn-nhîr Canaan, am yr ymborth a brynaſent hwy: a Joſeph a ddûg yr arian i dŷ Pharao.

15 Pan ddarfu yr arian yn-nhîr yr Aipht, ac yng-wlad Canaan, yr holl Aiphtiaid a ddaethant at Joſeph, gan ddywedyd; moes i ni fara, canys pam y dyddem ni feirw ger dy fron? o herwydd darfu yr arian.

16 A dywedodd Joſeph, moeſwch eich aniſeiliaid; a rhoddaf i chwi am eich haniſeiliaid, os darfu 'r arian.

17 A hwy a ddygaſant eu haniſeiliaid at Joſeph; a rhoddes Joſeph iddynt fara, am y meirch, ac am eu diadelloedd defaid; ac am eu gyrroedd gwarthec, ac am yr aſſynnod; ac a'i † cynhaliodd hwynt â bara, am eu holl aniſeiliaid tros y flwyddyn honno. † Heb. *tywyſſodd.*

18 A phan ddarfu y flwyddyn honno, y daethant atto ef yr ail flwyddyn, ac a ddywedaſant wrtho, ni cheiwn oddi wrth fy arglwydd ddarfod yr arian, a *myned ein* yſtrubliaid a'n haniſeiliaid at fy arglwydd: ni adawyd *i ni* ger bron fy arglwydd, onid ein cyrph, a'n tîr.

19 Pa ham y byddwn feirw o flaen dy lygaid, nyni a'n tîr? pryn ni a'n tîr am fara, a nyni a'n tîr a fyddwn gaethion i Pharao: dôd tithe i ni hâd fel y byddom fyw, ac na fyddom feirw, ac na byddo y tîr yn anghyfannedd.

20 A Joſeph a brynodd holl dîr yr Aipht i Pharao: canys yr Aiphtiaid a werthaſant bôb vn ei faes: oblegit y newyn a gryſhaſei arnynt: felly yr aeth y tîr i Pharao.

21 Y bobl hefyd, efe a'i fymmudodd hwynt i ddinaſoedd, o'r naill gwrr i derfyn yr Aipht, hyd ei chwrr *arall.*

22 Yn vnic tîr yr ‡ offeiriaid ni phrynodd efe: canys rhan *oedd* i'r offeiriaid wedi ei phennu iddynt gan Pharao, a'i rhan a roddaſei Pharao iddynt a fwyttaſant hwy: am hynny ni werthaſant hwy eu tîr. ‡ Neu, *tywyſogion.*

23 Dywedodd Joſeph hefyd wrth y bobl, wele prynais chwi heddyw, a'ch tîr i Pharao: wele i chwi hâd, heuwch chwithau y tîr.

24 A bydded i chwi roddi i Pharao y bummed ran o'r cnwd, a bydd y pedair rhan i chwi, yn hâd i'r maes, ac yn ymborth i chwi, ac i'r rhai *ſydd* yn eich tai, ac yn fwyd i'ch rhai bach.

25 A dywedaſant, cedwaiſt ni yn fyw; gâd i ni gael ffafor yngolwg fy arglwydd, a byddwn weiſion i Pharao.

26 A Joſeph a oſododd hynny yn ddeddf hyd heddyw ar dîr yr Aipht, gael o Pharao y bummed ran, onid o dir yr ‡ offeiriaid yn vnic, yr hwn nid oedd eiddo Pharao. ‡ *Tywyſogion.*

27 Trigodd Iſrael hefyd yngwlad yr Aipht o fewn tîr Goſen, ac a gawſant feddiannau ynddi: cynyddaſant hefyd, ac amlhaſant yn ddirfawr.

28 Jacob hefyd a fu fyw yn nhîr yr Aipht ddwy flynedd ar bymthec: felly, 'r oedd dyddiau Jacob, *ſef* blynyddoedd ei enioes ef yn ſaith mlynedd a deugain, a chan mlynedd.

29 A dyddiau Iſrael a neſaſant i farw, ac efe a alwodd am ei fab Joſeph, ac a ddywedodd wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, * goſod attolwg dy law tan fy morddwyd, a gwna â mi drugaredd a gwirioned: na chladd fi attolwg yn yr Aipht. * Gen. 24. 2.

30 Eithr mi a orweddaf gyd â'm tadau, yna dŵg fi allan o'r Aipht, a chladd fi yn eu beddrod hwynt: yntef a ddywedodd, mi a wnaf yn ol dy air.

31 Ac efe a ddywedodd, tyng wrthif, ac efe a dyngodd wrtho. Yna * Iſrael a ymgrymmodd ar ben y gwely. * Heb. 11. 21.

PEN. XLVIII.

1 *Joſeph a'i ddau fab yn ymweled a'i dad yn ei glefyd.* 2 *Jacob yn ymgryfhau im bendithio hwy.* 3 *Yn adrodd yr addewid,* 5 *yn cymmeryd Ephraim a Manaſſeh yn eiddo ei hun.* 7 *Yn cryhoyll wrtho am fedd ei fam.* 9 *Yn bendithio Ephraim a Manaſſeh.* 17 *Yn goſod yr iangaf o flaen yr hynaf.* 21 *Yn prophwydo am eu dychweliad hwy i Canaan.*

A Bu wedi y pethau hyn, ddywedyd o vn wrth Joſeph, wele y mae dy dâd yn glâf: ac efe a gymmerth eu ddau fab gyd ag ef, Manaſſeh ac Ephraim.

2 A mynegodd *un* i Jacob, ac a ddywedodd, wele dy fab Joſeph yn dyfod attat: ac Iſrael a ymgryfhaodd, ac a eiſteddodd ar y gwely.

3 A dywedodd Jacob wrth Joſeph, *Duw holl alluawg a ymddangoſodd i mi yn Luz, yngwlad Canaan, ac a'm bendithiodd. * Pen. 28. 13. & 35. 6.

4 Dywedodd hefyd wrthif, wele mi a'th wnâf yn ffrwythlon, ac a'th amlhaf, ac yn dyrfa o bobloedd i'th wnâf, a rhoddaf y tîr hwn i'th hâd ti, ar dy ol di, yn eiſeddfaeth dragwyddol.

5 Ac yr awrhon, dy ddau fab, * y rhai a anwyd i ti yn nhîr yr Aipht, cyn fy nyfod attat i'r Aipht, eiddo fi *fyddant* hwy: Ephraim, a Manaſſeh fyddant eiddo fi, fel Reuben a Simeon. * Pen. 41. 50. Joſ. 13. 7.

6 A'th heppil y rhai a genhedlych ar eu hôl hwynt fyddant eiddo ti dy hun; ar enw eu brodyr y gelwir hwynt yn eu hetifeddiaeth.

7 A phan * ddaethym i o ‡ Meſopotamia, bu Rachel farw gyd â mi yn nhîr Canaan, ar y ffordd, pan oedd etto filldir o dîr hyd Ephrath: a chleddais hi yno ar ffordd Ephrath, honno yw Bethlehem. * Pen. 35. 19. ‡ *Padan Aram.*

8 A gwelodd Iſrael feibion Joſeph, ac a ddywedodd, pwy *yw* y rhai hyn?

9 A Joſeph a ddywedodd wrth ei dâd, dyma fy meibion i, a rodd Duw i mi yma: yntef a ddywedodd, dwg hwynt attolwg attaf, ac mi a'i bendithiaf hwynt.

10 Llygaid Iſrael hefyd oedd drymion gan henaint, *fel* na allei efe weled: ac efe a'i dygodd

godd hwynt atto ef, yntef a'i cufanodd hwynt, ac a'i codeidiodd.

11 Dywedodd Iſrael hefyd wrth Joſeph, ái ſoddyſiais wéled dy wyneb, atto wele, parodd Duw i'm weled dy hâd hefyd.

12 A Joſeph a'i tynnodd hwynt allan oddiwrth ei linlau ef, ac a yngry nmodd i lawr ar ei wyneb.

13 Cymmerodd Joſeph hefyd hwynt ill dau, Ephraim yn ei law ddehau tua llaw aſſwy Iſrael, a Manaſſeh yn ei law aſſwy, tua llaw ddehau Iſrael; ac a'i neſaodd hwynt atto ef.

14 Ac Iſrael a eſtynnodd ei law ddehau ac a'i goſododd ar ben Ephraim, (a hwn oedd yr ieuangaf) a'i law aſſwy ar ben Manaſſeh: gan gyfarwyddo ei ddwylaw trwy wybod, canys Manaſſeh *oedd* y cynfab.

15 * Ac efe a fendithiodd Joſeph ac a ddywedodd, Duw yr hwn y rhodiodd fy nhadau Abraham, ac Iſaac, ger ei fron: Duw yr hwn a'm porthodd er pan ydwyf, hyd y dydd hwn,

16 Yr angel yr hwn a'm gwaredodd i oddiwrth bôb drwg, a fendithio y llangciau; fy enw hefyd, ac enw fy nhadau Abraham, ac Iſaac a alwer arnynt: helgiant hefyd yn lliaws yng hanol y wlâd.

17 Pan welodd Joſeph oſod o'i dâd ei law ddehau ar ben Ephraim, bu anfodlon ganddo: ac efe a ddaliodd law ei dâd, iw ſymmud hi oddi ar ben Ephraim, ar ben Manaſſeh.

18 Dywedodd Joſeph hefyd wrth ei dâd, nid felly fy nhâd: canys dymma y cynfab: goſoc dy law ddehau ar ei ben ef.

19 A'i dâd a ommaddodd, ac a ddywedodd, mi a wn fy'mab, mi a wn: bydd hwn hefyd yn bobl, a mawr fydd hwn hefyd: ond yn wir ei frawd iangaf fydd mwy nag ef, a'i hâd ef fydd yn lliaws o genhedloedd.

20 Ac efe a'i bendithiodd hwynt yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd; ynot ti y bendithia Iſrael, gan ddywedyd; gwnaed Duw di fel Ephraim, ac fel Manaſſeh: ac efe a oſododd Ephraim o flaen Manaſſeh.

21 Dywedodd Iſrael hefyd wrth Joſeph, wele fi yn marw: a bydd Duw gyd â chwi, ac efe a'ch dychwel chwi i dîr eich tadau.

22 Ac mi a roddais i ti vn rhan goruwch dy frodyr, yr hon a ddygais o law'r Amoriaid â'm cleddyf, ac â'm bŵa.

P E N. XLIX.

1 *Jacob yn galw ei feibion i'w bendithio.* 3 *Bendith pob vn â honynt.* 29 *Mae ef yn rhoddi ſiars arnynt ynghylch ei gladdedigaeth.* 33 *ac yn marw.*

YNa y galwodd Jacob ar ei feibion, ac a ddywedodd; ymgeſglwch, fel y mynegwyf i chwi 'r hyn a ddigwydda i chwi yn y dyddiau diweddaf.

2 Ymgeſclwch, a chlywch meibion Jacob: ie gwrandewch ar Iſrael eich tâd.

3 Reuben fynghynfab, tydi *oedd* fyngrym, a dechreuiad fy nerth, rhagoriaeth brainc, a rhagoriaeth cryfder.

4 Anſaſadwy *oeddit* fel dwfr, † ni ragori di, canys * dringaiſt wely dy dâd: yna yr halogaiſt *ef*: fyngwely a ddringodd.

5 Simeon a Leſi *ſydd* frodyr, † offer creulondeb *ſydd yn* eu hanneddau.

6 Na ddeled fy enaid îw cyfrinach hwynt: fyngogoniant na fydd ûn a'i cynnulleidfa hwynt: canys yn eu dîg y lladdaſant ŵr, ac o'i gwirfodd y ‡ diwreiddiaſant gaer.

7 Melldigedic fyddo eu dîg, canys tôſt *oedd*; a'i llid, canys creulon *ſy*: rhannaf hwynt yn Jacob, a gwaſcaraf hwynt yn Iſrael.

8 Tithe Juda, dy frodyr a'th glodforant di: dy law *ſydd* yngwarr dy elynion, meibion dy dâd a ymgrymmant i ti.

9 Cenew llew *wyt ti* Juda: o'r yſclyfaeth y daethoſt i fynu fy mâb: ymgrymmodd, gorweddodd fel llew, ac fel hên lew: pwy a'i cyfyd ef?

10 Nid ymedy y deyrn-wialen o Jwda, na deiddfwr oddi rhwng ei draed ef, hyd oni ddêl Silo: ac atto ef *y bydd* cynnulliad pobloedd.

11 Yn rhwymo ei ebol wrth y winwydden, a llwdn ei aſſyn wrth y bêr win-wydden: golchodd ei wiſc mewn gwîn, a'i ddillad yngwaed y grawn-win.

12 Côch *ſydd* ei lygaid gan wîn, a gwyn *ſydd* ei ddannedd gan laeth.

13 Zabulon a breſſwylia ym mhorthleoedd y môr, ac efe a fydd yn borthladd llongau, a'i derfyn fydd hyd Sidon.

14 Iſſachar ſydd aſſyn aſcymoc, yn gorwedd rhwng dau bwn.

15 Ac a wel lonyddwch mai da yw, a'r tîr mai hyfryd: efe a ogwydda ei yſgwydd i ddwyn, ac a fydd yn gaeth tan deyrnged.

16 Dan a farn ei bobl fel yn o lwythau Iſrael.

17 Dan fydd ſarph ar y ffordd, a † neidr ar y llwybr, yn brathu ſodlau y march, fel y ſyrthio ei farchog yn ôl.

18 Am dy iechydwriaeth dî y diſgwiliais Arglwydd.

19 Gad, llu a'i gorfydd, ac yntef a orfydd o'r diwedd.

20 O Aſſer bras *ſydd* ei fwyd ef, ac efe a rydd ddaintethion brenhinol.

21 Nephthali *ſydd* ewig wedi ei gollwng, yn rhoddi geiriau têg.

22 Joſeph *ſydd* gangen ffrwythlon, cangen ffrwythlon wrth ffynnon, † ceingciau yn cerdded ar hyd mûr.

23 A'r ſaethyddion fuant chwerw wrtho ef, ac a ſaethaſant, ac a'i caſaſant ef.

24 Er hynny arhôdd ei fwa ef yn gryf, a breichiau ei ddwylo a gryfhaſant, trwy ddwylo grymmus *Ddûw* Jacob: oddi yno y *mae* 'r bugail, maen Iſrael.

25 Trwy Dduw dy dâd, yr hwn a'th gynnorthwya, a'r holl-alluoc, yr hwn a'th fendithia, a bendithion y nefoedd oddi vchodd, a bendithion y dyfnder yn gorwedd iſſod, a bendithion y bronnau a'r grôth.

26 Rhagorodd bendithion dy dâd ar fendithion fy rhieni hyd derfyn bryniau tragywyddoldeb: byddant ar ben Joſeph, ac ar goryn yr hwn a nailltuwyd oddi wrth ei frodyr.

27 Benjamin a ſclyfaetha *fel* blaidd; y boreu y bwytty yr yſclyfaeth, a'r hwyr y rhan yr yſpail.

28 Dymma ddeuddec llwyth Iſrael oll, ac dymma 'r hyn a lefarodd eu tâd wrthynt, ac y bendithiodd efe hwynt: pôb vn yn ol ei fendith y bendithiodd efe hwynt.

29 Yna y gorchymynnodd efe iddynt, ac a ddywedodd wrthynt, myfi a geſclir at fy mhobl: ‡ cleddwch fi gyd a'm tadau, yn yr ogof *ſydd* ym maes Ephron yr Hethiad;

30 Yn yr ogof *ſydd* ym maes * Machpela, yr hon *ſydd* o flaen Mamre, yngwlâd Canaan, yr hon a brynodd Abraham gyd â'r maes gan Ephron yr Hethiad, yn feddiant beddrod.

31 Yno y cladduſant Abraham a Sara ei wraig: yno

* Heb. xv. 21.

† Heb. ſaeth neid dr.

† Heb. merched.

‡ Heb. ad ragwa. * Pen. 35. 22. 1 Cron. 5. 1.

† Neu, dreſan trwſſlaer yn eu gloddyſau.

‡ Neu, diwyllia-ſant ych-en.

‡ Pen. 47. 30.

* Pen. 23. 16.

yno y claddasant Isaac a Rebecca ei wraig : ac yno y claddais i Lea.

32 Meiddiant y maes a'r ogof *sydd* yndddo, *a gaed* gan feibion Heth.

33 Pan orphennodd Jacob orchymmyn i'w feibion, ese a dynnodd ei draed i'r gwely, ac a fu farw, a chasglwyd ef at ei bobl.

PEN. L.

1 *Arwyl Jacob.* 4 *Joseph yn cael cennad gan Pharao i fyned i'w gladdu ef.* 7 *Y claddedigaeth.* 15 *Joseph yn cyssuro ei frodyr, y rhai oedd yn gofyn ei nawdd ef.* 22 *Ei oedran.* 23 *Mae ef yn gweled y deydydd genhedlaeth o'i feibion,* 24 *Yn darogan iw frodyr eu dychweliad.* 25 *Yn cymmeryd Ew ganthynt am ei escyrn.* 26 *Yn marw ac yn cael ei roddi mewn arch.*

YNa y fyrthiodd Joseph ar wyneb ei dâd, ac a wylodd arno ef, ac a'i cusanodd ef.

2 Gorchymynnodd Joseph hefyd i'w weision y meddygon bêr-arogli ei dâd ef : felly y meddygon a bêr-aroglasant Israel.

3 Pan gyflawnwyd iddo ddeugain nhiwrnod (canys felly y cyflawnir dyddiau y rhai a bêr-aroglir,) yna 'r Aiphtiaid a'i harwylasant ef, ddeng-nhiwrnod a thrugain.

4 Pan aeth dyddiau ei arwyl ef heibio, yna y llefarodd Joseph wrth deulu Pharao, gan ddywedyd ; os cefais yr awrhon ffafor yn eich golwg, lleferwch wrth Pharao ttolwg, gan ddywedyd,

* Ped. 47. 29. 5 Fy nhâd * a'm tyngodd, gan ddywedyd, wele fi yn marw : yn fy mêdd yr hwn a gloddais i'm yngwlâd Canaan, yno i'm cleddi : ac yr awr hon caffwyf fyned i fynu attolwg, fel y claddwyf fy nhâd, yna mi a ddychwelaf.

6 A dywedodd Pharao, dos i fynu, a chladd dy dâd, fel i'th dyngodd.

7 A Joseph aeth i fynu i gladdu ei dâd : a holl weision Pharao, *sef* henuriaid ei dŷ ef, a holl henuriaid gwlâd yr Aipht, a aethant i fynu gyd ag ef.

8 A holl dŷ Joseph, a'i frodyr, a thŷ ei dâd : eu rhai bach yn vnic, a'i defaid, a'i gwarthec a adawsant yn nhir Gosen.

9 Ac aeth i fynu gyd ag ef gerbydau a gwyr meirch hefyd : ac yr oedd yn llu mawr iawn.

10 A hwy a ddaethant hyd lawr dyrnu Atad, yr hwn fydd tros yr Jorddonen, ac a alarasant yno alar mawr, a thrwm iawn : canys gwnaeth alar dros ei dâd saith niwrnod.

11 Pan welodd y Canaaneaid, yr rhai oedd yn preswylio yn y wlâd, y galar yn llawr-dyrnu Atad : yna y dywedasant, dymma alar trwm gan yr Aiphtiaid : am hynny y galwasant ei henw, ‡ Abel Misraim, yr hwn *sydd* tros yr Jorddonen. ‡ Sef, *Lar yr Aiphtiaid.*

12 A'i feibion a wnaethant iddo, megis y gorchymynnasei ese iddynt.

13 * Canys ei feibion a'i dygasant ef i wlâd Canaan, ac a'i cladasant ef yn ogof maes Machpelah, *yr hon a brynasei Abraham gyd a'r maes,* yn feddiant beddrod, gan Ephron yr Hethiad, o flaen Mamre. * Act. 7. 16. ‡ Pen. 23. 16.

14 A dychwelodd Joseph i'r Aipht, ese, a'i frodyr, a'r rhai oll a aethant i fynu gyd ac ef i gladdu ei dâd, wedi iddo gladdu ei dâd.

15 Pan welodd brodyr Joseph farw o'i tâd, hwy a ddywedasant, Joseph ond odid a'n casâ ni, a chan dalu a dâl i ni'r holl ddrwg a wnaethom ni iddo ef.

16 A hwy a † anfonasant at Joseph i ddywedyd : dy dâd a orchymynnodd o flaen ei farw, gan ddywedyd, † Heb. *A yrsafasei orchymyn.*

17 Fel hyn y dywedweh wrth Joseph ; attolwg maddeu 'r awr hon gamwedd dy frodyr, a'i pechod hwynt : canys gwnaethant it ddrwg : ond yr awr hon, maddeu attolwg gamwedd gweision Duw dy dâd : ac wylodd Joseph pan lefarasant wrtho.

18 A'i frodyr a ddaethant hefyd, ac a fyrthiasant ger ei fron ef, ac a ddywedasant, wele ni 'n weision i ti.

19 A dywedodd Joseph wrthynt, * nac ofnweh, canys a *ydwyf* i yn lle Duw ? * Pen. 45. 5.

20 Chwy a fwriadasoch ddrwg i'm herbyn, ond Duw a'i bwriadodd i ddaioni, i ddwyn i ben fel *y gwelir* heddyw, i gadw 'n fyw bobl lawer.

21 Am hynny nac ofnwch yr awr hon : myfi a'ch cynhaliaf chwi a'ch rhai bach : ac ese a'i cysurodd hwynt, ac a lefarodd wrth *fodd* eu calon.

22 A Joseph a drigodd yn yr Aipht, ese, a theulu ei dâd : a bu Joseph fyw gan mlynedd a dêg.

23 * Gwelodd Joseph hefyd o Ephraim orwyrion : maethwyd hefyd plant Machir fâb Manasseh ar liniau Joseph. * Num. 32. 39.

24 A dywedodd Joseph wrth ei frodyr, myfi (sydd yn marw : a * Duw gan ymweled a ymwel â chwi, ac a'ch dŵc chwi i fynu o'r wlâd hon, i'r wlâd a dyngodd ese i Abraham, i Isaac, ac i Jacob. * Heb. 11. 22.

25 A * thyngodd Joseph feibion Israel gan ddywedyd, Duw gan eich gofwyo a'ch gofwya chwi : dygwch chwithau fy escyrn i fynu oddi ymma. * Exod. 13. 19.

26 A Joseph a fu farw yn fâb deng-mlwydd a chant : a hwy a'i pêr-aroglasant ef, ac fe a osodwyd mewn arch yn yr Aipht.

¶ Ail Llyfr MOSES yr hwn a elwyr EXODUS.

PEN. I.

1 *Plant Israel ar ol marwolaeth Joseph yn amlhau:* 8 *Pe ormesyf y maent y brenhin newydd yn ei gorthrymmu, mwyaf y maent yn amlhau.* 15 *Duwioldeb y hydwragedd yn cadw yn fyw y plant gwryw.* 22 *Pharao yn gorchymmyn bwrw y plant gwryw i'r afon.*

DYmma yn awr henwau * meibion Israel, y rhai a ddaethant i'r Aipht : gyd ag Jacob y daethant, bôb vn a'i deulu. * Gen. 46. 8. Pen. 6. 14. ‡ Neu, *Lwyau,* Heb. *Pardâwyd.* * Gen. 47. 29.

2 Reuben, Simeon, Lefi, a Juda.

3 Issachar, Zabulon, a Benjamin.

4 Dan a Nepthali, Gad, ac Aser.

5 A'r holl eneidiau a ddaethant allan o ‡ gorph Jacob oedd * ddeng-henaid a thrivgain : a Joseph oedd yn yr Aipht. Deut. 10. 22. * Act. 7. 14.

6 A Joseph a fu farw, a'i holl frodyr, a'r holl genhedlaeth honno.

7 A * phlant Israel a hiliasant ac a gynnyddasant, amlhasant hefyd, a chryfhasant yn ddirfawr odieth : a'r wlâd a lanwyd o honynt.

8 Yna y cyfododd brenin newydd yn yr Aipht ; yr hwn ni adnabuasei mo Joseph.

9 Ac ese a ddywedodd wrth ei bobl, wele bobl plant Israel yn amlach ac yn gryfach nâ nyni.

10 Dewch, gwnawn yn gall â hwynt, rhac amlhau o honynt ; a bod pan ddigwyddo rhyfel, ymgyfyllu o honynt â'n casâu, a rhyfela i'n herbyn, a thynned i fynu o'r wlâd.

11 Am hynny y gosodasant arnynt feistred gwaith

gwaith,fw gorthrymmu ſi'l beichiau: a hwy a adeiladaſant i Pharao ddinaſoedd tryſorau, ſef Pithom a Raamſes.

12 Ond fel y gorthrymmaſnt hwynt, felly 'r amlhaent,ac y cynnyddent: a dirwg oedd ganddynt o herwydd plant Iſrael.

13 A'r Aiphtiaid a wnaeth i blant Iſrael waſanaethu yn galed.

14 A gwnaethant eu henioes hwynt yn chwerw, drwy y gwaſanaeth caled mewn clai, ac mewn priddfain,ac ym mhob gwaſanaeth yn y maes: a'i holl waſanaeth y gwnaent iddynt waſanaethu ynddo, *oedd* galed.

15 A brenin yr Aipht a leſarodd wrth fyddwragedd yr Hebræeſau: o ba rai henw yn *oedd* Siphra, a henw 'r all Puah.

16 Ac efe a ddywedodd, pan fyddoch fyddwragedd i'r Hebræeſau, a gweled o honoch hwynt yn eſcor; os mab fydd, lleddwch ef; ond os merch, bydded fyw.

17 Er hynny y byd-wragedd a ofnaſant Dduw,ac ni wnaethant yn ol yr hyn a ddywedaſei brenin yr Aipht wrthynt: eithr cadwaſant y bachgyn yn fyw.

18 Am hynny brenin yr Aipht a alwodd am y byd-wragedd,ac a ddywedodd wrthynt, pa ham y gwnaethoch y peth hyn? ac y cadwaſoch y bachgyn yn fyw?

19 A'r byd-wragedd a ddywedaſant wrth Pharao, am nad *ydy* yr Hebræeſau fel yr Aiphtiaſau: oblegit y maent hwy yn fywioc, ac yn eſcor cyn dyfod byd-wraig attynt.

20 A'm hynny y bu Duw dda wrth y byd-wragedd: a'r bobl a amlhaodd, ac a aeth yn gryf iawn.

21 Ac o herwydd i'r byd-wragedd ofni Duw, yntef a wnaeth dai iddynt hwythau.

22 A Pharao a orchymynnodd iw holl bobl, gan ddywedyd; pôb mab a'r a enir, bwriwch ef i'r afon, ond cadwch yn fyw bôb merch.

PEN. II.

1 *Genl Moſes,* 3 *a'i fwrw mewn cawell yn yr hoſc.* 5 *Merch Pharao yn ei gael ef, ac yn ddwyn i fynu.* 11 *Efe yn lladd Aipht-wr.* 13 *Yn cerydda Hebrewr.* 15 *Yn ffo i Midian.* 21 *Yn priodi Sephora.* 22 *Ganedigaeth Gerſhom.* 23 *Duw yn ſtyried ochenaid yr Iſraeliaid.*

YNa * gŵr o dŷ Lefi aeth, ac a briododd ferch i Lefi.

2 A'r wraig a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fab: ‡ a phan welodd hi mai tlws ydoedd efe, hi a'i cuddiodd ef dri mis.

3 A phan na allei hi ei guddio ef yn hwy, hi a gymmerodd gawell iddo ef o liſrwyn, ac a ddwbliodd hwnnw â chlai ac â phŷg; ac a oſododdy bachgen ynddo, ac a'i rhoddodd ym myſc yr hoſc a'r ſin yr afon.

4 Ai chwaer ef a ſaſodd o bell; i gael gwybod beth a wneid iddo ef.

5 A merch Pharao a ddaeth i wared i'r afon i ymolchi,(a'i llangceſau oedd yn rhodio ger llaw 'r afon:)a hi a ganfu y cawell ynghanol yr hoſc, ac a anfonodd ei llaw-forwyn iw gyrchu ef.

6 Ac wedi iddi ei agoryd,hi a ganfu y bachgen, ac wele y plentyn yn wylo: a hi a dofturiodd wrtho, ac a ddywedodd, o'n o blant yr Hebreaid *yw* hwn.

7 Yna ei chwaer ef a ddywedodd wrth ferch Pharao,a âfi i alw attat famaeth o'r Hebræeſau, fel y mago hi y bachgen i ti?

8 A merch Pharao a ddywedodd wrthi,dôs: a'r llangces a aeth ac a alwodd fam y bachgen.

9 A dywedodd merch Pharao wrthi,dwg y maith y bachgen hwn, a maga ef i mi, a mineu a roddaf i ti dy gyflog: a'r wraig a gymmerodd y bachgen ac a'i magodd.

10 Pan aeth y bachgen yn fawr, hi a'i dug ef i ferch Pharao, ac efe a fu iddi yn fab; a hi a alwodd ei enw ef ‡ Moſes, o herwydd(ebr hi) o'r dwfr y tynnais ef.

11 A bu yn y dyddiau hynny pan aeth Moſes yn fawr,yned o honaw allan at ei frodyr,ac edrych ar eu beichiau hwynt,*a gwelaiAipht-wr yn taro Hebra-wr *un* o'i frodyr.

12 Ac efe a edrychodd ymma ac accw,a phan welod nad *oedd yno neb*; efe a laddodd yr Aiphtiad, ac a'i cuddiodd yn y tywod.

13 Ac efe a aeth allan yr ail dydd, ac wele ddau Hebra-wr yn ymryſon: ac efe a ddywedodd wrth yr hwn oedd ar y cam; pa ham y tarawi dy gyfaill?

14 A dywedodd yntef, pwy a'th oſododd di yn bennaeth,ac yn frawd-wr arnom ni? ai meddwi yr wyti fy lladd i megis y lleiddiaſt yr Aiphtiad? A Moſes a ofnodd, ac a ddywedodd, diau y gwyddir y peth hyn.

15 Pan glybu Pharao y peth hyn, efe a geiſiodd ladd Moſes: ond Moſes a ffoawdd rhac Pharao, ac a arhoſodd yn-nhir Midian, ac a eiſteddodd wrth bydew.

16 Ac i ‡ offeiriad Midian yr ydoedd ſaith merched: a'r *rhai hynny* a ddaethant,ac a dynnaſant *ddwfr*,ac a lanwaſant y cafnau i ddyfrhau defaid eu tâd.

17 Ond y bugeiliaid a ddaethant ac a'i gyrraſant ymmaith: yna y cododd Moſes, ac a'i cynnorthwyodd hwynt, ac a ddyfrhaodd eu praidd hwynt.

18 Yna y daethant at Reuel eu tad: ac efe a ddywedodd, pa ham y dlethoch heddyw cyn gynted?

19 A hwy a ddywedaſant,Aipht-wr a'n haeſubodd ni o law y bugeiliaid,a chan dynnu a dynnodd ddwfr hefyd ini,ac a ddyfrhaodd y praidd.

20 Ac efe a ddywedodd wrth ei ferched, pa le y mae efe? pa ham y gollyngaſoch ymmaith y gŵr? galwch arno, a bwytaed fara.

21 A bu Moſes fodlon i drigo gyd a'r gwr: ac yntef a roddodd Sephora ei ferch i Moſes.

22 A hi a eſcorodd ar fab, ac efe a alwodd * ei enw ef Gerſhom; o herwydd dieithr (ebr ef) a fum i mewn gwlad ddieithr.

23 Ac yn ôl dyddiau lawer bu farw brenin yr Aipht,a phlant Iſrael a vchenaidiaſant oblegid y caethiwed,ac a waeddaſant,a'i gwaedd hwynt a dderchafodd at Dduw, o blegid y caethiwed.

24 A Duw a glybu eu huchenaid hwynt: a Duw a gofiodd ei * gyfammod ag Abraham, ag Iſaac, ac a Jacob.

25 A Duw a edrychodd ar blant Iſrael: Duw hefyd a gydnabu *â hwynt*.

PEN. III.

1 *Moſes yn bugeilio defaid Jethro.* 2 *Duw yn ymddangos iddo mewn perth yn lloſci.* 9 *Ac yn ei anfon ef i waredu Iſrael.* 14 *Henw Duw.* 15 *Ei gennadwriaeth ef at Iſrael.*

A Moſes oedd yn bugeilio defaid Jethro ei chwegrwn offi,i lad Midian; ac efe a yrrodd y praidd o'r tu cefn i'r anialwch, ac a ddaeth i fynydd Duw, Horeb.

2 Ac angel yr Arglwydd a ymddangoſodd iddo mewn * fflam dân o ganol perth: ac efe a edrychodd, ac wele y berth yn lloſci yn dân, a'r berth heb ei diſa.

Pen. 6. 20. Num. 26. 59. ‡ Act. 7. 20. Hebr. 11. 24.

‡ *Sef, un adnewyddu allan.*

* Act. 7. 24.

‡ *Dwyr.* Act.

* Gen. 15. 14. & 46. 4.

Act. 7. 30.

3 A dywedodd Moſes, mi a droaf yn awr ac a edrychaf ar y weledigaeth fawr hon; pa ham nad yw y berth wedi lloſgi.

4 Pan welodd yr Arglwydd ei fod efe yn troi i edrych; Duw a alwodd arno o ganol y berth ac a ddywedodd Moſes, Moſes: a dywedodd ynteu, wele fi.

5 Ac efe a ddywedodd na neſa ymma, † dioſc dy eſcidiau oddi am dy draed, o herwydd y lle'r wyti yn ſefyll arno ſydd ddaear ſanctaidd.

6 Ac efe a ddywedodd, * myfi yw Duw dy dâd, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Jacob. A Moſes a guddiodd ei wyneb, o blegid ofni 'r ydoedd edrych ar Dduw.

7 A dywedodd yr Arglwydd, gan weled y gwelais gyſtudd fy mhobl ſydd yn yr Aipht, a'i gwaedd o achos eu meiſtred gwaith, a glywais; canys mi a wn oddi wrth eu doluriau.

8 Ac mi a ddeſcynnais iw gwaredu hwy o law 'r Aiphtiaid, ac Iw dwyn o'r wlad honno, i wlad dda, a helaeth, i wlad yn llifeirio o laeth a mêl; i lê y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pherezziaid, yr Hefiaid hefyd a'r Jebuſiaid.

9 Ac yn awr wele, gwaedd meibion Iſrael a ddaeth attaſi; a hefyd mi a welais y gorthrymder, â'r hwn y gorthrymmodd yr Aiphtiaid hwynt.

10 Tyred gan hynny yn awr, a mi a'th anfonaf at Pharao, ſel y dygech fy mhobl, plant Iſrael allan o'r Aipht.

11 A dywedodd Moſes wrth Dduw, pwy ydwyfi fel yr awn i at Pharao, ac y dygwn plant Iſrael allan o'r Aipht?

12 Dywedodd ynteu, diau y byddaf gyd â thi; a hyn a fydd arwydd it mai myfi a'th anfonodd: wedi it ddwyn fy mhobl allan o'r Aipht, chwi a waſanaethwch Dduw ar y mynydd hwn.

13 A dywedodd Moſes wrth Dduw, wele pan ddelwyfi at feibion Iſrael a dywedyd wrthynt, Duw eich tadau a'm hanfonodd attoch; os dywedant wrthif, beth yw ei enw ef? beth a ddywedafi wrthynt?

14 A Duw a ddywedodd wrth Moſes, *Ydwyf yr hwn ydwyf*: dywedodd hefyd, fel hyn yr adroddi wrth feibion Iſrael, *Ydwyf* am hanfonodd attoch.

15 A Duw a ddywedodd drachefn wrth Moſes, fel hyn y dywedi wrth feibion Iſrael; Arglwydd Dduw eich tadau, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Jacob a'm hanfonodd attoch: dymma fy enw byth, a dymma fynghoffadwriaeth o genhedlaeth i genhedlaeth.

16 Dos a chynnull henuriaid Iſrael, a dywed wrthynt, Arglwydd Dduw eich tadau, Duw Abraham, Iſaac, ac Jacob a ymddangoſodd i mi, gan ddywedyd; gan ymweled yr ymwelais a chwi, a *gwelais* yr hyn a wnaed i chwi yn yr Aipht.

17 A dywedais, mi a'ch dygaf chwi i fynu o adfyd yr Aipht i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pherezziaid; yr Hefiaid hefyd a'r Jebuſiaid: i wlad yn llifeirio o laeth a mêl.

18 A hwy a wrandawant ar dy lais, a thi a ddeui, ti a henuriaid Iſrael, at frenin yr Aipht, a dywedwch wrtho, Arglwydd Dduw yr Hebreaid a gyfarfu a ni; ac yn awr gad i ni fyned attolwg daith tri diwrnod i'r anialwch, fel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

19 A mi a wn na edy brenin yr Aipht i chwi fyned, ond mewn llaw gadarn.

20 Am hynny mi a eſtynnaf fy llaw, ac a darawaf yr Aipht â'm holl ryfeddodau, y rhai a wnaf yn ei chanol; ac wedi hynny efe a'ch gollwng chwi ymmaith.

21 A rhoddaf hawddgarwch i'r bobl hyn, yngolwg yr Aiphtiaid; a bydd pan eloch nad eloch yn wâg-law:

22 * Ond pob gwraig a ſeſnygia gan ei chymydoges, a chan yr hon fyddo yn cyttal â hi; † dodrefn arian, a dodrefn aur, a gwiſcoedd; a chwi a'i goſodwch *hwynt* am eich meibion, ac am eich merched, ac a yſpeiliwch yr Aiphtiaid.

* Pen. 11. 2. & 12. 35.
† Heb. Aipht.

PEN. IV.

1 Trei gwiaith Moſes yn Sarph. 6 Ei law eſ yn gwahan-glwyfo. 10 Ef yn amwyllyſtar iw anſon. 14 Aſwyniio Aaron iw helpu eſ. 18 Moſes yn ymadel oddiwrth Jethro. 21 Cenadwriaeth Duw at Pharao. 24 Sephora yn en waredu gr ei mab. 27 Danfon Aaron i gyfarfod a Moſes. 31 Y bobl yn credu iddynt.

A Moſes a atebodd, ac a ddywedodd, etto wele ni chredant i mi ac ni wrandawant ar fy llais: onid dywedant, nid ymddangoſodd yr Arglwydd i ti.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, beth ſydd yn dy law? dywedodd ynteu, gwialen.

3 Ac efe a ddywedodd, taſl hi ar y ddaear; ac efe a'i taflodd hi ar y ddaear, a hi aeth yn ſarph, a Moſes a giliodd rhagddi.

4 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, eſtyn dy law ac ymaſel yn ei lloiewrn hi: ac efe a eſtynnodd ei law ac a ymaflodd ynddi, a hi aeth yn wialen yn ei law ef:

5 Fel y credant ymddangos i ti o Arglwydd Dduw eu tadau, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Jacob.

6 A dywedodd yr Arglwydd wrtho drachefn, dôd yn awr dy law yn dy fonwes, ac efe a roddodd ei law yn ei fonwes: a *phan* dynnodd ef hi allan, wele ei law ef yn wahanglwyfol fel yr eira.

7 Ac efe a ddywedodd, dôd eil-waith dy law yn dy fonwes; ac efe a roddodd eil-waith ei law yn ei fonwes, ac a'i tynnodd hi allan o'i fonwes, ac wele hi a droeſai fel ei gnawd *arall* ef.

8 A bydd oni chredant i ti, ac oni wrandawant ar lais yr arwydd cyntaf, etto y credant i lais yr ail arwydd.

9 A bydd oni chredant hefyd i'r ddau arwydd hyn, ac oni wrandawant ar dy lais, ti a gymmeri o ddwfr yr afon ac a'i tywelti ar y ſych-dir: † a bydd y dyfroedd a gymmerech o'r afon yn waed ar y tir ſych.

† Heb. Bydd a bydd.

10 A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, o fy Arglwydd, ni *bum* ŵr ymadroddus, † na chyn hyn, nac er pan leferaiſt wrth dy wâs; eithr ſafn-drwm a thafod-trwm ydwyf.

† Heb. na doe nac ecthoe.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pwy a wnaeth enau i ddyn? neu pwy a ordeiniodd fudan, neu fyddar, neu'r neb ſy'n gweled, neu'r dall? ond myfi'r Arglwydd?

12 Am hynny dôs yn awr, a mi a* fyddaf gyd â'th enau, ac a ddyſcaf i ti yr hyn a ddywedych.

* Matth. 10. 19. Marc. 13. 11. Luc. 12. 11.

13 Dywedodd ynteu, o fy Arglwydd, danfon attolwg gyd â'r *hwn* a ddanfonych.

14 Ac enynnodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn Moſes, ac efe a ddywedodd, ond dy frawd *yw* Aaron y Leſiad? mi a wn y meidr ef leſaru yn groyw; ac wele efe yn dyfod allan i'th gyfarfod, a phan i'th welo, efe a lawenycha yn ei galon.

15 Llefara ditho wrtho ef, a goſod y geiriau hyn yn ei enau: a minne a fyddaf gyd â'th enau di, a chyd â'i enau ynteu, a dyſcaf i chwi'r hyn a wneloch.

16 A llefared *ynteu* troſot ti wrth y bobl: ac felly y bydd efe yn lle genau i ti, * a thithe a fyddi yn lle Duw iddo ynteu.

* Pen. 7. 1.

17 Cymmer

17 Cymmer hefyd y wialen hon yn dy law, yr hon y gwnei wrthiau â hi.

18 A Moſes aeth ac a ddychwelodd at Jethro ei chwegrwn, ac a ddywedodd wrtho, gad i mi fyned attolwg a dychwelyd at fy mrodyr *ſydd* yn yr Aipht, a gweled a ydynt etto yn fyw: a dywedodd Jethro wrth Moſes, dos mewn heddwch.

19 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes yn Midian, dos dychwel i'r Aipht; o herwydd bu feirw yr holl wyr oedd yn ceiſio dy enioes.

20 A Moſes a gymmerth ei wraig, a'i feibion, ac a'i goſododdd hwynt ar aſſyn, ac a ddychwelodd i wlad yr Aipht: cymmerodd Moſes hefyd wialen Duw yn ei law.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, pan elych i ddychwelyd i'r Aipht, gwel it wneuthur ger bron Pharao yr holl ryfeddodau a roddais yn dy law: ond mi a galedaf ei galon ef, fel na ollyngo ymmaith y bobl.

22 A dywed wrth Pharao; fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, fy mab i *ſef* fyng-hynaſaf-anedic *yw* Iſrael.

23 A dywedais wrthit, gollwng fy mab fel i'm gwaſanaetho: ond os gwrthodi ei ollwng ef, wele mi a laddaf dy fab di, *ſef* dy gyntaf-anedic.

24 A bu ar y ffordd yn llety, gyfarfod o'r Arglwydd ag ef, a cheiſio ei ladd ef.

‡ Neu, *garreg.*

25 Ond Sephora a gymmerth ‡ gyllell lem, ac a dorrodd ddienwaedlad ei mab, ac a'i bwriodd i gyffwrdd â'i draed ef; ac a ddywedodd, diau dy *ſod* yn briod gwaedlyd i mi.

26 A'r *Arglwydd* a beidiodd ag ef: yna y dywedodd hi, priod gwaedlyd wyt, o blegid yr enwaediad.

27 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, dos i gyfarfod â Moſes i'r anialwch: ac efe aeth ac a gyfarfu ag ef yn mynydd Duw, ac a'i cuſanodd ef.

28 A Moſes a fynegodd i Aaron holl eiriau'r Arglwydd, yr hwn a'i hanfonaſei ef; a'r holl arwyddion a orchymynnaſei efe iddo.

29 A Moſes ac Aaron a aethant, ac a gynnullaſant holl henuriaid meibion Iſrael.

30 Ac Aaron a draethodd yr holl eiriau a lefaraſei'r Arglwydd wrth Moſes; ac a wnaeth yr arwyddion yngolwg y bobl.

31 A chredodd y bobl a phan glywſant ymweled o'r Arglwydd a meibion Iſrael, ac iddo edrych ar eu gorthrymder, yna hwy a ymgrymmaſant, ac a addolaſant.

PEN. V.

Phar ao yn rhoddi ſen i Moſes ac Aaron am eu cennadwriaeth, 5 Yn chwanegu taſc yr Iſraeliaid, 15 Yn eu cerydda hwynt am eu achwynion. 21 Hwythau yn befain yn erbyn Moſes ac Aaron. 22 Moſes yn cwyno wrth Dduw.

AC wedi hynny Moſes ac Aaron a aethant i mewn, ac a ddywedaſant wrth Pharao; fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, gollwng ymmaith fy mhobl, fel y cadwant ŵyl i mi yn yr anialwch.

2 A dywedodd Pharao, pwy *yw* 'r Arglwydd fel y gwrandawn i ar ei lais, i ollwng Iſrael ymmaith? yr Arglwydd nid adwen, ac Iſrael ni ollyngaf.

* Pen. 3, 18.

3 A dywedaſant hwythau, *Duw'r Hebreaid a gyfarfu â ni: gad i ni fyned, attolwg, daith tridiau yn yr anialwch, ac aberthu i'r Arglwydd ein Duw, rhac iddo ein rhuthro â haint neu â chleddyf.

4 A dywedodd brenin yr Aipht wrthynt, Moſes ac Aaron, pa ham y perwch i'r bobl beidio a'i gwaith? ewch at eich beichiau.

5 Pharao hefyd a ddywedodd, wele pobl y wlad yn awr ydynt lawer; a pharaſoch iddynt beidio â'i llywyaeth.

6 A gorchymynnodd Pharao y dydd hwnnw i'r rhai oedd feiſtred gwaith ar y bobl, a'i ſwyddogion, gan ddywedyd;

7 Na roddwch mwyach welltyr i'r bobl i wneuthur priddfeini megis o'r blaen; ſtont a chaſglant welltyr iddynt eu hunain.

8 A rhifedi y priddfeini y rhai yr oeddynt hwy yn eu wneuthur o'r blaen a roddwch arnynt, na leihewch o hynny: canys ſegur ydynt, am hynny y maent yn gweiddi, gan ddywedyd, gad i ni fyned ac aberthu i'n Duw.

9 Trymhaer y gwaith ar y gwŷr, a gweithiant ynddo, fel nad edrychant am eiriau ofer.

10 A meiſtred gwaith y bobl, a'i ſwyddogion a aethant allan, ac a lefaraſant wrth y bobl, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Pharao, ni roddaf welltyr i chwi.

11 Ewch chwi a cheiſiwch welltyr lle y caffoch, er hynny ni leiheir dim o'ch gwaith.

12 A'r bobl a ymwaſcarodd trwy holl wlad yr Aipht, i gaſclu ſofl yn lle gwellt.

13 A'r meiſtred gwaith oedd yn ei pryſſuro, gan ddywedyd; gorphennwch eich gwaith, dogn dydd yn ei dydd, megis pan oedd gwellt.

14 A churwyd ſwyddogion meibion Iſrael, y rhai a oſodaſai meiſtred gwaith Pharao arnynt hwy: a dywedpwyd, pa ham na orphennaſoch eich tâſc ar wneuthur priddfeini ddoe a heddyw, megis cyn hynny?

15 Yna ſwyddogion meibion Iſrael a ddaethant, ac a lefaſant ar Pharao, gan ddywedyd; pa ham y gwnei fel hyn a'th weiſion?

16 Gwellt ni roddir i'th weiſion, a gwnewch bridd-feini i ni, meddant: ac wele dy weiſion a gurwyd, a'th bobl di dy hun ſydd ar y bai.

17 Ac efe a ddywedodd, ſegur, ſegur ydyeh; am hynny 'r ydych chwi yn dywedyd, gâd i ni fyned *ac* aberthu i'r Arglwydd.

18 Am hynny ewch yn awr, gweithiwch; ac ni roddir gwellt i chwi: etto chwi a roddwch yr *un* cyfrif o'r priddfeini.

19 A ſwyddogion meibion Iſrael a'i gwelent eu hun mewn *lle* drwg, pan ddywedid, na leihewch *ddim* o'ch priddfeini, dogn dydd yn ei ddydd.

20 A chyfarfuant a Moſes ac Aaron yn ſefyll ar eu ffordd: pan oeddynt yn dyfod allan oddi wrth Pharao.

21 A dywedaſant wrthynt, edrycched yr Arglwydd arnoch chwi, a barned, am i chwi beri i'n ſawyr ni ddrewi ger bron Pharao, a chet bron ei weiſion, gan roddi cleddyf yn eu llaw hwynt i'n lladd ni.

22 A dychwelodd Moſes at yr Arglwydd, ac a ddywedodd: ô Arglwydd pa ham y drygaiſt y bobl hyn? i ba beth i'm hanfonaiſt?

23 Canys er pan ddaethum at Pharao i lefaru yn dy enw di, efe a ddrygodd y bobl hyn: a chan waredu ni waredaiſt dy bobl.

PEN. VI.

1 Duw yn adnewyddu ei addewid trwy ei henw JEHOVAH. 14 Achau Reuben, 15 Simeon, 16 a Levi, o'r hwn y daeth Moſes ac Aaron.

YNa y dywedodd'r Arglwydd wrth Moſes, yn awr y cei weled beth a wnaf i Pharao: canys trwy law gadarn y gollwng efe hwynt, a thrwy law gadarn y gyr efe hwynt o'i wlad.

2 Duw

2 Duw hefyd a lefarodd wrth Moſes: ac a ddywedodd wrtho, myfi yw Jehofa.

3 A mi a ymddangoſais i Abraham, i Iſaac, ac i Jacob tan enw Duw Hollalluog: onid *wyn* fy enw Jehofa ni bum adnabyddus iddynt.

4 Hefyd mi a ſicrheais *fy* nghyfammod â hwynt am roddi iddynt wlad Canaan, ſef gwlad eu hymdaith, yr hon yr ymdeithiaſant ynddi.

5 A mi a glywais hefyd vchenaid plant Iſrael, y rhai y mae'r Aiphtiaid yn *eu* caethiwo: a chofiais fynghyfammod.

6 Am hynny dywed wrth feibion Iſrael, myfi *yw* yr Arglwydd, ac myfi a'ch dygaf chwi allan oddi tan lwythau yr Aiphtiaid, ac a'ch rhydd-hâf o'i caethlwed hwynt: ac a'ch gwaredaf â braich eſtynnedic, ac â barnedigaethau mawrion.

7 Hefyd mi a'ch cymmeraf yn bobl i mi, ac a fyddaf yn Dduw i chwi: a chewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw, yr hwn ſydd yn eich dwyn chwi allan oddi tan lwythau'r Aiphtiaid.

8 A mi a'ch dygaf chwi i'r wlâd, am yr hon y † tyngais y rhoddwn hi i Abraham, i Iſaac, ac i Jacob: ac mi a'i rhoddaf i chwi yn etifeddiaeth: myfi *yw* yr Arglwydd.

† Hebr. *lyddis fy llaw.*

9 A Moſes a lefarodd felly wrth feibion Iſrael: ond ni wrandawſant ar Moſes, gan gyfyngdra yſpryd, a chan gaethiwed caled.

10 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd;

11 Dos i mewn, dywed wrth Pharao brenin yr Aipht, am iddo ollwng meibion Iſrael allan o'i wlâd.

12 A Moſes a lefarodd ger bron yr Arglwydd, gan ddywedyd; wele plant Iſrael ni wrandawſant arnaſi, a pha ſodd i'm gwrandawei Pharao, a minne yn ddienwaededic o wefuſau.

13 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac Aaron, ac a roddodd orchymyn iddynt at feibion Iſrael, ac at Pharao brenin yr Aipht; i ddwyn meibion Iſrael allan o wlâd yr Aipht.

14 Dymma eu pencenedl hwynt: ‡ meibion Reuben y cyntaf-anedic i Iſrael, Henoch a Phalu, Heſron, a Charmi: dymma deuluoedd Reuben.

‡ Gen. 46. 9. 1 Cron. 5. 3.

15 * A meibion Simeon, Jemuel, a Jamin; Ohad, a Jachin, Sohar hefyd a Saul mâb y Ganaanites: dymma deuluoedd Simeon.

* 1 Cron. 4. 24.

16 Dymma hefyd henwau † meibion Leſi yn ôl eu cenhedlaethau, Gerſon, Cohath hefyd a Merari: a blynyddoedd oes Leſi *oedd* gant, ac onid tair blynedd deugain.

† Num. 3. 17. 1 Cron. 6. 1.

17 Meibion Gerſon, Libni, a Simi, yn ôl eu teuluoedd.

18 * A meibion Cohath, Amram, ac Izhar, Hebron hefyd, ac Vzziel: a blynyddoedd oes Cohath oedd dair ar ddêc ar hugain, a chan mlhynedd.

* Num. 26. 57. 1 Cron. 6. 1.

19 Meibion Merari *oedd* Mahali, a Muſi; dymma deuluoedd Leſi yn ôl eu cenhedlaethau.

20 * Ac Amram a gymmerodd Jochebed, ei fodryb chwaer ei dâd, yn wraig iddo, ahi a ymddûg iddo Aaron a Moſes: a blynyddoedd oes Amram, *oedd* onid tair deugain a chan mlhynedd.

* Pen. 2. 2. Num. 26. 59.

21 A meibion Izhar, Corah, a Nepheg, a Sichri.

22 A meibion Vzziel; Miſael, ac Elzaphan, a Zithri.

23 Ac Aaron a gymmerodd Elizebah merch Aminadab chwaer Nahaſon, yn wraig iddo: a hi a ymddûg iddo Nadab, ac Abihu, Eleazer ac Ithamar.

24 Meibion Corah hefyd Aſſir, ac Elcanah, ac Abiaſaph: dymma deuluoedd y Corahiaid.

25 Ac Eleazar mâb Aaron a gymmerodd yn wraig iddo *un* o ferched Putiel, a hi a ymddûg iddo ef Phinees: dymma bennau cenedl y Leſiaid, yn ôl eu teuluoedd. * Num. 25. 7.

26 Dymma Aaron a Moſes; y rhai y dywedodd yr Arglwydd wrthynt, dygwch feibion Iſrael allan o wlâd yr Aipht, yn ol eu lluoedd.

27 Dymma y rhai a lefarafant wrth Pharao brenin yr Aipht, am ddwyn meibion Iſrael allan o'r Aipht: Dymma Moſes, Ac Aaron hwnnw.

28 A bu ar y dydd y lefarodd yr Arglwydd wrth Moſes yn nhir yr Aipht,

29 Lefaru o'r Arglwydd wrth Moſes gan ddywedyd, myfi *yw* yr Arglwydd; dywed wrth Pharao brenin yr Aipht yr hyn oll yr ydwyfi yn ei ddywedyd wrthit.

30 A dywedodd Moſes ger bron yr Arglwydd; wele fi yn ddienwaededic o wefuſau, a pha fodd y gwrendy Pharao arnaf?

PEN. VII.

1 Duw yn rhoi talon yn Moſes i fynd at Pharao y Ei oedran ef. 8 Ei wialen ef yn troi yn ſarph. 11 Yr hudolion yn gwneuthur y cyffelyb. 13 Caledu calon Pharao. 14 Cennadwriaeth Duw at Pharao. 19 Troi'r afon yn waed.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, gwel, mi a'th wneuthum yn Dduw i Pharao; ac Aaron dy frawd ſydd yn brophwyd i tithe.

2 Ti a leferi yr hyn oll a orchymynnwyf it: ac Aaron dy frawd a lefara wrth Pharao ar iddo ollwng meibion Iſrael ymaith o'i wlâd.

3 A minneu a galedaf galon Pharao; ac a amlhaf fy arwyddion a'm rhyfeddodau yng-wlad yr Aipht.

4 Ond ni wrendy Pharao arnoch; yna y rhoddaf fy llaw ar yr Aipht; ac y dygaf allan fy lluoedd, fy mhobl, meibion Iſrael o wlâd yr Aipht, trwy farnedigaethau mawrion.

5 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd, pan eſtynnwyf fy llaw ar yr Aipht; a dwyn meibion Iſrael allan o'i myſc hwynt.

6 A gwnaeth Moſes ac Aaron fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddynt, *ie* felly y gwnaethant.

7 A Moſes *oedd* fâb pedwar vgain mlwydd, ac Aaron yn fâb tair blwydd a phedwar vgain, pan lefarafant wrth Pharao.

8 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd;

9 Pan lefaro Pharao wrthych, gan ddywedyd, dangoſwch gennych wrthiau; yna y dywedi wrth Aaron, cymmer dy wialen, a bwrw hi ger bron Pharao, a hi â yn ſarph.

10 A Moſes ac Aaron a aethant i mewn at Pharao, ac a wnaethant felly, megis y gorchymynnaſei'r Arglwydd: ac Aaron a fwriodd ei wialen ger bron Pharao, a cher bron ei weiſion, a hi aeth yn ſarph.

11 A Pharao hefyd a alwodd am y doethion, a'r hudolion: a hwyntau hefyd *ſef* ſwynwyr yr Aipht a wnaethant felly drwy eu ſwynion.

12 Canys bwriaſant bob vn ei wialen, a hwy a aethant yn ſeirph: ond gwialen Aaron a lyngcodd eu gwiall hwynt.

13 A chalon Pharao a galedodd, fel na wrandawei arnynt hwy; megis y lefarafei yr Arglwydd.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, calzdodd calon Pharao, gwrthododd ollwng y bobl ymaith.

15 Dos

15 Dos ar Pharao yn foreu, wele efe a ddaw allan i'r dwfr, faf dithe ar lan yr afon erbyn ei ddyfod ef: a chymmer yn dy law y wialen a droddd yn farph.

16 A dywed wrtho ef, Arglwydd Duw yr Hebreiaid a'm anfonodd attat, i ddywedyd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont yn yr anialwch: ac wele hyd yn hyn ni wrandewit.

17 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wrth hyn y cei wybod mai myfi yw yr Arglwydd: wele myfi a'r wialen ſydd yn fy law a darawaf y dyfroedd ſydd yn yr afon, fel y troer hwynt yn waed.

18 A'r pyſc ſydd yn yr afon a fyddant feirw, a'r afon a ddrewa; a bydd blin gan yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, cymmer dy wialen, ac eſtyn dy law ar ddyfroedd yr Aipht, ar eu ffrydau, ar eu hafonydd, ac ar eu pyllau, ac ar eu holl † lynnau dyfroedd, fel y byddont yn waed: a bydd gwaed drwy holl wlad yr Aipht, yn eu ſtorïau coed a chorrig hefyd.

† Heb. *caſcliad eu dyfroedd.*

20 A Moſes ac Aaron a wnaethant fel y gorchymynnodd yr Arglwydd, ac efe a * gododd ei wialen ac a darawodd y dyfroedd y rhai *oeddynt* yn yr afon yngwydd Pharao, ac yngwydd ei weiſion: * a'r holl ddyfroedd y rhai *oeddynt* yn yr afon a drowyd yn waed.

* Pen. 17. 5.

* Pſal. 78. 44.

21 A'r pyſcod y rhai oeddynt yn yr afon a fuant feirw, a'r afon a ddrewodd, ac ni allai yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon: a gwaed oedd trwy holl wlad yr Aipht.

22 * A ſwyn-wyr yr Aipht a wnaethant y cyffelyb drwy eu ſwynion: a chaledodd calon Pharao, ac ni wrandawodd arnynt, megis y llefarafai'r Arglwydd.

* Deeth. 17. 7.

23 A Pharao a drôodd ac a aeth iw dŷ, ac ni oſododd hyn at ei galon.

24 A'r holl Aiphtiaid a gloddiaſant oddi amgylch yr afon am ddwfr iw yfed: canys ni allent yfed o ddwfr yr afon.

25 A chyflawnwyd faith o ddyddiau, wedi Pr Arglwydd daro'r afon.

PEN. VIII.

1 Danfon Byffaint. 8 Pharao yn pmbil a Moſes. 12 A Moſes trwy weddi yn ou tynnu buy pmaith. 16 Troi'r Llwch yn Llau, yr hyn ni allei y ſwyngyre ei wneuthur. 20 Yr beidiau edneg. 25 Pharao yn llei-foddion i'r bobl i fynedd. 32 Etto efe a galedir.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dôs at Pharao; a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont.

2 Ac os gwrthodi *ei* gollwng: wele, mi a darawaf dy holl derfynau di â llyffaint.

3 A'r afon a heigia lyffaint, y rhai a ddringant, ac a ddeuant i'th dŷ, ac i ſtafell dy orweddle, ac ar dy wely; ac i dŷ dy weiſion, ac ar dy bobl, ac i'th ffyrnau, ac ar dy ‡ fwyd gwedill.

‡ *Gaſnau tylino, neu ebet.*

4 A'r llyffaint a ddringant arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dy holl weiſion.

5 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, eſtyn dy law a'th wialen ary ffrydiau, ar yr afonydd, ac ar y llynnoedd, a gwna i lyffaint ddyfod i fynu ar hyd tîr yr Aipht.

6 Ac Aaron a eſtynnodd ei law ar ddyfroedd yr Aipht; a'r llyffaint a ddaethant i fynu, ac a orchguddiaſant tîr yr Aipht.

7 * A'r ſwyn-wyr a wnaethant yr vn modd drwy eu ſwynion: ac a ddygaſant i fynu lyffaint ar wlad yr Aipht.

* Deeth 17. 7.

8 Yna Pharao a alwodd am Moſes ac Aaron, ac a ddywedodd, gweddiwch ar yr Arglwydd ar iddo dynnu y llyffaint ymaith oddi wrthif, ac oddi wrth fy mhobl; a mi a ollyngaf ymmaith y bobl fel yr aberthont Pr Arglwydd.

9 A Moſes a ddywedodd wrth Pharao, cymmer ogoniant arnaf: ‡ pa amſer y gweddiaf troſtat, a thros dy weiſion, a thros dy bobl, am † ddiffa y llyffaint oddi wrthit, ac o'th dai; a'i gaſel yn vnic yn yr afon?

‡ Neu, *ar a bryd pryfyd.*

† Heb. *darri ymaith.*

10 Ac efe a ddywedodd, fy foruz dywedodd yntef yn ol dy air *y bydd*, fel y gwypoch nad *oes neb* fel yr Arglwydd ein Duw ni.

‡ Neu, *erbyn y foru.*

11 A'r llyffaint a ymadawant â thi, ac a'th dai, ac â'th weiſion, ac â'th bobl: yn vnic yn yr afon y gadewir hwynt.

12 A Moſes ac Aaron a aethant allan oddi wrth Pharao: a Moſes a lefodd ar yr Arglwydd o achos y llyffaint y rhai a ddygaſei efe ar Pharao.

13 A'r Arglwydd a wnaeth yn ol gair Moſes; a'r llyffaint a fuant feirw o'r tai, o'r pentrefydd, ac o'r meuſydd.

14 A chaſclaſant hwynt yn bentyrrau; fel y drewodd y wlad.

15 Pan welodd Pharao fod feibiant *ddo*, efe a galedodd ei galon, ac ni wrandawodd arnynt; megis y llefaraſei'r Arglwydd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, eſtyn dy wialen, a tharo lwch y ddaiar; fel y byddo yn llau trwy holl wlad yr Aipht.

17 Ac felly y gwnaethant: canys Aaron a eſtynnodd ei law a'i wialen, ac a darawodd lwch y ddaiar, ac efe aeth yn llau ar ddyn, ac ar anifail; holl lwch y tîr oedd yn llau drwy holl wlad yr Aipht.

18 A'r ſwynwyr a wnaethant felly drwy eu ſwynion i ddwyn llau allan, ond ni allaſant: felly y bu y llau ar ddyn, ac ar anifail.

19 Yna y ſwynwyr a ddywedaſant wrth Pharao, bŷs Duw *yw* hyn: a chaledwyd calon Pharao, ac ni wrandawei arnynt, megis y llefaraſei'r Arglwydd.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cyſot yn foreu, a ſaf gar bron Pharao, wele efe a ddaw allan i'r dwfr: yna dywed wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont.

21 O herwydd os ti ni ollyngi fy mhobl, wele fi yn gollwng arnat ti, ac ar dy weiſion, ac ar dy bobl, ac i'th dai † gymmyſc-bla: a thai'r Aiphtiaid a lenwir o'r gymmyſc-bla, a'r ddaiar hefyd yr hon y maent arni.

† *Milieg o edneg.*

22 A'r dydd hwnnw y nallthia fi wlad Goſen, yr hon y mae fy mhobl yn aros ynddi, fel na byddo y gymmyſc-bla yno: fel y gwypoch mai myfi yw'r Arglwydd ynghanol y ddaiar.

23 A mi a oſodaf † wahan rhwng fy mhobl i a'th bobl di: † y foru y bydd yr arwydd hwn.

† Heb. *ymwared.*

‡ Neu, *erbyn y foru.*

24 A'r Arglwydd a wnaeth felly: * a daeth cymmyſc-bla drom i dŷ Pharao, ac i dai ei weiſion, ac i holl wlad yr Aipht: a llygrwyd y wlad gan y gymmyſc-bla.

* Deeth 16. 9.

25 A Pharao a alwodd am Moſes, ac Aaron, ac a ddywedodd, ewch, aberthwch i'ch Duw yn y wlad.

26 A dywedodd Moſes, nid cymmwys gwneuthur felly; o blegit nyni a aberthwn i'r Arglwydd, eiu Duw ffieidd-beth yr Aiphtiaid: wele

le os aberthwn ffieidd-beth yr Aiphtiaid yngwydd eu llygaid hwynt, oni labyddiant hwy ni?
27 Taith tri diau 'r awn i'r anialwch, ac ny-
* Pen. 3. 18. ni a aberthwn i'r Argiwydd ein Duw, * megis y dywedo efe wrthym ni.
28 A dywedodd Pharao, mi a'ch gollyngaf chwi fel yr aberthoch i'r Argiwydd eich Duw yn yr anialwch, ynd nac ewch yn mhell: gweddiwch trosof.
29 A dywedodd Moses, wele myfi a âf allan oddi wrthit, ac a weddiaf ar yr Argiwydd ar gilio y gymmyfc-bla oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weifion, ac oddi wrth ei bobl y foru: ond na thwylled Pharao mwyach, heb ollwng ymmaith y bobl i aberthu i'r Argiwydd.
30 A Moses aeth allan oddi wrth Pharao: ac a weddiodd ar yr Argiwydd.
31 A'r gwnaeth yr Argiwydd yn ôl gair Moses: a'r gymmyfc-bla a dynnodd efe ymmaith oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weifion, ac oddi wrth ei bobl: ni adawyd vn.
32 A Pharao a galedodd ei galon y waith honno hefyd: ac ni ollyngodd ymmaith y bobl.

PEN. IX.

Maiot yr anifeiliaid. 8 *Pla y corunydd llinoreg.* 13 *Cenadwriaeth Moses yngkylch y cenllysc.* 22 *Pla y cenllysc.* 27 *Pharao yn ymbil a Moses.* 35 *ac er hynny efe a galedir.*

YNa y dywedodd yr Argiwydd wrth Moses, dôs i mewn at Pharao: a llefara wrtho ef, fel hyn y dywed Argiwydd Ddiuw yr Hebreaid, gollwng ymmaith fy mhobl, fel i'm gwasanaethont.
2 O blegit os gwrthodi eu gollwng hwy ymmaith, ac attal o honot hwynt etto;
3 Wele, llaw 'r Argiwydd fydd ar dy anifeiliaid, y rhai *fydd* yn y maes: ar feirch, ar aſſynnod, ar gameliod, ar y gwarthec, ac ar y defaid: y *dau* haint trwm iawn.
4 A'r Argiwydd a naillia rhwng anifeiliaid Iſrael, ac anifeiliaid yr Aiphtiaid: fel na byddo marw dim o gwbl *ar fydd* eiddo meibion Iſrael.
5 A gofodedd yr Argiwydd amſer nodedic, gan ddywedyd; y foru y gwna 'r Argiwydd y peth hyn yn y wlad.
6 A'r Argiwydd a wnaeth y peth hynny drannoeth: a bu feirw holl anifeiliaid yr Aiphtiaid: ond o anifeiliaid meibion Iſrael, ni bu farw vn.
7 A Pharao a anfonodd, ac wele ni buaſei farw vn o anifeiliaid Iſrael. A chalon Pharao a galedwyd, ac ni ollyngodd y bobl.
8 A dywedodd yr Argiwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, cymmerwch iwch lonaid eich llaw o ludw ffwrn, a thaned Moſes ef tua 'r nefoedd yngwydd Pharao:
9 Ac efe fydd yn llwch ar holl dîr yr Aipht: ac a fydd ar ddyn ac ar anifail yn gornwyd llinoroc, trwy holl wlad yr Aipht.
10 A hwy a gymmeraſant ludw 'r ffwrn, ac a ſafaſant gar bron Pharao: a Moſes a'i taneddu tua 'r nefoedd; ac efe aeth yn gornwyd llinorog ar ddyn ac ar anifail.
11 A'r ſwyn-wyr ni allent ſefyll gar bron Moſes gan y cornwyd o biegit yr oedd y cornwyd ar y ſwyn-wyr, ac ar yr holl Aiphtiaid.
12 A'r Argiwydd a galedodd galon Pharao fel na wrandawei arnynt; megis y * llefaraſei yr Argiwydd wrth Moſes.
* Pen. 4. 21.
13 A'r Argiwydd a ddywedodd wrth Moſes, cyſod yn foreu, a ſ ger bron Pharao; a dywed wrtho, fel hyn y dywed Argiwydd Ddiuw 'r Hebreaid, gollwng fy mhobl, fel i'm gwaſanaethont.
14 Canys y waith hon yr anfonaf fy holl blaau ar dy galon, ac ar dy weiſion, ac ar dy bobl; fel y gwypech nad oes gyffelyb i mi yn yr holl ddaiar.
15 O herwydd yn awr mi a chynnaf fy llaw, ac a'th darawaf di a'th bobl, â haint y nodau: a thi a dorrir ymaith oddiar y ddaiar.
16 Ac yn ddiau * er mwyn hyn y'th gyfodais di, i ddangos † it fy nerth; ac fel y mynger fy enw trwy 'r holl ddaiar.
* Rom. 9. 17.
† 1 Sam.
17 A wyt ti yn ymddarchafu ar fy mhobl etto, heb eu gollwng hwynt ymmaith?
18 Wele mi a lawiaf yngkylch yr amſer yma y fory genllyſc trymion iawn: y rhai ni bu eu bâth yn yr Aipht o'r dydd y ſylfaenwyd hi hyd yr awr hon.
19 Anfon gan hyny yn awr, caſcl dy anifeiliaid, a phôb dim ar y ſydd it yn y maes: pôb dyn, ac anifail a gaffer yn y maes, ac nis dyger i dŷ, y deſcyn y cenllyſc arnynt, a byddant feirw.
20 Yr hwn a ofnodd air yr Argiwydd o weiſion Pharao, a yrrodd ei weiſion a'i anifeiliaid i dai.
21 A'r hwn † nid yſtyriodd air yr Argiwydd, a adawodd ei weiſion, a'i anifeiliaid yn y maes.
† Heb. Ni osodd ei galon.
22 A'r Argiwydd a ddywedodd wrth Moſes, eſyn dy law tua 'r nefoedd, fel y byddo cenllyſc yn holl wlad yr Aipht, ar ddyn ac ar anifail, ac ar holl lyſſiau y maes, o fewn tîr yr Aipht.
23 A Moſes a eſtynnodd ei wialen tua 'r nefoedd: a'r Argiwydd a roddodd daranau a chenllyſc, a'r tân a gerddodd ar hyd y ddaiar, a chaſodedd yr Argiwydd genllyſc ar dîr yr Aipht.
24 Felly 'r ydoedd cenllyſc, a thân yn ymgymyſcryd ynghanol y cenllyſc, yn fîn iawn: yr hwn ni bu ei fath yn holl wlad yr Aipht, er pan ydoedd yn genhedlaeth.
25 A'r cenllyſc a gurodd drwy holl wlad yr Aipht gwbl ar *oedd* yn y maes, yn ddyn, ac yn anifail: y cenllyſc hefyd a gurodd holl lyſiau y maes, a'r a ddryliodd holl goed y maes.
26 Yn vnic yngwlad Goſen yr hon yr ydoedd meibion Iſrael ynddi, nid oedd dim cenllyſc.
27 A Pharao a anfonodd, ac a alwodd ar Moſes, ac Aaron, ac a ddywedodd wrthynt, pechais y waith hon; yr Argiwydd ſydd gyfiawn, a minneu a'm pobl yn anghwiol.
28 Gweddiwch ar yr Argiwydd, (canys digon *yw hyn*) na byddo taranau Duw na chenllyſc, ac mi a'ch gollyngaf, ac ni arhoſwch yn hwy.
29 A dywedodd Moſes wrtho, pan elwyf allan o'r ddinas, mi a ledaf fy nwylaw at yr Argiwydd, a'r taranau a beidiant, a'r cenllyſc ni bydd mwy: * fel y gwypych mai 'r Argiwydd pian 'r ddaiar.
* Pſal. 24. 1.
30 Ond mi a wn nad wyt ti etto, na'th weiſion yn ofni wyneb yr Argiwydd Ddiuw.
31 A'r llîn, a'r haidd a gurwyd: canys yr haidd *oedd* wedi hedeg, a'r llîn wedi hadu.
32 A'r gwenith a'r rhŷg ni churwyd: o herwydd † diweddar *oeddynt* hwy.
† Heb. cuddiedig neu dywyll.
33 A Moſes a aeth oddi wrth Pharao allan o'r ddinas, ac a ledodd ei ddwylo at yr Argiwydd; a'r taranau a'r cenllyſc a beidiaſant, ac ni thywalltwyd glaw ar y ddaiar.

34 A phan welodd Pharao beidio o'r glaw, a'r cenllysc, a'r taranau, efe a chwanegodd bechu; ac a galedodd ei galon, efe a'i weision.

35 A chaledwyd calon Pharao, ac ni ollyngai efe feibion Israel ymmaith, megis y llefarasei 'r Arglwydd trwy law Moses.

PEN. X.

Duw yn bygwth anfon Locustiaid. 7 Pharao ar ddeisyfiad ei weision yn lleh-faddlon i'r Israeliaid i fynet ymmaith. 12 Plâ y Locustiaid. 16 Pharao yn ymbil â Moses. 21 Plâ y tywyllwch anfeirthol. 24 Pharao yn ymbil â Moses, 27 ac yn efe a galon-galedir.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, dos at Pharao; o herwydd mi a * galedais ei galon ef, a chalon ei weision, fel y dangoswn fy arwyddion hyn yn ei wydd ef:

* Pen. 4. 21.

2 Ac fel y mynegir wrth dy fâb, a mâb dy fab, yr hyn a wneuthum yn yr Aipht, a'm harwyddion a wneuthum yn eu plith hwynt: ac y gwypoch mai myfi yw yr Arglwydd.

3 A daeth Moses ac Aaron i mewn at Pharao, a dywedasant wrtho, fel hyn y dywedodd Arglwydd Duw'r Hebreaid, pa hŷd y gwrthodi ymostwng gar fy mron? gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwasanaetho.

4 O herwydd os ti a wrthodi ollwng fy mhobl; wele, y foru y dygaf * locustiaid i'th fro.

* Deuth. 16. 9.

5 A hwynt hwy a orchguddiant ‡ wyneb y ddaiar, fel na allo un weled y ddaiar: a hwy a yfant y gweddill, a adawyd i chwi yn ddiangol gan y cenllysc; difant hefyd bôb pren, a fyddo yn blaguro i'wch yn y maes.

‡ Heb. *ag ael.*

6 Llanwant hefyd dy dai di, a thai dy holl weision, a thai 'r holl Aiphtiaid, y rhai ni welodd dy dadau, na thadau dy dadau, er y dydd y buont ar y ddaiar hyd y dydd hwn. Yna efe a drôdd, ac aeth allan oddi wrth Pharao.

7 A gweision Pharao a ddywedasant wrtho, pa hŷd y bydd hwn yn fagl i ni? gollwng ymmaith y gwŷr, fel y gwasanaethont yr Arglwydd eu Duw: oni wyddosti eto ddifetha'r Aipht?

8 A dychwelwyd Moses ac Aaron at Pharao: ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch, gwasanaethwch yr Arglwydd eich Duw: *ond* ‡ pa rai fy 'n myned?

‡ Heb. *fwy a gânt.*

9 A Moses a ddywedodd, a'n flangciau ac a'n henafgwŷr yr awn ni: a'n meibion hefyd, ac a'n merched, a'n defaid, ac a'n gwarthec yr awn ni i o blegit *wledd* i ni *gadw* gwyl i'r Arglwydd.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, yr vn môdd y byddo 'r Arglwydd gyd â chwi, ac y gollyngaf chwi, a'ch rhai bâch: gwelwch mai ar ddrwg y mae eich bryd.

11 Nid felly, ewch yn awr y gwŷr, a gwasanaethwch yr Arglwydd, canys hyn yr ceisiych yn ei gaisio: felly hwy a yrrwyd allan o wydd Pharao.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, estyn dy law ar wlâd yr Aipht am locustiaid, fel y deiont i fynu ar dîr yr Aipht; ac y bwyttaont holl lyssiau y ddaiar, *sef* y cwbl ar a adawodd y cenllysc.

13 A Moses a estynnodd ei wialen ar dîr yr Aipht, a'r Arglwydd a ddûg ddwyreinwynt ar y tîr, yr holl ddiwrnodd hwnnw, a'r holl nôs honno: a *phan* ddaeth y borau, gwynt y dwyrain a ddûg locustiaid.

14 A'r locustiaid a aethant i fynu tros holl wlâd yr Aipht, ac a arhosasant yn mhôb ardal i'r Aipht: bîsn iawn oeddynt: ni bu y fath locustiaid o'i blegit hwynt, ac ar eu hôl ni bydd y cyffelyb.

15 Canys toesant wyneb yr holl dîr, a thywyllodd y wlâd, a hwy a yssasant hôll lyssiau y ddaiar, a holl ffrwythau y coed, yr hyn a weddillasei y cenllysc: ac ni adawyd dim gwyrddlesni ar goed, nac ar lyssiau y maes, o fewn holl wlâd yr Aipht.

16 Yna Pharao ‡ a alwodd am Moses ac Aaron ar frŷs, ac a ddywedodd; pechais yn erbyn yr Arglwydd eich Duw, ac yn eich erbyn chwithau.

‡ Heb. *af ymddi ddin.*

17 Ac yn awr maddeu attolwg fy mhechod, y waith hon yn vnic, a gweddiwch ar yr Arglwydd eich Duw, ar iddo dynnu oddi wrthif y farwolaeth hon yn vnic.

18 A *Moses* a aeth allan oddi wrth Pharao, ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

19 A'r Arglwydd a drôdd wynt gorllewin cryf iawn, ac efe a gymmerodd ymmaith y locustiaid, ac a'i ‡ bwriodd hwynt i'r môr côch: ni adawyd vn locust o fewn holl derfynau 'r wlad.

‡ Heb. *trwy-nodd.*

20 Er hyny, caledodd yr Arglwydd galon Pharao, fel na ollyngai efe feibion Israel ymmaith.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, estyn dy law tua 'r nefoedd, fel y byddo tywyllwch ar dîr yr Aipht, tywyllich a aller ei deimlo.

22 A Moses a estynnodd ei law tua 'r nefoedd: a * bu dywyllwch du-dew, drwy holl wlâd yr Aipht dri diwrnod.

* Doeth. 17. 2.

23 Ni welei nêb ei gilydd, ac ni chododd nêb o'i le dri diwrnod: † ond yr ydoedd goleuni i holl feibion Israel yn eu trigfannau.

† Doeth. 18. 1.

24 A galwodd Pharao am Moses, ac Aaron, ac a ddywedodd, ewch; gwasanaethwch yr Arglwydd; azhoed eich defaid, a'ch gwarthec yn vnic: aed eich rhai bâch hefyd gyd a chwi.

25 A dywedodd Moses, ti a roddi hefyd yn ein dwylo ebyrth, a phoeth offrymmau, fel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

26 Aed ein hanifelliaid hefyd gyd â ni; ni adawir ewin yn ôl, o blegit o honynt y cymmerwn i wasanaethu 'r Arglwydd ein Duw: ac ni a wyddom â pha beth y gwasanaethwn yr Arglwydd, hyd oni ddelom yno.

27 Ond yr Arglwydd a galedodd galon Pharao ac ni fynnei eu gollwng hwynt.

28 A dywedodd Pharao wrtho, dôs oddi wrthif, gwilia arnat rhac gweled fy wyneb mwy: o blegit y dydd y gwelych fy wyneb, y byddi farw.

29 A dywedodd Moses, vnion y dywedaist, ni welaf dy wyneb mwy.

PEN. XI.

1 Cennadwriaeth Duw at yr Israeliaid i fynthygio rhyfau gan ei cymydogion. 4 Moses yn bygwth Pharao â marwolaeth y cyntaf-anedig.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, vn bâl etto a ddygaf ar Pharao, ac ar yr Aipht, wedi hyny efe a'ch gollwng chwi oddi ymma: pan i'ch gollyngo, gan wthio efe a'ch gwthia chwi oddi ymma yn gwbl.

2 Dywed yn awr lle y clywo 'r bobl; a benthygied pôb gŵr gan ei gymmydog, a phôb gwraig gan ei chymydoges, ddodrefn arian, a ‡ dodrefn aur.

‡ dyddo Exod. 3. 22. & 12. 35. • Eccles. 47. 1. Heb. 11. 28.

3 A'r Arglwydd a roddodd i'r bobl ffafor yngolwg yr Aiphtiaid: ac *yr oedd* • Moses yn ŵr mawr iawn yng-wlad yr Aipht, yngolwg gweision Pharao, ac yngolwg y bobl.

4 Moses hefyd a ddywedodd, fel hyn y llefarodd

rodd yr Arglwydd; * yng-hylch hanner nôs yr â fi allan i ganol yr Aipht.

5 A phôb cyntaf-anedic yngwlâd yr Aipht a fydd marw, o gyntaf-anedic Pharao, yr hwn fydd yn eistedd ar ei deyrn-gadair, hyd gyntaf-anedic y wasanaeth-ferch *fydd* ar ôl y felin; a phôb cyntaf-anedic o anifail.

6 A bydd gweiddi mawr drwy holl wlâd yr Aipht; yr hwn ni bu ei fath, ac ni bydd mwyach ei gyffelyb.

7 Ond yn erbyn nêb o blant Israel ni fymud ci ei dafod, ar ddŷn, nac anifail: fel y gwypoch fôd yr Arglwydd yn gwneuthur rhagor rhwng yr Aiphtiaid ac Israel.

8 A'th holl weision hyn a ddeuant I wared attafi, ac a ymgrymmant I mi, gan ddywedyd, dôs allan, a'r holl bobl *fydd* ar dy ôl, ac wedi hynny yr af i allan: felly efe a aeth allan oddi wrth Pharao mewn ‡ digllonedd llidioc.

‡ Heb. *Yerthder digllonedd.*

9 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, ni wrendy Pharao arnoch; fel yr amlhaggfy rhyfeddodau yngwlad yr Aipht.

10 A Moses ac Aaron a wnaethant yr holl ryfeddodau hyn ger bron Pharao: a'r Arglwydd a galedodd galon Pharao, fel na ollyngei efe feibion Israel allan o'i wlâd.

PEN. XII.

1 Newidio dechreuad y flwyddyn. 3 Ordeinio y Paſc. 11 Defod y Paſc. 15 Bara croyw. 29 Marwolaeth y cyntaf-anedic. 31 Gyrru'r Iſraeliaid allan o'r tir. 37 Hwythau yn dyfod i Succoth. 43 Ordeinhâd y Paſc.

YR Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moſes ac Aaron yn nhir yr Aipht, gan ddywedyd;

2 Y mis hwn *fydd* i chwi yn ddechreuad y miſoedd: cyntaf *fydd* i chwi o ſiſoedd y flwyddyn.

3 Lleferwch wrth holl gynnulleidfa Iſrael, gan ddywedyd, ar y decfed *dydd* o'r mis hwn, cymmerant iddynt bôb yn oen, yn ol teulu *ei* tadau, *ſef* ‡ oen dros bôb teulu.

‡ Neu, *ŷn.*

4 Onid os y teulu fydd rŷ fychan I'r oen, efe a'i gymydog nesaf iw dŷ a'i cymmer, wrth y rhifedi o ddynion: pôb yn yn ol ei fwyta a gyfrifwch at yr oen.

5 Bydded yr oen gennych yn berffaith-gwbl, yn wryw, *a* yn flwdn blwydd: o'r defaid, neu o'r gefyr y cymmerwch *ef*.

6 A bydded ynghadw gennych hyd y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis hwn: a lladded holl dyrfa cynnulleidfa Iſrael ef, ‡ yn y cyfnôs.

‡ Heb. *rhwng y dwy hwyr.*

7 A chymmerant o'r gwaed, a rhoddant ar y ddau yſtlys-boſt, ac ar gappan drws y tai y bwyttânt ef ynddynt.

8 A'r cig a fwytânt y nôs honno, wedi ei roſtio *mewn* dân, a bara croyw, gyd a *dail* furion y bwyttânt ef.

9 Na fwytewch o honaw yn amrwd, na chwaith wedi ei ferwi mewn dwfr, eithr wedi ei roſtio *mewn* dân; ei ben gyd a'i draed, a'i ymyſcaroedd.

10 Ac na weddillwch *ddim* o honaw hyd y boreu: a'r hyn fydd yngweddill o honaw erbyn y boreu, lloſcwch yn tân.

11 Ac fel hyn y bwytewch ef; wedi gwregyſu eich lwynau, a'ch eſcidiau am eich traed, a'ch ffyn yn eich dwylo: a bwytewch ef ar ſfrŵt: Paſc yr Arglwydd *ydyw* efe.

12 O herwydd mi a dramwyaf drwy wlâd yr Aipht y nos hon, ac a darawaf bôb cyntaf-anedic o fewn tîr yr Aipht, yn ddŷn, ac yn anifail: a mi a wnaf farn yn erbyn holl ‡ ddiwiau'r Aipht; myfi *yw* yr Arglwydd.

‡ Neu, *duwiau.*

13 A'r gwaed fydd i chwi yn arwydd ar y tai lle *byddoch* chwi: a phan welwyf y gwaed, yna yr âf heibio i chwi, ac ni bydd pla † dinſtriol arnoch chwi gan darawyf dîr yr Aipht.

† Heb. *yn dêſtr allu.*

14 A'r dydd hwn fydd yn goffadwriaeth i chwi; a chwi a'i cadwch ef yn wyl I'r Arglwydd trwy eich cenhedlaethau: a cadwch ef yn wyl *drwy* ddeddf dragywyddol.

15 Saith niwrnod y bwytewch fara croyw; y dydd cyntaf y bwriwch ſur-does allan o'ch tai: o herwydd pwy bynnac a fwyttâo fara leſeiniſyd o'r dydd cyntaf hyd y ſeithfed dydd, yr enaid hwnnw a dorrir ymmaith oddi wrth Iſrael.

16 Ar y dydd cyntaf *hefyd y bydd* i chwi gymanfa ſanctaidd, a chymanfa ſanctaidd ar y ſeithfed dydd: dim gwaith ni wneir ynddynt, onid yr hyn a fwyty pôb ‡ dŷn, hynny yn unic a ellwch ei wneuthur.

‡ Heb. *enaid.*

17 Cadwch hefyd *yr* y bara croyw: o herwydd o fewn eorph y dydd hwn y dygaſ eich lluoedd chwi allan o wlâd yr Aipht: am hynny cadwch y dydd hwn yn eich cenhedlaethau, drwy ddeddf dragywyddol.

18* Yn y *mis* cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis yn yr hwyr, y bwytewch fara croyw, hyd yr vnfed dydd ar hugain o'r mis yn yr hwyr.

* Lev. 23. 5. Num. 28. 16.

19 Na chaffer furdoes yn eich tai ſaith niwrnod: canys pwy y bynnac a fwyttâo fara leſeiniſyd, yr enaid hwnnw a dorrir ymmaith o gymmuneiddfa Iſrael, yn gyſtal y dieithr a'r priodor.

20 Na fwytewch ddim leſeiniſyd: bwytewch fara croyw yn eich holl drigfannau.

21 A galwodd Moſes am holl henuriaid Iſrael, ac a ddywedodd wrthynt; tynnwch a chymmerwch i chwi ‡ oen yn ôl eich teuluoedd, a lleddwch y Paſc.

‡ Neu, *ſyn.* * Heb. 11. 28.

22* A chymmerwch duſſw o yſſop, a throchwch ef yn y gwaed *a fyddo* yn y cawg, a rhoddwch ar gappan y drŵs, ac ar y ddau yſtlys-boſt o'r gwaed a *fyddo* yn y cawg: ac nac aed nêb o honoch allan o ddrŵs ei dŷ hyd y borau.

23 O herwydd yr Arglwydd a dramwya I daro'r Aiphtiaid; a phan welo efe y gwaed ar gappan y drŵs, ac ar y ddau yſtlysboſt; yna *'r* Arglwydd a heibio i'r drŵs, ac ni dd â i'r dinſtrodd ddyfod I mewn i'ch tai chwi i ddiniſtrio.

24 A chwi a gadwch y peth hyn yn ddeddf I ti, ac I'th feibion yn dragywydd.

25 A phan ddeloch I'r wlad a rydd yr Arglwydd i chwi, megis yr addawodd; yna cadwch y gwaſanaeth hwn.

26 A bydd * pan ddywedo eich meibion wrthych: pa wahaniaeth *yw* hwn gennych?

* Jos. 4. 6.

27 Yna y dywedwch, aberth Paſc yr Arglwydd ydyw, yr hwn a aeth heibio i dai meibion Iſrael yn yr Aipht, pan darawodd efe yr Aiphtiaid, ac yr achubodd ein tai ni. Yna yr ymgrymmodd y bobl, ac yr addoliaſant.

28 A meibion Iſrael a âethant ymaith, ac a wnaethant, megis y gorchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes ac Aaron; felly y gwnaethant.

29 Ac * ar hanner nos y tarawodd yr Arglwydd bôb cyntaf-anedic yngwlad yr Aipht, o gyntaf-anedic Pharao 'r hwn a eiſteddai ar ei frenhin-ſaingc, * hyd gyntaf-anedic y gaeth-

* Exod. 11. 4.

* Deeth. 18. 11.

add

‡ Heb. oedd yn y † rarchar-dŷ : a phôb cyntafanedic i Dyndew. anifail.

30 A Pharao a gyfododd liw nos, ese a'i holl weision, a'r holl Aiphtiaid : ac yr oedd gweiddi mawr yn yr Aipht : oblegit nid oedd dŷ ar nad oedd yn marw ynddo.

31 Ac ese a alwodd ar Moses ac Aaron liw nos, ac a ddywedodd, codwch, ewch allan o fysc fy mhobl, chwi a meibion Israel hefyd : ac ewch, a gwasanaethwch yr Arglwydd, fel y dywedasoch.

32 Cymmerwch eich defaid, a'ch gwarthec hefyd fel y dywedasoch, ac ewch ymmaith, a bendithiwch finneu.

33 A'r Aiphtiaid a fuant daerion ar y bobl gan eu gyrru ar ffrwst allan o'r wlad : o blegit dywedasant *dynion* meirw ydym ni oll.

34 A'r bobl a gymmerodd eu toes cyn ei lefeinio : a'i ‡ toes oedd wedi ei rwymo yn ‡ *Cafnau ediro.* eu dillad ar eu hysgwyddau.

35 A meibion Israel a wnaethant yn ol gair * Ex. 3. 22. & 11. 2. Jos. 24. 6. Moses : ac a ferthygiasant * gan yr Aiphtiaid dlysau arian, a ‡ thlysau aur, a gwiscoedd.

36 A'r Arglwydd a roddasc i'r bobl hawddgarwch yngolwg yr Aiphtiaid, fel yr echwynasant iddynt : a hwy a yspeiliasant yr Aiphtiaid. ‡ *Dodrefn.*

37 A * meibion Israel a aethant o Rameses * Num. 33. 3. i Succoth, ynghylch chwe chan mil o wŷr traed, heb law plant.

38 A phobl gymmysc lawer aethant i fynu hefyd gyd â hwynt : defaid hefyd a gwarthec, sef da lawer iawn.

39 A hwy a bobasant y toes a ddygasent allan o'r Aipht, yn deisennau croyw, O herwydd yr oedd heb ei lefeinio : canys gwthiasid hwynt o'r Aipht, ac ni allasant aros, ac ni pharatoesent iddynt eu hun lunaeth.

40 A phreswyliad meibion Israel tra y trigasant yn yr Aipht, *oedd* * ddeng mlhynedd * Gen. 15. 13. Act. 7. 6. Gal. 3. 17. ar hugain a phedwar can mlhynedd.

41 Ac ym mhen y deng-mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd, ie o fewn corph y dydd hwnnw, yr aeth holl luoedd yr Arglwydd allan o wlad yr Aipht.

42 Nos yw hon iw chadw i'r Arglwydd, ar yr hon y dygwyd hwynt allan o wlad yr Aipht: † Heb. nos ca-dwriaeth. ‡ nos yr Arglwydd yw hon, i holl feibion Israel iw chadw drwy eu hoesoedd.

43 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses ac Aaron, dyma ddeddf y Pasc : na fwytaed neb dieithr o honaw.

44 Ond pôb gwasanaethwr wedi ei brynu am arian ; gwedi yr enwaedych ef, a fwyty o hono.

45 Yr allud, a'r gwas cyflog ni chaiff fwyta o honaw.

46 * Mewn yn tŷ y bwyteir ef : na ddwg * Num. 9. 12. Joan. 19. 36. *ddim* o'r cig allan o'r tŷ ; ac na thorrwch asgwrn o hono.

47 Holl gynnulleidfa Israel a wnant hynny.

48 A phan arhoso dieithr gyd â thi, ac ewyllysio cadw Pasc i'r Arglwydd, enwaeder ei holl yrfaid ef, ac yna nesaed i wneuthur hynhy: a bydded fel yr hwn a aned yn y wlad : ond na fwytaed neb dienwaededic o honaw.

49 Yr vn gyfraith fydd i'r priodor, ac i'r dieithr a arhoso yn eich mysc.

50 Yna holl feibion Israel a wnaethant, fel y gorchymynnasei'r Arglwydd wrth Moses ac Aaron : felly y gwnaethant.

51 Ac o fewn corph y dydd hwnnw, y dug yr Arglwydd feibion Israel o wlad yr Aipht yn ol eu lluoedd.

PEN. XIII.

1 Cyssegru y cyntaf-anedic i Ddaw. 3 Gorchymmyn cadw coffadwriaeth o'r Pasc. 11 Nailltuo y cyntaf o'r anifeiliaid. 19 Yr Israeliaid wrth fyned allan o'r Aipht yn dwyn escyrn Joseph gyda hwynt, 20 Yn dyfod i Ethan. 21 Duw yn eu harwain mewn colofn o niwl a cholofn o dan.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd ;

2 * Cyssegra i mi bôb cyntafanedic, *sef* * Ex. 22. 29. & 34. 19. Levit. 27. 26. Num. 3. 13. Luc. 2. 23. † Heb. *y gwrsfan.* beth bynnac a agoro 'r groth ym mysc meibion Israel, o ddyn ac anifail : eiddo fi *ydw.*

3 A dywedodd Moses wrth y bobl, cofiwch y dydd hwn, *sef* yr hwn y daethoch allan o'r Aipht, o dŷ † y caethiwed : oblegit trwy law gadarn y dug yr Arglwydd chwi oddi yno : am hynny na fwytaer bara lefeinllyd.

4 Heddyw yr ydych chwi yn myned allan ; ar y mis Abib.

5 A phan ddygo yr Arglwydd di i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, yr Hefiaid hefyd a'r Jebusiaid, yr hon a dyngodd efe wrth dy dadau y rhoddei efe i ti, *sef* gwlad yn llifeirio o laeth a mêl : yna y gwnei y gwasanaeth ymma ar y mis hwn.

6 Saith niwrnod y bwytei fara croyw : ac ar y seithfed dydd *y bydd* gwyl i'r Arglwydd.

7 Bara croyw a fwyteir saith niwrnod : ac na weler bara lefeinllyd gyd â thi : ac na weler gerinit surdoes o fewn dy holl derfynau.

8 A mynega i'th fab y dydd hwnnw gan ddywedyd, O herwydd yr hyn a wnaeth yr Arglwydd i mi pan ddaethum allan o'r Aipht *y gwneir hyn.*

9 A bydded it yn arwydd ar dy law, ac yn goffadwriaeth rhwng dy lygaid, fel y byddo cyfraith yr Arglwydd yn dy enau : o herwydd â llaw gadarn y dug yr Arglwydd dydi allan o'r Aipht.

10 Am hynny cadw y ddeddf hon, yn ei hamser nodedic, o flwyddyn i flwyddyn.

11 A phan ddygo 'r Arglwydd di i wlad y Canaaneaid megis y tyngodd efe wrthit, ac wrth dy dadau, a'i rhoddi i ti,

12 Yna y * nailltui i'r Arglwydd bôb cyntaf- * Ex. 22. 29. & 34. 19. anedic : a phôb cyntaf i anifeil a fyddo eiddo ti, y gwrywiaid eiddo 'r Arglwydd fyddant.

13 A phôb cyntaf i asyn a bryni di ‡ ag oen: Ezec. 44. 30. ac oni phryni di *ef*, yna torfynygla ef ; a phôb dŷn cyntaf-anedic o'th feibion a bryni di hefyd. ‡ *A myn.*

14 A phan ofynno dy fâb † yn ol hyn, gan ddywedyd, beth *yw* hyn? yna dywed wrtho, † Heb. *y fara.* â llaw gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht, o dŷ y caethiwed.

15 A phan oedd anhawdd gan Pharao ein gollwng ni, y lladdodd yr Arglwydd bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, o gyntaf-anedic dŷn hyd gyntaf-anedic anifail : am hynny 'r ydwyf yn aberthu i'r Arglwydd bôb gwryw a egoro y groth : ond pôb cyntaf-anedic o'm meibion a brynaf.

16 A bydded hynny yn arwydd ar dy law, ac yn ractalau rhwng dy lygaid : canys â llaw gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht.

17 A phan ollyngodd Pharao y bobl, ni arweiniodd yr Arglwydd hwynt drwy ffordd gwlad y Philistiaid, er ei bôd yn agos : oblegit dywedodd Duw, rhac i'r bobl edifarhau pan welant ryfel, a dychwelyd i'r Aipht.

18 Ond Duw a arweiniodd y bobl o amgylch trwy anialwch y môr côch : ac † yn arfogion † Heb. *yn bumps* yr aeth meibion Israel allan o wlad yr Aipht.

19 A Moſes a gymmerodd eſeyrn Joſeph gyd ag ef: o herwydd efe a wreiſe i feibion Iſrael dyngu trwy ſw gan ddywedyd; Duw a *ymwel â chwi yn ddiauadyg wch chwithau fy eſcyrn oddi ymma gyd â chwi.

20 † A hwy a aethant o Succoth; ac a werſyllaſant yn Etham, ynghwrr yr anialwch.

21 † A'r Arglwydd oedd yn mynad o'i blaen hwynt y dydd mewn coloſn o niwl, iw harwein ar y ffordd, a'r nôs mewn coloſn o dân i oleuo iddynt: fel y gallent fyned ddydd a nôs.

22 Ni thynnodd efe ymaith *y goloſn niwl y dydd, na'r goloſn dân y nôs, o flaen y bôbl.

* Gen. 50. 25. Joſ. 24. 32.
† Num. 33. 6.
† Num. 33. 7. Deut. 1. 33. Pſal 78. 14. 1. Cor. 10. 1.
* Neh 9. 19.

PEN. XIV.

1 Duw yn hyſforddi 'r Iſraeliaid yn eu taith. 5 Pharao yn erlyd ar eu hol hwynt. 10 Yr Iſraeliaid yn tuchan. 13 Moſes yn eu cyſſuro hwy. 15 Duw yn dyſcu i Moſes beth a wnai. 19 Y niwl yn ſymmudo i'r tu ol i'r gwerſyll. 21 Yr Iſraeliaid yn myned trwy 'r môr coch, 22 A'r Aiphtiaid yn boddi yntho.

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dywed wrth feibion Iſrael, am ddychwelyd a gwerſyllu o flaen * Pihahiroth, rhwng Migdol a'r môr, o flaen Baal-Sephon: ar ei chyfet y gwerſyllwch wrth y môr.

* Num. 33. 7

3 Canys dywed Pharao am feibion Iſrael, rhwyſtrwyd hwynt yn y tîr; caeodd yr anialwch arnynt.

4 A mi a galedaf galon Pharao fel yr erlidio ar eu hôl hwynt, felly i'm gogoneddir ar Pharao, a'i holl fyddyn; a'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd: ac felly y gwnaethant.

5 A mynegwyd i frenin yr Aipht ſod y bôbl yn ffô: yna y trôdd calon Pharao a'i weiſion yn erbyn y bôbl, a dywedaſant, beth yw hyn a wnaethom, pan ollyngaſſom Iſrael o'n gwaſanaethu?

6 Ac efe a datlodd ei gerbyd, ac a gymmerodd ei bôbl gyd ag ef.

7 A chymmerodd chwe chant o ddewis gerbydau, a holl gerbydau yr Aipht, a chapteniaid ar bôb yn o honynt.

8 A'r Arglwydd a galedaſei galon Pharao brenin yr Aipht, ac efe a ymlidiodd ar ol meibion Iſrael: ond yr oedd meibion Iſrael yn myned allan a llaw vchel.

9 A'r * Aiphtiaid a ythlidiaſant ar eu hôl hwynt, *ſef* holl feirch, a cherbydau Pharao, a'i wŷr meirch, a'i fyddyn, ac a'i goddiweddaſant yn gwerſyllu wrth y môr, ger llaw Pihahiroth o flaen Baal-Sephon.

* Joſ. 24. 6. 1 Mac. 4. 9.

10 A phan neſſaodd Pharao, meibion Iſrael a godaſant eu golwg, ac wele yr Aipthtiaid yn dyfod ar eu hôl, a hwy a ofnaſant yn ddirfawr: a meibion Iſrael a waeddaſant ar yr Arglwydd.

11 A dywedaſant wrth Moſes, ai am nad oedd beddau yn yr Aipht, y dygaſt ni i farw yn yr anialwch? pa ham y gwnaethoſt fel hyn a ni, gan ein dwyn allan o'r Aipht?

12 * Ond dymma y peth a leſaraſom wrthit yn yr Aipht? gan ddywedyd, paid a ni, fel y gwaſanaethom yr Aiphtiaid: canys gwell fuaſai i ni waſanaethu 'r Aiphtiaid nâ marw yn yr anialwch.

* Pen. 6. 9.

13 A Moſes a ddywedodd wrth y bôbl, nac ofnwch, ſefwch, ac edrychwch ar iechydwriaeth yr Arglwydd, yr hwn a wna efe i chwi heddyw: oblegid yr Aiphtiaid y rhai a welſoch chwi heddyw, *ni* welwch eu gweled byth ond hynny.

14 Yr Arglwydd a ymladd troſtoch: am hynny tawch chwi a ſôn.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, pa ham y gwaeddi arnaf? dywed wrth feibion Iſrael am gerdded rhaddynt.

16 A chyfot tithe dy wialen, ac eſtyn dy law ar y môr, a hollta ef: a meibion Iſrael a ânt trwy ganol y môr ar dîr ſych.

17 Wele fi, le myfi a galedaf galon yr Aiphtiaid fel y delont ar eu hôl hwynt: a mi a ogoneddir ar Pharao, ac ar ei holl fyddyn, ac ei gerbydau ef, ag ar ei farchogion.

18 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd; pan fm gogoneddir ar Pharao, ar ei gerbydau, ag ar ei farchogion.

19 Ac angel Duw yr hwn oedd yn mynad o flaen byddyn Iſrael a ſymmudodd, ac a aeth o'i hôl hwynt: a'r goloſn niwl aeth ymmaith o'i tu blaen hwynt, ac a ſafodd o'i hôl hwynt.

20 Ac efe a ddaeth rhwng llu yr Aiphtiaid a llu Iſrael, ac yr ydoedd yn gwmwl ac yn dywyllwch i'r *Aiphtiaid*, ac yn goleuo y nôs i *Iſrael*: ac ni neſaodd y naill at y llall ar hyd y nôs.

21 A Moſes a eſtynnodd ei law ar y môr, a'r Arglwydd a yrrod y môr *yn ei ol* trwy ddwyrein-wynt crŷf ar hyd y nôs, ac a wnaeth y môr yn ſychdir, * a holltwyd y dyfroedd.

* Joſue 4. 23. † Pſal. 114. 3. 1 Cor. 10. 1. Heb. 11. 29. Pſal. 78. 13.

22 A † meibion Iſrael a aethant trwy ganol y môr ar dîr ſych: a'r dyfroedd *oedd* yn fûr iddynt o'r tu dehau ac o'r tu aſſwy.

23 A'r Aiphtiaid a erlidiaſant, ac a ddaethant ar eu hôl hwynt, *ſef* holl feirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion, i ganol y môr.

24 Ac ar y willadwriaeth foreu yr Arglwydd a edrychodd ar fyddin yr Aiphtiaid, trwy y goloſn dân a'r cwmwl, ac a derfyſcodd fyddyn yr Aiphtiaid.

25 Ac efe a dynnodd ymmaith olwynion eu cerbydau, ac yr † oeddynt yn gyrru yn drwm: fel y dywedodd yr Aiphtiaid, ffown oddi wrth Iſrael; oblegit yr Arglwydd ſydd yn ymladd troſtynt hwy yn erbyn yr Aiphtiaid.

† *A hwiliai ddynt gerdded.*

26 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, eſtyn dy law ar y môr; fel y dychwelo y dyfroedd ar yr Aiphtiaid, ar eu cerbydau, ac ar eu marchogion.

27 A Moſes a eſtynnodd ei law ar y môr, a dychwelodd y môr cyn y borau iw nerth, a'r Aiphtiaid a ffoeſant yn ei erbyn ef: a'r Arglwydd a † ddyrſchwelodd yr Aiphtiaid ynghanol y môr.

† Heb. *ſyſtiaid.*

28 A'r dyfroedd a ddychwelaſant, ac a orchguddiaſant gerbydau, a marchogion, a holl fyddin Pharao, y rhai a ddaethant ar eu hôl hwynt i'r môr: ni adawyd o honynt * gymmeint ag vn.

* Pſal. 106. 11.

29 Ond meibion Iſrael a gerddaſant ar dîr ſych ynghanol y môr: a'r dyfroedd *oedd* yn fûr iddynt ar y llau ddehau, ac ar y llaw aſſwy.

30 Felly 'r Arglwydd a achubodd Iſrael y dydd hwnnw o law 'r Aiphtiaid: a gwelodd Iſrael yr Aiphtiaid yn feirw ar ſîn y môr.

31 A gwelodd Iſrael y † grymuſter mawr a wnaeth yr Arglwydd yn erbyn yr Aiphtiaid; a'r bôbl a ofnaſant yr Arglwydd, ac a greda-ſant i'r Arglwydd, ac iw wâs ef Moſes.

† Heb. *Llaw fawr.*

PEN. XV.

1 Cân Moſes. 22 Y bobl ag eiſieu dwfr arnynt. 23 Chwerw ddyfroedd Marah. 25 Pren yn eu peraidlo

perciddio hwy. 27 *Deuddeg ffynnon o ddwfr, a thrigain palm-wyddon a threngain yn Elim.*

* Deoth. 32. 20. YNa y * canodd Moſes a meibion Iſrael y gân hon i'r Arglwydd, ac a lefarasant gan ddywedyd; Canaf i'r Arglwydd, canys gwnaeth yn rhagorol lawn, taflodd y march, a'i farchog i'r môr.

2 Fy nerth a'm cân yw'r Arglwydd, ac y mae efe yn lechydwriaeth i mi: efe yw fy Nuw, efe a ogoneddaf, Duw fynhad, a mi a'i darchafaf ef.

3 Yr Arglwydd *ſydd* ryfel-wr: yr Arglwydd *yw* ei enw.

4 Efe a daflodd gerbydau Pharao a'i fyddin yn y môr: ei gapteiniaid dewiſol a foddwyd yn y môr côch.

5 Y dyfnderau a'i toeſant hwy: deſcynnaſant i'r gwaelod fel carreg.

6 Dy ddeheu-law Arglwydd ſydd ardderchoc o nerth: a'th ddeheu-law Arglwydd a ddrylliodd y gelyn.

7 Ym mawredd dy ardderchawgrwydd y tynnaiſt i lawr y rhai a gyfodaſant i'th erbyn: dy ddigofaint a anfonaiſt allan, *ac* efe a'i hyſſodd hwynt fel ſoſ.

8 Drwy chwythad dy ffroenau y caſglwyd y dyfroedd ynghyd: y ffrydau a ſafaſant fel pen-cwrr: y dyfnderau a geulaſant ynghanol y môr.

9 Y gelyn a ddywedodd, mi a erlidiaf, mi a oddiweddaf, mi a rannaf yr yſpail; caf ſyngwynfyd arnynt: tynnaf fynghleddyf, fy llaw a'i ‡ diſetha hwynt.

‡ Gwaſtyn.

10 Ti a chwythaiſt â'th wynt, y môr a'i tôawdd hwynt: ſoddaſant fel plwm yn y dyfroedd cryfion.

11 Pwy *ſydd* debyg i ti ô Arglwydd ymhlith y ‡ duwiau? pwy fel tydi yn ogoneddus mewn ſancteiddrwydd, yn ofnadwy mewn moliant, yn gwneuthur rhyfeddodau?

‡ Cedym.

12 Eſtynnaiſt dy ddeheulaw, llyngcodd y ddaiar hwynt.

13 Arweiniaiſt yn dy drugaredd y bôbl y rhai a waredaiſt: yn dy nerth y tywyſaiſt *hwynt* i anneddle dy ſanctteiddrwydd.

14 * Y bobloedd a glywant *ac* a ofnant: dolur a ddeil breſſwyl-wyr Paleſtina.

* Deut. 2. 25. Jo. 2. 9.

15 Yna y ſynna ar ddugiaid Edom: cedyrn hyrddodd Moab, dychryn a'i deil hwynt: holl breſſwyl-wyr Canaan a doddant ymaith.

16 Ofn * ac arſwyd a ſyrth arnynt, gan fawredd dy fraich y tawant fel carreg, nes myned trwodd o'th bôbl di Arglwydd, nes myned o'r bôbl a ennillaiſt di trwodd.

* Deut. 2. 25. Jos. 2. 9.

17 Ti a'i dygi hwynt i mewn, ac a'i plenti hwynt yn mynydd dy etifeddiaeth, y lle a wnaethoſt ô Arglwydd ynanneddle it: y cyſſegr Arglwydd a gadarnhaodd dy dwylaw.

18 Yr Arglwydd a deyrnaſa byth, ac yn dragywydd.

19 O herwydd meirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion a aethant i'r môr, a'r Arglwydd a ddychwelodd ddyfroedd y môr arnynt: ond meibion Iſrael aethant ar dîr ſych ynghanol y môr.

20 A Miriam y brophwydes, chwaer Aaron, a gymmerodd dympan yn ei llaw; a'r holl wragedd a aethant allan ar ei hôl hi â thympanau, ac a dawnſiau.

21 A dywedodd Miriam wrthynt: cenwch i'r Arglwydd, canys gwnaeth yn ardderchog: bwriodd y march a'r marchog i'r môr.

22 Yna Moſes a ddug Iſrael oddi wrth y môr côch, ac aethant allan i aniaiwch Sur: a hwy a gerddaſant dri diwrnod yn yr aniaiwch, ac ni chawſant ddwfr.

23 A phan ddaethant i Marah, ni allent yfed dyfroedd Marah, am eu bod yn chwerwon: o herwydd hynny y galwir ei henw hi ‡ Marah.

‡ Chwerwder.

24 A'r bobl a duchanaſant yn erbyn Moſes, gan ddywedyd, beth a yfwn ni?

25 Ac efe a waeddodd ar yr Arglwydd: * a'r Arglwydd a ddangoſſodd iddo ef bren, ac efe a'i bwriodd i'r dyfroedd, a'r dyfroedd a bereiddiaſant: yno y gwnaeth efe ddeddf, a chyfraith, ac yno y profodd efe hwynt,

* Eccluſ. 38. 5.

26 Ac a ddywedodd, os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, ac os gwnei di yr hyn ſydd vnion yn ei olwg ef, a rhoddi cluſt iw orchymynion ef, a chadw ei holl ddeddfau ef: ni roddaf arnat vn o'r clefydau a roddais ar yr Aiphtiaid: o herwydd myfi *yw* yr Arglwydd dy iachawdur di.

27 A daethant * i Elim, ac yno 'r oedd deuddec ffynnon o ddwfr, a dec palm-wydden a thriugain: a hwy a werſyllaſant yno wrth y dyfroedd.

* Numi 33. 9.

PEN. XVI.

1 Yr Iſraeliaid yn dyfod i Sin. 2 Ac yn tuchan o eiſieu bara. 4 Duw yn addo iddynt fara o'r nefoedd. 11 Danfon ſoſ-ieir, 14 a Manna. 16 Trefn y Manra. 25 Na cheid ef ar y dydd Sabbath. 32 Cadw ſawcid Omer o hono ef.

AHwy a ſymmudaſant o Elim, a holl gynnulleidfa meibion Iſrael a daethant i aniaiwch Sin, yr hwn *ydd* ydiwng Elim a Sinai; ar y pymthecfed dydd o'r ail mis wedi iddynt fyned allan o wlâd yr Aipht.

2 A holl gynnulleidfa meibion Iſrael a duchanaſant yn erbyn Moſes ac Aaron, yn yr aniaiwch.

3 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrthynt, ô na buaſem feirw trwy law 'r Arglwydd yng-wlâd yr Aipht, pan oeddym yn eiſtedd wrth y chrochanau cig, ac yn bwyta bara ein gwala: ond chwi a'n digaſoch ni allan i'r aniaiwch hwn, i ladd yr holl dyrfa hon â newyn.

4 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele, mi a lawiaf arnoch fara o'r nefoedd; a'r bobl a ânt allan ac a gaſclant ddogn dydd yn ei ddydd, fel y gallwyf eu profi, a rodiant yn fynghyfraith, ai nas *gwnant*.

5 Ond ar y chweched dydd y darparant yr hyn a ddygant i mewn: a *bydd* fydd dau cymmeint ac a gaſclant beunydd.

6 A dywedodd Moſes ac Aaron wrth holl feibion Iſrael, yn yr hwyr y cewch wybod mai 'r Arglwydd a'ch dûg chwi allan o wlâd yr Aipht.

7 Y boreu hefyd y cewch weled gogoniant yr Arglwydd, am iddo glywed eich tuchan chwi yn erbyn yr Arglwydd: a pha beth ydym ni, i chwi i duchan i'n herbyn?

8 Moſes hefyd a ddywedodd, *bydd ſydd* pan roddo yr Arglwydd i chwi yn yr hwyr gig i'w fwyta, a'r boreu fara eich gwala; am glywed o'r Arglwydd eich tuchan chwi 'r hwn a wnaethoch yn ei erbyn ef: o herwydd beth *ydym* ni? nid yn ein herbyn ni y *mae* eich tuchan, onid yn erbyn yr Arglwydd.

9 A Moſes a ddywedodd wrth Aaron, dywed wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, deuwch yn nes ger bron yr Arglwydd; o herwydd efe a glywodd eich tuchu chwi.

10 Ac ſel yr oedd Aaron yn llefaru wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, yna 'r edrychaſant tua'r anialwch; ac wele * gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd yn y cwmmwl.

* Pen. 13. 21.

11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 Clywais duchan meibion Iſrael: llefara wrthynt, gan ddywedyd, yn yr hwyr y cewch fwytta cig, a'r borau ſi'ch diwellir o fara: cewch hefyd wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwy.

13 Felly yn yr hwyr y * ſoſi-ieir a ddaethant, ac a orchguddiaſant y werſyllfa; a'r boreu yr oedd caenen o wlith o amgylch y gwerſyll.

* Num. 11. 31. Pſal. 78. 24. Doeth. 16. 20. Num. 11. 7.

14 A phan gododd y gaenen wlith; wele ar hyd wyneb yr anialwch dippynnau crynion cyn faned a'r llwyd-rew ar y ddaiar.

15 Pan welodd meibion Iſrael *hynny*, hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, ‡ Manna *yw*: canys ni wyddent beth *ydoedd*: a dywedodd Moſes wrthynt, * hwn yw y bara a roddodd yr Arglwydd i chwi lw fwyta.

‡ Nex, *Beth yw hwn?* Nex, *Rhan yw.* * Joan. 6. 31. 1 Cor. 10. 3. † Heb. *Pen.*

16 Hyn yw 'r peth a orchymynnodd yr Arglwydd, ceſclwch o honaw bôb vn yn ôl ei fwyta; Omer i bôb † yn yn ôl rhifedi eich eneidiau, cymmerwch bob vn i'r rhai fyddant yng ei bebyll.

2 Cor. 8. 15.

17 A meibion Iſrael a wnaethant felly: ac a gaſclaſant, rhai fwy, a rhai lai.

18 A phan * feſuraſant wrth yr Omer, nid oedd gweddyll i'r hwn a gaſclaſei lawer, ac nid oedd eiſiau ar yr hwn a gaſclaſei ychydic: caſclaſant bôb vn yn ôl ei fwyta.

19 A dywedodd Moſes wrthynt; na weddilied neb ddim o honaw hyd y borau.

20 Er hynny ni wrandawſant ar Moſes, onid gado a wnaeth rhai o honaw hid y borau, ac eſe a fagodd bryfed ac a ddrewodd: am hynny Moſes a ddigiodd wrthynt.

21 A hwy a'i caſclaſant ef bôb borau, pob vn yn ôl ei fwytta: a phan wreſogei yr haul eſe a doddei.

22 Ac ar y chweched dydd y caſclent ddau cymmeint o fara, dau Omer i vn: a holl bennaethiaid y gynnulleidfa a ddaethant, ac a fynegaſant i Moſes.

23 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, hyn yw 'r peth a lefarodd yr Arglwydd, y ſoru *y mae* gorphywyſa Sabboth ſanctaidd i'r Arglwydd: pobhwch *heddyw* yr hyn a bobooch, a berwch yr hyn a ferwoch; a'r holl weddill, rhoddwch i gadw i'wch hyd y boreu.

24 A hwy a'i cadwaſant hyd y borau fel y gorchymynnaſei Moſes: ac ni ddrewodd, ac nid oedd prŷf ynddo.

25 A dywedodd Moſes, bwytewch hwn heddyw, o blegit Sabboth *yw* heddyw i'r Arglwydd: ni chewch hwn yn y maes heddyw.

26 Chwe diwrnod y ceſglwch chwi ef; ond ar y ſeithfed dydd yr hwn yw y Sabboth, ni bydd eſe.

27 Etto *rhai* o'r bobl aethant allan ar y ſeithfed dydd i gaſclu, ond ni chawſant ddim.

28 Ar Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes; pa hyd y gwrthodwch gadw fyngorchymynion a'm cyfreithiau?

29 Gwelwch mai 'r Arglwydd a roddodd i chwi y Sabboth, am hynny eſe a roddodd i chwi y chweched dydd fara dros ddau ddydd: arhoſwch bawb gartref, nac aed un o'r le y ſeithfed dydd.

30 Felly y bobl a orphywyſaſant y ſeithfed dydd.

31 A thŷ Iſrael a alwaſant ei henw ef Manna: ac yr oedd eſe fel hâd Coriander, yn wyn, a'i flas fel afrllad o fêl.

32 A Moſes a ddywedodd, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd: llanw Omer o honaw iw gadw i'ch cenhedlaethau; fel y gwelant y bara y porthais chwi ag ef yn yr anialwch, pan i'ch dygais allan o wlad yr Aipht.

33 A Moſes a ddywedodd wrth Aaron, cymmer * grochan, a dod ynddo loneid Omer o'r Manna; a goſod ef ger bron yr Arglwydd ynghadw i'ch cenhedlaethau.

* Heb. 9. 4.

34 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moſes; felly y goſododd Aaron ef i gadw ger bron y dyſtiolaeth.

35 A meibion Iſrael a fwytaſant y Manna * ddeugain mhlynedd, nes eu dyfod i dîr cyfanneddol: Manna a fwytaſant nes eu dyfod i gwrr gwlad Canaan.

* Joſua 5. 12. Nehem. 9. 15.

36 A'r Omer ydoedd ddecfed ran Epha.

PEN. XVII.

Y bobl yn tuchan am ddwfr yn Rephidim. 5 Duw 'n eu banfon hwy am ddwfr i'r graig yn Horeb. 8 Gorchfygo Amalec trwy ddal dwylaw Moſes i fynu. 15 Moſes yn adeiladu 'r allor Jehovah-Niſſi.

A Holl gynnulleidfa meibion Iſrael a aethant o anialwch Sin, wrth eu teithiau, yn ôl gorchymyn yr Arglwydd: ac a werſyllaſant yn Rephidim, ac nid oedd dwfr i'r bobl i yfed.

2 * Am hynny y bobl a ymgynhennaſant â Moſes, ac a ddywedaſant, rhoddwch *i ni* ddwfr i yfed: a dywedodd Moſes wrthynt, pa ham yr ymgynhennwch â mi? pa ham y temptiwch yr Arglwydd?

* Num. 20. 4.

3 A'r bobl a ſychedodd yno am ddwfr, a thuchanodd y bobl yn erbyn Moſes, ac a ddywedodd, pa ham y peraiſt i ni ddyfod i fynu o'r Aipht i'n lladd ni, a'n plant, a'n hanifeiliaid â ſyched?

4 A Moſes a lefodd ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, beth a wnaf i'r bobl hyn? ar ben ychydic etto hwy a'm llabyddiant i.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cerdda o flaen y bobl, a chymmer gyd â thi o henuriaid Iſrael: cymmer hefyd dy wialen yn dy law, yr hon y * tarewaiſt yr afon â hi, a

* Exod. 7. 20.

6 * Wele, mi a ſafaf o'th flaen yno ar y graig yn Horeb, taro ditheu y graig, a daw dwfr allan o honi, fel y gallo y bobl yfed. A Moſes a wnaeth felly yngolwg henuriaid Iſrael.

* Doeth. 11. 4. Num. 20. 9. Pſ. 78. 15. Pſ. 105. 41. 1 Cor. 10. 4.

7 Ac eſe a alwodd henw y lle ‡ Maſſah a † Meribah: o achos cynnen meibion Iſrael, ac am iddynt demtio yr Arglwydd, gan ddywedyd, a ydyw yr Arglwydd yn ein plith, ai nid *yw*.

‡ *Profeiaeth.* † *Cynnen.*

8 * Yna y daeth Amalec, ac a ymladdodd ag Iſrael yn Rephidim.

* Deut. 25. 17. Doeth. 11. 3. † *A ewyit* Act. 7. 45. Jeſu.

9 A dywedodd Moſes wrth ‡ Joſua, dewis i ni wŷr, a dos allan ac ymlad ac Amalec: y foru mi a ſafaf ar ben y brin a gwialen Ddnw yn fy llaw.

10 Felly Joſua a wnaeth fel y dywedodd Moſes wrtho, ac a ymladdodd ag Amalec: a Moſes, Aaron, a Hur a aethant i fynu i ben y bryn.

11 A phan godei Moſes ei law y byddei Iſrael yn drechaf: a phan ollyngei ei law i lawr, Amalec a fyddei drechaf.

12 A dwylaw Moſes oedd drymion, hwy a gymmeraſant faen, ac a'i goſodaſant tano ef, ac

ac eſe a eiſteddodd arnaw: ac Aaron a Hur a gynhaliaſant ei ddwylaw ef, yn ar y naill tu, a'r llall ar y tu arall: felly y bu ei ddwylaw ef ſythion nes machludo haul.

13 A Joſua a orchfygodd Amalec a'i bobl â min y cleddyf.

14 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, ſcrifenna hyn mewn llyfr, yn goffadwriaeth; a mynega i Joſua: * canys gan ddileu y deleaf goffadwriaeth Amalec oddi tan y nefoedd.

15 A Moſes a adailadodd allor, ac a alwodd ei henw hi, ‡ Jehovah Niſſi.

16 Canys eſe a ddywedodd, o herwydd † tyngu o'r Arglwydd *y bydd* i'r Arglwydd ryfel yn erbyn Amalec o genhedlaeth i genhedlaeth.

* Num. 24. 20. 1 Sam. 15. 3.
‡ *Yr Arglwydd yw fy maner.*
† *Neu, bod llaw ar orſeddfainge yr Arglwydd.*

PEN XVIII.

1 Jethro yn dwyn at Moſes ei wraig a'i ddau fab. 7 Moſes yn ei groeſofu ef. 13 ynteu yn derbyn cyngor Jethro. 27 Jethro yn ymadel.

* Exod. 2. 16.

PAn glywodd *Jethro offeiriad Midian, chwegrwn Moſes, yr hyn oll a wnaethei Duw i Moſes ac i Iſrael ei bobl, a dwyn o'r Arglwydd Iſrael allan o'r Aipht:

2 Yna Jethro chwegrwn Moſes a gymmerodd Siphora gwraig Moſes, (wedi ei hebrwng hi yn ei hôl,)

* Pen. 2. 22.
‡ *Sef, dwetho.*
‡ *Sef, Fy Nuw ſy gymmorth.*

3 A'i dau fâb hi: o ba rai * henw yn *oedd* ‡ Gerſhom, o blegit eſe a ddywedaſei, dieithr fum mewn gwlâd eſtronol.

4 Ac enw y llall *oedd* ‡ Eliezer: o herwydd Duw fy nhâd *oedd* gynhorthwy i mi, *eb eſe*, ac a'm hachubodd rhac cleddyf Pharao.

5 A Jethro chwegrwn Moſes, a ddaeth a'i feibion, a'i wraig at Moſes i'r anialwch, lle 'r ydoedd eſe yn gwerſyllu *ger llaw* mynydd Duw.

6 Ac eſe a ddywedodd wrth Moſes, myfi Jethro dy chwegrwn di ſydd yn dyfod attat ti, a'th wraig a'i dau fâb gyd â hi.

7 A Moſes a aeth allan i gyfarfod a'i chwegrwn, ac a ymgrymmodd, ac a'i cuſſanodd; a chyfarchaſant well bôb yn iw gilydd, a daethant i'r babell.

8 A Moſes a ſynegodd iw chwegrwn yr hyn oll a wnaethei 'r Arglwydd i Pharao, ac i'r Aiphtiaid er mwyn Iſrael; a'r holl flinder a gawſent ar y ffordd, ac achub o'r Arglwydd hwynt.

9 A llawenychodd Jethro o herwydd yr holl ddaioni a wnaethei 'r Arglwydd i Iſrael; yr hwn a waredaſei ef o law 'r Aiphtiaid.

10 A dywedodd Jethro, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd yr hwn a'ch gwaredodd o law'r Aiphtiaid, ac o law Pharao; yr hwn a waredodd y bôbl oddi tan law'r Aiphtiaid.

11 Yn awr y gwn mai mwy ydyw 'r Arglwydd nâ 'r holl Dduwiau: * o blegit yn y peth yr oeddynt falch o honaw *yr oedd eſe* yn erbyn nâ hwynt.

* Exod. 1. 10. & 16. 22. Exod. 5. 7. Exod. 14. 18.

12 A Jethro chwegrwn Moſes a gymmerodd boeth offrwm, ac ebyrth i Dduw: a daeth Aaron a holl henuriaid Iſrael i fwyta bara gyd a chwegrwn Moſes ger bron Duw.

13 A thranoeth Moſes a eiſteddodd i farnu y bôbl: a ſafodd y bôbl ger bron Moſes o'r borau hyd yr hwyr.

14 A phan welodd chwegrwn Moſes yr hyn oll yr ydoedd eſe yn ei wneuthur i'r bobl; eſe a ddywedodd, pa beth *yw* hyn yr wyt ti yn ei wneuthur i'r bôbl? pa ham yr eiſteddi dy hun, ac y ſaif yr holl bôbl ger dy fron di, o'r borau hyd yr hwyr?

15 A dywedodd Moſes wrth ei chwegrwn; am fôd y bôbl yn dyfod attaf i ymgynghori â Duw.

16 Pan fyddo iddynt achos, attafi y deuant, a myfi ſydd yn barnu rhwng † pawb a'i gilydd; ac yn ysbyſſu deddfau Duw, a'i gyfreithiau.

† Heb. Gwr.

17 A dywedodd chwegrwn Moſes wrtho; nid da y peth yr ydwyt ti yn ei wneuthur.

18 Tydi a lwyr ddiffygi, a'r bôbl ymma hefyd y rhai ſydd gyd a thi: canys rhy drwm yw y peth i ti, * ni elli ei wneuthur ef dy hun.

* Deut. 1. 9.

19 Gwrando ar fy llais i yn awr, mi a'th gynghoraf di, a bydd Duw gyd â thi; bydd di dros y bôbl ger bron Duw, a dwg eu hachoſion at Dduw.

20 Dyſc hefyd iddynt y deddfau, a'r cyfreithiau: ac ysbyſſa iddynt y ffordd a rodiant ynddi, a'r gweithredoedd a wnânt.

21 Ac edrych ditheu allan o'r holl bobl am wŷr nerthol, yn ofni Duw, gwŷr geirwir, yn caſſau cybydd-dod: a goſod *y rhai hyn* arnynt hwy, yn dywyſogion ar filoedd, yn dywyſogion ar gantoedd, ac yn dywyſogion ar ddegau a deugain, ac yn dywyſogion ar ddegau.

22 A barnant hwy y bôbl bôb amſer, ond dygant bôb peth mawr attat ti, a barnant eu hun bôb peth bychan: felly yr yſcafnhei arnat dy hun, a hwy at hwy a ddygant *y baich* gyd â thi.

23 Os y peth hyn a wnei, a'i orchymyn o Dduw i ti, yna ti a elli barhau: a'r holl bobl hyn a ddeuant iw lle mewn heddwch.

24 A Moſes a wrandawodd ar lais ei chwegrwn; ac a wnaeth yr hyn oll a ddywedodd eſe.

25 A Moſes a ddewiſodd wŷr grymmus, allan o holl Iſrael, ac a'i rhoddodd hwnt yn bennaethiaid ar y bobl: yn dywyſogion ar filoedd, yn dywyſogion ar gantoedd, yn dywyſogion ar ddegau a deugain, ac yn dywyſogion ar ddegau.

26 A hwy a farnaſant y bobl bôb amſer: y pethau caled a ddygant at Moſes, a phôb peth bychan a farnent hwŷ eu hunain.

27 A Moſes a ollyngodd ymmaith ei chwegrwn: ac eſe aeth adref iw wlâd.

PEN. XIX.

1 Y bobl yn dyfod i Sinai. 3 Cennadwriaeth Duw at y bobl trwy law Moſes allan o'r mynydd. 8 Dwyn atteb y bobl at Dduw. 10 Paratoi y bobl erbyn y trydydd dydd. 12 Ni wofanaetha cyffwrdd a'r mynydd. 19 Dychrynllyd brefesnoldeb Duw ar y mynydd.

YN y trydydd mîs wedi dyfod melbion Iſrael allan o wlâd yr Aipht, y dydd hwnnw y daethant i anialwch Sinai.

2 Canys hwy a aethant o Rhephidim, ac a ddaethant i anialwch Sinai, gwerſyllaſant hefyd yn yr anialwch: ac yno y gwerſyllodd Iſrael ar gyfer y mynydd.

3 *A Moſes aeth i fynu at Dduw: a'r Arglwydd a alwodd arno ef o'r mynydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi wrth dŷ Jacob, ac y mynegi wrth feibion Iſrael.

* Act. 7. 38.

4 * Chwi a welſoch yr hyn a wneuthum i'r Aiphtiaid; y môdd y codais chwi ar adenydd eryrod, ac i'ch dygais attafi fy hun.

* Deut. 29. 2.

5 *Yn awr gan hynny, os gan wrando y gwrandewch ar fy llais, a chadw fynghyfammod;

* Deut. 5. 2.

chwi a fyddwch yn dryſor priodol i mi o flaen yr holl bobloedd: * canys eiddo fi yr holl ddaiar.

* Deut. 10. 14. Pſ. 24. 1. ‡ 1 Pet. 2. 9. Datc. 4. 6.

6 A chwi a fyddwch i mi yn ‡ frenhiniaeth o offeiriaid, ac yn genhedlaeth ſanctaidd. Dymma y geiriau a leferi di wrth feibion Iſrael.

7 A daeth Moſes, ac a alwodd am henuriaid y bobl: ac a oſododd ger eu bron hwynt yr holl eiriau hyn, a orchymynnaſei 'r Arglwydd iddo.

8 * A'r holl bobl a fyd attebaſant, ac a ddywedaſant, nyni a wnawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd. A Moſes a ddug drachefn eiriau 'r bobl at yr Arglwydd.

* Peh. 24. 3, 7. Deut. 5. 27, &c 26. 17.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, wele mi a ddeuaf attat mewn cwmmwlkaw, fel y clywo y bobl pan ymddiddanwyf â thi, ac fel y credont ti byth. A Moſes a fynegodd eiriau 'r bobl i'r Arglwydd.

10 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dos at y bobl, a ſanctteiddia hwynt heddyw ac y foru, a golchant eu dillad.

11 A byddant barod erbyn y trydydd dydd; o herwydd y trydydd dydd y deſcyn yr Arglwydd, yngolwg yr holl bobl ar fynydd Sinai.

12 A goſod derfyn i'r bobl o amgylch, gan ddywedyd, gwiliwch arnoch rhag myned i fynu i'r mynydd, neu gyffwrdd a'i gwrr ef: * pwy bynnac a gyffyrddo â'r mynydd a leddir yn farw.

* Heb. 12. 20.

13 Na chyffyrdded llaw ag ef, onid gan labyddio llabyddier ef, neu gan ſaethu ſaether ef: pa vn bynnag ai dŷn ai anifail fyddo, ni chaiff fyw; pan gano 'r vdcorn yn hir-llaes, deuant i'r mynydd.

14 A Moſes a ddeſcynnodd o'r mynydd at y bobl; ac a ſanctteiddiodd y bobl; a hwy a olchaſant eu dillad.

15 Ac efe a ddywedodd wrth y bobl, byddwch barod erbyn y trydydd dydd; nac ewch yn agos at eich gwragedd.

16 A'r trydydd dydd ar y boreuddydd yr oedd taranau, a meſlt, a chwmwl tew ar y mynydd, a llais yr vdcorn ydoedd gryf iawn; fel y dychrynnodd yr holl bobl oedd yn y gwerſyll.

17 A Moſes a ddug y bobl allan o'r gwerſyll i gyfarfod â Duw: a hwy a ſafaſant yngodre y mynydd.

18 * A mynydd Sinai oedd i gyd yn mygu, o herwydd deſcyn o'r Arglwydd arno mewn tân: a'i fŵg a dderchafodd fel mŵg ffwrn, a'r holl fynydd a grynodd yn ddirfawr.

* Deut. 4. 11.

19 Pan ydoedd llais yr vdcorn yn hir, ac yn cryfhau fwyfwy, Moſes a lefarodd, a Duw a attebodd mewn llais.

20 A'r Arglwydd a ddeſcynnodd ar fynydd Sinai, ar ben y mynydd: a galwodd yr Arglwydd Moſes i ben y mynydd, a Moſes aeth i fynu.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dos i wared, gorchymyn i'r bobl; rhag iddynt ruthro at yr Arglwydd i hyllaw, a chwympo llawer o honynt.

22 A'c ymſanctteiddied yr offeiriaid hefyd, y rhai a neſſant at yr Arglwydd; rhac ir Arglwydd ruthro arnynt.

23 A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, ni ddichon y bobl ddyfod i fynu i fynydd Sinai: o blegit ti a dyſtiolaethaſt wrthym, gan ddywedyd, goſod derfyn ynghylch y mynydd, a ſanctteiddia ef.

24 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dos, cerdda i wared, a thyred i fynu ac Aaron gyd â thi: ond na ruthred yr offeiriaid a'r bobl i ddyfod i fynu at yr Arglwydd, rhac iddo ynteu ruthro arnynt hwy.

25 Yna 'r aeth Moſes i wared at y bobl, ac a ddywedodd wrthynt.

PEN. XX.

1 Y dec gorchymmyn. 18 Y bobl yn ofni. 20 Moſes yn eu cyſſuro hwy. 22 Gwaharddd gau ddiwiaeth. 24 Porteiriad yr Allor.

A Duw a lefarodd yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd,

2 * Myfi yw yr Arglwydd dy Dduw; yr hwn a'th ddûg di allan o wlâd yr Aipht, o dŷ y ‡ caethiwed.

* Deut. 5. 6. Pſ. 81. 10. ‡ Heb. Gwreiddiau.

3 Na fydded it dduwiau eraill ger fy mron i.

4 *Na wna it ddelw gerfiedic, na ſlun dim a'r * Levit. *y ſydd* yn y nefoedd vchod, nac a'r y *ſydd* yn y 26. 1. ddaiar iſod, nac a'r *ſydd* yn y dwfr tan y ddaiar. Pſ. 97. 7.

5 Nac ymgrymma iddynt, ac na waſanaetha hwynt: oblegit myfi yr Arglwydd dy Dduw *wyf* Dduw eiddigus; yn ymweled ag anwireddau y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd *genhedlaeth* o'r rhai a'm caſânt:

6 Ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fyngorchymynion.

7 *Na chymmer enw yr Arglwydd dy Dduw * Levit. yn ofer: canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr 19. 12. hwn a gymmero ei enw ef yn ofer. Deut. 5. 11. Mat. 5. 33.

8 Cofia y dydd Sabboth iw ſanctteiddio ef. ‡ Pen.

9 ‡Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnei dy 23. 12. holl waith. Exec. 20. 12.

10 Onid y ſeithfed dydd *yw* Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wna *yndo* ddim gwaith, tydi, na'th fâb, na'th ferch, na'th waſanaethwr, na'th waſanaeth-ferch, na'th anifail, na'th ddieithr ddyn a fyddo o fewn dy byrth: Luc. 13. 14.

11 O herwydd *mewn* * chwe diwrnod y * Gen. gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaiar, y 2. 2. môr, a'r hyn oll *ſydd* ynddynt, ac a orphywyſodd y ſeithfed dydd: am hynny y bendithiodd yr Arglwydd y dydd Sabboth, ac a'i ſanctteiddiodd ef.

12 * Anrhydedda dy dâd a'th fam; fel yr * Deut. eſtynner dy ddyddiau ar y ddaiar yr hon y 5. 16. mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi iti. Matt. 15. 4. Ephes. 6. 2.

13 * Na ladd. * Matt. 5. 21.

14 Na wna odineb.

15 Na ledrata.

16 Na ddŵg gam dyſtiolaeth yn erbyn dy gymmydog.

17 * Na chwennych dŷ dy gymydog: na * 1 Sam. chwennych wraig dy gymydog, na'i waſanaeth- 7. 7. wr, na'i waſanaeth-ferch, na'i ŷch, na'i aſſyn, na dim ar *ſydd* eiddo di gymydog.

18 * A'r holl bobl a welſant y taranau, a'r * Heb. meſlt, a ſain yr vdcorn, a'r mynydd yn mygu: 12. 18. a phan welodd y bobl, cilia ſant, a ſafaſant o hir-bell.

19 Adywedaſant wrth Moſes, * llefara di * Deut. wrthym ni, ac nyni a wrandawn: ond na le- 5. 24. & fared Duw wrthym, rhac i ni farw. 18. 16.

20 A dywedodd Moſes wrth y bobl, nag ofnwch, o herwydd i'ch profi chwi y daeth Duw, ac i fod ei ofn ef ger eich bronnau, feina pheidech.

21 A ſafodd y bobl o hirbell, a neſaodd Moſes i'r tywyllwch, lle *yr yddoedd* Duw.

22 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, fel

fel hyn y dywedi wrth feibion Iſrael; chwi a welſoch mai o'r nefoedd y llefarais wrthych.

23 Na wnewch gyd â mi ddduwiau arian, ac na wnewch i chwi dduwiau aur.

24 Gwna i mi allor briddˆ, ac aberth arhi dy boeth eburth a'th offrymmau hèdd, dy ddefaid, a'th eidionau: ym mhob man lle y rhoddwyf goffadwriaeth o'm henw, y deuaf attat, ac y'th fendithiaf.

25 Ond os gwnei i mi allor gerric, * na wna hi o gerric nâdd: pan gottech dy forthwyl arni, ei a'i halogaiſt hi.

* Deut. 27. 5. Jos. 8. 31.

26 Ac na ddôs i fynu ar hyd griſiau i'm hallor; fel nad amlygerdy noethni wrthi.

PEN. XXI.

1 Cyfreithiau gwerſion. 5 Am y gwâs a dyller ei gloſi. 7 Am forwynion. 12 Am lofruddiaeth. 16 Am latron dynion. 17 Am y rhai a felldithio eu rhieni. 18 Am darawyr. 22 Am friw dannayn. 28 Am ŷch a gornio. 33 Am yr hwn a fo achos o niwed i arall.

DYmma y barnedigaethau a oſodi di ger eu bron hwynt.

2 * Os pryni wâs o Hebrèad, gwaſanaethed chwe blynedd; a'r ſeithfed y ceiſſ yn rhâd fyned ymmaith yn rhydd.

* Levit. 25. 41. Deut. 15. 12. Jer. 34. 14.

3 Os † ar ei ben ei hun y daeth, ar ei ben ei hun y caiff fyned allan: os perchen gwraig fydd eſe, aed ei wraig allan gyd ag ef.

† Heb. *A i gorph.*

4 Os ei feiſtr a rydd wraig iddo, a hi yn planta iddo feibion, neu ferched: y wraig a'i phlant fydd eiddo ei meiſtr, ac aed eſe allan ar ei ben ei hun.

5 Ac os y gwâs gan ddywedyd a ddywed, hoff gennifi fy meiſtr, fyngwraig a'm plant; nid af allan yn rhydd:

6 Yna dyged ei feiſtr ef at y barnwyr, a dyged ef at y dôr, neu at yr orſin; a thylled ei feiſtr ei gluſt ef â mynawyd, ac eſe a'i gwaſanaetha ef byth.

7 Ac os gwerth gŵr ei ferch yn forwyn gaeth; ni chaiff hi fyned allan fel yr êl y gweiſion caeth allan.

8 Os † heb ryglyddu bodd yngolwg ei meiſtr y bydd hi, yr hwn a'i cymmerodd hi yn ddyweddi, yna gadawed ei hadbrynu hi: ni bydd rhydd iddo ei gwerthu hi i bobl ddieithr, wedi iddo ef ei thwyllo hi.

† Heb. *Drwg bydd hi.*

9 Ac os iw fâb y dyweddiodd eſe hi, gwnaed iddi yn ôl deddf y merched.

10 Ac os arall a brioda eſe, na wnaed yn llai ei hymborth, ei dillad, nai dîed priodas.

11 Ac os y tri hyn nis gwna eſe iddi; yna aed hi allan yn rhâd heb arian.

12 Rhoddir i farwolaeth y * neb a darawo ŵr ſel y byddo marw.

* Levit. 24. 17.

13 Ond yr hwn ni chynllwynodd onid rhoddi o Dduw ef yn ei law ef, * mi a oſodaf it fan lle y caffo ffoi.

* Deut. 19. 3.

14 Ond os daw dŷn yn rhyfygus ar ei gymydog i'w ladd ef trwy dwyll: cymmer ef i farwolaeth oddi wrth fy allor.

15 Y neb a darawo ei dâd, neu ei fam, rhodder ef i farwolaeth.

16 Yr hwn a ledrato ddŷn, ac a'i gwertho, neu os ceir ef yn ei law ef, rhodder ef i farwolaeth.

* Levit. 20. 9. Diſar. 27. 16. Mat. 15. 4. 10. 1617.

17 * Rhodder i farwolaeth yr hwn a ſelldithio ei dâd, neu ei fam.

18 A phan ymryſſono dynion a tharo o'r naill y llall â chareg, neu â dwrn; ac eſe heb farw, onid gorſod iddo orwedd;

19 Os cyfyd eſe a rhodio allan wrth ei ffon, yna y tarawydd a fydd diangol: yn unic thodded ei † golled am ei waith, a chan feddiginiaethu meddiginiaethed ef.

† Heb. *Am i wr-bŷnyd.*

20 Ac os tery yn ei waſanaethwr, neu ei waſanaeth-ferch â gwialen ſel y byddo farw tan ei law ef, gan ddial dialer arno.

21 Ond os ecys ddiwrnod neu ddau ddiwrnod, na ddialer arno, canys *gwerth* ei arian ei hun ydoedd eſe.

22 Ac os ymrafaelia dynion, a tharo o honynt wraig feichiog, ſel yr êl ei beichiogi oddiwrthi, ac heb fôd marwolaeth; gan goſpi coſper ef, ſel y goſodo gŵr y wraig arno, a rhodded *bynny* trwy farn-wŷr.

23 Ac os marwolaeth fydd: rhodder enioes am enioes.

24 * Llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed,

* Levit. 24. 20. Deut. 19. 21. Mat. 5. 38.

25 Lloſc am loſc, archoll am archoll, a chlais am glais.

26 Os tery yn llygad ei waſanaeth-wr, neu llygad ei waſanaeth-ferch ſel y llygro ef; gollynged ef yn rhydd am ei lygad.

27 Ac os tyr: eſe ymmaith ddant ei waſanaeth-wr, neu ddant ei waſanaeth-ferch; gollynged ef yn rhydd am ei ddant.

28 Ac os ŷch a gornia ŵr neu wraig, ſel y byddo farw; * gan labyddio llabyddier yr ŷch, ac na fwytaer ei gig ef, ac aed perchen yr ŷch yn rhydd.

* Gen. 9. 5.

29 Ond os yr ŷch oedd yn cornio o'r blaen, a *bynny* trwy dyſtion wedi ei hyſpyſu iw berchennog; ac eſe heb ei gadw ef, ond lladd o hono ŵr neu wraig; yr ŷch a labyddir; a'i berchennog a roddir i farwolaeth heſyd.

30 Os iawn a roddir arnaw, rhodded werth am ei enioes, yn ôl yr hyn oll a oſoder arno.

31 Os mâb a gornia eſe, neu ferch a gornia eſe, gwneler iddo yn ôl y farnedigaeth hon.

32 Ond os gwaſanaeth-wr, neu waſanaeth-ferch a gornia'r ŷch, rhodded iw perchennog ddec * ſicl ar hugain o arian, a llabyddier yr ŷch.

* Gen. 23. 15.

33 Ac os egyr gŵr bydew, neu os cloddia yn bydew, ac heb gau arno; a ſyrthio yno ŷch neu aſſyn,

34 Perchen y pydew a dâl *am danynt*: a'r ſan a dâl eſe iw perchennog, a'r *enifail* marw a fydd iddo yntef.

35 Ac os ŷch gŵr a desy ŷch ei gymydog ſel y byddo eſe farw; yna gwerthant yr ŷch byw, a rhannant ei werth ef, a'r *ŷch* marw a rannant heſyd.

36 Neu os gwyddyrwyd ei fôd ef yn ŷch hwyſioc o'r blaen, a'i berchennog heb ei gadw ef; gan daly taled ŷch am ŷch, a bydded y marw yn eiddo ef.

PEN. XXII.

1 Am ledrad. 5 Am golled. 7 Am farhaed. 14 Am feuthyg. 16 Am aniweirdeb. 18 Am ddewiniaeth. 19 Am orwedd gydag anifail. 20 Am ddialu-addoliaeth. 21 Am ddieithraid, a gweddwon, ac ymddifaid. 25 Am uſuriaeth. 26 Am wyſtlon. 28 Am barch i Swyddogion. 29 Am flaen-ffrwythau.

OS lledratta yn ŷch neu ‡ ddafad, a'i lladd, neu ei werthu, taled bann ŷch am ŷch, a phedair * dafad am ddafad.

‡ Neu, *Aſr.* * 2 Sam. 12. 6.

2 Os ceir lleidr yn torry tŷ, a'i daro ſel y byddo farw, na *cholled* gwaed am dano.

3 Os bydd yr haul wedi codi, arno *collet* gwaed am dano: eſe a ddyly gwbl dalu; oni

dim ganddo, gwerthir ef am ei ledrad.

4 Os gan gael y ceir yn ei law ef y lledrad yn fyw, o eidion neu aſſyn, neu ddafad, taled yn ddwbl.

5 Os pawr vn faes, neu win-llan, a gyrru ei anifail i bori maes vn arall, taled o'r hyn goreu yn ei faes eſ hun, ac o'r hyn goreu yn ei win-llan ei hun.

6 Os tân a dyrr allan, ac a gaiff afel mewn drain, ſel y difaer dâs o ŷd, neu ŷd ar ei droed, neu faes; cwbl daled yr hwn a gynneuodd y tân.

7 Os rhydd vn iw gymydog arian, neu ddodreſn i gadw, a'i ledratta o dŷ 'r gŵr, os y lleidr a geir, taled yn ddwbl.

8 Os y lleidr ni cheir, dyger perchennog y tŷ at y ſwyddogion *i dyngu*, a eſtynnodd eſe ei law at dda ei gymydog.

9 Am bôb math ar gamwedd, am eidion, am aſſyn, am ddafad, am ddilledyn, *ac* am bôb peth a gollo 'r hwn y ddywedo *arall* ei fôd yn eiddo: deued achos y ddau ger bron y barnwŷr, a'r hwn y barno y ſwyddogion yn ei erbyn, taled iw gymydog yn ddwbl.

10 Os rhydd vn aſſyn, neu eidion, neu ddafad, neu vn anifail at ei gymydog i gadw, a marw o honaw, neu ei friwo, neu ei yrru ymmaith heb nêb yn gweled;

11 Bydded llŵ 'r Arglwydd rhyngddynt ill dau; na roddes eſe ei law at dda ei gymydog: a chymered ei berchennog *hynny*, ac na wnaed *y lladd* iawn.

* Gen. 31. 39. 12 * Ac os gan ledratta y lledratteir ef oddi wrtho, gwnaed iawn iw berchennog.

13 Os gan yſclyfaethu yr yſclyfaethir eſ, dyged ef yn dyſtiolaeth, *ac* na thaled am yr hwn a yſclyfaethwyd.

14 Ond os benthygia un gan ei gymydog *ddim*, a'i friwo, neu ei farw, heb *fod* ei berchennog gyd ag ef: gan dalu taled.

15 Os ei berchennog *fydd* gyd ag ef; na thaled: os llôg *yw* eſe, am ei lôg y daeth.

* Deut. 22. 28. 16 * Ac os huda vn forwyn yr hon ni ddyweddiwyd, a gorwedd gyd â hi; gan gynnyſcaeddu cynnhyſcaedded hi'n wraig iddo ei hun.

17 Os ei thâd a lwyr wrthyd ei rhoddi hi iddo, † taled arian yn ôl gwaddol morwynion.

† Heb. *Pwyſed.* 18 Na chaffed hudoles fyw.

19 Llwyr rodder i farwolaeth bôb vn a orweddo gyd ag anifail.

† Deut. 13. 13. 1 Mac. 2. 24. 20 † Lladder yn farw a abertho i dduwiau, onid i'r Arglwydd yn vnic.

* Levit. 19. 33. 21 * Na orthrymma, ac na flina y deithr; canys dieithraid fuoch chwithau yn nhîr yr Aipht.

22 Na chyſtuddiwch vn weddw, nag ymddifad.

* Zac. 7. 10. 23 * Os cyſtuddiwch hwynt mewn vn môdd, a gwaeddi o honynt ddim arnaf, mi a lwyr wrandawaf eu gwaedd hwynt;

24 A'm digoſainc a ennyn, a mi ach lladdaf a'r cleddyf; a bydd eich gwragedd yn weddwon, a'ch plant yn ymddifaid.

* Levit. 25. 37. Deut. 23. 19. 25 * Os echwyni arian i'm pobl *ſy* dlawd yn dy ymmyl, na fydd ſel occrwr iddynt: na ddôd vſuriaeth arnynt.

Pſal. 15. 5. 26 Os cymmeri ddilledyn dy gymydog ar wyſtl, dyro eſ adref iddo erbyn machludo haul:

27 O herwydd hynny yn vnic *fydd* iw roddi arno eſ, hwnnw yw ei ddilledyn am ei groen eſ; mewn pa beth y gorwedd? a bydd pa gwaedda eſe arnaf, i mi wrando, canys trugarog ydwyf.

28 * Na chabla y ‡ ſwyddogion, ac na ſeſldithia bennaeth dy bobl. * Act. 23. 5. ‡ Duwiau, † Heb. *Dy ſlawnder.*

29 Nac oeda dalu † y cyntaf o'th ffrwythau addfed, ac o'th ‡ bethau gwlybion; dod i mi * y cyntaf-anedic o'th feibion.

30 Felly y gwnei am dy eidion, *ac* am dy ddafad; ſaith niwrnod y bydd gyd a'i fam, a'r wythfed dydd y rhoddi eſ i mi. † Heb. *Bdagrau.* * Pen. 13. 2. & 34. 19. * Levit. 22. 8. Exec. 44. 31.

31 A byddwch yn ddynion ſanctaidd i mi: * ac na fwyttewch gig wedi ei yſclyfaethu yn y maes; teſlwch eſ i'r ci.

PEN. XXIII.

1 Am enllib, a gau dyſtiolaeth. 3, 6 Am gyſiawnder. 4 Am gymydogaeth. 10 Am y ſwyddyn orphwyſa. 12 Am y Sabboth. 13 Am ddelw adoliaeth. 14 Am y tair gwyl. 18 Am waed a braſter yr aberth. 20 Addaw angel, a bendith os bwy a ofyddhânt.

NA ‡ chyfod enllib; na ddôd dy law gyd â'r annuwiol i fod yn dyſt anwir. ‡ Neu, *Dderbyn.*

2 Na ddilyn liaws i wneuthur drwg, ac nac atteb mewn ymrafael, gan bwyſo yn ôl llawer oedd i wyro *barn.*

3 Na pharcha y tlawd y chwaith yn ei ymrafael.

4 * Os cyfarfyddi ag eidion dy elyn, neu a'i aſſyn, yn myned ar gyfyrgoll, dychwel eſ a-dref iddo. * Matt. 5. 44.

5 * Os gweli aſſyn yr hwn a'th gaſſa yn gorwedd dan ei phwn; a beidi a'i gynnorthwyo? gan gynnorthwyo cynnorthwya gyd ag ef. * Deut. 22. 4.

6 Na wyra farn dy dlawd yn ei ymrafael.

7 Ymgadw ym mhell oddi wrth gamſatter: Na lladd y chwaith n'ar gwirion, n'ar cyſiawn: canys ni chyfiawnhafi 'r annuwiol.

8 Na * dderbyn wobr, canys gwobr a ddalla y ‡ rhai ſy yn gweled, ac a wyra eiriau y cyſiawn. * Deut. 16. 19. Eccluſ. 20. 29. ‡ *Doethion.* † Heb. *Enaid.*

9 Na orthrymma y dieithr; chwi a wyddoch † galon y dieithr; o herwydd chwi a fuoch ddieithraid yn nhîr yr Aipht.

10 * Chwe blynedd yr heui di dîr, ac y ceſgli ei ffrwyth: * Levit. 25. 3. & 26. 43.

11 A'r ſeithfed paid ac eſ, a gâd eſ yn llonydd, ſel y caffo tlodion dy bobl fwytta: a bwyttaed bwyſt-fil y maes eu gweddill hwynt: felly y gwnei am dy winllan, ac am dy oliwydden.

12 * Chwe diwrnod y gwnei dy waith, ac ar y ſeithfed dydd y gorphywyſi; ſel y caffo dy ŷch, a'th aſſyn lonyddwch, ac y cymmero mâb dy forwyn-gaeth, a'r dieithr-ddŷn ei anadl atto. * Pen. 20. 8. Luc. 13. 14. Deut. 5. 13.

13 Ac ymgedwch ym mhôb peth a ddywedais wrthych: na chofiwch enw duwiau eraill: na chlywer *hynny* o'th enau.

14 Teir-gwaith * yn y flwyddyn y cedwi wŷl i mi. * Deut. 16. 16.

15 * Gŵyl y bara croyw a gedwi: ſaith niwrnod y bwyttei fara croyw, ſel y gorchymynais it, ar yr amſer goſodedic o fis Abib: canys ynddo y daethoſt allan o'r Aipht: * ac nac ymddangoſed *nêb* ger fy-mron yn waglaw: * Pen. 13. 3. & 34. 18. * Deut. 16. 16. Eccluſ. 35. 4.

16 A gŵyl cynhaiaf blaen-ffrwyth dy lafur yr hwn a heuaiſt yn y maes: a gŵyl y cynnull yn niwedd y flwyddyn, pan gynhullech dy lafur o'r maes.

17 Tair gwaith yn y flwyddyn yr ymddengys dy holl wrrywaid ger bron yr Arglwydd Dduw.

18 Nac abertha waed fy aberth gyd â bara lefeinllyd: ac nag arhoed braſter fy ‡ aberth dros nôs hyd y borau. ‡ Neu, *Newyl.* * Pen. 34. 26.

19 * Dŵg i dŷ 'r Arglwydd dy Dduw y cyntaf

cyntaf o flaen-ffrywth dy dîr, * Na ferwa fyn yn llaeth el fam.

* Deut. 14. 21.

20 *Wele fi yn anfon angel o'th flaen i'th gadw ar y ffordd; ac i'th arwain i'r man a baratoais.

* Pen. 33. 2.

21 Gwilia rhagddo,a gwrando ar ei lais ef, na chyffroa ef; canys ni ddioddef eich anwiredd, o blegit *y mae* fy enw ynddo ef.

22 Os gan wrando y gwrandewi ar ei lais ef,a gwneuthur cwbl a lefarwyf,mi a fyddaf elyn i'th elynion,ac a wrthwynebaf dy wrthwyneb-wyr.

23 O Herwydd fy angel â o'th flaen di, * ac a'th ddŵg di i mewn at yr Amoriaid, a'r Hethiaid,a'r Phereziaid,a'r Canaaneaid, yr Hefiaid, a'r Jebuſiaid : a mi a'i difethaf hwynt.

* Joſua 24. 11.

24 Nac ymgrymma iw duwiau hwynt, ac na waſanaetha hwynt, ac na wna yn ôl eu gweithredoedd hwynt, * onid llwyr ddiniſtria hwynt, dryllia eu delwau hwynt yn gandryll.

* Deut. 7. 25.

25 A chwi a waſanaethwch yr Arglwydd eich Duw,ac efe a fendithia dy fara,a'th ddwfr, a mi a dynnaf ymmaith *ôb* clefyd o'th fyſc.

26 *Ni bydd yn dy dîr di ddim yn erthylu, na heb hilio: mi a gyflawnaf riſedi dy ddyddiau.

* Deut. 7. 14.

27 Mi a anfonaf fy arſwyd o'th flaen, ac a ddifethaf yr holl bobl y deui attynt, ac a wnâf i'th holl elynion droi eu gwarrau attat.

28 A mi a * anfonaf gacwn o'th flaen, a hwy a yrrant yr Hefiaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid allan o'th flaen di.

* Joſua 24. 12.

29 Ni yrraf hwynt allan o'th flaen di mewn yn flwyddyn ; rhac bôd y wlâd yn anghyfannedd, ac i fwyſt-filod y maes amlhau yn dy erbyn di.

30 O feſur ychydic ac ychydic y gyrraf hwynt allan o'th flaen di, nes iti gynnyddu ac etifeddu y tîr.

31 A goſodaf dy derfyn o'r môr côch hyd fôr y Philiſtiaid,ac o'r diffaethwch hyd yr afon: canys mi a roddaf yn eich meddiant breſſwylwyr y tîr, a thi a'i gyrri hwynt allan o'th flaen.

32 Na *wna ammod â hwynt,nac a'i duwiau.

* Pen. 24. 15. Deut. 7. 2.

33 Na âd iddynt drigo yn dy wlâd, rhac iddynt beri i bechu im herbyn : canys os gwaſanaethi di eu duwiau hwynt, * diau y bydd *hynny* yn dramgwydd i ti.

* Deut. 7. 16. Joſ. 23. 13. Barn. 2. 3.

PEN. XXIIII.

1 Galw Moſes i'r mynydd. 3 Y bobl yn addo wyddd-dod. 4 Moſes yn adailadu allor a deuddec coloſn, 6 yn taenellu gwaed y Cyfammod. 14 Aaron a Hur a ſiars y bobl arnynt. 15 Moſes yn myned ir mynydd, lle y mae efe yn aros ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs.

AC efe a ddywedodd wrth Moſes, tyred i fyny at yr Arglwydd, ti ac Aaron, Nadab, ac Abihu, a'r dec a thrugain o henuriaid Iſrael : ac addolwch o hir-bell.

2 Ac aed Moſes ei hun at yr Arglwydd,ac na ddelont hwy,ac nac aed y bobl i fyny gyd ag ef.

3 A Moſes a ddaeth,ac a fynegodd i'r bobl holl eiriau'r Arglwydd,a'r holl farnedigaethau: ac attebodd yr holl bobl yn vn-air, ac a ddywedaſant, * ni a wnawn yr holl eiriau, a lefarodd yr Arglwydd.

* Pen. 19. 8. & 24. 3. 7. Deut. 5. 27.

4 A Moſes a ſcrifennodd holl eiriau 'r Arglwydd,ac a gododd yn foreu,ac a *adailadodd allor iſlaw y mynydd, a deuddec coloſn, yn ôl deuddec llwyth Iſrael.

* Pen. 20. 25.

5 Ac efe a anfonodd langciau meibion Iſrael,a hwy a offrymmaſant boeth offrymmau,ac a aberthaſant ſuſtych yn ebyrth hedd i'r Arglwydd.

6 A chymmerodd Moſes hanner y gwaed, ac a'i goſododd mewn cawgiau,a hanner y gwaed a daenellodd efe ar yr allor.

7 Ac efe a gymmerth lyfr y cyfammod, ac a'i darllenodd lle y clywe y bobl : a dywedaſant, * ni a wnawn, ac a wrandawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd.

* Ver. 3.

8 A chymmerodd Moſes y gwaed,ac a'i taenellodd ar y bobl,ac a ddywedodd, * wele waed y cyfammod yr hwn a wnaeth yr Arglwydd a chwi, ar ôl yr holl eiriau hyn.

* Heb. 9. 20. 1 Pet. 1. 2.

9 Yna 'r aeth Moſes i fyny,ac Aaron, Nadab,ac Abihu,a dêc a thrugain o henuriaid Iſrael.

10 A gwelſant Dduw Iſrael, a than ei draed megis gwaith o faen Saphir, ac fel corph y nefoedd o ddiſcleirder.

11 Ac ni roddes ei law ar bendefigion meibion Iſrael, onid gwelſant Dduw, a bwyttaſant, ac yfaſant.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, tyret i fyny attaf i'r mynydd a bydd ynoac mi a roddaf it lechau certic, a chyfraith,a gorchymmion y rhai a ſcrifennais iw dyſcu hwynt.

13 A chododd Moſes,a Joſua ei wenidog, ac aeth Moſes i fyny i fynydd Duw.

14 Ac wrth yr henuriaid y dywedodd,arhoſwch ni yma, hyd oni ddelom attoch drachefn: ac wele Aaron,a Hur gyd a chwi; pwy bynnac *a fyddo* ag achos iddo deued attynt hwy.

15 A Moſes aeth i fyny i'r mynydd;a chwmmwl a orchguddiodd y mynydd.

16 A gogoniant yr Arglwydd a arhôdd ar fynydd Sinai, a'r cwmmwl a'i gorchguddiodd chwe diwrnod, ac efe a alwodd am Moſes y ſeithfed dydd o ganol y cwmmwl.

17 A'r golwg ar ogoniant yr Arglwydd *oedd fel* tân yn diſa ar ben y mynydd,yngolwg meibion Iſrael.

18 A Moſes aeth i ganol y cwmmwl, ac aeth i fyny i'r mynydd : a bu Moſes yn y mynydd * ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs.

* Pen. 24. 28. Deut. 9. 9.

PEN. XXV.

Pa beth ſydd raid i'r Iſraeliaid ei offrwm tuac at wneuthur y Babell. 10 Dull yr Arch. 17 Y drugareddfa a'r Cerubiaid. 23 Y Bwrdd a'i arlwy. 31 Y Canwyllbren a'i offer.

AR Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd ;

2 Dywed wrth feibion Iſrael, † am ddwyn o honynt i mi ‡ offrwm : * gan bôb gwr ewyllyſgar ei galon y cymmerwch fy offrwm.

† Heb. *Gymeryd.* ‡ *Offrwm derchafael.* * Pen. 35. 5.

3 Ac dymma 'r offrwm a gymmerwch ganddynt ; aur, ac arain, a phrês,

4 A *ſidan* glâs, a phorphor ac yſcarlat, a ‡ lliain main, a *blew* geifr,

‡ *Sidan.*

5 A chrwyn hyrddod yn gochion, a chrwyn daiar-foch, a choed Sittim,

6 Olew i'r goleuni, llyſeuau i olew 'r enaint, ac i'r pêr-arogl-darth,

7 Meini Onix, a meini iw goſſod * yn yr Ephod, ac * yn y ddwyfronnec.

* Pen. 28. 4. * Pen. 28. 15.

8 A gwnant i mi gyſſegr,ſel y gallwyf drigo yn eu myſc hwynt.

9 Yn ôl holl waith y tabernacl, a gwaith ei holl ddodrefn y rhai 'r ydwyf yn eu dangos it, felly y gwnewch.

10 A gwnant Arch * o goed Sittim, o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lled, a chufydd a hanner ei huchder.

* Pen. 37. 1.

11 A gwiſc hi ag aur coeth; o fewn ac oddi allan y gwiſci hi : a gwna arni goron o aur o amgylch.

12 Bwrw iddi hefyd bedair modrwy aur, a dod ar ei phedair congl : dwy fodrwy ar vn yſtlys ſtidi,a dwy fodrwy ar yr yſtlys arall iddi.

13 A gwna

13 A gwna drofſolion o goed Sittim, a gwiſc hwynt ac aur.

14 A goſſod y troſſolion trwy y modrwyau, gan yſtlys yr Arch, i ddwyn yr Arch arnynt.

15 Yn modrwyau 't Arch y bydd y troſſolion, na ſymmuder hwynt oddi wrthi.

16 A dod yn yr Arch y deſtiolaeth a roddaf ſi.

17 A gwna drugareddfa o aur coeth, o ddau gufydd a hanner eilhŷd, a chufydd a hanner ei lêd.

18 A gwna ddau Gerub o aur; o gyfan waith morthwyl y gwnei hwynt, yn nau gwrr y drugareddfa.

19 Vn Cerub y wnei yn y naill ben, a'r Cerub arall yn y pen arall: o'r drugareddfa, ar ei dau ben hi y gwnewch y Cerubiaid.

20 A bydded y Cerubiaid yn lledu *eu* heſcyll i fynu, gan orchguddio y drugareddfa â'i heſcyll, a'i hwynebau bôb vn at ei gilydd: tua'r drugareddfa y bydd wynebau y Cerubiaid.

21 A dod y drugareddfa i fynu ar yr Arch, ac yn yr Arch dod y deſtiolaeth a roddaf i ti.

* Num. 7. 89. 22 A mi a gyfarfyddaf â thi yno, ac a leferaf wrthit oddiar y drugareddfa,* oddi rhwng y ddau Gerub y rhai a fyddant ar Arch y deſtiolaeth, yr holl bethau a orchymynnwyf wrthit i feibion Iſrael.

* Pen. 37. 10. 23 A* gwna di fwrdd o goed Sittim, o ddau gufydd ei hŷd, a chufydd ei lêd, a chufydd a hanner ei vchder.

24 A goſod aur coeth trofto, a gwna iddo goron o aur o amgylch.

25 A gwna iddo wregys *o lêd* llaw o amgylch, a gwna goron aur ar ei wregys o amgylch.

26 A gwna iddo bedair modrwy o aur, a dod y modrwyau wrth y pedair congl y rhai a *fyddant* ar ei bedwar troed.

27 Ar gyfer y cylch y bydd y modrwyau, yn lleoedd i'r troſſolion i ddwyn y bwrdd.

28 A gwna y troſſolion o goed Sittim, a gwiſc hwynt ac aur fel y dyger y bwrdd arnynt.

29 A gwna ei ddyſglau ef, a'i lwyau, a'i gaeadau, a'i phiolau, y rhai y ‡ tywalltyr a hwynt: o aur coeth y gwnei hwynt.

‡ Neu, dorchguddir. 30 A dod ar y bwrdd y bara-dangos ger bron fy wyneb yn oeſtadol.

* Pen. 37. 17. 31 * Gwna hefyd ganhwyllbren; o aur pûr yn gyfan-waith y gwneir y canhwyllbren: ei bafadr, ei geingciau, ei bedyll, ei gnappiau, a'i flodau, a fyddant o'r vn.

32 A *bydd* chwe chaingc yn dyfod allan o'i yſtlyſau: tair caingc o'r canhwyll-bren o vn tu, a thair caingc o'r canhwyll-bren o'r tu arall.

33 Tair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar vn gaingc; a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar gaingc arall; felly ar y chwe chaingc *a fyddo* 'n dyfod allan o'r canhwyll-bren.

34 Ac yn y canhwyll-bren y bydd pedair padell ar waith almonau, a'i gnappiau, a'i flodau.

35 A bydd cnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw: yn ol y chwe chaingc a ddeuant o'r canhwyll-bren.

36 Eu cnappiau, ai ceingciau a fyddant o'r vn: y cwbl fydd aur coeth o vn cyfanwaith morthwyl.

‡ Neu, fyſedi. 37 A thi a wnei ei ſaith luſern ef, ac a ‡ oleui ei luſernau ef, fel y goleuo efe ar gyfer ei wyneb.

38 A *bydded* ei efeiliau, a'i gafnau o aur coeth.

39 O dalent o aur coeth y gwnei ef, a'r holl leſtri hyn.

40 Ond * gwel wneuthur yn ôl eu portreiad hwnt a ddangoſwyd it yn y mynydd. * Act. 7. 44. Heb. 8. 5.

P E N. XXVI.

1 *Dec llen y Tabernacl.* 7 *Ir vn llen ar ddec o flew geifr.* 14 *Y babell-len o grwyn byrddiod.* 15 *Byrddau y Tabernacl gyda 'i morteiſiau a'i barrau.* 31 *Y wahan-len i'r Arch.* 36 *Y gaeadlen i'r drws.*

Y Tabernacl hefyd a wnei di o ddêc llen o liain main cyſrodedd, ac o *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat: yn Gerubiaid o † gyweithwaith y gwnei hwynt. † Heb. Waith y cynraint.

2 Hŷd vn llen *fydd* wyth gufydd ar hûgain, a lled vn llen *fydd* pedwar cufydd; yr vn meſur a fydd i'r holl lenni.

3 Pum llen a fyddant ynglŷn bôb vn wrth ei gilydd, a phum llen *eraill* a fyddant ynglŷn wrth ei gilydd.

4 A gwna ddolennau o *fidan* glâs ar ymyl vn llen, ar y cwrr, yn y cydiad; ac felly y gwnei ar ymyl eithaf llen arall yn yr ail cydiad.

5 Dêg dolen a deugain a wnei di i vn llen, a dêc dolen a deugain a wnei ar gwrr y llen *a fyddo* yn yr ail cydiad: y dolennau a dderbyniant bôb vn ei gilydd.

6 Gwna hefyd ddêc bâch a deugain o aur, a chydia â'r bachau y llenni bôb vn wrth ei gilydd, fel y byddo yn vn tabernacl.

7 A gwna lenni o *flew* geifr *i fod* yn babell-len ar y tabernacl: vn lleh ar ddêc a wnei.

8 Hŷd vn llen *fydd* dêc cufydd ar hugain, a lled vn llen *fydd* pedwar cufydd; a'r vn meſur *fydd* i'r vn llen ar ddêc.

9 A chydia bum llen wrthynt eu hun, a chwe llen wrthynt eu hun: a dybla y chweched len ar gyfer wyneb y babell-len.

10 A gwna ddêc dolen a deugain ar ymyl y naill len, ar y cwrr, yn y cydiad *cyntaf*; a dêc dolen a deugain ar ymyl y llen *eraill* yn yr ail cydiad.

11 A gwna ddêc bâch a deugain o brês, a dod y bachau yn y dolennau, a chylymma y babell-len, fel y byddo yn vn.

12 A'r gweddill a fyddo tros ben, o lenni y babell-len *ſef* yr hanner llen weddil, a fydd yngweddill ar du cefn y tabernacl.

13 Fel *y byddo* o'r gweddill gufydd o'r naill du, a chufydd o'r tu arall, o hyd y babell-len: bydded hynny dros ddau yſtlys y tabernacl, o'r tu yma ac o'r tu accw, i'w orchguddio.

14 A gwna dô i'r babell-len o grwyn hyrddod wedi eu llifo yn gochion, a thô o grwyn daiar-ſôch yn vchaf.

15 A gwna i'r tabernacl ſtyllod o goed Sittim, yn eu ſefyll.

16 Dêc cufydd fydd hŷd yſtyllen, a chufydd a hanner cufydd fydd lled pob yſtyllen.

17 *Bydded* † dau dŷno i vn bwrdd, wedi eu goſod mewn trefn, bôb vn ar gyfer ei gilydd: felly y gwnei am holl fyrddau y tabernacl. † Heb. Dwy law.

18 A gwna ſtyllod i'r tabernacl, vgain yſtyllen o'r tu dehau, tu a'r dehau.

19 A gwna ddeugain mortais arian tan yr vgain yſtyllen, dwy fortais tan vn yſtyllen iw dau dŷno, a dwy fortais tan ſtyllen arall, iw dau dyno.

20 A *gwna* i ail yſtlys y tabernacl, o du 'r gogledd vgain yſtyllen,

21 A deugain mortais o arian, dwy fortais tan vn yſtyllen, a dwy fortais tan yſtyllen arall.

22 Hefyd

32 Hefyd i yſtlys y tabernacl o du 'r gorllewyn, y gwnei chwech yſtyllen.

33 A dwy ſtyllen a wnei i gonglau y tabernacl yn y ddau yſtlys.

‡ Cyddlo-fau. 34 A byddant wedi eu ‡ cyſſylltu oddi tanodd: byddant hefyd wedi eu cyd-gydio oddi arnodd wrth vn fodrwy: felly y bydd ſiddynt ill dau; i'r ddwy gongl y byddant.

35 A byddant yn wyth yſtyllen, a'i morteiſiau arian yn vn fortais ar bymthec: dwy fortais dan vn yſtyllen, a dwy fortais tan yſtyllen arall.

36 Gwna hefyd farrau o goed Sittim, pump i yſtyllod tu yſtlys i'r tabernacl,

37 A phum barr i ſtyllodd ail yſtlys y tabernacl, a phum barr i yſtyſſlod yſtlys y tabernacl i'r ddau yſtlys tu a'r gorllewin.

38 A'r barr canol ynghanol yr yſtyllod, a gyrraedd o gwrr i gwrr.

39 Goſod hefyd aur tros yr yſtyllod, a gwna eu modrwyau o aur, i oſſod y barrau drwyddynt: gwiſc y barrau hefyd ac aur.

* Pen. 25.9.40. Act. 7. 44. Heb. 8.5. 40 A * chyſod y tabernacl wrth ei bortreiad, yr hwn a ddangoſwyd it yn y mynydd.

41 A gwna wahan-len o *ſidan* glâs, porphor ac ſcarlat, ac o liain main cyſrodedd: â Cherubiaid o waith cywreint y gwnei hi.

42 A dod hi ar bedair coloſn o *goed* Sittim wedi eu gwiſco ac aur, a'i pennau o aur ar bedair mortais arian.

43 A dod y wahan-len wrth y bachau, ſel y gellych ddwyn yno o fewn y wahan-len Arch y deſtiolaeth: a'r wahan-len a wna wahan i chwi rhwng y cyſſegr, a'r cyſſegr ſanctteiddiolaf.

44 Dod hefyd y drugareddfa ac Arch y deſtiolaeth yn y cyſſegr ſanctteiddiolaf.

45 A goſot y bwrdd o'r tu allan i'r wahan-len, a'r canhwyll-bren gyferbyn a'r bwrdd, ar y tu dehau i'r tabernacl: a dod y bwrdd ar du y gogladd.

46 A gwna gaead-len i ddrws y babell, o *ſidan* glâs a phorphor ac yſcarlat, ac o liain main cyſrodedd o wniad-waith.

1 Gwna i'r gaead-len bum coloſn o *goed* Sittim, a gwiſ hwynt ac aur: a'i pennau fydd o aur, a bwrw iddynt bum mortais brês.

PEN. XXVII.

1 Allor y poeth-offrwm a'i Ieſtri. 9 Cynteddfa y Tabernacl wedi ei gau â llenni ac â cholofnau, 18 Meſur y cynteddfa. 20 Yr olew i'r lamp.

1 Rodnar-gwâr. GWna hefyd allor o goed Sittim o bum cufydd o hŷd, a phum cufydd o lêdryn † bedair ongl y bydd yr allor, a'i huchder o dri chufydd.

2 A gwna ei chyrn ar ei phedair congl: o'r vn y bydd ei chyrn; a gwiſc hi â phrês.

3 Gwna hefyd iddi bedyll i dderbyn ei lludw; a'i rhawiau, a'i chawgiau, a'i chigweinhau, a'i phedyll tân: ei holl leſtri a wnei o brês.

4 A gwna iddi alch o brês ar waith rhwyd; a gwna ar y rhwyd bedair modrwy o brês ar ei phedair congl.

5 A dod hi dan amgylchiad yr allor oddi tanodd ſel y byddo y rhwyd byd hanner yr allor.

6 A gwna droſolion i'r allor *ſef* troſolion o goed Sittim, a gwyſc hwynt â phrês.

7 A dod ei throſolion trwy y modrwyau, a bydded y troſolion ar ddau yſtlys yr allor i'w dwyn hi.

8 Gwna hi ag yſtyllod yn gau: ſel y † dangoſwyd i ti yn y mynydd: felly y gwnant hi.

9 A gwna gynteddfa y tabernacl ar y tu dehau tua'r dehau: llenni y cynteddfa ſyddant llain gwain cyfrodedd, o gan cufydd o hŷd i vn yſtlys.

10 A'i hugain coloſn, a'i hugain mortais *ſydd* o brês: pennau y coloſnau, a'i cylchau *ſydd* o arian.

11 Felly o du'r gogleidd ar hŷd, y bydd llenni, o gant *cufydd* o hyd, a'i hugain coloſn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y coloſnau, a'i cylchau o arian.

12 Ac i lêd y cynteddfa o du'r gorllewin y *bydd* llenai o ddêc cufydd a deugain: eu coloſnau *ſyddant* ddêc, a'i morteiſiau yn ddêc.

13 A lêd y cynteddfa tua'r dwyrain o godiad haul, *a fydd* dêc cufydd a deugain.

14 Y llenni o'r *nail* dû *a fyddant* bymthec cufydd, eu coloſnau yn dair, a'i morteiſiau yn dair.

15 Ac i'r ail tu *y bydd* pymthec llen, eu tair coloſn a'i tair mortais.

16 Ac i borth y cynteddfa *y gwneir* caeadlen o vgain cufydd o *ſidan* glâs, porphor, ac yſcarlat, ac o liain main cyfrodedd o wniad-waith: eu pedair coloſn, a'i pedair mortais.

17 Holl goloſnau y cynteddfa o amgylch a gylchir ag arian, a'i pennau yn arian, a'i morteiſiau yn brês.

18 Hŷd y cynteddfa *fydd* can cufydd, a'i lêd yn ddec a deugain o bob tu: a phum cufydd o vchder o liain main cyfrodedd, a'i morteiſiau o brês.

19 Holl leſtri y tabernacl yn eu holl waſanaeth, a'i holl hoelion hefyd, a holl hoelion y cynteddfa ſyddant o brês.

20 A gorchymyn dithe i feibion Iſrael ddwyn o honynt attat bur olew'r olliwydden coethedic, yn oleuni, i beri i'r lamp † loſci yn oeſtad. † Heb. *Ddarethafu.*

21 Ym mhabel y cyfarfod o'r tu allan i'r wahanlen, yr hon *fydd* o flaen y deſtiolaeth, y trefna Aaron, a'i feibion hwnnw, o'r hwyr hyd y borau, ger bron yr Arglwydd: deddf dragywyddol ſydd, trwy eu hoeſoedd, gan feibion Iſrael.

PEN. XXVIII.

1 Neilltuo Aaron a'i feibion i ſwydd yr offeiriaid. 2 Gorchymmyn gwiſcoedd ſanctaidd. 6 Yr Ephod. 15 Y ddwy fronneg a'r deuddeg maen gwerth-fawr. 30 Yr Vrim a'r thummim. 31 Mantell yr Ephod gyd a'i phomgranadau a'i chlôch. 36 Dalen y meitr. 39 Y bais wniadwaith. 40 Gwiſcoedd meibion Aaron.

ACh tynnner Aaron dy frawd attat, a'i feibion gyd ag ef, o blith meibion Iſrael, i offeiriadu i mi: *ſef* Aaron, Nadab ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar meibion Aaron.

2 Gwna hefyd wiſcoedd ſanctaidd i Aaron dy frawd; er gogoniant, a harddwch.

3 A dywed wrth yr holl rai doeth o galon, y rhai a lenwais i ag yſpryd doethineb, am wneuthur o honynt ddillad Aaron i'w ſanctteiddio ef i offeiriadu i mi.

4 Ac dymma y gwiſcoedd a wnant, dwyfronnec, ac Ephod, mantell hefyd, a phais o waithedef a nodwydd, meitr a gwregys: felly y gwnant wiſcoedd ſanctaidd i Aaron dy frawd, ac iw feibion i offeiriadu i mi.

5 Cymmerant gan hynny aur, a *ſidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main.

6 A gwnant yr Ephod o aur, *ſidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat a lliain main cyfrodedd o waith cywrainc.

7 Dwy yſcwydd fydd iddi wedi eu cydio wrth ei dau gwrr: ac felly y cydir hi ynghyd.

8 A gwregys cywrainc ei Ephod ef, yr hwn fydd arni, fydd o'r vn, yn vnwaith a hi: o aur, ſidan glâs, â phorphor, ſcarlat hefyd, a lliain main cyfrodedd.

9 Cym-

9 Cymmer hefyd ddau faen Onix, a nâdd
ynddynt enwau meibion Iſrael.
10 Chwech o'i henwau ar yn maen; a'r
chwe henw arall ar yr ail maen, yn ol eu gene-
digaeth.
|| Deeth. 28. 24. 11 * A gwaith naddwr mewn main ſel na-
ddiadau ſêl, y neddi di y ddau faen, â henwau
meibion Iſrael: gwna hwynt a boglynnau o aur
o'i hamgylch.
12 A goſod y ddau faen ar yſgwyddau yr
Ephod, yn feini coffadwriaeth i feibion Iſrael. Ac
Aaron a ddwg eu henwau hwynt ger bron yr Ar-
glwydd ar ei ddwy yſcwydd yn goffadwriaeth.
13 Gwna hefyd foglynnau aur,
14 A dwy gadwyn o aur coeth yn eu pennau:
o bleth-waith y gwnei hwynt: a dod y cadwy-
nau plethedic ynglŷn wrth y boglynnau.
15 Gwna hefyd ddwyfronnec barnedigaeth
o waith cywraint; ar waith yr Ephod y gwnei
hi: o aur, *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a
lliain main cyfrodedd y gwnei hi.
16 Pedair-ongl fydd hi *yn* ddau ddyblyg;
yn rhychwant ei hŷd, ac yn rhychwant ei lled.
17 Llanw hi yn llawn o feini, *ſef* pedair rhês
‡ Neu, *Rubi.* o feini: vn rhês fydd ‡ Sardius, a Thophas, a
Smaragdus; hyn fydd y rhês gyntaf.
18 A'r ail rhês *fydd* Carbuncl, Saphir, ac
Adamant.
19 A'r drydydd rhês *fydd* Lygur, ac Achat,
ac Amethyſt.
20 Y bedwaredd rhês *fydd* Beryl, ac Onix, a
Jaſpis: byddant wedi eu goſod mewn aur yn
eu lleoedd.
21 A'r meini fyddant â henwau meibion Iſ-
rael, yn ddeuddec yn ol eu henwau hwynt: o
naddiad ſêl, bob vn wrth ei henw y byddant yn
ôl y deuddec llwyth.
22 A gwna ar y ddwyfronnec gadwynau ar
y cyrrau, yn bleth-waith o aur coeth.
23 Gwna hefyd ar y ddwyfronnec ddwy
fodrwy o aur, a dod y ddwy fodrwy wrth ddau
gwrr y ddwyfronnec.
24 A dod y ddwy gadwyn blethedic o aur,
trwy y ddwy fodrwy, ar gyrrau y ddwyfronnec.
25 A'r ddau ben arall i'r ddwy gadwyn ble-
thedic dôd ynglŷn wrth y ddau foglyn, a dod
ar yſcwyddau yr Ephod o'r tu blaen.
26 Gwna hefyd ddwy fodrwy o aur, a goſod
hwynt ar ddau ben y ddwyfronnec; ar yr ym-
myl *ſydd* ar yſtlys yr Ephod o'r tu mewn.
27 A gwna ddwy fodrwy o aur, a dod hwynt
ar ddau yſtlys yr Ephod oddi tanodd, tu a'i thu
blaen, ar gyfer ei chydiad, oddi ar wregys yr
Ephod.
28 A'r ddwyfronnec a rwymant a'i modrwyau
wrth fodrwyau 'r Ephod â llinin o ſidan glâs, fel
y byddo oddi ar wregys yr Ephod, fel na dda-
toder y ddwyfronnec oddi wrth yr Ephod.
29 A dyged Aaron yn nwyfronnec y farne-
digaeth, henwau meibion Iſrael ar ei galon, pan
ddelo i'r cyſſegr, yn goffadwriaeth ger bron yr
Arglwydd yn oeſtadol.
30 A dod ar ddwyfronnec y farnedigaeth yr
Vrim a'r Thummim, a byddant ar galon Aaron
pan elo i mewn ger bron yr Arglwydd: ac Aa-
ron a ddwg farnedigaeth meibion Iſrael ar ei
galon, ger bron yr Arglwydd yn oeſtadol.
31 Gwna hefyd fantell yr Ephod oll o *ſidan*
glâs.
32 A bydd twll yn ei phen vchaf hi ar ei
chanol: gwrym o waith gwehydd o amgylch y
twll, megis twll lluric fydd iddi, rhac rhwygo.
33 A gwna ar ei godre hi borngranadau o *ſidan*
glâs, a phorphor, ac yſcarlat ar ei godrau o am-
gylch; a chlych o aur rhyngddynt o amgylch.
34 Clôch aur a phorn-granad, a chlôch aur
a phorn-granad, ar odre y fantell o amgylch.
35 * A hi a fydd am Aaron wrth weini: a * Eccluſ.
cheir clywed ei ſwn ef pan ddelo i'r cyſſegr, ger 45. 10.
bron yr Arglwydd, a phan elo allan, fel na byddo
farw.
36 Gwna hefyd ddalen o aur coeth; a nadd
arni fel naddiadau ſêl, *Sancteiddrwydd i'r Ar-
glwydd.*
37 A goſod hi wrth linin o *ſidan* glâs, a bydd-
ed ar y meitr: o'r tu blaen i'r meitr y bydd.
38 A hi a fydd ar dalcen Aaron, fel y dygo
Aaron anwiredd y pethau ſanctaidd, a gyſſegro
meibion Iſrael yn eu holl roddion ſanctaidd: ac
yn oeſtad y bydd ar ei dalcen ef, fel y byddo
iddynt ffafor ger bron yr Arglwydd.
39 Gweithia ag edef a nodwydd y bais o lia-
in main: a gwna feitr o liain main, a'r gwre-
gys a wnei o wniad-waith.
40 I feibion Aaron hefyd y gwnei beiſiau, a
gwna iddynt wregyſau: gwna hefyd iddynt
gappiau, er gogoniant a harddwch.
41 A gwiſc hwynt am Aaron dy frawd a'i
feibion gyd ag ef: ac eneinia hwynt, ‡ cyſſegr- † Heb.
a hwynt hefyd, a ſanctteiddia hwynt i offeirla- *Llanw eu
du i mi. llaw.*
42 * Gwna hefyd iddynt lodrau liain i * Levit.
guddio eu cnawd noeth: o'r lwynau hyd y 6. 10.
morddwydydd y byddant.
43 A byddant am Aaron, ac am ei feibion
pan ddelont i mewn i babell y cyfarfod, neu pan
ddelont yn agos at yr allor i weini yn y cyſſegr,
fel na ddygont anwiredd, a marw: *hyn fydd*
deddf dragywyddol iddo ef, ac iw hâd ar ei ol.

PEN. XXIX.

*1 Yr aberth a'r ceremoniau a arferid wrth gyſſe-
gru yr offeiriaid. 38 Yr Hoſc-offrwm gwaſtadol.
45 Addewid Duw ar drigo ymhlith plant
Iſrael.*

DYmma hefyd yr hyn a wnei di iddynt iw
cyſſegru hwynt, i offeiriadu i mi: * cym- * Levit.
mer vn buſtach ieuangc, a dau hwrdd perfeith- 9. 2.
gwbl,
2 A bara croyw, a theiſennau croyw wedi eu
cymmyſcu ag olew, ac afrllad croyw wedi eu hi-
ro âg olew: o beillied gwenith y gwnei hwynt.
3 A dod hwynt mewn yn cawell, a dwg hwynt
yn y cawell gyd a'r buſtach a'r ddau hwrdd.
4 Dwg hefyd Aaron a'i feibion i ddrws pa-
bell y cyfarfod; a golch hwynt â dwfr.
5 A chymmer y gwiſcoedd, a gwiſc am Aa-
ron y bais, a mantell yr Ephod, a'r Ephod he-
fyd, a'r ddwyfronnec: a gwregyſſa *ef* a gwre-
gys yr Ephod.
6 A goſot y meitr ar ei ben ef, a dod * y * Pen.
goron gyſſegredic ar y meitr. 28. 36.
7 Yna y cymmeri * olew yr eneiniad, ac y * Pen-
tywellti ar ei ben ef, ac yr enneini ef. tywellti 30. 25.
8 A dwg ei feibion ef, a gwiſc beiſiau am
danynt.
9 A gwregyſa hwynt â gwregyſau, *ſef* Aaron
a'i feibion, a † gwiſc hwynt â chappiau: a bydd † Heb.
yr offeiriadaeth iddynt yn ddeddf dragywy- *Rhwymi.*
ddol: * a thi a gyſſegri Aaron a'i feibion. * Pen.
10 A phâr ddwyn y buſtach ger bron pabell 28. 41.
y cyfarfod; a * rhodded Aaron a'i feibion eu * Levit.
dwylo ar ben y buſtach. 1. 4.
11 A lladd y buſtach ger bron yr Arglwydd
wrth ddrws pabell y cyfarfod.

12 A chynnuer o waed y buſtach, a dod ar gyrn yr allor â'th fis; a thywallt yr holl waed *arall* wrth droed yr allor.

* Lev. 3. 3. ‡ Y llieiniog yn medd yr Hebrewyr.

13 * Cymmer hefyd yr holl ſrafder a fydd yn gorchguddio y perfedd, a'r ‡ rhwyden *a fyddo* ar yr afu, a'r ddwy aren, a'r braſder *a fyddo* arnynt; a llоſc ar yr allor.

14 Ond cig y buſtach, a'i groen, a'i ſiſwel, a loſel mewn tân, o'r tu allan i'r gwerſyll: aberth tros bechod yw.

15 Cymmer hefyd vn hwrdd; a goſoded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.

16 A lladd yr hwrdd; a chymmer ei waed ef, a thaenella ar yr allor o amgylch.

17 A thorr yr hwrdd yn ddarnau; a goleh ei berfedd, a'i draed, a dod hwynt yng-hyd a'i ddarnau, ac ‡ a'i ben.

‡ Neu, ar ei.

18 A lloſc yr hwrdd i gyd ar yr allor, poeth offrwm i'r Arglwydd yw: arogl peraidd, aberth tanllyd i'r Arglwydd yw.

19 A chymmer yr ail hwrdd; a rhodded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.

20 Yna lladd yr hwrdd, a chymmer o'i waed, a dod ar gwrr iſaf cluſt ddehau Aaron, ac ar gwrr iſaf cluſt ddehau ei feibion, ac ar fawd eu llaw ddehau hwynt, ac ar fawd eu troed dehau hwynt: a thaenella y gwaed *arall* ar yr allor o amgylch.

21 A chymmer o'r gwaed a fyddo ar yr allor, ac o olew 'r eneiniad, a thaenella ar Aaron, ac ar ei wiſcoedd, ar ei feibion hefyd, ac ar wiſcoedd ei feibion gyd ag ef: felly ſa'nſcteiddd fydd efe a'i wiſcoedd, ei feibion hefyd, a gwiſcoedd ei feibion gyd ag ef.

* Levit. 8. 25.

22 Cymmer hefyd o'r hwrdd, * y gwêr, a'r gloren, a'r gwêr ſydd yn gorchguddio y perfedd, a rhwyden yr afu, a'r ddwy aren, a'r gwêr *ſydd* arnynt, a'r yſcwyddoc ddehau: canys hwrdd cyſſegriad yw:

23 Ac vn dorth o fara, ac vn deiſen o fara olewedic, ac vn afrlladen o gawell y bara croyw, yr hwn *ſydd* ger bron yr Arglwydd.

24 A dod y cwbl yn-nwylo Aaron, ac yn-nwylo ei feibion, a chwhwfana hwynt yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd.

25 A chymmer hwynt o'u dwylo, a lloſc ar yr allor yn boeth offrwm; yn arogl peraidd ger bron yr Arglwydd: aberth tanllyd i'r Arglwydd yw.

26 Cymmer hefyd barwyden hwrdd y cyſſegriad yr hwn *ſyddo* tros Aaron, a chyhwfana ef yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd, a'th ran di fydd.

27 A ſanctteiddia barwyden yr offrwm cwhwfan, ac yſcwyddoc yr offrwm derchafel, yr hwn a gwhwfanwyd, a'r hwn a dderchafwyd, o hwrdd y cyſſegriad, o'r hwn *a fyddo* tros Aaron, ac o'r hwn *a fyddo* tros ei feibion.

28 Ac eiddo Aaron a'i feibion ſydd trwy ddeddf dragywyddol oddi wrth feibion Iſrael: canys offrwm derchafel yw, ac offrwm derchafel a fydd oddi wrth feibion Iſrael, o'i haberthau hedd, *ſef* eu hoffrwm derchafel i'r Arglwydd.

29 A dillad ſanctaidd Aaron a fyddant iw feibion ar ei ol ef, iw henneinio ynddynt, ac iw cyſſegru ynddynt.

30 Yr hwn o'i feibion ef a fyddo offeiriad yn ei le ef, a'i gwiſg hwynt ſaith niwrnod, pan ddelo i babell y cyfarfod i weini yn y cyſſegr.

31 A chymmer hwrdd y cyſſegriad, a berw ei gig yn y lle ſanctaidd.

32 A bwytaed Aaron a'i feibion gig yr hwrdd,* a'r bara yr hwn *ſydd* yn y cawell, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod. * Levit. 8. 31. Mat. 12. 4.

33 A hwy a fwytânt y pethau hyny y gwnaed y cymmod â hwynt, iw cyſſegru hwynt ac iw ſanctteiddio: ond y dieithr ni chaiff eu bwytta, canys cyſſegredic ydynt.

34 Ac os gweddillir o gig y cyſſegriad, neu o'r bara, hyd y boreu, yna ti a loſci y gweddill â thân; ni cheir ei fwytta, oblegit cyſſegredic yw.

35 A gwna ſel hyn i Aaron, ac iw feibion, yn ol yr hyn oll a orchymynnais it: ſaith niwrnod y cyſſegri hwynt.

36 A phob dydd yr aberthi buſtach yn aberth tros bechod, er cymmod: a glanhâ'r allor wedi it wneuthur cymmod troſti, ac eneinia hi iw chyſſegru.

37 Saith niwrnod y gwnei gymmod tros yr allor, ac y ſanctteiddi hi: felly yr allor fydd ſanctaidd; pob peth a gyffyrddo a'r allor a ſanctteiddir.

38 A dymma yr hyn a offrymmi ar yr allor: * dau oen flwyddiaid bob dydd yn oeſtadol. * Num. 28. 3.

39 Yr oen cyntaf a offrymmi di y borau: a'r all oen a offrymmi di yn y cyfnos.

40 A chyd a'r naill oen ddecfed ran o bêllied wedi ei gymmyſci â phedwaredd ran Hin o olew coethedic, a phedwaredd ran Hin o win yn ddiod offrwm.

41 A'r oen arall a offrymmi di yn y cyfnos; ac a wnei iddo yr vn modd ac i ſwyd offrwm y borau, ac iw ddiod offrwm, i fod yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd:

42 Yn boeth offrwm gwaſtadol drwy eich oeſodd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod, ger bron yr Arglwydd, lle y cyfarfyddaf â chwi i leſaru wrthit yno.

43 Ac yn y lle hwnnw y cyfarfyddaf â meibion Iſrael: ac *efe* a ſanctteiddir drwy fynghoniant.

44 A mi a ſanctteiddiaf babell y cyfarfod a'r allor: ac Aaron a'i feibion a ſanctteiddiaf i offeiriadu i mi.

45 A * mi a breſſwyliaf ym myſc meibion Iſrael, ac a fyddaf yn Dduw iddynt. * Levit. 26. 12. 2 Cor. 6. 16.

46 A hwy a gânt wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygais hwynt allan o dir yr Aipht, ſel y trigwn yn eu plith hwynt: a myfi *yw* yr Arglwydd eu Duw.

PEN. XXX.

1 *Allor yr arogl darth.* 11 *Yr iawn tros bob enaid.* 17 *Y golch-leſtr prês.* 22 *Yr olew ſanctaidd i enneinio.* 34 *Defnydd yr arogl-darth.*

GWna hefyd allor i arogl-darthu arogl-darth: o good Sittim y gwnei di hi.

2 Yn gufydd ei hŷd, ac yn gufydd ei lled, (pedairongl fydd hi) ac yn ddau gufydd ei huchder: ei chyrn *fyddant* o'r vn.

3 A gwiſg hi ag aur coeth, † ei chefn a'i hyſtlyſau o amgylch, a'i chyrn: a gwna hefyd iddi goron o aur o amgylch.

† Heb. Ei nen a'i pharwydd.

4 A gwna iddi ddwy fodrwy aur oddi tan ei choron, wrth ei dwy † gongl: ar ei dau yſtlys y gwnei *hwynt*, fel y byddant i wiſco arn drosſolion iw Dwyn hi arnynt.

† Heb. Aſen.

5 A'r troſollon a wnei di o good Sittim: a gwiſg hwynt ac aur.

6 A goſod hi o flaen y wahan-len *ſydd* wrth Arch y deſtiolaeth, o flaen y drugareddfa *ſydd* ar y deſtiolaeth, lle y cyfarfyddaf a thi.

7 Ac arogl-darthed Aaron arni arogl-darth lyſ-

ſeuoc

seuoc bôb boreu; pan dacio efe y lampau, yr arogl-darths efe.

8 A phan ‡ oleuo Aaron y lampau † yn y cyfnôs, arogl-darthed arni arogl-darth gwastadol ger bron yr Arglwydd drwy eich cenhedlaethau.

‡ Sybld. † Heb. rhwng y ddau fynyr.

9 Nac offrymmwch arni arogl-darth dieithr, na phoeth-offrwm, na bwyd offrwm: ac na thywalltwch ddiod offrwm arni.

10 A gwnaed Aaron gymmod ar ei chyrn hi vnwaith yn y flwyddyn, â gwaed pech aberth y cymmod: vnwaith yn y flwyddyn y gwna efe gymmod arni drwy eich cenhedlaethau: ſanctteiddiolaf i'r Arglwydd *yw* hi.

11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 * Pan rifech feibion Iſrael, † dan eu rhifedi, yna rhoddant bôb vn iawn am-ei enioes i'r Arglwydd pan rifer hwynt: fel na byddo plâ yn eu plith pan rifer hwynt.

* Numb. 1. 2. † Heb. *rhai ſy'n rhifo.*

13 Hyn a ddyry pôb vn a elo tan rif, hanner ſicl, yn ôl ſicl y Cyſſegr: * vgain Gerah *yw* y ſicl, hanner ſicl *fydd* yn offrwm i'r Arglwydd.

* Levit. 27. 25. Numb. 3. 47. Ezec. 45. 12.

14 Pôb vn a elo tan rif, ô fâb vgain-mlwydd ac vchod, a rydd offrwm i'r Arglwydd.

15 ‡ Ni rydd y cyfoethog fwy, ac ni † rydd y tlawd lai nâ hanner ſicl, wrth roddi offrwm i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros eich eneidiau.

† Heb. *Ni chynnoga.* ‡ Heb. *Lleihâ.*

16 A chymmer yr arian cymmod gan feibion Iſrael a dod hwynt i waſanaeth pabell y cyfarfod, fel y byddant yn goffadwriaeth i feibion Iſrael ger bron yr Arglwydd i wneuthur cymmod tros eich eneidiau.

17 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

18 Gwna noe brês, a'i throed o brês, i ymolchi: a dod hi rhwng pabell y cyfarfod a'r allor; a dod ynddi ddwfr.

19 A golched Aaron a'i feibion o honi eu dwylo a'i traed.

20 Pan ddelont i babell y cyfarfod, ymolchant â dwfr fel na byddont feirw: neu pan ddelont wrth yr allor i weini, gan arogldarthu aberth tanllyd i'r Arglwydd.

21 Golchant eu dwylo a'i traed fel na byddont feirw: a bydded *hyn* iddynt yn ddeddf dragywyddol, iddo ef, ac i'w hâd, drwy eu cenhedlaethau.

22 Yr Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

23 Cymmer it ddewis lyſſiau, o'r Myrr pûr, *bwys* pum cant *ſicl*, a hanner hynny o'r Cinnamon peraidd, *ſef pwys* deucant a dêc a deugain *o ſiclau*, ac o'r Calamus peraidd *pwys* deucant, a dêc a deugain *o ſiclau*.

24 Ac o'r Caſia *pwys* pum cant *o ſiclau* yn ôl ſicl y Cyſſegr: * a Hin o olew oliwyddfen.

* Pan. 29. 40.

25 A gwna ef yn olew eneiniad ſanctaidd, yn ennaint cymmyſcadwy o waith yr ‡ apothecari: olew eneiniad ſanctaidd fydd efe.

‡ Perygliwr. * Levit. 8. 10.

26 * Ac enneinia ag ef babell y cyfarfod, ac Arch y dyſtiolaeth:

27 Y bwrdd hefyd, a'i holl leſtri, a'r canhwyllbren, a'i holl leſtri; ac allor y arogl-darth:

28 Ac allor y poeth offrwm, a'i holl leſtri, a'r noe, a'i throed.

29 A chyſſegra hwynt, fel y byddant yn ſanctteiddiolaf: pob peth a gyffyrddo â hwynt a fydd ſanctaid.

30 Eneinia hefyd Aaron, a'i feibion; a chyſſegra hwynt i offeiriadu i mi.

31 A lefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd; olew eneiniaid ſanctaidd a fydd hwn i mi, trwy eich cenhedlaethau.

32 Nac enneinier ag ef gnawd dŷn, ac ar ei waith ef na wnewch ei fâth: ſanctaidd yw, bydded ſanctaidd gennych.

33 Pwy bynnag a gymmyſco ei fâth, a'r hwn a roddo o honaw ef ar *ddŷn* dieithr, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

34 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, cymmer it lyſſiau peraidd, ſef ſtacte, ac Onycha, a Galbanum; y llyſſiau *hyn*, a Thus pûr; yr vn feint o bôb vn.

35 A gwna ef yn arogl-darth arogl-bêr, o waith yr apothecari; wedi ei ‡ gyd-tymheru yn pûr, ac yn ſanctaidd.

‡ Heb. *Halltu.*

36 Gan guro cûr yn fân beth o honaw, a dôd o honaw ef ger bron y dyſtiolaeth, o fewn pabell y cyfarfod, lle y cyfarfyddaf â thi; ſanctteiddiolaf fydd efe i chwi.

37 A'r arogl-darth a wnelech, na wnewch i chwi eich hunain ei fâth ef: bydded gennit yn ſanctaid i'r Arglwydd.

38 Pwy bynnag a wnêl ei fâth ef i aroglı o honaw, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

PEN. XXXI.

1 Galw Beſaleel, ac Aholiab, a'i gwneuthur yn gymmwys i waith y Tabernacl. 12 Ail gorchymyn cadw y Sabboth. 18 Moſes yn derbyn y ddwy lêch.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gwêl, mi a elwais wrth *ei* enw ar * Beſaleel fâb Vri, fâb Hur, o lwyth Juda:

* 1 Cro. 2. 20.

3 Ac a'i llenwais ef ac yſpryd Duw mewn doethineb, ac mewn deall, ac mewn gwybodaeth hefyd, ac ym mhôb rhyw waith,

4 I ddychymmygu cywreinrwydd, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês,

5 Ac mewn cyfarwyddyd i *oſod* meini, ac mewn ſaerniaeth pren, i weithio ym mhôb gwaith.

6 Ac wele mi a roddais gyd ag ef Aholiab fâb Achiſamah o lwyth Dan: ac ynghalon pôb doeth o galon y rhoddais ddoethineb i wneuthur yr hyn oll a orchymynnais wrthit:

7 Pabell y cyfarfod, ac Arch y dyſtiolaeth, a'r drugareddfa yr hon *ſydd* arni; a holl ‡ leſtri y babell:

‡ Dodrefn.

8 A'r bwrdd, a'i leſtri; a'r canhwyll-bren pûr, a'i holl leſtri; ac allor yr arogl-darth:

9 Ac allor y poeth offrwm; a'i holl leſtri; a'r noe, a'i throed:

10 A gwiſcoedd y weinidogaeth; a'r gwiſcoedd ſanctaidd i Aaron yr offeiriad, a gwiſcoedd ei feibion ef i offeiriadu *ynddynt*:

11 Ac olew yr eneiniad, a'r arogl-darth peraidd i'r cyſſegr, a wnant yn ôl yr hyn oll a orchymynnais wrthit.

12 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

13 Llefara hefyd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, diau y cedwch fy Sabbothau: canys arwydd yw rhyngof a chwithau drwy eich cenhedlaethau, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd *ſydd* yn eich ſanctteiddio.

14 Am * hynny cedwch y Sabboth, o blegit ſanctaidd yw i chwi: llwyr rodder I farwolaeth yr hwn a'i halogo ef: o herwydd pwy bynnag a wnelo waith arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o blith ei bobl.

† Exod. 20. 8. Ezec. 20. 12. Deut. 5. 12.

15 Chwe

35 Chwe dirmod y gwnelr ſwaith, ac ar y ſeithfed dydd *y mae* Sabboth gorphwyſdra † ſanctaidd i'r Arglwydd: pwy bynnac a wnelo waith y ſeithfed dydd, llwyr rodder ef i farwolaeth.

† Heb. *Sanctoi-ddrwydd.*

16 Am hynny cadwed meibion Iſrael y Sabboth, gan gynnal Sabboth drwy eu cenhedlaethau, yn gyfammod dragywyddol.

17 Rhyngof i a meibion Iſrael y mae yn arwydd dragywyddol, * mai mewn chwe dirmod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaear, ac *mai* ar y ſeithfed dydd y peidiodd, ac y gorphwyſodd efe.

* Gen. 1. 31. Gen. 2. 2. Pen. 20. 11.

18 Ac efe a roddodd i Moſes, wedi iddo orphen llefaru wrtho yn mynydd Sinai, * ddwy lêch y dyſtiolaeth: *ſef* llechau o gerric wedi eu ſcrifennu â bŷs Duw.

* Deut. 9. 10.

PEN. XXXII.

1 Y bobl yn aberſn Moſes, yn peri i Aaron wneuthur lloi, 7 a hynny yn digio Duw, 11 ac ynnau ar ymbil Moſes yn diddigio. 15 Moſes yn dyfod i waered a'r llechau, 19 yn eu torri hwy, 20 yn diſetha y llo. 22 Eſcus Aaron troſlo ei hun. 25 Moſes yn gorchymmyn lladd y delwaddolwyr, 33 ac yn gweddio tros y bobl.

PAn welodd y bobl fod Moſes yn oedi dyfod i waered o'r mynydd; yna yr ymgaſclodd y bobl at Aaron ac y dywedaſant wrtho, * cyfod, gwna i ni dduwiau i fyned o'n blaen, canys y Moſes hwn, y gŵr a'n dûg ni i fynu o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a *ddaeth* o hono.

* Act. 7. 40.

2 A dywedodd Aaron wrthyna, tynnwch y cluſt-dlyſau aur *ſydd* wrth gluſtiau eich gwragedd, a'ch meibion, a'ch merched, a dygwch attaf.

3 A'r holl bobl a dynnaſant y cluſt-dlyſau aur *oedd* wrth eu cluſtiau; ac a'i dygaſant at Aaron.

4 * Ac efe a'i cymmerodd o'i dwylo, ac a'i llunïodd â chŷn, ac a'i gwnaeth yn llô tawdd: a hwy a ddywedaſant, dymma dy dduwiau di Iſrael, y rhai a'th ddug di i fynu o wlad yr Aipht.

* Pſal. 106. 19 2 Bren. 12. 29.

5 A phan ei gwelodd Aaron, efe a adailadodd allor ger ei fron ef: ac Aaron a gyhoeddodd, ac a ddywedodd, *y mae* gŵyl i'r Arglwydd y foru.

6 A hwy a godaſant yn forau drannoeth, ac a offrymmaſant boeth offrymmau, ac a ddygaſant abertthau hedd: a'r * bobl a eiſteddaſant i fwyta ac i yfed, ac a godaſant i fynu i chwarae.

* 1 Cor. 10. 7.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes; † cerdda dos i waered, canys ymlygrodd dy bobl a ddygaiſt i fynu o dîr yr Aipht.

† Deut. 9. 12.

8 * Buan y ciliaſant o'r ffordd a orchymynnais iddynt, gwnaethant iddynt lô tawdd; ac addolaſant ef, ac aberthaſant iddo; dywedaſant hefyd, dymma dy dduwiau di Iſrael, y rhai a'th ddygaſant i fynu o wlad yr Aipht.

* Pen. 32. 3. Deut. 9. 8.

9 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes; * gwelais y bobl hyn, ac wele, pobl war-galed ydynt.

* Pen. 32. 3. Deut. 9. 13.

10 Am hynny yn awr, gâd im lonydd fel yr enynno fy llid yn eu herbyn, ac y difetha-wyf hwynt: ac mi a'th wnaf di yn genhedlaeth fawr.

11 A * Moſes a ymbiliodd † ger bron yr Arglwydd ei Dduw; ac a ddywedodd, pa ham Arglwydd yr enynna dy ddigoſaint yn erbyn dy bobl, y rhai a ddygaiſt allan o wlad yr Aipht, drwy nerth mawr, a llaw gadarn?

* Pſal. 106. 23. † Heb. *Ac ymnet.*

12 * Pa ham y caiff yr Aiphtiaid lefaru, gan ddywedyd? mewn malis y dygodd efe hwynt allan iw lladd yn y mynyddoedd, ac iw dileetha oddi ar wyneb y ddaear: trô oddi wrth angerdd dy ddigoſaint, a bydded edifar gennit y drwg *a amcenaiſt* i'th bobl.

* Num. 14. 13.

13 Cofia Abraham, Iſaac, ac Iſrael dy weiſion, y rhai y tyngaiſt wrthynt i ti dy hun, ac y dywedaiſt wrthynt, mi a * amlhaf eich hâd chwi fel ſêr y nefoedd: a'r holl wlad ymma, yr hon a ddywedais, a roddaf i'ch hâd chwi, a hwy a'i hetifeddant byth.

* Gen. 12. 7. Gen. 15. 5 Gen. 48. 16.

14 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd am y drwg a ddywedaſai efe y gwnai iw bobl.

15 A Moſes a drôdd ac a ddaeth i waered o'r mynydd, a dwy lêch y dyſtiolaeth yn ei law; y llechau a ſcrifennaſid o'i dau tu, hwy a ſcrifennaſid o bôb tu.

16 * A'r llechau hynny *oedd* o waith Duw: a'r yſcrifen hefyd *oedd* yſcrifen Duw, yn ſcrifennedic ar y llechau.

* Pen. 31. 18.

17 A phan glywodd Joſua ſŵn y bobl yn bloeddio, efe a ddywedodd wrth Moſes, *y mae* ſŵn rhyfel yn y gwerſyll.

18 Yntef a ddywedodd, nid llais bloeddio am oruchafiaeth, ac nid llais gwaeddi am † golli'r maes, onid ſŵn canu a glywafi.

† Heb. *Lafneddi.*

19 A bu wedi dyfod o honaw yn agos i'r gwerſyll, iddo weled y llo a'r dawnſiau: ac enynnodd digoſaint Moſes, ac efe a daflodd y llechau o'i ddwylaw, ac a'i torrodd hwynt iſlaw y mynydd.

20 * Ac efe a gymmerodd y llô a wnaethent hwy, ac a'i lloſcodd â thân, ac a'i malodd yn llwch; ac a'i tannodd ar wyneb y dwfr, ac a'i rhoddes iw yfed i feibion Iſrael.

* Deut. 9. 21.

21 A dywedodd Moſes wrth Aaron, beth a wnaeth y bobl hyn i ti; pan ddygaiſt arnynt bechod *mor* fawr?

22 A dywedodd Aaron, nac enynned digoſaint fy arglwydd: ti a adwaenoſt y bobl mal ar ddrwg y maent.

23 Canys dywedaſant wrthif, gwna i ni dduwiau i fyned o'n blaen; canys y Moſes hwn, y gŵr a'n dûg ni i fynu o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a *ddaeth* o hono.

24 A dywedais wrthynt, i'r neb *y mae* aur, tynnwch ef: a hwy a'i rhoddaſant i mi, a mi a'i bwrlais yn tân, a daeth y llô hwn allan.

25 A phan welodd Moſes fod y bobl yn noeth: (canys Aaron a'i noethaſei hwynt i'w gwradwyddo ym myſc † eu gelynion.)

† Heb. *Trbol o gyfodiad i'w herbyn.*

26 Yna y ſafodd Moſes ym mhorth y gwerſyll, ac a ddywedodd, pwy ſydd ar du yr Arglwydd? *deued* attaf; a holl feibion Leſi a ymgaſclaſant atto ef.

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, goſodwch bob vn ei gleddyf ar ei glun; ac ewch, cymmerwch o borth i borth drwy y gwerſyll, a lleddwch bob vn ei frawd, a phob vn y gyfeill, a phob vn ei gymydog.

28 A meibion Leſi a wnaethant yn ol gair Moſes: a chwympodd o'r bobl y dydd hwnnw ynghylch tair mil o wŷr.

29 Canys dywedaſei Moſes, † cyſſegrwch eich llaw heddyw i'r Arglwydd, ‡ bob vn ar ei fâb, ac ar ei frawd; fel y rhodder heddyw i chwi fendith.

† Heb. *Llenwch.* ‡ Neu, *Am fod pob vn yn erbyn ei fâb, ac yn erbyn, &c.*

30 A thrannoeth y dywedodd Moſes wrth y bobl, chwi a bechaſoch bechod mawr: ac yn awr

awr mi a âf i fynu at yr Arglwydd : ond oddi mi a wnaf gymmod tros eich pechod chwi.

31 A Moſes a ddychwelodd at yr Arglwydd, ac a ddywedodd ; Och, pechodd y bobl hyn bechod mawr, ac a wnaethant iddynt ddauwlau o aur.

32 Ac yn awr, os maddeui eu pechod : ac os amgen, delea fi attolwg allan o'th lyfr a ſcrifennaiſt.

33 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes; pwy bynnac a bechodd i'm herbyn, hwnnw a ddeleaf allan o'm llyfr.

34 Am hynny dos yn awr, arwein y bobl I'r *lle* a ddywedais wrthit: wele fy angel â o'th flaen di: a'r dydd yr ymwelwyf yr ymwelaf â hwynt am eu pechod.

35 A'r Arglwydd a darawodd y bobl; am iddynt wneuthud y llo a wnaethai Aaron.

PEN. XXXIII.

1 Yr Arglwydd yn gwrthod myned gyd a'r bobl ſel yr addawſei. 4 Y bobl yn galaru am hynny. 7 Symmudo y Tabernacl allan o'r gwerſyll. 9 Yr Arglwydd yn lleferu wrth Moſes wyneb yn wyneb. 18 Moſes yn deiſyfu cael gweled gogoniant Duw.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, cerdda, dos i fynu oddi yma, ti a'r bobl a ddygaiſt i fynu o wlad yr Aipht ; i'r wlad *am* yr hon y tyngais wrth Abraham, Iſaac, ac Jacob, gan ddywedyd, * I'th hâd di y rhoddaf hi.

2 A mi ‡ a anfonaf angel o'th flaen di; ac a yrraf allan o Canaanead, yr Amoriad, a'r Hethiad, y Pheresiad, yr Hefiad, a'r Jebuſiad :

3 I wlad yn lliſeirio o laeth a mêl; o herwydd nid âf i fynu yn dy blith : oblegit * pobl war-galed wyt, rhac i mi dy ddifa ar y ffordd.

4 A phan glywodd y bobl y drwg chwedl hwn, galaru a wnaethant : ac ni wiſgodd neb ei hardd-wiſc am dano.

5 O blegit yr Arglwydd a ddywedaſei wrth Moſes, dywed wrth feibion Iſrael, pobl wargaled *ydych* chwi: yn ddiſymmwth y deuaf i fynu i'th ganol di, ac i'th ddifethaf : am hynny yn awr dioſc dy hardd-wiſc oddi am danat, ſel y gwypwyf beth a wnelwyf it.

6 A meibion Iſrael a ddioſcaſant eu hardd-wiſc wrth fynydd Horeb.

7 A Moſes a gymmerodd y babell, ac a'i ſledodd o'r tu allan i'r gwerſyll ym mhell oddi wrth y gwerſyll, ac a'i galwodd pabell y cyfarfod : a phob vn a geiſiei yr Arglwydd, a âi allan i babell y cyfarfod, yr hon *ydoedd* o'r tu allan i'r gwerſyll.

8 A phan aeth Moſes i'r babell, yr holl bobl a godaſant, ac a ſafaſant bob vn *er* ddrws ei babell ; ac a edrychaſant ar ol Moſes, nes ei ddyfod i'r babell.

9 A phan aeth Moſes i'r babell y deſcynnodd colofn y cwmwl, ac a ſafodd *wrth* ddrws y babell: a'r *Arglwydd* a leſarodd wrth Moſes.

10 A gwelodd yr holl bobl golofn y cwmwl yn ſefyll *wrth* ddrws y babell: a'r holl bobl a gododd, ac a addolaſant bob vn *wrth* ddrws ei babell.

11 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes wyneb yn wyneb, ſel y lleſarei gŵr wrth ei gyfaill. Ac efe a ddychwelodd i'r gwerſyll, ond y llangc Joſua mab Nun ei wenidog ef ni ſyflodd o'r babell.

12 A Moſes a ddywedodd wrth yr Arglwydd, gwel, ti a ddywedi wrthif, dwg y bobl yma i fynu, ac ni ddangoſaiſt I mi yr hwn a anfoni gyd â mi : a thi a ddywedaiſt, mi a'th adwen wrth *dy* enw, a chefaiſt hefyd ffafor yn fyngolwg.

13 Yn awr gan hynny o chefais ffafor yn dy olwg, yſpyſia i mi dy ffordd attolwg ſel I'th adwaenwyf, a'ſ fel y caffwyf ffafor yn dy olwg: gwel hefyd mai dy bobl di *yw* y genhedl hon.

14 Yntef a ddywedodd ; fy wyneb a gaiff fyned *gyd â thi*, a rhoddaf orphwyſdra it.

15 Ac efe a ddywedodd wrtho ; onid â dy wyneb *gyd â ni*, nac arwein ni i fynu oddi ymma.

16 Canys pa fodd y gwyddir ymma gael o honof ffafor yn dy olwg, mi a'th bobl ? onid drwy fyned o honnot ti gyd â ni ? felly myfi a'th bobl a ragorwn ar yr holl bobl *ſydd* ar wyneb y ddaiar.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, gwnaf hefyd y peth hyn a leferaiſt : o blegit ti a gefaiſt ffafor yn fyng-olwg, a mi a'th adwen wrth *dy* enw.

18 Yntef a ddywedodd ; dangos I mi attolwg dy ogoniant.

19 Ac efe a ddywedodd, gwnaf i'm holl ddaioni fyned heibio o flaen dy wyneb, a chyhoeddaf enw yr Arglwydd o'th flaen di : ac mi * a drugarhaf wrth yr hwn y cymmerwyf drugaredd arno, ac a dofturiaf wrth yr hwn y tofturiwyf. * Rhuf. 9. 15.

20 Ac efe a ddywedodd, ni elli weled fy wyneb : canys ni'm gwel dŷn a byw.

21 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, wele fan yn fy ymyl, lle y cei ſefyll ar graig.

22 A thra yr elo fyngogoniant heibio, mi a'th oſodaf o fewn agen yn y graig ; a mi a'th orchguddiaf a'm llaw nes I mi fyned heibio.

23 Yna y tynnaf ymmaith fy llaw, a'm tu cefn a gei di ei weled ; ond ni welir fy wyneb.

PEN XXXIIII.

1 Adnewyddu y llechau. 5 Cyhoeddi Hewn'r Arglwydd. 8 Moſes yn ymbil â Duw ar iddo fynd gyda hwy. 10 Duw yn gwneuthur cyfammod a hwynt, ac yn ail adrodd rhai o orchymmynion y llech cyntaf. 28 Moſes wedi bod ddeu-gain nhiwrnod yn y mynydd, yn dyſcu i lawr a'r llechau. 29 Ei wyneb ef yn diſcleirio, ac yntef yn rhoddi llen gadd arno.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * nâdd it ddwy o lechau cerrig ſel y rhai cyntaf : a mi a ſcrifennaf ar y llechau y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraiſt. * Deut. 10. 1.

2 A bydd barod erbyn y borau ; a thyred i fynu yn forau i fynydd Sinai, a ſaf i mi yno ar ben y mynydd.

3 * Ond na ddeued neb i fynu gyd â thi, ac na weler neb ar yr holl fynydd : na phored hefyd na dafad, nac eidion, ar gyfer y mynydd hwn. * Pen. 19. 12.

4 Ac efe a naddodd ddwy o lechau cerrig, o fâth y rhai cyntaf, a Moſes a gyfododd yn forau, ac a aeth i fynydd Sinai fel y gorchymynnaſai yr Arglwydd iddo ; ac a gymmerodd yn ei law y ddwy lech garreg.

5 A'r Arglwydd a ddeſcynnodd mewn cwmmwl, ac a ſafodd gyd ag ef yno ; ac a gyhoeddodd enw 'r Arglwydd.

6 A'r Arglwydd aeth heibio o'i flaen ef, ac a

ſawdd

* Gen. 12. 7. ‡ Pen. 23. 27. Jos. 24. 11. Deut. 7. 22. * Pen. 32. 9. Deut. 9. 13.

Iesodd Jehofa, Jehofa, y Duw trugarog, a gra-
slawn, hwyrfrydic i ddig, ac aml o drugaredd,
a gwirionedd,

7 Yr hwn ſydd yn cadw trugaredd i filoedd,
gan faddeu anwiredd a chamwedd, a pechod,
* Pen. 20. 5. a heb gyfrif *yr euog* yn euog; yr hwn * a
Deut. 5. 9. ymweli ag anwireddau y tadau ar y plant, ac ar
Jer. 32. 18. blant y plant, hyd y drydedd, a'r bedwaredd
genhedlaeth.

8 A Moſes a fryſiodd; ac a ymgrymmodd
tua 'r llawr, ac a addolodd,

9 Ac a ddywedodd, os cafais yn awr ffafor
yn dy olwg O Arglwydd, eled fy Arglwydd attolwg yn ein plith ni (canys pobl war-galed
yw) a maddeu ein hanwireddau, a'n pechod, a
chymmer ni yn eiſeddfaeth ſi ti.

* Deut. 5. 2. 10 Yntef a ddywedodd, * wele fi yn gwneuthur cyfammod ymgwydd dy holl bobl: gwnaf
rygeddodau y rhai ni wnaed yn yr holl ddaiar,
nac yn yr holl genhedloedd: a'r holl bobl yr
wyt ti yn eu mysc a gâr weled gwaith yr Arglwydd: canys ofnadwy *yw* yr hyn a wnaf ſi thi.

11 Cadw yr hyn a orchymynnais it heddyw:
wele mi a yrraf allan o'th flaen di yr Amoriad,
a'r Canaanead, a'r Hethiad, a'r Pheresiad, yr
Hefiad hefyd, a'r Jebuſiad.

* Pen. 23. 32. Deut. 7. 2. 12 A * chadw arnat rhac gwneuthur cyfammod a phreſſwyl-wyr y wlad yr wyt yn
myned iddi; rhac eu bod yn fagl yn dy blith.

13 Eithr dinifetfwch eu hallorau hwynt;
dryllfwch eu delwau hwynt; a thorrwch i lawr
eu llwynau hwynt:

14 Canys ni cheſ ymgrymmu i ddim arall:
* Pen. 20. 5. o blegit yr Arglwydd, * eiddigus *yw* ei enw;
Duw eiddigus *yw* efe:

15 Rhac it wneuthur cyfammod a phreſſwylwyr y tir; ac iddynt butteinio ar ol eu
duwiau, ac aberthu iw duwiau, a'th alw di, ac
ithe fwyta o'i aberth,

* 1 Bren. 11. 2. 2 Cor. 6. 14. 16 A chymmeryd o honot o'i * merched
i'th feibion; a phanteinio o'i merched ar ol eu
duwiau hwynt, a gwneuthur i'th feibion di
butteinio ar ol eu duwiau hwynt.

17 Na wna it dduwiau tawdd.

* Pen. 23. 15. * Pen. 13. 4. † Pen. 22. 29. Ezec. 44. 30. ‡ Neu, *A mym.* 18 * Cadw wyl y bara croyw: ſaith nhwrnod y bwyteſi fara croyw fel y gorchymmynnais
it, ar yr amſer ymmis Abib: oblegit ym * mis
Abib y daethoch allan o'r Aipht.

19 † Eiddo fi yw pob peth a egoro y groth,
a phob *gwryw* cyntaf o'th aneifeiliaid, yn eidionain, ac yn ddefaid.

‡ Neu, *A mym.* * Pen. 23. 15. * Pen. 23. 12. Deut. 5. 24. Luc. 13. 14. 20 Ond y cyntaf i aſſyn a bryni di ‡ ag oen:
ac oni phryni, torr ei wddwf: pryn hefyd bob
cyntaf-aneilit o'th feibion. * ac nac ymddangoſed *neb* ger fy mron yn wâg-law.

† Heb. *ſancteiddrwydd.* 21 * Chwe diwrnod y gweithi, ac ar y ſeithfed dydd y gorphywyſi: yn amſer aredic, ac
yn y cynhaiaf y gorphywyſi.

Deut. 16. 9. Luc. 13. 14. 22 Cadw † it hefyd wyl yr wythnoſau, o
flaen-ffrwyth y cynhaiaf gwenith; a gwyl y
cynnull *ar* ddiwedd y flwyddyn.

* Pen. 23. 16. 23 * Tair gwaith yn y flwyddyn, yr ymddengys dy holl wr-rywiaid ger bron yr Ar-
Deut. 16. 16. glwydd Ddiw, Duw Iſrael.

24 Canys mi a yrraf y cenhedloedd allan
o'th flaen di, ac a helaethaf dy derfynau di: ac
ni chwennych neb dy dir di, pan elych i fyny
i ymddangos ger bron yr Arglwydd dy Ddiw,
dair gwaith yn y flwyddyn.

* Pen. 23. 18. 25 * Nac offrymma waed fy aberth gyd â
bara leſeiniſyd: ac nac arhoed aberth gwyl y
Paſc tros nôs hyd y boreu.

26 Dwg y ‡ goreu o flaen-ffrwyth di dir,
i dŷ yr Arglwydd dy Ddiw. * Na ferwa fyn
yn llaeth ei fam.

‡ Cymaſ * Pen. 23. 19. Deut. 14. 21.

27 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth
Moſes † ſcrifenna it y geiriau hyn: o blegit yn
ôl y geiriau hyn y gwneuthum gyfammod â
thi ac ag Iſrael.

† Deut. 4. 13.

28 ‡ Ac efe a fu yno gyd â'r Arglwydd
ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs: ni fwytaodd fara, ac nid yfodd ddwfr: ac efe a ſcrifennodd ar y llechau * eiriau y cyfammod *ſef*
y dec gair.

‡ Pen. 24. 18. Deut. 9. 9. * Deut. 4. 13.

29 A phan ddaeth Moſes i wared o fynydd
Sinai, a dwy lech y dyſtiolaeth yn llaw Moſes,
pan ddaeth efe i wared o'r mynydd, ni wyddei Moſes i groen ei wyneb ddiſcleirio, wrth
leſarû o honaw ef wrtho.

30 A phan welodd Aaron a holl feibion Iſrael Moſes, wele yr oedd croen ei wyneb ef yn
diſcleirio: * a hwy a ofnaſant neſſau atto ef.

* 2 Cor. 3. 7.

31 A Moſes a alwodd arnynt; ac Aaron a
holl bennaethiaid y gynnulleidfa a ddychwelaſant atto ef: a Moſes a leſarodd wrthynt hwy.

32 Ac wedy hynny neſſaodd holl feibion Iſrael: ac efe a orchymynnodd iddynt yr hyn oll
a leſaraſei yr Arglwydd yn mynydd Sinai.

33 Ac *nes* darfod i Moſes leſaru wrthynt,
efe * a roddes len gudd ar ei wyneb.

* 2 Cor. 3. 13.

34 A phan ddelei Moſes ger bron yr Arglwydd i leſaru wrtho, efe a dynnei ymmaith y
llen gudd nes ei ddyfod allan: a phan ddelei efe
allan y leſarai wrth feibion Iſrael yr hyn a orchymynnid iddo.

35 A meibion Iſrael a welſant wyneb Moſes, fod croen wyneb Moſes yn diſcleirio: a
Moſes a roddodd dracheſn y llen gudd ar ei
wyneb hyd oni ddelei i leſaru wrth Ddiw.

PEN. XXXV.

1 *Y Sabboth.* 4 *Ewyllyſcar offrymmau i'r Tabernacl.* 20 *Parodrwydd y bobl i offrymmu.*
30 *Galw Bazaleel ac Aholiab i'r gwaith.*

CAſclodd Moſes hefyd holl gynnulleidfa
meibion Iſrael, a dywedodd wrthynt;
dymma y pethau a orchymynnodd yr Arglwydd iw gwneuthur.

2 Chwe * diwrnod y gweir gwaith, ar y
ſeithfed dydd y bydd i chwi ddydd † ſanctaidd,
Sabboth gorphywys i'r Arglwydd: lliwyr
rodder i farwolaeth pwy bynnac a wnelo waith
arno.

* Pen. 20. 9. Lew. 23. 3. Deut. 5. 12. Luc. 13. 14. † Heb. *ſanctaidd rwydd.*

3 Na chynneuwch dân yn eich holl anneddau ar y dydd Sabboth.

4 A Moſes a leſarodd wrth holl gynnulleidfa
meibion Iſrael, gan ddywedyd; dymma y
peth a orchymynnod yr Arglwydd, gan ddywedyd,

5 Cymmerwch o'ch plith offrwm i'r Arglwydd; pob * yn ewyllyſcar ei galon dyged hyn
yn offrwm i'r Arglwydd: aur ac arian, a phres;

* Pen. 24. 2.

6 A *ſidan* glâs, a phorphor, ac ſcarlat, a lliain main, a *blew* geifr,

7 A chrewyn hyrddod wedi eu llifo yn gochion, a chrwyn daiar-foch, a choed Sittim,

8 Ac olew i'r goleuni; a ſpyſiau i olew yr
ennaint, ac i'r arogl-darth peraidd:

9 A meini onix, a meini iw goſod yn yr
Ephod, ac yn y ddwyfronnec.

10 A * phob doeth ei galon yn eich plith; a
deuant a gweithiant yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd;

* Pen. 28. 3.

11 Y tabernacl, ei *babell-len*, a'i dô, ei fachau
a'i fyrſiod, ei farrau, ei golofnau, a'i forteſſau:

* Pen. 26. 31.

12 Yr Arch, a'i throſſolion, y drugareddfa,
a'r wahan-len, yr hon a'i gorchguddia:
13 Y bwrdd, a'i droſſolion, a'i hôll leſtri,
a'r bara dangos:
14 A chanhwyll-bren y goleuni a'i offer, a'i
lampau, ac olew y goleuni:
15 * Ac allor yr arogl-darth, a'i throſſolion, * Pen. 30. 1.
ac olew yr eneiniad, a'r arogl-darth-peraidd, a
chaead-len y drws i fyned i'r tabernacl:
16 * Allor y poeth-offrwm a'i alch brês, ei * Pen. 27. 1.
throſſolion a'i holl leſtri, y noe a'i throed:
17 Llenni y cynteddfa, ei golofnau a'i for-
teiſiau: caead-len porth y cynteddfa:
18 Hoelion y tabernacl, a hoelion y cyn-
teddfa, a'i rhaffau hwynt:
19 A gwiſcoedd y weinidogaeth i weini yn
y cyſſegr: ſanctaidd wiſcoedd Aaron yr offei-
riad, a gwiſcoedd ei feibion ef, i offeiriadu
ynddynt.
20 A holl gynnulleidfa meibion Iſrael aeth-
ant allan oddi ger bron Moſes.
21 A phob un yr hwn y cynhyrfodd ei ga-
lon ef; a phob un yr hwn y gwnaeth ei yſ-
pryd ef yn ewyllyſcar, a ddaethant, *ac* a ddyg-
aſant offrwm i'r Arglwydd, tu ac at waith
pabell y cyfarfod, a thu ac at ei holl waſa-
naeth hi, a thu ac at y gwiſcoedd ſanctaidd.
22 A daethant yn wŷr, ac yn wragedd;
pob un ar a oedd ewyllyſcar ei galon a ddyga-
ſant freichledau, a chluſt-dlyſau, a modrwyau,
a chadwynau, pob math ar dlyſau aur; a phob
gwr ar a offrymmodd offrwm *a offrymmodd*
aur i'r Arglwydd.
23 A phob un ar y caed gyd ag ef *ſidan* glâs,
a phorphor, ac yſcarlat, a llian main, a *blew*
geifr, a chrwyn hyrddod wedi eu lliwo yn
gochion, a chrwyn daiar-foch, a'i dygaſant.
24 Pob un ar a offrymmodd offrwm o ari-
an a phrês, a ddygaſant offrwm i'r Arglwydd:
a phob un ar y caed gyd ag ef goed Sittim i
ddim o waith y gwaſanaeth, a'i dygaſant.
25 A phob gwraig ddoeth o galon a nydd-
odd â'i dwylaw: ac a ddygaſant yr edafedd *ſi-*
dan glâs, a phorphor, ac ſcarlat, a llian main.
26 A'r holl wragedd y rhai y cynhyrfodd
eu calonnau hwynt mewn cyfarwyddyd, a
nyddaſant *blew* geifr.
27 A'r penaethiaid a ddygaſant feini O-
nix, a meini iw goſod ar yr Ephod, ac ar y
ddwyfronnec:
28 A llyſſiau, ac olew i'r goleuni, ac * i olew * Pen.
yr ennaint, ac i'r arogl-darth peraidd. 30. 23.
29 Holl blant Iſrael yn wŷr ac yn wragedd,
y rhai a glywent ar eu calon offrymmu tu ac
at yr holl waith a orchymynnaſei yr Arglwydd
drwy law Moſes ei wneuthur, a ddygaſant i'r
Arglwydd offrwm ewyllyſcar.
30 A dywedodd Moſes wrth feibion Iſrael,
gwelwch, galwodd * yr Arglwydd erbyn ei * Per.
enw, Beſaleel fab Vri, fab Hur, o lwyth Juda: 30. 2.
31 Ac a'i llanwodd ef ac yſpryd Duw, mewn
cyfarwyddyd, mewn deall, ac mewn gwybo-
daeth, ac mewn pob gwaith:
32 I ddychymygu cywreinrwydd, i weithio
mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês,
33 Ac mewn cyfarwyddyd i oſod meini, ac
mewn ſaernieth pren; i weithio ym mhob
gwaith cywrain.
34 Ac efe a roddodd yn ei galon ef ddyſcu
eraill: efe, ac Aholiab mab Achiſamah o lwyth
Dan.
35 Efe a'i llanwodd hwynt â doethineb
ſtion, i wneuthur pob gwaith ſaer a * chyw- * Pen.
reinrwaith, a gwaith edef a nodwyddwaith *ſi-* 26. 1.
dan glâs, ac mewn porphor, ac mewn ſcarlat,
ac mewn lliain main, ac i wau; gan wneuthur
pob gwaith, a dychymygi cywreinrwydd.

PEN. XXXVI.

1 *Rhoddi offrwm y bobl yn law y gweithwyr.* 3 *Gorfod gwahardd beilioni y bobl.* 8 *Llenni y Cerubiaid.* 14 *Y llenni o flew geifr.* 19 *Y babell-len o gwyn.* 20 *Y byrddau a'i morteiſiau.*
35 *Y wahanlen.* 37 *Y gaead-len i'r drws.*

YNa y gweithiodd Beſaleel ac Aholiab, a
phôb gwr doeth o galon, y rhai y rho-
ddaſei yr Arglwydd gyfarwyddyd a deall ynd-
dynt, i ſedru gwneuthur holl waith gwaſa-
naeth y cyſſegr, yn ôl yr hyn oll a orchymyn-
aſai yr Arglwydd.
2 A Moſes a alwodd Beſaleel ac Aholiab, a
phôb gwr celfydd y rhoddaſei yr Arglwydd
gyfarwyddyd iddo: pôb un yr hwn y dug ei
galon ei hun ef i neſſau at y gwaith iw wei-
thio ef.
3 A chymmeraſant gan Moſes yr holl of-
frwm a ddygaſei meibion Iſrael i waith gwa-
ſanaeth y cyſſegr, iw weithio ef. A hwy a ddyg-
aſant atto ef ychwaneg o offrwm gwir-fodd
bôb boran.
4 A'r holl rai celfydd a'r oedd yn gweithio
holl waith y cyſſegr, a ddaethant bôb un oddi
wrth ei waith, yr hwn yr oeddynt yn ei wneu-
thur.
5 A llefaraſant wrth Moſes, gan ddywedyd,
y mae yr bobl yn dwyn mwy nâ digon er
gwaſanaeth iw gwaith a orchymynnod yr
Arglwydd ei wneuthur.
6 A Moſes a roes orchymyn, a hwy a bara-
ſant gyhoeddi trwy y gwerſyll, gan ddywedyd,
na wnaed na gwr na gwraig waith mwy mae
at offrwm y cyſſegr: felly yr attaliwyd y bôbl
rhac dwyn *mwy*.
7 Canys yr ydoedd digon o ddefnydd i'r
holl waith iw wneuthur, a gweddill.
8 * A'r holl rai celfydd o'r rhai oedd yn * Pen.
gweithio gwaith y tabernacl, a wnaethant ddec 26. 3. 4.
llen o liain main cyfrodedd, a *ſidan* glâs, a
phorphor, ac yſcarlat: â Cherubiaid o waith
cywraint y gwnaethant hwynt.
9 Hŷd vn llen *oedd* wyth cufydd ar hugain,
a lled un llen, pedwar cufydd: yr vn meſur
oedd i'r holl lenni.
10 Ac efe a gydiodd bum llen wrth ei gilydd;
ac a gydiodd y pum llen *eraill* wrth ei gilydd.
11 Ac efe a wnaeth ddolennau o *ſidan* glâs
ar ymmyl vn llen, ar *ei* chwrr eithaf yn y cy-
ddiad: felly y gwnaeth efe ar ymyl llen arall
ynghydiad yr all.
12 * Dec dolen a deugain a wnaeth efe ar vn * Pen.
llen, a dec dolen a deugain a wnaeth efe yn y 26. 10.
cwrr eithaf i'r llen ydoedd ynghydiad yr all: y
dolennau oedd yn dal y naill *len* wrth y llall.
13 Ac efe a wnaeth ddec a ddeugain o fa-
chau aur: ac a gydiodd y naill len wrth y llall
â'r bachau, fel y byddei yn vn tabernacl.
14 Efe a wnaeth hefyd lenni *o flew* geifr, *i*
fôd yn babell-len ar y tabernacl: yn vn llen ar
ddec y gwnaeth efe hwynt.
15 Hŷd vn llen oedd ddec cufydd ar hugain,
a lled vn llen *oedd* bedwar cufydd: a'r vn me-
ſur oedd i'r vn llen ar ddec.
16 Ac efe a gydiodd bum llen wrthynt eu
hunain; a chwe llen wrthynt eu hunain.
17 Efe a wnaeth hefyd ddec dolen a deugain

ar ymyl eithaf y llen yn y cydiad : 2 dec dolen a deugain a wnaeth ese ar ymyl y llen ynghydiad yr ail.

18 Ac ese a wnaeth ddec a deugain o fachau pres, i gydio y babell-len i fod yn vn.

19 Ac ese a wnaeth dô i'r babell-len o grwyn hyrddod wedi eu lliso yn gochion, a thô o grwyn dalat-foch yn vchaf.

20 Ac ese a wnaeth ystyllod i'r tabernacl o goed Sittim, yn eu sefyll.

21 Dec cufyd *oedd* hyd ystyllen : a chufydd a hanner cufydd lled pôb ystyllen.

22 Dau dyno *oedd* i'r vn ystyllen, wedi eu gosod mewn tresn y naill ar gyfer y llall : felly y gwnaeth ese i holl ystyllod y tabernacl.

23 Ac ese a wnaeth ystyllod i'r tabernacl : vgain ystyllen i'r tu dehau, tua 'r dehau.

24 A deugain mortais arian a wnaeth ese dan yr vgain ystyllen : dwy fortais dan un ystyllen iw dau dyno, a dwy fortais dan ystyllen arall iw dau dyno.

25 Ac i ail ystlys y tabernacl o du y gogledd, ese a wnaeth vgain ystyllen,

26 A'i deugain mortais o arian ; dwy fortais tan vn ystyllen, a dwy fortais tan ystyllen arall.

27 Ac i ystlysau y tabernacl tu a'r gorllewin y gwnaeth ese chwech ystyllen.

28 A dwy ystyllen a wnaeth ese ynghonglau y tabernacl i'r ddau ystlys.

29 Ac yr oeddynt * wedi eu † cydio oddi tanodd ; ac yr oeddynt hefyd wedi eu cydio oddi arnodd wrth vn fodrwy : felly y gwnaeth iddynt ill dwy yn y ddwy gongl.

30 Ac yr oedd wyth ystyllen ; a'i morteisiau oedd vn-ar-bymthec o forteisiau arian : ‡ dwy fortais tan bôb ystyllen.

31 Ac ese a wnaeth *barrau o goed Sittim : pump i ystyllod vn ystlys i'r tabernacl,

32 A phum barr i ystyllod ail ystlys y tabernacl, a phum barr i ystyllod y tabernacl i'r ystlysau o du y gorllewin.

33 Ac ese a wnaeth y barr canol i gyrhaeddyd trwy yr ystyllod o gwrr i gwrr.

34 Ac ese a osododd aur tros yr ystyllod, ac a wnaeth eu modrwyau hwynt o aur i fyned am y barrau : ac a wisgodd y barrau ac aur.

35 Ac ese a wnaeth wahan-len o *fidan* glas, a phorphor ac yscarlat, a lliain main cyfrodedd : â Cherubiaid o waith cywreint y gwnaeth ese hi.

36 Ac ese a wnaeth iddi bedair colofn o *goed* Sittim, ac a'i gwisgodd hwynt ag aur, a'i pennau *oedd* o aur : ac ese a fwriodd iddynt bedair mortais o arian.

37 Ac ese a wnaeth gaead-len i ddrws y tabernacl o *fidan* glas, a phorphor, ac yscarlat, a lliain mair cyfrodedd, o waith edef a nodwydd,

38 A'i phum colofn, a'i pennau ; ac a oreurodd eu pennau hwynt, a'i cylchau ag aur : ond eu pum mortais *oedd* o bres.

PEN. XXXVII.

Yr Arch. 6 Y Drugareddfa a'r Cerubiaid. 13 Y bwrdd a'i lestri. 17 Y Canhwyll-bren, a'i lampau, a'i offer. 25 Allor yr arogl-darth. 29 Oleu 'r eneiniad, a'r pêr-arogl-darth.

A * Besaleel a wnaeth yr Arch, o goed Sittim ; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lled, a chufydd a hanner ei huchder.

2 Ac a'i gwisgodd hi ac aur pur o fewn ac oddi allan ; ac a wnaeth iddi goron o aur o amgylch.

3 Ac a fwriodd iddi bedair modrwy o aur ar ei phedair congl ; sef dwy fodrwy ar ei naill ystlys, a dwy fodrwy ar ei hystlys arall.

4 Ese a wnaeth hefyd drosolion o goed Sittim, ac a'i gwisgodd hwynt ac aur.

5 Ac a osododd y trosolion drwy y modrwyau ar ystlysau yr Arch, i ddwyn yr Arch.

6 Ac ese a * wnaeth drugareddfa o aur coeth ; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufyd a hanner ei lled.

7 Ac ese a wnaeth ddau Gerub aur : o vn dryll cyfan y gwnaeth ese hwynt ar ddau ben y drugareddfa.

8 Vn Cerub ‡ ar y pen o'r tu yma, a Cherub arall ar y pen o'r tu arall : o'r drugareddfa y gwnaeth ese y Cerubiaid ar ei dau ben hi.

9 A'r Cerubiaid oeddynt, gan ledu esgyll tuac i fynu, â'i hesgyll yn gorchguddio y drugareddfa, a'i hwynebau bôb vn at ei gilydd ; wynebau y Cerubiaid *oedd* tu ac at y drugareddfa.

10 Ac ese a wnaeth fwrdd o goed Sittim : dau gufydd ei hŷd, a chufydd ei led, a chufydd a hanner ei vchder.

11 Ac a osododd aur pûr trosto, ac a wnaeth iddo goron o aur o amgylch.

12 Gwnaeth hefyd iddo gylch o amgylch o led llaw : ac a wnaeth goron o aur ar ei gylch o amgylch.

13 Ac ese a fwriodd iddo bedair modrwy o aur ; ac a roddodd y modrwyau wrth eibedair congl, y rhai *oedd*, yn eibedwar troed.

14 Ar gyfer y cylch yr oedd y modrwyau yn lle i'r trosolion i ddwyn y bwrdd.

15 Ac ese a wnaeth drosolion o goed Sittim, ac a'i gwisgodd hwynt ag aur i ddwyn y bwrdd.

16 Ese a wnaeth hefyd y llestri *fyddei* ar y bwrdd, * ei ddyscilau ef a'i lwyau, a'i phioiau, a'i gaedau i ‡ gau â hwynt, o aur pûr.

17 Ac ese a wnaeth * ganhwyll-bren o aur coeth : o vn dryll cyfan y gwnaeth ese y canhwyll-bren, ei balader, ei geingciau, ei bedyll, ei gnapiau, a'i flodau oedd o'r vn.

18 A chwech o geingciau yn myned allan o'i ystlysau : tair caingc o'r canhwyll-bren o vn ystlys, a thair caingc o'r canhwyll-bren o'r ystlys arall.

19 Tair padell ar waith almonau, cnap a blodeun *oedd* ar vn gaingc, a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar gaingc arall : yr vn modd *yr oedd* ar y chwe chaingc, y rhai oedd yn dyfod allan o'r canhwyll-bren.

20 Ac ar y canhwyll-bren *yr oedd* pedair padell o waith almonau, ei gnappiau a'i flodau.

21 A chnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc y honaw : yn ôl y chwe chaingc oedd yn dyfod allan o honaw.

22 Eu cnappiau, a'i ceingciau oedd o'r vn : y cwbl o honau *ydoedd* * vn dryll cyfan o aur coeth.

23 Ac ese a wnaeth ei saith lamp ef, a'i efeiliau, a'i gafnau, o aur pur.

24 O ‡ talent o aur coeth y gwnaeth ese ef, a'i holl lestri.

25 Gwnaeth hefyd * allor yr arogl-darth o goed Sittim : o gufydd ei hŷd, a chufydd ei led yn bedair-ongl, ac o ddau gufydd ei huchder ; ei chyrn oedd o'r vn.

26 Ac ese a'i gwisgodd hi ag aur coeth ; ei chaead a'i hystlysau o amgylch, a'i chyrn ;

* Pen. 26. 24.
† Heb. *Plethu.*
‡ Heb. *Dwy fortais, dwy fortais i bwyssy-llien.*
* Pen. 25. 28. ac 30. 5.
* Pen. 25. 10.
* Pen. 25. 17.
† Neu *O'r pengwaith.*
* Pen. 25. 29.
‡ Neu, *Dywallt.*
* Pen. 25. 31.
* Pen. 25. 31.
‡ Pen. 25. 39.
* Pen. 30. 1.

ac eſe a wnaeth iddi goron o aur o amgylch.

27 Ac eſe a wnaeth iddi ddwy ſodrwy o aur wrth ei dwy gongl, ar ei dau yſtlys, oddi tan ei choron; i fyned am droſolion iw dwyn arnynt.

28 Ac eſe a wnaeth droſolion o goed Sittim; ac a'i gwiſcodd hwynt ac aur. * Pen. 30. 35.

29 Ac eſe a wnaeth * olew yr enneiniad ſanctaidd, a'r arogl darth llyſſeuoc pur o waith yr apothecari.

PEN. XXXVIII.

1 Allor y poeth-offrwm. 8 Y Noe brês. 9 Y cyntteddfa. 21 Cyfrif o offrymmau y bobl.

AC eſe a wnaeth allor y poeth offrwm o * goed Sittim: o bump cufydd ei hŷd, a phump cufydd ei lled, yn bedair-ongl; ac yn dri chufydd ei huchter. * Pen. 27. 1.

2 Gwnaeth hefyd ei chyrn hi ar ei phedair congl; ei chyrn hi oedd o'r vn: ac eſe a'i gwiſcodd hi â phrês.

3 Eſe * a wnaeth hefyd holl leſtri yr allor, y crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau, a'r cigweiniau, a'r pedyll tân: ei holl leſtri hi a wnaeth eſe o brês. * Pen. 27. 3.

4 Ac eſe a wnaeth i'r allor alch brês ar waith rhwyd; dan ei chwmpas oddi tanodd hyd ei hanner hi.

5 Ac eſe a fwriodd bedair modrwy i bedwar cwrr yr alch brês; i fyned am droſolion.

6 Ac eſe a wnaeth droſolion o goed Sittim; ac a'i gwiſcodd hwynt â phrês.

7 Ac eſe a dynnodd y troſolion drwy y modrwyau ar yſtlyſau yr allor, iw dwyn hi arnynt: yn gau y gwnaeth eſe hi ag yſtyllod.

8 Ac eſe a wnaeth noe brês, a'i throed o brês, o ddrychau *gwraged* y rhai a ymgaſglent *yn ſanctoedd* at ddrws pabell y cyfarfod.

9 Ac eſe a wnaeth y cynteddfa ar yr yſtlys dehau, tu a'r dehau: llenni y cynteddfa *oedd* o lain main cyfrodedd o gant cufydd.

10 A'i hugain coloſn, ac a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau a'i cylchau o arian yr oeddynt.

11 Ac ar du y gogledd, *y llenni oedd* gan cufydd, eu hugain coloſn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau a'i cylchau o arian.

12 Ac o du y gorllewyn, llennî o ddec cufydd a deugain: eu dec coloſn, a'i dec mortais, a phennau y colofnau, a'i cylchau o arian.

13 Ac i du y dwyrain tu a'r dwyrain *yr oedd llenni* o ddec cufydd a deugain.

14 Llenni o bymthec cufydd *a wnaeth efe* o'r *naill* du i'r porth: eu tair coloſn, a i tair mortais.

15 Ac *efe a wnaeth* ar yr all yſtlys o ddeutu drws porth y cynteddfa lenni o bymthec cufydd, eu tair coloſn, a'i tair mortais.

16 Holl lenni y cynteddfa o amgylch *a wnaeth efe* o lain main cyfrodedd.

17 A morteiſiau y colofnau *oedd* o brês: pennau y colofnau, a'i cylchau o arian: a gwiſc eu pennau o arian; a holl golofnau y cynteddfa oedd wedi eu cylchu ag arian.

18 A chaead-len drws y cynteddfa *ydoedd* waith odef a nodwydd, o *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a llain main cyfrodedd: ac yn vgain cufydd o hŷd, a'i huchter o'i lled yn bump cufydd, ar gyfer llenni y cynteddfa.

19 Eu pedair coloſn hefyd, a'i pedair mortais *oedd* o brês, a'i pennau o arian: gwiſc eu pennau hefyd a'i cylchau *oedd* arian.

20 A * holl hoelion y tabernacl, a'r cynteddfa oddi amgylch *oedd* brês. * Pen. 27. 19.

21 Dymma gyfrif *perthynaſau* y tabernacl, *ſef* tabernacl y dyſtiolaeth, y rhai a gyfrifwyd wrth orchymyn Moſes, i waſanaeth y Leſiaid, drwy law Ithamar ſâb Aaron yr offeiriad.

22 A Beſaleel mâb Vri, mâb Hur, o lwyth Juda, a wnaeth yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

23 A chyd ag ef yr ydoedd Aholiab, mâb Achiſama, o lwyth Dan, ſaer cywraint, a gwniedydd mewn *fidan* glâs, ac mewn porphor, ac mewn yſcarlat, ac mewn lliain main.

24 Yr holl aur a weithiwyd yn y gwaith, *ſef* yn holl waith y cyſſegr, ſef aur yr offrwm ydoedd naw talent ar hugain, a ſeithgan ſicl, a dec ar hugain, yn ôl ſicl y cyſſegr.

25 A'r arian y rhai a gyfrifwyd o'r gynnuleidfa, *oedd* gan talent, a mil a ſeithgant a phymthec ſicl a thrugain yn ôl ſicl y cyſſegr.

26 Becah am bôb pen, *ſef* hanner ſicl yn ôl ſicl y cyſſegr, am bôb un a ele heibio dan rif, o ſâb vgein-mlwydd ac vchod, *ſef* am chwe chan mil a thair mil, a phum-cant, a dec a deugain.

27 Ac o'r can talent arian y bwriwyd morteiſiau y cyſſegr, a morteiſiau y wahan-len: can mortais o'r cant talent, talent i bôb mortais.

28 Ac o'r mil, a ſeith-cant, a phymthec *ſicl* a thrugain y gwnaeth eſe bennau y colofnau; ac y gwiſcodd eu pennau, ac y cylchodd hwynt.

29 A phrês yr offrwm *oedd* ddec talent a thrugain; a dwy fil a phedwar cant o ſiclau.

30 Ac eſe a wnaeth o hynny forteiſiau drws pabell y cyfarfod, a'r allor brês, a'r alch prês yr hwn oedd iddi; a holl leſtri yr allor.

31 A morteiſiau y cynteddfa o amgylch, a morteiſiau porth y cynteddfa, a holl hoelion y tabernacl, * a holl hoelion y cynteddfa o amgylch. * Exod. 27. 19.

PEN. XXXIX.

1 Gwiſcoedd y wenidogaeth, a'r gwiſcoedd ſanctaidd. 2 Yr Ephod. 8 Y ddwyfronnec. 22 Mantell yr Ephod. 27 Y peiſiau, y meſtr a'r gwregys o lain main. 30 Talaith y goron ſanctaidd. 32 Moſes yn golygu y cwbl, ac yn eu bendithio.

AC o'r *fidan* glâs, a'r porphor, a'r yſcarlat, y gwnaethant wiſcoedd gweinidogaeth i weini yn y cyſſegr: * gwnaethant y gwiſcoedd ſanctaidd i Aaron, fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes. * Pen. 31. 10. & 35. 19.

2 Ac eſe a wnaeth yr Ephod o aur, *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd.

3 A gyrraſant yr aur yn ddalennau teneuon, ac a'i torraſant yn edafedd i weithio yn y *fidan* glâs, ac yn y porphor, ac yn yr yſcarlat, ac yn y lliain main, yn waith cywraint.

4 Yſcwyddau a wnaethant iddi yn cydio: wrth ei dau gwrr y cydiwyd hi.

5 A gwregys cywraint ei Ephod eſ, yr hwn oedd arni *ydoedd* o'r un, yn un waith a hi: o aur, *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd: megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

6 * A hwy a weithiaſant feini Onix wedi eu goſod mewn boglynnau aur, wedi eu naddu a naddiadau ſêl, a henwau meibion Iſrael *ynddynt*. * Pen. 28. 9.

7 A goſododd hwynt ar yſcwyddau yr Ephod, * yn feini coffadwriaeth i feibion Iſrael, megis * Pen. 28. 12.

megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

8 Efe a wnaeth hefyd y ddwyfronnec o waith cywraint, ar waith yr Ephod; o aur, *ſidan* glâs, porphor hefyd ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd.

9 Pedeir-ongl ydoedd; yn ddau ddyblyg y gwnaethant y ddwy-fronnec: o rychwant ei hyd, a rhychwant ei lled, yn ddau ddyblyg.

10 A goſodaſant ynddi bedair rhês o feini: rhês o ‡ Sardius, Tophas, a Smaragdus *ydoedd* y rhês gyntaf. ‡ Neu, Rubi.

11 A'r ail rhês *oedd* Carbuncl, Saphyr, ac Adamant.

12 A'r drydedd rhês *ydoedd* Lygur, Achat, ac Amethiſt.

13 A'r bedwaredd rês *ydoedd* Beryl, Onix, a Jaſpis; wedi eu hamgylchu mewn boglynnau aur yn eu lleoedd.

14 A'r meini *oedd* yn ol henwau meibion Iſrael, yn ddeu-ddec, yn ol eu henwau hwynt: pôb vn wrth ei henw *oeddynt* o naddiadau ſêl, yn ôl y deuddec llwyth.

15 A hwy a wnaethant ar y ddwyfronnec gadwynau ar y cyrrau, yn bleth-waith o aurpûr.

16 A gwnaethant ddau foglyn aur, a dwy fodrwy o aur: ac a roddaſant y ddwy fodrwy ar ddau gwrr y ddwyfronnec.

17 A rhoddaſant y ddwy gadwyn blethedic o aur trwy y ddwy fodrwy, ar gyrrau y ddwyfronnec.

18 A deu-pen y ddwy gadwyn blethedic a roddaſant ynglŷn yn y ddau foglyn: ac a'i goſodaſant ar yſcwyddau yr Ephod, o'r tu blaen.

19 Gwnaethant hefyd ddwy fodrwy o aur, ac a'i goſodaſant ar ddau ben y ddwyfronnec, ar yr ymyl ſydd ar yſtlys yr Ephod, o'r tu mewn.

20 A hwy a wnaethant ddwy fodrwy aur, ac a'i goſodaſant ar ddau yſtlys yr Ephod, oddi tanodd tu a'i thu blaen, ar gyfer ei chydiad, oddi ar wregys yr Ephod.

21 Rhwymaſant hefyd y ddwyfronnec erbyn ei modrwyau, wrth fodrwyau yr Ephod, â llinin o *ſidan* glâs, i fod oddi ar wregys yr Ephod, fel na ddatodyd y ddwyfronnec oddi wrth yr Ephod: megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

22 Ac efe a wnaeth fantell yr Ephod ei gyd o ſidan glâs yn wauad-waith.

23 A thwll y fantell *oedd* yn ei chanol, fel twll lluric, a gwrym o amgylch y twll rhac ei rhwygo.

24 A gwnaethant ar odrau y fantell bomgranadau, o *ſidan* glâs, porphor, ac yſcarlat, a lliain cyfrodedd.

25 Gwnaethant hefyd * glŷch o aur pûr, ac a roddaſant y clŷch rhwng y pomgranadau, ar odrau y fantell o amgylch, ym myſc y pomgranadau. * Pen. 28. 33.

26 Clôch a phomgranad, a chlôch a phomgranad, ar odrau y fantell o amgylch, i weini *ynddynt*, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

27 A hwy a wnaethant beiſiau o liain main o wauad waith, i Aaron ac i'w feibion,

28 A meitr o liain main, a chappiau hardd o liain main, a * llawdrau lliain o liain main cyfrodedd, * Pen. 28. 42.

29 A gwregys o liain nain cyfrodedd, ac o *ſidan* glâs, porphor, ac yſcarlat, o waith edef a nodwydd; fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

30 Gwnaethant hefyd dalaith y goron ſanctaidd o aur pûr, ac a ſcrifennaſant arni ſcrifen fel naddiad ſêl; * *Sanctaiddrwydd i'r Arglwydd.* * Pen.

31 A rhoddaſant wrthi linin o ſidan glâs, iw dal hi i fynu ar y meitr: fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes. 28. 36.

32 Felly y gorphennwyd holl waith y tabernacl *ſef* pabell y cyfarfod: a meibion Iſrael a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaethant.

33 Dygaſant hefyd y tabernacl at Moſes, y babell a'i holl ddodrefn: ei bachau, ei ſtyllod, ei barrau, a'i cholofnau, a'i morteiſiau,

34 A'r tô o grwyn hyrddod wedi eu llifo yn gochlon, a'r tô o grwyn daſar-ſoch: a'r llen wahan yr hon oedd yn gorchguddio:

35 Arch y dyſtiolaeth, a'i throſollon, a'r drugareddfa:

36 Y bwrdd hefyd a'i holl leſtri, a'r bara dangos:

37 Y canhwyll-bren pûr a'i lampau, a'r lampau iw goſod mewn trefn, ei holl leſtri, ac olew i'r goleuni:

38 A'r allor aur, ac olew 'r eneiniad, a'r arogldarth llyſeuog, a chaead-len drws y babell:

39 Yr allor brês, a'r alch brês yr hon *oedd* iddi, ei throſollon a'i holl leſtri; y noe a'i throed:

40 Llenni y cynteddfa, ei goloſnau a'i forteiſiau, a chaead-len porth y cynteddfa, ei raffau a'i hoelion, a holl ddodrefn gwaſanaeth y tabernacl, ſef pabell y cyfarfod:

41 Gwiſcoedd y weinidogaeth i weini yn y cyſſegr: ſanctaidd wiſcoedd Aaron yr offeiriad, a gwiſcoedd ei feibion ef i offeiriadu.

42 Yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes: felly y gwnaeth meibion Iſrael yr holl waith.

43 A Moſes a edrychodd ar yr holl waith, ac wele hwy a'i gwnaethent megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd: felly y gwnaethant; a Moſes a'i bendithiodd hwynt.

PEN. XL.

1 Gorchymmyn codi y Tabernacl, 9 a'i eneinio, 13 a ſanctteiddio Aaron a'i feibion. 16 Moſes yn gwreuthur fel y gorchymynnaſid iddo. 34 Cwmmwl yn gorchguddio y babell.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Yn y mîs cyntaf ar y *dydd* cyntaf o'r mîs, y cyſodi y tabernacl pabell y cyfarfod.

3 A goſot yno Arch y dyſtiolaeth; a gorchguddia yr Arch â'r wahan-len.

4 * Dŵg i mewn hefyd y bwrdd, a threfna † ef yn drefnus: dŵg i mewn hefyd y canhwyllbren, a goleua ei lampau ef. * Pen. 26. 35. † Heb. *Ei drefnu ef.*

5 Goſot hefyd allor aur yr arogl-darth ger bron Arch y dyſtiolaeth: a goſot gaead-len drws y Tabernacl.

6 Dod hefyd Allor y poeth offrwm o flaen drws Tabernacl pabell y cyfarfod.

7 Dod hefyd y noe rhwng pabell y cyfarfod a'r allor, a dod ynddi ddwfr.

8 A goſot hefyd y cynteddfa oddi amgylch, a dod gaead-len *ar* borth y cynteddfa.

9 A chymmer olew yr enneiniad, ac enneinia y Tabernacl, a'r hyn oll *ſydd* ynddo, a chyſſegra ef a'i holl leſtri: a ſanctaidd fydd.

10 Enneinia hefyd allor y poeth offrwm, a'i holl leſtri: a'r allor a gyſſegri: a hi a fydd yn allor ſanctteiddiolaf.

11 Enneinia y nos a'i throed, a ſanctei-
ddia hi.
12 A dwg Aaron a'i feibion i ddrws pabell
y cyfarfod, a goich hwynt â dwfr.
13 A gwiſc am Aaron y gwiſcoedd ſan-
ctaidd: ac enneinia ef, a ſanctteiddia ef i offei-
riadu i mi.
14 Dŵg hefyd ei feibion ef, a gwiſc hwynt
â pheiſiau.
15 Ac enneinia hwynt megis yr enneiniaiſt
eu tâd hwynt i offeiriadu i mi: felly bydd eu
henneiniaddiddynt yn offeiriadaeth dragywydd-
ol drwy eu cenhedlaethau.
16 Felly Moſes a wnaeth yn ol yr hyn oll
a orchymynnodd yr Arglwydd iddo: felly y
gwnaeth efe.
* Numb. 9. 1. 17 Felly * yn y mis cyntaf o'r all flwydd-
yn, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y codwyd y Ta-
bernacl.
18 A Moſes a gododd y Tabernacl, ac a
ſiccrhaodd ei forteiſiau, ac a oſododd i fynu ei
ſtyllod, ac a roddes i mewn ei farrau, ac a
gododd ei golofnau.
19 Aca ledodd y babell-len ar y tabernacl,
ac a oſododd dô y babell-len arni oddi arnodd,
fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth
Moſes.
20 Cymmerodd hefyd a rhoddodd y dyſti-
olaeth yn yr Arch, a goſododd y troſolion
wrth yr Arch; ac a roddodd y drugareddfa i
fynu ar yr Arch.
* Pen. 35. 12. 21 Ac efe a ddûg yr Arch i'r tabernacl,* ac
a oſododd a wahan-len orchudd, i orchguddio
Arch y dyſtiolaeth, megis y gorchymynnaſei yr
Arglwydd wrth Moſes.
22 Ac efe a roddodd y bwrdd o fewn pa-
bell y cyfarfod ar yſtlys y tabernacl, o du 'r
gogledd, o'r tu allan i'r wahan-len.
23 Ac efe a drefnodd yn drefnus arno ef y
bara, ger bron yr Arglwydd: fel y gorchym-
ynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.
24 Ac efe a oſododd y canhwyll-bren o
fewn pabell y cyfarfod, ar gyfer y bwrdd, ar
yſtlys y tabernacl, o du yr deheu.
25 Ac efe a oleuodd y lampau ger bron yr
Arglwydd: fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd
wrth Moſes.
26 Efe a oſododd hefyd yr allor aur ym
mhabell y cyfarfod, o flaen y wahan-len.
27 Ac a arogl-darthodd arni arogl-darth
peraidd, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd
wrth Moſes.
28 Ac efe a oſododd y gaead-len *ar* ddrws
y tabernacl.
29 Ac efe a oſododd allor y poeth-offrwm
wrth ddrws tabernacl pabell y cyfarfod: a ca
offrymmodd arni boeth offrwm a bwyd
offrwm, * fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd * Pen. 30. 8.
wrth Moſes.
30 Efe a oſododd y noe hefyd rhwng pabell
y cyfarfod a'r allor: ac a roddodd yno ddwfr
i ymolchi.
31 A Moſes, ac Aaron, a'i feibion, a olcha-
ſant yno eu dwylo, a'i traed.
32 Pan elent i babell y cyfarfod, a phan nes-
ſaent at yr allor yr ymolchent; fel y gorch-
ymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.
33 Ac efe a gododd y cynteddfa o amgylch
y tabernacl, a'r allor, ac a roddodd gaead-len
ar borth y cynteddfa: felly y gorphennodd
Moſes y gwaith.
* Numa 9. 15. 1 Bren. 8. 10. 34 * Yna cwmmwl a orchgudiodd babell
y cyfarfod, a gogoniant yr Arglwydd a lan-
wodd y tabernacl.
35 Ac ni allei Moſes fyned i babell y cyfar-
fod, am ſôd y cwmmwl yn aros arny, a gogoni-
ant yr Arglwydd yn llenwi y tabernacl.
36 A phan gyfodei y cwmmwl oddiar y
tabernacl, y chychwynnei meibion Iſrael lw
holl deithiau.
37 Ac oni chyfodei y cwmmwl; yna ni
chychwynent hwy hyd y dydd y cyfodei.
38 Canys cwmmwl yr Arglwydd *ydoedd*
ar y tabernacl y dydd, a thân ydoedd arno y
nos; yng-olwg holl dŷ Iſrael yn eu holl dei-
thiau hwynt.

¶ Trydydd Llyfr MOSES, yr hwn a elwyr LEVITICUS.

PEN. I.

1 *Trefn y poeth offrymmau,* 3 *o eidionnau,* 10 *o ddefaid, neu eifr,* 14 *ac o adar.*

'R Arglwydd a alwodd ar Moſes, ac
a lefarodd wrtho o babell y cyfarfod;
gan ddywedyd,
2 Llefara wrth feibion Iſrael a dy-
wed wrthynt; pan ddygo dŷn o honoch offr-
wm i'r Arglwydd, o anifail *ſef* o'r eidionnau,
neu o'r praidd, yr offrymmwch eich offrwm.
* Exod. 29. 10. 3 * Os poeth offrwm o eidion *ydd* ei
offrwm ef, offrymmed ef yn wryw perffaith-
gwbl: a dyged ef o'i ewyllys ei hun i ddrws
pabell y cyfarfod, ger bron yr Arglwydd.
4 A goſoded ei law ar ben y poeth offrwm,
ac ſe a'i cymmerir ef yn gymeradwy ganddo,
i wneuthur cymmod troſto.
* Levit. 9. 12. 5 * Lladded hefyd yr eidion ger bron yr
Arglwydd; a dyged meibion Aaron yr offeiri-
aid y gwaed, a thaenellant y gwaed o amgylch
ar yr allor, yr hon *ydd wrth* ddrws pabell y
cyfarfod.
6 A blinged y poeth offrwm, a thorred ef
yn ei ddarnau.
7 A rhodded meibion Aaron yr offeiriad
dân ar yr allor, a goſodant goed mewn trefn ar
y tân.
8 A goſoded meibion Aaron yr offeiriaid
y darnau, y pen, a'r braſder, mewn trefn ar y
coed *a ſyddant* ar y tân *ydd* ar yr allor.
9 Onid y perfedd, a'i draed, a ylch eſe mewn
dwfr; a'r offeiriaid a lŷſc y cwbl ar yr allor,
yn boeth offrwm, yn aberth tanllyd, o arogl
peraidd i'r Arglwydd.
10 Ac os o'r praidd *ſef* o'r defaid, neu o'r
geifr *yr offrymma eſe* boeth offrwm, offrymmed
ef yn wryw perffaith-gwbl.
11 A lladded ef ger bron yr Arglwydd o
du 'r gogledd i'r allor: a thaenelled meibion
Aaron yr offeiriaid ei waed ef ar yr allor o
amgylch.
12 A thorred ef yn ddarnau, gyd a'i ben a'i
fraſder; a goſoded yr offeiriaid hwynt ar y
coed a *ſyddant* ar y tân *ydd* ar yr allor.
13 Onid goſched y perfedd, a'r traed mewn
dwfr: a dyged yr offeiriad y cwbl, a lloſged
ar yr allor: hwn ydd boeth offrwm, aberth
tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

14 Ac

14 Ac os poeth offrwm o aderin *fydd* ei offrwm ef i'r Arglwydd, yna dyged ei offrwm o durturau, neu o gywion colomennod.

15 A dyged yr offeiriad ef at yr allor, a thorred ei ben ef, a lloſged ef ar yr allor; a gwaſger ei waed ef ar ystlys yr allor.

16 A thynned ymmaith ei grombil ef ynghŷd â'i ‡ blu, a bwried hwynt ger llaw yr allor o du 'r dwyrain, i'r lle *y byddo* y lludw.

‡ Neu, *ffiendid.*

17 Hollded ef a'i eigyll heſyd, *ac* na wahaned ef: a lloſged yr offeiriaid ef ar yr allor, ar y coed a *ſyddant* ar y tân: dymma boeth offrwm, aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

PEN. II.

1 Y bwyd offrwm tanllyd gydag olew ac arogl darth, 4 Naill ai wedi ei bobi mewn ffwrn, 5 ai ar radell, 7 ai mewn padell ffrio: 12 Neu o'r blaen ffwrdd yn y dwyſſen. 13 Halen y bwyd offrwm.

PAn offrymmo dŷn fwyd offrwm i'r Arglwydd bydded ei offrwm ef o beillied: a thywallted olew arno, a thodded thus arno.

2 A * dyged ef at feibion Aaron yr offeiriaid; a chymmered efe oddi yno loned ei law o'i beillied ac o'i olew, ynghŷd a'i hôll thus, a lloſged yr offeiriad ei goffadwriaeth ar yr allor, yn offrwm tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

* Levit. 6. 15.

3 * A *bydded* gweddill y bwyd offrwm i Aaron ac iw feibion: ſanctteidd-beth o danllyd offrymau yr Arglwydd *ydyw*.

* Eccluſ. 7. 31.

4 Hefyd pan offrymmech fwyd offrwm, wedi ei bobi *mewn* ffwrn, teiſſen beillied groyw, wedi ei chymmyſcu trwy olew, neu afrllad croyw wedi eu heneinio ag * olew, a fydd.

* Pen. 6. 21.

5 Ond os bwyd offrwm ar radell *fydd* dy offrwm di, bydded o beillied wedi ei gymmyſcu yn groyw trwy olew.

6 Torr ef yn ddarnau, a thywallt arno olew; bwyd offrwm yw.

7 Ac os bwyd offrwm padell *fydd* dy offrwm, gwneler o beillied trwy olew.

8 A dwg i'r Arglwydd y bwyd offrwm, yr hwn a wneir o'r rhai hyn, ac wedi y dyger at yr offeiriad dyged ynteu ef at yr allor.

9 A choded yr offeiriad ei * goffadwriaeth o'r bwyd offrwm, a lloſged ef ar yr allor, * yn offrwm tanllydd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

* Verſ. 2.

* Exod. 29. 18.

10 A *bydded* i Aaron ac iw feibion weddill y bwyd offrwm; ſanctteidd-beth o danllyd offrymau yr Arglwydd ydyw.

11 Na wneler yn leſeinllyd ddim bwyd offrwm a offrymmoch i'r Arglwydd: canys dim ſur-does na mêl ni loſgwch yn offrwm tanllyd yr Arglwydd.

12 Offrymmwch i'r Arglwydd offrwm y blaen-ffrwyth, orid na † loſcer hwynt ar yr allor yn arogl peraidd.

† Heb. *Ddarthaſer.*

13 Dy holl fwyd offrwm hefyd a helltti * di â halen; ac na phalled halen cyfammod dy Dduw o fod ar dy fwyd offrwm: offrymma halen ar bob offrwm it.

* Matth. 5. 13. Mar. 9. 49. Luc. 14. 34.

14 Ac os offrymmi i'r Arglwydd fwyd offrwm y ffrwythau cyntaf; twyſennau irion wedi eu craſu wrth y tân, *ſef* ŷd a gutir allan o'r dwyſen lawn, a offrymmi di, yn fwyd offrwm dy ffrwythau cyntaf.

15 A dod olew arno, a goſſot thus arno; bwyd offrwm *yw*.

16 A lloſged yr offeiriad ei goffadwriaeth ef o'i ŷd wedi ei guro allan, ac o'i olew ynghyd a'i holl thus: offrwm tanllyd i'r Arglwydd yw.

PEN. III.

1 Yr aberth hedd o eidion, 6 o'r praidd, naill ai oen, 12 ai gafr.

AC os aberth hedd *fydd* ei offrwm ef, pan offrymmo efe eidion, offrymmed ef ger bron yr Arglwydd yn berffaith-gwbl: pa vn bynnac ai vn wryw ai yn ſenyw.

2 A rhodded ei law ar ben ei offrwm, a lladded *wrth* ddrws pabell y cyfarfod: a thaenelled meibion Aaron yr offeiriaid y gwaed ar yr allor o amgylch.

3 Ac offrymmed o'r aberth hedd aberth tanllyd i'r Arglwydd: *ſef* y weren fol, a'r * holl wêr a fydd ar y perfedd,

* Exod. 29, 22.

4 A'r ddwy aren, a'r gwêr *a fyddo* arnynt, hyd y tenewyn, a'r ‡ rhwyden hefyd *a fydd* oddi-ar yr afu, a dynn efe ymmaith, yng-hyd a'r arennau.

‡ Neu, *Uliain gla.*

5 A lloſged meibion Aaron hynny ar yr allor, ynghyd a'r offrwm poeth *ſydd* ar y coed a *ſyddant* ar y tân, yn aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

6 Ac os o'r praidd *y bydd* yr hyn a offrymmo efe yn hedd aberth i'r Arglwydd, offrymmed ef yn wryw neu yn ſenyw perffaith-gwbl.

7 Os oen a offrymma efe yn ei offrwm, yna dyged ger bron yr Arglwydd.

8 A goſoded ei law ar ben ei offrwm, a lladded ef o flaen pabell y cyfarfod: a thaenelled meibion Aaron ei waed ef ar yr allor oddi amgylch.

9 Ac offrymmed o'r aberth hedd yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: ei weren, a'r gloren i gyd: torred hi ymmaith wrth aſgwrn y cefn, yng-hyd a'r weren fol, a'r holl wêr *a fyddo* ar y perfedd.

10 A'r ddwy aren, a'r gwêr *a fyddo* arnynt hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddi ar yr afu ynghyd a'r arennau, a dynn efe ymmaith.

11 A lloſged yr offeiriad hyn ar yr allor: bwyd aberth tanllyd yr Arglwydd ydyw.

12 Ac os gafr *fydd* ei offrwm ef, dyged hi ger bron yr Arglwydd:

13 A goſoded ei law ar ei phen, a lladded hi o flaen pabell y cyfarfod, a thaenelled meibion Aaron ei gwaed hi ar yr allor o amgylch.

14 Ac offrymmed o hynny ei offrwm o aberth tanllyd i'r Arglwydd, *ſef* y weren fol, a'r holl wêr *a fyddo* ar y perfedd.

15 A'r ddwy aren, a'r gwêr *a fyddo* arnynt, hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddi ar yr afu ynghyd â'r arennau, a dynn efe ymmaith.

16 A lloſged yr offeiriad hwynt ar yr allor, bwyd aberth tanllyd o arogl peraidd *ydyw*; yr holl * wêr ſydd eiddo 'r Arglwydd.

* Pen. 7. 25.

17 Deddf dragwyddawl drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl anneddau *yw*; na fwyttaoch ddim gwêr na dim ‡ gwaed.

‡ Gen. 9. 4. Pen. 7. 26. & 17. 14.

PEN. IIII.

Aberthau tros bechod a wnelei 'r offeiriad, 13 Neu 'r holl gynnulleidfa, 22 Neu y pennaeth mewn anwybod.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd;

2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan becho dyn mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd, a gwneuthur yn erbyn vn o honynt, y pethau ni ddylid eu gwneuthur;

3 Os offeiriad eneiniog a becha yn ôl pechod y bobl, offrymmed tros ei bechod a wnaeth, fuſtach ieuangc perfaith-gwbl, yn aberth dros bechod i'r Arglwydd.

4 A dyged y buſtach i ddrws pabell y cyfarfod ger bron yr Arglwydd, a goſoded ei law ar ben y buſtach, a lladded y buſtach ger bron yr Arglwydd.

* Levit. 9. 18. 5 A * chymmered yr offeiriad eneiniog o waed y buſtach, a dyged ef i babell y cyfarfod.

6 A throched yr offeiriad ei fŷs yn y gwaed, a thaenelled o'r gwaed, ger bron yr Arglwydd ſeithwaith, o flaen gwahan-len y cyſſegr.

7 A goſoded yr offeiriad *beth* o'r gwaed ger bron yr Arglwydd ar gyrn allor yr aroglarth peraidd, yr hon *ſydd* ym mhabell y cyfarfod: a thywallded * holl waed *arall* y buſtach wrth droed allor y poeth offrwm, yr hon *ſydd wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

* Pen. 5. 9. 8 A thynned holl wêr buſtach yr aberth dros bechod oddiwrtho: y weren ſol, ar holl wêr *ſyddo* ar y perfedd,

9 A'r ddwy aren, a'r gwêr a fyddo arnynt hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddiar yr afu, a dynn eſe ymmaith, yrighyd a'r arennau,

10 Megis y tynnodd o fuſtach yr aberth hedd: a lloſged yr offeiriad hwynt ar allor y poeth offrwm.

* Exod. 29. 14. Numb. 29. 5. 11 * Ond croen y buſtach, a'i holl gig ynghyd a'i ben, â'i draed, a'i berfedd, a'i ſifwel,

† Heb. 13. 13. 12 A'r holl fuſtach hefyd a ddwg eſe allan i'r tu allan i'r gwerſyll, i le glân wrth dywallfa y lludw, ‡ ac a'i llyſc ar goed yn tân: wrth dywallfa y lludw y lloſcir ef.

* Pen. 5. 2, 3, 4. 13 Ac os holl gynnulleidfa Iſrael a becha mewn anwybod, *a'r peth yn guddiedic o olwg y gynnulleidfa, a gwneuthur o honynt yn erbyn yr vn o orchmynion yr Arglwydd, ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, a myned yn euog:

14 Pan wyper y pechod y pechaſant ynddo, yna offrymmed y gynnulleidfa fuſtach ieuanc dros y pechod, a dygant ef o flaen pabell y cyfarfod.

15 A goſoded henuriaid y gynnulleidfa eu dwylo ar ben y buſtach, ger bron yr Arglwydd, a lladdant y buſtach ger bron yr Arglwydd.

16 A dyged yr offeiriad eneiniog o waed y buſtach i babell y cyfarfod.

17 A throched yr offeiriad ei fŷs yn y gwaed, a thaenelled ger bron yr Arglwydd ſeith waith, o flaen y wahan-len.

18 A goſoded o'r gwaed ar gyrn yr allor *ſydd* ger bron yr Arglwydd, *ſef* yr hon *ſydd* ym mhabell y cyfarfod, a thywallted yr holl waed *arall* wrth waelod allor y poeth offrwm, yr hon ſydd wrth ddrws pabell y cyfarfod.

19 A thynned ei holl wêr allan o honaw, a lloſced ar yr allor.

20 A gwnaed i'r buſtach hwn megis y gwnaeth i fuſtach y pech aberth, felly gwnaed iddo: a'r offeiriad a wna gymmod troſtynt, ac fe a faddeuir iddynt.

21 A dyged y buſtach allan i'r tu allan i'r gwerſyll, a lloſged ef fel y lloſcodd y buſtach cyntaf: dymma aberth dros bechod y gynnulleidfa.

22 Os pecha pennaeth, a gwneuthur mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynnion yr Arglwydd ei Ddûw, ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

23 Neu os daw i wybod eiſſi yr hwn a wnaeth, dyged ei offrwm o lwdn gafr gwryw perffaith gwbl.

24 A goſoded ei law ar ben y llwdn, a lladded ef yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm i ger bron yr Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

25 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth tros bechod â'i fŷs, a goſoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei waed ef wrth waelod allor y poeth offrwm.

26 A lloſced ei holl wêr ar yr allor fel gwêr yr aberth hedd, a gwnaed yr offeiriad gymmod droſto am ei bechod, a maddeuir iddo.

† Heb. yn enaid. 27 Ac os pecha † neb o bobl y wlâd mewn anwybod, gan wneuthur yn erbyn yr vn o orchymynnion yr Arglwydd ddim o'r *pethau* ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

28 Neu os ei bechod yr hwn a bechodd a ddaw i'w wybodaeth ef: yna dyged ei offrwm o lwdn gafr fenyw berffaithgwbl dros ei bechod a bechodd eſe.

* Levit. 3. 13. 29 A * goſoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded yr aberth tros bechod yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm.

30 A chymmered yr offeiriad o'i gwaed hi â'i fŷs, a rhodded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor.

‡ Levit. 3. 14. * Exod. 29. 18. 31 ‡ A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir y gwêr oddi ar yr aberth hedd, a lloſced yr offeiriad *ef* ar yr allor, * yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto, a maddeuir iddo.

32 Ac os dwg eſe ei offrwm tros bechod o oen, dyged hi 'n fenyw berffaithgwbl.

33 A goſoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded hi tros bechod yn y lle y lleddir y poeth offrwm.

34 A chymmered yr offeiriad â'i fŷs o waed yr aberth tros bechod, a goſoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi, wrth waelod yr allor.

* Levit. 3. 9. 35 A thynned ei * holl wêr hi, fel y tynnir gwêr oen yr aberth hedd, a lloſced yr offeiriad hwynt ar yr allor, fel aberth tanllyd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

PEN. V.

1 Y neb a bechodd trwy gelu 'r hyn a wypo, 2 trwy gyffwrdd â dim aflan, 4 neu trwy lw. 6 Bid offrwm tros ei gamwedd o'r praidd, 7 o'r adar, 11 o beillied. 14 Yr offrwm tros gamwedd mewn cyſſegr-ladrad, 17 ac mewn pechodau o anwybod.

OS pecha dyn a clywed llais llw, ac yntef yn dŷſt naill ai 'n gweled ai 'n gwybod, oni fynega, yna eſe a ddwg ei anwiredd.

2 Os dyn a gyffwrdd â dim aflan, pwy yn bynnac ai burgyn bwyſtfil aflan, ai burgyn anifail aflan, ai burgyn ymluſciad aflan, er *bod y peth* yn guddiedic oddi wrtho ef, aflan, ac euog yw eſe:

3 Neu pan gyffyrddo ag aflendyd dŷn, pa aflendyd bynnac iddo, yr hwn y bydd eſe aflan o'i blegit, a'r *peth* yn guddiedig rhagddo, pan gaffo wybod, yna euog yw.

4 Neu *os* dŷn a dwng, gan draethau â'r gwefuſau ar wneuthur drwg, neu wneuthur da; beth bynnag a draetho dŷn dewy lw, a'r *peth* yn guddiedic rhagddo, pan gaffo eſe wybod; euog yw o vn o hyn.

5 A phan

5 A phan fyddo efe euog o vn o hyn; yna cyffeſſed yr hyn y pechodd ynddo,

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd am ei bechod yr hwn a bechodd: *ſef* beryw o'r praidd, oen neu fynn gafr yn aberth tros bechod, a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto am ei bechod.

7 Ond os ei law ni chyrredd werth oen, dyged i'r Arglwydd am ei gamwedd yr hwn a bechodd, * ddwy durtar neu ddau gyw colomen, y naill yn aberth tros bechod, a'r llall yn boeth offrwm. * Pen. 12. 8. Luc. 2. 24.

8 A dyged hwynt at yr offeiriad, ac offrymmed efe yr hwn *ydd* tros bechod yn gyntaf, * a thorred ei ben wrth ei wegil, ond na thorred ef ymmaith. * Pen. 1. 15.

9 A thaenelled o waed yr aberth tros bechod ar yſtlys yr allor, a gwaſcer y rhan arall o'r gwaed wrth waelod yr allor; dymma aberth tros bechod.

10 A'r ail a wna efe yn offrwm poeth yn ol y ddefod: a'r offeiriad a wna gymmod troſto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

11 Ac os ei law ni chyrraedd ddwy durtur neu ddau gyw colomen; yna dyged yr hwn a bechod, ei offrwm o ddecfed ran Epha o beillied yn aberth tros bechod: na oſoded olew ynddo, ac na rodded thus arno: canys aberth tros bechod yw.

12 A dyged hynny at yr offeiriad, a chymmered yr offeiriad o honaw loneid ei law * yn goffadwriaeth; a llofged ar yr allor, ‡ fel ebyrth tanllyd i'r Arglwydd: dymma aberth tros bechod, * Pen. 2. 2. ‡ Pen. 4. 35.

13 A gwnaed yr offeiriad gymmod troſto ef, am ei bechod a bechodd efe yn vn o'r rhai hyn, a maddeuir iddo: a bydded i'r offeiriad y gweddill, megis a'r bwyd offrwm.

14 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

15 Os gwna dŷn gamwedd, a phechu drwy amryſuſedd, yn y pethau a gyſſegrwyd i'r Arglwydd: yna dyged i'r Arglwydd dros ei gamwedd, hwrdd perffaith-gwbl o'r praidd gyd â'th bris di o ſiclau arian, yn ol ſicl y cyſſegr, yn aberth tros gamwedd.

16 A thaled am y niweid a wnaeth *yn* y peth cyſſegredic, a rhodded ei bumed ran yn chwanec atto, a rhodded ef at yr offeiriad, a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto â hwrdd yr offrwm tros gamwedd; a maddeuir iddo.

17 Ac os pechâ enaid, * a gwneuthur *yn erbyn* gorchymynnion yr Arglwydd ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, er na wyddei, etto euog fydd, a'i anwiredd a ddwg. * Pen. 4. 2.

18 A dyged hwrdd perffaith-gwbl o'r praidd, gyd â'th bris di, at yr offeiriad yn offrwm tros gamwedd: a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto am ei amryſuſedd a gamgymmerodd efe, ac yntef heb wybod; a maddeuir iddo.

19 Aberth tros gamwedd *yw* hyn: camwedd a wnaeth yn ddiau yn erbyn yr Arglwydd.

P E N. VI.

1 Yr offrwm tros gamwedd mewn perbodau a wneler trwy wybod. 8 Cyfraith y poeth offrwm, 14 a'r bwyd offrwm. 19 Yr offrwm wrth ymſſegru offeiriad. 24 Cyfraith y pech-offrwm.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Os pecha dŷn a gwneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a dywedyd celwydd wrth ei gymydog am yr hyn a roddei atto iw gadw, neu am yr hyn y rhoddes efe ei law, neu yn yr hyn drwy drawſder a ddygodd efe, neu yn yr hyn y twyllodd ei gymydog:

3 Neu os cafodd beth gwedi ei golli, a dywedyd celwydd am dano, neu * dyngu yn anudon, am ddim o'r holl bethau a wnelo dŷn, gan bechu ynddynt: * Num. 5. 6.

4 Yna am iddo bechu a bod yn euog, bydded iddo roddi yn ei ol y trais a dreiſſiodd efe, neu 'r peth a gafodd trwy dwyll, neu 'r peth a adawyd i gadw gyd ag ef, neu 'r peth wedi ei golli a gafodd efe:

5 Neu beth bynnac y tyngodd efe anudon am dano, * taled hynny erbyn ei ben, a chwaneged ei bumed ran atto: † at y dydd yr offrymmio dros gamwedd, rhodded ei ir-neb a'i biau: * Pen. 5. 16. † Heb. *yn nydd ei gamwedd.*

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd, hwrdd perffaith-gwbl o'r * praidd, gyd âth bris di, yn offrwm dros gamwedd, at yr offeiriad. * Pen. 5. 15.

7 A gwnaed yr offeiriad gymmod troſto ger bron yr Arglwydd: a maddeuir iddo, am ba beth bynnac a'wnaeth, i fod yn euog o honaw.

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

9 Gorchymyn i Aaron, ac iw feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith y poeth offrwm: (poeth offrwm yw o herwydd y lloſgi ar yr allor, ar hŷd y nos, hyd y borau, a thân yr allor a gynneuir arni.)

10 Gwiſced yr offeiriad hefyd ei lieinwiſc am dano, a gwiſced lowdrau lliain am ei gnawd, a choded y ludw lle 'r yſſodd y tân y poeth aberth ar yr allor, a goſſoded ef ger llaw 'r allor.

11 A dioſced ei wiſcoedd, a gwiſced ddillad eraill, a dyged allan y ludw i'r tu allan i'r gwerſyll, i le glân.

12 A chynneuer y tân *ydd* ar yr allor arni: na ddiffodded: onid lloſged yr offeiriad goed arni, bob boreu: a threfned y poeth offrwm arni, a lloſced wêr yr aberth hedd arni.

13 Cynneuer y tân bob amſer ar yr allor: na ddiffodded.

14 * Dymma hefyd gyfraith y bwyd offrwm: dyged meibion Aaron ef ger bron yr Arglwydd o flaen yr allor: * Pen. 2. 1. Num. 15. 4.

15 A choded o honaw yn ol law o beillied y bwyd offrwm, ac o'i olew; a'r holl thus yr hwn *ydd* ar y bwyd offrwm, a * lloſced ei goffadwriaeth ef ar yr allor, yn arogl peraidd i'r Arglwydd. * Pen. 2. 9. Num. 15. 3.

16 A'r gweddill o honaw a fwyty Aaron a'i feibion; yn groyw y bwyteir ef: yn y lle ſanctaidd o fewn cynteddfa pabell y cyfarfod y bwytânt ef.

17 Na phober ef trwy lefain: rhoddais ef yn rhan iddynt o'm haberthau tanllyd: peth ſanctaiddiolaf yw hyn, megis yr aberth tros bechod, a'r aberth tros gamwedd.

18 Pob gwryw o blant Aaron a fwyttânt ohyn: deddf dragywyddol fydd yn eich cenedlaethau, am aberthau tanllyd yr Arglwydd: * pob vn a gyffyrddo a hwynt fydd ſanctaidd. * Exod. 29. 37.

19 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

20 Dymma offrwm Aaron, a'i feibion, yr hwn a offrymmant i'r Arglwydd ar y dydd yr

yr enneinir ef: decfed ran * Epha o beillied yn
* Exod. 16. 36. fwyd offrwm gwaſtadol, ei hanner y borau, a'i hanner brydd nawn.

‡ Pen. 2. 5. 21 Gwneler ef ‡ trwy olew mewn padell; *yna* y dygi ef i mewn wedi ei graſſu; ac offrymma ddarnau y bwyd offrwn wedi ei graſſu, yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

22 A'r offeiriad o'i feibion ef, yr hwn a eneinir yn ei le ef, gwnaed hyn, *drwy* ddeddf dragywyddol, lloſcer y cwbl i'r Arglwydd.

23 A phob bwyd offrwm tros yr offeiriad a fydd wedi ei loſci oll: na fwytaer ef.

24 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

25 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith yr aberth tros bechod; yn y lle y lleddir y poeth offrwm, y lleddir yr aberth tros bechod, ger bron yr Arglwydd; ſanctaiddiolaf *yw* efe.

26 Yr offeiriad a'i hoffrymmo tros bechod, a'i bwyty, yn y lle ſanctaidd y bwyteir ef, yng-hynteddfa pabell y cyfarfod.

27 Beth bynnac a gyffyrddo â'i gig ef a fydd ſanctaidd: a phan daeneller o'i waed ef ar ddilledyn, golch yn y lle ſanctaidd yr hyn y taenellodd *y gwaed* arno.

28 A * thorrer y lleſtr pridd y berwer ef
* Pen. 11. 33. & 15. 12. ynddo; ond os mewn lleſtr prês y berwir ef, yſcwrier a golcher ef mewn dwfr.

29 Bwytaed pob gwryw ym myſc yr offeiriaid ef: ſanctaiddiolaf *yw* efe.

‡ Hebr. 23. 11. 30 ‡ Ac na fwytaer yn offrwm tros bechod, yr hwn y dygir o'i waed i babell y cyfarfod, i wneuthur cymmod yn y lle ſanctaidd, *ond* lloſger mewn tân.

PEN. VII.

1 *Cyfraith yr offrwm tros gamwedd,* 11 *a'r aberthau hedd,* 12 *pa un bynnac fo ai aberth diolch,* 16 *ai addunedol, ai rhodd o wir fodd.* 22 *Gwaharddo y braſter a'r gwaed.* 28 *Rhan yr offeiriaid o'r aberthau hedd.*

DYmma hefyd gyfraith yr offrwm dros gamwedd: ſanctaiddiolaf *yw*.

2 Yn y man lle y lladdant y poeth offrwm, y lladdant yr aberth tros gamwedd; a'i waed a daenella efe ar yr allor o amgylch.

3 A'i holl wêr a offrymma efe o honaw; y gloren hefyd a'r weren fol,

4 A'r ddwy aren, a'r gwêr *ſyddo* arnynt, hyd y tenewyn: a'r rhwyden oddi ar yr afu yng-hyd â'r arennau, a dynn efe ymmaith.

5 A lloſged yr offeiriad hwynt ar yr allor yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: aberth tros gamwedd *yw*.

6 Pob gwryw ym myſc yr offeiriaid a'i bwyty: yn y lle ſanctaidd y bwyteir ef; ſanctaiddiolaf *yw*.

7 Fel *y mae yr* aberth tros bechod, felly *y dydd* yr aberth tros gamwedd; yn gyfraith *ſydd* iddynt; yr offeiriad yr hwn a wna gymmod ag ef, a'i piau.

8 A'r offeiriad a offrymmo boeth offrwm neb, yr offeiriad a gaiff iddo ei hun groen y poeth offrwm a offrymmodd efe.

9 A phob bwyd offrwm a graſer mewn ffwrn, a'r hyn oll a wneler mewn padell, neu ar radell, fydd eiddo 'r offeiriad a'i hoffrymmo.

10 A phob bwyd offrwm wedi ei gymmyſgu trwy olew, neu yn ſych, a fydd i holl feibion Aaron, bob yn ſel ei gilydd.

11 Dymma hefyd gyfraith yr ebyrth hedd, a offrymma efe i'r Arglwydd.

12 Os yn lle diolch yr offrymma efe hyn, offrymmed gyd â'r aberth diolch deiſſennau croyw, wedi eu cymmyſcu drwy olew; ac afrllad croyw, wedi eu hiro ag olew; a pheillied wedi ei graſſu 'n deiſſennau, wedi eu cymmyſcu ag olew.

13 Heb law y teiſſennau, offrymmed fara leſeinllyd *yn* ei offrwm gyd â'i hedd aberth o ddiolch.

14 Ac offrymmed o hyn yn *dorth* o'r holl offrwm, yn offrwm derchafel i'r Arglwydd a bydded *hwnnw* eiddo 'r offeiriad a daenello waed yr ebyrth hêdd.

15 A chig ei hedd-aberth o ddiolch a fwyteir y dydd yr offrymmir ef: na adawer *dim* o honaw hyd y borau.

16 Ond os addunedol neu offrwm gwir-fodd fydd aberth ei offrwm ef, y dydd yr offrymmo efe ei aberth, bwytaer ef: a thrannoeth bwytaer yr hyn fyddo yn weddill o honaw.

17 Ond yr hyn a fyddo o gig yr aberth yn weddill y trydydd dydd, lloſcer yn tân.

18 Ac os bwyteir dim o gig offrwm ei ebyrth hedd ef, o fewn y trydydd dydd, ni byddir bodlon i'r hwn a'i hoffrymmo ef, *ac* nis cyfrifir iddo, ffieidd-beth fydd: a'r dŷn a fwyty o honaw a ddwg ei anwiredd.

19 A'r cig a gyffyrddo â dim aflan, ni fwyteir; mewn tân y lloſgir ef: a'r cig *arall*, pôb glân a fwyty o honaw.

20 A'r dŷn a fwytao gig yr hedd aberth, yr hwn *a berthyn* i'r Arglwydd, * a'i aflendid arno, torrir ymmaith y dŷn hwnnw o fyſc ei bobl. * Pen. 15. 3.

21 Ac os dyn a gyffwrdd â dim aflan, *ſef* ag aflendid dŷn, neu ag anifail aflan, neu ag vn ffieidd-beth aflan, a bwytta o gig yr hedd aberth, yr hwn *a berthyn* i'r Arglwydd; yna y torrir ymmaith y dyn hwnnw o fyſc ei bobl.

22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

23 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd; * na fwytewch ddim gwêr eidion, neu ddafad, neu afr. * Pen. 3. 17.

24 Etto gwêr burgyn, neu wêr yſclyfaeth a ellir ei weithio mewn pob gwaith: ond gan fwytta na fwyttewch *ef*.

25 O herwydd pwy bynnac a fwyttao wêr yr anifail, o'r hwn yr offrymmir aberth tanllyd i'r Arglwydd; torrir ymmaith yr enaid a'i bwytao, o fyſc ei bobl.

26 Na fwyttewch y chwaith * ddim gwaed o fewn eich cyfanneddau, o'r eiddo aderyn nac o'r eiddo anifail. * Genes. 9. 4. Pen. 3. 17. & 17. 14.

27 Pob enaid a fwytao ddim gwaed, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o fyſc ei bobl.

28 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes gan ddywedyd,

29 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, y neb a offrymmo ei aberth hedd i'r Arglwydd, dyged ei rodd o'i aberth hedd i'r Arglwydd.

30 Ei ddwylo a ddygant ebyrth tanllyd yr Arglwydd, y gwêr ynghyd a'r barwyden a ddwg efe: y barwyden *ſydd* iw * chyhwfan, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd. * Exod. 29. 24.

31 A lloſged yr offeiriad y gwêr ar yr allor: a bydded y barwyden i Aaron ac iw feibion.

32 Rhoddwch hefyd y balfais ddehau yn offrwm derchafel i'r offeiriad, o'ch ebyrth hedd.

33 Yr hwn o feibion Aaron a offrymmo waed yr ebyrth hedd, a'r gwêr, bydded iddo ef yr yſcwyddoc ddehau yn rhan.

34 O herwydd parwyden y cwhwfan, ac yſcwyddoc y derchafael, a gymmerais i gan feibion Iſrael o'i hebyrth hedd, ac a'i rhoddais hwynt i Aaron yr offeiriad, ac iw feibion drwy ddeddf dragywyddol, oddi wrth feibion Iſrael.

35 Hyn yw *rhan* eneiniad Aaron, ac eneiniad ei feibion, o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, yn y dydd y neſſaodd eſe hwynt i offeiriadu i'r Arglwydd:

36 Yr hwn a orchymynnodd yr Arglwydd ei roddi iddynt, y dydd yr eneiniodd eſe hwynt allan o feibion Iſrael, *drwy* ddeddf dragywyddol, drwy eu cenhedlaethau.

37 Dymma gyfraith y poeth offrwm, y bwyd offrwm, a'r aberth tros bechod, a'r aberth tros garnwedd, a'r cuſſegriadau, a'r aberth hedd,

38 Yr hon a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes ym mynydd Sinai, yn y dydd y gorchymynnodd eſe i feibion Iſrael offrymmu eu offrymmau i'r Arglwydd, yn anialwch Sinai.

PEN. VIII.

I Moſes yn cyſſegru Aaron a'i feibion. 14 Eu haberth tros bechod. 18 Eu poeth offrwm. 22 Hyddd y cyſſegriadau. 31 Y lle a'r amſer y cyſſegrid hwynt.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd;

2 Cymmer * Aaron a'i feibion gyd ag ef, a'r gwiſcoedd, * ac olew 'r eneiniad, a buſtach yr aberth tros bechod, a dau hwrdd, a chawell y bara croyw:

3 A chaſgl yr holl gynnulleidfa ynghyd i ddrws pabell y cyfarfod.

4 A gwnaeth Moſes fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddoa chaſglwyd y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod.

5 A dywedodd Moſes wrth y gynnulleidfa, * dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd ei wneuthur.

6 A Moſes a ddug Aaron a'i feibion: ac a'i golchodd hwynt â dwfr.

7 Ac eſe a roddes am dano ef y bais, ac a'i gwregyſſodd ef â'r gwregys, ac a wiſcodd y fantell am dano, ac a roddes yr Ephod am dano, ac a'i gwregyſſodd â gwregys cywreint yr Ephod, ac a'i caeodd am dano ef.

8 Ac eſe a oſododdy ddwyfronnec arno, ac a * roddes yr *Vrim a Thummim* yn y ddwyfronnec.

9 Ac eſe a oſododdy meitr ar ei ben ef, ac a oſododdar y meitr ar ei dalcen ef, y dalaith aur, y goron ſanctaidd, fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd i * Moſes.

10 A Moſes a gymmerodd olew 'r eneiniad ac a * enneiniodd y tabernacl, a'r hyn oll *oedd* ynddo; ac a'i cyſſegrodd hwynt:

11 Ac a daenellodd o honaw ar yr allor ſaith waith, ac a enneiniodd yr allor a'i holl lefri, a'r noe hefyd a'i throed, iw cyſſegru.

12 *Ac eſe a dywalltodd o olew 'r eneiniad ar ben Aaron, ac a'i henneiniodd ef, iw gyſſegru.

13 A Moſes a ddug feibion Aaron, ac a wiſcodd beiſiau am danynt, a gwregyſſodd hwynt â gwregyſau, ac a † oſododd gappiau am eu pennau, fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes.

14 * Ac eſe a ddug ſuſtach yr aberth tros bechod; ac Aaron a'i feibion a roddaſant eu dwylo a'r ben buſtach yr aberth tros bechod.

15 Ac eſe a'i lladdodd, a Moſes a gymmerth y gwaed, ac a'i rhoddes ar gyrn yr allor o amgylch â'i fŷs; ac a burodd yr allor, ac a dywalltodd y gwaed wrth waelod yr allor, ac a'i cyſſegrodd hi i wneuthur cymmod arni.

16 Eſe a gymmerodd hefyd yr holl wêr *oedd* ar y perfedd, a'r rhwyden oddi ar yr afu, a'r ddwy aren a'i gwêr, a Moſes a'i lloſcodd ar yr allor.

17 A'r buſtach a'i groen, a'i gig, a'i ſiſwel, a loſcodd eſe mewn tân o'r tu allan i'r gwerſyll; *ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

18 Ac eſe a ddûg hwrdd y poeth offrwm; ac Aaron a'i feibion a oſodaſant eu ddwylo ar ben yr hwrdd.

19 Ac eſe a'i lladdodd; a Moſes a daenellodd y gwaed ar yr allor o amgylch.

20 Ac eſe a dorrodd yr hwrdd yn ddarnau, a lloſcodd Moſes y pen, y darnau, a'r gwêr.

21 Ond y perfedd a'r traed a olchodd eſe mewn dwfr, a lloſcodd Moſes yr hwrdd oll ar yr allor: poeth offrwm *yw* hwn, i *fod* yn arogl peraidd ac yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: fel y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moſes.

22 Ac eſe a ddug yr * ail hwrdd, ſef hwrdd y cyſſegriad: ac Aaron a'i feibion a oſodaſant eu dwylo ar ben yr hwrdd.

23 Ac eſe a'i lladdodd, a Moſes a gymmerodd o'i waed, ac a'i rhoddes ar gwrr iſaf cluſt ddehau Aaron, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau.

24 Ac eſe a ddug feibion Aaron, a Moſes a roes o'r gwaed ar gwrr iſaf en cluſt ddehau, ac ar fawd eu llaw ddehau, ac ar fawd eu troed dehau: a thaenellodd Moſes y gwaed ar yr allor oddi amgylch.

25 Ac eſe a gymmerodd hefyd * y gwêr, a'r gloren, a'r holl wêr *oedd* ar y perfedd, a'r rhwyden oddiar yr afu, a'r ddwy aren a'i braſter, a'r yſcwyddoc ddehau.

26 A chymmerodd o gawell y bara croyw yr hwn *oedd* ger bron yr Arglwydd, yn deiſſen groyw, ac yn deiſſen o fara olewedic, ac yn afrlladen, ac a'i goſododd ar y gwêr, ac ar yr yſcwyddoc ddehau:

27 Ac a roddes y cwbl ar * ddwylo Aaron, ac ar ddwylo ei feibion, ac a'i cwhwfanodd hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

28 A Moſes a'i cymmerth oddi ar eu dwylo hwynt, ac a'i lloſcodd ar yr allor, ar yr offrwm poeth: dymma gyſſegriadau o arogl peraidd: dymma aberth tanllyd i'r Arglwydd.

29 Cymmerodd Moſes y barwyden hefyd, ac a'i cwhwfanodd yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd: * rhan Moſes o hwrdd y cyſſegriad oedd hi, fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

30 A chymmerodd Moſes o olew 'r enneiniad, ac o'r gwaed *oedd* ar yr allor, ac a'i taenellodd ar Aaron, ar ei wiſcoedd, ar ei feibion hefyd, ac ar wiſcoedd ei feibion ynghyd ag ef: ac eſe a gyſſegrodd Aaron, a'i wiſcoedd, a'i feibion hefyd, a gwiſcoedd ei feibion ynghyd ag ef.

31 A dywedodd Moſes wrth Aaron, ac wrth ei feibion, berwch y cig *wrth* ddrws pabell y cyfarfod; ac * yno bwyttewch ef, a'r bara hefyd *ſydd* ynghawell y cyſſegriadau, megis y gorchymynnais, gan ddywedyd, Aaron a'i feibion a'i bwytty ef.

32 A'r

* Exod. 28. 2.
* Exod. 30. 24.
* Exod. 29. 4.
* Exod. 28. 30.
* Exod. 28. 39.
* Exod. 30. 26.
* Eccluſ. 45. 15. Pſal. 133. 2.
† Heb. *Rwymodd.*
* Exod. 29. 14.
* Exod. 29. 14.
* Exod. 29. 20.
* Exod. 29. 26.
* Exod. 29. 32.

32 A'r gweddill o'r cig, ac o'r bara a loſgwch yn tân.

33 Ac nac ewch tros ſaith niwrnod allan o ddrws pabell y cyfarfod, hyd y dydd y cyflawner dyddiau eich cyſſegriadau: o herwydd* ſaith niwrnod y bydd efe yn eich cyſſegru chwi.

* Exod. 29. 35.

34 Megis y gwnaeth efe heddyw, y gorchymynnodd yr Arglwydd wneuthur, i wneuthur cymmod droſtoch.

35 Ac arhoſwch *wrth* ddrws pabell y cyfarfod ſaith niwrnod ddydd a nos, a chedwch wiſiadwriaeth yr Arglwydd, fel na byddoch feirw: canys fel hyn i'm gorchymynnwyd.

36 A gwnaeth Aaron a'i feibion yr holl bethau a orchymynnodd yr Arglwydd trwy law Moſes.

PEN. IX.

1 Yr offrymmau cyntaf a offrymmodd Aaron troſtb ei hun a'r bobl. 8 *Y pech-offrwm,* 12 *a'r poeth-offrwm troſto ei hun.* 15 *Yr offrymmau tros y bobl.* 23 *Moſes ac Aaron yn bendithio y bobl.* 24 *Tân yn dyfod oddiwrth yr Arglwydd ar yr allor.*

YNa y bu ar yr wythfed dydd i Moſes alw Aaron a'i feibion, a henuriaid Iſrael.

* Exod. 29. 1.

2 Ac efe a ddywedodd wrth Aaron, * cymmer it lô ieuangc yn aberth tros bechod, a hwrdd yn boeth offrwm, o rai perffaith-gwbl, a dwg *hwy* ger bron yr Arglwydd.

3 Llefarodd hefyd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, cymmerwch fynn gafr, yn aberth tros bechod, a llô, ac oen, blwyddiaid perffaithgwbl yn boeth offrwm;

4 Ac eidion, a hwrdd, yn aberth hedd, i aberthu ger bron yr Arglwydd; a bwyd offrwm wedi ei gymmyſcu trwy olew: o herwydd heddyw yr ymddengys yr Arglwydd i chwi.

5 A dygaſant yr hyn a orchymynnodd Moſes ger bron pabell y cyfarfod: a'r holl gymmuleidfa a ddaethant yn agos, ac a ſafaſant ger bron yr Arglwydd.

6 A dywedodd Moſes, dymma 'r peth a orchymynnodd yr Arglwydd i chwi ei wneuthur; ac ymddengys gogoniant yr Arglwydd i chwi.

7 Dywedodd Moſes hefyd wrth Aaron, dos at yr allor, ac abertha dy aberth tros bechod, a'th boeth offrwm, a gwna gymmod* droſot dy hun, a thros y bobl; ac abertha offrwm y bobl, a gwna gymmod droſtynt, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd.

* Hebr. 7. 27.

8 Yna y neſſaodd Aaron at yr allor, ac a laddodd lô yr aberth tros bechod, yr hwn *oedd* troſto ef ei hun.

9 A meibion Aaron a ddygaſant y gwaed atto, ac efe a wlychodd ei fys yn y gwaed, ac a'i goſodd ar gyrn yr allor, ac a dywalltodd y gwaed *arall* wrth waelod yr allor.

10 Ond efe a loſgodd ar yr allor o'r aberth tros bechod y gwêr a'r arennau, a'r rhwyden oddi ar yr afu, fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

11 A'r cig, a'r croen a loſgodd efe yn tân, o'r tu allan i'r gwerſyll.

* Levit. 1. 5.

12 Ac efe* a laddodd y poeth offrwm, a meibion Aaron a ddygaſant y gwaed atto, ac efe a'i taenellodd ar yr allor o amgylch.

13 A dygaſant y poeth offrwm atto gyd â'i ddarnau, a'i ben hefyd; ac efe a'i loſgodd hwynt ar yr allor.

14 Ac efe a olchodd y perfedd a'r traed, ac a'i loſgodd hwynt ynghyd â'r offrwm poeth ar yr allor.

15 Hefyd efe a ddug offrwm y bobl, ac a gymerodd ſwch yr aberth tros bechod y bobl, ac a'i lladdodd, ac a'i hoffrymmodd tros bechod, fel y cyntaf.

16 Ac efe a ddug y poeth offrwm, ac a'i hoffrymmodd yn ol y ‡ ddefod.

‡ *Neu, ordeinhad.*

17 Ac efe a ddug y bwyd offrwm, ac a lanwodd ei law o honaw, ac *a'i* loſgodd ar yr allor * heb law poeth offrwm y boreu.

* Exod. 29. 38.

18 Ac efe a laddodd y buſtach a'r hwrdd yn aberth hedd, yr hwn *oedd* tros y bobl: a meibion Aaron a ddygaſant y gwaed atto, ac efe a'i taenellodd ar yr allor o amgylch.

19 *Dygaſant* hefyd wêr y buſtach a'r hwrdd, y gloren, a'r weren fol, a'r arennau, a'r rhwyden oddi ar yr afu.

20 A goſodaſant y gwêr ar y parwydennau, ac efe a loſgodd y gwêr ar yr allor,

21 Y parwydennau hefyd, a'r yſcwyddoc ddehau a gwhwfanodd Aaron yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd, fel y gorchymynnodd Moſes.

22 A chododd Aaron ei law tu ac at y bobl, ac a'i bendithiodd; ac a ddaeth i wared o wneuthur yr aberth tros bechod, a'r poeth offrwm, a'r ebyrth hedd.

23 A Moſes ac Aaron aethant i babell y cyfarfod, a daethant allan, ac a fendithiaſant y bobl; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r holl bobl.

‡ 2 Cron. 7. 1. 2 Mac. 2. 10. Gen. 4. 4. 1 Bren. 18. 38.

24 A * daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd, ac a yſſodd y poeth offrwm, a'r gwêr, ar yr allor: a gwelodd yr holl bobl, a gwaeddaſant, a chwympaſant ar eu hwynebau.

PEN. X.

1 Nadab ac Abihu am offrymmu tân dieithr, a loſcir gan dân. 6 *Gorafun i Aaron ac i'w feibion alaru am danynt.* 8 *Gwahardd gwin i'r offeiriaid, pan fânt ar fyned i'r babell.* 12 *Y gyfraith ynghylch bwytta pethau ſanctaidd.* 19 *Eſcus Aaron am ei throſeddu.*

YNa * Nadab ac Abihu, meibion Aaron, a gymmeraſant bob yn ei thuſſer; ac a roddaſant dân ynddynt, ac a oſodaſant arogl-darth ar hynny, ac a offrymmaſant ger bron yr Arglwydd dân dieithr, yr hwn ni orchymynnaſei efe iddynt.

* Num. 3. 4. & 26. 61. 1 Cron. 24. 2.

2 A daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd ac a'i difaodd hwynt; a buant feirw ger bron yr Arglwydd.

3 A dywedodd Moſes wrth Aaron, dymma 'r hyn a lefarodd yr Arglwydd gan ddywedyd, mi a ſanctteiddir yn y rhai a neſſânt attaf, a cher bron yr holl bobl i'm gogoneddir. A thewi a wnaeth Aaron.

4 A galwodd Moſes Miſael ac Elſaphan meibion Vziel, ewythr Aaron, a dywedodd wrthynt, deuwch yn nês, dygwch eich brodyr oddi ger bron y cyſſegr allan o'r gwerſyll.

5 A neſſau a wnaethant a'i dwyn hwynt yn eu peiſiau allan o'r gwerſyll, fel y llefaraſei Moſes.

6 A dywedodd Moſes wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar ei feibion, na ddioſgwch oddi am eich pennau, ac na rwygwch eich gwiſcoedd, rhac i wch feirw, a dyfod digoſaint ar yr holl gynnulleidfa: ond wyled eich brodyr chwi, holl dŷ Iſrael, am y lloſciad a loſgodd yr Arglwydd.

7 Ac nac ewch allan o ddrws pabell y cyfarfod, rhac i wch farw: o herwydd *bod* olew eneiniad yr Arglwydd arnoch chwi. A gwnaethant fel y llefarodd Moſes.

8 Llefarodd

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Aaron, gan ddywedyd,

9 Gwin a diod gadarn nac yf di, na'th feibion gyd â thi, pan ddeloch i babell y cyfarfod, fel na byddoch feirw: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau *fydd hyn*.

10 A *hynny* er gwahanu rhwng cyffegredic a digyffegredic, a rhwng aflan a glân:

11 Ac i ddyfcu i feibion Iſrael, yr holl ddeddfau a lefarodd yr Arglwydd wrthynt, drwy law Moſes.

12 A llefarodd Moſes wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar, y rhai a adawſid o'i feibion ef, cymerwch y bwyd offrwm ſydd yng-weddill o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, a bwyttewch yn groyw, ger llaw 'r allor: o herwydd ſanctteiddiolaf yw.

13 A bwyttewch ef yn y lle ſanctaidd, o herwydd dy ran di, a rhan dy feibion di o ebyrth tanllyd yr Arglwydd yw hyn: canys ſel hyn i'm gorchymynnwyd.

* Exod. 29. 24. 14 * Y barwyden gwhwfan hefyd, a'r yſgwyddoc dderchafel, a fwyttewch mewn lle glân: ty di, a'th feibion, a'th ferched, ynghyd â thi: o herwydd hwynt a roddwyd yn rhan i ti, ac yn rhan i'th feibion di, o ebyrth hedd meibion Iſrael.

15 Yr yſcwyddoc dderchafel, a'r barwyden gwhwfan a ddygant ynghyd ag ebyrth tanllyd o'r gwêr, i gwhwfan offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd; a bydded i ti, ac i'th feibion gyd â thi, ‡ yn rhan dragywyddol, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd.

‡ Drwy ddeddf.

16 A Moſes a geiſiodd yn ddyfal fwrch yr aberth tros bechod, ac wele ef wedi ei loſci; ac efe a ddigiodd wrth Eleazar, ac Ithamar, y rhai a adawſid o feibion Aaron, gan ddywedyd,

17 Pa ham na fwyttaſoch yr aberth tros bechod yn y lle ſanctaidd; o herwydd ſanctteiddiolaf *yw*, a *Duw* a'i rhoddodd i chwi, i ddwyn anwiredd y gynnulleidfa, gan wneuthur cymmod troſtynt, ger bron yr Arglwydd.

18 Wele ni ddygwyd ei waed ef i fewn y cyſſegr: ei fwytta a ddylaſech yn y cyſſegr, * fel y gorchymynnais.

* Pen. 6. 26.

19 A dywedodd Aaron wrth Moſes, wele heddyw yr offrymmaſant eu haberth dros bechod, a'i poeth offrwm ger bron yr Arglwydd: ac fel hyn y digwyddodd i mi: am hynny os bwyttawn aberth tros bechod heddyw, a fyddei hynny dda yngolwg yr Arglwydd?

20 A phan glybu Moſes *hynny*, efe a fu fodlon.

P E N. XI.

1 Pa anifeiliaid a elliv, 4 a pha rai ni ellir eu bwytta. 9 Pa byſcod hefyd, 13 a pha adar. 29 Pa ymluſciaid ſydd aflan.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes ac Aaron, gan ddywedyd wrthynt,

2 Lleferwch wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * dymma yr anifeiliaid a fwyttewch, o'r holl anifeiliaid *ſydd* ar y ddaiar.

* Gen. 7. 8. Deut. 14. 4. Act. 10. 14.

3 Beth bynnac a hollto 'r ewin, ac a fforchogo hollt yr ewinedd, ac a gno ei gil, o'r anifeiliaid, hwnnw a fwyttewch.

4 Ond y rhai hyn ni fwyttewch, o'r rhai a gnoant eu cil, ac o'r rhai a hollant yr ewin: y Camel er ei fod yn cnoi *ei* gil, am nad yw yn hollti 'r ewin, aflan *fydd* i chwi.

5 A'r gwningen, am ei bod yn cnoi *ei* chil, ac heb fforchogi 'r ewin, aflan yw i chwi.

6 A'r yſcyfarnog, am ei bod yn cnoi *ei* chil, ac heb fforchogi 'r ewin, aflan yw i chwi.

7 * A'r llwdwn hwch, am ei fod yn hollti 'r ewin, ac yn fforchogi fforchedd yr ewin, a heb gnoi *ei* gil; aflan yw i chwi.

* 2 Mac. 6. 18.

8 Na fwyttewch o'i cig hwynt, ac na chyffyrddwch â'i burgyn hwynt; aflan ydynt i chwi.

9 Hyn a fwyttewch o bôb dim a'r ſydd yn y dyfroedd: pôb peth *y mae* iddo aſcell a chen, yn y dyfroedd, yn y moroedd; ac yn yr afonydd, y rhai hynny a fwyttewch.

10 A phôb dim nid *oes* iddo aſcell a chen, yn y moroedd, ac yn yr afonydd; o bôb dim a ymſymmudo yn y dyfroedd, ac o bôb peth byw, y rhai *ſyddant* yn y dyfroedd, byddant ffiaidd gennych.

11 Byddant ffiaidd gennych: na fwyttewch o'i cig hwynt, a ffieiddiwch eu burgyn hwy.

12 Yr hyn oll yn y dyfroedd ni *byddo* eſcyll a chen iddo; ffieidd-beth fydd i chwi.

13 A'r rhai hyn a ffieiddiwch chwi o'r adar: na fwyttewch *hwynt*, ffieidd-dra ydynt: ſef yr Eryr a'r wydd-walch, a'r for-wennol,

14 A'r fwltur, a'r barcud, yn ei ryw,

15 Pôb cig-fran yn ei ryw,

16 A chyw 'r eſtrys, a'r frân nos, a'r gôg, a'r gwalch yn ei ryw,

17 Ac aderyn y corphau, a'r fulfran, a'r dylluan,

18 A'r gorfran, a'r pelican, a'r biogen,

19 A'r ciconia, a'r crŷr yn ei rhyw, a'r gornchwigl, a'r yſtlym.

20 Pôb ehediad a ymluſco, *ac* a gerddo ar bedwar-troed, ffieidd-dra yw i chwi.

21 Ond hyn a fwyttewch, o bôb ehediad a ymluſco, ac a gerddo ar bedwar *troed*, yr hwn y byddo coeſau iddo oddi ar ei draed, i neidio wrthynt ar hyd y ddaiar:

22 O'r rhai hynny, y rhai hyn a fwyttewch; y locuſt yn ei ryw, a'r Selam yn ei ryw, a'r Hargol yn ei ryw, a'r Hagab yn ei ryw.

23 A phôb ehediad *arall* a ymluſco, yr hwn y *mae* pedwar-troed iddo, ffieidd-dra fydd i chwi.

24 Ac am y rhai hyn y byddwch aflan: pwy bynnac a gyffyrddo â'i burgyn hwynt, a fydd aflan hyd yr hwyr.

25 A phwy bynnac a ddygo ddim o'i burgyn hwynt, golched ei ddillad, ac aflan fydd hyd yr hwyr.

26 Am bôb anifail ſydd yn hollti 'r ewin, ac heb ei fforchogi, ac heb gnoi ei gil, aflan yw y rhai hynny i chwi; aflan fydd pob vn a gyffyrddo â hwynt.

27 Pôb vn hefyd a gerddo ar ei halfau, o bôb anifail a gerddo ar bedwar *troed*, aflan ydynt i chwi: pôb vn a gyffyrddo â'i burgyn, a fydd aflan hyd yr hwyr.

28 A'r hwn a ddygo eu burgyn hwynt, golched * ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr: aflan ydynt i chwi.

* Pen. 5. 2.

29 A'r rhai hyn fydd aflan i chwi o'r ymluſciaid a ymluſco ar y ddaiar: y ‡ wengci, a'r llygoden, a'r llyffant yn ei ryw,

‡ Frogs, wem.

30 A'r draenog, a'r lyſard, a'r ſtelio, a'r falwoden, a'r wâdd.

31 Y rhai hyn ydynt aflan i chwi o bôb ymluſciaid: pôb dim a gyffyrddo â hwynt, pan fyddant feirw, a fydd aflan hyd yr hwyr.

32 A phôb dim y cwympo *un* o honynt arno, wedi marw, a fydd aflan; pôb lleſtr pren, neu wiſc, neu groen, neu ſach, pob lleſtr y gwnelir dim gwaith ynddo, rhodder mewn dwfr, a bydded aflan hyd yr hwyr; felly y bydd glân.

33 A phôb lleſtr pridd yr hwn, y ſyrthio *yn* o'r rhai hyn iw fewn, aflan fydd yr hyn oll *ſydd* o'i fewn, a thorrwch * ynteu.

34 Aflan fydd pob bwyd a fwytteir, o'r hwn y dêl dwfr *aflan* arno: ac aflan fydd pôb diod a yfir mewn lleſtr *aflan*.

35 Ac aflan fydd pôb dim y cwympo *dim* o'i burgyn arno, y ffwrn a'r badell a dorrir; aflan ydynt ac aflan fyddant i chwi.

36 Etto glân fydd y ffynnon a'r pydew, lle mae † dyfroedd lawer: ond yr hyn a gyffyrddo â'i burgyn a fydd aflan.

37 Ac os ſyrth *dim* o'i burgyn hwynt ar ddim hâd hauedic, yr hwn a heuir, glân yw efe.

38 Ond os rhoddir dwfr ar yr hâd, a ſyrthio dim o'i burgyn hwynt arno ef; aflan fydd efe i chwi.

39 Ac os bydd marw yn anifail a'r ſydd i chwi yn fwyd, yr hwn a gyffyrddo â'i furgyn ef, a fydd aflan hyd yr hwyr.

40 A'r hwn a fwytty o'i furgyn ef, golched ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr: a'r hwn a ddygo ei furgyn ef, golched ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr.

41 A phôb ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar fydd ffieidd-dra: na fwyttaer ef.

42 Pôb peth a gerddo ar ei dorr, a phôb peth a gerddo ar bedwar *troed*, a phob peth † aml ei draed, o bôb ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar, na fwyttewch hwynt, canys ffieidd-dra ydynt.

43 Na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd o blegit vn ymluſclad a ymluſco, ac na fyddwch aflan o'i plegit, ſel y byddech aflan o'i herwydd.

44 O herwydd myfi yw 'r Arglwydd eich Duw chwi: * ymſancteiddiwch a byddwch ſanctaidd, o herwydd ſanctaidd *ydwyf* fi: ac nac aflanhewch eich eneidiau wrth vn ymluſciad, a ymluſco ar y ddaiar.

45 Canys myfi *yw* 'r Arglwydd, yr hwn a'ch dug chwi o dir yr Aipht, i fod yn Dduw i chwi; byddwch chwithau ſanctaidd, canys ſanctaidd *ydwyf* fi.

46 Dymma gyfraith yr anifeiliaid, a'r ehediaid, a phôb peth byw, a'r ſydd yn ymſymud yn y dyfroedd, ac am bôb peth byw a'r ſydd yn ymluſco ar y ddaiar:

47 I wneuthur gwahan rhwng yr aflan a'r glân, a rhwng yr anifail a fwytteir, a'r hwn nis bwytteir.

PEN. XII.

Puredigaeth gwraig yn ol eſcor.

ALlefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * os gwraig a feichioga, ac a eſcor ar wryw, yna bydded aflan ſaith niwrnod: fel dyddiau gwahaniaeth ei miſ-glwyf, y bydd hi aflan.

3 A'r *wythfed dydd yr enwaedir ar gnawd ei ddienwaediad ef.

4 A thri diwrnod ar ddec ar hugain yr erys yngwaed ei phuredigaeth: na chyffyrdded â dim ſanctaidd, ac na ddeued i'r cyſſegr, nes cyflawni dyddiau ei phuredigaeth.

5 Ond os ar fenyw yr eſcor hi, yna y bydd hi aflan bythefnos, megis *yn* ei gwahaniaeth: a chwe diwrnod a thrugain yr erys yngwaed ei phuredigaeth.

6 A phan gyflawner dyddiau ei phuredigaeth ar fâb neu ferch, dyged oen blwydd yn offrwm poeth, a chyw colomen, neu durtur, yn aberth tros bechod, at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod:

7 Ac offrymmed efe hynny ger bron yr Arglwydd, a gwnaed gymmod troſtia hi a lanheir oddi wrth gerddediad ei gwaed: dymma gyfraith yr hon a eſcor ar wryw neu ar fenyw.

8 Ac os ei llaw ni chyrraedd werth oen, yna cymmered * ddwy durtur, neu ddau gyw colomen, y naill yn offrwm poeth, a'r llall yn aberth tros bechod: a gwnaed yr offeiriad gymmod troſti, a glân fydd.

PEN. XIII.

1 *Y Deddfau a'r arwyddion, wrth y rhai y cyfarwyddir yr offeiriad i adnabod y gwahan-glwyf.*

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes ac Aaron, gan ddywedyd;

2 Dŷn (pan fyddo ynghroen ei gnawd † chwydd, neu grammen, neu ddiſclaerder, a bod ynghroen ei *gnawd ef megis pla y clwyf gwahanol) a ddygir at Aaron yr offeiriad, neu at vn o'i feibion ef yr offeiriaid.

3 A'r offeiriad a edrych ar y pla ynghroen y cnawd: os y blewyn yn y pla fydd wedi troi yn wyn, a gweled iad y pla yn ddyfnach nâ chroen ei gnawd ef, pla gwahan-glwyf yw hwnnw: a'r offeiriad a'i hedrych, ac a'i barn yn aflan.

4 Ond os y diſgleirdeb fydd gwyn ynghroen ei gnawd ef, ac heb fod yn îs ei weledigaeth nâ 'r croen, a'i flewyn heb droi yn wyn, yna cayed yr offeiriad ar y clwyfus ſaith niwrnod.

5 A'r ſeithfed dydd edrycheď yr offeiriad ef; ac wele, os ſefyll y bydd y pla yn ei olwg ef, heb ledu o'r pla yn y croen, yna cayed yr offeiriad arno ſaith niwrnod eil-waith.

6 Ac edrycheď yr offeiriad ef yr ail ſeithfed dydd; ac wele, os bydd y pla yn odywyll, heb ledu o'r pla yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn lân: crammen yw honno; yna golched ei wiſcoedd, a glân fydd.

7 Ac os y grammen gan ledu a leda yn y croen, wedi i'r offeiriad ei weled, iw farnu yn lân, dangoſer ef eilwaith i'r offeiriad.

8 Ac os gwêl yr offeiriad, ac wele, ledu o'r grammen yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: gwahan-glwyf yw.

9 Pan fyddo ar ddyn bla gwahan-glwyf, dyger ef at yr offeiriad:

10 Ac edrycheď yr offeiriad, yna os chwydd gwyn *a fydd* yn y croen, a hwnnw wedi troi y blewyn yn wyn, a dim cîg noeth byw yn y chwydd:

11 Hên wahan-glwyf yw hwnnw, ynghroen ei gnawd ef, a barned yr offeiriad ef yn aflan; na chayed arno: o herwydd y mae efe yn aflan.

12 Ond os y gwahan-glwyf gan darddu a dardda yn y croen, a gorchguddio o'r gwahan-glwyf holl groen y clwyfus, o'i ben hyd ei draed, pa le bynnac yr edrycho 'r offeiriad:

13 Yna edrycheď yr offeiriad: ac wele, os y gwahan-glwyf fydd yn cuddio ei holl gnawd ef, yna barned *yr offeiriad* y clwyfus yn lân; trôdd yn wyn ei gyd, glân yw.

14 A'r dydd y gwelir ynddo cîg byw, aflan fydd.

15 Yna edrycheď yr offeiriad ar y cîg byw, a barned ef yn aflan: aflan yw 'r cîg byw hwnnw: gwahan-glwyf yw.

16 Neu os dychwel y cîg byw a throi'n wyn, yna deued at yr offeiriad:

17 Ac edrycheď yr offeiriad arno, ac wele, os trôdd y pla yn wyn, yna barned yr offeiriad y clwyfus yn lân: glân yw efe.

* Pen. 6. 28.

† Heb. *meſſiad dyfroedd.*

† Heb. *aml llu draed.*

* Pen. 19. 2. & 20. 7. 1 Pet. 1. 15.

* Pen. 15. 19.

* Gen. 17. 12. Luc. 2. 21. Joan. 7. 22.

* Luc. 2. 24.

† *Neu godiad.*

* Luc. 17. 15.

18 Y cnawd hefyd y bu ynddo gornwyd yn ei groen, a'i iachau,

19 A bod yn lle y cornwyd chwydd gwyn, neu ddiſclaerder gwyn-coch, a'i ddangos i'r offeiriad:

20 Os pan edrycho yr offeiriad arno, y gwelir ef yn ſs nâ'r croen, a'i flewyn wedi troi yn wyn, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: gwahan-glwyf yw efe wedi tarddu o'r cornwyd.

21 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni bydd ynddo flewyn gwyn, ac ni bydd ſs nâ'r croen, ond ei fod yn odywyll: yna cayed yr offeiriad arno ſaith niwrnod.

22 Ac os gan ledu y lleda yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan; pla yw efe.

23 Ond os y diſclaerder a ſaif yn ei le heb ymledu, craith cornwyd yw efe, a barned yr offeiriad ef yn lân.

24 Os cnawd fydd a † lloſciad yn y croen, a bod i'r cig byw ſy yn lloſci ddiſclaerder gwyn-goch neu wyn:

† Heb. *Lloſciad tân.*

25 Yna edryched yr offeiriad ef, ac wele, os y blewyn yn y diſclaerdeb fydd wedi troi yn wyn, ac yn ſs iw weled nâ'r croen, gwahan-glwyf yw hwnnw yn tarddu o'r lloſciad; a barned yr offeiriad ef yn aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

26 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni bydd blewyn gwyn yn y diſclaerder, ac ni bydd ſs nâ'r croen, ond ei fod yn odywyll, yna cayed yr offeiriad arno ſaith niwrnod.

27 Ac edryched yr offeiriad ef y ſeithfed dydd, os gan ledu y lledodd yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

28 Ac os y diſclaerdeb a ſaif yn ei lê, heb ledu yn y croen, ond ei fod yn odywyll; chwydd y lloſciad yw efe: barned yr offeiriad ef yn lân: canys craith y lloſciad yw hwnnw.

29 Os bydd gwr neu wraig a phla arno mewn pen neu farf.

30 Yna edryched yr offeiriad y pla; ac wele os ſs y gwelir nâ'r croen, a blewyn melyn maiu ynddo, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: y ddufrech yw hwnnw: gwahan-glwyf pen neu farf yw.

31 Ac os yr offeiriad a edrych ar bla y ddufrech, ac wele ni bydd yn ſs ei weled nâ'r croen, a heb flewyn du ynddo, yna cayed yr offeiriad ar *yr hwn y bo arno* y ddu-frech ſaith niwrnod.

32 Ac edryched yr offeiriad ar y pla y ſeithfed dydd; ac wele, os y ddu-frech ni bydd wedi lledu, ac ni bydd blewyn melyn ynddi, a heb fod yn ſs gweled y ddu-frech nâ'r croen:

33 Yna eillier ef, ac nac eillied *y fan y byddo* y ddu-frech; a chayed yr offeiriad ar *berchen* y ddu-frech ſaith niwrnod eilwaith.

34 A'r ſeithfed dydd edryched yr offeiriad ar y ddu-frech; ac wele, os y ddu-frech ni ledodd yn y croen, ac ni bydd ſs ei gweled nâ'r croen: yna barned yr offeiriad ef yn lân, a golched ei ddillad, a glân fydd.

35 Ond os y ddu-frech gan ledu a leda yn y croen, wedi ei lânhau ef;

36 Yna edryched yr offeiriad ef, ac wele, os lledodd y ddu-frech yn y croen, na chwilied yr offeiriad am y blewyn melyn: y mae efe yn aflan.

37 Ond os ſefyll y bydd y ddu-frech yn ei olwg ef, a blewyn du wedi tyfu ynddi: aeth y ddu-frech yn iach, glân yw hwnnw, a barned yr offeiriad ef yn lân.

38 Os bydd ynghroen cnawd gwr neu wraig, lawer o ddiſgiair ſannau gwynion;

39 Yna edryched yr offeiriad, ac wele, os bydd ynghroen eu cnawd hwynt ddiſclairiadau gwynion wedi gorddduo, brychni yw hynny, yn tarddu yn y croen, glân yw efe.

40 A gwr pan † ſyrthio gwallt ei ben, moel yw; *etto* glân fydd.

† Heb. *Hîſer ei ben.*

41 Ac os o du ei wyneb y ſyrth gwallt ei ben, efe a fydd tâl-foel; *etto* glân fydd efe.

42 On pan fyddo anafod gwyn goch yn y pen-foeledd, neu yn y tâl-foeledd, gwahan-glwyf yw efe, yn tarddu yn ei ben-foeledd neu yn ei dâl-foeledd ef.

43 Ac edryched yr offeiriad arno: ac wele, os bydd chwydd yr anafod yn wyn-goch, yn ei ben-foeledd, neu yn ei dâl-foeledd ef, fel gwelediad gwahan-glwyf ynghroen y cnawd,

44 Gwr gwahan-glwyfus yw hwnnw, aflan yw; a'r offeiriad a'i barna ef yn llwyr aflan: yn ei ben *y mae* ei bla.

45 A'r gwahan-glwyfus yr hwn y byddo pla arno, bydded ei wiſcoedd ef wedi rhwygo, a'i ben yn noeth, a rhodded gaead ar ei wefus vchaf, a llefed; aflan, aflan.

46 Yr holl ddyddiau y *byddo* 'r pla arno, bernir ef yn aflan, aflan yw efe; triged eu hunan, * *bydded* ei drigfa allan o'r gwerſyll.

* Num. 5. 2. Bren. 15. 5.

47 Ac os diſclerdyn fydd a phla gwahan-glwyf ynddo, o ddilledyn gwlân, neu o ddilledyn llîn,

48 Pwy vn bynnac ai yn yr yſtof, ai yn yr anwe o lîn, neu o wlân, neu mewn croen, neu mewn dim a wnaed o groen:

49 Os gwyrdd-lâs, neu gôch fydd yr anafod yn y dilledyn, neu yn y croen, neu yr yſtof, neu yn yr anwe, neu mewn † dim o groen, pla y gwahan-glwyf yw efe; a dangoſer ef i'r offeiriad.

† Heb. *Lleſtr, neu offeryn.*

50 Ac edryched yr offeiriad ar y pla; a chayed ar y peth y bo 'r pla arno, ſaith niwrnod.

51 A'r ſeithfed dydd edryched ar y pla: os y pla y ledodd yn y dilledyn, pa vn bynnac ai mewn yſtof, ai mewn anwe, ai mewn croen, neu beth bynnac a wnaed o groen, gwahan-glwyf yſſol yw y pla; aflan yw.

52 Am hynny lloſged y dilledyn hwnnw, pa vn bynnac a'i yſtof, a'i anwe, o wlân, neu o lîn, neu ddim o groen, yr hwn y byddo pla ynddo; canys gwahan-glwyf yſſol yw efe; lloſger yn tân.

53 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele ni ledodd y pla mewn dilledyn, mewn yſtof, neu mewn anwe, neu ddim o groen;

54 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt olchi yr hyn y byddo 'r pla ynddo, a chayed arno ſaith niwrnod eilwaith.

55 Ac edryched yr offeiriad ar y pla wedi ei olchi: ac wele, os y pla ni thrôdd ei liw, ac ni ledodd y pla, efe a fydd aflan: lloſc ef yn tân; yſſiad yw, pa vn bynnac y bo yn llwm, ai † o'r tu mewn, ai o'r tu allan.

† Heb. *Yn ei ben, neu ei ddicen.*

56 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele 'r pla yn odywyll, yn ôl ei olchi; yna torred ef allan o'r dilledyn, neu o'r croen, neu o'r yſtof, neu o'r anwe.

57 Ond os gwelir ef etto yn y dilledyn, yn yr yſtof, neu yn yr anwe, neu mewn dim o groen; tarddu y mae efe: lloſc yr hwn *y mae* y pla ynddo yn tân.

58 A'r dilledyd, neu 'r yſtof, neu 'r anwe, neu pa beth bynnac o groen, y rhai a olcher;

os ymadawodd y pla â hwynt, a glchir eilwaith: a glân *fydd*.

19 Dymma gyfraith pla gwahan-glwyf, mewn dilledyn gwlân, neu lîn, mewn yſtof, neu anwe, neu pa beth bynnag o groen, iw farnu 'n lân, neu iw farnu 'n aflan.

PEN. XIV.

1 *Y Ceremoniau a'r aberthau wrth lanhau y gwahan-glwyfus.* 33 *Arwyddion gwahan-glwyf mewn tŷ.* 48 *Y modd y glanheir y tŷ hwnnw.*

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dymma gyfraith y gwahan-glwyfus, y dydd y glanheir ef: * dyger ef at yr offeiriad.

* Pen. 13. 2. Luc. 17. 14 & 5. 12.

3 A'r offeiriad a ddaw allan o'r gwerſyll, ac edrycheđ yr offeiriad; ac wele, os pla y gwahan-glwyf a lachaodd ar y gwahan-glwyfus:

Mat. 8. 2. Mar. 1. 40.

4 Yna gorchymynned yr offeiriad i'r hwn a lanheir, gymmeryd dau aderyn y tô, byw *a* glân, a choed Cedr, ac yſcarlat, ac Yſſop.

5 A gorchymynned yr offeiriad ladd y naill aderyn y tô, mewn lleſtr ptidd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

6 A chymmered efe yr aderyn byw, a'r coed Cedr, a'r yſcarlat, a'r Yſſop, a throched hwynt, a'r aderyn byw hefyd, yngwaed yr aderyn a laddwyd oddi ar y dwfr rhedegoc,

7 A thaenelled ſeithwaith ar yr hwn a lanheir oddi wrth y gwahan-glwyf, a barned ef yn lân, yna gollynged yr aderyn byw yn rhydd ar wyneb y maes.

8 A golched yr hwn a lanheir ei ddillad, ac eillied ei holl flew, ac ymolched mewn dwfr; a glân fydd: a dcued wedi hynny i'r gwerſyll, a thriged o'r tu allan iw babell ſaith niwrnod.

9 A'r ſeithfed dydd bydded iddo eillio ei holl flew, ſef ei ben, a'i farf, ac eliau ei lygaid; ſe eillied ei holl flew, a golched ei ddillad, a golched ef gnawd mewn dwfr, a glân fydd.

10 A'r wythfed dydd cymmered ddau oen perffaith-gwbl, ac vn hesbin flwydd berffaith-gwbl, a thair decfed ran ô beillied yn ſwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy olew, ac vn Log o olew.

11 A goſoded yr offeiriad a lanhâo, y gwr a lanheir, a hwynt hefyd, ger bron yr Arglwydd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

12 * A chymmered yr offeiriad vn hesbwrn, ac offrymmed ef yn aberth tros gamwedd, a'r Log o olew, a chwhwfaned hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

* Exod. 29. 24.

13 A lladded ef yr oen, yn y lle y lladder y pech aberth, a'r poeth offrwm, *ſef* yn y lle ſanctaidd: o * herwydd yr aberth tros gamwedd ſydd eiddo 'r offeiriad, yn gyſtal a'r pech aberth; ſanctcidd-lolaf yw.

* Pen. 7. 7.

14 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth dros gamwedd, a rhodded yr offeiriad ef ar gwrr iſſaf cluſt ddehau, yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed ddehau ef.

15 A chymmered yr offeiriad o'r Log olew, a thywallted ar gledr ei law aſſwy ei hun,

16 A gwlyched yr offeiriad ei fys dehau yn yr olew *fyddo* ar ei law aſſwy, a thaenelled o'r olew â'i fys, ſeith-waith ger bron yr Arglwydd.

17 Ac o weddill yr olew *fyddo* ar ei law, y dŷd yr offeiriad ar gwrr iſſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar waed yr offrwm tros gamwedd.

18 A'r rhan arall o'r olew *fyddo* ar law 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir: a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto ger bron yr Arglwydd.

19 Ac offrymmed yr offeiriad aberth tros bechod, a gwnaed gymmod tros yr hwn a lanheir, oddi wrth ei aflendid, ac wedi hynny lladded y poeth offrwm.

20 Ac aberthed yr offeiriad y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, ar yr allor: a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto, a glân fydd.

21 Ond os tlawd fydd, a'i law heb gyrhaeddyd *hyn*; yna cymmered vn oen, yn aberth tros gamwedd, iw gwhwfanu, i wneuthur cymmod troſto, ac vn ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm, a Log o olew,

22 A dwy durtur, neu ddau gyw colomen, y rhai a gyrhaeddo ei law; a bydded vn yn bech aberth, a'r llall yn boeth offrwm.

23 A dyged hwynt yr wythfed dydd iw lanhau ef at yr offeiriad, wrth ddrws pabell y cyfarfod; ger bron yr Arglwydd.

24 A chymmered yr offeiriad oen yr offrwm tros gamwedd, a'r Log olew, a chwhwfaned yr offeiriad hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

25 A lladded oen yr offrwm tros gamwedd, a chymmered yr offeiriad o waed yr offrwm tros gamwedd, a rhodded ar gwrr iſſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau.

26 A thywallted yr offeiriad o'r olew, ar gledr ei law aſſwy ei hun.

27 Ac â'i fys dehau taenelled yr offeiriad o'r olew *fyddo* ar gledr ei law aſſwy, ſeith-waith ger bron yr Arglwydd.

28 A rhodded yr offeiriad o'r olew *a fydd* ar gledr ei law, ar gwrr iſſaf cluſt ddehau 'r hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar y man *y byddo* gwaed yr offrwm tros gamwedd.

29 A'r rhan arall o'r olew *fyddo* ar gledr llaw 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir, i wneuthur cymmod troſto, ger bron yr Arglwydd.

30 Yna offrymmed vn o'r turturau, neu o'r cywion colomennod, *ſef* o'r rhai a gyrhaeddo ei law ef:

31 Y rhai *meddaf* a gyrhaeddo ei law ef, vn yn bech aberth, ac vn yn boeth offrwm, ynghyd â'r bwyd offrwm: a gwnaed yr offeiriad gymmod tros yr hwn a lanheir, ger bron yr Arglwydd.

32 Dymma gyfraith yr vn *y byddo* pla y gwahan-glwyf arno, yr hwn ni chyrraedd ei law yr hyn a berthyn i'w lanhâd.

33 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes ac Aaron gan ddywedyd,

34 Pan ddeloch i dîr Canaan, yr hwn yr ydwyf yn ei roddi i chwi yn feddiant, os rhoddaf bla gwahan-glwyf ar dŷ *o ſawn* tîr eich meddiant:

35 A dyfod o'r hwn biau y tŷ, a dangos i'r offeiriad, gan ddywedyd, gwelaf megis pla yn tŷ;

36 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt ‡ arloeſi y tŷ, cyn dyfod yr offeiriad i weled y pla, fel na haloger yr hyn oll a *fyddo* yn tŷ; ac wedi hynny deued yr offeiriad i edrych y tŷ.

‡ Neu, barattoed

37 Ac edrycheđ ar y pla: ac wele, os y pla *ſydd* ym mharwydydd y tŷ, yn agennau gwyrddleſſion, neu gochion, a'r olwg arnynt yn iſ nâ'r pâred;

38 Yna

38 Yna aed yr offeiriad aflan o'r tŷ, i ddrws y tŷ, a chayed y tŷ ſaith niwrnod.

39 A'r ſeithfed dydd deued yr offeiriad trachefn, ac edryched; ac os lledodd y pla ym mharwydydd y tŷ,

40 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt dynnu y cerric, *y byddo* 'r pla arnynt, a bwriant hwynt allan o'r ddinas i lè aflan.

41 A phared grafu y tŷ o'i fewn o amgylch, a thywalldant y llwch a grafont, o'r tu allan i'r ddinas, i lè aflan.

42 A chymmerant gerric eraill, a goſſodant yn lle y cerric hynny, a chymmered bridd arall, a phridded y tŷ.

43 Ond os daw 'r pla dracheſn, a tharddu yn tŷ, wedi tynnu y cerric, ac wedi crafu y tŷ, ac wedi priddo:

44 Yna doed yr offeiriad, ac edryched, ac wele, os lledodd y pla yn y tŷ, gwahan-glwyf yſſol yw hwnnw yn y tŷ: aflan yw efe.

45 Yna tynned y tŷ i lawr, ei gerric, a'i goed, a holl bridd y tŷ: a bwried i'r tu allan i'r ddinas i lè aflan.

46 A'r hwn a ddêl i'r tŷ, yr holl ddyddiau y parodd efe ei gau, efe a fydd aflan hyd yr hwyr.

47 A'r hwn a gyſco yn y tŷ, golched ei ddillad: felly yr hwn a fwyttao yn tŷ, golched ei ddillad.

48 Ac os yr offeiriad gan ddyfod a ddaw, ac a edrych, ac wele ni lledodd y pla yn tŷ, wedi priddo y tŷ; yna barried yr offeiriad y tŷ yn lân, o herwydd iachau 'r pla.

49 A chymmered i lanhau y tŷ, ddau aderyn
* Heb. 9. y tô, a choed Cedr, ac * yſcarlat, ac Yſob.

50 A lladded y naill aderyn mewn lleſtr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

51 A chymmered y coed Cedr, a'r Yſob, a'r yſcarlat, a'r aderyn byw, a throched hwynt yngwaed yr aderyn a laddwyd, ac yn y dwfr rhedegoc, a thaenelled ar y tŷ ſeith-waith.

52 A glanhaed y tŷ â gwaed yr aderyn, ac â'r dwfr rhedegoc, ac â'r aderyn byw, ac â'r coed Cedr, ac â'r Yſob, ac â'r yſcarlat.

53 A gollynged yr aderyn byw, allan o'r ddinas, ar wyneb y maes, a gwnaed gymmod trôs y tŷ; a glân fydd.

54 Dymma gyfraith am bob plâ y clwyf gwahanol, ac am y
* Pen. * ddu-frech,
13. 30. 55 Ac am wahan-glwyf gwiſc, a thŷ,
† Heb. 56 Ac am chwydd, a chrammen, a diſ-
In nydd yr aflan ac yn nydd y glan. cleirdeb:

57 I ddyſcu † pa bryd y bydd aflan, a pha bryd *yn* lân: dyma na gyfraith y gwahanglwyf.

PEN. XV.

1 *Aflendid gwyr yn eu diferlif.* 13 *Eu puredigaeth.* 19 *Aflendid gwragedd yn eu diferlif.* 28 *A'u puredigaeth.*

ALlefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd,

2 Lleferwch wrth feibion Iſrael, a dywedwch wrthynt; pob vn pan fyddo diferlif yn rhedeg o'i gnawd a fydd aflan o blegyd ei ddiferlif.

3 A hyn fydd ei aflendid yn ei ddiferlif: os ei gnawd ef a ddifera ei ddiferlif, neu ymmatta o'i gnawd ef oddi wrth ei ddiferlif, ei aflendid ef *yw* hyn.

4 Pob gwely y gorweddo ynddo vn diſer-
† Heb. llyd a fydd aflan: ac aflan fydd pob † peth
dodrefnyn. yr eiſteddo efe arno.

5 A'r neb a gyffyrddo â'i wely ef, golched ei ddillad, ac ymdroched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

6 A'r hwn a eiſteddo ar ddim yr eiſteddodd y diferllyd arno, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr a bydd aflan hyd yr hwyr.

7 A'r hwn a gyffyrddo â chnawd y diferllyd, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

8 A phan boero y diferllyd ar vn glân, golched *hwnnw* ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

9 Ac aflan fydd pob cyſrwy y marchogo y diferllyd ynddo.

10 A phwy bynnac a gyffyrddo â dim a fu tano, bydd aflan hyd yr hwyr: a'r hwn a'i dycco hwynt, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

11 A phwy bynnac y cyffyrddo y diferllyd ag ef, heb olchi ei ddwylo mewn dwfr, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

12 A'r * lleſtr pridd y cyffyrddo y diferllyd * Lev. ag ef, a ddryllir: a phob lleſtr pren a olchir 6. 28. mewn dwfr.

13 A phan lanheir y diferllyd oddi wrth ei ddiferlif, yna cyfrifed iddo ſaith niwrnod iw lanhau, a golched ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr rhedegoc, a glân fydd.

14 A'r wythfed dydd cymmered iddo ddwy durtur, neu ddau gyw colomen, a deued ger bron yr Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, a rhodded hwynt i'r offeiriad.

15 Ac offrymmed yr offeiriad hwynt, yn yn bech aberth, ar llall yn boeth offrwm: a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto ef am ei ddiferlif, ger bron yr Arglwydd.

16 Ac os gwr a ddaw oddiwrtho ddeſcyniad hâd yna golched ei holl gnawd mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

17 A phob dilledyn, a phob croen, y byddo deſcyniad hâd arno, a olchir mewn dwfr, ac a fydd aflan hyd yr hwyr.

18 A'r wraig y cyſgo gŵr *mewn* deſcyniad hâd, gyd â hi; ymolchant mewn dwfr, a byddant aflan hyd yr hwyr *ill-dau.*

19 A phan fyddo gwraig a diferlif arni, a bod ei diferlif yn ei chnawd yn waed, bydded ſaith niwrnod yn ei gwahaniaeth, a phwy bynnac a gyffyrddo â hi, bydd aflan hyd yr hwyr.

20 A'r hyn oll y gorweddo hi arno, yn ei gwahaniaeth, fydd aflan: a'r hyn oll yr eiſteddo hi arno a fydd aflan.

21 A phwy bynnac a gyffyrddo â'i gwely hi, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

22 A phwy bynnac a gyffyrddo â dim yr eiſteddodd hi arno, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

23 Ac os ar y gwely *y bydd* efe, neu ar ddim y byddo hi yn eiſtedd arno, wrth gyffwrdd ag ef, hyd yr hwyr y bydd efe aflan.

24 * Ond os gŵr gan gyſcu a gwſc gydâ hi, * Lev. fel y byddo o'i miſglwyf hi arno ef, aflan fydd 18. 19. efe ſaith niwrnod, ac aflan fydd yr holl wely y gorwedd efe arno.

25 A phan fyddo diferlif ei gwaed yn rhedeg ar wraig, lawer o ddyddiau, allan o amſer ei hanhwyl; neu pan redo diferlif arni ar ol ei hanhwyl, bydded holl ddyddiau diferlif ei haflendid hi, megis dyddiau ei gwahaniaeth: a flan fydd hi.

26 Pôb gwely y gorweddo hi arno, hefl ddyddiau ei diferlif, fydd iddi fel gwely ei miſglwyf, a phôb dodrefnyn yr eiſteddo hi arno, fydd aflan, megis aflendid ei miſglwyf hi.

27 A phwy bynnac a gyffyrddo â hwynt, aflan fydd, a golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

28 Ac os glanheir hi o'i diferlif, yna cyfriſed iddi ſaith niwrnod; ac wedi hynny, glân fydd.

29 A'r wythfed dydd cymmered iddi ddwy durtur, neu ddau gyw colomen, a dyged hwynt at yr offeiriad, i ddrws pabell y cyfarfod.

30 Ac offrymmed yr offeiriad vn yn bech aberth, a'r llall yn boeth offrwm, a gwnaed yr offeiriad gymmod troſti ger bron yr Arglwydd, am ddiferlif ei haflendid.

31 Felly y neilltuwch blant Iſrael oddi wrth eu haflendid, fel na byddant feirw yn eu haflendid; pan halogant fy mhabell, yr hon *ſydd* yn eu myſc.

32 Dymma gyfraith yr hwn y byddo y diferlif arno, a'r hwn y daw oddi wrtho ddefcyniad hâd, fel y byddo aflan o'i herwydd:

33 A'r glâf o'i miſ-glwyf, a'r neb y byddo y diferlif arno, o wryw, ac o fenyw, ac i'r gŵr a orweddo ynghŷd â'r hon a fyddo aflan.

PEN. XVI.

1 Y modd y mae yr Archoffeiriad fyned i mewn i'r Cyſſegr. 11 Y pech aberth troſto ei hun. 15 y pech aberth tros y bobl. 20 Yr afr dilun-gol. 29 Gwyl y cymmod bob blwyddyn.

LEſarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, wedi * marwolaeth dau fâb Aaron, pan offrymmaſant ger bron yr Arglwydd, ac y buant feirw.

* Pen. 10. 2.

2 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, lleſara wrth Aaron dy frawd, * na ddeło bôb amſer i'r cyſſegr, o fewn y wahan-len, ger bron y drugareddfa *ſydd* ar yr Arch, fel na byddo efe farw: o herwydd mi a ymddangoſaf ar y drugareddfa † yn y cwmmwl.

* Exod. 30. 10. Heb. 9. 7.

† 1 Bren. 8. 10.

3 A hyn y daw Aaron i'r cyſſegr, â buſtach ieuangc yn bech aberth, ac â hwrdd yn boeth offrwm.

4 Gwiſced bais lliain ſanctaidd, a bydded llodrau lliain am ei gnawd, a gwregyſſer ef â gwregys lliain, a gwiſced feitr lliain; gwiſcoedd ſanctaidd *yw* y rhai hyn: golched yntef ei gnawd mewn dwfr, pan wiſco hwynt.

5 A chymmered gan gynnulleidfa meibion Iſrael ddau lwdn gafr yn bech aberth, ac vn hwrdd yn boeth offrwm.

6 Ac offrymmed Aaron fuſtach y pech aberth a *ſyddo* * droſto ei hun, a gwnaed gymmod troſto ei hun, a thros ei dŷ.

* Heb. 9. 7.

7 A chymmered y ddau fwch, a goſoded hwynt ger bron yr Arglwydd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod:

8 A rhodded Aaron goel-brennau ar y ddau fwch; vn coel-bren tros yr Arglwydd, ar coel-bren arall tros y * bwch diangol.

* Heb. Azazel.

9 A dyged Aaron y bwch y † ſyrthiodd coel-bren yr Arglwydd arno, ac offrymmed ef yn bech aberth.

† Heb. darcha-fodd.

10 A'r bwch y ſyrthiodd arno y coel-bren i fodyn fwch diangol, a roddir i ſefyll yn fyw ger bron yr Arglwydd, i wneuthur cymmod ag ef, ac iw ollwng i'r anialwch yn fwch diangol.

11 A dyged Aaron fuſtach y pech aberth a *ſyddo* droſto ei hun, a gwnaed gymmod droſto ei hun, a thros ei dŷ; a lladded fuſtach y pech aberth a *ſyddo* troſto ei hun.

12 A chymmered lonaid thuſſer o farwor canllyd oddi ar yr allor, oddi ger bron yr Arglwydd, a lonaid ei ddwylo o arogl-darth peraidd mân, a dyged o ſewn y wahan len.

13 A rhodded yr arogl-darth ar y tân, ger bron yr Arglwydd, fel y cuddio mŵg yr arogl-darth y drugareddfa, yr hon *ſydd* ar y dyſtiolaeth, ac na byddo efe farw.

14 * A chymmered o waed y buſtach a thaenelled â'i fŷs ar y drugareddfa tu a'r dwyrain; a ſaith-waith y taenella eſo o'r gwaed â'i fŷs o flaen y drugareddfa.

* Heb. 30. 13. &c 10. 4. Pen. 4. 6.

15 Yna lladded fwch y pech-aberth *ſydd* tros y bobl, a dyged ei waed ef o fewn y wahan-len, a gwnaed a'i waed ef megis ac y gwnaeth a gwaed y buſtach, a thaenelled ef ar y drugareddfa, ac o flaen y drugareddfa.

16 A glanhaed y cyſſegr oddi wrth aflendid meibion Iſrael, ac oddiwrth eu hanwiredau, yn eu holl bechodau: a gwnaed yr vn modd i babell y cyfarfod, yr hon ſydd yn aros gyd â hwynt, ym myſc eu haflendid hwynt.

17 Ac na fydded vn dŷn * ym-mhabell y cyfarfod, pan ddelo efe *i mewn* i wneuthur cymmod yn y cyſſegr, hyd oni ddelo efe allan, a gwneuthur o honaw ef gymmod troſto ei hun, a thros ei dŷ, a thros holl gynnulleidfa Iſrael.

* Luc. 1. 10.

18 Ac aed efe allan at yr allor *ſydd* ger bron yr Arglwydd, a gwnaed gymmod arni, a chymmered o waed y buſtach, ac o waed y bwch, a rhodded ar gyrn yr allor oddi amgylch.

19 A thaenelled arni o'r gwaed ſeith-waith â'i fŷs, a glanhaed hi, a ſancteiddied hi, oddi wrth aflendid meibion Iſrael.

20 A phan dda ffo iddo lanhau y cyſſegr, a phabell y cyfarfod, a'r allor, dyged y bwch byw.

21 A goſoded Aaron ei ddwylaw ar ben y bwch byw, a chyffeſſed arno holl anwiredd meibion Iſrael, a'i holl gamweddau hwynt, yn eu holl bechodau, a rhodded hwynt ar ben y bwch, ac anfoned *ef ymmaith* yn llaw gŵr † cymmwys i'r anialwch.

† Heb. *Cyfamſer.*

22 A'r bwch a ddwg eu holl anwiredd hwynt arno, i dir naillduaeth: am hynny hebrynged efe y bwch i'r anialwch.

23 Yna deued Aaron i babell y cyfarfod, a diofced y gwiſcoedd lliain a wiſcodd efe wrth ddyfod i'r cyſſegr, a gadawed hwynt yno.

24 A golched ei gnawd mewn dwfr yn y lle ſanctaidd, a gwiſced ei ddillad, ac aed allan, ac offrymmed ei boeth offrwm ei hun, a phoeth offrwm y bobl, a gwnaed gymmod troſto ei hun, a thros y bobl.

25 A lloſged wêr y pech aberth ar yr allor.

26 A golched yr hwn a anfonodd y bwch *i fod* yn fwch diangol, ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr, ac yna deued i'r gwerſyll.

27 A buſtach y pech-aberth, a bwch y pech-aberth y rhai y dygwyd eu gwaed i wneuthur cymmod yn y cyſſegr, a ddwg *un* * i'r tu allan i'r gwerſyll, ac hwy a loſgant eu crwyn hwynt, a'i cnawd, a'i biſwel yn tân.

* Pen. 6. 30. Heb. 13. 11.

28 A golched yr hwn a'i lloſco hwynt ei ddillad, golched hefyd ei gnawd mewn dwfr, wedi hynny deued i'r gwerſyll.

29 A bydded *hyn* yn ddeddf dragywyddol i chwi: y ſeithfed mis, ar y decfed *dydd* o'r mis y cyſtuddiwch eich eneidiau, a dim gwaith nis gwnewch, y priodor a'r dieithr a fyddo yn ymdaith yn eich plith.

30 O herwydd y dydd hwnnw y gwna *yr offeiriad* gymmod droſtoch, i'ch glanhau o'ch holl bechodau, *fel* y byddoch lân ger bron yr Arglwydd.

31 Sabboth

3 I Sabboth gorphwyſdra yw hwn i chwi, yna cyſtuddiweh eich eneidiau, trwy ddeddf dragywyddol.

32 A'r offeiriad yr hwn a eneinio eſe, a'r hwn a † gyſſegro eſe, i offeiriadu yn lle ei dâd, a wna'r cymmod, ac a wiſc y gwiſcoedd lliain, *Jef* y gwiſcoedd ſanctaidd,

† Heb. *lanwo ei law.*

33 Ac a lanhâ y cyſſegr ſanctaidd, ac a lanhâ babell y cyfarfod, a'r allor; ac a wna gymmod tros yr offeiriaid, athros holl bobl gynnulleidfa.

34 A bydded hyn yn ddeddf dragywyddol i chwi, i wneuthur cymmod tros feibion Iſrael am eu pechodau oll, * vn waith yn y flwyddyn. Ac eſe a wnaeth megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

* Exod. 30. 10. Heb. 9. 7.

PEN. XVII.

1 *Rhaid yw offrwm i'r Arglwydd wrth ddrws y babell wael yr holl anifeiliaid a leddir.* 7 *Ni waſanaetha iddynt aberthu i gythreuliaid.* 10 *Gwahardd bwytta gwaed,* 15 *A phob peth a fo marw ei hun, neu a yſclyfaethwyd.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Lle ara wrth Aaron ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael, a dywed wrthynt, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Pob un o dŷ Iſrael a laddo ŷch, neu oen, neu afr, o fewn y gwerſyll, neu a laddo allan o'r gwerſyll,

4 Ac heb ei ddwyn i ddrws pabell y cyfarfod, i offrymmu offrwm i'r Arglwydd, o flaen tabernacl yr Arglwydd, gwaed a fwrir yn erbyn y gŵr hwnnw: gwaed a dywalltodd eſe, a thorrir y gŵr hwnnw ymmaith o blith ei bobl.

5 O herwydd yr hwn beth, dyged meibion Iſrael eu haberthau y rhai y maent yn eu haberthu ar wyneb y maes: ſe dygant hwynt i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, at yr offeiriad, ac aberthant hwynt yn aberthau hedd i'r Arglwydd.

6 A thaenelled yr offeiriad y gwaed ar allor yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod, a lloſced y gwêr * yn arogl pera'dd i'r Arglwydd.

* Exod. 29. 18. Pen. 4. 31.

7 Ac nac aberthant eu haberthau mwy i'r gythreuliaid, y rhai y buant yn putteinio ar eu hôl: deddf dragywyddol fydd hyn iddynt, drwy eu cenhedlaethau.

8 Dywed gan hynny wrthynt, pwy bynnac o dŷ Iſrael, ac o'r dieithriaid a ymdeithio yn eich myſc, a offrymmo boeth offrwm, neu aberth,

9 Ac nis dwg eſ i ddrws pabell y cyfarfod, iw offrymmu i'r Arglwydd, torrir ymmaith y gŵr hwnnw o blith ei bobl.

10 A phwy bynnac o dŷ Iſrael ac o'r dieithriaid a ymdeithio yn eich myſc, a fwyttao dim gwaed, myfi a oſodaf fy wyneb yn erbyn yr enaid a fwyttao waed, a thorraf ef ymmaith o fyſc ei bobl.

11 O herwydd enioes y cnawd ſydd yn y gwaed, a mi a'i rhoddais i chwi ar yr allor, i wneuthur cymmod tros eich eneidiau: o herwydd y gwaed hwn a wna gymmod trosyr enaid.

12 Am hynny y dywedais wrth feibion Iſrael, na fwyttaed vn enaid o honoch waed, a'r dieithr a ymdeithio yn eich myſc, na fwyttaed waed.

13 A phwy bynnac o feibion Iſrael, neu o'r dieithriaid a ymdeithio yn eu myſc, a heliohelfa o fwyſt-fil, neu o aderyn a fwyttaer, tywallted ymmaith ei waed ef, a chuddied ef â llwch.

14 O herwydd enioes pôb cnawd yw ei waed, yn lle ei enioes ef y mae: am hynny y dywedais wrth feibion Iſrael, * na fwyttewch waed un cnawd; o herwydd enioes pôb cnawd yw ei waed: pwy bynnac a'i bwyttao a dorrir ymmaith.

* Gen. 9. 4. Pen. 3. 17.

15 A phôb dyn a'r a fwyttao ty peth a fu farw *o bono ei hun* neu ſclyfaeth, pa un bynnac ai priodor ai dieithr-ddyn, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydded aflan hyd yr hwyr: yna glân fydd.

† Heb *burgin*

16 Ond os eſe nis gylch *hwynt*, ac ni ylch ei gnawd; yna y dŵg eſe ei anwiredd.

PEN. XVIII.

1 *Priodasau anghyfreithlon.* 19 *Chwant au anghyfreithlon.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw.

3 Na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlâd yr Aipht, yr hon y trigaſoch ynddi: ac na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlâd Canaan, yr hon yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddi: ac na rodiwch yn eu deddfau hwynt.

4 Fy marnedigaethau i a wnewch, a'm deddfau a gedwch, i rodio ynddynt: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw.

5 Ie cedwch fy neddfau a'm barnedigaethau: a'r * dyn a'i cadwo a fydd byw ynddynt: myfi *yw* yr Arglwydd.

* Ezec. 20. 11. Rhuf. 10. 5. Gal. 3. 12.

6 Na neſſaed nêb at † gyfneſſaf ei gnawd, i ddinoethi *ei* noethni: myfi *yw* yr Arglwydd.

† Heb. *weddill.*

7 Noethni dy dâd, neu noethni dy fam, * na ddinoetha: dy fam yw hi, na ddinoetha ei noethni.

* Ezec. 22. 10.

8 † Na ddinoetha noethni gwraig dy dâd: noethni dy dâd yw.

† Pen. 20. 11.

9 Noethni dy chwaer, merch dy dâd, neu ferch dy fam, yr hon a anwyd gartref, neu a anwyd allan: * na ddinoetha eu noethni hwynt.

* Ezec. 22. 11.

10 Noethni merch dy fâb, neu ferch dy ferch; na ddinoetha eu noethni hwynt; canys dy noethni di ydyw.

11 Noethni merch gwraig dy dâd, plentyn dy dâd, dy chwaer dithe yw hi; na ddinoetha ei noethni hi.

* Pen. 20. 19.

12 * Na ddinoetha noethni chwaer dy dâd; cyfneſſaf dy dâd *yw* hi.

‡ Pen. 20. 20.

13 Na ddinoetha noethni chwaer dy fam; canys cyfneſſaf dy fam *yw* hi.

† Ezec. 22. 11. Pen. 20. 12.

14 ‡ Na noetha noethni brawd dy dâd, ſef na neſſa at ei wraig ef; dy fodryb *yw* hi.

* Pen. 20. 21. Mat 14 4.

15 † Na noetha noethni dy wauſed; gwraig dy fâb yw hi; na noetha ei noethni hi.

‡ Neu *a gwraig arall.*

16 * Na ddinoetha noethni gwraig dy frawd; noethni dy frawd yw.

* Ezec. 22 10.

17 Na noetha noethni gwraig a'i merch; na chymmer ferch ei mâb hi, neu ferch ei merch hi, i noethi ei noethni hi; ei chyfneſſaf hi yw y rhai hyn: yſcelerder yw hyn.

Pen. 20. 18.

18 Hefyd na chymmer wraig yng-hyd † â'i chwaer, Iw chyſtuddio *hi*, gan noethi noethni honno gydâ'r llall, yn ei byw hi.

† Pen. 15. 24.

19 Ac * na neſſâ at wraig yn naillduaeth ei hafiendid, i noethi ei noethni hi.

* Pen 20. 2.

20 Ac † na chydorwedd gyd â gwraig dy gymydog, i ſôd yn aflan o'i phlegit.

2 Bren. 23. 10. ‡ Pen. 20. 13.

21 Ac * na ddod o'th hâd i fyned trwy *dân* i Moloch, ac na haloga enw dy Dduw: myfi *ym* yr Arglwydd.

Rhuf. 1. 26.

22 Ac † na orwedd gyd â gwryw, fel gorwedd gyd â benyw; ffieidd-dra *yw* hynny.

* Pen. 20 15. Deut. 27. 21.

23 Ac * na chydorwedd gyd ag vn anifail, i ſôd yn aflan gyd ag ef: ac na ſaſed gwraig o flaen vn anifail i orwedd tano; ‡ cymyſcedd *yw* hynny.

‡ Ffiaidd. *beth.*

24 Nac ymhalogwch yn yr vn o'r pethau hyn; canys yn y rhai hyn oll yr halogwyd y cenhedloedd yr ydwyf yn eu gyrru allan o'ch blaen chwi.

25 A'r wlad a halogwyd; am hynny yr ydwyf yn ymweled a'i hanwiredd yn ei herbyn, fel y chwydo y wlâd ei thrigolion.

* Pen. 20. 22. 26 Ond *cedwch chwi fy-neddfau, a'm barnedigaethau i, ac na wnewch ddim o'r holl ffiaidd bethau hyn; na'r priodor, na'r dieithr-ddyn ſydd yn ymdaith yn eich myſc:

27 (O herwydd yr holl ffiaidd bethau hyn a wnaeth gwŷr y wlâd, y rhai *a fu* o'ch blaen, a'r wlâd a halogwyd.)

28 Fel na chwydo y wlâd chwithau, pan halogoch hi, megis y chwydodd hi y genedl *oedd* o'ch blaen.

29 Canys pwy bynnac a wnel ddim o'r holl ffiaidd bethau hyn, torrir ymmaith yr eneidiau a'i gwnelo o blith eu pobl.

30 Am hynny cedwch fy neddf i, heb wneuthur *yr vn* o'r deddfau ffiaidd a wnaed o'ch blaen chwi, ac nac ymhalogwch ynddynt: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

PEN. XIX.

Ail-adrodd amryw gyfreithiau.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, a dywed wrthynt,* Byddwch ſanctaidd, canys ſanctaidd *ydwyf* fi yr Arglwydd eich Duw chwi.

* Pen. 11. 44. & 20. 7. 1 Pet. 1. 16.

3 Ofnwch bob'vn ei fam, a'i dâd, a chedwch fy Sabbothau: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.

† Exod. 2. 5 12.

4 Na throwch at eulynnod, ac na wnewch i chwi dduwiau tawdd: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.

5 A phan aberthoch hedd aberth i'r Arglwydd, yn ôl eich ewyllys eich hun yr aberthwch hynny.

6 Ar y dydd yr offrymmoch, a thrannoeth y bwytteir ef, * a lloſger yn tân yr hyn a weddillir hyd y trydydd dydd.

* Pen. 7. 16.

7 Ond os gan twytta y bwytteir ef o fewn y trydydd dydd, ffiaidd fydd efe; ni bydd gymmeradwy.

8 A'r hwn a'i bwyttao a ddwg ei anwiredd, am iddo halogi cyſſegredic *beth* yr Arglwydd; a'r enaid-hwnnw a dorrir ymmaith o blith ei bobl.

* Pen. 23. 22 ‡ Exod. 20. 15. Eph. 4. 28 Zach. 8. 16.

9 A phan gynhaiafoch gynhaiaf eich tîr, *na feda yn llwyr gonglau dy faes, ac na chynnull loffion dy gynhaiaf.

* Exod. 20. 7. Deut. 5. 11 Mat. 5. 34. Iac. 5. 12. † Deut. 24. 14. Tob 4. 14. Eccl. 10. 6.

10 Na loffa hefyd dy winllan, ac na chynnull rawn gweddill dy winllan; gad hwynt i'r tlawd ac i'r dieithr: yr Arglwydd eich Duw chwi *ydwyf* fi.

11 Na † ladratewch, ac na ddywedwch gelwydd, ac na thwyllwch bôb vn ei gymydog.

12 Ac *na thyngwch i'm enw i'm anudon: ac *na* haloga enw dy Dduw: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

* Deut. 27 18. ‡ Exod. 23. 2. Deut. 1. 17. & 16. 20. Iac. 2. 9. Dihar. 24. 23.

13 Na † cham attaloddi wrth dy gymydog, ac na yſpeilia ef: na thriged cyflog y gweithwr gyd â thi hyd y boreu.

14 Na * felldiga y byddar, ac na ddod dramgwydd o flaen y dall; ond ofna dy Dduw: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

* 1 Tim. 5. 13.

15 Na †wnewch gam mewn barn: na dderbyn wyneb y tlawd, ac na pharcha wyneb y cadarn: barna dy gymydog mewn cyfiawnder.

16 * Ac na rodia yn athrodwr ym myſc dy bobl: na ſaf yn erbyn gwaed dy gymydog: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

17 Na * chaſa dy frawd yn dy galon; gan † geryddu cerydda dy gymydog, ‡ ac na ddioddef bechod ynddo.

* 1 Ioan. 2. 11. Mat. 5. 46. † Mat. 18. 15. Eccl. 19. 13. ‡ *Neu, rhag it ddwyn pechod troſto.*

18 Na ddiala, ac na chadw lid i feibion dy bobl, ond *câr dy gymydog megis ti dy hun: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

* Rhuf. 13. 9. & 12. 7. Gal. 5. 14. Iac. 2. 8. Mat. 5. 43. & 22. 39.

19 Cedwch fy neddfau; na âd i'th anifeiliaid gydio o amryw rywogaeth; ac na hauna dy faes ag amryw hâd; ac nac aed am danat † ddilledyn cymmyſc o lin a gwlân.

† Deut. 22. 11. ‡ *Neu, ambarchi gan neh. Heb. enllibio gan neu amwr.*

20 A phan fyddo i ŵr a wnelo â benyw, a hithe yn forwyn gaeth wedi ei ‡ dyweddio i ŵr, ac heb ei rhyddhau ddim, neu heb roddi rhydd-did iddi, bydded † *iddynt* gurfa, ac na ladder hwynt, am nad oedd hi rydd.

† *Neu, iddi.*

21 A dyged efe yn aberth tros ei gamwedd i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, hwrdd dros gamwedd.

22 A gwnaed yr offeiriad gymmod troſto, â'r hwrdd tros gamwedd, ger bron yr Arglwydd, am ei bechod a bechodd efe: a maddeuir iddo am ei bechod a wnaeth efe.

‡ *Sanſt. eiddrwydd moſtani i'r ŵr &c.*

23 A phan ddeloch i'r tîr, a phlannu o honoch bôb pren ymborth, cyfrifwch yn ddienwaededig ei ffrwyth ef: tair blynedd y bydd efe megis ddienwaededig i chwi: na fwyttaer o hono.

24 A'r bedwaredd flwyddyn y bydd ei holl ffrwyth yn ‡ ſanctaidd i foliannu 'r Arglwydd *ag ef.*

‡ *Sanſt. eiddrwydd moſtani i'r ŵr &c.*

25 A'r bummed flwyddyn y bwyttewch ei ffrwyth, fel y chwanego efe ei gnwd i chwi: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw.

26 Na fwyttewch ddim ynghŷd â'i waed: nac arferwch na fwynion, na choel ar frudiau.

27 * Na thalgrynnwch odre eich pen, ac na thorr gyrrau dy farf.

* Pen. 21. 5.

28 †Ac na wnewch dorriadau yn eich cnawd am vn marw, ac na roddwch brint nôd arnoch: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

† Deut. 14. 1.

29 Na haloga dy ferch gan beri iddi butteinio, rhac putteinio y tîr, a llenwi y wlâd o ſcelerder.

30 Cedwch fy Sabbothau, a pherchwch fynghyſſegr: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

31 *Nac ewch ar ôl dewiniaid, ac nac ymofynnwch â'r brudwyr, i ymhalogi o'i plegit: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi,

* Lev. 20. 6. Deut. 18. 10. 1 Sam. 28. 9.

32 Cyfot ger bron penwynni; a pharcha wyneb henuriad; ac ofna dy Dduw: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

† Exod. 22. 21. ‡ *Or brymmwch.*

33 †A phan ymdeithio dieithriddyn ynghyd â thi yn eich gwlâd; na ‡ flinwch ef.

34 Bydded y dieithr i chwi, yr hwn a ymdeithio yn eich plith, fel yr vn a hanffo o honoch, a châr ef fel ti dy hun: o herwydd dieithraid fuoch yngwlad yr Aipht; yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.

35 Na wnewch gam ar farn, ar lathen, ar bwys, nac ar teſtur.

36 Bydded iwch * gloriannau cyfiawn, gerric cyfiawn, Epha gyfiawn, a Hin gyfiawn: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi, yr hwn a'ch dygais allan o dir yr Aipht.

* Dihar. 11. 1. & 16. 11. & 20. 10

37 Cedwch chwithau fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

PEN. XX.

1 *Am yr hwn a roddo ei hâd i Moloch.* 4 *Am yr hwn a arbedo y cyfryw.* 6 *Am fyned at frudwyr.* 7 *Am ymſanctteiddio.* 9 *Am yr hwn a felldithio ei rieni.* 10 *Am odineb.*

11, 14,

11, 14, 17. *Am ymlofuch.* 13 *Am orwedd gydâ gwryw,* 15 *neu gydag anifail,* 18 *am aflendid.* 22 *Gorchymmyn vſydd-dod gydâ ſancteiddrwydd.* 27 *Rhaid yw rhoddi brudwyr i farwolaeth.*

ALlefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dywed hefyd wrth feibion Iſrael, pob vn o feibion Iſrael, neu o'r dieithr, a ymdeithio yn Iſrael, yr hwn a * roddo o'i hâd i Moloch, a leddir yn farw: pobl y tir a'i llabyddiant ef â cherric.

* Levit. 18. 21.

3 A mi a oſodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac a'i torraf o fyſc ei bobl, am iddo roddi o'i hâd i Moloch, i aflanhau fynghyſſegr, ac i halogi fy enw ſanctaidd.

4 Ac os pobl y wlâd gan guddio a guddiant eu llygaid oddi wrth y dyn hwnnw (pan roddo efe ei hâd i Moloch) ac nis lladdant ef:

5 Yna y goſodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac yn erbyn ei dylwyth, a thorraf ymmaith ef, a phawb a ddilynant ei butteindra ef, gan butteinio yn ol Moloch, o fyſc eu pobl.

6 A'r dŷn a drô ar ôl dewiniaid, a brudwŷr, i butteinio ar eu hôl hwynt, goſodaf fy wyneb yn erbyn y dŷn hwnnw hefyd, a thorraf ef ymmaith o fyſc ei bobl.

* Levit. 11. 44. & 19. 2. 1 Pet. 1. 16.

7 Ymſanctеiddiwch gan hynny, * a byddwch ſanctaidd: canys myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

8 Cedwch hefyd fy-neddfau, a gwnewch hwynt: myfi *yw* yr Arglwydd eich ſanctеiddudd.

† Exod. 21. 17. Dihar. 20. 20. Mat. 15. 4. Ecclus 3.

9 Os bydd neb a † felldigo ei dâd neu ei fam, lladder ef yn farw: ei dâd neu ei fam a felldigodd efe; ei waed *fydd* arno ei hun.

* Deut. 22. 22. Joan. 8. 4.

10 * A'r gŵr a odinebo gyd â gwraig gŵr *arall*, ſef yr hwn a odinebo gyd â gwraig ei gymydog, lladder yn farw y godinebwr a'r odineb wraig.

† Pen. 18. 8.

11 A'r gŵr a orweddo gyd â gwraig ei dâd, † a noethod noethni ei dâd: lladder yn feirw hwynt ill dau; eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain.

* Pen. 18. 15.

12 *Am y gŵr a orweddo ynghyd â'i waudd, lladder yn feirw hwynt ill dau; cymyſcedd a wnaethant; eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain.

* Pen. 18. 22.

13 * A'r gŵr a orweddo gyd â gŵr, ſel gorwedd gyd â gwraig, ſfeidd-dra a wnaethant ill dau: lladder hwynt yn feirw; eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain.

14 Y gŵr a gymmero wraig, a'i mam, ſcelerder *yw* hynny: lloſcant ef a hwythau yn tân, ac na fydded ſcelerder yn eich myſc.

* Pen. 18. 23. Deut. 27. 21.

15 * A lladder yn farw y gŵr a yngydio ag anifail; lladdant hefyd yr anifail.

16 A'r wraig a êl at vn anifail i orwedd tano, lladd di y wraig a'r anifail hefyd; lladder hwynt yn feirw: eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain.

17 A'r gŵr a gymmero ei chwaer, merch ei dâd, neu ferch ei fam, ac a welo ei noethni hi, ac y gwelo hithe ei noethni yntef; gwradwydd *yw* hynny; torrer hwythau ymmaith yngolwg meibion eu pobl: noethni ei chwaer a noethodd efe; efe a ddwg ei anwiredd.

* Pen. 18. 19. † Hebr. *adinoethodd.*

18 A'r * gŵr a orweddo gyd â gwraig glâf o'i miſglwyf, ac a noetho ei noethni hi; ei diſerlif hi a † ddadcuddiodd efe, a hithe a ddadcuddiodd ddiſerlif ei gwaed ei hun: am hynny torrer hwynt ill dau o fyſc eu pobl.

19 Ac na noetha noethni chwaer dy fam, neu chwaer dy dâd; o herwydd ei gyfneſſaf ei hun y mae yn ei noethhirygant eu hanwiredd.

20 A'r gŵr a orweddo gyd â gwraig ei ewythr frawd ei dâd, a noetha noethni ei ewythr: eu pechod a ddygant; byddant feirw yn ddiblant.

21 A'r gwr a gymmero wraig ei frawd: (‡ peth aflan *yw* hynny:) efe a noethodd noethni ei frawd; diblant fyddant.

† Ycariaeth. * Pen. 18. 26.

22 * Am hynny cedwch fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt, † fel na chwydo y wlâd chwi, yr hon yr ydwyf yn eich dwyn iddi i breſſwylio ynddi.

† Pen. 18. 25.

23 Ac na rodiwch yn neddfau y genedl yr ydwyf yn ei bwrw allan o'ch blaen chwi, o herwydd yr holl bethau hyn a wnaethant, * am hynny y ffieiddiais hwynt.

* Deut. 9. 5.

24 Ac wrthych y dywedais, chwi a etifeddwch eu tir hwynt; mi a'i rhoddaf i chwi iw feddiannu: * gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi, yr hwn a'ch naillduais chwi oddiwrth bobloedd *eraill*.

25 * Rhoddwch chwithau wahaniaeth rhwng yr anifail glân a'r aflan, a rhwng yr aderyn aflan a'r glân; ac na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd o herwydd anifail, neu o herwydd aderyn, neu o herwydd dim oll a ‡ ymluſco ar y ddaiar, yr hwn a neilltuais i chwi iw gyfrif yn aflan.

* Pen. 11. 2. Deut. 14. 4. ‡ Neu, *a ymſymmudô.*

26 Byddwch chwithau ſanctaidd i mi: * o herwydd myfi 'r Arglwydd *ydwyf* ſanctaidd, ac a'ch neilltuais chwi oddi wrth bobloedd *eraill* i fod yn eiddo fi.

* Pen. 19. 2. & 20. 7. 1 Pet. 1. 16.

27 Gŵr neu wraig a fo ganddynt ‡ yſpryd dewiniaeth neu frud, hwy a leddir yn farw; â cherric y llabyddiant hwynt; eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain.

‡ Deut. 18. 11. 1 Sam. 28. 7.

PEN. XXI.

1 *Am alar yr offeiriaid.* 6 *Am eu ſanctеiddrwydd.* 8 *Am eu cymmeriad.* 7, 13. *Am eu priodaſau.* 16 *Ni chaiff yr offeiriaid a fo arnynt anaf weini yn y Cyſſegr.*

ADywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, llefara wrth yr offeiriaid, meibion Aaron, a dywed wrthynt; nac ymhaloged *neb* am y marw ymmyſc ei bobl:

2 Ond am ei gyfneſaf agos iddo: am ei fam, am ei dâd, ac am ei fab, ac am ei ferch, ac am ei frawd,

3 Ac am ei chwaer o forwyn, yr hon ſydd agos iddo; yr hon ni fu eiddo gŵr: am honno y gall ymhalogi.

4 Nac ymhaloged ‡ pennaeth ym myſc ei bobl, iw aflanhau ei hun,

‡ Neu, *gwr priod.* * Pen. 19. 27.

5 Na * wnânt foelni ar eu pennau, ac nac eilliant gyrrau eu barfau, ac na thorrant doriadau ar eu cnawd.

6 Sanctaidd fyddant iw Duw, ac na halogant enw eu Duw: o herwydd offrymmu y maent ebyrth tanllyd yr Arglwydd, *a* bara eu Duw; am hynny byddant ſanctaidd.

7 Na * chymmerant buttain-wraig, neu vn halogedic yn wraig: ac na chymmerant wraig wedi yſcar oddi wrth ei gŵr; o herwydd ſanctaidd yw efe iw Dduw.

* 1 Tim. 3. 11.

8 A chyfrif di ef yn ſanctaidd, o herwydd bara dy Dduw di *y* mae efe yn ei offrymmu; bydded ſanctaidd it, o herwydd ſanctaidd *ydwyf* fi'r Arglwydd eich ſanctеiddudd.

9 Ac os † dechreu merch un offeiriad butteinio, halogi ei thâd y mae; lloſger hi yn tân.

‡ Neu, *ymhalogo tuc, gan butteinio.*

10 A'r offeiriad pennaf o'i frodyr, yr hwn y tywalldwyd olew'r eneiniad ar ei ben, ac a gyſſegrwyd i wiſco y gwiſcoedd, na ddioſced oddi am ei ben, ac na rwyged ei ddillad.

11 Ac na ddeued at gorph un marw, nac ymhaloged am ei dâd, nac am ei fam.

12 Ac nac aed allan o'r cyſſegr, ac na haloged gyſſegr ei Dduw: am *ſod* coron olew enneiniad ei Dduw arno ef: myfi *yw* yr Arglwydd.

13 A chymmered efe wraig yn ei morwyndod.

14 Gwraig weddw, na gwraig wedi yſcar, nac un halogedic, na phuttain; y rhai hyn na chymmered: onid cymmered forwyn o'i bôbl ei hun yn wraig.

15 Ac na haloged ei hâd ym myſc ei bobl: canys myfi *yw* yr Arglwydd ei ſanctteiddudd ef.

16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

17 Llefara wrth Aaron, gan ddywedyd, na neſſaed vn o'th hâd di drwy eu cenhedlaethau, yr hwn y byddo anaf arno, i offrymmu ‡ bara ei Dduw:

‡ Neu, ymborth.

18 Canys*ni chaiff un gŵr y byddo anaf arno neſſau: y gŵr dall, neu y cloff, neu'r trwyndwn, neu y neb y byddo dim † gormodd ynddo,

* 2 Sam. 5. 8. † Pen. 22. 23.

19 Neu'r gŵr y byddo iddo droed twn, neu law don,

20 Neu a fyddo ‡ yn gefn-grwm, neu a magl neu byſſen ar ei lygad, neu'n grachlyd, neu yn glafr-lliyd, neu wedi yſſigo ei eirin.

‡ *Yn gur.*

21 Na neſſaed vn gŵr o hâd Aaron yr offeiriad, yr hwn y byddo anaf arno, i offrymmu ebyrth tanllyd yr Arglwydd: anaf ſydd arno; na neſſaed i offrymmu bara ei Dduw.

22 Bara ei Dduw o'r *pethau* ſanctaidd cyſſegredic, ac o'r *pethau* cyſſegredic, a gaiff efe ei fwytta.

23 Etto nac aed i mewn at y wahan-len, ac na neſſaed at yr allor, am *ſod* anaf arno, ac na haloged fynghyſſegroedd: canys myfi *yw* yr Arglwydd eu ſanctteiddudd hwynt.

24 A llefarodd Moſes *hynny* wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael.

PEN. XXII.

1 Rhaid i'r offeiriaid yn eu haſſendid ymgadw oddi wrth y pethau Cyſſegredic. 6 Y modd y mae eu puro hwynt. 10 Pwy yn nhy'r offeiriad a all fwytta o'r pethau Cyſſegredic. 17 Rhaid i'r aberthau fôd yn ddianaf. 26 Oedran yr aberth. 29 Y gyfraith am fwytta'r aberth-diolch.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, am iddynt ymneilltuo oddi wrth bethau cyſſegredic meibion Iſrael, ac na halogant fy enw ſanctaidd, *yn y pethau* y'maent yn eu cyſſegru i mi: myfi *yw* yr Arglwydd.

3 Dywed wrthynt, pwy bynnac o'ch holl hiliogaeth, trwy eich cenhedlaethau, a neſſao at y pethau cyſſegredic, a gyſſegro meibion Iſrael i'r Arglwydd, a'i aflendid arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw oddi ger fy mron; myfi *yw* yr Arglwydd.

4 Na fwyttaed nêb o hiliogaeth Aaron o'r pethau cyſſegredic, ac ynteu yn wahanglwyfus, neu yn ddiferllyd, hyd oni lanhaer ef: na'r hwn a

* Pen. 15. 2.

*gyffyrddo â dim wedi ei halogi wrth y marw, na'r hwn yr êl oddi wrtho ddefcynniad hâd,

5 Na'r vn a gyffyrddo ag un ymluſciad, trwy'r hwn y gallo fod yn aflan, neu â dŷn y byddai aflan o'i blegid; pa aflendid bynnac fyddo arno.

6 A'r dyn a gyffyrddo ag ef a fydd aflan hyd yr hwyr, ac na fwyttaed o'r pethau cyſſegredic, oddieithr iddo olchi ei gnawd mewn dwfr.

7 A phan fachludo 'r haul, glân fydd, ac wedi hynny bwyttaed o'r pethau cyſſegredic, canys ei fwyd ef *yw* hwn.

8 Ac * na fwyttaed o ddim wedi marw ei hun, neu wedi ei ſclyfaethu, i fod yn aflan o'i blegit: myfi *yw* yr Arglwydd.

* Exod. 22. 31. Ezec 44. 31.

9 Ond cadwant fy neddf i, ac na ddygant bechod *hob un* arnynt ei hunain i farw o'i blegit, pan halogant hi: myfi *yw* yr Arglwydd eu ſanctteiddudd hwynt.

10 Ac na fwyttaed un alldud o'r peth cyſſegredic: dieithr-ddyn yr offeiriad, a'r gwas cyflog ni chaiff fwytta y peth cyſſegredic.

11 Ond pan bryno 'r offeiriad ddŷn ‡ am ei arian, hwnnw a gaiff fwytta o honaw, a'r hwn a aner *yn* ei dŷ ef: y rhai hyn a gânt fwytta o'i fara ef.

† *Heb. a gwe ab ei arian.*

12 A merch yr offeiriad pan fyddo hi eiddo gŵr dieithr, ni chaiff hi fwytta o offrwm y pethau cyſſegredic.

13 Ond merch yr offeiriad os gweddw fydd hi, neu wedi yſcar, a heb blant iddi, ac wedi dychwelyd i dŷ ei thâd, a gaiff fwytta o fara ei thâd, *megis *yn* ei hieuenctyd: ac ni chaiff neb dieithr fwytta o honaw.

* Levit. 10. 14.

14 A phan fwyttao vn beth cyſſegredic mewn anwybod, yna chwaneged ei bumued ran arto, a rhodded gyd â'r peth cyſſegredic i'r offeiriad.

15 Ac na halogant gyſſegredic bethau meibion Iſrael, y rhai a offrymmant i'r Arglwydd.

16 Ac na ‡ wnant iddynt ddwyn coſp camwedd pan fwyttaont eu cyſſegredic bethau hwynt: o herwydd myfi *yw* yr Arglwydd eu ſanctteiddudd.

‡ *Neu, ymlwythant a choſp.*

17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

18 Lefara wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pwy bynnac o dŷ Iſrael, ac o ddieithr yn Iſrael a offrymmo ei offrwm yn ôl ei holl addunedau, ac yn ôl ei holl roddion gwir-fodd, y rhai a offrymmant i'r Arglwydd yn boeth offrwm:

19 Offrymmwch wrth eich ewyllys eich hun, yn gwryw perffaith gwbl o'r eidionnau, o'r defaid, neu o'r geifr.

20 Nac offrymmwch ddim *y byddo* anaf arno: o herwydd ni bydd efe gymeradwy trofoch.

21 A * phan offrymmo gŵr aberth hedd i'r Arglwydd, gan naillduo ei addunedau, neu rodd ewyllysgar o'r eidionnau, neu o'r praidd, bydded berffaith-gwbl fel y byddo gymeradwy: na fydded vn anaf arno.

* Deut. 15. 21. & 17. 1.

22 Y dall, neu yr yſſig, neu yr anafus, neu y dafadennoc, neu 'r crachlyd, neu 'r clafrllyd, nac offrymmwch hwy i'r Arglwydd, ac na roddwch aberth tanllyd o honynt ar allor yr Arglwydd.

23 A'r eidion, neu 'r ‡ oen a fyddo * gormod neu ryfychain ei aelodau, gellwch ei offrymmu yn offrwm gwir-fodd, ond tros addunedau ni bydd cymmeradwy.

‡ *Neu mân.* * Levit. 21. 18.

24 Nac offrymmwch i'r Arglwydd ddim wedi llethu, neu yſſigo, neu ddryllio, neu dorri: ac na wnewch yn eich tîr *y fath beth.*

25 Ac nac offrymmwch o law un dieithr fwyd eich Duw o'r holl bethau hyn: canys y mae eu llygredigaeth ynddynt: anaf *ydd* arnynt: ni byddant gymeradwy trofoch.

26 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

27 Pan aner eidion, neu ddafad, neu afr, bydded ſaith niwrnod tan ei fam: o'r wythfed dydd ac o hynny allan, y bydd cymeradwy yn offrwm o aberth tanllyd i'r Arglwydd.

* Deut. 22. 6. ‡ Neu, *afr.*

28 Ac * am fuwch neu ‡ ddafad, na leddwch hi a'i llwdn, yn yr vn dydd.

29 A phan aberthoch aberth diolch i'r Arglwydd, offrymmwch wrth eich ewyllys eich hunain.

* Levit. 7. 15.

30 Y dydd hwnnw y bwyttêir ef: * na weddillwch o honaw hyd y borau: myfi *yw* 'r Arglwydd.

31 Cedwch chwithau fyngorchymynnion, a gwnewch hwynt: myfi *yw* yr Arglwydd.

* Levit. 19. 3.

32 * Ac na halogwch fy enw ſanctaidd, ond ſanctèiddier fi ym myſc meibion Iſrael: myfi *yw* yr Arglwydd eich ſancteiddiad i,

33 Yr hwn a'ch dygais chwi allan o dîr yr Aipht, i fod yn Dduw i chwi; myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXIII.

1 Gwyliau 'r Arglwydd. 3 Y Sabboth. 4 Y Paſc. 9 Yr yſcub flaen-ffrwyth. 15 Gwyl y Sulgwyn. 22 Rhaid yw gadel pêth i'r tlodion yn loffa. 23 Gwyl yr vdcyrn. 26 Y dydd cymmod. 33 Gwyl y pebyll.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, gŵyliau 'r Arglwydd y rhai a gyhoeddwch yn gymanfeudd ſanctaidd, *ydyw* fyngŵyliau hyn.

* Exod. 20. 9. Deut. 5. 13. Luc. 13. 14.

3 * Chwe diwrnod y gweir gwaith, a'r ſeithfed dydd y bydd Sabboth gorphywyſdra, *ſef* cymmanfa ſanctaidd: dim gwaith nis gwnewch: Sabboth *yw* efe i'r Arglwydd, yn eich holl drig-fannau.

4 Dymma ŵyliau 'r Arglwydd: y cymmanfeudd ſanctaidd y rhai a gyhoeddwch yn eu tymmor.

* Exod. 12. 18. Num. 28. 27.

5 * O fewn y mis cyntaf, ar y pedwerydd *dydd* ar ddec o'r mis yn y cyfnos, *y bydd* Paſc yr Arglwydd.

6 A'r pymthecfed dydd o'r mis hwnnw y bydd gŵyl y bara croyw i'r Arglwydd; ſaith niwrnod y bwyttewch fara croyw.

7 Ar y dydd cyntaf y bydd iwch gymmanfa ſanctaidd: dim caeth-waith ni chewch ei wneuthur.

8 Ond offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd ſaith niwrnod: ar y ſeithfed dydd *bydded* cymmanfa ſanctaidd: na wnewch ddim caeth-waith.

9 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd, llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt,

10 Pan ddeloch i'r tîr a roddaf i chwi, a medi o honoch ei gynhaiaf, yna dygwch ‡ yſcub blaen-ffrwyth eich cynhaiaf at yr offeiriad.

‡ Neu, *ddyrnaid.* Heb. *Omer.*

11 Cwhwfaned yntef yr yſcub ger bron yr Arglwydd, i'ch gwneuthur yn gymmeradwy: tranoeth wedi y Sabboth y cwhwfana 'r offeiriad hi.

12 Ac offrymmwch ar y dydd y cwhwfaner yr yſcub, oen blwydd perffaith-gwbl yn both offrwm i'r Arglwydd.

13 A'i fwyd offrwm o ddwy ddecfed ran o beillied wedi ei gymyſcu ag olew, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd, yn arogl peraidd: a'i ddiod offrwm fydd o win: pedwerydd ran Hin.

14 Bara hefyd, nac ŷd wedi ei graſiu, na thwyſennau îr, ni chewch eu bwytta hyd gorph y dydd hwnnw, nes dwyn o honoch offrwm eich Duw: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl drigfannau *fydd hyn.*

* Deut. 16. 9.

15 * A chyfrifwch i chwi o drannoeth wedi 'r Sabboth, o'r dydd y dygoch yſcub y cwhwfaner; ſaith Sabboth cyflawn fyddant:

16 Hyd trannoeth wedi y ſeithfed Sabboth y cyfrifwch ddeng-nhiwrnod a deugain, ac offrymmwch fwyd offrwm newydd i'r Arglwydd.

17 A dygwch o'ch trig-fannau ddwy dorth gwhwfan, dwy ddecfed ran o beillied fyddant; yn leſeinllyd y pôbir hwynt, yn flaen-ffrwyth i'r Arglwydd.

18 Ac offrymmwch gyd â'r bara ſaith oen blwyddiaid perffaith-gwbl, ac vn buſtach ieuange, a dau hwrdd: poeth offrwm i'r Arglwydd fyddant hwy; ynghŷd â'i bwyd offrwm a'i diod offrwm, *ſef* aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

19 Yna aberthwch vn bwch geifr yn bech aberth, a dau oen blwyddiaid yn aberth hedd.

20 A chwhwfaned yr offeiriad hwynt ynghyd â bara y blaen ffrwyth, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd, ynghyd â'r ddau oen: cyſſegredic i'r Arglwydd *a* eiddo 'r offeiriad fyddant.

21 A chyhoeddwch, o fewn corph y dydd hwnnw y bydd cymmanfa ſanctaidd i chwi: dim caeth-waith nis gwnewch: deddf dragywyddol yn eich holl drig-fannau drwy eich cenhedlaethau *fydd hyn.*

22 * A phan fedoch gynhaiaf eich tîr, na lwyr feda gyrrau dy faes, ‡ ac na loffa loffion dy gynhaiaf: gâd hwynt i'r tlawd a'r dieithr: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

* Levit. 19. 9. ‡ Deut. 24. 19.

23 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

24 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * ar y ſeithfed mis, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y bydd i chwi Sabboth, yn goffadwriaeth caniad vdcyrn *a* chymmanfa ſanctaidd.

* Num. 29. 1.

25 Dim caeth waith nis gwnewch, ond offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd.

26 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

27 * Y decfed *dydd* o'r ſeithfed mis hwn, y bydd dydd cymmod: cymmanfa ſanctaidd fydd i chwi: yna cyſtuddiwch eich eneidiau, ac offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd.

* Lev. 16. 30. Num. 29. 7.

28 Ac na wnewch ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw; o herwydd dydd cymmod yw, i wneuthur cymmod troſoch, ger bron yr Arglwydd eich Duw.

29 Canys pôb enaid ar ni chyſtuddier o fewn corph y dydd hwn, a dorrir ymmaith o'ddiwrth ei bobl.

30 A phob enaid a wnelo ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw, difethaf yr enaid hwnnw hefyd o fyſc ei bobl.

31 Na wnewch ddim gwaith: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau yn eich holl drigfannau *yw hyn.*

32 Sabboth gorphywyſdra *yw* efe i chwi: cyſtuddiwch chwithau eich eneidiau ar y nawfed *dydd* o'r mis yn yr hwyr: o hwyr i hwyr y † cedwch eich Sabboth.

† Heb. *gorphwyſpaeth.*

33 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

34 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis hwn, *y bydd* gwyl y pebyll, ſaith niwrnod, i'r Arglwydd.

* Num. 29. 12. Joan. 7. 2, 3.

35 Ar y dydd cyntaf *y bydd* cymmanfa ſanctaidd: dim caeth-waith nis gwnewch.

36 Saith niwrnod yr offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd; ar yr wythfed dydd y bydd cymmanfa ſanctaidd i chwi; a chwi a offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd; † vchel wyl yw hi: na wnewch ddim caeth-waith.

† Heb. *dydd gwahar-ddedig.*

37 Dymma wyliau 'r Arglwydd, y rhai a gyhoeddwch yn gymmanfeudd ſanctaidd i offrymmu i'r Arglwydd aberth tanllyd, offrwm poeth, bwyd offrwm, aberth, a diod offrwm; pob peth yn ei ddydd:

38 Heb law Sabbothau 'r Arglwydd, a heb law eich rhoddion chwi, a heb law eich holl addunedau, a heb law eich holl offrymmau gwirfodd, a roddoch i'r Arglwydd.

39 Ac ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis, pan gynhulloch ffrwyth eich tir, cedwch wyl i'r Arglwydd ſaith niwrnod: *bydded* gorphywyſdra ar y dydd cyntaf, a gorphywyſdra ar yr wythfed dydd.

40 A'r dydd cyntaf cymmerwch i chwi † ffrwyth pren prydferth, canghennau palmwydd, a brig pren caead-frig, a helig afon; ac ymlawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw ſaith niwrnod.

‡ Neu, *ei geiau.*

41 A chedwch hon yn wyl i'r Arglwydd ſaith niwrnod yn y flwyddyn: deddf dragywyddol yn eich cenhedlaethau *yw*: ar y ſeithfed mis y cedwch hi *yn wyl*.

42 Mewn bythod yr arhoſwch ſaith niwrnod; pob priodor yn Iſrael a drigant mewn bythod:

43 Fel y gwypo eich cenhedlaethau chwi mai mewn bythod y perais i feibion Iſrael drigo, pan ddygais hwynt allan o dir yr Aipht: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw.

44 A thraethodd Moſes wyliau 'r Arglwydd wrth feibion Iſrael.

PEN. XXIV.

1 Olew y lluſernau. 5 Y Bara-goſod. 10 Mab Selemith yn cablu, 13 Cyfraith cabledd, 17 a llofruddiaeth. 18 Am golled. 23 Llabyddio y cablwr.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

Exod. 27. 20.

2 Gorchymyn i feibion Iſrael ddwyn attat olew oliwydden pur coethedic i'r goleuni, i beri i'r lampau † lynneu bôb amſer.

† Heb. *ddereb-ſafu.*

3 O'r tu allan i wahan-len y dyſtiolaeth, ym mhabell y cyfarfod, y trefna Aaron ef, o hwyr hyd forau, ger bron yr Arglwydd bôb amſer; deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau *fydd hyn.*

4 ‡ Ar y canhwyllbren pûr y trefna efe y lampau ger bron yr Arglwydd bôb amſer.

‡ Exod. 25. 31. & 37. 8.

5 *A chymmer beillied a phoba ef yn ddeuddec teiſſen: dwy ddecfed ran fydd pôb teiſſen.

* Exod. 25. 30.

6 A goſot hwynt yn ddwy rês, chwech *yn* y rhês, ar y bwrdd pur ger bron yr Arglwydd.

7 A dôd thus pur ar bob rhês, fel y byddo ar y bara yn goffadwriaeth, *ac* yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

8 Ar bôb dydd Sabboth y trefna efe hyn ger bron yr Arglwydd bôb amſer, yn gyfammod tragywyddol oddi wrth feibion Iſrael.

9 A bydd eiddo Aaron a'i feibion; a hwy a'i bwytty yn y lle ſanctaidd; canys ſanctel-ddiolaf *yw* * iddo ef o ebyrth tanllyd yr Arglwydd *drwy* ddeddf dragywyddol.

* Exod. 29. 33. Levit. 8. 31. Mat. 12. 4.

10 A mab gwraig o Iſrael, a hwn yn fab gwr o'r Aipht, a aeth allan ym myſc meibion Iſrael; a mab yr Iſraelites, a gwr o Iſrael a ymgynhennaſant yn y gwerſyll.

11 A mab y wraig o Iſrael a gabiodd enw *yr Arglwydd*, ac a felldigodd: yna y dygaſant ef at Moſes: ac enw ei fam oedd Selomith merch Dibri o lwyth Dan.

12 * A goſodaſant ef yngharchar fel yr hyſbyſid iddynt o enau 'r Arglwydd *beth a wnaent.*

* Num. 15. 34.

13 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

14 Dwg y cabludd i'r tu allan i'r gwerſyll, a rhodded pawb a'i clywſant ef † ei dwylo ar ei ben ef, a llabyddied yr holl gynnulleidfa ef.

† Deut. 13. 9. Deut. 17. 7.

15 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd; pwy bynnac a gablo ei Dduw a ddwg ei bechod.

16 A lladder yn farw yr hwn a felldithio enw 'r Arglwydd, yr holl gynnulleidfa gan labyddio a'i llabyddiant ef: lladder yn gyſtal y dieithr a'r priodor, pan gablo efe enw 'r Arglwydd.

17 A'r neb a † laddo ddŷn, lladder yntef yn farw.

† Heb. *a darawo einioes. dyn.*

18 A'r hwn a laddo anifail, taled am dano: † anifail am anifail.

Exod. 21. 12.

19 A phan wnelo vn anaf ar ei gymydog; fel y gwnaeth, gwneler iddo:

‡ Heb. *anioes am anioes.*

20 * Torriad am dorriad, llygad am lygad, dant am ddant: megis y gwnaeth anaf ar ddŷn, felly gwneler iddo yntef.

* Exod. 21. 24. Deut. 19. 21. Mat. 5. 38.

21 A'r hwn a laddo anifail a dâl am dano, a laddo ddŷn, a leddir.

22 † Bydded vn farn i chwi, bydded i'r dieithr fel i'r priodor; myfi *ydwyf* yr Arglwydd eich Duw.

† Exod. 12. 46.

23 A mynegodd Moſes *hyn* i feibion Iſrael, a hwynt a ddygaſant y cabludd i'r tu allan i'r gwerſyll, ac a'i llabyddiaſant ef â cherric: felly meibion Iſrael a wnaethant megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. XXV.

1 Sabboth y ſeithfed flwyddyn. 8 Y Jubili yn y ddecfed flwyddyn a deugain. 14 Am orthrymma. 18 Bendith am ufydd-dod. 23 Gollyngiad tiroedd, 29 a thai. 35 Toſturio wrth y tlawd. 39 Eſmwyth drin caethion. 47 Adbrynn gweiſion.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes ym mynydd Sinai, gan ddywedyd;

2 Llefara wrth feibion Iſrael a dywed wrthyng, pan ddeloch i'r tir yr hwn a roddaf i chwi, yna gorphywyſed y tir Sabboth i'r Arglwydd.

3 * Chwe blynedd yr heui dy faes, a chwe blynedd y torri dy winllan, ac y ceſcli ei chnwd.

* Exod. 23. 10.

4 Ac ar y ſeithfed flwyddyn y bydd Sabboth gorphywyſdra i'r tir, *ſef* Sabboth i'r Arglwydd: na haua dy faes, ac na thorr dy winllan.

5 Na chynhaiafa 'r hyn a dyfo o honaw ei hun, ac na chaſgl † rawnwin dy winwydden ni theceiaiſt: bydd yn flwyddyn orphywyſdra i'r tir.

† Heb. *rawnwin dy naillduaeth.*

6 Ond bydded *ffrwyth* Sabboth y tir yn ymborth i chwi, *ſef* i ti, ac i'th waſanaethwr, ac i'th waſanaeth ferch, ac i'th wenidog cyflog, ac i'th alltud yr hwn a ymdeithio gyd â thi,

7 I'th anifail hefyd, ac i'r bwyſt-fil *fydd* yn dy dir, y bydd ei holl gnwd yn ymborth.

8 Cyfrif

8 Cyfrif hefyd it ſaith Sabboth o flynyddoedd, ſef ſaith mlynedd ſeithwaith, dyddiau y ſaith Sabboth o flynyddoedd fyddant i ti yn naw mlynedd a deugain.

† Heb. *Yobelſain.* 9 Yna pâr ganu it vdcorn † y Jubili ar y ſeithfed mis, ar y decfed dydd o'r mis; ar ddydd y cymmod, cenwch yr vdcorn trwy eich holl wlâd.

10 A ſancteiddiwch y ddecfed flwyddyn a deugain, a chyhoeddwch rydd-did yn y wlâd iw holl drigolion: Jubili fydd hi i chwi, a dychwelwch bôb vn iw etiſeddiaeth, ſe dychwelwch bôb vn at ei deulu.

11 Y ddecfed flwyddyn a deugain honno fydd Jubili i chwi: na heuwch, ac na ſedwch ei chnwd a dyſo o honaw ei hun; ac 'na chynhullwch ei gwinwydden ni thacclwyd.

12 Am ei bod yn Jubili, bydded ſanctaid i chwi: o'r maes y bwyttewch ei ffrwyth hi.

13 O fewn y flwyddyn Jubili hon y dychwelwch bôb vn iw etiſeddiaeth.

14 Pan werthech ddim i'th gymydog, neu brynu ar law dy gymydog, na orthrymmwch bawb ei gilydd.

15 Pryn gan dy gymmydog yn ol rhifedi y blynyddoedd ar ôl y Jubili: a gwerthed eſe i tithe yn ôl rhifedi blynyddoedd y cnydau.

16 Yn ôl amldra y blynyddoedd y chwanegi ei brîs, ac yn ôl anamldra y blynyddoedd y lleihei di ei brîs: o herwydd rhifedi y cnydau y mae eſe yn ei werthu it.

17 Ac na orthrymmwch bôb vn ei gymydog, ond ofna dy Dduw, canys myfi *ydwyf* yr Arglwydd eich Duw chwi.

18 Gwnewch chwithau fy neddfau, a chedwch fy marnedigaethau, a gwnewch hwynt, a chewch drigo yn y tîr yn ddiogel.

19 Y tîr hefyd a rydd ei ffrwyth, a chewch fwytta digon, a thrigo ynddo yn ddiogel.

20 A hefyd os dywedwch, beth a fwyttawn y ſeithfed flwyddyn? wele ni chawn hau, ac ni cawn gynnull ein cnwd:

21 Yna mi a archaf fy mendith arnoch y chweched flwyddyn, a hi a ddwg ei ffrwyth *i waſanaethu* dros dair blynedd.

22 A'r wythfed flwyddyn yr heuwch, ond bwyttewch o'r hên gnwd hyd y nawfed flwyddyn; nes dyfod ei chnwd hi y bwyttewch o'r hên.

‡ Heb. *I'w derri ymmaith.* 23 A'r tîr ni cheir ei werthu † yn llwyr, canys eiddo fi *yw* y tîr, o herwydd dieithraid, ac alltudion ydych gyd â mi.

24 Ac yn holl dîr eich etiſeddiaeth rhoddwch ollyngdod i'r tîr.

25 Os tloda dy frawd, a gwerthu *dim* o'i etiſeddiaeth, a dyfod ei gyfneſaf iw ollwng, *yna* eſe a gaiff ollwng yr hyn a werthodd ei frawd.

26 Ond os y gŵr ni bydd gantho neb a'i gollyngo, a chyrhaeddid o'i law ef ei hun gael digon iw ollwng:

27 Yna cyfryfed flynyddoedd ei werthiad, a rhodded drachefn yr hyn fyddo tros ben, i'r gŵr yr hwn y gwerthodd ef iddo, felly aed eilwaith iw etiſeddiaeth.

28 Ac os ei law ni chaiff ddigon i dalu iddo, yna bydded yr hyn a werthodd eſe, yn llaw yr hwn a'i prynodd hyd flwyddyn y Jubili; ac yn y Jubili yr â yn rhydd, ac eſe a ddychwel iw etiſeddiaeth.

29 A phan wertho gŵr dŷ annedd *o fewn* dinas gaeroc, yna bydded ei ollyngdod hyd *ben* blwyddyn gyſtawn wedi ei werthu; *tros* flwyddyn y bydd rhydd ei ollwng ef.

30 Ac oni ollyngir cyn cyſtawni iddo flwyddyn gyfan, yna ſiccrhaer y tŷ'r hwn fydd yn y ddinas gaeroc yn llwyr i'r neb a'i prynodd *ac* iw hiliogaeth; nid â yn rhydd yn y Jubili.

31 Ond tai y trefi nid oes caerau o amgylch iddynt a gyfrifir fel maeſydd: byd gollyngdod iddynt, ac yn y Jubili yr ânt yn rhydd.

32 Ond dinaſoedd y Leſiaid a thai dinaſoedd eu hetifeddiaeth hwynt, bid i'r Leſiaid eu gollwng bob amſer.

33 Ac os ‡ pryn vn gan y Leſiaid, yna aed y tŷ a werthwyd a dinas ei etifeddiaeth ef allan yn y Jubili: canys tai dinaſoedd y Leſiaid ydyw eu hetifeddiaeth hwynt ym myſc meibion Iſrael. ‡ *Gollwng.*

34 Ac ni cheir gwerthu maes pentrefol eu dinaſoedd hwynt: canys etifeddiaeth dragywyddol yw eſe iddynt.

35 A phan dlodo dy frawd gydâ thi, a lleſcau o'i law, † cynnorthwya ef: ſel y byddo byw gydâ thi *er ei fod* yn ddieithr-ddyn neu yn alltud. † Heb. *Cryfha.*

36 * Na chymmer gantho occreth na llôg: ond ofna dy Dduw, a gâd i'th frawd fyw gydâ thi. * Exod. 22 25. Deut. 23. 19. Pſal. 15. 5.

37 Na ddod dy arian iddo ar vſuriaeth, ac na ddod dy fwyd iddo ar lôg. Dihar. 28. 8. Ezec. 18. 8. & 22. 12.

38 Myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi 'r hwn a'th dygais allan o dir yr Aipht, i roddi iwch dir Canaan, *ac* i fod yn Dduw i chwi. ‡ Exod. 21. 2. Deut. 15. 12. Jerem. 34. 14.

39 ‡ A phan dlodo dy frawd gydâ thi, a'i werthu ef it': na † wna iddo waſanaethu yn gaethwâs. † Heb. *Na waſanaetha ym honot dy hun ag ef a'i waſanaeth.*

40 Bydded gyd â thi fel gwenidog cyflog; fel ymdeithydd, hyd flwyddyn y Jubili y caiff waſanaethu gydâ thi. ‡ Heb. *A gwerth caethwas.*

41 Yna aed oddi wrthit ti, eſe a'i blant gyd ag ef, a dychweled at ei dylwyth, ac aed drachefn i etifeddiaeth ei dadau. * Epheſ. 6. 9. Col. 4. 1.

42 Canys fyngweiſion i ydynt, y rhai a ddygais allan o dîr yr Aipht: na werther hwynt ‡ fel caeth weiſion.

43 * Na feiſtrola arno ef yn galed, ond ofna dy Dduw.

44 A *chymmer* dy waſanaeth-wr, a'th waſanaeth-ferch y rhai fyddant i ti, o tyſc y cenhedloedd y rhai *ydynt* o'ch amgylch: o honynt y prynwch waſanaeth-wr, a gwaſanaeth-ferch.

45 A hefyd o blant yr alltudion y rhai a ymdeithiant gyd â chwi, prynwch o'r rhai hyn ac o'i tylwyth y rhai *ŷnt* gydâ chwi, y rhai a genhedlaſant hwy yn eich tîr chwi: byddant hwy i chwi yn feddiant.

46 Ac etifeddwch hwynt i'ch plant ar eich ôl eu meddiannu *hwynt* yn etifeddiaeth: gwnewch iddynt eich gwaſanaethu byth: ond eich brodyr meibion Iſrael, na feiſtrolwch yn galed y naill ar y llall.

47 A phan gyrhaeddo llaw dŷn dieithr neu ymdeithydd *gyfoeth* gyd â thi, ac i'th frawd dlodi yn ei ymyl ef, a'i werthu ei hun i'r dieithr yr hwn fydd yn trigo gyd â thi, neu i vn o hiliogaeth tylwyth y dieithr-ddyn:

48 Wedi ei werthu, ceir ei ollwng yn rhydd: vn o'i frodyr a gaiff ei ollwng yn rhydd:

49 Naill ai ei ewythr, ai mab ei ewythr a'i gollwng ef yn rhydd, neu *vn* o'i gyfneſaf ef o'i dylwyth ei hun a'i gollwng yn rhydd; neu os ei law a gyrraedd, gollynged eſe ef ei hun.

50 A chy-

50 A chyfrifed a'i brynwr o'r flwyddin y gwerthwyd ef, hyd flwyddyn y Jubili : a bydded arian ei werthiad ef fel rhifedi y blynyddoedd, megis dyddiau gwenidog cyflog y bydd gyd ag ef.

51 Os llawer *fydd* o flynyddoedd yn ôl, taled ei ollyngdod o arian ei brynedigaeth yn ôl hynny.

52 Ac os ychydic flynyddoedd fydd yn ôl hyd flwyddyn y Jubili pan gyfrifo ag ef, taled ei ollyngdod yn ôl ei flynyddoedd.

53 Megis gwâs cyflog o flwyddyn i flwyddyn y bydd efe gyd ag ef : ag na feiftroled arno yn galed yn dy olwg di.

‡ Neu, *Tra y modd hyn.*

54 Ac os efe ni ollyngir ‡ o fewn *y blynyddoedd* hyn, yna aed allan flwyddyn y Jubili, efe a'i blant gyd ag ef.

55 Canys gweifion i mi *yw* meibion Iſrael, fyngweifion ydynt y rhai a ddygais o dîr yr Aipht. Myfi *ydwyf* yr Arglwydd eich Duw chwi.

PEN. XXVI.

1 Am ddelw-addoliaeth. 2 Am grefydd. 3 Bendith i'r rhai a gadwant y gorchymynnion, 14 A melltith i'r rhai a'i torrant. 40 Duw yn addo cofio y rhai a ediferhânt.

* Exod. 20. 4. Deut. 5. 8. & 16. 22. Pſal. 97. 7.

NA wnewch * eulynnod iwch, ac na chodwch i chwi ddelw gerfiedic, na cholofn, ac na roddwch † ddelw faen yn eich tîr i ymgrymmu iddi, canys myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

† Heb. *Faen llun.*

2 * Fy Sabbothau i a gedwch, a'm cyſſegr i a berchwch : myfi *ydwyf* yr Arglwydd.

* Pen. 19. 30. † Deut. 28. 1.

3 ‡Os yn fy neddfau i y rhodiwch, a'm gorchymynnion a gedwch, a'i gwneuthur hwynt ;

4 Yna mi roddaf eich glaw yn ei amſer, a rhydd y ddaiar ei chynnyrch, a choed y maes a rydd eu ffrwyth.

5 A'ch dyrnu a gyrraedd hyd gynhaiaf y grawn-win, a chynhaiaf y grawn-win a gyrraedd hyd amſer hau : a'ch bara a fwyttewch yn ddigonol, * ac yn eich tîr y trigwch yn ddiogel.

* Job. 11. 19.

6 Rhoddaf heddwch hefyd yn y tîr, a gorweddwch hefyd heb ddrychrynnadd, a gwnaf i'r bwyſtfil niweidiol ‡ ddarfod o'r tîr : ac nid â cleddyf drwy eich tîr.

‡ Heidio.

7 Eich gelynion hefyd a erlidiwch, a fyrthiant o'ch blaen ar y cleddyf.

8 A * phump o honoch a erlidia gant, a chant o honoch a erlidia ddengmil, a'ch gelynion a fyrth o'ch blaen ar y cleddyf.

* Joſua 23. 10.

9 A mi a edrychaf am danoch, ac a'ch gwnâf yn ffrwythlawn, ac a'ch amlhâf, ac a gadarnhâf fynghyfammod â chwi.

10 A'r hên ſôr a fwyttewch, ſe yr hên a fwriwch chwi allan o achos y newydd.

11 * Rhoddaf hefyd fy nhabernacl yn eich myſc, ac ni ffieiddia fy enaid chwi.

* Ezec. 37. 26. 1 Cor. 6. 19.

12 ‡Ac mi a rodiaf yn eich plîth, a byddaf yn Dduw i chwi, a chwithau a fyddwch yn bobl i mi.

‡ 2 Cor. 6. 16.

13 Myfi *yw* 'r Arglwydd eich Duw, 'r hwn a'ch dygais chwi allan o dîr yr Aipht, rhac eich bod yn gaeth-weiſion iddynt, a thorrais rwymau eich iau, a gwneuthum iwch rodio yn fythion.

14 * Ond os chwi ni wrandewch arnaf, ac ni wnewch yr holl orchymynnion hyn :

* Deut. 28. 15. Galar. 2. 17. Mal. 2. 2.

15 Os fy neddfau hefyd a ddirmygwch, ac os eich enaid a ffieiddia fy marnedigaethau, heb wneuthur fy holl orchymynnion, ond torri fynghyfammod :

16 Minnau hefyd a wnâf hyn i chwi, goſodaf yn oruchaf arnoch ddychrynnadd, darfodedigaeth, a'r crŷd poeth, y rhai a wna i'r llygaid ballu, ac a oſdiant eich eneidiau, a heuwch eich hâd yn ofer, canys eich gelynion a'i bwytty.

17 Ac a oſodaf fy wyneb i'ch erbyn, a chwi a fyrthiwch o flaen eich gelynion : a'ch caſeion a feiſtrola arnoch : * ffowch hefyd pan na bydd neb yn eich erlyd.

* Dihar. 28. 1.

18 Ac oes er hyn ni wrandewch arnaf, yna y chwanegaf eich coſpi chwi ſaith mwy am eich pechodau.

19 Ac mi a dorraf falchder eich nerth chwi, a gwnaf eich nefoedd chwi fel haiarn, a'ch tîr chwi fel prês :

20 A'ch cryfdwr a dreulir yn ofer, canys eich tîr ni rydd ei gynnyrch, a choed y tîr ni roddant eu ffrwyth.

21 Ac os rhodiwch yngwrthwyneb i mi, ac ni fynnwch wrando arnaf, mi a chwanegaf bla ſaith mwy arnoch yn ôl eich pechodau.

22 Ac anfonaf fwyſt-fil y maes yn eich erbyn, ac efe a'ch gwna chwi yn ddiblant, ac a ddifetha eich aniſeiliaid, ac a'ch lleihâ chwi, a'ch ffyrdd a wneir yn anialwch.

23 Ac os wrth hyn ni chyminerwch ddyſc gennif, ond rhodio yn y gwrthwyneb i mi :

24 Yna * y rhodiaf finnau yn y gwrthwyneb i chwithau, a mi a'ch coſpaf chwi hefyd etto 'n ſaith mwy am eich pechodau.

* 2 Sam. 22. 27. Pſal. 18. 26.

25 A dygaf arnoch gleddyf yr hwn a ddial fynghyfammod : a phan yngaſcloch i'ch dinaſoedd, yna yr anfonaf haint i'ch myſc, a chwi a roddir yn llaw y gelyn.

26 A phan dorrwyf ffon eich bara, yna dec o wragedd a bobant eich bara mewn un ffwrn, ac a ddygant eich bara adref dan bwys, a chwi a fwyttewch, ac nis digonir chwi.

27 Ac os er hyn ni wrandewch arnaf, ond rhodio yngwrthwyneb i mi :

28 Minnau a rodiaf yngwrthwyneb i chwithau mewn llîd, a myfi, ſe myfi a'ch coſpaf chwi etto ſaith mwy am eich pechodau.

29 * A chwi a fwyttewch gnawd eich meibion, a chnawd eich merched a fwyttewch.

* Deut. 28. 53.

30 ‡ Eich vchelfeudd hefyd a ddiniſtriaf, ac a dorraf eich delwau, ac a roddaf eich celanddau chwi ar gelaneddau eich eulynnod, a'm henaid a'ch ffieiddia chwi.

‡ 2 Chron. 34. 7.

31 A gwnaf eich dinaſoedd yn anghyfannedd, ac a ddiniſtriaf eich cyſſegroedd, ac ni arogla fi eich aroglau peraidd.

32 A mi a ddiniſtriaf y tîr, ſel y byddo aruthr gan eich gelynion y rhai a drigant ynddo o'i herwydd.

33 Chwithau a waſcaraf ym myſc y cenhedloedd, a gwnaf dynnu cleddyf ar eich ôl : a'ch tîr fydd diffaithwch, a'ch dinaſoedd yn anghyfannedd.

34 Yna y mwynhâ y tîr ei Sabbothau, yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch, a chwithau a fyddwch yn nhîr eich gelynion : yna y gorphywys y tîr, ac y mwynhâ ei Sabbothau.

35 Yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch y gorphywys, o herwydd na orphywyſodd ar eich * Sabbothau chwi, pan oeddych yn trigo ynddo.

* Levit. 25. 2.

36 A'r hyn a weddillir o honoch, dygaf leſgedd ar eu calonnau yn nhîr eu gelynion ; a thrwſt deilen yn yſcwyd a'i herlid hwynt : a ffoant fel ffo rhac cleddyf, a fyrthiant hefyd heb neb yn eu herlid.

37 A fyr-

37 A fyrthiant hawb ar ei gilydd megis o flaen cleddyf, heb neb yn eu herlyd: ac ni ellwch ſefyll o flaen eich gelynion.

38 Diſethir chwi hefyd ym-myſc y cenhedloedd, a thîr eich gelynion a'ch bwytty.

39 A'r rhai a weddillir o honoch, a doddant yn eu hanwireddau yn nhîr eich gelynion, ac yn anwireddau eu tadau gyd â hwynt y toddant.

40 Os cyffeſant eu hanwiredd, ac anwiredd eu tadau, ynghyd â'i camwedd yr hwn a wnaethant i'm herbyn, a hefyd rhodio o honynt yn y gwrthwyneb i mi,

41 A rhodio o honof innau yn eu gwrthwyneb hwythau, a'i dwyn hwynt i dîr eu gelynion: os yno 'r ymoſtwng eu calon ddienwaededic, a'i bod yn fodlon am eu coſpedigaeth:

42 Minne a gofiaf fynghyfammod ag Jacob, a'm cyfammod hefyd ag Iſaac, a'm cyfammod hefyd ag Abraham a gofiaf, ac a gofiaf y tîr hefyd.

43 A'r tîr a adewir ganddynt, ac a fwynhâ ei Sabbothau tra fyddo yn ddiffaeithwch hebddynt, a hwyntau a fodlonir am eu coſpedigaeth; o achos ac o herwydd dirmygu o honynt fy marnedigaethau, a ffieiddio o'i henaid fy neddfau.

44 Ac er hyn hefyd, pan fyddont yn nhîr eu gelynion,* nis gwrthodaf ac ni ffieiddiaf hwynt iw difetha, gan dorri fynghyfammod â hwynt, o herwydd myfi *ydyw* 'r Arglwydd eu Duw hwynt.

* Deut. 4. 31. Rhuf. 11. 26.

45 Ond cofiaf er eu mwyn gyfammod y rhai gynt, y rhai a ddygais allan o dîr yr Aipht, yngolwg y cenhedloedd, i fod iddynt yn Dduw: myfi *ydwyf* yr Arglwydd.

46 Dyma'n y deddfau, a'r barnedigaethau, a'r cyfreithiau, y rhai a rodd yr Arglwydd rhyngddo ei hun a meibion Iſrael, ym mynydd Sinai drwy law Moſes.

PEN. XXVII.

1 Yr hwn a werlo addunedſ ſperſonau, eiddo'r Arglwydd fydd. 3 Prîs y cyfryw addunedſ. 9 Am anifail a rodder trwy addunedſ. 14 Am dŷ. 16 Am faes a'i ollyngiad. 28 Ni ryddhêir yn diofryd-beth. 32 Nid rhydd newid y degwm.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pan addunedo neb addunedſ neilltuol, y dynion fydd eiddo 'r Arglwydd yn dy brîs di.

3 A bydd dy brîs, am wryw o fâb vgain mlwydd hyd fâb trûgain mlwydd; ſe bydd dy brîs ddec ſicl a deugain o arian, yn ol ſicl y cyſſegr.

4 Ac os benyw fydd, bydded dy brîs ddec ſicl ar hugain.

5 Ac o fâb pum mlwydd hyd fâb vgain mlwydd, bydded dy brîs am wryw vgain ſicl, ac am fenyw ddec ſicl.

6 A bydded hefyd dy brîs am wryw o fâb miſvviad hyd fâb pum mlwydd, bum ſicl o arian: ac am fenyw dy brîs *fydd* tri ſicl o arian.

7 Ac o fâb trigein mlwydd ac vchod, os gwryw *fydd*, bydded dy brîs bymthec ſicl, ac am fenyw ddec ſicl.

8 Ond os tlodach fydd efe na'th brîs di, yna ſafed ger bron yr offeiriad, a phriſſied vr offeiriad ef: yn ol yr hyn a gyrhaeddo llaw 'r addunedudd, *felly* y priſſia 'r offeiriad ef.

9 Ond os anifail, yr hwn yr offrymmir o honaw offrwm i'r Arglwydd, *fydd ei addunedſ*: yr hyn oll a roddir o'r cyfryw i'r Arglwydd, ſanctaidd fydd.

10 Na rodded vn arall am dano, ac na newidied ef, y da am y drwg, neu 'r drwg am y da: ac os gan newidio y newidia anifail am anifail; bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid hefyd yn ſanctaidd.

11 Ac os *addunedu efe* vn anifail afian, yr hwn ni ddylent offrymmu o honaw offrwm i'r Arglwydd, yna rhodded yr anifail i ſefyll ger bron yr offeiriad:

12 A phriſſied yr offeiriad ef, os da os drwg *fydd*; † fel y priſſiech di 'r offeiriad *ef*; felly y bydd.

† Heb. *Yn ol dy brîs di.*

13 Ac os eſe gan brynu a'i pryn, yna rhodded at dy brîs di ei bummed ran yn chwaneg.

14 A phan ſanctteiddio gŵr ei dŷ yn ſanctaidd i'r Arglwydd, yna 'r offeiriad a'i priſſia, os da os drwg fydd: megis y priſſio 'r offeiriad ef, felly y ſaif.

15 Ac os yr hwn a'i ſanctteiddiodd a ollwng ei dŷ yn rhydd, yna rhodded bummed ran arian dy brîs yn chwaneg atto, a bydded eiddo ef.

16 Ac os o faes ei etifeddiaeth y ſanctteiddia gŵr i'r Arglwydd, yna bydded di brîs yn ol ei hauad: hauad Omer o haidd *fydd* er dec ſicl a deugain o arian.

17 Os o flwyddyn y Jubili y ſanctteiddia eſe ei faes, yn ol dy brîs di y ſaif.

18 Ond os wedi y Jubili y ſanctteiddia eſe ei faes, yna dogned yr offeiriad yr arian iddo, yn ôl y blynyddoedd fyddant yn ôl, hyd flwyddyn y Jubili, a lleihaer ar di brîs di.

19 Ac os yr hwn a'i ſanctteiddiodd gan brynu a bryn y maes, yna rhodded bummed ran arian dy brîs di yn chwanec atto, a bydded iddo ef.

20 Ac onis gollwng y maes, neu os gwerthodd y maes i ŵr arall, ni cheir ei ollwng mwy.

21 A'r maes fydd, pan elo eſe allan yn y Jubili, yn gyſſegredic i'r Arglwydd fel maes diofryd: a bydded yn feddiant i'r offeiriad.

22 Ac os ei dîr pryn, yr hwn ni *bydd* o dîr ei etifeddiaeth, a ſanctteiddia eſe i'r Arglwydd:

23 Yna cvfrifed yr offeiriad iddo ddogn dy brîs di hyd flwyddyn y Jubili, a rhodded ynteſ dy brîs di yn gyſſegredic i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

24 Y maes a â yn ei ôl flwyddyn y Jubili, i'r hwn y prynaſſyd ef ganddo, ſef yr hwn *oedd* eiddo etifeddiaeth y tîr.

25 A phob pris it fydd wrth * ſicl y cyſſegr: vgain Gera fydd y ſicl.

* Exod. 30. 13. Num. 3. 47. Ezec. 45. 12.

26 ‡ Ond y cyntafanedic o anifail yr hwn ſydd flaen ffrwyth i'r Arglwydd, na chyſſegred neb ef, pa vn bynnac ai eidion, ai dafad *fyddo*: eiddo 'r Arglwydd *yw* efe.

‡ Exod. 13. 2. & 22. 29. Num. 3. 13.

27 Ond os *ei addunedſ ef fydd* o anifail afian, yna rhyddhaed ef yn dy brîs di, a rhodded ei bummed ran yn ychwanec atto; ac onis rhyddhâ, yna gwerther ef yn dy brîs di.

28 * Ond pob diofryd-beth a ddiofrydo un i'r Arglwydd, o'r hyn oll *a fyddo* eiddo ef, o ddŷn neu o anifail, neu o faes ei etifeddiaeth, ni werthir, ac ni ryddheir: pob diofryd-beth ſydd ſanctteiddiolaf i'r Arglwydd.

* Joſ. 6. 19. Num. 18. 14.

29 Ni cheir gollwng yn rhydd vn *anifail* diofrydoc, yr hwn a ddiofryder gan ddŷn: lladder yn farw.

30 A holl

30 A holl ddegwm y tîr, o hâd y tîr, *ac* o ffrwyth y coed, yr Arglwydd a'i piau: cyſſegredic i'r Arglwydd *yw*.

31 Ac os gŵr gan brynu a bryn ddim o'i ddegwm, rhodded ei bummed ran yn ychwaneg atto.

32 A phôb degwm eidion, neu ddafad, yr hyn oll a elo dan y wialen; y decfed fydd cyſſegredic i'r Arglwydd.

33 Nac edryched pa vn ai da, ai drwg *fydd efe*, ac na newidied ef; ond os gan newidio y newidia efe hwnnw, bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid ef hefyd, yn gyſſegredic: ni ellir ei ollwng yn rhydd.

34 Dymma y gorchymynnion a orchymynnodd yr Arglwydd *wrth* Moſes, i feibion Iſrael ym mynydd Sinai.

¶ Pedwerydd Llyfr MOSES, yr hwn a elwir NUMERI.

PEN. I.

1 *Duw'n peri rhifo y bobl.* 5 *Capteniaid y llwythau.* 17 *Rhifedi pôb llwyth.* 47 *Nailltuo y Leſiaid i waſanaeth yr Arglwydd.*

YR Arglwydd a lefarodd wrth Moſes yn anialwch Sinai, ym mhabell y cyfarfod, ar y *dydd* cyntaf o'r ail mîs, yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy allan o dîr yr Aipht, gan ddywedyd,

2 * Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion Iſrael, yn ol eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, pob gwryw wrth eu pennau:

* Exod. 30. 12. Num. 26. 64.

3 O fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn a allo fyned i ryfel yn Iſrael: ti ac Aaron a'i cyfrifwch hwynt yn ôl eu lluoedd.

4 A bydded gyd â chwi ŵr o bob llwyth, ſef y gŵr pennaf o dŷ ei dadau.

5 A dymma henwau y gwŷr a ſafant gyd â chwi: o *lwyth* Reuben, Elizur mâb Zedeur.

6 O *lwyth* Simeon, Selumiel mâb Suri Sadai.

7 O *lwyth* Juda, Nahſon mâb Aminadab.

8 O *lwyth* Iſſachar, Nethaneel mâb Zuar.

9 O *lwyth* Zabulon, Eliab mâb Helon.

10 O feibion Joſeph *dros* Ephraim, Eliſama mâb Ammihud: tros Manaſſes, Gamaliel mâb Pedahzur.

11 O *lwyth* Benjamin, Abidan mâb Gideoni.

12 O *lwyth* Dan, Ahiezer mâb Ammi Sadai.

13 O *lwyth* Aſer, Pagiel mâb Ocran.

14 O *lwyth* Gad, Eliaſaph mâb Deuel.

15 O *lwyth* Nephthali, Ahira mâb Enan.

16 Dymma rai enwoc y gunnulleidfa, tywyſogion llwythau eu tadau, pennaethiaid miloedd Iſrael *oeddynt* hwy.

17 A chymmerodd Moſes ac Aaron y gwŷr hyn, a yſpyſiaſid wrth *eu* henwau.

18 Ac a gaſclaſant yr holl gynnulleidfa ynghŷd ar y *dydd* cyntaf o'r ail mis, a rhoddaſant eu hachau, drwy eu teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau, tan rif eu henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, erbyn eu pennau.

19 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moſes, felly y rhifodd efe hwynt yn anialwch Sinai.

20 A meibion Reuben cyntafanedic Iſrael wrth eu cenhedl eu hun, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, erbyn eu pennau, pob gwryw o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a allei fyned i ryfel:

21 Y rhai a rifwyd o honynt, ſef o lwyth Reuben, *oedd* chwe mil a deugain a phum cant.

22 O feibion Simeon *wrth* eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, eu rhifedigion *oedd* dan rif *eu* henwau, erbyn eu pennau, pob gwryw o fâb vgain mlwydd ac vchod, *ſef* pob vn ar a allei fyned i ryfel:

23 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Simeon, *oedd* onid vn mil tri vgain mil, a thrychant.

24 O feibion Gad wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu lluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn a allei fyned i ryfel:

25 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Gad, *oeddynt* bum mil a deugain a chwe chant, a dec a deugain.

26 O feibion Juda wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pawb ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

27 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Juda, *oedd* bedair mil ar ddec a thri vgain, a chwe chant.

28 O feibion Iſſachar wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

29 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Iſſachar, *oedd* bedair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

30 O feibion Zabulon wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

31 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Zabulon, *oedd* ddwy fil ar bymthec a deugain, a phedwar cant.

32 O feibion Joſeph, *ſef* o feibion Ephraim, wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yngallu myned i ryfel:

33 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Ephraim, *oedd* ddeugain mil, a phum cant.

34 O feibion Manaſſeh wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

35 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Manaſſeh, *oedd* ddeudeng mil ar hugain, a dau cant.

36 O feibion Benjamin wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

37 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Benjamin, *oedd* bymtheng mil ar hugain a phedwar cant.

38 O feibion Dan wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

39 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Dan, oeddynt, ddwy fil a thrugain, a faith gant.

40 O feibion Aſer wrth eu cenhedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif *eu* henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

41 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Aſer, *oeddynt* vn mil a deugain, a phum cant.

42 O

42 O feibion Nephtali wrth eu cathodiaethau, yn ol eu neuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

43 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Nephtali, oedd dair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

44 Dymma y rhifedigion, y rhai a rifodd Moſes, ac Aarbn, a thywyſogion Iſrael: ſef y deuddeng-wr, y rhai oedd bob vn dros dŷ eu tadau.

45 Felly yr ydoedd holl rifedigion meibion Iſrael, wrth dŷ eu tadau, o fâb vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel yn Iſrael:

* Exod. 12. 37. Num. 11. 21. 46 * A'r holl rifedigion oedd chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a dec a deugain.

47 Ond y Lefiaid, drwy holl lwythau eu tadau, ni rifwyd yn eu myſc hwynt.

48 Canys llefaraſei yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

49 Ond na chyfrif lwyth Lefi, ac na chymmer eu nifer hwynt, ym myſc meibion Iſrael.

50 Ond dod i'r Lefiaid awdurdod ar babell y dyſtiolaeth, ac ar ei holl ddodrefn, ac ar yr hyn oll a berthyn iddi: hwynt hwy a ddygant y babell, a'i holl ddodrefn, ac a'i gwaſanaethant, ac a werſyllant o amgylch i'r babell.

51 A phan ſymmudo y babell, y Lefiaid a'i tyn hi i lawr: a phan arhoſo y babell, y Lefiaid a'i geſyd hi i fynu: lladder y dieithr a ddelo yn agos.

52 A gwerſylled meibion Iſrael, bob vn yn ei werſyll ei hun, a phob vn wrth ei luman ei hun, drwy eu lluoedd.

53 A'r Lefiaid a werſyllant o amgylch pabell y dyſtiolaeth, fel na byddo llid yn erbyn cynnulleidfa meibion Iſrael: a chadwed y Lefiaid williadwriaeth pabell y dyſtiolaeth.

54 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaethant.

PEN. II.

Trefn y llwythau yn eu pebyll.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Meibion Iſrael a werſyllant bob vn wrth ei luman ei hun, dan arwyddion tŷ eu tadau, o amgylch pabell y cyfarfod y gwerſyllant † o hirbell.

† Heb. Cyferbyn.

3 A'r rhai a werſyllant o du y dwyrain tu a chodiad haul, fydd gwŷr luman gwerſyll Juda, yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Juda fydd Nahſon mâb Aminadab.

4 A'i lu ef, a'i rhai rhifedig hwynt, fyddant bedair mil ar ddec a thrugain, a chwe chant.

5 A llwyth Iſſachar a werſyllant yn neſaf atto: a chapten meibion Iſſachar, fydd Nethaneel mâb Zuar.

6 A'i lu, a'i rifedigion, fyddant bedair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

7 Yna llwyth Zabulon: ac Eliab mâb Helon fydd capten meibion Zabulon.

8 A'i lu, a'i rifedigion, fyddant ddwy fil ar bymthec a deugain, a phedar cant.

9 Holl rifedigion gwerſyll Juda, fyddant yn ol eu lluoedd yn gan mil a phedwar vgain mil, a chwe mil a phedwar cant: yn flaenaf y cychwyn y rhai hyn.

10 Lluman gwerſyll Reuben fydd tu a'r deau, yn ôl eu lluoedd: a chapten meibion Reuben fydd Elizur mâb Sedeur.

11 A'i lu ef, a'i rifedigion, fyddant chwe mil a deugain, a phum cant.

12 A'r rhai a werſyllant yn ei ymmyl ef fydd llwyth Simeon, a chapten meibion Simeon fydd Selumiel mâb Suri Sadai.

13 A'i lu ef, a'i rhifedigion, fydd onid vn trugain mil â thry-chant.

14 Yna llwyth Gad: a chapten meibion Gad fydd Eliaſaph mâb Reuel.

15 A'i lu ef, a'i rifedigion hwynt, fyddant bum mil a deugain, a chwe chant, a deca deugain.

16 Holl rifedigion gwerſyll Reuben, fyddant gan mil, ac vn ar ddec a deugain o filoedd, a phedwar cant, a dec a deugain, yn ol eu lluoedd, ac yn all y cychwynnant hwy.

17 A phabell y cyfarfod a gychwyn yng-hanol y gwerſylloedd, fyd â gwerſyll y Lefiaid: felly gwerſyllant, felly y ſymmudant, pôb vn yn ei le, wrth eu llumanau.

18 Lluman gwerſyll Ephraim fydd tua 'r gorllewin, yn ôl eu lluoedd: a chapten meibion Ephraim fydd Eliſama mâb Ammihud.

19 A'i lu ef, a'i rhifedigion, fyddant ddeugain mil, a phum cant.

20 Ac yn ei ymmyl ef llwyth Manaſſeh: a chapten meibion Manaſſeh fydd Gamaliel mâb Pedazur.

21 A'i lu ef, a'i rhifedigion, fyddant ddeudeng-mil ar hugain, a dau cant.

22 Yna llwyth Benjamin: a chapten meibion Benjamin fydd Abidan mâb Gideoni.

23 A'i lu ef, a'i rhifedigion, fyddant bymtheng mil ar hugain, a phedwar cant.

24 Holl rifedigion gwerſyll Ephraim, fyddant yn ol eu lluoedd, gan mil, ac wyth mil, a chant: ac a gychwynnant yn drydydd.

25 Lluman gwerſyll Dan fydd tua 'r gogledd yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Dan fydd Ahieſer mâb Ammi Sadai.

26 A'i lu ef, a'i rhifedigion, fyddant ddwy fil a thrugain, a ſaith gant.

27 A'r rhai a werſyllant yn ei ymmyl ef, fydd llwyth Aſer: a chapten meibion Aſer fydd Pagiel mâb Ocran.

28 A'i lu ef, a'i rhifedigion, fyddant vn mil a deugain, a phum cant.

29 Yna llwyth Nephtali: a chapten meibion Nephtali fydd Ahira mâb Enan.

30 A'i lu ef, a'i rhifedigion, fyddant dair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

31 Holl rifedigion gwerſyll Dan, fyddant gan mil, ac onid tair mil trl vgain mil, a chwe chant: yn olaf y cychwynnant a'u llumanau.

32 Dymma rifedigion meibion Iſrael, wrth dŷ eu tadau: holl rifedigion y gwerſylloedd yn ôl eu lluoedd, oedd chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a dec a deugain.

33 Ond y Lefiaid ni chyfrifwyd ym myſc meibion Iſrael, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

34 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes: felly y gwerſyllaſant wrth eu llumanau, ac felly y cychwynaſant, bob vn yn ei deuluoedd, yn ol tŷ eu tadau.

PEN. III.

1 *Meibion Aaron.* 5 *Rhoddi y Lefiaid i'r offeiriaid er mwyn gwaſanaeth y babell,* 11 *yn lle y cyntafanedic.* 14 *Rhifo y Lefiaid wrth eu teuluoedd.* 21 *Teuluoedd, rhifedi, a ſwydd y Gerſoniaid,* 27 *y Cohathiaid,* 33 *y Merariaid.* 38 *Lle a ſwydd Moſes ac Aaron.* 40 *Bod y cyntafanedig*

anedic yn rhydd oddiwrth y Leſiaid. 44 Prynu y rhai oedd tros ben.

AC dymma genhedlaethau Aaron, a Moſes: ar y dydd y llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes ym-mynydd Sinai.

2 Dymma henwau meibion Aaron: * Nadab y cyntaf-anedic, ac Abihu, Eleazar ac Ithamar.

3 Dymma henwau ‡ meibion Aaron yr offeiriad eneiniòc y rhai a † gyſſegrodd eſe i offeiriadu.

4 A * marw a wnaeth Nadab ac Abihu ger bron yr Arglwydd, pan offrymmaſant † dân dieithr ger bron yr Arglwydd yn anialwch Sinai: a meibion nid oedd iddynt: ac offeiriadodd Eleazar ac Ithamar yngwydd Aaron eu tâd.

5 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Neſſâ lwyth † Leſi, a gwna iddo ſefyll ger bron Aaron yr offeiriad, fel y gwaſanaethont ef.

7 A hwy a gadwant ei gadwriaeth ef, a chadwriaeth yr holl gynnulleidfa, o flaen pabell y cyfarfod, i wneuthur gwaſanaeth y tabernacl.

8 A chadwant holl ddodrefn pabell y cyfarfod, a chadwraeth meibion Iſrael, i waſanaethu gwaſanaeth y tabernacl.

9 A thi a roddi y * Leſiaid i Aaron, ac i'w feibion: y rhai hyn ſydd wedi eu rhoddi yn rhodd iddo ef o feibion Iſrael.

10 Ac yrdda di Aaron a'i feibion i gadw eu hoffeiriadaeth: a'r dieithr-ddyn a ddelo yn agos a roddir i farw.

11 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 Ac wele mi a gymerais y Leſiaid o blith meibion Iſrael yn lle pob cyntaf-anedic, *ſef pob cyntaf* a egoro y groth o feibion Iſrael: am hynny y Leſiaid a fyddant eiddo fi.

13 * Canys eiddo fi yw pob cyntaf-anedic; † ar y dydd y tarewais y cyntaf-anedic yn nhîr yr Aipht, cyſſegrais i mi fy hun bob cyntaf-anedic yn Iſrael o ddyn ac anifail; eiddo fi ydynt; myfi *yw* yr Arglwydd.

14 Yr Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moſes yn anialwch Sinai, gan ddywedyd,

15 Cyfrif feibion Leſi yn ôl tŷ eu tadau, drwy eu teuluoedd; cyfrif hwynt bob gwryw o fâb miſyriad ac vchod.

16 * A Moſes a'i cyfrifodd hwynt wrth † air yr Arglwydd, fel y gorchymynnaſid iddo.

17 A'r rhai hyn oedd feibion Leſi wrth eu henwau: Gerſon, a Cohath, a Merari.

18 Ac dymma henwau meibion Gerſon yn ôl eu teulu-edd: Libni a Simei.

19 A meibion Cohath yn ôl eu teuluoedd: Amram, Izehar, Hebron ac Vzziel.

20 A meibion Merari yn ôl eu teuluoedd, Mahli, a Muſi: dymma deuluoedd Leſi wrth dŷ eu tadau.

21 O Gerſon *y daeth* ty-lwyth y Libniaid, a thy-lwyth y Simiaid: dymma deuluoedd y Gerſoniaid.

22 Eu rhifedigion hwynt dan rif pob gwryw o fâb miſyriad, ac vchod, eu rhifedigion *meddaf oedd* ſaith mil a phump cant.

23 Teuluoedd y Gerſoniaid a werſyllant ar y tu ôl i'r tabernacl tua 'r gorllewin.

24 A phennaeth tŷ tâd y Gerſoniaid *fydd* Eliaſaph mâb Lael.

25 A chadwraeth meibion Gerſon ym mhabell y cyfarfod *fydd* y tabernacl, a'r babell, ei thô *hefyd*, a chaead-len drws pabell y cyfarfod;

26 A llenni y cynteddfa, a chaead-len drws y cynteddfa, yr hwn *ſydd* ynghylch y tabernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau iw holl waſanaeth.

27 Ac o Cohath *y daeth* ty-lwyth yr Amramiaid, a thy-lwyth yr Iſeharïaid, a thy-lwyth yr Hebroniaid, a thy-lwyth yr Oziëliaid: dymma dy-lwyth y Cohathiaid.

28 Rhifedi yr holl wrywiaid, o fâb miſyriad ac vchod, oedd wyth-mil a chwe chant, yn cadw cadwraeth y cyſſegr.

29 Teuluoedd meibion Cohath a werſyllant ar yſlys y tabernacl tu a'r dehau.

30 A phennaeth tŷ tâd ty-lwyth y Cohathiaid, *ſydd* Eliſaphan mâb Vziel.

31 A'i cadwraeth hwynt *ſydd* yr Arch, a'r bwrdd, a'r canhwyll-bren, a'r alloreu, a lleſtri y cyſſegr, y rhai y gwaſanaethant â hwynt, a'r gaead-len, a'i holl waſanaeth.

32 A phennaf ar bennaethiaid y Leſiaid *ſydd* Eleazar mâb Aaron yr offeiriad: a llywodraeth ar geidwaid cadwraeth y cyſſegr *ſydd iddo ef*.

33 O Merari *y daeth* ty-lwyth y Mahliaid, a thy-lwyth y Muſiaid: dymma dy-lwyth Merari.

34 A'i rhifedigion hwynt, wrth gyfrif pob gwryw o fâb miſyriad ac vchod, *oedd* chwe mil a dêu cant.

35 A phennaeth tŷ tâd ty-lwyth Merari *ſydd* Zuriel mâb Abihael: ar yſlys y tabernacl y gwerſyllant tua 'r gogledd.

36 Ac ynghadwraeth meibion Merari *y bydd* yſtyllod y tabernacl, a'i droſſolion, a'i golofnau, a'i ſorteiſiau, a'i holl offer, a'i holl waſanaeth: † Heb. *yn ſydd cadwraeth.*

37 A cholofnau y cynteddfa o amgylch, a'i morteiſiau, a'i hoelion, a'i rhaffau.

38 A'r rhai a werſyllant o flaen y tabernacl, tua 'r dwyrain, o flaen pabell y cyfarfod tua chodiad haul *ſydd* Moſes, ac Aaron a'i feibion, y rhai a gadwant gadwraeth y cyſſegr, a chadwraeth meibion Iſrael: a'r dieithr a ddelo yn agos a roddir i farwolaeth.

39 Holl rifedigion y Leſiaid, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron yn ôl gair yr Arglwydd, trwy eu teuluoedd, *ſef* pob gwryw o fâb miſyriad ac vchod *oedd* ddwy fil ar hugain.

40 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cyfrif bob cyntaf-anedic gwryw o feibion Iſrael, o fâb miſyriad ac vchod, a chymmer rifedi eu henwau hwynt,

41 A chymmer * y Leſiaid i mi (myfi *yw* yr Arglwydd) yn lle holl gyntaf-anedic meibion Iſrael; ac anifeiliaid y Leſiaid yn lle pob cyntaf-anedic o anifeiliaid meibion Iſrael. * Num. 8. 14.

42 A Moſes a rifodd megis y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo, pob cyntaf-anedic o feibion Iſrael.

43 A'r rhai cyntaf-anedic oll, o rai gwryw, dan rif *eu* henwau, o fâb miſyriad ac vchod, o'i rhifedigion hwynt, oedd ddwy fil ar hugain, a dau cant, a thri ar ddeg a thrugain.

44 A llefarodd yr Arglwyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

45 Cymmer y Leſiaid yn lle pob cyntaf-anedic o feibion Iſrael; ac anifeiliaid y Leſiaid, yn lle eu haniteiliaid hwynt; a bydded y Leſiaid i mi; myfi yw yr Arglwydd. * Exod. 30. 13.

46 Ac am y rhai ſy iw prynu o'r tri ar ddeg a thrugain a deucant, o gyntaf-anedic meibion Iſrael, y rhai ſy dros ben y Leſiaid; Levit. 27. 25. Num. 18. 16.

47 Cymmer bum ſicl am bob pen; yn ôl ſicl y cyſſegr y cymmeri: * ygain Gerah *ſydd* y ſicl. Ezec. 45. 12.

48 A dod yr arian, gwerth y rhai ſydd yn
chwaneg o honynt, i Aaron ac i'w feibion.
49 A chymmerodd Moſes arian y prynedi-
gaeth, y rhai oedd dros ben y rhai a brynwyd
gan y Lefiaid.
50 Gan gymtaf-anedic meibion Iſrael y cym-
merodd efe yr arian: pump a thrugain a thry-
chant a mil, o ſiclau y cyſſegr.
51 A Moſes a roddodd arian y prynedigion i
Aaron ac i'w feibion, yn ôl gair yr Arglwydd,
megis y gorchymynnaſei 'r Arglwydd i Moſes.

PEN. IV.

Ordren a chylch gwaſanaeth y Lefiaid. 4 Clûd y Cohathiaid wedi i'r offeiriaid dynnu i lawr y babell. 16 Gorchwyliaeth Eleazar. 17 Swydd yr offeiriaid. 21 Clûd y Gerſoniaid. 29 a'r Merariaid. 34 Rhifedi y Cohathiaid, 38 y Gerſoniaid, 42 a'r Merariaid.

A 'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac
wrth Aaron, gan ddywedyd,
2 Cymmer niſer meibion Cohath, o blith
meibion Lefi, wrth eu teuluoedd, yn ol tŷ eu
tadau.
3 O fab deng mlwydd ar hugain ac vchod,
hyd fab deng mlwydd a deugain; pob vn a elo
i'r llu i wneuthur gwaſanaeth ym mhabell y
cyfarfod.
4 Dymma wenidogaeth meibion Cohath,
ym mhabell y cyfarfod, *yngh ylch* y pethau ſanct-
eiddiolaf.
5 A dewed Aaron, a'i feibion, pan gychwyn-
no y gwerſyll, a thynnant i lawr y wahan-len
orchudd, a gorchuddiant â hi Arch y dyſtiol-
aeth:
6 A goſodant ar hynny dô o grwyn daiar-
foch, a thanant arni wiſc o *ſidan* glâs i gyd, a
goſodant ei throſſolion *wrthi.*
* Exod. 25. 30. ‡ Neu, i dywallt
7 Ac ar fwrdd* *y bara* dangos y tanant fre-
thyn glâs, a goſſodant ar hynny y dyſclau, a'r
cwppanau, a'r phiolau, a'r caeadau ‡ i gau: a
bydded y bara bob amſer arno.
8 A thanant arnynt wiſc o ſcarlat, a gorch-
guddiant hwnnw â gorchudd o groen daiar-
foch, a goſodant ei droſſolion *wrtho.*
9 Cymmerant hefyd wiſc o ſidan glâs a gorch-
guddiant* ganhwyll bren y goleuni, a'i lampau,
* Exod. 25. 31. * a'i efeiliau, a'i gafnau, a holl leſtri yr olew, y
rhai y gwaſanaethant ef â hwynt.
* Exod. 25. 38. 10 A goſodant ef, a'i holl ddodrefn mewn
gorchudd o groen daiar-foch, a goſodant *ef* ar
droſſol.
11 A thanant frethyn glâs ar yr allor aur, a
gorchguddiant hi â gorchudd o groen daiar-
foch, a goſodant ei throſſolion *wrthi.*
12 Cymmerant hefyd holl ddodrefn y gwa-
ſanaeth, y rhai y gwaſanaethant â hwynt yn y
cyſſegr, a rhoddant mewn brethyn glâs, a
gorchguddiant hwynt mewn gorchudd o groen
daiar-foch, a goſodant ar droſſol.
13 A thynnant allan lludw'r allor, a thanant
arni wiſc borphor.
14 A rhoddant arni ei holl leſtri, â'r rhai y
gwaſanaethant hi, *ſef* y pedill tân, y cigweiniau,
‡ Neu, phiolau. a'r rhawiau, a'r ‡ cawgiau, *ie* holl leſtri yr allor:
a thanant arni orchudd o groen daiar-foch, a
goſodant ei throſſolion wrthi.
15 Pan ddarffo i Aaron ac iw feibion orch-
guddio y cyſſegr, a holl ddodrefn y cyſſegr, pan
gychwynno y gwerſyll; wedi hynny deued
meibion Cohath iw dwyn *hwynt*: ond na chy-
ffyrddant â'r hyn a fyddo cyſſegredic, rhac idd-
ynt farw: dymma faich meibion Cohath, ym
mhabell y cyfarfod.
16 Ac i ſwydd Eleazar mab Aaron yr offei-
riad y perthyn olew y goleuni,* a'r arogl-darth * Exod.
peraidd, a'r bwyd offrwm gwaſtadol, ac * olew 30. 34.
yr eneiniad, a gorchwyliaeth yr holl dabernacl, * Exod.
a'r hyn oll *ſydd* ynddo, yn y cyſſegr ac yn ei 30. 23.
ddodrefn.
17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes,
ac Aaron, gan ddywedyd,
18 Na thorrwch ymmaith lwyth tylwyth y
Cohathiaid o blith y Lefiaid.
19 Ond hyn a wnewch iddynt, fel y byddont
fyw, ac na fyddont feirw: pan neſſânt at y
pethau ſancteiddiolaf, Aaron a'i feibion a ânt i
mewn ac a'i goſodant hwy bob vn ar ei waſa-
naeth, ac ar ei glud.
20 Ond nac ânt i edrych pan fydder yn
gorchguddio yr hyn ſydd gyſſegredic, rhac ma-
rw o honynt.
21 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan
ddywedyd,
22 Cymmer niſer meibion Gerſon hefyd,
trwy dŷ eu tadau, wrth eu teuluoedd:
23 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod,
hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhiſi hwynt:
pob vn a ddel i † ddwyn-ſwydd i waſanaethu † Hebr.
gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod. ſiw-io
24 Dymma wenidogaeth tylwyth y Gerſoni- milwria-
aid, o waſanaeth ac o glud. aeth.
25 Sef dwyn o honynt lenni y tabernacl a
phabell y cyfarfod, ei len dô ef, a'r tô *o grwyn*
daiar-foch, yr hwn *ſydd* yn vchaf arno, a chudd-
len drws pabell y cyfarfod.
26 A llenni y cynteddfa, a chaeadlen drws
perth y cynteddfa, yr hwn *ſydd* ynghylch y ta-
bernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau, a holl
offer eu gwaſanaeth hwynt, a'r hyn oll a wnaed
iddynt; felly y gwaſanaethant hwy.
27 Wrth † orchymmyn Aaron a'i feibion y † Hebr.
bydd holl waſanaeth meibion y Gerſoniaid, yn *en mu.*
eu holl glud, ac yn eu holl waſanaeth: a dod-
wch attynt eu holl glud iw cadw.
28 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Ger-
ſon ym mhabell y cyfarfod, ac ar law Ithamar
mab Aaron yr offeiriad *y bydd* eu llywodraethu
hwynt.
29 *A* meibion Merari, drwy eu teuluoedd,
wrth dŷ eu tadau y cyfrifi hwynt:
30 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod,
hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhiſi hwynt:
pob vn a ddel i † ddwyn ſwydd, i waſanaethu
gwaſanaeth pabell y cyfarfod.
31 Ac dymma orchwyliaeth eu clud hwynt,
yn eu holl waſanaeth, ym mhabell y cyfarfod: † Hebr.
ſef * ystyllod y tabernacl, a'i farrau, a'i golof- i'r ſilwria-
nau, a'i forteiſiau: aeth.
32 A cholofnau y cynteddfa oddi amgylch, * Exod.
a'i morteiſiau, a'i hoeljon, a'i rhaffau, ynghyd 26. 15.
a'i holl offer, ac ynghyd a'i holl waſanaeth:
rhiſwch hefyd y dodrefn erbyn eu henwau, y
rhai a gadwant *ac* a gludant hwy.
33 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Me-
rari yn eu holl wenidogaeth, ym mhabell y cy-
farfod, dan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.
34 A rhifodd Moſes, ac Aaron, a phennaethiai-
ald y gynnulleidfa, feibion Cohath drwy eu
teuluoedd, ac yn ôl tŷ eu tadau:
35 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod,
hyd fab deng-mlwydd a deugain, *ſef* pob vn
a ddel mewn ſwydd i waſanaethu ym mhabell
y cyfarfod.
36 A'i rhifedigion drwy eu teuluoedd, oedd
ddwy fil, ſaith gant, a deg a deugain.
37 Dymma

37 Dymma rifedigion tylwyth y Cohathiad, *ſef* pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod : y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

38 Rhifedigion meibion Gerſon hefyd drwy eu teuluoedd, ac yn ol tŷ eu tadau :

39 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, ac hyd fab deng-mlwydd a deugain, *ſef* pob vn a ddele mewn ſwydd i waſanaeth ym mhabell y cyfarfod :

40 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teuluoedd, yn ôl tŷ eu tadau, oeddynt ddwy fil, a chwechant, a dec ar hugain.

41 Dymma rifedigion tylwyth meibion Gerſon, *ſef* pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, wrth orchymmyn yr Arglwydd.

42 A rhifedigion tylwyth meibion Merari, drwy eu teuluoedd, yn ôl tŷ eu tadau :

43 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, *ſef* pob vn a ddelei mewn ſwydd i waſanaethu ym mhabell y cyfarfod :

44 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teuluoedd, oeddynt dair mil, a dau cant.

45 Dymma rifedigion tylwyth meibion Merari, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron wrth orchymmyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

46 Yr holl rifedigion y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, a phennaethiaid Iſrael, o'r Leſiaid drwy eu teuluoedd, ac yn ôl tŷ eu tadau :

47 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, *ſef* pob vn a ddele i wneuthur gwaith gwaſanaeth, neu waith clud ym mhabell y cyfarfod :

48 A'i rhifedigion oeddynt wyth mil, pum cant, a phedwar-vgain.

49 Wrth orchymyn yr Arglwydd drwy law Moſes, y rhifodd eſe hwy, pob vn wrth ei waſanaeth ac wrth ei glud : fel hyn y rhifwyd hwynt, fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. V.

1 Symmudo'r aflan allan o'r gwerſyll. 5 Rhaid ym gwneuthur iawn tros gamweddau. 11 Eiddigedd, pa vn ai heb achos ai trwy achos y mae.

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Iſrael * anfon allan o'r gwerſyll bob gwahan-glwyfus, a † phob vn y byddo diſerlif arno, a phob vn * a halogir wrth y marw.

3 Yn wryw ac yn fenyw yr anfonwch *hwynt*; allan o'r gwerſyll yr anfonwch hwynt : fel na halogont eu gwerſylloedd, y rhai yr ydwyfi yn preſſwylio yn eu plith.

4 A meibion Iſrael a wnaethant felly, ac a'i hanfonaſant hwynt i'r tu allan i'r gwerſyll : megis y lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaeth meibion Iſrael.

5 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Llefara wrth feibion Iſrael, * os gŵr neu wraig a wna *un* o holl bechodau dynol, gan wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a bod o'r enaid hwnnw yn euog :

7 Yna cyffeſſant eu pechod a wnaethant ; a rhodded yn ei ôl yr hyn a fyddo eſe euog o honaw * erbyn ei ben, a chwaneged ei bumued ran atto, a rhodded i'r hwn y gwnaeth eſe gam ag ef.

8 Ac oni bydd i'r gŵr gyfneſtf i dalu *am* y camwedd iddo, *yr iawn am* y camwedd yr hwn a delir i'r Arglwydd *fydd* eiddo yr offeiriad : heb law yr hwrdd cymmod yr hwn y gwna eſe gymmod ag ef troſto.

9 A phob offrwm derchafel, o holl ſanctaidd bethau meibion Iſrael, y rhai a offrymmant at yr offeiriad fydd eiddo ef.

10 A ſanctaiddio gŵr, eiddo ef fyddant : hyn a roddo neb i'r offeiriad, * eiddo ef fydd. * Levit. 10. 12.

11 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywet wrthynt, pob gŵr pan ŵyro ei wraig ef a gwneuthur bai yn ei erbyn ef :

13 A bod i ŵr a wnelo â hi, a bod yn guddiedic o olwg ei gŵr hi, ac yn gyfrinachol, a hithe wedi ei halogi, ac heb dyſt yn ei herbyn, a hithe heb ei dal *or et gweithred* :

14 A dyfod ‡ gwŷn eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe wedi ei halogi : neu ddyfod yſpryd eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe heb ei halogi : ‡ *Yſpryd.*

15 Yna dyged y gŵr ei wraig at yr offeiriad, a dyged ei hoffrwm troſti hi, decfed ran Epha o flawd haidd : na thywallted olew arno, ac na rodded thus arno ; canys offrwm eiddiged yw y offrwm côf yn coffau anwireddau.

16 A neſſaed yr offeiriad hi, a phared iddi ſefyll ger bron yr Arglwydd :

17 A chymmered yr offeiriad ddwfr ſanctaidd mewn lleſtr pridd, a chymmered yr offeiriad o'r llwch fyddo ar lawr y tabernacl, a rhodded yn y dwfr :

18 A phared yr offeiriad i'r wraig ſefyll ger bron yr Arglwydd, a diofced oddi am ben y wraig, a rhodded yn ei dwylaw offrwm y coffa, offrwm eiddigedd *yw* eſe : ac yn llaw yr offeiriad y bydd y dwfr chwerw ſy'n peri'r felldith.

19 A thynged yr offeiriad hi, a dyweded wrth y wraig, oni orweddodd gŵr gyd â thi, ac oni ŵyraiſt i aflendid *gyd ag arall* † yn lle dy ŵr, bydd di ddiniwed oddi wrth y dwfr chwerw hwn ſy'n peri'r felldith : † *Neu, a thi yn meddiant dy wr.*

20 Ond os gwyraiſt ti oddi wrth dy ŵr, ac os halogwyd ti, a chydio o neb â thi heb law dy ŵr dy hun : *Heb. tan dy wr.*

21 (Yna tyngheded yr offeiriad y wraig â llw melldith, a dyweded yr offeiriad wrth y wraig) rhodded yr Arglwydd dydi yn felldith ac yn llw, yn myſc dy bobl, pan wnelo'r Arglwydd dy forddwyd † yn bwdr, a'th groth yn chwyddedic, † *Heb. ſyrthio.*

22 Ac aed y dwfr melldigedic hwn i'th goluddion, i chwyddo dy groth, ac i bydru dy forddwyd : a dyweded y wraig, Amên, Amên.

23 Ac ſcrifenned yr offeiriad y melldithion hyn mewn llyfr, a golched *hwynt* ymmaith â'r dwfr chwerw :

24 A phared i'r wraig yfed o'r dwfr chwerw ſy 'n peri y felldith, ac aed y dwfr ſy 'n peri y felldith i'w mewn hi, yn chwerw.

25 A chymmered yr offeiriad o law y wraig, offrwm yr eiddigedd, a chwhwfaned yr offrwm ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed ef ar yr allor.

26 A chymmered yr offeiriad o'r offrwm loneid ei law, ei goffadwriaeth, a lloſced ar yr allor, ac wedi *hynny* pared i'r wraig yfed y dwfr.

27 Ac wedi iddo beri iddi yfed y dwfr, bydd, os hi a halogwyd, ac a wnaeth fai yn erbyn ei gŵr, yr â y dwfr ſy 'n peri y felldith yn chwe-

rw

rw ynddi, ac a chwydda ei chroth, ac a bydra ei morddwyd : a'r wraig a fydd yn feilddin ym mysc ei phobl.

28 Ond os y wraig ni halogwyd, eithr glân yw, yna hi a fydd diangol, ac a blanta.

29 Dymma gyfraith eiddigedd, pan ŵyro gwraig *at arall* yn lle ei gŵr, ac ymhalogi :

30 Neu os daw ar ŵr wŷn eiddigedd, a dal o honaw eiddigedd wrth ei wraig, yna gosoded y wraig i sefyll ger bron yr Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad iddi yn ôl y gyfraith hon

31 A'r gŵr fydd dieuog o'r anwiredd, a'r wraig a ddwg ei hanwiredd ei hun.

PEN. VI.

1 *Cyfraith y Nazareaid.* 22 *Y dull y bendithir y bobl.*

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, pan ymnailltuo gŵr neu wraig i addo adduned Nazaread, † i ymnailltuo i'r Arglwydd :

† Heb. *ym-Nazareiddo.*

3 Ymnailltued oddi wrth wîn a diod gref, nac yfed finegr gwîn, na finegr diod gref : nac yfed ychwaith ddim ſugn grawn-win, ac na fwyttaed rawn-win irion, na ſychion.

4 Holl ddyddiau ei Nazareaeth, ni chaiff fwytta o ddim oll a wneir o winwydden y gwîn, o'r dingcod hyd y billonen.

5 Holl ddyddiau adduned ei Nazareaeth, * ni chaiff ellyn fyned ar eiben, nes cyflawni y dyddiau yr ymnailltuodd efe i'r Arglwydd; ſanctaidd fydd, gadawed i gudynnau gwallt ei ben dyfu.

* Barn. 13. 5. 1 Sam. 1. 11.

6 Holl ddyddiau ei ymnailltuaeth i'r Arglwydd, na ddeued at gorph marw.

7 Nac ymhaloged wrth ei dâd, neu wrth ei fam, wrth ei frawd, neu wrth ei chwaer, pan fyddant feirw ; am *fod* Nazareaeth ei Dduw ar ei ben ef.

8 Holl ddyddiau ei Nazareaeth, ſanctaidd fydd efe i'r Arglwydd.

9 Ond os marw fydd yn yn ei ymyl ef yn ddiſymwth, a halogi pen ei Nazareaeth ; yna eillied ei ben ar ddydd ei buredigaeth ; ar y ſeithfed dydd yr eillia efe ef.

10 Ac ar yr wythfed dydd y dwg ddwy durtur, neu ddau gyw colomen at yr offeiriad, i ddrws pabell y cyfarfod.

11 Ac offrymmed yr offeiriad un yn bech aberth, ac yn boeth offrwm, a gwnaed gymmod droſto, am yr hyn a becho wrth y marw ; a ſanctaiddied ei ben ef y dydd hwnnw.

12 A naillued i'r Arglwydd ddyddiau ei Nazareaeth, a dyged oen blwydd yn offrwm tros gamwedd : † ac aed y dyddiau cyntaf yn ofer, am halogi ei Nazareaeth ef.

† Heb. *a chwympad.*

13 Ac dymma gyfraith y Nazaread : pan gyflawner dyddiau ei Nazareaeth, dyger ef i ddrws pabell y cyfarfod.

14 A dyged yn offrwm droſto i'r Arglwydd yn hesbwrn blwydd perffaith gwbl, yn boeth offrwm, ac yn hefpin flwydd berffaith-gwbl yn bech-aberth, ac yn hwrdd perffaith gwbl yn aberth hedd,

15 Cawelleid o fara croyw hefyd, *ſef* * teiſennau peillaid wedi eu tylino drwy olew, ac afrllad croyw, wedi eu henneinio ag olew, a'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm hwy.

* Levit. 2. 15.

16 A dyged yr offeiriad *hwynt* ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed ei bech aberth a'i boeth offrwm ef.

17 Offrymmed hefyd yr hwrdd yn aberth hedd i'r Arglwydd, ynghyd a'r cawelled bara croyw, ac offrymmed yr offeiriad ei ſwyd offrwm a'i ddiod offrwm ef.

18 Ac * eillied y Nazaread *wrth* ddrws pabell y cyfarfod ben ei Nazareaeth, a chymmered flew pen ei Nazareaeth, a rhodded ar y tân a *fyddo* tan yr aberth hedd.

* Act. 21. 18 & 24.

19 Cymmered yr offeiriad hefyd balfais o'r hwrdd, wedi ei berwi, ac yn deiſſen groyw o'r cawell, ac yn afrlladen groyw, a rhodded ar ddwylo y Nazaread, wedi eillio o honaw ei Nazareaeth.

20 A * chwhwfaned yr offeiriad hwynt, yn offrwm chwhwfan ger bron yr Arglwydd : ſanctaidd yw hyn i'r offeiriad, heb law parwyden y chwhwfan a phalfais y derchafel : ac wedi *hyn* y caiff y Nazaread yfed gwîn.

* Exod. 29. 2, 3.

21 Dymma gyfraith y Nazaread a addunedodd, a'i offrwm i'r Arglwydd am ei Nazareaeth, heb law yr hyn a gyrhaeddo ei law ef ; fel *y dyddo* ei adduned a addunedo, felly gwnaed, heb law cyfraith ei Nazareaeth.

22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

23 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, fel hyn y bendithiwch feibion Iſrael, *gan* ddywedyd wrthynt,

24 Bendithied yr Arglwydd di, a chadwed di :

25 *A* llewyrched yr Arglwydd ei wyneb arnat, a thrugarhaed wrthit :

26 Derchafed yr Arglwydd ei wyneb arnat, a rhodded it dangneddyf.

27 Felly y goſodant fy enw ar feibion Iſrael, a mi a'i bendithiaf hwynt.

PEN. VII.

1 *Offrwm y tywyſogion wrth gyſſegru y Tabernacl.* 10 *Offrwm pôb un o honynt wrth gyſſegru 'r Allor.* 89 *Duw yn llefaru wrth Moſes o'r drugareddfa.*

AC ar y dydd y gorphennodd Moſes * godi y Tabernacl a'i eneinio, a'i ſanctteiddio ef, a'i holl ddodrefn, yr allor hefyd a'i holl ddodrefn, a'i eneinio a'i ſanctteiddio hwynt :

* Exod. 40. 18.

2 Yr offrymmodd tywyſogion Iſrael, pennaethiaid tŷ eu tadau (y rhai oedd dywyſogion y llwythau, ac wedi eu goſod ar y rhifedigion :)

3 A'i hoffrwm a ddygaſant hwy ger bron yr Arglwydd, chwech o fenni diddos, a ddeudec o ŷchen : men dros *bob* dau dywyſog, ac ŷch dros *bôb* un : a cher bron y tabernacl y dygaſant hwynt.

4 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

5 Cymmer ganddynt, a byddant i waſanaethu gwaſanaeth pabell y cyfarfod : a dod hwynt i'r Lefiaid, *i* bôb un yn ôl ei waſanaeth.

6 A chymmerodd Moſes y menni, a'r ŷchen, ac a'i rhoddodd hwynt i'r Lefiaid.

7 Dwy fen a phedwar ŷch a roddes efe i feibion Gerſon, yn ôl eu gwaſanaeth hwynt ;

8 A phedair men ac wyth ŷchen a roddodd efe i feibion Merari, yn ol eu gwaſanaeth hwynt, tan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

9 Ond i feibion Cohath ni rodd efe *ddim*, am *fod* gwaſanaeth y cyſſegr arnynt ; ar eu hyſcwyddau y dygent *hwnnw*.

10 A'r tywyſogion a offrymmaſant *tuac at* gyſſegru yr allor, ar y dydd yr eneiniwyd hi ; a cher bron yr allor y dug y tywyſogion eu rhoddion.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, pob tywyſog ar ei ddiwrnod a offrymmant eu hoffrymmau, tuac at gyſſegru 'r allor.

12 Ac ar y dydd cyntaf yr oedd yn offrymmu ei offrwm, Nahſon mab Aminadab, tros lwyth Juda.

13 A'i offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant o *ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain yn ôl ſicl y cyſſegr; yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi

* Levit. 2. 2. ei gymmyſcu trwy olew * yn fwyd offrwm:

14 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

15 Vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth:

* Lev. 4. 23. 16 Vn bwch geifr * yn bech aberth:

17 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: a dymma offrwm Nahſon fab Aminadab.

18 Ac ar yr ail dydd yr offrymmodd Nethaneel mab Zuar tywyſog Iſſachar.

19 Efe a offrymmodd ei offrwm, *ſef* vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant o *ſiclau* ei phwys, vn phiol arian, o ddec ſicl a thrugain yn ol y ſicl ſanctaidd; yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew yn fwyd offrwm:

20 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

21 Vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth:

22 Vn bwch geifr yn bech aberth:

23 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Nethaneel fab Zuar.

24 Ar y trydydd dydd *yr offrymmodd* Eliab mâb Helon, tywyſog meibion Zabulon.

25 Ei offrwm ef ydoedd un ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, un phiol arian, o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

26 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

27 Vn buſtach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth:

28 Vn bwch geifr yn bech aberth:

29 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliab mab Helon.

30 Ar y pedwerydd dydd *yr offrymmodd* Elizur mab Zedeur tywyſog meibion Reuben.

31 Ei offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, un phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

32 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

33 Vn buſtach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth:

34 Vn bwch geifr yn bech aberth:

35 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Elizur mab Zedeur.

36 Ar y pummed dydd *yr offrymmodd* Selumiel mab Suri Sadai, tywyſog meibion Simeon.

37 Ei offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

38 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

39 Vn buſtach ieuangc, un hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth:

40 Vn bwch geifr yn bech aberth:

41 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Selumiel mab Suri Sadai.

42 Ar y chweched dydd *yr offrymmod* Eliaſaph mab Deuel, tywyſog meibion Gad.

43 Ei offrwm ef *ydoedd* un ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

44 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

45 Vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth:

46 Vn bwch geifr yn bech aberth:

47 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliaſaph mab Deuel.

48 Ar y ſeithfed dydd *yr offrymmodd* Eliſama mab Ammihud, tywyſog meibion Ephraim.

49 Ei offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian, o dec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

50 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

51 Vn buſtarh ieuangc, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth:

52 Vn bwch geifr yn bech aberth:

53 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliſama mab Ammihud.

54 Ar yr wythfed dydd *yr offrymmodd* Gamaliel mab Pedazur tywyſog meibion Manaſſeh.

55 Ei offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

56 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

57 Vn buſtach ieuangc, un hwrdd, un oen blwydd, yn offrwm poeth:

58 Vn bwch geifr yn bech aberth:

59 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum Bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Gamaliel mab Pedazur.

60 Ar y nawfed dydd *yr offrymmodd* Abidan mab Gideoni tywyſog meibion Benjamin.

61 Ei offrwm ef *ydoedd* un ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

62 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

63 Vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth:

64 Vn bwch geifr yn bech aberth:

65 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Abidan mab Gideoni.

66 Ar y degfed dydd *yr offrymmodd* Ahiezer mab Ammi Sadai, tywyſog meibion Dan.

67 Ei offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, un

phiol

phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

68 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

69 Vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth:

70 Vn bwch geifr yn bech aberth:

71 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahiezer mab Ammi Sadai.

72 Ar yr vnfed dydd ar ddec *yr offrymmodd* Pagiel mab Ocran tywyſog meibion Aſer.

73 Ei offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn o beillied ill dwyoedd wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

74 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

75 Vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth:

76 Vn bwch geifr yn bech aberth:

77 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Pagiel mab Ocran.

78 Ar y deuddecfed dydd *yr offrymmodd* Ahira mab Enan, tywyſog meibion Nephtali.

79 Ei offrwm ef *ydoedd* vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant *o ſiclau* ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm:

80 Vn llwy aur o ddec *ſicl*, yn llawn aroglarth:

81 Vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth:

82 Vn bwch geifr yn bech aberth:

83 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahira mab Enan.

84 Dymma gyſſegriad yr allor, gan dywyſogion Iſrael, ar y dydd yr eneiniwyd hi: deuddec dyſcl arian, deuddec phiol arian, deuddec llwy aur.

85 Dec ar hugain a chant *o ſiclau* arian *ydoedd* pôb dyſcl, a dec a thrugain pôb phiol: holl arian y lleſtri *oedd* ddwy fil a phedwar cant *o ſiclau* yn ol y ſicl ſanctaidd.

86 Y llwyau aur *oedd* ddeuddec, yn llawn aroglarth, o ddec *ſicl* bôb llwy, yn ol y ſicl ſanctaidd: holl aur y llwyau *ydoedd* chwech vgain *ſicl*.

87 Holl eidionnau yr offrwm poeth *oedd* ddeuddec buſtach, deuddec o hyrddod, deuddec o ŵyn blwyddiaid, a'i bwyd offrwm; a deuddec o fychod geifr, yn offrwm tros bechod.

88 A holl ychen yr aberth hedd *oedd* bedwar ar hugain o fuſtych, trugain o hyrddod, trugain o fychod, trugain o hesbyrniaid: dymma gyſſegriad yr allor wedi ei henneinio.

89 Ac ſel yr oedd Moſes yn myned i babell y cyfarfod i lefaru wrth Dduw; yna efe a glywei lais yn llefaru wrtho oddi ar y drugareddfa, yr hon *oedd* ar Arch y deſtiolaeth, oddi * rhwng y ddau Gerub, ac efe a ddywedodd wrtho.

* Exod. 25. 22.

PEN. VIII.

1 Y modd y mae goleuo y luſernau. 5 Cyſſegru y Leſiaid. 23 Oedran a thymmor ei gwaſanaeth hwynt.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron, a dywed wrtho, pan oleuech y lampau, llewyrched y ſaith lamp * ar gyfer y canhwyll-bren. * Exod. 25. 37.

3 Ac felly y gwnaeth Aaron; ar gyfer y canhwyll-bren y goleuodd efe ei lampau ef, † megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes. & 40. 25. † Exod. 25. 31

4 Dymma waith y canhwyll-bren; * cyſanwaith o aur *fydd* hyd ei baladr, *ie* hyd ei flodau cyſan-waith fydd, yn ol y dull a ddangoſodd yr Arglwydd i Moſes, felly y gwnaeth efe y canhwyll-bren. * Exod. 25. 18.

5 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Cymmer y Leſiaid o fyſc meibion Iſrael, a glanhâ hwynt.

7 Ac fel hyn y gwnei iddynt iw glanhau: taenella arnynt ddwfr puredigaeth, a gwnant i'r ellyn fyned tros eu holl gnawd, a golchant eu gwiſcoedd, ac felly ymlanhânt.

8 Yna cymmerant fuſtach ieuangc, a'i fwyd offrwm o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, a buſtach ieuangc arall a gymmeri di, yn aberth tros bechod.

9 A phâr i'r Leſiaid ddyfod o flaen pabell y cyfarfod; a chynnull holl gynnulleidfa meibion Iſrael ynghŷd.

10 A dwg y Leſiaid ger bron yr Arglwydd, a goſoded meibion Iſrael eu dwylo ar y Leſiaid.

11 † Ac offrymmed Aaron y Leſiaid ger bron yr Arglwydd, yn * offrwm gan feibion Iſrael, fel y byddont hwy i waſanaethu gwaſanaeth yr Arglwydd. † Heb. *A chwhwyfaned.* * Heb. *offrwm cwhwyfan.*

12 A goſoded y Leſiaid eu dwylo ar ben y buſtych: ac offrwm ditheu un yn bech aberth, a'r llall yn offrwm poeth i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros y Leſiaid.

13 A goſod y Leſiaid ger bron Aaron, a cher bron ei feibion, ac offrwm hwynt yn offrwm i'r Arglwydd.

14 A naillua y Leſiaid o blith meibion Iſrael, a * bydded y Leſiaid yn eiddo fi. * Num. 3. 45.

15 Wedi hynni aed y Leſiaid i mewn i waſanaethu pabell y cyfarfod: a glanhâ di hwynt, ac offrymma hwynt yn offrwm.

16 Canys hwynt a roddwyd yn rhodd * i mi o blith meibion Iſrael: yn lle agoryddpôb crôth, *ſef* pôb cyntafanedic o feibion Iſrael, y cymmerais hwynt i mi. * Num. 3. 9.

17 * Canys i mi *y perthyn* pôb cyntafanedic ym mhlith meibion Iſrael, o ddyn ac o anifail: er y dydd y tarewais bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, y ſanctteiddiais hwynt i mi fy hun. * Exod. 13. 1. Luc. 2. 23.

18 A chymmerais y Leſiaid yn lle pôb cyntafanedic o feibion Iſrael.

19 A rhoddais y Leſiaid yn rhodd i Aaron, ac iw feibion o blith meibion Iſrael, i waſanaethu gwaſanaeth meibion Iſrael ym mhabell y cyfarfod, ac i wneuthur cymmod tros feibion Iſrael; fel na byddo plâ ar feibion Iſrael, pan ddelo meibion Iſrael yn agos at y cyſſegr.

20 A gwnaeth Moſes ac Aaron a holl gynnulleidfa meibion Iſrael i'r Leſiaid, yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes am y Leſiaid: felly y gwnaeth meibion Iſrael iddynt.

21 A'r Leſiaid a lanhawyd, ac a olchaſant eu dillad: ac Aaron a'i hoffrymmodd hwynt yn offrwm ger bron yr Arglwydd: a gwnaeth Aaron gymmod troſtynt iw glanhau hwynt.

22 Ac wedi hynny y Leſiaid a ddaethant i

waſanaethu gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod
ger bron Aaron a'i feibion: megis y gorchy-
mynnodd yr Arglwydd wrth Moſes am y Le-
faiad, felly y gwnaethant iddynt.

23 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes,
gan ddywedyd,

24 Dymma yr hyn *a berthyn* i'r Lefiaid:
o fab pum mlwydd ar hugain ac vchod, y deu-
ant i filwrio milwriaeth yngwaſanaeth pabell y
cyfarfod.

25 Ac o fab deng-mlwydd a deugain y caiff
vn ddychwelyd yn ei ôl o filwriaeth y gwaſa-
naeth fel na waſanaetho mwy.

26 Ond gwaſanaethed gyd â'i frodyr ym
mhabell y cyfarfod, i orchwylio; ac na waſa-
naethed waſanaeth: fel hyn y gwnei i'r Lefi-
aid yn eu gorchwyliaeth.

PEN. IX.

1 *Ail-gorchymmyn y Paſc.* 6 *Caniadtau ail-Paſc i'r rhai oedd aflan neu abſennol.* 15 *Y Cwmmwl yn cyfarwyddo'r Iſraeliaid i ſymmudo, ac i werſyllu.*

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes yn a-
nialwch Sinai, yn yr ail flwyddyn wedi
eu dyfod hwynt allan o dir yr Aipht, ar y
mis cyntaf, gan ddywedyd,

* Exod. 12. 2. Levit. 23. 5. Num. 28. 16. Deut. 16. 2.
2 * Cadwed meibion Iſrael y Paſc hefyd yn
ei dymmor.

† Heb. *rhwng y ddau hwyr.*
3 Ar y pedwerydd dydd ar ddec or mis hwn
† yn y cyfnos, y cedwch ef yn ei dymmor:
yn ôl ei holl ddeddfau, ac yn ôl ei holl ddefodau
y cedwch ef.

4 A llefarodd Moſes wrth feibion Iſrael am
gadw y Paſc.

5 A chadwaſant y Paſc, ar y *mis* cyntaf, ar
y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis yn y cyfnos,
yn anialwch Sinai: yn ol yr hyn oll a orchy-
mynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes, felly y
gwnaeth meibion Iſrael.

6 Ac yr oedd dynion y rhai oedd wedi eu
halogi wrth gelain dyn, fel na allent gadw y
Paſc ar y dydd hwnnw; a hwy a ddaethant
ger bron Moſes a cher bron Aaron, ar y dydd
hwnnw.

7 A'r dynion hynny a ddywedaſant wrtho,
yr *ydym* ni wedi ein halogi wrth gorph dyn
marw: pa ham i'n gwaherddir rhac offrymmu
offrwm i'r Arglwydd yn ei dymmor, ym myſc
meibion Iſrael?

8 A dywedodd Moſes wrthynt, ſefwch, a mi
a wrandawaf beth a orchymynno yr Arg-
lwydd o'ch plegit.

9 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan
ddywedyd,

10 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywe-
dyd, pan fyddo neb wedi ei halogi gan gorph
marw, neu *neb* o honoch neu o'ch hiliogaeth
mewn ffordd bell, etto cadwed Baſc i'r Arg-
lwydd.

11 Ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r ail
mis yn y cyfnos y cadwant ef: ynghyd â
bara croyw, a *dail* chwerwon y bwyttant ef.

* Exod. 12. 46. Joan. 19. 36.
12 Na weddillant *ddim* o honaw hyd y bo-
reu, ac * na thorrant aſcwrn o hono: yn ôl
holl ddeddf y Paſc y cadwant ef.

13 A'r gŵr a fyddo glân, a heb fod mewn
taith, ac a beidio a chadw 'r Paſc, torrir ym-
maith yr enaid hwnnw o fyſc ei bobl, am na
offrymmodd offrwm yr Arglwydd yn ei dym-
mor; ei bechod a ddwg y gŵr hwnnw.

14 A phan ymdeithio dieithr gyd â chwi, ac
ewyllyſio cadw Paſc i'r Arglwydd; fel *y byddo*
deddf y Paſc a'i ddefod, felly y cadwo: yr * vn * Exod. 2. 49 Num. 15. 15.
ddeddf fydd i chwi, ſef i'r dieithr ac i'r vn ſydd
a'i anedigaeth o'r wlad.

15 Ac ar y dydd † y codwyd y Tabernacl, y † Exod. 40. 34. & 13. 21.
cwmmwl a gaeodd am y Tabernacl tros babell
y dyſtiolaeth, a'r hwyr yr ydoedd ar y Taber-
nacl, megis gwelediad tân hyd y boreu.

16 Felly yr ydoedd yn waſtadol: y cwmmwl
a gauai am dano *y dydd*, a'r gwelediad tân y nos.

17 A phan gyfodei y cwmmwl oddi ar y ba-
bell, wedi hynny y cychwynnei meibion Iſ-
rael: ac yn y lle yr arhoſei y cwmwl ynddo,
yno y gwerſyllei meibion Iſrael.

18 Wrth orchymmyn yr Arglwydd y cych-
wynnei meibion Iſrael, ac wrth orchymmyn yr
Arglwydd y gwerſyllent: yr holl ddyddiau
* yr arhoſei y cwmwl ar y Tabernacl, yr ar- * 1 Cor. 10. 1.
hoſent yn y gwerſyll.

19 A phan drigei y cwmwl yn hir ar y Ta-
bernacl lawer o ddyddiau, yna meibion Iſrael a
gadwent wiliadwriaeth yr Arglwydd, ac ni
chychwynnent.

20 Ac os byddei y cwmwl ychydic ddyddi-
au ar y Tabernacl, wrth orchymyn yr Arg-
lwydd y gwerſyllent, ac wrth orchymyn yr
Arglwydd y cychwynnent.

21 Hefyd os byddei y cwmwl o hwyr hyd
forau, a chyfodi o'r cwmwl y borau, hwythau
a ſymmudent: pa vn bynnac ai dydd ai nos
fyddei pan gyfodei y cwmwl, yna y cych-
wynnent.

22 * Os deu-ddydd, os mis, os blwyddyn * Exod. 40. 36.
fyddei tra y trigei y cwmwl ar y Tabernacl,
gan aros arno, meibion Iſrael a arhoſent yn eu
pebyll, ac ni chychwynnent: ond pan godei
ef, y cychwynnent.

23 Wrth air yr Arglwydd y gwerſyllent,
ac wrth air yr Arglwydd y cychwynnent: *felly*
y cadwent wiliadwriaeth yr Arglwydd, yn ol
gair yr Arglwydd trwy law Moſes.

PEN. X.

1 *Beth a wneid â'r vdcyrn arian.* 11 *Yr Iſ-raeliaid yn ſymmudo o Sinai i Paran.* 14 *Trefn eu cerddediad hwy.* 29 *Moſes yn attolwg ar Hobab nad ymadawai â hwynt.* 33 *Bendith Moſes wrth ſymmudo a gorphwyſo o'r Arch.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan
ddywedyd,

2 Gwna it ddau vd-corn arian: yn gyfan-
waith y gwnei hwynt, a byddant it i alw y gyn-
nulleidfa ynghyd, ac i beri i'r gwerſyllo edd
gychwyn.

3 A phan ganant â hwynt, yr ymgaſcl yr
holl gynnulleidfa attat, wrth ddrws pabell y
cyfarfod.

4 Ond os ag un y canant, yna y tywyſo-
gion, *ſef* pennaethiaid miloedd Iſrael a ymgaſ-
clant.

5 Pan ganoch alarwm, yna y gwerſyllo edd
y rhai a werſyllant tua 'r dwyrain, a gych-
wynnant.

6 Pan ganoch alarwm yr ail waith, yna y
gwerſyllo edd y rhai a werſyllant tua 'r dehau
a gychwynnant; alarwm a ganant hwy wrth
eu cychwyn.

7 Ac wrth alw ynghŷd y gynnulleidfa
cenwch yr vdcyrn; ond na chenwch ala-
rwm.

8 A meibion Aaron yr offeiriaid a ganant ar
yr vdcyrn; a byddant i chwi yn ddeddf drag-
wyddol trwy eich cenhedlaethau.

9 Hefyd pan eloch i ryfel yn eich gwlâd, yn
erbyn

erbyn y gorthrymmwr a'ch gorthrymmo chwi, cenwch alarwm mewn vdcyrn: yna y coffeir chwi ger bron yr Arglwydd eich Duw, ac yr achubir chwi rhac eich gelynion.

10 Ar ddydd eich llawenydd hefyd, ac ar eich gwyliau gosodedic, ac ar ddechrau eich miſoedd, y cenwch ar yr vdcyrn vwch ben eich offrymmau poeth, ac vwch ben eich aberthau hedd: a byddant i chwi yn goffadwriaeth ger bron eich Duw: myfi yw yr Arglwydd eich Duw.

11 A bu yn yr ail flwyddyn, ar yr ail mis, ar yr vgeinfed dydd o'r mis, gytodi o'r cwmwl oddi ar dabernacl y dyſtiolaeth.

12 A meibion Iſrael a gychwynnaſant iw taith o anialwch Sinai, a'r cwmwl a arhoiodd yn anialwch Paran.

13 Felly y cychwynnaſant y waith gyntaf, wrth air yr Arglwydd, trwy law Moſes.

14 Ac yn * gyntaf y cychwynnodd lluman gwerſyll meibion Juda, yn ol eu lluoedd: ac ar ei lû oedd † Nahſon mab Aminadab.

15 Ac ar lû llwyth meibion Iſſachar, Nethaneel mab Zuar.

16 Ac ar lû llwyth meibion Zabulon, Eliab mab Helon.

17 Yna y tynnwyd i lawr y tabernacl; a meibion Gerſon, a meibion Merari a gychwynnaſant, gan ddwyn y tabernacl.

18 Yna y cychwynnodd lluman gwerſyll Ruben yn ôl eu lluoedd, ac yr ydoedd ar ei lu ef Elizur mab Sedeur.

19 Ac ar lû llwyth meibion Simeon, Selumiel mab Suri Sadai.

20 Ac ar lû llwyth meibion Gad, Eliaſaph mab Deuel.

21 A'r Cohathiaid a gychwynnaſant gan ddwyn * y cyſſegr, a'r ‡ lleill a godent y Tabernacl, tra fyddent hwy yn dyfod.

22 Yna lluman gwerſyll meibion Ephraim, a gychwynnodd yn ol eu lluoedd; ac yr oedd ar ei lû ef Eliſamah mab Ammihud.

23 Ac ar lû llwyth meibion Manaſſeh, Gamaliel mab Pedazur.

24 Ac ar lû llwyth meibion Benjamin, Abidan mab Gideoni.

25 Yna lluman gwerſyll meibion Dan, yn olaf o'r holl werſyllo edd, a gychwynnodd yn ôl ei lluoedd; ac yr ydoedd ar ei lu ef Ahieſer mab Ammi Sadai.

26 Ac ar lû llwyth meibion Aſer, Pagiel mab Ocran.

27 Ac ar lû llwyth meibion Nephtali, Ahira mab Enan.

28 Dymma gychwynniadau meibion Iſrael yn ôl eu lluoedd, pan gychwynnaſant.

29 A dywedodd Moſes wrth Hobab mab Raguel y Midianiad, chwegrwn Moſes: myned yr ydym i'r lle, am yr hwn y dywedodd yr Arglwydd, rhoddaf hwnnw i chwi; tyred gyd â ni, a gwnawn ddaioni it; canys llefarodd yr Arglwydd ddaioni am Iſrael.

30 Dywedodd yntef wrtho, nid âf ddim, onid i'm gwlâd fy hun, ac at fyng-henedl fy hun yr âf.

31 Ac eſe a ddywedodd, na âd ni attolwg; canys ti a adwaenoſt ein gwerſyllfaoedd yn yr anialwch, ac a fyddi yn lle llygaid i ni.

32 A phan ddelych gyd â ni, a dyfod o'r daioni hwnnw, yr hwn a wna yr Arglwydd i ni, ninnau a wnawn ddaioni i titheu.

33 A hwy a aethant oddi wrth fynydd yr Arglwydd daith tri diwrnod; ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned o'i blaen hwynt daith y tri diwrnod, i chwilio am orphywyſfa iddynt.

34 A chwmwl yr Arglwydd oedd arnynt y dydd, pan elent o'r gwerſyll.

35 A hefyd pan gychwynnei yr Arch, Moſes a ddywedei, * cyfod Arglwydd, a gwaſcarer dy elynion, a ffoed dy gaſeion o'th flaen.

36 A phan orphywyſei hi y dywedei efe, dychwel Arglwydd at ‡ fyrddiwn miloedd Iſrael.

* Pen. 4. 4. ‡ Sef, y Gerſoniaid a'r Merariaid, ver. 17.

* Pſal. 68. 1. ‡ Ddengmil o ſilcedd.

PEN. XI.

1 Y lloſcfeydd yn Taberah yn diffoddi trwy weddi Moſes. 4 Y bobl yn blyſio cig ac yn galaru ar y Manna. 10 Moſes yn cwyno o'r an ei ſiarſ. 16 Duw yn rhannu ei ſaith ef rhwng dec a thrugain o henuriaid. 31 Duw yn rhoddi ſoflieir yn ei ddigloneddd yn Cibroth Hattaauah.

A'R bobl fel tuchanwŷr oeddynt flin ynghluſtiau 'r Arglwydd, a chlywodd yr Arglwydd hyn, a'i ddig a enynnodd, a * thân yr Arglwydd a gynneuodd yn eu myſc hwynt, ac a yſſodd gwrr y gwerſyll.

* Pſal. 78. 21.

2 A llefodd y bobl ar Moſes, a gweddiodd Moſes yr Arglwydd, a'r tân † a ddiffoddodd.

† Heb. Suddodd

3 Ac eſe a alwodd henw y lle hwnnw ‡ Taberah; am gynneu o dân yr Arglwydd yn eu myſc hwy.

‡ Sef, lloſcfaod.

4 * A'r lliaws cymmyſc yr hwn ydoedd yn eu myſc, a flyſſiaſant † yn ddirfawr, a meibion Iſrael hefyd a ddychwelaſant ac a wŷlaſant, ac a ddywedaſant,* pwy a rydd i ni gig iw fwytta.

* Exod. 12. 38. † Heb. ſyn. * 1 Cor. 10. 6.

5 Cof yw gennym y pyſcod yr oeddym yn ei fwytta yn yr Aipht yn rhâd, y cucumerau, a'r pompionau, a'r cennin, a'r winiwn, a'r garllec.

6 Ond yr awr hon y mae ein heneidiau ni yn gwywo, heb ddim ond y Manna yn ein golwg.

7 * A'r Manna hwnnw oedd fel hâd coriander, a'i † liw fel lliw Bdeliwm.

* Exod. 16 14. 31. Pſal. 78. 24. † Heb.

8 Y bobl a aethant o amgylch ac a'i caſclaſant, ac a'i malâſant mewn melinau, neu a'i curaſant mewn morter, ac a'i berwaſant mewn peiriau, ac a'i gwnaethant yn deiſſennau: a'i blâs ydoedd fel blâs olew îr.

Joan. 6. 31 Heb. bygad fel llygad.

9 A phan ddiſcynnei y gwlith y nôs ar y gwerſyll, diſcynnei y Manna arno ef.

10 A chlybu Moſes y bobl yn wylo trwy eu tylwythau, bob yn yn nrŵs ei babell; ac enynnodd dig yr Arglwydd yn fawr, a drwg oedd gan Moſes.

11 Dywedodd Moſes hefyd wrth yr Arglwydd, pa ham y drygaiſt dy wâs? a pha ham na chawn ffafr yn dy olwg, gan it roddi baich yr holl bobl hyn arnaf?

12 Ai myfi a feichiogais ar yr holl bobl hyn? ai myfi a'i cenhedlais fel y dywedech wrthif, dwg hwynt yn dy fynwes (megis y dwg tadmaeth y plentyn fugno) i'r tîr a addewaiſt trwy lw i'n tadau?

13 O ba le y byddei gennifi gig iw roddi i'r holl bobl hyn? canys wylo y maent wrthif gan ddywedyd, dod i ni gig iw fwytta.

14 Ni allafi fy hunan arwain yr holl bobl hyn, canys rhy-drwm ydyw i mi.

15 Ac os felly y gwnei i mi, attolwg gan ladd lladd fi, os ceſais ffafor yn dy olwg di; fel na welwyf fy nrŷg-fyd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, caſcl i mi ddeng-wr a thrugain o henuriaid Iſrael, y rhai a wyddoſt eu bod yn henuriaid y bobl,

bobl,ac yn ſwyddogion arnynt, a dŵg hwynt i babell y cyfarfod, a ſafant yno gyd â thi.

17 Canys deſcynnaf a llefarâf wrthit yno, ac mi a gymmeraf o'r yſpryd ſydd arnat ti, ac a'i goſodaf arnynt hwy, felly y dygant gyd â thi faich y bobl, fel na ddygech di *ef* yn vnic.

18 Am hynny dywed wrth y bobl, ymſancteiddiwch erbyn y foru, a chewch fwytta cig: canys wylaſoch ynghlŷſtiau'r Arglwydd, gan ddywedyd, pwy a ddyry i ni gig iw fwytta? canys *yr ydoedd* yn dda arnom yn yr Aipht: am hynny y rhydd yr Arglwydd i chwi gig, a chwi a fwyttewch;

19 Nid un dydd y bwyttewch, ac nid dau, ac nid pump o ddyddiau, ac nid dec diwrnod, ac nid vgain diwrnod.

20 *Ond* hyd ſis o ddyddiau, hyd oni ddel allan o'ch ffroenau, a'i ſod yn ffieidd gennych: am ĩ chwi ddirmygu yr Arglwydd yr hwn *ſydd* yn eich plith ac wŷlo o honoch yn ei wydd ef, gan ddywedyd, pa ham y daethom allan o'r Aipht?

21 A dywedodd Moſes, chwe chan mil o ŵyr traed *yw* y bobl yr ydwyf fi yn eu plith, a thi a ddywedi, rhoddaf gig iddynt iw fwytta fis o ddyddiau.

22 Ai y defaid a'r gwartheg a leddir iddynt, fel y byddo digon iddynt? ai holl byſc y môr a geſclir ynghyd iddynt, fel y byddo digon iddynt?

23 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * a gwttogwyd llaw yr Arglwydd? yr awr hon y cei di weled a ddigwydd fyngair it, ai na *ddigwydd*.

24 A Moſes a aeth allan, ac a draethodd eiriau yr Arglwydd wrth y bobl, ac a gaſclodd y deng wr a thrugain o henuriaid y bobl, ac a'i goſododd hwynt o amgylch y babell.

25 Yna y deſcynnodd yr Arglwydd mewn cwmmwl, ac a lefarodd wrtho, ac a gymmerodd o'r yſpryd *oedd* arno, ac a'i rhoddes i'r dec henafgwyr a thrugain; a thra y gorphywyſei yr yſpryd arnynt y prophwydent, ‡ a chwaneg ni wnaent.

26 A dau o'r gŵŷr a drigaſent yn y gwerſſyll, (henw vn *ydoedd* Elda ĩ, a henw y llall Medad:) a gorphywyſodd yr yſpryd arnynt hwy, am eu bod hwy o'r rhai a ſcrifennaſid, ond nid aethant i'r babell, etto prophwydaſant yn y gwerſſyll.

27 A rhedodd llangc a mynegodd i Moſes, ac a ddywedodd, y mae Eldad a Medad yn prophwydo yn y gwerſſyll.

28 A Joſuah mab Nun gweinidog Moſes o'i ieuenctyd, a atebodd ac a ddywedodd, Moſes fy Arglwydd, gwahardd iddynt.

29 A dywedodd Moſes wrtho, ai cynfigennu yr ydwyt ti troſtoſi? o na byddei holl bobl yr Arglwydd yn brophwydi, a rhoddi o'r Arglwydd ei yſpryd arnynt.

30 A Moſes a aeth i'r gwerſſyll, eſe a henuriaid Iſrael.

31 Ac fe aeth gwynt oddi wrth yr Arglwydd, ac a * ddug ſoſ-ieir oddi wrth y môr, ac a'i tanodd wrth y gwerſſyll, megis † taith diwrnod ar y naill du, a thaith diwrnod ar y tu arall, o amgylch y gwerſſyll, a *hynny* ynghylch dau gufydd ar wyneb y ddaiar.

32 Yna y cododd y bobl y dydd hwnnw oll, a'r nôs oll, a'r holl ddydd drannoeth, ac a gaſclaſant y ſoſ-ieir: yr hwn a glaſclodd leiaf a gaſclodd ddêc Omer: a chan danu y tanaſant hwynt iddynt eu hunain o amgylch y gwerſſyll.

33 A'r cig *oedd* etto rhwng eu dannedd hwynt heb ei gnoi, pan enynnodd digoſaint yr Arglwydd yn erbyn y bobl, * a'r Arglwydd a darawodd y bobl â phla mawr iawn. * Pſal. 78. 31.

34 Ac eſe a alwodd henw'y lle hwnnw ‡ Cibroth-Hattaauah: am iddynt gladdu yno y bobl a fyſſiaſent. ‡ *Sef, Beddau y blŷs.*

35 O Feddau y blŷs yr aeth y bobl i Haſeroth; ac † arhoſaſant yn Haſeroth. † *Heb. yr oeddynt.*

PEN. XII.

1 Duw yn ceryddu cynnen Miriam ac Aaron. 10 Ac yn iachau gwahan-glwyf Miriam ar weddi Moſes. 14 Duw yn gorchymmyn ei chau hi allan o'r gwerſyll.

LLefarodd Miriam hefyd ac Aaron yn erbyn Moſes, o achos y wraig o ‡ Aethiop, yr hon a † briodaſei eſe: canys eſe a gymmeraſei Aethiopes yn wraig. ‡ *Cus.* † *Heb. gymmeraſai.*

2 A dywedaſant, ai yn vnic trwy Moſes y llefarodd yr Arglwydd? oni lefarodd eſe trwom ninnau hefyd? a'r Arglwydd a glybu *hynny*.

3 *A'r gŵr Moſes *ydoedd* larieiddiaf o'r holl ddynion *oedd* ar wyneb y ddaiar. * Eccluſ. 45. 4.

4 A dywedodd yr Arglwydd yn ddiſymmwth wrth Moſes, ac wrth Aaron, ac wrth Miriam, deuwch allan eich trioedd i babell y cyfarfod; a hwy a aethant allan ill trioedd.

5 Yna y deſcynnodd yr Arglwydd yngholofn y cwmmwl, ac a ſafodd *wrth* ddrws y babell, ac a alwodd Aaron a Miriam: a hwy a aethant allan ill dau.

6 Ac eſe a ddywedodd gwrandewch yr awr hon fyngeiriau; os bydd prophwyd yr Arglwydd yn eich myſc, mewn gweledigaeth yr ymhysbyſſaf iddo, *neu* mewn breuddwyd y llefaraf wrtho.

7 * Nid felly *y mae* fyngwas Moſes yr hwn *ſydd* ffyddlon yn fy holl dŷ. * Heb. 3. 2.

8 * Wyneb yn wyneb y llefaraf wrtho *mewn* gweledïad, nid mewn damſegion, onid caiff edrych a'r wedd yr Arglwydd: pa ham gan hynny nad oeddych yn ofni dywedyd yn erbyn fyngwas, *ſef* yn erbyn Moſes? * Exod. 33. 11.

9 A digoſaint yr Arglwydd a ennynnodd yn eu herbyn hwynt, ac eſe a aeth ymmaith.

12 A'r cwmmwl a ymadawodd oddi ar y babell; ac wele Miriam *ydoedd* wahan-glwyfus, fel yr eira: ac edrychodd Aaron ar Miriam, ac wele hi yn wahan-glwyfus.

11 Yna y dywedodd Aaron wrth Moſes, oh fy Arglwydd, attolwg na oſot yn ein herbyn y pechod yr hwn vn ynfyd a wnaethom, *a thrwy* yr hwn y pechaſom.

12 Na fydded hi attolwg fel vn marw, yr hwn y bydd hanner ei gnawd wedi ei ddifa pan ddel allan o groth ei fam.

13 A Moſes a waeddodd ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, ô Dduw attolwg meddiginiaetha hi 'r awr hon.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, os ei thad a boerei yn ei hwyneb, oni chwilyddiei hi ſaith niwrnod? * caier arni ſaith niwrnod o'r tu allan i'r gwerſſyll, ac wedi hynny derbynier hi. * Levit. 13. 46.

15 A chaewyd ar Miriam o'r tû allan i'r gwerſſyll ſaith niwrnod: a'r bobl ni chychwynnodd, hyd oni ddaeth Miriam i mewn drachefn.

16 * Ac wedi hynny yr aeth y bobl o Haſeroth, ac a werſſyllaſant yn anialwch Paran. * Numb 33. 18.

PEN. XIII.

1 Henwau y gŵŷr a ddanfonwyd i chuilio 'r wlâd: 17 Eu haddyſc: 21 Eu gweithredoedd: 26 Eu newyddion.

A llefarodd

* Exod. 16. 13. Pſal. 78. 26.
† *Heb. Uchdd.*
‡ *Ac ni obeidient.*
* Eſai. 50. 2. Eſai. 59. 1.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Anſon it wŷr i edrych tir Canaan, yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi i feibion Iſrael: gŵr tros bob vn o lwythau eu tadau a anfonwch: pob vn yn bennaeth yn eu myſc hwynt.

3 A Moſes a'i hanfonodd hwynt o anialwch Paran, wrth orchymmyn yr Arglwydd: pennaethiaid meibion Iſrael *oedd* y gwŷr hynny oll.

4 Ac dymma eu henwau hwynt: tros lwyth Reuben Sammua mâb Zaccur.

5 Tros lwyth Simeon, Saphat mâb Hori.

6 Tros lwyth Juda, Caleb mâb Jephunneh.

7 Tros lwyth Iſſachar, Igal mâb Joſeph.

8 Tros lwyth Ephraim, Oſea mâb Nun.

9 Tros lwyth Benjamin, Paltu mâb Raphu.

10 Tros lwyth Zabulon, Gadiel mâb Sodi.

11 O lwyth Joſeph, tros lwyth Manaſſeh, Gadi mâb Suſi.

12 Tros lwyth Dan, Amiel mâb Gemali.

13 Tros lwyth Aſer, Sethur mâb Michael.

14 Tros lwyth Nephtali, Nahbi mâb Vophſi.

15 Tros lwyth Gad, Geuel mâb Machi.

16 Dymma henwau y gwŷr a anfonodd Moſes i edrych anſodd y wlâd: a Moſes a henwodd Oſea fâb Nun, Joſuah.

17 A Moſes a'i hanfonodd hwynt i edrych anſodd gwlâd Canaan, ac a ddywedodd wrthynt, ewch ymma tua 'r dehau, a dringwch i'r mynydd.

18 Ac edrychwch y wlâd beth iw hi, a'r bobl ſydd yn trigo ynddi, pa vn ai cryf, ai gwan, ai ychydig, ai llawer ydynt:

19 A pheth *yw* y tir y maent yn trigo ynddo, ai da, ai drwg; ac ym mha ddinaſoedd y maent yn preſſwylio, ai mewn pebyll, ai mewn amddiffynfeudd:

20 A pha dir, ai brâs yw efe, ai cûl; a oes goed ynddo ai nad *oes*: ymwrolwch a dygwch o ffrwyth y tir: a'r dyddiau *oeddynt* ddyddiau blaen-ffrwyth grawn-win.

21 A hwy a aethant i fynu ac a chwiliaſant y tir o anialwch Sin hyd Rehob, ffordd y deuir i Hamath.

22 Ac a aethant i fynu i'r dehau, ac a ddaethant hyd Hebron: ac yno *yr oedd* Ahiman, Seſai, a Thalmai, meibion Anac: a Hebron a adeiladaſid ſaith mlynedd o flaen Zoan yn yr Aipht.

* Deut. 1. 24. ‡ *Aſon.* † Sef, *Grawnſwp.* ‡ *Aſon.*

23 A daethant hyd * ‡ ddyffryn † Eſcol, a thorraſant oddi yno gangen, ac vn ſwp o rawnwin, ac a'i dygaſant ar droſiol rhwng dau; *dygaſant rai* o'r pomgranadau hefyd, ac o'r ffigys.

24 A'r lle hwnnw a alwaſant ‡ dyffryn Eſcol, o achos y ſwp grawn-win a dorrodd meibion Iſrael oddi yno.

25 A hwy a ddychwelaſant o chwilio y wlâd yn ôl deugain nhiwrnod.

26 A myned a wnaethant, a dyfod at Moſes ac at Aaron, ac at holl gynnulleidfa meibion Iſrael i Cades yn anialwch Paran: a dygaſant yn eu hol air iddynt, ac i'r holl gynnulleidfa, ac a ddangoſant iddynt ffrwyth y tir.

27 A mynegaſant iddo, a dywedaſant, daethom i'r tir lle 'r anfonaiſt ni: * ac yn ddiau llifeirio y mae o laeth a mêl: ac dymma ei ffrwyth ef.

* Exod. 33. 3.

28 Ond *y mae* y bobl ſydd yn trigo yn y tir yn gryfion, a'r dinaſoedd yn gaeroc, *ac yn* fawrion iawn; a gwelſom yno hefyd feibion Anac.

29 Yr Amaleciaid ſydd yn trigo yn nhir y dehau, a'r Hethiaid, a'r Jebuſiaid, ar Amoriaid, yn gwladychu yn y mynydd-dir: a'r Canaaneaid yn preſſwylio wrth y môr, a cher llaw yr Jorddonen.

30 A goſtegodd Caleb y bobl ger bron Moſes, ac a ddywedodd, gan fyned awn i fynu, a pherchennogwn hi, canys gan orchfygu y gorfygwn hi.

31 Ond y gwŷr y rhai a aethant i fynu gyd ag ef a ddywedaſant, ni allwn ni fynod i fynu yn erbyn y bobl, canys cryfach ydynt nâ nyni.

32 A rhoddaſant allan anglod am y tir a chwiliaſent wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, y tir yr aethom troſto iw chwilio, tir yn difa ei breſſwylwyr yw efe: a'r holl bobl a welſom ynddo, *ydynt* wŷr corphol:

33 Ac yno y gwelſom y cawri meibion Anac, *y rhai a ddaethant* o'r cawri: ac yr oeddem yn ein golwg ein hunain fel ceiliogod rhedyn, ac felly yr oeddem yn eu golwg hwythau.

PEN. XIV.

1 Y bobl yn tuchan o ran y newyddion. 6 Joſuah â Chaleb yn ceiſio eu llonyddu hwynt: 11 Duw yn eu bygwth. 13 Moſes yn ymbil a Duw, ac yn caffael iddynt hwy ſaddeuant. 29 Y tuchanwyr heb gael myned i'r wlâd. 36 Y gwŷr a roeſant anglod i'r tir yn marw o'r bla. 40 Y bobl a fynnei oſod ar y wlâd yn erbyn ewyllys Duw, yn cael eu taro.

YNa yr holl gynnulleidfa a dderchafodd ei llef ac a waeddodd, a'r bobl a wylaſant y nôs honno.

2 A holl feibion Iſrael a duchanaſant yn erbyn Moſes, ac yn erbyn Aaron; a'r holl gynnulleidfa a ddywedaſant wrthynt, ô na buaſem feirw yn nhir yr Aipht, neu ô na buaſem feirw yn y diffaethwch hwn.

3 A pha ham y mae 'r Arglwydd yn ein dwyn ni i'r tir hwn, i gwympo ar y cleddyf? ein gwragedd a'n plant fyddant yn yſpail: onid gwell i ni ddychwelyd i'r Aipht?

4 A dywedaſant bawb wrth ei gilydd, goſodwn ben *arnom*, a dychwelwn i'r Aipht.

5 Yna y ſyrthiodd Moſes ac Aaron ar eu hwynebau, ger bron holl gynnulleidfa tyrfa meibion Iſrael.

6 * Joſuah hefyd mâb Nun, a Chaleb mâb Jephunneh, *dau* o yſpiwyr y tir, a rwygaſant eu dillad, * Eccluſ. 46. 9. 1 Mac. 2. 56.

7 Ac a ddywedaſant wrth holl dorf meibion Iſrael, gan ddywedyd, y tir yr aethom troſto iw chwilio *ydd* dir da odieth.

8 Os yr Arglwydd ſydd fodlon i ni, efe a'n dwg ni i'r tir hwn, ac a'i rhydd i ni, *ſef* y tir ſydd yn llifeirio o laeth a mêl.

9 Yn vnic na wrthryfelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac na ofnwch bobl y tir, canys bara i ni ydynt: ciliodd † eu hamddeffyn oddi wrthynt, a'r Arglwydd *ſydd* gyd â ni; nac ofnwch hwynt. † Heb. *Cyſcod.*

10 A'r holl dorf a ddywedaſant am eu llabyddio hwynt â meini, a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd ym mhabell y cyfarfod i holl feibion Iſrael.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, pa hŷd y digia y bobl ymma fi? a pha hyd y byddant heb gredu i mi, am yr holl arwyddion a wneuthum yn eu plith?

12 Tarawaf hwynt â haint, a gwaſgaraf hwy, a gwnaf di yn genhedlaeth fwy, a chryfach nâ hwynt hwy.

13 * A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, felly * Exod. 32. 12.

ſelly yr Aiphtiaid a glyw, (canys o'i myſc hwynt y dygaſt y bobl ymma i fynu yn dy nerth:)

14 Ac a ddywedant i breſſwylwyr y tir hwn: (canys clywſant dy fod ti Arglwydd ym myſc y bobl ymma, a'th fod ti Arglwydd yn ymddangos *iddynt* wyneb yn wyneb, a bod dy gwmmwl di yn aros arnynt, * a'th fod ti yn myned o'i blaen hwynt mewn colofn o gwmmwl y dydd, ac mewn colofn dân y nôs.)

15 Os lleddi y bobl ymma fel vn gŵr, yna y dywed y cenhedloedd y rhai a glywſant ſôn am danat, gan ddywedyd,

16 O eiſſieu * gallu o'r Arglwydd ddwyn y bobl ymma i'r tir y tyngodd efe iddynt, am hynny y lladdodd efe hwynt yn y diffaethwch.

17 Yr awr hon gan hynny, mawrhaer attolwg nerth yr Arglwydd, fel y lleferaiſt, gan ddywedyd,

18 Yr Arglwydd *ſydd* * hwyrfrydic i ddig, ac aml o drugaredd, yn maddeu anwiredd, a chamwedd, a chan gvfiawnhau ni chyfiawnhâ efe *yr euog*, † ymweled y mae ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd *genhedlaeth*.

19 Maddeu attolwg, anwiredd y bobl ymma, yn ôl dy fawr drugaredd, ac megis y maddeuaiſt i'r bobl hyn o'r Aipht hyd ymma.

20 A dywedodd yr Arglwydd, maddeuais yn ôl dy air.

21 Ond os byw fi, yr holl dir a lenwir o ogoniant yr Arglwydd.

22 Canys yr holl ddynion y rhai a welſant fyngogoniant a'm harwyddion a wneuthum yn yr Aipht, ac yn y diffaethwch, ac a'm temptiaſant y deng-waith hyn, ac ni wrandawſant ar fy llais,

23 † Ni welant y tir y tyngais wrth eu tadau hwynt, ſef y rhai oll am digiaſant, nis gwelant ef.

24 Ond fyngwâs * Caleb, am fod yſpryd arall gydag ef, ac iddo fynghyflawn ddilyn, dygaf ef i'r tir y daeth iddo, a'i hâd a'i hetifedda ef.

25 (Ond y mae yr Amaleciaid a'r Canaaneaid yn trigo yn y dyffryn:) y foru trowch, ac ewch i'r diffaethwch, *ar hyd* ffordd y môr côch.

26 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

27 * Pa hŷd *y cyd-ddygaf* â'r gynnulleidfa ddrygrionus hon ſydd yn tuchan i'm herbyn? clywais duchan meibion Iſrael, yr rhai ſydd yn tuchan i'm herbyn.

28 Dywed wrthynt, ‡ *fel mai* byw fi medd yr Arglwydd, fel y lleferaſoch yn fynghluſtiau, ſelly y gwnaf i chwi.

29 Yn y diffaethwch hwn y cwymp eich celaneddau, a'ch holl riſedigion drwy eich holl riſ, o fâb vgain-mlwydd ac vchod, y rhai a duchanaſoch yn fy erbyn.

30 Diau ni ddeuwch chwi i'r tir, am yr hwn y codais fy llaw, am wneuthur i chwi breſwylio ynddo, ond Caleb mab Jephunneh, a Joſuah mâb Nun.

31 Ond † eich plant chwi, y rhai y dywedaſoch y byddent yn yſpail, hwynt hwy a ddygaf *i'r wlad*, a hwy a gânt adnabod y tir a ddirmygaſoch chwi.

32 A'ch celaneddau chwi a gwympant yn y diffaethwch hwn.

33 A'ch plant chwi a ‡ ſugeilia yn y diffaethwch ddeugain mlynedd, ac a ddygant *goſp* eich puteindra chwi, nes darfod eich celaneddau chwi yn y diffaethwch.

34 Yn ôl rhifedi y dyddiau y chwiliaſoch y tir, *ſef* * deugain niwrnod, pob diwrnod am flwyddyn, y dygwch eich anwireddau, *ſef* deugain mlynedd: a chewch wybod ‡ torriad fyngair i.

35 Myfi yr Arglwydd a lefarais, diau y gwnâf hyn i'r holl gynnulleidfa ddrygionus ymma, ſydd wedi ymgynnull i'm herbyn i: yn y diffaethwch hwn y darfyddant, ac yno y byddant feirw.

36 A'r dynion a anfonodd Moſes i chwilio y tir, y rhai a ddychwelaſant, ac a wnaethant i'r holl dorf duchan yn ei erbyn ef, gan roddi allan anair am y tir;

37 Y dynion *meddaf* y rhai a roddaſant allan anair drwg i'r tir, a fuant * feirw o'r plâ, ger bron yr Arglwydd.

38 Ond Joſuah mâb Nun, a Chaleb mâb Jephunneh, a fuant fyw o'r gwŷr hyn a aethant i chwilio y tir.

39 A Moſes a lefarodd y geiriau hyn wrth holl feibion Iſrael: a'r bobl a alarodd yn ddirfawr.

40 A * chodaſant yn foreu i fyned i ben y mynydd, gan ddywedyd, wele ni, ac ni a awn i fynu i'r lle *am* yr hwn y dywedodd yr Arglwydd: canys ni a bechaſom.

41 A dywedodd Moſes, pa ham yr ydych fel hyn yn troſſeddu gair yr Arglwydd? a hyn ni lwydda.

42 Nac ewch i fynu: canys nid *yw* yr Arglwydd yn eich plith: rhac eich taro o flaen eich gelynion.

43 Canys yr Amaleciaid a'r Canaaneaid *ydynt* yno o'ch blaen chwi, a chwi a fyrthiwch ar y cleddyf: canys am chwi ddychwelyd oddi ar ôl yr Arglwydd, ni bydd yr Arglwydd gyd â chwi.

44 Etto rhyfygaſant fyned i ben y mynydd: ond Arch cyfammod yr Arglwydd a Moſes ni fymmudaſant o ganol y gwerſyll.

45 Yna y deſcynnodd yr Amaleciaid a'r Canaaneaid, y rhai oedd yn preſſwylio yn y mynydd hwnnw, ac a'i tarawſant, * ac a'i diſethaſant hyd Hormah.

PEN. XV.

1 Cyfraith y bwyd offrwm a'r ddiod offrwm. 13, 29 Bod y dieithr ddyn tan yr vn gyfraith. 17 Cyfraith Maenion toes yn offrwm derchafel. 22 Yr aberth am bechod o anwybod. 30 Coſpedigaeth vhyffys. 32 Llabyddio'r hwn a dorrodd y Sabboth. 37 Cyfraith y videus.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt: * pan ddeloch i dir eich preſſwyliôd, yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi i chwi,

3 Ac offrymmu o honoch aberth tanllyd i'r Arglwydd, offrwm poeth, neu ‡ aberth wrth † dalu adduned, neu mewn offrwm gwirfodd, neu ar eich gwyliau goſodedic, gan wneuthur * arogl peraidd i'r Arglwydd o'r eidionnau, neu o'r praidd:

4 Yna ‡ offrymmed yr hwn a offrymmo ei rodd i'r Arglwydd o beillied ddecfed ran, wedi ei gymmyſcu trwy bedwared ran Hin o olew, yn fwyd offrwm.

5 Ac offrwm di gyd â'r offrwm poeth, neu 'r aberth, bedwaredd ran Hin o win, am bob oen, yn ddiod offrwm.

6 A thi

6 A thi a offrymmi yn fwyd offrwm gyd â hwrdd, o beillied ddwy ddecfed ran, wedi ei gymmyſcu trwy drydedd ran Hin o olew.

7 A thrydedd ran Hin o win yn ddiod offrwm, a offrwmmi yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

8 A phân ddarperych lô bawch yn offrwm poeth, neu yn aberth yn talu adduned, neu aberth hedd i'r Arglwydd:

9 Yna offrymmed yn fwyd offrwm gyd â llo y fuwch, o beillied dair decfed ran wedi ei gymmyſcu trwy hanner Hin o olew.

10 Ac offrwm hanner Hin o win yn ddiod offrwm, yn aberth tanllyd o arogl-peraidd i'r Arglwydd.

11 Felly y gwneir am bob ŷch, neu am bob hwrdd, neu am oen, neu am fynn.

12 Yn ol y rhifedi a ddarparoch, felly y gwnewch i *bob* un yn ol eu rhifedi.

13 Pôb priodor a wna y pethau hyn felly, wrth offrymmu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

14 A phan ymdeithio dieithr-ddyn neu yr hwn *fydd* yn eich plith, drwy eich cenhedlaethau, a darparu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: fel y gwneloch chwi, felly gwnaed ynteſ.

* Exod. 12. 49. Pen. 9. 14. 15 Yr * yn ddeddf *fydd* i chwi o'r dyrfa, ac i'r ymdaithydd dieithr: deddf dragywyddol *yw* drwy eich cenhedlaethau: megis yr ydych chwi, felly y bydd y dieithr ger bron yr Arglwydd.

16 Vn gyfraith, ac vn ddefod fydd i chwi ac i'r ymdeithydd a ymdeithio gyd â chwi.

17 A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

18 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pan ddeloch i'r tir yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddo:

19 Yna pan fwyttaoch o fara y tir, y derchefwch offrwm derchafel i'r Arglwydd.

20 O flaenion eich toes yr offrymmwch deiſſen yn offrwm derchafel: fel offrwm derchafel y llawr dyrnu, felly y derchefwch hitheu.

* Levit. 23. 14. 21 O ddechreu eich toes y * rhoddwch i'r Arglwydd offrwm derchafel drwy eich cenhedlaethau.

‡ Levit. 4. 2. 22 A phan eloch ‡ tros y ffordd, ac na wneloch yr holl orchymynnion hyn, y rhai a lefarodd yr Arglwydd wrth Moſes,

23 Sef yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd i chwi trwy law Moſes, o'r dydd y gorchymynnodd yr Arglwydd, ac o hynny allan, trwy eich cenhedlaethau:

* Levit. 4. 13. 24 Yna bydded, * os allan o olwg y gynnulleidfa y gwnaed *dim* trwy anwybod, i'r holl gynnulleidfa ddarparu yn buſtach ieuangc yn offrwm poeth, i *fod* yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a'i fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm, wrth y ddefod, ac vn bwch geifr yn bech aberth.

25 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros holl gynnulleidfa meibion Iſrael, a maddeuir iddynt, canys anwybodaeth yw: a dygant eu hoffrwm, aberth tanllyd i'r Arglwydd, a'i pech aberth, ger bron yr Arglwydd, am eu hanwybodaeth.

26 A maddeuir i holl gynnulleidfa meibion Iſrael, ac i'r dieithr a ymdeithio yn eu myſc: canys *dygwyddodd* i'r holl bobl trwy anwybod.

* Levit. 4. 27. 27 Ond * os vn dyn a becha trwy amryfuſedd, yna offrymmed aſt flwydd yn offrwm dros bechod.

28 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros y dyn a becho yn amryfus, pan becho trwy amryfuſedd ger bron yr Arglwydd, gan wneuthur cymmod troſto, a maddeuir iddo.

29 Yr hwn a aned o feibion Iſrael, a'r dieithr a ymdeithio yn eu myſc, vn gyfraith fydd i chwi am wneuthur *pechod* trwy amryfuſedd.

† Heb. *A llaw uchel.* 30 Ond y dyn a wnel bechod † mewn rhyfyg, o briodor, neu o ddieithr, cablu'r Arglwydd y mae; torrer ymmaith y dyn hwnnw o fyſc ei bobl.

31 O herwydd iddo ddiyſtyru gair yr Arglwydd a thorri ei orchymyn ef, llwyr dorrer ymmaith y dyn hwnnw; ei anwiredd *fydd* arno.

32 Fel yr ydoedd meibion Iſrael yn y diffaethwch, cawſant ŵr yn cynnytta ar y dydd Sabboth.

33 A'r rhai a'i cawſant ef, a'i dygaſant ef, *ſef* y cynnyttwr, at Moſes, ac at Aaron, ac at yr holl gynnulleidfa.

* Levit. 24. 12. 34 Ac a'i dodaſant ef mewn * dal-fa, am nad oedd hysbys beth a wneid iddo.

35 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, lladder y gŵr yn farw, llabyddied yr holl gynnulleidfa ef â meini, o'r tu allan i'r gwerſyll.

36 A'r holl gynnulleidfa a'i dygaſant ef i'r tu allan i'r gwerſyll, ac a'i llabyddiaſant ef â meini, fel y bu efe farw, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

37 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

* Deut. 22. 12. Mat. 23. 5. ‡ *Ridant.* 38 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, * am wneuthur iddynt ‡ eddi ar odre eu dillad, drwy eu cenhedlaethau, a rhoddant bleth o fidan glâs ar eddi y godre.

39 A bydded i chwi yn ridens i edrych arno, a'i gofio holl orchymynnion yr Arglwydd, ac iw gwneuthur hwynt: ac na chwiliwch yn ôl eich calonnau eich hunain, nac yn ôl eich llygaid eich hunain, y rhai yr ydych yn puteinio ar eu hôl:

40 Fel y cofioch ac y gwneloch fy holl orchymynnion i, ac y byddoch ſanctaidd i'ch Duw.

41 Myfi ydyw yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dygais chwi allan o dîr yr Aipht, i fod i chwi yn Dduw: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw.

PEN. XVI.

1 *Gwrth-ryſel Corah, Dathan, ac Abiram.* 23 *Moſes yn gwahanu 'r bobl oddiwrth bebyll y gwrth-ryſelwyr.* 31 *Y ddaiar yn llyngcu Corah, a then yn dyſa y lleill.* 36 *Cadw y thuſſeuau er mwyn defnydd ſanctaidd.* 41 *Lladd pedair mîl ar ddec am rwgnach yn erbyn Moſes ac Aaron.* 46 *Aaron drwy arogl-darthu yn attal y bla.*

* Num. 27. 3. Ecclſ. 45. 18. Jud. 11. YNa * Corah mâb Izhar, mâb Cohath, mâb Lefi, a Dathan ac Abiram meibion Eliab, ac On mâb Peleth, meibion Ruben, a gymmeraſant *wyr.*

2 A hwy a godaſant o flaen Moſes, ynghŷd a dau cant a dec a deugain o wŷr *eraill* o feibion Iſrael, pennaethiaid y gynnulleidfa, * pendefigion y gymmanfa, gwŷr enwoc.

* Num. 26. 9. 3 Ac ymgaſclaſant yn erbyn Moſes, ac yn erbyn Aaron, ac a ddywedaſant wrthynt: gormod i chwi *hyn*, canys *y mae* 'r holl gynnulleidfa yn ſanctaidd bob vn o honynt, ac y *mae* 'r Arglwydd yn eu myſc: paham yr ymgodwch goruwch cynnulleidfa yr Arglwydd?

4 A phan

4 A phan glybu Moſes, eſe a ſyrthiodd ar ei wyneb.

5 Ac eſe a lefarodd wrth Corah, ac wrth ei holl gynnulleidfa eſ, gan ddywedyd, y boreu y dengys yr Arglwydd yr hwn *ſydd* eiddo eſ, a'r ſanctaidd, a *phwy* a ddylei neſſau atto eſ: canys yr hwn a ddewiſodd eſe a neſſâ eſe atto.

6 Hyn a wnewch, cymmerwch i chwi *ſef* Corah a'i holl gynnulleidfa, thuſſerau.

7 A rhoddwch ynddynt dân, a goſodwch arnynt arogl-darth y foru ger bron yr Arglwydd: yna bydd i'r gŵr hwnnw fod yn ſanctaidd yr hwn a ddewiſo 'r Arglwydd: gormod i chwi *hyn* meibion Lefi.

8 A dywedodd Moſes wrth Corah, gwrandewch attolwg meibion Lefi.

9 Ai bychan gennych nailltuo o Dduw Iſrael chwi oddi wrth gynnulleidfa Iſrael, gan eich neſſau chwi atto ei hun, i waſanaethu gwaſanaeth tabernacl yr Arglwydd, ac i ſefyll ger bron y gynnulleidfa iw gwaſanaethu hwynt?

10 Canys eſe a'th neſſaodd di, a'th holl frodyr meibion Lefi gyd â thi; ac a geiſiwch chw i yr offeiriadaeth hefyd?

11 Am hynny dydi, a'th holl gynnulleidfa ydych yn ymgynnull yn erbyn yr Arglwydd: ond Aaron beth *yw* eſe i chwi i duchan yn ei erbyn?

12 A Moſes a anfonodd i alw am Dathan ac Abiram meibion Eliab: hwythau a ddywedaſant, ni ddeuwn ni ddim i fynu.

13 Ai bychan *yw* dwyn o honot ti ni i fynu o dir yn llifeirio o laeth, a mêl, i'n lladd ni yn y diffaethwch; oddieithr hefyd arglwyddiaetha o honot yn doſt arnom ni?

14 Etto ni ddygaiſt ni i dir yn llifeirio o laeth a mêl, ac ni roddaiſt i ni feddiant *mewn* maes, na gwin-llan: a † dynni di lygaid y gŵr hyn? ni ddeuwn ni i fynu ddim.

15 Yna y digiodd Moſes yn ddirfawr, ac y dywedodd wrth yr Arglwydd, * nac edrych ar eu hoffrwm hwy: ni chymmerais vn aſſyn oddi arnynt, ac ni ddrygais vn o honynt.

16 A dywedodd Moſes wrth Corah, bydd di a'th holl gynnulleidfa ger bron yr Arglwydd; ti a hwynt, ac Aaron y foru.

17 A chymmerwch bob un ei thuſſer, a rhoddwch arnynt arogl-darth, a dyged pob vn ei thuſſer ger bron yr Arglwydd, *ſef* dau cant a dec a deugain o thuſſerau: *dwg* ditheu hefyd ac Aaron, bob vn ei thuſſer.

18 A chymmeraſant bob vn ei thuſſer, a rhoddaſant dân ynddynt, a goſodaſant arogl-darth arnynt, a ſafaſant *wrth* ddrws pabell y cyfarfod ynghŷd â Moſes ac Aaron.

19 Yna Corah a gaſclodd yr holl gynnulleidfa yn eu herbyn hwynt, i ddrws pabell y cyfarfod: a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r holl gynnulleidfa.

20 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

21 Ymnailltuwch o fyſc y gynnulleidfa hon, a mi a'i difaf hwynt ar vnwaith.

22 A hwy a ſyrthiaſant ar eu hwynebau, ac a ddywedaſant, O Dduw, Duw yſprydion pob cnawd, vn dyn a bechodd, ac a ddigi di wrth yr holl gynnulleidfa?

23 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

24 Llefara wrth y gynnulleidfa gan ddywedyd, ewch ymaith o gylch pabell Corah, Dathan, ac Abiram.

25 A chyſododd Moſes, ac a aeth at Dathan, ac Abiram: a henuriaid Iſrael a aethant ar ei ôl eſ.

26 Ac eſe a lefarodd wrth y gynnulleidfa, gan ddywedyd, eiliwch attolwg oddi wrth bebyll y dynion drygionus hyn, ac na chyffyrddwch â dim o'r eiddynt, rhag eich diſtetha yn eu holl bechodau hwynt.

27 Yna yr aethant oddi wrth babell Corah, Dathan, ac Abiram o amgylch: a Dathan ac Abiram, eu gwragedd hefyd, a'i meibion, a'i plant a ddaethant allan, gan ſefyll *wrth* ddrws eu pebyll.

28 A dywedodd Moſes, wrth hyn y cewch wybod mai'r Arglwydd a'm hanfonodd i wneuthur yr holl weithredoedd hyn, ac nad o'm meddwl fy hun *y gwneuthum hwynt.*

29 Os bydd y rhai hyn feirw fel y bydd marw pôb dŷn, as *os* ymwelir â hwynt ag ymweliad pôb dŷn; nid yr Arglwydd a'm hanfonodd i.

30 Ond os yr Arglwydd a † wna newydd- † Heb. *Grea great-*
beth, fel yr agoro y ddaiar ei ſafn, a'i llyngcu *dur.*
hwynt a'r hyn oll *ſydd* eiddynt, fel y deſcynnont yn fyw i vffern; yna y cewch wybod ddigio o'r gwŷr hyn yr Arglwydd.

31 * A bu wrth orphen o honaw lefaru * Deut.
yr holl eiriau hyn, hollti o'r ddaiar *oedd* tanynt 11. 6.
hwy. Pſal. 106.
17.

32 Agorodd y ddaiar hefyd ei ſafn, a llyn- Pen. 27. 3.
gcodd hwynt, a'i tai hefyd, a'r holl ddynion *oedd* gan Corah, a'i holl gyfoeth.

33 A hwynt, a'r rhai oll a'r a *oedd* gyd â hwynt, a ddeſcynnaſant yn fyw i vffern: a'r ddaiar a gaeodd arnynt: a difethwyd hwynt o blith y gynnulleidfa.

34 A holl Iſrael y rhai *oedd* o'i amgylch hwynt, a ffoeſant wrth eu gwaedd hwynt: canys dywedaſant, *cilium* rhag *ſi'r* ddaiar ein llyngcu ninnau.

35 Tân hefyd aeth allan oddi wrth yr Arglwydd, ac a ddifaodd y dau cant, a'r dec a deugain o wŷr oedd yn offrymmu yr arogl-darth.

36 A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

37 Dywed wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad, am godi o honaw eſe y thuſſerau o fyſc y lloſc, a gwaſcara y tân oddi yno allan, canys ſanctaidd ydynt.

38 Sef thuſſerau y rhai hyn a bechaſant yn erbyn eu heneidiau ei hun: a gweithier hwynt yn ddalennau llydain *i fod* yn gaead i'r allor: canys offrymmaſant hwynt ger bron yr Arglwydd, am hynny ſanctaidd ydynt, a byddant yn arwydd i feibion Iſrael.

39 A chymmerodd Eleazar yr offeiriad y thuſſerau prês, a'r rhai yr offrymmaſei y *gwŷr* a loſcaſid, ac eſtynnwyd hwynt yn gaead i'r allor:

40 Yn goffadwriaeth i feibion Iſrael, fel na neſſao gwr dieithr (yr hwn ni byddo o hâd Aaron) i loſci arogl-darth ger bron yr Arglwydd, ac na byddo fel Corah, a'i gynnulleidfa, megis y llefaraſei yr Arglwydd trwy law Moſes wrtho eſ.

41 A holl gynnulleidfa meibion Iſrael a duchanaſant drannoeth yn erbyn Moſes, ac yn erbyn Aaron, gan ddywedyd, chwi a laddaſoch bobl yr Arglwydd.

42 A bu wedi ymgaſclu o'r gynnulleidfa yn erbyn Moſes, ac Aaron, edrych o honynt ar babell y cyfarfod, ac wele toaſei y cwmmwl hi, ac ymddangoſodd gogoniant yr Arglwydd.

43 Yna

43 Yna y daeth Moſes ac Aaron o flaen pabell y cyfarfod.

44 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

45 Ciliwch o blith y gynnulleidfa hon, a mi a'i difaf hwynt yn ddiſymmwyth : a hwy a fyrthiaſant ar eu hwynebau.

46 Dywedodd Moſes heſyd wrth Aaron, cymmer thuſſer a dod dân oddi ar yr allor ynddi, a goſod arogl-darth *arni*, a dos yn fuan at y gynnulleidfa, a gwna gymmod troſtynt : canys digoſaint aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd ; dechreuodd y blâ.

47 A chymmerodd Aaron megis y llefarodd Moſes, ac a redodd i ganol y gynnulleidfa, ac wele dechreuaſei y blâ ar y bobl : ac efe a rodd arogl-darth, ac a wnaeth gymmod tros y bobl.

48 Ac efe a ſafodd rhwng y meirw a'r byw, a'r blâ a attaliwyd.

49 A'r rhai a fuant feirw o'r blâ oedd bedair mil ar ddec, a ſaith gant, heb law y rhai a fuant feirw yn achos Corah.

50 A dychwelodd Aaron at Moſes i ddrws pabell y cyfarfod : a'r blâ a attaliwyd.

P E N. XVII.

1 *Gwialen Aaron ymblith holl wielyn y llwythau, yn vnic yn blodeu.* 10 *Ei gadel hi yn lle caſſdwriaeth yn erbyn y gwrthryſelwyr.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a chymmer gan bob vn o honynt wialen, yn ôl tŷ eu tadau, *ſef* gan bob vn o'i pennaethiaid, yn ôl tŷ eu tadau, deuddec gwialen : ſcrifenna henw pob vn ar ei wialen.

3 Ac ſcrifenna henw Aaron ar wialen Lefi : canys vn wialen *ſydd* dros *bob* pennaeth tŷ eu tadau.

4 A gâd hwynt ym mhabell y cyfarfod, ger bron y deſtiolaeth * lle y cyfarfyddaf â chwi.

* Exod. 25. 22.

5 A gwialen y gŵr a ddewiſwyf, a flodeua : ac mi a wnaf i furmur meibion Iſrael, y rhai y maent yn ei furmur i'ch erbyn, beidio â mi.

6 A llefarodd Moſes wrth feibion Iſrael, a'i holl bennaethiaid a roddaſant atto † wialen tros bôb pennaeth, yn ôl tŷ eu tadau, *ſef* deuddec gwialen : a gwialen Aaron *oedd* ymmyſg eu gwiail hwynt.

† Heb. *Wialen tros vn pennaeth, a gwialen tros vn pennaeth.*

7 A Moſes a adawodd y gwiail ger bron yr Arglwydd, ym mhabell y deſtiolaeth.

8 A thrannoeth y daeth Moſes i babell y deſtiolaeth ; ac wele, gwialen Aaron tros dŷ Lefi a flaguraſei, ac a fwriaſei flagur, ac a flodeuaſei flodeu, ac a ddygaſei almonau.

9 A dug Moſes allan yr holl wiail oddi ger bron yr Arglwydd, at holl feibion Iſrael : hwythau a edrychaſant, ac a gymmeraſant bôb vn el wialen ei hun.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * dod wialen Aaron drachefn ger bron y deſtiolaeth, iw chadw yn arwydd i'r meibion gwrthryſelgar ; fel y gwnelech iw tuchan hwynt beidio â mi, ac na byddont feirw.

* Heb. 9. 4.

11 A gwnaeth Moſes, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo ; felly y gwnaeth efe.

12 A meibion Iſrael a lefaraſant wrth Moſes, gan ddywedyd, wele ni yn trengi ; darfu am danom ; darfu am danom ni oll.

13 Bydd farw pôb vn gan neſſau a neſſao i dabernacl yr Arglwydd : a wneir pen am danom gan drengi ?

P E N. XVIII.

1 *Swydd yr offeiriaid a'r leſiaid.* 9 *Rhan yr offeiriaid.* 25 *Rhan y Leſiaid.* 25 *Rhoddi'r offrwm derchafel i'r offeiriaid allan o ran y Leſiaid.*

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, tydi a'th feibion a thŷ lwyth dy dâd gyd â thi, a ddygwch anwiredd y cyſſegr : a thi a'th feibion gyd â thi, a ddygwch anwiredd eich offeiriadaeth.

2 A dwg hefyd gyd â thi dy frodyr o lwyth Lefi, *ſef* llwyth dy dâd, i lynu wrthit ti, ac i'th waſanaethu : tithe a'th feibion gyd â thi *a waſanaethwch* ger bron pabell y dyſtiolaeth.

3 A hwy a gadwant dy gadwriaeth di, a chadwriaeth yr holl babell : ond na ddeuant yn agos at ddodrefn y cyſſegr, nac at yr allor, rhac eu marw hwynt a chwithau hefyd.

4 Ond hwy a lynant wrthit, ac a orchwyſſant babell y cyfarfod, yn holl waſanaeth y babell : ac na ddaued dieithr yn agos attoch.

5 Eithr cedwch chwi orchwyliaeth y cyſſegr, a gorchwyliaeth yr allor, fel na byddo digoſaint mwy yn erbyn meibion Iſrael.

6 Ac wele, mi a * gymmerais dy frodyr di y Leſiaid o yſſc meibion Iſrael : i ti y rhoddwyd hwynt megis rhodd i'r Arglwydd, i waſanaethu gwaſanaeth pabell y cyfarfod. * Pen. 3. 45.

7 Titheu a'th feibion gyd â thi a gedwch eich offeiriadaeth, ynghylch pob peth *a berthyn* i'r allor, ac o fewn y llen-wahan y gwaſanaethwch : yn waſanaeth rhodd y roddais eich offeiriadaeth chwi ; a'r dieithr a ddelo yn agos a leddir.

8 A llefarodd yr Arglwydd wrth Aaron, wele mi a roddais i ti heſyd orchwyliaeth fy offrymmau derchafel, o holl gyſſegredig bethau meibion Iſrael : rhoddais hwynt i ti, o herwydd yr eneiniad, ac i'th feibion, drwy ddeddf dragywyddol.

9 Hyn ſydd i ti o'r pethau ſanctaiddiolaf *a gedwir allan* o'r tân : eu holl offrymmau hwynt, eu holl fwyd offrwm, a'i holl aberthau tros bechod, a'i holl aberthau tros gamwedd y rhai a dalant i mi, ſyddant ſanctaiddiolaf i ti, ac i'th feibion.

10 O fewn y cyſſegr ſanctaidd y bwyttei ef ; pôb gwryw a'i bwytty ef : cyſſegredic ſydd efe i ti.

11 Hyn hefyd *ſydd* i ti ; offrwm derchafel eu rhoddion hwynt, ynghŷd â holl offrymmau cwhwfan meibion Iſrael : i ti y rhoddais hwynt, ac i'th feibion, ac * i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol : pob vn glân yn dy dŷ a gaiff fwytta o hono. * Levit. 10. 14.

12 Holl † oreuon yr olew, a holl oreuon y gwin a'r ŷd, *ſef* eu blaen-ffrwyth hwynt, yr hwn a roddant i'r Arglwydd, a roddais i ti. † Heb. *braſder.* * Levit. 27. 21, 28.

13 Blaen-ffrwyth pôb dim yn eu tîr hwynt, yr hwn a ddygant i'r Arglwydd, fydd eiddo ti : pôb vn glân yn dy dŷ a fwytty o hono. ‡ Exod. 22. 29. Levit. 27. 26.

14 * Pôb diofryd-beth yn Iſrael fydd eiddo ti. Pen. 3. 13.

15 ‡ Pôb peth a egoro y groth o bôb cnawd yr hwn a offrymmir i'r Arglwydd, o ddyn ac o anifail, fydd eiddo ti ; ond gan brynu y prynai bôb cyntaf anedic i ddyn, a phryn y cyntaf-anedic i'r anifail aflan. Luc. 2. 23. * Exod. 13. 13. Levit. 27. 25. Pen. 3. 47. Ezec. 45. 12.

16 A Phâr brynu y rhai a brynir o honynt, o fâb miſyriad yn dy brîs di, *er* pump ſicl o arian, wrth ſicl y cyſſegr : * vgain Gerah *yw* hynny.

17 Ond

17 Ond na phryn y cyntafanedic o eidion, neu gyntafanedic dafad, neu gyntafanedic gafr; ſanctaidd ydynt hwy: eu gwaed a daenelli ar yr allor, a'i gwêr a loſci yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

18 Ond eu cig fydd eiddo ti; fel parwyden y cwhwfan, * ac fel yr yſcwyddoc ddehau y mae yn eiddo ti.

* Exod. 29. 26. Levit. 7. 32.

19 Holl offrymmau derchafel y pethau ſanctaidd, y rhai a offrymmo meibion Iſrael i'r Arglwydd, a roddais i ti, ac i'th feibion ac i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol: cyfammod halen dragywyddol fydd hyn ger bron yr Arglwydd i ti, ac i'th hâd gyd â thi.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, na fydded i ti etifeddiaeth yn eu tir hwynt, ac na fydded it ran yn eu myſc hwynt: * myfi yw dy ran di a'th etifeddiaeth, ym myſc meibion Iſrael.

* Deut. 10. 9. & 18. 2. Joſu. 13. 14. Ezec. 44. 28.

21 Ac wele mi a roddais i feibion Lefi bôb degwm yn Iſrael yn etifeddiaeth, am eu gwaſanaeth y maent yn ei waſanaethu, ſef gwaſanaeth pabell y cyfarfod.

22 Ac na ddeued meibion Iſrael mwyach yn agos i babell y cyfarfod, rhac iddynt ddwyn pechod † a marw.

† Heb. *I ſarw.*

23 Ond gwaſanaethed y Lefiaid waſanaeth pabell y cyfarfod, a dygant eu hanwiredd: deddf dragywyddiol *fydd hyn* drwy eich cenhedlaethau, nad etifeddant hwy etifeddiaeth ym myſc meibion Iſrael.

24 Canys degwm meibion Iſrael, yr hwn a offrymmant yn offrwm derchafel i'r Arglwydd, a roddais i'r Lefiaid yn etifeddiaeth: am hynny dywedais wrthynt nad etifeddent etifeddiaeth ym myſc meibion Iſrael.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

26 Llefara hefyd wrth y Lefiaid a dywed wrthynt, pan gymmeroch gan feibion Iſrael y degwm a roddais i chwi yn etifeddiaeth oddi wrthynt, yna offrymmwch o hynny offrwm derchafel i'r Arglwydd, *ſef* degwm o'r degwm.

27 A chyfrifir i chwi eich offrwm derchafel fel yr ŷd o'r yſcubor, ac fel cyflawnder o'r gwinwryf.

28 Felly yr offrymmwch chwithau hefyd offrwm derchafel i'r Arglwydd, o'ch holl ddegymmau a gymmeroch gan feibion Iſrael, a rhoddwch o hynny dderchafel offrwm yr Arglwydd i Aaron yr offeiriad.

29 O'ch holl roddion offrymmwch bôb offrwm derchafel yr Arglwydd o bôb † goreu o hono, ſef y rhan gyſſegredig allan o honaw ef.

† Heb. *Braſder.*

30 A dywed wrthynt, pan dderchafoch ei oreuon allan o honaw, cyfrifir i'r Lefiaid fel toreth yr yſcubor, a thoreth y gwinwryf.

31 A bwyttewch ef ym mhob lle, chwi a'ch tylwyth: canys gwobr yw efe i chwi am eich gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

32 Ac ni ddygwch bechod o'i herwydd, gwedi y derchafoch ei oreuon o honaw: na halogwch chwithau bethau ſanctaidd meibion Iſrael, fel na byddoch feirw.

PEN. XIX.

1 Y dwfr neilltuaeth a wneid o ludw anner gôch.
11 Y gyfraith pa fodd yr arferid ef wrth buro'r aflan.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Dymma ddeddf y gyfraith a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, llefara wrth feibion Iſrael am ddwyn o honynt atat anner gôch berffaith-gwbl, yr hon ni byddo anaf arni, ac nid aeth iau arni.

3 A rhoddwch hi at Eleazar yr offeiriad, a phared efe ei dwyn hi o'r * tu allan i'r gwerſyll, a lladded *ef* hi ger ei fron ef.

* Heb. 13. 12.

4 A chymmered Eleazar yr offeiriad *ârd* o'i gwaed hi * ar ei fys, a thaenelled o'i gwaed hi ar gyfer wyneb pabell y cyfarfod ſaith waith.

* Heb. 9. 13.

5 A loſced *ef* yr anner yn ei olwg ef; ei chroen, * a'i chig, a'i gwaed, ynghyd â'i biſwel, a lyſc efe.

* Exod. 29. 14. Levit. 4. 11.

6 A chymmered yr offeiriad goed Cedr, ac Yſſop, ac yſcarlat; a bwried i ganol loſcfa yr anner.

7 A golched yr offeiriad ei wiſcoedd, troched hefyd ei gnawd mewn dwfr, ac wedi hynny deuedi'r gwerſyll, ac aflan fydd yr offeiriad hyd yr hwyr.

8 Felly golched yr hwn a'i loſco hi ei dillad mewn dwfr, a golched hefyd ei gnawd mewn dwfr, ac aflan fydd hyd yr hwyr.

9 A chaſcled vn glân ludw'r anner, a goſoded o'r tu allan i'r gwerſyll mewn lle glân: a bydded ynghadw i gynnulleidfa meibion Iſrael yn * ddwfr naillduaeth: pech-aberth yw.

* Numa. 8. 7. Num. 5. 17.

10 A golched yr hwn a gaſclo ludw yr anner ei ddillad, aflan fydd hyd yr hwyr; a bydd hyn i feibion Iſrael, ac i'r dieithr a ymdeithio yn eu myſc hwynt, yn ddeddf dragywyddol.

11 A gyffyrddo â chorph marw dŷn, aflan fydd ſaith niwrnod.

12 Ymlanhaed trwy *y dwfr* hwnnw y trydydd dydd, a'r ſeithfed dydd glân fydd: ac os y trydydd dydd nid ymlanhâ efe, yna ni bydd efe lân y ſaithfed dydd.

13 Pôb vn a gyffyrddo â chorph marw dŷn fyddo wedi marw, ac nid ymlanhâo, ſydd yn halogi tabernacl yr Arglwydd: a thorrir ymmaith yr enaid hwnaw oddi wrth Iſrael, am na thaenellwyd dwfr naillduaeth arno, aflan fydd efe, ei aflendid *ſydd* etto arno.

14 Dymma y gyfraith pan fyddo marw dŷn mewn pabell; pob vn a ddelo i'r babell, a phôb vn a *ſydd* yn y babell, fydd aflan ſaith niwrnod.

15 A phôb lleſtr agored ni byddo cadach wedi ei rwymo arno, aflan *yw* efe.

16 Pôb vn hefyd a gyffyrddo, ar wynab y maes, ac vn wedi ei ladd â chleddyf, neu ac vn marw, neu ac aſcwrn dŷn, neu â bedd, a fydd aflan ſaith niwrnod.

17 Cymmerant tros yr aflan o † ludw lloſc yr offrwm tros bechod, a rhodder atto ddwfr † rhedegoc mewn lleſtr:

† Heb. *Llwch.* † Heb. *Byw.*

18 A chymmered Yſſop, a golched vn dihalogedic *ef* mewn dwfr, a thaenelled ar y babell, ac ar yr holl lleſtri, ac ar yr holl ddynion oedd yno, ac ar yr hwn a gyffyrddodd ag aſcwrn, neu vn wedi ei ladd, neu vn wedi marw, neu fedd.

19 A thaenelled y glân ar yr aflan y trydydd dydd, a'r ſeithfed dydd: a chymlanhaed efe y ſeithfed dydd: a golched ei ddillad, ymolched mewn dwfr, a glân fydd yn yr hwyr.

20 Ond y gŵr a haloger, ac nid ymlanhâo, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o yſc y gynnulleidfa: canys efe a halogodd gyſſegr yr Arglwydd, ni thaenellwyd arno ddwfr y naillduaeth, aflan *yw* efe.

21 A bydd iddynt yn ddeddf dragywyddol,

bod

bod i'r hwn a daenello ddwfr y naillduaeth, olchi ei ddillad: a'r hwn a gyffyrddo â dwfr y naillduaeth a fydd aflan hyd yr hwyr.

22 A'r hyn oll a gyffyrddo 'r aflan ag ef, fydd aflan: a'r dyn a gyffyrddo *â hynny* fydd aflan hyd yr hwyr.

PEN. XX.

1 Plant Iſrael yn dyfod i Zin lle y bu farw Miriam. 2 Hwynt buy yn tuchan o eiſieu dwfr. 7 Moſes yn toro y graig ac yn dwyn allan ddwfr ym Meribah. 12 Ceſpdigaeth Moſes ac Aaron am eu petruſſedd. 14 Moſes yn Cades yn deiſyfu ffordd i dramwy trwy Edom, ac yn cael eu naccau. 22 Aaron yn rhoddi i fynu ei lê i Eleazar ac yn marw.

A Meibion Iſrael *ſef* yr holl gynnulleidfa a ddaethant i * anialwch Zin yn y mis cyntaf; ac arhôdd y bobl yn Cades, yno hefyd y bu farw Miriam, ac yno y claddwyd hi. * Num. 33. 36.

2 Ac nid oedd dwfr i'r gynnulleidfa: a hwy a ymgaſclaſant yn erbyn Moſes ac Aaron.

3 Ac ymgynhennodd y bobl â Moſes, a lleſaraſant gan ddywedyd, ô na buaſem teirw * pan fu feirw ein brodyr, ger bron yr Arglwydd. * Num. 11. 33.

4 * Pa ham y dygaſoch gynnulleidfa 'r Arglwydd i'r anialwch hwn, i farw o honom ni a'n hanifeiliaid ynddo? * Exod. 17. 2.

5 A Pha ham y dygaſoch ni i fynu o'r Aipht, i'n dwyn ni i'r lle drwg ymma? lle heb hâd na ffigyſ-bren, na gwinwydden, na phomgranadbren, ac heb ddwfr iw yfed.

6 A daeth Moſes ac Aaron oddi ger bron y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod, ac a ſyrthiaſant ar eu hwynebau; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd iddynt.

7 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

8 Cymmer * y wialen, a chaſcl y gynnulleidfa, ti ac Aaron dy frawd, ac yn eu gŵydd hwynt lleferwch wrth y graig, a hi a rydd ei dwfr: a thyn dithe iddynt ddwfr o'r graig, a dioda y gynnulleidfa a'i hanifeiliaid. * Exod. 17. 6.

9 A Moſes a gymmerodd y wialen oddi ger bron yr Arglwydd, megis y gorchymynnaſei eſe iddo.

10 A Moſes ac Aaron y gynnullaſant y dyrfa ynghŷd o flaen y graig: ac eſe a ddywedodd wrthynt, gwrandewch yn awr chwi wrthryfelwyr, a'i o'r graig hon y tynnwn i chwi ddwfr?

11 A * Moſes a gododd ei law, ac a darawodd y graig ddwy-waith â'i wialen: a daeth dwfr lawer allan, a'r gynnulleidfa a yfodd, a'i hanifeiliaid hefyd. * Pſal. 78. 15.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, am na chredaſoch i mi, i'm ſanctteiddio yngŵydd meibion Iſrael, am hynny ni ddygwch y dyrfa hon i'r tir a roddais iddynt.

13 *Dymma ddyfroedd ‡ Meribah, lle yr ymgynhennod meibion Iſrael â'r Arglwydd, ac y ſanctteiddiwyd ef ynddynt. * Pſal. 106 32. ‡ Hynny yw *Cynnen.*

14 * A Moſes a anfonodd gennadau o Cades at frenin Edomſel hyn y dywed Iſrael dy frawd, ti a wyddoſt yr holl flinder a gawſom ni: * Barn. 11, 17.

15 Pa wedd yr aeth ein tadau i wared i'r Aipht, ac yr arhoſaſom yn yr Aipht lawer o ddyddiau, ac y drygodd yr Aiphtiaid ni, a'n tadau.

16 A ni a waeddaſom ar yr Arglwydd, ac eſe a glybu ein lleſ ni, ac a anfonodd angel, ac a'n dug ni allan o'r Aipht: ac wele ni yn Cades dinas *ar* gwrr dy ardal di.

17 Attolwg gad i ni fyned trwy dy wlâd: nid ân trwy faes, na gwin-llan, ac nid yfwn ddwfr o'n ffynnon: priſ-ffordd y brenin a gerddwn, ni thrown ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſiwy, nes i ni fyned allan o'th derfynau di.

18 A dywedodd Edom wrtho, na thyret heibio i mi, rhac hn ddyfod â'r cleddyf i'th gyfarfod.

19 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrtho, rhyd y briffordd yr awn i fynu: ac os myfi neu fy aniſeiliaid a yfwn o'th ddwfr di, rhoddaf ei werth ef; yn vnic ar fy nhraed yr âf trwodd yn ddiniwed.

20 Ynteſa ddywedodd, ni chei fyned trwodd: a daeth Edom allan i gyfarfod ag ef, â phobl lawer, ac â llaw greſ.

21 Felly Edom a neccaodd roddi ffordd i Iſrael trwy ei frô; am hynny Iſrael a drôdd oddi wrtho eſ.

22 A meibion Iſrael, *ſef* yr holl gynnulleidfa a deithiaſant o * Cades, ac a ddaethant i fynydd Hor. * Num. 33. 37.

23 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes ac Aaron ym mynydd Hor, wrth derfyn tir Edom, gan ddywedyd,

24 Aaron a geſclir at ei bobl, ac ni ddaw i'r tîr a roddais i feibion Iſrael, am i chwi anufyddhau I'm † gair, wrth ddwfr ‡ Meribah. † Heb. *genau.* ‡ Hynny yw *Cynnen.*

25 * Cymmer Aaron ac Eleazar ei fâb, a dwg hwynt i fynu i fynydd Hor.

26 A dioſc ei wiſcoedd oddi am Aaron, a gwiſc hwynt am Eleazar ei fab eſ: canys Aaron a geſclir *at ei bobl*, ac a fydd farw yno. * Num. 33. 38.

27 A gwnaeth Moſes megis y gorchymynnodd yr Arglwydd: a hwy a aethant i fynydd Hor, yngwydd yr holl gynnulleidfa. Deut. 32. 50.

28 A dioſcodd Moſes oddi am Aaron ei wiſcoedd ac a'i gwiſcoedd hwynt am Eleazar ei fab eſ; a bu farw * Aaron yno ym mhen y mynydd: a deſcynnodd Moſes ac Eleazar o'r mynydd. * Deut. 10. 6.

29 A'r holl gynnulleidfa a welſant farw Aaron, a holl dŷ Iſrael a wŷlaſant am Aaron ddeng-niwrnod ar hugain. Deut. 32. 50.

PEN. XXI.

1 Iſrael trwy beth colled yn difetha y Canaaneaid yn Hormah. 4 Y bobl yn tuchan ac yn cael eu brathu gan ſeirph tanllyd, 7 ac av eu hedifeirwch yn cael eu biachau gan y ſarph bres. 10 Amryw deithiau 'r Iſraeliaid. 21 Gorchfygu Sehon, 33 ac Og.

A Brenin * Arad y Canaanead preſſwylydd y dehau, a glybu fod Iſrael yn dyfod *rhyd* ffordd yr yſpiwyr, ac a ryfelodd yn erbyn Iſrael, ac a ddaliodd *rai* o honynt yn garcharorion. * Num. 33. 40.

2 Ac addunodd Iſrael addumed i'r Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roi y rhoddi y bobl ymma yn fy llaw, yna mi a ddifrodaf eu dinaſoedd hwynt.

3 A gwrandawodd yr Arglwydd ar lais Iſrael, ac a roddodd y Canaaneaid *yn ei law* eſ, ac eſe a'i difrododd hwynt, a'i dinaſoedd, ac a alwodd henw y lle *hwnnw* ‡ Hormah. ‡ Hynny yw *Difrod.*

4 A hwy a aethant o fynydd Hor, *rhyd* ffordd y môr coch, i amgylchu tir Edom: a chyſyng ydoedd ar enaid y bobl o herwydd y ffordd.

5 A lleſarodd y bobl yn erbyn Duw, ac yn erbyn Moſes, pa ham y dygaſoch ni o'r Aipht, i feirw yn yr anialwch? canys nid *oes* na bara na dwfr: * a ffiaidd yw gan ein henaid y bara gwael *hwn*. * Num. 11. 6.

6 † A'r Arglwydd a anfonodd ym myſc y bobl ſeirph tanllyd, a hwy a frathaſant y bobl, a bu feirw o Iſrael bobl lawer. † Doeth. 16, 1. 5. 1 Cor. 10. 9.

7 A daeth y bobl at Moſes,a dywedaſant, pechaſom: canys llefaraſom yn erbyn yr Arglwydd ac yn dy erbyn di:gweddia ar yr Arglwydd ar yrru o honaw ef y ſeirph oddi wrthym: a gweddiodd Moſes tros y bobl.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, gwna it ſarph danllyd a goſod ar droſtan: a phawb a frather, ac a edrycho ar honno, fydd byw.

* 2 Bren. 18. 4. Joan. 3. 14. 9 A*gwnaeth Moſes ſarph brês, ac a'i goſodd ar droſtan: yna os brathei ſarph wr, ac edrych o hono ef ar y ſarph brês,byw fyddei.

* Num. 33. 43. † *Hebr. yn Ije-abarim.* 10 A meibion Iſrael*a gychwynnaſant *oddi yno* ac a werſyllaſant yn Oboth.

11 A hwy a aethant o Oboth,ac a werſyllaſant†yngharneddau Abarim,yn yr anialwch, yr hwn *oedd* ar gyfer Moab, tua chodiad haul.

12 Cychwynaſant oddi yno, a gwerſyllaſant wrth afon Zared.

13 Cychwynaſant oddi yno, a gwerſyllaſant wrth rŷd Arnon, yr hon *ſydd* yn yr anialwch, yn dyfod allan o ardal yr Amoriaid: canys Arnon *oedd* derfyn Moab, rhwng Moab a'r Amoriaid.

14 Am hynny y dywedir yn llyfr rhyfeloedd yr Arglwydd,‡ y peth a wnaeth efe yn y môr coch, ac yn afonydd Arnon,

‡ *Neu, Vaheb yn Suphah.* 15 Ac *wrth* raiadr yr afonydd,hwn a dreigla i breſwylfa Ar, ac a bwyſſa at derfyn Moab.

16 Ac oddi yno'*r aethant* i Beer: honno *yw* 'r ffynnon lle y dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, caſcl y bobl ynghyd,ac mi a roddaf iddynt ddwfr.

‡ *Neu, atteynaib.* 17 Yna y canodd Iſrael y gân hon, cyfot ffynnon, ‡ cenwch iddi.

18 Ffynnon a gloddiodd y tywyſogion,*ac* a gloddiodd pennaethiaid y bobl, ynghŷd â'r deddfwr a'i ffynn: ac o'r anialwch *yr aethant* i Mattanah:

19 Ac o Mattanah i Nahaliel, ac o Nahaliel i Bamoth:

† *Hebr. yn maes.* ‡ *Piſgah.* 20 Ac o Bamoth *yn* y dyffryn *ſydd*†yngwlad Moab, i ben ‡ y bryn ſydd yn edrych tua † 'r diffaethwch.

† *Jeſimon.* 21 Yna yr anfonodd Iſrael genadau at Sehon brenin yr Amoriaid, gan ddywedyd,

* Deut. 2. 27. Barn. 11. 19. 22 *Gâd i mi fyned trwy dy dir,ni thrown i faes na gwinllan,nid yfwn ddwfr o'n ffynnon: ar hyd ffordd y brenin y cerddwn, hyd onid elom allan o'th derfynau di.

* Deut. 29. 7. 23 Ac ni rodd *Sehon i Iſrael ffordd trwy ei wlad;onid caſclodd Sehon ei holl bobl,ac a aeth allan yn erbyn Iſrael i'r anialwch: ac efe a ddaeth i Jahaz,ac a ymladdodd yn erbyn Iſrael.

* Pſal. 135. 11. Amos. 2. 9. Joſu. 12. 2. 24 Ac * Iſrael a'i tarawodd ef â min y cleddyf,ac a oreſcynnodd ei dir ef, o Arnon hyd Jabboc, hyd at feibion Ammon: canys cadarn *oedd* derfyn meibion Ammon.

25 A chymmerodd Iſrael yr holl ddinaſoedd hynny, a thrigodd Iſrael yn holl ddinaſoedd yr Amoriaid,yn Hesbon,ac yn ei holl†bentrefydd.

† *Hebr. ferched.* 26 Canys dinas Sehon brenin yr Amoriaid ydoedd Hesbon, ac yntef a rytelaſei yn erbyn brenin Moab, yr hwn a fuaſei o'r blaen, ac a ddug ei dîr ef oddi arno hyd Arnon.

27 Am hynny y dywed y diharebwyr, deuwch i Hesbon,adailader, a chadarnhaer dinas Sehon.

28 Canys tân aeth allan o Hesbon,*a* fflam o ddinas Sehon: bwyttaodd Ar *ym* Moab,*a* pherchennogion ‡ Bamoth Arnon.

‡ *Uchelfeudd.* * 1 Bren. 11. 7, 33. 29 Gwae di Moab; darfu am danat bobl *Cemos: rhoddodd ei feibion dianghoſ, a'i ſerched, mewn caethiwed i Sehon brenin yr Amoriaid.

30 Saethaſom hwynt: darfu am Hesbon hyd Dibon; ac anrhaithiaſom hyd Nopha, yr hon *ſydd* hyd Medîba.

31 A thrigodd Iſrael yn nhir yr Amoriaid.

32 A Moſes a anfonodd i chwilio Jazer, a hwy a orchfygaſant ei phen-trefydd hi,ac a yrraſant ymaith yr Amoriaid y rhai *oedd* yno.

* Deut. 3. 1. Deut 29. 7. * Pſal. 135. 11. 33 * Troeſant hefyd ac aethant i fyny hyd ffordd Baſan: ac Og brenin Baſan a ddaeth allan yn eu herbyn hwynt i ryfel hyd Edrai, efe a'i holl bobl.

34 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, nac ofna ef,canys yn dy law di y rhoddais ef,a'i holl bobl, a'i dir; *a gwnei iddo ef megis y gwnaethoſt i Sehon brenin yr Amoriaid,yr hwn *oedd* yn trigo yn Hesbon.

35 Am hynny y tarawſant ef,a'i feibion,a'i holl bobl, fel na adawyd iddo ef weddill,a hwy a berchennogaſant ei dir ef.

P E N. XXII.

1 *Cennadon cynta ef Balac yn cael nâg gan Balaam.* 15 *Ei ail-gennadon ef yn cael gantho ddyfod.* 22 *Angel a'i lladdaſei ef,oni buaſſei im aſſen ei weledu ef.* 36 *Balac yn ei groeſawu ef.*

A Meibion Iſrael a gychwynnaſant, ac a werſyllaſant yn rhoſſydd Moab, am yr Iorddonen a Jericho.

2 A gwelodd Balac mab Zippor,yr hyn oll a wnaethei Iſrael i'r Amoriaid.

3 Ac ofnodd Moab rhac y bobl yn fawr,canys llawer oedd; a bu gyfyng ar Moab o achos meibion Iſrael.

4 A dywedodd Moab wrth henuriaid Midian, y gynnulleidfa hon yn awr a lyfant ein holl amgylchoedd,fel y llyf yr ŷch wellt y maes: a Balac mab Zippor *oedd* frenin ar Moab yn yr amſer hwnnw.

* Joſua. 24. 9. Deut. 23. 5. 2 Pet. 2. 15 † *Hebr. I'gad.* 5 * Ac efe a anfonodd gennadau at Balaam fab Beor,i Pethor (yr hon *ſyad* wrth afon tîr meibion ei bobl) iw gyrchu ef,gan ddywedyd, wele pobl a ddaeth allan o'r Aipht, wele, y maent yn cuddio†wyneb y ddaiar; ac y maent yn aros ar fynghyfer i.

6 Yr awron gan hynny,tyret attolwg,melldithia i mi y bobl yma,canys cryfach ydynt nâ mi: ond odid mi allwn ei daro ef, a'i gyrru hwynt o'r tîr: canys mi a wn mai bendigedic *ſydd* yr hwn a fendithiech di,a melldigedic *ſydd* yr hwn a felldithiech.

7 A henuriaid Moab, a henuriaid Midian a aethant â *gwobr* dewiniaeth yn eu dwylo; daethant hefyd at Balaam, a dywedaſant iddo eiriau Balac.

8 A dywedodd yntef wrthynt, lleteuwch ymma heno,a rhoddaf i chwi atteb megis y llefaro yr Arglwydd wrthif: a thywyſogion Moab a arhoſaſant gyd â Balaam.

9 A daeth Duw at Balaam,ac a ddywedodd, pwy *yw* y dynion hyn *ſydd* gyd â thi?

10 A dywedodd Balaam wrth Dduw,Balac mab Zippor brenin Moab a ddanfonodd attaf, *gan ddywedyd*,

11 Wele bobl wedi dyfod allan o'r Aipht,ac yn gorchguddio wyneb y ddaiar: yr awron tyret,rhega hwynt i mi, felly ond odid y gallaf ryfela â hwynt, a'i gyrru allan.

12 A dywedodd Duw wrth Balaam,na ddos gyd â hwynt, na felldithia y bobl,canys bendigedic ydynt.

13 A Balaam a gododdy boreu, ac a ddy-

wedodd

wedodd wrth dywyſogion Balac; ewch i'ch gwlad; o blegit yr Arglwydd a neccaodd adel i mi tyned gyd â chwi.

14 A thywyſogion Moab a godaſant, ac a ddaethant at Balac, ac a ddywedaſant, neccaodd Balaam ddyfod gyd â ni.

15 A Balac a anfonodd eilwaith fwy o dywyſogion, anrhydeddufach na'r rhai hyn.

16 A hwy a ddaethant at Balaam, ac a ddywedaſant wrtho, ſel hyn y dywed Balac mab Zippor, attolwg na luddier di rhac dyfod attaf.

17 Canys gan anrhydeddu i'th anrhydeddaf yn fawr, a'r hyn oll a ddywedech wrthif a wnaf: tyret tithe attolwg, rhega i mi y bobl hyn.

18 A Balaam a attebodd ac a ddywedodd wrth weiſion Balac, * pe roddei Balac i mi arian ac aur lonedd ei dŷ, ni allwn fyned tros air yr Arglwydd fy Nuw, i wneuthur na bychan na mawr.

* Num. 24. 13.

19 Ond attolwg yn awr arhoſwch chwithau ymma y nôs hon, ſel y caffwyf wybod beth a ddywedo yr Arglwydd wrthif yn chwaneg.

20 A daeth Duw at Balaam *liw nôs*, a dywedodd wrtho, os i'th gyrchu di y daeth y dynion hyn, cyfot, dos gyd â hwynt: ac er hynny y peth a lefarwyf wrthit, hynny a wnei di.

21 Yna y cododd Balaam yn forau, ac a gyfrwyodd ei aſſyn, ac a aeth gyd â thywyſogion Moab.

22 A dig Duw a ennynnodd am iddo ef fyned; ac angel yr Arglwydd a ſafodd ar y ffordd iw wrthwynebu ef; ac efe yn marchogaeth ar ei aſſyn, a'i ddau langc gyd ag ef.

23 *A'r aſſyn a welodd angel yr Arglwydd yn ſefyll ar y ffordd, a'i gleddyf yn noeth yn ei law; a chiliodd yr aſſyn allan o'r ffordd, ac aeth i'r maes a thrawodd Balaam yr aſſyn iw throi i'r ffordd.

* 2 Pet. 2. 16. Jud. 11.

24 Ac angel yr Arglwydd a ſafodd ar lwybr y gwinllannodd, *a* magwyr o'r ddau tu.

25 Pan welodd yr aſſyn angel yr Arglwydd, yna hi a ymwaſcodd at y ſagwyr; ac a waſcodd droed Balaam wrth y ſagwyr; ac efe a'i tarawodd hi eilwaith.

26 Ac angel yr Arglwydd aeth ym mhellach, ac a ſafodd mewn lle cyfyng, lle nid *oedd* ffordd i gilio tua'r tu dehau, na'r tu aſſwy.

27 A gwelodd yr aſſyn angel yr Arglwydd, ac a orweddodd tan Balaam: yna'r enynnodd dig Balaam, ac efe a darawodd yr aſſyn â ffonn.

28 A'r Arglwydd a egorodd ſafn yr aſſyn, a hi a ddywedodd wrth Balaam, beth a wneuthum it, pan darewaiſt fi y tair gwaith hyn?

29 A dywedodd Balaam wrth yr aſſyn, am it fy ſiommi; ô na byddei gleddyf yn fy llaw, canys yn awr i'th laddwn.

30 A dywedodd yr aſſyn wrth Balaam, onid myfi *yw* dy aſſyn, yr hon y marchogaiſt arnaf er pan ‡ *ydwyf eiddo* ti, hyd y dydd hwn? gan arfer a arferais i wneuthur it fel hyn? ac efe a ddywedodd na ddo.

‡ Neu, *ydwyt, hyd, hyn.*

31 A'r Arglwydd a egorodd lygaid Balaam, ac efe a welodd angel yr Arglwydd, yn ſefyll ar y ffordd, a'i gleddyf noeth yn ei law: ac efe a ogwyddodd ei ben, ac a ymgrymmodd ar ei wyneb.

32 A dywedodd angel yr Arglwydd wrtho, pa ham y tarewaiſt dy aſſyn y tair gwaith hyn? wele mi a ddeuthum allan yn wrthwynebydd *i ti*: canys cyfeiliornus yw y ffordd hon yn fyngolwg.

33 A'r aſſyn a'm gwelodd, ac a giliodd rhagof y tair gwaith hyn; oni buaſei iddi gilio rhagof, diau yn awr y lladdaſwn di, ac a'i gadawſwn hi yn fyw.

34 A Balaam a ddywedodd wrth angel yr Arglwydd, pechais: oblegit ni wyddwn dy fod ti yn ſefyll ar y ffordd yn fy erbyn: ac yr awron os drwg *yw* yn dy olwg, dychwelaf adref.

35 A dywedodd angel yr Arglwydd wrth Balaam, dos gyd â'r dynion, a'r gair a lefarwyf wrthit, hynny yn vnic a leferi: felly Balaam a aeth gyd a thywyſogion Balac.

36 A chlybu Balac ddyfod Balaam, ac efe a aeth iw gyfarfod ef i ddinas Moab: yr hon *ſydd* ar ardal Arnon, yr hon *ſydd* ar gwrr eithaf y terfyn.

37 A dywedodd Balac wrth Balaam; onid gan anfon yr anfonais attat i'th gyrchu; pa ham na ddeuit ti attaf? oni allwn i dy wneuthur di yn anrhydeddus?

38 A dywedodd Balaam wrth Balac, wele mi a ddeuthum attat, gan *allu a allafi lefaru dim yr awron? y gair a oſodo Duw yn fyngenau, hwnnw a lefara fi.

* Num. 23. 12.

39 A Balaam a aeth gyd â Balac, a hwy a ddaethant i gaer ‡ Huzoth.

‡ Neu, *broydd.*

40 A lladdodd Balac warthec a defaid, ac a anfonodd *rai* i Balaam, ac i'r tywyſogion *oedd* gyd ag ef.

41 A'r Boreu Balac a gymmerodd Balaam, ac aeth ag ef i fynu i vchelfeudd Baalifel y gwelei oddi yno *gwrr* eithaf y bobl.

PEN. XXIII.

1. 13, 28. *Offrwm Balac.* 7, 18. *Dammeg Balaam.*

A Dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma ſaith allor, a darpara i mi ymma ſaith o fuſtych, a ſaith o hyrddod.

2 A gwnaeth Balac megis ac y dywedodd Balaam: ac offrymmodd Balac a Balaam fuſtach a hwrdd ar *bob* allor.

3 A dywedodd Balaam wrth Balac, ſaf di wrth dy boeth offrwm, myfi a âf *oddi ymma*: ond odid daw yr Arglwydd i'm cyfarfod, a mynegaf it pa air a ddangoſo efe i mi; ac efe a aeth ‡ i le vchel.

‡ Neu, o'i neilltu.

4 A chyfarfu Duw â Balaam, a dywedodd *Balaam* wrtho, darperais ſaith allor, ac aberthais fuſtach, a hwrdd ar *bob* allor.

5 A goſodod yr Arglwydd air yngenau Balaam, ac a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywed fel hyn.

6 Ac efe a ddychwelodd atto, ac wele efe a holl dywyſogion Moab yn ſefyll wrth ei boeth offrwm.

7 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, O ‡ Siria y cyrchodd Balac brenin Moab myfi, o fynyddoedd y dwyrain *gan ddywedyd*, tyred, melldithia i mi Jacob, tyred a ffieiddia Iſrael.

‡ Aramæ

8 Pa fodd y rhegaf *yr hwn* ni regodd Duw a pha fodd y ffieiddiaf yr hwn ni ffieiddiodd yr Arglwydd?

9 Canys o ben y creigiau y gwelaf ef, ac o'r brynnau yr edrychaf arno: wele bobl yn preſſwylio eu hun, ac heb eu cyfrif ynghyd â'r cenhedloedd.

10 *Pwy* a rif lwch Jacob, a rhifedi pedwaredd ran Iſrael? marw a † wnelwyf o ſatwo laeth yr vnion, a bydded fy niwedd ſel yr eiddo yntef.

† Hebr. *wnei fy nghell, neu fy enaid.*

11 A dywedodd Balac wrth Balaam, beth a wnaethoſt mi? i regu fyngelynion i'th cym-

merais

merais, ac wele gan ſendithio ei a'i bendithiaſt.

12 Ac eſe a attebodd ac a ddywedodd, onid yr hyn à oſododd yr Arglwydd yn fyngenau, fy raid i mi edrych ar ei ddywedyd ?

13 A dywedodd Balac wrtho ef, tyred attolwg gyd â myfi i le arall, lle y gwelych hwynt ; oddi yno y ceſi weled eu cwrr eithaf hwynt yn vnic, ac ni chei eu gweled hwynt i gyd : rhêgz dithe hwynt i mi oddi yno.

‡ Zophim. † Piſgah. 14 Ac eſe a'i dûg ef i faes ‡ amlwg, i ben † bryn, ac a adalladodd ſaith allor, ac a offrymmodd ſuſtach a hwrdd ar *bob* allor.

15 Ac a ddywedodd wrth Balac, taſ ymma wrth dy boeth offrwm, a mi a âf accw i gyfarfod â'r *Arglwydd*.

* Pen. 22. 35. 16 A chyfarfu yr Arglwydd â Balaam,* ac a oſododd air yn ei enau ef, ac a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywed fel hyn.

17 Ac eſe a ddaeth atto, ac wele eſe yn ſeſyll wrth ei boeth offrwm, a thywyſogion Moab gyd ag ef : a dywedodd Balac wrtho, beth a ddywedodd yr Arglwydd ?

18 Yna y cymmerodd eſe ei ddammeg, ac a ddywedodd, cyſot Balac a gwrando, mab Zippor, cluſt-ymwrando â mi.

19 Nid dyn yw Duw i ddywedyd celwydd, na mab dyn i edifâthau ? a ddywedodd eſe, ac nis cyflawna ? a lefarodd eſe, ac oni chywira ?

20 Wele cymmerais *arnaf* bendithio ; a bendithiodd eſe, ac ni throfi hynny yn ei ôl.

21 Ni wêl eſe anwiredd yn Jacob, ac ni wêl drawſedd yn Iſrael : yr Arglwydd ei Dduw *ſydd* gyd ag ef, ac *y mae* vdcorn fioedd brenin yn eu myſc hwynt.

* Num. 24. 8 ‡ *Yn Jeeth.* 22 * Duw a'i dug hwynt allan o'r Aipht ; megis nerth vnicorn *ſydd* iddo.

23 Canys nid *oes* hwyn ‡ yn erbyn Jacob, na dewiniaeth yn erbyn Iſrael : y pryd *hyn* y dywedir am Jacob ac am Iſrael, beth a wnaeth Duw ?

24 Wele, y bobl a gyfyd fel llew mawr, ac fel llew ieuanc yr ymgyfyd : ni orwedd nes bwytta o'r yſclyfaeth, ac yſed gwaed y lladdedigion.

25 A dywedodd Balac wrth Balaam, gan regu na rega ef mwy, gan fendithio na fendithia ef chwaith.

26 Yna yr attebodd Balaam ac a ddywedodd wrth Balac, oni fynegais it gan ddywedyd, yr hyn oll a lefaro yr Arglwydd, hynny a wnafi ?

27 A dywedodd Balac wrth Balaam, tyred attolwg, mi a'th ddygaf i le arall ; ond odid bodlon fydd gan Dduw i ti ei regu ef i mi oddi yno.

28 A Balac a ddug Balaam i ben Peor, yr hwn ſydd yn ‡ edrych tua'r diffaethwch.

‡ *Yna Jeſaien.* 29 A dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma ſaith allor, a darpara i mi ymma ſaith buſtach, a ſaith hwrdd.

30 A gwnaeth Balac megis y dywedodd Balaam, ac a offrymmodd ſuſtach a hwrdd ar *bob* allor.

PEN. XXIV.

1 Balaam yn rhoi beibio ddewiniaeth ac yn prophwydo dedwyddwch i Iſrael. 10 Balac mewn digter yn ei anfon ef ymmaith. 15 Yntef yn prophwydo am feren Jacob, a dimſtr rhyw wledydd.

PAn welodd Balaam mai da oedd yngolwg yr Arglwydd fendithio Iſrael ; * nid aeth e'e megis o'r blaen i †gyrchu dewiniaeth : onid goſododd ei wyneb tua'r anialwch.

2 A chododd Balaam ei lygaid, ac wele Iſrael yn pebyllio yn ôl ei llwythau : a daeth yſpryd Duw arno ef.

3 * Ac eſe a gymmerodd ei ddammeg ac a ddywedodd, Balaam mab Beor a ddywed, a'r gwr † a agorwyd ei lygaid a ddywedodd : * Num. 23. 7. † Hebr. *oedd lygad gatad.*

4 Gwrandawydd geiriau Duw a ddywedodd, yr hwn a welodd weledigaeth yr Holl alluoc, yr hwn a ſyrthiodd ac a agorwyd *ei* lygaid :

5 Morr hyfryd yw dy bebyll di ô Jacob, dy gyfanneddau di Iſrael !

6 Ymeſtynniant fel dyffrynnodd, ac fel gerddi wrth afon, fel Aloe-wydd a blannodd yr Arglwydd, fel y Cedr-wydd wrth ddyfroedd.

7 Eſe a dywalltt ddwfr o'i ſtenau, a'i hâd *ſydd* mewn dyfroedd lawer, a'i frenin a ddercheſir yn vwch nag Agag, a'i frenhiniaeth a ymgyfyd.

8 Duw a'i dug ef allan o'r Aipht : * megis nerth vnicorn *ſydd* iddo : eſe a fwytty y cenhedloedd ei elynion, ac a ddryllia eu heſgyrn, ac â'i ſaethau y gwana eſe *hwynt*. * Pen. 23. 22.

9 Eſe a * grymma ac a orwedd fel llew, ac fel llew mawr : pwy a'i cyfyd ef ? bendigedic *ſydd* dy fendith-wŷr, a melldigedic dy felldith-wŷr. * Gena. 49. 9.

10 Ac enynnodd dig Balac yn erbyn Balaam, ac eſe a darawodd ei ddwylo ynghŷd : dywedodd Balac hefyd wrth Balaam, i regu fyngelynion i'th gyrchais, ac wele ti gan fendithio a'i bendithiaſt y tair gwaith hyn.

11 Am hynny yn awr ffô i'th fangre dy hun : dywedais gan anrhydeddu i'th anrhydeddwn, ac wele attallodd yr Arglwydd di oddi wrth anrhydedd.

12 A dywedodd Balaam wrth Balac, oni lefarais wrth dy gennadau a anfonaiſt attaf, gan ddywedyd,

13 Pe rhoddei Balac i mi arian ac aur loneid ei dŷ, ni allwn droſſeddu gair yr Arglwydd, i wneuthur da neu ddrwg, o'm meddwl fy hun ? yr hyn a lefaro yr Arglwydd, hynny a lefaraf fi.

14 Ond yr awron wele fi yn myned at fy mhobl : tyred, mi a fynegaf i ti yr hyn a wna y bobl hyn i'th bobl di yn y dyddiau diweddaf.

15 Ac eſe a gymmerth ei ddammeg, ac a ddywedodd, Balaam mab Beor a ddywed, a'r gwr a agorwyd ei lygaid a ddywed ;

16 Dywed gwrandawydd geiriau Duw, gwybodydd gwybodaeth y Goruchaf, a gweledydd gweledigaeth yr Holl alluoc, yr hwn a ſyrthiodd, ac yr agorwyd ei lygaid.

17 Gwelaf ef, ac nid yr awron : edrychaf amo, ond nid o agos : daw ſeren o Jacob, a chyfyd teyrn-wialen o Iſrael, ac a ddryllia ‡ gongalau Moab, ac a ddiniſtria holl feibion Seth. ‡ Neu *dymſgion.* ‡ *Y cyntaf o'r cenhedloedd a ryfeloedd yn erbyn Iſrael,* Exod. 17.

18 Ac Edom a feddiennir, Seir hefyd a berchennogir *gan* ei elynion, ac Iſrael a wna rymmuſter. * Exod. 17. 10. 1 Sam. 15. 3.

19 Ac arglwyddiaetha *yn* o Jacob, ac a ddiniſtria y gweddill o'r ddinas. ‡ Neu, *hyd ddiniſtr.*

20 A phan edrychodd ar Amalec, eſe a gymmerodd ei dammeg ac a ddywedodd, ‡ dechreu y cynhedloedd *yw** Amalec, a'i ddiwedd fydd ‡ darfod am dano byth. † Hebr. *Cain.* ‡ Neu, *pa bryd ſydd byd,* &c.

21 Edrychodd hefyd ar y Ceneaid, ac a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, cadarn *yw* dy annedd, goſot yr wyt dy nŷth yn y graig.

22 Anrheithir y † Ceneaid, ‡ hyd oni'th gaethiwo Aſſur.

23 Ac eſe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddy-

ddywedodd, och! pwy fydd byw pan wnelo Duw hyn?

24 Llongau hefyd o derfynau Cittim a orthrymmant Assur, ac a orthrymmant Eber, ac yntef a ddarfydd am dano byth.

25 A chododd Balaam,ac aeth, ac a ddychwelodd adref,a Balac aeth hefyd iw ffordd yntef.

PEN. XXV.

1 Israel yn Sittim yn godineby ac yn addoli delwau.6 Phinees yn lladd Zimri a Chozbi.10 Duw a herwydd hynny yn rhoddi iddo ef offeiriadaeth dragywyddol. 16 Rhaid yw blino y Midianiaid.

* Pen. 33. 49. A Thrigodd Israel * yn Sittim,a dechreuodd y bobl odineby gyd â merched Moab.

2 A galwasant y bobl i aberthau eu duwiau hwynt; a bwyttaodd y bobl, ac addolasant eu duwiau hwynt.

3 Ac ymgyfeillodd Israel â Baal-Peor; ac ennynnodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn Israel.

4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * cymmer holl bennaethiaid y bobl, a chrôg hwynt i'r Arglwydd ar gyfer yr haul; fel y dychwelo llid digofaint yr Arglwydd oddi wrth Israel.

* Deut. 4. 3. Jos. 22. 17.

5 A dywedodd Moses wrth farn-wyr Israel, lleddwch bob vn ei ddynion,y rhai a ymgyfeillasant â Baal-Peor.

6 Ac wele,gŵr o feibion Israel a ddaeth ac a ddygodd Midianites at ei frodyr,yngolwg Moses,ac yngolwg holl gynnulleidfa meibion Israel, a hwynt yn wylo *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

7 A gwelodd * Phinees mab Eleazar, mab Aaron yr offeiriad,ac a gododd o ganol y gynnulleidfa, ac a gymmerodd wayw-ffun yn ei law;

* Pſal. 106. 30. 1 Mac. 2. 54. Eccleſ. 45. 23.

8 Ac a aeth ar ol y gŵr o Israel i'r babell,ac a'i gwanodd hwynt ill dau,ſef y gŵr o Israel a'r wraig, trwy ei cheudod: ac attaliwyd y pla oddi wrth feibion Israel.

9 *A bu feirw o'r blâ bedair mil ar hugain.

* 1 Cor. 10. 8.

10 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

11 Phinees mab Eleazar,mab Aaron yr offeiriad, a drôdd fy nigter oddi wrth feibion Israel, (pan eiddigeddodd efe drosofi yn eu myſc) ſel na ddifethais feibion Israel yn fy eiddigedd.

12 Am hynny dywed, wele fi yn rhoddi iddo fynghyfammod o heddwch.

13 A bydd iddo ef,ac iw hâd ar ei ôl ef,ammod o offeiriadaeth dragywyddol,am iddo eiddigeddu tros ei Dduw, a gwneuthur cymmod tros feibion Israel.

14 A henw y gŵr o Israel yr hwn a laddwyd, *ſef* yr hwn a laddwyd gyd â'r Fidianites, *oedd* Zimri mab Salu, pennaeth tŷ *ei* dâd, o *lwyth* Simeon.

15 A henw y wraig o Midian a laddwyd *oedd* Cozbi merch Zur: pen cenhedl o dŷ mawr ym Midian oedd hwn.

16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

17 *Blina y Midianiaid, a lleddwch hwynt:

* Pen. 31. 1.

18 Canys bliſn ydynt arnoch trwy eu dichellion a ddychymmygaſant pch erbyn yn achos Peor,ac yn achos Cozbi merch tywyſog Midian eu chwaer hwynt, yr hon a laddwyd yn nydd y blâ, o achos Peor.

PEN. XXVI.

1 Cymmeryd cyfrif o holl Israel yn nyffryn Moab. 52 Cyfraith i gyfranny etifeddiaeth y tir rhyngthynt hwy. 57 Teuluoedd a rhifedi y Leſiaid.

63 *Nid adawſid un o'r rhai a rifwyd yn Sinai, ond Caleb a Joſuah.*

A Bu wedi y blâ, Iehofa o'r Arglwydd wrth Moſes,ac wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad gan ddywedyd,

2 Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion Israel, *o fab vgain mlwydd ac vchod, trwy dŷ eu tadau,pob vn allo fyned i ryfel yn Israel.

* Pen. 1. 3.

3 A llefarodd Moſes ac Eleazar yr offeiriad wrthynt yn rhoſſydd Moab,wrth yr Jorddonen ar gyfer Jericho, gan ddywedyd,

4 *Rhifwch y bobl* o fab vgain mlwydd ac vchod, * megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes a meibion Israel,y rhai a ddaethant allan o dir yr Aipht.

* Pen. 1. 2.

5 Ruben * cyntafanedic Israel: meibion Ruben, o Hanoch,tylwyth yr Hanochiaid: o Phalu, tylwyth y Phaliaid:

* Gene. 46. 8. Exod. 6. 14. 1 Cron. 5. 1.

6 O Heſron,tylwyth yr Heſroniaid: o Carmi, tylwyth y Carmiaid.

7 Dymma dylwyth y Rubeniaid; a'i rhifedigion oedd dair mil a deugain, a ſaith gant, a dec ar hugain.

8 A meibion Phalu *oedd* Eliab.

9 A meibion Eliab, Nemuel, a Dathan, ac Abiram: dymma y Dathan ac Abiram,rhai enwoc yn y gynnulleidfa, y rhai a * yrngynhennaſant yn erbyn Moſes,ac yn erbyn Aaron,yng-hynnulleidfa Corah, pan yrngynhennaſant yn erbyn yr Arglwydd:

* Pen. 16. 1.

10 Ac agorodd y ddaiar ei ſafn,ac a'i llyngcodd hwynt, a Chorah hefyd,pan fu farw y gynnulleidfa, pan ddifaodd y tân ddeng-ŵr a deugain, a dau cant: a hwy a aethant yn árwydd.

11 Ond meibion Corah ni buant feirw.

12 Meibion Simeon wrth eu tylwythau; o Nemuel, tylwyth y Nemueliaid: o Jamin, tylwyth y Jaminiaid; o Jacin,tylwyth y Jaciniaid:

13 O Zerah, tylwyth y Zerahiaid; o Saul, tylwyth y Sauliaid.

14 Dymma dylwyth y Simeoniaid,dwy fil a'r hugain a dau cant.

15 Meibion Gad wrth eu tylwythau; o Zephon,tylwyth y Zephoniaid, o Haggi, tylwyth yr Haggiaid; o Suni,tylwyth y Suniaid:

16 O Ozni, tylwyth yr Ozniaid; o Eri tylwyth yr Eriaid:

17 O Arod, tylwyth yr Arodiaid; o Areli, tylwyth yr Areliaid.

18 Dymma deuluoedd meibion Gad dan eu rhif, deugain mil, a phum cant.

19 Meibion Juda *oedd* * Er ac Onan: a bu farw Er ac Onan yn nhir Canaan.

* Gen. 38. 3. & 46. 12.

20 A meibion Juda wrth eu teuluoedd: o Selah, tylwyth y Selaniaid; o Pharez, tylwyth y Pharezíaid: o Zerah,tylwyth y Zerahiaid.

21 A meibion * Pharez oedd,o Heſron,tylwyth yr Heſroniaid: o Hamul, tylwyth yr Hamuliaid.

* Gen. 38. 2, & 46. 12.

22 Dymma dylwyth Juda dan eu rhif: onid pedair mil pedwar vgain mil, a phum cant.

23 Meibion Iſſachar wrth eu tylwythau *oedd*, o Tolah,tylwyth y Tolaiaid; o Puah,tylwyth y Puniaid:

24 O Jaſub, tylwyth y Jaſubiaid; o Simron, tylwyth y Simroniaid.

25 Dymma deuluoedd Iſſachar dan eu rhif, pedair mil, a thrugain mil, a thrychant.

26 Meibion Zabulon wrth eu teuluoedd *oedd*; o Sered tylwyth y Sardiaid: o Elon,tylwyth yr Eloniaid: o Jahleel,tylwyth y Jahleeliaid.

27 Dymma deuluoedd y Zabuloniaid dan eu rhif, tri vgain mil, a phum cant.

28 Meibion Joſeph wrth eu teuluoedd *oedd* Manaſſeh, ac Ephraim.

* Joſua 29. 1. 29 Meibion Manaſſeh *oedd*: o * Machir, tylwyth y Machiriaid: a Machir a genhedlodd Gilead: o Gilead *y mae* tylwyth y Gileadiaid.

30 o Dymma feibion Gilead: *o* Jeezer, tylwyth y Jeezeriaid: o Helec, tylwyth yr Helediaid:

31 Ac *o* Aſriel, tylwyth yr Aſrieliaid: ac *o* Sechem, tylwyth y Sechemiaid.

32 Ac *o* Semida, tylwyth y Semidiaid: ac *o* Hepher, tylwyth yr Hepheriaid.

* Pen. 27. 1. 33 A * Zalphaad mab Hepher nid oedd iddo feibion, onid merched: a henwau merched Zalphaad *oedd*, Mahlah, a Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah.

34 Dymma dylwyth Manaſſeh: a'i rhifedigion *oedd* ddeuddeng mil a deugain, a ſaith gant.

35 Dymma feibion Ephraim wrth eu teuluoedd: o Suthelah, tylwyth y Suthelaiid; o Becher, tylwyth y Becheriaid: o Tahan, tylwyth y Tahaniaid.

36 Ac dymma feibion Suthelah: o Eran, tylwyth yr Eraniaid.

37 Dymma dylwyth meibion Ephraim trwy eu rhifedigion, deuddeng mil ar hugain a phum cant: dymma feibion Joſeph wrth eu teuluoedd.

38 Meibion Beniamin wrth eu teuluoedd *oedd*, o Bela, tylwyth y Belaiaid: o Asbel, tylwyth yr Asbeliaid: o Ahiram, tylwyth yr Ahiramiaid.

39 O Sephupham, tylwyth y Sephuphamiaid: o Hupham, tylwyth yr Huphamiaid.

40 A meibion Bela oedd Ard, a Naaman: *o Ard yr ydoedd* tylwyth yr Ardiaid: o Naaman, tylwyth y Naamaniaid.

41 Dymma feibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd: dan eu rhif *yr oeddynt* yn bum mil a deugain a chwe chant.

42 Dymma feibion Dan, yn ôl eu teuluoedd: o Suham, tylwyth y Suhamiaid: dymma dylwyth Dan yn ol eu teuluoedd.

43 A holl dylwyth y Suhamiaid *oedd* yn ôl eu rhifedigion, bedair mil a thrugain, a phedwar cant.

44 Meibion Aſer wrth eu teuluoedd *oedd* o Jimna, tylwyth y Jimnaid: o Jeſui, tylwyth y Jeſuiaid: o Beriah, tylwyth y Beriaid.

45 O feibion Beriah, *yr oedd* o Heber, tylwyth yr Heberiaid: o Malciel, tylwyth y Malcieliaid.

46 Ac enw merch Aſer *ydoedd* Sarah.

47 Dymma deuluoedd meibion Aſer yn ôl eu rhifedigion, tair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

48 Meibion Nephtali wrth eu teuluoedd *oedd*: o Jahzeel, tylwyth y Jahzeeliaid: o Guni, tylwyth y Guniaid.

49 O Jezer, tylwyth y Jezeriaid: o Silem, tylwyth y Silemiaid.

50 o Dymma dylwyth Nephtali yn ôl eu teuluoedd dan eu rhif, pum mil a deugain, a phedwar cant.

51 Dymma rifedigion meibion Iſrael, chwe chan mil, a mil, ſaith gant, a dec ar hugain.

52 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

53 I'r rhai hyn y rhennir y tir yn etifeddiaeth, yn ol rhifedi yr henwau.

54 I * lawer y chwanegi 'r etifeddiaeth, ac i ychydig prinhá 'r etifeddiaeth: rhodder i bob vn etifeddiaeth yn ôl ei rifedigion. * Pen. 33. 34.

55 Etto * wrth goelbren y rhennir y tir: wrth henwau llwythau eu tadau yr etifeddant. Joſua 11. 23. & 14. 2.

56 VVrth farn y coel-bren y rhennir ei etifeddiaeth rhwng llawer ac ychydig.

57 * Ac dymma rifedigion y Leſiaid wrth eu teuluoedd: o Gerſon, tylwyth y Gerſoniaid: o Cohath, tylwyth y Cohathiaid: o Merari, tylwyth y Merariaid. * Exod. 6. 16.

58 Dymma dylwythau y Leſiaid: tylwyth y Libniaid, tylwyth yr Hebroniaid, tylwyth y Mahliaid, tylwyth y Muſiaid, tylwyth y Corathiaid: Cohath hefyd a genhedlodd Amram.

59 A henw gwraig Amram *oedd* Jochebed * merch Leſi, yr hon a aned i Leſi yn yr Aipht; a hi a ddug i Amram, Aaron, a Moſes, a Miriam eu chwaer hwynt. * Exod. 2. 2. Exod. 6. 20.

60 A ganed i Aaron, Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

61 A bu farw * Nadab ac Abihu, pan offrymaſant dân dieithr ger bron yr Arglwydd. * Levit. 10. 2.

62 A'i rhifedigion oedd dair mil ar hugain, *ſef* pob gwryw o fab miſyriad ac vchod; canys ni chyfrifwyd hwynt ym myſc meibion Iſrael, am na roddwyd iddynt etifeddiaeth ym mhlith meibion Iſrael. Num. 3. 4. 1 Cron. 24. 2.

63 Dymma rifedigion Moſes ac Eleazar yr offeiriad, y rhai a rifaſant feibion Iſrael yn rhoſtydd Moab, wrth yr Iorddonen, ar gyfer Jericho.

64 Ac yn y rhai hyn nid oedd yn o rifedigion Moſes ac Aaron yr offeiriad, pan rifaſant feibion Iſrael yn anialwch Sinai.

65 Canys dywedaſei yr Arglwydd am danynt, * gan farw y byddant feirw yn yr anialwch: ac ni adawſid o honynt vn, ond Caleb mab Jephunneh, a Joſuah mab Nun. * Pen. 14. 28. 1 Cor. 10. 5.

P E N. XXVII.

1 Merched Zalphaad yn ceiſio etifeddiaeth. 6 Cyfraith etifeddiaethau. 12 Moſes wedi ei rybuddio am ei farwolaeth, yn ymbil am gael vn yn ei le. 18 Appwyntio Joſuah i gael ei le ef.

YNa y daeth merched * Zalphaad, mab Hepher, mab Gilead, mab Machir, mab Manaſſeh, o dylwyth Manaſſeh mab Joſeph: (ac dymma henwau ei ferched ef, Mahlah, Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah.) * Pen. 26. 33. Pen. 36. 11. Joſua 17. 3.

2 Ac a ſaſaſant ger bron Moſes, a cher bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron y pennaethiaid, a'r holl gynnulleidfa, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod, gan ddywedyd,

3 * Ein tâd ni a fu farw yn yr anialwch, ac nid oedd eſe ym myſc y gynnulleidfa a ymgaſclodd yn erbyn yr Arglwydd ynghynnulleidfa * Corah, onid yn ei bechod ei hun y bu farw, ac nid oedd meibion iddo. * Pen. 14. 35. & 26. 64. * Pen. 16. 1.

4 Pa ham y † tynnir ymmaith henw ein tâd ni o fyſc ei dylwyth, am nad oes iddo fab? dod i ni feddiant ym myſc brodyr ein tâd. † *Heb.* *lleihâir.*

5 A dug Moſes eu hawl hwynt ger bron yr Arglwydd.

6 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

7 Y mae merched Zalphaad yn dywedyd yn vnion; gan roddi, dyro iddynt feddiant etifeddiaeth ym myſc brodyr eu tâd: troſſa iddynt etifeddiaeth eu tâd.

8 Llefara hefyd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan fyddo marw vn, ac heb fab iddo, troſſwch ei etifeddiaeth ef i'w ferch.

9 Ac

29 Achefi *bydd* merch iddo, rhoddwch ei etifeddiaeth *i'w* frodyr.

10 Ac oni *bydd* brodyr iddo, yna rhoddwch ei etifeddiaeth *i'* frodyr ei dâd.

11 Ac oni *bydd* brodyr iw dâd, yna rhoddwch ei etifeddiaeth *i'w* gâr nessaf iddo o'i dylwyth, a meddianned *hwnnw* hi: a bydded *hyn* i feibion Israel yn ddeddf farnedic, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * dring i'r mynydd Abarim hwn, a gwêl y tîr a roddais i feibion Israel.

13 Ac wedi it ei weled, * tithau a gesclir at dy bobl, fel y casclwyd Aaron dy frawd.

14 Canys yn ahalwch Zin, wrth gynneri y gynnulleidfa, y gwrthryfelasoch yn erbyn fyngair, i'm sancteiddio wrth y dwfr yn eu golwg hwynt: * dymma ddwfr ‡ cynnen Cades yn anialwch Zin.

15 A llefarodd Moses wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Goloded yr Arglwydd, Duw yſprydion pob cnawd, vn ar y gynnulleidfa,

17 Yr hwn a elo allan o'i blaen hwynt, ac a ddelo i mewn o'i blaen hwynt, a'r hwn a'i dygo hwynt allan, ac a'i dygo hwynt i mewn: fel na byddo cynnulleidfa yr Arglwydd fel defaid ni *byddo* bugail arnynt.

18 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cymmer attat Josuah fab Nun, y gŵr *y mae* yr yſpryd ynddo, a gosot dy law arno.

19 A dod ef i ſefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynnulleidfa: a dôd orchymyn iddo ef yn eu gwydd hwynt.

20 A dod o'th ogoniant di arno ef, fel y gwrandawo holl gynnulleidfa meibion Israel *arno*.

21 A ſaſed ger bron Eleazar yr offeiriad, yr hwn a ofyn gynghor troſto ef, yn ôl barn * Vrim, ger bron yr Arglwydd; wrth ei air ef yr ânt allan, ac wrth ei air ef y dêuant i mewn; efe a holl feibion Israel gyd ag ef, a'r holl gynnulleidfa.

22 A gwnaeth Moses megis y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd Josuah, ac a barodd iddo ſefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynnulleidfa.

23 Ac efe a oſododd ei ddwylaw arno, ac a roddd orchymmyn iddo, megis y llefaraſei yr Arglwydd trwy law Moses.

PEN. XXVIII.

1 Bod yn rhaid cadw offrymmau. 3 Y poeth-offrwm gwaſtadol. 9 Yr offrwm ar y Sabboth, 11 ar y lloerau newydd, 16 ar y Paſc, 26 yn nydd y blaen-ffrwythau.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Israel, a dywed wrthynt, gwiliwch am offrymmu i mi fy offrwm, a'm bara i'm hebyrth tanllyd o arogl † peraidd, yn eu tymmor.

3 A dywed wrthynt, * dymma 'r aberth tanllyd a offrymmwch i'r Arglwydd; dau oen flwyddiaid bu ſſaith-gwbl † bob dydd, yn boeth offrwm gwaſtadol.

4 Vn oen a offrymmi di y boreu, a'r oen arall a offrymmi di ‡ yn yr hwyr;

5 A decſed ran Epha o beillied yn * ſwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy bedwaredd ran * Hin o olew coethedic.

6 *Dymma* y poeth offrwm gwaſtadol a ‡ wnaed ym mynydd Sinai, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

7 A'i ddiod offrwm *ſydd* bedwaredd ran Hin gyd â phob oen: pâr dywallt y ddiod gref yn ddiod offrwm i'r Arglwydd yn y cyſſegr.

8 Yr ail oen a offrymmi yn yr hwyr: megis bwyd offrwm y boreu, a'i ddiod offrwm, yr offrymmi ef, yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

9 Ac ar y dydd Sabboth, dau oen blwyddiaid perffaith-gwbl, a dwy ddecſed ran o beillied, yn ſwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy olew, a'i ddiod offrwm.

10 Dymma boeth offrwm pob Sabboth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i ddiod offrwm.

11 Ac ar ddechreu eich miſoedd yr offrymmwch, yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o fuſtych ieuainge, ac vn hwrdd, *a* ſaith oen blwyddiaid perffaith-gwbl:

12 A thair decſed ran o beillied, yn ſwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu drwy olew, gyd â phob buſtach; a dwy ddecſed ran o beillied, yn ſwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy olew gyd â phob hwrdd:

13 A phob yn ddecſed ran o beillied, yn ſwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu drwy olew, gyd â phob oen, yn offrwm poeth, o arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

14 A'i diod offrwm ſydd hanner Hin gyd â buſtach, a thryddedd ran Hin gyd â hwrdd, a phedwaredd ran Hin o win gyd ag oen: dymma boeth offrwm mis yn ei fis, trwy fiſoedd y flwyddyn.

15 Ac vn bwch geifr *ſydd* yn bech aberth i'r Arglwydd; heb law y gwaſtadol boeth offrwm, yr offrymmir ef a'i ddiod offrwm.

16 Ac yn y mis cyntaf, * ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis, *y bydd* Paſc yr Arglwydd.

17 Ac ar y pymthecfed dydd o'r mis hwn *y bydd* yr *wyl*: ſaith niwrnod y bwytteir bara croyw.

18 Ar † y dydd cyntaf *y bydd* cymanfa ſanctaidd, na wnewch ddim caeth-waith *ynddo*.

19 Ond offrymmwch yn aberth tanllyd, *ac* yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o fuſtych ieuainge, ac vn hwrdd, a ſaith oen blwyddiaid: byddant gennych yn berffaith-gwbl.

20 Eu bwyd offrwm hefyd ſydd o beillied wedi ei gymmyſcu drwy olew; tair decſed ran gyd â buſtach, a dwy ddecſed ran gyd â hwrdd,

21 Bob yn ddecſed ran yr offrymmwch gyd â phob oen, o'r ſaith oen:

22 Ac vn bwch yn bech aberth, i wneuthur cymmod droſoch.

23 Heb law poeth offrwm y boreu, yr hwn *ſydd* boeth offrwm gwaſtadol, yr offrymmwch hyn.

24 Fel hyn yr offrymmwch ar *bob* dydd o'r ſaith niwrnod, ſwyd aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: heb law y poeth offrwm gwaſtadol yr offrymmir ef, a'i ddiod offrwm.

25 Ac ar y ſeithfed dydd, cymanfa ſanctaidd ſydd i chwi, dim caeth-waith nis gwnewch.

26 Ac ar dydd eich blaen-ffrwythau, pan offrymmoch ſwyd offrwm newydd i'r Arglwydd, wedi eich wythnoſau; cymanfa ſanctaidd ſydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch.

27 Ond offrymmwch ddau buſtach ieuainge, vn hwrdd, a ſaith oen blwyddiaid, yn boeth offrwm, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

28 A *bydded* eu bwyd offrwm o beillied wedi ei gymmyſcu drwy olew; tair decſed ran gyd â phob buſtach, dwy ddecſed ran gyd â phob hwrdd:

* Deut. 32. 49.
* Pen. 20. 24.
* Exod. 17. 7. ‡ *Meribah.*
* Exod. 28. 30.
† Heb. *Fy llinyddwch.*
* Exod. 29. 38.
† Heb. *mewn dwrnod.*
‡ Heb. *rhwng y ddau hwyr.*
* Levit. 2. 1.
* Exod. 29. 40.
† Neu, *ordeiniad.*
* Exod. 12. 18. L vic. 23. 5.
† Levit. 23. 7.

29 Bob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r ſaith oen:

30 Vn bwch geifr i wneuthur cymmod troſoch.

31 Heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, yr offrymmwch *hyn*; (byddant gennych yn berffaith-gwbl) ynghyd a'i diod offrwm.

PEN. XXIX.

1 Yr offrymmau ar wyl yr vdcyrn, 7 Ar y dydd y cyſtuddient eu beneidiau, 13 Ac ar wyth niwrnod gwyl y pebyll.

AC yn y ſeithfed mis, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y bydd i chwi gymanfa ſanctaidd, dim caeth-waith nis gwnewch: * dydd i ganu vdcyrn ſydd eſe i chwi.

2 Ac offrymmwch offrwm poeth yn arogl peraidd i'r Arglwydd; vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, ſaith o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

3 A'i bwyd offrwm o beillied wedi ei gymyſcu drwy olew; tair decfed ran gyd â buſtach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd:

4 Ac vn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r ſaith oen.

5 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, i wneuthur cymmod troſoch:

6 Heb law poeth offrwm y mis, a'i fwyd offrwm, a'r poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm hwynt, wrth eu defod hwynt, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

7 *Ac ar y decfed *dydd* o'r ſeithfed mis hwn, cymanfa ſanctaidd ſydd i chwi: yna cyſtuddiwch eich eneidiau: dim gwaith nis gwnewch *ynddo.*

8 Ond offrymmwch boeth offrwm i'r Arglwydd yn arogl peraidd, vn buſtach ieuangc, vn hwrdd, ſaith oen blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl gennych.

9 A'i bwyd offrwm fydd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, tair decfed ran gyd â buſtach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd:

10 Bob yn ddecfed ran, gyd â phob oen o'r ſaith oen;

11 Vn bwch geifr yn bech aberth, heb law pech aberth y cymmod, a'r poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

12 Ac ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis, cymanfa ſanctaidd fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch; eithr cedwch ŵyl i'r Arglwydd ſaith niwrnod.

13 Ac offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, tri ar ddec o fuſtych ieuainge, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl.

14 A'i bwyd offrwm fydd o beillied wedi ei gymmyſcu drwy olew, tair decfed ran gyd â phob buſtach, o'r tri buſtach ar ddec: dwy ddecfed ran gyd â phob hwrdd, o'r ddau hwrdd:

15 A phob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r pedwar oen ar ddec:

16 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

17 Ac ar yr ail dydd *yr offrymmwch* ddeuddeng mhuſtach ieuainge, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

18 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn *fydd* yn ol eu rhifedi, wrth y ddefod:

19 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

20 Ac ar y trydydd dydd vn ar ddec, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

21 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn *fydd* yn ôl eu rhifedi wrth y ddefod:

22 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

23 Ac ar y pedwerydd dydd, deng-mhuſtach, dau hwrdd, pedwar a'r ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

24 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn *fydd* yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod:

25 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

26 Ac ar y pummed dydd, naw buſtach, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

27 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn *fydd* yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod:

28 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

29 Ac a'r y chweched dydd, wyth o fuſtych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

30 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn *fydd* yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod:

31 Ac un bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

32 Ac ar y ſeithfed dydd, ſaith o fuſtych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

33 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn *fydd* yn ôl eu rhifedi wrth eu defod:

34 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

35 Ar * yr wythfed dydd, ychel-wŷl fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch *ynddo.*

36 Ond offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, vn buſtach, vn hwrdd, ſaith o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

37 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtach, a chyd â'r hwrdd, a chyd â'r ŵyn *fydd* yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod:

38 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

39 Hyn a ‡ wnewch i'r Arglwydd ar eich gwyliau, heb law eich addunedau, a'ch offrymmau gwirfodd, gyd â'ch offrymmau poeth, a'ch offrymmau bwyd, a'ch offrymmau diod, a'ch offrymmau hedd.

40 A dywedodd Moſes wrth feibion Iſrael, yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. XXX.

1 Na ellir torri addunedau, 3 ond addunedau merwyn ifange, 6 gwraig wrieg. 9 gwraig weddw, a'r yſcaredic.

A Lefarodd Moſes wrth bennaethiaid llwythau meibion Iſrael gan ddywedyd, dyma'r peth a orchymynnodd yr Arglwydd.

2 Os

* Levit. 23. 24.

* Levit. 16. 29. & 23. 27.

* Levit. 23. 36.

‡ Neu, offrymmwch.

2 Os addunada gŵr addûned i'r Arglwydd, neu dyngu llw gan rwymo rhwymediaeth ar ei enaid ei hun, na haloged ei air, gwnaed yn ôl yr hyn oll a ddêl allan o'i enau.

3 Ac os addunada benyw addûned i'r Arglwydd, a'i rhwymo *ei hun* â rhwymediaeth yn nhŷ ei thâd, yn ei hieuenctyd;

4 A chlywed o'i thâd ei haddûned a'i rhwymediaeth, yr hwn a rwymodd hi ar ei henaid, a thewi o'i thâd wrthi: yna ſafed ei holl addunedau, a phob rhwymediaeth a rwymodd hi ar ei henaid a ſaif.

5 Ond os ei thad a bâr iddi dorri, ar y dydd y clywo efe: o'i holl addunedau, a'i rhwymediaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid, ni ſaif *ym*: a maddeu 'r Arglwydd iddi, o achos mai ei thâd a barodd iddi dorri.

† *Heb.* oedd ei haddunedau arni. 6 Ac os hi oedd yn eiddo gŵr, pan † addunodd, neu pan lefarodd o'i gwefuſau beth a rwymo ei henaid hi,

7 A chlywed o'i gŵr, a thewi wrthi y dydd y clywo: yna ſafed ei haddunedau: a'i rhwymediaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid a ſafant.

8 Ond os ei gŵr ar y dydd y clywo a bâr iddi dorri, efe a ddiddymma ei haddûned, yr hwn *ydd* arni, a thraethiad ei gwefuſau 'r hwn a rwymodd hi ar ei henaid; a'r Arglwydd a faddeu iddi.

9 Ond addûned y weddw, a'r yſcaredic, yr hyn oll a rwymo hi ar ei henaid a ſaif arni.

10 Ond os *yn* nhŷ ei gŵr yr addunededd, neu y rhwymodd hi rwymediaeth ar ei henaid trwy lw;

11 A chlywed o'i gŵr, a thewi wrthi, heb peri iddi dorri; yna ſafed ei holl addunedau, a phob rhwym a rwymodd hi ar ei henaid a ſaif.

12 Ond os ei gŵr gan ddiddymmu a'i diddymma hwynt y dydd y clywo; ni ſaif dim a ddaeth allan o'i gwefuſau, o'i haddunedau, ac o rwymediaeth ei henaid; ei gŵr a'i diddymodd hwynt, a'r Arglwydd a faddeu iddi.

13 Pôb addûned a phôb rhwymediaeth llw, i gyſtuddio 'r enaid, ei gŵr a'i cadarnha, a'i gŵr a'i diddymma.

14 Ac os ei gŵr gan dewi a daw wrthi, o ddydd i ddydd, yna y cadarnhaodd efe ei holl addunedau, neu ei holl rwymediaethau y rhai *oedd* arni; cadarnhaodd hwynt, pan dawodd wrthi, y dydd y clybu efe *hwynt*.

15 Ac os efe gan ddiddymmu a'i diddymma hwynt wedy iddo glywed; yna efe a ddwg ei hanwiredd hi.

16 Dymma y deddfau a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes, rhwng gŵr a'i wraig, a rhwng tâd a'i ferch, yn ei hieuenctyd, *yn* nhŷ ei thâd.

PEN. XXXI.

1 *Yſpeilio 'r Midianiaid a lâdd Balaam.* 13 *Moſes yn ddîg wrth y ſwyddogion am gadw y gwragedd yn fyw.* 19 *Pa fodd y glanheir y milwyr, a'i carcharorion, a'i hyſclyfaeth.* 25 *Y môdd y mae rhannu 'r yſpail.* 48 *Yr offrwm ewyllyſgar i dryſor-dy yr Arglwydd.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

* Pen. 25. 17. † Pen. 27. 13. ‡ Heb. *Mil o lwyth, mil o lwyth.* 2 * Dial feibion Iſrael ar y Midianiaid; wedi *hynny* ti a † gaſclir at dy bobl.

3 A llefarodd Moſes wrth y bobl, gan ddywedyd, arfogwch o honoch wŷr i'r rhyfel, ac ânt yn erbyn Midian, i roddi dial yr Arglwydd ar Midian.

4 ‡ Mil o bôb llwyth o holl lwythau Iſrael, a anfonwch i'r rhyfel.

5 A rhoddaſant o filoedd Iſrael fil o bôb llwyth, *ſef* deuddeng mil, o rai wedi eu arfogi i'r rhyfel.

6 Ac anfonodd Moſes hwynt i'r rhyfel, mil o bôb llwyth; hwynt a Phinees mab Eleazar yr offeiriad *a anfonodd ef* i'r rhyfel, a dodrefn y cyſſegr, a'r vdcyrn i vtcânu yn ei law.

7 A hwy a ymſefaſant yn erbyn Midian, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac a laddaſant bôb gwryw.

8 Brenhinoedd Midian hefyd a laddaſant hwy, gyd â'i lladdedigion *eraill*, * ſef Efi, a Recem, a Zur, a Hur, a Reba, pum brenin Midian; Balaam hefyd mab Beor a laddaſant hwy â'r cleddyf. * Ioſua 13. 22.

9 Meibion Iſrael a ddaliaſant hefyd yn garcharorion wragedd Midian, a'i plant, ac a yſpeiliaſant eu holl anifeiliaid hwynt, a'i holl dda hwynt, a'i holl olud hwynt.

10 Ac holl ddinaſoedd hefyd drwy eu trigfannau, a'i holl dŷrau a loſcaſant â than.

11 A chymmeraſant yr holl yſpail, a'r holl gaffaeliad, o ddyn, ac o anifail.

12 Ac a ddygaſant at Moſes, ac at Eleazar yr offeiriad, ac at gynnulleidfa meibion Iſrael, y carcharorion, a'r caffaeliad, a'r yſpail, i'r gwerſyll, yn rhoſydd Moab, y rhai *ydynt* wrth yr Iorddonen ar gyfer Jericho.

13 Yna Moſes ac Eleazar yr offeiriad, a holl bennaduriaid y gynnulleidfa, a aethant iw cyfarfod hwynt o'r tu allan i'r gwerſyll.

14 A dlgiodd Moſes wrth ſwyddogion y fyddin, capteniaid y miloedd, a chapteniaid y cantoedd, y rhai a ddaethant o frwydr y rhyfel.

15 A dywedodd Moſes wrthynt, a adawſoch chwi bôb benyw yn fyw?

16 Wele * hwynt trwy air Balaam a baraſant i feibion Iſrael wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, yn achos Peor, a bu plâ ynghynnulleidfa yr Arglwydd. * Num. 25. 2. 2 Pet. 2. 15.

17 Am hynny * lleddwch yn awr bob gwryw o blentyn, a lleddwch bôb benyw a fu iddi a wnaeth â gŵr, trwy orwedd gydag † ef. * Barn. 21. 11. † Heb. *Gwryw.*

18 A phôb plentyn o'r benwyaid y rhai ni bu iddynt a wnaethant â gŵr, cedwch yn fyw i chwi.

19 Ac arhoſwch chwithau o'r tu allan i'r gwerſyll ſaith niwrnod: pôb vn a laddodd ddyn, a * phôb vn a gyffyrddodd wrth laddedig, ymlanhewch y trydydd dydd, a'r ſeithfed dydd, chwi a'ch carcharorion. * Num. 19. 11.

20 Pôb gwiſc hefyd, a phôb dodrefnyn croen, a phôb gwaith o *flew* geifr, a phôb lleſtr pren, a lanhewch chwi.

21 A dywedodd Eleazar yr offeiriad wrth y rhyfel-wŷr, y rhai a aethent i'r rhyfel; dymma ddeddf y gyfraith, a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

22 Yn vnic yr aur, a'r arian, y prês, yr haiarn, yr alcam, a'r plwm:

23 Pôb dim a ddioddefo dân, a dynnwch trwy 'r tân, a glân fydd: ac etto efe a lanheir * â'r dwfr nailltuaeth; a'r hyn oll ni ddioddefo dân, tynnwch trwy 'r dwfr *yn vnic*. * Pen. 19. 9.

24 A golchwch eich gwiſcoedd ar y ſeithfed dydd, a glân fyddwch, ac wedi hynny deuwch i'r gwerſyll.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

26 Cymmer nifer yr yſpail † a gaed, o ddyn ac o anifail, ti ac Eleazar yr offeiriad, a phennau † Heb. o'r gan. h. cenedl y gynnulleidfa.

27 A rhanna y caſſieliad yn ddwyran, rhwng y rhyfelwyr a aethant i'r ſilwriaeth, a'r holl gynnulleidfa.

28 A chyſot deyrnged i'r Arglwydd gan y rhyfelwyr y rhai a aethant allan i'r ſilwriaeth: vn enaid o *bôb* pum cant o'r dynion, ac o'r eidionnau, ac o'r aſſynnod, ac o'r defaid.

29 Cymmerwch *hyn* o'i hanner hwynt; a dyro i Eleazar yr offeiriad, yn dderchafel offrwm yr Arglwydd.

30 Ac o hanner meibion Iſrael y cymmeri vn rhan o *bôb* dec a deugain, o'r dynion, o'r eidionnau, o'r aſſynnod, ac o'r ‡ defaid, *ac* o bôb anifail, a dôd hwynt i'r Leſiaid, y rhai ydynt yn cadw cadwraeth Tabernacl yr Arglwydd. ‡ *Neu, geifr, neu, praidd.*

31 A gwnaeth Moſes ac Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

32 A'r caſſieliad *ſef* gweddill yr yſpail, yr hon a ddygaſei pobl y ſilwriaeth, oedd chwe chan mil, a phymthec a thrugain o filoedd o ddefaid.

33 A deuddec a thrugain mil o eidionnau.

34 Ac vn mil a thrugain o aſſynnod.

35 Ac o ddynion, o fenwyaid ni buaſei iddynt a wnaethent â gwr, drwy orwedd gyd ag ef, ddeuddeng mil ar hugain o eneidiau.

36 A'r hanner, *ſef* rhan y rhai a aethant i'r rhyfel, oedd o rifedi defaid drychan mil, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant.

37 A theyrnged yr Arglwydd o'r defaid oedd chwechant, a phymthec a thrugain.

38 A'r eidionnau *oedd* vn mil ar bymthec ar hugain; a'i teyrnged i'r Arglwydd *oedd* deuddec a thrugain.

39 A'r aſſynnod *oedd* ddeng mil ar hugain, a phum cant; a'i teyrnged i'r Arglwydd *oedd* vn a thrugain.

40 A'r dynion *oedd* vn mil ar bymthec; a'i teyrnged i'r Arglwydd *oedd* ddeuddec enaid ar hugain.

41 A Moſes a rodd deyrnged offrwm derchafel yr Arglwydd i Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

42 Ac o ran meibion Iſrael, yr hon a rannaſei Moſes oddi wrth y mil-wyr,

43 Sef rhan y gynnulleidfa o'r defaid, oedd drychan mil, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant:

44 Ac *o'r* eidionnau, vn mil ar bymthec ar hugain:

45 Ac *o'r* aſſynnod, deng mil ar hugain, a phum cant:

46 Ac *o'r* dynion, un mil ar bymthec:

47 Ie cymmerodd Moſes o hanner meibion Iſrael, vn rhan o *bôb* dec a deugain, o'r dynion ac o'r anifeiliaid, ac a'i rhoddes hwynt i'r Leſiaid oedd yn cadw cadwraeth Tabernacl yr Arglwydd, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

48 A'r ſwyddogion y rhai *oedd* ar filoedd y llu, a ddaethant at Moſes, *ſef* capteniaid y miloedd, a chapteniaid y cantoedd:

49 A dywedaſant wrth Moſes, dy weiſion a gymmeraſant nifer y gwŷr o ryfel *a roddaiſt* dan ein dwylo ni, ac nid oes wr yn eiſieu o honom.

50 Am hynny yr ydym yn offrymmu offrwm i'r Arglwydd, pôb vn yr hyn a gafodd, yn offeryn aur, yn gadwynau, yn freichledau, yn ſodrwyau, yn gluſtdlyſau ac yn dorchau, i wneuthur cymmod tros ein heneidiau gar bron yr Arglwydd.

51 A chymerodd Moſes ac Eleazar yr offeiriad, yr aur ganddynt; y dodrefn gweithgar oll.

52 Ac yr ydoedd holl aur yr offrwm derchafel, yr hwn a offrymmaſant i'r Arglwydd, oddi wrth gapteniaid y miloedd, ac oddi wrth gapteniaid y cantoedd, yn vn rufl ar bymthec, (aith gant, a dec a deugain o ſiclau.

53 (Yſpeiliaſei y gŵyr o ryfel, bôb un iddo ei hun.)

54 A chymmerodd Moſes, ac Eleazar yr offeiriad, yr aur gan gapteniaid y miloedd a'r cantoedd, ac a'i dygaſant i babell y cyfarfod, yn goffadwriaeth dros feibion Iſrael, ger bron yr Arglwydd.

PEN. XXXII.

1 Y Rubeniaid a'r Gadiaid yn gofyn ta betifeddiaeth y tu hwnt i'r Iorddonen. 6 Moſes yn eu ceryddu hwynt. 16 Hwythau yn cynnyg iddo ef ammodau wrth ei fodd. 33 Moſes yn rhoddi iddynt y wlad. 39 Hwythau yn ei goreſgyn hi.

AC yr ydoedd anifeiliaid lawer i feibion Ruben, a llawer iawn i feibion Gad: a gwelſant dir Jazer, a * thir Gilead, ac wele y lle yn lle *da i anifeiliaid. *Gen. 31. 47.

2 A meibion Gad, a meibion Ruben a ddaethant, ac a ddywedaſant wrth Moſes, ac wrth Eleazar yr offeiriad, ac wrth beunaduriaid y gynnulleidfa, gan ddywedyd,

3 Ataroth, a Dibon, a Jazer, a Nimrah, a Hesbon, ac Elealeh, a Sebam, a Nebo, a Beon,

4 *Sef* y tir a darawôdd yr Arglwydd o flaen cynnulleidfa Iſrael, tir i anifeiliaid yw efe, ac y *mae* i'th weiſion anifeiliaid.

5 A dywedaſant, os cawſom ffafor yn dy olwg, rhodder y tir hwn i'th weiſion yn feddiant: na phâr i ni fyned tros yr Iorddonen.

6 A dywedodd Moſes wrth feibion Gad, ac wrth feibion Ruben, a â eich brodyr i'r rhyfel, ac a eiſteddwch chwithau yma?

7 A pha ham y † digalonnwch feibion Iſrael, rhac myned troſſodd i'r tir a rodd yr Arglwydd iddynt? † *Heb.* *torrwch galon mein.*

8 Felly y gwnaeth eich tadau, pan anfonais hwynt o Cades Barnea i edrych y tir.

9 Canys aethant i fynu hyd * ddyffryn Eſcol, a gwelſant y tir, a digalonnaſant feibion Iſrael, rhac myned i'r tir a roddaſei yr Arglwydd iddynt. * Num. 13. 24.

10 Ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac efe a dyngodd, gan ddywedyd,

11 Diau na chaiff yr vn * o'r dynion a ddaethant i fynu o'r Aipht, o fab vgain mlwydd ac vchod, weled y tir a addêwais trwy lw i Abraham, i Iſaac, ac i Jacob, am na chyflawnaſant *wneuthur* ar fy ôl i: * Num. 14. 28.

12 Ond Caleb mab Jephunneh y Cenaziad, a Joſiuah mab Nun; canys cyflawnaſant *wneuthur* ar ôl yr Arglwydd.

13 Ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Iſrael, a gwnaeth iddynt gyrwydro yn yr anialwch ddeugain mlhynedd: nes darfod yr holl oes a wnaethei ddrygioni yngolwg yr Arglwydd.

14 Ac wele, chwi a godaſoch yn lle eich tadau, yn gynnyrch dynion pechadurus, i chwanegu ar angerdd llid yr Arglwydd wrth Iſrael.

15 Os dychwelwch oddi ar ei ôl ef, yna efe a âd y bobl etto yn yr anialwch, a chwi a ddiniſtriwch yr holl bobl hyn.

16 A hwy a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant, corlannau defaid a adeiladwn ni ymma i'n hanifeiliaid, a dinasoedd i'n plant.

17 Ac ni a ymarfogwn yn fuan o flaen meibion Israel, hyd oni ddygom hwynt iw lle eu hun: a'n plant a arhosant yn y dinasoedd caeroc rhag trigolion y tîr.

18 Ni ddychwelwn ni i'n tai, nes i feibion Israel berchennogi pôb vn ei etifeddiaeth.

19 Hefyd nid etifeddwn ni gyd â hwynt o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ac oddi yno allan; am ddyfod ein etifeddiaeth i ni o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua 'r dwyrain.

* Josua. 1. 13. 20 A * dywedodd Moses wrthynt, os gwnewch y peth hyn, os ymarfogwch i'r rhyfel o flaen yr Arglwydd:

21 Os â pôb vn o honoch dros yr Iorddonen yn arfog o flaen yr Arglwydd, nes iddo yrru ymmaith ei elynion o'i flaen;

22 A darostwng y wlad o flaen yr Arglwydd, yna wedi hynny y cewch ddychwelyd, ac y byddwch dieuog ger bron yr Arglwydd, a cher bron Israel: a bydd y tîr hwn yn etifeddiaeth i chwi o flaen yr Arglwydd.

23 Ond os chwi ni wna fel hyn, wele pechu yr ydych yn erbyn yr Arglwydd; a gwybyddwch y goddiwedda eich pechod chwi.

24 Adeiledwch i chwi ddinasoedd i'ch plant, a chorlannau i'ch defaid, a gwnewch yr hyn a ddaeth allan o'ch genau.

25 A llefarodd meibion Gad, a meibion Ruben wrth Moses, gan ddywedyd; dy weision a wnânt megis y mae fy Arglwydd yn gorchymmyn.

26 Ein plant, ein gwragedd, ein hanifeiliaid, a'n holl yscrubliaid fyddant ymma, yn ninasoedd Gilead.

* Josua. 4. 12. 27 A'th * weision a ânt trosodd o flaen yr Arglwydd i'r rhyfel, pôb vn yn arfog i'r filwriaeth, megis y mae fy Arglwydd yn llefaru.

28 A gorchymynnodd Moses i Eleazar yr offeiriad, ac i Josuah fab Nun, ac i bennau cenedl llwythau meibion Israel, o'i plegit hwynt.

29 A dywedodd Moses wrthynt, os meibion Gad a meibion Ruben a ânt dros yr Iorddonen gyd â chwi, pôb vn yn arfog i'r rhyfel o flaen yr Arglwydd, a darostwng y wlâd o'ch blaen; yna rhoddwch iddynt wlâd Gilead yn berchennogaeth.

30 Ac onid ânt drosodd gyd â chwi yn arfogion, cymmerant eu etifeddiaeth yn eich mysc chwi yngwlâd Canaan.

31 A meibion Gad, a meibion Ruben a attebasant, gan ddywedyd, fel y llefarodd yr Arglwydd wrth dy weision, felly y gwnawn ni.

32 Nyni a awn trosodd i dîr Canaan yn arfogion o flaen yr Arglwydd, fel *y byddo* meddiant ein etifeddiaeth o'r tu ymma i'r Iorddonen gennym ni.

* Deut. 3. 12. Josua. 13. 8. & 22. 4. 33 A * rhodd Moses iddynt, *sef* i feibion Gad, ac i feibion Ruben, ac i hanner llwyth Manasseh mab Joseph, frenhiniaeth Sehon brenin yr Amoriaid, a brenhiniaeth Og brenin Basan, y wlâd a'i dinasoedd ar hyd y terfynau, *sef* dinasoedd y wlâd oddi amgylch.

34 A meibion Gad a adeiladasant Dibon, ac Ataroth, ac Aroer,

35 Ac Atroth, Sophan, a Jaazer, a Jogbeah,

36 A Bethnimrah, a Betharan, dinasoedd caeroc; a chorlannau defaid.

37 A meibion Ruben a adeiladasant Hesbon, Elealeh, a Chiriathaim:

38 Nebo hefyd a Baalmeon (wedi troi eu henwau) a Sibmah: ac a henwasant henwau ar y dinasoedd a adeiladasant.

39 A * meibion Machir mab Manasseh a aethant i Gilead, ac a'i henillasant hi, ac a yrasant ymaith yr Amoriaid oedd ynddi. * Gen. 50. 23.

40 A rhodd Moses Gilead i Machir fab Manasseh, ac efe a drigodd ynddi.

41 Ac † aeth Jair mab Manasseh, ac a enillodd eu pentrefydd hwynt, ac a'i galwodd hwynt ‡ Havoth Jair. † Deut. 3. 14. ‡ *Trefydd Jair.*

42 Ac aeth Nobah, ac a enillodd Cenath a'i phentrefydd, ac a'i galwodd ar ei enw ei hun, Nobah.

PEN. XXXIII.

1 *Dwy daith a dengain yr Israeliaid.* 50 *Bod yn rhaid dinistrio y Canaaneaid.*

DYmma deithiau meibion Israel, y rhai a ddaethant allan o dîr yr Aipht, yn eu lluoedd, dan law Moses ac Aaron.

2 A Moses a scrifennodd eu mynediad hwynt allan yn ôl eu teithiau, wrth orchymyn yr Arglwydd: ac dymma eu teithiau hwynt yn eu mynediad allan,

3 A hwy a gychwynnasant * o Rameses, yn y mis cyntaf, ar y pymthecfed dydd o'r mis cyntaf: trannoeth wedi 'r Pasc yr aeth meibion Israel allan, â llaw vchel, yngolwg yr Aiphtiaid oll. * Exod. 12. 37.

4 (A'r Aiphtiaid oedd yn claddu pôb cyntafanedic, y rhai a laddasei 'r Arglwydd yn eu mysc; a gwnaethei yr Arglwydd farn yn erbyn eu duwiau hwynt hefyd.)

5 A meibion Israel a gychwynnasant o Rameses, ac a wersyllasant yn Succoth.

6 A chychwynnasant o * Succoth, a gwersyllasant yn Etham, yr hon *sydd* ynghwrr yr anialwch. * Exod. 13. 20.

7 A chychwynnasant o Etham, a throesant drachefn i Pi-hahiroth, yr hon *sydd* o flaen Baal-Sephon; ac a wersyllasant o flaen Migdol.

8 A chychwynnasant o Pi-hahiroth, ac aethant * trwy ganol y môr i'r anialwch, a cherddasant daith tri diwrnod yn anialwch Etham, a gwersyllasant yn Marah. * Exod. 15. 22.

9 A chychwynnasant o Marah, * a daethant i Elim: ac yn Elim *yr ydoedd* deuddec o ffynhonnau dwfr, a dec a thrugain o Balm-wydd: a gwersyllasant yno. * Exod. 15. 27.

10 A chychwynnasant o Elim, a gwersyllasant wrth y môr côch.

11 A chychwynnasant oddi wrth y môr côch, a gwersyllasant yn * anialwch Sin. * Exod. 16. 1.

12 Ac o anialwch Sin y chychwynnasant, ac y gwersyllasant yn Dophcah.

13 A chychwynnasant o Dophcah, a gwersyllasant yn Alus.

14 A chychwynnasant o Alus, a gwersyllasant yn * Rephidim, lle nid oedd dwfr i'r bobl iw yfed. * Exod. 17. 1.

15 A chychwynnasant o Rephidim, a gwersyllasant * yn anialwch Sinai. * Exod. 19. 1.

16 A chychwynnasant o anialwch Sinai, a gwersyllasant yn ‡ Cibroth Hattaauah. Num. 11. 34. ‡ *Reddau yr hŷn.*

17 A chychwynnasant o Cibroth Hattaauah, a * gwersyllasant yn Hazeroth.

18 A chychwynnasant o Hazeroth, a gwersyllasant yn Rithmah. * Num. 11. 35.

19 A chychwynnasant o Rithmah, a gwersyllasant yn Rimmon Parez.

20 A chychwynnaſant o Rimmon Parez, a gwerſſyllaſant yn Libnah.

21 A chychwynnaſant o Libnah, a gwerſſyllaſant yn Riſſah.

22 A chychwynnaſant o Riſſah, a gwerſſyllaſant yn Cehelathah.

23 A chychwynnaſant o Cehelathah, a gwerſſyllaſant ym mynydd Sapher.

24 A chychwynnaſant o fynydd Sapher, a gwerſſyllaſant yn Haradah.

25 A chychwynnaſant o Haradah, a gwerſſyllaſant yn Maceloth.

26 A chychwynnaſant o Maceloth, a gwerſſyllaſant yn Tahath.

27 A chychwynnaſant o Tahath, a gwerſſyllaſant yn Tarah.

28 A chychwynnaſant o Tarah, a gwerſſyllaſant yn Mithcah.

29 A chychwynnaſant o Mithcah, a gwerſſyllaſant yn Haſmonah.

30 A chychwynnaſant o Haſmonah, a gwerſſyllaſant * yn Moſeroth. * Deut. 10. 6.

31 A chychwynnaſant o Moſeroth, a gwerſſyllaſant yn Bene Jaacan.

32 A chychwynnaſant o Bene Jaacan, a gwerſſyllaſant yn Horhagidgad.

33 A chychwynnaſant o Horhagidgad, a gwerſſyllaſant yn Jotbathah.

34 A chychwynnaſant o Jotbathah, a gwerſſyllaſant yn Ebronah.

35 A chychwynnaſant o Ebronah, a gwerſſyllaſant yn Ezion Gaber.

36 A chychwynnaſant o Ezion Gaber, a gwerſſyllaſant yn * anialwch Sin, hynnw yw Cades. * Num. 20. 1.

37 A chychwynnaſant o ‡ Cades, a gwerſſyllaſant ym-mynydd Hor, yngwrr tîr Edom. ‡ Num. 20. 22.

38 Ac * Aaron yr offeiriad a aeth i fynydd Hor, wrth orchymyn yr Arglwydd, ac a fu farw yno, yn y ddeugeinfed flwyddyn wedi dyfod meibion Iſrael allan o dir yr Aipht, yn y pummed mis, ar y *dydd* cyntaf o'r mis. * Num. 20. 25. Deut. 32. 50.

39 Ac Aaron *oedd* tab tair blwydd ar hugain a chant, pan fu farw ym mynydd Hor.

40 A brenin * Arad y Canaanead, yr hwn oedd yn trigo yn y dehau yn nhîr Canaan, a glybu o ddyfodiad meibion Iſrael. * Num. 21. 1.

41 A chychwynnaſant o * fynydd Hor, a gwerſſyllaſant yn Zalmonah. * Num. 21. 4.

42 A chychwynnaſant o Zalmonah, a gwerſſyllaſant yn Punon.

43 A chychwynnaſant o Punon, a gwerſſyllaſant yn * Oboth. * Num. 21. 10.

44 A chychwynnaſant o Oboth a gwerſſyllaſant yn ‡ Ije Abarim, ar derfyn Moab. ‡ Neu, *Cyneddau Abarim.*

45 A chychwynnaſant o Ije Abarim, a gwerſſyllaſant yn Dibon Gad.

46 A chychwynnaſant o Dibon Gad, a gwerſſyllaſant yn Almon Diblathaim,

47 A chychwynnaſant o Almon Diblathaim, a gwerſſyllaſant ym mynyddoedd Abarim o flaen Nebo.

48 A chychwynnaſant o fynyddoedd Abarim, a gwerſſyllaſant yn rhoſſydd Moab, wrth yr Jorddonen ar gyfer Jericho.

49 A gwerſſyllaſant wrth yr Jorddonen, o Beth Jeſimoth hyd ‡ waſtadedd * Sittim, yn rhoſſydd Moab. ‡ Neu, *Abel.* * Num. 25. 1.

50 A llefaroid yr Arglwydd wrth Moſes, yn rhoſſydd Moab wrth yr Jorddonen ar gyfer Jericho, gan ddywedyd,

51 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, gan eich hod chwi yn * myned tros yr Jorddonen i dîr Canaan; * Deut. 7. 2. Joſua 3. 11.

52 Gyrrwch ymmaith holl drigolion y tîr o'ch blaen, a diniſtriwch eu holl luniau hwynt, diniſtriwch hefyd eu holl ddelwau tawdd, a difwynwch hefyd eu holl uchelfeudd hwynt.

53 A goreſcynnwch y tîr, a thrigwch ynddo: canys rhoddais y tîr i chwi iw berchennogi.

54 Rhennwch hefyd y tîr yn etifeddiaeth rhwng eich teuluoedd wrth goelbren, * i'r rhai chwaneg chwi ei etifeddiaeth; ac i'r anaml prinhewch ei etifeddiaeth; bydded eiddo *pôb un y man* lle yr êl y coelbren allan iddo: yn ol llwythau eich tadau yr etifeddwch. * Num. 26. 53.

55 Ac oni yrrwch ymmaith breſſwylwyr y tîr o'ch blaen, yna y bydd y rhai a *weddillwch o honynt yntgethri yn eich llygaid, ac yn ddrain yn eich yſtlyſſau, a blinant chwi yn y tîr y trigwch ynddo. * Deut. 7. 16. † Joſua 23. 13. Barn. 2. 3.

56 A bydd, megis yr amcenais wneuthur iddynt hwy, y gwnaf i chwi.

PEN. XXXIV.

1 *Terfynau y wlad.* 16 *Henwau y rhai a rannant y tir.*

ALlefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd;

2 Gorchymyn i feibion Iſrael a dywed wrthynt, pan ddeloch chwi i dîr Canaan, (dymma y tîr a fyrth i chwi yn etifeddiaeth *ſef* gwlad Canaan a'i therfynau.)

3 A'ch tu * dehau fydd o anialwch Sin ger llaw Edom: a therfyn y dehau fydd i chwi, o gwrr y môr heli, tua 'r dwyrain. * Joſua 15. 1. Num. 15. 1

4 A'ch terfyn a amgylchyna o'r dehau i riw Acrabbim, ac â troſſodd i Sin: a'i fynediad allan fydd o'r dehau i Cades Barnea, ac â allan i Hazar-Adar, a throſſodd i Azmon.

5 A'r terfyn a amgylchyna o Azmon i afon yr Aipht, a'i fynediad ef allan a fydd tua 'r † gorllewin. † Heb. *Mor.*

6 A therfyn y gorllewin fydd y môr mawr i chwi, ſef y terfyn hwn fydd i chwi yn derfyn gorllewin.

7 A hwn fydd terfyn y gogledd i chwi, o'r môr mawr y tueddwch i fynydd Hor.

8 O fynydd Hor y tueddwch nes dyfod i Hamath, a mynediad y terfyn fydd i Zedad.

9 A'r terfyn a â allan tua Ziphron, a'i ddiwedd ef fydd yn Hazar Enan; hwn fydd terfyn y gogledd i chwi.

10 A therfynwch i chwi yn derfyn y dwyrain, o Hazar Enan i Sepham.

11 Ac aed y terfyn i wared o Sepham i Ribla, ar du dwyrain Ain: a deſcynned y terfyn, ac aed hŷd † yſtlys môr Cinnereth tua 'r dwyrain. † Heb. *Ochrwydd.*

12 A'r terfyn â i wared tua 'r Jorddonen, a'i ddiwedd fydd y môr heli: dymma y tir fydd i chwi a'i derfynau oddi amgylch.

13 A gorchymynnodd Moſes i feibion Iſrael, gan ddywedyd, dymma y tir a rennwch yn etifeddiaethau wrth goel-bren, yr hwn a orchymynnodd yr Arglwydd ei roddi i'r naw llwyth, ac i'r hanner llwyth.

14 *Canys cymmeraſei llwyth meibion Ruben yn ôl tŷ eu tadau, a llwyth meibion Gad yn ôl tŷ eu tadau, a hanner llwyth Manaſſeh, cymmeraſant *meddaf* eu hetifeddiaeth. * Num. 32. 33. Joſua 14. 2, 3, 4.

15 Dau lwyth a hanner llwyth a gymmeraſant eu hetifeddiaeth o'r tu ymma i'r Jorddonen yn agos i Jericho, tua 'r dwyrain a chodiad *haul.*

16 Llefa-

16 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

17 Dymma henwau y gwŷr a rannant y tîr yn etifeddiaethau i chwi, * Eleazar yr offeiriad, a Joſuah mab Nun.

* Joſua 19. 51.

18 Ac vn pennaeth o bob lwyth a gymerwch i rannu y tîr yn etifeddiaethau.

19 Ac ſef dymma henwau y gwŷr: o lwyth Judah, Caleb mab Jephunneh.

20 Ac o lwyth meibion Simeon, Semuel mab Ammihud.

21 O lwyth Benjamin, Elidad mab Ciſlon.

22 A Bucci mab Jogli yn Bennaeth o lwyth meibion Dan.

23 O feibion Joſeph, Haniel mab Ephod, yn bennaeth tros lwyth meibion Manaſſeh.

24 Cemuel hefyd mab Siphtan, yn bennaeth tros lwyth meibion Ephraim.

25 Ac Eliſaphan mab Pharnach, yn bennaeth tros lwyth meibion Zabulon.

26 Paltiel hefyd mab Aſan, yn bennaeth tros lwyth meibion Iſſachar.

27 Ac Ahihud mab Salomi, yn bennaeth tros lwyth meibion Aſer.

28 Ac yn bennaeth tros lwyth meibion Nephtali, Pedahel mab Ammihud.

29 Dymma y rhai a orchymynnodd yr Arglwydd iddynt rannu etifeddiaethau i feibion Iſrael yn nhîr Canaan.

PEN. XXXV.

1 Rhoddi wyth dref a deugain a'i pentrefi i'r Leſiaid, a'i meſur. 6 Chwech o'r rhai hynny yn drefydd noddfa. 9 Cyfraith llawruddiaeth. 34 Ac nas gellir ei ddywygio.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, yn rhoſſydd Moab, wrth yr Jorddonen, yn agos i Jericho, gan ddywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Iſrael, * roddi o honynt i'r Leſiaid o etifeddiaeth eu meddiant, ddinaſoedd i drigo ynddynt: rhoddwch hefyd i'r Leſiaid faes pentrefol wrth y dinaſoedd o'i hamgylch.

* Joſua 21. 2.

3 A'r dinaſoedd fyddant iddynt i drigo *ynddynt*, a'i pentrefol feuſydd fyddant iw haniſeiliaid, ac iw cyfoeth, ac iw holl fwyſt-filod.

4 A meuſydd pentrefol y dinaſoedd y rhai a roddwch i'r Leſiaid, *a gyrhaeddant* o ſûr y ddinas tu ac allan, ſil o gufyddau o amgylch.

5 A meſurwch o'r tu allan i'r ddinas, o du 'r dwyrain ddwy ſil o gufyddau, a thu a'r dehau ddwy ſil o gufyddau, a thu a'r gorllewin ddwy ſil o gufyddau, a thu a'r gogledd ddwy ſil o gufyddau; a'r ddinas *fydd* yn y canol; hyn fydd iddynt yn feuſydd pentrefol y dinaſoedd.

6 Ac o'r dinaſoedd a roddwch i'r Leſiaid, * *bydded* chwech yn ddinaſoedd noddfa, y rhai a roddwch ſel y gallo y llawruddiog ffoi yno: a rhoddwch ddwy ddinas a deugain attynt yn ychwaneg.

* Deut. 4. 41. Joſ. 20. 2. Exod. 21. 13. Deut. 19. 2. Joſ. 21. 3.

7 Yr holl ddinaſoedd a roddwch i'r Leſiaid *fyddant* wyth ddinas a deugain, hwynt a'i pentrefol feuſydd.

8 A'r dinaſoedd y rhai a roddwch *fydd* o feiddiant meibion Iſrael; oddi ar yr aml *eu dinaſoedd* y rhoddwch yn aml, ac oddi ar y prin y rhoddwch yn brin; pob vn yn ôl ei etifeddiaeth a etifeddant, a rydd i'r Leſiaid o'i ddinaſoedd.

9 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

10 Llefara wrth feibion Iſrael a dywed wrthynt * pan eloch tros yr Jorddonen i dîr Canaan,

* Deut. 19. 2. Joſ. 20. 2.

11 Yna goſodwch i chwi ddinaſoedd; dinaſoedd noddfa fyddant i chwi; ac yno y ffŷ y llawruddiog a laddo ddŷn mewn amryfuſedd.

12 A'r dinaſoedd fyddant i chwi yn noddfa rhac y dialudd: fel na ladder y llawruddiog hyd oni ſafo ger bron y gynnulleidfa mewn barn.

13 Ac o'r dinaſoedd y rhai a roddwch, chwech fydd i chwi yn ddinaſoedd noddfa.

14 Tair dinas a roddwch o'r tu ymma i'r Jorddonen, a thair dinas a roddwch yn nhîr Canaan: dinaſoedd noddfa fyddant hwy.

15 I feibion Iſrael, ac i'r dieithr, ac i'r ymdeithydd *a fyddo* yn eu mvſc, y bydd y chwe dinas hyn yn noddfa: fel y gallo pob vn a laddo ddyn mewn amryfuſedd ffoi yno.

16 Ac * os ag offeryn haiarn y tarawodd ef fel y bu farw, llawruddiog yw efe: lladder y llawruddiog yn farw.

* Exod. 21. 14.

17 Ac os â charrec-law yr hon y byddei efe farw o'i phlegit, y trawodd ef a'i farw; llawruddiog yw efe, lladder y llawruddiog yn farw.

18 Neu os efe a'i tarawodd ef â llaw-ffon, yr hon y bydde efe farw o'i phlegit, a'i farw; llawruddiog yw efe, lladder y llawruddiog yn farw.

19 Dialudd y gwaed a ladd y llawruddiog, pan gyfarfyddo ag ef, efe a'i lladd ef.

20 Ac os * mewn câs y gwthia efe ef, neu y teifl atto mewn bwriad, fel y byddo efe farw;

* Deut. 19. 11.

21 Neu ei daro ef â'i law, mewn gelynaſtra, fel y byddo farw; lladder yn farw yr hwn a'i tarawodd; llofrudd yw hwnnw: dialudd y gwaed a ladd y llofrudd pan gyfarfyddo ag ef.

22 Ond * os yn ddiſymmwth, heb elynaſtra y gwthia efe ef, neu y teifl atto vn offeryn yn ddiſwriad:

* Exod. 21. 13.

23 Neu *ei daro ef* â charrec, y byddei efe farw o'i phlegit, heb ei weled ef; a pheri iddi ſyrthio arno, fel y byddo farw, ac efe heb fod yn elyn, ac heb geiſio niwed iddo ef:

24 Yna barned y gynnulleidfa rhwng y tarawudd, a dialudd y gwaed, yn ôl y barnedigaethau hyn.

25 Ac achubed y gynnulleidfa y llofrudd, o law dialudd y gwaed, a throed y gynnulleidfa ef i ddinas ei noddfa yr hon y ffodd efe iddi: a thriged yntef ynddi hyd farwolaeth yr archoffeiriad, yr hwn a enneiniwyd â'r olew cyſſegredic.

26 Ac os y llofrudd gan fyned â allan o derfyn dinas ei noddfa, yr hon y ffodd efe iddi:

27 A'i gael o ddialudd y gwaed allan o derfyn dinas ei noddfa, a lladd o ddialudd y gwaed y llofrudd, † na *rodder bawl* gwaed yn ei erbyn:

† Heb. *Ni bydd* 28 Canys o fewn dinas ei noddfa y dylŷ drigo hyd farwolaeth yr arch-offeiriad, ac wedi marwolaeth yr arch-offeiriad, dychweled y llofrudd i dîr ei etifeddiaeth.

and

29 A hyn fydd i chwi yn ddeddf farnedic drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl drigfannau.

30 Pwy bynnac a laddo ddyn, wrth a * ddywedo tyſtion y lleiddir y llofrudd: ac vn tŷſt ni chaiff dyſtiolaethu yn erbyn dŷn i beri iddo farw.

* Deut. 17. 6. & 19. 15. Mat. 18. 16. 2 Cor. 13. 1. Heb. 10. 28.

31 Hefyd na chymmerwch iawn am enioes y llofrudd, yr hwn ſydd euog i farw; ond lladder ef yn farw.

32 Ac

32 Ac na chymmerwch lawn gan yr hwn a ffodd i ddiras ei noddfa, er cael dychwelyd i drigo yn y tîr, hyd farwolaeth yr offeiriad.

33 Fel na halogoch y tîr *yr ydych* ynddo; canys y gwaed hwn a haloga y tîr: a'r tir ni lanheir oddi wrth y gwaed a dywallter arno, ond â gwaed yr hwn a'i tywalltodd.

34 Am hynny nac aflanhâ y tîr y trigoch ynddo, yr hwn yr ydywfi yn preſſwylio yn ei ganol: canys myfi 'r Arglwydd ydwyf yn preſſwylio ynghanol meibion Iſrael.

PEN. XXXVI.

1 Bod yn rhaid i etifeddeſau, 5 briodi yn eu llwythau eu hunain, 7 rhag ſymmudo 'r etifeddiaeth oddiwrth y llwyth. 10 Merched Zalphoad yn priodi meibion eu hewythr frawd eu tad.

PEnnaeth cenedl tylwyth meibion Gilead, mab Machir, mab Manaſſeh, o dylwyth meibion Joſeph, a ddaethant hefyd, ac a leferaſant ger bron Moſes a cher bron y pennaduriaid, *ſef* pennau cenhedl meibion Iſrael,

* Pen. 27. 7. Joſua 17. 3. 2 Ac a ddywedaſant, * yr Arglwydd a orchymynnodd i'm harglwydd, roddi y tîr yn etifeddiaeth i feibion Iſrael wrth goelbren: a'm harglwydd a orchymynwyd gan yr Arglwydd i roddi etifeddiaeth Zalphaad ein brawd iw forched.

3 Os hwy a fyddant wragedd i rai o feibion llwythau eraill meibion Iſrael, yna y tynnir ymmaith eu hetifeddiaeth hwynt oddi wrth etifeddiaeth ein tadau ni, ac a'i chwanegir at etifeddiaeth y llwyth y byddant hwy elddynt, a phrinheir ar randir ein etifeddiaeth ni.

4 A phan fyddo y Jubili i feibion Iſrael, yna y chwanegir eu hetifeddiaeth hwynt at etifeddiaeth llwyth y rhai y byddant hwy elddynt: a thorrir eu hetifeddiaeth hwynt oddi wrth etifeddiaeth llwyth ein tadau ni.

5 A gorchymynnodd Moſes i feibion Iſrael, yn ôl gair yr Arglwydd, gan ddywedyd, mae llwyth meibion Joſeph yn dywedyd yn vnion.

6 Dymma y ‡ gair a orchymynnodd yr Arglwydd am ferched Zalphaad, gan ddywedyd, byddant wragedd i'r *rhai* y byddo da yn eu golwg eu hun; * ond i rai o dylwyth llwyth eu tâd eu hun y byddant yn wragedd. ‡ *peth.* * Tob. 1. 9.

7 Felly ni threigla etifeddiaeth meibion Iſrael o lwyth i lwyth; canys glynu y wna pob vn o feibion Iſrael yn etifeddiaeth llwyth ei dadau ei hun.

8 A phob merch yn etifeddu etifeddiaeth o lwythau meibion Iſrael, a fydd wraig i vn o dylwyth llwyth ei thâd ei hun: fel yr etifeddo meibion Iſrael bob vn etifeddiaeth ei dadau ei hun.

9 Ac na threigled etifeddiaeth o lwyth i lwyth arall; canys llwythau meibion Iſrael a lynant bob vn yn ei etifeddiaeth ei hun.

10 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaeth merched Zalphaad.

11 *Canys Mahlah, Tirzah, a Hoglah, a Milcah, a Noah, merched Zalphaad, fuant yn wragedd i feibion eu hewythredd: * Pen. 27. 1.

12 *I wŷr* o dylwyth Manaſſeh fab Joſeph, y buant yn wragedd: a thrigodd eu hetifeddiaeth hwynt wrth lwyth tylwyth eu tâd.

13 Dymma y gorchymynnion, a'r barnedigaethau a orchymynnod yr Arglwydd i feibion Iſrael trwy law Moſes, yn rhoſſydd Moab, wrth yr Iorddonen, yn agos i Jericho.

¶ Pvmmed Llyfr MOSES yr hwn a elwir DEUTERONOMIUM.

PEN. I.

1 Araith Moſes yn niwedd y ddeugeinfed flwyddyn, yn adrodd ar fyrr eiriau yr holl hiſtori, 6 Am addewid Duw, 9 Am oſod ſwyddogion arnynt, 19 Am ddanfon yr yſpiwyr i chwilio 'r wlâd, 34 Am ddigoſaint Duw am eu hangheuliniaeth, 41 a'i hanufydd-dod hwy.

DYmma y geiriau a ddywedodd Moſes wrth holl Iſrael, o'r tu ymma i'r Iorddonen yn yr anialwch, ar y rhos gyferbyn a'r ‡ môr côch, rhwng Paran a Thophel, a Laban, a Hazeroth, a Dizahab. ‡ Neu, *Zuph.*

2 (*Taith* vn diwrnod ar ddec *ſydd* o Horeb, ffordd *yr eir* i fynydd Seir, hyd Cades Barnea.)

3 A bu yn y ddeugeinfed flwyddyn, yn yr vnfed mis ar ddec, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, i Moſes leſaru wrth feibion Iſrael, yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd iddo *ei ddywedyd* wrthynt:

4 Wedi iddo ladd * Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Heſbon, ac Og brenin Baſan, yr hwn oedd yn trigo yn Aſtaroth, o fewn Edrai. * Num. 21. 24.

5 O'r tu ymma i'r Iorddonen yngwlâd Moab y dechreuodd Moſes egluro y gyfraith hon, gan ddywedyd,

6 Yr Arglwydd ein Duw a leſarodd wrthym ni yn Horeb, gan ddywedyd, digon i chwi drigo *hyd yn hyn* yn y mynydd hwn:

7 Dychwelwch, a chychwynnwch rhagoch, ac ewch i fynydd yr Amoriaid, ac iw holl † gyſagos *leoedd*; i'r rhôs, i'r mynydd, ac i'r dyffryn, ac i'r dehau, ac i borthladd y môr, i Canaaneaid, ac i Libanus, hyd yr afon fawr, afon Euphrates. † Heb. *gymydog gion.*

8 Wele, rhoddais y wlâd o'ch blaen chwi: ewch i mewn, * a pherchennogwch y wlâd yr hon a dyngodd yr Arglwydd i'ch tadau chwi, i Abraham, i Iſaac, ac i Jacob, ar *ei* rhoddi iddynt, ac iw hâd ar eu hôl hwynt. * Gen. 15. 18. & 17. 7, 8.

9 A mi a leferais wrthych ** yr amſer hwnnw, gan ddywedyd, ni allaſi fy hun eich cynnal chwi. * Exod. 18. 19.

10 Yr Arglwydd eich Duw a'ch lluoſogodd chwi, ac wele chwi heddyw fel ſêr y nefoedd o luoſogrwydd.

11 (Arglwydd Dduw eich tadau a'ch cynnyddo yn fil lluoſogach nag ydych, ac a'ch bendithio fel y llefarodd efe wrthych.)

12 Pa wedd y dygwn fy hun eich blinder, a'ch baich, a'ch ymryſon chwi?

13 Moeſwch iwch wŷr doethion, a deallus, a rhai hynod trwy eich llwythau, fel y goſodwyf hwynt yn bennau arnoch chwi.

14 Ac attebaſoch fi, a dywedaſoch, da yw gwneuthur y peth a ddywedaiſt.

15 Cymmerais gan hynny bennau eich llwythau chwi, *ſef* gwŷr doethion, a rhai hynod, ac a'i † gwneuthum hwynt yn bennau arnoch, *ſef* yn gaptenïaid ar filoedd, ac yn gaptenïaid ar gantoedd, ac yn gaptenïaid ar † Heb. *rhoddais.*

ddegau

ddegau a deugain, ac yn gapteiniaid ar ddegau, ac yn ſwyddogion yn eich llwythau chwi.

16 A'r amſer hwnnw y gorchymynnais i'ch barnwŷr chwi, gan ddywedyd, gwrandewch *ddadleuon* rhwng eich brodyr, a * barnwch yn gyfiawn rhwng gŵr a'i frawd, ac a'r dieithr ſydd gyd ag ef.

* Joan. 7. 24.

17 Na chydnabyddwch wynebau mewn barn, * gwrandewch ar y lleiaf, yn gyſtal ac ar y mwyaf: nac ofnwch wyneb gŵr, o blegit y farn ſydd eiddo Duw: a'r pêth a ſydd rhy galed i chwi a ddygwch attaf, a mi a'i gwrandawaf.

* Levit. 19. 15. Deut. 16. 19. 1 Sam. 16. 7. Dihar. 24. 23. Jac. 2. 2.

18 Gorchymynnais i chwi hefyd yr amſer hwnnw yr holl bethau *a ddylech* eu gwneuthur.

19 A phan ſudaſom o Horeb, ni a gerddaſom trwy yr holl anialwch mawr, ac ofnadwy hwnnw, yr hwn a welſoch ffordd *yr eir i* fynydd yr Amoriaid, fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd ein Duw i ni: ac a ddaethom i Cades Barnea.

20 A dywedais wrthych, daethoch hyd fynydd yr Amoriaid, yr hwn y mae'r Arglwydd ein Duw yn ei roddi i ni.

21 Wele'r Arglwydd dy Dduw a roddes y wlâd o'th flaen: dos i fynu *a* pherchennoga hi, fel y llefarodd Arglwydd Dduw dy dadau wrthit: nac ofna, ac na lwſrhâ.

22 A chwi oll a ddaethoch attaf, ac a * ddywedaſoch, anſonwn wŷr o'n blaen, a hwy a chwiliant y wlâd i ni, ac a fynegant beth i ni, am y ffordd yr awn i fynu rhyd-ddi, ac am y dinaſoedd y deuwn i mewn iddynt.

* Num. 13. 1.

23 A'r peth oedd dda yn fyngolwg: ac mi a gymerais ddeuddeng-wr o honoch, vn gŵr o *bob* llwyth.

24 * A hwy a droeſant ac a aethant i fynu i'r mynydd, ac a ddaethant hyd ddyffryn Eſcol, ac a'i chwiliaſant eſ.

* Num. 13. 24.

25 Ac a gymmeraſant o ffrwyth y tîr yn eu llaw, ac a'i dygaſant i wared attom ni, ac a ddygaſant air i ni trachefn, ac a ddywedaſant, da *yw* 'r wlâd y mae'r Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

26 Er hynny ni fynnech fyned i fynu; ond gwrthryfelaſoch yn erbyn gair yr Arglwydd eich Duw.

27 Grwgnachaſoch hefyd yn eich pebyll, a dywedaſoch, am gaſau o'r Arglwydd nyni y dug eſe ni allan o dîr yr Aipht, i'n rhoddi yn llaw 'r Amoriaid i'n diſetha.

28 I ba le 'r awn i fynu? ein brodyr a'n digalonnaſant ni, gan ddywedyd, pobl fwy, a hwy nâ nyni *ydynt*, dinaſoedd mawrion, a chaeroc hyd y neſoedd, a * meibion yr Anaciaid hefyd a welſom ni yno.

* Num. 13. 28.

29 Yna y dywedais wrthych, nac arſwydwch, ac nac ofnwch rhacddynt hwy.

30 Yr Arglwydd eich Duw 'r hwn ſydd yn myned o'ch blaen, eſe a ymlâdd troſſoch, yn ôl *yr hyn* oll a wnaeth *eſe* eroch chwi yn yr Aipht o flaen eich llygaid:

31 Ac yn yr Anialwch, lle y gwelaiſt *fel* i'th ddug yr Arglwydd dy Dduw, fel y dwg gŵr ei fâb, yn yr holl ffordd a gerddaſoch, hyd eich dyfod i'r man ymma.

32 Etto yn y peth hyn, ni chredaſoch chwi yn yr Arglwydd eich Duw,

33 * Yr hwn oedd yn myned o'ch blaen chwi ar hyd y ffordd, i chwilio i chwi *am* le i werſyllu; y nôs mewn tân i ddangos i chwi pa ffordd yr aech, a'r dydd mewn cwmwl.

* Exod. 13. 21.

34 A chlybu 'r Arglwydd lais eich geiriau, ac a ddigiodd, ac a dyngodd, gan ddywedyd,

35 * Diau na chaiff yr vn o'r dynion hyn, o'r genhedlaeth ddrwg hon, weled y wlâd dda 'r hon y tyngais ar ei rhoddi i'ch tadau chwi:

* Num. 14. 29.

36 Oddieithr Caleb mâb Jephunneh, eſe a'i gwêl hi, * ac iddo eſy rhoddaf y wlâd y ſangodd eſe arni, ac iw feibion, o achos cyflawni o honaw *wneuthur* ar ôl yr Arglwydd.

* Joſua. 14. 6.

37 * Wrthif finne hefyd y digiodd yr Arglwydd o'ch plegit chwi, gan ddywedyd, tithe hefyd ni chei fyned i mewn yno.

* Num. 20. 12. & 27. 14. Deut. 1. 26. & 4. 21. & 34. 4.

38 Joſuah mâb Nun yr hwn ſydd yn ſefyll ger dy fron di, eſe a â i mewn yno: cadarnhâ di ef, canys eſe a'i rhan hi 'n etifeddiaeth i Iſrael.

39 Eich plant hefyd, y rhai y dywedaſoch y byddent yn yſpail, a'ch meibion chwi y rhai ni wyddant heddyw nâ da, na drwg, hwynt hwy a ânt i mewn yno, ac iddynt hwy y rhoddaf hi, a hwy a'i perchennogant hi.

40 Trowch chwithau, ac ewch i'r anialwch, ar hŷd ffordd y môr côch.

41 Yna yr attebaſoch, ac a ddywedaſoch wrthif, * pechaſom yn erbyn y, Arglwydd, nyni a awn i fynu, ac a ymladdwn, yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd ein Duw ini: a gwiſcaſoch bob vn ei arfau rhyfel, ac a ymroeſoch i fyned i'r mynydd.

* Num. 14. 40.

42 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, dywed wrthynt, nac ewch i fynu, ac na ryfelwch; o blegit nid ydwyfi yn eich myſc chwi; rhac eich taro o flaen eich gelynion.

43 Felly y dywedais wrthych, ond ni wrandawſoch, eithr gwrthryfelaſoch yn erbyn gair yr Arglwydd, rhyfygaſoch hefyd ac aethoch i fynu i'r mynydd.

44 A daeth allan yr Amoriaid *oedd* yn trigo yn y mynydd hwnnw i'ch cyfarfod chwi, ac a'ch ymlidiaſant fel y gwnai gwenyn, ac a'ch diſethaſant chwi yn Seir hyd Hormah.

45 A dychwelaſoch ac wylaſoch ger bron yr Arglwydd: ond ni wrandawodd yr Arglwydd ar eich llêf, ac ni roddes gluſt i chwi.

46 Ac arhoſaſoch yn Cades ddyddiau lawer, megis y dyddiau yr arhoſaſech *o'r blaen*.

P E N. II.

1 *Moſes yn myned rhagddo yn yr hiſtori, ac yn dangos nad oedd iddynt hwy â wnaent a'r Edomiaid,* 9 *na'r Moabiaid,* 17 *na'r Ammoniaid,* 24 *ond gorchfygu a wnaethant Sehon yr Amoriad.*

YNa y troeſom ac à aethom i'r anialwch *ar hyd* ffordd y môr côch, fel y dywedaſei yr Arglwydd wrthyf: ac a ymgylchaſom fynydd Seir ddyddiau lawer.

2 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrthif, gan ddywedyd,

3 Digon i chwi amgylchu y mynydd hwn *byd yn hyn*: ymchwelwch rhagoch tua 'r gogledd.

4 A gorchymmyn i'r bobl, gan ddywedyd, yr ydych i dramwyo trwy derfynau eich brodyr, meibion Eſau, y rhai ſydd yn trigo yn Seir, a hwyntau a ofnant rhagoch; ond ymgedwch yn ddyfal.

5 Nac ymyrrwch arnynt, o herwydd ni roddaf i chwi o'i tîr hwynt gymmeint a † lled troed: * canys yn etifeddiaeth i Eſau y rhoddais fynydd Seir.

† Heb. *Lled gwadn troed.*

6 Prynwch fwyd ganddynt am arian fel y bwyttaoch: a phrynwch hefyd ddwfr ganddynt am arian, fel yr yſoch.

* Gen. 36. 8.

7 Canys

7 Canys yr Arglwydd dy Dduw a'th ſendithiodd di yn holl waith dy law ; gwybu dy gerdded yn yr anialwch mawr hwn : y deugain mlynedd hyn *y bu* yr Arglwydd dy Dduw gyd â thi, ni bu arnat eiſiau dim.

8 Ac wedi ein myned heibio oddi wrth ein brodyr meibion Eſau, yr rhai ydynt yn trigo yn Seir, o ffordd y rhôs, o Elath, ac o Ezion-gaber, ni a ddychwelaſom, ac aethom ar hŷd ffordd anialwch Moab.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, na ‡ orthrymma Moab, ac nac ymgynnull i ryfel yn eu herbyn hwynt ; oblegit ni roddaf ir ſeddiant o'i dîr ef : o herwydd i feibion Lot y rhoddais Ar yn etifeddiaeth.

‡ Neu, *Na wna o'i gynieth a.*

10 Yr Emiaid o'r blaen a gyfanneddaſant ynddi ; pobl fawr, ac aml, ac uchel fel yr Anaciaid.

11 Yn gawry y cymmerwyd hwynt hefyd fel yr Anaciaid, a'r Moabiaid a'i galwant hwy yn Emiaid.

12 Yr * Horiaid hefyd a breſſwyliaſant yn Seir o'r blaen, a meibion Eſau a † ddaeth ar ei hôl hwynt, ac a'i difethaſant o'i blaen, a thrigaſant yn eu lle hwynt, fel y gwnaeth Iſrael i wlâd ei etifeddiaeth yntef, yr hon a roddes yr Arglwydd iddynt.

* Gen. 36. 20.
† Heb. *A'i beti-ſeddaſant.*

13 *Yna y dywedais*, cyfodwch yn awr, a thramwywch rhagoch tros ‡ afon * Zared : ac ni a aethom tros afon Zared.

‡ Neu, *Ddyffryn.*
* Num. 21. 12.

14 A'r dyddiau y cerddaſom o Cades barnea, hyd pan ddaethom tros afon Zared, *oedd* onid dwy flynedd deugain, nes darfod holl genhedlaeth y gwŷr o ryfel o ganol y gwerſyllu, fel y tingaſei 'r Arglwydd wrthynt.

15 Canys llaw 'r Arglwydd ydoedd yn eu herbyn hwynt, iw torri hwynt o ganol y gwerſyll hyd oni ddarfuant.

16 A bu wedi darfod yr holl ryfel-wŷr, a'u marw o blith y bobl,

17 Lefaru o'r Arglwydd wrthyf, gan ddywedyd,

18 Tydi heddyw wyt ar fyned trwy derfynau Moab, ſef *trwy* Ar.

19 A phan ddelech di gyfarbyn a meibion Ammon, na orthrymma hwynt, ac nac ymmyr arnynt ; oblegit ni roddaf feddiant o dîr meibion Ammon i ti, canys rhoddais ef yn etifeddiaeth i feibion Lot.

20 (Yn wlâd cawri hefyd y cyfrifwyd hi : cawri a breſſwyliaſant ynddi o'r blaen : a'r Ammoniaid a'i galwent hwy yn Zamzummiaid :

21 Pobl fawr, ac aml, ac uchel fel yr Anaciaid ; a'r Arglwydd a'i difethodd hwynt o'i blaen hwy, a hwy a ddaethant ar eu hôl hwynt, ac a drigaſant yn eu lle hwynt.)

22 Fel y gwnaeth i feibion Eſau y rhai ſydd yn trigo yn Seir, pan ddifethodd efe yr Horiaid o'i blaen, fel y daethant ar eu hôl hwynt, ac y trigaſant yn ei lle hwynt, hyd y dydd hwn :

23 Felly *am* yr Afiaid y rhai oedd yn trigo yn Hazerim, hyd Azza, y Caphtoriaid y rhai a ddaethant allan o Caphtor, a'i difethaſant hwy, ac a drigaſant yn eu lle hwynt.

24 Cyfodwch, cychwynnwch, ac ewch tros Afon Arnon : wele, thoddais yn dy law di Sehon brenin Hesbon yr Amoriad, a'i wlâd ef : † dechreu ei meddiannu hi, a rhyfela yn ei erbyn ef.

† Heb. *Dechreu, meddiannu.*

25 Y dydd hwn y dechreuaf roddi dy arſwyd, a'th ofn di ar y bobloedd tan yr holl nefoedd, y rhai a glywant dy henw di a ddychrynant, ac a leſcaant rhagot ti.

26 Ac mi a anfonais genhadau o anialwch Cedemoth at Sehon brenin Hesbon â geiriau hedŵith, gan ddywedyd,

27 * Gâd i mi fyned trwy dy wlâd ti : ar hŷd y briffordd y cerddaf, ni chiliaf i'r tu dehau, nac i'r tu aſwy.

* Num. 21. 22.

28 Gwerth fwyd am arian i mi, fel y bwyttawyf, a dyro ddwfr am arian i mi fel yr yfwyf ; ar fy nrhaed yn unic y tramwyaf :

29 Fel y gwnaeth meibion Eſau i mi, y rhai ſydd yn trigo yn Seir, a'r Moabiaid y rhai ſydd yn trigo yn Ar, hyd onid elwyf tros yr Jorddonen, i'r wlâd y mae yr Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

30 Ond ni fynnei Sehon brenin Hesbon ein gollwng heb ei law : o blegit yr Arglwydd dy Dduw a galedaſei ei yſpryd ef, ac a gadarnhaſei ei galon ef, er mwyn ei roddi ef yn dy law di, megis heddyw *y gwelir.*

31 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele, dechreuais roddi Sehon, a'i wlâd o'th flaen di ; dechreu feddiannu fel yr etifeddech ei wlâd ef.

32 * Yna Sehon a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryfel *yn* Jahaz.

* Num. 21. 23.

33 Ond yr Arglwydd ein Duw a'i rhoddes ef o'n blaen, ac ni a'i tarawſom ef, a'i feibion, a'i holl bobl.

34 Ac a ennillaſom ei holl dinaſoedd ef yr amſer hwnnw, ac a ddifrodaſom bob dinas, yn wŷr, yn wragedd, yn blant ; ac ni adawſom vn yngweddill :

35 Ond ſclyfaethaſom yr anifeiliaid i ni, ac yſpail y dinaſoedd y rhai a ennillaſom.

36 O Aroer, yr hon *ſydd* ar ſîn afon Arnon, ac o'r ddinas *ſydd* ar yr afon, a hyd at Gilead ; ni bu ddinas a'r a ddiangodd rhagom : yr Arglwydd ein Duw a roddes y cwbl o'n blaen ni.

37 Yn vnig ni ddaethoſt i dîr meibion Ammon, *ſef* holl lan afon Jabboc, nac i ddinaſoedd y mynydd, nac i'r holl *leoedd* a waharddaſei yr Arglwydd ein Duw i ni.

PEN. III.

1 Gorchfygu Og brenin Baſan, 11 Maint ei wely ef. 12 Rhannu y tiroedd hynny rhwng y ddaulwyth a hanner. 23 Gweddi Moſes am gael myned i'r wlâd, 26 a rhoddi iddo gennad iw gweled hi.

YNa y troeſom, ac yr eſcynnaſom *ar hŷd* ffordd Baſan : ac * Og brenin Baſan a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryfel i Edrai.

* Num. 21. 33. Deut. 29. 7.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, nac ofna ef : o blegit yn dy law di y rhoddaf ef, a'i holl bobl, a'i wlâd ; a thi a wnei iddo fel y gwnaethoſt i * Sehon brenin yr Amoriaid yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon.

* Num. 21. 24.

3 Felly yr Arglwydd ein Duw a roddes hefyd yn ein llaw ni * Og frenin Baſan, a'i holl bobl, ac ni a'i tarawſom ef, hyd na adawyd iddo vn yngweddill.

* Num. 21. 33.

4 Ac a ennillaſom ei holl ddinaſoedd ef yr amſer hwnnw, *ſef* nad oedd dinas nas dygaſom oddi arnynt : tri-vgain dinas, holl wlâd Argob, brenhiniaeth Og o fewn Baſan.

5 Yr holl ddinaſoedd hyn *oedd* gedyrn o ſûr-oedd vchel, pyrth, a barrau, heb law dinaſoedd heb furoedd lawer iawn.

6 A difrodaſom hwynt fel y gwnaethom i Sehon frenhin Hesbon, gan ddifrodi o bob dinas y gwŷr, y gwragedd, a'r plant.

7 Ond yr holl anifeiliaid ac yſpail y dinaſoedd a ſclyfaethaſom i ni ein hunain.

8 Ac ni a gymmeraſom yr amſer hwnnw o law dau frenin yr Amoriaid, y wlâd o'r tu ymma i'r Iorddonen,

Iorddonen o aſon Arnon hyd fynydd Hermon:

9 (Y Sidoniaid a alwant Hermon yn Sirion, a'r Amoriaid a'i galwant Senir.)

10 Holl ddinaſoedd y gwaſtad, a holl Gilead, a holl Baſan hyd Seica, ac Edrai, dinaſoedd brenhiniaeth Og o fewn Baſan.

11 O blegit Og brenin Baſan yn vnic a adawſid o weddill y cawri: wele ei wely ef *oedd* wely haiarn: onid *yw* hwnnw yn Rabbath meibion Ammon? naw cufydd *oedd* ei hŷd, a phedwar cufydd ei lêd, wrth gufydd gŵr.

12 A'r wlâd hon a berchennogaſom ni yr amſer hwnnw, o Aroer yr hon *ſydd* wrth aſon Arnon, a hanner mynydd Gilead, * a'i ddinaſoedd ef a roddais i'r Rubeniaid ac i'r Gadiaid.

* Num. 32. 33. Joſ. 13. 8.

13 A'r gweddill o Gilead, a holl Baſan, *ſef* brenhiniaeth Og, a roddais i hanner llwyth Manaſſeh: *ſef* holl wlâd Argob, a holl Baſan, yr hon a elwid gwlâd y cawri.

14 Jair mâb Manaſſeh a gymmerth holl wlâd Argob, hyd frô Geſſuri, a Maacathi; ac a'i galwodd hwynt ar ei henw ei hun, Baſan * Havoth Jair hyd y dydd hwn.

* Num. 32. 41.

15 Ac i Machir y rhoddais i Gilead.

16 Ac i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, y rhoddais o Gilead hyd aſon Arnon, hanner yr aſon a'r terfyn, ac hyd yr aſon Jabboc, terfyn meibion Ammon:

17 Hefyd y rhôs, a'r Iorddonen, a'r terfyn o Cinereth hyd fôr y rhôs, *ſef* y môr heli, dan ‡ Aſdoth Piſgah, tu a'r dwyrain.

‡ Neu, *Pſyn bonau Piſgah*, neu, *Pryn.*

18 * Gorchymynnais hefyd i chwi'r amſer hwnnw gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a roddes i chwi y wlâd hon iw meddiannu: ewch troſodd yn arfog o flaen eich brodyr meibion Iſrael, pob † rhai pybyr *o honoch.*

* Num. 32. 20. † Hebr. *Mâb.*

19 Yn vnic eich gwragedd, a'ch plant, a'ch anifeiliaid, (gwn fod llawer o anifeiliaid i chwi) a drigant yn eich dinaſoedd a roddais i chwi:

20 Hyd pan wnelo'r Arglwydd i'ch brodyr orphywyſo ſel chwithau, a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae yr Arglwydd eich Duw yn ei roddi iddynt tros y Iorddonen: * yna dychwelwch bob vn iw etifeddiaeth a roddais i chwi.

* Joſua. 22. 4.

21 * Gorchymynnais hefyd i Joſuah yr amſer hwnnw, gan ddywedyd, dy lygaid ti a welſant yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r ddau frenin hyn: felly y gwna'r Arglwydd i'r holl deyrnaſoedd yr ydwyt ti yn myned troſodd attynt.

* Num 27. 18.

22 Nac ofnwch hwynt; o blegit yr Arglwydd eich Duw, efe a ymladd troſoch chwi.

23 Ac erfyniais ar yr Arglwydd yr amſer hwnnw gan ddywedyd,

24 O Arglwydd Dduw, tydi a ddechreuaiſt ddangos i'th wâs dy fawredd, a'th law gadarn: o blegit pa Dduw *ſydd* yn y nefoedd, neu ar y ddaiar, yr hwn a weithreda yn ôl dy weithredoedd a'th nerthoedd di?

25 Gâd i mi fyned troſodd attolwg, a gweled y wlâd dda *ſydd* tros yr Iorddonen, a'r mynydd da hwnnw, a Libanus.

26 * Ond yr Arglwydd a ddigiaſei wrthyf o'ch plegit chwi, ac ni wrandawodd arnaf: ond dywedyd a wnaeth yr Arglwydd wrthif, digon *yw hynny* i ti, na chwanega lefaru wrthif mwy am y peth hyn.

* Num. 20. 12. Pen. 1. 37.

27 Dos i fynu i ben ‡ Piſgah, a derchafa dy lygaid tu a'r gorllewin, a'r gogledd, a'r dwyrain, ac edrych arni â'th lygaid: o blegit ni chei di fyned tros yr Iorddonen hon.

‡ Neu, *Pryn.*

28 Gorchymyn hefyd i Joſuah, a nertha, a chadarnhâ ef: o blegit efe a â troſodd o flaen y bobl ymma, ac efe a ran iddynt yn etifeddiaeth y wlâd, yr hon a welî di.

29 Felly aros a wnaethom yn y dyffryn, gyferbyn a Beth-peor.

PEN. IV.

1 *Annog y bobl i ufydd-dod.* 41 *Moſes yn appwyntio y tair dinas noddfa, o'r tu bwnw i'r Iorddonen.*

BEllach gan hynny ô Iſrael, gwrando ar y deddfau, ac ar y barnedigaethau yr *ydwyf* yn eu dyſcu i chwi iw gwneuthur, fel y byddoch byw, ac yr eloch, ac y meddiannoch y wlâd y mae Arglwydd Dduw eich tadau 'n ei rhoddi i chwi.

2 *Na chwanegwch at y gair yr ydwyf yn ei orchymyn i chwi, ac na leihewch *ddim* o honaw ef, gan gadw gorchymynnion yr Arglwydd eich Duw, y rhai *'r wyf* yn ei gorchymyn i chwi.

* Pen. 12. 32. Joſ. 1. 7. Dihar. 30. 6. Darc. 22. 18.

3 Eich llygaid chwi oedd yn gweled yr hyn a wnaeth yr Arglwydd am * Baal-peor; o blegit pôb gŵr ar a aeth ar ôl Baal-peor, yr Arglwydd dy Dduw a'i difethodd ef, o'th blith di.

* Num. 25. 4. &c.

4 Ond chwi y rhai oeddych yn glynu wrth yr Arglwydd eich Duw, byw ydych heddyw oll.

5 Wele dyſcais i chwi ddeddfau, a barnedigaethau fel y gorchymynnodd yr Arglwydd fy Nuw i mi: i wneuthur *o honoch* felly, yn y wlâd *yr ydych* ar fyned i mewn iddi iw meddiannu.

6 Cedwch gan hynny, a gwnewch *hwynt* o blegit hyn *yw* eich doethineb, a'ch deall chwi, yngolwg y bobloedd, y rhai a glywant yr holl ddeddfau hyn, ac a ddywedant, yn ddiau pobl ddoeth, a deallus, *yw* y genhedl fawr hon.

7 O blegit pa genhedl *morr* fawr, yr hon y *mae* Duw iddi yn neſau atti, fel yr Arglwydd ein Duw ni, ym mhob *dim* a'r y galwom arno?

8 A pha genhedl *morr* fawr, yr hon *y mae* iddi ddeddfau, a barnedigaethau cyfiawn, megis yr holl gyfraith hon yr ydwyfi yn ei rhoddi heddyw ger eich bron chwi?

9 Ond gochel arnat, a chadw dy enaid yn ddyfal, rhac anghofio o honot y pethau a welodd dy lygaid, a chilio o honynt allan o'th galon di holl ddyddiau di enioes: ond hyſpyſa hwynt i'th feibion, ac i feibion dy feibion:

10 *Sef* y dydd y ſeſaiſt ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, pan ddywedodd yr Arglwydd wrthif, cynnull i mi y bobl, fel y gwnelwyf iddynt glywed fyngeiriau, y rhai a ddyſcant i'm hofni i, yr holl ddyddiau y byddont fyw ar y ddaiar, ac a dyſcont *hwynt* iw meibion.

11 A neſſaſoch, a * ſafaſoch dan y mynydd, a'r mynydd oedd yn llofci gan dân, hyd † entrych awyr, yn dywyllwch, a chwmwl, a thywyllwch du-dew.

* Exodi 19. 18. † Heb. *Galon y nefoedd.*

12 A'r Arglwydd a lefarodd wrthych o ganol y tân; *a chwi a glywſoch lais y geiriau, ac nid oeddych yn gweled llûn *dim* ond llais.

13 Ac efe a fynegodd i chwi ei gyfammod a orchymynnodd efe i chwi iw wneuthur, *ſef* y deng-air; ac a'i ſcrifennodd hwynt ar ddwy lech-faen.

14 A'r Arglwydd a orchymynnodd i mi'r amſer hwnnw ddyſcu i chwi ddeddfau, a barnedigaethau, i wneuthur o honoch hwynt yn y wlâd yr ydych chwi yn myned iddi iw meddiannu.

15 Gwiliwch gan hynny yn ddyfal ar eich eneidiau, (o blegit ni welſoch ddim llûn vn y dydd y lefarodd yr Arglwydd wrthych yn Horeb, o ganol y tân.)

16 Rhac

16 Rhac ymlygru o honoch, a gwneuthur i chwi ddelw gerfiedic, cyffelybrwydd vn ddelw, llûn gwryw neu fenyw,

17 Llûn vn anifail ar *ſydd* ar y ddaiar, llûn vn aderyn aſcelloc a eheda yn yr awyr,

18 Llûn vn ymluſciad ar y ddaiar, llûn vn pyſcodyn a'r y *ſydd* yn y dyfroedd tan y ddaiar:

19 Hefyd rhac derchafu o honot dy lygaid ar a'r nefoedd, a gweled yr haul, a'r lleuad, a'r ſêr, *ſef* holl llu y nefoedd, a'th yrru di i ymgrymmu iddynt, a gwaſanaethu o honothwynt, y rhai a rannodd yr Arglwydd dy Dduw i'r holl bobloedd dan yr holl nefoedd.

20 Ond yr Arglwydd a'ch cymmerodd chwi, ac a'ch dug chwi allan o'r pair haiarn, o'r Aipht, i fod iddo ef yn bobl, yn etifeddiaeth, fel y *gwelyr* y dydd hwn.

21 A'r arglwydd a ddigiodd wrthyf am eich geiriau chwi, ac a dyngodd nad awn i tros yr Iorddonen, ac na chawn fyned i mewn i'r wlâd dda, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti yn etifeddiaeth.

22 Ond blegit byddaf farw yn y wlâd hon, ni chaſi fyned tros yr Iorddonen: ond chwychwi ewch troſſodd, ac a feddiennwch y wlâd dda honno.

23 Ymgedwch arnoch rhac anghofio cyfammod yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a ammododd efe â chwi, a gwneuthur o honoch i chwi ddelw gerfiedic, llûn dim oll a waharddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

* Pen. 9. 3. Heb. 12. 29.

24 O blegit yr Arglwydd dy Dduw * ſydd dân yſſoll, *a* Duw eiddigus.

25 Pan genhedlych feibion, ac wyrion, a hirdrigo o honoch yn y wlâd, ac ymlygru o honoch, a gwneuthur o honoch ddelw gerfiedic, llûn dim, a gwneuthur dryglonì, yngolwg yr Arglwydd dy Dduw iw ddigio ef;

26 Galw 'r ydwyf yn dyſtion yn eich erbyn chwi heddyw, y nefoedd a'r ddaiar, gan ddarfod y derfydd am danoch yn fuan oddi ar y tîr, yr ydych yn myned tros yr Iorddonen iddo iw feddiannu; nid eſtynnwch ddyddiau yndo, onid gan ddifetha i'ch difethir.

27 A'r Arglwydd a'ch gwaſcara chwi ym mhlith y bobloedd, a chwi a adeuir yn ddynion anaml ym-myſc y cenhedloedd, y rhai y dwg yr Arglwydd chwi attynt.

28 Ac yno y gwaſanaethwch dduwiau o waith dwylo dyn, *ſef* pren, a maen, y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni fwyttânt, ac ni aroglant.

29 Os oddi yno y ceiſi yr Arglwydd dy Dduw, ti a'i cai ef, os ceiſi ef â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

† Heb. *A chael o'r holl bethau hyn* di.

30 Pan gyfyngo arnat, a † digwyddo 'r holl bethau hyn i ti, yn y dyddiau diweddaf, os dychweli at yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef:

31 (O herwydd yr Arglwydd dy Dduw *ſydd* Dduw trugarog) ni edy efe di, ac ni'th ddifetha, ac nid anghofia gyfammod dy dadau, yr hwn a dyngodd efe wrthynt.

32 Canys ymofyn yn awr, am y dyddiau gynt, a fu o'th flaen di, o'r dydd y creawdd Duw ddyn ar y ddaiar, ac o'r *pall* gwrr i'r nefoedd, hyd y gwrr *arall* i'r nefoedd, a fu megys y mawr-beth hwn neu a glybuwyd ei gyffelyb ei?

33 A glybu pobl lais Duw yn lleſaru o ganol y tân, fel y clywaiſt ti, a bwy?

34 A brofod *yn* Duw ddyfod i gymmeryd iddo genhedl o ganol cenhedl; trwy brofedigaethau, trwy arwyddion, a thrwy ryfeddodau, a thrwy ryfel, a thrwy law gadarn, a thrwy fraich eſtynnedic, a thrwy ofn mawr, fel yr hyn oll a *wnaeth* yr Arglwydd eich Duw eroch chwi yn yr Aipht yng-wydd dy lygaid?

35 Gwnaethbwyd i ti weled *hynny*, i wybod mai yr Arglwydd ſydd Dduw, nad oes neb arall ond efe.

36 O'r nefoedd y parodd i ti glywed ei lais, i'th hyfforddi di; ac ar y ddaiar y parodd i ti weled ei dân mawr, a thi a glywaiſt o ganol y tân ei eiriau ef.

37 Ac o achos iddo garu dy dadau, am hynny y dewiſodd efe eu hâd hwynt ar eu hôl, ac a'th ddug di o'i flaen, â'i fawr allu, allan o'r Aipht:

38 I yrru cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, ymmaith o'th flaen di, i'th ddwyn di i mewn, i roddi i ti eu gwlâd hwynt yn etifeddiaeth, fel heddyw.

39 Gwybydd gan hynny heddyw, ac yſtyria yn dy galon, mai 'r Arglwydd ſydd Dduw yn y nefoedd oddi arnodd, ac ar y ddaiar oddi tanodd, *ac* nid neb arall.

40 Cadw ditho ei ddeddfau ef, a'i orchymynnion, y rhai *yr ydwyf* yn eu gorchymyn i ti heddyw, fel y byddo yn dda i ti, ac i'th feibion ar dy ôl di, fel yr eſtynnech ddyddiau ar y ddaiar, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw'n ei rhoddi i ti byth.

41 Yna Moſes, a nailltuodd dair dinas, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad haul:

42 I gael o'r ſlofrudd ffoi yno, yr hwn a laddei ei gymydog yn amryfus, ac efe heb ei gaſau o'r blaen; fel y gallei ffoi i vn o'r dinaſoedd hynny, a byw:

43 *Sef* * Bezer yn yr anialwch, yngwaſtadtir y Reubeniaid; a Ramoth yn Gilead y Gadiaid; a Golan o fewn Baſan y Manaſſiaid.

* Joſua 20. 8.

44 Ac dymma y gyfraith a oſodold Moſes o flaen meibion Iſrael:

45 Dymma y teſtiolaethau, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, a leſarodd Moſes wrth feibion Iſrael, gwedi eu dyfod allan o'r Aipht;

46 Tu ymma i'r Iorddonen, yn y dyffryn, ar gyfer Beth-Peor, yngwlâd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, * yr hwn a darawſei Moſes, a meibion Iſrael, wedi eu dyfod allan o'r Aipht:

* Num. 21. 24. Pen. 1. 4.

47 Ac a berchennogaſant ei wlâd ef, a gwlâd † Og brenin Baſan, dau o frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai *oedd* tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad haul:

† Num. 21. 33. Deut. 3. 3.

48 O Aroer, yr hon *oedd* ar lan afon Arnon, hyd fynydd Sion, hwn yw Hermon:

49 A'r holl rôs tu hwnt i'r Iorddonen tua 'r dwyrain, a hyd at fôr y rhôs * dan ‡ Aſdoth Piſgah.

* Deut. 3. 17. ‡ Fynne nau.

PEN. V.

1 *Y Cyfammod yn Horeb.* 6 *Y dêg gorchymmyn.* 22 *Moſes ar ddeiſyfiad y bobl yn derbyn y gyfraith gan Dduw.*

A Moſes a alwodd holl Iſrael, ac a ddywedodd wrthynt, clyw ô Iſrael y deddfau, a'r barnedigaethau yr ydwyf yn eu lleſaru lle y clywoch heddyw; fel y byddo i chwi eu dyſcu, a'i cadw † a'i gwneuthur.

† Heb. *Iw.*

2 * Yr Arglwydd ein Duw a wnaeth gyfammod â ni yn Horeb.

* Exod. 19. 5.

3 Nid â'n tadau ni y gwnaeth yr Arglwydd y cyfammod hwn, ond â nyni: nyni y rhai ydym yn fyw bob vn ymma heddyw.

4 Wyneb yn wyneb yr ymddiddanodd yr

Ar-

Arglwydd â chwi yn y mynydd o ganol y tân,

5 (Myfi oeddwn yr amſer hwnnw yn ſefyll rhwng yr Arglwydd a chwi, i fynegi i chwi air yr Arglwydd: canys ofni a wnaethoch rhac y tân, ac nid eſcynnoch i'r mynydd) gan ddywedyd,

* Exod. 20. 2. Levit. 26. 1. Pſal. 81. 10. 6 * Yr Arglwydd dy Dduw *ydwyf* fi, yr hwn a'th ddûg allan o dîr yr Aipht, o dŷ y † caethiwed.

7 Na fydded i ti ddiwiau eraill ger fy mron i.

8 Na wna it ddelw gerfiedic, *na* llun dim a'r *y ſydd* yn y nefoedd oddi vchod, nac a'r *y ſydd* yn y ddaiar oddi iſod, nac a'r *y ſydd* yn y dyfroedd oddi tan'y ddaiar.

† Heb. *Gweithion.*

* Exod. 34. 7. Jer. 32. 18. 9 Nac ymgrymma iddynt, ac na waſanaetha hwynt, o * blegit myfi 'r Arglwydd dy Dduw *ydwyf* Dduw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd *genhedlaeth* o'r rhai a'm caſânt,

10 Ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai am carant, ac a gadwant fyngorchymynion.

11 Na chymmer enw'r Arglwydd dy Dduw yn ofer; canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei enw ef yn ofer.

12 Cadw y dydd Sabboth i'w ſanctteiddio ef, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw ît.

13 Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnei dy holl waith:

* Gen. 2. 2. Heb. 4. 4. 14 Ond y ſeithfed dydd *yw* * Sabboth yr Arglwydd dy Dduw; na wna *ynddo* ddim gwaith, tydi, na'th fâb, na'th ferch, na'th wâs, na'th forwyn, na'th ŷch, na'th aſſyn, nac yr vn o'th anifeiliaid, na'th ddieithr-ddyn, yr hwn *ſyddo* o fewn dy byrth: fel y gorphywyſo dy wâs, a'th forwyn, fel ti dy hun.

15 A chofia mai gwâs a fuoſt ti yngwlâd yr Aipht, a'th ddwyn o'r Arglwydd dy Dduw allan oddi yno â llaw gadarn, ac a braich eſtynnedic; am hynny y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti gadw dydd y Sabboth.

16 Anrhydedda dy dâd, a'th fam, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti: fel yr eſtynner dy ddyddiau, ac fel y byddo yn dda i ti ar y ddaiar, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti.

* Matth. 5. 21. 17 * Na ladd.

‡ Luc. 18. 20. 18 ‡ Ac na wna odineb.

† Rhuſ. 13. 9. 19 † Ac na ledratta.

* Rhuſ. 7. 7. 20 Ac na ddwg gam dyſtiolaeth yn erbyn dy gymydog.

21 Ac * na chwennych wraig dy gymydog, ac na chwennych dŷ dy gymydog, na'i faes, na'i wâs, na'i forwyn, na'i ŷch, na'i aſſyn, na dim a'r *y ſydd* eiddo dy gymydog.

22 Y geiriau hyn a lefarodd yr Arglwydd wrth eich holl gynnulleidfa yn y mynydd, o ganol y tân, y cwmmwl, a'r tywyllwch, â llais vchel, ac ni chwanegodd *ddim*, ond ſcrifennodd hwynt ar ddwy lech o gerric, ac a'i rhoddes attaf fi.

23 A darfu wedi clywed o honoch y llais o ganol y tywyllwch (a'r mynydd yn lloſci gan dân:) yna neſaſoch attaf, *ſef* holl bennaethiaid eich llwythau, a'ch henuriaid chwi,

24 Ac a ddywedaſoch, wele 'r Arglwydd ein Duw a ddangoſodd i ni ei ogoniant a'i fawredd, * a'i lais ef a glywſom ni o ganol y tân; heddyw y gwelſom lefaru o Dduw wrth ddŷn, * a bwy o honaw.

* Exod. 19. 19. * Deut. 4. 33. 25 Weithian gan hynny pa ham y byddwn feirw? oblegit y tân mawr hwn a'n difa ni; canys os ni a chwanegwn glywed llais yr Arglwydd ein Duw mwyach, marw a wnawn.

26 O blegit pa gnawd oll *ſydd*, yr hwn a glybu lais y Duw byw yn llefaru o ganol y tân, fel nyni, ac a fu fyw?

27 Neſſa di, a chlyw 'r hyn oll a ddywed yr Arglwydd ein Duw; a llefara di wrthym ni yr hyn oll a lefaro'r Arglwydd ein Duw wrthit ti: * ac nyni a wrandawn, ac a wnawn *hyny*.

* Exod. 20. 19. 28 A'r Arglwydd a glybu lais eich geiriau chwi, pan lefaraſoch wrthif, a dywedodd yr Arglwydd wrthif, clywais lais geiriau y bobl hyn, y rhai a lefaraſant wrthit, da y dywedaſant yr hyn oll a ddywedaſant.

29 Oh na byddei gyfryw galon ynddynt i'm hofni i, ac i gadw fy holl orchymynion, bôb amſer, fel y byddei dâ iddynt ac iw plant yn dragywyddol.

30 Dos, dywet wrthynt, dychwelwch i'ch pebyll.

31 Ond ſaf tî ymma gyd â myfi, ac mi a ddywedaf wrthit yr holl orchymynion, a'r deddfau, a'r barnedigaethau a ddyſci di iddynt, ac a wnant hwythau, yn y wlâd yr wyfi ar ei rhoddi iddynt iw pherchennogi.

32 Edrychwch gan hynny am wneuthur fel y gorchymynnodd yr Arglwydd eich Duw i chwi: na chiliwch i'r tu dehau nac i'r tu aſſwy.

33 Cerddwch yn yr holl ffyrdd, a orchymynnodd yr Arglwydd eich Duw i chwi, fel y byddoch fyw, ac y byddo yn dda i chwi, ac yr eſtynnoch ddyddiau yn y wlâd, yr hon a feddiennwch.

PEN. VI.

1 Diwedd y gyfraith yw vfydd-dod. 3 Annoc i vfyddhau.

ACdymma y gorchymynion, y deddfau, a'r barnedigaethau a orchymynnodd yr Arglwydd eich Duw eu diſcu i chwi, *fel y* gwneloch hwynt yn y wlâd yr ydych yn † myned iddi iw meddiannu:

† Heb. *In myned troſdd.*

2 Fel yr ofnech yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl ddeddfau, a'i orchymynion ef, y rhai yr wyf i yn eu gorchymyn i ti; ti, a'th fâb, a mâb dy fâb, holl ddyddiau di enioes; ac fel yr eſtynner dy ddyddiau.

3 Clyw gan hynny ô Iſrael, ac edrych am eu gwneuthur *hwynt* fel y byddo yn ddaionus i ti, ac fel y cynnyddoch yn ddirfawr, fel yr addawodd Arglwydd Dduw dy dadau i ti, mewn gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl.

4 Clyw ô Iſrael, yr Arglwydd ein Duw ni *ſydd* un Arglwydd.

* Pen. 10. 12. Matt. 22. 37. Mar. 12. 30. Luc. 10. 27. ‡ Pen. 11. 18. † Heb. 8. 24. 5 * Câr di gan hynny 'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth.

6 A bydded ‡ y geiriau hyn yr ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw, yn dy galon.

7 Ac † hyſpyſſa hwynt i'th blant, a chrybwyll am danynt pan eiſteddych yn dy dŷ, a phan gerddych ar y ffordd, a phan orweddych *i lawr*, a phan gyfodych *i fyny*.

8 A rhwym hwynt yn arwydd ar dy law, byddant yn rhactalau rhwng dy lygaid,

9 Scrifenna hwynt hefyd ar bŷſt dy dŷ, ac ar dy byrth.

10 Ac fe a dderfydd, wedi i'r Arglwydd dy Dduw dy ddwyn di i'r wlâd (yr hon y tyngodd eſe wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Jacob, ar ei rhoddi i ti) i ddinaſoedd mawrion a thêg, y rhai nid adeiledaiſt,

11 A thai llawnion o bôb daioni, y rhai nis llenwaiſt,

llenwaist, a phydewau clodiedic, y rhai nis cloddiaist, i winllanneodd ac oliwydd-lannau, y rhai nis plennaist, *wedi it fwyta a'th ddigoni;

12 † Yna cadw arnat, rhac anghofio o honot yr Arglwydd, yr hwn a'th ddûg allan o wlâd yr Aipht, o dŷ y † caethiwed.

13 * Yr Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wasanaethi, ac iw enw ef y tyngi.

14 Na cherddweh ar ôl duwiau dieithr, o dduwiau y bobloedd *sydd* o'th amgylch chwi:

15 (Obegit Duw eiddigus *yw* 'r Arglwydd dy Dduw yn dy fyſc di) rhac i lid yr Arglwydd dy Dduw ennyn yn dy erbyn, a'th ddifetha di oddi ar wyneb y ddaiar.

16 * Na themptiwch yr Arglwydd eich Duw, * fel y temptiaſoch *ef* ym Maſſah.

17 Gan cadw cadwch orchymynion yr Arglwydd eich Duw a'i deſtiolaethau, a'i ddeddfau, y rhai a orchymynnodd efe i ti.

18 A gwna 'r hyn *ſydd* vnion, a daionus yngolwg yr Arglwydd, fel y byddo da i ti, a myned o honot i mewn, a pherchennogi y wlâd dda, 'r hon trwy lŵ a addawodd yr Arglwydd i'th dadau di:

19 Gan yrru ymmaith dy holl elynion o'th flaen, fel y llefarodd yr Arglwydd.

20 Pan ofynno dy fâb i ti † wedi hyn, gan ddywedyd, beth *yw* y tyſtiolaethau, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd ein Duw i chwi?

21 Yna dywet wrth dy fâb, ni a fuom gaethweſion i Pharao yn yr Aipht: a'r Arglwydd a'n dûg ni allan o'r Aipht, â llaw gadarn.

22 Rhoddes yr Arglwydd hefyd arwyddion, a rhyfeddodau mawrion, a niweidiol ar yr Aipht, ar Pharao a'i holl dŷ, yn ein golwg ni:

23 Ac a'n dûg ni allan oddi yno, fel y dygei efe nyni i mewn, i roddi i ni y wlâd, yr hon trwy lŵ a addawſei efe i'n tadau ni:

24 A'r Arglwydd a orchymynnodd i ni wneuthur yr holl ddeddfau hyn, i ofni 'r Arglwydd ein Duw er daioni i ni 'r holl ddyddiau, fel y cadwei efe nyni yn fyw, megys y *mae* y dydd hwn.

25 A chyfiawnder a fydd i ni, os ymgadwn i wneuthur y gorchymynnion hyn oll, o flaen yr Arglwydd ein Duw, fel y gorchymynnodd efe i ni.

PEN. VII.

1 Gwahardd pôb cyfeillach â'r cenhedloedd, 4 rhac ofn delw-addoliaeth, 6 o ran ſancteiddrwydd y bobl, 9 o ran naturioeth Duw yn ei drugaredd a'i gyfiawnder, 17 o ran ſiccred yw yr ormuchafiaeth a rydd Duw arnyni.

PAn i'th ddygo yr * Arglwydd dy Dduw, i mewn i'r wlâd *yr ydwyt* ti yn myned iddi iw meddiannu, a gyrry o honaw ymmaith genhedloedd lawer o'th flaen di, yr Hethiaid, a'r Gergeſiaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Phereziaid, a'r Hefiaid, a'r Jebuſiaid, ſaith o genhedloedd luoſogach a chryfach nâ thydi:

2 A rhoddi o'r Arglwydd dy Dduw hwynt o'th flaen di, a tharo o honot ti hwynt: gan ddifrodi difroda hwynt. *na wna gyfammod â hwynt, ac na thrugarhâ wrthynt.

3 Nac ymgyfathracha chwaith â hwynt, na ddod dy ferch iw fâb ef, ac na chymmer ei ferch ef i'th fâb ditheu.

4 Canys efe a dry dy fâb di oddi ar ſy ôl i, fel y gwaſanaethont dduwiau dieithr; felly yr enynn llid yr Arglwydd i'ch erbyn chwi, ac a'th ddifetha di yn ebrwydd.

5 Ond fel hyn y gwnewch iddynt, diſtrywch eu hallorau, a thorrwch eu colofnau hwynt, cwympwch hefyd eu llwynau, a lloſgwch eu delwau cerfiedic hwy yn y tân.

6 Canys * pobl ſanctaidd *ydwyt* ti i'r Arglwydd dy Dduw: † yr Arglwydd dy Dduw a'th ddewiſodd di i fod yn bobl vnic iddo ei hun, o'r holl bobloedd ſydd ar wyneb y ddaiar.

7 Nid am eich bôd yn lluoſogach nâ'r holl bobloedd yr hoffodd yr Arglwydd chwi, ac i'ch dewiſodd: o herwydd yr oeddych chwi yn anamlaf o'r holl bobloedd:

8 Ond o herwydd caru o'r Arglwydd chwi, ac er mwyn cadw o honaw ef y llw a dyngodd efe wrth eich tadau, y dûg yr Arglwydd chwi allan â llaw gadarn, ac a'ch gwaredodd o dŷ y caethiwed, o law Pharao brenin yr Aipht.

9 Gwybydd gan hynny mai 'r Arglwydd dy Dduw, ſydd Dduw, *ſef* y Duw ffyddlon yn cadw cyfammod, a thrugaredd, â'r rhai a'i carant ef ac a gadwant ei orchymynnion, hyd fil o genhedlaethau:

10 Ac yn talu 'r pwyth iw gâs yn ei wyneb, gan ei ddifetha ef; nid oeda efe iw gâs; yn ei wyneb y tâl efe iddo.

11 Cadw gan hynny y gorchymynion, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, yr rhai yr ydwyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw iw gwneuthur.

12 A bydd, o achos gwrando o honoch ar y barnedigaethau hyn, a'i cadw, a'i gwneuthur hwynt; y ceidw yr Arglwydd dy Dduw â thi y cyfammod, a'r drugaredd, a addawodd efe trwy dy dadau di:

13 Ac a'th gâr, ac a'th fenditha, ac a'th amlhâ di, ac a fendiga ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dîr di, dy ŷd, a'th olew *a* chynydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid, yn y tîr y tyngodd efe wrth dy dadau, ar ei roddi i ti.

14 Bendigedic fyddi vwch law 'r holl bobloedd: * ni bydd yn dy blith di vn gwryw, nac vn fenyw yn anffrwythlon, nac ym mhlith dy anifeiliaid di.

15 Hefyd yr Arglwydd a dynn oddi wrthit ti bôb gwendyd, ac ni eſyd arnat ti 'r vn o glefydau drwg yr * Aipht, y rhai a adwaenoſt: ond ar dy holl gaſeion di y rhydd efe hwynt.

16 Difetha gan hynny yr holl bobloedd, y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi i ti: nac arbeded dy lygad hwynt, ac na waſanaetha eu duwiau hwynt, o * blegîl magl i ti *a fyddei* hynny.

17 Os dywedi yn dy galon, lluoſogach iw y cenhedloedd hyn nâ myfi, pa ddelw y gallaf eu gyrry hwynt ymmaith?

18 Nac ofna rhagddynt; gan gofio cofia yr hyn a wnaeth yr Arglwydd dy Dduw i Pharao, ac i'r holl Aipht:

19 Y * profedigaethau mawrion, y rhai a welodd dy lygaid, a'r arwyddion, a'r rhyfeddodau, a'r llaw gadarn, a'r braich eſtynnedic, â'r rhai i'th ddûgyr Arglwydd dy Dduw allan: felly y gwna 'r Arglwydd dy Dduw i'r holl bobloedd yr wyt ti yn eu hofni.

20 A'r * Arglwydd dy Dduw hefyd a ddenfyn gaccwn yn eu plith hwynt, hyd oni ddarfyddo arn y rhai gweddill, a'r rhai a ymguddiant rhagot ti.

21 Nac ofna rhagddynt; o blegîl yr Arglwydd dy Dduw *ſydd* yn dy ganol di, yn Dduw mawr, ac ofnadwy.

22 A'r Arglwydd dy Dduw, a † yrr ymmaith y cenhedloedd hynny o'th flaen di, *bôb* ychydic *ac*

Pen. 8. 9, 10.
† Heb. *Caethwaſ, neu, weſtaſion.*
* Pen. 10. 12, 20. & 13. 4.
* Matt. 4. 7.
* Exod. 17. 2.
† Heb. *I ſay.*
* Exod. 34. 12.
* Pen. 31. 3.
* Exod. 23. 32.
* Pen. 14. 2. Pſa. 26. 5.
† Exod. 19. 5.
1 Pet. 2. 9.
* Exod. 23. 26.
* Exod. 9. 14. & 15. 26.
* Exod. 23. 33.
* Deut. 29. 3. Exod. 15. 25. Exod. 16. 4.
* Exod. 23. 28. Joſua 24. 12.
† Heb. *Dyna.*

ac ychydic: nid alli eu difetha hwynt ar unwaith, rhac mynod o fwyſ-filod y maes yn amlach nâ thydi.

23 Ond yr Arglwydd dy Dduw a'i rhydd hwynt o'th flaen dî, ac a'i cyſtuddia hwynt â chyſtudd diſtlawr, nes eu difetha hwynt.

24 Ac a rydd ei brenhinoedd hwynt yn dy law dî, a thi a ddifethi eu henw hwynt oddi tan y nefoedd: nid ſaif gŵr yn dy wyneb dî, nes difetha ô honot ti hwynt.

* Pen. 12. 3. † Joſua 7. 1, 21. 2 Mac. 12. 40.

25 * Lloſc ddelwau cerfiedic eu duwiau hwynt ya tân; na † chwennych na'r arian, na'r aur a ſydd arnynt, lw cymmeryd i ti, rhac dy faglu ag ê: oblegit ffiedd-dra i'r Arglwydd dy Dduw ydyw.

26 Na ddŵg ditheu ffiedd-dra i'th dŷ, ſel y byddech ecſymmun-beth megis yntef: gan ddirmygu dirmygu ei, a chan ffieiddio ffieiddia ef; o blegit * ecſymmun-beth yw eſe.

* Pen. 13. 17.

PEN. VIII.

I Annoc i ryfedd-dod, o ran ymgeledd Duw iddynt hwy.

EDrychwch am wneuthur pôb gorchymyn, yr wyfi yn ei orchymyn it heddyw, ſel y byddoch fyw, ac y cymmyddoch, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y wlâd a addawodd yr Arglwydd wrth eich tadau trwy lw.

2 A chofia i'r holl ffordd yr arweiniodd yr Arglwydd dy Dduw dî ynddi y deugain mlynedd hyn, trwy'r anialwch, er mwyn dy gyſtuddio dî, gan dy brofi, i wybod yr hyn oedd yn dy galon, a gedwit ti ei orchymynion ef, ai nas cedwit.

3 Ac eſe a'th ddaroſtyngodd, ac a oddefodd it newynu, ac a'th fwydodd â Manna, yr hwn nid adwaenit, ac nid adwaenei dy dadau; ſel y gwnai eſe it wybod * nad trwy fara yn unic y bydd byw dŷn, onid trwy bôb gair a'r ſydd yn dyfod allan o enau'r Arglwydd, y bydd bwy dŷn.

* Matth. 4. 4. Luc. 4. 4.

4 † Dy ddillad ni heneiddiodd am danat, a'th droed ni chwyddodd, y deugain mlynedd hyn.

† Nehem. 9. 21.

5 Cydnebydd ditheu yn dy galon, *fod* yr Arglwydd dy Dduw yn dy ddyſcu di, ſel y dyſc gŵr el fâb ei hun.

6 A chadw orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd, ac i'w ofni ef.

7 O blegit y mae yr Arglwydd dy Dduw yn dy ddwyn i mewn i wlâd dda, i wlâd afonydd dyfroedd, ffynhonnau, a dyfnderau yn tarddu allan yn y dyffryn, ac yn y mynydd:

8 Gwlâd gwenith, a haidd, a gwinwydd, a ffigyſ-wydd, a phomgranad-wydd; gwlâd olew ollwydden, a mêl:

9 Gwlâd yr hon y bwyttei fara ynddi heb prinder, ac ni bydd eiſieu dim arnat ynddi: gwlâd yr hon y *mae* ei cherric yn haiarn, ac o'i mynyddoedd y cloddi dîes.

10 * Pan fwyttaych, a'th ddigoni, yna y bendithi'r Arglwydd dy Dduw, am y wlâd dda a roddes eſe i ti.

* Pen. 6. 11, 12.

11 Cadw ſrnat rhac anghofio yr Arglwydd dy Dduw, heb gadw ei orchymynion, a'i farnedigaethau, a'i ddeddfau ef, y rhai'r ydwyfi yn eu gorchymyn it heddyw:

12 Rhac wedi it fwytta, a'th ddigoni, ac adailadu tai teg, a thrigo *ynddynt*;

13 A lluoſogi o'th wartheg, a'th ddefaid di, ac amlhau o arian, ac aur gennit, ac amlhau o'r hyn oll y *ſydd* gennyt;

14 Yna ymddierchafu o'th galon, ac anghofio o honot yr Arglwydd dy Dduw (yr hwn a'th ddûg allan o wlâd yr Aipht, o dŷ y caethiwed;

15 Yr hwn a'th dywyſodd dî trwy'r anialwch mawr ac ofnadwy, *lle'r ydoedd* ſeirph tanllyd, ac yſcorpionau, a ſyched lle nid oedd dwfr: yr * hwn a ddygodd i ti ddwfr allan o'r graig galleſtr;

* Num. 20. 11.

16 Yr hwn a'th fwydodd dî yn yr anialwch â † Manna, yr hwn nid adwaenai dy dadau, er dy ddaroſtwng, ac er dy brofi dî, i wneuthur daioni i ti yn dy ddiwedd,)

† Exod. 16. 15.

17 A dywedyd o honot yn dy galon, fy nerth *fy hun*, a chryfder *fy* llaw a barodd i mi y cyfoeth hwn.

18 Ond cofia yr Arglwydd dy Dduw; o blegit eſe yw'r hwn fydd yn rhoddi nerth i ti i beri cyfoeth, ſel y cadarnhâo eſe ei gyfammod, yr hwn a dyngodd eſe wrth dy dadau, ſel y *mae* y dydd hwn.

19 Ac os gan anghofio'r anghofi'r Arglwydd dy Dduw, a dilyn duwiau dieithr, a'i gwaſanaethu hwynt, ac ymgrymmu iddynt: † yr ydwyfi yn teſtiolaethu yn eich erbyn chwi heddyw, gan ddifetha i'ch difethir.

† Pen. 4. 26.

20 Fel y cenhedloedd y rhai y mae'r Arglwydd ar eu difetha o'ch blaen chwi; felly y difethir chwithau; am na wrandawſoch ar lais yr Arglwydd eich Duw.

PEN. IX.

1 Moſes yn eu hannoc nâd ymddiriedent yn eu cyfiawnder eu hunain, gan ddatcan eu hamryw wrth-ryfel hwynt.

GWrando Iſrael, yr wyt ti yn myned heddyw tros yr Iorddonen hon, i fyned i mewn i berchennogi cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, dinaſoedd mawrion a chaeroc hyd y nefoedd,

2 Pobl fawr, ac vchel, meibion Anac y rhai a adnabuoſt, ac y * clywaiſt ti *ddywedyd am danynt*, pwy a ſaif o flaen meibion Anac?

* Num. 13. 28.

3 Gwybydd gan hynny heddyw, fod yr Arglwydd dy Dduw yn myned ireſſodd o'th flaen dî * yn dân yſſol; eſe a'i difetha hwynt, ac eſe a'i daroſtwng hwynt o'th flaen di: felly y gyrri hwynt ymaith, ac y difethi hwynt yn fuan, megis y llefarodd yr Arglwydd wrthit.

* Pen. 4. 24. Heb. 12. 29.

4 Na ddywed yn dy galon, wedi gyrry o'r Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, gan ddywedyd, am fynghyfiawnder y dygodd yr Arglwydd fi i feddiannu y tir hwn: ond am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y gyrrodd yr Arglwydd hwynt allan o'th flaen di.

5 Nid am dy gyfiawnder di, nac am vniondeb dy galon, yr wyt ti yn myned i feddiannu eu tir hwynt; onid am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y bwrw yr Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, ac er cyflawni y gair a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Jacob.

6 Gwybydd ditheu, nad am dy gyfiawnder dy hun, y rhoddes yr Arglwydd it y tir daionus hwn iw feddiannu: canys pobl wargaled ydych.

7 Meddwl, *ac* na anghofia pa fodd y digiaiſt yr Arglwydd dy Dduw yn yr anialwch, o'r dydd y daethoſt allan o dîr yr Aipht hyd eich dyfod, i'r lle hwn: gwrthryfelgar fuoch yn erbyn yr Arglwydd.

8 Yn Horeb hefyd y digiaſoch yr Ar-

glwydd, a digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch diſetha.

9 Pan aethym i fyny i'r mynydd i gymmerid y llechau meini, *ſef* llechau y cyfammod, yr hwn a wnaeth yr Arglwydd â chwi; * yna 'r arhoais yn y mynydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhôs, bara nis bwyttteais, a dwſr nid yfais.

* Exod. 34. 28. Exod. 34. 28.

10 A † rhoddes yr Arglwydd attaf y ddwy lech faen, wedi eu ſcrifennu â bŷs Duw; ac arnynt *yr oedd* yn ôl yr holl eiriau a lefarodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, ar dydd y gymmanfa.

† Exod. 31. 18.

11 A bu ym mhen y deugain nhiwrnod a'r deugain nhôs, roddi o'r Arglwydd attaf y ddwy lech faen; *ſef* llechau y cyfammod.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif,* cyfot, dôs oddi ymma 'l wared yn fuan; canys ymlygrodd dy bobl, y rhai a ddygaiſt allan o'r Aipht: cilieſant yn ebrwydd o'r ffordd a orchymynnais iddynt; gwnaethant iddynt eu hun ddelw dawdd.

* Exod. 32. 7.

13 A llefarodd yr Arglwydd wrthif, gan ddywedyd, gwelais y bobl hyn, ac wele pobl war-galed ydynt.

14 Paid â mi, a mi a'i deſtrywiaf hwynt, ac a ddileaf eu henw hwynt oddi tan y nefoedd, ac a'th wnâf di yn genedl gryfach, ac amlach nâ hwynt hwy.

15 Ac mi a ddychwelais, ac a ddaethym i wared o'r mynydd, a'r mynydd ydoedd yn lloſci gan dân, a dwy lêch y cyfammod oedd yn ſy nwylaw.

16 Edrychais hefyd, ac wele pechaſech yn erbyn yr Arglwydd eich Duw: gwnaethech iwch lo tawdd: cilieſech yn fuan o'r ffordd a orchymynnaſei yr Arglwydd i chwi.

17 Ac mi a ymaflais yn y ddwy lêch, ac a'i teflais hwynt o'm dwy-law, ac a'i torrais hwynt o flaen eich llygaid.

18 A ſyrthiais ger bron yr Arglwydd, fel y wa'th gyntaf ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs: ni fwytteais fara, ac nid yfais ddwſr, o herwydd eich holl bechodau chwi, y rhai a bechaſech gan wneuthur dryglони yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

19 (Canys ofnais rhag y ſorriant a'r dîg, drwy y rhai y digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch dinſtrio chwi:) etto gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith honno hefyd.

20 Wrth Aaron hefyd y digiodd yr Arglwydd yn fawr, iw diſetha ef: a mi a weddiais hefyd tros Aaron y waith honno.

21 Eich pechod chwi hefyd yr hwn a wnaethoch, ſef y llo, a gymmerais, ac a'i ſoiſais yn tân; curais ef hefyd, gan ei falurio yn dda, nes i falu yn llwch: a bwriais ei lwch ef i'r afon oedd yn deſcyn o'r mynydd.

22 * O fewn Taberah hefyd, ac o fewn † Maſſa, ac o fewn * Beddau y bŷs yr oeddych yn digio 'r Arglwydd.

* Num. 11. 3. † Exod. 17. 7. * Num. 11. 34.

23 A phan anfonodd yr Arglwydd chwi o Cades Barnea, gan ddywedyd, ewchi fyny a meddiennwch y tîr, yr hwn a roddais i chwi, yr anufyddhaſoch i air yr Arglwydd eich Duw: ni chredaſoch hefyd iddo, ac ni wrandawſoch ar ei lais ef.

24 Gwrthryfelgar fuoch yn erbyn yr Arglwydd, er y dydd yr adnabum chwi.

25 Ac mi a ſyrthiais ger bron yr Arglwydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhos, fel y ſyrthiaſwn o'r *blaen*, am ddywedyd o'r Arglwydd y diſetheai chwi.

26 Gweddiais hefyd ar yr Arglwydd, a dywedais, Arglwydd Duw na ddiſetha dy bobl, a'th etifeddiaeth a waredaiſt yn dy fawredd, yr hwn a ddygaiſt allan o'r Aipht â llaw gref.

27 Cofia dy weiſion, Abraham, Iſaac, ac Jacob, nac edrych ar galedrwydd y bobl hyn, nac ar eu drygioni, nac ar eu pechod:

28 Rhac dywedyd o'r wlâd y dygaiſt ni allan o honi, * o achos gallu o'r Arglwydd eu dwyn hwynt i'r tîr a addawſei efe iddynt, ac o'i gâs armynt, y dûg efe hwynt allan, iw lladd yn yr anialwch.

* Num. 14. 16.

29 Etto dy bobl di a'th etifeddiaeth *ydynt* hwy, y rhai a ddygaiſt allan yn dy fawr nerth, ac â'th eſtynnedic fraich.

P E N. X.

1 *Tengaredd Duw yn ail rhoddi y ddwy lech,* 8 *Yn ſicrhau 'r offeiriadaeth,* 8 *yn neillton Llwyth Leſi,* 10 *Yr gwrandaw ar weddi Moſes tros y bobl.* 12 *Annogi ufydd-dod.*

YR amſer hwnnw, y dywedodd yr Arglwydd wrthif, * nadd it ddwy lech faen fel *y rhai* cyntaf, a thyred i fyny attaf i'r mynydd, a gwna it Arch bren.

* Exod. 34. 1.

2 A mi a ſcrifennaf ar y llechau, y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraiſt: a goſot tithe hwynt yn yr Arch.

3 Yna gwneuthum Arch o goed Sittim; ac a neddais ddwy lêch faen, fel y rhai cyntaf, ac a euthum i fyny i'r mynydd, a'r ddwy lêch yn ſy llaw.

4 Ac efe a ſcrifennodd ar y llechau, fel yr yſcrifen gyntaf, y deng-air a lefarodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, yn nŷdd y gymmanfa: a rhoddes yr Arglwydd hwynt attaf.

5 Yna y dychwelais, ac y deuthum i wared o'r mynydd, ac a osodais y llechau yn yr Arch, yr hon a wnaethwn; ac yno y maent, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd i mi.

6 A meibion Iſrael a aethant o Beeroth meibion Jacan * I Moſera: yno y bu farw Aaron, ac efe a gladdwyd yno: ac Eleazar ei fab a offeiriadodd yn ei le ef.

* Num. 33. 30. † Num. 20. 28.

7 Oddi yno yr aethant i Gudgodah; ac o Gudgodah i Jotbath, tîr afonydd dyfroedd.

8 Yr amſer hwnnw y naillduodd yr Arglwydd lwyth Leſi i ddwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, i ſefyll ger bron yr Arglwydd, iw waſanaethu ef, ac i fendigo yn ei enw ef, hyd y dydd hwn.

9 * Am hynny ni bydd rhan i Leſi, nac etifeddiaeth gyd â'i brodyr: yr Arglwydd yw ei etifeddiaeth ef, megis y dywedodd yr Arglwydd dy Dduw wrtho ef.

* Num. 18. 20.

10 Ac mi a arhoais yn y mynydd ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs, fel y † dyddiau cyntaf: a gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith hon hefyd, ni ewyllyſſiodd yr Arglwydd dy ddifetha di.

† Neu, *Y deugain nhiwrnod cyntaf.*

11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyfot, dôs 'rth daith o flaen y bobl, fel yr elont i mewn ac y meddiannont y tîr, yr hwn a dyngais wrth eu tadau ar ei roddi iddynt.

12 Ac yr awr hon Iſrael, beth y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei ofyn gennyt, onid ofni 'r Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei holl ffyrdd, a'i garu ef, a gwaſanaethu 'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid:

13 Cadw gorchymynnion yr Arglwydd, a'i ddeddfau, y rhai yr wyf yn eu gorchymyn i ti y dydd hwn, er daioni i ti?

14 Wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd *ydynt eiddo 'r Arglwydd dy Dduw, * y ddaiar *hefyd* a'r hyn oll *fydd* ynddi.

15 Tr'unig ar dy dadau di y rhoddes yr Arglwydd ei ferch gan eu hoffi hwynt, ac efe a wnaeth dewis o'i hâd ar ei hôl hwynt, *fef* o honoch chwi o flaen yr holl bobloedd megis heddyw *y gwelir.*

* Jer. 4. 4. † 2 Cron. 19. 7. Job 34. 19. Act. 10. 34. Rhuf. 2. 11. Gal. 2. 6. Eph. 6. 9. Col. 3. 25. 1 Pet. 1. 17.

16 * Enwaedwch chwithau ddienwaediad eich calon, ac na chaledwch eich gwarr mwyach.

17 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi, yw Duw y duwiau, ac Arglwydd yr arglwyddi, Duw mawr, cadarn, ac ofnadwy, yr † hwn ni dderbyn wyneb, ac ni chymmer wobr.

18 Yr hwn a farna 'r ymddifad a'r weddw, ac y fydd yn hoffi y dieithr, gan roddi iddo fwyd a dillad.

19 Hoffwch chwithau y dieithr; canys dieithriaid fuoch yn nhîr yr Aipht.

* Pen. 6. 13. Mat. 4. 10. Luc. 4. 8.

20 Yr * Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wasanaethi, wrtho ef hefyd y † glyni, ac iw enw ef y tyngi.

† Pen. 13. 4.

21 Efe yw dy fawl, ac efe yw dy Dduw, 'r hwn a wnaeth iti y mawrion, a'r ofnadwy *bethau* hyn, y rhai a welodd dy lygaid.

† Gen. 46. 27. Exod. 1. 5. * Gen. 35. 5.

22 Dy dadau a aethant i wared i'r Aipht, † yn ddec enaid a thrugain; ac yr awr hon yr Arglwydd dy Dduw a'th wnaeth di * fel ſêr y nefoedd o lhosogrwydd.

PEN. XI.

I Mosei yn annog y bobl i ofydd-dod, 2 trwy eu gwybodaeth eu hunain o fawr weithredoedd Duw, 8 trwy addewid o fawr fendithion Duw, 16 a thrwy fygythion. 18 Bod yn rhaid myfyrio yn ofalus a'r eiriau Duw. 26 Rhoddi y fendith a'r felldith o'u blaen hwynt.

CAr ddiben 'r Arglwydd dy Dduw, a chadw ei gadwriaeth ef, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau, a'i orchymynnion byth.

2 A chydnabyddwch heddyw: canys nid *wyf yn ymddiddan* â'ch plant y rhai nid adnabuant, ac ni welſant geryddu yr Arglwydd eich Duw chwi, ei fawredd, ei law gref, a'i fraich eſtynnedic,

3 Ei arwyddion hefyd, a'i weithredoedd, y rhai a wnaeth efe ynghanol yr Aipht, i Pharao brenin yr Aipht, ac iw holl dîr,

4 A'r hyn a wnaeth efe i lu 'r Aipht, iw feirch ef, ac iw gerbydau: y modd y gwnaeth efe i ddyfroedd y môr côch lenwi tros eu hwynebau hwynt, pan oeddynt yn ymlid ar eich ôl, ac y difethodd yr Arglwydd hwynt hyd y dydd hwn;

5 A'r hyn a wnaeth efe i chwi yn yr aniawch, nes eich dyfod i'r lle hwn;

* Num. 16. 31. & 27. 3. Pſal. 106. 17. † Neu, *Dda bydd ordd yn eu canfyn hwy.* † Heb. *With ei ſtaff.*

6 * A'r hyn a wnaeth efe i Ddathan, ac i Abiram, meibion Eliab, mâb Reuben: y modd yr agorodd y ddaiar ei ſafn, ac a'i llyngcodd hwynt, a'i teuluoedd, a'i pebyll, a'r holl † olud oedd † ganddynt ym myſc holl Iſrael.

7 Eithr eich llygaid chwi oedd yn gweled holl fawrion weithredoedd yr Arglwydd, y rhai a wnaeth efe.

8 Cedwch chwithau bob gorchymyn yr ydwyfi yn ei orchymyn i chwi heddyw, ſel y byddoch gryfion, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y tîr yr ydych yn myned trosodd iddo iw feddiannu:

9 Ac fel yr eſtynnoch ddyddiau yn y tîr, yr hwn a dyngodd yr Arglwydd i'ch tadau, ar ei roddi iddynt, ac iw hâd, *ſef* tîr yn llifeirio o laeth a mêl.

10 O herwydd y tîr yr wyt yn myned iddo iw feddiannu, nid fel tîr yr Aipht y mae, yr hwn y daethoch allan o honaw, lle 'r heuaiſt dy hâd, ac y dwfrheaſt â'th droed, fel gardd lyſſiau:

11 Ond y tîr yr ydych yn myned trosodd iddo iw feddiannu *yſyd* fynydd-dîr, a dyffrynddîr, yn yfed dwfr o law y nefoedd:

12 Tîr *yw*, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei † ymgeleddu: llygaid yr Arglwydd dy Dduw *ſydd* bob amſer arno, o ddechreuad y flwyddyn hyd ddiwedd y flwyddyn hefyd.

† Heb. *Geifio.*

13 A bydd, os gan wrando y gwrandewch ar fyngorchymynion, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i chwi heddyw, i garu 'r Arglwydd eich Duw, ac i'w waſanaethu, â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid:

14 Yna y rhoddaf law i'ch tîr yn ei amſer, *ſef* y cynnar-law, a'r diweddar-law, fel y caſclech dy ŷd, a'th win, a'th olew.

15 A rhoddaf lâſ-wellt yn dy faes i'th aniſeiliaid, fel y bwyttoych, ac i'th ddigoner.

16 Gwiliwch arnoch rhag twyllo eich calon, a chilio o honoch, a gwaſanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt,

17 Ac enynnu digllonedd yr Arglwydd i'ch erbyn, a chau o honaw ef y nefoedd, fel na byddo glaw, ac na roddo y ddaiar ei chnwd, a'ch difetha yn fuan o'r tîr, yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei roddi i chwi.

18 Am hynny goſodwch fyngeiriau hyn yn eich calon, ac yn eich meddwl, a rhwymwch hwynt * yn arwydd ar eich dwylo, a byddant yn rhaeſalau rhwng eich llygaid:

* Deut. 6. 8.

19 † A dyſcwch hwynt i'ch plant, gan grybwyll am danynt, pan eiſteddych yn dŷ, dŷ, a phan rodiech ar y ffordd, pan orweddych hefyd, a phan godych.

† Pen. 4. 10. & 6, 7.

20 Ac ſcrifenna hwynt ar bŷſt dy dŷ, ac ar dy byrth:

21 Fel yr amlhao eich dyddiau chwi, a dyddiau eich plant chwi ar y ddaiar, yr hon a dyngodd yr Arglwydd wrth eich tadau am ei rhoddi iddynt, fel dyddiau y nefoedd ar y ddaiar.

22 Canys os gan gadw y cedwch yr holl orchymynnion hyn, y rhai yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi iw gwneuthur, i garu yr Arglwydd eich Duw, i rhodio yn ei holl ffyrdd ef, ac i lynu wrtho ef:

23 Yna y gyrr yr Arglwydd allan yr holl genhedloedd hyn o'ch blaen chwi, a chwi a feddiennwch genhedloedd mwy a chryfach nâ chwi.

24 Pob * man y ſathro gwadn eich troed chwi arno fydd eiddo chwi, o'r anialwch a Libanus *ac* o'r afon, *ſef* afon Euphrates, hyd y môr eithaf, y bydd eich terfyn chwi.

* Joſ. 1. 3.

25 Ni ſaif gŵr yn eich wyneb i eich arſwyd a'ch ofn a rydd yr Arglwydd eich Duw ar wyneb yr holl dîr, yr hwn y ſathroch arno, megis y llefarodd wrthych.

26 Wele rhoddi 'r ydwyfi o'ch blaen chwi heddyw, fendith, a melldith:

27 * Bendith, os gwrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, y rhai 'r ydwyfi yn *eu* gorchymyn i chwi heddyw:

* Pen. 28. 2. & 30. 1.

28 * A melldith, oni wrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, ond cilio o honoch allan o'r ffordd yr ydwyfi yn ei gorchymyn i chwi heddyw, i fyned ar ôl duwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch.

* Pen. 28. 15.

* Pen. 27. 15. Jos. 8. 31. 29 * Bydded gan hynny pan ddygo 'r Arglwydd dy Dduw di i'r tir yr ydwyt yn myned iddo iw feddiannu, roddi o honot y fendith ar fynydd Garisim, a'r felldith ar fynydd Ebal.

30 Onid yw'y rhai hyn o'r tu hwnt i'r Iorddonen, gan'r lle y machluda haul, yn nhir y Canaaneaid, yr hwn fydd yn trigo yn y rhôs, ar gyfer Gilgal, gar llaw gwaſtadedd Moreh?

31 Canys myned yr ydych tros yr Iorddonen, i fyned i feddiannu y tir y mae yr Arglwydd eich Duw yn ei roddi i chwi: a chwi a'i meddiennwch ac a breſwyliwch ynddo.

* Pen. 5. 32. 32 Gwiliwch chwithau am * wneuthur yr holl ddeddfau a'r barnedigaethau, y rhai 'r ydwyf yn eu rhoddi o'ch blaen chwi heddyw.

P. K. N. XII.

1 Rod yn wkeid dinistrio pob lle y buesei delw-addoliaeth ynddo, 5 a chrycbu i'r lle a ddewisfodd Duw i'w wasanaeth. 15, 23 Gwahardd gwaed. 17, 20, 26 Rhaid yw bwytta pethau ſanctaidd yn y lle ſanctaidd. 29 Na wrthoder y Leſiaid. 29 Nac ymroler am gau-ddwiwiau.

DYmma y deddfau, a'r barnedigaethau, y rhai a wiliwch ar eu gwneuthur, yn y tir a rydd Arglwydd Dduw dy dadau i ti iw feddiannu, yr holl ddyddiau y byddoch fwy ar y ddaiar.

* Pen. 7. 5. † Neu, *Ettifeddu.* 2 * Gan ddinistrio, dinistriwch yr holl fannau, y rhai y gwaſanaethodd y cenhedloedd yr ydych chwi yn eu † meddiannu eu duwiau yddynt, ar y mynyddoedd vchel, ac ar y brynnau, a than bob pren gwyrdd-las.

* Barn. 2. 12. 3 * Dryllliwch hefyd eu hallorau hwynt, a thorrwch eu cuſofnau hwynt, a lloſcwch eu llwynau hwynt â thân, a thorrwch gerfiedig ddelwau eu Duwiau hwynt, a dinistriwch eu henwau hwynt o'r lle hwnnw.

4 Na wnewch felly i'r Arglwydd eich Duw.

* 1 Bren. 8. 29. 2 Cron. 6. 5. & 7. 12. 5 * Ond y lle a ddewiſo 'r Arglwydd eich Duw o'ch holl lwythau chwi, oſod ei enw yno, ei drigfa ef a geiſiwch, ac yno y deuwch:

6 A dygwch yno eich poeth offrymmau, a'ch aberthau, a'ch degymmau, ac offrwm derchafel eich llaw, eich addunedau hefyd, a'ch offrymmau gwirfodd, a chyntaf-anedic eich gwarthec a'ch defaid.

7 A bwyttewch yno ger bron yr Arglwydd eich Duw, a llawenhewch ym mhob dim y rhoddoch eich llaw arno, chwychwi a'ch teuluoedd, yn yr hyn i'th fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw.

8 Na wnewch yn ôl yr hyn oll yr ydym ni yn ei wneuthur ymma heddyw, pob vn yr hyn *fyddo* vnion yn ei olwg ei hun.

9 Canys ni ddaethoch hyd yn hyn i'r orphywyſfa, ac i'r etifeddiaeth, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei thoddi i'r.

10 Ond pan elioch tros yr Iorddonen, a thrigo yn y tir, yr hwn y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei roddi yn etifeddiaeth i chwi, a phan roddo lonydd i chwi oddi wrth eich holl elynion o amgylch, fel y preſwyllioch yn ddiogel:

11 Yna y bydd lle, wedi i'r Arglwydd eich Duw ei ddewis iddo, i beri iw enw aros ynddo, yno y dygwch yr hyn oll yr ydwyf fi yn ei orchymyn i chwi; *ſef* eich poeth offrymmau, a'ch aberthau, eich degymmau, a derchafel offrwm eich llaw, ta'ch holl ddewis addunedau, y rhai a addunedoch i'r Arglwydd.

† Heb. *A holl ddewis eich eiddo neding.*

12 A llawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw, chwi, a'ch meibion, a'ch merched, a'ch gweiſion, a'ch morwynion, a'r Leſiad *o fyddo* yn eich pyrth chwi, canys * nid oes iddo ran, nac etifeddiaeth gyd â chwi.

* Deut. 10. 9. 13 Gwiliwch arnat rhac poeth offrymmu o honot dy boeth offrymmau ym mhob lle a welych:

14 Ond yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd o fewn vn o'th lwythau di, yno yr offrymmi dy boeth offrymmau, ac y gwnei yr hyn oll yr ydwyf yn ei orchymyn i ti.

15 Er hynny ti a gai ladd a bwytta cig, yn ôl holl ddymuniant dy galon, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a rydd efe i ti, yn dy holl byrth: yr aflan, a'r glân a fwyty o honaw, megis o'r iwrch a'r carw.

† Pen. 23. 20. 16 † Onds na fwyttewch y gwaed; ar y ddaiar y tywelltwch ef fel dwfr.

17 Ni elly fwytta o fewn dy byrth ddecfed dy ŷd, na'th win, na'th olew, na chyntaf-anedic dy warthec, na'th ddefaid, na'th holl addunedau y rhai a addunoch, na'th offrymmau gwirfodd, na derchafel offrwm dy law:

18 Ond o flaen yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei hwynt, yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd dy Dduw, ti, a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Leſiad *o fyddo* yn dy byrth di: a llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn yr hyn oll yr eſtynnech dy law arno.

* Pen. 14. 24. Eccleſ. 9. 10. 19 * Gwilia arnat rhac gadel y Leſiad, † tra fyddech byw ar y ddaiar.

† Heb. *Dy holl ddyddiau.* 20 Pan helaetho 'r Arglwydd dy Dduw dy derfyn di, * megis y dywedodd wrthit, os dywedi, bwyttâf gig, (pan ddymuno dy galon fwytta cig) yn ôl holl ddymuniad dy galon y bwyttei gig.

* Gen. 28. 14. Pen. 19. 8. 21 Os y lle a ddewiſodd yr Arglwydd dy Dduw i roddi ei enw ynddo fydd pell oddi wrthit, yna lladd o'th warthec ac o'th ddefaid, y rhai a roddodd yr Arglwydd it, megis y gorchymynnais i ti; a bwytta o fewn dy byrth, wrth holl ddymuniad dy galon.

22 Eithr fel y bwyttair yr iwrch a'r carw, felly y bwyttei ef; yr aflan a'r glân a'i bwyty yn yr vn ffunyd.

† Heb. *Ingryfhau.* 23 Yn vnic † bydd ficer na fwyttaech y gwaed; canys y gwaed yw yr enioes; ac ni chei fwytta yr enioes ynghyd a'r cig.

24 Na fwytta ef: ar y ddaiar y tywelli ef fel dwfr.

25 Na fwytta ef, fel y byddo daioni i ti, ac i'th feibion ar dy ôl, pan wnelych yr vnion yngolwg yr Arglwydd.

26 Eithr cymmer dy gyffiegredic berbau y rhai fydd gennit, a'th addunedau, a thyrr i'r lle a ddewiſo 'r Arglwydd:

27 Ac offrymma dy boeth offrwm (y cig a'r gwaed) ar allor yr Arglwydd dy Dduw: a gwaed dy aberthau a dywelltir wrth allor yr Arglwydd dy Dduw: a'r cig a fwyttei di.

28 Cadw a gwrando yr holl eiriau hyn yr ydwyfi yn eu gorchymyn i ti: fel y byddo daioni i ti, ac i'th feibion ar di ôl byth, pan wnelych yr hyn fydd dda, ac vnion yngolwg yr Arglwydd dy Dduw.

† Heb. *Meddiannu, neu, etifeddu honot hwynt.* 29 Pan ddinistrio yr Arglwydd dy Dduw gen-hedloedd, y rhai yr wyt ti yn myned atynt i'w meddiannu, o'th flaen di, a † dyfod o honot yn eu lle hwynt, a phreſwyllo yn eu tir hwynt:

30 Gwilia arnat rhac ymfaglu o honot ar ei

eu hôl hwynt, wedi eu dinistrio hwynt o'th flaen di, a rhac ymneid arn eu duwiau hwynt, gan ddywedyd : pa fodd y gwasanaethodd y cenhedloedd hyn eu duwiau, myfi a wnaf felly hefyd.

31 Na wna di felly i'r Arglwydd dy Dduw : canys pob ffieidd-dra yr hwn oedd gas gan yr Arglwydd a wnaethant hwy iw duwiau : canys eu meibion hefyd, a'i merched a loscasant yn tân iw duwiau.

32 Pob gair yr wyfi yn ei orchymyn i chwi, edrychwch am wneuthur hynny : * na chwanega atto, ac na thyn oddi wrtho.

Deut. 4. 2. Ios. 1. 7. Diar. 30. 6. Dat. 22. 18.

PEN. XIII.

1 *Y rhai a hudo i ddelw-addoliaeth, 6 ex neſſod a flout i fi, 9 rhaid yw eu lladdyddio.* 12 *Rhai arbeder y dynaſſoedd. Ee y bo gan-ddunwieth.*

PAn godo yn dy fyſc dy brophwyd, neu freuddwydiodd breuddwyd, (a rhoddi it arwydd neu ryfeddod,

2 A dyfod i ben o'r arwydd neu'r rhyfeddod a leferodd efe wrthit) gan ddywedyd, awn ar ôl duwiau dieithr, (y rhai nid adwaenoſt) a gwaſanaethwn hwynt :

3 Na wrando ar eiriau y prophwyd hwnnw, neu ar y breuddwydydd breuddwyd hwnnw ; canys yr Arglwydd eich Duw fydd yn eich profi chwi, i wybod a ydych yn caru yr Arglwydd eich Duw â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid.

4 Ar ôl yr Arglwydd eich Duw yr ewch, ac of a ofnwch, a'i orchymynion ef a gedwch, ac ar ei lais ef y gwrandewch, ac ef a wasanaethwch, ac wrtho ef y * glynwch.

* Pen. 10. 20.

5 A'r prophwyd hwnnw, neu yr breuddwydiodd breuddwyd hwnnw, a roddir i farwoleth, (canys lleferodd † i'ch troi chwi oddi-wrth yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dug chwi allan o dîr yr Aipht, ac a'ch gwaredodd chwi o dŷ y caethiwed, i'th wthio di allan o'r ffordd, yr hon y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti rodio ynddi) felly y tynny ymmaith y drwg o'th fyſc.

† Heb. *Dyihuelliad yn erbyn yr Arglwydd.*

6 Os dy frawd, mab dy fam, neu dy fâb dy hun, neu dy ferch, neu gwraig dy fonwes, neu dy gyfaill, yr hwn *fydd* fel dy enaid dy hun, a'th anpog yn ddirgel, gan ddywedyd, awn, a gwaſanaethwn ddduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoſt di, na'th dadau :

7 *Sef rhai* o dduwiau y bobl *fydd* o'th amgylch chwi, yn agos attat, neu ymmhell oddi wrthit, o un cwrr *i'r* tir, hyd gwrr *arall* y tir :

8 Na chydſynia ac ef, ac na wrando arno, ac nac arbeded dy lygad ef, ac nac eiriach *ef*, ac na chela arno.

9 Ond gan ladd lladd ef, bydded dy * law di arno ef yn gyntaf, iw roddi iw farwoleth ; a llaw yr holl bobl wedi hynny.

* Pen. 17. 7.

10 A llabyddia ef â meini fel y byddo marw : canys ceiſiodd dy wthio di oddi wrth yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddug di allan o dîr yr Aipht, o dŷ y † caethiwed.

† Heb. *Caethiwed.*

11 A * holl Iſrael a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur y fath beth drygionus a hyn yn dy blyth.

* Pen. 17. 13.

12 Pan glywech am yn o'th ddinaſoedd, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it i drigo ynddynt, gan ddywedyd,

13 Aeth dynion, meibion y ‡ Fall allan o'th blith, a gyrrasant drigolion eu dinas, gan ddywedyd, awn, gwaſanaethwn ddduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch :

‡ Neu, *belial.*

14 Yna ymofyn, a chwilia, a chais yn ddâs ac wele os gwirioedd yw, a bod yn ſicr wneuthur y ſheidd-dra hyn yn dy lyfc :

15 Gan daro, tarw drigolion y ddinas honno â min y cleddyf : difroda hi, a'r rhai oll a *fyddant* ynddi, a'i hanifeiliaid hefyd, â min y cleddyf.

16 A'i holl yſpail hi a gaſcl i ganol ei heol hi, ac a loſci y ddinas a'i holl yſpail hi yn gŵbl, i'r Arglwydd dy Dduw, a thân : felly bydded yn garnedd byth, nas adailader hi mwy.

17 Ac * na lyned wrth dy law di ddim o'r ‡ diofrydbeth, fel y dychwelo'r Arglwydd oddi wrth angerdd ei ddig, ac y rhoddo it drugaredd, ac y toſturio wrthit, ac i'th amlhao, megis y tyngodd wrth dy dadau :

* Pen. 7. 26. ‡ Neu, *Perth melltigedic.*

18 Pan wrandawech ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl orchymynion ef, y rhai'r wyn yn *ei* gorchymyn i ti heddyw ; gan wneuthur yr hyn ſydd vnion yng-olwg yr Arglwydd dy Dduw.

PEN. XIV.

1 *Nâ ddylai plant Duw ma'i hunſorfio eu hunain wrth alarn.* 3 *Pa beth a ellir, a pha beth nis gellir ei fwytta,* 4 *o aniſeiliaid,* 9 *o byſcod,* 11 *o adar.* 21 *Ni ellir bwytta'r hyn a fo farw ei hun.* 22 *Degymmau gwaſanaeth Duw.* 23 *Y degymmau a'r cyntaf-anedic i ymlawenychu gyr bron yr Arglwydd.* 28 *Degwm y drydedd flwyddyn yn Elusen.*

PLant ydych chwi i'r Arglwydd eich Duw, * na thorrwch mo honoch eich hunain, ac na wnewch foelni rhwng eich llygaid, dros y marw.

* Levit. 19. 28.

2 Canys * pobl ſanctaidd *ydyt* ti i'r Arglwydd dy Dduw, a'r Arglwydd a'th ddewiſodd di i fod yn bobl vnic iddo ef, o'r holl bobloedd ſydd ar wyneb y ddaiar.

* Pen. 7. 6. & 26. 18.

3 Na fwytta ddim ffiaidd.

4 * Dymma yr aniſeiliaid a fwyttewch ; eidion, llwdn dafad, a llwdn gafr,

* Levit. 11. 2.

5 Y carw, a'r lwrch, a'r llwdn hydd, ar bwch gwyllt, a'r † vnicorn, a'r ‡ ych gwyllt, a'r afr wyllt.

† Heb. *Diſon.* ‡ Neu, *Bual.*

6 A phob aniſail yn holltl yr ewin, ac yn ffforchogi holltyr ddwy ewin, *ac* yn cnoi cîl, ym myſc yr aniſeiliaid ; hwnnw a fwyttewch.

7 Ond hyn ni fwyttewch o'r rhai a gnoant y cîl, neu a holldant yr ewyn yn ffforchog ; y camel a'r yſcyfarnog, a'r gwningen, er bod y rhai hyn yn cnoi eu cîl, am nad ydynt yn ffforchogi yr ewin, aflan ydynt i chwi.

8 Yr hwch hefyd er ei bod yn ffforchogi yr ewin, ac heb *gnoi* cîl, aflan iw i chwi : na fwyttewch o'i cig hwynt, ac na chyffyrddwch â'i burgyn hwynt.

9 * Hyn a fwyttewch o'r hyn oll *ſydd* yn y dyfroedd : yr hyn oll *ſydd* iddo aſcell a chenn a fwyttewch.

* Levit. 11. 9.

10 A'r hyn oll nid *oes* iddo aſcell a chenn, ni fwyttewch : aflan yw i chwi.

11 Pob aderyn glân a fwyttewch.

12 Ac dymma y rhai ni fwyttewch o honynt ; yr eryr, a'r wydd-walch, a'r forwennol,

13 A'r bod, a'r barcut, a'r fwltur yn ei rhyw

14 A phob cig-fran yn ei rhyw,

15 A chyw'r eſtrys, a'r fran nôs, a'r gôg, a'r hebog yn ei ryw,

16 A'r eleryn y corphöu, a'r dylluan, a'r gogfran,

17 A'r pelican, a'r ebrygen, a'r ſul-fran,

18 A'r Ciconia, a'r crëyr yn ei ryw, a'r gornchwigl, * a'r ystlym.

* Levit. 11. 19.

19 A phob ymlusciad asceilog fydd asian i chwi: na fwyttaer hwynt.

20 Pob ehediad glân a fwyttewch.

21 Na fwyttewch ddim a fo marw ei hun: dod ef i'r dieithr *fydde* yn dy byrth, a bwyttaed ef, neu gwerth *ef* i'r dieithr, canys pobl sanctaidd *ydwyt* i'r Arglwydd dy Dduw. * Na ferwa fynn yn llaeth ei fam.

* Exod. 23. 19. & 34. 26.

22 Gan ddegymmu degymma holl gynnyrch dy hâd, *sef* ffrwyth dy faes bob blwyddyn.

23 A bwytta ger bron yr Arglwydd dy Dduw (yn y lle a ddewiso efe i drigo o'i enw ef ynddo) ddegwm dy ŷd, dy win, a'th olew, a chyntafanedic dy warthec, a'th ddefaid; fel y dysgech ofni'r Arglwydd dy Dduw bob amser.

24 A phan fyddo y ffordd ry-hir i ti, fel na ellych ei ddwyn af, neu *os* y lle fydd ym mhell oddi wrthit, yr hwn a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw i osod ei enw ynddo, pan i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw:

25 Yna dôd *ei werth* yn arian, a rhwym yr arian yn dy law, a dos i'r lle a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw:

† Heb. *Ofnno dy galon gennit.*

26 A dôd yr arian am yr hyn oll a † chwennycho dy galon; am warthec, neu am ddefaid, neu am win, neu am ddiod grêf, neu am yr hyn oll a ddymuno dy galon: a bwytta yno ger bron yr Arglwydd dy Dduw, a llawenycha di, a'th deulu.

* Pen. 12. 19.

27 * A'r Lefiad yr hwn *fydde* yn dy byrth, na wrthod ef: am nad *oes* iddo *na* rhan, nac etifeddiaeth gyd â thi.

28 Ym mhen tair blynedd y dygi allan holl ddegwm dy gnwd y flwyddyn honno: a dyro ef i gadw o fewn dy byrth.

29 A'r Lefiad, am nad oes iddo ran nac etifeddiaeth gyd â thi, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai *fydd* yn dy byrth di, a ddeuant ac a fwyttânt, ac a ddigonir: fel i'th fendithio'r Arglwydd dy Dduw ym mhob gwaith a wnelych a'th law.

PEN. XV.

1 Y seithfed flwyddyn yn flwyddyn gollyngdod i'r tlodion. 7 Etto nas dylai vnryfyro benthyccio neu roddi. 12 Gwâs o Hebreaid, 16 o ddiosthr iddo fod yn ewfoddlon i ymadel, fydd raid ei ollwng ymaith yn rhydd y seithfed flwyddyn, ond nid yn waglaw. 19 Rhaid yw cyssegru pob gwryw cyntafanedic o'r anifeiliaid i'r Arglwydd.

Y M-mhen *pob* * saith mlynedd gwna ollyngdod.

* Levit. 25. 1, 4.

2 Ac dymma wedd y gollyngdod: gollynged poh † echwynwr iw gymydog yn rhydd ei echwyn a echwynodd efe: na synned *hynny* trachefn gan ei gymydog, neu ei frawd, canys cyhoeddwyd gollyngdod yr Arglwydd.

† Hebr. *Meistr echwyn ei law.*

3 Ti a elli fynnu drachefn gan y dieithr, *end* gollynged dy law yn rhydd yr hyn fydd i ti gyd â'th frawd:

4 ‡ Megis na byddo o honot ti gardotryn: canys yr Arglwydd gan fendithio a'th fendithia di, yn y tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti yn etifeddiaeth iw feddiannu.

‡ *Ond pan na byddo,*

5 Yn vnic os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw a gwneuthur yr holl orchymynion ymma, y rhai yr ydwyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw.

6 Canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia, megis y llefarodd wrthit, fel * y benthygiech i genhedloedd lawer, ac ni benthyci di *gan neb dyn*; ti fedyd a arglwyddiaethi dros genhedloedd lawer, ac nid arglwyddiaethant hwy arnat ti.

* Pen. 28. 12.

7 Os bydd yn dy fysc di vn o'th frodyr yn dlawd o fewn vn o'th byrth, yn dir yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na chaleda dy galon, ac na chae dy law oddi wrth dy frawd dlawd:

8 Onid gan agoryd * agor dy law iddo, a chan fenthygio benthyga ddigon i'w angen ef, yr hyn fyddo arno ei eisiau.

* Mat. 5. 42. Luc. 6. 34.

9 Gwilia arnat rhac bod yn dy galon ‡ ddrwg † feddwl i ddywedyd, agos yw y ‡ Heb. seithfed flwyddyn, blwyddyn y gollyngdod; a bod dy lygad yn ddrwg yn erbyn dy frawd dlawd, rhac rhodi iddo, a llefain o honaw ef ar yr Arglwydd rhagot, a'i fod yn bechod i ti. † Heb. *Air.* *Belial.*

10 Gan roddi dod iddo, ac na fydded drwg gan dy galon pan roddych iddo: canys o achos y peth hyn i'th fendithia'r Arglwydd dy Dduw yn dy holl waith, ac yn yr hyn oll y dodych dy law arno.

11 Canys ni * dderfydd y tlawd o ganol y tîr, am hynny'r ydwyfi yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, gan agoryd agor dy law i'th frawd, i'th anghenus, ac i'th dlawd yn dy dîr.

* Mat. 26. 11.

12 * Os gwerthir dy frawd, Hebread, neu Hebræes i ti, a'th wasanaetho chwe blynedd, y seithfed flwyddyn gollwng ef yn rhydd oddi wrthit.

* Exod. 21. 2. Jer. 34. 14.

13 A phan ollyngech ef yn rhydd oddi wrthit, na ollwng efe yn wâg:

14 Gan lwytho llwytha ef o'th braidd, ac o'th yscubor, ac o'th win-wryf: o'r hyn i'th fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw, dod iddo.

15 A chofia mai gwâs fuost yn nhîr yr Aipht, a'th waredu o'r Arglwydd dy Dduw: am hynny'r ydwyf yn gorchymyn y peth hyn i ti heddyw.

16 Ond os dywed wrthit, nid âf allan oddi wrthit, am ei fod yn dy hoffi di, a'th dŷ, o herwydd bod yn dda arno ef gyd â thi:

17 Yna * cymmer fynawyd, a dod trwy ei glust ef, ac yn ddôr, a bydded yn wâs i ti byth: felly hefyd y gwnei i'th forwyn.

* Exod. 21. 6.

18 Na fydded caled gennit ei ollwng ef yn rhydd oddi wrthit, canys gwasanaethodd di werth dau gyflog gwenidog, chwe blynedd: a'r Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn yr hyn oll a wnelych.

19 * Pob cyntaf-anedic yr hwn a enir o'th warthec, neu o'th ddefaid yn *wryw*, a gyssegri di i'r Arglwydd dy Dduw: na weithia â chyntafanedic dy ychen, ac na chneifia gyntaf-anedic dy ddefaid.

* Exod. 34. 19.

20 Ger bron yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei ef bob blwyddyn yn y lle a ddewiso yr Arglwydd, ti a'th deulu.

21 * Ond os bydd anaf arno, *o* cloff, neu ddall fydd, *neu arno* ryw ddrwg anaf *arall*, na abertha ef i'r Arglwydd dy Dduw.

* Levit. 22. 20. Deut. 17. 1.

22 O fewn dy byrth y bwyttei ef; yr aflan a'r glân ynghyd *a'i bwytty*, megis yr iwrch, ac megis y carw.

Eccluſ. 35. 12.

23 * Etto na fwytta ei waed ef, tywallt hwnnw ar y ddaiar fel dwfr.

* Pen. 12. 16. 23.

PEN. XVI.

1 Gwyl y Pasc, 9 yr Wythnosau, 13 y Pebyll. 16 Rhaid i bob gwryw offrwm yn ol ei allu

ar y tair gwyl hyn. 18 Am farnwyr a barn-ſyfiawn. 22 Gwahardd Bwyaau a delwau.

* Exod. 12. 2, & 13. 4.

CAdw y * mis Abib, a chadw Baſc i'r Arglwydd dy Dduw: canys o fewn y mis Abib y dug yr Arglwydd dy Dduw di allan o'r Aipht o hŷd nos.

* Pen. 12. 5.

2 Aberth a ditheir yn Baſc i'r Arglwydd dy Dduw, o ddefaid a gwarthec, yn y * lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef yno.

* Exod. 12. 15.

3 * Na fwytta fara lefeiniſyd gyd ag ef; ſaith niwrnod y bwyttei gyd ag ef fara croyw, ſef bara cyſtudd: (canys ar ſtrwſt y daethoſt allan o dir yr Aipht) fel y cofiech ddydd dy ddyfodiad allan o dir yr Aipht, holl ddyddiau dy enioes.

* Exod. 34. 25.

4 * Ac na welar gennit ſur-does yn dy holl derfynau ſaith niwrnod, ac nac arhoed tros nôs hyd y boreu ddim o'r cig, a aberthaiſt yn yr hwyr, ar y dydd cyntaf.

‡ Neu, ſaid.

5 Ni elli ‡ aberthu y Paſc o fewn yr vn o'th byrth, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it.

6 Cind yn y lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef ynddo, yno'r aberthi y Paſc, yn yr hwyr, ar fachludiad haul, y pryd y daethoſt allan o'r Aipht.

7 Yna y rhoſti ac y bwyttei ef, yn y lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw; a'r boreu y dychweli, ac yr ai i'th babellau.

† Heb. Gwahardliad.

8 Chwe diwrnod y bwyttei fara croyw, ac ar y ſeithfed dydd y mae † vchel-ŵyl i'r Arglwydd dy Dduw, ni chei wneuthur gwaith ynddo.

* Levit. 23. 15.

* Cyſrif it ſaith wythnos; parn ddechreua y crymman ar yr ŷd y dechreui rifo y ſaith wythnos.

10 A chadw ŵyl yr wythnoſau i'r Arglwydd dy Dduw, ag offrwm gwirfodd dy law yr hwn a roddi, megis i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw.

11 A llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ti a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad a *fyddo* o fewn dy byrth; a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, ſydd yn dy fyſc, yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef ynddo.

12 Cofia hefyd mai caeth-wâs fuoſt yn yr Aipht; a chadw, a gwna y deddfau hyn.

* Levit. 23. 34. † Heb. Lawenydrwch wyn nyf.

13 * Cadw it ŵyl y pebyll ſaith niwrnod, wedi it gaſclu dy † ŷd a'th wîn.

14 A llawenycha yn dy ŵyl; ti, a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai *fyddant* o fewn dy byrth.

15 Saith niwrnod y cedwi ŵyl i'r Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd: canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn dy holl gnwd, ac yn holl waith dy ddwylo, am hynny bydd ditheu lawen.

* Exod. 23. 14. & 34. 23.

16 * Tair gwaith yn y flwyddyn yr ymddengys pob gwryw o honot o flaen yr Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiſo efe; ar ŵyl y bara croyw, ac ar ŵyl yr wythnoſau, ac ar ŵyl y pebyll: ond nac ymddangoſed neb o flaen yr Arglwydd yn * wâg-law.

† Eccles 35. 4.

17 Pob vn yn ôl rhodd ei law, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw'r hon a roddes efe i ti.

18 Gwna it farn-wŷr, a blaenorion yn dy holl byrth: y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it, trwy dy lwythau: a barnant hwy y bobl â barn gyfiawn.

19 Na wyra farn, ac na chydnebydd wyneb, * na dderbyn wobr y chwaith a cânys gwobr a ddalla lygaid y doethion, ac a ŵyra ‡ eiriau y cyfiawn.

* Exod. 23. 8. ‡ Neu, achoſion.

20 Cyfiawnder, cyfiawnder a ddilyni, fel y byddych fyw ac yr etifeddych y tîr, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it.

21 Na phlanna it lwyn o neb rhyw goed, ger llaw allor yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a wnei it.

22 * Ac na chyſot it ‡ golofn, yr hyn ſydd gâs gan yr Arglwydd dy Dduw.

* Levit. 26. 1. ‡ Ddelw.

PEN. XVII.

1 Rhaid yw bod y pethau a offrymmir yn ddiwaſg. 2 Rhaid yw Bodd delw-addolwyr. 8 Ymrafaelion caled a fernir gan yr Offeiriaid a'r Barn-wyr. 12 Yr hwn a ddiyſtyra y cyfryw farn a roddir i farwolaeth. 14 Dewiſiad, 16 a dyled-ſwydd brenhin.

NAc abertha i'r Arglwydd dy Dduw ŷch, neu ‡ ddafad y byddo anno anaf *neu* ddim gwrthuni: canys cas-beth yr Arglwydd dy Dduw *yw* hynny.

‡ Neu, eſr.

2 Pan gaffer yn dy blith di, o fewn vn o'th byrth y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it, ŵr neu wraig a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd dy Dduw, gan droſeddu ei gyfammodd ef;

3 Ac a aeth ac a waſanaethodd dduwiau dieithr, ac a ymgrymmodd iddynt, i'r haul, neu i'r lleuad, neu i holl lu y neſoedd, yr hyn ni orchymynnais:

4 I'an ddangoſer i ti, a chlywed o honot, yna cais yn dda, ac wele, os gwirionedd yw, a bod yn ſicr wneuthur y ffieidd-dra hyn yn Iſrael:

5 Yna dwg allan y gŵr hwnnw, neu'r wraig honno (a wnaethant y peth drygionus hyn) i'th byrth, ſef y gŵr neu'r wraig; a llabyddia hwynt â meini, fel y byddont feirw.

* Num. 35. 30. Pen. 19. 15. Mar. 18. 16. 2 Cor. 13. 1. Joh. 8. 17. Heb. 10. 28.

6 * Wrth dyſtiolaeth dau o dyſtion, neu dri o dyſtion, y rhoddir i farwolaeth yr hwn a fyddo marw; na rodder ef i farwolaeth wrth dyſtiolaeth vn tyſt.

7 Llaw y tyſtion a fydd arno yn gyntaf i'w farwolaethu ef, a llaw'r holl bobl wedi hynny: a thi a dynni ymmaith y drwg o'th blith.

8 Os bydd peth rhy galed i ti, rhwng gwaed a gwaed, rhwng hawl a hawl, neu rhwng † plâ a phlâ, *mewn* pethau amrafaelus o fewn dy byrth; yna cyfot, a dos i fyny i'r lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw.

† *dyncd.*

9 A dos at yr offeiriaid, y Lefiaid, ac at y barn-ŵr a fyddo yn y dyddiau hynny, ac ymofyn; a hwy a ddangoſant i ti reol y farnedigaeth.

10 A gwna ar ôl rheol y gair a ddangoſant i ti, o'r lle hwnnw a ddewiſo yr Arglwydd: ac edrych am wneuthur yn ôl yr hyn oll a ddyſcant i ti.

11 Ar ôl rheol y gyfraith a ddyſcont it, ac yn ôl y farn a ddywedont i ti, y gwnei: ni chilia oddiwrth y peth a ddangoſont i ti, i'r tu dehau, nac i'r tu aſſwy.

12 A'r gŵr a wnêl mewn rhyfyg, heb wrando ar yr offeiriad (ſydd yn ſefyll yno i waſanaethu yr Arglwydd dy Dduw,) neu ar y barn-ŵr; yna rhodder i farwolaeth y gŵr hwnnw, a thynn ymmaith y drwg o Iſrael.

13 A'r holl bobl a glywant, ac a ofnant, ac ni ryfygant mwy.

14 Pan ddelych i'r tîr a mae'r Arglwydd dy Dduw'n ei roddi i ti, a'i feddianno, a

ahrigo ynddo, os dywedi gofodaf arnat fremin megis yr holl genhedloedd *fydd* o'm hamgylch i.

15 Gan ofod, gofot arnat yn fremin yr hwn a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw; o blith dy frodyr y gofodi arnat fremin; ni elli roddi arnat ŵr dieithr, yr hwn nid yw frawd i ti.

16 Ond nac amlhaed iddo feirch, ac na ddychweled efe y bobl i'r Aipht i amlhau meirch; gan i'r Arglwydd ddywedyd wrthych, na chwanegwch ddychwelyd y ffordd honno mwy.

17 Ac nac amlhaed iddo wragedd, fel na wyro ei galon: ac nac amlhaed arian, ac aur lawer iddo.

18 A phan eisteddo ar deyrnsedd ei frenhiniaeth, crifenned iddo gopi o'r gyfraith hon mewn llyfr, allan o'r hwn lydd gar bron yr offeiriaid y Lefiaid.

19 A bydded gyd ag ef, a darllenned arno holl ddyddiau ei fywyd, fel y dyfco ofni yr Arglwydd ei Dduw, i gadw holl eiriau y gyfraith hon, a'r deddfau hyn, i'w gwneuthur hwynt:

20 Fel na ddercheo ei galon uwch law ei frodyr, ac na thrio oddi wrth y gorchymyn, i'r tu dehau nac i'r tu aflwy: fel yr estynno ddyddiau yn ei frenhiniaeth, efe a'i feibion, yng nghanol Iſrael.

PEN. XVIII.

1 Yr Arglwydd yw etifeddiaeth yr offeiriaid a'r Lefiaid. 3 Defod yr offeiriaid. 6 Rhan y Lefiad. 9 Rhaid yw gochelyd ffieidd-dra y Cenhedloedd. 15 Rhaid yw gwrando ar Grift y prophwyd, 20 a rhoddi y prophwyd rhyfygus i farwolaeth.

NI bydd i'r offeiriaid, i'r Lefiaid, i holl lwyth Lefi ran * nac etifeddiaeth ynghyd ag Iſrael: † ebyrth tanllyd yr Arglwydd, a'i etifeddiaeth efe, a fwyttânt hwy.

2 Am hynny etifeddiaeth ni bydd iddynt ymhlith eu brodyr: † yr Arglwydd yw eu hetifeddiaeth hwy, megis ac y dywedodd wrthynt.

3 A hyn fydd defod yr offeiriaid oddi wrth y bobl, oddi wrth y rhai a aberthant aberth, *pwy yn bynnac* ai eidion, ai dafad, rhoddant i'r offeiriad * yr yſcwyddoc, a'r ddwy ên, a'r botten.

4 Blaen ſirwyth dy ŷd, dy win, a'th olew, a blaen-ſirwyth cnaif dy ddefaid a roddi iddo ef.

5 Canys dewiſodd yr Arglwydd dy Dduw ef o'th holl lwythau di, i ſefyll i waſanaethu yn enw'r Arglwydd, efe a'i feibion yn dragywyddol.

6 A phan ddelo Lefiad o vn o'th byrth di yn holl Iſrael, lle y byddo efe yn ymdaith, a dyfod â holl ddymuniad ei galon, i'r lle a ddewiſo yr Arglwydd:

7 Yna gwaſanaethed efe yn enw 'r Arglwydd ei Dduw, megis ei holl frodyr y Lefiaid, y rhai ſydd yn ſefyll yno ger bron yr Arglwydd.

8 Rhan am ran a fwyttânt, heb-law gwerth yr hyn ſy'n dyfod iddo oddi wrth ei dadau.

9 Pan elych di i'r tîr y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na ddyſc wneuthur yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd hynny.

10 * Na chaffer ynot a wnelo iw fab, neu iw ferch, tynedd drwy 'r tân, neu a arfero ddewiniaeth, neu phlentyndydd, na daroganwr, na budol:

11 † Na hudwr wyr ſwynion, nac a geiſio *wybodaeth gan* gonſuriwr, neu frudiwr, nac a ymofynno â'r meirw.

12 O herwydd ffieidd-dra *gan* yr Arglwydd *yw* pawb a wnaio hyn: ac o achos y ffieidd-dra hyn y mae yr Arglwydd dy Dduw yn eu gyrru hwynt allan o'th flaen di.

13 Bydd † berffaith gyd â'r Arglwydd dy Dduw.

14 Canys y cenhedloedd hyn, y rhai a † feddienni di, a wrandawſant ar blanwyddion, ac ar ddewiniaid: ond am danat ti, nid felly y canhiatâodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

15 * Yr Arglwydd dy Dduw a gyfyd i ti o'th blith dy hun, o'th frodyr dy hun, brophwyd megis finnau; arno ef y gwrandewch.

16 Yn ôl yr hyn oll a geiſiaſt gan yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, yn nydd y gymmanfa, gan ddywedyd, * na chlywyf mwyach lais yr Arglwydd fy Nuw, na welwyf y tân mawr hwn mwyach, rhac fy ſaſw.

17 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, da y dywedaſant yr hyn a ddywedaſant.

18 * Codaf brophwyd iddynt o fyſc eu brodyr fel titheu, a rhoddaf fy ngeiriau yn ei enau ef: ac efe a lefara wrthynt yr hyn oll a orchymynnwyf iddo.

19 A phwy bynnac ni wrandawo ar fy ngeiriau, y rhai a lefara efe yn fy enw, myfi a'i gofynnaf ganddo.

20 Y prophwyd hefyd, yr hwn a ryfyga lefaru yn fy enw air ni orchymynnais iddo ei lefaru, neu'r hwn a lefaro yn enw duwiau dieithr, rhodder y prophwyd hwnnw i farwolaeth.

21 Ac os dywedi yn dy galon, pa fodd yr adnabyddwn y gair ni lefarodd yr Arglwydd?

22 Yr hyn a lefaro y prophwyd hwnnw yn enw 'r Arglwydd, a'r gair heb fod, ac heb ddyfod i ben, hwnnw yw'r gair ni lefarodd yr Arglwydd; y prophwyd a'i lleſaroddo mewn rhyfyg; nac ofna ef.

PEN. XIX.

1 Dinaſoedd y noddfa, 4 a braint y lloſrudd yndddynt. 14 Na ſymmuder tervyn tîr. 15 Rhaid yw bod dau o dyſtion o'r lleiaf. 16 Coſpedigaeth gau-dyſt.

PAn * dorro'r Arglwydd dy Dduw ymmaith y cenhedloedd y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn rhoddi eu tîr i ti, a'i ‡ meddianni o honot ti, a phreſſwylio yn eu dinaſoedd ac yn eu tai,

2 * Nallidia iz dair dinas ynghanol dy dîr, yr hwn y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, *iw* feddiannu.

3 Paratoa ffordd i ti, a rhanlara derfyn dy dîr, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw yn etifeddiaeth it, fel y byddo i bob lloſrudd ffoi yno.

4 Dymma gyfraith y lloſrudd, yr hwn a ffy yno i fyw: yr hwn a darawo ei gymydog heb wybod; ac ynteu heb ei gaſau ef † o'r blaen,

5 Megis pan elo vn gyd â'i gymydog i'r coed, i gymmynu pren, ac a efyn ei law a'r fwyall i dynnu y pren, a ſyrthio yr haiarn † o'r menybr, a chymaeddyd ei gymydog fel y byddo farw, efe a gaiff ffoi i vn o'r dinaſoedd hyn, a byw:

6 * Rhac i ddialudd y gwaed ddilyn ar ôl y lloſrudd a'i galon yn lliding, a'i oddiweddyd, am fod y ffordd yn hir, a'i daro ef yn † farw, er nad oedd ynddo ef haeddedigaeth marwolaeth, am nad oedd efe yn ei gaſau ef † o'r blaen.

7 Am hynny 'r ydwyf yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, tair dinas a neilltuî i ti.

8 * A phan helaetho 'r Arglwydd dy Dduw dy derfyn, fel y tyngodd wrth dy dadau, a rhoddi i ti yr holl dîr a addawodd efe i roddi wrth dy dadau;

9 (Os

† Num. 18. 20. Deut. 10. 9. † 1 Cor. 9. 13.

* Num. 18. 18.

* Levit. 18. 21. ‡ Levit. 20. 27. 1 Sam. 28. 7.

† Neu, tenfan, neu ſwn.

† Neu, etifeddi.

Joan. 1. 45. Act. 3. 22. & 7. 37. Exod. 20. 19.

* Joan. 5. 45. Act. 3. 23. & 7. 37.

* Deut. 12. 29. ‡ Neu, etifeddu.

* Exod. 23. 31. Num. 35. Jos. 20. 2.

† Heb. *et dre ac echdor.*

† Heb. *O ddilyr y gwaed, a dialed, &c.*

* Num. 35. 25. † Heb. *yn ei ymlid.* † Heb. *et dre ac echdor.*

* Deut. 12. 20.

(Os

9 (Os cadwi y gorchymynion hyn oll, gan wneuthur yr hyn yr ydwyf yn ei orchymyn it heddyw,) i garu yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ef bob amser) * yna y chwanegi i ti dair dinas hefyd at y tair hyn:

10 Fel na ellyngar gwaed gwirion o fewn dy dir, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth; ac na byddo gwaed i'th erbyn.

11 Ond os bydd gŵr yn casau ei gymydog, ac yn cynllwyn iddo, a chodi yn ei erbyn, a'i daro fel y byddo farw, a ffoi i un o'r dinasoedd hyn:

12 Yna anfoned henuriaid ei ddinas ef, a chymmerant ef oddi yno, a rhoddant ef yn llaw dialudd y gwaed, fel y byddo farw.

13 Nac arbeded dy lygad ef, ond tynn ymmaith *effaith* gwaed gwirion o Israel, fel y byddo daioni it.

14 Na symmud derfyn dy gymydog, yr hwn a derfynodd y rhai a fu o'r blaen, o fewn dy etifeddiaeth yr hon a feddienni, yn y tir y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti iw feddiannu.

15 Na chodei * un tyst yn erbyn neb, am ddim anwiredd, neu ddim pechod, o'r holl bechodau a becho efe: wrth dystiolaeth dau o dystion, neu wrth dystiolaeth tri o dystion y bydd safadwy y peth.

16 Os cyfyd gau-dyst yn erbyn neb, gan dystiolaethu bai yn ei erbyn ef:

17 Yna safed y ddau ddyn y *mae'r* amrafael rhyngddynt ger bron yr Arglwydd, o flaen yr offeiriaid a'r barn-wŷr a fyddo yn y dyddiau hynny.

18 Ac ymofynned y barn-wŷr yn dda; ac os y tyst *fydd* tyst ffals, *ac* a dystiolaetha ar gam yn erbyn ei frawd:

19 * Yna gwnewch iddo fel yr amcanodd wneuthur iw frawd; a thynn ymmaith y drwg o'th fysc.

20 A'r lleill a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur mwy yn ôl y peth dryglonus hyn yn dy blith.

21 Ac nac arbeded dy lygad: * *bydded* enioes am enioes, llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed.

PEN. XX.

1 *Araith yr Offeiriaid i annog y bobl i ryfel.* 5 *Cyhoeddiad y Swyddogion pwy fydd iw gollwng adref o'r rhyfel.* 10 *Pa beth a wneir i'r dinasoedd a ddeuhyniant, neu a wrthodant ammodau heddwch.* 16 *Pa ddinasoedd fydd raid eu heddumedu.* 19 *Ni wasanaetha dinistrio prenni ymborth dyn, wrth warchae ar ddinas.*

PAn elych i ryfel yn erbyn dy elynion, a gweled meirch, a cherbydau, *a* phobl fwy na thi, nac ofna rhacddynt: o herwydd yr Arglwydd dy Dduw *fydd* gyd â thi, yr hwn a'th ddug di i fyny o dir yr Aipht.

2 A bydd, pan nesfaoch i'r frwydr, yna ddyfod o'r offeiriad, a llefaru wrth y bobl,

3 A dywedyd wrthynt, clyw Israel, yr ydych chwi yn nesfau heddyw i'r frwydr, yn erbyn eich gelynion: na * feddalhaed eich calon, nac ofnwch, † na synnwch, ac na ddychrynwch rhacddynt.

4 Canys yr Arglwydd eich Duw fydd yn mynd gyd â chwi i ryfela â'ch gelynion trosoch chwi, *ac* i'ch achub chwi.

5 A'r llywiawdwŷr a lefarant wrth y bobl, gan ddywedyd, pa ŵr *fydd* a adailadodd dŷ newydd, ac nis cyssegrodd eto? eled a dychwele iw dŷ, rhac i farw yn y rhyfel, ac i ŵr arall ei cyssegru ef.

6 A pha ŵr *fydd* a blannodd winllan, ac nis † mwynhaodd hi? eled a dychwele iw dŷ, rhac ei farw yn y frwydr, ac i ŵr arall ei mwynhau hi.

7 A pha ŵr fydd a * ymgredodd â gwraig, ac ni chymmerodd hi? eled a dychwele iw dŷ, rhac ei farw mewn rhyfel, ac i ŵr arall ei chymmeryd hi.

8 Y llywiawdwŷr hefyd a chwanegant lefaru wrth y bobl, ac a ddywedant; * Pa ŵr *fydd* ofnus, a meddal galon? eled a dychwele iw dŷ, fel na † lwfrhao efe galon ei frawd, megis ei galon ynte.

9 A bydded pan ddarffo i'r llywiawdwŷr lefaru wrth y bobl; osod o honynt dywysogion y lluoedd, yn ben ar y bobl.

10 Pan nesfaech at ddinas i ryfela yn ei herbyn, * cyhoedda iddi heddwch.

11 A bydded os heddwch a attyb hi i ti, ac a goryd it; yna bydded i'r holl bobl a gafer ynddi, fod i ti dan dayrnged, a'th wasanaethu.

12 Ac oni heddycha hi â thi, ond gwneuthur rhyfel â thi; yna gwarchae arni hi.

13 Pan roddo'r Arglwydd dy Dduw hi yn dy law di; taro ei holl wrywiaid â min y cledyf.

14 Yn unic y benwyaid, a'r plant, * a'r anifeiliaid, a phob dim a'r a fyddo yn y ddinas, *sef* ei holl yspail a yspeili i ti: a thi a fwynhei yspail dy elynion, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

15 Felly y gwnei i'r holl ddinasoedd pell iawn oddi wrthit; y rhai nid *ydynt* o ddinasoedd y cenhedloedd hyn.

16 Ond o ddinasoedd y bobloedd hyn, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it yn etifeddiaeth, na chadw yn fyw ddim yn enaid:

17 Ond gan ddifrodi difroda hwynt, *sef* yr Hethiaid, a'r Amoriaid, y Canaaneaid, a'r Pherisiaid, yr Hefiaid, a'r Jebusiaid, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti:

18 Fel na ddyscont i chwi wneuthur ar ôl eu holl ffieidd-dra hwynt, y rhai a wnaethant iw duwiau, a phechu o honoch yn erbyn yr Arglwydd eich Duw.

19 Pan warchaech ar ddinas lawer o ddyddiau, gan ryfela yn ei herbyn iw hynnill hi, na ddifetha ei choed hi, gan daro bwyall arnynt; canys o honynt y bwyti, na thorr dilheu hwynt i lawr (o herwydd ‡ *bywyd* dŷn *yw* pren y maes) † iw gosod yn y gwarchglawdd.

20 Yn unic y pren y gwyddoft nad pren ymborth yw, hwnnw a ddifathi ac a dorri, ac a adailedi warch-glawdd yn erbyn y ddinas *fydd* yn gwneuthur rhyfel â thi, hyd oni ‡ orchfyger hi.

PEN XXI.

1 *Y modd i ymddiburo oddiwrth lofruddiaeth heb wybod pwy a'i gwnaeth.* 10 *Y modd y mae trin caethferch a briodo &c.* 15 *Na ddylid dderifedu y cyntaf-anedig, o ran cas.* 18 *Rhaid yw Babyddio mab anufydd.* 22 *Na adawer drwg-weithredwr yngrŵg tros nôs.*

OS ceir *un* wedi ei ladd o fewn y tir, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti iw etifeddu, yn gorwedd yn y maes, heb wybod pwy a'i lladdodd:

2 Yna aed dy henuriaid, a'th farn-wŷr allan, a mesurant hyd y dinasoedd *fydd* o amgylch i'r lladdedig.

3 A by-

* Josuah 20. 7.

* Num. 35. 30. Deut. 17. 6 Matth. 18. 16. Joan. 8. 17 2 Cor. 13. 1. Heb. 10. 28.

* Dihar. 19. 5. 9. Dan. 13. 62.

* Exod. 21. 23. Levit. 24. 20. Mat. 5. 38.

* Deut. 28. 7. † rieb. *ne ybyfarwch.*

Neu, *o ddyn, pren y maes*

‡ Heb. *ofod, dyr.*

† Heb. *i fmêd o'th flaen.*

‡ *Ymdaro oft yno.*

* Num. 31. 12. Deut. 2. 26

* Jof. 8. 2.

3 A bydded yr ddinas neſaf at y lladdedig, ſef henuriaid y ddinas honno gymmeryd atnat o'e gwaith[illegible]hon ni welthiwyd â hi, ac ni thynnodd nim lau.

4 A dygad henuriaid y ddinas honno 'r anner i ddyffryn garw, yr hwn ni lafuriwyd, ac ni hauwyd ynddo: ac yno tor-fynygiant yr anner yn y dyffryn.

5 A neſſaad yr offeiriaid, meibion Lefi, (o herwydd yr Arglwydd dy Dduw a'i hetholodd hwynt i weini iddo ef, ac i fendigo yn enw 'r Arglwydd:) ac wrth eu † barn hwynt y terfynir pôb ymryſon, a phôb plâ.

6 A holl henuriaid y ddinas honno, y rhai a fyddo neſaf at y lladdedig, a olchant eu dwylo vwch ben yr anner a dorr-fynygiwyd yn y dyffryn.

7 A hwy a attebant, ac a ddywedant, ni thywalltodd ein dwylo ni y gwaed hwn, ac nis gwelodd ein llygaid.

8 Trugarhâ wrth dy bobl Iſrael, y rhai a wareddaiſt, ô Arglwydd, ac na ddyro waed gwirion † yn erbyn dy bobl Iſrael; a maddeuir y gwaed iddynt hwy.

9 Felly y tynni ymmaith *effaith* y gwaed gwirion o'th yſyſ, os tî a wnei 'r vniawnder yngolwg yr Arglwydd.

10 Pan elych i ryfél yn erbyn dy elynion, a rhoddi o'r Arglwydd dy Dduw hwynt yn dy law di, a caeth-gludo o honot gaeth-glud o honynt,

11 A gweled o honot yn y gaeth-glud wraig tŵŷd-weddol, a'i bôd wrth dy fodd, iw chymmeryd it yn wraig:

12 Yna dwg hi i fewn dy dŷ, ac eillied hi ei phen, a † thorred ei hewinedd,

13 A dloſced ddillad ei chaethiwed oddi arn deni, a thriged yn dy dŷ di, ac ŵyled *am* ei thâd a'i mam, ſis o ddyddiau: ac wedi hynny yr ai di atti, ac y byddi ŵr iddi, a hitheu fydd gwraig i ti.

14 Ac oni thydd hi wrth dy fodd yna gollwng hi yn ôl ei hewyllys ei hun, a chan werthu na werth hi ar arian: na chais elw o honi am i ti ei daroſtwng hi.

15 Pan fyddo i ŵr ddwy wragedd, vn yn gû, ac yn yn gâs; a phlanta o'r gu a'r gâs feibion iddo ef: a bôd y mab cyntaf-anedic o'r *vn* gâs:

16 Yna bydded, yn y dydd y rhanno efe ei eiſeddiaeth rhwng ei feibion y rhai fyddant iddo, na ddichon efe wneuthur yn gyntaf-anedic ſab y gu o flaen mab y gâs, yr hwn ſydd gyntaf-anedic.

17 Ond mab y gâs yr hwn ſydd gyntaf-anedic a gydnebydd efe, gan roddi iddo ef y ddeuparth o'r hyn oll a gaffer yn eiddo ef: o achos hwn yw dechreuad ei nerth ef, iddo y *bydd* braint y cyntaf-anedic.

18 Ond o bydd i ŵr ſab cyndyn, ac anufydd, heb wrando ar lais ei dâd, neu ar lais ei fam: a phan geryddant ef ni wrendy arnynt:

19 Yna ei dâd a'i fam a ymafiant ynddo, ac a'i dygant at henuriaid ei ddinas, ac i borth ei drig-fan:

20 A dywedant wrth henuriaid ei ddinas ef, ein mab hwn ſydd gyndyn ac anufydd, heb wrando ar ein llais; glŵth a meddwyn *yw efe*.

21 Yna holl ddynion ei ddinas a'i llabyddiant ef â meini, fel y byddo farw: felly y tynni ymmaith y drwg o'th yſyſ, a holl Iſrael a glywant, ac a ofnant.

22 Ac o bydd rhewn gŵr bechod *yr haeddo* barnedigaeth angau, a'i farwolaethu a rhoggi o honot ef wrth bren:

23 Na thriged ei gurain tros nôs wrth y pren, *ond* gan gladdu ti a'i claddi ef o fewn y dydd hwnnw: o herwydd * melldith Dduw *ydyw* a grogir: ac na haloga dy dir y *meddiant* 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth.

* Galat. 3. 13.
† Neu, *yw'r bwn.*

PEN. XXII.

1 Am gardiau gwyddl briwdal. 5 Bod adnabod y gwryw a'r fenyw wrth eu dillad. 6 Na ddaelier mam yr adar gyda'i chywion. 8 Rhaid yn bod i dŷ ganllawiau. 9 Gochelyd cymyſgedd. 12 Rhaid yn bod ridens wrth ddillad, 13 Coſbedigaeth yr hwn a roddo achos i'w wraig. 20, 22, Am dor-priodas, 25 Trais, 28 Godineb, 30 a lloſc-ieb.

NI chei weled * eidion dy frawd neu ei ddafad yn cyfeilioni, ac ymguddio oddi wrthynt: gan ddwyn dwg hwynt drachefn i'th frawd.

* Exod. 23. 4.

2 Ac oni *bydd* dy frawd yn gyfagos attat, neu oni adwaenoſt ef, yna dwg hwnnw i fewn dy dŷ, a bydded gyd â thi, hyd pan ymofynno dy frawd am dano, yna dyro ef yn ei ôl iddo ef.

3 Ac felly y gwnei iw aſſyn ef, ac felly y gwnei iw ddillad ef, ac felly y gwnei i bôb colleth i'th frawd yr hwn a gyll oddi wrtho ef, a thitheu yn ei gael: ni elli ymguddio.

4 Ni chei weled aſſyn dy frawd, neu ei ŷch yn gorwedd ar y ffordd, ac ymguddio oddi wrthynt: *onid* gan godi cyſot gyd ag ef.

5 Na fydded dilledyn gŵr am wraig, ac na wiſced gŵr ddillad gwraig: o herwydd ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw bawb a'r a wnêl hyn.

6 Pan ddamweinio nŷth aderyn i'th olwg ar dy ffordd, mewn vn pren, neu ar y ddaiar, a chywion neu ag ŵyau *yndo*, â'r fam yn eiſtedd ar y cywion, neu ar yr ŵyau; na chymer y fam gyd â'r cywion.

7 Gan ollwng ti a ollyngi y fam, a'r cywion a gymmeri i ti; fel y byddo daioni it, ac yr eſtynnech *dy* ddyddiau.

8 Pan adailadech dŷ newydd, yna y gwnei ganllawiau *o amgylch* i'th nenn, fel na oſodych waed ar dy dŷ, pan ſyrthio neb oddiarno.

9 Na hauia dy winllan ag amryw *hâd*: rhac it halogi † cynnyrch yr hâd a hauech, a chnwd y winllan.

† Heb. *cyflawnder*

10 Nac aredd ag ŷch ac ag aſſyn ynghyd.

11 Na * wiſc ddilledyn o amryw ddefnydd, *megis o* wlân a llin ynghyd.

* Levit. 19. 19.

12 ‡ Plethau a weithi it ar † bedwar cwrr dy wiſc, yr ymwiſcech â hi.

‡ Num. 15. 38.
† Heb. *bedair. edain.*

13 O chymmer gŵr wraig, ac wedi myned atti, ei chaſau;

14 A goſod yn ei herbyn anair, a rhoddi allan enw drwg iddi, a dywedyd, y wraig hon a gymmerais, a phan aethym atti, ni chefais ynddi forwyndod:

15 Yna cymmered tâd y llangces, a'i mam, a dygant *arwyddion* morwyndod y llangces, at henuriaid y ddinas i'r porth.

16 A dyweded tâd y llangces wrth yr henuriaid, ſy merch a roddais i'r gŵr hwn yn wraig, a'i chaſau y mae efe:

17 Ac wele, efe a gododd *iddi* anair, gan ddywedyd, ni chefais yn dy ferch forwyndod; ac fel dymma *arwyddion* morwyndod fy merch: yna lledant y dilledyn yngŵydd henuriaid y ddinas.

18 A he-

18 A herwraleid, y ddinas honno, a gymmerant y gwr, ac a'i cospant ef.

19 A hwy a'i dirwyant ef mewn can *sel* o arian, ac a'i rhoddant hwynt i dâd y llangces, o achos iddo ddwyn enw drwg ar y forwyn o Israel: a bydd hi yn wraig iddo, ac ni ddichon ei gyrru ymmaith *yn* ei holl ddyddiau.

20 Ond os gwir fydd y peth, ac na chafwyd *arwyddion* morwyndod yn y llangces:

21 Yna y dygant y llangces at ddrws ty ei thâd, a dynion ei dinas a'i llabyddiant hi â meini oni byddo farw: am iddi wneuthur ffolineb yn Israel, gan butteinio yn nhŷ ei thâd; a thi a dynni ymmaith y drwg o'th fysc.

* Levit. 20. 10. 22 O * chaffir gwr yn gorwedd gyd â gwraig briodol i gwr, byddont feirw ill dau, *sef* y gwr a orweddodd gyd â'r wraig, a'r wraig *hefyd*: felly y tynni ymmaith ddrwg o Israel.

23 O bydd llangces o forwyn wedi ei dyweddio i wr, a chaffo gwr hi mewn dinas, a gorwedd gyd â hi:

24 Yna y dygwch hwynt ill dau i borth y ddinas honno, ac a'i llabyddiwch hwynt â meini, fel y byddont feirw: y llangces o bleidd na waeddodd, *a hithau* yn y ddinas; a'r gwr o herwydd iddo ddarostwng gwraig ei gymydog: felly ti â dynni ymmaith y drygioni o'th fysc.

25 Ond os mewn maes y cafodd y gwr y llangces, wedi ei dyweddio, a'i threisio o'r gwr, a gorwedd gyd â hi: yna bydded farw y gwr a orweddodd gyd â hi yn vnic.

26 Ond i'r llangces ni chei wneuthur dim, nid *oes* yn y llangces bechod *yn haeddu* marwolaeth: o herwydd megis y cyfyd gwr yn erbyn ei gymydog a'i ddieneiddio ef, yr vn modd *y mae* y peth hyn.

27 O blegit yn y maes y cafodd efe hi; gwaeddodd y llangces *oedd* wedi ei dyweddio, ac nid *oedd* achubudd iddi.

* Exod. 22. 16. 28 * O chaiff gwr langces o forwyn heb ei dyweddio, ac ymafyd ynddi, a gorwedd gyd â hi, a'i dala hwynt:

29 Yna rhydd y gwr a orweddodd gyd â hi, i dâd y llangces, ddec a deugain o arian; ac iddo y bydd yn wraig, am iddo ei daroftwng hi; ni ddichon efe ei gyrru hi ymmaith *yn* ei holl ddyddiau.

* Levit. 18. 8. 30 * Na chymmered neb wraig ei dâd, ac na ddinoethed odre ei dâd.

PEN. XXIII.

1 Pwy a all, a pha wy ni all ddyfod i'r gynnulleidfa. 9 Rhaid yw gochelyd afiendid yn y llu. 15 Am y gwâs ffoedur. 17 Am frynti. 18 Am aberthau ffiaidd. 19 cfwrieeth, 21 Addunedau, 24 A chamweddau.

NA ddeued neb wedi yſſigo ei eirin na difpaidd, i gynnulleidfa 'r Arglwydd.

2 Na ddeued bafterdyn i gynnulleidfa 'r Arglwydd: y ddecfed genhedlaeth iddo hefyd ni chaiff ddyfod i gynnulleidfa 'r Arglwydd.

* Nehe. 13. 1. 3 Na ddeled * Ammoniad, na Moabiad i gynnulleidfa 'r Arglwydd: y ddecfed genhedlaeth hefyd o honynt, na ddeued i gynnulleidfa 'r Arglwydd byth:

4 O blegit ni chyfarfuant â chwi â bara ac â dwfr yn y ffordd, wrth eich dyfod o'r Aipht; ac * o achos cyflogi o honynt i'th erbyn Balaam fab Beor o Pethor *yn* Meſopotamia, i'th felldithio di.

* Num. 22, 5. 5 Etto 'r Arglwydd dy Dduw ni fynnodd wrando ar Balaam; onid trôdd yr Arglwydd dy Duw y felldith yn fendith it; canys ſiomi ffodd yr Arglwydd dy Duw dy dl.

6 Na chais eu heddwch hwynt, na'i daioni hwynt, 'dy holl ddyddiau byth.

7 Na ffieiddia Edomiad, canys dy frawd yw: na ffieiddia Aiphtiad, o herwydd dieithr fuoft yn ei wlad ef.

8 Deuai o honynt i gynnulleidfa 'r Arglwydd, y drydedd genhedlaeth, o'r meibion a genhedlir iddynt.

9 Pan êl y llu allan yn erbyn dy elynion, yna ymogadw rhac pôb peth drwg.

10 O bydd vn o honot heb fod yn lân, o herwydd damwain nôs, eled allan o'r gwerſyll, na ddeued o fewn y gwerſyll.

11 ‡ Ac ym min yr hwyr ymolched mewn dwfr: yna wedi machludo yr haul, deued i fewn y gwerſyll. ‡ Heb. *A phan ymwelo.*

12 A bydded lle i ti o'r tu allan i'r gwerſyll: ac yno yr ei di allan. † A.

13 A bydded gennit raw-ffon yn myſc dy arfau: a bydded pan eiſteddych allan, gloddio o honot â hi, a thrô a chuddia yr hyn a ddaeth oddi wrthit.

14 O herwydd bod yr Arglwydd dy Dduw yn rhodio ym mhlith dy werſyllau i'th waredu, ac i roddi dy elynion o'th flaen di; am hyny bydded dy werſyllau yn ſanctaidd: fel na welo ynot ti † ddirn brynti, a throi oddiwrthit. † Heb. *nwchod.*

15 Na ddyro at ei feiſtr was a ddiangodd attat oddiwrth ei feiſtr. *noethni dim.*

16 Gyd â thi y trig yn dy fyſc, yn y fan a ddewiſo, yn vn o'th byrth di, lle byddo da ganddo: *ac* na chyſtuddia ef.

17 Na fydded ‡ puttain o ferched Iſrael, ac na fydded † putteini-wr o feibion Iſrael. ‡ Sodomies. † Sodomiad.

18 Na ddwg wobr puttain, na gwerth ci, i dŷ 'r Arglwydd dy Dduw, mewn vn addunedu: canys y maent ill dau yn ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw.

19 * Na chymmer occreth gan dy frawd; occreth arian, occreth bwyd, occreth dim y cymmerir occreth am dano. * Exod. 22. 25. Levit. 25. 36. Pſal. 15. 5.

20 Gan eſtron y cymmeri occreth; ond na chymmer occreth gan dy frawd: fel y bendithio yr Arglwydd dy Dduw di, ym mhob peth y rhoddych dy law arno, yn y tîr yr ydwyt yn myned iddo iw feddiannu.

21 * Pan addunedech addunedu i'r Arglwydd dy Dduw, nac oeda ei thalu: canys yr Arglwydd dy Dduw gan ofyn a'i gofyn gennit; a byddei yn bechod ynot. * Preg. 5. 4.

22 Ond os peidi ag addunedu, ni bydd pechod ynot.

23 Cadw, a gwna yr hyn a ddaeth allan o'th wefuſau, megis yr addunedaiſt i'r Arglwydd dy Dduw offrwm gwirfodd, yr hwn a draethaiſt â'th enau.

24 Pan ddelych i winllan dy gymydog, yna bwytta o rawn-win dy wala, wrth dy feddwl, ond na ddod yn dy leſtr *yr vn.*

25 Pan ddelych i ŷd dy gymydog, * yna y cei dynnu y twyſſennau â'th law; ond ni chei oſod crymman yn ŷd dy gymydog. * Matth. 12. 1. Mar. 2. 23. Luc. 6. 1.

PEN. XXIV.

1 Am yſcar. 5 Nad rhaid i'r gwr newydd briodi fyned i ryfel. 6, 10 Am wyſtion. 7 Am ladron dynion. 8 Am y gwahan-glwyf, 14 Taliu cyflog, 16 Barn, 19 ac Elusen.

PAn *gymmero gwr wraig a'i phriodi; yna oni chaiff hi ffafor yn ei olwg ef, o achos iddo gael rhyw † aſiendid ynddi, ſcrifenned iddi * Matth. 5. 31. & 19. 7. Marc. 10. 4. † Heb. *nwchni.*

idd'i lythyr † yſcar, a rhodded yn ei llaw hi, a gollynged hi ymmaith o'i dŷ.

2 Pan elo hi allan o'i dŷ ef, a myned ymmaith, a bod yn eiddo gŵr arall;

3 Os ei gŵr diweddaf a'i caſâ hi, ac a ſcrifenna lythyr yſcar iddi, ac a'i rhydd yn ei llaw hi, ac a'i gollweng hi o'i dŷ: neu os bydd marw y gŵr diweddaf a'i cymmerodd hi yn wraig iddo:

4 Bi ddichon ei phriod cyntaf, yr hwn a'i gollyngodd hi ymmaith, ei chymmeryd hi drachefn i fôd yn wraig iddo, wedi iddi ymhalogi; canys ffieidd-dra yw hyn o flaen yr Arglwydd; ac na wna i'r wlad bechu, yr hon a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti, yn etifeddiaeth.

* Pen. 20. 7. † Heb. nac and also ama.

5 * Pan gymmero gŵr wraig newydd, nac eled i ryfel, ac † na rodder gofal dim arno: caſâ fod gantref yn rhydd yn ſŵyddyn, a llawenhau ei wraig a gymmerodd.

6 Na chymmered neb faen Iſſâf nac vchaf i ſeilio, ar wyſi: canys y mae yn cymmeryd bywyd dyn yngwyſi.

7 Pan gaffer gŵr yn lladratta vn o'i frodyr, o feibion Iſrael, ac yn ymelwa arno, neu yn ei werthu: yna ſladder y lleidr hwnnw, a thyn ti ymmaith y drwg o'th ſyſc.

* Levit. 13. 2.

8 Gwilia * yn manwl y gwahan-glwyf ar ddyſal gadw, a gwnaethur yn ôl yr hyn oll a ddyſco yr offeiriaid y Leſiaid i chwi: eſtrychwch am wneuthur megis y gorchymynnais wrthynt hwy.

9 Cofia yr hyn a wnaeth yr Arglwydd dy Dduw i * Miriam ar y ffordd, wedi eich dyfod allan o'r Aipht.

* Num. 12. 10.

10 Pan ſenthygiech i'th gymydog ſenthig dim, na ddos iw dŷ eſi gymmeryd ei wyſi ef.

11 Allan y ſaſi, a dyged y gŵr y benthygiaſê iddo, y gwyſi allan attat ti.

12 Ac os gŵr tlawd fydd efe, na chwſc ſi'i wyſi gyd â thi.

13 Gan ddadroddi dyro ei wyſi iddo, pan fachludo yr haul, fel y gorweddo yn ei wiſc, ac i'th fendithio di; a bydd hyn i ti yn gyfiawnder o flaen yr Arglwydd dy Dduw.

14 Na orthrymma was cyflog tlawd, ac anghenus, o'th frodyr, neu o'th ddieithr ddyn a fydd yn dy dîr, o fewn dy byrth di.

* Levit. 19. 13. Tob. 4. 14. † Heb. ano.

15 ¶ Yn ei ddydd y rhoddi iddo ei gyflog, ac na fachluded yr haul arno; canys tlawd yw, ac † â hyn y mae yn cynnal ei enioes, fel na lefo ar yr Arglwydd yn dy erbyn, a bôd yn bechod vnot.

Deuteronomium ei ddeuddeg ar ugeinfed pennod.

16 * Na rodder i farwolaeth dadau tros blant, ac na rodder plant i farw tros dadau: pôb vn a roddir i farwolaeth am ei bechod ei hun.

* 2 Bren. 14. 6. & 24. 16. 2 Cron. 25. 4. Exec. 18. 20. Jere. 31. 29.

17 Na thyra farn y dieithr na'r ymddifad: ac na chymmer ar wyſtloraeth wiſc y weddw.

18 Onid meddwl mai caeth wiſt fuoſt yn yr Aipht, a'th waredu o'r Arglwydd dy Dduw oddi yno: am hynny 'r wyſi yn gorchymyn it wneuthur y peth hyn.

* Levit. 19. 9. & 23. 22.

19 * Pan ſalech dy gynhaiaf yn dy faes, ac anghofio ſycub yn y maes, na ddychwel iw chymmeryd: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw: fel y bendithio yr Arglwydd dy Dduw di, yn holl waith dy ddwylo.

20 Pan eſcydwech dy olfwydden, na loſſa ar dy ôl: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw.

21 Pan geſclych rawn-win dy winllan, na caſa yn dy ôl: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw.

22 Cofia mai caeth wiſt fuoſt yn nhir yr Aipht: am hynny 'r ydwyſi yn gorchymyn it wneuthur y peth hyn.

PEN. XXV.

1 *Na roer yr euog i ddiogelu gwaſanaeth.*
4 *Na chaner ſoſo yr ych.* 5 *Am gadw hâd i frawd.* 11 *Am dorri ar ewyllys ddiweddaf.* 13 *Am bwyſau anghyfiawn.* 17 *Rhaid yw dileu meſurwriaeth Amalec.*

PAn fyddo ymrafael rhwng dynion, a dyfod i farn iw barnu; yna cyfiawnhânt y cyfiawn, a chondemnient y bagan.

2 A chan obydd y mab drygionus iw gurio, parced y barnwr iddo orwedd, a phared ei gurio ar ei ſron, yn ôl ei ddrygioni, dan rifedi.

3 * Deugain gwialennod a rydd iddo, ac na chwanegu: rhac os chwanega, a'i gurio â llawer gwialennod vwch law hyn, a dirmygu dy frawd yn dy olwg.

* 1 Cor. 9. 9. † 1 Cor. 11. 24.

4 * Na chae ſaſn ych tra fyddo yn dyrnu.

* 1 Cor. 9. 9. 1 Tim. 5. 18.

5 Os † brodyr a drigant ynghyd, a rasrw vn o honynt, ac heb bleotyn iddo, na phrioded gwraig y marw dieithr oddi allan: eithr ei chyfathrachwr atti, a chymmered hi yn wraig iddo, a gwnaed iddi tan cyfathrachwr.

† Ruth. 4. 3 Matt. 22. 24. Marc. 12. 19. Luc. 20. 28.

6 A bydded y cynta-anedic a ymddyco hi, ſefyll ar enw ei frawd a fu farw i fel na ddeletter ei enw ef allan o Iſrael.

7 Ac oni bydd bodlon y gŵr i gymmeryd ei gyfathrach-wraig, yna aed ei gyfathrachwraig i fyny i'r porth at yr henuriaid, a dywed, * gwrthododd fynghyfathrach-wr godi iw frawd enw yn Iſrael, ni fyn efe wneuthur rhan cyfathrach-wr â mi.

* Ruth. 3. 9. & 4. 7.

8 Yna galwed henuriaid ei ddinas am dano ef, ac ymddiddanant ag ef: o ſaſ efe, a dywedyd, nid wyſi fodlon iw chymmeryd hi;

9 Yna nesſaed ei gyfathrach-wraig atto ef yngwydd yr henuriaid, a dattoded ei eſcid ef oddi am ei droed, a phoered yn ei wyneb ef, ac attebed, a dywedſed, felly y gwneir i'r gŵr nid adailado dŷ ei frawd.

10 A gelwir ei henw ef yn Iſrael tŷ'r hwn y dattoſqiwyd ei eſcid.

11 Os ymryſon dynion ynghyd, *ſef* gŵr a'i frawd, a neſſâu gwraig y naill i achub ei gŵr o law ei darawudd, ac eſtyn ei llaw ac ymaflyd yn ei ddirgeloedd ef:

12 Tora ymmaith ei llaw hi; nac arbeded dy lygad hi.

13 Na fydded gennit yn dy gôd † amryw bwyſ, mawr a bychan.

† Heb. garreg a charreg. Exod. 16. 36.

14 Na fydded gennit yn dy dŷ ‡ amryw eſtur, mawr a byohan.

‡ Heb. Ephah ac Ephah.

15 Bydded gennit garrec vnion, a chyfiawn; bydded gennit Epha vnion a chyfiawn: fel yr eſtynner dy ddyddiau ar y ddaiar, yr hon y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it.

16 Canys ffieidd gan yr Arglwydd dy Dduw bôb vn a wnelo hyn, *ſef* pawb ac a wnel anghyfiawnder.

17 * Cofia yr hyn a wnaeth Amalec i ti ar y ffordd, pan ddaethoch allan o'r Aipht:

* Exod. 17. 8.

18 Yr hwn a'th gyfarfu ar y ffordd, ac a laddodd y rhai olaf o honot, yr holl weiniaid o'th ôl di: a thi yn fluddedic, ac yn ddiffygiol; ac nid ofnodd efe Dduw.

19 Am hynny bydded, pan roddo'r Arglwydd dy Dduw i ti lonyddwch oddi wrth dy holl elynion oddi amgylch, yn y tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it yn etifeddiaeth iw feddiannu, dynnu o honot y memiith

* Pen. 14. 28. † Exod. 15.

goffadwriaeth

gyfiaf yr hwn a Arnaf oddi tan y nefoedd: nac anghofia hyn.

P E N. XXVI.

1 Lyfu gr hwn a offrymmo y cawsoll blaenffrwyth. 12 Gwaddi'r hwn a roddo ei ddegymmau a'r pyfydd fanyddion. 16 Cyfammodi rhwng Duw a'r bobl.

A Phan ddelych i'r tir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth, a'i feddiannu, a phreswylio ynddo:

2 Yna cymmer o bôb blaenffrwyth y ddaiar, yr hwn a ddygi o'th dir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, a gosod mewn cawell, a dôs i'r lle a ddewifo'r Arglwydd dy Dduw, * Pen. 12. 5.

3 I drigo ei enw ef ynddo.

3 A dos at yr offeiriad a fydd yn y dyddiau hynny, a dywed wrtho, yr ydwyfi yn cyfaddef heddyw i'r Arglwydd dy Dduw, fy nyfodi'r tir a dyngodd yr Arglwydd wrth ein tadau, ar ei roddi i ni.

4 A chymmered yr offeiriad y cawell o'th law di, a gosoded ef o flaen allor yr Arglwydd dy Dduw.

5 A llefara ditheu, a dywed ger bron yr Arglwydd dy Dduw, Syriad oedd fy nhad, parod i ddarfod am dano ei hun, ac aeth a ddisgynnodd i'r Aipht, ac a ymdeithiodd yno ag ychydig bobl, ac a aeth yno yn genhedl fawr, gref, ac amlwg.

6 A'r Eifftiaid a'n drygodd ni a thyranniafant arnì, a rhoddasant arnom gaethwasaeth galed.

7 A phan waeddasom ar Arglwydd Dduw ein tadau, clybu yr Arglwydd ein llef ni, a gwelodd ein cyfedd, a'n llafur, a'n gorthrymder.

8 A'r Arglwydd a'n dug ni allan o'r Aipht, a llaw gadarn, ac a braich eftynnedig, ac ofn mawr, ac arwyddion, ac a rhyfeddodau.

9 Ac aeth a'n ddug ni i'r lle hwn, ac a roes i ni y tir hwn, *sef* tir yn llifeirio o laeth a mêl.

10 Ac yn awr wele mi a ddygais flaenffrwyth y tîr a roddaift i mi ô Arglwydd: a gosod ef ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac addola ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

11 Ymlawenycha befyd yn mhob daioni a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti, ac i'th deulu, ty di, a'r Lefiad, a'r dieithr a fydd yn dy fyfc.

12 Pan ddarffo it ddegymmu holl ddegwm dy gnwd, yn y drydydd flwyddyn, *sef* blwyddyn y degwm, yna y rhoddi i'r Lefiad, i'r dieithr, i'r amddifad, ac i'r weddw, fel y bwytaont yn dy byrth di, ac y digonber hwynt.

13 A dywed ger bron yr Arglwydd dy Dduw dywedi, Mi a dynnais allan o'm ty, ac a'i rhoddais hefyd i'r Lefiad, ac i'r dieithr, i'r amddifad, ac i'r weddw, yn ol dy holl orchymynnion a orchymynnaift i mi: ni thorraift dy orchymynnion, ac ni anghofiais.

14 Ni fwyteais o honaw yn fy nghyni, ac ni ddygais ymmaith o honaw i'm haruddid, ac ni roddais o honaw tros y marw: gwrandewais ar lais yr Arglwydd fy Nuw, gwneuthum yn ôl yr hyn oll a orchymynnaift i mi.

15 Edrych o'drigle dy fanctaidd-rwydd, *sef* o'r nefoedd, a bendithia dy bobl Israel, a'r tir a roddaift i ni, megis y tyngaift wrth ein tadau, *sef* tir yn llifeirio o laeth a mêl. * Eki. 63. 15.

16 Y dydd hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn gorchymyn it wneuthur y deddfau hyn, a'r barnedigaethau: cadw ditheu a gwna hwynt, â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

17 Cyhmeraift yr Arglwydd heddyw i fod yn Dduw i ti, ac i rodio yn ei ffyrdd ef, ac i gadw ei ddeddfau, a'i orchymynnion, a'i farnadigaethau, ac i wrando ar ei lais ef.

18 * Cymmeraift yr Arglwydd ditha heddyw i fod yn bobl briodol iddo ef, megis y llefarodd wrthit, ac i gadw a holl orchymynnion;

19 Ac i'th wneuthur yn uchel * gôruwch yr holl genhedloedd a wnaeth efe, mewn clôd, ac mewn enw, ac mewn gogoniant, ac i fod o honot * yn bobl fanctaidd i'r Arglwydd dy Dduw, megis y llefarodd efe. * Pen. 4. 7. * Pen. 7. 6.

P E N. XXVII.

1 Gorchymmyn y bobl i ſcrifennu y gyfraith ar garrec. 5 Ac i wneuthur allor o garrec cyfan. 11 Rhaniad y llwythau ar fynydd Gerizim ac Ebal. 14 Ac yboeddi y Meddiethau ar fynydd Ebal.

YNa y gorchymynnodd Moſes gyd â henuriaid Iſrael i'r bobl, gan ddywedyd, cadwch yr holl orchymynnion yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw.

2 A bryddied yn y dydd * yr elych tros yr Iorddonen i'r tir y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, oliod o honot i ti garrec mawrion, a chalcha hwynt â chalch. * Joſu. 4.

3 Ac ſcrifenna arnynt holl eiriau y gyfraith hon, pan elych trofodd, i fyned i'r tir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, *ſef* tir yn llifeirio o laeth a mêl: megis ac y llefarodd Arglwydd Dduw dy dadau wrthit.

4 A phan eloch tros yr Iorddonen, gofodwch y carrec hyn yr ydwyfi yn ei gorchymyn i chwi heddyw, yn mynydd Ebal, a chalcha hwynt â chalch.

5 Ac * adeiladda yno allor i'r Arglwydd dy Dduw, *ſef* allor garrec; na chyfoc arnynt *arf* haiarn. * Exod. 20. 25. Joſu. 8. 31.

6 A cherric cyfain yr adeiladi allor yr Arglwydd dy Dduw; ac offrymma arni boſchoffrymmau, i'r Arglwydd dy Dduw.

7 Offrymma hefyd hedd-aberthau, a bwyta yno, a llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

8 Ac ſcrifenna ar y cerric holl eiriau y gyfraith hon yn eglur iawn.

9 A llefarodd Moſes, a'r offeiriaid y Lefiaid, wrth holl Iſrael, gan ddywedyd, gwrando a chlyw ô Iſrael, y dydd hwn i'th wnaethbwyd yn bobl i'r Arglwydd dy Dduw.

10 Gwrando gan hynny ar lais yr Arglwydd dy Dduw, a gwna ei orchymynnion ef, a'i ddeddfau, y rhai'r wyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw.

11 A gorchymynnodd Moſes i'r bobl y dydd hwnnw, gan ddywedyd,

12 Y rhai hyn a ſafant i fendithio y bobl ar fynydd Gerizim, wedi eich myned tros yr Iorddonen; Simeon, a Lefi, a Iuda, ac Iſſachar, a Joſeph, a Benjamin.

13 A'r rhai hyn a ſafant i'r felldithio ar fynydd Ebal; Ruben, Gad, ac Aſer, a Zabulon, Dan, a Nephtali. † Heb. yn ſefyll. * Deut. 27. 12.

14 A'r * Lefiaid a lefarant, ac a ddywedant wrth bob gwr o Iſrael â llef uchel:

15 Melldigedic yw'r gwr a wnêl ddelw gerfiedic, neu doddedic, *ſef* ffieidd-dra gan yr Arglwydd, gwaith dwylo creffiwr, ac a'i gofodo mewn lle dirgel: a'r holl bobl a atteba, ac a ddywedant, Amên.

16 Melldigedic yw'r hwn a ddirmygo ei dâd neu ei fam: a dywed yr holl bobl, Amên.

17 Melldigedic yw'r hwn a ſymmudo derfyn ei gymydog: a dywed yr holl bobl, Amên.

18 Melldigedic yw'r hwn a baro i'r dall gyfeilorni allan o'r ffordd: a dywed yr holl bobl, Amên.

19 Melldi-

19 Melldigedic yw'r hwn a dyro fam y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw: a dyweded yr holl bobl Amen.

20 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gyd a gwraig ei dad, o herwydd datcuddiodd odre ei dad: a dyweded yr holl bobl, Amen.

21 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gyd ag yn anifail: a dyweded yr holl bobl, Amen.

22 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gyd a'i chwaer, merch ei dad, neu merch ei fam ef: a dyweded yr holl bobl, Amen.

23 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gyd a'i chwegr: a dyweded yr holl bobl, Amen.

24 Melldigedic yw'r hwn a darawo ei gymydog yn ddirgel: a dyweded yr holl bobl, Amen.

25 * Melldigedic yw'r hwn a gymmero wobr, er dieneidio gwaed gwirion: a dyweded yr holl bobl, Amen.

26 * Melldigedic yw'r hwn ni pharhao yngeiriau y gyttraith hon gan eu gwneuthur hwynt: a dyweded yr holl bobl, Amen.

PEN. XXVIII.

1 Benediction and reward of obedience. 15 Malidiction and punishment of disobedience.

A C * os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gadw ac i wneuthur ei holl orchymynion ef, y rhai'r ydwyn yn eu gorchymyn i ti heddyw; yna'r Arglwydd dy Dduw a'th esyd yn uwch na holl genhedloedd y ddaiar.

2 A'r holl fendithion hyn a ddaw arnat, ac a'th oddiwaddanir, os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw.

3 Bendigedic fyddi di yn y ddinas, a bendigedic yn y maes.

4 Bendigedic fydd ffrwyth dy fru, a ffrwyth dy dir, a ffrwyth dy anifail di, cynnydd dy war-thec, a diadellau dy ddefaid.

5 Bendigedic fyddi dy gawell, a'th ‡ does di.

6 Bendigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn, a bendigedic yn dy fyned allan.

7 Rhydd yr Arglwydd dy elynion a ymgoddant i'th erbyn, yn lladdedic o'th flaen di: drwy vn ffordd y deuant i'th erbyn, a thrwy saith o ffyrdd y ffoant o'th flaen.

8 Yr Arglwydd a orchymyn i fendith arnat ti, yn dy ‡ drysordai, ac yn yr hyn oll y dodech dy law arno: ac a'th fendithia yn y tir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti.

9 Yr Arglwydd a'th gyfyd o yn bobl sanctaidd iddo ei hun, megis y tyngodd wrthit: os cedwi orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ef.

10 A holl bobloedd y ddaiar a welant fod yn dy alw di ar enw yr Arglwydd, ac o chanant rhagot.

11 * A'r Arglwydd a'th lwyddia di i mewn daioni, yn ffrwyth dy fru, ac yn ffrwyth dy anifeiliaid, ac yn ffrwyth dy ddaiar, yn y tir a dyngodd yr Arglwydd i'th dadau ac ei roddi i ti.

12 Yr Arglwydd a egyr ei dryssor daionus i ti, sef y nefoedd, i roddi glaw i'th dir di yn ei amser, ac i fendigo holl waith dy law: * a thi a roddi echwyn i genhedloedd lawer, ac ni chai di echwyn.

13 A'r Arglwydd a'th wna di yn ben, ac nid yn gynffon, hefyd ti a fyddi yn uchaf yn vnig, ac nid yn isaf; os gwrandewi ar orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, y rhai'r ydwyf yn ei gorchymyn it heddyw, im cadw, ac im gwneuthur:

14 Ac heb gilio o honot oddi wrth yr holl eiriau yr wyf yn eu gorchymyn i chwi heddyw, ffr tu dehau, neu ffr tu asswy, gan fyned ar ôl duwiau dieithr, im gwasanaethu hwynt.

15 A bydd, * oni wrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw a gwneuthur ei holl orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai'r ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw, y dêw arnat yr holl felldithion hyn, ac i'th oddiweddant:

16 Melldigedic fyddi di yn y ddinas a melldigedic yn y maes.

17 Melldigedic fydd dy gawell, a'th does di.

18 Melldigedic fydd ffrwyth dy fru, a ffrwyth dy dir, cynnydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid.

19 Melldigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn, a melldigedic yn dy fyned allan.

20 Yr Arglwydd a ddenfyn arnat ti felldith, trallod, a charydd, yn yr hyn oll y dodech dy law arno, i'r yw yr hyn a wnelych, nes dy ddinistrio, a'th ddifetha di yn gyflym am ddrygioni dy weithredoedd yn y rhai i'm gwrthodaist i.

21 Yr Arglwydd a wna i haint lynu wrthit, nes iddo dy ddifa oddi ar y tir yr ydwyt ti yn myned iddo fo feddiannu.

22 * Yr Arglwydd a'th dery ‡ darfodedigaeth, ac â chrydd, poeth, ac â llosgfa, ac â gwres, ac â ffyrnigrwydd, ac â diffanniad, ac â malldar, a hwy a'th ddilynant, nes dy ddifetha.

23 Dy nefoedd hefyd y rhai sydd vwch dy ben a fyddant yn bres, a'r ddaiar yr hon sydd oddi tanat, yn haiarn.

24 Yr Arglwydd a rydd yn lle glaw dy ddaiar, lwch a llaw: o'r nefoedd y daeyn arnat, hyd oni'th ddinistrier.

25 Yr Arglwydd a wna it syrthio o flaen dy elynion: drwy vn ffordd yr ei di yn d'erbyn hwynt, a thrwy saith o ffyrdd y ffoi di o'u blaen hwynt: a thi a fyddi † ar walcat dros holl deyrnasoedd y ddaiar.

26 A'th gelain a fydd bwyd i holl ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac ni fydd a'i tarfo.

27 Yr Arglwydd a'th dery di a chornwyd yr Aipht, ac a chlwyf y marchogion, ac a chrach, ac ag yna; o'r rhai ni ellir dy lachau.

28 Yr Arglwydd a'th dery di ag ynfydrwydd, ac a dallineb, ac a ‡ syndod calon.

29 Hefyd hefyd yn ymbalfalu gan'fi fel y mae'r dall yn ymbalfalu yn y tywyllwch, ac ni lwyddi yn dy ffyrdd: dim ond trawsedfir, ac ymwared ydwyt yn wastadol, ac ni bydd a'th waredo.

30 Ti a ymgymmeri a gwraig, a gwr arall a gysgo arni: ti a adeiledi dŷ ac ni thrigi ynddo: ti a blenni winllan, ac ni chasgli a thrywyn.

31 Dy ych a leddir yn dy olwg, ac ni yfwyt ohono: dy asyn a ddygir drwy rym o flaen dy wyneb, ac ni ddaw adref attat: dy ddefaid a roddir yn dy elynion, ac ni fydd i ti achubydd.

32 Dy feibion a'th ferched a roddir i bobl erall, a'th lygaid yn gweled, ac yn pallu am danynt ar hyd y dydd: ac ni fydd gallu ar dy law.

33 Ffrwyth dy dir a'th holl lafur a fwyty pobl nid adnabuost: a bydd yn vnic orthrymmedic, a dryllfadic, bob amser.

34 A bydd wall-gofus gan weledigaeth dy lygaid yr hon a welych.

35 Yr Arglwydd a'th dery di ‡ chornwyd dryg-ionus, yn y gliniau, ac yn yr eseiriau, yr hwn ni ellir ei iachau, o wadn dy droed hyd dy goryn.

36 Yr Arglwydd a'th ddwg di, (a'th frenin a osodych arnat) at genhedl nid adnabuost di na'th dadau di; a gwasanaethi yno dduwiau dieithr, pren a maen.

37 A

* Exod. 23. 22.
* Galat. 3. 10.
* Levit. 26. 3.
‡ Neu, gasgau gwlim.
‡ Y ſcubolion.
* Pen. 30. 9. &c.
‡ Neu, o ddo.
* Pen. 15. 6.
* Levit. 26. 14. Galat. 3. 10. Mal. 2. 2. Barut. 1. 20.
‡ Neu, yn wnaethur.
* Levit. 26. 16.
† Neu, ſychder.
† Heb. yn waſcarſa.
* Deut. 20. 6.
† Heb. chwffredini bi.

37 A byddi yn * fyndod, yn ddihareb, ac yn warwogardd, ym mhith yr holl bobloedd, y rhai 'r arwain yr Arglwydd di attynt.

38 Hiliê lawer a dygi allan i'r maes, ac ychydig a gaeli; o herwydd y Locust a'i hysia.

39 Gwisiannoedd a dierni, ac a goleddi, ood gwin nid yfi, ac ni cheffi y *gwawsin*: canys pryfed a'i bwytty.

40 Oliwydd a fydd i ti, trwy dy holl darfynau, ac ag olew ni'th irir i: o herwydd dy oliwydden a ddyhidla.

41 Meibion a marchoga gerbydli, ac ni byddant i ti i: o herwydd hwy a ânt i gaethiwed.

42 Dy holl brenhau, a ffrwythau dy dir, a ddifa y Locust.

43 Y dieithr a fyddo yn dy fyfe, a ddring arnat yn uchel uchela: thi a ddefcynni yn ifel ifel.

44 Efe a fenthygia i ti, a thi ni fenthygi iddo ef: efe a fydd yn ben, a thi a fydd yn gynffon.

45 A'r holl felltithion hyn a ddaw arnat, ac a'th erlidiant, ac a'th oddiweddant, hyd oni'th ddinistrier: am na wrandewaist ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau ef, y rhai a orchymynnodd efe i ti.

46 A byddant yn arwydd, ac yn rhyfeddod arnat ti, ac ar dy hâd hyd byth:

47 O blegit na wasanaethaist yr Arglwydd dy Dduw mewn llawenydd, ac mewn hyfrydwch calon am amldra pob dim:

48 Am hynny y gwasanaethi di dy elynion, y rhai a ddenfyn yr Arglwydd yn dy erbyn, mewn newyn, ac mewn fyched, ac mewn noethni, ac mewn eisieu pob dim: ac efe a ddyry iau haiarn ar dy wdd, hyd oni ddinistrio efe dydi.

49 Yr Arglwydd a ddwg i'th erbyn genhedl o bell, *fef* o eithaf y ddaiar, mor *cyflym* ac yr ehed yr eryr: cenhedl yr hon ni thdealli ei hiaith:

† *Heb. wrandewi.* ‡ *Heb. gref.*

50 Cenedl wyneb‡ galed, yr hon ni dderbyn wyneb yr henafgwr, ac ni bydd rasion i'r llango.

51 A hi a fwytty ffrwyth dy anifeiliaid, a ffrwyth dy ddaiar, hyd oni'th ddinistrier: yr hon ni âd i ti ŷd, gwin, nac olew, cynnydd dy wartheg, na diadelliau dy ddefaid, hyd oni'th ddifetho di.

52 A hi a warchae arnat ti yn dy holl byrth, hyd oni fyrthio dy uchel a'th gadarn gaerau, y rhai yr ydwyt yn ymddiried ynddynt, trwy dy holl dir: hi a warchae hefyd arnat yn dy holl byrth o fewn dy holl dir, yr hwn a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

* *Levit. 26. 29. 2 Bren. 6. 29. Baruc. 2. 3. Galar. 4. 10.* * *Deut. 15. 10.*

53 * Ffrwyth dy fru, *fef* cig dy feibion, a'th ferched, y rhai a roddodd yr Arglwydd dy Dduw it, a fwyttei yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra a ddwg dy elyn arnat.

54 Y gŵr tyner yn dy blith, a'r moethus iawn, a * greulona ei lygad wrth ei frawd, ac wrth wraig ei fynwes, ac wrth weddill ei feibion, y rhai a weddilledd efe:

55 Rhac rhoddi i un o honynt o gig ei feibion, y rhai a fwytty efe: o eisieu gado iddo ddim yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, â'r hwn y cyfyngo dy elyn arnat o fewn dy holl byrth.

56 Y wraig dyner a'r foethus yn dy fyfe, yr hon ni phrofodd o fod gwadn ei throed ar y ddaiar, gan fwythen a thyner rwch, a greulona ei llygad wrth wr ei mynwes, ac wrth ei mab, ac wrth ei merch,

† *Heb. eli-genedigaeth.* ‡ *Heb. oddi rhwng ei thraed.*

57 Ac wrth ei † phlentyn a ddaw allan ‡ o'i thorph, a'i meibion y rhai a blanta hi, canys hi a'i bwytty hwynt yn ddirgel pan ballo pob dim *arall* yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, fr'hwn y cyfyngo dy elyn arnat o fewn dy byrth.

58 Oni chedwi ac wneuthur holl eiriau y gyfraith hon, y rhai fydd fcrifennedic yn y llyfr hwn, gan ofni 'r henw gogoneddus, ac ofnadwy hwn, *Yr Arglwydd dy Dduw*:

59 Yna y gwna 'r Arglwydd dy blaau di yn rhyfedd, a phlaau dy hâd i: *fef* plaau mawrion, a pharhaus, a chlefydau drwg, a pharhaus.

60 Ac efe a ddwg arnat holl glefydau yr Aipht y rhai yr ofnaift rhagddynt, a glynant wrthit.

61 Ie pob clefyd a phob pla, yr hwn nid † *Heb. ddinistrfo.* yw fcrifennedic yn llyfr y gyfraith hon, a'i ddwg yr Arglwydd arnat, hyd oni'th ddinistrier.

62 Felly chwi a adewir yn ychydig bobl, lle * *Deut. 10. 22. Gen 15. 5.* yr oedd ychi fel * fêr y nefoedd o luofogrwydd: o herwydd na wrandewaift ar lais yr Arglwydd dy Dduw.

63 A bydd megis ac y llawenychodd yr Arglwydd ynoch i wneuthur daioni i chwi, ac i'ch amhâdi: felly y llawenycha yr Arglwydd ynoch, i'ch dinistrio ac i'ch difaha chwi: a diwreiddir chwi o'r tir yr wyt yn myned iddo i'w feddiannu.

64 A'r Arglwydd a'th wasgar di ym mhith yr holl bobloedd, o'r *naill* gwrt i'r ddaiar, hyd y gwrt *arall* i'r ddaiar: a thi a wasanaethi yno ddarwiau dieithr, y rhai nid adnabuoft di na'th dadau, *fef* pren a maen.

65 Ac ym-mhlith y cenhedloedd hyn ni orphywyfi, ac ni bydd gorphywyfdra i wadn dy droed; canys yr Arglwydd a rydd it yno galon ofnus, a darfodedigaeth llygaid, a thrallwch meddwl.

66 A'th enioes a fydd yng'hôg gyferbyn â thi: a thi a ofni nos a dydd, ac ni byddi ficr o'th enioes.

67 Y boreu y dywedi, O na ddeuei yr hwyr; ac yn yr hwyr y dywedi, O na ddeuei y boreu, o achos ofn dy galon, *gan* yr hwn yr ofni, a rhac gweledigaeth dy lygaid yr hon a welychi.

68 A'r Arglwydd a'th ddychwel di i'r Aipht mewn llongau, ar hyd y fordd y dywedais wrthit na chwanegit ei gweled mwy: a chwi a ymwerthwch yno i'ch gelynion yn gaethion-weifion, ac yn gaeth-forwynion: ac ni *bydd* a'ch pryno.

P ẽ N. XXIX.

1 Mofes yn anhoi y bobl i ufydd-dod, trwy gofio y gwaithoedd a welfent. 10 Ofnid pawb ger bron yr Arglwydd i fynd tan ei gyfammod ef. 18 Y mawr ddigofaint ar y neb a ymfendithio yn ei anwireddau. 29 I Dduw y perthyn pethau dirgel.

DYmma eiriau y cyfammod a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Mofes ei wneuthur â meibion Ifrael yn-nhir Moab, heb law y cyfammod a wnaethodd efe â hwynt yn Horeb.

2 A Mofes a alwodd ar holl Ifrael, ac a ddywedodd wrthynt, * chwi a welfoch yr hyn oll * *Exod. 19. 4.* a wnaeth yr Arglwydd o flaen eich llygaid chwi yn nhir yr Aipht, i Pharao, ac i'w holl weifion, ac i'w holl dir;

3 Y profedigaethau mawrion a welodd eich llygaid; yr arwyddion, a'r rhyfeddodau mawrion hynny.

4 Ond ni roddodd yr Arglwydd i chwi galon i wybod, na llygaid i weled, na chlufiau i glywed, hyd y dydd hwn.

5 Arweiniais chwi hefyd yn yr anialwch ddeugain mlhynedd; ni heneiddiodd eich dillad

am

ora dotnoch, ac ni hereiddiodd dy ofidi nin ily drosod.

6 Ffarn ni fwytaffoch, a gwin neu ddiod gref nid yfaffoch: fal y gwybyddaith mai myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.

7 A dacthoch hyd y lle hwnnw yna daeth allan Sehon brenin Hesbon, ac Og brenin Basan i'n cyfarfod mewn rhyfel, ac ni a'i llddasom hwynt:

8 Ac a ddygasom ei tir hwynt, ac a'i rhoesom yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, ac i hanner llwyth Manasseh.

9 * Cadwch gan hynny eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt, fal y llwyddoch ymhob peth a wneloch.

10 Yr ydych chwi oll yn sefyll heddyw ger bron yr Arglwydd eich Duw, penaethiaid eich llwythau, eich henuriaid, a'ch swyddogion, a holl wyr Israel:

11 Eich plant, eich gwragedd, a'ch dieithr ddyn yr hwn ydyd o fewn dy wersyll, o gymynydd dy goed hyd wahanyddd dy ddwfr:

12 I fyned o honot dan gyfammod yr Arglwydd dy Dduw, a than ei gyngain ef, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei wneuthur â thi heddyw:

13 I'th ſicrhau heddyw yn bobl iddo ei hun, ac i fod o hono ynte'n Dduw i ti, megis y llefarodd wrthit ac fel y tyngodd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Jacob.

14 Ac nid â chwi yn vnic yr ydwyf yn gwneuthur y cyfammod hwn, a'r cyngain ymma:

15 Ond â'r hwn ſydd ymma gyd â ni yn ſefyll heddyw, ger bron yr Arglwydd ein Duw, ac â'r hwn nid yw ymma gyd â ni heddyw:

16 (Canys chwi a wyddoch y modd y trigaſom ni yn nhir yr Aipht, a'r modd y daethom trwy ganol y cenhedloedd, y rhai y daethoch trwyddynt.

17 A chwi a welſoch ei ffiaidd-dra hwynt, a'i † heuhun dduwiau, pren, a maen, arian, ac aur, y rhai oedd yn eu myſc hwynt.)

18 Rhac bôd yn eich myſc ŵr neu wraig, neu deulu, neu lwyth, yr hwn y try ei galon heddyw oddi wrth yr Arglwydd ein Duw, i fyned i waſanaethu duwiau y cenhedloedd hyn: rhac bod yn eich myſc wreiddyn yn dwyn ‡ gwenwyn, a wermod,

19 A bod pan glywo efe eiriau y felldith hon, ymendithio o hanaw yn ei galon ei hun, gan ddywedyd, heddwch fydd i mi, er i mi rodio ynghynydynrwydd fy nghalon, i chwanegu † meddwdod at ſyched:

20 Ni fyn yr Arglwydd faddeu iddo, canys yna y mygia digllonedd yr Arglwydd a'i eiddigedd yn erbyn y gŵr hwnnw, a'r holl felldithion ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn a orwedd arno ef, a'r Arglwydd a ddeil ei enw ef oddi tan y nefoedd.

21 A'r Arglwydd a'i neillua ef oddi wrth holl lwythau Iſrael, i gael drwg, yn ôl holl felldithion y cyfammod a ſcrifennwyd yn llyfr y gyfraith hon.

22 A dywed y genhedlaeth a ddaw ar ôl, ſef eich plant chwi, y rhai a godant ar eich ôl chwi, a'r dieithr yr hwn a ddaw o wlâd bell, pan welont blaau y wlâd hon, a'i chlefydau, *fyny* 'r rhai y mae yr Arglwydd yn ei chlwyfo ſi:

23 A'i thir wedi ei ſoſi oll *gan* frwmſtan, a halen, na heuir ef, ac na flaen-dardda, ac na ddaw i fyny yn llyſiau ynddo; fêl dinſtr

* Sodoma, a Gomorra, Adma, a Zeboim, y rhai a ddinistriodd yr Arglwydd yn ei lid a'i ddigofaint:

24 Ië, yr holl genhedloedd a ddywedant, pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r tir hwn? pa ddigiau fawr y digofaint mawr hyn?

25 Yna y dywedir, am wrthod o honynt gyfammod Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a armododdd efe â hwynt gan ddûg efe hwynt allan o dir yr Aipht.

26 Canys aethant, a gwaſanaethaſant dduwiau dieithr, ac ymgrymaſant iddynt, *ſef* duwiau ſûd ag nyſgenaſent hwy, ac nid † roddaſai efe iddynt.

27 Am hynny 'r enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn y wlâd hon, i dwyn arni bob melldith a'r y ſydd ſcrifennedic yn llyfr hwn.

28 A'r Arglwydd a'i diniſtriodd hwynt o'i tir mewn digofaint, ac mewn dîgter, ac mewn llid mawr, ac a'i gyrrodd hwynt i wlâd arall, megis y gwelir heddyw.

29 Y dirgeledigaethau ſydd eiddo'r Arglwydd ein Duw, a'n pethau amlwg *a roddwyd i* ni, ac i'n plant hyd byth, fel y gwnelom holl eiriau y gyfraith hon.

PEN. XXIX.

1 *Addaw trugareddus mawl i'r ufyddaid.* 21 *Bod y gorchymyn yn eglur.* 15 *Gofod dagfa ac eulcts a ſtuon y bobl.*

A Phan ddaeth y holl bethau hyn arnat, ſef y bendith a'r felldith, y rhai a roddais o'th flaen, ac atcofio o honot *hwynt* yn myſc yr holl genhedloedd, y rhai y'th yrrodd yr Arglwydd dy Dduw di atynt,

2 A dychwelyd o honot at yr Arglwydd dy Dduw, a gwrandio ar ei lais ef, yn ol yr hyn oll yr ydwyf yn ei ſcithyrnyn i ti heddyw, ti, a'th blant, â'th holl galon, ac â'th holl enaid;

3 Yna y dychwel yr Arglwydd dy Dduw dy gaethiwed, ac y tyrnair drugaredd arnat, ac y try, ac a'th gaſcl o'r newydd yr holl bobloedd, lle i'th waſcaro'r Arglwydd dy Dduw di.

4 Pe i'th * wthid i eithaf y nefoedd, oddi yno i'th gaſcl'r Arglwydd dy Dduw, ac oddi yno i'th gymmerei.

5 A'r Arglwydd dy Dduw a'th ddûg i'r tir a feddiannodd dy dadau, a thithau a'i meddienni; ac efe a fydd dda wrthit, ac a'th wna yn amlach nâ'th dadau.

6 A'r Arglwydd dy Dduw a enwaeth dy galon, a chalon dy had i garu'r Arglwydd dy Dduw, â'th holl galon, ac â'th holl enaid, er mwyn cael o honot fyw.

7 A'r Arglwydd dy Dduw a rydd yr holl felldithion hyn ar dy elynion, ac ar dy gaſcion, y rhai a'th erlidiant di.

8 Tithau a ddychweli, ac a wrandewi ar lais yr Arglwydd, ac a wnei oll orchymynion ef, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw.

9 * A'r Arglwydd dy Dduw a wna i ti ŵyddo yn holl waith dy law, yn ffrwyth dy fru, ac yn ffrwyth dy anifeiliaid, ac yn ffrwyth dy dir, er daioni: canys trô'r Arglwydd i lawenychu, ynot, i *wneuthur* daioni ar, fel y llawenychodd yn dy dadau;

10 Os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw ei orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai ſydd ſcrifennedic yn llyfr y gyfraith hon: os dychweli at yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

11 O

Deut. 4. 6. 1 Brenh. 9. 8. Jerem. 18. 16. 19. 8.

* 1 Brenh. 8. 61. 11. 11.

† Heb. ymmoſgi, neu, ymgadw.

† Heb. dduwiau.

‡ Neu, Gwenwynllyſ, neu, bwſtl. Heb. Roſh.

† Heb. y meddw ar y ſychedig.

* Deut. 28. 11.

11 O herwydd y gorchymyn ymma yr ydwyf yn ei orchymyn i ti heddyw, nid yw guddiedic oddi wrthit, ac nid *yw* bell.

12 Nid yn y nefoedd *y mae*, i ddywedyd a *bonot* * pwy a ddring drosom i'r nefoedd, ac a'i dwg i ni, fel y clywom, ac y gwnelom ef?

* Rhuf. 10. 6.

13 Ac nid o'r tu hwnt i'r môr *y mae*, i ddywedyd *o bonot*, pwy a drammwya trosom ni i'r tu hwnt i'r môr, ac a'i dwg ef i ni, fel y clywom, ac y gwnelom ef?

14 Canys y gair ſydd agos iawn attat, yn dy enau, ac yn dy galon, iw wneuthur ef.

15 Wele, rhoddais o'th flaen heddyw enioes, a daioni; ac angeu, a drygioni:

16 Lle yr ydwyf yn gorchymyn i ti heddyw garu 'r Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd ef, ac i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau ef; fel y byddech fyw, ac i'th amlhâer, ac i'th fendithio 'r Arglwydd dy Dduw yn y tir yr wyt yn myned iddo iw feddiannu.

17 Ond os trŷ dy galon ymmaith fel na wrandewech, a'th yrru i ymgrymmu i ddiwiau dieithr, a'i gwaſanaethu hwynt;

18 Yr wyf yn mynegi i chwi heddyw, y difethir chwi yn ddiau, *ac* nad eſtynnwch ddyddiau yn y tir yr ydwyt yn myned tros yr Iorddonen, i fyned i mewn iddo iw berchennogi.

† Deut. 4. 26.

19 * Galw yr wyf yn dŷſt i'th erbyn heddyw y nefoedd a'r ddaiar, roddi o honof o'th flaen di enioes ac angeu; fendith a melldith; dewis ditheu yr enioes fel y byddych fyw, ti a'th hâd:

20 I garu o honot yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef, a glynu wrtho: canys efe yw dy enioes di, ac eſtynniad dy ddyddiau, fel y trigech yn y tir a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Jacob, ar ei roddi iddynt.

PEN. XXXI.

Moſes yn rhoi cyſſur yn y bobl, 7 ac yn Joſuah. 9 Yn rhoddi y gyfraith i'r offeiriaid iw darllen ar y ſeithfed flwyddyn i'r bobl. 14. Duw yn rhoddi ſiarſ ar Joſuah, 19 a chân i deſtiolaethu yn erbyn y bobl. 24 Moſes yn gorchymyn llyfr y gyfraith i'r Leſiaid iw gadw. 28 Moſes yn rhybyddio y bobl o'i hanufydd-dod i Dduw, wedi ei farwolaeth ef.

A Moſes aeth, ac a leſarodd y geiriau hyn wrth holl Iſrael,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, mâb chwech-vgain mlwydd ydwyſi heddyw, ni allaf mwy fyned allan, a dyfod i mewn: yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrthif, ni chei fyned * tros yr Iorddonen hon.

* Num. 20. 12. Deut. 3. 27.

3 Yr Arglwydd dy Dduw ſydd yn myned trofodd o'th flaen di, efe a ddiniſtria y cenhedloedd hyn o'th flaen, a thi a'i meddienni hwynt: * Joſuah hefyd, efe â trofodd o'th flaen, fel y llefarodd yr Arglwydd.

* Num. 27. 21.

4 A'r Arglwydd a wna iddynt fel y gwnaeth i Sehon, ac i Og, brenhinoedd yr Amoriaid, ac iw tir hwynt, y rhai a ddiniſtriodd efe.

5 A rhydd yr Arglwydd hwynt o'ch blaen chwi, gwnewch chwitheu iddynt hwy yn ôl yr * holl orchymynnion a orchymynnais i chwi.

* Deut. 7. 2.

6 Ymgryfhewch, ac ymnerthwch, nac ofnwch, ac na ddychrynwch rhacddynt: canys yr Arglwydd dy Dduw ſydd yn myned gŷd â thi: ni'th edy, ac ni'th wrthyd.

7 A Moſes a alwodd ar Joſuah, ac a ddywedodd wrtho, yngolwg holl Iſrael; ymgadarnhâ, ac ymnertha; canys ti a ai gyd â'r bobl ymma i'r tir a dyngodd yr Arglwydd wrth eu tadau hwynt, ar ei roddi iddynt, a thi a'i rhenni yn etifeddiaeth iddynt.

8 Yr Arglwydd hefyd ſydd yn myned o'th flaen di, efe â fydd gyd â thi, ni'th edy, ac ni'th wrthyd: nac ofna, ac na lwfrhâ.

9 A Moſes a ſcrifennodd y gyfraith hon, ac a'i rhoddes at yr offeiriaid meibion Leſi, y rhai a ddygent Arch cyfammod yr Arglwydd, ac at holl henuriaid Iſrael.

10 A Moſes a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, yn ôl *pob* faith mlynedd, ar yr amſer nodedic, * ar ſiwyddyn y gollyngdod, ar wŷl y pebyll,

* Neh. 8. 2. Deut. 15. 1.

11 Pan ddelo holl Iſrael i ymddangos ger bron yr Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiſo efe; y darlleni y gyfraith hon, o flaen holl Iſrael, lle y clywant.

12 Cynnull y bobl ynghŷd, y gwŷr, y gwragedd, a'r plant, a'th ddieithr *ddŷn* a *fyddo* o fewn dy byrth, fel y gwrandawont, ac fel y dyſcont, ac yr ofnont yr Arglwydd eich Duw; ac yr edrychont am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon:

13 Ac y byddo iw plant, y rhai ni wybûant ddim, glywed a dyſcu ofni yr Arglwydd eich Duw, yr holl ddyddiau y byddoch fyw yn y tir yr ydych yn myned iddo iw feddiannu.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele, neſaodd y dyddiau i ti farw: galw Joſuah, a ſefwch ger bron, ym mhabell y cyfarfod, fel y rhoddwyf orchymynnion iddo ef: yna 'r aeth Moſes a Joſuah, ac a ſafaſant ger bron, ym mhabell y cyfarfod.

15 A'r Arglwydd a ymddangoſodd yn y babell mewn colofn gwmmwl: a'r golofn gwmmwl a ſafodd ar ddrŵs y babell.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele dî a ‡ orweddi gyd a'th dadau, a'r bobl ymma a gyſyd ac a butteiniant ar ôl duwiau dieithriaid y tîr y maent yn myned i mewn iddo, ac a'm gwrthyd i, ac a dyrr fynghyfammod a wneuthum ag ef.

‡ Neu, *Gyſci.*

17 A'm dîg a ennyn yn eu herbyn y dydd hwnnw, ac mi a'i gwrthodaf hwynt, ac a guddiaf fy wyneb oddi wrthynt, a bwytteir ef, a drygau lawer a chyfyngderau † a ddigwyddant iddo ef, a'r dydd hwnnw y dywed efe, onid am nad *yw* 'r Arglwydd yn fy myſc y digwyddodd y drwg hwn i mi?

† Heb *A i teiſſ. hwynt.*

18 Canys myfi gan guddio a guddiaf fy wyneb y dydd hwnnw, am yr holl ddrygioni a wnaeth efe, pan drôdd at dduwiau dieithr.

19 Scrifennwch yr awron gan hyny i chwi y gân hon; dyſc hi hefyd i feibion Iſrael; a oſot hi yn eu genau hwynt, fel y byddo y gân hon yn dŷſt i mi yn erbyn meibion Iſrael.

20 Canys dygaf ef i dîr yn llifeirio o laeth a mêl, yr hwn a addewais trwy lw iw dadau ef: ſel y bwyttao ac y digoner, ac yr ele yn frâs; ond efe a drŷ at dduwiau dieithr; ac a'i gwaſanaetha hwynt, ac a'm dirmyga i, ac a ddiddymma fynghyfammod.

21 Yna pan ddigwyddo iddo ddrygau lawer, a chyfyngderau, y bydd i'r gân hon dyſtiolaethu yn dŷſt yn ei wyneb ef: canys nid anghofir hi o enau ei hâd ef; o herwydd mi a adwaen ei ſwriad y mae efe yn ei † amcanu heddyw; cyn

† Heb. *Wneuthur*

eyn dwyn o honôſi ef i'r tir a addewais trwy lw.

22 A Moſes a ſcrifennodd y gân hon, ar y dydd hwnnw, ac a'i dyſcodd hi i feibion Iſrael.

23 Ese a orchymynnodd hefyd i Joſuah fâb Nun, ac a ddywedodd, * ymgryfhâ, ac ymnertha ſ canys ti a arweini feibion Iſrael i'r tir a addewais iddynt trwy lw ; a mi a fyddaf gyd â thi.

* Joſua 1. 6.

24 A phan ddarfu i Moſes yſcrifennu geiriau y gyfraith hon ar lyfr, hyd eu diwedd hwynt,

25 Yna y gorchymynnodd Moſes i'r Leſiaid, y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd. gan ddywedyd,

26 Cymmerwch lyfr y gyfraith hon, a goſodwch ef ar yſtlys Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, fel y byddo yno yn dyſt i'th erbyn.

27 Canys mi a adwaen dy wrthnyſſigrwydd, a'th wargaledrwydd ; wele a myfi etto yn fyw gyd â chwi heddyw, gwrthryfelgar yn erbyn yr Arglwydd fuoch, a pha faint mwy *y bydd wedi* fy marw?

28 Ceſclwch attaf holl henuriaid eich llwythau, a'ch ſwyddogion, fel y llefarwyf y geiriau hyn lle y clywont hwy, ac y cymmerwyſ y nefoedd a'r ddaiar yn dyſtion yn eu herbyn hwy.

29 Canys mi a wn wedi fy marw gan lygru yr ymlygrwch, ac y ciliwch o'r ffordd a orchymynnais i chwi ; ac y digwydda i chwi ddrwg yn y dyddiau diweddaf, am y gwnewch ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef â gweithredoedd eich dwylo.

30 A llefarodd Moſes lle y clybu holl gynnulleidfa Iſrael eiriau y gân hon, hyd eu diwedd hwynt.

PEN. XXXII.

1 Cân Moſes, yr hon ſydd yn goſod allan drugaredd Duw a'i ddial. 46 Moſes yn annoc y bobl i yſtyried y gân. 48 Duw yn ei anfon ef i fynydd Nebo, i weled y wlâd, ac i farw.

GWrandewch y nefoedd, a llefaraf ; a chlywed y ddaiar eiriau fy ngenau.

2 Fy athrawiaeth a ddefnynna fel glaw ; fy ymadrodd a ddifera fel gwlith : fel gwlithlaw ar ſr-wellt, ac fel y cawodydd ar laſwellt.

3 Canys enw yr Arglwydd a gyhoeddaſi ; rhoddwch fawredd i'n Duw ni.

4 Ese yw y Graig ; perffaith yw ei weithred ; canys ei holl ffyrdd *ydynt* farn : Duw gwirioned a heb anwiredd, cyfiawn ac vniawn *yw* ese.

5 ‡ Y genhedlaeth wyroc, a throfaus, a ymlygrodd yn ei erbyn trwy eu bai, heb *fod* yn blant iddo ef.

6 A'i hyn a delwch i'r Arglwydd, bobl ynfyd ac angall? ond ese *yw* dy dâd, *a'th* brynŵr ? ond ese a'th wnaeth, ac a'th ſiccrhaodd ?

7 Cofia y dyddiau gynt ; yſtyriwch flynyddoedd cenhedlaeth a chenhedlaeth ; gofyn i'th dâd, ac ese a fynega i ti ; i'th henuriaid, a hwy a ddywedant wrthit.

8 Pan gyfrannodd y Goruchaf etifeddiaeth y cenhedloedd ; pan naillduodd ese feibion Adda, y goſododd ese derfynau y bobloedd, yn ôl rhifedi meibion Iſrael.

9 Canys rhan yr Arglwydd *yw* ei bobl ; Jacob *yw* ‡ rhan ei etifeddiaeth ef.

10 Ef a'i cafodd ef mewn tir anial, ac mewn diffaethwch gwâg erchyll, ‡ arweiniodd ef o amgylch : a pharodd iddo ddeall, a chadwodd ef fel canwyll ei lygad.

‡ Neu, *Amgylchodd ef.*

11 Fel y cyfyd eryr ei nŷth, y caſtella dros ei gwion, y lleda ei eſcyll, y cymmer ef, ac a'i dwg ar ei adenydd :

12 *Felly* yr Arglwydd yn vnic a'i harweiniodd yntef, ac nid *oedd* duw dieithr gyd ag ef.

13 Gwnaeth iddo farchogaeth ar vchelder y ddaiar, a bwytta cnwd y maes, a ſugno mêl o'r graig, ac olew o'r graig gallſtr,

14 Ymenyn gwarthec, a llaeth defaid, ynghyd â braſder wŷn, a hyrddod o rywogaeth Baſan, a bychod, ynghyd â braſder grawn gwenith, a phur-waed grawn-win a yfaiſt.

15 A'r ‡ vnion a aeth yn frâs, ac a wingodd; braſſeaiſt, teswychaiſt, pwyntiaiſt: yna ese a wrthododd Dduw, yr hwn a'i gwnaeth, ac a ddiyſtyriodd graig ei iechydwriaeth.

‡ *Jeſurun.*

16 A dieithr *ddduwiau* y gyrraſant eiddigedd arno, â ffieidd-dra y digiaſant ef.

17 Aberthaſant i gythreuliaid, ‡ nid *i* Dduw ; *i* dduwiau nid adwaenent, i rai newydd diweddâr, *y rhai* nid ofnodd eich tadau.

‡ Neu, *Nid oeddynt Dduw.*

18 Y Graig a'th genhedlodd a anghofiaſt di, a'r Duw a'th luniodd a ollyngaſt ti tros gof.

19 Yna y gwelodd yr Arglwydd, ac a'i ‡ ffieiddiodd *hwynt*, o herwydd ei ddigio gan ei feibion, a'i ferched.

‡ Neu, *diyſtyriodd.*

20 Ac ese a ddywedodd, cuddiaf fy wyneb oddi wrthynt, edrychaf beth *fydd* eu diwedd hwynt : canys cenhedlaeth drofaus *ydynt* hwy, meibion heb ffyddlondeb ynddynt.

21 Hwy a yrraſant eiddigedd arnaf, â'r *peth* nid *oedd* dduw ; digiaſant fi â'i hofereddau * minneu a yrraf eiddigedd arnynt hwythau â'r *rhai* nid *ydynt* bobl : â chenedl ynfyd y digiaf hwynt.

* Rhuf 10. 10.

22 Canys tân a gynneuwyd yn fy nig, ac a ‡ lyſc hyd vffern iſod, ac a † ddifa y tir a'i gynnyrch, ac a wna i ſylfeini y mynyddoedd fiaglu.

‡ Neu, *loſodd.*

† Neu, *ddiſyſodd.*

23 Caſclaf ddrygau arnynt ; treuliaf fy ſaethau arnynt.

24 Loſcedic *fyddant gan* newyn, ac wedi eu bwytta gan † wrês poeth, a chwerw ddiniſtr ; anfonaf hefyd arnynt ddannedd bwyſtfilod, ynghyd â gwenwyn ſeirph y llwch.

† Heb. *Farwtaullyd.*

25 Y cleddyf oddi-allan, a dychryn † oddiſewn, a ‡ ddiſetha y gŵr ſengc, a'r wyryf hefyd, y plentyn ſugno ynghyd a'r gŵr briglwyd.

† Heb. *Or yſtellordd.*

‡ Heb. *ddiſyſtio.*

26 Dywedais, gwaſcaraf hwynt i gonglau, paraf iw coffadwriaeth ddarfod o fyſc dyniſon :

27 Oni bai i'm ofni dig y galyn, rhag i'w gwrthwynebwŷr ymddwyn yn ddieithr, a rhac dywedyd o honynt, ‡ ein llaw vchel ni, ac nid yr Arglwydd a wnaeth hyn oll.

‡ Neu, *Vchel yw ein llaw ni.*

28 Canys cenhedl heb gynghor ydynt hwy, ac heb ddeall ynddynt.

29 O na baent ddoethion, na ddeallent hyn, nad yſtyriant eu diwedd.

30 Pa ſodd yr ymlidiei *vn fil ? ac y gyrrei * Jaſ. dau ddeng-mil i ffoi ? ond am werthu o'i Craig hwynt, a chau o'r Arglwydd arnynt ?

23. 10.

31 Canys nid fel ein Craig ni *y mae* eu Craig hwynt, a bydded ein gelynion yn farnwŷr.

‡ Neu, *Gwaeth y mae eu gwinwydden, na gwinwydden Sodom.*

32 Canys ‡ o win-wydden Sodom, ac o feuſydd Gomorra *y mae* eu gwin-wydden hwynt ; eu grawn-win hwynt *ſydd* rawn-win buſlaidd ;

‡ Neu, *Coeliren. Heb. Bâl. ppa.*

buſtlaidd: grawn-ſypplau chwerwon ſydd iddynt.

33 Gwenwyn dreigiau *yw* eu gwîn hwynt, a chreulon wenwyn aſpiaid.

34 Onid yw hyn ynghudd gyd â myfi, wedi ei ſelio ym myſc ſy nhryſorau?

* Eccluſ. 28. 1. Rhuf. 12. 19. Heb. 10. 30. 35 I * mi *y perthyn* dial, a thalu y pwyth, mewn prŷd y llithr eu troed hwynt: canys agos yw dydd eu trychineb, a phryſſuro y mae yr hyn a baratowyd iddynt.

† Heb. *llaw.* 36 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, ac a edifarhâ am ei weiſion, pan welo ymado o'i † nerth, ac nad *oes* na gwarchauedic, na gwddilledic.

37 Ac efe a ddywed, pa le *y mae* eu duwiau hwynt, *a'r* graig yr ymddiriedaſant ynddi?

38 Y rhai a ſwyttaſant fraſder eu haberthau, *ac* a yfaſant win eu diod offrwm: codant, a chynnorthwyant chwi, a byddant loches i chwi.

* 1 Sam. 2. 6. Tob 13. 2. Doeth. 16. 13. 39 Gwelwch bellach mai myfi, myfi *yw* efe, ac nad oes duw onid myfi: * myfi ſydd yn lladd, ac yn bywhau: myfi a archollaf, ac mi a feddiginiaethaf, ac ni bydd a achubo o'm llaw.

40 Canys codaf fy llaw i'r nefoedd, a dywedaf, mi a fyddaf fyw byth.

41 Os hogaf fynghleddyf diſclair, ac ymafyd o'm llaw mewn barn, dychwelaf ddial a'r fyngelynion, a thalaf y pwyth i'm caſeion.

42 Meddwaf fy ſaethau â gwaed (a'm cleddyf a fwytty gig) â gwaed y lladdedig a'r caeth, o ddechreu dial ar y gelyn.

‖ 2 Mac. 7. 6. Rhuf. 15. 10. ‡ Neu, *dolienwch ei bobl ef*, neu, *ewch.* 43 * Y cenhedloedd, ‡ llawenhewch gyd â'i bobl ef, canys efe a ddial waed ei weiſion, ac a ddychwel ddial ar ei elynion, ac a drugarhâ wrth ei dir, *a'i* bobl ei hun.

44 A daeth Moſes, ac a lefarodd holl eiriau y gân hon lle y clybu y bobl, efe a Joſuah mâb Nun,

45 A darfu i Moſes lefaru 'r holl eiriau hyn, wrth holl Iſrael:

* Pen. 6. 6. & 11. 18. 46 A dywedodd wrthynt, * meddyliwch yn eich calonnau am yr holl eiriau yr ydwyf yn eu teſtiolaethu wrthych heddyw, y rhai a orchymynnwch i'ch plant, i edrych am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon.

47 Canys nid gair ofer yw hwn i chwi; o herwydd eich enioes chwi *yw* efe: a thrwy y gair hwn yr eſtynnwch ddyddiau yn i tîr, yr ydych yn myned iddo tros yr Jorddonen i'w feddiannu.

* Num. 27. 12. 48 * A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes ynghorph y dydd hwnnw, gan ddywedyd;

49 Eſcyn i'r mynydd Abarim hwn, *ſef* mynydd Nebo, yr hwn *ſydd* yn nhîr Moab, ar gyfer Jericho; ac edrych ar wlâd Canaan, yr hon yr ydwyf yn ei rhoddi i feibion Iſrael yn etifeddiaeth.

* Num. 20. 25. & 33. 38. 50 A bydd farw yn y mynydd yr eſcynni iddo, a chaſcler di at dy bobl; megis y * bu farw Aaron dy frawd ym mynydd Hor, ac y caſclwyd ef at ei bobl:

* Num. 20. 12. & 27. 14. ‡ Meriboah. 51 O herwydd * gwrthryſelaſoch i'm herbyn ym myſc meibion Iſrael, wrth ddyfroedd ‡ cynnen Cades, *yn* anialwch Zin: o blegit ni 'm ſanctteiddiaſoch ym mhlith meibion Iſrael.

52 Canys y wlâd a gai di ei gweled ar *dy* gyfer, ond yno nid ai, i'r tîr yr ydwyf yn *ei* roddi i feibion Iſrael.

PEN. XXXIII.

1 *Arddercbawgrwydd Duw. 6 Bendithion y deuddec llwyth. 26 Godidawgrwydd Iſrael.*

AC dymma y ſendith â'r hon y bendithiodd Moſes gŵr Duw, feibion Iſrael, cyn ei farwolaeth.

2 Ac efe a ddywedodd, Yr Arglwydd a ddaeth allan o Sinai, ac a gododd o Seir iddynt, ymlewyrchodd o fynydd Paran; ac efe a ddaeth gyd â myrddiwn o ſainct, *a* † thanllyd gyfraith o'i ddeheulaw iddynt.

† Heb. *Thân cyfraith.*

3 Caru y mae efe y bobl; ei holl ſainct *ydynt* yn dy law; a hwy a ymlynaſant wrth dy draed, pob yn a dderbyn o'th eiriau.

4 Moſes a orchymynnodd gyfraith i ni, yn etifeddiaeth i gynnulleidfa Jacob.

5 Ac efe oedd frenin yn ‡ Iſrael, pan ymgaſclodd pennau y bobl ynghyd â llwythau Iſrael.

‡ *Jeſhurun.*

6 Bydded fyw Reuben, ac na fydded farw, ac na bydded ei ddynion *ychydig* o rifedi.

7 *Bydded* hyn hefyd i Juda; ac efe a ddywedodd, clŵy ô Arglwydd lais Juda; ac at ei bobl dŵg ef: digon fyddo iddo ei ddwylo ei hun, a bydd gymmorth rhac ei elynion.

8 Ac am Lefi y dywedodd, * *Bydded* dy Thummim, a'th Vrim i'th ŵr ſanctaidd, yr hwn a broſaiſt ym Maſſah, *ac* a gynhennaiſt ag ef wrth dryfroedd Meribah;

* Exod. 28. 30.

9 Yr hwn a ddywedodd am ei dâd, ac am ei fam, ni welais ef, a'i frodyr nis adnabu, ac nid adnabu ei blant ei hun: canys cadwaſant dy eiriau, a chynhaliaſant dy gyfammod.

10 Dyſcant dy farnedigaethau i Jacob, a'th gyfraith i Iſrael: goſodant arogldarth † ger dy fron, a lloſc-aberth ar dy allor.

† Heb. *Yrrio at dy drwyn.*

11 Bendithia ô Arglwydd ei olud ef, a bydd fodlon i waith ei ddwylo ef: archolla lwynau *y rhai* a godant iw erbyn; a'i gaſeion, fel na chodant.

12 Am Benjamin y dywedodd efe, anwylyd yr Arglwydd a drig mewn diogelwch gyd ac ef, yr hwn fydd yn cyſcodi troſto ar hyd y dydd, ac yn aros rhwng ei yſcwyddau ef.

13 Ac am Joſeph y dywedodd efe, * ei dir ef ſydd wedi ei ſendigo gan yr Arglwydd, â hyfrydweh y nefoedd, â gwlith, ac â dyfynder yn gorwedd iſod,

* Gen. 49. 25.

14 Hefyd â hyfrydwch cynnyrch yr haul, ac â hyfrydwch addfed-ffrwyth y lleuadau,

15 Ac â *hyfrydwch* pen mynyddoedd y dwyrain, ac â hyfrydwch brynnau tragywyddoldeb,

16 Ac â hyfrydwch y ddaiar, ac â'i chyflawnder, ac ag ewyllys da preſſwylydd y berth: delo bendith ar ben Joſeph, * ac ar goryn yr hwn a naillduwyd oddi wrth ei frodyr.

* Gen. 49. 26.

17 Ei brydferthwch ſydd debyg i gyntafanedic ei ŷch, a'i gyrn ef *ſydd* gyrn vnicorn; â hwynt y cornia efe y bobl ynghŷd *hyd* eithafoedd y ddaiar: ac dymma fyrddiwn Ephraim, ie dymma filoedd Manaſſeh.

18 Ac am Zabulon y dywedodd efe, ymlawenycha Zabulon, yn dy fynediad allan, a thi Iſſachar, yn dy bebyll.

19 Galwant bobloedd i'r mynydd, yna 'r aberthant ebyrth cyfiawnder: canys cyfoeth y moroedd a ſugnant, a chuddiedic dryſſorau y tywod.

20 Ac am Gad y dywedodd efe, bendigedic yw ehangudd Gad; megis llew y mae efe yn aros, fel y rhwygo efe yr yſcwyddoc a'r pen.

‡ Neu, *Iddo e' hun am rhan.*

21 Edrychodd ‡ am dano ei hun yn y dechreuad, canys yno, yn rhan y cyfraith-ŵr y goſodwyd

goſodwyd ef: efe a ddaeth *gyd* â phennaethiaid y bobl; gwnaeth efe gyfiawnder yr Arglwydd, a'i farnedigaethau gyd ag Iſrael.

22 Am Dan hefyd y dywedodd, Dan yn genew llew a neidia o Baſan.

23 Ac am Nephtali y dywedodd, ô Nephtali, llawn o hawddgarwch, a chyflawn o fendith yr Arglwydd: meddianna di y gorllewin a'r dehau.

24 Ac am Aſer y dywedodd, bendithier Aſer â phlant: bydded gymeradwy *gan* ei frodyr, ac efe a wlych ei troed mewn olew.

25 Haiarn a phres ‡ *fydd* dan dy eſcid ti: a megis dy ddyddiau *y bydd* dy nerth.

‡ Neu, Fydd *dy eſcidiau.*

26 Nid *oes* megis Duw ‡ Iſrael, yr hwn ſydd yn marchogaeth y neſoedd, yn gymorth it, a'r wybrennau yn ei fawredd.

† *Jeſurun*

27 *Dy* noddfa *yw* Duw tragywyddol, ac odditanodd y mae y breichiau tragywyddol: efe a yrhia dy elyn o'th flaen, ac a ddywed, diſetha ef.

28 * Iſrael hefyd a drig ei hun yn ddiogel; ffynnon Jacob *a fydd* mewn tir ŷd, a gwin: ei neſoedd hefyd a ddifera wlith.

* Jer. 23. 6.

29 Gwyn ſydedic wyt ô Iſrael, pwy *ſydd* megis ti? ô bobl! gadwedic gan yr Arglwydd tarian dy gynhorthwy, yr hwn hefyd *yw* cleddyf dy ardderchawgrwydd: a'th elynion a ‡ ymoſtyngant i ti, a thi a ſethri ar eu huchelleoedd hwynt.

‡ Neu, *geir yn gelwyddog.*

PEN. XXXIV.

‡ Moſes oddiar fynydd Nebo yn gweled y wlâd, 5 ac yn marw yno. 6 Ei gladdedigaeth. 7 Ei oedran. 8 Galaru am dano tros ddeg diwrnod ar hugain. 9 Joſuah yn dyfod yn ei le ef. 10 Clôd Moſes.

A Moſes a eſcynnodd o roſſydd Moab, ‡ i fynydd Nebo, i ben † Piſgah, yr hwn *ydd* ar gyfer Jericho: a'r Arglwydd a ddangoſodd iddo * holl wlâd Gilead, hyd Dan,

‡ Neu, *Fryn.* † *y bryn.*

* Pen. 3. 27.

2 A holl Nephtali, a thir Ephraim a Manaſſeh, a holl dir Judah, hyd y môr eithaf,

2 Mac. 2 4.

3 Y dehau hefyd, a gwaſtadedd dyffryn Jericho, a dinas y palm-wŷdd hyd Zoar.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, * dymma y tir a fynegais i Abraham, i Iſaac, ac i Jacob, gan ddywedyd, i'th hâd ti y rhoddaf ef, perais it ei weled â'th lygaid, ond nid ei di troſodd yno.

* Gen. 12. 7. & 13. 15.

5 A Moſes gwâs yr Arglwydd a fu farw yno, yn nhir Moab, yn ôl gair yr Arglwydd.

6 Ac efe a'i cladodd ef mewn glyn, yn nhir Moab, gyferbyn a Beth-peor: ac nid edwyn neb ei fedd ef hyd y dydd hwn.

7 A Moſes *ydoedd* fâb vgain mlwydd a chant, pan fu efe farw: ni thywyllaſei ei lygad, ac ni chilïaſei ei ireidd-dra ef.

8 A meibion Iſrael a wylaſant am Moſes, yn rhoſſydd Moab, ddeng-nhiwrnod ar hugain: a chyflawnwyd dyddiau wylofain galar am Moſes.

9 A Joſuah mâb Nun *oedd* gyflawn o yſprid doethineb; o herwydd Moſes a roddaſei ei ddwylo arno: a meibion Iſrael a wrandawſant arno, ac a wnaethant fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes.

10 Ac ni chododd prophwyd etto yn Iſrael megis Moſes, yr hwn a adnabu 'r Arglwydd wyneb yn wyneb:

11 Ym mhôb *rhyw* arwyddion, a rhyfeddodau, y rhai yr anfonodd yr Arglwydd ef iw gwneuthur yn nhir yr Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weiſion, ac ar ei holl dir ef,

12 Ac yn yr holl law gadarn, ac yn yr holl oſn mawr, y rhai a wnaeth Moſes yngolwg holl Iſrael.

¶ LLYFR JOSUAH.

PEN. I.

‡ Yr Arglwydd yn gorchymmyn i Joſuah gymeryd lle Moſes. 3 Terfynau gwlâd yr addewid. 5, 9 Duw yn addo cynnorthwyo Joſuah, 8 ac yn rhoddi iddo addyſc. 10 Yntef yn paratoi y bobl i fyned tros yr Iorddonen. 12 Ac yn dwyn ar gôf i'r ddau lwyth a hanner eu haddewid wrth Moſes. 16 Hwythau yn addo vfyddhau iddo ef.

AC wedi marwolaeth Moſes gwâs yr Arglwydd, y llefarodd yr Arglwydd wrth Joſuah fâb Nun, * gwenidog Moſes, gan ddywedyd,

* Deut. 3. 28.

2 Moſes fyngwâs a fu farw: a gan hynny cyfot yn awr, dôs tros yr Iorddonen hon, ti a'r holl bobl hyn, i'r wlâd yr ydwyf yn ei rhoddi iddynt hwy meibion Iſrael.

3 * Pôb man y ſango gwadn eich troed chwi arno, a roddais i chwi, fel y llefarais wrth Moſes.

* Deut. 1. 38. & 11. 24. Pen. 14. 9.

4 O'r anialwch, a'r Libanus ymma, hyd yr afon fawr, afon Euphrates, holl wlâd yr Hethiaid, hyd y môr mawr, tua machludiad yr haul, fydd eich terfyn chwi.

5 Ni ſaif neb o'th flaen di holl ddyddiau dy einioes: megis y bûm gyd â Moſes y byddaf gyd â thitheu: ni'th * adawaf, ac ni'th wrthodaf.

* Heb. 13. 5.

6 † Ymgryfhâ ac ymwrola: canys ti a wnei i'r bobl hyn etifeddu y wlâd, yr hon a dyngais wrth eu tadau ar *ei* rhoddi iddynt.

† Deut. 31. 23.

7 * Yn vnic ymgryfhâ ac ymwrola yn lew, i gadw ar wneuthur yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnodd Moſes fyngwâs i ti; † na ogwydda oddi wrthi ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſwy; fel y ‡ ffynnech i ba le bynnac yr elych.

* Deut. 31. 7. † Deut. 5. 32. & 28. 14. ‡ Neu, *Gwnelych yn gall.*

8 Nac ymadawed * llyfr y gyfraith hon o'th enau, eithr myfyria ynddo ddydd a nôs, fel y cedwych ar wneuthur yn ôl yr hyn oll ſydd ſcrifennedic ynddo: canys yna y llwyddi yn dy ffyrdd, ac yna y ffynni.

* Deut. 31. 9.

9 Oni orchymynnais it? yngryfhâ ac ymwrola, nac arſwyda, ac nac ofna; * canys yr Arglwydd dy Dduw *fydd* gyd â thi, i ba le bynnac yr elych.

* Pſal. 118. 6. Heb. 13. 6.

10 Yna Joſuah a orchymynnodd i lywoddraethwŷr y bobl, gan ddywedyd,

11 Tramwywch drwy ganol y llu, a gorchymynnwch i'r bobl, gan ddywedyd, paratowch i chwi lyniaeth: canys o fewn tridiau y byddwch chwi yn myned tros yr Iorddonen hon, i ddyfod i feddiannu 'r wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei rhoddi i chwi iw meddiannu.

12 Wrth y Rubeniaid hefyd, ac wrth y Gadiaid, ac wrth hanner llwyth Manaſſeh, y llefarodd Joſuah, gan ddywedyd,

13 Cofiwch * y gair a orchymynnodd Moſes gwâs yr Arglwydd i chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a'ſſrmwythaodd arnoch,

* Num. 32. 20.

noch, ac a roddodd i chwi y wlâd hon.

14 Eich gwragedd, eich plant, a'ch anifeiliaid, a drigant yn y wlâd a roddodd Moſes i chwi o'r tu ymma i'r Iorddonen: ond chwychwi ewch troſodd ‡ yn arfogion o flaen eich brodyr, y fawl *ydych* gedyrn o nerth, a chynnorthwywch hwynt:

‡ yn lumpia.

15 Nes rhoddi o'r Arglwydd lonyddwch i'ch brodyr fel i chwithau, a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei rhoddi iddynt: yna dychwelwch i wlâd eich etifeddiaeth, a meddiennwch hi, yr hon a roddodd Moſes gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul.

16 Hwythau a attebaſant Joſuah, gan ddywedyd, ni a wnawn yr hyn oll a orchymynnaiſt i ni, awn hefyd i ba le bynnac yr anfonych ni.

17 Felly gwrandawſom ar Moſes *yn* mhob peth, felly y gwrandawn arnat titheu: yn unic bydded yr Arglwydd dy Dduw gyd â thi, megis y bu gyd â Moſes.

18 Pwy bynnac a anufyddhao dy orchymyn, ac ni wrandawo ar dy ymadroddion, yn yr hyn oll a orchymynnoch iddo, rhodder ef i farwolaeth: yn unic ymgryfhâ ac ymwrola.

PEN. II.

1 Rahab yn derbyn ir thŷ, ac yn celu y ddau ysbiwr a ddanfonesid o Sittim. 8 Y cyfammod rhyngthi hi â hwynt. 23 Eu dychweliad a'u newyddion hwynt.

A Joſuah mâb Nun a anfonodd o * Sittim ddau ŵr i chwilio yn ddirgel, gan ddywedyd, ewch, edrychwch y wlâd a Jericho: a hwy a aethant, ac a ddaethant i dŷ * puttein-wraig, a'i henw Rahab, ac a letteuaſant yno.

* Num. 25. 1.

* Heb. 11. 31. Iac. 2. 25.

2 A mynegwyd i frenin Jericho, gan ddywedyd, wele, gwŷr a ddaethant ymma heno o feibion Iſrael, i chwilio y wlâd.

3 A brenin Jericho a anfonodd at Rahab, gan ddywedyd, dwg allan y gwŷr a ddaeth attat, y rhai a ddaeth i'th dŷ di: canys i chwilio 'r holl wlâd y daethant.

4 Ond y wraig a gymeraſei y ddau ŵr, ac a'i cuddiaſei hwynt, ac a ddywedodd fel hyn: gwŷr a ddaeth attaf, ond ni wyddwn i o ba le *y daethent* hwy.

5 A phan gaewyd y porth yn y tywyllwch, y gwŷr a aeth allan; ni wn i ba le 'r aeth y gwŷr: canlynwch yn fuan ar eu hôl hwynt, canys chwi a'i goddiweddwch hwynt.

6 Ond hi a baraſei iddynt eſcyn i nen y tŷ, ac a'i cuddiaſei hwynt mewn bolldeidiau llin, y rhai oedd genddi wedi eu hyſgaſnu ar nen y tŷ.

7 A'r gwŷr a ganlynaſant ar eu hôl hwynt, tu a'r Iorddonen, hyd y rhydau: a'r porth a gauwyd cyn gynted ac yr aeth y rhai oedd yn erlid ar eu hôl hwynt allan.

8 A chyn iddynt hwy gyſcu, hi a aeth i fynu attynt hwy ar nen *y tŷ*;

9 A hi a ddywedodd wrth y gwŷr, mi a wn roddi o'r Arglwydd i chwi y wlâd, o herwydd eich arſwyd chwi a ſyrthiodd arnom ni; a holl drigolion y wlâd a † ddigalonnaſant rhac eich ofn:

† Heb. *doddaſant.*

10 Canys ni a glywſom fel y * ſychodd yr Arglwydd ddyfroedd y môr côch o'ch blaen chwi, pan ddaethoch allan o'r Aipht: a'r hyn a wnaethoch i ddau frenin yr Amoriaid, y rhai *oedd* tu hwnt i'r Iorddonen, *ſef* i * Sehon a Og, y rhai a ddifrodaſoch chwi.

* Exod. 14. 21. Pen. 4. 23.

* Num. 21. 24.

11 A phan glywſoch, yna i'n digalonnwyd, fel na ſaſodd mwyach gyſtlur yn neb rhac eich ofn: canys yr Arglwydd eich Duw, efe ſydd Dduw yn y nefoedd vchod, ac ar y ddaiar iſod.

12 Yn awr gan hynny tyngwch attolwg wrthif myn yr Arglwydd, o herwydd i mi wneuthur trugaredd â chwi, y gwnewch chwithau hefyd drugaredd â thŷ fy nhâd inneu, ac y rhoddwch i mi arwydd gwir:

13 Ac y cadwch yn fyw fy nhâd, a'm mam, a'm brodyr, a'm chwiorydd, a'r hyn oll *ſydd* ganddynt, ac y gwaredwch ein henioes rhac angau.

14 A'r gwŷr a ddywedaſant wrthi, ein henioes *a roddwn* i farw droſoch, (os chwi ni fynegwch ein neges hyn) pan roddo 'r Arglwydd i ni y wlâd hon, oni wnawn â chwi drugaredd a gwirionedd.

15 Yna hi a'i gollyngodd hwynt i wared wrth raff drwy 'r ffeneſtr: canys ei thŷ hi *oedd* ar fûr y ddinas, ac ar y mûr yr oedd hi yn trigo.

16 A hi a ddywedodd wrthynt, ewch i'r mynydd, rhac i'r erlidwŷr gyfarfod â chwi: ac ymguddiwch yno dridiau, nes dychwelyd yr erlidwŷr, ac wedi hynny ewch i'ch ffordd.

17 A'r gwŷr a ddywedaſant wrthi, dieuog *fyddwn* ni oddi wrth dy lw ymma, a'r hwn i'n tyngaiſt.

18 Wele, pan ddelom ni i'r wlâd; rhwym y llinin ymma o edyf gôch yn y ffeneſtr y gollyngaiſt ni i lawr drwyddi, caſcl hefyd dy dâd, a'th fam, a'th frodyr, a holl dŷ-lwyth dy dâd, attat i'r tŷ ymma.

19 A phwy bynnac a êl o ddryſiau dy dŷ di allan i'r heol, ei waed ef *fydd* ar ei ben ei hun, a ninneu a fyddwn dieuog: a phwy bynnac fyddo gyd â thi yn tŷ, *bydded* ei waed ef ar ein pennau ni, o bydd llaw arno ef.

20 Ac os mynegi di ein neges hyn, yna y byddwn dieuog oddiwrth dy lw, a'r hwn i'n tyngaiſt.

21 A hi a ddywedodd, yn ôl eich geiriau, felly *y byddo* hynny. Yna hi a'i gollyngodd hwynt, a hwy a aethant ymmaith: a hi a'i rwymodd y llinin côch yn y ffeneſtr.

22 A hwy a aethant, ac a ddaethant i'r mynydd, ac a arhoſaſant yno dri-diau, nes i'r erlidwŷr ddychwelid: a'r erlidwŷr a'i ceiſiaſant ar hyd yr holl ffordd, ond nis cawſant.

23 Felly y ddau ŵr a ddychwelaſant, ac a ddeſcynnaſant o'r mynydd, ac a aethant troſodd, a daethant at Joſuah fâb Nun; a mynegaſant iddo yr hyn oll a ddigwyddaſei iddynt.

24 A dywedaſant wrth Joſuah, yn ddiau 'r Arglwydd a roddodd yr holl wlâd yn ein dwylo ni; canys holl drigolion y wlâd a † ddigalonnaſant rhac ein bron ni.

† Heb. *doddaſant.*

PEN. III.

1 Joſuah yn dyfod i'r Iorddonen. 2 Y ſwyddogion yn dyſcu i'r bobl fyned trwodd. 7 Yr Arglwydd yn cyffuro Joſuah. 9 Joſuah yn cyffuro y bobl. 14 Hollti dyfroedd yr Iorddonen.

A Joſuah a gyfododd yn forau, a chychwynnaſant o Sittim, a daethant hyd yr Iorddonen, efe a holl feibion Iſrael: lleteuaſant yno cyn iddynt fyned troſodd.

2 Ac ym mhen y tri-dian, y llywiawdwŷr a dramwyaſant drwy ganol y llu;

3 Ac a orchymynnaſant i'r bobl, gan ddywedyd, pan weloch chwi Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, a'r offeiriaid y Leſiaid

yn ei dwyn hi : yna cychwynnwch chwi o'ch lle ; ac ewch ar ei hol hi.

4 Etto bydded ennyd rhyngoch chwi a hitheu, ynghylch dwy-fil o gufyddau wrth feſur : na neſſewch atti fel y gwypoch y ffordd y rhodioch yndi, canys ni thramwyaſoch y ffordd *hon* † o'r blaen.

† Heb. *Er doe ac ethdor.*

5 A Joſuah a ddywedodd wrth y bobl, * ymlanhewch eich hunain : canys y fory y gwna 'r Arglwydd ryfeddodau yn eich myſc chwi.

* Levit. 20. 7. Num. 11. 18. 1 Sam. 16. 5. Joſ. 7. 13.

6 Joſuah hefyd a lefarodd wrth yr offeiriaid, gan ddywedyd, codwch Arch y cyfammod, ac ewch troſodd o flaen y bobl. A hwy a godaſant Arch y cyfammod, ac a aethant o flaen y bobl.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Joſuah, y dydd hwn y dechreuai dy fawrhau di yng-ngwydd holl Iſrael : fel y gwypont mai megis y bum * gyd â Moſes y byddaf gyd â thitheu.

* Joſ. 3.

8 Am hynny gorchymmyn di i'r offeiriaid ſydd yn dwyn Arch y cyfammod, gan ddywedyd, pan ddeloch hyd gwrr dyfroedd yr Iorddonen, ſefwch yn yr Iorddonen.

9 A Joſuah a ddywedodd wrth feibion Iſrael, neſſewch ymma, a gwrandewch eiriau yr Arglwydd eich Duw.

10 Joſuah hefyd a ddywedodd, wrth hyn y cewch wybod fod y Duw byw yn eich myſc chwi : a chan yrru a gyrr efe allan y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Hefiaid, a'r Phereziaid, a'r Gergeſiaid, yr Amoriaid hefyd, a'r Jebuſiaid o'ch blaen chwi.

11 Wele Arch cyfammod Arglwydd yr holl ddaiar yn myned o'ch blaen chwi i'r Iorddonen.

12 Gan hynny cymmerwch yn awr ddeuddeng-ŵr o lwythau Iſrael ; yn gŵr ô bôb llwyth.

13 A phan orphywyſo gwadnau traed yr offeiriaid ſydd yn dwyn Arch Arglwydd Iôr yr holl fyd, yn nyfroedd yr Iorddonen, *yna* dyfroedd yr Iorddonen a dorryr ymmaith oddi wrth y dyfroedd ſydd yn deſcyn oddi wchod : hwy * a ſafant yn ben-twr.

* Pſal. 114. 3.

14 A phan gychwynnodd y bobl o'i pebyll i fyned tros yr Iorddonen ; a'r offeiriaid oedd yn dwyn * Arch y cyfammod o flaen y bobl :

* Act. 7. 45.

15 A phan ddaeth y rhai oedd yn dwyn yr Arch, hyd yr Iorddonen, a gwlychu o draed yr offeiriaid oedd yn dwyn yr Arch, ynghwrr y dyfroedd, (a'r * Iorddonen a lanwai tros ei giannau oll, holl ddyddiau y cynhaiaf.)

* 1 Cron. 12. 15. Eccleſ. 24. 26.

16 Yna y dyfroedd y rhai oedd yn deſcyn oddi wchod a ſafaſant, cyfodaſant yn bentwrr ym mhell iawn oddi wrth y ddinas Adam, yr hon *ſydd* o vſlys Zaretan : a'r *dyfroedd* y rhai oedd yn deſcyn i fôr y rhôs, *ſef* i'r môr heli, a ddarfuant, ac a dorrwyd ymmaith : felly y bobl a aethant troſodd ar gyfer Jericho.

17 A'r offeiriaid y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd a ſafaſant ar dir ſych, ynghanol yr Iorddonen yn daclus : a holl Iſrael oedd yn myned troſodd ar dir ſych, nes darfod i'r holl genedl fyned trwy 'r Iorddonen.

PEN IV.

1 Gorchymmyn deuddec ô wŷr i gymmeryd deuddec carreg allan o'r Iorddonen er cofiadwriaeth. 9 Goſod deuddec eyaill o gerric ynghanol yr Iorddonen. 10, 19 Y bobl yn myned trwodd. 14. Duw yn anrhydeddu Joſuah. 20 Seſydlu y deuddec carreg yn Gilgal.

A Phan ddarfu i'r holl genedl fyned * trwy yr Iorddonen ; yr Arglwydd a lefarodd wrth Joſuah, gan ddywedyd,

* Deut. 27. 2.

2 * Cymmerwch i chwi ddeuddeng-ŵr o'r bobl, vn gŵr o bôb llwyth,

* Pen. 3. 12.

3 A gorchymynnwch iddynt, gan ddywedyd, cymmerwch i chwi oddi ymma, o ganol yr Iorddonen, o'r fan y mae traed yr offeiriaid yn ſefyll yn daclus, ddeuddec o gerric ; a dygwch hwynt troſodd gyd â chwi, a goſodwch hwynt yn y llettŷ y lletteuoch ynddo heno.

4 Yna Joſuah a alwodd am y deuddeng-ŵr a baratoeſei efe o feibion Iſrael, vn gŵr o bôb llwyth :

5 A dywedodd Joſuah wrthynt, ewch troſodd o flaen Arch yr Arglwydd eich Duw, drwy ganol yr Iorddonen ; a chodwch i chwi bob vn ei garrec ar ei yſcwydd, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iſrael :

6 Fel y byddo hyn yn arwydd yn eich myſc chwi ; pan ofynno eich meibion chwi † yn ôl hyn, gan ddywedyd, beth *y mae* y cerric hyn *yn ei arwyddocau* i chwi ?

† Heb. *Y fory.*

7 Yna y dywedwch wrthynt, dorri ymaith ddyfroedd yr Iorddonen o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, pan oedd hi yn mynedtrwy 'r Iorddonen, dyfroedd yr Iorddonen a dorrwyd ymaith : y mae 'r cerric hyn yn goffadwriaeth i feibion Iſrael byth.

8 A meibion Iſrael a wnaethant felly fel y gorchymynnaſei Joſuah, ac a gymmeraſant ddeuddec carrec o ganol yr Iorddonen, fel y llefaraſei 'r Arglwydd wrth Joſuah, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iſrael, ac a'i dygaſant troſodd gyd â hwynt, i'r llettŷ, ac a'i cyſleaſant yno.

9 A Joſuah a oſododd i fynu ddeuddec carrec ynghanol yr Iorddonen, yn y lle 'r *oedd* traed yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch y cyfammod, yn ſefyll : ac y maent yno hyd y dydd hwn.

10 A'r offeiriaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, a ſafaſant ynghanol yr Iorddonen, nes gorphen pob peth a orchymynnaſei 'r Arglwydd i Joſuah ei lefaru wrth y bobl, yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Moſes wrth Joſuah : a'r bobl a fryſiaſant, ac a aethant troſodd.

11 A phan ddarfu i'r holl bobl fyned troſodd, yna Arch yr Arglwydd a aeth troſodd, a'r offeiriaid yngwydd y bobl.

12 * Meibion Reuben hefyd a meibion Gad, a hanner llwyth Manaſſeh a aethant troſodd yn arfogion o flaen meibion Iſrael, fel y llefaraſei Moſes wrthynt.

* Num. 32. 27.

13 Ynghylch deugain-mil yn arfogion i ryfel, a aethant troſodd o flaen yr Arglwydd i ryfel, i roſſydd Jericho.

14 Y dwthwn hwnnw yr Arglwydd a fawrhaodd Joſuah yngolwg holl Iſrael, a hwy a'i hofnaſant ef, fel yr ofnaſent Moſes, holl ddyddiau ei enioes.

15 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Joſuah, gan ddywedyd,

16 Gorchymyn i'r offeiriaid ſydd yn dwyn Arch y dyſtiolaeth, ddyfod o honynt i fynu allan o'r Iorddonen.

17 Am hynny Joſuah a orchymynnodd i'r offeiriaid, gan ddywedyd, deuwch i fynu allan o'r Iorddonen.

18 A phan ddaeth yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd i fynu o

ganol

ganol yr Iorddonen; † a ſengi o wadnau traed yr offeiriaid ar y ſych-dir, yna dyfroedd yr Iorddonen a ddychwelaſant iw lle, ac a aethant megis cynt, dros ei holl gaulennydd.

† Heb. hyny i fyny.

19 A'r bobl a ddaethant i fynu o'r Iorddonen y ddecfed *dydd* o'r mis cyntaf, ac a werſyllaſant yn Gilgal, yn eithaf tu dwyrain Jericho.

20 A'r deuddec carrec hynny, y rhai a ddygaſent o'r Iorddonen, a ſefydlodd Joſuah yn Gilgal,

21 Ac eſe a lefarodd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan ofynno eich meibion chwi † yn ol hyn iw tadau, gan ddywedyd, beth *yw* y cerric hyn?

† Heb. yforn.

22 Yna yr hyſpyſſwch i'ch meibion, gan ddywedyd, Iſrael a ddaeth drwy'r Iorddonen hon ar dir ſych.

23 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi a ſychodd ddyfroedd yr Iorddonen o'ch blaen chwi, * nes i chwi fyned trwodd: megis y gwnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r môr côch, yr hwn a ſychodd eſe o'n blaen ni, nes i ni fyned trwodd:

* Exod. 14. 21.

24 Fel yr adnabyddo holl bobloedd y ddaiar law yr Arglwydd, mai nerthol yw: fel yr ofnoch yr Arglwydd eich Duw † bob amſer.

† Heb. *yr holl. dyddiau.*

PEN. V.

1 Arſwyd y Canaaneaid. 2 Joſuah yn adnewyddu yr Enwaediad. 10 Cadw 'r Paſc yn Gilgal. 12 Y Manna yn darfod. 13 Angel yn ymddangos i Joſuah.

PAn glybu holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua 'r gorllewin, a holl frenhinoedd y Canaaneaid, y rhai *oedd* wrth y môr, ſychu o'r Arglwydd ddyfroedd yr Iorddonen o flaen meibion Iſrael, nes eu myned hwy trwodd; yna y digalonnwyd hwynt, ſal nad oedd yſpryd mwyach ynddynt, rhac ofn meibion Iſrael.

2 Y pryd hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth Joſuah, * gwna it gyllill † llymmion, ac enwaeda ar feibion Iſrael drachefn yr ail waith.

* Exod. 4. 25. † Neu, *o gallestr.*

3 A Joſuah a wnaeth iddo gyllill llymmion, ac a enwaedodd ar feibion Iſrael † yn mryn y blaen-grwyn.

† Neu, *Gibeah haaralath.*

4 Ac dymma 'r achos *a wnaeth* i Joſuah enwaedu: yr holl bobl *ſef* y gyrfiaid y rhai a ddaethent o'r Aipht, yr holl ryfel-wŷr, a fuaſent fairw yn yr anialwch, ar y ffordd wedi eu dyfod allan o'r Aipht.

5 Canys yr holl bobl a'r a ddaethant allan oedd enwaededic, ond y bobl oll y rhai a aneſid yn yr anialwch ar y ffordd, wedi eu dyfod hwy allan o'r Aipht, nid enwaedaſent arnynt.

6 Canys deugain mhlynedd y rhodiaſei meibion Iſrael yn yr anialwch, nes darfod yr holl bobl o'r rhyfel-wŷr a ddaethent o'r Aipht, y rhai ni wrandawſent ar lef yr Arglwydd: y rhai y tyngaſei yr Arglwydd wrthynt na ddangoſai eſe iddynt * y wlâd a dyngaſei 'r Arglwydd wrth eu tadau y rhoddei eſe i ni, *ſef* gwlâd yn lliferio o laeth a mêl.

* Numm. 14. 23.

7 A Joſuah a enwaedodd ar eu meibion hwy, *y rhai* a gododd yn eu lle hwynt; canys dienwaededic oeddynt hwy; am nad enwaedaſid arnynt ar y ffordd.

8 A phan ddarfu enwaedu ar yr holl bobl: yna 'r arhoſaſant yn eu hun-lle, yn y gwerſyll, nes eu hiachau.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Joſuah, heddyw y treiglais ymmaith wradwydd yr Aipht oddi arnoch: am hynny eſe a alwodd enw y lle hwnnw † Gilgal, hyd y dydd heddyw.

† *Sef.* treigl.

10 A meibion Iſrael a werſyllaſant yn Gilgal: a hwy a gynhaliaſant y Paſc ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis, bryd nawn, yn rhoſſydd Jericho.

11 A hwy a fwyttaſant o hên ŷd y wlâd, drannoeth wedi 'r Paſc, fara croyw, a chraſyd, o ſewn corph y dydd hwnnw.

12 A'r Manna a beidiodd drannoeth wedi iddynt fwytta o hên ŷd y wlâd; a Manna ni chafodd meibion Iſrael mwyach: eithr bwyttaſant o gynnyrch gwlâd y Canaaneaid y flwyddyn honno.

13 A phan oedd Joſuah wrth Jericho, yna eſe a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele * ŵr yn ſefyll gyferbyn ag ef, a'i gleddyf noeth yn ei law: a Joſuah a aeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, ai gŷd â ni 'r *ydwyt* ti, ai gyd a'n gwrthwyneb-wŷr?

* Exod. 23. 23.

14 Dywedodd yntef, nag ê, eithr yn dywyſog llû 'r Arglwydd yn awr y deuthum. A Joſuah a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a addolodd, ac a ddywedodd wrtho ef, beth y mae fy Arglwydd yn ei ddywedyd wrth ei wâs?

15 A thywyſog llû 'r Arglwydd a ddywedodd wrth Joſuah,* dattod dy eſcidiau oddi am dy draed, canys y lle yr wyt ti yn ſefyll arno ſydd ſanctaidd: a Joſuah a wnaeth felly.

* Exod. 3. 5. Act. 7. 33.

PEN. VI.

1 Cau Jericho. 2 Duw yn dyſcu Joſuah pa fôdd y gwarchaei arni. 12 Amgylchu 'r dref. 17 Rhaid iddi fôd yn ddiofryd-beth. 20 Y muriau yn ſyrthio. 22 Arbed Rahab. 26 Melldithio adeiladwr Jericho.

A Jericho oedd gauedic, a gwarchauedic o herwydd meibion Iſrael: nid oedd *neb* yn myned allan, nac yn dyfod i mewn.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Joſuah, gwêl, rhoddais yn dy law di Jericho a'i brenin; gwyr grymmus o nerth.

3 A chwi a amgylchwch y ddinas *chwi* ryfel-wŷr oll, gan fyned amgylch y ddinas vn waith: gwnewch felly chwe diwrnod.

4 A dyged ſaith o offeiriaid ſaith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen yr Arch; a'r ſeithfed dydd yr amgylchwch y ddinas ſaith waith; a lleiſied yr offeiriaid â'r vdcyrn.

5 A phan gener yn hirllaes â chorn yr hwrdd, a phan glywoch ſain yr vdcorn, bloeddied yr holl bobl â bloedd vchel: a ſyrth mûr y ddinas tani hi, ac eled y bobl i'r fynu bawb ar ei gyfer.

6 A Joſuah mab Nun a alwodd yr offeiriaid, ac a ddywedodd wrthynt, codwch Arch y cyfammod; a dyged ſaith o offeiriaid ſaith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd.

7 Ac eſe a ddywedodd wrth y bobl, cerddwch, ac amgylchwch y ddinas: a'r hwn ſydd arfog, eled o flaen Arch yr Arglwydd.

8 A phan ddywedodd Joſuah wrth y bobl, yna y ſaith offeiriad y rhai *oedd* yn dwyn y ſaith vdcorn o gyrn hyrddod, a gerddaſant o flaen yr Arglwydd, ac a leiſiaſant â'r vdcyrn: ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned ar eu hol hwynt.

9 A'r rhai arfog oedd yn myned o flaen yr offeiriaid, oedd yn lleiſio â'r vdcyrn: a'r † fyddin 'olaf oedd yn myned ar ôl yr Arch,

† Heb. *y ſyddin gaſch.*

Arch, *a'r offeiriaid* yn myned rhagddynt, ac yn lleiſio â'r vdcyrn.

10 A Joſuah a orchymynnaſei i'r bobl, gan ddywedyd, na floeddiwch, ac na edrwch glywed eich llais, ac nac eled gair allan o'ch genau, hyd y dydd y dywedwyf wrthych bloeddiwch, yna y bloeddiwch.

11 Felly Arch yr Arglwydd a amgylchodd y ddinas, gan fyned o'i hamgylch vnwaith: a daethant i'r gwerſſyll, a lleteuaſant yn y gwerſſyll.

12 A Joſuah a gyfododd yn forau; a'r offeiriaid a ddygaſant Arch yr Arglwydd.

13 A'r ſaith offeiriad yn dwyn ſaith o vdcyrn o gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd, oeddynt yn myned dan gerdded, ac yn lleiſio â'r vdcyrn: a'r rhai arfog oedd yn myned o'i blaen hwynt, a'r fyddin olaf oedd yn myned ar ol Arch yr Arglwydd, *a'r offeiriaid* yn myned rhagddynt ac yn lleiſio a'r vdcyrn.

14 Felly 'r amgylchynaſant y ddinas vn waith yr ail dydd, a dychwelaſant i'r gwerſſyll: fel hyn y gwnaethant chwe diwrnod.

15 Ac ar y ſeithfed dydd y cyfodaſant yn forau ar godiad y wawr, ac yr amgylchaſant y ddinas y modd hwnnw, ſaith waith: yn vnic y dwthwn hwnnw 'r amgylchaſant y ddinas ſeith-waith.

16 A phan leiſiodd yr offeiriaid yn eu hudcyrn y ſeithfed waith, yna Joſuah a ddywedodd wrth y bobl, bloeddiwch, canys rhoddodd yr Arglwydd y ddinas i chwi.

‡ *Fellîgredic.* 17 A'r ddinas fydd yn ‡ ddiofryd-beth, hi, a'r hyn oll *ſydd* ynddi, i'r Arglwydd: yn vnic Rahab y buttein-wraig fydd byw, hi a chwbl ac

* Joſuah 2. 4. *ſydd* gyd â hi yn tŷ, canys * hi a guddiodd y cennadau a anfonaſom ni.

18 Ac ymgedwch chwithau oddi wrth y diofryd-beth, rhac eich gwneuthur eich hun yn ddiofryd-beth, os cymmerwch o'r diofryd-beth:

* Levit. 27. 21, Num. 21. 2. Deut. 13. 15. † *Heb. ſancteiddryddd.* * Hebr. 11. 30. 2 Mac. 12. 15. * ſelly y gwnaech werſſyll Iſrael yn ddiofryd-beth, ac y trallodech hi.

19 Ond yr holl arian, a'r aur, a'r lleſtri prês a haiarn, fyddant † gyſſegredic i'r Arglwydd: deled *y rhai hynny* i mewn i dryſſor yr Arglwydd.

20 A bloeddiodd y bobl, pan leiſiaſant â'r vdcyrn: a phan glybu y bobl lais yr vdcyrn, yna y bobl a waeddaſant â bloedd vchel, * a'r mûr a ſyrthiodd i lawr oddi tanodd, ſelly y bobl a aethant i fynu i'r ddinas, pob vn ar ei gyfer, ac a ennillaſant y ddinas.

21 A hwy a ddifrodaſant yr hyn oll *oedd* yn y ddinas, yn ŵr ac yn wraig, yn fachgen ac yn henafgwr, yn eidion ac yn ddafad, ac yn aſyn, â min y cleddyf.

22 A Joſuah a ddywedodd wrth y ddau ŵr a fuaſei yn edrych anſodd y wlad, ewch i dŷ y buttein-wraig, a dygwch allan oddi yno y wraig, a'r hyn oll *ſydd* iddi, * fel y tyngaſoch wrthi.

* Pen. 2. 14. Hebr. 11. 31. 23 Felly y llangciau a fuaſei yn edrych *anſodd y wlad* a aethant i mewn, ac a ddygaſant allan Rahab, a'i thad, a'i mam, a'i bredyr, a chwbl ar a feddei hi; dygaſant allan hefyd ei holl dylwyth hi, a goſodaſant hwynt o'r tu allan i werſſyll Iſrael.

24 A lloſcaſant y ddinas â thân, a'r hyn oll *oedd* ynddi: yn vnic yr arian, a'r aur, a'r lleſtri prês a haiarn, a roddaſant hwy yn nhryſſor yr Arglwydd.

25 A Joſuah a gadwodd yn fyw Rahab y buttein-wraig, a thylwyth ei thâd, a'r hyn oll *oedd* genddi; a hi a drigodd ym myſc Iſrael hyd y dydd hwn: am iddi guddio y cennadau a anſonaſei Joſuah i chwiliô Jericho.

26 A Joſuah a'i tyngedodd hwy y pryd hynny, gan ddywedyd, * melldigedic ger bro'i yr Arglwydd *ſyddo* 'r gŵr a gyfyd, ac a adailado y ddinas hon Jericho: yn ei gyntaf-anedic y ſeilia efe hi, ac yn ei *ſab* ieuangaf y geſyd efe ei phyrth hi. * 1 Brenh. 16. 34.

27 Felly yr Arglwydd oedd gyd â Joſuah; ac aeth ei glod ef drwy 'r holl wlad.

PEN. VII.

1 Taro 'r Iſraeliaid wrth Ai. 6 Cwyn Joſuah. 10 Duw yn dangos iddo beth a wnai. 16 Dala Achan wrth y coel-bren, 19 ei gyffes, 22 ei ddimſtrio ef a'r hyn oll oedd iddo, yn nyffryn Achor.

ONd meibion Iſrael a wnaethant gamwedd am y diofryd-beth: canys * Achan mab Charmi, fab Zabdi, fab Zerah, o lwyth Jwda a gymmerodd o'r diofryd-beth: ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn meibion Iſrael. * Joſ. 22. 20. † Cron. 2. 7.

2 A Joſuah a anfonodd wŷr o Jericho i Ai, yr hon *ſydd* wrth Bethaſen, o du 'r dwyrain i Bethel, ac a leſarodd wrthynt, gan ddywedyd, ewch i fynu ac edrychwch y wlâd: a'r gwŷr a aethant i fynu, ac edrychaſant anſawdd Ai.

3 A hwy a ddychwelaſant at Joſuah, ac a ddywedaſant wrtho, nac eled yr hôll bobl i fynu; *onid* ynghylch dwy fil o wŷr, neu daír mil o wŷr, a ânt i fynu, ac a darawânt Ai; na phoenwch y bobl yno, canys ychydig *ydynt* hwy.

4 Felly ſe a aeth o'r bobl i fynu yno, ynghylch tair mil o wŷr; a hwy a ffoeſant o flaen gwŷr Ai.

5 A gwŷr Ai a darawſant ynghylch vngwr ar bymthec ar hugain o honynt; ac a'i hymlidiaſant o flaen y porth hyd Sebarim, a tharawſant hwynt yn † y gorlwared: am hynny y toddodd calonnau y bobl, ac yr aethant ſel dwfr. † *Heb. Morad.*

6 A Joſuah a rwygodd ei ddillad, ac a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb o flaen Arch yr Arglwydd, hyd yr hwyr, efe a henuriaid Iſrael, ac a ddodaſant lwch ar eu pennau.

7 A dywedodd Joſuah, ah ah ô Arglwydd Jôr, i ba beth y dygaiſt y bobl ymma tros yr Iorddonen i'n rhoddi ni yn llaw 'r Amoriaid i'n difetha? o na buaſem fodlon, ac *na* thrigaſem tu hwnt i'r Iorddonen.

8 O Arglwydd, beth a ddywedaf, pan drŷ Iſrael *ei* warr o flaen ei elynion?

9 Canys y Canaaneaid, a holl drigolion y wlâd a glywant, ac a'n hamgylchant, ac a dorrant ymmaith ein henw oddiar y ddaiar: a pha beth a wnei i'th enw mawr?

10 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Joſuah, cyfod, pa ham yr ydwyt yn † gorwedd fel hyn ar dy wyneb? † Heb. *cwymp.*

11 Iſrael a bechodd, a throſeddaſant fyng-hyſammod a orchymynnais iddynt: cymmeraſant hefyd o'r diofryd-beth, ie lledrattaſant, a gwadaſant, goſodaſant hefyd *hynny* ym myſc eu dodrefn eu hun.

12 Am hynny ni ddichon meibion Iſrael ſefyll yn wyneb eu gelynion, *eithr* troant eu gwarr o flaen eu gelynion, am eu bod yn eſcymmun-beth: ni byddaf mwyach gyd â chwi, oni ddifethwch yr eſcymmun-beth o'ch myſc.

13 Cyfot,

13 Cyfot, ſanctteiddia y bobl, a dywed, ymſanctteiddiwch erbyn y foru: canys fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, diofryd-beth ſydd yn dy blith di ô Iſrael: ni elli ſefyll yn wyneb dy elynion, nes tynnu ymmaith y diofryd-beth o'ch myſc.

14 Am hynny neſſewch y borau wrth eich llwythau, a'r llwyth a ddalio 'r Arglwydd, neſſaed bob yn deulu, a'r teulu a ddalio 'r Arglwydd, neſſaed bob yn dŷ, a'r tŷ a ddalio 'r Arglwydd, neſſaed bob yn ŵr.

15 A'r hwn a ddelir a'r diofryd-beth *ganddo* a loſcir â thân, efe ac oll *ſydd* ganddo: o herwydd iddo droſeddu cyfammod yr Arglwydd, ac o herwydd iddo wneuthur ‡ ynfydrwydd yn Iſrael.

‡ Neu, *unwiredd.*

16 Felly Joſuah a gyfododd yn forau, ac a ddug Iſrael wrth eu llwythau: a llwyth Juda a ddaliwyd.

17 Ac efe a ddyneſodd deulu Juda, a daliwyd teulu y Zarhiaid: ac efe a ddyneſodd deulu y Zarhiaid bôb yn ŵr, a daliwyd Zabdi.

18 Ac efe a ddyneſodd ei dŷed ef bob yn ŵr, a daliwyd Achan mâb Charmi, fâb Zabdi, fâb Zerah, o lwyth Juda.

19 A Joſuah a ddywedodd wrth Achan, fy mâb, attolwg dyro ogoniant i Arglwydd Dduw Iſrael, a chyfeſſa iddo; a mynega yn awr i mi beth a wnaethoſt, na chela oddi wrthif.

20 Ac Achan a attebodd Joſuah, ac a ddywedodd, yn wîr myfi a bechais yn erbyn Arglwydd Dduw Iſrael, canys fel hyn ac fel hyn y gwneuthum.

21 Pan welais ym myſc yr yſpail fantell Fabilonic dêg, a dau can ſicl o arian, ac vn † llafn aur o ddec ſicl a deugain ei bwys, yna y chwenychais hwynt, ac a'i cymmerais, ac wele hwy yn guddiedic yn y ddaiar ynghanol fy mhabell, a'r arian tanynt.

† Heb. *Tafod.*

22 Yna Joſuah a anfonodd gennadau, a hwy a redaſant i'r babell, ac wele hwynt yn guddiedic yn ei babell ef, a'r arian tanynt.

23 Am hynny hwy a'i cymmeraſant o ganol y babell, ac a'i dygaſant at Joſuah, ac at holl feibion Iſrael; † ac a'i goſodaſant hwy o flaen yr Arglwydd.

† Heb. *Tywalltaſant.*

24 A Joſuah a gymmerth Achan fâb Zerah, a'r arian, a'r fantell, a'r llafn aur, ei feibion hefyd, a'i ferched, a'i warthec, a'i aſſynnod, ei ddefaid hefyd a'i babell, a'r hyn oll a feddei efe: a holl Iſrael gyd ag ef a'i dygaſant hwynt i ddyffryn Achor.

25 A Joſuah a ddywedodd, am i ti ein blino ni, yr Arglwydd a'th flina ditheu y dydd hwn: a holl Iſrael a'i llabyddiaſant ef â meini, ac a'i loſcaſant hwy â thân, wedi eu llabyddio â meini.

26 A chodaſant arno ef garnedd fawr o gerric, hyd y dydd hwn, felly y dychwelodd yr Arglwydd oddi wrth lid ei ddigofaint: am hynny y gelwyr henw y fan honno ‡ Sef, *Traflod.* dyffryn ‡ Achor hyd y dydd hwn.

PEN. VIII.

1 Duw yn rhoi cyſſur yn Joſuah. 3 Y dyfais a'r hwn yr enillwyd Ai. 29 Crogi ei brenhin hi. 30 Joſuah yn adeiladu allor, 32 yn ſcrifennu y gyfraith ar gerric, 33 yn datcan bendithion a melltithion.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Joſuah, * nac ofna, ac na arſwyda, cymmer gyd â thi yr holl bobl o ryfel, a chyfot, dos i fynu i Ai: gwêl, mi a roddais yn dy law dy frenin Ai, a'i bobl, ei ddinas hefyd a'i wlâd:

* Deut. 7. 18. & 1. 21.

2 A thi a wnei i Ai a'i brenin, megis y gwnaethoſt i *Jericho ac i'w brenin: ettto † ei hanrhaith, a'i haniſeiliaid a ſclyfaethwch i chwi eich hunain: goſod gynllwyn yn erbyn y ddinas, o'r tu cefn iddi.

* Joſua 6. 21. ‡ Deut. 20. 14.

3 Yna Joſuah a gyfododd, a'r holl bobl o ryfel, i fyned i fynu i Ai, a Joſuah a ddetholodd ddeng-mil ar hugain o wŷr cedyrn nerthol, ac a'i hanfonodd ymmaith liw nôs:

4 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, gwelwch, chwi a gynllwynwch yn erbyn y ddinas, o'r tu cefn i'r ddinas, nac ewch ym mhell iawn oddiwrth y ddinas, ond byddwch bawb oll yn barod.

5 Minneu hefyd, a'r holl bobl *ſydd* gyd â mi, a neſſawn at y ddinas: a phan ddelont allan i'n cyfarfod ni, megis y waith gyntaf, yna ni a ffown o'i blaen hwynt;

6 (Canys hwy a ddeuant allan ar ein hôl ni) nes i ni eu tynnu hwynt allan o'r ddinas, o blegit hwy a ddywedant, ffoi y maent o'n blaen ni, ſel y waith gyntaf: felly y ffown o'i blaen hwynt.

7 Yna chwi a godwch o'r cynllwyn, ac a oreſcynnwch y ddinas: canys yr Arglwydd eich Duw a'i dyry hi yn eich llaw chwi.

8 A phan ennilloch y ddinas, floſcwch y ddinas â thân, gwnewch yn ôl gair yr Arglwydd: gwelwch, mi a orchymynnais i chwi.

9 Felly Joſuah a'i hanfonodd, a hwy a aethant i gynllwyn, ac a arhoſaſant rhwng Bethel ac Ai, o du y gorllewyn i Ai: a Joſuah a loteuodd y noſſon honno ym myſc y bobl.

10 A Joſuah a gyfododd yn forau, ac a gyfrifodd y bobl; ac a aeth i fynu, efe a henuriaid Iſrael, o flaen y bobl *tuag at* Ai.

11 A'r holl bobl o ryfel, yr rhai *oedd* gyd ag ef, a aethant i fynu, ac a neſſaſant, daethant hefyd gyferbyn a'r ddinas, a gwerſyllaſant o du 'r gogledd i Ai: a glynn *oedd* rhyngddynt hwy ac Ai.

12 Ac efe a gymmerth ynghylch pum mil o wŷr, ac a'i goſodedd hwynt i gynllwyn rhwng Bethel ac Ai, o du 'r gorllewin ‡ i'r ddinas.

‡ Neu, *I Ai.*

13 A'r bobl a oſodaſant yr holl werſyllau, y rhai *oedd* o du 'r gogledd i'r ddinas, a'r † cynllwynwŷr o du 'r gorllewin i'r ddinas: a Joſuah a aeth y noſſon honno i ganol y dyffryn.

† Heb. *Cynllwyn.*

14 A phan welodd brenin Ai *hynny*, yna gwŷr y ddinas a fryſiaſant, ac a foreu-godaſant, ac a aethant allan i gyfarfod Iſrael i ryfel, efe a'i holl bobl, ar amſer nodedic, ar hyd wyneb y gwaſtadedd: canys ni wyddei efe fod cynllwyn iddo o'r tu cefn i'r ddinas.

15 A Joſuah, a holl Iſrael, *fel pe* tarawſid hwy o'i blaen hwynt, a ffoeſant ar hyd yr anialwech.

16 A'r holl bobl, yr rhai *oedd* yn † y ddinas, a alwyd ynghyd, i erlid ar eu hôl hwynt: a hwy a erlidiaſant ar ôl Joſuah, ac a dynnwyd oddiwrth y ddinas.

† Ai.

17 Ac ni adawyd gŵr yn Ai, nac *yn* Bethel, a'r nad aethant allan ar ôl Iſrael: a gadawſant y ddinas yn agored, ac erlidiaſant ar ôl Iſrael.

18 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Joſuah, eſtyn y wayw-ffon *ſydd* yn dy law tu ac at Ai; canys yn dy law di y rhoddaf hi: a Joſuah a eſtynnodd y wayw-ffon *oedd* yn ei law, tua 'r ddinas.

19 A'r

19 A'r cynllwyn-wŷr a gyfodaſant yn
ebrwydd o'i lle, ac a redaſant pan eſtynnodd
eſe ei law; daethant hefyd i'r ddinas, ac enni-
hasant hi; ac a fryſiasant, ac a loſcasant y ddi-
nas a thân.

20 A gwŷr Ai a droesant yn eu hôl, ac a
edrychasant, ac wele, mwg y ddinas a dder-
chasodd hyd y nefoedd, ac nid *oedd* ganddynt
† Heb. hwy † nerth i ffoi ymma, nac accw: canys y
ffw. bobl y rhai a ffoesent i'r anialwch,a ddychwe-
lodd yn erbyn y rhai oedd yn eriid.

21 A phan welodd Joſuah a holl Iſrael, i'r
cynllwyn-wŷr ennill y ddinas, a derchafu o
fwg y ddinas, yna hwy a ddychwelasant, ac a
darawſant wŷr Ai.

22 A'r lleill a aethant allan o'r ddinas iw
cyfarfod, felly 'r oeddynt ynghanol Iſrael, y
rhai hyn o'r tu ymma, a'r lleill o'r tu accw: a
tharawſant hwynt fel na adawyd *un* * yng-
* Deut. 3. 2. weddill, nac yn ddiangol o honynt.

23 A brenin Ai a ddaliaſant hwy yn fyw;
a dygaſant ef at Joſuah.

24 Pan ddarfu i Iſrael ladd holl breſſwylwŷr
Ai yn y maes, yn yr anialwch lle yr erlidiaſent
hwynt, a *phan* ſyrthiaſent hwy oll gan fîn y
cleddyf, nes eu darfod; yna holl Iſrael a
ddychwelaſant i Ai, a tharawſant hi â min y
cleddyf.

25 A chwbl a'r a ſyrthiaſant y dwthwn
hwnnw, yn wŷr ac yn wragedd, oeddynt
ddeuddeng mil; *ſef* holl wyr Ai.

26 Canys ni thynnodd Joſuah ei law yn ei
hôl yr hon a eſtynnaſei eſe gyd â'r wayw-
ffon; nes difetha holl drigolion Ai.

* Num. 31. 22. 27 Yn * vnic yr aniſeiliaid, ac anrhaith y
ddinas, a ſclyfaethodd yr Iſraeliaid iddynt eu
* Vers. 2. hun; yn ôl gair yr Arglwydd yr hwn a * or-
chymynnaſei eſe i Joſuah.

28 A Joſuah a loſcodd Ai, ac a'i gwnaeth
hi yn garnedd dragywydd, *ac* yn ddiffaethwch,
hyd y dydd hwn.

29 Ac eſe a grogodd frenin Ai ar bren, hyd
yr hwyr: ac wedi machlud haul y gorchymyn-
* Deut. 21. 23. * Pen. 7. 25. nodd Joſuah iddynt * ddeſcyn ei gelain ef oddi
ar y pren, a'i bwrw i ddrws porth y ddinas,
a goſodaſant garnedd fawr o gerric arni hyd y
dydd hwn.

30 Yna Joſuah a adailadodd allor i Arglwydd Dduw Iſrael, ym mynydd Ebal,

31 Megis y gorchymynnaſei Moſes gwâs yr Arglwydd i feibion Iſrael, fel y mae yn ſcri-
* Exod. 20. 25. Deut. 27. 5. ſennedic * yn llyfr cyfraith Moſes, allor o ger-
ric cyfan y rhai ni ddercha ſid haiarn arnynt:
a hwy a offrymmaſant arni boeth offrymmau
i'r Arglwydd, ac a aberthaſant ebyrth hedd.

32 Ac eſe a ſcrifennodd yno ar y meini
gopi o gyfraith Moſes, yr hon a ſcrifennaſei eſe
yngwydd meibion Iſrael.

33 A holl Iſrael a'i henuriaid, ei ſwyddogi-
on hefyd, a'i barn-wyr, oedd yn ſefyll o ddeutu
'r Arch, ger bron yr offeiriaid y Lefiaid, y
rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arg-
lwydd, yn gyſtal yr eſtron a'r priodor: ei
hanner *oedd* ar gyfer mynydd Garizim, a'i
* Deut. 11. 29. & 27. 12. hanner ar gyfer mynydd Ebal, * fel y gorchy-
mynnaſei Moſes gwâs yr Arglwydd o'r blaen
fendithio pobl Iſrael.

34 Wedi hynny eſe a ddarllennodd holl
eiriau y gyfraith, y fendith a'r felldith; yn ôl
y cwbl ſydd ſcrifennedic yn llyfr y gyfraith.

35 Nid oedd air o'r hyn oll a orchymyn-
naſai Moſes, a'r nas darllennodd Joſuah, ger
bron holl gynnulleidfa Iſrael, * a'r gwragedd, * Deut. 31. 12.
a'r plant, a'r dieithr, yr hwn oedd yn rhodio
yn eu mysc hwynt.

PEN. IX.

1 Y Brenhinoedd yn ymwneuthur yn erbyn Iſrael. 3 Y Gibeoniaid trwy dwyll yn cael cyfammod. 16 Am yr hyn y condemnwyd hwy i gaethiwed tragywyddol.

WEdi clywed *hyn* o'r holl frenhinoedd, y
rhai *oedd* o'r tu yma i'r Iorddonen,yn y
mynydd, ac yn y gwaſtadedd, ac yn holl lan-
nau y môr mawr,ar gyfer Libanus: *ſef* yr He-
thiaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Phe-
reziaid, a'r Hefiaid, a'r Jebuſiaid:

2 Yna hwy a ymgaſclaſant ynghyd i ymladd
yn erbyn Joſuah, ac yn erbyn Iſrael o † vn-frŷd. † Heb. *un genau.*

3 A * thrigolion Gibeon a glywſant yr hyn
a wnaethei Joſuah i Jericho ac i Ai. * 2 Sam. 21. 1.

4 A hwy â wnaethant yn gyfrwys, ac a â-
thant,ac a ymddangoſaſant fel cennadon: cym-
meraſant hefyd hên ſach-lennau ar eu haſſyn-
nod,a hên goſtrelau gwîn, wedi eu hollti hefyd,
ac wedi eu rhwymo,

5 A hên eſcidiau baglog am eu traed, a hên
ddillad am danynt; a holl fara eu llynniaeth
oedd ſych a brith-lwyd.

6 Ac aethant at Joſuah i'r gwerſyll i Gil-
gal; a dywedaſant wrtho ef, ac wrth wŷr Iſ-
rael; o wlad bell y daethom; ac yn awr
gwnewch gyfammod â ni.

7 * A gwŷr Iſrael a ddywedaſant wrth yr * Pen. 11. 19. Hefiaid; nid hwyrach dy fod yn ein mysc yn
trigo, pa fodd gan hynny y gwnâf gyfammod
â thi?

8 A hwy a ddywedaſant wrth Joſuah, dy
weiſion di ydym ni: a Joſuah a ddywedodd
wrthynt,pwy ydych? ac o ba le y daethoch?

9 A hwy a ddywedaſant wrtho, dy weiſion
a ddaethant o wlâd bell iawn, o herwydd enw
yr Arglwydd dy Dduw: canys ni a glywſom ei
glod ef, a'r hyn oll a wnaeth eſe yn yr Aiphti

10 A'r hyn oll a wnaeth eſe i ddau frenin
yr Amoriaid, y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Ior-
ddonen; i Sehon brenin Hesbon,ac i Og brenin
Baſan, yr hwn *oedd* yn Aſtaroth.

11 Am hynny ein henuriaid ni, a holl bref-
wylwŷr ein gwlâd, a lefaraſant wrthym ni,
gan ddywedyd, cymmerwch lyniaeth † gyd â ‡ Heb. *yn eich llaw.*
chwi i'r daith, ac ewch iw cyfarfod hwynt, a
dywedwch wrthynt, eich gweiſion ydym: yn
awr gan hynny gwnewch gyfammod â ni.

12 Dymma ein bara ni, yn frŷd y cymme-
rſom ef yn llyniaeth o'n tai,y dydd y cych-
wynnaſom i ddyfod attoch: ac yn awr wele
ſŷch, a brith-lwyd yw.

13 Dymma hefyd y coſtrelau gwîn a lan-
waſom yn newyddion, ac wele hwynt wedi
hollti: ein dillad hyn hefyd, a'n heſcidiau, a
heneiddiaſant rhag meithied y daith.

14 A'r gwŷr a ‡ gymmeraſant o'i hym- ‡ Neu, *ddarbyniaſant yng-wyr o'u genau eu hymborth.*
borth hwynt, ac nid ymgynghoraſant â genau
'r Arglwydd.

15 Felly Joſuah a wnaeth heddwch â hwynt,
ac a wnaeth gyfammod â hwynt, ar eu cadw
hwynt yn fyw: tywyſogion y gynnulleidfa he-
fyd a dyngaſant wrthynt.

16 Ond ym mhen y tri-diau wedi iddynt
wneuthur cyfammod a hwynt, hwy a glyw-
ſant mai cymydogion iddynt *oeddynt* hwy, ac
mai yn eu mysc yr oeddynt yn aros.

17 A meibion Iſrael a gychwynnaſant, ac
a ddaethant iw dinaſoedd hwynt, y trydydd
dydd;

dydd : a'i dinaſoedd hwy *oedd* Gibeon, a Chephira, Beeroth hefyd, a Chiriath Jearim.

18 Ond ni tharawodd meibion Iſrael mo honynt hwy, o blegit tywyſogion y gynnulleidfa a dyngaſei wrthynt myn Arglwydd Dduw Iſrael ; a'r holl gynnulleidfa a rwgnachaſant yn erbyn y tywyſogion.

19 A'r holl dywyſogion a ddywedaſant wrth yr holl gynnulleidfa, ni a dyngaſom wrthynt i Arglwydd Dduw Iſrael : am hynny ni allwn ni yn awr gyffwrdd â hwynt.

20 Hyn a wnawn ni iddynt hwy, cadwn hwynt yn fyw, fel na byddo digofaint arnom ni, o herwydd y llw a dyngaſom wrthynt.

21 A'r tywyſogion a ddywedaſant wrthynt, byddant fyw ; (ond byddant yn torri cynnyd, ac yn tynnu dwfr i'r holl gynnulleidfa,) fel y
*Vers. 15. * dywedaſei y tywyſogion wrthynt.

22 Yna Joſuah a alwodd arnynt, ac a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, pa ham y twyllaſoch ni, gan ddywedyd, pell iawn *ydym* ni oddi wrthych, a chwithau yn preſſwylio yn ein myſc ni ?

23 Yn awr gan hynny melldigedic ydych ; ac ni ddiangc vn o honoch rhag bod yn *gaeth* weiſion, ac yn torri cynnyd, ac yn tynnu dwfr, i dŷ fy Nuw.

24 A hwy a attebaſant Joſuah, ac a ddywedaſant, yn ddiau gan fynegi y mynegwyd i'th weiſion, ddarfod i'r Arglwydd dy Dduw orchymmyn * i Moſes ei wâs roddi i chwi yr holl
* Deut. 7. 1. wlâd hon, a difetha holl drigolion y wlâd o'ch blaen chwi ; am hynny yr ofnaſom ni yn ddirfawr rhagoch am ein henioes, ac y gwnaethom y peth hyn.

25 Ac yn awr wele ni yn dy law di : fel *y byddo* da ac vnion yn dy olwg wneuthur i ni, gwna.

26 Ac felly y gwnaeth efe iddynt ; ac a'i gwaredodd hwynt o law meibion Iſrael, fel na laddaſant hwynt.

27 A Joſuah a'i rhoddodd hwynt y dwthwn hwnnw yn gymmyn-wŷr coed, ac yn wahen-wŷr dwfr, i'r gynnulleidfa, ac i allor yr Arglwydd, hyd y dydd hwn, yn y lle a ddewiſei efe.

PEN. X.

1 Pum brenhin yn rhyfela yn erbyn Gibeon. 6 Joſuah yn ei hachub hi. 10 Duw yn ymladd yn ei herbyn hwynt â chenllyſc. 12 Yr Haul a'r Lleuad yn ſefyll, at air Joſuah. 16 Cau ar y pum brenin mewn ogof. 21 Eu dwyn allan. 24 Eu diyſtyru, 26 a'u cregi. 28 Gorchfygu ſaith brenhin y chwaneg. 43 Joſuah yn dychwelyd i Gilgal.

A Phan glybu Adonizedec brenin Jeruſalem i Joſuah ennill Ai, a'i difrodi hi, (fel y
* Joſuah. 6. 15. † Joſuah. 8. 3. * Joſuah. 9. 16. ‡ Heb. *dinaſoedd ‡ brenhinawl* ; * gwnelſei efe i Jericho, ac iw brenin, felly y gwnaethei efe † i Ai, ac iw brenin) a heddychu o drigolion Gibeon ag Iſrael, * a'i bod yn eu myſc hwynt,

2 Yna yr ofnaſant yn ddirfawr, o blegit dinas fawr *oedd* Gibeon, fel vn o'r dinaſoedd *brenhinawl* ; ac o herwydd ei bod yn fwy nag Ai ; ei holl wŷr hefyd *oedd* gedyrn.

3 Am hynny Adonizedec brenin Jeruſalem a anfonodd at Hoham brenin Hebron, ac at Piram brenin Jarmuth, ac at Japhia brenin Lachis, ac at Debir brenin Eglon, gan ddywedyd,

4 Deuwch i fynu attaf, a chynnorthwywch fi, fel y taraworn ni Gibeon : canys hi a heddychodd â Joſuah, ac â meibion Iſrael.

5 Am hynny pum brenin yr Amoriaid a ymgynnullaſant, ac a ddaethant i fynu, *ſef* brenin Jeruſalem, brenin Hebron, brenin Jarmuth, brenin Lachis, *a* brenin Eglon, hwy vnthwy a'i holl fyddinoedd, ac a werſyllaſant wrth Gibeon, ac a ryfelaſant yn ei herbyn hi.

6 A gwŷr Gibeon a anfonaſant at Joſuah i'r gwerſyll i Gilgal, gan ddywedyd, na thynn ymmaith dy ddwylo oddi wrth dy weiſion ; tyred i fynu yn fuan attom ni, achub ni hefyd a chynnorthwya ni ; canys holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai ſydd yn trigo yn y mynydd-dir, a ymgynnullaſant i'n herbyn ni.

7 Felly Joſuah a eſcynnodd o Gilgal, efe a'r holl bobl o ryfel gyd ag ef, a'r holl gedyrn nerthol.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Joſuah, nac ofna rhagddynt : canys yn dy law di y rhoddais hwynt : ni ſaif neb o honynt yn dy wyneb di.

9 Joſua gan hynny a ddaeth yn ddiatrec attynt hwy : *canys* ar hŷd y nos yr aeth efe i fynu o Gilgal.

10 A'r Arglwydd a'i drylliodd hwynt o flaen Iſrael, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr yn Gibeon ; ac a'i hymlidiodd hwynt ffordd yr eir i fynu i Beth-horon, ac a'i tarawodd hwynt hyd Azecah, ac hyd Maccedah.

11 A phan oeddynt yn ffoi o flaen Iſrael, a hwy yngoriwared Beth-horon, yr Arglwydd a fwriodd arnynt hwy gerric mawrion o'r nefoedd hyd Azecah, a buant feirw : amlach *oedd* y rhai a fu feirw gan y cerric cenllyſc, nâ'r rhai a laddodd meibion Iſrael â'r cleddyf.

12 Llefarodd Joſuah wrth yr Arglwydd, y dydd y rhoddodd yr Arglwydd yr Amoriaid o flaen meibion Iſrael ac efe a ddywedodd yngolwg Iſrael : * ô haul, † aros yn Gibeon, a thithau leuad yn nyffryn Aialon.

13 A'r haul a arhoſodd, a'r lleuad a ſaſodd, nes i'r genhedl ddial ar ei gelynion ; onid yw hyn yn ſcrifennedic * yn llyfr † yr vnlawn ? felly yr haul a ſaſodd yng hanol y nefoedd, ac ni fryſſiodd i fachludo dros ddiwrnod cyfan.

14 Ac ni bu y fath ddiwrnod a hwnnw o'i flaen ef, nac ar ei ôl ef, fel y gwrandawei yr Arglwydd ar lef dŷn : canys yr Arglwydd a ymladdodd dros Iſrael.

15 A Joſuah a ddychwelodd, a holl Iſrael gyd ag ef, i'r gwerſyll i Gilgal.

16 Ond v pum brenin hynny a ffoeſant, ac a ymguddiaſant mewn ogof ym Maccedah.

17 A mynegwyd i Joſuah, gan ddywedyd, y pum brenin a gafwyd ynghudd mewn ogof ym Maccedah.

18 A dywedodd Joſuah, treiglwch feini mawrion ar enau yr ogof ; a goſodwch wrthi wŷr iw cadw hwynt.

19 Ac na ſefwch chwi, erlidiwch ar ôl eich gelynion, a tharewch y rhai olaf o honynt ; na adewch iddynt tyned iw dinaſoedd ; canys yr Arglwydd eich Duw a'i rhoddodd hwynt yn eich llaw chwi.

20 A phan ddarfu i Joſuah, a meibion Iſrael eu taro hwynt â lladdfa fawr iawn, nes eu diſa ; yna y gweddillion a adawſid o honynt, a aethant i'r dinaſoedd caerog.

21 A'r holl bobl a ddychwelaſant i'r gwerſyll at Joſuah, ym Maccedah, mewn heddwch ; heb ſymmud o neb ei dafod yn erbyn meibion Iſrael.

22 A Joſuah a ddywedodd, agorwch enau

yr

* Eſa. 28. 21. Eccles. 46. 4. † Heb. *diſtawd.* * 2 Sam. 1. 18. † *Llyfr.*

† Heb. *chymſoadwch hwynt.*

yr ogof, a dygwch allan y pum brenin hynny attan o'r ogof.

23 A hwy a wnaethant felly, ac a ddygasant allan y pum brenin atto ef o'r ogof, sef brenin Jerusalem, brenin Hebron, brenin Jarmuth, brenin Lachis, *a* brenin Eglon.

24 A phan ddygasant hwy y brenhinoedd hynny at Josuah, yna Josuah a alwodd am holl wŷr Israel, ac a ddywedodd wrth dywysogion y rhyfelwŷr, y rhai a aethei gyd ag ef, nesiewch, gosodwch eich traed ar yddfau y brenhinoedd hyn: a hwy a nesasant, ac a osodasant eu traed ar eu gyddfau hwynt.

25 A Josuah a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch, ac nac arswydwch; *eithr* ymwrolwch ac ymegniwch, canys fel hyn y gwna 'r Arglwydd i'ch holl elynion yr ydych chwi yn ymladd iw herbyn.

26 Ac wedi hyn Josuah a'i tarawodd hwynt, ac a'i rhoddodd i farwolaeth, ac a'i crogodd hwynt ar bum pren: a buant ynghrôg ar y prennau hyd yr hwyr.

27 Ac ym mhryd machludo haul, y* gorchymynnodd Josuah iddynt eu descyn hwynt oddi ar y prennau, a'i bwrw hwynt i'r ogof, yr ymgnuddiasent ynddi; a bwriasant gerric mawrion yngenau 'r ogof, *y rhai sydd yno* hyd gorph y dydd hwn. * Deut. 21. 23. Jos 8. 29.

28 Josuah hefyd a enillodd Maccedah, y dwthwn hwnnw, ac a'i tarawodd hi â min y cleddyf, ac a ddifrododd ei brenin hi, hwynt hwy, a phob enaid ac *oedd* ynddi, ni adawodd ese *un* gweddill: canys ese a wnaeth i frenin Maccedah * fel y gwnaethei i frenin Jericho. * Josua. 6. 21.

29 Yna yr aeth Josuah a holl Israel gyd ag ef o Maccedah i Libnah, ac a ymladdodd yn erbyn Libnah.

30 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hithau, a'i brenin, yn llaw Israel, ac yntef a'i tarawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid a'r *oedd* ynddi, ni adawodd ynddi *un* yngweddill: canys ese a wnaeth iw brenin hi fel y gwnelsei i frenin Jericho.

31 A Josuah a dramwyodd a holl Israel gyd ag ef o Libnah i Lachis, ac a wersyllodd wrthi, ac a ymladdodd iw herbyn.

32 A'r Arglwydd a roddodd Lachis yn llaw Israel, yr hwn a'i enillodd hi yr ail dydd, ac a'i tarawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid ac *oedd* ynddi; yn ôl yr hyn oll a wnaethei ese i Libnah.

33 Yna Horam brenin Gezer a ddaeth i fyny i gynnorthwyo Lachis: a Josuah a'i tarawodd ef a'i bobl, fel na adawyd iddo ef *un* yngweddill.

34 A Josuah a dramwyodd a holl Israel gyd ag ef, o Lachis i Eglon; a hwy a wersyllasant wrthi, ac a ymladdasant iw herbyn.

35 A hwy a'i hennillasant hi y diwrnod hwnnw, ac a'i tarawsant hi â min y cleddyf, ac ese a ddifrododd bob enaid a'r *oedd* ynddi y dwthwn hwnnw; yn ôl yr hyn oll a wnaethei ese i Lachis.

36 A Josuah a escynnodd, a holl Israel gyd ag ef, o Eglon i Hebron; a hwy a ryfelasant iw herbyn.

37 A hwy a'i hennillasant hi, ac a'i tarawsant hi â min y cleddyf, a'i brenin a'i holl ddinasoedd, a phob enaid ac *oedd* ynddi, ni adawodd ese *un* yngweddill, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ese i Eglon: canys ese a'i difrododd hi, a phob enaid ac *oedd* ynddi.

38 A Josuah a ddychwelodd, a holl Israel gyd ag ef, i Debir; ac a ymladdodd iw herbyn.

39 Ac ese a'i hennillodd hi, ei brenin, a'i holl ddinasoedd, a hwy a'i tarawsant hwy â min y cleddyf, ac a ddifrodasant bob enaid a *oedd* ynddi, ni adawodd ese *un* yngweddill: fel y gwnaethei ese i Hebron, felly y gwnaeth ese i Debir ac iw brenin, megis y gwnelsei ese i Libnah ac iw brenin.

40 Felly y tarawodd Josuah yr holl fynyddir, a'r dehau, y gwastadedd hefyd a'r † bronnydd, a'i holl frenhinoedd, ni adawodd ese *un* yngweddill; eithr ese a ddifrododd bob perchen anadl, * fel y gorchymynnasei Arglwydd Dduw Israel. † Neu, *fynhonnau.* * Deut. 20. 16.

41 A Josuah a'i tarawodd hwynt o Cades Barnea hyd Gaza, a holl wlâd Gosen hyd Gibeon.

42 Yr holl frenhinoedd hyn hefyd a'i gwleddyd a ennillodd Josuah ar vn-waith: canys Arglwydd Dduw Israel oedd yn ymladd tros Israel.

43 Yna y dychwelodd Josuah, a holl Israel gyd ag ef, i'r gwersyll yn Gilgal.

PEN. XI.

1 *Gorchfygu amryw frenhinoedd wrth ddyfroedd Merom.* 10 *Ennill Hazor a'i losci.* 16 *Josuah yn goresgyn yr holl wlâd,* 21 *ac yn torri ymaith yr Anakiaid.*

A Phan glybu Jabin brenin Hazor *y pethau hynny*; ese a anfonodd at Jobab brenin Madon, ac at frenin Simron, ac at frenin Acsaph,

2 Ac at y brenhinoedd *oedd* o du 'r gogledd yn y mynydd-dir, ac yn y rhosdir *tua* 'r dehau i Cinneroth, ac yn y dyffryn, ac yn ardaloedd Dor tua 'r gorllewin;

3 *At* y Canaaneaid o'r dwyrain, a'r gorllewin, ac at yr Amoriaid, a'r Hethiaid, a'r Pherezziaid, a'r Jebusiaid, yn y mynydd-dir; ac *at* yr Hefiaid tan Hermon yngwlad Mispah.

4 A hwy a aethant allan, a'i holl fyddinoedd gyd â hwynt, pobl lawer fel y tywod *sydd* ar fin y môr o amldra: meirch hefyd, a cherbydau lawer iawn.

5 A'r holl frenhinoedd hyn a † ymgyfarfuant; daethant hefyd a gwersyllasant ynghyd wrth ddyfroedd Merom, i ymladd yn erbyn Israel. † Heb. *a ymbwynt-manna-sant.*

6 A dywedodd yr Arglwydd wrth Josuah, nac ofna rhacddynt hwy, canys y foru ynghylch y pryd hyn y rhoddaf hwynt oll yn lladdedig o flaen Israel: llinynnau garrau eu meirch hwynt a dorri, a'i cerbydau a losci di â thân.

7 Felly Josuah a ddaeth, a'r holl bobl o ryfel gyd ag ef, yn ddisymmwth arnynt hwy wrth ddyfroedd Merom, a hwy a ruthrasant arnynt.

8 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Israel, a hwy a'i tarawsant hwynt, ac a'i herlidiasant hyd Sidon ‡ fawr, ac hyd † Misrephothmaim, ac hyd glyn Mispah, o du 'r dwyrain: a hwy a'i tarawsant hwynt fel na adawodd ese o honynt *un* yngweddill. ‡ Neu, *Rabbah.* † Neu, *Pyllau halen.*

9 A Josuah a wnaeth iddynt fel yr archasei 'r Arglwydd iddo: llinynnau garrau eu meirch hwynt a dorrodd ese, a'i cerbydau a loscodd â thân. *Heb, llosciad dyfroedd.*

10 A Josuah y pryd hynny a ddychwelodd, ac a enillodd Hazor, ac a darawodd ei brenin hi â'r cleddyf: canys Hazor o'r blaen oedd ben yr holl deyrnasoedd hynny.

11 Tarawsant hefyd bob enaid a'r *oedd* ynddi â min y cleddyf, gan *eu* difrodi *hwynt*: ni adawyd vn perchen anadl: ac ese a loscodd Hazor â thân.

12 A

12 A holl ddinaſoedd y brenhinoedd hynny, a'i holl frenhinoedd hwynt a ennillodd Joſuah ac a'i tarawodd â min y cleddyf, gan eu difrodi hwynt; * megis y gorchymynnaſei Moſes gwâs yr Arglwydd.

* Num. 33. 52. Deut. 7. 2. & 20. 16, 17.

13 Ond ni loſcodd Iſrael yr vn o'r dinaſoedd oedd yn ſefyll † yn eu cadernyd: namyn Joſuah yn vnic a loſcodd.

† Heb. ar eu penrwr.

14 A holl anrhaith y dinaſoedd hynny, a'r anifeiliaid, a ſclyfaethodd meibion Iſrael iddynt eu hun: yn vnic pob dŷn a darawſant hwy â min y cleddyf, nes iddynt eu diſetha, ni adawſant berchen anadl.

15 * Fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd i Moſes ei wâs, ‡ felly y gorchymynnodd Moſes i Joſuah, ac felly y gwnaeth Joſuah; ni thadawodd ef ddim o'r hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd i Moſes.

* Exod. 34. 11. ‡ Deut. 7. 2. † Heb ſymmudodd

16 Felly Joſuah a ennillodd yr holl dir hwnnw, y mynyddoedd, a'r holl ddehau, a holl wlâd Goſen, a'r dyffryn, a'r gwaſtadedd, a mynydd Iſrael, a'i ddyffryn:

17 ‡ O fynydd Halac, yr hwn ſydd yn myned i fynu i Seir, hyd Baal Gad ynglynn Libanus, tan fynydd Hermon: a'i holl frenhinoedd hwynt a ddaliodd ef, a tharawodd hwynt hefyd ac a'i rhoddodd i farwolaeth.

‡ Neu, o'r myn. ydd lliſn.

18 Joſuah a gynhaliodd ryfel yn erbyn yr holl frenhinoedd hynny ddyddiau lawer.

19 * Nid oedd dinas a'r a heddychodd â meibion Iſrael, heb law'r Hefiaid preſſwylwyr Gibeon; yr holl rai eraill a ennillaſant hwy drwy ryfel.

* Pen. 9. 3.

20 Canys o'r Arglwydd yr ydoedd galedu eu calon hwynt i gyfarfod ag Iſrael mewn rhyfel, fel y difrodai efe hwynt, ac na ſydde iddynt drugaredd; onid fel y difethai efe hwynt, fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes.

21 A'r pryd hynny y daeth Joſuah ac a dorrodd yr Anaciaid ymaith o'r mynydd-dir, o Hebron, o Debir, o Anab, ac o holl fynyddoedd Juda, ac o holl fynyddoedd Iſrael: Joſuah a'i difrododd hwynt, a'i dinaſoedd.

22 Ni adawyd vn o'r Anaciaid yngwlâd meibion Iſrael: yn vnic yn Gaza, yn Gath, ac yn Aſdod y gadawyd hwynt.

23 Felly Joſuah a ennillodd yr holl wlâd, yn ôl yr hyn oll a leſaraſei yr Arglwydd wrth Moſes, a Joſuah a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i Iſrael, * yn ôl eu rhannau hwynt, drwy eu llwythau: a'r wlâd a orphywyſodd heb ryfel.

* Num. 26 53.

PEN. XII.

1 Y ddau frenin a ennillodd Moſes eu gwledydd ac a'u rhannodd. 7 Yr xxxi o frenhinoedd o'r tu arall i'r Iorddonen, y rhai a darawodd Joſuah.

DYmma frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd meibion Iſrael, ac a feddiannaſant eu gwlad hwynt, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul: o afon Arnon hyd fynydd Hermon, a'r holl waſtadedd tua 'r dwyrain.

* Num. 21. 24. Deut. 3. 6.

2 * Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, ac yn arglwyddiaethu o Aroer, yr hon ſydd ar fin yr afon Arnon, ac o ganol yr afon, ac o hanner Gilead hyd yr afon Jabboc, ym mrô meibion Ammon:

‡ Neu, Teman.

* Deut. 3. 17. & 4. 49.

3 Ac o'r gwaſtadeid hyd fôr Cinneroth, o du 'r dwyrain, ac hyd fôr y gwaſtadedd, ſef y môr hâll, o du'r dwyrain, tua Bethieſimoth; ac o du'r ‡ dehau * tan † Aſdoth Piſgah.

† Neu, ſymbonnau Piſgah, neu, & bryn.

4 A goror Og brenin Baſan yr hwn oedd * o weddill y cawri, ac oedd yn trigo yn Aſtaroth ac yn Edrai.

* Deut. 3. 11. Pen. 13. 12.

5 Ac efe oedd yn arglwyddiaethu ym mynydd Hermon, ac yn Saleah, ac yn holl Baſan, hyd terfyn y Geſſuriaid, a'r Maachathiaid; a hanner Gilead, terfyn Sehon brenin Hezbon.

6 Moſes gwâs yr Arglwydd a meibion Iſrael, a'i tarawſant hwy: a † Moſes gwâs yr Arglwydd a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, ac i hanner llwyth Manaſſeh.

† Num. 32. 29. Deut. 3. 12. Pen. 13. 8.

7 Dymma hefyd frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd Joſuah a meibion Iſrael o'r tu ymma i'r Iorddonen o du y gorllewin, o Baal Gad, ynglynn Libanus, hyd * fynydd Halac, yr hwn ſydd yn myned i fynu i Seir: a Joſuah a'i rhoddodd hi i lwythau Iſrael yn etifeddiaeth yn ôl eu rhannau:

* Pen. 11. 17.

8 Yn y mynydd, ac yn y dyffryn, ac yn y gwaſtadedd, ac yn y ‡ broſnydd, ac yn yr anialwch, ac yn y dehau: yr Hethiaid, yr Amoriaid, a'r Canaaneaid, y Pereziaid, yr Hefiaid, a'r Jebuſiaid.

‡ Hynbarth neu.

9 * Brenin Jericho, yn vn: † brenin Ai, yr hwn oedd o ſyllŷs Bethel, yn vn.

* Pen. 6. 2.

10 * Brenin Jeruſalem, yn vn: brenin Hebron, yn vn.

† Pen. 8. 29.

* Pen. 10. 23.

11 Brenin Jarmuth, yn vn: brenin Lachis, yn vn.

12 Brenin Eglon yn vn: brenin * Gezar, yn vn.

* Pen. 10. 33.

13 Brenin † Debir, yn vn: brenin Geder, yn vn.

† Pen. 10. 39.

14 Brenin Hormah, yn vn: brenin Arad, yn vn.

15 Brenin * Libnah, yn vn: brenin Adulam, yn vn.

* Pen. 10. 30.

16 Brenin † Maccedah, yn vn: brenin Bethel, yn vn.

† Pen. 10. 28.

17 Brenin Tapuah, yn vn: brenin Hepher, yn vn.

18 Brenin Aphec, yn vn: brenin † Laſſaron, yn vn.

† Neu, Saron.

19 Brenin Madon, yn vn: brenin * Hazor, yn vn.

* Pen. 11. 10.

20 Brenin Simron Meron, yn vn: brenin Achſaph, yn vn.

21 Brenin Taanach, yn vn: brenin Megido, yn vn.

22 Brenin Cades, yn vn: brenin Jocneam o Garmel, yn vn.

23 Brenin Dor yn ardal Dor, yn vn: * brenin y cenhedloedd o Gilgal, yn vn.

* Gen. 14. 1.

24 Brenin Tirzah, yn vn: yr holl frenhinoedd oedd vn ar ddec ar hugain.

PEN XIII.

1 Terfynau y wlâd ni orchfygeſid etto. 8 Etifeddiaeth y ddau lwyth â hanner. 14, 33 Yr Arglwydd a'i aberthau yw etifeddiaeth Leſi. 15 Terfynau etifeddiaeth Ruben. 22 Lladd Balaam. 24 Terfynau etifeddiaeth Gad, 29 a hanner llwyth Manaſſeh.

A Phan heneiddiodd Joſuah a phwyſo o hanaw mewn oedran, dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, tydi a heneiddiaiſt, daethoſt i ddyddiau oedrannus, a thir lawer iawn ſydd etto iw feddiannu.

2 Dymma 'r wlâd ſydd etto yn ôl; holl derfynau y Philiſtiaid, a holl Geſſuri,

3 O Sihor, yr hon ſydd o flaen yr Aipht, hyd derfyn Ecron, tu a'r gogledd, yr hwn a gyfrifir

Yr

I'r Canaaneaid: pum tywysog y Philistiaid; y Gazatniaid, a'r Asdodiaid, yr Ecaloniaid, y Githiaid, yr Ecroniaid, yr Afiaid.

4 O'r deau, holl wlâd y Canaaneaid, a'r ‡ Mearah. ‡ ogof *oedd* yn ymyl y Sidoniaid, hyd Aphec, hyd derfyn yr Amoriaid.

5 A gwlâd y Gibliaid, a holl Libanus, tua chyfodiad haul, o Baal Gad, tan fynydd Hermon; nes dyfod i Hamath.

6 Holl breswylwŷr y mynydd-dir o Libanus hyd * Misrephothmaim, a'r holl Sidoniaid, y * Pen. 21. 8. rhai hynny a yrrat ymmaith o flaen meibion Israel: yn unic rhan di hi wrth goelbren i Israel yn etifeddiaeth, fel y gorchymynnais i ti.

7 Ac yn awr rhan di y wlâd hon yn etifeddiaeth i'r naw llwyth, ac i hanner llwyth Manasseh.

8 Gydâ 'r rhai y derbyniodd y Reubeniaid ar Gadiaid eu hetifeddiaeth, * yr hon a roddodd * Num. 32. 33. Deut. 3. 12. Moses iddynt hwy, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua 'r dwyrain, fel y rhoddes Moses gwâs yr Arglwydd iddynt:

9 O Aroer, yr hon *sydd* ar fin afon Arnon, Pen. 22. 4. a'r ddinas *sydd* ynghanol ‡ y dyffryn, a holl ‡ Yr afon. wastadedd Medeba, hyd Dibon.

10 A holl ddinasoedd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnasodd yn Hesbon, hyd ardal meibion Ammon.

11 Gilead hefyd, a therfyn y Gesuriaid, y Maachathiaid hefyd, a holl fynydd Hermon, a holl Basan hyd Salcah.

12 Holl frenhiniaeth Og yn Basan, yr hwn a deyrnasodd yn Astaroth, ac yn Edrai; efe a adawyd * o weddill y cawri, canys Moses a'i * Deut. 3. 11. Pen. 12. 4. tarawsei hwynt, ac a'i gyrrasai ymaith.

13 Ond meibion Israel ni yrrasant allan y Gesuriaid nâ'r Maachathiaid: eithr trigodd y Gesuriaid a'r Maachathiaid, ym mhlith Israel hyd y dydd hwn.

14 Yn unic i lwyth Lefi * ni roddodd efe * Num. 18. 21. etifeddiaeth: aberthau tanllyd Arglwydd Duw Israel oedd ei etifeddiaeth ef, fel y llefarasei efe wrtho.

15 A Moses a roddasei i lwyth meibion Ruben *etifeddiaeth* drwy eu teuluoedd.

16 A'i terfyn hwynt oedd o Aroer, yr hon *sydd* ar fin afon Arnon, a'r ddinas *sydd* yngha- ‡ Yr afon. nol ‡ y dyffryn, a'r holl wastadedd wrth Medebah.

17 Hesbon a'i holl ddinasoedd, y rhai *sydd* yn y gwastadedd: Dibon a ‡ Bamoth Baal, a ‡ Neu, ychelfydd Baal a thai Baal, meon. Beth-Baal meon.

18 Jahaza hefyd a Chedemoth, a Mephaah.

19 Cariathaim hefyd a Sibmah, a Sareth Sahar ym mynydd-dir y glyn:

20 Beth-Peor hefyd, a'r ‡ * Asdoth Pisgah, a ‡ Neu, ymbenau Pisgah, neu, y wyn. Beth Jesimoth.

21 A holl ddinasoedd y gwastadedd, a holl * Deut. 3. 17. ‡ Num. 32. 8. frenhiniaeth Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnasodd yn Hesbon; yr hwn a ddarfuasei i Moses ei daro, gyd â'r thywysogion Midian, Evi, a Recem, a Zur, a Hur, a Reba, dugiaid Sehon, *y rhai* oedd yn presswylio yn y wlâd.

22 Balaam hefyd fab Beor y dewin a laddodd meibion Israel â'r cleddyf, ym mhlith eu lladdedigion hwynt.

23 A therfyn meibion Ruben oedd yr Iorddonen a'i goror: dymma etifeddiaeth meibion Ruben yn ôl eu teuluoedd, y dinasoedd a'i trefi.

24 Moses hefyd a roddodd etifeddiaeth i lwyth Gad, *sef* i feibion Gad, drwy eu teuluoedd.

25 A Jazer oedd derfyn iddynt hwy, a holl ddinasoedd Gilead, a hanner gwlâd meibion Ammon, hyd Aroer, yr hon *sydd* o flaen Rabbah.

26 Ac o Hesbon hyd Ramath, Mispah, a Betonim: ac o Mahanaim hyd gyffiniau Debir.

27 Ac yn y dyffryn, Betharam, a Bethnimrah, a Succoth, a Saphon, gweddill brenhiniaeth Sehon brenin Hesbon, yr Iorddonen a'i therfyn, hyd gwrr môr Cineroth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du 'r dwyrain.

28 Dymma etifeddiaeth meibion Gad yn ôl eu teuluoedd; y dinasoedd a'i trefydd.

29 Moses hefyd a roddodd *etifeddiaeth* i hanner llwyth Manasseh: a bu *etifeddiaeth* i hanner llwyth meibion Manasseh yn ôl eu teuluoedd.

30 A'i terfyn hwynt oedd, o Mahanaim, holl Basan, holl frenhiniaeth Og brenin Basan, a holl drefi Jair, y rhai sydd yn Basan, tri vgain dinas;

31 A hanner Gilead, ac Astaroth, ac Edrai, dinasoedd brenhiniaeth Og yn Basan * *a roddodd* * Num. *efe* i feibion Machir mab Manasseh, sef i hanner 32. 39. meibion Machir, yn ôl eu teuluoedd.

32 Dymma *y gwledydd* a roddodd Moses iw hetifeddu yn rhosydd Moab, am yr Iorddonen a Jericho, o du 'r dwyrain.

33 Ond * i lwyth Lefi ni roddodd Moses * Pen. etifeddiaeth: Arglwydd Dduw Israel yw eu he- 18. 7. tifeddiaeth hwynt, fel † y llefarodd efe wrth- † Num. ynt. 18. 20.

PEN. XIV.

1 Y naw llwyth a hanner i gael eu hetifeddiaeth wrth goel-bren. 6 Caleb trwy ragorfraint yn cael Hebron.

DYmma hefyd. y *gwledydd* a etifeddodd meibion Israel yngwlâd Canaan: * y rhai * Num. a rannodd Eleazar yr offeiriad, a Josuah mab 34. 17. Nun, a phennau cenedl llwythau meibion Israel, iddynt hwy iw hetifeddu.

2 * Wrth goel-bren yr oedd eu hetifeddi- * Num. aeth hwynt; fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd 26. 55. & drwy law Moses *eu rhoddi* i'r naw llwyth, ac i'r 33. 54. hanner llwyth.

3 Canys Moses a roddasei etifeddiaeth i ddau lwyth, ac i hanner llwyth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ond i'r Lefiaid ni roddasei efe etifeddiaeth yn eu mysc hwynt.

4 Canys meibion Joseph oedd ddau lwyth, Manasseh, ac Ephraim: am hynny ni roddasant ran i'r Lefiaid yn y tir, onid dinasoedd i drigo, â'i meusydd pentrefol iw hanifeiliaid, ac iw golud.

5 * Fel y gorchymynnasei yr Arglwydd i * Num. Moses, felly y gwnaeth meibion Israel, a hwy a 35. 2. rannasant y wlâd. Pen. 21. 1.

6 Yna meibion Juda a ddaethant at Josuah yn Gilgal, a Chaleb mab Jephunneh y Cenezi- ad a ddywedodd wrtho ef, tydi a wyddost y gair a lefarodd yr Arglwydd wrth Moses gŵr Duw o'm plegit i, ac o'th blegit ditheu, yn Cades Barnea.

7 Mab deugain mlwydd oeddwn i pan anfonodd Moses gwâs yr Arglwydd fi, o Cades Barnea, i edrych anfodd y wlâd, ac mi a ddugum air iddo ef trachefn, fel *yr oedd* yn fynghalon.

8 Ond fy mrodyr, y rhai a aethant i fyny gyd â mi, a ddigalonnasant y bobl: eithr * myfi * Num. a gyflawnais *fyned* ar ôl yr Arglwydd fy Nuw. 14. 24.

9 A Moses a dyngodd y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd, diau y bydd y wlâd y sathrodd dy droed arni yn etifeddiaeth i ti, ac i'th feibion

hyd

hyd byth; am it gyſtawni *myned* ar ôl yr Arglwydd fy Nuw.

10 Ac yn awr, wele'r Arglwydd a'm cadwodd yn fyw, fel y llefarodd efe, y pum mlynedd a deugain hyn, er pan lefarodd yr Arglwydd y gair hwn wrth Moſes, tra y rhodiodd Iſrael yn yr anialwch: ac yn awr, wele fi heddyw yn fab pum mlwydd a phedwar vgain.

* Eccluſ. 46. 9. 11 * Yr ydwyf etto morr gryf heddyw, a'r dydd yr anfonodd Moſes fi; fel *yr oedd* fy nerth i y pryd hynny, felly *y mae* fy nerth i yn awr, i ryfela, ac i fyned allan, ac i ddyfod i mewn.

12 Yn awr gan hynny dyro i mi y mynydd ymma, am yr hwn y llefarodd yr Arglwydd y dwthwn hwnnw (canys ti a glywaiſt y dwthwn hwnnw ſod yr Anaciaid yno, a dinaſoedd mawrion caerog) ond odid yr Arglwydd *fydd* gyd â mi, fel y gyrrwyf hwynt allan, megis y llefarodd yr Arglwydd.

13 A Joſuah a'i bendithiodd ef, ac a roddodd Hebron i Caleb fab Jephunneh yn etifeddiaeth.

* Pen. 21. 12. 1 Mac. 2. 56. * Joſuah 15. 13. 14 Am hynny * y mae Hebron yn etifeddiaeth i Caleb fab Jephunneh y Ceneziad hyd y dydd hwn: o herwydd iddo ef gwplau *myned* ar ôl Arglwydd Dduw Iſrael.

15 Ac enw * Hebron o'r blaen *oedd* Caer Arba, yr *Arba hwnnw* oedd ŵr mawr ym myſc yr Anaciaid: a'r wlâd a orphywyſodd heb ryfel.

PEN. XV.

1 *Terfynau rhandir Juda.* 13 *Rhan Caleb a'i oreſgyniad.* 16 *Othniel am ei wroliaeth yn cael Achſah merch Caleb yn wraig.* 18 *Hithau yn cael rhodd gan ei thad.* 21 *Dinaſoedd Judah.* 63 *Y Jebuſiaid heb ei gorchfygu.*

A Rhandir llwyth meibion Juda, yn ôl eu teuluoedd ydoedd, * tua therfyn Edom; * Num. 34. 3. anialwch † Zin tua'r dehau oedd eithaf y terfyn dehau. † Num. 33. 36.

2 A therfyn y dehau oedd iddynt hwy o gwrr y môr hâli; o'r ‡ graig ſydd yn wynebu tua'r dehau. ‡ Heb. *bayod.*

3 Ac yr oedd yn myned allan o'r dehau hyd ‡ riw Acrabbim, ac yr oedd yn myned rhagddo i Zin, ac yn myned i fyny o du'r dehau i Cades Barnea: ac yn myned hefyd i Haſron, ac yn eſcyn i Adar, ac yn amgylchynu i Garcaa. ‡ *Maaleh-acrabbim.*

4 Ac yr oedd yn myned tuag Azmon, ac yn myned allan i afon yr Aipht, ac eithafoedd y terfyn hwnnw oedd wrth y môr: hyn ſydd i chwi yn derfyn dehau.

5 A'r terfyn tua'r dwyrain *yw* 'r môr heli, hyd eithaf yr Jorddonen: a'i terfyn o dû'r gogledd *ſydd* o graig y môr yn eithaf yr Jorddonen.

6 A'r terfyn hwn oedd yn myned i fyny i Beth-hogla, ac yn myned o'r gogledd hyd Beth-Arabah; a'r terfyn hwn oedd yn myned i fyny at faen Bohan mab Ruben.

7 A'r terfyn hwn ſydd yn myned i fyny i Debir o ddyffryn Achor, a thua'r gogledd yn edrych tua Gilgal, o flaen rhiw Adummim, yr hon *ſydd* o du y dehau i'r afon: y terfyn hefyd ſydd yn myned hyd ddyfroedd Enſemes, a'i gwrr eithaf ſydd wrth * En-rogel. * 1 Bren. 1. 9.

8 A'r terfyn ſydd yn myned i fyny *drwy* ddyffryn meibion Hinnom, gan yſtlys y Jebuſiaid o du'r dehau, honno *yw* Jeruſalem: y terfyn hefyd ſydd yn myned i fyny i ben y mynydd *ſydd* o flaen dyffryn Hynnom tua'r gorllewin, yr hwn *ſydd* ynghwrr glynn y cawri, tua'r gogledd.

9 A'r terfyn ſydd yn cyrhaeddyd o ben y mynydd hyd ffynnon dyfroedd Nephtoah, ac ſydd yn myned allan i ddinaſoedd mynydd Ephron: y terfyn hefyd ſydd yn tueddu i Baalah, honno *yw* Ciriath-Jearim.

10 A'r terfyn ſydd yn amgylchu o Baalah tua'r gorllewin, i fynydd Seir, ac ſydd yn myned rhaeddo at yſtlys mynydd Jearim o du'r gogledd, (honno *yw* Cheſalon) ac y mae yn deſcyni Bethſemes, ac yn myned i Thimnah.

11 A'r terfyn ſydd yn myned i yſtlys Ecron tua'r gogledd; a'r terfyn ſydd yn tueddu i Sicron, ac yn myned rhaeddo i fynydd Baalah, ac yn cyrhaeddyd i Jabneel: a chyrrau eithaf y terfyn ſydd *wrth* y môr.

12 A therfyn y gorllewin *yw* 'r môr mawr a'i derfyn: dymma derfyn meibion Juda, o amgylch wrth eu teuluoedd.

13 Ac i Caleb fab Jephunneh y rhoddodd efe ran ym myſc meibion Juda, yn ol gair yr Arglwydd wrth Joſuah; ſef ‡ * caer Arba tad yr Anaciaid, honno *yw* Hebron. ‡ Neu, *Ciriath-Arba.* * Pen. 14. 15.

14 A Chaleb a † yrrodd oddi yno dri mab Anac, Seſai, ac Ahiman, a Thalmai, meibion Anac. † Barn. 1. 10.

15 Ac efe a aeth i fyny oddi yno at drigoſion Debir: ac enw Debir o'r blaen *oedd* Ciriath Sepher.

16 A dywedodd Caleb, pwy bynnac a darawo Ciriath Sepher, ac a'i hennillo hi; iddo ef y rhoddaf Achſah fy merch yn wraig.

17 Ac Othniel mab Cenaz brawd Caleb a'i hennillodd hi: yntef a roddodd Achſah ei ferch iddo ef yn wraig.

18 * A phan ddaeth hi i mewn *atto* ef, yna hi a'i hannogodd ef i geiſio gan ei thâd faes, ac a ddeſcynnodd oddi ar yr aſyn; a dywedodd Caleb wrthi, beth a fynni di? * Barn. 1. 14.

19 A hi a ddywedodd, dyro i mi rôdd, canys gwlâd y dehau a roddaiſt i mi, dyro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: ac efe a roddodd iddi y ffynhonnau vchaf, a'r ffynhonnau iſaf.

20 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Juda wrth eu teuluoedd.

21 A'r dinaſoedd o du eithaf llwyth meibion Juda, tua therfyn Edom, ar du'r dehau, oeddynt Cabzeel, ac Eder, a Jagur,

22 Cinah hefyd, a Dimonah, ac Adadah,

23 Cedes hefyd, a Hazor, ac Ithnan,

24 A Ziph, a Thelem, a Bealoth,

25 A Hazor, Hadattah, a Chiriath, *a* Heſron, honno *yw* Hazor,

26 Ac Amam, a Sema, a Moladah,

27 A Hazar-Gadah, a Heſmon, a Bethpalet,

28 A Haſarſual, a Beer-ſeba, a Biziothiah,

29 Baalah, ac Jim, ac Azem,

30 Ac Eltolad, a Cheſil, a Hormah,

31 A Siclag, a Madmannah, a Sanſannah,

32 A Lebaoth, a Silhim, ac Ain, a Rimmon: yr holl ddinaſoedd *oedd* naw ar hugain, a'i pentrefydd.

33 Ac yn y dyffryn, Eſthaol, a Zoreah, ac Aſnah,

34 A Zanoah, ac Engannim, Tapuah, ac Enam,

35 Jarmuth, ac Adulam, Socoh, ac Azecah,

36 A Saraim, ac Adithaim, a Gederah, a Gederothaim: pedair ar ddec o ddinaſoedd, a'i pentrefydd. ‡ Neu, nyn.

37 Zenan, a Hadaſah, a Migdal-gad,

38 A Dilean, a Miſpeth, ac Joctheel,

39 Lachis, a Bozcath, ac Eglon,

40 Cabbon hefyd, a Lahmas, a Chithlis.

41 A Gederoth, Beth-dagon, a Naamah, a Maccedah: vn ddinas ar bymthec a'i pentrefydd.

42 Libnah, ac Ether, ac Aſan,

43 Jiphtah, ac Aſnah, a Nezib,

44 Ceilah hefyd, ac Achzib, a Mareſah: naw o ddinaſoedd, a'i pentrefi.

45 Ecron, a'i threfi a'i phentrefydd.

46 O Ecron hyd y môr, yr hyn oll oedd ger llaw Aſdod; a'i pentrefydd.

47 Aſdod a'i threfydd a'i phentrefydd, Gaza a'i threfydd a'i phentrefydd, hyd afon yr Aipht; a'r môr mawr, a'i derfyn.

48 Ac yn y mynydd-dir; Samir, a Jattir, a Socdh.

49 A Dannah, a Chirjath Sannath, honno *yw* Debir,

50 Ac Anab, ac Aſthemoh, ac Anim,

51 A Goſen, a Holon, a Giloh: vn ddinas ar ddec a'i pentrefydd.

52 Arab, a Dumah, ac Eſan,

53 A ‡ Janum, a Bethtappua, ac Aphecah,

54 A Humtah, a * chaer Arba (honno *yw* Hebron) a Sior: naw dinas a'i trefydd.

55 Maon, Carmel, a Ziph, a Jutta,

56 A Jezrael, a Jocdeam, a Zanoah,

57 Cain, Gibea, a Thimnah: dec o ddinaſoedd a'i pentrefydd.

58 Halhul, Bethſur, a Gedor,

59 A Naarah, a Bethanoth, ac Eltecon: chwech o ddinaſoedd a'i pentrefydd.

60 Ciriath Baal, honno *yw* Ciriath Jearim, a Rabbah: dwy ddinas a'i pentrefydd.

61 Yn yr anialwch Beth-harabah, Midin a Secacah,

62 A Nibſan, a dinas yr halen, ac Engedi: chwech o ddinaſoedd a'i pentrefydd.

63 Ond ni allodd meibion Judah yrru allan y Jebuſiaid trigolion Jeruſalem: am hynny y trig y Jebuſiaid gyd â meibion Juda yn Jeruſalem, hyd y dydd hwn.

PEN. XVI.

1 *Terfynau cyffredinawl meibion Joſeph.* 5 *Terfyn etifeddiaeth Ephraim.* 10 *Y Canaaneaid heb eu llwyr oreſcyn.*

A Rhandir meibion Joſeph oedd yn myned o'r Jorddonen *wrth* Jericho, i ddyfroedd Jericho o du 'r dwyrain; i'r anialwch ſydd yn myned i fynu o Jericho i fynydd Bethel;

2 * Ac yn myned o Bethel i Luz: ac yn myned rhagddo i derfyn Archi i Attaroth,

3 Ac yn deſcyn tua 'r gorllewin i ardal Japhleti, hyd derfyn Beth-horon iſaf, ac hyd Gezer: a'i gyrrau eithaf ſydd hyd y môr.

4 Felly meibion Joſeph; Manaſſeh, ac Ephraim, a gymmeraſant eu hetifeddiaeth.

5 A therfyn meibion Ephraim oedd yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt o du 'r dwyrain, oedd Ataroth-Adar, hyd Beth-horon vchaf.

6 A'r terfyn ſydd yn myned tua 'r môr, i Michmethah o du 'r gogledd, a'r terfyn ſydd yn amgylchu o du 'r dwyrain i Taanath Siloh; ac yn myned heibio iddi o du 'r dwyrain i Janohah:

7 Ac yn myned i wared o Janohah i Ataroth, a Naarath; ac yn cyrhaeddyd i Jericho, ac yn myned allan i'r Jorddonen.

8 O Thappuah y mae y terfyn yn myned tua 'r dwyrain i afon Canah, a'i gyrrau eithaf ſydd wrth y môr: dymma etifeddiaeth llwyth meibion Ephraim yn ôl eu teuluoedd,

9 A dinaſoedd nallituedic meibion Ephraim *oedd* ym myſc etifeddiaeth meibion Manaſſeh; yr holl ddinaſoedd a'i pentrefydd.

10 Ond ni oreſcynnaſant hwy y Canaaneaid, y rhai oedd yn trigo yn Gezer: am hynny y trigodd y Canaaneaid ym mhlith yr Ephramiaid hyd y dydd hwn, ac y maent yn gwaſanaethu tan dreth.

PEN. XVII.

1 *Randir Manaſſeh,* 8 *a'i derfynau.* 11 *Y Canaaneaid heb eu gyrru allan.* 14 *Meibion Joſeph yn cael rhandir arall.*

AC yr oedd rhandir llwyth Manaſſeh (canys efe *oedd* * gyntafanedic Joſeph) i Machir cyntafanedic Manaſſeh, tad Gilead; o herwydd ei fod efe yn rhyfelwr, yr oedd Gilead, a Baſan yn eiddo ef.

2 † Ac yr oedd *rhandir* i'r rhan arall o feibion Manaſſeh, yn ôl eu teuluoedd; *ſef* i feibion Abiezer, ac i feibion Helec, ac i feibion Aſriel, ac i feibion Sichem, ac i feibion Hepher, ac i feibion Semida; dymma feibion Manaſſeh fab Joſeph, *ſef* y gyrriaid, yn ôl eu teuluoedd.

3 * Ond Zaiphaad fab Hepher, fab Gilead, fab Machir, fab Manaſſeh, nid oedd iddo feibion, onid merched: ac dymma enwau ei ferched ef, Mahlah, a Noah, Hoglah, Milchah, a Thirſah:

4 Y rhai a ddaethant o flaen Eleazar yr offeiriad, ac o flaen Joſuah mab Nun, ac o flaen y tywyſogion, gan ddywedyd, yr Arglwydd a orchymynnodd i Moſes roddi i ni etifeddiaeth ym myſc ein brodyr: am hynny efe a roddodd iddynt etifeddiaeth yn ôl gair yr Arglwydd ym myſc brodyr eu tâd.

5 A dec rhan-dir a fyrthiodd i Manaſſeh, heb law gwlâd Gilead, a Baſan, y rhai *ſydd* tu hwnt i'r Jorddonen:

6 Canys merched Manaſſeh a etifeddaſant etifeddiaeth ym myſc ei feibion ef: a gwlad Gilead oedd i'r rhan arall o feibion Manaſſeh.

7 A therfyn Manaſſeh oedd o Aſer i Michmethah, yr hon *ſydd* gyferbyn a Sichem: a'r terfyn oedd yn myned ar y llaw ddehau hyd breſſwyl-wyr Entappuah.

8 Gwlâd Tappuah oedd eiddo Manaſſeh: ond Tappuah *yr hon oedd* ar derfyn Manaſſeh *oedd* eiddo meibion Ephraim.

9 A'r terfyn ſydd yn myned i wared i afon ‡ Canah o du dehau 'r afon; y dinaſoedd hyn eiddo Ephraim oedd ym mhlith dinaſoedd Manaſſeh: a therfyn Manaſſeh *ſydd* o du 'r gogledd i'r afon, a'i ddiwedd oedd y môr.

10 Y dehau *oedd* eiddo Ephraim, a'r gogledd eiddo Manaſſeh, a'r môr oedd ei derfyn ef: ac yn Aſer yr oeddynt yn cyfarfod o'r gogledd, ac yn Iſſachar o'r dwyrain.

11 Yn Iſſachar hefyd, ac yn Aſer yr oedd gan Manaſſeh Bethſean a'i threfydd, ac Ibleam a'i threfydd, a thrigolion Dor a'i threfydd, a thrigolion Endor a'i threfydd, a phreſſwyl-wŷr Thaanach a'i threfydd, a thrigolion Megido a'i threfydd: tair talaith.

12 Ond ni allodd meibion Manaſſeh yrru ymmaith *drigolion* y dinaſoedd hynny; eithr mynnodd y Canaaneaid breſſwylio yn y wlâd honno.

13 Etto pan gryfhaodd meibion Iſrael, hwy a oſodaſant y Canaaneaid tan dŕeth: ni yrraſant hwynt ymmaith yn llwyr.

14 A meibion Joſeph a leſaraſant wrth Joſuah gan ddywedyd, pa ham y rhoddaiſt i mi

yn

Neu, *Gwr.*
* Pen. 24. 15.

* Barn. 1. 26.

‡ Neu, *yr hefg.*

yn etifeddiaeth vn afel, ac vn rhan, a minnau yn bobl aml, wedi i'r Arglwydd hyd yn hyn
* Gen. 48. 19. * fy mendithio?

15 A Joſuah a ddywedodd wrthynt, os pobl aml ydwyt, dos i fynu i'r coed, a thorr *goed* it yno yngwlâd y Pherezïaid a'r ‡ cawri; od yw mynydd Ephraim yn gyfyng i ti.

‡ Neu, *Rephaimiaid.*

16 A meibion Joſeph a ddywedaſant, ni bydd y mynydd ddigon i ni: hefyd *y mae* cerbydau heirn gan yr holl Canaaneaid ſy yn trigo yn y dyffryn-dir, gan y rhai *ſydd* yn Bethſean, a'i threfi, a chan y rhai *ſydd* yn-glynn Jezreel.

17 A Joſuah a ddywedodd wrth dŷ Joſeph, wrth Ephraim ac wrth Manaſſeh, gan ddywedyd, pobl aml ydwyt, a nerth mawr *ſydd* gennit; ni fydd it vn rhan *yn vnic.*

18 Eithr bydd y mynydd eiddo ti, canys coedoc yw, arloeſa ef; a bydd ei eithafoedd ef eiddo ti: canys ti a yrri ymmaith y Canaaneaid, er *bod* cerbydau heirn ganddynt, *ac* er eu bod yn gryfion.

PEN. XVIII.

1 *Gosod y Tabernacl i fynu yn Siloh.* 2 *Doſparthu y rhan arall o'r tir, a'i gyfrannu yn ſaith ran.* 10 *Joſuah yn ei rannu wrth goelbren.* 11 *Rhandir a therfyn Benjamin.* 21 *Eu dinaſoedd.*

A Holl gynnulleidfa meibion Iſrael a ymgynnullaſant i Siloh, ac a oſodaſant yno babell y cyfarfod; a'r wlâd oedd wedi ei daroſtwng o'i blaen hwynt.

2 A ſaith lwyth oedd yn aros ym myſc meibion Iſrael, i'r rhai ni rannaſent eu hetifeddiaeth etto.

3 A Joſuah a ddywedodd wrth feibion Iſrael, pa hŷd yr ydych yn eſculuſo myned i oreſcyn y wlâd a roddes Arglwydd Dduw eich tadau i chwi?

4 Moeſwch o honoch dry-wŷr o *bob* llwyth, fel yr anfonwyf hwynt, ac y cyfodont, ac y rhodionț y wlad, ac y doſparthont hi yn ôl eu hetifeddiaeth hwynt, ac y delont attaf *drachefn.*

5 A hwy a'i rhannant hi yn ſaith ran: Juda a ſaif ar ei derfyn o du 'r dehau, a thŷ Joſeph a ſafant ar eu terfyn o du 'r gogledd.

6 A chwi a ddoſperthwch y wlad yn ſaith ran, a dygwch *y doſparthiadau* attaf ymma, fel y bwriwyf goel-bren troſoch ymma, o flaen yr Arglwydd ein Duw.

7 Ond ni *bydd* rhan i'r Leſiaid yn eich myſc chwi, o herwydd offeiriadaeth yr Arglwydd *ſydd* eu hetifeddiaeth hwynt: Gad hefyd, a Ruben, a hanner llwyth Manaſſeh, a dderbyniaſant eu hetifeddiaeth o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du 'r dwyrain, yr hon a roddodd Moſes gwâs yr Arglwydd iddynt.

8 A'r gwŷr a gyfodaſant ac a aethant; a Joſuah a orchymmynnodd i'r rhai oedd yn myned i rannu y wlâd, gan ddywedyd, ewch a rhodiwch drwy 'r wlâd, a doſperthwch hi, a dychwelwch attaf, ac ymma y bwriaf droſoch chwi goel-bren ger bron yr Arglwydd yn Siloh.

9 A'r gwŷr a aethant ymmaith, ac a gerddaſant drwy'r wlâd, ac a'i doſparthaſant hi bob yn ddinas, yn ſaith ran, mewn llyſr; a daethant at Joſuah i'r gwerſyll *yn* Siloh.

10 A Joſuah a fwriodd goel-bren droſtynt hwy ger bron yr Arglwydd yn Siloh: a Joſuah a rannodd yno y wlâd i feibion Iſrael yn ôl eu rhaniad.

11 A choel-bren llwyth meibion Benjamin a ddaeth i fynu yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt a aeth allan rhwng meibion Juda, a meibion Joſeph.

12 A'r terfyn oedd iddynt hwy tua 'r gogledd o'r Iorddonen; y terfyn hefyd oedd yn myned i fynu gan yſtlys Jericho o du 'r gogledd, ac yn myned i fynu drwy'r mynydd tua'r gorllewin, a'i gyrrau eithaf oedd yn anialwch Bethaſen.

13 Y terfyn hefyd ſydd yn myned oddi yno i Luz, gan yſtlys Luz tua 'r dehau, honno *yw* Bethel: a'r terfyn ſydd yn deſcyn i Ataroth Adar, i'r mynydd *ſydd* o du 'r dwyrain i Bethhoron iſaf.

14 A'r terfyn ſydd yn tueddu, ac yn amgylchu cilfach y môr tua 'r dehau, o'r mynydd *ſydd* ar gyfer Beth-boron tua 'r dehau; a'i gyrrau eithaf ef *ſydd* wrth Ciriath-Baal, honno *yw* Ciriath-Jearim, dinas meibion Juda: dymma du y gorllewin.

15 A thu y dehau *ſydd* o gwrr Ciriath Jearim; a'r terfyn ſydd yn myned tua'r gorllewin, ac yn cyrhaeddyd hyd ffynnon dyfroedd Nephtoah.

16 Y terfyn hefyd ſydd yn deſcyn tua chwrr y mynydd *ſydd* ar gyfer glynn mab Hinnom, yr hwn *ſydd* yn nyffryn y cawri tua 'r gogledd; ac y mae efe yn deſcyn i ddyffryn Hinnom gan yſtlys y Jebuſiaid tua 'r dehau, ac yn dyfod i wared i ‡ ffynnon Rogel.

‡ *En-rogel.*

17 Ac y mae yn tueddu o'r gogledd, ac yn myned i Enſemes, ac yn cyrhaeddyd tua Geliloth, yr hon *ſydd* gyferbyn a rhiw Adummim, ac yn deſcyn *at* * faen Bohan mab Ruben.

* Pen. 15. 6.

18 Ac y mae efe yn myned ar hyd yr yſtlys ar gyfer Arabah tua 'r gogledd, ac yn deſcyn ‡ i Arabah.

‡ Neu, *i'r gwaſtadedd.*

19 Y terfyn hefyd ſydd yn myned rhaddo i yſtlys Beth-hoglah tua'r gogledd: a chwrr eithaf y terfyn oedd † wrth lan y môr heli tua'r gogledd, hyd gwrr yr Iorddonen tua 'r dehau: dymma derfyn y dehau.

† Heb. *daſod.*

20 Yr Iorddonen hefyd ſydd derfyn iddo o yſtlys y dwyrain: dymma etifeddiaeth meibion Benjamin drwy eu terfynau o amgylch, yn ôl eu teuluoedd.

21 A dinaſoedd llwyth meibion Benjamin yn ôl eu teuluoedd oedd Jericho, a Beth-hoglah, a glynn Keziz,

22 A Beth-Arabah, a Semaraim, a Beth-el,

23 Ac Afim, a Pharah, ac Ophrah,

24 A Chephar Haammonai, ac Ophni, a Gaba; deuddec o ddinaſoedd a'i pentrefydd.

25 Gibeon, a Ramah, a Beeroth,

26 A Miſpeh, a Cephirah, a Moſah,

27 A Recem, ac Irpeel, a Tharalah,

28 A Zela, Eleph, a Jebuſi (honno *yw* Jeruſalem) Gibeath *a* Chiriath, pedair ar ddeg o ddinaſoedd, a'i pentrefydd: dymma etifeddiaeth meibion Benjamin yn ôl eu teuluoedd.

PEN. XIX.

1 *Rhandir Simeon,* 10 *Zabulon,* 17 *Iſſachar,* 24 *Aſer,* 32 *Nephtali,* 40 *Dan,* 49 *Plant Iſrael yn rhoddi etifeddiaeth i Joſuah.*

A'R ail coel-bren a aeth allan i Simeon, dros lwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd: a'i hetifeddiaeth hwynt oedd o fewn etifeddiaeth meibion Juda.

2 Ac yr oedd ganddynt hwy yn eu hetifeddiaeth, Beerſeba, a Seba, a Moladah,

3 A Haſar-ſhual, a Balah, ac Aſem,
4 Ac Eltolad, a Bethul, a Hormah,
5 A Ziclag, a Beth-marcaboth, a Hazarſuſiah,
6 A Beth-lebaoth, a Saruhen: tair dinas ar ddeg a'i pentrefydd.
7 Ain, Rimmon, ac Ether, ac Aſan: pedair o ddinaſoedd a'i pentrefydd.
8 A'r holl bentrefydd y rhai oedd o amgylch y dinaſoedd hyn, hyd Baalath-beer, Ramath o'r dehau: dymma etifeddiaeth llwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd.
9 O ran-dir meibion Juda yr oedd etifeddiaeth meibion Simeon: canys rhan meibion Juda oedd ormod iddynt; am hynny meibion Simeon a gawſant eu hetifeddiaeth o fewn eu hetifeddiaeth hwynt.
10 A'r trydydd coel-bren a ddaeth i fynu dros feibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt oedd hyd Sarid.
11 A'i terfyn hwynt ſydd yn myned i fynu tua'r môr, a Maralah, ac yn cyrhaeddyd i Dabaſeth: ac yn cyrheuddyd i'r afon *ſydd* ar gyfer Jocneam.
12 Ac yn trol o Sarid o du'r dwyrain tua chyfodiad haul hyd derfyn Ciſloth Tabor; ac yn myned i Daberath, ac yn eſcyn i Japhia,
13 Ac yn myned oddi yno ym mlaen tua'r dwyrain i Gittah Hepher, i Ittah Cazin; ac yn myned allan i Rimmon ‡ Methoar i Neah.
‡ Neu, *Yr hwn a ddywedir.*
14 A'r terfyn ſydd yn amgylchu o du'r gogledd i Hanathon; a'i ddiweddiad ynglyn Jiphtahel.
15 Cattath hefyd a Nahalal, a Simron, ac Idalah, a Bethlehem: deuddeg o ddinaſoedd, a'i pentrefydd.
16 Dymma etifeddiaeth meibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd ymma, a'i pentrefydd.
17 Y pedwerydd coel-bren a ddaeth allan dros Iſſachar; dros feibion Iſſachar yn ôl eu teuluoedd.
18 A'i terfyn hwynt oedd tu ag Izreel, a Cheſuloth, a Shunem,
19 A Hapharaim, a Sion, ac Anaharath,
20 A Rabbith, a Chiſion, ac Abez,
21 A Remeth, ac Engannim, ac Enhadah, a Beth-pazez.
22 A'r terfyn ſydd yn cyrhaeddyd i Tabor, a Shahazimah, a Bethſemes, a'i cyrrau eithaf hwynt yw'r Jorddonen: yn dinas ar bymthec a'i pentrefydd.
23 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Iſſachar yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd, a'i pentrefydd.
24 A'r pummed coel-bren a ddaeth allan dros llwyth meibion Aſer, yn ôl eu teuluoedd.
25 A'i terfyn hwynt oedd, Helcath, a Hali, a Beten, ac Achſhaph,
26 Ac Alammelec, ac Amad, a Miſal; ac yn cyrheuddyd i Carmel tua'r gorllewin, ac i Sihor Libnah,
27 Ac yn troi tua chyfodiad haul i Beth-dagon, ac yn cyrhaeddyd i Zabulon, ac i ddyffryn Jiphthahel tua'r gogledd i Beth Emec, ac i Neiel, ac yn myned ar y llaw aſſwy i Chabul,
28 A Hebron, a Rehob, a Hamon, a Chanah; hyd Sidon fawr:
29 A'r terfyn ſydd yn troi i Ramah, ac hyd ‡ Zor y ddinas gadarn: a'r terfyn ſydd yn troi i Hoſah, a'i gyrrau eithaf ſydd wrth y môr o randir Achzib.
‡ Tyrus,
30 Vmma hefyd, ac Aphec, a Rehob: dwy ddinas ar hugain a'i pentrefydd.
31 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Aſer yn ôl eu teuluoedd: y dinaſoedd hyn a'i pentrefydd.
32 Y chweched coel-bren a ddaeth allan i feibion Nephtali: dros feibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd.
33 A'i terfyn hwy oedd o Heleph, o Alon i Zaanannim, ac Adami, Neceb, a Jabneel hyd Lacum: a'i gyrrau eithaf oedd *wrth* yr Jorddonen.
34 A'r terfyn ſydd yn troi tua'r gorllewin i Aznoth Tabor, ac yn myned oddi yno i Hucoc; ac yn cyrhaeddyd i Zabulon o du'r dehau, ac yn cyrhaeddyd i Aſer o du'r gorllewin, ac i Juda a'r Jorddonen tua chyfodiad haul.
35 A'r dinaſoedd caeroc, Zidim, Zer, a Hammath, Raccath, a Chinereth,
36 Ac Adamah, a Ramah, a Haſor,
37 A Chedes, ac Edrai, ac Enhaſor,
38 Ac Iron, a Migdal-el, Horem, a Bethanah, a Bethſemes: pedair dinas ar bymthec a'i pentrefydd.
39 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd: y dinaſoedd a'i pentrefydd.
40 Y ſeithfed coel-bren a ddaeth allan dros llwyth meibion Dan, yn ôl eu teuluoedd.
41 A therfyn eu hetifeddiaeth hwynt oedd Sorah, ac Eſtaol, ac Ir Semes,
42 A Saalabbin, ac Aialon, ac Ithlah,
43 Ac Elon, a Themnatha, ac Ecron,
44 Ac Elteceh, a Gibbethon, a Baalah,
45 A Jehud, a Beneberac, a Gath-rimmon,
46 A Meiarcon, a Raccon, gyd â'r terfyn ar gyfer ‡ Japho.
‡ *Joppa*, Act. 9. 36.
47 A therfyn meibion Dan a aeth yn rhy *fychan* iddynt: am hynny meibion Dan a aethant i fynu i ymladd yn erbyn Leſem, ac a'i hennillaſant hi; tarawſant hefyd hi â min y cleddyf, a meddiannaſant hi, a thrigaſant ynddi, a galwaſant Leſem * yn Dan, yn ôl henw Dan eu tad.
* Barn. 18. 29.
48 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Dan yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd hyn a'i pentrefydd.
49 Pan orphennaſant rannu y wlâd yn etifeddiaethau yn ôl ei therfynau, meibion Iſrael a roddaſant etifeddiaeth i Joſuah fab Nun yn eu myſc,
50 Wrth orchymyn yr Arglwydd y rhoddaſant iddo ef y ddinas a ofynnodd efe, ſef * Timnath Serah ym mynydd Ephraim: ac efe a adeiladodd y ddinas, ac a drigodd ynddi.
* Pen. 24. 30.
51 * Dymma yr etifeddiaethau a roddodd Eleazar yr offeiriad, a Joſuah mab Nun, a phennau tadau llwythau meibion Iſrael, yn etifeddiaeth, wrth goel-bren yn Siloh, o flaen yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod: felly y gorphennaſant rannu'r wlâd.
* Num. 34. 17.

PEN. XX.

1 Duw yn gorchymmyn, 7 a phlant Iſrael yn ordeinio y chwe dinas noddfa.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Joſuah, gan ddywedyd,
2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd; *rhoeſwch i chwi ddinaſoedd nodded, * *am* y rhai y lleferais wrthych drwy law Moſes:
* Exod. 21. 13. Num. 35. 6. 11. 14. Deut. 19. 2.
3 Fel y ffo yno y llofrudd a laddo neb mewn amryfuſedd *neu* mewn anwybod: a byddant i chwi yn noddfa rhac dialudd y gwaed.

4 A phan

4 A phan ſio eſo i yn o'r dinaſoedd hynny, a ſefyll wrth ddrws porth y ddinas, a mynegi ei achoſion lle y clywo henuriaid y ddinas honno: cymmerant ef attynt i'r ddinas, a rhoddant lê iddo, ſel y triigo gyd â hwynt.

5 Ac os dialudd y gwaed a erlid ar el ôl ef, na roddant y lleiddiad yn ei law ef: canys mewn anwybod y tarawodd efe ei gymydog, ac nid oedd gâs ganddo ef o'r blaen.

6 Ac efe a drig yn y ddinas honno, nes iddo ſefyll o flaen y gynnulleidfa i farn, ac * nes marw yr arch-offeiriad ſyddo yn y dyddiau hynny: yna dychweled y llofrudd, a deued iw ddinas ac iw dŷ ei hun, ſef y ddinas yr hon y ffoeſti efe o honi.

* Num. 35. 25.

7 Am hynny y cyſſegraſant Cedes yn Galile, ym mynydd Nephtali, a Sichem ym mynydd Ephraim; a chaer Arbah (hon yw Hebron) ym mynydd Juda.

8 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du 'r dwyrain i Jericho y rhoddaſant * Beſer (yn yr anialwch ar y gwaſtadedd) o lwyth Ruben; a Ramoth yn Gilead o lwyth Gad, a Golan yn Baſan o lwyth Manaſſeh.

* Deut. 4. 43. 1 Cron. 6. 78.

9 Y rhai hyn oedd ddinaſoedd goſodedig i holl feibion Iſrael, ac i'r dieithr a ymdeithiei yn eu myſc hwynt, ſel y ffoai pawb iddynt a'r a laddei neb mewn amryfuſedd; ac na byddei marw drwy law dialudd y gwaed, nes iddo ſefyll o flaen y gynnulleidfa.

PEN. XXI.

1 *Rhoddi wyth ddinas a dengain i'r Lefiaid wrth goelbren, allan o'r llwythau eraill.* 43 *Duw yn rhoddi y wlad, a llonyddwch i'r Iſraeliaid, yn ol ei addewid.*

YNa pennau tadau y Lefiaid a neſſaſant at Eleazar yr offeiriad, ac at Joſuah fab Nun, ac at bennau tadau llwythau meibion Iſrael,

2 Ac a lefaraſant wrthynt yn Siloh o ſewn gwlâd Canaan, gan ddywedyd, yr Arglwydd a * orchymynnodd drwy law Moſes, roddi i ni ddinaſoedd i drigo, a'i meuſydd pentrefol i'n hanifeiliaid.

* Num. 35. 2.

3 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Lefiaid o'i hetifeddiaeth wrth orchymyn yr Arglwydd, y dinaſoedd hyn a'i meuſydd pentrefol.

4 A daeth y coel-bren allan dros deuluoedd y Cohathiaid: ac yr oedd i feibion Aaron yr offeiriad, *y rhai oedd* o'r Lefiaid, allan o lwyth Juda, ac o lwyth Simeon, ac o lwyth Benjamin, dair dinas ar ddec, wrth goel-bren.

5 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath *yr oedd* o deuluoedd llwyth Ephraim, ac o lwyth Dan, ac o hanner llwyth Manaſſeh ddec dinas wrth goel-bren.

6 Ac i feibion Gerſon *yr oedd* o deuluoedd llwyth Iſſachar, ac o lwyth Aſer, ac o lwyth Nephtali, ac o hanner llwyth Manaſſeh yn Baſan, dair dinas ar ddec wrth goel-bren.

7 I feibion Merari wrth eu teuluoedd, *yr oedd* o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, ddeuddec o ddinaſoedd.

8 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Lefiaid y dinaſoedd hyn, a'i meuſydd pentrefol, (ſel y gorchymynnaſei'r Arglwydd drwy law Moſes) wrth goel-bren.

9 A hwy a roddaſant o lwyth meibion Juda, ac o lwyth meibion Simeon, y dinaſoedd hyn a henwir erbyn eu henwau,

10 Fel y byddent i feibion Aaron o deuluoedd y Cohathiaid, o feibion Lefi: canys iddynt hwy 'r oedd y coel-bren cyntaf.

11 A rhoddaſant iddynt *y gaer* Arbah tâd Anac (honno *yw* Hebron) ym mynydd-dir Juda, a'i meuſydd pentrefol oddi amgylch.

12 Ond maes y dinas a'i phentrefydd, a roddaſant i * Galeb fab Jephunneh, yn etifeddiaeth iddo ef.

* Jos. 14. 14.

13 Ac i feibion Aaron yr offeiriad y rhoddaſant Hebron, a'i meuſydd pentrefol, yn ddinas noddfa i'r llofrudd, a Libnah a'i meuſydd pentrefol,

1 Cron. 6. 56.

14 A Jattir, a'i meuſydd pentrefol, ac Eſtemoah, a'i meuſydd pentrefol,

15 A Holon, a'i meuſydd pentrefol, a Debir a'i meuſydd pentrefol,

16 Ac Ain, a'i meuſydd pentrefol, a Jutta a'i meuſydd pentrefol, a Bethſemes, a'i meuſydd pentrefol; naw dinas o'r ddau lwyth hynny.

17 Ac o lwyth Benjamin, Gibeon a'i meuſydd pentrefol; a Geba a'i meuſydd pentrefol,

18 Anathoth a'i meuſydd pentrefol, ac Almon a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

19 Holl ddinaſoedd meibion Aaron yr offeiriaid, *oedd* dair dinas ar ddec, a'i meuſydd pentrefol.

20 A chan deuluoedd meibion Cohath y Lefiaid, y rhan arall o feibion Cohath, yr oedd dinaſoedd eu coel-bren o lwyth Ephraim.

21 A hwy a roddaſant iddynt yn ddinas noddfa y lleiddiad, Sichem a'i meuſydd pentrefol, ym mynydd Ephraim: a Gezer a'i meuſydd pentrefol,

22 A Chibſaim a'i meuſydd pentrefol, a Beth-Horon a'i meuſydd pentrefol: pedair o ddinaſoedd.

23 Ac o lwyth Dan, Eltheceh a'i meuſydd pentrefol, Gibethon a'i meuſydd pentrefol.

24 Aialon a'i meuſydd pentrefol, Gath-Rimmon a'i meuſydd pentrefol: pedair o ddinaſoedd.

25 Ac o hanner llwyth Manaſſeh, Tanach a'i meuſydd pentrefol, a Gath-Rimmon a'i meuſydd pentrefol: dwy ddinas.

26 Yr holl ddinaſoedd *y rhai oedd* eiddo y rhan arall o deuluoedd meibion Cohath *oedd* ddec, a'i meuſydd pentrefol.

27 Ac i feibion Gerſon o deuluoedd y Lefiaid *y rhoddaſid* o hanner *arall* llwyth Manaſſeh, yn ddinas noddfa y llofrudd, Golan yn Baſan a'i meuſydd pentrefol, a Beeſterah a'i meuſydd pentrefol: dwy ddinas.

28 Ac o lwyth Iſſachar, Ciſon a'i meuſydd pentrefol, Daberah a'i meuſydd pentrefol,

29 Jarmuth a'i meuſydd pentrefol, Enganim a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

30 Ac o lwyth Aſer, Miſal a'i meuſydd pentrefol, Abdon a'i meuſydd pentrefol,

31 Helcah a'i meuſydd pentrefol, a Rehob a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

32 Ac o lwyth Nephtali yn ddinas noddfa y lleiddiad, Cedes yn Galile a'i meuſydd pentrefol, a Hammoth dor a'i meuſydd pentrefol, a Chartan a'i meuſydd pentrefol: tair dinas.

33 Holl ddinaſoedd y Gerſoniaid, yn ol eu teuluoedd *oedd* dair dinas ar ddec, a'i meuſydd pentrefol.

34 Ac i deuluoedd meibion Merari, y rhan arall o'r Lefiaid, *y rhoddaſid* o lwyth Zabulon Jocneam a'i meuſydd pentrefol, a Chartah a'i meuſydd pentrefol,

35 Dimnah a'i meuſydd pentrefol, Nahalal a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

36 Ac o lwyth Ruben, Beſer a'i meuſydd pentrefol, a Jahaza a'i meuſydd pentrefol,

37 Cedemoth a'i meuſydd pentrefol, Mephaath a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

38 Ac o lwyth Gad yn ddinas noddfa y llofrudd, Ramoth yn Gilead a'i meuſydd pentrefol, a Mahanaim, a'i meuſydd pentrefol,

39 Hesbon a'i meuſydd pentrefol, Jazer a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas o gwbl.

40 Holl ddinaſoedd meibion Merari, yn ôl eu teuluoedd (*ſef* y rhan arall o deuluoedd y Leſiaid,) oedd wrth eu coel-bren ddeuddeng-nhinas.

41 Holl ddinaſoedd y Leſiaid ym meddiant meibion Iſrael *oedd* wyth dinas a deugain, a'i meuſydd pentrefol.

42 Y dinaſoedd hyn oedd bob vn a'i meuſydd pentrefol o'i hamgylch: felly 'r *oedd* yr holl ddinaſoedd hyn.

43 A'r Arglwydd a roddodd i Iſrael yr holl wlâd a dyngodd eſe ar *ei* rhoddi wrth eu tadau hwynt: a hwy a'i meddiannaſant hi, ac a wladychaſant ynddi.

44 Yr Arglwydd hefyd a roddodd lonyddwch iddynt hwy o amgylch, yn ôl yr hyn oll a dyngaſei eſe wrth eu tadau hwynt: ac ni ſaſodd neb yn eu hwyneb hwynt o'i holl elynion; ei holl elynion a roddodd yr Arglwydd yn eu dwylo hwynt.

* Joſuah 23. 14. 45 * Ni phallodd dim o'r holl bethau da a lefaraſei 'r Arglwydd wrth dŷ Iſrael: daeth y cwbl i ben.

PEN. XXII.

1 Anſon y ddau lwyth a hanner adref, a'i bendithio. 9 Hwythau yn adeiladu Allor y dyſtiolaeth ar y ffordd. 11 Yr Iſraeliaid yn anfodlon iddi. 21 Hwythau yn eu bodloni hwynt yn helaeth.

YNa Joſuah a alwodd y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manaſſeh,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi a gadwaſoch yr hyn oll a orchymynnodd Moſes gwâs yr Arglwydd i chwi; ac a wrandawſoch ar fy llais yn yr hyn oll a orchymynnais i chwi.

3 Ni adawſoch eich brodyr er ys llawer o ddyddiau hyd y dydd hwn, ond cadwaſoch reol gorchymyn yr Arglwydd eich Duw.

4 Ac yn awr yr Arglwydd eich Duw a roddes eſmwythdra i'ch brodyr, fel y lefarodd wrthynt: yn awr gan hynny trowch, ac ewch rhagoch i'ch pebyll i wlâd eich meddiant, yr hon a * roddodd Moſes gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu hwnt i'r Jorddonen.

* Num. 32. 33. Joſuah 13. 8.

5 Yn vnic cedwch yn ddyſal ar wneuthur y gorchymyn, a'r gyfraith a orchymynnodd Moſes gwâs yr Arglwydd i chwi, *ſef* * caru 'r Arglwydd eich Duw, a rhodio yn ei holl ffyrdd eſ, a chadw ei orchymynnion eſ, a glynu wrtho eſ, a'i waſanaethu eſ â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid.

* Deut. 30. 12.

6 A Joſuah a'i bendithiodd hwynt, ac a'i gollyngodd ymmaith: a hwy a aethant iw pebyll.

7 Ac i hanner llwyth Manaſſeh y rhoddaſei Moſes *etifeddiaeth* yn Baſan, ac i'r hanner *arall* y rhoddodd Joſuah, gyd a'i brodyr, tu ymma 'r Jorddonen, tua 'r gorllewin; hefyd pan ollyngodd Joſuah hwynt iw pebyll, yna eſe a'i bendithiodd hwynt.

8 Ac eſe a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, dychwelwch â chyfoeth mawr i'ch pebyll, ac anifeiliaid lawer iawn, ag arian, ac ag aur, â phrês hefyd, ac â haiarn, ac â gwiſcoedd lawer iawn: rhennwch â'ch brodyr anrhaith eich gelynion.

9 A meibion Reuben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manaſſeh a ddychwelaſant, ac a aethant ymmaith oddi wrth feibion Iſrael o Siloh, yr hon *ſydd* yngwlâd Canaan, i fyned i wlâd Gilead, i wlâd eu meddiant hwy, yr hon a feddiannaſant wrth orchymyn yr Arglwydd drwy law Moſes.

10 A phan ddaethant i gyffiniau 'r Jorddonen, yr rhai *ſydd* yngwlâd Canaan, meibion Reuben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manaſſeh, a adeiladaſant yno allor, wrth yr Jorddonen, allor fawr mewn golwg.

11 A chlybu meibion Iſrael ddywedyd, wele, meibion Reuben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manaſſeh, a adeiladaſant allor ar gyfer gwlâd Canaan, wrth derfynau 'r Jorddonen, ‡ gan yſtlys meibion Iſrael:

‡ *Heb.* rydle.

12 A phan glybu meibion Iſrael *hynny*, yna holl gynnulleidfa meibion Iſrael a ymgynnullaſant i Siloh, i ddyfod i fynu yn eu herbyn hwynt i ryfel.

13 A meibion Iſrael a anfonaſant at feibion Reuben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manaſſeh, i wlâd Gilead, Phinees mab Eleazar yr offeiriad,

14 A deg o dywyſogion gyd ag eſ, vn tywyſog o bob tŷ pennaf drwy holl lwythau Iſrael: a phob vn oedd ben yn nhŷ eu tadau, ymmyſc miloedd Iſrael.

15 A hwy a ddaethant at feibion Reuben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manaſſeh, i wlâd Gilead, ac a ymddiddanaſant â hwynt, gan ddywedyd,

16 Fel hyn y dywed holl gynnulleidfa 'r Arglwydd, pa gamwedd *yw* hwn a wnaethoch yn erbyn Duw Iſrael, gan ddychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd; pan adeiladaſoch i chwi allor, i wrthryfela heddyw yn erbyn yr Arglwydd?

17 Ai bychan gennym ni * anwiredd Peor, yr hwn nid ymlanhaſom oddi wrtho etto, hyd y dydd hwn: (er bod pla ym myſc cynnulleidfa yr Arglwydd.)

* Num. 25. 4.

18 Ond bod i chwi droi ymaith heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd? ac am i chwi wrthryfela heddyw yn erbyn yr Arglwydd, eſe a lidia y ſoru yn erbyn holl gynnulleidfa Iſrael.

19 Ac od yw gwlâd eich meddiant chwi yn aflan, dewch droſodd i wlad meddiant yr Arglwydd, yr hon y mae tabernacl yr Arglwydd yn aros ynddi, a chymmerwch feddiant yn ein myſc ni: ond na wrthryfelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac na childynnwch i'n herbyn ninnau, drwy adalladu o honoch i chwi eich hun allor, heb law allor yr Arglwydd ein Duw.

20 Oni wnaeth * Achan mab Zerah gamwedd o herwydd y diofrydbeth, ſel y bu digoſaint yn erbyn holl gynnulleidfa Iſrael? ac eſe *oedd* vn gŵr, *etto* nid eſe *yn vnic* a fu farw am ei anwiredd.

* Pen. 7. 1, 5.

21 Yna meibion Reuben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manaſſeh a attebaſant, ac a lefaraſant

lefaraſant wrth holl genhaethiaid miloedd Iſrael, meibion Gad yn preſſwylio ynddi.

22 Arglwydd Dduw y duwiau, Arglwydd Dduw y duwiau, efe ſydd yn gwybod, ac Iſrael yntef a gaiff wybod; os mewn gwrthryfel, neu mewn camwedd yn erbyn yr Arglwydd y'hi hyn, na wareder ni y dydd hwn.

23 Os adailadaſom i ni allor i droi oddi ar ôl yr Arglwydd; nen os offrymmaſom arni boeth offrwm, neu fwyd offrwm; neu os aberthaſom arni ebyrth hedd, yr Arglwydd ei hun a'i gofynno.

24 Ac onid rhac ofn y peth *ymma* y gwnaethom hyn, gan ddywedyd, † yn ol hyn eich meibion chwi a adroddant wrth ein meibion ninneu, gan ddywedyd, beth *fydd* i chwi a *wneloch* ag Arglwydd Dduw Iſrael?

25 Canys yr Arglwydd a roddodd yr Iorddonen hon yn derfyn rhyngom ni a chwi, meibion Ruben a meibion Gad, nid *oes* i chwi ran yn yr Arglwydd: felly y gwnai eich meibion chwi i'n meibion ni beidio ag ofni 'r Arglwydd.

26 Am hynny y dywedaſom, gan adailadu gwnawn yn awr i ni allor; nid i boeth offrwm, nac i aberth,

27 Eithr i fod * yn dyſt rhyngom ni a chwi, a thwng ein hiliogaeth ni ar ein hôl, i *gael o bonom* waſanaethu gwaſanaeth yr Arglwydd ger ei fron ef, â'n poeth offrymmau ac â'n hebyrth, ac â'n offrymmau hedd: fel na ddywedo eich meibion chwi yn ol hyn wrth ein meibion ni, nid *oes* i chwi ran yn yr Arglwydd.

28 Am hynny y dywedaſom, pan ddywedont hwy *felly* wrthym ni, neu wrth ein heppil yn ol hyn, yna y dywedwn ninneu, gwelwch lun allor yr Arglwydd, yr hon a wnaeth ein tadau ni, nid i boeth offrwm, nac i aberth, ond i fod yn dyſt rhyngom ni a chwi.

29 Na'tto Duw i ni wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd, a dychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd, gan adailadu allor i boeth offrwm, i fwyd offrwm, neu i aberth, heb law allor yr Arglwydd ein Duw yr hon *ſydd* ger bron ei dabernacl ef.

30 A phan glybu Phinees yr offeiriad a thywyſogion y gynnulleidfa, a phennaethiaid miloedd Iſrael, y rhai *oedd* gyd ag ef, y geiriau a lefaraſei meibion Ruben, a meibion Gad, a meibion Manaſſeh, da oedd *y peth* yn eu golwg hwynt.

31 A Phinees mab Eleazar yr offeiriad a ddywedodd wrth feibion Ruben, ac wrth feibion Gad, ac wrth feibion Manaſſeh, heddyw y gwybuom fod yr Arglwydd yn ein plith, o herwydd na wnaethoch y camwedd hwn yn erbyn yr Arglwydd: † yn awr gwaredaſoch feibion Iſrael o law 'r Arglwydd.

32 Am hynny y dychwelodd Phinees mâb Eleazar yr offeiriad, a'r tywyſogion, oddi wrth feibion Ruben, ac oddi wrth feibion Gad o wlâd Gilead, i wlâd Canaan at feibion Iſrael, ac a ddygaſant trachefn air iddynt.

33 A da oedd y peth yngolwg meibion Iſrael, a meibion Iſrael a fendithiaſant Dduw, ac ni ſoniaſant am fyned i fynu yn eu herbyn hwynt i ryfel, i ddifetha y wlâd yr oedd meibion Ruben, a

34 A meibion Ruben, a meibion Gad a alwaſant yr allor ‡ Ed: canys tyſt *ydd* hi rhyngom ni, mai 'r Arglwydd *ydd* Dduw. ‡ *Sef.* *Tyſt.*

PEN. XXIII.

1 Joſuah yn annoc y bobl cyn ei farwolaeth, 3 trwy gofio bendithion o'r blaen, 5 trwy addewidion, 11 a thrwy fygythion.

A Darfu yn ôl dyddiau lawer wedi i'r Arglwydd roddi llonyddweh i Iſrael gan ei holl elynion o amgylch, i Joſuah heneiddio a myned mewn dyddiau.

2 A Joſuah a alwodd am holl Iſrael, am eu henuriaid, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwŷr, ac am eu ſwyddogion, ac a ddywedodd wrthynt, myfi a heneiddiais *ac* a euthum yn oedrannus,

3 Chwitheu hefyd a welſoch yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r holl genhedloedd hyn er eich mwyn chwi: * canys yr Arglwydd eich Duw *yw* yr hwn a ymladdodd troſoch. * Exod. 14. 14.

4 Gwelwch, rhennais i chwi y cenhedloedd hyn a adawyd, yn etifeddiaeth i'ch llwythau chwi, o'r Iorddonen, a'r holl genhedloedd y rhai a dorrais i ymmaith hyd y môr mawr tua † 'r gorllewin. † Heb. *machlud haul.*

5 A'r Arglwydd eich Duw a'i hymlid hwynt o'ch blaen chwi, ac a'i gyrr hwynt ymaith allan o'ch gŵydd chwi: a chwi a feddiennwch eu gwlâd hwynt, megis y dywedodd yr Arglwydd eich Duw wrthych.

6 Am hynny ymwrolwch yn lew, i gadw ac i wneuthur y cwbl ſydd ſcrifennedic yn llyfr cyfraith Moſes, * fel na chilioch oddi wrthynt tua 'r llaw ddehau, na thu a'r llaw aſſwy, * Deut. 5. 32. & 28.

7 Ac na chyd-ymgyfeilloch â'r cenhedloedd hyn, y rhai a adawyd gyd â chwi; ac na †chofioch enw eu duwiau hwynt, ac na thyngoch *iddynt*, na waſanaethoch hwynt y chwaith, ac nac ymgrymmoch iddynt: 14. † Pſ. 16. 4.

8 ‡ Onid glynu wrth yr Arglwydd eich Duw, fel y gwnaethoch hyd y dydd hwn. ‡ Neu, *obegid os glynwch.*

9 ‡ Canys yr Arglwydd a yrrodd allan o'ch blaen chwi genhedloedd mawrion, a nerthol: ac am danoch chwi, ni ſafodd neb yn eich wynebau chwi hyd y dydd hwn. ‡ Neu, *yna 'r Arglwydd a yr*, &c.

10 * Yn gŵr o honoch a erlid fil, canys yr Arglwydd eich Duw yw'r hwn ſydd yn ymladd troſoch, fel y llefarodd wrthych. * Lev. 26. 8. Deut. 32. 30.

11 Ymgedwch gan hynny yn ddyfal ar eich eneidiau, ar i chwi garu 'r Arglwydd eich Duw.

12 Canys os gan ddychwelyd y dychwelwch, ac yr ymlynwch wrth weddill y cenhedloedd ymma, y rhai a adawyd gyd â chwi; os ymgyfathrachwch â hwynt, ac *os* eweh i mewn attynt hwy, a hwyntau attoch chwithau,

13 Gan wybod gwybyddwch na yrr yr Arglwydd eich Duw y cenhedloedd hyn mwyach allan o'ch blaen chwi: * onid byddant i chwi yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn ffrewyll yn eich yſlyſau, ac yn ddrain yn eich llygaid, nes eich diſa chwi allan o'r wlâd dda ymma, 'r hon a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi. * Exod. 23. 33. Num. 33. 55. Deut. 7. 16.

14 Ac wele fi yn myned heddyw i ffordd yr holl ddaear, a chwi a wyddoch yn eich holl galonnau, ac yn eich holl eneidiau, na * phallodd dim o'r holl bethau daionus, a lefarodd yr * Pen. 21. 45.

Arglwydd eich Duw am dinoch chwi; hwy a ddaethant oll i chwi, ac ni phallodd dim o honynt.

15 Ac fel y daeth i chwi bob peth dalonus a addawodd yr Arglwydd eich Duw wrthych, felly y dwg yr Arglwydd arnoch chwi bob peth drygionus, nes eich difa chwi allan o'r wlâd dda ymma, a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi:

16 Pan droseddoch gyfammod yr Arglwydd eich Duw a orchymynnodd efe i chwi, a myned a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt; yna y llidia digofaint yr Arglwydd yn eich erbyn chwi, ac y cyfrgollir chwi yn ebrwydd, o'r wlâd dda ymma a roddodd efe i chwi.

PEN. XXIV.

1 Josuah yn cynnull y llwythau yn Sichem. 2 Hiftori ferr o fendithion Duw er amfer Terah. 14 Mae efe yn adnewyddu cyfammod rhyngddynt hwy a Duw. 26 Carrec yn dyfi o'r cyfammod. 29 Oedran Josuah, ei farwolaeth, a'i gladdedigaeth. 32 Claddu efeyrn Joseph; 33 Marwolaeth Eleazar.

A Josuah a gynnullodd holl lwythau Israel i Sichem, ac a alwodd am henuriaid Israel, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwyr, ac am eu swyddogion, a hwy a safasant ger bron Duw.

2 A dywedodd Josuah wrth yr holl bobl, fel hyn y dywed Arglwydd Duw Israel, tu hwnt i'r afon * y trigodd eich tadau chwi gynt, *sef* Terah tad Abraham, a thad Nachor; a hwy a wasanaethasant dduwiau dieithr.

* Gen. 11. 31. Judeth. 5. 7.

3 Ac mi a gymmerais eich tâd Abraham ymmaith o'r tu hwnt i'r afon, ac a'i harweiniais ef drwy holl wlâd Canaan, ac a amlheais hefyd ei hâd ef, ac a roddais iddo Isaac.

4 † Ac i Isaac y rhoddais Jacob ac Esau, ac * i Esau y rhoddais fynydd Seir iw etifeddu; † ond Jacob a'i feibion a aethant i wared i'r Aipht.

† Gen. 21. 2. & 25. 26 * Gen. 36. 8. † Gen. 46. 6.

5 Ac mi * a anfonais Moses ac Aaron, ac a darewais yr Aiphtiaid, yn ol yr hyn a wneuthum yn eu mysc; ac wedi hynny y dugum chwi allan.

* Exod. 3. 10.

6 † Ac a ddugum eich tadau chwi allan o'r Aipht: a chwi a ddaethoch at y môr, a'r Aiphtiaid a erlidiodd ar ôl eich tadau â cherbydau, ac â gwŷr meirch, hyd y * môr côch.

† Exod. 12. 37. * Exod. 14. 9.

7 A phan waeddasant ar yr Arglwydd, efe a osododd dywyllwch rhyngoch chwi a'r Aiphtiaid, ac a ddûg y môr arnynt hwy, ac a'i gorchguddiodd, eich llygaid chwi a welsant yr hyn a wneuthum yn yr Aipht; trigasoch hefyd yn yr anialwch ddyddiau lawer.

8 Ac mi a'ch dygais i wlâd yr Amoriaid, y rhai oedd yn trigo o'r tu hwnt i'r Jorddonen, * a hwy a ymladdasant i'ch erbyn; ac mysi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi; fel y meddiannasoch eu gwlâd hwynt, a minne a'i difethais hwynt o'ch blaen chwi.

* Num. 21. 33.

9 * Yna Balac mab Zippor brenin Moab a gyfododd, ac a ryfelodd yn erbyn Israel, ac a anfonodd, ac a alwodd am Balaam fâb Beor i'ch melldigo chwi.

* Num. 22. 5. Deut. 23. 4.

10 Ond ni fynnwn i wrando ar Balaam; am hynny gan fendithio y bendithiodd efe chwi; felly y gwaredais chwi o'i law ef.

11 A chwi a aethoch tros yr Jorddonen, ac a ddaethoch i Jericho: a gwŷr Jericho a ymladdodd i'ch erbyn, yr Amoriaid, a'r Phereziaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Girgasiaid, yr Hefiaid a'r Jebusiaid; ac mi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi.

12 * Ac mi a anfonais gacwn o'ch blaen chwi, a'r *rhai hynny* a'i gyrrodd hwynt allan o'ch blaen chwi; *sef* dau frenin yr Amoriaid; nid â'th gleddyf di, ac nid â'th fŵa.

* Exod. 23. 28. Deut. 7. 20. Jos. 11. 20.

13 A mi a roddais i chwi wlâd ni lafuriasoch am dani, a dinasoedd y rhai nid adeiladasoch, ac yr ydych yn trigo ynddynt: o'r gwinllannoedd, a'r olew-lannoedd ni phlannasoch, yr ydych yn bwyta o honynt.

14 Yn awr gan hynny, ofnwch yr Arglwydd, a gwasanaethwch ef, mewn perfeiddrwydd, a gwirionedd, a bwriwch ymmaith y duwiau a wasanaethodd eich tadau o'r tu hwnt i'r afon, ac yn yr Aipht; a gwasanaethwch chwi yr Arglwydd.

15 Ac od yw ddrwg yn eich golwg wasanaethu'r Arglwydd, dewiswch i wch heddyw pa yn a wasanaethoch, ai'r duwiau a wasanaethodd eich tadau, y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r afon; ai ynte duwiau'r Amoriaid, y rhai'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: ond myfi, mi a'm tŷ wyth a wasanaethwn yr Arglwydd.

16 Yna'r attebodd y bobl, ac y dywedodd, na atto Duw i ni adel yr Arglwydd, i wasanaethu duwiau dieithr:

17 Canys yr Arglwydd ein Duw yw'r hwn a'n dûg ni i fynu a'n tadau o wlâd yr Aipht, o dŷ'r caethiwed; a'r hwn a wnaeth y rhyfeddodau mawrion hynny yn ein gwydd ni, ac a'n cadwodd ni yn yr holl ffordd y rhodiasom ynddi, ac yn mysc yr holl bobloedd y tramwyasom yn eu plith.

18 A'r Arglwydd a yrrodd allan yr holl bobloedd, a'r Amoriaid, preswylwŷr y wlâd, o'n blaen ni: am hynny ninneu a wasanaethwn yr Arglwydd, canys efe *yw* ein Duw ni.

19 A Josuah a ddywedodd wrth y bobl, ni allwch wasanaethu'r Arglwydd: canys Duw sanctaidd ydyw efe: Duw eiddigus yw, ni ddioddef efe eich anwiredd na'ch pechodau.

20 O gwrthodwch yr Arglwydd, a gwasanaethu duwiau dieithr; * yna efe a drŷ, ac a'ch dryga chwi, ac efe a'ch difa chwi, wedi iddo wneuthur i chwi ddaioni.

* Pen. 23. 15.

21 A'r bobl a ddywedodd wrth Josuah, nage, eithr ni a wasanaethwn yr Arglwydd.

22 A dywedodd Josuah wrth y bobl, tyftion ydych yn eich erbyn eich hun, ddewis o honoch i chwi'r Arglwydd iw wasanaethu. Dywedasant hwythau, tyftion *ydym*.

23 Am hynny yn awr *eb efe* bwriwch ymmaith y duwiau dieithr *fydd* yn eich mysc, a gostyngwch eich calon at Arglwydd Dduw Israel.

24 A'r bobl a ddywedasant wrth Josuah, yr Arglwydd ein Duw a wasanaethwn, ac ar ei lais ef y gwrandawn.

25 Felly Josuah a wnaeth gyfammod â'r bobl y dwthwn hwnnw, ac a osododd iddynt ddeddfau, a barnedigaethau, yn Sichem.

26 A Josuah a scrifennodd y geiriau hyn yn llyfr cyfraith Dduw, ac a gymmerth faen mawr, ac a'i gosodod i fynu yno tan dderwen oedd yn agos i gyssegr yr Arglwydd.

27 A Josuah a ddywedodd wrth yr holl bobl, wele y maen hwn fydd yn dyftiolaeth i ni; canys efe a glywodd holl eiriau'r Arglwydd, y rhai a lefarodd efe wrthym: am hynny y bydd efe yn dyftiolaeth i chwi, rhac i chwi wadu eich Duw.

28 Felly

28 Felly Joſuah a ollyngodd y bobl, bob
yn eu etifeddiaeth.

29 Ac wedi y pethau hyn y bu farw Joſuah
mâb Nun, gwâs yr Arglwydd, yn fâb deng-
mlwydd a chant.

30 A hwy a'i claddaſant ef yn nherfyn ei eti-
feddiaeth, o fewn * Timnath-ſerah, yr hon
ſydd ym mynydd Ephraim, o du 'r gogledd i
fynydd Gaas.

31 Ac Iſrael a waſanaethodd yr Arglwydd
holl ddyddiau Joſuah, a holl ddyddiau 'r henu-
riaid † a fu fyw ar ôl Joſuah, ac a wybuſent
holl waith yr Arglwydd, a wnaethei efe er Iſrael.

32 Ac * eſcyrn Joſeph, y rhai a ddygaſei
meibion Iſrael i fynu o'r Aipht, a gladdaſant
hwy yn Sichem, mewn rhan o'r maes a bryn-
naſei Jacob gan feibion * Hemor tâd Sichem,
er cant ‡ *darn* o arian; a bu i feibion Joſeph yn
etifeddiaeth.

33 Ac Eleazar mâb Aaron a fu farw, a chla-
ddaſant ef ym mryn Phinees ei fâb, yr hwn a
roddaſid iddo ef ym mynydd Ephraim.

† Heb. *Eſtynnaſant eu dyddiau.*
* Gen. 50. 25. Exod. 13. 19.
* Pen. 19. 50. Barn. 2. 9.
* Gen. 33. 19.
‡ Neu, *O wyn.*

¶ LLYFR Y BARN-WYR.

PEN. I.

1 Gweithredoedd Juda a Simeon. 4 Adonibezec yn cael talu y pwyth iddo yn union. 8 Ennill Jeruſalem. 10 Ennill Hebron. 11 Othniel yn cael Achſah yn wraig, am ennill Debir. 16 Y Ceneaid yn preſwylio yn Juda. 17 Ennill Hormah, Gaza, Aſcalon, ac Ecron, 21 Gweithredoedd Benjamin. 22 Am dŷ Joſeph, yr hwn a ennillodd Bethel. 30 Am Zabulon, 31 Aſer, 33 Nephtali, 34 a Dan.

AC Wedi marw Joſuah, meibion Iſ-
rael a* ymofynnaſant a'r Arglwydd,
gan ddywedyd; pwy â i fynu dro-
ſom ni yn erbyn y Canaaneaid yn
flaenaf, i ymladd â hwynt?

2 A dywedodd yr Arglwydd, Juda â i fynu:
wele rhoddais y wlâd yn ei law ef.

3 A Juda a ddywedodd wrth Simeon ei
frawd, tyred i fynu gyd â mi i'm rhan-dir, fel
yr ymladdom yn erbyn y Canaaneaid, a minneu a âf gyd â thi i'th ran-dir ditheu: felly
Simeon a aeth gyd ag ef.

4 A Juda a aeth i fynu, a'r Arglwydd a ro-
ddodd y Canaaneaid, a'r Pherezïaid, yn eu
flaw hwynt: a lladdaſant o honynt yn Bezec,
ddeng-mil o wŷr.

5 A hwy a gawſant Adonibezec yn Bezec,
ac a ymladdaſant yn ei erbyn, ac a laddaſant y
Canaaneaid, a'r Pherezïaid.

6 Ond Adonibezec a ffôdd, a hwy a erlidia-
ſant ar ei ôl ef, ac a'i daliaſant ef, ac a dorraſant
fodiau ei ddwylaw ef, ai draed.

7 Ac Adonibezec a ddywedodd, dêc a
thrugain o frenhinoedd wedi torri bodiau eu
dwylo, a'i traed, a fu yn † caſclu *eu bwyd* dan
fy mwrdd i; fel y gwneuthum, felly y talodd
Duw i mi. A hwy a'i dygaſant ef i Jeruſalem,
ac efe a fu farw yno.

† Neu, *Lloffa.*

8 (A meibion Juda a ymladdaſant yn er-
byn Jeruſalem, ac a'i hennillaſant hi, ac a'i
tarawſant â min y cleddyf; a lloſcaſant y
ddinas â thân.)

9 * Wedi hynny meibion Juda a aethant i
wared i ymladd yn erbyn y Canaaneaid oedd
yn trigo yn y mynydd, ac yn y dehau, ac yn y
gwaſtadedd.

* Joſ. 10. 36. & 11. 21. & 15. 13.

10 A Juda a aeth yn erbyn y Canaaneaid
oedd yn trigo yn Hebron, (ac enw Hebron o'r
blaen *oedd* ‡ Caer Arba:) a hwy a lladdaſant
* Seſſai, ac Ahiman, a Thalmai.

‡ Joſuah 15. 13. * Num. 13. 21.

11 Ac efe a aeth oddi yno at drigolion
Debir: ac enw Debir o'r blaen *oedd* Cirlath-
ſepher.

12 A dywedodd Caleb, yr hwn a darawo
Cirlath-ſepher, ac a'i hennillo hi, mi a roddaf
Achſah fy merch yn wraig iddo.

† Joſuah 15. 17.

13 Ac † Othniel mâb Cenaz, brawd Caleb,
ieuangach nac ef, a'i hennillodd hi: yntef a
roddes Achſah ei ferch yn wraig iddo.

14 A phan ddaeth hi i mewn *atto ef*, hi a'i
annogodd ef i gaiſio gan ei thâd *rŷw* faes; a hi
a ddeſcynnodd oddiar yr aſſyn, a dywedodd
Caleb wrthi beth a fynni di?

15 A hi a ddywedodd wrtho, dyro i mi fen-
dith, canys gwlâd y dehau a roddaiſt i mi, dy-
ro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: a Chaleb
a roddodd iddi y ffynhonnau vchaf, a'r ffyn-
honnau iſaf.

16 A meibion Ceni chwegrwn Moſes a ae-
thant i fynu o ddinas y palm-wŷdd, gyd â mei-
bion Juda i anialwch Juda, yr hwn *ſydd* yn
nghau Arad, a hwy a aethant, ac a drigaſant
gyd a'r bobl.

17 A Juda a aeth gyd â Simeon ei frawd,
a hwy a darawſant y Canaaneaid oedd yn pre-
ſwylio yn Sephath; ac a'i difrodaſant hi, ac efe
a alwodd enw 'r ddinas * Hormah.

* Num. 21. 3.

18 Juda hefyd a enillodd Gaza, a'i ther-
fynau, ac Aſcalon a'i therfynau, ac Ecron a'i
therfynau.

19 A'r Arglwydd oedd gyd â Juda, ac efe
a oreſcynnodd y mynydd: ond ni *allei efe* yrru
allan drigolion y dyffryn, canys cerbydau
heiyrn *oedd* ganddynt.

20 Ac i Caleb y rhoeſant Hebron, fel y * lle-
farafei Moſes: ac efe a yrrodd oddi yno dri
mâb Anac.

* Num. 14. 24. Joſ. 14. 13. & 15. 14. & 5. 15.

21 Ond meibion Benjamin ni yrraſant allan
y Jebuſiaid, y rhai oedd yn preſwylio yn Jeru-
ſalem: ond y mae y Jebuſiaid yn trigo yn Je-
ruſalem, gyd â meibion Benjamin, hyd y
dydd hwn.

22 A thŷ Joſeph, hwythau hefyd a ae-
thant i fynu yn erbyn Bethel: a'r Arglwydd
oedd gyd â hwynt.

23 A thŷ-lwyth Joſeph a barafant chwiſlo
Bethel: ac enw y ddinas o'r blaen *oedd* * Luz.

* Gen. 28. 19.

24 A'r yſpïwyr a welſant ŵr yn dyfod allan
o'r ddinas, ac a ddywedaſant wrtho, dangos i
ni attolwg y ffordd yr air i'r ddinas, * ac ni a
wnawn drugaredd â thi.

* Joſ. 2. 14.

25 A phan ddangoſodd efe iddynt hwy y
ffordd i fyned i'r ddinas, hwy a darawſant y
ddinas â min y cleddyf: ac a ollyngaſant ym-
maith y gŵr a'i holl deulu.

26 A'r gŵr a aeth i wlâd yr Hethiaid, ac a
adeiladodd ddinas, ac a alwodd ei henw Luz;
dymma ei henw hi hyd y dydd hwn.

27 Ond ni * oreſcynnodd Manaſſeh Beth-
ſean, na'i threfydd, na Thaanah na'i threfydd,
na thrigolion Dor, na'i threfydd, na thrigoli-
on Ibleam na'i threfydd, na thrigolion Megi-
do na'i threfydd: eithr mynnodd y Canaane-
aid breſwylio yn y wlâd honno.

* Joſ. 17. 11.

28 Ond pan gryfhaodd Israel, yna efe a osododd y Canaaneaid tan dreth ond nis gyrrodd hwynt ymaith yn llwyr.

* Jos. 16. 10. 29 * Ephraim hefyd ni yrrodd allan y Canaaneaid oedd yn gwladychu yn Gezer: eithr y Canaaneaid a breswyliasant yn eu mysc hwynt yn Gezer.

30 A Zabulon ni yrrodd ymmaith drigolion Citron, na phreswylwyr Nahalol: eithr y Canaaneaid a wladychasant yn eu mysc hwynt, ac a aethant tan dreth.

31 Ac Aser ni yrrodd ymmaith drigolion Accho, na thrigolion Sidon, nac Ahlab, nac Achzib, na Helbah, nac Aphic, na Rehob.

32 Ond Aser a drigodd ym mysc y Canaaneaid, trigolion y wlad: canys ni yrrasant hwynt allan.

33 A Nephtali ni yrrodd allan breswylwyr Beth-semes, na thrigolion Beth-anath, eithr efe a wladychodd ym mysc y Canaaneaid, trigolion y wlad: er hynny preswylwyr Beth-semes a Beth-anath, oedd tan dreth iddynt.

34 A'r Amoriaid a wrasant feibion Dan i'r mynydd: canys ni adawsant iddynt ddyfod i wared i'r dyffryn.

35 A'r Amoriaid a fynnei breswyllo ym mynydd Heres, yn Aialon, ac yn Saalbim: etto llaw ty Joseph † a orthrechodd, a'r *Amoriaid* fuant tan dreth *iddynt*.

† Heb. *A fu drwm.*

36 A therfyn yr Amoriaid *oedd* o ‡ riw Acrabbim, o'r graig, ac vchod.

‡ Neu, *Maale Acrabbim.*

PEN. II.

1 Angel yn cerydду y bobl yn Bochim. 6 Drygioni yr oes newydd ar ol Josuah. 14 Digllonedd Duw a'i drugaredd tuag attynt. 20 Gadel y Canaaneaid i brofi Israel.

AC ‡ Angel yr Arglwydd a ddaeth i fynu o Gilgal i Bochim, ac a ddywedodd, dugum chwi i fynu o'r Aipht, ac arweiniais chwi i'r wlad, *am* yr hon y tyngais wrth eich tadau, ac a ddywedais, ni thorraf fynghyfammod â chwi byth.

‡ Neu, *Cennad.*

* Deut. 7. 2. ‡ Deut. 12. 3. 2 Na * wnewch chwithau gyfammod â thrigolion y wlad hon, *ond* ‡ bwriwch i lawr eu hallorau: etto ni wrandawsoch ar fy llef; pa ham y gwnaethoch hyn?

3 Am hynny y dywedais, ni yrraf hwynt allan o'ch blaen chwi: eithr byddant i chwi † *yn ddrain* yn eich ystlysau, a'i duwiau fydd yn * fagl i chwi.

† Josuah 23. 13. * Exod. 23. 33. & 34. 12.

4 A phan lefarodd angel yr Arglwydd y geiriau hyn wrth holl feibion Israel; yna y bobl a ddercbafasant eu llef, ac a wylasant.

‡ *Bytny yw, Rhai yn wylo.*

5 Ac a alwasant enw y lle hwnnw ‡ Bochim: ac yna 'r aberthasant i'r Arglwydd.

6 A Josuah a ollyngodd y bobl ymmaith; a meibion Israel a aethant bôb vn iw etifeddiaeth, i feddiannu y wlad.

7 A'r bobl a wasanaethasant yr Arglwydd holl ddyddiau Josuah, a holl ddyddiau 'r henuriaid y rhai a † fu fyw ar ôl Josuah, y rhai a welsent holl fawr-waith yr Arglwydd, yr hwn a wnaethei efe er Israel.

† Heb. *Ellynasant ddyddiau.*

8 A bu farw Josuah mâb Nun gwâs yr Arglwydd, yn fâb deng-mlwydd a chant.

9 A hwy a'i claddasant ef yn nherfyn ei etifeddiaeth, o fewn * Timnath-Heres ym mynydd Ephraim, o du 'r gogledd i fynydd Gaas.

* Josuah 24. 30.

10 A'r holl oes honno hefyd a gasclwyd at eu tadau: a chyfododd oes arall ar eu hôl hwynt, y rhai nid adwaenent yr Arglwydd, na 'i weithredoedd a wnaethei efe er Israel.

11 A meibion Israel a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a wasanaethasant Baalim:

12 Ac a wrthodasant Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a'i dygasei hwynt o wlad yr Aipht, ac a aethant ar ôl duwiau dieithr, *sef rhai* o dduwiau y bobloedd *oedd* o'i hamgylch, ac a ymgrymmasant iddynt, ac a ddigiasant yr Arglwydd.

13 A hwy a wrthodasant yr Arglwydd, ac a wasanaethasant Baal, ac Astaroth.

14 A llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Israel, ac efe a'i rhoddodd hwynt yn llaw 'r anheith-wŷr, y rhai a'i hanrheithiasant hwy; ac efe a'i gwerthodd hwy * i law eu gelynion o amgylch, fel na allent sefyll mwyach yn erbyn eu gelynion.

* Pfal. 44. 12. & 78. 50.

15 I ba le bynnac yr aethant, llaw 'r Arglwydd oedd er drwg yn eu herbyn hwynt, fel y llefarasei 'r Arglwydd, ac fel y * tyngasei 'r Arglwydd wrthynt hwy: a bu gyfyng iawn arnynt.

* Lev. 26. Deut. 28.

16 Etto 'r Arglwydd a gododd farn-wŷr, y rhai a'i achubodd hwynt o law eu hanrheith-wŷr.

17 Ond ni wrandawent ychwaith ar eu barn-wŷr, eithr putteiniasant ar ôl duwiau dieithr, ac ymgrymmasant iddynt: cliasant yn ebrwydd o'r ffordd y rhodiasei eu tadau hwynt ynddi, gan wrando ar orchymynion yr Arglwydd: *ond* ni wnaethant hwy felly.

18 A phan godei yr Arglwydd farn-wŷr arnynt hwy, yna 'r Arglwydd fyddei gyd â'r barn-wr, ac a'i gwaredei hwynt o law eu gelynion holl ddyddiau y barn-wr: (canys yr Arglwydd a dosturiei wrth eu griddfan hwynt, rhac eu gorthrym-wŷr, a'i cystudd-wŷr.)

19 A phan fyddei * farw y barn-wŷr, hwy a ddychwelent, ac a ymlygirent yn fwy na'i tadau, gan fyned ar ôl duwiau dieithr, iw gwasanaethu hwynt, ac i ymgrymmu iddynt: ni † pheidiasant a'i gweithredoedd eu hunain, nac a'i ffordd wrthnyfig.

* Pen. 3. 12. † Heb. *Ni ollyngasant ddim i gwympo oi, &c.*

20 A digllonedd yr Arglwydd a lidiei yn erbyn Israel, ac efe a ddywedei, o blegit i'r genhedl hon drosseddu fy nghyfammod a orchymynnais iw tadau hwynt, ac na wrandawsant ar fy llais,

21 Ni chwanegaf inneu yrru ymmaith o'i blaen hwynt, neb o'r cenhedloedd a adawodd Josuah pan fy farw:

22 I brofi Israel drwyddynt hwy, a gadwant hwy ffordd yr Arglwydd gan rodio ynddi, fel y cadwodd eu tadau hwynt, neu beidio.

23 Am hynny yr Arglwydd a ‡ adawodd y cenhedloedd hynny heb eu gyrru ymmaith yn ebrwydd, ac ni roddodd hwynt yn llaw Josuah.

‡ Neu, *A oddefodd.*

PEN. III.

1 Y cenhedloedd a adawyd i brofi Israel. 6 Ac Israel wrth ymgyfeillach â hwynt yn addoli eu duwiau hwy. 8 Othniel yn cu gwaredu hwy oddiwrth Chusan-Risathaim, 12. Ehud oddiwrth Eglon, 31 A Samgar oddiwrth y Philistiaid.

DYmma y cenhedloedd a adawodd yr Arglwydd i brofi Israel drwyddynt, (sef y rhai oll ni wyddynt gwbl o ryfeloedd Canaan;

2 Yn vnic i beri i genhedlaethau meibion Israel wybod, iw dysgu hwynt i ryfela; y rhai yn ddiau ni wyddent hynny o'r blaen:)

3 Pum tywysog y Philistiaid, a'r holl Ganaaneaid, a'r Sidoniaid, a'r Hefiaid, y rhai oedd

yn

yn aros ym mynydd Libarus, o fynydd Baalhermon hyd y ffordd y deuir i Hamath.

4 A hwy a fuant i brofi Iſrael drwyddynt, i wybod a wrandawent hwy ar orchymynion yr Arglwydd, y rhai a orchymynnaſei efe iw tadau hwynt, trwy law Moſes.

5 A meibion Iſrael a drigaſant ym myſc y Canaaneaid, yr Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pheresiaid, yr Hefiaid hefyd a'r Jebuſiaid,

6 Ac a gymmeraſant eu merched hwynt iddynt yn wragedd, ac a roddaſant eu merched iw meibion hwythau, ac a waſanaethaſant eu duwiau hwynt.

7 Felly meibion Iſrael a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a anghofiaſant yr Arglwydd eu Duw, ac a waſanaethaſant Baalim, a'r llwyni.

8 Am hynny digloneddd yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Iſrael, ac efe a'i gwerthodd hwynt i law Chuſan Riſathaim brenin † Meſopotamia: a meibion Iſrael a waſanaethaſant Chuſan Riſathaim wyth mlynedd.

† Heb. *Aramnaharaim.*

9 A meibion Iſrael a waeddaſant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd achub-wr i feibion Iſrael, yr hwn a'i hachubodd hwynt, ſef Othniel mâb Cenaz, brawd Caleb, ieuangach nag ef.

10 Ac Yſpryd yr Arglwydd † a ddaeth arno ef, ac efe a farnodd Iſrael, ac a aeth allan i ryfel, a'r Arglwydd a roddodd yn ei law ef Chuſan Riſathaim brenin † Meſopotamia: a'i law ef oedd drêch nâ Chuſan Riſathaim.

† Heb. *Oedd.*

† Heb. *Aram.*

11 A'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlhynedd: a bu farw Othniel mâb Cenas.

12 A meibion Iſrael a chwanegaſant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a nerthodd Eglon brenin Moab yn erbyn Iſrael, am iddynt wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd.

13 Ac efe a gaſclodd atto feibion Ammon, ac Amalec, ac a aeth, ac a darawodd Iſrael, a hwy a feddiannaſant ddinas y palm-wŷdd.

14 Felly meibion Iſrael a waſanaethaſant Eglon brenin Moab ddau naw mlhynedd.

15 Yna meibion Iſrael a lefaſant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd achubwr iddynt, ſef Ehwd mâb Gera, fâb Gemini, gŵr † llaw-chwith: a meibion Iſrael a anfonaſant anrheg gyd âg ef i Eglon brenin Moab.

† Heb. *Anaſû o'i law ddehau.*

16 Ac Ehwd a wnaeth iddo ddagr ddau finiawc o gufydd ei hŷd, ac a'i gwregyſodd tan ei ddillad, ar ei glûn ddehau.

17 Ac efe a ddug yr anrheg i Eglon brenin Moab: ac Eglon *oedd* ŵr tew iawn.

18 A phan ddarfu iddo ef gyflwyno'r anrheg; efe a ollyngodd ymmaith y bobl a ddygaſei yr anrheg.

19 Ond efe ei hun a drôdd oddi wrth y † cherfeilau *oedd* yn Gilgal, ac a ddywedodd, *y mae* i mi air o gyfrinach â thi ô frenin: dywedodd yntef, gofieg: a'r holl rai oedd yn ſefyll yn ei ymyl ef a aethant allan oddi wrtho ef.

‡ Neu, *Delwau cerfiedic.*

20 Ac Ehwd a ddaeth i mewn atto ef, ac yntef oedd yn eiſtedd mewn ſtafell † hâf, yr hon *oedd* iddo ef ei hunan: a dywedodd Ehwd, gair oddiwrth Dduw *ſydd* genif attat ti. Ac efe a gyfododd oddi ar ei orſeddfa.

† Heb. *Yneori.*

21 Ac Ehwd a eſtynnodd ei law aſſwy, ac a gymmerth y ddagr oddi ar ei glûn ddehau, ac a'i brathodd hi yn ei botten ef.

22 A'r cam a aeth i mewn ar ôl y llafn, a'r braſder a ymgaeodd am y llafn ſel na allai dynnu y ddagr allan o'i botten: a'r dom a ddaeth allan.

23 Yna Ehwd a aeth allan trwy 'r cyntedd, ac a gaeodd ddryſau yr yſtafell arno, ac a'i cloawdd.

24 Pan aeth efe ymmaith, ei weiſion a ddaethant, a phan welſant, wele fôd dryſau yr yſtafell yn gloiedic, hwy a ddywedaſant, diau † eſmwythau ei gorph y mae efe yn yr yſtafell hâf.

† Heb. *Cuddio ei draed,*

25 A hwy a ddiſgwiliaſant nes cywilyddio *o honynt*; ac wele nid oedd efe yn agori dryſau yr yſtafell; yna hwy a gymmeraſant agoriad, ac a agoraſant, ac wele eu harglwydd hwy wedi cwympo i lawr yn farw.

26 Ac Ehwd a ddiangodd tra fuant hwy yn aros; ac efe a aeth y tu hwnt i'r chwareiau, ac a ddiangodd i Seirah.

27 A phan ddaeth, efe a vdcanodd mewn vdcorn ym mynydd Ephraim; a meibion Iſrael a ddeſcynnaſant gyd ag ef o'r mynydd, ac yntef o'i blaen hwynt.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, canlynwch fi, canys yr Arglwydd a roddodd eich gelynion chwi, ſef Moab, yn eich llaw chwi: a hwy a aethant i wared ar ei ôl ef, ac a enillaſant rydau yr Jorddonen, tu a Moab, ac ni adawſant i neb fyned trwodd.

29 A hwy a darawſant o'r Moabiaid y pryd hynny, ynghylch deng-mil o wŷr, pawb yn † tymmus, a phawb yn wŷr nerthol: ac ni ddiangodd neb.

† Heb. *Freiſſonc.*

30 Felly y daroſtyngwyd Moab y dwthwn hwnnw tan law Iſrael; a'r wlâd a gafodd lonydd bedwar vgain mlhynedd.

31 Ac ar ei ôl ef y bu Samgar mâb Anath, ac efe a darawodd o'r Philiſtiaid chwechan-wr ag ‡ irai ychen: yntef hefyd a waredodd Iſrael.

‡ *Jethû.*

PEN. IV.

1 Debora a Barac yn eu gwaredu hwy oddi wrth Jabin a Siſara. 18 Jael yn ladd Siſara.

A Meibion Iſrael a chwanegaſant wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, wedi marw Ehwd.

2 A'r Arglwydd a'i gwerthodd hwynt i law Jabin brenin Canaan, yr hwn oedd yn teyrnaſu yn Hazor: a thywyſog ei lû ef *oedd* Siſara, ac efe oedd yn trigo yn Haroſeth y cenhedloedd.

3 A meibion Iſrael a lefaſant ar yr Arglwydd; canys naw can cerbyd haiarn *oedd* ganddo ef, ac efe a orthrymmodd feibion Iſrael yn dôſt, ygain mlhynedd.

4 A Debora y brophwydes gwraig Lapidoth, y hi oedd yn barnu Iſrael yr amſer hwnnw.

5 Ac yr oedd hi yn trigo tan balm-wydden Debora, rhwng Ramah a Bethel, ym mynydd Ephraim: a meibion Iſrael a'i ddeuent i fynu atti hi am farn.

6 A hi a anfonodd, a galwodd am Barac fâb Abinoam, o Cedes Nephtali; ac a ddywedodd wrtho, onî orchymynnodd Arglwydd Dduw Iſrael *gan ddywedyd*; dôs, a thyn tua mynydd Tabor; a chymmer gyd â thi ddengmil o wŷr, o feibion Nephtali, ac o feibion Zabulon.

7 A mi a dynnaf attat i afon * Ciſon, Siſara tywyſog llû Jabin, a'i gerbydau, a'i liaws, ac a'i rhoddaf ef yn dy law di.

* Pſal. 83. 10.

8 A Barac a ddywedodd wrthi, ôd ai di gyd â mi, minnau a âf, ac onid ai gyd â mi, nid âf.

9 A hi a ddywedodd, gan fyned yr âf gyd â thi, etto ni bydd gogoniant i ti yn y daith yr

yr wyt yn myned iddi, canys yn llaw gwraig y gwerth yr Arglwydd Sisara. A Debora a gyfododd, ac a aeth gyd a Barac i Cedes.

10 A Barac a gynhullodd Zabulon, a Nephtali i Cedes, ac a aeth ‡ fynu a deng-mil o wŷr wrth ei draed; a Debora a aeth i fynu gyd ag ef.

* Num. 10. 29. 11 A Heber y Cenead, o feibion * Hobab chwegrwn Moſes, a ymnailluaſei oddiwrth y Cenead, ac a ledaſai ei babell hyd waſtadedd Zaanaim, yr hwn *ſydd* yn ymyl Cedes.

12 A mynegaſant i Sisara fynod o Barac mâb Abinoam, i fynu i fynydd Tabor.

‡ Heb. *Gaſcloddtrwy gri.* 13 A Sisara a ‡ gynhullodd ei holl gerbydau, *ſef* naw can cerbyd haiarn, a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, o Haroſeth y cenhedloedd hyd afon Ciſon.

14 A Debora a ddywedodd wrth Barac, cyfot, canys hwn *yw* 'r dydd y rhoddodd yr Arglwydd Sisara yn dy law di; onid aeth yr Arglwydd allan o'th flaen di? felly Barac a ddeſcynnodd o fynydd Tabor, a deng-mil o wŷr ar ei ôl.

* Pſal. 83. 10. 15 * A'r Arglwydd a ddrylliodd Sisara, a'i holl gerbydau, a'i holl fyddin, â min y cleddyf o flaen Barac: a Sisara a ddeſcynnodd o ddi ar ei gerbyd, ac a ffôdd ar ei draed.

16 Ond Barac a erlidiodd ar ôl y cerbydau, ac ar ôl y fyddin, hyd Haroſeth y cenhedloedd: a holl lû Sisara a ſyrthiodd ar fin y cleddyf; ni adawyd † yn o honynt.

† Heb. *Hyd yn yn.* 17 Ond Sisara a ffôdd ar ei draed i babell Jael gwraig Heber y Cenead: canys *yr oedd* heddwch rhwng Jabin brenin Hazor, â thŷ Heber y Cenead.

18 A Jael a aeth i gyfarfod a Sisara, ac a ddywedodd wrthe, trô i mewn fy arglwydd, trô i mewn attafi, nac ofna. Yna efe a drôdd atti i'r babell, a hi a'i gorchguddiodd ef â gwrthban.

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, dioda fi attolwg ag ychydig ddwfr, canys ſychedic wyf. Yna hi a agorodd * gynnoc o laeth, ac a'i diododd ef, ac a'i gorchguddiodd.

* Pen. 5. 25. 20 Dywedodd hefyd wrthi, ſaf *wrth* ddrws y babell; ac os daw neb i mewn, a gofyn i ti, a dywedyd, a oes ymma neb? yna dywed titheu, nac *oes*.

21 Yna Jael gwraig Heber a gymmerth hoel o'r babell, ac a gymmerodd forthwyl yn ei llaw, ac a aeth i mewn atto ef yn ddiſtaw, ac a bwyodd yr hoel yn ei arlais ef, ac a'i gwthiodd i'r ddaear: (canys yr oedd efe yn cyſcu, ac yn lluddedig;) ac *felly* y bu efe farw.

22 Ac wele, a Barac yn erlid Sisara, Jael aeth ‡ w gyfarfod ef, ac a ddywedodd wrtho, tyred, ac mi a ddangoſaf i ti y gŵr yr wyt ti yn ei geiſio; ac efe a ddaeth i mewn atti, ac wele Sisara yn gorwedd yn farw, a'r hoel yn ei arlais.

† Heb. *Gan ſmeil a aeth, ac a fu doſt yn erbyn Jabin.* 23 Felly y daroſtyngodd Duw y dwthwn hwnnw Jabin brenin Canaan, o flaen meibion Iſrael.

24 A llaw meibion Iſrael a † lwyddodd, ac a orchfygodd Jabin brenin Canaan; nes iddynt ddeſtrywio Jabin brenin Canaan.

PEN. V.

1 Cân Debora a Barac.

YNa y canodd Debora, a Barac mâb Abinoam, y dywnod hwnnw, gan ddywedyd,

2 Am ddial dialeddau Iſrael, *ac* ymgymmell o'r bobl, bendithiwch yr Arglwydd.

3 Clywch ô frenhinoedd; gwrandewch ô dywyſogion; myfi, myfi a ganaf i'r Arglwydd, canaf *fawl* i Arglwydd Ddaw Iſrael.

* Deut. 4. 11. 4 Oh Arglwydd pan aethoſt allan * o Seir, pan gerddaſit o faes Edom, y ddaear a grynodd, a'r nefoedd a ddiferaſant, a'r cwmylau a ddefnynnaſant ddwfr.

* Pſal. 97. 3. ‡ Exod. 19 18. † Pen. 3. 31. * Pen. 4. 18. 5 Y * mynyddoedd a doddaſant o flaen yr Arglwydd, ſef ‡ Sinai hwnnw o flaen Arglwydd Ddaw Iſrael.

6 Yn nyddiau † Samgar mâb Anath, yn nyddiau * Jael, y llwybrau aeth yn anhygyrch, a'r ffordd olion a gerddaſant llwybrau ceimion.

7 Y maeſ-dref a ddarfuant yn Iſrael; darfuant nes i mi Debora gyfodi, nes i mi gyfodi yn fam yn Iſrael.

8 Dewiſaſant dduwiau newyddion; yna rhyfel *oedd* yn y pyrth: a welpwyd tarian, na gwaywffon ym myſc deugain mil yn Iſrael?

9 Fynghalon *fydd* tu ag ar ddeddf-wŷr Iſrael, y rhai fu ewyllyſcar ym mhlith y bobl: bendithiwch yr Arglwydd.

10 Y rhai ſy yn marchogaeth ar aſſynnod gwynion, y rhai ſy yn eiſtedd mewn barn, ac yn rhodio ar hyd y ffordd, ‡ lleferwch.

‡ Neu, *Myfyriwch.* 11 *Y rhai a waredwyd* rhag trwſt y ſaethyddion yn y lleoedd y tynner dwfr, yno 'r adroddant gyfiawnderau 'r Arglwydd, cyfiawnderau *tu ag at* y trefydd yn Iſrael: yna pobl yr Arglwydd a ânt i wared i'r pyrth.

12 Deffro, deffro Debora; deffro, deffro, traetha gân: cyfot Barac, a chaethgluda dy gaethglud, ô fab Abinoam.

13 Yna y gwnaeth i'r hwn a adewir lywodraethu ar bendefigion y bobl: yr Arglwydd a roddes i mi lywodraeth ar gedyrn.

14 O Ephraim *yr oedd* eu gwreiddyn hwynt yn erbyn Amalec, ar dy ôl di Benjamin, ym myſc dy bobl: y deddf-wŷr a ddaeth i wared o Machir, † yr ſcrifenyddion o Zabulon.

† Heb. *Rhai a ymnerai a phin.* 15 A thywyſogion Iſſachar *oedd* gyd â Debora; ie Iſſachar, a Barac; efe a antonwyd ar ei draed i'r dyffryn: ‡ am naillduaeth Ruben *yr oedd* mawr oſal calon.

‡ Neu, *yn.* 16 Pa ham yr arhoſaiſt rhwng y corlannau, i wrando brefiadau y deſaid? ‡ am naillduaeth Ruben *yr oedd* mawr oſal calon.

‡ Neu, *yn.* 17 Gilead a drigodd o'r tu hwnt i'r Iorddonen: a pha ham yr ecys Dan mewn ſlongau? Aſer a drigodd wrth † borthladd y môr, ac a arhoſodd ar ei ‡ adwyau.

† Neu, *Lan.* ‡ Neu, *Aberoedd.* 18 Pobl Zabulon a † roddes eu henioes i farw, felly Nephtali ar uchel-fannau y maes.

† Heb. *Ddirmygaſant.* 19 Y brenhinoedd a ddaethant, *ac* a ymladdaſant, yna brenhinoedd Canaan a ymladdaſant yn Taanach, wrth ddyfroedd Megido: ni chymmeraſant elw o arian.

20 O'r nefoedd yr ymladdaſant; y ſêr yn eu † graddau a ymladdodd yn erbyn Sisara.

† Heb. *Llwybrau.* 21 Afon Ciſon a'i hyſcubodd hwynt, yr hên afon, *yr* afon Ciſon: fy enaid, ti a fethraiſt gadernid.

22 Yna y drylliodd carnau y meirch gan garlammau, carlammau ei gryfion ef.

23 Melldigwch Meroz, (eb angel yr Arglwydd) gan felldigo melldigwch ei thrigolion; am na ddaethant yn gynorthwy i'r Arglwydd, yn gynorthwy i'r Arglwydd yn erbyn y cedyrn.

24 Bendithier Jael gwraig Heber y Cenead goruwch gwragedd: bendithier *hi* goruwch gwragedd yn y babell.

25 Dwfr a geiſiodd efe, llaeth a roddes hitheu: mewn phiol ardderchog y dûg hi ymenyn.

26 Ei

26 Ei llaw a eſtynnodd hi at yr hoel, a'i llaw ddehau at forthwyl y gweithwŷr: a hi a † Heb. Forthwyliodd. † bwyodd Siſara, ac a dorrodd ei ben ef; gwanodd hefyd, a thrywanodd ei arlais ef.

27 Wrth ei thraed yr ymgrymmodd efe, ſyrthiodd, gorweddodd: wrth ei thraed yr ymgrymmodd efe, y ſyrthiodd; lle 'r ymgrymmodd yno y ſyrthiodd yn † farw.

† Heb. Ddiſtrywiedig.

28 Mam Siſara a edrychodd drwy ffeneſtr, ac a waeddodd drwy 'r delltr, pa ham yr oeda ei gerbyd ddyfod? pa ham yr arafodd olwynion ei gerbydau?

29 Ei hargłwyddeſau doethion a'i hattebaſant, hithe hefyd a † attebodd iddi ei hun.

† Heb. Dychwelodd eiriau atti ei hun.

30 Oni chawſant hwy? oni rannaſant yr anrhaith, llangces neu ddwy i bob † gŵr? anrhaith o wiſcoedd ſymud-liw i Siſara, anrhaith o wniadwaith ſymud-liw: ſymud-liw o wniadwaith o'r ddautu, cymmwys i yddfau yr anrhaithwyr.

‡ Heb. Pen. † Heb. Anrhaith.

31 Felly y darfyddo am dy holl elynion ô Arglwydd; a bydded y rhai a'i hoffant ef fel yr haul yn myned rhagddo yn ei rym. A'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlhynedd.

PEN. VI.

1 Midian yn gorthrymmu 'r Iſraeliaid am eu pechod. 8 Prophwyd yn eu ceryddu hwynt. 11 Angel yn anfon Gedeon iw gwaredu hwynt. 17 Tan yn yſſu anrheg Gedeon. 24 Gedeon yn hwrw i lawr allor Baal, ac yn offrymmu aberth ar yr allor Jehowah Shalom. 28 Joas yn amddiffyn ei fâb, ac yn ei alw ef Jerubbaal. 33 Llu Gedeon, 36 a'i arwyddion.

A Meibion Iſrael a wnaethant ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Midian ſaith mlynedd.

2 A llaw Midian a orthrechodd Iſrael: a rhac y Midianiaid, meibion Iſrael a wnaethant iddynt yr llochesau ſydd yn y mynyddoedd, a'r ogofydd, a'r amddeffynfaoedd.

3 A phan hauſai Iſrael, yna Midian a ddaeth i fyny, ac Amalec, a meibion y dwyrain, hwy a ddaethant i fyny yn eu herbyn hwy:

4 Ac a werſyllaſant yn eu herbyn hwynt, ac a ddiniſtriaſant gnwd y ddaiar, hyd oni ddelych i Gaza; ac ni adawſant ddim ymborth yn Iſrael, na † dafad, nac eidion, nac aſſyn.

† Neu, Gafr.

5 Canys hwy a ddaethant i fyny a'i hanifeiliaid, ac a'i pebyll, a daethant fel locuſtiaid o amlder, ac nid oedd rifedi arnynt hwy, nac ar eu camelod: a hwy a ddaethant i'r wlâd iw diſtrywio hi.

6 Ac Iſrael a aeth yn dlawn iawn, o achos y Midianiaid: a meibion Iſrael a lefaſant ar yr Arglwydd.

7 A phan lefodd meibion Iſrael ar yr Arglwydd, o blegit y Midianiaid,

8 Yr Arglwydd a anfonodd brophwydwr at feibion Iſrael, yr hwn a ddywedodd wrthynt; fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, myfi a'ch dugum chwi i fyny o'r Aipht, ac a'ch arweiniais chwi o dŷ y caethiwed,

9 Ac a'ch gwaredais chwi o law 'r Aiphtiaid, ac o law eich holl orthrwm-wŷr; gyrrais hwynt allan o'ch blaen chwi, a rhoddais eu tir hwynt i chwi;

10 A dywedais wrthych, myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi, * nac ofnwch ddiwiau yr Amoriaid, yr rhai 'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: ond ni wrandawſoch ar fy llais i.

* 2 Bren. 17. 35. Jer. 10. 2.

11 Ac angel yr Arglwydd a ddaeth ac a eiſteddodd tan dderwen oedd yn Ophrah, yr hon oedd eiddo Joas yr Abi-Eſriad: a * Gedeon ei fâb ef oedd yn dyrnu gwenith wrth y gwinwryf, † i'w guddio rhac y Midianiaid.

* Hebr. Jer. 32. † Heb. I beri iddo ddianc.

12 Ac angel yr Arglwydd a ymddangoſſodd iddo ef, ac a ddywedodd wrtho, yr Arglwydd ſydd gyd â thi, ŵr cadarn nerthol.

13 A Gedeon a ddywedodd wrtho, ô fy Arglwydd, od yw 'r Arglwydd gyd â ni, pa ham y digwyddodd hyn oll i ni? a lle y mae ei holl ryfeddodau ef, y rhai a fynegodd ein tadau i ni, gan ddywedyd, oni ddûg yr Arglwydd ni i fyny o'r Aipht? ond yn awr yr Arglwydd a'n gwrthododd ni, ac a'n rhoddodd i law y Midianiaid.

14 A'r Arglwydd a edrychodd arno ef, ac a ddywedodd, dos yn dy rymmuſdra yma, a thi a waredi Iſrael o law y Midianiaid: oni anfonais i dy di?

15 Dywedodd yntef wrtho ef, ô fy Arglwydd, pa fodd y gwaredaf fi Iſrael? wele fy † nheulu yn dlawd yn Manaſſeh, a minneu 'n lleiaf yn nhŷ fy nhâd.

† Heb. Mil fy maeſaf.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, diau y byddafi gyd â thi; a thi a daſcwi y Midianiaid fel vn gŵr.

17 Ac efe a ddywedodd wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, gwna erofi arwydd mai ti ſydd yn llefaru wrthif.

18 Na chilia attolwg oddi yma? hyd oni ddelwyf attat, ac oni ddygwyf fy † anrheg a'i goſod ger dy fron: dywedodd yntef, myfi a arhoſaf nes it ddychwelyd.

† Neu, Fy mwyd offrwm

19 A Gedeon a aeth i mewn, ac a baratôdd fynn gafr, ac Epha o beillied yn fara croyw: y cig a oſododd efe mewn baſced, a'r iſcell a oſododd efe mewn crochan; ac a'i dug atto ef tan y dderwen, ac a'i cyflwynodd.

20 Ac angel Duw a ddywedodd wrtho, cymmer y cig, a'r bara croyw, a goſod ar y graig hon, a thywallt yr iſcell: ac efe a wnaeth felly.

21 Yna angel yr Arglwydd a eſtynnodd flaen y ffon oedd yn ei law, ac a gyffyrddodd â'r cig ac â'r bara croyw, a'r tân a dderchafodd o'r graig, ac a yſſodd y cig, a'r bara croyw: ac angel yr Arglwydd a aeth ymnaith o'i olwg ef.

22 A phan welodd Gedeon mai angel yr Arglwydd oedd efe, y dywedodd Gedeon, Och, ôh Arglwydd Dduw: o herwydd * i'm weled angel yr Arglwydd wyneb yn wyneb.

* Exod. 33. 20. Pen. 13. 22.

23 A dywedodd yr Arglwyd wrtho, tangnedd yf it, nac ofna, ni byddi farw.

24 Yna Gedeon a adeiladodd yno allor i'r Arglwydd, ac a'i galwodd † Jehoſa Shalom: hyd y ddydd hwn y mae hi etto yn Ophrah eiddo 'r Abi-Eſriaid.

† Hynny yw, yr Arglł. a roddo heddwch.

25 A'r noſon honno y dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, cymmer y buſtach ſydd eiddo dy dâd, ‡ ſef yr ail buſtach ſaith mlwydd oed; a bwrw i lawr allor Baal, yr hon ſydd eiddo dy dâd, a thorr i lawr y llwyn ſydd yn ei hymmyl hi:

‡ Neu, Ar ail.

26 Ac adeilada allor i'r Arglwydd dy Dduw ar ben y † graig hon, ‡ yn y lle trefnus, a chymmer yr ail buſtach, ac offrymma boeth offrwm â choed y llwyn, yr hwn a dorri di.

† Heb. Cadarn-le bwn. ‡ Neu, Mewn modd.

27 Yna Gedeon a gymmerodd ddengwr o'i weiſion, ac a wnaeth fel y lefaraſei 'r Arglwydd

Arglwydd wrtho: ac o herwydd ei fod yn ofni teulu ei dâd, a gwŷr y ddinas, fel nas gallei wneuthur *hyn* liw dydd, efe a'i gwnaeth liw nôs.

28 A phan gyfododd gwŷr y ddinas y boreu, yna wele allor Baal wedi ei bwrw i lawr, a'r lliwyn yr hwn *oedd* yn ei hymyl wedi ei dorri, a'r ail buftach wedi ei offrymmu ar yr allor a adeiladafid.

29 A dywedodd pawb wrth ei gilydd, pwy a wnaeth y peth hyn? ac wedi iddynt ymofyn a chwilio, y dywedafant, Gedeon mâb Joas a wnaeth y peth hyn.

30 Yna gwŷr y ddinas a ddywedafant wrth Joas, dwg allan dy fab, fel y byddo marw: am iddo fwrw i lawr allor Baal, ac am iddo dorri y lliwyn *oedd* yn ei hymyl hi.

31 A Joas a ddywedodd wrth y rhai oll a oeddynt yn ſefyll yn ei erbyn ef, a ddadleuwch chwi dros Baal? ai chwi a'i ceidw ef? yr hwn a ddadleuo drofto ef, bydded farw y bore hwn: os Duw *yw* efe, dadleued drofto ei hun, am fwrw ei allor ef i lawr.

32 Ac efe a'i galwodd ef y dwthwn hwnnw Jerubbaal, gan ddywedyd, dadleued Baal drofto ei hun am fwrw ei allor i lawr.

33 Yna y Midianiaid oll, a'r Amaleciaid, a meibion y dwyrain a gaſclwyd ynghyd, ac a aethant trofodd, ac a werſyllafant yn nyffryn Jezreel.

† Heb. *Wiſcodd am.* 34 Ond Yſpryd yr Arglwydd a † ddaeth ar Gedeon, ac efe a * vdcanodd mewn vdcorn, ac Abiezer a † aeth ar ei ôl ef.

* Jos. 3. 27. Num. 10. 3. † Heb. *Almyd.*

35 Ac efe a anfonodd genhadau drwy holl Manaſſeh, yr hwn hefyd a'i canlynodd ef: anfonodd hefyd genhadau i Aſer, ac i Zabulon, ac i Nephtali, a hwy a ddaethant i fyny iw cyfarfod hwynt.

36 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, o gwaredi di Iſrael drwy fy llaw i, megis y lleferaiſt,

37 Wele fi yn goſod cnû o wlân yn y llawr dyrny: os gwlith y fydd ar y cnû yn vnic, a ſychder ar yr holl ddaiar, yna y câf wybod y gwaredi di Iſrael drwy fy llaw i, fel y lleferaiſt.

38 Ac felly y bu; canys cyfododd yn foreu dranoeth, ac a ſyppiodd y cnû ynghŷd, ac a waſcodd wlith o'r cnû, lonaid phiol o ddwfr.

39 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, na lidied dy ddigllonedd i'm herbyn, * a mi a leſaraf vnwaith etto: profaf yn awr y waith hon yn vnic drwy'r cnû: bydded attolwg ſychder ar y cnû yn vnic, ac ar yr holl ddaiar bydded gwlith.

* Gen. 18. 32.

40 A Duw a wnaeth felly y noſſon honno: canys yr oedd ſychder ar y cnû yn vnic, ac ar yr holl ddaiar yr oedd gwlith.

PEN. VII.

1 Dwyn llu Gedeon o ddeuddeg mil ar hugain i drychiat. 9 Ei gyffuro drwy freuddwyd a deongliad y doeth haidd. 16 Ei ddyfais ynghylch y vdcyrn a'r lampau mewn piſſerau. 24 Yr Ephraimiaid yn dal Oreb a Zeeb.

YNa Jerubbaal (hwnnw *yw* Gedeon) a gyfododd yn foreu, a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ê, ac a werſyllafant wrth ffynnon Harod: a gwerſyll y Midianiaid oedd o du'r gogledd iddynt, wrth fryn Moreh, yn y dyffryn.

* Pen. 8. 35.

2 A cywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, rhy lawer yw'r bobl *ſydd* gyd â thi, i mi i roddi y Midianiaid yn eu dwylo, rhag i Iſrael ymgoneddu i'm herbyn, gan ddywedyd, fy llaw fy hun a'm gwaredodd.

3 Am hynny yn awr, cyhoedda lle y clywo'r bobl, gan ddywedyd, * yr hwn ſydd ofnus ac arſwydus, dychweled ac ymadawed y boreu o fynydd Gilead: a dychwelodd o'r bobl ddwy fil ar hugain, a deng-mil a arhoſafant.

* Deut. 20. 8. 1 Mac. 3. 56.

4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, etto y mae gormod o bobl; dwg hwynt i wared at y dyfroedd, a mi a'i profaf hwynt yno i ti: ac am yr hwn y dywedwyf wrthit, hwn a â gyd â thi, eled hwnnw gyd â thi; ac am bwy bynnac y dywedwyf wrthit, hwn nid â gyd â thi, nac eled hwnnw gyd â thi.

5 Felly efe a ddygodd y bobl i wared at y dyfroedd: a dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, pob vn a leppio â'i daſod o'r dwfr fel y lleppio cî, goſot ef o'r naillu, a phob vn a ymgrymmo ar ei liniau i yfed.

6 A rhifedi y rhai a godafant *y dwfr* a'i llaw at eu genau, oedd drychan-wr: a'r holl bobl eraill a ymgrymmafant ar eu gliniau i yfed dwfr.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, drwy'r trychan-wr a leppiafant *y dwfr* y gwaredaf chwi, ac y rhoddaf y Midianiaid yn dy law di: ac eled yr holl bobl *eraill* bob vn iw fangre ei hun.

8 Felly y bobl a gymmerafant fwyd yn eu dwylo, a'i hudcyrn: a *Gedeon* a ollyngodd ymmaith holl wŷr Iſrael, bob vn iw babell, a'r trychan-wr a attaliodd efe: a gwerſyll y Midianiaid oedd oddi tanodd iddo yn y dyffryn.

9 A'r noſſon honno y dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, cyfot, dos i wared i'r gwerſyll, canys mi a'i rhoddais yn dy law di.

10 Ac od wyt yn ofni myned i wared, dôs di a Phurah dy langc, i wared i'r gwerſyll:

11 A chei glywed beth a ddywedant, fel yr ymnertho wedi hynny dy ddwylo, ac yr eloch i wared i'r gwerſyll: yna efe a aeth i wared, a Phurah ei langc, i gwrr y rhai † arfogion *oedd* yn y gwerſyll.

† Hebl *Pumpiau.*

12 A'r Midianiaid, a'r Amaleciaid, a holl * feibion y dwyrain, oedd yn gorwedd yn y dyffryn fel locuſtiaid o amldra: a'i camelod *oedd* heb rif fel y tywod *ſydd* ar fin y môr o amldra.

* Pen. 6. 33.

13 A phan ddaeth Gedeon, wele *ŵr* yn mynegi iw gyfeill freuddwyd, ac yn dywedyd, wele breuddwyd a freuddwydiais, ac wele dorth o fara haidd yn ymdreigio i werſyll y Midianiaid, a hi a ddaeth hyd at babell, a'i tarawodd fel y ſyrthiodd, a hi a'i hymchwelodd fel y ſyrthiodd y babell.

14 A'i gyfeill a attebodd, ac a ddywedodd, nid *yw* hyn ddim onid cleddyf Gedeon mâb Joas, gŵr o Iſrael, Duw a roddodd Midian a'i holl fyddin yn ei law ef.

15 A phan glybu Gedeon adroddiad y breuddwyd, a'i † ddirnad, efe a addolodd, ac a ddychwelodd i werſyll Iſrael, ac a ddywedodd, cyfodwch, canys rhoddodd yr Arglwydd fyddin y Midianiaid yn eich llaw chwi.

† Heb. *Dorriad.*

16 Ac efe a rannodd y trychan-wr yn dair byddin, ac a roddodd vdcyrn yn llaw pawb o honynt, a phiſſer gwâg, a † lampau ynghanol y piſſerau.

† Neu; *The winnion.*

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, edrychwch arnaf, a gwnewch yr vn ffunyd; ac wele, pan ddelwyf i gwrr y gwerſyll, yna fel y gwnelwyfi, gwneweh chwithau.

18 Pan vdcanwyfi mewn vdcorn, myfi a'r holl rai *ſydd* gyd â mi, vdcenwch chwithau mewn vdcyrn o amgylch yr holl werſyll, a dywedwch, *cleddyf* yr Arglwydd a Gedeon.

19 Felly

19 Felly Gedeon a ddaeth i mewn a'r cánwr oedd gyd ag ef, i gwrr y gwerſſyll, yn nechreu y whiadwriaeth ganol, a'r gwilwŷr wedi eu newydd oſod, ac a vdcanaſant mewn vdcyrn, ac a ddrylliaſant y piſſerau *oedd* yn eu dwylaw.

20 A'r tair byddin a vdcanaſant mewn vdcyrn, ac a ddrylliaſant y piſſerau, ac a ddaliaſant y lampau yn eu llaw aſſwy, a'r vdcyrn yn ei llaw ddehau, i vdcanu: a hwy a lefaſant, cleddyf yr Arglwydd a Gedeon.

21 A ſafaſant bob vn yn ei lê, o amgylch y gwerſſyll: a'r holl werſſyll a redodd, ac a waeddodd, ac a ffôdd.

22 A'r trychant a vdcanaſant ag vdcyrn, * a'r Arglwydd a oſododd gleddyf pob vn yn erbyn ei gilydd, trwy yr holl werſſyll: felly y gwerſſyll a ffôdd hyd Beth-ſittah ‡ yn Zererath, hyd ſîn Abel Meholah hyd Tabbath.

* Eſai. 9. 4.

‡ Neu, *tua.*

23 A gwŷr Iſrael a ymgaſglaſant, o Nephtali, ac o Aſer, ac o holl Manaſſeh, ac a erlidiaſant ar ôl y Midianiaid.

24 A Gedeon a anfonodd gennadau trwy holl fynydd Ephraim, gan ddywedyd, deuwch i wared yn erbyn y Midianiaid, ac achubwch o'i blaen hwynt y dyfroedd hyd Bethbarah a'r Iorddonen: a holl wŷr Ephraim a ymgaſglaſant, ac a ennillaſant y dyfroedd hyd Bethbarah, a'r Iorddonen.

* Pſal. 83. 11. Eſa. 10. 26.

25 A daliaſant ddau o *dywyſogion Midian, Oreb a Zeeb, a lladdaſant Oreb ar graig Oreb, a lladdaſant Zeeb wrth winwrŷf Zeeb, ac a erlidiaſant Midian, ac a ddygaſant bennau Oreb a Zeeb, at Gedeon i'r tu arall i'r Iorddonen.

PEN. VIII.

Gedeon yn llonyddu gwŷr Ephraim. 4 *Succoth a Penuel yn gwrthod porthi llu Gedeon.* 10 *Dala Zebah a Salmunna.* 13 *Dinyſtr Succoth a Penuel.* 17 *Gedeon yn dial marwolaeth ei frodyr ar Zebah a Salmunna,* 22 *yn gwrthod llywodraethu.* 24 *Ei Ephod ef yn achos o ddelw-addoliaeth.* 28 *Goreſcyn Midian.* 29 *Plant Gedeon a'i farwolaeth.* 33 *Gau-ddduwieth ac anolchgarwch yr Iſraeliaid.*

A Gwŷr Ephraim a ddywedaſant wrtho ef, † pa ham y gwnaethoſt y peth hyn â ni, heb alw arnom ni pan aethoſt i ymladd yn erbyn y Midianiaid? a hwy a'i dwrdiaſant ef yn ‡ dôſt.

† Heb. *pa beth yw hyn a wnaethoſt a ni?*

‡ Heb. *grof.*

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, beth a wneuthum i yn awr wrth *a wnaethoch* chwi? onid gwell yw lloffiad grawn-win Ephraim, nâ chaſgliad grawn-win Abiezer.

3 Duw a roddodd yn eich llaw chwi dywyſogion Midian, Oreb a Zeeb; a pheth a allwn i ei wneuthur wrth *a wnaethoch* chwi? yna 'r arafodd eu † dig hwynt tu ag atto ef, pan lefarodd efe y gair hwn.

† Heb. *yſpryd.*

4 A daeth Gedeon i'r Iorddonen; *ac* a aeth troſti hi, efe a'r tryſhan-wr *oedd* gyd ag ef, yn ddeffygiol, ac etto yn eu herlid hwy.

5 Ac efe a ddywedodd wrth wŷr Succoth, rhoddwch attolwg dorthau o fara i'r bobl ſydd i'm canlyn i: canys lluddedic ydynt hwy, a minneu yn erlid ar ôl Zebah a Salmunna, brenhinoedd Midian.

6 A dywedodd tywyſogion Succoth, a *yw* llaw Zebah a Salmunna 'n awr yn dy law di, fel y rhoddem ni fara i'th lû di?

7 A dywedodd Gedeon, o herwydd hynny pan roddo 'r Arglwydd Zebah a Salmunna yn ſy llaw i; yna y † drylliaf eich cnawd chwi â drain yr anialwch, ac â mieri.

† Heb. *dyrnaſ.*

8 Ac efe a aeth i fynu oddi yno i Penuel, ac a lefarodd wrthynt hwythau yn yr vn modd: a gwŷr Penuel a'i hattebaſant ef, fel yr attebaſei gwŷr Succoth.

9 Ac efe a lefarodd hefyd wrth wŷr Penuel, gan ddywedyd, pan ddychwelwyf mewn heddwch mi a ddeſtrywiaf y tŵr ymma.

10 A Zebah a Salmunna *oedd* yn Carcor, a'i lluoedd gyd â hwynt, ynghylch pymtheng-mil, yr hyn oll a adawſid o holl fyddîn meibion y dwyrain: canys lladdwyd cant ac vgain mil o wŷr yn tynnu cleddyf.

11 A Gedeon a aeth i fynu ar hyd ffordd y rhai oedd yn trigo mewn pebyll, o'r tu dwyrain i Nobah, a Jogbehah: ac efe a darawodd y fyddin: canys y fyddin oedd yſcafala.

12 A Zebah a Salmunna a ffoeſant, ac efe a erlidiodd ar eu hôl hwynt, ac a ddaliodd ddau frenin Midian, Zebah a Salmunna, ac a darfodd yr holl lû.

13 A Gedeon mab Joas a ddychwelodd o'r rhyfel cyn codi 'r haul.

14 Ac efe a ddaliodd langc o wŷr Succoth ac a ymofynnodd ag ef: ac yntef a ſcrifennodd iddo dywyſogion Succoth a'i henuriaid, *ſef* dau ŵr ar bymtheg a thrugain.

15 Ac efe a daeth at wŷr Succoth, ac a ddywedodd, wele Zebah a Salmunna; *drwy* y rhai y dannodaſoch i mi, gan ddywedyd, a *ydyw* llaw Zebah a Salmunna yn awr yn dy law di, fel y rhoddem fara i'th wŷr lluddeddic?

16 Ac efe a gymmerth henuriaid y ddinas, a drain yr anialwch, a mieri, ac a † ddyſcodd wŷr Succoth â hwynt.

† Heb. *wnaeth i wŷr Succ. adnabod.*

17 Tŵr * Penuel hefyd a ddiniſtriodd efe, ac a laddodd wŷr y ddinas.

* 1 Brenh. 12. 25.

18 Yna efe a ddywedodd wrth Zebah a Salmunna, pa fath wŷr *oedd* y rhai a laddaſoch chwi yn Tabor? a hwy a ddywedaſant, tebyg i ti, *pob* vn o ddull meibion brenin.

19 Ac efe a ddywedodd, fy mrodyr, meibion fy mam *oeddynt* hwy: *fel* mai byw 'r Arglwydd, pe gadawſech hwynt yn fyw, ni laddwn chwi.

20 Ac efe a ddywedodd wrth Jether ei gyntafanedic, cyfod, lladd hwynt; ond ni thynnei y llangc ei gleddyf: o herwydd efe a ofnodd, canys bachgen *oedd* efe etto.

21 Yna y dywedodd Zebah a Salmunna, cyfod ti a rhuthra i ni, canys fel *y byddo* 'r gŵr *felly y bydd* ei rym. A Gedeon a gyfododd, ac a laddodd Zebah a Salmunna, ac a gymmerth y ‡ colêrau *oedd* am yddfau eu camelod hwynt.

‡ Neu, *lleuer-addurn.*

22 A gwŷr Iſrael a ddywedaſant wrth Gedeon, arglwyddiaetha arnom ni, tydi a'th fab, a mab dy fab hefyd: canys gwaredaiſt ni o law Midian.

23 A Gedeon a ddywedodd wrthynt, ni arglwyddiaethaſi arnoch, ac ni arglwyddiaetha fy mab arnoch: *eithr* yr Arglwydd a arglwyddiaetha arnoch.

24 Dywedodd Gedeon hefyd wrthynt, gofynnaf ddymuniad gennwch, ar roddi o bob vn o honoch i mi gluſtdlyſau ei yſglyfaeth: canys cluſt-dlyſau aur *oedd* ganddynt hwy, o herwydd mai Iſmaeliaid oeddynt hwy.

25 A dywedaſant, gan roddi y rhoddwn *hwynt*: a lledaſant ryw wiſc, a thaflaſant yno bob vn gluſt-dlws ei yſclyfaeth.

26 A phwys y cluſt-dlyſau aur a ofynaſei efe, oedd fil, a ſaith gant o *ſiclau* aur, heb law 'r ‡ colerau, a'r arogl-bellenau, a'r gwiſcoedd porphor,

‡ Neu, *per-ddlyſau.*

porphor, y rhai oedd arn frenhinoedd Midian, ac hefo law y tyrch oedd arn yddfau eu camelod hwynt.

27 A Gedeon a wnaeth o honynt Ephod, ac a'i gosododd yn ei ddinas ei hun Ophrah: a holl Israel a butteiniasant ar eu hôl hi yno: a bu *hynny* yn dramgwydd i Gedeon, ac iw dŷ.

28 Felly y darostyngwyd Midian o flaen meibion Israel, fel na chwanegasant godi eu pennau: a'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlhynedd, yn nyddiau Gedeon.

29 A Jerubbaal mab Joas a aeth, ac a drigodd yn ei dŷ ei hun.

† Heb. *yn myned allan o'i forddwyd.*

30 Ac i Gedeon yr oedd deng-mab a thrugain a ddaethei † o'i gorph ef: canys gwragedd lawer oedd iddo ef.

31 A'i ordderch-wraig ef, yr hon *oedd* yn Sichem, a ymddug hefyd iddo fab: ac efe a osododd ei henw ef yn Abimelech.

32 Felly Gedeon mab Joas a fu farw mewn oedran têg, ac a gladdwyd yn meddrod Joas ei dad yn Ophrah yr Abiesriaid.

33 A phan fu farw Gedeon, yna meibion Israel a ddychwelasant, ac a buttehniasant ar ôl Baalim; ac a wnaethant Baal-berith yn dduw iddynt.

34 Felly meibion Israel ni chofiasant yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i gwaredasei hwynt o law eu holl elynion o amgylch.

35 Ac ni wnaethant garedigrwydd â thŷ Jerubbaal sef Gedeon, yn ôl yr holl ddaioni a wnaethei efe i Israel.

P E N. IX.

1 *Abimelech trwy gyd-fwriadu â gwŷr Sichem, a lladd ei frodyr, yn myned yn frenhin.* 7 *Jotham trwy ddammeg yn eu cerydda, ac yn rhag fynegi eu cwmp hwy.* 22 *Gaal yn cyd-fwriadu a'r Sichemiaid yn ei erbyn ef.* 30 *Zebul yn datcuddio eu bwriad hwy.* 34 *Abimelech yn eu gorchfygu hwynt, ac yn hau y ddinas â halen,* 46 *Yn llosci amddiffynfa dŵr Berith.* 50 *Ei ladd ynt au yn Thebez â darn o faen melin.* 56 *Cyflawni melldith Jotham.*

AC Abimelech mab Jerubbaal a aeth i Sichem, at frodyr ei fam, ac a ymddiddanodd â hwynt, ac â holl dylwyth tŷ tâd ei fam, gan ddywedyd,

2 Dywedwch atolwg lle y clywo holl wŷr Sichem, pa yn † oreu i chwi ai arglwyddiaethu arnoch o ddeng-wr a thrugain, sef holl feibion Jerubbaal, ai arglwyddiaethu o un gŵr arnoch? cofiwch hefyd mai eich asgwrn a'ch cnawd chwi ydwyf.

† Heb. *fy dda.*

3 A brodyr ei fam a ddywedasant am dano ef, lle y clybu holl wŷr Sichem, yr holl eiriau hyn, a'i calonnau hwynt a drôdd ar ôl Abimelech, canys dywedasant ein brawd ni *yw* efe.

4 A rhoddasant iddo ddec a thrugain o arian o dŷ Baal-berith: ac Abimelech a gyflogodd â hwynt ofer-wŷr gwammal, y rhai a aethant ar ei ôl ef.

5 Ac efe a ddaeth i dŷ ei dad i Ophrah, ac a laddodd ei frodyr meibion Jerubbaal, *y rhai oedd* ddeng-wr a thrugain, ar yn garreiciond Jotham mab ieuangaf Jerubbaal a adawyd; canys efe a ymguddiasei.

6 A holl wŷr Sichem, a holl dŷ Milo a ymgasclasant, ac a aethant, ac a vrddasant Abimelech yn frenin, wrth ‡ ddyffryn * y golofn, yr hwn *fydd* yn Sichem.

‡ Neu, *derwen.* * Josua. 24. 26.

7 A phan fynegasant *hynny* i Jotham, efe a aeth, ac a safodd ar ben mynydd Garizim, ac a ddercbafodd ei lef, ac a waeddodd, dywedodd hefyd wrthynt, gwrandewch arnaf o wŷr Sichem, fel y gwrandawo Duw arnoch chwithau.

8 Y prenniau gan fyned a aethant i eneinio brenin arnynt, a dywedasant wrth yr oliwydden, teyrnasa arnom ni.

9 Ond yr oliwydden a ddywedodd wrthynt, a ymadawaf â'm braster, â'r hwn drwofi 'r anrhydeddant Dduw a dŷn, a myned ‡ i lywodraethu ar y prennau *eraill?*

‡ Neu, *i fynu ac i wared tros.*

10 A'r prennau a ddywedasant wrth y ffigyf-bren; tyret ti, teyrnasa arnom ni.

11 Ond y ffigyf-bren a ddywedodd wrthynt, a ymadawaf a'm melysdra, ac a'm ffrwyth da, ac a âf i lywodraethu ar y prennau *eraill?*

12 Yna 'r prennau a ddywedasant wrth y winwydden; tyret ti, teyrnasa arnom ni.

13 A'r win-wydden a ddywedodd wrthynt hwy, a ymadawaf â'm melys-win, yr hwn fydd yn llawenhau Duw a dyn, a myned i lywodraethu ar y prennau *eraill?*

14 Yna 'r holl brenniau a ddywedasant wrth y ‡ fieren; tyret ti, teyrnasa arnom ni.

‡ Neu, *Yscallen.*

15 A'r fieren a ddywedodd wrth y prennau, os mewn gwirionedd yr enneiniwch fi yn frenin arnoch, deweh ac ymddiriedwch yn fynghyscod i: ac onid è, eled tân allan o'r fieren, ac yssed gedrwydd Libanus.

16 Yn awr gan hynny, os mewn gwirionedd a phurdeb y gwnaethoch, yn gosod Abimelech yn frenin, ac os gwnaethoch yn dda â Jerubbaal, ac a'i dŷ; ac os yn ôl haeddedigaeth ei ddwylaw y gwnaethoch iddo:

17 (Canys fy nhâd a ymladdodd drosoch chwi, ac a ‡ anturiodd ei enioes yn mhell, ac a'ch gwaredodd chwi o law Midian:

‡ Neu, *furiodd.*

18 A chwithau a gyfodasoch yn erbyn tŷ fy nhâd i heddyw, ac a laddasoch ei feibion ei, sef deng-wr a thrugain, ar yn garreg, ac a osodasoch Abimelech mâb ei lawforwyn ef, yn frenin ar wŷr Sichem, o herwydd *si fod* ef yn frawd i chwi.)

19 Gan hynny os mewn gwirionedd, a phurdeb y gwnaethoch â Jerubbaal, ac â'i dŷ ef y dydd hwn; llawenychwch yn Abimelech, a llawenycheil yntef ynoch chwithau.

20 Ac onid è, eled tân allan o Abimelech, ac yssed wŷr Sichem, a thŷ Milo: hefyd eled tân allan o wŷr Sichem, ac o dŷ Milo, ac yssed Abimelech.

21 A Jotham a giliodd, ac a ffodd, ac a aeth ymmaith i Beer, ac a drigodd yno rhac ofn Abimelech ei frawd.

22 Ac Abimelech a deyrnasodd ar Israel dair blynedd.

23 A Duw a ddanfonodd yspryd drwg rhwng Abimelech a gwŷr Sichem: a gwŷr Sichem aethant yn anghywir i Abimelech:

24 Fel y delei y trais *a wnelsid* â deng-mab a thrugain Jerubbaal, ac y gosodid eu gwaed hwynt ar Abimelech eu brawd, yr hwn a'i lladdodd hwynt, ac ar wŷr Sichem, y rhai † a'i cynorthwyasant ef i ladd ei frodyr.

† Heb. *a gryfhasant ei ddwylo ef.*

25 A gwŷr Sichem a osodasant iddo ef gynllwyn-wŷr ar ben y mynyddoedd, a hwy a yspeiliasant bawb a'r a oedd yn tramwy heibio iddynt ar hyd y ffordd: a mynegwyd *hynny* i Abimelech.

26 A Gaal mab Ebed a ddaeth, ef a'i frodyr, ac a aethant trosodd i Sichem: a gwŷr Sichem a roesant eu hyder arno.

27 A hwy a aethant i'r maesydd ac a gasglasant

eiſaſnt eu gwin-llannoedd, ac a ſangaſant eu
‡ Neu, *grawnwin*, ac a wnaethant ‡ yn llawen, ac a
ganeuau. aethant i mewn i dŷ eu duw, ac a fwyttaſant,
ac a yfaſant, ac a felldithiaſant Abimelech.

28 A Gaal mab Ebed a ddywedodd, pwy *yw* Abimelech, a phwy *yw* Sichem, fel y gwaſanaethem ef? onid mab Jerubbaal *yw efe*? ond Zebul *yw* ei ſwyddog? gwaſanaethwch wŷr Hamor tad Sichem: canys pa ham y gwaſanaethem ni ef?

29 O na byddei 'r bobl hyn tan fy llaw i, fel y bwriwn ymmaith Abimelech. Ac efe a ddywedodd wrth Abimelech, amlhâ dy lû a thyret allan.

30 A phan glybu Zebul llywodraethwr y
† Heb. *ddinas*, eiriau Gaal mab Ebed, y † llidiodd ei
ymbodd. ddigllonedd ef:

31 Ac efe a anfonodd gennadau at Abimelech
† Heb. † yn ddirgel, gan ddywedyd; wele Gaal mab
ddichell- Ebed a'i frodyr wedi dyfod i Sichem, ac wele
gar, neu, i hwynt yn Cadarnhau y ddinas i'th erbyn.
ſtrmah.

32 Gan hynny cyſot yn awr liw nos, ti a'r bobl *ſydd* gyd â thi, a chynllwyn yn y maes.

33 A chyſot yn ſoreu ar godiad yr haul, a rhuthra yn erbyn y ddinas: ac wele *pan* ddelo efe a'r bobl *ſydd* gyd ag ef, allan i'th erbyn, yna gwna iddo † yr hyn a ellych.
† Heb. *fel y taffo dy law.*

34 Ac Abimelech a gyfododd, a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, liw nôs, ac a gynllwynaſant yn erbyn Sichem, yn bedair byddin.

35 A Gaal mab Ebed a aeth allan, ac a ſafodd *wrth* ddrws porth y ddinas: ac Abimelech a gyfododd, a'r bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, o'r cynllwyn.

36 A phan welodd Gaal y bobl, efe a ddywedodd wrth Zebul, wele bobl yn dyfod i wared o ben y mynyddoedd. A dywedodd Zebul wrtho, cyſcod y mynyddoedd yr ydwyt ti 'n ei weled, fel dynion.

37 A Gaal a chwanegodd etto lefaru, ac a ddywedodd, wele bobl yn dyfod i wared o
† Heb. † ganol y tîr, a byddin arall yn dyfod o ffordd
ſgeil. ‡ Neu, gwaſtadedd ‡ Meonenim.
‡ Neu, *ydywyr*

38 Yna y dywedodd Zebul wrtho ef, pa le
anſiwedd. yn awr *y mae* dy enau di, *a'r hwn* y dywedaiſt, pwy *yw* Abimelech pan waſanaethem ef? ond dymma y bobl a ddirmygaiſt di? dos allan attolwg yn awr, ac ymladd âw herbyn.

39 A Gaal a aeth allan o flaen gwŷr Sichem, ac a ymladdodd ag Abimelech.

40 Ac Abimelech a'i herlidiodd ef, ac efe a ffodd o'i flaen ef; a llawer a gwympaſant yn archolledic hyd ddrws y porth.

41 Ac Abimelech a drigodd yn Arumah: a Zebul a yrrodd ymmaith Gaal a'i frodyr, o breſwyllo yn Sichem.

42 A thranoeth y daeth y bobl allan i'r maes: a mynegwyd *hynny* i Abimelech.

43 Ac efe a gymmerth y bobl, ac a'i rhannodd yn dair byddin, ac a gynllwynodd yn y maes, ac a edrychodd, ac wele y bobl wedi dyfod allan o'r ddinas, ac efe a gyfododd yn eu herbyn, ac a'i tarawodd hwynt.

44 Ac Abimelech, a'r fyddin *oedd* gyd ag ef, a ruthraſant, ac a ſafaſant wrth ddrws porth y ddinas; a'r ddwy fyddin *eraill* a ruthraſant ar yr holl rai *oedd* yn y maes, ac a'i tarawſant hwy.

45 Ac Abimelech a ymladdodd yn erbyn y ddinas yr holl ddiwrnod hwnnw, ac efe a enillodd y ddinas, ac a laddodd y bobl *oedd* ynddi, ac a ddiſtrywiodd y ddinas, ac a'i hauodd â hâlen.

46 A phan glybu holl wŷr twr Sichem *hynny*: hwy a aethant i amddeffynfa tŷ duw Berith.

47 A mynegwyd i Abimelech ymgaſclu o holl wŷr twr Sichem.

48 Ac Abimelech a aeth i fynu i fynydd Zalmon, efe a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, ac Abimelech a gymmerth fwyall yn ei law, ac a dorrodd gangen o'r coed, ac a'i cymmerth hi, ac a'i goſododd ar ei yſcwydd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd gyd ag ef, yr hyn a welſoch fi yn ei wneuthur, bryſiwch, gwnewch ſel finneu.

49 A'r holl bobl a dorraſant bob yn ei gangen, ac a aethant ar ôl Abimelech, ac a'i goſodaſant wrth yr amddeffynfa, ac a loſcaſant ‡ â hwynt yr amddeffynfa â thân: ſelly holl wŷr twr Sichem a fuant feirw, yng-hylch mil o wŷr a gwragedd. ‡ Neu, *arnynt hwy.*

50 Yna Abimelech a aeth i Thebez, ac a werſyllodd yn erbyn Tebez, ac a'i hennillodd hi.

51 Ac yr oedd twr cadarn ynghanol y ddinas, a'r holl wŷr a'r gwragedd, a'r holl rai o'r ddinas a ffoeſant yno, ac a gaeaſant arnynt, ac a ddringaſant ar nen y twr.

52 Ac Abimelech a ddaeth at y twr, ac a ymladdodd yn ei erbyn, ac a neſaodd at ddrws y twr, i w loſci ef â than.

53 A rhyw wraig * a daflodd ddarn o faen melin ar ben Abimelech, ac a ddrylliodd ei benglog ef. * 2 Sam. 11. 21.

54 Yna efe a alwodd yn fuan ar y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, ac a ddywedodd wrtho, tynn dy gleddyf a lladd fi, fel na ddywedant am danaf, gwraig a'i lladdodd ef: a'i langc a'i trywanodd ef, ac efe a fu farw.

55 A phan welodd gwŷr Iſrael farw o Abimelech, hwy a aethant bob yn iw fangre.

56 Felly y talodd Duw ddrygioni Abimelech, yr hwn a wneſei efe iw dâd, gan ladd ei ddec brawd a thrugain.

57 A holl ddrygioni gwŷr Sichem a dalodd Duw ar eu pen hwynt: a melldith Jotham mab Jerubbaal a ddaeth arnynt hwy.

PEN. X.

1 *Tolah yn barnu Iſrael yn Samir.* 3 *Jair a'i ddec mab ar hugain, i'r rhai yr oedd dec dinas ar hugain.* 6 *Y Philiſtiaid a'r Ammoniaid yn gorthrymmu Iſrael.* 10 *Duw yn ceiſiu cyſyngdra yn eu danfon hwy at eu gau-ddiwiau.* 15 *Ac ar eu bedifeirwch yn teſtiolio wrthynt.*

AC ar ôl Abimelech y cyfododd i † waredu Iſrael, Tolah, mâb Puah, mâb Dodo, gŵr o Iſſachar; ac efe oedd yn trigo yn Samir ym mynydd Ephraim. † Heb. *achub.*

2 Ac efe a farnodd Iſrael dair blynedd ar hugain, ac a fu farw, ac a gladdwyd yn Samir.

3 Ac ar ei ôl ef y cyfododd Jair, Gileadiad, ac efe a farnodd Iſrael, ddwy flynedd ar hugain.

4 Ac iddo ef yr oedd deng-mab ar hugain yn marchogaeth ar ddec ar hugain o ebolion aſſynnod, a dec dinas ar hugain *oedd* ganddynt: y rhai a elwyd * ‡ Hauoth Jair hyd y dydd hwn, y rhai *ydynt* yng-wlâd Gilead. * Deut. 3. 14. ‡ Neu, *trefi.*

5 A Jair a fu farw, ac a gladdwyd yn Camon.

6 A meibion Iſrael * a chwanegaſant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a waſanaethaſant Baalim, ac * Aſtaroth, a duwiau Syria, a duwiau Sidon, a duwiau Moab, a duwiau meibion Ammon, a duwiau y Philiſtiaid; a gwrthodaſant yr Arglwydd, ac * Pen. ni waſanaethaſant ef. 2. 11. & 3. 7. & 4. 1. & 6. 1. & 13. 1. & 15. 20.

7 A llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn

byn Iſrael,ac efe a'i gwerthodd hwynt yn llaw y Philiſtiaid, ac yn llaw meibion Ammon.

8 A hwy a ſiguſant, ac a yſſigaſant feibion Iſrael, y flwyddyn honno: tair blynedd ar bymthec, holl feibion Iſrael y rhai *oedd* tu hwnt i'r Iorddonen, yngwlâd yr Amoriaid, yr hon *ſydd* yn Gilead.

9 A meibion Ammon a aethant trwy'r Iorddonen, i ymladd hefyd yn erbyn Juda, ac yn erbyn Benjamin,ac yn erbyn tŷ Ephraim; ſel y bu gyfyng iawn ar Iſrael.

10 A meibion Iſrael a lefaſant ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, pechaſom yn dy erbyn, o herwydd gwrthod o honom ein Duw, a gwaſanaethu Baalim hefyd.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth feibion Iſrael, oni *waredais chwi* rhac yr Aiphtiaid, a rhac yr Amoriaid, a rhac meibion Ammon, a rhac y Philiſtiaid?

12 Y Sidoniaid hefyd, a'r Amaleciaid, a'r Maoniaid a'ch gorthrymmaſant chwi; a llefaſoch arnaf, a minneu a'ch gwaredais chwi o'i llaw hwynt.

* Deut. xx. 15. Jer. 2. 13. 13 Etto chwi * a'm gwrthodaſoch i, ac a waſanaethaſoch dduwiau dieithr: am hynny ni waredaf chwi mwyach.

14 Ewch, a lleſwch at y duwiau a ddewiſaſoch: gwaredant hwy chwi yn amſer eich cyfyngdra.

† Heb. *yr hyn ſo da'n d'olwg.* 15 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrth yr Arglwydd,pechaſom, gwna di i ni † fel y gwelych yn dda: etto gwared ni attolwg y dydd hwn.

‡ Heb. *dieithriaid.* † Heb. *gwrog-wyd.* ‡ Heb. *griwyd ynghyd.* 16 A hwy a fwriaſant ymmaith y duwiau ‡ dieithr o'i myſc, ac a waſanaethaſant yr Arglwydd: a'i enaid ef a † doſturiodd o herwydd adfyd Iſrael.

17 Yna meibion Ammon a ‡ ymgynnullaſant, ac a werſyllaſant yn Gilead: a meibion Iſrael a ymgaſclaſant,ac a werſyllaſant ym Miſpah.

‡ Heb. *griwyd ynghyd.* 18 Y bobl hefyd a thywyſogion Gilead a ddywedaſant wrth ei gilydd, pa ŵr a ddechreu ymladd yn erbyn meibion Ammon? efe a fydd * yn bennaeth ar drigolion Gilead.

* Pen. 11. 6.

PEN. XI.

1 Yr ammod rhwng Jephthah a gwŷr Gilead,y cai efe ſod yn ben arnynt. 12 Yr eredd yr ymddiddan anfonedwch rhyngdde ef a'r Ammoniaid. 29 Addunedd Jephthah. 32 Jephthah yn gorchfygu yr Ammoniaid. 34 Ac yn cwplau ei addunedd ar ei ferch.

A * Jephthah y Gileadiad oedd ŵr cadarn nerthol, ac efe *oedd* fab i wraig o buttain-wraig: a Gilead a genhediaſei y Jephthah hwnnw.

* Hebr. 11. 32.

2 A gwraig Gilead a ymddug iddo feibion: a meibion y wraig a gynnyddaſant, ac a fwriaſant ymmaith Jephthah, ac a ddywedaſant wrtho, nid etifeddi di yn nhŷ ein tâd ni, canys mab gwraig ddieithr ydwyt ti.

‡ Neu. *wynebu.* 3 Yna Jephthah a ffôdd ‡ rhac ei frodyr, ac a drigodd yngwlâd Tob: a dynion oſer a ymgaſclaſant at Jephthah, ac a aethant allan gyd ag ef.

4 Ac wedi *talm* o ddyddiau, meibion Ammon a ryfelaſant yn erbyn Iſrael.

5 A phan oedd meibion Ammon yn rhyfela yn erbyn Iſrael, yna henuriaid Gilead a aethant i gyrchu Jephthah o wlâd Tob:

6 Ac a ddywedaſant wrth Jephthah, tyret a bydd yn dywyſog i ni fel yr ymladdom yn erbyn meibion Ammon.

7 A Jephthah a ddywedodd wrth henuriaid Gilead,oni chaſaſoch chwi fi,ac a'm gyrraſoch o dŷ fy nhâd: a pha ham y dewch attaf fi yn awr, pan *yw* gyfyng arnoch?

8 A henuriaid Gilead a ddywedaſant wrth Jephthah, am hynny y dychwelaſom yn awr attat ti, fel y delit gyd â ni, ac yr ymladdit yn erbyn meibion Ammon,ac y byddit i ni yn ben ar holl drigolion Gilead.

9 A Jephthah a ddywedodd wrth henuriaid Gilead, o dygwch fi yn fy ôl, i ymladd yn erbyn meibion Ammon,a rhoddi o'r Arglwydd hwynt o'm blaen i, a gâf fi fôd yn ben arnoch chwi?

10 A henuriaid Gilead a ddywedaſant wrth Jephthah,yr Arglwydd a fyddo'n † dyſt rhyngom ni,oni wnawn ni felly yn ôl dy air di.

† Heb. *wrandawudd.*

11 Yna Jephthah a aeth gyd â henuriaid Gilead, a'r bobl a'i goſodaſant ef yn ben, ac yn dywyſog arnynt: a Jephthah a adroddodd ei holl eiriau ger bron yr Arglwydd yn Miſpah.

12 A Jephthah a anfonodd genadau at frenin meibion Ammon, gan ddywedyd, beth *ſydd* i ti *a wnelych* â mi, fel y delit yn fy erbyn i ymladd yn fy ngwlâd i?

13 A brenin meibion Ammon a ddywedodd wrth genadau Jephthah, o * herwydd i Iſrael ddwyn fyngwlâd i,pan ddaeth i fynu o'r Aipht, o Arnon hyd Jabboc, a hyd yr Iorddonen: yn awr gan hynny dôd hwynt adref mewn heddwch.

* Num. 21. 13.

14 A Jephthah a anfonodd drachefn genadau at frenin meibion Ammon,

15 Ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Jephthah, * ni ddûg Iſrael dîr Moab, na thir meibion Ammon.

* Deut. 2. 9.

16 Ond pan ddaeth Iſrael i fynu o'r Aipht, a rhodio trwy'r anialwch, hyd y môr côch, a dyfod i Cades;

17 Yna * Iſrael a anfonodd genadau at frenin Edom,gan ddywedyd, gâd i mi dramwy attolwg drwy dy wlâd ti. Ond ni wrandawodd brenin Edom. A hwy a anfonaſant hefyd at frenin Moab, ond ni fynnei yntef: felly Iſrael a arhoſodd yn Cades.

* Num. 20. 14.

18 Yna hwy a gerddaſant yn yr anialwch, ac a amgylchynaſant wlâd Edom a gwlâd Moab, ac a ddaethant o du codiad haul i wlâd Moab, ac a werſyllaſant tu hwnt i Arnon, * ac ni ddaethant o fewn terfyn Moab; canys Arnon *oedd* derfyn Moab.

* Num. 21. 13. & 22. 36. * Deut. 2. 24.

19 Ac Iſrael a * anfonodd genadau at Sehon brenin yr Amoriaid, brenin Hesbon; ac Iſrael a ddywedodd wrtho, gâd i ni dramwy attolwg drwy dy wlâd ti, hyd fy mangre.

20 Ond nid ymddyriedodd Sehon i Iſrael fyned trwy ei derfyn ef; eithr Sehon a gaſclodd ei holl bobl, a hwy a werſyllaſant yn Jahaz, ac efe a ymladdodd yn erbyn Iſrael.

21 Ac Arglwydd Dduw Iſrael a roddodd Sehon a'i holl bobl, yn llaw Iſrael, a hwy a'i tarawſant hwynt: felly Iſrael a feddiannodd holl wlâd yr Amoriaid, trigolion y wlâd honno.

22 Meddiannaſant hefyd * holl derfynau 'r Amoriaid, o Arnon hyd Jabboc,ac o'r anialwch hyd yr Iorddonen.

* Deut. 2. 36.

23 Felly yn awr, Arglwydd Dduw Iſrael a fwriodd yr Amoriaid allan o flaen ei bobl Iſrael: gan hynny a'i tydi a'i meddiannit hi?

24 Oni feddienni yr hyn a roddo Chamos dy

Dduw

dduw i'ti yw ſeddiannu? Felly 'r hyn oll a oreſcynno 'r Arglwydd ein Duw o'n blaen ni, a feddiannwn ninnau?

a Num. 22. 2. Deut. 23. 4. Joſuah 24. 9.

25 Ac yn awr, a wyt ti yn well nâ * Balac mâb Zippor brenin Moab? a ymryſonodd efe erioed ag Iſrael, neu gan ymladd a ymladdodd efe iw herbyn hwy?

26 Pan oedd Iſrael yn trigo yn Heſbon, a'i threfydd, ac yn Aroer a'i threfydd, ac yn yr holl ddinaſoedd y rhai ſydd wrth derfynau Arnon, drychan-mlynedd; paham nad achubaſoch hwynt y pryd hynny?

27 Am hynny ni phechais i yn dy erbyn di, ond yr ydwyt ti'n gwneuthur cam â mi, gan ymladd yn fy erbyn i: yr Arglwydd farnŵr a farno heddyw, rhwng meibion Iſrael a meibion Ammon.

28 Er hynny ni wrandawodd brenin meibion Ammon ar eiriau Jephthah, y rhai a anfonodd efe atto.

29 Yna y daeth Yſpryd yr Arglwydd ar Jephthah, ac efe a aeth tros Gilead, a Manaſſeh; ac a aeth tros Miſpah Gilead, ac o Miſpah Gilead yr aeth efe troſodd at feibion Ammon.

30 A Jephthah a addunedodd adduned i'r Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roddi y rhoddi di feibion Ammon yn fy llaw i,

† Heb. *Yr hyn a ddelo allan a ddaw allan.*

31 Yna 'r † hwn a ddelo allan o ddryſau fy nhŷ i'm cyfarfod, pan ddychwelwyf mewn heddwch oddi wrth feibion Ammon, a fydd eiddo 'r Arglwydd, a mi a'i hoffrymmaf ef yn boeth offrwm.

32 Felly Jephthah a aeth troſodd at feibion Ammon i ymladd yn eu herbyn, a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn ei law ef.

33 Ac efe a'i tarawodd hwynt o Aroer hyd oni ddelych di i Minnith, ſef ugain dinas, a hyd † waſtadedd y gwinlannoedd, â lladdfa fawr iawn: felly y daroſtyngwyd meibion Ammon o flaen meibion Iſrael.

† Neu, *dŷdd.*

34 A Jephthah a ddaeth i Miſpah iw dŷ ei hun, ac wele ei ferch yn dyfod allan iw gyfarfod â thympanau, ac â dawnſiau, a hi *oedd* ei vnic *etifedd* ef; nid *oedd* ganddo † na mâb na merch ond y hi.

† Neu, *O'r eiddo ei hun, na mâb, na merch.* Heb. *O bono ei ipſo.*

35 A phan welodd efe hi, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd, ahâh fy merch, gan ddaroſtwng y daroſtyngaiſt fi, ti hefyd wyt *yn* o'r rhai Tydd yn fy moleſtu; canys myfi a agorais fyngenau wrth yr Arglwydd, ac ni allaf gilio.

36 A hi a ddywedodd wrtho, fy nhâd, os agoraiſt dy enau wrth yr Arglwydd, gwna i mi yn ôl yr hyn a aeth allan o'th enau; gan i'r Arglwydd wneuthur troſoe ti ddialedd ar dy elynion, meibion Ammon.

† Heb. *A wnaed i fyny.*

37 Hi a ddywedodd hefyd wrth ei thâd, gweler i mi y peth hyn; paid â mi ddau fis ſel yr elwyf † i fynu ac i wared ar y mynyddoedd, ac yr wylwyf o herwydd fy morwyndod, mi a'm cyfeillesau.

38 Ac efe a ddywedodd, dôs. Ac efe a'i goſlyngodd hi tros ddau fis. A hi a aeth a'i chyfeillesau, ac a wylodd o herwydd ei morwyndod ar y mynyddoedd.

39 Ac ym mhen y ddau fis, hi a ddychwelodd at ei thâd, ac efe a wnaeth â hi 'r adduned a addunaſei efe: a hi ni adnabuaſei ŵr; a bu *hyn* yn ddeſod yn Iſrael,

40 Fyned o ferched Iſrael ‡ bôb blwyddyn ‡ Heb. *O flwyddyn i flwyddyn.* i † alaru am ferch Jephthah y Gileadiad, bedwar diwrnod yn y flwyddyn.

† Neu, *ymadaddan a merch.*

PEN. XII.

1 Yr Ephraimiaid yn cwerylu â Jephthah, a gwyr Gilead yn eu ladd hwynt, ac yn eu haddnabod wrth y gair Shibboleth. 7 Marwolaeth Jephthah. 8 Ibſan a'i ddec mâb ar hugain, a'i ddec merch ar hugain, 11 ac Elon, 13 ac Abdon a'i ddeugain mâb a'i ddeg wŷr ar hugain.

A Gwŷr Ephraim a † ymgaſchaſant, ac a aethant tua 'r gogledd, ac a ddywedaſant wrth Jephthah, paham yr aethoſt ti droſodd i ymladd yn erbyn meibion Ammon, ac na elwaiſt arnom ni i fyned gyd â thi? dy dŷ di a loſcwn ni am dy ben â thân.

† Heb. *Aiwyd ymgŷd.*

2 A Jephthah a ddywedodd wrthynt hwy, myfi a'm pobl oeddem yn ymryſon yn dôſt yn erbyn meibion Ammon: ac mi a'ch gelwais chwi, ond ni waredaſoch fi o'i llaw hwynt.

3 A phan welais i nad oeddych yn fy achub, mi a oſodais fy enioes yn fy llaw, ac a euthum yn erbyn meibion Ammon, a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn fy llaw i: pa ham gan hynny y daethoch i fynu attaf y dydd hwn, i ymladd i'm herbyn?

4 Yna Jephthah a gaſclodd ynghŷd holl wŷr Gilead, ac a ymladdodd ag Ephraim: a gwŷr Gilead a darawſant Ephraim, am ddywedyd o honynt hwy, ffoaduriaid Ephraim ym myſc yr Ephraimiaid, *ac* ym myſc Manaſſeh *ydych* chwi y Gileadiaid.

5 A'r Gileadiaid a ennillaſant rydau 'r Jorddonen o flaen yr Ephraimiaid; a phan ddywedei yr Ephraimiaid a ddiangaſent, gedwch i mi fyned trwodd, yna gwŷr Gilead a ddywedent wrtho, ai Ephratead *ydwyt* ti? os dywedei yntef, nage,

6 Yna y dywedent wrtho, dywet yn awr Shibboleth; dywedei yntef Sibboleth: canys ni fedre efe lefaru felly. Yna y dalient ef, ac y lladdent ef wrth rydau 'r Jorddonenn: a chwympodd y pryd hynny o Ephraim, ddwy fil a deugain.

7 A Jephthah a farnodd Iſrael chwe blynedd; yna y bu farw Jephthah y Gileadiad, ac a gladdwyd yn *yn* o ddinaſoedd Gilead.

8 Ac ar ei ôl ef Ibſan o Bethlehem a farnodd Iſrael.

9 Ac iddo ef yr oedd deng-mâb ar hugain, a deng-merch ar hugain, *y rhai* a anfonodd efe allan, a deng-merch ar hugain a ddûg efe iw feibion oddi allan: ac efe a farnodd Iſrael ſaith mlynedd.

10 Yna y bu farw Ibſan, ac a gladdwyd yn Bethlehem.

11 Ac ar ei ôl ef Elon y Zabuloniad a farnodd Iſrael; ac efe a farnodd Iſrael ddeng mlynedd.

12 Ac Elon y Zabuloniad a fu farw, ac a gladdwyd yn Aialon yngwlâd Zabulon.

13 Ac Abdon mâb Hilel y Pirathoniad, a farnodd Iſrael ar ei ôl ef.

14 Ac iddo ef yr oedd deugain o feibion, a dec ar hugain o wyrion, yn marchogaeth ar ddec a thrugain o ebolion aſſynnod: ac efe a farnodd Iſrael wyth mlynedd.

15 Ac Abdon mâb Hilel y Pirathoniad a fu farw; ac a gladdwyd yn Pirathon, yngwlâd Ephraim, ym mynydd yr Amalecïaid.

PEN. XIII.

1 *Iſrael yn llaw y Philiſtiaid.* 2 *Angel yn ymddangos i wraig Manoah,* 8 *ac wedi hynny i Manoah.* 15 *Offrwm Manoah, ac adnabod yr Angel.* 24 *Ganedigaeth Samſon.*

A Meibion Iſrael a * chwanegaſant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd : a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw y Philiſtiaid, ddeugain mlhynedd.

* Pen. 2. 11. & 3. 7. & 4. 1. & 10. 6.

2 Ac yr oedd rhyw ŵr yn Zorah, o dylwyth y Daniaid, a'i enw ef *oedd* Manoah, a'i wraig ef *oedd* amhlantadwy, heb eſcor.

3 Ac angel yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r wraig, ac a ddywedodd wrthi, wele yn awr amhlantadwy ydwyt ti, ac heb eſcor : ond ti a feichiogi, ac a eſcori ar fâb.

4 Ac yn awr * attolwg ymochel, ac nac ŷf wîn, na diod gadarn ; ac na fwytta ddim aflan.

* Num. 6. 2, 3.

5 Canys wele, ti a feichiogi, ac a eſcori ar fâb, ac † ni ddaw ellyn ar ei ben ef ; canys Nazaread i Dduw fydd y bachgen o'r grôth : ac efe a ddechreu waredu Iſrael o law y Philiſtiaid.

† Num. 6. 5. ‡ Sam. 1. 11.

6 Yna y daeth y wraig, ac a fynegodd iw gŵr, gan ddywedyd, gŵr Duw a ddaeth attaf, a'i bryd ef *oedd* fel pryd angel Duw, yn ofnadwy iawn : ond ni ofynnais iddo o ba le yr oedd, ac ni fynegodd yntef i mi ei henw.

7 Ond efe a ddywedodd wrthif, wele, ti a feichiogi ac a eſcori ar fâb ; ac yn awr, nac ŷf wîn na diod gadarn, ac na fwytta ddim aflan : canys Nazaread i Dduw fydd y bachgen, o'r grôth hyd ddydd ei farwolaeth.

8 Yna Manoah a weddiodd ar yr Arglwydd, gâd i ŵr Duw 'r hwn a anfonaiſt ddyfod eilwaith attom ni, a dyſcu i ni beth a wnelom i'r bachgen a enir.

9 A Duw a wrandawodd ar lêf Manoah ; ac Angel Duw a ddaeth eilwaith at y wraig a hi yn eiſtedd yn y maes ; ond Manoah ei gŵr nid *oedd* gyd â hi.

10 A'r wraig a fryſiodd, ac a redodd, ac a fynegodd iw gŵr, ac a ddywedodd wrtho ; wele, ymddangoſodd y gŵr i mi, yr hwn a ddaeth attaf y dydd *arall*.

11 A Manoah a gyfododd ; ac a aeth ar ôl ei wraig, ac a ddaeth at y gŵr, ac a ddywedodd wrtho, ai tì *yw* 'r gŵr a leferaiſt wrth y wraig ? dywedodd yntef, *ie* myfi.

12 A dywedodd Manoah, deled yn awr dy eiriau i ben : † pa fodd y trinwn y bachgen, ‡ac y gwnawn iddo ef ?

† Heb. *Pa fath fydd ar y b.*

13 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Manoah ; rhac yr hyn oll a ddywedais wrth y wraig, ymocheled hi.

‡ Neu, *A phâ beth a wna ef ?* Heb. *Beth fydd ei waith ef ?*

14 Na fwyttaed o ddim a ddel allan o'r winwydden, nac yfed wîn na diod gadarn, ac na fwyttaed ddim aflan : cadwed yr hyn oll a orchymynnais iddi.

15 A dywedodd Manoah wrth angel yr Arglwydd, gâd attolwg i ni dy attal, tra y paratôm fynn gafr ger dy fron di.

16 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Manoah, ped attelit fi, ni fwyttawn o'th fara di ; os gwnei boeth offrwm, gwna ef i'r Arglwydd : canys ni wyddei Manoah mai angel yr Arglwydd *oedd* efe.

17 A Manoah a ddywedodd wrth angel yr Arglwydd, beth *yw* dy enw ; fel i'th anrhydeddom di, pan ddelo dy eiriau *i ben* ?

18 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrtho, pa ham yr ymofynni am fy enw, gan ei fod yn rhyfeddol ?

19 Felly Manoah a gymmerth fynn gafr, a bwyd offrwm, ac a'i hoffrymmodd ar y graig i'r Arglwydd : a'r *angel* a wnaeth yn rhyfedd, a Manoah a'i wraig oedd yn edrych.

20 Canys pan ddierchafodd y fflam oddi ar yr allor tu a'r nefoedd, yna angel yr Arglwydd a ddierchafodd yn fflam yr Allor : a Manoah a'i wraig oedd yn edrych ar *hynny*, ac a fyrthiaſant i lawr ar eu hwynebau.

21 (Ond ni chwanegodd angel yr Arglwydd ymddangos mwyach i Manoah, nac iw wraig :) yna y gwybu Manoah mai angel yr Arglwydd *oedd* efe.

22 A Manoah a ddywedodd wrth ei wraig, * gan farw y byddwn feirw, canys gwelſom Dduw.

* Exod. 33. 20. Pen. 6. 22.

23 Ond ei wraig a ddywedodd wrtho ef, pe mynnaſei 'r Arglwydd ein lladd ni, ni ddderbyniaſei efe boeth offrwm, a bwyd offrwm o'n llaw ni, ac ni ddangoſaſei efe i ni 'r holl bethau hyn ; ac ni pharaſei efe i ni y pryd hyn glywed y fath bethau.

24 A'r wraig a ymddug fâb, ac a alwodd ei enw ef Samſon : a'r bachgen a gynnyddodd, a'r Arglwydd a'i bendithiodd ef.

25 Ac yſpryd yr Arglwydd a ddechreuodd ar amſeroedd * ei gynhyrfu yng werſyll Dan ; rhwng Sorah ac Eſthaol.

* Barn. 13. 25.

PEN. XIV.

1 *Samſon yn deiſyf cael gwraig o'r Philiſtiaid,* 6 *Yn lladd llew yn ei daith,* 8 *ac wrth ddychwelyd yn cael mêl yn ei ſcerbwd ef.* 10 *Gwledd briodas Samſon.* 12 *Ei wraig yn datcuddio ei ddychymmyg ef.* 19 *Yntef yn yſpeilio dec ar bugain o'r Philiſtiaid.* 20 *Ei wraig ef yn priodi yn arall.*

A Samſon a aeth i wared i Timnath, ac a ganfu wraig yn Timnath, o ferched y Philiſtiaid.

2 Ac efe a ddaeth i fynu, ac a fynegodd iw dâd ac iw fam, ac a ddywedodd, mi a welais wraig yn Timnath o ferched y Philiſtiaid : cymmerwch yn awr honno yn wraig i mi.

3 Yna y dywedodd ei dâd a'i fam wrtho, onid *oes* ym myſc merched dy frodyr, nac ym myſc fy holl bobl wraig, pan ydwyt ti yn myned i geiſio gwraig o'r Philiſtiaid dienwaededic ? a dywedodd Samſon wrth ei dâd, cymmer hi i mi, canys i mae hi † wrth fy modd i.

† Heb. *Yn uniawn yng lygaid i.*

4 Ond ni wyddei ei dâd ef na'i fam mai oddi wrth yr Arglwydd *yr oedd* hyn, mai ceiſio achos yr oedd efe yn erbyn y Philiſtiaid : canys y Philiſtiaid oedd y pryd hynny yn arglwyddiaethu ar Iſrael.

5 Yna Samſon a aeth i wared, a'i dâd a'i fam, i Timnath ; ac a ddaethant hyd winllanoedd Timnath ; ac wele genew llew yn rhuo yn ei gyfarfod ef.

6 Ac yſpryd yr Arglwydd a ddaeth yn rymmus arno ef, ac efe a holltodd *y llew* fel yr hollrid mynn, ac nid *oedd* dim yn i law ef : ond ni fynegodd efe iw dâd, nac iw fam yr hyn a wnelſei.

7 Ac efe a aeth i wared, ac a ymddiddanodd â'r wraig, ac yr oedd hi wrth fodd Samſon.

8 Ac yn ôl ychydig ddyddiau efe a ddychwelodd iw chymmeryd hi, ac a drôdd i edrych yſcerbwd

yſcarbwd y llew ; ac wedhaid o wenin a mêl ynghorph y llew.

9 Ac efe a'i cymmerth yn ei law, ac a gerddodd dan fwytta, ac a ddaeth at ei dâd a'i fam, ac a roddodd iddynt, a hwy a fwyttaſant: ond ni fynegodd iddynt hwy mai o gorph y llew y cymmeraſei efe y mêl.

10 Felly ei dâd ef a aeth i wared at y wraig, a Samſon a wnaeth yno wlêdd : canys felly y gwnai y gwŷr ieuaingc.

11 A phan welſant hwy ef, yna y cymmeraſant ddec ar hugain o gyfeillion i fod gyd ag ef.

12 A Samſon a ddywedodd wrthynt, rhoddaf i chwi ddychymmyg yn awr ; os gan fynegi y mynegwch ef i mi, o fewn ſaith niwrnod y wlêdd, ac a'i cewch ; yna y rhoddaf i chwi ddec ar hugain o ‡ lenlliennau, a dec pâr ar hugain o ddillad. ‡ Neu, *Gryſau.*

13 Ond os chwi ni fedrwch ei fynegi i mi, yna chwi a roddwch i mi ddec ar hugain o lenlliennau, a dec pâr ar hugain o wiſcoedd : hwythau a ddywedaſant wrtho, traetha dy ddychymmyg fel y clywom ef.

14 Ac efe a ddywedodd wrthynt, allan o'r bwyttawr y daeth bwyd, ac o'r cryf y daeth allan feluſtra. Ac ni fedrent ddirnad y dychymmyg *mewn* tri diwrnod.

15 Ac yn y ſeithfed dydd y dywedaſant wrth wraig Samſon, huda dy wŷr fel y mynego efe i ni y dychymmyg, rhac i ni dy loſci di, a thŷ dy dâd â thân : ai i'n ‡ tlodi ni i'n gwahoddaſoch ? ond felly y mae ? ‡ Neu, *Wedi'n arw.*

16 A gwraig Samſon a wylodd wrtho ef, ac a ddywedodd, yn ddiau y mae yn gâs gennit ſi, ac nid wyt yn fyngharu : dychymmyg a roddaiſt i feibion fy mhobl, ac ni's mynegaiſt i mi. A dywedodd yntef wrthi, wele nis mynegais i'm tâd nac i'm mam, ac ai mynegwn i ti ?

17 A hi a wylodd wrtho ef y ſaith niwrnod hynny, tra yr oeddid yn cynnal y wlêdd ; ac ar y ſeithfed dydd y mynegodd efe iddi hi : canys yr oedd hi yn ei flino ef ; a hi a fynegodd y dychymmyg i feibion ei phobl.

18 A gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrtho ef y ſeithfed dydd cyn machludo yr haul, beth ſydd feluſach nâ mêl ? a pheth gryfach nâ llew ? dywedodd yntef wrthynt, oni buaſei i chwi aredic â'm anner i, ni chawſech allan fy nychymmyg.

19 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth arno ef, ac efe a aeth i wared i Aſcalon, ac a darawodd o honynt ddec ar hugain, ac a gymmerth eu ‡ hyſpail, ac a roddodd y parau dillad i'r rhai a fynegaſent y dychymmyg : a'i ddigllonedd ef a lidiodd, ac efe a aeth i fynu i dŷ ei dâd. ‡ Neu, *Dillad.*

20 A rhoddwyd gwraig Samſon iw gyfeill ef ei hun, yr hwn a gymmeraſei efe yn gyfaill.

PEN. XV.

1 Samſon yn cael nâg am ei wraig. 3 Yntef yn loſci ŷd y Philiſtiaid â llwynogod ac â ffaglau. 6 Y Philiſtiaid yn loſci ei wraig ef a'i thâd. 7 Samſon yn eu taro hwynt glân a morddwyd. 9 Gwŷr Judah yn ei rwymo ef, ac yn ei draddodi i'r Philiſtiaid. 14 Yntef yn eu lladd hwynt â gên aſſyn. 18 Duw yn gwneuthur y ffynnon En-haccore iddo ef yn Lehi.

AC wedi *rai'm* o ddyddiau yn amſer cynhaiaf y gwenith ; Samſon a aeth i ymweled â'i wraig â mynn gâfr, ac a ddywedodd, mi a âf i mewn at fyngwraig i'r yſtafell ? Ond ni chanhiadei ei thâd hi iddo ef fyned i mewn.

2 A'i thâd a lefarodd, gan ddywedyd, tybiaiwn it ei chaſau hi, am hynny y rhoddais hi i'th gyfeill di : onid *yw* ei chwaer ieuangaf yn lanach nâ hi ? bydded *bonno* i ti attolwg yn ei lle hi.

3 A Samſon a ddywedodd wrthynt, ‡ diſeiach ydwyf y waith hon nâ 'r Philiſtiaid ; er i mi wneuthur niwed iddynt. ‡ Neu, *Diſci, Scio, oddi wrth.*

4 A Samſon a aeth ac a ddaliodd drychant o lwynogod, ac a gymmerth ‡ ffaglau ac a drôdd gynffon at gynffon, ac a oſodedd yn ffagl rhwng ddwy gynffon yn y canol. ‡ Neu, *Bentewyn-nion.*

5 Ac efe a gynneuodd dân yn y ffaglau, ac a'i gollyngodd hwynt i ydau y Philiſtiaid, ac a loſcodd hyd yn oed y daſau, a'r ŷd ar ei droed, y gwinllannoedd heſyd a'r oliwydd.

6 Yna y Philiſtiaid a ddywedaſant, pwy a wnaeth hyn ? hwythau a ddywedaſant, Samſon ‡ daw y Timniad, am iddo ddwyn ei wraig ef, a'i rhoddi iw gyfeill ef. A'r Philiſtiaid a aethant i fynu, ac a'i lloſcaſant hi a'i thâd, â thân. ‡ Neu, *Mab yngh-fraith.*

7 A dywedodd Samſon wrthynt, er i chwi wneuthur fel hyn, etto mi a ymddialaf arnoch chwi, ac wedi *hynny* y peidiaf.

8 Ac efe al tarawodd hwynt glûn a morddwyd â lladdfa fawr : ac efe a aeth i wared, ac a arhoſodd ynghoppa craig Etam.

9 Yna y Philiſtiaid a aethant i fyny, ac a werſyllaſant yn Juda, ac a ymdanaſant yn Lehi.

10 A gwŷr Juda a ddywedaſant, pa ham y daethoch i fynu i'n herbyn ni ? dywedaſant hwythau, i rwymo Samſon y daethom i fynu, i wneuthur iddo ef, fel y gwnaeth ynteu i ninnau.

11 Yna tair mil o wŷr o Juda a † aethant i goppa craig Etam, ac a ddywedaſant wrth Samſon, oni wyddoſt ti ſod y Philiſtiaid yn arglwyddiaethu arnom ni ? pa ham gan hynny y gwnaethoſt hyn â ni ? dywedodd yntef wrthynt, fel y gwnaethant hwy i mi, felly y gwneuthum inneu iddynt hwythau. † Heb. *Ddiſcyn-naſant.*

12 Dywedaſant hwythau wrtho, i'th rwymo di y daethom i wared, *ac* i'th roddi yn llaw y Philiſtiaid. A Samſon a ddywedodd wrthynt, tyngwch wrthif na ruthroch arnaſi eich hunain.

13 Hwythau a'i hattebaſant ef, gan ddywedyd, na *ruthrwn* : eithr gan rwymo i'th rwymwn di, ac i'th roddwn yn eu llaw hwynt ; ond ni 'th laddwn di. A rhwymaſant ef â dwy raff newydd, ac a'i dygaſant ef i fynu o'r graig.

14 A phan ddaeth efe i Lehi, y Philiſtiaid a floeddiaſant wrth gyfarfod ac ef : ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth arno ef, a'r rhaffau oedd am ei freichiau a *aethant* fel llin a loſcaſid yn tân, a'r rhwymau a † ddatodoſant oddi am ei ddwylaw ef. † Heb. *Doddaſant.*

15 Ac efe a gafodd ên aſſyn îr, ac a eſtynnodd ei law, ac a'i cymmerodd, ac a laddodd â hi fil o wŷr.

16 A Samſon a ddywedodd, â gên aſſyn † pentwrr ar ben-twrr : â gên aſſyn y lleddais fil o wŷr. † Heb. *Pentwr, dau bentwr.*

17 A phan orphennodd efe lefaru, yna efe a daflodd

daſlodd yr ên o'i law, ac a alwodd y lle hwnnw ‡ Ramath Lehi.

‡ Sef, *Cyfodiad yr en, neu, taſtiad 'r en.*

18 Ac eſe a ſychedodd yn dôſt, ac a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, tydî a roddaiſt yn llaw dy wâs yr ymwared mawr ymma; ac yn awr a fyddaſi farw gan ſyched, a ſyrthio yn llaw y rhai dienwaededic?

19 Ond Duw a holltodd y cilddant *oedd* yn ‡ yr ên, ſel y daeth allan ddwfr o honaw, ac eſe a yſodd, a'i Yſpryd a' ddychwelodd, ac eſe a adfywiodd: am hynny y galwodd eſe ei henw ‡ En haccore, yr hon ſydd yn Lehi hyd y dydd hwn.

‡ Neu; *Lehi.*

‡ *Ffynnon y geilwad.*

20 Ac eſe a farnodd Iſrael yn nyddiau y Philiſtiaid, ugain mlhynadd.

P E N. XVI.

1 Samſon yn diangc yn Gaza, ac yn dwyn ymaith ddryſau porth y ddinas. 4 Dalilah wedi ei gwobri gan y Philiſtiaid, yn budo Samſon. 6 Yntau yn ei thwyllo bi deir-gwaith. 15 Hitheu o'r diwedd yn ei orchfygu eſ. 21 Y Philiſtiaid yn ei ddala, ac yn tynnu ei lygaid eſ. 22 Yntau wedi adnewyddu ei gryſder, yn tynnu 'r tŷ i lâwr am ben y Philiſtiaid, ac yn marw.

YNa Samſon a aeth i Gaza, ac a ganfu yno buttein-wraig, ac a aeth i mewn atti hi.

2 *A mynegwyd* i'r Gaziaid, gan ddywedyd, daeth Samſon ymma; a hwy a gylchynaſant, ac a gynllwynaſant iddo, ar hŷd y nôs, ymmhorth y ddinas, ac a fuant ddiſtaw ar hyd y nôs gan ddywedyd, y boreu pan oleuo hi, ni a'i lladdwn eſ.

3 A Samſon a orweddodd hyd hanner nôs, ac a gyſododd ar hanner nôs, ac a ymaflodd yn nryſau porth y ddinas, ac yn y ddau boſt, ac a aeth ymmaith â hwynt ynghyd â'r barr, ac a'i goſododd ar ei yſcwyddau, ac a'i dûg hwynt i fynu i ben bryn *ſydd* gyferbyn a Hebron.

4 Ac wedi hyn eſe a garodd wraig yn nyffryn Sorec, a'i henw Dalilah.

5 Ac arglwyddi y Philiſtiaid a aethant i fynu atti hi, ac a ddywedaſant wrthi, huda ef, ac edrych ymmha ‡ *le y mae* ei fawr nerth ef, a pha fodd y gorthrechwn ef, ſel y rhwymom ef iw ‡ gyſtuddio: ac ni a roddwn i ti bôb vn fil a chant o arian.

‡ Beth.

‡ Neu, *Ddan ſtwig.*

6 A Dalilah a ddywedodd wrth Samſon, mynega i mi attolwg, ym mha ‡ *fan y mae* dy fawr nerth di, ac â pha beth i'th rwymid i'th gyſtuddio.

‡ Beth.

7 A Samſon a ddywedodd wrthi, pe rhwyment fi â ſaith ‡ o wŷdyn irion y rhai ni ſychaſei, yna y gwanhychwn, ac y byddwn ſel un arall.

‡ Neu, *Reffynnau.*

† Heb. *Yn.*

8 Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ddygaſant i fynu atti hi ſaith o wŷdyn irion y rhai ni ſychaſent; a hi a'i rhwymodd eſ â hwynt.

9 A chynllwynwŷr oedd yn aros genddi mewn ſtafell: a hi a ddywedodd wrtho eſ, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti, Samſon: ac eſe a dorrodd y gwdyn; ſel y torrir edef garth wedi † cyffwrdd *â'r* tân, felly ni wybuwyd ei gryſder eſ.

† Heb. *Arogli.*

10 A dywedodd Dalilah wrth Samſon, ti a'm twyllaiſt, ac a ddywedaiſt gelwydd wrthif; yn awr mynega i mi attolwg, â pha beth y gellid dy rwyſno.

11 Ac eſe a ddywedodd wrthi, pe gan rwymo y rhwyment fi â raffau newyddion, y rhai ni wnaethpwyd gwaith â hwynt; yna y gwanhychwn, ac y byddwn ſel gŵr arall.

12 Am hynny Dalilah a gymmerth raffau newyddion, ac a'i rhwymodd eſ â hwynt, ac a ddywedodd wrtho, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti Samſon. (Ac yr oedd cynllwynwŷr yn aros mewn ſtafell.) Ac eſe a'i torrodd hwynt oddi am ei freichiau ſel edef.

13 A Dalilah a ddywedodd wrth Samſon, hyd yn hyn y twyllaiſt fi, ac y dywedaiſt gelwydd wrthif; mynega i mi â pha beth i'th rwymid: dywedodd yntef wrthi hi, pe pleithit ti ſaith gudyn fy mhen ynghŷd â'r wê.

14 A hi a'i gwnaeth yn ſiccr â'r hoel, ac a ddywedodd wrtho eſ, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti, Samſon. Ac eſe a ddeffrôdd o'i gwſc, ac a aeth ymmaith â hoel y garfan, ac â'r wê.

15 A hi a ddywedodd wrtho eſ, pa fodd y dywedi, cu gennif dy dî, a'th galon heb *fod* gyd â mi? teirgwaith bellach i'm twyllaiſt, ac ni fynegaiſt i mi ym mha *fan y mae* dy fawr nerth.

16 Ac o herwydd ei bod hi yn ei ſiino eſ â'i geirlau beunydd, ac yn ei boeni eſ; ei enaid a † ymofidiodd i farw:

† Heb. *Ymfyrhau odd.*

17 Ac eſe a fynegodd iddi ei holl galon, ac a ddywedodd wrthi, ni ddaeth ellin ar fy mhen i; canys Nazaread i Dduw ydwyſi o grôth fy mam: ped eillid fi, yna y ciliei fy nerth oddi wrthif, ac y gwanhychwn, ac y byddwn ſel gŵr arall.

18 A phan welodd Dalilah fynegi o honau ef iddi hi ei holl galon, hi a anſonodd, ac a alwodd am bendefigion y Philiſtiaid, gan ddywedyd, deuwch i fynu vn-walih, canys eſe a fynegodd i mi ei holl galon. Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ddaethant i fynu atti hi, ac a ddygaſant arian yn eu dwylo.

19 A hi a wnaeth iddo gyſcu ar ei gliniau, ac a alwodd ar ŵr, ac a barodd eillio ſaith gudyn ei ben ef; a hi a ddechreuodd ei gyſtuddio ef, a'i nerth a ymadawodd oddi wrtho.

20 A hî a ddywedodd, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti, Samſon. Ac eſe a ddeffrôdd o'i gwſc, ac a ddywedodd, âf allan y waith hon ſel cynt, ymeſcydwaf. Ond ni wyddei eſe fod yr Arglwydd wedi cilio oddi wrtho.

21 Ond y Philiſtiaid a'i daliaſant ef, ac a † dynnaſant ei lygaid ef, ac a'i dygaſant ef i ward i Gaza, ac a'i rhwymaſant ef â gefynnau prês, ac yr oedd eſe yn malu yn y carchardy.

† Heb. *dyllaſant.*

22 Eithr gwallt ei ben ef a dechreuodd dyfu drachefn, ‡ ar ôl ei eillio.

‡ Neu, *Fel pan eilliwyd ef.*

23 Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ymgaſclaſant i aberthi aberth mawr i Ddagon eu Duw, ac i orfoleddu: canys dywedaſant, ein duw ni a roddodd Samſon ein gelyn yn ein llaw ni.

24 A phan welodd y bobl ef, hwy a ganmolaſant ei duw: canys dywedaſant, ein duw ni a roddodd ein gelyn yn ein dwylo ni, yr hwn oedd yn anrheithio ein gwlâd ni, yr hwn a † laddodd lawer o honom ni.

† Heb. *Amlhaodd ein lladdedigion.*

25 A phan oedd eu calon hwynt yn llawen, yna y dywedaſant, gelwch am Samſon, i beri i ni chwerthin. A hwy a alwaſant am Samſon o'r charchar-dŷ, ſel y chwarâe o'i blaen hwynt, a hwy a'i goſodaſant ef rhwng y colofnau.

26 A Samſon a ddywedodd wrth y llangc oedd yn ymaflyd yn ei law ef, gollwng, a gâd i mi gael gafel ar y colofnau y mae y tŷ yn ſefyl arnynt, ſel y pwyſwyf arnynt.

27 A'r

27 A'r tŷ oedd yn llawn o wŷr a gwragedd, a holl arglwyddi y Philiſtiaid *oedd* yno: ac ar y nen *yr oedd* ynghylch tair mil o wŷr a gwragedd yn edrych tra ydoedd Samſon yn chware.

28 A Samſon a alwodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, Ô Arglwydd Jôr, cofia fi attolwg, a nertha fi attolwg, yn vnic y waith hon, ô Dduw, ſel y dialwyf ag vn dialedd ar y Philiſtiaid am fy nau lygad.

29 A Samſon a ymaflodd yn y ddwy golofn ganol, yr rhai yr oedd y tŷ yn ſefyll arnynt, ac a ymgynhaliodd wrthynt; vn yn ei ddeheulaw, a'r llall yn ei law aſſwy.

30 A dywedodd Samſon, bydded farw fy enioes gyd a'r Philiſtiaid; ac efe a ymgrymmodd â'i holl nerth: a ſyrthiodd y tŷ ar y pendefigion, ac ar yr holl bobl oedd ynddo: a'r meirw y rhai a laddodd efe wrth farw, oedd fwy nag a laddaſei efe yn ei fywyd.

31 A'i frodyr ef, a holl dŷ ei dâd ef a ddaethant i wared, ac a'i cymmeraſant ef, ac a'i dygaſant i fynu, ac a'i claddaſant ef rhwng Sorah ac Eſthaol, ym meddrod Manoah ei dâd: ac efe a farnaſei Iſrael vgain mlhynedd.

P E N. XVII.

¶ *Ei fam yn gwneuthur delwau o'r arian a ladrataſai Micah, ac a roeſau yn eu hôl.* 5 *Yntef yn gwneuthur gwiſcoedd iddynt,* 6 *ac yn cyflogi Lefiad i fod yn offeiriad iddo.*

AC yr oedd gŵr o fynydd Ephraim, a'i enw Micah.

2 Ac efe a ddywedodd wrth ei fam, y mil a'r can *ſicl* arian a dducpwyd oddi arnat, ac y rhegaiſt *am danynt*, ac y dywedaiſt hefyd lle y clywais, wele yr arian gyd â mi, myfi a'i cymmerais. A dywedodd ei fam, bendigedic *fyddych* fy mâb, gan yr Arglwydd.

3 A phan roddodd efe y mil a'r can *ſicl* arian adref iw fam, ei fam a ddywedodd, gan gyſſegru y cyſſegraſwn yr arian i'r Arglwydd o'm llaw, I'm mâb, i wneuthur delw gerfiedic a thoddedic; am hynny yn awr mi a'i rhoddaf eil-waith i ti.

4 Etto efe a dalodd yr arian iw fam: a'i fam a gymmerth ddau can *ſicl* o arian, ac a'i rhoddodd i'r toddudd, ac efe a'i gwnaeth yn ddelw gerfiedic a thoddedic: a hwy a fuant yn nhŷ Micah.

5 A chan y gŵr hwn Micah *yr oedd* tŷ duwiau, ac efe a † wnaeth Ephod a * Theraphim, ac a ‡ gyſſegrodd vn o'i feibion i fod yn offeiriad iddo.

6 * Yn y dyddiau hynny nid *oedd* brenin yn Iſrael, ond pôb vn a wnai yr hyn oedd vnion yn ei olwg ei hun.

7 Ac yr oedd gŵr ieuangc o Bethlehem Juda, o dylwyth Juda, a Lefiad *oedd* efe, ac efe a ymdeithiai yno.

8 A'r gŵr a aeth allan o'r ddînas o Bethlehem Juda, i drigo pa le bynnac y caffei *lê*: ac efe a ddaeth i fynydd Ephraim i dŷ Micah, yn ei ymdaith.

9 A Micah a ddywedodd wrtho, o ba le y daethoſt ti? dywedodd yntef wrtho, Lefiad ydwyf o Bethlehem Juda, a myned yr ydwyf i drigo lle caffwyf *lê*.

10 A Micah a ddywedodd wrtho, trig gyd â mi, a bydd i mi yn dâd ac yn offeiriad, ac mi a roddaf i ti ddec *ſicl* o arian bob blwyddyn, a † phâr o ddillad, a'th lyniaeth: ſelly y Lefiad a aeth I mewn.

11 A'r Lefiad a fu fodlon i aros gyd â'r gŵr, a'r gŵr ieuangc oedd iddo fel vn o'i feibion.

12 A Micah a vrddodd y Lefiad, a'r gŵr ieuangc fu yn offeiriad iddo, ac a fu yn nhŷ Micah.

13 Yna y dywedodd Micah, yn awr y gwn y gwna'r Arglwydd ddaioni i mi; gan fod Lefiad gennif yn offeiriad.

P E N. XVIII.

1 *Meibion Dan yn anfon pum-ŵr i geiſio iddynt etifeddiaeth.* 3 *Hwythau wrth dŷ Micah yn ymgynghori â Jonathan, ac yn cael cyſſur i fyned rhagddynt,* 7 *Yn chwilio Lais, ac yn dwyn newyddion gobeith-fawr.* 11 *Danfon chwe chant o wŷr i oſod ar y dref.* 14 *A'r rhai hynny ac y ffordd yn yſpeilio Micah am ei offeiriad a'u greiriau,* 27 *ac yn ynnill Lais, ac yn ei galw hi Dan,* 30 *Ac yn goſod i fynu ddelw-addoliaeth, lle y cafodd Jonathan yr offeiriadeth yn etifeddiaeth iddo.*

YN y * dyddiau hynny nid *oedd* brenin yn Iſrael: ac yn y dyddiau hynny llwyth y Daniaid oedd yn ceiſio iddynt etifeddiaeth i drigo; canys ni † ſyrthiaſei iddynt hyd y dydd hwnnw etifeddiaeth ym myſc llwythau Iſrael.

2 A meibion Dan a anfonaſant o'i tŷlwyth, bump o wŷr o'i bro, ſgwŷr grymmus, o Sorah ac o Eſthaol, i yſpio y wlâd, ac iw chwilio, ac a ddywedaſant wrthynt, ewch, chwiliwch y wlâd: a phan ddaethant i fynydd Ephraim i dŷ Micah, hwy a letteuaſant yno.

3 Pan *oeddynt* hwy wrth dŷ Micah, hwy a adnabuant lais y gŵr ieuangc y Lefiad, ac a droeſant yno, ac a ddywedaſant wrtho, pwy a'th ddûg di ymma? a pheth yr ydwyt ti yn ei wneuthur ymma? a pheth *ſydd* i ti ymma?

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt, fel hyn ac fel hyn y gwnaeth Micah i mi, ac efe a'm cyflogodd i, a'i offeiriad ef ydwyfi.

5 A hwy a ddywedaſant wrtho ef, ymgynghora attolwg â Duw, fel y gwypom a lwydda ein ffordd yr ydym ni yn rhodîo arni.

6 A'r offeiriad a ddywedodd wrthynt, ewch mewn heddwch: gar bron yr Arglwydd y mae eich ffordd chwi, yr hon a gerddwch.

7 Yna y pum-ŵr a aethant ymmaith, ac a ddaethant i Lais, ac a welſant y bobl *oedd* yn ddi yn trigo mewn diogelwch, yn ôl arfer y Sidoniaid, yn llonydd ac yn ddiofal, ac nid oedd † ſwyddwr yn y wlad, yr hwn a allei eu gyrru hwynt i gywilydd mewn dim, a phell oeddynt oddiwrth y Sidoniaid, ac heb negeſau rhyngddynt a neb.

8 A hwy a ddaethant at eu brodyr i Sorah ac Eſthaol: a'i brodyr a ddywedaſant wrthynt, beth *a ddywedwch* chwi?

9 Hwythau a ddywedaſant, cyfodwch ac awn i fynu arnynt; canys gwelſom y wlâd, ac wele da iawn *yw* hi: ai tewi 'r ydych chwi? na ddiogwch fyned i ddyfod i mewn i feddiannu y wlâd.

10 Pan elôch, chwi a ddeuwch at bobl ddiofal, a gwlâd ehang: canys Duw a'i rhoddodd hi yn eich llaw chwi: *ſef* lle, nid *oes* ynddo eiſiau dim a'r y *ſydd* ar y ddaiar.

11 Ac ſe aeth oddi yno, o dylwyth y Daniaid, o Sorah ac o Eſthaol, chwechan-ŵr wedi ymwregyſſu ac arfau rhyfel.

12 A hwy a aethant i fynu, ac a werſyllaſant yn Ciriath-Jearim, yn Juda: am hynny y galwaſant y ſan honno Mahaneh Dan, hyd

† Pen. 8. 27.
* Gen. 31. 19. Ole. 3. 4.
‡ Heb. *Lanwodd ddwylo.*
* Pen. 18. 1. & 21. 25.
† Heb. *Threſu.*
* Pen. 17. 6. & 21. 25
† Joſuah 19. 47.
† Heb. *Meibion.*
† Heb. *Meddiannudd, neu, etifedd gwahardd iol.*

y dydd hwn ; wele *y mae* o'r tu ôl i Ciriath-Jearim.

13 A hwy a aethant oddi yno i fynydd Ephraim, ac a ddaethant hyd tŷ Micah.

14 Ar pum-wr, y rhai a aethent i chwilio gwlâd Lais, a lefarasant, ac a ddywedasant wrth eu brodyr, oni wyddoch chwi fod yn y tai hyn Ephod, a Theraphim, a delw gerfiedic, a thoddedic? gan hynny ystyriwch yn awr beth a wneloch.

15 A hwy a droesant tu ac yno, ac a ddaethant hyd dŷ y gŵr ieuangc y Lefiad, i dŷ Micah : ac a † gyfarchasant well iddo.

† Heb. *ymofynnasant ac ef am heddyweh.*

16 A'r chwe chan-wr, y rhai oedd wedi eu gwregysu ag arfau rhyfel, oedd yn sefyll *wrth* ddrws y porth, *sef* y rhai *oedd* o feibion Dan.

17 A'r pum-wr, y rhai a aethent i chwilio y wlâd, a escynnasant, *ac* a aethant i mewn yno, *ac* a ddygasant ymmaith y ddelw gerfiedic a'r Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic : a'r offeiriad oedd yn sefyll wrth ddrws y porth, gyd â'r chwe-chan-wr, oedd wedi ymwregysu ag arfau rhyfel.

18 A'r rhai hyn aethant i dŷ Micah, ac *a* ddygasant ymmaith y ddelw gerfiedic, yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic : yna 'r offeiriad a ddywedodd wrthynt, beth yr ydych chwi yn ei wneuthur?

19 Hwyntau a ddywedasant wrtho, taw-sôn, gosot dy law ar dy safn, a thyret gyd â ni, a bydd i ni yn dâd ac yn offeiriad : a'i gwell i ti fod yn offeiriad i dŷ yn gŵr, na'th fod yn offeiriad i lwyth, ac i deulu yn Israel?

20 A da fu gan galon yr offeiriad, ac efe a gymmerth yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw gerfiedic, ac a aeth ym mysc y bobl.

21 A hwy a droesant, ac a aethant ymmaith, ac a osodasant y plant, a'r anifeiliaid, a'r clud o'i blaen.

22 *A phan* oeddynt hwy ennyd oddi wrth dŷ Micah, y gwŷr *oedd* yn y tai wrth dŷ Micah, a ymgasclasant, ac a erlidiasant feibion Dan.

23 A hwy a waeddasant ar feibion Dan : hwythau a droesant eu hwynebau, ac a ddywedasant wrth Micah, beth *a ddarfu* i ti pan wyt yn † dyfod â'r fâth fintai?

† Heb. *Wedi ymgasclu ynghyd.*

24 Yntef a ddywedodd, fy nuwiau y rhai a wneuthum i, a ddygasoch chwi ymmaith, a'r offeiriad, ac a aethoch i ffordd ; a pheth *fydd* genifi mwyach? a pha beth yw hyn a ddywedwch wrthif, beth *a ddarfu* i ti?

25 A meibion Dan a ddywedasant wrtho, na âd glywed dy lef yn ein mysc ni, rhac i wŷr † digllon ruthro arnat ti, a cholli o honot dy enioes, ac enioes dy deulu.

† Heb. *Chwerw eu benaid.*

26 A meibion Dan a aethant iw ffordd : a phan welodd Micah eu bod hwy yn gryfach nag ef, efe a drôdd, ac a ddychwelodd iw dŷ.

27 A hwy a gymmerasant y pethau a wnaethei Micah, a'r offeiriad oedd ganddo ef, ac a ddaethant i Lais, at bobl lonydd a diofal, ac a'i tarawsant hwy â min y cleddyf, ac a loscasant y ddynas â thân.

28 Ac nid *oedd* waredudd, canys pell *oedd* hi oddi wrth Sidon, ac nid *oedd* negesau rhyngddynt a nêb ; hefyd *yr oedd* hi yn y dyffryn *oedd* wrth Beth-Rehob : a hwy a adeiladasant ddinas, ac a drigasant ynddi.

29 A hwy a alwasant * enw y ddinas Dan, yn ôl henw Dan eu tâd, yr hwn a anesid i Israel : er hynny Lais *oedd* henw y ddinas ar y cyntaf.

* Jos. 19. 47.

30 A meibion Dan a osodasant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic : a Jonathan mâb Gerson mâb Manasseh, efe a'i feibion fuant offeiriaid i lwyth Dan, hyd ddydd caethgludiad y wlâd.

31 A hwy a osodasant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic a wnaethai Micah, yr holl ddyddiau y bu tŷ Dduw yn Silo.

PEN. XIX.

1 Lefiad yn myned i Bethlehem i gyrchu ei wraig adref. 16 Hen ŵr yn i groesawu ef iw dŷ yn Gibeah. 22 Y Gibeoniaid yn gwneuthur cam â'i ordderch ef fel y bu hi farw. 29 Yntef yn ei rhannu hi yn ddeuddec darn iw danfon at y deuddec llwyth.

AC yn y dyddiau hynny,* pan nad *oedd* frenin yn Israel, yr oedd rhwy Lefiad yn aros yn ystlysau mynydd Ephraim, ac efe a gymmerodd iddo * ordderch-wraig o Bethlehem Judah.

* Pen. 17. 6. & 18. 1. & 21. 25. * Gen. 25. 6.

2 A'i ordderch-wraig a butteiniodd yn ei erbyn ef, ac a aeth ymmaith oddi wrtho ef i dŷ ei thâd, i Bethlehem Judah, ac yno y bu hi ‡ bedwar mis o ddyddiau.

‡ Neu, *Flwyddyn a phedwar mîs.*

3 A'i gŵr hi a gyfododd, ac a aeth ar ei hôl i ddywedyd yn † dêg wrthi hi, *ac* iw throi adref, a'i langc *oedd* gyd ag ef, a chwpl o assynnod : a hi a'i dûg ef i mewn i dŷ ei thâd, a phan welodd tâd y llangces ef, bu lawen ganddo gyfarfod ag ef.

† Heb. *Wrth fodd ei chalon hi.*

4 A'i chwegrwn ef, tâd y llangces, a'i daliodd ef *yno*, ac efe a dariodd gyd ag ef dridiau : felly bwyttasant ac yfasant, a lleteuasant yno.

5 A'r pedwerydd dydd y cyfodasant yn forau, yntef a gyfododd i fyned ymmaith : a thâd y llangces a ddywedodd wrth ei ddaw, nertha dy galon â thammeid o fara, ac wedi hynny ewch ymmaith.

6 A hwy a eisteddasant, ac a fwyttasant ill dau ynghŷd, ac a yfasant : a thâd y llangces a ddywedodd wrth y gŵr, bydd fodlon attolwg, ac aros dros-nôs, a llawenyched dy galon.

7 A phan gyfododd y gŵr i fyned ymmaith, ei chwegrwn a fu daer arno : am hynny efe a drôdd, ac a leteuodd yno.

8 Ac efe a gyfododd yn forau y pummed dydd i fyned ymmaith, a thâd y llangces a ddywedodd, cyssura dy galon attolwg ; a hwy a drigasant † hyd bryd pawn, ac a fwyttasant ill daw.

† Heb. *Nes gostwng y dydd.*

9 A phan gyfododd y gŵr i fyned ymmaith, efe a'i ordderch, a'i langc ; ei chwegrwn, tâd y llangces, a ddywedodd wrtho, wele yn awr y dydd a laesodd i hwyrhau ; arhoswch tros nôs attolwg ; wele yr † haul yn machludo ; trig ymma, fel y llawenycho dy galon, a chodwch yn forau y foru i'ch taith, fel yr elych i'th babell.

† Heb. *Anstr lletten ydyw.*

10 A'r gŵr ni fynnei aros tros nôs, eithr cyfododd ac aeth ymmaith, a daeth hyd ar gyfer Jebus, hon *yw* Jerusalem : a chyd ag ef gwpl o assynnod llwythoc, a'i ordderch-wraig gyd ag ef.

11 A phan *oeddynt* hwy wrth Jebus, yr oedd y dydd ar ddarfod, a'r llangc a ddywedodd wrth ei feistr, tyred attolwg, trown i ddinas hon y Jebusiaid, a lleuteuwn ynddi.

12 A'i

12 A'i ſeiſtr a ddywedodd wrtho, ni thrown ni i ddinas eſtron nid *yw* o feibion Iſrael; eithr nyni a awn hyd Gibeah.

13 Ac eſe a ddywedodd wrth ei langc, tyred a neſſawn i vn o'r lleoedd hyn, i leteû tros nôs, yn Gibeah, neu Ramah.

14 Felly y cerddaſant, ac yr aethant: a'r haul a fachludodd arnynt wrth Gibeah eiddo Benjamin.

15 A hwy a droeſant yno, i fyned i mewn i leteû i Gibeah: ac eſe a ddaeth i mewn, ac a eiſteddodd yn heol y ddinas: canys nid *oedd* neb a'i cymmerei hwynt *in* dŷ i leteû.

16 Ac wele ŵr hên yn dyfod o'i waith o'r maes yn yr hwyr, a'r gŵr *oedd* o fynydd Ephraim, ond ei fod ef yn ymdaith yn Gibeah; a gŵŷr y lle hwnnw *oedd* feibion Jemini.

17 Ac eſe a ddarchafodd ei lygaid, ac a ganfu ŵr yn ymdaith yn heol y ddinas; a'r hên wr a ddywedodd, i ba le yr ei di? ac o ba le y daethoſt?

18 Yntef a ddywedodd wrtho, tramwyo 'r ydym ni o Bethlehem Juda i yſtlys mynydd Ephraim, o'r lle i'm *benyw*; a mi a euthum hyd Bethlehem Juda; a myned yr ydwyf i dŷ yr Arglwydd, ac nid *oes* neb a'm † derbyn i dŷ. † Heb. caſel.

19 Y mae *gennym ni* wellt, ac ebran hefyd i'n haſſynnod; a bara hefyd, a gwin i mi ac i'th law-forwyn, ac i'r llangc *ſydd* gyd â'th weiſion: nid oes eiſiau dim.

20 A'r hen-wr a ddywedodd, tangneddyf i ti, bydded dy holl eiſiau arnaſi, yn vnic na letteua yn yr hoel.

21 Felly eſe a'i dûg ef i mewn iw dŷ, ac a borthodd yr aſſynnod: a hwy a olchaſant eu traed, ac a fwyttaſant ac a yfaſant.

22 A phan oeddynt hwy yn llawenhau ei calon, wele gwŷr y ddinas, rhai o feibion Belial a amgylchynaſant y tŷ, a guraſant y drws, ac a ddywedaſant wrth berchen y tŷ, *ſef* yr henwr, gan ddywedyd, dŵg allan y gŵr a ddaeth i mewn i'th dŷ, fel yr adnabyddom ef.

* Gen. 19. 6.

23 A'r gŵr perchen y tŷ a * aeth allan attynt, ac a ddywedodd wrthynt, nagê fy mrodyr, nagê, attolwg na wnewch mor ddrygionus; gan i'r gŵr hwn ddyfod i'm tŷ i, na wnewch yr ſcelerder hyn.

24 Wele fy merch, yr hon *ſydd* forwyn, a'i ordderch yntef, dygaf hwynt allan yn awr, a daroſtyngwch hwynt, a gwnewch iddynt yr hyn fyddo da yn eich golwg: ond i'r gŵr hwn na wnewch † mor ſceler. † Heb. beth mor yſgl.

25 Ond ni wrandawei 'r gwŷr arno; am hynny y gŵr a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i dug hi allan attynt hwy, a hwy a'i hadnabuant hi, ac a wnaethant *gam* â hi 'r holl nos hyd y borau; a phan gyfododd y wawr, hwy a'i gollyngaſant hi ymmaith.

26 Yna 'r wraig a ddaeth pan ymddangoſodd y borau, ac a ſyrthiodd wrth ddrws tŷ 'r gŵr *yr oedd* ei harglwydd ynddo, hyd oleuni *y dydd*.

27 A'i harglwydd a gyfododd y boreu, ac a agorodd ddryſſau 'r tŷ, ac a aeth allan i fyned iw daith: ac wele ei ordderch-wraig ef wedi cwympo wrth ddrws y tŷ, a'i dwy law ar y trothwy.

28 Ac eſe a ddywedodd wrth, cyfot, fel yr elom ymmaith: ond nid oedd yn atteb: yna eſe a'i cymmerth hi ar yr aſſyn, a'r gŵr a gyfododd, ac a aeth ymmaith iw fangre.

29 A phan ddaeth iw dŷ, eſe a gymmerth gyllell, ac a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i darniodd hi, ynghŷd â'i heſcyrn, yn ddeuddec darn, ac a'i hanfonodd i holl derfynau Iſrael.

30 A phawb a'r a welodd *hynny*, a ddywedodd, ni wnaethpwyd, ac ni welpwyd y fath beth, er y dydd y daeth meibion Iſrael o wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn: yſtyriwch ar hynny, ymgynghorwch, a thraethwch *eich meddwl*.

PEN. XX.

1 *Y Leſiad mewn cymanfa gyffredinawl yn dangos ei gam ar gyhoedd.* 8 *Barn y gymanfa.* 12 *Gwyr Benjamin wedi eu dyſyn yn ymgaſclu yn erbyn yr Iſraeliaid.* 18 *Yr Iſraeliaid mewn dwy gâd yn colli deugein-mil.* 26 *Hwythau trwy ddichell yn diſetha holl wyr Benjamin onid chwe chant.*

YNa * holl feibion Iſrael a aethant allan, a'r gynnulleidfa a ymgaſclodd yn ghyd fel vn dŷn, o Dan hyd Beerſeba, a gwlâd Gilead, at yr Arglwydd i Miſpah. * ofe. 10. 9.

2 A phennaethiaid yr holl bobl *o* holl lwythau Iſrael a ſafaſant ynghynnulleidfa pobl Dduw: *ſef* pedwar can mil o wŷr traed yn tynnu cleddyf.

3 (A meibion Benjamin a glywſant fyned o feibion Iſrael i Miſpah:) yna meibion Iſrael a ddywedaſant, dywedwch pa fodd y bu y drygioni hyn?

4 A'r gwr y Leſiad, gŵr y wraig a laddeſid a attebodd, ac a ddywedodd, i Gibeah eiddo Benjamin y deuthum i, mi a'm gordderch i leteua.

5 A gwŷr Gibeah a gyfodaſant i'm herbyn, ac a amgylchynaſant y tŷ yn ty erbyn iiw nôs, ac a amcanaſant fy lladd i, a † threiſiaſant fyngordderch ſel y bu hi farw. † Heb. dreiſio-ngaſant

6 Ac mi a ymaflais yn fyngordderch, ac a'i derniais hi,* ac a'i hanfonais hi trwy holl wlâd etifeddiaeth Iſrael: canys gwnaethant ffieiddra, ac ynfydrwydd yn Iſrael. * Pen. 19. 29.

7 Wele meibion Iſrael *ydych* chwi oll, moeſſwch rhyngoch air a chyngor ymmâ.

8 A'r holl bobl a gyfododd megis vn gwr, gan ddywedyd, nac eled nêb o honom iw babell, ac na throed nêb o honom iw dŷ:

9 Ond yn awr, hyn *yw* 'r peth a wnawn ni i Gibeah, *nyni a awn i fynu* iw herbyn wrth goel-bren:

10 Ac ni a gymmerwn ddengŵr o'r cant drwy holl lwythau Iſrael, a chant o'r mil, a mil o'r dengmil, i ddwyn llyniaeth i'r bobl, i wneuthur (pan ddelont i Gibeah Benjamin) yn ôl yr holl ffieidd-dra a wnaethant hwy yn Iſrael.

11 Felly 'r ymgaſclodd holl wŷr Iſrael yn erbyn y ddinas, yn † gydtun fel vn gŵr. † Heb. yn gyfeillion.

12 A llwythau Iſrael a anfonaſant wŷr trwy holl lwythau Benjamin, gan ddywedyd, beth *yw* 'r drygioni ymma a wnaethpwyd yn eich myſc chwi?

13 Ac yn awr rhoddwch y gwŷr, meibion Belial, y rhai *ſydd* yn Gibeah, fel y lladdom hwynt, ac y deleom ddrygioni o Iſrael; ond ni warandawei meibion Benjamin ar lais eu brodyr meibion Iſrael.

14 Eithr meibion Benjamin a ymgynnullaſant o'r dinaſoedd i Gibeah, i fyned allan i ryſel yn erbyn meibion Iſrael.

15 A chyfrifwyd meibion Benjamin y dydd hwnnw, o'r dinaſoedd, yn chwe mil ar hugain o wŷr, yn tynnu cleddyf, heb law trigolion Gibeah, y rhai a gyfrifwyd yn faith gant o wŷr gtholedic.

16 O'r holl bobl hyn *yr oedd* faith gant o wŷr etholedic * yn chwithig: pob vn o honynt a ergydiei â charreg at y blewyn heb ſethu. * Pen. 3. 15.

17 Gwŷr Iſrael hefyd a gyfrifwyd heb law Benjamin yn bedwar can mil yn tynnu cleddyf, pawb o honynt yn rhyfel-wŷr.

18 A meibion Iſrael a gyfodaſant, ac a aethant i fynu i dŷ Dduw, ac a ymgynghoraſant â Duw, ac a ddywedaſant, pwy o honom ni â â i fynu yn-gyntaf i'r gâd yn erbyn meibion Benjamin? a dywedodd yr Arglwydd, Juda â yn gyntaf.

19 A meibion Iſrael a gyfodaſant y borau, ac a werſyllaſant yn erbyn Gibeah.

20 A gwŷr Iſrael aethant allan i ryfel yn erbyn Benjamin, a gwŷr Iſrael a ymoſodaſant i ymladd iw herbyn hwy wrth Gibeah.

21 A meibion Benjamin a ddaethant allan o Gibeah, ac a ddiſethaſant o Iſrael y dwthwn hwnnw ddwy fil ar hugain o wŷr, hyd lawr.

22 A'r bobl gŵr Iſrael a ymgryfhaſant, ac a ymoſodaſant drachefn i ymladd, yn-y lle yr ymoſodaſent ynddo y dydd cyntaf.

23 (A meibion Iſrael a aethent i fynu, ac a wylaſent gêr bron yr Arglwydd hyd yr hwyr, ymgynghoraſent hefyd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, â fi dracheſn i ryfel yn erbyn meibion Benjamin fy mrawd? a dywedaſei'r Arglwydd, dos i fynu yn ei erbyn ef.)

24 A meibion Iſrael a neſſaſant yn erbyn meibion Benjamin yr ail dydd.

25 A Benjamin a aeth allan o Gibeah, iw herbyn hwythau yr ail dydd, a hwy a ddiſethaſant o feibion Iſrael eil-waith dair mil ar bymthec o wŷr, hyd lawr: y rhai hyn oll oedd yn tynnu cleddyf.

26 Yna holl feibion Iſrael a'r holl bobl a aethant i fynu, ac a ddaethant i dŷ Dduw, ac a wylaſant, ac a arhoſaſant yno ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiaſant y dwthwn hwnnw hyd yr hwyr, ac a offrymmaſant boeth offrymmau, ac offrynmau hedd, ger bron yr Arglwydd.

27 A meibion Iſrael a ymgynghoraſant â'r Arglwydd, (canys yno 'r *oedd* Arch cyfammod Duw yn y dyddiau hynny;

28 A Phinees mab Eleazar, mab Aaron oedd yn ſefyll ger ei bron hi yn y dyddiau hynny,) gan ddywedyd, a chwanegaſi mwyach fyned allan i ryfel yn erbyn meibion Benjamin fy mrawd, neu a beidiaſi? a dywedodd yr Arglwydd, ewch i fynu, canys y foru y rhoddaf ef yn dy law di.

29 Ac Iſrael a oſodod gynllwyn-wyr o amgylch Gibeah.

30 A meibion Iſrael a aethant i fynu yn erbyn meibion Benjamin y trydydd dydd, ac a ymoſodaſant wrth Gibeah fel cynt.

31 A meibion Benjamin a aethant allan yn erbyn y bobl, *a* thynnwyd hwynt oddiwrth y ddinas; a hwy a ddechreuaſant daro *rhai* o'r bobl yn archolledic fel cynt, yn y priffyrdd, o'r rhai y mae 'r naill yn myned i fynu i ‡ dŷ Dduw, a'r llall i Gibeah, yn y maes, ynghylch deng-wr ar hugain o Iſrael. ‡ Neu, *Bethel.*

32 A meibion Benjamin a ddywedaſant, cwympwyd hwynt o'n blaen ni fel ar y cyntaf: ond meibion Iſrael a ddywedaſent, ffown fel y tynnom hwynt oddiwrth y ddinas i'r priffyrdd.

33 A holl wŷr Iſrael a gyfodaſant o'i lle, ac a fyddinaſant yn Baal-tamar: a'r *ſawl* a oedd o Iſrael yn cynllwyn, a ddaeth allan o'i mangre, *ſef* o wyr-gloddiau Gibeah.

34 A daeth yn erbyn Gibeah ddeng-mil o wyr etholedic o holl Iſrael, a'r gâd a fu doſt: ond ni wyddent fod drwg yn agos attynt.

35 A'r Arglwydd a darawodd Benjamin o flaen Iſrael; a difethodd meibion Iſrael o'r Benjaminiaid y dwthwn hwnnw, ſŵm mil ar hugain a chan-wr; a'r rhai hyn oll yn tynnu cleddyf.

36 Felly meibion Benjamin a welſant mai eu lladd yr oeddid: canys gwŷr Iſrael a roddaſant lê i'r Benjaminiaid, o herwydd hyderu yr oeddynt ar y cynllwyn-wyr, y rhai a oſodaſent yn ymyl Gibeah.

37 A'r cynllwyn-wyr a fryſſiaſant, ac a ruthraſant ar Gibeah; a'r cynllwyn-wyr a ‡ vdcanaſant yn hirllaes, ac a darawſant yr holl ddinas â min y cleddyf. ‡ Neu, *aethant. rhagddynt.*

38 Ac yr oedd *amſer nodedic rhwng gwŷr Iſrael a'r cynllwyn-wŷr, *ſef* peri o honynt i † ffiam fawr *a* mwg dderchafu o'r ddinas. * *Arwydd.* † Heb. *Derchafiad.*

39 A phan drôdd gwŷr Iſrael *eu cefnau* yn y rhyfel, Benjamin a ddechreuodd daro ‡ yn archolledic o wŷr Iſrael ynghylch deng-wr ar hugain; canys dywedaſant, diau gan daro ni taro hwynt o'n blaen ni, fel yn y cyntaf. ‡ Neu, *Yr.*

40 A phan ddechreuodd † ffiam ddercha- fu o'r ddinas a cholofn o fŵg, Benjamin a edrychodd yn ei ol, ac wele ffiam y ddinas yn derchafu i'r nefoedd. † Heb. *Holl ŷſtlâ.*

41 Yna gwŷr Iſrael a droeſant drachefn, a gwŷr Benjamin a frawychaſant; o herwydd hwy a genſuant fod drwg *wedi* † dyfod arnynt.

42 Am hynny hwy a droeſant o flaen gwŷr Iſrael, tua ffordd yr anialwch, a'r gâd a'i goddiweddodd hwynt: a'r rhai *a ddaethe* o'r dinaſoedd, yr oeddynt yn eu diſetha yn eu canol. † Heb. *Cyfarddâ hwynt.*

43 *Felly* 'r amgylchynaſant y Benjaminiaid, erlidiaſant hwynt, a ſathraſant hwynt ‡ yn hawdd hyd ynghyfer Gibeah tua chodiad haul. ‡ Neu, *o Menachah.*

44 A lladdwyd o Benjamin dair mil ar bymthec o wŷr; y rhai hyn oll *oedd* wŷr nerthol.

45 A hwy a droeſant, ac a ffoeſant tua 'r anialwch i graig Rimmon, a'r *Iſraeliaid* a loffaſant *o* honynt ar hŷd y priffyrdd bum-mil o wŷr: erlidiaſant hefyd ar eu hol hwynt hyd Gidom, ac a laddaſant o honynt ddwy fil o wŷr.

46 A'r rhai oll a gwympodd o Benjamin y dwthwn hwnnw, oedd bum-mil ar hugain o wŷr yn tynnu cleddyf: hwynt oll *oedd* wŷr nerthol.

47 Etto chwe chan-wr a droeſant, ac a ffoeſant i'r anialwch i graig Rimmon, ac a arhoſaſant ynghraig Rimmon bedwar mis. * Pen. 21. 13.

48 A gwŷr Iſrael a ddychwelaſant ar feibion Benjamin, ac a'i tarawſant hwy â min y cleddyf, yn ddŷn o bob dinas, ac yn anifail, a pheth bynnac a gafwyd: yr holl ddinaſoedd hefyd a'r a gafwyd a loſcaſant hwy â thân.

PEN. XXI.

1 *Y bobl yn galaru am ddiniſtr Benjamin,* 8 *a thrwy ddiſetbu Jabes Gilead yn cael iddynt bedwar-cant o wragedd.* 16 *Ac yn eu cynghori bwynt i oſod* [illegible] *y gwyryfon oedd yn dawnſio yn Siloh.*

A Gwŷr Iſrael a dyngaſent ym Miſpah, gan ddywedyd, ni ddyry neb o honom ni ei ferch i Benjaminiad yn wraig.

2 A daeth

2 A daeth y bobl i dŷ Dduw, ac a arhosasant yno hyd yr hwyr, ger bron Duw, ac a dderchafasant eu llef, ac a wylasant ag wylofain mawr.

3 Ac a ddywedasant, ô Arglwydd Dduw Israel, pa ham y bu y peth hyn yn Israel, fel y bydde heddyw vn llwyth eisiau yn Israel?

4 A thrannoeth y bobl a foreu-godasant, ac a adailadasant yno allor, ac a offrymmasant boeth offrymmau, ac offrymmau hedd.

5 A meibion Israel a ddywedasant, pwy o holl lwythau Israel, ni ddaeth i fynu gyd â'r gynnulleidfa at yr Arglwydd? canys llw mawr oedd yn erbyn yr hwn ni ddelsei i fynu at yr Arglwydd i Mispah, gan ddywedyd, rhoddir ef i farwolaeth yn ddiau.

6 A meibion Israel a edifarhasant o herwydd Benjamin eu brawd, a dywedasant, torrwyd ymmaith heddyw vn llwyth o Israel.

7 Beth a wnawn ni am wragedd i'r rhai a adawyd, gan dyngu o honom ni i'r Arglwydd, na roddem iddynt *yr vn* o'n merched ni yn wragedd?

8 Dywedasant hefyd, pwy vn o lwythau Israel ni ddaeth i fynu at yr Arglwydd i Mispah? ac wele ni ddelsei neb o Jabes Gilead i'r gwersyll, at y gynnulleidfa.

9 Canys y bobl a gyfrifwyd, ac wele nid *oedd* yno neb o drigolion Jabes Gilead.

10 A'r gynnulleidfa a anfonasant yno ddeuddeng-mil o wŷr grymmus, ac a orchymynnasant iddynt, gan ddywedyd, ewch a tharewch bresswylwŷr Jabes Gilead â min y cleddyf, y gwragedd hefyd a'r plant.

11 * Dymma hefyd y peth a wnewch chwi, difethwch bob gwryw, a phob gwraig a ‡ orweddodd gyd â gŵr.

12 A hwy a gawsant ym mhlith trigolion Jabes Gilead bedwar cant o langcesau yn weryson, y rhai nid adnabuasent wr drwy gydorwedd â gŵr: a dygasant hwynt i'r gwersyll i Siloh, yr hon *sydd* yngwlâd Canaan.

13 A'r holl gynnulleidfa a anfonasant † i lefaru wrth feibion Benjamin, y rhai *oedd* ynghraig Rimmon, ac i gyhoeddi heddwch iddynt.

14 A'r Benjaminiaid a ddychwelasant yr amser hwnnw, a hwy a roddasant iddynt hwy y gwragedd a gadwasent yn fyw o wragedd Jabes Gilead: ond ni chawsant hwy ddigon felly.

15 A'r bobl a edifarhaodd dros Benjamin, o herwydd i'r Arglwydd wneuthur rhwygiad yn llwythau Israel.

16 Yna henuriaid y gynnulleidfa a ddywedasant, beth a wnawn ni am wragedd i'r lleill gan ddestrywio y gwragedd o Benjamin?

17 Dywedasant hefyd, *rhaid yw bod* etifeddiaeth i'r rhai a ddiangodd o Benjamin, fel na ddeler llwyth allan o Israel.

18 Ac ni allwn ni roddi iddynt wragedd o'n merched ni: canys meibion Israel a dyngasant, gan ddywedyd, melldigedic *fyddo* 'r hwn a roddo wraig i Benjamin.

19 Yna y dywedasant, wele *y mae* gŵyl i'r Arglwydd † bob blwyddyn yn Siloh, o du 'r gogledd i Bethel, tua chyfodiad haul ‡ i'r briffordd y sydd yn myned i fynu o Bethel i Sichem, ac o du 'r dehau i Libanus.

20 Am hynny y gorchymynnasant hwy i feibion Benjamin, gan ddywedyd, ewch a chynllwynwch yn y gwin-llannoedd.

21 Edrychwch hefyd; ac wele, os merched Siloh a ddaw allan i ddawnsio mewn dawnsiau, yna deuwch chwithau allan o'r gwinllannoedd, a chippiwch i chwi bob vn ei wraig o ferched Siloh, ac ewch i wlâd Benjamin.

22 A phan ddelo eu tadau, neu eu brodyr hwynt i achwyn attom ni, yna y dywedwn wrthynt, byddwch dda iddynt er ein mwyn ni; o blegit na chadwasom i bob vn ei wraig yn y rhyfel: o achos na roddasoch chwi *hwynt* iddynt y pryd hyn, *ni* byddwch chwi euog.

23 A meibion Benjamin a wnaethant felly, a chymmerasant wragedd yn ôl eu rhyfedi, o'r rhai a gippiasent, ac a oeddynt yn dawnsio: a hwy a aethant ymmaith, a dychwelasant iw hetifeddiaeth, ac a adeiriasant y dinasoedd, ac a drigasant ynddynt.

24 A meibion Israel a ymadawsant oddi yno y pryd hynny, bob vn at ei lwyth, ac at ei deulu, ac a aethant oddi yno bob vn iw etifeddiaeth.

25 * Yn y dyddiau hynny nid *oedd* brenin yn Israel: pob vn a wnai 'r hyn oedd vniawn yn ei olwg ei hun.

* Num. 31. 17.
‡ Heb. *wyn orwedd.*
† Heb. *ac a lefarasant.*
* Pen. 17. 6. & 18. 1. & 19. 1.

¶ LLYFR RUTH.

PEN. I.

1 Elimelech wedi i yrru gan newyn i Moab, yn marw yno. 4 Mahlon a Chilion, wedi priodi gwragedd o Moab, yn marw hefyd. 6 Naomi wrth ddychwelyd adref, 8 yn ceisio gan ei dwy waudd na ddeuent gyda hi. 14 Orpah yn ei gadel hi, a Ruth yn ddianwadal yn ei dilyn hi. 19 Hwynt ill dwyedd yn dyfod i Bethlehem, ac yn cael yna groeso.

A Bu yn y dyddiau yr oedd y brawdwŷr yn barnu, fod newyn yn y wlâd: a gŵr o Bethlehem Juda aeth i ymdeithio yngwlâd Moab, efe a'i wraig, a'i ddau fab.

2 Ac enw y gŵr *oedd* Elimelech, ac enw ei wraig Naomi, ac enw ei ddau fab Mahlon, a Chilion, Ephratead o Bethlehem Juda: a hwy a ddaethant i wlâd Moab, ac a fuant yno.

3 Ac Elimelech gŵr Naomi a fu farw, a hithe a'i dau fab a adawyd.

4 A hwy a gymmerasant iddynt wragedd o'r Moabiesau; enw y naill *oedd* Orpah, ac enw y llall Ruth: a thrigasant yno ynghylch dengmhlynedd.

5 A Mahlon, a Chilion a fuant feirw hefyd ill dau, a'r wraig a adawyd *yn ymddifad* o'i dau fab, ac o'i gŵr.

6 A hi a gyfododd a'i merched ynghyfraith, i ddychwelyd o wlâd Moab: canys hi a glywsei yngwlâd Moab, ddarfod i'r Arglwydd ymweled â'i bobl, gan roddi iddynt fara.

7 A hi a aeth o'r lle yr oedd hi ynddo, a'i dwy waudd gyd â hi: a hwy a aethant i ffordd i ddychwelyd i wlâd Juda.

8 A Naomi a ddywedodd wrth ei dwy waudd, ewch, dychwelwch bob vn i dŷ ei mam: gwneled yr Arglwydd drugaredd â chwi, fel y gwnaethoch chwi â'r meirw, ac â minneu.

† Heb. *o flwyddyn i flwyddyn.*
‡ Neu, *ar y.*

9 Yr Arglwydd a ganiadhao i chwi ga-
gorphywyſtra bob vn yn nhŷ ei gŵr. Yna y
cuſanodd hi hwynt, a hwy a ddarchafaſant eu
lleſ, ac a ŵylaſant.

10 A hwy a ddywedaſant wrthi, diau y
dychwelwn ni gyd â thi at dy bobl di.

11 A dywedodd Naomi, dychwelwch ſy
merched ; i ba beth y deuwch gyd â mi ? * a
oes gennifi feibion etto yn ſynghrôth* i fod yn
wŷr i chwi?

12 Dychwelwch ſy merched,ewch ymaith,
canys yr ydwyfi yn rhy hên i briodi gŵr: pe
dywedwn y mae gennif obaith,a bod henŏ gyd
â gŵr, ac ymddwyn meibion hefyd,

13 A arhoſech chwi am danynt hwy hyd
oni gymnyddent hwy? a† ymarhoſech chwi am
danynt hwy heb ŵra? nagê ſy merched : ca-
nys *y mae* mawr ‡ driſtwch i mi o'ch plegit
chwi,am i law 'r Arglwydd ſyned i'm herbyn.

14 A hwy a ddarchafaſant eu lleſ, ac a ŵy-
laſant eilwaith : ac Orpah a guſſanodd ei
chwegr, ond Ruth a lynodd wrthi hi.

15 A dywedodd *Naomi*, wele dy chwaer
ynghyfraith a ddychwelodd at ei phobl,ac at ei
duwiau ; dychwel ditheu ar ôl dy chwaer yng-
hyfraith.

‡ Neu, *na ſyda i'm herbyn.*

16 A Ruth a ddywedodd,‡ nac erſyn arnaſi
ymado â thi, i gilio oddi ar dy ôl di : canys
pa le bynnac yr elych di yr âf inneu, ac yn
mha le bynnac y lletteuech di y lletteuaf inneu,
dy bobl di *fydd* ſy mhobl i, a'th Dduw di ſy
Nuw inneu :

17 Lle y byddych di marw y byddaf inneu
farw, ac yno i'm cleddir : ſel hyn y gwnelo 'r
Arglwydd i mi, ac ſel hyn y chwanego, os *dim
onid* angeu a wna yſcariaeth rhyngoſi a thitheu.

† Heb. *gwgryſ-
tau.*

18 Pan welodd hi ei bod hi wedi † ymro-
ddi i ſyned gyd â hi, yna hi a beidiodd a dy-
wedyd wrthi hi.

19 Felly hwynt ill dwy a aethant nes iddynt
ddyfod i Bethlehem : a phan ddaethant i Beth-
lehem, yr holl ddinas a gyffrôdd o'i herwydd
hwynt, a dywedaſant, ai hon *yw* Naomi ?

‡ Prŷd-
ferth, † Chwerw.

20 A hi a ddywedodd wrthynt hwy, na
elwch fi ‡ Naomi ; gelwch fi † Mara ; canys
yr Holl-alluog a wnaeth yn chwerw iawn â
mi.

21 Myfi a euthum allan yn gyflawn, a'r
Arglwydd a'm dûg i eilwaith yn wâg : pa ham
y gelwch chwi fi Naomi, gan i'r Arglwydd
‡ ſy naroſtwng, ac i'r Holl-alluog ſy nrygu ?

‡ Dyſtio-
laethu i'm herbyn.

22 Felly y dychwelodd Naomi, a Ruth y
Moabies ei gwaudd gyd â hi, yr hon a ddych-
welodd o wlad Moab : a hwy a ddaethant i
Bethlehem yn nechreu cynhaiaf yr heiddiau.

PEN. II.

1 *Ruth yn lleſſa ym meuſydd Boaz.* 4 *Boaz yn cymmeryd cydnabod arni,* 8 *ac yn dangos iddi goredigrwydd mawr,* 18 *a hithau yn dwyn at Naomi yr hyn a gawſei.*

ACI ŵr Naomi 'r oedd câr, o ŵr cadarn
nerthol, o dylwyth Elimelech, a'i enw
Booz.

2 A Ruth y Moabies a ddywedodd wrth
Naomi,gâd i mi ſyned yn awr i'r maes a lloffa
twyſennau ar ôl yr hwn y caffwyf ffafor yn
ei olwg : hitheu a ddywedodd wrthi, dos ſy
merch.

3 A hi aeth, ac a ddaeth, ac a loffodd yn y
maes ar ôl y medel-wŷr : a digwyddodd wrth
ddamwain *fod* y rhan honno o'r maes yn eiddo
* Booz, yr hwn *oedd* o dylwyth Elimelech.

4 A wele Booz a ddaeth o Bethlehem, ac
a ddywedodd wrth y medel-wŷr,yr Arglwydd
a fyddo gyd â chwi ; hwythâu a ddywedaſant
wrtho ei, yr Arglwydd a'th fendithio.

5 Yna y dywedodd Booz wrth ei wâs, yr
hwn oedd yn ſefyll yn ymyl y medel-wŷr,
pwy pieu 'r llangces hon?

6 A'r gwâs yr hwn oedd yn ſefyll wrth y
medel-wŷr a attebodd, ac a ddywedodd, y
llangces o Moab *ydyw* hi, yr hon a ddych-
welodd gyd â Naomi o wlâd Moab.

7 A hi a ddywedodd, attolwg yr ydwyf
gael lloffa, a chaſglu ym myſc yr yſgubau ar
ôl y medel-wŷr : a hi a ddaeth, ac a arhoſodd
er y boreu hyd yr awr hon, oddieithr arhos o
honi hi ychydig yn tŷ.

8 Yna y dywedodd Booz wrth Ruth, oni
chlywi di fy merch? na ddos i loffa i faes
araſſ, ac na cherdda oddi ymma : eithr aros
ymma gyd â'm llangceſau i.

9 *Bydded* dy lygaid ar y maes y byddont
hwy yn ei ſedi, a dôs ar eu hôl hwynt ; oni
orchymynnais i'r llangciau na chyffyrddent â
thi? a phan ſychedech, dos at y lleſtri, ac ŷf
o'r hwn a ollyngodd y llangciau.

10 Yna hi a ſyrthiodd ar ei hwyneb, ac a
ymgrymmodd i lawr, ac a ddywedodd wrtho
ef, pa ham y cefais ffafor yn dy olwg di, ſel
y cymmerit gydnabod arnaf, a minneu yn all-
tudes ?

11 A Booz a attebodd, ac a ddywedodd
wrthi, gan ſynegi y mynegwyd i mi 'r hyn oll
a wnaethoſt i'th chwegr ar ôl marwolaeth dy
ŵr : ac ſel y gadewaiſt dy dâd, a'th fam, a
gwlâd dy anedigaeth, ac y daethoſt at bobl
nid adwaenit o'r blaen.

12 Yr Arglwydd a dalo am dy waith, a by-
dded dy obrwy yn berffaith gan Arglwydd
Dduw Iſrael, yr hwn y daethoſt i obeithio tan
ei adenydd.

13 Yna hi a ddywedodd, caffwyf ffafor yn
dy olwg di fy Arglwydd, gan i ti ſy-nghyſſuro
i, a chan i ti lefaru wrth *fodd* calon dy waſana-
eth-ferch, er nad ydwyf ſel vn o'th lawforwy-
nion di.

14 A dywedodd Booz wrthi hi, yn amſer
bwyd tyred ymma,a bwytta o'r bara,a gwlŷch
dy dammeid yn y finegr. A hi a eiſteddodd wrth
yſtlys y medel-wŷr, ac eſe a eſtynnodd iddi
graſŷd, a hi a fwyttaodd, ac a ddigonwyd, ac
a adawodd weddill.

15 A hi a gyfododd i loffa, a gorchymyn-
nodd Booz iw weiſion gan ddywedyd, lloffed
hefyd ym myſc yr yſcubau, ac na†ſeiwch arni.

† Heb. *chywily-
ddwch hi.*

16 A chan ollwng gollyngwch hefyd iddi
beth o'r yſcubau: a gadewch *hwynt* ſel y lloffo
hi *hwynt*, ac na cheryddwch hi.

17 Felly hi a loffodd yn y maes hyd yr
hwyr, a hi a ddyrnodd yr hyn a loffaſai, ac yr
oedd ynghylch Ephah o haidd.

18 A hi a'i cymmerth, ac a aeth i'r ddinas ;
a'i chwegr a ganfu 'r hyn a gaſclaſei hi ; hefyd
hi a dynnodd allan ; ac a roddodd iddi 'r hyn
a weddillaſei hi, wedi cael digon.

19 A dywedodd ei chwegr wrthi hi, pa le
y lloffaiſt heddyw,a pha le y gweithiaiſt?bydded
yr hwn a'th adnabu yn fendigedic. A hi a ſy-
negodd iw chwegr pwy y gweithiaſei hi gyd
âg ef, ac a ddywedodd,enw 'r gwr y gweithiais
gyd ag ef heddyw *yw* Booz.

20 A dywedodd Naomi wrth ei gwaudd,
bendigedic *fydda* eſe gan yr Arglwydd, yr hwn

pâ

ni pheidiodd â'i garedigrwydd tua 'r rhai byw, a'r rhai meirw: dywedodd Naomi hefyd wrthi hi, agos i ni *yw*'r gŵr hwnnw, ‡ o'n cyfathrach ni *y mae* efe.

‡ Neu, *un ydyw*

21 A Ruth y Moabites a ddywedodd, efe a ddywedodd hefyd wrthif, gyd â'm llangciau i yr arhoſi, nes gorphen o honynt fy holl gynhaiaf i.

fydd iawn iddo oll wng

22 A dywedodd Naomi wrth Ruth ei gwnudd, da *yw* fy merch i ti fynd gyd â'i langceſi of, fel na ruthront i'th erbyn mewn maes arall.

23 Felly hi a ddilynodd langceſau Booz i loffa, nes darfod cynhaiaf yr haidd, a chynhaiaf y gwenith, ac a drigodd gyd â'i chwegr.

PEN. III.

1 Ruth trwy addyſc Naomi, 5 yn gorwedd wrth draed Boaz. 8 Boaz yn cydnabod rhan cyfathrachwr, 14 ac yn ei danfon hi ymaith a chwe meſur o haidd gyda hi.

YNa Naomi ei chwegr a ddywedodd wrthi, fy merch, oni cheiſiafi orphwyſdra i ti, fel y byddo da i ti?

2 Ac yn awr onid yw Booz o'n cyfathrach ni, yr hwn y bûoſti gyd a'i langceſi? wele efe yn nithio haidd y nos hon yn y llawr dyrnu.

3 Ymolch gan hynny, ac * ymîra, a goſod dy ddillad am danat, a dos i wared i'r llawr dyrnu: na fydd gydnabyddus i'r gŵr nes darfod iddo fwytta ac yfed.

* Pſal. 104. 15. Mat. 6. 17.

4 A phan orweddo efe, yna dal ar y fan y gorweddo efe ynddi, a dôs a‡ dinoetha ei draed ef, a gorwedd, ac efe a fynega i ti yr hyn a wnelych.

‡ Neu, *cyfod y dillad oddi ar ei draed ef.*

5 A hi a ddywedodd wrthi, gwnaf yr hyn oll a erchaiſt i mi.

6 A hi a aeth i wared i'r llawr dyrnu, ac a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei ei chwegr iddi.

7 Ac wedi i Booz fwytta *ac* yfed, fel y llawenhaodd ei galon, efe a aeth i gyſcu i gwrr yr yſcafn: hithe a ddaeth yn ddiſtaw, ac a ddinoethodd ei draed ef, ac a orweddodd.

8 Ac ynghanol y nôs y gŵr a ofnodd, ac a † ymdrôdd: ac wele wraig yn gorwedd wrth ei draed ef.

† Heb. *ymaſe-lodd.*

9 Ac efe a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti? a hi a ddywedodd, myfi *yw* Ruth dy lawforwyn; lleda gan hynny dy aden tros dy lawforwyn, canys ſy nghyfathrachwr I *ydwyt* ti.

10 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fyddech* fy merch gan yr Arglwydd, dangoſaiſt mwy o garedigrwydd i yn y diwedd nag yn y dechrau, gan nad aethoſt ar ôl gwŷr ieuainge, na thlawd na chyfoethog.

11 Ac yn awr fy merch nac ofna, yr hyn oll a ddywedaiſt a wnaf it: canys holl † ddinas fy mhobl a wŷr mai gwraig rinweddol *ydwyt* ti.

† Heb. *borth.*

12 Ac yn awr gwir yw fy mod I yn gyfathrachwr agos: er hynny y mae cyfathrachwr nes nâ myfi.

13 Aros heno, a'r boreu os efe a wna ran cyfathrachwr â thi, da, gwnaed ran cyfathrachwr; ond os efe ni wna ran cyfathrachwr â thi, yna myfi a wna ran cyfathrachwr â thi, *fel* mai byw yr Arglwydd: cwſc hyd y boreu.

14 A hi a orweddodd wrth ei draed ef hyd y boreu: a hi a gyfododd cyn yr adwaenei neb ei gilydd: ac efe a ddywedodd, na chaffer gwybod dyfod y wraig i'r llawr dyrnu.

‡ Neu, *gynfas, neu arſedog.*

15 Ac efe a ddywedodd, moes dy ‡ fantell ſydd am danat, ac ymaſel ynddi, a hi a ymaſlodd ynddi, ac efe a feſurodd chwe *meſur* o haidd, ac a'i goſodod arni; a hi aeth i'r ddinas.

16 A phan ddaeth hi at ei chwegr, hi a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti fy merch? a hi a fynegodd iddi 'r hyn oll a wnaethei y gŵr iddi hi.

17 A hi a ddywedodd, y chwe *meſur* hyn o haidd a roddodd efe i mi, canys dywedodd wrthif, nid ai yn wâg-law at dy chwegr.

18 Yna y dywedodd hithe, aros fy merch, oni wypech pa fodd y digwyddo y peth *hyn*: canys ni orphwys y gŵr nes gorphen y peth hyn heddyw.

PEN. IV.

1 Boaz yn galw y cyfathrachwr neſſaf ger bron. 6 Yntef yn gwrthod rhyddhau yr etifeddiaeth yn ol y ddefod yn Iſrael. 9 Boaz yn pryno yr etifeddiaeth, 11 ac yn priodi Ruth. 13 Hithau yn dwyn Obed taid Dafydd. 18 Cenhedlaeth Pharez.

YNa Booz a aeth i fynu i'r porth, ac a eiſteddodd yno; ac wele y cafathrachwr yn myned heibio *am* yr hwn y dywedaſei Booz, ac efe a ddywedodd wrtho, hô hwn a hwn, tyret yn nes, eiſtedd ymma: ac efe a neſaodd ac a eiſteddodd.

2 Ac efe a gymmerth ddeng-wr o henuriaid y ddinas, ac a ddywedodd, eiſteddwch ymma. A'hwy a eiſteddaſant.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y cyfathrachwr: y rhan o'r maes yr hon *oedd* eiddo ein brawd Elimelech a werth Naomi, yr hon a ddychwelodd o wlâd Moab.

4 A dywedais y † mynegwn it, gan ddywedyd, pryn *ef* ger bron y trigolion a cher bron henuriaid fy mhobl. Os rhyddhei rhyddhâ *ef*, ac oni ryddhei, mynega i mi fel y gwypwyf: canys nid oes onid ti îw rhyddhau, a minneu *ſydd* ar dy ôl di. Ac efe a ddywedodd, myfi a'i rhyddhâf.

† Heb. *datcu-ddwn yn dy glyſt.*

5 Yna y dywedodd Booz, y diwrnod y prynech di 'r maes o law Naomi, ti a'i pryni hefyd gan Ruth y Moabites gwraig y marw, i gyfodi enw y marw ar ei etifeddiaeth ef.

6 A'r cyfathrachwr a ddywedodd, ni allaf *ei* ryddhau i mi, rhac colli fy etifeddiaeth fy hun: rhyddhâ di it dy hun fy rhan i, canys ni allafi *ei* ryddhau.

7 * A hyn *oedd ddefodd* gynt yn Iſrael am ryddhâd, ac am gyfnewid, i ſiccrhau pob peth; gŵr a ddioſcei ei eſcid, ac a'i rhoddei iw gymydog: a hyn *oedd* dyſtiolaeth yn Iſrael.

* Deut. 25. 7, 9.

8 Am hynny y dywedodd y cyfathrach-wr wrth Booz, pryn it dy hun: ac efe a ddioſcodd ei eſcid.

9 A dywedodd Booz wrth yr henuriaid ac wrth yr holl bobl, tyſtion *ydych* chwi heddyw, i mi brynu 'r hyn oll *oedd* eiddo Elimelech, a'r hyn oll *oedd* eiddo Chilion a Mahlon, o law Naomi.

10 Ruth hefyd y Moabites gwraig Mahlon a brynais i'm yn wraig, i gyfodi enw y marw ar ei etifeddiaeth ef, fel na thorrer ymmaith enw y marw o blith ei frodyr, nac oddi wrth borth ei fangre: tyſtion *ydych* chwi heddyw.

11 A'r holl bobl y rhai *oedd* yn y porth, a'r henuriaid, a ddywedaſant, *yr ydym* yn dyſtion: yr Arglwydd a wnelo 'r wraig ſydd yn dyfod i'th dŷ di, fel Rachel, ac fel Leah, y rhai a adeiladaſant îſi dwy dŷ Iſrael; ‡ a gwna di rymmuſtra yn Ephrata, bydd enwog yn Bethlehem.

‡ Neu, *cais it gyfoeth, neu, rym-*

12 Bydded hefyd dy dŷ di fel tŷ Pharez,

(* yr

(* yr hwn a ymddug Tamar i Juda:) o'r hâd yr hwn a ddyry'r Arglwydd it o'r llangces hon. * Gene. 38. 29. 1 Chron. 2. 4. Matth. 1. 3.

13 Felly Booz a gymmerodd Ruth, a hi a fu iddo yn wraig; ac efe aeth i mewn atti hi, a'r Arglwydd a roddodd iddi hi feichiogi, a hi a ymddug fab.

14 A'r gwragedd a ddywedaſant wrth Naomi, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn ni'th adawodd di heb gyfathrach-wr heddyw, fel y gelwid ei enw ef yn Iſrael.

15 Ac efe fydd i't yn adferwr enioes, ac yn yngeleddwr ith ben-wynni: canys dy waudd yr hon a'th gâr di, a blantodd iddo ef, a hon *ſydd* well i ti nâ ſaith o feibion.

16 A Naomi a gymmerth y plentyn, ac a'i goſodod ef yn ei monwes, ac a fu fammaeth iddo.

17 A'i chymdogeſau a roddaſant iddo enw, gan ddywedyd, ganwyd mab i Naomi, ac a alwaſant ei enw ef Obed: hwn *oedd* dâd Jeſſe tâd Dafydd.

18 Dymma genhedlaethau Pharez: * Pharez a genhedlodd Hezron. * 1 Chron. 2. 4. Mat. 1. 3.

19 A Hezron a genhedlodd Ram, a Ram a genhedlodd Aminadab.

20 Ac Aminadab a genhedlodd Nahſon, a Nahſon a genhedlodd ‡ Salmon. ‡ Neu, *Salmah.*

21 A Salmon a genhedlodd Booz, a Booz a genhedlodd Obed.

22 Ac Obed a genhedlodd Jeſſe, a Jeſſe a genhedlodd Ddafydd.

¶ Llyfr cyntaf SAMUEL, yr hwn a elwir hefyd Llyfr cyntaf y BRENHINOEDD.

PEN. I.

1 Elcanah Lefiad oedd iddo ddwy wraig, yn addoli bôb blwyddyn yn Siloh: 4 Yn mawrhau Hannah er ei bôd yn amblantadwy, ac er i Peninnah ei chythruddo. 9 Hannah yn ymlyſus, yn gweddio am blentyn. 12 Eli yn ei cheryddu hi yn gyntaf, ac ar ôl hynny yn ei bendithio hi. 19 Hannah wedi dwyn Samuel, yn aros gartref nes ei ddiddyfnu ef. 24 Yn ei gyflwyno ef i'r Arglwydd yn ôl ei hadduned.

AC yr oedd rhyw wr o Ramathaim Zophim, o fynydd Ephraim, a'i enw Elcanah, mab Jeroham, fab Elihu, fab Tohu, fab Zuph, Ephratæwr:

2 A dwy wragedd *oedd* iddo; enw y naill *oedd* Hannah, ac enw y llall Peninnah: ac i Peninnah yr ydoedd plant, ond i Hannah nid *oedd* plant.

3 *A'r gŵr hwn a ai i fynu o'i ddinas ‡ bôb blwyddyn i addoli, ac i aberthu i Arglwydd y lluoedd yn Siloh; a dau fab Eli, Hophni a Phinees, *oedd* offeiriaid i'r Arglwydd, yno. * Deut. 16. 16. ‡ Heb. *ſtwyddyn i ſtwyddyn.*

4 Bu hefyd y diwrnod yr aberthodd Elcanah, roddi o honaw ef i Peninnah ei wraig ac iw meibion, a'i merched oll, rannau.

5 (Ond i Hannah y rhoddes efe un rhan ‡ hardd: canys efe a garei Hannah, ond yr Arglwydd a gaeaſei ei chroth hi.) ‡ Neu, *ddau ddyblyg.*

6 A'i gwrthwyneb-wraig a'i † cyffrôdd hi iw, chythruddo, am i'r Arglwydd gau ei brû hi.) † Heb. *digiodd.*

7 Ac felly y gwnaeth efe bôb blwyddyn † pan eſcynnei hi i dŷ yr Arglwydd, hi a'i cythruddei hi felly, fel yr ŵylei, ac na fwyttaei. † Heb. *a'r pan efe.*

8 Yna Elcanah ei gŵr a ddywedodd wrthi, Hannah pa ham yr ŵyli? a pha ham na fwyttei? a pha ham y mae yn flin ar dy galon? onid ŵyf well i ti nâ dêc o feibion?

9 Felly Hannah a gyfododd wedi iddynt fwytta ac yfed yn Siloh: (ac Eli yr offeiriad oedd yn eiſtedd ar ſaingc, wrth bôſt teml yr Arglwydd.)

10 Ac yr oedd hi yn chwerw ei henaid, ac a weddiodd ar yr Arglwydd, a chan ŵylo hi a ŵylodd.

11 Hefyd hi addunodd addunedd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd y lluoedd, os gan edrych yr edrychi ar gyſtudd dy law-forwyn, ac a'm cofi i, ac nid anghofi dy law-forwyn, onid rhoddi i'th law-forwyn † fâb, yna y rhoddaf ef i'r Arglwydd holl ddyddiau ei enioes, ac * ni ddaw ellyn ar ei ben ef. † Heb. *had. gwyr.* * Num. 6. 5. Barn. 13. 5.

12 A bu fel yr oedd hi yn † parhau yn gweddio ger bron yr Arglwydd, i Eli ddal ſylw ar ei genau hi. † Heb. *amlhau gweddio.*

13 A Hannah oedd yn llefaru yn ei chalon, yn vnic ei gwefuſau a ſymmudent, a'i llais ni chlywid; am hynny Eli a dybiodd ei *bod* hi yn feddw.

14 Ac Eli a ddywedodd wrth i hi, pa hŷd y byddi feddw? bwrw ymmaith dy wîn oddi wrthyt.

15 A Hannah a attebodd, ac a ddywedodd, nid *felly* fy arglwydd, gwraig galed † arni ydwyf fi, gwîn hefyd na diod gadarn nid yfais, eithr * tywelltais fy enaid ger bron yr Arglwydd. † Heb. *o ſyſnyd.* * Pſal. 42. 5.

16 Na chyſrif dy law-forwyn yn ferch Belial: canys o amldra fy myſyrdod, a'm blinder, y llefarais hyd yn hyn.

17 Yna yr attebodd Eli, ac a ddywedodd, dôs mewn heddwch: a Duw Iſrael a roddo dy ddymuniad, yr hwn a ddymunaiſt ganddo ef.

18 A hi a ddywedodd, cafed dy law-forwyn ffafor yn dy olwg: felly yr aeth y wraig iw thaith, ac a fwyttaodd, ac ni bu athriſt mwy.

19 A hwy a gyfodaſant yn foreu, ac a addolaſant ger bron yr Arglwydd, ac a ddychwelaſant, ac a ddaethant iw tŷ i Ramah: ac Elcanah a adnabu Hannah ei wraig, a'r Arglwydd a'i cofiodd hi.

20 A bu pan ddaeth † yr amſer o amgylch, wedi beichiogi o Hannah, eſcor o honi ar fab, a hi a alwodd ei enw ef ‡ Samuel; canys gan yr Arglwydd y dymunaſ ef *eb y hi.* † Heb. *cylchoedd dyddiau.* ‡ Sef, *yn hwn a archwyd gan yr Arglwydd.*

21 A'r gŵr Elcanah aeth i fynu, a'i holl dŷ lwyth, i offrymmu i'r Arglwydd yr aberth blynyddawl, a'i adduned.

22 Ond Hannah nid aeth i fynu; canys hi a ddywedodd wrth ei gŵr, *ni ddeuaſi* hyd oni ddiddyfner y bachgen; yna y dygaf ef, fel yr ymddangoſo ef o flaen yr Arglwydd, ac y trigo byth.

23 Ac Elcanah ei gŵr a ddywedodd wrthi, gwna yr hyn a welych yn dda, aros hyd oni ddiddyfnech ef; yn vnic yr Arglwydd a gyflawno ei air; felly yr arhôdd y wraig, ac a ſugodd ei mâb, nes iddi ei ddiddyfnu ef.

24 A phan ddiddyfnodd hi ef, hi a'i dûg ef i fynu gyd â hi, a thri o fuſtych, ac * vn Ephah o beillied, a chroſtreiddo win, a hi a'i dûg ef i dŷ * Exod. 16 36.

dŷ yr Arglwydd yn Siloh, a'r bachgen yn ieuangc.

25 A hwy a laddasant fustach, ac a ddygasant y bachgen at Eli.

‡ Neu, *a adferah yr hwn a gefais trwy weddi, i'r Arglwydd.*

26 A hi a ddywedodd, oh fy Arglwydd, *fel* y mae dy enaid yn fyw, Arglwydd, myfi *yw* 'r wraig oedd yn sefyll ymma yn dy ymyl di, yn gweddio ar yr Arglwydd.

† Neu, *adferir yr hwn a gefais trwy weddi.*

27 Am y bachgen hwn y gweddiais, a'r Arglwydd a roddodd i mi fy nymuniad a ddymunais ganddo.

28 Minneu hefyd ‡ a'i rhoddais ef i'r Arglwydd, yr holl ddyddiau y byddo efe *byw*, y † rhoddwyd ef i'r Arglwydd. Ac efe a addolodd yr Arglwydd yno.

P E N. II.

1 Cân Hannah yn dangos ei diolchgarwch. 12 Anwiredd meibion Eli. 18 Gweinidogaeth Samuel. 20 Hannah trwy weddi Eli yn cael mwy o ffrwyth. 22 Eli yn ceryddu ei feibion. 28 Prophwydoliaeth yn erbyn tŷ Eli.

A Hannah a weddiodd, ac a dywedodd, Llawenychodd fynghalon yn yr Arglwydd, fynghorn a dderchafwyd yn yr Arglwydd: fy ngenau a ehangwyd ar fy ngelynion: canys llawenychais yn dy iechydwriaeth di.

2 Nid sanctaidd *neb* fel yr Arglwydd; canys nid dim hebot ti: ac nid *oes* graig megis ein Duw ni.

† Heb. *caid.*

3 Na chwanegwch lefaru yn uchel uchel, *na* ddeued allan ddim † balch o'ch genau: canys Duw gwybodaeth *yw* yr Arglwydd, a'i amcanion ef a gyflawnir.

4 Bwaau y cedyrn a dorrwyd, a'r gweiniaid a ymwregysasant â nerth.

5 *Y rhai* digonol a ymgyflogasant er bara; a'r rhai newynoc a beidiasant, hyd onid escorodd yr amlhantadwy ar faith, a llescau yr aml *ei* meibion.

* Deut. 32. 39. Doeth. 16. 13. Tob. 13. 2.

6 * Yr Arglwydd sydd yn marwhau, ac yn bywhau, efe sydd yn dwyn i wared i'r bedd ac yn dwyn i fynu.

7 Yr Arglwydd sydd yn tlodi, ac yn cyfoethogi; yn darostwng, ac yn derchafu.

* Psal. 113. 7.

8 * Efe sydd yn cyfodi y tlawd o'r llŵch, ac yn derchafu'r anghenus o'r tommennau, iw gosod gyd â thywysogion; ac i beri iddynt etifeddu teyrngader gogoneiant: canys eiddo yr Arglwydd golofnau y ddaiar, ac efe a osododd y byd arnynt.

9 Traed ei sainct a geidw efe, a'r annuwolion a ddistawant mewn tywyllwch; canys nid trwy nerth y gorchfyga gwr.

* Pen. 7. 10.

10 Y * rhai a ymryfonant â'r Arglwydd a ddryllir; efe a darâna yn eu herbyn hwynt o'r nefoedd: yr Arglwydd a farn derfynau y ddaiar, ac a ddyry nerth iw frenin, ac a dderchafa gorn ei eneiniog.

11 Ac Elcanah aeth i Ramah iw dŷ; a'r bachgen a fu wenidog i'r Arglwydd ger bron Eli yr offeiriad.

12 A meibion Eli *oedd* feibion Belial, nid adwaenent yr Arglwydd.

13 A defod yr offeiriad gyd â'r bobl *oedd*, pan offrymmei neb aberth, gwâs yr offeiriad a ddeuei pan fyddei y cig yn berwi, a chigwain dridaint yn ei law,

14 Ac a'i tarawei *hi* yn y badell, neu yn yr efyddyn, neu yn y crochan, neu yn y pair; yr hyn oll a gyfodei y gigwain a gymmerei yr offeiriad iddo: felly y gwnaent yn Siloh i holl Israel y rhai oedd yn dyfod yno.

15 Hefyd cyn arogl-losci o honynt y brasder, y deuei gwâs yr offeiriad hefyd, ac a ddywedei wrth y gwr a fyddei yn aberthu, dyro gig iw rostio i'r offeiriad, canys ni fynn efe gennit gig berw, onid amrwd.

16 Ac os gŵr a ddywedei wrtho, gan losci lloscant ‡ yn awr y brasder, ac yna cymmer fel yr ewyllysio dy galon: yntef a ddywedei wrtho, nagê, yn awr y rhoddi ef, ac onidê, mi a'i cymmeraf drwy gryfder.

‡ Heb. *nyna heddyw.*

17 Am hynny pechod y llangciau oedd fawr iawn ger bron yr Arglwydd: canys ffieiddiodd dynion offrwm yr Arglwydd.

18 A Samuel oedd yn gweini o flaen yr Arglwydd, yn fachgen wedi ymwregysu ag * Ephod liain.

* Exod. 28. 4.

19 A'i fam a wnai iddo fantell fechan, ac a'i dygei iddo o flwyddyn i flwyddyn, pan ddele hi i fynu gyd â'i gŵr i aberthu yr aberth blynyddawl.

20 Ac Eli a fendithiodd Elcanah a'i wraig, ac a ddywedodd, rhodded yr Arglwydd i ti hâd o'r wraig hon, am y ‡ dymuniad a ddymunodd gan yr Arglwydd: a hwy a aethant iw mangre eu hun.

‡ Neu, *benthyg a fenthygiwyd i'r Arglwydd.*

21 A'r Arglwydd a ymwelodd â Hannah, a hi a feichiogodd, ac a escorodd ar dri o feibion, a dwy o ferched: a'r bachgen Samuel a gynnyddodd ger bron yr Arglwydd.

22 Ac Eli *oedd* hên iawn, ac efe a glybu yr hyn oll a wnelsei ei feibion ef i holl Israel, a'r modd y gorweddent gyd â'r gwragedd oedd yn ymgasclu yn finteiodd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, pa ham y gwnaethoch y pethau hyn? canys clywaf gan yr holl bobl hyn ddryg-air i chwi.

24 Nagê, fy meibion; canys nit dâ y gair yr ydwyf yn ei glywed: eich bod chwi yn peri i bobl yr Arglwydd ‡ droseddu.

‡ Neu, *weiddio.*

25 Os gŵr a becha yn erbyn gŵr, y fyddogion a'i barnant ef: ond os yn erbyn yr Arglwydd y pecha gŵr, pwy a eiriol drosto ef? ond ni wrandawsant ar lais eu tâd, am y mynnei yr Arglwydd eu lladd hwynt.

26 (A'r bachgen Samuel a gynnyddodd, ac a aeth yn dda gan Dduw, a dynion hefyd.)

27 A daeth gŵr i Dduw at Eli, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, onid gan ymddangos yr ymddangosais i dŷ dy dâd, pan oeddynt yn yr Aipht, yn nhŷ Pharao?

28 Gan ei ddewis ef hefyd o holl lwythau Israel yn offeiriad i mi, i offrymmu ar fy allor, i losci arogl-darth, i wisco Ephod ger fy mron: * oni roddais hefyd i dŷ dy dâd ti holl ebyrth tanllyd meibion Israel.

* Levit. 10. 14.

29 Pa ham y sethrwch chwi fy aberth a'm bwyd offrwm, y rhai a orchymynnais, *yn fy* nhrigfa, ac yr anrhydeddi dy feibion yn fwy nâ myfi, gan eich pesci eich hunain â'r goreu o holl offrymmau fy mhobl Israel?

30 Am hynny medd Arglwydd Dduw Israel, gan ddywedyd y dywedais, dy dŷ di, a thŷ dy dâd a rodiant o'm blaen i byth: eithr yn awr medd yr Arglwydd, pell fydd hynny oddi wrthifi: canys fy anrhydedd-wŷr a anrhydeddafi, a'm dirmyg-wŷr a ddirmygir.

‡ Neu, *gyfnidd y babell. yn lle 'r holl ddalotai a roefai Duw i Israel.*

31 Wele y dyddiau yn dyfod pan dorrwyf dy fraich di, a braich tŷ dy dâd, fel na byddo henwr yn dy dŷ di.

32 A thi a gei weled ‡ gelyn yn fynhrigfa yn

yr hyn oll a wna Duw o ddaioni i Iſrael: ac ni bydd henwr yn dy dŷ di byth.

33 A'r gwr o'r eiddot *yr hwn* ni thorraf ymmaith oddi wrth fy allor, *fydd* i beri i'th lygaid ballu, ac i beri i'th galon ofidio: a holl gynnyrch dy dŷ di a fyddant feirw yn wŷr.

34 A hyn *fydd* i ti yn arwydd, yr hwn a ddaw ar dy ddau fab, ar Hophni a Phinees: yn yr vn dydd y byddant feirw ill dau.

35 A chyfodaf i mi offeiriad ffyddlon a wna yn ôl fy nghalon, a'm meddwl; a mi a adailadaf iddo ef dŷ ſiccr, ac efe a rodia ger bron fy eneiniog yn dragywydd.

36 A bydd i bob vn a adewir yn dy dŷ di ddyfod ac ymgrymmu iddo ef am ddernyn o arian, a thammaid o fara; a dywedyd, † goſod fi yn awr mewn rhyw offeiriadaeth i *gael* bwyttа tammeid o fara.

† Heb. *Oſſilia.*

PEN. III.

1 *Y mòdd y datcuddiwyd gair yr Arglwydd gyntaf i Samuel.* 11 *Duw yn dangos i Samuel ddiniſtr tŷ Eli.* 15 *Samuel o'i led-anfodd yn mynegi i Eli y weledigaeth.* 19 *Samuel yn tyfu mewn cymmeriad.*

A'R bachgen Samuel a waſanaethodd yr Arglwydd ger bron Eli: a gair yr Arglwydd oedd werthfawr yn y dyddiau hynny; nid *oedd* weledigaeth eglur.

2 A'r pryd hynny pan oedd Eli yn gorwedd yn ei fangre, wedi iw lygaid ef ddechreu tywyllu, *fel* na allei weled,

3 A chyn i lamp Duw ddiffoddi yn nheml yr Arglwydd, lle *yr oedd* Arch Dduw, a Samuel oedd wedi gorwedd i gyſcu:

4 Yna y galwodd yr Arglwydd ar Samuel; dywedodd yntef, wele fi.

5 Ac efe a redodd at Eli ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf; yntef a ddywedodd, ni elwais i; dychwel *a* gorwedd; ac efe a aeth, ac a orweddodd.

6 A'r Arglwydd a alwodd eil-waith, Samuel. A Samuel a gyfododd, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf: yntef a ddywedodd, na elwais, fy mab, dychwel *a* gorwedd.

7 ‡ Ac nid adwaenei Samuel etto yr Arglwydd, ac nid eglurafid iddo ef air yr Arglwydd etto.

‡ Nid, *ſel hyn y gwnai Sam. cyn iddo adnabod yr Arglwydd a chyn eglurо gair yr Arglwydd iddo.*

8 A'r Arglwydd a alwodd Samuel drachefn y drydedd waith; ac efe a gyfododd, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf. A deallodd Eli mai yr Arglwydd a alwaſai ar y bachgen.

9 Am hynny Eli a ddywedodd wrth Samuel, dôs, gorwedd, ac os geilw efe arnat, dywed, llefara Arglwydd, canys y mae dy wâs yn clywed: felly Samuel a aeth, ac a orweddodd yn ei le.

10 A daeth yr Arglwydd, ac a ſafodd, ac a alwodd megis o'r blaen, Samuel, Samuel. A dywedodd Samuel, llefara, canys y mae dy wâs yn clywed.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, wele fi yn gwneuthur pêth yn Iſrael, yr hwn pwy bynnac a'i clywo, fe * a ferwina ei ddwy gluſt ef.

* 2 Bren. 21. 12. Jer. 19. 3.

12 Yn y dydd hwnnw y dygaf i ben yn erbyn Eli, yr hyn oll a ddywedais am ei dŷ ef, gan ddechreu a dlweddu *ar ormaith.*

13 * ‡ Mynegais hefyd iddo ef y barnwn ei dŷ ef yn dragywydd, am yr anwiredd a wŷr

* Pen. 2. 29, 30, 31, &c. ‡ Neu, *mynegaſ.*

efe; o herwydd iw feibion haeddu ddynt felldith, ac ‡ nas gwaharddodd efe iddynt.

‡ Neu, *ni cheiſiodd ar eu hyni.*

14 Ac am hynny y tyngais wrth dŷ Eli na wneir iawn am anwiredd tŷ Eli ag aberth, nac â bwyd offrwm byth.

15 A Samuel a gyſcodd hyd y boreu, ac a agorodd ddryſau tŷ yr Arglwydd: a Samuel oedd yn ofni mynegi y weledigaeth i Eli.

16 Ac Eli a alwodd ar Samuel, ac a ddywedodd, Samuel fy mab: yntef a ddywedodd, wele fi.

17 Ac efe a ddywedodd, beth *yw* 'r gair a lefarodd *yr Arglwydd* wrthit? na chela attolwg oddi wrthif: * ſel hyn y gwnelo Duw i ti, ac ſel hyn y chwanego, os celi oddi wrthif ddim o'r holl ‡ bethau a lefarodd efe wrthit.

* Ruth. 1. 17. ‡ Neu, *eiriau.*

18 A Samuel a fynegodd iddo yr holl eiriau, ac nis celodd ddim rhagddo: dywedodd yntef, yr Arglwydd *yw* efe; gwnaed a *fyddo* da yn ei olwg.

19 A chynnyddodd Samuel, a'r Arglwydd oedd gyd ag ef, ac ni adawodd *i vn* o'i eiriau ef ſyrthio i'r ddaiar.

20 A gwybu holl Iſrael o Dan hyd Beerſeba, ‡ mai prophwyd ffyddlon yr Arglwydd *oedd* Samuel.

‡ Neu, *Sicrhau Samuel yn brophwyd i'r Arglwydd.*

21 A'r Arglwydd a ymddangoſodd trachefn yn Siloh: canys yr Arglwydd a ymeglurhaodd i Samuel yn Siloh, drwy air yr Arglwydd.

PEN. IV.

1 *Y Philiſtiaid yn gorchfygu 'r Iſraeliaid yn Eben-ezer.* 3 *Hwythau yn cyrchu yr Arch i ddychrynu y Philiſtiaid.* 10 *Y Philiſtiaid yn eu tro hwynt eilwaith, yn dal yr Arch, ac yn lladd Hophni a Phinees.* 12 *Eli wrth glywed y newyddion, yn ſyrthio yngwyſc ei gefn ac yn torri ei wddf.* 19 *Gwraig Phinees wedi digalonni, wrth Eſcor ar Ichabod yn marw.*

A ‡ Daeth gair Samuel i holl Iſrael: ac Iſrael a aeth yn erbyn y Philiſtiaid i ryfel, a gwerſyllaſant ger llaw Eben-ezer: a'r Philiſtiaid a werſyllaſant yn Aphec.

‡ Neu, *daeth i ben. Heb oedd.*

2 A'r Philiſtiaid a ymfyddinaſant yn erbyn Iſrael, a'r gâd a ymgyſarfu, a lladdwyd Iſrael o flaen y Philiſtiaid: a hwy a laddaſant o'r fyddin yn y maes, ynghylch pedair mil o wŷr.

3 A phan ddaeth y bobl i'r gwerſyll, henuriaid Iſrael a ddywedaſant, pa ham y tarawodd yr Arglwydd ni heddyw o flaen y Philiſtiaid? cymerwn attom o Siloh Arch cyfammod yr Arglwydd, a deled i'n myſc, fel y cadwo hi ni o law ein gelynion.

4 Felly y bobl a anfonodd i Siloh, ac a ddygaſant oddi yno Arch cyfammod Arglwydd y lluoedd, yr hwn * ſydd yn aros *rhwng* y Cerubiaid; ac yno *yr oedd* dau fab Eli, Hophni a Phinees, gyd ag Arch cyfammod Duw.

* Exod. 25. 17.

5 A phan ddaeth Arch cyfammod yr Arglwydd i'r gwerſyll, holl Iſrael a floeddiaſant â bloedd fawr, fel y dadſeiniodd y ddaiar.

6 A phan glybu y Philiſtiaid lais y floedd, hwy a ddywedaſant, pa peth *yw* llais y floedd fawr hon yngwerſyll yr Hebræaid? a gwybuant mai Arch yr Arglwydd a ddaethei i'r gwerſyll.

7 A'r Philiſtiaid a ofnaſant, o herwydd hwy a ddywedaſant, daeth Duw i'r gwerſyll: dywedaſant hefyd, gwae ni, canys ni bu y fath beth † o flaen hyn.

† Heb: *ddoe, na echdoe.*

8 Gwae ni, pwy a'n gwared ni o law y Duw iaſ nerthol hyn? dymma y Duwiau a darawſant yr Aiphtiaid â'r holl blaau yn yr affalwch.

9 Ymgryfhewch, a byddwch wŷr, o Philiſtiaid,

aid, rhac i chwi waſanaethu yr Hebræaid,
o Barn. 13. 1. * ſel y gwaſanaethaſant hwy chwi: byddwch wŷr, ac ymleddwch.

10 A'r Philiſtiaid a ymladdaſant, a lladdwyd Iſrael, a ffoawdd pawb iw babell, a bu lladdfa fawr iawn: canys ſyrthiodd o Iſrael ddengmil ar hugain o wŷr traed.

11 Ac Arch Duw a ddaliwyd, a dau fab Eli, Hophni a Phinees a fuant feirw.

12 A gŵr o Benjamin a redodd o'r fyddin, ac a ddaeth i Siloh y diwrnod hwnnw a'i ddillad wedi eu rhwygo, a phridd ar ei ben.

13 A phan ddaeth efe, wele Eli yn eiſtedd ar eiſteddfa ger llaw yr ffordd yn diſgwil; canys yr oedd ei galon ef yn ofni am Arch Dduw. A phan ddaeth y gŵr i'r ddinas, a mynegi hyn, yr holl ddinas a waeddodd.

14 A phan glywodd Eli lais y waedd, efe a ddywedodd, beth yw llais y cynnwrf ymma? a'r gŵr a ddaeth i mewn ar frys ac a fynegodd i Eli.

15 Ac Eli oedd fab tair blwydd ar bymthec
¶ Heb. ſafaſei. * Pen. 3. 2. † Heb. yn 't peth. a phedwar vgain, a †* phallaſei ei lygaid ef ſel na allei efe weled.

16 A'r gŵr a ddywedodd wrth Eli, myfi ſydd yn dyfod o'r fyddin, myfi hefyd a ffoes heddyw o'r fyddin. A dywedodd yntef, pa beth † a ddigwyddodd, fy mab?

17 A'r gennad a attebodd, ac a ddywedodd, Iſrael a ffoawdd o flaen y Philiſtiaid, a bu hefyd laddfa fawr ym myſc y bobl, a'th ddau fab hefyd Hophni a Phinees a fuant feirw, ac Arch Dduw a ddaliwyd.

18 A phan grybwyllodd efe am Arch Dduw, yntef a ſyrthiodd oddi ar yr eiſteddle yngwŷſc ei gefn ger llaw y porth, a'i wddf a dorrodd, ac efe a fu farw; canys y gŵr oedd hên a thrwm, ac efe a farnaſei Iſrael ddeugain mlhynedd.

19 A'i wraig Phinees oedd feichiog yn agos i ‡ eſcor; a phan glybu ſôn ddarfod dal Arch Dduw, a marw o'i chwegrwn a'i gŵr, hi a ymgrymmodd, ac a glefychodd, canys ei gwewyr a † ddaeth arni.
‡ Neu, waeddi. † Heb. ymdroeſant ynddi.

20 Ac ynghylch y prŷd y bu hi farw, y dywedodd y gwrageddd oedd yn ſefyll gyd â hi, nac ofna, canys eſcoraiſt ar fâb. Ond nid attebodd hi, ac ‡ nid yſtyriodd.
‡ Heb. ni oſododd ei chalon.

21 A hi a alwodd y bachgen † Ichabod, gan ddywedyd, y gogoniant a ymadawodd o Iſrael, (am ddal Arch Dduw, ac am ei chwegrwn a'i gŵr.)
† Sef, pa le y mae 'r gogoniant?

22 A hi a ddywedodd, y gogoniant a ymadawodd o Iſrael; canys Arch Dduw a ddaliwyd.

PEN. V.

1 *Y Philiſtiaid yn dwyn yr Arch i Aſdod, ac yn ei goſod yn nhy Dagon.* 3 *Bwrw Dagon i lawr a'i dorri yn ddarnau, a thoro gwyr Aſdod â chlwyf y marchogion.* 8 *Duw yn gwneuthur felly i wyr Gath, pan ddygwyd hi yno,* 10 *ac felly i wyr Ecron.*

A'R Philiſtiaid a gymmeraſant Arch Dduw, ac a'i dygaſant hi o Eben-ezer i Aſdod.

2 A'r Philiſtiaid a gymmeraſant Arch Dduw, ac a'i dygaſant i mewn i dŷ Dagon, ac a'i goſodaſant yn ymyl Dagon.

3 A'r Aſdodiaid a gyfodaſant yn foreu drannoeth, ac wele Ddagon wedi ſyrthio i lawr ar ei wyneb, ger bron Arch yr Arglwydd; a hwy a gymmeraſant Ddagon, ac a'i goſodaſant eilwaith yn ei le.

4 Codaſant hefyd yn foreu drannoeth, ac wele Dagon wedi ſyrthio i lawr ar ei wyneb, ger bron Arch yr Arglwydd; a phen Dagon, a dwy gledr ei ddwylo, oedd wedi torri ar y trothwy, ‡ corph Dagon yn vnic a adawyd iddaw ef.
‡ Neu, y rhan ſhaidd o Dag.

5 Am hynny ni ſathr offeiriaid Dagon na neb a ddelo i mewn i dŷ Ddagon, ar drothwy Dagon yn Aſdod, hyd y dydd hwn.

6 A thrwm fu llaw 'r Arglwydd ar yr Aſdodiaid, ac efe a'i deſtrywiodd hwynt, ac a'i tarawodd hwynt, ſef Aſdod a'i therfynau, â chlwyf y marchogion.
* Pſal. 78. 66.

7 A phan welodd gwŷr Aſdod mai felly 'r oedd, dywedaſant, ni chaiff Arch Duw Iſrael aros gyd â ni; canys caled yw ei law ef arnom, ac ar Ddagon ein duw.

8 Am hynny yr anfonaſant, ac y caſclaſant holl arglwyddi y Philiſtiaid attynt, ac a ddywedaſant, beth a wnawn ni i Arch Duw Iſrael? a hwy a attebaſant, dyger Arch Duw Iſrael o amgylch i Gath. A hwy a ddygaſant Arch Duw Iſrael oddi amgylch yno.

9 Ac wedi iddynt ei dwyn hi o amgylch, bu llaw yr Arglwydd yn erbyn y ddinas â diniſtr mawr iawn; ac efe a darawodd wŷr y ddinas o fychan hyd fawr, a chlwyf y marchogion oedd yn eu dirgel-leoedd.

10 Am hynny yr anfonaſant hwy Arch Duw i Ecron, a phan ddaeth Arch Dduw i Ecron, yr Ecroniaid a waeddaſant, gan ddywedyd, dygaſant attom ni o amgylch Arch Duw 'r Iſrael, i'n lladd ni a'n pobl.

11 Am hynny yr anfonaſant, ac y caſclaſant holl arglwyddi y Philiſtiaid, ac a ddywedaſant, danfonwch ymmaith Arch Duw Iſrael, a dychweler hi adref, ſel na laddo hi ni a'n pobl: canys diniſtr angeuol oedd drwy yr holl ddinas; trom iawn oedd law Duw yno.

12 A'r gwŷr, y rhai ni buant feirw a darawyd â chlwyf y marchogion; a gwaedd y ddinas a dderchafodd i'r nefoedd.

PEN. VI.

1 *Y Philiſtiaid ar ôl ſaith o ſiſoedd yn ymgynghori am anfon yr Arch yn ei hôl,* 10 *ac yn ei dwyn bi gydag offrwm ar fen newydd i Beth-ſcmes.* 19 *Taro y bobl am edrych yn yr Arch.* 21 *Hwythau yn anfon at wyr Ciriath-iearim im chyrchu hi.*

A Bu Arch yr Arglwydd yngwlad y Philiſtiaid ſaith o ſiſoedd.

2 A'r Philiſtiaid a alwaſant am yr offeiriaid, ac am y dewiniaid, gan ddywedyd, beth a wnawn ni i Arch yr Arglwydd? hyſpyſſwch i ni pa fodd yr anfonwn hi adref.

3 Dywedaſant hwythau, os ydych ar ddanfon ymmaith Arch Duw Iſrael, nac anfonwch hi yn wâg; onid gan roddi rhoddwch iddo offrwm tros gamwedd; yna i'ch iacheir, ac y bydd hyſpys iwch pa ham nad ymadawodd ei law ef oddi wrthych chwi.

4 Yna y dywedaſant hwythau, beth *ſydd* yr offrwm tros gamwedd a roddwn iddo? a hwy a ddywedaſant, pump o ffolennau aur, a phump o lygod aur, *yn ôl* rhif arglwyddi y Philiſtiaid: canys yr vn bla *oedd* † arnoch chwi oll, ac ar eich arglwyddi.
† Heb. arnynt hwy.

5 Am hynny y gwnewch luniau eich ffolennau, a lluniau eich llygod ſydd yn difwyno y tir, a rhoddwch ogoniant i Dduw Iſrael; oſgatfydd efe a yſcafnhâ ei law oddi arnoch, ac oddi ar eich duwiau, ac oddi ar eich tir.

6 A pha ham y caledwch chwi eich calonn?

nau, megis y caledodd yr Aiphtiaid a Pharao eu calon? pan wnaeth efe yn ‡ rhyfeddol yn eu plith hwy, oni ollyngaſant hwy hwynt i fyned ymaith?

7 Yn awr gan hynny gwnewch ſenn newydd, a chymmerwch ddwy fuwch flith, y rhai nid aeth iau arnynt: a deſtwch y buchod dan y fenn, a dygwch eu lloi hwynt oddi ar eu hôl, i dŷ.

8 A chymmerwch Arch yr Arglwydd a rhoddwch hi ar y fen, a'r thyſſau aur, y rhai a roddaſoch iddi yn offrwm dros gamwedd, a oſodwch mewn ciſt wrth ei hyſtlys hi, a gollyngwch hi i fyned ymaith.

9 Ac edrychwch os â hi i fynu ar hyd ffordd ei bro ei hun i Bethſemes, yna efe a wnaeth i ni y mawr ddrwg hwn: ac onid ê, yna y cawn wybod nad ei law ef a'n tarawodd ni, *ond mai* damwain oedd hyn i ni.

10 A'r gwŷr a wnaethant felly, ac a gymmeraſant ddwy fuwch flithion, ac a'i daliaſant hwy tan y fenn, ac a gauaſant eu lloi mewn tŷ:

11 Ac a oſodaſant Arch yr Arglwydd ar y fenn, a'r giſt, a'r llygod aur, a lluniau eu ffolennau hwynt.

12 A'r buchod a aethant ar hyd y ffordd vnion i ffordd Bethſemes, ar hyd y briffordd yr aethant, dan gerdded a breſu, ac ni throeſant tua'r llaw ddehau, na thu a'r aſſwy: ac arglwyddi y Philiſtiaid a aethant ar eu hôl, hyd derfyn Bethſemes.

13 A *thrigolion* Bethſemes oedd yn medi eu cynhaiaf gwenith yn y dyffryn; ac a ddercha-ſaſant eu llygaid, ac a ganfuant yr Arch, ac a lawenychaſant wrth ei gweled.

14 A'r fenn a ddaeth i faes Joſuah y Bethſemeſiad, ac a ſaſodd yno, ac yno *'r oedd* maen mawr, a hwy a holltaſant goed y fenn, ac a offrymmaſant y buchod, yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

15 A'r Leſiaid a ddeſcynnaſant Arch yr Arglwydd, a'r giſt yr hon *oedd* gyd â hi, yr hon *yr oedd* y thyſſau aur ynddi, ac a'i goſodaſant ar y maen mawr: a gwŷr Bethſemes a offrymmaſant boeth offrymmau, ac a aberthaſant ebyrth i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

16 A phum Arglwydd y Philiſtiaid pan welſant hynny, a ddychwelaſant i Ecron y dydd hwnnw.

17 Ac dymma y ffolennau aur, y rhai a roddodd y Philiſtiaid yn offrwm tros gamwedd i'r Arglwydd; dros Aſdod vn, dros Gaza vn, dros Aſcalon vn, dros Gath vn, dros Ecron vn.

18 A'r llygod aur *yn ôl* rhifedi holl ddinaſoedd y Philiſtiaid, *yn perthynu* i'r pum Arglwydd, yn gyſtal y dinaſoedd caeroc, a'r trefi heb gaerau, hyd y ‡ *maen* mawr Abel, yr hwn y goſodaſant arno Arch yr Arglwydd, *yr hwn ſydd* hyd y dydd hwn ym maes Joſuah y Bethſemeſiad.

19 Ac efe a darawodd wŷr Bethſemes, * am iddynt edrych yn Arch yr Arglwydd, ie tarawodd o'r bobl ddeng-wr a thruzain, a deng-mil a deugain o wŷr: a'r bobl a alaraſant, am i'r Arglwydd daro y bobl â lladdfa fawr.

20 A gwŷr Bethſemes a ddywedaſant, pwy a ddichon ſefyll yn wyneb yr Arglwydd Dduw ſanctaidd hwn? ac at bwy yr ai efe oddi wrthym ni?

21 A hwy a anfonaſant gennadau at drigolion Ciriathiearim, gan ddywedyd, y Philiſtiaid a ddygaſant adref Arch yr Arglwydd; deuwch i waered, a chyrchwch hi i fynu atoch chwi.

P E N. VII.

1 Gwŷr Ciriathiearim yn dwyn yr Arch i dŷ Abinadab, ac yn cyſſegru Eleazar ei fab ef iw chadw hi. 2 Yn mhen ugain mlynedd, 3 yr Iſraeliaid trwy waith Samuel yn edifarhau ar gyhoedd yn Miſpah. 7 Tra 'r ydoedd Samuel yn gweddio ac yn aberthu, yr Arglwydd yn dryllio y Philiſtiaid a thranau yn Eben-ezer. 13 Daroſtwng y Philiſtiaid. 15 Samuel yn barnu Iſrael yn heddychlawn ac yn ddiwiol.

A Gwŷr * Ciriathiearim a ddaethant, ac a gyrchaſant i fynu Arch yr Arglwydd, ac a'i dygaſant hi i dŷ Abinadab yn y bryn, ac a ſanctteiddiaſant Eleazar ei fab ef, i gadw Arch yr Arglwydd. * Joſua. 15. 60.

2 Ac o'r dydd y trigodd yr Arch yn Ciriathiearim, y bu ddyddiau lawer; nid amgen nag vgain mhlynedd, a holl dŷ Iſrael a alaraſant ar ôl yr Arglwydd.

3 A Samuel a lefarodd wrth holl dŷ Iſrael, gan ddywedyd, os dychwelwch chwi at yr Arglwydd â'ch holl galon, * bwriwch ymmaith y duwiau dieithr o'ch myſc, ac † Aſtaroth, a pharatowch eich calon at yr Arglwydd, a * gwaſanaethwch ef yn vnic; ac efe a'ch gwared chwi o law y Philiſtiaid. * Joſua. 24. 14, 23. † Barn. 2. 13. * Deut. 6. 4, 13. Mat. 4. 10. Luc. 4. 8.

4 Yna meibion Iſrael a fwriaſant ymmaith * Baalim, ac Aſtaroth, a'r Arglwydd yn vnic a waſanaethaſant. * Barn. 2. 11.

5 A dywedodd Samuel, ceſclwch holl Iſrael i Miſpah, ac mi a weddiaf troſoch chwi at yr Arglwydd.

6 A hwy a ymgaſclaſant i Miſpah, ac a dynnaſant ddwfr, ac *a'i* tywyllaſant ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiaſant y diwrnod hwnnw, ac a ddywedaſant yno, pechaſom yn erbyn yr Arglwydd. A Samuel a farnodd feibion Iſrael ym Miſpah.

7 A phan glybu y Philiſtiaid fod meibion Iſrael wedi ymgaſclu i Miſpah, arglwyddi y Philiſtiaid a aethant i fynu yn erbyn Iſrael: a meibion Iſrael a glywſant, ac a ofnaſant rhac y Philiſtiaid.

8 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrth Samuel, na thaw di a gweiddi troſom ni at yr Arglwydd ein Duw, ar iddo ef ein gwared ni o law y Philiſtiaid.

9 A Samuel a gymmerth laeth-oen, ac a'i hoffrymmodd ef i gyd yn boeth-offrwm i'r Arglwydd; a Samuel a waeddodd ar yr Arglwydd dros Iſrael, a'r Arglwydd a'i ‡ gwrandawodd ef. ‡ Neu, *attebodd.*

10 A phan oedd Samuel yn offrymmu y poeth offrwm, y Philiſtiaid a neſaſant i ryfel yn erbyn Iſrael; a'r Arglwydd a daranodd â tharanau mawr yn erbyn y Philiſtiaid y diwrnod hwnnw, ac a'i drylliodd hwynt, a lladdwyd hwynt o flaen Iſrael.

11 A gwŷr Iſrael a aethant o Miſpah, ac a erlidiaſant y Philiſtiaid, ac a'i tarawſant hyd oni *ddaethant* tan Bethcar.

12 A chymmerodd Samuel faen, ac a'i goſododd rhwng Miſpah a Sen, ac a alwodd ei enw ef ‡ Eben-ezer, ac a ddywedodd, hyd ymma y cynnorthwyodd yr Arglwydd nyni. ‡ *Sef, Maen y cymmorth.*

13 Felly y daroſtyngwyd y Philiſtiaid, ac ni chwanegaſant mwyach ddyfod i derfyn Iſrael: a llaw 'r Arglwydd a fu yn erbyn y Philiſtiaid holl ddyddiau Samuel.

14 A'r dinaſoedd y rhai a ddygaſei y Philiſtiaid oddi ar Iſrael, a roddwyd adref i Iſrael, o Ecron

‡ Neu, *maen mawr.*

* Num. 4. 15, 20.

o Ecron hyd Gath; ac Israel a ryddhaodd eu terfynau o law y Philistiaid: ac yr oedd heddwch rhwng Israel a'r Amoriaid.

15 A Samuel a farnodd Israel holl ddyddiau ei fywyd.

† Heb. *Ac a ymgylchodd.*

16 Aeth hefyd o flwyddyn i flwyddyn † oddi amgylch i Bethel, a Gilgal, a Mispah, ac a farnodd Israel yn y lleoedd hynny.

17 A'i ddychwel ei a *ydoedd* i Ramah; canys yno *yr oedd* ei dŷ: a f; yno hefyd y barnai efe Israel; ac yno 'r adeiladodd efe allor i'r Arglwydd.

PEN. VIII.

1 Yr Israeliaid, o ac wrth anllywodraeth meibion Samuel, yn gofyn brenin. 6 Duw yn cyssuro Samuel, ac yntau yn gweddio yn gystuddiol. 10 Yn mynegi du ll brenhin. 19 Duw yn ewyllysio i Samuel y roi i'daerni meibion Israel.

AC wedi heneidd io Samuel, efe a osododd ei feibion yn farnwŷr ar Israel,

2 A henw ei fab c yntafanedic ef oedd * Joel, ac enw yr ail Abiah; *yr rhai hyn oedd* farnwŷr yn Beersheba.

* 1 Cron. 6. 28.

3 A'i feibion ni rodiasant yn ei ffyrdd ef, eithr troesant ar ôl c ybydd dra, a * chymmerasant obrwy, a gwyr a sant farn.

* Deut. 16. 19.

4 Yna holl henuriaid Israel a ymgasclasant, ac a ddaethant at Samuel i Ramah,

5 Ac a ddywedasant wrtho ef, wele, ti a heneiddiaist, a'th feibion nid rodiant yn dy ffyrdd di: * yn awr gosod arno m ni frenin i'n barnu, megis yr holl genhedloedd.

* Osed 13. 10. Act. 13. 21.

6 A'r ymadrodd fu dda wg † gan Samuel, pan ddywedasant, dyro i ni frenin i'n barnu: a Samuel a weddiodd ar yr Arglwydd.

† Heb. *Ingolwg.*

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar lais y bobl yn yr hyn oll a ddywedant wrthit: canys nid ti y maent yn ei wrthod, onid myfi a wrthodasant, rhac i mi deyrnasu arnynt.

8 Yn ôl yr holl weithre doedd a wnaethant o'r dydd y dygum hwy i'r aipht hyd y dydd hwn, ac *fel* y gwrthodasant fi, ac y gwasanaethasant ddulwiau dieithr: felly y gwnant hwy hefyd i ti.

‡ Neu, *Ydaths ip.*

9 Yn awr gan hynny ‡ gwrando ar eu llais hwynt, etto gan destiolaethu t estiolaetha iddynt, a dangos iddynt ddull y brenin a deyrnasa arnynt.

10 A Samuel a fynegodd holl eiriau 'r Arglwydd wrth y bobl, y rhai oedd yn ceisio brenin ganddo.

11 Ac efe a ddywedodd, dymma ddull y brenin a deyrnasa arnoch chwi: efe a gymmer eich meibion, ac a'i gesyd iddo yn ei gerbydau, ac yn wŷr meirch iddo, ac i redeg o flaen ei gerbydau ef:

12 Ac *a'i* gesyd *hwynt* iddo yn dywysogion miloedd, ac yn dywysogion dec a deugain, ac i aredic el âr, ac i medi el gynhaiaf, ac i wneuthur arfau ei ryfel, a pheiriannau ei gerbydau.

13 A'ch merched a gymmer ef yn Apothecareſau, yn gogeſau hefyd, ac yn bobyddeſau.

14 Ac efe a gymmer eich meuſydd a'ch gwinllannoedd, a'ch olew-lannoedd goreu, ac a'i dyry iw weiſion.

15 Eich hadau hefyd, a'ch gwin llannoedd a ddegymma efe, ac a'i dyry iw † ſtafellyddion, ac iw weiſion.

† Heb. *Eunuchiaid.*

16 Eich gweiſion hefyd, a'ch morwynion, a eich gwŷr ieuainge goreu hefyd, a'ch aſſynnod, a gymmer efe, ac a'i gesyd iw waith.

17 Eich defaid hefyd a ddegymma efe, chwithau hefyd fyddwch yn weiſion iddo ef.

18 A'r dydd hwnnw y gwaeddwch rhac eich brenin a ddewiſaſoch i chwi; ac ni wrendy yr Arglwydd arnoch yn y dydd hwnnw.

19 Er hynny y bobl a wrthodaſant wrando ar lais Samuel, ac a ddywedaſant, nage, eithr brenin fydd arnom ni:

20 Fel y byddom ninnau hefyd fel yr holl genhedloedd: a'n brenin a'n barna ni, efe a â allan hefyd o'n blaen ni, ac efe a ymlada ein rhyfeloedd ni.

21 A gwrandawodd Samuel holl eiriau y bobl, ac a'i hadroddodd hwynt lle y clybu 'r Arglwydd.

22 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar eu llais hwynt, a gosot frenin arnynt: a dywedodd Samuel wrth wŷr Iſrael, ewch bob vn iw ddinas ei hun.

PEN. IX.

1 Saul yn anobeithio cael aſſynnod ei dâd, 6 trwy gyngor ei wâs, 11 a chyfarwyddiad llangceſau, 15 yn dyfod trwy ddatcuddiad Duw, 18 at Samuel. 19 Samuel yn croeſaſu Saul yn y wledd. 25 Ac ar ôl ymddiddan ag ef o'r nailltu, yn hebrwng Saul ar ei ffordd.

AC yr oedd gŵr o Benjamin a'i enw * Cis mâb Abiel, fâb Zeror, fâb Becorath, fâb Aphiah, mâb i ŵr o Jemini, yn gadarn o † nerth.

* Pen. 14. 51. 1 Cron. 8. 33.

† Neu, *O olud.*

2 Ac iddo ef yr oedd mâb a'i enw Saul, yn ŵr ieuange, dewiſol a glân: ac nid *oedd* neb o feibion Iſrael lanach nag ef: o'i yſcwydd i fynu yr oedd yn vwch na'r holl bobl.

3 Ac aſſynnod Cis tâd Saul a gyfrgollaſent; a dywedodd Cis wrth Saul ei fâb, cymmer yn awr vn o'r llangciau gyd â thi, a chyfot, dôs, cais yr aſſynnod.

4 Ac efe a aeth trwy fynydd Ephraim, ac a dramwyodd drwy wlâd Saliſa, ac nis cawſant *hwynt*; yna y tramwyaſant trwy wlâd Salim, ac nis *cawſant hwynt*; ac efe a aeth trwy wlâd Jemini, ond nis cawſant *hwynt*.

5 Pan ddaethant i wlâd Zuph, dywedodd Saul wrth ei langc *oedd* gyd ag ef, tyret a dychwelwn, rhac i'm tâd beidio a'r aſſynnod, a gofalu am danom ni.

6 Dywedodd yntef wrtho ef, wele yn awr *y mae* yn y ddinas hon ŵr i Dduw, a'r gŵr *ſydd* anrhydeddus; yr hyn oll a ddywedo efe, gan ddyfod a ddaw: awn yno yn awr, nid hwyrach y mynega efe i ni y ffordd y mae i ni fyned iddi.

7 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, wele, od awn ni, pa beth a ddygwn ni i'r gŵr? canys y bara a † ddarfu yn ein lleſtri ni, a gwobr *arall* nid *oes* iw ddwyn i ŵr Duw: beth *ſydd* gennym?

† Heb. *A aeth allan o'n.*

8 A'r llangc a attebodd eilwaith i Saul, ac a ddywedodd, wele, cafwyd † gyd â mi bedwaredd ran ſicl o arian; mi a roddaf *hynny* i ŵr Duw er mynegi i ni ein ffordd.

† Heb. *Yn ſy llaw i.*

9 (Gynt yn Iſrael, fel hyn y dywedei gŵr wrth fyned i ymgynghori â Duw, deuwch, ac awn hyd at y gweledudd: canys y prophwyd heddyw, a elwyd gynt yn weledudd.)

10 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, da † y dywedi, tyret, awn: felly yr aethant i'r ddinas yr *oedd* gŵr Duw ynddi.

† Heb. *Yn dy air.*

11 Ac fel yr oeddynt yn myned i riw y ddinas, hwy a gawſant langceſau yn dyfod allan i dynnu dwfr, ac a ddywedaſant wrthynt, a yw 'r gweledudd ymma?

12 Hwythau a'i hattebasant hwynt, ac a ddywedasant, ydyw, wele *ese* o'th flaen, bryssia yr awr hon, canys heddyw y daeth efe i'r ddinas; o herwydd ‡ aberth *sydd* heddyw gan y bobl yn yr vchelfa.

‡ Neu, *Gwîl dd.*

13 Pan ddeloch gyntaf i'r ddinas, chwi a'i cewch ef cyn ei fyned i fynu i'r vchelfa i fwytta; canys ni fwytty y bobl hyd oni ddelo efe, o herwydd efe a fendiga yr aberth, ar ôl hynny y bwytty y rhai a wahoddwyd; am hynny ewch i fynu, canys † ynghylch y pryd hyn y cewch ef.

† Heb. *Heddyw.*

14 A hwy a aethant i fynu i'r ddinas; a *phan* ddaethant i ganol y ddinas, wele Sathuel yn dyfod iw cyfarfod, i fyned i fynu i'r vchelfa.

15 * A'r Arglwydd a † fynegasai ynghlust Samuel, ddiwrnod cyn dyfod Saul, gan ddywedyd,

* Pen. 15. 1. Act. 13. 21.

† Heb. *Datguddiasei ghlust Sam.*

16 Ynghylch y pryd *hyn* y foru 'r anfonaf attat ti ŵr o wlâd Benjamin, a thi a'i heneini ef yn flaenor ar fy mhobl Israel, ac efe a wared fy mhobl o law y Philistiaid: canys edrychais ar fy mhobl, o herwydd daeth eu gwaedd attaf.

17 A phan welsu Samuel Saul, yr Arglwydd a ddywedodd wrtho ef, wele y gŵr, am yr hwn y dywedais wrthit, hwn a † lywodraetha ar fy mhobl.

† Heb. *Atsal fy mhobl.*

18 Yna Saul a nesâodd at Samuel yng hanol y porth, ac a ddywedodd, mynega I mi attolwg pa le ymma *y mae* tŷ y gweledydd.

19 A Samuel a atteodd Saul, ac a ddywedodd, myfi *yw* y gweledydd; dos I fynu o'm blaen i'r vchelfa, canys bwyttewch gyd â myfi heddyw, a mi a'th ollyngaf y boreu, ac a fynegaf i ti yr hyn oll y fydd yn dy galon.

20 Ac *am* yr asfynnod a fyrgollasant er ys tri-dieu, na ofala am danynt, canys cafwyd hwynt; ‡ ac i bwy *y mae* holl bethau dymunol Israel? onid i ti, ac i holl dŷ dy dâd?

‡ *Ar bwy y mae holl ddymuniad Israel ond arnat ti, ac ar.*

21 A Saul a atteodd ac a ddywedodd, onid mâb Jemini *ydwyf*, o'r lleiaf o lwythau Israel? a'm teulu *sydd* leiaf o holl deuluoedd llwyth Benjamin? a pha ham y dywedi wrthif ‡ y modd hyn?

‡ Heb. *Yn ôl y gair hwnn.*

22 A Samuel a gymmerth Saul a'i langc, ac a'i dûg hwynt i'r ystafell, ac a roddes iddynt le o flaen y gwahoddedigion, a hwy *oeddynt* ynghylch deng-ŵr ar hugain.

23 A Samuel a ddywedodd wrth y cŵg, moes y rhan a roddais attat ti, am yr hon y dywedais wrthit, cadw hon gyd â thi.

24 A'r cŵg a gyfododd yr yſgwyddoc, a'r hyn *oedd* arni, ac a'i gosodes ger bron Saul, a *Samuel* a ddywedodd, wele yr hyn a ‡ adawyd, gosot ger dy fron, a bwytta; canys hyd y pryd hyn y cadwyd ef i ti, er pan ddywedais, y bobl a wahoddais i: a bwyttaodd Saul gyd â Samuel y dydd hwnnw.

‡ Neu, *Cadwyd.*

25 A phan ddeſcynnasant o'r vchelfa i'r ddinas, *Samuel* a ymddiddanodd â Saul ar ben y tŷ.

26 A hwy a gyfodasant yn foreu: ac ynghylch codiad y wawr, galwodd Samuel ar Saul i ben y tŷ, gan ddywedyd, cyfot fel i'th hebrynggwyf yninnaith: a Saul a gyfododd, ac efe a Samuel a aethant ill dau allan.

27 Ac fel yr oeddynt yn myned i wared i gwrr eithaf y ddinas, Samuel a ddywedodd wrth Saul, dywed wrth y llangc am fyned o'n blaen ni, (felly 'r aeth efe) ond saf di ‡ yr awr hon, a mynegaf i ti air Duw.

† Heb. *Heddyw.*

I. Samuel.

PEN. X.

1 *Samuel yn cyneinio Saul.* 2 *ac yn ei ſicrhau of trwy dri arwydd.* 9 *Troi calon Saul, ac yntef yn prophwydo.* 14 *Yn o'lu chwedl y frenhiniaeth rhag ei ewythr.* 17 *Dewis Saul trwy goel-bren ym Miſpah.* 26 *Amryw feddyliau ei ddeiliaid am dano ef.*

YNa Samuel a gymmerth lestr phioleid o olew, ac a'i tywallodd ar ei ben ef, ac a'i cusanodd ef, ac a ddywedodd, onid yr Arglwydd a'th eneiniodd di yn flaenor ar ei etifeddiaeth?

2 Pan elych di heddyw o ddi wrthyf, yna y cei ddau ŵr wrth fedd * Rachel, yn nherfyn Benjamin, yn Zelzah: a hwy a ddywedant wrthit, cafwyd yr asfynnod yr aethoſt iw ceiſio; ac wele dy dâd a ollyngodd hefyd † chwedl yr asfynnod, a gofalu y mae am danoch chwi, gan ddywedyd, beth a wnaf am i fy mâb?

* Gen. 35. 20.

† Neu, *Ofala.*

3 Yna yr ai di ymhellach oddi yno, ac y deui hyd wastadedd Tabor, ac yno i'th gyfarfydd try-wŷr yn myned i fynu at Dduw i Bethel; yn yn dwyn tri o fyrnod, ac yn yn dwyn tair torth o fara, ac yn dwyn costrelaid o win.

4 A hwy a † gyfarchant well I ti, ac a roddant i ti ddwy *dorth* o fara *y rhai* a gymmeri o'i llaw hwynt.

† Heb. *Ymofyrnant a thi am heddwch.*

5 Yn ôl hynny y deui * i fryn Duw, yn yr hwn y mae ſefyllfa y † Philiſtiaid: a phan ddelych yno i'r ddinas, ti a gyfarfyddi â thyrfa o brophwydi yn deſcyn o'r vchelfa, ac o'i blaen hwynt nabl, a thymp an, a phibell, a thelyn, a hwythau yn prophwy do.

* Pen. 7. 1.

† Heb. *Caſſo'd Ion.*

6 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaw arnat ti, a thi a brophwydi gyd â hwynt, ac a droir yn ŵr arall.

7 A phan ddelo yr argoelion hyn i ti, gwna fel y † byddo 'r achos, canys Duw *ſydd* gyd â thi.

8 A dos I wared o'm blaen i Gilgal, ac wele mi a ddeuaf i wared attat ti, I offrymmu offrymmau poeth, *ac* I aberthu ebyrth hedd: * arhos am danaf ſaith niwrnod, hyd oni ddelwyf attat, ac mi a hyſpyſſaf I ti yr hyn a wnelych.

* Pen. 13. 8.

9 A phan drê dd efe ei † gefn i fyned oddi wrth Samuel, Duw a ‡ rodd iddo galon arall: a'r holl argoelion hynny a ddaethant y dydd hwnnw i ben.

† Heb. *Yſgwyd.* ‡ Heb. *Droſd.*

10 A phan ddaethant yno i'r bryn, wele fintai o brophwydi yn i el gyfarfod ef; ac Yſpryd Duw a ddaeth arno yntef, ac efe a brophwyddod yn eu myſc h wynt.

11 A phawb a'r a'i hadwaenei ef o'r blaen a edrychasant, ac wele efe gyd â'r prophwydi yn prophwydo: yna y bobl a ddywedasant bawb wrth ei gilydd, beth yw hyn a ddaeth i fâb Cis? * a *ydyw* Saul hefyd ym myſc y prophwydi?

* Pen. 19. 24.

12 Ac vn oddi yno a attebodd, ac a ddywedodd, etto pwy *yw* eu tâd hwy? am hynny yr aeth yn ddihareb, a *ydyw* Saul hefyd ym myſc y prophwydi?

13 Ac wedi darfod iddo brophwydo, efe a ddaeth I'r vchelfa.

14 Ac ewythr Saul a eldywedodd wrthoſe, ac wrth ei langc ef, I ba le yr aethoch? ac efe a ddywedodd, i geiſio 'r asfynnod: a phan welſom nas *ceid*, ni a ddaethom at Samuel.

15 Ac ewythr Saul a ddywedodd, mynega attolwg i mi beth a ddywedodd Samuel wrthych chwi.

16 A

16 A Saul a ddywedodd wrth ei ewythr; gan fynegi mynegodd i ni fod yr asynnod wedi eu cael: ond am chwedl y frenhiniaeth yr hwn a ddywedasai Samuel, nid ynghenodd efe wrtho.

17 A Samuel a alwodd y bobl ynghyd at yr Arglwydd i Mispah;

18 Ac a ddywedodd wrth feibion Israel, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, myfi a ddygais i fynu Israel o'r Aipht, ac a'ch gwaredais chwi o law'r Aiphtiaid, ac o law'r holl deyrnasoedd, a'r rhai a'ch gorthrymment chwi.

19 A chwi heddyw a wrthodasoch eich Duw, yr hwn fydd yn eich gwared chwi oddi wrth eich holl ddrygfyd; a'ch helbul, ac a ddywedasoch wrtho ef, * *nid felly*, eithr gosot arnom ni frenin. Am hynny sefwch yr awr hon ger bron yr Arglwydd wrth eich llwythau, ac wrth eich miloedd.

* Pen. 8. 19.

20 A Samuel a barodd i holl lwythau Israel nesau, a dalwyd llwyth Benjamin.

21 Ac wedi iddo beri i lwyth Benjamin nesáu yn ôl eu teuluoedd, dalwyd teulu Matri, a Saul mab Cis a ddaliwyd; a phan geisiasant ef, nis cafid ef.

22 Am hynny y gofynnasant eto i'r Arglwydd, a ddaeth'r gwr yno eto: a'r Arglwydd a ddywedodd, wele efe yn ymguddio ym mhlith y dodrefn.

23 A hwy a redasant, ac a'i cyrchasant ef oddi yno, a phan safodd ynghanol y bobl, yr oedd efe, o'i ysgwydd i fynu, yn uwch nâ'r holl bobl.

24 A dywedodd Samuel wrth yr holl bobl, a welwch chwi yr hwn a ddewisodd yr Arglwydd, nad *oes neb* tebyg iddo ym mysc yr holl bobl? a'r holl bobl a floeddiasant, ac a ddywedasant, byw fyddo'r brenin.

25 Yna Samuel a draethodd * gyfraith y deyrnas wrth y bobl, ac a'i scrifennodd mewn llyfr, ac a'i gosododd ger bron yr Arglwydd; a Samuel a ollyngodd ymmaith yr holl bobl, bob yn ŵr dŷ.

* Deut. 17. 14.

26 A Saul hefyd a aeth iw dŷ ei hun i Gibeah, a byddin o'r rhai y cyffyrddasei Duw â'i calon, a aeth gyd ag ef.

27 Ond meibion Belial a ddywedasant, pa fodd y gwared hwn ni? a hwy a'i dirmygasant ef, ac ni ddygasant anrheg iddo ef: eithr ni chymmerodd efe arno glywed hyn.

PEN. XI.

1 Nahas yn cynnyg i wyr Jabes Gilead ammodau gwaradwyddus. 4 Hwythau yn anfon cennadon, ac yn cael cynnorthwy gan Saul. 12 Yntef wrth bynny yn cael ei gadarnhau, ac adnewyddu ei frenhiniaeth.

YNa Nahas yr Ammoniad a ddaeth i fynu, ac a wersyllodd yn erbyn Jabes Gilead: a holl wŷr Jabes a ddywedasant wrth Nahas, gwna gyfammod â ni, ac ni a'th wasanaethwn di.

2 A Nahas yr Ammoniad a ddywedodd wrthynt, tan yr ammod hyn y cyfammodaf â chwi, i mi gael tynnu pob llygad dehau i chwi, fel y gosodwyf y gwradwydd hyn ar holl Israel.

3 A henuriaid Jabes a ddywedasant wrtho, † caniada i ni faith niwrnod, fel yr anfonom gennadau i holl derfynau Israel; ac oni *bydd* a'n gwaredo, ni a ddeuwn allan attat ti.

† Heb. 7 dyrn.

4 A'r cennadau a ddaethant i Gibeah Saul, ac a adroddasant y geiriau lle y clybu y bobl: a'r holl bobl a dderchafasant eu llef, ac a wylasant.

5 Ac wele Saul yn dyfod ar ôl y gwartheg o'r maes, a dywedodd Saul, beth fydd yn peri i'r bobl wylo? yna yr adroddasant iddo eiriau gwŷr Jabes.

6 Ac Yspryd Duw a ddaeth ar Saul, pan glybu efe y geiriau hynny; a'i ddigofaint ef a enynnodd yn ddirfawr.

7 Ac efe a gymmerth bâr o ŷchen, ac a'i drylliodd, ac *a'i* danfonodd drwy holl derfynau Israel yn llaw y cennadau, gan ddywedyd, yr hwn nid elo ar ôl Saul, ac ar ôl Samuel, fel hyn y gwneir iw wartheg ef: ac ofn yr Arglwydd a fyrthiodd ar y bobl, a hwy a ddaethant allan † yn vnfryd.

† Heb. *Megis vn gwr.*

8 A phan gyfrifodd efe hwynt yn Bezec, meibion Israel oedd dry-chan mil, a gwŷr Juda yn ddeng-mil ar hugain.

9 A hwy a ddywedasant wrth y cennadau a ddaethei, fel hyn y dywedwch wrth wŷr Jabes Gilead, y foru erbyn gwresogi'r haul, y bydd i chwi ymwared. A'r cennadau a ddaethant, ac a fynegasant *hynny* i wŷr Jabes, a hwythau a lawenychasant.

10 Am hynny gwŷr Jabes a ddywedasant, y foru y deuwn allan attoch chwi, ac y gwnewch i ni yr hyn oll a weloch yn dda.

11 A bu dranoeth i Saul osod y bobl yn dair byddin, a hwy a ddaethant i ganol y gwersyll yn y wiliadwriaeth foreu, ac a laddasant yr Ammoniaid, nes gwresogi o'r dydd: a'r gweddillion a wasgarwyd, fel na thrigodd o honynt ddau ynghyd.

12 A dywedodd y bobl wrth Samuel, pwy yw yr hwn a ddywedodd, a deirnasa Saul arnom ni? moeswch y gwŷr hynny, fel y rhoddom hwynt i farwolaeth.

13 A Saul a ddywedodd, ni roddir neb i farwolaeth heddyw: canys heddyw y gwnaeth yr Arglwydd ymwared yn Israel.

14 Yna Samuel a ddywedodd wrth y bobl, deuwch fel yr elom i Gilgal, ac yr adnewyddom y frenhiniaeth yno.

15 A'r holl bobl a aethant i Gilgal, ac yno y gwnaethant Saul yn frenin, ger bron yr Arglwydd yn Gilgal; a hwy a aberthasant yno ebyrth hedd, ger bron yr Arglwydd: a Saul a lawenychodd yno, a holl wŷr Israel, yn ddirfawr.

PEN. XII.

1 Samuel yn tyfiolaethu ei ddiniweidrwydd, 6 ac yn ceryddu anialchgarwch y bobl, 16 yn eu dychrynu hwynt â tharanau yn amser cynhaiaf, 20 ac yn eu cyffuro hwy â thrugaredd Duw.

A Samuel a ddywedodd wrth holl Israel, wele, gwrandewais ar eich llais yn yr hyn oll a ddywedasoch wrthyf, a gosodais frenin arnoch.

2 Ac yr awr hon wele, y brenin yn rhodio o'ch blaen chwi; a minne a heneiddiais, ac a benwynnais, ac wele fy meibion hwythau gyd â chwi: a mynne a rodiais o'ch blaen chwi o'm mebyd hyd y dydd hwn.

* Eccluf. 46. 19.

3 Wele fi, * testiolaethwch i'm herbyn ger bron yr Arglwydd, a cher bron ei eneiniog; † ŷch pwy a gymmerais? neu asslyn pwy a gymmerais? neu pwy a dwyllais? neu pwy a orthrymmais i? neu o law pwy y cymmerais † wobr ‡ i ddallu fy llygaid ag ef? ac mi a'i talaf i chwi.

† Heb. *Bridwerth.* ‡ Heb. *Fel y cuddiwn fy llygaid rhagddi.*

4 A hwy a ddywedasant, ni thwyllaist ni, ni orthrymmaist ni ychwaith, ac ni chymmeraist ddim o law neb.

5 Dywedodd yntef wrthynt, yr Arglwydd *sydd* dyst yn eich erbyn chwi, ei eneiniog ef hefyd *sydd* dyst y dydd hwn, na chawsoch ddim yn ſy llaw i: a'r *bobl* a ddywedasant, tŷst *sydd*.

6 A Samuel a ddywedodd wrth y bobl, yr Arglwydd *yw* yr hwn a † fawrhaodd Moſes ac Aaron, a'r hwn a ddûg i fynu eich tadau chwi o dir yr Aipht.

† Heb. *A wnaeth.*

7 Yn awr gan hynny ſefwch, fel yr ymreſymmwyf â chwi ger bron yr Arglwydd, am holl gyfiawnderau yr Arglwydd, y rhai a wnaeth efe † i chwi, ac i'ch tadau.

† Heb. *A chwi.*

8 * Wedi i Jacob ddyfod i'r Aipht, a gweiddi o'ch tadau chwi ar yr Arglwydd, yna yr Arglwydd a * anfonodd Moſes ac Aaron, a hwy a ddygaſant eich tadau chwi o'r Aipht, ac a'i cyfleaſant hwy yn y lle hwn.

* Gen. 46. 5, 6. * Exod. 4. 16.

9 * A phan anghofiaſant yr Arglwydd eu Duw, efe a'i gwerthodd hwynt i law Siſara tywyſog milwriaeth Hazor, ac i law y Philiſtiaid, ac i law brenin Moab, a hwy a ymladdaſant iw herbyn hwynt.

* Barn. 4. 2.

10 A hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd, ac a ddywedaſant, pechaſom, am i ni wrthod yr Arglwydd, a gwaſanaethu Baalim ac Aſtaroth; er hynny gwaret ni yr awr hon o law ein gelynion, a nyni a'th waſanaethwn di.

11 A'r Arglwydd a anfonodd Jerubbaal, a Bedan, a * Jephthah, a Samuel, ac a'ch gwaredodd chwi o law eich gelynion o amgylch, a chwi a breſwyliaſoch yn ddiogel.

* Barn. 11. 1.

12 A phan welſoch fod Nahaz brenin meibion Ammon yn dyfod yn eich erbyn, dywedaſoch wrthif, nage, onid brenin a deyrnaſa arnom ni, a'r Arglwydd eich Duw yn frenin i chwi.

13 Ac yn awr wele 'r brenin a ddewiſaſoch chwi, a'r hwn a ddymunaſoch; ac wele, yr Arglwydd a roddes frenin arnoch chwi.

14 Os ofnwch chwi yr Arglwydd, a'i waſanaethu ef, a gwrando ar ei lais, heb anufyddhau † gair yr Arglwydd, yna y byddwch chwi, a'r brenin hefyd a deyrnaſa arnoch, ar ôl yr Arglwydd eich Duw.

† Heb. *Genau.*

15 Ond os chwi ni wrandewch ar lais yr Arglwydd, eithr anufyddhau gair yr Arglwydd, yna y bydd llaw 'r Arglwydd yn eich erbyn chwi, fel yn erbyn eich tadau.

16 Sefwch gan hynny yn awr, a gwelwch y peth mawr hyn, a wna 'r Arglwydd o flaen eich llygaid chwi.

17 Onid cynhaiaf gwenith *yw* heddyw? galwaf ar yr Arglwydd, ac efe a ddyry daranau, a glaw, fel y gwybyddoch ac y gweloch, mai mawr *yw* eich drygioni chwi, yr hwn a wnaethoch yngolwg yr Arglwydd, yn gofyn i chwi frenin.

18 Felly Samuel a alwodd ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a roddes daranau a glaw y dydd hwnnw: a'r holl bobl a ofnodd yr Arglwydd a Samuel, yn ddirfawr.

19 A'r holl bobl a ddywedaſant wrth Samuel, gweddia tros dy weiſion ar yr Arglwydd dy Dduw, fel na byddom feirw: canys chwanegaſom drygioni ar ein holl bechodau, wrth geiſio i ni frenin.

20 A dywedodd Samuel wrth y bobl, nac ofnwch, (chwi a wnaethoch yr holl drygioni hyn, etto na chiliwch oddi ar ôl yr Arglwydd, onid gwaſanaethwch yr Arglwydd â'ch holl galon:

21 Ac na chiliwch, canys *fely* 'r *ech* ar ôl oferedd, y rhai ni leſant, ac ni'ch gwaredant, canys ofer *ydynt* hwy.)

22 Canys ni wrthyd yr Arglwydd ei bobl, er mwyn ei enw mawr: o herwydd rhyngodd bodd i'r Arglwydd eich gwneuthur chwi yn bobl iddo ei hun.

23 A minneu, na atto Duw i mi bechu yn erbyn yr Arglwydd, trwy beidio a gweddio troſtoch; eithr dyſcaf i chwi y ffordd dda ac vniawn.

24 Yn vnic ofnwch yr Arglwydd, a gwaſanaethwch ef, mewn gwiriondeb; â'ch holl galon; canys gwelwch faint a wnaeth efe eroch.

25 Ond os dilynwch ddrygioni, chwi a'ch brenin a ddiſethir.

PEN. XIII.

1 Dewis ſyddin Saul. 3 Saul yn galw 'r Hebreaid i Gilgal yn erbyn y Philiſtiaid, 5 y rhai y tarawſai Jonathan eu ſefyllfa. 5 Mawr lu y Philiſtiaid. 6 Cyffyngdra 'r Iſraeliaid. 8 Saul yn blino yn aros am Samuel, ac yn aberthu. 11 Samuel yn ei gerydduef. 17 Tair byddin anrhaith y Philiſtiaid. 19 Dyfais y Philiſtiaid, na ddioddefent vn gôf yn Iſrael.

SAul † a deyrnaſodd vn flwyddyn, ac wedi iddo deyrnaſu ddwy flynedd ar Iſrael,

† Heb. *Ordd â blwydd yn ei deyrnaſu.*

2 Saul a ddewiſodd iddo dair mil o Iſrael: dwy fil oedd gyd â Saul yn Micmas, ac ym mynydd Bethel, a mil oedd gyd â Jonathan yn Gibeah Benjamin: a'r bobl eraill a anfonodd efe, bawb iw babell ei hun.

3 A Jonathan a darawodd ſefyllfa y Philiſtiaid, yr hon oedd yn ‡ Geba, a chlybu y Philiſtiaid *hynny*: a Saul a ganodd mewn vdcorn drwy 'r holl dir, gan ddywedyd, clywed yr Hebreaid.

‡ Neu, *Gaba.*

4 A holl Iſrael a glywſant ddywedyd, daro o Saul ſefyllfa y Philiſtiaid, a bod Iſrael yn † ffiaidd gan y Philiſtiaid: a'r bobl a ymgaſclodd ar ôl Saul i Gilgal.

† Heb. *Drewi.*

5 A'r Philiſtiaid a ymgynnullaſant i ymladd ag Iſrael, deng-mil ar bugain o gerbydau, a chwe mil o wŷr meirch, a phobl *eraill* cyn amled a'r tywod *ſydd* ar ſin y môr; a hwy a ddaethant i fynu, ac a werſyllaſant yn Micmas, o du 'r dwyrain i Bethaſen.

6 Pan welodd gwŷr Iſrael fod yn gyfyng arnynt (canys gwaſcaſid ar y bobl:) yna y bobl a ymguddiaſant mewn ogofeudd, ac mewn dyryſni, ac mewn creigiau, ac mewn tyrau, ac mewn pydewau.

7 A *rhai* o'r Hebreaid a aethant tros yr Iorddonen i dir Gad a Gilead; a Saul *eedd* etto yn Gilgal, a'r holl bobl a † aethant ar ei ôl ef, dan grynu.

† Heb. *A gryndd ar ei ôl.*

8 * Ac efe a arhoſodd laith niwrnod hyd yr amſer goſodedic *a nodaſai* Samuel; ond ni ddaeth Samuel i Gilgal; a'r bobl a ymwaſcarodd oddi wrtho ef.

* Pen. 10. 8.

9 A Saul a ddywedodd, dygwch attaf i boeth offrwm, ac offrymmau hedd; ac efe a offrymmodd y poeth offrwm.

10 Ac wedi darfod iddo offrymmu y poeth offrwm, wele Samuel a ddaeth, a Saul a aeth allan iw gyfarfod ef *ac* † i gyfarch gwell iddo.

† Heb. *In ſpeed.*

11 A dywedodd Samuel, beth a wnaethoſt di? a Saul a ddywedodd, o herwydd gweled o

thio ef.

hono'ſ

honof i'r bobl ymwaſcari oddi wrthi, ac na ddaethoſt dithe o ſewn y dyddiau goſodedic, ac i'r Philiſtiaid ymgaſclu i Micmas:

12 Am Aynny y dywedais, y Philiſtiaid yn awr a ddeuant i wared attaf i Gilgal, ac ni † weddiais ger bron yr Arglwydd; am hynny'r anturiais i, ac yr offrymmais boeth-offrwm. † Heb. Ymbiliaſ. ac wyneb yr Arglwydd.

13 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, ynfyd y gwnaethoſt; ni chedwaiſt orchymyn yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a orchymynnodd efe i ti: canys yr Arglwydd yn awr a gadarnhaſei dy frenhiniaeth di ar Iſrael, yn dragywydd.

14 Ond yn awr ni ſaif dy frenhiniaeth di; yr Arglwydd a geiſiodd iddo ŵr wrth *fodd* ei galon ei hun, yr Arglwydd hefyd a orchymynnodd iddo ſod yn flaenor ar ei bobl, o herwydd na chedwaiſt di yr hyn a orchymynnodd yr Arglwydd i ti.

15 A Samuel a gyfododd, ac a aeth i fynu o Gilgal i Gibeah Benjamin; a chyfrifodd Saul y bobl a gafwyd gyd ag ef, ynghylch chwe chant o wŷr.

16 A Saul a Jonathan ei fab, a'r bobl a gafwyd gyd â hwynt, oedd yn aros yn Gibeah Benjamin: a'r Philiſtiaid a werſyllaſant ym Micmas.

17 A daeth allan o werſyll y Philiſtiaid anrhaith-wŷr, yn dair byddin, yn fyddin a drodd tua ffordd Ophrah, tua gwlâd Sual.

18 A'r fyddin arall a drôdd *tua* ffordd Bethhoron; a'r drydedd fyddin a drôdd *tua* ffordd y tarfyn ſy'n edrych tua dyffrin Zeboim, tua'r anialwch.

19 Ac ni cheid gôf drwy holl wlâd Iſrael; canys dywedaſei y Philiſtiaid, rhac gwneuthur o'r Hebræaid gleddyfau neu waywffyn.

20 Ond holl Iſrael a aent i wared at y Philiſtiaid, i flaen-llymmu bob yn ei ſŵch, a'i gwlltwr, a'i fwyall, a'i gaib.

21 Ond yr oedd llif-ddur *i wneuthur* min ar y ceibiau, ac ar y cwlltyrau, ac ar y pigffyrch, ac ar y bwyill, ac i'r † flaen-llymmu y ſwmbylau. † Heb. *ffed.*

22 Felly yn nydd y rhyfel ni chaed na chleddyf na gwayw-ffon yn llaw'r vn o'r bobl *oedd* gyd â Saul a Jonathan: ond a gaed gyd â Saul a Jonathan ei fab.

23 A ſefyllfa y Philiſtiaid a aeth allan i fwlch Micmas.

PEN. XIV.

1 Jonathan heb wybod i'w dâd ac i'r offeiriad a'r bobl, yn myned ac yn taro amddiffynfa y Philiſtiaid yn rhyfeddol. 15 Dychryn Duw yn eu gyrru bwynt, i ladd ei gilydd. 17 Saul heb aros am atteb yr offeiriad, yn goſod arnynt. 21 Yr Hebræaid caethion a'r Iſraeliaid oedd yn llethu, yn troi yn eu herbyn hwy. 24 Ebud addaned Saul yn rhwyſtro'r oruchafiaeth. 32 Saul yn gwaherdd i'r bobl fwyttâ gwaed, 35 ac yn adeiladu allor. 36 Y bobl yn achub Jonathan wedi ei ddal wrth goel-bren. 47 Cryfdwr Saul a'i deulu.

A Bu ddydd gwaith i Jonathan fâb Saul ddywedyd wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn troſodd i amddiffynfa y Philiſtiaid, yr hon *ſydd* o'r tu hwnt: ond ni fynegodd efe iw dâd.

2 A Saul a arhoſodd ynghwrr Gibeah, tan *bren* pomgranad, yr hwn *oedd* ym Migron: a'r bobl *oedd* gyd ag ef, *oedd* ynghylch chwechan-wr.

3 Ac Ahiah mâb Ahitob frawd * Ichabod fâb Phinees, fâb Eli, offeiriad yr Arglwydd yn Siloh, oedd yn gwiſco Ephod: ac ni wyddei y bobl i Jonathan fyned ymmaith. * Pen. 4. 21.

4 A rhwng y bylchau lle ceiſiodd Jonathan fyned troſodd at amddiffynfa y Philiſtiaid, *yr oedd* craig ſerth o'r naill du i'r bwlch, a chraig ſerth o'r tu arall i'r bwlch, ac enw y naill *oedd* Bozez, ac enw y llall Seneh.

5 A † ſafiad y naill *oedd* oddi wrth y gogledd ar gyfer Micmas, a'r llall oddi wrth y deau ar gyfer Gibeah. † Heb. *Daint.*

6 A dywedodd Jonathan wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn troſodd i amddiffynfa y rhâl dienwaededic hyn; nid hwyrach y gweithia'r Arglwydd gyd â ni: canys nid *oes* rwyſtr i'r Arglwydd * waredu, drwy lawer neu drwy ychydic. * 2 Cron. 14. 11.

7 A'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ef a ddywedodd wrtho, gwna'r hyn oll *ſydd* yn dy galon: cerdda rhagot, wele fi gyd â thi, fel y mynno dy galon.

8 Yna y dywedodd Jonathan, wele ni a awn troſodd at y gwŷr *hyn*, ac a ymddangoſwn iddynt.

9 Os dywedant fel hyn wrthym, † arhoſwch nes i ni ddyfod attoch chwi: yna y ſafwn yn ein lle, ac nid awn i fynu attynt hwy. † Heb. *Diſtewch.*

10 Ond os fel hyn y dywedant, deuwch i fynu attom ni; yna'r awn i fynu; canys yr * Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn ein llaw ni: a hyn *fydd* yn argoel i ni. * 1 Mac. 4. 30.

11 A hwy a ymddangoſaſant ill dau i amddiffynfa y Philiſtiaid, a'r Philiſtiaid a ddywedaſant, wele'r Hebræaid yn dyfod allan o'r tyllau y llechaſant ynddynt.

12 A gwŷr yr amddiffynfa a attebaſant Jonathan, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, ac a ddywedaſant, deuwch i fynu attom ni, ac ni a ddangoſwn beth i chwi: a dywedodd Jonathan wrth yr hwn oedd yn dwyn ei arfau, tyred i fynu ar fy ôl: canys yr Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn llaw Iſrael.

13 A Jonathan a ddringodd i fynu ar ei ddwylo, ac ar ei draed, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ar ei ôl, a hwy a fyrthiaſant o flaen Jonathan: ei eſwyn hefyd oedd yn lladd ar ei ôl ef.

14 A'r laddfa gyntaf honno a wnaeth Jonathan a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, oedd ynghylch vgain-wr: megis o ſewn ynghylch hanner cyfer dau *ychen* o dîr.

15 A bu fraw yn y gwerſyll, yn y maes, ac ym myſc yr holl bobl: yr amddiffynfa a'r anrheithwŷr hwythau hefyd a ddychrynaſant: y ddaiar hefyd a grynodd, a bu dychryn ‡ Duw. ‡ Neu, *Mawr.*

16 A gwil-wŷr Saul yn Gibeah Benjamin a edrychaſant, ac wele y llawer yn ymwaſcaru, ac yn myned dan ymguro.

17 Yna y dywedodd Saul wrth y bobl *oedd* gyd ag ef, cyfrifwch yn awr, ac edrychwch pwy a aeth oddi wrthym ni. A phan gyfrifaſant, wele Jonathan a chlududd ei arfau nid oeddynt *yno*.

18 A Saul a ddywedodd wrth Ahiah; dwg ymma Arch Dduw: (canys yr oedd Arch Dduw y pryd hynny gyd â meibion Iſrael.)

19 A thra yr ydoedd Saul yn ymddiddan

a'r offeiriad, y terfysc yr hwn oedd yngwerſyll y Philiſtiaid, gan ſyned a aeth ac a angwhanegodd; a Saul a ddywedodd wrth yr offeiriad, tyn attat dy law.

† Heb. *A griwyd ynghyd.* * Barn. 7. 22. 2 Cron. 20. 23.

20 A Saul a'r holl bobl oedd gyd ag ef † a ymgynnullaſant, ac a ddaethant i'r rhyfel: ac wele * gleddyf pob vn yn erbyn ei gymdeithaf, a dinistr mawr iawn *oedd yno*.

21 Yr Hebreaid hefyd *y rhai* oedd gyd â'r Philiſtiaid o'r blaen, y rhai a aethent i ſyny gyd â hwynt i'r gwerſyll o'r *wlad* oddi amgylch; hwythau hefyd *a droſſant* i fod gyd â'r Iſraeliaid *oedd* gyd â Saul a Jonathan.

22 A holl wŷr Iſrael, y rhai oedd yn llechu ym mynydd Ephraim, a glywſant fôl o'r Philiſtiaid; hwythau hefyd a'i herſidiaſant hwy o'i hôl yn y rhyfel.

23 Felly yr achubodd yr Arglwydd Iſrael y dydd hwnnw; a'r ymladd a aeth trofodd i Beth-afen.

24 A gwŷr Iſrael oedd gyſyng arnynt y dydd hwnnw, o herwydd tyngheddaſei Saul y bobl, gan ddywedyd, melldigedic *fyddo* y gŵr a fwyttao fwyd hyd yr *hwyr*, fel y dialwyf ar fy ngelynion: felly nid archwaethodd yr un o'r bobl *ddim* bwyd.

25 A'r rhai o'r holl wlâd a ddaethant i goed, lle 'r oedd mêl ar hyd wyneb y tîr.

26 A phan ddaeth y bobl i'r coed, wele *y* mêl yn dîferu; etto ni chododd *on* ei law at ei enau, canys ofnodd y bobl y llw.

27 Ond Jonathan ni chlywſei pan dyngheddaſei ei dâd ef y bobl; am hynny efe a eſtynnodd flaen y wialen *oedd* yn ei law, ac a'i gwlychodd yn nîl y mêl, ac a drôdd ei law at ei enau, a'i lygaid a oleuaſant.

28 Yna vn o'r bobl a attebodd, ac a ddywedodd, gan dyngedy y tyngedodd dy dâd y bobl, gan ddywedyd, melldigedic *fyddo* 'r gŵr a fwyttao fwyd heddyw. A'r bobl oedd luddedig.

29 Yna y dywedodd Jonathan, fy nhâd a ſlinodd y wlâd, gwelwch yn awr fel y goleuodd fy llygaid i, o herwydd i mi archwaethu ychydig o'r mêl hwn:

30 Pa faint mwy, pe bwyttaſei 'r bobl yn ddiwarafun heddyw o anrhaith eu gelynion, yr hon a gawſant hwy, oni buaſei yn awr fwy y lladdfa ym myſc y Philiſtiaid?

31 A hwy a darawſant y Philiſtiaid y dydd hwnnw o Micmas *hyd* Aialon: a'r bobl oedd ddeffygiol iawn.

32 A'r bobl a ruthrodd at yr anrhaith, ac a gymmeraſant ddefaid, a gwartheg, a ſlod, ac a'i ſladdaſant ar y ddaiar, a'r bobl a'i bwyttaodd

* Levit. 3. 26. & 19. 26. Deut. 12. 16. ‡ Neu, *Whaeth-eb yn fraſwraidd.*

* gyd â'r gwaed.

33 Yna y mynegaſant hwy i Saul, gan ddywedyd, wele, y bobl ſy 'n pechu yn erbyn yr Arglwydd, gan fwytta ynghyd â'r gwaed. Ac efe a ddywedodd, ‡ troſeddaſoch; treiglwch attaſi heddyw faen mawr.

34 Dywedodd Saul hefyd, ymwaſcerwch ymmyſc y bobl, a dywedwch wrthynt, dygwch attaſi bob vn ei ŷch, a phob vn ai lwdn dafad, a lleddwch *hwynt* ymma, a bwyttewch, ac na phechwch yn erbyn yr Arglwydd, gan fwytta ynghyd â'r gwaed. A'r bobl oll a ddygaſant bob vn ei ŷch yn ei law y noſwaith honno, ac a'i lladdaſant yno.

35 A Saul a adeiladodd allor i'r Arglwydd: hon oedd yr allor gyntaf a adeiladodd efe i'r Arglwydd.

36 A dywedodd Saul, awn i wared ar ôl y Philiſtiaid liw nôs, ac anrheithiwn hwynt hyd oni oleuo 'r boreu, ac ni adawn vn o honynt; hwythau a ddywedaſant gwna yr hyn oll *fyddo* da yn dy olwg. Yna y dywedodd yr offeiriad, neſawn ymma at Dduw.

37 Ac ymofynnodd Saul â Duw, a âſi i wared ar ôl y Philiſtiaid? a roddi di hwynt yn llaw Iſrael? ond nid attebodd efe ef y dydd hwnnw.

38 A dywedodd Saul, dyneſſwch ymma * holl † bennaethiaid y bobl: mynnwch wybod hefyd, ac edrychwch ym mhwy y bu y pechod hwn heddyw.

* Barn. 20. 2. † Heb. *Gonglau.*

39 Canys *megis* mai byw yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn gwaredu Iſrael, pe byddei hyn yn Jonathan fy mâb, dîau y llwyr roddir ef i farwolaeth. Ac nid attebodd *neb* o'r holl bobl ef.

40 Yna y dywedodd efe wrth holl Iſrael, chwi a fyddwch ar y naill du, minnau hefyd, a Jonathan fy mâb, fyddwn ar y tu arall. A dywedodd y bobl wrth Saul, gwna a *fyddo* da yn dy olwg.

41 Am hynny y dywedodd Saul wrth Arglwydd Dduw Iſrael, ‡ dôd oleufynag. A daliwyd Jonathan, a Saul; ond y bobl a † ddiangodd.

‡ Neu, *Dangos i gwirion.* † Heb. *Aethant ymmaith.*

42 Dywedodd Saul hefyd, bwriwch *goelbren* rhyngoſi a Jonathan fy mab: a daliwyd Jonathan.

43 Yna y dywedodd Saul wrth Jonathan, mynega i mi beth a wnaethoſt; a Jonathan a fynegodd iddo, ac a ddywedodd, gan archwaithu yr archwaithais ychydig o fêl ar flaen y wialen *oedd* yn fy llaw, ac wele, a fyddaſi farw?

44 Dywedodd Saul hefyd; felly gwneled Duw *i mi* ac felly chwaneged, onid gan farw y byddi di farw, Jonathan.

45 A dywedodd y bobl wrth Saul, a leddir Jonathan, yr hwn a wnaeth yr ymwared mawr hyn yn Iſrael? na atto Duw: fel mai bwy yr Arglwydd ni ſyrth *on* o walit ei ben ef i'r ddaiar; canys gyd â Duw y gweithiodd efe heddyw. A'r bobl a waredaſant Jonathan, fel na laddwyd ef.

46 Yna Saul a aeth i fyny oddi ar ôl y Philiſtiaid; a'r Philiſtiaid a aethant iw lle eu hun.

47 Felly y cymmerodd Saul y frenhiniaeth ar Iſrael, ac a ymladdodd yn erbyn ei holl elynion oddiamgylch, yn erbyn Moab, ac yn erbyn meibion Ammon, ac yn erbyn Edom, ac yn erbyn brenhinoedd Zobah, ac yn erbyn y Philiſtiaid; ac yn erbyn pwy bynnac yr wyneboddi, efe a orchfygodd.

48 ‡ Cynnullodd lû hefyd, a tharawodd Amalec, ac a waredodd Iſrael o law ei anrheithwŷr.

‡ Neu, *Gweithiodd yn rymmus.*

49 A meibion Saul oedd Jonathan, ac Iſui, a Malchiſuah: dymma henwau ei ddwy ferched ef; enw yr hynaf *oedd* Merab, ac enw yr ieuangaf Michal.

50 Ac enw gwraig Saul *oedd* Ahinoam merch Ahimaaz: ac enw tywyſog ei filwriaeth ef *oedd* Abner mâb Ner, ewythr fraud ei dâd i Saul.

51 Cis hefyd *oedd* dâd Saul, a Ner tâd Abner *oedd* fab Abiel.

52 A bu ryfel caled yn erbyn y Philiſtiaid holl

holl ddyddiau Saul: a phan welai Saul ŵr glew, a nerthol, efe a'i cymmerei atto ei hun.

PEN. XV.

1 Samuel yn danfon Saul i ddinistrio Amalec. 6 Ystef yn arbed y Cenedl, 8 ac Agag, a'r hyn goreu o'r ysglyfaeth. 10 Samuel yn cyhoeddi i Saul, (ac efe yn ei gammol ac yn ei escusodi ei hun,) ddarfod i Ddnw ei wrthod ef am ei anufyddhad. 24 Ymostyngiad Saul. 32 Samuel yn lladd Agag. 34 Samuel a Saul yn ymadel.

A Samuel a ddywedodd wrth Saul, * yr Arglwydd a'm hanfonodd i, i'th eneinio di yn frenin ar ei bobl, *sef* ar Israel; ac yn awr gwrando ar lais geiriau yr Arglwydd. * Pen. 9. 16.

2 Fel hyn y dywedodd Arglwydd y lluoedd, cofiais yr hyn a wnaeth Amalec i Israel, * y modd y gosododd efe iw erbyn ar y ffordd, pan ddaeth efe i fynu o'r Aipht. * Exod. 17. 8. Num. 24. 20.

3 Dos yn awr a tharo Amalec, a diniſtria yr hyn oll *ſydd* ganddo, ac nac eiriach ef: ond lladd *bwynt* yn ŵr, ac yn wraig, yn ddyn bach, ac yn blentyn ſugno, yn ŷch, ac yn oen, yn gamel, ac yn aſyn.

4 A Saul a gynhullodd y bobl, ac a'i cyfrifodd hwynt yn Telaim, dau can mil o wŷr traed, a deng-mil o wŷr Juda.

5 A Saul a ddaeth hyd ddinas i Amalec, ac a ‡ gynllwynodd yn y dyffryn. ‡ Neu, ymladdodd.

6 Dywedodd Saul hefyd wrth y Cenedl, cerddwch, ciliwch, ewch i wared o fyſc yr Amaleciaid, rhac i mi eich deſtrywio chwi gyd â hwynt; herwydd ti a wnaethoſt drugaredd a holl feibion Iſrael, pan ddaethant i fynu o'r Aipht. A'r Cenedl a ymadawſant o fyſc yr Amaleciaid.

7 A Saul a darawodd yr Amaleciaid o Hafilah, *ffordd* y delech di i Sur, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Aipht.

8 Ac a ddaliodd Agag brenin yr Amaleciaid yn fyw, ac a laddodd yr holl bobl â min y cleddyf.

9 Ond Saul a'r bobl a arbedaſant Agag, a'r ‡ goreu o'r defaid, a'r ŷchen, a'r braſaf, a'r wyn, a'r hyn oll *ydoedd* ddâ, ac ni ddiſtrywiant hwynt: a phôb peth gwael, a ſalw, hwnnw a ddiſtrodaſant hwy. ‡ Neu, oligoreu.

10 Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Samuel, gan ddywedyd,

11 Edifar yw gennif oſod Saul yn frenin: canys efe a ddychwelodd oddi ar fy ôl i, ac ni chyflawnodd fy ngeiriau. A bu ddrwg gan Samuel; ac efe a lefodd ar yr Arglwydd ar hŷd y nôs.

12 A phan gyfododd Samuel yn foreu i gyfarfod Saul, mynegwyd i Samuel, gan ddywedyd, daeth Saul i Garmel, ac wele, efe a oſododd iddo lê, efe a amgylchodd hefyd, ac a dramwyodd, ac a aeth i wared i Gilgal.

13 A Samuel a ddaeth at Saul, a Saul a ddywedodd wrtho ef, bendigedic *fyddech* di gan yr Arglwydd; mi a gyflawnais air yr Arglwydd.

14 A dywedodd Samuel, beth yntau *yw* brefiad y defaid hyn yn fy nghluſtiau, a beichiad y gwarthec, yr hwn yr ydwyf yn ei glywed?

15 A Saul a ddywedodd, oddi ar yr Amaleciaid y dygaſant hwy; canys y bobl a arbedodd y defaid goreu, a'r ychen, i aberthu i'r Arglwydd dy Ddnw, a'r rhan arall a ddifrodaſom ni.

16 Yna y dywedodd Samuel wrth Saul, Arhos, a mi a fynegaf i ti yr hyn a lefarodd yr Arglwydd wrthif neithwyr. Yntef a ddywedodd wrtho, llefara.

17 A Samuel a ddywedodd, ond pan *oeddit* fychan yn dy olwg dy hun *y gwnaed* ti yn ben ar lwythau Iſrael, ac yr eneiniodd yr Arglwydd di yn frenin ar Iſrael?

18 A'r Arglwydd a'th anfonodd di i daith, ac a ddywedodd, dos, a difroda y pechaduriaid, yr Amaleciaid, ac ymladd iw herbyn † nes eu diſa hwynt. † Heb. *Nes iddynt eu diſa, ŵr.*

19 Pa ham gan hynny na wrandewaiſt ar lais yr Arglwydd, eithr troaiſt at yr anrhaith, a gwnaethoſt ddrwg yngolwg yr Arglwydd?

20 A Saul a ddywedodd wrth Samuel, yn wîr mi a wrandewais ar lais yr Arglwydd, ac a rodiais yn y ffordd i'm anfonodd yr Arglwydd *iddi*, a dugym Agag brenin Amalec, ac a ddifrodais yr Amaleciaid.

21 Ond y bobl a gymmerth o'r yſpail, ddefaid, a gwarthec, blaenlon y ddifrodaeth, i aberthu i'r Arglwydd dy Dduw yn Gilgal.

22 A Samuel a ddywedodd, a *yw* ewyllys yr Arglwydd ar boeth offrymmau, neu ebyrth, megis ar wrando ar lais yr Arglwydd? wele * gwrando ſydd well nag aberth, ac vfyddhau nâ braſder hyrddod. * Preg. 5. 1.

23 Canys anufydd-dod *ſydd fel* pechod dewiniaeth, a throſeddiad *fydd* anwiredd, a delw addoliaeth: o herwydd it fwrw ymmaith air yr Arglwydd, yntau a'th fwrw dithau ymmaith o fod yn frenhin. Oſe 6. 7. Mat. 9. 13. & 12. 7.

24 A Saul a ddywedodd wrth Samuel, pechais; canys troſeddais air yr Arglwydd, a'th eiriau ditheu; o herwydd i'm ofni y bobl, a gwrando ar eu llais hwynt.

25 Ond yn awr maddeu attolwg fy mhechod, a dychwel gyd â mi, fel yr addolwyf yr Arglwydd.

26 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, ni ddychwelaf gyd â thi; canys bwriaiſt ymmaith air yr Arglwydd, a'r Arglwydd a'th fwriodd ditheu ymmaith o fod yn frenin ar Iſrael.

27 A phan drôdd Samuel i fyned ymmaith, efe a ymaflodd ynghwrr ei fantell ef, a hi a rwygodd.

28 A Samuel a ddywedodd wrtho, yr Arglwydd a rwygodd frenhiniaeth Iſrael oddi wrthit ti heddyw, ac a'i rhoddes i gymydog i ti, gwell nâ thy di.

29 A hefyd, ‡ cadernid Iſrael ni ddywed gelwydd, ac nid edifarhâ: canys nid dyn *yw* efe i edifarhau. ‡ Neu, *tragywyddoldeb, neu, Buddugoliaeth.*

30 Yna y dywedodd *Saul*, pechais, anrhydedda fi attolwg yn awr ger bron henuriaid fy mhobl, a cher bron Iſrael, a dychwel gyd â mi, fel yr addolwyf yr Arglwydd dy Dduw.

31 Felly Samuel a ddychwelodd ar ôl Saul, a Saul a addolodd yr Arglwydd.

32 Yna y dywedodd Samuel, cyrchwch attaſi Agag brenin yr Amaleciaid: ac Agag a ddaeth atto ef yn hoyw, ac Agag a ddywedodd, chwerwder marwolaeth yn ddiau a aeth ymmaith.

33 A Samuel a ddywedodd, * fel y dibluntodd dy gleddyf di wragedd, felly y dibluntir dy fam ditheu ym myſc gwragedd. A Samuel a ddarniodd Agag ger bron yr Arglwydd yn Gilgal. * Exod. 17. 11. Num. 4 45.

34 Yna Samuel a aeth i Ramah, a Saul a aeth i fynu iw dŷ yn Gibeah Saul.

35 Ac nid ymwelodd Samuel mwyach â Saul hyd ddydd ei farwolaeth ef: onidSamuel a alarodd am Saul: * ac edifar fu gan yr Arglwydd oſod Saul yn frenin ar Iſrael.

* Gen. 6. 6.

PEN. XVI.

1 Samuel wedi ei ddanfon gan Ddaw, tan rith aberthu, yn dyfod i Bethlehem. 6 Ceryddu ei farn ddynawl ef. 11. Eſo yn eneinio Dafydd: 15 Saul yn danfon am Ddafydd i lonyddu ei yſpryd drwg.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, Pa hyd y galeri di am Saul, gan i mi ei fwrw ef ymaith o deyrnaſu ar Iſrael? llanw dy gorn ag olew, a dos, mi a'th anfonaf di at Jeſſe y Bethlehemiad; canys ym myſc ei feibion ef y darperais i'm frenin.

2 A Samuel a ddywedodd, pa fodd yr âf? os Saul a glyw, efe a'm lladd i. A dywedodd yr Arglwydd, cymmer anner-fuwch † gyd â thi, a dywed, deuthum i aberthu i'r Arglwydd.

† Heb. yn dy law.

3 A galw Jeſſe i'r aberth, a mi a yſpyſſaf i ti yr hyn a wnelych; a thi a enneini i mi yr hwn a ddywedwyf wrthit.

4 A'gwnaeth Samuel yr hyn a archaſei yr Arglwydd, ac a ddaeth i Bethlehem; a henuriaid y ddinas a ddychrynaſant wrth gyfarfod ag ef, ac a ddywedaſant; a'i heddychlon dy ddyfodiad?

5 Ac efe a ddywedodd heddychlon: deuthum i aberthu i'r Arglwydd; ymſancteiddiwch a deuwch gyd â mi i'r aberth: ac efe a ſancteiddiodd Jeſſe, a'i feibion, ac a'i galwodd hwynt i'r aberth.

6 A phan ddaethant, efe a edrychodd ar Eliab, ac a ddywedodd, diau *fod* eneiniog yr Arglwydd ger ei fron ef.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, nac edrych ar ei wyneb-pryd ef, nac ar ychter ei gorphoſaeth ef, canys gwrthodais ef; o herwydd nid *edrych Duw* fel yr edrych dyn; * canys dŷn a edrych ar y golygiad, ond yr Arglwydd a edrych ar y galon.

* 1 Cron. 28. 9. Jer. 11. 20. & 17. 10. & 20. 12. Pſal 7 9.

8 Yna Jeſſe a alwodd Abinadab, ac a barodd iddo ef fyned o flaen Samuel: a dywedodd yntef, ni ddewiſodd yr Arglwydd hwn y chwaith.

* 2 Sam. 21, 21.

9 Yna y gwnaeth Jeſſe i *Sammah ddyfod; a dywedodd yntef, ni ddewiſodd yr Arglwydd hwn ychwaith.

10 Yna y parodd Jeſſe i'w ſaith mab ddyfod ger bron Samuel; a Samuel a ddywedodd wrth Jeſſe, ni ddewiſodd yr Arglwydd y rhai hyn.

11 Dywedodd Samuel hefyd wrth Jeſſe, a'i dymma *dy* holl blant? yntef a ddywedodd, yr ieuangaf etto ſydd yn ôl, ac wele *mae efe* yn * bugeilio y defaid. A dywedodd Samuel wrth Jeſſe, danfon, a chyrch ef; canys nid eiſteddwn ni i lawr, nes ei ddyfod ef ymma.

* 2 Sam. 7. 8. Pſal. 78. 71.

12 Ac efe a anfonodd, ac a'i cyrchodd ef: ac efe *oedd* wrid-coch, a thêg yr olwg, a hardd o wedd: a dywedodd yr Arglwydd, cyfot, eneinia ef; canys dymma efe.

13 Yna y cymmerth Samuel gorn yr olew, ac a'i henneiniodd ef ynghanol ei frodyr: a daeth * Yſpryd yr Arglwydd ar Ddafydd, o'r dydd hwnnw allan; yna Samuel a gyfododd, ac a aeth i Ramah.

* 1 Sam. 16. 13. 18.

14 Ond Yſpryd yr Arglwydd a giliodd oddi wrth Saul, ac yſpryd drwg oddi wrth yr Arglwydd a'i † blinodd ef.

† Neu, dyrfygodd

15 A gweiſion Saul a ddywedaſant wrtho ef, wele yn awr drwg yſpryd oddi wrth Dduw ſydd yn dy flino di.

16 Dyweded attolwg ein meiſtr ni *wyth* dy weiſion *ſydd* ger dy fron, *am* iddynt geiſio gŵr yn medru canu telyn; a bydd pan ddelo drwg yſpryd oddiwrth Dduw arnat ti, yna iddo ef ganu â'i law, a da fydd i ti.

17 A dywedodd Saul wrth ei weiſion, edrychwch yn awr i mi *am* ŵr yn medru canu yn dda, a dygwch ef attaſi.

18 Ac yn o'r llangciau a attebodd, ac a ddywedodd, wele, gwelais fab i Jeſſe y Bethlehemiad yn medru canu, ac yn rymmus o nerth, ac yn rhyfel-wr, yn ddoeth o ymadrodd hefyd, ac yn ŵr lluniaidd, a'r Arglwydd *ſydd* gyd ag ef.

19 Yna yr anfonodd Saul genhadau at Jeſſe, ac a dywedodd, anfon attaf Ddafydd dy fab, yr hwn *ſydd* gyd â'r praidd.

20 A Jeſſe a gymmerth aſſyn *torthau* o fara, a chroſtreiſid o win, a mynn gafr, ac a'i hanfonodd gyd â Dafydd ei fab at Saul.

21 A Dafydd a ddaeth at Saul, ac a ſafodd ger ei fron ef; yntef a'i hoffodd ef yn fawr, ac efe a aeth yn gludydd arfau iddo ef.

22 A Saul a anfonodd at Jeſſe, gan ddywedyd, arhoſed Dafydd attolwg ger fy mron i; canys efe a gafodd ffafor yn fyngolwg.

23 A phan fyddai *y dewr* yſpryd oddiwrth Dduw ar Saul, y cymmerei Dafydd delyn, ac y canei â'i ddwylaw; a byddei eſmwythâ i Saul, a dâ *oedd hynny* iddo, a'r yſpryd drwg a giliei oddi wrtho.

PEN. XVII.

1 Pan ydoedd lluoedd yr Iſraeliaid a'r Philiſtiaid yn barod i ymladd, a'r mae Goliah yn dyfod allan yn rhyfygus, ac yn gofyn ŵr i ymladd ag ef. 12 Dafydd wedi ŵ dad ei ddanfon ef i ymweled â'i frodyr, yn cynnyg ymladd ag ef. 28 Eliab yn ei ſwrdio ef. 30 Ei ddwyn ef ger bron Saul. 32 Yntef yn dangos yr achos yr oedd ef mor hyderus. 38 Y mae efe heb ddim arfau, ond ffyddyn lladd y cawr. 55 Saul yn cymmeryd cydnabod o Ddafydd.

YNa y Philiſtiaid a gaſclaſant eu byddinoedd i ryfel, ac a ymgynnullaſant yn Sochoh yr hon *ſydd* yn Juda, ac a werſyllaſant rhwng Sochoh ac Azecah, ‡ ynghwrr Dammim.

‡ Heb. Dammin

2 Saul hefyd a gwŷr Iſrael a ymgaſclaſant, ac a werſyllaſant yn nyffryn Elah, ac a dreſnaſant y fyddin i ryfel yn erbyn y Philiſtiaid.

3 A'r Philiſtiaid oedd yn ſefyll ar fynydd o'r naill du, ac Iſrael yn ſefyll ar fynydd o'r tu arall; a dyffryn *oedd* rhyngddynt.

4 A daeth gŵr rhyngddynt, hwy allan o werſyllfoedd y Philiſtiaid, a'i enw Goliath o Gath: ei vchder *oedd* chwe chufydd a rhychwant.

5 A helm o brês ar ei ben, a lluric emmoc a wiſcai; a phwys y lluric *oedd* buin mil o ſiclau prês.

6 A bottaſſau prês *oedd* am ei draed ef, a ‡ tharian prês rhwng ei yſcwyddau.

‡ Neu, choler.

7 A phaladr ei wayw-ffon ef *oedd* fel carfan gwehydd, a blaen ei wayw-ffon ef *oedd* chwe chan ſicl o haiarn: ac vn yn dwyn tarian oedd yn myned o'i flaen ef.

8 Ac efe a ſafodd, ac a waeddodd ar fyddinoedd Iſrael, ac a ddywedodd wrthynt; i ba beth y deuwch i drefnu eich byddinoedd? onid *ydwyf* fi Philiſtiad, a chwithau yn weiſion i Saul? dewiſwch i chwi ŵr i ddyfod i wared attaſi.

9 Os gall efe ymladd â mi, a'm lladd i, yna y byddwn ni yn weiſion i chwi; ond os myfi a'i

a'i gorchfygaf ef, ac a'i lladdaf ef, yna y byddwch chwi yn weiſion i mi, ac y gwaſanaethwch mi.

10 A'r Philiſtiad a ddywedodd, myſi a wradwyddais fyddinoedd Iſrael y dydd hwn, meſwch attafi ŵr fel yr ymladdom ynghyd.

11 Pan glybu Saul, a holl Iſrael y geiriau hynny *gan* y Philiſtiad, yna y digalonnaſant ac yr ofnaſant yn ddirfawr.

12 A'r Dafydd hwn *oedd* fab i * Ephratewr o Bethlehem Juda, a'i enw Jeſſe, ac iddo ef *yr oedd* wyth o feibion: a'r gŵr yn nyddiau Saul a ai yn henafgwr ymmyſg gwŷr. * Pen. 16. 1.

13 A thri mab hynaf Jeſſe a aethant ac a ddilynaſant ar ôl Saul i'r rhyfel: ac enw ei dri mab ef, y rhai aethant i'r rhyfel, *oedd* Eliab y cyntafanedic, ac Abinadab yr ail, a Sammah y trydydd.

14 A Dafydd *oedd* ieuangaf: a'r tri hynaf a aeth ar ôl Saul.

15 Dafydd hefyd a * aeth, ac a ddychwelodd oddi wrth Saul i borteilio defaid i dad, yn Bethlehem. * Pen. 16. 19.

16 A'r Philiſtiad a neſſaodd foreu a hwyr, ac a ymddangoſodd deugain nhiwrnod.

17 A dywedodd Jeſſe wrth Ddafydd ei fab, cymmer yn awr i'th frodyr Epha o'r crâſŷd hwn, a'r dêc torth hyn, ac ar redeg dwg *buant* i'r gwerſyllfa at dy frodyr.

18 Dŵg hefyd y dêc coſſyn†is hyn i dywyſog y mil, ac ymwel â'th frodyr a ydynt hwy yn iach, a gollwng *yn rhydd* eu gwyſtl hwynt. † Heb. *llaeth.*

19 Yna Saul, a hwythau, a holl wŷr Iſrael *oeddynt* yn nyffryn Elah yn ymladd â'r Philiſtiaid.

20 A Dafydd a gyfododd yn foreu, ac a adawodd y defaid gyd â cheidwad, ac a gymmerth, ac a aeth, megis y gorchymynnaſei Jeſſe iddo ef; ac efe a ddaeth i'r gwerſyllfa, a'r llu yn myned allan i'r † gâd, ac yn bloeddio i'r frwydr. † Neu. *ffaddle*

21 Canys Iſrael a'r Philiſtiaid a ymſyddinaſant fyddin yn erbyn byddin.

22 A Dafydd a adawodd y † mŵd oddi wrtho, tan law ceidwad y dodrefn, ac a redodd i'r llu, ac a ddaeth, ac a gyfarchodd well iw frodyr. † Heb. *ſtuff.*

23 A thra 'r oedd efe yn ymddiddan â hwynt, wele yr gŵr (*oedd yn ſefyll* rhwng y ddeu-lu) yn dyfod i fynu o fyddinoedd y Philiſtiaid (Goliath y Philiſtiad o Gath *wrth* ei enw,) ac efe a ddywedodd yr un fath eiriau, fel y clybu Dafydd.

24 A holl wŷr Iſrael pan welſant y gŵr hwnnw, a ffoeſant † rhagddo ef, ac a ofnaſant yn ddirfawr. † Heb. *rhac ei wyneb ef.*

25 A dywedodd gwŷr Iſrael, oni welſoch chwi y gwr hwn a ddaeth i fynu? diau i wradwyddo Iſrael y mae yn dyfod i fynu: a'r gŵr a'i lladdo ef, y brenin a gyfoetho ga hwnnw * â chyfoeth mawr, ei ferch hefyd a rydd efe iddo ef, a thŷ ei dâd ef a wnâ efe yn rhydd yn Iſrael. * Ioſ. 15. 16.

26 A Dafydd a leſarodd wrth y gwŷr oedd yn ſefyll yn ei ymyl, gan ddywedyd, beth a wneir i'r gŵr a laddo y Philiſtiad hwn, ac a dynno ymmaith y gwradwydd oddi ar Iſrael? canys pwy *yw* y Philiſtiad dienwaededic hwn, pan wradwyddei efe fyddinoedd y Duw byw.

27 A'r bobl a ddywedodd wrtho ef fel hyn, gan ddywedyd, felly y gwneir i'r gŵr a'i lladdo ef.

28 Ac Eliab ei frawd hynaf a'i clybu pan oedd efe yn ymddiddan â'r gwŷr, a digter Eliab a enynnodd yn erbyn Dafydd, ac efe a ddywedodd, pa ham y daethoſt i wared ymma? a chyd â phwy y gadewaiſt yr ychydic ddefaid hynny yn yr anialwch? myſi a adwen dy falchder di, a drygioni dy galon, canys i weled y rhyfel y daethoſt dî i wared.

29 A dywedodd Dafydd, beth a wneuthum i yn awr? onid oes achos?

30 Ac efe a droes oddi wrtho ef at yn arall, ac a ddywedodd yr un † modd; a'r bobl a'i hattebaſant ef ar yngair *fel* o'r blaen. † Heb. *gair.*

31 A phan glybuwyd y geiriau a leſarodd Dafydd, yna y mynegwyd hwynt ger bron Saul; ac efe † a anfonodd am dano ef.

32 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, na lwfrhaed calon neb o'i herwydd ef; dy wâs di a â, ac a ymladd â'r Philiſtiad hwn. † Heb. *a'i cynnwrth of.*

33 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, ni elli di fyned yn erbyn y Philiſtiad hwn i ymladd ag ef; canys llangc *ydwyt* ti, ac yntef ſydd yn rhyfelwr o'i febyd.

34 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, bugail oedd dy wâs di ar ddefaid ei dâd, a daeth llew, ac arth, ac a gymmeraſant † oen o'r praidd. ‡ Neu, *ſyn.*

35 A mi a euthum ar ei ôl ef, ac a'i tarewais ef, ac a'i hachubais o'i ſafn ef, a phan gyfododd ef i'm herbyn i, mi a ymaflais yn ei farf ef, ac a'i tarewais, ac a'i lleiddais ef.

36 Felly dy wâs di a laddodd y llew, a'r arth: a'r Philiſtiad dienwaededic hwn ſydd megis yn o honynt, gan iddo amherchi byddinoedd y Duw byw.

37 Dywedodd Dafydd hefyd, yr Arglwydd yr hwn a'm hachubodd i o grafangc y llew, ac o balf yr arth, efe a'm hachub i o law y Philiſtiad hwn. A dywedodd Saul wrth Ddafydd, dôs, a'r Arglwydd fyddo gyd â thi.

38 A Saul a wiſcodd Ddafydd â'i † arfau ei hun, ac a roddodd helm o brês ar ei ben ef: ac a'i gwiſcodd ef *mewn* lluric. † Heb. *ddillad.*

39 A Dafydd a wregyſodd ei gleddyf ar ei arfau, ac a geiſiodd gerdded, am na phrofaſei efe; a dywedodd Dafydd wrth Saul, ni allafi gerdded yn y rhai hyn, canys ni phrofais i: a Dafydd a'i dioſcodd oddi am dano.

40 Ac efe a gymmerth ei ffon yn ei law, ac a ddewiſodd iddo bump o gerric llyfnion o'r † afon, ac a'i goſodo'd hwynt † yngbôd y bugeiliaid, yr hon *oedd* ganddo, ſef yn yr ſcrepan; a'i ffon daſ *oedd* yn ei law, ac efe a neſſaodd at y Philiſtiad. ‡ Neu, *dyffryn.* † Heb. *yn llaſtr.*

41 A'r Philiſtiad a gerddodd, gan fyned, a neſſau at Ddafydd, a'r gwr oedd yn dwyn y darian o'i flaen ef.

42 A phan edrychodd y Philiſtiad o amgylch, a chanfod Dafydd, efe a'i diyſtyrodd ef: canys llangc oedd efe, a gwrid-coch, a thŵg yr olwg.

43 A'r Philiſtiad a ddywedodd wrth Ddafydd, ai cî ydwyſi, gan dy fod yn dyfod atafi â ffyn? a'r Philiſtiad a regodd Ddafydd drwy ei dduwiau ef.

44 Y Philiſtiad hefyd a ddywedodd wrth Ddafydd, tyred attafi, a rhoddaf dy gnawd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y maes.

45 Yna y dywedodd Dafydd wrth y Philiſtiad, ti ydwyt yn dyfod attafi, â chleddyf, ac â gwayw-ffon, ac â tharian: a minne ydwyf yn dyfod attat ti yn enw Arglwydd y lluoedd, Duw byddinoedd Iſrael, yr hwn a geblaiſt ti.

46 Y dydd hwn y † dyry yr Arglwydd dydi yn fy llaw i, a mi a'th darawaf di, ac a gymmeraf † Heb. *cau.*

raf yn mynaith dy ben oddi arnat, ac a roddaf gelaneda gwerthyll y Philiſtiaid y dydd hwn i ehediaid y nefoedd, ac i fwyſt-filod y ddaear; fel y gwypo 'r holl ddaiar fod Duw yn Iſrael.

47 A'r holl gynnulleidfa hon a gânt wybod, nad â chleddyf, nac â gwayw-ffon y gwarchad yr Arglwydd: (canys eiddo yr Arglwydd yw y rhyfel) ac efe a'ch rhydd chwi yn ein llaw ni.

48 A phan gyfododd y Philiſtiad, a dyfod a neſſau i gyfarfod Dafydd, yna y bryſſiodd Dafydd, ac a redodd tu a'r fyddin i gyfarfod a'r Philiſtiad.

49 A Dafydd a eſtynnodd ei law i'r gôd, ac a gymmerth oddi yno garrec, ac a daflodd, ac a darawodd y Philiſtiad yn ei dalcen; a'r garrec a foddodd yn ei dalcen ef, ac efe a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb.

50 Felly * y gorthrechodd Dafydd y Philiſtiad, â ffon dafl, ac â charrec, ac a darawodd y Philiſtiad, ac a'i lladdodd ef; er nad oedd cleddyf yn llaw Dafydd.

51 Yna y rhedodd Dafydd, ac a ſafodd ar y Philiſtiad, ac a gymmerth ei gleddyf ef, ac a'i tynnodd o'r wain, ac a'i lladdodd ef, ac a dorredd ei ben ef ag ef. A phan welodd y Philiſtiaid farw o'i cawr hwynt, hwy a ffoeſant.

52 A gwŷr Iſrael a Juda a gyfodaſant, ac a floeddiaſant, ac a erlidiaſant y Philiſtiaid hyd y ffordd y dalych i'r dyffryn, a hyd byrth Ecron; a'r Philiſtiaid a ſyrthiaſant yn archolledic ar hyd ffordd Saaraim, ſef hyd Gath, a hyd Ecron.

53 A meibion Iſrael a ddychwelaſant o ymlid ar ôl y Philiſtiaid, ac a anrheithiaſant eu gwerſyllfoedd hwynt.

54 A Dafydd a gymmerodd ben y Philiſtiad, ac a'i dûg i Jeruſalem, a'i arfau ef a oſododd efe yn ei babell.

55 A phan welodd Saul Ddafydd yn myned i gyfarfod â'r Philiſtiad, efe a ddywedodd wrth Abner tywyſog y filwriaeth, mab i bwy yw 'r llangc hwn, Abner? Ac Abner a ddywedodd, *fel* y mae yn fyw dy enaid, ô frenin nis gwn i.

56 A dywedodd y brenin, ymofyn mab i bwy yw 'r gwr ieuangc hwn.

57 A phan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philiſtiad, Abner a'i cymmerodd ef, ac a'i dûg o flaen Saul, a phen y Philiſtiad yn ei law.

58 A Saul a ddywedodd wrtho ef, mab i bwy wyt ti y gwr ieuangc? A dywedodd Dafydd, mab i'th wâs Jeſſe y Bethlehemiad.

PEN. XVIII.

1 Jonathan yn caru Dafydd. 5 Saul yn cynſiguenu wrth ei glod ef, 10 yn ceiſio ei ladd ef yn ei gynddaredd, 12 yn ei ofni ef, o herwydd ei fod mor llwyddiannus, 17 yn cynnyg iddo ei ferched i fod yn fagl iddo. 22 Dafydd wedi ei berſwadio i fod yn fab ynghyfraith i'r brenin, yn rhoddi deucant o flaen-gwŷn y Philiſtiaid yn lle cynnyſcaeth Michal. 28 Digaſtâd Saul, a gogoniant Dafydd, yn cynnyddu.

AC wedi darfod iddo ymddiddan â Saul, enaid Jonathan a ymglymmodd wrth enaid Dafydd; a Jonathan a'i carodd ef, megis ei enaid ei hun.

2 A Saul a'i cymmerth ef *atto* y diwrnod hwnnw, ac ni adawai iddo ddychwelyd i dŷ ei dâd.

3 Yna Jonathan a Dafydd a wnaeth gyfam mod, o herwydd efe a'i carei megis ei enaid ei hun.

4 A Jonathan a ddioſcodd y fantell *oedd* am dano ei hun, ac a'i rhoddes i Ddafydd, a'i wiſcoedd, ie hyd yn oed ei gleddyf, a'i fwa, a'i wregys.

5 A Dafydd a aeth i ba le bynnac yr anfonodd Saul ef, ac a ymddûg yn ddoeth: a Saul a'i goſododd ef ar y rhyfel-wŷr, ac efe oedd gymmeradwy yngolwg yr holl bobl, ac yngolwg gweiſion Saul hefyd. † Neu, *ymddodd.*

6 A bu (wrth ddyfod o honynt) pan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philiſtiad, ddyfod o'r gwragedd allan o holl ddinaſoedd Iſrael dan ganu, a dawnſio i gyfarfod â'r brenin Saul, â thymparau, â gorfoledd, ac *offer* † cerdd dannau. † Heb. *tribant.*

7 A'r gwragedd wrth ganu a ymmatteben, ac a ddywedent, * lladdodd Saul ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn. * Pen. 21. 11. & 29. 5.

8 A digiodd Saul yn ddirfawr, a'r ymadrodd hwn oedd ddrwg yn ei olwg ef; ac efe a ddywedodd, rhoddaſant i Ddafydd fyrddiwn, ac i mi y rhoddaſant miloedd: *beth* mwy *a roddent* iddo ef, ond y freinlliaeth? Eccleſ. 47. 6, 7.

9 A bu Saul a'i lygad ar Ddafydd o'r dydd hwnnw allan.

10 Bu hefyd drannoeth Pr drwg yſpryd oddiwrth Dduw ddyfodd ar Saul, ac efe a brophwydodd ynghanol y tŷ, a Dafydd a ganodd â'i law, fel o'r blaen: a gwayw-ffon *oedd* yn llaw Saul.

11 A Saul a daflodd y wayw-ffon, ac a ddywedodd, tarawaf trwy Ddafydd yn y pared: a Dafydd a giliodd ddwywaith o'i wydd ef.

12 A Saul oedd yn ofni Dafydd, o herwydd bod yr Arglwydd gyd ag ef, a chilio o honaw oddi wrth Saul.

13 Am hynny Saul a'i gyrrodd ef ymmaith oddi wrtho, ac a'i goſododd ef yn dywyſog *ar* fil: ac efe a aeth i mewn ac allan o flaen y bobl.

14 A Dafydd a † ymddûg yn ddoeth yn ei holl ffyrdd; a'r Arglwydd *oedd* gyd ag ef. † Neu, *lwyddodd.*

15 A phan welodd Saul ei fod ef yn ddoeth iawn, efe a'i hofnodd ef.

16 Eithr holl Iſrael a Juda a garodd Ddafydd, am ei fod ef yn myned i mewn ac allan o'i blaen hwynt.

17 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, wele, Merab fy merch hynaf, hi a roddaſi i ti yn wraig; yn vnic bydd i mi yn fab nerthol; ac ymladd ryfeloedd yr Arglwydd: (canys dywedaſei Saul, ni bydd fy llaw i arno ef, onid llaw y Philiſtiaid fydd arno ef.)

18 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pwy *ydwyf* fi? a pheth *yw* fy mywyd, neu dylwyth fy nhâd i yn Iſrael, fel y byddwn yn † ddaw i'r brenin? † Fab yng-*hyfraith.*

19 Eithr yn yr amſer *y dylaſid* rhoddi Merab merch Saul i Ddafydd, hi a roddwyd i Adriel y Maholathiad yn wraig.

20 A Michal merch Saul a garodd Ddafydd: a mynegaſant *hynny* i Saul, a'r peth fu † fodlon ganddo. † Heb. *vnion yn ei olwg ef.*

21 A dywedodd Saul, rhoddaf hi iddo ef, fel y byddo hi iddo 'n fagl, ac y bydde llaw y Philiſtiaid yn ei erbyn ef: felly Saul a ddywedodd wrth Ddafydd, drwy vn o'r ddwy y byddi fab ynghyfraith i mi heddyw.

22 A Saul a orchymynnodd iw weiſion *fel hyn*, ymddiddenwch â Dafydd yn ddirgel, gan ddywedyd, wele y brenin ſydd hoff ganddo dydi, a'i holl weiſion ef a'th garant di: yn awr gan

gan hynny ymgyfathracha â'r brenin.

21 A gwelsion Saul a anuddasant wrth Ddafydd y geiriau hyn: a Dafydd a ddywedodd, a'i yrasta yw yn eich golwg chwi ymgyfathrachu â brenin, a minnau yn ŵr tlawd a gwael?

† Heb. yn dy geiriau hyn.

24 A gwelsion Saul a fynegasant iddo, gan ddywedyd, † fel hyn y llefarodd Dafydd.

25 A dywedodd Saul, fel hyn y dywedwch wrth Ddafydd, nid yw y brenin yn ewyllysio cynhyrchaeth, onid canl cant o flaen-grwyn y Philistiaid i ddial ar elynion y brenin: ond Saul oedd yn meddwl peri iladd Dafydd drwy law y Philistiaid.

† Heb. cyflawnodd y dyddiau.

26 A'i welsion ef a fynegasant i Ddafydd y geiriau hyn, a'r ymadrodd fu sodion gan Ddafydd am ymgyfathrachu â'r brenin: ac ni † ddaethei yr amser etto.

27 Am hynny y cyfodedd Dafydd, ac efe a aeth, a'i wŷr, ac a darawodd ddau can-wr o'r Philistiaid; a Dafydd a ddygodd eu blaengrwyn hwynt, a hwy a'i cwbl dalasant i'r brenin, i ymgyfathrachu o hono ef â'r brenin: a Saul a roddes Michal ei ferch yn wraig iddo ef.

28 A Saul a welodd, ac a wybu fod yr Arglwydd gyd â Dafydd, a bod Michal merch Saul yn ei garu ef.

29 A Saul oedd yn ofni Dafydd yn fwy etto; a bu Saul yn elyn i Ddafydd byth.

30 Yna tywysogion y Philistiaid aent allan: a phan elent hwy, Dafydd a fyddei ddoethach na holl weision Saul; a'i enw ef aeth yn ‡ anrhydeddus lawn.

‡ Neu, werthfawr.

PEN. XIX.

1 Jonathan yn datcuddio amcan ei dâd am ladd Dafydd: 4 ac yn annog ei dâd i gymmodi ag ef. 8 Maleisus gynddaredd Saul yn torri allan yn erbyn Dafydd, o herwydd ei luyddiant ef mewn rhyfel newydd. 12 Michal yn fiommi ei thâd a delw yngwely Dafydd: 18 Dafydd yn dyfod at Samuel yn Naioth. 20 Saul yn danfon cennadau i ddal Dafydd, 22 a Saul ei hun yn prophwydo.

A Saul a ddywedodd wrth Jonathan ei fab, ac wrth ei holl weision, am ladd Dafydd.

2 Ond Jonathan mab Saul oedd hôff iawn ganddo Ddafydd. A mynegodd Jonathan i Ddafydd, gan ddywedyd, Saul fy nhâd sy yn ceisio dy ladd di: ac yn awr ymgadw attolwg hyd y boreu, ac aros mewn lle dirgel, ac ymguddia.

3 A mi a âf allan, ac a safaf ger llaw fy nhâd yn y maes y byddych di ynddo, ac mi a ymddiddanaf â'm tâd o'th blegit ti, a hyn a welwyf, mi a'i mynegaf † ti.

† Heb. i ti.

4 A Jonathan a ddywedodd yn dda am Ddafydd wrth Saul ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, na pheched y brenin yn erbyn ei wâs, yn erbyn Dafydd: o herwydd ni phechodd efe i'th erbyn di, ac o herwydd *bod* ei weithredoedd ef yn dda iawn i ti.

5 Canys efe a osodes ei * enioes yn ei law, ac a darawodd y Philistiad, a'r Arglwydd a wnaeth iechydwriaeth mawr i holl Israel; ti a'i gwelaist, ac a lawenychaist: pa ham gan hynny y pechi yn erbyn gwaed gwirion, gan ladd Dafydd yn ddiachos?

* Barn. 9. 17. & 12. 3. Pen. 28. 21. Phal. 119. 109.

6 A Saul a wrandawodd ar lais Jonathan; a Saul a dyngodd, fel mai byw'r Arglwydd, ni leddir ef.

7 A Jonathan a alwodd ar Ddafydd, a Jonathan a fynegodd iddo ef yr holl eiriau hyn: a Jonathan a dug Ddafydd at Saul, ac efe a fu ger ei fron ef megis † cynt.

† Heb. dec ac echdoe.

8 A bu chwaneg o ryfel, a Dafydd a aeth allan ac a ymladdodd yn erbyn y Philistiaid, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr, a hwy a ffoesant ‡ rhagddo ef.

‡ Heb. rhag ei wyneb ef.

9 A'r drwg yspryd oddiwrth yr Arglwydd oedd ar Saul, pan oedd efe yn eistedd yn ei dŷ, a'i wayw-ffon yn ei law: a * Dafydd oedd yn canu â'i law.

* Pen. 16. 23.

10 A cheisiodd Saul daro â'i waywffon drwy Ddafydd, yn y pared; ond efe a giliodd o ŵydd Saul, ac ynef a darawodd y waywffon yn y pared; a Dafydd a ffoawdd, ac a ddiangodd y nôs honno.

11 Saul hefyd a anfonodd gennadau i dŷ Ddafydd iw wilied ef, ac iw ladd ef y boreu: a Michal ei wraig a fynegodd i Ddafydd, gan ddywedyd, onid achubi dy enioes heno, y foru i'th leddir.

12 Felly Michal a ollyngodd Ddafydd i lawr drwy ffenestr: ac efe a aeth, ac a ffodd, ac a ddiangodd.

13 A Michal a gymmerodd ddelw, ac a'i gosodes yn y gwely, a chlustog *o flew* geifr a osododd hi yn obermydd iddi; ac a'i gorchguddiodd â dillad.

14 A phan anfonodd Saul gennadau i ddala Dafydd, hi a ddywedodd, *y mae* efe yn glâf.

15 A Saul a anfonodd eilwaith gennadau i edrych Dafydd, gan ddywedyd: dygwch ef i fynu attafi yn ei wely, fel y lladdwyf ef.

16 A phan ddaeth y cennadau, wele y ddelw ar y gwely, a chlustog *o flew* geifr yn obermydd iddi.

17 A dywedodd Saul wrth Michal, pa ham y twyllaist fi fel hyn, ac y gollyngaist fy ngelyn i ddiange? a Michal a ddywedodd wrth Saul, efe a ddywedodd wrthif, gollwng fi, onid ê mi a'th laddaf di.

18 Felly Dafydd a ffoawdd, ac a ddiangodd, ac a ddaeth at Samuel i Ramah, ac a fynegodd iddo yr hyn oll a wnaethei Saul iddo ef; ac efe a aeth at Samuel, a hwy a drigasant yn Naioth.

19 A mynegwyd i Saul, gan ddywedyd, wele, *y mae* Dafydd yn Naioth o fewn Ramah.

20 A Saul a anfonodd gennadau i ddala Dafydd; a phan welsant gynnulleidfa y prophwydi yn prophwydo, a Samuel yn sefyll, wedi ei osod arnynt hwy; yr oedd ar gennadau Saul Yspryd Duw, fel y prophwydasant hwythau hefyd.

21 A phan fynegwyd *hyn* i Saul, efe a anfonodd gennadau eraill, a hwythau hefyd a brophwydasant: a thrachefn danfonodd Saul gennadau y drydedd waith, a phrophwydasant hwythau hefyd.

22 Yno ynteu hefyd a aeth i Ramah, ac a ddaeth hyd y ffynnon fawr *sydd* yn Sechu; ac efe a ofynnodd, ac a ddywedodd, pa le *y mae* Samuel a Dafydd? ac *un* a ddywedodd, wele *y maent* yn Naioth o fewn Ramah.

23 Ac efe a aeth yno i Naioth yn Ramah: ac arno ynteu hefyd y daeth Yspryd Duw, a chan fyned yr aeth ac y prophwydodd, nes ei ddyfod i Naioth yn Ramah.

24 Ac efe a ddiosgodd ei ddillad, ac a brophwydodd hefyd ger bron Samuel, ac a syrthiodd i lawr yn noeth yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl nôs: am hynny y dywedent, *A ydyw* Saul hefyd ym mysc y prophwydi?

* Pen. 10. 11.

PEN. XX.

1 Dafydd yn ymgynghori â Jonathan am ei ddioglwch. 11 Jonathan a Dafydd yn adnewyddu eu cyfammod trwy lw. 18 Arwydd Jonathan i Ddafydd. 24 Saul a'i fwa cêl gâfael o'r Ddafydd yn ceisio lladd Jonathan. 35 Jonathan yn goriadau yn cani yn ôach i Ddafydd.

A Dafydd a ffoawdd o Naioth yn Ramah, ac a ddaeth, ac a ddywedodd ger bron Jonathan, beth a wnaethum i? beth *yw* fy anwiredd? a pheth *yw* fy mhechod o flaen dy dad ti, gan ei fod efe yn ceisio fy enioes i?

2 Ac efe a ddywedodd wrtho, na atto Duw; ni byddi farw; wele, ni wna fy nhâd ddim, na mawr na bychan, heb *ei* fynegi i mi: pa ham gan hynny y celai fy nhâd y peth hyn oddi wrthifi? nid felly y mae.

3 A Dafydd a dyngodd eilwaith, ac a ddywedodd, dy dâd a wyr yn hyſpys i mi gael ffafor yn dy olwg di, am hynny y dywed, na chaed Jonathan wybod hyn, rhac ei driſtau ef: eyn wired a bod yr Arglwydd yn fyw, a'th enaid di hefyd yn fyw, *nid oes* ond megis cam rhyngofi ac angau.

4 Yna y dywedodd Jonathan wrth Ddafydd, dywed beth *yw* dy ewyllys, a mi a'i cwplhâf i ti.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Jonathan, wele, *y dydd cyntaf* o'r mis *yw* y fory, a minneu gan eiſtedd a ddylwn eiſtedd gyd â'r brenin i fwytta: ond gollwng fi fel yr ymguddiwyf yn y maes hyd brydnawn y trydydd *dydd*.

6 Os dy dâd a ymofyn yn fanwl am danaf; yna dywed, Dafydd gan ofyn a ofynnodd *gennad* gennifi, i redeg i Bethlehem ei ddinas ei hun: canys * † aberth blynyddawl *ſydd* yno i'r holl genedl.

7 Os fel hyn y dywed efe, da, heddwch *ſydd* i'th wâs; ond os gan ddigio y digia efe, gwybydd fod ei fryd ef ar ddrwg.

8 Gwna gan hynny drugaredd â'th wâs, * canys i gyfammod yr Arglwydd y dygaiſt dy wâs gyd â thi: ac od oes anwiredd ynofi, lladd di fi, canys i ba beth y dygi fi at dy dâd?

9 A dywedodd Jonathan, na atto Duw *hynny* i ti: canys os gan wybod y cawn wybod fod mallis wedi ei baratoi gan fy nhâd i ddyfod i'th erbyn, onis mynegwn i ti?

10 A Dafydd a ddywedodd wrth Jonathan, pwy a fynega i mi? neu beth os dy dâd a'th ettyb yn arw?

11 A dywedodd Jonathan wrth Ddafydd, tyret ac awn i'r maes: a hwy a aethant ill dau i'r maes.

12 A Jonathan a ddywedodd wrth Ddafydd; oh Arglwydd Dduw Iſrael, wedi i mi chwiliо *meddwl* fy nhâd, ynghylch y pryd *hyn* y foru *neu* drennydd, ac wele os daioni *ſydd* tu âg at Ddafydd, ac oni anfonaf yna attati, † a'i fynegi i ti,

13 Fel hyn y gwnel yr Arglwydd i Jonathan ac ychwaneg: os da fydd gan fy nhâd wneuthur drwg i ti, yna y mynegaf it, ac a'th ollyngaf ymaith, fel yr elech mewn heddwch; a bydded yr Arglwydd gyd â thi, megis y bu gyd â'm tâd i.

14 Ac nid yn vnic tra fyddwyfi byw, y gwnei drugaredd yr Arglwydd â mi, fel na byddwyf fi marw:

15 Ond hefyd na thorr ymmaith dy drugaredd oddi wrth fy nhŷ i byth, nac chwaith pan ddeſtrywio 'r Arglwydd elynion Dafydd, bob vn oddi ar wyneb y ddaiar.

16 Felly y cyfammododd Jonathan â thŷ Dafydd, *ac efe a ddywedodd*, gofynned yr Arglwydd hyn ar law gelynion Dafydd.

17 A Jonathan a wnaeth i Ddafydd ynteu dyngu, o herwydd efe a'i carei ef: canys fel y carei ei enaid ei hun y carei efe ef.

18 A Jonathan a ddywedodd wrtho ef, y foru *yw 'r dydd cyntaf* o'r mis, ac ymofynnir am danat, o herwydd fo fydd dy eiſteddle yn wâg.

19 Ac wedi i ti arhos dridieu, yna tyred i wared yn ‡ fuan, a thyred i'r lle yr ymguddiaſt ynddo, * † pan oedd y peth ar waith, ac aros wrth faen Ezel.

20 A mi a ſaethaf dair o ſaethau, tua'i yſtlys *ef*, fel pan gollyngwn *hwynt* at nôd.

21 Wele hefyd mi a anfonaf langc *gan ddywedyd* dôs, cais y ſaethau: os gan ddywedyd y dywedaf wrth y llangc, wele y ſaethau o'r tu ymma i ti, dwg hwynt: yna tyred ti, canys heddwch *ſydd* i ti, ac nid oes dim *niwed*, *fel* mai byw yw 'r Arglwydd.

22 Ond os fel hyn y dywedaf wrth y llangc, wele y ſaethau o'r tu hwnt i ti; dôs ymmaith, canys yr Arglwydd a'th anfonodd ymmaith.

23 Ac am y peth a leferais i, mi a thi, wele 'r Arglwydd *ſyddo* rhyngofi a thi, yn dragywydd.

24 Felly Dafydd a ymguddiodd yn y maes: a phan ddaeth y dydd cyntaf o'r mis, y brenin a eiſteddodd i fwytta bwyd.

25 A'r brenin a eiſtaddodd ar ei eiſteddfa, megis ar amſeroedd eraill, *ſef* ar yr eiſteddfa wrth y pared; a Jonathan a gyfododd, ac Abner a eiſteddodd wrth yſtlys Saul: a lle Dafydd oedd wâg.

26 Ac nid ynganodd Saul ddim y diwrnod hwnnw: canys meddyliodd *mai* damwain *oedd* hyn, nad *oedd* efe lân, a'i *fod* yn aflan.

27 A bu dranoeth yr ail *dydd* o'r mis, fod lle Dafydd yn wâg: a dywedodd Saul wrth Jonathan ei fâb, pa ham na ddaeth mab Jeſſe at y bwyd, na doe na heddyw?

28 A Jonathan a atteboddd Saul, Dafydd gan ofyn a ofynnodd i mi *am gael myned* hyd Bethlehem.

29 Ac efe a ddywedodd, gollwng fi attolwg, o herwydd i'n tylwyth ni *y mae* aberth yn y ddinas, a'm brawd yntef a archodd i mi *fod yno*: ac yn awr o chefais ffafor yn dy olwg, gad i mi fyned attolwg, fel y gwelwyf fy mrodyr: o herwydd hyn, ni ddaeth efe i fwrdd y brenin.

30 Yna y llidiodd digter Saul yn erbyn Jonathan, ac efe a ddywedodd wrtho, ti fab ‡ y gyndyn wrthnyſſie, oni wn i ti ddewis mab Jeſſe yn wradwydd it, ac yn gywilydd i noeth-der dy fam?

31 Canys tra fyddo mab Jeſſe yn fyw ar y ddaiar, ni'th ſicrheir di na'th deyrnas: yn awr gan hynny, anfon, a chyrch ef attaf, canys † marw a gaiff efe.

32 A Jonathan a atteboddd Saul ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y bydd efe marw? beth a wnaeth efe?

33 A Saul a ergydiodd wayw-ffon atto ef, hw daro ef; wrth hyn y gwybu Jonathan fod ei dâd ef wedi rhoi ei fryd ar ladd Dafydd.

34 Felly Jonathan a gyfododd oddi wrth y bwrdd mewn llid digllawn, ac ni fwyttaodd fwyd yr ail dydd o'r mis, canys drwg oedd gantho dros Ddafydd; o herwydd iw dâd ei wradwyddo ef.

35 A'r

* Pen. 21. † *Gwledd.*

* Pen. 18. 3. & 23. 18.

† Heb. *a detuddio fy glust.*

‡ Neu, *ddiwed. Heb. fawr.* * 1 Sam. 19. 2. † Heb. *yn nydd y gwaith.*

‡ Neu, *cyndun gwrthnyſg. Heb. cyndyn wrthnyſgerwydd.* † Heb. *mab angen yw efe.*

35 A'r borau yr aeth Jonathan i'r maes erbyn yr amser a osodasei ef i Ddafydd, a bachgen bychan gyd ag ef.

36 Ac efe a ddywedodd wrth ei fachgen, rhêd, cais yn awr y saethau yr ydwyfi yn eu saethu: a'r bachgen a redodd, yntef a saethodd saeth † y tu hwnt iddo ef.

† Heb. i fynedd trosto ef.

37 A phan ddaeth y bachgen hyd y fan yr oedd y saeth a saethasei Jonathan, y llefodd Jonathan ar ôl y bachgen, ac a ddywedodd, onid ym y saeth o'r tu hwnt i ti?

38 A llefodd Jonathan ar ôl y bachgen, cyflymma, brysia, na saf: a bachgen Jonathan a gasclodd y saethau, ac a ddaeth at ei feistr.

39 A'r bachgen ni wyddei ddim; yn unic Jonathan a Dafydd a wyddent y peth.

40 A Jonathan a roddes ei offer at ei fachgen, ac a ddywedodd wrtho, dôs, dwg y rhai hyn i'r ddinas.

41 A'r bachgen a aeth ymmaith, a Dafydd a gyfododd oddi wrth y dehau, ac a syrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd dair gwaith: a hwy a gusanasant bob un el gilydd, ac a wylasant y naill wrth y llall, a Dafydd a ragorodd.

42 A dywedodd Jonathan wrth Ddafydd, dôs mewn heddwch; yr hyn a dyngasom ni ein dau yn enw'r Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd fyddo rhyngofi â thi, a rhwng fy hâd i â'th hâd ditheu, *safed byny* yn dragywydd. Ac efe a gyfododd ac a aeth ymmaith: a Jonathan a aeth i'r ddinas.

PEN. XXI.

1 Dafydd yn Nob yn cael gan Ahimelech fara cyflegredic, 7 a Doeg yno yn bresennol. 8 Dafydd yn cymmeryd cleddyf Goliath, 10 yn cymmeryd arno ynfydu yn Gath.

YNa y daeth Dafydd i Nob at Ahimelech yr offeiriad, ac Ahimelech a ddychrynodd wrth gyfarfod â Dafydd, ac a ddywedodd wrtho, pa ham yr ydwyt ti yn unic, ac heb neb gyd â thi?

2 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech yr offeiriad, y brenin a orchymynnodd i mi beth, ac a ddywedodd wrthif, na chaed neb wybod dim o'r peth *am* yr hwn y'th anfonais, ac y gorchymynais i ti: a'r gweision a gyfarwyddais i'r lle a'r lle.

3 Ac yn awr beth fydd dan dy law? dod i mi bum torth yn fy llaw, neu *'r peth* fy iw gael.

4 A'r offeiriad a attebodd Ddafydd, ac a ddywedodd, nid *oes* fara cyffredin tan fy llaw i; eithr y mae * bara cyflegredic: os y llangciau a ymgadwafant o'r lleiaf oddi wrth wragedd.

* Exod. 25. 30. Levit. 24. 5. Matth. 12. 4.

5 A Dafydd a attebodd yr offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, diau atal gwragedd oddi wrthym ni er ys dau ddydd neu dri, er pan ddychwynnais i, lleifrî y llangciau hefyd ydynt sanctaidd, *er bara* fydd megis cyffredin, ‡ ie pettai wedi ei gyflegru heddyw yn y llestr.

‡ Neu, *yn enwedic gan fod beddyw fara arall wedi ei gyflegru yn y llestr*

6 Felly yr offeiriad a roddes iddo ef *y bara* sanctaidd; canys nid oedd yno fara, onid y bara gosod, yr hwn a dynnasid ymmaith oddi ger bron yr Arglwydd, i osod bara brŵd, yn y dydd y tynnid ef ymmaith.

7 Ac yr oedd yno y diwrnod hwnnw vn o weision Saul yn aros ger bron yr Arglwydd, a'i enw Doeg, o Edomiad, y pennaf o'r bugeiliaid *oedd* gan Saul.

8 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech, onid oes ymma tan dy law di wayw-ffon, neu gleddyf; canys ni ddygais fy nghleddyf, na'm harfau ychwaith i'm llaw, o herwydd bod gorchymmyn y brenin ar frŵst.

9 A dywedodd yr offeiriad, cleddyf Goliath y Philistiad, yr hwn a laddaist di yn nyffryn * Elah, wele ef wedi ei oblygu mewn brethyn o'r tu ôl i'r Ephod: o chymmeri hwnnw i ti, cymmer; canys nid *oes* ymma yr vn arall onid hwnnw. A Dafydd a ddywedodd, nid *oes* o fath hwnnw, dyro ef i mi.

* Pen. 17. 2.

10 Dafydd hefyd a gyfododd, ac a ffôdd y dydd hwnnw rhag ofn Saul, ac a aeth at Achis brenin Gath.

11 A gweision Achis a ddywedasant wrtho ef, onid hwn *yw* Dafydd * brenin y wlâd? onid i hwn y canasant yn y dawnsiau, gan ddywedyd, Saul a laddodd ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn?

* Pen. 17. 9. & 18. 7. & 29. 5. Eccles. 47. 6.

12 A Dafydd a osododd y geiriau hynny yn ei galon, ac a ofnodd yn ddirfawr rhac Achis brenin Gath.

13 Ac efe a newidiodd ei wedd yn ei golwg hwynt, ac a gymmerth arno ynfydu rhwng eu dwylo hwynt, ac a gripiodd ddrysau y porth, ac a ollyngodd ei boeryn i lawr ar ei farf.

14 Yna y dywedodd Achis wrth ei weision, wele gwelwch y gŵr yn gwallgofi, pa ham y dygasoch ef attafi?

15 Ai eisieu ynfydion fydd arnafi, pan ddygasoch hwn i ynfydu o'm blaen i? a gaiff hwn ddyfod i'm tŷ i?

PEN. XXII.

1 Minteioedd yn cyrchu at Ddafydd i Adulam. 3 Yntau yn Mispah yn gorchymmyn ei dâd a'i fam i frenin Moab, 5 ac wedi cael vhybydd gan Gad, yn dyfod i Hareth. 6 Saul wrth ei erlid ef, yn achwyn vhag anffyddlondèb ei weision. 9 Doeg yn tybuddo Abimelech. 11 Saul yn gorchymmyn lladd yr offeiriaid. 17 Yr vbeddgwyr yn natcan, a Doeg yn gwneuthur ei orchymmyn ef. 20 Abiathar yn diange, ac yn dwyn y newyddion i Ddafydd.

A Dafydd a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddiangodd i ogof Adulam: a phan glybu ei frodyr a holl dŷ ei dâd ef *byny*, hwy a aethant i wared atto ef yno.

2 Ymgymullodd hefyd atto ef bob gŵr helbulus, a phob gŵr a oedd ‡ mewn dyled, a phob gŵr † cystuddiedic o feddwl, ac efe a fu yn dywysog arnynt hwy: ac yr oedd gyd ag ef ynghylch pedwar cant o wŷr.

‡ Heb. iddo ddyledwr. † Heb. Chwerw ei enaid.

3 A Dafydd a aeth oddi yno i Mispah Moab, ac a ddywedodd wrth frenin Moab, deled attolwg fy nhâd, a'm mam *i aros* gyd â chwi, hyd oni wypwyf beth a wnêl Duw i mi.

4 Ac efe a'i dûg hwynt ger bron brenin Moabac arhosasant gyd ag ef yr holl ddyddiau y bu Dafydd yn yr amddeffynfa.

5 A Gad y prophwyd a ddywedodd wrth Ddafydd, nac aros yn yr amddeffynfa; dôs ymmaith, a chredda rhagot i wlâd Juda: felly Dafydd a ymadawodd, ac a ddaeth i goed Hareth.

6 A phan glybu Saul gael gwybodaeth am Ddafydd, a'r gwŷr *yrdd* gyd ag ef; (a Saul oedd yn aros yn Gibeah tan ‡ bren yn Ramah, a'i wayw-ffon yn ei law, a'i holl weision yn sefyll o'i amgylch.)

‡ Neu, *lwyn mewn uchelfan*

7 Yna Saul a ddywedodd wrth ei weision oedd yn sefyll o'i amgylch, clywch attolwg feibion Jemini; a ddyry mab Jesse i chwi oll feusydd, a gwin-llannoedd? *a* efyd efe chwi oll yn dywysogion

wyfogion ar filoedd, ac yn dywyfogion ar gannoedd?

8 Gan i chwi oll gyd-fwriadu i'm herbyn i, ac nad oes a fynego i mi, mae thyd o'm mab i gyngrair â mab Jeffe, ac nid oes *neb* o honoch yn ddrwg cantho o'm plegit i, nac yn datcuddio † i mi ddarfod i'm mab annog fy nghâs i gynllwyn i'm herbyn, megis y dydd hwn?

† Heb. *fy nghlufi.*

9 Yna yr atteb odd Doeg yr Edomiad, (yr hwn oedd wedi ei ofod ar weifion Saul,) ac a ddywedodd, gwelais fab Jeffe yn dyfod i Nob at Ahimelech fab Ahitob.

10 Ac efe a ymgynghorodd trofto ef â'r Arglwydd, ac a roddes fwyd iddo ef, cleddyf Goliath y Philiftiad a roddes efe hefyd iddo.

11 Yna 'r anfonodd y brenin i alw Ahimelech yr offeiriad mab Ahitob, a holl dŷ ei dâd *ef, ſef* yr offeiriaid *oedd* yn Nob: a hwy a ddaethant oll at y brenin.

12 A Saul a ddywedodd, gwrando yn awr mab Ahitob, dywedodd yntef, wele fi fy Arglwydd.

13 A dywedodd Saul wrtho ef, pa ham y cydfwriadafoch i'm herbyn i, ti a mab Jeffe, gan it roddi iddo fara, a chleddyf, ac ymgynghori â Duw trofto ef, fel y cyfodai yn fy erbyn i gynllwyn, megis heddyw.

14 Ac Ahimelech a atteb odd y brenin, ac a ddywedodd, pwy ym myſc dy holl weifion di *ſydd* mor ffyddlon â Dafydd, ac yn ddaw i'r brenin, ac yn myned wrth dy orchymmyn, ac yn anrhydeddus yn dy dŷ di?

15 Ai 'r dydd *hwnnw* y dechreuais i ymgynghori â Duw trofto ef? na atto Duw i mi: na ofoded y brenin ddim yn erbyn ei wâs, *nac* yn erbyn neb o dŷ fy nhâd: canys ni wybu dy wâs di ddim o hyn oll, *nac* ychydic na llawer.

16 A dywedodd y brenin, gan farw y byddi farw, Ahimelech, tydi, a holl dŷ dy dâd.

17 A'r brenin a ddywedodd wrth y rhedegwyr oedd yn ſefyll o'i amgylch ef, trowch, a lleddwch offeiriaid yr Arglwydd, o herwydd hod eu llaw hwynt hefyd gyd â Dafydd, ac o herwydd iddynt wybod ffoi o honaw ef, ac na fynegasant i mi. Ond gweiſion y brenin nid eſtynnent eu llaw i ruthro ar offeiriaid yr Arglwydd.

18 A dywedodd y brenin wrth Ddoeg, tro di, a rhuthra ar yr offeiriaid. A Doeg yr Edomiad a drôdd, ac a ruthrodd ar yr offeiriaid, ac a laddodd y diwrnod hwnnw bump a phedwar ugain o wŷr yn dwyn Ephod lîain.

19 Ffe a darawodd hefyd Nob dinas yr offeiriaid â min y cleddyf, yn wŷr, ac yn wragedd, yn ddyn bâch, ac yn blentyn ſugno, ac yn ŷch, ac yn aſſyn, ac yn oen, â min y cleddyf.

20 Ond yn mab i Ahimelech fab Ahitob, a'i enw Abiathar, a ddiangodd, ac a ffôdd ar ôl Dafydd.

21 Ac Abiathar a fynegodd i Ddafydd ddarfod i Saul ladd offeiriaid yr Arglwydd.

22 A dywedodd Dafydd wrth Abiathar, gwybûm y dydd hwnnw pan *oedd* Doeg yr Edomiad yno, gan fynegi y mynegai efe i Saul: myfi a fum achlyſur *marwolaeth* i holl dylwyth tŷ dy dâd ti.

23 Aros gyd â mi, nac ofna: canys yr hwn fy 'n ceiſio fy einioes i, fy 'n ceiſio dy einioes ditheu? ond gyd â mi y byddi di gadwedig.

PEN. XXIII.

1 *Dafydd wedi ymofyn â'r Arglwydd trwy Abiathar, yn gwaredu Ceilah, 7 a chwedi i Ddaw ddiangos iddo ddyfodiad Saul, a thrâdwriaeth y Ceiliaid, yn bwriadu o Ceilah.* 14 *Jonathan yn dyfod i Ziph ac yn ei cryfhau ef.* 19 *Y Ziphiaid yn dangos i Saul lle 'r oedd ef.* 25 *Yntau yn dianc rhac Saul yn Maon trwy dâyfod o'r Philiſtiaid ſy 'n erbyn,* 29 *ac yn trigo yn Engedi.*

YNa y mynegasant i Ddafydd, gan ddywedyd, wele y Philiſtiaid yn ymladd yn erbyn Ceilah, ac y maent hwy yn anrheithio 'r ycuboriau.

2 Am hynny y gofynnodd Dafydd i'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âfi a tharo y Philiſtiaid hyn? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dôs, a tharo y Philiſtiaid, ac achub Ceilah.

3 A gwŷr Dafydd a ddywedaſant wrtho ef, wele ni yn ofnus ymma yn Juda: pa faint mwy os awn i Geilah yn erbyn byddinoedd y Philiſtiaid?

4 Yna Dafydd ellwaith a ymgynghorodd â'r Arglwydd; a'r Arglwydd a'i hattebodd ef, ac a ddywedodd, cyfod, dos i wared i Geilah: canys myfi a roddaf y Philiſtiaid yn dy law di.

5 A Dafydd a'i wŷr a aeth i Geilah, ac a ymladdodd â'r Philiſtiaid, ac a ddug eu gwarthegi hwynt, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr: felly y gwaredodd Dafydd drigolion Ceilah.

6 A bu pan *ffoawdd Abiathar mab Ahimelech at Ddafydd i Geilah, ddwyn o honaw ef Ephod yn ei law.

* Pen. 22. 20.

7 A mynegwyd i Saul ddyfod Dafydd i Geilah: a dywedodd Saul, Duw a'i thoddes ef yn fy llaw i; canys caewyd arno ef, pan ddaeth i ddinas a phyrth ac â barrau *iddi.*

8 A Saul a alwodd yr holl bobl ynghyd i ryfel, i fyned i wared i Geilah, i warchae ar Ddafydd, ac ar ei wŷr.

9 A gwybu Dafydd fod Saul yn bwriadu drwg iw erbyn ef, ac efe a ddywedodd wrth Abiathar yr offeiriad, dwg yr Ephod.

10 Yna y dywedodd Dafydd, O Arglwydd Dduw Iſrael, gan glywed y clybu dy wâs, fod Saul yn ceiſio dyfod i Geilah, i ddeſtrywio y ddinas er fy mwyn i.

11 A ddyry arglwyddi Ceilah fi yn ei law ef? a ddaw Saul i wared megis y clybu dy wâs, O Arglwydd Dduw Iſrael? mynega attolwg i'th wâs: a'r Arglwydd a ddywedodd, efe a ddaw i wared.

12 Yna y dywedodd Dafydd, a'r ddyry arglwyddi Ceilah (yſi a'm gwŷr yn llaw Saul? a'r Arglwydd a ddywedodd, rhoddant.

† Heb. *gar.*

13 Yna y cyfododd Dafydd a'i wŷr, *y rhai oedd* ynghylch chwe chant, ac a aethant o Geilah, ac a gerddaſant lle y gallent: a mynegwyd i Saul fod Dafydd wedi dianc o Geilah, ac efe a beidiodd a myned allan.

14 A Dafydd a arhoſodd yn yr anialwch mewn amddiffynfaoedd, ac a arhoſodd mewn mynydd, yn anialwch Ziph: a Saul a'i ceiſiodd ef bob dydd, ond ni roddes Duw ef yn ei law ef.

15 A gwelodd Dafydd fod Saul wedi myned allan i geiſio ei einioes ef: a Dafydd *oedd* yn anialwch Ziph, mewn coed.

16 A Jonathan mab Saul a gyfododd, ac a aeth at Ddafydd i'r coed, ac a gryfhaodd ei law ef yn Nuw.

17 Dywedodd hefyd wrtho ef, nac ofna: canys llaw Saul fy nhâd ni'th gaiff di, a thi a deyrnaſi ar Iſrael, a minneu a fyddaf yn neſaf attat ti: a Saul fy nhâd ſydd yn gwybod hyn hefyd.

18 A hwy ill dau a wnaethant gyfammod gar bron yr Arglwydd: a Dafydd a arhosodd yn y coed, a Jonathan a aeth iw dŷ ei hun.

19 Yna y daeth y Ziphiaid i fynu at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, onid yw Dafydd yn ymguddio gyd a ni mewn amddeffynfeudd yn y coed, ym mryn Hachilah, yr hwn *fydd* † o'r tu dehau ‡ i'r diffaethwch?

† Heb. *ar y llaw ddehau.*

20 Ac yn awr ô frenin tyred i wared yn ôl holl ddymuniad dy galon, a *bydded* arnom ni ei roddi ef yn llaw y brenin.

‡ Jofuan.

21 A dywedodd Saul, bendigedic *fyddoch* chwi gan yr Arglwydd; canys tofturiasoch wrthif.

22 Ewch attolwg, paratowch etto, mynnwch wybod hefyd, ac edrychwch am ei † gynniwerfa ef, lle y mae efe yn tramwy, a phwy a'i gwelodd ef yno: canys dywetpwyd i mi ei fod efe yn gyfrwys iawn.

† Heb. *drud-le.*

23 Edrychwch gan hynny, a mynnwch wybod yr holl lochefau y mae efe yn ymguddio ynddynt, a dychwelwch attaf â fficcrwydd, fel yr elwyf gyd a chwi: ac os bydd efe yn y wlad, mi a chwiliaf am dano ef drwy holl filoedd Juda.

24 A hwy a gyfodasant, ac a aethant i Ziph o flaen Saul: ond Dafydd a'i wŷr *oedd* yn anialwch Maon, yn y rhôs o'r tu dehau ‡ i'r diffaethwch.

‡ Jofuan.

25 Saul hefyd a'i wŷr a aeth iw geisio *ef*, a mynegwyd i Ddafydd; am hynny efe a ddaeth i wared i graig, ac a arhosodd yn anialwch Maon: a Saul a glybu *hynny*, efe a erlidiodd ar ôl Dafydd yn anialwch Maon.

* Josuh. 15. 55.

26 A Saul a aeth o'r naill du i'r mynydd, a Dafydd a'i wŷr o'r tu arall i'r mynydd: ac yr oedd Dafydd yn brysio i fyned ymmaith rhag ofn Saul; canys Saul a'i wŷr a amgylchynasent Ddafydd a'i wŷr, iw dala hwynt.

27 Ond cennad a ddaeth at Saul, gan ddywedyd, brysfia a thyred, canys y Philistiaid a ymdaflasant ar hyd y wlad.

28 Am hynny y dychwelodd Saul o erlid ar ôl Dafydd, ac efe a aeth yn erbyn y Philistiaid; o herwydd hynny y galwasant y fan honno ‡ Sela Hammahlecoth.

‡ *Craig gwahaniadau.*

29 A Dafydd a aeth i fynu oddi yno, ac a arhosodd yn amddeffynfeudd * En-gedi.

* Josua. 15. 62.

PEN. XXIV.

1 Dafydd mewn ogof yn Engedi, yn torri cwrr mantell Saul ac yn arbed ei eniocs ef, 8 ac wrth hynny yn dangos ei ddiniweidrwydd. 16 Saul yn cydnabod ei fai, ac yn cymmeryd llw gan Ddafydd, ac yn ymadel.

A Phan ddychwelodd Saul oddi ar ôl y Philistiaid, mynegwyd iddo gan ddywedyd, wele Ddafydd yn anialwch En-gedi.

2 Yna y cymmerth Saul dair mil o *wŷr* etholedig o holl Israel: ac efe a aeth i geisio Dafydd a'i wŷr, ar hŷd coppa creigiau y geifr gwyllton.

3 Ac efe a ddaeth at gorlannau y defaid ar y ffordd, ac yno yr oedd ogof, a Saul a aeth i mewn i wasanaethu ei gorph: a Dafydd a'i wŷr oedd yn aros yn ystlysau yr ogof.

4 A gwŷr Dafydd a ddywedasant wrtho ef, wele 'r dydd *am* yr hwn y dywedodd yr Arglwydd wrthit, wele fi yn rhoddi dy elyn yn dy law di, fel y gwnelych iddo megis y byddo da yn dy olwg: yna Dafydd a gyfododd, ac a dorrodd gwrr y fantell *oedd* am Saul, yn ddirgel.

5 Ac wedi hyn calon Dafydd a'i tarawodd ef, o herwydd iddo dorri cwrr *mantell* Saul.

6 Ac efe a ddywedodd wrth ei wŷr, na atto 'r Arglwydd i mi wneuthur y peth hyn i'm meistr, eneiniog yr Arglwydd, i estyn fy llaw yn ei erbyn ef; o blegit eneiniog yr Arglwydd *yw* efe.

7 Felly yr attaliodd Dafydd ei wŷr â'r geiriau *hyn*, ac ni adawodd iddynt gyfodi yn erbyn Saul: a Saul a gododd i fynu o'r ogof, ac a aeth i ffordd.

8 Ac yn ôl hyn Dafydd a gyfododd, ac a aeth allan o'r ogof, ac a lefodd ar ôl Saul, gan ddywedyd, fy Arglwydd frenin. A phan edrychodd Saul o'i ôl, Dafydd a ostyngodd ei wyneb tua 'r ddaiar, ac a ymgrymmodd.

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pa ham y gwrandewi eiriau dynion, gan ddywedyd, wele y mae Dafydd yn ceisio niwed i ti?

10 Wele dy lygaid a welsant y dydd hwn ddarfod i'r Arglwydd dy roddi di yn fy llaw i heddyw yn yr ogof, a dywetpwyd *wrthif* am dy ladd di, ond *fy ensaid* a'th arbedodd di, a dywedais, nid estynnaf fy llaw yn erbyn fy meistr, canys eneiniog yr Arglwydd *yw* efe.

11 Fy nhâd hefyd, gwêl, ie gwêl gwrr dy fantell yn fy llaw i: canys pan dorrais ymmaith gwrr dy fantell di heb dy ladd, gwybydd a gwêl nad oes yn *fy* llaw i ddrygioni, na chamwedd, ac na phechais i'th erbyn, etto 'r wyt ti yn hêla fy enioes i, iw dala hi.

12 Barned yr Arglwydd rhyngofi a thithau, a dialed yr Arglwydd fi arnat ti; ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

13 Megis y dywed yr hên ddihareb, oddiwrth y rhai anwir y daw anwiredd: ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

14 Ar ôl pwy y daeth brenin Israel allan? ar ôl pwy 'r ydwyt ti 'n erlid? ar ôl ci marw, ar ôl chwannen.

15 Am hynny bydded yr Arglwydd yn farn-wr a barned rhyngofi a thi; edryched hefyd a dadleued fy nadl, ac † achubed fi o'th law di.

† Heb. *farned.*

16 A phan orphennodd Dafydd lefaru y geiriau hyn wrth Saul, yna y dywedodd Saul, ai dy lêf di *yw* hon, fy mab Dafydd? a Saul a ddercheſodd ei lêf, ac a wyloddd.

17 Efe a ddywedodd hefyd wrth Ddafydd, cyfiawnach *wyt* ti nâ myfi: canys ti a delaist i mi dda, a minne a delais i ti ddrwg.

18 A thi a ddangoſaiſt heddyw wneuthud o honot â mi ddaioni: o herwydd † rhoddes yr Arglwydd fi yn dy law di, ac ni'm lleddaiſt.

† Heb. *Caredd.*

19 O blegit os caffei gŵr ei elyn, a ollyngei efe ef mewn ffordd dda? am hynny yr Arglwydd a dalo i ti ddaioni am yr hyn a wneathoſt i mi y dydd hwn.

20 Ac wele yn awr, mi a wn gan deyrnaſu y teyrneſi di: ac y ſiccrheir brenhiniaeth Iſrael yn dy law di.

21 Twng ditheu wrthifi yn awr i'r Arglwydd, na thorri ymmaith fy hâd i ar fy ôl; ac na ddifethi fy enw i, o dŷ fy nhâd.

22 A Dafydd a dyngodd wrth Saul; a Saul a aeth iw dŷ; Dafydd hefyd a'i wŷr a aethant i fynu i'r amddeffynfa.

PEN. XXV.

1 Marwolaeth Samuel. 2 Dafydd yn Paran yn danfon at Nabal, 10 a chwedi ei gyffroi trwy daiogrwydd Nabal, ar fedr ei ddifetha ef. 14 Abigail yn cael gwybod hynny, 23 ac yn dyhuddo Dafydd. 36 Nabal wedi clywed hynny yn marw. 39 Dafydd yn priodi Abigail ac Ahinoam.

Abinoam. 44 Rhoddi Michal i Phalti.

* Pen. 28. 3. Ecclus. 46. 13, 20.

A * Bu farw Samuel, a holl Iſrael a ymgynullaſant, ac a alaraſant am dano ef, ac a'i claddaſſant ef yn ei dŷ yn Ramah, a Dafydd a gyſododdac a aeth i wared i anialwch Paran.

‡ Neu, angeſcrau.

2 Ac *yr oedd* gŵr ym Maon, a'i ‡ gyfoeth yn Carmel, a'r gŵr *oedd* fawr iawn, ac iddo ef *yr oedd* dair mil o ddefaid, a mil o eifr; ac yr oedd efe yn cneifio ei ddefaid yn Carmel.

3 Ac enw'r gŵr *oedd* Nabal, ac enw ei wraig Abigail: a'r wraig *oedd* yn dda *ei* deall ac yn dêg *ei* gwedd; a'r gŵr *oedd* galed, a drwg *ei* weithredoedd, a Chaleblad *oedd* efe.

4 A chlybu Dafydd yn yr anialwch fod Nabal yn cneifio ei ddefaid.

5 A Dafydd a anfonodd ddêc o langciau, a Dafydd a ddywedodd wrth y llangciau, cerddwch i fynu i Garmel, ac ewch at Nabal, a chyferchwch weſt iddo yn fy enw i.

6 Dywedwch hefyd fel hyn wrtho ef ſy'n byw *mewn llwyddiant*, *caffoch* di heddwch, a'th dŷ heddwch, a'r hyn oll *ſydd* eiddo ti heddwch.

7 Ac yn awr clywais fod rhai yn cneifio i ti: yn awr y bugeiliaid *ſydd* genit a fuant gyd â ni, ni wnaethom ſarhaed arnynt hwy, ac ni bu ddim yn eiſiau iddynt, yr holl ddyddiau y buant hwy yn Carmel.

8 Gofyn i'th langciau, a hwy a fynegant it; gan hynny caed y llangciau hyn ffafor yn dy olwg di; (canys ar ddiwrnod da y daethom ni) dyro attolwg yr hyn a ddelo i'th law, i'th weiſion, ac i'th fab Dafydd.

9 Ac wedi dyfod llangciau Dafydd, hwy a ddywedaſant wrth Nabal yn ôl yr holl eiriau hynny, yn enw Dafydd, ac a † dawſant.

† Heb. *a ſu ant lonydd.*

10 A Nabal a attebodd weiſion Dafydd, ac a ddywedodd, pwy *yw* Dafydd, a phwy *yw* mab Jeſſe? llawer ſydd o weiſion heddyw yn torri ymmaith bob vn oddi wrth ei feiſtr.

† Heb. *Haddfa.*

11 A gymmeraſi fy mara, a'm dwfr, a'm † cig, a leddaſi i'm cneif-wŷr, a'i rhoddi i wŷr nis gwn o ba le *y maent*?

12 Felly llangciau Dafydd a droeſant iw ffordd, ac a ddychwelaſant, ac a ddaethant, ac a ſynegaſant iddo ef yr holl eiriau hynny.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth ei wŷr, gwregyſwch bob vn ei gleddyf. Ac ymwregyſodd pob vn ei gleddyf, ymwregyſodd Dafydd hefyd ei gleddyf: ac ynghylch pedwar cant o wŷr a aeth i fynu ar ôl Dafydd, a dau cant a drigaſant gyd â'r dodreſn.

14 Ac vn o'r llangciau a fynegodd i Abigail gwraig Nabal, gan ddywedyd, wele, Dafydd a anfonodd gennadau o'r anialwch i gyfarch gwell i'n meiſtr ni; ond efe † a'i difenwodd hwynt.

† Heb. *a rubrodd arnynt.*

15 A'r gŵr *ſu* dda iawn wrthym ni, ac ni wnaed ſarhaed arnom ni, ac ni bu i ni ddim yn eiſieu yr holl ddyddiau y rhodiaſom gyd â hwynt, pan oeddym yn y maes.

16 Mûr oeddynt hwy i ni nôs a dydd, yr holl ddyddiau y buom gyd â hwynt yn cadw y defaid.

17 Yn awr gan hynny gŵrybydd, ac yſtyria beth a wnelech; canys paratowyd drwg yn erbyn ein meiſtr ni, ac yn erbyn ei holl dŷ ef; canys efe *ſydd* fab i Belial, fel na ellir ymddiddan ag ef.

18 Yna Abigail a fryſſiodd, ac a gymmerth ddau cant o fara, a dwy goſtrêlaid o win, a phump o ddefaid wedi ei gwneuthur yn barod, a phum hobaid o graſŷd, a chan *ſwp* o reſin, a dau can *teiſen* o ffigys, ac a'i goſododd ar aſſynnod.

19 A hi a ddywedodd wrth ei gweiſion, cerddwch o'm blaen i, wele fi yn dyfod ar eich ôl i; ond wrth Nabal ei gŵr nid ynghenodd hi.

20 Ac a hi yn marchogaeth ar aſſyn, ac yn dyfod i wared ar yſtlys hyd y mynydd, yna wele Ddafydd a'i wŷr yn dyfod i wared iw herbyn, a hi a gyfarfu â hwynt.

21 A dywedaſai Dafydd, diau gadw o honoſi yn ofer yr hyn oll *oedd* gan hwn yn yr anialwch, fel na bu ddim yn eiſieu o'r hyn oll *oedd* ganddo ef, canys efe a dalodd i mi ddrwg dros dda.

22 Felly y gwnelo Duw i elynion Dafydd, ac y chwaneg, os gadawaf o'r hyn oll *ſydd* ganddo ef erbyn goleuni y boreu, *vn* a biſſo ar bared.

23 A phan welodd Abigail Ddafydd, hi a fryſſiodd, ac a ddeſcymmodd oddi ar yr aſſyn, ac a ſyrthiodd ger bron Dafydd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd hyd lawr,

24 Ac a ſyrthiodd wrth ei draed ef, ac a ddywedodd, arnaſi fy arglwydd, arnaſi bydded yr anwiredd, a llefared dy waſanaeth-ferch attolwg † wrthit, a gwrando eiriau dy law-forwyn.

† Heb. *yn dy gluſtiau.*

25 Attolwg na oſoded fy arglwydd ei galon yn erbyn y gŵr Belial hwn, *ſef* Nabal, canys fel *y mae* ei enw ef, felly *y mae* yntef; Nabal *yw* ei enw ef, ac ynfydrwydd *ſydd* gyd ag ef: a minneu dy waſanaethferch ni welais weiſion fy arglwydd, y rhai a anfonaiſt.

26 Ac yn awr fy arglwydd, *fel* y mae yr Arglwydd yn fyw, ac *mae* byw dy enaid ti, gan i'r Arglwydd dy luddiaſ di rhac dyfod i *dywallt* gwaed, ac i † ymddial i'th law dy hun, yn awr bydded dy elynion dia; a'r rhai a geiſiant niwed i'm harglwydd, megis Nabal.

† Heb. *I'th achub dy hun.*

27 Ac yn awr yr anrheg ymma, yr hon a ddûg dy waſanaeth-ferch i'm harglwydd, rhodder hi i'r llangciau ſy yn † canlyn ſy arglwydd.

† Heb. *rhodio wrth draed.*

28 A madden attolwg gamwedd dy waſanaeth-ferch: canys yr Arglwydd gan wneuthur a wna i'm harglwydd dŷ ſicr, o herwydd fy arglwydd ſy yn ymladd rhyfeloedd yr Arglwydd, a drygioni ni chafwyd ynot ti yn dy holl ddyddiau.

29 Er cyfodi o ddyn i'th erlid ti, ac i geiſio dy enaid: etto enaid fy arglwydd a fydd wedi ei rwymo yn rhwymyn y bywyd, gyd â'th Arglwydd dy Dduw, ac enaid dy elynion a chwyrndeiſi efe, fel o ganol caudab y ffon daſl.

30 A phan wnelo'r Arglwydd i'm harglwydd, yn ôl yr hyn oll a leferodd efe o ddaioni am danat, a phan i'th oſodo di yn flaenor ar Iſrael;

31 Yna ni bydd hyn yn † ochenaid i ti, nac yn dramgwydd calon i'm harglwydd, ddarfod i ti dywallt gwaed heb achos, neu ddial o'm harglwydd ei ei hun: ond pan wnelo Duw ddaioni i'm harglwydd, yna cofia di dy law-forwyn.

† Heb. *Iſyſtum-dod.*

32 A dywedodd Dafydd wrth Abigail, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a'th anfonodd di y dydd hwn i'm cyfarfod i.

33 Bendigedic hefyd *fo* dy gyngor, a bendigedic *fyddych* dithe, yr hon a'm luddiaſt y dydd hwn rhac dyfod i *dywallt* gwaed, ac i ymddial â'm llaw fy hun.

34 Canys yn wir fel y mae Arglwydd Dduw

Iſrael

Iſrael yn fyw, yr hwn a'm attaliodd i rhag dy ddrygu di; oni beaſei i ti fryno a dyfod i'm cyfarfod, diau na adawſid i Nabal erbyn goleuni y boreu, yn a biſſei ar bared.

35 Yna y cymmerodd Dafydd o'i law hi yr hyn a ddygaſai hi iddo ef, ac a ddywedodd wrthi hi, dos i fyny mewn heddwch i'th dŷ; gwel, mi a wrandewais ar dy lais, ac a dderbyniais dy wyneb.

36 Ac Abigail a ddaeth at Nabal, ac wele *yr oedd* gwledd ganddo ef yn ei dŷ, fel gwledd brenin; a chalon Nabal oedd lawen yndddo ef, canys meddw iawn oedd efe: am hynny nid ynghenodd hi wrtho ef air, na bychan na mawr, nes goleuo yr boreu.

37 A'r boreu pan aeth ei feddwdod allan o Nabal, mynegodd ei wraig iddo ef y geiriau hynny, a'i galon ef a. ſu farw o'i fewn, ac efe aeth fel carreg.

38 Ac ynghylch *pen* y deng-nhiwrnod a y tarawodd yr Arglwydd Nabal, fel y bu efe farw.

39 A phan glybu Dafydd farw Nabal, efe a ddywedodd, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn a ddadleuodd achos fy ngharhaed i oddiar law Nabal, ac a attaliodd ei wâs rhac drwg; canys yr Arglwydd a dröddi ddrygioni Nabal ar ei ben ei hun. Dafydd hefyd a anfonodd i ymddiddan ag Abigail am ei chymmeryd hi yn wraig iddo.

40 A phan ddaeth gweiſion Dafydd at Abigail i Garmel, hwy a lefarafant wrthi gan ddywedyd, Dafydd a'n hanfonodd ni attat ti, i'th gymmeryd ti yn wraig iddo.

41 A hi a gyfododd, ac a ymgrymmodd ar ei hwynab hyd lawr, ac a ddywedodd, wele dy forwyn yn waſanaeth-ferch i olchi traed gweiſion fy Arglwydd.

42 Abigail hefyd a fryſſiodd, ac a gyfododd, ac a farchogodd ar aſſyn, a phump o'i llangceſau † yn ei chanlyn; a hi a aeth ar ôl cennadau Dafydd, ac a aeth yn wraig iddo ef.

† Heb. *With ei traed.*

43 A Dafydd a gymmerth Ahinoam o * Jezreel, a hwy a fuant ill dwyoedd yn wragedd iddo ef.

* Joſuah 15. 56.

44 A Saul a roddaſei † Michal ei ferch, gwraig Dafydd, i Phalti fab Lais, o Galim.

† 2 Sam. 3. 14.

P E N. XXVI.

1 Saul wedi i'r Ziphiaid ddatcuddio Dafydd, yn dyfod i Hachilah yn ei erbyn ef. 4 Dafydd yn dyfod i'r meſyllfa, ac yn rhagfyro i Abiſai ladd Saul, attal yn eymmeryd ei waew-ffon ef a'i ddwfr-leſtr. 13 Dafydd yn cerydduo Abner. 18 ac yn ymgyhori Saul. 21 Saul yn cydnabod ei fai.

A'R Ziphiaid a ddaethant at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, * onid *ydyw* Dafydd yn llechu ym mryn Hachilah, ar gyfer † y diffaethwch?

* Pen. 23. 19. † *Jeſimon.*

2 Yna y cyfododd Saul, ac a aeth i wared i aniałwch Ziph, a thair mil o etholedigion gwŷr Iſrael gyd ag ef, i geiſio Dafydd yn aniałwch Ziph.

3 A Saul a werſyllodd ym mryn Hachilah, yr hwn *ſydd* ar gyfer y diffaethwch, wrth y ffordd: a Dafydd oedd yn aros yn yr aniałwch, ac efe a welodd fod Saul yn dyfod ar ei ôl ef i'r aniałwch.

4 Am hynny Dafydd a anfonodd ſpi-wŷr, ac a wŷſtu ddyfod o Saul yn ſicr.

5 A Dafydd a gyfododd, ac a ddaeth i'r lle y gwerſyllaſei Saul yddo: a chanfu Dafydd y lle yr oedd Saul yn gorwedd yndddo, ac * Abner mab Ner tywyſog ei lu: a Saul oedd yn gorwedd i fyn y werſyllfa, a'r bobl yn gwerſyllfu o'i amgylch ef.

* Pen. 14. 50. & 17. 55.

6 Yna y llefarodd Dafydd, ac y dywedodd wrth Abimelech yr Hethiad, ac wrth Abiſai fab Seruiah brawd Joab, gan ddywedyd, pwy a â i wared gyd â mi at Saul i'r gwerſyll? a dywedodd Abiſai, myfi a âf i wared gyd â thi.

† Neu, *Ymgahmel ei glud.*

7 Felly y daeth Dafydd ac Abiſai at y bobl liw nôs, ac wele Saul yn gorwedd, *ac yn cyſcu* yn y werſyllfa, a'i wayw-ffon wedi ei gwthio i'r ddaiar *wrth* ei obennydd ef: ac Abner, a'r bobl oedd yn gorwedd o'i amgylch ef.

8 Yna y dywedodd Abiſai wrth Ddafydd, Duw a † roddes heddyw dy elyn yn dy law di: yn awr gan hynny gad i mi ei daro ef attolwg, â gwayw-ffon hyd y ddaiar yn waith, ac nis ail tarawaf ef.

† Heb. *Gaeodd.*

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Abiſai, na ddiſetha ef; canys pwy a ŵyrnei ei law yn erbyn eneiniog yr Arglwydd, ac a fyddei ddieuog?

10 Dywedodd Dafydd hefyd, ſal y mae yr Arglwydd yn fyw, naill ai yr Arglwydd a'i tery ef, ai ei ddydd ef a ddaw i farw, ai eſe a deicyn i'r rhyfel, ac a ddiſethir.

11 Yr Arglwydd a'm cadwo i rhac eſtyn fy llaw yn erbyn eneiniog yr Arglwydd: ond yn awr, cymmer attolwg y wayw-ffon *ſydd wrth* ei obennydd ef, a'r lleſtr dwfr, ac awn ymmaith.

12 A Dafydd a gymmerth y wayw-ffon, a'r dwfr oddi wrth obennydd Saul, a hwy a aethant ymmaith, ac nid oedd *neb* yn gweled, nac yn gwybod, nac yn nefro; canys yr oedd-ynt oll yn cyſcu, o herwydd trymgwſc oddi wrth yr Arglwydd a ſyrthiaſei arnynt hwy.

13 Yna Dafydd a aeth i'r tu hwnt, ac a ſaſodd ar ben y mynydd o hir-bell, (ac encyd fawr rhyngddynt:)

14 A Dafydd a lefodd ar y bobl, ac ar Abner fab Ner, gan ddywedyd, onid attebi di, Abner? yna Abner a attebodd, ac a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti fy'n llefain ar y brenin?

15 A Dafydd a ddywedodd wrth Abner, onid gŵr *ydwyt* ti? a phwy *ſydd* ſal ti yn Iſrael? a phaſ ham na chedwaiſt dy Arglwydd frenin? canys daeth yn o'r bobl i ddiſetha y brenin dy arglwydd di.

16 Nid da y peth hyn a wnaethoſt di, *ſal* y mae'r Arglwydd yn fyw, meibion *eueg* o farwolaeth *ydych* chwi, am na chadwaſoch eich meiſtr eneiniog yr Arglwydd: ac yn awr edrychwch pa le *y mae* gwayw-ffon y brenin, a'r lleſtr dwfr *oedd wrth* ei obennydd ef.

17 A Saul a adnabu lais Dafydd, ac a ddywedodd, ai dy lais di *yw* hwn, fy mhb Dafydd? a dywedodd Dafydd, fy llais i *ydyw*, fy arglwydd frenin.

18 Dywedodd hefyd, pa ham y mae fy arglwydd ſal hyn yn erlid ar ôl ei wâs? canys beth a wneuthum? neu pa ddrygioni *ſydd* yn fy llaw?

19 Yn awr gan hynny, attolwg gwranda-wed fy arglwydd frenin eiriau ei waſanaeth-ŵr: os yr Arglwydd a'th annogoidd di i'm herbyn, arogled offrwm: ond os meibion dynion, melldigedic *fyddant* hwy gar bron yr Arglwydd, o herwydd hwy am gyrraſaoc i allan heddyw, ſal nad ydwyf yn cael glynu yn

O eiſeddiaeth

etifeddiaeth yr Arglwydd, gan ddywedyd, dos, gwasanaetha dduwiau dieithr.

20 Yn awr gan hynny na syrthied fy ngwaed i i'r ddaear o flaen wyneb yr Arglwydd: canys brenin Israel a ddaeth allan i geisio chwannen, megis yn yr hela pettris yn y mynyddoedd.

21 Yna Saul a ddywedodd, pechais, dychwel, Dafydd fy mâb, canys ni'th ddrygaf mwy, o herwydd gwerth-fawr fu fy enioes i yn dy olwg di y dydd hwn: wele, yrfydd y gwneuthum, ac mi a gyfeiliornais yn ddirfawr.

22 A Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, wele wayw-fion y brenin, deled yn o'r gallgeiaid trofodd, a chyrched hi.

23 A'r Arglwydd a dalo i bôb yn ei gyfawnder, a'i ffyddlondeb: canys yr Arglwydd a'th roddes di heddyw yn fy llaw i, ond nid estynnwn i fy llaw yn erbyn gneiniog yr Arglwydd.

24 Ac wele, megis y bu werthfawr dy enioes di heddyw yn fy ngolwg i: felly gwerthfawr fyddo fy enioes innau yngolwg yr Arglwydd, a gwareded fi o bob cyfyngdra.

25 Yna y dywedodd Saul wrth Ddafydd, bendigedig fych di, fy mâb Dafydd: hefyd ti a wnei fawredd, ac a orchfygi thag llaw. A Dafydd a aeth i ffordd: a Saul a ddychwelodd i'w fangre ei hun.

PEN. XXVII.

1 Saul yn clywed bod Dafydd yn Gath, ac heb i geisio ef mwyach. 5 Dafydd yn cael Siclag gan Achis, 8 a chan yspeilio gwledydd eraill, yn peri i Achis goelio mai yn erbyn Juda 'r ymladdasai ef.

A Dafydd a ddywedodd yn ei galon, yn awr difethir fi ryw ddydd drwy law Saul: nid oes dim well i mi nâ diange i dir y Philistiaid; fel yr anobeithio Saul *ddyfod* i mi, ac na'm ceisio mwy yn holl derfynau Israel: felly y diangaf o'i law ef.

2 A Dafydd a gyfododd, ac a dramwyodd, efe a'r chwe chan-wr *oedd* gyd ag ef, at Achis fâb Maoch brenin Gath.

3 A Dafydd a arhosodd gyd ag Achis yn Gath, efe a'i wŷr, pôb vn gyd â'i deulu, Dafydd a'i ddwy wragedd, Ahinoam y Jezreelites, ac Abigail gwraig Nabal, y Carmelites.

4 A mynegwyd i Saul ffoi o Ddafydd i Gath, ac ni chwanegodd efe ei geisio ef mwy.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Achis, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg di, rhodder i mi le yn vn o'r maes-drefi, fel y trigwyf yno: canys pa ham yr erys dy wâs di yn ninas y brenin gyd â thi?

6 Yna Achis a roddes iddo ef y dydd hwnnw Siclag: am hynny y mae Siclag yn eiddo brenhinoedd Juda hyd y dydd hwn.

7 A rhifedi y dyddiau yr arhosodd Dafydd yngwlâd y Philistiaid, *oedd* flwyddyn a phedwar mis.

8 A Dafydd a'i wŷr a aethant i fyny, ac a ruthrâsant ar y Gesuriaid, a'r Girziaid, a'r Amalecaiad: canys hwynt hwy gynt oedd yn preswylio yn y wlâd, ffordd yr elych i Sur, hyd wlâd yr Aipht.

9 A Dafydd a darawodd y wlâd, ac ni adawodd yn fyw ŵr, na gwraig, ac a ddûg y defaid, a'r gwarthec, a'r asflynriod, a'r camelod, a'r gwisgoedd, ac a ddychwelodd, ac a ddaeth at Achis.

10 Ac Achis a ddywedodd ‡ i ba le y rhuthrasoch chwi heddyw? a dywedodd Dafydd, yn erbyn tu dehau Juda, ac yn erbyn tu dehau y * Jerameeliaid, ac yn erbyn tu dehau y Cenaaid. * 1 Cron. 2. 9.

11 Ac ni adawsai Dafydd yn fyw ŵr na gwraig, i ddwyn chwedlau i Gath, gan ddywedyd, rhag mynegi o honynt i'n herbyn, gan ddywedyd, fel hyn y gwnaeth Dafydd, ac felly *y bydd* ei arfer ef, yr holl ddyddiau yr arhoso efe yngwlâd y Philistiaid.

12 Ac Achis a gredodd Ddafydd, gan ddywedyd, efe a'i gwnaeth ei hun † yn ffiaidd gan ei bobl ei hun Israel, am hynny y bydd efe yn wâs i mi yn dragywydd. † Heb. *I ddrewi.*

PEN. XXVIII.

1 Achis yn hysbŷru ar Ddafydd. 3 Saul wedi difetha y dewiniaid, 4 yn ei ofn, wedi i Ddaw ei wrthod, 7 yn myned at ddewines, 9 a bonno yn codi i fyny Samuel. 15 Saul wrth glywed ei ddinystr yn llewygu, 22 a'r wraig a'i weision yn ei narthu ef a bwyd.

A'R Philistiaid yn y dyddiau hynny a gynnullasant eu byddinoedd yn ffu, i ymladd yn erbyn Israel: a dywedodd Achis wrth Ddafydd, gwybydd di yn ysbŷs yr al di gyd â mi allan i'r gwerssylloedd, ti a'th wŷr.

2 A dywedodd Dafydd wrth Achis, yn ddiau ti a gei wybod beth a all dy wâs ei wneuthur. A dywedodd Achis wrth Ddafydd, yn wîr minneu a'th osodaf di yn gaidwad ar fy mhen i byth.

3 A * Samuel a fuasei farw, a holl Israel a alarasent amdano ef, ac a'i claddasent yn Rama, sef yn ei ddinas ei hun: a Saul a † yrrasei ymmaith y fwynyddion, a'r ddewiniaid o'r wlâd. * Pen. 25. 1. † Exod. 22. 18. Deut. 18. 10, 11.

4 A'r Philistiaid a ymgynnullasant, ac a ddaethant, ac a wersyllasant yn Sunem: a Saul a gasclodd holl Israel ynghŷd, a hwy a wersyllasant yn Gilboa.

5 A phan welodd Saul wersyll y Philistiaid, efe a ofnodd, a'i galon a ddychrynodd yn ddirfawr.

6 A phan ymgynghorodd Saul â'r Arglwydd, nid attebodd yr Arglwydd iddo, na thrwy freuddwydion, na thrwy * Vrim, na thrwy brophwydi. * Exod. 28. 30.

7 Yna y dywedodd Saul wrth ei weision, ceisiwch i mi wraig o berchen yspryd dewiniaeth, fel yr elwyf atti, ac yr ymofynnwyf â hi. A'i weision a ddywedasant wrtho, wele *y mae* gwraig o berchen yspryd dewiniaeth yn Endor.

8 A Saul a newidiodd ei ddull, ac a wiscodd ddillad eraill, ac efe a aeth a dau ŵr gyd ag ef, a hwy a ddaethant at y wraig liw nôs, ac efe a ddywedodd, ddewinia attolwg i mi drwy yspryd dewiniaeth, a dwg i fyny attafi yr hwn a ddywedwyf wrthit.

9 A'r wraig a ddywedodd wrtho ef, wele ti a wyddoft yr hyn a wnaeth Saul, yr hwn a ddyfethodd y fwynyddion a'r dewiniaid o'r wlâd: pa ham gan hynny yr ydwyt ti yn gosod magl yn erbyn fy einioes i, i beri i mi farw?

10 A Saul a dyngodd wrthi hi'r Arglwydd, gan ddywedyd, fel mai byw yr Arglwydd ni ddigwydd i ti niwed am y peth hyn.

11 Yna y dywedodd y wraig, pwy a ddygafi i fyny attat ti? ac efe a ddywedodd, dwg i mi Samuel i fyny.

12 A'r wraig a ganfu Samuel, ac a lefodd â llef uchel: a'r wraig a lefarodd wrth Saul, gan ddywedyd, pa ham y twyllaift fi? canys ti *yw* Saul.

13 A'r

‡ Neu, *A wneuthoch chwi hyfryd?*

13 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, nac ofna; canys beth a welaſti? a'r wraig a ddywedodd wrth Saul, duwiau a welais yn dercheſu o'r ddaiar.

14 Ynteu a ddywedodd wrthi, pa ddull *ydd* arno ef? a hi a ddywedodd, gŵr hên ſydd yn dyfod i fynu, a hwnnw yn gwiſco manteil. A gwybu Saul mai Samuel *oedd* efe, ac efe a ddyngodd ei wyneb i lawr ac a ymgrymmodd.

15 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, pa ham yr aflonyddaiſt arnaf, gan beri i mi ddyfod i fynu? a dywedodd Saul, y mae yn gyfyng iawn arnaſi, canys y mae y Philiſtiaid yn rhyfela yn ſy erbyn i, a Duw a giliodd oddi wrthiſi, ac nid yw yn ſy atteb mwyach, na thrwy law prophwydi, na thrwy freuddwydion; am hynny y gelwais arnat ti, i yſpyſſu i mi beth a wnawn.

16 Yna y dywedodd Samuel, pa ham gan hynny yr ydwyt ty yn ymofyn â mi, gan i'r Arglwydd gilio oddi wrthit, a bôd yn elyn i ti?

17 Yr Arglwydd yn ddiau a wnaeth ‡ iddo megis y llefarodd drwy *fy llaw i: canys yr Arglwydd a rwygodd y frenhiniaeth o'th law di, ac a'i rhoddes hi i'th gymydog, i Ddafydd.

‡ Neu, *trodd ei hun.*

* Pen. 15. 28.

18 O herwydd na wrandawaiſt di ar lais yr Arglwydd, ac na chyflawnaiſt lidiawgrwydd ei ddigter ef yn erbyn Amalec, am hynny y gwnaeth yr Arglwydd y peth hyn i ti y dydd hwn.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddyry Iſrael gyd â thi, yn llaw y Philiſtiaid; ac * y foru *y bydd* di a'th feibion gyd â mi: a'r Arglwydd a ddyry werſylloedd Iſrael yn llaw y Philiſtiaid.

* Pen. 31. 6.

20 Yna Saul a fryſſiodd, ac a ſyrthiodd o'i hŷd gyhyd ar yddaiar, ac a ofnodd yn ddirfawr o herwydd geiriau Samuel, a nerth nid oedd ynddo: canys ni fwyttaſei fwyd yr holl ddiwrnod, na'r holl noſon *honno.*

21 A'r wraig a ddaeth at Saul, ac a ganfu ei fod ef yn ddychrynedig iawn: a hi a ddywedodd wrtho ef, wele gwrandawodd dy lawforwyn ar dy lais di, a goſodais fy enioes † mewn enbydrwydd, ac vfyddheais dy eiriau a leſeraiſt wrthif.

† Heb. *Yn llaw.*

22 Yn awr gan hynny gwrando ditheu attolwg ar lais dy waſanaeth-ferch, a gâd i mi oſod ger dy fron di dammeid o fara, a bwytta, fel y byddo nerth ynot, pan elech ffordd.

23 Ond efe a wrthododd, ac a ddywedodd, ni fwyttâf. Etto ei weiſion a'r wraig hefyd a'i cymmellaſant ef, ac efe a wrandawodd ar eu llais hwynt: ac efe a gyfododd oddi ar y ddaiar, ac a eiſteddodd ar y gwely.

24 Ac *yr oedd* gan y wraig lô brâs yn tŷ, a hi a fryſſiodd, ac a'i ſtaddodd ef, ac a gymmerth beillied, ac a'i tylinodd, ac a'i pobodd yn gri.

25 A hi a'i dûg ger bron Saul, a cher bron ei weiſion, a hwy a fwyttaſant. Yna hwy a gyfodaſant, ac a aethant ymmaith y noſon honno.

PEN. XXIX.

1 Dafydd wrth fynedgyda'r Philiſtiaid yn cael ei wrthod gan y tywyſogion. 6 Achis yn ei ollwng ef ymaith, at yn canmol ei ffyddlondeb ef.

YNa y Philiſtiaid a gynnullaſant eu holl ſyddineodd i Aphec: a'r Iſraeliaid oedd yn gwerſyllu wrth ffynnon *ſydd* yn Jezreel.

2 A thywyſogion y Philiſtiaid oedd yn tramwy yn gannoedd, ac yn filoedd: ond Dafydd a'i wŷr oedd yn cerdded yn olaf gyd ag Achis.

3 Yna tywyſogion y Philiſtiaid a ddywedaſant, beth *a wna* yr Hebreaid hyn *yma?* ac Achis a ddywedodd wrth dywyſogion y Philiſtiaid, onid dymma Ddafydd gwâs Saul Brenin Iſrael, yr hwn a fu gyd â mi y dyddiau hyn, neu yr blynyddoedd hyn, ac ni chefais ddim bai ynthо ef, er y dydd y ſyrthiodd efe *attaf,* hyd y dydd hwn?

4 A thywyſogion y Philiſtiaid a lidiaſant wrtho, a thywyſogion y Philiſtiaid a ddywedaſant wrtho, * gwna i'r gŵr hwn ddychwelyd iw le a oſodaiſi iddo, ac na ddaied i wared gyd â ni i'r rhyfel: rhac ei fod yn wrthwynebwr i ni yn y rhyfel: canys â pha beth y rhyngai hwn fôdd iw feiſtr? onid â phennau y gwŷr hyn?

* 1 Cron. 12. 19.

5 Onid hwn *yw* Dafydd, am yr hwn y canaſant wrth ei gilydd yn y dawnſiau, gan ddywedyd, * Saul a laddodd ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn?

* Pen. 18. 7. & 21. 11.

6 Yna Achis a alwodd Ddafydd, ac a ddywedodd wrtho, *fel mai* byw yr Arglwydd, diau dy *fod* ti yn vnion, ac yn dda yn fy-ngolwg i, pan elit allan, a phan ddelit i mewn gyd â mi yn y gwerſyll: canys ni chefais ynot ddrygioni o'r dydd y daethoſt attaf hyd y dydd hwn: eithr nid *wyt* ti † wrth fodd y tywyſogion.

† Heb. *Dda yng-olwg.*

7 Dychwel yn awr gan hynny, a dos mewn heddwch, ac na † anfodlona dywyſogion y Philiſtiaid.

† Heb. *Wna ddrwg yng-olwg tywyſogion.*

8 A dywedodd Dafydd wrth Achis, ond beth a wneuthum i? a pheth a gefaiſt di yn dy wâs o'r dydd y daethum o'th flaen di hyd y dydd hwn, ſel na ddelwn i ymladd yn erbyn gelynion fy Arglwydd frenin?

9 Ac Achis a attebodd, ac a ddywedodd wrth Ddafydd, gwn mai da *wyt* ti yn fy ngolwg i, megis angel Duw: ônd tywyſogion y Philiſtiaid a ddywedaſant, ni ddaw efe i fynu gyd â ni i'r rhyfel.

10 Am hynny yn awr cyfod yn foreu, a gweiſion dy feiſtr ſy rhai a ddaethant gŷd â thi: a phan gyfodoch yn foreu, a phan oleuo i chwi, ewch ymmaith.

11 Felly Dafydd a gyfododd, efe a'i wŷr i fyned ymmaith y boreu, i ddychwelyd i dir y Philiſtiaid, a'r Philiſtiaid a aethant i fynu i Jezreel.

PEN. XXX.

1 Yr Amalesiaid yn yſpeilio Siclag. 4 Dafydd yn ymofyn â Duw, ac yn cael cyſſur iw berlid hwy, 11 a thrwy waith Aiphciad yn cael ei ddwyn at y gelynion, ac yn ymlid adref yr holl yſpail. 22 Cyfraith Dafydd am rannu'r yſpail yn gyfiawn rhwng yr ymladd-wyr, a'r rhai a gadwent yr yſpail. 26 Ef yn anfon anrhegion iw gyfeillion.

APhan ddaeth Dafydd a'i wŷr i Siclag y trydydd dydd, yr Amaleciaid a ruthraſent ar du y dehau, ac ar Siclag, ac a darawient Siclag, ac a'i lloſcaſent hi â thân,

2 Caeth-gludaſent hefyd y gwragedd *oedd* ynddi; o fychan hyd fawr ni laddaſent hwy neb, eithr dygaſent *hwy* ymmaith, ac aethant iw ffordd.

3 Felly y daeth Dafydd a'i wŷr i'r ddinas, ac wele hi wedi ei lloſcî â thân; eu gwragedd hwynt hefyd, a'i meibion, a'i merched a gaeth-gludaſid.

4 Yna derchafodd Dafydd, a'r bobl *oedd* gyd

ag ef eu llêr ac a ŵylasant hyd nad oedd neith ynddynt i ŵylo.

5 Dwy wragedd Dafydd hefyd a gaethgludasid, Ahinoam y Jezreeliad, ac Abigail gwraig Nabal y Carmeliad.

6 A bu gyfyng iawn ar Ddafydd, canys y bobl a feddyliasant ei labyddio ef, o herwydd chwerwasei enaid yr holl bobl, bôb yn am ei feibion, ac am ei ferched: ond Dafydd a ymgyssurodd yn yr Arglwydd ei Dduw.

7 A Dafydd a ddywedodd wrth Abiathar yr offeiriad, mâb Ahimelech, dŵg i mi attolwg yr Ephod: ac Abiathar a ddug yr Ephod at Ddafydd.

8 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a erlidiasi ar ôl y dorf hon? a oddiweddafi hi? ac efe a ddywedodd wrtho; erlid, canys gan oddiweddyd y goddiweddi, a chan waredu y gwaredi.

9 Felly Dafydd a aeth, efe a'r chwe chan-wr oedd gyd ag ef, a hwy a ddaethant hyd afon Besor, lle yr arhosodd y rhai a adawyd yn ôl.

10 A Dafydd a erlidiodd, efe a phedwar cant o wŷr: (canys dau can-ŵr a arhosasant yn ôl, y rhai a flinasent fel na allent fyned tros afon Besor.)

11 A hwy a gawsant Aipht-ddyn yn y maes, ac a'i dygasant ef at Ddafydd, ac a roddasant iddo fara, ac efe a fwyttaodd, a hwy a'i diodasant ef â dwfr.

12 A hwy a roddasant iddo ddarn o ffigys, a dau swp o resyng; ac efe a fwyttaodd, a'i yspryd a ddychwelodd atto; canys ni fwyttasei fara, ac nid yfasei ddwfr, dridiau a thair nôs.

13 A Dafydd a ddywedodd wrtho, *gwas* i bwy *wyt* ti, ac o ba le y *daethost* ti? ac efe a ddywedodd, Llangc o'r Aipht *ydwyf* fi, gwâs i ŵr o Amalec; a'm meistr a'm gadawodd, o blegit i mi glefychu er ys tridiau bellach.

14 Nyni a ruthrasom ar du dehau y Cerethiaid, a'r hyn *sydd* eiddo Juda, a thu dehau Caleb, Siclag hefyd a losgasom ni â thân.

15 A Dafydd a ddywedodd wrtho, a fedri di fyned â mi i wared at y dorf hon? ynteu a ddywedodd, twng wrthyf i Dduw, na leddi fi, ac na roddi fi yn llaw fy meistr, ac mi a âf â thi i wared at y dorf hon.

16 Ac efe a'i dûg ef i wared, ac wele hwynt wedi ymwasgaru ar hŷd wyneb yr holl dir, yn bwyttâ, ac yn yfed, ac yn dawnsio, o herwydd yr holl yspail fawr a ddygasent hwy o wlâd y Philistiaid, ac o wlâd Juda.

17 A Dafydd a'i tarawodd hwynt o'r cyfnos hyd bryd nawn † drannoeth: ac ni ddiangodd vn o honynt, oddi eithr pedwar cant o wŷr ieuainge, y rhai a farchogasant ar gamelod, ac a ffoesant.

† Heb. *yn trannoeth.*

18 A Dafydd a achubodd yr hyn oll a ddygasei yr Amaleciaid: Dafydd hefyd a waredodd ei ddwy wragedd.

19 Ac nid oedd yn eisieu iddynt, na bychan, na mawr, na mâb, na merch, na'r anrhaith, na dim ac a ddygasent hwy ganddynt: hyn oll a ddûg Dafydd adref.

20 Dûg Dafydd hefyd yr holl ddefaid, a'r gwarthegi, y rhai a yrrasant o flaen yr anifeiliaid *eraill*, ac a ddywedasant, dymma anrhaith Dafydd.

21 A Dafydd a ddaeth at y ddau can-ŵr a flinasent fel nad allent ganlyn Dafydd, ac a barasid iddynt aros wrth afon Besor; a hwy a aethant i gyfarfod Dafydd, ac i gyfarfod a'r bobl oedd gyd ag ef: a phan nesaodd Dafydd at y bobl, efe a gyfarchodd wâll iddynt.

22 Yna 'r attebodd pob gŵr drygionus, ac eiddo 'r fall, o'r gwŷr a aethei gyd â Dafydd, ac a ddywedasant, o herwydd nad aethant hwy gyd â ni, ni roddwn ni iddynt hwy *ddim* o'r anrhaith a achubasom ni, eithr i bob yn ei wraig, a'i feibion: dygant *hwynt* ymmaith, ac ymadawant.

23 Yna y dywedodd Dafydd, ni wnewch chwi felly, fy mrodyr, am yr hyn a roddes yr Arglwydd i ni, yr hwn a'n cadwodd ni, ac a roddes y dorf a ddaethei i'n herbyn yn ein llaw ni.

24 Canys pwy a wrendy arnoch chwi yn y peth hyn? canys yn ôl *fydd* rhan yr hwn a elo i wared i ryfel, a rhan yr hwn a arhoso gyd â'r ddodrefn; hwy a gyd-rannant.

25 Ac o'r dydd hwnnw allan efe a osododd hyn yn gyfraith, ac yn farnedigaeth yn Israel, hyd y dydd hwn.

26 A phan ddaeth Dafydd i Siclag, efe a anfonodd o'r anrhaith i henuriaid Juda, *sef* i'w gyfeillion (gan ddywedyd, wele i chwi † anrheg o anrhaith gelynion yr Arglwydd.)

† Heb. *Fendith.*

27 *Sef* i'r rhai *oedd* yn Bethel, ac i'r rhai *oedd* yn Ramoth tu a'r dehau, ac i'r rhai *oedd* yn Jattir,

28 Ac i'r rhai *oedd* yn Aroer, ac i'r rhai *oedd* yn Siphmoth, ac i'r rhai *oedd* yn Eſtemoa,

29 Ac i'r rhai *oedd* yn Rachal, ac i'r rhai *oedd* yn ninasoedd y Jerahmeeliaid, ac i'r rhai *oedd* yn ninasoedd y Cenead,

30 Ac i'r rhai *oedd* yn Hormah, ac i'r rhai *oedd* yn Corasan, ac i'r rhai *oedd* yn Athach,

31 Ac i'r rhai *oedd* yn Hebron, ac i'r holl leoedd y buasei Dafydd a'i wŷr yn cynniweir ynddynt.

PEN. XXXI.

1 Saul wedi colli ei wyr, a lladd ei feibion, yn ei ladd ei hun. 7 Y Philiſtiaid yn perſbennogi y dinaſoedd a adawſei 'r Iſraeliaid, 8 ac yn gorfoleddu ar y cyrph meirw. 11 Gwyr Jabes Gilead yn ynnyll y cyrph liw nos, ac yn eu boſci hwy yn Jabes, ac yn eu cladda yn darus.

A'R * Philiſtiaid oedd yn ymladd yn erbyn Iſrael, a gwŷr Iſrael a ffoesant rhag y Philiſtiaid, ac a syrthiasant yn archolledic yn mynydd Gilboa.

* 1 Cron. 10. 1.

2 A'r Philiſtiaid a erlidiasant ar ôl Saul a'i feibion, a'r Philiſtiaid a laddasant Jonathan, ac Abinadab, a Malciſſua, meibion Saul.

3 A'r tarw mhaodd y rhyfel yn erbyn Saul, a'r gwŷr bwâu a'i cawſant ef, ac efe a archollwyd yn dôst, gan y saethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn a oedd yn dwyn ei arfau ef, tyn dy gleddyf, a thrywana fi ac ef, rhac i'r rhai dienwaededic ymma ddyfod a'm trywanu i, a'm ‡ gwradwyddo. Ond ni fynnei ei eſwyn ef, canys efe a ddychrynasei yn ddirfawr: am hynny Saul a gymmerodd gleddyf, ac a syrthiodd arno.

‡ Neu, *Gwatwar.*

5 A phan welodd ei eſwyn farw o Saul, ynteu hefyd a syrthiodd ar ei gleddyf, ac a fu farw gyd ag ef.

6 Felly y bu farw Saul, a'i dri mâb, a'i eſwyn, a'i holl wŷr, y dydd hwnnw ynghŷd.

7 A phan welodd gŵyr Iſrael y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r dyffryn, a'r rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ffoi o wŷr Iſrael, a marw Saul a'i feibion, hwy a adawſant y dinaſoedd, ac a ffoesant, a'r Philiſtiaid a ddaethant, ac a drigaſant ynddynt.

8 A'r

8 A'r bobl pan ddaeth y Philiſtiaid i ddiosc y lladdedigion, hwy a gawſant Saul a'i dri mâb, yn gorwedd yn mynydd Gilboa.

9 A hwy a dorrasant ei ben ef, ac a ddiosc-sant ei arfau ef, ac a anfonasant i wlâd y Philiſtiaid o bob parth, i fynegi yn nhŷ eu delwau hwynt, ac ym mysc y bobl.

10 A gosodasant ei arfau ef yn nhŷ Aſtaroth: a'i gorph ef a hoeliasant hwy ar fûr Bethſan.

11 A phan glybu trigolion Jabes Gilead, yr hyn a wnaethei y Philiſtiaid i Saul:

12 Yr holl wŷr nerthol a gyfodasant, ac a gerddasant ar hŷd y nôs, ac a ddygasant ym-maith gorph Saul, a chyrph ei feibion ef, oddi ar fûr Bethſan, ac a ddaethant i Jabes, ac a'i * lloſcasant hwynt yno.

13 A hwy a gymmerasant eu heſcyrn hwynt, ac a'i † claddasant tan bren yn Jabes, ac a ymprydiasant ſaith niwrnod.

* Jer. 34. 5.

† 2 Sam. 2. 4.

¶ Yr ail Llyfr i SAMUEL, yr hwn a elwyr hefyd, Ail Llyfr y BRENHINOEDD.

PEN. I.

1 *Yr Amaleciad a ddygaſei newyddion o'r gyflaſan, ac a'i cyhuddaſei ei hun o farwolaeth Saul, yn ceel ei ladd.* 17 *Dafydd yn gweuthur marwnad i Saul a Jonathon.*

A C yn ôl marwolaeth Saul, pan ddychwelaſei Dafydd * o ladd yr Amaleciaid, wedi aros o Ddafydd ddeu-ddydd yn Siclag,

* 1 Sam. 30. 17.

2 Yna y trydydd dydd, wele ŵr yn dyfod o'r gwerſyll oddi wrth Saul, a'i ddillad wedi eu rhwygo, a phridd ar ei ben: a phan ddaeth eſe at Ddafydd, eſe a ſyrthiodd i lawr, ac a ymgrymmodd.

3 A Dafydd a ddywedodd wrtho ef, o ba le y daethoſt di? yntef a ddywedodd wrtho, o werſyll Iſrael y diengais i.

4 A dywedodd Dafydd wrtho ef, Pa † fodd y bu? mynega attolwg i mi: yntef a ddywedodd, y bobl a ffoawdd o'r rhyfel, a llawer hefyd o'r bobl a ſyrthiodd, ac a fuant feirw, a Saul a Jonathan ei fab a fuant feirw.

† Heb. Beth a fu.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth y llangc oedd yn mynegi iddo, pa fodd y gwyddoſt di farw Saul, a Jonathan ei fab?

6 A'r llangc yr hwn oedd yn mynegi iddo, a ddywedodd, digwyddodd i mi ddyfod i fynydd Gilboah, ac wele Saul oedd yn pwyſo ar ei waew-ffon; ac wele hefyd y cerbydau a'r maſchogion yn erlid ar ei ôl er.

7 Ac eſe a edrychodd o'i ôl, ac a'm canfu i, ac a alwodd arnaf, minneu a ddywedais, wele fi.

8 Dywedodd yntef wrthif, pwy *wyt* ti? minneu a ddywedais wrtho, Amaleciad *ydwyf* fi.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ſaf attolwg arnaf, a lâdd fi; canys ‡ cyſyngder a ddaeth arnaf, o herwydd *bod* fy holl einioes ynofi eto.

‡ Neu, *Fy llawn ſi I'm rhwyſtro, ſhd fy holl, &c.*

10 Felly mi a ſefais arno ef, ac a'i lleddais ef, canys mi a wyddwn na byddei eſe bŵy ar ôl ei gwympo: a chymmerais y goron *oedd* ar ei ben ef, a'r fraichled *oedd* am ei fraich ef, ac a'i dygais hwynt ymma at ſy arglwydd.

11 Yna Dafydd a ymaflodd yn ei ddillad, ac * a'i rhwygodd hwynt: a'r holl wŷr hefyd y rhai *oedd* gyd ag ef.

* Pen. 3. 31. & 13. 31.

12 Galarasant hefyd, ac wylasant, ac ymprydiasant hyd yr hwyr, am Saul ac am Jonathan ei fab, ac am bobl yr Arglwydd, ac am dŷ Iſrael, o herwydd iddynt ſyrthio trwy y cleddyf.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth y llangc oedd yn mynegi *hyn* iddo, o ba le i'th *benyw* di? yntef a ddywedodd, mâb i ŵr dieithr o Amaleciad ydwyfi.

14 A dywedodd Dafydd wrtho, * pa fodd nad ofnaiſt di eſtyn dy law i ddifetha eneiniog yr Arglwydd?

* Pſal. 105. 15.

15 A Dafydd a alwodd ar vn o'r gweiſion, ac a ddywedodd, neſſa, rhuthra iddo ef. Ac eſe a'i tarawodd ef, fel y bu eſe farw.

16 A dywedodd Dafydd wrtho ef, *bydded* dy waed ti ar dy ben dy hun: canys dy enau dy hun a deſtioſaethodd yn dy erbyn, gan ddywedyd, myfi a leddais eneiniog yr Arglwydd.

17 A Dafydd a alar-nadodd yr alar-nad hon am Saul, ac am Jonathan ei fâb.

18 (Dywedodd *hefyd* am ddyſcu melbion Juda i *ſaethu* â bŵa: wele, y mae yn ſcrifennedic * yn llyfr ‡ Jaſer.)

* Joſ. 10. 13. ‡ Neu, *Yr uniawn.*

19 Oh ardderchawgrwydd Iſrael, eſe a archollwyd ar dy vchelfaoedd di: pa fodd y cwympodd y cedyrn?

20 Nac * adroddwch *hyn* yn Gath, na fynegwch yn heolydd Aſcelon: rhac llawenychu merched y Philiſtiaid, rhac gorfoleddu o ferched y rhai dienwaededic.

* Mic. 1. 10.

21 Oh fynyddoedd Gilboah, na *ddeſcynned* arnoch chwi wlith na glaw, na meuſydd offrymmau: canys yno y bwriwyd ymaith darian y cedyrn yn ddirmygus, tarian Saul, fel pe buaſai heb ei eneinio ag olew.

22 Oddi wrth waed y lladdedigion, oddi wrth ſraſder y cedyrn, ni throdd bŵa Jonathan yn ôl, a chleddyf Saul ni ddychwelodd yn wâg.

23 Saul a Jonathan *oedd* gariadus ac ‡ anwyl yn eu bywyd, ac yn eu marwolaeth ni wahanwyd hwynt: cynt oeddynt nâ'r eryrod, a chryfach oeddynt nâ'r llewod.

‡ Neu, *Bŷſyd, neu, berraidd.*

24 Merched Iſrael, wylwch am Saul, yr hwn oedd yn eich dilladu chwi ag yſcarlat, gyd ag hyfrydwch, yr hwn oedd yn gwiſco addurnwiſc aur ar eich dillad chwi.

25 Pa fodd y cwympodd y cedyrn yng hanol y rhyfel! Jonathan, ti a laddwyd ar dy vchelfaoedd.

26 Gofid *ſydd* arnaf am danati, fy mrawd Jonathan, cû lawn fuoſt gennyfi: rhyfeddol oedd dy gariad tu ag attafi, tu hwnt i gariad gwragedd.

27 Pa fodd y ſyrthiodd y cedyrn, ac y difethwyd arfau rhyfel!

PEN. II.

1 *Dafydd ar archiad Duw, yn mynedgyd a'i wŷr i Hebron, lle y gwnaed ef yn frenhin ar Judah,* 5 *yn canmol gwŷr Jabes Gilead am eu caredigrwydd i Saul.* 8 *Abner yn gwneuthŷr Iſboſeth yn frenhin ar Iſrael.* 12 *ymladd creulon rhwng deuddec o wŷr Abner, a deuddeg o wŷr Joab.* 18 *Lladd Aſahel.* 25 *Joab ar ddeiſyfiad Abner yn galw y bobl yn ôl.* 32 *Claddedigaeth Aſahel.*

A C yn ôl hyn yr ymofynnodd Dafydd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf fi i fynu

I'r vn o ddimaſoedd Juda? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef, dos i' fynu. A dywedodd Dafydd, I ba le yr âf I fynu? dywedodd ynteſ, I Hebron.

2 A Dafydd a aeth i fynu yno, a'i ddwy wragedd hefyd, Ahinoam y Jezreeliteſ, ac Abigail gwraig Nabal y Carmeliad.

3 A Dafydd a ddûg i fynu ei wŷr y rhai *oedd* gyd ag ef, pob vn a'i deulu: a hwy a arhoſſant yn ninaſoedd Hebron.

* 1 Mac. 2. 57. 4 * A gwŷr Juda a ddaethant, ac a eneiniaſant Ddafydd yno yn frenin ar dŷ Juda: a mynegaſant i Ddafydd, gan ddywedyd, mai gwŷr Jabes Gilead † a gladdaſent Saul.

† 1 Sam. 31. 13. 5 A Dafydd a anfonodd gennadau at wŷr Jabes Gilead, ac a ddywedodd wrthynt, bendigedic *ydych* chwi gan yr Arglwydd, y rhai a wnaethoch y drugaredd hon â'ch arglwydd Saul, ac a'i claddaſoch ef.

6 Ac yn awr yr Arglwydd a wnelo â chwi drugaredd, a gwirioneddi minne hefyd a dalaf i chwi am y daioni hwn, oblegit i chwi wneuthur y peth hyn.

7 Yn awr gan hynny, ymnerthed eich dwylo, a byddwch feibion grymmus: canys marw a fu eich arglwydd Saul, a thŷ Juda a'm eneiniaſant inneu yn frenin arnynt.

8 Ond Abner mâb Ner tywyſog y filwriaeth *oedd* gan Saul, a gymmerth Iſboſeth fâb Saul, ac a'i dug ef trosodd i Mahanaim.

9 Ac eſe a'i goſodod ef yn frenin ar Gilead, ac ar yr Aſſuriaid, ac ar Jezreel, ac ar Ephraim, ac ar Benjamin, ac ar holl Iſrael.

10 Mâb deugain mlwydd *oedd* Iſboſeth mâb Saul, pan ddechreuodd deyrnaſu ar Iſrael, a dwy flynedd y teyrnaſodd eſe: tŷ Juda yn vnic oedd gyd â Dafydd.

11 (A rhifedi y dyddiau y bu Dafydd yn frenin yn Hebron ar dŷ Juda, oedd ſaith mlynedd, a chwe mis.)

† 12 Ac Abner mâb Ner, a gweiſion Iſboſeth fâb Saul, a aethant allan o Mahanaim i Gibeon.

13 Joab hefyd mâb Serfiah, a gweiſion Dafydd a aethant allan, ac a gyfarfuant ynghyd wrth lyn Gibeon: a hwy a eiſteddaſant wrth y llyn, rhai o'r naill du, a'r lleill wrth y llyn o'r tu arall.

14 Ac Abner a ddywedodd wrth Joab, cyfoded yn awr y llangciau, a chwarânt ger ein bronnau ni: a dywedodd Joab, cyfodant.

15 Yna y cyfodaſant, ac yr aethant trosodd dan rif, deuddec o Benjamin, ſef oddi wrth Iſboſeth fâb Saul, a deuddec o weiſion Dafydd.

16 A phob vn a ymaflodd ym mhen ei gyfydd, ac *a yrrodd* ei gleddyf yn yſtlys ei gyfeill, felly y cyd-fyrthiaſant hwy: am hynny y galwyd y lle hwnnw ‡ Helcath Hazzurim, yn Gibeon. ‡ *Maes y cedyrn.*

17 A bu ryfel caled iawn y dwthwn hwnnw: a tharawyd Abner, a gwŷr Iſrael, o flaen gweiſion Dafydd.

18 A thri mâb Serfiah oedd yno, Joab, ac Abiſai, ac Aſahel: ac Aſahel *oedd* mor fuan ar ei draed ag vn o'r fyrchod ſydd yn y maes.

19 Ac Aſahel a ddilynodd ar ôl Abner, ac wrth fyned ni thrôdd ar y tu dehau, nac ar y tu aſſwy, oddi ar ôl Abner.

20 Yna Abner a edrychodd o'i ôl ac a ddywedodd, ai tydi yw Aſahel? a dywedodd ynteſ, *ie* myfi.

21 A dywedodd Abner wrtho ef, trô ar dy law ddehau, neu ar dy law aſſwy, a dal it vn o'r llangciau, a chymmer it ei ‡ arfau. ‡ Neu, *ei ſyſtil.*

ôl ef. Ond ni fynnei Aſahel droi oddi ar ei ôl ef.

22 Ac Abner a ddywedodd eil-waith wrth Aſahel, cilia oddi ar fy ôl I: pa ham y tarawaf di i lawr? canys pa fodd y codwn fyngolwg ar Joab dy frawd ti *wedi hynny?*

23 Ond eſe a wrthododd ymado, am hynny Abner a'i tarawodd ef â bôn y wayw-ffon tan y bumned *aſs*, a'r wayw-ffon a aeth allan o'r tu cefn iddo, ac eſe a ſyrthiodd yno, ac a fu farw yn ei lê: a phawb a'r oedd yn dyfod i'r lle y ſyrthiaſai Aſahel ynddo, ac y buaſei farw, a ſafaſant.

24 Joab hefyd, ac Abiſai a erlidiaſant ar ôl Abner: pan fachludodd yr haul, yna y daethant hyd fryn Ammah, yr hwn *ſydd* gyferbyn a Giah, tu ac anialwch Gibeon.

25 A meibion Benjamin a ymgaſclaſant ar ôl Abner, ac a aethant yn vn lluoc, ac a ſafaſant ar ben bryn.

26 Yna Abner a alwodd ar Joab, ac a ddywedodd, a'i byth y difa'r cleddyf? oni wyddoſt ti y bydd chwerwder yn y diwedd? hyd ba bryd gan hynny y byddi hîb ddywedyd wrth y bobl am ddychwelyd oddi ar ôl eu brodyr?

27 A dywedodd Joab, ſef mai byw Duw, oni buaſei *yr hyn* a ddywedaſit, diau yna † y borau'r aethei y bobl i fynu, bôb vn oddi ar ôl ei frawd. † Heb. *yr hwn.* † Neu, *yna.*

28 Felly Joab a vdcanodd mewn vdcorn, a'r holl bobl a ſafaſant, ac nid erlidiaſant mwyach ar ôl Iſrael, ac ni chwanegaſant ymladd mwyach.

29 Ac Abner a'i wŷr a aethant drwy'r gwaſtadedd ar hyd y nôs honno, ac a aethant tros yr Iorddonen, ac a aethant trwy holl Bithron, a daethant i Mahanaim.

30 A Joab a ddychwelodd oddi ar ôl Abner, ac wedi iddo gaſclu yr holl bobl ynghyd, yr oedd yn eiſiau o weiſion Dafydd bedwar gŵr ar bymthec, ac Aſahel.

31 A gweiſion Dafydd a darawſent o Benjamin, ac o wŷr Abner, dry-chant, a thri vgain gŵr, *ſef* y buant feirw.

32 A hwy a gymmeraſant Aſahel; ac a'i claddaſant ef ym meddrod ei dâd, yr hwn *oedd* yn Bethlehem: a Joab a'i wŷr a gerddaſant ar hŷd y nôs, ac yn Hebron y goleuodd arnynt.

PEN. III.

1 Dafydd yn myned yn gryfach tra y parhaodd y rhyfel. 2 Geni chwe mâb iddo ef yn Hebron. 6 Abner yn anfodlon i Iſboſeth, 12 yn cilio at Ddafydd. 13 Dafydd yn ei ddeſtlyn ef, tan ammod iddo ef ddwyn iddo ei wraig Michal. 17 Abner wedi ymddiddan â'r Iſraeliaid, yn cael gwledd gan Ddafydd, a'i ollwng ymaith. 22 Joab yn dychwelyd o'r rhyfel yn anfodlawn i Ddafydd, ac yn lladd Abner. 28 Dafydd yn mollſtribio Joab, 31 ac yn galaru am Abner.

A Bu ryfel hir rhwng tŷ Saul a thŷ Ddafydd: a Dafydd oedd yn myned gryfach gryfach, ond tŷ Saul oedd yn mynd wannach wannach.

2 A meibion a anwyd I Ddafydd yn Hebron: a'i gyntafanedic ef oedd Amnon o Ahinoam y Jezreeliteſ.

3 A'i

3 A'i ail *mab oedd* * Chileab, o Abigail gwraig Nabal y Carmeliad: a'r trydydd, Absalom mab Maacah ferch Talmai brenin Gesur:

4 A'r pedwerydd, Adoniah mab Haggith: a'r pummed Sephatiah mab Abital:

5 A'r chweched, Ithream o Eglah gwraig Ddafydd: y rhai hyn a anwyd i Ddafydd yn Hebron.

6 A thra 'r ydoedd rhyfel rhwng tŷ Saul a thŷ Ddafydd, yr oedd Abner yn ymgynnio dros dŷ Saul.

7 Ond i Saul y *buasei* ordderch-wraig, a'i henw * Rispah, merch Aiah: ac *Isboseth* a ddywedodd wrth Abner, pa ham yr aethoist i mewn at ordderch-wraig fy nhâd?

8 Yna y digiodd Abner yn ddirfawr o herwydd geiriau Isboseth, ac a ddywedodd, ai pen ci *ydwyf*, yr hwn ydwyf heddyw 'n erbyn Juda yn gwneuthur trugaredd â thŷ Saul dy dâd ti, â'i frodyr, ac â'i gyfeillion, a heb dy roddi di yn llaw Dafydd, pan ofodaist i'm herbyn fai *am* y wraig hon heddyw.

9 Fel hyn y gwnelo Duw i Abner, ac fel hyn y chwanego iddo, oniâ megis y tyngodd yr Arglwydd wrth Ddafydd, felly y gwnâf iddo ef:

10 Gan droi y frenhiniaeth oddi wrth dŷ Saul, a derchafu gorsedd-faingc Dafydd ar Israel, ac ar Judah, o Dan hyd Beerseba.

11 Ac ni feiddiodd efe mwyach atteb gair i Abner, rhag ei ofn ef.

12 Ac Abner a anfonodd gennadau at Ddafydd trosto ei hun, gan ddywedyd, eiddo pwy yw 'r wlâd? *a* chan ddywedyd, gwna gyngrair â mi, ac wele fy llaw i *fydd* gyd â thi, i droi attat ti holl Israel.

13 A dywedodd ynteu, da, myfi a wnaf gyfammod â thi: ettto yn peth yr ydwyf yn ei geisio gennit, gan ddywedyd, ni weli fy wyneb oni ddygi di yn gyntaf Michal ferch Saul, pan ddelech i edrych yn fy wyneb.

14 A Dafydd a anfonodd gennadau at Isboseth fâb Saul, gan ddywedyd, dyro *i mi* fyngwraig Michal, yr hon a ddyweddiais i mi am * gant o flaen-grwyn y Philistiaid.

15 Ac Isboseth a anfonodd, ac a'i dug hi oddi wrth * *ei* gŵr, *sef* oddi wrth Phaltiel fab Lais.

16 A'i gŵr a aeth gyd â hi, gan fyned ac wylo ar ei hol hi hyd Bahurim: yna y dywedodd Abner wrtho ef, dos, dychwel. Ac efe a ddychwelodd.

17 Ac Abner a lefarodd wrth henuriaid Israel, gan ddywedyd, † cyn hyn yr oeddych chwi 'n ceisio Dafydd yn frenin arnoch.

18 Ac yn awr gwnewch *hynny*: canys yr Arglwydd a lefarodd am Ddafydd, gan ddywedyd, drwy law Dafydd fy ngwâs y gwaredaf fy mhobl Israel o law y Philistiaid, ac o law eu holl elynion.

19 Dywedodd Abner hefyd wrth Benjamin: ac Abner a aeth i ymddiddan â Dafydd yn Hebron, am yr hyn oll *oedd* dda yngolwg Israel, ac yngolwg holl dŷ Benjamin.

20 Felly Abner a ddaeth at Ddafydd i Hebron, ac ygain-wr gyd ag ef: a Dafydd a wnaeth wledd i Abner, ac i'r gwŷr *oedd* gyd ag ef.

21 A dywedodd Abner wrth Ddafydd, mi a gyfodaf, ac a âf, ac a gasclaf holl Israel at fy arglwydd frenin, fel y gwnelont gyfammod â thi, ac y teyrnasech di yn yr hyn oll a chwen-

nych dy galon. A Dafydd a ollyngodd Abner ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

22 Ac wele weision Dafydd a Joab yn dyfod oddi wrth y dorf, ac anrhaith fawr a ddygasent hwy ganddynt; (ond nid oedd Abner gyd â Dafydd yn Hebron, canys efe a'i gollyngasei ef ymmaith, ac yntef a aethei mewn heddwch.)

23 Pan ddaeth Joab a'r holl lu *oedd* gyd ag ef, mynegwyd i Joab, gan ddywedyd, Abner mâb Ner a ddaeth at y brenin, ac efe a'i gollyngodd ef ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

24 A Joab a ddaeth at y brenin, ac a ddywedodd, beth a wnaethoft? wele daeth Abner attat ti, pa ham y gollyngaist ef i fyned ymmaith?

25 Tî a adwaenit Abner fâb Ner, mai i'th dwyllo di y daeth efe, ac i wybod dy fynediad allan, a'th ddyfodiâd i mewn, ac i wybod yr hyn oll yr wyt ti yn ei wneuthur.

26 A Joab a aeth allan oddi wrth Ddafydd, ac a anfonodd gennadau ar ôl Abner, a hwy a'i dygasant ef yn ôl oddi wrth ffynnon Siriah, heb wybod i Ddafydd.

27 A phan ddychwelodd Abner i Hebron, * Joab a'i trôdd ef o'r naill du yn y porth, i ymddiddan ag ef mewn heddwch: ac a'i tarawodd ef yno, *tan* y bummed *âis* fel y bu efe farw, o herwydd * gwaed Asahel ei frawd ef.

28 Ac wedi hyny y clybu Dafydd, ac y dywedodd, dieuog *ydwyf*, a'm brenhiniaeth ger bron yr Arglwydd byth, oddi wrth waed Abner fâb Ner.

29 Syrthied ar ben Joab, ac ar holl dŷ ei dâd ef, fel na † phallo *fod yn* o dŷ Joab yn ddifefflyd, neu yn wahan-glwyfus, neu 'n ymgynnal wrth fagl, neu yn fyrthio ar gleddyf, neu mewn eisieu bara.

30 Felly Joab ac Abisai ei frawd ef a laddasant Abner, o herwydd lladd o honaw ef * Asahel eu brawd hwynt, mewn rhyfel yn Gibeon.

31 A Dafydd a ddywedodd wrth Joab, ac wrth yr holl bobl *oedd* gyd ag ef, rhwygwch eich dillad, ac ymwregyswch mewn sach-liain, a galerwch o flaen Abner. A'r brenin Dafydd oedd yn myned ar ôl † yr elor.

32 A hwy a gladdasant Abner yn Hebron, a'r brenin a ddyrchafodd ei lêf ac a wyloddd wrth fedd Abner; a'r holl bobl a wylasant.

33 A'r brenin a alar-nadodd am Abner, ac a ddywedodd, a fei y mae 'r ynfyd yn marw y bu farw Abner?

34 Dy ddwylo nid *oeddynt* yn rhwym, ac nid oedd-dy draed wedi eu rhoddi mewn egwydydd; syrthiaist fel y syrthfei *yn* o flaen meibion enwir. A'r holl bobl a chwanegasant wylo am dano ef.

35 A phan ddaeth yr holl bobl i beri i Ddafydd fwytta bara, a hi etto yn ddydd, Dafydd a dyngodd, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, os archwaethaf fara, na dim oll, nes machludo 'r haul.

36 A'r holl bobl a wybuant *hynny*, a da oedd *hyn* yn eu golwg hwynt: fel yr hyn oll a wnai y brenin oedd dda yngolwg y bobl.

37 A'r holl bobl, a holl Israel a wybuant y dydd hwnnw, na ddaethai o fodd y brenin lladd Abner fâb Ner.

2 1 Cron. 1. 1.

* Pen. 21. 10.

* 1 Sam. 18. 25, 27.

* 1 Sam. 25. 44. Phalti.

† Heb. *Dos ar ochor.*

* 1 Brenh. 2. 5.

* Pen. 2. 23.

† Heb. *Yberrer ymmaith.*

† Heb. *Gwely.*

38 A'r brenin a ddywedodd wrth ei weision; oni wyddoch chwi i dywysog, ac i wr mawr syrthio heddyw yn Israel.

† Heb. Dyner. 39 A minnau ydwyf † elddil heddyw, er fy enneinio yn frenin, a'r gwŷr hyn meibion Seruiah (y rŷ gallet i mi: yr Arglwydd a dâl i'r hwn a wnaeth y drwg, yn ôl ei ddrygioni.

P. E. N. IV.

1 Tva'r oedd yr Israeliaid yn ddychrynedic o achos marwolaeth Abner, 2 Baanah a Rechab yn lladd Iboseth, ac yn dwyn ei ben ef i Hebron. 9 Dafydd yn peri eu lladd hwythau, o ebaddaw pen Iboseth.

A Phan glybu mâb Saul farw o Abner yn Hebron, ei ddwylo a laesâsant, a holl Israel a ‡ ofnasant.

‡ Neu, Drallodwyd.

2 A dau wŷr oedd gan fâb Saul yn dywysogion *ar* dorfoedd, enw yn *oedd* Baanah, ac enw'r ail Rechab, meibion Rimmon y Beerothiad, o feibion Benjamin: (canys Beeroth hefyd a gyfrifid i Benjamin:

3 A'r Beerothiaid a ffoesent i Gittaim, ac a fuasent ynò yn ddieithriaid hyd y dydd hwnw.)

4 Ac I Jonathan fâb Saul *yr oedd* mâb cloff o'i draed: mâb pum mlwydd oedd efe, pan ddaeth y gair am Saul a Jonathan o Jezreel, a'i famnaeth a'i cymmerth ef, ac a ffodd: a bu wrth fryssio o honi i ffoi, iddo ef syrthio, fel y cloffodd efe, a'i enw ef *oedd* Mephiboseth.

5 A meibion Rimmon y Beerothiad Rechab a Baanah, a aethant, ac a ddaethant, pan wresogasai y dydd, i dŷ Iboseth, ac efe *oedd* yn gorwedd ar wely ganol dydd.

6 Ac wele, hwy a ddaethant i mewn i ganol i tŷ, *fel* rhai yn prynu gwenith, a hwy a'i tarawsant ef tan y bummed *asen*; a Rechab, a Baanah ei frawd a ddiangasant.

7 A phan ddaethant i'r tŷ, yr oedd efe yn gorwedd ar ei wely o fewn ſtafell ei wely, a hwy a'i tarawsant ef, ac a dorrasant ei ben ef, ac a gymmerasant ei ben ef, ac a gerddasant trwy y gwaſtadedd ar hyd y nôs.

8 A hwy a ddygasant ben Isboseth at Ddafydd i Hebron, ac a ddywedasant wrth y brenin, wele ben Isboseth fâb Saul dy elyn di, 'r hwn a geisiodd dy einioes di, a'r Arglwydd a roddes i'm hargliwydd frenin ddial y dydd hwn ar Saul, ac ar ei hâd.

9 A Dafydd a attebodd Rechab, a Baanah ei frawd, meibion Rimmon y Beerothiad, ac a ddywedodd wrthynt, fel mai byw'r Arglwydd, yr hwn a'm ſyddhaodd ſy enaid o bob cyfyngdra.

* Pen. 1. 15. 10 Pan * ſynegodd *un* i mi, gan ddywedyd, wele bu farw Saul, (ac yr oedd yn ei olwg ei hun, megis yn yn dwyn llawen-chwedl) mi a ymaflais ynddo, ac a'i lleddais ef yn Siclag, ‡ yr hwn *a dybiasai* y rhoddasŵn iddo obrwy am ei chwedl.

‡ Neu, yr hwn oedd y gwobr a roddais iddo am, &c.

11 Pa feint mwy *y gwnâf* i ddynion annuwiol a laddasant wr cyhon yn ei dŷ, ar ei wely? yn awr gan hynny oni cheiſiaf ei waed ef ar eich llaw chwi? ac *oni* thorraf chwi ymmaith oddiar y ddaiar?

12 A Dafydd a orchymynnodd iw langciau, a hwy a'i lleddasant hwy, ac a dorrasant eu dwylo hwynt a'i traed, ac a'i crogasant hwy wrth bon y llyn yn Hebron: ond pen Isboseth a gymmerasant hwy, ac a'i claddasant ym meddrod * Abner yn Hebron.

* Pen. 3. 32.

P. E. N. V.

1 Y llwythau yn dyfod i Hebron i eneinio Dafydd yn frenhin ar Israel. 4 Oedran Dafydd. 6 Dafydd yn ennill Sion oddiar y Iebusiaid, ac yn teyrnasu ynddi. 11 Hiram yn anfon at Ddafydd. 13 Gwŷr meibion ieuaf yn Jerusalem. 17 Dafydd drwy ymofyniad Duw, yn taraw y Philistiaid yn Baal-perasim, 22 ac wrth y mor-wydd.

YNa holl lwythau Israel a ddaethant at Ddafydd i Hebron, ac a lefarasant, gan ddywedyd, wele, dy escwin di, a'th gnawd ydym ni.

1 Cron. 11. 1.

2 Cyn hyn hefyd pan oedd Saul yn frenin arnom ni, ti oeddit yn arwain Israel allan, ac yn eu dwyn i mewn: a dywedodd yr Arglwydd wrthit ti, ti * a borthi fy mhobl Israel, a thi a fyddi yn flaenor ar Israel.

* Phil. 78. 71.

3 Felly holl henuriaid Israel a ddaethant at y brenin i Hebron, a brenin Dafydd a wnaeth gyfammod â hwynt yn Hebron, ger bron yr Arglwydd: a hwy a eneiniasant Ddafydd yn frenin ar Israel.

4 Mab deng mlwydd ar hugain *oedd* Dafydd pan ddechreuodd deyrnasu, a deugain mlynedd y teyrnasodd efe.

5 Yn Hebron y teyrnasodd efe ar Jnda ſaith mlynedd, a chwe mis: ac yn Jerusalem y teyrnasodd efe dair blynedd ar ddec ar hugain, ar holl Israel a Juda.

* Pen. 2. 11.

6 A'r brenin a'i wŷr a aethant i Jerusalem, at y Jebusiaid preſwyl-wŷr y wlad: y rhai a lefarasant wrth Ddafydd gan ddywedyd, ni ddeui di ymma oni thynny ymmaith y deillion, a'r cloffion; gan † dybied, ni ddaw Dafydd ymma.

‡ Neu, ddywedyd.

7 Ond Dafydd a enniliodd amddiffynfa Sion: honno *yw* dinas Dafydd.

8 A dywedodd Dafydd y dydd hwnnw, pwy bynnac a elo i fynu i'r gwter, ac a darawo y Jebusiaid, a'r cloffion, a'r deillion, y rhai ſy gas gan enaid Dafydd, * *bwnnw fydd blaenor*: † am hynny y dywedasant, y dall a'r cloff ni ddaw i mewn i'r tŷ.

* 1 Cron. 11. 6. † Neu. Am hynny dywedyd, fel y dali a'r cloff ni ddaw i mewn i'r tŷ.

9 A Dafydd a drigodd yn yr amddiffynfa, ac a'i galwodd hi dinas Dafydd, a Dafydd a adeiladodd oddi amgylch, o Milo, ac oddi mewn.

10 A Dafydd a aeth rhagddo, † ac a gynyddodd yn fawr, ac Arglwydd Duw y lluoedd *oedd* gyd ag ef.

† Heb. Gan fynd a chynyddu.

11 A * Hiram brenin Tyrus a anfonodd gennadau at Ddafydd; a choed cedr, a ſeiri prennau, a † ſeiri meini; a hwy a adeiladasant dŷ i Ddafydd.

* 1 Cron. 14. 1. † Heb. Naddwyr marini y mur.

12 A gwybu Dafydd i'r Arglwydd ei ſicrhau ef yn frenin ar Israel, a derchafu o hono ei frenhiniaeth ef, er mwyn ei bobl Israel.

13 A Dafydd a gymmerodd etto * ordderchwragedd, a gwragedd o Jerusalem, wedi iddo ddyfod o Hebron, a ganwyd etto i Ddafydd feibion a merched.

* 1 Cron. 3. 9.

14 Ac † dymma henwau y rhai a anwyd iddo ef yn Jerusalem, Sammuah, a Sobab, a Nathan, a Salomon;

† 1 Cron. 3. 5.

15 Ibhar hefyd, ac Eliſuah, a Nepheg, a Japhia,

16 Eliſamah hefyd, ac Eliada, ac Eliphalet.

17 * Ond pan glybu y Philiſtiaid iddynt eneinio Dafydd yn frenin ar Israel, yr holl Philiſtiaid a ddaethant i ſynu i geiſio Dafydd: a Dafydd a glybu,

* 1 Cron. 14. 8. & 11. 16.

a glybu, ac a aeth i wared i'r anddaffynfa.

18 A'r Philistiaid a ddaethant; ac a ymdanasant yn nyffryn Rephaim.

19 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf i fynu at y Philistiaid? a roddi di hwynt yn fy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dos i fynu; canys gan roddi y rhoddaf y Philistiaid yn dy law di.

20 A * Dafydd a ddaeth i Baal-Perazim, a Dafydd a'i tarawodd hwynt yno, ac a ddywedodd, yr Arglwydd a wahanodd fy nghylnion o'm blaen i, megis gwahaniu dyfroedd. Am hynny y galwodd efe enw'r lle hwnnw ‡ Baal-Perazim.

21 Ac yno y gadawsant hwy eu delwau, a Dafydd a'i * a'i ‡ llosgodd hwynt.

22 A'r Philistiaid eto a chwanegasant ddyfod i fynu, ac a ymdanasant yn nyffryn Rephaim.

23 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, ac efe a ddywedodd, na ddos i fynu: amgylchyna di'r tu ôl iddynt, a thyred arnynt hwy gyferbyn â'r mor-wŷdd.

24 A phan glywech drwst cerddediad ymmrig y mor-wŷdd, yna ymegnia: canys yna yr Arglwydd a â allan o'th flaen di, i daro gwerssyll y Philistiaid.

25 A Dafydd a wnaeth megis y gorchymynasei'r Arglwydd iddo ef, ac a darawodd y Philistiaid o Geba, hyd onid ddelech i Gazer.

PEN. VI.

1 Dafydd yn cyrchu y Arch o Ciriath iearim ar ſen newydd. 6 Tarw Vzzah yn Peretz Vzzah. 9 Duw yn bendithio Obed-Edom a'chos yr Arch. 12 Dafydd yn dwyn yr Arch i Sion gyd ag aberthau, ac yn bendithio o'i blaen hi, a Michal yn ei ddirmygu ef am hynny. 17 Efe yn gosod yr Arch mewn Pabell gyda llawenydd mawr a gwleddoedd. 20 Michal am geryddu Dafydd am ei lawenydd dawiol, yn amhantadwy hyd farwolaeth.

A Chaſclodd Dafydd etto'r holl etholedigion yn Iſrael, *ſef* deng-mil ar hugain;

2 * A Dafydd a gyfododd, ac a aeth a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, o Baale Juda, i ddwyn i fynu oddi yno Arch Duw, yr hon a elwir ar enw Arglwydd y lluoedd, yr hwn ſydd yn aros arni *rhwng* y Cerubiaid.

3 A hwy a † oſodaſant Arch Duw ar ſen newydd, ac a'i dygaſant hi o dŷ Abinadab yn ‡ Gibeah: Vzza hefyd, ac Ahio meibion Abinadab oedd yn gyrru y ſen newydd.

4 A hwy a'i dygaſant hi * o dŷ Abinadab yn Gibeah, gyd ag Arch Duw, ac Ahio oedd yn mynod o flaen yr Arch.

5 Dafydd hefyd a holl dŷ Iſrael oedd yn chware ger bron yr Arglwydd, â phob *offer* o goed ffynnidwydd, ſef â thelynau, ac â Nablau, ac â thympanau, ac ag ydcyrn, ac â cymbalau.

6 A phan ddaethant i lawr dyrnu * Nachon, Vzzah a eſtynnodd ei law at Arch Duw, ac a ymaflodd ynddi hi; canys ŷchen ‡ oedd yn ei hyſgwyd.

7 A digoſaint yr Arglwydd a lidiodd wrth Vzzah, a Duw a'i tarawodd ef yno am ‡ yr anrhyfedd hyn, ac efe a fu farw yno wrth Arch Duw.

8 A bu ddrwg gan Ddafydd am i'r Arglwydd rwygo rhwygiad ar Vzzah; ac efe a alwodd y lle hwnnw, † Peretz Vzzah, hyd y dydd hwn.

9 A Dafydd a ofnodd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac a ddywedodd, pa fodd y daw Arch yr Arglwydd attaf?

10 Ac ni fynnei Dafydd fudo Arch yr Arglwydd atto ef i ddinas Dafydd: ond Dafydd a'i trôdd hi i dŷ Obed Edom y Gethiad.

11 Ac Arch yr Arglwydd a arhoſodd yn nhŷ Obed Edom y Gethiad, dri mis: a'r Arglwydd a fendithiodd Obed Edom, a'i holl dŷ.

12 A mynegwyd i'r brenin Dafydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd a fendithiodd dŷ Obed Edom, a'i hyn oll *oedd* ganddo, * er mwyn Arch Dduw. Yna Dafydd a aeth, ac a ddûg i fynu Arch Duw, o dŷ Obed Edom, i ddinas Dafydd, mewn llawenydd.

13 A phan gychwynnodd y rhai oedd yn dwyn Arch yr Arglwydd chwech o gamrau, yna efe a offrymmodd ŷchen, a phaſcedigion.

14 A Dafydd a ddawnſiodd â'i holl egni, ger bron yr Arglwydd: a Dafydd oedd wedi ymwregyſu ag Ephod liain.

15 Felly Dafydd, a holl dŷ Iſrael a ddygaſant i fynu Arch yr Arglwydd, drwy floddeſt, a ſain vdcorn.

16 Ac fel yr oedd Arch yr Arglwydd yn dyfod i mewn i ddinas Dafydd, yna Michal merch Saul a edrychodd drwy ffeneſtr, ac a ganfu y brenin Dafydd yn neidio, ac yn llemmein o flaen yr Arglwydd, a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

17 A hwy a ddygaſant i mewn Arch yr Arglwydd, ac a'i goſodaſant yn ei lle, ynghanol y babell, yr hon a † oſodaſei Dafydd iddi. A Dafydd a offrymmodd boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ger bron yr Arglwydd.

18 Ac wedi gorphen o Ddafydd offrymmu poeth offrwm ac offrymmau hedd, * efe a fendithiodd y bobl yn enw Arglwydd y lluoedd.

19 Ac efe a rannodd i'r holl bobl, *ſef* i holl dyrfa Iſrael, yn ŵr, ac yn wraig, i bob vn, deiſen o fara, ac vn dryll o gîg, ac vn goſtrelaid *o win*: felly yr aeth yr holl bobl, bawb iw dŷ ei hun.

20 Yna y dychwelodd Dafydd i fendigo ei dŷ: a Michal merch Saul a ddaeth i gyfarfod Dafydd, ac a ddywedodd, oh mor ogoneddus oedd brenin Iſrael heddyw, yr hwn a ymddioſcodd heddyw yngwydd llawforwynion ei weiſion, fel yr ymddioſcei vn o'r ynfydion gan ymddioſc.

21 A dywedodd Dafydd wrth Michal, ger bron yr Arglwydd yr hwn a'm dewiſodd i o flaen dy dâd ti, ac o flaen ei holl dŷ ef, gan orchymyn i mi ſod yn flaenor ar bobl yr Arglwydd, ar Iſrael, *y chwareuis*: a mi a chwarâf ger bron yr Arglwydd.

22 Byddaf etto waelach nâ hyn, a byddaf ddirmygus yn fy ngolwg fy hun: a chyd â'r llawforwynion (*am* y rhai y dywedaiſt wrthif) i'm gogoneddir.

23 Am hynny i Michal merch Saul ni bu eiſfedd, hyd ddydd ei marwolaeth.

PEN. VII.

1 Nathan yn cynnoi dincan Dafydd ar adeiladu tŷ i'r Arglwydd, 4 ac ar ol hynny a'r ſiars gair Duw yn gwaraſun iddo. 12 Yr addo iddo ddaioni a bendithion yn ei hâd. 18 Gweddi a diolch Dafydd.

A * Phan eiſteddodd y brenin yn ei dŷ, a rhoddi o'r Arglwydd lonydd iddo ef, rhac ei holl elynion oddi amgylch;

2 Yna

* 1 Cron. 14. 12. ‡ Neu, dug Bwynt ymaith.

* Eſa. 28. 21.

‡ Mael y gwahaniadau.

* 1 Cron. 13. 5, 6. ‡ Neu, with yr hon y galwyd ar yr Enw, ſef enw Arg. &c. † Heb. ymadhant i Arch D. ſ arcbogaeth. ‡ Neu, y bryn. * 1 Sam. 7. 2. * 1 Cron. 13. 9. ‡ Neu, a dramgyddaſant. ‡ Neu, ebadrwydd

† Sef, rhwyg Vzzah.

* 1 Cron. 15. 25.

* 1 Cron. 16. 2.

† Heb. eſtynnaſei.

* 1 Cron. 17. 2.

2 Yna y dywedodd y brenin wrth Nathan y
propbwyd, wele yn awr fi yn preſwyllo mewn
tŷ o gedr-wŷdd, ac Arch Dduw yn aros o
fewn y cortynnau.

3 A Nathan a ddywedodd wrth y brenin,
dôs, gwna'r hyn oll *ſydd* yn dy galon; canys
yr Arglwydd *ſydd* gyd â thi.

4 A bu y noſſon honno, i air yr Arglwydd
ddyfod at Nathan, gan ddywedyd,

5 Dôs, a dywed wrth fy ngwâs Dafydd, fel
hyn y dywed yr Arglwydd, ai ty di a adeiladi
i mi dŷ, lle y cyfanneddwyfi.

6 Canys nid arhoſais mewn tŷ, er y dydd
yr arweiniais biant Iſrael o'r Aipht, hyd y
dydd hwn, e'thr bum yn rhodio mewn pabell
ac mewn Tabernacl.

7 Ym mha *le* bynnac y rhodiais gyd â holl
‡ *A elwir harn-wyr.* feibion Iſrael, a yngenais i air wrth vn o ‡llwythau Iſrael, i'r rhai y gorchymynnais borthi fy
* 1 Cron. 17 6. mhobl Iſrael, gan ddywedyd, pa ham nad adeiladaſoch i mi dŷ o gedr-wŷdd.

8 Ac yn awr, fel hyn y dywedi wrth fyngwâs Dafydd; fel hyn y dywed Arglwydd y
* 1 Sam. 16. 12. Pſal. 78. 70. llŭoedd, * myfi a'th gymmerais di o'r gorlan, oddiar ôl y praidd, i fod yn flaenor ar fy mhobl, ar Iſrael.

9 A bum gyd â thi ym mha *le* bynnac y rhodiaiſt, torrais ymaith hefyd dy holl elynion di o'th flaen, a gwneuthum enw mawr i ti, megis enw y rhai mwyaf ar y ddaiar.

10 Goſodaf hefyd i'm pobl Iſrael lê, a phlannaf ef, fel y trigo efe yn ei le ei hun, ac na ſymmudo mwyach; a meibion anwiredd ni chwanegant ei gyſtuddio ef, megis gynt:

* 1 Cron. 17. 10. 11 * Sef er y dydd yr ordeiniais i farnwŷr ar fy mhobl Iſrael, ac y rhoddais lonyddwch i ti oddi wrth dy holl elynion:) a'r Arglwydd ſydd yn mynegi i ti, y gwna † efe dŷ i ti.

† Heb. *yr Arglwydd.* * 1 Bren. 8. 20. 12 A phan * gyflawner dy ddyddiau di, a huno o honot gyd â'th dadau, mi a gyfodaf dy hâd ti ar dy ôl, yr hwn a ddaw allan o'th ymyſcaroedd di, a mi a gadarnhâf ei frenhiniaeth ef.

‡ 1 Bren. 5. 5. & 6. 12. 13 Efe ‡ a adeilada dŷ i'm enw i, minne a gadarnhâf orſedd ſaingc ei frenhiniaeth ef byth.

1 Cron. 22. 10. † Heb. 1. 5. 14 † Myfi a fyddaf iddo ef yn dâd, ac ynteu fydd i mi yn fâb: os * troſedda efe, mi a'i ceryddaf â gwialen ddynawl, ac â dyrnodiau meibion dynion.

* Pſal. 89. 30. 31, 32. 15 Ond fy nhrugaredd nid ymedy ag ef, megis ac y tynnais hi oddi wrth Saul, yr hwn a fwriais ymmaith o'th flaen di.

16 A'th dŷ di a ſiccrheir, a'th frenhiniaeth yn dragywydd o'th flaen di: dy orſedd-faingc a ſiccrheir byth.

17 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Ddafydd.

18 Yna'r aeth y brenin Dafydd i mewn, ac a eiſteddodd gar bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy *ydwyfi* ô Arglwydd Dduw? a pheth *yw* fy nhŷ, pan ddygit fi hyd ymma?

* 1 Cron. 17. 19. † Heb. *dyfraith.* 19 * Ac etto bychan oedd hyn yn dy olwg di, ô Arglwydd Dduw; ond ti a leferaiſt hefyd am dŷ dy wâs dros hîr amſer: ai dymma † arfer dyn, ô Arglwydd Dduw?

20 A pha beth mwyach a ddywed Dafydd ŷchwaneg wrthit? canys ti a adwaenoſt dy wâs, ô Arglwydd Dduw.

21 Er mwyn dy air di, ac yn ôl dy fiddwl dy hun, y gwnaethoſt yr holl fawredd hyn, i beri i'th wâs eu gwybod.

22 Am hynny i'th fawrhawyd, o Arglwydd Dduw: canys nid *oes neb* fel tydi, ac nid *oes* Duw onid ti, yn ôl yr hyn oll a glywſom ni â'n cluſtiau.

* Deut. 4. 7. 23 A * pha vn genedl ar y ddaiar *ſydd* megis dy bobl, megis Iſrael, yr hon yr aeth Duw iw gwaredu yn bobl iddo ei hun, ac i oſod iddo enw, ac i wneuthur eroch chwi bethau mawr ac ofnadwy tros dy dîr, * ger bron dy bobl, y
* 1 Cron. 17. 21. rhai a waredaiſt i ti o'r Aipht, oddiwrth y cenhedloedd a'u duwiau?

24 Canys ti a ſiccrhaaiſt i ti dy bobl Iſrael, yn bobl i ti byth: a thi Arglwydd, ydwyt iddynt hwy yn Dduw.

25 Ac yn awr ô Arglwydd Dduw, cwplâ byth y gair a leferaiſt am dy wâs, ac am ei dŷ ef, a gwna megis y dywedaiſt.

26 A mawrhaer dy enw yn dragywydd, gan ddywedyd, Arglwydd y llŭoedd *ſydd* Dduw ar Iſrael; a bydded tŷ dy wâs Dafydd wedi ei ſiccrhau ger dy fron di.

27 Canys ti, ô Arglwydd y llŭoedd, Duw Iſrael, ta fynegaiſt i'th wâs gan ddywedyd, adeiladaf dŷ i ti: am hynny dy wâs a gaſodd yn ei † Heb. *agoraiſt gluſt dy wâs.* galon weddio attati y weddi hon.

28 Ac yn awr, ô Arglwydd Dduw, ty di
* Jo. 17. 17. ſydd Dduw, * a'th eiriau di ſydd wirioned, a thi a leferaiſt am dy wâs y daioni hwn.

29 Yn awr gan hynny rhynged bodd † it
† Heb. *a bendiga.* fendigo tŷ dy wâs, i fod ger dy fron di yn dragywydd: canys ti ô Arglwydd Dduw a leferaiſt, ac â'th fendith di y bendithier tŷ dy wâs yn dragywydd.

PEN. VIII.

1 *Dafydd yn daroſtwng y Philiſtiaid a'r Moabiaid.* 3 *Yn taro Hadadezer a'r Syriaid.* 9 *Yn cyſſegru anrhegion Toi i Dduw.* 14 *Yn goſod pennaethiaid yn Edom.* 16 *Swyddogion Dafydd.*

* 1 Cron. 18. 1. ‡ Neu, *fynyd Ammah.* AC wedi * hyn tarawodd Dafydd y Philiſtiaid, ac a'i daroſtyngodd hwynt: a Dafydd a ddug ymmaith ‡ Metheg Ammah o law y Philiſtiaid.

2 Ac efe a darawodd Moab, ac a'i meſurodd hwynt â llinyn, gan eu cwympo hwynt i lawr ac efe a feſurodd â dau linyn i ladd, ac â llinyn llawn i gadw yn fyw: felly y Moabiaid fuant i Ddafydd yn weiſion yn dwyn trêth.

* Pſal. 60. 2. 3 Tarawodd Dafydd hefyd Hadadezer fab Rehob brenin * Zobah, pan oedd efe yn myned i ynnill ei derfynau wrth afon Euphrates.

† Neu, *o'r eiddo.* * 1 Cron. 18. 4. 4 A Dafydd a ennillodd ‡ oddi arno ef fil o * *gerbydau*, a ſaith gant o farchogion, ac vgain mil o wŷr traed: a thorrodd Dafydd linynnau garr *meirch* pob cerbyd, ac efe a adawodd o honynt gan cerbyd.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Damaſcus, i gynnorthwyo Hadadezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy fil ar hugain o wŷr.

6 A Dafydd a oſododd lywyddogion yn Syria Damaſcus, a'r Syriaid a fuant weiſion i Ddafydd, yn dwyn trêth: a'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd ym mha le bynnac yr aeth efe.

7 Dafydd hefyd a gymmerth y tariannau aur oedd gan weiſion Hadadezer, ac a'i dûg hwynt i Jeruſalem.

8 O Betah hefyd, ac o Berothai, dinaſoedd Hadadezer, y dûg y brenin Dafydd lawer iawn o brês.

9 Pan glybu * Toi brenin Hamath, dare o
* 1 Cron. 18. 9. Ddafydd holl lu Hadade zer.

10 Yna

*1 Cron. 18. 10. † Heb. ymofyn ag ef am heddoch. † Heb. yn ei law.

10 Yna Toi a anfonodd * Joram ei fab at y brenin Dafydd i † gyfarch gwell iddo, ac iw ferendithio, am iddo ymladd yn erbyn Hadadezer, a'i faeddu ef, (canys gŵr rhyfelgar oedd Hadadezer yn erbyn Toi) a llestri arian, a llestri aur, a llestri pres † ganddo:

11 Y rhai hefyd a gyssegrodd y brenin Dafydd i'r Arglwydd, gyd â'r arian, a'r aur a gyssegrasei efe o'r holl genhedloedd a orescynasei efe:

12 Oddi ar Syria, ac oddi ar Moab, ac oddi ar feibion Ammon, ac oddi ar y Philistiaid, ac oddi ar Amalec, ac o ysbail Hadadezer mab Rehob brenin Zobah.

13 A Dafydd a ennillodd *iddo* enw, pan ddychwelodd efe o ladd y Syriaid, yn nyffryn yr halen, *sef* tair mil ar bymthec.

*1 Cron. 18. 13. 14 * Ac efe a osododd bennaethiaid ar Edom, ar holl Edom y gosododd efe bennaethiaid, a bu holl Edom yn weision i Ddafydd: a'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth efe.

15 A theyrnasodd Dafydd ar holl Israel, ac yr oedd Dafydd yn gwneuthur barn a chyfiawnder iw holl bobl.

16 A Joab mab Serfiah *oedd ben* ar y llu, a Jehosaphat mab Ahilud yn gofiadur.

*1 Cron. 18. 16. 17 A Zadoc mab Ahitob, ac * Ahimelech mab Abiathar *oedd* offeiriaid, a Seraiah yn scrifennydd.

*1 Cron. 18. 17. 18 Benaiah hefyd mab Jehoiada *oedd* ar y Cerethiaid, a'r Pelethiaid; a'r meibion Dafydd oedd dywysogion.

PEN. IX.

Dafydd trwy law Ziba yn dangos am Mephibosheth. 7 Ac er mwyn Jonathan yn ei dderbyn ef iw fwrdd, ac yn adferyd iddo gwbl ac oedd eiddo Saul: 9 ac yn gwneuthur Ziba yn oruchwiliwr iddo ef.

A Dafydd a ddywedodd, a oes etto yn wedi ei adel o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd ag ef, er mwyn Jonathan?

2 Ac yr *oedd* gwas o dŷ Saul a'i enw Ziba: a hwy a'i galwasant ef at Ddafydd, a'r brenin a ddywedodd wrtho ef, ai tydi *yw* Ziba? a dywedodd yntef, dy wâs *yw* efe.

3 A dywedodd y brenin, a oes neb etto o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd Duw ag ef? a dywedodd Ziba wrth y brenin, *y mae* etto fab i Jonathan, * yn gloff o'i draed.

* Pen. 4. 4 A dywedodd y brenin wrtho, pa le y mae efe? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele ef yn thŷ Machir fab Ammiel yn Lo-debar.

5 Yna y brenin Dafydd a anfonodd, ac a'i cyrchodd ef o dŷ Machir fab Ammiel o Lodebar.

6 A phan ddaeth Mephibosheth mab Jonathan, mab Saul, at Dafydd, efe a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd: a Dafydd a ddywedodd, Mephibosheth: a dywedodd yntef, wele dy wâs.

7 A Dafydd a ddywedodd wrtho ef, nac ofna; canys gan wneuthur y gwnaf drugaredd â thi, er mwyn Jonathan dy dâd, a mi a roddaf yn ei ôl i ti holl dir Saul dy dâd, a thi a fwytei fara ar fy mwrdd i yn wastadol.

8 Ac efe a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, beth *ydyw* dy wâs di, pan edrychit ar gi marw o'm bath i?

9 Yna y brenin a alwodd ar Ziba gwâs Saul, ac a ddywedodd wrtho, yr hyn oll oedd eiddo Saul, ac eiddo ei holl dŷ ef, a roddais i fab dy feistr di.

10 A thi a erddi y tir iddo ef, ti a'th feibion, a'th weision, ac a'i dygi i mewn, fel y byddo bara i fab dy feistr di, ac y bwyttao efe; a Mephibosheth mab dy feistr di a fwytty yn wastadol fara ar fy mwrdd i. Ac i Ziba *y* *oedd* pymthec o feibion, ac vgain o weision.

11 Yna y dywedodd Ziba wrth y brenin, yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd fy Arglwydd y brenin i'w wâs, felly y gwna dy wâs: yna *y dywedodd Dafydd*, Mephibosheth a fwytty ar fy mwrdd i, fel vn o feibion y brenin.

12 Ac i Mephibosheth *yr oedd* mab bychan, a'i enw *oedd* Micha; a phawb a'r *a oedd* yn cyfannoddu tŷ Ziba *oedd* weision i Mephibosheth.

13 A Mephibosheth a drigodd yn Jerusalem: canys ar fwrdd y brenin yr oedd efe yn bwyta yn wastadol; ac yr oedd efe yn gloff o'i ddeudroed.

PEN. X.

1 Y dirmyg a wnaed â'r cenadon a dosonasai Dafydd i gysuro Hanon fab Nahas. 6 Joab ac Abisai yn gorchfygu'r Ammoniaid, er bôd y Syriaid yn eu cynnorthwyo. 15 Sobach yn ail casclu y Syriaid, a Dafydd yn ei laâd ef yn Helam.

*1 Cron. 19. 1.

AC yn ôl hyn y bu i * frenin meibion Ammon farw, a Hanon ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

2 Yna y dywedodd Dafydd, mi a wnaf garedigrwydd a Hanon mab Nahas, megis y gwnaeth ei dâd ef garedigrwydd â mi. A Dafydd a anfonodd gyd â'i weision iw gysuro ef am ei dâd: a gweision Dafydd a ddaethant i wlâd meibion Ammon.

3 A thywysogion meibion Ammon a ddywedasant wrth Hanon eu harglwydd, † wyt ti † Heb. yn tybied mai anrhydeddu dy dâd ti y mae Dafydd, o herwydd iddo ddanfon cysurwŷr attati? onid er mwyn chwilio 'r ddinas a'i throedio, a'i difetha, yr anfonodd Dafydd ei weision attat ti? *yn dy olwg di ai gwir.*

4 Yna Hanon a gymerth weision Dafydd, ac a eilliodd hanner eu barfau hwynt, ac a dorrodd eu dillad hwynt yn eu hanner, hyd eu cluniau, ac a'i gollyngodd hwynt ymaith.

5 Pan fynegwyd *hyn* i Ddafydd, efe a anfonodd iw cyfarfod hwynt, canys y gwŷr oedd wedi cywilyddio yn fawr: a dywedodd y brenin, arhoswch yn Jericho hyd oni dyfo eich barfau chwi, yna dychwelwch.

6 A meibion Ammon a welsant eu bod yn ffiaidd gan Ddafydd, a meibion Ammon a anfonasant, ac a gyflogasant y Syriaid o Beth Rehob, a'r Syriaid o Zobah, vgain mil o wŷr traed, a chan frenin Maacah ïl o wŷr, ac o Istob ddeuddeng-mil o wŷr. *1 Cron. 19. 6.

7 A phan glybu Dafydd, efe a anfonodd Joab, a holl lu y cedyrn.

8 A meibion Ammon a ddaethant, ac a luniasthasant ryfel *wrth* ddrws y porth; a'r Syriaid, *o* Zobah, a Rehob, ac o Istob a Maachah *oedd* o'r naill-du yn y maes.

9 Pan ganfu Joab fod wyneb y rhyfel yn ei erbyn ef, ym mlaen ac yn ôl, efe a etholodd o holl etholedigion Israel, ac a ymfyddinodd yn erbyn y Syriaid.

10 A gweddill y bobl a roddes efe tan law Abisai ei frawd, hw byddino yn erbyn meibion Ammon.

11 Ac efe a ddywedodd, os trêch fydd y Syriaid nâ mi, yna bydd di i mi yn gynnorthwy: ond os meibion Ammon fyddant trêch nâ thi, yna y deuaf i'th gynnorthwyo dithau.

12 Bydd

12 Bydd bybyr, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinasoedd ein Duw: a gwnaed yr Arglwydd yr hyn fyddo da yn ei olwg ef.

13 A nesaodd Joab, a'r bobl oedd gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a ffoesant o'i flaen ef.

14 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwythau a ffoesant o flaen Abisai, ac a aethant i'r ddinas: a dychwelodd Joab oddi wrth feibion Ammon, ac a ddaeth i Jerusalem.

15 A phan welodd y Syriaid eu lladd o flaen Israel, hwy a ymgynnullasant ynghyd.

16 A Hadarezer a anfonodd, ac a ddug y Syriaid oedd o'r tu hwnt i'r afon, a hwy a ddaethant i Helam; a * Sobach tywysog llu Hadarezer o'i blaen.

17 A phan synegwyd i Ddafydd hynny, efe a gasclodd holl Israel, ac a aeth tros yr Jorddonen, ac a ddaeth i Helam: a'r Syriaid a ymfyddinasant yn erbyn Dafydd, ac a ymladdasant ag ef.

18 A'r Syriaid a ffoesant o flaen Israel, a Dafydd a laddodd o'r Syriaid, *mŷr saith gant o gerbydau, a deugain mil o wŷr meirch: ac efe a darawodd Sobach tywysog eu llu fel y bu efe farw yno.

19 A phan welodd yr holl frenhinoedd oedd weision i Hadarezer eu lladd hwynt o flaen Israel, hwy a heddychasant ag Israel, ac a'i gwasanaethasant hwynt: a'r Syriaid a ofnasant gynnorthwyo meibion Ammon mwyach.

P E N. XI.

1. Dafydd, tra 'r ydoedd Joab yn gwarchae ar Rabbah, yn godinebu gyda Bathseba. 6 Yn anfon am Vrias adref i geisio coluro ei chamwedd. 14 Yn anfon llythyr gyd ag ef at Joab i beri iddo farw. 18 Joab yn danfon newyddion o'i farwolaeth ef i Ddafydd. 26 Dafydd yn cymmeryd Bathseba yn wraig iddo.

AC † wedi pen y flwyddyn, yn yr amser y byddei y brenhinoedd yn myned allan i ryfel, danfonodd Dafydd * Joab a'i weision gyd ag ef, a holl Israel, a hwy a ddestrywiasant feibion Ammon, ac a warchaeasant ar Rabbah: ond Dafydd oedd yn aros yn Jerusalem.

2 A bu ar bryd-nawn-gwaith gyfodi o Ddafydd oddi ar ei wely, a rhodio ar nen tŷ y brenin; ac oddi ar y nen efe a welai wraig yn ymolchi; a'r wraig oedd deg iawn yr olwg.

3 A Dafydd a anfonodd, ac a ymofynnodd am y wraig: ac *un* a ddywedodd, onid hon *yw* Bathseba merch Eliam, gwraig Vrias yr Hethiad?

4 A Dafydd a anfonodd genadau, ac a'i cymmerth hi, a hi a ddaeth i mewn atto ef, ac efe a orweddodd gyd â hi, (ac * yr oedd hi wedi ei glanhau oddi wrth ei haflendid:) a hi a ddychwelodd i'w thŷ ei hun.

5 A'r wraig a feichiogodd, ac a anfonodd, ac a fynegodd i Ddafydd, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn feichiog.

6 A Dafydd a anfonodd at Joab, *gan ddywedyd*, danfon attaf Vrias yr Hethiad. A Joab a anfonodd Vrias at Ddafydd.

7 A phan ddaeth Vrias atto ef, Dafydd a ymofynnodd am † lwyddiant Joab, ac am lwyddiant y bobl, ac am ffyniant y rhyfel.

8 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Vrias, dos i waered † i'th dŷ, a golch dy draed. Ac Vrias a aeth allan o dŷ'r brenin, a ffaig y brenin aeth ar ei ôl ef.

9 Ond Vrias a gyscodd wrth ddrws tŷ y brenin gyd â holl weision ei Arglwydd, ac nid aeth i waered i'w dŷ ei hun.

10 Ac y mynegasant i Ddafydd gan ddywedyd, nid aeth Vrias i waered iw dŷ ei hun: a Dafydd a ddywedodd wrth Vrias, onid o'th daith yr ydwyt ti yn dyfod? pa ham nad aethi i waered i'th dŷ dy hun?

11 A dywedodd Vrias wrth Ddafydd, yr Arch, ac Israel, hefyd a Juda sydd yn aros mewn pebyll, a Joab fy Arglwydd, a gweision fy arglwydd sydd yn gwersyllu ar hŷd wyneb y maes: a âf i gan hynny i'm tŷ fy hun i fwyta, ac i yfed, ac i orwedd gyd â'm gwraig? fel mai byw di, ac fel mai byw dy enaid di, ni wnaf y peth hyn.

12 A Dafydd a'i gelwodd ef, i fwyta, ac i yfed gar ei fron ef. ac a'i meddwodd ef: ac yn yr hwyr efe a aeth i orwedd ar ei wely, gyd â gweision ei Arglwydd, ac nid aeth i waered iw dŷ ei hun.

14 A'r boreu yr ysgrifennodd Dafydd lythyr at Joab, ac a'i anfonodd yn llaw Vrias.

15 Ac efe a ysgrifennodd yn ei lythyr, gan ddywedyd, gosodwch Vrias ar gyfer wyneb y rhyfel cryfaf, a dychwelwch oddi arno ol ef, fel y tarawer ef, ac y byddo marw.

16 A phan oedd Joab yn gwarchae ar y ddinas, efe a osodes Vrias yn y lle y gwyddai efe fod gwŷr nerthol ynddo.

17 A gŵŷr y ddinas a aethant allan, ac a ymladdasant â Joab: a syrthiodd *rhai* o'r bobl o weision Dafydd, ac Vrias yr Hethiad a fu farw hefyd.

18 Yna Joab a anfonodd, ac a fynegodd i Ddafydd holl hanes y rhyfel wrth y brenin;

19 Ac a archymynnodd i'r cennad, gan ddywedyd, pan orphennech lefaru holl hanes y rhyfel wrth y brenin;

20 Os cyfyd llidiawgrwydd y brenin, ac os dywed wrthit, pa ham y nesaoch at y ddinas i ymladd? oni wyddech y taflent hwy oddi ar y gaer?

21 Pwy a darawodd * Abimelech fab Jerubbesheth? onid gwraig a daflodd arno efe ddarn o faen melin oddi ar y mur, fel y bu efe farw yn Thebez? pa ham y nesaoch at y mur? yna y dywedi, dy was Vrias yr Hethiad a fu farw hefyd.

22 Felly y cennad a aeth, ac a ddaeth, ac a fynegodd i Ddafydd, yr hyn oll yr anfonasei Joab efe ar ei hegit.

23 A'r cennad a ddywedodd wrth Ddafydd, yn ddiau y gwŷr neddynt drech na ni, ac a ddaethant attom ni i'r maes, a ninnau a aethom arnynt hyd ddrws y porth.

24 A'r saethyddion a saethasant at dy weision oddi ar y mur, a *rhai* o weision y brenin a fuant feirw, a'th was Vrias yr Hethiad a fu farw hefyd.

25 Yna Dafydd a ddywedodd wrth y cennad, fel hyn y dywedi di wrth Joab na fydded hyn ddrwg yn dy olwg di, canys † y naill fel y llall a ddifetha y cleddyf: cadarnha dy ryfel yn erbyn y ddinas, a destrywia hi, a chyssura ditheu ef.

26 A phan glybu gwraig Vrias farw Vrias ei gŵr, hi a alarodd am ei phriod.

27 A phan aeth y galar heibio, Dafydd a anfonodd,

* 1 Cron. 16. 16.

† Heb. yn nychwelliad.

* 1 Cron. 20. 1.

* Barn. 9. 53.

† Heb. fel hyn ac fel hyn.

anſonodd, ac a'i cyſchodd hi iw dŷ, i fod iddo yn wraig, a hi a ymddug iddo fab: a drwg yngolwg yr Arglwydd oedd y peth a wnaethei Dafydd.

P E N. XII.

1 Dammeg Nathan am yr oenig gan yrri i Ddafydd ſôd yn farnwr arno ei hun. 7. Dafydd medi i Nathan ei geryddu, yn cyſaddef ei bechod ac ac yn cael maddeuant, 15 yn galarudac yn gwaddio tros y plentyn yra oedd fym. 24 Genii Salomon a'i henwi Jedidiah. 26 Dafydd yn ennill Rabbah, ac yn aitcithio ei phobl hi.

A'R Arglwydd a anſonodd Nathan at Ddafydd: ac eſe a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, dau ŵr oedd yn yr vn ddinas, y naill yn gyfoethog, a'r llall yn dlawd.

2 Gan y cyfoethog yr oedd llawer iawn o ddefaid, a gwartheg.

3 A chan y tlawd nid oedd dim onid vn oenic fechan yr hon a brynaſei eſe, ac a tagaſei, a hi a gynnyddaſſe gyd ag ef, a chyd â'i blant: o'i dammeid ef y bwyttaei hi, ac o'i gwppan ef yr yfai hi, ac yn ei fonwes ef y gorweddei hi, ac yr oedd hi iddo megis merch.

4 Ac yn delthudd a ddaeth at y gŵr cyfoethog ond eſe a arbedodd gymmeryd o'i ddefaid ei hun, ac o'i wartheg ei hun, i arlwyo i'r ymdeithudd a ddaethei atto, ond eſe a gymmerth oenic y gŵr tlawd, ac a'i paratôdd i'r gŵr a ddaethei atto.

5 A digoſaint Dafydd a enynnodd yn ddirfawr wrth y gŵr; ac eſe a ddywedodd wrth Nathan, *fel* mai byw yr Arglwydd, euog o farwolaeth *yw* yr gŵr a wnaeth hyn.

* Exod. 22. 1. 6 A'r oenic a dâl eſe adref * yn bedwar dyblig, o herwydd iddo wneuthur y peth hyn, ac nad arbedodd.

7 A dywedodd Nathan wrth Ddafydd, ti *yw* yr gŵr; fel hyn y dywed Arglwydd Dduw

* 1 Sam. 16. 13. Iſrael, * myfi a'th eneiniais di yn frenin ar Iſrael, myfi hefyd a'th waredais di o law Saul.

8 Rhoddais hefyd i ti dŷ dy arglwydd, a gwragedd dy arglwydd yn dy fonwes, ac mi a roddais i ti dŷ Iſrael a Juda, a phe *rhy* fychan *fuaſai hynny*, myfi a roddaſwnn ti fwy o lawer.

9 Pa ham y dirmygaſt ae yr Arglwydd i wneuthur drwg yn ei olwg ef? Vrias yr Hethiad a darewaſt di â'r cleddyf, ai wraig ef a gymmeraſt i ti yn wraig, a thi a'i lleddaſt ef â chleddyf meibion Ammon.

10 Yn awr gan hynny nid ymêdy'r cleddyf â'th dŷ di byth, o herwydd i ti fy nhirmygu i, a chymmeryd gwraig Vrias yr Hethiad, i fod yn wraig i ti.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a gyfodaf i'th erbyn ddrwg o'th dŷ dy hun, ac * mi a ddygaf dy wragedd di yngŵydd dy lygaid, ac a'i rhoddaf *hwynt* i'th gymydog, ac eſe a orwedd gyd â'th wragedd di, yngolwg yr haul hwn.

* Deut. 28. 30. Ben. 16. 22.

12 Er i ti wneuthur mewn dirgelwch; etto myfi a wnaf y peth hyn ger bron holl Iſrael, a cher bron yr haul.

13 A dywedodd Dafydd wrth Nathan, * pechais yn erbyn yr Arglwydd. A Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, yr Arglwydd hefyd a dynnodd ymmaith dy bechod ti, ni byddi di marw.

* Eccluſ. 47. 11.

14 Etto, o herwydd i ti beri i elynion yr Arglwydd gablu trwy yr peth hyn, y plentyn a anwyd i ti a fydd marw yn ddiau.

15 A Nathan a aeth iw dŷ: a'r Arglwydd a darawodd y plentyn a blantaſei gwraig Vrias i Ddafydd, ac eſe aeth yn glaf iawn.

16 Dafydd am hynny a ymbiliodd â Duw dros y bachgen, a Dafydd a ymprydiodd ympryd, ac a aethai a orweddodd ar y ddaiar, ar hyd y nôs.

17 A henuriaid ei dŷ ef a gyfodaſant atto ef, i beri iddo godi oddi ar y ddaiar: ond ni fynnei eſe, ac ni fwyttae fara gyd â hwynt.

18 Ac ar y ſeithfed dydd y bu farw y plentyn. A gweiſion Dafydd a ofnaſant fynegi iddo ef farw y bachgen: canys dywedaſent, wele, tra oedd y bachgen yn fyw y llefaraſom wrtho, ond ni wrandawei ar ein llais, pâ fodd gan hynny ‡ yr ymofidia, os dywedwn wrtho farw y plentyn?

‡ Heb. *y gwna niwiad.*

19 Ond pan welodd Dafydd ei weiſion yn ſibrwd, deallodd Dafydd farw y plentyn: a Dafydd a ddywedodd wrth ei weiſion, a fu farw y plentyn? a hwy a ddywedaſant, eſe a fu farw.

20 Yna Dafydd a gyfododd oddiar y ddaiar, ac a ymolchodd, ac a ymeneiniodd, ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth i dŷ'r Arglwydd, ac a addoloid: wedi hynny y daeth eſe iw dŷ ei hun, ac a ofynnodd, a hwy a roddaſant iddo fara, ac eſe a fwyttaodd.

21 Yna ei weiſion a ddywedaſant wrtho ef, pa beth *yw* hyn a wnaethoſt di? dros y plentyn byw'r ymprydiaſt, ac yr wylaſt, ond gan fu y plentyn farw, ti a gyfodaſt, ac a fwyteaſt fara.

22 Ac eſe a ddywedodd tra yr oedd y plentyn yn fyw 'r ymprydiais, ac yr wylais: canys mi a ddywedais, pwy a wyr a drugarhâ yr Arglwydd wrthif, fel y byddo byw y plentyn?

23 Ond yn awr eſe fu farw, i ba beth yr ymprydiwn? a allaſi ei ddwyn ef yn ei ôl mwyach, myfi a âf atto ef, ond ni ddychwel eſe attaſi.

24 A Dafydd a gyſſurodd Bathſeba ei wraig, ac a aeth i mewn atti hi, ac a orweddodd gyd â hi: a hi a ymddug fab, a c * eſe a alwodd ei enw ef Salomon, a'r Arglwydd a'i carodd ef.

* 1 Cron. 22 9. Mat. 1. 6.

25 Ac eſe a anſonodd drwy law Nathan y prophwyd, ac eſe a alwodd ei enw ef ‡ Jedidiah * oblegit yr Arglwydd.

‡ Amyl. *gan yr Arglwydd.* * 1 Cron. 22. 10.

26 A Joab a ymladdodd yn erbyn Rabbah meibion Ammon, ac a enniliodd, y frenhinawl ddinas.

27 A Joab a anſonodd genhad ſu at Ddafydd, ac a ddywedodd, rhyfela is yn erbyn Rabbah, ac a ennillais ddinas y dyfroedd.

28 Yn awr gan hynny casel weddill y bobl, a gwerſyllu yn erbyn y ddinas, ac ennill hi: rhac i mi ennill y ddinas, a galw fy enw i arni hi.

29 A Dafydd a gaſclodd y holl bobl, ac a aeth i Rabbah, ac a ymladdodd yn ei herbyn, ac a'i henniliodd hi.

30 Ac * eſe a gymmerodd goron eu brenin hwynt oddi am ei ben (a'i pwys hi oedd dalent o aur, gŷd a'r main gwerthfawr,) a hi a oſodwyd ar ben Dafydd, ac eſe a ddûg ymmaith o'r ddinas anrhaith fawr iawn.

* 1 Cron. 20. 2.

31 Ac eſe a ddûg ymmaith y bobl oedd yndi, ac a'i goſododd tan lifiau, a than ogau heirn, a thân fwyill heirn; ac a'i bwriodd hwynt i'r odyniau calch; ac fel hy y gwnaeth i holl ddinaſoedd meibion Ammon. A dychwelodd Dafydd a'r holl bobl i Jeruſalem.

P E N. XIII.

1 Amnon yn caru Tamar, a thrwy gyngor Jonadab yn cymmeryd. yno fôd yn glaf, ac yn ei threſio

threiſio hi: 15 *ac yno yn ei chaſau hi, ac yn ei threi ymmaith yn gwiliyddus.* 19 *Abſalom yn ei derbyn hi, ac yn celu ei amcan,* 23 *ac wrth gneifio ei ddefaid, yn lladd Amnon,* 30 *Dafydd yn pruddhau wrth glywed hynny, a Jonadab yn ei gyſſuro ef.* 37 *Abſalom yn ffo at Talmai i Geſur.*

AC yn ôl hyn yr oedd gan Abſalom fab Dafydd chwaer dêg, a'i henw Tamar: ac Amnon mab Dafydd a'i carodd hi.

2 Ac yr oedd mor ſiln ar Amnon, ſel y clafychodd efe o herwydd Tamar ei chwaer; canys gwyryf *oedd* hi; ac † anhawdd y gwelai Amnon wneuthur dim iddi hi.

† Heb. *yr hyſoddol, neu, gyddiodig yngolwg Amnon oedd wnc.*

3 Ond gan Amnon yr oedd cyfaill, a'i enw Jonadab mab Simeah frawd Dafydd: a Jonadab *oedd* ŵr call iawn.

‡ Heb. *dieneu.*

4 Ac efe a ddywedodd wrtho ef, ti fab y brenin, pa ham yr ydwyt yn ‡ curio fel hyn † beunydd? oni fynegi di i mi? Ac Amnon a ddywedodd wrtho ef, caru yr ydwyfi Tamar chwaer Abſalom fy mrawd.

† Heb. *o forau a forau.*

5 A Jonadab a ddywedodd wrtho ef, gorwedd ar dy wely, a chymmer arnat fod yn glaf, a phan ddelo dy dâd i'th edrych, dywed wrtho ef, deued attolwg Tamar fy chwaer i roddi bwyd i mi, ac i arlwyo 'r bwyd yn fy ngolwg, fel y gwelwyf, ac a bwyttawyf o'i llaw hi.

6 Felly Amnon a orweddodd, ac a gymmerth arno fod yn glâf: a'r brenin a ddaeth iw edrych ef, ac Amnon a ddywedodd wrth y brenin, deued attolwg Tamar fy chwaer i graſſu dwy deiſen yn fy ngolwg i, fel y bwyttawyf o'i llaw hi.

7 Yna Dafydd a anfonodd adref at Tamar, gan ddywedyd, dôs yn awr i dŷ Amnon dy frawd, a pharatoa fwyd iddo.

8 Felly Tamar a aeth i dŷ Amnon ei brawd, (ac efe oedd yn gorwedd) a hi a gymmerth ‡ beillied, ac a'i telinodd, ac a wnaeth deiſennau yn ei ŵydd ef, ac a graſodd y teiſennau.

‡ Neu, *toes.*

9 A hi a gymmerth badell, ac a'i tywallodd *bwynt* ger ei fron ef, ond efe a wrthododd fwyta: ac Amnon a ddywedodd, gyrrwch allan bawb oddi wrthif, a phawb a aethant allan oddi wrtho ef.

10 Yna Amnon a ddywedodd wrth Tamar, dŵg y bwyd i'r ſtafell, ſel y bwyttawyf o'th law di. A Thamar a gymmerth y teiſennau a wnaethei hi, ac a'i dûg at Amnon ei brawd i'r yſtafell.

11 A phan dduûg hi *bwynt* atto ef i fwytta, efe a ymaflodd ynddi hi, ac a ddywedodd wrthi hi, tyred, gorwedd gyd â mi, fy chwaer.

12 A hi a ddywedodd wrtho, paid fy mrawd, na † thruſia fi; canys * ni wneir ſel hyn yn Iſrael: na wna di yr ynfydrwydd hyn.

† Heb. *darſtwng* Levit. 18. 9.

13 A minnau, i ba le y bwriaf ymmaith fyngwarth? a thi a fyddi fel vn o'r ynfydion yn Iſrael: yn awr ‡ lan hynny, ymddiddan attolwg â'r brenin, can yr ni ommedd efe fi i ti.

‡ Neu, *ymbil.*

14 Ond ni fynne efe wrando ar ei llais hi: eithr efe a ſu drêch nâ hi, ac a'i treiſiodd, ac a orweddodd gyd â hi.

15 Yna Amnon a'i caſſodd hi â chas mawr iawn: canys mwy *oedd* y cas â'r hwn y carasai efe hi, nâ'r cariad â'r hwn y carasai efe hi: ac Amnon a ddywedodd wrthi hi, cyfod, dôs ymmaith.

16 A hi a ddywedodd wrtho ef, nid *oes* achos: y dryglon hwn *ſef* fy ngyrru ymmaith, ſydd fwy nâ'r llall a wnaethoſt â mi: ond ni wrandawai efe arni hi.

17 Eithr efe a alwodd ar ei langc, ei wenidog, ac a ddywedodd, gyrrwch hon yn awr allan oddi wrthif: a chlôa y drŵs ar ei hôl hi.

18 Ac am dani hi *yr oedd* mantell ſymmudliw: canys â'r cyfryw fentyll y dilledid merched y brenin, y rhai *oedd* forwynion: yna ei wenidog ef a'i dûg hi allan, ac a glôdd y drŵs ar ei hôl hi.

19 A Thamar a gymmerodd ludw ar ei phen, ac a rwygôdd y tantell ſymmudliw *oedd* am dani, ac a oſododd ei llaw ar ei phen, ac a aeth ymmaith dan weiddi.

20 Ac Abſalom ei brawd a ddywedodd wrthi hi, ai Amnon dy frawd a fu gyd â thi? er hynny yn awr taw a ſôn fy chwaer, dy frawd ti *yw* efe, na oſod dy galon ar y peth hyn. Felly Tamar a drigodd yn ymddiſad yn nhŷ Abſalom ei brawd.

21 Ond pan glybu y brenin Dafydd yr holl bethau hynny, efe a ddigiodd yn aruthr.

22 Ac ni ddywedodd Abſalom wrth Amnon, na drwg, na dâ: canys Abſalom a gaſoodd Amnon, o herwydd iddo dreiſio Tamar ei chwaer ef.

23 Ac ar ôl dwy flynedd o ddyddiau, yr oedd gan Abſalom rai yn cneifio yn Baal Hazor, yr hwn *ſydd* wrth Ephraim: ac Abſalom a wahoddodd holl feibion y brenin.

24 Ac Abſalom a ddaeth at y brenin, ac a ddywedodd, wele yn awr rai yn cneifio i'th wâs di, deued attolwg y brenin a'i weiſion gyd â'th wâs.

25 A dywedodd y brenin wrth Abſalom, nage fy mâb, ni ddeuwn ni i gyd yn awr, rhag i ni ormeſu arnat ti. Ac efe a fu daer arno; ond ni fynne efe fyned, eithr efe a'i bendithiodd ef.

26 Yna y dywedodd Abſalom, oni ddaw Amnon fy mrawd yn awr gyd â ni? a'r brenhin a ddywedodd wrtho ef, i ba beth yr â efe gyd â thi?

27 Eto Abſalom a fu daer arno, ſel y gollyngodd efe Amnon gyd ag ef, a holl feibion y brenin.

28 Ac Abſalom a orchymynnodd iw langclau, gan ddywedyd, edrychwch attolwg pan fyddo llawen calon Amnon gan win, a *phan* ddywedwyf wrthych, tarewch Amnon, yna lleddwch ef, nac ofnwch: ‡ oni orchymynnais i chwi? ymwrolwch, a byddwch feibion glewion.

‡ Neu, *oni wnewch, a mi yn gorch, i chwi.*

29 A llangciau Abſalom a wnaethant i Amnon ſel y gorchymynnaſei Abſalom: a holl feibion y brenin a gyfodaſant, a phôb vn a farchogodd ar ei fûl, ac a ffoeſant.

30 A thra *yr oeddynt* hwy ar y ffordd, y daeth y chwedl at Ddafydd, gan ddywedyd, Abſalom a laddodd holl feibion y brenin, ac ni adawyd vn o honynt.

31 Yna y brenin a gyfododd, ac a rwygodd ei ddillad, ac a orweddodd ar y ddaiar: a'i holl weiſion oedd yn ſefyll ger llaw, a'i gwiſcoedd yn rhwygedic.

32 A Jonadab mab Simeah frawd Dafydd, a attebodd ac a ddywedodd, na thybied fy Arglwydd iddynt hwy ladd yr holl langclau, *ſef* meibion y brenin; canys Amnon yn vnic a fu farw: canys yr oedd ‡ ym mryd Abſalom *hynny*, er y dydd y treiſiodd efe Tamar ei chwaer ef.

‡ Neu, *hyn wedi ei feriadu trwy archiad, (neu, trwy orau) Abſalom.*

33 Ac yn awr na oſoded fy arglwydd frenin y peth at ei galon, gan dybied farw holl feibion y brenin: canys Amnon yn vnic a fu farw.

34 Ond

34 Ond Abſalom a ffodd; a'r llangc yr hwn oedd yn gwilio a ddercbafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele bobl lawer yn dyfod rhyd y ffordd o'i ôl ef, ar hŷd ystlys y mynydd.

35 A Jonadab a ddywedodd wrth y brenin, wele feibion y brenin yn dyfod: † fel y dywedodd dy was, felly y mae.

† Heb. yn ol gair.

36 A phan orphennasei efe ymddiddan, wele, meibion y brenin a ddaethant, ac a ddercbasant eu llef, ac a wylasant; a'r brenin hefyd, a'i holl weision a wylasant ag wylofain mawr iawn.

37 Ac Abſalom a ffoawdd, ac a aeth at * Talmai fab ‡ Ammihud brenin Gesur: a *Dafydd* a alarodd am ei fab bob dydd.

* Pen. 3. 3. ‡ Neu, *Ammihur.*

38 Ond Abſalom a ffoawdd, ac a aeth i Gesur, ac yno y bu efe dair blynedd.

39 Ac *enaid* Dafydd y brenin a ‡ hiraethodd am fyned at Abſalom: canys efe a gyſſurasid am Amnon, gan ei farw efe.

‡ Neu, *ddarfu.*

PEN. XIV.

1 *Joab yn gofod gwraig weddw o Tecoah trwy ddammeg i droi calon y brenin i gyrchu ei fab adref, ac yn ei ddwyn ef i Jeruſalem.* 25 *Tegwch, gwallt, a phlant Abſalom.* 28 *Joab ymmhen dwy flynedd yn dwyn Abſalom i wydd y brenin.*

YNa Joab mab Serſiah a wybu fod calon y brenin tu ag at Abſalom.

2 A Joab a anfonodd i Tecoah, ac a gyrchodd oddi yno wraig ddoeth, ac a ddywedodd wrthi, cymmer arnat attolwg alaru, a gwiſc yn awr alar-wiſc, ac nac ymira ag olew, eithr bydd fel gwraig yn galaru er ys llawer o ddyddiau, am y marw.

3 A thyred at y brenin, a llefara wrtho yn ôl yr ymadrodd hyn: a Joab a oſododd yr ymadroddion yn ei genau hi.

4 A'r wraig o Tecoah pan ddywedodd wrth y brenin, a ſyrthiodd i lawr ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, † cynnorthwya ô frenin.

† Heb. *gwared.*

5 A ddywedodd y brenin wrthi hi, beth *a ddarfu* i ti? a hi a ddywedodd, yn wir gwraig weddw ydwyf, a'm gwr a fu farw.

6 Ac i'th lawforwyn *yr oedd* dau fab, a hwynt ill dau a ymryſonasant yn y maes, ond nid *oedd* † athrywyn-wr rhyngddynt hwy, ond y naill a darawodd y llall, ac a'i lladdodd ef.

† Heb. *gwaredwr.*

7 Ac wele yr holl dylwyth a gyfododd yn erbyn dy lawforwyn, a hwy a ddywedasant, dyro yr hwn a darawodd ei frawd, fel y lladdom ni ef am enioes ei frawd a laddodd efe, ac y difethom hefyd yr etifedd: felly y diffoddent fy marworyn, yr hwn a adawyd, heb adel i'm gŵr, nac enw nac eppil, ar wyneb y ddaiar.

8 A'r brenin a ddywedodd wrth y wraig, dos i'th dŷ; a mi a roddaf orchymmyn o'th blegit di.

9 A'r wraig o Tecoah a ddywedodd wrth y brenin, *bydded* y camwedd hwn arnafi, fy arglwydd frenin, ac ar dŷ fy nhâd i: a'r brenin a'i orſedd-faingc ef yn ddieuog.

10 A'r brenin a ddywedodd, dwg attafi yr hwn a yngêno wrthit, ac ni chaiff mwyach gyffwrdd â thi.

11 Yna hi a ddywedodd, cofied attolwg y brenin dy Arglwydd Dduw, rhac amlhau dialwŷr y gwaed i ddeſtrywio, a rhac difetha o honynt hwy fy mâb i: ac efe a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd, ni ſyrth *un* o wallt pen dy fab di i lawr.

12 Yna y dywedodd y wraig, attolwg, gâd i'th law-forwyn ddywedyd gair wrth fy arglwydd frenin: ynteef a ddywedodd, dywed.

13 A'r wraig a ddywedodd, pa ham gan hynny y meddyliaiſt fel hyn yn erbyn pobl Dduw? canys y mae yr brenin yn llefaru y gair hwn megis *yn* beius, gan na ddûg y brenin adref ei herwr.

14 Canys gan farw yr ydym ni yn marw, ac ydym fel dyfroedd wedi eu tywallt ar y ddaiar, y rhai ni chaſclir: gan na ddug Duw ei enioes, efe a feddyliodd foddion, fel na yrrer ymmaith ei herwr oddi wrtho.

15 Ac yn awr mi a ddaethum i ymddiddan â'm harglwydd frenin am y peth hyn, o blegit i'r bobl fy nychrynu: am hynny y dywedodd dy law-forwyn, ymddiddanaf yn awr â'r brenin; ond odid efe a wna y brenin ddymuniad ei law-forwyn.

16 Canys y brenin a wrendy, fel y gwaredo efe ei law-forwyn o law y gŵr *a fynnei* fy nifetha i, a'm mab hefyd, o etifeddiaeth Dduw.

17 A'th law-forwyn a ddywedodd, bydded attolwg gair fy arglwydd frenin † yn gyſſur: canys fel angel Duw yw fy arglwydd frenin, i † *yn* wrando y da a'r drwg: a'r Arglwydd dy Dduw fydd gyd â thi.

† Heb. *yn ateb.*

18 Yna 'r atteboid y brenin, ac y dywedodd wrth y wraig, na chêla attolwg oddi wrthifi y peth yr ydwyf yn ei ofyn i ti. A dywedodd y wraig, llefared yn awr fy arglwydd frenin.

19 A'r brenin a ddywedodd, a *ydyw* llaw Joab gyd â thi yn hyn oll? a'r wraig a atteboddas, a ddywedodd, *fel* mai byw dy enaid ti, fy arglwydd frenin, nid gwiw *troi* ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſwy oddi wrth yr hyn oll a ddywedodd fy arglwydd frenin, canys dy was Joab a orchymynnodd i mi, ac a oſododd yr holl eiriau hyn yngenau dy law-forwyn.

20 Ar fedr troi y chwedl y gwnaeth dy was Joab y peth hyn: ond fy arglwydd *ſydd* ddoeth fel doethineb angel Duw, i wybod yr hyn oll *ſydd* ar y ddaiar.

21 A'r brenin a ddywedodd wrth Joab, wele yn awr, gwneuthum y peth hyn: dos, a dwg y llangc Abſalom yn ei ôl.

22 A Joab a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd, ac a fendithiodd y brenin: a Joab a ddywedodd, heddyw y gwybu dy was di gael o honof ffafor yn dy olwg di (fy arglwydd frenin) am i'r brenin gyflawni dymuniad ‡ ei was.

‡ Neu, *dy.*

23 A Joab a gyfododd, ac a aeth i Gesur, ac a ddug Abſalom i Jeruſalem.

24 A'r brenin a ddywedodd, troed i'w dŷ ei hun, ac nac edryched *yn* fy wyneb i: felly Abſalom a drôdd i'w dŷ ei hun, ac ni welodd wyneb y brenin.

25 † Ac nid oedd ŵr mor glodfawr am ei degwch ag Abſalom o fewn holl Iſrael: o wadn ei droed hyd ei goryn, nid oedd wrthuni ynddo ef.

† Heb. *Ac fel Abſalom nid oedd wr glan yn holl Iſrael i'w ganmol yn fawr.*

26 A phan gneifiei efe ei ben, (canys yn walth yn y flwyddyn y torrai efe ei wallt; o herwydd ei fod yn drwm arno, am hynny efe a'i torrai ef) efe a bwyſei wallt ei ben yn ddau gan ſicl, wrth bwys y brenin.

27 A thri mab a anwydd i Abſalom, ac un ferch, a'i henw hi *oedd* Tamar: yr oedd hi yn wraig dêg yr olwg.

28 Felly Abſalom a drigodd ddwy flynedd gyfan yn Jeruſalem, ac ni welodd wyneb y brenin.

29 Am

29 Am hynny Abſalom a ddanfonodd am Joab, iw anfon ef at y brenin, ond ni ddeuei efe atto ef: ac efe a anfonodd etto 'r ail waith, ond ni ddeuei efe ddim.

30 Am hynny efe a ddywedodd wrth ei weiſion, gwelwch randir Joab ger fy llaw i, a haidd *ſydd* ganddo ef yno; ewch a lloſcwch hi â thân: a gweiſion Abſalom a loſcaſant y rhandir â thân.

31 Yna Joab a gyfododd, ac a ddaeth at Abſalom iw dŷ, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y lloſcodd dy weiſion di fy rhan-dir i â thân?

32 Ac Abſalom a ddywedodd wrth Joab, wele mi a anfonais attat ti, gan ddywedyd, tyred ymma fel i'th anfonwyf at y brenin, i ddywedyd, i ba beth y daethum i o Geſur? gwell fuaſei i mi fy *mod* yno etto: ac yn awr gadawer i mi weled wyneb y brenin, ac od oes gamwedd ynof, lladded fi.

33 Yna Joab a ddaeth at y brenin, ac a ſynegodd iddo ef, ac efe a alwodd am Abſalom, yntef a ddaeth at y brenin, ac a ymgrymmodd iddo, i lawr ar ei wyneb, ger bron y brenin: a'r brenin a guſanodd Abſalom.

PEN. XV.

1 *Abſalom trwy ei ſwyneidd-dra yn lledratta calonnau Iſrael,* 7 *ac yn rhith talu addunedau, yn cael cennad i fyned i Hebron.* 10 *Ac yn gwneuthur cydfwriad mawr yno.* 13 *Dafydd wrth glywed hynny yn ffoi o Jeruſalem.* 19 *Ittai heb ymadel ag ef.* 24 *Danfon Zadoc ac Abiathar yn eu ôl a'r Arch.* 30 *Dafydd o'i gyfeillion yn myned i fynydd yr Olewydd tan wylo,* 31 *yn melltigo cyngor Ahitophel,* 32 *ac yn anfon Huſai yn ei ôl.*

AC wedi hyn y paratôdd Abſalom iddo ei hun gerbydau, a meirch, a deng-wr a deugain i redeg o'i flaen.

2 Ac Abſalom a gyfodei yn foreu, ac a ſaſei ger llaw ffordd y porth: ac Abſalom a alwei atto bob gŵr yr oedd iddo fatter i ddyfod at y brenin am farn, ac a ddywedei, o ba ddinas *yr ydwyt* ti? yntef a ddywedei, o vn o lwythau Iſrael *y mae* dy wâs.

3 Ac Abſalom a ddywedei wrtho ef, wele *y mae* dy fatterion yn dda, ac yn vnion; eithr nid *oes* neb tan y brenin a wrandawo arnat ti.

4 Dywedei Abſalom hefyd, oh na'm goſodid i yn farn-wr yn y wlâd, fel y dele attaſi bob gŵr a fyddei ganddo hawl neu gynghawſ, myfi a wnawn gyfiawnder iddo.

5 A phan neſſâei neb i ymgrymmu iddo ef, efe a eſtynnie ei law, ac a ymaſtei ynddo ef, ac a'i cuſanei.

6 Ac fel hyn y gwnai Abſalom i holl Iſrael y rhai a ddelhent am farn at y brenin: felly Abſalom a ledratôdd galon holl wŷr Iſrael.

7 Ac ym mhen deugain mhlyneid y dywedodd Abſalom wrth y brenin, gâd i mi fyned attolwg, a thalu fy addunedau addunedais i'r Arglwydd yn Hebron.

8 Canys dy wâs a addunedodd addunedau, pan oeddwn i yn aros o fewn Geſur yn Syria, gan ddywedyd, os gan ddychwelyd y dychwel yr Arglwydd fi i Jeruſalem, yna y gwaſanaethaf yr Arglwydd.

9 A'r brenin a ddywedodd wrtho ef, dôs mewn heddwch: felly efe a gyfododd, ac a aeth i Hebron.

10 Eithr Abſalom a anfonodd yſpiwyr drwy holl lwythau Iſrael, gan ddywedyd, pan glywoch lais yr vdcorn; yna dywedwch, Abſalom ſydd yn teyrnaſu yn Hebron.

11 A dau cant o wŷr a aethant gyd ag Abſalom o Jeruſalem ar wahodd, ac yr oeddynt yn myned yn eu gwirionedd ac heb wybod dim oll.

12 Ac Abſalom a anfonodd am Ahitophel y Giloniad, cynghor-wr Dafydd, o'i ddinas, o Gillo, tra oedd efe yn offrymmu aberthau: a'r cydfradwriaeth *oedd* gryf, a'r bobl oedd yn amſhau gyd ag Abſalom yn waſtadol.

13 A daeth cennad at Ddafydd, gan ddywedyd, y mae calon gwŷr Iſrael ar ôl Abſalom.

14 A dywedodd Dafydd wrth ei holl weiſion, y rhai *oedd* gyd ag ef yn Jeruſalem, cyfodwch, a ffown; canys ni ddiangwn ni gan Abſalom: bryſſiwch i fyned, rhac iddo ef fryſſio a'n dala ni, a ‡ dwyn drwg arnom ni, a tharo y ddinas â min y cleddyf. ‡ *Gorthio.*

15 A gweiſion y brenin a ddywedaſant wrth y brenin, wele dy weiſion *yn barod*, ar ôl yr hyn oll a ddewiſo fy arglwydd frenin.

16 A'r brenin a aeth, a'i holl dŷlwyth ‡ ar ei ôl: a'r brenin a adawodd ddeg o ordderch-wragedd i gadw'r tŷ. ‡ *Wrth ei draed.*

17 A'r brenin a aeth ymaith a'r holl bobl ar ei ôl; a hwy a arhoſaſant mewn lle o hirbell.

18 A'i holl weiſion ef oedd yn cerdded ger ei law ef, yr holl Gerethiaid, a'r holl Pelethiaid, a'r holl Gethiaid, y chwe chan wr a ddaethei ar ei ôl ef o Gath, oedd yn cerdded o flaen y brenin.

19 Yna y dywedodd y brenin wrth Ittai y Gethiad, pa ham yr ei di hefyd gyd â ni? dychwel, a thrig gyd â'r brenin; canys alltud ydwyt ti, a dieithr hefyd allan o'th frô dy hun.

20 Doe y daethoſt ti, a fiadwn i dî heddyw i fyned gyd â ni? myſi a âf; dychwel di a dwg dy frodyr *gyd â thi*: trugaredd, a gwirioneddfyddo gyd â thi.

21 Ac Ittai a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, *fel* mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw fy arglwydd frenin, yn ddiau yn y lle y byddo fy arglwydd frenin ynddo, pa vn bynnac ai mewn angau, ai mewn enioes, yno y bydd dy wâs hefyd.

22 A Dafydd a ddywedodd wrth Ittai, dôs, a cherdda troſodd. Ac Ittai y Gethiad a aeth troſodd a'i holl wŷr, a'r holl blant oedd gyda g ef.

23 A'r holl wlâd oedd yn wyloſain â llef vchel; a'r holl bobl a aethant troſodd: a'r brenin aeth tros afon * Cidron, a'r holl bobl aeth troſodd tua ffordd yr anialwch. * Ioan. 18. 1.

24 Ac wele Zadoc, a'r holl Leiiaid *oedd* gyd ag ef, yn dwyn Arch cyfammod Duw, a hwy a oſodaſant i lawr Arch Dduw; ac Abiathar a aeth i fynu, nes darfod i'r holl bobl ddyfod allan o'r ddinas.

25 A dywedodd y brenin wrth Zadoc, dychwel ag Arch Dduw i'r ddinas: os caſ ffafar yngolwg yr Arglwydd, efe a'm dwg i eilwaith, ac a bâr i mi ei gweled hi, a'i babell.

26 Ond os fel hyn y dywed efe, nid wyf fodlon it; wele fi, gwnaed i mi fel y *bydde* da yn ei olwg.

27 A'r brenin a ddywedodd wrth Zadoc yr offeiriad, onid * gweledudd *ydwyt* ti? dychwel i'r ddinas mewn heddwch, a'th ddau fab gyd â thi, *ſef* Ahimaas dy fab, a Jonathan mab Abiathar. * 1 Sam. 9. 9.

28 Gwelwch, mi a drigaf yngwaſtadedd yr anialwch, nes dyfod gair oddi wrthyſh iw fynegi i mi.

29 Felly Zadoc, ac Abiathar a ddygaſant yn ei

ei hôl Arch Ddiuw i Jerusalem, ac a arhosasant yno.

30 A Dafydd a aeth i fynu i fryn yr ollwyddi, ac yr oedd yn myned i fynu, ac yn wylo, a'i ben wedi ei orchguddio, ac yr oedd efe yn mynedyn droed noeth: a'r holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag ef, a orchguddiasant bawb ei ben, ac a aethant i fynu, gan fyned ac wylo.

31 A mynegwyd i Ddafydd, gan ddywedyd, y mae Ahitophel ym mysc y cydfwriad-wyr, gyd ag Absalom: a Dafydd a ddywedodd, ô Arglwydd, tro attolwg gyngor Ahitophel yn ffolineb.

32 A phan ddaeth Dafydd i ben *y bryn* yr addolodd efe Dduw yndo, wele Husai yr Arciad yn ei gyfarfod ef, wedi rhwygo ei bais, a phridd ar ei ben.

33 A Dafydd a ddywedodd wrtho, od ai trosodd gyd â mi, ti a fyddi yn faich arnaf.

34 Ond os dychweli i'r ddinas, a dywedyd wrth Absalom, dy wâs di ô frenin fyddafi, gwas dy dâd *fum* hyd yn hyn, ac yn awr dy wâs ditheu fyddaf: ac felly y diddymmi i mi gyngor Ahitophel.

35 Oni *bydd* gyd â thi yno Zadoc, ac Abiathar yr offeiriaid? am hynny pob gair a glywech o dŷ 'r brenin, mynega i Zadoc, ac i Abiathar yr offeiriaid.

36 Wele *y mae* yno gyd â hwynt eu dau fab, Ahimaaz *mab* Zadoc, a Jonathan *mab* Abiathar; danfonwch gan hynny gyd â hwynt attafi, bob peth a'r a glywoch.

37 Felly Husai cyfeill Dafydd a ddaeth i'r ddinas, ac Absalom a ddaeth i Jerusalem.

PEN. XVI.

1 Ziba trwy anrhegion a chelwyddau, yn cael etifeddiaeth ei feistr. 5 Simei yn melltithio Dafydd yn Bahurim. 9 Dafydd trwy amynedd yn ei gadw ei hun ac ei rai bâg dial. 16 Husai yn ymlusco i mewn i gyfrinach Absalom. 20 Cyngor Ahitophel.

AC wedi myned o Ddafydd ychydig tros ben *y bryn*, wele Ziba gwas Mephiboseth yn ei gyfarfod ef, a chwpl o assynnod wedi eu cyfrwyo, ac arnynt hwy 'r *oedd* dau can *torth* ô fara, a chan swp o refynnau, a chant o ffrwythydd hâf, a chostrelaid o win.

2 A dywedodd y brenin wrth Ziba, beth *yw* y rhai hyn *sydd* gennit? A Ziba a ddywedodd, assynnod i dŷlwyth y brenin i farchogaeth, a bara, a ffrwythydd hâf i'r llangciau iw bwytta, a gwin i'r lluddedig iw yfed yn yr anialwch, *ydyw hwy*.

3 A'r brenin a ddywedodd, a pha le *y mae* mab dy feistr? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele y mae efe yn aros yn Jerusalem; canys efe a ddywedodd, tŷ Israel a roddant drachefn i mi beddyw frenhiniaeth fy nhâd.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Ziba, wele, eiddo ti 'r hyn oll *oedd* eiddo Mephiboseth. A Ziba a ddywedodd, yr ydwyf yn † attolwg gael o honof ffafor yn dy olwg di, fy arglwydd frenin.

† Heb. *ymgrymu i.*

5 A phan ddaeth y brenin Dafydd hyd Bahurim, wele yn o dyiwyth tŷ Saul yn dyfod allan oddi yno, a'i enw ef *oedd* Simei mab Gera: efe a ddaeth allan dan gerdded a melldigo.

6 Ac efe a daflodd Ddafydd â cherric, a holl weision y brenin Dafydd: ac yr oedd yr holl bobl, a'r holl gedyrn, ar ei law ddehau, ac ar ei law aswy ef.

7 Ac fel hyn y dywedai Simei wrth felldithio, tyret allan, tyret allan, ŵr gwaedlyd, a gŵr i'r fall.

8 Yr Arglwydd a drôdd arnat ti holl waed tŷ Saul, yr hwn y teymasaist yn ei le, a'r Arglwydd a roddodd y frenhiniaeth yn llaw Absalom dy fab: ac wele di *wedi dy ddal* yn dy ddrygioni, canys gŵr gwaedlyd *wyt* ti.

9 Yna y dywedodd Abisai mab Serfiah wrth y brenhin, pa ham y melldithia y ci * marw hwn fy arglwydd frenin? gâd i mi fyned trosodd attolwg, a thorri ei ben ef. * 1 Sam. 24. 15. Pen. 9. 8.

10 A'r brenin a ddywedodd, beth *fydd* i mi a *wnelwyf* â chwi meibion Serfiah? felly melldithied, o herwydd yr Arglwydd a ddywedodd wrtho, melldithia Ddafydd. Am hynny pwy a ddywed, pa ham y gwnai fel hyn?

11 A Dafydd a ddywedodd wrth Abisai, ac wrth ei holl weision, wele *fy* mab yr hwn a ddaeth allan o'm ymysgaroedd i, yn ceisio fy enioes; ac yn awr pa feint mwy *y cais* y Benjaminiad hwn? gedwch iddo, a melldithied; canys yr Arglwydd a archodd iddo.

12 Fe a allai yr edrych yr Arglwydd ar † *fy* nghystudd i, ac y dyry yr Arglwydd i mi ddaioni am ei felldith ef y dydd hwn. † Neu, *fy nagrau.* Heb. *llygad.*

13 Ac fel yr oedd Dafydd a'i wŷr yn myned rhyd y ffordd, Simei yntau oedd yn myned ar hŷd yfflys y mynydd, ar ei gyfer ef; ac fel yr oedd efe yn myned, efe a felldithiei, ac a daflai gerric, ac a † fwriai lŵch iw erbyn ef. † Heb. *i lyckwinodd of a llwch.*

14 A daeth y brenin, a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, yn lluddedig, ac a orphywysodd yno.

15 Ac Absalom a'r holl bobl, gwŷr Israel, a ddaethant i Jerusalem, ac Ahitophel gyd ag ef.

16 A phan ddaeth Husai 'r Arciad, cyfeill Dafydd, at Absalom, Husai a ddywedodd wrth Absalom, byw fo'r brenin, byw fyddo 'r brenin.

17 Ac Absalom a ddywedodd wrth Husai, ai dymma dy garedigrwydd di i'th gyfeill? pa ham nad aethoft ti gyd â'th gyfeill?

18 A Husai a ddywedodd wrth Absalom, Nage, eithr yr hwn a ddewisso 'r Arglwydd, a'r bobl ymma, a holl wŷr Israel, eiddo ef fyddafi, a chyd ag ef yr arhosaf fi.

19 A phwy hefyd a wasanaethaf? onid ger bron ei fab ef? megis y gwasanaethais ger bron dy dâd ti, felly y byddaf ger dy fron ditheu.

20 Yna y dywedodd Absalom wrth Ahitophel, moeswch eich cyngor beth a wnawn ni.

21 Ac Ahitophel a ddywedodd wrth Absalom, dôs i mewn at ordderch-wragedd dy dâd, y rhai a adawodd efe i gadw y tŷ; pan glywo holl Israel dy fod yn ffiaidd gan dy dad, yna y cryfheir llaw y rhai oll *sydd* gyd â thi.

22 Felly y tanasant i Absalom babell ar nen y tŷ: * ac Absalom a aeth i mewn at ordderch-wragedd ei dâd yngŵydd holl Israel. * Pen. 12. 11.

23 A chyngor Ahitophel, yr hwn a gynghorai efe yn y dyddiau hynny, *oedd* fel ped ymofynnei *on* â gair Duw; felly *y oedd* holl gyngor Ahitophel, gyd â Dafydd a chyd ag Absalom.

PEN. XVII.

1 Cyngor Husai, trwy ewyllys Duw yn difwyno cyngor Ahitophel. 15 Danfon dirgel gydnabyddiaeth i Ddafydd. 23 Ahitophel yn ymgrogi. 25 Gwenythur Amasa yn gapten. 27 Dafydd yn cael ymborth ym Mahanaim.

29 Am hynny Abſalom a ddanfonodd am Joab, iw anfon ef at y brenin, ond ni ddeuei efe atto ef: ac efe a anfonodd etto 'r ail waith, ond ni ddeuei efe ddim.

30 Am hynny efe a ddywedodd wrth ei weiſion, gwelwch randir Joab ger ſy llaw i, a haidd *ſydd* ganddo ef yno; ewch a lloſcwch hi â thân: a gweiſion Abſalom a loſcaſant y rhandir â thân.

31 Yna Joab a gyfododd, ac a ddaeth at Abſalom iw dŷ, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y lloſcodd dy weiſion di ſy rhan-dir i â thân?

32 Ac Abſalom a ddywedodd wrth Joab, wele mi a anfonais attat ti, gan ddywedyd, tyred ymma ſel i'th anfonwyf at y brenin, i ddywedyd, i ba beth y daethum i o Geſur? gwell yuaſei i mi ſy *mod* yno etto: ac yn awr gadawer i mi weled wyneb y brenin, ac od oes gamwedd ynof, lladded fi.

33 Yna Joab a ddaeth at y brenin, ac a ſynegodd iddo ef, ac efe a alwodd am Abſalom, yntef a ddaeth at y brenin, ac a ymgrymmodd iddo, i lawr ar ei wyneb, ger bron y brenin: a'r brenin a guſanodd Abſalom.

PEN. XV.

1 Abſalom trwy ei ſwyneidd-dra yn ledratta calonnau Iſrael, 7 ac yn rhith talu addunedau, yn cael cennad i fyned i Hebron. 10 Ac yn gwneuthur cydfuriad mawr yno. 13 Dafydd wrth glywed hynny yn ffoi o Jeruſalem. 19 Ittai heb ymadel ag ef. 24 Danfon Zadoc ac Abiathar yn ei ôl a'r Arch. 30 Dafydd a'i gyfrillion yn myned i fynydd yr Olewydd tan wylo, 31 yn melltigo cyngor Ahitophel, 32 ac yn anfon Huſai yn ei ôl.

AC wedi hyn y paratôdd Abſalom iddo ei hun gerbydau, a meirch, a deng-wr a deugain i redeg o'i flaen.

2 Ac Abſalom a gyfodei yn foreu, ac a ſaſei ger llaw ffordd y porth: ac Abſalom a alwei atto bob gŵr yr oedd iddo fatter i ddyfod at y brenin am farn, ac a ddywedei, o ba ddinas *yr ydwyt* ti? yntef a ddywedei, o vn o lwythau Iſrael *y mae* dy wâs.

3 Ac Abſalom a ddywedei wrtho ef, wele *y mae* dy fatterion yn dda, ac yn vniawn; ond nid *oes* neb tan y brenin a wrandawo arnat ti.

4 Dywedei Abſalom hefyd, oh na'm goſodid i yn farn-wr yn y wlâd, fel y dele attaſi bob gŵr a fyddei ganddo hawl neu gynghawſ, myfi a wnawn gyfiawnder iddo.

5 A phan neſſâei neb i ymgrymmu iddo ef, efe a eſtynnei ei law, ac a ymaflei yndda ef, ac a'i cuſanei.

6 Ac fel hyn y gwnai Abſalom i holl Iſrael y rhai a ddelent am farn at y brenin: felly Abſalom a leſrattodd galon holl wŷr Iſrael.

7 Ac ym mhen deugain mhlyneid y dywedodd Abſalom wrth y brenin, gâd i mi fyned attolwg, a thalu fy addunedau addunedais i'r Arglwydd yn Hebron.

8 Canys dy wâs a addunedodd addunedau, pan oeddwn i yn aros o fewn Geſur yn Syria, gan ddywedyd, os gan ddychwelyd y dychwel yr Arglwydd fi i Jeruſalem, yna y gwaſanaethaf yr Arglwydd.

9 A'r brenin a ddywedodd wrtho ef, dôs mewn heddwch: felly efe a gyfododd, ac a aeth i Hebron.

10 Eithr Abſalom a anfonodd yſpiwyr drwy holl lwythau Iſrael, gan ddywedyd, pan glywoch lais yr vdcorn; yna dywedwch, Abſalom ſydd yn teyrnaſu yn Hebron.

11 A dau cant o wŷr a aethant gyd ag Abſalom o Jeruſalem ar wahodd, ac yr oeddynt yn myned yn eu gwiriondeb, ac heb wybod dim oll.

12 Ac Abſalom a anfonodd am Ahitophel y Giloniad, cynghor-wr Dafydd, o'i ddinas, o Gilo, tra oedd efe yn offrymmu aberthau: a'r cydfradwriaeth *oedd* gryf, a'r bobl oedd yn amihau gyd ag Abſalom yn waſtadol.

13 A daeth cennad at Ddafydd, gan ddywedyd, y mae calon gwŷr Iſrael ar ôl Abſalom.

14 A dywedodd Dafydd wrth ei holl weiſion, y rhai *oedd* gyd ag ef yn Jeruſalem, cyfodwch, a ffown; canys ni ddiangwn ni gan Abſalom: bryſſiwch i fyned, rhac iddo ef fryſſio a'n dala ni, a ‡ dwyn drwg arnom ni, a tharo y ddinas â min y cleddyf. ‡ *Gwthio.*

15 A gweiſion y brenin a ddywedaſant wrth y brenin, wele dy weiſion *yn barod*, ar ôl yr hyn oll a ddewiſo fy arglwydd frenin.

16 A'r brenin a aeth, a'i holl dŷlwyth ‡ ar ei ôl: a'r brenin a adawodd ddeg o ordderchwragedd i gadw'r tŷ. ‡ *Wrth ei ôl.*

17 A'r brenin a aeth ymaith a'r holl bobl ar ei ôl; a hwy a arhoſaſant mewn lle o hirbell.

18 A'i holl weiſion ef oedd yn cerdded ger ei law ef, yr holl Gerethiaid, a'r holl Pelethiaid, a'r holl Gethiaid, y chwe chan-wr a ddaethei ar ei ôl ef o Gath, oedd yn cerdded o flaen y brenin.

19 Yna y dywedodd y brenin wrth Ittai y Gethiad, pa ham yr ei di befyd gyd â ni? dychwel, a thrig gyd â'r brenin; canys alltud ydwyt ti, a dieithr befyd allan o'th frô dy hun.

20 Doe y daethoſt ti, a ſudwn i dî heddyw i fyned gyd â ni? myſi a âf; dychwel di a dwg dy frodyr *gyd â thi*: trugaredd, a gwiriondeb *fyddo* gyd â thi.

21 Ac Ittai a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, *fel* mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw fy arglwydd frenin, yn ddiau yn y lle y byddo fy arglwydd frenin ynddo, pa vn bynnac ai mewn angeu, ai mewn enioes, yno y bydd dy wâs hefyd.

22 A Dafydd a ddywedodd wrth Ittai, dôs, a cherdda trofodd. Ac Ittai y Gethiad a aeth trofodd a'i holl wŷr, a'r holl blant oedd gyda ef.

23 A'r holl wlâd oedd yn wyloſain â llef vchel; a'r holl bobl a aethant trofodd: a'r brenin aeth tros afon * Cidron, a'r holl bobl aeth trofodd tua ffordd yr anialwch. * Ioan. 18. 1.

24 Ac wele Zadoc, a'r holl Leiiaid *oedd* gyd ag ef, yn dwyn Arch cyfammod Duw, a hwy a oſodaſant i lawr Arch Dduw; ac Abiathar a aeth i fynu, nes darfod i'r holl bobl ddyfod allan o'r ddinas.

25 A dywedodd y brenin wrth Zadoc, dychwel ag Arch Dduw i'r ddinas: os caſ ffafor yngolwg yr Arglwydd, efe a'm dwg i eilwaith, ac a bâr i mi ei gweled hi, a'i babell.

26 Ond os fel hyn y dywed efe, nid wyf fodlon it; wele fi, gwnaed i mi fel y *bydde* da yn ei olwg.

27 A'r brenin a ddywedodd wrth Zadoc yr offeiriad, onid * gweledudd *ydwyt* ti? dychwel i'r ddinas mewn heddwch, a'th ddau fab gyd â thi, *ſef* Ahimaaz dy fab, a Jonathan mab Abiathar. * 1 Sam. 9. 9.

28 Gwelwch, mi a drigaf yng waſtadeidd yr anialwch, nes dyfod gair oddi wrthyth iw fynegi i mi.

29 Felly Zadoc, ac Abiathar a ddygaſant yn ei

ei hôl Arch Ddiuw i Jerusalem, ac a arhosasant yno.

30 A Dafydd a aeth i fynu i fryn yr olîwŷdd, ac yr oedd yn myned i fynu, ac yn wylo, a'i ben wedi ei orchuddio, ac yr oedd efe yn mynedyn droed noeth; a'r holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag ef, a orchuddiasant bawb ei ben, ac a aethant i fynu, gan fyned ac wylo.

31 A mynegwyd i Ddafydd, gan ddywedyd, y mae Ahitophel ym mysc y cydfwriad-wyr, gyd ag Absalom: a Dafydd a ddywedodd, ô Arglwydd, tro attolwg gyngor Ahitophel yn ffolineb.

32 A phan ddaeth Dafydd i ben *y bryn* yr addolodd efe Dduw ynddo, wele Husai yr Arciad yn ei gyfarfod ef, wedi rhwygo ei bais, a phridd ar ei ben.

33 A Dafydd a ddywedodd wrtho, od ai trosodd gyd â mi, ti a fyddi yn faich arnaf.

34 Ond os dychweli i'r ddinas, a dywedyd wrth Absalom, dy wâs di ô frenin fyddafi, gwas dy dâd *fum* hyd yn hyn, ac yn awr dy wâs ditheu fyddaf: ac felly y diddymmi i mi gyngor Ahitophel.

35 Oni *bydd* gyd â thi yno Zadoc, ac Abiathar yr offeiriaid? am hynny pob gair a glywech o dŷ 'r brenin, mynega i Zadoc, ac i Abiathar yr offeiriaid.

36 Wele *y mae* yno gyd â hwynt eu dau fab, Ahimaaz *mab* Zadoc, a Jonathan *mab* Abiathar; danfonwch gan hynny gyd â hwynt attafi, bob peth a'r a glywoch.

37 Felly Husai cyfeill Dafydd a ddaeth i'r ddinas, ac Absalom a ddaeth i Jerusalem.

PEN. XVI.

1 *Ziba trwy anrhegion a chelwyddau, yn cael etifeddiaeth ei feistr.* 5 *Simei yn melltithio Dafydd yn Bahurim.* 9 *Dafydd trwy amynedd yn ei gadw ei hun ac traill rhag dial.* 16 *Husai yn ymlafco i mewn i gyfrinach Absalom.* 20 *Cyngor Ahitophel.*

AC wedi myned o Ddafydd ychydig tros ben *y bryn*, wele Ziba gwas Mephiboseth yn ei gyfarfod ef, a chwpl o assynnod wedi eu cyfrwyo, ac arnynt hwy 'r *oedd* dau can *torth* ô fara, a chan swp o resynnau, a chant o ffrwythydd hâf, a chostrelaid o win.

2 A dywedodd y brenin wrth Ziba, beth *yw* y rhai hyn *sydd* gennit? A Ziba a ddywedodd, assynnod i dŷlwyth y brenin i farchogaeth, a bara, a ffrwythydd hâf i'r llangciau iw bwytta, a gwin i'r lluddedig iw yfed yn yr anialwch, *ydynt hwy*.

3 A'r brenin a ddywedodd, a pha le *y mae* mab dy feistr? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele y mae efe yn aros yn Jerusalem; canys efe a ddywedodd, tŷ Israel a roddant drachefn i mi beddyw frenhiniaeth fy nhâd.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Ziba, wele, eiddo ti 'r hyn oll *oedd* eiddo Mephibosseth. A Ziba a ddywedodd, yr ydwyf yn † attolwg gael o honof ffafor yn dy olwg di, fy arglwydd frenin.

† Heb. *ymgrymu i.*

5 A phan ddaeth y brenin Dafydd hyd Bahurim, wele yn o dylwyth tŷ Saul yn dyfod allan oddi yno, a'i enw ef *oedd* Simei mab Gera: efe a ddaeth allan dan gerdded a melldigo.

6 Ac efe a daflodd Ddafydd â cherric, a holl weision y brenin Dafydd: ac yr oedd yr holl bobl, a'r holl gedyrn, ar ei law ddehau, ac ar ei law âsswy ef.

7 Ac fel hyn y dywedai Simei wrth felldithio, tyret allan, tyret allan, ŵr gwaedlyd, a gŵr i'r fall.

8 Yr Arglwydd a drôdd arnat ti holl waed tŷ Saul, yr hwn y teymasaist yn ei le, a'r Arglwydd a roddodd y frenhiniaeth yn llaw Absalom dy fab: ac wele di *wedi dy ddal* yn dy ddrygioni, canys gŵr gwaedlyd wyt ti.

9 Yna y dywedodd Abisai mab Serfiah wrth y brenhin, pa ham y melldithia y ci * marw hwn fy arglwydd frenin? gâd i mi fyned trosodd attolwg, a thorri ei ben ef.

* 1 Sam. 24. 15. Pen. 9. 8.

10 A'r brenin a ddywedodd, beth *fydd* i mi a *wnelwyf* â chwi meibion Serfiah? felly melldithied, o herwydd yr Arglwydd a ddywedodd wrtho, melldithia Ddafydd. Am hynny pwy a ddywed, pa ham y gwnai fel hyn?

11 A Dafydd a ddywedodd wrth Abisai, ac wrth ei holl weision, wele fy mab yr hwn a ddaeth allan o'm ymysgaroedd i, yn ceisio fy enioes; ac yn awr pa feint mwy *y cais* y Benjaminiad hwn? gedwch iddo, a melldithied; canys yr Arglwydd a archodd iddo.

12 Fe a allai yr edrych yr Arglwydd ar † fy nghystudd i, ac y dyry yr Arglwydd i mi ddaioni am ei felldith ef y dydd hwn.

† Neu, *fy nagrau.* Heb. *llygad.*

13 Ac fel yr oedd Dafydd a'i wŷr yn myned rhyd y ffordd, Simei yntau oedd yn myned ar hŷd yrllys y mynydd, ar ei gyfer ef; ac fel yr oedd efe yn myned, efe a felldithiei, ac a daflai gerric, ac a † fwriai lwch iw erbyn ef.

† Heb. *â'i llychwinodd ef a llwch.*

14 A daeth y brenin, a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, yn lluddedig, ac a orphywysodd yno.

15 Ac Absalom a'r holl bobl, gwŷr Israel, a ddaethant i Jerusalem, ac Ahitophel gyd ag ef.

16 A phan ddaeth Husai 'r Arciad, cyfeill Dafydd, at Absalom, Husai a ddywedodd wrth Absalom, byw fo'r brenin, byw fyddo 'r brenin.

17 Ac Absalom a ddywedodd wrth Husai, ai dymma dy garedigrwydd di i'th gyfeill? pa ham nad aethoft ti gyd â'th gyfeill?

18 A Husai a ddywedodd wrth Absalom, Nage, eithr yr hwn a ddewisso 'r Arglwydd, a'r bobl ymma, a holl wŷr Israel, eiddo ef fyddafi, a chyd ag ef yr arhosaf fi.

19 A phwy hefyd a wasanaethaf? onid ger bron ei fab ef? megis y gwasanaethais ger bron dy dâd ti, felly y byddaf ger dy fron ditheu.

20 Yna y dywedodd Absalom wrth Ahitophel, moeswch eich cyngor beth a wnawn ni.

21 Ac Ahitophel a ddywedodd wrth Absalom, dôs i mewn at ordderch-wragedd dy dâd, y rhai a adawodd efe i gadw y tŷ; pan glywo holl Israel dy fod yn ffiaidd gan dy dad, yna y cryfheir llaw y rhai oll *fydd* gyd â thi.

22 Felly y tanasant i Absalom babell ar nen y tŷ: *ac Absalom a aeth i mewn at ordderch-wragedd ei dâd yngŵydd holl Israel.

* Pen. 12. 11.

23 A chyngor Ahitophel, yr hwn a gynghorai efe yn y dyddiau hynny, *oedd* fel pei ymofynnei *un* â gair Duw; felly *y oedd* holl gyngor Ahitophel, gyd â Dafydd a chyd ag Absalom.

PEN. XVII.

1 *Cyngor Husai, trwy ewyllys Duw yn difwyno cyngor Ahitophel.* 15 *Danfon dirgel gydnabyddiaeth i Ddafydd.* 23 *Ahitophel yn ymgrogi.* 25 *Gwneuthur Amasa yn gapten.* 27 *Dafydd yn cael ymborth ym Mahanaim.*

DYwedodd Ahitophel hefyd wrth Abſalom, Gâd i mi yn awr ddewis ugeinmil o wŷr, ac mi a gyfodaf, ac a erlidiaf ar ôl Dafydd y nos hon.

2 A mi a ddeuaf arno, tra fyddo efe yn llwddedic, ac yn wan ei ddwylaw, ac a'i brawychaf ef; a ffy 'r holl bobl ſydd gydag ef; ac mi a darawaf y brenin yn vnic.

3 A throaf yr holl bobl atat ti: megis pe dychwelei pob vn, *yn* y gwr yr ydwyt ti 'n ei geiſio: felly yr holl bobl fydd *mewn* heddwch.

4 A da fu 'r peth yngolwg Abſalom, ac yngolwg holl henuriaid Iſrael.

5 Yna y dywedodd Abſalom, galw yn awr hefyd ar Huſai yr Arciad; a gwrandawn beth † a ddywedo ynteu hefyd.

† Heb. *ſy'n ei enau ynteu.*

6 A phan ddaeth Huſai at Abſalom, llefarodd Abſalom wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywedodd Ahitophel; a wnawn ni † ei gyngor ef? onid ê, dywed ti.

† Heb. *yn ol ei air ef.*

7 A dywed dd Huſai wrth Abſalom, nid da y cyngor a gynghorodd Ahitophel y waith hon.

8 Canys, eb Huſai, ti a wyddoſt am dy dâd a'i wŷr, mai cryfion *ydynt* hwy, a † chreulon eu meddwl, megis arth wedi colli ei chenawon yn y maes: dy dâd hefyd ſydd ryfel-wr, ac nid erys efe tros nos gyd â'r bobl.

† Heb. *cowerw eu bwald.*

9 Wele yn awr y mae efe yn llechu, mewn rhyw ogof, neu mewn rhyw le: a phan ſyrthio *rhai* o honynt yn y dechreu, yna y *bobl* a glyw, ac a ddywed, bu laddfa ym myſc y bobl ſydd ar ôl Abſalom.

10 Yna 'r vn grymmus, yr hwn *y mae* ei galon fel calon llew, a lwfrhâ: canys gŵyr holl Iſrael mai glew *yw* dy dâd ti, ac *mai* gwŷr grymmus *yw* y rhai ſydd gyd ag ef.

11 Am hynny y cynghoraf I wyr gaſclu attat ti holl Iſrael, o Dan hyd Beerſeba, fel y tywod wrth y môr o amldra, a mynedi o'th wyneb di dy hun i'r rhyfel.

12 Felly y deuwn arno ef i vn o'r lleoedd yr hwn y ceffir ef ynddo, ac a ruthrwn arno ef, fel y ſyrth y gwlith ar y dalâr: ac ni adewir *dim* o honaw ef, nac vn ychwaith o'r gwŷr ſydd gyd ag ef.

13 Ond os i ddinas yr ymgaſci ef, yna holl Iſrael a ddygant raffau at y ddinas honno; ac ni a'i tynnwn hi i'r afon, fel na cheffir yno vn garegan.

14 A dywedodd Abſalom, a holl wŷr Iſrael, gwell *yw* cyngor Huſai yr Arciad, nâ chyngor Ahitophel: canys yr Arglwydd a † ordeiniaſei ddiddymmu cyngor da Ahitophel, fel y dygai yr Arglwydd ddrwg ar Abſalom.

† Heb. *orchymynaſ i.*

15 Yna y dywedodd Huſai wrth Zadoc, ac wrth Abiathar yr offeiriaid, fel hyn ac fel hyn y cynghorodd Ahitophel i Abſalom, ac i henuriaid Iſrael; ac fel hyn ac fel hyn y cynghorais inneu.

16 Yn awr gan hynny anfonwch yn fuan a mynegwch i Ddafydd, gan ddywedyd, nac aros tros nôs yngwaſtadedd yr anialwch, onid gan fynnd dos, rhac dîfa y brenin, a'r holl bobl ſydd gyd ag ef.

17 Jonathan hefyd, ac Ahimaaz oedd yn ſefyll wrth En-Rogel, ac fe aeth llangces ac a fynegodd iddynt, hwythau a aethant ac a fynegaſant i'r brenin Dafydd: canys ni allent hwy ymddangos i fyned i'r ddinas.

18 Eto llangc a'i gwelodd hwynt, ac a fynegodd i Abſalom: ond hwy a aethant ymaith ill dau yn fuan, ac a ddaethant i dŷ gŵr yn Bahurim, ac iddo ef *yr oedd* pydew yn ei gynnedd, a hwy a aethant i wared yno.

19 A'r wraig a gymmerth, ac a ledodd † glawr ar wyneb y pydew, ac a dâriodd arno falurion ŷd, fel na wybuwyd y peth.

† Gaud.

20 A phan ddaeth gweiſion Abſalom at y wraig i'r tŷ, hwy a ddywedaſant, pa le *y mae* Ahimaaz a Jonathan? a'r wraig a ddywedodd wrthynt, hwy a aethant tros yr aber ddwfr: a phan geiſiaſant, ac nas cawſant *hwynt*, yna y dychwelaſant i Jeruſalem.

21 Ac ar ôl iddynt hwy fyned ymmaith, yna *y daeth* a ddaethant i fynu o'r pydew, ac a aethant, ac a fynegaſant i'r brenin Dafydd, ac a ddywedaſant wrth Ddafydd, cyfodwch, ac ewch yn fuan tros y dwfr; canys fel hyn y cynghorodd Ahitophel yn eich erbyn chwi.

22 Yna y cododd Dafydd, a'r holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag ef, ac a aethant tros yr Jorddonen; erbyn goleuo 'r boreu, nid oedd vn yn eſſieu, a'r nad aeſthai tros yr Jorddonen.

23 A phan welodd Ahitophel na wneuthid ei gyngor ef, efe a gyfrwyodd ei aſſyn, ac a gyfododd, ac a aeth lw dŷ ei hun, lw ddinas, ac a wnaeth drefn ar ei dŷ, ac a ymgrogodd, ac a fu farw, ac a gladdwyd ym meddrod ei dâd.

24 Yna Dafydd a ddaeth i Mahanaim: ac Abſalom a aeth tros yr Jorddonen, efe a holl wŷr Iſrael gyd ag ef.

25 Ac Abſalom a oſododd Amaſa yn lle Joab ar y llu: ac Amaſa *oedd* fâb i wr a'i enw Ithra, yr hwn *oedd* Iſraeliad, yr hwn a aeth i mewn at Abigail ferch Nahas, chwaer Serfiah, mam Joab.

26 Felly y gwerſyllodd Iſrael ac Abſalom yngwlad Gilead.

27 A phan ddaeth Dafydd i Mahanaim, Sobi mab Nahas o Rabbath meibion Ammon, a Machir mab Ammiel o Lodebar, a Barſilai y Gileadiad o Rogelim,

28 A ddygaſant welâu, a ſ chawgiau, a lleſtri pridd, a gwenith, a haidd, a blawd, a chraſyd, a ffâ, a ffacbys, a chraisbys,

† Neu, *phiolau.*

29 A mêl, ac ymenyn, a defaid, a chaws gwarthec, i Dafydd, ac i'r bobl *oedd* gyd ag ef, lw bwytta: canys dywedaſant, *y mae* 'r bobl yn newynoc, yn ſin hefyd, ac yn ſychedic yn yr anialwch.

PEN. XVIII.

1 *Dafydd yn edrych ar y lluoedd yn mynd allan, ac yn rhoddi gorchymmynion ynghylch Abſalom.* 6 *Laddfa fawr ar yr Iſraeliaid ynghoed Ephraim.* 9 *Abſalom ynghrog wrth ei wallt mewn derwen, a Joab yn ei ladd ef, ac yn ei fwrw mewn pydew.* 18 *Ei Abſalom.* 19 *Ahimaaz a Chuſi yn dwyn newyddion i Ddafydd.* 33 *Dafydd yn galaru am Abſalom.*

A Dafydd a gyfrifodd y bobl *oedd* gyd ag ef; ac a oſodod arnynt hwy filwriaid, a chanwriaid.

2 A Dafydd a anfonodd o'r bobl, y drydedd ran tan law Joab, a'r drydedd ran tan law Abiſai fab Serfiah brawd Joab, a'r drydedd ran tan law Ittai y Gethiad: a'r brenin a ddywedodd wrth y bobl, gan fyned *yr âf* finnau hefyd gyd â chwi.

3 Ond

3 Ond y bobl a ymdoddi, nid ei di allan i canys os gan ffoi y ffown ni, ni oſodant hwy ein meddwl arnom ni, ac os bydd marw ein hanner ni, ni oſodant ein ‡ meddwl arnom; ond yn awr yr ydwyt ſel dang-muſi o honom ni: yn awr gan hynny gwell yw i ti fod i'n cynnorthwyo ni o'r ddinas.

‡ Heb. talau.

4 A dywedodd y brenin wrthynt hwy, gwnaf yr hyn ſyddo da yn eich golwg chwi. A'r brenin a ſafodd gar llaw 'r porth, a'r holl bobl a aethant allan, yn gantoedd, ac yn miloedd.

5 A'r brenin a orchymynnodd i Joab, ac Abiſai, ac Ittai, gan ddywedyd, byddwch eſmwyth er fy mwyn i wrth y llangc Abſalom: a'r holl bobl a glywſant pan orchymynnodd y brenin i'r holl flaenoriaid yn achos Abſalom.

6 Felly 'r aeth y bobl i'r maes i gyfarfod Iſrael; a'r rhyfel fu ynghoed Ephraim.

7 Ac yno y lladdwyd pobl Iſrael o flaen gweiſion Dafydd: ac yno y bu lladdfa fawr y dwthwn hwnnw, ſef ugain mil.

8 Canys y rhyfel oedd yno wedi gwaſcaru ar hyd wyneb yr holl wlad; a'r coed a ‡ ddiſethodd fwy o'r bobl, nag a ddiſethodd y cleddyf, y diwrnod hwnnw.

‡ Heb. amlhaodd ddiſetha.

9 Ac Abſalom a gyfarfu â gweiſion Dafydd yn eu hwyneb: ac Abſalom oedd yn marchogaeth ar ful, a'r mul aeth tan dewfrig derwen fawr, a'i ben ef a lynodd yn y dderwen; felly yr oedd efe rhwng y nefoedd a'r ddaear, a'r mul oedd tano ef a aeth ymmaith.

10 A rhyw vn a ganiu *hyny*, ac a fynegodd i Joab, ac a ddywedodd, wele, gwelais Abſalom ynghrog mewn derwen.

11 A dywedodd Joab wrth y gŵr oedd yn mynegi iddo, ac wele, ti a'i gwelaiſt *ef*, pa ham na't tarawaiſt ef yno i'r llawr, ac arnaſ roddi i ti ddeg *ſicl* o arian, ac vn gwregys?

12 A dywedodd y gŵr wrth Joab, pe cawn bwyſo ar fy llawfi o *ſiclau* arian, nid eſtynnwn fy llaw yn erbyn mab y brenin: canys gorchymynnodd y brenin lle y clywſom ni, wrthit ti, ac wrth Abiſai, ac wrth Ittai, gan ddywedyd, † gwiliwch *gyffwrdd* o neb â'r llangc Abſalom.

† Heb. gwiliwch rhag bynnag foch rhag y llangc Abſ.

13 Os amgen, mi a wnaethwn ffalſter yn erbyn fy enioes; canys nid oes dim yn guddiedic oddi wrth y brenin: tithe hefyd a ſafaſit yn *ſy* erbyn.

14 Yna y dywedodd Joab, nid arhoaf ſel hyn ‡ gydâ thi: ac efe a gymmerth dair o biceellau yn ei law, ac a'i brathodd trwy galon Abſalom, ac efe etto yn fyw † ynghanol y dderwen.

‡ Heb. o'th flaen di.

† Heb. ynghalon.

15 A'r deg llangc *y rhai* oedd yn dwyn arfau Joab, a amgylchynaſant, ac a darawſant Abſalom, ac a'i lladdaſant ef.

16 A Joab a vdcanodd mewn vdcorn, a'r bobl a ddychwelodd o erlid ar ôl Iſrael: canys Joab a attaliodd y bobl.

17 A hwy a gymmeraſant Abſalom, ac a'i bwriaſant ef mewn ffôs fawr yn y coed, ac a oſodaſant arno garnedd gerric fawr iawn: a holl Iſrael a ffoeſant bob vn iw babell.

18 Ac Abſalom a gymmeraſei, ac a oſodaſei iddo yn ei fywyd golofn, * yn nyffryn y brenin; canys efe a ddywedodd, nid oes fab gennif i wneuthur coffa am fy enw: ac efe a alwodd y golofn ar ei enw ei hun, a hi a elwir lle Abſalom, hyd y dydd hwn.

Gen. 14. 17.

19 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd, gâd i mi redeg yn awr, a mynegi i'r brenin ddarfod i'r Arglwydd ei † ddial *ef* ar ei elynion.

‖ Heb. farnu ef o'i law.

20 A Joab a ddywedodd wrtho *ef*, ni *bydd* di yn gennadwr y dydd hwn, eithr mynegi ddiwrnod arall: ond heddyw ni byddi di gennad, o herwydd marw mab y brenin.

21 Yna y dywedodd Joab wrth Chuſi, dôs, dywed i'r brenin yr hyn a welaiſt. A Chuſi a ymgrymmodd i Joab, ac a redodd.

22 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd eilwaith wrth Joab, † beth bynnac a fyddo, gâd i minneu attolwg redeg ar ôl Chuſi. A dywedodd Joab, i ba beth y rhedi di, fy mab, gan nad *oes* gennit gennadwriaeth addas?

† Heb. bydded a fyddo.

23 Ond beth bynnac a fyddo, *eb efe* gâd i mi redeg; a dyweddodd yntef wrtho, rhed. Felly Ahimaaz a redodd rhyd y gwaſtadedd, ac a aeth heibio i Chuſi.

24 A Dafydd oedd yn eiſtedd rhwng y ddau borth: a'r gwilieludd aeth ar nen y porth ar y mûr, ac a dderchaſodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele ŵr yn rhedeg ei hunan.

25 A'r gwilieludd a waeddodd, ac a fynegodd i'r brenin; a'r brenin a ddywedodd, os *ei* hun *y mae* efe, cennadwriaeth *ſydd* yn ei enau ef: ac efe a ddaeth yn furan, ac a neſaodd.

26 A'r gwilieludd a ganfu ŵr arall yn rhedeg; a'r gwilieludd a alwodd ar y porthor, ac a ddywedodd, wele ŵr *arall* yn rhedeg ei hunan: a dywedodd i brenin, hwn hefyd ſydd gennad.

27 A'r gwilieludd a ddywedodd, yr ydwyf fi yn gweled rhediad y blaenaf, ſel rhediad Ahimaaz mab Zadoc. A dywedodd y brenin, gŵr da *yw* hwnnw, ac â chennadwriaeth dda y daw efe.

28 Ac Ahimaaz a alwodd, ac a ddywedodd wrth y brenin, heddwch, ac a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb ger bron y brenin, ac a ddywedodd, bendigedic *fyddo* 'r Arglwydd dy Dduw, 'r hwn a warchaodd ar y gwŷr a gyfodaſant eu llaw yn erbyn fy Arglwydd frenin.

29 A'r brenin a ddywedodd, † a'i diangol y llangc Abſalom? A dywedodd Ahimaaz, gwelais gythryfwl mawr, pan anfonodd Joab wâs y brenin, a'th wâs ditheu, ond ni wybûm i beth *ydoedd*.

† Heb. oes heddwch i'r llangc.

30 A'r brenin a ddywedodd, trô heibio, ſaf yma: ac efe a drôdd heibio ac a ſa'odd.

31 Ac wele Chuſi a ddaeth, a dywedodd Chuſi, Cennadwri, Arglwydd frenhin: canys yr Arglwydd a'th ddialodd di heddyw ar bawb ar a ymgyfododd i'th erbyn.

32 A dywedodd y brenin wrth Chuſi, a ddiangodd y llangc Abſalom? a dywedodd Chuſi, ſel y llangc hwnnw y byddo gelynion fy Arglwydd frenin, a'r holl rai a ymgyfodant i'th erbyn di, er niweid i ti.

33 A'r brenin a gyffrôdd, ac a aeth i fynu i ſtafell y porth, ac a wylodd; ac ſel hyn y dywedodd efe wrth fyned, ô fy mab Abſalom, fy mab, fy mab Abſalom: ô na buaſwn farw troſtoc ti, Abſalom fy mab, fy mab.

PEN. XIX.

1 Joab yn peri i'r brenhin beidio a galaru. 9 Yr Iſraeliaid yn dôd am ddwyn y brenhin adref. 11 Dafydd yn anfon at yr offeiriaid i gymhyrfu gwŷr Jwda. 18 Simei yn cael ei bardwn, 24 a Mephibooſeth ei eſcuſodi. 32 Barſilai yn cael cennad i fyned adref, a chymmeryd Chimham ei fab ef i dŷ 'r brenhin. 41 Yr Iſraeliaid yn ymſennu a gwŷr Jwda am ddwyn y brenhin adref heb ddyfod iny.

P 2 A Mynu-

A Mynegwyd i Joab, wele y brenin yn wylo, ac yn galaru am Abſalom.

Heb. *mwared.*

2 A'r †ſuddugoliaeth a aeth y dwthwn hwnnw yn alar i'r holl bobl: canys clywodd y bobl y diwrnod hwnnw ddywedyd, driſtau o'r brenin am ei fab.

3 A'r bobl a aethant yn lledradaidd y diwrnod hwnnw i mewn i'r ddinas, fel pobl a fyddei yn myned yn lledradaidd, wedi eu cywilyddio wrth ffoi o ryfel.

4 Ond y brenin a orchguddiodd ei wyneb; a'r brenin a waeddodd â llêf vchel, Ô fy mab Abſalom, Abſalom fy mab, fy mab.

5 A Joab a ddaeth i mewn i'r tŷ at y brenin, ac a ddywedodd, gwradwyddaiſt heddyw wynebau dy holl weiſion, y rhai a amddeffynnaſant dy enioes di heddyw, ac enioes dy feibion, a'th ferched, ac enioes dy wragedd, ac enioes dy ordderch-wragedd:

6 Gan garu dy gaſelon, a chaſau dy garedigion: canys dangoſaiſt heddyw nad oedd ddim gennit dy dywyſogion, na'th weiſion; o herwydd mi a wn heddyw pe Abſalom fuaſei byw, a ninneu i gyd yn feirw heddyw, mai da fuaſei *bynny* yn dy olwg di.

7 Cyfod yn awr gan hynny, cerdda allan, a dywed † yn dêg wrth dy weiſion: canys yr wyf fi yn tyngu i'r Arglwydd, os ti nid ei allan, nad erys neb gyd â thi y nôs hon, a gwaeth fydd hyn i ti, nâ'r holl ddrwg a ddaeth i'th erbyn di, o'th febyd hyd yr awr hon.

† Heb. *wrth fodd calon.*

8 Yna y brenin a gyfododd, ac a eiſteddodd yn y porth: a mynegwyd i'r holl bobl, gan ddywedyd, wele y brenin yn eiſtedd yn y porth; a'r holl bobl a ddaethant o flaen y brenin, canys Iſrael a ffoeſei bob vn i'w babell.

9 Ac yr oedd yr holl bobl yn ymryſon drwy holl lwythau Iſrael gan ddywedyd, y brenin a'n gwaredodd ni o law ein gelynion, ac efe a'n gwaredodd ni o law y Philiſtiaid, ac yn awr efe a ffôdd o'r wlâd rhac Abſalom.

10 Ac Abſalom yr hwn a eneiniaſom ni arnom, a fu farw mewn rhyfel: ac yn awr pa ham yr ydych heb ſôn am gyrchu yr brenin trachefn?

11 A'r brenin Dafydd a anfonodd at Zadoc, ac at Abiathar yr offeiriaid, gan ddywedyd, lleferwch wrth henuriaid Juda, gan ddywedyd, pa ham yr ydych chwi olaf i ddwyn y brenin yn ei ôl i'w dŷ? (canys gair holl Iſrael a ddaeth at y brenin hyd ei dŷ.)

12 Fy mrodyr *ydych* chwi; fy aſcwrn a'm cnawd *ydych* chwi: pa ham gan hynny'r ydych yn olaf i ddwyn y brenin adref?

13 Dywedwch hefyd wrth Amaſa; onid fy aſcwrn i, a'm cnawd *wyt* ti? fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, onid tywyſog y llu fyddi di ger fy mron i, yn lle Joab byth.

14 Ac efe a drôdd galon holl wŷr Juda, fel *calon* vn gŵr; a hwy a anfonaſant at y brenin, *gan ddywedyd*, dychwel di a'th holl weiſion.

15 Felly y brenin a ddychwelodd, ac a ddaeth i'r Jorddonen: a Juda a ddaeth i Gilgal i fyned i gyfarfod â'r brenin, i ddwyn y brenin tros yr Jorddonen.

16 A * Simei mab Gêra, mab Jemini, yr hwn *oedd* o Bahurim, a fryſſiodd, ac a ddaeth i wared gyd â gwŷr Juda, i gyfarfod â'r brenin Dafydd.

* 1 Bren. p. 2.

17 A mil o wŷr o Benjamin *oedd* gyd âg ef, * Ziba hefyd gwas tŷ Saul, a'i bymtheng mab, a'i vgain gwâs gyd ag ef; a hwy a aethant tros yr Jorddonen o flaen y brenin.

* Pen. 16. 1.

18 Ac y ſcraff aeth i groſſio *ddwyn* trwodd dylwyth y brenin, ac i wneuthur yr hyn a fyddei da yn ei olwg ef: a Simei mab Gêra a fyrthiodd gerbron y brenin, pan ddaeth efe tros yr Jorddonen;

19 Ac a ddywedodd wrth y brenin, na ddarnoded ſy Arglwydd i mi anwiredd, ac na chofia yr hyn a *wnaeth dy wâs yn anwir, y dydd yr aeth ſy Arglwydd frenin o Jeruſalem, i oſod o'r brenin *bynny* at ei galon.

* Pen. 16. 5.

20 Canys dy wâs ſydd yn cydnabod bechu o honoſi: ac wele deuthum heddyw yn gyntaf o holl dŷ Joſeph, i ddyfod i wared, i gyfarfod a'm harglwydd frenin.

21 Ac Abiſai mab Serfiah a attebodd, ac a ddywedodd, ai o herwydd hyn ni roddir Simei i farwolaeth; am iddo felldithio meiniog yr Arglwydd?

22 A dywedodd Dafydd, beth *ſydd* i mi a *wnelwyf* â chwi, meibion Serfiah, ſal y byddych i mi yn wrthwyneb-wŷr heddyw? a roddir i farwolaeth heddyw neb yn Iſrael? canys oni wn i mae heddyw'r ydwyfi yn frenin ar Iſrael?

23 A'r brenin a ddywedodd wrth Simei, ni byddi di farw: a'r brenin a dyngodd wrtho ef.

24 Mephibôſeth mab Saul hefyd a *ddaeth i wared i gyfarfod â'r brenin; ac ni olchaſei efe ei draed, ac ni thorraſei ei farf, ac ni olchaſei ei ddillad, er y dydd yr aethei yr brenin, hyd y dydd y daeth efe drachefn mewn heddwch.

25 A phan ddaeth efe i Jeruſalem i gyfarfod â'r brenin, yna y dywedodd y brenin wrtho ef, pa ham nad aetheſt ti gyd â mi, Mephibôſeth?

26 Ac efe a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, fy ngwâs a'm twyllodd i: canys dywedodd dy wâs, cyfrwyaf i mi aſſyn ſal y marchogwyf arni, acyr elwyt at y brenin, o herwydd cloff *yw* dŷ wâs i;

27 * Ac efe a enlliodd dy was wrth fy Arglwydd frenin: ond fy Arglwydd frenin *ſydd* fel angel Duw: am hynny gwna yr hyn *fyddo* da yn dy olwg.

* Pen. 16. 3.

28 Canys nid oedd holl dŷ fy nhad i onid dynion †meirw ger bron fy Arglwydd y brenin; etto tydi a oſodaiſt dy wâs ym mhlith y rhai oedd yn bwytta ar dy fwrdd dy hun: pa gyfawnder gan hynny ſydd i mi bellach i waeddi mwy at y brenin?

† Heb. *meirw-laeth.*

29 A'r brenin a ddywedodd wrtho, I ba beth yr adroddi dy fatteriion ym mhellach? dywedais, ti a Ziba rhennwch y tir.

30 A Mephibôſeth a ddywedodd wrth y brenin, ſe cymmered efe y cwbl, gan ddyfod fy Arglwydd frenin i'w dŷ mewn heddwch.

31 A Barzilai y Gileadiad a ddaeth i wared o Rogelim, ac a aeth tros yr Jorddonen gyd â'r brenin, iw hebrwng ef tros yr Jorddonen.

32 A Barzilai *oedd* hên iawn, yn fab pedwar vgain mlwydd; *ef a oedd yn darparu lluniaeth i'r brenin, tra'r ydoedd efe ym Mahanaim; canys gŵr mawr iawn *oedd* efe.

* Pen. 17. 27.

33 A'r brenin a ddywedodd wrth Barzilai, tyred trofodd gyd â mi, a mi a'th borthaf di gyd â mi yn Jeruſalem.

34 A Barzilai a ddywedodd wrth y brenin, pa feint *yw* dyddiau blynyddoedd fy enioes i, ſal yr elwn i fynu gyd â'r brenin i Jeruſalem?

35 Mab pedwar vgain mlwydd *ydwyfi* heddyw: a wn i ragoriaeth rhwng da a drwg, a dd'chon dy wâs di archwaethu yr hyn a fwytâf, neu 'r hyn a yfaf? a glywaf fi bellach lais cerddorion, a cherddoreſau? pa ham gan hynny y bydd dy wâs mwyach yn falch ar fy Arglwydd a frenin?

36 Dy

36 Dy wâs â ychydig tu hwnt i'r Iorddonen gyd â'r brenin: a pha ham y tâlai y brenin i mi gyfryw daliadigaeth?

37 Gâd attolwg i'm wâs ddychwelyd yn ſŷ ôl, fel y byddwyf marw yn fy ninas fy hun, *ac fel y'm cladder* ym medrodd fy nâd, a'm mam: ac wele Chimham dy was, ese a êl trosodd gyd â'm harglwydd frenin; a gwna iddo yr hyn *ſydd* da yn dy olwg.

38 A dywedodd y brenin, Chimham a êl gyd â mi, ac mi a wnaf iddo ef yr hyn *ſydd* da yn dy olwg di: a phob † Heb. *dewiſech* *genif.* bynnac a † ertyniech di arnaſi, mi a'i gwnaf erot.

39 A'r holl bobl a aethant tros yr Iorddonen; y brenin hefyd a aeth trosodd: a'r brenin a guſanodd Barſilai, ac a'i bendithiodd ef, ac ese a ddychwelodd i'w fangre ei hun.

40 Yna y brenin a aeth i Gilgal, a Chimham a aeth gyd âg ef: a'r holl bobl Juda a hebrynga-ſant y brenin, a hanner pobl Iſrael hefyd.

41 Ac wele holl wŷr Iſrael a ddaethant at y brenin, ac a ddywedaſant wrth y brenin, pa ham y lleidrataodd eich brodyr ni gwŷr Juda dy di, ac y dygaſant y brenin a'i dylwyth tros yr Iorddonen, a holl wŷr Dafydd gyd âg ef?

42 Ac atnebodd holl wŷr Juda i wŷr Iſrael, o blegid câr agos *ydyw* i'r brenin i ni: pa ham gan hynny y digiaſoch chwi am y peth hyn? a fwytaſom ni *ddim* ar draul y brenin? neu a anrhegodd ese ni ag anrheg?

43 A gwŷr Iſrael a attebaſant wŷr Juda, ac a ddywedaſant, dêc rhan *ſydd* i ni *yn* y brenin, hefyd y mae i ni yn Dafydd fwy nag i chwi; pa ham gan hynny y diyſtyriaſ ſi? onid myfi a ddywedais yn gyntaf am gyrchu adref fy mrenin? ac ymrafodd gwŷr Juda oedd gadarnach nag ymadrodd gwŷr Iſrael.

PEN. XX.

1 *Seba o achos yr ymwrſafael yn erbyn Dafydd annog caribar trafferthoddei.* 4 *Gwneuthur Amaſa yn benneth ar Juda, a Joab yn ei ladd ef.* 14 *Joab yn cyſlid Seba i Abel.* 16 *Gwraig ddoeth yn achub y ddinas trwy dorri pen Seba.* 23 *Swyddogion Dafydd.*

A Chyno y digwyddodd bod gŵr Pr ſall, a'i enw Seba mab Bichri, gŵr o Jemini: ac efe a ſeranodd mewn udcorn, a dywedodd, nid oes i ni ddim rhaniad yn Dafydd, nac etifeddiaeth i ni ym mab Jeſſe: a pawb i'w babell, ô Iſrael.

2 Felly holl wŷr Iſrael a aethant i ſyny ôl ar ôl Dafydd, ar ôl Seba mab Bichri: ond gwŷr Juda a lynaſant wrth eu brenin, o'r Iorddonen hyd Jeruſalem.

3 A daeth Dafydd i'w dŷ ei hun i Jeruſalem, a'r brenin a gymerth y deg gordderch-wraig a adawſei efe i gadw y tŷ, ac a'i rhoddes hwynt * Pen. 16. 22. *mewn* caethwraetha, ac a'i porthodd hwynt, ond nid aeth efe i mewn atynt hwy, eithr buant yn rhwym hyd ddydd eu marwolaeth † yn byw mewn gweddwdod. † Heb. *mewn gweddwdod bywyd.*

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Amaſa, † Cynnull i mi wŷr Juda *erbyn* y trydydd dydd: a bydd ti hefyd yma yntau. † Heb. *Gala gyfo.*

5 Felly Amaſa a aeth i gynnull Juda: ond efe a dariodd yn hwy na'r amſer *tanſynodie* a oſodaſei efe iddo.

6 A dywedodd Dafydd wrth Abiſai, Seba mab Bichri a'n dryga ni yn ynaeth nag Abſalom: cymmer di weiſion dy Arglwydd, ac erlid ar ei ôl ef, rhac iddo gael y dinaſoedd caeroc, ac ymguddio o'n golwg ni.

7 A gwŷr Joab, a'r * Cerethiaid, y Pelethiaid hefyd, a'r holl gedyrn a aethant ar ei ôl ef: ac a aethant allan o Jeruſalem, i erlid ar ôl Seba mab Bichri. * Pen. 8. 18.

8 *Pan oeddynt* hwy wrth y maen mawr *ſydd* yn Gibeon, Amaſa a aeth o'i blaen hwynt: a Joab oedd wedi gwregyſu ei gochl oedd am dano, ac arni *yr oedd* gwregys, *a* chleddyf wedi ei rwymo ar ei lwynau ef yn ei wain, a phan gerddai efe, *y cleddyf* a lyrthiei.

9 A dywedodd Joab wrth Amaſa, a wyt ti yn llawn, fy mrawd? a llaw ddehau Joab a ymaſodd ym marf Amaſa iw guſanu ef.

10 Ond ni ddaliodd Amaſa ar y cleddyf *oedd* yn llaw Joab; felly efe a'i tarawodd *ef* ag ef, dan y bummed *ais*, ac a ollyngodd ei berfedd ef i'r llawr, ac nid ail tarawodd ef, ac efe a fu farw: felly Joab, ac Abiſai ei frawd a gan-llynnodd ar ôl Seba mab Bichri.

11 Ac yn o weiſion Joab oedd yn ſefyll yn ei ymyl ef, ac a ddywedodd, pwy bynnac a ewyllyſio *yn dda* i Joab, a phwy bynnac ſydd gyd â Dafydd, *elet* ar ôl Joab.

12 Ac Amaſa oedd yn ymdrybaeddu mewn gwaed ynghanol y briffordd: a phan welodd y gŵr yr holl bobl yn ſefyll, efe a ſymmudodd Amaſa oddi ar y briffordd i'r maes, ac a daflodd gadach arno, pan welódd efe bawb ar a oedd yn dyfod atto ef yn ſefyll.

13 Pan ſymmudwyd ef oddi ar y briffordd, yr holl wŷr a aethant ar ôl Joab, i erlid ar ôl Seba mab Bichri.

14 Ac efe a dramwyodd drwy holl lwythau Iſrael i Abel, ac i Beth-maachah, ac i holl *le-oedd* Berim: a hwy a ymgaſclaſant ac a aethant ar ei ôl ef.

15 Felly y daethant hwy, ac a warchaeaſſant arno ef yn Abel Beth-maachah, ac a fwriaſant glawdd yn erbyn y ddinas *yr hon* a ſafodd ar y rhagfur: a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd â Joab, oedd yn † curo y mûr iw *fwrw* i lawr. † Heb. *dyſwyno.*

16 Yna gwraig ddoeth o'r ddinas a lefodd, clywch, clywch, dywedwch attolwg wrth Joab, neſſâ hyd ymma, fel yr ymddiddanwyf â thi.

17 Pan neſſaodd efe atti hi, y wraig a ddywedodd, ai ti *yw* Joab? dywedodd yntef *ie* myſi: a hi a ddywedodd wrtho ef, gwrando eirlau dy law-forwyn: dywedodd yntef, yr ydwyf yn gwrando.

18 Yna hi a ddywedodd, * hwy a *leſaent* † gynt, gan dywedyd, Diau yr ymofynnant ag Abel, ac felly y dibennent. * Deut. 20. 12. † Heb. *yny dervid.*

19 Myfi *wyf* un o heddychol ffyddloniaid Iſrael: yr wyti yn ceiſio diſtha dinas a mam yn Iſrael: pa ham y difethi di etifeddiaeth yr Arglwydd?

20 A Joab a attebodd, ac a ddywedodd, na atto Duw, na atto Duw i mi, na diſtha na dinyſtrio.

21 Nid felly *y mae* 'r peth: eithr gŵr o fynydd Ephraim (Seba mab Bichri *ſau* ei enw) a ddercha ſodd ei law yn erbyn y brenin, yn erbyn Dafydd: rhoddwch ef yn unic, ac mi a êf ymmaith oddi wrth y ddinas. A dywedodd y wraig wrth Joab, wele ei ben ef a fwrir attat ti dros y mûr.

22 Yna yr wraig o'i doethineb a aeth at yr holl bobl, a hwy a dorrasant ben Seba mab Bichri, ac a'i taflasant allan i Joab; ac efe a vdcanodd mewn udcorn, a hwy a ymchwelaſant oddi wrth y ddinas, bôb yn iw babellau: a Joab a ddychwelodd i Jeruſalem at y brenin.

23 Yna * Joab *oedd* ar holl lu y gaddi Iſrael: a o Pen. Benaiah 8. 18

Bnaiah mab Jehoiada, ar y Cerethiid, ac ar y Pelethiaid.

24 Ac Adoram oedd ar y dreth, a Jehoſhaſ mab Ahilud yn gofiadur.

25 Seſa hefyd yn ſcrifennydd, a Zadoc, ac Abiathar yn offeiriaid.

‡ Neu, *dywyſog.* 26 Ira hefyd y Jairiad oedd ‡ benllywydd ynghylch Dafydd.

P E N. XXI.

1 Y tair blynedd newyn o achos y Gibeoniaid, yn peidio trwy gregi ſaith o feibion Saul. 10 Caredigrwydd Riſpah tuac at y meirw. 12 Dafydd yn claddu eſcyrn Saul a Jonathan. 15 Pedair oedd yn erbyn y Philiſtiaid, ac y Beddiodd pedwar o gedyrn Dafydd bedwar o gantri.

A Bu newyn yn nyddiau Dafydd dair blynedd ol ynol, a Dafydd a † ymofynnodd ger bron yr Arglwydd: a'r Arglwydd a ddywedodd, O herwydd Saul, ac o herwydd ei dŷ gwaedlyd ef *y mae hyn*, o blegid iddo ddarfod ef y Gibeoniaid.

† Heb. *geiſiodd wyneb yr Arg.*

2 Ar brenin a alwodd am y Gibeoniaid, ac a ymddiddanodd â hwynt: (a'r Gibeoniaid hynny nid oeddynt o feibion Iſrael, onid *o weddill yr Amoriaid, a meibion Iſrael a dyngaſei iddynt hwy; etto Saul a geiſiodd eu lladd hwynt, o'i ſarch i feibion Iſrael, a Juda.)

*Jos. 9. 3, 16, 17.

3 A Dafydd a ddywedodd wrth y Gibeoniaid, beth a wnaf i chwi? ac â pha beth y gwnaf gymod fel y beridithioch chwi etifeddiaeth yr Arglwydd?

4 A'r Gibeoniaid a ddywedaſant wrtho, ni fynnwn ni nac arian nac aur gan Saul, na chan ei dŷ ef, ac ni fynnwn ni laddu neb yn Iſrael: ac efe a ddywedodd, yr hyn a ddywedoch chwi a wnaf i chwi.

5 A hwy a ddywedaſant wrth y brenin, y gŵr a'n difethodd ni, ac ‡ a fwriadodd i'n herlyn ni, i'n dinithio ni rhag aros yn yn o derfynau Iſrael,

‡ Neu, *a'n tormaidd ymmaith.*

6 Rhoddet i ni ſaith o wŷr o'i feibion ef, fel y crogwn ni hwynt i'r Arglwydd yn Gibeah Saul, *dewiſedig yr Arglwydd.* A dywedodd y brenin, myfi a'i rhoddaf.

7 Ond y brenin a arbedodd Mephiboſeth fab Jonathan fab Saul, o herwydd * llŵ yr Arglwydd yr hwn oedd rhyngddynt hwy, rhwng Dafydd a Jonathan mab Saul.

* 1 Sam. 18. 3. & 20. 8. 42.

8 Ond y brenin a gymmerth ddau fab Riſpah merch Aiah, y rhai a ymddug hi i Saul, ſef Armoni a Mephibaſeth, a phum mab † Michal merch Saul, y rhai a blantodd hi i Adriel fab Barſilai y Mehulathiad.

† 1 Sam. 18. 19. ‡ Neu, *Ehanor Michal.*

9 A chan eu rhoddes hwynt yn llaw y Gibeoniaid, a hwy a'i crogaſant hwy yn y mynydd gar bron yr Arglwydd: a'r ſaith hyn a gyd gwympaſant, ac a laddwyd i ſarwaſaeth, yn y dyddiau cynta'f o'r cynhaiaf, yn nechreuad cynhaiaf yr haidd.

10 A * Riſpah merch Aiah a gymmerth ſachau haiarn, a hi a'i taenodd ei iddi ar y graig, o ddechreuad y cynhaiaf, nes diferu dwfr hwynt hwy o'r nefoedd, ac ni adawodd hi i'r adar y nefoedd orphwyſo arnynt hwy y dydd, na bwyſt-fil y nos liw nôs.

* 2 Sam. 3. 7.

11 A mynegwyd i Dafydd yr hyn a wnaeth Riſpah merch Aiah, gordderch Saul.

12 A Dafydd a aeth, ac a ddûg eſcyrn Saul, ac eſcyrn Jonathan ei fab, oddi wrth berchenogion Jabeſh-Gilead, y rhai a'i lladraſaent o heol Beth-ſan, pan yr hongaſent y Philiſtiaid hwynt ynddi, y dydd y lladdoid y Philiſtiaid Saul yn Gilboa.

13 Ac efe a ddûg i fyny oddi yno eſcyrn Saul at eſcyrn Jonathan ei fab: a hwy a gaſclaſant eſcyrn y rhai a grogaſid.

14 A hwy a gladdaſant eſcyrn Saul a Jonathan ei fab, yng wlad Benjamin, yn Zelah, yng meddiad Cîs ei dad: a hwy a wnaethant yr hyn oll a orchymynnaſei yr brenin: a bu Duw ſodion i'r wlâd ar ôl hyn.

15 A bu eil-waith ryfel rhwng y Philiſtiaid ag Iſrael, a Dafydd a aeth i waered a'i weiſion gyd ag ef, ac a ymladdaſant a'r Philiſtiaid, a deffygiodd Dafydd.

16 Ac Iſbibenob, yr hwn oedd o feibion ‡ y cawr, (a phwys † ei waywffon yn dryche han ſicl o brês) ac wedi'ſi wregyſu â *chleddyf* newydd, a feddyliodd ladd Dafydd.

‡ Neu, *Rephi.* † Heb. *Palaſ. neu ſlam ei waywffon.*

17 Ond Abiſai mab Seruiah a'i helpiodd ef, ac a darawodd y Philiſtiad, ac a'i lladdodd ef: yna gwŷr Dafydd a dyngaſant wrtho ef, gan ddywedyd, nid ai di allan mwyach gyd â ni i ryfel, rhac it ddiffoddi † goleuni Iſrael.

† Heb. *canwyll. neu lamp.*

18 Ac ar ôl hyn ſo fu eil-waith ryfel yn * Gob yn erbyn y Philiſtiaid: yna Sibbechai yr Huſiad a laddodd Saph, yr hwn oedd o feibion y ‡ cawr.

* 1 Cron. 20. 4.

‡ Neu, *Rephi.*

19 A bu etto ryfel yn Gath yn erbyn y Philiſtiaid, ac Elhanan mab * Jaare-Oregim y Bethlehemiad a darawodd *frawd* Goliath y Gethiad: a phren ei waywffon ef oedd fel carfan gwehyddu.

* 1 Cron. 20. 5.

20 A bu etto ryfel yn Gath, ac yr oedd gŵr corphol, a chwech o fyſedd ar bôb llaw iddo, a chwech o fyſedd ar bôb troed iddo, pedwar ar hugain o riſedi: efe hefyd oedd fab i'r ‡ cawr.

‡ Neu, *Rephi.*

21 Ac efe a ‡ wnhaethodd Iſrael, a Jonathan mab * Simea brawd Dafydd a'i lladdodd ef.

‡ Neu, *dirfer wodd.* * 1 Sam. 16. 9.

22 Y pedwar hyn a anaid i'r cawr yn Gath, ac a gwympaſant drwy law Dafydd, a thrwy law ei weiſion ef.

P E N. XXII.

1 Pſalm o ddiolchgarwch am allwng ymwared Duw, a'i anwyl ſendithion.

A Dafydd a leferodd wrth yr Arglwydd eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd ef o law ei holl elynion, ac o law Saul.

2 Ac efe a ddywedodd, * Yr Arglwydd yw fy nghraig, a'm hamddiffynfa, a'm gwaredydd i.

* Pſal. 18. 2. &c.

3 Duw fy nghraig, ynddo yr ymddiriedaf: fy nharian, a chorn fy iechydwriaeth, fy nyche dfa, a'm noddfa, fy achubwr; rhac trais i'm hachubaſt.

4 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly i'm cedwir rhac fy ngelynion.

5 Canys ‡ gofidiau angau a'm cylchynaſant: ‡ Neu, *gloch. neu donnau.*

phyrdera † ſall a'm dychrynaſant i.

† Heb. *Beliial.*

6 ‡ Doluriau uffern a'm hamgylchynaſant: rhagluan angau a'm rhacflaenaſant.

‡ Neu, *dolefusnau.*

7 * Yn fy nghyfyngdra y galwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: ac efe a glybu fy llef o'i deml, a'm gwaedd a *aeth* iw gluſtiau ef.

* Pſal. 18. 6.

8 Yna y cynhyrfodd, ac y crynodd y ddaiar, ſaliaſ y ſeiliedd a gyffroſaſant, ac a ymgliſaſant, am ido'd digio.

9 Deuchaſodd mwg o'i ffroenau ef, a thân o'i enau ef a yſodd: gôl a chynnaſant gan-

do ef.

10 Ese a ogwyddodd y nefoedd, ac a ddescynnodd: a thywyllwch *oedd* tan ei draed ef.

11 Marchogodd ef*e* hefyd ar y Cerub, ac a ehedodd: le ese a welwyd ar adenydd y gwynt.

12 Ese a osododd y tywyllwch yn bebyll o'i amgylch; *sef* casdiad y dyfroedd, *a* thew gynnhylau yr awyr.

13 Gan y disclerdeb ger ei fron ef yr enynnodd y marwor tanllyd.

14 Yr Arglwydd a daranodd o'r nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lêf.

15 Ac ese a anfonodd *ei* saethau, ac a'i gwascarodd hwynt; meŵn, ac a'i dryllíodd hwynt.

16 Gwaelodion y môr a ymddangosodd, *a* seiliau *y* byd a ddinoethwyd, gan gerydd yr Arglwydd, *a* chan chwythad anadl ei ffroenau ef.

17 Ese a anfonodd oddi vchod i cymmerodd fi, tynnodd fi o ddyfroedd ‡ lawer.

‡ Neu, *Hamrion.*

18 Gwaredodd fi rhac fy ngelyn cadarn; a rhac fy nghasseion: am eu bôd yn drêch nâ mi.

19 Achubasant fy mlaen yn nydd fyngofid: ond yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

20 Ese a'm dûg i ehangder: ese am gwaredodd i, am iddo ymhôffi ynof.

21 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl glendid fy nwylo y talodd ese i mi.

22 Canys mi a gadwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth fy Nuw.

23 O herwydd ei holl farnedigaethau ef *oedd* ger fy mron i; ac oddi wrth ei ddeddfau ni chiliais i.

24 Bum hefyd berffaith † ger ei fron ef: ac ymgadwais rhac fy anwiredd.

† Heb. *Iddo.*

25 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd ynteu yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl fy nglendid o flaen *ei* lygaid ef.

26 A'r trugarog y gwnei drugaredd: a'r gwr perffaith y gwnei perffeithrwydd.

27 A'r glân y gwnei lendid: ac i'r cyndyn yr ymgyndynni.

28 Y bobl gystuddiedig a waredi: ond y mae dy lygaid ar y rhai vchel, iw darostwng.

29 Canys ti *yw* fy nghannwyll i ô Arglwydd: a'r Arglwydd a lewyrcha fy nhywyllwch.

30 O blegit ynot ti y ‡ rheddaf drwy fyddin: trwy fy Nuw y llammaf dros fûr.

‡ Neu, *Torraf.*

31 Duw *fydd* berffaith ei ffordd: ymadrodd yr Arglwydd fydd buredic: tariant *yw* ese i bawb a ymddiriedant ynddo.

32 Canys pwy *fydd* Dduw heb law yr Arglwydd? a phwy *fydd* graig eithr ein Duw ni?

33 Duw yw fynghadernid a'm nerth: *a* a rwyddhaodd fy ffordd i yn berffaith.

34 Ese fydd yn gwnaethyd fy nhraed fel *traed* ewigod: ac ese fydd yn fyngosod ar fy vchelfaoedd.

35 Ese fydd yn dyscu fy nwylo i ryfel: fel y dryllir bwa dûr *yn* fy mreichiau.

36 Rhoddaist hefyd i mi darian dy iechydwriaeth: ‡ ac a'th fwynder y lluosogaist fi.

‡ Neu, *Aith fwynder a'm llusgyddi.*

37 Ehengaist fy ngherddediad tanaf: fel na lithrodd fy fodiau.

38 Erlidiais fy ngelynion, a difethais hwynt: ac ni ddychwelais nes eu difa hwynt.

39 Difeais hwynt hefyd, a thrywanais hwynt fel na chyfodant: a hwy a syrthiasant dân fy nhraed hi.

40 Canys ti am gwregysaist i â nerth i ryfel: y rhai a yngyfodasti i'm herbyn a ddarostyngaist tanaf.

41 Rhoddaist hefyd i mi warrau fy ngelynion; fel y difethwn fy nghasseion.

42 Dilgwiliasant, ond nid *oedd* achubudd: *sef* am yr Arglwydd, ond nid attebodd hwynt.

43 Yna y maluriais hwynt fel llwch y ddaear: i melais hwynt fel tom yr heolydd, *a* thenais hwynt.

44 Gwaredaist fi rhac cynhennau fy mhobl; cadwaist fi yn ben *ar* genhedloedd: pobl nid adnabûm a'm gwasanaethant.

45 Meibion dieithr a gymmerant arnynt ymddarostwng i mi: pan glywant, gwrandawant arnaf i.

46 Meibion dieithr a ballant: ac a ddychrynant o'i carchar-dai.

47 Byw fyddo yr Arglwydd, a bendigedic *fyddo* fynghraig, a derchafer Duw, craig fy iechydwriaeth.

48 Duw sydd yn † fy nial i: ac sydd yn darostwng pobloedd tanaf i:

† Heb. *Rhoddi dial i.*

49 Ac sydd yn fy nhywys i o bliſh fyngelynion: ti hefyd a'm derchefaist vwch law y rhai a gyfodent i'm herbyn; rhac y gwr trawsi'm hachubaist i.

50 Am hynny y moliannaf di ô Arglwydd, ym mhlith * y cenhedloedd: ac y canaf i'th enw.

* Rhuf. 15. 9.

51 *Efe sydd* dŵr iechydwriaeth Iw frenin: ac yn gwneuthur trugaredd iw eneiniog, i Ddafydd, ac Iw hâd, * yn dragywydd.

4 Pen. 7. 14.

PEN. XXIII.

1 Dafydd yn ei eiriau diweddaf yn dangos fôd ei ſyddſ ef yn addawidion Duw, tu hwnt i bôb deall dynol. 6 Anghyfiawnder gyflwyr yr annuwiol.

8 *Henwau cedyrn Dafydd.*

DYmma eiriau diweddaf Dafydd: dywedodd Dafydd mâb Ieſſe, a dywedodd y gwr a oſodwyd yn vchel, eneiniog Duw Jacob, a pheraidd ganiadudd Iſrael,

2 Yſpryd yr Arglwydd a lefarodd ynoſi, a'i ymadrodd ef *oedd* ar fy nhafod.

3 Duw Iſrael a ddywedodd wrthiſi, craig Iſrael a ddywedodd: ‡ *ſyddaf* llywodraethwr ar ddynion yn gyfiawn, yn llywodraethu *mewn* ofn Duw:

‡ Neu, *Bydd.*

4 Ac ese a fydd fel y borau oleuni, pan gyfodo haul foregwaith heb gymmylau: fel eginyn *a dyf* o'r ddaiar, gan lewyrchiad yn ôl glaw.

5 Er nad yw fy nhŷ i felly gyd â Duw: etto cyſtammod tragywyddol a wnaeth ese â mi, wedi ei luniaethu yn hollawl, ac yn ſicr: canys fy holl iechydwriaeth, a'm holl ddymuniad *yw*, er nad yw yn peri iddo flaguro.

6 A'r anwir *fyddant* oll fel drain wedi eu bwrw heibio: canys mewn llaw nis cymmerir hwynt.

7 Ond y gwr a gyffyrddo â hwynt a †ddefynnir â haiarn, ac â phaladr gwaywffon, ac â thân y lloſcir hwynt yn eu lle.

† Heb. *cyflawnir.*

8 Dymma enwau y cedyrn oedd gan Ddafydd, ‡ y Tachmonisd a eiſteddai yn y gadeir yn bennaeth y tywyſogion, (hwnnw oedd Adino yr Eſniad) * *efe a rutbodd* yn erbyn wyth-gant, y rhai a laddodd *efe* ar vn-waith.

‡ Iaſobbeſbet *y Tachmonisad yn y tri.*

* 1 Cron. 11. 11.

9 Ac ar ei ôl ef *yr oedd* ‡ Eleazar mâb Dodo, fâb Ahohi, ym mhlith y tri cedyrn gyd â Dafydd, pan ddifenwasant hwy y Philiſtiaid a ymgynnullasent yno i ryfel, a phan aeth gwŷr Iſrael ymaith.

† 1 Cron. 11. 12.

10 Efe a gyfododd, ac a darawodd ar y Philiſtiaid nes deffygio ei law ef, a glynu o'i law

ef wrth y cleddyf; a'r Arglwydd a wnaeth lechydwriaeth mawr y diwrnod hwnnw: a'r bobl a ddychwelasant ar ei ôl ef yn unic i anrheithio.

11 Ac ar ei ôl ef *yr oedd* * Sammah mâb Age yr Harariad: a'r Philistiaid a ymgynnullasant ‡ yn dorf, ac yr oedd yno ran o'r maes yn llawn o ffacbys; a'r bobl a ffoawdd o flaen y Philistiaid.

* 1 Cron. 11. 27. ‡ Neu, *Lysiysaeth.*

12 Ond efe a safodd ynghanol y rhandir, ac a'i hachubodd, ac a laddodd y Philistiaid: felly y gwnaeth yr Arglwydd ymwared mawr.

‡ Neu, *A'r tri pennaeth ar.* 1 Cron. 11. 15.

13 ‡ A thri o'r dêg pennaeth ar hugain a ddescynnasant, ac a ddaethant y cynhaiaf at Ddafydd i ogof Adulam: a thorf y Philistiaid oedd yn gwerssyllu yn nyffryn Rephaim.

14 A Dafydd *oedd* yna mewn amddeffynfa; a feryllfa y Philistiaid *ydoedd* yna yn Bethlehem.

15 A blysiodd Dafydd, a dywedodd, pwy a'm dioda i â dwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *sydd* wrth y porth?

16 A'r tri chedyrn a ruthrasant trwy werssyll y Philistiaid, ac a dynnasant ddwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *oedd* wrth y porth, ac a'i cymmerasant hefyd, ac a'i dygasant at Ddafydd: ond ni fynnei efe ef yfed, eithr efe a'i diod-offrynnodd ef i'r Arglwydd;

* 1 Cron. 11. 19.

17 Ac a ddywedodd, * na atto yr Arglwydd i mi wneuthur hyn; onid gwaed y gwŷr a aethant mewn *enbydrwydd* am eu heneidiau yw hwn? am hynny ni fynnei efe ei yfed. Hyn a wnaeth y tri chedyrn hynny.

* 1 Cron. 11. 20.

18 Ac * Abisai brawd Joab, mâb Serfiah, *oedd* bennaf o'r tri, ac efe a gyfododd ei wayw-ffon yn erbyn try-chant, † *ac a'i* lladdodd *bwynt*: ac iddo ef *yr oedd yr* enw ym mhlith y tri.

† Heb. *O laddedigion.*

19 Onid anrhydeddusaf *oedd efe* o'r tri? a bu iddynt yn dywysog: eithr ni chyrrhaeddodd efe y tri *cyntaf.*

20 A Benaiah mâb Jehoiada, mâb gŵr grymmus o Cabzeel, amil ei weithredoedd, efe a laddodd ddau o † gedyrn Moab; ac efe a aeth i wared, ac a laddodd lew mewn pydaw, yn amser eira.

† Heb. *Lew Dau o Ho.*

21 Ac efe a darawodd Alpht-ddyn, gŵr * golygus *o faint*; ac yn llaw yr Alphtiad yr *oedd* gwayw-ffon, eithr efe a ddaeth i wared atto ef â ffon, ac a ddug y wayw-ffon o law yr Alphtiad, ac a'i lladdodd ef, â'i wayw-ffon ei hun.

* 1 Cron. 11. 23.

22 Hyn a wnaeth Benaiah mâb Jehoiada: ac iddo *yr oedd yr* enw ym mhlith y tri cedyrn.

23 ‡ Anrhydeddusach *oedd* na'r dêc ar hugain, ond ni chyrhaeddodd efe y tri *cyntaf*: a Dafydd a'i gosododd ef ar * ei wŷr o gard.

‡ Neu, *Anrhydeddus oedd ym mysc y* 30. * Neu, *Ei gwagor.* Heb. *Ei orchymyn.*

24 † Asahel brawd Joab *oedd* yn o'r dêc ar hugain; Elhanan mâb Dodo o Bethlehemiad,

25 Sammah 'r Harodiad, Elica yr Harodiad,

26 Helez y *Paltiad, Ira mâb Icces y Tecoiad,

27 Abieser yr Anathothiad, Mebunnai yr Hufathiad,

28 Zalmon yr Ahohiad, Maharai y Netophathiad,

29 ‡ Heleb mâb Baanah y Netophathiad, Ittai mâb Ribai o Gibeah meibion Benjamin,

30 Benaiah y Pirathoniad, * Hiddai o ‡ afonydd Gaas,

31 † Abi-albon yr Arbathiad, Azmaveth * y Barhumiad,

32 Eliahba y Saalboniad, o feibion Jasen, Jonathan,

33 Sammah yr Hatariad, Ahiam mâb Sarar yr Ararïad,

34 Eliphelet mâb Ahasbai, mâb y Maachathiad, Eliam mâb Ahitophel y Giloniad,

35 Hezrai y Carmeliad, Paarai yr Arbiad,

36 Igal mâb Nathan o Zobah, Bani y Gadiad,

37 Selec yr Ammoniad, Naharai y Beerothiad, yn dwyn arfau Joab mâb Serfiah,

38 Ira yr Ithriad, Gareb yr Ithriad,

39 Vrias yr Hethiad; dau ar bymthec ar hugain o gwbl.

PEN. XXIV.

1 Satan yn temptio Dafydd, ac yntau yn gyrru Joab i rifo'r bobl. 3 Y capteiniaid, ym mhen y naw mis a'r ugain nhiwrnod, yn dwyn cyfrif o dri chan mil ar ddêg o ryfel-wŷr. 10 Dafydd yn cael ei ddewis o dair pla, ac yn dewis tridiau o'r rhai hyn, 15 ac wedi lladd deng mil a thrugain o'r bobl, yn edifarhau, ac wrth hynny yn achub dinifet Jerusalem. 18 Dafydd trwy gynnyg Gad yn prynu llawr dyrnu Arafnah, a'r pla yn gorphwys, wedi iddo ef aberthu.

A Thrachefn digllonedd yr Arglwydd a ennynnodd yn erbyn Israel, † ac efe a annogodd Ddafydd yn eu herbyn hwynt, i ddywedyd, dos, cyfrif Israel, a Juda.

† Satan i 1 Cron. 21. 1.

2 Canys y brenin a ddywedodd wrth Joab tywyssog y llû *oedd* ganddo ef, ‡ dos yn awr drwy holl lwythau Israel, o Dan hyd Beersheba, a chyfrif y bobl, fel y gwypwyf rifedi y bobl.

‡ Neu, *Cylchyna.*

3 A Joab a ddywedodd wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a chwanego yr bobl yn gan cymmeint ac y maent, fel y gwelo fy-glaid fy arglwydd frenin: on pa ham yr ewyllysia fy arglwydd frenin y peth hyn?

4 Gair y brenin fu drech na Joab, ac na thywysogion y llû: Joab am hynny a aeth allan, a thywysogion y llû, o wydd y brenin, i gyfrif pobl Israel.

5 A hwy a aethant tros yr Iorddonen, ac a werssyllasant yn Aroer, o'r tu dehau i'r ddinas sydd ynghanol ‡ dyffryn Gad, a thua Jazer.

‡ Neu, *Afon.*

6 Yna y daethant i Gilead, ac i † wlâd Tachtim Hodsi; daethant hefyd i Dan Iaan, ac o amgylch i Sidon.

† Neu, *Fr ifef wlâd newydd gyfan, neu dda.*

7 Daethant hefyd i amddiffynfa Tyrus, ac holl ddinasoedd yr Hefiaid, a'r Canaaneaid: a hwy a aethant i du dehau Juda i Beersheba.

8 Felly y cylchynasant yr holl wlâd, ac a ddaethant ym mhen naw mis, ac ugain nhiwrnod i Jerusalem.

9 A rhoddes Joab nifer cyfrif y bobl at y brenin: ac Israel ydoedd wyth gan mil o wŷr grymmus yn tynnu cleddyf; a gwŷr Juda *oedd* bump can mil o wŷr.

10 A chalon Dafydd a'i tarawodd ef ar ôl iddo gyfrif y bobl: a dywedodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pechais yn ddirfawr yn yr hyn a wneethum; ac yn awr delea, attolwg, O Arglwydd, anwiredd dy wâs, canys ynfyd iawn y gwneuthum.

11 A phan gyfododd Dafydd y boreu, daeth gair yr Arglwydd at Gad y prophwyd, gwaladudd Dafydd, gan ddywedyd,

12 Dos, a dywed wrth Dafydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yr ydwyn yn gosod tri pheth o'th flaen di; dewis it yn o honynt, a gwnaf *hynny* i ti.

13 * Felly Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a fynegodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, A

* 1 Cron. 21. 12.

fynny

fynny ddyfod ît ſaith mlynedd o newyn yn dy wlâd, neu ffoi dri mis o flaen dy elynion, a hwy yn dy erlid, ai ynteu bod haint yn y wlâd dri diwrnod? yn awr ymgynghora, ac edrych pa beth a attebaf i'r hwn a'm anfonodd i.

14 A dywedodd Dafydd wrth Gad, y mae yn gyfyng iawn arnaſi; blâd i mi ſyrthio yn awr yn llaw yr Arglwydd (canys arni yw ei drugareddau eſ) ac na chwympwyf yn llaw dŷn.

15 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint yn Iſrael, o'r boreu hyd yr amſer nodedic: a bu farw o'r bobl, o Dan hyd Beerſeba, ddeng mil a thrugain o wŷr.

16 A phan eſtynnaſei yr angel ei law ar
* 1 Sam. 15. 11. Jeruſalem îw diniſtrio hi, *edifarhaodd ar yr Arglwydd y drwg hwn, ac a ddywedodd wrth yr angel oedd yn diniſtrio yr bobl, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd *oedd*
* 1 Cron. 21. 15. wrth lawr dyrnu * Araſnah y Jebuſiad.

17 A llefarodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pan ganfu eſe yr Angel a darawſei y bobl, a dywedodd, wele myfi a bechais, ac a wneuthum yn ddrygionus, ond y defaid hyn, beth a wnaethant hwy? bydded attolwg dy law arnaſi, ac ar dŷ fy nhâd.

18 A Gad a ddaeth at Ddafydd y dwthwn hwnnw, ac a ddywedodd wrtho, dos i fyny, cyfot allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Araſnah y Jebuſiad.

19 A Dafydd a aeth i fyny yn ôl gair Gad, ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd.

20 Ac Araſnah a edrychodd, ac a ganfu y brenin a'i weiſion yn dyfod tu ag atto: ac Araſnah a aeth allan, ac a oſtyngodd ei wyneb i lawr ger bron y brenin.

21 Ac Araſnah a ddywedodd, pa ham y daeth fy arglwydd frenin at ei wâs? A dywedodd Dafydd, i brynu gennit ti y llawr dyrnu i adailadu allor i'r Arglwydd, ſel yr attalier y bla oddi wrth y bobl.

22 A dywedodd Araſnah wrth Ddafydd, cymmered, ac offrymmed fy arglwydd frenin yr hyn fyddo da yn ei olwg: wele yr ychen yn boeth-offrwm, a'r ffuſtlau, ac offer yr ychen yn lle cynnyd.

23 Hyn oll a roddodd Araſnah, *megis* brenin, i'r brenhin: a dywedodd Araſna wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a fyddo bodlon i ti.

24 A dywedodd y brenin wrth Araſnah, nagê, eithr gan brynu y prynaf *ef* mewn prîs gennit, ac nid offrymmaf i'r Arglwydd fy Nuw boeth-offrymmau rhâd. Felly Dafydd a brynodd y llawr dyrnu a'r ychen, er dec a deugain o ſiclau arian.

25 Ac yno 'r adailadodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth-offrymmau, ac offrymmau hedd: a'r Arglwydd a gymmododd a'r wlâd, a'r bla a attaliwyd oddi wrth Iſrael.

¶ Llyſr cyntaf y BRENHINOEDD, yr hwn a elwyr hefyd, Trydydd Llyſr y BRENHINOEDD.

PEN. I.

1 *Abiſag yn ymgeleddu Dafydd. 5 Adoniah, anwyliad Dafydd, yn ei wneuthur ei hun yn frenhin. 11 Nathan yn cyngbori 15 i Bathſeba ddywedyd i'r brenin, 32 ac yn dywedyd gyd a hi. 28 Dafydd yn adnewyddu ei lw i Bathſeba. 32 Zadoc a Nathan, drwy archiad Dafydd, yn enneinio Salomon yn frenhin, a'r bobl yn gorfoleddu. 41 Jonathan yn adrodd hynny, a gwaboddwyr Adoniah yn ſo. 50 Adoniah yn cymmeryd noddfa wrth gyrn yr allor, a than ammod yn cael ei ollwng yn rhydd.*

A'R brenin Dafydd *oedd* hên, ac a aethei mewn † oedran, er îddynt ei anhuddo eſ mewn dillad, etto ni chynheſei eſe.

† Heb. *Dyddiau.*

2 Am hynny ei weiſion a ddywedaſant wrtho, † ceiſier i'm harglwydd frenin langces o forwyn, a ſaſed hi o flaen y brenin, a bydded yn gwriwthur ymgeledd iddo, a gorwedded yn dy fonwes, ſel y gwreſogo fy arglwydd frenin.

† Heb. *Ceiſiant.*

3 A hwy a geiſiaſant langces dêg drwy holl fro Iſrael, ac a gawſant Abiſag y Sunamites, ac a'i dygaſant hi at y brenin.

4 A'r llangces *oedd* dêg iawn, ac oedd yn ymgeleddu 'r brenin, ac yn ei waſanaethu eſ: ond ni bu i'r brenin a wnaeth â hi.

5 Ac Adoniah mâb Haggith a ymddercha-ſodd, gan ddywedyd, myfi a † fyddaf frenin: ac eſe a ddarparodd iddo gerbydau a gwŷr meirch, a * deng-wr a deugain i redeg o'i flaen.

† Heb. *Bernaſaf.*
* 2 Sam. 15. 1.

6 A'i dâd nid anfodlonaſei eſ † yn ei ddyddiau, gan ddywedyd, pa ham y gwnaethoſt fel hyn? ynteu hefyd *oedd* dêg iawn o bryd, ac eſe a aneſid wedi Abſalom.

† Heb. *Gwnaſ.*

7 † Ac o'i gyfrinach y gwnaeth eſe Joab fâb Serfiah, ac Abiathar yr offeiriad: a hwy a gyn-† Heb. *Ai eiriat of oedd* northwyſaſant ar ôl Adoniah.

gyda Joab.

8 Ond Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mâb Jehoiada, a Nathan y prophwyd, a Simei, a Rei, a'r gwŷr cadarn *a fuaſei* gyd â Dafydd, nid *oeddynt* gyd ag Adoniah.

9 Ac Adoniah a laddodd ddefaid, a gwartheg, a phaſcedigion, wrth faen Zoheleth, yr hwn *ſydd* wrth ‡ En-Rogel, ac a wahoddodd ei holl frodyr meibion y brenin, a holl wŷr Juda, gweiſion y brenin.

‡ Neu, *Ffynnon.*

10 Ond Nathan y prophwyd, a Benaiah, a'r gwŷr cadarn, a Salomon ei frawd, ni wahoddodd eſe.

11 Am hynny y dywedodd Nathan wrth Bathſeba mam Salomon, gan ddywedyd, oni chlywaiſti fod Adoniah mâb * Haggith yn teyrnaſu, a'n harglwydd Dafydd heb wybod *hynny?*

* 2 Sam. 3. 4.

12 Tyred gan hynny yn awr attolwg, rhoddaf it gyngor, ſel yr achubech dy enioes dy hun, ac enioes Salomon dy fâb.

13 Dôs a cherdda i mewn at y brenin Dafydd, a dywed wrtho, oni thyngaſt di fy arglwydd frenin wrth dy waſanaeth-wraig, gan ddywedyd, Salomon dy fâb di a deyrnaſa yn ddiau ar fy ôl i, ac eſe a eiſtedd ar fy ngorſedd-faingc? pa ham gan hynny y mae Adoniah yn teyrnaſu?

14 Wele tra ſyddech yno etto yn ſiarad wrth y brenin, minneu a ddeuaf i mewn ar dy ôl di, ac a † ſiccrhâf dy eiriau di.

† Heb. *Gwiriawnaf.*

15 A Bathſeba a aeth i mewn at y brenin, i'r ſtafell, a'r brenin oedd hên iawn, ac Abiſag y Sunamites oedd yn gwaſanaethu y brenin.

16 A Bath-

16 A Bathſeba a oſtyngodd ei phen, ac a ymgrymmodd I'r brenin: a'r brenin a ddywedodd, beth *a fynni* di?

17 Hithau a ddywedodd wrtho, fy arglwydd, ti a dyngaiſt I'r Arglwydd dy Dduw wrth dy waſanaethyddes, Salomon dy fab a deyrnaſa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eiſtedd ar fy ngorſedd-fainc i:

18 Ac yn awr, wele, Adoniah ſydd frenin; ac yr awr hon fy arglwydd frenin, nis gwyddoſt di *hyn*.

19 Ac efe a laddodd wartheg, ac *anifeiliaid* breiſion, a defaid lawer iawn, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, ac Abiathar yr offeiriad, a Joab tywyſog y ſilwriaeth: ond dy wâs Salomon ni wahoddodd efe.

20 Tithau fy arglwydd frenin, *y mae* llygaid holl Iſrael arnat ti, am fynegi iddynt pwy a eiſtedd ar orſedd-fainc fy arglwydd y brenin, ar ei ôl ef.

21 Os amgen, pan orweddo fy Arglwydd frenin gyd â'i dadau, yna y cyfrifir fi a'm mâb Salomon yn bechaduriaid.

22 Ac wele tra 'r oedd hi etto yn ymddiddan â'r brenin, y daeth Nathan y prophwyd hefyd i mewn.

23 A hwy a fynegaſant I'r brenin, gan ddywedyd, wele Nathan y prophwyd. Ac efe a aeth i mewn o flaen y brenin, ac a ymgrymmodd I'r brenin, a'i wyneb hyd lawr.

24 A dywedodd Nathan, fy arglwydd frenin, a ddywedaiſt di, Adoniah a deyrnaſa ar fy ôl i, ac efe a eiſtedd ar fyngorſedd-fainc?

25 Canys efe a aeth i wared heddyw, ac a laddodd ychen, ac *anifeiliaid* breiſion, a defaid lawer, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, a thywyſogion y ſilwriaeth, ac Abiathar yr offeiriad: ac wele hwynt yn bwyttâ ac yn yfed o'i flaen ef, ac y maent yn dywedyd, bydded fyw y brenin Adoniah.

26 Ond myfi dy wâs, a Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mâb Jehoiada, a'th wâs Salomon, ni wahoddodd efe.

27 Ai trwy fy arglwydd frenin y bu y peth hyn, heb ddangos o honot I'th wâs, pwy a eiſteddai ar orſedd-fainc fy Arglwydd y brenin, ar ei ôl ef?

28 A'r brenin Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, galwch Bathſeba attaf; a hi a ddaeth o flaen y brenin, ac a ſafodd gar bron y brenin.

29 A'r brenin a dyngodd, ac a ddywedodd, fel y mae 'r Arglwydd yn fyw, yr hwn a waredodd fy enaid i allan o bob cyfyngder:

30 Yn ddiau megis y tyngais wrthit ti, I Arglwydd Dduw Iſrael, gan ddywedyd, Salomon dy fab a deyrnaſa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eiſtedd ar fy ngorſedd-fainc I, yn fy lle I; felly y gwnaf, y dydd hwn.

31 Yna Bathſeba a oſtyngodd ei phen, a'i hwyneb I lawr, ac a ymgrymmodd I'r brenin, ac a ddywedodd, bydded fy arglwydd frenin Dafydd fyw byth.

32 A'r brenin Dafydd a ddywedodd, galwch gyrſi Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Jehoiada. A hwy a ddaethant o flaen y brenin.

33 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, cymmerwch weiſion eich arglwydd gyd â chwi, a pherwch I Salomon fy mâb farchogaeth ar fy mulas fy hun, a dygwch ef I wared I Gihon,

34 Ac eneinied Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd ef yno yn frenin ar Iſrael: ac vdcanwch rhwng vdcorn, a dywedwch, bydded fyw y brenin Salomon.

35 Deuwch chwithau i fyny ar ei ôl ef, a deued efe i fyny, ac eiſtedded ar fy ngorſedd-fainc i, ac efe a deyrnaſa yn fy lle i; canys ef a ordeiniais i fod yn flaenor ar Iſrael, ac ar Jwda.

36 A Benaiah mâb Jehoiada a atebodd y brenin, ac a ddywedodd, Amen; yr vn modd y dywedo Arglwydd Dduw fy arglwydd frenin.

37 Megis y bu 'r Arglwydd gyd â'm harglwydd y brenin, felly bydded gyd â Salomon, a gwnaed yn fwy ei orſedd-fainc ef, nâ gorſedd-fainc fy arglwydd y brenin Dafydd.

38 Felly Zadoc yr offeiriad a Nathan y prophwyd, a Benaiah mâb Jehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, aethant i wared, ac a wnaethant I Salomon farchogaeth ar fules y brenin Dafydd, ac a aethant ag ef I Gihon.

39 A Zadoc yr offeiriad a gymmerodd gorn o olew allan o'r babell, ac a eneiniodd Salomon: a hwy a vdcanaſant mewn vdcorn, a'r holl bobl a ddywedaſant, bydded fyw brenin Salomon.

40 A'r holl bobl a aethant i fyny ar ei ôl ef, yn canu pibellau, ac yn llawenychu â llawenydd mawr, fel y rhwygei 'r ddaiar gan eu ſŵn hwynt.

41 A chlybu Adoniah a'i holl wahoddedigion, y rhai *oedd* gyd ag ef, pan ddarfuſai iddynt fwyttâ: Joab hefyd a glywodd lais yr vdcorn, ac a ddywedodd, pa ham *y mae* terfyſ y ddinas yn derfyſcol?

42 Ac efe etto yn llefaru, wele Jonathan mâb Abiathar yr offeiriad, a dywedodd Adoniah; tyred i mewn, canys gŵr grymmus *ydwyt* ti, a daioni a fynegi di.

43 A Jonathan a attebodd ac a ddywedodd wrth Adoniah, yn ddiau ein hargiwydd brenin Dafydd a oſododd Salomon yn frenin.

44 A'r brenin a anfonodd gyd ag ef Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Jehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, a hwy a barchaſant iddo ef farchogaeth ar fules y brenin.

45 A Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd a'i heneiniaſant ef yn frenin yn Gihon: a hwy a ddaethant I fyny oddi yno yn llawen, a'r dalaith a derfyſcodd: dyma 'r terfyſ a glywſoch chwi.

46 Ac y mae Salomon yn eiſtedd ar orſedd-fainc y frenhiniaeth.

47 A gweiſion y brenin a ddaethant hefyd I fendithio ein hargiwydd brenin Dafydd, gan ddywedyd, dy Dduw a wnelo enw Salomon yn well nâ'th enw di, ac a wnelo yn fwy ei orſedd-fainc ef nâ'th orſedd-fainc di. A'r brenin a ymgrymmodd ar y gwely.

48 Fel hyn hefyd y dywedodd y brenin, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a roddodd heddyw vn I eiſtedd ar fyngorſedd-fainc, am llygaid innau yn gwaled *hynny*.

49 A'r holl wahoddedigion, y rhai *oedd* gyd ag Adoniah, a ddychrynaſant, ac a gyfodaſant, ac a aethant bob vn ei ffordd.

50 Ac Adoniah ofnâd yn ofni rhac Salomon, ac a gyfododd, ac a aeth, ac a ymaflodd yng-hyrn yr allor.

51 A mynegwyd I Salomon, gan ddywedyd, wele y mae Adoniah yn ofni y brenin Salomon: canys wele, efe a ymaflodd yngkyrn yr allor, gan ddywedyd, tyngued y brenin Salomon I mi heddyw, na leſâ efe ei wâs â'r cleddyf.

52 A dywedodd Salomon, os bydd efe yn
gwr da, ni syrth un o'i walltef i lawr; ond os
* ceir dauogioni ynddo ef, efe a fydd marw.

53 A'r brenin Salomon a anfonodd, a hwy
a'i dygasant ef oddi wrth yr allor, ac efe a
ddaeth, ac a ymgrymmodd i'r brenin Salomon:
a dywedodd Salomon wrtho, dos i'th dŷ.

PEN. II.

1 *Dafydd yn rhoi cyngor i Salomon,* 3 *i fod yn ddoeth,* 5 *ynghylch Joab,* 7 *Barsilai,* 8 *a Simei:* 10 *fe yn marw.* 12 *Salomon yn frenin yn ei ol ef.* 13 *Adoniah yn ceisio gan Bathsheba ddywedyd wrth Salomon am Abisag, ac yn cael ei ddifeithydd.* 26 *Abiathar yn cael ei hoedl, ac yn colli yr offeiriadaeth.* 28 *Joab yn ffo at gyrn yr allor, a'i lladd ef.* 35 *A gosod Benaiah yn lle Joab; a Zadoc yn lle Abiathar.* 36 *Simei yn cael gorchymyn i aros yn Jerusalem, ac am fyned i Gath, yn gorfod arno farw.*

YNi dyddiau Dafydd a nesasant i farw, ac
efe a orchymynnodd i Salomon ei fab,
gan ddywedyd,

2 Myfi wyf yn myned ffordd yr holl ddaiar;
am hynny ymnertha, a bydd wr.

3 A chadw gadwriaeth yr Arglwydd dy
Dduw, i rodio yn ei ffyrdd ef, i gadw ei ddeddfau ef, a'i orchymynnion, a'i farnedigaethau, a'i
dystiolaethau; fel yr ysgrifennwyd yng hyfraith
1 Neu. Gwneith yn gall. Moses; fel † y * llwyddych yn yr hyn oll a wnelych, ac i ba le bynnac y troech:

4 Fel y cyflawno'r Arglwydd ei air, a lefarodd efe wrthif, gan ddywedyd, os dy feibion a gadwant eu ffyrdd, i rodio gar fy mron mewn gwirionedd, â'i holl galon, ac â'i holl enaid,
* Deut. 29. 9. Jos. 1. 7. † 1 Sam. 7. 12. ni thorrir (eb efe) na *byddo* o honot ŵr ar orsedd-faingc Israel.

5 Tithe hefyd a wyddoft yr hyn a wnaeth
Joab mab Serfiah â mi, a'r hyn a wnaeth efe i
ddau o dywysogion lluoedd Israel, i * Abner fab
* 2 Sam. 3. 27. Ner, ac † i Amasa fab Jether, y rhai a laddodd
† 2 Sam. 20. 10. † Heb. *Gwaed.* efe, ac a † ollyngodd waed rhyfel mewn heddwch, ac a roddodd waed rhyfel ar ei wregys
oedd am ei lwynau, ac yn ei esgidiau *oedd* am
ei draed.

6 Gwna hynny gwna yn ôl dy ddoethineb, ac
na âd iw ben-lwydni ef ddescyn i'r bedd mewn
heddwch.

7 Ond i feibion * Barsilai y Gileadiad y
* 2 Sam. 19. 31. gwnei garedigrwydd, a byddant ym mysc y rhai a fwyttânt ar dy fwrdd di: canys felly y
diethant attafi pan oeddwn yn ffoi rhag Absalom dy frawd ti.

* 2 Sam. 16. 5. † Heb. *Gwaed.* 8 Wele hefyd * Simei fab Gera, fab Jemini, o Bahurim, gyd â thi, yr hwn a'm melldithiodd â melldith † ddrwg, y dydd yr euthum i Mahanaim: ond efe a ddaeth i waered i'r Iorddonen i gyfarfod â mi, ac mi a dyngais i'r Arglwydd wrtho ef, gan ddywedyd, * ni'th laddaf â'r cleddyf.
* 2 Sam. 19. 23.

9 Ond yn awr na âd ti ef heb gospedigaeth,
canys gŵr doeth *ydwyt* ti, a gwyddoft beth a
wnei iddo: dwg dithe ei ben-wynni ef i wared
i'r bedd mewn gwaed.

* Act. 2. 29. & 13. 36. 10 Felly * Dafydd a hunodd gyd âli dadau,
ac a gladdwyd yn ninas Dafydd.

† 1 Sam. 2. 35. 11 A'r dyddiau y teyrnasodd Dafydd ar Israel, *oedd* ddeugain mlynedd: saith mlynedd
y teyrnasodd efe yn Hebron, a thair blynedd ar
ddec ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

† 1 Cron. 29. 26. † 2 Cron. 29. 23. 12 A Salomon a * eisteddodd ar orsedd-faingc Dafydd ei Dad, a'i frenhiniaeth ef a sicrhawyd yn ddirfawr.

13 ¶ Ac Adoniah mab Haggith a ddaeth at
Bathsheba mam Salomon, a hi a ddywedodd, a
heddychlon dy ddyfodiad? ynteu a ddywedodd,
heddychlon.

14 Ac efe a ddywedodd, *y mae* i mi air â
thi: hitheu a ddywedodd, dywed.

15 Ynteu a ddywedodd, ti a wyddoft mai
eiddof oedd y frenhiniaeth, ac i holl Israel ofod
eu hwynebau ar fy gwneuthur i yn frenin,
eithr trôdd y frenhiniaeth, ac a aeth i'm
brawd: canys trwy yr Arglwydd yr aeth hi
yn eiddo ef.

16 Ond yn awr, dymunaf gennit vn dy-
† Heb. *Pro bei, bio fi mytth.* muniad, na † ommedd fi; hitheu a ddywedodd wrtho, dywed.

17 Ynteu a ddywedodd, dywed attolwg
wrth y brenin Salomon (canys ni ommedd efe
dy di) am roddi o honaw ef Abisag y Sunamites yn wraig i mi.

18 A dywedodd Bathsheba, dâ, mi a ddywedaf drofot ti wrth y brenin.

19 Felly Bathsheba a aeth at y brenin Salomon, i ddywedyd wrtho ef tros Adoniah: a'r
brenin a gododd iw chyfarfod hi, ac a ostyngodd iddi, ac a eisteddodd ar ei orsedd-faingc, ac
a barodd osod gorsedd-faingc i fam y brenin, a
hi a eisteddodd ar ei ddeheulaw ef.

20 Yna hi a ddywedodd, vn dymuniad bychan yr ydwyfi yn ei ddymuno gennit, na ommedd fi: a'r brenin a ddywedodd wrthi hi,
gofyn, fy mam, canys ni'th ommeddaf.

21 A hi a ddywedodd, rhodder Abisag y
Sunamites yn wraig i Adoniah dy frawd.

22 A'r brenin Salomon a attebodd, ac a
ddyweddodd wrth ei fam, pa ham y ceisi di
Abisag y Sunamites i Adoniah? gofyn hefyd y
frenhiniaeth iddo ef, (canys fy mrawd hyn, ni
mi ydyw efe) a chyd ag ef y mae Abiathar yr
offeiriad, a Joab mab Serfiah.

23 A'r brenin Salomon a dyngodd i'r Ar-
glwydd, gan ddywedyd, *fel* hyn y gwnelo Duw
i mi, ac *fel* hyn y chwanego, onid yn erbyn
ei enioes y llefarodd Adoniah y gair hyn.

24 Yn awr gan hynny, *fel* mai bwy 'r Ar-
glwydd, yr hwn a'm sicrhaodd i, ac a wnaeth
i mi eistedd ar orsedd-faingc Dafydd fy nhâd,
yr hwn hefyd a wnaeth i mi dŷ, megis y * dy-
* 2 Sam. 7. 12, 13. wedasei efe; heddyw yn ddiau y rhoddir Adoniah i farwolaeth.

25 A'r brenin Salomon a anfonodd gyd â
Benaiah mab Jehoiada, ac efe a rushrodd arno
ef, fel y bu efe farw.

26 Ac wrth Abiathar yr offeiriad y dywe-
ddod y brenin, dos i Anathoth, i'th fro dy hun,
canys gŵr *yn haeddu* marwoleth *ydwyt* ti:
ond ni laddaf di y pryd hyn, o herwydd dwyn
o honot Arch yr Arglwydd Duw o flaen fy
nhâd Dafydd, ac am dy gystuddio yn yr hyn
oll y cystuddiwyd fy nhâd.

27 Felly y gwriodd Salomon Abiathar ym-
maith o fod yn offeiriad i'r Arglwydd, fel y
* 1 Sam. 2. 31, 33. * cyflawnai air yr Arglwydd, yr hwn a ddywedasei efe am dŷ Eli yn Siloh.

28 A'r chwedl a ddaeth at Joab (canys
† Pen. 1. 7. † Joab a wyrasei ar ôl Adoniah, er na wyrasei efe ar ôl Absalom) a ffodd Joab i babell yr Arglwydd, ac a ymaflodd ynghyrn yr allor.

29 A mynegwyd i'r brenin Salomon, ffoi
o Joab i babell yr Arglwydd, ac wele *y mae* efe
wrth yr allor: a Salomon a anfonodd Benaiah fab Jehoiada, gan ddywedyd, dos, rhuthra arno ef.

30 A daeth

30 A daeth Benaiah i babell yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrtho ef, fel hyn y dywed y brenin, tyred allan; ynteu a ddywedodd, na ddaeaf, eithr ymma y byddaf farw: a Benaiah a ddug drachefn air at y brenin gan ddywedyd, fel hyn y dywedodd Joab, ac fel hyn yr attebodd.

31 A dywedodd y brenin wrtho ef, gwna fel y dywedodd efe, a ruthra arno ef, a chlâdd ef, fel y tynnech y gwaed gwirion a dywalltodd Joab, oddi arnaf, ac oddi ar dŷ fy nhâd i.

32 A'r Arglwydd a ddychwel ei waed ef ar ei ben ei hun; o herwydd efe a ruthrodd ar ddaw ŵr cyfiawnach, ac gwell nag ef ei hun, ac a'i lladdodd hwynt â'r cleddyf, a Dafydd fy nhâd heb wybod, sef * Abner fab Ner tywysog llu Israel, ac * Amasa fab Jether tywysog llu Judâ.

* 2 Sam. 3. 27.
* 2 Sam. 20. 10.

33 A'i gwaed hwynt a ddychwel ar ben Joab, ac ar ben ei hâd ef yn dragywydd; ond i Ddafydd, ac i'w hâd, ac i'w dŷ, ac i'w orsedd-faingc, y bydd heddwch yn dragywydd gan yr Arglwydd.

34 Felly yr aeth Benaiah mab Jehoiada i fyny, ac a ruthrodd arno, ac a'i lladdodd, ac efe a gladdwyd yn ei dŷ ei hun yn yr anialwch.

35 A'r brenin a osododd Benaiah fab Jehoiada yn ei le ef ar y filwriaeth, a'r brenin a osododd Zadoc yr offeiriad yn lle Abiathar.

36 A'r brenin a anfonodd, ac a alwodd am Simei, ac a ddywedodd wrtho: adeiladа it dŷ yn Jerusalem, ac aros yno, ac na ddos allan oddi yno, nac ymma na thraw.

37 Canys bydd, y dydd yr elych allan, ac yr elych dros afon Cidron, gan wybod y cei di wybod y lleddir di yn farw: dy waed fydd ar dy ben dy hun.

38 A dywedodd Simei wrth y brenin, da yw'r gair; fel y dywedodd fy Arglwydd frenin, felly y gwna dy was. A Simei a drigodd yn Jerusalem ddyddiau lawer.

39 Eithr ym mhen tair blynedd, y ffodd dau wâs i Simei ac Achis fab Maachah brenin Gath; a mynegwyd i Simei, gan ddywedyd, wele dy weision di yn Gath.

40 A Simei a gyfododd, ac a gyfrwyodd ei asyn, ac a aeth i Gath at Achis, i geisio ei weision: le Simei a aeth, ac a gyrchodd ei weision o Gath.

41 A mynegwyd i Salomon fyned o Simei o Jerusalem i Gath, a'i ddychwelyd ef.

42 A'r brenin a anfonodd ac a alwodd am Simei, ac a ddywedodd wrtho, oni pheraisi i ti dyngu i'r Arglwydd, ac oni thystiolaethais wrthit, gan ddywedyd, yn y dydd yr elych allan, ac yr elych nac ymma, nac accw, gan wybod gwybydd y lleddir di yn farw? a thi a ddywedaist wrthif, da yw'r gair a glywais.

43 Pa ham gan hynny na cheidwaist lw yr Arglwydd, a'r gorchymyn a orchymynais i ti?

44 A dywedodd y brenin wrth Simei, ti a wyddost yr holl ddrygioni a wyr dy galon, yr hwn a wnaethoch di yn erbyn Dafydd fy nhâd: yr Arglwydd am hynny a ddychwelodd dy ddrygioni di ar dy ben dy hun.

45 A bendigedic fydd y brenin Salomon, a gorsedd faingc Dafydd a ficcerheir o flaen yr Arglwydd yn dragywydd.

46 Felly y gorchymynnodd y brenin i Benaiah fab Jehoiada, ac efe a aeth allan, ac a ruthrodd arno ef, fel y bu efe farw: a'r frenhiniaeth a ficcrhawyd yn llaw Salomon.

2 Cron. 1. 1.

PEN. III.

1 Salomon yn priodi merch Pharao, a'r wyrth aberthu yn uchelfa Gibeon, 5 yn cael gan Ddaw i ddewis rhâd, ac yn dewis doethineb: ac yn cael doethineb, a chyfoeth, ac anrhydedd. 16 Barn Salomon rhwng y ddwy butteiniau, yn ei gwneuthur yn enwog.

A Salomon a * ymgyfathrachodd â Pharao brenin yr Aipht, ac a briodolodd ferch Pharao, ac a'i dûg hi i ddinas Dafydd, hyd darfod iddo adeiladu ei dŷ ei hun, a thŷ yr Arglwydd, a mûr Jerusalem oddi amgylch.

* Pen. 7. 8.

2 Eto y bobl oedd yn aberthu mewn uchelfaoedd; o herwydd nad adeiladasid tŷ i enw'r Arglwydd hyd y dyddiau hynny.

3 A Salomon a garodd yr Arglwydd, gan rodio yn neddfau Dafydd ei dâd: eithr mewn uchelfaoedd yr oedd efe yn aberthu, ac yn arogldarthu.

4 A'r brenin a aeth i Gibeon, i aberthu yno; canys honno oedd uchelfa fawr: mil o boeth-offrymmau a offrymmodd Salomon ar yr allor honno.

5 Yn Gibeon yr ymddangosodd yr Arglwydd i Salomon mewn breuddwyd liw nôs, a dywedodd Duw, gofyn beth a roddaf i ti.

6 A dywedodd Salomon, ti a wnaethoft â'th wâs Dafydd fy nhâd fawr ‡ drugaredd, megis y rhodiodd efe o'th flaen di mewn gwirionedd, ac mewn cyfiawnder, ac mewn uniondeb calon gyd â thi; ie cedwaist iddo y drugaredd fawr hon, a rhoddaist iddo fab i eistedd ar ei orsedd-faingc, fel y gwelir heddyw.

‡ Neu, *haelioni.*

7 Ac yn awr, o Arglwydd fy Nuw, ti a wnaethoft i'th wâs deyrnasu yn lle Dafydd fy nhâd, a minne yn fachgen bychan: ni fedraf fyned nac allan nac i mewn.

8 A'th wâs *fydd* ym mysc dy bobl, y rhai a ddewisaist ti, pobl amlt, y rhai ni rifir, ac ni chyfrifir gan luosogrwydd.

9 Am hynny * dyro i'th wâs galon ‡ ddeallus i farnu dy bobl, i ddeall *rhagor* rhwng da a drwg: canys pwy a ddichon farnu dy lawer fog bobl hyn?

* 2 Cron. 1. 10.
‡ Neu, *ufydd.* Heb. *glywed.*

10 A'r peth fu dda yngolwg yr Arglwydd, am ofyn o Salomon y peth hyn.

11 A Duw a ddywedodd wrtho, o herwydd gofyn o honot y peth hyn, ac na ofynnaist it ddyddiau lawer, ac na ofynnaist it olud, ac na chelfiaist eneidiau dy elynion, eithr gofynnaist it ddeall i wrando barn:

12 Wele gwneuthum yn ôl dy eiriau, wele, rhoddais it galon ddoeth a deallus, fel na bu dy fâth o'th flaen, ac na chyfyd dy fâth ar dy ôl o.

13 A * rhoddais it hefyd yr hyn nis gofynnaist, golud, a gogoniant hefyd: fel na † bydd yn o'th fâth ym mysc y brenhinoedd, dy holl ddyddiau di.

* Deuth. 7. 11. Matt. 6. 33.
† Neu, Bo. * Pen. 15. 5.

14 Ac os rhodi yn fy ffyrdd i, gan gadw fy neddfau a'm gorchymynion, * megis y rhodiodd Dafydd dy dâd, estynnaf hefyd dy ddyddiau di.

15 A Salomon a ddeffrôdd, ac wele, breuddwyd *oedd*; ac efe a ddaeth i Jerusalem, ac a safodd o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, ac a offrymmodd offrymmau poeth, ac a aberthu offrymmau hedd, ac a wnaeth wledd i'w holl weision.

16 Yna dwy wraged o butteiniaid a ddaethant at y brenin, ac a safasant gar ei fron ef.

17 A'r naill wraig a ddywedodd, ô fy Arglwydd, myfi a'r wraig hon oeddym yn trigo yn yr vn tŷ, ac mi a escorais yn tŷ gyd â hi.

28 Ac ar y trydydd dydd wedi eſcor o honoſi, yr eſcorodd y wraig hon hefyd; ac yr oeddem ni ynghyd, heb arall yn tŷ gyd â ni, ond nyni ein dwyoedd yn tŷ.

19 A mab y wraig hon a ſu farw liw nôs: o herwydd hi a orweddodd arno ef.

20 A hi a gododd ynghanol y nôs, ac a gymmerodd fy mab i o'm hymyl, tra yr ydoedd dy lawforwyn yn cyſcu, ac a'i goſodod ef yn ei monwes hi, a'i mab marw hi a oſodod hi yn fy monwes inneu.

21 A phan godais i y boreu i beri i'm mab ſugno: wele marw oedd efe: ac wedi i mi ddal arno y boreu, wele, nid fy mab i, yr hwn a eſcoraſwn i, ydoedd efe.

22 A'r wraig arall a ddywedodd, nagê, eithr fy mab i *yw y* byw, a'th fab dithe yw y marw. A hon a ddywedodd, nagê, eithr dy fab di yw y marw, a'm mab i yw y byw: fel hyn y llefaraſant o flaen y brenin.

23 Yna y dywedodd y brenin, hon ſydd yn dywedyd, dymma fy mab i ſydd fyw, a'th fab dithe yw 'r marw, a hon accw ſydd yn dywedyd, nagê, eithr dy fab di yw 'r marw, a'm mab inne *yw* 'r byw.

24 A dywedodd y brenin, dygwch i mi gleddyf. A hwy a ddygaſant gleddyf o flaen y brenin.

25 A'r brenin a ddywedodd, rhennwch y bachgen byw yn ddau, a rhoddwch yr hanner i'r naill, a'r hanner i'r llall.

26 Yna y dywedodd y wraig *bioedd* y mab byw wrth y brenin (canys ei hymyſcaroedd a gynneſáſei wrth ei mab,) ac a lefarodd, ô fy Arglwydd, rhoddwch iddi hi y bachgen byw, ac na leddwch ef ddim: ond y llall a ddywedodd, na fydded eiddo ſi, na thithau, *eithr* rhennwch *ef*.

27 Yna yr attebodd y brenin, ac y dywedodd, rhoddwch y bachgen byw iddi hi, ac na leddwch ef ddim: dyna ei fam *ef*.

28 A holl Iſrael a glywſant y farn a farnaſei 'r brenin, a hwy a ofnaſant y brenin; canys gwelſant fod doethineb Duw ynddo ef i wneuthur barn.

PEN. IV.

1 Tywyſogion Salomon, 7 a deuddeg ſwyddog ei lyſ ef, 20 a heddwch, a helaethrwydd ei frenhiniaeth, 22 ac arlwy ei fwrdd, 26 a'i ſtablau, 29 a'i ddoethineb, 32 a'i lyfrau.

A'R brenin Salomon oedd frenin ar holl Iſrael.

2 Ac dymma y tywyſogion *oedd* ganddo ef, Azariah mab Zadoc yr ‡ offeiriad;

3 Elihoreph, ac Ahiah, meibion Iſa, *oedd* ſcrifennyddion; Jehoſaphat mab Ahilud yn goſiadur:

4 A Benaiah mab Jehoiada *oedd* ar y llu; a Zadoc ac Abiathar yn offeiriaid:

5 Ac Azariah mab Nathan *oedd* ar y ſwyddogion; a Zabud mab Nathan *oedd* benllywydd, *ac* yn gyfeill i'r brenin:

6 Ac Ahiſar *oedd* ben-teulu: * ac Adoniram mab Abda ar y ‡ deyrnged.

7 A chan Salomon yr ydoedd deuddec o ſwyddogion ar holl Iſrael, y rhai a barotoent luniaeth i'r brenin a'i dŷ: mis yn y flwyddyn yr oedd ar *bob* yn ddarparu.

8 Dymma eu henwau hwynt; ‡ mab Hur yn mynydd Ephraim.

9 † Mab Decar ym Macas, ac yn Saalbim, a Bethſemes, ac Elon-Bethanan.

10 ‡ Mab Heſed yn Aruboth, iddo ef *yr oedd* Sochoh, a holl dir Hepher.

11 ‡ Mab Abinadab *oedd yn* holl arda Dor, Taphath merch Salomon oedd yn wraig iddo ef.

12 Baanah mab Ahilud *oedd yn* Taanach, a Megido, a Bethſean oll, yr hon *ſydd* ger llaw Sartanah, is law Jezreel; o Bethſean hyd Abelmehola, hyd y tu hwnt i Jocmeam.

13 ‡ Mab Geber *oedd* yn Ramoth Gilead, iddo ef *yr oedd* * trefydd Jair mab Manaſſeh, y rhai *ſydd* yn Gilead: eiddo ef *oedd* ardal Argob, yr hon *ſydd* yn Baſan, *ſef* tri vgain o ddinaſoedd mawrion, a chaerau a barrau prês.

14 Ahinadab mab Ido *oedd* ym Mahanaim.

15 Ahimaaz *oedd* yn Nepthali, yntef a gymmerodd Baſmath merch Salomon yn wraig.

16 Baanah mab Huſai *oedd* yn Aſer, ac yn Aloth.

17 Jehoſaphat mab Paruah *oedd* yn Iſſachar.

18 Simei mab Elah *oedd* o fewn Benjamin.

19 Geber mab Vri *oedd* yngwlâd Gilead, gwlâd Sehon brenin yr Amoriaid, ac Og brenin Baſan; a'r vnic ſwyddog *oedd* yn y wlâd *ydoedd efe*.

20 Juda ac Iſrael *oedd* aml, fel y tywod *ſydd* ger llaw'r môr o amldra, yn bwytta ac yn yfed, ac yn gwnenthur yn llawen.

21 A * Salomon oedd yn llywodraethu ar yr holl deyrnaſoedd, o'r afon hyd wlâd y Philiſtiaid, ac hyd derfyn yr Aipht: yr oeddynt hwy yn dwyn anrhegion, ac yn gwaſanaethu Salomon holl ddyddiau ei enioes ef.

22 A † bwyd Salomon beunydd oedd ddêc Corus ar hugain o beillied, a thri vgain Corus o flawd:

23 Dêc o ŷchen paſcedic, ac vgain o ŷchen porfadwy, a chant o ddefaid, heb law ceirw, ac iyrchod, a buail, ac ednod breiſion.

24 Canys efe oedd yn llywodraethu ar y tu yma i'r afon oll, o Tiphſah, hyd Azzah, ar yr holl frenhinoedd o'r tu yma i'r afon: ac yr oedd iddo ef heddwch o bob parth iddo o amgylch.

25 Ac yr oedd Juda ac Iſrael yn preſiwyllio yn † ddiogel, bob vn tan ei win-wŷdden, a than ei ffigyſ bren, o Dan hyd Beerſeba, holl ddyddiau Salomon.

26 Ac * yr oedd gan Salomon ddeugain mil o breſebau meirch iw gerbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch.

27 A'r ſwyddogion hynny a baratoent luniaeth i Salomon y brenin, ac i bawb a ddele i fwrdd y brenin Salomon, pob vn yn ei fis; ni adawſant eiſieu dim.

28 Haidd hefyd, a gwellt a ddygaſant hwy i'r meirch, ac i'r cyflym gamelod, i'r fan lle y byddei *y ſwyddogion*, pob vn ar ei ran.

29 A * Duw a roddodd ddoethineb i Salomon, a deall mawr iawn, a helaethdra calon, fel y tywod ſydd ar fin y môr.

30 A doethineb Salomon oedd fwy nâ doethineb holl feibion y dwyrain, ac nâ holl ddoethineb yr Aipht.

31 Ie doethach oedd efe nag yn dŷn; nag Ethan yr Ezrahiad, nâ Heman, nâ Chalcol, nâ Darda, meibion Mahol: a'i enw ef oedd ym mhlith yr holl genhedloedd oddi amgylch.

32 Ac efe a lefarodd dair mil o ddiharebion, a'i ganiadau ef oedd fil, a phump.

33 Llefarodd hefyd a'm brenau, o'r cedr-

wŷdd

‡ Neu, *Ben-Abinadab.*

‡ Neu, *Ben-Geber.*

* Num. 32. 41.

* Eccles. 47. 13.

† Heb. *baru.*

† Heb. *lyderus.*

* 2 Cron. 9. 25.

‡ Neu, *pen-ſwyddog.*

* Pen. 5. 14.

‡ Neu, *dreth.*

‡ Neu, *Ben-hur.*

† Neu, *Ben-Decar.*

‡ Neu, *Ben-Heſed.*

* Eccles. 47. 14, 15, 16.

wydd fydd yn Libanus, hyd yr yssop a dyf allan o'r pared. Ac efe a lefarodd am anifeiliaid, ac am ehediaid, ac am ymlusciaid, ac am bysgod.

34 Ac o bob pobloedd y daethpwyd i wrando doethineb Salomon, oddi wrth holl frenhinoedd y ddaiar, y rhai a glywsent am ei ddoethineb ef.

PEN. V.

1 *Hiram yn gyrru i gyfarch Salomon, ac yn cael gwybod ei fod ef a'r fydr adeiladu y Demel, ac yn addaw defnyddiau i'r gwaith.* 7 *Hiram yn bendithio Duw trwy Salomon, yn cael yberth ib deulu, ac yn gyrru coed i Salomon.* 13 *Rhifedi gweithwyr Salomon.*

HIram hefyd brenin Tyrus a anfonodd ei weision at Salomon: (canys clybu eneiniο o honynt hwy ef yn frenin yn lle ei dad) canys hoff oedd gan Hiram Ddafydd bob amser.

2 * 1 Cron. 2. 3. A Salomon a anfonodd at Hiram, gan ddywedyd,

3 Ti a wyddoft am Ddafydd fy nhad, na allei efe adeiladu tŷ i enw'r Arglwydd ei Dduw, gan y rhyfeloedd oedd o'i amgylch ef, nes rhoddi o'r Arglwydd hwynt dan wadnau ei draed ef.

4 Eithr yn awr yr Arglwydd fy Nuw a rôdd i mi lonydd oddi amgylch, fel nad oes na gwrthwynebydd, nac ymgyfarfod niweidiol.

† Heb. yn dywedyd am. 5 Ac wele fi † a'm bryd ar adeiladu tŷ i enw'r Arglwydd fy Nuw; * megis y llefarodd yr Arglwydd wrth Ddafydd fy nhad, gan ddywedyd, dy fab, yr hwn a osodaf yn dy lle di ar dy orfedd-faingc di, efe a adeilada dŷ i'm henw i. * 2 Sam. 7. 13. 1 Cron. 22. 10.

6 Yn awr gan hynny gorchymyn dorri o honynt i mi cedr-wydd o Libanus, a'm gweision i a fyddant gyd â'th weision di; a rhoddaf attat gyflog dy weision, yn ôl yr hyn a ddywedych: canys ti a wyddoft nad oes yn ein plith ni ŵr a fedro gymmynu coed, megis y Sidoniaid.

7 A bu, pan glybu Hiram eiriau Salomon, llawenychu o honaw ef yn ddirfawr, a dywedyd, bendigedig *yw* 'r Arglwydd heddyw, yr hwn a roddes i Ddafydd fab doeth ar y bobl lusog ymma.

8 A Hiram a anfonodd at Salomon, gan ddywedyd, gwrandewais ar yr hyn a anfonaift attaf: mi a wnaf dy holl ewyllys di am goed cedr-wydd, a choed ffynidwydd.

† Heb. anfonych. 9 Fy ngweision a'i dygant i wared o Libanus hyd y môr: ac mi a'i gyrraf hwynt yn gleiriau ar hyd y môr, hyd y fan a † ofodych di i mi: ac yno y datodaf hwynt, a chymmer di *hwynt*; ond ti a wnei fy ewyllys innau, gan roddi ymborth i'm teulu i.

10 Felly yr oedd Hiram yn rhoddi i Salomon o goed cedr-wydd, ac o goed ffynidwydd, ei holl ddymuniad.

11 A Salomon a roddodd i Hiram ugain mil Corus o wenith yn gynhaliaeth ty dŷ, ac ugain Corus o olew coeth: felly y rhoddai Salomon i Hiram bob blwyddyn.

12 A'r Arglwydd a roddes ddoethineb i Salomon, fel * y dywedasei wrtho: a bu heddwch rhwng Hiram a Salomon, a hwy a wnaethant gyfammod ill dau. * Pen. 3. 12.

‡ Neu, *dryngyd o ŵyr.* 13 A'r brenin Salomon a gyfododd † dreth o holl Israel, a'r dreth oedd deng mil ar hugain o wŷr.

14 Ac efe a'i hanfonodd hwynt i Libanus, deng mil yn y mis *ar* gylch: mis y byddent yn Libanus, a dau fis gartref; * ac Adoniram oedd ar y dreth. * Pen. 4. 6.

15 Ac yr oedd gan Salomon ddeng-mil a thrugain yn dwyn beichiau, a phedwar vgain mil yn naddu cerrig yn y mynydd.

16 Heb law pen swyddogion Salomon, y rhai *oedd* ar y gwaith, sef tair mil a thrychant, yn llywodraethu y bobl a weithient yn y gwaith.

17 A'r brenin a orchymynnodd ddwyn o honynt hwy feini mawr, a meini costus, a meini nâdd, i sylfaenu y tŷ.

18 Felly seiri Salomon, a seiri Hiram, a'r * Gibliaid, a naddasant, ac a ddarparasant goed a cherrig i adeiladu 'r tŷ. * Ezec. 27. 9.

PEN. VI.

1 *Adeiladu Teml Salomon,* 5 *a'i ffafeiloedd.* 11 *Addewid Duw i'r Deml.* 15 *Byrddio ac addurno 'r Deml.* 23 *Y Cerubiaid.* 31 *Y dorau.* 36 *Y cynteddau.* 37 *Yr hyd y buwyd yn adeiladu y Deml.*

AC * yn y bedwar-vgeinfed, a phedwar cant o flynyddoedd, wedi dyfod meibion Israel allan o'r Aipht, yn y bedwaredd flwyddyn o deyrnasiad Salomon ar Israel, yn y mis Zif, hwnnw yw'r ail mis † y dechreuodd efe adeiladu tŷ 'r Arglwydd. * 2 Cron. 3. 1. † Heb. yr adeiladodd.

2 A'r tŷ a adeiladodd y brenin Salomon i'r Arglwydd *oedd* dri vgain cufydd ei hŷd, ac vgain cufydd ei lêd, a dêc cufydd ar hugain ei vchter.

3 A'r porth o flaen teml y tŷ *oedd* vgain cufydd ei hŷd, yn vn hŷd a lled y tŷ, *ac* yn ddêc cufydd ei lêd, o flaen y tŷ.

4 Ac efe a wnaeth i'r tŷ ffeneſtri, ‡ yn llydain oddi fewn, ac yn gyfyng oddi allan. ‡ Neu, *ar efe at yn gaead.*

5 Ac efe a adeiladodd † wrth fur y tŷ ‡ ffafeiloedd oddi amgylch mur y tŷ, ynghylch y demel, a'r gafell: ac a wnaeth † gelloedd o amgylch. † Neu, *a.* ‡ Heb. *iarim.*

6 Yr ystafell isaf *oedd* bum cufydd ei lêd, a'r ganol chwe chufydd ei lêd, a'r drydydd yn saith cufydd ei lêd: canys efe a roddasei attegion o'r tu allan i'r tŷ oddi amgylch, fel na rwymid *y trawstiau* ym mur y tŷ. † Heb. *ais.*

7 A'r tŷ pan adeiladwyd ef, a adeiladwyd o gerric wedi eu cwbl naddu cyn eu dwyn yno: fel na chlybuwyd na morthwylion, na bwyill, *nac* vn offeryn halarn yn y tŷ, wrth ei adeiladu.

8 Drws y gell ganol *oedd* ar † ystlys dehau y tŷ, ac ar hŷd grisiau troedle y dringid i'r canol, ac o'r canol i'r drydedd. † Heb. *ysgwyd ddehau.*

9 Felly yr adeiladodd efe y tŷ, ac a'i gorphennodd: ac a fyrddiodd y tŷ â thrawstiau ac ystyllod o cedr-wydd.

10 Ac efe a adeiladodd ffafeiloedd wrth yr holl dŷ, yn bum cufydd ei huchder: ac a choed cedr yr oeddynt yn pwyso ar y tŷ.

11 A daeth gair yr Arglwydd at Salomon, gan ddywedyd,

12 Am y tŷ yr wyt ti yn ei adeiladu, os rhodli di yn fy neddfau i, a gwneuthur fy marnedigaethau, a chadw fy holl orchymynion, gan rodio ynddynt: yna y cyflawnaf â thi fy ngair * a leferais wrth Ddafydd dy dâd.

13 Ac mi a breſwyliaf * ym mysc meibion Israel, ac ni adawaf fy mhobl Israel. * 2 Sam. 7. 13. 1 Cron. 22. 10. * Exod. 25. 22.

Ac

ſlogai y byrddiodd eſe ſi â choed oddi ſewn: byrddiodd hefyd lawr y tŷ â phlangciau o ſynnidwŷdd.

16 Ac eſe a adeiladodd vgain cufydd ar yſtlyſiau 'r tŷ ag yſtyllod cedr, o'r llawr hyd y parwydydd; ſelly 'r adeiladodd iddo o ſewn, *ſef* i'r gafell, i'r cyſſegr ſanctteiddiolaf.

17 A'r tŷ, ſef y Deml, o'i flaen ef, oedd ddeugain cufydd *ei hŷd*.

18 A chedr-wŷdd y tŷ oddi ſewn *oedd* wedi ei cerfio yn gnappiau, ac yn flodau agored: y cwbl *oedd* cedr-wydd, ni welid carrec.

19 A'r gafell a ddarparodd eſe yn y tŷ o ſewn; i oſod yno Arch cyfammod yr Arglwydd.

20 A'r gafell yn y pen blaen *oedd* vgain cufydd o hŷd, ac vgain cufydd o lêd, ac vgain cufydd ei huchter: ac eſe a'i gwiſcodd ag aur pûr, ſelly hefyd y gwiſcodd eſe 'r allôr o gedr-wŷdd.

21 Salomon hefyd a wiſcodd y tŷ oddi ſewn ag aur † pûr, ac a roddes ſarrau ar draws, wrth gadwyni aur, o flaen y gafell, ac a'i gwiſcodd ag aur. † Heb. *cleardic.*

22 A'r holl dŷ a wiſcodd eſe ag aur, nes gorphen yr holl dŷ: yr allor hefyd oll, yr hon *oedd* wrth y gafell, a wiſcodd eſe ag aur.

23 Ac eſe a wnaeth yn y gafell ddau o Gerubiaid, o bren † oliwydd, *pob un* yn ddêc cufydd ei vchter. † Heb. *derw.*

24 A'r naill aden i'r Cerub *oedd* bum cufydd, a'r aden arall i'r Cerub *oedd* bum cufydd: dêc cufydd *oedd* o'r naill gwrr iw adenydd ef, hyd y cwrr arall iw adenydd ef.

25 A'r ail Cerub oedd o ddêc cufydd: vn feſur ag vn agwedd *oedd* y ddau Gerub,

26 Vchder y naill Gerub *oedd* dêc cufydd: ac ſelly 'r *oedd* y Cerub arall.

27 Ac eſe a oſodoidd y Cerubiaid yn y tŷ oddi ſewn, ‡ ac * adenydd y Cerubiaid a ymledaſant, ſel y cyffyrddodd aden y naill â'r *naill* bared, ac aden y Cerub arall oedd yn cyffwrdd â'r pared arall: a'i hadenydd hwy ynghanol y tŷ, oedd yn cyffwrdd â'i gilydd. ‡ Neu, *a'r Cerubiaid a ledaſant eu hadenydd.* * Exod. 25. 20.

28 Ac eſe a wiſcodd y Cerubiaid ag aur.

29 A holl barwydydd y tŷ o amgylch a gerfiodd eſe â cherfiedic luniau Cerubiaid, a phalm-wŷdd, a blodau agored, o ſewn ac oddi allan.

30 Llawr y tŷ hefyd a wiſcodd eſe ag aur, oddi ſewn ac oddi allan.

31 Ac i ddrŵs y gafell y gwnaeth eſe ddôrau o goed olliwŷdd: cappan y drws *a'r* gorſingau *oedd* ‡ bummed ran *y pared*. ‡ Neu, *bum ſawr.*

32 Ac ar † y ddwy ddôr o goed olliwydd y cerfiodd eſe gerfiadau Cerubiaid, a phalm-wŷdd, a blodau agored, ac *a'i* gwiſcodd ag aur, ac a ledodd aur ar y Cerubiaid, ac ar y palm-wŷdd. † Neu, *ddôrſenney y dorau.*

33 Ac ſelly y gwnaeth eſe i ddrws y deml orſingau o goed olliwŷdd, *y rhai oedd* ‡ bedwaredd ran *y pared*. ‡ Neu, *bedair-ongl.*

34 Ac yr *oedd* y ddwy ddôr o goed ffynnidwŷdd; dwy ddalen blygedic *oedd* i'r naill ddôr, a dwy ddalen blygedic i'r ddô arall.

35 Ac eſe a gerfiodd Gerubiaid a phalm-wŷdd, a blodau agored *arnynt*, ac *a'i* gwiſcodd ag aur, yr hwn a gymhwyſwyd ar y cerfiad.

36 Ac eſe a adeiladodd y cyntedd neſaf i mewn â thair rhês o gerric nâdd, ac â rhês o drawſtiau cedr-wydd.

37 Yn y bedwaredd flwyddyn y ſylfaenwyd tŷ 'r Arglwydd, yn mis Zif.

38 Ac yn yr unfed flwyddyn ar ddêc, yn mis Bul (dyna yr wythfed mis) y gorphennwyd y tŷ, a'i holl rannau a'i holl ‡ berthynaſau: ſelly *mewn* faith mlynedd yr adeiladodd eſe eſ. ‡ Neu, *arbenigaddau.*

PEN. VII.

1 *Adeiladu tŷ Solomon,* 2 *a tŷ coed Libanus,* 6 *a'r porth colofnau,* 7 *a phorth y frawdle,* 8 *a thŷ merch Pharaoh.* 13 *Gwaith Hiram ar y ddwy golofn.* 23 *Y môr tawdd.* 27 *Y rr ŷſgol.* 38 *Y dêc noe brês.* 40 *A'r holl leſtri.*

Eithr ei dŷ ei hun a adeiladodd Salomon mewn * tair blynedd ar ddêc, ac a orphennodd ei holl dŷ. * Pen. 9 10.

2 Eſe a adeiladodd dŷ coedwic Libanus, yn gan cufydd ei hŷd, ac yn ddêc cufydd a deugain ei lêd, ac yn ddêc cufydd ar hugain ei vchder; ar bedair rhês o golofnau cedr-wydd, a thrawſtiau cedr-wydd ar y colofnau.

3 Ac eſe a doawyd â chedr-wŷdd oddi arnodd ar † y trawſtiau *oedd* ar y pum colofn a deugain, pymthec *yn* y rhês. † Heb. *yr ail.*

4 Ac *yr oedd* tair rhês o ffeneſtri, ‡ golau ar gyfeir golau, yn dair rhenge. ‡ Heb. *golwg ar gyfer golwg.*

5 A'r holl ddryſſau a'r gorſingau *oedd* yſgwâr, *ſelly 'r oedd* y ffeneſtri: a golau a'r gyfer golau yn dair rhenge.

6 Hefyd eſe a wnaeth borth o golofnau, yn ddêc cufydd a deugain ei hŷd, ac yn ddêc cufydd ar hugain ei lêd: a'r porth *oedd* o'i blaen hwynt; a'r colofnau eraill a'r ſwmmeran, *oedd* o'i blaen hwythau.

7 Porth yr orſeddfa hefyd, yr hwn y barnei eſe ynddo, a wnaeth eſe yn borth barn: ac eſe a wiſcwyd â chedr-wŷdd † o'r naill gwrr i'r llawr hyd y llall. † Heb. *o lawr i lawr.*

8 Ac yn dŷ ei hun, yr hwn y trigai eſe ynddo, yr *oedd* cyntedd arall o ſewn y porth, o'r vn faith waith: gwnaeth hefyd dŷ i ferch Pharao * 'r hon a briodaſei Salomon, ſel y porth hwn. * Pen. 3. 1.

9 Hyn oll *oedd* o feini coſtus, wedi eu naddu wrth feſur, *a'i* lladd â llif oddi ſewn, ac oddi allan: a *hynny* o'r ſylfaen hyd y llogel: ac ſelly o'r tu allan hyd y cyntedd mawr.

10 Ac eſe a ſylfaenaſid â meini coſtus a meini mawr, â meini o ddêc cufydd, ac â meini o wyth gufydd.

11 Ac oddi arnodd *yr oedd* meini coſtus, (wedi eu naddu wrth feſur) a chedr-wŷdd.

12 Ac *i'r* cyntedd mawr *yr oedd* o amgylch, dair rhês o gerric nâdd, a rhês o drawſtiau cedr-wŷdd; i gyntedd tŷ 'r Arglwydd oddi ſewn, ac i borth y tŷ.

13 A'r brenin Salomon a anfonodd, ac a gyrchodd Hiram o Dyrus.

14 Mab gwraig weddw *oedd* hwn, o lwyth Nephtali, a'i dâd yn ŵr ô Dyrus: gôf prês *ydoedd eſe:* a llawn ydoedd o ddoethineb, a deall, a gwybodaeth, i weithio pob gwaith o brês, ac eſe a ddaeth at y brenin Salomon, ac a weithiodd ei holl waith ef.

15 Ac eſe a † fwriodd ddwy golofn o brês, deunaw cufydd *oedd* vchder pob colofn, a llinyn o ddeuddec cufydd a amgylchei bob vn o'r ddwy. † Heb. *tywalltodd.*

16 Ac eſe a wnaeth ddau gnapp o brês tawdd, iw rhoddi ar bennau y colofnau: pum cufydd *oedd* vchder y naill gnapp; a phum cufydd vchder y cnapp arall.

17 Eſe a wnaeth rwyd-waith, a phleithiadau o gadwyn-waith i'r cnappiau *oedd* ar ben y colofnau:

leſmau : faith i'r naill gnapp, a faith i'r gnapp arall.

18 Ac eſe a wnaeth y colofnau, a dwy rês o bomgranadau o amgylch ar y naill rwydwaith, i guddio y gnappiau *oedd* vwch ben : ac felly y gwnaeth eſe i'r gnapp arall.

19 A'r gnappiau y rhai oedd ar y colofnau, *oedd* o waith lili, yn y porth, yn bedwar cufydd.

20 Ac i'r gnappiau ar y ddwy goloſn oddi arnodd, ar gyfer y canol, *yr oedd pomgranadau*, y rhai *oedd* wrth y rhwyd-waith : a'r pomgranadau *oedd* ddau cant, yn rhefau o amgylch, ar y gnapp arall.

21 * Ac eſe a gyfododd y colofnau ymmhorth y demi; ac a gyfododd y goloſn ddehau, ac a alwodd ei henw hi † Jachin ; ac eſe a gyfododd y goloſn aſſwy, ac a alwodd ei henw hi ‡ Boaz.

22 Ac ar ben y colofnau yr *oedd* gwaith lili : felly y gorphennwyd gwaith y colofnau.

23 Ac eſe a wnaeth ſôr tawdd yn ddec cufydd o ymyl i ymyl ; yn grwn oddi amgylch ; ac yn bum cufydd ei vchder ; a llinyn o ddêg cufydd ar hugain a'i hamgylchei oddi amgylch.

24 A chnappiau a'i hamgylchent ef tan ei ymyl o amgylch, dêc mewn cufydd oedd yn amgylchu y môr * o amgylch : y cnappiau *oedd* yn ddwy rês, wedi ei bwrw pan fwriwyd yntau.

25 Sefyll yr oedd ar ddeuddec o ŷchen, tri oedd yn edrych tua 'r gogledd,a thri yn edrych tua 'r gorllewin, a thri yn edrych tua 'r dehau, a thri yn edrych tua 'r dwyrain ; a'r môr arnynt oddi arnodd, a'i pennau ôl hwynt oll o ſewn.

26 Ei dewder hefyd *oedd* ddymmder, a'i ymyl fel gwaith ymyl cwppan ; a blodeu lili, dwy ſil o Bathau a annei ynddo.

27 Hefyd eſe a wnaeth ddêc o yſtolion prês, pedwar cufydd *oedd* hŷd pob yſtôl, a phedwar cufydd eu lled, a thri chufydd eu huchder.

28 Ac dymma waith yr yſtolion, yſtlyſau *oedd* iddynt, a'r yſtlyſau *oedd* rhwng y delltennau.

29 Ac ar yr yſtlyſau *oedd* rhwng y delltennau, *yr oedd* llewod, ychen, a Cherubiaid : ac ar y dellt *yr oedd* yſtôl oddi arnodd ; ac oddi tan y llewod a'r ŷchen *yr oedd* cyſſylltiadau o waith teneu.

30 A phedair olwyn brês *oedd* i bôb yſtôl, a phlangciau prês : ac yn eu pedair congl *yr oedd* yſcwyddau iddynt : tan y noe *yr oedd* yſcwyddau, wedi eu toddi ar gyfer pôb cyſſylltiad.

31 A'i genau oddi ſewn y cwmpas, ac oddi arnodd, *oedd* gufydd ; a'i genau hi oedd grwn, ar waith yr yſtôl, yn gufydd a hanner : ac ar ei hymyl hi *yr oedd* cerfiadau, a'i hyſtlyſau yn bedwar ochroc, nid yn grynion.

32 A'r pedair olwyn *oedd* tan yr yſtlyſau, ac echelau yr olwynion yn yr yſtôl : ac vchder pôb olwyn, yn gufydd a haner cufydd.

33 Gwaith yr olwynion hefyd *oedd* fel gwaith olwynion merin, eu hechelau, a'i bothau, a'i cammegau, a'i hadenydd, *oedd* oll yn doddedig.

34 Ac *yr oedd* pedair yſcwydd wrth bedair congl pôb yſtôl ; o'r yſtôl *yr oedd* ei hyſcwyddau hi.

35 Ac ar ben yr yſtôl *yr oedd* cwmpas o amgylch, o hanner cufydd o vchder ; ar ben yr yſtôl hefyd *yr oedd* ei hymylau, a'i thalcithiau o'r vn.

36 Ac eſe a gerfiodd ar yſtyllod ei hymmylau hi,ac ar ei thalcithiau hi,Gerubiaid, llewod, a phalm-wŷdd, wrth nosthder pob vn,a chyſſylltiadau oddi amgylch.

37 Fel hyn y gwnaeth eſe y dêc yſtôl ; vn doddiad, vn feſur ,ac vn agwedd, *oedd* iddynt hwy oll.

38 Gwnaeth hefyd ddeng noe brês,dangain Bath a.ddallei pôb noe, yn bedwar cufydd bôb noe, ac vn noe ar bob vn o'r dec yſtôl.

39 Ac eſe a oſodes bump yſtôl ar † yſtlys dehau y tŷ, a phump ar yr yſtlys aſſwy i'r tŷ : a'r môr a oſododd eſe ar y tu dehau i'r tŷ, tua 'r dwyrain, ar gyfer y dehau. † Heb. *ystwydd.*

40 Gwnaeth Hiram hefyd y noeau, a'r rhawiau,a'r cawgiau ; a Hiram a orphennodd wneuthur yr holl waith, yr hwn a wnaeth eſe i'r brenin Salomon, yn nhŷ yr Arglwydd.

41 Y ddwy goloſn, a'r cnappiau coronoc, y rhai oedd ar ben y ddwy goloſn ; a'r ddau rwyd-waith, i guddio y ddau gnapp goronoc, *oedd* ar ben y colofnau :

42 A phedwar cant o bomgranadau i'r ddau rwydwaith ; dwy rês o bomgranadau i vn rhwyd-waith i guddio y ddau gnapp goronoc *oedd* ar ‡ y colofnau : ‡ Neu, *ar wyneb y colofnau.*

43 A'r dêc yſtôl,a'r dêc noe ar yr yſtolion :

44 Ac vn môr, a deuddec o ŷchen tan y môr :

45 A'r crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau : a'r holl leſtri a wnaeth Hiram i'r brenin Salomon,i dŷ yr Arglwydd,*oedd* o brês gloyw.

46 Yngwaſtadedd yr Iorddonen y toddodd y brenin hwynt, † mewn clei-dir, rhwng Succoth, a Zarthan. † Heb. *yn nhewdwr tir.*

47 A Salomon a beidiodd *â phwyſo* yr holl leſtri, o herwydd ei lluoſogrwydd anfeidrol hwynt : ac ni † wybuwyd pwys y prês chwaith. † Heb. *chwiliwyd.*

48 A Salomon a wnaeth yr holl ddodrefn *a berthynei i* tŷ yr Arglwydd : yr allor aur, a'r bwrdd aur, yr hwn *yr oedd* y bara goſod arno :

49 A phum canhwyll-bren o'r tu dehau, a phump o'r tu aſſwy, o flaen y gaſell, yn aur pur, a'r blodau, a'r lucernau, a'r gefeilliau, o aur :

50 Y phiolau hefyd, a'r pſaltringau, a'r cawgiau,a'r llwyau,a'r † thuſſerau,o aur coeth; a bachau dorau y tŷ o ſewn y cyſſegr ſanctelddiaſ, a dorau tŷ y deml, *oedd* aur. † Heb. *pethyll lladw.*

51 Felly y gorphennwyd yr holl waith a wnaeth y brenin Salomon i dŷ yr Arglwydd : a Salomon a ddûg * i mewn yr hyn a gyſſegrasei Dafydd ei dâd ; yr arian, a'r aur, a'r dodrefni, a roddodd eſe ym mhlith tryſſorau tŷ yr Arglwydd. * 2 Cron. 5. 1.

PEN. VIII.

1 Gwyl cyſſegriad y Deml. 12 & 54 Benaith Salomon, 22 a'i weddi, 62 a'i hedd aberth.

YNa * Salomon a gaſclodd henuriaid Iſrael, a holl bennau y llwythau, a thywyſogion tadau meibion Iſrael, at y brenin Salomon yn Jeruſalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd o ddinas Dafydd, honno *yw* Sion. * 2 Cron. 5. 2.

2 A holl wŷr Iſrael a ymgynnullaſant at y brenin Salomon, ar yr wyl, ym mis Ethanim, hwnnw *yw* y ſeithfed mis.

3 A holl henuriaid Iſrael a ddaethant, a'r offeiriaid a godaſant yr Arch i fynu.

4 A hwy a ddygaſant i fynu Arch yr Ar-

glwydd

glwydd, a phabell y cyfarfod, a holl lestri y cyssegr, y rhai oedd yn y babell, a'r offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygasant hwy i fynu.

5 A'r brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Israel, y rhai a ymgynnullasei atto ef, oedd gyd ag ef o flaen yr Arch, yn aberthu defaid, a gwarthec, y rhai ni ellid, ac ni chyfrifid gan lusogrwydd.

6 Felly yr offeiriaid a ddygasant Arch cyfammod yr Arglwydd iw lle ei hun, i gafell y tŷ, i'r cyssegr sanctaidd, tan adenydd y Cerub'aid.

7 Canys y Cerubiaid oedd yn lledu eu hadenydd tros le yr Arch; a'r Cerubiaid a oruchguddient yr Arch, a'i barrau, oddi arnodi.

8 A'r barrau a estynnasant fel y gwelid pennau y barrau o'r cyssegr, o flaen y gafell, ond nis gwelid oddi allan; yno y maent hwy hyd y dydd hwn.

9 Nid oedd dim yn yr Arch * onid y ddwy lèch faen a osodasei Moses yno, yn Horeb; † lle y cyfammododd yr Arglwydd â meibion Israel, pan oeddynt yn dyfod o wlâd yr Aipht.

10 A phan ddaeth yr offeiriaid allan or cyssegr, *y cwmwl a lanwodd dŷ yr Arglwydd,

11 Fel na allei yr offeiriaid sefyll i weinidrethu o herwydd y cwmwl: canys gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dŷ yr Arglwydd.

12 Yna y dywedodd Salomon, yr Arglwydd a * ddywedodd y preswyllei efe yn y tywyllwch.

13 Gan adailadu yr adailedais dŷ yn bresswylfod i ti; trig-le i ti i aros yn dragywydd ynddo.

14 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel: (a holl gynnulleidfa Israel oedd yn sefyll.)

15 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a lefarodd â'i enau, wrth Dafydd fy nhâd, ac a'i cwplaodd â'i law, gan ddywedyd,

16 Er y dydd y dygum fy mhobl Israel allan o'r Aipht, ni ddewisais ddinas o holl lwythau Israel i adailadu tŷ, fel y byddei fy enw yno; * eithr dewisais Ddafydd i fod ar fy mhobl Israel.

17 Ac yr oedd yn mryd Dafydd fy nhâd, adeiladu tŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

18 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy frŷd ti adeiladu tŷ i'm henw i, da y gwnaethoft fod *hynny* yn dy galon.

19 Etto nid adeiledi di y tŷ; ond dy fâb di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau di, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

20 A'r Arglwydd a gyflawnodd ei air a lefarodd efe, a mi a gyfodais yn lle Dafydd fy nhâd, ac a eisteddais ar deyrn-gader Israel, megis y llefarodd yr Arglwydd, ac a adeiledais dŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

21 A mi a osodais yno le i'r Arch, yr hon y *mae* ynddi cyfammod yr Arglwydd, yr hwn a gyfammododd efe â'n tadau ni, pan ddûg efe hwynt allan o wlâd yr Aipht.

22 A Salomon a safodd * o flaen allor yr Arglwydd, yngwydd holl gynnulleidfa Israel; ac a estynnodd ei ddwylo tua 'r nefoedd.

23 Ac efe a ddywedodd, * ô Arglwydd Dduw Israel, nid *oes* Duw fel tydi, yn y nefoedd oddi vchod, nac ar y ddaiar oddi isfod, yn cadw cyfammod, a thrugaredd â'th weision, fydd yn rhodio ger dy fron di, â'i holl galon.

24 Yr hwn a gedwaist â'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a leferaist wrtho i traethaist hefyd â'th enau, a chwplesaist â'th law, megis heddyw *y mae*.

25 Ac * yn awr ô Arglwydd Dduw Israel, cadw â'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a lefaraist wrtho, gan ddywedyd, * ni' thorrir ymmaith oddi wrthit *na byddo* gŵr ger fy mron i yn eistedd ar deyrn gader Israel; os dy seibion a gadwant eu ffordd i rodio ger fy mron i, megis y rhodiaist di ger fy mron.

26 Ac yn awr, ô Dduw Israel, poed gwir attolwg fyddo dy air a lefaraist wrth dy wâs Dafydd fy nhâd.

27 Ai gwir yw y preswylia Duw ar y ddaiar? wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd ni allant di gynhwys dî, pa feint llai *y dichon* y tŷ hwn a adeiledais i?

28 Etto edrych ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llêf a'r weddi y mae dy wâs yn el weddio heddyw ger dy fron di:

29 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua 'r tŷ ymma, nôs a dydd, tua 'r lle y dywedaist am dano, * fy enw a fydd yno: i wrando ar y weddi a weddio dy wâs yn y lle hwn.

30 Gwrando gan hynny ddeisyfiad dy wâs, a'th bobl Israel pan weddiant yn y lle hwn: clyw hefyd o le dy bresswylfa *fef* o'r nefoedd, a phan glywech, maddeu.

31 Os pecha gŵr yn erbyn ei gymydog, a gofyn gantho raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allor di yn y tŷ hwn:

32 Yna clyw di yn y nefoedd, gwna hefyd, a barna dy weision, gan ddamnio y drygionus i ddwyn ei ffordd ef ar ei ben, a chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo ef yn ôl ei gyfiawnder.

33 Pan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn di, os dychwelant attat ti, a chyfaddef dy enw, a gweddio, ac ymbil â thi † yn y tŷ hwn:

34 Yna gwrando di yn y nefoedd, a maddeu bechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tîr a roddaist iw tadau hwynt.

35 Pan gauer y nefoedd fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn; os gweddiant yn y lle hwn, a chyfaddef dy enw, a dychwelyd oddi wrth eu pechod, pan gystuddierh di hwynt:

36 Yna gwrando di yn y nefoedd, a maddeu bechod dy weision, a'th bobl Israel, fel y dyscech iddynt y ffordd oreu y rhodiant ynddi, a dyro law ar dy dîr a roddaist i'th bobl yn etifeddiaeth.

37 Os bydd newyn yn y tîr, os bydd haint, llosciad, malldod, locustiaid, os bydd y llidia: pan warchaeo ei elyn arno ef, yngwlâd ei † ddinasoedd, pa bla bynnag, pa glefyd bynnag *a fyddo*;

38 Pôb gweddi, pôb deisyfiad, a fyddo gan vn dyn, *neu* gan dy holl bobl Israel, y rhai a wyddant bawb bla ei galon ei hun, ac a estynnant eu ddwylo tua 'r tŷ hwn,

39 Yna gwrando di yn y nefoedd, mangre dy bresswylfod, a maddeu, gwna hefyd, a dyro i bôb vn yn ôl ei holl ffyrdd, yr hwn yr adwaenoft ei galon; (canys ti yn vnic a adwaenoft galonnau holl feibion dynion.)

40 Fel i'th ofnont di yr holl ddyddiau y byddont

byddont bwy, ar wyneb y tîr a roddaist i'n tadau ni.

41 Ac am y dieithr-ddyn hefyd ni byddo o'th bobl Israel, onid dyfod o wlâd bell er mwyn dy enw;

42 (Canys clywant am dy enw mawr di, a'th law grêf, a'th fraich eſtynnedic,) pân ddel a gweddio tua'r tŷ hwn:

43 Gwrando di yn y neſoedd, mangre dy breſſwylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a'r a lefo y dieithr-ddyn arnat am dano: fel yr adwaeno holl bobl y ddaiar dy enw di, i'th ofni di, fel y mae dy bobl Israel, ac y gwypont † mai ar dy enw di y gelwîr y tŷ hwn, a adeiledais i.

† Heb. *Y gelwir ey enw di ar y tŷ hwn.*

44 Os â dy bobl di allan i ryſel yn erbyn eu gelyn, ar hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gweddiant ar yr Arglwydd * *tua* ffordd y ddinas a ddewiſaiſti, a'r tŷ yr hwn a adeiledais i'th enw di;

* Dan. 6. 10.

45 Yna gwrando yn y neſoedd ar eu gweddi hwynt, ac ar eu deiſyfiad, a gwna farn iddynt.

46 Os pechant i'th erbyn, (*canys nid *oes* dŷn ni phecha) a digio o honot wrthynt, a'i rhoddi hwynt o flaen eu gelynion, fel y caethgludont hwynt yn gaethion i wlâd y gelyn, ymmhell neu yn agos;

* 2 Cron. 6. 36. Eccleſ. 7. 20. 1 Ioan. 1. 8. 10.

47 Os dychwelant at eu calon, yn y wlâd y caeth-gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac erfyn arnat yngwlâd y rhai a'i caeth-gludaſant, gan ddywedyd, pechaſom, troſeddaſom befyd, a gwnaethom yn annuwiol;

48 A dychwelyd atrat ti â'i holl galon, ac â'i holl enaid, yngwlâd eu gelynion a'i caeth-gludaſant hwynt, a gweddio arnat tî tua'u gwlâd a roddaiſt i'w tadau, a'r ddinas a ddewiſaiſt, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di,

49 Yna gwrando di yn y neſoedd, mangre dy breſſwylfod, eu gweddi hwynt, a'i deiſyfiad, a gwna farn iddynt,

50 A maddeu i'th bobl a bechâſant i'th erbyn, a'i holl gamweddau *yn* y rhai y troſeddaſant i'th erbyn, a phâr iddynt gael trugaredd ger bron y rhai a'i caeth-gludaſant, fel y trugarhaont wrthynt hwy.

51 Canys dy bobl di a'th etifeddiaeth *ydynt* hwy, y rhai a ddugoſti allan o'r Aipht, o ganol y ffwrn haiarn;

52 Fel y byddo dy lygaid yn agored i ddeiſyfiad dy wâs, a deiſyfiad dy bobl Israel, i wrando arnynt hwy, pa bryd bynnac y galwont arnat tî.

53 Canys tu a'i neilltuaiſt hwynt, yn etifeddiaeth i ti, o holl bobl y ddaiar, fel y llefaraiſt drwy law Moſes dy wâs, pan ddygaiſt ein tadau ni * allan o'r Aipht, ô Arglwydd Dduw.

* Exod. 19. 6.

54 Ac wedi gorphen o Salomon weddio ar yr Arglwydd, yr holl weddi, a'r deiſyfiad ymma, efe a gyfododd oddi ger bron allor yr Arglwydd, o oſtwng ar ei liniau, ac o eſtyn ei ddwylo tu a'r neſoedd.

55 Ac efe a ſafodd, ac a ſendithiodd holl gynnulleidfa Iſrael, â llêf vchel, gan ddywedyd,

56 Bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn a roddes lonyddwch iw bobl Iſrael, yn ôl yr hyn oll a lefarodd efe: ni ſyrthiodd vn gair o'i holl addewidion da ef, y rhai a addawodd efe trwy law Moſes ei wâs.

57 Yr Arglwydd ein Duw fyddo gyd â ni fel y bu gyd â'n tadau; na wrthoded ni, ac na'n gadawed ni;

58 I oſtwng ein calonnau ni iddo ef, i rodio yn ei holl ffyrdd ef, ac i gadw ei orchymynnion ef, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau, y rhai a orchymynnodd efe i'n tadau ni.

59 A bydded fy ngeiriau hyn, y rhai a ddeiſyfiais ger bron yr Arglwydd, yn agos at fy Arglwydd Dduw, ddydd a nôs, i wneuthur barn â'i wâs, a barn â'i bobl Iſrael, † beunydd, fel y byddo yr achos.

† Heb. *Gwaith dydd yn ei dydd.*

60 Fel y gwypo holl bobl y ddaiar mai yr Arglwydd ſydd Dduw, ac nad oes arall.

61 Bydded gan hynny eich calon yn berffaith gyd â'r Arglwydd ein Duw ni, i rodio yn ei ddeddfau ef, ac i gadw ei orchymynnion ef fel heddyw.

62 A'r * brenin a holl Iſrael gyd ag ef, a aberthaſant aberth ger bron yr Arglwydd.

* 2 Cron. 7. 4.

63 A Salomon a aberthodd aberth hedd, yr hwn a offrymmodd efe i'r Arglwydd, *ſef* dwy fil ar hugain o wartheg, a chwech vgain mil o ddefaid: felly y brenin a holl feibion Iſrael a gyſſegraſant dŷ yr Arglwydd.

64 Y dwthwn hwnnw y ſanctaiddiodd y brenin ganol y cyntedd *oedd* o flaen tŷ yr Arglwydd; canys yno yr offrymmodd efe y poeth-offrymmau, a'r bwyd offrymmau, a braſder yr offrymmau hedd: o herwydd yr * allor bres, yr hon *oedd* ger bron yr Arglwydd, *oedd* ry ſechan i dderbyn y poeth offrymmau, a'r bwyd offrymmau, a braſder yr offrymmau hedd.

* 2 Cron. 7. 7.

65 A Salomon a gadwodd y pryd hynny wŷl, a holl Iſrael gyd ag ef, cynnulleidfa fawr, o ddyfodfa Hamath hyd afon yr Aipht, ger bron yr Arglwydd ein Duw, ſaith o ddyddiau, a ſaith o ddyddiau, *ſef* pedwar diwrnod ar ddêc.

66 A'r wythfed dydd y gollyngodd efe ymmaith y bobl, a hwy a † fendithiaſant y brenin, ac a aethant iw pebyll yn hyfryd, ac a lawen-chaion lawer, am yr holl ddaioni a wnaethei *ſant i'r* yr Arglwydd i Ddafydd ei wâs, ac i Iſrael ei bobl.

† Neu, bendithiaſant.

PEN. IX.

1 Ammod Duw i Salomon mewn gweledigaeth. 10 Salomon a Hiram yn anrhegu ei gilydd. 15 Y cymhellodd yn gaethion, a'r Iſraeliaid yn preſſion pan cheiſiodd yngwaith Salomon. 24 Merch Pharao yn ſymmudo iw thŷ. 25 Cyhoedd aberthau blynyddawl Salomon. 26 A'i lynges ef yn cyrchu aur o Ophir.

A Phan orphennodd * Salomon adailadu tŷ yr Arglwydd, a thŷ 'r brenin, a chwbl o ddymuniad Salomon, yr hyn a ewyllyſiodd efe ei wneuthur,

* 2 Cron. 7. 11.

2 Yr Arglwydd a ymddangoſodd i Salomon yr ail waith; fel yr * ymddangoſaſei iddo yn Gibeon.

* Pen. 3. 5.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, gwrandewais dy weddi di, a'th ddeiſyfiad ti, yr hwn a ddeiſyfnaiſt ger fy mron i, cyſſegrais y tŷ ymma a adeiledaiſt, * i oſod fy enw yndo byth: fy llygaid hefyd, a'm calon ſydd yno yn waſtadol.

* Pen. 8. 29. Deut. 12. 11.

4 Ac os rhodi di ger fy mron i, megis y rhodiodd Dafydd dy dâd, mewn perffeithrwydd calon, ac vniondeb, i wneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnais i ti, *ac* os cedwi fy neddfau, a'm barnedigaethau:

5 Yna mi a ſiccrhâf orſedd-faingc dy frenhiniaeth di ar Iſrael yn dragywydd, fel y lleferais wrth Ddafydd dy Dâd, gan ddywedyd,

ni

* 2 Sam. 5. 12. 1 Cron. 22. 10.

* ni phalla i ni ŵr ar orſedd ſeingc Iſrael.

6 Os gan ddychwelyd y dychwelwch chwi a'ch meibion oddi ar fy ôl i, ac heb gadw fyngorchymynion a'm deddfau, y rhai a roddais o'ch blaen chwi, eithr myned a gwaſanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt hwy,

* Jere. 7. 14.

7 Yna y torrai Iſrael oddi ar wyneb y tîr a roddais iddynt hwy; a'r tŷ hwn a * gyſegrais i'm enw, a fwriaf allan o'm golwg; ac Iſrael fydd yn ddihareb ac yn wawd ym myſg yr holl bobloedd.

8 A'r tŷ uchel hwn, pawb a ymniſweria heibio iddo, a ſynna wrtho, ac a chwibiana; dywedant hefyd, * pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r wlâd hon, ac i'r tŷ ymma?

* Deut. 29. 24. Jer. 22. 8.

9 A hwy a ddywedant, am iddynt wrthod yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a ddûg eu tadau hwynt allan o dîr yr Aipht, ac ymaſyd mewn duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt, a'i gwaſanaethu hwynt: am hynny y dûg yr Arglwydd arnynt hwy yr holl ddrwg hyn.

* 2 Cron. 8. 1.

10 Ac * ym mhen yr vgain mhlynedd *wedi* adalladu o Salomon y ddau dŷ, ſef tŷ yr Arglwydd, a thŷ yr brenin,

11 (*Am* i Hiram brenin Tyrus ddwyn i Salomon goed cedr, a choed ffynnidwydd, ac aur, yn ôl ei holl ewyllys ei) y brenin Salomon a roddes i Hiram vgain nhinas yngwlâd Galilea.

12 A Hiram a ddaeth o Dyrus i edrych y dinaſoedd a roddaſei Salomon iddo ef, ac nid oeddynt † wrth ei fodd ef.

† Heb. *Vnion yn eiſtedd ef.*

13 Ac efe a ddywedodd, pa ddinaſoedd *yw* y rhai hyn, a roddaiſt i mi, fy mrawd? ac efe a'i galwodd hwynt gwlâd ‡ Cabul, hyd y dydd hwn.

‡ Sef *Bawbl.*

14 A Hiram a anfonodd i'r brenin chwech vgain talent o aur.

15 Ac dymma ‡ fwmm y dreth a gododd y brenin Salomon i adailadu tŷ yr Arglwydd, a'i dŷ ei hun, a Millo, a mûr Jeruſalem, a Hazor, a Megido, a Gezer.

‡ *Achos.*

16 Pharao brenin yr Aipht a aethe i fynu, ac a ennillaſai Gezer, ac a'i lloſcaſai hi â thân, ac a laddaſei y Canaaneaid oedd yn trigo yn y ddinas, ac a'i rhoddaſei hi yn anrheg i w ferch, gwraig Salomon.

17 A Salomon a adailadodd Gezer, a Bethhoron iſaf,

* 2 Cron. 8. 4.

18 A Baalath, a * Thadmor yn yr anialwch, o fewn y wlâd.

19 A holl ddinaſoedd y tryſorau, y rhai oedd gan Salomon, a dinaſoedd y cerbydau, a dinaſoedd y gwŷr meirch, ‡ a'r hyn *oedd* ewyllys gan Salomon ei adailadu yn Jeruſalem, ac yn Libanus, ac yn holl dîr ei lywodraeth.

† Heb. *A dymuniad Salomon yr hwn a ddymunodd,*

20 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Amoriaid, Hethiaid, Pereziaid, Hefiaid, a'r Jebuſiaid, y rhai *nid* oeddynt o feibion Iſrael:

21 Eu meibion hwy, y rhai a adawſid ar ei ôl hwynt yn y wlâd, y rhai ni allodd meibion Iſrael eu lladd; ar y rhai hynny y cyfododd Salomon dreth warrogaeth, hyd y dydd hwn.

* Levit. 25. 39.

22 Ond o feibion Iſrael, * ni wnaeth Salomon *ŵr* yn gaeth-wâs: rhyfel-wŷr iddo ef oeddynt, a gweiſion iddo, a thywyſogion iddo, a chapteniaid iddo, a thywyſogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch.

23 Y rhai hyn *oedd* bennaf ar y ſwyddogion *oedd* ar waith Salomon, pum cant a dêc a deugain, oedd yn llywodraethu ŵr bobl oedd yn gweithio yn y gwaith.

24 A * merch Pharao a ddaeth i fynu o ddinas Dafydd iw thŷ ei hun, yr hwn a adeiladaſei *Salomon* iddi hi: yna efe a adeiladodd Millo.

* 2 Cron. 8. 11.

25 A thair gwaith yn y ſwyddyn yr offrymmai Salomon boeth offrymmau, ac offrymmau heddau, ar yr allor a adeiladaſei efe i'r Arglwydd, ac efe a arogl-darthodd † ar yr *allor oedd* ger bron yr Arglwydd; ſelly efe a orphennodd y tŷ.

† Heb. *Arni hi.*

26 A'r brenin Salomon a wnaeth longau yn Exion-Gaber, yr hon *ydd* wrth Eloth, ar ſîn y môr côch yngwlâd Edom.

27 A Hiram a anfonodd ei weiſion yn y llongau, *y rhai oedd* long-wyr yn medri *oddi wrth* y môr gyd â gweiſion Salomon.

28 A hwy a ddaethant i Ophir ac a ddygaſant oddi yno bedwar cant ac vgain o dalentau aur, ac a'i dygaſant at y brenin Salomon.

PEN. X.

1 Brenhines Saba yn rhyfedd genthi ddoethineb Salomon. 14 Swm ei aur ef. 16 Ei dariannau. 18 Ei orſedd-feingc Ifori. 21 Ei leſtri, 24 Ei anrhegion. 26 Ei gerbydau a'i feirch. 28 Ei deyrn-ged.

A Phan glybu brenhines * Saba glôd Salomon, am enw 'r Arglwydd, hi a ddaeth iw brofi ef â chweſtiwnau caled.

* 2 Cron. 9. 1. Mat. 12. 42. Luc. 11. 31.

2 A hi a ddaeth i Jeruſalem â llu mawr iawn, â chamelod yn dwyn aroglau, ac aur lawer iawn, a meini gwerthfawr: a hi a ddaeth at Salomon, ac a leſarodd wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

3 A Salomon a ſynegodd iddi hi ei holl † ofynion: nid oedd dim yn guddiedic rhac y brenin, a'r na ſynegodd efe iddi hi.

† Heb. *Eiriau.*

4 A phan welodd brenhines Saba holl-ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladaſei efe,

5 A bwyd ei fwrdd, ac eiſteddiad ei weiſion, a threſn ei wenidogion, a'i dillad hwynt, a'i drulliadau ef, a'i eſcynfa, ar hyd yr hon yr ai efe i fynu i dŷ 'r Arglwydd: nid oedd mwyach yſpryd ynddi.

6 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwir yw 'r gair a glywais yn fy ngwlâd am dy ymadroddion di, ac am dy ddoethineb,

7 Eto ni chredais y geiriau, nes i'm ddyfod, ac i'm llygaid weled; ac wele ni ſynegaſid i mi 'r hanner: † mwy yw dy ddoethineb, a'th ddaioni, nâ'r glôd a glywais i.

† Heb. *Chwanega gaiſh ddoethineb. A daioni ai y glod.*

8 Gwyniſyd dy wŷr di, gwyniſyd dy weiſion hyn, y rhai ſydd yn ſefyll yn waſtadol ger dy fron di, yn clywed dy ddoethineb.

9 Bendigedic fyddo yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th hoffodd di, i'th roddi ar deyrngader Iſrael; o herwydd cariad yr Arglwydd tu ag at Iſrael yn dragywydd, y goſododd efe di yn frenin, i wneuthur barn a chyfiawnder.

10 A hi a roddes i'r brenin chwech vgain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerth-fawr: ni ddaeth y fath bêr aroglau mwyach, cyn arned â'r rhai a roddes brenhines Saba i'r brenin Salomon.

11 A llongau Hiram hefyd, y rhai a gludent aur o Ophir, a ddygaſant o Ophir lawer iawn o goed * Almugim, ac o feini gwerthfawr,

* 2 Cron. 9. 10, 11.

12 A'r brenin a wnaeth o'r coed Almugim annelau i dŷ 'r Arglwydd, ac i dŷ 'r brenin, a thelŷnau, a pſaltringau i gantorion: ni ddaeth y fath goed Almugim, ac ni welwyd hyd y dydd hwn.

13 A'r brenin Salomon a roddes i freuhines Saba ei holl ddymuniad, yr hyn a ofynnodd hi, heb law yr hyn a roddodd Salomon iddi hi † o'i freuhinol haelioni felly hi a ddychwelodd, ac a aeth iw gwlâd, hi a'i gweision.

† Heb. *Yn ol llaw brenin Salomon.*

14 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant, a thri ygain, a chwech o dalentau aur.

15 Heb law *'r hyn a gei efe* gan y marchnadwyr, ac o fasnachfaeth y llysieu-wyr, a chan holl frenhinoedd Arabia, a thywysogion y wlâd.

16 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau cant o darianau aur dlin: chwe chan *sicl* o aur a roddodd efe ym mhob tarian.

17 A thrychant o ffyccledi o aur dlin: tair punt o aur a roddes efe ym mhob bwcled: a'r brenin a'i rhoddes hwynt yn nhŷ * coedwig Libanus.

* Pen. 7. 2.

18 A'r brenin a wnaeth † orsedd-faingc fawr o ifori, ac a'i gwiscoedd hiag aur o'r goreu.

† 2 Cron. 9. 17.

19 Chwech o risiau *oedd* i'r orsedd-faingc, a phen crwn *oedd* i'r orsedd faingc o'r tu ôl iddi, a chanllawiau o bob tu i'r eisedd-le, a dau lew yn sefyll yn ymyl y canllawiau.

20 A deuddec o leoedd *oedd* yn sefyll yno, ar y chwe gris o'r ddeutu: ni wnaethpwyd † y fath yn vn devrnas.

† Heb. *Felly.*

21 A holl lestri yfed y brenin Salomon *oedd* o aur, a holl lestri tŷ coed-wig Libanus *oedd* aur pur, nid *oedd* arian *yn ddim*, ni roddid dim bri arno yn nyddiau Salomon.

22 O herwydd llongau Tharsis *oedd* gan y brenin ar y môr, gyd â llongau Hiramm: vnwaith yn y tair blynedd y deuei llongau Tharsis * yn dwyn aur, ac arian, ac † ifori, ac eppaod, a phgunod.

* 2 Cron. 21. 2 Neu, *Ele eanlleid.*

23 A'r brenin Salomon a ragorodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth a doethineb.

24 A'r holl fŷd oedd yn ceisio *gweled* wyneb Salomon, i glywed ei ddoethineb ef, a roddasei Duw yn ei galon ef.

25 A hwy a ddygasant bob vn ei anrheg, llestri arian, a llestri aur, a gwiscoedd, ac arfau, a phêr-aroglau, meirch, a mulod, dogn bob blwyddyn.

26 A * Salomon a gasclodd gerbydau, a marchogion; ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o gerbydau, a deuddeng-mil o farchogion: y rhai a osododd efe yn ninasoedd y cerbydau, a chydâ'r brenin yn Jerusalem.

* 2 Cron. 1, 14.

27 A'r brenin a † wnaeth yr arian yn Jerusalem fel cerric, a'r cedr-wŷdd a wnaeth efe fel ſycomor-wŷdd yn y dôl-dir, o amldra.

† Heb. *Roddes.*

28 A * † meirch a ddygid i Salomon o'r Aipht, ac edafedd llin: marchnadyddion y brenin a gymmerent yr edafedd llin dan bris.

* 2 Cron. 1. 16. & 9. 28. † Heb. *Mynedid y meirch oedd gan Salomon.*

29 A cherbyd a ddeue i fynu, ac a ai allan o'r Aipht, am chwech chan *ficl* o arian, a march am cant a dêc a deugain: ac fel hyn i holl frenhinoedd yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Syria, y dygent hwy *feirch*, trwy eu llaw hwynt.

PEN. XI.

1 Gwrageddi a gordderchodes Salomon. 4 Y rhai hynny yn ei henaint yn ei dynny ef i gauddunieith. 9 Duw yn ei fygwth ef. 14 Gwrthwynebwyr Salomon oedd Hadad, a aeth i'r Aipht. 23 Rezon a deyrnasodd yn Damascus; 26 a Jeroboam, y'r hwn y prophwydodd Abiah. 41 Gwaith eraddodedd, a'i deyrnasiad, a marwolaeth: 43 Rehoboam yn teyrnasu ar ei ol ef.

O Nd y brenin Salomon a garodd * lawer o wragedd dieithr, (ef heb law merch Pharao) Moabitesau, Ammoniteſau, Idomiteſau, Sidoniteſau, a Hethiteſau,

* Deut. 17. 17. Eccles. 47. 19.

2 O'r cenhedloedd *am* y rhai y dywedasai yr Arglwydd wrth feibion Israel, * nac ewch i mewn atynt hwy, ac na ddeuant hwythau i mewn atoch chwi: diau y treant eich calonnau chwi ar ôl eu duwiau hwynt: wrthynt hwy y glynodd Salomon mewn cariad.

1 Neu, Gyda. * Exod. 34. 16.

3 Ac yr oedd ganddo ef fith gant o wragedd, yn freninesau, a thrychant o ordderchwragedd: a'i wragedd a droesant ei galon ef.

4 A phan heneiddiodd Salomon, ei wragedd a droesant ei galon ef ar ôl duwiau dieithr: ac nid oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei Dduw, fel *y bu'sn* calon Dafydd ei dad ef.

5 Canys Salomon a aeth ar ôl * Aſtoreth duwies y Sidoniaid, ac ar ôl Milcom ffieidd-dra'r Ammoniaid.

* Barn. 2. 13.

6 A Salomon a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd; ac ni chyflawnodd yn ôl yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad.

7 Yna Salomon a adeiladodd uchelfa i Chemos ffieidd-dra Moab, yn y bryn *ſydd* ar gyfer Jerusalem; ac i Moloch ffieidd-dra meibion Ammon.

8 Ac felly y gwnaeth efe iw holl wragedd dieithr, y rhai a arogl-darthasant, ac a aberthasant iw duwiau.

9 A'r Arglwydd a ddigiodd wrth Salomon, o herwydd troi ei galon ef oddi wrth Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a ymddangosasai iddo ef * ddwy waith,

* Pen. 3. 5. & 9. 2.

10 Ac a orchymynnasei iddo am y peth hyn, nad elei efe ar ôl duwiau dieithr: eithr ni chadwodd efe yr hyn a orchymynnasei yr Arglwydd.

* Pen. 6. 12.

11 Am hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth Salomon, o herwydd bod hyn yn dy fryd, ac na chedwaist fy nghyfammod, a'm deddfau a orchymynnais i ti, gan rwygo y * rhwygaf y frenhiniaeth oddi wrthit ti, ac a'i roddaf hi i'th was di.

* Pen. 12. 15.

12 Etto yn dy ddyddiau di ni wnaf hyn, er mwyn Dafydd dy dad: o law dy fab di y rhwygaf hi.

13 Eithr ni rwygaf yr holl freniniaeth: vn llwyth a roddaf i'th fab di er mwyn Dafydd fy ngwas, ac er mwyn Jerusalem yr hon a etholais.

14 A'r Arglwydd a gyfododd wrthwynebwr i Salomon, Hadad yr Edomiad: o had y brenin yn Edom, yr oedd efe.

15 Canys pan * oedd Dafydd yn Edom, a Joab tywysog y filwriaeth yn myned i fynu i gladdu y laddedigion, wedi iddo daro pob gwryw yn Edom:

* 2 Sam. 8. 14.

16 (Canys chwe mis yr arhosodd Joab yno, a holl Israel, nes difetha pob gwryw yn Edom.)

17 Yr Hadad hwnnw a ffodda, a gwŷr Edom o weision ei dâd gyd ag ef, i fynd i'r Aipht, a Hadad yn fachgen bychan etto.

18 A hwy a gyfodasant o Midian, a ddaethant i Paran, ac a gymmerasant wŷr gyd â hwynt o Paran, ac a ddaethant i'r Aipht, at Pharao brenin yr Aipht, ac efe a roddes iddo ef dŷ, ac a ddywedodd *am yddi* bwyd iddo, ac a roddodd dir iddo.

19 A Hadad a gafodd ffafor fawr yngolwg Pharao, ac efe a roddes iddo ef yn wraig chwaer ei wraig ei hun, chwaer Tahpenes y freninesi.

20 A

20 A chwedi Tahpenes a ymddug iddo ef Genubath ei fab a Tahpenes a'i diddyfnodd ef yn nhŷ Pharao: a Genubath fu yn mhŷ Pharao ym mysc meibion Pharao.

21 A phan glybu Hadad yn yr Aipht, huno o Ddafydd gyd â'i dadau, a marw o Joab tywysog y filwriaeth, Hadad a ddywedodd wrth Pharao, † gollwng fi, fel yr elwyf i'm gwlâd fy hun.

† Heb. Anfon fi ymaith.

22 A dywedodd Pharao wrtho ef, ond pa beth ſydd arnat ti gyd â mi, canys wele, yn ceiſio myned i'th wlâd dy hun? ac efe a ddywedodd, dim: eithr gan ollwng gollwng fi.

23 A Duw a gyfododd wrthwyneb-wr arall yn ei erbyn ef, *Rezon fab Eliadah, yr hwn a ffoeſei oddi wrth Hadadezer brenin Zoban ei arglwydd:

* 2 Sam. 8. 3, & 10, 18.

24 Ac efe a gynhullodd wŷr atto, ac a aeth yn dywyſog ar lyddin, * pan laddodd Dafydd hwynt o *Zobah*: a hwy a aethant i Ddamaſcus, ac a drigaſant ynddi, ac a deyrnaſaſant yn Damaſcus.

25 Ac yr oedd efe yn wrthwyneb-wr i Iſrael holl ddyddiau Salomon, heb law y drwg a *wnaeth* Hadad: ac efe a ffieiddiodd Iſrael, ac a deyrnaſodd ar Syria.

* 2 Cron. 13. 6.

26 A * Jeroboam mâb Nebat, Ephratead o Zereda, (ac enw ei fam ef *oedd* Serfah *yr hon, oedd* wraig weddw) gwâs i Salomon, a ddercha-fodd hefyd ei law yn erbyn y brenin.

27 Ac o achos hyn y derchafodd efe ei law yn erbyn y brenin: Salomon a adeiladodd Milo, ac a gaeodd adwyau dinas Dafydd ei dâd.

28 A'r gŵr Jeroboam *oedd* cymmhwys o nerth: a Salomon a ganfu 'r llangc hwnnw yn *medru* gwneuthur gwaith, ac a'i gwnaeth ef yn oruchwiliwr ar holl ‡ faich tŷ Joſeph.

‡ Heb. Ysgwydd.

29 A'r pryd hynny a Jeroboam yn myned allan o Jeruſalem, y prophwyd Ahiah y Siloniad a'i cafodd ef ar y ffordd, ac efe oedd wedi ei wiſco mewn gwiſc newydd, a hwynt ill dau *oeddynt* yn unic yn y maes.

30 Ac Ahiah a ymaflodd yn y wiſc newydd *oedd* am dano ef, ac a'i rhwygodd yn ddeuddec o ddarniau.

31 Ac efe a ddywedodd wrth Jeroboam, cymmer i ti ddeg darn: canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, wele fi yn rhwygo y frenhiniaeth o law Salomon, a rhoddaf ddêc llwyth i ti:

32 (Ond yn llwyth fydd iddo ef, er mwyn fy ngwâs Dafydd, ac er mwyn Jeruſalem, y ddinas a etholais i o holl lwythau Iſrael.)

33 O blegit iddynt fy ngwrthod i, ac ymgrymmu i Aſtoreth duwies y Sidoniaid, *ac* i Chemos duw y Moabiaid, ac i Milcom duw meibion Ammon, ac na rodiaſant yn fy ffyrdd i, i wneuthur yr hyn oedd vnion yn fy ngolwg i, ac *i wneuthur* fy neddfau, a'm barnedigaetheu, fel Dafydd ei dâd.

34 Ond ni chymmeraf yr holl frenhiniaeth o'i law ef: eithr gwnaf ef yn dywyſog holl ddyddiau ei einioes, er mwyn Dafydd fy ngwâs, yr hwn a ddewiſais i, yr hwn a gadwodd fy ngorchymynion, a'm deddfau i.

35 Eithr * cymmeraf yr holl frenhiniaeth o law ei fâb ef, a rhoddaf o honi i ti ddêc llwyth.

* Pen. 11. 13.

36 Ac iw fâb ef y rhoddaf yn llwyth, fel y byddo † goleuni i'm gwâs Dafydd, yn waſtadol ger fy mron yn Jeruſalem, y ddinas a ddewiſais i mi, i oſod fy enw yno.

† Heb. Lamyll, neu, lamp.

37 A thi a gymmeraf fel y teyrnaſech yn ôl yr hyn oll a ddymuno dy galon: a thi a fyddi frenin ar Iſrael.

38 Ac os gwrandewi di ar hyn oll a orchymynnwyf i ti, a rhodio yn fy ffyrdd i, a gwneuthur yr hyn *ſydd* uniawn yn fy ngolwg i, i gadw fy neddfau, a'm gorchymynion, fel y gwnaeth Dafydd fy ngwâs, yna mi a fyddaf gyd â thi, ac a adeiladaf i ti dŷ ſicr, fel yr adeiladais i Ddafydd, ac mi a roddaf Iſrael i ti.

39 A mi a gyſtuddiaf hâd Dafydd o blegit hyn, eithr nid yn drazywydd.

40 Am hynny Salomon a geiſiodd ladd Jeroboam, a Jeroboam a gyfododd, ac a ffodd i'r Aipht, at Siſac brenin yr Aipht, ac efe a fu yn yr Aipht hyd far wolaeth Salomon.

41 A'r rhan arall o † weithredoedd Salomon, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i ddoethineb ef, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr gweithredoedd Salomon?

† Heb. Firiau, neu, pethau.

42 A'r dyddiau y teyrnaſodd Salomon, yn Jeruſalem, ar holl Iſrael, *oedd* * ddeugain mlynedd.

* 1 Cron. 9. 30.

43 A Salomon a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd ei dâd, a ‡ Rehoboam ei fâb a deyrnaſodd yn ei le ef.

‡ *A elwyr* Mat. 1 7. *Roboam.*

PEN. XII.

1 Yr Iſraeliaid wedi ymgaſcu yn Sichem i gorom Rehoboam, trwy Jeroboam yn ceiſio rhyddhâd ganddo. 6 Rehoboam yn gurthod cyngor yr henaſ-gwŷr, a thrwy gyngor y gwŷr ieuainge, yn ei hatteb hwy yn arw. 16 Deg llwyth yn gwrthryſela, ac yn lladd Adoram, ac yn gyrru Rehoboam i ffo. 21 Rehoboam yn caſclu lla, a Semaiah yn gwaredyn iddo. 25 Jeroboam yn ymgadarnhau a threfydd, 26 a thrwy ddêlw-addoliaeth y ddau lo.

YNa * Rehoboam a aeth i Sichem: canys i Sichem y daethei holl Iſrael iw urddo ef yn frenin.

* 2 Cron. 10. 1.

2 A phan glybu Jeroboam mâb Nebat, ac efe etto yn yr Aipht, (canys efe * a ffoeſei o wydd Salomon y brenin, a Jeroboam a arhoſei yn yr Aipht)

* Pen. 11. 40.

3 Hwy a anfonaſant, ac a alwaſant arno ef, a Jeroboam a holl gynnulleidfa Iſrael a ddaethant, ac a ymddiddanaſant â Rehoboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd ti * a wnaeth ein hiau ni yn drom: ac yn awr yſtafnhâ *beth* o gaethiwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, a roddes efe arnom ni, ac ni a'th waſanaethwn di.

* Pen. 4. 6.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch etto dridiau, yna dychwelwch attaf. A'r bobl a aethant ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a ſuaſei yn ſefyll ger bron Salomon ei dâd ef, t a yr ydoedd efe yn fyw, ac a ddywedodd, pa fodd yr ydych chwi yn cynghori atteb i'r bobl hyn?

7 A hwy a leſaraſant wrtho ef, gan ddywedyd, os byddi di heddyw wâs i'r bobl hyn, a'i gwaſanaethu hwynt, a'i hatteb hwynt, a lleſaru wrthynt eiriau têg, yna y byddant weiſion i ti byth.

8 Ond efe a wrthododd gyngor yr henuriaid, yr hwn a gynghoraſent iddo ef, ac efe a ymgynghorodd â'r gwŷr ieuainge, a gynnyddaſei gyd ag ef, a'r rhai oedd yn ſefyll ger ei fron ef.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yr ydych chwi yn ei gynghori, fel yr attebom y bobl

bobl hyn, y rhai a lefarasant wrthi, gan ddywedyd, ysgafnhâ yr iau a roddodd dy dâd arnom ni:

10 A'r gwŷr ieuaingc, y rhai a gynnyddasant gyd ag ef, a lefarasant wrtho, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi di wrth y bobl ymma, y rhai a lefarasant wrthit, gan ddywedyd, dy dâd ti a drymhaodd ein hiau ni, ond ysgafnhâ di *hi* arnom ni; fel hyn y lleferi di wrthynt, *fy* *mŷs* bach *fydd* breichach nâ lwynau fy nhâd.

11 Ac yn awr fy nhâd a'ch lŵythodd ag iau drom, a minne a chwanegaf ar eich iau chwi: fy nhâd a'ch coſpodd chwi â ffrewyllau, a mi a'ch coſpaf chwi ag ſcorpionau.

12 A daeth Jeroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd dydd, fel y lleferaſei yr brenin, gan ddywedyd; dychwelwch attaf y trydydd dydd.

13 A'r brenin a attebodd y bobl yn † arw, ac a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gynghoraſent hwy iddo;

† Heb. *Caled.*

14 Ac a lefarodd wrthynt hwy yn ôl cyngor y gwŷr ieuainge, gan ddywedyd, * fy nhâd a wnaeth eich iau chwi yn drom, a minne a chwanegaf ar eich iau chwi; fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu a'ch ceryddaf chwi ag ſcorpionau.

* 2 Cron. 10. 11.

15 Ac ni wrandawodd y brenin ar y bobl: o herwydd yr achos oedd oddi wrth yr Arglwydd, fel y cwpleid ei air ef, yr hwn a lefaraſei yr Arglwydd drwy law * Ahiah y Siloniad, wrth Jeroboam fâb Nebat.

* Pen. 11. 11.

16 A phan welodd holl Iſraelna wrandawei 'r brenin arnynt hwy, y bobl a attebaſant y brenin, gan ddywedyd, pa ran *ſydd* i ni yn Nafydd? nid *oes i ni* etifeddiaeth ym mâb Jeſſe; ô Iſrael *dos* i'th bebyll; edrych yn awr *ar* dy dŷ dy hun, Dafydd: felly Iſrael a aethant iw pebyll.

17 Ond meibion Iſrael, y rhai oedd yn preſwylio yn ninaſoedd Juda, Rehoboam a deyrnaſodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Rehoboam a anfonodd Adoram, yr hwn *oedd* ar y dréth, a holl Iſrael a'i llabyddiaſant ef â meini, fel y bu eſe farw: am hynny 'r brenin Rehoboam a † bryſſurodd i fyſned iw garbyd i ſfoi i Jeruſalem.

† Heb. *Ymgryfhaodd.*

19 Felly Iſrael a ‡ wrthryfelaſant yn erbyn tŷ Ddafydd, hyd y dydd hwn.

‡ Neu, *Gwnaeſaſant oddi wrth tŷ Ddafyda.*

20 A phan glybu holl Iſrael ddychwelyd o Jeroboam, hwy a anfonaſant, ac a'i galwaſant ef at y gynnulleidfa, ac a'i goſodaſant ef yn frenin ar holl Iſrael: nid oedd *yn myned* ar ôl tŷ Ddafydd, onid llwyth Juda * yn vnic.

* Pen. 11. 13.

21 A phan ddaeth Rehoboam i Jeruſalem, eſe a gaſclodd holl dŷ Juda, a llwyth Benjamin, cant a phedwar vgain mîl o *wŷr* dewiſol, cymmwys i ryfel, i ymladd yn erbyn tŷ Iſrael, i ddwyn drachefn y frenhiniaeth i Rehoboam fâb Salomon.

22 Ond gair Duw a ddaeth at * Semaiah gŵr Duw, gan ddywedyd,

* 2 Cron. 11. 2.

23 Adrodd wrth Rehoboam fâb Salomon brenin Juda, ac wrth holl dŷ Juda, a Benjamin, a gweddill y bobl, gan ddywedyd,

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, nac ewch i fyny, ac nac ymleddwch yn erbyn ekh brodyr meibion Iſrael; dychwelwch bob vn iw dŷ ei hun, canys drwoſi y mae y peth hyn: a hwy a wrandawſant ar air yr Arglwydd, ac a ddychwelaſant i fyned ymmaith, yn ôl gair yr Arglwydd.

25 Yna Jeroboam a adeiladodd Sichem yn mynydd Ephraim, ac a drigodd yndi hi, ac a aeth oddi yno, ac a adeiladodd Penuel.

26 A Jeroboam a ddywedodd yn ei galon, yn awr y dychwel y frenhiniaeth at tŷ Ddafydd:

27 Os â y bobl hyn i fyny i wnaethur aberthau yn nhŷ 'r Arglwydd yn Jeruſalem, yna y try calon y bobl hyn at eu harglwydd Rehoboam brenin Juda, a hwy a'm lleiddiant i, ac a ddychwelant at Rehoboam brenin Juda.

28 Yna 'r brenin a ymgynghoredd, ac a wnaeth ddaw lo aur, ac a ddywedodd wrthynt hwy, gormodd yw i chwi fyned i fyny i Jeruſalem; * wele dy dduwiau di, o Iſrael, y rhai a'th ddugaſ i fyny o wlâd yr Aipht.

* Exod. 32. 8.

29 Ac eſe a oſododd vn yn Bethel, ac a oſodes y llall yn Dan.

30 A'r peth hyn a aeth yn bechod: o blegit y bobl a aethant ger bron y naill hyd Dan.

31 Ac eſe a wnaeth dŷ vchelfydd, ac a wnaeth offeiriaid o'r rhai gwaelaf o'r bobl, y rhai nid oedd o feibion Leſi.

32 A Jeroboam a wnaeth vchel-*wyl* yn yr wythfed mîs, ar y pymthecfed dydd o'r mîs, fel yr vchel-*wyl oedd* yn Juda, ac eſe a † offrymmodd ar yr allor (felly y gwnaeth eſe yn Bethel) ‡ gan aberthu i'r lloi a wnaethei eſe: ac eſe a oſododd yn Bethel offeiriaid yr vchelfaeddau a wnaethei eſe.

† Neu, *Aeth i fyny at yr allor.*

‡ Neu, *I aberthu.*

33 Ac eſe a † offrymmodd ar yr allor a wnaethei eſe yn Bethel, y pymthecfed dydd o'r wythfed mîs, *ſef* yn y mîs a ddychymygaſei eſe yn ei galon ei hun; ac eſe a wnaeth vchel-wyl i feibion Iſrael, ac eſe aeth i fyny ar yr allor i arogl-darthu.

† Neu, *Aeth i fyny at yr allor.*

PEN. XIII.

1 *Llaw Jeroboam, yr hon a eſtynnaſei eſe yn erbyn yr hwn a broſwydaſei yn erbyn yr allor yn Bethel, yn gwywo, ô a threwyddi 'r Proſbwyd yn myned yn iach.* 7 *Y Proſbwyd yn gwrthod croeſaw y brenin, ac yn myned ymaith o Bethel.* 11 *Hên Broſbwyd yn ei budo eſ, ac yn ei droi yn ei ôl.* 20 *Duw 'n ei geryddu eſ,* 24 *a llew yn ei ladd eſ.* 26 *a'r hên Broſbwyd yn ei gladdu eſ,* 31 *ac yn cadarnhau ei broſbwydoliaeth eſ.* 33 *Cyndyrnygdd Jeroboam.*

A Chwele gŵr i Dduw a ddaeth o Juda, drwy air yr Arglwydd, i Bethel: a Jeroboam oedd yn ſefyll wrth yr allor ‡ i arogl-darthu.

‡ Neu, *Offrymmu.*

2 Ac eſe a lefodd yn erbyn yr allor, drwy air yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô allor, allor, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wele mâb a enir i dŷ Ddafydd, a'i enw * Joſiah, ac eſe a abertha arnat ti offeiriaid yr vchelfeydd, y rhai ſydd yn arogl-darthu arnat ti, a hwy a loſcant eſcyrn dynion arnat ti.

* 2 Bren. 23. 16.

3 Ac eſe a roddes arwydd y dwthwn hwnnw, gan ddywedyd, dymma 'r argoel a lefarodd yr Arglwydd, wele 'r allor a rwygir, a'r lludw *ſydd* arni, a dywellir.

4 A phan glybu y brenin air gŵr Duw, yr hwn a lefodd eſe yn erbyn yr allor yn Bethel, yna Jeroboam a eſtynnodd ei llaw oddi wrth yr allor, gan ddywedyd, daliwch eſe: a diffrwythodd ei law ef, yr hon a eſtynnaſei eſe yn ei erbyn ef, fel nas allei eſe ei thynnu hi atto.

5 Yr allor hefyd a rwygodd, a'r lludw a dywalltwyd oddi ar yr allor, yn ôl yr Argoel a roddaſei gŵr Duw, drwy air yr Arglwydd.

6 A'r

6 A'r brenin a anfonodd, ac a ddywedodd wrth ŵr Duw, gweddia attolwg ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac ymbil trosofi, fel yr adferer fy llaw i mi: a gŵr Duw a weddiodd ger bron yr Arglwydd, a llaw 'r brenin a adferwyd iddo ef, ac a fu fel cynt.

7 A'r brenin a daywedodd wrth ŵr Duw, tyred adref gyd â mi, a chymmer luniaeth, ac mi a roddaf rodd i ti.

8 A gŵr Duw a ddywedodd wrth y brenin, pe roeddit i mi hanner dy dŷ, ni ddeuwn i gyd â thi, ac ni fwytawn fara, ac ni yfwn ddwfr yn y fan hon:

9 Canys fel hyn y gorchymynnwyd i mi drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr, na ddychwel ychwaith ar hyd y ffordd y daethoft.

10 Felly efe a aeth ymmaith ar hyd ffordd arall, ac ni ddychwelodd rhyd y ffordd y daethai ar hyd-ddi i Bethel.

11 Ac yr oedd rhyw hên brophwyd yn trigo yn Bethel, a'i fab a ddaeth, ac a fynegodd iddo yr holl waith a wnelfei gŵr Duw y dydd *hwnw* yn Bethel; a hwy a fynegasant iw tâd y geiriau a lefarasei efe wrth y brenin.

12 A'i tâd a ddywedodd wrthynt, pa ffordd yr aeth efe? a'i feibion a welsent y ffordd yr aethai gŵr Duw, yr hwn a ddaethei o Juda.

13 Ac efe a ddywedodd wrth ei feibion, cyfrwywch i mi 'r aſſyn. A hwy a gyfrwyasant iddo 'r aſſyn, ac efe a farchogodd arni.

14 Ac efe a aeth ar ôl gŵr Duw, ac a'i cafodd ef yn eiſtedd tan dderwen, ac a ddywedodd wrtho, ai ty di *yw* gŵr Duw, yr hwn a ddaethoft o Juda? ac efe a ddywedodd, *ie* myfi.

15 Yna efe a ddywedodd wrtho, tyred adref gyd â mi, a bwytta fara.

16 Yntef a ddywedodd, ni allaf ddychwelyd gyd â thi, na dyfod gyd â thi: ac ni fwytâf fara, ac nid yfaf ddwfr gyd â thi, yn y fan hon.

† Heb. *bu gair attef.*

17 Canys † dywetpwyd wrthif drwy ymadrodd yr Arglwydd, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr yno, ac na ddychwel gan fyned drwy 'r ffordd y daethoft ar hyd-ddi.

18 Dywedodd yntef wrtho, prophwyd hefyd *ydwyf* fel tithau, ac angel a lefarodd wrthif drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, dychwel ef gyd â thi i'th dŷ, fel y bwyttao fara, ac yr yfo ddwfr? *eithr* efe a ddywedodd galwydd wrtho.

19 Felly efe a ddychwelodd gyd ag ef, ac a fwyttaodd fara yn ei dŷ ef, ac a yfodd ddwfr.

20 A phan oeddynt hwy yn eiſtedd wrth y bwrdd, daeth gair yr Arglwydd at y prophwyd a barafe iddo ddychwelyd.

21 Ac efe a lefodd ar ŵr Duw, 'r hwn a ddaethei o Juda, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd it anufyddhau i air yr Arglwydd, ac na chedwaiſt y gorchymyn a orchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti,

22 Eithr dychwelaiſt, a bwyttaiſt fara, ac yfaiſt ddwfr yn y lle, *am* yr hwn y dywedodd *yr Arglwydd* wrthit ti, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr: nid â dy gelain di i feddrod dy dadau.

23 Ac wedi iddo fwytta bara, ac wedi iddo yfed, efe a gyfrwyodd iddo 'r aſſyn, *ſef* i'r prophwyd a barafei efe iddo ddychwelyd.

24 Ac wedi iddo fyned ymmaith, llew a'i cyfarfu ef ar y ffordd, ac a'i lladdodd ef: a bu ei gelain ef wedi ei bwrw ar y ffordd, a'r aſſyn oedd yn ſefyll yn ei ymyl ef, a'r llew yn ſefyll wrth y gelain.

25 Ac wele *wŷr* yn myned heibio, ac a ganfuant y gelain wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r llew yn ſefyll wrth y gelain; a hwy a ddaethant, ac a adroddaſant *hynny* yn y ddinas yr oedd yr hên brophwyd yn aros ynddi.

26 A phan glybu y prophwyd, yr hwn a barafei iddo ef ddychwelyd o'r ffordd, efe a ddywedodd, gŵr Duw *yw* efe, yr hwn a annufyddhaodd air yr Arglwydd: am hynny yr Arglwydd a'i rhoddodd ef i'r llew, yr hwn a'i drylliodd ef, ac a'i lladdodd ef, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe wrtho ef.

27 Ac efe a lefarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, cyfrwywch i mi 'r aſſyn, a hwy a'i cyfrwyaſant.

28 Ac efe a aeth, ac a gafodd ei gelain ef wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r aſſyn, a'r llew yn ſefyll wrth y gelain, ac ni fwyttaſe y llew y gelain, ac ni drylliaſei efe yr aſſyn.

29 A'r prophwyd a gymmerth gelain gŵr Duw, ac a'i goſododd hi ar yr aſſyn, ac a'i dug yn ei hôl: a'r hên brophwyd a ddaeth i'r ddinas i alaru, ac iw gladdu ef.

30 Ac efe a oſododd ei gelain ef yn ei feddrod ei hun, a hwy a alaraſant am dano ef, *gan ddywedyd*, ôh fy mrawd.

31 Ac wedi iddo ei gladdu ef, efe a lefarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, pan fyddwyf farw cleddwch finne hefyd yn y bedd y cladd-wyd gŵr Duw ynddo; goſodwch fy eſcyrn i wrth ei eſcyrn ef.

32 Canys diammau y bydd yr hyn a lefodd efe drwy air yr Arglwydd yn erbyn yr allor *ſydd* yn Bethel, ac yn erbyn holl dai 'r uchelfeydd *ſydd* yn ninaſoedd Samaria.

33 Wedi 'r peth hyn ni ddychwelodd Jeroboam o'i ffordd ddrygionus, onid efe a † wnaeth drachefn o wehilion y bobl, offeiriaid i'r uchelfeydd: y neb a fynnai, efe ‡ a'i cyſſegrai ef, ac efe a gai fod yn offeiriad i'r uchelfeydd.

† Heb. *a drodd ac a wnaeth.*

‡ Heb. *a lanwai ei law ef.*

34 Ar peth hyn aeth yn bechod i dŷ Jeroboam, iw ddiwreiddio hefyd, ac iw ddiſtiw oddi ar wŷneb y ddaiar.

PEN. XIV.

1 Jeroboam, pan glafychodd ei fab Abiah, yn gyrru ei wraig yn ddieithr ag anrhegion i'r Prophwyd Abiah i Silah. 5 Abiah, ar ei bydd Duw, yn cyhoeddi barn Duw. 17 Abiah yn marw, a'i gladdu ef. 19 Nadab yn dyfod ar ôl Jeroboam. 25 Sefac yn anrheithio Jeruſalem. 29 Abiam yn dyfod ar ôl Reboboam.

YPryd hynny y clafychodd Abiah mab Jeroboam.

2 A Jeroboam a ddywedodd wrth ei wraig, cyfod attolwg, a newid dyddillad, fel na wypont mai ti *yw* gwraig Jeroboam; a dôs i Siloh; wele, yno *y mae* Ahiah y prophwyd, yr hwn *a ddywedodd wrthif y byddwn* frenin ar y bobl ymma.

a Pen. 11. 31.

3 A chymmer yn dy law ddêc o fara, a theiſarnau, a chofreiſid o fêl, a dôs atto ef: efe a fynega i ti beth a ddarfydd i'r bachgen.

4 A gwraig Jeroboam a wnaeth felly, ac a gyfododd, ac a aeth i Siloh, ac a ddaeth i

dŷ Ahiah: ond ni allei Ahiah weled o herwydd
ei lygaid ef a † ballasei o blegid ei henaint.
† Heb. safasei gan henaint.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Ahiah,
wele y mae gwraig Jeroboam yn dyfod i geisio
peth gennit tros ei mab, canys claf yw efe; fel
hyn ac fel hyn y dywedi wrthi hi: canys pan
ddelo hi i mewn, hi a ymddieithra.

6 A phan glybu Ahiah drwst ei thraed hi yn
dyfod i'r drws, efe a ddywedodd, tyred i mewn,
gwraig Jeroboam, i ba beth yr wyti yn ym-
ddieithro? canys mysi a anfonwyd attat ti â
newyddion caled.

7 Dôs, dywed wrth Jeroboam, fel hyn y dy-
wedodd Arglwydd Dduw Israel, yn gymaint a
darfod i mi dy dderchafu di o blith y bobl, a'th
wneuthur di yn flaenor ar fy mhobl Israel,

8 A thorri ymaith y frenhiniaeth oddi
wrth dŷ Ddafydd, a'i rhoddi fi'ti: ac na buoſti
fel fy ngwâs Dafydd, yr hwn a gadwodd fy
ngorchymynion, a'r hwn a rodiodd ar fy ôl i
â'i holl galon, i wneuthur yn vnic yr hyn oedd
vnion yn fy ngolwg i;

9 Onid a wnaethoſt ddrwg y tu hwnt i bawb
a fu o'th flaen di: a: aethoſt, ac a wnaethoſt it duwiau dieithr, a delwau toddedic, i'm di-
gio i, ac a'm teflaiſt i o'r tu ôl i'th gefn:

10 Am hynny * wele fi yn dwyn drwg ar
dŷ Jeroboam, a thorraf ymmaith oddi wrth
Jeroboam, † yr hwn a biſſo ar bared, y gwar-
chaedic, a'r gweddilliedic yn Iſrael, a mi a
fwriaf allan weddillion tŷ Jeroboam, fel y
bwrir allan dom, nes el ddarfod.
* Pen. 15. 29.
† Pen. 16. 11. Pen. 21. 21.
1 Sam. 25. 22. 2 Brenin. 9. 8.

11 Y cŵn a fwytty yr hwn fyddo farw o
eiddo Jeroboam yn y ddinas; ac adar y ne-
foedd a fwytty yr hwn fyddo farw yn y maes:
canys yr Arglwydd a'i dywedodd.

12 Cyfot ti gan hynny, dôs i'th dŷ: a phan
ddelo dy draed i'r ddinas, bydd marw y
bachgen.

13 A holl Iſrael a alarant am dano ef, ac
a'i claddant ef; canys efe yn vnic o Jeroboam
a ddaw i'r bedd, o herwydd cael ynddo ef beth
daioni tu ag at Arglwydd Dduw Iſrael, yn nhŷ
Jeroboam.

14 Yr Arglwydd hefyd a gyfyd iddo frenin
ar Iſrael, yr hwn a dyrr ymmaith dŷ Jero-
boam, y dwthwn hwnnw: ond pa beth? ie
yn awr.

15 Canys yr Arglwydd a dery Iſrael,
megis y ſiglir y gorſen mewn dwfr, ac a
ddiwreiddia Iſrael o'r wlâd ddâ hon, a ro-
ddodd efe jw tadau hwynt, ac a'i gwaſcar
hwynt tu hwnt i'r afon: o herwydd gwneu-
thur o honynt eu llwyni, gan annog yr Ar-
glwydd i ddigofaint.

16 Ac efe a ddyry heibio Iſrael, er mwyn
pechodau Jeroboam, yr hwn a bechodd, a'r
hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

17 A gwraig Jeroboam a gyfododd, ac a
aeth ymmaith, ac a ddaeth i Tirzah: ac a hi
yn dyfod i drothwy 'r tŷ, bu farw y bachgen.

18 A hwy a'i claddaſant ef, a holl Iſrael a
alarafant am dano, yn ôl gair yr Arglwydd, yr
hwn a lefarafei efe drwy law ei wâs Ahiah y
prophwyd.

19 A'r rhan arall o weithredoedd Jeroboam,
fel y rhyfelodd efe, ac fel y teyrnaſodd efe, wele
hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhi-
noedd Iſrael.

20 A'r dyddiau y teyrnaſodd Jeroboam *oedd*
ddwy flynedd ar hugain: ac * efe a hunodd
gyd a'i dadau, a Nadab ei fab a deyrnaſodd yn
ei le ef.
* 2 Cron. 13. 20.

21 A Rehoboam mab Salomon a deyrnaſodd
yn Juda. mab vn mlwydd a deugain *oedd*
* Rehoboam pan aeth efe yn frenin, a dwy flynedd ar bymthec a theyrnaſodd efe yn Jeru-
ſalem, y ddinas a ddewiſaſei 'r Arglwydd o holl
lwythau Iſrael, i oſod ei enw yno: ac enw ei
fam ef *oedd* Naamah, Ammonites.
* 2 Cron. 12, 13.

22 A Juda a wnaeth ddrygioni yngolwg yr
Arglwydd; a hwy a'i annogaſant ef i eiddi-
gedd, rhagor yr hyn oll a wnaethei eu tadau,
yn eu pechodau a wnaethent.

23 Canys hwy a adeiladaſant iddynt uchel-
feydd, a delwau, a llwynau, ar bob bryn uchel,
a than bob pren gwyrdd-las.

24 A gwŷr Sodomiaidd oedd yn y wlâd:
gwnaethant *befyd* yn ôl holl ffieidd-dra y cen-
hedloedd a fwriaſei 'r Arglwydd allan o flaen
meibion Iſrael.

25 Ac yn y bummed flwyddyn i'r brenin
Rehoboam, * Siſac brenin yr Aipht a ddaeth i
fyny yn erbyn Jeruſalem:
* 2 Cron. 12. 9.

26 Ac efe a ddug ymmaith dryſſorau tŷ 'r
Arglwydd, a thryſſorau tŷ 'r brenin, efe a'i dug
hwynt ymmaith oll: ddug ymmaith hefyd yr
holl darianau aur * a wnaethei Salomon.
* Pen. 10. 16.

27 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn eu
lle hwynt darianau pres: ac a'i rhoddes † *Gard.*
bwyst i gadw yn llaw tywyſogion y † rhedeg-
wŷr, y rhai oedd yn cadw drws tŷ 'r bre-
nin.

28 A phan elei 'r brenin i dŷ 'r Arglwydd,
y rhedeg-wŷr a'i dygent hwy, ac a'i hadferent i
ſtafell y rhedeg-wŷr.

29 A'r rhan arall o weithredoedd Rehoboam, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt
hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhi-
noedd Juda?
2 Cron. 12. 15.

30 A rhyfel fu rhwng Rehoboam, a Jero-
boam yr holl ddyddiau.

31 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau,
ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Da-
fydd; ac enw'ei fam ef *oedd* Naamah Am-
monites: ac Abiam ei fab a deyrnaſodd yn ei
le ef.

PEN. XV.

1 *Annuwiol deyrnaſiad Abiam.* 8 *Aſa ar ei ôl ef,* 11 *yn teyrnaſu yn ddaionus,* 16 *a'r rhyfel rhyngtho ef a Baaſa yn peri iddo wneuthur cyngrair â Benhadad.* 23 *Joſaphat yn dyfod ar ei ol ef.* 25 *Drygionus lywodraeth Nadab.* 27 *Brad Baaſa yn ei erbyn ef, yn cyflawni prophwydoliaeth Ahiah.* 31 *Hanes Nadab a'i farwolaeth.* 33 *Drygionus lywodraeth Baaſa.*

AC yn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin
Jeroboam mab Nebat, yr aeth * Abiam yn
frenin ar Juda.
* 2 Cron. 11. 22.

2 Tair blynedd a teyrnaſodd efe yn Jeru-
ſalem: ac enw ei fam efoedd Maachah merch
Abiſalom.

3 Ac efe a rodiodd yn holl bechodau ei
dâd, y rhai a wnaethei efe o'i flaen ef: ac nid
oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei
Dduw, fel calon Dafydd ei dâd.

4 Ond er mwyn Dafydd y rhoddodd yr Ar-
glwydd ei Ddaw iddo ef † oleuni yn Jeruſa-
lem: i gyfodi ei fab ef ar ei ôl ef, ac i ſicrhau
Jeruſalem.
† Heb. *gannyll, neu lamp.*

5 O herwydd gwneuthur o Ddafydd yr hyn
oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ac na chi-
liodd oddi wrth yr hyn oll a orchymynnodd
efe iddo, holl ddyddiau ei eniocs, onid * yn
achos Vriah yr Hethiad.
* 2 Sam. 11. 4. & 12. 9.

6 A rhy-

6 A rhyfel a fu rhwng Rehoboam a Jeroboam holl ddyddiau ei einioes.

7 Ac rhan arall o weithredoedd Abiam, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn * llyfr Cronicl brenhinoedd Juda? a rhyfel a fu rhwng Abiam a Jeroboam.

* 2 Cron. 13. 3.

8 Ac Abiam a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i claddaſant ef yn ninas Dafydd: ac Aſa ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

9 Ac yn yr * vgeinfed flwyddyn i Jeroboam brenin Iſrael, yr aeth Aſa yn frenin ar Juda.

* 2 Cron. 14 1.

10 Ac vn mlynedd a deugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw † ei fam ef oedd Maachah merch Abiſalom.

† Sef ei nain ef.

11 Ac Aſa a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad.

12 Ac efe a yrrodd ymmaith y gwŷr Sodomiaidd o'r wlâd, ac a fwriodd ymmaith yr holl ddelwau a wnaethei ei dadau.

13 Ac efe a ſymmudodd * Maachah ei fam o fod yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi hi ddelw mewn llwyn, ac Aſa a ddrylliodd ei delw hi, ac a'i lloſcodd wrth afon Cidron.

* 2 Cron. 15. 16.

14 Ond ni fwriwyd ymaith yr vchelfeydd: eto calon Aſa oedd berffaith gyd â'r Arglwydd ei holl ddyddiau ef.

15 Ac efe a ddûg i mewn gyſſegredic bethau ei dad, a'r pethau a gyſſegrâſei efe ei hun, i dŷ 'r Arglwydd: yn arian, yn aur, ac yn lleſtri.

16 A rhyfel a fu rhwng Aſa a Baaſa brenin Iſrael, eu holl ddyddiau hwynt.

17 A Baaſa brenin Iſrael a aeth i fynu yn erbyn Juda, ac a adeiladodd Ramah, fel na adawei efe i neb fyned allan na dyfod i mewn at Aſa frenin Juda.

18 Yna * Aſa a gymmerodd yr holl arian, a'r aur a adawſid yn nhryſorau tŷ 'r Arglwydd, a thryſorau tŷ 'r brenin, ac efe a'i rhoddes hwynt yn llaw ei weiſion: a'r brenin Aſa a anfonodd at benhadad mab Tabrimon, mab Heſion brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo yn Damaſcus, gan ddywedyd,

* 2 Cron. 16. 2.

19 Cyfammod *fydd* rhyngofi a thi, rhwng fy nhâd i a'th dâd ti: wele mi a anfonais i ti anrheg o arian, ac aur; dyred, diddymma dy gyfammod â Baaſa brenin Iſrael, fel † y cilio efe oddi wrthifi.

† Heb. yr elo i fynu odd.

20 Felly Benhadad a wrandawodd ar y brenin Aſa, ac a anfonodd dywyſogion y lluoedd, y rhai *oedd* ganddo ef, yn erbyn dinaſoedd Iſrael, ac a * darawodd Hion, a Dan, ac Abel Bethmaachah, a holl Cinneroth, gyd â holl wlâd Nephtali.

* 2 Cron. 16. 3.

21 A phan glybu Baaſa *hynny*, efe a beidiodd ag adeiladu Ramah; ac a drigodd yn Tirzah.

22 Yna y brenin Aſa a gaſglodd holl Juda, heb lyſfu *neb*: a hwy a gymmeraſant garric Ramah, a'i choed, â'r rhai yr adeiladaſei Baaſa, a'r brenin Aſa a adeiladodd â hwynt Geba Benjamin, a Miſpah.

23 A'r rhan arall o holl hanes Aſa, a'i holl gadernid ef, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'r dinaſoedd a adeiladodd efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda? eithr yn amſer ei henaint, efe a glafychodd o'i draed.

24 Ac Aſa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dâd: a * Joſaphat ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

* Matth. 1. 8.

25 A Nadab mab Jeroboam a † ddechreuodd deyrnaſu ar Iſrael, yn yr ail flwyddyn i Aſa brenin Juda, ac a deyrnaſodd ar Iſrael ddwy flynedd.

† Heb. deyrnaſodd.

26 Ac efe a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dâd, ac yn ei bechod eſ, a'r hwn y gwnaeth efe i Iſrael bechu.

27 A Baaſa mab Ahiah o dŷ Iſſachar a gyd-fwriadodd yn erbyn ef, a Baaſa a'i tarawodd ef yn Gibethon eiddo 'r Philiſtiaid: canys Nadab, a holl Iſrael oedd yn gwarchae ar Gibethon.

28 A Baaſa a'r lladdodd ef yn y drydedd flwyddyn i Aſa brenin Juda, ac a deyrnaſodd yn ei le ef.

29 A phan deyrnaſodd, efe a darawodd holl dŷ Jeroboam, ni adawodd vn *perſon* anadl i Jeroboam, nes ei ddifetha ef, yn ôl * gair yr Arglwydd, yr hwn a lefaraſei efe drwy law ei was Ahiah y Siloniad;

* Pen. 14. 10.

30 Am bechoddau Jeroboam y rhai a bechaſei efe, a *thrwy* y rhai y gwnaethei efe i Iſrael bechu; o herwydd ei waith ef yn digio Arglwydd Dduw Iſrael.

31 A'r rhan arall o hanes Nadab, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

32 A rhyfel a fu rhwng Aſa, a Baaſa brenin Iſrael, eu holl ddyddiau hwynt.

33 Yn y drydedd flwyddyn i Aſa brenin Juda, y teyrnaſodd Baaſa mab Ahiah ar holl Iſrael yn Tirzah, bedair blynedd a'r hugain.

34 Ac efe a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd Jeroboam, ac yn ei bechod ef, *drwy* yr hwn y gwnaeth efe i Iſrael bechu.

P E N. XVI.

1, 7 *Prophwydoliaeth Jehu yn erbyn Baaſa.* 5 *Elah yn dyfod ar ei ol ef.* 8 *a Zimri trwy frad, ar ei ol yntau,* 11 *ac yn dwyn i ben hyprophwydoliaeth Jehu.* 15 *Omri yn ei yrru ef ymloſci ei hun,* 21 *a chwedi ymrannu o'r bobl, yn gorthrechu Tibni,* 23 *yn adeiladu Samaria,* 25 *yn teyrnaſu yn annuwiol.* 27 *Ahab ar ei ol ef,* 29 *yn teyrnaſu yn yſceler.* 34 *Meſſdith Joſua yn dyfod i Hiel am adeiladu Jericho.*

YNa y daeth gair yr Arglwydd at Jehu fab Hanani, yn erbyn Baaſa, gan ddywedyd,

2 O herwydd i'm dy dderchafu o'r llwch, a'th wneuthur yn flaenor ar fy mhobl Iſrael, a rhodio o honot titheu yn ffordd Jeroboam, a pheri i'm pobl Iſrael bechu, gan fy nigio â'i pechodau:

3 Wele fi yn torri ymmaith hiliogaeth Baaſa a hiliogaeth ei dŷ ef: ac mi a wnâf dy dŷ di fel * tŷ Jeroboam mab Nebat.

* Pen. 15. 29.

4 † Y cŵn a fwytty 'r hwn fyddo marw o'r eiddo Baaſa yn y ddinas; ac adar y nefoedd a fwytty yr hwn fyddo marw o'r eiddo ef yn y maes.

† Pen. 14. 11.

5 A'r rhan arall o hanes Baaſa, a'r hyn a wnaeth efe, a'i gadernid ef, onid ydynt yn ſcrifennedic yn * llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

* 2 Cron. 16. 1.

6 A Baaſa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Tirzah, ac Elah ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

7 Hefyd drwy law Jehu fab Hanani y prophwyd, y bu gair yr Arglwydd yn erbyn Baaſa, ac yn erbyn ei dŷ ef, o herwydd yr holl ddrygioni a wnaeth efe yngolwg yr Arglwydd,

gan

gan ei ddigio ef drwy waith ei ddwylaw, gan fod fel tŷ Jeroboam, ac o blegit iddo ei ladd ef.

8 Yn y chweched flwyddyn ar hugain i Afa brenin Juda, y teyrnasodd Elah mab Baasa ar Iſrael yn Tirzah, ddwy flynedd.

9 A Zimri ei wâs ef, tywyſog ar hanner y cerbydau, a gyd-fwriadodd yn ei erbyn ef, ac efe yn yſtad yn ſeddw, yn Tirzah, yn nhŷ Arzah yr hwn oedd † ben teulu yn Tirzah.

‖ Heb. or of Tirzah.

10 A Zimri a aeth ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, yn y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Aſa brenin Juda, ac a deyrnaſodd yn ei le ef.

11 A phan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac eiſtedd ar ei deyrn-gader, efe a laddodd holl dŷ Baaſa; ni adawodd efe iddo ef *yn* i biſſo ir erbyn y pared, na'i geraint, na'i gyfeillion.

12 Felly Zimri a ddinyſtriodd holl dŷ Baaſa, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leſarodd efe yn erbyn Baaſa, drwy law Jehu y prophwyd.

13 O herwydd holl bechodau Baaſa, a phechodau Elah ei fâb ef, *drwy* y rhai y pechaſant hwy, a thrwy y rhai y gwnaethant i Iſrael bechu, gan ddigio Arglwydd Dduw Iſrael, â'u gwagedd.

14 A'r rhan arall o hanes Elah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy'n ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

15 Yn y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Aſa brenin Juda, y teyrnaſodd Zimri ſaith niwrnod yn Tirzah: a'r bobl oedd yn gwerſyllu yn erbyn Gibethon eiddo'r Philiſtiaid.

16 A chlybu'r bobl y rhai oedd yn y gwerſyll ddywedyd, Zimri a gyd-fwriadodd, ac a laddodd y brenin. A holl Iſrael a goronaſant Omri, tywyſog y llu, yn frenin, y dwthwn hwnnw, ar Iſrael, yn y gwerſyll.

17 Ac Omri a aeth i fyny, a holl Iſrael gyd ag ef, o Gibethon: a hwy a warchaeſant ar Tirzah.

18 A phan welodd Zimri fod y ddinas wedi ei hennill, efe a aeth i balâs tŷ y brenin, ac a loſcodd dŷ'r brenin am ei ben â thân, ac a fu farw;

19 Am ei bechodau yn y rhai y pechodd efe, gan wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, gan rodio yn ffordd Jeroboam ac yn ei bechod a wnaeth efe, i beri i Iſrael bechu.

20 A'r rhan arall o hanes Zimri, a'i gydfradwriaeth a gydfwriadodd efe; onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

21 Yna yr ymrannodd pobl Iſrael yn ddwy ran: rhan o'r bobl oedd ar ol Tibni mab Ginath iw oſod ef yn frenin, a rhan ar ôl Omri.

22 A'r bobl *oedd* ar ôl Omri, a orchfygodd y bobl *oedd* ar ôl Tibni mab Ginath: felly Tibni a fu farw, ac Omri a deyrnaſodd.

23 Yn yr unfed flwyddyn ar ddeg ar hugain i Aſa brenin Juda, y teyrnaſodd Omri ar Iſrael ddeuddeng mhlynedd: yn Tirzah y teyrnaſodd efe chwe blynedd.

24 Ac efe a brynodd fynydd Samaria gan Semer, er dwy dalent o arian: ac a adeiladodd yn y mynydd, ac a alwodd enw y ddinas a adeiladaſei efe, ar ôl enw Semer Arglwydd y mynydd, † Samaria.

‖ Heb. Semeran.

25 Ond Omri a wnaeth ddrygioni yngwydd yr Arglwydd, ac a wnaeth yn waeth nâ'r holl rai a *fuaſei* o'i flaen ef.

26 Canys efe a rodiodd yn holl ffordd Jeroboam mab Nebat, ac yn ei bechod ef, *drwy* yr hwn y gwnaeth efe i Iſrael bechu, gan ddigio Arglwydd Dduw Iſrael â'u gwagedd hwynt.

27 A'r rhan arall o hanes Omri yr hyn a wnaeth efe, a'i rymmuſder a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

28 Ac Omri a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Samaria, ac Ahab ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

29 Ac Ahab mab Omri a ddechreuodd deyrnaſu ar Iſrael, yn y drydedd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Aſa brenin Juda: ac Ahab mab Omri a deyrnaſodd ar Iſrael yn Samaria, ddwy flynedd ar hugain.

30 Ac Ahab mab Omri a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, y tu hwnt i bawb o'i flaen efe.

31 † Canys yſcafn oedd ganddo ef rodio yn mhechodau Jeroboam mab Nebat, ac efe a gymmerth yn wraig, Jezebel merch Ethbaal brenin y Sidoniaid, ac a aeth ac a waſanaethodd Baal, ac a yngrymmodd iddo. † Heb. *Ai.*

32 Ac efe a gyfododd allor i Baal yn nhŷ Baal, yr hwn a adeiladaſei efe yn Samaria.

33 Ac Ahab a wnaeth lwyn, ac Ahab a wnaeth fwy i ddigio Arglwydd Dduw Iſrael, nâ holl frenhinoedd Iſrael a fuaſei o'i flaen ef.

34 Yn ei ddyddiau ef Hiel y Betheliad a adeiladodd Jericho: yn Abiram ei gyntafanedic, y ſylfaenodd efe hi, ac yn Segub ei fab ieuangaf y goſododdefe ei phyrth hi, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leſarâſei efe drwy law Joſua mab Nun. * Joſ. 6. 26.

PEN. XVII.

1 *Elias, wedi prophwydo yn erbyn Ahab, yn cael ei borthi gan gig-frain yn Cerith,* 10 *a chan wraig weddw yn Sarepta,* 14 *a honno yn cael yſbâd parhâad,* 17 *a chyfodi ei mab o farw i fyw,* 24 *ac yn credu Elias.*

AC † * Elias y Thesbiad, *yn* o breſſwylwŷr Gilead, a ddywedodd wrth Ahab, *fel* ‡ mai byw Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn yr ydwyf yn ſefyllger ei fron, ni bydd y blynyddoedd hyn, na gwlith, na glaw, onid yn ôl fyngair i. † Heb. *Eliahu.* * Luc. 4. 25. ‡ Eccleſ. 48. 3. Jago. 5. 17.

2 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd,

3 Dôs oddi ymma, a thro tua'r dwyrain, ac ymguddia wrth afon Cerith, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Jorddonen.

4 Ac o'r afon yr yſi, a mi a berais i'r cigfrain dy borthi di yno.

5 Felly efe a aeth, ac a wnaeth yn ôl gair yr Arglwydd: canys efe a aeth, ac a arboſodd wrth afon Cerith, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Jorddonen.

6 A'r cigfrain a ddygent iddo fara a chig y boreu, a bara a chig bryd nawn: ac efe a yſei o'r afon.

7 Ac yn ôl talm o ddyddiau y ſychodd yr afon; oblegit na buaſei law yn y wlâd.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd,

9 * Cyfod, dôs i Sarepta, yr hon *ſydd* i Sidon, ac aros yno: wele gorchymynnais i wraig weddw dy borthi di yno. * Luc. 4. 26.

10 Felly efe a gyfododd, ac a aeth i Sarepta; a phan ddaeth efe at borth y ddinas, wele yno wraig weddw yn caſclu briwydd: ac efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dŵg attolwg i mi ychydig ddwfr mewn llefr, fel yr yſwyf.

11 Ac

11 Ac a hi yn myned iw gyrchu, efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dwg attolwg i mi dammeid o fara yn dy law.

12 A hi a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes gennif deisen, onid lioneid llaw o flawd mewn celwrn, ac ychydig olew mewn ystên: ac wele fi yn casclu dau o friwydd, i fyned i mewn, ac i baratoi hynny, i mi ac i'm mab, fel y bwyttaom hynny, ac y byddom feirw.

13 Ac Elias a ddywedodd wrthi, nac ofna, dôs gwna yn ôl dy air: etto gwna i mi o hynny deisen fechan yn gyntaf, a dwg i mi, a gwna i ti, ac i'th fab yn ôl hynny.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, y blawd yn y celwrn ni threulir, a'r olew o'r ystên ni ddarfydd, hyd y dydd y rhoddo yr Arglwydd law ar wyneb y ddaiar.

15 A hi a aeth, ac a wnaeth yn ôl gair Elias: a hi a fwyttaodd, ac yntef, a'i thŷ hwythau, ‡ *ysbaid* blwyddyn.

‡ Neu, *lawer o ddyddiau.*

16 Ni ddarfu y celwrn blawd, a'r ystên olew ni ddarfu, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a ddywedasei efe drwy law Elias.

17 Ac wedi y pethau hyn, y clefychodd mab gwraig y tŷ, ac yr oedd ei glefyd ef mor gryf, fel na thrigodd anadl ynddo.

18 A hi a ddywedodd wrth Elias, beth *fydd* i mi *a wnelwyf* â thi, gŵr Duw: a ddaethoft ti attaf i gofio fy anwiredd, ac i ladd fy mab?

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, Moes i mi dy fab: ac efe a'i cymmerth ef o'i mynwes hi, ac a'i dûg ef i fynu i ftafell yr oedd efe yn aros ynddi, ac a'i gosododd ef ar ei wely ei hun.

20 Ac efe a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, a ddrygaift ti y wraig weddw yr ydwyf i yn ymdeithio gyd â hi, gan lâdd ei mab hi?

† Heb. *ymfefyrodd.*

21 Ac efe a † ymeftynnodd ar y bachgen dair gwaith, ac a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, dychweled attolwg enaid y bachgen hwn † iddo eil-waith.

† Heb. *i'w fcorn.*

22 A'r Arglwydd a wrandawodd ar lef Elias, ac enaid y bachgen a ddychwelodd i mewn iddo, ac efe a ddadebrodd.

23 Ac Elias a gymmerodd y bachgen, ac a'i dug ef i wared o'r ystafell i'r tŷ, ac a'i rhoddes ef iw fam: ac Elias a ddywedodd, gwêl, byw yw dy fab.

24 A'r wraig a ddywedodd wrth Elias, yn awr, wrth hyn y gwn mai gŵr Duw *ydwyt* ti, ac mai gwirioneid *yw* gair yr Arglwydd yn dy enau di.

PEN. XVIII.

‖ *Elias, pan oedd dofta'r newyn, wedi ei yrru at Ahab, yn cyfarfod ag Obadiah. 9 A bwnnw yn dwyn Ahab at Elias: 17 ac yntau yn argyoeddi Ahab, a thrwy dân o'r nef, yn cael y maes ar brophwydi Baal, 41 a thrwy weddi yn cael glaw, ac yn canlyn Ahab i Jefreel.*

AC yn ôl dyddian lawer, daeth gair yr Arglwydd at Elias, yn y drydedd flwyddyn, gan ddywedyd, dôs, ymddangos i Ahab, a mi a roddaf law ar wyneb y ddaiar.

2 Ac Elias a aeth i ymddangos i Ahab, a'r newyn oedd dôft yn Samaria.

† Heb. *w'r ei dy ef.*

† Heb. *Aebel.*

3 Ac Ahab a alwodd Obadiah, yr hwn *oedd* † ben teulu *iddo*: (ac Obadiah oedd yn ofni yr Arglwydd yn fawr:

4 Canys pan ddeftrywiodd † Jezebel brophwydi yr Arglwydd, Obadiah a gymmerodd gant o brophwydi, ac a'i cuddiodd hwynt, bôb yn ddeg a deugain mewn ogof, ac a'i porthoedd hwynt â bara, ac â dwfr.)

5 Ac Ahab a ddywedodd wrth Obadiah, dôs i'r wlâd, at bôb ffynnon ddwfr, ac at yr holl afonydd: yfgatfydd ni a gawn laf-wellt fel y cadwom yn fyw y ceffylau a'r mulod, fel † na adawom i'r holl anifeiliaid gaili.

† Heb. *nad yn-dorrom oddiwrth yr anifeiliaid.*

6 Felly hwy a rannasant y wlâd rhyngddynt iw cherdded: Ahab a aeth y naill ffordd ei hunan, ac Obadiah a aeth y ffordd arall ei hunan.

7 Ac fel yr oedd Obadiah ar y ffordd, wele Elias yn ei gyfarfod ef: ac efe a'i hadnabu ef, ac a fyrthiodd ar ei wyneb, ac a ddywedodd, onid ti yw fy Arglwydd Elias?

8 Yntef a ddywedodd wrtho, *ie* myfi: dôs, dywed i'th Arglwydd, wele Elias.

9 Dywedodd yntef, pa bechod a wneuthum i, pan roddit ti dy wâs yn llaw Ahab i'm lladd?

10 *Fel* mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes genhedl, na brenhiniaeth, yr hon ni ddanfonodd fy Arglwydd iddi i'th geifio di; a phan ddywedent, nid *yw efe yma*, efe a dyngei y frenhiniaeth, a'r genhedl, na chawfent dydi.

11 Ac yn awr, yr wyt ti yn dywedyd, dôs, dywed i'th Arglwydd, wele Elias.

12 A phan elwyf fi oddi wrthit ti, Yfpryd yr Arglwydd a'th gymmer di lle nis gwn i; a phan ddelwyf i fynegi i Ahab, ac yntef heb dy gael di, efe a'm lladd i: ond y mae dy wâs di yn ofni yr Arglwydd o'm mabyd.

13 Oni fynegwyd i'm hargiwydd yr hyn a wneuthum i, pan laddodd Jezebel brophwydi'r Arglwydd, fel y cuddiais gan-wŷr o brophwydi yr Arglwydd, bôb yn ddeng-wŷr a deugain mewn ogof, ac y porthais hwynt â bara, ac â dwfr?

14 Ac yn awr ti a ddywedi, dôs, dywed i'th Arglwydd, wele Elias, ac efe a'm lladd i.

15 A dywedodd Elias, *fel* mai byw Arglwydd y lluoedd, yr hwn yr wyf yn ſefyll ger ei fron, heddyw yn ddiau yr ymddangoſaf iddo ef.

16 Yna Obadiah a aeth i gyfarfod Ahab, ac a fynegodd iddo: ac Ahab a aeth i gyfarfod Elias.

17 A phan welodd Ahab Elias, Ahab a ddywedodd wrtho, onid ti yw yr hwn fydd yn blino Iſrael?

18 Ac efe a ddywedodd, ni flinais i Iſrael, onid ty di, a thŷ dy dâd, am i chwi wrthod gorchymynion yr Arglwydd, ac iti rodio ar ôl Baalim.

19 Yn awr gan hynny anfon, *a* chaſcl attaf holl Iſrael i fynydd Carmel, a phrophwydi Baal, pedwar cant, a dêc a deugain, a phrophwydi y llwynau, pedwar cant, y rhai fydd yn bwyta ar fwrdd Jezebel.

20 Felly Ahab a anfonodd at holl feibion Iſrael, ac a gaſclodd y prophwydi ynghyd i fynydd Carmel.

21 Ac Elias a ddaeth at yr holl bobl, ac a ddywedodd, pa hŷd yr ydych chwi yn cloffi rhwng dau feddwl? os yr Arglwydd *fydd* Duw, ewch ar ei ôl ef; ond os Baal, ewch ar ei ôl yntef; a'r bobl nid attebafant iddo air.

22 Yna y dywedodd Elias wrth y bobl, myfi fy hunan wyf yn fyw o brophwydi yr Arglwydd; ond prophwydi Baal *ydynt* bedwar cant a deng-wr a deugain.

23 Rhodder

23 Rhodder gan hynny i ni ddau fustach, a dewiſant hwy iddynt vn buſtach, a darniant ef, a goſodant ar goed, ond na oſodant dân tano: a minneu a baratoaf y buſtach arall, ac a'i goſodaf ar goed, ac ni roddaf dân tano.

24 A gelwch chwi ar enw eich duwiau, a minneu a alwaf ar enw yr Arglwydd: a'r Duw a attebo drwy dân, bydded efe Dduw: a'r holl bobl a attebaſant, ac a ddywedaſant, da yw yr † peth.

† Heb. gair.

25 Ac Elias a ddywedodd wrth brophwydi Baal, dewiſwch i chwi vn buſtach, a pharatowch ef yn gyntaf, canys llawer ydych chwi: a gelwch ar enw eich duwiau, ond na oſodwch dân tano.

26 A hwy a gymmeraſant y buſtach a roddaſid iddynt, ac a'i paratoeſant, ac a alwaſant ar enw Baal o'r boreu hyd hanner dydd, gan ddywedyd, Baal † gwrando ni; ond nid oedd lleſ, na neb yn atteb: a hwy a lammaſant ‡ar yr allor a wnelſid.

† Neu, atteb. ‡ Neu, wrthi

27 A bu ar hanner dydd, i Elias eu gwatwor hwynt, a dywedyd, gwaeddwch â lleſ vchel, duw yw efe, naill a'i ‡ ymddiddan *y mae*, neu erlid, neu ymdeithio y mae efe, ſe a allai ei fod yn cyſcu, ac *mai rhaid* ei ddeffro ef.

‡ Neu, myſyſia.

28 A hwy a waeddaſant â lleſ vchel, ac a'i torraſant eu hunain yn ôl eu harfer â chyllill, ac ag ellynnod, nes i'r gwaed ffrydio arnynt.

29 Ac wedi iddi ſynad tros hanner dydd, a phrophwydo o honynt nes † offrymmu yr hwyr offrwm; etto nid oedd lleſ, na neb yn atteb, nac yn ‡ yſtyried.

† Heb. derchafu. ‡ Neu, ymwrando.

30 A Dywedodd Elias wrth yr holl bobl, neſſewch attaf, a'r holl bobl a neſſaſant atto ef. Ac efe a gyweiriodd allor yr Arglwydd, yr hon a ddrylliaſid.

31 Ac Elias a gymmerth ddeuddec o gerric, yn ôl rhifedi llwythau meibion Jacob, yr hwn y daethei gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd, * Iſrael fydd dy enw di.

* Gen. 32. 28. a Bren. 17. 34.

32 Ac efe a adeiladodd â'r meini allor yn enw yr Arglwydd, ac a wnaeth ffôs o gylch dlle dau ſeſur o hâd, o amgylch yr allor.

33 Ac efe a dreſnodd y coed, ac a ddarniodd y buſtach, ac a'i goſododd ar y coed,

34 Ac a ddywedodd, llenwch bedwar celyrneid o ddwfr, a thywelltwch ar y poeth offrwm, ac ar y coed. Ac efe a ddywedodd, gwnewch eil-waith; a hwy a wnaethant eil-waith. Ac efe a ddywedodd, gwnewch y drydedd waith; a hwy a wnaethant y drydedd waith.

35 A'r dyfroedd a aethant o amgylch yr allor, ac a lanwodd y ffôs o ddwfr.

36 A phan offrymmid yr hwyr offrwm, Elias y prophwyd a neſſaodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw Abraham, Iſaac, ac Iſrael, gwybydder heddyw mai ti *ſydd* Dduw yn Iſrael, a minneu yn wâs i ti, ac mai trwy dy air di y gwneuthum i yr holl bethau hyn.

37 Gwrando fi ô Arglwydd, gwrando fi, fel y gwypo y bobl hyn mai tydi *yw* 'r Arglwydd Dduw; ac mai ti a ddychwelodd eu calon hwy drachefn.

38 Yna tân yr Arglwydd a ſyrthiodd, ac a yſſodd y poeth offrwm, a'r coed, a'r cerrig, a'r llwch, ac a leibiodd y dwfr *oedd* yn y ffôs.

39 A'r holl bobl a welſant, ac a ſyrthiaſant ar eu hwynebau, ac a ddywedaſant; yr Arglwydd, efe ſydd Dduw, yr Arglwydd, efe ſydd Dduw.

40 Ac Elias a ddywedodd wrthynt hwy, deliwch brophwydi Baal, na ddianged gŵr o honynt; a hwy a'i daliaſant: ac Elias a'i dygodd hwynt i wared i afon Ciſon, ac a'i lladdodd hwynt yno.

41 Ac Elias a ddywedodd wrth Ahab, dôs i fynu, bwytta, ac yf; canys *wele* ‡ drwſt llawer o law.

‡ Neu. ſwn ar-ll glaw.

42 Felly Ahab a aeth i fynu i fwytta, ac i yfed, ac Elias a aeth i fynu i ben Carmel, ac a ymoſtyngodd ar y ddaiar, ac a oſododd ei wyneb rhwng ei liniau:

43 Ac a ddywedodd wrth ei langc, dôs i fynu yn awr, edrych tua 'r môr. Ac efe a aeth i fynu ac a edrychodd, ac a ddywedodd, nid oes dim: dywedodd yntef, dôs etto ſaith waith.

44 A'r ſeithfed waith y dywedodd efe, wele gwmwl bychan fel cledr llaw gŵr yn derchafu o'r môr. A dywedodd yntef, dôs i fynu, dywed wrth Ahab, rhwym *dy gerbyd*, a dôs i wared, fel na'th rwyſtro 'r glaw.

45 Ac yn yr ennyd honno, y nefoedd a ddu odd gan gwmylau a gwynt, a bu glaw mawr. Ac Ahab a farchogodd, ac a aeth i Jezreel.

46 A llaw yr Arglwydd oedd ar Eliar, ac efe a wregyſſodd ei lwynau, ac a redodd o flaen Ahab, nes † ei ddyfod i Jezreel.

† Heb. dy.

PEN. XIX.

1 Elias wrth fygwth Jezebel, yn ffo i Beerſeba, 4 a phan oedd flin gantho ei enioes, yn cael cyſſur gan Angel. 9 Duw yn ymddangos iddo yn Horeb, ac yn ei anfon ef i enneinio Hazael, Jehu, ac Eliſeus. 19 Eliſeus, wedi canu yn iach i'r eiddo, yn canlyn Elias.

AC Ahab a fynegodd i Jezebel yr hyn oll a wnaethei Elias; a chyd â phob peth, y modd y lladdaſei efe yr holl brophwydi â'r cleddyf.

2 Yna Jezebel a anfonodd genad at Elias, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo y duwiau, ac fel hyn y chwanegont, oni wnâf erbyn y prŷd *hyn* y foru, dy enioes di fel enioes vn o honynt hwy.

3 A phan welodd efe *hynny*, efe a gyfododd, ac a aeth am ei enioes, ac a ddaeth i Beerſeba, yr hon *ſydd* yn Juda, ac a adawodd ei langc yno.

4 Ond efe a aeth i'r anialwch daith diwrnod, ac a ddaeth ac a eiſteddodd tan ferywen: ac a ddeiſyfiodd † iddo gael marw; dywedodd hefyd, digon yw, yn awr Arglwydd cymmer fy enioes; canys nid ydwyf fi well nâ'm tadau.

† Heb. im enioes.

5 Ac fel yr oedd efe yn gorwedd, ac yn cyſcu tan ferywen, wele angel a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, cyfot, bwytta.

6 Ac efe a edrychodd, ac wele deiſen wedi ei chraſu ar farwor, a phioled o ddwfr wrth ei † ben ef: ac efe a fwyttaodd, ac a yfodd, ac a gyſcodd drachefn.

† Heb. obennydd.

7 Ac angel yr Arglwydd a ddaeth drachefn yr ail waith, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd, cyfot a bwytta, canys *y mae* i ti lawer o ffordd.

8 Ac efe a gyfododd, ac a fwyttaodd, ac a yfodd, a thrwy rym y bwyd hwnnw y cerddodd efe ddeugain nhiwrnod a deugain nhôs, hyd Horeb mynydd Duw.

9 Ac yno yr aeth efe i ſewn ogof, ac a letteuodd yno, ac wele air yr Arglwydd atto ef, ac efe a ddywedodd wrtho, beth *a wnei* di ymma Elias?

10 Ac efe a ddywedodd, dygais fawr zêl dros Arglwydd

Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd i feibion Israel wrthod dy gyfammod ti, a destrywio dy allorau di, a lladd dy brophwydi â'r cleddyf; a * mi fy hunan a adawyd, a cheisio y maent ddwyn fy enioes inneu.

* Rhuf. 11. 3.

11 Ac efe a ddywedodd, dôs allan, a saf yn y mynydd ger bron yr Arglwydd. Ac wele, yr Arglwydd yn myned heibio, a gwynt mawr a chryf yn rhwygo yr mynyddoedd, ac yn dryllio yr creigiau o flaen yr Arglwydd, *ond* nid *oedd* yr Arglwydd yn y gwynt: ac ar ôl y gwynt, daiar-gryn, *and* nid *oedd* yr Arglwydd yn y ddaiar-gryn.

12 Ac ar ôl y ddaiar-gryn, tân, *ond* nid *oedd* yr Arglwydd yn y tân: ac ar ôl y tân, llef ddistaw fain.

13 A phan glybu Elias, efe a obrygodd ei wyneb yn ei fantell, ac a aeth allan, ac a safodd *wrth* ddrws yr ogof: ac wele *lef yn dyfod* atto, yr hon a ddywedodd, beth *a wnei* di ymma Elias?

14 Dywedodd yntef, dygais *fawr* zêl dros Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd i feibion Israel wrthod dy gyfammod ti, a destrywio dy allorau, a lladd dy brophwydi â'r cleddyf, a mi fy hunan a adawyd, a cheisio y maent fy enioes inneu, iw dwyn hi ymaith.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel i'th ffordd i anialwch Damascus: a phan ddelych, eneinia Hazael yn frenin ar Syria.

16 A † Jehu fab Nimsi a eneinii di yn frenin ar Israel: ac * Eliseus fab Saphat, o Abel Meholah, a eneinii di yn brophwyd yn dy lê dy hun.

† 2 Bren. 9. 1.. Eccle. 48. 8. * Luc. 4. 27.

17 A'r hwn a ddiango rhac cleddyf Hazael, Jehu a'i lladd ef: ac Eliseus a ladd yr hwn a ddiango rhac cleddyf Jehu.

18 * Ac mi a ‡ adewais yn Israel saith o filoedd, y rhai nid ymgrymasant i Baal, a phob genau a'r nis cusanodd ef.

* Rhuf. 11. 4. ‡ Neu, *adawsf.*

19 Felly efe a aeth oddi yno, ac a gafodd Eliseus fab Saphat yn aredic, a deuddec cwpl o ychen o'i flaen, ac efe *oedd* gyd â'r deuddecfed: ac Elias a aeth heibio iddo ef, ac a fwriodd ei fantell arno ef.

20 Ac efe a adawodd yr ychen, ac a redodd ar ôl Elias, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi gusanu fy nhâd a'm mam, ac yna mi a ddeuaf ar dy ôl: ac yntef a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel; canys beth a wneuthum i ti?

21 Ac efe a ddychwelodd oddi ar ei ôl ef, ac a gymmerth gwpl o ychen, ac a'i lladdodd, ac ag offer yr ychen y berwodd efe eu cig hwynt, ac a'i rhoddodd i'r bobl, a hwy a fwytasant: yna efe a gyfododd, ac a aeth ar ôl Elias, ac a'i gwasanaethodd ef.

P E N. XX.

1 Benhadad yn anfoddlon i wrogaeth Ahab, yn gwarchae ar Samaria. 13 Lladd y Syriaid trwy gyngor prophwyd. 28 Y Syriaid, fel y dywedasai'r prophwyd i Ahab, yn dyfod yn ei erbyn ef yn Aphec, 28 a thrwy air y Prophwyd, a barn Duw, yn cael eu taro drachefn, 31 ac yn ymroi, ac Ahab tan ammod yn gollwng ymaith Benhadad. 35 Y Prophwyd trwy ddammeg, yn peri i Ahab ei farnu ei hun, ac yn datcan barn Duw yn ei erbyn ef.

A Benhadad brenin Syria a gasclodd ei holl lû, a deuddec brenin ar hugain gyd ag ef, a meirch, a cherbydau: ac efe a aeth i fynu, ac a warchaeodd ar Samaria, ac a ryfelodd iw herbyn hi.

2 Ac efe a anfonodd gennadau at Ahab brenin Israel, i'r ddinas,

3 Ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Benhadad, dy arian a'th aur sydd eiddo fi; dy wragedd hefyd a'th feibion glanaf, ydynt eiddo fi.

4 A brenin Israel a attebodd, ac a ddywedodd, yn ôl dy air di, fy arglwydd frenin, myfi a'r hyn oll *sydd* gennif, *ydym* eiddo ti.

5 A'r cennadau a ddychwelasant, ac a ddywedasant, fel hyn yr ymadroddodd Benhadad, gan ddywedyd, er i mi anfon attat ti, gan ddywedyd, dy arian, a'th aur, a'th wragedd, a'th feibion, a roddi di i mi,

6 Etto yoghylch y pryd *hyn* y foru, yr anfonaf fy ngweision attat ti, a hwy a chwilfant dy dŷ di, a thai dy weision: a phob peth dymunol yn dy olwg a gymmerant hwy yn eu dwylo, ac a'i dygant ymmaith.

7 Yna brenin Israel a alwodd holl henuriaid y wlâd, ac a ddywedodd, gwybyddwch attolwg, a gwelwch mai ceisio drygioni y mae hwn: canys efe a anfonodd attaf, am fy ngwragedd, ac am fy meibion, ac am fy arian, ac am fy aur, ac nis † gommeddais *ef.*

† Heb. *nis godweddodd rhag wrtho.*

8 Yr holl henuriaid hefyd, a'r holl bobl, a ddywedasant wrtho ef; na wrando, ac na chydtuna *ag ef.*

9 Am hynny y dywedodd efe wrth gennadau Benhadad, dywedwch i'm harglwydd y brenin, *am* yr hyn oll yr anfonaist ti at dy was ar y cyntaf, mi a'i gwnaf, ond ni allaf wneuthur y peth hyn: a'r cennadau a aetharsi, ac a ddygasant air iddo drachefn.

10 A Benhadad a anfonodd atto ef, ac a ddywedodd, fel hyn y gwnelo y duwiau i mi, ac fel hyn y chwaneganc, os bydd prîdd Samaria ddigon o ddymeiddiau i'r holl bobl *sydd* † i'm canlyn i.

† Heb. *nrau, wrth fynbraed.*

11 A brenin Israel a attebodd, ac a ddywedodd, dywedwch *wrtho*, nac ymfrotted yr hwn a wregysio *i'w arfau*, fel yr hwn sydd yn eu dioscyd.

12 A phan glywodd efe y † peth hyn (ac efe yn yfed, ef a'r brenhinoedd, yn y pebyll) efe a ddywedodd wrth ei weision, ymoslodwch, a hwy a ymosodasant yn erbyn y ddinas.

† Heb. *gair hwn.*

13 Ac wele, rhwy brophwyd a nesâodd at Ahab brenin Israel, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, oni welaist 'r holl dyrfa fawr hon? wele mi a'i rhoddaf yn dy law di heddyw, fel y gwypech mai myfi *yw* yr Arglwydd.

14 Ac Ahab a ddywedodd, drwy bwy? dywedodd yntef, fel hyn y dywed yr Arglwydd, drwy ‡ wŷr ieuainge tywysogion y taleithiau: ac efe a ddywedodd, pwy a † dreina 'r fyddin? dywedodd yntef, tydi.

‡ Neu, *weision.* † Heb. *rwyma y.*

15 Yna efe a gyfrifodd wŷr ieuainge tywysogion y taleithiau, ac yr oeddynt yn ddau cant, a deuddec ar hugain: ac ar eu hôl hwynt, efe a gyfrifodd yr holl bobl, cwbl o feibion Israel, yn saith mil.

16 A hwy a aethant allan ganol dydd: a Benhadad oedd yn yfed yn feddw yn y pebyll, ef a'r brenhinoedd, y deuddec brenin ar hugain oedd yn ei gynnorthwyo ef.

17 A gwŷr ieuainge tywysogion y taleithiau a aethant allan yn gyntaf; a Benhadad a anfonodd allan, a hwy a fynegasant iddo, gan ddywedyd, daeth gwŷr allan o Samaria.

18 Ac efe a ddywedodd, os am heddwch y

daethant

daethant allan, deliwch hwynt yn fyw; ac os i'r fysai y daethant allan, deliwch hwynt yn fyw.

19 Felly'r aethant hwy allan o'r ddinas, *sef* gwŷr lewainge tywysogion y taleithiau, a'r llu a'r hwn *oedd* ar eu hôl hwynt.

20 A hwy a laddasant bawb ei ŵr, a'r Syriaid a ffoesant, ac Israel a'i herlidiodd hwynt: a Benhadad brenin Syria a ddiangodd ar farch, gydâ'r gwŷr meirch.

21 A brenin Israel a aeth allan, ac a darawoddd y meirch, a'r cerbydau, ac a laddodd y Syriaid â lladdfa fawr.

22 A'r prophwyd a nesaodd at frenin Israel, ac a ddywedodd wrtho, dôs, ymgryfhâ, gwybydd hefyd, ac edrych beth a wnelech: canys ym mhen y flwyddyn brenin Syria a ddaw i fynu i'th erbyn di.

23 A gweision brenin Syria a ddywedasant wrtho ef, duwiau y mynyddoedd *yw* eu duwiau hwynt, am hynny trech fuant nâ ni: ond ymladdwn â hwynt yn y gwastadtir, ac a'i gorthrechwn hwynt.

24 A gwna hyn, tyn ymmaith y brenhinoedd bob yn o'i le, a gosod gapteinieid yn eu lle hwynt.

25 Rhifa hefyd it lu, fel y llu a † gollaist, meirch am feirch, a cherbyd am gerbyd, ac ni a ymladdwn â hwynt yn y gwastadtir, ac a'i gorthrechwn hwynt: ac efe a wrandawodd ar eu llais hwynt, ac a wnaeth felly.

† Heb. *gwympodd.*

26 Ac ym-mhen y flwyddyn, Benhadad a gyfrifodd y Syriaid, ac a aeth i fynu i Aphec, ‡ i ryfela yn erbyn Israel.

‡ Heb. *i ryfel ag Israel.*

27 A meibion Israel a gyfrifwyd, ac oeddynt oll yn bresennol, ac a aethant lw cyfarfod hwynt: a meibion Israel a werssyllasant ar eu cyfer hwynt, fel dwy ddiadell fechan o eifr; a'r Syriaid oedd yn llenwi y wlâd.

28 A gŵr i Dduw a nesaodd, ac a lefarodd wrth frenin Israel, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd dywedyd o'r Syriaid, Duw y mynyddoedd *yw* 'r Arglwydd, ac nid Duw 'r dyffrynnoedd *yw* efe: am hynny y rhoddaf yr holl lyrfa fawr hon i'th law di, a chwi a gewch wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd.

29 A hwy a werssyllasant y naill ar gyfer y llall, saith niwrnod, ac ar y seithfed dydd y rhyfelâ a aeth ynghŷd, a meibion Israel a laddasant o'r Syriaid gan mil o wŷr traed, mewn un diwrnod.

30 A'r lleill a ffoesant i Aphec, i'r ddinas, a'r mûr a syrthiodd ar saith mil ar hugain o'r gwŷr a adawsid: a Benhadad a ffôdd, ac a ddaeth i'r ddinas o stafell i stafell.

31 A'i weision a ddywedasant wrtho, wele yn awr, clywsom am frenhinoedd tŷ Israel, mai brenhinoedd trugarog ydynt hwy: gosodwn attolwg sachliau ŵn am ein lwynau, a rhaffau am ein pennau, ac awn at frenin Israel, ond odid efe a geidw dy enioes di.

32 Yno y gwregysasant sachliau am eu lwynau, a rhaffau am eu pennau, ac a ddaethant at frenin Israel, ac a ddywedasant, Benhadad dy wâs a ddywedodd, attolwg gâd i mi fyw: dywedodd ynteu, a ydyw efe etto yn fyw? fy mrawd *yw* efe.

33 A'r gwŷr oedd yn dîgwil yn ddyfal a ddeuai dim oddi wrtho ef, ac a'i cymmerasant ar frŷs, ac a ddywedasant, dy frawd Benhadad. Dywedodd ynteu, ewch dygwch ef: yna Benhadad a ddaeth allan atto ef, ac efe a barodd iddo ddyfod i fynu i'r cerbyd.

34 A *Benhadad* a ddywedodd wrtho, y dinasoedd a ddûg fy nhâd i oddiar dy dâd ti, a roddai trachefn, a chei wneuthur heolydd it yn Namascus, fel y gwnaeth fy nhâd yn Samaria. A *dywedodd Ahab*, mi a'th ollyngaf dan yr ammod *hwn*: felly efe a wnaeth gyfammod âg ef, ac a'i gollyngodd ef ymaith.

35 A rhyw ŵr o feibion y prophwydi a ddywedodd wrth ei gymmydog drwy air yr Arglwydd, taro fi attolwg. A'r gŵr a wrthododd ei daro ef.

36 Dywedodd yntef wrtho, o herwydd na wrandewaist ar lais yr Arglwydd, wele, pan elech oddi wrthif, llew a'th lladd di. Ac efe a aeth oddi wrtho ef, a llew a'i cyfarfu ef, ac a'i lladdodd.

37 Yna efe a gafodd ŵr arall, ac a ddywedodd, taro fi attolwg. A'r gŵr a'i tarawodd ef, gan ei daro, a'i archolli.

38 Felly 'r prophwyd a aeth ymaith, ac a safodd o flaen y brenin ar y ffordd, ac a ymddieithrodd â lliaw ar ei wyneb.

39 A phan ddaeth y brenin heibio, efe a lefodd ar y brenin, ac a ddywedodd, dy wâs a aeth i ganol y rhyfel, ac wele gŵr a drôdd heibio ac a ddug ŵr attafi, ac a ddywedodd, cadw y gŵr hwn: os gan gollo y cyll ef, yna y bydd dy enioes di yn lle ei enioes ef, neu ti a † deli dalent o arian.

† Heb. *bwysi.*

40 A thra yr oedd dy wâs yn ymdroi ymma, ac accw, † efe a ddiangodd. A brenin Israel a ddywedodd wrtho, felly *y bydd* dy farn di, ti *a'i rhoddaist ar lawr.*

† Heb. *nid oedd efe.*

41 Ac efe a frysiodd, ac a dynnodd ymmaith y lliaw oddiar ei wyneb; a brenin Israel a'i hadnabu ef, mai o'r prophwydi 'r *oedd* efe.

42 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * o herwydd it ollwng ymmaith o'th law y gŵr a nodais fw ddifetha, dy enioes di fydd yn lle ei enioes ef, a'th bobl di yn lle ei bobl ef.

* Pen. 22. 36.

43 A brenin Israel a aeth lw dŷ ei hun, yn drist, ac yn ddigllon, ac a ddaeth i Samaria.

PEN. XXI.

1 *Ahab yn atbrist am ei winllan o wiellan Naboth.* 5 *Naboth, ar lythyrau Jezebel, yn cael barn i farw am gabledd,* 15 *ac Ahab yn cymeryd ei winllan ef.* 17 *Elias yn datcan barn Duw yn erbyn Ahab a Jezebel.* 25 *A Duw yn edifeirwch Ahab yn oedi ei farnedigaeth.*

A Digwyddodd yn ôl y pethau hyn, fod gwinllan gan Naboth y Jezreeliad, yr hon *oedd* yn Jezreel, wrth balas Ahab brenin Samaria.

2 Ac Ahab a lefarodd wrth Naboth, gan ddywedyd, dyro i mi dy winllan, fel y byddo hi i mi yn ardd lyssiau, canys y mae hi yn agos i'm tŷ i, ac mi a roddaf i ti am dani hi winllan well nâ hi: neu os da fydd † gennit, rhoddaf i ti ei gwerth hi yn arian.

† Heb. *yn dy olwg.*

3 A Naboth a ddywedodd wrth Ahab, na atto'i Arglwydd i mi roddi tref-tadaeth fy hendaid i ti.

4 Ac Ahab a ddaeth lw dŷ yn athrist ac yn ddigllon, o herwydd y gair a lefarasei Naboth y Jezreeliad wrtho ef; canys efe a ddywedasei, ni roddaf it dref-tadaeth fy hendaid: ac efe a orweddodd ar ei wely, a drôdd ei wyneb ymaith, ac ni fwytaai fara.

5 Ond Jezebel ei wraig a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y mae dy yspryd

anaw athrift ac nad wyt yn bwyta bara?

6 Ac efe a ddywedodd wrthi, o herwydd i mi feiaru wrth Naboth y Jezreeliad, a dywedyd wrthe, dyro i mi dy win-llan er arian, neu, os mynni di, rhoddaf it win-llan am deni: ac efe a ddywedodd, ni roddaf it fy ngwinllan.

7 A Jezebel ei wraig a ddywedodd wrthe, ydwyt ti yn awr yn teyrnasu ar Iſrael? cyfot, bwytta fara, a llawenhaed dy galon; myfi a roddaf i ti win-llan Naboth y Jezreeliad.

8 Felly hi a ſcrifennodd lythyrau yn enw Ahab, ac a'i ſeliodd â'i ſêl ei, ac a anfonodd y llythyrau at yr henuriaid, ac at y pennaethiaid oedd yn ei ddinas yn trigo gyd â Naboth.

9 A hi a ſcrifennodd yn y llythyrau, gan ddywedyd, cyhoeddwch ympryd, a goſodwch Naboth uwch ben y bobl.

10 Cyflawch hefyd ddau ŵr o feibion y fall gyferbyn ag ef, i dyſtiolaethu iw erbyn ei, gan ddywedyd, ti a gablaiſt Dduw a'r brenin: ac yna dygwch ef allan a llabyddiwch ef, fel y byddo efe marw.

11 A gwŷr ei ddinas, *ſef* yr henuriaid, a'r pennaethiaid, y rhai oedd yn trigo yn ei ddinas ef, a wnaethant yn ôl yr hyn a anfonaſei Jezebel attynt hwy, *ac* yn ôl yr hyn oedd ſcrifennedic yn y llythyrau a anfonaſei hi attynt hwy.

12 Cyhoeddaſant ympryd, a chyflawſant Naboth uwch ben y bobl.

13 A dau ŵr o feibion y fall a ddaethant, ac a eiſteddaſant ar ei gyfer ef: a gwŷr y fall a dyſtiolaethaſant yn ei erbyn ef, ſef yn erbyn Naboth, gar bron y bobl, gan ddywedyd, Naboth a gablodd Dduw a'r brenin. Yna hwy a'i dygaſant ef allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiaſant ef â meini, fel y bu efe farw.

14 Yna 'r anfonaſant hwy at Jezebel, gan ddywedyd, Naboth a labyddiwyd, ac a fu farw.

15 A phan glybu Jezebel labyddio Naboth, a'i farw, Jezebel a ddywedodd wrth Ahab, cyfot, perchennoga win-llan Naboth y Jezreeliad, yr hwn a wrthododdi roddi i ti er arian, canys nid byw Naboth, eithr marw yw.

16 A phan glybu Ahab farw Naboth, Ahab a gyfododd i fyned i wared i win-llan Naboth y Jezreeliad, i gymmeryd meddiant yndi.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

18 Cyfod, dos i wared i gyfarfod Ahab brenin Iſrael, yr hwn *ſydd* yn Samaria: wele efe yngwinllan Naboth, yr hon yr aeth efe i wared iddi iw meddiannu.

19 A llefara wrtho ef, gan ddywedyd, felhyn y dywed yr Arglwydd, a leddaiſti, a'a feddiennaiſt hefyd? llefara hefyd wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, yn y fan lle y llyfodd y cŵn waed Naboth, y llyfa cŵn dy waed tithau hefyd.

20 A dywedodd Ahab wrth Elias, a gefaiſti fi, ô fy ngelyn? dywedodd yntef, cefais, oblegid i ti ymwerthu i wneuthur yr hyn ſydd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

21 Wele * fi yn dwyn drwg arnat ti, a mi a dynnaf ymmaith dy hiliogaeth di, ac a dorraf oddi wrth Ahab * yr hwn a biſſo ar bared, y gwarchaedic hefyd, * a'r gwaddilledic yn Iſrael.

22 A mi a wnaf dy dŷ di † fel tŷ Jeroboam mab Nebat, ac fel tŷ ‡ Baaſa mab Ahiah, o herwydd y digiter *drwy* 'r hwn i'm digiaiſt, ac y gwnaethoſt i Iſrael bechu.

23 Am Jezebel hefyd y llefarodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, * y cŵn a fwyty Jezebel wrth ‡ fûr Jezreel. * 2 Brenh. 9. 36. ‡ Neu, glaiſdd.

24 Y cŵn a fwyty yr hwn a fyddo marw o'r eiddo Ahab yn y ddinas: a'r hwn a fyddo marw yn y maes a fwytty adar y nefoedd.

25 Diau na bu *neb* fel Ahab, yr hwn a ymwerthodd i wneuthur drwg yngolwg yr Arglwydd: o herwydd Jezebel ei wraig a'i hannogai ef.

26 Ac efe a wnaeth yn ffiaidd iawn, gan fyned ar ôl delwau, yn ôl yr hyn oll a wnaeth yr Amoriaid, y rhai a yrrodd yr Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.

27 A phan glybu Ahab y geiriau hyn, efe a rwygodd ei ddillad, ac a oſododd ſachliain am ei gnawd, ac a ymprydiodd, ac a orweddodd mewn ſachliain, ac a gerddodd yn araf.

28 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

29 Oni welſi di, fel yr ymoſtwng Ahab ger fy mron i? am iddo ymoſtwng ger fy mron i, ni ddygaf y drwg yn ei ddyddiau ef, *ond* * yn nyddiau ei fab ef, y dygaf y drwg ar ei dŷ ef. * 2 Brenh. 9. 26.

PEN. XXII.

1 *Ahab wedi ei dwyllo gan y gau-brophwydi, yn ol gair Micheas, yn cael ei laſd yn Ramoth Gilead.* 37 *Y cŵn yn lyfu ei waed ef, ac Ahaziah yn teyrnaſu ar ei ol ef.* 41 *Deunaw lywodraeth Jehoſaphat,* 45 *a'i weithredoedd.* 50 *Jehoram yn frenin ar ôl ef.* 51 *Dryginus lywodraeth Ahaziah.*

A Buant yn aros dair blynedd heb ryfel rhwng Syria ac Iſrael.

2 A chyn y drydedd flwyddyn, * Jehoſaphat brenin Juda a ddaeth i wared at frenin Iſrael. * 2 Cron. 18. 1.

3 (A Brenin Iſrael a ddywedodd wrth ei weiſion, oni wyddoch mai eiddo ni *yw* Ramoth Gilead, a'n bod ni yn tewi, heb ei dwyn hi o law brenin Syria?)

4 * Ac efe a ddywedodd wrth Jehoſaphat, a ei di gyd â mi i ryfel i Ramoth Gilead? a Jehoſaphat a ddywedodd wrth frenin Iſrael, * yr ydwyfi fel tithau, fy mhobl i fel dy bobl di theu, fy meirch i fel dy feirch dithau. * 2 Cron. 18. 3. * 2 Brenh. 3. 7.

5 Jehoſaphat hefyd a ddywedodd wrth frenin Iſrael, ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Arglwydd.

6 Yna brenin Iſrael a gaſclodd y prophwydi, ynghylch pedwar cant o wŷr, ac a ddywedodd wrthynt, a âf fi yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, neu a beidiaf? dywedaſant hwythau, dos i fyny, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw 'r brenin.

7 A Jehoſaphat a ddywedodd, onid *oes* yma *yn* prophwyd i'r Arglwydd mwyach, fel yr ymgynghorem ag ef?

8 A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Jehoſaphat, *y mae* etto yn gûr, drwy 'r hwn y *gallem* ymgynghori â'r Arglwydd: eithr câs yw gennyfi ef, canys ni phrophwyda efe i mi ddaioni, namyn drygioni, Micheas mab Jimlah *yw efe*. A dywedodd Jehoſaphat, na ddyweded y brenin felly.

9 Yna brenin Iſrael a alwodd ar ‡ yn o'i ſaſſyddion, ac a ddywedodd, pryſſura *yma* Micheas fab Jimlah. ‡ Neu, Eunuch.

10 A brenin Iſrael, a Jehoſaphat brenin Juda, oeddynt yn eiſtedd bob yn ar ei deyrngader, wedi gwiſco eu *breninawl* wiſcoedd, mewn llanneeth *wrth* ddrws porth Samaria, a'r holl brophwydi oedd yn prophwydo ger eu bron hwynt.

* Pen. 14. 10. 2 Bren. 9. 8. * 1 Sam. 25. 22. * Pen. 14. 10. † Pen. 15. 29. ‡ Pen. 16. 3.

11 A Zedeciah mab Cenanah a wnaeth iddo gyrn heirn, ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, â'r rhai hyn y corni di'r Syriaid, nes it eu difa hwynt.

12 A'r holl broffwydi oedd yn prophwydo fel hyn, gan ddywedyd, dos i fyny i Ramoth Gilead a llwydda: canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw yr brenin.

2 Cron. 18. 12.

13 ¶ A'r gennad a aethei i alw Micheas, a lefarodd wrtho ef, gan ddywedyd, wele yn awr eiriau y prophwydi yn vn-air yn dda i'r brenin: bydded attolwg dy air di fath, fel gair vn o honynt, a dywed y gorau.

14 A dywedodd Micheas, fel mae'r hyn a Arglwydd, yr hyn a ddywedo yr Arglwydd wrthif, hynny a lefaraf.

15 Felly efe a ddaeth at y brenin, a'r brenin a ddywedodd wrtho, Micheas, a awn hi i fyny yn erbyn Ramoth Gilead, a'i peidio? dywedodd yntef wrtho, dos i fyny: a llwydda, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw'r brenin.

16 A'r brenin a ddywedodd wrtho, pa fawl gwaith i'th dyngheddaf dina ddywedeuch wrthif onid gwirionedd yn enw yr Arglwydd?

17 Ac efe a ddywedodd, gwelais holl Israel ar wascar ar hyd y mynyddoedd, fel defaid ni bydd ei iddynt fugail. A dywedodd yr Arglwydd, nid oes feistr arnynt hwy, dychweled pob vn iw dŷ ei hun mewn heddwch.

18 A brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, oni ddywedais i wrthit ti na phrophwydai efe dda ami i, eithr drygioni?

19 Ac efe a ddywedodd, clyw gan hynny air yr Arglwydd: gwelais yr Arglwydd yn eistedd ar ei orseddfa, a holl lu y nefoedd yn sefyll yn ei ymyl, ar ei law ddeheu, ac ar ei law asiwy.

20 A'r Arglwydd a ddywedodd, pwy a dwylla Ahab, fel yr elo efe i fyny, ac y lyrthio yn Ramoth Gilead? ac vn a ddywedodd fel hyn, ac arall oedd yn dywedyd fel hyn.

21 Ac yspryd a ddaeth allan, ac a safodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, mynn a'i twyllaf ef. A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pa fodd?

22 Dywedodd yntef, mi a âf allan, ac a fyddaf yn yspryd celwyddoc yngenau ei holl brophwydi ef. Ac efe a ddywedodd, twyllia a gorchfygi ef: dos ymmaith a gwna felly.

23 Ac yn awr wele, yr Arglwydd a roddodd yspryd celwyddoc yngenau dy holl brophwydi hyn; a'r Arglwydd a lefarodd ddrwg am danat ti.

24 Ond Zedeciah mab Cenanah a nesaodd, ac a darawodd Micheas tan ei gern, ac a ddywedodd, * pa ffordd yr aeth yspryd yr Arglwydd oddi wrthifi i ymddiddan â thydi?

* 1 Cron. 18. 23.

25 A Micheas a ddywedodd, wele ti a gai weled, y dwthwn hwnnw, pan elych di o fasell i fasell i ymguddio.

26 A brenin Israel a ddywedodd, cymmer Micheas, a dwg ef yn ei ôl at Amon tywysog y ddinas, ac at Joas mâb y brenin:

27 A dywed, fel hyn y dywed y brenin, rhowch hwn yn y carchar-dŷ, a bwydwch ef â bara cyfudd, ac â dwfr blinder, nes i mi ddyfod mewn heddwch.

28 A dywedodd Micheas, os gan ddychwelyd y dychweli di mewn heddwch, ni lefarodd yr Arglwydd ynofi: dywedodd hefyd, gwrandewch *hyn* yr holl bobl.

29 Felly hesciai Israel, a Jehosaphat brenin Juda, o aethant i fyny i Ramoth Gilead.

30 A'r brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, mi a newidiaf fy nillad, ac a âf i'r rhyfel, ond gwisgo di dy ddillad *dy hun*. A brenin Israel a newidiodd *ei ddillad*, ac a aeth i'r rhyfel.

* 2 Cron. 18. 29. ‡ Neu, *pan newidiodd ei ddillad nyneu'r rhyfel.*

31 A brenin Syria a orchymynnasai i dywysogion y cerbydau oedd ganddo, (*sef* deuddec ar hugain) gan ddywedyd, nac ymleddwch â bychan, nac â mawr, onid â brenin Israel yn vnic.

32 A phan welodd tywysogion y cerbydau Jehosaphat, hwy a ddywedasant, diau brenin Israel *yw efe*. A hwy a droesant i ymladd yn erbyn ef: a Jehosaphat a waeddodd.

33 A phan welodd tywysogion y cerbydau nad brenin Israel oedd efe, hwy a ddychwelasant oddi ar ei ôl ef.

34 A † rhyw vn a dynnodd mewn hwa * 2 Cron. 18. 33. † Heb. *yn ei wirionedd.* ‡ Heb. *y cyfyllt a'r ddyfronneg.* † Heb. *ddercha-fodd.* ‖ Heb. *fumes.* ar ei amcan, ac a darawodd frenin Israel rhwng ‡ cyfyllt iriadau y llurieu: am hyny efe a ddywedodd wrth ei gerbydwr, trô dy law, a dwg fi allan o'r fyddin, canys fe'm clwyfwyd i.

35 A'r rhyfel a † gryfnaodd y dwthwn hwnnw, a'r brenin a gynhelid i fyny yn ei gerbyd yn erbyn y Syriaid: ac efe a fu farw gyd â'r hwyr: a gwaed yr archoll a ffrydiodd ‡ i ganol y cerbyd.

36 Ac fe aeth cyhoeddiad trwy'r gwersyll ynghylch machludiad yr haul, gan ddywedyd, *ped* pob vn iw ddinas, a phob vn iw wlad ei hun.

37 Felly y bu farw'r brenin, ac y daeth efe i Samaria; a hwy a gladdasant y brenin yn Samaria.

38 A golchwyd ei gerbyd ef yn llyn Samaria, a'r cwn a lyfasant ei waed ef, yr arfau hefyd a olchwyd, yn ôl * gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe.

* Pen. 21. 19.

39 A'r rhan arall o hanesion Ahab a'r hyn oll a wnaeth efe, a'r tŷ ifori a adeiladodd efe, a'r holl ddinasoedd a adeiladodd efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr cronicl brenhinoedd Israel?

40 Felly Ahab a hunodd gyd â'i dadau: ac Ahaziah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

41 * A Jehosaphat mab Asa a aeth yn frenin ar Juda yn y bedwaredd flwyddyn i Ahab brenin Israel.

* 2 Cron. 20. 31.

42 Jehosaphat *oedd* fab pymthengmlwydd ar hugain pan aeth efe yn frenin, a phum mlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Azubah merch Silhi.

43 Ac efe a rodiodd yn holl ffordd Asa ei dâd, ni wyrodd efe oddi wrthi hi, gan wneuthur yr hyn oedd vniawn yngolwg yr Arglwydd. Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd, y bobl oedd eto yn offrymmu, ac yn arogldarthu yn yr vchelfeydd.

44 A Jehosaphat a heddychodd â brenin Israel.

45 A'r rhan arall o hanes Jehosaphat, a'i rymmusdra a wnaeth efe, a'r môdd y rhyfelodd efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr cronicl brenhinoedd Juda?

46 A'r rhan arall o'r Sodomiaid, a'r a adawyd yn nyddiau Asa ei dâd ef, efe a'i deifodd o'r wlad.

47 Yna nid *oedd* brenin yn Edom: *onid* rhaglaw oedd yn *lle* brenin.

48 Jeho-

‡ Neu, ondd ganddo ddêc llong. † Gorfit. *2 Cron. 20. 37.

48 Jehoſaphat ‡ a wnaeth longau † môr I fyned i Ophir am aur, ond nid aethant, *canys y llongau a ddrylliodd yn Ezion Gaber.

49 Yna y dywedodd Ahaziah mâb Ahab, wrth Jehoſaphat, eled fy ngweiſion i gyd â'th weiſion di yn y llongau: ond ni fynnei Jehoſaphat.

50 A Jehoſaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd el dâd: a Jehoram ei fâb a deyrnaſodd yn ei le ef.

51 Ahaziah mâb Ahab a aeth yn frenin ar Iſrael yn Samaria, yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec i Jehoſaphat brenin Juda, ac a deyrnaſodd ár Iſrael ddwy flynedd.

52 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dâd, ac yn ffordd ei fam, ac yn ffordd Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

53 Canys efe a waſanaethodd Baal, ac a ymgrymmodd iddo, ac a ddigiodd Arglwydd Dduw Iſrael, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dâd.

¶ Ail Llyfr y BRENHINOEDD, yr hwn a elwir hefyd, Pedwerydd Llyfr y BRENHINOEDD.

PEN. I.

a Moab yn gwrth-ryfela. 2 Ahaziah yn gyrru at Baal-zebub, ac yn cael'ei farnu gan Elias. 5 Elias ddwyweith yn dwyn tân o'r nefoedd, ar y rhai a anfonaſai Ahaziah iw ddal ef. 15 yn toſturio wrth y trydydd tywyſog, a chwedi ei gyſſuro gan Angel, yn dangos i'r brenin ei farwolaeth. 17 Jehoram mâb Ahab yn teyrnaſu yn lle Ahaziah.

* 2 Sam. 8. 2. † Pen. 3. 5.

YNa * Moab a wrthryſelodd yn erbyn Iſrael, † wedi marwolaeth Ahab.

2 Ac Ahaziah a ſyrthiodd drwy ddelit o'i lofft, yr hon oedd yn Samaria, ac a glafychodd: ac efe a anfonodd gennadau, ac a ddywedodd wrthynt, ewch, ac ymofynnwch â Baal-zebub duw Ecron, a fyddaf byw o'r clefyd hwn.

3 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Elias y Thesbiad, cyfod, dôs i fynu i gyfarfod â chennadau brenin Samaria, a dywed wrthynt, ai am nad *oedd* Duw yn Iſrael, yr ydych chwi yn myned i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron?

4 Ac am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni ddeſcynni o'r gwely y dringaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw. Ac Elias a aeth ymmaith.

5 A phan ddychwelodd y cennadau atto ef, efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y dychwelaſoch chwi?

6 A hwy a ddywedaſant wrtho, gŵr â ddaeth i fynu i'n cyfarfod ni, ac a ddywedodd wrthym ni, ewch, dychwelwch at y brenin a'ch anfonodd, a lleferwch wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ai am nad *oes* Duw yn Iſrael yr ydwyt ti yn anfon i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron? o herwydd hynny ni ddeſcynni o'r gwely y dringaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw.

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, pa ddull *oedd ar* y gŵr a ddaeth i fynu i'ch cyfarfod chwi, ac a lefarodd wrthych yr ymadroddion ymma?

8 A hwy a ddywedaſant wrtho, gŵr blewog oedd efe, wedi ymwregyſſu hefyd â gwregys groen amſei lwynau: a dywedodd yntef, Elias y Thesbiad *oedd efe*.

9 Yna efe a anfonodd atto ef dywyſog ar ddêg a deugain, ynghyd â'i ddêc a deugain: ac efe a aeth i fynu atto ef, (ac wele ef yn eiſtedd ar ben bryn) ac a lefarodd wrtho, ti ŵr Duw, y brenin a lefarodd, tyred i wared.

10 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrth dywyſog y dêc a deugain, os gŵr Duw ydwyfi, deſcynned tân o'r nefoedd, ac yſſed di, a'th ddêc a deugain. A thân a ddeſcynnodd o'r nefoedd, ac a'i hyſſodd ef, a'i ddêc a deugain.

11 A'r *brenin* a anfonodd eilwaith atto ef dywyſog arall ar ddêc a deugain, a'i ddêc a deugain: ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, ô ŵr Duw, fel hyn y dywedodd y brenin, tyret i wared yn ebrwydd.

12 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, os gŵr Duw ydwyfi, deſcynned tân o'r nefoedd, ac yſſed di a'th ddêc a deugain. A thân Duw a ddeſcynnodd o'r nefoedd, ac a'i hyſſodd ef, a'i ddêc a deugain.

13 A'r *brenin* a anfonodd etto y trydydd tywyſog *ar* ddêc a deugain, a'i ddêc a deugain: a'r trydydd tywyſog *ar* ddêc a deugain a aeth i fynu, ac a ddaeth, ac a ymgrymmodd ar ei liniau ger bron Elias, ac a ymbiliodd ag ef, ac a lefarodd wrtho, o ŵr Duw, attolwg bydded fy enioes i, ac enioes dy ddêc gwâs a deugain hyn, yn werthfawr yn dy olwg di.

14 Wele deſcynnodd tân o'r nefoedd, ac yſſodd y ddau dywyſog gyntaf ar ddêc a deugain, a'i dêc a deugeiniau: am hynny yn awr bydded fy enioes i yn werthfawr yn dy olwg di.

15 Ac angel yr Arglwydd a lefarodd wrth Elias, dôs i wared gyd ag ef, nac ofna ef. Ac efe a gyfododd, ac a aeth i wared gyd ag ef at y brenin.

16 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, o herwydd it anfon cennadau i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron (a'i am nad *oes* Duw yn Iſrael i ymofyn â'i air?) am hynny ni ddeſcynni o'r gwely y dringaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw.

17 Felly efe a fu farw yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefaraſei Elias; a Jehoram a deyrnaſodd yn ei le ef, yn yr ail flwyddyn i Jehoram fâb Jehoſaphat brenin Juda, am nad oedd mâb iddo ef.

18 A'r rhan arall o hanes Ahaziah, y rhai a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn * llyfr Croniel brenhinoedd Iſrael? * 1 Bren. 11. 41.

PEN. II.

1 Elias wrth ganu yn iach i Eliſeus, yn holli yr Iorddonen â'i fantell. 9 a chwedi rhoi ei ddymuniad i Eliſeus, yn cael ei ddwyn i'r nefoedd mewn corbyd tanllyd. 12 Eliſeus yn holti yr Iorddonen â mantell Elias, a'i traill yn gwybod wrth hynny ei fod ef yn lle Elias. 16 Meibion y prophwydi yn mynnu chwilio am Elias, a hyd yi gael ef. 19 Eliſeus a bâra yn iachau

y dwfr. 23 *Eirth yn diſtrywio 'r plant a felldigaſai Eliſeus.*

APhan oedd yr Arglwydd ar gymmeryd i fynu Elias mewn corwynt i'r nefoedd, aeth Elias, ac Eliſeus allan o Gilgal.

2 Ac Elias a ddywedodd wrth Eliſeus, arhos attolwg ymma; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Bethel; ac Eliſeus a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi; felly hwy a aethant i ware'd i Bethel.

3 A meibion y prophwydi, y rhai *oedd* yn Bethel, a ddaethant allan at Eliſeus, ac a ddywedaſant wrtho; a wyddoſt di mai heddyw y mae'r Arglwydd yn dwyn dy feiſtr † oddi arnat ti? dywedodd yntef, mi a wn *hynny* hefyd, tewch chwi â ſôn.

† Heb. *Oddiar dy ben di?*

4 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg, Eliſeus; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Jericho; dywedodd yntef, *fel* mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. Felly hwy a ddaethant i Jericho.

5 A meibion y prophwydi, y rhai *oedd* yn Jericho, a ddaethant at Eliſeus, ac a ddywedaſant wrtho, a wyddoſti mai heddyw y mae 'r Arglwydd yn dwyn dy feiſtr oddi arnatti? yntef a ddywedodd, mi a wn *hynny* hefyd, tewch chwi â ſôn.

6 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i'r Jorddonen; dywedodd yntef, *fel* mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. A hwy a aethant ill dau rhagddynt.

7 A deng-wr a deugain o feibion y prophwydi a aethant, ac a ſaſaſant ‡ ar gyfer o bell: a hwy ill dau a ſaſaſant wrth yr Jorddonen.

‡ Neu, *Mewn gotwg, neu, i edrych.*

8 Ac Elias a gymmerth ei fantell, ac a'i plygodd ynghyd, ac a darawodd y dyfroedd, a hwy a ymwahanaſant ymma, ac accw, fel yr aethant hwy trwodd ill dau ar *dir* ſych.

9 Ac wedi iddynt fyned troſodd, Elias a ddywedodd wrth Eliſeus, goſyn y peth a wnaJwyf i tl cyn fy nghymeryd oddi wrthit. A dywedodd Eliſeus, bydded gan hynny attolwg ddau parth o'th yſpryd ti arnaſi.

10 Dywedodd yntef, † gofynnaiſt beth anhawdd: os gweli fi wrth fy ngymmeryd oddi wrthit, fe fydd it felly, ac onid ê, ni bydd.

† Heb. *Caled y gwnaethoſt yn gofyn.*

11 Ac fel yr oeddynt hwy yn myned dan rodio ac ymddiddan, wele gerbyd tanllyd, a meirch tanllyd, a hwy a'i gwahanaſant hwynt ill dau. * Ac Elias a dderchafodd mewn corwynt i'r nefoedd.

* Eccleſ. 48. 9. 1 Mac. 2. 58. * Pen. 22. 14.

12 Ac Eliſeus oedd yn gweled, ac efe a lefodd, * fy nhâd, fy nhâd, cerbyd Iſrael, a'i farchogion. Ac nis gwelodd ef mwyach: ac efe a ymaflodd yn ei ddillad, ac a'i rhwygodd yn ddeu-ddarn.

13 Ac efe a gododd i fynu fantell Elias, a ſyrthiaſei oddi wrtho ef; ac a ddychwelodd, ac a ſaſodd wrth ſin yr Jorddonen.

14 Ac efe a gymmerth fantell Elias, a ſyrthiaſe oddi wrtho ef, ac a darawodd y dyfroedd, ac a ddywedodd, pa le *y mae* Arglwydd Dduw Elias? Ac wedi iddo yntau daraw y dyfroedd, hwy a wahanwyd ymma, ac accw. Ac Eliſeus a aeth troſodd.

15 A phan welodd meibion y prophwydi ef, y rhai *oedd* yn Jericho ar * *ei* gyfer, hwy a ddywedaſant, gorphwyſodd yſpryd Elias ar Eliſeus: a hwy a ddaethant iw gyfarfod

‡ Ver. 7.

ef, ac a ymgrymmaſant hyd lawr iddo.

16 A hwy a ddywedaſant wrtho, wele yn awr y mae gyd â'th weiſion ddêc a deugain o wŷr cryfion, elont yn awr ni attolygwn, a cheiſiant dy feiſtr; rhac i Yſpryd yr Arglwydd ei ddwyn ef, a'i ſwrw ar † ryw fynydd, neu mewn rhyw ddyffryn: dywedodd yntef, na anfonwch.

† Heb. *Felbim nerth.*

† Heb. *Yn o'r mynyddoedd.*

17 Etto buant daer arno, nes cywilyddio *honaw*, ac efe a ddywedodd, anfonwch: a hwy a anfonaſant ddeng-wr a deugain, y rhai a'i ceiſiaſant ef dridiau, ond nis cawſant.

18 A hwy a ddychwelaſant atto ef, ac efe oedd yn arhos yn Jericho; ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, oni ddywedais i wrthych, nac ewch?

19 A gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrth Eliſeus, wele attolwg anſawdd y ddinas, da yw, fel y mae fy arglwydd yn gweled: ond y dyfroedd ſydd ddrwg, a'r tir yn † ddiffaith.

† Heb. *Erthylu.*

20 Ac efe a ddywedodd, dygwch i mi phiol newydd, a dodwch ynddi halen. A hwy a'i dygaſant atto ef.

21 Ac efe a aeth at ffynhonnell y dyfroedd, ac a fwriodd yr halen yno, ac a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a iacheais y dyfroedd hyn; ni bydd oddi yno farwolaeth mwyach na diffrwythdra.

22 Felly 'r iachawyd y dyfroedd hyd y dydd hwn, yn ôl gair Eliſeus: yr hwn a ddywedaſei efe.

23 Ac efe a aeth i fynu oddi yno i Bethel: ac fel yr oedd efe yn myned i fynu ar hyd y ffordd, plant bychain a ddaeth allan o'r ddinas ac a'i gwatworaſant ef, ac a ddywedaſant wrtho ef, dôs i fynu moelyn, dôs i fynu moelyn.

24 Ac efe a ddrôdd yn ei ôl, ac a edrychodd arnynt, ac a'i melldithiodd yn enw 'r Arglwydd: a dwy arth a ddaeth allan o'r goedwic, ac a ddrylliodd o honynt ddau blentyn a deugain.

25 Ac efe a aeth oddi yno i fynydd Carmel, ac oddi yno efe a ddychwelodd i Samaria.

PEN. III.

1 Jehoram yn teyrnaſu. 4 Meſa yn gwrthryfelu. 6 Jehoram, a Jehoſaphat, a brenin Edom, mewn cyfyngder am ddwfr, trwy Eliſeus yn cael dwfr, ac addewid o ſuddugoliaeth. 21 Y Moabiaid wedi eu twyllo gan liw y dwfr, wrth ddyfod i yſpeilio, yn cael eu gorchfygu. 26 Brenin Moab, trwy aberthu mab brenin Edom, yn gyrru Iſrael i'w gwlad.

AJehoram mâb Ahab a aeth yn frenin ar Iſrael yn Samaria, yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Jehoſaphat brenin Juda, ac a deyrnaſodd ddeu-ddeng mlhynedd.

2 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ond nid fel ei dâd, nac fel ei fam: canys efe a fwriodd ymmaith ddelw Baal, yr hon a wnelſei ei dâd.

3 Etto efe a lŷnodd wrth bechodau Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu: ni chiliodd efe oddi wrthynt hwy.

4 A Meſa brenin Moab oedd berchen defaid, ac a dalai i frenin Iſrael gan-mil o wŷn, a chan-mil o hyrddod gwlânoc.

5 Ond * wedi marw Ahab, brenin Moab a wrthryfelodd yn erbyn brenin Iſrael.

* Pen. 1. 1.

6 A brenin Jehoram a aeth allan y pryd hynny o Samaria, ac a gyfrifo id holl Iſrael.

7 Efe a aeth hefyd, ac a anfonodd at Jehoſaphat brenin Juda, gan ddywedyd, brenin Moab

‡ wrthg

a wrth-ryfelodd i'm herbyn i, a ddeui di gyd â mi i ryfel yn erbyn Moab? dywedodd yntef, mi âf i fynu; myfi * *a fyddaf* fel titheu, fy mhobl i fel dy bobl ditheu, fy meirch i fel dy feirch ditheu.

* 1 Bren. 22. 4.

8 Ac efe a ddywedodd, pa ffordd yr awn ni i fynu? dywedodd yntef, ffordd anialwch Edom.

9 Felly yr aeth brenin Iſrael, a brenin Juda, a * brenin Edom, ac a aethant o amgylch ar eu taith ſaith niwrnod: ac nid oedd dwfr i'r fyddin, nac i'r anifeiliaid *oedd* † yn eu canlyn hwynt.

* 1 Bren. 22. 8.

† Heb. *With eu trayd.*

10 A brenin Iſrael a ddywedodd, gwae *fi*, o herwydd i'r Arglwydd alw y tri brenin hyn ynghŷd, iw rhoddi yn llaw Moab.

11 A Jehoſaphat a ddywedodd, onid *oes* ymma brophwyd i'r Arglwydd fel yr ymofynnom ni â'r Arglwydd drwyddo ef? ac vn o weiſion brenin Iſrael a attebodd, ac a ddywedodd, *y mae* ymma Eliſeus mâb Saphat, yr hwn a dywalltodd ddwfr ar ddwylo Elias.

12 A Jehoſaphat a ddywedodd, y mae gair yr Arglwydd gyd ag ef. Felly brenin Iſrael, a Jehoſaphat, a brenin Edom, a aethant i wared atto ef.

13 Ac Eliſeus a ddywedodd wrth frenin Iſrael, beth *ſydd* i mi *a wnelwyf* â thi? dôs at brophwydi dy dâd, ac at brophwydi dy fam. A brenin Iſrael a ddywedodd wrtho, nagê: canys yr Arglwydd a alwodd y tri brenin hyn ynghŷd, iw rhoddi yn llaw Moab.

14 Ac Eliſeus a ddywedodd, *fel* mai byw Arglwydd y lluoedd, yr hwn yr ydwyf yn ſefyll ger ei fron, oni bai fy mod i yn perchi wyneb Jehoſaphat brenin Juda, nid edrychaſwn i arnat ti, ac ni'th welſwn.

15 Ond yn awr dygwch i mi gerddor. A phan ganodd y cerddor, daeth llaw'r Arglwydd arno ef.

16 Ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gwna y dyffryn hwn yn llawn ffoſydd.

17 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni welwch wynt, ac ni welwch law, etto y dyffryn hwn a lenwir o ddwfr; fel yr yſoch chwi, a'ch anifeiliaid, a'ch yſcrubliaid.

18 A pheth yſcafn yw hyn yngolwg yr Arglwydd, efe a ddyry Moab yn eich llaw chwi hefyd.

19 A chwi a darewch bob dinas gaeroc, a phob dinas ddetholedic, a phob pren têg a fwriwch chwi i lawr, yr holl ffynhonnau dyfroedd hefyd a geuwch chwi, a phob darn o dir da a ddifwynwch chwi â cherric.

20 A'r boreu pan offrymmwyd y bwyd offrwm, wele ddyfroedd yn dyfod o ffordd Edom, a'r wlâd a lanwyd o ddyfroedd.

21 A phan glybu'r holl Moabiaid fod y brenhinoedd hynny wedi dyfod i fynu i ymladd yn eu herbyn hwynt, y galwyd ynghŷd bawb ar a allai † wiſco arfau, ac vchod, a hwy a ſafaſant ar y terfyn.

† Heb. *Pawb oll a gwregyſu a gwregys.*

22 A hwy a gyfodaſant yn foreu, a'r haul a gyfodaſei ar y dyfroedd; a'r Moabiaid a ganfuant ar *eu* cyſer y dyfroedd yn gôch fel gwaed.

23 A hwy a ddywedaſant, gwaed *yw* hwn; gan ddifetha y difethwyd y brenhinoedd, a hwy a darawſant bawb ei gilydd: am hynny yn awr, at yr anrhaith, Moab.

24 A phan ddaethant at werſyll Iſrael, yr Iſraeliaid a gyfodaſant, ac a darawſant y Moabiaid, fel y ffoeſant o'i blaen hwynt; a hwy a ‡ aethant rhagddynt, gan daro y Moabiaid, yn eu *gwlâd* eu hun.

‡ Neu, *Darawſant ynddi, gan, &c.*

25 A hwy a ddeſtrywiaſant y dinaſoedd, ac *i* bob darn ô dir da y bwriaſant bawb ei garrec, ac a'i llanwaſant, a phob ffynnon ddwfr a gaeaſant hwy, a phob pren da a gwympaſant hwy: i lawr; † yn vnic yn Cir-hareſeth y gadawſant ei cherric: etto y rhai oedd yn taflu a'i hamgylchynâſant, ac a'i tarawſant hi.

† Heb. *Nes iddo adel ei cherrig yn Kir-Hareſeth.*

26 A phan welodd brenin Moab fod y rhyfelwŷr yn drêch nag ef, efe a gymmerth saith gant o wŷr gyd ag ef yn tynny cleddyf, i ruthro at frenin Edom; ond nis gallaſant hwy.

27 Yna efe a gymmerodd ei fâb cyntafanedic ef, yr hwn oedd i deyrnaſu yn ei le ef, ac a'i hoffrymmodd ef yn boeth offrwm ar y mûr; a bu llid mawr yn erbyn Iſrael, a hwy a aethant ymmaith oddi wrtho ef, ac a ddychwelaſant iw gwlâd eu hun.

PEN. IV.

1 Eliſeus trwy râd penllâd yn amlhau olew y wraig weddw ddyledog. 12 Yn cael mâb i'r Sunamites, 18 as yn ei gyfodi ef o farw i fyw, 38 yn iachau'r cawl yn Gilgal. 42 Ya porthi canwr ag vgain torth o fara.

A Rhyw wraig o * wragedd meibion y prophwydi, a leſodd ar Eliſeus, gan ddywedyd, dy wâs, fy ngŵr a fu farw, a thi a wyddoſt fod dy wâs yn ofni yr Arglwydd: a'r echwyn-wr a ddaeth i gymmeryd fy nau fâb i *i fod* yn gaethion iddo.

* Pen. 2. 3.

2 Ac Eliſeus a ddywedodd wrthi, beth a wnaſi i ti? mynega i mi, beth ſydd gennit ti yn *dy* dŷ? dywedodd hitheu, nid *oes* dim gan dy lawforwyn yn tŷ, onid yſtên o olew.

3 Ac efe a ddywedodd, dôs, cais it leſtri oddi allan gan dy holl gymmydogion; *ſef* lleſtri gweigion, ‡ nid ychydig.

‡ Neu, *Na phrin ba.*

4 A phan ddelych i mewn, cae'r drws arnat, ac ar dy feibion, a thywallt i'r holl leſtri hynny, a dôd heibio yr hwn *a fyddo* llawn.

5 Felly hi a aeth oddi wrtho ef, ac a gaeodd y drws arni, ac ar ei meibion: a hwynthwy a ddygaſant *y leſtri* atti hi, a hitheu a dywalltodd.

6 Ac wedi llenwi y lleſtri, hi a ddywedodd wrth ei mâb, dŵg i mi etto leſtr; dywedodd yntef wrthi, nid *oes* mwyach *yn* lleſtr. A'r olew a beidiodd.

7 Yna hi a ddaeth, ac a fynegodd i ŵr Duw; dywedodd yntef, dôs, gwerth yr olew, a thâl ‡ dy ddyled, a bydd di fyw ti a'th feibion, ar y rhan arall.

‡ Neu, *I'th ddyledwr.*

8 A bu *ar ryw* ddiwrnod i Eliſeus drammwyo i Sunem, ac yno *'r oedd* gwraig oludog yr hon † a'i cymhellodd ef i fwytta bara: a chynnifer gwaith ac y tramwyai efe heibio, efe a droe yno i fwytta bara.

† Heb. *Yrwſtiodd i yndo.*

9 A hi a ddywedodd wrth ei gŵr, wele yn awr mi a wn mai gŵr ſanctaidd i Dduw *ydyw* hwn ſydd yn cynniwer heibio i ni yn oeſtadol.

10 Gwnawn attolwg yſtafell fechan ar y mûr, a goſodwn iddo yno wely, a bwrdd, ac yſtôl, a chanhwyll-bren: fel y trô efe yno pan ddelo efe attom ni.

11 Ac ar ddydd-gwaith efe a ddaeth yno, ac a drôdd i'r ystafell, ac a orphwysodd yno.

12 Ac efe a ddywedodd wrth Gehezi ei wâs, galw ar y Sunamites hon. Yntef a alwodd arni hi, hitheu a safodd ger ei fron ef.

13 Dywedodd hefyd wrtho, dywed yn awr wrthi hi, wele ti a ofelaist trosom ni â'r holl ofal ymma, beth *fydd iw* wneuthur erot it? a oes *a fynnych* di ei ddywedyd wrth y brenin, neu wrth dywysog y llu? hitheu a ddywedodd, ynghanol fy mhobl yr ydwyf yn trigo.

14 Ac efe a ddywedodd, beth gan hynny *fydd* iw wneuthur erddi hi? a Gehezi a ddywedodd, yn ddiau nid *oes* iddi fâb, a'i gŵr *fydd* hên.

15 Ac efe a ddywedodd, galw hi: ac efe a'i galwodd hi, a hi a safodd yn y drws.

* Gen. 18.10,14. † Heb. *Yr amser nodedic.*

16 Ac efe a ddywedodd, * ynghylch † y pryd hyn wrth amser bywiolaeth, ti a gofleidi fâb: hitheu a ddywedodd, nage, fy arglwydd, gŵr Duw, na ddywed gelwydd i'th lawforwyn.

17 A'r wraig a feichiogodd, ac a ddug fâb y pryd hwnnw, yn ôl amser bywiolaeth, yr hyn a leferasei Eliseus wrthi hi.

18 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a aeth ddydd-gwaith allan at ei dâd, at y medelwŷr.

19 Ac efe a ddywedodd wrth ei dâd, fy mhen, fy mhen: dywedodd yntef wrth langc, dŵg ef at ei fam.

20 Ac efe a'i cymmerth, ac a'i dûg ef at ei fam: ac efe a eisteddodd ar ei gliniau hi, hyd hanner dydd, ac a fu farw.

21 A hi a aeth i fynu, ac a'i gosododd ef i orwedd ar wely gŵr Duw, ac a gaeodd *y drws* arno, ac a aeth allan.

22 A hi a alwodd ar ei gŵr, ac a ddywedodd, anfon attolwg gyd â mi yn o'r llangcau, ac yn o'r asfynnod; canys mi a redaf hyd at ŵr Duw, ac a ddychwelaf.

23 Dywedodd yntef, pa ham yr ai di atto ef heddyw? nid *yw hi* na newydd loer, na Sabboth: hitheu a ddywedodd, pob peth yn † dda.

† Heb. *Heddwch.* † Heb. *Attal eroſ farchogaeth.*

24 Yna hi a gyfrwyodd yr asfyn, ac a ddywedodd wrth ei llangc, gyrr, a dôs rhagot: nac † aros am danafi i farchogaeth, onid archwyf it.

25 Felly hi a aeth, ac a ddaeth at ŵr Duw i fynydd Carmel: a phan welodd gŵr Duw hi o bell, efe a ddywedodd wrth Gehezi ei wâs, wele y Sunamites honno:

26 Rhêd yn awr attolwg iw chyfarfod, a dywed wrthi hi, a wyt ti yn iach? a ydyw dy ŵr yn iach? a ydyw y bachgen yn iach? dywedodd hitheu, iach.

27 A phan ddaeth hi at ŵr Duw i'r mynydd, hi a ymaflodd yn ei draed ef: a Gehezi a nesfaodd iw gwthio hi ymmaith. A gŵr Duw a ddywedodd, gâd hi yn llonydd, canys ei henaid fydd † ofidus yndd: a'r Arglwydd a'i celodd oddi wrthi fi, ac nis mynegodd i mi.

† Heb. *Chwerw.*

28 Yna hi a ddywedodd, a ddymunais i fâb gan fy arglwydd? oni ddywedais, na thwylla fi?

29 Yna efe a ddywedodd wrth Gehezi, gwregysa dy lwynau, a chymmer fy ffon i yn dy law, a dôs ymmaith; o chyfarfyddi â neb, na * chyfarch iddo, ac o chyfarch neb di, nac attteb ef: a gosot fy ffon i ar wyneb y bachgen.

* Luc. 10. 4.

30 A mam y bachgen a ddywedodd, *fel* mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid di, nid ymadawafi â thi. Ac efe a gyfododd ac a aeth ar ei hôl hi.

31 A Gehezi a gerddodd o'i blaen hwynt, ac a osododd y ffon ar wyneb y bachgen, ond nid oedd na lleferydd, na † chlywed: am hynny efe a ddychwelodd iw gyfarfod ef, ac a fynegodd iddo, gan ddywedyd, ni ddeffrôdd y bachgen.

† Heb. *Ymwran.*

32 A phan ddaeth Eliseus i mewn i'r tŷ, wele y bachgen wedi marw, yn gorwedd ar ei wely ef.

33 Felly efe a ddaeth i mewn, ac a gaeodd y drws arnynt ill dau, ac a weddiodd at yr Arglwydd.

34 Ac efe * a aeth i fynu, ac a orwedodd ar y bachgen, ac a osododd ei enau ar ei enau yntef, a'i lygaid ar ei lygaid ef, a'i ddwylaw ar ei ddwylaw ef, ac efe a ymestynnodd arno ef, a chynhesodd cnawd y bachgen.

* 1 Bren. 17. 21. Act 20. 10.

35 Ac efe a ddychwelodd, ac a rodiodd yn y tŷ † i fynu ac i wared, ac aeth i fynu ac a ymestynnodd arno ef: a'r bachgen a disiodd hyd yn saith-waith, ar bachgen a agorodd ei lygaid,

† Heb. *Ymwaith yma, ac ymwaith arcw.*

36 Ac efe a alwodd ar Gehezi, ac a ddywedodd, galw y Sunamites hon. Ac efe a alwodd ami hi; a hi a ddaeth atto ef: dywedodd yntef, cymmer dy fâb.

37 A hi a aeth i mewn ac a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a ymgrymmodd hyd lawr, ac a gymmerodd ei mâb, ac a aeth allan.

38 Ac Eliseus a ddychwelodd i Gilgal, ac yr oedd newyn yn y wlâd, a meibion y prophwydi oedd yn eistedd ger ei fron ef: ac efe a ddywedodd wrth ei wâs, trefna y crochan mawr, a berw gawl i feibion y prophwydi.

39 Ac yn a aeth allan i'r maes i gasclu bresych, ac a gafodd winwydden wyllt, ac a gasclodd o honi fresych gwyltion, loneid ei wisc, ac a ddaeth, ac a'i briwodd yn y crochan cawl canys nid adwaenent *hwynt*.

40 Yna y tywalthâsant i'r gwŷr i fwytta: a phan fwyttasant o'r cawl, hwy a waeddasant, ac a ddywedasant, ô ŵr Duw, *y mae* angau yn y crochan; ac ni allent ei fwytta.

41 Ond efe a ddywedodd, dygwch flawd; ac efe a'i bwriodd yn y crochan: dywedodd hefyd, tywallt i'r bobl fel y bwyttaont: ac nid oedd dim niwed yn y crochan.

42 A daeth gŵr o Baal Salisa, ac a ddûg i ŵr Duw o fara blaen-ffrwyth, ygain torth haidd, a thwyssennau o ŷd newydd yn ei † gibau: ac efe a ddywedodd, dod i'r bobl, fel y bwyttaont.

† Neu, *Wisc.*

43 A'i wenidog ef a ddywedodd, i ba beth y rhoddaf hyn ger bron can-wr? dywedodd yntef, dyro i'r bobl fel y bwyttaont; canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, * hwy a fwyttânt, a bydd gweddill.

* Joan. 6. 11.

44 Felly efe a'i rhoddodd ger eu bron hwynt, a hwy a fwyttasant, ac a weddillasant, yn ôl gair yr Arglwydd.

PEN. V.

1 Naaman wrth chwedl ei gaeth-forwyn, yn myned i Samaria im iachau o'i waban-glwyf. 8 Eliseus yn etyrru ef i'r Iorddonen im iachau, 15 yn gwrthod ei roddion ef, ac yn rhoi iddo beth o'r ddaiar. 20 Gehezi yn cnw ei faistr yn cymmeryd rhoddion Naaman, ac yn cael gwahan-glwyf trugywyddol.

A Naaman tywysog llu brenin Syria oedd ŵr mawr yngolwg ei arglwydd, ac

yn

yn † anrhydeddus, canys drwyddo ef y rhoddasei yr Arglwydd ymwared i Syria: ac yr oedd efe yn ŵr cadarn nerthol, ond yr oedd yn wahan-glwyfus.

2 A'r Syriaid a aethent allan yn finteioedd, ac a gaeth-gludasent o wlâd Israel langces fechan, a honno oedd † yn gwasanaethu gwraig Naaman.

3 A hi a ddywedodd wrth ei meistres, ô na byddei fy arglwydd o flaen y prophwyd *fydd* yn Samaria: canys efe a'i † hiachaei ef o'i wahan-glwyf.

4 Ac yn a aeth, ac a fynegodd iw arglwydd, gan ddywedyd, fel hyn ac fel hyn y dywedodd y llangces o wlâd Israel.

5 A brenin Syria a ddywedodd, dôs, cerdda, a mi a anfonaf lythr at frenin Israel: ac efe a aeth ymmaith, ac a ddûg † gyd ag ef ddêc talent o arian, a chwe mil o aur, a dêc pâr o ddillad.

6 Ac efe a ddûg y llythyr at frenin Israel, gan ddywedyd, yn awr pan ddêl y llythyr hwn attat ti, wele anfonais attat ti Naaman fy ngwâs, fel yr iacheit ef o'i wahan-glwyf.

7 A phan ddarllenodd brenin Israel y llythyr, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd, ai Duw *ydwyf* fi I farwhau, ac i fywhau, pan anfonei efe attaf, I iachau gŵr o'i wahan-glwyf? gwybyddwch gan hynny attolwg, a gwelwch mai ceisio achos y mae efe i'm herbyn i.

8 A phan glybu Eliseus gŵr Duw, rwygo o frenin Israel ei ddillad, efe a anfonodd at y brenin, gan dywedyd, pa ham y rhwygaist dy ddillad? deued yn awr attaf, ac efe a gaiff wybod fôd prophwyd yn Israel.

9 Yna Naaman a ddaeth, a'i feirch, ac a'i gerbydau, ac a safodd *wrth* ddrws tŷ Eliseus.

10 Ac Eliseus a anfonodd atto ef gennad, gan ddywedyd, dôs, ac ymolch saith waith yn yr Iorddonen, a'th gnawd a ddychwel i ti, a thi a lanheir.

11 Ond Naaman a ddiglodd, ac a aeth ymmaith, ac a ddywedodd, wele mi a † feddyliais ynof fy hun, gan ddyfod y deuei efe allan, ac y safei efe, ac y galwei ar enw yr Arglwydd ei Dduw, ac y † gosodei ei law ar y fan, ac yr iachaei y gwahan-glwyfus.

12 Onid gwell † Abana a Pharpar, afonydd Damascus, nâ holl ddyfroedd Israel? oni allaf ymolchi ynddynt hwy, ac ymlanhau? felly efe a drôdd ac a aeth ymmaith mewn digter.

13 A'i weision a nesasant, ac a lefarasant wrtho, ac a ddywedasant, fy nhâd, *pe* dywedasei y prophwyd beth mawr wrthit ti, onis gwnelsit? pa feint mwy gan iddo ddywedyd wrthit, ymolch, a bydd lân?

14 Yna efe a aeth I wared, ac a ymdrochodd saith waith * yn yr Iorddonen, yn ôl gair gŵr Duw: a'i gnawd a ddychwelodd fel cnawd dŷn bâch, ac efe a lanhawyd.

15 Ac efe a ddychwelodd at ŵr Duw, efe a'i holl fintai, ac a ddaeth, ac a safodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd, wele yn awr y gwn nad *oes* Duw drwy yr holl ddaiar, onid yn Israel: am hynny cymmer yn awr attolwg † rodd gan dy wâs.

16 Ond efe a ddywedodd, *fel* mai bwy yr Arglwydd, yr hwn yr ydwyf yn sefyll ger ei fron, ni chymmeraf: ac efe a gymhellodd arno ei chymmeryd, etto efe a'i gwrthododd.

17 A Naaman a ddywedodd, oni roddir yn awr i'th wâs Iwyth cwpl o fulod o ddaiar? canys ni offrymma dy wâs di mwyach boeth offrwm, nac aberth I dduwiau eraill, onid i'r Arglwydd.

18 Yn y peth hyn yr Arglwydd a faddeno I'th wâs, pan elo fy arglwydd i dŷ Rimmon i addoli yno, a phwyso ar fy llaw I, a *phan* ymgrymmwyf inneu yn nhŷ Rimmon: pan ymgrymmwyf yn nhŷ Rimmon, maddeued yr Arglwydd I'th wâs yn y peth hyn.

19 Ac efe a ddywedodd wrtho, dôs mewn heddwch: ac efe aeth oddi wrtho ef encyd o † ffordd.

20 Ond Gehezi, gwâs Eliseus gŵr Duw, a ddywedodd, wele fy meistr a arbedodd Naaman y Syriad hwn, heb gymmeryd o'i law ef yr hyn a ddygasei efe: *fel* mai byw'r Arglwydd, mi a redaf ar ei ôl ef, ac a gymmeraf ryw beth ganddo ef.

21 Felly Gehezi a ganllynodd ar ôl Naaman: a phan welodd Naaman *ef* yn rhedeg ar ei ôl, efe a ddetsynnodd oddi ar y cerbyd iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd, † a yw pôb peth yn dda?

22 Dywedodd yntef, y mae pôb peth yn dda; fy meistr a'm anfonodd I, gan ddywedyd, wele yn awr hyn, dau langc o fynydd Ephraim, o feibion y prophwydi, a ddaeth attaf; dyro yn awr iddynt hwy dalent o arian, a dau bâr o ddillad.

23 A Naaman a ddywedodd, bydd fodlon, cymmer ddwy dalent: ac efe a fu daer arno ef, ac a rwymodd ddwy dalent o arian mewn dwy gôd, a dau-bâr o ddillad, ac efe a'i rhoddodd at ddau o'i weision, iw dwyn o'i flaen ef.

24 A phan ddaeth efe i'r ‡ bwlch, ef a'i cymmerth o'i llaw hwynt, ac a'i rhoddodd I gadw yn tŷ, ac a ollyngodd ymmaith y gwŷr, a hwy a aethant ymmaith.

25 Ond efe a aeth I mewn, ac a safodd o flaen ei feistr; ac Eliseus a ddywedodd wrtho ef, o ba lê *y daethost ti* Gehezi? dywedodd yntef, nid aeth dy wâs *nac* ymma na thraw.

26 Ac efe a ddywedodd wrtho, onid aeth fy nghalon *gyd â thi*, pan drôdd y gŵr oddi ar ei gerbyd i'th gyfarfod ti? a *ydoedd hi* amser i gymmeryd arian, ac I gymmeryd gwiscoedd, ac oliwydd-lannau, a gwinllannau, a defaid, a gwartheg, a gweision, a morwynion?

27 Am hynny gwahan-glwyf Naaman a lŷn wrthit ti, ac wrth dy hâd yn dragywydd: ac efe a aeth ymmaith o'i ŵydd ef, yn wahan-glwyfus *cyn wynned* â'r eira.

PEN. VI.

1 *Eliseus yn canhiadu i feibion y prophwydi gael ehengi eu terfynau, ac yn peri i'r haiarn nofio.* 8 *yn datcuddio cyfrinach brenin Syria.* 13 *Y llu a yrrwyd i ddal Eliseus yn cael eu taro â dallineb,* 19 *a chweds eu dwyn i Samaria, yn cael eu gollwng ymmaith.* 24 *Y newyn yn Samaria, yn peri i wragedd fwyta eu plant.* 30 *Y brenin yn gyrru i ladd Eliseus.*

A Meibion y prophwydi a ddywedasant wrth Eliseus, wele yn awr, y lle yr hwn yr ydym ni yn trigo ynddo gar dy fron di, sydd ry gyfyng I ni.

2 Awn yn awr hyd yr Iorddonen, fel y cymmerom oddi yno bawb ei drawst, ac y gwnelom I ni yno le I gyfanneddu ynddo: dywedodd yntef, ewch.

† Heb. *Ddarchafedic, neu, gymmeradwy ei wyneb.*

† Heb. *O flaen.*

† Heb. *Dasolai.*

† Heb. *Yn ei law.*

† Heb. *Dywedais wrthif fy hun.*

† Heb. *Cyhwfanei.*

‡ Neu, *Amana.*

* Luc. 4. 27.

Heb. *malith.*

† Heb. *Dâr.*

† Heb. *Oes heddwch.*

‡ Neu, *Lle sirgel.*

3 Ac vn a ddywedodd, bydd ſodlon attolwg, a thyred gyd â'th weiſion: dywedodd ynteſ, mi a ddeuaf.

4 Felly eſe a aeth gyd â hwynt: a hwy a ddaethant at yr Jorddonen, ac a dorraſant goed.

5 A phan oedd vn yn bwrw i lawr drawſt, ‡ Heb. *haiarn.* ei ‡ fwyall eſ a ſyrthiodd i'r dwfr: ac eſe a waeddodd, ac a ddywedodd, o'ch fi my meiſtr, canys benthyg oedd.

6 A gŵr Duw a ddywedodd, pa lê y ſyrthiodd? yntef a ddangoſodd iddo yr fan; ac eſe a dorrodd bren, ac a'i taflodd yno, a'r haiarn a noſiodd.

7 Ac eſe a ddywedodd, cymmer i fynu it: ac eſe a eſtynnodd ei law, ac a'i cymmerodd.

8 A brenin Syria oedd yn rhyſela yn erbyn Iſrael, ac eſe a ymgynghorodd â'i weiſion, gan ddywedyd, yn y lle â'r lle *y lydd* fy ngwerſyllfa.

9 A gŵr Duw a anfonodd at frenin Iſrael, gan ddywedyd, ymgadw rhac myned i'r lle a'r lle, canys yno y diſcynnodd y Syriaid.

10 A brenin Iſrael a anfonodd i'r lle *am* yr hwn y dywedaſei gŵr Duw wrtho, ac y rhybyddiaſe eſ, ac a ymgadwodd yno, nid vnwaith, ac nid dwy-waith.

11 A chalon brenin Syria a gythryblwyd herwydd y peth hyn, ac eſe a alwodd ar ei weiſion, ac a ddywedodd wrthynt, oni fynegwch i mi pwy o honom ni ſydd gyd â brenin Iſrael?

12 Ac vn o'i weiſion eſ a ddywedodd, nid *oes neb* ſy arglwydd frenin; onid Eliſêus y prophwyd, yr hwn *ſydd* yn Iſrael, a ſynega i frenin Iſrael y geiriau a leferi di ynghanol dy ſtafell-wely.

13 Ac eſe a ddywedodd, ewch, ac edrychwch pa le y *mae* eſe, fel yr anfonwyf i'w gyrchu eſ. A mynegwyd iddo, gan ddywedyd, wele yn Dothan *y mae eſe.*

14 Am hynny eſe a anfonodd yno feirch, a cherbydau, a llu † mawr? a hwy a ddaethant liw nôs, ac a amgylchynaſant y ddinas. † Heb. *Trwm.*

15 A phan gododd gwenidog gŵr Duw yn foreu a myned allan, wele lu yn amgylchynu y ddinas, â meirch ac â cherbydau: a'i wâs a ddywedodd wrtho eſ, ahâ ſy meiſtr pa ſodd y gwnawn?

16 Ac eſe a ddywedodd, nac ofna: canys amlach *yw* * y rhai *ſydd* gyd â ni, nâ'r rhai *ſy* gyd â hwynt. *2 Cron. 32, 7.

17 Ac Eliſêus a weddiodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, agor attolwg ei lygaid eſ, fel y gwelo. A'r Arglwydd a agorodd lygaid y llangc, ac eſe a edrychodd, ac wele y mynydd yn llawn meirch, a cherbydau tanllyd, o amgylch Eliſêus.

18 A phan ddaethant i wared atto eſ, Eliſêus a weddiodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, taro attolwg y genhedl hon â dallineb: ac eſe a'i tarawodd hwy â dallineb, yn ôl gair Eliſêus.

19 Ac Eliſêus a ddywedodd wrthynt, nid hon *yw* 'r ffordd, ac nid hon *yw* 'r ddinas: deuwch ar fy ôl i, ac mi a'ch dygaf chwi at y gŵr yr ydych chwi yn ei geiſio: ond eſe a'i harweiniodd hwynt i Samaria.

20 A phan ddaethant hwy i Samaria, Eliſêus a ddywedodd, ô Arglwydd, agor lygaid y rhai hyn, fel y gwelont. A'r Arglwydd a agorodd eu llygaid hwynt, a hwy a welſant, ac wele ynghanol Samaria 'r *oeddynt.*

21 A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Eliſêus, pan welodd eſe hwynt, gan daro a darawaf *hwynt* ſy nhâd?

22 Dywedodd yntef, na tharo, a darewit ti y rhai a gaethiwaſt â'th gleddyf, ac â'th fŵa dy hun? goſod fara a dwfr ger eu bron hwynt, fel y bwyttaont, ac yr yfont, ac yr elont at eu harglwydd.

23 Ac eſe a arlwyodd iddynt hwy arlwy fawr: a hwy a fwyttaſant, ac a yfaſant, ac eſe a'i gollyngodd hwynt ymmaith, a hwy a aethant at eu harglwydd: felly byddinoedd Syria ni chwanegaſant ddyfod mwyach i wlâd Iſrael.

24 Ac wedi hyn, Benhadad brenin Syria a gynhullodd ei holl llû, ac aeth i fynu, ac a warchaeodd ar Samaria.

25 Ac yr oedd newyn mawr yn Samaria; ac wele yr oeddynt hwy yn gwarchae arni hi, nes bôd pen aſſyn er pedwar vgain *ſicl* o arian, a phedwerydd *ran* Cab o dom colomennod, er pum *ſicl* o arian.

26 Ac fel yr oedd brenin Iſrael yn myned heibio ar y mûr, gwraig a lefodd arno eſ, gan ddywedyd, achub, fy arglwydd frenin.

27 Dywedodd yntef, ‡ oni achub yr Arglwydd dydi, pa fodd yr achubaſi di? ai o'r yſcubor, neu o'r gwîn-wryf? ‡ Neu, *Na achubed.*

28 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, beth a *ddarfu* i ti? hitheu a ddywedodd, y wraig hon a ddywedodd wrthif, dyro dy fâb, fel y bwyttaom ef heddyw, a'm mâb inneu a fwyttawn ni i fory.

29 Felly ni a ferwaſom fy mâb i, * ac a'i bwyttaſom ef: a mi a ddywedais wrthi hitheu y diwrnod arall, dyro ditheu dy fâb, fel y bwyttaom ef; ond hi a gudiodd ei mâb. *Lev. 26. 29. Deut. 28. 53. Galar. 4. 10. Baruc. 2. 3.

30 A phan glybu y brenin eiriau yr wraig, eſe a rwygodd ei ddillad, ac a aeth heibio ar y mûr, a'r bobl a edrychodd, ac wele ſachliain *oedd* am ei gnawd ef oddi fewn.

31 Ac eſe a ddywedodd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, os ſaif pen Eliſêus mâb Saphat arno eſ heddyw.

32 Ond Eliſêus oedd yn eiſtedd yn ei dŷ, a'r henuriaid yn eiſtedd gyd âg eſ: a'r *brenin* a anfonodd ŵr o'i flaen: ond cyn dyfod y gennad atto eſ, eſe a ddywedodd wrth yr henuriaid, a welſoch chwi fel yr anfonodd mâb * y llofrudd hwn, i gymmeryd ymmaith fy mhen i? edrychwch pan ddel y gennad i mewn, ceiwch y drws; a deliwch eſ wrth y drws; onid *yw* trwſt traed ei arglwydd ar ei ôl eſ? * 1 Bren. 21, 1.

33 Ac eſe etto yn ymddiddan â hwynt, wele y gennad yn dyfod i wared atto eſ: ac eſe a ddywedodd, wele y drwg hyn *ſydd* oddi wrth yr Arglwydd, pa ham y diſgwiliaf wrth yr Arglwyyd mwy?

PEN. VII.

1 *Eliſêus yn prophwydo helaethrwydd anghredadwy yn Samaria.* 3 *Pedwar gwahanglwyſus yn myned i werſyll y Syriaid, ac yn dangos iddynt ffoi.* 12 *Y brenin yn cael hynny yn wîr, ac yn yſpeilio pebyll y Syriaid.* 17 *Y pennaeth ni choeliau eiriau y prophwyd, yn cael ei ſathru tan draed nes ei farw.*

YNa Eliſêus a ddywedodd, gwrandewch air yr Arglwydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, ynghylch y pryd *hyn* y foru y *gwerthir* ſat o beillied er ſicl, a dau ſat o haidd er ſicl, ym mhorth Samaria.

2 Yna

† Heb. tywyſog o'r ddinas 'r brenin nerdd yn pwyſo ar ei law ef.

2 Yna † tywyſog yr oedd y brenin yn pwyſo ar ei law, a attebodd ŵr Duw, ac a ddywedodd, wele, pe gwnai yr Arglwydd ffeneſtri yn y nefoedd, a fyddei y peth hyn? dywedodd yntef, wele, ti a'i gweli â'th lygaid, ond ni fwyttei o honaw.

3 Ac yr oedd pedwar gŵr gwahan-glwyfus wrth ddrws y porth; a hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, pa ham yr ydym ni yn aros ymma nes ein meirw?

4 Os dywedwn ni, awn i mewn i'r ddinas, newyn *ſydd* yn y ddinas, ac ni a fyddwn feirw yno; ac os trigwn ymma, ni a fyddwn feirw hefyd. Am hynny deuwch yn awr, ac awn i werſyll y Syriaid, o chadwant ni yn fyw, byw fyddwn, ac os lladdant ni, byddwn feirw.

5 A hwy a gyfodaſant ar dorriad dydd i fyned i werſyllu y Syriaid. A phan ddaethant at gwrr eithaf gwerſyll y Syriaid, wele nid *oedd* neb yno.

6 Canys yr Arglwydd a baraſei i werſyll y Syriaid glywed trŵſt cerbydau, a thrŵſt meirch, trŵſt llû mawr: a hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, wele brenin Iſrael a gyflogodd i'n herbyn ni frenhinoedd yr Hethiaid, a brenhinoedd yr Aipht, i ddyfod arnom ni.

7 Am hynny hwy a gyfodaſant, ac a ffoeſant, ar laſiad dydd, ac a adawſant eu pebyll, a'i meirch, a'i haſſynnod, *ſef* y gwerſyll fel yr ydoedd, ac a ffoeſant am eu henioes.

8 A phan ddaeth y rhai gwahan-glwyfus hyn hyd gwrr eithaf y gwerſyll, hwy a aethant i vn babell, ac a ſwyttaſant, ac a yfaſant, ac a gymmeraſant oddi yno arian, ac aur, a gwiſcoedd, ac aethant, ac a'i cuddiaſant, ac a ddychwelaſant, ac a aethant i babell arall, ac a gymmeraſant oddi yno, ac aethant, ac a'i cuddiaſant.

9 Yna y dywedodd y naill wrth y llall, nid ydym ni yn gwneuthur yn iawn, y dydd hwn ſy ddydd llawen-chwedl, ac yr ydym ni yn tewi â ſôn; os arhoſwn ni hyd oleuni y boreu, † Heb. *ni a gawn anwiredd-dra eth.* † thyw ddrwg a ddigwydd i ni: deuwch gan hynny yn awr, ac awn fel y mynegom i dŷ yr brenin.

10 Felly hwy a ddaethant, ac a waeddaſant ar borthor y ddinas; a hwy a fynegaſant iddynt, gan ddywedyd, daethom i werſyllu y Syriaid, ac wele nid *oedd* yno neb, na llais dŷn, onid y meirch yn rhwym, a'r aſſynnod yn rhwym, a'r pebyll megis yr oeddynt *o'r blaen.*

11 Ac efe a alwodd ar y porthorion; a hwy a'i mynegaſant i dŷ yr brenin oddi fewn.

12 A'r brenin a gyfododd liw nôs, ac a ddywedodd wrth ei weiſion, mynegaf yn awr i chwi yr hyn a wnaeth y Syriaid i ni: gwyddent mai newynoc oeddym ni, am hynny yr aethant ymaith o'r gwerſyll i ymguddio yn y maes, gan ddywedyd, pan ddelont hwy allan o'r ddinas, ni a'i daliwn hwynt yn fyw, ac a awn i mewn i'r ddinas.

13 Ac vn o'r gweiſion a attebodd, ac a ddywedodd, cymmer yn awr bump o'r meirch a adawyd, y rhai a adawyd yn y ddinas (wele *ymaent* hwy fel holl liaws Iſrael, y rhai a arhoſaſant ynddi; wele *y maent* hwy fel holl liaws Iſrael y rhai a ddarfuant) ac anfonwn, ac edrychwn.

14 Felly hwy a gymeraſant feirch dau gerbyd: a'r brenin a anfonodd ar ôl gwerſyll y Syriaid, gan ddywedyd, ewch, ac edrychwch.

15 A hwy a aethant a'r ôl hôl hwynt hyd yr Jorddonen, ac wele yr holl ffordd ydoedd yn llawn o ddillad, a lleſtri, y rhai a fwriaſei y Syriaid ymmaith wrth fryſſio: a'r cennadau a ddychwelaſant ac a fynegaſant i'r brenin.

16 A'r bobl a aethant allan, ac a anrhaithiaſant werſyll y Syriaid: a bu ſat o beillied er ſicl, a dau ſat o haidd er ſicl, yn ôl gair yr Arglwydd.

17 A'r brenin a oſododd y tywyſog yr oedd efe yn pwyſo ar ei law, *i wilied* ar y porth: a'r bobl a'i mathraſant ef yn y porth, ac efe fu farw, megis y lleſaraſei gŵr Duw, yr hwn a ddywedaſei *hynny*, pan ddaeth y brenin i wared atto ef.

18 A bu megis y lleſaraſei gŵr Duw wrth y brenin, gan ddywedyd, dau ſat o haidd er ſicl, a ſat o beillied er ſicl, fydd y prŷd *hyn* y foru ym mhorth Samaria.

19 A'r tywyſog a attebaſei ŵr Duw, ac a ddywedaſei, wele pe gwnai yr Arglwydd ffeneſtri yn y nefoedd, a fyddei 'r peth hyn? dywedodd yntef, wele ti a'i gweli â'th lygaid, ond ni fwyttei o honaw.

20 Ac felly y bu iddo ef: canys y bobl a'i ſathraſant ef yn y porth, ac efe a fu farw.

PEN. VIII.

1 Y Sunamites, wedi gadael ei gwlâd ſaith mlynedd i ffo rhag y newyn, yn cael gan y brenin ei thir yn ei ol, er mwyn gwrthiau Eliſeus. 7 Hazael wedi clywed y brophwydoliaeth, yn lladd ei feiſtr, ac yn teyrnaſu yn ei le ef. 16 Annuwiol lywodraeth Jehoram ar Juda. 20 Edom a Libnah yn cilio oddiwrth Juda. 23 Ahaziah yn frenin ar ol Jehoram, 25 a'i lywodraeth annuwiol ef, 28 Ef yn ymweled â Jehoram, oedd friwedic yn Jezreel.

YNa Eliſeus a lefaroâd wrth y wraig y bywhaſei efe ei mâb, gan ddywedyd, cyſot, dos ti a'th dylwyth, ac ymdeithia lle y gellych ymdeithio: canys yr Arglwydd a alwodd am newyn, a *hwnnw* a ddaw ar y wlâd ſaith mlynedd. * * Pen. 4. 35.

2 A'r wraig a gyfododd, ac a wnaeth yn ôl gair gŵr Duw: a hi a aeth, hi a'i thylwyth, ac a ymdeithiodd yn gwlâd y Philiſtiaid ſaith mlynedd.

3 Ac ym mhen y ſaith mlynedd, y wraig a ddychwelodd o wlâd y Philiſtiaid: a hi a aeth i weiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thîr.

4 A'r brenin oedd yn ymddiddan a Gehezi gwâs gŵr Duw, gan ddywedyd, adrodd i mi attolwg, yr holl bethau mawr a wnaeth Eliſeus.

5 Ac fel yr oedd efe yn mynegi i'r brenin y modd y bywhaſei efe y marw, yna wele y wraig y bywhaſei efe ei mâb, yn gweiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thîr. A Gehezi a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, dymma yr wraig, ac dymma ei mâb, yr hwn a ddarfu i Eliſeus ei fywhau.

6 A'r brenin a ofynnodd i'r wraig, a hitheu a fynegodd iddo ef: a'r brenin a roddodd iddi ryw ‡ ſtaſelludd, gan ddywedyd, dôd trachefn yr hyn oll oedd eiddi hi, a holl gnŵd y maes, o'r dydd y gadawodd hi y wlâd, hyd y prŷd hwn. ‡ Neu, *Ennuch*,

7 A daeth Eliſeus i Ddamaſcus, a Benhadad brenin Syria oedd glâf; a mynegwyd iddo ef, gan ddywedyd, daeth gŵr Duw ymma.

8 A'r brenin a ddywedodd wrth Hazael, cymmer anrheg yn dy law, a dos i-gyfarfod â gŵr Duw; ac ymofyn â'r Arglwydd drwyddo ef, gan ddywedyd, a fyddaf byw o'r clefyd hwn?

9 Felly Hazael a aeth iw gyfarfod ef, ac a gymmerth anrheg yn ei law, a phôb peth *a'r a oedd* ddâ o Ddamascus, *sef* llwyth deugain o gamelod; ac á ddaeth, ac a safodd o'i flaen ef, ac a ddywedodd, Benhadad brenin Syria dy fâb a'm hanfonodd attat, gan ddywedyd, a fyddafi byw o'r clefyd hwn?

10 Ac Eliseus a ddywedodd wrtho, dos a dywed wrtho, diau y gelli fyw: etto yr Arglwydd a ddangosodd i mi y bydd efe marw yn ddiau.

† Heb. *ac a'i gosododd.*

11 Ac efe a osododd ei wyneb, † ac a ddaliodd sulw arno, nes cywilyddio o honaw ef; a gŵr Duw a wylodd.

12 A Hazael a ddywedodd, pa ham y mae fy arglwydd yn wylo? dywedodd yntef, am fy mod yn gŵybod y drwg a wnei di i feibion Israel, eu hamddiffynfaoedd hwynt a losci di â thân, a'i gwŷr ieuaingc a leddi á'r cleddyf, a'i plant a bwyi, a'i gwragedd beichiogion a rwygi.

13 A Hazael a ddywedodd, Pa beth? ai ci yw dy wâs, fel y gwnelei efe y mawr beth hyn? ac Eliseus a ddywedodd, yr Arglwydd a ddangosodd i mi y byddi di yn frenin ar Syria.

14 Felly efe a aeth ymmaith oddi wrth Eliseus, ac a ddaeth at ei arglwydd, yr hwn a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd Eliseus wrthit ti? ac efe a attebodd, efe a ddywedodd wrthif y byddit ti byw yn ddiau.

15 A thrannoeth efe a gymmerth wrthban, ac a'i gwlychodd mewn dwfr, ac a'i lledodd ar ei wyneb ef, fel y bu efe farw: a Hazael a deyrnasoedd yn ei lê ef.

16 Ac yn y bummed flwyddyn i Joram fâb Ahab frenin Israel, a Jehosaphat yn frenin yn Juda, y † dechreuodd * Jehoram mâb Jehosaphat brenin Juda, deyrnasu.

† Heb. *y-yrneſodd*
* 2 Cron. 21. 4.

17 Mâb ddeuddeng-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnasu, ac wyth mlynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

18 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Israel, fel y gwnai tŷ Ahab, canys merch Ahab oedd yn wraig iddo: felly efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

* 1 Bren. 21. 36.
‡ 2 Sam. 7. 13.
† Heb. *Ganwyll, neu lamp.*

19 Ond * ni fynnei 'r Arglwydd ddifetha Juda, er mwyn Dafydd ei wâs, ‡ megis yr addawsei efe, y rhoddei iddo † oleuni, *ac* iw feibion yn dragŵyddol.

20 Yn ei ddyddiau ef y gwrthryfelodd Edom oddi tan law Juda, ac y gosodasant frenin arnynt eu hunain.

21 A Joram a aeth trosodd i Zair, a'r holl gerbydau gyd ag ef, ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, oedd yn ei amgylchu ef, a thywysogion y cerbydau; a'r bobl a ffoawdd iw pebyll.

22 Er hynny Edom a wrthryfelodd oddi tan law Juda hyd y dydd hwn: yna y gwrthryfelodd Libnah y pryd hynny.

23 A'r rhan arall o hanes Joram, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

24 A Joram a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: * ac Ahaziah ei fâb a deyrnasodd yn ei le ef.

* 2 Cron. 22. 1.

25 Yn y ddeuddecfed flwyddyn i Joram fâb Ahab frenin Israel, yr aeth Ahaziah mab Jehoram brenin Juda, yn frenin.

26 Mâb dwy flwydd ar hugain *oedd* Ahaziah pan aeth efe yn frenin, ac yn flwyddyn y teyrnasodd efe yn Jerusalem, ac enw ei fam ef *oedd* Athaliah merch Omri brenin Israel.

27 Ac efe a rodiodd yn ffordd tŷ Ahab, ac a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel tŷ Ahab: canys ‡ daw tŷ Ahab *ydoedd efe.*

‡ Mâb yng-hyfraith.

28 Ac efe a aeth gyd â Joram mâb Ahab i ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, i Ramoth Gilead, a'r Syriaid a darawsant Joram.

29 A Joram y brenin a ddychwelodd i Jezreel i ymiachau o'r briwiau † a rosai y Syriaid iddo ef yn Ramah, wrth ymladd o honaw ef yn erbyn Hazael brenin Syria: ac Ahaziah mâb Jehoram brenin Juda a aeth i wared i edrych Joram mab Ahab yn Jezreel, canys clâf ydoedd.

† Heb. *a'r rhai y archollasai y Syriaid ef.*

PEN. IX.

Eliseus yn danfon prophwyd ieuange i enneinio Jehu yn Ramoth Gilead. 4 Y prophwyd wedi gwneuthur ei neges, yn ffo. 11 Jehu wedi ei wneuthur yn frenhin gan y milwyr, yn lladd Joram yn maes Naboth. 27 Lladd Ahaziah yn Gur, a'i gladdu yn Jerusalem. 30 Tafiu Jezebel allan drwy ffenestr, a chwn yn ei bwytta hi.

AC Eliseus y prophwyd a alwodd yn o feibion y prophwydi ac a ddywedodd wrtho, * gwregysa dy lwynau, a chymmer y phioleid olew hon yn dy law, â dos i Ramoth Gilead.

* 1 Breg. 19. 17.

2 A phan ddelych yno, edrych yno am Jehu mâb Jehosaphat mâb Nimsi, a dos i mewn, a phâr iddo godi o fysc ei frodyr, a dŵg ef i ftafell † ddirgel.

† Heb. *o fewn ſtafell:*

3 *Yna cymmer y phioleid olew a thywallt ar ei ben ef, a dywed, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel: yna agor y drŵs, a ffô, ac nac aros.

* 1 Bren. 19. 16.

4 Felly y llangc, *sef* llangc y prophwyd, a aeth i Ramoth Gilead.

5 A phan ddaeth efe, wele tywysogion y llu oedd yn eistedd; ac efe a ddywedodd, y mae i mi air â thi ô dywysog: a dywedodd Jehu, â pha un o honom ni oll? dywedodd yntef, â thydi ô dywysog.

6 Ac efe a gyfododd, ac a aeth i mewn i'r tŷ, ac yntef a dywalltodd yr olew ar ei ben ef, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, myfi a'th eneiniais di yn frenin ar bobl yr Arglwydd, *sef* ar Israel.

7 A thi a darewi dŷ Ahab dy arglwydd, fel y dialwyfi waed fy ngweifion y prophwydi, a gwaed holl weifion yr Arglwydd, * ar law Jezebel.

* 1 Bren. 21. 15.

8 Canys holl dŷ Ahab a ddifethir, a mi a dorraf ymmaith oddi wrth Ahab, † yr hwn a biffo ar bared, y gwarchaedic hefyd, a'r hwn a adawyd yn Israel.

† 1 Bren. 14. 10. & 21. 21.

9 A mi a wnaf ‡ dŷ Ahab fel tŷ Jeroboam mâb Nebat, ac fel * tŷ Baasa mâb Ahiah.

‡ 1 Bren. 14. 10. & 21. 22.
* 1 Bren. 16. 3.

10 A'r cŵn a fwyttânt Jezebel yn rhandir Jezreel, ac ni *bydd* a'i claddo *hi*. Ac efe a agorodd y drŵs, ac a ffôdd.

11 A Jehu a aeth allan at weifion ei arglwydd,

gîwydd, a dywedwyd wrtho ef, a yw pob peth yn dda? pa ham y daeth yr ynfyd hwn attat ti? dywedodd yntef wrthynt, chwi a adwaenoch y gŵr, a'i ymadroddion.

12 Dywedasant hwythau, celwydd, mynega yn awr i ni: dywedodd yntef, fel hyn ac fel hyn y llefarodd wrthif, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel.

13 A hwy a fryssiasant, ac a gymmerasant bob vn ei wisc, ac a'i gosodasant tano ef ar ben vchaf y grisiau, ac a ganasant mewn vdcorn, ac a ddywedasant, Jehu sydd † frenin.

† Heb. *yn teyrnasu.*

14 A Jehu mâb Jehosaphat, mab Nimsi, a gydsvriadodd yn erbyn Joram: (a Joram oedd yn cadw Ramoth Gilead, efe a holl Israel, rhac Hazael brenin Syria:

15 Ond † Joram y brenin a ddychwelasei i ymiachau i Jezreel, o'r archollion, *a'r* rhai yr archollasei y Syriaid ef wrth ymladd o honaw yn erbyn Hazael brenin Syria.) a dywedodd Jehu, os mynnwch chwi, nac eled *vn* diangol o'r ddinas i fynegi i Jezreel.

† Heb. *Jehoram.* Pen. 8. 29. ‡ Heb. *tarawsei*

16 Felly Jehu a farchogodd mewn cerbyd, ac a aeth i Jezreel, (canys Joram oedd yn gorwedd yno) ac Ahaziah brenin Juda a ddaethei i wared i edrych Joram.

17 A gwiliwr oedd yn sefyll ar y twr yn Jezreel, ac a ganfu fintai Jehu pan oedd efe yn dyfod, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn gweled mintai: a Joram a ddywedodd, cymmer wr march ac anfon iw cyfarfod hwynt, a dyweded, a'i heddwch?

18 A gŵr march a aeth iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed y brenin, oes heddwch? a dywedodd Jehu, beth *sydd* i ti *a ofynnych* am heddwch? tro yn fy ôl i; a'r gwiliwr a fynegodd, gan ddywedyd, y genad a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwelyd.

19 Yna efe a anfonodd yr ail gŵr march, ac efe a ddaeth attynt hwy, ac a ddywedodd, fel hyn y dywedodd y brenin, *oes* heddwch? a dywedodd Jehu, beth *sydd* i ti *a ofynnych* am heddwch? tro yn fy ôl i.

20 A'r gwiliwr a fynegodd, gan ddywedyd, efe a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwelyd: ar ‡ gyrriad *sydd* fel gyrriad Jehu mâb Nimsi; canys y mae efe yn gyrru yn ynfyd.

‡ Neu, *cerddediad.*

21 A Joram a ddywedodd, rhwym *y cerbyd*, yntef a rwymodd ei gerbyd ef: a Joram brenin Israel a aeth allan, ac Ahaziah brenin Juda, pob vn yn ei gerbyd, a hwy aethant yn erbyn Jehu, a † chyfarfuant ag ef yn rhan-dir Naboth y Jezreeliad.

† Heb. *chawsant ef.*

22 A phan welodd Joram Jehu, efe a ddywedodd, a *oes* heddwch, Jehu? dywedodd yntef, pa heddwch, tra *fyddo* putteindra Jezebel dy fam di, a'i hudoliaeth, mor aml?

23 A Joram a drôdd ei law, ac a ffôdd, ac a ddywedodd wrth Ahaziah, *y mae* bradwriaeth, ô Ahaziah.

24 A Jehu † a gymmerth fwa yn ei law, ac a darawodd Joram rhwng ei yscwyddau, fel yr aeth y saeth drwy ei galon ef, ac efe a ‡ syrthiôdd yn ei gerbyd.

† Heb. *lanwodd ei law a bwa.* ‡ Heb. *ymerynnodd.*

25 A *Jehu* a ddywedodd wrth Bidcar ei dywysog, cymmer, bwrw ef i randir maes Naboth yr Jezreeliad: canys cofia pan oeddym ni mi a thi yn marchogeth yaghyd ein dau, ar ôl Ahab ei dâd ef, roddi o'r Arglwydd arno ef y baich hwn,

26 * Diau meddai yr Arglwydd, gwaed Naboth, a gwaed ei feibion a welais i neithwyr, ac mi a dalaf i ti yn y rhandir hon, medd yr Arglwydd: gan hyny cymmer, a bwrw ef yn awr yn y rhandir hon, yn ôl gair yr Arglwydd. * 1 Bren. 21. 19.

27 Ond pan welodd Ahaziah brenin Juda *hynny*, efe a ffôdd ar hyd ffordd tŷ 'r ardd: a Jehu a ymlidiodd ar ei ôl ef, ac a ddywedodd, tarewch hwn hefyd yn *ei* gerbyd: *a hwy a'i tarawsant ef* yn rhiw Gwrr, yr hon *sydd* wrth Ibleam, ac efe a ffôdd i Megido, ac a fu farw yno.

28 A'i weision a'i dygasant ef mewn cerbyd i Jerusalem, ac a'i claddasant ef yn ei seddrod gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd.

29 Ac yn yr unfed flwyddyn ar ddêc i Joram fâb Ahab, yr aethei Ahaziah yn frenin ar Juda.

30 A phan ddaeth Jehu i Jezreel, Jezebel a glybu *hynny*, ac a golurodd ei † hwyneb, ac a wiscodd yn wŷch am ei phen, ac a edrychodd drwy ffenestr.

† Heb. *llygaid.*

31 A phan oedd Jehu yn dyfod i mewn i'r porth, hi a ddywedodd, *a fu* heddwch i Zimri, yr hwn a laddodd ei feistr?

32 Ac efe a dderchafodd ei wyneb at y ffenestr, ac a ddywedodd, pwy *sydd* gyd â mi, pwy? a dau *neu* dri o'r stafellyddion a edrychasant arno ef.

33 Yntef a ddywedodd, teflwch hi i lawr, a hwy a'i taflasant hi i lawr, a thaenellwyd *peth* o'i gwaed hi ar y pared, ac ar y meirch; ac efe a'i mathrodd hi.

34 A phan ddaeth efe i mewn, efe a fwytaodd, ac a yfodd, ac a ddywedodd, edrychwch am y *wraig* felldigedic honno, a chleddwch hi, canys merch brenin *ydyw* hi.

35 A hwy aethant iw chladdu hi; ond ni chawsant o honi onid y benglog, a'r traed, a chledrau y dwylo.

36 Am hynny hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant iddo ef: dywedodd yntef, dyna air yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe drwy law ei wasanaethwr Elias y Thesbiad, gan ddywedyd, * yn rhan-dir Jezreel y bwyty y cŵn gnawd Jezebel. * 1 Bren. 21. 23.

37 A chelain Jezebel a fydd fel tommen ar wyneb y maes, yn rhan-dir Jezreel, fel na ellir dywedyd, dymma Jezebel.

PEN. X.

1 Jehu trwy lythyrau yn peri torri pennau deng mab a thrugain Ahab, 8 Ac yn ei escusodi ei hun a phrophwydoliaeth Elias, 12 yn laddau dau a deugain o frodyr Ahaziah, wrth y ty cneifio, 15 yn cymmeryd Jehonadab atto, 18 a thrwy gyfrwysdra yn difetha holl addolwyr Baal, 29 yn canlyn pechodau Jeroboam. 32 Hazael yn gorthrymmu Israel. 34 Joachaz yn frenin ar ol Jehu.

AC i Ahab *yr oedd* deng mâb a thrugain yn Samaria: a Jehu a scrifennodd lythyrau, ac a anfonnodd i Samaria at dywysogion Jezreel, at yr henuriaid, ac at ddiwaethod Ahab, gan ddywedyd,

2 Ac yn awr pan ddâl y llythyr hwn attoch chwi; canys gyd â chwi *y mae* meibion eich arglwydd, a chennwch chwi *y mae* cerbydau, a meirch, a dinasoedd caeroc, ac arfau:

3 Yna edrychwch yr hwn fydd oren, ac yn gymhwysaf o feibion eich arglwydd, a gosodwch *ef* ar deyrn-gader ei dâd, ac ymleddwch dros dŷ eich arglwydd.

4 A hwy

4 A hwy a ofnasant yn ddirfawr, ac a ddywedasant, wele dau frenin ni safasant o'i flaen ef: pa fodd gan hynny y safwn ni?

5 Am hynny 'r anfonodd yr hwn *oedd* ar y tŷ, a'r hwn *oedd* ar y ddinas, a'r henuriaid, a'r tadmaethod, at Jehu, gan ddywedyd, dy weision di ydym ni, a'r hyn oll a ddywedych di wrthym a wnawn ni, ni wnawn ni neb yn frenin; gwna 'r hyn a fyddo da yn dy olwg.

† Heb. *praff y ddoeth.*

6 Yna efe a scrifennodd yr ail llythr attynt hwy, gan ddywedyd, os † eiddo fi fyddwch, ac *os* ar fy llais i y gwrandewch, cymmerwch bennau y gwŷr, meibion eich arglwydd, a deuwch attaf y pryd hyn y foru, i Jezreel: a meibion y brenin *sef* deng-nŷn a thrugain *oedd* gyd â phennaethiaid y ddinas, y rhai oedd yn eu meithrin hwynt.

7 A phan ddaeth y llythr attynt, hwy a gymmerasant feibion y brenin, ac a laddasant ddeng-nŷn a thrugain, ac a osodasant eu pennau hwynt mewn basgedau, ac a'i danfonasant atto ef i Jezreel.

8 A chennad a ddaeth, ac a fynegodd iddo ef, gan ddywedyd, hwy a ddygasant bennau meibion y brenin: dywedodd yntef, gosodwch hwynt yn ddau ben-twr wrth ddrws y porth, hyd y boreu.

9 A'r boreu efe a aeth allan, ac a safodd, ac a ddywedodd wrth yr holl bobl, cyfiawn ydych chwi: wele myfi a gyd-fwriedais yn erbyn fy arglwydd, ac a'i lleddais ef; ond pwy a laddodd yr holl rai hyn?

10 Gwybyddwch yn awr na syrth *dim* o air yr Arglwydd i'r ddaiar, yr hwn a lefarodd yr Arglwydd am dŷ Ahab: canys gwnaeth yr Arglwydd yr hyn a lefarodd efe drwy law * Elias ei was.

* 1 Bren. 21. 29.

11 Felly Jehu a darawodd holl weddillion tŷ Ahab yn Jezreel, a'i holl bennaethiaid ef, a'i ‡ gyfneseifiaid ef, a'i offeiriaid, fel na adawyd vn yngweddill.

‡ Neu, *gydnabod.*

12 Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith hefyd, ac a ddaeth i Samaria: *ac* fel *yr oedd efe wrth* dŷ cneifio y bugeiliaid ar y ffordd,

13 Jehu a gyfarfu â brodyr Ahaziah brenin Juda, ac a ddywedodd, pwy *ydych* chwi? dywedasant hwythau, brodyr Ahaziah *ydym* ni, ac ni a ddaethom i wared i gyfarch gwell i feibion y brenin, ac i feibion y frenhines.

14 Ac efe a ddywedodd, deliwch hwynt yn fyw. A hwy a'i daliasant hwy yn fyw, ac a'i lladdasant hwy wrth bydew y tŷ cneifio, *sef* dau wr a deugain, ac ni adawodd efe ŵr o honynt.

15 A phan aethei efe oddi yno, efe a † gyfarfu â Jehonadab fâb Rechab yn cyfarfod ag ef, ac ‡ a gyfarchodd well iddo, ac a ddywedodd wrtho, a yw dy galon di yn vnion fel *y mae* fy nghalon i gyd â'th galon di? a dywedodd Jehonadab, ydyw: od ydyw *eb efe* moes dy law: rhoddodd yntef ei law, ac efe a barodd iddo ddyfod i fynu atto i'r cerbyd.

† Heb. *gafodd.* ‡ Heb. *a'i bendi. thiodd.*

16 Ac efe a ddywedodd, tyred gyd â mi, a gwêl fy zêl i tu ac at yr Arglwydd: felly hwy a wnaethant iddo farchogaeth yn ei gerbyd ef.

17 A phan ddaeth efe i Samaria, efe a darawodd yr holl rai a adawsid i Ahab yn Samaria, nes iddo ei ddinistrio ef, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe wrth Elias.

18 A Jehu a gynhullodd yr holl bobl yng-hyd, ac a ddywedodd wrthynt, Ahab a wasanaethodd Baal ychydig, Jehu a'i gwasanaetha ef lawer.

19 Ac yn awr gelwch attaf holl broph-wydi Baal, ei holl weision, a'i holl offeiriaid ef, na fydded vn yn eisieu; canys aberth mawr *sydd* gennif i Baal, pwy bynnac a fyddo yn eisieu, ni bydd efe byw. Ond Jehu a wnaeth *hyn* mewn cyfrwystra, fel y difethei efe addol-wyr Baal.

20 A Jehu a ddywedodd, † cyhoeddwch gymmanfa sanctaidd i Baal, a hwy a'i cyhoeddasant.

† Heb. *sancteiddiwch gymanfa i Baal.*

21 A Jehu a anfonodd drwy holl Israel, a holl addolwyr Baal a ddaethant, ac nid oedd vn yn eisieu a'r ni ddaethei: a hwy a ddaethant i dŷ Baal, a llanwyd tŷ Baal o ben bwy gilydd.

22 Ac efe a ddywedodd wrth yr hwn *oedd geidwad* ar y gwisgoedd, dwg allan wisgoedd i holl addolwyr Baal: ac efe a ddug wisgoedd iddynt.

23 A Jehu aeth i mewn, a Jehonadab mâb Rechab, i dŷ Baal, ac a ddywedodd wrth addol-wyr Baal, chwiliwch ac edrychwch rhac bod ymma gyd â chwi *neb* o weision yr Arglwydd, onid addolwyr Baal yn vnic.

24 A phân ddaethant i mewn i wneuthur aberthau, a phoeth offrymmau, Jehu a osododd iddo allan bedwar vgain-wr, ac a ddywedodd, os diangc yr vn o'r dynion a ddygais i'ch dwylo chwi, enioes yr hwn *y diango gantho* fydd am ei enioes ef.

25 A phan orphennodd efe wneuthur y poeth offrwm, Jehu a ddywedodd wrth y swyddogion, a'r tywysogion, ewch i mewn, lleddwch hwynt, na ddeled neb allan; felly hwynt a'i tarawsant hwy â min y cleddyf: a'r swyddogion, a'r tywysogion a'i taflasant hwy allan, ac a aethant i ddinas tŷ Baal.

26 A hwy a ddygasant allan ddelwau tŷ Baal, ac a'i lloscasant hwy.

27 A hwy a ddestrywiasant ddelw Baal, ac a ddinistriasant dŷ Baal, ac a'i gwnaethant ef yn dom-dŷ hyd heddyw.

28 Felly y deleodd Jehu Baal allan o Israel.

29 Etto pechodau Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu, ni throdd Jehu oddi wrthynt hwy, *sef oddi wrth* y lloi aur *oedd* yn Bethel, a'r rhai oedd yn Dan.

30 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Jehu, o herwydd it wneuthur yn dda, gan wneuthur yr hyn oedd vnion yn fy ngolwg i, yn ôl yr hyn oll a'r a *oedd* yn fy nghalon i y gwnaethoft i dŷ Ahab, meibion y bedwaredd genhedlaeth i ti, a gisteddant ar orseddfainge Israel.

31 Ond † nid edrychodd Jehu am rodio yng hyfraith Arglwydd Dduw Israel â'i holl galon: *canys* ni throdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

† Heb. *ni wiliodd.*

32 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd dorri cyrrau Israel: a Hazael a'i tarawodd hwynt yn holl derfynau Israel;

33 O'r Jorddonen *tua* chodiad haul, *sef* holl wlâd Gilead, y Gadiaid, a'r Rubeniaid, a'r Manassiaid, o Aroer, yr hon *sydd* wrth afon Arnon, ‡ Gilead a Basan hefyd.

‡ Neu, *hyd Gil.*

34 A'r rhan arall o hanes Jehu, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, a'i holl gadernid ef: onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

35 A Jehu

35 A Jehu a hunodd gyd a'i dadau, a chladdwyd ei yn Samaria, a Joachaz ei fâb a deyrnasodd yn ei le ef.

36 A'r dyddiau y teyrnasodd Jehu ar Israel yn Samaria, *oedd* wyth mlynedd ar hugain.

PEN. XI.

1 *Achub Joas gan ei fodryb Joseba, pan laddodd Athaliah yr hâd brenhinol, a'i guddio chwe blynedd yn nhy DdUw.* 4 *Jehoiada, trwy gynhorthwy'r tywysogion, ar y seithfed flwyddyn, yn ei wneuthur ef yn frenhin.* 13 *Lladd Athaliah.* 17 *Jehoiada yn adferu gwasanaeth Duw.*

* 2 Cron. 22. 10. † Heb. *holl had y frenhiniaeth.*

A Phan welodd * Athaliah mam Ahaziah farw o'i mâb, hi a gyfododd, ac a ddifethodd † yr holl hâd brenhinawl.

2 Ond Joseba merch y brenin Joram, chwaer Ahaziah, a gymmerth Joas fab Ahaziah; ac a'i lladratiaodd ef o fysc meibion y brenin y rhai a laddwyd: a hwy a'i cuddiasant ef a'i fammaeth yn stafell y gwelâu, rhac Athaliah, fel na laddwyd ef.

3 Ac efe a fu gyd â hi ynghudd *yn* nhŷ 'r Arglwydd chwe blynedd: ac Athaliah oedd yn teyrnasu ar y wlâd.

* 2 Cron. 23. 1.

4 Ac * yn y seithfed flwyddyn yr anfonodd Jehoiada, ac y cymmerth dywysogion y cantoedd *a'r* capteniaid, a'r swyddogion, ac a'i dûg hwynt i mewn atto i dŷ 'r Arglwydd, ac a wnaeth â hwynt gyfammod, ac a wnaeth iddynt dyngu yn nhŷ 'r Arglwydd, ac a ddangosodd iddynt fâb y brenin.

5 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, dymma 'r peth a wnewch chwi: trydedd ran o honoch sy'n dyfod i mewn *ar* y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ y brenin:

* 2 Cron. 23. 5.

6 A thrydedd ran *fydd* * ym mhorth Sur, a thrydedd ran yn y porth o'r tu ôl i'r swyddogion: felly cedwch wiliadwriaeth y tŷ rhag ei dorri.

‡ Neu, *ddwy fintai* Heb. *dwy law.*

7 A ‡ deu-parth o honoch oll sydd yn myned allan ar y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ 'r Arglwydd, ynghylch y brenin.

8 A chwi a amgylchynwch y brenin o bob parth, pob vn â'i arfau yn ei law; a'r hwn a ddelo i'r rhesau, lladder ef: a byddwch gyd â'r brenin pan elo efe allan, a phan ddelo efe i mewn.

9 A thywysogion y cantoedd a wnaethant yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Jehoiada yr offeiriad, a chymmerasant bawb eu gwŷr y rhai oedd yn dyfod i mewn *ar* y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn myned allan *ar* y Sabboth, ac a ddaethant at Jehoiada yr offeiriad.

10 A'r offeiriad a roddodd i dywysogion y cantoedd, wayw-ffyn, a tharianau y brenin Dafydd, y rhai oedd yn nhŷ yr Arglwydd.

* 2 Cron. 23. 10. † Heb. *ysgwydd ddeheu.*

11 A'r * swyddogion a safasant bob vn â'i arfau yn ei law, o'r † tu dehau i'r tŷ, hyd y tu allwy i'r tŷ, wrth yr allor a'r tŷ, amgylch ogylch y brenhin.

12 Ac efe a ddug allan fâb y brenin, ac a roddodd y goron arno ef, a'r dystiolaeth, a hwy a'i hurddasant ef yn frenin, ac a'i heneiniasant ef: curâsant hefyd eu dwylo, a dywedasant, byw fyddo 'r brenin.

13 A phan glybu Athaliah drŵst y bobl yn rhedeg, hi a ddaeth i mewn at y bobl i dŷ 'r Arglwydd.

14 A phan edrychodd hi, wele y brenin oedd yn sefyll wrth y golofn yn ôl yr arfer, a'r tywysogion a'r vdcyrn, yn ymmyl y brenin, a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn canu mewn vdcyrn. Ac Athaliah a rwygodd ei dillad, ac a waeddodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

15 A Jehoiada yr offeiriad a orchymynnodd i dywysogion y cantoedd, y rhai oedd wedi eu gosod ar y llu, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi o'r tu allan i'r rhesau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi, lladder ef â'r cleddyf: canys dywedasei yr offeiriad, na laddler hi yn nhŷ yr Arglwydd.

16 A hwy a osodasant ddwylo arni hi, a hi a aeth ar hyd y ffordd feirch i dŷ 'r brenin; ac yno y lladdwyd hi.

17 A Jehoiada a wnaeth gyfammod rhwng yr Arglwydd a'r brenin, a'r bobl, i fôd o honynt yn bobl i'r Arglwydd: a rhwng y brenin a'r bobl.

18 A holl bobl y wlâd a aethant i dŷ Baal, ac a'i dinistriasant ef a'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliasant hwy yn chwilfriw, lladdasant hefyd Mattan offeiriad Baal, o flaen yr allorau: a'r offeiriad a osododd oruwchwil wŷr ar dŷ 'r Arglwydd.

19 Efe a gymmerth hefyd dywysogion y cantoedd, a'r capteniaid, a'r swyddogion, a holl bobl y wlâd, a hwy a ddygasant i wared y brenin o dŷ 'r Arglwydd, ac a ddaethant ar hyd ffordd porth y swyddogion, i dŷ 'r brenin: ac efe a eisteddodd ar orseddfa y brenhinoedd.

20 A holl bobl y wlâd a lawenychasant, a'r ddinas a lonyddodd: a hwy a laddasant Athaliah â'r cleddyf, *wrth* dŷ y brenin.

21 Mâb saith mlwydd *oedd* Joas pan aeth efe yn frenin.

PEN. XII.

1 *Joas yn teyrnasu yn ddauviol tra fu fyw Jehoiada,* 4 *ac yn peri cyweirio'r Deml.* 17 *Troi Hazael oddiwrth Jerusalem ag anreg o'r trysorau cyssegredig.* 19 *Ei weision yn lladd Joas, ac Amasiah yn myned yn frenin ar ei ôl ef.*

* 2 Cron. 24. 1.

YN y seithfed flwyddyn i Jehu y dechreuodd Joas deyrnasu, a deugain mhlynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem, ac enw ei fam ef *oedd* Zibiah o Beer-seba.

2 A Joas a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ei holl ddyddiau *yn* y rhai y dyscodd Jehoiada yr offeiriad ef.

3 Er hynny ni thynnasid ymmaith yr vchelfeydd: y bobl oedd etto yn offrymmu, ac yn arogl-darthu yn yr vchelfeydd.

† Heb. *Sanctaidd-diadau.* ‡ Heb. *eneidiau ei bris ef.*

4 A Joas a ddywedodd wrth yr offeiriaid, holl arian y † pethau cyssegredic a ddyger i mewn i dŷ 'r Arglwydd, arian y gŵr a gyniwero, arian ‡ gwerth eneidiau pôb vn, a'r holl arian a glywo neb ar ei galon eu dwyn i mewn i dŷ 'r Arglwydd,

5 Cymmered yr offeiriaid *hynny* iddynt, pawb gan ei gydnabod, a chyweiriant adwyau y tŷ, pa le bynnac y caffer adwy ynddo.

6 Ond yn y drydedd flwyddyn ar hugain i'r brenin Joas, nid atgyweiriasei yr offeiriaid agennau y tŷ.

7 Yna y brenin Joas a alwodd am Jehoiada yr offeiriad, a'r offeiriaid *eraill*, ac a ddywedodd wrthynt, pa ham nad ydych chwi yn cyweirio agennau y tŷ? yn awr gan hynny, na dderbyniwch arian gan eich cydnabod, ond rhoddwch hwy at *gyweirio* adwyau y tŷ.

8 A'r

9 A'r offeiriaid a gydfyniasant na ddderbynient arian gan y bobl, ac na chyweirient agennau y tŷ.

9 Eithr Jehoiada yr offeiriad a gymmerth gîst, ac a dyllodd dwll yn ei chaead, ac a'i gosodd hi o'r tu dehau i'r allor, ffordd y deled yn i mewn i dŷ 'r Arglwydd, a'r offeiriaid a rhai oedd yn cadw y † drŵs, a roddent yno 'r holl arian a ddygid i mewn i dŷ 'r Arglwydd.

† Heb. *rhiniog.*

10 A phan welent fôd llawer o arian yn y gîst, y dae scrifennydd y brenin, a'r arch-offeiriad, i fynu, ac a ‡ roent mewn codau, ac a gyfrifent yr arian a gawsid yn nhŷ 'r Arglwydd.

‡ Heb. *pwyſment.*

11 A hwy a roddasant yr arian wedi eu cyfrif, yn nwylo gweith-wŷr y gwaith, goruwchwil-wŷr tŷ 'r Arglwydd: a hwy a'i † talasant i'r seiri pren, ac i'r adailadwŷr oedd yn gweithio tŷ 'r Arglwydd,

† Heb. *dygasant allan.*

12 Ac i'r seiri meini, ac i'r naddwyr cerrig, ac i brynu coed a cherrig nâdd, i gyweirio adwyau tŷ 'r Arglwydd, ac am yr hyn oll a aethei allan i atgyweirio y tŷ.

13 Eithr ni wnaed yn nhŷ 'r Arglwydd gwppanau arian, saltringau, cawgiau, vdcyrn, na llestri aur, na llestri arian, o'r arian a ddygasid ‡ mewn i dŷ 'r Arglwydd:

14 Eithr hwy a'i rhoddasant i weith-wŷr y gwaith; ac a gyweiriasant â hwynt dŷ 'r Arglwydd.

15 Ac ni cheisiasant gyfrif gan y dynion y rhoddasant hwy 'r arian yn eu dwylo iw rhoddi i weith-wŷr y gwaith: canys yr oeddynt hwy yn gwneuthur yn ffyddlon.

16 Yr arian *dros* gamwedd, a'r arian *dros* bechodau, ni dducpwyd i mewn i dŷ 'r Arglwydd: eiddo 'r offeiriaid oeddynt hwy.

17 Yna Hazael brenin Syria a aeth i fynu, ac a ymladdodd yn erbyn Gath, ac a'i hennillodd hi: a Hazael a osododd ei wyneb i fyned i fynu yn erbyn Jerusalem.

18 A Joas brenin Juda a gymmerth yr holl bethau cyssegredic, a gyssegrasei Jehosaphat, a Jehoram, ac Ahaziah, ei dadau ef brenhinoedd Juda, a'i gyssegredic bethau ef ei hun, a'r holl aur a gafwyd yn nhrysorau tŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, ac a'i hanfonodd at Hazael brenin Syria, ac efe a † ymadawodd oddi wrth Jerusalem.

† Heb. *aeth i fyny.*

19 A'r rhan arall o hanes Joas, a'r hyn oll a wnaeth efe; onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

20 A'i weision ef a gyfodasant, ac a gydfwriadasant fradwriaeth; * ac a laddasant Joas *yn* ‡ nhŷ * Milo, wrth ddyfod i wared i Sila.

* 2 Cron. 24. 25. ‡ Neu, *Bethmilo.* * 2 Sam. 3. 9.

21 A Jozacar mab Simeath, a Jozabad mab Somer ei weision ef, a'i tarawsant ef, ac efe a fu farw; a hwy a'i claddasant ef gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: ac Amasiah ei fâb a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XIII.

1 Annuwiol lywodraeth Joachaz, 3 a Hazael yn ei orthrymmu ef, ac ynteu yn cael ymwared trwy weddi. 8 Joas yn teyrnasu yn ei le ef; 10 Ei annuwiol lywodraeth ynteu. 12 Jeroboam yn dyfod ar ei ôl ef. 14 Eliseus wrth farw yn prophwydo y gorchfygai Joas y Syriaid dair gwaith. 20 Y Moabiaid yn dyfod yn erbyn y wlâd, ac eseyrn Eliseus yn cyfodi gwr marw. 22 Hazael yn marw, a Joas deirgwaith yn gorchfygu Benhadad.

YN y drydedd flwyddyn ar hugain i Joas fâb Ahaziah brenin Juda, y teyrnasodd Jehoachaz mâb Jehu ar Israel yn Samaria, a dwy flynedd ar bymthec *y teyrnasodd efe.*

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd ar ôl pechodau Jeroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu; ni thrôdd oddi wrthynt hwy.

3 A digofaint yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Israel; ac efe a'i rhoddodd hwynt yn llaw Hazael brenin Syria, ac yn llaw Ben-hadad mâb Hazael, *eu* holl ddyddiau *hwynt.*

4 A Joachaz a erfyniodd ar yr Arglwydd, a gwrandawodd yr Arglwydd arno ef; o herwydd iddo ganfod gorthrymder Israel, canys brenin Syria a'i gorthrymmai hwynt.

5 (A'r Arglwydd a roddodd achubwr i Israel, fel yr aethant oddi tan law y Syriaid: a meibion Israel a drigasant yn eu pebyll fel † cynt.

† Heb. *dde ar echdhe.*

6 Etto ni throesant hwy oddi wrth be hodau tŷ Jeroboam yr hwn a wnaeth i Israel bechu, *eithr* ‡ rhodiasant ynddynt hwy: a'r llwyn hefyd a safai yn Samaria.)

‡ Heb. *rhodiodd.*

7 Ac ni adawodd efe i Joachaz o'r bobl, onid dêc a deugain o wŷr meirch, a dêc cerbyd, a deng-mil o wŷr traed: o herwydd brenin Syria a'i dinistriasei hwynt, ac a'i gwnaethei hwynt fel llwch wrth ddyrnu.

8 A'r rhan arall o hanes Joachaz, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i gadernid, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

9 A Joachaz a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef yn Samaria, a Joas ei fâb a deyrnasodd yn ei le ef.

10 Yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain i Joas frenin Juda, y teyrnasodd Joas mab Joachaz ar Israel yn Samaria: yn mlynedd ar bymthec *y teyrnasodd efe.*

11 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe oddi wrth holl bechodau Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu; *eithr* efe a rodiodd ynddynt.

12 A'r rhan arall o hanes Joas, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i gadernid, *drwy* 'r hwn yr ymladdodd efe ag Amasiah brenin Juda, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

13 A Joas a hunodd gyd â'i dadau, a Jeroboam a eisteddodd ar ei deyrn-gader ef: a Joas a gladdwyd yn Samaria gyd â brenhinoedd Israel.

14 Ac yr oedd Eliseus yn glâf o'r clefyd y bu efe farw o honaw, a Joas brenin Israel a ddaeth i wared atto ef, ac a ŵylodd ar ei wyneb ef, ac a ddywedodd, ô fy nhâd, * fy nhâd, cerbyd Israel, a'i farchogion.

* Pen. 2. 12.

15 Ac Eliseus a ddywedodd wrtho ef, cymmer fŵa a saethau: ac efe a gymmerth fŵa a saethau.

16 Ac efe a ddywedodd wrth frenin Israel, dôd dy law ar y bŵa, ac efe a roddodd ei law: ac Eliseus a osododd ei ddwylaw ar ddwylo 'r brenin.

17 Ac efe a ddywedodd, agor y ffenestr tua 'r dwyrain; ynte a'i hagorodd: yna y dywedodd Eliseus, saetha: ac efe a saethodd; dywedodd ynte, saeth ymwared yr Arglwydd, a saeth ymwared rhag Syria; a thi a darewi y Syriaid yn Aphec, nes eu difa hwynt.

18 Hefyd efe a ddywedodd, cymmer y saethau; ac efe a'i cymmerodd. Ac efe a ddywedodd wrth frenin Israel, taro 'r ddaear; ac efe a darawo

a darawodd dair gwaith, ac a beiddiodd.

19 A gŵr Duw a ddigiodd wrtho ef, ac a ddywedodd, *dyleſit* daro bump neu chwech o weithiau, yna y tarawſit Syria nes ei diſa; ac yn awr tair gwaith y tarawi Syria.

20 Ac Eliſeus a fu farw, a hwy a'i claddaſant ef: a mintaioedd y Moabiaid a ddaethant i'r wlâd y flwyddyn honno.

21 A phan oeddynt hwy yn claddu gŵr, wele hwy a ganfuant dorf, ac a fwriaſant y gŵr i feddrod Eliſeus: a phan aeth y gŵr i lawr a chyffwrdd ag eſcyrn Eliſeus,* efe a ddadebrodd, ac a gyfododd ar ei draed.

* Eccleſ. 48. 14.

22 A Hazael brenin Syria a orthrymmodd Iſrael holl ddyddiau Ioachaz.

23 A'r Arglwydd a drugarhaodd wrthynt hwy, ac a dofturiodd wrthynt hwy, ac a drodd attynt hwy, er mwyn ei gyfammod ag Abraham, Iſaac, ac Jacob, ac ni fynnai eu diniſtrio hwynt, ac ni fwriodd efe hwynt allan o'i ‡ olwg hyd yn hyn.

‡ Neu, *hyd.*

24 Felly Hazael brenin Syria a fu farw, a Benhadad ei fâb a deyrnaſodd yn ei lê ef.

25 A Joas mab Joachaz a † ennillodd yn ei hôl o law Benhadad mâb Hazael, y dinaſoedd a ddygaſei efe o law Joachaz ei dad ef mewn rhyfel: Joas a'i tarawodd ef dair gwaith, ac a ddûg adref ddinaſoedd Iſrael.

† Heb. *ddychwelodd ac a ennillodd.*

PEN. XIIII.

1 Amaſiah y brenin da. 5 Ei gyfiawnder ar y rhai a laddaſai ei dâd ef. 7 A'i orchfaieth ar Edom. 8 Amaſiah yn annog Joas ac yn cael ei orchfygu a'i yſpeilio. 16 Jeroboam yn dyfod yn lle Joas. 19 Lladd Amaſiah trwy fradwriaeth. 21 Azariah yn dyfod ar ei ôl ef. 23 Anrwiol deyrnaſiad Jeroboam. 28 A Zachariah yn dyfod yn ei le ynteu.

YN yr ail flwyddyn i Joas fâb Joachaz brenin Iſrael, y teyrnaſodd * Amaſiah mab Joas brenin Judah.

* 2 Cron. 25. 1.

2 Mâb pum-mlwydd ar hugain oedd efe pan aeth yn frenin, a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Joadan o Jeruſalem.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, etto nid fel Dafydd ei dâd: *onid* efe a wnaeth yn ôl yr hyn oll a wnaethei Joas ei dâd ef.

4 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd: y bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn yr vchelfeydd.

5 A phan ſiccrhawyd ei deyrnas yn ei law ef, * efe a laddodd ei weiſion y rhai a laddaſent y brenin ei dâd ef.

* Pen. 12. 20.

6 * Ond ni laddodd efe feibion y lleiddiaid, fel y mae yn ſcrifennedic yn llyfr cyfraith Moſes, yn yr hon y gorchymynnaſei'r Arglwydd, gan ddywedyd, * na ladder y tadau dros y meibion, ac na ladder y meibion dros y tadau; onid lladder pob vn am ei bechod ei hun.

* 2 Cron. 25. 4.

* Deut. 24. 16. Jer. 31. 32. Ezec. 18. 20.

7 Efe a darawodd o'r Edomiaid, yn nyffryn yr halen, ddeng-mil, ac a ennillodd ‡ y graig mewn rhyfel, ac a alwodd ei henw Joctheel hyd y dydd hwn.

‡ Selah.

8 Yna Amaſiah a anfonodd genadau at Joas fâb Joachaz, fâb Jehu, brenin Iſrael, gan ddywedyd, tyret, gwelwn wyneb ei gilydd.

1 Cron. 25. 17.

9 A Joas brenin Iſrael a anfonodd at Amaſiah brenin Juda, gan ddywedyd, yr yſcellyn yn Libanus a anfonodd at y gedrwydden yn Libanus, gan ddywedyd, dyro dy ferch i'm mâb i yn wraig. A bwyſtfil y maes yr hwn *oedd* yn Libanus a draiwyodd as a fathrodd yr yſcellyn.

10 Gan daro y tarewaiſt yr Edomiaid, am hynny dy galon a'th falchiodd; ymffrofta, ac eiſtedd yn dy dŷ; canys i ba beth yr ymyri i'th ddrwg dy hun, fel y ſyrthit ti, a Juda gyd â thi?

11 Ond ni wrandawai Amaſiah; am hynny Joas brenin Iſrael a aeth i fynu, a hwy a welſant wynebau ei gilydd, efe ac Amaſiah brenin Juda, yn Bethſemes, yr hon *ſydd* yn Juda.

12 A Juda a darawyd o flaen Iſrael; a hwy ffoſant bawb iw pebyll.

13 A Joas brenin Iſrael a ddaliodd Amaſiah brenin Juda mâb Ioas, fâb Ahaziah, yn Bethſemes, ac a ddaeth i Ieruſalem, ac a dorrodd i lawr fûr Ieruſalem, o borth Ephraim, hyd borth y gongl, bedwar can cufydd.

14 Ac efe a gymmerth yr holl aur, a'r arian, a'r holl leſtri a'r a gafwyd yn nhŷ 'r Arglwydd, ac yn nhryſorau tŷ 'r brenin, a gwyſtlon, ac a ddychwelodd i Samaria.

15 A'r rhan arall o hanes Ioas, yr hyn a wnaeth efe, a'i gadernid, ac fel yr ymladdodd efe ag Amaſiah brenin Iuda, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

16 A Ioas a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Samaria gyd â brenhinoedd Iſrael, a Ieroboam ei fâb a deyrnaſodd yn ei lê ef.

17 Ac Amaſiah mâb Ioas brenin Iuda, a fu fyw ar ôl marwolaeth Ioas fab Ioachaz brenin Iſrael, bymtheng-mhlynedd.

18 A'r rhan arall o hanes Amaſiah, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

19 * Ond hwy a fradwriaſant yn ei erbyn ef yn Ieruſalem; ac efe a ffôdd i Lachis: etto hwy a anfonaſant ar ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdaſant ef yno.

* 2 Cron. 25. 27.

20 A hwy a'i dygaſant ef ar feirch, ac efe a gladdwyd yn Ieruſalem gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd.

21 A holl bobl Iuda a gymmeraſant ‡ Azariah, (ac ynteu yn fâb vn mlwydd ar bymthec) ac a'i hurddaſant ef yn frenin yn lle Amaſiah ei dâd.

‡ *A elwir Vzziah.* 2 Cron. 26. 1.

22 Efe a adeiladodd Elath, ac a'i rhoddodd hi drachefn i Iuda, ar ôl huno o'r brenin gyd â'i dadau.

23 Yn y bymthecfed flwyddyn i Amaſiah fâb Ioas brenin Iuda, y teyrnaſodd Ieroboam mâb Ioas brenin Iſrael, yn Samaria, yn mlynedd a deugain *y teyrnaſodd efe*.

24 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni chiliodd efe oddi wrth holl bechodau Ieroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

25 Efe a ddug adref derfyn Iſrael o'r lle 'r eir i mewn i Hemath, hyd fôr y rhôs, yn ôl gair Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a lefaraſei efe drwy law ei wâs Jonas mâb Amittai y prophwyd, yr hwn *oedd* o Gath Hepher.

26 Canys yr Arglwydd a welodd gyſtudd Iſrael yn ſiin iawn: * canys nid *oedd neb* gwarchaedic, na neb wedi ei adel, na chynnorthwydd i Iſrael.

* 1 Bren. 14. 10.

27 Ac ni lefaraſei yr Arglwydd y deleai efe enw Iſrael oddi tan y nefoedd: ond efe a'i gwaredodd hwynt drwy law Ieroboam mâb Ioas.

28 A'r rhan arall o hanes Ieroboam, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, a'i gadernid ef, y modd y rhyfelodd efe, a'r modd y dug efe adref Ddamaſcus, a Hemath, i Iuda yn Iſrael, onid

ydynt

ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

29 A Jeroboam a hunodd gyd â'i dadau, *ſef* gyd â brenhinoedd Iſrael, a Zachariah ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XV.

1 *Dalonus deyrnaſiad Azariah.* 5 *Ef yn marw o'r gwahan-glwyf, a Jotham yn dyfod yn ei le ef.* 8 *Zachariah y diweddaf o genedl Jehu, yn teyrnaſu yn ddrygionus, a'i ladd ef gan Salum.* 13 *Salum yn teyrnaſu ſis, a Menahem yn ei ladd ef.* 16 *Menahem yn cael nerth gan Pul.* 21 *Pecahiah yn dyfod yn ei le ef.* 23 *Pecah yn ei ladd ef.* 27 *Tiglath Peleſer yn gorthrymmu Pecah, a Hoſea yn ei ladd ef.* 32 *Jotham y brenin da.* 36 *Abaz yn dyfod ar ei ol ef.*

YN y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Jeroboam brenin Iſrael, y teyrnaſodd * Azariah mab Amaſiah brenin Juda.

*2 Cron. 26. 1.

2 Mâb vn mlwydd ar bymthec vdoedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, a deuddeng mhlynedd a deugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem, ac enw ei fam *oedd* Jecholiah o Jeruſalem.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaſſei Amaſiah ei dâd ef;

4 Ond na thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd: y bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn yr vchelfeydd.

*2 Cron. 26. 1.

5 A'r * Arglwydd a darawodd y brenin fel y bu efe wahan-glwyfus, hyd ddydd ei farwolaeth, ac y trigodd mewn tŷ o'r nailltu: a Jotham mâb y brenin *oedd* ar y tŷ yn barnu pobl y wlâd.

6 A'r rhan arall o hanes Azariah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

7 Ac Azariah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd, a Jotham ei fâb a deyrnaſodd yn ei lê ef.

8 Yn y drydydd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Azariah frenin Juda, y teyrnaſodd Zachariah mab Jeroboam ar Iſrael yn Samaria, chwe mis.

9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, megis y gwnaethei ei dadau: ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

10 A Salum mab Jabes a frâd-fwriadodd yn ei erbyn ef, ac a'i tarawodd ef ger bron y bobl, ac a'i lladdodd ef, ac a deyrnaſodd yn ei lê ef.

11 A'r rhan arall o hanes Zachariah, wele y mae yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

12 Dymma * air yr Arglwydd, yr hwn a lefaraſei efe wrth Jehu, gan ddywedyd, meibion y bedwaredd genhedlaeth i ti a eiſteddant ar orſeddfa Iſrael. Ac felly y bu.

* Pen. 10. 30.

13 Salum mâb Jabes a ddechreuodd deyrnaſu yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain, i * Vzziah brenin Juda, a † mis cyfan y teyrnaſodd efe yn Samaria.

* Matth. 1. 8. 9. † Heb. *mis o ddyddiau.*

14 Canys Menahem mâb Gadi a aeth i fynu o Tirzah, ac a ddaeth i Samaria, ac a darawodd Salum mâb Jabes yn Samaria, ac a'i lladdodd ef, ac a deyrnaſodd yn ei lê ef.

15 A'r rhan arall o hanes Salum, a'i frâd-wriaeth ef, yr hon a frâd-fwriadodd efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

16 Yna Menahem a darawodd Tiphſah, a'r rhai oll *oedd* ynddi, a'i therfynau, o Tirzah; o herwydd nad agoraſant *iddo ef*, am hynny y tarawodd efe hi; a'i holl wragedd beichiogion a rwygodd efe.

17 Yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Azariah brenin Juda, y teyrnaſodd Menahem mâb Gadi ar Iſrael, a deng mlynedd *y teyrnaſodd efe* yn Samaria.

18 Ac efe a wnaeth yn hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe yn ei holl ddyddiau, oddi wrth bechodau Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

19 A * Phul brenin Aſſyria a ddaeth yn erbyn y wlâd; a Menahem a roddodd i Pul fil o dalentau arian, fel y byddei ei law gyd ag ef, i ſicrhau y frenhiniaeth yn ei law ef.

* 1 Cron. 5. 26.

20 A Menahem a gododd yr arian ar Iſrael, *ſef* ar yr holl rai cedyrn o aſſu, ar bob vn ddêc ſicl a deugain o arian, iw rhoddi i frenin Aſſyria: felly brenin Aſſyria a ddychwelodd, ac nid arhoſodd yno yn y wlâd.

21 A'r rhan arall o hanes Menahem, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

22 A Menahem a hunodd gyd â'i dadau, a Phecahiah ei fâb a deyrnaſodd yn ei lê ef.

23 Yn y ddecfed flwyddyn a deugain i Azariah brenin Juda, y teyrnaſodd Pecahiah mâb Menahem ar Iſrael yn Samaria, a dwy flynedd *y teyrnaſodd* efe.

24 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

25 A Phecah mâb Remaliah ei dywyſog ef, a frâd-fwriadodd yn ei erbyn ef, ac a'i tarawodd ef yn Samaria, yn llŷs y brenin, gyd ag Argob, ac Arieh, a chydag ef ddeng-wr a deugain o feibion y Gileadiaid: ac efe a'i lladdodd ef, ac a deyrnaſodd yn ei lê ef.

26 A'r rhan arall o hanes Pecahiah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

27 Yn y ddeuddecfed flwyddyn a deugain i Azariah brenin Juda, y teyrnaſodd Pecah mâb Remaliah ar Iſrael yn Samaria, ac vgain mlynedd *y teyrnaſodd efe*.

28 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

29 Yn nyddiau Pecah brenin Iſrael * y daeth Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, ac a enillodd Jion, ac Abel-Beth-maachah, a Janoah, Cedes hefyd, a Hazor, a Gilead, a Galilee, holl wlâd Nephtali, ac a'i caeth-gludodd hwynt i Aſſyria.

* 1 Cron. 5. 26.

30 A Hoſea mâb Elah, a frâd-fwriadodd fradwriaeth yn erbyn Pecah mâb Remaliah, ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, ac a deyrnaſodd yn ei lê ef, yn yr vgeinfed flwyddyn i Jotham fâb Vzziah.

31 A'r rhan arall o hanes Pecah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

32 * Yn yr ail flwyddyn i Pecah fâb Remaliah brenin Iſrael, y dechreuodd Jotham mâb Vzziah brenin Juda deyrnaſu.

* 2 Cron. 25. 7.

33 * Mâb pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, ac vn mhlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Jeruſa merch Zadoc.

* 2 Cron. 27. 1.

34 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd: yn ôl yr hyn oll a'r a wnaſei Vzziah ei dâd.

35 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd; y bobl oedd etto yn aberthu ac yn arogl-darthu, yn yr vchelfeydd: efe a adeiladodd y porth vchaf i dŷ 'r Arglwydd.

36 A'r rhan arall o hanes Jotham, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

37 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd anfon yn erbyn Juda, Rezin brenin Syria, a Phecah mâb Remaliah.

38 A Jotham a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dad, ac Ahaz ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XVI.

1 *Annuwiol lywodraeth Ahaz.* 5 *Ahaz yn cyſtogi Tiglath Peleſer, yn erbyn Rezin a Phecah.* 10 *Ahaz yn anfon portreiad allor o Ddamaſcus i Vriah, ac yn aſynnu 'r allor honno iddo ei hun i offrymmu arni.* 17 *Ahaz yn yſpeilio 'r Deml.* 19 *A Hezeciah yn teyrnaſu ar ei ôl ef.*

* 2 Cron. 28. 1. YN * y ddwyfed flwyddyn ar bymthec i Pecah fâb Remaliah, y dechreuodd Ahaz mab Jotham brenin Juda, deyrnaſu.

2 Mab vgain mlwydd *oedd* Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem, ac ni wnaeth efe yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd ei Dduw, fel Dafydd ei dâd:

* Levit. 28. 21. Deut. 18. 10. 2 Cron. 28. 3. 3 Eithr rhodiodd yn ffordd brenhinoedd Iſrael, * ac a dynnodd ei fâb drwy 'r tân, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriaſei yr Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.

4 Ac efe a aberthodd, ac a arogl-darthodd yn yr vchelfeydd, ac ar y brynnau, a than bôb pren gwyrdd-las.

* Eſa. 7. 1. 5 Yna y daeth * Rezin brenin Syria, a Phecah mâb Remaliah brenin Iſrael, i fynu i Jeruſalem i ryfel: a hwy a warchaeſant ar Ahaz, ond ni allaſant hwy *ei* orchfygu *ef*.

6 Yn yr amſer hwnnw Rezin brenin Syria, a ddug dracheſn Elath at Syria, ac a yrrodd yr Iddewon o Elath: a'r Syriaid a ddaethant i Elath, ac a breſſwyliaſant yno hyd y dydd hwn.

* 2 Cron. 28. 20. 7 Yna Ahaz a anfonodd gennadau at * Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, gan ddywedyd, dy wâs di, a'th fâb di ydwyfi: tyred i fynu, a gwared fi o law brenin Syria, ac o law brenin Iſrael y rhai ſydd yn cyſodi yn fy erbyn i.

8 Ac Ahaz a gymmerth yr arian, a'r aur a gafwyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhryſorau tŷ y brenin, ac a'i hanfonodd yn anrheg i frenin Aſſyria.

9 A brenin Aſſyria a wrandawodd arno ef, a brenin Aſſyria a ddaeth i fynu i Ddamaſcus, ac a'i hennillodd hi, ac a gaeth-gludodd ei *thrigolion* i Cir, ac a laddodd Rezin.

10 A'r brenin Ahaz a aeth i Ddamaſcus i gyfarfod Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, ac a welodd allor *oedd* yn Damaſcus: a brenin Ahaz a anfonodd at Vriah yr offeiriad, agwedd yr allor a'i phortreiad, yn ôl ei holl wneuthuriad.

11 Ac Vriah yr offeiriad a adeiladodd allor, yn ôl yr hyn oll a anfonaſei y brenin Ahaz o Ddamaſcus, felly y gwnaeth Vriah yr offeiriad, erbyn dyfod y brenin Ahaz o Ddamaſcus.

12 A phan ddaeth y brenin o Ddamaſcus, y brenin a ganfu yr allor: a'r brenin a neſſaodd at yr allor, ac a offrymmodd arni hi,

13 Ac efe a loſcodd ei boeth offrwm, a'i fwyd offrwm, ac a dywalltodd ei ddiod offrwm, ac a daenellodd waed ei offrymmau hedd, ar yr allor.

14 A'r allor brês, yr hon *oedd* gar bron yr Arglwydd, a dynnodd efe ymmaith o dalcen y tŷ, oddi rhwng yr allor a thŷ yr Arglwydd, ac a'i rhoddes hi o du gogledd yr allor.

15 A'r brenin Ahaz a orchymynnodd i Vriah yr offeiriad, gan ddywedyd, lloſc ar yr allor fawr y poeth offrwm boreuol, a'r bwyd offrwm prydnhawnol, poeth offrwm y brenin hefyd, a'i fwyd offrwm ef, a phoeth offrwm holl bobl y wlâd, a'i bwyd offrwm hwynt, a'i diodydd offrwm hwynt; a holl waed y poeth offrwm, a holl waed yr aberth, a daenelli di arni hi: a byddâd yr allor brês i mi i ymofyn.

16 Ac Vriah yr offeiriad a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei y brenin Ahaz.

17 A'r brenin Ahaz a dorrodd ddaliadau yr yſtolion, ac a dynnodd ymmaith y noe oddi arnynt hwy, ac a ddeſcynnodd y môr oddi ar yr ychen prês *oedd* tanô, ac a'i rhoddodd ar balmant cerrig.

18 A gorchudd y Sabboth yr hwn a adeiladaſent hwy yn tŷ, a dyfodfa y brenin oddi allan, a drôdd efe *oddi wrth* dŷ yr Arglwydd, o achos brenin Aſſyria.

19 A'r rhan arall o hanes Ahaz, yr hyn a wnaeth efe, onid *ydynt* hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

20 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd, a Hezeciah ei fâb a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XVII.

1 *Drygionus lywodraeth Hoſea.* 3 *Wedi ei ddaroſtwng gan Salmanaſar, y mae yn ymgyfreiadu â So brenin yr Aipht yn erbyn ef.* 5 *Caethgludo Samaria, am ei pechodau.* 25 *Y cenhedloedd dieithr a blannefid yn Samaria, wedi i lewod eu blino, yn gwneuthur cymmyſc o amryw grefydd.*

YN y ddeuddecfed flwyddyn i Ahaz frenin Juda, y teyrnaſodd Hoſea mâb Elah yn Samaria ar Iſrael, naw mlynedd *y teyrnaſodd* efe.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, etto nid fel brenhinoedd Iſrael, y rhai a fuaſe o'i flaen ef.

3 A Salmaneſer brenin Aſſyria a ddaeth i fynu yn ei erbyn ef, a Hoſea aeth yn wâs iddo ef, ac a † ddug iddo ‡ anrhegion.

† Heb. *daladd.* ‡ Neu, *deyrnged.*

4 A brenin Aſſyria a gafodd fradwriaeth yn Hoſea, canys efe a ddanfonaſai gennadau at So brenin yr Aipht, ac ni ddanfonaſei anrheg i frenin Aſſyria, fel *y byddei efe arferol* bôb blwyddyn: am hynny brenin Aſſyria a gaeodd arno ef, ac a'i rhwymodd ef mewn carchar dŷ.

5 Yna brenin Aſſyria a aeth i fynu drwy yr holl wlâd, ac a aeth i fynu i Samaria, ac a warchaeodd arni hi dair blynedd.

* Pen. 18. 10. 6 * Yn y nawfed flwyddyn i Hoſea, yr ennillodd brenin Aſſyria Samaria, ac y caeth-gludodd efe Iſrael i Aſſyria, ac a'i cyfleodd hwynt yn Halah, ac yn Habor, *wrth* afon Gozan, ac *yn* ninaſoedd y Mediaid.

7 Felly y bu, am i feibion Iſrael bechu yn erbyn yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygaſei hwynt i fynu o wlâd yr Aipht, oddi tan law Pharao brenin yr Aipht, ac am iddynt ofni duwiau dieithr,

8 A rhodio yn neddfau y cenhedloedd, y rhai

rhai a fwriasei yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel, *cyn y deddfau* a wnaethei brenhinoedd Israel.

9 A meibion Israel a wnaethant yn ddirgel bethau nid hedd vnion, yn erbyn yr Arglwydd eu Duw: ac a adeiladasant iddynt vchelfeydd yn ei holl ddinasoedd, o dŵr y gwil-wŷr, hyd y ddinas gaeroc.

10 Gosodasant hefyd iddynt ddelwau, a llwynau, ar bob bryn vchel, a than bob pren lr-las.

11 Ac a arogl-darthasant yno yn yr holl vchelfeydd, fel y cenhedloedd y rhai a gaethgludasei yr Arglwydd o'i blaen hwynt, a gwnaethant bethau drygionus i ddigio yr Arglwydd.

12 A hwy a wasanaethasant eulynnod, *am* y rhai y dywedasei yr Arglwydd wrthynt,* na wnewch y peth hyn.

* Deut. 5. 19.

13 Er *i'r* Arglwydd dystiolaethu yn erbyn Israel, ac yn erbyn Juda, drwy law yr holl brophwydi, a phob gweledydd, gan ddywedyd, * dychwelwch o'ch ffyrdd drygionus, a chedwch fyngorchymynion, a'm deddfau, yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnais i'ch tadau, a'r hon a anfonais attoch, drwy law fy ngweision y prophwydi.

* Jere. 18. 11. & 25. 5. & 35. 15.

14 Etto ni wrandawsant, * eithr caledasant eu gwarrau, fel gwarrau eu tadau, y rhai ni chredasant yn yr Arglwydd eu Duw.

* Deut. 31. 27.

15 A hwy a ddirmygasant ei ddeddfau ef, a'i gyfammod, yr hwn a wnaethei efe â'i tadau hwynt, a'i destiolaethau ef, y rhai a destiolaethodd efe iw herbyn; a rhodiasant ar ôl oferedd, ac a aethant yn ofer: *aethant* hefyd ar ôl y cenhedloedd, y rhai oedd o'i hamgylch, *am* y rhai y gorchymynnasei yr Arglwydd iddynt, na wnelent fel hwynt.

16 A hwy a adawsant holl orchymynion yr Arglwydd eu Duw, ac a wnaethant iddynt ddelwau tawdd, * *nid amgen* dau lo; gwnaethant hefyd lwyn, ac ymgrymmasant i holl lu y nefoedd, a gwasanaethasant Baal.

* Exod. 32. 8. 1 Bren. 12. 28.

17 A hwy * a dynnasant eu meibion a'i merched drwy yr tân, ac a arferasant ddewiniaeth, a swynion, ac a ymwerthasant i wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef.

* Pen. 16. 3.

18 Am hynny yr Arglwydd a ddigiodd yn ddirfawr wrth Israel, ac a'i bwriodd hwynt allan o'i olwg; ni adawyd onid llwyth Juda yn vnic.

19 Ni chadwodd Juda ychwaith orchymynion yr Arglwydd eu Duw, eithr rhodiasant yn neddfau Israel y rhai a wnelsent hwy.

20 A'r Arglwydd a ddiystyrodd holl hâd Israel, ac a'i cystuddiodd hwynt, ac a'i rhoddodd hwynt yn llaw anrheithwŷr, nes iddo eu bwrw allan o'i olwg.

21 Canys efe a rwygodd Israel oddi wrth dŷ Ddafydd, a hwy a wnaethant Jeroboam fab Nebat yn frenin, a Jeroboam a yrrodd Israel oddi ar ôl yr Arglwydd, ac a wnaeth iddynt bechu pechod mawr.

22 Canys meibion Israel a rodiasant yn holl bechodau Jeroboam, y rhai a wnaeth efe, heb gilio oddi wrthynt:

23 Nes *i'r* Arglwydd fwrw Israel allan o'i olwg, fel y llefarasei drwy law * ei holl weision y prophwydi: ac Israel a gaethgludwyd allan o'i wlad ei hun i Assyria, hyd y dydd hwn.

* Jere. 25. 9.

24 A brenin Assyria a ddûg *bobl* o Babilon, ac o Cutha, ac o Afa, o Hamath hefyd, ac o Sepharfaim, ac a'i cyflaodd hwynt yn ninasoedd Samaria, yn lle meibion Israel. A hwynt a feddiannasant Samaria, ac a drigasant yn ei dinasoedd hi.

25 Ac yn nechreu eu trigias hwy yno, nid ofnasant hwy yr Arglwydd; am hynny 'r Arglwydd a anfonodd lewod yn eu plith hwynt, y rhai a laddasant rai o honynt,

26 Am hynny y mynegasant i frenin Assyria, dan ddywedyd, y cenhedloedd y rhai a fudaist ti, ac a gyflaist yn ninasoedd Samaria, nid adwaenant ddefod Duw y wlâd: am hynny efe a anfonodd lewod yn eu mysc hwynt, ac wele, lladdasant hwynt, am na wyddent ddefod Duw y wlâd.

27 Yna brenin Assyria a orchymynnodd, gan ddywedyd, dygwch yno vn o'r offeiriaid a ddygasoch oddi yno, i fyned ac i drigo yno; ac i ddyscu iddynt ddefod Duw y wlâd.

28 Felly vn o'r offeiriaid a ddygasent hwy o Samaria, a ddaeth ac a drigodd yn Bethel, ac a ddyscodd iddynt pa fodd yr ofnent yr Arglwydd.

29 Etto pob cenhedl oedd yn gwneuthur eu duwiau eu hun: ac yn eu gosod yn nhai yr vchelfeydd a wnaethei y Samariaid, pob cenedl yn eu dinasoedd yr oeddynt yn preflwylio ynddynt,

30 A gwŷr Babilon a wnaethant Succoth Benoth, a gwŷr Cuth a wnaethant Nergal, a gwŷr Hamath a wnaethant Asima:

31 A'r Afiaid a wnaethant Nibhaz, a Thartac: a'r Sepharfiaid a loscasant eu meibion yn tân i Adrammelech, ac i Hanammelech duwiau Sepharfaim.

32 Felly hwy a ofnasant yr Arglwydd, ac a wnaethant iddynt rai o'i gwehilion yn offeiriaid yr vchelfeydd, y rhai a wnaethant *aberthau* iddynt yn nhai 'r vchelfeydd.

33 * Yr Arglwydd yr oeddynt hwy yn ei ofni, a gwasanaethu yr oeddynt eu duwiau, yn ôl defod y cenhedloedd y rhai ‡ a ddygasent oddi yno.

* Zeph. 1. 5. ‡ Neu, *a'i dygasent.*

34 Hyd y dydd hwn y maent hwy yn gwneuthur yn ôl eu hên arferion: nid ydynt yn ofni 'r Arglwydd, ac nid ydynt yn gwneuthur yn ôl eu deddfau hwynt, nac yn ôl eu harfer, nac yn ôl y gyfraith, na'r gorchymyn, a orchymynnodd yr Arglwydd i feibion Jacob, yr hwn y gosododd efe * ei enw, Israel.

* Gene. 32. 28. ‡ Bren. 18. 31. * Barn. 6. 10. Jer. 10. 25

35 A'r Arglwydd a wnaethei gyfammod â hwynt, ac a orchymynnasei iddynt, gan ddywedyd, * nac ofnwch ddiwiau dieithr, ac nac ymgrymmwch iddynt, ac na wasanaethwch hwynt, ac nac aberthwch iddynt:

36 Ond yr Arglwydd yr hwn a'ch dûg chwi i fynu o wlâd yr Aipht, â nerth mawr, ac â braich eftynnedic, ef a ofnwch chwi, ac iddo ef yr ymgrymmwch, ac iddo yr aberthwch.

37 Y deddfau hefyd a'r barnedigaethau, a'r gyfraith, a'r gorchymyn, a fcrifennodd efe i chwi, a gedwch chwi, iw gwneuthur byth; ac nac ofnwch ddiwiau dieithr.

38 Ac nac anghofiwch y cyfammod a ammodais â chwi ac nac ofnwch ddiwiau dieithr.

39 Eithr ofnwch yr Arglwydd eich Duw, ac efe a'ch gwared chwi o law eich holl elynion.

40 Ond ni wrandawsant hwy, eithr yn ôl eu hên arfer y gwnaethant hwy.

41 Felly y cenhedloedd hyn oedd yn ofni yr Arglwydd, a'r yn gwasanaethu eu delwau cerfiedic; gu plant a'i hwyrion: fel y gwnaeth

an teddiw; y cnawd hwy yn gwneuthur, hyd y dydd hwn.

PEN. XVIII.

1 Yr brenin Hezeciah, 4 yn dileu delwaddoliaeth, ac yn llwyddo. 9 Caethgludo Samaria am eu pechodau. 13 Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda, a theyrnged yn ei dalhudd ef. 17 Senacherib yn danfon Rabſaceh yr ail waith, at yntau yn diſtewi Hezeciah, a thrwy gabl-eiriau yn erbyn y bobl i ddei at frenin Aſſyria.

* 2 Cron. 28. 27. & 29. 1. † Matth. 1. 9.

AC yn * y drydedd flwyddyn i Hoſea fab Elah brenin Iſrael, y teyrnaſodd † Hezeciah mab Ahaz brenin Iuda.

2 Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe pan aeth yn frenin, a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Abi, merch Zachariah.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Dafydd ei dad ef.

4 Efe a dynnodd ymmaith yr vchelfeydd ac a ddrylliodd y delwau, ac a dorredd y llwynau, ac a * ſaluriodd y ſarph brês a wnaſei Moſes; canys hyd y dyddiau hynny yr oedd meibion Iſrael yn arogl-darthu iddi hi, ac efe a'i galwodd hi Nehuſtan.

* Numb. 21. 9.

5 Yn Arglwydd Dduw Iſrael yr ymddiriedodd efe, ac ar ei ôl ef ni bu ei fath ef ym mhlith holl frenhinoedd Iuda, nac *ym myſc* y rhai a fuaſei o'i flaen ef.

6 Canys efe a lŷnodd wrth yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi ar ei ôl ef, eithr efe a gadwodd ei orchymynion ef, y rhai a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

7 A'r Arglwydd fu gyd ag ef; i ba le bynnac yr aeth, efe a lwyddodd: ac efe a wrthryſelodd yn erbyn brenin Aſſyria, ac nis gwaſanaethodd ef.

† Heb. Azzah. * Pen. 17 9.

8 Efe a darawodd y Philiſtiaid hyd † Gaza a'i therfynau, * o dŵr y gwil-wŷr, hyd y ddinas gaeroc.

* Pen. 17. 4.

9 Ac * yn y bedwaredd flwyddyn i'r brenin Hezeciah (honno *oedd* y ſeithfed flwyddyn i Hoſea fab Elah brenin Iſrael) y daeth Salmaneſer brenin Aſſyria i fynu yn erbyn Samaria, ac a warchaodd arni hi.

10 Ac ym mhen y tair blynedd yr ennillwyd hi; yn y chweched flwyddyn i Hezeciah, (honno *oedd* y * nawfed flwyddyn i Hoſea brenin Iſrael) yr ennyllwyd Samaria.

* Pen. 17. 6.

11 A brenin Aſſyria a gaeth-gludodd Iſrael i Aſſyria, ac a'i cyfleodd hwynt yn Halah, ac yn Habor *wrth* afon Gozan, ac yn ninaſoedd y Mediaid;

12 Am na wrandawſent ar lais yr Arglwydd eu Duw, eithr troſſeddu ei gyfammod ef, a'r hyn oll a orchymynnaſei Moſes gwâs yr Arglwydd, ac na wrandawent arnynt, ac nas gwnaent *hwynt*.

13 Ac yn y bedwaredd flwyddyn ar ddec i'r brenin Hezeciah, * y daeth Senacherib brenin Aſſyria i fynu yn erbyn holl ddinaſoedd caerog Iuda, ac a'i henillodd hwynt.

* 1 Cron. 32. 1. Eſa. 36. 1. Eccleſ. 48. 18.

14 A Hezeciah brenin Iuda a anfonodd at frenin Aſſyria i Lachis, gan ddywedyd, pechais, dychwel oddi wrthif; dygaf yr hyn a roddych arnaf. A brenin Aſſyria a oſododd ar Hezeciah brenin Iuda, dry-chant o dalentau arian, a dêg ar hugain o dalentau aur.

15 A Hezeciah a roddodd *iddo* yr holl arian a gaſwyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhryſorau tŷ yr brenin.

16 Yn yr amſer hwnnw y torrodd Hezeciah *yr aur oddiar* ddryſau teml yr Arglwydd, ac *oddiar* y colofnau a orchuddiaſei Hezeciah brenin Iuda, ac a'i rhoddes hwynt i frenin Aſſyria.

17 A brenin Aſſyria a anfonodd Tartan, a Rabſaris, a Rabſaceh, o Lachis, at frenin Hezeciah, â llû † diſawr yn erbyn Ieruſalem: a † Heb. hwy a aethant i fynu, ac a ddaethant i Ieruſalem; ac wedi eu dyfod i fynu, hwy a ddaethant ac a ſafaſant wrth biſtyll y llynn vchaf, yr hwn *ſydd* ym mhriffordd * maes y pannwr. * Eſay 36. 2.

18 Ac wedi iddynt alw ar y brenin, daeth allan attynt hwy Eliacim mâb Helciah, yr hwn *oedd* benteulu, a Sobna yr ſcrifennydd, a Joah mâb Aſaph y cofiadur.

19 A Rabſaceh a ddywedodd wrthynt hwy, dywedwch yn awr wrth Hezeciah, Iel hyn y dywedodd y brenin mawr, brenin Aſſyria, pa hyder yw hwn yr wyt yn ymddiried ynddo? Eſay 36. 4. 2 Cron. 18.

20 † Dywedyd yr ydwyt (ond *siê ydynt ond* geiriau † ofer) ‡ y mae gennyf gyngor a nerth i ryfel: ar bwy y mae dy hyder pan wrthryſelaiſt i'm herbyn i? † Neu, *Sierad.* † Heb. *Gwefuſau.* ‡ Neu, *Ond cynghor a nerth ſydd raid i ryfel.*

21 Wele yn awr y mae dy hyder ar y ffon gorſen ddrylliedic hon, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwyſſo arni, hi a â i gledr ei law ef, ac a dylla trwyddi hi: felly *y mae* Pharao brenin yr Aipht i bawb a hyderant arno ef.

22 Ac os dywedwch wrthif, yn yr Arglwydd ein Duw yr ydym ni yn ymddiried, onid efe *ym* yr hwn y tynnodd Hezeciah ymmaith ei vchelfeydd, a'i allorau, ac y dywedodd wrth Iuda, ac wrth Ieruſalem, o flaen yr allor hon yr ymgrymmwch chwi yn Ieruſalem?

23 Yn awr gan hynny dôd wyſtion attolwg, i'm hargiwydd brenin Aſſyria, a rhoddaf i ti ddwy fil o feirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt hwy.

24 A pha fodd y troi di ymmaith wyneb vn capten o'r gweiſion lleiaf i'm hargiwydd, ac yr ymddiriedi yn yr Aipht am gerbydau a gwŷr meirch?

25 Ai heb yr Arglwydd y deuthum i, i fynu yn erbyn y lle hwn, iw ddiniſtrio ef? yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dôs i fynu yn erbyn y wlâd hon, a diniſtria hi.

26 Yna y dywedodd Eliacim mâb Helciah, a Sobna, a Joah, wrth Rabſaceh, llefara attolwg wrth dy weiſion yn Syrianaec, (canys yr ydym ni yn ei deall hi) ac nac ymddiddan â ni yn iaith yr Iddewon, lle y clywo yr bobl ſydd ar y mûr.

27 Ond Rabſaceh a ddywedodd wrthynt, ai at dy feiſtr di, ac attat tithau yr anfonodd fy meiſtr fi, i lefaru y geiriau hyn? ond at y dynion ſydd yn eiſtedd ar y mûr; ſel y bwyttaont eu tom eu hun, ac yr yfont eu † trwnge eu hun gyda chwi, *yr anfonodd fi?* † Heb. *Dafnfr eu traed.*

28 Felly Rabſaceh a ſafodd, ac a waeddodd â llêf vchel yn iaith yr Iddewon, llefarodd hefyd a dywedodd, gwrandawch air y brenin mawr, brenin Aſſyria.

29 Fel hyn y dywedodd y brenin, na thwyller Hezeciah chwi: canys ni ddichon efe eich gwaredu chwi o'm llaw i.

30 Ac na phared Hezeciah i chwi ymddiried yn yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd

gan waredu a'n gwared ni, ac ni roddir y ddinas hon yn llaw brenin Aſſyria.

11 Na wrandewch ar Hezeciah: canys fel hyn y dywed brenin Aſſyria, gwnewch † fwyndêr â ni, a dewch allan attaf, ac yna bwyttewch bôb vn o'i winwydden ei hun, a phob vn o'i ffigyſ-bren, ac yfed pawb ddwfr ei † ffynnon ei hun.

† Heb. *Fendith.*

‡ Neu, *bydew.*

32 Nes i'm dâyfod a'ch dwyn chwi i wlâd megis eich gwlâd eich hun, gwlâd ŷd a gwin, gwlâd bara a gwin-llannoedd, gwlâd olew eliwŷdd a mêl, fel y byddoch fyw, ac na byddoch feirw: ac na wrandewch ar Hezeciah, pan hudo ef chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd a'n gwared ni.

33 A lwyr waredodd yr vn o dduwiau y cenhedloedd ei wlâd o law brenin Aſſyria?

34 Mae duwiau Hamath ac Arpad? mae duwiau Sepharfaim, Hena ac Ifah: a achubaſant hwy Samaria o'm llaw i?

35 Pwy *ſydd* ym mhlith holl dduwiau y gwledydd a waredaſant eu gwlâd o'm llaw i; fel y gwaredei yr Arglwydd Jeruſalem o'm llaw i?

36 Eithr y bobl a dawſant, ac nid attebaſant air iddo: canys gorchymyn y brenin *oedd* hyn, gan ddywedyd, nac attſbwch ef.

37 Yna y daeth Eliacim mâb Helciah, yr hwn *oedd* beuteulu, a Sobna yr ſcrifennydd, a Joab mâb Aſaph y coſiadur, at Hezeciah, a'i dillad yn rhwygedic, ac a fynegaſant iddo eiriau Rabſaceh.

PEN. XIX.

1 Hezeciah yn galaru, ac yn anfon at Eſay i weddio troſto. 6 Eſay yn ei gyſuro ef. 8 Senacherib yn mynet i ymladd a Thirhacah, ac yn danfon at Hezeciah lythyr yn llawn cabl-eiriau. 14 Gweddi Hezeciah. 20 Eſay yn prophwydo am falchder a diniſtr Senacherib, a daioni Sion. 35 Angel yn ladd yr Aſſyriaid. 36 Ei feibion ei hun yn ladd Senacherib yn Ninive.

A * Phan glybu y brenin Hezeciah *hynny, efe* a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiſcodd â ſachliain, ac a aeth i mewn i dŷ yr Arglwydd.

* Eſay 37. 1.

2 Ac efe a anfonodd Eliacim, yr hwn *oedd* beuteulu, a Sobna yr ſcrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwiſcó mewn ſach-liain, at Eſay y prophwyd mâb Amos.

3 A hwy a ddywedaſant wrtho ef, fel hyn y dywed Hezeciah, dîwrnod cyfyngdra, a cherydd, a ‡ chabledd, *yw* yr dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr anedigaeth, ond nid *oes* grym i eſcor.

‡ Neu, *Chyſb-edd.*

4 Fe allai y gwrendŷ yr Arglwydd dy Dduw holl eiriau Rabſaceh, yr hwn a anfonodd brenin Aſſyria ei feiſtr ef, i gablu y Duw byw, ac y cerydda efe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw: am hynny dercha dy weddi dros y gweddill ſydd iw gael.

5 Felly gweiſion y brenin Hezeciah a ddaethant at Eſay.

6 Ac Eſay a ddywedodd wrthynt, fel hyn y ddywedwch wrth eich meiſtr, fel hyn y dywed yr Arglwydd: nac ofna 'r geiriau a glywaſt, *drwy* y rhai y cablodd gweiſion brenin Aſſyria fi.

7 Wele fi yn rhoddi arno ef wynt, ac efe a glyw ſôn, ac a ddychwel iw wlâd: gwnâf hefyd iddo ſyrthio gan y cleddyf yn ei wlâd ei hun.

8 Yna y dychwelodd Rabſaceh, ac a gafodd frenin Aſſyria yn ymladd yn erbyn Libnah: canys efe a glywſei fyned o honaw *ef* ymmaith o Lachis.

9 A phan glybu efe am Tirhacah brenin Ethiopia, gan ddywedyd, wele efe a ddaeth allan i ryfela â thi; efe a anfonodd gennadau drachefn at Hezeciah, gan ddywedyd,

10 Fel hyn y llefarwch wrth Hezeciah brenin Juda, gan ddywedyd, na thwyller dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ymddiried ynddo, gan ddywedyd, ni roddir Jeruſalem yn llaw brenin Aſſyria.

11 Wele ti a glywaſt yr hyn a wnaeth brenhinoedd Aſſyria i'r holl wledydd, gan eu dyfrodi hwynt: ac a waredir di?

12 A waredodd duwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau i eu diniſtrio, *ſef* Goſan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai *oedd* o fewn Thelaſſar?

13 Mae brenin Hemath, a brenin Arpad, a brenin dinas Sepharfaim, Hena ac Ifah?

14 A Hezeciah a gymmerodd y llythyrau o law y cennadau, ac a'i darlleniodd hwy; a Hezeciah a aeth i fynu i dŷ yr Arglwydd, ac a'i lledodd hwynt ger bron yr Arglwydd.

15 A Hezeciah a weddiodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, O Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn wyt yn trigo *rhwng* y Cerubiaid, tydi ſydd Dduw, tydi yn vnic, i holl deyrnaſoedd y ddaiar; ti a wnaethoſt y neſoedd, a'r ddaiar.

16 Gogwydda Arglwydd dy gluſt, a gwrando: agor dy lygaid Arglwydd ac edrych, a gwrando eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i ddiſtrwi y Duw byw.

17 Gwir *yw* ô Arglwydd, i frenhinoedd Aſſyria ddiſa 'r holl genhedloedd a'i tir,

18 A rhoddi eu duwiau hwynt yn tân: canys nid *oeddynt* llwy dduwiau, eithr gwaith dwylo dŷn, *o* goed, a maen: am hynny y diniſtriaſant hwynt.

19 Yn awr gan hynny ô Arglwydd ein Duw ni, achub ni attolwg o'i law ef, fel y gwypo holl deyrnaſoedd y ddaiar, mai tydi *yw* 'r Arglwydd Dduw, tydi yn vnic.

20 Yna Eſay mâb Amos a anfonodd at Hezeciah, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arlwydd Dduw Iſrael, gwrandewais ar yr hyn a weddiaſt arnaſ, yn erbyn Senacherib brenin Aſſyria.

21 Dymma 'r gair a lefarodd yr Arglwydd yn ei erbyn ef. Y forwyn merch Sion a'th ddirmygodd di, *ac* a'th watwarodd, merch Jeruſalem a eſeydwodd ben ar dy ôl di.

22 Pwy a ddifenwaiſt ti, ac a gablaiſt? ac yn erbyn pwy y derchefaiſt di *dy* lef, ac y codaiſt yn vchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Iſrael.

23 Trwy law dy gennadau y cablaiſt ti yr Arglwydd, ac y dywedaiſt, â lliaws fy ngherbydau y dringais i vchelder y mynyddoedd, i ystlyſau Libanus; a mi a dorraf vchelder ei gedrwŷdd ef, a'i ddewis ffynnidwŷdd ef, ‡ hefyd lw letŷ eithaf, *ac i* goedwig ei ddoldir ef.

‡ Neu, *Caeadle.*

24 Myfi a gloddiais, ac a yfais ddyfroedd dieithr, ac â ſwadnau fy nhraed y diſpyddiais holl afonydd y ‡ gwarchaedic.

‡ Neu, *Addgyfnerthle.*

25 Oni chlywaiſt ti ddarparu o honofi hyn er yſtalm, ac iſſi lunio bynny er y dyddiau gynt? yn awr ‡ y dygum hynny i ben, fel y byddit i ddiniſtrio dinaſoedd caeroc yn garneddau diniſtriol.

‡ Neu, *Addgyfnerthu.*

26 Am

26 Am hynny eu trigolion yn gwttogiaw a ddychrynwyd, ac a gywilyddiwyd : oeddynt megis gwellt y maes, ſel gwyrdd-lyſſieu, neu laſwellyn ar bennau tai, neu ŷd wedi deffiocyn addfedu.

‡ Neu, *Prigſa.*

27 Dy ‡ eiſteddiad heſyd, a'th fynediad allan, a'th ddyſteddiad i mewn, a adnabum i, a'th gynddeiriawgrwydd i'm herbyn.

28 Am it ymgynddeirlogi i'm herbyn, ac i'th ddadwrdd ddyfod i fynu i'm cluſtiau i ; am hynny y goſodaf fy mâch yn dy ffroeſ, a'm ffrwyn yn dy weſtaw, ac a'th ddychwelaf di ar hŷd yr yn ffordd ac y daethoſt.

29 A hyn *ſydd* yn argoel i ti ô *Hezeciah*, y ſiwyddyn hon y bwyttei a dyſo o honaw ei hun, ac yn yr ail ſiwyddyn yr atrwf, ac yn y drydydd ſiwyddyn hauwch, a medwch, plennwch winllanneodd heſyd, a bwyttewch eu ffrwyth hwynt.

‡ Heb. *Diangol.*

30 A'r ‡ gweddill o dŷ Juda ŷ *bwn* a adewir, a wreiddia eilwaith i wared, ac a ddŵg ffrwyth i fynu.

31 Canys gweddill a â allan o Jeruſalem, a'r rhai diangol o fynydd Sion : zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

32 Am hynny ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd am frenin Aſſyria, ni ddaw eſe i'r ddinas hon, ac ni ergydia ſaeth yno : heſyd ni ddaw eſe o'i blaen hi â tharian, ac ni fwrw glawdd iw herbyn hi.

33 Ar hyd yr vn ffordd ac y daeth, y dychwel eſe, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

34 Canys mi a ddeffynnaf y ddinas hon, iw chaidw hi er fy mwyn ſy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

* Eſa. 37. 36.

35 A'r noſſon honno 'r aeth * Angel yr Arglwydd, ac a darawodd yngwerſyll yr Aſſyriaid, bump a phedwar vgain a chant o filoedd : a phan gyſodaſant yn foreu dranoeth, wele hwynt oll yn gelanneddau meirwon.

2 Cron. 23. 21. Tob. 1. 21. Eccl. 48. 21. 1 Mac. 7. 41. 2 Mac. 8. 19.

36 Felly Senacherib brenin Aſſyria a ymadawodd, ac a aeth ymaith, ac a ddychwelodd, ac a drigodd yn Niniſeh.

2 Cron. 32. 21. Eſa. 37. 38.

37 A bu, ſel yr oedd eſe yn addoli yn nhŷ Niſroch ei Dduw, i Adramelech a Sarezer ei feibion, ei lâdd eſ â'r cleddyf ; a hwy a ddiangaſant i wlâd ‡ Armenia : ac Eſarhadon ei fâb a deyrnaſodd yn ei le eſ.

‡ Heb. *Ararat.*

PEN. XX.

1 Hezeciah, wedi cael rhybydd o'i farwolaeth, trwy weddi yn cael ŷſtyn ei oes. 8 Yr haul yn myned yn ei ôl ddêg o raddau yn argoel o'r addewid hwnnw. 12 Berodach Baladan yn danfon i ymweled â Hezeciah, o herwydd y rhyfeddod hwnnw, ac felly yn cael gwybodaeth am ei dryſor au eſ. 14 Eſay yn cael gwybod hyny, ac yn rhagſynegi y caeth-glud i Babilon. 21 Manaſſeh yn frenin ar ôl Hezeciah.

* 2 Cron. 32. 24. Iſa. 38. 1.

YN y dyddiau hynny * y clafychodd Hezeciah hyd farw, ac Eſay y prophwyd mâb Amos a ddaeth atto, ac a ddywedodd wrtho, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, ‡ treſna dy dŷ ; canys marw fyddi, ac ni byddi byw.

‡ Heb. *Dod archymyn eu,*

2 Yna eſe a drodd ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Attolwg Arglwydd cofia yr awr hon i mi rodio ger dy fron di mewn gwirionedd, ac â chalon berffaith, a gwneuthur o honof yr hyn oedd dda yn dy olwg di : a Hezeciah a wylodd ag wylofain mawr.

4 A chyn myned o Eſay allan i'r ‡ cynredd canol, daeth gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd,

‡ Neu, *Ddinas.*

5 Dychwel, a dywed wrth Hezeciah blaenor fy mhobl i, ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd, clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau : wele fi yn dy iachâu di, y trydydd dydd yr ai di i fynu i dŷ 'r Arglwydd.

6 A mi a chwanegaf at dy ddyddiau 'di bymtheng-mlynedd, ac a'th waredaf di a'r ddinas hon, o law brenin Aſſyria : deffynnaf heſyd y ddinas hon er ſy mwyn ſy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

7 A dywedodd Eſay, cymmerwch ſwp o ffigus : a hwy a gymmeraſant, ac a'i goſodaſant ar y cornwyd, ac eſe a aeth yn iach.

8 A Hezeciah a ddywedodd wrth Eſay, pa arwydd *ydd* yr iachâ 'r Arglwydd fi, ac yr âf i fynu i dŷ 'r Arglwydd y trydydd dydd ?

9 Ac Eſay a ddywedodd, hyn *ſydd* i ti yn argoel oddi wrth yr Arglwydd, y gwna 'r Arglwydd y gair a leferodd eſe : a â y cyſcod ddêc o raddau ym mlaen, * neu a ddychwel eſe ddêc o raddau yn ôl ?

* Eſay. 38. 8. Eccluſ. 48. 24.

10 A Hezeciah a ddywedodd, hawdd yw i'r cyſcod ogwyddo ddêc o raddau ? nid *felly*, onid dychweled y cyſcod yn ei ôl ddêc o raddau.

11 Ac Eſay y prophwyd a lefodd ar yr Arglwydd, ac eſe a drôdd y cyſcod ar hŷd y graddau, ar hŷd y rhai y deſcynnaſei eſe † yn neial Ahaz, ddêc o raddau yn ei ôl.

† Heb. *yngraddau.*

12 Yn yr amſer hwnnw 'r anfonodd * Berodach Baladan, mâb Baladan brenin Babylon, lythyrau, ac anrheg, at Hezeciah : canys eſe a glywſei fod Hezeciah yn glâf.

* Eſay 39 1.

13 A Hezeciah a wrandawodd arnynt, ac a ddangoſodd iddynt holl dŷ ei ‡ dryſſor, yr arian, a'r aur, a'r pêr-aroglau, a'r olew goreu, a holl dŷ ei ‡ arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei dryſſorau eſ : nid oedd dim yn ei dŷ eſ, nac yn ei holl gyfoeth eſ, ar nas dangoſodd Hezeciah iddynt.

‡ Neu, *Lyſieudy.* † Neu, *Dlyſſau.* Heb. *ddôd dreſn.*

14 Yna Eſay y prophwyd a ddaeth at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn ? ac o ba le y daethant attat ti ? a dywedodd Hezeciah, o wlâd bell y daethant hwy, *ſef* o Babilon.

15 Yntef a ddywedodd, beth a welſant hwy yn dy dŷ di ? a ddywedodd Hezeciah, yr hyn oll oedd yn fy nhŷ i a welſant hwy ; nid oes dim yn fy nhryſſorau i nas dangoſais iddynt hwy.

16 Ac Eſay a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air yr Arglwydd.

17 Wele y dyddiau yn dyfod pan * ddyger i Babilon yr hyn oll *ſydd* yn dy dŷ di, a'r hyn a gynhilodd dy dadau hyd y dydd hwn ni adewir dim, medd yr Arglwydd.

* 2 Bren. 24. 11. & 25. 11. Jer. 27. 22.

18 Cymmerant heſyd o'th feibion di y rhai a ddaw allan o honot, y rhai a genhedli di, a hwy a fyddant yn ſtafellyddion yn llŷs brenin Babilon.

19 Yna Hezeciah a ddywedodd wrth Eſay, da yw gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaiſt. Dywedodd heſyd, ‡ onid da os bydd heddwch a gwirionedd yn fy nyddiau i ?

‡ Neu, *Onit bydd &c.*

20 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i holl rym eſ, ac ſel y gwnaeth eſe y llyn, ar piſtyll, ac y dûg eſe y dyfroedd i'r ddinas, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Juda ?

21 A Hezeciah a hunodd gyd a'i dadau, a Manasseh ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

PEN. XXI.

1 *Teyrnasiad Manasseh, a'i ddelw-addoliaeth.* 10 *Ei annuwioldeb ef yn achos o brophwydoliaethau yn erbyn Juda.* 17 *Amon ar ei ôl ef,* 19 *A'i annuwioldeb yntef.* 23 *Ei weision yn ei ladd ef, a'r bobl yn eu lladd hwythau, a Josiah yn myned yn frenhin.*

2 Cron. 33. 1 MAb ddeuddeng-mlwydd *oedd* Manasseh pan ddechreuodd efe deyrnasu, a phymtheng-mhlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Hephsibah.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a'fwriodd yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

* Deut. 18. 9.

3 Canys efe a adeiladodd drachefn yr uchelfeydd * a ddinistriasei Hezeciah ei dâd ef; ac a gyfododd allorau i Baal, ac a wnaeth lwyn, fel y gwnelsei Ahab brenin Israel, ac a addolodd holl ſû y nefoedd, ac a'i gwasanaethodd hwynt.

* Pen. 18. 4.

4 * Adeiladodd hefyd allorau yn nhŷ'r Arglwydd, *am* yr hwn y dywedasei 'r Arglwydd, † yn Jerusalem y gosodai fy enw.

* Jer. 32. 34. † 2 Sam. 7. 13.

5 Ac efe a adeiladodd allorau i holl lu y nefoedd, yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd.

6 Ac * efe a dynnodd ei fab drwy dân, ac a arferodd hudoliaeth, a brudiau: ac a fawrhaodd ſwynyddion, a dewiniaid: efe a wnaeth lawer o ddrwg yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

* Pen. 16. 3. 2 Cron. 33. 6.

7 Ac efe a osododd ddelw gerfiedic y llwyn a wnelsei efe, yn y tŷ, *am* yr hwn y dywedasei 'r Arglwydd wrth Ddafydd, ac wrth Salomon ei fab, * yn y tŷ hwn, ac yn Jerusalem, yr hon a ddewisais i o holl lwythau Israel, y gosodafi fy enw yn dragywydd:

* 1 Bren. 8. 29. & 9. 3. Pen. 23. 27. & 7. 10.

8 Ac ni ſymmodaf mwyach droed Israel o'r wlâd a roddais iw tadau hwynt: yn unig os gwiliant ar wneuthur yr hyn oll a orchymynnais iddynt, ac yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnodd fy ngwâs Moſes iddynt.

9 Ond ni wrandawsant hwy: a Manasseh a'i cyfeiliornodd hwynt i wneuthur yn waeth na'r cenhedloedd a ddilethasei yr Arglwydd o flaen meibion Israel.

10 A llefarodd yr Arglwydd drwy law ei weision y prophwydi, gan ddywedyd,

11 O herwydd i Manasseh brenin Juda wneuthur y ffieidd-dra hyn, a gwneuthur yn waeth na'r hyn oll a wnaethei yr Amoriaid a *fu* o'i flaen ef, a pheri o honaw i Juda bechu drwy ei eulynnod:

* Jer. 15. 4.

12 O blegit hynny, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, wele fi yn dwyn drwg ar Jerusalem, a Juda, * fel y merwino dwyglust y ſawl a'i clywant.

* 2 Sam. 8. 11.

13 A mi a estynaf linyn mesur Samaria ar Jerusalem, a phwys tŷ Ahab: golchaf hefyd Jerusalem, fel y golch *un* gwppan, *yr hwn pan* ‡ golcho, efe a'i try ar ei wyneb.

‡ Neu, *sycho.*

14 A mi a wrthodaf weddill fy etifeddiaeth, ac a'i rhoddaf hwynt yn llaw eu gelynion, a hwy a fyddant yn anrhaith, ac yn yſpail iw holl elynion.

15 Am iddynt wneuthur yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg i, a'i bod yn fy nigio i, er y dydd y daeth eu tadau hwynt allan o'r Aipht, hyd y dydd hwn.

16 Manasseh hefyd a dywallodd lawer iawn o waed gwirion, hyd oni lanwodd efe Jerusalem o † ben bwy gilydd, heb law ei bechod drwy yr hwn y gwnaeth efe i Juda bechu, gan wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

† Heb. *bwyl i bwyl.*

17 A'r rhan arall o hanes Manasseh, a'r hyn a wnaeth efe, a'i bechod a bechodd efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda.

18 A Manasseh a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yngardd ei dŷ ei hun, *ſef* yngardd Uzza, ac Amon ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

* 2 Cron. 33. 20.

19 Mab dwy flwydd ar hugain *oedd* Amon pan ddechreuodd efe deyrnasu, a dwy flynedd y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Meſulemeth merch Haruz o Jotbah.

20 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel y gwnelsei Manasseh ei dâd.

21 Ac efe a rodiodd yn yr holl ffyrdd y rhodiasei ei dâd ynddynt, ac a wasanaethodd yr eulynnod a wasanaethasei ei dâd, ac a ymgrymmodd iddynt.

22 Ac efe a wrthododd Arglwydd Dduw ei dadau, ac ni rodiodd yn ffordd yr Arglwydd.

23 A gweision Amon a frâd-fwriadasant yn ei erbyn ef, ac a laddasant y brenin yn ei dŷ ei hun.

24 A phobl y wlâd a laddodd yr holl rai a frâdfwriadasent yn erbyn brenin Amon: a phobl y wlâd a osodasant Josiah ei fab ef yn frenin yn ei le ef.

25 A'r rhan arall o hanes Amon, yr hyn a wnaeth efe, onid ydynt hwy 'n ſcrifennedic yn llyfr Chronicl brenhinoedd Juda?

26 A chladdwyd ef yn ei ſeddrod yngardd Uzza, a Josiah ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

* Matth. 1. 10.

PEN. XXII.

1 *Duwioldeb Josiah,* 3 *a'i ofal am gyweirio 'r Deml.* 8 *Helciah yn cael llyfr y gyfraith, a Josiah yn gyrru at Huldah i ymgynghori a'r Arglwydd,* 15 *Huldah yn prophwydo dinyſtr Jerusalem, ond yr oedid bynny tros amſer Josiah.*

MAb * wyth mlwydd *oedd* Josiah pan aeth efe yn frenin, ac un mlynedd ar ddêc ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Jedidah merch Adaiah, o Boſcath.

* 2 Cron. 34. 1.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn holl ffyrdd Dafydd ei dâd, ac ni thrôdd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſwy.

3 Ac yn y ddeunawfed flwyddyn i frenin Josiah, y brenin a anfonodd Saphan, fab Aſaliah, fâb Meſulam, yr ſcrifennydd, i dŷ 'r Arglwydd, gan ddywedyd,

4 Dos i fynu at Helciah yr arch-offeiriad, fel y cyfrifo efe yr arian a dducpwyd i dŷ 'r Arglwydd, y rhai a gaſclodd ceidwaid y † drws gan y bobl;

† Heb. *trothwy.*

5 A rhoddant hwy yn llaw gwneithwŷr y gwaith, y rhai ſy olygwyr ar dŷ 'r Arglwydd: a rhoddant hwy i'r rhai ſydd yn gwneuthur y gwaith *ſydd* yn nhŷ 'r Arglwydd, i gyweirio agennau y tŷ;

6 I'r ſeiri coed ac i'r adeiladwŷr, ac i'r ſeiri main, ac i brynu coed a cherric nâdd, i atgyweirio y tŷ.

7 Ettto ni chyfrifwyd â hwynt am yr arian

a roddwyd

a roddwyd yn eu llaw hwynt, am eu bod hwy 'n gwneuthur yn ffyddlon.

*2 Cron. 34. 14. 8 A *Helciah 'r arch-offeiriad a ddywedodd wrth Saphan yr ſcrifennydd, cafais lyfr y gyfraith yn nhŷ 'r Arglwydd: a Helciah a roddodd y llyfr at Saphan, ac efe a'i darllennodd ef.

9 A Saphan yr ſcrifennydd a ddaeth at y brenin, ac a adroddodd y peth i'r brenin, ac a ddywedodd, dy weiſion di a † gaſciaſant yr arian a gafwyd yn tŷ, ac a'i rhoddaſant yn llaw gwaith-wŷr y gwaith, y rhai ſy oly-gwyr ar dŷ 'r Arglwydd.

† Heb. Doddeſant.

10 A Saphan yr ſcrifennydd a ſynegodd i'r brenin, gan ddywedyd, Helciah yr offeiriad a roddodd i mi lyfr: a Saphan a'i darllennodd ef ger bron y brenin.

11 A phan glybu y brenin eiriau llyfr y gyfraith, efe a rwygodd ei ddillad.

*2 Cron. 34. 20. 12 A'r brenin a *orchymynnodd i Helciah 'r offeiriad, ac i Ahicam fâb Saphan, ac i Achbor fâb Michaiah, ac i Saphan yr ſcrifennydd, ac i Aſahiah gwâs y brenin, gan ddywedyd,

13 Ewch, ymofynnwch â'r Arglwydd droſoſi, a throſ y bobl, a throſ holl Juda, am eiriau y llyfr hwn a gafwyd: canys mawr yw llid yr Arglwydd, yr hwn a ennynodd i'n herbyn ni, o herwydd na wrandawodd ein tadau ni ar eiriau y llyfr hwn, i wneuthur yn ôl yr hyn oll a ſcrifennwyd o'n plegit ni.

14 Felly Helciah yr offeiriad, ac Ahicam, ac Achbor, a Saphan, ac Aſahiah, aethant at Huldah y brophwydes, gwraig Salum mâb * Ticſah, fâb Harhas, ceidwad y gwiſcoedd; a hi oedd yn trigo yn Jeruſalem yn ‡ yr yſcol-dy, a hwy a ymddiddanaſant â hi.

*2 Cron. 34. 22. ‡ Neu, Ail rhan.

15 A hi a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, dywedwch i'r gŵr a'ch anfonodd chwi attafi;

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg ar y lle hwn, ac ar ei drigolion, *ſef* holl eiriau y llyfr a ddarllennodd breniin Juda.

17 Am iddynt fy ngwrthod i, ac arogl-darthu i dduwiau dieithr, i'm digio i â holl waith eu dwylo: am hynny 'r ennyn fy llid yn erbyn y lle hwn, ac nis diffoddir ef.

18 Ond wrth frenin Juda, yr hwn a'ch anfonodd chwi i ymgynghori â'r Arglwydd, fel hyn y dywedwch wrtho ef, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, *am* y geiriau a glywaſt ti.

19 O blegit i'th galon feddalhau, ac i titheu ymoſtwng o flaen yr Arglwydd, pan glywaſt yr hyn a leferais yn erbyn y lle hwn, ac yn erbyn ei drigolion, y byddent yn anghyfannedd ac yn ſelldith, ac *am* rwygo o honot dy ddillad, ac wylo ger fy mron i: minnau hefyd a wrandewais, medd yr Arglwydd.

20 O herwydd hynny, wele, mi a'th gymeraf di ymmaith at dy dadau, a thi a ddygir i'th fedd mewn heddwch, fel na welo dy lygaid yr holl ddrwg yr ydwyf yn ei ddwyn ar y lân hon. A hwy a ddygaſant air i'r brenin drachefn.

PEN. XXIII.

*1 Joſiah yn peri darllain y gyfraith yngwydd yr holl bobl, 3 yn adnewyddu Cyfammod yr Arglwydd. 4 Yn diſtrywio'r eulyn-addoliwyr a'i hoffeiriaid, 15 Yn lloſci eſgyrn y meirw ar allor Bethel, fel y darogenaſid, 21 yn cadw Paſc ardderchog, 24 yn diſtrywio y conſur-wyr a phob ffieidd-dra. 26 Dygn ddigofaint Duw yn erbyn Juda. 29 Joſiah yn cyfarfod Pharao Nechoh, ac yn cael ei ladd yn Megido. 31 Joachaz yn frenhin ar ei ôl ef, a Pharao Nechoh yn ei garcharu ef, ac yn gwneuthur Joacim yn frenhin, 36 Annuwiol lywodraeth Joacim.

A'R brenin a anfonodd, a holl henuriaid Juda, a Jeruſalem a ymgynnullaſanz atto ef. * 2 Cron. 34. 30.

2 A'r brenin a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, a holl wŷr Juda, a holl drigolion Jeruſalem gyd ag ef, yr offeiriaid hefyd a'r prophwydi, a'r holl bobl o ſychan hyd fawr: ac efe a ddarllennodd lle y clywſant hwy, holl eiriau llyfr y cyfammod, yr hwn a gawſid yn nhŷ 'r Arglwydd.

3 A'r brenin a ſaſodd wrth * y golofn, ac a wnaeth gyfammod ger bron yr Arglwydd ar fynd ar ôl yr Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynion ef, a'i deſtiolaethau, a'i ddeddfau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid, i gyflawni geiriau y cyfammod hwn, yr rhai oedd ſcrifennedic yn llyfr hwn: a'r holl bobl a ſaſodd wrth y cyfammod. * 2 Pen. 11. 14.

4 A'r brenin a orchymynnodd i Helciah yr arch-offeiriad, ac i'r offeiriaid o'r ail *radd*, ac i geidwaid y drws, ddwyn allan o demi yr Arglwydd, yr holl leſtri a wneiſid i Baal, ac i'r llwyn, ac i holl lu y nefoedd: ac efe a'i lloſcodd hwynt o'r tu allan i Jeruſalem, ym meuſydd Cidron, ac a ddug eu lludw hwynt i Bethel.

5 Ac efe a ddiſwyddodd yr † offeiriaid a oſodaſei brenhinoedd Juda i arogl-darthu yn yr vchelfeydd, yn ninaſoedd Judah, ac yn amgylchoedd Jeruſalem: a'r rhai oedd yn arogl-darthu i Baal, i'r haul, ac i'r lleuad, ac i'r ‡ planedau, ac i holl lû y nefoedd. † Heb. Chemarfim. ‡ Neu, Deuddec arwydd.

6 * Efe a ddûg allan heſyd y llwyn o dŷ 'r Arglwydd, i'r tu allan i Jeruſalem, hyd afon Cidron, ac a'i lloſcodd ef wrth afon Cidron, ac a'i malodd yn llwch, ac a daflodd ei lwch ar feddau meibion y bobl. * Pen. 21. 7.

7 Ac efe a fwriodd i lawr dai y Sodomiaid, y rhai *oedd* wrth dŷ 'r Arglwydd, lle yr oedd y gwragedd yn gweu † cortynau i'r llwyn. † Heb. Tai.

8 Ac efe a ddûg yr holl offeiriaid allan o ddinaſoedd Juda, ac a halogodd yr vchelfeydd yr oedd yr offeiriaid yn arogl-darthu arnynt, o Geba hyd Beerſeba, ac a ddeſtrywiodd vchelfeydd y pyrth, y rhai *oedd wrth* ddrws porth Joſua tywyſog y ddinas, y rhai *oedd* ar y llaw aſſwy i bawb *a ddelei* i borth y ddinas.

9 Etto offeiriaid yr vchelfeydd ni ddaethant i fynu at allor yr Arglwydd I Jeruſalem, ond hwy a fwyttaſant ſara croyw ym myſc eu brodyr.

10 Ac efe a halogodd Topheth yr hon ſydd yn nyffryn meibion Hinnom, fel na thynnaineb ei fâb na'i ferch drwy dân i Moloch.

11 Ac efe a ddiſethodd y meirch a roddaſei brenhinoedd Juda i'r haul, wrth ddyfodfa tŷ yr Arglwydd, wrth yſtafell Nathan-melech yr † yſtafellydd, yr hwn *oedd* yn y pentref, ac a loſcodd gerbydau 'r haul yn tân. † Heb. Eunuch.

12 Yr * allorau hefyd y rhai *oedd* ar nen yſtafell Ahaz, y rhai a wnelſei brenhinoedd Juda, a'r allorau a wnelſei Manaſſeh yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd, a ddeſtrywiodd y brenin, * Pen. 21. 5.

ac ‡ a'i bwriodd hwynt i lawr oddi yno, ac a
‡ Neu, *A red dd oddyno.* daflodd eu llwch hwynt i afon Cidron.

13 Y brenin hefyd a ddifwynodd yr vchelfeydd *oedd* ar gyfer Jerusalem, y rhai *oedd* o'r tu dehau i ‡ fynydd y llygredigaeth, y rhai a
‡ Sef, *Mynydd yr eliwydd.* adeiladasei * Salomon brenin Iſrael i Aſtoreth ffieidd-dra y Sidoniaid, ac i Chamos ffieidd-dra y Moabiaid, ac i Milchom ffieidd-dra meibion Ammon.
* Bren. 11. 7.

14 Ac efe a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwyni, ac a lanwodd eu lle hwynt ag eſcyrn dynion.

15 Yr allor hefyd, * yr hon *oedd* yn Bethel,
* 1 Bren. 12. 28. *a'r* vchelfa a wnaethei Jeroboam mâb Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu, ie 'r allor honno a'r vchelfa a ddeſtrywiodd efe, ac a loſcodd yr vchelfa, *ac a'i* malodd yn llwch, ac a loſcodd y llwyn.

16 A Joſiah a edrychodd, ac a ganfu ſeddau, y rhai *oedd* yno yn y mynydd, ac a anfonodd, ac a gymmerth yr eſcyrn o'r beddau, ac a'i loſcodd ar yr allor, ac a'i halogodd hi, yn ôl
* 1 Bren. 13. 2. * gair yr Arglwydd yr hwn a gyhoeddaſei gŵr Duw, yr hwn a bregethaſei y geiriau hyn.

17 Yna efe a ddywedodd, pa ddïal *yw* hwn yr ydwyf fi yn ei weled? a gŵyr y ddinas a ddywedaſant wrtho, bôdd gŵr Duw, 'r hwn a ddaeth o Juda, ac a gyhoeddodd y pethau hyn a wnaethoſt ti i allor Bethel, ydyw.

18 Ac efe a ddywedodd, gedwch ef yn llonydd; nac ymyrred neb a'i eſcyrn ef: felly 'r
* 1 Bren. 13, 31. achubaſant ei eſcyrn ef gyd ag eſcyrn * y prophwyd a ddaethei o Samaria.

19 Joſiah hefyd a dynnodd ymmaith holl dai 'r vchelfeydd, y rhai *oedd* yn ninaſoedd Samaria, yr hai a wnelſei brenhinoedd Iſrael i ddigio 'r *Arglwydd*, ac a wnaeth iddynt yn ôl yr holl weithredoedd a wnelſei efe yn Bethel.

20 Ac efe ‡ a laddodd holl offeiriaid yr
‡ Neu, *Aberthoddi.* vchelfeydd *oedd* yno, ar yr allorau, ac a loſcodd eſcyrn dynion arnynt, ac a ddychwelodd i Jeruſalem.

* 2 Cron. 35. 1. 21 A'r brenin * a orchymynnodd i'r holl bobl, gan ddywedyd, gwnewch Baſc i'r Arglwydd eich Duw, ‡ fel y mae yn ſcrifennedig yn
1 Eſd. 1. 1. ‡ Exod. 12. 3. Deut. 16. 2. llyfr y cyfammod hwn.

22 Yn ddiau ni wnaed y fath Bâſc â hwn, er dyddiau y Barn-wŷr a farnaſant Iſrael, nac *yn* holl ddyddiau brenhinoedd Iſrael, na brenhinoedd Juda.

23 Ac yn y ddeu-nawfed flwyddyn i frenin Joſiah y cynhaliwyd y Paſc hwn i'r Arglwydd yn Jeruſalem.

24 Y ſwynyddion hefyd, a'r dewiniaid, a'r
‡ Neu, *Teraphim.* ‡ delwau, a'r eulynnodd, a'r holl ffieidd-dra, y rhai a welwyd yngwlâd Juda, ac yn Jeruſalem, a dynnodd Joſiah ymmaith, fel y cyflawnei
* Levit. 20, 27. Deut. 18, 11. efe * eiriau y gyfraith, y rhai oedd ſcrifennedig yn y llyfr a gafodd Helciah 'r offeiriad yn nhŷ 'r Arglwydd.

25 Ac ni bu o'i flaen frenin o'i fath ef, yr hwn a drôdd at yr Arglwydd â'i holl galon, ac â'i holl enaid, ac â'i holl egni, yn ôl cwbl o gyfraith Moſes, ac ar ei ôl ef ni chyfododd ei fath ef.

26 Er hynny ni thrôdd yr Arglwydd oddi wrth lîd ei ddigofaint mawr, *drwy* 'r hwn y llidioedd ei ddigloneddef yn erbyn Juda: o herwydd yr holl ddigter *drwy* yr hwn y digiaſei Manaſſeh ef.

27 A dywedodd yr Arglwydd, Juda hefyd a fwriaf ymmaith o'm golwg, fel y bwriais ymmaith Iſrael, ac a wrthodaf y ddinas hon Jeruſalem, yr hon a ddethoiais, a'r tŷ *ond* yr hwn y dywedais, * fy enw a fydd yno.
* 1 Bren. 9. 3.

28 A'r rhan arall o hanes Joſiah, a'r hyn a oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedig yn llyfr Cronicl brenhinoedd Judah?
2 Bren. 21. 7. * 2 Cron. 35. 20.

29 * Yn ei ddyddiau ef y daeth Pharao Necchoh brenin yr Aipht i fynu yn erbyn brenin Aſſyria, hyd afon Euphrates: a'r brenin Joſiah a aeth iw gyfarfod ef, a *Pharao* a'i lladdodd ef yn Megido, pan welodd ef.

30 A'i weiſion a'i dygaſant ef mewn cerbyd yn farw o Megido, ac a'i dygaſant ef i Jeruſalem, ac a'i claddaſant ef yn ei feddrod ei hun.
* 2 Cron. 36. 1. * A phobl y wlâd a gymmeraſant Joachaz fab Joſiah, ac a'i heneinlaſant ef, ac a'i hurddaſant yn frenin yn lle ei dâd.

31 Mâb tair blwydd ar hugain *oedd* Joachaz pan aeth efe yn frenin, a thri mis y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Hamutal, merch Jeremiah o Libnah.

32 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dadau ef.

33 A Pharao Nechoh a'i rhwymodd ef yn Ribiah yngwlâd Hamath, ‡ fel na theyrnaſai efe yn Jeruſalem: ac a oſododd dreth ar y wlâd o gan talent o arian, a thalent o aur.
‡ Neu, *Am ei fod yn teyrnu.*

34 A Pharao Nechoh a oſododd Eliacim fab Joſiah yn frenin yn lle Joſiah ei dâd, ac a drôdd ei enw ef * Joachim: ac efe a ddûg ymmaith Joachaz, ac efe a ddaeth i'r Aipht, ac yno y bu efe farw.
* Math. 1. 11.

35 A Joachim a roddodd i Pharao yr arian, a'r aur, ond efe a drethodd y wlâd i roddi yr arian wrth orchymyn Pharao: efe a gododd yr arian a'r aur, ar bobl y wlâd, ar bob vn yn ôl i dreth, iw rhoddi i Pharao Nechoh.

36 Mâb pum mlwydd ar hugain *oedd* Joachim pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar ddêg y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Zabudah, merch Pedaiah o Rumah.

37 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaſſei ei dadau.

PEN. XXIV.

1 Joachim wedi ei orchfygu gan Nabuchodonoſor, yn gwrthryſella yn ei erbyn ef, ac felly yn dwyn diniſtr arno ei hun. 6 Joachin yn teyrnaſu ar ei ôl ef. 7 Brenhin Babilon yn gorchfygu brenin yr Aipht. 8 Drwg lywodraeth Joachin. 10 Ymmil Jeruſalem, a chaeth-ludo 'r bobl i Babilon. 17 Gwneuthur Zedeciah yn frenhin, a'i ddrwg lywodraeth ef yn achos o hwyr ddiniſtr Jeruſalem.

YN * ei ddyddiau ef y daeth Nabuchodonoſor brenin Babilon i fynu, a Joachim a fu wâs iddo efdair blynedd; yna efe a drôdd, ac a wrth-ryfelodd yn ei erbyn ef.
* 2 Cron. 36. 6.

2 A'r Arglwydd a anfonodd yn ei erbyn ef dorfoedd o'r Caldeaid, a thorfoedd o'r Syriaid, a thorfoedd o'r Moabiaid, a thorfoedd o feibion Ammon, ac a'i hanfonodd hwynt yn erbyn Juda iw diniſtrio hi, * yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaſei efe drwy law ei weiſion y prophwydi.
* Pen. 20. 17. & 23. 27.

3 Yn ddiau drwy orchymyn yr Arglwydd y bu *hyn* yn erbyn Juda, iw bwrw allan o'i olwg ef, o achos pechodau Manaſſeh, yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe:

4 A befyd o herwydd y gwaed gwirion a ollyngodd efe: (canys efe a lanwodd Jeruſalem o waed

o wasg gwiclon) a hynny ni fynei 'r Arglwydd ei faddau.

3 A'r rhan arall o hanes Joachim, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Juda?

* Jer. 21. 19. 6 A Joachim * a hunodd gyd â'i dadau, a Joachin ei fab a deyrnasodd yn ei le.

7 Ac ni ddaeth brenin yr Aipht mwyach o'i wlad: canys brenin Babilon a *ddygasei* yr hyn oll a oedd eiddo brenin yr Aipht, o afon yr Aipht, hyd afon Euphrates.

* 2 Cron. 36. 9. 8 *Mab deuaw-mlwydd oedd* Joachin pan aeth efe yn frenin, a thri mis y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam *oedd* Nehusta merch Elnathan o Jerusalem.

9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng-olwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dâd.

* Dan. 1. 4. ‡ Heb. *a'r ddinas a ddarth yngwarchae.* 10 Yn * yr amser hwnnw y daeth gweision Nabuchodonosor brenin Babilon i fyny yn erbyn Jerusalem, ‡ a gwarchaewyd ar y ddinas.

11 A Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth yn erbyn y ddinas, a'i weision ef a warchaesant arni hi.

12 A Joachin brenin Juda a aeth allan at frenin Babilon, efe, a'i fam, a'i weision, a'i dywysogion, a'i ‡ stafellyddion: a brenin Babilon a'i daliodd ef, yn yr wythfed flwyddyn o'i deyrnasiad.

* Pen. 20. 17. Isa. 39. 6. 13 Ac * efe a ddûg oddi yno holl drysorau tŷ 'r Arglwydd, a thrysorau tŷ y brenin, ac a dorrodd yr holl lestri aur a wnelsei Salomon brenin Israel, yn rhemi yr Arglwydd, fel y llefarasei 'r Arglwydd.

14 Ac efe a ddûg ymmaith holl Jerusalem, yr holl dywysogion hefyd, a'r holl gadyrn nerthol, *sef* deng mil o gaethion, a phôb saer, a gôf: ni adawyd ond pobl dlodion y wlâd *yno*.

* 2 Cron. 36. 10. Esther. 2. 6. ‡ Neu, *Eunuchiaid.* 15 Ac * hefyd a ddûg ymmaith Joachin i Babilon, a mam y brenin, a gwragedd y brenin, a'i ‡ stafellyddion, a chedyrn y wlâd a ddûg efe i gaethiwed o Jerusalem i Babilon.

16 A'r holl wŷr nerthol, *sef* saith mil; ac o seiri, a gofaint, mil, y rhai oll oedd gryfion a rhyfelwŷr: trwynt hwy a ddûg brenin Babilon yn gaeth i Babilon.

* Jer. 37. 1. & 52. 1. 17 A * brenin Babilon a osododd Mattaniah brawd ei dâd ef yn frenin yn ei lle ef; ac a drôdd ei henw ef yn Zedeciah.

18 Mâb yn mlwydd ar hugain *oedd* Zedeciah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlynedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Hamutal merch Jeremiah o Libnah.

19 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Joachin.

20 Canys trwy ddigofaint yr Arglwydd y bu hyn yn Jerusalem, ac yn Juda, nes iddo eu taflu hwynt allan o'i olwg, fôd i Zedeciah wrthryfela yn erbyn brenin Babilon.

PEN. XXV.

1 Cyldynnu Jerusalem. 4 Dal Zedeciah, a lladd ei feibion, a thynnu ei lygaid ef. 8 Nabuzaradan yn distrodi y ddinas, ac yn dwyn y goreuddin, ond ychydig dlodion, i gaethiwed. 13 yn anrheithio ac yn dwyn ymmaith y trysorau. 18 Lladd y baneddigion yn Riblah. 22 Wedi ladd Gedaliah a osodasid yn ben arnynt, y mae 'r lleill yn flo i'r Aipht. 27 Euilmerodach yn derchafu Joachin yn ei lys.

AC * yn y nawfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef, yn y degfed mis, ar y degfed *dydd* o'r mis, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a'i holl lû yn erbyn Jerusalem, ac a wersyllodd yn ei herbyn hi, a hwy a adeiladasant yn ei herbyn hi wrthglawdd o'i hamgylch hi. * Jer. 39. 1. & 52. 4.

2 A bu y ddinas yngwarchae hyd yr unfed flwyddyn ar ddêc i'r brenin Zedeciah.

3 Ac ar y nawfed * *dydd o'r pedwerydd* mis, y trymhaodd y newyn yn y ddinas, ac nid oedd bara i bobl y wlâd. * Jer. 52. 6.

4 A'r ddinas a dorrwyd, a'r holl ryfelwŷr a *ffoesant* liw nôs *ar hyd* ffordd y porth, rhwng y ddau fûr, y rhai *fydd* wrth ardd y brenin, (a'r Caldeaid *oedd* wrth y ddinas o amgylch) *a'r brenin* a aeth y ffordd tu a'r rhôs.

5 A lluû y Caldeaid a erlidiasant ar ôl y brenin, ac a'i daliasant ef yn rhosydd Jericho: a'i holl lû ef a wasgarasid oddi wrtho.

6 Felly hwy a ddaliasant y brenin, ac a'i dygasant ef i fyny at frenin Babilon i Riblah; ac * a ‡ roddasant farn yn ei erbyn ef. * 2 Cron. 36. 11. ‡ Heb. *lefarasant barn gyd ag ef.*

7 Lladdasant feibion Zedeciah hefyd o flaen ei lygaid, ac † a dynnasant lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymasant ef mewn gefynnau prês, ac a'i dygasant ef i Babilon. † Heb. *ddallsasant.*

8 Ac yn y pumed * mis, ar y seithfed *dydd* o'r mis (honno *oedd* y bedwaredd flwyddyn ar bymthec i frenin Nabuchodonosor brenin Babilon) y daeth * Nabuzaradan y distain, gwâs brenin Babilon, i Jerusalem. * Jer. 52. 12.

9 Ac efe a losgodd dŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, a holl dai Jerusalem, a phob tŷ mawr a losgodd efe â thân.

10 A holl lû y Caldeaid, y rhai *oedd gyd* â'r distain, a dorrasant i lawr furoedd Jerusalem oddi amgylch.

11 A Nabuzaradan y distain a ddûg ymmaith y rhan arall o'r bobl, a adawsid yn y ddinas, a'r ffoaduriaid a gliasent at frenin Babilon, gyd â gweddill y dyrfa.

12 Ac o dlodion y wlâd y gadawodd y distain *rai*, yn winllan-wŷr, ac yn arddwŷr.

13 Y * colofnau prês hefyd, y rhai *oedd* yn nhŷ 'r Arglwydd, a'r ystolion, a'r môr prês, yr hwn *oedd* yn nhŷ 'r Arglwydd, a ddrylliodd y Caldeaid, a hwy a ddygasant eu prês hwynt i Babilon. * Pen. 20. 17. Jer. 27. 22.

14 Y * crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r pâltringau, y llwyau, a'r holl lestri prês, y rhai 'r oeddid yn gwasanaethu â hwynt, a ddygasant hwy ymmaith. * Exod. 27. 3.

15 Y pedill tân hefyd, a'r cawgiau, y rhai *oedd* o aur yn aur, a'r rhai *oedd* o arian yn arian, a ddûg y distain ymmaith.

16 Y ddwy golofn, yr un môr, a'r ystolion a wnelsei Salomon i dŷ 'r Arglwydd; nid oedd bwys ar brês yr holl lestri hyn.

17 * Tri chubydd ar bymthec *oedd* uchtaw y naill golofn, a chnap prês *oedd* arni, ac uchter y cnap *oedd* dri chubydd; plethwaith hefyd, a phomgranadau *oedd* ar y cnap o amgylch, yn brês ei gyd: ac felly 'r *oedd* yr ail golofn, â phleth-waith. * 1 Bren. 7. 15. Jer. 52. 21. 2 Cron. 3. 15.

18 A'r distain a gymmerth Seraiah yr offeiriad pennaf, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r tri oedd yn cadw y † drŵs. † Heb. *rhiniog.*

19 Ac o'r ddinas efe a gymmerth ‡ stafellydd, yr hwn oedd ar y rhyfel-wŷr, a phum ŵr o'r rhai oedd yn gweled wyneb y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddinas, *ac ysgrifennydd tywysog y lû, ‡ Neu, Eunuch. * Neu. a phen jerf. fonnydd y lû.*

y tîr, yr hwn oedd yn byddino pobl y wlâd; a thragwin dŷn o babil y wlâd, y rhai a gafwyd yn y ddinas.

20 A Nabuzaradan y dîlain a gymmerth y rhai hyn, ac a'i dûg at frenin Babilon, i Ribla.

21 A brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i lladdodd hwynt, yn Ribla, yngwlâd Hamath: felly y cafeth-gludwyd Juda o'i wlâd ei hun.

* Jer. 40. 5, 9. 22 Ac am y * bobl a adawsâd yngwlâd Juda, y rhai a adawsai Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a wnaeth yn fwyddog arnynt hwy, Gedaliah fâb Ahicam, fâb Saphan.

* Jer. 40. 7. 23 A * phan glybu holl dywysogion y lluoedd, hwynthwy a'i gwŷr, wnaethur o frenin Babilon Gedaliah yn fwyddog, hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah, sef Ismael mâb Nethaniah, a Johanan mâb Careah, a Seraiah mâb Tanhumeth y Netophathiad, a Jaazaniah mâb Maachathiad, hwynt a'i gwŷr.

24 A Gedaliah a dyngodd wrthynt hwy, ac wrth eu gwŷr, ac a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch fod yn weision i'r Caldeaid: trigwch yn y tîr, a gwasanaethwch frenin Babilon, a bydd da i chwi.

25 Ac yn y seithfed mis, * y daeth Ismael mâb Nethaniah, fâb Elisama, † o'r hâd brenhinawl, a deng dŷn gyd âg ef, a frawychasant Gedaliah, fel y bu farw, ac ‡ yr Iddewon, a'r Caldeaid oedd gyd âg ef yno Mispah. * Jer. 41. † Heb. *had y frenhiniaeth.* ‡ Heb. *yr Iuddewon.*

26 A'r holl bobl o fychan hyd fawr, a thywysogion y lluoedd a gyfodasant, ac a ddaethant i'r Aipht: canys yr oedd yn ofni y Caldeaid.

27 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o gaethiwed Joiachin brenin Juda, yn y deuddecfed mis y ar y feithfed dydd ar hugain o'r mis, Ewil-merodach brenin Babilon (yn y flwyddyn yr aeth efe yn frenin) a ddercha fodd ben Joiachin brenin Juda o'r carchar-dŷ,

28 Ac efe a ddywedodd † yn dêg wrtho, ac a osododd ei gadair ef goruwch cadeiriau y brenhinoedd oedd gyd âg ef yn Babilon. † Heb. *lefarau dêg iddo.*

29 Ac efe a newidiodd ei garchar-wisc ef: ac efe a fwytaodd fwyd yn gyfadol gar ei fron ef, holl ddyddiau ei einioes.

30 A'i ran ef oedd ran fauwyddol, a roddid iddo gan y brenin, dogn dydd yn ei ddydd, holl ddyddiau ei einioes ef.

¶ Y Llyfr cyntaf o'r CRONICL.

PEN. I.

1 *Llin Addaf hyd Noah.* 5 *Meibion Japheth.* 8 *Meibion Cham.* 17 *Meibion Sem.* 24 *Llin Sem hyd Abraham.* 29 *Meibion Ismael.* 32 *Meibion Cetturah.* 34 *Heliogaeth Abraham o Efau.* 43 *Brenhinoedd Edom.* 51 *Dugiaid Edom.*

ADda, * Seth, Enos,

* Gen. 5. 3, 9.

2 Canan, Mahalaleel, Jered,

3 Henoch, Methufalah, Lamech,

4 Noah, Sem, Cam, a Japheth.

5 Meibion * Japheth, Gomer, a Magog, a Madai, a Jafan, a Thubal, a Meſech, a Thiras.

* Gen. 10. 2.

6 A meibion Gomer, Aſchenaz, a † Riphath, a Thogarmah.

† Neu, *Diphath.*

7 A meibion Jafan, Eliſa, a Tharſis, Citim, a ‡ Dodanim.

‡ Neu, *Rodanim.*

8 Meibion Cam: Cus, a Mizraim, Put, a Chanaan.

9 A meibion Cus: Seba, a Hafilah, a Sabta, a Raamah, a Sabteca: a Seba, a Dadan, meibion Raamah.

10 A Chus a genhedlodd * Nimrod: hwn a ddechreuodd fod yn gadarn ar y ddaiar.

* Gen. 10. 8.

11 A Mizraim a genhedlodd Ludim, ac Anamim, Lehabim, a Naphtuhim:

12 Pathruſim hefyd, a Caſluhim, (y rhai y daeth y Philiſtiaid allan o honynt) a * Chaphtorim.

* Deut. 2. 23.

13 A Chanaan a genhedlodd Zidon ei gyntafanedic, a Heth:

14 Y Jebuſiad hefyd, a'r Amoriad, a'r Girgaſiad,

15 A'r Hefiad, a'r Arciad, a'r Siniad,

16 A'r Arfadiad, a'r Zamariad, a'r Hamathiad.

17 Meibion * Sem: Elam, ac Aſſur, ac Arphacſad, a Lud, ac Aram, ac Vz, a Hul, a Gether, a Meſech.

* Gen. 10. 22. & 11. 10.

18 Ac Arphacſad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Eber.

‡ Sef, *Heathen-lands, which.*

19 Ac i Eber y ganwyd dau o feibion: henw y naill *oedd* ‡ Peleg, (o herwydd mai yn ei ddyddiau ef y rhannwyd y ddaiar) ac enw ei frawd *oedd* Joctan.

20 A † Joctan a genhedlodd Almodad, a Selaph, a Hazarmaveth, a Jerah:

† Gen. 10. 26.

21 Hadoram hefyd, ac Vſal, a Diclah,

22 Ac Ebal, ac Abimael, a Seba:

* Luc 3. 34.

23 Ophir hefyd, a Hafilah, a Jobab: y rhai hyn oll *oedd* feibion Joctan.

† Gen 10. 25.

24 * Sem, Arphacſad, Selah,

* Gen. 11. 2, 3.

25 † Eber, Peleg, Reu,

† Gen. 11. 16.

26 Serug, Nahor, Terah,

* Gen. 11. 27.

27 ‡ Abram, hwnnw *yw* Abraham.

‡ Gen. 17. 5.

28 Meibion Abraham: * Iſaac, ac † Iſmael.

* Gen. 21. 2, 3. † Gen. 16. 11.

29 Dymma eu cenhedlaethau hwynt: * cyntaf-anedic Iſmael *oedd* Nebaioth, yna Cedar, ac Adbeel, a Mibſam,

* Gen. 25. 13.

30 Miſma a Dumah, Maſſa, ‡ Hadad, a Thema,

‡ Neu, *Hadar.* Gen. 25.

31 Jetur, Naphis, a Chedemah. Dymma feibion Iſmael.

15.

* Gen. 25. 2.

32 A meibion Cetturah, * gorderch-wraig Abraham: hi a ymddûg Zimran, a Jocſan, a Medan, a Midian, ac Iſbac, a Suah. A meibion Jocſan, Seba, a Dedan.

† Gen. 25. 4.

‡ Gen. 25. 2.

33 A meibion Midian, Ephah, ac Epher, a Henoch, ac Abida, ac Eldaah. y † rhai hyn oll *oedd* feibion Cetturah.

* Gen. 36. 4, 9, 10. † Neu, *Zepho.*

34 Ac ‡ Abraham a genhedlodd Iſaac. Meibion Iſaac, Eſau, ac Iſrael.

Gen. 36. 12.

35 Meibion Eſau: * Eliphaz, Revel, a Jeus, a Jaalam, a Corah.

‡ Neu, *Beman.* Gen. 36.

36 Meibion Eliphaz: Teman, ac Omar, † Zephi, a Gatam, Cenas, a Thimna, ac Amalec.

22.

* Neu, *Abuz.* Gen. 36.

37 Meibion Revel: Nahath, Zerah, Sammah, a Mizzah.

38 A meibion Zeir: Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Anah, a Diſon, ac Eſer, a Diſan.

23.

† Neu, *Sepho.* Gen. 36.

39 A meibion Lotan, Hori, a ‡ Homim: a chwaer Lotan *oedd* Timna.

23.

* Pen. 2. 11.

40 Meibion Sobal, * Alian, a Manahath, ac Ebal, † Sephi, ac Onam. A meibion Zibeon: Aiah, ac Anah.

‡ Neu, *Hemdan.* Gen. 36. 26.

41 Meibion Anah, * Diſon. A meibion Diſon: ‡ Amram, ac Eſban, ac Ithran, a Cheran.

42 Meibion

42 Meibion Ezer: Bilhan, a Zafan, a † Jacan. Meibion Difon: Uz, ac Aran.

43 Dyma'r hafyd y * bu'r brenhinoedd a deyrnafasant yn-chwr Edom cyn teyrnafu o frenin ar feibion Ifrael: Bela mab Beor: a henw ei ddinas oedd Dinhabah.

44 A phan fu farw Bela, y teyrnafodd yn ei le ef Jobab mab Zerah o Bozrah.

45 A phan fu farw Jobab, Husam o wlad y Temaniaid, a deyrnafodd yn ei le ef.

46 A phan fu farw Husam, yn ei le ef y teyrnafodd Hadad mab Bedad, yr hwn a darawodd Midian yn maes Moab: ac enw ei ddinas ef oedd Avith.

47 A phan fu farw Hadad, y teyrnafodd yn ei le ef, Samlah o Masrecah.

48 A phan fu farw Samlah, Saul o Rehoboth wrth yr * afon, a deyrnafodd yn ei le ef.

49 A phan fu farw Saul, y teyrnafodd yn ei le ef Baalhanan mab Achbor.

50 A bu farw Baalhanan, a theyrnafodd yn ei le ef *Hadad, ac enw ei ddinas ef oedd † Pai: ac enw ei wraig ef Mehetabel, merch Matred, merch Mefahab.

51 A bu farw Hadad. A duwiolion Edom oedd, ‡ duwc Timna, duwc Aliah, duwc Jetheth,

52 Duwc Aholibamah, duwc Elah, duwc Pinon,

53 Duwc Cenaz, duwc Teman, duwc Mibzar,

54 Duwc Magdiel, duwc Iram. Dyma ddugiaid Edom.

PEN. II.

1 *Meibion Ifrael.* 3 *Hiliogaeth Juda o Thamar.* 9 *Meibion Jeſſe.* 18 *Hiliogaeth Caleb fab Hefron.* 21 *Hiliogaeth Hefron o ferch Machir.* 25 *Hiliogaeth Jerahmeel.* 34 *Hiliogaeth Seſan.* 42 *Caingc arall o hiliogaeth Caleb.* 50 *Hiliogaeth Caleb mab Hur.*

DYnma feibion ‡ Ifrael: * Reuben, Simeon, Lefi, a Juda, Iſſachar, a Zabulon,

2 Dan, Joſeph, a Benjamin, Nephtali, Gad, ac Aſer.

3 † Meibion Juda: Er, ac Onan, a Selah. Y tri *hyn* a anwyd iddo ef o ferch Shua y ‡ Gnaanitesiad. Ac Er cynta-anedic Juda yddoedd ddrygionus yngolwg yr Arglwydd, ac efe a'i lladdodd ef.

4 A * Thamar ei wraidd ef a ymddug iddo Phares, a Zerah: holl feibion Juda *oedd* bump.

5 Meibion † Phares: Hefron a Hamul.

6 A meibion Zerah: ‡ Zimri, *ac* Ethan, a Heman, a Chalcol, a † Dara: hwynt oll *oedd* bump.

7 A meibion Charmi: ‡ Achar, yr hwn a flinodd Ifrael, ac a wnaeth gamweddo o blegit y diofryd-beth.

8 A meibion Ethan: Azariah.

9 A meibion Hezron, y rhai a anwyd iddo ef: Jerahmeel, a * Ram, a † Chelubai.

10 A Ram a genhedlodd ‡ Aminadab, ac Aminadab a genhedlodd Nahſſon, pennaeth meibion Juda.

11 A Nahſſon a genhedlodd Salma, a Salma a genhedlodd Boaz.

12 A Boaz a genhedlodd Obed, ac Obed a genhedlodd Jeſſe.

13 A * Jeſſe a genhedlodd ei gyntaf-anedic Eliab, ac Aminadab yn ail, a † Simma yn drydydd,

14 Nathanael yn bedwerydd, Radai yn bumed,

15 Ozem yn chweched, Dafydd yn ſeithfed,

16 A'i chwiorydd hwynt *oedd* Serfiah, ac Abigail. A meibion Serfiah, Abiſai, a Joab, ac Aſahel: tri.

17 Ac Abigail a ymddug Amaſa. A thâd Amaſa *oedd* Jether yr Iſmeeliad.

18 A Chaleb mab Hezron a ennillodd blant o Azubah *ei* wraig, ac o Jerioth: ac dymma ei meibion hi: Jeſer, Sobab, ac Ardon.

19 A phan fu farw Azubah, Caleb a gymmerth iddo Ephrath, a hi a ymddug iddo Hur.

20 A Hur a genhedlodd Uri, ac Uri a genhedlodd * Bezaleel.

21 Ac wedi hynny yr aeth Hezron i mewn at ferch Machir, † tâd Gilead, ac efe a'i ſpriododdhi pan *oedd* fâb trugain-mlwydd; a hi a ddug iddo Segub.

22 A Segub a genhedlodd Jair: ac yr oedd iddo ef dair ar hugain o ddinaſoedd yngwlâd Gilead.

23 Ac efe a * ennillodd Geſur, ac Aram, a thrafydd Jair oddiarnynt, a Chenath a'i phentrefydd, *ſef* trugain o ddinaſoedd. Y rhai hyn oll oedd eiddo meibion Machir tâd Gilead.

24 Ac yn ôl marw Hezron o fewn Caleb Ephratah, Abiah gwraig Hezron a ymddug iddo Aſhur, tâd Tecoa.

25 A meibion Jerahmeel cyntaf-anedic Hezron, oedd Ram yr hynaf; Bunah, ac Oren, ac Ozen, ac Ahiah.

26 A gwraig arall ydoedd i Jerahmeel, a'i henw Atarah: hon *oedd* fam Onam.

27 A meibion Ram cyntaf-anedic Jerahmeel, oedd Maaz, a Jamin, ac Ecar.

28 A meibion Onam oedd Sammai, a Jada: a meibion Sammai; Nadab, ac Abiſur.

29 Ac enw gwraig Abiſur *oedd* Abihail, a hi a ymddug iddo Ahban, a Molid.

30 A meibion Nadab: Seled, ac Appaim. A bu farw Seled yn ddiblant.

31 A meibion Appaim, Iſi: a meibion Iſi, Seſan, a meibion Seſan Ahlai.

32 A meibion Jada brawd Sammai, Jether, a Jonathan: a bu farw Jether yn ddiblant.

33 A meibion Jonathan, Peleth, a Zaza. Y rhai hyn *oedd* feibion Jerahmeel.

34 Ac nid oedd i Seſan feibion, onid merched: ac i Seſan *yr oedd* gwâs o Aiphtiad, a'i enw Jarha.

35 A Seſan a roddodd ei ferch yn wraig I Jarha ei wâs. A hi a ymddug iddo Attai.

36 Ac Attai a genhedlodd Nathan, a Nathan a genhedlodd * Zabad,

37 A Zabad a genhedlodd Ephlal, ac Ephlal a genhedlodd Obed,

38 Ac Obed a genhedlodd Jehu, a Jehu a genhedlodd Azariah,

39 Ac Azariah a genhedlodd Helez, a Helez a genhedlodd Eleaſah,

40 Ac Eleaſah a genhedlodd Siſmai, a Siſmai a genhedlodd Salum,

41 A Salum a genhedlodd Jecamiah, a Jecamiah a genhedlodd Eliſhama.

42 Hafyd meibion Caleb brawd Jerahmeel *oedd* Meſa ei gyntaf-anedic, hwn *oedd* dad Ziph: a meibion Mareſa tâd Hebron.

43 A meibion Hebron: Corah, a Thapuah, a Recem, a Sema.

44 A Sema a genhedlodd Raham, tâd Jorcoam: a Recem a genhedlodd Sammai.

45 A mâb Sammai *oedd* Maon: a Maon *oedd* dâd Bethzur.

46 A Ae

§ Neu, *Achan.* Gen. 46. 37.
* Gen. 36. 31.
* Gen. 36. 37.*
* Gen. 36. 29. *Heber.*
† Gen. 36. 39. *Pau.*
‡ Gen. 36. 40.
§ Neu, *Jarah.* Gen. 39. 32. & 30. 5. & 35. 18. & 46. 8.
† Gen. 38. 3. & 46. 12. Pen. 4. 1.
‡ Gen. 38. 2.
* Gen. 38. 29. Matth. 1. 3.
† Ruth 4. 18.
‡ Neu, *Zebi,* Jol. 7. 1.
* 1 Bren. 4. 31.
† Neu, *Barda.*
‡ Neu, *Achen,* Jol. 6. 19. & 7. 1. 25.
* Neu, *Aram,* Matth. 1. 3.
† Neu, *Caleb, ſpurs* 13.
‡ Ruth 4. 20.
* 1 Sam. 16. 6. & 17. 12.
† Neu, *Samma.*
‡ Sam. 16. 9.
* Exod. 31. 2.
† Num. 32. 40. ‡ Heb. *Gnaanith.*
* Num. 32. 41. Deut. 3. 14. Jol. 13. 30.
* Pen. 11. 41.

46 ac Ephah gordderch-wraig Caleb a ymdding Haran, a Moſa, a Gazes: a Haran a genhedlodd Gazer.

47 A meibion Jahdai: Regem, a Jotham, a Gesan, a Pheles, ac Ephah, a Saaph.

48 Gordderch-wraig Caleb, ſef Maachah, a ymdding Seber, a Thirhanah.

49 Hefyd hi a ymddug Saaph, tâd Madmannah, Seſa tâd Machbenah, a thâd Gibeah: a * merch Caleb oedd Achſah.

50 Y rhai hyn oedd feibion Caleb fab Hur, cyntaf anedic Ephratah: Sobal tâd Cirlath-Jearim,

51 Salma tâd Bethlehem: Hareph tâd Beth-Gader.

52 A meibion oedd † Sobal tâd Cirlath-Jearim; ‡ Haroeh, a * hanner y † Manahethiaid.

53 A theuluoedd Cirlath-Jearim *oedd.* yr Ithriaid a'r Puhiaid, a'r Sumathiaid, a'r Mifraiaid: o'r rhai hyn y daeth y Zareathiaid, a'r Eſhauliaid.

54 Meibion Salmah: Bethlehem, a'r Netophathiaid, ‡ Ataroth tŷ Joab, a hanner y Manahethiaid, y Zoriaid.

55 A thylwyth yr ſcrifennyddion, y rhai a bueſwyſient yn Jabes; y Tirathiaid, y * Simeathiaid, y Suchathiaid. Dymma y Ceniaid, y rhai a ddaethant o Hemath, tâd tŷ-lwyth * Rechab.

P E N. III.

1 *Meibion Dafydd, 10 o'r lin o'r hyd Zedeciah.*
17 *Hiliogaeth Jeconiah.*

YRhai hyn hefyd oedd feibion Dafydd, y rhai a anwyd iddo ef yn Hebron: y cyntaf-anedic, * Amnon, o Ahinoam y † Jezreelites: yr ail ‡ Daniel o Abigail y Carmelites:

2 Y trydydd, Abſalom mab Maachah, merch Talmai brenin Geſſur: y pedwerydd, Adonijah mab Haggith:

3 Y pummed, Sephatia o Abital y chweched, Ithream o * Eglah ei wraig.

4 Chwech a anwyd iddo yn Hebron, ac yno y teyrnaſodd ef ſaith mlynedd, a chwe mis: a thair blynedd ar ddeg ar hugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem.

5 † A'r rhai hyn a anwyd iddo yn Jeruſalem; ‡ Simea, a Sobab, a Nathan, a Salomon, Pedwar, o * Bathſua merch † Ammiel:

6 Ibhar hefyd, ac ‡ Eliſama, ac Eliphelet,

7 a Noga, a Nepheg, a Japhia,

8 Ac Eliſama ‡ Eljada, ac Eliphelet, naw.

9 *Dymma* holl feibion Dafydd, heb law meibion y gordderch-wragedd, a Thamar † eu chwaer hwynt.

10 A mab Salomon *oedd* ‡ Rehoboam, * Abiah ei fab ynteu; Aſa ei fab ynteu; ‖ Jehoſaphat ei fab ynteu:

11 Joram ei fab ynteu; † Ahaziah, ei fab ynteu; Ioas ei fab ynteu:

12 Amaziah ei fab ynteu; ‡ Azariah, ei fab ynteu; Jotham, ei fab ynteu;

13 Ahaz, ei fab ynteu; Hezeciah, ei fab ynteu; Manaſſeh, ei fab ynteu;

14 Amon, ei fab ynteu; Joſiah, ei fab ynteu.

15 A meibion Joſiah, y cyntaf-anedic *oedd* Johanan, yr ail † Joiacim: y trydydd ‡ Zedeciah, y pedwerydd Sallum.

16 A meibion *Joacim*: † Jeconiah ei fab ef, Zedeciah ei fab ynteu.

17 A meibion ‡ Jeconiah, Aſſir, Salathiel * ei fab ynteu,

18 Malchiram hefyd, a Phaldaiah, a Senesar, Jecamiah, a Hoſama, a Nedabiah.

19 A meibion Pedaiah: Zorobabel, a Sime: a meibion Zorobabel, Meſullam, a Hananiah, a Salomith eu chwaer hwynt:

20 A Haſubah, ac Ohel, a Berechiah, a Haſadiah, Juſabheſed, pump.

21 A meibion Hananiah: Peleiaia, a Jeſaias: meibion Rephaiah, meibion Arnan, meibion Obadiah, meibion Sechaniah.

22 A meibion Sechaniah, Semaiah: a meibion Semaiah, Hatuſ, ac Igeal, a Bariah, a Neariah, a Saphat, chwech.

23 A meibion Neariah: Elioenai, a Hezeciah, ac Azricam, tri.

24 A meibion Elioenai *oedd* Hodaiah, ac Eliaſib, a Phaleiah, ac Accub, a Johanan, a Dalaiah, ac Anani, ſaith.

P E N. IV.

1 *Hiliogaeth Jwda o Caleb mab Hur, ‡ Aſor mab Hefron.* 9 *Jabes,* a'i weddi. 21 *Hiliogaeth Selah.* 24 *a Simeon,* a'i ddineſyddi. 39 *Eu gorfoddaeth ar Gedor, a'r Amaleciaid yn eu hyrddi Seir.*

MEibion Jwda: * Pharez, Hefron, a † Charmi: a Hur, a Sobal.

2 A Reaiah mab Sobal a genhedlodd Jahath, a Jahath a genhedlodd Aburnai a Lahad. Dymma deuluoedd y Zorathiaid.

3 A'r rhai hyn *oedd* o dâd Etam: Jeſreel, ac Iſma, ac Idbas: ac enw eu chwaer hwynt *oedd* Hazelelponi,

4 A Phenuel tâd Gedor, ac Eſer tâd Huſhah: dymma feibion Hur cyntaf-anedic Ephratah, tâd Bethlehem.

5 Ac Aſſur tâd Tecoa yr oedd dwy wraig iddo: Helah, a Naarah.

6 A Naarah a ddûg iddo Ahuſam, a Hepher, a Themeni, ac Ahaſtari: dymma feibion Naarah.

7 A meibion Helah *oedd* Zereth, a Zear, ac Ethnan,

8 A Chos a genhedlodd Anob, a Zobebah, a theuluoedd Aharhel fab Harum.

9 Ac yr oedd Jabes yn anrhydeddusach na'i frodyr: ‖ a'i fodd ei fam *oedd* Jabes, gan ddywedyd, O bleſſi fi mi ei ddwyn *o* drwg oed.

10 A Jabes a alwodd ar Dduw Iſrael, gan ddywedyd, † O na lwyr fendithit fi, ac na ehangit fy nherfynau, a bôt dy law gyd â mi, ‡ a'm cadw rhâg drwg, fel na'm gofidier! a pharedd. Duw dâyſod *iddo* yr hyn a ofynnaſei.

11 A Chelub brawd Suah a genhedlodd Mehir, yr hwn *oedd* dâd Eſhon.

12 Ac Eſhon a genhedlodd Beth-rapha, a Phaſeah a Thehinnah, tâd * dinas Nahas: dymma ddynion Rechah.

13 A meibion Cenaz, Othniel, a Seraiah: a meibion Othniel † Hathath.

14 A Meonothai a genhedlodd Ophrah: a Seraiah a genhedlodd Joab, tâd ‡ glyn y creffftwyr, canys creffft-wyr oeddynt hwy.

15 A meibion Caleb fab Jephunneh: Iru, Elah, a Naam: a meibion Elah *oedd* * Cenaz.

16 A meibion Jehaleleel: Ziph, a Ziphah, Tiria, ac Aſareel.

17 A meibion Ezra *oedd* Jether, a Mered, ac Epher, a Jalon: a hi a ddûg Miriam, a Sammai, ac Iſbah, tâd Eſthemoa.

18 A'i wraig ef † Jehudiah a ymddug Jered tâd Gedor, a Heber tâd Socho, a Jecuthiel tâd Zanoah: ac dymma feibion Bithiah merch

* 1 Chron. 4. 1. 9. 24. 1 Chron. 5. 3. 46. 12. Gen. 38. 29. & 46. 12. Num. 26. 20. 1 Chron. 2. 4. † Neu, *Chelubai.* 1 Chron. 2. 9. Neu, *Caleb,* 1 Chron. 2. 18. ‡ Neu, *Haroeh.* 1 Chron. 2. 52 † 1 Chron. 2. 24. 1

* Dyny yn awrŷs

† Heb. *os llwyr fendithi.* ‡ Heb. *a gymmer ymmaeſtad i mi.*

* Neu, *Bnahas.* † Neu, *Bathah a Ben-mehai, yr hwn a genhedlodd, &c.* ‡ Neu, trigolion *dyffryn Charaxim.* * Neu, *Ukna.*

merch Pharao, yr hon a gymmerth Mered.

‡ Neu, *Jeshaiah, a hennyd yr blaen.*

19 A meibion ei wraig ‡ Hodiah, chwaer Naham, tâd Ceilah y Garmiad, ac Eshtemoa y Maachathiad.

20 A meibion Simeon *oedd* Amnon, a Rinnah, Benhanan, a Thilon. A meibion Isi *oedd* Zoheth, a Benzoheth.

* Gen. 38. 1, 5.

21 A * meibion Selah fab Juda, *oedd* Er, tâd Lecah, a Laadah tâd Maresiah, a theuluoedd tylwyth gweithyddion lliain main o dŷ Asbeah.

22 A Joctm, a dynion Chozebah, a Joas, a Saraph, y rhai oedd yn arglwyddiaethu ar Moab, a Jasubi Lehem. Ac *y mae* y pethau hyn yn hên.

23 Y rhai hyn *oedd* grochenyddion yn cyfanneddu *yn mysc* plan-wydd, a chaeau: gyd â'r brenin yr arhosasant yno yn ei waith ef.

‡ Neu, *Jemuel.* Gen. 46. 10. Exod. 6. 15.

24 Meibion Simeon *oedd* ‡ Nemuel, a Jamin, Jarib, Zerah, a Saul:

25 Salum ei fab ynteu, Mibsam ei fab ynteu, Mishma ei fab ynteu.

26 A meibion Mishma; Hamuel ei fab ynteu, Zaccur ei fab ynteu, Simei ei fab ynteu.

27 Ac i Simei *yr oedd* yn ar bymthec o feibion, a chwech o ferched, eithr iw frodyr ef nid *oedd* nemmor o feibion: ac nid amlhâsei eu holl deulu hwynt ‡ megis meibion Juda.

‡ Neu, *Byd feibion.*

28 A hwy a breswyliasant yn † Beersheba, a Moladah, a Hazar Sual,

† Jos. 19. 2.

29 Yn * Bilha hefyd, ac yn Ezem, ac yn ‡ Tolad,

* Neu, *Bela*, Jos. 19. 1.

30 Ac yn Bethuel, ac yn Hormah, ac yn Ziclag,

‡ Neu, *Eltolad*, Jos 19. 4.

31 Ac yn Beth-marcaboth, ac yn † Hazer-Susim, ac yn Beth-birei, ac yn Saaraim. Dymma eu dinasoedd hwynt, nes teyrnasu o Ddafydd.

† Neu, *Hazer Susa*, Jos. 19. 5.

32 A'i trefydd hwynt *oedd*, * Etam, ac Ain, Rimmon, a Thochen, ac Asan: pump o ddinasoedd.

* Neu, *Ether*, Jos. 19. 7.

33 A'i holl bentrefydd hwynt hefyd, y rhai *oedd* o amgylch y dinasoedd hyn hyd ‡ Baal. Dymma eu trigfannau hwynt, † a'i hachau.

‡ Neu, *Baalath-beer*, Jos. 19. 8.

34 A Meshobab, a Jamlech, a Josa mab Amasiah,

35 A Joel, a Jehu mab Joshbia fab Serah, fab Asiel,

† Neu, *At fel yr ymranasant yn gembedloedd yn eu mysc hwynt.*

36 Ac Elioenai, a Jaacobah, a Jeshohaiah, ac Asaiah, ac Adiel, a Jesimiel, a Benaiah,

37 A Ziza mab Siphi, fab Alon, fab Jedaiah, fab Simri, fab Semaiah.

38 Y rhai hyn erbyn eu henwau, a aethant yn bennaethiaid yn eu teuloedd, ac a amlhasant dylwyth eu tadau yn fawr.

39 A hwy a aethant i flaenau Gedor, hyd at du dwyrain y dyffryn, i geisio porfa iw praidd.

40 A hwy a gawsant borfa frâs, a da, a gwlâd ehang *ei* therfynau, heddychlon a thangneddyfus: canys y rhai a breswyliasent yno o'r blaen *oedd* o Cham.

41 A'r rhai hyn yn ysgrifennedic erbyn eu henwau, a ddaethant yn nyddiau Hezeciah brenin Juda, ac a darawsant eu pebyll, a'r anneddau a gafwyd yno, ac a'i difrodasant hwy hyd y dydd hwn, a thrigasant yn eu lle hwynt: am *fod* porfa iw praidd hwynt yno.

42 Ac o honynt hwy, *sef* o feibion Simeon, yr aeth pum-cant o ddynion i fynydd Seir, a Phelatiah, a Neariah, a Raphaiah, ac Vzziel, meibion Isi, yn ben arnynt.

43 Tarawsant hefyd y gweddill a ddiangasei o Amalec, ac a wladychasant yno, hyd y dydd hwn.

PEN. V.

1 *Illin Ruben, (yr hwn a gollodd ei enedigaeth-fraint) hyd y Caethgludiad i Babilon.* 9 *Eu trigfan, a'i gorfoledd ar yr Hagariaid.* 11 *Penaduriaid a thrig-leoedd Gad.* 18 *Rhyfedi a gorfoledd Ruben, a Gad, a hanner llwyth Manasseh.* 23 *Trig-leoedd a phenaduriaid yr hanner llwyth hwnnw.* 25 *Eu cast hwnw a hereydd eu pechod.*

A Meibion Ruben, cyntaf-anedic Israel (* canys efe oedd gyntaf-anedic, ond am iddo halogi gwely ei dâd, rhoddwyd ei anedigaeth-fraint ef i feibion Joseph, fab Israel; ac ni chyfrifir ei achau ef yn ôl yr anedigaeth-fraint:

* Gen. 35. 22. & 49. 4.

2 Canys ‡ Juda a ragorodd ar ei frodyr, ac o honaw ef *y daeth* † blaenor: a'r anedigaeth-fraint *a roddwyd* i Joseph.)

‡ Gen. 49. 10. † Mic. 5. 2. Mat. 2. 6.

3 * Meibion Ruben cyntaf-anedic Israel, *oedd* Hanoch, a Phalu, Hezron, a Charmi.

* Gen. 46. 9. Exod. 6. 14. Num. 26. 5.

4 Meibion Joel: Semaiah ei fab ef, Gog ei fab ynteu, Simei ei fab ynteu,

5 Micah ei fab ynteu, Reaia ei fab ynteu, Baal ei fab ynteu,

6 Beera ei fab ynteu, yr hwn ‡ a gaeth-gludodd † Tilgath-pilneser brenin Assyria: hwn *ydoedd* dywysog i'r Rubeniaid.

‡ 2 Bren. 15. 29. & 16. 7. † Neu, *Tiglath-pileser.*

7 A'i frodyr ef yn ei teuluoedd, wrth gymmeryd eu hachau yn ei cenhedlaethau: y pennaf *oedd* Jeiel a Zachariah.

* Neu, *Semaiah*, vers 4. ‡ Jos. 13. 15, 16.

8 A Bela mab Azan, fab * Sema, fab Joel, yr hwn a gyfanneddodd yn ‡ Aroer, a hyd at Nebo, a Baal-meon.

9 Ac o du yr dwyrain y preswyliodd efe, hyd y lle yr elir i'r anialwch, oddi wrth yr afon Euphrates: canys eu hanifeiliaid hwynt a amlhasei yngwlad Gilead.

10 Ac yn nyddiau Saul y gwnaethant hwy ryfel yn erbyn yr Hagariaid, *y rhai* a fyrthiasant trwy eu dwylo hwynt: a thrigasant yn eu pebyll hwynt, † trwy holl du dwyrain Gilead.

† Heb. *ar holl wyneb tu dwyrain.*

11 A meibion Gad a drigasant gyferbyn â hwynt, yngwlad * Basan, hyd at Salchah:

* Jos. 13. 11.

12 Joel y pennaf, a Sapham yr ail, a Jaanai, a Saphat, yn Basan.

13 A'i brodyr hwynt o dŷ eu tadau *oedd* Michael, a Meshullam, a Seba, a Jorai, a Jachan, a Zia, a Heber, saith.

14 Dymma feibion Abihail fab Huri, fab Jaroah, fab Gilead, fab Michael, fab Jeshishai, fab Jahdo, fab Buz;

15 Ahi mab Abdiel, fab Guni, y pennaf o dŷ eu tadau.

16 A hwy a drigasant yn Gilead, yn Basan, ac yn ei threfydd, ac yn holl bentrefydd * Saron, wrth eu † terfynau.

* Pen. 27. 29. † Heb. *mynedfeydd allan.*

17 Y rhai hyn oll a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn nyddiau Jotham † brenin Juda, ac yn nyddiau Jeroboam brenin Israel.

† 2 Bren. 15. 5, 32.

18 Meibion Ruben, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh, o * wŷr nerthol, dynion yn dwyn tarian a chleddyf, ac yn tynnu bwa, ac wedi eu dysgu i ryfel, *oedd* bedair mil a deugain, a saith gant, a thri ugain, yn mynet allan i ryfel.

* Heb. *feibion.*

19 A hwy a wnaethant ryfel yn erbyn yr Hagariaid, a * Jetur, a Nephis, a Nodab.

* Gen. 25. 15.

20 A

20 A chynnorthwywyd hwynt yn erbyn y rhai hynny, a rhoddwyd yr Hagariaid lw dwylo hwynt, a chwbl a'r a *ydoedd* gyd â hwynt: canys llefasant ar Dduw yn y rhyfel, ac efe a wrandawodd arnynt, o herwydd iddynt obeithio ynddo.

21 A hwy a gaethgludasant eu hanifeiliaid hwynt, o'i camelod hwynt, ddeng-mil a deugain, ac o ddefaid, deucant a dau a deugain o filoedd, ac o asyynnod ddwyfil, ac o † ddynion gan-mil.

22 Canys llawer yn Archolledic a fuant feirw, am *fod* y rhyfel oddi wrth Dduw: a hwy a drigasant yn eu lle hwynt hyd y caethiwed.

23 A meibion hanner llwyth Manasseh a drigasant yn y tir: o Basan hyd Baal-hermon, a Senir, a mynydd Hermon, yr aethant hwy yn aml.

24 Y rhai hyn hefyd oedd bennau tŷ eu tadau, *sef* Epher, ac Isi, ac Eliel, ac Azriel, a Jeremiah, a Hodafiah, a Jahdiel, gwŷr cadyrn o nerth, gwŷr enwoc, a phennau tŷ eu tadau.

25 * A hwy a droseddasant yn erbyn Duw eu tadau, ac a buteiniasant ar ôl duwiau pobl y wlâd, y rhai a ddinistriasei Duw o'i blaen hwynt.

26 A * Duw Israel a annogodd ysbryd Pul brenin Assyria, ac ysbryd Tiglath-Pilneser brenin Assyria, ac a'i caethgludodd hwynt, (*sef* y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh) ac a'i dug hwynt * i Halah, a Habor, a Hara, ac i afon Gozan, hyd y dydd hwn.

* 2 Bren. 17. 6. & 18. 11.

PEN. VI.

1 Meibion Lefi. 4 Llin yr offeiriaid hyd y Caethgludiad. 16 Teuluoedd Gerſom, Merari, a Chobath. 49 Swydd Aaron, a'i llin hyd Ahimaaz. 54 Dinaſoedd yr offeiriaid a'r Lefiaid.

MEibion Lefi: † * Gerſon, Cohath, a Merari.

† Neu, *Gerſom*, Verſ. 16.

2 A meibion * Cohath: Amram, Izhar, a Hebron, ac Vziel.

* Gen. 46. 11. Exod. 6. 16.

3 A phlant Amram, Aaron, a Moſes, a Miriam: a meibion Aaron, † Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

* Pen. 31. 12. † Lev. 10 1. Num. 20. 25.

4 Eleazar a genhedlodd Phinehas, Phinehes a genhedlodd Abiſua,

5 Ac Abiſua a genhedlodd Bucci, a Bucci a genhedlodd Vzzi,

6 Ac Vzzi a genhedlodd Zerahiah, a Zerahiah a genhedlodd Meraioth,

7 Meraioth a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

8 Ac * Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd Ahimaaz,

* 2 Sam. 25. 27.

9 Ac Ahimaaz a genhedlodd Azariah, a Azariah a genhedlodd Johanan,

10 A Johanan a genhedlodd Azariah, (hwn oedd yn offeiriad yn y * tŷ a adeiladodd Salomon yn Jerufalem)

* 2 Cron. 3. 1 Bren. 6.

11 Ac Azariah a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

12 Ac Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd † Salum,

† Neu, *Meſſulam*.

13 A Salum a genhedlodd Helciah, a Helciah a genhedlodd Azariah,

14 Ac Azariah a genhedlodd * Saraiah, a Saraiah a genhedlodd Jehozadach,

* 1 Cron. 9. 11. * Nehe. 11. 11.

15 A Jehozadach a ymadawodd, * pan gaethgludodd yr Arglwydd Juda a Jerufalem, drwy law Nabuchodonoſor.

* 2 Bren. 25. 18.

16 Meibion Lefi * † Gerſom, Cohath, a Merari.

* Exod. 6. 17. † Neu, *Gerſon*, Verſ. 1.

17 Ac dymma enwau meibion Gerſom: Libni, a Simei.

18 A meibion Cohath Amram, ac Izhar, a Hebron, ac Vzziel.

19 Meibion Merari, Mahli, a Muſi. Ac dymma dylwyth y Lefiaid, yn ôl eu tadau.

20 I Gerſom Libni ei fab, Jahath ei fab ynteſ, * Zimmah ei fab ynteſ,

* Verſ. 42.

21 ‡ Joah ei fab ynteſ, ‡ Ido ei fab ynteſ, Zerah ei fab ynteſ, a Jeaterai ei fab ynteſ.

‡ Neu, *Ethan*, Verſ. 42.

22 Meibion Cohath: † Aminadab ei fab ef, * Corah ei fab ynteſ, Aſſir ei fab ynteſ,

‡ Neu, *Adaia*, V. 41.

23 Elcanah ei fab ynteſ, ac Ebiaſaph ei fab ynteſ, ac Aſſir ei fab ynteſ,

† Neu, *Iſshar*, V. 2. & 18.

24 Tahath ei fab ynteſ, Vriel ei fab ynteſ, Vzziah ei fab ynteſ, a Saul ei fab ynteſ.

25 A meibion Elcanah: ‡ Amazai, ac Ahimoth.

* Num. 16. 1. ‡ *Gwel.* V. 35. 36.

26 Elcanah: meibion Elcanah, † Zophai ei fab ef, a Nahath ei fab ynteſ,

† Neu, Zuph.

27 Eliab ei fab ynteſ, Jeroham ei fab ynteſ, Elcanah ei fab ynteſ.

1 Sam. 1. 1.

28 A meibion Samuel: † y cyntaf-anedic ‡ Vaſni, yno Abiah.

‡ *A elwir Joel*, Verſ. 33. &

29 Meibion Merari, Mahli: Libni ei fab ynteſ, Simei ei fab ynteſ, Vzza ei fab ynteſ,

30 Simea ei fab ynteſ, Haggiah ei fab ynteſ, Aſaiah ei fab ynteſ.

1 Sa. 8. 2.

31 Y rhai hyn a ofododdDafydd yn gantorion *yn* nhŷ yr Arglwydd, * ar ôl gorphwyſo yr Arch.

† Pen. 16. 1.

32 A hwy a fuant wenidogion mewn cerdd o flaen * tabernacl pebell y cyfarfod nes adeiladu o Salomon dŷ yr Arglwydd yn Jerufalem: a hwy a ſafaſant wrth eu defod yn eu gwaſanaeth.

* Exod. 27. 21.

33 A dymma y rhai a † weinaſant, a'i meibion hefyd: o feibion y Cohathiaid, Heman y canor, mab Joel, fab Samuel,

† Heb. *ſafaſant.*

34 Fab Elcanah, fab Jeroham, fab Eliel, fab Toah,

35 Fab Zuph, fab Elcanah, fab Mahath, fab Amaſai,

36 Fab Elcanah, fab Joel, fab Azariah, fab Zephaniah,

37 Fab Tahath, fab Aſſir, fab * Ebiaſaph, fab Corah,

* Exod. 6. 24.

38 Fab Izhar, fab Cohath, fab Lefi, fab Iſrael.

39 A'i frawd Aſaph (yr hwn oedd yn ſefyll ar ei law ddehau) *ſef* Aſaph mab Barachiah, fab Simea,

40 Fab Michael, fab Baaſiah, fab Malchiah,

41 Fab Ethni, fab Zerah, fab Adaiah,

42 Fab Ethan, fab Zimmah, fab Simei,

43 Fab Jahath, fab Gerſom, fab Lefi.

44 A'i brodyr hwynt, meibion Merari *oedd* ar y llaw aſſwy: Ethan mab ‡ Cifi, fab Abdi, fab Maluch,

‡ Neu, *Caſaiah*, Pen. 15.

45 Fab Haſabiah, fab Amaziah, fab Helciah, 17.

46 Fab Amzi, fab Bani, fab Samer,

47 Fab Mahli, fab Muſi, fab Merari, fab Lefi.

* Num. 4. 4.

48 A'i brodyr hwynt, y * Lefaid, oedd gwedi eu rhoddi ar holl waſanaeth Tabernacl tŷ Dduw.

* Lev. 1. 3.

49 Ond Aaron a'i feibion a * aberthaſant ar allor y poeth offrwm, * ac ar allor yr arogldarth, i *gyflawni* holl waſanaeth y cyſſegr ſanctaidd iolaf, ac i wneuthur cymmod tros Iſrael, yn ôl yr hyn oll a orchymynaſei Moſes gwas Duw.

* Exod. 29. 7. 30.

50 Dymma

50 Dymma hefyd feibion Aaron: Eleazar ei fab ef, Phinehes ei fab ynteu, Abiſuah ei fab ynteu,

51 Bucci ei fab ynteu, Vzzi ei fab ynteu, Zerahiah ei fab ynteu,

52 Meraioth ei fab ynteu, Amariah ei fab ynteu, Ahitub ei fab ynteu,

53 Zadoc ei fab ynteu, Ahimaaz ei fab ynteu.

54 Ac dymma eu trigleoedd hwynt yn ôl eu palaſau, yn eu terfynau; ſef meibion Aaron, o dylwyth y Cohathiaid, o blegit eiddynt hwy ydoedd y rhan hen.

55 A rhoddaſant iddynt Hebron yngwlâd Juda, a'i meuſydd pentrefol o'i hamgylch.

56 Ond maeſydd y ddinas, a'i phentrefydd, a roddaſant hwy i Caleb fab Jephunneh.

57 Ac i feibion Aaron y rhoddaſant hwy
* Deut. 19. 2. ddinaſoedd Juda, yn * noddfa; Hebron, a Libnah, a'i meuſydd pentrefol, a Jattir, ac Eſthemoa, a'i meuſydd pentrefol,

‡ Neu, *Holen*, Joſ. 21. 15. & 15. 51. 58 A ‡ Hilen a'i meuſydd pentrefol, a Debir a'i meuſydd pentrefol,

59 Ac † Aſan a'i meuſydd pentrefol, a Bethſemes a'i meuſydd pentrefol.

† Neu, *Ain*, Joſ. 21. 16. 60 Ac o lwyth Benjamin, Geba a'i meuſydd pentrefol, ac ‡ Alemeth a'i meuſydd pentrefol, ac Anathoth a'i meuſydd pentrefol: eu holl ddinaſoedd hwynt drwy eu teuluoedd, *oedd* dair dinas *ar* ddêc.

‡ Neu, *Almon*, Joſ. 21. 18. 61 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath o deulu y llwyth hwnnw, *y rhoddwyd* o'r hanner llwyth, ſef hanner Manaſſeh, ddêc dinas, * wrth goel-bren.

* Joſ. 21. 5.

62 *Rhoddaſant* hefyd i feibion Gerſom drwy eu teuluoedd, o lwyth Iſſachar, ac o lwyth Aſer, ac o lwyth Nephtali, ac o lwyth Manaſſeh, yn Baſan, dair *ar* ddêc o ddinaſoedd.

63 I feibion Merari drwy eu teuluoedd, o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, *y rhoddaſant* drwy goel-bren, * ddeudêc o ddinaſoedd.

* Joſ. 21. 7, 34.

64 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Leſiaid, y dinaſoedd hyn, a'u meuſydd pentrefol.

65 A hwy a roddaſant drwy goel-bren, o lwyth meibion Juda, ac o lwyth meibion Simeon, ac o lwyth meibion Benjamin, y dinaſoedd hyn, y rhai a alwaſant hwy ar *eu* henwau hwynt.

66 *I'r rhai oedd* o deuluoedd meibion Cohath, yr ydoedd dinaſoedd eu terfyn, o lwyth Ephraim.

67 A hwy a roddaſant iddynt hwy * ddi-
* Joſ. 21. 21. naſoedd noddfa, ſef Sichem, a'i meuſydd pentrefol, ym mynydd Ephraim; Gezer hefyd a'i meuſydd pentrefol.

68 Jocmeam hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Bethoron a'i meuſydd pentrefol,

69 Ac Ajalon a'i meuſydd pentrefol, a Gathrimmon a'i meuſydd pentrefol.

70 Ac o hanner llwyth Manaſſeh, Aner a'i meuſydd pentrefol, a Bileam a'i meuſydd pentrefol, i deulu y rhai oedd yngweddill o feibion Cohath.

71 I feibion Gerſom, o deulu hanner llwyth Manaſſeh *y rhoddwyd* Golan yn Baſan, a'i meuſydd pentrefol, Aſtaroth hefyd a'i meuſydd pentrefol.

72 Ac o lwyth Iſſachar, Cedes a'i meuſydd pentrefol, Daberath a'i meuſydd pentrefol,

73 Ramoth hefyd a'i meuſydd pentrefol, ac Anem a'i meuſydd pentrefol.

74 Ac o lwyth Aſer, Maſal a'i meuſydd pentrefol, ac Abdon a'i meuſydd pentrefol,

75 Hucoc hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Rehob a'i meuſydd pentrefol.

76 Ac o lwyth Nephtali, Cedes yn Galilea a'i meuſydd pentrefol, Hammon hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Chiriathaim a'i meuſydd pentrefol.

77 I'r rhan arall o feibion Merari *y rhoddwyd* o lwyth Zabulon, Rimmon a'i meuſydd pentrefol, a Thabor a'i meuſydd pentrefol.

78 Ac am yr Iorddonen * a Jericho, *ſef* o du dwyrain yr Iorddonen, *y rhoddwyd* o lwyth Ruben, ‡ Bezer yn yr anialwch, a'i meuſydd pentrefol, Jahzah hefyd a'i meuſydd pentrefol.

* Joſ. 20. 8. & 21. 36. ‡ Neu, *Bozar*, Joſ. 21. 35.

79 Cedemoth hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Mephaath a'i meuſydd pentrefol.

80 Ac o lwyth Gad, Ramoth yn Gilead, a'i meuſydd pentrefol, Mahanaim hefyd a'i meuſydd pentrefol,

81 Hesbon hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Jazer a'i meuſydd pentrefol.

P E N. VII.

1 *Meibion Iſſachar*, 6 *Benjamin*, 13 *Nephtali*, 14 *Manaſſeh*. 20 24 *Ephraim*. 21 *Adfyd Ephraim gan wŷr Gath*. 23 *Geni Beriah*. 28 *Trigleoedd Ephraim*. 30 *Meibion Aſer*.

A Meibion Iſſachar *oedd* * Tola, a Phuah, Jaſub, a Simron, pedwar.

* Gen. 46. 13. Num. 26. 23.

2 A meibion Tola, Vzzi, a Rephaiah, a Jeriel, a Jahmai, a Jibſam, a Semuel, pennaethiaid ar dŷ eu tadau: o Tola *'r ydoedd* gwŷr cedyrn o nerth yn eu cenhedlaethau; eu * rhîf yn nyddiau Dafydd *oedd* ddwy fil ar hugain, a chwe chant.

* 2 Sam. 24. 1.

3 A meibion Vzzi, Izrahiah: a meibion Izrahiah, Michael, ac Obadiah, a Joel, Iſiah, pump: yn bennaethiaid oll.

4 A chyd â hwynt yn eu cenhedlaethau, *ac* yn ôl tŷ eu tadau *yr ydoedd* byddinoedd milwyr i ryfel, yn mil ar bymthec ar hugain: canys llawer oedd ganddynt o wragedd, a meibion.

5 A'i brodyr cedyrn o nerth, o holl deuluoedd Iſſachar, a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn ſaith mil a phedwar ugain *mil* oll.

6 *A meibion* * Benjamin *oedd* Bela, a Becher, a Jediael; tri.

* Gen. 46. 21.

7 A meibion Bela, Esbon, ac Vzzi, ac Vzziel, a Jerimoth, ac Iri; pump o bennau tŷ eu tadau, cedyrn o nerth, a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn ddwy fil ar hugain, a phedwar ar ddêc ar hugain.

8 A meibion Becher *oedd* Zemira, a Joas, ac Eliezer, ac Elioenai, ac Omri, a Jerimoth, ac Abiah, ac Anathoth, ac Alameth: y rhai hyn oll *oedd* feibion Bechar.

9 A hwy a rifwyd wrth eu hachau, yn ôl eu cenedlaethau, yn bennau tŷ eu tadau, yn gedyrn o nerth, yn ugain mil a dau cant.

10 A meibion Jediael, Bilhan: a meibion Bilhan, Jeus, a Benjamin, ac Ehud, a Chenaanah, a Zethan, a Tharſis, ac Ahiſahar.

11 Y rhai hyn oll *oedd* feibion Jediael, yn bennau eu tadau, yn gadyrn o nerth, yn myned allan mewn llu i ryfel, yn ddwy fil a'r bymthec, a deu-cant,

12 Suppim hefyd, a Huppim, meibion ‡ Ir; Huſim meibion ‡ Aher.

‡ Neu, *Iri*, Vers. 7. ‡ Neu, *Abiram*, Num. 26. 38.

13 Meibion Nephtali, Jahziel, a Guni, a Jezer, a Salum, meibion Bilhah.

14 Meibion Manaſſeh; Aſriel yr hwn a ymddug ei *wraig*: (*end* ei ordderch-wraig o

Syria.

Syria a ymddug Machir * tâd Gilead.

* Gen. 46. 24.

15 A Machir a gymmerodd yn wraig *chwaer* Huppim, a Suppim, a henw eu chwaer hwynt oedd Maachah,) ac enw'r all *oedd* Zalphaad: ac i Zalphaad yr oedd merched.

16 A Maachah gwraig Machir a ymddug fab, a hi a alwodd ei enw ef Peres, ac enw ei frawd ef Seres, a'i feibion ef *oedd* Vlam, a Recem.

17 A meibion Vlam, * Bedan. Dymma feibion Gilead fab Machir, fab Manaſſeh.

* 1 Sam. 12. 11.

18 A Hammoleceth ei chwaer ef a ymddug Ishod, ac Abieſer, a Mahalah.

19 A meibion Semida oedd Ahian, a Sechem, a Liechi, ac Aniham.

20 A meibion Ephraim; Suthelah, a Bered ei fab ef, a Thahath ei fab ynteſ, ac Eladah ei fab ynteſ, a Thahath ei fab ynteſ,

21 A Zabad ei fab ynteſ, a Suthelah ei fab ynteſ, ac Eſer, ac Elead: a dynion Gath, y rhai a anwyd yn y tîr, a'i lladdodd hwynt, o herwydd dyfod o honynt i wared i ddwyn eu haniſeiliaid hwynt.

22 Ac Ephraim eu tâd a alarodd ddyddiau lawer; a'i frodyr a ddaethant iw gyſſuro ef.

23 A phan aeth eſe at ei wraig, hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fab; ac eſe a alwodd ei enw ef Beriah, am fod dryg-fyd yn ei dŷ ef.

24 (Seara hefyd *oedd* ei ferch ef, a hi a adeiladodd Beth-horon yr iſaf, a'r vchaf hefyd, ac Vzzen Seera.)

25 A Repha *oedd* ei fab ef, a Reſeph, a Thelah ei fab ynteſ, a Thahan ei fab ynteſ,

26 Laadan ei fab ynteſ, Amihud ei fab ynteſ, Eliſama ei fab ynteſ,

27 * Nun ei fab ynteſ, Joſua ei fab ynteſ.

* Num. 13. 8.

28 A'i meddiant, a'i cyfanneddau *oedd* Bethel a'i phen-trefydd; ac o du'r dwyrain * Naaran, ac o du'r gorllewin Gazer a'i † phentrefydd; a Sechem a'i phen-trefydd; ‡ hyd Gaza a'i phen-trefydd.

* Joſ. 16. 7. † Heb. *merched.* ‡ Neu, *Addfa.*

29 Ac ar derfynau meibion * Manaſſeh, Bethſean a'i phentrefi, Taanach a'i phentrefi, † Megido a'i phentrefi, Dor a'i phentrefi. Meibion Joſeph mab Iſrael a drigaſant yn y

2 Mac. 7. 45. * Joſ. 17. 7. † Joſ. 17. 11.

rhai hyn.

30 * Meibion Aſer, Imnah ac Iſuah, ac Iſui, a Beriah, a Serah, eu chwaer hwynt.

* Gen. 46. 17.

31 A meibion Beriah, Heber, a Malchiel, hwn yw tâd Birſafith.

32 A Heber a genhedlodd Japhlet, a Somer, a Hotham, a Suah eu chwaer hwynt.

33 A meibion Japhlet, Paſach, a Bimhal, ac Aſiath: dymma feibion Japhlet.

34 A meibion Samer, Ahi, a Rohgah, Jehubbah, ac Aram.

35 A mab ei frawd ef, Helem: Zophah, ac Imna, a Seles, ac Amal.

36 Meibion Zophah, Suah, a Harnepher, a Sual, a Beri, ac Imrah:

37 Bezer, a Hod, a Samma, a Silſah, ac Ithran, a Beera.

38 A meibion Jether: Iephunneh, Piſpa hefyd ac Ara.

39 A meibion Vla, Arah, a Haniel, a Rezia.

40 Y rhai hyn oll oedd feibion Aſer, pennau eu cenedl, yn ddewis wŷr o nerth, yn bennau capteniaid. A'r cyfrif drwy eu hachau o wyr iryfel, *oedd* chwe mil ar hugain o wŷr.

PEN. VIII.

1 Benjamin hefyd a genhedlodd * Bela ei gyntafanedic, Aſbel yr ail, ac Aharah y trydydd,

* Gen. 46. 21. Num. 26. 38.

2 Nohah y pedwerydd, a Rapha y pumed.

3 A meibion Bela oedd ‡ Adar, a Gera, ac Abihud,

‡ Neu, *Ard.*

4 Ac Abiſua, a Naaman, ac Ahoa,

5 A Gera, a † Sephuphan, a Huram.

† Neu, *Sephtam.*

6 Dymma hefyd feibion Ehud; dymma hwynt pennau cenedl preſſwylwŷr Geba, a hwy a'i mudaſant hwynt i * Manahath.

Num. 26. 39. * Pen. 2. 52.

7 Naaman hefyd, ac Ahiah, a Gera, eſe a'i ſymmudodd hwynt, ac a genhedlodd Vzza, ac Ahihud.

8 Cenhedlodd hefyd Saharaim yngwlâd Moab: gwedi eu gollwng hwynt ymmaith: Huſim, a Baara oedd ei wragedd.

9 Ac eſe a genhedlodd o Hodes ei wraig, Jobab, a Zibia, a Meſa, a Malcham,

10 A Jeus, a Sachia, a Mirma: dymma ei feibion ef, pennau cenedl.

11 Ac o Huſim eſe a genhedlodd Ahitub, ac Elpaal.

12 A meibion Elpaal *oedd* Eber, a Miſham, a Samed, yr hwn a adeiladodd Ono, a Lod a'i phen-trefydd.

13 Beriah hefyd, a Sema *oedd* bennau cenedl preſſwylwŷr Aialon: y rhai a ymlidiaſant drigolion Gath:

14 Ahio hefyd, Saſac, a Jerimoth,

15 Zebadiah hefyd, ac Arad, ac Ader,

16 Michael hefyd, ac Iſpah, a Joha, meibion Beriah,

17 Zebadiah hefyd, a Meſulam, a Hezeci, a Heber,

18 Iſmerai hefyd, a Jezliah, a Iobab meibion Elpaal;

19 Iacim hefyd, a Zicri, a Zabdi,

20 Elienai hefyd, a Zilthai, ac Eliel,

21 Adaiah hefyd, a Beraiah, a Simrath, meibion ‡ Simhi;

‡ Neu, *Sema*, verſ. 13.

22 Iſpan hefyd, a Heber, ac Eliel,

23 Abdon hefyd, a Zicri, a Hanan,

24 Hananiah hefyd, ac Eſam, ac Antothiah,

25 Iphedeiah hefyd, a Phenuel, meibion Saſac;

26 Samſerai hefyd, a Sehariah, ac Athaliah,

27 Iareſiah hefyd, ac Eliah, a Zicri, meibion Ieroham.

28 Y rhai hyn oedd bennau cenedl, *ſef* pennaethiaid ar eu cenhedlaethau. Y rhai hyn a gyfanneddaſant yn Jeruſalem.

29 Yn Gibeon hefyd y preſſwyliodd * tâd Gibeon, ac enw ei wraig ef *oedd* Maachah.

* *A elwir* Jehiel, Pen. 9. 35.

30 Ac Abdon ei fab cyntaf-anedic ef, Zur hefyd, a Chis, a Baal, a Nadab,

‡ Neu, *Zachariah*, Pen. 9. 37.

31 Gidor hefyd, a Ahio, a ‡ Zacher.

32 Micloth hefyd a genhedlodd † Simeah: y rhai hyn hefyd, ar gyfer ei brodyr, a breſſwyliaſant yn Jeruſalem gyd â'i brodyr.

† Neu, *Simeam*, Pen. 9. 38.

33 * Ner hefyd a genhedlodd Cis, a Chis a genhedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Jonathan, a Malchiſua, ac Abinadab, ac ‡ Elbaal.

* 1 Sam. 14. 51. ‡ Neu, *Ishoſeth*, a 2 Sa. 2. 8.

34 A mab Jonathan *oedd* Meribbaal, a † Meribbaal a genhedlodd Micah.

† Neu, *Mephibohseth*, a 2 Sa. 4. 4.

35 A meibion Micah, Hithon, a Melec, a * Tharea, ac Ahaz.

* Pen. 9. 41.

36 Ac Ahaz a genhedlodd Jehoadah, a Jehoadah a genhedlodd Alemeth, ac Azmaſeth, a Zimri: a Zimri a genhedlodd Moza.

37 A Moza a genhedlodd Binea: Rapha *oedd*

oedd ei fab ef, Elaſa ei fab ynteu, Aſel ei fab ynteu.

38 Ac i Aſel y *buchwech o feibion* oedd y rhai hyn o enwau berynt, Azricam, Bocheru, ac Iſmael, a Seaniah, ac Obadiah, a Hanan, y rhai hyn oll *oedd* feibion Aſel.

39 A meibion Eſec ei frawd ef *oedd* Vlam ei gyntaf-anedic ef, Jehus yr ail, ac Eliphelet y trydydd.

40 A meibion Vlam oedd ddynion cedyrn o nerth yn ſaethyddion, ac yn ami ei meibion a'i hwyrion, *ſef* cant, a dec a deugain. Y rhai hyn oll *oedd* o feibion Benjamin.

PEN. IX.

1 Achau Iſrael a Juda. 2 Yr Iſraeliaid, 10 yr offeiriaid, 14 a'r Leſiaid, a'r Nethiniaid, oedd yn trigo yn Jeruſalem. 27 Swydd rhai o'r Leſiaid. 35 Hyniaf Saul a Jonathan.

A Holl Iſrael a rifwyd wrth eu hachau, ac wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr brenhinoedd Iſrael, a Jûda; a hwy a gaeth-gludwyd i Babilon am eu camwedd.

2 Y trigolion cyntaf hefyd y rhai oedd yn eu hetifeddiaethau yn eu dinaſoedd, oedd yr Iſraeliaid, yr offeiriaid, y Leſiaid, a'r Nethiniaid.

3 * Ac yn Jeruſalem y trigodd *rhai* o feibion Jûda, ac o feibion Benjamin, ac o feibion Ephraim, a Manaſſeh: * Nehe. xi. 1.

4 Vthai mab Amihud, fab Omri, fab Imri, fab Bani, o feibion Phares fab Jûda.

5 Ac o'r Siloniaid: Aſaiah y cyntafanedic, a'i feibion.

6 Ac o feibion Zerah: Ieuel, a'i brodyr, chwe chant, a dêg a phedwar vgain.

7 Ac o feibion Benjamin: Salu mab Meſulam, fab Hodaſiah, fab Haſenuah:

8 Ibneiah hefyd mab Jeroham, ac Elah mab Vzi, fab Michri, a Meſulam mab Sephatiah, fab Reuel, fab Ibnijah.

9 A'i brodyr yn ôl eu cenhedlaethau; naw cant, dec a deugain, a chwech: y dynion hyn oll *oedd* bennau ceiedi ar dŷ eu tadau.

10 Ac o'r offeiriaid, Jedaiah, a Jehoiarib, a Jachin.

11 Azariah hefyd mab Hilciah, fab Meſulam, fab Zadoc, fab Meraioth, fab Ahitub, tywyſog tŷ Dduw.

12 Adaiah hefyd mab Jeroham, fab Paſſur, fab Malciah; a Maaſia mab Adiel, fab Jahzerah, fab Meſulam, fab Meſilemith, fab Immer.

13 A'i brodyr, pennaf ar dŷ eu tadau, yn fil, a ſaith cant, a thrugain; yn wŷr galluoc o nerth i waith gwaſanaeth tŷ Dduw.

14 Ac o'r Leſiaid, Semaiah mab Haſub, fab Aſricam, fab Haſubiah, o feibion Merari,

15 Bacbaccar hefyd, Heres, a Galal: a Mattaniah mab Micah, fab Sicri, fab Aſaph:

16 Obadiah hefyd mab Semaiah, fab Galal, fab Jeduthun: a Berechiah mab Aſa, fab Elcanah, yr hwn a drigodd yn-nhrefydd y Netophathiaid.

17 Y porthorion hefyd *oedd* Salum, ac Accub, a Thalmon, ac Ahiman, a'i brodyr: Salum *oedd* bennaf.

18 A hyd yn hyn yn-mherth y brenin o du'r dwyrain, y rhai hyn o fineioedd meibion Leſi, *oedd* borthorion.

19 Salum hefyd mab Core, fab Ebiaſaph, fab Corah, a'r Corahiaid ei frodyr ef o dylwyth ei dâd, oedd ar waith y wenidogaeth, yn cadw ‡ pyrth y babell, a'i tadau hwynt ar lû yr Arglwydd, oedd yn cadw y ddyfodfa i mewn. ‡ Heb. rhiſtrau.

20 Phinees hefyd mab Eleazar a fuaſei dywyſog arnynt hwy o'r blaen: a'r Arglwydd *ydoedd* gyd ag ef.

21 Zechariah mab Meſelemiah, ydoedd borthor drws pabell y cyfarfod.

22 Hwynt oll y rhai a etholaſid yn borthorion wrth y rhiniogau, *oedd* ddau cant, a deuddec. Hwynt hwy yn eu trefydd a rifwyd wrth eu hachau: goſodaſei Dafydd a Samuel y gweledydd, y rhai hynny yn eu ‡ ſwydd. ‡ Neu, *ymddiried.*

23 Felly hwynt a'i meibion *a ſafent* wrth byrth tŷ 'r Arglwydd, *ſef* tŷ y babell, i williad wrth williadwriaethau.

24 Y porthorion oedd ar bedwar o ſannau, dwyrain, gorllewin, gogledd, a dehau.

25 A'i brodyr, *y rhai oedd* yn eu trefydd, oedd i ddyfod ar y ſeithfed dydd, o amſer i amſer, gyd â hwynt.

26 Canys tan ‡ lywodraeth y Leſiaid hyn, y pedwar pen porthor, yr oedd yr ſtafelloedd, a thryſorau tŷ Dduw. ‡ Neu, *ymddiried.*

27 Ac o amgylch tŷ Dduw y lletteuent hwy, canys arnynt hwy 'r *oedd* yr oruchwiliaeth, ac arnynt hwy hefyd *yr oedd* ei agoryd, o forau i forau.

28 Ac o honynt hwy *yr oedd golygwŷr* ar leſtri y wenidogaeth, ac mewn rhif y dygent hwynt i mewn, ac mewn rhif y dygent hwynt allan.

29 A *rhai* o honynt hefyd oedd wedi eu goſod ar y lleſtri, ac ar holl ddodrefn y cyſſegr, ac ar y pellied, a'r gwin, a'r olew, a'r thûs, a'r aroglau peraidd.

30 *Rhai* hefyd o feibion yr offeiriaid oedd yn gwneuthur * ennaint o'r aroglau peraidd. * Exod. 30. 23.

31 A Mattithiah *yn* o'r Leſiaid (yr hwn oedd gyntafanedic Salum y Corahiad) ydoedd mewn ‡ ſwydd ar waith * y † radell. ‡ Neu, *ymddiried.* * Exod. 25. 30. † Neu, *badell.*

32 Ac *eraill* o feibion y Cohathiaid eu brodyr hwynt, *oedd* ar y bara ‡ goſod, iw ddarparu bob Sabboth. ‡ Neu, *trefnu.*

33 Ac dymma y cantorion, pennau cenedl y Leſiaid, *y rhai oedd* mewn ſtafelloedd yn yſcafala; o herwydd arnynt yr oedd y gwaith hwnnw ddydd a nôs.

34 Dymma bennau cenedl y Leſiaid, pennau drwy eu cenhedlaethau: hwy a drigent yn Jeruſalem.

35 Ac yn Gibeon y trigodd tâd Gibeon, Jehiel, a henw ei wraig ef *oedd* * Maacha. * Pen. 8. 29.

36 A'i fab cyntaf-anedic ef *oedd* Abdon, yno Zur, a Chis, a Baal, a Ner, a Nadab,

37 A Gedor, ac Ahio, a Zachariah, a Micloth.

38 A Micloth a genhedlodd Simeam: a hwynteu hefyd, ar gyfer eu brodyr, a drigaſant yn Jeruſalem, gyd â'i brodyr.

39 Ner * hefyd a genhedlodd Cis, a Chis a genhedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Jonathan, a Malchiſua, ac Abinadab, ac Eſbaal. * 1 Sam. 14. 51. Pen. 8.

40 A mab Jonathan *oedd* * Meribbaal, a Meribbaal a genhedlodd Micah. 31. * 2 Sam. 9. 6.

41 A meibion Micah *oedd* Pithon, a Melech, a Thahrea, *ac* * Ahaz. * Pen. 8. 35.

42 Ac Ahaz a genhedlodd Jarah, a Jarah a genhedlodd Alemeth, ac Aſmaſeth, a Zimri: a Zimri hefyd a genhedlodd Moza.

43 A Moza a genhedlodd Binea; a Rephaiah *oedd* ei fab ef, Eleaſah ei fab ynteu, Aſel ei fab ynteu.

44 Ac i Aſel *yr ydoedd* chwech o feibion,

ac dymma ei henwau hwynt; Azricam, Bocheru, ac Ifmael, a Seariah, ac Obadiah, a Hanan. Dymma feibion Azel.

PEN. X.

1 Cwymp Saul a'i farwolaeth. 8 Gorfoledd y Philiſtiaid o'r achos hwnnw. 11 Caredigrwydd Jabes Gilead tu ac at Saul a'i feibion. 13 Pechod Saul, ac yr hwn yr oedd y frenhiniaeth oddiwrtho ef i Ddafydd.

A'R * Philiſtiaid a ryfelasant yn erbyn Iſrael, a ffoawdd gwŷr Iſrael o flaen y Philiſtiaid, ac a gwympasant yn † archolledic yn mynydd Gilboa.

2 A'r Philiſtiaid a erlidiasant ar ôl Saul, ac ar ôl ei feibion: a'r Philiſtiaid a laddasant Joriathan, ac † Abinadab, a Malchiſua, meibion Saul.

3 A'r rhyfel a drymhaodd yn erbyn Saul, a'r perchen bwau a'i cawſant ef, ac efe a archollwyd gan y ſaethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn oedd yn dwyn ei arfau ef, tyn dy gleddyf, a gwân ſi ag ef, rhac dyfod y rhai dienwaededig hyn, a'm gwatwar i: ond arweinudd ei arfau ef nis gwnaſ, canys ofnodd yn ddirfawr. Yna y cymmerth Saul gleddyf, ac a ſyrthiodd arno.

5 A phan welodd arweinudd ei arfau ef, farw o Saul, ſyrthiodd ynteu hefyd ar y cleddyf, ac a fu farw.

6 Felly y bu farw Saul, a'i dri mâb ef, a'i holl dŷ-lwyth a fuant feirw ynghyd.

7 A phan welodd holl wŷr Iſrael, y rhai oedd yn y dyffryn, ffoi o honynt hwy, a mirw Saul, a'i feibion; hwy a ymadawſant o'i dinaſoedd, ac a ffoeſant, a'r Philiſtiaid a ddaethant, ac a drigaſant ynddynt.

8 A thrannoeth pan ddaeth y Philiſtiaid i ddioſc y lladdedigion, hwy a gawſant Saul, a'i feibion yn feirw ym mynydd Gilboa.

9 Ac wedi iddynt ei ddioſc, hwy a gymmeraſant ei ben ef, a'i arfau, ac a anfonaſant i wlâd y Philiſtiaid, o amgylch, i ddangos iw delwau, ac i'r bobl.

10 A hwy a oſodaſant ei arfau ef yn nhŷ eu duwiau, a'i bengloc a grogaſant hwy yn-nhŷ Dagon.

11 A phan glybu holl Jabes Gilead yr hyn oll a wnaethai y Philiſtiaid i Saul,

12 Pob gŵr nerthol a godaſant, ac a gymmeraſant ymmaith gorph Saul, a chyrph ei feibion ef, ac a'i dygaſant i Jabes, ac a ſhiddaſant eu heſcyrn hwynt dan y dderwen yn Jabes, ac a ymprydiaſant ſaith niwrnod.

13 Felly y bu farw Saul, am ei gamwedd a † wnaethai efe yn erbyn yr Arglwydd, *ſef* * yn erbyn gair yr Arglwydd, yr hwn ni chadwaſei efe, ac am iddo ymgynghori â dewines, i † ymofyn â hi:

14 Ac heb ymgynghori â'r Arglwydd, am hynny y lladdodd efe ef, ac y trôdd y frenhiniaeth i Ddafydd fab Jeſſe.

PEN. XI.

1 Eneinio Dafydd yn Be Saul o gyttundeb cyffredin, yn Hebron. 4 Ac yntau yn ymuil i'r Sion oddiar y Jebuſiaid, trwy wreiarth Joab.
10 Enwau cedyrn Dafydd.

YNa holl * Iſrael a ymgaſclasant at Ddafydd i Hebron, gan ddywedyd, wele dy aſcwrn, a'th gnawd ti ydym ni.

2 Doe hefyd, ac echdoe, pan ydoedd Saul yn frenin, ty di oedd yn arwain Iſrael i mewn ac allan, a dywedaſti yr Arglwydd dy Dduw wrthit, ti a † borthi fy mhobl Iſrael, a thi a fyddi dywydog ar fy mhobl Iſrael.

3 A holl henuriaid Iſrael a ddaethant at y brenin i Hebron, a Dafydd a wnaeth gyfammod â hwynt yn Hebron, ger bron yr Arglwydd, a hwy a eneiniaſant Ddafydd yn frenin ar Iſrael, * yn ôl gair yr Arglwydd, drwy law Samuel.

4 A † Dafydd a holl Iſrael aeth i Jeruſalem, hon yw Jebus, ac yno y Jebuſiaid oedd drigolion y tir.

5 A thrigolion Jebus a ddywedaſant wrth Ddafydd, ni ddaui i mewn yma. Eto Dafydd a enillíodd dŵr Sion, yr hwn yw dinas Dafydd.

6 A dywedodd Dafydd, * pwy bynnac a darawo y Jebuſiaid yn gyntaf, efe a fydd yn bennaf, ac yn dywyſog. Yna 'r eſcynnodd Joab mâb Serfiah yn gyntaf, ac a fu bennaf.

7 A thrigodd Dafydd yn y tŵr: o herwydd hynny y galwaſant ef † dinas Dafydd.

8 Ac * efe a adeiladodd y ddinas oddi amgylch, o Milo amgylch ogylch: a Joab a † adgyweiriodd y rhan arall i'r ddinas.

9 A Dafydd a aeth, ac a gynnyddodd fwyfwy, ac Arglwydd y lluoedd *oedd* gyd ag ef.

10 * Dymma hefyd bennaethiaid y cedyrn oedd gan Ddafydd, yn ymgryfhau gyd ag ef yn ei deyrnas, a chyd â holl Iſrael, iw wneuthur ef yn frenin ar Iſrael, yn ôl gair yr Arglwydd.

11 * Ac dymma rif y cedyrn *oedd* gan Ddafydd: Jaſobeam † mâb Hachmoni, pen y capteiniaid: hwn a ddercheſodd ei waywffon yn erbyn tri-chant, y rhai a laddwyd ar ynwaith *gandde*.

12 Ac ar ei ôl ef Eleazar mâb Dodo, yr Ahohiad, hwn *oedd ew* o'r tri cedyrn.

13 Hwn oedd gyd â Dafydd yn † Paſdammim; a'r Philiſtiaid a ymgynnullaſant yno i ryfel, ac yr ydoedd rhan o'r maes yn llawn haidd, a'r bobl a ffoeſant o flaen y Philiſtiaid.

14 A hwy a † ymoſodaſant ynghanol y rhandir *honno*, ac a'i hachubaſant hi, ac a daraſant y * Philiſtiaid: felly y gwaredodd yr Arglwydd hwynt ag ymwared mawr.

15 ‡ A thri o'r dêc pennaeth ar hugain, a ddeſcynnaſant i'r graig at Ddafydd, i ogof Adulam; a llu y Philiſtiaid oedd yn gwerſyllu yn nyffryn Rephaim.

16 A Dafydd yna *ydoedd* yn yr amddeffynfa, a ſefyllfa y Philiſtiaid yna *oedd* yn Bethlehem.

17 A Dafydd a * flyſiodd ac a ddywedodd, o pwy a rydd i mi ddiod ddwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *ſydd* wrth y porth?

18 A'r tri a ruthraſant trwy werſyll y Philiſtiaid, ac a dynnaſant ddwfr o bydew Bethlehem, yr hwn oedd wrth y porth, ac a'i cymeraſant, ac a'i dygaſant i Ddafydd; ac ni fynnei Dafydd ei yfed ef, onid efe a'i diod-offrymmodd ef i'r Arglwydd.

19 Ac efe a ddywedodd, na atto fy Nuw i mi wneuthur hyn. A yfaí waed y dynion hyn † a beryglaſant eu henioes? o herwydd mewn *enbydrwydd am* eu henioes y dygaſant ef: am hynny ni fynnei efe ei yfed. Y tri cedyrn a wnaethant hyn.

20 Ac Abiſai brawd Joab oedd bennaf o'r tri. A hwn a eſcydwodd ei waywffon yn erbyn trychant, *ac a'i lladdodd hwynt*: ac iddo *y bu* enw ym mhlith y tri.

2 Sam. 23. 19. 21 * O'r rei, ac yn ddiau efe a'u hanrhydeddasai; ond ni ddaeth efe hyd y tri *cyntaf*.

22 Benaiah mab Jehoiada, mab gŵr grymmus o Cabseel, mawr *ei* weithredoedd: efe a laddodd ddau o † gedyrn Moab: ac efe a ddisgynnodd, ac a laddodd lew mewn pydew yn amser eira.

† Heb. *lewod.*

23 Ac efe a laddodd Alpht-ddyn, gŵr pum cufydd o feithder, ac yn llaw y Alpht-ddyn *yr oedd* gwayw-ffon megis carfan gwehydd; ac yntef a aeth i wared atto ef â ffonn, ac a ddug y wayw-ffon o law'r Alpht-ddyn, ac a'i lladdodd ef â'i wayw-ffon ei hun.

24 Hyn a wnaeth Benaiah mab Jehoiada, ac iddo *y bu* enw yn mhlith y tri cedyrn.

2 Sam. 23. 23. 25 * Wele, anrhydeddus *oedd* efe ym mysc y dêc ar hugain, ond at y tri *cyntaf* ni ddaeth efe: a gosododd Dafydd ef ar ei wyr o gard.

26 A chedyrn y llu *oedd* Asahel brawd Joab, Elhanan mab Dodo o Bethlehem,

‡ Neu, *Hawriad,* 27 Sammoth yr ‡ Harodiad, Helez y Pelonïad,

2 Sam. 23. 25. 28 Ira mab Ickes y Tecoïad, Abiezer yr Anethiad,

29 Sibecai 'r Hushathiad, Ilai 'r Ahohiad,

* 2 Sam. 23. 29. 30 Maharai y Netophathiad, * Heled mab Baanah y Netophathiad,

31 Ithai mab Ribai o Gibeah meibion Benjamin, Benaiah y Pirathoniad,

* 2 Sam. 23. 30. 32 * Hurai o afonydd Gaas, Abiel yr Arbathiad,

33 Azmaseth y Baharumiad, Eliphaba y Saalboniad,

34 Meibion Hassem y Gizoniad, Jonathan mab Sagath yr Hararïad,

35 Ahiham mab Sacar yr Hararïad, Eliphal mab Vr,

36 Hepher y Mecherathiad, Ahiah y Peloniad,

37 Hezro y Carmeliad, Naarai mab Ezbai,

‡ Neu, *yr Hagg-eriad,* 38 Joel mab Nathan, Mibhar ‡ mab Haggeri,

39 Zelec yr Ammoniad, Naharai y Berothiad, yr hwn oedd yn dwyn arfau Joab mab Seruiah,

40 Ira 'r Ithriad, Gareb yr Ithriad,

41 Vrias yr Hethiad, Zabad mab Ahlai,

42 Adina mab Siza y Rubeniad, pennaeth y Rubeniaid, a chyd ag ef ddêc ar hugain,

43 Hanan mab Maacah, a Josaphat y Mithniad,

44 Vzzia 'r Asterathiad, Sama, a Jehiel, meibion Hothan yr Aroeriad,

‡ Neu, *y Zimriad,* 45 Jediael ‡ mab Zimri, a Joha ei frawd ef, y Tiziad,

46 Eliel y Mahaziad, a Jeribai, a Josauiah, meibion Elnaan, ac Ithma y Moabiad,

47 Eliel, ac Obed, a Jasiel y Mesobaiad.

PEN. XII.

1 *Henwau y rhai a ddaeth at Ddafydd i Siclag,*
23 *a'r lluoedd a ddaeth atto ef i Hebron.*

AC * dymma y rhai a ddaeth at Ddafydd i Siclag, *ac efe* etto † yn cadw arno rhac Saul fab Cis: a hwy *oedd* ymmhlith y rhai cadyrn, cynnorthwywŷr y rhyfel.

* 1 Sam. 27. 2. † Heb. *wedi cau.*

2 Yn arfogion â bwâu, yn medru * o ddeau ac o asswy daflu â chernic, a saethu mewn bwâu: o frodyr Saul, o Benjamin.

* Barn. 20. 16.

‡ Neu, *Hasmaa,* 3 Y pennaf *oedd* Ahiezer, yna Joas, meibion ‡ Semaah y Gibeathiad, a Jeziel, a Phelet meibion Asmaseth, a Berachah, a Jehu yr Anthothiad,

4 Ac Ismaiah y Gibeonïad, gŵr grymmus *oedd* yn mhlith y dêc ar hugain, a goruwch y dêc ar hugain; Jeremiah hefyd a Jahaziel, a Johanan, a Josabad y Gederathiad,

5 Eleusai, a Jerimoth, a Bealiah, a Semariah, a Sephatiah yr Haruphiad,

6 Elcana, a Jesia, ac Azariel, a Joezer, a Jasobeam, y Corhiaid,

7 A Joelah, a Zebadiah, meibion Jeroam o Gedor.

8 A *rhai* o'r Gadiaid a ymneillduasant at Ddafydd, i'r amddiffynfa, i'r anialwch, yn gedym o nerth, gŵyr milwraidd i ryfel yn medru trin tarian a bwccled, ac wynebau llewod *oedd* eu hwynebau hwynt, ac megis iyrchod ar y mynyddoedd † o ran *oeddyent hwy*:

† Heb. *i'r ffaw.*

9 Ezer y cyntaf, Obadiah yr ail, Eliab y trydydd,

10 Masmannah y pedwerydd, Jeremiah y pummed,

11 Atthai y chweched, Eliel y seithfed,

12 Johanan yr wythfed, Elsabad y nawfed,

13 Jeremiah y degfed, Machbanai 'r unfed ar ddêc.

14 Y rhai hyn *oedd* o feibion Gad, yn gapteiniaid y llu: yr un lleiaf ‡ *oedd* ar gant, a'r mwyaf ar fil.

‡ Neu, a wrthyw wynebai *lewod.*

15 Dymma hwy y rhai a aethant tros yr Iorddonen yn y mis cyntaf, a hi wedi † llifo tros ei holl * dorlannau, ac a yrasant i ffo holl *drigolion* y dyffrynnoedd tua 'r dwyrain, a thua 'r gorllewin.

† Heb. *gant, etc.* ‡ Heb. *llenwi.* * Jos. 3. 15.

16 A *rhai* o feibion Benjamin a Juda a ddaethant i'r amddiffynfa at Ddafydd.

Doeth. 24. 32.

17 A Dafydd a aeth † iw cyfarfod hwynt, ac a lefarodd, ac a ddywedodd wrthynt: os mewn heddwch y daethoch chwi attafi i'm cynhorthwyo, bydd fy nghalon yn vni â chwi: ond os i'm bradychu i'm gelynion, a minnau heb ‡ gamwedd yn fy nwylaw, Duw ein tadau ni a edrycho, ac a geryddo.

† Heb. *o'i blaene.*

‡ Neu, *drais.*

18 A'r Yspryd a † ddaeth ar Amasai pennaeth y capteniaid, *ac efe a ddywedodd*, eiddot ti Dafydd, a chyd â thi fab Jesse *y byddwn ni*; heddwch, heddwch i ti, a hedd i'th gynhorthwywŷr; o herwydd dy Dduw sydd yn dy gymmorth di. Yna Dafydd a'i creiawodd hwynt, ac a'i gosododd hwy yn bennaethiaid ar y fyddin.

† Heb. *wisgodd am.*

19 A *rhai* o Manasseh a droes at Ddafydd, pan ddaeth efe gyd a'r Philistiaid yn erbyn Saul i ryfel, ond ni cynnorthwyasant hwynt: canys pennaduriaid y Philistiaid wrth gyngor, a'i gollyngasant ef ymaith, gan ddywedyd, * efe a syrth at ei feistr Saul am ein pennau ni.

1 Sam. 29. 4.

20 Fel yr oedd efe yn myned i Ziclag, troddi attaw ef o Manasseh, Adnah, a Jozabad, a Jediael, a Michael, a Jozabad, ac Elihu, a Zilthai, y rhai *oedd* bennaethiaid y miloedd yn Manasseh.

21 A'r rhai hyn a gynnorthwyasant Ddafydd † yn erbyn y dorf: canys cedym o nerth oeddynt hwy oll, a chapteniaid ar y llu.

‡ Neu, *gyd a'r*

22 Canys rhai a ddaeth at Ddafydd beunydd y pryd *hynny*, iw gynhorthwyo ef, hyd onid *oedd efe* yn llu mawr, megis llu Duw.

23 Ac dymma rifedi y pennau, y rhai yn arfogion i ryfel a ddaethant at Ddafydd i Hebron, i droi brenhiniaeth Saul atto ef, yn ôl gair yr Arglwydd.

24 O feibion Juda yn dwyn tarian, a gwaywffon, chwe mil, ac wyth gant, yn barod i ryfel.

‡ Neu, *Ha ml.*

25 O feibion Simeon yn gâdyrn nerthol i ryfel, saith mil a chant.

26 O feibion Lefi, pedair mil, a chwe chant.

27 A Jehoiada oedd dywysog ar yr Aaroniaid, a chyd ag ef dair mil, a saith gant.

28 Zadoc hefyd llangc gryммus nerthol, ac o dŷ ei dâd ef, dau ar hugain o gapteniaid.

29 Ac o feibion Benjamin brodyr Saul, tair mil: canys hyd yn hyn llawer o honynt oedd yn dilyn tŷ Saul.

30 Ac o feibion Ephraim ugain mil, ac ŵyth gant, yn rymmus nerthol, yn ŵyr enwoc yn nhŷ eu tadau.

31 Ac o hanner llwyth Manasseh, tair mil ar bymthec, y rhai a ysgrifasid arbyn eu henwau, i ddyfod i wneuthur Dafydd yn frenin.

32 Ac o feibion Issachar y rhai a fedrent ddeall yr amseroedd i ŵybod beth a ddylei Israel ei wneuthur, eu pennaethiaid hwynt oedd ddeucant, a'i holl frodyr oedd wrth eu gorchymyn hwynt.

33 O Zabulon, y rhai aent allan i ryfel, yn medru rhyfela â phob arfau rhyfel, deng-mil a deugain, yn medru byddino, a hynny † yn ffyddlon.

† Heb. *heb galon a chalon.*

34 Ac o Nephtali, mil o dywysogion, a chyd â hwynt, â tharian a gwayw-ffon, ddwy fil ar bymthec ar hugain.

35 Ac o'r Daniaid, wyth mil a'r hugain a chwe chant, yn medru rhyfela.

36 Ac o Aser yr oedd deugain mil yn myned allan mewn byddin, yn medru ‡ rhyfela;

‡ Neu, *byddino.*

37 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o'r Rubeniaid, ac o'r Gadiaid, ac o hanner llwyth Manasseh, *â daeth* chwech ugain mil, mewn pob rhyw arfau cymmwys i ryfel.

38 Yr holl ryfel-ŵyr hyn yn medru byddino a ddaethant mewn calon berffaith i Hebron, i wneuthur Dafydd yn frenin ar holl Israel: a'r rhan arall o Israel *oedd* hefyd yn yn feddwl, i wneuthur Dafydd yn frenin.

39 A hwy a fuant ynogyd â Dafydd dridiau, yn bwyta ac yn yfed: canys eu brodyr a arlwyasent iddynt hwy.

40 A hefyd, y rhai oedd agos attynt hwy, hyd Issachar, a Zabulon, a Nephtali, a ddygasant fara ar assynnod, ac ar gamelod, ac ar fulod, ac ar ychen, yn ‡ fwyd, yn flawd, yn ffigys, ac yn resingau, ac yn win, ac yn olew, ac yn warthec, ac yn ddefaid yn helaeth: o herwydd yr ydoedd llawenydd yn Israel.

‡ Neu, *ymborth, o flawd, &c.*

PEN. XIII.

1 Dafydd mewn rhwyfc fawr, yn cyrchu'r Arch o Ciriath-jearim, 9 ac o herwydd taro Vzzah, yn gadael yr Arch yn nhŷ Obed-Edom.

A Dafydd a ymgynghorodd â chapteniaid y miloedd, a'r canroedd, ac â'r holl dywysogion.

2 A Dafydd a ddywedodd wrth holl gynnulleidfa Israel, os da gennwch chwi, a *bod hyn* o'r Arglwydd ein Duw, ‡ danfonwn ar lêd at ein brodyr y rhai a weddillwyd, drwy holl diroedd Israel, a chyd â hwynt *at* yr offeiriaid a'r Lefiaid o fewn † eu dinasoedd a'i meusydd pentrefol, iw cynnull hwynt attom ni.

‡ Heb. *derwn allan a danfonwn.*

† Heb. *dinasoedd eu meusydd*

3 A dygwn * drachefn Arch ein Duw attom ni; canys nid ymofynnasom â hi yn nyddiau Saul.

* Heb. *oamgylch.*

4 A'r holl dyrfa a ddywedasant am wneuthur felly: canys rhaiawn *oedd* y peth yngolwg yr holl bobl.

5 Felly y ‡ casclodd Dafydd holl Israel ynghyd, o Sihor yr Aipht, hyd y ffordd y delir i Hemath, i ddwyn Arch Duw o Giriath-Jearim.

‡ Y Sant. 1. 1. 2 Sam. 6. 2.

6 A Dafydd aeth i fynu, a holl Israel, i † Baalah, sef Ciriath Jearim, yr hon *fydd* yn Juda, i ddwyn oddi yno Arch yr Arglwydd Ddûw, yr hwn ysdd yn preswyllo rhwng y Cerubiaid, ar yr hon y gelwir ei enw ef.

† Jos. 15. 9.

7 A hwy a * ddygasant Arch Dduw ar fern newydd o dŷ Abinadab: ac Vzza ac Ahio oedd yn gyrru y fenn.

* Heb. *mewn hed fy Arch fuccessu-eb ar, &c.*

8 A Dafydd a holl Israel oedd yn chwarau ger bron Duw, â'i holl nerth, ac â chanîadau, ac â thelynau, ac â nablau, ac â thympanau, ac â symbalau, ac ag ydcym.

9 A phan ddaethant hyd lawr dyrnu † Chidon, Vzza a estynnodd ei law i ddala yr Arch, canys yr ychen † oedd yn ei hysgwyd hi.

‡ A *tewir hierbyn,* 2 Sam. 6. 6.

10 Ac enynnodd llid yr Arglwydd yn erbyn Vzza, a efe a'i lladdodd ef, o blegit iddo estyn ei law at yr * Arch; ac yno y bu efe farw gar bron Duw.

† Neu, *a drawsgyddiai.* * Num. 4. 15.

11 A bu ddrwg gan Dafydd am i'r Arglwydd rwygo rhwygiad yn Vzza, ac efe a alwodd y lle hwnnw ‡ Perets Vzza, hyd y dydd hwn.

‡ Sef, *Rhwygo Vzza.*

12 A Dafydd a ofnodd Dduw y dydd hwnnw, gan ddywedyd, pa fodd y dygaf Arch Dduw i mewn attafi?

13 Ac ni † ddûg Dafydd yr Arch atto ei hun i ddinas Dafydd, ond efe a'i cludodd hi i dŷ Obed-Edom y Gethiad.

† Heb. *tynnu dodd.*

14 Ac Arch Dduw a arhosodd gyd â theulu Obed-Edom, yn ei dŷ ef, dri mis. A'r Arglwydd a *fendithiodd dŷ Obed-Edom, a'r hyn oll ydoedd eiddo.*

* Pen. 26. 5.

PEN. XIV.

1 Caredigrwydd Hiram i Ddafydd: 2 Deluydddwch Dafydd o'i bobl, o'i wraggedd, ac o'i blant. 8 Y ddwy orucheſiaeth a gafodd efe yn erbyn y Philiſtiaid.

A * Hiram brenin Tyrus a anfonodd genhadau at Ddafydd, a choed cedr, a seiri meini, a seiri prennau, i adeiladu iddo ef dŷ.

* 2 Sam. 5. 11.

2 A gwybu Dafydd ficrhau o'r Arglwydd ef yn frenin ar Israel, canys yr oedd ei frenhiniaeth ef wedi ei derchafu yn vchel, o herwydd ei bobl Israel.

3 A chymmerth Dafydd wragedd † ychwanec yn Jerusalem: a Dafydd a genhedlodd feibion ychwanec, a merched.

† Heb. *etto.*

4 Ac dymma henwau y plant oedd iddo ef yn Jerusalem; Sammua, a Sobab, Nathan, a Salomon,

5 Ac Ibhar, ac Elisua, ac Elpalet,

6 A Noga, a Nephec, a Japhia,

7 Ac Elisama, a ‡ Beeliada, ac Eliphalet.

‡ Neu, *Eliada,* 2 Sam. 5.

8 A phan glybu y Philiſtiaid fôd * Dafydd wedi ei enneinio yn frenin ar holl Israel, y Philiſtiaid oll a aethant i fynu i geisio Dafydd; a chlybu Dafydd, ac a aeth allan yn eu herbyn hwynt.

* 2 Sam. 5. 16. 2 Sam. 5. 17.

9 A'r Philiſtiaid a ddaethant, ac a ymwasgarasant yn nyffryn Rephaim.

10 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw, gan ddywedyd, a âfi i fynu yn erbyn y Philiſtiaid? ac a roddi di hwynt yn fy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, cardda i fynu, canys mi a'i rhoddaf hwynt yn dy law di.

11 Felly

11 Felly 'r meibion i fynu i ‡ Baal-Perazim, a Dafydd a'i curawodd hwynt yno. A Dafydd a ddywedodd, Duw a dorrodd i mewn ar fy ngelynion drwy fy llaw i, fel rhwygo dyfroedd, am hynny y galwasant hwy enw'r lle hwnnw Baal-Perazim.

12 A phan adawsant hwy eu duwiau, dywedodd Dafydd am eu llosci hwynt yn tân.

13 A thrachefn eto y Philistiaid a ymwasgasant yn y dyffryn.

14 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw drachefn, a Duw a ddywedodd wrtho, na ddôs i fynu ar eu hôl hwynt, tro ymaith oddi wrthynt, * a thyred arnynt ar gyfer y morwŷdd.

15 A phan glywech dwrfŵ cerddediad ymmrig y morwŷdd, yna dôs allan i ryfel: canys y mae Duw wedi myned o'th flaen di, i daro llu y Philistiaid.

16 A gwnaeth Dafydd megis y gorchymynasei Duw iddo, a hwy a darawsant ſû y Philistiaid, o Gibeon hyd Gazer.

17 Ac enw Dafydd a aeth drwy 'r holl wledydd; a'r Arglwydd a roddes ei arſwyd ar yr holl genhedloedd.

PEN. XV.

1 Dafydd yn paratoi lle i'r Arch, yn trefnu 'r offeiriaid a'r Lefiaid i'w chyrchu hi o dŷ Obed-Edom, 25 Ac yn ei dwyn hi yn ei bôl mewn llawenydd mawr. 29 Michal yn ei ddiyſtyru ef.

A Dafydd a wnaeth iddo dai yn ninas Dafydd, ac a baratôdd le i Arch Duw, ac a oſododd iddi babell.

2 A Dafydd a ddywedodd, nid *yw i neb* * ddwyn Arch Duw onid i'r Lefiaid: canys hwynt a ddewiſſodd yr Arglwydd i ddwyn Arch Duw, ac i weini iddo ef yn dragywydd.

3 A Dafydd a gynhullodd holl Iſrael i Jeruſalem, i ddwyn i fynu Arch yr Arglwydd iw lle a baratoeſei efe iddi hi.

4 A Dafydd a gynhullodd feibion Aaron, a'r Lefiaid.

5 O feibion Cohath, Vriel y pennaf, a'i ‡ brodyr, cant ac vgain.

6 O feibion Merari, Aſaiah y pennaf, a'i brodyr, dau cant ac vgain.

7 O feibion Gerſom, Joel y pennaf, a'i brodyr, cant a deg ar hugain.

8 O feibion Elizaphan, Semaiah y pennaf, a'i brodyr, dau cant.

9 O feibion Hebron, Eliel y pennaf, a'i brodyr, pedwar vgain.

10 O feibion Vzziel, Aminadab y pennaf, a'i brodyr, cant a deuddec.

11 A Dafydd a alwodd am Zadoc, ac am Abiathar yr offeiriaid, ac am y Lefiaid, am Vriel, Aſaiah, a Joel, Semaiah, ac Eliel, ac Aminadab,

12 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi *ſydd* bennau cenedl ymmhlith y Lefiaid: ymſanctleiddiwch chwi a'ch brodyr fel y dygoch i fynu Arch Arglwydd Dduw Iſrael, i'r *lle* a baratoais iddi hi.

13 O herwydd * nas *gwnaethoch* o'r dechreuad, y torrodd yr Arglwydd ein Duw arnom ni, o blegit na cheiſiaſom ef yn y modd y dyleſym.

14 Felly yr offeiriaid, a'r Lefiaid a ymſanctleiddiaſant i ddwyn i fynu Arch Arglwydd Dduw Iſrael.

15 A meibion y Lefiaid a ddygaſant Arch Duw ar eu hyſcwyddau, wrth drofolion, megis y gorchymynnodd Moſes, * yn ôl gair yr Arglwydd.

16 A Dafydd a ddywedodd wrth dywyſogion y Lefiaid, ar iddynt oſod eu brodyr y cerddorion i leiſio ag offer cerdd, nablau, a thelynau, a ſymbalau, yn lleiſio gan dderchafu llef mewn gorfoledd.

17 Felly y Lefiaid a oſodaſant * Heman fâb Joel; ac o'i frodyr ef † Aſaph fâb Berechiah; ac o feibion Merari, eu brodyr, ‡ Ethan fâb Cuſaiah.

18 A chyd â hwynt eu brodyr o'r ail râdd, Zechariah, Ben, a Jaziel, a Semiramoth, a Jehiel, ac Vnni, Eliab; a Benaiah, a Maaſiah, a Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micniah, ac Obed-Edom, a Jehiel, y porthorion.

19 Felly Heman, Aſaph, ac Ethan, y cerddorion, *oeddynt* i leiſio â ſymbalau pres.

20 A Zechariah, ac Aziel, a Semiramoth, a Jehiel, ac Vnni, ac Eliab, a Maaſiah, a Benaiah, *a ganent* nablau ar Alamoth.

21 A Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micniah, ac Obed-Edom, a Jehiel, ac Azazziah, *oeddynt* ‡ â thelynau ar y Sheminith i ragori.

22 Cananiah hefyd oedd flaenor y Lefiaid ar y † gân, efe a ddyſcei *eraill* am y * gân, canys cyfarwydd ydoedd.

23 A Berechiah, ac Elcanah, *oedd* borthorion i'r Arch.

24 A Sebaniah, a Jehoſaphat, a Nathaneel, ac Amaſai, a Zechariah, a Benaiah, ac Eliezer, yr offeiriaid, *oedd* yn lleiſio mewn vdcym o flaen Arch Duw: Obed Edom hefyd, a Jehiah oedd borthorion i'r Arch.

25 * Felly Dafydd a henuriaid Iſrael, a thywyſogion y miloedd, a aethant i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o dŷ Obed Edom mewn llawenydd.

26 A phan gynhorthwyodd Duw y Lefiaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, hwy a offrymmaſant ſaith o fuſtych, a ſaith o hyrddod.

27 A Dafydd oedd wedi ymwiſco mewn gwiſc o liain main; a'r holl Lefiaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, a'r cantorion, Cenaniah hefyd meiſtr y ‡ gân, a'r cerddorion. Ac am Ddafydd *yr oedd* * Ephod ‡ liain.

28 A holl Iſrael a ddygaſant i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, â bloedd, â llais trwmpet, ag vdcyrn, ac â ſymbalau, yn lleiſio gyd â'r nablau, a'r telynau.

29 A phan ydoedd Arch cyfammod yr Arglwydd yn dyfod i ddinas Dafydd, Michal merch Saul a edrychodd drwy ffeneſtr, ac a ganfu Ddafydd y brenin yn dawnſio, ac yn chwarae; a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

PEN. XVI.

1 Dafydd yn aberthu, 4 yn ordeinio cantorion i ganu mawl i Dduw, 7 yn gwneuthur Pſalm i ddiolch i Dduw, 37 yn goſod gwaſanaethyddion, a phorthorion, ac offeiriaid, a cherddorion, i weini i'r Arch yn waſtadol.

FElly * y dygaſant hwy Arch Dduw i mewn, ac a'i goſodaſant hi ynghanol y babell, a oſodaſei Dafydd iddi hi: a hwy a offrymmaſant offrymmau poeth, ac ebyrth hedd, gar bron Duw.

2 Ac wedi i Ddafydd orphen aberthu offrymmau poeth, ac ebyrth hedd, efe a fendithiodd y bobl yn enw yr Arglwydd.

3 Ac efe a rannodd i bob un o Iſrael, yn wr, ac yn wraig, dorth o fara, a dryſi o gig, a chofleiſid o win.

4 Ac efe a oſodedd gar bron Arch yr Arglwydd, weinidogion o'r Leſiaid, i gofio ac i foliannu, ac i glodfori Arglwydd Dduw Iſrael.

5 Aſaph *oedd* bennaf, ac yn ail iddo ef Zechariah, Jeiel, a Semiramoth, a Jehiel, a Mattithiah, ac Eliab, a Benaiah, ac Obed Edom: a Jeiel ag offer nabliau, a thelynau; ac Aſaph oedd yn tariio â ſymbalau.

6 Benaiah hefyd, a Jahaziel yr offeiriaid, *oedd* ag vdcyrn yn waſtadol o flaen Arch cyfammod Duw.

7 Yna y dydd hwnnw, y rhoddes Dafydd y *pſalm hon* yn gyntaf i foliannu yr Arglwydd, yn llaw Aſaph a'i frodyr.

* Pſal. 105. 1. Eſa. 12. 4. 8 * Moliennwch yr Arglwydd, galwch ar ei enw ef, hyſpyſwch ei weithredoedd ef ym mhlith y bobloedd.

9 Cenwch iddo, clodforwch ef, ymadroddwch am ei holl ryfeddodau.

10 Ymlawenychwch yn ei enw ſanctaidd ef: ymhyfrydad calon y ſawl a geiſiant yr Arglwydd.

11 Ceiſiwch yr Arglwydd, a'i nerth ef, ceiſiwch ei wyneb ef yn waſtadol.

12 Cofiwch ei wrthiau, y rhai a wnaeth efe, ei ryfeddodau, a barnedigaethau ei enau;

13 Chwi hâd Iſrael ei wâs ef: Chwi meibion Jacob ei etholedigion ef:

14 Efe yw'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau ef *ydd* drwy yr holl ddaiar.

15 Cofiwch yn dragywydd ei gyfammod, y gair a orchymynnodd efe i fil o genhedlaethau:

* Gen. 22. 16. & 17. 2. & 26. 3. & 28. 13. Luc. 1. 73. Heb. 6. 17. 16 Yr * hwn a gyſtumpodd efe ag Abraham, a'i lw i Iſaac:

17 Ac a oſodedd efe yn ddeddf i Jacob, *ac* yn gyfammod tragywyddol i Iſrael,

18 Gan ddywedyd, I ti y rhoddaf dîr Canaan, † rhandir eich etifeddiaeth.

19 Pan nad oeddych ond ‡ ychydig, ie * ychydig, a dieithraid ynddi:

† Heb. *llinyn.* ‡ Heb. *gwyr rhif.* 20 A phan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth, ac o vn frenhiniaeth at bobl eraill:

21 Ni adawodd efe i neb eu gorthrymmu: * Gen. 34. 30. onid efe a * geryddodd frenhinoedd o'i plegit hwy, 16. *gan ddywedyd,*

22 ‡ Na chyffyrddwch â'm eneiniog, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

‡ Pſal. 105. 15. 23 * Cenwch i'r Arglwydd yr holl ddaiar: mynegwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.

* Pſal. 96. 1. 24 Adroddwch ei ogoniant ef ym-mhlith y cenhedloedd; a'i wrthiau ym-mhlith yr holl bobloedd.

25 Canys mawr *yw* 'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn: ofnadwy hefyd yw efe goruwch yr holl dduwiau.

* Leiſ. 9. 6. 26 O herwydd holl * dduwiau y bobloedd *ydynt* eulynnod; onid yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.

27 Gogoniant a harddwch *ſydd* gar ei fron ef: nerth a gorfoledd yn ei fangre ef.

28 Moeſwch i'r Arglwydd, chwi deuluoedd y bobloedd; moeſwch i'r Arglwydd, ogoniant a nerth.

29 Moeſwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: dygwch aberth, a deuwch ger ei fron ef: ymgrymmwch i'r Arglwydd mewn prydferthwch 2 Sam. 6. 12. ddwyfol.

30 Ofnwch rhagddo o'r holl ddaiar: y byd hefyd a ſiccrhair, fal na ſyflo.

31 Ymhawenyched y nefoedd, ac ymhyfryded y ddaiar; a dywedant ym mhlith y cenhedloedd, yr Arglwydd ſydd yn teyrnaſu.

32 Rhued y môr a'i gyflawnder, llawenhaed y maes, a'r hyn oll *y ſydd* ynddo.

33 Yna prennau y coed a ganant o flaen yr Arglwydd, am ei fod yn dyfod i farnu y ddaiar.

34 * Clodforwch yr Arglwydd canys da yw: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd. * Pſal. 107. 1. & 118. 1. & 136. 1.

35 A dywedwch, achub ni ô Dduw ein iechydwriaeth, caſcl ni hefyd, a gwared ni oddi wrth y cenhedloedd, i foliannu dy enw ſanctaidd di, ac i ymogoneddu yn dy foliant.

36 Bendigedic *ydd* Arglwydd Dduw Iſrael, o dragywyddoldeb, hyd dragywyddoldeb: a dywedodd yr * holl bobl, Amen, gan foliannu yr Arglwydd. * Deut. 27. 15.

37 Ac efe a adawodd yno, o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, Aſaph a'i frodyr, i weini gar bron yr Arch yn waſtadol, gwaith dydd yn ei ddydd:

38 Ac Obed Edom, a'i breodyr, wyth a thri vgain: Obed Edom hefyd mab Jeduthun, a Hoſah, i fod yn borthorion.

39 Zadoc yr offeiriad, a'i frodyr yr offeiriaid, o flaen tabernacl yr Arglwydd, yn yr vchelfa *oedd* yn Gibeon,

40 I offrymmu poſth offrymmau i'r Arglwydd ar allor y poſth offrwm yn waſtadol, foreu a hwyr: yn ôl yr hyn oll ſydd ſcrifennedic ynghyfraith yr Arglwydd, yr hon a orchymynnodd efe i Iſrael.

41 A chyd â hwynt Heman, a Jeduthun, a'r etholedigion eraill, y rhai a yſpyſaſid wrth en henwau, i foliannu yr Arglwydd: am fod ei drugaredd ef yn dragywydd.

42 A chyd â hwynt Heman, a Jeduthun, yn llefio ag vdcyrn, ac â ſymbalau i'r cerddorion, ac offer cerdd Duw: a meibion Jeduthun *oedd* wrth y porth.

43 A'r holl bobl a aethant, bob vn i'w dŷ ei hun: a Dafydd a ddychwelodd i fendigo ei dŷ ynteu.

P S A L. XVII.

1 Nathan vnmaith yn fodlon i'r arfeddyd Dafydd ar adeiladu ty i Dduw, 3 a chwedi hynny, trwy air Dow, yn gwaraſau iddo, 11 yn addo iddo fendithion, a daioni yn ei hâd. 16 Gweddi Dafydd a'i ddiolch.

A * Phan oedd Dafydd yn trigo yn ei dŷ, Dafydd a ddywedodd wrth Nathan y prophwyd, wele fi yn trigo mewn tŷ o gedrwydd, ac Arch cyfammod yr Arglwydd tan gortynnau. * 2 Sam. 7. 1.

2 Yna Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, gwna 'r hyn oll *ſydd* yn dy galon, canys *y mae* Duw gyd â thi.

3 A'r noſon honno y daeth gair Duw at Nathan, gan ddywedyd,

4 Dôs, a dywed wrth Ddafydd fy ngwâs, fal hyn y dywed yr Arglwydd, nid adeiladi dŷ i mi dŷ i breſwyliо *ynddo*.

5 Canys ni phreſwyliais i mewn tŷ er y dydd y * dygais i fyny Iſrael hyd y dydd hwn, ond bûm o babell i babell, ac o dabernacl bwygiliydd. * 2 Sam. 7. 6.

6 Ym mha *le* bynnac y rhodiais gyd â holl Iſrael, a ynganais i air wrth vn o farnwyr Iſrael (i'r rhai y gorchymynnaſwn borthi fy mhobl)

mhobl? gan ddywedyd, pa ham nad adeiladaſoch i mi dŷ o gedr-wydd?

7 Ac yr awr hon, ſal hyn y dywedi wrth Ddafydd ſy ngwâs; fel hyn y dywed Arglwydd, y lluoedd, myfi a'th gymmerais di o'r gorlan, oddiar ôl y praidd, i fod yn dywyſog ar fy mhobl Iſrael.

8 A bum gyd â thi, i ba le bynnac y thodiaſh, tſerais ymmaith hefyd dy holl elynion o'th flaen, a gwneuthum enw i ti, megis enw y gwŷr mawr ſydd ar y ddaear.

9 Goſodaf hefyd i'm pobl Iſrael le, ac a'i plannaf, a hwy a drigant yn eu lle, ac ni ſymmudir hwyrach mwyach, a meibion anwiredd ni chwanegant eu cyfluddio, (megis yn y cyntaf,

10 * Ac er y dyddiau y gorchymynnais i farnwyr (fal ar fy mhobl Iſrael) daroſtyngaf hefyd dy holl elynion di, a mynegaf i ti yr adeilada yr Arglwydd i ti dŷ.

11 A bydd pan gyflawner dy ddyddiau di, i fynd at dy dadau, y cyſodaf dy hâd ar dy ôl di, yr hwn a fydd o'th feibion di, a mi a ſiccrhâf ei deyrnas ef.

12 Efe a adeilada i mi dŷ, a minneu a ſiccrhâf ei deyrn-gadair ef byth.

13 * Myfi a fyddaf iddo ef yn dâd, ac yntef fydd i mi yn fâb, a'm trugaredd ni thynnaf oddi wrthe ef, megis y tynnais oddi wrth yr hwn a fu o'th flaen di.

14 Ond mi a'i goſodaf ef yn fy nhŷ, ac yn fy nheyrnas byth, a'i deyrn-gadair ef a ſiccrheir byth.

15 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Ddafydd.

16 A dâeth Dafydd y brenin, ac a eiſtaddodd gar bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy ydwyf fi, ô Arglwydd Dduw, a phaeth yw ty nhŷ, pan ddygaiſt fi hyd ymma?

17 Etto * bychan yw hyn yn dy olwg di ô Dduw, canys dywedaiſt am dŷ dy wâs dros hîr o amſer: a thi a edrychaiſt arnaf (ô Arglwydd Dduw) fel ar gyflwr dyn uchel-radd.

18 Pa beth a chwanega Dafydd *ei ddywedyd* wrthit mwyach, am anrhydedd dy wâs? canys ti a adwaenoſt dy wâs.

19 O Arglwydd, er mwyn dy wâs, ac yn ôl dy feddwl dy hun, y gwneuthoſt yr holl fawredd hyn, i ddangos pob mawredd.

20 O Arglwydd, nid *oes neb* fel tydi, ac nid *oes* Duw onid tydi, yn ôl yr hyn oll a glywſom â'n cluſtiau.

21 A pha yn genedl ar y ddaear *fydd* megis dy bobl Iſrael, yr hon yr aeth Duw lw gwaredu yn bobl iddo ei hun, i oſod i ti enw mawr ac ofnadwy, gan fwrw allan ganhedloedd o flaen dy bobl, y rhai a waredaiſt ti o'r Aipht?

22 Yr hefyd a wnaeſhaſt dy bobl Iſrael yn bobl i ti byth, a thi Arglwydd a aethoſt yn Duw iddynt hwy.

23 Am hynny yr awr hon Arglwydd, y gair a leferaiſt am dy wâs, ac am ei dŷ ef, poſod ſiccr fyddo byth: gwna fel y lleferaiſt.

24 A phoed ſiccr fyddo, fel y mawrhaer dy enw yn dragywydd, gan ddywedyd, Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, *fydd* Duw i Iſrael: a *bydded* tŷ Ddafydd dy wâs yn ſiccr, gar dy fron di.

25 Canys ti, o fy Nuw, a † ddywedaiſt Pth wâs yr adeiladit ti dŷ iddo ef: am hynny y cafodd dy wâs weddio gar dy fron di.

26 Ac yr awron Arglwydd (ſi ydwyt Dduw, a thi a leferaiſt am dy wâs y daioni hwn)

27 Yn awr gan hynny ‡ bid wiw gennit fendigo tŷ dy wâs, i fod gar dy fron yn dragywydd: am ſi ô Arglwydd ei fendigo, bendigedic *fydd* yn dragywydd.

‡ Neu, ia.

PEN. XVIII.

1 *Dafydd yn darofſwng y Philiſtiaid a'r Moabiaid,* 3 *yn taro Hadarezer a'r Syriaid.* 9 *Tou yn danfon Hadoram ag anrhegion i ſundithio Dafydd,* 11 *ac yntau yn cyſegru'r anrhegion a'r yſpail i Dduw,* 13 *yn goſod amddiffynfeydd yn Edom.* 14 *Swyddogion Dafydd.*

A Darfu wedi hyn, i Ddafydd daro y Philiſtiaid, a'i daroſtwng hwynt; a dwyn * Gath a'i phentrefydd o law y Philiſtiaid. * 2 Sam. 8. 1.

2 Hefyd efe a darawodd Moab, a'r Moabiaid a fuant weiſion i Ddafydd, yn dwyn trêth.

3 Tarawodd Dafydd hefyd ‡ Hadarezer brenin Zobah *byd* Hamath, pan oedd efe yn myned i ſiccrhau ei lywodraeth wrth afon Euphrates. ‡ Neu, *Hadadezer yn fynd* Septuagint.

4 A Dafydd a ddug oddiarno ef * fil o gerbydau, a ſaith mil o wŷr meirch, ac ugain mil o wŷr traed; a thorrodd Dafydd linynnau garr *meirch* yr holl gerbydau, ond efe a adawodd o honynt gan cerbyd. * 2 Sam. 8. 4.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Ddamaſcus i gynhorthwyo Hadarezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy fil ar hugain o wŷr.

6 A goſodadd Dafydd *amddiffynfeydd* yn Syria Damaſcus: a bu y Syriaid yn weiſion i Ddafydd, yn dwyn trêth. A'r Arglwydd a waredodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth.

7 A Dafydd a gymmerodd y tariannau aur oedd gan weiſion Hadarezer, ac a'i dûg hwynt i Jeruſalem.

8 Dûg Dafydd hefyd o ‡ Tibhath, ac o Chun, dinaſoedd Hadarezer, lawer iawn o brês, a'r hwn y gwnaeth Salomon y * môr prês, a'r colofnau, a'r llaſtri prês. ‡ A elwir *yn llyfr Samuel,* Berothai. * 1 Bren. 7. 23. 2 Cron. 4. 2.

9 A phan glybu ‡ Tou brenin Hamath daro holl lu Hadarezer brenin Zobah ‡ Beta *ei* o Ddafydd

10 Efe a anfonodd at y brenin Dafydd * Hadoram ei fâb, i phob llaſtri aur, ac arian, a phrês, *yd ag ef,* i ymofyn am ei lechyd ef, ac am iw ſundithio ef, am iddo ryſela yn erbyn Hadarezer a'i daro ef: canys † rhyfela yr oedd Hadarezer *yn erbyn* Tou. * 1 Cron. 18. 10. † Neu, *Jeroam.* 2 Sam. 8. 9.

11 Y rhai hynny hefyd a gyſſegrodd y brenin Dafydd i'r Arglwydd, *gyd* â'r arian, a'r aur, a'r a ddygaſei efe oddi ar yr holl genhedloedd, *ſef* oddi ar Edom, ac oddi ar Moab, ac oddi ar feibion Ammon, ac oddi ar y Philiſtiaid, ac oddi ar Amalec. 2 Sam. 8. 10. † Hebion *rhyfelus oedd.*

12 Ac Abiſai mâb Serfiah a laddodd o Edom, yn nyffryn yr halen, dair mil ar hymthec.

13 Ac efe a oſododd amddiffynfeydd yn Edom, a'r holl Edomiaid a fuant weiſion i Ddafydd. A'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd, i ba le bynnac yr aeth efe.

14 A Dafydd a deyrnaſodd ar holl Iſrael, ac yr oedd efe yn gwneuthur barn a chyfiawnder iw holl bobl.

15 A Joab mâb Serfiah *oedd* ar y llu, a Jehoſaphat mâb Ahilud yn gofiadur. * 2 Sam. 8. 17. *Abimelech.*

16 A Zadoc mâb Ahitub, ac * Abimelech mâb Abiathar *oedd* offeiriaid; a Saufa yn ſcrifennydd. ‡ A elwir *Sarsia yn llyfr Samuel, a* Siſa,

17 Benaiah hefyd mâb Jehoiada *oedd* ar y Cerethiaid, a'r Pelethiaid: a meibion Dafydd *oedd* y rhai pennaf wrth law y brenin. 1 Bren. 4. 3.

PEN. XIX.

1 *Trobe Hanun i'r tenu allan a ddanfonafei Dafydd i'w gyffuro ef am ei dad.* 6 *Yr Amoniaid yn cael nerth gan y Syriaid, a Joab ac Abifai yn eu gorthyrru buyat.* 16 *Sophach yn cael cymmorth etto gan y Syriaid, a Dafydd yn ei ladd ef.*

* 2 Sam. 10. 1

A Chyn ôl hyn y bu i * Nahas brenin meibion Ammon farw, a'i fab a deyrnafodd yn ei le ef.

2 A Dafydd a ddywedodd, gwnaf garedigrwydd â ‡ Hanun fab Nahas, o herwydd gwnaeth ei dad â myfi garedigrwydd: ac anfonodd Dafydd genhadau i w gyffuro ef am ei dad: a gweifion Dafydd a ddaethant i wlad meibion Ammon, at Hanun, i w gyffuro ef.

‡ Heb. Hanun, 2 Sam. 10.

3 A thywyfogion meibion Ammon a ddywedafant wrth Hanun, ai anrhydeddu dy dad di y mae Dafydd, † yn dy dŷb di; am iddo anfon cyffurwyr attat ti? onid i chwilio, ac i ddifetha, ac i droedio y wlad y daeth ei weifion ef attat ti?

† Heb. yn dy olwg di.

4 Yna y cymmerth Hanun weifion Dafydd, ac a'i heiliodd hwynt, ac a dorrodd eu dillad hwynt yn eu hanner, wrth eu cluniau, a'i gyrrodd hwynt ymmaith.

5 A hwy a aethant, ac a fynegafant i Ddafydd am y gwŷr, ac efe a anfonodd lw cyfarfod hwynt (canys y gwŷr oedd well cywilyddio yn fawr:) a dywedodd y brenin, trigwch yn Jericho, byd orri dyfo eich barfau, yna dychwelwch.

‡ Heb. *detrwni.*

6 Yna meibion Ammon a welfant ddarfod iddynt eu gwnaethur eu hunain † yn gâs gan Ddafydd, ac anfonodd Hanun, a meibion Ammon fil o dalentau arian i gyflogi iddynt gerbydau, a marchogion, o Mesopotamia, ac * o Syria Maachah, ac o Zobah.

* 2 Sam. 10. 8.

7 A chyflogafant iddynt ddeudeng-mil ar hugain o gerbydau, a brenin Maachah a'i bobl; y rhai a ddaethant, ac a werfyllafant o flaen Medeba: a meibion Ammon hefyd a ymgafclafant o'i dinafoedd, ac a ddaethant i ryfel.

8 A phan glybu Dafydd, efe a anfonodd Joab, a holl lu y cedyrn.

9 A meibion Ammon aethant allan, ac a ymfyddinafant wrth borth y ddinas: a'r brenhinoedd y rhai a ddelfei, oedd o'r naill tu yn y maes.

2 Sam. 10. 8.

10 A phan welfu Joab fod wynab y rhyfel yn ei erbyn ef ym mlaen ac yn ôl, efe a ethollodd o holl ‡ etholedigion Ifrael, ac a'i byddinodd hwynt yn erbyn y Syriaid.

‡ Neu, *wy lewaing c.*

11 A gweddill y bobl a roddes efe dan law Abifai ei frawd; a hwy a ymfyddinafant yn erbyn meibion Ammon.

12 Ac efe a ddywedodd, os trech *fydd* y Syriaid nâ mi, yna bydd di yn gynhorthwy i mi: ond os meibion Ammon a fyddant trech nâ thi, yna mi a'th gynnorthwyaf dithau.

13 Bydd rymmus, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinafoedd ein Duw: a gwnaed Yr Arglwydd yr hyn fydda da yn ei olwg ef.

14 Yna y neſſaodd Joab, a'r bobl oedd gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a ffoefant o'i flaen ef.

15 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwyntau hefyd a ffoefant o flaen Abifai ei frawd ef, ac a aethant i'r ddinas: a Joab a ddaeth i Jerufalem.

16 A phan welodd y Syriaid eu llâdd o flaen Ifrael, hwy a anfonafant genhadau, ac a ddygafant allan y Syriaid y rhai oedd ar tu hwnt i'r ‡ afon; a † Sophach capten llu Hadarezer oedd o'i blaen hwynt.

‡ Sef, *Euphrates.*

† Neu, *Sobach.*

17 A mynegwyd i Ddafydd, ac efe a gafclodd holl Ifrael, ac a aeth tros yr Iorddonen, ac a ddaeth arnynt hwy, ac a ymfyddinodd yn eu herbyn hwynt: a phan ymfyddinodd Dafydd yn erbyn y Syriaid, hwy a ryfelafant ag ef.

2 Sam. 10. 16.

18 Ond y Syriaid o ffoefant o flaen Ifrael; a lladdodd Dafydd o'r Syriaid gaith mil o wŷr yn ymladd mewn carbydau, a deugain-mil o wŷr traed, ac a laddodd Sophach, capten y llu.

19 A phan welodd gweifion Hadarezer eu lladd o flaen Ifrael, hwy a heddychafant â Dafydd, a gwafanaethafant ef: ac ni fynnai y Syriaid gynhorthwyo meibion Ammon mwyach.

PEN. XX.

1 *Joab yn gwarchae ar Rabbah, a Dafydd yn ei barbaribio hi, ac yn ariteithio'r pobl.*

4 *Lladd tri chawr mewn bâr oed yn erbyn y Philiſtiaid.*

DArfu befyd * † wedi gorphen y flwyddyn, yn amſer myned o'r brenhinoedd allan i ryfela, arwain o Joab gadernid y llu, ac anrheithio gwlad meibion Ammon, ac efe a ddaeth, ac a warchaeodd ar Rabbah: (ond Dafydd a arhofoid yn Jerufalem) a Joab a darawodd Rabbah, ac a'i diniftriodd hi.

* 2 Sam. 11. 1.

† Heb. *yr dychwelad i flwyddyn.*

2 A * chymmerth Dafydd goron eu brenin hwynt oddi am ei ben, a chafodd hi o bwys talent o aur, ac ynddi feini gwerth-fawr, a hi a roed am ben Dafydd: ac efe a ddûg anrhaith fawr lawn o'r ddinas.

* 2 Sam. 12. 30.

3 A'r bobl *oedd* ynddi a ddûg efe allan, ac a'i torrodd hwynt â llifau, ac ag ogan heirn, ac â bwyill: ac fel hyn y gwnaeth Dafydd â holl ddinafoedd meibion Ammon, a dychwelodd Dafydd a'r holl bobl, i Jerufalem.

4 Ac yn ôl hyn, * y ‡ cyfododd rhyfel yn † Gezer yn erbyn y Philiſtiaid, yna Sibbecai yr Hufathiad a laddodd Sippai yr hwn oedd o feibion † y Cawr; felly y darofcynngwyd hwynt.

* 2 Sam. 21. 18.

‡ Neu, *barhaodd.* Heb. *fefydd.*

† Neu, *Goh.*

5 A bu drachefn ryfel yn erbyn y Philiſtiaid, ac Elhanan mab ‡ Jair a laddodd Lahmi, brawd Goliath y Gethiad, a phaladr ei wayw-ffon ef oedd fel carfan gwehydd.

† Neu, *Rohe.*

‡ *A elwir Jaare-oregim.* 2 Sam. 21. 19.

6 Bu hefyd trachefn ryfel yn * Gath, ac yr oedd gŵr † hîr, a'i fyſedd *oedd yn* bob vn chwech a chwech, *ſef* pedwar ar hugain; ynaſ hefyd a anafid i'r ‡ cawr.

* 2 Sam. 21. 20.

† Heb. *ofer.*

‡ Neu, *Rohe.*

7 Ond pan ddifiennwodd efe Ifrael, Jonathan † mab ‡ Simea frawd Dafydd, a'i fladdodd ef.

† *A elwir* Samma, 1 Sam. 16. 9

8 Y rhai hyn a anwyd i'r cawr yn Gath, ac a laddwyd drwy law Dafydd, a thrwy law ei weifion ef.

PEN. XXI.

1 *Dafydd wedi ei demptio gan Satan, yn cyfrif Joab i rifo'r bobl.* 5 *A chwedi darpar cyfrif y bobl atto, yn edifar gant bo hynny gan Dduw, ac yn cael ei ddewis o dair pla, ac yn dewis haint y meddwl,* 14 *ac wedi marw deng mil o ſtrangcia o'r bobl, trwy edifeirwch, yn achub Jerufalem.* 18 *Dafydd, trwy gynghor Gad, yn prynu llawr dyrnau Ornan, ac yn gwneuthur yno allor, o Duw trwy dân yn ſbeil ldda arnynt, o'i ſiofor: ac yn attal y bla.* 28 *Dafydd yn aberthu yno, wedi ri attal gan angel chog mynedi i Gibeon.*

* 2 Sam. 24. 1.

A * Satan a safodd i fynu yn erbyn Israel, ac a anogodd Ddafydd i gyfrif Israel.

2 A dywedodd Dafydd wrth Joab, ac wrth bennaethiaid y bobl, ewch, cyfrifwch Israel o Beerfaba hyd Dan; a dygwch attafi, fel y gwypwyf eu rhifedi hwynt.

3 A dywedodd Joab, chwaneged yr Arglwydd ei bobl yn gan cymmaint ac ydynt; ô fy arglwydd frenin, onid gweision i'm harglwydd *ydynt* hwy. oll? pa ham y cais fy arglwydd hyn? pa ham y bydd efe yn achos camwedd i Israel?

4 Ond gair y brenin a fu drêch nâ Joab: a Joab a aeth allan, ac a dramwyodd drwy holl Israel, ac a ddaeth i Jerusalem.

5 A rhoddes Joab nifer rhifedi y bobl i Ddafydd; a holl Israel oedd fil o filoedd, a chan mil, o wŷr yn tynny cleddyf; a Juda oedd bedwar-can mil a dêc mil a thrugain, o wŷr yn tynnu cleddyf.

6 Ond Lefi, a Benjamin ni chyfrifasei efe yn eu mysc hwynt; canys ffiaidd oedd gan Joab air y brenin.

† Heb, ô herwydd y peth hyn. * 1 Sam. 24. 10.

7 A bu ddrwg † y peth hyn yngolwg Duw, ac efe a darawodd Israel.

8 A Dafydd a ddywedodd wrth Dduw, * pechais yn ddirfawr, o herwydd i'm wneuthur y peth hyn: ac yr awr hon, deisa attolwg anwiredd dy wâs, canys gwnaethum yn ynfyd iawn.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Gad, Gweledydd Dafydd, gan ddywedyd,

10 Dôs, a llefara wrth Ddafydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, tri pheth yr ydwyfi yn eu † gosod o'th flaen di, dewis i ti yn o honynt, ac mi a'i gwnaf i ti. † Heb. Estyn.

11 Yna Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, cymmer i ti,

* 1 Sam. 24. 13. 12 *Neu* ai * tair blynedd o newyn, ai *ây* ddifetha dri mis o flaen dy wrthwyneb-wŷr, a chleddyf dy elynion yn *dy* oddiweddyd; ai ynte cleddyf yr Arglwydd, fef haint y nodau yn y tîr dri diwrnod, ac angel yr Arglwydd yn dinistrio drwy holl derfynau Israel. Ac yr awron edrych pa air a ddygaf drachefn i'r hwn a'm hanfonodd.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth Gad, y mae yn gyfyng iawn arnafi; fyrthiwyf attolwg yn llaw yr Arglwydd (canys ei drugareddau ef *ydynt* aml iawn) ac na fyrthiwyf yn llaw dyn.

14 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint y nodau ar Israel; a fyrthiodd o Israel ddeng mil a thrugain *mil* o wŷr.

15 A Duw a anfonodd angel i Jerusalem iw dinistrio hi; ac fel yr oedd yn ei dinistrio, yr Arglwydd a edrychodd, ac a edifarhaodd am y drwg, ac a ddywedodd * wrth yr angel oedd yn dinistrio, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd oedd yn sefyll wrth lawr dyrnu * Ornan y Jebusiad. * 2 Sam. 24. 16. * 2 Sam. 24. 16, 18. *Araunah.*

16 A Dafydd a ddarchafodd ei lygaid, ac a ganfu angel yr Arglwydd yn sefyll rhwng y ddaiar a'r nefoedd, a'i gleddyf noeth yn ei law wedi ei eſtyn tua Jerusalem. A fyrthiodd Dafydd a'r henuriaid (y rhai oedd wedi ymwisco mewn sach-lain) ar eu hwynebau.

17 A Dafydd a ddywedodd wrth Dduw, onid myfi a ddywedais am gyfrif y bobl? a mi yw 'r hwn a bechais, ac a wneuthum fawr ddrwg, ond y defaid hyn, beth a wnaethant hwy? fy Arglwydd Dduw bydded attolwg dy law arnafi, ac ar dŷ fy nhâd, ac nid yn blâ ar dy bobl.

18 * Yna angel yr Arglwydd a archodd i Gad ddywedyd wrth Ddafydd, am fyned o Ddafydd i fynu i gyfodi allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Ornan y Jebusiad. * 2 Cron. 3. 1.

19 A Dafydd a aeth i fynu, yn ôl gair Gad, yr hwn a lefarasei efe yn enw yr Arglwydd.

20 † Yna y trêdd Ornan, ac a ganfu yr angel, a'i bedwar mâb gyd ag ef a ymguddiasant; ac Ornan oedd yn dyrnu gwenith. † Neu, *Pan droddi Ornan a chanfod, &c.* Yna efe, *a'i bedwar, &c.*

21 A Dafydd a ddaeth at Ornan; ac edrychodd Ornan, ac a ganfu Ddafydd, ac a aeth allan o'r llawr dyrnu, ac a ymgrymmodd i Ddafydd, a'i wyneb tua 'r ddaiar.

22 A dywedodd Dafydd wrth Ornan, moes i mi lê y llawr dyrnu, fel yr adalladwyf ynddo allor i'r Arglwydd: dyro ef i mi am *ei* lawn werth, fel yr attalier y blâ oddi wrth y bobl.

23 Ac Ornan a ddywedodd wrth Ddafydd, cymmer i ti, a gwnaed fy arglwydd frenin yr hyn *fyddo* da yn ei olwg. Wele rhoddaf yr ychen yn boeth-offrwm, a'r offer dyrnu yn gynnyd, a'r gwenith yn fwyd offrwm: hyn oll a roddaf.

24 * A'r brenin Dafydd a ddywedodd wrth Ornan, nid *felly*, onid gan brynu y prynaf ef am *ei* lawn werth: canys ni chymmeraf i'r Arglwydd yr eiddo ti, ac nid offrymmaf boeth offrwm yn rhâd. * 1 Sam. 24. 24.

25 Felly y rhoddes Dafydd i Ornan am y lle, chwe chan ſicl o aur wrth bwys.

26 Ac yno 'r adeiladodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth offrymmau, ac ebyrth hêdd, ac a alwodd ar yr Arglwydd, ac efe a'i attebodd ef o'r nefoedd drwy dân ar allor y poeth-offrwm.

27 A dywedodd yr Arglwydd wrth yr angel, ac yntef a roes ei gleddyf yn ei wain drachefn.

28 Y pryd hynny, pan ganfu Dafydd ddarfod i'r Arglwydd wrando arno ef yn llawr dyrnu Ornan y Jebusiad, efe a aberthodd yno.

29 Ond tabernacl yr Arglwydd, yr hon a wnelſei Moſes yn yr anialwch, ac allor y poeth offrwm, *oedd* y pryd hynny yn yr vchelfa yn * Gibeon. * Pen. 16. 39. 2 Cron. 1. 3.

30 Ac ni allei Dafydd fyned o'i blaen hi i ymofyn â Duw; canys ofnaſai rhag cleddyf angel yr Arglwydd. 1 Ezra. 3. 4.

PEN. XXII.

1 Dafydd wedi gwybod y lle yr adeiladid y Demi, yn paratoi llawer o ddefnyddiau i'w hadeiladi hi. 6 Dafydd yn dyſcu i Solomon adeiladu 'r Demi, a'i ddîlîd wrth adeiladu 'r Demi, 17 ac yn gorchymmyn i'r Tywyſogion i gynnorthwyo ef.

A Dywedodd Dafydd, hwn yw tŷ 'r Arglwydd Dduw, ac dymma allor y poeth offrwm i Israel.

2 Dywedodd Dafydd hefyd am gaſclu y dieithriaid *oedd* yn nhîr Israel; ac efe a oſododd ſeiri meini i naddu cerrig nâdd, i adeiladu tŷ Dduw.

3 A pharatoawdd Dafydd haiarn yn helaeth, tu ag at hoelion dryſſau y pyrth, ac i'r cyſſyllteiadau, a phrês mor helaeth ac nad *oedd arno* bwys.

4 Coed cedr hefyd allan o rif: canys y Si-

doniaid a'r Tyriaid a dŷgent gaer-wŷdd lawer i Ddafydd.

5 A dywedodd Dafydd, * Salomon fy mâb *ydd* ieuangc a thyner, a'r tŷ a adeiladir i'r Arglwydd, rhaid iddo fod mewn mawredd, mewn rhagoriaeth, mewn enw, ac mewn gogoniant, drwy 'r holl wledydd: paratoaf yn awr ar ei gyfer o'i ffelly y parasbŏdd Dafydd yn helaeth cyn ei farwolaeth.

6 Ac efe a alwodd ar Salomon ei fâb, ac a orchymynnodd iddo adeiladu tŷ i Arglwydd Dduw Israel.

7 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Salomon, fy mâb, yr oedd yn fy mryd i adeiladu tŷ i enw 'r Arglwydd fy Nuw.

8 Eithr gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd, * gwaed lawer a dywelltaist ti, a rhyfeloedd mawrion a wnaethoft: ni nid adeiladi di dŷ i'm henw i: canys gwaed lawer a dywelltaist ar y ddaear yn fy ngolwydd i.

9 Wele, mâb a enir i ti, efe a fydd ŵr llonydd, ac mi a roddaf lonyddwch iddo o'r gan ei holl elynion o amgylch: canys ‡ Salomon fydd ei enw ef, a heddwch hefyd a thangnefedd a roddaf i Israel yn ei ddyddiau ef.

10 * Efe a adeilada dŷ i'm henw, ac efe a fydd i mi yn fâb, a minnau yn dâd iddo ynteu: ficcrhâf hefyd orfeddfa ei frenhiniaeth ef ar Israel byth.

11 Yn awr fy mâb, yr Arglwydd fyddo gyd â thi, a ffynna dithau, ac adeilada dŷ 'r Arglwydd dy Dduw, megis ac y llefarodd efe am danat ti.

12 Yn unic rhodded yr Arglwydd i ti ddoethineb a deall, a rhodded it orchymynnion am Israel, fel y cadwech gyfraith yr Arglwydd dy Dduw.

13 Yna y ffynni, os gwiil ar wnaithur y deddfau, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd i Moſes am Israel: ymgrymhâ, ac ymwrola, nac ofna, ac na arfwyda.

14 Ac wele, yn fy ‡ nhlodi y paratoais i dŷ 'r Arglwydd, gan mil o dalentau aur, a mil o filoedd o dalentau arian, ar brês hefyd, ac ar haiarn nid *oes* * bwys, (canys y mae yn helaeth) coed hefyd, a meini a baratoais i, chwanega ditheu attynt hwy.

15 Hefyd *y mae* yn aml gyd â thi weithwŷr gwaith, *ſef* cymyn-wŷr, a ſeiri maen, a phren, a phôb rhai celfydd ym mhôb gwaith.

16 Ar aur, ar arian, ar brês, ac ar haiarn, nid *oes* rifedi: cyfod tithau, a gwelthia, a'r Arglwydd a fydd gyd â thi.

17 A Dafydd a orchymynnodd i holl dywyſogion Israel gynnorthwyo Salomon ei fâb, *gan ddywedyd*,

18 Onid *yw* 'r Arglwydd eich Duw gyd â chwi? ac oni roddes efe lonyddwch i chwi oddi amgylch? canys rhoddes yn fy llaw i drigolion y tîr, a'r tîr a ddaroſtyngwyd o flaen yr Arglwydd, ac o flaen ei bobl ef.

19 Yn awr rhoddwch eich calon, a'ch enaid i geiſio yr Arglwydd eich Duw: cyfodwch hefyd, ac adeiladwch gyſſegr yr Arglwydd Dduw, i ddwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, a ſanctaidd leſtri Duw, i'r tŷ a adeiledir i enw 'r Arglwydd.

PEN. XXIII.

1 Dafydd yn ei hynaint yn gwneuthur Salomon yn frenhin. 2 Rhifedi a dosparthiadau y Leſeiid. 7 Teuluoedd y Gerſonjaid. 12 Meibion Cohath. 21 Meibion Merari. 24 Swydd y Leſeiid.

A Phan *oedd* Dafydd yn hên, ac yn llawn o ddyddiau, * efe a eſmwythaſ Salomon ei fâb yn frenin ar Israel.

2 Ac efe a gynnuſaddi holl dywyſogion Israel, a'r offeiriaid, a'r Leſeiid.

3 A'r Leſeiid a gyfrifwyd o * dri deng mlwydd ar hugain, ac ychod i'r rhai hyn wrth eu pennau, bôb yn ŵr, *oedd* onid dwy fil deugain.

4 O'r rhai yr oedd pedair mil ar hugain, i orchwylio ar waith tŷ 'r Arglwydd: ac yn ſwyddogion, ac yn farn-wŷr, chwe mil,

5 A phedair mil yn borthorion, a phedair mil yn moliannu 'r Arglwydd a'r offer a wnaſwn i *eb Dafydd* i foliannu.

6 A * doſparthodd Dafydd hwynt yn ddoſparthiadau, ym myſc meibion Lefi, *ſef* Gerſon, Cohath, a Merari.

7 O'r † Gerſoniaid, *yr oedd* ‡ Laadan, a Simei.

8 Meibion Laadan, y pennaf Jehiel, a Zetham, a Joel, tri.

9 Meibion Simei, Seſlomith, a Haziel, a Haran; tri. Y rhai hyn *oedd* bennau cenhedl Laadan.

10 Meibion Simei hefyd *oedd* Jahath, * Zina, a Jeus, a Beriah. Dymma feibion Simei.

11 A Jahath oedd bennaf, a Zitza yn ailbond Jeus a Beriah nid † oedd nemmor o feibion iddynt: am hynny yr oeddynt hwy yn yn cyfrif, wrth dŷ eu tâd.

12 Meibion Cohath: Amram, Iſhar, Hebron, ac Vzziel, pedwar.

13 Meibion * Amram, *oedd* Aaron a Moſes: ac * Aaron a neilltuwyd i ſancteiddio y cyſſegr ſanctaiddiolaf, efe a'i feibion byth, i arogl-darthu ger bron yr Arglwydd, i waſanaethu ef, ac i fendigo yn ei enw ef, yn dragywydd.

14 A † Moſes gŵr Duw, ei feibion ef a alwyd yn llwyth Lefi.

15 Meibion Moſes *oedd* * Gerſom, ac Eliezer.

16 O feibion Gerſom, Sebuel *oedd* y pennaf.

17 A meibion Eliezer oedd * Rehabiah y † cyntaf, ac i Eliezer nid oedd meibion eraill; ond meibion Rehabiah a amlhâſant yn ddirfawr.

18 O feibion Iſhar, Selomith y pennaf.

19 O feibion Hebron, Jeriah y cyntaf, Amariah 'r aſl, Jahaziel y trydydd, a Jecamiam y pedwerydd.

20 O feibion Vzziel: Micah y cyntaf: a Jeſiah 'r aſl.

21 Meibion Merari, *oedd* Mahli, a Muſi: meibion Mahli, Eleazar, a Chis.

22 A bu farw Eleazar, a meibion nid oedd iddo ef, onid merched, a meibion Cis eu ‡ brodyr a'i priododd hwynt.

23 Meibion Muſi: Mahli, ac Eder, a Jeremoth, tri.

24 Dymma feibion * Lefi, yn ôl tŷ eu tadau, pennau *eu* cenhedl, wrth eu rhifedi, dan nifer *eu* henwau wrth eu pennau, y rhai oedd yn gwneuthur y gwaith i waſanaeth tŷ 'r Arglwydd, o fâb * ugain mlwydd ac vchod.

25 Canys dywedodd Dafydd, Arglwydd Dduw Israel a roddes lonyddwch ſw bobl, ‡ i aros yn Jeruſalem byth:

26 A hefyd i'r Leſeiid: ni ddygant mwy ach y tabernacl, na dim o'i leſtri, i waſanaeth

27 Canys

1 Pen. 28. 5.
2 Bren. 1. 30.
3 Num. 4. 3.
* Pen. 6. 1. Exod. 6. 16. 2 Cron. 8. 14 & 29. 25. † Pen. 26. 21. ‡ Neu, Eſiel. Pen. 6. 2. * Neu, Ziza. Vers. 11.
† Heb. *multiplicant filium.*
* Exod. 2. 2. & 6. 20.
* Exod. 28. 1. Heb. ſ. 4
† Exod. 2. 22.
* Exod. 18. 3.
* Pen. 26. 25. † Neu, *Pennaf.*
‡ Neu, *ar ddau.*
* Num. 10. 17, &c.
* Num. 1. 3.
‡ Neu, *& y mae yn aros.*

27 Canys yn ôl geiriau diweddaf Dafydd, y cyfrifwyd meibion Lefi, o fab ugain mlwydd, ac uchod.

28 A'i † gwasanaeth hwynt oedd ſôd wrth law meibion Aaron yngwein‡dogaeth tŷ'r Arglwydd, yn y cynteddau, ac yn y celloedd, ac ym mhuredd pob ſanctaidd-beth, ac yngwaith gwasanaethgarth tŷ Dduw;

29 * Yn y bara gosod hefyd, ac ym mhelliced y bwyd offrwm, ac yn y teisennau croyw, yn y † padell hefyd, ac yn y badell ffrio, ac ym mhob mesur, a maldroldeb:

30 Ac i ſefyll bob borau i ſolianna, ac i ogoneddu yr Arglwydd, felly hefyd brŷd nawn:

31 Ac i offrymmu pôb offrwm poeth i'r Arglwydd ar y Sabbothau, ar y newydd-loerau, ac ar y gwyliau gôsodedig, wrth rifedi, yn ôl y ddefod ſydd arnynt, yn wastadol gar bron yr Arglwydd.

32 Ac i gadw gorchwyliaeth pabell y cyfarfod, a gorchwyliaeth y cyſſegr, a gorchwyliaeth meibion Aaron eu brodyr, yngwasanaeth tŷ'r Arglwydd.

PEN. XXIV.

1 Dosparthiad meibion Aaron yn xxiv o ddosparthiadau wrth goel-bren. 20 Rhannu y Cohathiaid, 27 a'r Merariaid wrth goel-bren.

DYmma ddosparthiadau * meibion Aaron. Meibion Aaron oedd Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

2 A bu farw * Nadab ac Abihu, o flaen eu tâd, ac nid oedd meibion iddynt: am hynny Eleazar, ac Ithamar a offeiriadaſant.

3 A Dafydd a'i dosparthodd hwynt, a Zadoc o feibion Eleazar, ac Ahimelech o feibion Ithamar, yn ôl eu ſwyddau, yn eu gwasanaeth.

4 A chaſwyd mwy o feibion Eleazar yn flywodraeth-wŷr, nag o feibion Ithamar: ac felhyn y rhannwyd hwynt. *Yr ydoedd* o feibion Eleazar, yn bennau ar dŷ eu tadau, un ar bymthec, ac o feibion Ithamar, yn ôl tŷ eu tadau, wyth.

5 Felly y dosparthwyd hwynt wrth goelbrennau, y naill gyd â'r llall; canys tywyſogion y cyſſegr, a thywyſogion tŷ Dduw oedd o feibion Eleazar, ac o feibion Ithamar.

6 A Semaiah mab Nathaneel yr yſcrifennydd, o *lwyth* Lefi, a'i ſcrifennodd hwynt, gar bron y brenin, a'r tywyſogion, a Zadoc yr offeiriad, ac Ahimelech mab Abiathar, a phen cenedl yr offeiriaid, a'r Lefaid: un † ſeulu a ddallwyd i Eleazar, ac *un arall* a ddallwyd i Ithamar.

7 A'r coel-bren cyntaf a ddaeth i Jehoiarib, a'r ail i Jedaiah,

8 Y trydydd i Harim, y pedwerydd i Seorim,

9 Y pummed i Malchiah, y chweched i Miamin,

10 Y ſeithfed i Haccos, yr wythfed i * Abiah,

11 Y nawfed i Jeſua, y degfed i Secaniah,

12 Yr vnfed ar ddêc i Eliaſib, y deuddegfed i Jacim,

13 Yr trydydd ar ddêc i Huppah: y pedwerydd ar ddêc i Jeſebeab,

14 Y pymthegfed i Bilgah; yr vnfed ar bymthec i Immer,

15 Y dêgfed ar bymthec i Hezir, y deunawfed i Aphſes,

16 Y pedwerydd ar bymthec i Pethahiah, yr vgainfed i Jehezecal,

17 Yr vnfed ar hugain i Jachin, y dêgfed ar hugain i Gamul,

18 Y trydydd ar hugain i Delaiah, y pedwerydd ar hugain i Maaſiah.

19 Dymma eu dosparthiadau hwynt yn eu gwasanaeth, i fyned i dŷ 'r Arglwydd yn ôl eu defod, tan law Aaron eu tâd, fel y gorthymmaſei Arglwydd Dduw Iſrael iddo ef.

20 Ar lleill o feibion Lefi oedd y rhai hyn: o feibion Amram, Subael: o feibion Subael Jehdeiah.

21 Am Rehabiah, Iſſa oedd ben ar feibion Rehabiah.

22 O'r Izhariaid, Selomoth: o feibion Selomoth Jahath.

23 A * meibion *Hebron* oedd Jeriah y cyntaf, Amariah yr ail, Jahaziel y trydydd, a Jecameam y pedwerydd. * Pen. 23. 19. & 26. 31.

24 O feibion Vzziel, Michah: o feibion Michah, Samir.

25 Brawd Michah *oedd* Iſſiah: o feibion Iſſiah Zechariah.

26 Meibion Merari *oedd* Mahli, a Muſi: meibion Jaaziah, Beno.

27 Meibion Merari o Jaaziah, Beno, a Soham, ac Zaccur, ac Ibri.

28 O Mahli *y daeth* Eleazary ac ni bu iddo ef feibion.

29 Am Cis: mab Cis oedd Jerahmeel.

30 A meibion Muſi *oedd* Mahli, ac Eder, a Jerimoth. Dymma feibion y Lefaid yn ôl tŷ eu tadau.

31 A hwy a ſwriaſant goel-brennau ar gyfer eu brodyr meibion Aaron, gar bron Dafydd y brenin, a Zadoc, ac Ahimelech, a phennau cenedl yr offeiriaid, a'r Lefaid, *fo* y pen cenedl ar gyfer y brawd ieuangaf.

PEN. XXV.

1 Rhifedi a ſwyddau y cantorion, 8 Eu dosparthu hwy yn hedwar dosparthiad ar fugain.

A Nailtuodd Dafydd, a thywyſogion y lû, i us at y gwasanaeth, o feibion Aſaph, a Heman, a Jeduthun, y rhai a brophwydent â thelynau, ac â nablau, ac â ſymbalau: a nifer y gwaith-wŷr yn ôl eu gwasanaeth ydoedd:

2 O feibion Aſaph; Zaccur, a Joſeph, a Nethaniah, * Aſarelah, meibion Aſaph, tan law Aſaph *yr hwn* oedd yn prophwydo wrth law y brenin. * Jeſarelah. Ver. 14.

3 O Jeduthun: meibion Jeduthun, Gedaliah, a † Zeri, a Jeſaiah, a Haſabiah, a Mattithiah, ‡ chwech, tan law Jeduthun eu tâd, ar y delyn yn prophwydo, i foliannu, ac i glodfori yr Arglwydd. † Neu, *hyl.* Ver. 18. ‡ *Nwy gyfrif Simei.* Ver. 17.

4 O Heman: meibion Heman, Bucciah, Mattaniah, ‡ Vziel, † Sebuel, a Jerimoth, Hananiah, Hanani, Eliatha, Gedalti, a Romamti-Ezer, Joſbecaſah, Malothi, Hothir, a Mahazioth: ‡ Neu, *Akarsel.* Verſ. 18. † Neu, *Subael.* Verſ. 20.

5 Y rhai hyn oll *oedd* feibion Heman, gweledydd y brenin ‡ yngeiriau Duw, i ddercha-ſu y corn. Duw hefyd a roddes i Heman bedwar ar ddêc o feibion, a thair o ferched. ‡ Neu, *Yn athgof-en.*

6 Y rhai hyn oll *oedd* tan law eu tâd: yn canu yn nhŷ 'r Arglwydd, â ſymbalau, â nablau, â thelynau, i wasanaeth tŷ Dduw; yn ôl † trefn y brenhin i Aſaph, a Jeduthun, a Heman. † Heb. *Law.*

7 A'i nifer hwynt, ynghŷd â'i brodyr dyſceidſe ynghaniadau 'r Arglwydd, *ſef* pôb yn cyfarwydd, oedd ddau cant, pedwar vgain, ac wyth.

8 A hwy a ſwriaſant goel-brennau, cylch yn ebyn cylch, bychan a mawr, athro a diſcybl.

9 A'r

9 A'r coel-bren cyntaf a ddaeth dros Asaph i Joseph, yr ail i Gedaliah, efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

10 Y trydydd i Zaccur: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

11 Y pedwerydd i Izri: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

12 Y pummed i Nethaniah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

13 Y chweched i Bucciah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

14 Y seithfed i Jesarelah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

15 Yr wythfed i Jesaiah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

16 Y nawfed i Mattaniah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

17 Y degfed i Simei: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

18 Yr unfed ar ddêc i Azareel: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

19 Y deuddecfed i Hasabiah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

20 Y trydydd ar ddêc i Subeal: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

21 Y pedwerydd ar ddêc i Mattithiah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

22 Y pymthecfed i Jerimoth: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

23 Yr unfed ar bymthec i Hananiah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

24 Y ddaufed ar bymthec i Joshecasah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

25 Y deunawfed i Hanani: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

26 Y pedwerydd ar bymthec i Malothi: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

27 Yr vgeinfed i Eliathah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

28 Yr vnfed ar hugain i Hothir: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

29 Y ddaufed ar hugain i Gedaiah: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

30 Y trydydd ar hugain i Mahazioth: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

31 Y pedwerydd ar hugain i Romamti-Ezer: efe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

P E N. XXVI.

1 *Dosparthiadau y porthorion.* 13 *Rhanau iddynt y pyrth wrth goel-bren.* 20 *Y Lefiaid y rhai oedd ar y trysorau.* 29 *Swyddogion a Barn-wyr.*

AM ddosparthiad y porthorion: o'r Corhiaid yr oedd ‡ Meselemiah mâb Core o feibion † Asaph.

‡ Neu, *Selemiah*, Vers. 14.
† Neu, *Abiasaph*. Pen. 9. 19. & 6. 37.

2 A meibion Meselemiah *oedd* Zechariah y cyntaf-anedic, Jediael yr ail, Zebadiah y trydydd, Jathniel y pedwerydd,

3 Elam y pummed, Jehohanan y chweched, Elioenai y seithfed.

4 A meibion Obed Edom; Semaiah y cyntaf-anedic, Jehozabad yr ail, Ioah y trydydd, a Sacar y pedwerydd, a Nethaneel y pummed,

5 Ammiel y chweched, Issachar y seithfed, Peulthai yr wythfed; canys Duw a'i bendithiodd ‡ ef.

‡ Sef, *Obed Edom*. Pen. 13. 14.

6 Ac i Semaiah ei fâb ef, y ganwyd meibion, y rhai a arglwyddiaethasant ar dŷ eu tâd: canys cedyrn o nerth oeddynt hwy.

7 Meibion Semaiah; Othni, a Raphael, ac Obed, Elzabad, ei frodyr ef *oedd* wŷr nerthol, *sef* Elihu, a Semachiah.

8 Y rhai hyn oll o feibion Obed Edom, hwynt hwy a'i meibion, a'i brodyr, yn wŷr nerthol mewn cryfdwr, tu ag at y weinidogaeth, *oedd* dri vgain a dau, o Obed Edom.

9 Ac i Meselemiah yn feibion, ac yn frodyr, *yr oedd* tri ar bymthec o wŷr nerthol.

10 O Hosah hefyd, o feibion Merari, yr oedd meibion, Zimri y pennaf, (er nad oedd efe gyntaf-anedic, etto ei dâd a'i gosododd e yn ben,)

11 Helciah yr ail, Tebaliah y trydydd, Zechariah y pedwerydd: holl feibion a brodyr Hosah *oedd* dri ar ddêc.

12 Ymhlith y rhai hyn yr *oedd* dosparthiadau y porthorion, sef ymmhlith y pennaethiaid, ac iddynt orchwyllaeth ar gyfer eu brodyr i wasanaethu yn nhŷ 'r Arglwydd.

13 A hwy a fwriasant goel-brennau, ‡ ychan a mawr, yn ôl tŷ eu tadau, am bôb porth.

‡ Neu, *rhai ieuainc*.

14 A choel-bren † Selemiah a fyrthiodd tu a'r dwyrain. A *throS* Zechariah ei fâb (cynghorwr deallgar) y bwriasant hwy goel-brennau, a'i goel-bren ef a ddaeth tu a'r gogledd.

† Neu, *Meselemiah*. Vers. 1.

15 I Obed Edom tu a'r deheu, ac i'w feibion *y daeth* tŷ ‡ Asuppim.

‡ Sef, *Cynnullfa*.

16 I Suppim, a Hosah, tu a'r gorllewin, gyd â phorth Salecheth, yn ffordd y † rhiw, yr *oedd* y naill orchwyllaeth ar gyfer y llall.

† Gwel. 1 Bren. 10. 4. 2 Cron. 9. 4. 11.

17 Tua 'r dwyrain *yr oedd* chwech o Lefiaid, tua 'r gogledd pedwar beunydd, tua 'r deheu pedwar beunydd, a thuac Asuppim dau a dau.

18 A Pharbar tua 'r gorllewin, pedwar at y ffordd, a dau yn Pharbar.

19 Dymma ddosparthiadau y porthorion, o feibion Core, ac o feibion Merari.

20 Ac o'r Lefiaid Ahiah *oedd* ar drysorau tŷ Dduw, ac ar drysorau y pethau cyssegredic.

21 Am feibion ‡ Laadan; meibion y Gerssoniad Laadan, pennau tylwyth Laadan y Gerssoniad, *oedd* † Jehieli.

‡ Neu, *Libni*. Pen. 6. 17.
† Neu, *Jehiel*. Pen. 23. 8.

22 Meibion Jehieli, Zetham a Joel ei frawd, *oedd* ar drysorau tŷ 'r Arglwydd.

23 O'r Amramiaid, o'r Izhariaid, o'r Hebroniaid, o'r Uzieliaid.

24 A Sebuel mâb Gersom, mâb Moses, *oedd* olygwr ar y trysorau.

25 A'i frodyr ef o Eleazar: Rehabiah ei fâb ef, a Jesaiah ei fâb yntef, a Joram ei fâb yntef, a Zichri ei fab yntef, a Selomith ei fâb yntef.

26 Y Selomith hwnnw a'i frodyr *oedd* ar holl drysorau y pethau cyssegredic a gyssegrasai Dafydd frenin, a'r tadau pennaf, a thywysogion y miloedd a'r canroedd, a thywysogion y llu:

27 O'r rhyfeloedd, ac o'r yspail y cyssegrasant *i'r tŷ*. A'r hyn oll a gyssegrodd Samuel y gweledydd, a Saul mâb Cis, ac Abner mâb Ner, a Joab mâb Serfiah, a phwy bynnag a gyssegrasai ddim, yr *oedd* efe tan law Selomith a'i frodyr.

28 O'r Izhariaid, Cenaniah a'i feibion *oedd* yn Israel, yn swyddogion, ac yn farnwyr, ar y gwaith oddi allan.

29 O'r Hebroniaid Hasabiah a'i frodyr, meibion nerthol, mil â saith gant *oedd* mewn swydd yn Israel, o'r tu hwnt i'r Iorddonen tua 'r gorllewin, yn holl waith yr Arglwydd, ac yngwasanaeth y brenin.

30 O'r Hebroniaid, Jeriah *oedd* ben o'r Hebroniaid,

bronïaid, yn ôl cardodiaethau ei dadau, yn y ddeuganfed ſwyddyn o deyrnaſiad Dafydd y ceiſiwyd hwyne, a chaſwyd yn eu myſc hwy *mŷr* cryfion nerthol, yn Jaſer Gilead.

32 A'i ſtrodyr ef yn feibion nerthol *oedd* ddwy fil a ſeith gant o bennau cenedl: a Dafydd y brenin a'i goſododdd hwynt ar y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manaſſeh, ym mhob gorchwyl Duw, a gorchwyl y brenin.

PEN. XXVII.

1 Y deuddeg tywyſog am bob mis. 16 Penaethiaid y deuddeg llwyth. 23 Rhyſtra cyfrif y bobl. 25 Amryw ſwyddogion Dafydd.

PUdain mil ar hugain *oedd* bôb doſparthiad o feibion Iſrael dan eu rhif, yn bennau cenedl, ac yn dywyſogion miloedd, a chantoedd, a'i ſwyddogion yn gwaſanaethu 'r brenin ym mhob achos o'r doſparthiadau, yn dyfod i mewn, ac yn myned allan, o fis i fis, drwy holl fiſoedd y flwyddyn.

2 Ac y doſparthiad cyntaf, tros y mis cyntaf, *yr oedd* Jaſobeam mâb Zabdiel, ac yn ei ddoſparthiad *ef yr oedd* pedair mil ar hugain.

3 O feibion Perez *yr oedd* y pennaf o holl dywyſogion y llu, tros y mis cyntaf.

4 Ac ar ddoſparthiad yr ail mis *yr oedd* ‡ Dodai 'r Ahohiad, ac o'i ddoſparthiad ef yr oedd Micloth hefyd yn gapten: ac yn ei ddoſparthiad ef pedair mil ar hugain.

‡ Neu, *Joab.* 2 Sam. 23. 9.

5 Trydydd tywyſog y lu tros y trydydd mis, *oedd* Benaiah mâb Jehoiada yr ‡ offeiriad pennaf, ac yn ei ddoſparthiad ef pedair mil ar hugain.

‡ Neu, *Swyddog.*

6 Y Benaiah hwn *oedd* gadarn *yn mhlith* * y dêc ar hugain, ac oddi ar y dêc ar hugain: ac yn ei ddoſparthiad ef *yr oedd* Amizabad ei fâb ef.

* 2 Sam. 23. 20, 22, 23. 1 Cron. 11. 22.

7 Y pedwerydd, dros y pedwerydd mis *oedd* Aſahel brawd Joab, a Zebadiah ei fâb yn ei ôl ef: ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

8 Y pumed, dros y pumed mis *oedd* dywyſog Samhuth yr Izrahiad, ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

9 Y chweched, dros y chweched mis *oedd* Ira mâb Icces y Tecoad, ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

10 Y ſeithfed, dres y ſeithfed mis, *oedd* Heles y Peloniad, o feibion Ephraim, ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

11 Yr wythfed, dros yr wythfed mis, *oedd* Sibbecai 'r Huſathiad, o'r Zarhiaid, ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

12 Y nawfed, tres y nawfed mis, *oedd* Abiezer yr Anathothiad, o'r Benjaminiaid; ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

13 Y degfed, dros y degfed mis, *oedd* Maharai y Netophathiad, o'r Zarhiaid: ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

14 Yr unfed ar ddêc, dros yr unfed mis ar ddêc, *oedd* Benaiah y Pirathoniad, o feibion Ephraim: ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

15 Y deuddegfed, dros y deuddegfed mis, *oedd* ‡ Heldai y Netophathiad, o Othniel: ac yn ei ddoſparthiad ef, pedair mil ar hugain.

‡ Neu, *Bilai.*

16 Ac ar lwythau Iſrael: ar y Rubeniaid, Eliezer mâb Zichri *oedd* dywyſog: ar y Simeoniaid, Sephatiah mâb Maachah:

17 Ar y Leſiaid, Haſabiah mâb Cemuel: ar yr Aaroniaid, Zadoc:

18 Ar Judah, Elihu yn o frodyr Dafydd: ar Iſſachar, Omri mâb Michael:

19 Ar Zabulon Iſmaiah, mâb Obadiah: ar Nepthali Jerimoth mâb Azriel:

20 Ar feibion Ephraim, Hoſeah mâb Azaziah: ar hanner llwyth Manaſſeh, Joel mâb Pedaiah:

21 Ar hanner llwyth Manaſſeh, yn Gilead, Ido mâb Zechariah: ar Benjamin, Jaaſiel mâb Abner:

22 Ar Dan, Azariel mâb Jeroham. Dymma dywyſogion llwythau Iſrael.

23 Ond ni chymmarth Dafydd eu rhifedi hwynt o fâb ugain mlwydd ac iſod; canys dywedaſei yr Arglwydd, yr amlhaai efe Iſrael, megis ſêr y nefoedd.

24 * Joab mâb Serfiah a ddechreuodd gyfrif, ond ni orphennodd efe, am fod o achos hyn lidiawgrwydd yn erbyn Iſrael, ac nid aeth y cyfrif hwn ym myſc cyfrifon Cronicl y brenin Dafydd.

* Pen. 21. 7. 2 Sam. 24. 15.

25 Ac ar dryſſorau y brenin, *yr oedd* Azmaveth mâb Adiel: ac ar y tryſſordai yn y maeſydd, yn y dinaſoedd, yn y pentrefi hefyd, ac yn y tyrau, *yr oedd* Jehonathan mâb Vzziah.

26 Ac ar weith-wŷr y maes, *y rhai oedd* yn llafurio 'r ddaear, *yr oedd* Ezri mâb Celub.

27 Ac ar y gwinllannoedd *yr oedd* Simei y Ramathiad; ac ar yr hyn *oedd* yn *dyfod* o'r gwinllannoedd, i'r ſeilerau gwin, *yr oedd* Zabdi y Siphmiad.

28 Ac ar yr oliwŷdd, a'r ſycomor-wŷdd, y rhai *oedd* yn y dyffrynnoedd, *yr oedd* Baalhanan y Gederiad: ac ar y ſeilerau olew, *yr oedd* Joas.

29 Ac ar yr ychen paſcedic yn Saron, *yr oedd* Sitrai y Saronlad: ac ar yr ychen yn y dyffrynnoedd, *yr oedd* Saphat mâb Adlai.

30 Ac ar y camêlod, *yr oedd* Obil yr Iſmeliad, ac ar yr aſſynnod, Jehdeiah y Meronothiad.

31 Ac ar y defaid, *yr oedd* Jaziz yr Hageriad. Y rhai hyn oll *oedd* dywyſogion y golud eiddo brenin Dafydd.

32 A Jehonathan ewythr Dafydd frawd ei dâd, oedd gynghorwr, gŵr doeth, ac ſcrifennydd: Jehiel hefyd ‡ mâb Hachmoni, *oedd* gyd â meibion y brenin.

‡ Neu, *Yr Hachmoniad.*

33 Ac Ahitophel *oedd* gynhorwr y brenin, a Huſai 'r Arciad *oedd* gyfeill y brenin.

34 Ac ar ôl Ahitophel *yr oedd* Jehoiada mâb Benaiah, ac Abiathar: a thywyſog llu y brenin *oedd* Joab.

PEN. XXVIII.

1 Dafydd, yngynnull yr holl bobl, yn datcan deiſoni Duw iddo ef, a'i addewid im fâb Salomon, ac yn eu hannog hwynt i ofni Duw. 9 20 Yn rhoi cyfarwyddyd yn Salomon i adeiladu y Demel, 11 yn dangos iddo ei dull a'i phortreiad hi, ac yn rhoddi iddo awr ac arian im gwneuthur hi.

A Dafydd a gynnullodd holl dywyſogion Iſrael, tywyſogion y llwythau, a thywyſogion y doſparthiadau, y rhai *oedd* yn gwaſanaethu 'r brenin: tywyſogion y miloedd hefyd, a thywyſogion y cantoedd, a thywyſogion holl olud ‡ a meddiant y brenin, a'i feibion, gyd â'r † ſtafellyddion, a'r cedyrn, a phob yn grymuſol o nerth, i Jeruſalem.

‡ Neu, *Anifeiliaid.*

† Neu, *Pennaeth aid.*

2 A chyfododd Dafydd y brenin ar ei draed, ac a ddywedodd, gwrandawch arnaf fi fy mrodyr, a'm pobl: myfi *a feddyliais* yn fy nghalon adeiladu tŷ gorphywyſfa'r Arch cyfam-

mod

mod yr Arglwydd, * ac i ddal dracl ein Duw ni, ac mi a baratoais tu ag at adeiladu.

3 Ond Duw a ddywedodd wrthif, * nid adeiladi di dŷ i'm enw i, canys rhyfel-wr fuoft, a gwaed a dywelltaift.

4 Er hynny Arglwydd Dduw Iſrael a'm dewisodd i o holl dŷ fy nhâd, i fod yn frenin ar Iſrael yn dragywydd: canys * Juda a ddewisodd efe yn llywiawdur; ac o dŷ Juda, tŷ fy nhâd i, ac o feibion fy nhâd, efe a fyniai i mi deyrnaſu ar holl Iſrael:

5 † Ac o'm holl feibion innau (canys llawer o feibion a roddes yr Arglwydd i mi) efe hefyd a ddewisodd Salomon fy mâb, i eiſtedd ar orſeddfa brenhiniaeth yr Arglwydd, ar Iſrael.

6 Dywedodd hefyd wrthif, * Salomon dy fab, efe a adeilada fy nhŷ a'm cynteddau i; canys dewiſais ef yn fab i mi, a minnau a fyddaf iddo ef yn dâd.

7 A'i frenhiniaeth ef a ſicrhâf yn dragywydd, os efe a ymegnia i wneuthur fy ngorchymynion, a'm barnedigaethau i, megis y dydd hwn.

8 Yn awr gan hynny, yngŵydd holl Iſrael, cynnulleidfa'r Arglwydd, a lle y clywo ein Duw ni, cadwch, a cheiſiwch holl orchymynion yr Arglwydd eich Duw, fel y meddiannoch y wlâd ddâ *hon*, ac y gadawoch hi yn etifeddiaeth i'ch meibion ar eich ôl, yn dragywydd.

9 A thithau Salomon fy mâb, adnebydd Dduw dy dâd, a gwaſanaetha ef â chalon berffaith, ac â meddwl ewyllyſgar: * canys yr Arglwydd ſydd yn chwilio yr holl galonnau, ac yn deall pob dychymyg meddyliau: o cheiſi ef, ti a'i chei, ond os gwrthodi ef, efe a'th fwrw di ymmaith yn dragywydd.

10 Gwêl yn awr mai'r Arglwydd a'th ddewiſodd di, i adeiladi tŷ y cyſegr: ymgryfhâ, a gwna.

11 Yna y rhoddes Dafydd i Salomon ei fab, bortreiad y porth, a'i dai, a'i ſelerau, a'i gellau, a'i ſtafelloedd oddi fewn, a thŷ y drugareddfa:

12 A phortreiad yr hyn oll a oedd ganddo trwy'r Yſpryd am gynteddau tŷ'r Arglwydd, ac am yr holl ſtafelloedd o amgylch, am dryſorau tŷ Dduw, ac am dryſorau y pethau cyſegredic:

13 Ac am ddoſparthiadau yr offeiriaid, a'r Leſiaid; ac am holl waith gwaſanaeth tŷ'r Arglwydd, ac am holl leſtri gwaſanaeth tŷ'r Arglwydd.

14 Efe *a roddes* o aur wrth bwys, i'r pethau o aur, tu ag at holl leſtri pob gwaſanaeth, *ac hefyd* i'r holl leſtri arian, mewn pwys, tu ag at holl leſtri pob math ar waſanaeth:

15 Sef pwys * y canhwyll-brennî aur, a'i lampau aur, wrth bwys i bob canhwyll-bren ac i'w lampau: ac i'r canhwyll-brennau arian wrth bwys, i'r canhwyll-bren ac i'w lampau, yn ôl gwaſanaeth pob canhwyll-bren.

16 Aur hefyd *tan* bwys, tu ag at fyrddau *y bara* goſod, i bob bwrdd, ac arian i'r byrddau arian.

17 * Ac aur pur i'r cigwrthiau, ac i'r phioliau, ac i'r dyſciau, ac i'r gorſlychau aur, wrth bwys pob gorſlwch: ac i'r gorſlychau arian wrth bwys pob gorſlwch.

18 Ac i allor yr arogl-darth, aur pur wrth bwys, ac aur; bortreiad cerbyd y † Cerubiaid oedd yn ymledu, ac yn gorchguddio Arch cyfammod yr Arglwydd.

19 Hyn oll *ebe Dafydd* a wnaeth yr Arglwydd i mi ei ddeall mewn ſcrifen, trwy ei law ef arnaſi, *ſef* holl waith y bortreiad hwn.

20 A dywedodd Dafydd wrth Salomon ei fab, ymgryfhâ, ac ymegnia, a gweithia, nac ofna, ac na ſcrwyda: canys yr Arglwydd Dduw, ſy Nuw i, *ſydd* gyd â thi, nid ymedy efe â thi, ac nid â thi wrthyd, nes gorphen holl waith gwaſanaeth tŷ'r Arglwydd.

21 Wele hefyd ddoſparthiadau'r offeiriaid a'r Leſiaid, i holl waſanaeth tŷ Dduw, a chyd â thi *y meiſtr* yn yr holl waith, a phob yn ewyllyſgar cywreinic i bob gwaſanaeth: y tywyſogion hefyd, a'r bobl oll *ſyddant* wrth dy orchymyn yn gwbl.

PEN. XXIX.

1 *Dafydd trwy ei eſampl ei hun, a'i eiriol, 6 yn peri i'r tywyſogion ac i'r holl offeiriaid ymroddi yn ewyllyſgar.* 10 *Diolch Dafydd a'i weddi,* 20 *Y bobl, wedi bendithio Duw ac addoli iddo, yn gwneuthur Salomon yn frenin.* 26 *Yr hyd y teyrnaſodd Dafydd, a'i farwolaeth ef.*

YNa y dywedodd Dafydd y brenin wrth yr holl dyrfa, Duw a ddewiſodd yn unic fy mâb Salomon, * *ac y mae efe* yn lanciaidd, ac * Pen. yn dyner, a'r gwaith *ſydd* fawr; canys nid i ddŷn y mae'r llŷs, onid i'r Arglwydd Dduw.

2 Ac â'm holl gryfder y paraiſais i dŷ fy Nuw, aur i'r *gweith* aur, ac arian i'r arian, a phrês i'r prês, a haiarn i'r haiarn, a choed i'r *gweith* coed: meini Onix, a *meini* goſod, meini Carbunculus, ac o amryw liw, a phob maen gwerthfawr, a meini Marmor yn ami.

3 Ac ato am *ſed* fy ewyllys tua thŷ fy Nuw, y mae gennif o'm haiddo, fy bun, aur, ac arian, yr hwn a roddaf tu ag at dŷ fy Nuw; heb law yr hyn oll a baratoais mai'r tŷ ſanctaidd.

4 Tair mil o dalentau aur, o aur * Ophir: * 1 Bren. a ſaith mil o dalentau arian puredic, i bouro 9. 28. parwydydd y tai.

5 Yr aur i'r *gweith* aur, a'r arian i'r arian, a thu ag at yr holl waith, drwy law y rhai celfydd: pwy hafyd a ymrŷdd yn ewyllyſgar i † yngyflegru heddyw i'r Ar- † Heb. glwydd? *Lawn.*

6 Yna cywyſogion y teuluoedd, a thywyſogion llwythau Iſrael, a thywyſogion y miloedd a'r canhoedd, a ſwyddogion gwaith y brenin, a offrymmaſant yn ewyllyſcar.

7 Ac a roddaſant tu ag at waſaneth tŷ Dduw, bum mil o dalentau aur, a deng-mil o ſyllau, a deng-mil o dalentau arian, a dauddeng mil o dalentau prês, a chan mil o dalentau haiarn.

8 A chyd â'r hwn y caid meini, hwy a'i rhoddaſant i dryſor tŷ'r Arglwydd, drwy law Jehiel y Gerſoniad.

9 A'r bobl a lawenhaſant, pan offrymmaſent o'i gwirfodd; am eu bod â chalon berffaith yn ewyllyſcar yn offrymmu i'r Arglwydd: a Dafydd y brenin hefyd a lawenychodd â llawenydd mawr.

10 Yna yr * addolhodd Dafydd yr Arglwydd yngwydd yr holl dyrfa, a dywedodd Dafydd, bendigedic *wyt* ti Arglwydd Dduw Iſrael,

ein tâd ni, o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb.

11 I ti Arglwydd *y mae* mawredd, a gallu, a gogoniant, a gostyngeiddrwydd, a harddwch: canys y cwbl yn y nefoedd, ac yn y ddaear *ydyw* eiddot, * y deyrnas *ydyw* eiddo ti Arglwydd, yr hwn hefyd a ymddercheifiaist yn ben ar bob peth.

12 Cyfoeth hefyd ac anrhydedd *a ddeuant* oddi wrthit ti, a thi ſydd yn arglwyddiaethu ar bob peth, ac yn dy law di y mae nerth, a chadernid, yn dy law di hefyd *y mae* mawrhau, a nerthu pôb dim.

13 Ac yn awr ein Duw ni, yr ydym ni yn dy foliannu, ac yn clodfori dy enw gogoneddus.

14 Eithr pwy ydwyf, a phwy yw fy mhobl i, fel y caem ni rym i offrymmu yn ewyllyſcar fel hyn? canys oddi wrthit ti *y mae* pob peth, ac o'th law dy hun y rhoeſom i ti.

15 O herwydd dieithraid *ydym* ni ger dy fron di, ac alltudion fel ein holl dadau: fel * cyſcod *yw* ein dyddiau ni ar y ddaear, ac nid oes † ymaros.

16 Oh Arglwydd ein Duw, yr holl amldder hyn a baratoeſom ni i adeiladu i ti dŷ, i'th enw ſanctaidd, o'th law di y mae, ac eiddo ti ydyw, oll.

17 Gwn hefyd, ô fy Nuw, * mai ti ſydd yn proſi y galon, ac yn ymfodloni mewn cyfiawnder. Myfi yn vniondeb fy nghalon, o wirfodd a offrymmais hyn oll, ac yn awr y gwelais dy bobl a gafwyd ymma, yn offrymmu yn ewyllyſcar i ti, a hynny mewn llawenydd.

18 Arglwydd Dduw Abraham, Iſaac, ac Iſrael, ein tadau, cadw hyn yn dragywydd ym mryd meddyliau calon dy bobl; a † pharatoa eu calon hwynt attat ti.

19 A dyro i Salomon fy mâb galon berffaith, i gadw dy orchymynion, dy deſtiolaethau, a'th ddeddfau, ac iw gwneuthur *hwynt* oll, ac i adeiladu y llŷs yr hwn y darperais iddo.

20 Dywedodd Dafydd hefyd wrth yr holl dyrfa, bendithiwch attolwg yr Arglwydd eich Duw. A'r holl dyrfa a fendithiaſant Arglwydd Dduw eu tadau, ac a ymgrymmaſant i'r Arglwydd, ac i'r brenin.

21 Aberthaſant hefyd ebyrth i'r Arglwydd, a thrannoeth *yn ſû* y dŷdd hwnnw, yr aberthaſant yn boeth offrymmau i'r Arglwydd ſil o fuſych, a mil o hyrddod, mil o ŵyn, a'i diod offrymmau, ac ebyrth yn lluoſog, dros holl Iſrael:

22 Ac a fwyttaſant, ac a yfaſant ger bron yr Arglwydd y diwrnod hwnnw, mewn llawenydd mawr, a goſodaſant Salomon fâb Dafydd yn frenin yr ail waith; ac * eneiniaſant ef i'r Arglwydd yn flaenor, a Zadoc yn offeiriad.

23 Felly 'r eiſteddodd Salomon ar orſeddfa 'r Arglwydd, yn frenin yn lle Dafydd ei dâd, ac a lwyddodd; a holl Iſrael a wrandawſant arno.

24 Yr holl dywyſogion hefyd a'r cedyrn, a chyd â hynny holl feibion y brenin Dafydd, a roddaſant eu dwylo *ar fod* tan Salomon y brenin.

25 A'r Arglwydd a fawrygodd Salomon yn rhagorol yngwydd holl Iſrael, ac a * roddes iddo ogoniant brenhinawl, mâth yr hwn ni bu i vn brenin o'i flaen ef yn Iſrael.

26 Felly * Dafydd mâb Jeſſe a deyrnaſodd ar holl Iſrael.

27 * A'r dyddiau y teyrnaſodd efe ar Iſrael *oedd* ddeugain mlynedd. Saith mlynedd y teyrnaſodd efe yn Hebron, a thair blynedd ar ddec ar hugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem.

28 Ac efe a fu farw mewn oedran têg, yn gyflawn o ddyddiau, cyfoeth, ac anrhydedd: a Salomon ei fâb a deyrnaſodd yn ei le ef.

29 Ac *am* weithredoedd cyntaf a diweddaf y brenin Dafydd, wele y maent yn ſcrifennedic yngeiriau Samuel y gweledydd, ac yngeiriau Nathan y prophwyd, ac yngeiriau Gad y gweledydd.

30 Gyd a'i holl frenhiniaeth ef, a'i gadernid, a'r amſerau a aethant troſto ef, a thros Iſrael, a thros holl deyrnaſoedd y gwledydd.

¶ AIL LLYFR Y CRONICL.

PEN. I.

1 *Salomon yn offrymmu yn Gibeon, 7 yn dewis doethineb, a Duw yn bendithio ei ddewis ef.*
13 *Ei alw a'i gyfoeth ef.*

A Salomon mâb Dafydd a ymgadarnhaodd yn ei deyrnas, * a'r Arglwydd ei Dduw *oedd* gyd ag ef, ac a'i mawrhaodd ef yn ddirfawr.

2 A Salomon a ddywedodd wrth holl Iſrael, wrth dywyſogion y miloedd a'r canroedd, ac wrth y barn-wŷr, ac wrth bob llywodraethwr yn holl Iſrael, *ſef* y pennau cenedl.

3 Felly Salomon a'r holl dyrfa gyd ag ef, a aethant i'r * uchelfa *oedd* yn Gibeon: canys yno 'r oedd pabell cyfarfod Duw, yr hon a wnaſſei Moſes gwâs yr Arglwydd, yn yr anialwch.

4 Eithr * Arch Dduw a ddugaſei Ddafydd i fynu o Ciriath-jearim, i'r *lle* a ddarparaſei Dafydd iddi: canys efe a oſodaſei iddi hi babell yn Jeruſalem.

5 Hefyd, yr allor brês a * wnaſſei Bezaleel mâb Vri fâb Hur, oedd yno o flaen pabell yr Arglwydd: a Salomon a'r dyrfa a'i hargeiſiodd hi.

6 A Salomon a aeth i fynu yno at yr allor brês, ger bron yr Arglwydd, yr hon *oedd* ym mhabell y cyfarfod, a * mil o boeth offrymmau a offrymmodd efe arni hi.

7 Y noſon honno yr ymddangoſodd Duw i Salomon, ac y dywedodd wrtho ef, gofyn yr hyn a roddaf i ti.

8 A dywedodd Salomon wrth Dduw, ti a wnaethoſt fawr drugaredd â'm tâd Dafydd, ac a wnaethoſt i mi * deyrnaſu yn ei lê ef:

9 Yn awr ô Arglwydd Dduw, ſiccrhaer dy air wrth fy nhâd Dafydd; * canys gwnaethoſt i mi deyrnaſu ar bobl † mor lluoſog a llwch y ddaear.

10 * Yn awr, dyro i mi ddoethineb a gwybodaeth, fel yr elwyf allan, ac y deuwyf i mewn, o flaen y bobl hyn: canys pwy a ddichon farnu dy bobl luoſog hyn?

11 A dywedodd Duw wrth Salomon, o herwydd bod hyn yn dy feddwl di, ac na ofynnaiſt na chyfoeth, na golud, na gogoniant, nac enioes

eniocs dy elynion, ac na chymmaint llafur o ddyddiau ychwaith; eithr gofyn o honot ti ddoethineb, a gwybodaeth, fel y bernit fy mhobl, i'th osodais yn frenin arnynt.

* 2 Cron. 29. 25. Preg. 2. 9. 2 Cron. 9. 22.

12 Doethineb, a gwybodaeth a roddwyd it, cyfoeth hefyd, a golud, a gogoniant, a roddaf it, * y rhai ni bu eu cyffelyb gan y brenhinoedd a fu o'th flaen di, ac ni bydd y cyffelyb i neb ar dy ôl di.

‡ 1 Bren. 10. 16. & 4. 26.

13 A Salomon a ddaeth o'r uchelfa oedd yn Gibeon, i Jerusalem oddi ger bron pabell y cyfarfod, ac a deyrnasodd ar Israel.

† Heb. roddodd.

14 A † Salomon a gasclodd gerbydau, a marchogion; ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o gerbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch, ac efe a'i gosododd hwynt yn ninasoedd y cerbydau, ac yn Jerusalem gyd â'r brenin.

† Heb. Mynediad y meirch oedd gan Salomon oedd o'r Aipht.

15 A'r brenin a † wnaeth yr arian, a'r aur yn Jerusalem cyn amled a'r cerric, a chedrwŷdd a roddes efe fel y sycomor-wŷdd o amldra, y rhai sydd yn tyfu yn y dol-dir.

* 1 Bren. 10. 27. 2 Cron. 9. 28.

16 † A * meirch a ddygid i Salomon o'r Aipht, ac ‡ edafedd llin: marchnadwŷr y brenin a gymmerent yr edafedd llin dan bris.

‡ Esa. 19. 9. Exec. 27. 7.

† Heb. trwy eu llaw hwynt.

17 Canys deuent i fynu, a dygent o'r Aipht, gerbyd am chwe chan *darn* o arian; a march am gant a hanner; ac felly y dygent i holl frenhinoedd yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Syria † gyd â hwynt.

PEN. II.

Ac 17 Gweithwyr Salomon wrth adeiladu 'r Deml. 3 Salomon yn gyrru at Hiram am weithwyr a defnyddiau. 11 A Hiram yn ei atteb ef yn garedig.

A Salomon a roes ei fryd ar adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

2 A Salomon a rifodd ddeng-mil a thrugain o gludwŷr, a phedwar vgain mil o gymyn-wŷr, yn y mynydd, ac yn oruchwil-wŷr arnynt hwy, dair mil a chwe-chant.

‡ Neu, Hiram.

3 A Salomon a anfonodd at ‡ Hiram brenin Tyrus, gan ddywedyd, * megis y gwnaethoft â Dafydd fy nhâd, ac yr anfonaift iddo gedrwŷdd i adeiladu iddo dŷ i drigo ynddo, *felly gwna â minnau.*

* 1 Bren. 5. 1.

4 Wele fi yn adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd fy Nuw, iw gyflegru iddo, ac i arogl-darthu arogl-darth llyfiesog ger ei fron ef, ac i'r gwastadol osodiad *bara*, a'r poeth offrymmau boreu a hwyr; ar y Sabbothau, ac ar y newydd loerau, ac ar osodedic wyliau yr Arglwydd ein Duw ni. Hyd byth y mae hyn ar Israel.

5 A'r tŷ a adeiladafi *fydd* mawr; canys mwy *yw* ein Duw ni nâ'r holl dduwiau.

* 1 Bren. 8. 27. Pen. 6. 18.

6 * A phwy † fydd abl i adeiladu iddo ef dŷ, gan na all y nefoedd, ie nefoedd y nefoedd ei amgyffred? a phwy ydwyfi, fel yr adeiladwn iddo ef dŷ, ond yn vnic i arogldarthu ger ei fron ef.

† Heb. a geiff nerth.

7 Felly yn awr anfon i mi ŵr cywrainf, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês, ac mewn haiarn, ac mewn porphor, ac ysgarlat, a glâs, ac yn medru cerfio cerfiadau gyd â'r rhai celfydd fydd gyd â mi yn Juda, ac yn Jerusalem, y rhai a ddarparodd fy nhâd Dafydd.

8 Anfon hefyd i mi goed cedr, a ffynnidwydd, ac † Algumim-wydd o Libanus: (canys mysi a wn y medr dy weilion di naddu coed Libanus) ac wele, fy ngweilion innau a *fyddant* gyd â'th weilion ditheu:

‡ Neu, Almugim. † 1 Bren. 10. 11. Pen. 9 11.

9 a *hynny* i ddarparu i mi lawer o goed, canys y tŷ yr ydwyfi ar ei adeiladu, *fydd* mawr a rhyfeddol.

10 Ac wele i'th weilion, i'r seiri y naddant y coed, y rhoddaf vgain-mil Corus o wenith wedi ei giro, ac vgain-mil Corus o haidd, ac vgain-mil Bath o win, ac vgain-mil Bath o olew.

11 A Hiram brenin Tyrus a atteboddmewn ysgrifen, ac a anfonodd at Salomon; o gariad yr Arglwydd ar ei bobl, y rhoddes efe dydl yn frenin arnynt hwy.

12 Dywedodd Hiram hefyd, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a wnaeth nef a daear, yr hwn a roddes i'r brenin Dafydd fab doeth, † gwybodus o fynwyr a deall, i adeiladu tŷ i'r Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

† Heb. yn gwybod bwyn a deall.

13 Ac yn awr mi a anfonais ŵr celfydd, cywrainf, a deallus, o'r eiddo fy nhâd Hiram:

14 * Mab gwraig o merched Dan, a'i dâd yn ŵr o Dyrus, yn medru gweithio mewn aur, ac mewn arian, mewn prês, mewn haiarn, mewn cerrig, ac mewn coed, mewn porphor, ac mewn glâs, ac mewn lliain main, ac mewn ysgarlat; ac i gerfio pob cerfiad, ac i ddychymygu pôb dychymmyg a roddir atto ef, gyd â'th rai cywrainf di, a rhai cywrainf fy arglwydd Dafydd dy dâd.

* 1 Bren. 7. 14.

15 Ac yn awr y gwenith, a'r haidd, yr olew, a'r gwin, y rhai a ddywedodd fy arglwydd, anfonad hwynt iw weilion.

16 Ac ni a gymynwn goed o Libanus, yn ôl dy holl raid, ac a'i dygwn hwynt it yn gludeiriau ar hŷd y môr i † Joppa: dwg ditheu *hwynt* i fynu i Jerusalem.

† Heb. Japho.

17 ‡ A Salomon a rifodd yr holl wŷr dieithr *oedd* yn nhir Israel, wedi y rhifiad â'r hon y rhifaisei Dafydd ei dâd ef hwynt: a chaed tair ar ddêc a faith vgain o filoedd, a chwe-chant.

‡ Neu, Vet. 2.

18 Ac efe a wnaeth o honynt hwy ‡ ddeng-mil a thri vgain yn glud-wŷr, a phedwar vgain mil yn nadd-wŷr yn y mynydd, a thair-mil a chwe-chant yn oruwchwil-wŷr, i roi y bobl ar waith.

‡ Neu, Vet. 2.

PEN. III.

1 Y lle a'y amsser yr adeiladwyd y Deml. 3 Ei mesur a'i buddurn. 11 Y Cerubiaid. 14 Y llen a'r colofnau.

A Salomon * a ddechreuodd adeiladu tŷ 'r Arglwydd yn Jerusalem yn mynydd Moriah: ‡ lle yr ymddangosasei *yr Arglwydd* i Ddafydd ei dâd ef, yn y lle a ddarparasei Dafydd, yn llawr dyrnu † Ornan y Jebusiad.

* 1 Bren. 6. 1. ‡ Neu, yr hwn a welwyd gan Ddafydd. † Neu, Arafnah.

2 Ac efe a ddechreuodd adeiladu ar yr ail *dydd* o'r ail mis, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyrnasiad.

2 Sam. 24. 18. 1 Cron. 21. 18.

3 * Ac dymma *yr* † *fesurau* fylfaeniad Salomon wrth adeiladu tŷ Dduw. Yr hŷd *oedd* o gufyddau wrth y mesur cyntaf, yn dri vgain cufydd, a'r lled yn vgain cufydd.

* 1 Bren. 6. 2. † Neu, Dyfaenyd.

4 * A'r porth *oedd* wrth dalcen y tŷ *oedd* yn hŷd a lled y tŷ, yn vgain cufydd, a'i vchder yn chwech vgain cufydd; ac efe a wiscodd hwn o fewn, ag aur pûr.

* 1 Bren. 6. 3. † Heb. archoddes oddi.

5 A'r tŷ mawr a fyrddiodd efe â ffynnidwŷdd, y rhai a wiscodd efe ag aur dilyn, ac a gerfiodd balm-wydd a chadwynau ar hyddo ef.

6 Ac efe a † addurnodd y tŷ â meini gwerthfawr yn hardd, a'r aur *oedd* aur Parfaim.

† Heb. Syl-faenyd.) Solomon yn ddynt.

7 Ie efe a wiscodd y tŷ, y trawstiau, y rhinogau,

ynghyd a'i llewyrydydd, a'i ddoraü, ag aur, ac a gorfieidd Gerubiaid ar y parwydydd.

8 Ac efe a wnaeth dŷ y cyflegr ſanctaiddiolaf, ei hŷd oedd vn hŷd a lled y tŷ, yn vgain cufydd, a'i led yn vgain cufydd: ac efe a'i gwiſcodd o'r aur dâ, ſef 6 chwe-chan talent.

9 Ac yr oedd pwys yr hoeliau o ddec ſicl a deugain o aür; y ſtoffydd hefyd a wiſcodd efe ag aur.

10 Ac efe a wnaeth yn nhŷ y cyflegr ſanctaiddiolaf ddau Gerub, o waith † cywreinrwydd, ac a'i gwiſcodd hwynt ag aur.

† Neu, *deuwan, neu, ſymudadwy.*

11 Ac * adenydd y Cerubiaid *oedd* vgain cufydd eu hŷd, y naill aden o bum cufydd, yn cyrhaeddyd pared y tŷ: a'r aden arall o bum cufydd yn cyrhaeddyd at aden y Cerub arall:

* 1 Bren. 6. 24.

12 Ac aden y Cerub arall o bum cufydd, yn cyrhaeddyd pared y tŷ; a'r aden arall o bum cufydd ynghyd ag aden y Cerub arall.

13 Adenydd y Cerubiaid hyn a ledwyd yn vgain cufydd, ac yr oeddynt hwy yn ſefyll ar eu traed, a'i hwynebau tu † ag i fewn.

† Heb. *a'r tŷ.*

14 Ac efe a wnaeth y * wahan-len o ſidan glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a llïain main, ac a † waithiodd Gerubiaid ar hynny.

* Mat. 27. 51.

† Heb. *derchafodd.*

15 Gwnaeth hefyd ddwy * golofn o flaen y tŷ, yn bymthec cufydd ar hugain o hŷd, a'r cnap ar ben pob vn o honynt, oedd bum cufydd.

* Jer. 52. 21.

16 Ac efe a wnaeth gadwyni *fel* yn y gaſell, ac a'i rhoddodd ar ben y colofnau; ac efe a wnaeth gant o bomgranadau, ac a'i rhoddodd ar y cadwynau:

1 Bren. 7. 15.

* 1 Bren. 7. 20.

17 *A chyfododd y colofnau o flaen y deml, vn o'r tu dehau, ac vn o'r tu aſſwy, ac a alwodd henw y ddehau, ‡ Jachin, a henw yr aſſwy † Boaz.

‡ *Sef, efe a ſicrhâ.* † *Sef, ynddo y mae nerth.*

PEN. IIII.

1 Yr allor brês. 2 Y môr tawdd ar ddeuddeg o ychen. 6 Y deg noe, y canhwyllbrennii a'r byrddau. 9 Y cynteddau, a'r dodrefn prês. 19 Yr offer aur.

ACefe a wnaeth allor brês, o vgain cufydd ei hŷd, ac vgain cufydd ei llêd, a dec cufydd ei huchder.

2 * Gwnaeth hefyd fôr tawdd, yn ddêc cufydd † o ymyl i ymyl, yn grwn o amgylch, ac yn bum cufydd ei vchter, a llinyn o ddêc cufydd ar hugain a'i hamgylchei oddi amgylch.

* 1 Bren. 7. 23.

† Heb. *o'i ymyl i'w ymyl.*

3 * A llun ychen *oedd* tano yn ei amgylchu o amgylch, mewn dêc cufydd yr oeddynt yn amgylchu y môr oddi amgylch: dwy rês o ychen oedd wedi eu toddi, pan doddwyd yntau.

* 1 Bren. 7. 24.

4 Sefyll yr oedd ar ddeuddec o ychen; tri yn edrych tua 'r gogledd, a thri yn edrych tua 'r gorllewin, a thri yn edrych tua 'r dehau, a thri yn edrych tua 'r dwyrain: a'r môr arnynt oddi arnodd, a'i holl bennau ôl hwynt oedd o fewn.

5 * A'i dewder *oedd* ddyrnfedd, a'i ymyl fel gwaith ymyl cwppan, ‡ â blodau lili: a thair mil o Bathau a ddarbynïai, ac a ddaliei.

* 1 Bren. 7. 26.

‡ Neu, *fel blodeuyn lili.*

6 Gwnaeth hefyd ddec o noeau, ac efe a roddodd bump o'r tu dehau, a phump o'r tu aſſwy, i ymolchi ynddynt: trochent ynddynt ddefnydd y poeth offrwm, ond y môr *oedd* i'r offeiriaid i ymolchi ynddo.

7 * Ac efe a wnaeth ddêc canhwyll-bren aur yn ôl eu pörtreiad, ac a'i goſodadd yn y deml, pump o'r tu dehau, a phump o'r tu aſſwy.

* Exod. 25. 31.

8 Gwnaeth hefyd ddêc o fyrddau, ac a'i goſododd yn y deml, pump o'r tu dehau, a phump o'r tu aſſwy: ac efe a wnaeth gant o ‡ gawgiau aur.

‡ Neu, *ffiolau.*

9 Ac efe a wnaeth gyntedd yr offeiriaid, a'r cyntedd mawr, a'doraü i'r cynteddöedd; a'i dorau hwynt a wiſcodd efe â phrês.

10 Ac efe a oſododd y môr ar yr ystlys dehau, tua 'r dwyrain, ar gyfer y dehau.

11 Gwnaeth Hiram hefyd y crochanau, a'r rhawiau, ‡ a'r cawgiau: a darfu i Hiram wneuthur y gwaith a wnaeth efe tros frenin Salomon i dŷ Dduw.

‡ Neu, *a'r phioleu.*

12 Y ddwy golofn, a'r cnappiau, a'r coronau ar ben y ddwy golofn, a'r ddwy bleth i guddio y ddau gnapp goronoc, y rhai *oedd* ar ben y colofnau.

13 A phedwar-cant o bomgranadau ar y ddwy bleth; dwy rês *oedd* o bomgranadau ar peb pleth, i guddio y ddau gnapp goronoc *oedd* ar † bennau y colofnau.

† Heb. *wynebu.*

14 Ac efe a wnaeth ystolion, ac a wnaeth ‡ noeau ar yr ystolion;

‡ Neu, *beiriau.*

15 Vn môr, a deuddec o ychen tano:

16 Y crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r cigweiniau, a'i holl lestri hwynt, a wnaeth Hiram ei dâd i'r brenin Salomon, yn nhŷ 'r Arglwydd, o bres gloyw.

17 Yngwaſtadedd yr Iorddonen y toddodd y brenin hwynt, † mewn clei-dir, rhwng Succoth a Zeredathâh.

† Heb. *yn nhewdet y tir.*

18 Fel hyn y gwnaeth Salomon yr holl lestri hyn, yn lluoſog lawn; canys anfeidrol oedd bwys y prês.

19 A Salomon a wnaeth yr holl lestri oedd yn nhŷ Dduw, a'r allor aur, a'r byrddau oedd a'r bara goſod arnynt;

20 A'r canhwyll-brennau, a'i lampau, i oleuo yn ôl y ddefod o flaen y gaſell, o aur pûr;

21 Y blodau hefyd, a'r lampau, a'r gefeiliau, *oedd* aur, *a* hwnnw † yn aur perffaith.

22 Y pſaltringau hefyd, a'r ‡ cawgiau, a'r llwyau, a'r thuſſerau, *oedd* aur pûr. A drwy y tŷ, a'i ddorau, o du fewn y cyflegr ſanctaiddiolaf, a dorau tŷ y deml, *oedd* aur.

† Heb. *o berffeithrwydd aur.*

‡ Neu, *phioleu.*

PEN. V.

1 Y tryſorau cyſſegredic. 2 Dwyn Arch Duw yn barchedic i'r cyſſegr. 11 Duw yn ôl ei foliannu, yn dangos arwydd o'i ſſavor.

FElly y * gorphennwyd yr holl waith a wnaeth Salomon i dŷ yr Arglwydd: a Salomon a ddug i mewn yr hyn a gyſſegraſei Dafydd ei dâd; ac a oſododd yn nhryſorau tŷ Dduw, yr arian, a'r aur, a'r holl lestri.

* 1 Bren. 7. 51.

2 * Yna y cynhullodd Salomon henuriaid Iſrael, a holl bennau y llwythau, pennau cenedl meibion Iſrael, i Jeruſalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o ddinas Dafydd, honno *yw* Sion.

* 1 Bren. 8. 1.

3 Am hynny holl wŷr Iſrael a ymgynnullaſant at y brenin, ar yr wŷl *oedd yn* y ſeithfed mis.

4 A holl henuriaid Iſrael a ddaethant, a'r Lefiaid a godaſant yr Arch.

5 A hwy a ddygaſant i fynu 'r Arch, a phabell y cyfarfod, a holl lestri y cyflegr, y rhai *oedd* yn y pabell, yr offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygaſant hwy i fynu.

6 Hefyd brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Iſrael, y rhai a gynnullaſid atto ef, o flaen yr Arch, a aberthaſant o ddefaid, a gwarthey, fwy nac a ellid eu rhifo, na'i cyfrif gan luoſogrwydd.

7 A'r offeiriaid a ddygaſant Arch cyfammod yr Arglwydd iw lle, i gaſell y tŷ, i'r cyflegr ſanctaiddiolaf, hyd tan adenydd y Cerubiaid.

8 A'r

9 A'r Gwaddfeydd oedd yn ffeirie, ac Urddwyddfeydd trom fu yr Arch: a'r Cherubiaid a gyscodasant yr Arch a'i throfolion, oddi arnodd.

9 A thynnasfant allan y trofolion, fel y gwelid pennau y trofolion o'r Arch o flaen y gafell, ac ni welid hwynt oddi allan. Ac yno y † mae hi hyd y dydd hwn.

10 Nid oedd yn yr Arch ond y ddwy llech, a * roddasei Moses yndde yn Horeb, lle y † gwnaethai yr Arglwydd gyfammod a meibion Israel, pan ddaethent hwy allan o'r Aipht.

11 A phan ddaeth yr offeiriaid o'r cyssegr (canys yr holl offeiriaid, y rhai a gafwyd, a ymsanctaiddiasent, heb gadw deiparthiad:

12 * Felly y Leiaid, y rhai oedd gantorion, hwynt hwy oll o Asaph, o Heman, o Jeduthun, a'i meibion hwynt, ac a'i brodyr, wedi eu gwisco a lliain main, â symbalau, ac â nablau, a theynau, yn sefyll o du dwyrain yr allor, a chyd â hwynt chwe ugain o offeiriaid yn vdcanu mewn vdcyrn.)

13 Ac fel yr oedd yr vdcanwyr, a'r cantorion, megis vn, i seinio vn sain i gloddfori, ac i foliannu yr Arglwydd: ac wrth ddercháu sain mewn vdcyrn, ac mewn symbalau, ac mewn offer cerdd, ac wrth foliannu'r Arglwydd, *gan ddywedyd*, * Canys da yw, ac yn dragywydd *y mae* ei drugaredd ef: yna y llanwyd y tŷ â chymmwl, *sef* tŷ'r Arglwydd:

14 Fel na allei yr offeiriaid sefyll i wasanethu gan y cymmwl; o herwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dŷ Dduw.

PEN. VI.

1 Salomon, wedi bendithio'r bobl, yn bendithio Duw. 12 Gweddi Salomon wrth gysegru'r Demel, allan o'r pulpud pridd.

YNa y * llefarodd Salomon, yr Arglwydd a ddywedodd yr arhosei efe yn y * tywyllwch.

2 A minneu a adeiladais dŷ yn drigfa it, a lle i'th breswylfod yn dragywydd.

3 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel; (a holl gynnulleidfa Israel oedd yn sefyll:)

4 Ac efe a ddywedodd, Bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a lefarodd â'i enau wrth Ddafydd fy nhâd, ac a gwplaodd â'i ddwylaw, gan ddywedyd,

5 Er y dydd y dugym i fy mhobl allan o wlad yr Aipht, ni ddetholais ddinas o holl lwythau Israel, i adeiladu tŷ, i fod fy enw yndde, ac ni ddewisais ŵr i fod yn flaenor ar fy mhobl Israel.

6 Ond mi a etholais Jerusalem i fod fy enw yno, ac a ddewisais Ddafydd, i fod ar fy mhobl Israel.

7 Ac yr * oedd ym mryd Dafydd fy nhâd adeiladu tŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

8 Ond dywedodd yr Arglwydd wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy fryd di adeiladu tŷ i'm henw i, da y gwnaethoe fod *hynny* yn dy galon.

9 Er hynny nid adeiledi di y tŷ, onid dy fâb di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

10 Am hynny yr Arglwydd a gwplaodd ei air a lefarodd efe: canys mi a gyfodais yn lle Dafydd fy nhâd, ac a eisteddais ar orseddfa Israel, fel y llefarodd yr Arglwydd, ac a adeiladais dŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

11 Ac yno y gosodais yr Arch, yn yr hon y mae cyfammod yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth efe â meibion Israel.

12 A Salomon a safodd o flaen allor yr Arglwydd yngwydd holl gynnulleidfa Israel, ac a estynnodd ei ddwylaw:

13 (Canys Salomon a wnaethai bulpud pridd, ac a'i gosodasei ynghanol y cyntedd, yn hwn cafydd ei hŷd, a phum cafydd ei lled, a thri chafydd ei vchder, ac a safodd arno, ac a ymgrogodd ar ei liniau, gar bron holl gynnulleidfa Israel, ac a estynnodd ei ddwylo tua'r nefoedd)

14 Ac efe a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw Israel, * nid *oes* Duw cyffelyb i ti yn y nefoedd, nac ar y ddaiar, yn cadw cyfammod a thrugarêdd a'th weision sydd yn rhodio ger dy fron di â'i holl galon:

15 Yr hwn a gedwaist â'th wâs Dafydd fy nhâd, yr hyn a leferaist wrtho, fel y lleferaist â'th enau, felly y cwpleaist â'th law, megis y *mae* y dydd hwn.

16 Ac yn awr ô Arglwydd Dduw Israel, cadw â'th wâs Dafydd fy nhâd, * yr hyn a leferaist wrtho, gan ddywedyd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit *na byddo* gŵr ger fy mron i, yn eisteddd ar dayrn-gadair Israel; * os dy feibion a wiliant ar eu ffordd, i rodio yn fy nghyfraith i, fel y rhodiaist ti ger fy mron i.

17 Yn awr gan hynny ô Arglwydd Dduw Israel, pood gwir fyddo dy air a leferaist wrth dy wâs Dafydd.

18 (A'i gwir yw y preswylia Duw gyd â dyn a'r y ddaiar? * wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd ni allant dy ymgyffred, pa faint llai *y dŷ'dion* y tŷ hwn a adeiledais I?)

19 Edrych gan hynny ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llêf, ac ar y weddi y mae dy wâs yn ei gweddio ger dy fron:

20 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua'r tŷ ymma ddydd a nôs, tua'r lle *am* yr hwn y dywedaist, y gosodit dy enw yno, i wrando ar y weddi a weddio dy wâs di † yn y fan hon.

21 Gwrando gan hynny ddeisyfiadau dy wâs, a'th bobl Israel, y rhai a weddiant yn y lle hwn: gwrando di hefyd o lê dy breswylfod, *sef* o'r nefoedd, a phan glywech, maddau.

22 * Os pecha gŵr yn erbyn ei gymmydog, a gofyn ganddo raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allor di yn y tŷ hwn:

23 Yna gwrando di o'r nefoedd, gwna hefyd, a barna dy weision, gan dâlu i'r drygionus, drwy roddi ei ffordd ef ar ei ben ei hun, a'chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo yntef yn ôl ei gyfiawnder.

24 A phan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn, os dychwelsant, a chyffadde dy enw, a gweddio ac ymbil gar dy fron di, † yn y tŷ hwn;

25 Yna gwrando di o'r nefoedd, a maddau bechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tir a roddaist iddynt hwy, ac i'w tadau.

26 * Pan gauer y nefoedd, fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn: os gweddiant yn y lle hwn, a chyffadde dy enw, a dychwelyd oddi wrth eu pechod, pan gystuddiech hwynt:

27 Yna gwrando di o'r nefoedd, a maddau bechod dy weision, a'th bobl Israel, pan ddyscech iddynt y ffordd dda, yr hon y rhodient ynddi, a dyro law ar dy wlad a roddaist i'th bobl yn etifeddiaeth.

28 * Os bydd nenyn yn y tîr, os hydd haint, deifiad, neu falldod, os bydd locustiaid neu lindys, os gwarchae ei elyn arno ef † yn ninasoedd ei wlâd; *neu* pa blâ bynnac, neu glefyd bynnac *a fyddo*;

29 Pôb gweddi, pôb deisyfiad a fyddo gan bôb dŷn, neu gan holl bobl Israel; pan wypo pawb ei blâ ei hun, a'i ddolur, ac estyn ei ddwylaw ‡ tua'r tŷ hwn:

30 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, a maddeu, a dyro i bôb vn yn ôl ei holl ffyrdd, yr hwn a adwaenost ei galon ef: (* canys ty di yn vnic a adwaenost galon meibion dynion:)

31 Fel i'th ofnont gael rodio yn dy ffyrdd di, yr holl ddyddiau y byddont hwy byw ar wyneb y ddaiar, yr hon a roddaist i'n tadau ni.

32 Ac am y dieithr-ddŷn hefyd, * yr hwn *ni bydde* o'th bobl di Israel, onid wedi dyfod o wlâd bell, er mwyn dy enw mawr a'th law gadarn, a'th fraich estyngedic: os deuant, a gweddio yn y tŷ hwn:

33 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a lefo y dieithr-ddŷn arnat; fel yr adwaeno holl bobl y ddaiar dy enw di, ac i'th ofnont, fel y mae dy bobl Israel, ac y gwypont mai † ar dy enw di y galwir y tŷ ymma a adeiladais I.

34 Os â dy bobl allan i ryfel yn erbyn eu gelynion, ar hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gweddiant arnat tî tua'r ddinas ymma, yr hon a ddetholaist, a'r tŷ a adeiladais i'th enw di;

35 Yna gwrando o'r nefoedd ar eu gweddi hwynt, ac ar eu deisyfiad; a gwna farn iddynt.

36 Os pechant i'th erbyn (* canys nid *oes* dŷn ni phecha) a digllonni o honot iw herbyn hwynt, ai rhoddi o flaen eu gelynion, † ac iddynt eu caeth-gludo yn gaethion i wlâd bell, neu agos:

37 Os dychwelant ar eu calon yn y wlâd y caeth-gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac ymbil â thi yngwlâd eu caethiwed, gan ddywedyd, pechasom, troseddasom, a gwnaethom yn annuwiol:

38 Os dychwelant attat â'i holl galon, ac â'i holl enaid, yngwlâd eu caethiwed, lle y caeth-gludasant hwynt, a gweddio tu a'i gwlâd, a roddaist iw tadau, a'r ddinas a ddetholaist, a'r tŷ a adeiladais i'th enw di:

39 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, eu gweddi hwynt, a'i deisyfiadau, a gwna farn iddynt: a maddeu i'th bobl a bechasant i'th erbyn.

40 Yn awr ô fy Nuw, bydded attolwg dy lygaid yn agored, a'th glustiau yn ymwrando â'r weddi *a wnair* tua'r lle ymma.

41 Ac * yn awr cyfod ô Arglwydd Dduw i'th orphwysfa, ti ac Arch dy gadernid: dillader dy offeiriaid, ô Arglwydd Dduw, ag llechydwriaeth, a llawenyched dy saint ôt mewn daioni.

42 O Arglwydd Dduw, na thro ymmaith wyneb dy eneiniog: cofia drugareddau Dafydd dy was.

PEN. VII.

1 *Duw yn tesdiolcha gyd â gweddi Solomon, trwy dan o'r nef, i gogoneiant yn y Deml; a'r bobl yn ei addoli ef. 4 Cyberdd ebyrth Solomon. 8 Solomon, yn ôl cadw gwyl y Pebyll, a gwyl y Cymmanfa yr eilwr, yn gollwng y bobl ymmaith,*

12 *Duw yn ymddangos i Solomon, ac yn rhoi iddo addewidion tan ammod.*

AC wedi gorphen o Salomon weddio,* tân a ddescynnodd o'r nefoedd, ac a yssodd y poeth offrwm, a'r ebyrth; a gogoniant yr Arglwydd a lanwodd y tŷ,

2 Ac ni allei yr offeiriaid fyned i mewn i dŷ yr Arglwydd, o herwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dŷ'r Arglwydd.

3 A phan welodd holl feibion Israel y tân yn descyn, a gogoniant yr Arglwydd ar y tŷ; hwy a ymgrymmasant â'i hwynebau i lawr ar y palmant, ac a addolasant, ac a glodforasant yr Arglwydd, canys daionus yw efe, o herwydd bôd ei drugaredd ef yn dragywydd.

4 * Yna'r brenin a'r holl bobl a aberthasant ebyrth ger bron yr Arglwydd.

5 A'r brenin Salomon a aberthodd aberth o ddwy fil ar hugain o ychen, a chwech vgain mil o ddefaid: felly y brenin, a'r holl bobl a gyssegrasant dŷ Dduw.

6 * A'r offeiriaid oedd yn sefyll yn eu gorchwylfaeth; a'r Lefiaid ag offer cerdd yr Arglwydd, y rhai a wnaethei Dafydd y brenin i gyffesu'r Arglwydd, o herwydd yn dragywydd *y mae* ei drugaredd ef, pan oedd Dafydd ym moliannu *Duw* † drwyddynt hwy: a'r offeiriaid oedd yn vdcanu ar eu cyfer hwynt, a holl Israel oedd yn sefyll.

7 A Salomon a gyssegrodd ganol y cyntedd, yr hwn *oedd* o flaen tŷ'r Arglwydd: canys yno yr offrymmodd efe boeth offrymmau, a brasder yr aberthau hedd; canys ni allei yr allor bres a wnaethei Salomon dderbyn y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, a'r brasder.

8 A Salomon a gadwodd wŷl y pryd hynny saith niwrnod, a holl Israel gyd ag ef, cynnulleidfa fawr iawn, o ddyfodfa Hamath * hyd afon yr Aipht.

9 Gwnaethant hefyd yr wythfed dydd † gymmanfa; canys cyssegriad yr allor a gadwasant hwy saith niwrnod, a'r wŷl saith niwrnod.

10 Ac yn y trydydd dydd ar hugain o'r seithfed mis, y gollyngodd efe y bobl iw pebellau yn hyfryd, ac yn llawen *eu* calon, am y daioni a wnaethei'r Arglwydd i Ddafydd, ac i Salomon, ac i Israel ei bobl.

11 Fel hyn y gorphennodd * Salomon dŷ'r Arglwydd, a thŷ yr brenin: a'r hyn oll oedd ym mryd Salomon ei wneuthur yn nhŷ'r Arglwydd, ac yn ei dŷ ei hun, a wnaeth efe yn llwyddiannus.

12 A'r Arglwydd a ymddangosodd i Salomon liw nôs, ac a ddywedodd wrtho, gwrandewais dy weddi, ac * mi a ddewisais *y* fan hon i mi yn dŷ aberth.

13 Os caeaf fi y nefoedd fel na byddo glaw, neu os gorchymynnaf i'r locustiaid ddifa y ddaiar: ac os anfonaf haint ym mysc fy mhobl;

14 Os fy mhobl y rhai y gelwir fy enw arnynt, a ymostyngant, ac a weddiant, ac a geisiant fy wyneb, ac a droant o'i ffyrdd drygionus: i yna y gwrandawaf o'r nefoedd, ac y maddeuaf iddynt eu pechodau, ac yr iachâf eu gwlâd hwynt.

15 Yn awr fy llygaid a fyddant yn agored, a'm * clustiau yn ymwrando â'r weddi *a wnair* yn y fan hon.

16 * Ac yn awr mi a ddetholais, ac a sanc-

* 1 Bren. 8. 37. Pen. 20. 9.
† Heb. *dywlâd eu tyrfu.*
‡ Neu, *Yn y tŷ hwn.*
* 1 Cron. 28. 9.
* Joh. 12. 20. Act. 8. 27.
† Heb. *Dy enw di a elwyr ar y tŷ hwn.*
* 1 Bren. 8. 46. Dihar. 20. 9. Preg. 7. 20. Jac. 3. 2. 1 Ioan. 1. 8.
† Heb. *Ac ô'r rhai a'i caethgludant eu caethgludo.*
* Phil. 132. 8, 9.
* 1 Bren. 8. 54. Lefit. 9. 24. 2 Mac. 2. 10.
* 1 Bren. 8. 65.
* 1 Cron. 15. 16.
† Heb. *Drwy eu llaw hwynt.*
* Jos. 13. 3.
† Heb. *Weberddiad.*
* 1 Bren. 9. 1.
* Deut. 12. 5.
* Pen. 6. 40. 1. 6.

ſteiddiais y tŷ hwn, i ſod ſy enw yno hyd byth: ſy llygaid hefyd a'm calon a fyddant yno yn waſtadol.

17 A thitheu os rhodi ger ſy mron i, fel y rhodiodd Dafydd dy dâd, a gwneuthur yr hyn oll a orchymynnais i ti, a chadw fy neddfau, a'm barnedigaethau:

18 Yna y ſiccrhâf deyrn-gader dy frenhinlaeth di, megis yr ammodais â Dafydd dy dâd, gan ddywedyd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit *na byddo* * gŵr yn arglwyddiaethu yn Iſrael.

19 * Ond os dychwelwch, ac *os* gwrthodwch fy neddfau, a'm gorchymynion a roddais ger eich bron, ac os ewch a gwaſanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt hwy;

20 Yna mi a'i diwreiddiaf hwynt o'm gwlâd a roddais iddynt, a'r tŷ a ſancteiddiais i'm henw a fwriaf allan o'm golwg, ac mi a'i rhoddaf ef yn ddihareb ac yn wawd, ym myſc yr holl bobloedd.

21 A'r tŷ ymma 'r hwn ſydd vchel, a wna i bawb ar a â heibio iddo, ſynnu; fel y dywedo, * pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r wlâd hon, ac i'r tŷ hwn?

22 Yna y dywedant, am iddynt wrthod Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a'i dug hwy allan o wlâd yr Aipht, ac *am* iddynt ymaſiyd mewn duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt, a'i gwaſanaethu hwynt: am hynny y dûg efe yr holl ddrwg ymma arnynt hwy.

PEN. VIII.

1 Adeilad Salomon. 7 Salomon yn dwyn y cenhedloedd a adawſid, tan deyrnged iddo, ac yn gwneuthur yr Iſraeliaid yn llwyiawdwyr tano. 11 Merch Pharao yn ſymmudo i'w thŷ. 12 Cyboedd aberthau blynyddawl Salomon. 14 Salomon, yn goſod yr offeiriaid, a'r Leſiaid yn eu lleoedd, 17 Y llynges yn cyrchu aur o Ophir.

AC * ym mhen yr vgain mhlynedd, *yn y* rhai 'r adailadodd Salomon dŷ 'r Arglwydd, a'i dŷ ei hun.

2 Salomon a adailadodd y dinaſoedd a ‡ roddaſei Hiram i Salomon, ac a wnaeth i feibion Iſrael drigo yno.

3 A Salomon a aeth i Hamath Zobah, ac a'i gorchfygodd hi.

4 Ac efe a adailadodd Tadmor yn yr anialwch, a holl ddinaſoedd y tryſſorau, y rhai a adeiladodd efe yn Hamath.

5 Efe hefyd a adeiladodd Beth-horon vchaf, a Beth-horon iſaf, dinaſoedd wedi eu cadarnhau â muriau, pyrth, a barrau;

6 Baalath hefyd, a holl ddinaſoedd y tryſſorau oedd gan Salomon, a holl ddinaſoedd y cerbydau, a dinaſoedd y marchogion, † a'r hyn oll oedd ewyllys gan Salomon i adeiladu yn Jeruſalem, ac * yn Libanus, ac yn holl dir eu arglwyddiaeth ef.

7 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Phereziaid, a'r Hefiaid, a'r Jebuſiaid, y rhai nid oeddynt o Iſrael,

8 Ond o'i meibion hwynt y rhai a drigaſant ar eu hôl hwynt yn y wlâd, y rhai ni ddiſthaſei meibion Iſrael, Salomon a'i gwnaeth hwynt yn drethawl, hyd y dydd hwn.

9 Ond o feibion Iſrael ni roddodd Salomon *neb* yn weiſion yn ei waith: canys hwynt hwy *oeddynt* ryfel-wŷr, a thywyſogion ei gapteiniaid ef, a thywyſogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch ef.

10 Ac dymma y rhai pennaf o ſwyddogion y brenin Salomon: *ſef* dau cant a dêc a deugain, yn arglwyddiaethu ar y bobl.

11 A Salomon a ddug * ferch Pharao i fynu o ddinas Dafydd i'r tŷ a adeiladaſei efe iddi hi: canys efe a ddywedodd, ni thrig fy ngwraig i yn nhŷ Ddafydd brenin Iſrael, o herwydd † ſanctaidd yw, o blegit i Arch yr Arglwydd ddyfod i mewn iddo.

12 Yna Salomon a offrymmodd boeth offrymmau i'r Arglwydd ar * allor yr Arglwydd, yr hon a adeiladaſei efe o flaen y porth;

13 I * boeth-offrymmu dogn dydd yn ei ddydd, yn ôl gorchymyn Moſes, ar y Sabbothau, ac ar y newydd-loerau, ac ar y gwyliau arbennic, * dair gwaith yn y flwyddyn; *ſef* ar wŷl y bara croyw, ac ar wŷl yr wythnoſau, ac ar wŷl y pebyll.

14 Ac efe a oſododd, yn ôl trefn Dafydd ei dâd, * ddoſparthiadau yr offeiriaid yn eu gwaſanaeth, a'r Leſiaid yn eu gorchwyllaeth, i foliannu, ac i weini ger bron yr offeiriaid, fel yr oedd ddyledus bob dydd yn ei ddydd; a'r * porthorion yn eu doſparthiadau wrth bob porth; canys felly *'r oedd* gorchymyn Dafydd gŵr Duw.

15 Ac ni throſſant hwy oddi wrth orchymyn y brenin i'r offeiriaid, a'r Leſiaid, am vn peth, nac am y tryſſorau.

16 A holl waith Salomon oedd wedi ei barattoi hyd y dydd y ſeiliwyd tŷ 'r Arglwydd, a hyd oni orphennwyd ef. Felly y gorphennwyd tŷ yr Arglwydd.

17 Yna 'r aeth Salomon i Ezion-Geber, ac i ‡ Eloth, ar fin y môr, yngwlâd Edom.

18 A Hiram a anfonodd gyd â'i weiſion longau, a gweiſion cyfarwydd ar y môr, a hwy a aethant gyd â gweiſion Salomon i Ophir, ac a gymmeraſant oddi yno bedwar cant a dêc a deugain talent o aur, ac a'i dygaſant i'r brenin Salomon.

PEN. IX.

1 Brenhines Saba yn vbyfodd gant bi ddoethineb Salomon. 13 Aur Salomon, 15 a'i dariannau, 17 a'i eiſteddfaingc Iſori, 20 a'i leſtri, 23 a'i anrhegion, 25 a'i gerbydau, a'i feirch, 26 a'i deyrnged, 29 Pa byd y teyrnaſodd efe, a'i farwolaeth.

A Phan glybu * brenhines Saba glôd Salomon, hi a ddaeth i Jeruſalem, i broſi Salomon â chweſtiwnau caled, a llû mawr iawn, ac â chamêlod yn dwyn aroglau, ac aur lawer, a meini gwerthfawr: a hi a ddaeth at Salomon, ac a ddywedodd wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

2 A Salomon a fynegodd iddi hi ei holl ofynion: ac nid oedd dim yn guddiedic rhac Salomon, a'r na fynegodd efe iddi hi.

3 A phan welodd brenhines Saba ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladaſei efe,

4 A bwyd ei fwrdd, ac eiſteddiad ei weiſion, a threfn ei wenidogion, a'i dillad, a'i dryſliadau ef, a'i gwiſcoedd, a'i eſcynſa ar hyd yr hon yr ai efe i fynu i dŷ 'r Arglwydd; nid oedd mwyach yſpryd ynddi.

5 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwir yw y gair a glywais yn fy ngwlâd, am dy ‡ weithredoedd di, ac am dy ddoethineb.

6 Ac eto ni choeliais iw geiriau hwynt, nes i'm ddyfod, ac i'm llygaid weled, ac wele ni fynegaſid i mi hanner helaethrwydd dy ddoethineb: chwaneg aiſt at y glôd a glywais i.

7 Gwyn ŷd dy wŷr di, a gwyn ŷd dy

Pen. 6. 16.
Levit. 26. 14. Deut. 28. 15.
Deut. 29. 24. Jer. 22. 8, 9.
1 Bren. 9. 10.
‡ *Neu, Adferaſai.*
1 Bren. 9. 18.
† *Heb. A holl ddymuniad Salomon, a ddymunodd ef ei adeiladu.*
1 Bren. 7. 2.
1 Bren. 3. 1. & 7. 8.
† *Heb. Sanctefddrwydd.*
Pen. 4. 1.
Exod. 29. 38.
Levit. 23. Exod. 23. 14. Deut. 16. 16.
1 Cron. 24. 1.
1 Cron. 9. 17.
‡ *Neu, Eloth, Deut. 2. 8.*
‡ *Neu, Iwaith ddim.*

dy weiſion hyn, y rhai ſydd yn ſefyll yn oeſtadol ger dy fron, ac yn clywed dy ddoethineb.

8 Bendigadic fyddo 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th hoffodd di, i'th oſod ar ei orſeddfa ef, yn frenin tros yr Arglwydd dy Dduw: o herwydd cariad dy Dduw tu ag at Iſrael iw ſiccrhau yn dragywydd, am hynny y gwnaeth eſe dydi yn frenin arnynt hwy, i wneuthur barn a chyfiawnder.

9 A hi a roddodd i'r brenin chwech vgain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerthfawr: ac ni bu y fath bêr aroglau a'r rhai a roddodd brenhines Saba i frenin Salomon.

10 Gweiſion Hiram hefyd, a gweiſion Salomon, y rhai a ddygaſant aur o Ophir, a ddygaſant goed * Algummim, a meini gwerthfawr.

* 1 Bren. 10. 11.

11 A'r brenin a wnaeth o'r coed Algummim † riſiau i dŷ 'r Arglwydd, ac i dŷ 'r brenin, a thelynau, a nablau, i'r cantorion: ac ni welſid eu math o'r blaen yngwlâd Juda.

Pen. 2. 8. † Heb. *Briſſyddi.*

12 A'r brenin Salomon a roddodd i frenhines Saba ei holl ddymuniad, yr hyn a ofynnodd hi, heb law 'r hyn a ddygaſei hi i'r brenin: ſâlly hi a ddychwelodd, ac a aeth iw gwlâd, hi a'i gweiſion.

13 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant a thri vgain a chwech o dalentau aur:

14 Heb law *'r byn* yr oedd y marchnadwŷr, a'r marſiand-wŷr yn eu dwyn: a holl frenhinoedd Arabia, a thywyſogion y wlâd, oedd yn dwyn aur ac arian i Salomon.

15 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau can tarian o aur dilin: chwe chan *ſicl* o aur dilin a roddodd eſe ym mhob tarian.

16 A thry chant o fwcciedi o aur dilin, trychan *ſicl* o aur a roddodd eſe ym mhob bwccled: a'r brenin a'i goſodod hwynt yn nhŷ coed Libanus.

17 A'r * brenin a wnaeth orſeddfa fawr o Iſori, ac a'i gwiſcodd ag aur pur.

* 1 Bren. 10. 18.

18 A chwech o riſiau *oedd* i'r orſeddfa, a throed-le o aur, ynglŷn wrth yr orſeddfa, a chanllawiau o bob tu i'r eiſtedd-le, a dau lew yn ſefyll wrth y canllawiau:

19 A deuddec o lewod yn ſefyll yno ar y chwe gris o bob tu: ni wnaethpwyd y fath mewn vn deyrnas.

20 A holl leſtri diod y brenin Salomon *oedd* o aur, a holl leſtri tŷ coed Libanus *oedd* aur † pur: ‡ nid oedd yr vn o arian: nid oedd dim bri arno yn nyddiau Salomon.

† Heb. *Cawdic.* ‡ Neu, *Nid oedd arian ynddynt.*

21 Canys llongau * y brenin oedd yn myned i Tharſis gyd â gweiſion Hiram: vnwaith yn y tair blynedd y deuei llongau Tharſis dwyn aur, ac arian, ‡ ac Iſori, ac eppaod, a pheunod.

* 1 Bren. 10. 22. ‡ Neu, *a daint Elephant.*

22 A'r brenin Salomon a ragorodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth, a doethineb.

23 A holl frenhinoedd y ddaiar oedd yn ceiſio *gweled* wyneb Salomon, I wrando ei ddoethineb, a roddaſei Duw yn ei galon ef.

24 A hwy a ddygaſant bob vn ei anrheg, lleſtri arian, a lleſtri aur, a gwiſcoedd, arfau, a phêr-aroglau, meirch a mulod, dogn bôb blwyddyn.

25 Ac yr oedd * gan Salomon bedair mil o breſebau meirch, a cherbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch, ac eſe a'i cyfleodd hwynt yn ninaſoedd y cerbydau, a chyd â'r brenin yn Jeruſalem.

* 1 Bren. 4. 26.

26 Ac yr oedd eſe yn arglwyddiaethu ar yr holl frenhinoedd, o'r * ‡ afon hyd wlâd y Philiſtiaid, a hyd derfyn yr Aipht.

* Gen. 15. 18. ‡ Sef, *Euphrates.*

27 A'r brenin a † wnaeth yr arian yn Jeruſalem fel cerrig, a'r cedr-wŷdd a wnaeth eſe fel y ſycomorwydd yn y dol-dîr, o amldra.

† Heb. *roddes.*

28 Ac yr oeddynt hwy yn dwyn * meirch i Salomon o'r Aipht, ac o bob gwlâd.

* 1 Bren. 10. 28. Pen. 1. 16.

29 A'r rhan arall o * weithredoedd Salomon, cyntaf a diwethaf; onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yngeiriau Nathan y prophwyd, ac ym mhrophwydoliaeth Ahiah y Siloniad, ac yngweledigaethau * Ido y gweledydd yn erbyn Jeroboam mâb Nebat?

* 1 Bren. 11. 41.

30 A Salomon a deyrnaſodd yn Jeruſalem ar holl Iſrael ddeugain mlynedd.

31 A * Salomon a hunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd ef yn ninas Dafydd ei dâd, a Rehoboam ei fâb a deyrnaſodd yn ei lê ef.

* 1 Bren. 11. 43.

PEN. X.

1 Yr Iſraeliaid yn ymgaſclu yn Sichem i goroni Rehoboam, a thrwy Jeroboam yn ceiſio ganddo eu rhyddhau hwy. 6 Rehoboam yn gwrthod cyngor yr hynafgwyr, a thrwy gyngor y gwyr ieuainge, yn eu hatteb hwy yn arw. 16 Dêc llwyth yn cilio oddi wrtho ef, yn lladd Hadoram, ae yn ei yrru ynteu i ffo.

A * Rehoboam a aeth i Sichem: canys i Sichem y daethei holl Iſrael iw vrddo ef yn frenin.

* 1 Bren. 12. 1.

2 A phan glybu Jeroboam mâb Nebat, (ac yntef yn yr Aipht lle y ffoeſei eſe o wŷdd Salomon y brenin) Jeroboam a ddychwelodd o'r Aipht.

3 Canys hwy a anfonaſent, ac a alwaſent arni dano ef; a Jeroboam a holl Iſrael a ddaethant, ac a ymddiddanaſant â Rehoboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd a wnaeth ein iau ni yn drom; yn awr gan hynny yſcafnhâ *beth* o gaethiwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, yr hon a roddodd eſe arnom ni, ac ni a'th waſanaethwn di.

5 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, ym mhen y tridiau dychwelwch attaſi: a'r bobl a aetharit ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a fuaſei yn ſefyll o flaen Salomon ei dâd ef, pan ydoedd eſe yn fyw, gan ddywedyd, pa fodd yr ydych chwi yn cynghori atteb y bobl hyn?

7 A hwy a lefaraſant wrtho, gan ddywedyd, os byddi yn dda i'r bobl ymma, a'i bodloni hwynt, ac *bi* dywedi wrthynt eiriau têg, hwy a fyddant yn weiſion i tl byth.

8 Ond eſe a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gyngoraſent hwy iddo: ac eſe a ymgynghorodd â'r gwŷr ieuainge a gynnyddaſent gyd ag ef, a'r rhai oedd yn ſefyll ger ei fron ef.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yr ydych chwi yn ei gynghori, fel yr attebom y bobl hyn, y rhai a lefaraſant wrthif, gan ddywedyd, yſcafnhâ *beth ar* yr iau a oſododd dy dâd arnom ni?

10 A'r gwyr ieuainge, y rhai a gynnyddaſent gyd ag ef, a lefaraſant wrtho, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi wrth y bobl a lefaraſant wrthit, gan ddywedyd, dy dâd a wnaeth ein hiau ni yn drom, yſcafnhâ ditheu *bi* oddi arnom ni: fel hyn y dywedi wrthynt, fy *mŷs* bâch ydd ffyrfach nâ lwynau fy nhâd.

11 Ac yn awr fy * nhâd a'ch llwythodd chwi ag iau drom, minneu hefyd a chwanegaf

* 1 Bren. 12. 14.

ar eich iau chwi : ſy nhâd a'ch caryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu *a'ch caryddaf* ag ſcorpionau.

12 Yna y daeth Jeroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd dydd, fel y llefarâſei y brenin, gan ddywedyd, dychwelwch attaf y trydydd dydd.

13 A'r brenin a'i hatteb odd hwynt yn arw : a brenin Rehoboam a wrthododd gyngor yr henuriaid.

14 Ac efe a lefarodd wrthynt yn ôl cyngor y gwŷr ieuainge, gan ddywedyd, ſy nhâd a wnaeth eich iau chwi yn drom, a minneu a chwanegaf arni hi : ſy nhâd a'ch caryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu *a'ch caryddaf chwi* —ag yſcorpionau.

15 Ac ni wrandawodd y brenin ar y bobl ; o herwydd yr achos oedd oddi wrth Dduw, fel y cwplâei 'r Arglwydd ei air, a leferâſei

* 1 Bren. 11. 29. efe drwy law* Ahiah i Siloniad, wrth Jeroboam fâb Nebat.

* 1 Bren. 12. 16. 16 A phan * *welódd* holl Iſrael na wrandawai y brenin arnynt hwy, y bobl a attebaſant y brenin, gan ddywedyd, pa ran *ſydd* i ni yn Nafydd ? nid *oes* ychwaith *i ni* etifeddiaeth ym mâb Jeſſe : ô Iſrael *aed* pawb iw pebyll ; edrych yn awr *ar* dy dŷ dy hun Dafydd. Felly holl Iſrael a aethant iw pebyll.

17 Ond meibion Iſrael, yr rhai oedd yn preſtwylio yn ninaſoedd Juda, Rehoboam a deyrnaſodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Rehoboam a anfonodd Hadoram, yr hwn *oedd* ar y dréth, a meibion Iſrael a'i llabyddiaſant ef â meini, fel y bu efe farw : ond y brenin Rehoboam a † bryſſuroddi

† Heb *ymegnioddi.* fyned iw gerbyd, i ffoi i Jeruſalem.

19 Ac Iſrael a wrthryfelaſant yn erbyn tŷ Ddafydd, hyd y dydd hwn.

PEN. XI.

1 *Rehoboam yn codi llu i ddwyn Iſrael tano, a Semaiah yn gwaraſun iddo.* 5 *Rehoboam yn cadarnhau'r deyrnas ag ymddiffynfeydd ac angyrheidiau.* 13 *Yr offeiriaid a'r Lefiaid a'r rhai oedd yn ofni Duw, wedi i Jeroboam eu gwrthod, yn cadarnhau teyrnas Juda.* 18 *Gwragedd a phlant Rehoboam.*

* 1 Bren. 12. 21. A Phan * ddaeth Rehoboam i Jeruſalem, efe a gaſclodd o holl dŷ Judah, ac o Benjamin, gant a phedwar vgain mil *o wŷr* dewiſol, cymmwys i ryfel, i ymladd ac Iſrael, *ac* i ddwyn drachefn y frenhiniaeth i Rehoboam.

2 Ond gair yr Arglwydd a ddaeth at Semaiah gŵr Duw, gan ddywedyd,

3 Dywed wrth Rehoboam fâb Salomon brenin Juda, ac wrth holl Iſrael yn Judah a Benjamin, gan ddywedyd,

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ewch i fyny, ac nac ymleddwch yn erbyn eich brodyr ; dychwelwch bob yn iw dŷ ei hun, canys drwof ſi y gwnaethpwyd y peth hyn. A hwy a wrandawſant ar eiriau 'r Arglwydd, ac a ddychwelaſant, heb fyned yn erbyn Jeroboam.

5 A Rehoboam a drigodd yn Jeruſalem, ac a adeiladodd ddinaſoedd cedyrn yn Juda.

6 Ac efe a adeiladodd Bethlehem, ac Etam, a Thecoa,

7 A Bethzur, a Soco, ac Adulam,

8 A Gath, a Mareſa, a Ziph,

9 Ac Adoraim, a Lachis, ac Azecah.

10 A Zorah ac Aialon, a Hebron, y rhai *oedd* yn Juda, ac yn Benjamin, dinaſoedd o gadernid.

11 Ac efe a gadarnhaodd yr amddeffynfaoedd, ac a oſododd flaenoriaid ynddynt hwy, a chellau bwyd, ac olew, ac gwin.

12 Ac ym mhob dinas *y goſododd efe* dariannau, a gwayw-ffyn, ac a'i cadarnhaodd hwynt yn gadarn iawn, ac eiddo ef oedd Juda, a Benjamin.

13 A'r offeiriaid a'r Lefiaid, y rhai *oedd* yn holl Iſrael, a gyrchaſant atto ef o'i holl derfynau.

14 (Canys y Lefiaid a adawſant eu meuſydd pentrefol, a'i meddiant, ac a ddaethant i Juda, ac i Jeruſalem : * canys Jeroboam a'i feibion a'i bwriaſei hwynt ymmaith o fôd yn offeiriaid i'r Arglwydd.

* Pen. 13. 9.

15 Ac ‡ efe a oſodod iddo offeiriaid i'r uchelfeydd, ac i'r * cythreuliaid, ac i'r ſloi a wnaethei efe.)

‡ 2 Bren. 12. 31. * Eſay 34. 14.

16 Ac ar eu hôl hwynt, o holl lwythau Iſrael, y rhai oedd yn rhoddi eu calon i geiſio Arglwydd Dduw Iſrael, a ddaethant i Jeruſalem, i aberthu i Arglwydd Dduw eu tadau.

17 Felly hwy a gadarnhaſant frenhiniaeth Juda, ac a gryfhaſant Rehoboam fâb Salomon, dros dair blynedd : canys hwy a rodiaſant yn ffordd Dafydd, a Salomon, dair blynedd.

18 A Rehoboam a gymmerth Mahalath, ferch Jerimoth fâb Dafydd, yn wraig iddo, *ac* Abihail ferch Eliab fâb Jeſſe :

19 A hi a ymddug iddo ef feibion, ſef Jeus, a Samariah, a Zaham.

20 Ac ar ei hôl hi efe a gymmerth * Maachah ferch Abſalom, a hi a ymddug iddo ef Abiah, ac Atthai, a Ziza, a Selomith.

* 1 Bren. 15. 2.

21 A Rehoboam a garodd Maachah ferch Abſalom, yn fwy nâ'i holl wragedd a'i ordderchadon, canys deu-naw o wragedd a gymmerth efe, a thri vgain o ordderchadon, ac efe a genhedlodd wyth ar hugain o feibion, a thri vgain o ferched.

22 A Rehoboam a oſododd Abiah fâb Maachah yn ben, yn flaenor ar ei frodyr ; canys *yr oedd yn ei fryd* ei vrddo ef yn frenin.

23 Ac efe a fu gall, ac a waſcarodd *rai* o'i feibion i holl wledydd Juda, a Benjamin, i bob dinas gadarn, ac a roddes iddynt hwy lyniaeth yn helaeth : ac efe a gaiſiodd liaws o wragedd.

PEN. XII.

1 *Rehoboam yn ymwrthod â Duw, a Siſac yn ei gôſpi ef.* 5 *Efe a'i dywyſogion yn edifarhau wrth bregeth Semaiah, ac yn cael ymwared rhac eu diniſtrio, ond nid rhag eu haurbeitbio.* 13 *Pa hyd y teyrnaſodd Rehoboam, a'i farwolaeth ef.*

AC wedi i Rehoboam ſicrhau y frenhiniaeth, a'i chadarnhau efe a wrthododd gyfraith yr Arglwydd, a holl Iſrael gyd ag ef.

2 Ac yn y bummed flwyddyn i'r brenin Rehoboam, y daeth Siſac brenin yr Alpht i fyny yn erbyn Jeruſalem ; (* o herwydd iddynt wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd)

* 1 Bren. 14. 24.

3 A mil a dau cant o gerbydau, a thri vgain mil o wŷr meirch ; ac nid *oedd* nifer ar y bobl a ddaeth gyd ag ef o'r Alphi, *ſef* y Lubiaid, y Succiaid, a'r Ethiopiaid.

4 Ac efe a gymmerodd y dinaſoedd cedyrn, y rhai *oedd* yn Juda, ac a ddaeth hyd Jeruſalem.

5 Yna Semaiah y prophwyd a ddaeth at Rehoboam, a thywyſogion Juda, y rhai oedd wedi ymgaſclu yn Jeruſalem rhac ofn Siſac, ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd,

glwydd, chwi a'm gwrthadoſoch i, am hynny myn a'ch gadewais chwi yn llaw Siſac.

6 Yna tywyſogion Iſrael a'r brenin a ymoſtyngaſant, ac a ddywedaſant, cyfiawn iw 'r Arglwydd.

7 A phan welodd yr Arglwydd iddynt hwy ymoſtwng, daeth gair yr Arglwydd at Semaiah, gan ddywedyd, hwy a ymoſtyngaſant, *am hynny* ni ddifethaf hwynt, onid rhoddaf iddynt ymwared ar fyrder, ac ni thywellir fy llid yn erbyn Ieruſalem drwy law Siſac.

8 Etto byddant yn weiſion iddo ef, ſel yr adnabyddont fy ngwaſanaeth i, a gwaſanaeth teyrnaſoedd y gwledydd.

9 Yna * Siſac brenin yr Aipht a ddaeth i fynu yn erbyn Ieruſalem, ac a gymmerth dryſſorau tŷ 'r Arglwydd, a thryſſorau tŷ 'r brenin, ac a'i dûg hwynt ymmaith oll: dûg ymmaith hefyd y tariannau aur * a wnaethei Salomon.

10 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn eu lle hwynt dariannau prês, ac a'i rhoddodd *hwynt* i gadw tanlaw tywyſogion gwŷr y gard, y rhai oedd yn cadw drws tŷ y brenin.

11 A phan elei 'r brenin i dŷ 'r Arglwydd, gwŷr y gard a ddeuant, ac a'i cyrchent hwy, ac a'i dygent drachefn i ſtafell gwŷr y gard.

12 A phan ymoſtyngodd efe, llid yr Arglwydd a ddychwelodd oddi wrtho ef, ſel nas diniſtriei yn hollawl, ‡ ac yn Juda hefyd yr oedd pob peth yn dda.

13 * Felly y brenin Rehoboam a ymgryfhaodd yn Ieruſalem, ac a deyrnaſodd: a mâb vn mlwydd a deugain *oedd* Rehoboam pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a dwy flynedd ar bymtheg y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, y ddinas a ddewiſaſei 'r Arglwydd i oſod ei enw ef ynddi, o holl lwythau Iſrael: ac enw ei fam *oedd* Naamah, Ammonies.

14 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg, canys ni ‡ pharatôdd efe ei galon i geiſio 'r Arglwydd.

15 Am y gweithredoedd cyntaf a diweddaſi Rehoboam, onid ydynt hwy yn ſcrîſennedic yngeiriau Semaiah y prophwyd, ac Ido y gweledydd, yn yr achau? a *bu* rhyfeloedd *rhwng* Rehoboam a Jeroboam yn waſtadol.

16 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd, ac Abiah ei fâb a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XIII.

1 Abiah yn dyfod yn lle Rehoboam, ac yn rhyfela â Jeroboam, 4 yn adrodd ddaioni oedd ei achos, 13 yn rhoi ei hyder ar Ddûw, ac yn gorchfygu Jeroboam. 21 Gwragedd a phlant Abiah.

AC yn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin Jeroboam, y dechreuodd * Abiah deyrnaſu ar Juda.

2 Tair blynedd y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, ac enw ei fam ef *oedd* Michaiah merch Vriel o Gibeah: ac yr oedd rhyfel rhwng Abiah a Jeroboam.

3 Ac Abiah a gyddiodd y rhyfel â llu o ryfelwŷr grymmus, *ſef* pedwar can mîl o wŷr etholedic: a Jeroboam a luniaethodd y rhyfel yn ei erbyn ef, ac ŵyth gan mîl o wŷr etholedig, grymmus, nerthol.

4 Ac Abiah a gyſododd ar fynydd Zemaraim, yr hwn *ſydd* ym mynydd Ephraim, ac a ddywedodd, ô Jeroboam, a holl Iſrael, gwrandewch fi:

5 Oni *ddylech* chwi wybod roddi o Arglwydd Ddûw Iſrael y frenhiniaeth i Ddafydd, ar Iſrael yn dragywydd, iddo ef ac iw feibion, drwy gyfammod halen?

6 Etto Jeroboam mâb Nebat gwâs Salomon fâb Dafydd, a gyſododd ac * a wrthryſelodd yn erbyn ei Arglwydd.

7 Ac ofer ddynion, *ſef* meibion y fall, a ymgaſclaſant atto ef, ac a ymgadarnhaſant yn erbyn Rehoboam mâb Salomon, pan oedd Rehoboam yn * fachgen, ac yn wan ei galon, ac ni allai ymgadarnhau iw herbyn hwynt.

8 Ac yn awr yr ydych yn meddwl ymgadarnhau yn erbyn brenhiniaeth yr Arglwydd, *yr hon ſydd* yn llaw meibion Dafydd, ac yr ydych yn dyrfa fawr, a chyd â chwi y mae y lloi aur a * wnaeth Jeroboam yn dduwiau i chwi.

9 * Oni yrraſoch ymmaith offeiriaid yr Arglwydd, meibion Aaron, a'r Leſiaid? ac oni wnaethoch i chwi offeiriaid fel pobl y gwledydd eraill? pwy bynnac ſydd yn dyfod † iw gyſlegru, â buſtach ieuangc, ac â faith o hyrddod, hwnnw fydd yn offeiriad i'r *rhai* nid *ydynt* dduwiau.

10 Ninnau, yr Arglwydd yw ein Duw ni, ac nis gwrthodaſom ef; a'r offeiriaid y rhai ſydd yn gwaſanaethu 'r Arglwydd *yw* meibion Aaron, a'r Leſiaid *ſydd* yn *eu* gorchwyl.

11 * Ac y maent hwy yn lloſci i'r Arglwydd boeth offrymmau bob boreu, a phob hwyr, ac arogl-darth peraidd; ac *yn cadw* trefn * y bara *goſod* ar y bwrdd pur, a'r canhwyllbren aur a'i lampau, i loſci bob prydnhawn; canys yr ydym ni yn cadw gorchwyliaeth yr Arglwydd ein Duw, ond chwi a'i gwrthodaſoch ef.

12 Ac wele, Duw *ſydd* ben gyd â ni, a'i offeiriaid ef ac vdcyrn ſoniarus i vdcanu yn eich erbyn chwi: ô feibion Iſrael, nac ymleddwch yn erbyn Arglwydd Dduw eich tadau, canys ni lwyddwch chwi.

13 Ond Jeroboam a barodd oſod cynllwyn o amgylch, a dyfod o'i hôl hwynt: felly 'r oeddynt hwy o flaen Juda, a'r cynllwyn o'r tu ôl iddynt.

14 A Juda a edrychodd yn ôl, ac wele ryfel iddynt ym mlaen ac yn ôl, a hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd, a'r offeiriaid a leiſiaſant mewn vdcyrn.

15 A gwŷr Juda a floeddiaſant: a phan waeddodd gwŷr Juda, Duw a darawodd Jeroboam, a holl Iſrael, o flaen Abiah a Juda.

16 A meibion Iſrael a ffoeſant o flaen Juda: a Duw a'i rhoddodd hwynt iw llaw hwynt.

17 Ac Abiah a'i bobl a'i tarawſant hwy â lladdfa fawr: a ſyrthiodd yn archolledic o Iſrael bum can mîl o wŷr etholedig.

18 Felly y daroſtyngwyd meibion Iſrael y pryd hynny, a meibion Juda a orfuant, oherwydd iddynt bwyſo ar Arglwydd Dduw eu tadau.

19 Ac Abiah a erlidiodd ar ôl Jeroboam, ac a ddûg oddi arno ef ddinaſoedd, Bethel a'i phentrefydd, a Jeſanah a'i phentrefydd, ac Ephraim a'i phentrefydd.

20 Ac ni chafodd Jeroboam nerth mwyach yn nyddiau Abiah; ond yr Arglwydd a'i tarawodd ef, ſel y bu efe farw.

21 Ond Abiah a ymgryfhaodd, ac a gymmerth iddo bedair ar ddêc o wragedd, ac a genhedlodd ddau fâb ar hugain, ac vn ar bymthec o ferched.

156

‡ Neu, *Ac etto yn Juda 'r oeddyrthau daioni.*

* 1 Bren. 14. 26.

* Pen. 9. 15.

‡ Neu, *Sefydlodd, neu, oſoddd, neu, gyſeiriodd.*

* 1 Bren. 15. 1.

* 1 Bren. 11. 26.

* 1 Bren. 12. 31.

* 1 Bren. 12. 28.

† Heb. *I lenwi ei law.*

* Pen. 11. 14.

* Leſit. 24. 6.

22 A'r rhan arall o hanes Abiah, a'i ffyrdd ef, a'i eiriau, y maent yn ſcrifennedig yn ‡ llyfr y prophwyd * Ido.

‡ Neu, *Midraſh*. * Pen. 22. 15.

PEN. XIV.

1 *Aſa yn dyfod ar ôl Abiah, ac yn dilyn delw-addoliaeth, 6 a chwedi cael heddwch, yn cadarnhau ei deyrnas ag amddiffynfeydd ac ag arfau: 9 Yn galw ar Dduw, ac yn gorchfygu Zerah, ac yn yſpeilio'r Ethiopiaid.*

FElly Abiah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef yn ninas Dafydd, ac * Aſa ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef: yn ei ddyddiau ef y cafodd y wlâd lonydd ddeng-mhlynedd.

* 1 Bren. 15. 8.

2 Ac Aſa a wnaeth yr hyn oedd dda ac vniawn, yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

3 Canys eſe a fwriodd ymmaith * allorau y *duwiau* dieithr, a'r vchelfeydd, ac a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwynau:

* Deut. 12. 3.

4 Ac a orchymmynnodd i Juda geiſio Arglwydd Dduw eu tadau, a gwneuthur y gyfraith, a'r gorchymyn.

5 Ac eſe a fwriodd ymmaith o holl ddinaſoedd Juda yr vchelfeydd a'r † delwau, a chaſodd y frenhiniaeth lonydd o'i flaen ef.

† Heb. *haulddelwau.*

6 Ac eſe a adeiladodd ddinaſoedd cedyrn yn Juda; o herwydd bod y wlâd yn cael llonydd, ac nad *oedd* rhyfel yn ei erbyn ef yn y blynyddoedd hynny, o blegit yr Arglwydd a roddaſei lonyddwch iddo.

7 Am hynny eſe a ddywedodd wrth Juda, adeiladwn y dinaſoedd hyn, ac amgylchwn *hwynt* â mûr, a thŷrau, â dryſiau, ac â barrau, tra *fyddo* y wlâd o'n blaen ni, o herwydd i ni geiſio yr Arglwydd ein Duw, ni a'i ceiſiaſom, ac eſe a roddodd lonyddwch i ni o amgylch: felly hwy a adeiladaſant, ac a lwyddaſant.

8 Ac yr oedd gan Aſa lû *o wŷr* yn dwyn tariannau a gwayw-ffyn, *o Juda* trychan mil, ac o Benjamin dau cant a phedwar vgain-mil yn dwyn tariannau, ac yn tynnu bŵa: y rhai hyn oll *oedd* wŷr grymmus.

9 * A Zerah yr Ethiopiad a ddaeth allan yn eu herbyn hwynt, â llû o fil o filoedd, ac â thrychant o gerbydau; ac a ddaeth hyd Mareſah.

* Pen. 16. 8.

10 Yna Aſa a aeth allan yn ei erbyn ef, a hwy a luniaethaſant ryfel yn nyffryn Sephathah wrth Mareſah.

11 Ac Aſa a waeddodd ar yr Arglwydd ei Dduw, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, * nid *yw ddim* i ti gynnorthwyo, pa vn bynnac ai gyd â llawer, ai gydâ 'r rhai nid oes ganddynt gryfdwr, cynnorthwya di ni ô Arglwydd ein Duw, canys pwyſo 'r ydym ni arnat ti, ac yn dy enw di y daethom yn erbyn y dorfhon: ô Arglwydd, ein Duw ni ydwyt ti, na orfydded dŷn i'th erbyn.

* 1 Sam. 14. 6.

12 Felly 'r Arglwydd a darawodd yr Ethiopiaid o flaen Aſa, ac o flaen Juda, a'r Ethiopiaid a ffoeſant.

13 Ac Aſa, a'r bobl *oedd* gyd ag ef, a'i herlidiaſant hwy hyd Gerar; a ſyrthiodd yr Ethiopiaid fel na allent ymadgryfhau, canys dryllifid hwynt o flaen yr Arglwydd, ac o flaen ei lu ef, a hwy a ddygaſant ymmaith anrhaith fawr iawn.

14 A tharawſant yr holl ddinaſoedd o amgylch Gerar, canys yr oedd dychryn yr Arglwydd arnynt hwy: a hwy a anrheithiaſant yr holl ddinaſoedd, canys anrhaith fawr oedd ynddynt.

15 Llueſai yr anifeiliaid hefyd a darawſant hwy, ac a gaeth-gludaſant lawer o ddefaid, a chamelod, ac a ddychwelaſant i Jeruſalem.

PEN. XV.

1 *Aſa a Judah, a llawer o Iſrael, trwy annoc prophwydoliaeth Azariah mab Oded, yn gwneuthur cyboedd gyfammod â Duw.* 16 *Yn ſymmudo Maachah ei fam o fod yn frenhines, o herwydd ei delw-addoliaeth.* 18 *Yn dwyn y pethau cyſſegredic i dŷ Dduw, ac yn cael hîr heddwch.*

AC Yſpryd Duw a ddaeth ar Azariah fab Oded.

2 Ac eſe a aeth allan ‡ o flaen Aſa, ac a ddywedodd wrtho, ô Aſa, a holl Juda, a Benjamin, gwrandewch fi, yr Arglwydd *ſydd* gyd â chwi, tra fyddoch gyd ag ef, ac os ceiſiwch ef, chwi a'i cewch ef, ond os gwrthodwch chwi ef, yntef a'ch gwrthyd chwithau.

‡ 1 *Gyfa-fod.*

3 Dyddiau lawer y bu Iſrael heb y gwir Dduw, a heb offeiriad yn ddyſcawdwr, a heb gyfraith.

4 Ond pan ddychwelent yn eu cyfyngdra at Arglwydd Dduw Iſrael, a'i geiſio ef, eſe a gaid ganddynt.

5 Ac yn yr amſeroedd hynny nid *oedd* heddwch i'r hwn oedd yn myned allan, nac i'r hwn oedd yn dyfod i mewn: ond blinder lawer oedd ar holl breſſwyl-wŷr y gwledydd.

6 A chenedl a † ddiniſtriwyd gan genedl, a dinas gan ddinas: o blegit Duw oedd yn eu poeni hwy â phob aflwydd.

† Heb. *Ddryllifwyd.*

7 Ymgryfhewch gan hynny, ac na laeſed eich dwylo: canys y mae gwobr i'ch gwaith chwi.

8 A phan glybu Aſa y geiriau hyn, a phrophwydoliaeth Oded y prophwyd, eſe a gryfhaodd, ac a fwriodd ymmaith y † ffiaidd *eilynnod* o holl wlâd Juda, a Benjamin, ac o'r holl ddinaſoedd a ennillaſei eſe o fynydd Ephraim, ac a adnewyddodd allor yr Arglwydd, yr hon *oedd* o flaen porth yr Arglwydd,

† Heb. *Ffieiddiedd.*

9 Ac eſe a gynhullodd holl Juda, a Benjamin, a'r dieithriaid gyd â hwynt, o Ephraim a Manaſſeh ac o Simeon: (canys hwy a ſyrthiaſant atto ef yn aml o Iſrael, pan welſant fod yr Arglwydd ei Dduw gyd ag ef.)

10 Felly hwy a ymgynnullaſant i Jeruſalem, yn y trydydd mis, yn y bymthecfed flwyddyn o deyrnaſiad Aſa.

11 A hwy a aberthaſant i'r Arglwydd y dwthwn hwnnw, o'r anrhaith a ddygaſent, saith gant o eidionnau, a ſaith mil o ddefaid.

12 A hwy a aethant dan gyfammod i geiſio Arglwydd Dduw eu tadau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid:

13 * A phwy bynnac ni cheiſiei Arglwydd Dduw Iſrael fod ei roddi ef i farwolaeth, yn fychan, *ac* yn fawr, yn wŷr, *ac* yn wraig.

* Deut. 13. 9.

14 A hwy a dyngaſant i'r Arglwydd â llêf vchel, ac â bloedd; ag vdcyrn hefyd, ac â thrwmpêdau.

15 A holl Juda a lawenychaſant o herwydd y llw; canys â'i holl galon y tyngaſent, ac â'i holl ewyllys y ceiſiaſant ef, a hwy a'i cawſant ef: a'r Arglwydd a roddodd lonyddwch iddynt o amgylch.

16 A'r brenin Aſa a ſymmudodd * Maachah ei fam o *fod* yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi † ddelw mewn llwyn: ac Aſa a dorrodd

* 1 Bren. 15. 13. † Heb. *Ddyrchyn.*

a dorrodd ei deiw hi, ac a'i dryllíodd, ac a'i llosodd wrth afon Cidron.

17 Ond ni thynnwyd ymaith yr uchelfeydd o Israel: etto yr oedd calon Asa yn berffaith ei holl ddyddiau ef.

18 Ac efe a ddûg i mewn i dŷ'r Arglwydd yr hyn a gysegrasei ei dâd, a'r hyn a gysegrasei efe ei hun, arian, ac aur, a llestri.

19 Ac ni bu ryfel mwyach hyd y bymthecfed flwyddyn ar hugain o deyrnasiad Asa.

PEN. XVI.

1 *Asa, drwy gymmorth y Syriaid, yn rhwystro i Baasa adeiladu Ramah.* 7 *Hanani yn ei argyoeddi ef am hyny, ac yntau yn ei fwrw ef yngharchar.* 11 *Yn mhlith ei weithredoedd eraill, y mae efe, yn ei glefyd, yn ymgais, nid â Duw, ond â'r physygwyr.* 13 *Ei farwolaeth ef a'i gladdedigaeth.*

* 1 Bren. 15. 17. YN yr * vnfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o deyrnasiad Asa, y daeth Baasa brenin Israel i fynu yn erbyn Juda; ac a adeiladodd Ramah, fel na adawei *i neb* fyned allan na dyfod i mewn at Asa brenin Juda.

2 Yna Asa a ddûg allan arian, ac aur, o drysorau tŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, ac a'i hanfonodd at Benhadad brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo yn † Damascus, gan ddywedyd,

† Heb. Darmesec.

3 Cyfammod *fydd* rhyngofi â thi, fel y bu rhwng fy nhâd i a'th dâd titheu: wele, anfonais attat arian, ac aur, dôs, torr dy gyfammod â Baasa brenin Israel, fel y cilio efe oddi wrthifi.

4 A Benhadad a wrandawodd ar y brenin Asa, ac a anfonodd dywysogion ei luoedd yn erbyn dinasoedd Israel, a hwy a darawsant Jion, a Dan, ac Abel-maim, a holl drysor-ddinasoedd Nephtali.

* 1 Bren. 15. 22. 5 A * phan glybu Baasa *hyny*, efe a beidiodd ag adeiladu Ramah: ac a adawodd ei waith i sefyll.

6 Yna Asa 'r brenin a gymmerth holl Juda, a hwy a gludasant ymmaith garrig Ramah, a'i choed, a'r rhai yr adeiladai Baasa, ac a adeiladodd â hwynt Geba, a Mispah.

7 Y pryd hynny y daeth Hanani y gweledydd at Asa frenin Juda, ac a ddywedodd wrtho, gan i ti roi dy bwys ar frenin Syria, ac na roddaist dy bwys ar yr Arglwydd dy Dduw, am hynny y diangodd llû brenin Syria o'th law di.

* Pen. 12. 3. & 14. 9. 2 Mac. 9. 5. & 12. 22. 8 Onid oedd yr * Ethiopiaid, a'r Lubiaid yn † llû dirfawr, a cherbydau, ac a gwŷr meirch yn aml iawn? ond am it roi dy bwys ar yr Arglwydd, efe a'i rhoddodd hwynt yn dy law di.

† Heb. lliaws. ‡ Heb. *i ymgryfhau.* 9 Canys y mae llygaid yr Arglwydd yn edrych ar yr holl ddaiar, ‡ iw ddangos ei hun yn gryf gyd â'r *rhai sydd* a'i calon yn berffaith tu ag atto ef. Ynfyd y gwnaethoft yn hyn, am hynny rhyfeloedd fydd i'th erbyn o hyn allan.

† Heb. *ffigedd.* 10 Yna y digiodd Asa wrth y gweledydd, ac a'i rhoddodd ef mewn carchar-dŷ; canys *yr oedd efe* yn ddigllon wrtho am y peth hyn. Ac Asa a forthrymmodd *rai* o'r bobl y pryd hynny.

11 Ac wele, gweithredoedd Asa y rhai cyntaf, a'r rhai diweddaf; wele, y maent yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Juda, ac Israel.

12 Ac Asa a glafychodd o'i draed yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain o'i deyrnasiad, nes iw glefyd *fyned* yn ddirfawr; etto ni cheisiodd efe yr Arglwydd yn ei glefyd, onid y meddygon.

13 Ac Asa a hunodd gyd â'i dadau, ac a fu farw yn yr vnfed flwyddyn a deugain o'i deyrnasiad.

† Heb. gleddiasē. 14 A chladdasant ef yn ei feddrod ei hun, yr hwn a †wnaethei efe iddo yn ninas Dafydd, a rhoddasant ef o i orwedd mewn gwely a lanwasid â phêr aroglau o amryw rywogaethau, wedi eu gwneuthûr drwy waith apothecari; a hwy a gynneusant iddo ef gynneu mawr iawn.

PEN. XVII.

1 *Jehosaphat yn dyfod ar ôl Asa, yn teyrnasu yn ddaionus, ac yn ffynnu.* 7 *yn anfon Lefiaid gyd a'r pennaethiaid i ddysgu Juda.* 10 *Duw yn dychrynu ei elynion ef, a'r rhai o honynt yn dwyn iddo anrhegion a theyrn-ged.* 12 *Ei fawredd, a'i gaptenieiaid, a'i luoedd ef.*

A * Jehosaphat ei fâb a deyrnasodd yn ei lê ef, ac a ymgryfhaodd yn erbyn Israel. * 1 Bren. 15. 17.

2 Ac efe a roddodd fyddinoedd ym mhôb vn o gaerog ddinasoedd Juda, ac a roddes raglawiaid yngwlad Juda, ac yn ninasoedd Ephraim, y rhai a ennillasei Asa ei dad ef.

* 1 Cron. 2. 29. 3 A'r Arglwydd a fu gyd â Jehosaphat, o herwydd iddo rodio * yn ffyrdd cyntaf Dafydd ei dâd, ac nad ymofynnodd â Baalim:

4 Eithr Duw ei dad a geisiodd efe, ac yn ei orchymynion ef y rhodiodd, ac nid yn ôl gweithredoedd Israel.

5 Am hynny 'r Arglwydd a siccrhâodd y frenhiniaeth yn ei law ef, a holl Juda a roddasant anrhegion i Jehosaphat, ac yr ydoedd iddo olud, ac anrhydedd yn helaeth.

‡ Neu, *A'i galon a ymwysgodd.* 6 ‡ Ac efe a ddercha fodd ei galon yn ffyrdd yr Arglwydd: ac efe a funiodd hefyd yr uchelfeydd a'r llwynau allan o Juda.

7 Hefyd yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnasiad, efe a anfonodd at ei dywysogion, sef Benhail, ac Obadiah, a Zechariah, a Nethaneel, a Michaiah, i ddysgu yn ninasoedd Juda.

8 A chyd â hwynt *yr anfonodd efe* Lefiaid, Semaiah, a Nethaniah, a Zebadiah, ac Asahel, a Semiramoth, a Jehonathan, ac Adoniah, a Thobiah, a Thob-adoniah, y Lefiaid: a chyd â hwynt Elisama, a Jehoram yr offeiriaid.

9 A hwy a ddyscasant yn Juda, a chyd â hwynt *yr oedd* llyfr cyfraith yr Arglwydd: felly 'r amgylchasant hwy holl ddinasoedd Juda, ac y dyscasant y bobl.

10 Ac arswyd yr Arglwydd oedd ar holl deyrnasoedd y gwledydd *oedd* o amgylch Juda, fel nad ymladdasant hwy yn erbyn Jehosaphat.

‡ Neu, *gesyll.* 11 A *rhai* o'r Philistiaid oedd yn dwyn i Jehosaphat anrhegion, a theyrnged o arian: yr Arabiaid hefyd oedd yn dwyn iddo ef ddiadelloedd, saith mil a saith gant o hyrddod, a saith mil a saith gant o fychod.

12 Felly Jehosaphat oedd yn myned rhagddo, ac yn cynnyddu yn vchel, ac efe a adeiladodd yn Juda ‡ balâsau, a dinasoedd trysorau.

13 A llawer o waith oedd ganddo ef yn ninasoedd Juda, a rhyfel-wŷr cedyrn nerthol yn Jerusalem.

14 Ac dymma eu rhifedi hwynt, yn ôl tŷ eu tadau, o Juda yn dywysogion miloedd, *yr oedd* Adnah y pennaf, a chyd ag ef drychan mil *o wŷr* cedyrn nerthol.

15 A chŵr ei law ef, Jehohanan y tywysog,

a chyd ag ef ddau cant a phedwar vgain mil.

16 A cher llaw iddo ef, Amasiah mâb Zichri, yr hwn o'i wirfodd a ymroddodd i'r Arglwydd, a chyd ag ef ddau can mil *o wŷr* cedyrn nerthol.

17 Ac o Benjamin, *yr oedd* Eliada yn *ŵr* cadarn nerthol, a chyd ag ef ddau can mil yn arfogion â bwâu a thariannau.

18 A cher llaw iddo ef, Jehozabad, a chyd ag ef gant a phedwar vgain mil yn barod i ryfel.

19 Y rhai hyn oedd yn gwasanaethu 'r brenin, heb law y rhai a roddasei y brenin yn y dinasoedd caerog, drwy holl Juda.

PEN. XVIII.

1 *Jehosaphat yn ymgyfathrachu ag Ahab, ac yn mynd gyd ag ef i Ramoth Gilead.* 4 *Gan brophwydi yn twyllo Ahab, a'i ladd ef yn ôl gair Michea.*

ACi Jehosaphat yr ydoedd golud, ac anrhydedd yn helaeth, ac efe a ymgyfathrachodd ag Ahab.

*1 Bren, 22. 2. 2 * Ac ym mhen *ennyd* o flynyddoedd, efe a aeth i wared at Ahab i Samaria; ac Ahab a laddodd ddefaid, a gwarthec lawer, iddo ef ac i'r bobl *oedd* gyd ag ef, ac a'i hannogodd ef i fyned i fynu *gydag ef* i Ramoth Gilead.

3 Ac Ahab brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat brenin Juda, a ei di gyd â mi i Ramoth Gilead? yntef a ddywedodd wrtho, yr ydwyfi fel titheu, a'm pobl i fel dy bobl ditheu, a *byddwn* gyd â thi yn y rhyfel.

4 Jehosaphat hefyd a ddywedodd wrth frenin Israel ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Arglwydd.

5 Am hynny brenin Israel a gasclodd o'r prophwydi bedwar cant o wŷr, ac a ddywedodd wrthynt, a awn ni yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, neu a beidiafi? dywedasant hwythau, dôs i fynu, canys Duw a'i dyry yn llaw y brenin.

6 Ond Jehosaphat a ddywedodd, onid *oes* ymma *yn* prophwyd i'r Arglwydd etto rnwyach, fel yr ymgynghorem ag ef?

7 A brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, *y mae* etto vn gŵr drwy 'r hwn y *gallem* ymgynghori â'r Arglwydd; ond y mae yn gâs gennifi ef, canys nid yw 'n prophwydo i mi ddaioni, onid drygioni erioed; efe *yw* Michea mâb Imla. A dywedodd Jehosaphat, na ddyweded y brenin felly.

‡ Neu, *Eunuchiaid.* 8 A brenin Israel a alwodd ar vn o'i ‡ ffafellyddion, ac a ddywedodd, pryssura Michea fâb Imla.

9 A brenin Israel, a Jehosaphat brenin Juda, oeddynt yn eistedd bôb vn ar ei deyrngader, wedi eu gwisco mewn *breinbiawl* wisgoedd, eistedd yr oeddynt mewn llannerch *wrth* ddrŵs porth Samaria, a'r holl brophwydi oedd yn prophwydo ger eu bron hwynt.

*1 Bren, 22. 11. 10 * A Zedeciah mâb Chenaanah a wnaethei iddo ei hun gyrn heirn, ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, â'r rhai hyn y corni di y Syriaid, nes it eu difa hwynt.

11 A'r holl brophwydi oedd yn prophwydo fel hyn, gan ddywedyd, dôs i fynu i Ramoth Gilead, a ffynna; canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw y brenin.

*1 Bren, 22. 13. † Heb. *yn-chwb.* 12 * A'r gennad a aethe i alw Michea, a lefarodd wrtho ef, gan ddywedyd, wele eiriau y prophwydi yn † vn air yn dda i'r brenin: bydded gan hynny attolwg dy air ditheu fel vn o'r rhai hynny, a dywed y gorau.

13 A Michea a ddywedodd, *fel* mai byw 'r Arglwydd, yr hyn a ddywedo ŵy Nuw, hynny a lefarafi.

14 A phan ddaeth efe at y brenin, y brenin a ddywedodd wrtho, Michea, a awn ni i ryfel yn erbyn Ramoth Gilead, neu a beidiafi? dywedodd yntef, ewch i fynu a ffynnwch, a rhoddir hwynt yn eich llaw chwi.

15 A'r brenin a ddywedodd wrtho, pa fawl gwaith i'th dyngheddaf di, na leferech wrthyfi onid gwirionedd, yn enw 'r Arglwydd?

16 Yna efe a ddywedodd, gwelais holl Israel yn wasgaredic ar y mynyddoedd fel defaid ni *bydde* iddynt fugail: a dywedodd yr Arglwydd, nid *oes* feistr arnynt hwy, dychweled pôb vn i'w dŷ ei hun mewn tangneddyf.

17 (A brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, oni ddywedais i wrthit, na prophwydei efe ddaioni i mi onid ‡ drygioni?) ‡ Neu, *o drygioni.*

18 Yntef a ddywedodd, gan hynny gwrando air yr Arglwydd, gwelais yr Arglwydd yn eistedd ar ei orseddfa, a holl lû y nefoedd yn safyll ar el ddehau-law, ac ar ei law asswy.

19 A dywedodd yr Arglwydd, pwy a dwylla Ahab brenin Israel, fel yr elo efe i fynu, ac y syrthio yn Ramoth Gilead? ac vn a lefarodd gan ddywedyd fel hyn, ac arall gan ddywedyd fel hyn.

20 Yna * yspryd a aeth allan, ac a safodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, myfi a'i twyllaf ef. A dywedodd yr Arglwydd wrtho pa fodd? *Job 1. 6.

21 Dywedodd yntef, myfi a âf allan, * ac a fyddaf yn yspryd celwyddoc yngenau ei holl brophwydi ef. A dywedodd *yr Arglwydd*, twylli, a gorchfygi, dôs allan, a gwna felly. * 2 Thess. 2. 10.

22 Ac yn awr wele'r Arglwydd a roddodd yspryd celwyddoc yngenau dy brophwydi hyn: a'r Arglwydd a lefarodd ddrwg am danat ti.

23 Yna Zedeciah mâb Chenaanah a nesaodd, ac a darawodd Michea tan *ei* gern, ac a ddywedodd, pa ffordd yr aeth Yspryd yr Arglwydd oddi wrthifi i ymddiddan a thy di?

24 A Michea a ddywedodd, wele ti a gai weled y dwthwn hwnnw, pan elych di † o ystafell i ystafell. † Heb. *i ftafell mewn ftafell.*

25 A brenin Israel a ddywedodd, cymmerwch Michea, a dygwch ef yn ei ôl at Amon tywysog y ddinas, ac at Joas mâb y brenin;

26 A dywedwch, fel hyn y dywedodd y brenin, rhowch hwn yn y charchar-dŷ, a bwydwch ef â bara cystudd, ac â dwfr blindar, nes i mi ddyfod eilwaith mewn heddwch.

27 Yna y dywedodd Michea, os gan ddychwelyd y dychweli di mewn heddwch, ni lefarodd yr Arglwydd yno fi: efe a ddywedodd hefyd, gwrandewch *bŷ* yr holl bobl.

28 Felly brenin Israel, a Jehosaphat brenin Juda, a aethant i fynu i Ramoth Gilead.

29 * A brenin Israel a ddywedodd wrth Jehosaphat, mi a newidiaf fy nillad, ac a âf i'r rhyfel, ond gwisc di dy ddillad. Felly brenin Israel a newidiodd ei ddillad, a hwy a aethant i'r rhyfel. * 2 Bren. 22. 30.

30 A brenin Syria a orchymynnasei i dywysogion y cerbydau, y rhai *oedd* ganddo ef, gan ddywedyd, nac ymleddwch â bychan nac â mawr, onid â brenin Israel yn vnic.

31 A phan welodd tywysogion y cerbydau Jehosaphat, hwy a ddywedasant, brenin Israel *yw* efe, a hwy a ‡ droesant i ymladd yn ei erbyn ‡ Angl. *cas'sent.*

erbyn-ef : ond Jehoſaphat a wneddodd, a'r Arglwydd a'i cynnorthwyodd ef, a Duw a'i gyr-roedd hwynt oddi wrtho ef.

32 A phan weledd tywyſogion y cærbydau, nad brenin Iſrael oedd efe, hwy a ddychwelaſant oddi ar ei ôl ef.

* 1 Bren. 22. 34. † Heb. yn ei wirioneb. ‡ Heb. rhwng y cyſylltiadau, a rhwng y ddwy-fronneg.

33 * A rhyw ŵr a dynnodd mewn bŵa† ar ei amcan, ac a darawodd frenin Iſrael ‡ rhwng cyſylltiadau y lluric : am hynny efe a ddywedodd wrth ei gærbydŵr, trô dy law, a dwg fi allan o'r gâd, canys ſo'm clwyſwyd I.

34 A'r rhyfel a gryfhaoedd y dwthwn hwnnw ; a brenin Iſrael a gynhellid yn ei gærbyd yn erbyn y Syriaid, hyd yr hwyr : ac efe a fu ſarw ynghylch machludiad haul.

PEN. XIX.

1 Jehu yn ceryddu Jehoſaphat, ac yntau yn ymweled â'i deyrnas, 5 ac yn rhoi athrawiaeth i'w farn-wŷr, 8 ac i'r offeiriaid, a'r Lefiaid.

A Jehoſaphat brenin Juda a ddychwelodd iw dŷ ei hun I Jeruſalem mewn heddwch.

2 A Jehu mâb Hanani y gweledydd a aeth o'i flaen ef, ac a ddywedodd wrth y brenin Jehoſaphat, ai cynnorthwyo yr annuwiol, a charu y rhai oedd yn caſau yr Arglwydd, a wnait ti ? am hyn digoſaint oddi wrth yr Arglwydd *ſydd* arnat ti.

*Pen. 17. 7. 4. 6. 3 Er hynny * pethau da a gaſwyd ynot ti ; canys ti a dynnaiſt ymmaith y llwyni o'r wlâd, ac a baratoaiſt dy galon i geiſio Duw.

† Heb. *ddychwelodd ac a aeth.* 4 A Jehoſaphat a drigodd yn Jeruſalem : ac efe a † aeth drachefn trwy yr bobl o Beerſeba hyd fynydd Ephraim, ac a'i dûg hwynt eilwaith at Arglwydd Dduw eu tadau.

5 Ac efe a oſododd farn-wŷr yn y wlad, drwy holl ddinaſoedd cærog Juda, o ddinas bwyglyddd.

† Heb. *yn achos y farn.* 6 Ac efe a ddywedodd wrth y barn-wŷr, edrychwch beth a wneloch, canys nid tros ddŷn yr ydych yn barnu, onid tros yr Arglwydd ; ac *efe a ſydd* gyd â chwi † wrth roddi barn.

7 Yn awr gan hynny bydded ofn yr Arglwydd arnoch chwi ; gwiliwch, a gwnewch *hynny* : o herwydd nid *oes* anwiredd gyd â'r Arglwydd ein Duw, * na derbyn wyneb, na chymmeryd gwobr.

* Deut. 10. 17. Job 34. 19. Act. 10. 34. Rhuſ. 2. 11. Galat. 2. 6. Ephe. 6. 9. Coloſ. 3. 25. 1 Pet. 1. 17.

8 A Jehoſaphat a oſododd hefyd yn Jeruſalem *rai* o'r Lefiaid, ac o'r offeiriaid, ac o bennau tadau Iſrael *i dreſu* barnedigaethau yr Arglwydd ac ymraſaeſion, pan ddychwelent i Jeruſalem.

9 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, fel hyn y gwnewch mewn ofn yr Arglwydd, mewn ffyddlondeb, ac â chalon berffaith.

10 A pha ymraſael bynnag a ddâl attoch chwi oddiwrth eich brodyr, y rhai ſy yn trigo yn eu dinaſoedd, rhwng gwaed a gwaed, rhwng cyfraith a gorchymyn, deddfau a barnedigaethau, rhybyddiwch hwynt na throſſeddont yn erbyn yr Arglwydd, a bôd digoſaint arnoch chwi, ac ar eich brodyr : felly gwnewch, ac na throſſeddwch :

11 Ac wele Amariah 'r arch-offeiriad *ſydd* arnoch chwi ym mhôb peth *a berthyn i'r* Arglwydd, a Zebadiah mâb Iſmael blaenor tŷ Juda, ym mhôb achos i'r brenin ; a'r Lefiaid yn ſwyddogion gar eich bron chwi : ymwrôlwch, a gwnewch *hynny*, a'r Arglwydd ſydd gyd â'r dalonnu.

PEN. XX.

1 Jehoſaphat yn ei ofn, yn cyhoeddi ympryd, 5 ac yn gweddio. 14 Prophwydoliaeth Jahaziel. 20 Jehoſaphat yn cynghori 'r bobl, ac yn goſod cantorion i foliannu 'r Arglwydd. 22 Mawr ddiniſtr y gelynion. 26 Y bobl, wedi bendithio Duw yn Berachah, yn dychwelyd mewn gorfoledd. 31 Teyrnaſiad Jehoſaphat. 35 Es longau of ac Ahaziah, yn drylliu.

AC wedi hyn meibion Moab, a meibion Ammon a ddaethant, a chyd â hwynt *eraill* heb law 'r Ammoniaid, yn erbyn Jehoſaphat, I ryfel.

2 Yna y dauwyd, ac y mynegwyd I Jehoſaphat, gan ddywedyd, tyrfa fawr a daeth yn dy erbyn di o'r tu hwnt i'r môr, o Syria ; ac wele *y maent* hwy yn Hazazon Tamar, honno *yw* Engedi.

3 A Jehoſaphat a ofnodd, ac a ‡ ymroddodd i geiſio 'r Arglwydd : ac a gyhoeddodd ympryd drwy holl Juda.

‡ Heb. *roddodd ei wyneb.*

4 A Juda a ymgaſclaſant i ofyn *cymmorth* gan yr Arglwydd : canys hwy a ddaethant o holl ddinaſoedd Juda i geiſio 'r Arglwydd.

5 A Jehoſaphat a ſaſodd ynghynnulleidfa Juda, a Jeruſalem, yn nhŷ 'r Arglwydd, o flaen y cyntedd newydd ;

6 Ac a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw ein tadau, onid wyt ti yn Dduw yn y nefoedd, ac yn llywodraethu ar holl deyrnaſoedd y cenhedloedd ? ac onid yn dy law di *y mae* nerth a chadernid, fel nad oes a ddichon dy wrthwynebu di ?

7 Onid tydi ein Duw ni, a yrraiſt ymmaith breſſwyl-wŷr y wlâd hon o flaen dy bobl Iſrael, ac a'i rhoddaiſt hi i hâd Abraham, dy garedigol, yn dragywydd ?

8 A thrigaſant ynddi, ac adeiladaſant I ti ynddi gyſſegr i'th enw, gan ddywedyd,

9 * Pan ddêl niwed arnom ni, *ſef* cleddyf, barnedigaeth, neu haint y nodau, neu newyn ; os ſafwn o flaen y tŷ hwn, a cher dy fron di (canys dy enw di *ſydd* yn y tŷ hwn) a gwaeddi arnat yn ein cyfyngdra, ti a wrandewi, ac a'n gwaredi ni.

* Pen 6. 28. 1 Bren. 8. 37.

10 Ac yn awr wele feibion * Ammon, a Moab, a *thrigolion* mynydd Seir, y rhai ni chanhiedaiſt i Iſrael fyned attynt, pan ddaethant o wlad yr Aipht ; ond ihwy a droſaſant oddi wrthynt, ac ni ddifethaſant hwynt.

* Gen. 16. 8. Deut. 2. 4. Iſod. 23.

11 Etto wele hwynthwy yn talu I ni, gan ddyfod i'n bwrw ni allan o'th etifeddiaeth di, yr hon a wnaethoſt I ni ei hetifeddu.

12 Oh ein Duw ni, oni fernl di hwynt ? canys nid *oes* gennym ni nerth i *ſefyll* o flaen y dyrfa fawr hon, ſydd yn dyfod i'n herbyn ; ac ni wyddom ni beth a wnawn ; ond arnat ti *y mae* ein llygaid.

13 A holl Juda oedd yn ſefyll gar bron yr Arglwydd ; a'i rhai bâch, eu gwragedd, a'i plant.

14 Yna ar Jahaziel mâb Zechariah, fâb Benaiah, fâb Jehiel, fâb Mattaniah, Lefiad o feibion Aſaph, y daeth Yſpryd yr Arglwydd, ynghanol y gynnulleidfa.

15 Ac efe a ddywedodd, gwrandewch holl Juda, a thrigolion Jeruſalem, a *thitheu* frenin Jehoſaphat, fel hyn y dywed yr Arglwydd wrthych chwi, nac ofnwch, ac na ddigalonnwch rhag y dyrfa fawr hon, canys nid eiddo chwi y rhyfel, eithr eiddo Duw.

16 Y fory ewch i wared yn eu herbyn hwynt ; wele hwynt yn dyfod i fynu wrth riw

Ziz ?

Ziz? a chwi a'i goddiweddwch hwynt yn ghwrr ‡ yr afon, tu ag anialwch Jeruel.

‡ Neu, y dyffryn.

17 Nid *rhaid* i chwi ymladd yn *rhyfel* hwn, * ſefwch yn llonydd, a gwelwch ymwared yr Arglwydd tu ag atoch, ô Juda, a Jeruſalem; nac ofnwch, ac na ddigalonnwch, ewch y foru allan yn eu herbyn hwynt, a'r Arglwydd *fydd* gyd â chwi.

* Exod' 14. 13.

18 A Jehoſaphat a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb: holl Juda hefyd, a holl drigolion Jeruſalem a ſyrthiaſant ger bron yr Arglwydd, gan addoli 'r Arglwydd.

19 A'r Leſiaid, o feibion y Cohathiaid, ac o feibion y Corhiaid, a gyfodaſant i foliannu Arglwydd Dduw Iſrael â llef vchel ddercha-fedig.

20 A hwy a gyfodaſant yn forau, ac a aethant i anialwch Tecoa: ac wrth fyned o honynt, Jehoſaphat a ſafodd, ac a ddywedodd, gwrandewch fi ô Juda, a trigolion Jeruſalem, * credwch yn yr Arglwydd eich Duw, a chwi a ſiccrheir; coeliwch ei prophwydi ef, a chwi a ffynnwch.

* Eſa. 7. 9.

21 Ac eſe a ymgynghorodd â'r bobl, ac a oſododd gantorion i'r Arglwydd, a rhai i foliannu prydferthwch ſancteiddrwydd, pan aent allan o flaen y rhyfelwŷr; ac i ddywedyd, * clodforwch yr Arglwydd, o herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywydd.

* Pſal. 136.

22 Ac yn yr amſer y dechreuaſant hwy y gân, a'r moliant, y rhoddodd yr Arglwydd gynllwynwŷr yn erbyn meibion Ammon, Moab, a *thrigolion* mynydd Seir, y rhai oedd yn dyfod yn erbyn Juda, a hwy ‡ a laddaſant bawb ei gilydd.

‡ Neu, *a da anſant.*

23 Canys meibion Ammon, a Moab, a gyfodaſant yn erbyn trigolion mynydd Seir, iw difrodi, ac iw difetha *hwynt*: a phan orphennaſent hwy drigolion Seir, hwy a helpiaſant ddifetha pawb ei gilydd.

24 A phan ddaeth Juda hyd ‡ Miſpah yn yr anialwch, hwy a edrychaſant ar y dyrfa, ac wele hwynt yn gelaneddau meirwon, yn gorwedd ar y ddaiar, ac † heb *un* diangol.

‡ *Tŵr y gwilwyr.*

† Heb. *nid oedd diangfa.*

25 A phan ddaeth Jehoſaphat a'i bobl i ſclyfaethu eu hyſpail hwynt, hwy a gawſant yn eu myſc hwy lawer o olud, gyd â'r cyrph meirw, a thlyſau dymunol (yr hyn a ſclyfaethaſant iddynt) beth anfeidrol: a thri-diau y buant yn yſclyfaethu 'r yſpail, canys mawr oedd.

26 Ac ar y pedwerydd dydd yr ymgynnullaſant i * ddyffryn ‡ y fendith; canys yno y bendithiaſant yr Arglwydd: am hynny y gelwir henw y ſan honno dyffryn ‡ y fendith hyd heddyw.

* Joel. 3. 2.

† *Bera-chah.*

‡ *Beraſchah*

27 Yna y dychwelodd holl wŷr Juda, a Jeruſalem, a Jehoſaphat yn flaenor iddynt, i fyned yn eu hôl i Jeruſalem mewn llawenydd: canys yr Arglwydd a roddaſei lawenydd iddynt hwy ar eu gelynion.

28 A hwy a ddaethant i Jeruſalem, â nablau, a thelynau, ac vdcyrn, i dŷ 'r Arglwydd.

29 Ac ofn Duw oedd ar holl deyrnaſoedd y ddaiar, pan glywſant hwy fel y rhyfelaſei yr Arglwydd yn erbyn gelynion Iſrael.

30 Felly teyrnas Jehoſaphat a gafodd lonydd; canys ei Dduw a roddodd iddo lonyddwch o amgylch.

31 A Jehoſaphat a deyrnaſodd ar Juda: * mâb pymtheng-mlwydd ar hugain *oedd efe* pan ddechreuodd deyrnaſu, a phum mhlynedd

* 1 Bren. 22. 41.

ar hugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam *of oedd* Azubah merch Silhi.

32 Ac efe a rodiodd yn ffordd Aſa ei dâd, ac ni chiliodd oddi wrthi, gan wneuthur yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd.

33 Er hynny, ni thynnwyd yr vchelfeydd ymmaith: canys ni pharatoeſei y bobl eu calon etto at Dduw eu tadau.

34 A'r rhan arall o'r gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Jehoſaphat, wele hwy yn ſcrifennedic ym myſc geiriau Jehu mâb Hanani, 'r * hwn ‡ y crybwyllir am dano yn llyfr brenhinoedd Iſrael.

* 1 Bren. 16. 1.

‡ Heb *a ddercheſ-wyd.*

35 Ac wedi hyn, Jehoſaphat brenin Juda a ymgyfeillodd ag Ahaziah brenin Iſrael, yr hwn a ymroddaſe i ddrygioni.

36 Ac efe a vnodd ag ef ar wneuthur llongau i fyned i Tarſis: a gwnaethant y llongau yn Ezion Geber.

37 Yna Eliezer mâb Dodavah o Mareſah, a brophwydodd yn erbyn Jehoſaphat, gan ddywedyd; o herwydd i ti ymgyfeillachu ag Ahaziah, yr Arglwydd a drylliodd dy waith di; * a'r llongau a ddrylliwyd fel na allaſant fyned i Tarſis.

* 1 Bren. 22. 49.

PEN. XXI.

1 Jehoram yn teyrnaſu ar ôl Jehoſaphat, ac yn lladd ei frodyr. 5 Ei anmwioldeb ef. 8 Edom a Libnah yn troi oddiwrtho of. 12 Prophwydoliaeth Elias yn ei erbyn ef. 16 Y Philiſtiaid a'r Arabiaid yn ei orthrymmu of, 18 Ei anaele gleſyd ef, a'i wradwyddus farwolaeth, a'i gladdedigaeth.

A * Jehoſaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: a Jehoram ei fâb a deyrnaſodd yn ei le ef.

* 1 Bren. 22. 50.

2 Ac iddo ef *yr oedd* brodyr, meibion Jehoſaphat, Azariah, a Jehiel, a Zechariah, ac Azariah, a Michael, a Sephatiah: y rhai hyn oll *oedd* feibion Jehoſaphat brenin Iſrael.

3 A'i dâd a roddodd iddynt roddion lawer, o arian, ac aur, a gwerth-fawr bethau, gyd â dinaſoedd caerog yn Juda: ond efe a roddodd y frenhiniaeth i Jehoram, canys efe *oedd* y cyntafanedic.

4 A * Jehoram a gyfododd ar frenhiniaeth ei dâd, ac a ymgadarnhaodd, ac a laddodd ei holl frodyr â'r cleddyf; a *rhai* hefyd o dywyſogion Iſrael.

* 2 Bren. 8. 16.

5 Mâb deuddeng-mlwydd ar hugain *oedd* Jehoram pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac wyth mlynedd y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem.

6 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Iſrael, fel y gwnelſei tŷ Ahab; canys merch * Ahab oedd wraig iddo: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

* Pen. 22. 2.

7 Ond ni fynnei 'r Arglwydd ddifetha tŷ Ddafydd, er mwyn *y cyfammod a ammodaſei efe â Dafydd, fel y dywedaſei, y rhoddei efe iddo † oleuni, ac iw feibion byth.

* 2 Sam. 7. 12. 1 Bren. 11. 36.

8 Yn ei ddyddiau ef y gwrthryfelodd Edom oddi tan law Juda, ac y goſodaſant frenin arnynt eu hun.

2 Bren. 8. 19. Pſal. 132. 11.

† Heb. *lamp neu ganwyll.*

9 A* Jehoram a aeth allan, â'i dywyſogion, a'i holl gerbydau gyd ag ef: ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, y rhai oedd yn ei amgylchu ef, a thywyſogion y cerbydau.

* 2 Bren. 8. 21.

10 Felly Edom a wrthryfelodd oddi tan law Juda hyd y dydd hwn: a *gwrthryfelodd Libnah y pryd hynny oddi tan ei law ef, o herwydd iddo ymwrthod ag Arglwydd Dduw ei dadau.

* 2 Bren. 8. 22.

11 Efe a wnaeth hefyd vchelfeydd yn mynyddoedd Juda, ac a wnaeth i drigolion Jerusalem butteinio, ac a gymhellodd Juda i *hynny*.

12 A daeth yſcrifen oddi wrth Elias y prophwyd atto ef, gan ddywedyd, ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd, o herwydd na rodiaiſt ti yn ffyrdd Jehoſaphat dy dâd, nac yn ffyrdd Aſa brenin Juda;

13 Eithr rhodio o honot yn ffordd brenhinoedd Iſrael, a gwneuthur o honot i Juda, ac i drigolion Jerusalem butteinio, ſel y putteiniodd tŷ Ahab, a lladd o honot dy frodyr hefyd o dŷ dy dâd, y rhai *oedd* well na thydi:

† Heb. *tynod*, 14 Wele, yr Arglwydd a dery â † phla mawr, dy bobl di, a'th blant, a'th wragedd, a'th holl olud.

15 A thi a gei glefyd mawr, clefyd o'th ymyſcaroedd, nes myned o'th goluddion allan gan y clefyd, o ddydd i ddydd.

16 Felly 'r Arglwydd a gyffrôdd yn erbyn Jehoram yſpryd y Philiſtiaid, a'r Arabiaid, y rhai *oedd* ger llaw 'r Ethiopiaid.

17 A hwy a ddaethant i fynu i Juda, ac a'i drylliaſant hi, ac a gaeth-gludaſant yr holl gyfoeth a gafwyd yn nhŷ 'r brenin, a'i feibion hefyd a'i wragedd; ſel na adawyd mâb iddo onid ‡ Jehoahaz yr ieuangaf o'i feibion.

‡ Neu, *Aberiah*, Pen. 22. 1. 18 Ac wedi hyn oll yr Arglwydd a'i tarawodd ef yn ei ymyſcaroedd â chlefyd anaele.

Neu, *Azariah*, Pen. 22. 6. 19 A bu, yn ôl talm o ddyddiau ac wedi darfod yſpaid dwy flynedd, ei ymyſcaroedd ef a aeth allan, gan ei glefyd; felly y bu efe farw o glefydau drwg. A'i bobl ni wnaethant iddo gynneu megis cynneu ei dadau.

20 Mâb deuddeng-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac wyth mlynedd a teyrnaſodd efe yn Jeruſalem; ac efe a ymadawodd heb hiraeth *am dano*: a chladdaſant ef yn ninas Dafydd, ond nid ym meddrod y brenhinoedd.

PEN. XXII.

1 Ahaziah yn dyfod ar ôl Jehoram, ac yn teyrnaſu yn annuwiol. 5 Ei gyngrair ef a Joram mâb Ahab, a Jehu yn ei ladd ef. 10 Athaliah yn difetha 'r holl hâd brenhinol ond Joas, yr hwn a guddiaſei Joſabeah ei fodryb, ac yn cymmeryd arni y frenhiniaeth.

A * Trigolion Jeruſalem a wrddaſant Ahaziah ei fâb ieuangaf ef yn frenin yn ei lê ef, canys y fyddin a ddeliſei gyd â'r Arabiaid i'r gwerſyll, a laddaſei y rhai * hynaf oll. Felly Ahaziah mâb Jehoram brenin Juda a deyrnaſodd.

* 2 Bren. 8. 24.

* Pen. 21. 17.

2 Mâb dwy flwydd a deugain *oedd* Ahaziah pan ddechreuodd efe deyrnaſu: ac vn flwyddyn y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* * Athaliah merch Omri.

* Pen. 21. 6. 3 Ynteu hefyd a rodiodd yn ffyrdd tŷ Ahab: canys ei fam oedd ei gyngor ef i wneuthur drwg.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ſel tŷ Ahab: canys hwynt hwy oedd gynghoriaid iddo ef, ar ôl marwolaeth ei dâd, iw ddiniſtr ef.

5 Ac efe a rodiodd yn ôl eu cyngor hwynt, ac a aeth gyd â Jehoram mâb Ahab brenin Iſrael i ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, yn Rameth Gilead: a'r Syriaid a darawſant Joram,

6 Ac efe a ddychwelodd i ymlachâu i Jezreel, o herwydd yr archollion â'r rhai y tarawſent ef yn Ramah, pan ymladdodd efe â Hazael brenin Syria: ac ‡ Azariah mâb Jehoram brenin Juda a aeth i wared i ymweled â Jehoram mâb Ahab i Jezreel, canys clâf oedd efe.

‡ *Ahaziah* verſ. 1. o Jeroboſ. Pen. 21. 17.

7 A † diniſtr Ahaziah oedd oddi wrth Dduw, wrth ddyfod at Joram: canys pan ddaeth, efe a aeth gyd â Jehoram yn erbyn Jehu mâb Nimſi 'r hwn a * ennſiniaſei 'r Arglwydd i dorri ymmaith dŷ Ahab.

† Heb. *mathrad.*

* 2 Bren. 9. 27.

8 A phan farnodd Jehu yn erbyn tŷ Ahab efe a gaſodd dywyſogion Juda, a meibion brodyr Ahaziah, y rhai oedd yn gwaſanaethu Ahaziah, ac efe a'i lladdodd hwynt.

9 * Ac efe a geiſiodd Ahaziah, a hwy a'i daliaſant ef (canys yr oedd efe yn llechu yn Samaria) a hwy a'i dygaſant ef at Jehu, lladdaſant ef hefyd, a chladdaſant ef; canys dywedaſant, mâb Jehoſaphat *yw* efe, yr hwn a geiſiodd yr Arglwydd â'i holl galon: felly nid oedd gan dŷ Ahaziah nerth i fynu yn y deyrnas.

* 2 Bren. 9. 27.

10 Ond pan welodd * Athaliah mam Ahaziah farw o'i mâb, hi a gyfododd, ac a ddiſethodd holl frenhinawl hâd tŷ Juda.

* 2 Bren. 11. 1.

11 Ond Joſabeah merch y brenin a gymmerth Joas fab Ahaziah, ac a'i lladratâodd ef o fyſc meibion y brenin y rhai a laddwyd, ac a'i rhoddodd ef a'i fammaeth yn ſtafell y gwelâu: felly Joſabeah merch y brenin Jehoram gwraig Jehoiada yr offeiriad, (canys chwaer Ahaziah ydoedd hi) a'i cuddiodd ef rhag Athaliah, fel na laddodd hi ef.

12 Ac efe a fu ynghûdd gyd â hwynt yn nhŷ Dduw, chwe blynedd, ac Athaliah oedd yn teyrnaſu ar y wlâd.

PEN. XXIII.

1 Jehoiada, wedi goſod pethau mewn trefn, yn gwneuthur Joas yn frenhin. 12 Llâdd Athaliah. 16 Jehoiada yn edfryd gwaſanaeth Duw,

AC yn * y ſeithfed flwyddyn yr ymgadarnhaodd Jehoiada, ac a cymmerodd dywyſogion y cantoedd, Azariah mâb Jehoram, ac Iſmael mâb Johanan, ac Azariah mâb Obed, a Maaſiah mâb Adaiah, ac Eliſaphat mâb Zichri, gyd ag ef mewn cyfammod.

* 2 Bren. 11. 4.

2 A hwy a aethant o amgylch yn Juda, ac a gynnuliaſant y Leſiaid o holl ddinaſoedd Juda, a phennau cenedl Iſrael, ac a ddaethant i Jeruſalem.

3 A'r holl gynnulleidfa a wnaethant gyfammod â'r brenin yn nhŷ Dduw: ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, wele, mâb y brenin a deyrnaſa, * ſel y llefarodd yr Arglwydd am feibion Dafydd.

* 2 Sam. 7. 12. 1 Bren. 2. 4. & 9. 5. 2 Cron. 6. 16. & 7. 18.

4 Dymma y peth a wnewch chwi, y drydedd ran o honoch, y rhai a ddeuant i mewn *ar* y Sabboth, o'r offeiriaid, ac o'r Leſiaid, *fydd* yn borthorion i'r trothwyau.

5 * A'r drydedd ran *fydd* yn nhŷ 'r brenin, a'r drydedd ran wrth borth y ſyltaen, a'r holl bobl ynghynteddau tŷ 'r Arglwydd.

* 2 Bren. 11. 6.

6 Ac na ddeled *neb* i dŷ 'r Arglwydd, onid yr offeiriaid, a'r gwenidogion o'r Leſiaid, deuant hwy i mewn, canys ſanctaidd ydynt: ond yr holl bobl a gadwant wiliadwriaeth yr Arglwydd.

7 A'r Leſiaid a amgylchant y brenin o bob tu, pôb vn a'i arfau yn ei law, a phwy bynnag arall a ddelo i'r tŷ, lladder ef: ond byddwch chwi gyd â'r brenin, pan ddelo efe i mewn, a phan êl efe allan.

8 A'r Lefiaid a holl Juda a wnaethant yn ôl yr hyn oll a orchymynnasai Jehoiada yr offeiriad, a hwy a gymmerasant bawb eu gwŷr, y rhai oedd yn dyfod i mewn *ar* y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn myned allan *ar* y Sabboth: (canys ni ryddhasei Jehoiada 'r offeiriad y dosparthiadau.)

9 A Jehoiada'r offeiriad a roddodd i dywysogion y cantoedd, y gwayw-ffyn, a'r tarianau, a'r eftylch, *a fuasei* yn eiddo y brenin Dafydd, y rhai *oedd* yn nhŷ Dduw.

10 Ac efe a * gyfleodd yr holl bobl, a phob vn a'i arf yn ei law, o'r † tu deheu i'r tŷ, hyd y tu aſſwy i'r tŷ, ynghylch yr allor a'r tŷ, yn ymyl y brenin oddi amgylch.

11 Yna y dygasant allan fîb y brenin, a rhoddasant y goron arno ef, a'r * dyſtiolaeth, ac a'i hurddasant ef yn frenin: Jehoiada hefyd a'i feibion a'i heneiniasant ef, ac a ddywedasant, byw fyddo 'r brenin.

12 A phan glybu Athaliah drŵſt y bobl yn rhedeg, ac yn moliannu y brenin; hi a ddaeth at y bobl i dŷ 'r Arglwydd.

13 A hi a edrychodd, ac wele y brenin yn ſefyll wrth ei golofn yn y ddyfodfa, a'r tywysogion, a'r vdcyrn yn ymyl y brenin; a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn llaiſio mewn vdcyrn; a'r cantorion ag offer cerdd, a'r rhai a fedrent foliannu. Yna Athaliah ar wygodd ei dillad, ac a ddywedodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

14 A Jehoiada yr offeiriad a ddug allan dywysogion y cantoedd, *ſef* ſwyddogion y lîn, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi allan o'r rhesîau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi lladder ef â'r cleddyf: canys dywedaſai 'r offeiriad, na leddwch hi yn nhŷ 'r Arglwydd.

15 A hwy a roddaſant ddwylo arni hi, a hi a ddaeth tu a'r porth y deuei y meirch i dŷ y brenin, ac yno y lladdaſant hwy hi.

16 A Jehoiada a wnaeth gyfammod rhyngddo ei hun a rhwng yr holl bobl, a rhwng y brenin, i fod yn bobl i'r Arglwydd.

17 Yna 'r holl bobl a aethant i dŷ Baal, ac a'i dattrywiaſant ef, a'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliaſant hwy, ac a laddaſant *Mattan offeiriad Baal o flaen yr allor.

18 A Jehoiada a oſododd ſwyddau yn nhŷ 'r Arglwydd, tan law yr offeiriaid y Lefiaid, y rhai a * ddoſparthaſei Dafydd yn nhŷ yr Arglwydd, i offrymmu poeth offrymmau'r Arglwydd, * fel y mae yn ſcrifennedic yngyfraith Moſes, mewn llawenydd a chân: † yn ôl trefn Dafydd.

19 Ac efe a * gyfleodd y porthorion wrth byrth tŷ 'r Arglwydd, fel na ddêlai i mewn neb a *ddêlai* allan mewn dim oll.

20 Cymmerodd hefyd dywyſogion y cantoedd, a'r pendefigion, a'r rhai oedd yn arglwyddiaethu ar y bobl, a holl bobl y wlâd, ac efe a ddug y brenin i wared o dŷ 'r Arglwydd: a hwy a ddaethant drwy y porth vchaf i dŷ 'r brenin, ac a gyfleaſant y brenin ar orſeddfa y frenhiniaeth.

21 A holl bobl y wlâd a lawenychaſant, a'r ddinas a fu lonydd wedi iddynt ladd Athaliah â'r cleddyf.

PEN. XXIV.

1 *Joas yn teyrnaſu yn ddaioni, tra fu fyw Jehoiada.* 4 *yn peri cyweirio 'r Deml.* 15 *Marwolaeth Jehoiada a'i barchedic angladd.* 17 *Joas yn troi at ddelw-addoliaeth, ac yn lladd Zechariah mab Jehoiada.* 23 *Y Syriaid yn ei anrheithio ef, a Zabad a Jehozabad yn ei ladd ef.*

27 *Amaziah yn teyrnaſu ar ei ol ef.*

MAb * ſaith mlwydd *oedd* Joas pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a daugain mhlynedd y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Zibea o Beer-ſeba.

2 A Joas a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, holl ddyddiau Jehoiada 'r offeiriad.

3 A Jehoiada a gymmerth iddo ddwy wragedd: ac efe a genhedlodd feibion a merched.

4 Ac wedi hyn Joas a roes ei fryd ar adnewyddu tŷ 'r Arglwydd.

5 Ac efe a gynhulleddd yr offeiriaid, a'r Lefiaid, ac a ddywedodd wrthynt, ewch i ddinaſoedd Juda, a chaſclwch gan holl Iſrael arian i gyweirio tŷ eich Duw, o flwyddyn i flwyddyn: pryſſurwch chwithau y peth: ond ni fryſſiodd y Lefiaid.

6 A'r brenin a alwodd am Jehoiada yr *offeiriad* pennaf, ac a ddywedodd wrtho, pa ham na chaiſiaſt gan y Lefiaid ddwyn o Juda, ac o Jeruſalem dreth Moſes gwâs yr Arglwydd, a chynnulleidfa Iſrael, i * babell y dyſtiolaeth?

7 Canys meibion Athaliah y wraig ddrygionus honno, a rwygaſant dŷ Dduw; a holl gyſſegredic bethau tŷ 'r Arglwydd a roeſant hwy i Baalim.

8 Ac wrth orchymyn y brenin, hwy a wnaethant gîſt, * ac a'i goſodaſant hi ym mhorth tŷ 'r Arglwydd oddi allan.

9 A roddaſant † gyhoeddiad yn Juda, ac yn Jeruſalem ar ddwyn i'r Arglwydd dreth Moſes gwâs Duw, *yr hon a roeſid ar* Iſrael yn yr anialwch.

10 A'r holl dywyſogion, a'r holl bobl a lawenychaſant, ac a ddygaſant, ac a fwriaſant i'r gîſt, nes gorphen o honynt.

11 A bu, yr amſer y ducpwyd y gîſt at ſwyddog y brenin drwy law y Lefiaid, a phan welſant fod llawer o arian, ddyfod o ſcrifennydd y brenin, a ſwyddog yr Arch-offeiriad, a thywallt y gîſt, a'i chymmeryd hi, a'i dwyn drachefn i'w lle ei hun. Felly y gwnaethant o ddydd i ddydd, a chaſclaſant arian lawer.

12 A'r brenin, a Jehoiada a'i rhoddodd i'r rhai oedd yn gweithio gwaſanaeth tŷ 'r Arglwydd, a chyflogaſant ſeiri maen, a ſeiri pren, i gyweirio tŷ 'r Arglwydd: a gofaint haiarn a phrês, i gadarnhau tŷ 'r Arglwydd.

13 Felly y gweith-wŷr a weithiaſant, † a'r gwaith a orphennwyd drwy eu dwylo hwynt: a hwy a wnaethant dŷ Dduw yn ei drefn-ei hun, ac a'i cadarnhaſant ef.

14 A phan orphennaſant hwy *ef*, hwy a ddygaſant y gweddill o'r arian ger bron y brenin a Jehoiada, a hwy a wnaethant o honynt leſtri i dŷ 'r Arglwydd, *ſef* lleſtri y weinidogaeth, † a'r morthêrau, a'r llwyau, a'r lleſtri aur ac arian, ac yr offrymmu hwy yn offrymmu poeth offrymmau yn nhŷ yr Arglwydd yn oeſtadol, holl ddyddiau Jehoiada.

15 Ond Jehoiada a heneiddiodd, ac oedd gyflawn o ddyddiau, ac a fu farw: mâb can mlwydd a dêc ar hugain *oedd efe* pan fu farw.

16 A hwy a'i claddaſant ef yn ninas Dafydd gyd â'r brenhinoedd: canys efe a wnaſei ddaioni yn Iſrael, tu ag at Dduw a'i dŷ.

17 Ac wedi marw Jehoiada, tywyſogion Juda a ddaethant, ac a ymgrymmaſant i'r brenin;

* 2 Bren. 11. 11.
† Heb. *ſtrwyddau ddeheu.*
* Deut. 17. 18.
* Deut. 13. 9.
* 1 Cron. 24. 1.
* Num. 28. 2.
† Heb. *trwy ddwylo.*
* 1 Cron. 26. 10.
* 2 Bren. 12. 1.
† Heb. *a medd giniaeth i fyny ar y gwaith.*
† Heb. *i offrymmu.*
* Exod. 30. 12.
* 2 Bren. 12. 9.
† Heb. *ſef.*
* Exod. 30. 13.

nin: yna y brenin a wrandawodd arnynt hwy.

18 A hwy a adawsant dŷ Arglwydd Dduw Iw tadau, ac a wasanaethasant y llwynau, a'r delwau: a daeth digofaint ar Juda, a Jerusalem, o herwydd eu camwedd hyn.

19 Etto efe a anfonodd attynt hwy brophwydi, Iw troi hwynt at yr Arglwydd; a hwy a dystiolaethasant yn eu herbyn hwynt ond ni wrandawsant hwy.

† Heb. *Wisfodd eu.*

20 Ac Yspryd Duw a † ddaeth ar Zechariah fab Jehoiada yr offeiriad, ac efe a safodd oddi ar y bobl, ac a ddywedodd wrthynt hwy, fel hyn y dywedodd Duw, pa ham yr ydych chwi yn troseddu gorchymynion yr Arglwydd? diau na ffynnwch chwi, canys gwrthodasech yr Arglwydd, am hynny ynteu a'ch gwrthyd chwithau.

21 A hwy a gyd-fwriadasant yn ei erbyn ef, ac a'i llabyddiasant ef â meini wrth orchymyn y brenin, ynghyntedd tŷ'r Arglwydd.

† Heb. *In nychveliad.*

22 Ac ni chofiodd Joas y brenin y caredigrwydd a wnaethai Jehoiada ei dâd ef ag ef, ond efe a laddodd ei fâb ef: a phan oedd efe yn marw, efe a ddywedodd, edryched yr Arglwyd, a gofynned.

23 Ac † ymmhen y flwyddyn y daeth llu y Syriaid i fyny yn ei erbyn ef, a hwy a ddaethant yn erbyn Juda, a Jerusalem, ac a ddifethasant holl dywysogion y bobl o blith y bobl, ac a anfonasant eu holl anrhaith hwynt i frenin Damascus.

24 Canys llu y Syriaid a ddaethai ag ychydig wŷr, a'r Arglwydd a roddodd yn eu llaw hwynt lu mawr iawn; am iddynt wrthod Arglwydd Dduw eu tadau: felly y gwnaethant hwy farn yn erbyn Joas.

25 A phan aethant hwy oddi wrtho ef, (canys hwy a'i gadawsant ef mewn clefydau mawrion) ei weision ei hun a gyd-fwriadodd yn erbyn ef, o herwydd gwaed meibion Jehoiada yr offeiriad, ac a'i lladdasant ef ar ei wely, ac efe a fu farw: a hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd, ond ni chladdasant ef ym meddau y brenhinoedd.

‡ Neu, *Jozachar.* a Bren. 12. 21. † Neu, *Somer.* a Bren. 12. 21.

26 Ac dymma y rhai a fradfwriadasant yn ei erbyn ef: ‡ Zabad mâb Simeah yr Ammonites, a Jehozabad mab † Simrith y Moabites.

27 Am ei feibion ef, a maint y baich a roddwyd arno, a sylfaeniad tŷ Dduw, wele hwy yn scrifennedic yn hyftori llyfr y brenhinoedd: ac Amaziah ei fâb a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XXV.

1 Amaziah yn dechreu teyrnefu yn ddioruus.
3 Yn gwneuthur cyfiawnder a'r brawdwŷr,
5 yn cyfrifo llu o'r Iſraeliaid yn erbyn yr Edomiaid, ac er aiv y prophwyd yn colli y can talent cyfleg, ac yn eu gollwng bwynt ymmaith,
11 yn gorchfygu'r Edomiaid. 10 *13 Yr Iſraeliaid yn ddigllon am eu gollwng ymmaith, yn yſpeilio wrth fyned adref.* 14 *Amaziah yn balchio ôs ei oruchefiaeth, ac yn gwaſanaethu duwiau Edom, ac yn diſtyru rhybyddiy Prophwyd,* 17 *yn cyfroi Joas ſiw ddiniſtr ei hun.* 25 *Yr hyd y teyrnaſodd ef.* 27 *Ei ladd ef trwy frâd.*

*2 Bren. 14. 2.

MAb † pum-mlwydd ar hugain oedd Amaziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, a naw mhlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac enw ei fam ef oedd Jehoadan o Jerusalem.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ond nid â chalon berffaith.

† Heb. *efe a laddodd ei weiſion a laddaſant y brenin ei Arno.*

3 A phan ſicrhawyd ei deyrnas † iddo ef, efe a laddodd ei weiſion a laddaſant y brenin ei dâd ef.

* Deut. 24. 16. 2. Bren. 14. 6. Jer. 31. 30. Ezec. 18. 20.

4 Ond ni laddodd efe eu meibion hwynt, ond *efe a wnaeth* fel y mae * yn ſcrifennedic yn y gyfraith yn llyfr Moſes, lle y gorchymynnaſei yr Arglwydd, gan ddywedyd, ni bydd marw y tadau dros y meibion, ac ni bydd marw y meibion dros y tadau, onid pob vn a fydd marw am ei bechod ei hun.

5 Ac Amaziah a gynhullodd Judah, ac a'i gwnaeth hwy, yn ôl tŷ eu tadau, yn dywyſogion ar filoedd, ac yn dywyſogion ar gannoedd, drwy holl Judah, a Benjamin: ac efe a'i cyfrifodd hwynt o fâb vgain mlwydd ac vchod, ac a'i cafodd hwy yn dri-chan mil o wŷr etholedig yn *gallu* myned i ryfel, yn medru trin gwayw-ffon a tharian.

6 Ac efe a gyflogodd o Iſrael gan mil o wŷr cedyrn nerthol, er can talent o arian.

7 Ond gŵr Duw a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, ô frenin, nac aed llu Iſrael gyd â thi: canys nid *yw* 'r Arglwydd gyd âg Iſrael, ſef gyd â holl feibion Ephraim.

8 Ond os myned a fynni, gwna, ymgadarnhâ i ryfel: *ond* Duw a wna *it* ſyrthio o flaen dy elynion; canys y mae gan Dduw nerth i gynnorthwyo, ac i gwympo.

9 Ac Amaziah a ddywedodd wrth ŵr Duw, ond beth a wneir am y can talent a roddais i dorf Iſrael? a dywedodd gŵr Duw, y mae ar law yr Arglwydd roddi i ti lawer mwy nâ hynny.

10 Felly Amaziah a'i nailltuodd hwynt, ſef y dorf a ddaſai atto ef o Ephraim, i fyned Iw mangre ei hun. A llidiodd eu digllonedd hwy yn ddirfawr yn erbyn Juda, a dychwelaſant Iw mangre eu hun mewn llid ddigllon.

11 Ac Amaziah a ymgadarnhaodd, ac a dywyſodd allan ei bobl, ac a aeth i ddyffryn yr hâlen, ac a darawodd o feibion Seir ddengmil.

12 Meibion Juda hefyd a gaeth-gludaſant ddeng-mil yn fyw, * ac a'i dygaſant i ben y graig, ac a'i taflaſant hwy o ben y graig, fel y drylliwyd hwynt oll.

* 2 Bren. 14. 7.

13 A'r † rhyfelwyr y rhai a ddarfuaſei i Amaziah eu trol yn ôl rhac myned gyd ag ef i ryfel, a ruthraſant ar ddinaſoedd Juda, o Samaria hyd Beth-horon, ac a darawſant o honynt dair mil, ac a yſclyfaethaſant anrhaith fawr.

† Heb. *Meibion y ſyddin.*

14 Ac wedi dyfod Amaziah o ladd yr Edomiaid, efe a ddûg ddiwiau meibion Seir, ac a'i goſodeid hwynt iddo ef yn ddiwiau, ac a addolodd ger eu bron hwynt, ac a arogldarthodd iddynt.

15 Am hynny y llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Amaziah, ac efe a anfonodd brophwyd atto ef, yr hwn a ddywedodd wrtho ef, pa ham y ceiſiaiſt ti dduwiau y bobl, y rhai nid achubaſant eu pobl eu hun o'th law di?

16 A phan oedd efe yn llefaru wrtho ef, *y brenin* a ddywedodd wrtho ynteu, a wnaed tydi yn gynghor-wr i'r brenin? paid, i ba beth i'th darewid? a'r prophwyd a baidiodd, ac a ddywedodd, mi a wn fod Duw wedi † arfaethu dy ddiniſtrio di, am it wneuthur hyn, ac na wrandewaiſt ar fy nghyngor i.

† Heb. *Cynghori.*

17 Yna

17 Yna * Amaziah brenin Juda a ymgynghorodd, ac a anfonodd at Joas fab Jehoahaz, fab Jehu brenin Israel, gan ddywedyd, tyred, gwelwn wyneb ei gilydd.

* 2 Bren. 14. 8.

18 A * Joas brenin Israel a anfonodd at Amaziah brenin Juda, gan ddywedyd, yr ‡ ysceellyn *sydd* yn Libanus a anfonodd at y gedrwyddan ſydd yn Libanus, gan ddywedyd, dyro dy ferch i'm mâb i yn wraig: a bwyſt-fil y maes, yr hwn *oedd* yn Libanus a dramwyodd, ac a ſathrodd yr yſceellyn.

* 2 Bren. 14. 9. ‡ Neu, *Elt'inen, neu, y ddraenen.*

19 Dywedaiſt, wele tarawaiſt yr Edomiaid, a'th galon a'th dderchaſodd i ymffrôſtio: eiſtedd yn awr yn dy dŷ, pa ham yr wyt yn ymyrryd er drwg i ti dy hun, fel y ſyrthit ti, a Juda gyd â thi?

20 Ond ni wrandawai Amaziah, canys oddi wrth Ddiuw *'r oedd* hynny, fel y rhoddid hwynt yn llaw *y gelyn*, am iddynt geiſio duwiau Edom.

21 Felly Joas brenin Iſrael a aeth i fyny, a hwy a welſant wynebau ei gilydd, efe ac Amaziah brenin Juda, yn Beth-ſemes yr hon *oedd* yn Juda.

22 A Juda a darawyd o flaen Iſrael, a hwy a ffoeſant bawb i'w pebyll.

23 A Joas brenin Iſrael a ddaliodd Amaziah mâb Joas, fab Jehoahaz brenin Juda, yn Beth-ſemes, ac a'i dûg eſi Jeruſalem, ac a dorrodd i lawr fur Jeruſalem, o borth Ephraim hyd borth † y gongl, pedwar can cufydd.

† Heb. *yr hwn ſydd yn wyneb.*

24 Ac *efe a gymmerth* yr holl aur, a'r arian, a'r holl leſtri a gafwyd yn nhŷ Ddiuw gyd ag Obed Edom, a thryſorau tŷ y brenin, a'r gwyſtlon hefyd, ac a ddychwelodd i Samaria.

25 Ac Amaziah mâb Joas brenin Juda a fu fyw, wedi marwolaeth Joas mâb Jehoahaz brenin Iſrael, bymtheng mlynedd.

26 A'r rhan arall o'r gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Amaziah, wele, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn * llyfr brenhinoedd Juda, ac Iſrael?

* 2 Bren. 14. 18.

27 Ac wedi yr amſer yr ymadawodd Amaziah oddi ar ôl yr Arglwydd, hwy a fradfwriadaſant fradwriaeth yn ei erbyn ef yn Jeruſalem, ac efe a ffoawdd i Lachis: ond hwy a anfonaſant ar ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdaſant ef yno.

‡ *Sef, Dinas Deſyd d.* Bren-

28 A hwy a'i dygaſant ef ar feirth, ac a'i claddaſant ef gyd â'i dadau ‡ yn ninas Juda.

2 14. 20.

PEN. XXVI.

1 *Vzziah yn frenin ar ôl Amaziah, ac yn llwyddiaethu yn dda tra fu fyw Zechariah, ac yn llwyddo.* 16 *Wedi hyny yn balchio, ac yn cymmeryd arno 'r offeiriadaeth, ac yn cael ei daro â gwahan-glwyf.* 22 *Efe yn marw, a Jotham yn teyrnaſu ar ei ôl ef.*

YNa holl bobl Juda a * gymmeraſant ‡ Vzziah, ac yntef yn fâb yn mlwydd ar bymthec; ac a'i hurddaſant ef yn frenin yn lle Amaziah ei dâd.

* 2 Bren. 14. 21. & 15. 1. ‡ Neu, *Azariah.*

2 Efe a adeiladodd Eloth, ac a'i dug hi drachefn i Juda, ar ôl huno o'r brenin gyd â'i dadau.

3 Mâb yn mlwydd ar bymthec *oedd* Vzziah pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a deuddeng mhlynedd a deugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem; ac enw ei fam ef *oedd* Jecoliah o Jeruſalem.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Amaziah ei dâd ei.

5 Ac efe a ymgeiſiodd â Duw yn nyddiau Zechariah, yr hwn oedd gantho ddeall † yngweledigaetheu Duw: a'r dyddiau y ceiſiodd efe yr Arglwydd, Duw a'i llwyddodd ef.

† Heb. *yn gweled Duw.*

6 Ac efe a aeth allan, ac a ryfelodd yn erbyn y Philiſtiaid, ac a dorrodd i lawr fur Gath, a mur Jabneh, a mur Aſdod, ac a adeiladodd ddinaſoedd yn Aſdod, ac ym myſc y Philiſtiaid.

7 A Duw a'i cynnorthwyodd ef yn erbyn y Philiſtiaid, ac yn erbyn yr Arabiaid, y rhai oedd yn trigo yn Gur-baal, a'r Mehuniaid.

8 A'r Ammoniaid a roeſant roddion i Vzziah, a'i enw ef a aeth hyd y mynediad i'r Aipht: o herwydd efe a ymgryfhaodd yn ddirfawr.

9 Hefyd Vzziah a adeiladodd dyrau yn Jeruſalem wrth * borth y gongl, ac wrth borth y glyn, ac wrth droad y mur, ac a'i ‡ cadarnhaodd hwynt.

* Nehe. 3. 19. 24. ‡ Neu, *Cywetri-odd.*

10 Ac efe a adeiladodd dyrau yn yr anialwch, ac a † gloddiodd bydewau lawer, oblegid yr oedd ganddo lawer o anifeiliaid, yn y dyffryndir ac yn y gwaſtadedd: a llafur-wyr a gwinllan-wyr yn y mynyddoedd, ac ‡ yn Carmel: canys hoff oedd ganddo *goledd* y ddaiar.

† Neu, *Neddodd.* ‡ Neu, *maeſyddfrwyth.*

11 Ac yr oedd gan Vzziah lu o ryfel-wyr, yn myned allan yn ddyddiocdd, yn ôl nifer eu cyfrif hwynt trwy law Jeiel yr yſcrifennydd, a Maaſiah y llywydd, tan law Hananiah *un* o dywyſogion y brenhin.

lawr.

12 Holl nifer pennau cenedl y rhai cadyrn o nerth, *oedd* ddwy fil a chwe chant.

13 A than eu llaw hwynt yr oedd lu grymmus, trychan mil, a ſaith mil, a phum cant, yn rhyfela â chryfder nerthol, i gynorthwyo 'r brenin yn erbyn y gelyn.

14 Ac Vzziah a ddarparedd iddynt *ſef* i'r holl lu, dariannau, a gwayw-ffyn, a helmau, a llurigau, a bwâu, a † thaflau *i daflu* cerrig.

† Heb. *Cherrig*

15 Ac efe a wnaeth yn Jeruſalem offer drwy gelfyddyd rhai cywrainc, i fod ar y tyrau ac ar y congiau, i ergydio ſaethau, a cherrig mawrion: a'i enw ef aeth ym mhell, canys yn rhyfedd y cynnorthwywyd ef, nes ei gadarnhau.

taſ.

16 Orid pan aeth yn gryf, ei galon a ddercha-ſwyd iw ddinyſtr *ei hun*: canys efe a droſeddodd yn erbyn yr Arglwydd ei Ddiuw: ac efe a aeth i mewn i demi yr Arglwydd i arogl-darthu ar allor yr arogl-darth.

17 Ac Azariah 'r offeiriad a aeth i mewn ar ei ôl ef, a chyd ag ef bedwar vgain o offeiriaid yr Arglwydd, yn feibion grymmus.

18 A hwy a ſafaſant yn erbyn Vzziah y brenin, ac a ddywedaſant wrtho, * ni *pherthyn* i ti, Vzziah, arogl-darthu i'r Arglwydd, * onid i'r offeiriaid meibion Aaron, y rhai a gyſſegrwyd i arogl-darthu: dôs allan o'r cyſſegr; canys ti a droſſeddaiſt, ac ni *bydd hyn* i ti yn ogoniant oddiwrth yr Arglwydd Ddiuw.

* Numi 3. 10. * Exod. 30. 7.

19 Yna y llidiodd Vzziah, a'r arogl-darth i arogl-darthu *oedd* yn ei law ef: a thra ydoedd efe yn llidiog yn erbyn yr offeiriaid, gwahan-glwyfa cyfodoid yn ei dalcen efyngwydd yr offeiriaid, yn nhŷ 'r Arglwydd, gar llaw allor yr arogl-darth.

20 Ac edrychodd Azariah yr arch-offeiriad a'r holl offeiriaid arno ef, ac wele *yr oedd efe* yn wahan-glwyfus yn ei dalcen, a gwnaethant iddo fryſio oddi yno: ac yntau hefyd a † fryſiodd i fyned allan, o herwydd i'r Arglwydd ei daraw ef.

‡ Heb. *Esther.* 6. 12.

21 Ac * Vzziah y brenin a fu wahan-glwy-

* 2 Bren. 15. 5.

fan

fus hyd ddydd ei farwolaeth, ac a drigodd yn wahan-glwyfus * mewn tŷ † nailltuol, canys
* Levit. 13. 46.
† Heb. rhydd.
efe a dorrasid ymmaith o dŷ 'r Arglwydd: a Jotham ei fab oedd ar dŷ 'r brenin, yn barnu pobl y wlad.

22 A'r rhan arall o weithredoedd cyntaf a diweddaf Vzziah, a scrifennodd Esay y prophwyd mab Amos.

23 Felly Vzziah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef gyd â'i dadau yn maes beddrod y brenhinoedd; canys dywedasant, gwahan-glwyfus ydyw efe: a Jotham ei fab a deyrnasodd yn ei lle ef.

PEN. XXVII.

1 Jotham yn teyrnasu yn dda, ac yn llwyddo. 5 Yn darostwng yr Ammoniaid. 7 Ei deyrnasiad ef. 9 Ac Ahaz yn teyrnasu yn ei ôl ef.

* 2 Bren. 15. 32. MAb pum mlwydd ar hugain * oedd Jotham pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Jerusalem; ac enw ei fam ef oedd Jerusah merch Zadoc.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaesei Vzziah ei dâd; eithr nid aeth efe i deml yr Arglwydd: a'r bobl oedd etto yn ymlygru.

3 Efe a adeiladodd y porth vchaf i dŷ 'r Arglwydd; ac ar fûr ‡ y twr yr adeiladodd efe lawer.
‡ Ophel.

4 Dinasoedd hefyd a adeiladodd efe ym mynyddoedd Juda, ac yn y coedydd yr adeiladodd efe balâsau, a thyrau.

5 Ac efe a ryfelodd yn erbyn brenin meibion Ammon, ac a aeth yn drech nâ hwynt. A meibion Ammon a roddasant iddo ef gan talent o arian y flwyddyn honno, a deng-mil Corus o wenith, a deng-mil Corus o haidd. Hyn a roddodd meibion Ammon iddo ef, yr all flwyddyn a'r drydedd.

6 Felly Jotham aeth yn gadarn, oblegid efe a ‡ barotôdd ei ffyrdd ger bron yr Arglwydd ei Dduw.
‡ Neu, sicrhaodd.

7 A'r rhan arall o hanes Jotham, a'i holl ryfeloedd ef, a'i ffyrdd, wele, y maent yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel a Juda.

8 Mâb pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnasu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

9 A Jotham a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef yn ninas Dafydd: ac Ahaz ei fab a deyrnasodd yn ei lle ef.

PEN. XXVIII.

1 Ahaz yn teyrnasu yn ddrygionus, a'r Syriaid yn ei flino ef. 6 Yr Israeliaid yn cael byddin gwyr Juda, a thrwy gyngor Oded y Prophwyd, yn eu gollwng hwy adref. 16 Ahaz yn gyrru am gymmorth i Assyria, a hynny bob lefu iddo: 22 Yn ei gystyngder yn chwanegu ei ddrwg-addoliaeth: 26 Yn marw, a Hezeciah yn dyfod ar ei ôl ef.

‡ 2 Bren. 16. 2. MAb vgain mlwydd oedd * Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ond ni wnaeth efe yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dâd.

2 Eithr efe a rodiodd yn ffyrdd brenhinoedd Israel, ac a wnaeth i Baalim ddelwau toddedic.
‡ Neu. offrymmodd aberth.

3 Ac efe a ‡ arogl-darthodd yn nyffryn † Benhinnom, ac *a doscodd ei blant yn tân, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriasei yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel.
† Heb. yr ail i'r brenhin.
* Levit. 18. 21. Pen. 33. 6.

4 Efe a aberthodd hefyd, ac a arogl-darthodd yn yr vchelfeydd, ac ar y brynnau, a than bob pren gwyrdd-lâs.

5 Am hynny 'r Arglwydd ei Dduw a'i rhoddodd ef yn llaw brenin Syria, a hwy a'i trawsant ef, ac a gaethgludasant ymmaith oddi ganddo ef gaethglud fawr, ac a'i dygasant i Ddamascus: ac yn llaw brenin Israel hefyd y rhoddwyd ef, yr hwn a'i trawodd ef â lladdfa fawr.

6 Canys Pecah mâb Remaliah a laddodd yn Juda chwech vgain mil, mewn vn diwrnod, hwyntoll yn feibion gryrnmus, am wrthod o honynt Arglwydd Dduw eu tadau.

7 A Zichri gwr grymmus o Ephraim a laddodd Maaseiah fâb y brenin, ac Azricam llywodraethwr y tŷ, ac Elcanah † y nesaf at y brenin.
† Heb.

8 A meibion Israel a gaeth-gludasant o'i brodyr ddau can mil, yn wragedd, yn feibion, ac yn ferched, ac a sclysiasant anrhaith fawr oddi arnynt, ac a ddygasant yr yspail i Samaria.

9 Ac yno 'r oedd prophwyd i'r Arglwydd a'i enw Oded, ac efe a aeth allan o flaen y llû oedd yn dyfod i Samaria, ac a ddywedodd wrthynt, wele, o herwydd digofaint Arglwydd Dduw eich tadau yn erbyn Juda, y rhoddodd efe hwynt yn eich llaw chwi; a lladdasoch hwynt mewn cynddaredd, yn cyrhaeddyd hyd y nefoedd.

10 Ac yn awr yr ydych chwi yn amcanu darostwng meibion Juda a Jerusalem, yn gaethweision, ac yn gaeth forwynion i chwi: onid oes gydâ chwi, le gydâ chwi bechodau yn erbyn yr Arglwydd eich Duw?

11 Yn awr gan hynny gwrandewch arnaf, a gollyngwch adref y gaeth-glud a gaeth-gludasoch o'ch brodyr: oblegid y mae llidiog ddigofaint yr Arglwydd arnoch chwi.

12 Yna rhai o bennaethiaid meibion Ephraim, Azariah mâb Johanan, Berechiah mâb Mesilemoth, a Jehizciah mâb Salum, ac Amasa mâb Hadlai, a gyfodasant yn erbyn y rhai oedd yn dyfod o'r filwriaeth,

13 Ac a ddywedasant wrthynt, ni ddygwch y gaeth-glud ymma; canys gan i ni bechu eulys yn erbyn yr Arglwydd, yr ydych chwi yn amcanu chwanegu ár ein pechodau ni, ac ar ein camweddau: canys *y mae ein* camwedd ni yn fawr, ac y mae digofaint llidiog yn erbyn Israel.

14 Felly y llu a adawodd y gaeth-glud a'r anrhaith o flaen y tywysogion, a'r holl gynnulleidfa.

15 A'r gwŷr, y rhai a henwyd wrth eu henwau, a gyfodasant, ac a gymmerasant y gaeth-glud, ac a ddilladasant eu holl rai noethion hwynt â'r yspail, a dilladasant hwynt, a rhoddasant iddynt esgidiau, ac a wnaethant iddynt fwyta ac yfed, eneiniasant hwynt hefyd, a dygasant ar asynnod bob vn llesc, le dygasant hwynt i Jericho, * dinas y palmwydd, at eu brodyr. Yna hwy a ddychwelasant i Samaria.
* Deut. 34. 3.

16 Yr amser hwnnw yr anfonodd y brenin Ahaz at frenhinoedd Assyria, iw gynnorthwyo ef.

17 A'r Edomiaid a ddaethent etto, ac a darawsent Judâ, ac a gaeth-gludasent gaeth-glud.

18 Y Philistiaid hefyd a ruthrasent i ddinasoedd y gwastadedd, a thû dehau Juda, ac a enillasent Beth-semes, ac Ajalon, a Gederoth, a Socho,

Socho a'i phentrefydd, Timnah hefyd a'i phentrefydd, a Gimzo a'i phentrefydd, ac a drigiant ynо.

19 Canys yr Arglwydd a ddaroſtyngodd Juda o achos Ahaz brenin Iſrael: o blegit efe a noethodd Juda, gan droſſeddu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

* 2 Bren. 20. 7. 20 A * Thilgath Pilneſer brenin Aſſyria a ddaeth atto ef: ac a gyfyngodd arno ef, ac ni's cynnorthwyodd ef.

* 2 Bren. 26. 1. 21 Er * i Ahaz gymmeryd rhan allan o dŷ 'r Arglwydd, ac o dŷ 'r brenin, a chan y tywyſogion, a'i rhoddi i frenin Aſſyria; etto ni's cynnorthwyodd efe ef.

22 A'r amſer yr oedd yn gyfyng arno, efe a chwanegodd droſſeddu yn erbyn yr Arglwydd: hwn yw 'r brenin Ahaz.

23 Canys efe a aberthedd i ddduwiau Damaſcus, y rhai a'i tarawſant ef; ac efe a ddywedodd, am i dduwiau brenhinoedd Syria eu cynnorthwyo hwynt, minnau a aberthaf iddynt hwy, fel y'm cynnorthwyont innau: ond hwy a fuant iddo ef, ac i holl Iſrael yn dramgwydd.

24 Ac Ahaz a gaſclodd leſtri tŷ Dduw, ac a ddarniodd leſtri tŷ Dduw, ac a gaeodd ddryſſau tŷ 'r Arglwydd, ac a wnaeth iddo allorau ym mhob congl i Jeruſalem.

25 Ac ym mhob dinas yn Juda y gwnaeth efe vchelfeydd i † arogl-darthu i dduwiau dieithr, ac a ddigiionodd Arglwydd Dduw ei dadau.

‡ Neu, offrymau.

26 A'r rhan arall o'i hanes ef, a'i holl ffyrdd, cyntaf a diweddaf, wele hwy yn ſcrifennedig yn llyfr brenhinoedd Juda ac Iſrael.

27 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i claddaſant ef yn y ddinas yn Jeruſalem, ond ni ddygaſant hwy ef i feddrod brenhinoedd Iſrael: a Hezeciah ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.

PEN. XXIX.

1 Ybrenin duwiol Hezeciah, 3 yn adfero gwir grefydd, 5 yn cyngbori y Leſiaid, 12 A hwy-thau yn ymſancteiddio ac yn glanhau tŷ Dduw. 20 Hezeciah yn aberthu ebyrth cyboedd, lle 'r oedd y Leſiaid yn barottaob ni'r offeiriaid.

* 2 Bren. 18. 1. MAb * pum mlwydd ar hugain oedd Hezeciah pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem: ac enw ei fam ef oedd Abiah merch Zechariah.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vniawn yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaſſei Dafydd ei dâd.

3 Yn y ſtwyddyn gyntaf o'i deyrnaſiad ef, yn y mis cyntaf, efe a agoredd ddryſſau tŷ 'r Arglwydd, ac a'i cyweiriodd hwynt.

4 Ac efe a ddugi mewn yr offeiriaid, a'r Leſiaid, ac a'i caſclodd hwynt ynghŷd i hêol y dwyrain,

5 Ac a ddywedodd wrthynt hwy, gwrandewch ſi ô Leſiaid, ymſanctaiddiwch yn awr, a ſanctaiddiwch dŷ Arglwydd Dduw eich tadau, a dygwch yr aflendid allan o'r lle ſanctaidd.

6 Canys ein tadau ni a droſſeddaſant, ac a wnaethant yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ein Duw, ac a'i gwrthodaſant ef, ac a droſſant eu hwynebau oddi wrth babell yr Arglwydd, ac a † droſſant eu gwarrau.

† Hebr. roſſan.

7 Caeſant hefyd ddryſſau y porth, ac a ddiffoddaſant y lampau, ac nid arogl darthaſant arogl-darth, ac ni offrymmaſant boeth offrymmau yn y cyſſegr i Dduw Iſrael.

8 Am hynny digoſaint yr Arglwydd a ddaeth yn erbyn Juda a Jeruſalem, ac efe a'i rhoddodd hwynt yn gyffro, yn ſyndod, ac yn watwargardd, fel yr ydych yn gweled â'ch llygaid.

9 Canys wele, ein tadau ni a ſyrthiaſant drwy 'r cleddyf, ein meibion hefyd, a'n merched, a'n gwragedd, *ydynt* mewn caethiwed o herwydd hyn.

10 Yn awr *y mae* yn fy mryd i, wneuthur cyfammod ag Arglwydd Dduw Iſrael; fel y tro ei ddigoſaint llidiog oddi wrthym ni.

11 Fy meibion, na † fyddwch ddiſtaw yn awr: canys yr Arglwydd a'ch dewiſodd chwi i * ſafyll gar ei fron ef, i weini iddo ef, ac i fod yn gweini, ac yn arogl-darthu iddo ef.

‡ Neu, llwyller chwi. * Num. 3. 14. &c 18. 26.

12 Yna y Leſiaid a gyfodaſant, Mahath mab Amaſai, a Joel mab Azariah o feibion y cohathiaid: ac o feibion Merari, Cis mab Abdi, ac Azariah mab Jehalelel: ac o'r Gerſoniaid, Joah mab Zimmah, ac Eden mab Joah:

13 Ac o feibion Eliſaphan, Simri, a Jehiel: ac o feibion Aſaph, Zechariah, a Mattaniah:

14 Ac o feibion Heman, Jehiel a Simei: ac o feibion Jeduthun, Semaiah ac Vzziel.

15 A hwy a gynnullaſant eu brodyr, ac a ymſanctaiddiaſant, ac a ddaethant yn ôl gorchymyn y brenin, † drwy eiriau 'r Arglwydd, i lanhau tŷ 'r Arglwydd.

‡ Neu, yn ochelgyn.

16 A'r offeiriaid a ddaethant i fewn tŷ 'r Arglwydd iw lanhau ef, ac a ddygaſant allan yr holl frynti a gawſant hwy yn nheml yr Arglwydd, i gyntedd tŷ 'r Arglwydd. A'r Leſiaid a'i cymmeraſant iw ddwyn ymmaith allan i afon Cidron.

17 Ac yn y *dydd* cyntaf o'r mis cyntaf y dechreuaſant ei ſanctaiddio, ac ar yr wythfed dydd o'r mis y daethant i borth yr Arglwydd: ac mewn wyth niwrnodd y ſanctaiddiaſant dŷ 'r Arglwydd, ac yn yr vnfed dydd ar bymtheg o'r mis cyntaf y gorphennaſant.

18 Yna y daethant hwy i mewn at Hezeciah y brenin, ac a ddywedaſant, glanhaſom holl dŷ 'r Arglwydd, ac allor y poeth offrwm, a'i holl leſtri, a bwrdd *y bara* goſod, a'i holl leſtri.

19 A'r holl leſtri a fwriaſei y brenin Ahaz ymmaith yn ei gamwedd, pan oedd efe yn teyrnaſu, a baratoeſom ac a ſanctaiddiaſom ni: ac wele hwy ger bron allor yr Arglwydd.

20 Yna Hezeciah y brenin a gododd yn foru, ac a gaſclodd dywyſogion y ddinas, ac a aeth i fynu i dŷ yr Arglwydd.

21 A hwy a ddygaſant ſaith o fuſtych, a ſaith o hyrddod, a ſaith o wŷn, a ſaith o fychod gelfr * yn bech-aberth dros y frenhiniaeth, a thros y cyſſegr, a thros Juda: ac efe a ddywedodd wrth yr offeiriaid meibion Aaron, am offrymmu *y rhai hynny* ar allor yr Arglwydd.

* Levit. 4. 14.

22 Felly hwy a laddaſant y buſtych, a'r offeiriaid a dderbyniaſant y gwaed, ac a'i taenellaſant ar yr allor: lladdaſant hefyd yr hyrddod, * a thaenellaſant y gwaed ar yr allor: a hwy a laddaſant yr wŷn, ac a daenellaſant y gwaed ar yr allor.

* Exod. 24. 8. Levit. 8. 14. Hebr. 9. 21.

23 A hwy a † ddygaſant fychod y pech aberth, o flaen y brenin a'r gynnulleidfa, ac a oſodaſant eu * dwylo arnynt hwy.

† Neu, aeſaſant. * Levit. 4, 15.

24 A'r offeiriaid a'i lladdaſant hwy, ac a wnaethant gymmod ar yr allor, â'i gwaed hwynt, i wneuthur cymmod dros holl Iſrael: canys

tros

troi holl Israel yr Archiad y brenin meseuthan y poeth offrwm, a'r poeth-aberth.

25 Ac efe a ofoddodd y Leiaid yn nhŷ'r Arglwydd a'r cymbalau, ac a nabliau, ac a thelynau, * yn ôl gorchymyn Dafydd, a Gad gweledydd y brenin, a Nathan y prophwyd: canys y gorchymyn oedd drwy law'r Arglwydd, trwy law ei brophwydi ef.

* 1 Cron. 16. 4. & 25. 6.

26 A'r Leiaid a safasant ag offer Dafydd, a'r offeiriaid â'r udcyrn.

27 A Hezeciah a ddywedodd am offrymmu y poeth offrwm ar yr allor: a'r amser y dechreuodd y poeth offrwm, y dechreuodd cân yr Arglwydd, a'r udcyrn, ac ag offer Dafydd brenin Israel.

28 A'r holl gynnulleidfa oedd yn addoli, a'r † cantorion yn canu, a'r udcyrn yn llefain: hyn oll *a barhaodd* nes gorphen y poeth-offrwm.

† Heb. *cania.*

29 A phan orphennasant hwy offrymmu, y brenin a'r holl rai a gafwyd gyd ag ef, a ymgrymmasant, ac a addolasant.

30 A Hezeciah y brenin, a'r tywysogion a ddywedasant wrth y Leiaid am foliannu yr Arglwydd â geiriau Dafydd, ac Asaph y gweledydd: felly hwy a foliannasant â llawenydd, ac a ymostyngasant, ac a addolasant.

31 A Hezeciah a atebodd, ac a ddywedodd, yn awr yr ydych wedi † neilltuo eich hunain i'r Arglwydd: nesewch a dygwch ebyrth, ac ebyrth moliant i dŷ'r Arglwydd: a'r gynnulleidfa a ddygasant ebyrth, ac ebyrth moliant, a phôb ewyllysgar o galon, boeth offrymmau.

† Heb. *llanwch eich llaw.*

32 A chlfedi y poeth offrymmau a ddûg y gynnulleidfa, oedd ddêc ugain o fustych, cant o hyrddod, dau gant o wŷn: y rhai hyn oll *oedd yn* boeth offrwm i'r Arglwydd.

33 A'r pethau cyssegredig oedd chwe chant o fustych, a thair mil o ddefaid.

34 Ond yr oedd rhŷ fychan o offeiriaid, fel na allent flingo'r holl boeth offrymmau: am hynny eu brodyr y Leiaid a'i cynnorthwyasant hwy, nes gorphen y gwaith, ac nes i'r offeiriaid ymgyssegru, canys y Leiaid *oedd* vniawnach o galon i ymgyssegru, na'r offeiriaid.

35 Y poeth offrymmau hefyd *oedd* yn ormod * â braster yr hedd-offrwm, a'r diodoffrwm i'r poeth offrymmau. Felly y trefnwyd gwasanaeth tŷ'r Arglwydd.

* Lev. 3. 14.

36 A Hezeciah a lawenychodd, a'r holl bobl, o herwydd paratoi o Dduw y bobl: o blegit yn ddisymmwth y bu y peth.

PENNOD XXX.

Hezeciah yn cyhoeddi Pasc arbennig ar yr ail mis, i Jwda ac Israel. 13 Ymgynnulleidfa wedi distrywio allorau delw-addoliaeth, yn cadw yr wyl bedwar diwrnod ar ddêc. 27 Yr offeiriaid a'r Leiaid yn bendithio'r bobl.

A Hezeciah a anfonodd at holl Israel a Jwda, ac a scriennodd lythyrau hefyd at Ephraim, a Manasseh, i ddyfod i dŷ'r Arglwydd i Jerusalem, i gynnal Pasc i Arglwydd Ddûw Israel.

2 A'r brenin a ymgynghorodd, a'i dywysogion, a'r holl gynnulleidfa, yn Jerusalem, am gynnal y Pasc * yn yr ail mis.

* Num. 9. 11.

3 Canys ni allent ei gynnal ef y pryd hwnnw, o blegit nid ymsanctaidiasai'r offeiriaid ddigon, ac nid ymgasclasai y bobl i Jerusalem.

4 A'r peth oedd yn gyttun yng ngolwg y brenin, ac yng ngolwg yr holl gynnulleidfa.

5 A hwy a † orchymynasant gyhoeddi drwy holl Israel o Beersaba hyd Dan, am ddyfod i gynnal y Pasc i Arglwydd Ddûw Israel yn Jerusalem: canys ni wnaethent er yn lliaw, fel yr oedd yn scrifennedic.

† Heb. *sefyllfa.*

6 Felly y rhedeg-wŷr a aethant â'r llythyrau o law y brenin, a'i dywysogion, drwy holl Israel a Jwda, ac wrth orchymyn y brenin, gan ddywedyd, O meibion Israel, dychwelwch at Arglwydd Dduw Abraham, Isaac, ac Israel, ac efe a ddychwel at y gweddill a ddiangodd o honoch chwi, o law brenhinoedd Assyria.

7 Ac na fyddwch fel eich tadau, nac fel eich brodyr, y rhai a drosseddasant yn erbyn Arglwydd Dduw eu tadau: am hynny efe a'i rhoddodd hwynt yn anghyfannedd megis y gwelwch chwi.

8 Yn awr na chaledwch eich gwarr, fel eich tadau; rhoddwch law i'r Arglwydd, a deuwch i'w gyssegr a gyssegrodd efe yn dragywydd: a gwasanaethwch yr Arglwydd eich Duw, fel y tro llid ei ddigofaint ef oddiwrthych chwi.

9 Canys os dychwelwch chwi at yr Arglwydd, eich brodyr chwi, a'ch meibion *a gant* drugaredd ger bron y rhai a'i caethgludodd hwynt, fel y dychwelont i'r wlad yma: o blegit, grasol, a * thrugarog yw'r Arglwydd eich Duw, ac ni thry efe ei wyneb oddi wrthych, os dychwelwch atto ef.

* Exod. 34. 6.

10 Felly y rhedeg-wŷr a aethant o ddinas i ddinas drwy wlad Ephraim, a Manasseh, hyd Zabulon: ond hwy a wawdiasant, ac a'i gwatwarasant hwy.

11 Er hynny gwŷr o Aser, a Manasseh, ac o Zabulon a ymostyngasant, ac a ddaethant i Jerusalem.

12 Llaw Dduw hefyd fu yn Judâ, i roddi iddynt vn galon, i wneuthur gorchymyn y brenin a'r tywysogion, yn ôl gair yr Arglwydd.

13 A phobl lawer a ymgasclasant i Jerusalem, i gynnal gwŷl y bara croyw, yn yr ail mis; cynnulleidfa fawr iawn.

14 A hwy a gyfodasant, ac a fwriasant ymmaith yr * allorau *oedd* yn Jerusalem: bwriasant ymmaith allorau'r arogl-darth, a thaflasant *hwynt* i afon Cidron.

* Pen. 28. 24.

15 Yna y lladdasant y Pasc ar y pedwerydd *dydd* ar ddêc o'r ail mis: yr offeiriaid hefyd a'r Leiaid a gywilyddiasant, ac a ymsanctaiddiasant, ac a ddygasant y poeth offrymmau i dŷ'r Arglwydd.

16 A hwy a safasant yn eu † lle, wrth eu harfer, yn ôl cyfraith Moses gŵr Duw: yr offeiriaid oedd yn taenellu y gwaed o law y Leiaid.

† Heb. *sefyllfa.*

17 Canys *yr oedd* llawer yn y gynnulleidfa y rhai nid ymsanctaiddiasant: ac ar y Leiaid yr *oedd* lladd y Pasc, dros yr holl rai aflan, i'w sanctaiddio i'r Arglwydd.

18 O herwydd llawer o'r bobl, *sef* llawer o Ephraim, a Manasseh, Issachar, a Zabulon, nid ymlanhasent, etto hwy a fwytasant y Pasc, yn amgenach nag yr oedd yn scrifennedic. Ond Hezeciah a weddiodd drostynt, gan ddywedyd, yr Arglwydd daionus a faddeuo i bôb vn,

19 A furiaôdd ei galon i geisio Duw, *sef* Arglwydd Ddûw ei dadau, er na *lanhawyd ef* yn ôl puredigaeth y cyssegr.

20 A'r Arglwydd a wrandawodd ar Hezeciah, ac a iachaodd y bobl.

21 A meibion Israel, y rhai a gafwyd yn Jerusalem, a gynhaliasant wŷl y bara croyw yn

saith nhwnnw, drwy lawenydd mawr: y Lefiaid hefyd, a'r offeiriaid oedd yn moliannu'r Arglwydd o ddydd i ddydd, *gan gano* ag offer ‡ soniarus i'r Arglwydd.

‡ Heb. *cryfder.*

22 A Hezeciah a ddywedodd wrth *holl* calon yr holl Lefiaid, y rhai oedd yn dyfu gwybodaeth ddaionus yr Arglwydd: a hwy a fwytasant ar hyd yr wyl, saith niwrnod, *ac* a aberthasant aberth hedd, ac a gyffesasant i Arglwydd Dduw eu tadau.

23 A'r holl gynnulleidfa a ymgynghorasant i gynnal saith o ddyddiau eraill: felly y cyflawnasant saith o ddyddiau *eraill* drwy lawenydd.

24 Canys Hezeciah brenin Juda a † roddodd i'r gynnulleidfa fil o fustych, a saith mil o ddefaid: a'r tywysogion a roddasant i'r gynnulleidfa fil o fustych, a deng mil o ddefaid: a llawer o offeiriaid a ymsanctaiddiasant.

† Heb. *ddercbafodd, neu, offrymmodd.*

25 A holl gynnulleidfa Juda a lawenychasant, gyd â'r offeiriaid a'r Lefiaid, a'r holl gynnulleidfa a ddaeth o Israel, a'r dieithriaid a ddaethei o wlad Israel, ac oeddynt yn gwladychu yn Juda.

26 Felly y bu llawenydd mawr yn Jerusalem: canys er dyddiau Salomon mab Dafydd brenin Israel, ni bu y cyffelyb yn Jerusalem.

27 Yna yr offeiriaid a'r Lefiaid a gyfodasant, ac a feodithiasant y bobl: a gwrandawyd ar eu llef hwynt: a'i gweddi hwynt a ddaeth i fynu i'w breswylfa † sanctaidd *sef* i'r nefoedd.

† Heb. *ei Sanctaiddrwydd ef.*

PEN. XXXI.

1 Y bobl yn chwynneg i ddileu delw-addoliaeth. 2 Hezeciah yn trefnu cylchoedd yr offeiriaid a'r Lefiaid, ac yn paratoi gwaith a chynhaliaeth iddynt. ‡ Parodrwydd y bobl i ddalu degwm ac offrwm. 11 Hezeciah yn gosod swyddogion i ddosparthu'r degymmau. 20 Purdeb Hezeciah.

AC wedi gorphen hyn i gyd, holl Israel y rhai † oedd bresennol, a aethant allan i ddinasoedd Juda, * ac a ddrylliasant y delwau, ac a dorrasant y llwyni, ac a ddestrywiasant yr vchelfeydd, a'r allorau, allan o holl Judâ a Benjamin; yn Ephraim hefyd, a Manasseh, nes *eu* † llwyr ddifa. Yna holl feibion Israel a ddychwelasant bôb vn iw feddiant, iw dinasoedd.

† Heb. *a refwyd.*

* Deut. 7. 25. Jos. 7. 1. 2 Bren. 18. 4. a 23. 14. 2 Mac. 12. 40.

† Heb. *gwyben.*

2 A Hezeciah a osododd ddosparthiadau yr offeiriaid, a'r Lefiaid yn eu cylchoedd, pôb vn yn ôl ei wanidogaeth, yr offeiriaid a'r Lefiaid i'r poeth offrwm, ac i'r aberth hedd, i weini, ac i foliannu, ac i ganmol, ym mhyrth gwersyllfoedd yr Arglwydd.

3 A rhan y brenin *oedd* o'i eiddo ei hun i'r poeth offrymmau, *sef* i boeth offrymmau y boreu a'r hwyr, ac i boeth offrymmau y Sabbothau, a'r newydd loerau, a'r gwyliau arbennic, fel y mae yn ysgrifennedic * yngnyfraith yr Arglwydd.

* Num. 28. 1. & 5.

4 Efe a ddywedodd hefyd wrth y bobl, trigolion Jerusalem, am roddi rhan i'r offeiriaid, a'r Lefiaid, fel yr ymgrymhaent yngnyfraith yr Arglwydd.

5 A phan gyhoeddwyd y gair hwn, meibion Israel a ddygasant yn ami, flaen-ffrwyth yr ŷd, y gwin, a'r olew, a'r mêl, ac o holl gnwd y maes, a'r degwm o bob peth a ddygasant hwy yn helaeth.

6 A meibion Israel a Judâ y rhai oedd yn trigo yn dinasoedd Juda, hwythau a ddygasant ddegwm gwartheg, a defaid, a'r degwm y pethau cyssegredic a cyssegrasid i'r Arglwydd eu Duw; ac a'i gosodasant † bôb yn bentwrr.

† Heb. *yn bentyrrau.*

7 Yn y trydydd mis y dechreuasant hwy seilio y pentyrrau, ac yn y seithfed mis y gorphennasant hwynt.

8 A phan ddaeth Hezeciah a'r tywysogion, a gweled y pentyrrau, hwy a fendithiasant yr Arglwydd, a'i bobl Israel.

9 A Hezeciah a ymofynnodd â'r offeiriaid, a'r Lefiaid, o herwydd y pentyrrau.

10 Ac Azariah yr offeiriad pennaf o dŷ Zadoc, a ddywedodd wrtho, ac a lefarodd, er pan ddechreuwyd dwyn offrymmau i dŷ'r Arglwydd, bwyttasom a digonwyd ni, gweddillion hefyd hawer iawn: canys yr Arglwydd a fendithiodd ei bobl: a'r gweddill yw'r arnidra hyn.

11 A Hezeciah a ddywedodd am baratoi celloedd yn nhŷ'r Arglwydd, a hwy a'i paratoasant.

12 Ac a ddygasant i mewn y blaen ffrwyth, a'r degwm, a'r pethau cyssegredic, yn ffyddlon: a Chonaniah y Lefiad oedd flaenor arnynt hwy, a Simei ei frawd ef yn ail.

13 Jehiel hefyd, ac Azaziah, a Nahath, ac Asahel, a Jerimoth, a Jozabad, ac Eliel, ac Ismachiah, a Mahath, a Benaiah, *oedd* fwyddogion ‡ tan law Conaniah, a Simei ei frawd ef, drwy orchymyn Hezeciah y brenin, ac Azariah blaenor tŷ Dduw.

‡ Neu, wrth.

14 A Chore mab Imnah y Lefiad y porthor tua'r dwyrain, *oedd* ar y pethau a offrymmid yn ewyllysfar i Dduw: i rannu offrymmau'r Arglwydd, a'r pethau sanctaiddiolaf.

15 Ac wrth ei law ef yr oedd Eden a Miniamin, a Jesua, a Semaiah, Amariah, a Secaniah, yn ninasoedd yr offeiriaid yn eu ‡ swydd, i roddi iw brodyr yn ôl eu rhan, i fawr, ac i fychan:

‡ Neu, *gadirid.*

16 Heb law y gwrrhiad o'i cenedl hwynt o fab tair blwydd ac vchod, i bawb a'r oedd yn dyfod i dŷ'r Arglwydd, ddogn dydd yn ei ddydd, yn eu gwasanaeth hwynt o fewn eu gorchwylfeydd, yn ôl eu dosparthiadau.

17 I genedl yr offeiriaid wrth dŷ eu tadau, ac i'r Lefiaid, o fab ugain mlwydd ac vchod, yn ôl eu gorchwylfeydd, yn eu dosparthiadau:

18 Ac i gariadl eu holl blant hwy, eu gwragedd, a'i meibion, a'i merched, trwy'r holl gynnulleidfa: o blegit ‡ trwy eu ffyddlonder yn eu hymdrinent hwy yn sanctaidd, yr hyn oedd sanctaidd:

‡ Neu, *ddirieu yn ymsanctaeiddient yn yr hyn.*

19 Ac i feibion Aaron, yr offeiriaid, *y rhai oedd* ym meusydd pentrefol eu dinasoedd, ym mhôb &c. dinas, y gwŷr a henwasid wrth eu henwau, i roddi rhannau i bôb gwryw ym mysc yr offeiriaid, ac i'r holl ral a gyfrifwyd wrth achau ym-mhlith y Lefiaid.

20 Ac felhyn y gwnaeth Hezeciah drwy holl Juda, ac efe a wnaeth yr hyn oedd dda, ac vnion, a'r gwirionedd ger bron yr Arglwydd ei Dduw.

21 Ac ym mhôb gwaith a ddechreuodd efe yngwanidogaeth tŷ Dduw, ac yn y gyfraith, ac yn y gorchymyn i geisio ei Dduw, efe a'i gwnaeth a'i holl galon, ac a lwyddodd.

PEN. XXXII.

1 Senacherib yn dyfod yn erbyn Juda, a Hezeciah yn ymgadarnhau, ac yn cysuro ei bobl. 9 Hezeciah ac Esay yn gweddio yn erbyn cabledd Senacherib;

cachrib. 21 *Angel yn diſetha 'r Aſſyriaid, a hynny yn herbyn Hezeciah.* 24 *Hezeciah yn gweddia yn eiglefyd, a Duw yn rhoi iddo arwydd iechyd.* 25 *Hezeciah yn balchio, a Duw yn ei ddareftwng ef.* 27 *Ei gyfoeth ef, a'i welchreſlondi.* 31 *Ei fai ef ynghylch cennadau Babilon.* 32 *Ei fe yn marw, a Manaſſeh yn teyrnaſu ar ei ol ef.*

* 2 Bren. 18. 13. Eſa. 36. 1. Eccluſ. 48. 18.

WEdi y pethau hyn, a'i ſiccrhau, * y daeth Senacherib brenin Aſſyria, ac a ddaeth i mewn i Juda; ac a weriſyllodd yn erbyn y dinaſoedd caerog, ac a feddyliodd eu ‡ hennill hwynt iddo ei hun.

‡ Heb. *lifeirio.*

2 A phan welodd Hezeciah ddyfod Senacherib, a bôd ei wynab ef i ryfela yn erbyn Jeruſalem,

3 Ife a ymgynghorodd â'i dywyſogion, ac â'i gedyrn, ain argau dyfroedd y ffynhonnau, y rhai oedd allan o'r ddinas: a hwy a'i cynnorthwyſant ef.

4 Felly pobl lawer a ymgaſclaſant, ac a argaſſant yr holl ffynhonnau, a'r afon ſydd yn ‡ rhedeg drwy ganol y wlâd, gan ddywedyd, pa ham y daw brenhinoedd Aſſyria, ac y cânt ddyfroedd lawer?

‡ Heb. *lifeirio.*

5 Ac efe a ymgryfhaodd, ac a adeiladodd yr holl ſûr dryllieddic, ac a'i cyfododd i fynu hyd y tyrau, a mûr arall oddi allan, ac a gadarnhaodd * Milo yn ninas Dafydd, ac a wnaeth lawer o ‡ biccellau, ac o darianau.

* 2 Sam. 5. 9. ‡ Neu, *gleddyfau, neu arfau.*

6 Ac efe a oſododd dywyſogion rhyfel ar y bobl, ac a'i caſclodd hwynt atto i heol porth y ddinas, ac a leſarodd wrth *ſidd* eu calon hwynt, gan ddywedyd,

7 Ymwrolwch, ac ymgadarnhewch, nac ofnwch, ac na ddigalonnwch rhag brenin Aſſyria, na rhag yr holl dyrfa *ſydd* gyd â ni: canys *y mae* gyd â ni fwy nâ chyd ag ef.

* Jer. 17. 5. ‡ Heb. *bwyſaſant.*

8 * Gyd ag ef *y mae* braich cnawdol, ond yr Arglwydd ein Duw *ſydd* gyd â ni, i'n cynnorthwyo, ac i ryfela ein rhyfeloedd. A'r bobl a ‡ hyderaſant ar eiriau Hezeciah brenin Juda.

* 2 Bren. 18. 17. ‡ Heb. *lywodraeth.*

9 Wedi hyn, yr anfonodd * Senacherib brenin Aſſyria ei weiſion i Jeruſalem (ond *yr oedd* efe ei hun *yn rhyfela* yn erbyn Lachis, a'i holl ‡ allu gyd ag ef) at Hezeciah frenin Juda, ac at holl Juda, y rhai *oedd* yn Jeruſalem, gan ddywedyd,

10 Fel hyn y dywedodd Senacherib brenin Aſſyria, ar ba beth yr ydych chwi yn hyderu, chwi y rhai ſy'n aros ‡ yngwarchae o fewn Jeruſalem?

‡ Neu, *yn yr amddiffynfa.*

11 Ond Hezeciah ſydd yn eich hudo chwi: Peth rhoddi chwi i farw drwy newyn, a thrwy ſychder, gan ddywedyd, yr Arglwydd ein Duw a'n gwared ni o law brenin Aſſyria?

12 Onid yr Hezeciah hwnnw a dynnodd ymmaith ei vchelfyrdd ef, a'i allorau, ac a orchymynnodd i Juda, a Jeruſalem, gan ddywedyd, o flaen yn allor yr addolwch, ac ar honno yr arogl-darthwch?

13 Onid wyddoch chwi beth a wnaethum mi a'm tadau i holl bobl y tiroedd? ai gan allu y gallai dduwiau cenhedloedd y gwledydd achub eu gwlâd o'm llaw i?

14 Pwy *oedd* ym myſc holl ddduwiau y cenhedloedd hyn, (y rhai a ddarfu i'm tadau eu diſetha) a allai waredu ei bobl o'm llaw i, fel y gallai eich Duw chwi eich gwaredu chwi o'm llaw i?

15 Yn awr gan hynny na thwyllied Hezeciah chwi, ac na hudied mo honoch fel hyn, ac na chredwch iddo ef; canys ni alloedd Duw yn genedl na theyrnas, achub ei bobl o'm llaw i, nâc o law fy nhadau: pa faint llai y gwared eich Duw chwychwi o'm llaw i?

16 A'i weiſion ef a ddywedaſant ychwaneg yn erbyn yr Arglwydd Dduw, ac yn erbyn Hezeciah ei wâs ef.

17 Ac efe a ſcrifennodd lythyrau i gablu Arglwydd Dduw Iſrael, ac i leſaru yn ei erbyn ef, gan ddywedyd, fel nad achubodd duwiau cenhedloedd y gwledydd eu pobl o'm llaw i, felly nid achub Duw Hezeciah ei bobl o'm llaw i.

18 Yna y gwaeddaſant hwy â llef vchel, yn iaith yr Iddewon, ar bobl Jeruſalem, y rhai *oedd* ar y mûr, i w hofni hwynt, ac i w brawychu, fel yr ennillent hwy y ddinas.

19 A hwy a ddywedaſant yn erbyn Duw Jeruſalem, fel yn erbyn duwiau pobloedd y wlâd, *ſef* gwaith dwylo dŷn.

20 Am hynny y gweddiodd Hezeciah y brenin, ac Eſay y prophwyd mâb Amos, ac a waeddaſant i'r nefoedd.

21 A'r Arglwydd a anfonodd angel, * yr hwn a laddodd bôb cadarn nerthol, a phôb blaenor a thywyſog yngwerſyll brenin Aſſyria: felly efe a ddychwelodd â chywilydd *ar ei* wyneb i w wlâd ei hun. A phan ddaeth efe i dŷ ei Dduw, * y rhai a ddaethant allan o'i ymyſcaroedd ei hun a'i ‡ lladdaſant ef yno â'r cleddyf.

* 2 Bren. 19. 35. * Eſa. 37. 38. ‡ Heb. *cwympaſant.*

22 Felly y gwaredodd yr Arglwydd Hezeciah a thrigolion Jeruſalem o law Senacherib brenin Aſſyria, ac o law pawb *eraill*, ac a'i cadwodd hwynt oddi amgylch.

23 A llawer a ddygaſant ‡ roddion i'r Arglwydd i Jeruſalem, a phethau gwerthfawr i Hezeciah brenin Juda: fel y derchafwyd efe o hynny allan yngolwydd yr holl genhedloedd.

‡ Neu, *anrhegion.*

24 Yn * y dyddiau hynny y claſychodd Hezeciah hyd farw, ac a weddiodd ar yr Arglwydd; yntef a ddywedodd wrtho, ac a roddes argoel iddo.

* 2 Bren. 20. 1. Eſa. 38. 2.

25 Ond ni thalodd Hezeciah drachefn yn ôl, yr hyn a roddaſid iddo; canys ei galon ef a dderchafodd: a digofaint a ddaeth arno ef, ac ar Juda, a Jeruſalem.

26 Ir hynny Hezeciah a ymoſyngodd o herwydd derchafiad ei galon, efe a thrigolion Jeruſalem; ac ni ddaeth digofaint yr Arglwydd arnynt yn nyddiau Hezeciah.

† Heb. *dymuniad.*

27 Ac yr oedd gan Hezeciah gyfoeth ac anrhydedd mawr iawn; ac efe a wnaeth iddo dryſorau o arian, ac o aur, ac o feini gwerthfawr, o ber-aroglau hefyd, ac o darianau, ac o bôb llaſtri † hyfryd.

28 A ſelerau i gnŵd yr ŷd, a'r gwin, a'r olew; a phreſcbau i bôb math ar aniſail, a chorlannau i'r diadellau.

29 Ac efe a wnaeth iddo ddinaſoedd, a chyfoeth o ddefaid a gwarthec lawer: canys Duw a roddaſei iddo ef gyfoeth mawr iawn.

30 A'r Hezeciah ymma a argaeodd yr aber vchaf i ddyfroedd Gihon, ac a'i dûg hwynt yn vnion oddi tanodd, tua thu'r gorllewin, i ddinas Dafydd. A ffynnodd Hezeciah yn ei holl waith.

31 Eto yn wir yn ‡ cennadau tywyſogion Babilon, y rhai a anfonwyd atto ef, i ymofyn am y rhyfeddod a * wnaethid yn y wlâd, Duw a'i gadawodd ef, iw brofi ef, i wybod cwbl *a oedd* yn ei galon ef.

† Heb. *cyfarfyddiadau.* * 2 Bren. 20. 12. Eſa. 39. 1.

32 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i garedigrwydd ef, wele hwy yn ſcrifennedic yngweledigaeth Eſay y prophwyd mâb Amoz, ac
* 1 Bren. 15.5,10. yn * llyfr brenhinoedd Juda ac Iſrael.

33 A Hezeciah o hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef yn yr vchaf o beddau meibion Dafydd: a holl Juda a thrigolion Jeruſalem a wnaethant anrhydedd iddo ef wrth ei farwolaeth: a Manaſſeh ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.

PEN. XXXIII.

1 Y brenin annuwiol Manaſſeh, 3 yn goſod i fyny ddelw-addoliaeth, ac heb gymmeryd rhybydd. 11 Ei gaeth-gludo ef i Babilon, 12 A'i weddi at Dduw yn achos ei ryddhâd, ac yntau yn tynnu i lawr ddelw-addoliaeth. 18 Ei weithredoedd, 20 a'i farwolaeth ef, ac Amon yn dyfod ar ei ôl ef. 21 Annuwiol deyrnaſiad Amon, a'i weiſion yn ei ladd ef. 25 Lladd y lleiddiaid, a Joſiah yn myned yn frenin.

MAB * deuddeng mlwydd oedd Manaſſeh pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a phymtheng mhlynedd a deugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem;

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a * fwriaſei 'r Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.

* Deut. 18. 9. † Heb. adeiladodd ac a adeiladodd. * 2 Bren. 18. 4. * Jer. 32. 34. ‡ Deut. 12. 11. * 2 Bren. 8. 29. & 9. 3.

3 Canys efe a † adeiladodd drachefn yr vchelfeydd, * y rhai a ddinſtriaſei Hezeciah ei dâd ef, ac * a gyfododd allorau i Baalim, ac a wnaeth lwynau, ac a addolodd holl lû y nefoedd, ac a'i gwaſanaethodd hwynt.

4 Adeiladodd hefyd allorau yn nhŷ 'r Arglwydd; *am* yr hwn y dywedaſei 'r Arglwydd, ‡ yn Jeruſalem y bydd fy enw i yn dragywydd.

2 Bren. 21. 5. 2 Cron. 6. 6. & 7. 16. * 2 Bren. 16. 3.

5 Ac efe a adeiladodd allorau i holl lû y nefoedd, yn nau gynteddau tŷ 'r Arglwydd.

6 Ac * efe a yrrodd ei feibion drwy 'r tân yn nyffryn mâb Hinnom, ac a arferodd ſrûd, a hudoliaeth, a chyfareddion, ac a fawrhaodd ſwyngyddion, a dewiniaid: efe a wnaeth lawer o ddrwg yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

* 1 Bren. 8. 29. & 9. 3. 2 Bren. 21. 7. 1 Sâl. 32. 14. * 2 Sam. 7. 10.

7 Ac efe a oſododd y ddelw gerfiedic (y ddelw a wreiſei efe) yn nhŷ Dduw, *am* yr hwn y dywedaſei Duw wrth Ddafydd, ac wrth Salomon ei fab, * yn y tŷ hwn, ac yn Jeruſalem, (yr hon a ddewiſais i o holl lwythau Iſrael) y goſodaf fy enw yn dragywydd.

8 Ac ni chwanegaf * ſymmud troed Iſrael oddi ar y tîr a ordeiniais i'ch tadau chwi; os gwiliant ar wneuthur yr hyn oll a orchymynnais iddynt, yn ôl yr holl gyfraith, a'r deddfau, a'r barnedigaethau trwy law Moſes.

9 Felly Manaſſeh a wnaeth i Juda, a thrigolion Jeruſalem gyfeiliorni, *a* gwneuthur yn waeth nâ'r cenhedloedd a ddiſtrywaſei 'r Arglwydd o flaen meibion Iſrael.

10 Er llefaru o'r Arglwydd wrth Manaſſeh, ac wrth ei bobl, etto ni wrandawſant hwy.

11 Am hynny y dûg yr Arglwydd arnynt hwy dywyſogion llû brenin Aſſyria, a hwy a ddaliaſant Manaſſeh mewn dyrnïni, ac a'i rhwymaſant ſef â ‡ dwy gadwyn, ac a'i dygaſant ef i Babilon.

‡ Neu, llifeiriau.

12 A phan oedd gyfyng arnò ef, efe a weddiodd ger bron yr Arglwydd ei Dduw, ac a ymoſtyngodd yn ddirfawr o flaen Duw ei dadau.

13 Ac a weddiodd arno ef, ac efe a fu foddlon iddo, ac a wrandawodd ei ddymuniad ef, ac a'i dûg ef drachefn i Jeruſalem i'w frenhiniaeth hi. Yna y gwybu Manaſſeh mai 'r Arglwydd oedd Dduw.

14 Wedi hyn hefyd efe a adeiladodd y mûr oddi allan i ddinas Dafydd o du 'r gorllewin i * Gihon, yn y dyffryn, hyd y ddyfodfa i porth y pyſcod, ac a amgylchodd † Ophel, ac a'i cyfododd yn vchel iawn, ac a oſododd dywyſogion y llu yn yr holl ddinaſoedd caeedic o fewn Juda.

* 1 Pen. 33. 30. † Heb. ‡ Hyr.

15 Ac efe a dynnodd ymmaith y duwiau dieithr, a'r ddelw, allan o dŷ 'r Arglwydd, a'r holl allorau a adeiladaſei efe ym mynydd tŷ 'r Arglwydd, ac yn Jeruſalem, ac a'i taflodd allan o'r ddinas.

16 Ac efe a gyweiriodd allor yr Arglwydd, ac a aberthodd arni hi ebyrth hedd a moliant: a dywedodd hefyd wrth Juda, am waſanaethu Arglwydd Dduw Iſrael.

17 Er hynny y bobl oedd etto yn aberthu yn yr vchelfeydd: etto i'r Arglwydd eu Duw yn vnic.

18 A'r rhan arall o hanes Manaſſeh, a'i weddi ef at ei Dduw, a geiriau y gweledyddion a lefaraſant wrtho ef, yn enw Arglwydd Dduw Iſrael, wele hwynt * ym mhlith geiriau brenhinoedd Iſrael.

* 2 Bren. 21.

19 Ei weddi ef hefyd, a'r *modd y cymmododd Duw* ag ef, a'i holl bechod ef, a'i gamwedd, a'r lleoedd yr adeiladodd efe ynddynt vchelfeydd, ac y goſododd lwynau, a delwau cerfiedig, cyn ymoſtwng o honaw ef: wele hwynt yn ſcrifennedic ym myſc geiriau ‡ y gweledyddion.

‡ Neu, Hozai.

20 Felly Manaſſeh a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef *yn* ei dŷ ei hun, ac Amon ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

21 * Mâb dwy flwydd ar hugain oedd Amon pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a dwy flynedd y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem.

* 2 Bren. 21. 19.

22 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel y gwnaethei Manaſſeh ei dâd ef: canys Amon a aberthodd i'r holl ddelwau cerfiedig a wneſe Manaſſeh ei dâd ef, ac a'i gwaſanaethodd hwynt.

23 Ond nid ymoſtyngodd efe ger bron yr Arglwydd, fel yr ymoſtyngaſei Manaſſeh ei dâd ef; eithr yr Amon ymma a † bechodd fwyfwy.

† Heb. amhaodd gamwedd.

24 A'i weiſion ef a * frâd-fwriadaſant iw erbyn ef, ac a'i lladdaſant ef yn ei dŷ ei hun.

* 2 Bren. 21. 23.

25 Odd pobl y wlâd a laddaſant yr holl rai a frâd-fwriadaſent yn erbyn y brenin Amon; a pobl y wlâd a vrddaſant Joſiah ei fab ef, yn frenin yn ei le ef.

PEN. XXXIV.

1 Joſiah yn teyrnaſu yn ddiwiol, 3 ac yn diwreiddio delw-addoliaeth, 8 yn berfi adgyweirio y Deml. 14 Helciah yn cael hyſbyſ y gyfraith, a Joſiah yn gyrru at Huldah i ymofyn â'r Arglwydd. 23 A hithau yn prophwydo dinyſtr Jeruſalem, ond yr oedid hynny tra barfai Joſiah. 29 Joſiah yn peri darllen hyſbyſ y gyfraith gyd-â'r holl bobl, ac yn adnewyddu y cyfammod â Duw.

MAB * wyth mlwydd oedd Joſiah pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac un mlynedd ar ddêc ar hugain y teyrnaſodd efe yn Jeruſalem.

* 2 Bren. 22. 1.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vniõn yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd pn ffyrdd Dafydd ei dâd, ac ni ogwyddodd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſiwy.

3 Canys yn yr wythfed flwyddyn o'i deyrnaſiad (tra'r ydoedd efe eeto yn fachgen) efe a ddechreuodd geiſio Duw Dafydd ei dâd: ac yn y ddeuddecfed flwyddyn, efe a ddechreuodd * lanhau Iuda a Ieruſalem oddiwrth yr vchelfyddi, a'r lluyrnau, a'r delwau cerfiedic, a'r delwau toddedic.

* 1 Bren. 13. 2.

4 * Deſtrywiaſant hefyd yn ei ŵydd ef allorau Baalim, a'r ‡ delwau y rhai oedd i fynu oddi arnynt: hwy a dorrodd efe: y lluyrnau hefyd, a'r delwau cerfiedic, a'r delwau toddedic, a ddrylliodd efe, ac a faſuriodd, ac oedd befyd eu llŵch hwy ar hyd wyneb beddau y rhai a aberthaſant iddynt hwy.

* Lvit. 26. 30. ‡ Neu, haul-ddelwau.

5 Ac eſcyrn yr offeiriaid a * loſcodd efe ar eu hallorau, ac a lanhaodd Iuda, a Ieruſalem.

* 2 Bren. 23. 16.

6 Felly *y gwnaeth efe* yn ninaſoedd Manaſſeh, ac Ephraim, a Simeon, a hyd Nephtali; a'u ‡ ceibiau oddi amgylch.

‡ Neu, gyrdd, neu morthwylion.

7 A phan ddiniſtriaſei efe yr allorau, a'r lluyrnau, a dryllio o honaw y delwau cerfiedic, gan eu malurio yn llŵch, a thorri yr eulynnod i gyd trwy holl wlâd Iſrael, efe a ddychwelodd i Ieruſalem.

8 * Ac yn y ddeunawfed flwyddyn o'i deyrnaſiad ef, wedi glanhau y wlâd, a'r tŷ, efe a anfonodd Saphan fab Azaliah, a Maaſiah tywyſog y ddinas, a Joah fab Joahaz y cofiadur, i gyweirio tŷ yr Arglwydd ei Dduw.

* 2 Bren. 22. 3.

9 A phan ddaethant hwy at Helciah yr archoffeiriad, hwy a roddaſant yr arian a ddygaſid i dŷ Dduw, y rhai a gaſclaſei y Leſiaid oedd yn cadw y dryſau, o law Manaſſeh, ac Ephraim, ac oddi gan holl weddill Iſrael, ac oddi ar holl Iuda, a Benjamin, a hwy a ddychwelaſant i Ieruſalem.

10 A hwy a'i rhoddaſant yn llaw y gweithwŷr, y rhai oedd oruchwylwyr ar dŷ'r Arglwydd: hwythau a'i rhoddaſant i wneuthurwŷr y gwaith, y rhai oedd yn gweithio yn nhŷ'r Arglwydd, i gyweirio, ac i gadarnhau y tŷ:

11 Rhoddaſant hefyd i'r ſeiri, ac i'r adeiladwŷr, i brynu cerrig nâdd a choed, tuag at y cyſyllteiddiau, ac i ‡ fyrddu y tai a ddiniſtriaſei brenhinoedd Iuda.

‡ Neu, loriu.

12 A'r gwŷr oedd yn gweithio yn y gwaith yn ffyddlon, ac arnynt hwy yn oluygwŷr yr oedd Jahath ac Obadiah, y Leſiaid o feibion Merari, a Zechariah, a Meſſulam o feibion y Cohathiaid, ſu hannog: ac o'r Leſiaid pôb yn a oedd gyfarwydd ar offer cerdd.

13 Yr oeddynt hefyd ar y clud-wŷr, ac yn oluygwŷr ar yr holl rai oedd yn gweithio ymmhob rhyw waith: ac o'r Leſiaid *yr oedd* ſcrifennyddion, a ſwyddogion, a phorthorion.

14 A phan ddygaſant hwy allan yr arian a ddygaſid i dŷ'r Arglwydd, * Helciah yr offeiriad o gafodd lyfr cyfraith yr Arglwydd, *yr hwn a roddaſid* drwy law Moſes.

* 2 Bren. 22. 8.

15 A Helciah a atebodd, ac a ddywedodd wrth Saphan yr ſcrifennydd, Deſais lyfr y gyfraith yn nhŷ'r Arglwydd. A Helciah a roddodd y llyfr at Saphan.

16 A Saphan a ddûg y llyfr at y brenin, ac a ddûg air drachefn i'r brenin, gan ddywedyd, yr hyn oll a roddwyd yn llaw dy weiſion di, y maent hwy yn ei wneuthur.

17 ‡ Caſclaſant hefyd yr arian a gafwyd yn nhŷ'r Arglwydd, a rhoddaſant hwynt yn llaw y goruchwŷr, ac yn llaw y gweithwŷr.

‡ Heb. tywall allan, neu roddaſant.

18 Saphan yr ſcrifennydd a fynegodd hefyd i'r brenin, gan ddywedyd, Helciah 'r offeiriad a roddodd i mi lyfr. A Saphan a ddarllennodd ynddo ef ger bron y brenin.

19 A phan glybu y brenin eiriau y gyfraith, efe a rwygodd ei ddillad.

20 A'r brenin a orchymynnodd i Helciah, ac i Ahicam fab Saphan, ac i ‡ Abdon fab Micah, ac i Saphan yr ſcrifennydd, ac i Aſaiah gwâs y brenin, gan ddywedyd,

‡ Neu, Arbon, 2 Bren. 22. 12.

21 Ewch, ymofynnwch â'r Arglwydd troſo, a thros y gweddill yn Iſrael ac yn Iuda, am eiriau y llyfr a gafwyd: canys mawr *yw* llid yr Arglwydd, a dywalltodd efe arnom ni, o bleſit na chadwodd eln tadau ni air yr Arglwydd, gan wneuthur yn ôl yr hyn oll ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn.

22 Yna 'r aeth Helciah, a'r rhai *a yrroddd* y brenin, at Huldah y brophwydes, gwraig Salum mâb Ticuath, fab ‡ Haſrah, ceidwad y gwiſcoedd (a hi oedd yn aros yn Ieruſalem yn yr ‡ yſcol-dŷ) ac a ymddiddanaſant â hi felly.

‡ Neu, Harhas, 2 Bren. 22. 14. ‡ Neu, all rhan.

23 A hi a ddywedodd wrthynt, Fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, dywedwch i'r gŵr a'ch anfonodd chwi attaf,

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, *wele* fi yn dwyn drwg ar y lle hwn, ac ar ei drigolion, ſef yr holl felltithion ſydd ſcrifennedic yn y llyfr a ddarllennaſant hwy ger bron brenin Iuda:

25 Am iddynt fy ngwrthod i, ac arogl-darthu i dduwiau dieithr, fyn digio i â holl waith eu dwylo: am hynny yr ymdywallt fy llid i ar y lle hwn, ac na diffoddir ef.

26 Ond am brenin Iuda, yr hwn a'ch anfonodd chwi i ymofyn â'r Arglwydd, fel hyn y dywedwch wrtho, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael *am* y geiriau a glywaiſt:

27 Oblegid i'th galon feddalhau, ac i ritheu ymoſtwng o flaen Duw, pan glywaiſt ei eiriau ef, yn erbyn y lân hon, ac yn erbyn ei thrigolion, ac ymoſtwng o honot ger fy mron, a rhwygo dy ddillad, ac wylo o'm blaen i; am hynny y gwrandewais innau, medd yr Arglwydd.

28 Wele mi a'th gymmeraf di ymmaith at dy dadau, a thi a ddygir ymmaith i'r bedd mewn heddwch, fel na welo dy lygaid di yr holl ddrwg yr ydwyf yn ei ddwyn ar y lân hon, ac yn erbyn ei phreſwyl-wŷr: felly hwy a ddygaſant air i'r brenin drachefn.

29 * Yna y brenin a anfonodd, ac a gynhullodd holl henuriaid Iuda, a Ieruſalem.

* 2 Bren. 23. 1.

30 A'r brenin a aeth i fynu i dŷ'r Arglwydd, a holl wŷr Iuda, a thrigolion Ieruſalem, yr offeiriaid hefyd a'r Leſiaid, a'r holl bobl o fawr i ſychan, ac efe a ddarllennodd, lle y clywſarit hwy, holl eiriau llyfr y cyfammod, yr hwn a gawſid yn nhŷ 'r Arglwydd.

31 A'r brenin a ſafodd yn ei le, ac a wnaeth gyfammod ger bron yr Arglwydd, ar rodio ar ôl yr Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynnion, ef, a'i dyſtiolaethau, a'i ddefodau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid; i gwplau geiriau y cyfammod, y rhai ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwnnw.

32 Ac efe a wnaeth i bawb a'r a gafwyd yn Ieruſalem, ac yn Benjamin, ſefyll *wrth yr ammod*: trigolion Ieruſalem hefyd a wnaethant yn ôl cyfammod Duw, *ſef* Duw eu tadau.

33 Felly Josiah a dynnodd ymmaith y ffiseddfa oll o'r holl wledydd, y rhai *oedd* eiddo meibion Israel, ac ese a wnaeth i bawb a'r a gafwyd yn Israel wasanaethu, *sef* gwasanaethu 'r Arglwydd eu Duw. *Ac yn* ei holl ddyddiau ef ni throesant hwy oddi ar ôl Arglwydd Dduw eu tadau.

PEN. XXXV.

1 *Josiah yn cadw Pâsc gyddieg,* 20 *yn erbyn Pharao Necho, ac yn cael ei ladd yn Megido.*
25 *Galar-nâd Josiah.*

A * Josiah a gynhaliodd Bâsc i'r Arglwydd yn Jerusalem: a hwy a laddasant y Pasc, ar y pedwerydd *dydd* ar ddêc o'r * mis cyntaf.

2 Ac ese a gyfiaodd yr offeiriaid yn eu gorchwyliaethau; ac a'i annogodd hwynt i wenidogaeth tŷ 'r Arglwydd.

3 Ac a ddywedodd wrth y Lefiaid, y rhai oedd yn dyscu holl Israel, ac oedd sanctaidd i'r Arglwydd, rhoddwch yr Arch sanctaidd yn y tŷ a adeiladodd Salomon mab Dafydd brenin Israel; na *fydded bi mwyach* i chwi yn faich ar yscwydd: gwasanaethwch yn awr yr Arglwydd eich Duw, a'i bobl Israel.

4 Ac ymbaratowch wrth deuluoedd eich tadau, yn ôl eich dosparthiadau, * yn ôl scrifen Dafydd brenin Israel, ac * yn ôl scrifen Salomon ei fab ef.

5 A safwch yn y cyssegr yn ôl dosparthiadau † tŷlwyth tadau eich brodyr ‡ y bobl, ac *yn* ôl dosparthiad tylwyth y Lefiaid.

6 Felly lleddwch y Pasc, ac ymsanctaiddiwch, a pharatowch eich brodyr, i wneuthur yn ôl gair yr Arglwydd drwy law Moses.

7 A Josiah a * roddodd i'r bobl ddiadell o wyn, a mynnod, i gyd tu ag at y Pasc-aberthau, *sef* i bawb a'r a gafwyd, hyd risedi deng mil ar hugain, a thair mil o eidionnau; hyn *oedd* o gyfoeth y brenin.

8 A'i dywysogion ef a ‡ roddasant yn ewyllyscar i'r bobl, i'r offeiriaid, ac i'r Lefiaid: Hilciah, a Zachariah, a Jehiel, blaenoriaid tŷ Dduw, a roddasant i'r offeiriaid tu ag at y Pasc-aberthau, ddwy fil a chwechant o *ddefaid*, a thrychant o eidionnau.

9 Conaniah hefyd, a Shemaiah, a Nethaneel ei frodyr, a Hasabiah, a Jehiel, a Jozabad, tywysogion y Lefiaid, a ‡ roddasant i'r Lefiaid yn Bâsc-ebyrth, bum mil o *ddefaid* a thrychant o eidionnau.

10 Felly y paratowyd y gwasanaeth; a'r offeiriaid a safasant yn eu lle, a'r Lefiaid yn eu dosparthiadau, yn ôl gorchymyn y brenin.

11 A hwy a laddasant y Pâsc: a'r offeiriaid a daenasant y *gwaed* o'i law hwynt, a'r Lefiaid oedd yn *eu* ‡ blingo *hwynt*.

12 A chymmerasant ymmaith y poeth offrymmau fw rhoddi yn ôl dosparthiadau teuluoedd y bobl, i offrymmu i'r Arglwydd, fel y mae yn scrifennedic yn llyfr Moses: ac felly am yr eidionnau.

13 A hwy a * rostiasant y Pâsc with dân, yn ôl y ddefod; a'r cyssegredic bethau *eraill* a ferwasant hwy mewn crochanau, ac mewn padyll, ac mewn peiriau, ac a'i rhannasant ar frys i'r holl bobl.

14 Wedi hynny y paratoesant iddynt eu hunain, ac i'r offeiriaid, canys yr offeiriaid meibion Aaron, oedd yn offrymmu y poeth offrymmau a'r brasder, hyd y nôs: am hynny y Lefiaid oedd yn paratoi iddynt eu hunain, ac i'r offeiriaid meibion Aaron.

15 A meibion Asaph y cantorion oedd yn eu safle, * yn ôl gorchymyn Dafydd ac Asaph, a Heman, a Jeduthun gweledydd y brenin; * a'r porthorion ym mhôb porth: ni chaent hwy ymado o'i gwasanaeth, canys eu brodyr y Lefiaid a baratoent iddynt hwy.

16 Felly y paratowyd holl wasanaeth yr Arglwydd y dwthwn hwnnw, i gynnal y Pâsc, ac i offrymmu poeth offrymmau ar allor yr Arglwydd, yn ôl gorchymyn y brenin Josiah.

17 A meibion Israel y rhai a gafwyd, a gynhaliasant y Pâsc yr amser hwnnw, a gwyl y bara croyw, saith niwrnod.

18 Ac ni chynhaliasid Pâsc fel hwnnw yn Israel, er dyddiau Samuel y prophwyd: ac ni chynhaliodd neb o frenhinoedd Israel gyffelyb i'r Pâsc a gynhaliodd Josiah, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a holl Juda, a'r neb a gafwyd o Israel, a thrigolion Jerusalem.

19 Yn y ddeunawfed flwyddyn o deyrnasiad Josiah y cynhaliwyd y Pâsc hwn.

20 * Wedi hyn oll, pan baratoesei Josiah y tŷ, Necho brenin yr Aipht a ddaeth i fynu i ryfela yn erbyn Carchemis, with Euphrates: a Josiah a aeth allan yn ei erbyn ef.

21 Yntef a anfonodd genadau atto ef, gan ddywedyd, beth *fydd* i mi a *wnelwyf* â thi, ô frenin Juda? nid yn dy erbyn di *y daethum i* heddyw, ond yn erbyn tŷ *arall y mae* fy rhyfel i, a Duw a archodd i mi fryssio: paid ti â Duw, yr hwn *fydd* gyd â mi, fel na ddifetho efe dydi.

22 Ond ni throes Josiah ei wyneb oddi wrtho ef, eithr newidiodd ei ddillad i ymladd yn ei erbyn ef, ac ni wrandawodd ar eiriau Necho o enau Duw, ond ese a ddaeth i ymladd i ddyffryn Megido.

23 A'r saethyddion a saethasant at y brenin Josiah: a'r brenin a ddywedodd wrth ei weision, dygwch fi ymmaith, canys clwyfwyd fi yn ddêc.

24 Felly ei weision a'i tynnasant ef o'r carbyd: ac a'i gosodasant ef yn yr ail carbyd, yr hwn *oedd* ganddo: dygasant ef hefyd i Jerusalem, ac efe fu farw, ac a gladdwyd yn ‡ medyrdd ei dadau. * A holl Juda, a Jerusalem a alarasant am Josiah.

25 Jeremi hefyd a alar-padodd am Josiah, a'r holl gantorion, a'r cantoresau yn eu galarnadau a bonjant am Josiah hyd heddyw, a hwy a'i gwnaethant yn ddefod yn Israel: ac wele hwynt yn scrifennedic yn y galarnadau.

26 A'r rhan arall o hanes Josiah, a'i † ddaioni ef; yn ôl yr hyn oedd scrifennedic ynghyfraith yr Arglwydd.

27 A'i weithredoedd ef, cyntaf a diweddaf, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel, a Juda.

PEN. XXXVI.

1 *Joachaz yn frenin ar ôl Josiah, a Pharao yn ei ddiseyddio ef, ac yn ei ddwyn i'r Aipht.* 5 *Joachim yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn ef i'w rhwymo i Babilon.* 9 *Joachin yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn yntau i Babilon.* 11 *Zedeciah y brenin drygionus, yn dirmygu y Prophwyd, ac yn gwrthryfela yn erbyn Nabuchodonosor.* 14 *Llwyr ddifrodi Jerusalem yn dechreuad ei escyniad, a'r bobl.* 22 *Cyrus yn cyhoeddi yr adeiladu y Deml.*

Yna

* 1 Bren. 23. 21.
* Exod. 12. 6.
* 1 Cron. 9. 10. 1 Cron. 23. & 24. & 25, & 26.
* 2 Cron. 8. 14.
† Heb. ty.
‡ Heb. meibion y bobl.
* Neu; offrymmodd. Heb. ddercheffodd.
‡ Neu, gyfrymmasant. Heb. ddercheffasant.
‡ Megis, vers. 7. & 8.
‡ Gwel, Pen. 29. 34.
* Exod. 12. 8, 9.
* 1 Cron. 25. 1, &c.
* 1 Cron. 9. 17. & 26. 14.
* 2 Bren. 23. 29.
‡ Sef y Deml.
‡ Neu, mîst ir ddôr.
* Zach. 12. 11.
† Heb. garedigrwydd.

Yna pobl y wlad a gymmerasant * Joachaz fab Josiah, ac a'i hurddasant ef yn brenin yn lle ei dad yn Jerusalem.

2 Mab tair blwydd ar bugain oedd Joachaz pan ddechreuodd efe deyrnasu; a thri mis y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

3 A brenin yr Aipht a'i † diswyddodd ef yn Jerusalem; ac a drethodd ar y wlad gan talent o arian, a thalent o aur.

4 A brenin yr Aipht a * wnaeth Eliacim ei frawd ef yn frenin ar Juda a Jerusalem, ac a droddi ei enw ef yn Joachim: a Necho a gymmerodd Joachaz ei frawd ef, ac a'i dug ef i'r Aipht.

5 Mab pum mlwydd ar bugain oedd Joachim pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlynedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Jerusalem: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

6 * Nabuchodonosor brenin Babylon a ddaeth i fynu yn ei erbyn ef, ac a'i rhwymodd ef mewn ‡ cadwynau pres, iw ddwyn i Babylon.

7 * Nabuchodonosor hefyd a ddûg o lestri tŷ 'r Arglwydd i Babilon, ac a'i rhoddodd hwynt yn ei demi, o fewn Babilon.

8 A'r rhan arall o hanes Joachim, a'i ffieidd-dra ef y rhai a wnaeth efe, a'r hyn a gafwyd arno ef, wele hwynt yn ſcrifennedig yn llyfr Brenhinoedd Iſrael, a Juda: a ‡ Joachin ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

9 Mab wyth mlwydd oedd Joachin pan ddechreuodd * efe deyrnasu, a thri mis a deng-nhwnnod y teyrnasodd efe yn Jerusalem; ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

10 Ac † ymmhen y flwyddyn yr anfonodd y brenin Nabuchodonosor, ac a'i dûg ef i Babilon gyd â llestri dymunol tŷ 'r Arglwydd: ac efe a wnaeth ‡ Zedeciah ei frawd ef yn frenin ar Juda, a Jerusalem.

11 * Mab yn mlwydd ar bugain oedd Zedeciah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlynedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Jerusalem.

12 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ei Dduw, ac nid ymoſtyngodd efe o flaen Jeremi y prophwyd, yr hwn oedd yn lefaru o enau 'r Arglwydd.

13 Ond efe a wrthryſiodd yn erbyn brenin Nabuchodonosor, yr hwn a wnaethai iddo dyngu i Dduw: ond efe a galedodd ei warr, ac a gryſhaodd ei galon, rhag dychwelyd at Arglwydd Duw Iſrael.

14 Holl dywyſogion yr offeiriaid hefyd, a'r bobl, a chwanegasant gamfucheddu yn ôl holl ffieidd-dra y cenhedloedd; a hwy a halogasant dŷ 'r Arglwydd, yr hwn a ſanctaiddiasei efe yn Jerusalem.

15 * Am hynny Arglwydd Dduw eu tadau a anfonodd attynt hwy drwy law ei gennadau, gan forau godi, ac anfon: am ei fôd ef yn tofturio wrth ei bobl, ac wrth ei breſſwylfod.

16 Ond yr oeddynt hwy yn gwatwar cennadau Duw, ac yn trefmygu ei eiriau ef, ac yn gwawdio eibroph wydi ef; nes cyfodi o ddigofaint yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, fel nad oedd iachâd.

17 Am hynny efe a * ddygodd i fynu arnynt hwy frenin y Caldeaid, yr hwn a laddodd eu gwŷr ieuaingc hwy â'r cleddyf, yn nhŷ eu cyſſegr, ac nid arbedodd na gŵr ieuangc, na morwyn, na hên, na 'r hwn oedd yn cammu gan oedran: efe a'i rhoddodd hwynt oll yn ei law ef.

18 Holl leſtri tŷ Dduw hefyd, mawrion a bychain, a thryſorau tŷ 'r Arglwydd, a thryſorau y brenin a'r dywyſogion: y rhai hynny oll a ddûg efe i Babilon.

19 A hwy a loſcaſant dŷ Dduw, ac a ddeſtrywiaſant fûr Jerusalem; a'i holl baliſau hi a loſcaſant hwy â thân, a'i holl leſtri dymunol a ddiniſtriaſant.

20 ‡ A'r rhai a ddiangaſei gan y cleddyf a gaeth-gludodd efe i Babilon: lle y buant hwy yn weiſion iddo ef, ac iw feibion, nes teyrnaſu o'r Perſiaid:

21 I gyflawni gair yr Arglwydd drwy enau * Jeremi, nes mwynhau o'r wlad ei † Sabbothau: canys yr holl ddyddiau y bu hi yn anghyfannadd y gorphywyſodd hi, gyflawni deng-mlynedd a thriugain.

22 Ac * yn y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Perſia, (fel y cyflawnid gair yr Arglwydd yr hwn a ddywedwyd drw enau † Jeremi) yr Arglwydd a gyffroddi yſpryd Cyrus brenin Perſia, fel y cyhoeddodd efe drwy ei holl frenhiniaeth a hynny mewn ſcrifen, gan ddywedyd,

23 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Perſia, Arglwydd Dduw 'r nefoedd a roddodd holl deyrnaſoedd y ddaear i mi, ac efe a orchymynnodd i mi adeiladu tŷ iddo yn Jerusalem, yr hon ſydd yn Juda. pwy ſydd yn eich myſc chwi o'i holl bobl ef? yr Arglwydd ei Dduw ſyddo gyd ag ef, ac eled i fynu.

LLYFR EZRA.

PEN. I.

Cyrus yn gorchymyn adeiladu 'r Demi. 5 Y bobl yn ymbaratoi i ddychwelyd yn eu hôl. 7 Cyrus yn rhoi yn ôl lestri y demi i Sesbeſſar.

YN y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Perſia (i gyflawni gair yr Arglwydd * o enau Jeremi) y cyffrôdd yr Arglwydd yſpryd Cyrus brenin Perſia, fel y † cyhoeddodd efe trwy ei holl deyrnas, a hynny hefyd mewn yſcrifen, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Perſia, Arglwydd Dduw 'r nefoedd a roddes i mi holl deyrnaſoedd y ddaear, ac efe a * orchymynnodd i mi adeiladu iddo ef dŷ yn Jerusalem, yr hon ſydd yn Juda.

3 Pwy ſydd o honoch o'i holl bobl ef? bydded ei Dduw gyd ag ef, ac eled i fynu i Jerusalem, yr hon ſydd yn Juda, ac adeiladed dŷ Arglwydd Dduw Iſrael (dyna 'r Duw) yr hwn ſydd yn Jerusalem.

4 A phwy bynnag a adawyd mewn va man lle y mae efe yn ymdeithio, ‡ cynnorthwyed gwŷr ei wlad ag arian, ac ag aur, ac â golud, ac ag anifeiliaid, gyd ag ewyllyſcar offrwm tŷ Dduw, yr hwn ſydd yn Jerusalem.

5 Yna y cyfodod pennau cenedl Juda a Benjamin, a'r offeiriaid a'r Leſiaid, a phôb yn y cyffrôdd Duw ei yſpryd, i fyned i fynu i adeiladu tŷ yr Arglwydd, yr hwn oedd yn Jerusalem.

* 2 Bren. 23. 30.

† Heb. *ſymmudodd.*

* 2 Bren. 23. 34.

* 2 Bren. 24. 1.

‡ Neu, *Llyſtheiriau.*

* 2 Bren. 24. 13. Dan. 1. 1, 2.

‡ Neu, *Jeconiah.* 1 Cron. 3. 16. Neu, *Coniah.* Jer. 22. 24.

* 2 Bren. 24. 8.

‡ Heb. *yn nyth-weſiad.* ‡ Neu, *Matteniah.* 2 Bren. 24. 17. Jer. 37. 1.

* Jer. 52. 1. 2 Bren. 24. 18.

* 2 Cron. 36. 22. Jer. 25. 12, & 29. 10.

‡ Heb. *Gwnaeth i lefi dramwy.*

* Eſa. 44. 28. & 45. 13.

† Heb. *Cyfoded,* neu, *cynhaſſe d.*

¶ Heb. *Cyfodasi ysbryd*, &c.

6 A'r rhai oll o'i hamgylch a'i ‡ cynnorthwyasant hwy, â llestri arian, ac aur, a golud, ac ag anifeiliaid; ac â phethau gwerthfawr; heb law yr hyn oll a offrymmwyd yn ewyllysgar.

* 2 Bren. 24. 13. & 25. 13. 2 Cron. 36. 7. Jer. 27. 19. Dan. 1. 2.

7 A'r brenin Cyrus a ddûg allan lestri ŷ tŷ Arglwydd, * y rhai a ddygasei Nabuchodonosor allan o Jerusalem, ac a roddasei ŷn yn nhŷ ei ddduwiau ei hun.

‡ Gwel. Ezra 5. 14.

8 Y rhai hynny a ddûg Cyrus brenin Persia allan trwy law Mithredath y trysorudd, ac a'i rhifodd hwynt at ‡ Sesbazzar penneth Juda.

9 Ac dymma eurl, rhif hwynt; dêc ar hugain o gawgiau aur, mil o gawgiau arian, naw ar hugain o gyllyll:

10 Dêc ar hugain o orllychau aur, dêc a phedwar cant o ail fath o orllychau arian, a mil o lestri ereill.

11 Yr holl lestri yn aur, ac yn arian, oedd pum mil a phedwar cant. Y rhai hyn oll a ddûg Sesbazzar i fynu gyd a'r † gaeth-glud a ddygwyd i fynu o Babilon i Jerusalem.

† Heb. *Trosciwyddiad.*

D E N. II.

1 *Rhifedi y bobl a ddychwelodd*, 36 *a'e offeiriaid*, 40 *a'r Lefiaid*, 43 *a'r Nethiniaid*, 55 *a gweision Salomon*, 62 *a'r offeiriaid ni fedrent ddangos eu hachau*, 64 *Rhifedi y cwbl*, 68 *Eu hoffrymmau.*

A C * dymma feibion y dalaith y rhai a ddaeth i fynu o gaethiwed y gaeth-glud, yr hon a gaethgludasei Nabuchodonosor brenin Babilon i Babilon, ac a ddychwelasant i Jerusalem, a Juda, pôb vn iw ddinas ei hun.

* Nehet 7. 6. 1 Esdr. 5. 7.

2 Y rhai a ddaeth gyd â Zorobabel; Jesua, Nehemiah, ‡ Saraiah, Reaiah, Mordecai, Bilsan, Mispar, Bigual, Rehum, Baanah; rhifedi gwŷr pobl Israel.

‡ Neu, *Azariah.* Nehem. 7. 7.

3 Meibion Paros, dwy fil, a deuddec ac ŵyth vgain.

4 Meibion Sephatiah, try-chant, a deuddec a thri vgain.

5 Meibion Arah, saith gant, a phymthec a thrugain.

6 Meibion * Pahath-Moab, o feibion Jesua a Joab; dwy fil ŵyth gant, a deuddec.

* Nehr. 12.

7 Meibion Elam; mil, dau cant a phedwar ar ddêc a deugain.

8 Meibion Zattu; naw cant, a phump a deugain.

9 Meibion Zaccai; saith gant, a thri vgain.

10 Meibion ‡ Bani; chwe-chant, a dau deugain.

‡ Neu, *Binui.* Nehe. 7. 15.

11 Meibion Babai; chwe-chant, a thri ar hugain.

12 Meibion Azgad; mil, dau cant, a dau ar hugain.

13 Meibion Adonicam; chwe-chant, a chwech a thrugain.

14 Meibion Bigual; dwy fil, ac onid pedwar trugain.

15 Meibion Adin, pedwar cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

16 Meibion Ater o Hezeciah; onid dau pum hugain.

17 Meibion Bezai, try-chant, a thri ar hugain.

‡ Neu, *Hariph.* Nehe. 7. 24.

18 Meibion ‡ Jora; cant, a deuddec.

19 Meibion Hasum, dau cant, a thri ar hugain.

‡ Neu, *Gibeon.* Nehe. 7. 25.

20 Meibion ‡ Gibbar; pymthec a phedwar vgain.

21 Meibion Bethlehem; cant a thri ar hugain.

22 Gwŷr Netophah; onid pedwar trugain.

23 Gwŷr Anathoth; cant, ac wyth ar hugain.

24 Meibion ‡ Asmaveth; dau a deugain.

‡ Neu, Beth-*Asmaveth.* Nehe. 7. 28.

25 Meibion Chriatharim, Cephirah, a Beeroth; seith gant, a thri a deugain.

26 Meibion Ramah, a Gaba; chwe-chant, ac vn ar hugain.

27 Gwŷr Michmas; cant, a dau ar hugain.

28 Gwŷr Bethel, ac Ai; dau cant, a thri ar hugain.

29 Meibion Nebo; deuddec a deugain.

30 Meibion Magbis; cant, ac onid pedwar tri vgain.

31 Meibion * Elam arall; mil, dau cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

* Vers. 7.

32 Meibion Harim; try-chant, ac vgain.

33 Meibion Lod, ‡ Hadid, ac Ono; seith gant a phump ar hugain.

‡ Neu, *Hariph.*

34 Meibion Jericho; try-chant, a phump a deugain.

35 Meibion Senaah; tair mil, a chwechant, a dêc ar hugain.

36 Yr offeiriaid meibion Jedaiah, * o dŷ Jesua; naw cant, dêc a thri vgain a thri.

* 1 Cron. 24. 7.

37 Meibion † Immer; mil a deuddec a deugain.

† 1 Cron. 24. 14.

38 Meibion ‡ Pasur; mil, dau cant, a saith a deugain.

‡ 1 Cron. 9. 12.

39 Meibion * Harim; mil a dau ar bymthec.

* 1 Cron. 24. 8.

40 Y Lefiaid: meibion Jesua, a Cadmiel, o feibion ‡ Hodasia; pedwar ar ddêc a thrugain.

‡ Neu, *Judah.* Esra 3. 9. Neu, *Benui.*

41 Y cantoriaid, meibion Asaph; cant ac wyth ar hugain.

42 Meibion y porthorion, sef meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hattita, meibion Sobai, oedd oll gant, ac onid vn deugain.

desert. Nehe. 7. 45.

43 Y * Nethiniaid: meibion Ziha, meibion Asupha, meibion Tabbaoth,

* Josua 9. 23.

44 Meibion Ceros, meibion Siaha, meibion Padon,

45 Meibion Lebanah, meibion Hagabah, meibion Accub,

46 Meibion Hagab, meibion ‡ Samlai, meibion Hanan,

‡ Neu, *Salmai.*

47 Meibion Gidel, meibion Gahar, meibion Reaiah,

48 Meibion Rezin, meibion Necoda, meibion Gazam,

49 Meibion Vzza, meibion Paseah, meibion Besai,

50 Meibion Asnah, meibion Mehunim, meibion Nephusim,

51 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,

52 Meibion ‡ Bazluth, meibion Mehida, meibion Harsa,

‡ Neu, *Barsilli, Nehem.*

53 Meibion Barcos, meibion Sisera, meibion Thamah,

‡ Neu, *Perida, Nehem.*

54 Meibion Nesiah, meibion Hatipha.

‡ Neu, *Amon, Nehem.*

55 Meibion gweision Salamon; meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion ‡ Peruda,

= Josua 9. 21.

56 Meibion Jaalah, meibion Darcon, meibion Gidel,

57 Meibion Sephatiah, meibion Hattil, meibion Pocereth o Zebaim, meibion ‡ Ami.

‡ 1 Cron. 9. 21.

58 Yr holl * Nethiniaid a meibion gweision Salomon,

Salomon, oedd dryclaru, deuddec a phedwar vgain.

36 A'r rhai hyn a aethant i fynu o Telmelah, Telharsa, Cherub, Addan ac Immer: ond ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i hiliogaeth, a'i o Israel yr oeddynt:

37 Meibion Dehaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda, chwe chant, a deuddec a thriugain.

38 A meibion yr offeiriaid, meibion Hebaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, (yr hwn a gymmerasei wraig o ferched * Barzillai y Gileadiad, ac a alwasid ar eu henw hwynt)

62 Y rhai hyn a geisiasant eu scrifen ym mhlith yr achau, ond ni chafwyd hwynt: am hynny † y bwriwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth.

63 A'r ‡ Tirsatha a ddywedodd wrthynt, na fwytaent o'r pethau sanctaiddiaf hyd oni chyfodei offeiriad ag * Vrim ac â Thummim.

64 Yr holl dyrfa yngyhyd, oedd ddwy fil a deugain, (ty-chant, a thri vgain)

65 Heb law eu gweision, a'i morwynion, y rhai hynny oedd saith mil, ty-chant, a dau, ar bymthec ar hugain: ac yn eu mysc yr oedd dau cant yn gantorion, ac yn gantoresau.

66 Eu meirch oedd saith cant, ac onid pedwar deugain: eu mulod yn ddau cant, ac yn chwe a deugain:

67 Eu camelod yn bedwar cant, ac yn bymthec ar hugain: eu hasseu yn chwe mil, saith cant, ac vgain.

68 Ac o'r pennau cenedl pan ddaethant i dŷ yr Arglwydd, yr hwn oedd yn Jerusalem, rhai a offrymmasant o'i gwaith eu hun tu ag at dŷ yr Arglwydd, iw gyfodi yn ei lle:

69 Rhoddasant yn ôl eu gallu i * drysordŷ y gwaith yn fil a thri vgain o ddracmonau aur, a phum mil o bunnoedd o arian, a chant o wiscoedd o'feiriaid.

70 Yna'r offeiriaid a'r Lefiaid, a rhai o'r bobl, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethiniaid, a drigasant yn eu dinasoedd; a holl Israel yn eu dinasoedd.

PEN. III.

1 Gosod i fynu yr allor. 4 Amlder yr offrymmau. 7 Pregeth gwreiddyn. 8 Gosod sylfeini y deml gyda llawenydd mawr, a galar.

A Phan ddaeth * y seithfed mis, a meibion Israel yn eu dinasoedd, y bobl a ymgasclasant i Jerusalem megis vn gŵr.

2 Yna y cyfododd ‡ Jesua mab Jozedec, a'i frodyr yr offeiriaid, a * Zorobabel mab Salathiel a'i frodyr, ac a adeiladasant allor Duw Israel, i offrymmu arni offrymmau poeth, fel yr scrifennasid † yng hyfraith Moses gŵr Duw.

3 A hwy a osodasant yr allor ar ei hystolion (canys *yr oedd* arnynt ofn pobl y wlâd) ac a offrymmasant arni boeth offrymmau i'r Arglwydd, poeth offrymmau borau a hwyr.

4 Cadwasant hefyd ŵyl y pebyll, fel ‡ y mae yn scrifennedig, ac *a offrymmasant* * boeth aberth beunydd yn ol y ddefod, dogn dydd yn ei ddydd;

5 Acwedi hynny y poeth offrwm gwastadol, ac *offrymmau* y newydd lorau, a holl sanctaidd osodedic wyliau'r Arglwydd, offrwm ewyllysgar pôb vn a offrymmei o honaw ei hun, a *offrymmasant* i'r Arglwydd.

6 O'r dydd cyntaf i'r seithfed mis y dechreuasant offrymmu poeth offrymmau i'r Arglwydd, ond Teml yr Arglwydd ni fyliasasid eto.

7 Rhoddasant hefyd arian i'r seiri meini, ac i'r seiri pren, a bwyd a diod ac olew i'r Sidoniaid, ac i'r Tyriaid, am ddwyn coed cedr o Libanus hyd y môr i Joppa: yn ôl cenadwiad Cyrus brenin Persia iddynt hwy.

8 Ac yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy i dŷ Duw i Jerusalem, yn yr ail mis, y dechreuodd Zorobabel mab Salathiel, a Jesua mab Jozedac, a'r rhan arall o'i brodyr hwynt, yr offeiriaid, a'r Lefiaid; a'r rhai oll a ddaethei o'r caethiwed i Jerusalem; ac a osodasant y Lefiaid, o ugain mlwydd ac vchod, yn olygwyr ar waith tŷ'r Arglwydd.

9 Yna y safodd Jesua a'i feibion, a'i frodyr, Cadmiel a'i feibion, meibion ‡ Juda, yn gytûn i oruchwilio ar weith-wŷr y gwaith yn nŷ Dduw, meibion Henadad, a'i meibion hwythau, a'i brodyr y Lefiaid.

10 A phan oedd y seiri yn sylfaenu Teml yr Arglwydd, hwy a osodasant yr offeiriaid yn eu gwiscoedd ac vdcyrn, a'r Lefiaid meibion Asaph â symbalau, i foliannu'r Arglwydd, * yn ôl ordinhâd Dafydd brenin Israel.

11 A hwy a gydganasant wrth foliannu, ac wrth glodfori yr Arglwydd, mai da oedd, mai yn dragywydd *yr ydoedd* ei drugaredd ef ar Israel. A'r holl bobl a floeddiasant â bloedd fawr, gan foliannu yr Arglwydd, am sylfaenu tŷ'r Arglwydd.

12 Ond llawer o'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r pennau cenedl y rhai oedd hên, ac a welsent y tŷ cyntaf; wrth sylfaenu'r tŷ hwn yn eu golwg, a wylasant â llêf, vchel: a llawer oedd yn derchafu llêf mewn bloed gorfoledd:

13 Fel nad oedd y bobl yn adnabod sain bloedd y llawenydd, oddi wrth sain wylofain y bobl: canys y bobl oedd yn bloeddio â bloedd fawr, a'r sŵn a glywid ym mhell.

PEN. IV.

1 Gwrthwyneb-wŷr Juda, am na chynhwyssid iddynt adeiladu'r deml gyda'r Iddewon, yn cuiso llestair i adeiladu hic y Eu hythyru hwy at Artaxerxes. 17 Gorchymyn Artaxerxes. 23 Rhwystro adeiladu'r deml.

YNa gwrthwyneb-wŷr Juda, a Benjamin, a glywsant fôd meibion y gaeth-glud yn adeiladu Teml i Arglwydd Dduw Israel:

2 Ac a ddaethant at Zorobabel, ac at y pennau cenedl, ac a ddywedasant wrthynt, adeiladwn gyd â chwi; canys fel chwithau y ceisiwn ein Duw chwi, ac iddo ef yr ydym ni yn aberthu, er dyddiau Esarhadon brenin Assyria, yr hwn a'n dûg ni i fynu yma.

3 Eithr dywedodd Zorobabel, a Jesua, a'r rhan arall o bennau cenedl Israel wrthynt, nid *yw* i chwi ac i ninnau adeiladu tŷ i'n Duw ni: eithr nyni a gyd-adeiladwn i Arglwydd Dduw Israel, megis y'm gorchymynnodd y brenin Cyrus, brenin Persia.

4 A phobl y wlâd oedd yn anghysuro pobl Juda, ac yn eu rhwystro hwy i adeiladu;

5 Ac yn cyflogi cynghor-wŷr yn eu herbyn hwynt, i ddiddymmu ei cyngor hwynt, holl ddyddiau Cyrus brenin Persia, a hyd deyrnasiad Darius brenin Persia.

6 Ac yn nheyrnasiad Ahasferus, yn nechreuad ei deyrnasiad ef, yr scrifennasant atto achwyn, yn erbyn trigolion Juda a Jerusalem.

7 Ac yn nyddiau Artaxerxes yr scrifennodd ‡ Bislam, Mithredath, Tabeel, a'r rhan arall

† Heb. Cyfeillach.

arall o'i † cyfeillion, at Artaxerxes brenin Persia; ac yscrifen y llythyr a scrifennwyd yn Syri-aec, ac a eglurwyd yn Syri-aec.

8 Rehum y cofiadur, a Simsai yr yscrifennydd, a scrifennasant lythyr yn erbyn Jerusalem at Artaxerxes y brenin, fel hyn:

9 Yna *yr scrifennodd* Rehum y cofiadur, a Simsai yr yscrifennydd, a'r rhan arall o'i ‡ cyfeillion, y Dinaiaid, yr Apharsuchiaid, y Tarpeliaid, yr Apharsaiid, yr Archeuiaid, y Babilonaiid, y Susanchiaid, y Dehaseaid, yr Elamiaid,

10 A'r rhan arall o'r bobl, y rhai a ddûg Asnappar mawr ac enwoc, ac a osododd efe yn ninasoedd Samaria, a'r rhan arall tu ymma i'r afon, ‡ a'r amser a'r amser:

‡ Cheeneth.

11 Dymma yßyr y llythyr a anfonasant atto ef, *sef* at Artaxerxes y brenin: DY WASANAETH-WYR o'r tu ymma i'r afon, a'r amser a'r amser.

12 Bid hysbys i'r brenin fod yr Iddewon a ddaethant i fyny oddi wrthit ti atom ni, wedi dyfod i Jerusalem, *ac* yn adeiladu y ddinas wrthryfelgar ddrygicous, a'r muroedd a ßylfaenasant hwy, ac a gŷd-wnaßant y ßylfaenau.

13 Yn awr bydded hysbys i'r brenin, os adeiledir y ddinas hon, a gorphen ei chaerau, na roddant na tholl, na theyrnged, na thrêth; felly y drygi ‡ dryßor y brenhinoedd.

‡ Neu, *Ardreth, neu, arlla.*

14 Ac yn awr o herwydd efe bôd ni yn cael † ein cynhaliaeth o *ßŷs y brenin*, ac nad oedd weddaidd i ni weled gwarth y brenin, am hynny 'r anfonaßom, ac yr yßyrßaßom i'r brenin:

† Chald. *Ein halitu a halem llyz, &c.*

15 Fel y ceßier yn llyßr hißoriau dy dadau, a thi a gei yn llyßr yr hißoriau, ac a ddi wybod, fôd y ddinas hon yn ddinas wrthryfelgar, niweidiol i frenhinoedd, a thalaithau, a bôd yn gwneuthur bradfwriad o fewn hon er yßalm, am hynny y dinißriwyd y ddinas hon.

16 Yr ydym yn yßyßu i'r brenin, os y ddinas hon a adeiledir, a'i muriau a ßylfaenir, wrth hynny ni fydd i ti ran o'r tu ymma i'r afon.

17 *Yna* yr anfonodd y brenin air at Rehum y cofiadur, a Simsai 'r ßcrifennydd, a'r rhan arall o'i ‡ cyfeillion hwynt, y rhai a drigent yn Samaria; ac at y lleill o'r tu hwnt i'r afon, Tangneddyf, a'r amßer a'r amßer.

‡ Chald. *Cyfeillacch.*

18 Y llythyr a anfonaßoch attaf a ddarllenwyd yn eglur ger fy mron.

19 Ac mi a osodais orchymyn, a chwiliwyd, a chaßwyd fôd y ddinas hon er yn talm yn ymdderchafu yn erbyn brenhinoedd, a gwneuthur ynddi anufydd-dod, a gwrthryßel.

20 A brenhinoedd cryßon a fu ar Jerusalem, yn llywodraethu ar bawb o'r tu hwnt i'r afon, ac ïddynt hwy y rhoddid toll, teyrnged, a thrêth.

21 Yn awr rhoddwch orchymyn i beri i'r gwŷr hynny beidio, ac nad adeilader y ddinas honno, hyd oni roddwyf fi orchymyn *arno*.

22 A gwyliwch wneuthur yn amryßus yn hyn: pa ham y tyf niwed i ddrygu y brenhinoedd?

23 Yna pan ddarllenwyd yßyr llythyr Artaxerxes y brenin o flaen Rehum, a Simsai 'r ßcrifennydd, a'i cyfeillion, hwy a aethant i fyny ar frŷs i Jerusalem at yr Iddewon, ac a wnaethant iddynt beidio, drwy fraich a chryßdwr.

24 Yna y peidiodd gwaith tŷ Duw 'r hwn *ydd* yn Jerusalem, ac y bu yn ßefyll hyd yr ail flwyddyn o deyrnaßiad Darius brenin Perßia.

PEN. V.

1 Zorobabel a Salathiel, wedi eu hannog gan Haggai a Zechariah, yn rhwydddhau adeiladu'r Demel. 3 Tatnai a Setharbozuai hob allai rhwyßro yr Iddewon. 6 Ein hyßyr hwy at Ddarius yn erbyn yr Iddewon.

YNa y prophwydi, * Haggai y prophwyd, a † Zechariah mâb Ido, a beophwydasant i'r Iddewon *oedd* yn Juda, ac yn Jerusalem; yn enw Duw Ißrael y prophwydasant iddynt.

* Hag. 1, 1. † Zech. 1, 1.

2 Yna Zorobabel mâb Salathiel, a Jeßua mâb Jozadac, a godasant, ac a ddechreuasant adeiladu tŷ Duw *yr hwn ßydd* yn Jerusalem: a phrophwydi Duw *oedd* gyd â hwynt yn eu cynnorthwya.

3 Y prŷd hynny y daeth attynt hwy Tatnai tywyßog y tu ymma i'r afon, a Setharbozuai, a'i cyfeillion, ac fel hyn y dywedasant wrthynt, pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn, ac i ßylfaenu y muriau hyn?

4 Yna fel hyn y dywedasom wrthynt, beth yw henwau y gwŷr a adeiladant yr adeiladaeth ymma?

5 A golwg eu Duw *oedd* ar henuriaid yr Iddewon, fel na wnaethant iddynt beidio, nes dyfod yr achos at Ddarius; ac yna 'r attebasant *drwy* lythyr am hyn.

6 Yßyr y llythyr a anfonodd Tatnai tywyßog y tu ymma i'r afon, a Setharbozuai, a'i cyfeillion yr Apharßachiaid, y rhai *oedd* o'r tu ymma i'r afon, at y brenin Darius.

7 Anfonasant lythyr atto ef, ac fel hyn yr yscrifennasid ‡ ynddo; POB heddwch i'r brenin Darius.

‡ Chald. *Ni a gemi ef.*

8 Bydded hysbys i'r brenin ßyned o honom ni i dalaith Judea i dŷ y Duw mawr, a bôd yn ei adeiladu ef â meini † mawr, a bôd yn gosod coed yn ei barwydydd ef, a bôd y gwaith yn † meigio. myned rhagddo ar frŷs, a'i fôd yn llwyddo yn eu dwylo hwynt.

† Chald.

9 Yna y gofynnaßom i'r henuriaid hynny, *ac* a ddywedaßom wrthynt fel hyn, pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn, ac i ßylfaenu y mûr ymma?

10 Gofynnaßom hefyd iddynt eu henwau, fel yr yßyßiem i ti, *ac* fel yr ßcrifennem henwau y gwŷr *oedd* yn bennau iddynt.

11 A'r gairiau hyn a attebasant hwy i ni, gan ddywedyd, nyni ydym weißon Duw nêf a daiar, ac yn adeiladu y tŷ 'r hwn a adeiladwyd o'n hyn lawer o flynyddoedd, a * brenin mawr o Ißrael a'i hadeiladodd, ac a'i ßeilodd ef.

* 1 Bren. 6. 1.

12 Eithr wedi i'n tadau ni ddîgio Duw y nefoedd, efe a'i * rhoddes hwynt yn llaw Nebuchodonoßor brenin Babylon y Caldead, a'r tŷ hwn a ddinißriodd efe, ac a gaeth-gludodd y bobl i Babilon.

* 2 Cron. 36. 20. * 2 Bren. 24. 2, & 25, 8.

13 Ond. yn * y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Babilon, y rhoddes y brenin Cyrus orchymyn i adeiladu y tŷ hwn.

* Pen. 1. 1.

14 A llestri tŷ Duw hefyd o aur ac arian, y rhai a ddygasai Nabuchodonoßor o'r deml yn Jerusalem, ac a'i dygasei i deml Babilon, y rhai hynny a ddûg y brenin Cyrus allan o deml Babilon, a rhoddwyd hwynt i ‡ ŵ * Seßbazzar *wrth* ei henw, yr hwn a osodasei efe yn ‡ dywyßog.

* Pen. 1. 7, 8, & 6. 5. ‡ Neu, *Rhaglaw.*

15 Ac efe a ddywedodd wrtho, cymmer y llestri hyn, dôs, dwg hwynt i'r deml yn Jerusalem, ac adeilader tŷ Duw yn ei lê.

16 Yna y daeth y Seßbazzar hwnnw, ac a osododd ßylfeini tŷ Duw yn Jerusalem, ac o'r

prŷd

pryd hynny hpd yr awr hon yr ydys yn ei adeiladu, ac nis gorphennwyd eſ?

17 Ac yn awr (os dâ gan y brenin) caffer yn nhryſſor-dŷ y brenin yma yn Babilon, a ddarfu i'r brenin Cyrus oſod gorchymyn am adeiladu y tŷ Dduw hwn yn Jeruſalem; ac anfoned y brenin ei ewyllys arnom am y peth hyn.

P E N. VI.

1 Darius, wedi gwaled gorchymyn Cyrus, yn rhoi gorchymyn newydd; yrrru gwaith y Demel yn-mlaen. 13 Gorphen y Demel, trwy gymmorth y gelynion a chyſſeryddiad y Prophwydi. 16 Cadw gwyl y Cyſegriad, 19 a gwyl y Paſc.

YNa 'r brenin Darius a oſododd orchymyn, a chwiliwyd yn nhŷ y llyfrau, lle y ‡ cadwyd y tryſſerau yn Babilon.

‡ Chald. *Dyrchefid.*

2 A chafwyd yn † Achmetha yn y llŷs yn nhalaith Media ryw lyfr, ac fel hyn yr yſcrifennaſid ynddo yn goffadwriaeth:

† Neu. *Echatana, Deu. mewn ciſt.*

3 Yn y flwyddyn gyntaf i'r brenin Cyrus, y goſododdd y brenin Cyrus orchymyn, am dŷ Dduw o ſewn Jeruſalem; adeilader y tŷ, y fan lle yr aberthent aberthau, a gwnaer yn gadarn ei ſylfeini, yn dri rhain cuſydd ei vchder, *ac* yn driugain cuſydd ei lêd;

4 Yn dair rhês o feini mawr, a rhês o goed newydd: a rhodder y draul o dŷ 'r brenin.

5 A lleſtri tŷ Dduw hefyd, yn aur ac yn arian, y rhai a ddûg Nabuchodonoſor o'r Demel yn Jeruſalem, ac a ddûg efe adref i Babilon, rhoddir hwynt;

‡ Chal. *I fyned.*

‡ i'w dwyn i'r demel yn Jeruſalem, i-mlê, a goſoder hwynt yn nhŷ Dduw.

6 Yn awr Tatnai tywyſog y tu hwnt i'r afon, Sethar boznai a'ch cyfeillion † yr Apharſachiaid, y rhai *ydych* o'r tu hwnt i'r afon, cliwch oddi yno.

† Chald. *cyfeillach.*

7 Gadewch yn llonydd waith tŷ Dduw hwn, adeiladed tywyſogion a henuriaid yr Iddewon y tŷ hwn i Dduw yn ei lê.

8 Goſodais hefyd orchymyn am yr hyn a wnewch i heruriaid yr Iddewon hyn, wrth adeiladu y tŷ Dduw hwn, mai o gyfoeth y brenin, ſef o'r deyrn-ged o'r tu hwnt i'r afon, y rhoddir traul i'r gwŷr hyn, fel na pheidio'r *gwaith.*

9 A'r hyn *a fyddo* angen-rheidiol i boeth offrymmau Duw y nefoedd, yn eidionnau, neu yn hyrddod, neu yn ŵyn, yn ŷd, yn hâlen, yn win, ac yn olew, yn ôl yr hyn a ddywedo 'r offeiriaid *ydd* yn Jeruſalem, rhoddir iddynt bôb dydd yn ddibaid:

10 Fel yr offrymmont aroglau ‡ peraidd i Dduw 'r neſoedd, ac y gweddiont tros einioes y brenin, a'i feibion.

‡ Chald. *Llonyddwch.*

11 Goſodais hefyd orchymyn, pa ddŷn bynnac a newidio y gair hwn, tynner coed o'i dŷ ef, a goſoder i ſefyll, *ac* ar hynny † croger ef, a bydded ei dŷ ef yn dommen am hynny.

† Chald. *Diſefber.*

12 A'r Duw, yr hwn a wnaeth Iw enw hreſſwylio yno, a ddiniſtrio bôb brenin a phobl, a eſtyno ei law i newidio, *ac* i ddiſtrywio y tŷ hwn eiddo Duw yn Jeruſalem. Myfi Darius a oſodais y gorchymyn, gwneler ef yn ebrwydd.

13 Yna * Tatnai tywyſog y tu ymma i'r afon, Sethar boznai a'i cyfeillion, megis yr anfonodd brenin Darius, felly y gwnaethant yn ebrwydd.

* 2 Eſd. *7. 21.*

14 A heruriaid yr Iddewon a adeiladaſant, ac a lwyddaſant, drwy brophwydoliaeth Haggai y prophwyd, a Zechariah fâb Ido, ſe adeiladaſant, a gorphennaſant, wrth orchymyn Duw Iſrael, ac wrth ‡ orchymyn Cyrus, a Darius, ac Artaxerxes brenin Perſia.

‡ Chald. *Cyfraith.*

15 A'r tŷ hwn a orphennwyd y trydydd dydd o fis Adar, pan oedd y chweched flwyddyn o deyrnaſiad y brenin Darius.

16 A meibion Iſrael, yr offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r rhan arall o feibion y gaeth-glud, a gyflegraſant y tŷ hwn eiddo Duw, mewn llawenydd;

17 Ac a offrymmaſant wrth gyflegru y tŷ hwn eiddo Duw, cant o ychen, dau cant o hyrddod, pedwar cant o ŵyn, a deuddec o fychod geifr, yn bêth-aberth tros Iſrael, yn ôl rhifedi llwythau Iſrael.

18 Goſodaſant hefyd yr offeiriaid yn eu doſparthiadau, a'r Leſiaid yn eu cyrchoedd hwythau, i waſanaeth Duw yn Jeruſalem, yn ôl yſcrifen * llyfr Moſes.

* Num. 3. 6. & 8.

19 Meibion y gaeth-glud hefyd a gadwaſant y Paſc, ar y pedwerydd *dydd* ar ddêc o'r mis cyntaf:

20 Canys yr offeiriaid a'r Leſiaid a ymlanhaſant yn gyddûn, yn lân i gyd ôll, ac a aberthaſant y Paſc tros holl feibion y gaeth-glud, a thros eu brodyr yr offeiriaid, a throſtynt eu hunain.

21 A meibion Iſrael, y rhai a ddychwelaſent o'r gaeth-glud, a phob un a ymneillduaſei oddi wrth halogedigaeth cenhedloedd y wlâd attynt hwy, i geiſio Arglwydd Dduw Iſrael, a fwyteſaſant,

22 Ac a gadwaſant ŵyl y bara croyw ſaith niwrnod, mewn llawenydd; canys yr Arglwydd a'i llawenhaſei hwynt, ac a droeſei galon brenin Aſſyria attynt hwy, † iw cynnorthwyo hwynt yngwaith tŷ Dduw, Duw Iſrael.

† Heb. *I gryfhau eu dwylo hwynt.*

P E N. VII.

1 Ezra yn myned i fynu i Jeruſalem, 11 wedi cael cennad a gorchymmyn gan Artaxerxes, 27 Ac yn bendithio Duw am ei drugaredd.

AC wedi y pethau hyn, yn nheyrnaſiad Artaxerxes brenin Perſia, Ezra mâb Seraiah, fab Azariah, fâb Helciah,

2 Fâb Salſum, fâb Zadoc, fâb Ahitub,

3 Fâb Amariah, fâb Azariah, fâb Meraioth,

4 Fâb Zeraiah, fâb Vzzi, fâb Bucci,

5 Fâb Abiſhua, fâb Phinehes, fâb Eleazar, fâb Aaron yr offeiriad pennaf:

6 Yr Ezra hwn a aeth i fynu o Babilon, ac efe oedd ſcrifenydd cyflym ynghyfraith Moſes, yr hon a roddaſei Arglwydd Dduw Iſrael; a'r brenin a roddes iddo ef ei holl ddymuniad, fel yr *gdoedd* llaw 'r Arglwydd ei Dduw arno ef.

7 A rhai a aethant i fynu o feibion Iſrael, ac o'r offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethiniaid, i Jeruſalem, yn y ſeithfed flwyddyn i'r brenin Artaxerxes.

8 Ac efe a ddaeth i Jeruſalem, yn y pumped mis, yr hwn *oedd* yn y ſeithfed flwyddyn i'r brenin.

9 Canys ar y *dydd* cyntaf o'r mis cyntaf y dechreuodd efe fyned i fynu o Babilon, ac ar y *dydd* cyntaf o'r pumped mis y daeth efe i Jeruſalem, fel *yr oedd* daionus law ei Duw gyd ag ef.

‡ Neu. *Efe oedd ſylfaen myned i fynu.*

10 Canys Ezra a barattoſei ei galon i geiſio cyfraith yr Arglwydd, ac iw gwneuthur, ac i ddyſcu yn Iſrael ddeddfau a barnedigaethau.

11 Ac dymma y*dyr* y llythyr a roddodd y brenin Artaxerxes i Ezra yr offeiriad a'r yſcrifennydd, *ſef* yſcrifennydd geiriau gorchymynion

tion yr Arglwydd, a'i ddeddfau ef i Israel.

11 Artaxerxes brenin y brenhinoedd at Ezra yr offeiriad, ysgrifennydd deddf Duw y nefoedd, perffaith ‡ddysgedig, a'r amser.

‡ Neu, Serif. perffaith deddf Duw y nefoedd, yn ol yr hyn a ddysg Duw.

12 Myfi a osodais orchymyn, fôd i bwy bynnac yn fy mheinnas i o bobl Israel, ac o'i offeiriaid ei, a'i Lefiaid, fydd ewyllysgar i fyned i Jerusalem, gael mynet gyd â thi.

13 O herwydd dy anfon di oddi wrth y brenin a'i faith *gynghoriaid i ymweled â Juda, ac â Jerusalem, wrth gyfraith dy Dduw yr hon *sydd yn dy law di:

* Esther. 1. 14.

14 Ac i ddwyn yr arian, a'r aur a offrymmodd y brenin a'i gynghoriaid, o honynt eu hunain, i Dduw Israel, yr hwn *y mae* ei breswylfa yn Jerusalem:

15 Ac i ddwyn yr arian, a'r aur a gaffych yn holl dalaith Babilon, gyda'r offrymmau gwirfodd y bobl a'r offeiriaid, y rhai a offrymmant o honynt eu hunain, tu ag at dŷ eu Duw yn Jerusalem:

* Pen. 8. 25.

16 Fel y pcynech yn ebrwydd â'r arian hynny yrchen, hyrddod, wyn, a'i bwyd offrymmau, a'i diod offrymmau, a'i hoffrwin hwynt ar allor tŷ eich Duw yn Jerusalem.

17 A'r hyn a fyddo da gennit ti, a chan dy frodyr, ei wneuthur â'r rhan a'rall â'r arian a'r aur, gwnewch yn ôl ewyllys eich Duw.

18 A'r lleftri, y rhai a roddwyd it i wafanaeth tŷ dy Dduw, dôd adref o flaen dy Dduw yn Jerusalem.

19 A phcth bynnac ychwaneg a fyddo angheinaid i dŷ dy Dduw, yr hyn a ddigwyddo it ei roddi, a roddi di o dryffor-dŷ 'r brenin.

20 A minnau y brenin Artaxerxes ydwyf yn gofod gorchymyn i holl dryffor-wŷr y tu hwnt i'r afon, beth bynnag a gellio Ezra, offeiriad, ac ysgrifennydd deddf Duw 'r nefoedd, gennych, gwneler yn ebrwydd:

21 Hyd gan talent o arian, a hyd gan Corus o wenith; a hyd gan Bath o win, a hyd gan Bath o olew, a hâlen heb fesur.

† Heb. *Sydd wrth gyfraith.*

22 Beth bynnag † yw gorchymyn Duw y nefoedd, gwneler yn ddyfal i dŷ Duw 'r nefoedd; canys pa ham y byddei llidiawgrwydd yn erbyn teyrnas y brenin a'i feibion?

23 Yr ydym yn ysprysu i chwi befyd am yr holl offeiriaid, a'r Lefiaid, cantorion, porthorion, Nethiniaid, a gweinidogion y tŷ Duw hwn, na ellir bwrw arnynt dôll, na theyrnged, na threth.

24 Tithau Ezra, yn ôl doethineb dy Dduw, yr hon *sydd* yn dy law, gosod fwyddogion a barn-wŷr, i farnu 'r holl bobl o'r tu hwnt i'r afon, y rhai oll a fedrant gyfraith dy Dduw; a dyscwch y rhai nis medrant.

25 A phwy bynnac ni wnelo gyfraith dy Dduw, a chyfraith y brenin, gwneler barn yn ebrwydd arno ef, pa vn bynnac a' i farnesir, ai iw ‡ ddiol, ai i ddiorwy o dda, ai i garchar.

‡ Chald. *dadwreiddio.*

26 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw ein tadau, yr hwn a roddes fel hyn yngalon y brenin, i harddu tŷ 'r Arglwydd, yr hwn *fydd* yn Jerusalem:

27 Ac a barodd i mi drugaredd, o flaen y brenin, a'i gynghoriaid, ac o flaen holl gedyrn dywyfogion y brenin, a mi a gynorthwywyd, fel yr oedd llaw yr Arglwydd fy Nuw arnaf, a chefclais o Israel bennaethiaid i fynet i fynu gyd â mi.

PEN. VIII.

1 Parai a ddyc'hwelafant gyda Ezra o Babilon. 15 Ezra yn danfon at Ido am weinidogion i'r Dŷ, 21 Yn cadw ympryd, 24. Yn gorchymyn y trysfforau i gadwraeth yr offeiriaid. 31 Y bobl yn dyfod o Abava i Jerusalem. 33 Pwyso 'r trysfor yn y Dŷ. 36 Rhai gorchmynyn y brenin at y penaefgiaid.

A Dymma eu, pennau cenedl hwynt, a'i hachau, y rhai a aeth i fynu gyd â mi, yn nheyrnasiad * Artaxerxes y brenin, allan o Babilon.

1 Esd. 8. 29. * Pen. 7. 1.

2 O feibion Phinehes, Gerfom; o feibion Ithamar, Daniel; o feibion Dafydd, Hattus;

3 O feibion Zechariah, o feibion Pharos, Zechariah; a chyd ag ef y rhifwyd wrth eu hachau gant a dêg a deugain o wr-rywiaid.

4 O feibion Pahath-Moab, Elihoenai mâb Zerahiah; a chyd ag ef ddau cant o wr-rywiaid.

5 O feibion Zechaniah, mâb Jahaziel, a chyd ag ef dri-chant o yrfiaid.

6 O feibion Adin hefyd, Ebed mâb Jonathan, a chyd ag ef dêc a deugain o wr-rywiaid.

7 Ac o feibion Elam, Jefaiah mâb Athaliah, a chyd ag ef ddêc a thrugain o yrfiaid.

8 Ac o feibion Sephatiah, Zebadiah mâb Michael: a chyd ag ef bedwar ygain o wr-rywiaid.

9 O feibion Joab, Obadiah mâb Jehiel: a chyd ag ef ddau cant a deunaw o wr-rywiaid.

10 Ac o feibion Selomith, mâb Joffiphiah, a chyd ag ef wyth ygain o yrfiaid.

11 Ac o feibion Bebai: Zechariah mâb Bebai: a chyd ag ef wyth ar hugain o wr-rywiaid.

12 Ac o feibion Azgad, Johanan ‡ mâb Haccatan: a chyd ag ef ddeng mâb a chant.

‡ Neu, *Y mâb Iesungaf.*

13 Ac o feibion olaf Adonicam, dymma hefyd eu henwau hwynt, Eliphelet, Jehiel, a Samaiah: a chyd â hwynt drugain o yrfiaid.

14 Ac o feibion Biguai, Vthai, a ‡ Zabbud: a chyd â hwynt dêc a thrugain o yrfiaid.

‡ Neu, *Zaccur.*

15 A chefclais hwynt wrth yr afon fydd yn myned i Ahafa, ac yno y gwerfyllasom ni dri dydd: ac mi a ymyrclais y bobl, a'r offeiriaid, ond ni chefais yno *neb* o feibion Leui.

16 Yna 'r anfonais am Eliezer, am Ariel, am Semaiah, ac am Elnathan, ac am Jarib, ac am Elnathan, ac am Nathan, ac am Zechariah, ac am Meſulam, y pennaethiaid, Ac am Joiarib, ac am Elnathan, y rhai doethion:

17 A rhoddais orchymyn gyd â hwynt at Ido, pennaeth yn y fan *a elwyr* Caſiphia: a gosodais ynear pennau hwynt eirlan iw traethu wrth Ido, a'i frodyr y Nethiniaid, yn y fan *a elwyr* Caſiphia, fel y dygent attom ni weinidogion i dŷ ein Duw.

18 A hwy a ddygasant attom, (fel yr oedd daionus law ein Duw arnom ni,) ŵr deallgar o feibion Mahli, fâb Leui, fâb Iſrael, a Serabiah, a'i feibion, a'i frodyr, dieu naw:

19 A Hafabiah, a chyd ag ef Jeſaiah o feibion Merari, a'i frodyr, a'i meibion, ygain:

20 Ac o'r * Nethiniaid a roddaſai Dafydd, a'r tywyſogion, yngwaſanaeth y Leſiaid, dau cant ac ygain o Nethiniaid: hwynt oll a yſpyſſaſid erbyn eu henwau.

* Pen. 2. 43.

21 Ac yna wrth afon Ahafa y cynoeddais ympryd, i ymryfu ido ger bron ein Duw ni, i geiſio gantdo ef ffordd ynion i ni, ac i'n plant, ac i'n golud oll.

22 Canys

22 Canys cywilydd oedd gennif gefnio gan y brenin lyddin, a gwŷr meirch, i'n cynnorthwyo rhag y gelyn ar y ffordd: canys llefarasem wrth y brenin, gan ddywedyd, llaw ein Duw ni *fydd* ar daioni ar bawb a'i ceisiant ef, a'i gryfdwr a'i ddigter yn erbyn pawb a'i gadawant ef.

23 Am hynny yr ymprydiasom, ac yr ymbiliasom i'n Duw am hyn, ac efe a wrandawodd arnom.

24 Yna y neillduais ddeuddec o benaethiaid yr offeiriaid; Serebiah, Hasabiah, a dêc o'i brodyr gyd â hwynt;

25 Ac a bwysais arnynt hwy yr arian, a'r aur, a'r llestri, *sef* offrwm tŷ ein Duw ni, yr hyn a offrymmasai'r brenin, a'i gynghoriaid, a'i dywysogion, a holl Israel, y rhai a gawsid yno.

26 * Ie pwysais iw dwylo hwynt, chwechant a dêc a deugain talent o arian, ac o lestri arian gan talent, *a* chan talent o aur:

27 A dêc o orflychau aur, o fil o * ddraemonau, a dau lestr o bêth melyn da, morr † brydferth ag aur.

28 A dywedais wrthynt, sanctaidd *ydych* chwi i'r Arglwydd, a'r llestri *ydynt* sanctaidd: yr arian hefyd, a'r aur, *sydd* offrwm gwirfodd i Arglwydd Dduw eich tadau.

29 Gwiliwch, a chedwch *hwynt*, hyd oni phwyſoch *hwynt* gŵr bron pennaethiaid yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a phennau cenedl Israel, yn Jerusalem, ynghellodd tŷ 'r Arglwydd.

30 Felly 'r offeiriaid, a'r Lefiaid a gymmerasant bwys yr arian, a'r aur, a'r llestri, iw dwyn i Jerusalem i dŷ ein Duw ni.

31 A chychwynnasom oddi wrth afon Ahafa ar y deuddecfed *dydd* o'r mis cyntaf, i fyned i Jerusalem; a llaw ein Duw oedd arnom ni, ac a'n gwaredodd o law y gelyn, a'r rhai oedd yn cynllwyn ar y ffordd.

32 Ac ni a ddaethom i Jerusalem, ac a arhosasom yno dridiau.

33 Ac ar y pedwerydd dydd y pwyſwyd yr arian, a'r aur, a'r llestri, yn nhŷ ein Duw ni, trwy law Meremoth fab Vrïah yr offeiriad, ac Eleazar mab Phinehas oedd gyd ag ef, a Jozabad mab Jesua, a Noadiah mab Binnui y Lefiaid, *oedd* gyd â hwynt:

34 Wrth rifedi, *ac* wrth bwys pôb vn; a'r holl bwyſau a ſcrifennwyd y pryd hynny.

35 Meibion y gaeth-glud y rhai a ddaeth o'r caethiwed a offrymmasant boeth offrymmau i Dduw Israel, *ſef* deuddec o fustych dros holl Israel, onid pedwar pum hugain o hyrddod, namyn tri pedwar ygain o wyn, *a* deuddec o fychod yn bêch aberth: y cwbl *oedd* yn offrwm poeth i'r Arglwydd.

36 A rhoddaſsant orchymyn y brenin ir bendefigion y brenin, a thywyſogion y tu hwnt i'r afon: a hwy a gynnorthwyasant y bobl, a thŷ Dduw.

PEN. IX.

1 *Esra yn gweddio am fôd y bobl yn ymgyfuno'n buchu a dieithriaid,* 5 *Yn gweddio Duw, ac yn cyfaddef eu pechodau hwynt.*

AC wedi darfod hynny, y tywyſogion a ddaethant attaf gan ddywedyd, nid ymnailltuodd pobl Israel, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, oddi wrth bobl y gwledydd: *gwnaethant yn ôl eu ffiaidd-dra hwynt, ſef* y Canaaneaid, yr Hethiaid, y Pheriziaid, y Jebuſiaid, yr Ammoniaid, y Moabiaid, yr Aiphtiaid, a'r Amoriaid.

2 Canys cymmerasant o'i merched iddynt eu hun, ac iw meibion; a'r hâd ſanctaidd a ymgymyſcodd â phobl y gwledydd, a llaw y pennaethiaid a'r tywyſogion fu gyntaf yn y camwedd hyn.

3 Pan glywais innau hyn, mi a rwygais fy nillad a'm gwiſc, ac a dynnais wallt fy mhen a'm barf, ac a eiſteddais yn ſynn.

4 Yna 'r ymgaſclodd attaf bôb vn a'r a ofnodd eiriau Duw Israel, am gamwedd y rhai a gaeth-gludaſid, ac myfi a eiſteddais yn ſynn, hyd yr aberth * prydnhawnol.

5 Ac ar yr aberth prydnhawnol, mi a gyfodais o'm cyſtudd, ac wedi i mi rwygo fy nillad, a'm gwiſc, mi a ddygais ar fy nglinïau, ac a ledais fy nwylo at yr Arglwydd fy Nuw i.

6 Ac a ddywedais, ô fy Nuw, y mae arnaf gywilydd a gorchwyledd godi fy wyneb attat ti fy Nuw; o herwydd ein hanwireddau ni † aethant yn aml tros ben; a'n ‡ camwedd a dyfodd hyd y nefoedd.

7 Er dyddiau ein tadau 'r *ydym* ni thewn camwedd mawr hyd y dydd hwn, ac am ein hanwireddau y rhoddwyd ni, ein brenhinoedd, a'n hoffeiriaid, i law brenhinoedd y gwledydd, i'r cleddyf, i gaethiwed, ac i anrhaith, ac i warthruddd wyneb, megis heddyw.

8 Ac yn awr, tros ennyd fechan y daeth grâs oddi wrth yr Arglwydd ein Duw, i adel i ni weddill i ddiange, ac i roddi i ni hoel yn ei le ſanctaidd ef; *ſef* y galeuai ein Duw ein llygaid, ac y rhoddei i ni ychydig orphywyſdra yn ein caethiwed.

9 Canys caethion *oeddym* ni; ond ni adawodd ein Duw ni yn ein caethwed; eithr parodd i ni drugaredd o flaen brenhinoedd Perſia, i roddi i ni orphywyſdra i ddarchafu tŷ ein Duw ni, ac i gyfodi ei leoedd anghyfannedd ef, ac i roddi i ni fûr yn Juda, a Jeruſalem.

10 Ac yn awr, beth a ddywedwn wedi hyn, ô ein Duw? canys gadawſom dy orchymynion di,

11 Y rhai a orchymynnaiſt drwy law dy weiſion y prophwydi, gan ddywedyd, y * wlad yr ydych yn mynedd iddi iw meddianu, gwlad halogedic yw hi, trwy halogedigaeth pobl y gwledydd, o blegit eu ffiaidd-dra hwynt, y rhai a'i llanwaſant hi â'i haſendid, † o gwrr bwy gilydd.

12 Ac yn awr, na roddwch eich merched iw meibion hwynt, ac na chymmerwch eu merched hwynt i'ch meibion chwi, ac na cheiſiwch eu heddwch hwynt na'i daioni byth; ſef y * cryfhaoch, ac y mwyhaoch ddaioni y wlad, ac y gadawoch hi yn etifeddiaeth i'ch meibion byth.

13 Ac wedi yr hyn oll a ddaeth arnom am ein drwg weithredoedd, a'n mawr gamwedd, am i ti ein Duw ‡ ein coſpi yn llai na'n hanwiredd, a rhoddi i ni ddiangfa fel hyn;

14 A dorrasm ni drachefn dy orchymynion di, ac ymgyfathrachu † â'r ffiaidd bobl hyn? oni ddigit ti wrthym, nes ein diſtha, fel na *fyddai* ŷ weddill, na diangol?

15 * Arglwydd Dduw Israel, cyfiawn *ydwyt* ti, eithr gweddill diangol ydym ni, megis heddyw: wele ni o'th flaen di yn ein cumweddau; canys ni allwn ni ſefyll o'th flaen di am hyn.

PEN. X.

1 *Sichemiah yn annog Esra i ddiarddel y priodaſau dieithr.* 6 *Esra yn galaru, ac yn ieſeu yr*

1 Bren. 9. 14.
* Pen. 2. 69.
Heb. *dymu nol.*
Exod. 29. 39. Num. 28. 2.
† Neu, engrymyd.
* Esd.
† Heb. *o enau i enau.*
Deut. 7. 2.
† Heb. *attal iſtaw ein hen.*
‡ Heb. *yſtadd-fa.*
Deut. 3. 13.
† Heb. *a'r ffiaidd-dra hyn i'r ffiaidd-dra hyn.*
Esd. 8. 89.

holl wragedd. 3 Yr hwn, medd arnat ti Ezra, yn dilyn hwnnw, ac yn addaw gweithio. 15 Ei wyrio nhad sydd yn gwrthsefyll hynny. 18 Henwau y rhai a briodasent wragedd dieithr.

ACwedi i Ezra weddio a chyffesu, gan wylio a syrthio i lawr o flaen tŷ Dduw, syrth sawr o Israel a ymgasglasant atto ef, yn wŷr, ac yn wragedd, ac yn blant; canys y bobl a wylasant ag wylofain mawr.

2 Yna y llefarodd Sechaniah mab Jehiel, o feibion Elam, ac a ddywedodd wrth Ezra, ni a bechasom yn erbyn ein Duw, ac a gymmerasom i gwragedd dieithr, o bobl y wlad: eto yn awr y mae gobaith i Israel am hyn.

3 Yn awr, gan hynny, gwnawn gyfammod â'n Duw, ar fwrw allan yr holl wragedd, a'r plant, wrth gyngor yr Arglwydd, a'r rhai a ofnant orchymynion ein Duw; a gwneler yn ôl y gyfraith.

4 Cyfod, canys arnat ti y mae'r peth: ac ni a fyddwn gyd â thi, ymwrola, a gwna.

5 Yna y cyfodasâd Ezra, ac a dyngodd benaethiaid yr offeiriaid a'r Lefiaid, a holl Israel, ar wneuthur ar ôl y peth hyn; a hwy a dyngasant.

6 Yna * y cyfododd Ezra o flaen tŷ Dduw, ac a aeth i ystafell Johanan fab Eliasib: a phan ddaeth yno, ni fwytâodd fara, ac nid yfodd ddwfr; canys galarru 'r oedd am gamwedd y gaeth-glud.

7 A chyhoeddasant yn Juda, a Jerusalem, ar holl feibion y gaeth-glud ymgasglu i Jerusalem;

8 A phwy bynnag ni ddaelai o fewn tridiau, yn ôl cyngor y penaethiaid a'r henuriaid, eu a gollai ei holl olud, ac yntau a ddidolid oddi wrth gynulleidfa y rhai a gaeth-gludasid.

9 Felly holl wŷr Juda a Benjamin a ymgasglasant i Jerusalem o fewn tridiau; hynny oedd y nawfed mis, ar yr ugeinfed dydd o'r mis, a'r holl bobl a eisteddasant yn heol tŷ Dduw, yn crynu o achos y peth hyn, ac o achos y glawogydd.

10 Ac Ezra yr offeiriad a gyfododd, ac a ddywedodd wrthynt, chwi a bechasoch, ac a gymerasoch i gwragedd dieithr, gan chwanegu ar bechod Israel.

11 Ac yn * awr, rhoddwch foliant i Arglwydd Dduw eich tadau, a gwnewch ei ewyllys ef, ac ymgerwch oddi wrth bobl y tir, ac oddi wrth y gwragedd dieithr.

12 A holl dyrfa Israel a atebasant, ac a ddywedasant â llef uchel, yn ôl dy air di y mae inneu ni wneuthur.

13 Eithr y bobl sydd lawer, a'r amser yn lawog, ac ni allir sefyll allan, ac nid gwaith yn diwrnod na dau ydyw: canys pechasom yn ddirfawr yn y peth hyn.

14 Safed yn awr ein pennaethiaid o'r holl dyrfa, a deued y rhai o'n dinasoedd a gymerasant â gwragedd dieithr, ar amserau penodedig, a henuriaid pob dinas, a'i barn-wŷr gyd â hwynt, nes troi digofaint ein Duw oddi wrthym ni am y peth hyn.

15 Yn unig Jonathan mab Asahel, a Jahasiah mab Tiquah, a † ofalwyd ar hyn: Meſulam a Sabbethai y Lefiad a'i cynnorthwyasant.

16 A meibion y gaeth-glud a wnaethant felly; ac Ezra yr offeiriad, a'r gwŷr oedd bennau cenhedl tŷ eu tadau, a hwynt oll wrth eu henwau, a neilltuwyd, ac a eisteddasant, ar y dydd cyntaf o'r degfed mis, i ymofyn am y peth hyn.

17 A hwy a wnaethant ben a'r holl wŷr a gymerasent i gwragedd dieithr, erbyn y dydd cyntaf o'r mis cyntaf.

18 A chyfrwyd o feibion yr offeiriaid, y rhai a gymerasent i gwragedd dieithr, o feibion Jesua fab Jozadac a'i frodyr, Maaseiah, ac Eliezer, a Jarib, a Gedaliah.

19 A hwy a roddasant eu dwylo ar fwrw allan eu gwragedd; a chan iddynt bechu, *offrymasant hwrdd o'r praidd dros eu camwedd.

20 Ac o feibion Immer, Hanani, a Zebadiah.

21 Ac o feibion Harim; Maaseiah, ac Elias, a Semaiah, a Jehiel, ac Vzziah.

22 Ac o feibion Pasur; Elioenai, Maaseiah, Ismael, Nethaneel, Jozabad, ac Elasah.

23 Ac o'r Lefiaid, Jozabad, Simei, a Chelaiah, (hwnnw yw Calliah) Pethahiah, Juda, ac Eliezer.

24 Ac o'r cantorion, Eliasib, ac o'r porthorion, Salum, a Thalem, ac Vri.

25 Ac o Israel, o feibion Paros, Ramaiah, a Jesiah, a Malachiah, a Miamin, ac Eleazar, a Malchiah, a Benaiah.

26 Ac o feibion Elam, Mattaniah, Zechariah, a Jehiel, ac Abdi, a Jeremoth, ac Eliah.

27 Ac o feibion Zattu, Elioenai, Eliasib, Mattaniah, a Jeremoth, a Zabad, ac Aziza.

28 Ac o feibion Bebai; Jehohanan, Hananiah, Zabbai, ac Athlai.

29 Ac o feibion Bani, Meſulam, Maluch, ac Adaiah, Jasub, a Seal, a Ramoth.

30 Ac o feibion Pahath-Moab, Adnah a Chelal, Benaiah, Maaseiah, Mattaniah, Bezaleel, a Binnui, a Manaſſeh.

31 Ac o feibeon Harim, Eliezer, Iſhiah, Malchiah, Semaiah, Simeon,

32 Benjamin, Maluch, Semariah.

33 O feibion Haſum, Mattenai, Mattatha, Zabad, Eliphelet, Jeremai, Manaſſeh, a Simei.

34 O feibion Bani, Maadai, Amram, ac Vel,

35 Benaiah, Bediah, Chelkiah,

36 Vaniah; Meremoth, Eliasib,

37 Mattaniah, Mattenai, a Jaasau,

38 A Bani, a Binnui, Simei,

39 A Selemiah, a Nathan, ac Adaiah,

40 A Machnadebai, Sasai, Sarai,

41 Azareel, a Selemiah, a Semariah,

42 Salum, Amariah, a Joſeph.

43 O feibion Nebo, Jehiel, Mattathiah, Zabad, Zebina, Jadau, a Joel, a Benaiah.

44 Y rhai hyn oll a gymmerasent wragedd dieithr; ac yr oedd i rai o honynt wragedd, a ddygasei blant iddynt.

LLYFR NEHEMIAH.

PEN. I.

1 Nehemiah, wrth glywed gan Hanani ddrwg ystyfft Jerusalem, yn galaru, ac yn ymprydio, ac yn gweddio. 5 Ei weddi ef.

GEiriau Nehemiah mab Hachaliah. A bu yn mis Cisleu, yn yr ugeinfed flwyddyn, pan oeddwn i * yn mrenhiniaeth y Susan,

2 Ddyfod

* Ezra 9. 1.

* Esther 1. 1.

2 Ddyfodd o Hanani yn o'm brodyr, efe a gwŷr o Juda; a gofynnais iddynt am yr Iddewon a ddianghasai, y rhai a adawsid o'r caethiwed, ac am Jerusalem.

3 A hwy a ddywedasant wrthif, Y gweddillion y rhai a adawyd o'r gaethgludiad, yno yn y dalaith, *ydynt* mewn blinder mawr, a gwradwydd: * mûr Jerusalem hefyd a ddrylliwyd, a'i phyrth a loscwyd â thân.

* 2 Bren. 25. 9, 10.

4 A phan glywais y geiriau hyn, myfi a eisteddais, a wylais, ac a alerais, *dros* o ddyddiau; a bûm yn ymprydio, ac yn gweddio ger bron Duw y nefoedd:

5 A dywedais, attolwg * Arglwydd Duw y nefoedd, y Duw mawr ac ofnadwy, yr hwn sydd yn cadw cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant ef, ac a gadwant ei orchymynnion:

* Dan. 9. 4.

6 Bydded attolwg dy glûst yn clywed, a'th lygaid yn agored i wrando ar weddi dy wâs, yr hon yr ydwyfi yn ei gweddio ger dy fron di yr awron ddydd a nôs dros feibion Israel dy weision; ac yn cyffesu pechodau meibion Israel, y rhai a bechasom i'th erbyn; myfi hefyd a thŷ fy nhâd a bechasom.

7 Gwnaethom yn llygredig iawn i'th erbyn; ac ni chadwasom y gorchymynnion, na'r deddfau, na'r barnedigaethau, a orchymynnaist i Moses dy wâs.

8 Cofia attolwg y gair a orchymynnaist wrth Moses dy wâs, gan ddywedyd, os chwi a droseddwch, * myfi a'ch gwasgaraf chwi ym mysc y bobloedd.

* Deut. 4. 25. &c.

9 Ond os dychwelwch attafi, a chadw fy ngorchymynnion, a'i gwneuthur hwynt, * pa gyrrid rhai o honoch chwi hyd eithaf y nefoedd, *etto* mi a'i casclaf hwynt oddi yno, ac a'i dygaf i'r lle a etholais i drigo o'm henw ynddo.

* Deut. 30. 4.

10 A hwy *ydynt* dy weision, a'th bobl; y rhai a waredaist â'th fawr allu, ac â'th law nerthol.

11 Attolwg Arglwydd, bydded yn awr dy glûst yn gwrando ar weddi dy wâs, ac ar weddi dy weision y rhai sydd yn ewyllysio ofni dy enw, llwydda hefyd attolwg dy wâs heddyw, a chaniadda iddo *gael* trugaredd ger bron y gŵr hwn: canys myfi oedd drulliad i'r brenin.

PEN. II.

1 *Artaxerxes, pan wybu 'r achos yr oedd Nehemiah yn athrist, yn ei anfon ef a llythyrau ac a gorchymynion i Jerusalem.* 9 *Nehemiah yn dyfod i Jerusalem, a'r golygion yn ddirwg ganddynt hynny.* 12 *Yntau yn gyfrinachol yn golygu allfail y cerbyd,* 17 *Ac yn annog yr Iddewon i adeiladu Jerusalem, yr gwasanaeth eu gelynion.*

AC ym mis Nisan yn yr ugeinfed flwyddyn i Artaxerxes y brenin, yr oedd gwin o'i flaen ef: a mi a gymmerais y gwin, ac a'i rhoddais i'r brenin; ond ni byddwn *arferol o ffol* yn drist ger ei fron ef.

2 Am hynny y brenin a ddywedodd wrthif, pa ham *y mae* dy wyneb yn drist, a thithau heb fod yn glâf? nid *yw* hyn onid trist wch calon: yna 'r ofnais yn ddirfawr:

3 A dywedais wrth y brenin, byw fyddo'r brenin yn dragywydd: pa ham na thristâi fy wyneb pan fyddai y ddinas, tŷ beddrod fy nhadau, wedi ei dinistrio, a'i phyrth wedi eu hyssu â thân.

4 A'r brenin a ddywedodd wrthif, pa beth yr wyt ti yn ei ddymuno? yna y gweddiais ar Dduw y nefoedd:

5 A mi a ddywedais wrth y brenin, o rhyngo bôdd i'r brenin, ac od yw dy wâs yn gymmeradwy ger dy fron di, ar iddo fy anfon i Jwda i ddinas beddrod fy nhadau, fel yr adeiladwyf hi.

6 A'r brenin a ddywedodd wrthif, (a'i wraig yn eistedd yn ei ymyl ef) pa hŷd y bydd dy daith di, a pha bryd y dychweli? a gwelodd y brenin yn ddafy anfon i, a minnau a nodais iddo amser.

7 Yna y dywedais wrth y brenin, o rhyngo bôdd i'r brenin, rhodder i mi lythyrau at y tywysogion o'r tu hwnt i'r afon, fel y trosglwyddonr fi nes fy nyfod i Jwda;

8 A llythyr at Asaph ceidwad coedwig y brenin, fel y rhoddo efe i mi goed i wneuthur trawstiau i byrth y palâs, y rhai *a berthyn* i'r tŷ, ac i fûr y ddinas, ac i'r tŷ yr elwyf iddo: a'r brenin a roddodd i mi, fel yr *oedd* daioni law fy Nuw arnafi.

9 Yna y daethum at y tywysogion o'r tu hwnt i'r afon, ac a roddes iddynt lythyrau y brenin: (a'r brenin a anfonasei dywysogion y llû, a marchogion gyd â mi.)

10 Pan glybu Sanbalat yr Horoniad, a Thobiah y gwâs, yr Ammoniad, *y peth hyn*, bu ddrwg iawn ganddynt, am ddyfod dŷn i geisio daioni i feibion Israel.

11 Felly mi a ddeuthum i Jerusalem, ac a fûm yno dri-diau.

12 A chyfodais liw nôs, myfi ac ychydig wŷr gyd â mi, ac ni fynegais i neb beth a roddasei fy Nuw yn fy nghalon ei wneuthur yn Jerusalem: ac anifail nid oedd gennif, onid yr anifail yr oeddwn yn marchogaeth arno.

13 A mi a euthum allan liw nôs drwy borth y glynn ar gyfer ffynnon y ddraig; ac at borth y dom; a delfais sulw ar furoedd Jerusalem y rhai oedd wedi eu dryllio, a'i phyrth *y rhai* oedd wedi eu hyssu â thân.

14 Yna y tramwyais i borth y ffynnon, ac at bwll-dŵr y brenin: ac nid *oedd* le i'r anifail oedd tanaf i fyned heibio.

15 A mi a aethum i fynu gan lan yr afon liw nôs, ac a ddelfais sulw ar y mûr, ac a ddychwelais, ac a ddaethum drwy borth y glyn, ac felly y trois yn ôl.

16 A'r pennaethiaid ni wyddent i ba le 'r aethwn i, na pheth yr oeddwn yn ei wneuthur, a hyd yn hyn ni fynegaswn *ddim* i'r Iddewon, nac i'r offeiriaid, nac i'r pendefigion, nac i'r pennaethiaid, nac i'r rhan arall oedd yn gwneuthur y gwaith.

17 Yna y dywedais wrthynt, yr ydych yn gweled yr adfyd yr ydym yndddo, sôd Jerusalem wedi ei dinistrio, a'i phyrth wedi eu llosci â thân: deuwch, ac adeiladwn fûr Jerusalem, fel na byddom mwyach yn waradwydd.

18 Yna y mynegais iddynt sôd llaw fy Nuw yn ddaionus tu ag attaf, a geiriau y brenin hefyd y rhai a ddywedasai efe wrthif. A hwy a ddywedasant, cyfodwn, ac adeiladwn: felly y cryfhasant eu dwylo i ddaioni.

19 Ond pan glybu Sanbalat yr Horoniad, a Thobiah y gwâs, yr Ammoniad, a Gesem yr Arabiad, *hyn*, hwy a'n gwatwatasant ni, ac a'n dirmygasant, ac a ddywedasant, pa beth *yw* hyn yr ydych chwi yn ei wneuthur? a wrthryfelwch chwi yn erbyn y brenin?

20 Yna yr attebais hwynt, ac y dywedais wrthynt, Duw y nefoedd, efe a'n llwydda ni, a ninnau

a rhwng yr muriau, ac a gyfoddent, ac a ddechreuent ddadleu: ond nid aeth i gwbl rym, yn ei dyddiau hynny.

PEN. III.

1 *Eliasib a'r offeiriaid yn adeiladu gatiau Jerusalem.*

YNa Eliasib yr arch-offeiriad a gyfododd, a'i frodyr yr offeiriaid, a hwy a adeiladasant borth y defaid; hwy a'i cysegrasant, ac a osodasant ei ddorau ef: le hyd dŵr Meah y cysegrasant ef, a hyd dŵr * Hananeel.

[a] Jere. 31. 38.

2 A chyr llaw iddo ef yr adeiladodd gwŷr Jericho: a chyr llaw iddynt hwy yr adeiladodd Zaccur mab Imri.

3 A meibion Hasenaah a adeiladasant borth y pysgod; hwy a'i gosodasant ei drawstiau ef, ac a osodasant ei ddorau, ei gloau, a'i farrau.

4 A chyr ei llaw hwynt y cyweiriodd Meremoth mab Vriah fab Cos: a chyr eu llaw hwynt y cyweiriodd Mesulam mab Berechiah fab Mesezabeel: a chyr eu llaw hwynt y cyweiriodd Zadoc mab Baana.

5 A chyr llaw iddynt hwy y cyweiriodd y Tecoaid; ond eu gwŷr mawr ni osodasant eu gwddf yngwasanaeth eu Harglwydd.

6 A Jehoiada mab Paseah, a Mesulam mab Besodeiah, a gyweiriasant yr hen borth, hwy a osodasant eu drawstiau ef, ac a osodasant i fynu ei ddorau, a'i gloau, a'i farrau.

7 A chyr eu llaw hwynt y cyweiriodd Melatiah y Gibeoniad, a Jadon y Meronothiad, gwŷr Gibeon a Mispah, hyd orsaidda y llywydd ecsid tu yma i'r afon.

8 Gyr llaw iddo ef y cyweiriodd Vzziel mab Harhaiah o'r gofaint aur: gyr llaw iddo yntef y cyweiriodd Hananiah mab un o'r apothecariaid: a hwy a ‡ gyweiriasant Jerusalem hyd y mûr lydan.

‡ Neu, *adorfasant.*

9 A chyr eu llaw hwynt y cyweiriodd Rephaiah mab Hur, tywysog hanner rhan Jerusalem.

10 A chyr llaw iddynt hwy y cyweiriodd Jedaiah mab Harumaph ar gyfer ei dŷ: a Hattus mab Hasabniah a gyweiriodd gyr llaw iddo yntef.

11 Malciah mab Harim, a Hasub mab Pahath Moab, a gyweiriasant † ran arall, a thŵr y ffyrnau.

† Heb. *yr ail mesur.*

12 A chyr llaw iddo ef y cyweiriodd Sallum mab Halohes, tywysog hanner rhan Jerusalem, efe a'i ferched.

13 Porth y glyn a gyweiriodd Hanun, a thrigolion Zanoah; hwynt hwy a'i hadeiladasant ef, ac a osodasant ei ddorau ef, ei gloau, a'i farrau, a mil o gufyddau ar y mûr, hyd borth y dom.

14 Ond porth y dom a gyweiriodd Malchiah mab Rechab tywysog rhan o Beth-haccerem: efe a'i hadeiladodd, ac a osododd ei ddorau, ei gloau, a'i farrau.

15 A Salum, mab Col-hozah tywysog rhan o Mispah, a gyweiriodd borth y ffynnon, efe a'i hadeiladodd, ac a'i tôdd, ac a osododd ei ddorau ef, ei gloau, a'i farrau: a mûr pyscod-lyn * Siloah wrth ardd y brenin, a hyd y grisiau fydd yn dyfod i wared o ddinas Dafydd.

[b] Joz. 9. 7.

16 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Nehemiah mab Azbuc tywysog hanner rhan Beth-zur, hyd ar gyfer beddrod Dafydd, a hyd y * pyscod-lyn a wnaethid, a hyd dŷ y cedyrn.

* 2 Bren. 20. 20.

17 Ar ei ôl ef y cyweiriodd y Lefiaid, Rehum mab Bani: gyr llaw iddo ef y cyweiriodd Hasabiah tywysog hanner rhan Ceilah, yn ei lŵ ei hun.

18 Ar ei ôl ef eu brodyr hwynt a gyweiriasant, Batai mab Henadad, tywysog hanner rhan Ceilah.

19 A chyr llaw iddo ef y cyweiriodd Ezer mab Jesua tywysog Mispah ran arall, ar gyfer y dringfa i dŷ yr arfau, wrth y drofa.

20 Ar ôl ef Baruc mab † Zabbai yn awyddus a gyweiriodd y mesur arall o'r drofa hyd ddrws tŷ Eliasib yr arch-offeiriad.

† Neu, *zaccai.*

21 Ar ei ôl ef Meremoth mab Vriah fab Cos a gyweiriodd y mesur arall o ddrws tŷ Eliasib, hyd daicen tŷ Eliasib.

22 Ac ar ei ôl ef yr offeiriaid, gwŷr y gwastadedd a gyweiriasant.

23 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Benjamin, a Hasub, gyferbyn â'i dŷ: wedi ynteu Azariah mab Maaseiah, fab Ananiah, a gyweiriodd wrth ei dŷ.

24 Ar ei ôl yntef Binnui mab Henadad a gyweiriodd ran arall, o dŷ Azariah hyd y drofa, sef hyd y gongl.

25 Palal mab Vzai, ar gyfer y drofa, a'r tŵr fydd yn mynd allan o uchel-dŷ 'r brenin, yr hwn fydd wrth gynteddy carchar: ar ei ôl ef Pedaiah mab Paros.

[c] Jere. 32. 2.

26 A'r * Nethiniaid, y rhai oedd yn trigo yn † Ophel hyd ar gyfer porth y dwfr, tua'r dwyrain, a'r tŵr oedd yn mynd allan.

[d] Ezra 2. 43. 1 Cron. 9. 2. Ezra 7. 7.

27 Ar ei ôl yntef y Tecoiaid a gweithiasant † ran arall, ar gyfer y tŵr mawr fydd yn mynd allan, hyd fûr Ophel.

28 Oddi ar borth y meirch, yr offeiriaid a gyweiriasant bôb yn gyferbyn â'i dŷ.

29 Ar ei hôl hwynt Zadoc mab Immer a gyweiriodd ar gyfer ei dŷ, ac ar ei ôl yntef y cyweiriodd Semaiah mab Secaniah, ceidwad porth y dwyrain.

30 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Hananiah mab Selemiah, a Hanun, chweched mab Zalaph, y mesur arall: ar ei ôl yntef Mesulam mab Berechiah a gyweiriodd ar gyfer ei ystafell.

31 Ar ei ôl yntef Malciah mab y gôf aur a gyweiriodd hyd dŷ y Nethiniaid, a'r marchnadyddion, ar gyfer porth Miphcad, hyd ystafell y gongl.

32 A rhwng ystafell y gongl a phorth y defaid, yr eurychod, a'r marchnadyddion a gyweiriasant.

PEN. IV.

1 *Nehemiah yn gwroldeb, ac yn mynedfryd yn adeiladu Jerusalem, er bod y gelynion yn ei watwar. 7 A phan welsa eu digllonedd a'i cynllwynach hwy, yn gosod gwylwyr, 13 yn ofni'r gwylwyr, 19 ac yn dyfod iddynt i'r gwaith.*

PAN glybu Sanbalat ein bod ni yn adeiladu'r mur, efe a gyddimigodd yndo, ac a lidiodd yn ddirfawr, ac a watwodd yr Iddewon.

2 Ac efe a lefarodd o flaen ei frodyr a llu Samaria, ac a ddywedodd, beth y mae'r Iddewon gwelwiaidd hyn yn ei wneuthur? a adawsir iddynt hwy? a aberthant? a orphennant mewn diwrnod? a gedant hwy y cerrig o'r tyrrau llwch, wedi eu llosci?

3 A Thobiah yr Ammoniad oedd yn ei ymyl, ac efe a ddywedodd, er eu bod hwy yn adeiladu, *etto* ped elai lwynog i fyny, efe a fyrrai i lawr eu mûr cerric hwynt.

4 Gwrando ô ein Duw, canys yr ydym yn † ddirmygus: a dychwel bryd eu gwradwydd ar *ddirmyg* eu

† Heb. *ddiystyrwyd.*

eu pannau hwynt, a dôd hwynt yn anrhaith yngwlâd y caethiwed.

5 Ac ni orchuddiò eu hanwiredd hwynt, ac ni ddiléer eu pechod hwynt o'th ŵydd di: canys digiasant *dyn* gar bron yr adeiladwŷr.

6 Felly nyni a adeiladasom y mûr, a chyfannwyd yr holl fûr hyd ei hanner: canys yr oedd gan y bobl galon i weithio.

7 Ond pan glybu Sanbalat, a Thobiah, a'r Arabiaid, a'r Ammoniaid, a'r Asdodiaid, † gwbl gywir'io mai rhodd Jerusalem, a dechreu cau yr adwyau; yna y llidiasant yn ddirfawr.

† Heb. *ddierchiss o furoedd.*

8 A hwynt oll a fradfwriadasant ynghŷd, ddyfod i ymladd yn erbyn Jerusalem, ac † i'w thwyllo.

† Heb. *i wneuthur iddo gynyssyfedd*

9 Yna y gweddiasom ar ein Duw, ac y gosodasom wiliadwriaeth yn eu herbyn hwynt, ddydd a nôs, o'i plegid hwynt.

10 A Juda a ddywedodd, nerth y cludwŷr a wanhâodd, a phridd lawer *sydd*, fel na allwn ni adeiladau'r mûr.

11 A'n gwrthwynebwŷr a ddywedasant, ni chânt wybod, na gweled, nes i ni ddyfod i'w mysc hwynt, a'i lladd, a rhwystro eu gwaith hwynt.

12 A phan ddaeth yr Iddewon oedd yn preswylio yn eu hymmyl hwynt, dywedasant wrthym ddengwaith, † o'r holl leodd *draw* y rhai y gellach ddychwelyd atom ni, *y byddant arnoch chwi.*

† Neu, *a hob lle y dychwelwch atom ni,* † Heb. *o fannau lle y llŷr,*

13 Am hynny mi a osodais *yn* † yn y lleoedd isaf, o'r tu ôl i'r mûr, *ac* yn y lleoedd uchaf: yn ôl eu teuluoedd hefyd y gosodais y bobl, â'i cleddyfau, â'i gwayw-ffyn, ac â'i bwâu.

14 Ac mi a edrychais, ac a gyfodais, ac a ddywedais wrth y pendefigion, a'r ſwyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, na chi ofnwch rhag-ddynt: cofiwch yr Arglwydd mawr ac ofnadwy, ac ymleddwch dros eich brodyr, eich meibion a'ch merched, eich gwragedd a'ch tai.

15 A phan glybu ein gelynion fôd *y peth* yn yſpys i ni, Duw a ddiddymmodd eu cyngor hwynt: a ninnau oll a ddychwelaſom at y mûr, bawb i'w waith.

16 Ac o'r dydd hwnnw, hanner *y* ngweiſion oedd yn gweithio yn y gwaith, a'i hanner hwynt oedd yn dal gwayw-ffyn, a tharianau, a bwâu, a lluricau; a'r tywyſogion *oedd* ar ôl holl dŷ Juda.

17 Y rhai oedd yn adeiladu ar y mûr, ac yn dwyn beichiau, a'r rhai oedd yn llwytho, oeddynt ag vn llaw yn gweithio yn y gwaith, ac â'r *llaw* arall on dal arf.

18 Canys pôb vn o'r adeilad-wŷr oedd wedi gwregyſu ei gleddyf ar ei † gîlŷn, ac yn adeiladau: a'r hwn oedd yn lleiſio mewn vdcorn *ydoedd* yn ſy ymyl i.

† Heb. *lwynau.*

19 Ac mi a ddywedais wrth y pendefigion, ac wrth y ſwyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, y gwaith ſydd fawr a helaeth, a nyni a wahcarwyd ar hyd y mûr, yn rhell oddi wrth ei gilydd:

20 Yn y fan lle y clywoch ſain yr vdcorn, yno ymgaſclwch attom: ein Duw ni a ymladd troſom.

21 Felly 'r oeddem ni yn gweithio yn y gwaith: a'i hanner hwynt yn dal gwayw-ffyn, o gyfodiad y wawr, hyd gyfodiad y ſêr.

22 Dywedais hefyd y pryd hynny wrth y bobl, lletyaed pôb vn a'i wâs yn Jerusalem, fel y byddant i ni yn williadwriaeth y nôs, a'r dydd *mewn* gwaith.

23 Felly myfi a'm brodyr, a'm gweiſion, a'r gwil-wŷr *oedd* ar ſy ôl, ni ddiolgaſom ein dillad: † oni'd a ddioſcai pôb vn lw golchi.

† Neu, *pan yn ol i'r arfer.*

P E N. V.

1 *Yr Iddewon yn cwyno rhag eu hyſbeilio, a'i prid, a'i cant'oedd.* 6 *Nehemiah yn ceryddu yr vſurwŷr, ac yn peri iddynt roi yr oeſer a'r prid yn ol.* 14 *yn medden ei gymhelleth i'r bobl, ac yn eu dwyn i'r.*

A C yr oedd gwaedd mawr gan y bobl, a'i gwragedd, yn erbyn yr Iddewon eu brodyr.

2 Canys yr oedd rhai yn dywedyd, *y mae* llawer o honom ni, ein meibion, a'n merched: am hynny yr ydym yn cymmeryd ŷd, fel y bwytaom, ac y byddom byw.

3 Yr oedd rhai hefyd yn dywedyd, ein meuſydd, a'n gwin-llannoedd, a'n tai, yr ydym ni yn eu gwyſio, fel y prynom ŷd rhac y newyn.

4 Ac yr oedd rhai *eraill* yn dywedyd, benthyglaſom arian i *dalu* trêth y brenin, a hynny ar ein tiroedd a'n gwin-llannoedd.

5 A'yn awr, ein cnawd ni *ſydd* fel cnawd ein brodyr, ein plant ni fel eu plant hwy: ac wele ni yn daroſtwng ein meibion a'n merched yn weiſion, ac y mae *rhai* o'n merched ni wedi eu caethiwo, ac heb ſôd gennym *iw rhyddhau*, canys gan eraill *y mae* ein meuſydd, a'n gwin-llannoedd hyn.

6 Yna y llidiais yn ddirfawr, pan glywais eu gwaedd hwynt, a'r geiriau hyn.

7 Fy nghalon hefyd a'i ſeddyſiodd ynof, a mi a ddwrdiais y pendefigion, a'r ſwyddogion, ac a ddywedais wrthynt, yr ydych chwi yn cymmeryd occreth bôb vn gan ei frawd. a goſodais yn eu herbyn hwynt gynnulleidfa fawr.

† Heb. *yn gwneuthur broſid.*

8 Dywedais hefyd wrthynt, * nyni yn ôl ein gallu a brynaſom ein brodyr yr Iddewon, y rhai a werthaſid i'r cenhedloedd, ac a ydych chwithau yn gwerthu eich brodyr? neu a werthir hwynt i ni? yna y tawſant, ac ni chawſant air *i attab.*

* Levit. 25. 48.

9 A mi a ddywedais, nid da'r peth yr ydych chwi yn ei wneuthur: oni ddylech chwi rodio mewn ofn ein Duw ni, o achos gwradwydd y cenhedloedd ein gelynion?

10 Myfi hefyd a'm brodyr, a'm ſlangciau, ydym yn echwyno iddynt arian, ac ŷd: peidiwn attolwg â'r occreth ymma.

11 Rhoddwch attolwg iddynt heddyw eu meuſydd, eu gwin-llannoedd, a'i holliwyddlannoedd, a'i tai drachefn; a chanfed *rhan* yr arian, a'r ŷd, y gwin, a'r olew, yr ydych chwi yn ei fynnu ganddynt.

12 Hwyntau a ddywedaſant, nyni a'i rhoddwn drachefn, ac ni cheiſiwn *ddim* ganddynt; felly y gwnawn *fel* yr ydwyt yn lleferu: yna y galwais yr offeiriaid, ac a'i tyngais hwynt ar wneuthur yn ôl y gair hwn.

13 A mi a ſcydwliais odrau *fy nghwiſg*, ac a ddywedais, felly'r eſcydwo Duw bôb gŵr o'i dŷ, ac o'i lafur, yr hwn ni chwplão y gair hwn, ac felly y bydão efe yn eſcydwedic, ac yn wâg: a'r holl gynnulleidfa a ddywedaſant, Amen, ac a foliannaſant yr Arglwydd; a'r bobl a wnaeth yn ôl y gair hwn.

14 Ac o'r dydd y gorſodwyd fi yn dywyſog iddynt bwy yngwlâd Juda, o'r vgeinfed flwy-

ddyn hyd y dderchefid ſwyddyn yr hu-
gain i Artaxerxes y brenin, ſef deuddeng
mhlynedd, ni ſwytnais i n'am bredyr fara
y tywyſog.

15 Ond y tywyſogion cynnaf, y rhai *a fuaſei*
o'm blaen i, a ſaſenẽ dr ymlon ar y bobl, ac a
gymmeraſent ganddynt fara a gwin, heb law
deugain ſicl o arian; eu ſlanggiau hefyd a ar-
glwyddiaethent ar y bobl: ond ni wneuthum
i felly rhag ofn Duw.

16 Ethr myfi a gymmerthais *ran* yngwaith y
mûr hwn, ac ni phrynaſom *ẽn* maes: a'm
holl weiſion i a yngynnullaſent yno at y
gwaith.

17 Ac *yr oedd* ar fy mwrdd i, o iddewon, ac
o ſwyddogion, ddeng-wr a ſaith ugain, heb law
y rhai oedd yn dyfod attom ni o'r cenhedlo-
edd, y rhai *oedd* o'n hamgylch.

18 A'r hyn a arlwyid beunydd oedd vn ych,
chwech o ddefaid dewiſol, ac adar wedi eu pa-
r'atoi i mi; a phôb deng-nhwrnod y *rhoddid*
gwin o bôb math, yn ddiandlawd: ac er hyn
ni chuſiais fara y tywyſog, canys trwm oedd y
caethiwed ar y bobl ymma.

19 * Cofia fi, ô fy Nuw, er lles *i mi*: yn ôl * Pen.
yr hyn oll a wneuthum i'r bobl hyn. 29. 22.

P E N. VI.

1 *Sanbalat trwy ddichellion, a chwedlau, a bro-*
diau gau, yn ceiſio dychrynu Nehemiah.
15 *Gorpben adeiladu Jeruſalem, a hyttyn yn*
ddychryn i'r gelynion. 17 *Pendefigion Juda,*
a'i gelynion, yn deall cyfrinach ei gilydd.

A Phan glybu Sanbalat, a Thobiah a Geſem
yr Arabiad, a'r rhan arall o'n gelynion,
adeiladu o honofi y mûr, ac nad oedd adwy
wedi ei gadel ynddo: (er na oſodaſwn i y
pr ydd hynny y dorau ar y pyrth)

2 Yna'r anfonodd Sanbalat, a Geſem attaf,
gan ddywedyd, tyred, ac ymgyfarfyddwn yn-
ghyd yn *on* o'r pentrefydd yngwaſtadedd Ono:
ac yr oeddynt hwy yn bwriadu gwneuthur ni-
wed i mi.

3 Minnau a anfonais genhadau attynt hwy,
gan ddywedyd, gwaith mawr yr ydwyfi yn ei
wneuthur, o herwydd hynny ni allaf dayfod i
wared, pa ham y peidi y gwaith, pan ymadawn
ag ef, a dyfod i wared attoch chwi?

4 Etto hwy a anfonaſant attaſi yn y wedd
hon bedair gwaith, ac yn y modd hwnnw yr
attebais hwynt.

5 Yna Sanbalat a anfonodd ei wâs attaſi y
bummed waith yr vn ffunyd, a llythyr agored
yn ei law.

6 Yniddo'r oedd yn ſcrifennedic, Yn myſc
y cenhedloedd y mae'r gair, a Gaſpu ſydd yn
dywedyd, dy fôd ti a'r Iddewon, yn amcaru
gwrthryfela; o herwydd hynny dy fod ti yn
adeiladu y mûr, fel y byddit frenin arnynt, yn
ôl y geiriau hyn.

7 A'th fôd uchod hefyd wedi goſod prophwy-
di i bregethu am danat yn Jeruſalem, gan
ddywedyd, y mae brenin yn Juda. Ac yn awr
y ſâth ymadroddion a, hyn a glyw y brenin:
gan hynny tyred yn awr, ac ymgynghorwn
ynghyd.

8 Yna'r anfonais attô, gan ddywedyd, nid
ddarfu yn ôl yr ymadroddion hyn yr ydwyt
ti yn eu dywedyd: ond o'th galon dy hun yr
ydwyt yn eu dychymygu hwynt.

9 O blegit hwynt hwy oll oedd yn ceiſio
ein hofni ni, gan ddywedyd, eu dwylo hwy a
laeſunt oddi wrth y gwaith fel na's gwneir ef:

gan hynny cryfhâ yn awr, ô Dduw, fy nwy-
law i.

10 A mi a ddaethum i dŷ Semaiah mâb De-
laiah, fâb Mehetabel, yr hwn oedd wedi cau
arno: ac efe a ddywedodd, cyfarfyddwn yn
nhŷ Dduw, a chaewn ddryſau y demi, canys
y maent yn dyfod i'th ladd di, a liaw nôs y
dênant i'th ladd di.

11 Yna y dywedais, a fyng-gwr o'm bâth i a
riau *puy ſydd* fel myfi? *r* hwn a elai i'r demi,
fal'y byddai byw? nid âf i mewn.

12 Ac wele, gwybûm nad Duw a'i hanfonaſ-
ei ef; onid lleferu o hanaw ef y prophwydoli-
aeth hon yn fy erbyn i: canys Tobiah a San-
balat a'i cyflogaſent ef.

13 O herwydd hyn y cyflogaſid ef, fel i'm
hofnid i, ac y gwnawn felly, ac y pechwn, ac
y byddai *hynny* ganddynt yn enllib i'm *herbyn*
fel i'm gwradwyddant.

14 O fy Nuw, cofia Tobiah, a Sanbalat, yn
ôl eu gweithredoedd hynny: a Noadiah y pro-
phwydes hefyd, a'r rhan arall o'r prophwyd,
y rhai oedd yn fy nychryn i.

15 A'r mûr a orphennwyd ar y pumtheg
ydd ar hugain o Elul, mewn deuddeng nhiwr-
nod a deugain.

16 A phan glybu ein holl elynion ni hynny,
a gweled o'r holl genhedloedd y rhai *oedd* o'n
hamgylch, hwy a ofnaſant, ac a lwfhaſant yn
dâir awy ynddynt eu hunain: canys gwybuant mai
drwy ein Duw ni y gwneiſid y gwaith hwn.

17 Ac yn y dyddiau hyn, pendefigion Juda
oedd yn mynych-ddanfon eu llythyrau at Tobi-
ah: a'r eiddo Tobiah oedd yn dyfod attynt
hwythau.

18 Canys *yr oedd* llawer yn Juda mewn cyn-
grair âg efo: herwydd daw *oedd* efe i Secaniah ‡ *Mâ*
fab Arah; a Johanan ei fab ef a gymmeraſei *ynghy-*
ferch Meſulam fab Berechiah *yn wraig iddo*. *ſraith.*

19 A'i gymmwynaſau ef y byddent hwy yn ‡ *Neu,*
eu mynegi ger fy mron i, a fy ngeiriau inneu *fy mate-*
hefyd y byddent yn eu hadrodd iddo ynteu: a *rion.*
Thobiah a anfonodd lythyrau i'm dychryna i.

P E N. VII.

1 *Nehemiah yn gorchmynnu Jeruſalem i Hanani*
a Hananiah. 4 Llyfr achau y rhai a ddaeth
gyntaf allan o Babilon. 39 *O'r bobl.* 39 *A'r*
offeiriaid. 43 *A'r Lefiaid.* 46 *A'r Nethini-*
aid. 57 *A gweiſion Solomon.* 63 *Yr offeiri-*
aid ni fedrent gael eu hachau. 66 *Rhifedi y*
rwbl, a'i goſod. 70 *A'i beſgrymmai.*

AC wedi * adeiladu y mûr, a chyſodi o honof * Eccluſ.
y doran, a goſod y porthorion, a'r cantori- 49. 13.
on, a'r Lefaid:

2 Yna mi a orchymynnais i Hanani fy
mrawd, ac i Hananiah tywyſog y palas yn Je-
ruſalem: (canys efe *oedd* yr ffyddlon, ac yn
ofni Duw yn fwy na llawer)

3 A mi a ddywedais wrthynt, nac agorer
pyrth Jeruſalem nes gwreſogi'r haul, a thra
fyddont hwy yn ſefyll yno, caeant y dryſau a
phrenniant: ac mi a oſodais wiliwyr o drigo-
ion Jeruſalem, pôb vn yn ei wiliadwriaeth, a
phôb vn ar gyfer ei dŷ.

4 A'r ddinas *oedd* ehang, a mawr, ac ychydig
bobl yniddi; a'r tai *nid* oedd ynt wedi eu hadei-
ladu.

5 A'm Duw a roddodd yn fy nghalon gyn-
null y pendefigion, y tywyſogion hefyd, a'r
bobl, iw cyfrif wrth eu hachau: a mi a gefais
lyfr achau y rhai a ddaethei i fynu yn gyntaf, a
chefais yn ſcrifennedic yniddo;

6 Dymma

a Ezra 2. 1.

6 * Dymma feibion y dalaith, y rhai a ddaeth i fynu o gaethiwed y gaeth-glud a gaethgludasei Nabuchodonosor brenin Babilon, ac a ddychwelasant i Jerusalem, ac i Juda, pôb vn yw ddinas ei hun;

7 Y rhai a ddaethant gyd â Zorobabel, Jesua, Nehemiah, ‡ Azariah, Raamiah, Nahamani, Mordecai, Bilsan, Mispereth, Bigual, Nahum, Baanah: *dywedaf* rifedi dynion pobl Israel.

‡ Neu, Seraiah.

8 Meibion Paros, dwy fil, cant, a deuddec a thrugain.

9 Meibion Sephatiah, try-chant a deuddec a thrugain.

10 Meibion Arah, chwe chant, a deuddec a deugain.

11 Meibion Pahath-Moab: o feibion Jesua a Joab, dwy fil, ac wyth gant, a thri ar bymthec.

12 Meibion Elam, mil, dau cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

13 Meibion Zattu, wyth gant, a phump a deugain.

14 Meibion Zaccai, saith gant, a thri vgain.

‡ Neu, Beni.

15 Meibion ‡ Binui, chwe chant, ac wyth a deugain.

16 Meibion Bebai, chwe chant, ac wyth ar hugain.

17 Meibion Azgad, dwy fil, try-chant, a dau ar hugain.

18 Meibion Adonicam, chwe chant, a saith a thrugain.

19 Meibion Bigual, dwy fil, a saith a thrugain.

20 Meibion Adin, chwe chant, a phymthec a deugain.

21 Meibion Aser o Hezeciah, tri ar bymthec a phedwar vgain.

22 Meibion Hasum, try-chant, ac wyth ar hugain.

23 Meibion Bezai, try-chant, a phedwar ar hugain.

‡ Neu, Jora.

24 Meibion ‡ Hariph, cant, a deuddec.

‡ Neu, Gibar.

25 Meibion ‡ Gibeon, phymthec a phedwar vgain.

26 Gwŷr Bethlehem, a Netophah, cant, wyth a phedwar vgain.

27 Gwŷr Anathoth, cant, ac wyth ar hugain.

‡ Neu, Azmaveth.

28 Gwŷr † Beth-azmaveth, dau a deugain.

‡ Neu, Ciriath-arim.

29 Gwŷr ‡ Ciriath-Jearim, Cephirah, a Beeroth; saith gant, a thri a deugain.

30 Gwŷr Ramah, a Geba, chwe chant, ac vn ar hugain.

31 Gwŷr Micmas, cant, a dau ar hugain.

32 Gwŷr Bethel, ac Ai, cant, a thri ar hugain.

33 Gwŷr Nebo arall, deuddec a deugain.

b Vers. 12.

34 Meibion * Elam arall, mil, dau cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

35 Meibion Harim, try-chant ac vgain.

36 Meibion Jericho, try-chant, a phump a deugain.

37 Meibion Lod, Hadid, ac Ono, saith gant, ac vn ar hugain.

38 Meibion Senaah, tair mil, naw cant, a dêc ar hugain.

* 1 Cron. 24. 7.

39 Yr offeiriaid; meibion * Jedaiah, o dŷ Jesua, naw cant, a thri ar ddêc a thri vgain.

40 Meibion Immer, mil, a deuddec a deugain.

41 Meibion Pasur, mil, dau cant, a saith a deugain.

42 Meibion Harim, mil, a dau ar bymthec.

43 Y Lefiaid; meibion Jesua, o Cadmiel, ac o feibion ‡ Hodeiah, pedwar ar ddêc a thrugain.

‡ Neu, Judavichah, Ezra 2. 40. Neu, Juda.

44 Y cantorion: meibion Asaph cant, ac wyth a deugain.

45 Y porthorion: meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hatita, meibion Sobai; cant, a thri ar bymthec ar hugain.

Ezra 3. 9.

46 Y Nethiniaid: meibion Ziha, meibion Hasupha, meibion Tabaoth,

47 Meibion Ceros, meibion Sia, meibion Padon,

48 Meibion Lebana, meibion Hagaba, meibion Salmai,

49 Meibion Hanan, meibion Gidel, meibion Gahar,

50 Meibion Reaiah, meibion Resin, meibion Necoda,

51 Meibion Gazzam, meibion Vzza, meibion Paseah,

52 Meibion Besai, meibion Meunim, meibion Nephisesim.

53 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,

54 Meibion Basilith, meibion Mehida, meibion Harsa,

55 Meibion Barcos, meibion Sisera, meibion Tamah,

56 Meibion Neziah, meibion Hatipha.

57 Meibion gweision Salomon: meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion Perida,

58 Meibion Jaala, meibion Darcon, meibion Gidel,

59 Meibion Sephatiah, meibion Hatil, meibion Pochereth Zebaim, meibion ‡ Amon.

‡ Neu, Ami.

60 Yr holl Nethiniaid, a meibion gweision Salomon, *oedd* dry-chant, a deuddec a phedwar vgain.

61 * A'r rhai hyn a ddaethant i fynu o Telmelah, Telharesa, Cherub, Adon, ac Immer: ond ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i † hiliogaeth, ai o Israel yr oeddynt.

Ezra 2. 59. ‡ Neu, Iachar.

62 Meibion Delaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda; chwe chant, a dau a deugain.

63 Ac o'r offeiriaid, meibion Habaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, yr hwn a gymmerth o'r merched Barzilai y Gileadiad yn wraig, ac a alwyd ar eu henw hwynt.

64 Y rhai hyn a geisiasant eu scrifen ym mhlith yr achau, ond nis cafwyd: am hynny y † bwriwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth.

† Heb. halogwyd.

65 A'r ‡ Tirsatha a ddywedodd wrthynt, na fwytaent o'r pethau sanctaiddiolaf, hyd oni chyfodai offeiriad ag * Vrim ac â Thummim.

‡ Neu, Llywydd. * Exod. 28. 30.

66 Yr holl gynulleidfa ynghŷd *oedd* ddwy fil a deugain, try-chant, a thrugain.

67 Heb law eu gweision hwynt a'i morwynion, y rhai hynny *oedd* saith mil, try-chant, a dau ar bymthec ar hugain: a chaniddynt hwy *yr oedd* dau cant a phump a deugain o gantorion, ac o gantoresau.

68 Eu meirch hwynt *oedd* saith gant, ac vn ar bymthec ar hugain; a'i mulod yn ddau cant, a phump a deugain:

69 Y camelod *oedd* pedwar cant, a phymthec ar hugain: yr asynnod *oedd* chwe mil, saith gant, ac vgain.

70 A † rhai o'r tadau pennaf a roddasant tu ag at y gwaith: y Tirsatha a roddodd i'r try- † Heb. rhan.
sfoc fil o ddaracmonau aur, dêc a deugain o phiolau, pum cant a dêc ar hugain o wisgoedd offeiriaid.

71 A *rhai* o'r tadau pennaf a roddasant i drysor y gwaith, ygain mil o ddrachmonau aur, a dwy fil, a deucant o bunnau o arian.

72 A'r hyn a roddodd y rhan arall o'r bobl, *oedd* ygain mil o ddrachmonau aur, a dwy fil o bunnau yn ariant, a faith a thrugain o wiscoedd offeiriaid.

73 A'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r porthorion, a'r canorion, a *rhai* o'r bobl, a'r Nethiniaid, a holl Israel, a drigasant yn eu dinasoedd. A phan ddaeth y seithfed mis, yr oedd meibion Israel yn eu dinasoedd.

PEN. VIII.

1 *Dwniol arfer gwrando a darllen y gyfraith.* 9 *Nehemiah, ac Ezra, a'r Lefiaid, yn cyssuro'r bobl.* 13 *Perodrwydd y bobl i wrando, ac i ddysgu.* 16 *Cadw gwyl y Pebyll.*

A'R holl bobl a ymgasclasant o yn-frŷd i'r heol *oedd* o flaen porth y dwfr, ac a ddywedasant wrth * Ezra yr scrifennydd, am ddwyn llyfr cyfraith Mosen, yr hon a orchymynnasei'r Arglwydd i Israel.

2 Ac Ezra yr offeiriad a ddûg y gyfraith o flaen y gynnulleidfa o wŷr, a gwragedd, a phawb a'r a oedd yn † medru gwrando yn ddeallus, ar y dydd cyntaf o'r seithfed mis.

3 Ac efe a ddarllennodd yriddo ar wyneb yr heol *oedd* o flaen porth y dwfr, o'r † boreu hyd hanner dydd, gar bron y gwŷr, a'r gwragedd, a'r rhai oedd yn medru deall: a chlustiau 'r holl bobl *oedd yn gwrando* ar lyfr y gyfraith.

4 Ac Ezra yr scrifennydd a safodd ar ‡ bulpyd o goed, yr hwn a wnaeſid i'r peth *hyn*, a chyd ag ef y safodd Mattithiah, a Sema, ac Anaiah, ac Vriah, a Hilciah, a Maaſeiah, ar ei law ddeheu ef: a Phedaiah, a Miſael, a Malchiah, a Haſum, a Haſbadana, Zechariah, a Meſullam, ar ei law aſiwy ef.

5 Ac Ezra a agoroddi y llyfr † ymgŵrdd yr holl bobl, (canys yr oedd efe oddi ar yr holl bobl) a phan agoroddi, yr holl bobl a ſafasant.

6 Ac Ezra a fendithiodd yr Arglwydd, y Duw mawr; a'r holl bobl a attebasant, Amên, Amên, gan ddarchuſu eu dwylo: a hwy a ymgrymmasant, ac a addolasant yr Arglwydd *a'i* hwyneban *tua* 'r ddaear.

7 Jeſua hefyd, a Bani, a Serebiah, Jamin, Accub, Sabbethai, Hodiah, Maaſeiah, Celita, Azariah, Jozabad, Hanan, Pelaiah, a'r Lefiaid, oedd yn dyſcu y gyfraith i'r bobl, a'r bobl yn ſefyll yn eu lle.

8 A hwy a ddarllennasant yn eglur yn y llyfr, ynghyfraith Dduw; gan oſod *allan* y ſynwyr, ſel y deallent wrth ddarllen.

9 A Nehemiah, efe *yw* y ‡ Tirſatha, ac Ezra yr offeiriad a'r ſcrifennydd, a'r Lefiaid y rhai oedd yn dyſcu 'r bobl, a ddywedasant wrth yr holl bobl, y mae heddyw yn ſanctaidd i'r Arglwydd eich Duw, na alerwch, ac na wylwch: canys yr holl bobl oedd yn wylo pan glywſant eiriau y gyfraith.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch, bwytewch y breiſon, ac yſwch y melyſion, ac anfonwch rannau i'r hwn nid *oes* ganddo *ddim* yn barod: canys y mae heddyw *yn* ſanctaidd i'n Harglwydd: am hyny na thriſtewch, canys llawenydd yr Arglwydd yw eich nerth chwi.

11 A'r Lefiaid a oſtegasant yr holl bobl, gan ddywedyd, tewch, canys y dydd heddyw ſydd ſanctaidd, ac na thriſtêwch.

12 A'r holl bobl a aethant i fwytta, ac i yfed, ac i anfon ymmaith rannau, ac i wneuthur llawenydd mawr; o herwydd iddynt ddeall y geiriau a ddyſcaſent hwy iddynt.

13 A'r ail dydd, tadau pennaf yr holl bobl, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a ymgynnullaſant at Ezra yr ſcrifennydd, ‡ iw dyſcu yngeiriau y gyfraith.

14 A hwy a gawſant yn ſcrifennedic yn y gyfraith, yr hon a orchymynnaſei 'r Arglwydd drwy law Moſes, y dylei meibion Iſrael *drigo mewn bythod, ar wyl y ſeithfed mis:

15 Ac y dylent gyhoeddi, a gyrru gair trwy eu holl ddinaſoedd, a thrwy Jeruſalem, gan ddywedyd, ewch i'r mynydd, a dygwch ganghennau oliwŷdd, a changau pin-wŷdd, a changau y myrt-wŷdd, a changau y palm-wŷdd, a changhennau o'r prennau cauadfrig, i wneuthur bythod, ſel y mae yn ſcrifennedic.

16 Felly y bobl a aethant allan, ac a'i dygaſant, ac a wnaethant iddynt fythod, bôb yn ar ei nen, ac yn eu cynteddoedd, ac ymhynteddoedd tŷ Dduw, ac yn heol porth y dwfr, ac yn heol porth Ephraim.

17 A holl gynnulleidfa y rhai a ddychwelaſent o'r caethiwed, a wnaethant fythod, ac a eiſteddaſant yn y bythod; canys er dyddiau Joſua fab Nun hyd y dydd hwnnw ni wnaethei meibion Iſrael felly: ac yr oedd llawenydd mawr iawn.

18 Ac *Ezra* a ddarllennodd yn llyfr cyfraith Dduw beunydd, o'r dydd cyntaf hyd y dydd diweddaf: a hwy a gynhaliaſant yr wyl ſaith niwrnod, ac ar yr wythfed dydd y *bu* † cynnuliaſa yn ôl y ddefod.

† Heb. *gwahoddiad.*

PEN. IX.

1 *Ymprŷd cyhoeddi, ac eiſteddwch y bobl.* 4 *Y Lefiaid yn gwneuthur dwniol gyffes o ddaioni Duw, a drygioni'r bobl.*

AC ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis hwn, meibion Iſrael a ymgynnuliaſant mewn ympryd, ac mewn ſâch-liain, a phridd arnynt.

* Pen. 8. 2. 1 Eſd. 9. 3.

2 A hâd Iſrael a ymneilduaſant oddi wrth bôb † dieithraid, ac a ſafaſant, ac a gyffeſſaſant eu pechodau, ac anwireddau eu tadau.

† Heb. *meibion dieithr.*

3 A chodaſant i fyny yn yſtlys eu ſafle, ac a ddarllenaſant yn llyfr cyfraith yr Arglwydd eu Duw, bedair gwaith yn y dydd; a phedair gwaith yr ymgyffeſſaſant, ac yr ymgrymmaſant i'r Arglwydd eu Duw.

4 Yna y ſaſodd ‡ yn uchulpid y Lefiaid, Jeſua, a Bani, Cadmiel, Sebaniah, Buni, Serebiah, Bani, a Chenani, a gwaeddaſant â llêf uchel ar yr Arglwydd eu Duw.

‡ Neu, *merſiwn.* Heb. *ſcyſa.*

5 A'r Lefiaid, Jeſua, a Chadmiel, Bani, Haſabniah, Serebiah, Hodiah, Sebaniah, Pethahiah, a ddywedaſant cyſodwch, bendithiwch yr Arglwydd eich Duw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, a bendithier dy enw gogoneddus a derchafedic, goruwch pôb bendith a moliant.

6 Ti yn vnic wyt Arglwydd, * ti a wneuthoſt y neſoedd, neſoedd y neſoedd, a'i holl lu oedd hwynt, y ddaiar a'r hyn oll *ydd* arni, y moroedd a'r hyn oll *ydd* yndd ynt, a thi ſydd yn eu cynnal hwynt oll, a llû y neſoedd ſydd yn ymgrymmu i ti.

* Gen. 1. 1.

* Gen. 11. 31. & 12. 1. & 17. 5.

7 Ti yw 'r Arglwydd Dduw, 'r hwn a ddetholaiſt * Abram, ac a'i dygaiſt ef allan o Vr y Caldeaid, ac a roddaiſt iddo enw Abraham.

* Gen. 15. 6.

8 A * chefaiſt ei galon ef yn ffyddlawn gar dy fron di, ac a * wneuthoſt gyfammod ag ef, ar roddi 'n ddiau iw hâd ef wlâd y Cananeaid,

* Gen 15. 18. & 12. 7. & 17. 7. 9.

ald, yr Hethiaid, yr Amoriaid, a'r Pherezïaid, a'r Jebusiaid, a'r Gergasiaid; ac a gwpleisit dy eirïau, o herwydd cyfiawn wyt.

9 *Gwelaist hefyd gyffudd ein tadau yn yr Aipht; a thi a wrandewaiste eu gwaedd hwynt wrth y môr côch,

10 A thi a * wnaethoste arwyddion, a rhyfeddodau ar Pharao, ac ar ei holl weision, ac ar holl bobl ei wlâd ef; canys gwybuoste i'r rhai hyn falchio yn eu herbyn hwynt: a gwnaethoste it enw fel y *gwelir* y dydd hwn.

11 Y * môr hefyd a holltaiste o'i blaen hwynt, fel y treiddiasant drwy ganol y môr ar hyd sych-dir, a'i herlidwŷr a fwriaiste i'r gwaelod, fel maen i * ddyfroedd cryfion:

12 Ac a'i * harweinlaiste hwy liw dydd mewn colofn gwmmwl; a lliw nôs mewn colofn dân, I oleuo iddynt hwy y ffordd yr oeddynt yn myned rhyd-ddi.

13 Ti * a ddescynnaiste hefyd ar fynydd Sinai, ac a ymddiddenaiste â hwynt o'r nefoedd; rhoddaiste hefyd iddynt farnedigaethau vniawn, a chyfreithiau † gwir, deddfau a gorchymynnion daionus.

14 A'th Sabboth sanctaidd a hysbysaiste iddynt; gorchymynion hefyd, a deddfau, a chyfreithiau a orchymynnaiste iddynt drwy law Moses dy wâs.

15 * Bara hefyd o'r nefoedd a roddaiste iddynt yn eu newyn, a dwfr o'r graig a dynnaiste iddynt yn eu syched; a thi * a ddywedaiste wrthynt, y deuent i etifeddu y wlâd a † dyngaiste ar ei rhoddi iddynt.

16 Ond hwynt hwy a'n tadau ni a falchiasant, ac a galedasant eu gwarrau, ac ni wrandawsant ar dy orchymynnion di;

17 Ac a wrthodasant wrando, ac ni chofiasant dy ryfeddodau, y rhai a wnelsit ti erddynt; caledasant hefyd eu gwarrau, a gosodasant *ben arnynt i ddychwelyd iw caethiwed yn eu cyndynrwydd: etto ti ydwyt † Dduw parod i faddeu, grâs-lawn, a thrugarawg, hwyrfrydic i ddigter, ac aml o drugaredd, ac ni wrthodaiste hwynt.

18 * Hefyd pan wnaethent iddynt lô toddedic, a dywedyd, dymma dy Dduw di 'r hwn a'th ddug di i fynu o'r Aipht; a chablasent yn ddirfawr:

19 Er hynny yn dy aml dosturiaethau, ni adewaiste di hwynt yn yr anialwch: * y golofn gwmmwl ni chillodd oddi wrthynt drwy 'r dydd, iw harwain hwynt ar hyd y ffordd, na'r golofn dân drwy'r nôs, I oleuo iddynt, ac i ddangos y ffordd y cerddent ynddi.

20 Dy * Yspryd daionus hefyd a roddaiste iw dyscu hwynt, ac nid attalsiste dy * Manna rhag eu genau, dwfr hefyd a roddaiste iddynt yn eu syched.

21 Felly deugain mhlynedd y porthaiste hwynt yn yr anialwch, heb fôd arnynt eisieu *dim*: * eu gwiscoedd ni heneiddiasant, a'i traed ni chwyddasant.

22 A thi a roddaiste iddynt frenhiniaethau, a phobloedd, a rhennaiste hwynt i gonglau; felly hwy a feddiannasant * wlâd Sihon, a gwlâd brenin Hesbon, a gwlâd Og brenin Basan.

23 Lluosogaiste hefyd eu meibion hwynt fel ser y nefoedd, ac a'i dygaiste hwynt i'r wlâd a ddywedaiste wrth eu tadau y deuent iddi iw meddiannu.

24 Felly y meibion a aethant i mewn, ac a feddiannasant y wlâd, a thi a ddarostyngaiste drigolion y wlâd, y Canaaneaid, o'i blaen hwynt, ac a'i rhoddaiste yn eu llaw hwynt, eu brenhinoedd hefyd, a phobloedd y wlâd, fel y gwnaent iddynt yn ôl eu hewyllys.

25 A hwy a ennillasant ddinasoedd cedrym, a daiar frâs, ac a feddiannasant dai llawn o bôb daioni, pydewau cloddiedic, gwin-llannoedd, ac oliwydd-lannoedd, a choed ‡ ffrwyth-lawn yn aml; a hwy a fwyttasant, ac a ddigonwyd, ac a fraffawyd, ac a ymhyfrydasant yn dy fawr ddaioni di.

26 Etto hwy a anufyddhasant, ac a wrthryfelasant yn dy erbyn, taflasant hefyd dy gyfraith o'r tu ôl iw cefn, * a'th brophwydi a laddasant, y rhai a destiolaethasant wrthynt, am ddychwelyd attat; ac a gablasant yn ddirfawr.

27 Am hynny ti a'i rhoddaiste hwynt yn llaw eu gorthrym-wŷr, y rhai a'i cystuddiasant; ac yn amser eu cyfyngdra pan waeddasant arnat, a'i gwrandewaiste *hwynt* o'r nefoedd, ac yn ôl dy aml dosturiaethau rhoddaiste iddynt achub-wŷr, y rhai a'i hachubasant o law eu gwrthwynebwŷr.

28 Ond pan lonyddodd arnynt, dychwelasant i wneuthur drygioni yn dy wydd di: am hynny y gadewaiste hwynt yn llaw eu gelynion y rhai a arglwyddiaethasant arnynt; etto pan ddychwelasant, a gwaeddi arnat, titheu o'r nefoedd a wrandewaiste, ac a'i gwaredaiste hwynt, yn ôl dy dosturiaethau, liwer o amseroedd.

29 A thi a dystiolaethaiste yn eu herbyn hwynt, iw dychwelyd at dy gyfraith di, ond hwy a falchiasant, ac ni wrandawsant ar dy orchymynion, eithr pechasant yn erbyn dy farnedigaethau, (y rhai *os* gwna dŷn *hwynt*, * efe fydd byw ynddynt) a † gwnaethant yscwydd i gilio, ac a galedasant eu gwarrau, ac ni wrandawsant.

30 Er hynny ti a'i hoedaiste hwynt flynyddoedd lawer, ac a * dystiolaethaiste wrthynt drwy dy Yspryd † yn dy brophwydi; ond ni wrandawsant: am hynny y rhoddaiste hwynt yn llaw pobl y gwledydd.

31 Etto er mwyn dy fawr drugareddau, ni lwyr ddileaiste hwynt; ac ni wrthodaiste hwynt; canys Duw grasiawn, a thrugarog ydwyt.

32 Ac yn awr, ô ein Duw ni, y Duw * mawr, cadarn, ac ofnadwy, yr hwn *wyt* yn cadw cyfammod * a thrugaredd; na fydded bychan o'th flaen di yr holl flinder † a ddigwyddodd i ni, i'n brenhinoedd, i'n tywysogion, ac i'n hoffeiriaid, ac i'n prophwydi, ac i'n tadau, ac i'th holl bobl, er dyddiau brenhinoedd Assyria, hyd y dydd hwn.

33 Titheu *ydwyt* gyfiawn yn yr hyn oll a ddigwyddodd i ni: canys gwirionedd a wnaethoste ti, a ninneu a wnaethom yn annuwiol.

34 Ein brenhinoedd hefyd, ein tywysogion, ein hoffeiriaid, a'n tadau, ni chadwasant dy gyfraith, ac ni wrandawsant âr dy orchymynnion, na'th dystiolaethau, y rhai a dystiolaethaiste wrthynt.

35 A hwy ni'th wasanaethasant yn eu brenhiniaeth, nac yn dy fawr ddaioni a roddaiste iddynt, nac yn y wlâd ehang a bras, yr hon a osodaiste o'i blaen hwynt: ac ni ddychwelasant oddi wrth eu drwg weithredoedd.

36 Wele ni heddyw yn weision; ac am y

* Exod. 3. 7. & 14. 10.
* Exod. 7, 8, 9, 10, 11, 12, & 14.
* Exod. 14. 22.
* Exod. 15. 10.
* Exod. 13. 21.
* Exod. 19. 20. & 20. 1.
† Heb. *gwirioneidd.*
* Exod. 16. 15. & 17. 6. Num. 20. 11.
* Deut. 1. 8.
† Heb. *godaist dy law.*
* Num. 14. 4.
† Heb. *Duw y maddeuant.*
* Exod. 32. 4.
* Exod. 13. 22. Num. 14. 14. 1 Cor. 10. 1.
* Num. 11. 17.
* Exod. 16. 15. & 17. 6. Ioc. 5. 12.
* Deut. 8. 4.
* Num. 21. 21.
* Levit. 18. 5. Ezec. 20. 11. Rom. 10. 5. Gal. 3. 12.
† Heb. *rhoddasant.*
* 2 Bren. 17. 13. 2 Cron. 36. 15.
† Heb. *yn llaw.*
* Exod. 34. 6.
* Pſal. 143. 2.
† Heb. *a'n cafodd, nni, a'n geddfwyd.*
‡ Heb. *ymborth.*
* 1 Bren. 19. 10.

wiliâ a roddasit i'n tadau ni, i fwytta ei ffrwyth, a'i daioni, wele ni yn weision yniddi.

37 A mawr yw ei thoreth hi i'r brenhinoedd a osodasit arnom ni, am ein pechodau: ac arglwyddiaethu y maent ar ein cyrph, ac ar ein hanifeiliaid yn ôl eu hewyllys; ac yr ydym mewn cyfyngder mawr.

38 Ac o herwydd hyn oll yr ydym yn gwneuthur *cyfammod* sicr, ac yn ei scrifennu, ac *y mae* ein tywysogion, ein Lefiaid, a'n hoffeiriaid, † yn ei selio.

† Heb. *wrth, neu wedi ei selio.*

PEN. X.

1 Henwau y rhai a seliasant y Cyfammod rhwng Duw a'r bobl. 29 Pyngciau y Cyfammod.

† Heb. *oeddwrth selio.*

A'R rhai † a seliodd *oedd*, Nehemiah y Tirsatha, mâb Hachaliah, a Zidciah,
2 Seraiah, Azariah, Jeremiah,
3 Pasur, Amariah, Malchiah,
4 Hattus, Sebaniah, Maluch,
5 Harim, Meremoth, Obadiah,
6 Daniel, Ginnethon, Baruch,
7 Mesulam, Abiah, Mijamin,
8 Maaziah, Bilgai, Semaiah: dymma 'r offeiriaid.

9 A'r Lefiaid: Jesua mâb Azaniah, Binnui, o feibion Henadad, Cadmiel.

10 A'i brodyr hwynt: Sebaniah, Hodiah, Celitah, Pelaiah, Hanan,
11 Micah, Rehob, Hasabiah,
12 Zaccur, Serebiah, Sebaniah,
13 Hodiah, Bani, Beninu.

14 Pennaethiaid y bobl, Paros, Pahath-Moab, Elam, Zatthu, Bani,
15 Bunni, Azgad, Bebai,
16 Adonijah, Bigvai, Adin,
17 Ater, Hizciah, Azzur,
18 Hodiah, Hasum, Bezai,
19 Hariph, Anathoth, Nebai,
20 Magpias, Mesulam, Hezir,
21 Meshezabeel, Zadoc, Jadua,
22 Pelatiah, Hanan, Anaiah,
23 Hosea, Hananiah, Hasub,
24 Halohesh, Pileha, Sobec,
25 Rehum, Hasabnah, Maaseiah,
26 Ac Ahiah, Chanan, Anan,
27 Maluch, Harim, Baanah.

28 * A'r rhan arall o'r bobl, yr offeiriaid, y Lefiaid, y porthorion, y cantoriop, y Nethiniaid, a phawb a'r a ymneillduasent oddi wrth bobl y gwledydd at gyfraith Duw, eu gwragedd hwynt, eu meibion, a'i merched; pawb a'r a oedd a gwybodaeth ac a deall ganddo:

* Ezra 2. 63.

29 Hwy a lynasant wrth eu brodyr, eu pennaethiaid, ac a aethant mewn rhaith a llw ar rodio yng hyfraith Duw, yr hon a roddasid drwy law Moses gwas Duw; ac ar gadw, ac ar wneuthur holl orchymynion yr Arglwydd ein hargiwydd ni, a'i farnedigaethau, a'i ddeddfau:

30 Ac ar na roddem* ein merched i bobl y wlad: ac na chymmerem eu merched hwy i'n meibion ni.

* Exod. 34. 16. Deut. 7. 3.

31 * Ac o *byddai* pobl y tir yn dwyn marchnadoedd, neu ddim llunieth ar y dydd Sabboth iw werthu, na phrynem *ddim* ganddynt ar y Sabboth, neu ar y dydd sanctaidd: ac † y gadawem beibio y seithfed flwyddyn, a †chbodi pôb dyled.

* Exod. 20. 10. Lev. 23. 3. Deut. 5. 12. Jer. 17. 21.
* Levit. 25. 4.
† Deut. 15. 2.
† Heb. *llaw.*

32 A ni a osodasom arnom ddeddfau, ar i ni roddi traian sicl yn y flwyddyn, tu ag at wasanaeth tŷ ein Duw ni,

33 A thu ag at y bara gosod, a'r bwyd offrwm gwastadol, a thu ag at y poeth offrwm gwastadol, y Sabbothau, y newydd loerau, a'r gwyllau arbennic, a thu ag at y cyssegredic bethau, a thu ag at y pêch-aberth, i wneuthur cymmod tros Israel; a *thu ag at* holl waith tŷ ein Duw.

34 Ac ni a fwriasom goel-brennau yr offeiriaid, y Lefiaid, a'r bobl, am goed yr offrwm, sel y dygent *hwynt* i dŷ ein Duw ni yn ôl ein tadau ni, ar amserau nodedic, o flwyddyn i flwyddyn, iw llosci ar allor yr Arglwydd ein Duw, sel y mae'n scrifennedic yn y * gyfraith:

* Num. 28. 29 & Exod. 23. 19. & Lev. 19. 23.

35 Ac i ddwyn blaen-ffrwyth ein tîr, a blaen-ffrwyth o bôb ffrwyth o bôb pren, o flwyddyn i flwyddyn, i dŷ 'r Arglwydd;

36 A'r rhai cyntaf-anedic o'n meibion, ac o'n hanifeiliaid (sel y mae yn scrifennedic yn y * gyfraith) a chyntaf-anedigion ein gwartheg, a'n defaid, iw dwyn i dŷ ein Duw, at yr offeiriaid, sydd yn gwasanaethu yn nhŷ ein Duw ni:

* Exod. 13. 2. Levit. 27. 26. Num. 18. 15. 17. & 18. 15.

37 A blaenlon ein toes, a'n hoffrymmau, a ffrwyth bôb pren, gwin, ac olew, a ddygem at yr offeiriaid i gellodd tŷ ein Duw, a degwm ein tîr i'r Lefiaid; sel y cai y Lefiaid hwythau ddegwm drwy holl ddinasoedd ein llafur ni.

38 A bydd yr offeiriad, mâb Aaron, gyd â'r Lefiaid, pan fyddo y Lefiaid yn * degymmu; a dyged y Lefiaid i fynu ddecfed ran y degwm i dŷ ein Duw ni, i'r celloedd yn y tryssor-dŷ.

* Num. 18. 26.

39 Canys meibion Israel, a meibion Lefi a ddygant offrwm yr ŷd, y gwin, a'r olew, i'r ffasellodd, lle y mae llestri y cyssegr, a'r offeiriaid sydd yn gweini, a'r porthorion a'r cantorion; ac nac ymwrthodwn â thŷ ein Duw.

PEN. XI.

1 Y tywysogion, a'r rhai a etholysant, a'r deced gŵr a ddewisid wrth goel-bren, yn trigo yn Jerusalem. 3 Rhol o'i bentwan hwynt. 20 Y bobl eraill yn trigo mewn dinasoedd eraill.

A Thywysogion y bobl a drigasant yn Jerusalem: a'r rhan arall o'r bobl a fwriasant goel-brennau i ddwyn yn o'r dêc i drigo yn Jerusalem y ddinas sanctaidd, a naw rhan i *fod* yn y dinasoedd *eraill*.

2 A'r bobl a fendithiasant yr holl wŷr a ymroddasent yn ewyllysgar i breswylio yn Jerusalem.

3 Ac dymma bennaethiaid y dalaith, y rhai a drigasant yn Jerusalem: *ond* yn ninasoedd Juda, pawb a drigasant yn eu meddiant o fewn eu dinasoedd, sef Israel, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r Nethiniaid, a * meibion gweision Salomon.

* 1 Chron. 9. 2.

4 A *rhai* o feibion Juda, ac o feibion Benjamin a drigasant yn Jerusalem. O feibion Juda; Athaiah mab Vzziah, fab Zechariah, fab Amariah, fab Sephatiah, fab Mahalaleel, o feibion Perez.

5 Maaseiah hefyd mâb Baruch, fab Col-hosah, fab Hazaiah, fab Adaiah, fab Joiarib, fab Zechariah, fab Siloni.

6 Holl feibion Perez y rhai oedd yn trigo yn Jerusalem, *oedd* bedwar cant, ac wyth a thri vgain o wŷr grymmus.

7 Ac dymma feibion Benjamin; Salu mâb Mesulam, fab Joed, fab Pedaiah, fab Colaiah, fab Maaseiah, fab Ithiel, fab Iesaiah.

8 Ac ar ei ôl ef Gabbai, Salai: naw cant, ac wyth ar hugain.

9 A Joel mâb Zichri, *oedd* ſwyddog arnynt hwy: a Juda mâb Senuah yn ail ar y ddinas.

10 O'r offeiriaid, Jedaiah mâb Joiarib, Jachin,

11 Serabh mâb Helciah, ſâb Meſulam, ſâb Zadôc, ſâb Meraloth, ſâb Ahitub, blaenor tŷ Dduw.

12 A'i brodyr y rhai *oedd* yn gwneuthio gwaith y tŷ, *oedd* wyth cant, a dau ar hugain: ac Adaiah mâb Jeroham, ſâb Pelaliah, ſâb Amzi, ſâb Zechariah, ſâb Paſur, ſâb Malchiah,

13 A'i frodyr, pennau cenedl, dau cant, a dau a deugain: ac Amaſai mâb Azareel, ſâb Ahazai, ſâb Meſſilemoth, ſâb Immer.

14 A'i brodyr hwyut yn gadyrn o nerth *oedd* gant, ac wyth ar hugain: a Zabdiel mâb ‡ Haggedolim yn ſwyddog arnynt.

‡ *Yn ô'r gwyr mawr.*

15 Ac o'r Leſiaid, Semaiah mâb Haſſub, ſâb Azricam, ſâb Haſabiah, ſâb Bunni.

16 Sabbethai hefyd, a Jozabad, o bennaethiaid y Leſiaid, *oedd* oruchef ar y gwaith o'r tu allan i dŷ Dduw.

17 Mattaniah hefyd mâb Micha, ſâb Zabdi, ſâb Aſaph, oedd bennaf i ddechreu tâl diolch mewn gweddi; a Bacbuciah yn ail o'i frodyr; ac Abda mâb Sammua, ſâb Galal, ſâb Jeduthun.

18 Yr holl Leſiaid yn y ddinas ſanctaidd *oedd* ddau cant, a phedwar, a phedwar vgain.

19 A'r Porthorion, Accub, Talmon, a'i brodyr † yn cadw y pyrth, *oedd* gant, *a* deuddec a thrugain.

† Heb. *Wrth y pyrth.*

20 A'r rhan arall o Iſrael, o'r offeiriaid, *ac* o'r Leſiaid, *a drigent* yn holl ddinaſoedd Juda, pôb vn yn ei etifeddiaeth.

21 Ond y * Nethiniaid oeddynt yn aros yn ‡ y tŵr: a Ziha, a Giſpa *oedd* ar y Nethiniaid.

* Pen. 3. 26. ‡ *Ophel.*

22 A ſwyddog y Leſiaid yn Jerusalem *oedd* Vzzi, mâb Bani, ſâb Haſabiah, ſâb Mattaniah, ſâb Micha: o feibion Aſaph, y cantorion *oedd* ar waith tŷ Dduw.

23 Canys gorchymyn y brenin am danynt hwy, *oedd ſôd* ‡ eiſdiniaid ſafadwy i'r cantorion, dogn dydd yn ei ddydd.

‡ Neu, *Rhan.*

24 A Phethahiah mâb Meſezabeel o feibion Zara ſâb Juda, *oedd* wrth law 'r brenin ym mhôb peth *a berthynei* i'r bobl.

25 *Ac am* y trefydd, a'i meuſydd: *rhai* o feibion Juda a drigaſant yngkaer Arba a'i phentrefydd; ac yn Dibon, a'i phentrefydd, ac yn Jecabzeel, a'i phentrefydd,

26 Ac yn Jeſuah, ac yn Moladah, ac yn Beth-pelet,

27 Ac yn Hazer-Sual, ac yn Beerſeba, a'i phentrefydd,

28 Ac yn Ziclag, ac yn Meconah, ac yn ei phentrefydd,

29 Ac yn En-rimmon, ac yn Zareah, ac yn Jarmuth,

30 Zanoah, Adullam, a'i trefydd, Lachis a'i meuſydd, yn Azecah a'i phentrefydd. A hwy a wladychaſant o Beerſebah hyd ddyffryn Hinnom.

31 A meibion Benjamin o Geba *a drigaſant* ‡ *yn* Michmas, ac Aia, a Beth-el, a'i pentrefydd:

‡ Neu, *Hyd.*

32 Yn Anathoth, Nob, Ananiah,

33 Hazor, Ramah, Gittaim,

34 Hadid, Zeboim, Nabalat,

35 Lod, ac Ono, glyn y creffftwyr.

36 Ac o'r Leſiaid *yr oedd* rhannau yn Juda, *ac* yn Benjamin.

PEN. XII.

1 *Yr offeiriaid, & a'r Leſiaid a ddaeth i fyny gyd a Zorobabel.* 10 *Hiliogaeth yr offeiriaid.* 22 *Rhai o'r Leſiaid pennaf.* 27 *Cyhoedd cyflegriad muriau Jerusalem.* 44 *Goſod ſwyddau i'r offeiriaid ac i'r Leſiaid yn y Demi.*

DYmma * hefyd yr offeiriaid a'r Leſiaid, y rhai a ddaethant i fynu gyd â Zorobabel mâb Salathiel, a Jeſuah: *ſef* Seraiah, Jeremiah, Ezra,

* Ezr 2. 2. 1.

2 Amariah, ‡ Malluch, Hattus,

‡ Neu, *Melicu*, Verſ. 14.

3 † Secaniah; ‡ Rehum, † Merimoth,

† Neu, *Sebaniah*, Verſ. 14.

4 Ido, ‡ Ginnetho, Abiah,

5 ‡ Miamin, † Maadiah, Bilgah,

‡ Neu, *Barim*, Verſ. 15.

6 Semaiah, a Joiarib, Jedaiah,

† Neu, *Meraioth*, Verſ. 15.

7 ‡ Salu, Amoc, Helciah, Jedaiah: dymma bennaethiaid yr offeiriaid, a'i brodyr yn nyddiau Jeſua.

‡ Neu, *Ginnæthon*, Verſ. 16.

8 A'r Leſiaid: Jeſua, Binnui, Cadmiel, Serebiah, Judah; a Mattaniah *oedd* ar y † gerdd, efe a'i frodyr.

† Neu, *Miniamin*, Verſ 17.

9 Bacbuciah hefyd, ac Vnni, eu brodyr hwynt oedd ar eu cyfer yn y gwiliadwriaethau.

† Neu, *Moadiah*, Verſ. 17.

10 A Jeſua a genhedlodd Joiacim; a Joiacim a genhedlodd Eliaſib, ac Eliaſib a genhedlodd Joiada,

‡ Neu, *Salai*, Verſ. 20.

11 A Joiada a genhedlodd Ionathan, a Jonathan a genhedlodd Iaddua.

† Heb, *Pſalmau diolch.*

12 Ac yn nyddiau Ioiacim, yr offeiriaid *byn* oedd bennau cenedl: o Seraiah, Meraiah; o Jeremiah, Hananiah;

13 O Ezra, Meſulam: o Amariah, Iehohanan:

14 O Melicu, Ionathan; o Sebaniah, Joſeph:

15 O Harim, Adna, o Meraioth, Helcai;

16 O Ido, Zechariah: o Ginnethon, Meſulam:

17 O Abiah, Zichri: o Miniamin, o Moadiah, Piltai:

18 O Bilgah, Samuah; o Semaiah, Jonathan:

19 Ac o Ioiarib, Mattenai; o Iedaiah, Vzzi;

20 O Salai, Calai; o Amoc, Eber:

21 O Helciah, Haſabiah; o Iedaiah, Nethaneel.

22 Y Leſiaid yn nyddiau Eliaſib, Ioiada, a Iohanan, a Iaddua, *oedd* wedi eu ſcrifennu yn bennau cenedl: a'r offeiriaid hyd deyrnaſiad Darius y Perſiad.

23 Meibion Leſi *y pennau cenhedloedd* wedi eu ſcrifennu yn * llyfr y Croniclau, hyd ddyddiau Iohanan mâb Eliaſib.

* 1 Cron. 9. 14.

24 A phennaethiaid y Leſiaid *oedd* Haſabiah, Serebiah, a Jeſuah mab Cadmiel, a'i brodyr ar eu cyfer, i organeddu, *ac* i foliannu, yn ôl gorchymyn Dafydd gŵr Duw: gwiliadwriaeth ar gyfer gwiliadwriaeth.

25 Mattaniah, a Bacbuciah, Obadiah, Meſulam, Talmon, Accub, *a oedd* borthorion yn cadw gwiliadwriaeth wrth ‡ drothwyau y pyrth.

‡ Neu, *Dryſorau*, neu, *Gymaeaſau.*

26 Y rhai hyn *oedd* yn nydd'ai Ioiacim fâb Ieſua, fâb Iozadac: ac yn nyddiau Nehemiah y tywyſog, ac Ezra 'r offeiriad, a'r ſcrifennydd.

27 Ac ynghyflegriad mûr Jerusalem y ceſiaſant i Leſiaid o'i holl leodd lw dwyn i Jerusalem, i wneuthur y cyflegriad, â gorfoledd,

mewn dilechgarwch, ac mewn cân, â symbalau, nablau, ac â thelynau.

28 A meibion y cantorion a ymgynnullasant o'r gwastadedd o amgylch i Jerusalem, ac o drefydd Netophathi,

29 Ac o dŷ Gilgal, ac o feusydd Geba, ac Asmaveth: canys y cantorion a adeiladasant bentrefydd iddynt o amgylch Jerusalem.

30 Yr offeiriaid hefyd, a'r Lefiaid a ymlânhasant: glanhasant hefyd y bobl, a'r pyrth, a'r mûr.

31 A mi a berais i dywysogion Juda ddringo ar y mûr: a gosodais ddwy *fintai* fawr o rai yn moliannu; a mynediad y *naill oedd* ar y llaw ddehau, ar y mûr, tua phorth y dom.

32 Ac ar eu hôl hwynt yr aeth Hosaiah, a hanner tywysogion Juda:

33 Azariah hefyd, Ezra, a Meshulam,

34 Juda, a Benjamin, a Semaiah, a Jeremiah:

35 Ac o feibion yr offeiriaid ag udcorn, Zechariah mab Jonathan, fab Semaiah, fab Mattaniah, fab Michaiah, fab Zaccur, fab Asaph:

36 A'i frodyr ef, Semaiah, ac Azareel, Milalai, Gilalai, Maai, Nathaneel, a Juda, Hanani, ag offer cerdd Dafydd gŵr Duw: ac Ezra yr ysgrifennydd o'i blaen hwynt.

37 Ac wrth borth y ffynnon, yr hon *oedd* ar eu cyfer hwynt, y dringasant ar risiau dinas Dafydd yn nringfa y mûr, oddi ar dŷ Ddafydd, hyd heath y dwfr tua'r dwyrain.

38 A'r ail *fintai* o'r rhai oedd yn moliannu, *oedd* yn mynd ar eu cyfer hwynt, a minnau ar eu hôl: a hanner y bobl *oedd* ar y mûr, oddi ar dŵr y ffyrnau, hyd y mûr llydan.

39 Ac oddi ar borth Ephraim, ac oddiar yr hen borth, ac oddiar borth y pysgod, a thŵr Hananeel, a thŵr Meah, hyd borth y defaid: a hwy a safasant ym mhorth y wiliadwriaeth.

40 Felly y ddwy fintai, y rhai oedd yn moliannu, a safasant yn nhŷ Dduw; a minnau, a hanner y swyddogion gyd â mi:

41 Yr offeiriaid hefyd; Eliacim, Maaseiah, Miniamin, Michaiah, Elioenai, Zechariah, Hananiah, ag udcorn:

42 Maaseiah hefyd, a Semaiah, ac Eleazar, ac Vzzi, a Jehohanan, a Malchiah, ac Elam, ac Ezer: a'r cantorion a ‡ ganasant yn gróch, a Jezrahiah *eu* blaenor.

‡ Heb. *Wnaethant canu.*

43 A'r diwrnod hwnnw 'r aberthasant eberth mawrion, ac y llawenhasant, canys Duw a'i llawenychasei hwynt â llawenydd mawr: y gwragedd hefyd, a'r plant a orfoleddasant: fel y clywyd llawenydd Jerusalem, hyd ym mhell.

44 A'r dwthwn hwnnw y gosodwyd gwŷr ar gelloedd y trysorau, ar yr offrymmau, ar y blaen-ffrwyth, ac ar y degymmau, i gasglu iddynt hwy o feusydd y dinasoedd, y rhannau cyfreithlon i'r offeiriaid, a'r Lefiaid: canys llawenydd Juda *oedd* ar yr offeiriaid, ac ar y Lefiaid, y rhai oedd yn sefyll *yno*.

45 Y cantorion hefyd, a'r porthorion a gadwasant wiliadwriaeth eu Duw, a gwiliadwriaeth y glanhâd, * yn ôl gorchymyn Dafydd, a Salomon ei fab.

46 Canys † gynt yn nyddiau Dafydd, ac Asaph, *yr oedd* y pen-cantorion, a chaniadau canmoliaeth, a moliant i Dduw.

47 Ac yn nyddiau Zorobabel, ac yn nyddiau Nehemiah, holl Israel *oedd* yn rhoddi rhannau i'r cantorion, a'r porthorion, dogn dydd yn ei ddydd: a hwy a gysegrasant *hefyd* sanctaidd i'r Lefiaid, * a'r Lefiaid a'i cysegrasant i feibion Aaron.

* Num. 18. 26.

PEN. XIII.

1 *Darllein y gyfraith, a gyrru'r holl gymmysc o blith Israel.* 4 *Nehemiah, pan ddychwelodd, yn peri glanhau'r ystafelloedd.* 10 *yn dwyn ffyddlon tŷ Dduw i weithrediad: yn llestair halogi'r Sabboth,* 23 *o phriodi gwragedd o eferon gwaedd.*

Y Dwthwn hwnnw y darllenwyd yn llyfr Moses † lle y clybu y bobl; a chafwyd yn ysgrifennedic ynddo, na ddylai'r Ammoniad, na'r Moabiad, * ddyfod i gynnulleidfa Duw yn dragywydd;

† Heb. *Yngwlasam.*

* Deut. 23. 3.

2 * Am na chyfarfuasant â meibion Israel â bara, ac â dwfr; eithr cyflogasant Balaam yn eu herbyn iw melldigo hwynt: eithr ein Duw ni a drôdd y felldith yn fendith.

Num. 22. 5. * Josua. 24. 9.

3 A phan glywsant hwy y gyfraith, hwy a naillduasant yr holl rhai cymmysc oddi wrth Israel.

4 Ac o flaen hyn, Eliasib yr offeiriad, yr hwn a osodasid ar ystafell tŷ ein Duw ni, *oedd* gyfathrachwr i Tobiah:

5 Ac efe a wnaeth iddo ef ystafell fawr, ac yno y byddent o'r blaen yn rhoddi y bwyd offrymmau, y thûs, a'r llestri, a degwm yr ŷd, y gwin, o'r olew, † a orchymynnasid *ei roddi* i'r Lefiaid, a'r cantorion, a'r porthorion; ac offrymmau yr offeiriaid.

† Heb. *Yr hyn oedd ar orchymyn y Lefiaid.*

6 Ac yn hyn i gyd *o amser* ni bûm i yn Jerusalem: canys yn y ddeudegfed flwyddyn ar hugain i Artaxerxes brenin Babylon, y deuthum i at y brenin; ac ym mhen *talm* o ddyddiau y ‡ cefais gennad gan y brenin,

‡ Neu, *Gofynnodd.*

7 Ac a ddeuthum i Jerusalem, ac a ddeallais y drygioni a wnaethei Eliasib er Tobiah, gan wneuthur iddo ystafell ynghynteddoedd tŷ Dduw.

8 A bu ddrwg lawn gennif: am hynny mi a fwriais holl ddodrefn tŷ Tobiah allan o'r ystafell.

9 Erchais hefyd iddynt lânhau yr ystafelloedd: a mi a ddygais yno drachefn lestri tŷ Dduw, yr offrwm, a'r thus.

10 Gwybûm hefyd fôd rhannau y Lefiaid heb eu rhoddi *iddynt*: canys ffoesei y Lefiaid, a'r cantorion, y rhai oedd yn gwneuthur y gwaith, bôb un i'w faes.

11 Yna y dwrdiais y ffyddogion, ac y dywedais, pa ham y gwrthodwyd tŷ Dduw? a mi a'i casglais hwynt ynghŷd, ac a'i gosodais yn eu † lle.

† Heb. *Safleoedd.*

12 Yna holl Juda a ddygasant ddegwm yr ŷd, a'r gwin, a'r olew i'r trysor-dai.

13 A mi a wneuthum yn drysor-wŷr ar y trysorau, Selemiah yr offeiriad, a Zadoc yr ysgrifennydd, a Phedaiah, o'r Lefiaid: a chet llaw iddynt hwy yr oedd Hanan fab Zaccur, fab Mattaniah; canys ffyddlon y cyfrifid hwynt, ac arnynt hwy *yr oedd* rhannu iw brodyr.

14 * Cofiafi fy Nuw o herwydd hyn; ac na ddeleu fy ngharedigrwydd a wneuthum i dŷ fy Nuw, ac iw wiliadwriaethau ef.

* Vers. 22.

15 Yn y dyddiau hynny y gwelais yn Juda *rai* yn sengi gwin-wryfau ar y Sabboth, ac yn dwyn i mewn ysgubau ŷd, ac yn llwytho asynnod, gwin hefyd, a grawn-win, a ffigus, a phôb baichiau, ac yn *eu* dwyn

Jerusalem

* 1 Cron. 24. & 25. † 1 Cron. 25. 16. & 29. 21.

Jerusalem ar y dydd Sabboth: a mi a dystiolaethais yn eu herbyn ar y dydd y gwerthasant luniaeth.

16 Y Tyriaid hefyd oedd yn trigo ynddi, ac yn dwyn pisced, a phôb peth gwerthadwy, y rhai yr oeddynt hwy yn eu gwerthu ar y Sabboth, i feibion Juda, ac yn Jerusalem.

17 Yna y dwrdiais bendefigion Juda, ac y dywedais wrthynt, pa feth drygionus yw hwn yr ydych chwi yn ei wneuthur, gan halogi y dydd Sabboth?

18 Ond fel hyn y gwnaeth eich tadau chwi? ac onl ddûg ein Duw ni'r holl ddrwg hyn arnom ni, ac ar y ddinas hon? a chwithau ydych yn chwanegu digofaint ar Israel, trwy halogi y Sabboth.

19 A phan dywyllasei pyrth Jerusalem cyn y Sabboth, yr erchais gau y dorau, ac a orchymynnais nad agorid hwynt, hyd wedi'r Sabboth; a mi a osodais rai o'm gweision wrth y pyrth, fel na ddelei baich i mewn ar ddydd y Sabboth.

20 Felly y Marchnad-wŷr, a gwerth-wŷr pôb peth gwerthadwy, a letyasant o'r tu allan i Jerusalem, vn-waith neu ddwy.

21 A mi a dystiolaethais yn eu herbyn hwynt, ac a ddywedais wrthynt, pa ham yr ydych chwi yn aros tros nôs wrth y mûr? os gwnewch eilwaith, mi a estynnaf fy llaw i'ch erbyn. O'r pryd hwnnw ni ddaethant ar y Sabboth *mwyach*.

22 A mi a ddywedais wrth y Lafiaid am lddynt ymlanhau, a dyfod i gadw y pyrth, gan sanctaiddio y dydd Sabboth: *am* hyn hefyd cofia fi fy Nuw, ac arbed fi yn ôl ‡ lliaws dy drugaredd.

‡ Neu, *Amldr.*

23 Yn y dyddiau hynny hefyd y gwelais Iddewon ‡ a briodasent Asiodiesas, Ammoniesas, *a* Moabitesas, yn wragedd *iddynt*,

‡ Heb. *Gwnaeth.* *Ebrag.*

24 A'i plant hwy oedd yn lleferu *y naill* hanner o'r Asiodi-aec, ac heb fedru ymddiddan yn iaith yr Iddewon; ond yn ôl tafodiaeth † y ddaubûr bobl.

† Heb. *Ybobl a'r bobl.*

25 Yna 'r ymrysonais â hwynt, ac y ‡ melltithiais hwynt, tarawais hefyd rai o honynt, ac a blicciais eu gwallt hwynt; ac mi a'i tyngais hwynt drwy Dduw, *gan ddywedyd*, na roddwch eich merched iw meibion hwynt, ac na chymmerwch o'i merched hwynt i'ch meibion, nac i chwi eich hunain.

‡ Neu, *diffygiais.*

26 Ond o achos y rhai hyn y pechodd Salomon brenin Israel? er na bu brenin cyffelyb iddo ef ym mysc cenhedloedd lawer, yr hwn oedd hôff gan ei Dduw, a Duw a'i gwnaeth ef yn frenin ar holl Israel: eto * gwragedd dieithr a wnaethant iddo ef bechu.

* 1 Bren. 11. 1. Eccles. 47. 19.

27 Ai arnoch chwi y gwrandawn, i wneuthur yr holl drygioni mawr hwn, gan drosseddu yn erbyn ein Duw, drwy briodi gwragedd dieithr?

28 Ac *un* o feibion Joiada fab Eliasib yr arch-offeiriad, *oedd* ddaw i Sanballat yr Horoniad: yr hwn a ymlidiais i oddi wrthif.

29 O fy Nuw cofia hwynt, † am iddynt halogi 'r offeiriadaeth, a chyfammod yr offeiriadaeth a'r Lafiaid.

† Heb. *Halogeddgaethai.*

30 Yna y glanhêais hwynt oddi wrth bôb estron; gosodais hefyd orchwylfaethau i'r offeiriaid, ac i'r Lafiaid, pôb vn yn ei waith,

31 Ac at goed yr offrwm mewn amseroedd nonedic, ac at y blaen-ffrwythau. Cofia fi ô fy Nuw er daioni.

¶ LLYFR ESTHER.

PEN. I.

1 *Ahasferus yn gwneuthur gwleddoedd brenhinol.* 10 *Yn anfon i gyrchu atto y frenhines Vasthi, A hithau yn gwrthod dyfod.* 13 *Ahasferus, trwy gyngor Memucan, yn gwneuthur cyfraith ar fôd o'r gwŷr yn bren ar eu gwragedd.*

YN nyddiau Ahasferus, (efe yw Ahasferus yr hwn oedd yn teyrnasu o India hyd Ethiopia, *sef* ar cant, a saith ar hugain o daleithiau)

2 yn y dyddiau hynny pan eisteddodd y brenin Ahasferus ar orseddau ei frenhiniaeth, yr hon *oedd* yn * Susan y brenhin-llŷs;

* Nehe. 1. 1.

3 Yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnasiad, efe a wnaeth wledd iw holl dywysogion, a'i weision; cadernid Persia, a Media, y rhaglawiaid, a thywysogion y taleithiau *oedd* gar ei fron ef.

4 Fel y dangosai efe gyfoeth *a* gogoniant ei deyrnas, ac anrhydedd *a* phrydferthwch ei fawredd, ddyddiau lawer, *sef* cant a phedwar vgain o ddyddiau.

5 Ac wedi 'gorphen y dyddiau hynny, y brenin a wnaeth i'r holl bobl a gafwyd yn Susan y brenhin-llŷs, o'r mwya hyd y lleiaf, wledd *dros* saith niwrnod, ynghyntedd gardd palâs y brenin.

6 *Lle 'r oedd llenni* gwynion, gwyrddion, a ‡ rhudd-gochion, wedi eu cylymmu â llinynau sidan, ac â phorphor, wrth fodrwyau arian, a cholofnau marmor: y gwelâu *oedd* o aur ac arian, ar balmant o *feini* Griffial, a Marmor, ac Alabaster, a Jacinct.

‡ N. *Gôlrisant.*

7 Ac yfed diod *yr oeddynt* mewn llestri aur, a chyfnewid amryw lestri, a gwin brenhinawl lawer, yn ôl † gallu y brenin.

† Heb. *Llaw.*

8 Yr yfed hefyd *oedd* wrth ddefod, nid *oedd* neb yn cymhell: canys gosodasei y brenin *orchymyn* a'r bôb swyddwr o fewn ei dŷ, ar wneuthur yn ôl ewyllys pawb.

9 Y frenhines Vasthi hefyd a wnaeth wledd I'r gwragedd *yn* y brenhin-dŷ *oedd* eiddo Ahasferus y brenin.

10 Ar y seithfed dydd, pan oedd lawen calon y brenin gan win, efe a ddywedodd wrth Mehuman, Biztha, Harbona, Bigtha, ac Abagtha, Zethar, a Charcas, y saith ‡ dafellydd oedd yn gweini ger bron y brenin Ahasferus,

‡ Neu, *Eunuch.*

11 Am gyrchu y frenhines Vasthi o flaen y brenin, yn y frenhinawl goron, i ddangos i'r bobloedd, ac i'r tywysogion ei glendid hi; canys glân yr oiwg ydoedd hi.

12 Ond y frenhines Vasthi a wrthododd ddyfod wrth air y brenin dryw law ei ystafellyddion: am hynny y llidiodd y brenin yn ddirfawr, a'i ddigllonedd ef a enynnodd ynddo.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y doethion oedd yn gŵybod yr amseroedd: (canys felly yr oedd arfer y brenin mwg at bôb rhai a fyddai yn gŵybod cyfraith a barn.

14 A nesaf

14 A nesaf atto ef oedd Cwfena, Sethar, Admatha, Tarfis, Meres, Marsena, a Memucan, * saith dywysog Persia a Media, y rhai oedd yn gweled wyneb y brenin, ac yn eistedd yn gyntaf yn y frenhiniaeth;)

15 Beth (yfai hw wneuthur wrth y gyfraith i'r frenhines Vasthi, am na wnaeth hi archiad y brenin Ahasferus drwy law 'r ystafellyddion?

16 Yna Memucan a ddywedodd gar bron y brenin a'r tywysogion, nid yn unig yn erbyn y brenin yn vnic y gwnaeth Vasthi y frenhines ar fai; onid yn erbyn yr holl dywysogion hefyd a'r holl bobloedd *sydd* drwy holl daleithiau y brenin Ahasferus:

17 Canys gweithred y frenhines a ddaw allan at yr holl wragedd, fel y trumygant eu gwŷr yn eu golwg eu hun, pan ddywedont, Y brenin Ahasferus a archodd gyrchu Vasthi y frenhines o'i flaen, ond ni ddaeth hi.

18 Argiwyddesau Persia a Media, y rhai a glywsant weithred y frenhines, a ddywedant heddyw wrth holl dywysogion y brenin: felly y *bydd* mwy na digon o ddirmyg, a digter.

19 Os † bydd bodlon gan y brenin, eled brenhiniawl orchymyn odell wrho, ac scrifenner ef yn mysc cyfreithiau y Persiaid a'r Mediaid, fel na throfforder ef; ni ddêl Vasthi mwy ger bron y brenin Ahasferus, a rhodded y brenin ei brenhin-fraint hi iw chyfoeddes, yr hon fydd well nâ hi.

20 A phan glywer gorchymyn y brenin yr hwn a wnelo efe, drwy ei holl frenhiniaeth, yr hon fydd fawr, yna'r holl wragedd a roddant anrhydedd iw gwŷr, o'r mwyaf hyd y lleiaf.

21 A da oedd y peth yngolwg y brenin, a'r tywysogion: a'r brenin a wnaeth ar ôl gair Memucan.

22 Canys efe a anfonodd lythyrau i holl daleithiau y brenin, fe i bôb talaith yn ôl ei scrifen, ac at bôb pobl yn ôl eu tafodiaeth eu hun; ar fôb pôb gŵr yn *ei* arglwyddiaethu yn ei dŷ ei hun, † a chyhoeddi *hyn* yn ôl tafodiaith pob rhyw bobl.

PEN. II.

1 Dewis brenhines i Ahasferus o fysc y gwyryfon glanaf. 5 Mordecai tad-maeth Esther. 8 Hegai yn gweled Esther yn well nag yr oll o'r lleill. 12 Y modd y glanheid y gwyryfon, ac yr aent i mewn at y brenhin. 15 Esther yn rhyngu bodd y brenin yn oreu, ac yn cael ei gwneuthur yn frenhines. 21 Mordecai yn datcuddio bradwriaeth, as yscrifennu hyny yn y Cronicl.

Wedi y pethau hyn, pan lonyddodd digllondeb y brenin Ahasferus, efe a gofiodd Vasthi, a'r hyn a wnaesai hi, a'r hyn a farnasid arni.

2 Am hyny gweision y brenin, y rhai oedd yn gweini iddo, a ddywedasant, ceisier i'r brenin langcesau têg yr olwg o wyryfon,

3 A gosoded y brenin swyddogion drwy holl daleithiau ei frenhiniaeth, a chasclant hwythau bôb llangces dêg yr olwg, o wyryf, i Susan y brenhin-llys, i dŷ y gwragedd, tan law ‡ Hegai ystafellydd y brenin, ceidwad y gwragedd; a rhodder iddynt bethau iw glanhau.

4 A'r llangces a fyddo dâ yngolwg y brenin, a deyrnasa yn lle Vasthi. A da oedd y peth hyn yngolwg y brenin, ac felly y gwnaeth efe.

5 Yn Susan y brenhin-llys yr oedd rhyw Iddew, a'i enw Mordecai mâb Jair, fâb Simei, fâb Cis, gŵr o Jemini,

6 Yr hwn a ddygasid o Jerusalem gyd â'r gaeth-glud * a gaeth-gludasid gyd â Jeconiah brenin Juda, yr hwn a ddûrfinasai † Nabuchodonosor brenin Babilon ei gaeth-ludo.

7 Ac efe a fagasei Hadassah (hefyd yw Ester,) merch ei ewythr ef frawd ei dâd, canys nid oedd iddi dâd, na mam: a'r llangces oedd † weddaidd-lwys, a gwîn yr olwg, a phan farwasai ei thâd a'i mam hi farw, Mordecai a'i cymmerasei hi yn ferch iddo.

8 A phan gyhoeddwyd gair y brenin, a'i gyfraith, pan gasclasid llawer o langcesau lawer i Susan y brenhin-llys, tan law Hegai; cymmerwyd Esther i dŷ y brenin, tan law Hegai ceidwad y gwragedd.

9 A'r llangces oedd † dêg yn ei olwg ef, a hi a gafodd ffafor ganddo, am hyny efe ar frŷs a barodd roddi iddi bethau iw glanhau, a'i rhannau, a rhoddi iddi saith o langcesau gôlygus, o dŷ 'r brenin: ac efe a'i ‡ symmudodd hi a'i llangcesau, i'r *fan* oreu *yn* nhŷ y gwragedd.

10 Ond ni fynegasei Esther ei phobl, na'i chenedl: canys Mordecai a orchymynasai iddi nad ynganei.

11 A Mordecai a rodiodd beunydd o flaen cyntedd tŷ 'r gwragedd, i ŵybod † llwyddiant Esther, a pheth a wnelid iddi.

12 A phan ddigwyddai amser pôb llangces i fyned i mewn at y brenin Ahasferus, wedi bôd iddi hi yn ôl defod y gwragedd ddeuddeng mis, (canys felly y cyflawnid dyddiau eu puredigaethau hwynt, chwe mis mewn olew myrh, a chwe mis mewn pêr-aroglau, a phethau eraill i lanhau y gwragedd)

13 Yna fel hyn y deuai y llangces at y brenin; pa beth bynnac a ddywedai hi *ato dano* a roddid iddi, i fyned gyd â hi o dŷ 'r gwragedd i dŷ 'r brenin.

14 Gyd â'r hwyr yr ai hi i mewn, a'r borau hi a ddychwelai i dŷ arall y gwragedd tan law Saasgaz ystafellydd y brenin, ceidwad y gordderchadon: ni ddeuai hi i mewn at y brenin mwyach, oddieithr i'r brenhin ei chwennych hi, a'i galw hi wrth *ei* henw.

15 A phan ddigwyddodd amser Esther merch Abihail ewythr Mordecai, (yr hon a gymmerasai efe yn ferch iddo) i fyned i mewn at y brenin, ni cheisiodd hi ddim onid yr hyn a ddywedasai Hegai ystafellydd y brenin, ceidwad y gwragedd: ac Esther oedd yn cael ffafor yngolwg pawb a'r oedd yn edrych arni.

16 Felly Esther a gymmerwyd at y brenin Ahasferus *iw* frenhin-dŷ ef, yn y degfed mis, (hwnnw *yw* mis Tebeth) yn y seithfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef.

17 A'r brenin a hoffodd Esther rhagor yr holl wragedd, a hi a gafodd ffafor a charedigrwydd yn ei ŵydd ef, rhagor yr holl wyryfon: ac efe a osododd y deyrn-goron ar ei phen hi, ac a'i gwnaeth yn frenhines yn lle Vasthi.

18 Yna y gwnaeth y brenin wledd fawr iw holl dywysogion, a'i weision, sef gwledd Esther; ac efe a wnaeth † rydd-did i'r taleithiau, ac a roddodd roddion yn ôl gallu y brenin.

19 A phan gasclwyd y gwyryfon yr ail waith, yna Mordecai oedd yn eistedd yn mhorth y brenin.

20 Nid oedd Esther yn mynegi ei chenedl, na'i

* Ezra 7. 14.

* 2 Bren. 24. 15. Jer. 24. 1. 2 Cron. 36. 10.

† Heb. *dug o kyd.*

† Heb. *Dêd.*

‡ Heb. *Newidiodd.*

† Heb. *Redrwch.*

† Heb. *Arglwyddiaethu o uch yn ei taf, ei bobl.*

‡ Hegai yma.

† Heb. *Da ffydd gan.*

rai'r pobl, englis y gorchymynhodd mordecai iddi: canys Esther oedd yn gwrandaw yr hyn a ddywedei Mordecai, fal *cynt pan* oedd hi yn ei fwythau gyd ag ef.

21 Yn y dyddiau hynny (pan oedd Mordecai yn eiſtedd yng mhorth y brenin) y ſiliodd ‡ Bigthan, a Theres, dau o ſtalelyddion y brenin, *ſef* o'r rhai oedd yn cadw y trothwy, a chaſaſant eſbyn ſlaw yn erbyn y brenin Ahaſferus.

‡ Neu, Bigthana. Pen. 6.2.

22 A'r peth a wybu Mordecai, ac efe a'i mynegodd i Eſther y freninhes; ac Eſther a'i dywedodd wrth y brenin, yn enw Mordecai.

23 A phan chwiliwyd y peth, ſe'i gafwyd *felly*, am hynny y crogwyd hwynt ill dau ar bren: ac ſcrifennwyd *hynny* mewn llyfr Cronicl gar bron y brenin.

PEN. III.

1 *Anfawrix yw dorchafu Haman, ac yntau am i Mordecai ei ddirmygu, yn ceiſio dial ar yr holl Iddewon,* 7 *Ac yn bwrw coel-brot,* 8 *A thrwy ſiliob yn cael gan y brenin wahardd cyfraith i ladd yr holl Iddewon.*

WEdi y pethau hyn, y brenin Ahaſferus a fawrhaodd Haman ſib Hammedatha * yr Agagiad, ac a'i dyrchafodd ef; goſododdd hefyd ei orſeddfainge ef goruwch yr holl dywyſogion *oedd* gyd ag ef.

* Num. 24.7. 1 Sam. 15.8.

2 A holl weiſion y brenin, y rhai *oedd* yn mhorth y brenin, oedd yn ymgrymmu, ac yn ymoſtwng i Haman, canys felly y gorchymynaſei 'r brenin am dano ef; eithr nid ymgrymmodd Mordecai, ac nid ymoſtyngodd.

3 Yna gweiſion y brenin, y rhai *oedd* yn mhorth y brenin, a ddywedaſant wrth Mordecai, pa ham yr ydwyt ti yn troſſedu gorchymyn y brenin?

4 Ac fe fu bôd hwy beunydd yn dywedyd wrtho *fel hyn*, eithr ni wrandawei efe arnynt hwy: am hynny y mynegaſant i Haman, i edrych a ſafei gairiau Mordecai, canys efe a fynegaſei iddynt mai Iddew *ydoedd* efe.

5 A phan welodd Haman nad oedd Mordecai yn ymgrymmu, nac yn ymoſtwng iddo, Haman a lanwyd o ddigllonedd.

6 Er hynny dlyſtyr oedd ganddo yn ei olwg ei hun eſtyn llaw yn erbyn Mordecai ei hunan; canys mynegaſant iddo bôbl Mordecai: am hynny Haman a geiſiodd ddiſtrywio 'r holl Iddewon, y rhai *oedd* drwy holl freninlaeth Ahaſferus, *ſef* pobl Mordecai.

7 Yn y mis cyntaf, (hwnnw *yw* mis Niſan) yn y ddeuddegfed flwyddyn i'r brenin Ahaſferus, efe a barodd ſwrw Pwr (hwnnw *yw* y coel-bren) gar bron Haman, o ddydd i ddydd, ac o fis i fis, *hyd* y ddeuddegfed *mis*, hwnnw *yw* mis Adar.

8 A Haman a ddywedodd wrth y brenin Ahaſferus; y mae rhyw bobl wahanedic, a gwahanedic yn mhlith y bobloedd, drwy holl daleithau dy freninlaeth; a'i cyfreithiau hwynt ſy yn ymmaſtellio oddi wrth yr holl bobl, ac nid ydynt yn gwneuthur cyfreithiau y brenin, am hynny ‡ nid buddiol i'r brenin eu dioddef hwynt.

‡ Neu, Cymwyſ.

9 O bydd bodlon gan y brenin, ſcrifennur † am eu diſtriw hwynt: a deugmil o dalentau arian a * dalaf ar ddwylo y rhai a wnâeth y weithred hon, fe dwyn i dryſorau y brenin.

† Heb. yn diſtyſo. * Heb. Beſyſef.

10 A thynnodd y brenin ei fodrwy oddi am ei law, ac a'i rhoddes i Haman ſib Hammedatha yr Agagiad, ‡ gwrthwynebwr yr Iddewon.

‡ Neu, gorthrymwr.

11 A'r brenin a ddywedodd wrth Haman, rhodder yr arian i ti, a'r bobl i wneuthur a hwynt fel y byddo da yn dy olwg.

12 Yna y galwyd ſcrifennyddion y brenin yn y mis cyntaf, ar y trydydd dydd ar ddêc o'r *mis* hwnnw, ac yr ſcrifennwyd yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Haman, at beiddegion y brenin, ac at y dugiaid *oedd* ar bob talaith, ac at dywyſogion pôb pobl, i bôb talaith yn ôl ei ſcrifen, ac *at* bôb pobl yn ôl eu tafod-laith; yn enw y brenin Ahaſferus yr ſcrifennaſid, ac a ſeliwyd y brenin y ſelfaid *hyn*.

13 A'r llythyrau a anfonwyd gyd â'r rhedegwyr i holl daleithau y brenin, i ddifetha, i lâdd, ac i ddifetha 'r holl Iddewon, yn ieuangc ac yn hên, yn blant, ac yn wragedd, mewn un dydd, *ſef* ar y trydydd *dydd* ar ddêc o'r deuddecfed mis, (hwnnw *yw* mis Adar) ac i ſclyſaethu eu hyſpail hwynt.

14 Teſtyn yr ſcrifen i rol gorchymmyn ym mhôb talaith a gyhoeddwyd i'r holl bobloedd, i fod yn barod erbyn y diwrnod hwnnw.

15 Y rhedeg-wŷr a aethant weſti ai cymmell drwy air y brenin, a'r gorchymyn a roddaſid yn Suſan y breſhin-llys: y brenin hefyd, a Haman a eiſteddaſant i yfed, a dinaſyddion Suſan *oedd* yn athrift.

PEN. IV.

1 *Mawr alar Mordecai a'r Iddewon.* 4 *Eſther yn anfon wyau hynny, yn dauſon at Mordecai, ac yntau yn dangos iddi 'r achos, ac yn ei chynghori hi i eiriol trofwynt hwy.* 10 *Hithau yn ymeſcuſodi, a Mordecai yn ei hyngoth hi.* 15 *A hithau yn gofod ympryd, ac yn addaw eiriol trofwynt.*

PAn wybu Mordecai yr hyn oll a wneſid, Mordecai a rwygodd ei ddillad, ac a wiſcodd ſach-liain a llwdw, ac a aeth allan i ganol y ddinas, ac a waeddodd â chorw-lêf chwerw.

2 Ac efe a ddaeth hyd o flaen porth y brenin: ond ni cheid dyfod i borth y brenin mewn gwiſc o lâch.

3 Ac yn mhôb talaith, *a lle*, a'r y daethai gair y brenin a'i orchymyn *iddo*, *yr oedd* galar mawr gan yr Iddewon, ac ympryd, ac wyloſain, ac ocr-nâd; a † llawer a orweddent mewn ſach-liain, a llwdw.

† Heb. ſach-liain a llwdw *a dorid lawer.*

4 Yna llangcesin Eſther a'i ‡ ſtalelyddion hi a ddaethant, ac a fynegaſant *hyny iddi* hi, a'r freninhes a driſtodd yn ddirfawr, a hi a ddanfonodd wiſtoedd i ddilladu Mordecai, ac i dynny ymmaith ei ſach-liain of oddi am dano, ond ni chymmerei efe *hwynt*.

‡ Heb. ſtalen-llaſa *a ddeid lawer.*

5 Am hynny Eſther a alwodd ar Hatach un o ſtalelyddion y brenin, yr hwn a oſodaſei efe i *waſanaethu* o'i blaen hi; a hi a orchymynnodd iddo am Mordecai, fynna gwybod pa beth *oedd* hyn, ac am pa beth *yr ydoedd* hyn.

6 Yna Hatach a aeth allan at Mordecai i heol y ddinas, yr hon *ſydd* o flaen porth y brenin.

7 A Mordecai a fynegodd iddo 'r hyn oll a ddigwyddaſei iddo; a ſwm yr arian y rhai a addawdei Haman eu taln i dryſorau y brenin, am yr Iddewon, iw difetha hwynt.

8 Ac efe a roddodd iddo ddyfyn yſcrifen y gorchymyn a oſodaſid yn Suſan iw dinſtrio hwynt,

hwyn, iw ddangos i Esther, ac fo' fynegi iddi, ac i orchymyn iddi fyned i mewn at y brenin i ymbil ag ef, ac i ymbleddi o'i flaen ef dros ei phobl.

9 A Hatach a ddaeth ac a fynegodd i Esther eiriau Mordecai.

10 Ac Esther a ddywedodd wrth Hatach, ac a orchymynnodd iddo *ddywedyd* wrth Mordecai;

11 Holl weision y brenin, a phobl taleithiau y brenin, ydynt yn gwybod, mai pa wr bynnag, neu wraig a ddelo i mewn at y brenin i'r cyntedd nesaf i mewn, heb ei alw, yn ŵ'r gyfreithiau ef *yw* ei farwolaethu ef, oddieithr yr hwn yr estynno'r brenin y deyrn-wialen aur iddo, fel y byddo byw: ac ni'm galwyd i ddyfod i mewn at y brenin, bellach *er* ys dengnhiwrnod ar hugain.

12 A hwy a fynegasant i Mordecai eiriau Esther.

13 Yna Mordecai a ddywedodd am atteb Esther; na feddwl yn dy galon y diengi *yw* nhŷ 'r brenin rhagor yr holl Iddewon.

14 O herwydd os tewi â fôn a wnei di y pryd hyn, esmwythder ac ymwared a gyfyd i'r Iddewon o le arall, tithau a thŷ dy dad a gyfrgollir: a phwy ŷdd yn gwybod ai o herwydd y fath amser a hwn a daethoft ti i'r frenhiniaeth?

15 Yna Esther a ddywedodd am atteb Mordecai *fel hyn*,

16 Dôs, *a* chasgl yr holl Iddewon a gaffer yn Susan, ac ymprydiwch drosofi, na fyrpaswch heb fyd, ac nac yfwch *dros* dri-diau, nôs na dydd; a minneu a'm llancesau a ymprydiaf felly; ac felly 'r af i mewn at y brenin, yr hwn *beth* nid yw gyfreithlon, ac o derfydd am danaf, darfydded.

17 Felly Mordecai a aeth ymmaith, ac a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynasai Esther iddo.

PEN. IV.

1 *Esther wrth anturio ar ffafor y brenin, yn casel ysbys atti y deyrn-wialen aur, ac yn gwahodd y brenin a Haman i'r wledd.* 6 *o chwedl casl cyffur gan y brenin am y peth yr oedd hi yn ei geisio, yn eu gwahodd hwy drannoeth i wledd arall.* 9 *Haman yn falch o'i godiad, yn ddrwg gantho fod Mordecai yn ei ddirfyru ef.* 14 *a thrwy gynghor Zeres yn gwneuthur croc-pren iddo ef.*

A Chan y trydydd dydd, Esther a ymwiscodd *mewn* brenhinawl *wiscoedd*, ac a safodd ynghynnedd tŷ 'r brenin o'r tu fewn, ar gyfer tŷ 'r brenin: a'r brenin oedd yn eistedd ar ei deyrn-gadair yn y brenhin-dŷ gyferbyn â drws y tŷ.

2 A phan welodd y brenin Esther y frenhines yn sefyll yn y cyntedd, hi a gafodd ffafor yn ei olwg ef: a'r brenin a estynnodd *ei* deyrn-wialen aur *oedd* yn ei law ef, tuag at Esther; ac Esther a nesaodd, ac a gyffyrddodd â phen y deyrn-wialen.

3 Yna y brenin a ddywedodd wrthi, beth a fynni ti, y frenhines Esther? a pha beth *yw* dy ddeisyfiad? *y* hyd yn hanner y frenhiniaeth, ac fe a'i rhoddir it.

4 A dywedodd Esther, o rhyngti bodd i'r brenin, deued y brenin a Haman heddyw, i'r wledd, a wnaethum iddo.

5 A'r brenin a ddywedodd, parwch i Haman fryssio i wneuthur yn ôl gair Esther; felly y daeth y brenin a Haman i'r wledd a wnaethai Esther.

6 A'r brenin a ddywedodd wrth Esther yngh hyfaddach y gwin, beth yr wyt ti yn ei ofyn, ac fe a'i roddir i ti? a pheth yr wyt ti yn ei geisio? *gofyn* hyd yn hanner y frenhiniaeth, ac efe a'i cwplair.

7 Ac Esther a atteubodd, ac a ddywedodd, fy nymuniad, a'm deisyfiad *yw*,

8 O chefais ffafor yngolwg y brenin, ac o rhyglydda bodd i'r brenin roddi fy nymuniad, a gwneuthur fy neisyfiad; deued y brenin a Haman i'r wledd a arlwywyf iddynt, ac y fory y gwnâf yn ôl gair y brenin.

9 Yna Haman a aeth allan y dwthwn hwnnw yn llawen, ac yn hyfryd ei galon: ond pan welodd Haman Mordecai yn mhorth y brenin, na chyfodasai efe, ac na fyflasai eiddo ef, Haman a gyflawnwyd o ddigllonedd yn erbyn Mordecai.

10 Er hynny Haman a ymattaliodd, a phan ddaeth iw dŷ ei hun, efe a anfonodd, ac a alwodd am ei garedigion, a Zeres ei wraig. *Wneuth iw gar-digion ddywed.*

11 A Haman a adroddodd iddynt ogoneddus ei gyfoeth, ac amldra ei feibion, a'r hyn oll y mawrhasai y brenin ef ynddynt, ac fel y derchafasai *y brenin* ef goruwch y tywysogion, a gweilion y brenin.

12 A dywedodd Haman hefyd, ni wahoddodd Esther y frenhines *neb* gyd â'r brenin i'r wledd a wnaethai *hi*, onid myfi; ac y fory hefyd i'm gwahoddwyd atti hi gyd â'r brenin.

13 Ond nid yw hyn oll yn llesiau i mi, tra fyddwyfi yn gweled Mordecai 'r Iddew yn eistedd ym mhorth y brenin.

14 Yna y dywedodd Zeres ei wraig, a'i holl garedigion wrtho, paratoer pren o ddeg cufydd a deugain o uchder, a'r bore dywed wrth y brenin am grogi Mordecai arno; yna dôs gyd â'r brenin i'r wledd yn llawen. A da oedd y peth ger bron Haman, am hynny efe a baratôdd y croc-pren.

PEN. VI.

1 *Ahasferus wrth ddarllein yn y Cronicl am y gwasanaeth da a wnaethei Mordecai iddo, yn gofalu am wneuthur tâl iddo.* 4 *Haman wrth geisio peri crogi Mordecai, mewn anwybod yr rhoi cyngor i beri iddo gael parch,* 12 *yn cwyno mor drwch fuasai, a'r eiddo ei hun yn dangos iddo ei dynged.*

Y Nofon honno, cwsc y brenin a gilfodd ymmaith; am hynny efe a archodd ddwyn llyfr cofiadwriaethau hanesion yr amseroedd, a darllenwyd hwynt ger bron y brenin.

2 Yna y cafwyd yn ferifennedic yr hyn a fynegasei Mordecai am Bigthana, a Theres, dau o ffafellyddion y brenin, o'r rhai oedd yn cadw y trothwy; *fef* y rhai a geisiasent estyn llaw yn erbyn brenin Ahasferus. Neu, *Bigthan.* Pen. 2. 21.

3 A dywedodd y brenin, pa anrhydedd, neu fawredd, a wnaed i Mordecai am hyn? a gwefion y brenin, *fef* ei weinidogion ef, a ddywedasant, ni wnaed dim erddo ef.

4 A'r brenin a ddywedodd, pwy *fydd* yn y cynteddi? (a Haman a ddaethei i gynteddi nesaf allan i dŷ y brenin, i ddywedyd wrth y brenin am grogi Mordecai ar y pren a baratoesai efe iddo.)

5 A gwefion y brenin a ddywedasant wrtho,

wele

wnaeth Haman yn ſefyll yn y cynnadd. A dywedodd y brenin, doted i mewn.

8 A phan ddaeth Haman i mewn, dywedodd y brenin wrtho; beth a wneir i'r gŵr y mae y brenin yn ewyllyſio ei † anrhydeddu? (yna Haman a ddywedodd yn ei galon, i bwy yr ewyllyſia y brenin wneuthur anrhydedd yn ſwy nag i mi?)

† Heb. anrhydeddu.

7 A Haman a ddywedodd wrth y brenin, y gŵr y mae y brenin yn chwennych † ei anrhydeddu,

† Heb. anrhydeddu.

9 Dygant y wiſc frenhinawl *ildo* yr hon a wiſc y brenin; a'r march y marchyg y brenin arno, a rhodder y frenhinawl goron am ei ben ef.

9 A rhodder y wiſc, a'r march, yn llaw vn o dywyſogion Anderchocaf y brenin, a gwiſcant am y gŵr y mae y brenin yn chwennych ei anrhydeddu, a pharant ildo farchogaeth ar y march drwy heol y ddinas, a chyhoeddant o'i flaen ef, Fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae y brenin yn chwennych ei anrhydeddu.

10 Yna y brenin a ddywedodd wrth Haman, bryſia, cymmer y wiſc a'r march, fel y lleferaſti, a gwna felly i Mordecai yr Iddew, yr hwn ſydd yn eiſtedd ym mhorth y brenin: na ad † heb wneuthur ddim o'r hyn oll a leferaſti.

† Heb. i ddim gwympo o'i, bvb.

11 Felly Haman a gymmerth y wiſc a'r march, ac a wiſcodd am Mordecai, ac a wnaeth hefyd ildo farchogaeth drwy heol y ddinas, ac a gyhoeddodd o'i flaen ef, Fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae y brenin yn mynnu ei anrhydeddu.

12 A dychwelodd Mordecai i'r porth y brenin: a Haman a fryſiodd i'w dŷ yn alarus, wedi gorchuddio ei ben.

13 A Haman a adroddodd i Zeres ei wraig, ac iw holl garedigion, yr hyn oll a ddigwyddaſai iddo. Yna ei doethion a Zeres ei wraig, a ddywedaſant wrtho, os o hâd yr Iddewon y mae Mordecai, yr hwn y dechreuaſt ſyrthio o'i flaen, ni orchfygi mo honaw, onid gan ſyrthio y ſyrthi o'i flaen ef.

14 Tra'r oeddynt hwy etto 'n ymddiddan ag ef, yſtalfyddion y brenin a ddaethant, ac a gyrchaſant Haman ar frys i'r wledd a wnaſei Eſther.

P E N. VII.

2 Eſther wrth wneuthur croeſaw i'r brenin at i Haman, yn gofyn ei beirniet ſi hun, a'i phobl, 3 yn erbyn ac Haman, 7 o a'r brenin yn ei ddig, wrth glywed ſun am y traeſpas a wnaethai Haman i Mordecai, yn peri ei grogi ef ar hwnaw.

† Heb yſfed.

FElly daeth y brenin a Haman i † gyfeddach gyd ag Eſther y frenhines.

2 A dywedodd y brenin wrth Eſther drachefn yr ail dydd, wrth gyfeddach y gwin, beth yw dy ddymuniad Eſther y frenhines, ac fe a roddir i ti? a pha beth yw dy ddeiſyfiad? gofyn hyd yn hanner y deyrnas, ac fe a'i cwplair.

3 A'r frenhines Eſther a atebodd, ac a ddywedodd, o chefais ſiaſor yn dy olwg di o frenin, ac o rhyglydd bodd i'r brenin, rhodder i mi fy enaid ar fy nymuniad, a'm pobl ar fy neiſyfiad.

† Neu, ſol i'n diſtrioi, bvb.

4 Canys gwerthwyd ni, myfi a'm pobl † i'n dinistrio, i'n lladd, ac i'n diſetha: and pe gwerthaſid ni yn gaeth-weiſion, ac yn gaeth-forwynion, mi a dawſwn â ſôn, er nad yw y gwrthwynab ſŵr yn cyſtadlu collad y brenin.

5 Yna y lleferodd y brenin Ahaſferus, ac y dywedodd wrth Eſther y frenhines, pwy yw hwnnw, a pha le y mae efe, yr hwn † a gymmai ar ei galon wneuthur felly?

† Heb. y llanwodd ei galon of ynw.

6 A dywedodd Eſther, y gwrthwynab ŵr, a'r gelyn yw 'r Haman ddrygionus hwn. Yna Haman a ofnodd ‡ gar bron y brenin, a'r frenhines.

‡ Neu, pygyddi

7 A'r brenin a gyfododd yn ei ddigllonedd o gyfeddach y gwin, *ac a aeth* i ardd y palas: a Haman a ſaſodd i ymbil ag Eſther y frenhines am ei einioes; canys efe a welodd fod drwg wedi ei bwriadu yn ei erbyn ef oddi wrth y brenin.

8 Yna y dychwelodd y brenin o ardd y palas i dŷ cyfeddach y gwin, ac yr oedd Haman wedi ſyrthio ar y gwely *yr oedd* Eſther arno. Yna y dywedodd y brenin, ai treiſio y frenhines hefyd *y mae efe yn* tŷ gyd â mi? *hwy'n gwaeſ ac yr* oedd gair allan o enau y brenin, hwy a orchuddiaſant wyneb Haman.

9 A Harbona vn o'r ſtalfyllyddion a ddywedodd ynghŵydd y brenin; wele hefyd y croeſbren a baratôdd Haman i Mordecai, yr hwn a leferodd ddaioni am y brenin, yn ſefyll yn nŷ Haman, yn ddêc cufydd a deugain o uchderyma y dywedodd y brenin, crogwch ef ar hwnnw.

10 Felly hwy a grogaſant Haman, ar y pren a baraſei efe ei ddarparu i Mordecai. Yna digloneddd y brenin a lonyddodd.

P E N. VIII.

1 Cyffeiliad Mordecai. 3 Eſther yn eiriol am atw bythyead Haman yn ei bll. 7 Ahaſferus yn rhoi teunad i'r Iddewon i'w hamddiffyn eu hun. 15 Anrhydedd Mordecai, a llwyddiad yr Iddewon.

YDwthwn hwnnw y rhoddodd y brenin Ahaſferus i'r frenhines Eſther dŷ Haman gwrthwynab-ŵr yr Iddewon; a Mordecai a ddaeth o flaen y brenin; canys Eſther a fynegaſai * beth *oedd* efe iddi hi.

* Pen. 7.

2 A'r brenin a dynnodd ymmaith y ſodrwy a gymmeraſai efe oddi wrth Haman, ac a'i rhoddodd i Mordecai. Ac Eſther a oſodod Mordecai ar dŷ Haman.

3 Ac Eſther a leferodd drachefn ger bron y brenin, ac a ſyrthiodd wrth ei draed ef; wyloddd hefyd, ac ymbiliodd ag ef am ſwrw ymmaith ddrygioni Haman yr Agagiad, a'i fwriad yr hwn a fwriadaſai efe yn erbyn yr Iddewon.

4 A'r brenin a eſtynnodd * y deyrn-wialen aur tu ag at Eſther. Yna Eſther a gyfododd, ac a ſaſodd o flaen y brenin,

* Pen. 5. 2.

5 Ac a ddywedodd, o bydd bodlon gan y brenin, ac o chefais ffafor o'i flaen ef, ac od ydyw y peth yn iawn ger bron y brenin, a minnau 'n gymmeradwy yn ei olwg ef; ſcrifenner am alw yn ôl lythyrau bwriad Haman fâb Hammedatha 'r Agagiad, ‡ y rhai a ſcrifennodd efe i ddiſetha 'r Iddewon *fydd* drwy holl daleithiau y brenin.

‡ Neu, yr hwn a ſcrifennodd i ddiſetha, bvb.

6 Canys pa fodd y gallaf edrych ar y dryg-fyd a gaiff fy mhobl? a pha fodd y gallaf edrych ar ddiſetha fy nghenedl?

7 A'r brenin Ahaſferus a ddywedodd wrth Eſther y frenhines, ac wrth Mordecai yr Iddew; wele tŷ Haman a roddais i Eſther, a hwy a'i crogaſant ef ar y pren, am iddo eſtyn ei law yn erbyn yr Iddewon.

8 Scrifennwch chwithau hefyd dros yr Iddewon fel y gwelloch yn dda, yn enw y brenin, ac inſeliwch â modrwy y brenin: canys yr ſcrifen a ſcrifennwyd yn enw y brenin, ac a ſeilwyd â modrwy y brenin, ‡ ni all neb ei datroi.

‡ Gwel, Pen. 1. 19.

9 Yna

9 Yna y galwyd ſcrifenyddion y brenin yr amſer hwnnw yn y trydydd mis (hwnnw *yw* y mis Sifan) ar y trydydd *dydd* ar hugain o honaw, ac ſcrifennwyd (yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd Mordecai) at yr Iddewon, ac at y rhaglawiaid, y pennaduriaid hefyd, a thywyſogion y talaithiau, y rhai *oedd* o India hyd Ethiopia, *ſef* cant a faith ar hugain o daleithiau, i bôb talaith wrth ei ſcrifen, ac *at* bôb pobl yn ôl eu rafod-faith; *ac* yr Iddewon hefyd yn ôl eu ſcrifen hwynt, ac yn ôl eu rafod-faith.

10 Ac eſe a ſcrifennodd yn enw y brenin Ahaſferus, ac a'i ſeliodd â modrwy y brenin; ac a anfonodd lythyrau gyda *Pr* rhedeg-wŷr yn marchogaeth ar feirch, dromedariaid, mulod, *ac* ebolion ceffyl;

11 *Dwyn* y rhai y caniadhôdd y brenin *Pr* Iddewon, y rhai *oedd* yn mhôb dinas, ymgynnull, a ſefyll am eu heneidiau, i ddifetha, i ladd, ac i ddiſtrywio holl allu y bobl a'r dalaith a ofidiai arnynt, yn blant, ac yn wragedd, *ac* i ſyſpeilio eu hyſpail hwynt;

12 Mewn un dydd, drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus; *ſef* ar y trydydd *dydd* ar ddêc o'r deuddegfed mis, (hwnnw *yw* mis * Adar.

13 Teſtyn yr ſcrifen i roddi gorchymyn ym mhôb talaith, a †gyhoeddwyd i bôb rhyw bobl; ac ar ſôd yr Iddewon yn barod erbyn y diwrnod hwnnw i ymddial ar eu gelynion.

14 Y rhedeg-wŷr, y rhai oedd yn marchogaeth y dromedariaid *a'r* mulod, a aethant ar frŷs, wedi eu gyrru trwy air y brenin; a'r gorchymyn a roddaſid yn Suſany brenhin-llŷs.

15 A Mordecai a aeth allan o'r wydd y brenin mewn brenhinawl wiſc o rudd-goch, a gwynn, ac a choron fawr o aur, ac *mewn* dillad ſidan, a phorphor: a dinas Suſan a prifoddodd, ac a lawenychodd.

16 I'r Iddewon yr oedd goleuni, a llawenydd, a hyfrydwch, ac anrhydedd.

17 Ac ym mhôb talaith, ac ym mhôb dinas, lle y daeth gair y brenin a'i orchymyn, *yr oedd* llawenydd a hyfrydwch gan yr Iddewon, gwledd *hefyd* a diwrnod daionus: a llawer o bobl y wlad a aethant yn Iddewon, o blegit ariwyd yr Iddewon a ſyrthiaſei arnynt hwy.

PEN. IX.

1 *Yr Iddewon (trwy ſôd y Brenhinaeth-wŷr, yhag ofn Mordecai, yn eu helpio hwynt) yn lladd eu gelynion, a deng mâb Haman.* 11 *Aſſuerus, ar ddymuniad Esther, yn caniattau dimwnod-arall i ladd, ac i grogi meibion Haman.* 20 *Gwnaethpwr dau ddiwrnod y Purim yn Suſan.*

HEllŷ yn y deuddegfed mis (hwnnw *yw* mis Adar) ar y trydydd dydd ar ddêc o honaw, pan neſaodd gair y brenin a'i orchymyn lw cwplau; yn y dydd y gobeithiaſai gelynion yr Iddewon y caent arddelingoliaethu arnynt, (onid yn y gwrthwyneb i hynny *y bu*, canys yr Iddewon a arglwyddiaſchaſant ar eu caſaion)

2 Yr Iddewon a ymgynnullaſant yn eu dinaſoedd, drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus, i eſtyn llaw yn erbyn y rhai oedd yn caſáu niwed iddynt; ac ni ſaſodd neb yn eu hwynebau, canys eu hariwyd a ſyrthiaſei ar yr holl bobloedd.

3 A holl dywyſogion y taleithiau, a'r penaſgion, a'r dugiaid, a'r rhai oedd yn gwneuthur y gwaith *oedd* gyddo'r brenin, oedd yn cynnorthwyo yr Iddewon: canys *ofn* Mordecai a ſyrthiaſei arnynt hwy.

4 Canys *mawr* oedd Mordecai yn nhŷ'r brenin, a'i glôd ef oedd yn myned drwy'r holl daleithiau: o herwydd y gŵr hwn Mordecai oedd yn myned rhagddo, ac yn cynyddu.

5 Felly'r Iddewon a daraweſant eu holl elynion â dyrnod y cleddyf, â lladdfa, a diſtrywdod, a deſtrŵ: a gwnaethant fel ewyllys eu hun.

6 Ac yn Suſan y brenhin-llŷs, yr Iddewon a laddaſant, ac a ddiſtrywſant bum cant o wŷr.

7 Barſandatha hefyd, a Dalphon, ac Aſpatha,

8 Poratha hefyd, ac Adalia, ac Aridatha,

9 Parmaſta hefyd, ac Ariſai, Aridai hefyd, a Bajeztatha:

10 Deng-mâb Haman ſib Hammedatha, gwrthwynebwr yr Iddewon a laddaſant hwy: onid ni aſtynnaſant eu llaw ar yr yſpeilion.

11 Y dwthwn hwnnw niſer y lladdedigion yn Suſan y brenhin-dŷ, a ddaeth gar bron y brenin.

12 A dywedodd y brenin wrth Eſther y frenhines, yr Iddewon a laddaſant, ac a ddiſtrywſant yn Suſan y brenhin-llŷs, bum cant o wŷr, a deng-mâb Haman; yni ŷ than arall o daleithiau y brenin beth a wnaethant *hwy*: beth gan hynny *yw* dy ddymuniad? ac ſo a roddir it; a pheth *yw* dŷ deiſyfiad ymmhellach? ac ſo a'i gwneir.

13 Yna y dywedodd Eſther, o rhyg'ydda bôdd *Pr* brenin, caniadhaer *y fonu i'r* Iddewon *yſdd* yn Suſan wneuthur yn ôl y gorchymyn heddyw: a chrogant deng-mâb Haman ar y pren.

14 A'r brenin a ddywedodd am wneuthur felly, a'r gorchymyn a roddwyd yn Suſan: a hwy a grogaſant deng-mâb Haman.

15 Felly'r Iddewon, y rhai *oedd* yn Suſan a ymgynnullaſant ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r Adar hefyd, ac a laddaſant dri chant o wŷr yn Suſan: onid ni aſtynnaſant eu llaw ar yr yſpail.

16 A'r rhan arall o'r Iddewon, y rhai *oedd* yn nhaleithiau y brenin a ymgaſchaſant, ac a laſaſant am eu heneidiau, ac a gawſant lonyddwch gan eu gelynion, ac a laddaſant bymtheng mil a thri vgain o'i caſaion: onid ni aſtynnaſant eu llaw ar yr anrhaith.

17 Ar y trydydd dydd ar ddêc o'r Adar *y bu hyn*, ac ar y pedwerydd *dydd* ar ddêc † o † Heb. honaw y gorphywyſaſant, ac y cynhaliaſant *ef yddo* yn ddydd gwledd a gorfoledd.

18 Ond yr Iddewon, y rhai *oedd* yn Suſan, a ymgynnullaſant ac y trydydd *dydd* ar ddêc o honaw, ac ar y pedwerydd dydd ar ddêc o honaw, ac ar y pymthecfed o honaw y gorphywyſaſant, a gwnaethant ef yn ddydd cyfoddach a llawenydd.

19 Am hynny Iddewon y pentrefydd, y rhai oedd yn trigo mewn dinaſoedd heb gaerau, oedd yn cynnal y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis Adar, mewn llawenydd a chyfoddach, ac yn ddiwrnod daionus, ac i anfon rhannau lw gilydd.

20 A Mordecai a ſcrifennodd y geiriau hyn, ac a anfonodd lythyrau at yr holl Iddewon *oedd* drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus, yn agos at yn mhell,

21 I ordeinio *iddynt* gadw y pedwerydd

dydd

dydd ar ddêc o fis Adar, a'r pymthecfed dydd o honaw, bôb blwyddyn:

22 Megis y dyddiau y cawsai yr Iddewon ynddynt lonydd gan eu gelynion, a'r mis yr hwn a ddychwelasei iddynt o dristwch i lawenydd, ac o alar yn dŷdd daionus: gan eu cynnal hwynt yn ddyddiau gwledd, a llawenydd, a phawb yn anfon anrhegion i'w gilydd, a rhoddion i'r rhai anghenus.

23 A'r Iddewon a gymmerasant amynt wneuthur fel y dechreusasent: ac fel y scrifennasei Mordecai attynt:

24 Canys Haman mab Hammedatha'r Agagiad, gwrthwyneb-ŵr yr holl Iddewon, a ariannasei yn erbyn yr Iddewon, am eu difetha hwynt; ac efe a fwriasei Pwr (hynnaw *yw* y coel-bren) i'w † dinistrio hwynt, ac i'w difetha.

25 A phan ddaeth ‡ *Esther* o flaen y brenin, efe a archodd drwy lythyrau, ddychwelyd ei ddrwg-fwriad ef, yr hwn a fwriadodd efe yn erbyn yr Iddewon, ar ei ben ei hun; a'i grogi ef, a'i feibion ar y pren.

26 Am hynny y galwasant y dyddiau hyny Purim, ar enw y ‡ Pwr: am hynny o herwydd holl eiriau y llythur hwn, ac o *herwydd* y peth a welsant hwy am y peth hyn, a'r peth a ddigwyddasei iddynt,

27 Yr Iddewon a ordeiniasant, ac a gymmerasant arnynt, ac ar eu hâd, ac ar yr holl rai oedd yn yn â hwynt: † na phallai bôd cynnal y ddau ddydd hynny, yn ôl eu scrifen hwynt, ac yn ôl eu tymmor, bôb blwyddyn;

28 Ac *y byddei* y dyddiau hynny i'w cofio, ac i'w cynnal drwy bôb cenhedlaeth, a phôb teulu, pôb talaith, a phôb dinas: fel † na ghallei y dyddiau Purim hynny, o fysc yr Iddewon, ac na ddarfyddei eu coffadwriaeth hwy o blith eu hâd.

29 Ac yscrifennodd Esther y frenhines merch Abihail, a Mordecai yr Iddew drwy yr holl rym: i ficcrhau pŵl llythyr y Purim hwn.

30 Ac efe a anfonodd i'r hyrau at yr holl Iddewon drwy y cant a'r faith dalaith, ar hugain, o frenhiniaeth Ahasferus, a geiriau heddwch a gwirioneddd,

31 I ficcrhau y dyddiau Purim hynny yn eu tymhorau, fel yr ordeiniasei Mordecai yr Iddew, ac Esther y frenhines, iddynt hwy, ac fel yr ordeiniasant hwythau † drosynt eu hun, a thros eu hâd, eiriau yr ympryddiau a'i gwaeddâd.

32 Ac ymadrodd Esther a gadarnhâodd achosion y *dyddiau* Purim hynny: ac scrifenwyd *hyn* mewn llyfr.

PEN. X.

1 Mawredd Ahasferus, a chyfoeth Mordecai.

A'R brenin Ahasferus a osododd dreth ar y wlad, ac ar ynysoedd y môr.

2 A holl weithredoedd ei rym ef, a'i gadernid, ac ysprŷdwyd o fawredd Mordecai, a'r hwn y mawrhaodd y brenin ef, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Media, a Phersia?

3 Canys Mordecai yr Iddew *oedd* yn nesaf i frenin Ahasferus, ac yn fawr gan yr Iddewon, ac yn gymmeradwy ym mysc lliaws ei frodyr: yn ceisio daioni i'w bobl, ac yn dywedyd am heddwch i'w holl † hiliogaeth.

† Heb. *Nad elai feibio.*

† Heb. *Ires ex benedicti.*

‡ Hild.

LLYFR JOB.

PEN. I.

1 Sancteiddrwydd, a'i gyfoeth, a'i ddawiol ofal tros ei blant. 6 Satan yn ymddangos ger bron Duw, a thrwy ualib yn cael cennad i demptio Job. 13 Job yn ei gulled am ei olud a'i blant, ac yn ei alar yn bendithio Duw.

YR oedd gŵr yngwlad Hnz a'i enw Job; ac yr oedd y gŵr hwnnw yn * berffaith, ac yn vniawn, ac yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

* Pen. 2. 3.

2 Ac iddo y ganwyd saith o feibion, a thair merched.

3 A'i ‡ olud oedd saith mil o ddefaid, a thair mil o gamêlod, a phum cant iau o ychen, a phum cant o assynod, a llawer iawn o weision: a'r gŵr hwn oedd fwyaf o holl feibion y dwyrain.

‡ Neu, *Anifeiliaid, neu, ddo.*

‡ Neu, *Wasanaeth.*

4 A'i feibion ef a aent, ac a wnaent wledd yn eu tai, bôb yn *ei* ddiwrnod, ac a anfonent, ac a waheddent eu tair chwioryddi, i fwyta, ac i yfed gyd â hwynt.

5 A phan ddaeth dyddiau y wledd oddi amgylch, yna Job a anfonei, ac a'i sancteiddiei hwynt, ac a gyfodo'n foreu, ac a offrymmai dosth-offrymmau *yn ôl* eu rhifedi hwynt oll: canys dywedodd Job, fy meibion oedd oddi a bechasant, ac * a felldithiasent Dduw yn eu calonnau i feddwl gwnai Job *yr holl* ddyddiau hynny.

* 1 Bren. 21. 10, 13.

6 A dydd a daeth i feibion Duw ddyfod i sefyll ger bron yr Arglwydd: a † Satan hefyd a ddaeth yn eu † plith hwynt.

† Heb. *I gwrthwyneb wr.*

‡ Heb. *Canol.*

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o ba le 'r ydwyt ti yn dyfod? a Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, * o dramwy ar hyd y ddaear, ac o ymrodio ynddi.

* 1 Pet. 5. 8.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Satan, a † ddeliaist ti ar fy ngwâs Job, nad *oes* gyffelyb iddo ar y ddaear? yn ŵr perffaith, ac vniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

† Heb. *Raddefti dygaist.*

9 Yna Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ai yn ddiachos y mae Job yn ofni Duw?

10 Onid chwaeth o'i amgylch ef, ac o amgylch ei dŷ, ac ynghylch yr hyn oll *sydd* eiddo oddi amgylch? *ti a* fendithiaist waith ei ddwylaw ef, a'i ‡ dda ef a gynnyddodd ar y ddaear.

‡ Neu, *Ond, neu, anifeiliaid.*

11 † Eithr estyn yn awr dy law, a chyffwdd a'r hyn oll *sydd* ganddo; † ac efe a'th felldiga o flaen dy wyneb.

*Pen. 2. 5.

† Heb. *Onî 'm felldiga.*

12 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele 'r hyn oll *sydd* eiddo ef yn dy law di; yn vnic yn ei erbyn ef ei hun nac estyn dy law: felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd.

13 A dydd a ddaeth, pan oedd ei feibion ac i'w ferched yn bwyta, ac yn yfed gwin, yn nhŷ eu brawd hynaf:

14 A daeth cennad at Job, ac a ddywedodd, yr ychen oedd yn aredic, a'r assynod oedd yn pori ger llaw iddynt:

15 A'r Sabeaid a ruthrasant, ac a'i dygasant ymmaith: y llangciau hefyd a darawsant hwy â min y cleddyf; a mi fy hunan a ddiengais yn vnic, i fynegi i ti.

16 Tra oedd hwn yn llefaru, yn trall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, tân † Duw a syrthiodd

‡ Neu, *Nawf.*

chlodd o'r nefoedd, ac a lofcodd y defaid, a'r gweifion, ac a'i hyffodd hwynt; ond myfi fy hunan a ddiengais yn vnic, i fynegi i ti.

17 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, vn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, y Caldeaid a oforddasant dair byddin, ac a ruthrasant i'r camelod, ac a'i dygasant ymmaith, ac a darawsant y llangciau a mîn y cleddyf: a minneu fy hun yn vnic a ddiengais i fynegi i ti.

18 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, vn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd; dy feibion a'th ferched oedd yn bwyta, ac yn yfed gwin, yn nhŷ eu brawd hynaf;

† Heb. oddi trw. 19 Ac wele gwynt mawr a ddaeth † oddi ar yr anialwch, ac a darawodd wrth bedair congl y tŷ, ac efe a fyrthiodd ar y llangciau, a buant feirw: ond myfi fy hun yn vnic a ddiengais i fynegi i ti.

20 Yna y cyfododd Job, ac a rwygodd ei fantell, ac a eilliodd ei ben, ac a fyrthiodd i lawr, ac a addolodd,

* Preg. 5. 15. 1 Tim. 6. 7. 21 Ac a ddywedodd, * noeth y daethum o grôth fy mam, a noeth y dychwelaf yno; yr Arglwydd a roddodd, a'r Arglwydd a ddygodd ymmaith: bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd.

‡ Neu, ynddarwydd yn erbyn. 22 Yn hyn i gyd ni phechodd Job, ac ni roddodd ‡ yn yrfyd *ddim* yn erbyn Duw.

PEN. II.

1 Satan yn ymddangos ger bron Duw, ac yn cael cennad arno i demtio Job. 7 ac yn dero o'i chorwygyddi hîn. 9 Job yn cerydda ei wraig am gribo ganthe yr Ddaithio Duw. 11 Ei dri chyfaill yn clyw ddolurio ag ef mewn diftawrwydd.

A Dydd a ddaeth i feibion Duw ddyfod i ſefyll ger bron yr Arglwydd, a Satan hefyd a ddaeth yn eu plith hwynt, i ſefyll ger bron yr Arglwydd.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o ba le 'r ydwyti yn dyfod? a * Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, o dramwy ar hyd y ddaear, ac o ymrodio yndddi.

Pen. 2. 7.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, a ddeliaiſt ti ar fy ngwâs Job, nad oes gyffelyb iddo ar y ddaear? yn ŵr perffaith, ac vniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddiwrth ddrygioni, ac yn parhau yn ei berffeithrwydd, er i ti fy annog i yn ei erbyn ef, Iw † ddifa ef heb achos.

† Heb. ſy gen. 4 A Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, croen am groen, a'r hyn oll *ſydd* gan ŵr, a ddyry efe am ei enioes.

* Eſaiah. 58. 11. 5 * Eithr eſtyn yn awr dy law, a chyffwrdd â'i eiddym ef, ac â'i gnawd, ac efe a'th felldigna di o flaen dy wyneb.

‡ Neu, yn wir. 6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele ef yn dy law di, ‡ attto cadw ei hoeill ef.

7 Felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd, ac a darawodd Job â chorwygyddi hîn, o wadn ei droed hyd ei goryn.

8 Ac efe a gymmerth gragen i yngrafu â hi; ac a eiſteddodd yn y lludw.

9 Yna ei wraig a ddywedodd wrtho, a wyt ti etto 'n parhau yn dy berffeithrwydd? melldithia Dduw, a bydd farw.

10 Ond efe a ddywedodd wrthi; llefaraiſt fel y llefara vn o'r ynfydion: a dderbyniwn ni gan Dduw 'r hyn ſy dda, ac oni dderbyniwn yr hyn ſydd ddrwg? yn hyn i gyd ni phechodd Job â'i wefuſau.

11 A phan glybu tri chyfaill Job yr holl ddrwg yma'n dd, a ddigwyddaſe iddo ef, hwy a ddaethant bôb vn o'i fangre ei hun; Eliphaz y Temaniad, a Bildad y Suhiad, a Zophar y Naamathiad; canys hwy a gyttunaſant i ddyfod i gyd-ofidio ag ef, ac i'w gyſuro.

12 A phan ddercheſaſant eu llygaid o hell, ac heb ei adnabod ef, hwy a ddercheſaſant ac llef, ac a wylaſant; rhwygaſant hefyd bôb vn ei fantell, a thaenaſant lŵch ar eu pennau tua'r nefoedd.

13 Felly hwy a eiſteddaſant gyd ag ef ar y ddaear ſaith niwrnod, a ſaith noſwaith; ac nid oedd *neb* a ddywedai air wrtho ef, canys gwelent fynod ei ddolur ef yn fawr iawn.

PEN. III.

1 Job yn melldithio dydd ei enedigaeth. 13 Ef-ewythder marwolaeth. 20 Job yn ſôn gantho ei chiniog, o achos ei gyſtudd.

WEdi hyn Job a agorodd ei enau, ac a felldigodd ei ddydd.

2 A Job a lefaredd, ac a ddywedodd,

* Pen. 10. 18. 19. Jer. 20. 14. 3 * Darfydded am y dydd i'm ganwyd ynddo, a'r nôs y dywedwyd, annílwyd gŵr yw.

4 Bydded y dydd hwnnw yn dywyllwch; Duw oddi vchod heb ei yſtyried ac na thywynned llewyrch arno.

5 Tywyllwch a chyſcod marwolaeth a'i halogo, acarhoed cwmmwl arno; ‡ dued y diwrnod a'i dychryno.

‡ Neu, dychrynent ef fel chwerwo ei diwrnod, † Ne la wenychid yn mſt dyddiau, &c.

6 Y nôs honno, tywyllwch a'i cymmero na † chydier hi ă dyddiau y flwyddyn, ac na ddeued i riſedi y miſoedd.

7 Bydded y noſwaith honno yn vnic, ac na fydded gorfoledd yndd'.

8 A'r rhai a felldigant y dydd, ac ſy barod i gyffroi † eu galar, a'i melldithio hi.

‡ Neu, Leviathan.

9 A bydded ſer ei chyſddydd hi yn dywyll, diſgwillied am oſuni, ac na *ſydd iddi*; ac na chaffed weled † y wawr ddydd:

† Heb, amrantau y wawr.

10 Am na chaeodd ddryſau croth fy mam, ac na chuddiodd ofid oddi wrth fy llygaid.

11 Pa ham na bûm farw o'r bru? *na* threngais *pan* ddaethum allan o'r grôth?

12 Pa ham y derbyniodd gliniau fyſi? a pha ham *y cefais* fronnau i ſugno?

13 O hanwydd yn awr mi a gawſwn orwedd, a gorphywys, *a hûno*, yna *y bunſei* llonyddwch i mi,

14 Gyd â brenhinoedd, a chynghorwŷr y ddaear, y rhai a adeiladaſant iddynt eu hunain fannau anghyfannedd:

15 Neu gyd â thywyſogion *ac* aur gaddynt, y rhai a lanwaſant eu tai ag arian:

16 Neu fel arthyl cuddiedig, ni bnaſwn ddim; megis plant bychain heb weled goleuni.

17 Yno yr anhuwchion a beidiant â'i cyffro: ac yno y gorphywys y rhai † lhuddedic.

† Heb. lludedig o nerth. 18 Y rhai a garthharwyd a gant *yno* lonydd ynghŷd, ni chlywant lais y gorthrymmwr.

19 Bychan a mawr *ſydd* yno; a'r gwâs a ryddhawyd oddi wrth ei feiſtr.

20 Pa ham y rhoddir goleuni i'r hwn ſydd mewn llafur? a bywyd i'r gofidus o enaid?

21 Y rhai ſy 'n diſgwil am farwolaeth ac heb ei *chael*, ac yn cloddio am dani yn fwy nag am dryſorau cuddiedic:

22 Y rhai a lawenychant mewn hyfrydwch, ac a orfoleddant pan gaffont y bedd.

23 *Pa ham y rhoddir goleuni* i'r dŷn y mae ei ffordd yn guddiedic, * ac y caeodd Duw arno.

* Pen. 19. 8

24 O blegit o flaen fy mwyd y daw fy

vchenaid ; a'm rhuadau a dywellir megis dyfroedd.

† Heb. *y ofn a ffuais.*

25 Canys † yr hyn a fawr ofnais a ddaeth arnaf, a'r hyn a arfwydais a ddigwyddodd i mi.

26 Ni chefais na llonydd nac eſmwythdra, ac ni orphywyſais : ey hymmy daeth cynnwrf.

PEN. IV.

1 *Eliphaz yn cerydду Job am na bai gantho ffydd, 7 yn dangos nad ŷr y cyfiawn, onid ar yr ammeir y daw barnedigaethau Duw.* 12 *Ei weledigaeth erchyll ef, i ddareſtwng godidowgrwydd y creaduriaid ger bron Duw.*

YNa Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Fe profem ni air wrthit, a fyddei blin gennit ti? ond pwy a all attal *ei* ymadroddion?

3 *Wele* ti a ddyſcaſt lawer, ac a grŷthaiſt ddwylo wedi llaeſu.

4 Dy ymadroddion a godaſant i fynu yr hwn oedd yn ſyrthio ; a thi a nerthaiſt y gliniau oedd yn cammu.

5 Ond yn awr, daeth arnat tithau, ac y mae'n flin gennit ; cyffyrddodd â thi, a chyffroaiſt.

6 Onid *dymma* dy ofn di, dy hyder, perfieithrwydd dy ffyrdd, a'th obaith?

7 Cofia attolwg pwy, *ac* efe 'n ddiniwed, a gollwyd ? a pha lle y torrwyd y rhai vniawn ymmaith ?

8 * Hyd y gwelais i, y rhai a arddant anwiredd, ac a hauant ddrygioni, a'i medant.

9 Gan anadl Duw y difethir hwynt, a chan * chwythad ei ffroenau ef y daufyddant.

10 Rhuad y llew, a llais y llew craulon, a dannedd ceſnawon y llewod, a dorrwyd.

11 Yr hên lew a fethodd o eiſieu ſclyfaeth ; a chenawon y llew mawr a waſcarwyd.

12 Ac attaf i y dygwyd gair yn † ddirgel : a'm clŷſt a dderbyniodd ychydig o honaw.

13 Yn mhlith meddyliau *yn dyfod* o weledigaethau y nôs, pan ſyrthio trym-gŵſc ar ddynion :

14 Ofn † a ddaeth arnaf, a dychryn, ac a wnaeth † i'm holl eſcym gryno.

15 Yna yſpryd a aeth heibio o flaen fy wyneb : ac a wnaeth i flew fy nghnawd ſefyll.

16 Efe a ſafodd, ac nid adwaenwn ei agwedd ef, drychiolaeth *oedd* o flaen fy llygaid : ‡ bu diſtawrwydd, ac mi a glywais lêf *yn dywedyd*,

17 A fydd dŷn marwol yn gyfiawnach nâ Duw? a fydd gŵr yn burach nâ'i wneuthurwr?

18 * Wele, yn ei waſanaeth-wŷr ni roddes ymddiried, ‡ ac yn ei byn ei angelion y goſodod ynfyderwydd :

19 Pa faint llai ar y rhai ſydd yn trigo mewn * tai o giai, y rhai ſy â'i ſail mewn prîdd, y rhai a faluriz yn gynt nâ gwyfyn?

20 O'r boreu hyd hwyr y maluriz hwynt, difethir hwynt yn dragywydd heb *nêb* yn yſtyried.

21 Onid aeth y rhagoriaeth oedd ynddynt ymmaith ? hwy a fyddant feirw, ac nid mewn doethineb.

PEN. V.

1 *Y niweid a ddaw o eiſieu ſyſtied.* 3 *Afwydd yw dŷweid yr annuwiol.* 6 *Rhaid yw cofio Duw mewn adfyd.* 17 *Dedwyddyd ddiwedd ceryddon Duw.*

GAlw yn awr, od oes *nêb* a attyb i'ti, ac at bwy o'r ſainct ‡ y troi di ?

2 Canys digllondeb a lâdd yr ynfyd, a ‡ chenfigen a lâdd yr annoeth.

3 Mi a welais yr ynfyd yn gwreiddio : ac a ſelldithiais ei drigfa ef yn ddiſymmwth.

4 Ei feibion ef a bellheir oddiwrth iechydwriaeth : dryllir hwynt hefyd yn y porth, ac nid oes gwaredudd.

5 Yr hwn y bwytty y newynog ei gynhaiaf, wadi iddo ei gymmeryd o blith drain, a'r ‡ ſychedic a lwnge eu cyfoeth.

6 Er na ddaw † cyndudd allan o'r prîdd, ac na flagura gofid allan o'r ddaiar :

7 Ond dŷn a aned i ‡ ſinder, fel † yr ehedo gwreichionen ſyni.

8 Eitto myfi a ymgynghorwn â Duw : ac ar Dduw y rhoddwn fy achos.

9 * Yr hwn ſydd yn gwneuthur pethau mawrion ac anchwiliadwy ; rhyfeddol † heb rifedi :

10 Yr hwn ſydd yn rhoddi glaw ar wyneb y ddaiar ; ac yn danfon dyfroedd ar wyneb y ‡ meuſydd.

11 * Gan oſod rhai iſel mewn vchelder ; fel y darchefir y galarus i iechydwriaeth.

12 Efe * ſydd yn diddymmu amcanion y cyfrwys, fel na allo eu dwylo ddwyn dim i ben.

13 * Efe ſydd yn dal y doethion yn eu cyfrwyſdra : a chyngor y cyndyn a ddiddymmir.

14 † Lliw dydd y † cyfarfyddant â thywyllwch, a hwy a balfalant hanner dydd, megis lliw nôs.

15 Yr hwn hefyd a achub y tlawd rhag y cleddyf, rhag eu ſafn hwy, a rhag llaw y cadarn.

16 Felly * y mae gobaith i'r tlawd, ac anwiredd yn cau ei ſafn.

17 * Wele gwyn ei fŷd y dŷn a garyddo Duw ; am hynny na ddiyſtyra geryddi yr Hollalluog.

18 * Canys efe a glwyfa, ac a rwym ; efe a archolla, a'i ddwylaw ef a iachânt.

19 † Mewn chwech o gyfyngderau, efe a'th ware ti ; ie mewn ſaith ni chyffwrdd drwg â thi.

20 Mewn newyn efe a'th ware rhag marwolaeth : ac mewn rhyfel rhag † nerth y cleddyf.

21 ‡ Rhag ffrywyll tafod i'th guddio ; ac ni ofni rhag dinifter pan ddelo.

22 Mewn dinifter a newyn y chwerddi, ac ni ofni rhag bwyſt-filod y ddaiar.

23 * Canys â cherrig y maes y *bydd* mewn cyngrair ; a bwyſt-fil y maes hefyd fydd heddychol â thi.

24 A thi a gei wybod † *y bydd* heddwch yn dy lueſt : a thi a ymweli â'th drigfa, ac ni ‡ phechi.

25 A chei wybod hefyd mai ‡ lluoſog *fydd* dy hâd : a'th hiliogaeth megis gwellt y ddaiar.

* Dihar. 22. 8. Hoſe. 10. 13.

* Eſa. 30. 33.

† Heb. *llodrddidd.*

† Heb. *a gyfarfu a mi.*

† Heb. *i llaw fy eſcyrn.*

‡ Neu, *mi a glywis lef ddiſtaw.*

* Pen. 15. 15. a Pet. 2. 4.

‡ Neu, *nac yn ei angelion, yn y rhai y dodes oleuni.*

* 1 Cor. 3. 1.

† Heb. *llaw.* ‡ Neu, *Pan ſkrwyllo y tafod.* * 18. ‡ Neu, *mal heddwch yw dy luoſ.* ‡ Neu, *chyſyllti.* † Neu, *mawr.*

† Neu, *yr wmeli.*

‡ Neu, *diglonedd.*

† Neu, *yſtyſtwr.*

† Neu, *anwiredd.*

‡ Neu, *lafur.*

† Heb. *y mae plant y farwolaeth yn ymgoſodi i beteg.*

* Pen. 9. 10. Pſal. 72. 18. Rhuſ. 11. 33.

† Heb. *nes bod neb rifedi.*

‡ Heb. *lleoedd oddi allan, neu, heolydd.*

* Pſal. 113. 7. 1 Sam. 2. 7.

* Neh. 4. 15. Pſal. 33. 10. Eſa 8. 10.

* 1 Cor. 3. 19.

† Deut. 28. 29.

‡ Neu, *rhedant i dywyllwch.*

* Pſal. 107. 41. * Dihar. 3. 12. Jac. 1. 18. Heb. 12. 5. Datc. 3. 19.

* Deut. 32. 39. 1 Sam. 2. 6. Eſay 30. 26. Hoſe. 6. 1.

† Pſal. 91. 3. * Hoſe 2. chyſyllti-

26 Tŷ a ddeui nawn herßirn i'r bêdd : fel y cyfyd yscafn o ŷd yn ei hamser.

27 Wele hyn, ni a'i chwiliasom, felly y mae: gwrando hynny, a gwybydd er dy fwyn dy hun.

PEN. VI.

1 Job yn dangos nad hêb achos y mae yn cwyno, 8 yn deisyf cael marw, ac felly yn ßitr genddo y caiff gyssur, 14 Yn argyoeddi ei gyfeillion o angharedigrwydd.

A Job a attebodd, ac a ddywedodd,

2 O gan bwyso na phwyso fy ngofid, oc na chŷd-godid fy nhrychineb mewn cloriannau.

3 Canys yn awr trymmach fyddei nâ thywod y môr : am hynny y palloôd geiriau gennif.

4 * O herwydd y mae ßethau 'r Hollalluog ynof, y rhai y mae eu gwenwyn yn yfed fy yspryd : dychrynfâu Duw a ymfyddinasant i'm herbyn.

5 A rûa assyn wyllt vwch ben glas-wellt? a ßrêi ych vwch ben ei borthiant?

6 A fwyteir peth diflas heb hâlen? a oes flâs ar wyn ŵy?

7 Y pethau a wrthododd fy enaid eu cyffwrdd, sydd megis bwyd gofidus i mi.

8 O na ddeuei fy nymuniad! ac na roddei Duw 'r hyn yr ydwyf yn ei ddisgwil!

9 Sef rhyngu bôdd i Dduw fy nrylio, a gollwng ei law yn rhŷdd, a'm torri ymmaith.

10 Yna cyssur a fyddei etto i mi, ie mi a ymgaledwn mewn gofid ; nac arbeded, canys ni chelais ymadroddion y Sanctaidd.

11 Pa nerth *sydd* i mi i obeithio? a pha ddiwedd *sydd* i mi, fel yr estynnwn fy hoedl?

12 Ai cryfdwr cerrig *yw* fy nghryfdwr? a ydyw fy ngnawd o brês?

13 Onid *ydyw* fy nghymmorth ynof? a fwriwyd doethineb yn llwyr oddi wrthif?

14 † I'r cyfuddiol y dylei trugarêdd oddi wrth ei gyfeill, ond efe a adawodd ofn yr Hollalluog.

15 Fy mrodyr a'm twyllasant, megis afon : ßethant heibio fel llifeiriant afonydd :

16 Y rhai a ddûasant gan rew ; ac yr ymguddiodd eira ynddynt :

17 Yr amser y cynhesant, hwy a dorrir ymmaith : † pan wresogo *yr haul* hwy a ddarfyddant allan o'i lle.

18 Llwybrau eu ffordd hwy a giliant : hwy a ênt yn ddidîm, ac a gollir.

19 Byddinoedd Tema a edrychasant : minteioedd Seba a ddisgwiliasant am danynt.

20 Hwy a gywilyddiwyd am iddynt obeithio ; hwy a ddaethant hyd yno, ac a wladeiddiasant.

21 Canys yn awr ‡ nid ydych chwi ddim ; chwi a welsoch *fy* nhafiu i lawr, ac a ofnasoch.

22 A ddywedais i, dygwch i mi? neu o'ch golud rhoddwch roddion trosoff?

23 Neu, gwaredwch fi o law y gelyn ; neu, rhyddhewch fi o law y cedyrn?

24 Dyscwch fi, ac myfi a dawaf : a gwnewch i mi ddeall *yn* rhâ beth y cam-gymmerais.

25 Mor gryfion ydyw geiriau vniondeb? ond pa beth a argyoedda argyoeddiad *yn* o honoch chwi?

26 Ai argyoeddi ymadroddion a amcenwch chwi, a geiriau yn diobaith, y rhai fy megis gwynt?

27 Chwi a †ruthrwch hefyd am ben yr ymddifad, ac a gloddiwch *bwll* i'ch cyfaill.

28 Yn awr gan hynny, byddwch fodlon, edrychwch arnafi, canys y mae yn † eglur i chwi os dywedaf gelwydd.

29 Dychwelwch attolwg, na fydded anwiredd ; ie trowch etto, *y mae* fy nghyfiawnder yn hyn.

30 A oes anwiredd yn fy nhafod? oni ddeall tafod fy ngenau gam êis.

PEN. VII.

1 Job yn ei escusodi ei hun am ddeiffyfu angau, 12 yn cwyno anefmwythyd yn aros, 17 ac mor wiliedrus ydyw Duw.

ONid oes ‡ amser terfynedic i dŷn ar y ddaiar? onid yw ei ddyddiau ef megis dyddiau gwâs cyflog?

2 Megis y dyheua gwâs am gyfcod, ac y diſgwil cyflog-dŷn *wobr* ei waith :

3 Felly y gwnaethpwyd i mi feddiannu miſoedd o ofaredd, a noſweithiau blinion a ofodwyd i mi.

4 Pan orweddwyf, y dywedaf, pa brŷd y codaf, ac † yr ymedy y nôs? canys caf ddigon o ymdroi hyd y cyddydd.

5 Fy nghnawd a wiſcodd bryfed, a thorn priddyd : fy nghroen a agorwodd, ac aeth yn ffiaidd.

6 *Fy nyddiau ſydd gynt nâ gwennol gwehydd, ac a ddarfuant heb obaith.

7 Cofia mai gwynt *yw* fy hoedl : ni † wêl fy llygad ddaioni mwyach.

8 Y llygad a'm gwelodd, ni'm gwêl mwyach : dy lygaid ſydd arnaf, ac nid ydwyf.

9 *Fel* y darfydd y cwmwl, ac yr â ymmaith : felly 'r hwn ſydd yn deſcyn i'r bêdd, ni ddaw i fynu *mwyach*.

10 Ni ddychwel mwy iw dŷ : a'i lê nid edwyn ef mwy.

11 Gan hynny ni orafunaf i'm genau, mi a leſaraf ynghyſyngdra fy yſpryd ; myfi a gwynaf yn chwerwder fy enaid.

12 Ai môr ydwyf, neu for-fil, gan dy fôd yn goſod cadwriaeth arnaf?

13 Pan ddywedwyf, fy nghwely a'm cyſſura ; fy ngorweddfa a eſmwytha fy nghwynfan :

14 Yna i'm brawychi â breuddwydion : ac a'm dychryni â gweledigaethau.

15 Am hynny y dewiſai fy enaid ymdagu : *a* marwoleth yn fwy nâ'm † hoedl.

16 Ffieiddiaf *eniocs*, ni fynnwn fyw byth : paid â mi, canys ofered *ydyw* fy nyddiau.

17 * Pa beth *ydyw* dŷn pan fawrhait ef? a phan oſodit dy feddwl arno?

18 Ac ymweled ag ef bôb boreu, a'i brofi ar bôb moment?

19 Pa hŷd *y byddi* heb gilio oddi wrthif? ac na adewi fi yn llonydd tra llyngcwyf fy mhoeryn?

20 Myfi a bechais, beth a wnâf i ti, ô gaidwad dŷn? pa ham y goſodaiſt fi yn nôd i ti, fel yr ydwyf yn faich i mi fy hun?

21 A pha ham na faddeui fy nghamwedd, ac na fwri heibio fy anwiredd? canys yn awr yn y llŵch y gorweddaf, a thi a'm ceiſi yn foreu, ond ni byddaf.

PEN. VIII.

1 Bildad yn dangos gyfiawnder ydyw Duw, gan ei fôd yn gwneuthur u phawb yn ôl eu meithredoedd, 8 yn

† Heb. *I'r hwn ſydd yn rodli.*

† Heb. *yn ei gwres y difgoddant.*

‡ Neu, *tebyg ydych i ddynt.* Heb. *ddim.*

† Heb. *barwch ſyrthio ar.*

† Heb. *ger bron eich wyneb chwi.*

‡ Neu, *milwriaeth.*

† Heb. *y meſurir yr hwyr.*

* Pen. 16. 22. Pſal. 90. 6. & 102. 11. & 103. 15. & 144. 4. Eſa. 40. 6. Iac. 4. 14.

† Heb. *dychwel ſi llygad i weled daioni.*

† Heb. *beſyn.*

* Pſal. 8. 4. & 144. 3. Heb. 2. 6.

8 *yn dangos o'r blaenoriaeth gynt, mor ffeithiol yw diniwfed y rhag-ritthwr,* 20 *yn hwyrach at Job gyfiawnhad y gwna Duw â phawb.*

YNa Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pa hŷd y dywedi di hynny? ac *y bydd* geiriau dy enau megis gwynt crŷf?

3 * A wyra Duw farn? neu a wyra 'r Hollalluog gyfiawnder?

4 Os dy feibion a bechâsant yn ei erbyn ef: a hwy a'u gollyngodd i † am eu camwedd:

5 * Os tydi a foreu-godi at Dduw, ac a weddi ar yr Holl-alluog,

6 Os pur, ac vniawn *fyddi*, yn wir efe a ddeffry attat ti yr awron, ac a wna drigfa dy gyfiawnder yn llwyddiannus:

7 Er bôd dy ddechreuad yn fychan; etto dy ddiwedd a gynnydda yn ddirfawr.

8 * O blegid gofyn attolwg i'r oes gynt, ac ymbaratôa i chwilio eu henafiaid hwynt.

9 * (Canys *er* doe 'r ydym ni, ac ni wyddom *ddim*, o herwydd cyscod *yw* ein dyddiau ni ar y ddaear)

10 Oni ddyscant hwy di, ac oni ddywedant i ti, ac *oni* ddygant ymadroddion allan o'i calon?

11 A gyfyd brŵynen heb wlybanieth? a dŷf hôc heb ddwfr?

12 * Tra fyddo hi etto yn wyrddlâs, heb ei thorri, hi a wywa o flaen pôb glâs-welltyn.

13 Felly *y mae* llwybrau pawb a'r fydd yn gollwng Duw dros gôf, ac y * derfydd am obaith y rhagrithiwr.

14 Yr hwn y torrir ymmaith ei obaith; ac *fel* tŷ pryf coppyn *y bydd* ei hyder ef.

15 Efera bwyfia ar ei dŷ, ond ni faif: efe a ymeifi ynddo, ond ni phery.

16 Y mae efe yn îr o flaen yr haul: ac yn ei ardd y daw ei frig allan.

17 Plethir ei wraidd ef ynghylch y pentwr: ac efe a wêl le carrig.

18 Os diwreiddia efe ef allan o'i lê: efe a'i gwâd ef *gan ddywedyd*, ni'th welais.

19 Wele, dymma lawenydd ei ffordd ef: ac o'r ddaear y blagura eraill.

20 Wele, ni wrthyd Duw y perffaith; ac nid ymeifi efe yn llaw y rhai drygionus,

21 Oni lanwo efe dy enau di â chwerthin; a'th wefufau â † gorfoledd.

22 A gwiscir dy gaseion di â chywilydd, ac ni bydd lluefŷ 'r annuwiol.

PEN. IX.

1 *Job yn cydnabod cyfiawnder yw Duw, ac yn dangos nad gwiw gwrfyfon ag ef.* 22 *Nad wrth ei gyfiawnder y mae barnu gwiriondeb dyn.*

YNa Job a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Yn wir mi a wn mai felly *y mae*: * canys pa fodd y cyfiawnhêir dŷn, gyd â Duw?

3 Os myn efe ymryfon ag ef; ni all atteb iddo *un* yn *peth* o fil.

4 Y mae efe yn ddoeth o galon, ac yn alluog o nerth: pwy a ymgaledodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd?

5 Yr hwn fydd yn fymmud mynyddoedd, ac heb wybod iddynt: yr hwn fydd yn eu dymchwelyd hwynt yn ei ddigofaint:

6 Yr hwn fydd yn cynhyrfu y ddaear allan o'i lle; fel y cryno ei cholofnau hi;

7 Yr hwn a ddywed wrth yr haul, ac ni chyfyd: ac a felia ar y ſêr.

8 * Yr hwn yn vnig fydd yn tanu y nefoedd, ac yn fathru âr † donnau y môr.

9 * Yr hwn fydd yn gwneuthur † Arcturus, Orion, a Phleiades, ac ſtafellodd y deheu.

10 * Yr hwn fydd yn gwneuthur pethau mawrion archwiliadwyra; rhyfeddodau atairif.

11 Wele, *efe* â heibio i mi, ac nis gwelaf *ef*; ac efe a â rhagddo, ac ni chanfyddaf ef.

12 * Wele, efe a ſchyfiacha, pwy a'i † lluddia? pwy a ddywed wrtho, pa beth yr wyt yn ei wneuthur?

13 Oni thrŷ Duw ei ddigllonedd ymmaith; tano ef y crymma cynhorthwy-wŷr ‡ balchder.

14 Pa feint llai 'r attebaf iddo ef; *ac* y gallaf ddewis fy ngeiriau *i yntef*?

15 I'r hwn, pe bawn cyfiawn, nid attebwn, eithr ymbiliwn â'm barn-wr.

16 Pe galwaſwn, a phed attebaſei efe i mi, ni chredwn y gwrandawei efe fy lleferydd.

17 Canys efe a'm dryllia â chor-wynt; ac a amlhâ fy archollion yn ddi-achos.

18 Ni ddioddef efe i mi gymmeryd fy anadl: ond efe a'm llenwa â chwerwder.

19 Os *ſonia'f* am gadernid, wele ef yn gadarn: ac os am farn, pwy a ddadleu trofoſi?

20 Os myfi a ymgyfiawnhâf, fy ngenau a'm barn yn euog: *os* perffaith *y dywedaf fy mod*, efe a'm barn yn gildyn.

21 *Pe* byddwn berffaith, *etto* nid adwaenwn fy enaid: ffiaidd *fyddai* gennif fy einioes.

22 Dymma yn peth, am hynny mi a'i dywedais: y mae efe yn diſetha y perffaith a'r annuwiol.

23 Os lladd y ffrywyll yn ddiſymmwth; efe a chwardd am ben profedigaeth y diniweid.

24 Y ddaear a roddwyd yn llaw 'r annuwiol, efe a fwrw hŵg dros wynebau ei barn-wŷr hi: onid ê, pa le *y mae, a phwy yw efe*?

25 A'm dyddiau i fydd gynt nâ rhedegwr: ffoant ymaith, heb wêled daioni.

26 Aethant heibio megis llongau † buain; megis yr eheda eryr at ymborth.

27 Os dywedaf, gollyngaf fy ngh*ŵ*yn dros gof; mi a adawaf fy nhrymder, ac a ymgyſuraf:

28 Yr wyf yn ofni fy holl ddoluriau: gwn na'm berni yn wirion.

29 *Os* euog fyddaf? pa ham yr ymflinaf yn ofer?

30 Os ymolchaf mewn dwfr eira, ac *os* glanhâf fy nwylaw yn lân;

31 Etto ti a'm trochi yn y pwll: a'm dillad a'm ffieiddiant.

32 Canys nid gŵr fel myfi *yw efe*, fel yr attebwn iddo, ac y delem ynghyd i farn.

33 Nid oes rhyngom ni † ddyddiwr a all oſod ei law arnom ein dau.

34 Tynned ymmaith ei wialen oddi arnaf; ac na ddychryned ef ofn ef myfi:

35 Yna y dywedwn, ac nid ofnwn ef: † ond nid felly † y mae gyd â myfi.

PEN. X.

1 *Job yn cymmeryd rhydd-did i achwyn, ac yn ymofyniaw â Duw o achos ei gyſtudd,* 18 *yn erfyn ei fod yn fyw, ac yn erbyn cael ychydig eſmwythâd cyn ei farw.*

YMae fy enaid ‡ yn blino ar fy einioes: arnaf fy hun y gadawaf fynghŵyn; ac yn chwerwder fy enaid y llefaraf.

2 Dywedaf wrth Dduw, na farn fi yn *fyrſt* pam

* Deut. 32. 4. 2 Cron. 19. 7. Dan. 9. 14.
† Heb. *trwy law ei anwiredd.*
* Pen. 22. 23.
* Deut. 4. 32.
* Gwel Pen. 7. 6. Gen. 47. 9. 1 Cron. 29. 15. Pſal. 144. 4. & 39. 5.
* Pſal. 129. 6. Jer. 17. 6.
* Pen. 11. 20. & 18. 14. Pſal 112. 10. Dihar. 10. 28.
† Heb. *bloedd gorfoledd.*
* Pſal. 143. 2.
* Gen. 1. 6.
† Heb. *uchelderau.*
* Amos 5. 8. Pen. 28. 31, &c.
† Heb. *As, Cefil, a Chimah.*
* Gwel Pen. 5. 9.
* Eſa. 45. 9. Jer. 18. 6. Rhuf. 9. 20.
† Heb. *a'i trŷm al.*
‡ Neu, *nerth.*
† Heb. *dymuniad*, neu, *Ebeb.*
† Heb. *argyoeddwŷr*, neu, *reſymmwr.*
‡ Neu, *wedi ei ddirdynu: yn ôl ei ra*

ang, gwna i mi wybod pa ham yr ymrysoni â mi.

3 Ai da i ti ecthrymmu, fel y dyfyrrio † waith dy ddwylaw, ac y llewyrchu gyngor yr annuwiol?

4 Ai llygaid o gnawd sy i ti? ai fel y gwel dyn y gwel di?

5 A ydyw dy ddyddiau di fel dyddiau dyn? a ydyw dy flynyddoedd di fel dyddiau gŵr?

6 Pan geisi fy anwireddu, a phan ymofynni am fy mhechod?

7 † Ti a wyddoft nad ydwyf annuwiol; ac nid oes a waredo o'th law di.

8 Dy ddwylaw di a'm gwnaethasant, ac a'm cyd-luniasant o amgylch: ac eto fy nistrewa yr wyt.

9 Cofia attolwg mai fel clai y gwnaethoft fi, ac a ddygi di fi i'r pridd drachefn?

10 * Oni thywalltaist fi fel llaeth, ac oni cheulaist fi fel caws?

11 Ti a'm gwiscaist â chroen, ac â chnawd; ti a'm † diffynnaist i ag escyrn ac â gian.

12 Bywyd a thirgaredd a ddarperaist i mi, a'th ymgeleddd a gadwodd fy yspryd.

13 A'r pethau hyn a guddiaist di yn dy galon; gwn fôd hyn gyd â thi.

14 Os pechaf, ti a'm gwili, ac ni 'm glanhai oddi wrth fy anwiredd.

15 Os ydwyf annuwiol, gwae fi; ac os cyfiawn ydwyf, *er hynny* ni chodaf fy mhen; *yr ydwyf yn* llawn o warthrudd, ac er hynny gwêl fy nghystudd:

16 Canys cynnyddu y mae: fy hela yr ydwyt fel llew creulon: er hyny drachefn ti a wnai yn rhyfedd â mi.

17 Yr wyt ti yn adnewyddu dy dyſtion i'm herbyn, ac yn amlhau dy ddigofaint wrthif; cynnewidlau a rhyfel ſydd i'm herbyn.

18 * Pa ham gan hyny y dygaist fi allan o'r groth? *o na* buaſwn farw, ac na 'm gwelai llygad.

19 Mi a fuaſwn megis pe na buaſwn, a myſi a ddygaſid o'r brû i'r bedd.

20 * Ond ychydig *yw* fy nyddiau? paid gan hynny, gâd i'm lonydd fel yr ymgyſſurwyf ychydig,

21 Cyn myned o honof lle ni ddychwelwyf, ſdir tywyllwch a chyſcod angau,

22 Tîr tywyllwch fel y fagddu, a chyſcod angau, a heb drefn; lle 'y mae y golauni fel y tywyllwch.

PEN. XI.

1 Zophar yn ceryddu Job am ei gyfiawnhau ei hun, 5 ac yn dangos mor anchwiliadwy ydyw doethineb Duw. 13 Sitcred yw hyndrin edifeirwch.

A Zophar y Naamathiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Oni atsobir arnlder gaireu? ac a gyfiawnheir gŵr † fiaradus?

3 Ai dy † gelwyddau a wna i wŷr dewi? a phan watwarech, oni bydd a'th wradwyddo?

4 Canys dywedaiſt, pûr *ydyw* fy nyſcaldiaeth, a glân ydwyf yn dy olwg di.

5 Ond, ô na leferai Duw, ac *nai* agoryd ei wefuſau yn dy erbyn,

6 A mynegi i ti ddirgeleddau doethineb, eu bôd yn ddau cymmaint â'r hyn ſydd: cydnabydd gan hyny i Dduw ofyn gannit lai nag a haedda dy anwiredd.

7 A elli di wrth chwilio, gael gafael ar Dduw? A elli di gael *yr* Holl-alluog hyd berfeithrwydd?

8 † Cyfuwch a'r nefoedd ydyw, beth a wnai di? Dyfnach nag vffern yw, beth a elli di ei wybod?

9 Mae ei fesur ef yn hwy na 'r ddaear, ac yn lled na 'r môr.

10 Os tyrr efe ymmaith, ac os carchara; os casgl ynghŷd, pwy a'i † chrwydra ef?

11 Canys efe a edwyn wŷr ddynion, ac a wêl anwiredd; ond ystyria efe gan hyny?

12 Dŷn gwâg ac hyny a gymmer arno fôd yn ddoeth; er geni dyn fel llwdn asyn wyllt.

13 Os dydi a baratoi dy galon, ac a estyni dy ddwylaw arno ef;

14 Od oes ddrygioni yn dy law, bwrw ef ymmaith ym-mhell, ac na ddioddef i anwiredd drigo yn dy luesti:

15 Canys yna y codi dy wyneb yn ddi-fry-chau, ie bydді ſadwdwy, ac nid ofni:

16 Oblegid ti a ollyngi dy ofid dros gôf: fel dyfroedd *y rhai* a aethant heibio y cofi *ef*.

17 Dy oedran hefyd † a fydd diſclairiach na hanner dydd, llewyrchi, *a* byddi fel y bore-ddydd.

18 Hyderus fyddi hefyd, o herwydd bôd gobaith: ie ti a gloddi, ac a orweddi mewn diogelwch.

19 * Ti a orweddi hefyd, ac ni *bydd a'th* ddychryno, ailawer a ymbiliant â'th wyneb.

20 Ond llygaid yr annuwiolion a dderfyg-ant, macha ganddynt ffoi, a'i † gobaith *fydd* fel ymadawiad yr enaid.

PEN. XII.

1 Job yn ei ynddiſgyn ei hun, yn erbyn ei gyfeillion oedd yn ei gerydду, 7 yn cydnabod fôd Duw yn Holl-alluog.

A Job a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Diau mai chwychwi *fy* bobl; a chyd â chwi y bydd marw doethineb.

3 Eithr y *mae* gennifi † ddeall fel chwithau; nid ydwyf i † waith nâ chwithau; † a phwy ni wŷr y ſaith fathau a hyn?

4 Yr ydwyf *fel* yn a watworid gan ei gymmydog, yr hwn a eilw ar Dduw, ac efe a'i hatyb: gwatworgardd *yw* y cyfiawn perffaith.

5 Lamp ddiyſtyr ym meddwl y llwyddiannus, *yw* 'r hwn ſydd barod i lithro o'i draed.

6 Llwyddianus *yw* lluoſai yſpeilwŷr, ac y mae digoeiwch i'r rhai ſydd yn cyffroi Duw, i rhai y cyfoethoga Duw eu dwylo.

7 Ond gofyn yn awr i'r anifeiliaid, a hwy a'th ddyſcant, ac i ehediaid yr awyr, a hwy a fynegant i ti.

8 Neu ddywed wrth y ddaear, a hi a'th ddyſc: a phyſcod y môr a yſpyſianc i ti.

9 Pwy ni wŷr yn y rhai hyn oll, mai llaw yr Arglwydd a wnaeth hyn?

10 Yr hwn *y mae* † anadl pôb peth byw yn ei law; ac anadl pôb † gnâth ar ddŷn.

11 * Onid y glûſt a farna ymadroddion? † a'r genau a archwaetha ei bwyd?

12 Doethineb *ſydd* mewn henuriaid; a deall mewn hîr ddyddiau.

13 Gyd ag ef *y mae* doethineb, a chadernid, cyngor a deall ſydd ganddo.

14 * Wele, efe a ddiſtrywia, ac nid adeiladir, * efe a gae ar ŵr, ac nid agorir arno.

15 Wele, efe a attal *y* dyfroedd, a hwy a ſychant: efe a'i denfyn hwynt, a hwy a ddadymchwelant y ddaear.

16 Gyd

16 Gyd-ag efy mae tarth a dosthirieb: efe
piau y tryssedic, a'r twyllo'r rai.
17 Efe fydd yn gwneuthur i gyngheiriaid fy-
ned yn siarbalch: ac efe a ynfyda farnwyr.
18 Efe fydd yn datcod rhwym brenhinoedd,
ac yn rhwymo gwregys am ei lwynau hwynt.
19 Efe fydd yn gwneuthur i dywysogion
fyned yn anrhaith: ac a blyga y rhai cadarn.
* Pen. 32. 8. 20 * Efe fydd yn dwyn ymaith ymadrodd
† Heb. *Gwefus* y ffyddlon. y ffyddlion: ac yn dwyn ymwyr y rhai hên.
21 Efe fydd yn aywalk dirybyrwch ar dywy-
sogion: ac yn † gwanhau nerth y rhai cryfion.
22 Efe fy yn datcuddio *pethau* dyfnion allan
o dywyllwch: ac yn dwyn cyscod angeu allan
i oleuni.
† Heb. *datcod gwregis y arfym.* 23 Efe fydd yn amhau y cenhedloedd, ac
yn eu destrywio hwynt: efe fydd yn ehangu ar
y cenhedloedd, ac efe a'i dwg hwynt i *gyfyng-
der.*
24 Efe fydd yn dwyn calon pennaethiaid
pobl y ddaiar: ac ufe a wna iddynt grwydro
mewn anialwch heb ffordd.
25 Hwy a halpiant yn y tywyllwch, heb
oleuni: ac efe a wna iddynt hwy gyfeiliorni
fel meddwyn.

PEN. XIII.

1 *Job yn argyoeddi ei gyfeillion am eu hoel yn dwedded, 14 yn dangos ei ymddiried yn Nuw, 20 ac yn dymuno tâwl gwybod ei beccodau, ac amcan Duw wrth ei gyfiuddio ef.*

WEle fy llygad a welodd *hyn* oll: fy nghlust a'i clywodd, ac a'i deallodd.
2 Mi a wn yn gyfial a chwithau: nid yd-
wyf waeth na chwithau.
3 Yn wir mynn a lefarafi wrth yr Holl-alluog,
ac yr ydwyf yn chwennych ymresymmu
â Duw.
4 Ond chwi yn offio celwydd *ydych* chwi:
meddygon diddim ydych chwi oll.
5 Oh gan dewi na thawech, a *bynny* a fyddei
i chwi yn ddoethineb.
6 Clywch attolwg fy rhefwm, a gwrandewch
ar ddadl fy ngwefusau.
7 A ddywedwch chwi anwiredd tros Dduw?
ac a ddywedwch chwi dwyll ar ei fwyn ef?
8 A ddechrynwch chwi ei wyneb ef? a ym-
ryfonwch chwi tros Dduw?
9 Ai da *fydd hyn* pan chwilio efe chwi? a
dwyllwch chwi ef fel twyllo dŷn?
10 Gan geryddu efe a'ch cerydda chwi; os
derbyniwch wyneb yn ddirgel.
11 Oni ddychryna ei arderchawgrwydd ef
chwi? ac oni fyrth ei ofnwyd ef arnoch?
12 Cyffelyb i ludw *ydyw* eich coffadwriaeth
chwi; a'ch cyrph i gyrph o gla.
† Heb. *o'll wrthi.* 13 Tawch, † gadwch lonydd, fel y llefarwyf
inheu: a deued arnaf yr hyn a *ddelo.*
14 Pa ham y cymmeraf fy nghnawd â'm dan-
nedd? ac y gofodaf fy einioes yn fy llaw?
15 Pe lladdei efe fi, etto mi a obeithiaf yn-
ddo ef: ee hynny fy ffyrdd a † ddiffynnaf ger
ei fron ef.
† Heb. *brofi, neu, cyf-oddef.* 16 Hefyd efe *fydd* Iachydwriaeth i mi: ca-
nys ni ddaw rhagrithiwr yn ei wydd ef.
17 Gan wrando gwrandawch fy ymad-
rodd, ac a fynegwyf, â'ch clustiau.
18 Wele yn awr trefnais *fy* achos, gwn i'm
cyfiawnhâir.
19 Pwy ydyw *'r hwn* a ymddadleu â mi? o
canys yn awr *os* tawaf, mi a drengaf.
20 Ond dau *beth* na wna i mi; yna nid
ymguddiaf rhagot.
21 Pellhâ dy law oddi arnaf: ac na ddychry-
ned dy ddychryn fi.
22 Yna galw, ac myfi a attebaf: neu myfi
a lefaraf, ac attseb di fi.
23 Pa faint o gamweddau, ac o bechodau
fy ynof? gâr i mi wybod fynghamwedd a'm
pechod.
24 Pa ham y cuddi dy wyneb, ac y cym-
meri fi yn elyn i ti?
25 A ddyfylli di ddeilen ofcwydedic? a ym-
lidi di ffofyn-fych?
26 Canys yr wyt ti yn fcrifennu pethau * Pfal.
chwerwon yn fy erbyn: * ac yn gwneuthur 25. 7.
i mi feddiannu camweddau fy lauangctid.
27 Ac yr ydwyt ti yn gofod fy nhraed
mewn cyffion, ac yn gwiliad ar fy holl lwy-
bran: *ac* yn nodi † gwaelnau fy nhraed. † Heb. *gwreiddi.*
28 Ac efe megis pydrni a hanelidia, fel
dilladyn yr hwn a yfia gwyfyn.

PEN. XIV.

1 *Job yn ymbil â Duw am ei ffofon, o herwydd byrred oes dyn, a ffocysd marwolaeth. 7 Er nas gellir cael eniocs, wedi ei challi ymwaith, etto y mae efe yn difgwyl am gael ei anwidio.*
16 *Trwy bechod y mae y creadur tan lyg-
ddigaeth.*

DYn a aned o wraig *fydd* fyrr o ddyddiau,
a llawn o helbul.
2 * Fel blodeuyn y daw allan, ac y torrir * Pfal.
ef ymmaith: ac efe a gilia fel cyfcod, ac ni faif. 102. 11.
& 103. 15.
& 144. 4.
Pen. 8. 9.
3 A agori di dy lygaid ar y fath ymma? ac * Pfal. 51.
a ddygi di fi i farn gyda thi? 5.
4 Pwy * a ddyry *beth* glân allan o *beth* * Pen. 7.
allan? neb. 1.
5 * Gan fôd ei ddyddiau ef wedi eu rhag-
derfynu, rhifedi ei fifoedd ef gyd â thi, a gofod ‡ Pridias
o honot ei derfynau, fel nad ei trofiynt.
6 Trô oddi wrtho, fel ‡ y gorphywyfo, hyd
oni orphenno, fel gwâs cyflog, ei ddiwrnod.
7 Canys y mae gobaith o bren, ar ei dorri, y
blagura efe etto, ac na phaid ei flagur ef a
thyfu.
8 Er henaiddio ei wreiddyn ef yn y ddaiar,
a marwoldio ei fon-cyff ef yn y pridd,
9 Efe a flagura oddi wrth arogl dyfroedd;
ac a fwrw ganghennau fel planhigyn.
10 Ond gŵr a fydd marw, ac a dorrir ym-
maith, a dŷn a drenga, a pha le y mae?
11 *Fel* y mae dyfroedd yn pallu o'r môr, a'r
afon yn mynnd yn ddiyfpydd, ac yn fychu:
12 Felly gŵr a orwedd ac ni chyfyd, hyd
oni byddo heb nefoedd; ni ddihunant, ac ni
ddeffroant o'i cwfc.
13 O na chuddit fi yn y bedd; *na'm* cadwit
yn ddirgel, nes troi dy lid ymmaith; *na* ofodit
amfer nodedig i mi, a'm cofio.
14 Os bydd gŵr marw, a fydd efe byw *dra-
chefn?* ? difgwiliaf holl ddyddiau fy milwriaeth,
hyd oni ddelo fy nghyfnewidiad.
15 Galwi, ac myfi a'th attebaf; chwennychi
waith dy ddwylaw.
16 Canys yr awr hon y * thifi fy nghamrau: * Pfal.
onid wyt yn gwiliad ar fy mhechod? 139. 2.
17 Fy nghamwedd a felied mewn côd; a
thi a wnaifi i fynu fy anwiredd.
18 Ac yn wir, y mynydd a fyrthio a ddi-
flanna; a'r graig a fymmudir o'i lle.
19 Dyfroedd a dreuliant y cerrig; yr wyt
yn † golchi ymmaith y pethau fy 'n tyfu o † Heb.
bridd y ddaiar, ac yn gwneuthur i obaith dŷn *llifeiria
trus y*
20 Yr wyt yn ei orchfygu ef yn dragywydd, *perfon,*

fel yr elo ymmaith: a thai meddo ei wynab ef, yr wyt yn ei ddanfon ef i ffordd.

22 Ei feibion ef a ddaw i anrhydedd, ac nis gwybydd efe: a hwy a ostyngir, ac ni wyr efe oddi wrthynt.

23 Ond ei gnawd arno a ddoluria, a'i enaid ynddo a alara.

PEN. XV.

1 Eliphaz yn cerydda Job am ei ammynieddo yn ei gyfiawnhau ei hun. 17 Ac yn gosod o herwydd yr hyn hobl, mor anefmwyth yw gwyr annuwiol.

YNa Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd.

2 A adrodd gŵr doeth wybodaeth o wynt? ac a leinw efe ei fol â'r dwyreinwynt?

3 A ymresymma efe â gair ni fuddia? neu ag ymadreddion, y rhai ni wna efe lesâd â hwynt.

4 Yn ddiau ti a † dorraist ymmaith ofn, yr ydwyt yn attal † gweddi ger bron Duw.

5 Canys dy enau † a draetha dy anwiredd; ac yr wyt yn dewis tafod y cyfrwys.

6 Dy enau di fydd yn dy fwrw yn euog; ac nid myfi: a'th wefusau fydd yn tyſtiolaethu yn dy erbyn.

7 A anad tydi yn gyntaf dŷn? a lunied tydi o flaen y brynnau?

8 * A glywaiſt ti gyfrinach Duw? ac a attali di ddoethineb gŷd â thi dy hun?

9 Beth a wyddoſt ti, ac n'as gwyddom ni? *beth* a dealli di, heb fod hynny hefyd gennym ninnau?

10 Y mae yn ein myſc ni y penllwyd, a'r cedrannus hefyd: hŷn o eedran na'th dad ti.

11 A ai bychan ganeik ti ddiddanwch Duw? a oes dim dirgel gŷd â thi?

12 Pa beth fydd yn dwyn dy feddwl oddi arnat? ac ar ba beth yr amnewidia dy lygaid,

13 Gan i ti droi dy feddwl yn erbyn Duw, a gollwng y *feib* eirian allan o'th enau?

14 * Pa beth yw dŷn i fod yn lân? a'r hwn a anad o wraig i fod yn gyfiawn?

15 * Wele ni roddes efe ymddiried yn ei feinct; a'r nefoedd nid ydynt lân yn ei olwg ef.

16 Pa faint mwy ffiaidd, a drewedic yw dŷn, yr hwn ſydd yn yfed anwiredd fel dwfr.

17 Dangoſaf i ti, gwrando arnaf; a'r hyn a welais a fynegaf.

18 Yr hyn a fynegodd gwŷr doethion oddiwrth eu tadau; ac nis celaſant:

19 I'r rhai yn unic y rhoddwyd y ddaear: ac ni ddaeth allfud yn eu plith hwy.

20 Holl ddyddiau † annuwiol y bydd efe yn ymofidio: a rhifedi y blynyddoedd a guddiwyd oddi wrth y traws.

21 Trwſt † ofnadwy *ſydd* yn ei gluſtiau ef: mewn heddwch y daw y diniſtrudd arno.

22 Ni chred efe y dychwel allan o dywyllwch: ac y mae y cleddyf yn gwilied arno.

23 Y mae efe yn crwydro am fara, pa le *y bydde*: efe a wyr fod dydd tywyllwch yn barod wrth ei law.

24 Cyſtudd, a chyfyngdra a'i brawycha ef: *hwy* a'i gorchfygant fel brenin parod i ryfel.

25 Canys efe a eſtynnodd ei law yn erbyn Duw: ac yn erbyn yr Holl-alluog yr ymnerthodd.

26 Efe a red yn y gwddf iddo ef; trwy dewdwr torrau ei dariannau:

27 Canys efe a ddodi ei wynab fel ſruſder: ac a wnaeth dyrch o ſaneg ar ei dynion wynnaidd.

28 A thrigo y mae mewn dinaſoedd wedi eu dinifeio, a thai anghyfannedd: y rhai ſydd barod i fod yn garneddau.

29 Ni chyfoethoga efe, ni phery ei olud ef ychwaith: ac nid oſtyn efe eu perfaithrwydd hwy ar y ddaear.

30 Nid ymedy efe allan o dywyllwch, y fflam a wywa ei frig ef; ac efe a ymedy trwy anadl ei enau ef.

31 Yr *hwn* a dwyllod nac ymddirieded mewn ofered: canys ofered ſydd ei obr ef.

32 Efe a dorrir ymmaith cyn ei dŷdd: a'i gangen ni laſa.

33 Efe a ddihidla ei rawn anaddfed fel gwinwydden; ac a fwrw ei flodeuyn fel olifwydden.

34 Canys cynnulleidfa rhagrith-wyr *ſydd* unic: a thân a yſſa luſtfad gwobr-wyr.

35 Y maent yn ymddwyn blinder, ac * yn eſcor ar † wagedd: a'i bol ſydd yn darpar twyll.

PEN. XVI.

1 Job yn helo ei ei gyfeillion, ac hanerbyngwaredd, 7 yn dangos mor dofaur yw ei gyſtudd, 17 ac yn ymddiffyn ei ddiniweidrwydd.

A Job a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Clywais lawer o'r faith hyn: * cyſurwyr † gofidus *ydych* chwi oll.

3 Oni *chaiſ* diwedd ar eiriau † ofer? neu pa beth ſydd yn dy greſhau di i attob?

4 Mi a fedrwn ddywedyd fel chwithau, pe byddai eich enaid chwi yn lle fy enaid i, medrwn ben-tyeru geiriau i'ch erbyn, ac yſgwyd fy mhen arnoch.

5 Ond mi a'ch cryfhawn chwi â'm genau; a ſymmudiad fy ngwefuſau a ainwythai *eich gofid*.

6 Os llefaraf i, nid eſmwythâ fy nolur; ac os peidiaf, † ai ffai fy ngofid?

7 Ond yn awr efe a'm blinodd i: anrhaithiaiſt fy holl gymmuleidfa.

8 A chroen-grychiaſt fi, a hynny ſydd dyſtiolaeth: a'm culni yn codi ynof, a dyſtiolaetha yn fy wyneb.

9 Yn ei ddigllondeb *ſ'm* rhwyga yr hwn a'm caſa, efe a eſcymyga ddannedd arnaf: fy ngwrthwynebwr a ſtaenllymmodd ei lygaid yn fy erbyn.

10 Hwy a ledaſant eu fafnau arnaf, tarawſant fy nghernau yn ddirmygus: ymgaſclaſant ynghyd yn fy erbyn.

11 Duw a'm † rhoddes *i'r* anwir; ac a'm trodd i ddwylo'r annuwiolion.

12 Yr oeddwn yn eſmwyth, ond efe a'm dryllíodd, ac a ymaſodd yn fy ngwddf, ac a'm dryllíodd yn chwil-friw, ac a'm codold yn nôd iddo ei hun.

13 Ei ſaethyddion *ſy* yn fy amgylchu, y mae efe yn hollti fy arennau, ac nid ydyw yn arbed, y mae yn tywallt fy muſtl ar y ddaear.

14 Y mae yn fy rhwygo â rhwygiad ar rwygiad: y mae efe yn rhedeg arnaf, fel cawr.

15 Gwniais ſachlen ar fy nghroen: a halogais fy nghorn yn y llwch.

16 Fy wyneb ſy fudr gan wylo, a chyſcod marwolaeth *ſydd* ar fy amrantau;

17 Er nad oes gamwedd yn fy nwylaw: a bod fy ngweddi yn bûr.

† Heb. *ddiddymaiſt*. ‡ Neu, *ymadrodd*. † Heb. *ſy yn dyſtel*.

* Rhuf. 11. 34.

* Pen. 34. 4. 1 Bren. 8. 46. 2 Cron. 6. 36. Pſ. 8. 4. Dihar. 20. 9. 1 Io. 1. 8. * Job 4. 18.

† Heb. *dywyllwch*.

† Heb. *ddwyn-wyneb*.

* Pen. 13. 4. † Heb. *pa beth ſydd yn myned allo-ddi-wrthſi*

* Eſ. 59. 4. Pſal. 7. 14. † Neu, *gamwedd*.

18 O ddalaren, na orchuddia fy ngwaed,
ac na fydded lle i'm gwaedd.
19 Wele, hefyd yn awr fy nhŷst yn y nefoedd : a'm cyfiolaeth yn yr uchelder.
† Heb. *Yw fy ngwarthwyr.* 20 Fy nghyfeillion † fydd yn fy ngwawdio:
fy llygad a ddiferodd *ddagrau* wrth Dduw.
‡ Neu, *Gyfaill.* 21 O na chai yn ymddadlau â Duw, dros
ddyn, fel mab dyn dros ei ‡ gymydog.
† Heb. *hynyddoedd bychain.* 22 Canys *pan ddêl* † ychydig flynyddoedd,
yna mi a rodiaf lwybr *ar hyd yr hwn* ni ddychwelaf.

PEN. XVII.

1 Job yn appelio oddiwrth ddynion at Dduw. 6 Y gall annogaredd dynion wrth y cyfuddiedig, beri i'r dawrol fynnu, ond nas gall beri iddynt ddigalonni. 11 Nid mewn hyryd, ond mewn gwirionedd, ymae ei obaith ef.

† Neu, *fy ysbryd a wtelir wyd.* † Heb. *Llettyu.* F Y † anadl a lygrwyd, fy nyddiau a ddiffoddwyd, beddau *fy hared* i mi.
2 Onid *oes* watwar-wŷr gyd â mi? ac onid
yw fy llygad yn † aros yn eu chwerwedd hwynt?
3 Dyro i lawr yn awr, dyro i mi felchiau
gyd â thi ; pwy *ydyw* efe a dery ei law yn fy
llaw i?
4 Canys cuddiaist eu calon hwynt oddi
wrth ddeall : am hynny ni ddarchefi di
hwynt.
5 Yr hwn a ddywed wenlaith Iw gyfeillion, llygaid ei feibion ef a ballant.
6 Yn ddiau efe a'm gosododd yn ddihareb
i'r bobl, ac ‡ o'r blaen yr oeddwn megis tympan iddynt.
‡ Neu, *o'i blaen* hwynt. 7 Am hynny y tywyllodd fy llygad gan
ddigllonedd : *ac y mae* fy †aelodau oll fel cysgod.
‡ Neu, *meddyliau.* 8 Y rhai vniawn a synnant am hynn; a'r
diniwed a ymgyfyd yn erbyn y rhagrithlwr.
9 Y cyfiawn hefyd a ddeil ei ffordd ; a'r
glân ei ddwylaw a chwanega gryfdwr.
10 Ond chwi oll dychwelwch, a deuwch
yn awr : am na chafi *ŵr* doeth yn eich plith
chwi.
11 Fy nyddiau aeth heibio, fy amcanion a
dynned ymmaith ; *fef* ‡ meddyliau fy nghalon.
‡ Neu, *Meddiannau.* † Heb. *Cyfnewid.* 12 Gwnânt y nôs yn ddydd, † byrryw 'r
golouni o herwydd tywyllwch.
13 Os disgwiliaf, y bedd *fydd* dŷ I mi :
mewn tywyllwch y cyweiriais fy ngwely.
14 Gelwais ar y pwll, ty di *yw* fy nhâd : ar
y pryf, fy mam a'm chwaer *wyt.*
15 A pha lê yn awr *y mae* fy ngobaith ?
pwy hefyd a genfydd fy ngobaith ?
16 Descynnant i farrau y gwîl, pan fyddo
ein cŷd-orphywysfa yn y llwch.

PEN. XVIII.

1 Bildad yn beio ar Job am ei ryfyg a'i anniolddefgarwch. 5 Trueni yr annuwiol.

A Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,
2 Pa *hŷd* y derfydd eich ymadrodd ? ystyriwch, wedi hynny ninnau a lefarwn.
3 Pa ham y cyfrifed nyni fel anifeiliaid ? *ac* yr ydym yn wael yn eich golwch chwi ?
4 O yr hwn fydd yn rhwygo ei enaid yn
ei ddigllondeb, ai er dy fwyn di y gadewir y
ddaear ? neu y symmudir y graig allan o'i lê ?
5 Ie golouni 'r annuwiolion a ddiffoddir, a
gwreichionen ei dân ef ni lewyrcha.
‡ Neu, *Goreuyll.* 6 ‡ Golouni a dywylla yn ei luestŷ ef : a'i
lusern a ddiffydd gyd ag ef.
7 Camrau ei gryfdwr ef a gyfyngir ; a'i
gyngor ei hun a'i tawrw ef i lawr.
8 Canys efe a dafflr I'r rhwyd erbyn ei
draed ; ac ar faglau y rhodia efe.
9 Magl a ymaifft yn ei ſo.ll *ef*, a'r gwilliad
fydd trêch nag ef.
10 Hoenyn a guddied iddo ef yn y ddaiar
a magl iddo ar y llwybr.
11 Braw a'i brawycha ef o amgylch ; ac a'i
‡ gyrr i *gymmeryd* ei draed.
12 Ei gryfdwr fydd rnewynllyd, a diniſtr
fydd parod wrth ei ystlys.
13 Efe a ysfa † gryfdwr ei groen ef : cynta- † Heb. *Furiau.*
nedig angau a fwrsty ei gryfdwr ef.
14 * Ei hyder ef a dynnir allan o'i luestŷ : * Pen.
a *hynny* a'i hartwain ef at frenin dychryniadau. 8. 14. &
15 *Efe* a drig yn i luest ef, am nad eiddo 11. 20.
ef *ydyw* : brwmstan a wasferir ar ei drigfa ef. Pſal. 11.
16 Ei wraidd a ſychant oddi tanodd, a'i 6.
ſrig a dorrir oddi arnodd. Dihar.
17 * Ei gofiad wriaeth a gollir o'r ddaiar, ac 10. 28.
ni *bydd* enw iddo ac wyneb yr heol. * Dihar.
18 ‡ Efe a yrrir allan o olauni i dywyllwch: 2. 21.
efe a ymlidir allan o'r bŷd. ‡ Heb.
19 Ni *bydd* iddo fab, nac *wŷr*, ym myſc ei *Gyrrant ef allan, &c.*
bobl ; nac vn wedi ei adel yn ei drig-fannau ef.
20 Y rhai a ddêl ar ei ôl a ſynna arnynt o
herwydd ei ddydd ef : a'r rhai o'r blaen a
† gawſant fraw. † Heb.
21 Yn wîr, dymma drigfeodd yr anwir ; *Yawnfyd* ac dymma lê *y dŷn* nid edwyn Dduw. *ſant nerwa kaw.*

PEN. XIX.

1 Job yn cwyno gwaſaneud yw ei gyfeillion, ac yn dangos fod yntho ef ddigon o drueni i borthi eu creuloneb hwy. 21, 28 Yn ymbil am dofturi, 23 ac yn credu yr ail-gyfodiad.

A Job a attebodd, ac a ddywedodd,
2 Pa hŷd y cyſtuddiwch fy enaid ? ac
I'm drylliwch â geiriau ?
3 Deng-waith bellach i'm gwradwyddaſoch,
ac nid cywilydd gennych ymgaledu I'm herbyn.
4 Hafyd pe *byddai* wîr wneuthur o honoſi
yn amcyfus ; gyd â mi y tric fy amcyfuſedd.
5 Yn wîr os ymfawrygwch yn fy erbyn, a
dadlau fyngwradwydd im herbyn :
6 Gwybyddwch yn awr mai Duw a'm
dymchwelodd i, ac a'm hamgylchodd â'i
rwyd.
7 Wele, lleſaf *ebe* trawſher, ond ni'm atte-
bir : gwaeddaf, ond nid oes farn.
8 Efe a gaeodd fy ffordd fel nad elwyf
trofodd : y mae efe yn goſod tywyllwch ar fy
llwybrau.
9 Efe a ddiloſcodd fy ngogoniant oddi amdanaf ; ac a ddygodd ymmaith goron fy mhen.
10 Y mae efe yn fy nefrywio oddi amgylch,
ac yr *a*dwyf yn myned ymmaith : ac efe a
ſymmudodd fy ngobaith fel pren.
11 Gwnaeth hefyd ir ddigoſaint gynneu
yn fy erbyn ; ac a'm cyfrifodd iddo fel un o'i
elynion.
12 Ei dorfoedd ſy yn dyfod ynghŷd ; ac yn
palmantu eu ffyrdd yn fy erbyn, ac yn gwerſyllu o amgylch fy mhabell.
13 Efe a beilhâodd fy mrodyr oddiwrthif,
a'r rhai oedd yn fy adnabod hefyd a ymddieithraſant oddi wrthif.
14 Fy nghyfneſaf a ballaſant, a'r rhai oedd
o'm cydnabod a'm anghofiaſant.
15 Y rhai oedd yn trigo yn fy nhŷ, a'm
morwynion, fy 'n fy nghyfrif yn ddieithr : allud ydwyf yn eu golwg.

16 Gwlwais ar fy nghwaſanaeth-ŵr, ac ni'd
attebodd; ymbiliais ag ef â'm genau.
17 Dichlŷn oedd fy arogl i'm gwraig; ac
ymbil o honof â hi er mwyn fy mhlant o'm
† corph.
18 ‡ Plant hafyd a'm dilyſtyrent: cyſodais,
a dywedaſant i'm herbyn.
19 * Fy hŏll gyfrinach-wŷr ſy 'n fy ſſigl-
ddio: a'r rhai a garais a droeſant yn fy erbyn.
20 Fy eſcyrn a lynodd wrth fy nghroen,
‡ ac wrth fy ngnhawd; ac â chroen fy nan-
nedd y diengais.
21 Trugarhewch wrthif, trugarhewch
wrthif, fy nghyfeillion; canys llaw Duw a
gyffyrddodd â mi.
22 Pa ham yr ydych chwi yn fy erlid i fel
Duw, heb gael digon ar fy nghnawd?
23 † Oh nad ſcrifennid fy ngeiriau yn awr:
ô na argraphid hwynt mewn llyfr!
24 Oh nad ſcrifennid hwynt yn y graig dros
byth; â phin o haiarn, â phlwm!
25 Canys mi wn fod fy mhryn-ŵr yn
fyw, ac y ſaif yn y diwedd ar y ddaiar:
26 Ac ‡ er yn ôl fynghroen *i bryfed* ddi-
ſetha *y corph* hwn, etto cai weled Duw yn fy
nghnawd.
27 Yr hwn a gâf fi i'm ſr hun ei weled;
a'm llygaid a'i gwelant, ac nid † arall; *er* I'm
arennau ddarfod ‡ ynof.
28 Eithr chwi a ddylech ddywedyd, pa ham
yr erlidiwn ef? ‡ canys gwreiddyn y mater a
gaed ynof.
29 Ofnwch am danoch rhag y cleddyf: ca-
nys y *mae* digofaint *yn dwyn* cofpedigaethau y
cleddyf; fel y gwybyddoch ſôd barn.

PEN. XX.

1 Zophar yn dangos cyffro a rhaid yr annuwiol.

YNa Zophar y Naamathiad a attebodd, ac
a ddywedodd,
2 Am hynny y mae fy meddyliau yn peri i
mi attab; ac am *hyn y mae* brŷs ‡ arnaf.
3 Yr ydwyf yn clywed cerydd gwradwy-
ddus i mi: ac y mae yſpryd fy neall yn peri i
mi attab.
4 Oni wyddoſt ti hyn erioed, er pan oſod-
wyd dŷn ar y ddaiar,
5 * Mai † byrr yw gorfoledd yr annuwo-
lion: a llawenydd y rhagrithwŷr dros funud
awr?
6 Pe derchafei ei odidawgrwydd ef i'r
nefoedd; a chyrhaeddyd o'i ben ef hyd y
‡ cymmylau,
7 Efe a gollir yn dragywydd, fel ei dom:
y rhai a'i gwelſant a ddywedant, pa le y mae
efe?
8 Efe a eheda ymmaith megis breuddwyd,
ac ni cheir ef: ac efe a ymlidir fel gweledi-
gaeth nôs.
9 Y llygad a'i gwelodd ni wêl ef mwy: a'i
le ni chenydd mwy o hono.
10 ‡ Ei feibion a gais foddoni y tiodion; a'i
ddwylaw a roddant adref eu golud hwynt.
11 Ei eſcyrn ſy 'n llawn o *bechod* ei ieuengc-
tid, yr hwn a orwedd gyd ag ef yn y pridd.
12 Er bôd drygioni yn ſelus yn ei enau ef:
er iddo ei gau dan ei dafod;
13 Er iddo ei arbed, ac heb ei ado, eithr ei
gattal o fewn taſlod ei enau:
14 Ei fwyd a dryſ yn ei ymyſcaroedd: puſt!
aſpiaid *ydyw*, o'i fewn ef.
15 Efe a lyngoidd gyfoeth, ac efe a'i chwy-
da; Duw a'i tynn allan o'i fol ef.
16 Efe a ſugn wenwyn aſpaidd: pfol gwi-
ber a'i lladd ef.
17 Ni chaiff weled afonydd, ſrydliau, ac
aberoedd ô fêl, ac ymenyn.
18 Y mae efe yn thoddi adref yr hyn a lu-
furiodd am danо, ac nis llwnge: † yn ôl ei
olud y rhydd adref, ac heb gael llawenydd o
honaw.
19 Am iddo ddrylliо, a gadaw y tiodion:
ſclyfaethu tŷ nid ôdeiladodd:
20 * Diau na † chaiff llonydd yn ei fol; ra
weddill o'r hyn a ddymunodd.
21 Ni *bydd* gweddyll † o'i fwyd ef: am hyn-
ny ni ddiſgwil nêb am ei dda ef.
22 Pan gyflawner ei ddigonoldeb, cyfyng
fydd arno; llaw pôb dŷn blin a ddaw
arno.
23 *Pan* fyddo efe ar fedr llenwi ei fol,
Duw a ddenyn arno angerdd ei ddigofaint:
ac a'i glawla *hi* arno ef ym myſc ei fwyd.
24 Efe a ffŷ oddi wrth arfau haiarn: a'r
bwa ddur a'i trywana ef.
25 Efe a dynnir, ac a ddaw allan o'r corph,
a gloyw-lafn a ddaw allan o'i fuſtl ef; dychryn
fydd arno.
26 Pôb tywyllwch *a fydd* cuddiedic yn ei
ddirgeloedd ef, tân heb ei chwythu a'i hyſſa ef:
yr hyn a adawer yn ei luefŷ ef, a ddrygir.
27 Y nefoedd a ddatcuddiant ei anwiredd ef:
a'r ddaiar a gyfyd yn ei erbyn ef.
28 Cynnydd ei dŷ ef a gilia: *ei ddâ* a lifa
ymmaith yn nydd ei ddigofaint eſi.
29 Dymma ran dŷn annuwiol gan Dduw;
† a'r etifeddiaeth a oſodwyd iddo gan Dduw.

PEN. XXI.

1 Job yn dangos ſod iddo achos i oſidio, ie yn mawr dôm. 7 Bôd yr annuwiol weithiau yn gymmeiaf yn llwyddiant, ac 3 pain iddynt ddiſgyn. Duw: 16 A bôd eu dinyſtr hwy weithiau yn eglur. 29 Nad oes rayw yhwng y llwyddiannus a'r truenus yn angen. 30 Ac mai mewn bŷd arall y mae barnedigaeth yr annuwiol.

A Job a attebodd, ac a ddywedodd,
2 Gan wrando gwrandewch ſy ymadrodd; a bydded hyn *yn lle* eich cyſſur.
3 Dioddefwch fi, a minneu a lefaraf: ac
wedi i mi ddywedyd, gwarworwch.
4 A minnau, ydwyfi *yn gwneuthur* ſy
nghŵyn wrth ddŷn? ac os *ydwyf*, pa ham
† na byddai gyſyng ar fy yſpryd?
5 Edrychwch arnaf, a ſynnwch; a goſo-
dwch *eich* llaw ar *eich* genau.
6 Minneu pan gofiwyf, a ofnaf; a dychryn
a ymeifl yn fy nghnawd.
7 *Pa ham y mae yr annuwiolion yn byw,
yn heneiddio, ac yn cryfhau mewn cyfoeth?
8 Eu hâd hwy *ſydd* ſafadwy o'i blaen gyd â
hwynt, a'u hillogaeth yn eu golwg.
9 Eu tai *ſy mewn* heddwch allan o ofn, ac
nid *ydyw* gwialen Duw arnynt hwy.
10 Y mae ei tarw hwynt yn cyſoi, ac ni
chyll ei hâd; ei ſuwch ei a fwrw lô, ac nid
erthyla.
11 Danfonant allan eu rhai bychain fel dia-
dell, a'i bechgyn a neidiant.
12 Cymmerant dympan a thelyn, a llawen-
ychant wrth lais yr organ.

13 Treuliant

† Heb. *ôni.*
‡ Neu, *yr eawir.*
* Pſal. 41. 9. & 55. 13. 14.
‡ Neu, *Pel wrth, &c.*
† Heb. *Pwy a ddyry ſcrifo ym fyng.*
‡ Neu, *Wedi i'm ddiſcro, er ajniſtrio y corph awn, etto o'm cnawd y gwelaf Dduw.*
† Heb. *Dicllyn*
‡ Heb. *Beth mawr wyt.*
‡ Neu, *Pa wreiddyn matter a gaed, &c.*

† Heb. *naef.*

* Pſal. 37. 35. 36.
† Heb. *O agos.*

‡ Heb. *Wybren.*

‡ Neu, *Ymladdu a erbynnau ei blaid.*

† Heb. *Yn ôl ei gabael a'i anrheithio.*
* Preg. 5. 13. 14.
† Heb. *Wyneb.*
‡ Neu, *Yn fwyd ef.*

† Heb. *Ac etifeddiaeth ei ordinhad ef gan Dduw.*

13 Trueiliaw eu dyddiau mewn daioni, ac mewn mwynder y disgynnant Pr bedd.

* Pen. 22. 17. 14 * Dywedant hefyd wrth Dduw cilia oddi wrthym; canys nid ydym yn chwennych gwybod dy ffyrdd.

15 Pa beth ydyw Pr Holl-alluog fel y gwasanaethem ef? a pha fudd fydd i ni os gweddiwn arno?

16 Wele, nid ydyw eu daioni hwy yn eu llaw eu hun; pell iw cyngor yr annuwiol oddi wrthif fi.

‡ Neu, *Lamp.* 17 Pa lawer gwaith y diffydd ‡ canwyll yr annuwiolion: ac y dawo dinistr arnynt hwy? Duw a ran ofidiau yn ei ddig.

18 Y maent hwy fel soll o flaen gwynt: ac fel mân-us yr hwn a † gipplo a ese wynt.

† Heb. *Ledratsa.* 19 Duw a gaddfa ei anwiredd ef iw feibion: efe a dâl iddo, ac efe a'i gwybydd.

20 Ei lygaid a welant ei ddinistr ef; ac efe a yf o ddigofaint yr Holl-alluog.

21 Canys pa wynfyd fydd ganddo ef yn ei dŷ ar ei ôl, pan hannerer rhifedi ei fisoedd ef?

22 A ddysc neb wybodaeth i Dduw? gan ei fod yn barnu y rhai vchelion?

‡ Neu, *Nerth ei berfeithrwydd.* ‡ Neu, *Gelynnus.* 23 Y naill fydd yn marw yn ‡ ei gyflawn nerth, ac efe yn ddiruwyth, ac yn hedd ychol yn gwbl.

24 Ei † fronnau ef fy yn llawn llaeth; a'i escyrn yn iraidd gan fêr.

25 A'r llall fydd yn marw mewn chwerwder enaid; ac ni fwyttaodd mewn hyfrydwch.

26 Hwy a orweddant ynghyd yn y pridd, a'r prifed a'i gorchguddia hwynt.

27 Wele mi a adwen eich meddyliau; a'r bwriadau 'r ydych chwi yn eu dychymmygu ar gam yn fy erbyn.

28 Canys dywedwch, pa lê y mae tŷ y pendefig? a pha lê y mae lluestŷ annedduau 'r annuwiolion?

29 Oni ofynnasoch chwi Pr rhai oedd yn myned heibio-rhyd y ffordd? ac onid adwaenoch chwi eu harwyddion hwy?

* Dihar. 16. 4. † Heb. *Cynddareddau.* 30 * Mai hyd ddydd dinistr yr arbedir y drygionus: yn nydd † cynddaredd y dygir hwynt allan.

† Heb. *Beddau.* † Heb. *W. lia.* 31 Pwy a fynega ei ffordd ef yn ei wyneb ef? a phwy a dâl iddo ef fal y gwnaeth?

32 Etto efe a ddygir Pr ‡ bedd, ac arlwys yn y pentwrr.

33 Y mae priddellau y dyffryn yn felus iddo, a phob dyn a dynn ar ei ôl ef: megis yr aeth anirif o'i flaen ef.

34 Pa fodd gan hyny y cyffurwch fi ag oferedd; gan fod camwedd yn eich attebion chwi?

PEN. XXII.

1 *Eliphaz yn dangos nad yw daioni dyn yn gwneuthur dim lles i Dduw, 5 yn cyhuddo Job o amryw bechodau, 21 yn ei gynghori ef i edifarhau, 27 ac addawidion o ddiogeledd.*

YNa Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 A wna gŵr hallfad i Dduw? fal y gwna y synhwyrol lesâd iddo ei hun.

3 Ai digrifwch ydyw Pr Holl-alluog dy fôd di yn gyfiawn? neu ai elw dy fôd yn perfeithio dy ffyrdd?

4 Ai rhag dy ofn y cerydda efe dydi? neu yr â efe gyd â thi i farn?

5 Onid ydyw dy ddrygioni di yn fawr? a'th anwireddau heb derfyn.

6 Canys cymmeraist wyfti gan dy frawd, dewnn at ei eisieddfa ef:

yn ddiachos; a dieddfit ddillad y rhai noethion.

7 Ni roddaist ddwfr iw yfed Pr flinderdic; a thi a attaliaist fara oddi wrth y newynoc.

8 Ond y gŵr † cadarn, efe bigodd y ddaiar, a'r ‡ anrhydeddus a drigai ynddi.

† Heb. *gwraic.* † Heb. *Ydael, neu, gwr nerthawg ei wynab.* 9 Danfonaist ymmaith wragedd gweddwon yn wag-law; a breichiau y rhai ymddifaid a dorrwyd.

10 Am hynny y mae maglau o'th amgylch: ac ofn dilyminwth yn dy ddychrynu di;

11 Neu dywyllwch rhag gweled o honot: a llawer o ddyfroedd a'th orchguddiasant.

12 Onid ydyw Duw yn vchelder y nefoedd? gwel hefyd † vchder y ser, mor vchel ydynt.

† Heb. *Penn.* 13 A thi a ddywedi, pa ‡ fôdd y gŵyr Duw? a farn efe drwy y cwmmwl tywyll?

‡ Neu, *Beth a wyr Duw.* 14 Y tew gymmylau fydd loches iddo, ac ni wel; ac y mae efe yn rhodio ar gylch y nefoedd.

15 A ytyrialit ti yr hên ffordd a fathrodd y gwŷr anwir?

16 Y rhai a dorrwyd pan nid oedd amser: afon a dywalltwyd ar eu fylfaen hwy?

* Pen. 21. 14. 17 * Hwy a ddywedasant wrth Dduw, cilia oddi wrthym, a pha beth a wna yr Holl-alluog iddynt hwy?

* Pen. 21. 16. 18 * Etto efe a lanwasai eu tai hwy o ddaioniou: onid pell yw cyngor yr annuwiolion oddi wrthif.

* Pfal. 107. 42. 19 * Y rhai cyfiawn a welant, ac a lawenychant, a'r diniwed a'i gwatwar hwynt:

‡ Neu, *Gadfadau. Gwyddf.* 20 Gan na thorrad ymmaith ein fylwedd ni. Eithr y tân a yfodd eu ‡ gweddill hwy.

21 Ymarfer attolwg ag ef, a bydd heddychlon: o'hyn y daw i ti ddaioni.

* Pen. 8. 5. 22 Cymmer y gyfraith attolwg o'i enau ef; a gosod ei eiriau ef yn dy galon.

23 * Os dychwelli at yr Holl-alluog, ti a adeiledir; fymmudi anwiredd ymn mhell oddi wrth du luefai.

‡ Neu, *A y rydd.* 24 Rhoddi aur i gadw ‡ fal pridd: ac aur Ophir fal cetrig yr afonydd.

‡ Neu, *Aur.* † Heb. *Arian cryfion.* 25 A'r Holl-alluog fydd yn ‡ amddiffyn i ti; a thi a gei † amldra o arian.

26 Canys yna 'r ymhoffi yn yr Holl-alluog: ac a ddercheſi dy wyneb at Dduw.

27 Ti a weddi arno ef, ac efe a'th wrendy; a thi a dâl dy addunedau.

28 Pan raglunieth di beth, efe a ficcrheir i ti; a'r goleuni a lewyrcha ar dy ffyrdd.

29 Pan oftyngir hwynt, yna y diweddi di, y mae goruchafiaeth: ac efe a achub y gofyngedic ei olwg.

‡ Neu, *Y diniwed a wareda 'r yntau.* 30 ‡ Efe wareda ynys y diniwed: a thrwy landdid dy ddwylaw y gwaredir hi.

PEN. XXIII.

1 *Job yn bir gaethu am fyned gyr bron Duw, 6 O bydei ar ei dryganedd ef. 8 Y mae Duw, er eb fod yn anweledig, yn dal ar ein ffyrdd ni.*

11 *Gwiriondeb Job. 13 Bôd bwn Duw yn anghyfnewidiol.*

AJob a attebodd, ac a ddywedodd,

† Heb. *Llaw.* 2 Y mae fy ymadrodd heddyw yn chwerw; fy † nialedd fydd drymmach na'm vchenaid.

3 Oh na wyddwn pa le y cawn ef! fal y deuwn at ei eisteddfa ef!

4 Trefnwn

9 Traſnwn ſy matsh gar ei fron ef : a llaſnwn ſy nganau a rhaſymmau.

3 Mynnwn dybod a phe eiriau i'm hatebai : a deall pa beth a ddywedai efe wrthi?.

6 A ddadleu efe i'm herbyn â helaethrwydd ei gadernid ? na wna : ond efe a oſodai nerth ynof.

7 Yno 'r vnlawn a ymreſymmai ag ef : felly mi a ddiangwn byth gan ſy marnwr.

8 Wele yrn mhen yr âf, ond nid ydyw efe yno : yn ôl hefyd, ond ni ſedraf ei ganfod ef :

9 Ar y llaw aſſiwy, lle y mae efe yn gweithio, ond ni ſedraf ei weled ef : ar y llaw ddehau y mae yn ymguddio, fel na châf ei weled.

‡ Heb. *y ſwrdd fydd gantaf.*

10 Ond efe a edwyn ‡ fy ffordd i, wedi iddo fy mhroſi, myfi a ddeuaf allan fel aur.

11 Fy rhoced a ddilynodd ei gamddeiliad ef : cadwais ei ffordd ef, ac ni wyrais.

† Heb. *Cuddiodd.* ‡ Neu, *Khân ofeddiç.* * Pſal. 115. 3.

12 Nid ydwyf ychwaith yn ciliо oddi *wrth* orchymyn ei wefuſau ef : † hoffais eiriau ei enau ef yn fwy na'm ‡ *ymborth* angenrheidiol.

13 Ond y mae efe yn vn, a phwy a'i try ef? a'r hyn y mae * ei enaid ef yn ei chwennych, efe a'i gwna.

14 Canys efe a gyflawna 'r hyn a oſodwyd i mi : ac *y mae* ganddo lawer o'r fath bethau.

15 Am hynny y dychrynais rhag ei ofn ef ; yſtyriais, ac ofnais ef.

16 Canys Duw a feddalhaodd fy nhalon : a'r Hollalluog a'm cythryblodd.

17 O herwydd na thorwyd fi ymmaith o flaen y tywyllwch : ac *na* chuddiodd efe y tywyllwch o'm gwydd.

PEN. XXIV.

1 Bôd anwiredd yn fynych yn diangc rhag ei gospi, 17 A bod barn ddiegl i'r anwiriol.

PAham gan na chuddiwyd yr amſeroedd rhag yr Hollalluog, na wedai yr rhai ſydd yn ei adnabod ef, ei ddyddiau ef?

* Deut. 19. 14. & 27. 17.

2 Y mae *rhai* yn ſymmudo * terfynau : yn ſcîyſhau defaid, ac yn ‡ ymborthi *arnynt.*

‡ Neu, *Eu pereiti hwynt.*

3 Y maent yn gyrru aſſynnod yr ymddifad ymmaith : maent yn cymmeryd ŷch y wraig weddw ac wyâl.

4 Maent yn troi 'r anghenog allan o'r ffordd : tlodion y ddâear a ymguddiant ynghyd.

5 Wele, y maent *fel* aſſynnod gwyllion yn yr anialwch, yn mynd allan i'w gwaith, gan gadw ſcîyſhaith yn foreu : y diffeithwch *ſydd yn dwyn* iddynt fwyd, *ac* i'w plant.

‡ Heb. *Cynnwyſtgad.* ‡ Heb. *Ar anmwiol a gaſſânt y nhalen.*

6 Medant eu † hŷd yn y maes : a ‡ gwinllan yr annuwiol a gaſcânt.

7 Gwnânt i'r tlawd letya yn noeth heb ddillad ; ac heb wiſc mewn oerni.

8 Gwlychant gan ſîobrlanc y mynyddoedd ; ac o eiſiau diddosrwydd y cofleidiant graig.

9 Tynnant yr ymddifad oddi wrth y fron ; cymmerant wyſti gan y tlawd.

10 Gwnant *idde* fyned yn noeth heb ddillad : a dygant ddyrneidiau *llaſſe* y rhai newynog.

11 Y rhai ſy yn gwneuthur olew o fewn eu parwydydd hwynt ; *ac ſy* yn ſathru eu cafnau gwin, ydynt ſycheiiic.

12 Y mae gwŷr yn gtiddfan o'r ddinas ; ac y mae enaidiau y rhai archolladic yn gwaeddi ; ac nid ym Duw yn choi ffolineb *yn eu herbyn.*

13 Y rhai hynny ſy ynn mhlith y rhai ſydd yn gwrthwynebu goleuni, nid ydynt yn adnabod ei ffyrdd, nac yn aros yn ei lwybrau.

14 Gyd â'r goleuad y cyſyd y lleiddiad, ac y lladd efe y tlawd, a'r angenog ; a'r nôs y bydd efe fel lleidr.

15 A llygad y godineb-ŵr ſydd yn gwiliad am y cyſnos, gan ddywedyd, ni chaiff llygad fy ngweled : ac efe a *ſŷd* hûg ar ei wyneb.

16 Yn y tywyll y maent yn cloddio tŷwy dai, *y rhai* a nodaſſent iddynt eu hunain ſlw dydd ; nid adwaenant hwy oleuni.

17 Canys ynghlŷ cyſcod marwolaeth *ydyw* y borau iddynt hwy : dychrŷn cyſcod marwolaeth *yw*, canys yn ofnu *bwynt.*

18 Ylcain ydynt ar wyneb y dyfroedd ; melltigedig ydyw eu rhan-dîr hwy ar y ddaiar : ni thrŷ efe yi wyneb *ar* ffordd y gwinllannoeiid.

19 Sychdwr a gwres ſydd yn cipplo dyfroedd eira ; *felly y bydd y rhai* a bechuſant.

20 Y groth a'i gollwng ef dros gôf, melus ſydd gan y prŷf ef, ni chofir ef mwy : ac anwiredd a dorrir ſel pren.

21 Y mae efe yn dryllio yr amblantadwy, *yr hon* ni phlanna ; ac nid ydyw yn gwneuthur daioni i'r weddw.

22 Ac y mae efe yn tynnu rhai cedyrn wrth ei nerth : y mae efe yn codi, ac ‡ nid oes *nêb* diogel o'i gnioes.

‡ Neu, *Nid ym ddiſtred yn eniwej ei hun.*

23 Er rhoddi iddo fôd mewn diogelwch, ar yr hyn y mae ei bwys, eto *y mae* ei lygaid ef ar eu ffyrdd hwy.

24 Hŷrnyhwy a ddarchaſwyd dros ychydig, ond hwy † a ddaſſunir, ac a oſŷngwyd : hwy a ‡ ddueçpwyd ymmaith fel pawb *eraill*, ac a dorwyd ymmaith fel pen ŷwlan.

† Heb. *Nid ydynt.* ‡ Heb *Gorwyd arnyni.*

25 Ac onid *ydyw felly* yn awr, pwy a'm gwna i yn gal wyddoc ; ac a oſyd fy ymadrodd yn ddiddym ?

PEN. XXV.

1 Bildad yn dangos ria all neb fod yn gyfiawn gyr bron Duw.

YNa Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Angherddoldeb, ac ofn *ſydd* gyd ag ef : y mae efe yn gwneuthur heddwch yn ei vchelfanrau.

3 A oes gyfrif o'i lueddoedd ef ? ac ar bwy ni chyfyd ei oleuni ?

* Pen. 4. neu pa fôdd y bydd yr hwn a aned o wraig yn lân ? 17. & 15. 14. &c.

4 * Pa fôdd y cyfiawnheir dŷn gyd â Duw ?

5 Wele hyd yn oed y lleuad, ac ni lewyrcha hi ; a'r ſŵr nid ydynt bûr yn ei olwg ef :

6 Pa faint llai *dŷn, yr hwn fydd* brŷf ; a mib dŷn *yr hwn fydd* ? abwydyn.

* Pſal. 22. 6.

PEN. XXVI.

1 Job yn ceryddu ewilyngcing yſpryd Bildad, 5 ac yn cydnabod fod gallu Duw yn anfidrol, ac yn ewchwiliadwy.

A Job a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pwy a gynnorthwyaſt ti? ai y dinerth ? a achubaſt ti y braich *ſydd* heb gadernid ?

3 Pa fôdd y cynghoraſt ti yr annoeth ? ac y mynegaſt yn helaeth y peth fel y mae?

4 Wrth bwy y mynegaſt ymadroddion ? ac yſpryd pwy a ddaeth allan o honot ti?

5 Pethau

7 Pethau rhâdw a llnir oddi tan y dyfroedd, ‡ a'r rhai fydd yn trigo ynddynt hwy.

6 * Y mae yffern yn noeth gar ei fron ef: ac nid oes dô ar ddiffryw.

7 Y mae efe yn tanu y gogledd ar y gwagle; y mae efe yn crogi y ddaear ar ddiddim.

8 Y mae efe yn rhwymo y dyfroedd yn ei gwmwlau; ac nid ydyw 'r cwmwl yn hollti tanynt hwy.

9 Y mae efe yn attal wyneb ei orfedd-faingc: y mae efe yn tanu ei gwmwl arni hi.

10 Efe a amgylchodd wyneb y dyfroedd â therfynau, † hes dibennu goleuni, a thywyllwch.

11 Y mae colofnau y nefoedd yn crynu, ac yn synnu wrth ei geryddu ef.

12 Efe a rannu y môr â'i nerth: ac a dery trichder â'i ddoethineb.

13 Efe a addurnodd y nefoedd â'i Yspryd; ei law ef a lunïodd y sarph dorchoc.

14 Wele dymma rannau ei ffyrdd ef, ond mor fychain *ydyw* 'r peth yr ydym ni yn ei glywed am dano ef: ond pwy a ddeall daranau ei gadernid ef?

PEN. XXVII.

1 *Job yn dangos ei burdeb, ‖ ac nad oes gobaith i'r rhagrithwr.* 11 *Y mae yn penddithiau yr eneuyr yn ychwanegu.*

A Job a † barablodd eil-waith, ac a ddywedodd,

2 Y mae Duw yn fyw, *yr hwn* a ddûg ymmaith fy marn, a'r Holl-alluog *yr hwn* a ‖ofidiodd fy enaid.

3 Tra *fydda* fy anadl ynof; ac Yspryd Duw yn fy ffroenau;

4 Ni ddywed fy ngwefusau anwiredd; ac ni thraetha fy nhafod dwyll.

5 Na atto Duw i mi eich cyfiawnhau chwi: dni threngwyf, ni symmudaf fy mherffeithrwydd oddi wrthif.

6 Yn fy nhyfiawnder y glynais, ac nis gollyngaf hi: ni wradwydda fy nghalon fi, † tra fyddwyf byw.

7 Bydded fy nge'yn fel yr anwiriol; a'r hwn fydd yn coal yn fy erbyn, fel yr anwir.

8 * Canys pa obaith *fydd* i'r rhagrithiwr, er efwa o honaw ef, pan dynno Duw ei enaid ef allan?

9 * A wrendy Duw ar ei lef, pan ddêlo cyfyngder arno?

10 A ymlawenycha efe yn yr Holl alluog? a lilw efe ar Dduw bôb amfer?

11 Myfi a'ch dyfcaf chwi, trwy law Dduw: ni chelaf yr hyn fydd gyd â'r Holl-alluog.

12 Wele, chwychwi oll a'i gwelfoch: a pha ham yr ydych chwi felly yn ofera *mewn* ofer-addf?

13 Dymma ran dŷn annuwiol gyd â Duw, ac etifeddiaeth y rhai trawf, *yr hwn* a gafant hwy gan yr Holl-alluog.

14 Os ei feibion ef a amlhair, *hwy a ymlheir* i'r cleddyf: a'i hiliogaeth ef ni ddigonir â bara.

15 Ei weddillion ef a gleddir yn marwolaeth: a'i wragedd * gweddwon ni chwylant.

16 Er iddo bentyrru arian fel llwch, a darparu dillad fel clai,

17 Efe a'i darpara, ond y cyfiawn a'i gwifc: a'r diniweid a gyfranna 'r arian.

18 Efa a adeiladodd ei dŷ fel gwyfyn, ac fel bwth a wnai gwill-*wr*.

19 Y cyfoethog a hûna, ac nis casglir ef; efe a egyr ei lygaid, ac nid yw.

20 * Dychrynfadau a'i goddiweddant ef fel dyfroedd: corwynt a'i lladratta ef liw nôr.

21 Y dwyrein-wynt a'i cymmer ef i ffordd, ac efe a â ymmaith; ac a'i teifl ef fal corwynt allan o'i le.

22 Canys *Duw* a deifl arno ef, ac nid arbed: gan ffoi, efe a fynnai ffo rhag ei law ef.

23 Curant eu dwylaw arno: ac a'i hyffiant allan o'i le.

PEN. XXVIII.

1 *Bod gwybodaeth am bethau naturiol.* 12 *Ond mai goddeg ddawn Duw yw doethineb.*

DIau fôd gwythen i'r arian; a lle i'r aur, lle y cenhanc ef.

2 Haiarn a dynnir allan o'r pridd: ac o'r garreg y toddir pres.

3 *Dyn* fydd yn gofod terfyn ar dywyllwch, ac yn chwilio allan bob perffeithrwydd: *hyd yn oed* meini tywyllwch, a chyfcod angau.

4 Y mae yr afon yn torri allan oddi wrth y trigolion, *y dyfroedd* a anghofiwyd gan y troed: hwy a fychafant ac a aethant yn ma'th oddiwrth ddynion.

5 Y ddaiaren, o honi y daw bara, trowyd megis tân oddi tani.

6 Ei cherrig hi *a fyddant* i'r Saphir: a ‡ phriddellau aur fydd iddi.

7 *Y mae* llwybr nid adnabu aderyn: ac ni chanfu llygad barcud.

8 Yr hwn ni fathrodd cenawon llew: nid aeth hên lew trwyddo.

9 Y mae efe yn eſtyn ei law at y gallefir: y mae efe yn dymchwelyd mynyddoedd o'r gwraidd.

10 Y mae efe yn peri i afonydd dorri drwy y creigiau: ac y mae ei lygad ef yn gweled pob peth gwerthfawr.

11 Y mae efe yn rhwymo 'r afonydd rhag † lifio, ac yn dwyn peth dirgel allan i oleuni.

12 Ond pa le y ceir doethineb? a pha le *yw* y mae trigle deall?

13 Ni wyr dŷn beth a dâl hi; ac ni cheir hi yn nhir y rhai byw.

14 * Y mae 'r dyfnder yn dywedyd, nid *ydyw* hi ynofi: ac y mae 'r môr yn dywedyd, nid *ydyw hi* gyd â myfi.

15 † Ni * cheir hi er aur pûr: ac ni ellir pwyfo ei gwerth hi o arian:

16 Ni chyffelybir hi i'r aur o Ophir: nac i'r Onix gwerthfawr, nac i'r Saphir.

17 Nid aur a grifial a'i cyfiadia hi: na lestr o aur dilin *fydd* gyfnewerth iddi.

18 Ni chofir y † Cwrel, na'r Gabys, canys y *gwell yw* caffaeliad doethineb na gemmau.

19 Ni ellir chyffelybu y Topaz o Ethiopia iddi hi: ni chyd-briffir hi ac aur pûr.

20 * Gan hynny o ba le y daw doethineb? a pha lê y mae mangre deall?

21 Canys hi a guddiad oddi wrth lygaid pôb dŷn byw; a hi a guddiwyd oddiwrth ehediaid y nefoedd.

22 Colledigaeth, a marwolaeth fydd yn dywedyd, ni a glywfom â'n clufiau ſôn am dani hi.

23 Duw fydd yn deall ei ffordd hi; ac efe a edwyn ei lle hi.

24 Canys y mae efe yn edrych ar eithafoedd y ddaiar: ac yn gweled dan yr holl nefoedd:

25 I wneuthur pwys i'r gwynt; ac efe a bwyfa y dyfroedd wrth fefur.

26 Pan

26 Pan wnaeth efe ddeddf i'r glaw; a ffordd i fellt y taranau:

27 Yna efe a'i gwelodd hi, ac a'i hymchwiliodd hi; efe a'i paratôdd hi, a hefyd efe a'i chwiliodd hi allan.

28 * Ac wrth ddŷn efe a ddywedodd, wele ofn yr Arglwydd, hynny ydyw doethineb: a chilio oddi wrth ddrwg, ydyd deall.

PEN. XXIX.

Iôb yn cwyno iddo fô hun, o herwydd ei ymddiant a'i anrhydedd o'r blaen.

YNa Iob a † barabolodd drachefn, ac a ddywedodd,

2 Oh na bawn i fel yn y miſoedd o'r blaen; fel yn y ddyddiau pan gadwei Duw fi.

3 Pan wnai efe i'w ‡ oleuni lewyrchu ar fy mhen; a wrth oleuni yr hwn y rhodiwn drwy dywyllwch:

4 Pan oeddwn yn nyddiau fy ieuenctid, a dirgelwch Duw ar fy mhabell:

5 Pan *oedd* yr Holl-alluog eto gyd â mi; a'm plant o'm hamgylch:

6 Pan olchwn fy nghamrau ag ymenyn: a phau dywalldai y graig † i mi afonydd o olew!

7 Pan awn i allan i'r porth trwy 'r dref: pan baratoem fy eiſteddfa yn yr heol.

8 Llangciau a'm gwelent, ac a ymguddient, a henuriaid a gyfodent, ac a ſaſient i fynu.

9 Tywyſogion a attalient eu ymadroddion; ac a osodent *eu* llaw ar eu genau.

10 † Pendefigion a dawent â lôn: a'i taſod a lynai wrth daflod eu genau.

11 Pan i'm clywai clûſt, hi a'm bendithiai, a phan i'm gwelai llygad, efe a dŷſtiolaethai gyd â mi:

12 Am fy môd yn gwaredu y tlawd a ſy-ddai yn gweiddi; a'r ymddifad, a'r *hwn ni ſyddai* cymmorthwy-*wr* iddo.

13 Bendith yr hwn oedd ar ddarfod am dano, a ddarai arnaf; a gwnawn i galon y wraig weddw lawenychu.

14 Gwiſcwn gyfiawnder, a hithau a wiſcai am danaf: a'm barn *fyddai* fel mantell, a choron.

15 Llygaid oeddwn i'r dall; a thraed oeddwn i'r cloff.

16 Tâd oeddwn i'r anghenog; a'r cŵyn ni wyddwn, a chwiliwn allan.

17 Dryllîwn hefyd gil-ddanneddi yr anghyfiawn; ac a † dynnwn yr yſclyfaeth allan o'i ddannedd ef.

18 Yna y dywedwn, byddaf farw yn fy nŷdd: a byddaf mor aml fy nyddiau a'r tywod.

19 Fy ngwreiddyn *oedd* yn † ymledu wrth y dyfroedd; a'r gwlith a arhoſodd ar hyd nôs ar fy mrig.

20 Fy ngogoniant oedd † ir ynoſi: a'm bŵa a ‡ adnewyddai yn fy llaw.

21 Hwy a wrandawent arnaf, ac a ddiſgwilient: dîſtawent wrth fy nhyngor.

22 Ar ôl fy ymadrodd ni ddywedent hwy eilwaith: a'm ymadrodd a ddiferai arnynt hwy.

23 A hwy a ddiſgwilient amdanaf fel am y glaw; ac a ledent eu genau fel *am* y diwedd-ar-law.

24 Os chwarddwn arnynt hwy, ni chredent: ac ni wnaent hwy i 'lewyrch fy wyneb ſyrthio.

25 Dewiſwn eu ffordd hwynt, eiſteddwn yn bennaf, a thrigwn fel brenin mewn lle o rengis yr hwn a gyſura rai galarus.

PEN. XXX.

Trot anrhydedd Iôb yn ddiweddar ddiſgynnedd, & i hanedd-ſŷd yn adſyd.

ONd yn awr, y rhai ſy † ieuangach nâ mi ſy yn ſy ngwatwar, y rhai y diyſtyrſwn eu tadau, lw gosod gyd â chŵn fy nefaid.

2 I ba beth y *gwaſanaethai* cryfdwr eu dwylaw hwynt i mi? darfuaſei arn henalor ymddŷnu hwy,

3 Gan angen, a newyn, unig ouddynt; yn ffô i'r anialwch † gynt, yn ddiſſaeth, ac yn wyllt.

4 Y rhai a dorrent yr hoccys mewn brŷſlwyni; a gwraidd meryw yn fwyd iddynt.

5 Hwy a yrrid ymmaith o ſyſc dynion, (gwaeddent ar eu hôl hwy, fel ar ôl lleidr)

6 I drigo mewn holltau ‡ afonydd: mewn tyllau y ddaiar, yn y creigiau.

7 Hwy a ruaent ym mhlith perthi: hwy a ymgaſclent dan ddanadl.

8 Meibion yr ynfyd, a meibion rhai anenwog *oeddynt*: a gwaeliach nâ'r ddaiar ogiddynt.

9 * Ac yn awr eu cân hwy ydywſi, ac myfi ſydd yn deſyn iddynt.

10 Y maent yn ſy ffieiddio, yn cilio yma rhell oddi wrthif; ac nid † arbedant boeri yn fy wyneb.

11 O blegid iddo ddattod fy rhaff, a'm cyſtuddio; hwythau a ollyngaſant y ſtrwyn yn fy ngolwg i.

12 Y rhai ieuaingc ſy yn codi ar fy llaw ddeheu, y maent yn gwthio fy nhraed; ac yn ſarnu i'm harbyn ſyrdd eu diniſt.

13 Anrhelithiant fy llwybr, chwanegant fy nhrueni; heb fod help iddynt.

14 Y maent hwy yn dyfod *arnaf*, megis *dwfr hyny* adwy lydan: y maent yn ymdroiglo arnaf wrth yr anrhaith.

15 Dychrynladau a drowyd arnaf: fel gwyntoedd yr arliſiant fy † enaid: a'm lechyd-waith a â heibio fel cwmmwl.

16 Am hynny 'r ymdywallt fy enaid yn awr arnaf; dyddiau cyſtudd a ymaſiaſant ynof.

17 Y nôs y tyllir fy eſcyrn o'm mewn: a'm giau nid ydynt yn gorphwyſo.

18 Trwy fawr nerth *fy nghlefyd*, fy ngwiſc a newidiodd, *ef*: a'm hamgylcha fel colar fy mhais.

19 Efe a'm taflodd yn y cîal; ac aethym yn gyffelyb i lŵch a lludw.

20 Yr ydwyf yn llefain arnat ti, ac nid ydwyt yn gwrando: yr ydwyf yn ſefyll, ac *nid* ydwyt wrthif.

21 Yr wyt yn troi yn greulon yn fy erbyn, yr wyt yn fy ngwrthwynebu â nerth dy law.

22 Yr wyt yn fy nerchaſu i'r gwynt, yr ydwyt yn gwneuthur i mi farchogaeth *arno*, ac yr ydwyt yn toddi fy † ſylwedd.

23 Canys gwn i wn y dygi di fi i farwolaeth; ac i'r tŷ rhaddanfyneddic i bôb dŷn byw.

24 Diau nad *eſtyn ef* law i'r † bedd: er *hŷn* gwaedd ganddynt yn ei ddinyſtr ef.

25 * Oni wylais i dros yr hwn oedd galed *ei* † fyd, *oni* ofidiodd fy enaid tros yr anghenog?

26 Pan edrychais am ddaioni, dryſyfd a ddaeth:

ddiaith: pan ddigwiliais am oleuni, ywyll-
wch a ddaeth.

27 Fy ymlyscaroedd a ferwasant, ac ni or-
phywysasant: dyddiau cystudd a'm rhagflae-
nasant.

28 Cerddais yn alarus heb yr haul: codais
a gwaeddais yn y gynnulleidfa.

29 * Yr ydwyf yn frawd i'r dreigiau; ac
yn gyfaill i gywion yr ostrys.

30 Fy nghroen a dduodd am danaf: a'm
hesgyrn a losgasant gan wres.

31 Aeth fy nhelyn hefyd yn alar, a'm hor-
gan feil llais rhai yn wylo.

PEN. XXXI.

*Job ar gybudd yn dangos ei hurddas mewn amryw
bethau.*

MYfi a wnaethum ammod â'm llygaid, pa
ham gan hynny y meddyllwn am for-
wyn?

2 Canys pa ran *fydd oddi wrth* Dduw oddi
uchod, a pha etifeddiaeth *fydd oddi wrth* yr
Holl-alluog o'r uchelder?

3 Onid *oes* dinistr i'r anwir? a *dialedd* dieithr
i'r rhai sy yn gwneuthur anwiredd?

4 * Onid ydyw efe yn gweled fy ffyrdd i? 4 a Cron.
ac yn cyfrif fy holl gamrau? 16. 9.
Pen. 34.
21.

5 Os rhodiais mewn ofercdd; ac *os* pryfu- Dihar. 5.
rodd fy nhroed i dwyllo, 21. & 15.
3.

6 Pwyfed fi mewn cloriannau cyfiawn, a
mynned Duw wybod fy mherffeithrwydd.

7 Os gwyrodd fy nghamre ddiallan o'r
ffordd; a myned o'm calon ar ôl fy llygaid:
neu lynu dim aflan wrth fy nwylaw:

8 *Yna* hauwyf fi, a bwytaed arall: le dad-
wreiddier fy hilogaeth i.

9 Os twyllwd fy nghalon gan wraig; ac os
cynllwynais wrth ddrws fy nghymydog,

10 Maled fy ngwraig inneu i *ŵr* arall: ac
ymgrymmed eraill arni hi.

11 Canys ffieierder ydyw hyn, ac anwiredd
ydyw, *i'w cholpi* gan farnwyr.

12 Canys tân ydyw, a yfia oni anrheithio;
ac efe a ddadwreiddia fy holl ffrwyth.

13 Os dirfyrais achos fy ngwâs, a'm gwa-
fanaeth-ferch, pan ymryfonent â mi:

14 Pa beth gan hynny a wnâf pan godo
Duw? a phan ymwelo efe, pa beth a attebaf
iddo?

15 Ond yr hwn a'm gwnaeth i yn y grôth, ‡ Neu,
a'i gwnaeth ynteu? ac ‡ ond yr vn a'n ffuniodd *ond efe*
yn y bru? *a'm llun-*
iodd ni
mewn yn
groth?

16 Os attelais *ddim* o ddeifyfiad y tlawd; † Heb.
ac os gwnaethum i lygaid y weddw ddefly- *nhamaid.*
gio;

17 Ac os bwytaais fy † mwyd yn vnic, ac
ni fwytaodd yr ymddifad o honaw;

18 (Canys efe a gymyddodd *gyd â* mi, fel
gyd â thâd, o'm hieuengctid; ac o grôth fy ‡ Sef, y
mam mi a'i tywyshais ‡ hi) *weddw.*

19 Os gwelais *neb* yn marw o eifieu dillad;
a'r anghenog heb wisc:

20 Os ei lwynau ef ni'm bendithiasant, ac
wnâ chynhesodd efe gan gnû fy nefaid i?

21 Os codais fy llaw yn erbyn yr ym-
ddifad, pan welwn fy nghymmorth yn y
porth?

22 Syrthied fy mraich oddi wrth fy yſc-
wydd: a thorrer fy mraich oddiwrth y cym-
mal.

23 Canys ofn dinistr Duw *oedd* arnaf: a
chan ei vchelder ef ni allwn *oddef*.

24 Os gosodais fy ngobaith *mewn* aur; ac
os dywedais wrth sur cadarn fy ymddiriedaid *mae*:

25 Os llawenychais am fod fy nghyfoeth yn
fawr: ac oblegid im llaw gael llawer:

26 Os edrychais ar yr haul, pan dywynnai;
a'r lleuad yn cerdded yn ddisclair:

27 Ac os hudwyd fy nghalon yn guddiedic:
ac *os* fy nghusan a gusanodd fy llaw:

28 Hyn hefyd *fuasei* anwiredd *i'w gospi* gan
y barnwyr: canys gwadasiwn Dduw vchod.

29 Os llawenychais i am drychineb yr hwn
a'm casâe, ac ôs ymgodais pan † ddigwyddodd † Heb.
drwg iddo: *gafodd*
drwg ef.

30 (Ac ni ddioddefais i dasiod fy nganau
bechu; gan ofyn ei almoes ef drwy fathligo)

31 Onî ddywedodd dynion fy mhabell, ô
na chaem o'i gnawd ef! ni ddigonir ni.

32 Ni letteuodd dieithr dros yn yr heol;
agorais fy nrysau i'r ‡ fforddolion. ‡ Neu,
ffordd.

33 Os cuddiais fy nghamweddau fel † Adda, ‡ Neu,
gan guddio fy anwiredd yn fy mynwes: *dyn.*

34 A ofnais i dyrfa lucsog, neu a'm dych-
rynai dirmyg teulu, fel y tawn heb fyned allan
o'm drws?

35 Oh am vn a'm gwrandawei; wele, fy
‡ nymuniad yw, i'r Holl-alluog fy attebi, ac ‡ Neu,
arwyd yw
fcrifennu o'm gwrthwyneb-ŵr lyfr. *ef yr eiryb*
yr holl-
all. fi.

36 Diau y dygwn ef ar fy yſcwydd; a
rhwymwn ef yn *lle* coron i mi.

37 Mynegwn iddo rifedi fy nghamrau; fel
tywyſog y nesâwn atto.

38 Os ydyw fy nhîr i yn llefain yn fy er-
byn; ac *os* ydyw ei gwyſau ef yn cyd-*wylo*;

39 Os bwyttaais i ei † gnwd ef heb arian; † Heb.
ac *os* cyſtuddiais enaid ei berchennogion *gwir dor.*
ef; ‡ Neu,
chwyn
yn lle haidd. *ni widdil.*

40 Tyfed yſcall yn lle gwenith, a ‡ bulwg
yn lle haidd. DIWEDDWYD GEI-
RIAV JOB.

PEN. XXXII.

1 *Elihu yn ddig wrth Job a'i gyfeillion: 6 Ac am nad yw doethineb yn dyfod o henaint, yn eſtyſodi byſder ei ieuengctid ei hun: 11 Ac yn hâs arnynt hwy nad oeddent yn bodloni Job. 16 Bi yn ol ei lefaru.*

FElly y tri gŵr ymma a beidiasant ag attcb
Job, am ei *fod* ef yn gyfiawn yn ei olwg
ei hun.

2 Yna digoſaint Elihu mâb Barachel y Bu-
ziad, o genedl Ram, a gynnauodd: ei ddigo-
ſaint ef a enynnodd yn erbyn Job, am farnu ô
honaw ei enaid yn gyfiawn o flaen Duw.

3 A'i ddigoſaint ef a gynnauodd yn erbyn
ei dri chyfaill, am na chawſant hwy atteb, ac er
hynny, farnu o honynt Job yn euog.

4 Elihu hefyd a ‡ arhoſaſei ar Job nes dar- ‡ Deſ-
fod iddo lefaru: canys yr oeddynt hwy yn *gwiliaſei*
hŷn nag ef o † oedran. *Job mewn*
geiriau.
† Heb.
dyddiau.

5 Pân welodd Elihu nad *oedd* atteb gan y ‡ Heb.
try-wŷr hyn, yna y cynnauodd ei ddigoſaint *dyddiau.*
ef.

6 Ac Elihu mâb Barachel y Buziad a atte- ‡ Heb.
bodd, ac a ddywedodd, ‡ ieuangc ydwyf o oe- *bychan*
dran, chwithau *ydych* hên lawn: am hynny *ydwyf a*
arſwydais, ac yr ofnais ddangos fy meddwl i *ddyddiau.*
chwi. † Pen.
38. 36.
Dihar. 2.
6.
Preg. 2.
26.
Dan. 1.
17. & 2.
21.

7 Dywedais, dyddiau a draethant, a lliaws o
flynyddoedd a ddyſcant ddoethineb.

8 * Ond y mae yſpryd mewn dŷn; ac yſ- * Pr
pryddiaeth yr Holl-alluog *ydd* yn gwneuthur
iddynt hwy ddeall.

9 Nid *yw gwŷr* mawrion ddoeth *bôb amſer*:
ac nid yw hanoſ-gwŷr yn deall barn.

10 Am

10 Am hynny ‡ dywedais, gwrandŵ ſi; minnau a ddangoſaf fy meddwl.

11 Wele, diſgwiliais wrth eich geiriau; clûſt ymwrandawais ſ'ch ‡ rheſymmau, tra y chwiliaſoch chwi am eiriau.

12 Ie, mi a ddeliais arnoch, ac wele, nid *oedd* un o honoch yn argyoeddi Job gan attêb ei eiriau ef ‡

13 Rhac dywedyd o honoch, ni a gawſom ddoethineb: Duw ſydd yn ei wthio ef i lawr, ac nid dŷn.

14 Er na ‡ hwyliodd efe *ei* ymadroddion yn fy erbyn i: ac nid attebaf finnau iddo ſ'ch geiriau chwi.

15 Hwy a ſynnaſant, nid attebaſant mwy; ‡ peidiaſant â llefaru.

16 Wedi diſgwil o honoſ, (canys ni lefarent, eithr ſefyll heb attêb mwy)

17 *Dywedais*, minnau a attebaf fy rhan, minnau a ddangoſaf fy meddwl.

18 Canys yr ydwyf yn llawn geiriau: y mae'r ‡ yſpryd ſydd ynoſ yn fy ngynnuill i.

19 Wele, fy mol *ſydd* fel gwin nid agorêd arno; y mae efe yn hollti fel cotrêllau newyddion.

20 Dywedaf, fel y caffwyf fy anadl: agoraf fy ngwefuſau, ac attebaf.

21 Ni dderbyniaf yn awr wyneb nêb: ni wenieithiaf wrth ddŷn.

22 Canys ni fedraf wenieithio, *pe gwnaem*, buan i'm cymmerai fy ngwneuthur-wr ymmaith.

PEN. XXXIII.

1 *Elihu yn ymgynnyg i ymreſymmu â Job troſ Ddaw, mewn purdeb a llariaidd-dra,* 8 *yn dangos nad yw Duw rwymedig i roi cyfrif o'i ſyrdd i ddŷn.* 14 *Duw yn galw dŷn i edifeirwch trwy weledigaethau,* 19 *trwy gyſtuddiau,* 23 *a thrwy yr weinidogion.* 31 *Y mae'n ſyn yn annog Job i wrando.*

OHerwydd pa ham, Job, clyw attolwg fy ymadroddion; a gwrando fy holl eiriau.

2 Wele'r ydwyf yn awr yn agoryd fy ngenau; mae fy nhafod yn dywedyd yn nhafod fy ngenau.

3 O vniondeb fy nghalon *y bydd* fy ngeiriau; a'm gwefuſau a adroddant ŵybodaeth bûr.

4 Yſpryd Duw a'm gwnaeth i; ac anadl yr Holl-alluog a'm bywhaodd i.

5 Os gelli, attêb ſi: ymbaratoa, a ſaf o'm blaen i.

6 * Wele ſi yn ôl dy ‡ ddymuniad tî yn lle Duw: allan o'r clai y torrwyd finnau.

7 Wele, ni'th ddychryna fy arſwyd i; ac ni bydd ty llaw yn drom arnat.

8 Dywedaiſt yn ddiau ‡ ſlu y clywais i: ac mŷn a glywais lais *dy* ymadroddion:

9 Pûr *ydwyf* ſi heb gamwedd: glân *ydwyf* ac heb anwiredd ynoſ.

10 Wele efe a gafodd achoſion yn fy erbyn: y mae efe yn fy *ſyſtyriſ* yn elyn iddo.

11 Y mae yn goſod fy nhraed yn y cyffion: y mae yn gwiliad fy holl ffyrdd.

12 Wele *yn* hyn, nid ydwyt gyfiawn: mi a'th attebaf, mai mwy ydyw Duw nâ dŷn.

13 Pa ham yr ymryſoni yn ei erbyn ef? o herwydd nid ydyw efe yn ‡ rhoi cyfrif am ddim o'i weithredoedd.

14 Canys y mae Duw yn llefaru vnwaith, ie ddwy waith, ond ni ddeall *dŷn*.

15 Drwy ſŵn, *a thrwy* weledigaeth nôs, pan ſyrthio trym-gwſg ar ddynion, wrth hepian ar welŷ:

16 Yna ‡ yr agyr efe gluſtiau dynion: ac a ſella efe addyſc iddynt:

17 I dynnu dŷn *oddi wrth* ei waith, ac i guddio balchder oddi wrth ddyn.

18 Y mae efe yn cadw ei enaid o'r rhag y pwll: a'i hoedl ef, rhag ei ‡ tholli trwy y cledyf.

19 Ac efe a geryddir trwy oſid ar ei wely: a lliaws ei eſcym ef *a gyfid* caled.

20 * Fel y ffieiddio ei fywyd ef fara; a'r enaid fwyd ‡ blaſus.

21 Derfydd ei gnawd ef allan o olwg: ſaif ei eſcym allan, *y rhai* ni welid *o'r blaen*.

22 Neſſau y mae ei enaid i'r bêdd: a'i fywyd i'r diniſtr-wŷr.

23 Os bydd gydag ef gennad o ladmerydd, vn o fil, i ddangos i ddŷn ei vniondeb;

24 Yna efe a drugarhâ wrtho, ac a ddywed, gollwng ef, rhag delcyn o honaw i'r clawdd: myfi a gafais ‡ iawn.

25 Iraiddiach *fydd* ei gnawd nâ ‡ bachgen: efe a ddychwel at ddyddiau ei lauenctid.

26 Efe a weddia ar Ddiw, ac yntef a fydd bodlon iddo, ac efe a edrych yn ei wyneb *a* mawn gorfoledd: canys efe a dâl i ddŷn ei gyfiawnder.

27 Efe a edrych ar ddynion, ‡ ac os dywed nêb, mi a bechais, ac a ŵyrais vniondeb, ac ni thâl i mi:

28 Efe a ‡ ware ei enaid ef rhag mynet i'r clawdd ‡ a'i fywyd a wêl olaini.

29 Wele, hyn oll a wna Duw ddwy-waith *neu* dair, â dŷn,

30 I ddwyn ei enaid af o'r pwll: iw oleuo â goleuni y rhai byw.

31 Gwrando Job, clyw fi; taw, ac mi a lefaraf.

32 Od oes geiriau gennit, attêb fi: llefara, canys chwennychwn dy gyfiawnhau di.

33 Onid ê gwrando arnaſi, bydd ddiſtaw, ac myfi a ddyſcaf i ti ddoethineb.

PEN. XXXIV.

1 *Elihu yn beio ar Job am ſiarsio ar Ddiw ſŷdd yn anghyfiawn.* 10 *Nas gall Duw Holl-alluog ſŷdd yn anghyfiawn.* 31 *Rhaid i ddŷn ymddaroſtwng i Ddaw.* 34 *Elihu yn ceryddu Job.*

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 *Ha wŷr* doethion, gwrandewch ſy ymadroddion: a *chwithau* y rhai ydych yn gŵybod, clûſt-ymwrandewch:

3 * Canys y giûſt a farn ymadroddion, fal yr archwaetha ‡ y genau fwyd.

4 Dewiſwn i ni farn, gwybyddwn rhyngom pa beth ſy dda.

5 Canys dywedodd Job cyfiawn ydwyf, a Duw a ddug ymmaith fy marn.

6 A *ddywedaf* i gelwydd yn erbyn fy marn? anaele *yw* ſy ‡ archoll heb gamwedd.

7 Pa *ŵr ſydd* fal Job, *yr hwn* a yſ watworgerdd fal dwfr?

8 Ac a rodio ynghymdeithas gyd â gweithredwŷr anwiredd: ac ſydd yn mynet gyd â dynion annuwiol?

9 Canys dywedodd, ni ſaddia i ŵr ymhyfrydu â Duw.

10 Am hynny chwychwi wŷr calonnoc, gwrandewch arnaf, * pell oddi wrth Ddiw fyddo *gwneuthur* anwiredd, ac oddi wrth yr Holl-alluoc *weithredu* anwiredd.

11 * Canys efe a dâl i ddŷn ei waith: ac efe a wna i ŵr gael yn ôl ei ffyrdd ei hun.

12 Diau hefyd na wna Duw yn annuwiol: ac

ac na ŵyra 'r Holl-alluoc fain.

13 Pwy a roddas iddo ef lywodraethu y ddalar? a phwy a osododd † yr holl fyd?

14 * Os gotyd ei galon † ar *dyn* i, os casel efe atto ei hun ei yspryd, a'i anadl ef;

15 * Pob cnawd a gŷd-dranga i a dyn a ddychwel i'r pridd.

16 Ac ef *os* ddeall *ynot* gwrando hyn: clâff-ymwrando ‡ llêf fy ymaddroddion.

17 A gaiff yr hwn fydd yn casau barn ‡ lywodraethu? ac a farni di yr hwn fydd gyfiawn odieth, yn annuwiol?

18 A ddywedir wrth frenin, drygionus ydwyt; ac annuwiol ydych, wrth dywysogion?

19 * *Pa faint llai wrth* yr hwn ni ddeirbyn wynebau tywysogion, ac nid edwyn y goluddoc o flaen y tlawd: canys gwaith ei ddeheu-law ef ydynt oll.

20 Hwy a fyddant meirw mewn moment, a hanner nôs y cynhyrfa y bobl, ac yr ânt ymmaith: a'r cadarn a ‡ symmudir heb *waith* llaw.

21 * Canys ei lygaid ef *fydd* ar ffyrdd dŷn: ac efe a wêl ei holl gamrau ef.

22 Nid *oes* dywyllwch, na chyscod angeu; lle y gall y rhai fydd yn gweithio anwiredd ymguddio.

23 Canys ni esyd *Duw* ar ddŷn y chwaneg *nag a haedde*, sci y gallo efe fynod i gyfraith â Duw.

24 Efe a ddryllia rai cedyrn † yn aneirif: ac a esyd eraill yn eu lle hwynt.

25 Am hynny efe a edwyn eu gweithredoedd hwy: a phan newidio efe y nôs, hwy a ‡ ddryllir.

26 Efe a'i tary hwynt, megis rhai annuwiol, yn † amlwg:

27 Am iddynt gilio oddi ar ei ôl ef: ac nad ystyriasei ddim o'i ffyrdd ef:

28 Gan ddwyn gwaedd y tlawd atto ef, ac efe a wrendy waedd y cystuddiol.

29 Pan esmwythio efe, pwy a aneismwytha? a phan guddio efe ei wyneb, pwy a edrych arno: pa vn bynnag ai yn erbyn cenedl, ai yn erbyn dŷn yn vnic:

30 Fel na theyrnasai dŷn ffuantus, *ac* na rwyder y bobl.

31 Ond wrth Ddaw'r hwn a ddywed, mi a faddeuais, nid anrheithiaf, *y dylid dywedyd*,

32 Heb law a welaf, dysc di fi: o gwnaethum anwiredd, ni wna fi mwy.

33 Ai ‡ wrth dy feddwl di y byddei: efe a'i tâl, pa vn bynnac a wnelych ai gwrthod ai dewis, ac nid myfi: am hynny dywed yr hyn a ŵyddost.

34 Gwŷr † call, dywedant i mi; a'r gŵr doeth, clywed fi.

35 Job a ddywedodd yn annoeth; a'i eiriau ydynt heb ddoethineb.

36 Fy nhâd, profer Job hyd y diwedd: am *roddi* atteb'on tros ddynion anwir.

37 Canys efe a chwanegodd ffeilerder at ei bechod; efe a gurodd ei ddwylo yn ein plith ni, ac a amlhaodd ei eiriau yn erbyn Duw.

P E N. XXXV.

1 *Nod oes mor ynyscaeddu a Duw, am nad oes na'n daioni ni na'n drygioni, yn dda nac yn ddrwg iddo ef.* 9 *Bîd llawer yn gwaeddi ar Ddaw yn eu cystudd, a heb gael eu gwrando, o eisieu ffydd.*

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 A gyfrifaist di yn vnion ddywedyd o honot, y *mae* fy nghyfiawnder i yn fwy nâ 'r eiddo Duw

3 Canys dywedaist, pa lês y wna hynny i ti? pa beth a ennillaf ‡ *er fynglanhau* oddiwrth fy mhechod?

4 Myfi a † atteba'i ti, ac i'th gyfeillion gyd â thi.

5 Edrych ar y nefoedd a gwêl; ac edrych ar y cymmylau, *y rhai* fydd vwch nâ thi.

6 Os pechi, pa *niwed* a wnei di iddo ef? os aml fydd dy anwireddau, pa beth yr wyt yn ei wneuthur iddo ef?

7 * Os cyfiawn fyddi, pa beth yr wyt yn ei roddi iddo ef? neu pa beth y mae efe yn ei gael ar dy law di?

8 I ŵr fel tydi, dy annuwioldeb, ac i fab dŷn, dy gyfiawnder, a *ll ryw beth*.

9 Gan faint y gorthrymmder, hwy a wnant i'r *gorthrymmedic* lefain: hwy a floeddiant rhag braich y cedyrn.

10 Ond ni ddywed *neb*, pa lê y mae Duw 'r hwn a'm gwnaeth i? yr hwn fydd yn rhoddi *achosion* i ganu y nôs.

11 Yr hwn fydd yn ein dyscu yn fwy nag aniseiliaid y ddaear, ac yn ein gwneuthur yn ddoethach nag ehediaid y nefoedd.

12 Yna hwy a waeddant rhag balchder y rhai drwg, ac ni-chlyw efe.

13 * Diau na wrendy Duw oferedd; ac nad edrych yr Holl-alluoc arno.

14 Er dywedyd o honot na welî ef, eto *y mae* barn ger ei fron ef, disgwil ditheu wrtho.

15 Ac yn awr, am nad yw felly, ‡ efe a ymwelodd yn ei ddigofaint: eto ni wyr ‡ efe mewn dirfawr galedi.

16 Am hynny y llêda Job ei safn yn ofer; ac yr amlhâ eiriau heb wybodaeth.

P E N. XXXVI.

1 *Elihu yn dangos bôd Duw yn cyfiawn yn ei fyrdd.* 16 *Y mbôdd y mae pechodau Job yn attal bendithion Duw.* 24 *Rhaid yw mawrhau gweithredoedd Duw.*

AC Elihu a aeth rhagddo, ac a ddywedodd,

2 Goddef i mi ychydig, ac mynî a fynegaf i ti, *fôd genmif* ymadroddion eto tros Dduw.

3 O bell y cymmeraf fy ngwybodaeth: ac i'm gwneuthur-ŵr y rhoddaf gyfiawnder.

4 Canys yn wîr nid celwydd fydd fy ymadroddion: y perffaith o wybodaeth fydd gyd â thi.

5 Wele, cadarn ydyw Duw, ac ni ddîystyra efe *neb*: cadarn o gadernid a† doethineb *yw efe*.

6 Nid achub efe fywyd yr annuwiol; ond efe a rydd vniondeb *i'r* ‡ truenhaid.

7 * Ni thynn efe ei olwg oddi ar y cyfiawn; eithr y maent gyd â brenhinoedd, ar yr orseddfainc, la efe a'i siccrhâ yn dragywydd, a hwy a ddarchefir.

8 Ac os hwy a rwymir â gefynnau, *ac* a ddelir â rhaffau gorthrymder,

9 Yna efe a ddengys iddynt hwy ei gwaith a'i hanwireddau, amlhaû o honynt:

10 Ac a egyr ei clustiau hwy i *dderbyn* cerydd, ac a ddywed am droi o honynt oddi wrth anwiredd.

11 Os gwrandawant hwy, a'i wasanaethu *ef*, * hwy a dreuliant eu dyddiau mewn daioni, a'i blynyddoedd mewn hyfrydwch.

12 Ac oni wrandawant, † difethir hwy gan y cleddyf; a hwy a drengant heb wybodaeth.

13 Ond y rhai rhagrithiol o galon a chwanegant ddîg: ni waeddant pan rwymo efe hwynt.

14 Ni

† Heb. *y cyvri o hono.*
* Psal. 104. 29.
† Heb. *arno ef.*
* Preg. 12. 7. Gen. 3. 19.
† Heb. *rwymo.*
* Deut. 10. 17. 2 Cro. 19. 7. Act. 10. 34. Rhuf. 2. 11. Gal. 2. 6. Eph. 6. 9. Col. 3. 25. 1 Pet. 1. 17.
‡ Symmudiasi.
* Dihar. 5. 21. & 15. 3. Job 31. 4. 2 Cron. 16. 9. Jer. 16. 17.
† Heb. *anchwiliadwy.*
‡ Heb. *yfgir.*
† Heb. *mangre y rhai fi yn edrych.*

‡ Heb. *oddi gyd a thi.*

‡ Heb. *o galon.*

* Pen. 27. 9. Dihar. 1. 28. Esai. 1. 15. Jer. 11. 11.
‡ Sef, *Duw.*
‡ Sef, *Job.*

† Neu, *oddi wr.so mwy nag oddiwrth fy mhechod.*
† Heb. *dychwel-af eiriau i ti.*
* Psal. 16. 2. Rhuf. 11. 35. Pen. 21. 30.
* Pen. 21. 13.
† Heb. *ewe yw, meith.*
‡ Neu, *cyfnadnd.*
* Psal. 34. 15.
* Pen. 21. 13.
† Heb. *chabr.*

14 Eu hanudd hwythau fydd mewn mawn
ieuenctid : a'i bywyd gyd â'r † sôdo.
15 Efe a wared y † truan yn ei gyfyngdid : ac
a egyr eu clustiau tlwyfus mewn gorthrymder.
16 Felly hefyd efe a'th fynasai dí o
genau cyfyngdra i ehangder, lle nid oes gwasgfa,
† a saig dy fwrdd dí *fasai* yn llawn braster.
17 Ond ti a gyflawnaist farn yr annuwiol :
barn a chyflawnder † a ymaflant ynot.
18 O herwydd *bôd* digofaint, *gochel* rhag
iddo dy gymmwyd di ymmaith : a'i ddymod :
yna ni'th † wared lawn mawr.
19 A briffia efe ar dy olud di ? na *phrifftia*
ar aur, nac ar holl gadernid nerth.
20 Na chwennych y nôs, pan dorrer pobl
ymmaith yn eu lle.
21 Ymochel, nac edrych ar anwiredd, canys
hynny a ddewisaist o flaen cyfludd.
22 Wele Duw drwy ei nerth a ddarchafa ;
pwy fydd yn dyscu fel ef ?
23 Pwy a orchymynnodd ei ffordd ef iddo ?
a phwy a ddywed, gwnaethoft anwiredd ?
24 Cofia fawrhau ei waith ef ; ar yr hwn
yr edrych dynion.
25 Pôb dŷn a'i gwêl ; a dŷn a'i cenfydd o
bell.
26 Wele mawr *yw* Duw, ac nid adwaenom
ef ; ac ni fedrir chwillio allan nifer ei flynyddoedd ef.
27 Canys efe a wna y defnynnau dyfroedd
yn fân, *buy* a dywallant, law fel y byddo ei
darth.
28 Yr hwn a ddifêra, ac a ddefnynna y
cymmylau, ar ddŷn yn helaeth.
29 Hefyd, a ddeall dŷn daniadau y cymmylau ; o thwrwf ei babell ef ?
30 Wele, efe a danodd ei oleuni arno, ac a
orchuddiodd † waelod y môr.
31 Canys ê hwynt y barn efe y bobloedd,
ac y rhydd efe fwyd yn helaeth.
32 Efe a guddia y goleuni â chymmylau :
ac a rydd orchymyn iddo *ac ebyrgyma* tuwy *y*
cymmwl fydd rhyngthynt.
33 Ei dwrwf a fynega am dano, a'r anifeiliaid am † y tarth.

P E N. XXXVII.

1 Rhaid yw ofni Duw, o herwydd ei weithredoedd. 15 Bôd ei ddoethineb ef yn anchwiliadwy yneddyaut hwy.

WRth hyn hefyd y cryn fy nghalon, ac y dychlamma hi o'i lle.
2 Gan wrando gwrandawch ar ſŵn ei lef ;
ac ar y ſain a ddaw allan o'i enau ef.
3 Efe a'i hyſforddia dan yr holl nefoedd ;
a'i † ſêlt hyd † eithafoedd y ddaiar.
4 Sŵn a rua ar ei ôl ef, efe a wna darânau â
llais ei odidſwyrgrwydd, ac ni cadâ efe hwynt,
pan glywir ei dwrwf ef.
5 Efe a wna darânau â'i lais yn rhyfedd : y
mae yn gwneuthur *perhau* mwy nag a wyddoom
ni.
6 * Canys efe a ddywed wrth yr eira, bydd
ar y ddaiar ; ac wrth gawod o law, ac wrth
† law mawr ei nerth ef.
7 Efe a ſelia law pôb dŷn, fel yr adwaeno
pawb ei waith ef.
8 Yna yr â y bwyſtfil lw loches ; ac yn trig
yn ei le.
9 O'r † debau y daw corwynt : ac oerni
oddi wrth y ‡ gogledd.
10 A'i wynt y rhydd Duw tewi : a llêd y
dyfroedd a gyfyngir.
11 Hefyd efe a lwya gwmmwl yn dwfedion :
efe a wasgar † ei gwmmwl goleu.
12 Ac y mae hwnnw yn ymdroi oddi hŷn
gylch wrth ei lywodraeth ef : fel y gwnaeſont
hwy beth bynnag a orchymynno efe iddynt, ar
hŷd wyneb y bŷd, *ar* y ddaiar :
13 Pa vn bynnac ai yn † gorfodogaeth, ai
lw ddaiar, ai er daioni, efe a bâr iddo ddyfod.
14 Gwrando hyn Job ; ſaf, ac yſtyria ryfeddodau Duw.
15 A wyddoſt ti pa bryd y doſparthodd
Duw hwynt, ac y gwnaeth efe i oleuni ei gwmmwl lewyrchu ?
16 A wyddoſt oddi wrth bwyſau y cymmylau ? rhyfeddodau *yw hwn ſydd* berffaith-gwbl o wybodaeth ?
17 Pa fodd y mae dy ddillad yn gynnes, pan
baro efe y ddaiar yn dawel ſ'r deheu-wynt ?
18 A deneiſt ti gyd ag ef yr wybren, yr hon
a ſiccrhawyd fel drŷch toddedic ?
19 Gwna i ni wybod pa beth a ddywedwn
wrtho : ni fedrwn ni gyſtru *eis geiriau* gan
dywyllwch.
20 A fynegir iddo ef os llefarai ? os dywed
nêb, dlau y llyngcir ef.
21 Ac yn awr, ni wêl *neb* y goleuni diſclair
fy'n y cymmylau : end mynet y mae y gwynt,
a'i puro hwynt.
22 O'r gogledd-wynt y daw † *bin-ddu* : † Heb.
end *y mae* yn Nuw ogoniant mwy oſnadwy. *aur.*
23 Am yr Holl-alluog, ni allwn ni mo gael
ef : ardderchawg yw o nerth, a barn, a helaethrwydd cyfiawnder ; ni chyſtuddia efe.
24 Am hynny yr ofna dynion ef : rhid edrych efe ar nêb doeth eu calon.

P E N. XXXVIII.

1 Duw yn atteb Job i atteb. 4 Duw, trwy ei allueg weithredoedd, yn dangos i Job ei anwybodaeth ; 31 a'i wendid.

YNa'r Arglwydd a atſbodd Job allan o'r corwynt, ac a ddywedodd,
2 Pwy *yw* hwn ſydd yn tywyllu cynghor ag
ymadroddion heb wybodaeth ?
3 Gwregyſa dy lwynau yn awr fel gŵr ; a
† mynega i mi *yr hyn* a ofynnwyf i tiſ.
4 * Pa le'r oeddit ti pan ſylfaenais i'r ddaiar ? mynega, os medri ddeall.
5 Pwy a oſodedd ei meſurau hi, os gwyddoſt ? neu pwy a eſtynnodd linyn arni hi ?
6 Ar ba beth y † ſiccrhawyd ei ‡ ſyſtemi
hi ? neu pwy a oſodedd ei chongl-faen hi ?
7 Pân gŷd-ganodd ſêr y borau ; ac y gorfoleddodd holl feibion Duw.
8 * A phwy a gaeodd y môr â dôrau, pan
ruthrodd efe allan *megis* pe deuai allan o'r
grôth ?
9 Pan oſodais i y cwmmwl yn wiſc iddo ;
a niwl tew yn rhwymyn iddo :
10 Pan oſodais fy nghorchymyn arno, a
phen oſodais drefollion a dôrau,
11 Gan ddywedyd, hyd ymma y deui, ac
nid ym mhellach ; ac ymma 'r attelir yn-chwydd dy donnau di.
12 A orchymynnaiſt ti y borau, er dy ddyddiau ? a ddangoſaiſt ti i'r wawr ddydd ei lle ?
13 I ymaflyd yn † eithafoedd y ddaiar, fel
yr ecydwer yr annuwiol allan o honi hi ?
14 *Canys* hi a ymnewidia fel clai *y ſêl* ; a
hwy a ſaſanc fel dillad.
15 Ac attelir eu goleuni oddi wrth yr annuwiol : dryllir y fraich derchafedic.

16 A ddaethoft ti'i eigion y môr? ac a rodiaifti ynghilfachau y dyfnder?

17 A agorwyd pyrth marwolaeth i ti? neu a welaift ti byrth cyfcod angau?

18 A yftyriaift ti led y ddaear? mynega os adwaenoft ei hi i gyd.

19 Pa ffordd *yr eir at* y trig goleuni? a pha le y mae lle y tywyllwch?

20 Fel y cymmerit ef ‡ hyd ei derfyn, ac y medrit y llwybrau iw dŷ ef.

21 A wyddift ti yna y genid ty di? ac *y byddei* rhifedi dy ddyddiau yn fawr.

22 A aethoft ti i dryfforau 'r eira? neu a welaift di dryfforau y cenllyfc?

23 Y rhai a gedwais i hyd amfer cyfyngder; hyd ddydd ymladd a rhyfel.

24 Pa ffordd yr ymrannu goleuni? yr hwn a wascar y dwyrein-wynt ar y ddaear?

25 Pwy a rannodd ddyfalle i'r llif-ddyfroedd? a ffordd i fellt y taranau,

26 I lawio ar y ddaear *lle* ni byddo dyn: ar yr anialwch *fydd* heb ddyn ynddo;

27 I ddiguro y tir diffaeth a gwylit: ac i beri i gnwd o laf-wellt dyfu?

28 A oes dad i'r glaw? neu pwy a genhedlodd ddefnynnau 'r gwlith?

29 O grôth pwy y daeth yr îâ allan? a phwy a genhedlodd lwyd-raw y nefoedd?

30 Y dyfroedd a guddir megis à charreg, ac wyneb y dyfnder a † rewodd.

31 A rwymi di hyfrydwch ‡ Pleiades? neu a ddatodi di rwymau † Orion?

32 A ddygi di allan ‡ Mazzaroth yn ei hamfer? neu a dwyfi † di Arcturus a'i feibion?

33 A adwaenoft ti ordeiniadau y nefoedd? a olodi di ei lywodraeth ef ar y ddaear?

34 A ddercheni di dy lêf ar y cwmwl, fel y gorchguddio helaethrwydd o ddyfroedd dydi?

35 A ddanfoni di feltt allan, fel yr elont ac y dywedont wrthit, wele ni?

36 * Pwy a ofodadd ddoethineb yn yr ymyfcaroedd? neu pwy a roddodd ddeall i'r galon?

37 Pwy a gyfrif y cymmylau drwy ddoethineb? a phwy a all † attal coftrelau y nefoedd,

38 Pan † droer y llwch yn dom, fel y glŷno y priddellau ynghyd?

39 * A elli di hela felyfaeth ir llew? neu a elli di lanwi † gwangc cenawon y llewod,

40 Pan ymgrymmant yn eu llochefau: pan eiftedant mewn ffau i gynllwyn?

41 * Pwy a ddarpar i'r gig-fran ei bwyd? pan lefo ei chywion ar Ddiw, gwibiant o eifieu bwyd.

PEN. XXXIX.

1 Am y geifr gwyllion a'r ewigod, 5 yr affyn wyllt, 9 yr unicorn, 13 y paun, a'r Eftryf, 19 y march, 26 y gwalch, 27 a'r eryr.

A * Wyddoft ti yr amfer i eifr gwyllion y creigiau lydnu? a fedri di wilied *yr amfer* y bwrw 'r ewigod loi?

2 A gyfrifi di y miloedd a gyflawnant hwy? ac a wyddoft ti 'r amfer y llydnant?

3 Ymgrymmant, bwriant eu llydnod, *ac* ymadawant â'i gofid.

4 Eu llydnod o gryfhâ, cynnyddant ‡ yn y maes: ânt allan, ac ni ddychwelant attynt hwy.

5 Pwy a ollyngodd yr affyn wyllt yn rhydd? neu pwy a ddatodoldd rwymau 'r affyn wyllt?

6 Yr hwn y gofodais yr anialwch yn dŷ iddo; a'r † diffaethwch yn drigfa iddo.

† Heb. halen-dir.

7 Efe a chwarddd am *ben* lliaws trefi: ni wrendy ar lais y † gwilwad.

† Heb. Gymhellwr.

8 Cilfachau y mynyddoedd *yw* ei borfa ef: ac efe a chwilia am bob glas-wellt yn.

9 A gydtuna 'r unicorn i'th wafanaethu di? a erys efe wrth dy breifebau di?

10 A rwymi di unicorn â'i ddi mewn rhych? a lyfna efe y dolydd ar dy ôl di?

11 A ymddirieddi yntho am fod ei gryfdwr yn fawr? a adewi di dy lafur iddo?

12 A goeli di ef, y dwg efe dy hâd ti drachefn? ac y casci efe ei ffrwythlawn-dyrnu di?

13 *A roddaift ti* adenydd hyfryd i'r peunod? neu ‡ adenydd a phlu i'r ffirfir?

‡ Neu, *Mar 'r Cl. cwta a'r Eftrif.*

14 Yr hon a âd ei hwyau yn y ddaear; ac a'i cynhefa yn y llwch;

15 Ac y mae hi yn goflwng tros gof y gallei troed eu dryllio hwynt; neu anifail y maes eu fathru.

16 Caled yw hi wrth ei chywion, *fel pe na byddent* eiddi hi: ei gwaith hi *fydd* ofer, heb ofn.

17 Oblegid na roddes Duw iddi ddoethineb; ac na chyfrannodd iddi ddeall.

18 Yr amfer yr ymgodo hi yn vchel, hi a ddilyfyra y march a'i farchog.

19 A roddaift ti gryfdwr i farch, neu a ‡ ddyfcaift iddo werytu? ‡ *Wiscaift ti ei wnaf ef a'i herian?*

20 A ddychryni di ef fel ceiliog rhedyn? dychryn *ydyw* ardderchawgrwydd ei ffroen ef.

21 *Ei draed ef* a gloddiant yn y dyffryn, ac efe a lawenycha yn ei gryfdwr: efe a â allan i gyfarfod arfau.

22 Efe a ddyfyra arfwyd; ac ni ddychryna efe; ac ni ddychwel yn ei ôl rhag y cleddyf.

23 Y cawell fafthau a dryfïa yn ei erbyn; y ddifclair wayw-ffon a'r darian.

24 Efe a lwngc y ddaear gan gretilondeb a chynddaredd: ac ni chred mai llais yr vdcorn *yw*.

25 Efe a ddywed ymmhlith yr vdcyrn, Ha, ha, ac a arogla o bell ryfel, twrf tywyfogion, a'r bloeddio.

26 Ai trwy dy ddoethineb di 'r eheda y gwalch, *ac* y lleda efe ei adenydd tua 'r dehau?

27 Ai wrth dy † orchymyn di 'r ymgyfyd † Heb. I enau. yr eryr, ac y gwna efe ei nyth yn vchel?

28 Y trig efe, ac yr erys *mewn* craig: *ac* ar yfcithredd y greig, a'r lle cadarn?

29 Oddi yno y chwilia am fwyd: ei lygaid a ganfyddant o bell.

30 Ei gywion hefyd a fugnant waed: a lle *y bydda* * calanedd yno *y bydd* efe. * Matthu 24. 28. Luc. 17. 37.

PEN. XL.

1 Job yn ymoftwng ger bron Duw. 6 Duw yn ei gyffroi ef i ddangos ei gyfiawnder, a'i allu, a'i ddoethineb. 15 Am y Behemoth.

YR Arglwydd hefyd a attebodd Job, ac a ddywedodd,

2 A dyfceidiaeth yw ymryfon â'r Holl-alluog? A argyoeddo Duw, attebed i hynny.

3 A Job a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd,

4 Wele gwael ydwyf, pa beth a attebaf i ti? mi a ofodaf fy llaw ar fy ngenau.

5 Dywedais vnwaith, ond nid attebaf; ie ddwywaith, ond ni chwanegaf.

6 A'r Arglwydd a attebodd Job allan o'r gorwynt, ac a ddywedodd,

7 * Gwregyſa yn awr dy lwynau fel gŵr:
a myfi a ofynnaf i ti, mynega ditheu i mi.
8 * A wnei di fy marn i yn ofer? a ferni di
fi yn anghyfiawn, fel y gyfiawnhâo dy hun?
9 A oes i ti fraich fel i Dduw? neu a wnei
di daranau â'th lais fel ynte?
10 * Ymdrwſſia yn awr â mawredd, ac â
godidawgrwydd: ac ymwiſc â gogoniant, ac â
phrydferthwch.
11 Gwaſgara gynddaredd dy ddigofaint; ac
edrych ar bob balch, a thaſl efô lawr.
12 Edrych ar bob balch, a goſtwng ef; a
mathra'r annuwiol yn eu lle.
13 Cuddia hwynt ynghyd yn y pridd: a
rhwym eu hwynebau hwy mewn ‖ le cuddiedic.
14 Yna hefyd myfi a addefaf i ti, y gall dy
ddeheu-law dy achub.
15 Yn awr wele ‡ y Behemoth, yr hwn a
wneuthum gyd â thi; glaſ-wellt a fwyty efe
fel ŷch.
16 Wele yn awr, ei gryfder ef *ſydd* yn ei
lwynau: a'i nerth ym mogel ei fol.
17 Efe a gyfyd ei gynffon fel cedr—wyddau
gwynnau ei arennau ef ſy blethedic.
18 Pibellau pres *ydyw* ei eſcyrn ef: ei eſcyrn
ſydd fel ffyn heirn.
19 Pennaf o ffyrdd Duw *ydyw* efe: yr hwn
a'i gwnaeth a all beri iw gleddyf neſſau
atto ef.
20 Y mynyddoedd yn ddiau a ddygant laſ-
wellt iddo: ac yno y chwary holl aniferiliaid
y maes.
21 Efe a orwedd dan goedyd cyſcod-fawr: i
mewn lloches o gyrs a ffigiennydd.
22 Coed cyſcod-fawr a'i gorchguddiant â'i
cyſcod: helyg yr afon a'i hamgylchant.
23 Wele, efe a ‡ ŷf yr afon, *ac* ni phryſſura,
efe a ŵbeithia; y tynnai efe yr Jorddonen
iw ſafn.
24 A ddeil neb ef o flaen ei lygaid: a dylla
neb ei drwyn *ef* â bachau?

PEN. XLI.

1 *Mawr allu Duw yn y Leviathan.*

A Dynni di y † Leſiathan allan â bâch? ‡neu
a rwymi di ei dafod ef â rhaff?
2 A oſodi di fâch yn ei drwyn ef? neu a
dylli di aſcwrn ei ên ef â mynawyd?
3 A fawr ymbil efe â thi? a ddywed efe
wrthit ti yn dêg?
4 A wna efe ammod â thi? a gymmeri di
ef yn wâs tragywyddol?
5 A chwarei di ag ef, fel ag aderyn? neu a
rwymi di ef i'th langeſau?
6 A ſwpera cyſeillion arno? a gyfrannant
hwy ef rhwng marſiand-wŷr?
7 A lenwi di ei groen ef â phigau heyrn?
neu ei ben a thryſerau?
8 Goſot dy law arno ef: cofia y rhyſel; na
wna mwy.
9 Wele, oſer ydyw ei obaith ef: oni chwy-
mp *yn* gan ei olwg ef?
10 Nid *oes neb mor* hyderus a'i godi ef: a
phwy a ſaif ger fy mron i?
11 Pwy a roddodd i mi yn gyntaf, * *beth*
bynnac ſydd dan yr holl neſoedd, eiddoſi *yw*.
12 Ni chelaf ei aelodau ef, na'i gryfder, na
gweddeidd-dra ei yſtym ef.
13 Pwy a ddatcuddia wyneb ei wiſc ef?
pwy a ddaw *atto ef* â'i ffrwyn ddau-ddyblyg?
14 Pwy a egyr ddorau ei wyneb ef? oſnadwy
yw amgylchoedd ei ddannedd ef.
15 Ei falchder *yw* ei † tarianau, wedi eu cau ‖ Heb. gyſau cauſamau.
ynghŷd megis â ſêl gaeth.
16 Y naill *a'r* naill mor agos at y llall, fel
na ddaw gwynt rhyngddynt.
17 Pob yn a ŷn wrth ei gilydd; hwy a
gydymgyſylltant, fel na wahenir hwy.
18 Wrth ei diſian ef y tywynna goleuni, a'i
lygaid *ef ſydd* fel amrantau y borau.
19 Ffaglau a ânt allan *o'i* gwrſcheion tanllyd
a neidiant o'i enau ef.
20 Mwg a ddaw allan o'i ffroenau, fel a
bair, neu grochan berwedic.
21 Ei anadl a wna i'r glo loſci: a fflam a
ddaw allan o'i enau.
22 Yn ei wddf y trig cryfder: a thriſtwch a
† dry yn llawenydd o'i flaen ef. † Heb. lamcychia.
23 Llywethau ei gnawd a ‖ lynant ynghyd:
caledodd yndde ei hun fel na ſyflo. ‖ Heb. lamcychia.
24 Caled ydyw ei galon fel carreg; a chaled
fel darn o'r maen iſlaf i *ſelyn*.
25 Rhai cryfion a ofnant pan godo ef: rhag
ei ddryllíadau ef yr ymlanhânt.
26 Cleddyf yr hwn a'i taro, ni ddeil; y
wayw-ffon, y biccell, na'r ‡ lluric. ‡ Neu, ddwy-fronneg.
27 Efe a gyfrif haiarn fel gwellt, a phres fel
pren pwdr.
28 Ni phâr faeth iddo ffoi: carrig tafl a
droed iddo yn ſoft.
29 Piccellau a gyfrifir fel ſoflyn, ac efe a
chwardd wrth yſcwyd gwaywffon.
30 Tano ef *y bydd* megis darniau llymion o
leſtri pridd: efe a dana bethau llymion ar hŷd
y clai.
31 Efe a wna i'r dyfnder ferwi fel crocham:
efe a eſyd y môr fel crochan o ennaint.
32 Efe a wna lwybr golau ar ei ôl: *ſel* y ty-
bygid *ſod* y dyfnder yn frig-wyn.
33 Nid *oes* ar y ddaiar gyffelyb iddo: yr
hwn a ‡ wnaethpwyd heb ofn. ‡ Neu, ydoedd.
34 Efe a edrych ar bob peth vchel; brenin
ydyw ar holl feibion balchder.

PEN. XLII.

1 *Job yn ymroi i Dduw. 7 A Duw yn barnu achos Job yn erbyn ei gyfeillion ymwoi iddo, ac yn ei dderbyn ef yn gymmeradwy, 10 ac yn ei fawrhau, ac yn ei fendithio. 16 Oedran a marwolaeth Job.*

A Job a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywe-
dodd,
2 Myfi a wn y gelli di bob peth: ac na ‡at-
telir *yn* meddwl oddi wrthit. ‡ Neu, rwyſtrir yn'o'th feddyliau.
3 * Pwy *ydyw* 'r hwn ŷdd yn cuddio cyn-
gor heb wybodaeth? am hynny ŷ llefarais yr
hyn nis deallais; *pethau* rhy ryfedd i mi, y
rhai nis gwyddwn.
4 Gwrando attolwg, ac myfi a lefaraf: go-
fynnaf i ti, dyſc ditheu finneu.
5 Myfi a glywais â'm cluſtiau ſôn am danat:
ond yn awr fy llygad a'th welodd di.
6 Am hynny y mae yn ffiaidd genniſ fi *fy*
hun; ac yr ydwyf yn edifarhau mewn llwch, a
lludw.
7 Ac wedi dywedyd o'r Arglwydd y geiri-
au hyn wrth Job; yr Arglwydd a ddywedodd
wrth Eliphaz y Temaniad, fy nigoſaint a gyn-
neuodd yn dy erbyn di, ac yn erbyn dy ddau
gyſaill, am na ddywedaſoch am danaſi yn un-
lawn fel fy ngwaſanaeth-wr Job.
8 Yn awr gan hynny cymmerwch i chwi
ſaith o fuſtych, a ſaith o hyrddod, ac ewch at
fy ngwaſanaeth-wr Job; ac offrymmwch boeth
aberth troſoch, a gweddied fy ngwaſanaeth-
wr

wr Job trofoch; canys mi a ddarbyniaf ei wyneb ef, fel nas gwnelwyf i chwi yn ôl eich ffolineb, am na ddywedasoch yr vniawn am danaf, fel fy ngwasanaeth-wr Job.

9 Felly Elphaz y Temanead, a Bildad y Suhiad, a Sophar y Naamathiad, a aethant ac a wnaethant fel y dywedasei 'r Arglwydd wrthynt: a'r Arglwydd a ddarbyniodd wyneb Job.

10 Yna 'r Arglwydd a ddychwelodd gaethiwed Job, pan weddiodd efe tros ei gyfeillion: a'r Arglwydd a chwanegodd yr hyn oll o *feddi* gan Job yn ddau ddyblyg.

11 Yna ei holl gasaint, a'i holl garesau, a phawb o'i gydnabod ef o'r blaen, a ddaethant atto, ac a ymwyttasant fwyd gyd ag ef yn ei dŷ, ac a gwynasant iddo, ac a'i cysurasant ef, am yr holl ddrwg a ddygasei 'r Arglwydd arno ef: a hwy a roddasant iddo bob vn ddarn o arian, a phob vn dlws o aur.

12 Felly yr Arglwydd a fendithiodd ddiwedd Job yn fwy na'i ddechreuad: canys yr oedd ganddo bedair mil ar ddêc o ddefaid, a chwe mil o gamelod, a mil o gyplau ychen, a mil o assynnod.

13 Ac yr oedd iddo saith o feibion, a thair o ferched.

14 Ac efe a alwodd henw y gyntaf, Jemima, a henw yr ail Cazia, a henw y drydedd Cernhappuch.

15 Ac ni cheid gwragedd mor lân a merched Job, yn yr holl wlad honno: a'i tâd a roddes iddynt hwy etifeddiaeth ym mhlith eu brodyr.

16 A Job a fu fyw wedi hyn gant a deugain o flynyddoedd; ac a welodd o'i feibion, a meibion ei feibion, bedair cenhedlaeth.

17 Felly Job a fu farw yn hên, ac yn llawn o ddyddiau.

¶ LLYFR Y PSALMAU.

PSAL. I.

Boreuol weddi.

1 *Dedwyddwch y Duwiol.* 4 *Annedwyddwch yr annuwiol.*

GWyn ei fŷd y * gŵr ni rodia ynghyngor yr annuwolion, ac ni saif yn ffordd pechaduriaid, ac nid eistedd yn eisteddfa gwatwar-wŷr.

2 Onid ŷdd a'i ewyllys ynghyfraith yr Arglwydd: * ac yn myfyrio yn ei gyfraith ddydd a nôs.

3 Ac efe a fydd fel * pren wedi ei blannu ar lan afonydd dyfroedd, yr hwn a rydd ei ffrwyth yn ei brŷd; a'i ddalen ni † wywa, a pha beth bynnac a wnêl, efe a lwydda.

4 Nid * felly *y bydd* yr annuwiol; onid fel mân ys yr hwn a chwâl y gwynt ymmaith.

5 Am hynny yr annuwolion ni safant yn y farn, na phechaduriaid ynghynnulleidfa y rhai cyfiawn.

6 Canys yr Arglwydd a edwyn ffordd y rhai cyfiawn: ond ffordd yr annuwolion a ddifethir.

* Dihar. 4. 14.

* De. 6. 6. Iosua 1. 8. Ps. 119. 1. Dih. 6. 20. * Jer. 17. 8. † Heb. *ddiflanna*

* Ps. 35. 5. & 37. 36. Esa. 17. 13.

PSAL. II.

1 *Brenhiniaeth Christ,* 10 *A chynghori brenhinoedd iw derbyn.*

PAham y * tarfyfca y cenhedloedd? ac y myfyria y bobloedd beth ofer?

2 Y mae brenhinoedd y ddaiar yn ymofod, a'r pennaethiaid yn ymgynghori ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grift ef, *gan ddywedyd,*

3 Drylliwn eu rhwymau hwy: a thafliwn eu rheffynnau oddi wrthym.

4 * Yr hwn fydd yn preffwylio yn y nefoedd a chwardd: yr Arglwydd ai gwatwar hwynt.

5 Yna y llefarâ efe wrthynt yn ei llid, ac yn ei ddigllonrwydd y † dychryna efe hwynt.

6 Minneu a † ofodais fy Mrenin ar Sion † fy mynydd fanctaidd.

7 Mynegaf ‡ y ddeddf: dywedodd yr Arglwydd wrthif; fy * Mâb *ydwyt* ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

8 * Gofyn i mi, a rhoddaf y cenhedloedd yn etifeddiaeth i ti: a thafynau y ddaiar i'th feddiant.

9 † Drylli hwynt â gwialen haiarn, maluri hwynt fel lleftr pridd.

10 Gan hynny 'r awr hon frenhinoedd, byddwch fynhwyrol: barn-wŷr y ddaiar cymmerwch ddyfc.

11 Gwafanaethwch yr Arglwydd mewn ofn; ac ymlawenhewch mewn dychryn.

12 Cuffenwch y mâb rhag iddo ddigio, a'ch ditetha chwi o'r ffordd, pan gynneuo ei lid ef ond ychydig; * gwyn eu bŷd pawb a ymddiriedant ynddo ef.

* Ac. 4. 25.

* Dihar. 1. 26. ‡ Neu, *blina.* † Heb. *eneiniais.* † Heb. *mynydd fy fancteiddrwydd.* ‡ Neu, *yn lle deddf.* * Act. 13. 33. Heb. 1. 5. * Ps. 72. 8. † Dat. 2. 27. & 19. 15. * Dih. 16. 20. Esa. 30. 18. Jer. 17. 7. Rhuf. 9. 33. & 10. 11. 1 Pet. 2. 6.

PSAL. III.

Diogelwch nawdd, ac amddiffyn Duw.

¶ Pfalm Dafydd, pan * ffodd efe rhag Abfalom ei fab.

ARglwydd mor aml yw fy nhrallod-wŷr: llawer *yw y rhai* fy 'n codi i'm herbyn.

2 Llawer *yw y rhai* fy 'n dywedyd am fy enaid, nid *oes* iechydwriaeth iddo yn ei Dduw. *Selah.*

3 Ond tydi, Arglwydd, *ydwyt* darian i mi: fy ngogoniant, a derchafydd fy mhen.

4 A'm llef y gelwais ar yr Arglwydd, ac efe a'm clybu o'i fynydd fanctaidd. *Selah.*

5 * Mi a orweddais, ac a gyscais; *ac* a ddeffroais: canys yr Arglwydd a'm cynhaliodd.

6 * Nid ofnaf fyrddiwn o bobl: y rhai o amgylch a ymofodafant i'm herbyn.

7 Cyfod Arglwydd, achub fi fy Nuw; canys tarewaift fy holl elynion *ar* garr yr ên: torraift ddannedd yr annuwolion.

8 * Iechydwriaeth *fydd* eiddo 'r Arglwydd: dy fendith *fydd* ar dy bobl. *Selah.*

‡ Neu, *troftia.* * Pfal. 4. 8. * Pfal. 27. 3. * Eſa. 43. 11. Hoſe. 13. 4.

PSAL. IV.

1 *Dafydd yn gweddio ar gael ei wrando.* 2 *Yn ceryddu, ac yn cynghori ei elynion.* 6 *Yn ffafor Duw y mae dedwyddwch dyn.*

¶ I'r ‡ pen-cerdd ar Neginoth, Pfalm Dafydd.

GWrando fi pan alwyf, ô Dduw fy nghyfiawnder, mewn cyfyngder yr ehangaift arnaf: ‡ trugarhâ wrthif, ac erglyw fy-ngweddi.

2 O feibion dynion, pa hŷd *y trowch* fy ngoniant yn warth? yr hoffwch wegi, ac yr argeiſiwch gelwydd? *Selah.*

3 Ond gwybyddwch i'r Arglwydd nailltuo y duwiol iddo ei hun: yr Arglwydd a wrendy pan alwyf arno.

4 Ofnwch, ac na phechwch, ymddiddenwch â'ch calon ar eich gwely, a thewch. *Selah.*

5 * Aberthwch ebyrth cyfiawnder, a gobeithiwch yn yr Arglwydd.

6 Llawer fy 'n dywedyd, pwy a ddengys i ni ddaioni? Arglwydd, dercha arnom lewyrch dy wyneb.

7 Rhoddaiſt lawenydd yn fy nghalon, mwy nâ 'r amſer yr amlhâodd eu hŷd, a'i gwin hwynt.

8 * Mewn heddwch hefyd y gorweddaf, ac yr hunaf: canys ti Arglwydd yn vnic a wnei i mi drigo mewn diogelwch.

‡ Neu, *trugarha.* * Pſal. 5. 10. 140. * Pſal. 3. 5.

PSAL. V.

1 *Dafydd yn gweddio, ac yn datcan ei ddiwidrwydd yn gweddio.* 4 *Nis goefcria Duw 'r enwir.* 7 *Dafydd yn dangos ei ffydd, ac yn gweddio ar Dduw am ei gyfarwyddo ef,* 10 *a difetha ei elynion,* 11 *a chadw y duwiol.*

¶ I'r pen-cerdd ar Nehiloth, Pſalm Dafydd.

GWrando fy ngeiriau Arglwydd: deall fy myfyrdod.

2 Erglyw ar lêf fy ngwaedd, fy Mrenin, a'm Duw: canys arnat y gweddiaf.

3 * Yn foreu Arglwydd y clywi fy llêf: yn foreu y cyfeiriaf attat, ac yr edrychaf i fyny.

4 O herwydd nid *wyt* ti Dduw 'n ewyllyſio anwiredd: a drwg ni thrig gyd â thi.

5 Ynfydion ni ſafant † yn dy olwg: caſeaiſt holl weithred-wŷr anwiredd.

6 Difethi y rhai a ddywedant gelwydd: yr Arglwydd a ffieiddia y gŵr gwaedlyd, a'r twyllodrus.

7 A minneu a ddeuaf i'th dŷ di yn amlder dy

* Pſal. 130. 6. † Heb. *o flaen dy lygaid.*

dy drugaredd : ac a addolaf tu †a'th Demel sanctaidd yn dy ofn di.

8 Arglwydd arwain fi yn dy gyfiawnder o achos †'fy ngelynion : ac vniona dy ffordd o'm blaen.

9 Canys nid *oes* ‡ vnlondeb yn ‡ eu genau, eu ceudod ſydd anwireidiau : * bedd agored *yw* eu cêg, gwenieithiant â'i tafod.

10 ‡ Destrywia hwynt ô Dduw, ſyrthiant oddi wrth eu cynghorion, gyrr hwynt ymmaith yn amlder eu camweddau : canys gwrthryfelasant i'th erbyn.

11 Ond llawenhaed y rhai oll a ymddiriedant ynot ti : llafar-ganant yn dragywydd, am i ti orchguddio trostynt : a'r rhai a garant dy enw, gorfoleddant ynot.

12 Canys ti Arglwydd a fendithi y cyfiawn: â charedigrwydd megis â tharian y coroni di ef.

PSAL. PSS *Prydnhawnol*
VI. SS *weddi.*

1 *Achwynion Dafydd yn ei glefyd.* 8 *Ymae efe trwy ffydd yn ymorfoleddu ar ei elynion.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth ar ‡ y Sheminith, Pſalm Dafydd.

A Rglwydd *na cherydda fi yn dy lidiawgrwydd, ac na choſpa fi yn dylſd.

2 Trugarhâ wrthif Arglwydd, canys llieſc ydwyfi, iachâ fi o Arwydd, canys fy eſcyrn a gyſtuddiwyd.

3 A'm henaid a ddychrynwyd yn ddirfawr: tithau Arglwydd, pa hŷd ?

4 Dychwel Arglwydd, gwared fy enaid: achub fi er mwyn dy drugaredd.

5 *Canys yn angau nid *oes* goffa am danat : yn y bêdd pwy a'th folianna ?

6 Deffygiais gan fy ochain, bob nos yr ydwyf yn gwneuthur fy ngwely yn foddfa: yr ydwyfi 'n gwlychu fy ngorweddfa â'm dagrau.

7 Treuſlodd fy llygad gan ddigter : heneiddiodd o herwydd fy holl elynion.

8 *Ciliwch, oddi wrthif holl withred-wŷr anwireidd : canys yr Arglwydd a glywodd lêf fy ŵylofain.

9 Clybu 'r Arglwydd fy neiſyfiad : yr Arglwydd a dderbyn fy ngweddi.

10 Gwradwyddder, a thralloder yn ddirfawr fy holl elynion: dychweler, a chywilyddier hwynt yn ddiſymmwth.

PSAL. VII.

Dafydd yn gweddio yn erbyn malis ei elynion, ac yn dangos ei wiriondeb, 10 a thrwy ffydd, yn gweled yr amddiffynnid ef, ac y difetbid ei elynion.

¶ Sigaion Dafydd, yr hwn a ganodd efe i'r Arglwydd, oblegit ‡ geiriau * Cus fâb Jemini.

A Rglwydd fy Nuw, ynot yr ymddiriedais : achub fi rhag fy holl erlid-wŷr, a gwared fi.

2 Rhag iddo larpio fy enaid fel llew : gan ei rwygo, pryd na *byddo* gwaredudd.

3 O Arglwydd fy Nuw, os gwneuthum hyn, od oes anwiredd yn fy nwylaw :

4 O thelais ddrwg i'r neb oedd heddychol â mi : (le mi a waredais yr hwn ſydd elyn i mi heb achos)

5 Erlidied y gelyn fy enaid, a goddiwedded: ſathred hefyd fy mywyd i'r llawr, a goſoded fy ngogoniant yn y llŵch. *Selah.*

6 Cyfod Arglwydd yn dy ddigllonedd, ymddercha o herwydd llid fy ngelynion : deffro hefyd droſof i'r farn a orchymynnaiſt.

7 Felly cynnulleidfa y bobloedd a'th amgylchynant: er eu mwyn dychwel dithau i'r vchelder.

8 Yr Arglwydd a farn y bobloedd : barn fi, ô Arglwydd, *yn ôl fy nghyfiawnder, ac yn ôl fy mherffeithrwydd *ſydd* ynof.

9 Darfydded weithian anwiredd yr annuwiol lion, eithr cyfarwydda di y cyfiawn : canys y * Duw cyfiawn a chwilia y calonnau, a'r arennau.

10 † Fy arnddeffyn *ſydd* o Dduw, iachawdur y rhai uniawn o galon.

11 Duw ‡ ſydd farnudd cyfiawn, a Duw ſy ddigllon beunydd *wrth yr annuwiol.*

12 Oni ddychwel *yr annuwiol*, efe a hôga ei gleddyf ; efe a annalodd ei ſŵa, ac a'i parattôdd.

13 Paratôdd hefyd iddo arfau anghefol, efe a driſnodd ei ſaethau yn erbyn yr erlidwyr.

14 Wele efe a * ymddŵg anwiredd, ac a feichiogodd ar gamwedd, ac a eſcorodd ar gelŵydd.

15 Torrodd bwll, cloddiodd ef, * ſyrthiodd hefyd yn y clawdd a wnaeth.

16 Ei anwiredd a ymchwel ar ei ben e hun : a'i draha a ddeſcyn ar ei goppa ei hun.

17 Clodforaf yr Arglwydd yn ôl ei gyfiawnder : a chân-molaf enw 'r Arglwydd goruchaf.

PSAL. VIII.

Mawrygu gogoniant Duw wrth ei weithredoedd, ac wrth ei geriad tu ac at ddyn.

I'r pen-cerdd ar Gittith : Pſalm Dafydd.

A Rglwydd ein Iôr ni, mor ardderchog *yw* dy enw ar yr holl ddaiar ! yr hwn a oſodaiſt dy ogoniant vwch y nefoedd.

2 O * enau plant bychain, a rhai yn ſugno y † peraiſt nerth, o achos dy elynion : i oſtegu y gelyn, a'r ymddialydd.

3 Pan edrychwyf ar dy nefoedd, gwaith dy fyſedd, y lloer a'r ſer, y rhai a ordeiniaiſt ;

4 * Pa beth *yw* dŷn i ti iw gofio ? a mâb dŷn i ti i ymweled ag ef ?

5 Canys gwnaethoſt ef ychydig is nâ 'r angelion : ac a'i coronaiſt â gogoniant, ac â harddwch :

6 Gwnaethoſt iddo arglwyddiaethu ar weithredoedd dy ddwylo ; * goſodaiſt bôb peth dan ei draed ef ;

7 Defaid, ac ychen oll, ac aniſeiliaid y maes hefyd :

8 Ehediaid y nefoedd, a phyſcod y mor : ac y ſydd yn tramwyo llwybrau y moroedd.

9 Arglwydd ein Iôr, mor ardderchog *yw* dy enw ar yr holl ddaiar !

PSAL. PSS *Boreuol*
IX. SS *weddi.*

1 *Dafydd yn moliannu Duw am wneuthur barn,* 11 *ac yn annog eraill i'w gloſfori ef,* 13 *ac yn gweddio ar iddo gael achos i'w foliannu ef.*

¶ I'r pen-cerdd ar Muth * Labben, Pſalm Dafydd.

C Lodforaf *di* ô Arglwydd, â'm holl galon : mynegaf dy holl ryfeddodau.

2 Llawenychaf, a gorfoleddaf ynot : canaf i'th enw di, y Goruchaf.

3 Pan ddychweler fy ngelynion yn eu hôl, hwy a gwympant, ac a ddiſethir o'th flaen di.

4 Canys gwnaethoſt fy marn a'm matter *yn ddau*eiſteddaiſt ar oriſedd-faingc, gan farnu † yn gyfiawn.

† Heb. a Themel dy ſanctaidd-rwydd. ‡ Heb. fy ngwiliwyr. ‡ Neu, ffyddlondeb, neu, ſicrwydd. ‡ Neu, er enau. * Rhuſ. 3. 13. ‡ Neu, gwna hynny yn eurg.

§ Yr wythfed. *Pſ. 38. 1.

* Pſal. 30. 9. & 88. 11. & 115. 17. & 118. 17. Eſa. 38. 18.

* Mat. 7. 23. & 25. 41. Luc. 13. 17.

‡ Neu, achoſion. * 2 Sam. 16. 7.

* Pſal. 18. 20.

* 1 Sam. 16. 7. 1 Cron. 28. 9 Pſal. 139. 1 Jer. 11. 20. & 17. 10. & 20. 12.

† Heb. Fy nhar-iam ſydd ar Ddnw.

‡ A farna y cyfawn.

* Job 15. 35. Eſa. 59. 4. Iac. 1. 15.

* Pſal. 9. 15. & 10. 2 Dihar. 5. 22.

* Matth. 21. 16. † Heb. ſeiliaiſt.

* Job 7. 17. Pſal 144. 3. Heb. 2. 6.

* 1 Cor. 15. 27.

* 1 Sam. 17 4.

† Heb. cyfawnder.

5 Caryddaiſt y cenhedloedd, diſtrywiaiſt yr annuwiol: ei henw hwynt a ddaleiaſt byth bythoedl.

‡ Neu, *Darfu am ddiniſtr yn dragywydd.*

6 ‡Hâ elyn, darfu am ddiniſtr yn dragywydd, a dinſtrioddiaſt y dinaſoedd, darfu eu coffadwriaeth gyd â hwynt.

7 Ond yr Arglwydd a bery yn dragywyddol: * efe a baratôdd ei orſedd-faingc i farn.

* Pſal. 96. 13. & 98. 9.

8 Ac efe a farn y byd mewn cyfiawnder ‡ efe a farn y bobloedd mewn vniondeb.

‡ Neu, *uchelfa*

9 Yr * Arglwydd hefyd ſydd ‡ noddfa i'r gorthrymmedig, noddfa yn amſer taallod.

10 A'r rhai a adwaenant dy enw a ymddiriedant ynot: canys ni adewaiſt, ô Arglwydd, y rhai a'th geiſient.

11 Canmolwch yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn preſſwyllo yn Sion: mynegwch ymmyſc y bobloedd ei weithredoedd ef.

* Gen. 9. 5.

12 * Pan ymofynno efe am waed, efe a'i cofia hwynt: nid anghofia waedd y cyſtuddiol.

13 Trugarhâ wrthif Arglwydd, gwêl fy mlinder gan fy nghaſaion, ty nerchaſiaid o byrth angau:

14 Fel y mynegwyf dy holl foliant ym mhyrth merch Sion: llawenychaf yn dy lechydwriaeth.

* Pſal. 7. 16.

15 Y * cenhedloedd a ſoddaſant yn y ffôs a wnaethant: yn y rhwyd a guddiaſant, y daliwyd eu troed eu hun.

16 Adweinir yr Arglwydd wrth y farn a wnâ: yr annuwiol a fagliwyd yng weithredoedd ei ddwylo ei hun. *Higaion. Selah.*

17 Y rhai dryglonus a ymchwelant i vffern: a'r holl genhedloedd a anghofiant Dduw.

18 Canys nid anghôfir y tlawd byth, gobaith y trueniaid ni chollir byth.

19 Cyſot Arglwydd na orfydded dŷn: barner y cenhedloedd gar dy fron dî.

20 Goſod Arglwydd ofn arnynt, fel y gwybyddo y cenhedloedd *mai* dynion ydynt. *Selah.*

PSAL. X.

1 Dafydd yn cwyno wrth Dduw rhac trahâs yr annuwiol, 12 Ac yn gweddio am ymwared, 16 ac yn dangos ei hyder.

PAham Arglwydd y ſefi o bell, yr ymguddi yn amſer cyfyngder?

2 Yr annuwiol mewn balchder a erlid y tlawd: * daller hwynt yn y bwriadau a ddychymmygaſant.

* Pſal. 7. 16. & 9. 16. Diar. 5. 22.

3 Canys yr annuwiol a ymfrôſta am ewyllys ei † galon; ‡ ac a fendithia y cybydd, *yr hwn* y mae yr Arglwydd yn ei ffieiddio.

† Heb. *enaid.* ‡ Neu, *a'r cybydd a ymſerdithia, ffeiddio yr Arglwydd y mae.*

4 Yr annuwiol gan vchder ei ffroen ni chais *Dduw*: ‡ nid * *yw* Duw *yn* ei holl feddyliau ef.

‡ Neu, *ei holl feddyliau yw nad eus Duw.* * Pſal. 14. 1. & 53. 1.

5 Ei ffyrdd ſydd ſiin bôb amſer, vchel *yw* dy farnedigaethau allan o'i olwg ef: chwythu y mae yn erbyn ei holl elynion.

6 Dywedodd yn ei galon, ni'm ſymmudir, o herwydd ni *byddaf* mewn dryg ſyd, hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

7 Ei * enau ſydd yn llawn melldith, a dichell, a thwyll: tan ei dafod y mae ‡ camwedd, ac ‡ anwiredd.

‡ *Gwagedd*, Heb. *twyll*, † Heb *lechan*, neu, *aymſydd* Arglwydd arnom ni?

8 Y mae efe yn eiſtedd ynghynllwynfa y pentrefydd; mewn cilfachau y llaidd efe y gwirion: ei lygaid a † dremiant yn ddirgel ar y tlawd.

9 Efe a gynllwyna mewn dirgelwch, megis llew yn ei ſau: cynllwyna i † maeſu ddal y tlawd, efe a ddeil y tlawd gan ei dynnu yn rwyd.

10 Efe a † ymgrymma, ac a ymoſtwng; ſel y cwympo tyrfa truenuſiaid gan ei gedymau ef.

† Heb. *ymddry llia.*

11 Dywedodd yn ei galon, anghofiodd Duw: * cuddiodd ei wyneb, ni wêl byth.

* Pſal. 94. 7.

12 Cyſot Arglwydd, ô Dduw darcha dy law: nac anghofia y cyſtuddiol.

13 Pa ham y dirmyga'r annuwiol Dduw? dywedodd yn ei galon, nid ymofynni.

14 Gwelaiſt *hyn*, canys ti a gaiſyddi anwiredd, a cham, i roddi *ar* â'th ddwylo dy hun: arnat ti y gedy y tlawd, ti yw cynnorthwy-wr yr ymddifad.

15 Tor fraich yr annuwiol, a'r drygionus; cais ei ddrygioni ef, *byd* na chaffech ddim.

* Pſal. 29. 10. & 145. 1, 2. & 146. 10. Jer. 10. 10. Gal. 5. 19.

16 * Yr Arglwydd *ydd* Frenin byth, ac yn dragywydd: dileithwyd y cenhedloedd allan o'i dir ef.

17 Arglwydd, clywaiſt ddymuniad y tlodion; ‡ paratoi eu calon hwynt, gwrendy dy gluſt *arnynt*.

‡ Neu. *ſicrhau*, ‡ *Ordeinfi.*

18 I farnu yr ymddifad a'r gorthrymmedig; fel na chwanego dŷn daiarol † beri ofn mwyach.

PSAL. XI.

1 Dafydd yn ymgyſſuro yn Nuw, yn erbyn ei elynion. 4 Rhagddarbodaeth a chyſiawnder Duw.

¶ I'r pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd.

YN yr Arglwydd yr wyf yn ymddiried, pa fôdd y dywedwch wrth fy enaid, ehedu'ch mynydd *fel aderyn?*

2 Canys wele, y drygionus a annelant fŵa, paratoeſant eu ſaethau ar y llinyn, i ſaethu † yn ddirgel y rhai vniawn o galon.

† Heb. *mewn cyſgliack*

3 ‡ Canys y ſeiliau a ddiniſtriwyd: pa beth a wna y cyfiawn?

‡ Or. * Habac. 2. 20.

4 Yr * Arglwydd *ydd* yn Nhemi ei ſanctei-ddrwydd; gorſeddfa yr Arglwydd *ydd* yn y nefoedd; y mae ei lygaid ef yn gwaled, ei amrantau yn profi meibion dynion.

5 Yr Arglwydd a brawf y cyfiawn: eithr câs gan ei enaid ef y drygionus, a'r hwn ſydd hoff ganddo drawſder.

6 Ar yr annuwolion y glawia efe faglau, tân a brwmſtan, a poeth-wynt yſtormus: dymma * ran eu phiol hwynt.

* Exec. 23. 31.

7 Canys yr Arglwydd cyfiawn a gâr gyfiawnder: ei wyneb a edrych ár yr vniawn.

PSAL. XII. *Prydnhawnol weddi.*

1 Dafydd heb ganddo ddim cyſſur dynol, yn erfyn cymmorth gan Dduw, 3 ac yn ymgyſſuro â barnedigaethau Duw ag yr enwir, a'i ymddieried yn ymbofodig addewidion Duw.

¶ I'r pen-cerdd ar ‡ Sheminith, Pſalm Dafydd.

‡ Yr wythfed.

ACHub Arglwydd, canys darfu y trugarogi o herwydd pallodd y ffyddloniaid o bliith meibion dynion

2 Ofereddant bôb vn wrth ei gymmydog: â gwefus wenhieithgar, ac â † chalon ddau ddyblyg y llefarant.

† Heb. *chalon a chalon.*

3 Torred yr Arglwydd yr holl wefuſau gwenhieithus, a'r tafod a ddywedo fawrhydri.

4 Y rhai a ddywedant, â'n tafod y gorfyddwn: ein gwefuſau ſydd ‡ eiddom ni, pwy ‡ Heb. *gyda ni.* ſydd Arglwydd arnom ni?

5 O herwydd anrhaith y rhai cyſtuddiedic, o herwydd vchenaid y tlodion, y cyſodaf yn awr, medd yr Arglwydd: rhoddaf mewn iechydwriaeth *yr hwn* y ‡ magler ſddo.

6 Geiriau yr Arglwydd *ydynt* eiriau purion; *ſel* * arian wedi ei goethi mewn ffwrn bridd, wedi ei buro ſeith-waith.

7 Ti Arglwydd a'i cedwi hwynt: cedwi hwynt rhag y genhedlaeth hon yn dragywydd.

8 Yr annuwiolion a rodiant o amgylch: pan ddercheſer y gwaelaf o feibion dynion.

PSAL. XIII.

1 *Dafydd yn cwyno bod yn oedi ei ymwared ef,* 3 *yn gweddio am rôi iw ogleuni,* 5 *yn ymffroſtio yn nrbugaredd Duw.*

¶ Ir ‡ pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

PA hŷd, Arglwydd, i'm anghofi, *ai* yn dragywydd? pa hyd y cuddi dy wyneb rhagof.

2 Pa hŷd y cymmeraf gynghorion yn fy enaid, gan ſod bŷnder beunydd yn fy nghalon? pa hŷd y derchefir fy ngelyn arnaf?

3 Edrych, a chlyw fi, o Arglwydd fy Nuw: goleua fy llygaid rhag i'm hûno *yn* yr angeu.

4 Rhag dywedyd o'm gelyn, gorchfygais ef: ac i'm gwrthwyneb-wŷr lawenychu os gogwyddaf.

5 Minneu hefyd a ymddiriedais yn dy drugaredd di, fy nghalon a ymlawenycha yn dy iechydwriaeth; canaf i'r Arglwydd am iddo ſynio arnaf.

PSAL. XIV.

1 *Dafydd yn dangos llygredigaeth natur dyn,* 4 *yn argyoeddi'r annuwiol trwy oleuni eu cydwybod eu hun,* 7 *yn ymgoneddu yn iechydwriaeth Duw.*

¶ I'r Pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd.

YR * ynfyd a ddywedodd yn ei galon, nid *oes yn* Duw? ymlygraſant, ffieidd-waith a wnaethant; nid oes a wnêl ddaioni.

2 Yr Arglwydd a edrychodd i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion; i weled a *oedd neb* dealligar, yn ymgeiſio â Duw.

3 Cilioddpawb, cŷd-ymddifwynâſant, * nid oes a wnêl ddaioni, nac oes yn.

4 Oni wŷr holl weithred-wŷr anwiredd? *y rhai ſy* yn bwytta fy mhobl *ſel* y bwyttaent fara; ni alwâſant ar yr Arglwydd.

5 Yno y dychrymaſant gan ofn; canys y mae Duw ynghenhedlaeth y cyfiawn.

6 Cyngor y tlawd a wradwyddaſoch chwi, am *ſod* yr Arglwydd yn obaith iddo.

7 Pwy a ddyry iechydwriaeth i Iſrael o Sion? pan ddychwelo yr Arglwydd gaethiwed ei bobl, yr ymhyſryda Jacob, ac y llawenhâ Iſrael.

PSAL. XV. *Boreuol weddi.*

1 *Dafydd yn dangos pa fath ſydd ar ddinaſyddion Sion.*

¶ I. Pſalm Dafydd.

ARglwydd * pwy a † drig yn dy babell? pwy a breſſwylia ym mynydd dy ſanctaiddrwydd?

2 * Yr hwn a rodia yn berffaith, ac a wnêl gyfiawnder, ac a ddywed wîr yn ei galon:

3 Heb abſennu â'i dafod: heb wneuthur drwg iw gymmydog, a heb ddarbyn emllib yn erbyn ei gymmydog.

4 Yr hwn y mae y dryglonus yn ddirmygus yn ei olwg, ond a anrhydedda y rhai a ofnant yr Arglwydd: yr hwn *a* dwng iw nîwed *ei hun*, ac ni newidia.

5 * *Yr hwn* ni roddes ei arian ar vſuriaeth, ac ni chymmer wobr yn erbyn y gwirion: a wnêlo hyn nid yſcogir yn dragywydd.

PSAL. XVI.

1 *Dafydd o anymddiried iw barddedigaethau ei hun, ac o gas ar ddelw-addoliaeth, yn cyrchu at Dduw am ymwared.* 5 *Yn dangos gobaith ei alwedigaeth, yr adgyfodiad, a bywyd tragywyddol.*

¶ ‡ Michtam Dafydd.

CAdw fi ô Dduw, canys ynot yr ymddiriedaf.

2 *Fy enaid,* dywedaiſt wrth yr Arglwydd, fy Arglwydd ydwyt ti: * fy nâ nid *yw* ddim i ti:

3 *Ond* i'r ſainct ſydd ar y ddaear, a'r rhai rhagorawl, yn y rhai y mae fy holl hyfrydwch.

4 Gofidiau a âmlhânt i'r rhai a ‡ fryſſiant *ar ôl Duw* dieithr: eu diod offrwm o waed nid offrymmaf fi, ac * ni chymmeraf eu henwau yn fy ngwefuſau.

5 * Yr Arglwydd *yw* rhan fy † etifeddiaeth i a'm phiol, ti a gynhali fy nghoelbren.

6 Y llinynnau a ſyrthiodd i mi mewn lleoedd hyfryd: ie *y mae* i mi etifeddiaeth dêg.

7 Bendithiaf yr Arglwydd yr hwn a'm cynghôrodd: fy arennau hefyd a'm dyſcant y nôs.

8 * Goſodais yr Arglwydd bob amſer ger fy mronnau ei ſod ar fy neheu-law, ni'm yſcogir.

9 O herwydd hynny llawenychodd fy nghalon, ac ymhyfrydodd fy ngogoniant: fy nghnawd hefyd a † orphywys mewn gobaith,

10 Canys, * ni adewi fy enaid yn vffern: ac ni oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

11 Dangoſi i mi lwybr bywyd: digonolrwydd llawenydd *ſydd* ger dy fron, ar dy ddeheu-law y mae digrifwch yn dragywydd.

PSAL. XVII.

Dafydd o hyder ar ei wiriondeb, yn gofyn cymmorth Duw yn erbyn ei elynion, 10 *yn dangos eu balchder, a'i dichell, a'i creulondeb hwy,* 13 *yn gweddio yn eu herbyn hwy mewn hyder ar ei obaith.*

¶ Gweddi Dafydd.

CLyw Arglwydd gyfiawnder: yſtyria fy lleſain, gwrando fyngweddi † o wefuſau didwyll.

2 Deued fy marn oddi gar dy fron, edrycked dy lygaid ar vniondeb.

3 Profaiſt fy nghalon, gofwyaiſt *fi* y nôs, chwiliaiſt fi, *ac* ni chei ddim: bwriadais na throſeddai fy ngenau.

4 Tu ag at am weithredoedd dynion, wrth eiriau dy wefuſau yr ymgadwais *rhag* llwybrau yr yſpeiludd.

5 Cynnal fy ngherddediad yn dy lwybrau, *ſel* † na lithro fy nhraed.

6 Mi a elwais arnat, canys gwrandewi arnaf fi ô Dduw: goſtwng dy gluſt attaf, ac erglyw fy ymadrodd.

7 Dangos dy ryfedd drugareddau, ô achubudd y rhai a ymddiriedant *ynot*, rhag y ſawl a ymgyfodant yn erbyn dy ddeheu-law.

8 Cadw fi fel canwyll llygad: cudd fi dan gyſcod dy adenydd,

9 Rhag yr annuwiolion, y rhai a'm † gorthrymmant: *rhag* fy ngelynion † marwol, *y rhai* a'm hamgylchant.

10 Caeſant gan eu braſder, â'i genau y lleſarant mewn balchder.

‡ Chwythder arno. * 2 Sam. 22. 32. Pſal. 18. 30. & 119. 140. Dihar. 30. 5. † Heb. ef.

‡ Golygwr.

* Pſal. 53. 1. & 10. 4.

* Rhuſ. 3. 10.

Exec. 3. 31.

† Heb. wythfed.

* Pſal. 24. 1. † Heb. ymdeithia. * Eſai. 33. 15.

† Heb. chalm a chalm.

‡ Heb. gyda ni.

* Exod. 22. 25. Leu. 25. 36. Deu. 23. 19. Eze. 22. 12. 18 ||.

‡ Pſalm ewaid.

* Pſal. 50. 9. Job. 22. 2. & 35. 7.

† Neu, anrhegaul eraill. * Exod. 23. 13. * Deut. 32. 9. Galar. 3. 24.

† Heb. rhandir. * Act. 2. 25.

† Heb. breſtyliau yn daioni. * Act. 2. 31. & 13. 35.

5 Caryddaiſt y canhedloedd, diſtrywiaiſt yr annuwiol: eu henw hwynt a ddeleaiſt byth bythoedd.

6 ‡Dyna elyn, darfu am ddiniſtr yn dragywydd, a diwreiddiaiſt y dinaſoedd, darfu eu coffadwriaeth gyd â hwynt.

7 Ond yr Arglwydd a bery yn dragywydd: * efe a baratôdd ei orſedd-faingc i farn.

8 Ac efe a farn y byd mewn cyfiawnder: efe a farn y bobloedd mewn vniondeb.

9 Yr * Arglwydd hefyd ſydd ‡ noddfa i'r gorthrymmedig, noddfa yn amſer taillod.

10 A'r rhai a adwaenant dy enw a ymddiriedant ynot: canys ni adawaiſt, ô Arglwydd, y rhai a'th geiſient.

11 Canmolwch yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn preſſwylio yn Sion: mynegwch ymmyſc y bobloedd ei waithredoedd ef.

12 * Pan ymofynno efe am waed, efe a'i cofia hwynt: nid anghofia waedd y cyſtuddiol.

13 Trugarhâ wrthif Arglwydd, gwêl fy mlinder gan fy nghaſelon, fy nerchaſaiſt o byrth angau:

14 Fel y mynegwyf dy holl foliant ym mhyrth merch Sion: llawenychaf yn dy iechydwriaeth.

15 Y * canhedloedd a ſoddaſant yn y ffôs a wnaethant: yn y rhwyd a guddiaſant, y daliwyd eu traed eu hun.

16 Adweinir yr Arglwydd wrth y farn a wnâ: yr annuwiol a fagìwyd yngweithredoedd ei ddwylo ei hun. *Higaion. Selah.*

17 Y rhai drygionus a ymchwelant i vffern: a'r holl genhedloedd a anghofiant Dduw.

18 Canys nid anghôfir y tlawd byth, gobaith y trueniaid *ni* chollir byth.

19 Cyfot Arglwydd na orfyddad dŷn: barnar y cenhedloedd gar dy fron di.

20 Goſod Arglwydd ofn arnynt, fel y gwybyddo y canhedloedd *mai* dynion ydynt. *Selah.*

PSAL. X.

1 *Dafydd yn cwyno wrth Dduw rhac trahs yr annuwiol,* 12 *Ac yn gweddio am ymwared,* 16 *ac yn dangos ei hyder.*

PAham Arglwydd y ſefi o bell, yr ymguddi yn amſer cyfyngder?

2 Yr annuwiol mewn balchder a erlid y tlawd: * daller hwynt yn y bwriadau a ddychymmygaſant.

3 Canys yr annuwiol a ymfrollia am ewyllys ei † galon; ‡ ac a fendithia y cybydd, *yr hwn* y mae yr Arglwydd yn ei ffieiddio.

4 Yr annuwiol gan vchder ei ffroen ni chais *Dduw*: ‡ nid * *yw* Duw *yn* ei holl feddyliau ef.

5 Ei ffyrdd ſydd ſlin bôb amſer, vchel *yw* dy farnedigaethau allan o'i olwg ef: chwythu y mae yn erbyn ei holl elynion.

6 Dywedodd yn ei galon, ni'm ſymmudir, o herwydd ni *byddaf* mewn drygfyd, hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

7 Ei * enau ſydd yn llawn melldith, a dichell, a thwyll: tan ei dafod y mae ‡ camwedd, ac anwiredd.

8 Y mae efe yn eiſtedd ynghynllwynfa y pentrefydd; mewn cilfachau y lladd efe y gwirion: ei lygaid a † dremiant yn ddirgel ar y tlawd.

9 Efe a gynllwyna mewn dirgelwch, megis llew yn ei ſau: cynllwyna y mae i ddal y tlawd, efe a ddeil y tlawd gan ei dynnu iw rwyd.

10 Efe a † ymgrymma, ac a ymoſtwng: fel y cwympo tyrfa trueniaid gan ei gadyrn ef.

11 Dywedodd yn ei galon anghofiodd Duw: * cuddiodd ei wyneb, ni wêl byth.

12 Cyfot Arglwydd, ô Dduw darcha dy law: nac anghofia y cyſtuddiol.

13 Pa ham y dirmyga'r annuwiol Dduw? dywedodd yn ei galon, nid ymofynni.

14 Gwelaiſt *hyn*, canys ti a ganſyddi anwiredd, a cham, i roddi *tro* â'th ddwylo dy hun: arnat ti y gady y tlawd, ti *yw* cynnorthwy-wr yr ymddifad.

15 Tor† fraich yr annuwiol, a'r drygionus; cais ei ddrygioni ef, *hyd* na chaffech ddim.

16 * Yr Arglwydd *ydd* Frenin byth, ac yn dragywydd: diſethwyd y cenhedloedd allan o'i dir ef.

17 Arglwydd, clywaiſt ddyſmuniad y tlodion; ‡ parattoi eu calon hwynt, gwrendy dy gluſt *arnynt*.

18 I farnu yr ymddifad a'r gorthrymmedig: ‡ fel na chwanego dŷn daiarol ‡ beri ofn mwyach.

PSAL. XI.

1 *Dafydd yn ymgyſſuro yn Nuw, yn erbyn ei elynion.* 4 *Rhagddarbodaeth a chyfiawnder Duw.*

¶ I'r pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd.

YN yr Arglwydd yr wyf yn ymddiried, pa fodd y dywedwch wrth fy enaid, ehedа i'ch mynydd *fel* aderyn?

2 Canys wele, y drygionus a annelant fŵa, paratoeſant eu ſaethau ar y llinyn, i ſaethu † yn ddirgel y rhai vnlawn o galon.

3 ‡ Canys y ſeiliau a ddiniſtriwyd: pa beth a wna y cyfiawn?

4 Yr * Arglwydd *ydd* yn Nheml ei ſancteiddrwydd; gorſeddfa yr Arglwydd *ydd* yn y nefoedd; y mae ei lygaid ef yn gweled, ei amrantau yn profi meibion dynion.

5 Yr Arglwydd a brawf y cyfiawn: eithr cas gan ei enaid ef y drygionus, a'r hwn ſydd hoff ganddo drawſder.

6 Ar yr annuwolion y glawia efe faglau, tân a brwmſtan, a poeth-wynt yſtormus: dymma * ran eu phiol hwynt.

7 Canys yr Arglwydd cyfiawn a gâr gyfiawnder: ei wyneb a edrych ar yr vnlawn.

PSAL. XII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Dafydd beb ganddo ddim cyſſur dynol, yn erfyn cymmorth gan Dduw,* 3 *ac yn ymgyſſuro â barnedigaethau Duw ag yr enwir, a'i ymddiried yn ſorbofedig addewidion Duw.*

¶ I'r pen-cerdd ar ‡ Sheminith, Pſalm Dafydd.

ACHub Arglwydd, canys darfu y trugarogi o herwydd pallodd y ffyddloniaid o blith meibion dynion

2 Oferedd a ddywedant bôb vn wrth ei gymmydog: â gwefus wenhleithgar, *ac* â † chalon ddau ddyblyg y llefarant.

3 Torred yr Arglwydd yr holl wefusau gwenhleithus, *a'r* tafod a ddywedo fawrhydri.

4 Y rhai a ddywedant, â'o tafod y gorfyddwn: ein gwefuſau ſydd ‡ eiddom ni, pwy *ydd* Arglwydd arnom ni?

* Neu, *Darfu am ddiniſtr y ſeiliau yn dirg.*
* Pſal. 96. 13. & 98. 9.
* Pſal. 37. 39. & 46. 1. & 91. 2.
‡ Neu, *achubfa*
* Gen. 9. 5.
* Pſal. 7. 16.
* Pſal. 7. 16. & 9. 16. Dihar. 5. 22.
† Heb. *enaid.*
‡ Neu, *a'r cyhudd a ymſerdithia, ffieiddio yr Arglwydd y mae.*
† Neu, *ei holl feddyliau yw nad oes Duw.*
* Pſal. 14. 1. & 53. 1.
* Rhuf. 3. 14.
‡ *Rhinder, gueddant.*
‡ *Gwagedd*, Heb. *twyll*, † Heb *lechant*, neu, *a ymſydd*

* Pſal. 39. 10. & 145. 19. & 146. 10. Jer. 10. 10. Galat. 5. 19.
‡ Neu, *ſierbei.*
‡ *Orbwyſſo mi.*
† Heb. *mewn cywilliedd.*
‡ *Or.*
* Habac. 2. 20.
† Heb. *chalon a chalon.*
‡ *Yr wythfed.*
† Heb. *gyda ni.*

5 O herwydd anrhaith y rhai cyſſuddiedic, o herwydd vchenaid y tlodion, y cyſodaf yn awr, medd yr Arglwydd: rhoddaf mewn iechydwriaeth *yr hwn* y ‡ magler ſddo.

6 Geiriau yr Arglwydd *ydynt* eiriau purion; *ſel* * arian wedi ei goethi mewn ffwrn bridd, wedi ei buro ſeith-waith.

7 Ti Arglwydd a'i cedwi hwynt: cedwi †hwynt rhag y genhedlaeth hon yn dragywydd.

8 Yr annuwolion a rodiant o amgylch: pan ddarchafer y gwaelaf o feibion dynion.

‡ *Chwyther arno.* * 2 Sam. 22. 31. Pſal. 18. 30. & 119. 140. Dihar. 30. 5. † Heb. *ef.*

PSAL. XIII.

1 *Dafydd yn cwyno bod yn oedi ei ymwared ef,* 3 *yn gweddio am râs iw ragflaenu,* 5 *yn ymfforſtio yn orbygoredd Duw.*

¶ Ir ‡ pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

‡ *Goly-gwr.*

PA hŷd, Arglwydd, i'm anghofi, *ai* yn dragywydd? pa hyd y cuddi dy wyneb rhagof.

2 Pa hŷd y cymmeraf gynghorion yn fy enaid, gan fod blinder beunydd yn fy nghalon? pa hŷd y derchefir fy ngelyn arnaf?

3 Edrych, a chlyw fi, O Arglwydd fy Nuw: goleua fy llygaid rhag i'm hûno *yn* yr angeu.

4 Rhag dywedyd o'm gelyn, gorchfygais ef: ac i'm gwrthwyneb-wŷr lawenychu os gogwyddaf.

5 Minneu hefyd a ymddiriedais yn dy drugaredd di, fy nghalon a ymlawenycha yn dy iechydwriaeth; canaf i'r Arglwydd am iddo ſynio arnaf.

PSAL. XIV.

1 *Dafydd yn dangos Eygredigaeth natur dyn,* 4 *yn argyoeddi 'r annuwiol trwy oleuni eu cydwybod eu hun,* 7 *yn ymgoneddu yn iechydwriaeth Duw.*

¶ I'r Pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd.

* Pſal. 53. 1. & 10. 4.

YR * ynfyd a ddywedodd yn ei galon, nid *oes yn* Duw? ymlygrafant, ffieidd-waith a wnaethant; nid oes a wnêl ddaioni.

2 Yr Arglwydd a edrychodd i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion; i weled a *oedd neb* deallgar, yn ymgeiſio â Duw.

* Rhuf. 3. 10.

3 Ciliodd pawb, cŷd-ymddifwynâſant,* nid oes a wnêl ddaioni, nac oes yn.

4 Oni wŷr holl weithred-wŷr anwiredd? *y rhai ſy* yn bwytta fy mhobl *fel* y bwyttaent fara; ni alwâſant ar yr Arglwydd.

5 Yno y dychrynaſant gan ofn; canys y mae Duw ynghenhedlaeth y cyfiawn.

6 Cyngor y tlawd a wradwyddaſoch chwi, am *fod* yr Arglwydd yn obaith iddo.

7 Pwy a ddyry iechydwriaeth i Iſrael o Sion? pan ddychwelo yr Arglwydd gaethiwed ei bobl, yr ymhyſryda Jacob, ac y llawenhâ Iſrael.

PSAL. XV. *Boreuol weddi.*

1 *Dafydd yn dangos pa fath ſydd ar ddinaſyddion Sion.*

¶ Pſalm Dafydd.

* Pſal. 24. 1. † Heb. *ymdeithia.* * Eſai. 33. 15.

ARglwydd * pwy a † drig yn dy babell? pwy a breſſwylia ym mynydd dy ſancteiddrwydd?

2 * Yr hwn a rodia yn berffaith, ac a wnêl gyfiawnder, ac a ddywed wîr yn ei galon:

3 Heb abſennu â'i dafod: heb wneuthur drwg iw gymmydog, a heb dderbyn anllib yn erbyn ei gymmydog.

4 Yr hwn y mae y drygionus yn ddirmygus yn ei olwg, eithr a anrhydedda y rhai a ofnant yr Arglwydd: yr hwn a dwng iw niwed *ei hun,* ac ni newidia.

5 * *Yr hwn* ni rodded ei arian ar vſuriaeth, ac ni chymmer wobr yn erbyn y gwirion: a wnêlo hyn nid yſcogir yn dragywydd.

* Exod. 22. 25. Lev. 25. 36. Deut. 23. 19. Eze. 22. 12. & 18 8.

PSAL. XVI.

1 *Dafydd o anymddiried iw ddaddidigaethau ei hun, ac o gâs ar ddelw-addoliaeth, yn cyrchu at Dduw am ymwared.* 5 *Yn dangos gobaith ei alwedigaeth, yr adgyfodiad, a bywyd tragywyddol.*

¶ ‡ Michtam Dafydd.

‡ *Pſalm euraid.*

CAdw fi ô Dduw, canys ynot yr ymddiriedaf.

2 *Fy enaid,* dywedaiſt wrth yr Arglwydd, fy Arglwydd ydwyt ti: * fy nâ nid *yw* ddim i tî:

* Pſal. 73. 9. Job. 22. 2. & 35. 7.

3 *Ond* i'r ſainct ſydd ar y ddaear, a'r rhai rhagorawl, yn y rhai y mae fy holl hyfrydwch.

4 Gofidiau a amlhânt i'r rhai a ‡ fryſſiant *ar ôl Duw* dieithr: eu diod offrwm o waed nid offrymmaf fi, ac * ni chymmeraf eu henwau yn fy ngwefuſau.

† Neu, *ereill.* * Exod. 23. 13. * Deut. 32. 9. Galar. 3. 24.

5 * Yr Arglwydd *yw* rhan fy † etifeddiaeth i a'm phiol, ti a gynhali fy nghoelbren.

6 Y llinynnau a ſyrthiodd i mi mewn lleoedd hyfryd: ie *y mae* i mi etifeddiaeth dêg.

7 Bendithiaf yr Arglwydd yr hwn a'm cynghôrodd: fy arennau hefyd a'm dyſcant y nôs.

8 * Goſodais yr Arglwydd bob amſer ger fy mronau: am ei fod ar fy neheu-law, ni'm yſcogir.

† Heb. *breſwylia yn ddioed.* * Actſ 2. 25.

9 O herwydd hynny llawenychodd fy nghalon, ac ymhyfrydodd fy ngogoniant: fy nghnawd hefyd a † orphywys mewn gobaith,

10 Canys, * ni adewi fy enaid yn vffern: ac ni oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

* Actſ 2. 31. & 13. 35.

11 Dangoſi i mi lwybr bywyd: digonolrwydd llawenydd *ſydd* ger dy fron, ar dy ddeheu-law y mae digrifwch yn dragywydd.

PSAL. XVII.

Dafydd o hyder ar ei wiriondeb, yn gofyn cymmorth Duw yn erbyn ei elynion, 10 *yn dangos eu balchder, a'i dichell, a'i creulondeb hwy,* 13 *yn gweddio yn eu herbyn hwy mewn hyder ar ei obaith.*

¶ Gweddi Dafydd.

CLyw Arglwydd gyfiawnder: yſtyria fy lleſain, gwrando fyngweddi † o wefuſau didwyll.

† Heb. *heb weſuſau cyllo.*

2 Deued fy marn oddi ger dy fron, edrycheddy lygaid ar vniondeb.

3 Profaiſt fy nghalon, gofwyaiſt *fi* y nôs, chwiliaiſt fi, *ac* ni chei ddim: bwriedais na throſeddai fy ngenau.

4 Tu ag at am weithredoedd dynion, wrth eiriau dy wefuſau yr ymgedwais *rhag* llwybrau yr yſpeiliudd.

5 Cynnal fy ngherddediad yn dy lwybrau, *fel* † na lithro fy nhraed.

† Heb. *nad ſigla.*

6 Mi a elwais arnat, canys gwrandewi arnaf fi ô Dduw: goſtwng dy gluſt attaf, ac erglyw fy ymadrodd.

7 Dangos dy ryfedd drugareddau, ô achubudd y rhai a ymddiriedant *ynot,* rhag y ſawl a ymgyfodant yn erbyn dy ddeheu-law.

8 Cadw fi fel canwyll llygad: cudd fi dan gyſcod dy adenydd,

9 Rhag yr annuwolion, y rhai a'm † gorthrymmant: *rhag* fy ngelynion † marwol, *y rhai* a'm hamgylchant.

† Heb. *anrhaithiant.* † Heb. *yn erbyn yr enaid.*

10 Caeaſant gan eu braſder, â'i genau y lleſarant mewn balchder.

11 Eln cynelweirfa ni a gylchynâfant hwy yr awr hon, gofodâfant eu llygaid i dynnu i lawr i'r ddaear.

12 † Eu dull *ydd* fal llew a chwennychei ſclyfaethu, ac megis llew ieuanc yn aros mewn llocedd dirgel.

13 Cyfod Arglwydd, achub ei ſaeth ef, cwympa ef: gwared fy enaid rhag yr annuwiol ‡ *y cleddyf yw* dy gleddyf di.

14 Rhac dynion *y rhai yw* dy law, O Arglwydd, rhag dynion y byd, *y rhai* y mae eu rhan yn y bywyd *yma*, a'r rhai y llenwaiſt eu bolïau a'th guddiedic dryſor: llawn ‡ ydynt o feibion, a gadawant eu gweddill iw rhai bychain.

15 Myfi a edrychaf ar dy wyneb mewn cyfiawnder: digonir fi, pan ddihunwyf, â'th ddelw di.

PSALM XVIII. *Pſalm Weddi.*

Dafydd yn moliannu Duw am ei amryw a'i ryfeddol ſendithion.

¶ I'r pen-cerd, *Pſalm* Dafydd gwâs yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd wrth yr Arglwydd * eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd ef o law ei holl elynion, ac o law Saul: ac efe a ddywedodd,

CAraf di Arglwydd fy nghadernid.

2 Yr Arglwydd *yw* fy nghraig, a'm hamddeffynfa, a'm gwaredudd; fy Nuw, † fy nghadernid, yn * yr hwn yr ymddiriedaf; fy nharian, a chorn fy iechydwriaeth, a'm huchel-dŵr.

3 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly i'm cadwir rhag fy ngelynion.

4 * Gofidion angau a'm cylchynâſant: ac afonydd † y fall a'm dychrynâſant i.

5 ‡ Gofidiau uffern a'm cylchynâſant: maglau angau a achubaſant fy mlaen.

6 Yn fy nghyfyngder y galwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: efe a glybu fy lleſ o'i Demel, a'm gwaedd ger ei fron a ddaeth iw gluſtiau ef.

7 Yna y ſigladd, ac y crynodd y ddaiar, a ſeiliau y mynyddoedd a gynnhyrfodd, ac a ymſigladd, am iddo ef ddigio.

8 Derchafodd mŵg † o'i ffroenau, a thân a yſſodd o'i enau: glô a enynnâſant ganddo.

9 Efe hefyd a oſtyngodd y nefoedd, ac a ddaeſcynnodd; a thywyllwch *oedd* tan ei draed ef.

10 Marchogodd hefyd ar y Cerub, ac a ehedodd: fe efe a ehedodd ar adenydd y gwynt.

11 Efe a wnaeth dywyllwch yn ddirgelfa iddo; *e'i* babell o'i amgylch *oedd* dywyllwch dyfroedd, *a* thew-gwmmylau yr awyr.

12 Gan y diſcleirdeb oedd gar ei fron, ei gwmmylau a aethant heibio: cenllyſc a marwor tanllyd.

13 Yr Arglwydd hefyd a darânodd yn y nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lef; cenllyſc a marwor tanllyd.

14 Ie efe a anfonodd ei ſaethau, ac a'i gwaſcarodd hwynt: ac a *lunhaodd ei* ſelïau, ac a'i gorchfygodd hwynt.

15 Gwaelodion y dyfroedd a welwyd, a ſeiliau y byd a ddiſcoſthwyd: gan dy gerydd di Ô Arglwydd, *a* chan chwythad anadl dy ffroenau.

16 Anfonodd oddi vchod, cymmerodd fi, tynnodd fi allan o ddyfroedd ‡ lawer.

17 Efe a'm gwaredodd oddi wrth fy nghelyn cadarn, a rhag fy nghaſeion: canys yr oeddynt yn drech nâ mi.

18 Arubaſant fy mlaen yn nydd fy nghoſi; ond yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

19 Dûg fi hefyd i ehangder, gwaredodd fi; canys ymhoffodd ynof.

20 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl glendid fy nwylo y talodd efe i mi.

21 Canys cadwais ffyrdd yr Arglwydd; ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth fy Nuw.

22 O herwydd ei holl farnedigaethau *oedd* gar fy mron i: a'i ddeddfau ni fwriais oddi wrthi.

23 Bum hefyd yn berffaith gyd ag ef: ac ymgadwais rhag fy anwiredd.

24 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl purdeb fy nwylo, o flaen ei lygaid ef.

25 A'r trugarog y gwnei drugaredd: â'r gŵr perffaith y gwnei berffaith wrthyd.

26 A'r glân y gwnei lendid: ac â'r cyndyn yr ymgyndynni.

27 Canys ti a waredi y bobl gyſtuddiedic: ond ti a oſtyngi olygon vchel.

28 O herwydd ti a oleui fy † nghanwyll: yr Arglwydd fy Nuw a lewyrcha fy nhywyllwch.

29 O blegit ynot ti y † rhedais trwy fyddin: ac yn fy Nuw y llammais dros ſûr.

30 Duw *ſydd* berffaith ei ffordd, * gair yr Arglwydd ſydd wedi ei buro: tarian yw efe i bawb a ymddiriedant ynddo.

31 † Canys pwy *ſydd* Dduw heb law yr Arglwydd? a phwy *ſydd* graig ond ein Duw ni?

32 Duw ſy'n fy ngwregyſiu â nerth, ac yn gwneuthur fy ffordd yn berffaith.

33 Goſod y mae efe fy nhraed, fel *traed* ewigod: ac ar fy vchel-fannau i'm ſafydla.

34 Efe ſy yn dyſcu fy nwylo i ryfel: fal y dryllir bŵa dûr *yw* fy mreichiau.

35 Rhoddaiſt hefyd i mi darian dy iechydwriaeth, a'th ddeheu-law a'm cynhaliodd, ‡ a'th fwynder a'm lluoſogodd.

36 Ehengaiſt fy ngherddediad tanaf; fel na lithrodd fy † nhraed.

37 Erlidiais fy ngelynion, ac a'i goddiweddais: ac ni ddychwelais nes eu difa hwynt.

38 Archollais hwy, fel na allent godi: ſyrthiaſant dan fy nhraed.

39 Canys gwregyſaiſt fi â nerth i ryfel: † daroſtyngaiſt tanaf y rhai a ymgododd i'm herbyn.

40 Rhoddaiſt hefyd i mi warrau fy ngelynion: fal y diſtrywn fy nghaſeion.

41 Gwaeddaſant, ond nid *oedd* achubudd; *ſef* ar yr Arglwydd, ond nid attebodd efe hwynt.

42 Maluriais hwynt hefyd fal llŵch o flaen y gwynt: teflais hwynt allan megis tom yr heolydd.

43 Gwaredaiſt fi rhag cynhennau y bobl, goſodaiſt fi yn ben cenhedloedd: pobl nid adnabûm a'm gwaſanaethant.

44 † Pan glywant am danaf, vfyddhânt i mi: meibion dieithr a ‡ gymmerant arnynt ymddaroſtwng i mi.

45 Meibion dieithr a ballant: ac a ddychrynant allan o'i dirgel fannau.

46 Byw yw'r Arglwydd, a bendithier fy nghraig: a derchafer Duw fy iechydwriaeth.

47 Duw ſydd yn rhoddi i mi *ddial*: ymddial: ac a † ddaroſtwng y bobloedd tanaf.

48 Efe ſydd yn fy ngwared oddi wrth fy ngelynion: ie ti a'm derchefi vwch law y rhai a gyfodant i'm herbyn: achubaiſt fi rhag y gŵr ‡ trawſ.

49 Am

* 1 Sam. 22.

‡ Heb. *fy nghraig.* * Hebr. 2. 13.

* Pſal. 116. 3. † *Dynion annuwiol.* Heb. *Belial.* ‡ Neu, *yſclyfaeth.*

‡ Neu, *yw ei ffordd.*

‡ Neu, *a'th gleddyf.*

‡ Neu, *yw eu gwaelod.*

† Heb. *Ei ddail.*

‡ Neu, *yr awen yw* dy gleddyf di.

‡ Neu, *yr eiddo.*

‡ Heb. *fy nghanwyll.* * Hebr. 2. 13.

* Pſal. 116. 3. † *Dynion annuwiol.* Heb. *Belial.* ‡ Neu, *yſclyfaeth.*

‡ Neu, *yw ei ffordd.*

‡ Heb. *ffyrnau, nen, ſodlau.*

† Heb. *Pigiadi, neu, cryd mall.*

‡ Neu, *dywedant wrthi.*

‡ Heb. *ddywedant gwrando wrthi.*

† Neu, *lamp.* † Neu, *tarian.*

* Pſal. 12. 6. & 119. 140. Dihar. 30. 5.

† Deut. 32. 39. 1 Sam. 2. 2. Pſal. 84. 8. Eſay 45. 5.

‡ Neu, *ac a'th fwynder i'm lluoſogaiſt.*

† Heb. *ffyrau, neu, ſodlau.*

48 Am hynny * y ‡ mollannaf dî ô Arglwydd, ym mhlith y cenhedloedd, ac y canaf i'th enw.

50 Efe sydd yn gwneuthur mawr ymwared lw frenin, ac yn gwneuthur trugaredd lw eneiniog, i Ddafydd, ac iw hâd ef byth.

PSAL. ϗϗ *Boreuol*

XIX. ϗϗ *weddi.*

1 *Bod y creaduriaid yn dangos gogoniant Duw,* 7 *A'i air yn dangos ei râs ef.* 12 *Dafydd yn gweddio am râs.*

¶ I'r pen-cerdd. Psalm Dafydd.

* Gene. 1. 6.

Y * Nefoedd ſy yn dadcan gogoniant Duw: a'r ffurfafen ſy yn mynegi gwaith ei ddwylaw ef.

2 Dydd i dydd a draetha ymadrodd: a nôs i nôs a ddangys wybodaeth.

‡ Neu, *heb y rhai hyn y clywir eu lleferydd hwynt. Heb. heb gymmeryd eu lleferydd.*

3 Nid *oes* iaith nac ymadrodd, ‡ *lle* ni chlywyd eu lleferydd hwynt.

4 * Eu ‡ llinyn aeth drwy'r holl ddaiar, a'i geiriau hyd eithafoedd bŷd: i'r haul y gosodod efe babell ynddynt.

5 Yr hwn ſydd fel gŵr priod yn dyfod allan o'i ſtafell iac a ymlawenhâ fel cawr i redeg gyrfa.

6 O eithaf y nefoedd *y mae* ei fynediad ef allan, a'i amgylchiad hyd eu heithafoedd hwynt: ac nid ymgudd *dim* oddi wrth ei wrês ef.

7 † Cyfraith yr Arglwydd *ſydd* berffaith, yn ‡ troi yr enaid: tyſtiolaeth yr Arglwydd *ſydd* ſiccr, ac yn gwneuthur y gwirion yn ddoeth.

8 Deddfau yr Arglwydd *ſydd* vniawn, yn llawenhau y galon: gorchymmyn yr Arglwydd *ſydd* bûr, yn goleuo y llygaid.

9 Ofn yr Arglwydd *ſydd* lân, yn parhau yn dragywydd: barnau 'r Arglwydd *ydynt* wirionedd, cyfiawn *ydynt* i gyd.

* Pſal. 119. 72. 127. 103. Dihar. 8. 19.

10 * Mwy dymunol *ŷnt* nag aur, ie nag aur coeth lawer: melyſach hefyd nâ'r mêl, ac nâ diferiad diliau mêl.

11 Ynddynt hwy hefyd y rhybuddir dy wâs: o'i cadw *y mae* gwobr lawer.

12 Pwy a ddeall *ei* gamweddau? glanhâ fi oddi wrth ſy *meiau* cuddiedic.

13 Attal hefyd dy wâs oddi wrth bechodau rhyfygus, na arglwyddiaethant arnaf: yna i'm perffeithir, ac i'm glanheir oddi wrth ‡ anwireddau lawer.

‡ Yr anwiredd mawr.

14 Bydded ymadroddion fy nghenau, a myfyrdod fy nghalon, yn gymmeradwy gar dy fron, ô Arglwydd, fy nghraig, a'm prynwr.

PSAL. XX.

2 *Yr eglwys yn bendithio 'r brenin yn ei fawrhydi.* 7 *Ei hyder bi ynghymmorth Duw.*

¶ I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.

† Heb. *derchafo.* ‡ Heb. *dŷ gymmorth.* † Heb. *eteged, neu, chynhaliad.* ‡ Heb. *gwared yn llaaw, neu, yn ſrâs.*

GWrandawed yr Arglwydd arnat yn nydd cyfyngder: enw Duw Jacob a'th † ddiffynno.

2 Anfoned ‡ i ti gymmorth o'r cyſſegr: a † nerthed di o Sion.

3 Cofied dy holl offrymmau: a ‡ bydded ſodlon i'th boeth offrwm. *Selah.*

4 Rhodded i ti wrth *fodd* dy galon: a chyflawned dy holl gyngor.

5 Gorfoleddwn yn dy iechydwriaeth di, a derchafwn faner yn enw ein Duw: cyflawned yr Arglwydd dy holl ddymuniadau.

6 Yr awr hon y gwn y gwared yr Arglwydd ei eneiniog, efe a wrendy arno o nefoedd ei ſanctteiddrwydd, yn nerth iechyd ei ddeheu-law ef.

7 *Ymddiried* rhai mewn cerbydau, a rhai mewn meirch: ond nyni a gofiwn enw yr Arglwydd ein Duw.

8 Hwy a gwympaſant, ac a ſyrthiaſant: ond nyni a gyfodaſom, ac a ſaſaſom.

9 Achub Arglwydd: gwrandawed y Brenin arnom, yn y dydd y lleſom.

PSAL. XXI.

1 *Tâl diolch am fuddugoliaeth* ‡ 7 *A hyder ar gael ychwaneg o lwyddiant.*

¶ I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.

ARglwydd yn dy nerth y llawenycha y brenin: ac yn dy iechydwriaeth di, mor ddirfawr yr ymhyfryda?

2 Dueſyſiad ei galon a roddaiſt iddo: a dymuniad ei wefuſau ni'i gommeddaiſt. *Selah.*

3 Canys achubaiſt ei flaen ef â beindithion daioni: goſodaiſt ar ei ben ef goron o aur coeth.

4 Gofynnodd *ous* gannit, *a* rhoddaiſt iddo: ‡ ie † hir-oes, byth ac dragywydd.

‡ Heb. *hir dyddiau.*

5 Mawr *ŷw* ei ogoniant yn dy iechydwriaeth: gogoſodaiſt arno ogoniant a phrydferthwch.

6 Canys gwnaethoſt ef yn fendithion yn dragywyddol, llawenychaiſt ef â llawenydd â'th wyneb-pryd.

7 O herwydd bod y brenin yn ymddiried yn yr Arglwydd, a thrwy drugaredd y Goruchaf, nid yſcogir ef.

8 Dy law a gaiff afael ar dy holl elynion: dy ddeheu-law a gaiff afael ar dy gaſaion.

9 Ti a'i gwnei hwynt fel ffwrn danllyd yn amſer dy lid: yr Arglwydd yn ei ddigloneddi a'i llwnge hwynt, a'r tân a'i hyſſa hwynt.

10 Eu ffrwyth hwynt a ddiniſtri di oddi ar y ddaiar: a'i hâd o blith meibion dynion.

11 Canys bwriadaſant ddrwg i'th erbyn: meddyliaſant amcan, heb allu o honynt *ei gwplau.*

12 Am hynny y gwnei iddynt droi eu † cefnau: ar dy linynnau y paratoi di *ſaethau* yn erbyn eu hwynebau.

† Heb. *ŷſgwydd.*

13 Ymddercha Arglwydd yn dy nerth: canwn, a chan-molwn dy gadernid.

PSAL. ϗϗ *Prydnawnol*

XXII. ϗϗ *Weddi.*

1 *Dafydd yn achwyn mewn angbyffiau mawr,* 9 *yn gweddio mewn cyfyngder mawr,* 23 *ac yn clodfori Duw.*

¶ I'r pen-cerdd ar ‡ Aieleth haſhahar. Pſalm Dafydd.

‡ *Ewig y bore.*

FY * Nuw, fy Nuw pa ham i'm gwrthodaiſt? *pa ham* yr ydwyt mor bell oddi wrth fy iechydwriaeth, a geiriau fy lleſain?

* Matth. 27. 46. Marc. 15. 34.

2 Fy Nuw, lleſain yr ydwyf y dydd, ac ni wrandewi: y nôs hefyd, ac ‡ nid *oes* oſteg i mi.

‡ *Nid wyf yn tewi.*

3 Ond tydi wyt ſanctaidd, ô dydi yr hwn wyt yn cyfannoddu ym meliant Iſrael.

4 Ein tadau a obeithiaſant ynot: gobeithiaſant, a gwaredaiſt hwynt.

5 Arnat ti y lleſaſant, ac achubwyd hwynt: ynot yr ymddiriedaſant, ac ni'z gwradwyddwyd hwynt.

6 A minneu pryf ydwyf, ac nid gŵr: gwarthrudd dynion, a dirmyg y bobl.

* Mat. 27. 39.

7 * Pawb a'r a'm gwelant a'm gwatwarant: † llaeſant weſi, eſcydwant ben, *gan ddywedyd,*

† Heb. *agorant.*

8 * † Ymddiriedodd yn yr Arglwydd, gwareded ef: achubed ef, ‡ gan ei fod yn dda ganddo.

* Matth. 27. 43. † Heb. *ymdroiga-lodd at yr.* ‡ Neu, *yn yr.*

9 Canys ti a'm tynnaiſt o'r groth: † gwnaethoſt i mi obeithio *pan oeddwn* ar freuonau fy mam.

† Neu, *dygaſt.*

10 Arnat ti i'm bwriwyd o'r brû: o gröth fy mam fy Nuw ydwyt.

11 Nac

21 Nac ymbellhâ oddi wrthif, o herwydd cyfyngder *ſydd* agos: canys nid oes cynnorthwy-wr.

22 Teirw lawer a'm cylchynaſant: gwrdd deirw Basan a'm hamgylchaſant.

23 Agoraſant arnaf eu genau: *fel* llew rheipus, a rhuadwy.

24 Fel dwfr i'm tywalltwyd, a'm heſcyrn oll a ymwahanaſant: fy nghalon ſydd fel cŵyr, hi a doddodd ynghanol fy mherfedd.

25 Fy nerth a wywodd fel pridd-leſtr, a'm tafod a lynodd wrth dafleu fy ngenau: ac i lwch angeu i'm dygaiſt.

26 Canys cŵn a'm cylchynaſant, cynnulleidfa y drygionus a'm hamgylchaſant: * tryſ. Matth. 27. 35. Marc. 15. 24. Luc. 23. 33. Joa. 19. 23. 37.

27 Gallaf gyfrif fy holl eſcyrn: y maent yn tremio, ac yn edrych arnaf.

28 * Y maent yn rhannu fy nillad yn eu myſc: ac ar fy ngwiſc yn bwrw coelbren. * Luc. 23. 34.

29 Ond tydi Arglwydd nac ymbellhâ: fy nghadernid bryſſia i'm cynnorthwyo.

30 Gwaret fy enaid rhag y cleddyf: fy vnic *enaid* o † ſeddlant y ci. † Heb. *Law.*

31 Achub fi rhag ſafn y llew: canys o bſith cyrn vnicorniaid i'm gwrandewaiſt. * Heb. 2. 22.

32 * Mynegaf dy enw i'm bredyr: ynghanol y gynnulleidfa i'th folaf.

33 Y rhai ſy yn ofni 'r Arglwydd, molwch ef, holl hâd Jacob, gogoneddwch ef: a holl hâd Iſrael, ofnwch ef.

34 Canys ni ddirmygodd, ac ni ffieiddiodd gyſtudd y tlawd, ac ni chuddiodd ei wyneb rhagddo: ond pan lefodd efe arno, efe a wrandawodd.

35 Fy mawl *ſydd* o honot ti yn y gynnulleidfa fawr: fy addunedau a dalaf ger bron y rhai a'i hofnant ef.

36 Y tlodion a fwyttânt, ac a ddiwellir, y rhai a geiſiant yr Arglwydd a'i moliannant ef: eich calon fydd byw yn dragywydd.

37 * Holl derfynau y ddaiar a gofiant, ac a droant at yr Arglwydd: a holl dylwythau y cenhedloedd a addolant ger dy fron di. * Pſal. 2. 8. & 72. 11. & 86. 9.

38 Canys eiddo 'r Arglwydd *yw* 'r deyrnas: ac efe ſydd yn llywodraethu ym mhlith y cenhedloedd.

39 Yr holl rai breiſion *ar y* ddaiar a fwyttânt, ac a addolant: y rhai a ddeſcynnant i'r llwch a ymgrymmant ger ei fron ef: ac nid oes neb a all gadw yn fyw ei enaid ei hun.

30 *Eu* hâd a'i gwaſanaetha ef: cyfrifir ef i'r Arglwydd yn genhedlaeth.

31 Deuant, ac adroddant ei gyfiawnder ef i'r bobl a enir: mai efe a wnaeth *hyn.*

PSAL. XXIII.

1 Hyder Dafydd ar yr hâd Duw.

¶ Pſalm Dafydd.

YR * Arglwydd *yw* fy mugail: ni bydd eiſieu arnaf. * Eſa. 40. 11. Jer. 23. 4, 5. Ezec. 34. 23. Joa. 10. 1 Pet. 2. 25.

2 Efe a wna i'm orwedd mewn porfeydd gwelltog: efe a'm tywys ger llaw y dyfroedd † tawel. † Heb. *llonyddwch.*

3 Efe a ddychwel fy enaid, efe a'm harwain ar hŷd llwybrau cyfiawnder, er mwyn ei enw. * Pſ. 5. 6. & 118. 6.

4 Ie pe rhodiwn ar hŷd glynn cyſcod angeu, * nid ofnaf niwed; canys yr wyt ti gyd â mi: dy wialen, a'th ffon a'm cyſſurant. † Heb. *braſeaſt.*

5 Ti a arlwyi ford ger fy mron, yngwydd fy ngwrthwyneb-wŷr: † iraiſt fy mhen ag olew, fy phiol *ſydd* lawn.

6 Daioni, a thrugaredd yn ddiau a'm canlynant, holl ddyddiau fy mywyd: a phreſſwyliaf yn nhŷ 'r Arglwydd † yn dragywydd. † Heb. *trwy hir ddyddiau.*

PSALM XXIV.

1 Arglwyddiaeth Duw yn y byd hwn. 3 Dinaſyddion ei ſprydol deyrnas ef. 7 Cyngor i'w dderbyn ef.

¶ Pſalm Dafydd.

EIddo * yr Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder: y bŷd, ac a breſſwylia ynddo. * Deut. 10. 14. Job 41. 11. 1 Cor. 10. 26. Pſal. 50. 12.

2 * Canys efe a'i ſeiliodd ar y moroedd: ac a'i ſiccrhaodd ar yr afonydd. * Job 38. 6. Pſal. 104. 5. & 136. 6.

3 * Pwy a eſcyn i fynydd yr Arglwydd? a phwy a ſaif yn ei lê ſanctaidd ef? * Pſal. 15. 1. & 33. 13.

4 * Y glân ei ddwylo, a'r pur ei galon: yr hwn ni dderchafodd ei † feddwl at wagedd, ac ni thyngodd i dwyllo. * Eſay. 1. 15. † Heb. *enaid.*

5 Efe a dderbyn fendith gan yr Arglwydd, a chyfiawnder gan Dduw ei lechydwriaeth. ‡ Neu, o Dduw Jacob.

6 Dymma genhedlaeth y rhai a'i ceiſiant ef: y rhai a geiſiant dy wyneb di ‡ ô Jacob. *Selah.*

7 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymddercheſwch ddryſau tragywyddol: a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

8 Pwy *yw* yr brenin gogoniant hwn? yr Arglwydd nerthol, a chadarn: yr Arglwydd cadarn mewn rhyfel.

9 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymddercheſwch ddryſau tragywyddol, a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

10 Pwy yw 'r brenin gogoniant hwn? Arglwydd y lluoedd, efe *yw* brenin y gogoniant. *Selah.*

PSAL. XXV.

1 Hyder Dafydd yn ei weddi. 7 Y mae yn gweddio am faddeuant pechôdau, 16 ac am gymmorth mewn trallod.

¶ *Pſalm* Dafydd.

ATtat ti ô Arglwydd, y derchafaf fy enaid.

2 O fy Nuw, ynot ti 'r * ymddiriedais, na'm gwradwydder: na orfoledded fy ngelynion arnaf. * Pſal. 22. 5. & 31. 1. & 34. 8.

3 * Ie na wradwydder neb ſydd yn diſgwyl wrthit ti: gwradwydder y rhai a droſeddant heb achos. * Eſa. 28. 16. Rhuf. 10. 11.

4 * Par i mi ŵybod dy ffyrdd ô Arglwydd: dyſc i mi dy lwybrau. * Pſal 27. 11. & 86. 11.

5 Tywys fi yn dy wirionedd, a dyſc fi: canys ti *yw* Duw fy iechydwriaeth, wrthit ti y diſgwyliaf ar hŷd y dydd. & 119. 12.

6 * Cofia Arglwydd dy † dofturiaethau, a'th drugareddau: canys erioed *y maent* hwy. * Pſal. 103 17. & 106. 1. & 107. 1. Jer. 33. 11. † Heb. *ymſtyſtroedd.*

7 Na chofia bechodau fy ieuengctid, n'am camweddau; yn ôl dy drugaredd meddwl di am danaf, er mwyn dy ddaioni Arglwydd.

8 Da ac vniawn *yw* yr Arglwydd: o herwydd hynny y dyſc efe bechaduriaid yn y ffordd.

9 Y rhai llarîaidd a hyffordda efe mewn barn: a'i ffordd a ddyſc efe i'r rhai goſtyngedic.

10 Holl lwybrau 'r Arglwydd *ydynt* drugaredd, a gwirionedd, i'r rhai a gadwant ei gyfammod, a'i deſtiolaethau ef.

11 Er mwyn dy enw, Arglwydd, maddeu fy anwiredd: canys mawr yw.

12 Pa ŵr yw efe ſy'n ofni yr Arglwydd? efe a'i dyſc ef yn y ffordd a ddewiſo. † Heb. *letteus.* * Dihar. 3. 12.

13 Ei enaid ef a † erys mewn daioni: a'i hâd a etifedda y ddaiar. † Heb. *i beri i ddynt wybod.*

14 * Dirgelwch yr Arglwydd ſydd gyd â'r rhai a'i hofnant ef: a'i gyfammod hefyd, † iw cyfarwyddo hwynt.

15 Fy

15 Fy llygaid *ſydd* yn waſtad ar yr Arglwydd: canys efe a ddwg fy nhraed allan o'r rhwyd.

16 Trò attaf, a thrugarhâ wrthif: canys vnic, a thlawd ydwyf.

17 Gofidiau fy nghalon a helaethwyd: dwg di fi allan o'm cyfyngderau.

18 Gwêl fy ngbyſtudd, a'm halbul: a maddau fy holl bechodau.

19 Edrych ar fy ngelynion, canys amlhafant: â chaſineb traws hefyd i'm caſſaſant.

20 Cadw fy enaid, ac achub fi: na'm gwradwydder, canys ymddiriedais ynot.

21 Cadwed perffeithrwydd, ac vniondeb fi, canys yr wyf yn diſgwyl wrthit.

22 O Dduw, gwared Iſrael o'i holl gyfyngderau.

PSAL. XXVI.

1 Dafydd yn cyrchu at Ddaw mewn byder o'i dliniweidrwydd.

¶ *Pſalm* Dafydd.

BArn fi Arglwydd, canys rhodiais yn fy mherffeithrwydd, ymddiriedais hefyd yn yr Arglwydd, *am hynny* ni lithraf.

2 * Hôla fi Arglwydd, a phrawf fi: chwiſia fy arennau, a'm calon.

3 Canys dy drugaredd *ſydd* o flaen fy llygaid: ac mi a rodiais yn dy wirioned.

4 * Nid eiſteddais gyd â dynion coegion, a chyd â'r rhai trofaus nid âf.

5 Caſſeais gynnulleidfa y drygionus: a chyd â'r annuwolion nid eiſteddaf.

6 Golchaf fy nwylo mewn diniweidrwydd: a'th allor ô Arglwydd, a amgylchynaf:

7 I gyhoeddi â llef clodforedd: ac i fynegi dy holl ryfeddodau.

8 Arglwydd, hoffais drigfan dy dŷ: a lle ‡ preſtwyſfa dy ogoniant.

9 Na chaſcl fy enaid gyd â phechaduriaid: na'm bywyd gyd â dynion gwaedlyd:

10 Y rhai *y mae* ſcelerder yn eu dwylo, a'i dehau-law yn llawn gwobrau.

11 Eithr mi a rodiaf yn fy mherffeithrwydd: gwared fi, a thrugarhâ wrthif.

12 Fy nhroed ſydd yn ſefyll ar yr vnion: yn y cynnulleidfaoedd i'th fendithiaf ô Arglwydd.

PSAL. XXVII. *Prydnhawnol weddi.*

1 Dafydd yn attegu ei ffydd trwy allu Duw, 4 trwy ei ſerch i waſanaeth Duw, 9 trwy weddi.

¶ *Pſalm* Dafydd.

YR Arglwydd *yw* fy * ngoleuni, a'm hiechydwriaeth, rhag pwy yr ofnaf? * yr Arglwydd *yw* nerth fy mywyd, rhag pwy y dychrynaf?

2 Pan neſſaodd y rhai drygonius, *ſef* fy ngwrthwyneb-wŷr, a'm gelynion i'm herbyn, i ſwytta fy nghnawd: hwy a dramgyddaſant, ac a ſyrthiaſant.

3 * Pe gwerſyllai llu i'm herbyn, nid ofna fy nghalon: pe cyfodai câd i'm herbyn, yn hyn mi a fyddaf hyderus.

4 Vn peth a ddeiſyfiais i gan yr Arglwydd, hynny a geiſiaf, *ſef* caffel trigo yn nhŷ 'r Arglwydd holl ddyddiau fy mywyd: i edrych ar ‡ brydferthwch yr Arglwydd, ac i ymofyn yn ei Demi.

5 Canys yn y dydd blin i'm cuddia o fewn ei babell: yn nirgelfa ei babell im cuddia, ar graig i'm cyfyd i.

6 Ac yn awr y dercha efe fy mhen goruwch fy ngelynion o'm hamgylch: am hynny 'r aberthaf yn ei babell ef ebyrth † gorfoledd: canaf, ie canmolaf yr Arglwydd.

7 Clyw ô Arglwydd fy llefeiydd pan lefwyf, trugarhâ hefyd wrthif, a gwrando arnaf.

8 *Pan ddywedaiſt*, ceiſiwch fy wyneb, fynghalon a ddywedodd wrthit, dy wyneb a geiſiaf, ô Arglwydd.

9 Na chuddia dy wyneb oddi wrthif, na fwrw ymmaith dy wâs mewn ſoriant: fy nghymmorth fuoſt: na âd fi, ac na wrthod fi, ô Dduw fy iechydwriaeth.

10 Pan yw fy nhâd, a'm mam yn fy ngwrthod: yr Arglwydd a'm † derbyn.

11 * Dyſc i mi dy ffordd Arglwydd: ac arwain fi ar hŷd llwybrau vniondeb, o herwydd fy † ngelynion.

12 Na ddyro fi i fynu i ewyllys fy ngelynion: canys gau dyſtion, a *rhai* a adroddant drawſter a gyfodâſant i'm herbyn.

13 *Deſygiaſwn*, pe na chredaſwn weled daioni 'r Arglwydd yn nhir y rhai byw.

14 * Diſgwil wrth yr Arglwydd, ymwrola, ac efe a nertha dy galon: diſgwyl *meddaf* wrth yr Arglwydd.

PSAL. XXVIII.

1 Dafydd yn gweddio yn daer yn erbyn ei elynion, 6 yn bendithio Duw, 9 ac yn gweddio tros y bobl.

¶ *Pſalm* Dafydd.

ARnat ti Arglwydd y gwaeddaf, fy nghraig na ddiſtawa wrthif: rhag o thawi wrthif, i'm fôd yn gyffelyb i rai yn diſcyn i'r pwll.

2 Erglyw lef fy ymbil, pan waeddwyf arnat; pan dderchafwyf fy nwylo tu ag at † dy gafell ſanctaidd.

3 Na thynn fi gyd â'r annuwolion, a chyd â gweithred-wŷr anwiredd, y * rhai a leſarant heddwch wrth eu cymmydogion, a drwg yn eu calon.

4 Dyro iddynt yn ôl eu gweithred, ac yn ôl drygioni eu dychymmygion, dyro iddynt yn ôl gweithredoedd eu dwylo: tâl iddynt eu haeddedigaeth.

5 Am nad yſtyriant weithredoedd yr Arglwydd, na gwaith ei ddwylo ef, y dinîſtria efe hwynt, ac nis adeilada hwynt.

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd: canys clybu lêf fy ngweddiau.

7 Yr Arglwydd *yw* fy nerth am tarian, ynddo ef yr ymddiriedodd fy nghalon, ac myfi a gynnorthwywyd: o herwydd hyn y llawenychodd fy nghalon, ac *ar* fy nghân y clodforaf ef.

8 Yr Arglwydd *ſydd* nerth i'r cyfryw ‡ rai, a chadernid iechydwriaeth ei eneiniog *yw* efe.

9 Cadw dy bobl, a bendithia dy eiſteddfeth: ‡ portha hwynt hefyd, a dyrcha hwynt yn dragywydd.

PSAL. XXIX.

1 Dafydd yn annog tywyſogion i roi gogoniant i Dduw, 3 o herwydd ei fawr allu, 11 a'i ymddiffyn iw bobl.

¶ Pſalm Dafydd.

MOeſwch i'r Arglwydd *chwi* feibion cedyrn: moeſwch i'r Arglwydd ogoniant a nerth.

2 Moeſwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: addolwch yr Arglwydd yn ‡ mhrydferthwch ei ſanctaiddrwydd.

3 Llef

3 Llêf yr Arglwydd *fydd* ar y dyfroedd, Duw y gogoniant a darana: yr Arglwydd *fydd* ar y dyfroedd mawrion.

4 Llêf yr Arglwydd *fydd* mewn grym: llêf yr Arglwydd sy mewn prydferthwch.

5 Llêf yr Arglwydd sy yn dryllio y cedrwŷdd: le dryllia'r Arglwydd gedr-wŷdd Libanus.

6 Efe a wna iddynt lammu fel llô: Libanus a * Syrion fel llwdn vnicorn.

7 Llêf yr Arglwydd a ‡ wascâra y fflammau tân.

8 Llef yr Arglwydd a wna i'r anialwch † grynu: yr Arglwydd a wna i anialwch Cades grynu.

9 Llef yr Arglwydd a wna i'r ewigod lydnu, ac a ddinoetha y coedydd: ac yn ei Demi, ‡ pawb a draetha ei ogoniant *ef*.

10 Yr Arglwydd sydd yn eistedd ar y llifeiriant, le yr Arglwydd a eistedd yn Frenin yn dragywydd.

11 Yr Arglwydd a ddyry nerth iw bobl: yr Arglwydd a fendithia ei bobl â thangnoeddyf.

* Deut. 3. 9.
‡ Neu, *dyrr allan.*
† Neu, *ysgôd.*
‡ Neu, *y rwbl o honi.*

PSALM XXX. *Boreuol Weddi.*

I Dafydd yn moli Duw am ei gymwared, 4 yn annog eraill iw glodfori, wrth weled fel yr oedd Duw yn gwneuthur ag ef.

Pſalm neu gân o gyſegriad tŷ Dafydd.

MAwrygaf di ô Arglwydd, canys darchefaiſt fi: ac ni lawenhêaiſt fy ngelynion o'm plegit.

2 Arglwydd fy Nuw, llefais arnat: a tnitheu a'm hiachêaiſt.

3 Arglwydd darchefaiſt fy enaid o'r bêdd, cadwaiſt fi yn fyw, rhag deſcyn o honof i'r pwll.

4 Canwch i'r Arglwydd ei ſainct ef: a chlodforwch wrth goffadwriaeth ei ſancteiddrwydd ef.

5 Canys ennyd fechan y bydd yn ei lid, yn ei fodlonrwydd *y mae* bywyd: † tros brŷd nawn yr erys wylofain, ac erbyn y boreu *y bydd* † gorfoledd.

† Heb. *yr hwyr.*
† Heb. *can.*

6 A mi a ddywedais yn fy llwyddiant, ni'm ſyflir yn dragywydd.

7 O'th ddaioni Arglwydd, y goſodaiſt gryfder yn fy mynydd: cuddiaiſt dy wyneb, a bum helbulus.

8 Arnat ti Arglwydd y llefais: ac â'r Arglwydd yr ymbiliais.

9 Pa fudd *ſydd* yn ſy ngwaed pan ddeſcynnwyf i'r ffôs? * a glodfora y llwch di? a fynêga efe dy wirioneddi?

* Pſal. 6. 5. & 88. 11. & 115. 17.

10 Clyw Arglwydd, a thrugarhâ wrthif; Arglwydd bydd gynnorthwyw i mi.

11 Troaiſt ſy ngalar yn llawenydd I mi: dioſgaiſt fy ſach-wiſc, a gwregyſaiſt fi â llawenydd.

12 Fel y cano fyngogoniant i ti, ac na thawo: ô Arglwydd fy Nuw, yn dragywyddol i'th foliannaf.

PSAL. XXXI.

I Dafydd yn dangos ei gwddiried yn Nuw, ac yn gofyn ei help ef, 7 yn ymlawenychu yn ei drugaredd ef, 9 yn gweddio yn ei adſyd, 19 ac yn moliannu Duw am ei ddaioni.

¶ I'r pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

YNot * ti Arglwydd yr ymddiriedais, na'm gwradwydder yn dragywyddoldi: gwared fi yn dy gyfiawnder.

* Pſal. 22. 4. Eſay 49. 23.

2 Gogwydda dy gluſt attaf, gwared fi ar frys: bydd i mi yn graig † gadarn, yn dŷ amddeffyn, i'm cadw.

† Heb. *cadernid.*

3 Canys ſy nghraig a'm caſtell *ydwyt*, gan hynny er mwyn dy enw, tywys fi, ac arwain fi.

4 Tynn fi allan o'r rhwyd a guddiaſant i mi: canys ti yw ſy nerth.

5 * I'th law y gorchymynnaf ſy yſpryd: gwaredaiſt fi ô Arglwydd Dduw y gwirioned.

* Luc. 23. 46.

6 Caſeais y rhai ſy yn dal ai ofer-wagedd: minneu a obeithiaf yn yr Arglwydd.

7 Ymlawenhâf, ac ymhyfrydaf yn dy drugaredd: canys gwelaiſt ſy adfyd, adnabuoſt ſy enaid mewn cyfyngderau.

8 Ac ni warcheiſt fi yn llaw y gelyn, *onid* goſodaiſt ſy nhraed mewn ehangder.

9 Trugarhâ wrthif Arglwydd, canys cyfyng *yw* arnaf: dadwinodd ſy llygad gan ofid, ie ſy enaid, a'm bol.

10 Canys ſy mywyd a ballodd gan ofid, a'm blynyddoedd gan ochain: ſy nerth a ballodd o herwydd fy anwiredd, a'm heſcyrn a bydraſant.

11 Yn warthrudd yr * ydwyf ym myſg fy holl elynion, a *hynny* yn ddirfawr ymmyſc fy nghymmydogion: ac yn ddychryn i'r rhai a'm hadwaenant; y rhai a'm gwelent allan, a giliant oddi wrthif.

12 Anghoſwyd fi fel yn marw allan o feiddwl, yr ydwyf fel llefr methedic.

13 Canys clywais ogan llaweroedd, dychryn *oedd* o bôb parth: pan gyd-ymgynghoraſant yn fy erbyn, y bwriadaſant fy nieneidio.

14 Ond mi a obeithiais ynot ti Arglwydd, dywedais, fy Nuw ydwyt.

15 Yn dy law di *y mae* fy amſerau: gwared fi o law fy ngelynion, ac oddi wrth fy erlidwŷr.

16 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs: achub fi er mwyn dy drugaredd.

17 Arglwydd na wradwydder fi, canys gelwais arnat: gwradwydder yr annuwolion, torrer hwynt i'r bedd.

18 Goſteger y gwefuſau celwyddoc, y rhai a ddywedant yn galed drwy falchder, a dlyſtyrwch, yn erbyn y cyfiawn.

* Eſa. 64. 4. 1 Cor. 2.

19 * Morr fawr *yw* dy ddaioni a roddaiſt i'r rhai ymddiriedant ynot, ger bron meibion dynion!

20 Cuddi hwynt yn nirgelfa dy wyneb, rhag balchder dynion: cuddi hwynt mewn pabell, rhag cynnen tafodau.

21 Bendigedic fyddo'r Arglwydd, canys dangoſodd yn rhyfedd ei garedigrwydd i mi, mewn dinas ‡ gadarn.

‡ Neu, *gaerog.*

22 Canys mi a ddywedais yn fy ffrwſt, ſo'm bwriwyd allan o'th olwg: er hynny ti a wrandewaiſt lais fy ngweddiau, pan lefais arnat.

23 Carwch yr Arglwydd ei holl ſainct ef: yr Arglwydd a geidw y ffyddloniaid, ac a dâl yn ehelaeth i'r neb a wna falchder.

24 * Ymwrôlwch, ac efe a gryfhâ eich calon: chwychwi oll y rhai ydych yn gobeithio yn yr Arglwydd.

* Pſal. 27. 14.

PSALM XXXII. *Prydnawnol weddi.*

1 Yn maddeuant pechodau y mae dedwyddwch yn ſefyll. 3 Bod cyfaddef pechodau yn eſmwythau ar gydwybod. 8 Addewidion Duw yn dwyn llawenydd.

¶ *Pſalm* Dafydd ‡ er athrawiaeth.

‡ *Maſchil.*

Gwyn

GWyn * ei fyd y neb y maddeuwyd ei drofedd: ac y cuddiwyd ei bechod. * Rhuf. 4. 7.

2 Gwyn ei fyd y dŷn ni chyfrif yr Arglwydd iddo anwiredd: ac ni bo dichell yn ei yſpryd.

3 Tra y tawais, henaiddiodd fy eſcyrn, gan fy rhuad ar hyd y dydd.

4 Canys trymhâodd dy law arnaf ddydd a nôs: fy irder a drowyd yn ſychder hâf. Selah.

5 Addefais fy mhechod wrthit, a'm hanwiredd ni chuddiais: dywedais, * cyffeſſaf yn erbyn fy hun fy anwireddau I'r Arglwydd, a thi a faddeuaiſt anwiredd fy mhechod. Selah. * Dihar. 28. 13.

6 Am hyn y gweddia pob duwiol arnat ti yn ‡ yr amſer i'th geffir: yn ddiau yn llifeiriant dyfroedd mawrion, ni chânt neſſau atto ef. Eſa. 65. 24. 1 Joh. 1. 9. ‡ Heb. Amſer caffael.

7 * Ti ydwyt loches i mi: cadwi fi rhag ing: amgylchyni fi â chaniâdau ymwared. Selah. * Pſal. 9. 9.

8 Cyfarwyddaf di, a dyſcaf di yn y ffordd yr elech: a'm llygad arnat i'th gynghoraf.

9 * Na fyddwch fel march, neu fûl, heb ddeall, yr hwn y mae rhaid attal ei ên â genfa, ac â ffirwyn, rhag ei ddineſau attat. * Dihar. 26. 3.

10 Gofidiau lawer fydd i'r annuwiol, ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, trugaredd a'i cylchyna ef.

11 Y rhai cyfiawn, byddwch lawen a hyfryd yn yr Arglwydd: a'r rhai vniawn o galon oll, canwch yn llafar.

PSAL. XXXIII.

1. Bod yn rhaid molianna Duw, am ei ddaioni, 6 am ei allu, 12 am ei raglunieeth. 20 Ar Dduw y mae hyderu.

YMlawenhewch y rhai cyfiawn, yn yr Arglwydd: i'r rhai vniawn gweddus yw mawl.

2 Molwch yr Arglwydd â'r delyn: canwch iddo â'r nabl, ac â'r decſtant.

3 Canwch iddo ganiad newydd: canwch yn gerddgar, yn ſonlarus.

4 Canys vniawn yw gair yr Arglwydd: a'i holl weithredoedd a wnaed mewn ffyddlondeb.

5 * Efe a gâr gyfiawnder, a barn: o drugaredd yr Arglwydd y mae y ddaiar yn gyflawn. * Pſal. 119. 64.

6 * Trwy air yr Arglwydd y gwnaethpwyd y nefoedd: a'i holl lueddoedd hwy trwy yſpryd ei enau ef. * Gen. 1. 6.

7 Caſclu y mae efe ddyfroedd y môr ynghyd, megis pen-twrr: y mae yn rhoddi y dyſnderoedd mewn tryſorau.

8 Ofned yr holl ddaiar yr Arglwydd: holl drigolion y byd arſwydant ef.

9 Canys efe a ddywedodd, ac felly y bu: efe a orchymynnodd, a hynny a ſafodd.

10 * Yr Arglwydd ſydd yn diddymmu cyngor y cenhedloedd: y mae efe yn diddymmu amcanion pobloedd. * Eſa. 19. 3.

11 * Cyngor yr Arglwydd a ſaif yn dragywydd: meddyliau ei galon, o genhedlaeth i genhedlaeth. * Dihar. 19. 21. Eſa. 46. 10.

12 * Gwyn ei fyd y genedl y mae yr Arglwydd yn Dduw iddi: a'r bobl a ddetholes efe yn etifeddiaeth iddo ei hun. * Pſal. 65. 4. & 144. 15.

13 Yr Arglwydd ſy yn edrych i lawr o'r nefoedd: y mae yn gweled holl feibion dynion.

14 O breſſwyl ei drigfa yr edrych efe ar holl drigolion y ddaiar.

15 Efe a gyd-lunioedd eu calon hwynt: efe a dde'll eu holl weithredoedd.

16 Ni waredir brenin gan liaws llu; ni ddiangc cadarn drwy ei fawr gryfder.

17 Peth ofer yw march i ymwared: ac nid achub eſu neb drwy ei fawr gryfder.

18 *-Wele y mae llygad yr Arglwydd ar y rhai a'i hofnant ef: ſef ar y rhai a obeithiant yn ei drugaredd ef, * Job. 36. 7. Pſal. 34. 15. 1 Pet. 3. 12.

19 I waredu eu henaid rhag angeu: ac iw cadw yw fyw yn amſer newyn.

20 Ein henaid ſydd yn diſgwil am yr Arglwydd: efe yw ein porth a'n tarian.

21 Canys ynddo ef y llawenycha ein calon: o herwydd i ni obeithio yn ei enw ſanctaidd ef.

22 Bydded dy drugaredd Arglwydd arnom ni, megis yr ydy yn ymddiried ynoc.

PSAL. XXXIV.

1 Dafydd yn clodfori Duw, ac yn annog eraill i wneuthur hynny, wrth a brofaſai ef. 8 Dedwydd yw y rhai ſy yn ymddiried yn Nuw. 12 Cyngor i ofni Duw. 15 Rhagor-fraint y cyfiawn.

¶ Pſalm Dafydd pan newidiodd efe ei wedd o flaen ‡ Abimalech, yr hwn a'i gyrrodd ef ymmaith, ac efe a ymadawodd. ‡ Achis. 1 Sam. 21. 12.

BEndithiaf yr Arglwydd bob amſer: ei foliant ſydd yn ſy ngenau yn waſtad.

2 Yn yr Arglwydd y gorfoledda fy enaid: y rhai goſtyngedic a glywant hyn, ac a lawenychant.

3 Mawrygwch yr Arglwydd gyd â mi: a chyd-dderchafwn ei enw ef.

4 Ceiſiais yr Arglwydd, ac efe a'm gwrandawodd: gwaredodd fi hefyd o'm holl ofn.

5 Edrychaſant arno, a hwy a oleuwyd: a'i hwynebau ni chywilyddiwyd.

6 Y llawd hwn a lafodd, a'r Arglwydd a'i clybu, ac a'i gwaredodd o'i holl drallodau.

7 Angel yr Arglwydd a gaſtella o amgylch y rhai a'i hofnant ef, ac a'i gwared hwynt.

8 Profwch, a gwelwch morr dda yw'r Arglwydd: gwyn ei fyd y gŵr a ymddiriedo ynddo.

9 Ofnwch yr Arglwydd ei ſainct ef: canys nid oes eiſieu ar y rhai a'i hofnant ef.

10 Y mae eiſieu, a newyn ar y llewod lewainge, ond y ſawl y geiſiant yr Arglwydd, ni bydd arnynt eiſieu dim daioni.

11 Deuwch blant, gwrandewch arnaf: dyſcaf i chwi ofn yr Arglwydd.

12 * Pwy yw'r gŵr a chwennych fywyd, ac a gâr *blr* ddyddiau, i weled daioni? * 1 Pet. 3. 10.

13 Cadw dy dafod rhag drwg: a'th wefuſau rhag traethu twyll.

14 Ciſia oddi wrth ddrwg, a gwna dda: ymgais â thangneddyf, a dilyn hi.

15 * Llygaid yr Arglwydd ſydd ar y cyfiawn: a'i gluſtiau ſydd yn agored iw llefain hwynt. * Job. 36. 7. Pſal. 33. 18 1 Pet. 3. 12.

16 Wyneb yr Arglwydd ſydd yn erbyn y rhai a wna ddrwg: i dorri eu coffa oddi ar y ddaiar.

17 *Y rhai cyfiawn* a lefant, a'r Arglwydd a glyw, ac a'i gwared o'i holl drallodau.

18 Agos yw'r Arglwydd at y rhai dryllieddic o galon: ac efe a geidw y rhai briwedic o yſpryd.

19 Aml ddrygau *a gaiff* y cyfiawn: ond yr Arglwydd a'i gwared ei oddi wrthynt oll.

20 Efe a geidw ei holl eſcyrn ef; ni thorrir yn o honynt.

21 Drygioni a ladd yr annuwiol: a'r rhai a gaſânt y cyfiawn a ‡ anrheithir. ‡ Neu, A ſyddant rheg.

22 Yr Arglwydd a wared enaidiau ei weiſion:

weision: a'r rhai oll a ymddiriedant ynddo ef, nid anrheithir hwynt.

PSAL. XXXV. ℣ Boreuol ℣ Weddi.

1 *Dafydd yn gweddio am ddiogelwch iddo ei hun, a gwarth iw elynion,* 11 *yn erbyn rhai y mae o wrisont ag ef.* 22 *Ac wrth hynny yn annog Duw yn ei herbyn hwy.*

¶ *Psalm* Dafydd.

DAdleu fy *nadl* Arglwydd, yn erbyn y rhai a ddadleuant i'm herbyn: ymladd â'r rhai a ymladdant â mi.

2 Ymafael yn y darian a'r ffalch, a chyfod i'm cymmorth.

3 Dwg allan y wayw-ffon, ac argaea yn erbyn fy erlid-wŷr: dywed wrth fy enaid, myfi *yw* dy iechydwriaeth.

4 * Cywilyddier, a gwradwydder y rhai a geisiant fy enaid: ymchweler yn *ou* hôl, a gwarthaer, y fawl a fwriadant fy nrygu.

5 * Byddant fel vs o flaen y gwynt: ac angel yr Arglwydd yn *ou* herlid.

6 Bydded eu ffordd yn dywyllwch, ac yn llithrigfa: ac angel yr Arglwydd yn eu hymlid.

7 Canys heb achos y cuddiasant eu rhwyd i mi mewn pydew, yr hwn heb achos a gloddiasant i'm henaid.

8 Deued arno ddestryw ni *wypo*, ai rwyd yr hon a guddiodd a'i dalio: syrthied yn y distryw hwnnw.

9 A Rawenycha fy enaid i yn yr Arglwydd: *efe* a ymhyfryda yn ei iechydwriaeth ef.

10 Fy holl escyrn a ddywedant, ô Arglwydd, pwy *fydd* fel tydi, yn gwaredu y tlawd, rhag yr hwn a fyddo trêch nag ef, y truan hefyd a'r tlawd, rhag y nêb a'i hyspeilio?

11 Tystion gau a gyfodasant: holasant i mi yr hyn nis gwn oddi wrtho.

12 Talasant i mi ddrwg dros dda; i †yspeilio fy enaid.

13 A myrdeu pan glafychent hwy, *oeddwn* a'm gwisc o sach-len, ‡ gostyngais fy enaid ag ympryd: a'm gweddi a ddychwelodd i'm mynwes fy hun.

14 †Ymddygais fel *pe buasei* 'n gyfaill, *neu* yn frawd i mi; ymostyngais mewn galar-wisc, fel *yw* yn galaru am *ei* fam.

15 Ond ymlawenhasant hwy yn fy † adfyd i, ac ymgasclasant: ymgasclodd efryddion yn fy erbyn, ac nis gwyddwn; rhwygasant *fi*, ac ni pheidient.

16 Ym mysc y gwatwarwyr rhag-rithiol mewn gwleddoedd, yscyrnygasant eu dannedd arnaf.

17 Arglwydd, pa hŷd yr edrychi di *ar hyn*? gwared fy enaid rhag eu destryw hwynt, fy vnic *enaid* rhag y llewod.

18 * Mi a'th glodforaf yn y gynnulleidfa fawr: moliannaf di ym mhlith pobl † lawer.

19 Na lawenychant o'm herwydd y rhai sydd elynion i mi † heb achos: y sawl a'm casânt yn ddiachos, *nac* amneidiant â llygad.

20 Can nâd ymddiddanant yn dangneddyfus: eithr dychymygant eiriau dichellgar, yn erbyn y rhai llonydd yn y tir.

21 Lledasant eu safn arnaf, gan ddywedyd: Ha, ha, gwelodd ein llygad.

22 Gwelaist *hyn* Arglwydd, na thaw ditheu: nac ymbellhâ oddi wrthif, ô Arglwydd.

23 Cyfod, a deffro i'm barn, *sef* i'm dadl, fy Nuw, a'm Harglwydd.

24 Barn fi Arglwydd fy Nuw, yn ôl dy gyfiawnder: ac na lawenhânt o'm plegit.

25 Na ddywedant yn ei calon, ô ein †gwynfyd: na ddywedant, llyngcasom ef. † Heb. *Enaid.*

26 Cywilyddier, a gwradwydder hwy i gyd, y rhai fy lawen am fy nryg-fyd: gwisger â gwarth ac â chywilydd, y rhai a ymfawrygant i'm herbyn.

27 Caned a llawenyched y rhai a hoffant fy nghyfiawnder, dywedant hefyd yn wastad, mawryger yr Arglwydd, yr hwn a gâr lwyddiant ei wâs.

28 Fy nhafod hefyd a lefara am dy gyfiawnder, a'th foliant, ar hyd y dydd.

PSAL. XXXVI.

1 *Blin gyfiawn yr annuwiol.* 5 *Godidawgrwydd trugaredd Duw.* 10 *Dafydd yn gweddio am ffafor i blant Duw.*

¶ I'r pen-cerdd, *Psalm* Dafydd gwâs yr Arglwydd.

YMae anwiredd yr annuwiol yn dywedyd o fewn fy ngalon, nad *oes* ofn Duw o flaen ei lygaid ef.

2 O herwydd ymwenhâi ithio y mae efe iddo ei hun, yn ei olwg ei hunan, ‡ nes cael ei anwiredd † yn atcas. ‡ Heb. *Ipar'.* † Heb. *Yn gafhau.*

3 Geiriau ei enau *ydynt* anwiredd a thwyll: peidiodd â bôd yn gall i wneuthur daioni.

4 ‡ Anwiredd a ddychymyg efe ar ei wely, efe a'i gesyd ei hun ar ffordd nid *yw* dda: nid ffiaidd gantho ddrygioni. ‡ Neu, *Wgadd.*

5 * Dy drugaredd Arglwydd fydd hyd y nefoedd, a'th wirionedd hyd y cymmylau. * Psal. 57. 10. & 108. 4.

6 Fel mynyddoedd † cedym *y mae* dy gyfiawnder, dyfnder mawr *yw* dy farnedigaethau: dŷn ac anifail a gedwi di, Arglwydd. † Heb. *Duw.*

7 Morr werth-fawr *yw* dy drugaredd ô Dduw! am hynny 'r ymddiried meibion dynion tan' gyscod dy adenydd.

8 ‡ Llawn-ddigonir hwynt â brasder dy dŷ: ac ag afon dy hyfrydwch y diodi hwynt. ‡ Heb. *Meddwyr, neu, mynder.*

9 Canys gyd â thi *y mae* ffynnon y bywyd: yn dy oleuni di y gwelwn oleuni.

10 Effyn dy drugaredd i'r rhai a'th adwaenant, a'th gyfiawnder i'r rhai vniawn o galon.

11 Na ddeued troed balchder i'm herbyn: na ysgfied llaw yr annuwiol fi.

12 Yno y syrthiodd gweith-wŷr anwiredd: gwthiwyd hwynt i lawr, ac ni allant gyfodi.

PSAL. XXXVII. ℣ Prydnhawnol ℣ Weddi.

1 *Dafydd yn annog i ymmynedd, ac i hyderu ar Dduw, o herwydd y rhagor fydd rhwng cyfiawn y duwiol a'r annuwiol.*

¶ *Psalm* Dafydd.

NAc * ymddigia o herwydd y rhai drygionus, ac na chenfigenna wrth y rhai a wnant anwiredd. * Diher. 23. 17. & 24. 1.

2 Canys yn ebrwydd y torrir hwynt i'r llawr fel glas-wellt, ac y gwywant fel gwyrdd lysfiau.

3 Gobeithia yn yr Arglwydd, a gwna dda; *felly* y trigi yn y tîr, a thi a borthir yn ddiau.

4 Ymddigrifa hefyd yn yr Arglwydd, ac efe a ddyry i ti ddymuniadau dy galon.

5 * Treigla dy ffordd ar yr Arglwydd, ac ymddiried ynddo, ac efe a'i dwg i ben. * Diher. 16. 3 Matth. 6. 25. 1 Pet. 5. 7.

6 Efe a ddwg allan dy gyfiawnder fel y goleuni: a'th farn fel hanner dydd.

7 Distawa yn yr Arglwydd, a disgwil wrtho, nac ymddigia o herwydd yr hwn a lwyddo

ganddo

ganddo ai ffordd, wrth y gŵr fydd yn gwneuthur *ei* ddrwg amcaniou.

8 Paid â digofaint, a gâd ymmaith gynddaredd: nac ymddigia er dim i wneuthur drwg.

9 Canys torrir ymmaith y drwg-ddynion, ond y rhai a ddisgwiliant wrth yr Arglwydd, hwynt hwy a etifeddant y tir.

10 Canys etto ychydigyn, ac ni *welir* yr annuwiol, athi a edrychi am ei le ef, ac ni *bydd* dim *o* honaw.

* Matth. 5. 5. 11 * Eithr y rhai gostyngedic a etifeddant y ddaiar, ac a ymhyfrydant gan liaws tangneddyf.

12 Yr annuwiol a amcana yn erbyn y cyfiawn, ac a escymyga ei ddanedd arno.

* Psal. 2. 4. 13 *Yr Arglwydd a chwardd am ei ben ef, canys gwêl fod ei ddydd ar ddyfod.

14 Yr annuwolion a dynnasant eu cleddyf, ac a annelasant eu bŵa, i fwrw i lawr y tlawd, a'r anghenog, *ac* i ladd y rhai vniawn *eu* ffordd.

15 Eu cleddyf a â yn eu calon eu hunain, a'i bwâu a ddryllir.

16 Gwell *yw* 'r ychydig fydd gan y cyfiawn, nâ mawr olud annuwolion lawer

17 Canys breichiau 'r annuwolion a dorrir: ond yr Arglwydd a gynnal y rhai cyfiawn.

18 Yr Arglwydd a edwyn ddyddiau y rhai perffaith, a'i hetifeddiaeth hwy fydd yn dragywydd.

19 Nis gwradwyddir hwy yn amser drygfyd, ac yn amser newyn y cânt ddigon.

20 Eithr collir yr annuwolion, a gelynion yr Arglwydd fel † brasder ŵyn a ddiflannant: yn fŵg y diflannant hwy.

† Heb. *Gwerthfawrogrwydd* 21 Yr annuwiol a echŵyna, ac ni thâl adref: ond y cyfiawn fydd drugarog, ac yn rhoddi.

22 Canys y rhai a fendigo efe, a etifeddant y tir: a'r rhai a felldithio efe, a dorrir ymmaith.

† Neu, *Sicrha.* 23 Yr Arglwydd a † ffordda gerddediad gŵr *da*: a da fydd ganddo ei ffordd ef.

24 Er iddo gwympo, ni lwyr fwrir ef i lawr: canys yr Arglwydd fydd yn *ei* gynnal *ef* â'i law.

25 Mi a fum ieuangc, ac yr ydwyf yn hên; etto ni welais y cyfiawn wedi ei adu, na'i hâd yn cardotta bara.

† Heb. *Ar hyd y dydd*, neu, *Bob dydd.* 26 † Pob amser y mae efe yn drugarog, ac yn rhoddi benthyg: a'i hâd a fendithir.

27 Cilia di oddi wrth ddrwg, a gwna dda, a chyfannedda yn dragywydd.

28 Canys yr Arglwydd a gâr farn, ac ni edy ei seinct: cedwir hwynt yn dragywydd, ond hâd yr annuwiol a dorrir ymmaith.

29 Y rhai cyfiawn a etifeddant y ddaiar, ac a breswyliant ynddi yn dragywydd.

30 Genau y cyfiawn a fynega ddoethineb, a'i dafod a draetha farn.

31 Deddf ei Dduw fydd yn ei galon ef, a'i † gamrau ni lithrant.

† Neu, *Gerddediad.* 32 Yr annuwiol a wilia ar y cyfiawn, ac a gais ei ladd ef.

33 Ni âd yr Arglwydd ef yn ei law ef, ac ni âd ef yn euog pan ei barner.

34 Gobeithia yn yr Arglwydd, a chadw ei ffordd ef, ac efe a'th dderchafa, fel yr etifeddech y tîr: pan ddifethir yr annuwolion, ti a'i gweli.

35 Gwelais yr annuwiol yn gadarn, ac yn frigoc, fel † y lawryf gwyrdd.

† Neu, *Prvt* 36 Er hynny efe a aeth ymmaith, ac wele nid *oedd mwy* o honaw: a mi a'i ceisiais, *ac* nid oedd i'w gael.

gwreiddias yn tyfu o hono ei hun.

37 Ystyr y perffaith, ac edrych ar yr vniawn, canys diwedd y gŵr hwnnw *fydd* tangneddyf.

38 Ond y troseddwyr a gŷd-ddestrywir, diwedd yr annuwolion a dorrir ymmaith.

39 Ac iechydwriaeth y cyfiawn *fydd* oddiwrth yr Arglwydd: efe yw eu nerth yn amser trallod.

40 A'r Arglwydd a'i cymmorth hwynt, ac a'i gwared: efe a'i gwared hwynt rhag yr annuwolion, ac a'i ceidw hwynt, am iddynt ymddiried ynddo.

PSAL. XXXVIII. { *Boreuol* / *Weddi.*

Dafydd yn erfyn ar Dduw dosturio wrth ei dostiur gyflwr ef.

¶ Psalm Dafydd er coffa.

ARglwydd na cherydda fi yn dy lid: ac na chosba fi yn dy ddigloneddi.

2 Canys y mae dy saethau yngŷm ynof: a'th law yn drom arnaf.

3 Nid oes iechyd yn fy ngnhawd, o herwydd dy ddigloneddi: ac nid oes heddwch i'm hescyrn, o blegit fy mhechod.

4 Canys fy nghamweddau a aethant dros fy mhen, megis baich trwm y maent yn rhy drwm i mi.

5 Fy nghleisiau a bydrasant, *ac* a lygrasant gan fy ynfydrwydd.

6 Crymmwyd a daroftyngwyd fi 'n ddirfawr: beunydd yr ydwyf yn myned yn alarus.

7 Canys fy lwynau a lanwyd o ffieiddglwyf, ac nid *oes* iechyd yn fy ngnhawd.

8 Gwanhawyd, a drylliwyd fi 'n dramawr: a rhuais gan aflonyddwch fy nghalon.

9 O'th flaen di Arglwydd *y mae* fy holl ddymuniad, ac ni chuddiwyd fy vchenaid oddi wrthit.

10 Fy nghalon fydd yn llammu, fy nerth a'm gadawodd, a llewyrch fy llygaid nid *yw* ychwaith gennif.

11 Fy ngharedigion, a'm cyfeillion a safent oddi ar gyfer fy † mhla, a'm † cyfneseifiaid a safent o hir-bell.

† Heb. *Nyrnodi.* † Neu, *Cymydogion.*

12 Y rhai hefyd a geisient fy einioes a osodasant faglau, a'r rhai a geisient fy niwed a draethent anwireddau, ac a ddychmygent ddichellion ar hyd y dydd.

13 A minneu fel byddar ni chlywn, *ac* fel *oeddwn* fel mudan heb agoryd ei enau.

14 Felly 'r oeddwn fel gŵr ni chlyw*ei*, ac heb argyoeddion yn ei enau.

15 O herwydd i'm obeithio ynot Ar glwydd, ti Arglwydd fy Nuw a † wrandewi.

† Neu, *Atteb.*

16 Canys dywedais, *gwrando fi*, rhag llawenychu o *honynt* i'm herbyn, pan ŷm llithrei fy nhroed, ymfawrygent i'm herbyn.

17 Canys parod wyf i gloffi: a'm dolur *fydd* ger fy mron yn wastad.

18 Diau y mynegaf fy anwiredd, *ac* y pryderaf o herwydd fy mhechod.

19 Ac y mae fy ngelynion yn fyw ac yn godyrn, amlhawyd hefyd y rhai a'm casânt ar gam:

20 A'r rhai a dalant ddrwg dros dda, a'm gwrthwynebant: am fy mod yn dilyn da ioni.

21 Na âd fi, ô Arglwydd: fy Nuw, nac ymbellhâ oddi wrthif.

22 Ys-

22 Bryssia i'm cymmorth, ô Arglwydd fy
Iechydwriaeth.

PSAL. XXXIX.

1 Gofal Dafydd am ei ffyddlŵn. 4 Ybyrdid fyrred ac ofered oes dyn, 7 parch barnedigaethau Duw, 10 a gweddi, yn ffrwyno ei anniddefgarwch ef.

¶ Psalm Dafydd i'r pen-cerdd, sef I
* Jeduthun.

1 Cron. 25. 1. DYwedais, cadwaf fy ffyrdd rhag pechu â'm tafod: cadwaf ffrwyn yn fy nghanau, tra *fyddo* 'r annuwiol yn fy ngolwg.

2 Tawais yn ddistaw, *ie* 'rhag gair: daeoni: a'm dolur a gyffrôdd.

3 Gwresogodd fy nghalon o'm mewn: tra oeddwn yn myfyrio, enynnodd tân, *a* mi a leferais â'm tafod.

4 Arglwydd pâr i mi wybod fy niwedd, a pheth yw mesur fy nyddiau: fel y gwypwyf ‡ o ba oedran *y byddaf* fi.

5 Wele, gwnaethoft fy nyddiau *fel* dyrnfedd, a'm henioes *fydd* megis diddim yn dy olwg di: diau mai *cwbl wagedd yw* pôb dŷn, pan fo † ar y goreu. *Selah.*

6 Dŷn yn ddiau fydd yn rhodio mewn † cyfcod, ac yn ymdrafferthu yn ofer: efe a dyrra *olud*, ac ni'n gŵyr pwy a'i casel.

7 Ac yn awr, beth a ddisgwiliaf, ô Arglwydd: fy ngobaith fydd ynot ti.

8 Gwared fi o'm holl gamweddau; *ac* na osod fi yn wradwydd i'r ynfyd.

9 Aethum yn fûd, *ac* nid agorais fy nghanau: canys ti a wnaethoft *hyn.*

10 Tyn dy blâ oddi wrthif: gan † ddyrnod dy law y darfûm i.

11 *Pan* gospit ddyn â cheryddon am anwiredd, † dattodit fel gŵyfyn ei ardderchawgrwydd ef: gwagedd yn ddiau *yw* pôb dŷn. *Selah.*

12 Gwrando fy ngweddi Arglwydd, a chlyw fy llef, na thaw wrth fy wylofain: canys * ymdelthudd ydwyf gyd â thi, ac allud fel fy holl dadau.

13 Paid â mi, fel y cryfhawyf cyn fy mynedi: ac na byddwyf *enwy.*

PSAL. XL.

1 Y llef fydd o bydern ar Dduw. 6 Vfydd-dod yn yr aberth goreu. 11 Drygau Dafydd yn peri iddo weddio yn daerach.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

DIsgwiliais † yn ddyfal am yr Arglwydd, ac efe a ymoftyngodd attaf: ac a glybu fy llefain.

2 Cyfododd fi hefyd o'r pydew † erchyll, allan o'r priddgorsyd: ac a osododd fy nhraed ar graig, gan hwylio fy ngherddediad.

3 A rhoddodd yn fy nghanau ganiad newydd o foliant i'n Duw ni: llawer a welant *hyn*, ac a ofnant, ac a ymddiriedant yn yr Arglwydd.

4 Gwyn ei fyd y gŵr a osodo 'r Arglwydd yn ymddiried iddo: ac ni thrŷ at feilchion, nac at y rhai a wyrant at gelwydd.

5 Lluoſog y gwnaethoft ti, ô Arglwydd fy Nuw, dy ryfeddodau, a'th amcanion tuag attom; ni *ellir* yn drefnus eu cyfrif *bwynt* i ti: pe mynegwn, a phe *traethwn* hwynt, amlach ydynt nag y gellir eu rhifo.

6 * Aberth ac offrwm nid ewyllyſiaſt, † agoraiſt fy nghluſtiau: poeth offrwm a phechaberth ni'n gofynnaiſt.

7 Yna y dywedais, wele 'r ydwyf yn dyfod; yn rhol y llyfr yr ſcrifennwyd am danaf.

8 Da gennif wneuthur dy ewyllys, ô fy Nuw: a'th gyfraith fydd † o fewn fy nghalon.

9 Prêgethais gyfiawnder yn y gynnulleidfa fawr: wele, nid attellais fy ngwefuſau, ti Arglwydd a'i gwyddoſt.

10 Ni chuddiais dy gyfiawnder o fewn fy nghalon, treuthais dy ffyddlondeb a'th iechydwriaeth: ni chelais dy drugaredd na'th wirionedd, yn y gynnulleidfa luoſog.

11 Titheu Arglwydd nac attal dy drugareddau oddi wrthif: cadwed dy drugaredd, a'th wirionedd ſi bŷth.

12 Canys drygau anifeiriol a'm cylchynaſant o amgylch, fy mhechodau a'm daliaſant, fel na allwn edrych *i fyny*: amlach ydynt nâ gwallt fy mhen, am hynny † y pallodd fy nghalon gennif.

13 Rhyngod bodd it Arglwydd fy ngwaredu: bryſſia Arglwydd i'm cymmorth.

14 * Cyd-gywilyddier, a gwradwydder y rhai a geiſiant fy enioes iw diſetha; gyrrer yn eu hôl, a chywilyddier, y rhai a ewyllyſiant I mi ddrwg.

15 Anrheithier hwynt yn wobr am eu gwradwydd, y rhai a ddywedaſant wrthif, Ha, ha.

16 Llawenyched, ac ymhyfyded ynot ti y rhai oll a'th geiſiant: dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth bôb amſer, mawryger yr Arglwydd.

17 Ond yr wyf ſi yn dlawd, ac yn anghenus, *etto* yr Arglwydd a feddwl am danaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd *ydwyt* ti: ſy Nuw na hir drig.

PSAL. XLI. *Prydnhawnol Weddi.*

1 Gofal Duw tros y tlawd. 4 Dafydd yn cwyno rhag brâd ei elynion, 10 yn cilio at Dduw am gymmorth.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

GWyn ei fyd a yſtyria wrth ‡ y tlawd; yr Arglwydd a'i gwared ef yn † amſer adfyd.

2 Yr Arglwydd a'i ceidw, ac a'i bywhâ, gwynfydedic fydd ar y ddaiar: na ddod titheu ef wrth ewyllys ei elynion.

3 Yr Arglwydd a'i nertha ef ar ei glâf-welyn † cyweiri ei holl wely ef yn ei glefyd.

4 Mi a ddywedais, Arglwydd trugarhâ wrthif: iachâ fy enaid, canys pechais i'm erbyn.

5 Fy ngelynion a lefarent ddrwg am danaf, *gan ddywedyd*, pa brŷd y bydd efe farw, ac y derfydd am ei enw ef?

6 Ac os daw i'm hedrych, efe a ddywed gelwydd, ei galon a gaſcl atti anwiredd: *pan* êl allan, efe a'i traetha.

7 Fy holl gaſelon a gyd-huſtyngant i'm herbyn: yn fy erbyn y dychymygant ddrwg i mi.

8 † Aſtwydd, *meddant*, a ſŷn wrtho: a chan ei fod yn gorwedd, ni chyfyd mwy.

9 * Hefyd y gŵr oedd † anwyl gennif, yr hwn yr ymddiriedais iddo, *ac* a ſwyttaodd fy mara, a † ddierchafodd *ei* ſodl i'm herbyn.

10 Eithr ti Arglwydd trugarhâ wrthif: a chyfod fi, fel y talwyt iddynt.

11 VWrth hyn y gwn hoffi o honot fi: am na chaiff fy ngelyn orfoleddu i'm herbyn.

12 Ond am danaf fi, yn fy mherffeithrwydd i'm cynhelli; ac i'm goſodi ger dy fron yn dragywydd.

13 Ben-

‡ Neu, *Mor fresgl ydwyf.*
* Pſal. 62. 9, &c 144. 4.
† Heb. *Wedi ymoſtwng.*
† Heb. *Balyn.*
† Heb. *Wrandaw.*
‡ Heb. *Ymddit.*
* Levit. 25. 23.
1 Cron. 29. 15. Pſal. 119. 19. Heb. 11. 13.
1 Pet. 2. 11.
¶ Heb. *Gan ddiſgwyl.*
† Heb. *Trwſt.*
* Pſal. 51. 16. Eſa. 1. 11. & 66. 3. Hoſe. 6. 6. Mat. 12. 7. Heb. 10. 5. &
† Heb. *Cloddiaſt.*
† Heb. *Yng hanol i'm ymgaredd.*
† Heb. *I'm gwrthodaſ fyngholur.*
* Pſal. 35. 4. & 70. 2.
‡ Neu, *y llejt.* neu, *y tlaſ.*
† Heb. *Nydd drwg.*
† Heb. *Tra.*
† Heb. *Peth Belial.* neu, *Belial.*
* Ioa. 13. 18.
† Heb. *Heddueh i mi.*
† Heb. *Pawyr goda.*

13 Rhodigaelle fyddo Arglwydd Dduw Israel, o dragywyddoldeb a hyd dragywyddoldeb, Amen, ac Amen.

PSALM XLII.

1 *Zil Dafydd i weddio Duw yn ei Dwnl. 5 Y mae yn ymbyfio ei enaid i roi ei agbed ar Dduw.*

¶ I'r pen-cerdd, i Maschil i feibion Corah.

FEllu y brefa'r hyddod am yr afonydd dyfroedd, felly y brefatha fy enaid am danat ti, O Dduw.

2 Sychedic yw fy enaid am Dduw, am y Duw byw: pa bryd y deuaf, ac yr ymddangofaf ger bron Duw?

3 * Fy nagrau oedd fwyd i'm dydd a nos: tra dywedant wrthif bob dydd, pa le y mae dy Dduw?

4 Tywallwn fy enaid ynof, pan gofiwn hynny: canys eathwn gyd â'r gynnulleidfa, cerddwn gyd â hwynt i dŷ Duw, mewn fain can a molianc, fel tyrfa yn cadw gwyl.

5 Pa ham fy enaid? i'th ddarofftyngir, ac yr ymderfyfci ynof? gobeithia yn Nuw, canys eto y moliannaf ef, am iechydwriaeth ei wyneb bryd.

6 Fy Nuw, fy enaid a ymddarofftwng ynof: am hyny y cofiaf di o dir yr Iorddonen, a'r Hermoniaid, o fryn Mifar.

7 Dyfnder a elw ar ddyfnder, wrth ſwn dy bibellau di: dy holl donnau a'th lifeiriant a aethant trofta.

8 Etha yr Arglwydd a orchymmyn ei drugaredd liw dydd, a'i gan fydd gyd â mi liw nos, ſef gweddi ar Dduw fy einioes.

9 Dywedaf wrth Dduw fy nhraig, pa ham yr anghofiaſit fi? pa ham y rhodiaf yn alarus tuwy orthrymder y gelyn?

10 *Megis* a thoddafyt yn fy escyrn, *mae* fy ngwrthwynebwyr yn fy ngwradwyddo, pan ddywedant wrthif bob dydd, pa le y *mae* dy Dduw?

11 Pa ham fy'th ddarofftyngir fy enaid? a pha ham y terfyſci ynof? ymddiried yn Nuw, canys eto y moliannaf ef, *ſef* iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

PSALM XLIII.

1 *Dafydd yn gweddio am gael ei ddwyn drwy ſcfn i'r Demi, ac yn addaw gwaſanaeth Duw yn llawen: 5. yn cymhwyſo ei enaid i ymddiried yn Nuw.*

BArn fi O Dduw, a dadleu fy nadl yn erbyn y cenhedlaeth anchugarog: gwared fi rhag y dyn twyllodrus, ac anghyfiawn.

2 Canys ti yw Duw fy nerth, pa ham i'm bwri ymaith? pa ham yr af yn alarus tuwy orthrymder y gelyn?

3 Anfon dy oleuni, a'th wirionedd, tywyſant hwy fi, dc arweiniant fi i fynydd dy ſanctaidd-rwydd, ac i'th bebyll.

4 Yna yr af at allor Duw, at Dduw hyfrydwch fy nigorfoledd, ac mi a'th foliannaf ar y delyn, O Dduw, fy Nuw.

5 Pa ham i'm ddarofftyngir fy enaid? a pha ham y terfyſci ynof? gobeithia yn Nuw, canys eto y moliannaf ef, *ſef* * iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

PSALM XLIV. *Boreuol*

XLIV. *Weddi.*

1 Yr Eglwys wrth gofio daioni Duw tuag atti fy Nuw, y yn cwyno rhag ei dryſtfod gro-

ſawl, 17 yn dangos ei phurdeb, 24 ac yn gweddio yn ddiffyſc am gymmorth.

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Maſchil.

DYw, clywſom â'n cluſtiau, ein tadau a fynegaſant i ni y weithred a wnaethoſt yn eu hamſer hwynt, yn y dyddiau gynt.

2 Ti â'th law a yrraiſt allan y cenhedloedd, ac a'i plannaiſt hwythau; ti a ddrygaiſt y bobloedd, ac a'i † cynnyddaiſt hwythau. † Gyrraiſt ymmaith

3 Canys nid â'i cleddyf eu hun y goreſcynaſant y tîr, nid eu braich a barodd iechydwriaeth iddynt: eithr dy ddeheu-law di, a'th fraich, a llewyrch dy wyneb; o herwydd it en boſſi hwynt.

4 Ti Dduw yw fy Mrenin: gorchymmyn iechydwriaeth i Jacob.

5 Ynot ti y clŷgwthiwn ni ein gelynion: yn dy enw di y ſathrwn y rhai a gyfodant i'n herbyn.

6 O herwydd nid yn fy mwa y ymddiriedaf: nid fy nghleddyf chwaith a'm hachub.

7 Eithr ti a'n hachubaiſt ni oddi wrth ein gwrthwynebwyr, ac a wradwyddaiſt ein caſeion.

8 Yn Nuw yr ymfrofiwn bôb dydd; ac ni a glodforwn dy enw yn dragywydd. *Selah.*

9 Ond ti a'n bwriaſt ni ymmaith, ac a'n gwradwyddaiſt, ac nid wyt yn myned allan gyd â'n lluoedd.

10 Gwnaethoſt i ni droi yn ôl oddi wrth y gelyn: a'n caſeion a anrheithiaſant iddynt eu hun.

11 Rhoddaiſt ni fel defaid lw bwytta, a gwaſcaraiſt ni ym myſc y cenhedloedd.

12 Gwerthaiſt dy bobl heb † elw, ac ni chwanegaiſt *dy olaid* o'i gwerth hwynt. † Heb. *Olaid.*

13 * Gofodaiſt ni yn warthrudd i'n cymmydogion, yn watwargerdd, ac yn wawd i'r rhai ydynt o'n hamgylch. * Phal. 79. 4.

14 * Gofodaiſt ni yn ddihareb ymmyſc y cenhedloedd, yn rhai i eſcwyd pen arnynt ymmyſc y bobloedd. * Jer. 24. 9.

15 Fy ngwarthrudd *ſydd* beunydd ger fy mron, a chywilydd fy wyneb a'm rhodd:

16 Gan lais y gwarthrudd-wr, a'r cabl-wr, o herwydd y gelyn, a'r ymddial-wr.

17 Hyn oll a ddaeth arnom: etto ni'th anghofiaſom di, ac ni buom anffyddlon yn dy gyfammod.

18 Ni thrôdd ein calon yn ei hôl, ac nid aeth ein cerddediad allan o'th lwybr di.

19 Er i ti ein tôro yn nghrigia dreigiau, a thol troſom â chyſcod angeu.

20 Os anghofiaſom enw ein Duw: neu eſtyn ein dwylo at Dduw dieithr:

21 Oni chwilia Duw hyn allan? canys efe a wyr ddirgeloedd y galon.

22 Ie * er dy fwyn di i'n lladdir beunydd, cyfrifir ni fel defaid lw ſladd. * Rhuf. 8. 36.

23 Deffro, pa ham y cyſci, ô Arglwydd? cyſod, na fwrw ni ymaith yn dragywydd.

24 Pa ham y cuddi dy wyneb, ac yr anghofi ein cyſtudd, a'n gorchymmyder?

25 Canys goſtyngwyd ein henaid i'r llwch: glŷnodd ein bol wrth y ddaear.

26 Cyſod yn gymmorthwy i ni, a gwared ni er mwyn dy drugareddi.

PSALM XLV.

1 *Mawrhydi a phûr brenhiniaeth Chriſt.* 10 *Diddſwydd yr Eglwys, a'r budd ſydd o honny.*

¶ Yr pen-cerdd ar Sroffmolm, ‖ Salmon Corah, ‡ Marchni. Can ei chadadd.

1 TAenthi fy nghalon, beth ‡ dywedyd yr ydwyt ti, bethau ardderchog am ddinas Dduw. *Selah.*

2 Tegach ydwyt na phobl eraill: yn ddiwyd grâs ar dy wefusau, o herwydd bendithiodd Duw di yn dragywydd.

3 Gwregysa dy gleddyf ar dy glun o gedarn, a'th ogoniant a'th harddwch.

4 Ac yn dy harddwch ‡ marchog yn llwyddiannus, o herwydd gwirioneddd, a thrugarowydd, a chyfiawnder: a'th ddeheu-law a ddysg i ti bethau ofnadwy.

5 Pobl a syrthiant tanat; *o herwydd* dy saethau llymion *yn glynu* yngkalon gelynion y brenin.

6 * Dy orsedd di o Dduw, *fydd* byth, ac yn dragywydd: teyrn-wialen vniondeb *yw* teyrn-wialen dy frenhiniaeth di.

7 Ceraist gyfiawnder, a casaist ddrygioni; am hynny y'th eneiniodd Duw, *sef* dy Dduw di, ag olew llawenydd yn fwy na'th gyfeillion.

8 *Arogl* Myrr, Aloes, a Chasia *fydd ar* dy holl wisgoedd: *allan* o'r palasau ifori, a'r rhai y'th lawenhaant.

9 Merched brenhinoedd *oedd* ymhlith dy bendefigesau: safai y frenhines ar dy ddeheu-law mewn aur coeth o Ophir.

10 Gwrando ferch, a gwel, a gostwng dy glust; ac anghofia dy bobl dy hun, a thy dy dad.

11 A'r brenin a chwenycha dy degwch: canys efe yw dy Arglwydd di; ymgrymma dithau iddo ef.

12 Merch Tyrus *bydd* yno ag anrheg, a chyfoethogion y bobl a ymbiliant a'th wyneb.

13 Merch y brenin *fydd* oll yn ogoneddus o fewn: gem-waith aur *yw* ei gwisg hi.

14 Mewn gwaith edyf a nodwydd y dygir hi at y brenin; y morwynion *a rhai a ddeuant* ar ei hôl, yn gyfeillesau iddi, a ddygir attat ti.

15 Mewn llawenydd, a gorfoledd y dygir hwynt; deuant i lys y brenin.

16 Dy feibion *fydd* yn lle dy dadau: y rhai a wnei yn dywysogion yn yr holl dir.

17 Paraf gofio dy enw ym mhob cenhedlaeth, ac *felly* am hynny y bobl a'th foliannant byth, ac yn dragywydd.

PSALL. XLVII.

1 Yr ymddiried fydd gan yr Eglwys yn Nuw.
8 Cyngor i ymfyrdd bynny.

¶ I'r pen-cerdd ‡ o feibion Corah, cân ar Alamoth.

‡ Ifaiah.

DUw *fydd* noddfa, a nerth i ni, cymmorth hawdd ei gael mewn cyfyngder.

2 Am hynny nid ofnwn pe symmudai y ddaiar, a phe tryglid y mynyddoedd i ‡ ganol môr:

‡ Heb. Galon y moroedd.

3 *Er* rhuo a therfysgu o'i ddyfroedd, *er* crynu o'r mynyddoedd gan ei ymchwydd ei. *Selah.*

4 *Y mae afon*, a'i ffrydiau a lawenhâ'r ddinas Duw i cysegr preswylfeydd y Goruchaf.

5 Duw *fydd* yn ei chanol, nid ysgog hi: Duw a'i cynnorthwya ‡ yn foreu lawn.

‡ Heb. Pan fo'r bore yn ymddangos.

6 Y cenhedloedd a derfysgasant, y teyrnasoedd a ysgogasant: *efe a* roddes ei lef, toddedd y ddaiar.

7 Y mae Arglwydd y lluoedd gyd â ni: *y mae* Duw Jacob yn ‡ noddfa i ni. *Selah.*

‡ Heb. Uchelfa.

8 Deuwch, gwelwch weithredoedd yr Arglwydd; pa anrhyfeddodau *a* wnaeth efe ar y ddaiar.

9 Gwna i ryfeloedd beidio hyd eithaf y ddaiar, efe a ddryllia 'r bŵa, ac a dyr y waywffon, *efe a* lysg y cerbydau â thân.

10 Peidiwch, a gwybyddwch mai myfi *fydd* Duw: derchefir fi yn mysg y cenhedloedd, derchefir fi ar y ddaiar.

11 Y *mae* Arglwydd y lluoedd gyd â ni: amddiffynfa ini *yw* Duw Jacob. *Selah.*

PSAL. XLVII. ‡ 2 Tywysogaeth Crist.

Cyngharu y cenhedloedd i gwrthsefyll teyrnas Christ yn llwyr.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm ‡ i feibion Corah. ‡ Melkia.

O holl bobl curwch ddwylo; llafargenwch i Dduw â llef gorfoledd.

2 Canys yr Arglwydd goruchaf *fydd* ofnadwy: brenin mawr ar yr holl ddaiar.

3 Efe a ddwg y bobl tanom ni, a'r cenhedloedd tan ein traed.

4 Efe a ddethol ein hetifeddiaeth i ni, ardderchawgrwydd Jacob, yr hwn a hoffodd efe. *Selah.*

5 Derchafodd Duw â llawen floedd, yr Arglwydd â sain utgorn.

6 Canwch fawl i Dduw, canwch i canwch fawl i'n Brenin, canwch.

7 Canys Brenin yr holl ddaiar *yw* Duw: canwch fawl ‡ yn ddeallus.

‡ Heb. Bob deallus.

8 Duw *fydd* yn teyrnasu ar y cenhedloedd: eisteedd y mae Duw ar orsedd ei sancteiddrwydd.

9 ‡ Pendefigion y bobl a ymgasglasant ynghyd, ‡ sef pobl Duw Abraham: canys tarianau y ddaiar *ydynt* eiddo Duw, dirfawr y derchafwyd ef.

‡ Neu, Rhai oeddynt ‡ Heb. ei bod.

PSAL. XLVIII.

Addurn a rhagoriaeth yr Eglwys.

¶ Cân Psalm i feibion Corah.

MAwr *yw* yr Arglwydd, a thra molianneus yn ninas ein Duw ni, yn ei fynydd sanctaidd.

2 Teg iawn bro, llawenydd yr holl ddaiar *yw* mynydd Sion *yn* ystlysau y gogledd, dinas y Brenin mawr.

3 Duw yn ei phalasau, a adwaenir yn amddiffynfa.

4 Canys wele y brenhinoedd a ymgynullasant: aethant heibio ynghyd.

5 Hwy a welsant, felly y rhyfeddasant: brawychasant, *ac* aethant ymmaith ar frŷs.

6 Dychryn a ddaeth arnynt yno, *a* dolur megis gwraig yn esgor.

7 A gwynt y dwyrain y dryll longau ‡ y môr.

‡ Tarsis.

8 Megis y clywsom, felly y gwelsom yn ninas Arglwydd y lluoedd, yn ninas ein Duw ni: Duw a'i sicrha hi yn dragywydd. *Selah.*

9 Meddyllasom ô Dduw am dy drugaredd, ynghanol dy deml.

10 Megis *y mae* dy enw ô Dduw, felly *y mae* dy fawl hyd eithafoedd y tir: cyflawn o gyfiawnder *yw* dy ddeheu-law.

11 Llawenyched mynydd Sion, ac ymhyfryded merched Juda, o herwydd dy farnedigaethau.

12 Am-

12 Amgylchwch Sion, ac ewch o'i hamgylch hi: rhifwch ei thyrau hi.

† Heb. gosodwch eich calonau ar. ‡ Neu, Derchafwch.

13 † Sylwch ei magwriau, ‡ edrychwch ar ei phalasau, fel y mynegoch i'r oes a ddêl yn ôl.

14 Canys y Duw hwn *yw* ein Duw ni byth, ac yn dragywydd: efe a'n tywys ni hyd angau.

PSALM XLIX.

1 Eiriol dirfawr i adnabôdy ffydd yr edrychfoddiad, nid ar allu bydol eithr ar Ddaw. 16 Na bôdylid rhyfeddo wrth lwyddiant bydol.

¶ I'r pen-cerdd, ‡ Psalm i feibion Corah.

† Psalm meithaf.

CLywch hyn yr holl bobloedd, gwrandewch *hyn* holl drigolion y byd.

2 Yn gyfan gwbl a bonheddig, cyfoethog a thlawd ynghyd.

3 Fy nghenau a draetha ddoethineb: a myfyrdod fy nghalon *fydd* am ddeall.

4 * Gogwyddaf fy nghlust at ddihareb, fy nammeg a ddatcuddiaf gyd â'r delyn.

5 Pa ham yr ofnaf yn amser adfyd, *pan* i'm hamgylchynir anwiredd fy sodlau?

6 Rhai a ymddiriedant yn eu golud, ac a ymffrostiant yn llawer o'u cyfoeth.

7 Gan nad oes neb o'r rhai hyn a allo waredu neb ei frawd, *ac* ni all efe roddi iawn drosto i Ddaw:

8 (canys gwerth-fawr yw pryniad eu henaid, *a llafurio* a bâdd hyny)

9 fel y byddo efe byw byth, ac na welo lygredigaeth.

10 Canys efe a wêl fod y doethion yn meirw, yr un ffunyd y derfydd ami ffôl ac ynfyd, gadawant eu golud i eraill.

11 Eu meddwl *yw y* perŷ eu tai yn dragywydd, a'i trigfeydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: henwant eu tiroedd ar eu henwau eu hunain.

12 Er hynny dŷn mewn anrhydedd nid erys: tebyg yw i anifeiliaid a ddifethir.

13 Ein ffordd ymma yw eu ynfydrwydd: etto eu hilogaeth ydynt foddlon iw † hymadrodd. *Selah.*

† Heb. genau.

14 Fel defaid y gosodir hwynt yn ‡ uffern, angau a ymborth arnynt, a'r rhai cyfiawn a lywodraetha arnynt y boreu: a'i ‡ tegwch a ddarfydd, ‡ an y bedd o'i cartref.

‡ Neu, uffyrdd. ‡ Neu, *Y bedd yn tarfod ar ol ei bwyst.*

15 Eithr Duw a wared fy enaid i, o † feddiant ‡ uffern: canys efe a'm derbyn i. *Selah.*

† Heb. Law.

16 Nac ofna pan gyfoethogo yn, pan chwanego gogoniant ei dŷ ef.

17 * Canys wrth farw ni ddwg efe ddim ymaith, ac ni ddisgyn ei ogoniant ar ei ôl ef.

‡ Neu, y bedd. * Job. 27. 19.

18 Er iddo yn ei fywyd fendithio ei enaid: canmolant dithau o byddi da wrthit dy hun.

19 Efe a â at genhedlaeth ei dadau, *ac* ni welant oleuni byth.

20 Dŷn mewn anrhydedd, ac heb ddeall, fydd gyffelyb i anifeiliaid a ddifethir.

PSAL. L. *Boreuol.*

ASAPH. *Weddi.*

1 Mawrhydi Duw yn ei Eglwys. 5 Ei drefn ef am gyffleuyfiaeth ysprydol. 7 Nad oes ewyllys gan Ddaw mewn Ceremoniaeth, 14 ond mewn gwir ufyddhad.

¶ Psalm ‡ Asaph.

‡ Neu, i Asaph.

DYW y duwiau, *fef* yr Arglwydd a lefarodd, ac a alwodd y ddaiar, o godiad haul hyd ei tachludiad.

2 Allan o Sion perffeithrwydd tegwch, y llewyrchodd Duw.

3 Bydd hyd yn ddaw, ac ni bydd dihaw, tân a yffa o'i flaen ef, a thymhestl ddirfawr fydd o'i amgylch.

4 Galw ar y nefoedd oddi vchod: ac ar y ddaiar, i farnu ei bobl.

5 Casclwch fy feinct ynghyd attafi, y rhai a wnaethant gyfammod â mi trwy aberth.

6 A'r nefoedd a fynegant ei gyfiawnder ef, canys Duw *ei hun fydd* barn-wr. *Selah.*

7 Clywch fy mhobl, a mi a lefaraf, ô Israel, a mi a dyſtiolaethaf i'th erbyn: Duw *fef* dy Dduw di *ydwyf* fi.

8 Nid am dy aberthau i'th geryddaf, na'th boeth offrymmau, *am nad oeddynt* ger fy mron i yn wastad.

9 Ni chymmeraf fustach o'th dŷ, na bychod o'th gorlannau.

10 Canys holl fwyſt-filod y coed ydynt eiddo fi: *a'r* anifeiliaid ar fil o fynyddoedd.

11 Adwaen holl Adar y mynyddoedd: a gwyſt anifeiliaid y maes *ydynt* † eiddo fi.

† Heb. *Gyd a mi.*

12 Os bydd newyn arnaf ni ddywedaf i ti: * canys y byd a'i gyflawnder *ydd* eiddo fi.

* Exod. 19. 5. Deut. 10. 14. Psal. 24. 1. Job. 41. 11. 1 Cor. 10. 26, 28.

13 A fwytaf i gig teirw? neu a yfaf i waed bychod?

14 Abertha foliant i Dduw, a thâl i'r goruchaf dy addunedau:

15 A galw arnafi yn nydd trallod; *mi* a'th waredaf, a thi a'm gogoneddi.

16 Ond wrth yr annuwiol y dywedodd Duw, beth *ydd* i ti a fynegech ar fy neddfau, neu a gymmerech ar fy nghyfammod yn dy enau?

17 * Gan dy fod yn caſau addyſc, ac yn taflu fy ngeiriau i'th ôl.

* Rhuf. 2. 21.

18 Pan welaiſt leidr, cyttunaiſt ag ef: a'th gyfran *oedd* gyd â'r godineb-wŷr.

19 Gollyngaiſt dy fen i ddrygioni, a'th dafod a gyd-bletha ddichell.

20 Eiſteddaiſt, a dywedaiſt yn erbyn dy frawd: rhoddaiſt enllib i fab dy fam.

21 Hyn a wnaethoſt, a mi a dawais: tybiaiſt ditheu fy mod yn gwbl fel ti dy hun: ond mi a'th argyoeddaf, ac a'i trefnaf o flaen dy lygaid.

22 Deellwch hyn yn awr, y rhai ydych yn anghofio Duw, rhag i mi *eich* rhwygo, ac na *bydd* gwaredudd.

23 Yr hwn a abertho foliant, a'm gogonedda i: a'r neb a ofodo ei ffordd *yn iawn*, dangoſaf iddo iechydwriaeth Duw.

PSAL. LI.

1 Dafydd yn gweddio am faddeuant pechodau; ac yn gwneuthur cyffes ddirfrif o honynt. 6 Yn gweddio am ei ſancteiddio. 16 Nad oes ewyllys gan Ddaw mewn aberth, ond mewn purdeb calon. 18 Y mae yn gweddio tros yr Eglwyſ.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd, pan ddaeth * Nathan y prophwyd atto, wedi iddo fyned i mewn at Bathſeba.

* 2 Sam. 12. 1 &c. 11. 14.

TRugarha wrthif ô Dduw yn ôl dy drugarogrwydd: yn ôl lliaws dy dofturiaethau dalea fy anwireddau.

2 Golch fi yn llwyr ddwyfi oddi wrth fy anwiredd: a glanhâ fi oddi wrth fy mhechod.

3 Canys yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau: a'm pechod ſydd yn wastad ger fy mron.

4 Yn dy erbyn di, dydi dy hunan, y pechais, ac y gwneuthum y drwg hyn yn dy olwg: * fel i'th gyflawnaier pan lefaryth, *ac* y byddir bur pan farnech.

* Rhuf. 3. 4.

5 Wele mewn anwiredd y'm llunïwyd, ac mewn pechod y † beichiogodd fy mam arnaf.

6 Wele, ceraist wirionedd oddi mewn: a phair i mi wybod doethineb yn y dirgel.

7 * Glanhâ fi ac Yſſop, ac mi a lanheir: golch fi, a byddaf wynnach nâ'r eira.

8 Pâr i mi glywed gorfoledd, a llawenydd; fel y llawenycho yr eſcyrn a ddrylliaiſt.

9 Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau: a deles fy holl anwireddau.

10 Crea galon lân ynof ô Dduw; ac adnewydda yſpryd ‡ vniawn o'm mewn.

11 Na fwrw fi ymmaith oddi gar dy fron: ac na chymmer dy Yſpryd ſanctaidd oddi wrthif.

12 Dyro dracheſin i mi orfoledd dy iechydwriaeth: ac â'th hael Yſpryd cynnal fi.

13 *Yna* y dyſcaf dy ffyrdd i rai anwir; a phechaduriaid a droir attat.

14 Gwared fi oddi wrth waed ô Dduw, Duw fy iechydwriaeth: a'm tafod a gân yn llafar am dy gyfiawnder.

15 Arglwydd agor fy ngwefuſau, a'm genau a fynega dy foliant.

16 Canys ni chwennychi aberth, ‡ pe arnguu mi a'i rhoddwn; poeth offrwm ni fynni.

17 * Aberthau Duw *ydynt* yſpryd drylliedic: calon ddrylliog gyſtuddiedic, ô Dduw, ni ddirmygi.

18 Gwna ddaioni, yn dy ewyllyſcarwch i Sion: adeilada furiau Jeruſalem.

19 Yna y byddi ſodlon i ebyrth cyfiawnder, i boeth offrwm, ac aberth lloſc: yna 'r offrymmant fuſtych ar dy allor.

PSAL. LII.

1 *Dafydd yn barnu ar gogni Doeg, ac yn prophwydo ei ddinyſtr ef, 6 ac y llawenha y cyſſawn o'i blegid. 8 Dafydd, o'i hyder ar drugaredd Duw, yn rhoddi diolch.*

¶ I'r pen-cerdd, Maſchil, *Pſalm* Dafydd: * pan ddaeth Doeg yr Edomiad, a mynegi i Saul, a dywedyd wrtho, Daeth Dafydd i dŷ Ahimelech.

PA ham yr ymffroſti mewn dryginni, ô gadarn? y mae trugaredd Duw *yn parhau* yn waſtadol.

2 Dy dafod a ddychymmyg ſcalarder: fel ellyn llym, yn gwneuthur twyll.

3 Hoffaiſt ddrygioni yn fwy nâ daioni: a chelwydd ymfwy na thraethu cyfiawnder. *Selah.*

4 Hoffaiſt bob geiriau dyſtryw, ‡ ô dafod twyllodrus.

5 Duw a'th † ddiſtrywia dithau yn dragywydd, eſe a'th gipia di ymaith, ac a'th dynn allan o'th babell: ac a'th ddiwreiddia o dir y rhai byw. *Selah.*

6 Y cyfiawn hefyd a welant, ac a ofnant, ac a chwarddant am ei ben.

7 Wele 'r gŵr ni oſododd Dduw yn gadernid iddo: eithr ymddiriedodd yn lluoſogrwydd ei olud, ac a ymnerthodd yn ei ‡ ddrygioni.

8 Ond myfi ſydd fel ollywydden wyrdd yn nhŷ Dduw: ymddiriedaf yn nhrugaredd Duw byth, ac yn dragywydd.

9 Clodforaf dy yn dragywydd, o herwydd i ti wneuthur *hyn*: a diſgwiliaf wrth dy enw; canys da yw gar bron dy ſainct.

PSAL. LIII. *Prydnawnol Weddi.*

1 *Dafydd yn goſod allan lygredigaeth dŷn naturiaul, 4 yn ergyoeddi 'r annuwiol wrth oleuni eu cydwybod eu hun, 6 yn ymgyſuro yn iechydwriaeth Duw.*

¶ I'r pen-cerdd ar y Maheleth, Maſchil, *Pſalm* Dafydd.

DYwedodd yr * ynfyd yn ei galon nid *eſt* yw Duw: ymlygraſant, a gwnaethant ffiaidd anwiredd, † nid oes *yw* yn gwneuthur daioni.

2 Edrychodd Duw i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion, I edrych a oedd neb yn deallus, *et* yn ceiſio Duw.

3 Cilioſei pob yn o honynt yn gyfan gyd-ymddifwynaſant, nid oes a wnel ddaioni, nac *oes* vn.

4 † Oni ŵyr gweithred-wyr anwiredd *rhai ſydd* yn bwyta fy mhobl *fel* y bwytânt fara, ni alwâſant ar Dduw.

5 Yno 'r ofnaſant *gan* ofn, *lle* nid oedd ofn: canys Duw a waſcaredd eſcyrn yr hwn a'th warchaeodd, gwradwyddaiſt *hwynt*, am i Dduw eu dirmygu hwy.

6 † Oh na roddid iechydwriaeth i Iſrael o Sion! pan ymchwelo Duw gaethiwed ei bobl, y llawenycha Jacob, ac yr ymhyfryda Iſrael.

PSAL. LIV.

1 *Dafydd yn cwyno rhag y Ziphiaid, ac yn gweddio am iechydwriaeth, 4 Ac o hyder at gymmorth Duw, yn addaw aberth.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth, Maſchil, *Pſalm* Dafydd, pan ddaeth y Ziphiaid a dywedyd wrth Saul; * onid ydyw Dafydd yn ymguddio gyd â ni?

A Chub ſi ô Dduw, yn dy enw: a barn fi yn dy gadernid.

2 Duw, clyw fy ngweddi; gwrando ymadrodd fy ngenau.

3 Canys dieithriaid a gyfodaſant i'm herbyn: a'r trawſion a geiſiaſant fy enaid, ni oſodaſant Dduw o'i blaen. *Selah.*

4 Wele, Duw ſydd yn fy nghynnorthwyo: yr Arglwydd *ſydd* ym myſc y rhai a gynhaliant fy enaid.

5 Eſe a dâl ddrwg i'm † gaſyllion: tor hwynt ymmaith yn dy wirioneddi.

6 Aberthaf it yn ewyllyſcar: clodforaf dy enw, ô Arglwydd, canys da yw.

7 Canys eſe a'm gwaredodd o bob trallod, a'm llygad a welodd *ei ewyllys* ar fy ngelynion.

PSAL. LV.

1 *Dafydd yn ei weddi yn ebryn ei gyſtudd erchyll. 8 Yn gweddio yn erbyn ei elynion, ac yn arbenn rhag yr hanwireddi a'i ſaid hwy, 16 yn ymgyſuro, o herwydd gwaredigaeth Duw yn ei gadw, ac o herwydd gwradwyddo ei elynion.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth, Maſchil, *Pſalm* Dafydd.

GWrando fy ngweddi ô Dduw, ac nac ymguddia rhag fy neiſyfiad.

2 Gwrando arnaf ac erglyw fi, cwyniau yr ydwyf yn fy ngweddi, a thuchan.

3 Gan lais y gelyn, gan ortbrymder yr annuwiol, o herwydd y maent yn bwrw anwiredd arnaf, ac yn ſyngha'au yn llidiog.

4 Fy nghalon a ofidia o'm mewn: ac ofn angau a fyrthiodd arnaf.

5 Ofn ac arſwyd a ddaeth arnaf: a dychryn a'm gorchguddiodd.

6 A dywedais, ô na bai i mi adenydd fel colommen: *yna* 'r ehedwn ymmaith, ac y gorphywylwn.

7 Wele crwydrwn ym mhell, *ac* arhoſwn yn yr anialwch. *Selah.*

8 Bryſiwn

8 Llyfnhaant ‖ ddilengc rhag y gwyns yſtorm, ‖ Heb. dadleuodd.

9 Dinistria ô Arglwydd, a gwahan eu tafodau : canys gwelais drawder a chymmen, yn y ddinas.

10 Dydd a nos yr amgylchant hi ar eſ muriau, ac y mae anwiredd a blinder yn ei chanol hi.

11 Anwiredddau ſydd yn ei chanol hi, ac ni chilia trycſi a dichell o'i heolydd hi.

12 Canys nid gelyn a'm difenwodd, yna y dioddefaſwn : nid fy nghaſ-ddyn a ymfawrygodd i'm herbyn, yna mi a ymguddiaſwn rhagddo eſ.

13 Eithr tydi, ddyn, fy nghyd-radd, fy ſiordiwr, a'm cydnabod.

14 Y rhai oedd felus gennym gyd-gymmuno-eſ i'n tŷddiſom i dŷ Dduw ynghyd.

15 Rhuthred marwolaeth arnynt, a deſcynnant ‖ ‡ vffern yn fyw ; canys drygioni ſydd yn eu cartref, ac yn eu myſc.

16 Myfi a waeddaf ar Dduw, a'r Arglwydd a'm hachub i.

17 Hwyr a boreu, a hanner dydd y gweddiaf, a byddaf daer : ac efe a glyw fy lleferydd.

18 Efe a waredodd fy enaid mewn heddwch oddi wrth y rhyfel oedd i'm herbyn : canys yr oedd llawer gyd â mi.

19 Duw a glyw, ac a'i daroſwng hwynt, yr hwn ſydd yn aros er loed, *Selah* : ‡ am nad oes gyfnewidiau iddynt, ‡ am hynny nid ofnant Duw.

20 Efe a eſtynnodd ei law yn erbyn y rhai oedd heddychlon gŷd ef, *efe* a ‖ dorrodd ei gyfammod.

21 Llyfnach oedd ei enau nag ymenyn, a rhyfel yn ei galon : tynerach oedd ei eiriau nag olew, a hwynte yn gleddyfau noethion.

22 * Bwrw dy ‡ falch ar yr Arglwydd, ac efe a'th gynnal : dirŷd fyth i'r cyfnawn yſcogi byth.

23 Tithau Dduw a'i deſcynni hwynt i bydew dinistr : gwŷr gwaedlyd a thwyllodrus nid byddant byw hanner eu dyddiau, onid myfi a ebolthiaf ynot ti.

PSAL LVI. *Bortsul Weddi.*

1 *Dafydd wrth weddio Duw o hyder ar ei air, yn cwynfanu ni elynion. 9 Yn datcan ei ymddiried yngain Duw, &c yn addo ei foliannu eſ.*

¶ I'r pen-cerdd ar Jonath Elem Rechocim, ‡ Michtam Dafydd : pan ddaliodd y * Philiſtiaid eſ yn Gath.

1 TRugarhâ wrthif ô Dduw, canys dŷn a'm llyngcai : beunydd gan ymladd, a'm gorthrymma.

2 Beunydd i'm llyngcai † ſy ngelynion, canys llawer ſydd yn rhyfela i'm herbyn, ô *Ddaw* goruchaf.

3 Y dydd yr ofnwyf, mi a ymddiriedaf ynot ti.

4 Yn Nuw y clodforaf ei air, yn Nuw y gobeithiaf, nid ofnaf bêth a wnêl cnawd i mi.

5 Beunydd y cam-gymerant fy ngeiriau ; eu holl feddyliau *ſydd* i'm herbyn er drwg.

6 Hwy a ymgaſclant, a lechant, *ac* a wyliant fy nghamrau, gan ddiſgwiliant am fy enaid.

7 A ddiangant hwy drwy anwiredd ? deſcyn y bobloedd *hyn* ô Dduw yn dy lidiawgrwydd.

8 Ti a gyfriſteſt fy ſymmudiadau, dod fy nagneu yn dy goſtrel : onid *yŷnt* yn dy lyfr di ?

9 Yn dydd y llefwyf attat, yna y dyeithrieſ fy ngelynion yn eu gwrthôl : hyn a wn, am *fod* Duw gyd â mi.

10 Yn Nuw y moliannaf *ei* air : yn yr Arglwydd y moliannaf *ei* air.

11 Yn Nuw 'r ymddiriedais ; nid ofnaf bêth a wnêl dŷn i mi.

12 Arnaſi ô Dduw *y mae* dy addunedau : talaf i ti ſoffant.

13 Canys gwaredaiſt fy enaid rhag angau ? oni *waredi* fy phraed rhag ſyrthio ? fel y rhodiwyf ger bron Duw yngolaumi y rhai bwy.

PSAL. LVII.

1 *Dafydd yn ellio at Dduw trwy weddi, ac yn cwynfo ei enbyd gyſtawd, 7 yn ymgyſſuro i foliannu Duw.*

¶ I'r pen-cerdd, ‡ Al-taſchith, Michtam Dafydd, ‖ Pan ffôdd rhag Saul i'r ogof.

‡ Neu, *Na ddiſtrywa.*

* 1 Sam. 24. 1.

1 TRugarhâ wrthif ô Dduw, trugarhâ wrthif, canys ynot y gobeithiodd fy enaid ; ſa ynghyſcod dy adenydd y gobeithiaf, hyd onid êl yr aflwydd *hyn* heibio.

2 Galwaf ar Dduw goruchaf, ar Dduw a gwplâ â mi.

3 Efe a enfyn o'r nefoedd, ac ‡ am gwared *oddi wrth* warthrudd yr hwn a'm llyngcei, *Selah* : dentyn Duw ei drugaredd, a'i wirionedd.

‡ Neu, *Rhoi a wared-ai fi oddi wrth.*

yr hwn,

4 Fy enaid ſydd ym myſc llewod, gorwedd yr wyf ym myſc *dynion* poethion : *ſef* meibion dynion y rhai y mae eu dannedd yn waywffyn a ſaethau, a'i tafod yn gleddyf llym.

5 Ymdercha Dduw vwch y nefoedd · *a bydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

6 * Darparaſant rwyd i'm traed, crymmwyd fy enaid, cloddiaſant bydew o'm blaen, ſyrthiaſant yn ei ganol. *Selah.*

* Pſal. 7. 16. & 9. 15.

7 * Parod yw fy nghalon o Dduw, parod yw fy nghalon : canaf, a chanmolaf.

* Pſ. 108. 1.

8 Deffro fy ngogoniant, deffro Nabl a thelyn ; deffroaf yn foreu.

9 Clodforaf di Arglwydd ym myſc y bobloedd ; canmolaf di ym myſc y cenhedloedd.

10 * Canys mawr *yw* dy drugaredd hyd y nefoedd ; a'th wirionedd hyd y cymylau.

* PS. 36. 6 & 108. 3.

11 Ymddercha Dduw vwch y nefoedd : *a bydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

PSAL LVIII.

1 *Dafydd yn argyoeddi barn-wyr cunnir, 3 yn dangos naturiaeth yr annuwiol, 6 yn ymroi i farnedigaetheu Duw, 10 y rhai a bair i'r cyfiawn lawenychu.*

¶ I'r pen-cerdd ‡ Al-taſchith, Michtam Dafydd.

‡ Neu, *Na ddiſtrywa, uchod Pſalm Dafydd.*

1 A I cyſiawnder yn ddiau a draethwch chwi, ô gynnulleidfa ? a fernwch chwi vniondeb, ô feibion dynion ?

2 Anwiredd yn hytrach a weithrewch yn y galon : trawſter eich dwylo yr ydych yn ei bwyſo ar y ddaiar.

3 O'r gröth yr ymddieithrodd y rhai annuwiol ; o'r brû y cyſeiliornaſant, gan ddywedyd celwydd.

4 Eu gwenwyn *ſydd* † fel gwenwyn ſarph : y maent fel ‡ y neidr fyddar *yr hon* a gae ei chluſtiau,

† Heb. *Yn ôl cyffelybrwydd gwen.*

‡ Neu, *Yr aſp.*

5 Yr hon ni wrendy ar lais y rhin-wŷr, *er* cyfarwydded fyddo 'r ſwyn-wr.

6 Dryllia ô Dduw eu dannedd yn eu genauau : torr ô Arglwydd, gil-ddannedd y llewod leuainge.

7 Todder hwynt fel dyfroedd ſydd yn rhedeg

rhedeg yn wastad: pan fachio eu ffeithau, *hyddant* megis wedi eu tarfu.

9 Aed ymmaith fel malwoden dawdd, *neu* erthyl gwraig: *fel* na welsont yr haul.

9 Cyn i'ch crochanau glywed y mieri, *ese* a'i cymmer, hwynt ymaith megis ‖ chorwynt, † yn fyw, ac yn ei ddigofaint.

10 Y cyfiawn a lawenycha pan welo ddial: *ese* a ylch ei draed yngwaed yr annuwiol.

11 Fel y dywedo dyn, diau *fod* ‡ ffrwyth i'r cyfiawn: diau fod Duw a farna *ar* y ddaear.

PSAL. 75 *Pŷdnhawnol*
LIX. 52 *Weddi.*

1 Dafydd yn gweddio am gael ei wared oddi wrth ei elynion, 6 yn cwyno rhag eu cynlluniau dieflig hwy, 9 yn ymddiried yn Nuw, 11 yn gweddio yn eu herbyn hwy, 16 ac yn clodfori Duw.

¶ I'r pen-cerdd ‡ Al-taschith, Michtam Dafydd. * Pan yrrodd Saul ai gadw yn ŷ tŷ hŵ ladd ef.

FY Nuw, gwared fy oddi wrth fy ngelynion: † amddiffyn fi oddi wrth y rhai a ymgyfodant i'm herbyn.

2 Gwared fi oddi wrth weithredwŷr anwiredd: ac achub fi rhag y gŵŷr gwaedlyd.

3 Canys wele, cynllwynasant yn erbyn fy enaid, ymgasclodd cedyrn i'm herbyn: nid *ar* fy mai na'm pechod i, ô Arglwydd.

4 Rhedant, ymbaratoant, heb anwiredd *yno-fi*: deffro ditheu i'm † cyfarfoddi, ac edrych.

5 A thi Arglwydd Dduw'r lluoedd, Duw Israel, deffro i ymweled â'r holl genhedloedd: na thrugarha wrth neb o wisgi anwiredus yn faleisus. *Selah.*

6 Dychwelant gyd â'r hwyr, cyfarthant fel cŵn, ac ymgylchant y ddinas.

7 Wele, bytheiriant â'i genau, * cleddyfau *sydd* yn eu gwefusau: canys pwy *meddant* a glŷw?

8 Ond tydi ô Arglwydd, a'i gwatweri hwynt, *ac* a chwerddi am ben yr holl genhedloedd.

9 *O herwydd* di nerth ef, y disgwiliaf wrthit ti: canys Duw *yw* fy † amddiffynfa.

10 Fy Nuw trugarog a'm rhagflaena: Duw a wnâ i mi weled *fy ewyllys ar* † fy ngelynion.

11 Na ladd hwynt, rhag i'm pobl anghofio: gwasgar hwynt yn dy nerth, a darostwng hwynt, ô Arglwydd ein tarian.

12 *Am* bechod eu genau, *ac* ymadrodd eu gwefusau, dalier hwynt yn eu balchder: ac am y felldith, a'r celwydd a draethant.

13 Difa *hwynt* yn *dy* lid, difa, fel na byddont: a gŵybyddant mai Duw sydd yn llywodraethu yn Jacob, hyd eithafoedd y ddaear. *Selah.*

14 A dychwelant gyd â'r hwyr, a chyfarthant fel cŵn, ac amgylchant y ddinas.

15 Cyrwydrant † am fwyd, ac onis digonir ‡ grwgnachant.

16 Minneu a ganaf am dy nerth, le llafar ganaf am dy drugaredd yn foreu: canys buost yn amddiffynfa i mi, ac yn noddfa, yn y dydd y bu cyfyngder arnaf.

17 I ti fy nerth y canaf: canys Duw *yw* fy amddiffynfa, a Duw fy nrugaredd.

PSAL. LX.

1 Dafydd yn cwyno wrth Dduw am farnedigaethau o'r blaen: 4 ac yr awrhon, ar obaith gwaed, yn gweddio am ymwared: 6 yn ymgysuro yn addewidion Duw, ac yn destyn coel yr help y rhoesai ei bydd arno.

¶ I'r pen-cerdd ar ‖ Susan-Edwth, † Michtam Dafydd i ddysgu. Pan ymladdodd yn erbyn Syriaeth Mesopotamia, a Syriaeth Soboth, ‡ pan ddychwelodd Joab, a lladd deuddeng mil o'r Edomiaid, yn nyffryn yr halen.

O * Dduw bwriaist ni ymaith, a gwasgaraist ni, a sorraist: dychwel attom drachefn.

2 Gwnaethoch i'r ddaiar grynu, a holltaist hi: iachâ ei briwiau, canys y mae yn symmud.

3 Dangosaist i'th bobl galedi: diodaist ni â gwin ‡ madrondod.

4 Rhoddaist faner i'r rhai a'th ofnant, i'w derchafu o herwydd y gwirionedd. *Selah.*

5 * Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando fi.

6 Duw a lefarodd yn ei sancteiddrwydd, llawenychaf, rhannaf Sichem, a mesurafi dyffryn Succoth.

7 Eiddo fi yw Gilead, ac eiddo fi Manasse: Ephraim hefyd *yw* nerth fy mhen, Juda *yw* fy neddf-wr.

8 Moab *yw* fy nghrochan golchi: tros Edom y bwriaf fy esgid, Philistia, ymorfoleddu di ‡ o'm plegid i.

9 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm harwain hyd yn Edom?

10 * Onid tydi Dduw *le bwn* a'n bwriaist ymmaith? a'n tydi ô Dduw, yr hwn nid ei allan gyd â'n lluoedd?

11 Moes i ni gynhorthwy rhag cyfyngder, canys ofer *yw* † ymwared dyn.

12 Yn Nuw y gwnawn wroldeb, canys efe a sathr ein gelynion.

PSAL. LXI.

1 Dafydd yn ufuddo ar Dduw, wrth a brofasai o'r blaen, 4 ac yn addunedu ei ufudd-dod yn wastadol, 6 herwydd ei addewidion.

¶ I'r pen-cerdd ar Neginith. *Psalm* Dafydd.

CLyw ô Dduw fy llefain, gwrando ar fy ngweddi.

2 O eithaf y ddaiar y llefaf attat, pan lesmeirio fy nghalon: arwain fy i graig a fyddo uwch nâ mi.

3 Canys buost yn noddfa i mi, ac yn dŵr cadarn rhag y gelyn.

4 Preswyliaf yn dy babell byth: a'm ymddiried fydd dan orchudd dy adenydd. *Selah.*

5 Canys ti Dduw a glywaist fy addunedau, rhoddaist etifeddiaeth i'r rhai a ofnant dy enw.

6 Ti a † ehynni oes y brenin, ei flynyddoedd *fyddant* fel † canhodlaethau lawer.

7 Efe a erys byth gar bron Duw: darpar drugaredd a gwirionedd, *fel* y cadwont ef.

8 Felly y canmolaf dy enw yn dragywydd: fel y talwyf fy addunedau beunydd.

PSAL. 55 *Boreuol*
LXII. 52 *Weddi.*

1 Dafydd wrth ddisgwyl ei bydd ar Dduw, yn digalonni ei elynion, 5 ac yn ei ysbryd yn rhoi calon yn y Duwiol. 9 Nad yw i neb roi ei ymddiried ar bethau bydol. 11 Gallu a thrugaredd a berthyn i Dduw.

¶ I'r pen-cerdd, i Jeduthun, Psalm Dafydd.

WRth Dduw ‡ yn vnic y † disgwil fy enaid: o hanaw y daw fy iechydwriaeth.

2 Efe yn vnic *yw* fy nhraig, a'm iechydwriaeth: a'm † hamddiffyn, ni'm symmudir yn gŵbl.

3 Pa hŷd y bwriedwch anwŷdd yn erbyn gŵr?

‡ Neu, *Nu ddiffodes, Eutyfid Psalm Dafydd, ac* 1 Sam. 19. 11. † Heb. *Dotcha fi.*

‖ Heb. *Cyfarfod.*

* Psal. 10. 11. & 73. 11. & 94. 7.

‖ Heb. *Achubfa.* † Heb. *Fy ngwiliwr.*

† Heb. *I fywiha.* ‡ Neu, *Hwy a arbedant ini ni.*

‡ Psalm. cxv. 16. * 2 Sam. 8. 3. 13. 1 Cron. 18. 3. * Psal. 44. 10. † Heb. *Dryllfaeh.*

‡ Hynod.

* Psal. 108. 6.

‡ Neu, *arnaf.*

* Psal. 44. 10. & 108. 12.

† Neu, *hodded.*

gwr ? ffiddle dwfr eli, ô *bydhaist* fel magwyr ogwyddelic, neu barcd ar ei ôgwydd.

4 Trwy reglau ffalſe yn vnic iw ſwrw eſt i lawr o'i fawredd, hoffaiſt galwyddy ddi genuu y bandidiaint, and b'i mewn y mhell-dithlera. *Selah.*

5 Oh ſy vnaid dîg wrth Dduw yn vnic: canys ymddo ef y *mae* fy agobaith.

6 Ha yn vnic yw fy rhyfraig a'm hiechydwriaeth: vdi yw fy nanddeffynia, ni'm ſyſgogir.

7 Yn Nuw y *mae* fy iechydwriaeth a'm gogoniant: craig fy nghadernid, a'm noddfa ſydd yn Nuw.

8 Gobeithiwch ynddo ef bôb amſer, ô bobl, tywalltwch eich calon gar ei fron ef; Duw *ydi* noddfa i ni. *Selah.*

9 Gwagedd yn ddiau *yw* meibion dynion, gwadu *yw* meibion gwyr: iw goſod yn y clôrian, *yſnoeth yſyw* hwy i gyd nâ gwegi.

10 Nâc ymddiriedwch mewn trawſfair, ac mewn trais na fyddwch ofer: ô cynnyddu golud, na roddwch eich calon *arno.*

11 Vn-waith y dywedodd Duw, clywais hyny ddwy-waith, mai eiddo Duw *yw* cadernid.

12 Trugarêdd hefyd *ydd* eiddo ti, ô Arglwydd: * canys ti a delli i bôb dyn yn ôl ei weithred.

PSAL. LXIII.

1 *Hiraeth Dafydd am Dduw.* 4 *Y moddy bendithiai ef Duw.* 9 *Ei hyder o ddinſtr ei elynion, a'i ddiogelwch ei hun.*

¶ Pſalm Dafydd, * pan oedd efe yn niffaethwch Juda.

TI ô Dduw, *yw* fy Nuw I, yn foreu i'th geiſiaſ, ſychedodd fy enaid am danat, hi-ramhodd fy nghnawd am danat, mewn tîr crâs a † ſychêdic heb ddwfr;

2 I weled dy nerth a'th ogoniant, fel i'th welais yn y cyſſegr.

3 Canys gwell *yw* dy drugarêdd di nâ'r bywyd, fy ngwefuſau a'th foliannant.

4 Fal hyn i'th glodforaf yn fy mywyd, dar-chafaf fy nwylo yn dy enw.

5 Megis â † mêr, ac â braſder y digonir fy enaid: a'm genau a'th fawl â gwefuſau llafar:

6 Pan i'th gofiwyf ar fy ngwely, myfyriaf am danat yngwiliadwriaethau *y nôs.*

7 Canys buoſt gynnorthwy i mi, am hynny ynghyſcod dy adenydd y gorfoleddaf.

8 Fy enaid a lŷn wrthit, dy ddeheu-law a'm cynal.

9 Ond y rhai a geiſiant fy enaid i ddeſtryw, a ânt i iſſaldêrau y ddaiar.

10 † Syrthiant ar fin y cleddyf: rhan llwynogod fyddant.

11 Ond y brenin a lawenycha yn Nuw; gorfoledda pôb vn a dyngo iddo ef; eithr cauir genau y rhai a ddywedant gelwyddau.

PSAL. LXIV.

1 *Dafydd yn gweddio am ymwarêd, ac yn cwyno rhag ei elynion, 7 yn addaw iddo ei hun y cai weled y fath amlwg ddinſtr ar ei elynion ac a barai i'y cyſlawn lawenychu o'i blegid.*

¶ I'r pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

CLyw fy llêf ô Dduw yn fy ngweddi: cadw fy enioes rhag ofn y galyn.

2 Cudd fi rhag cyfrinach y rhai dryglonus, rhag cynhyſc gwaithred wŷr anwireddi;

3 Y rhai a hogaſant yn tafod fel cleddyf, ac a ergydiant eu hiaithau, fel gairiau chwerw:

4 I ſaethu'r perffaith yn ddirgel, yn ddiſyfyrwth y ſaethant ef, ac nid ofnant.

5 Ymwroliant *eu hunain* i peth dryglonus, ymchwedliſant † am oſod maglau yn ddirgel: dywedant, pwy a'i gwêl hwynt?

6 Chwiliant allan anwireddau, ‡ gorphwnant dyfal chwiliad: canfod a chalon pôb vn o honynt *ydd* ddofn.

7 Eithr Duw a'i ſaetha hwynt: â ſaeth ddiſymwth † yr archollir hwynta.

8 Felly hwy a wnant iw tafodau eu hun ſyrthio arnynt: pôb vn a'i gwêlo a gilia i

9 A phob dyn a ofna, ac a fynega waith Duw: canys deallu-y ſtyriant ei waith ef.

10 Y cyfiawn a lawenycha yn yr Arglwydd, ac a obeithia ynddo: a'r rhai vniawn o galon oll â orfoleddant.

PSAL. LXV. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Dafydd yn moliannu Duw am ei râs.* 4 *Dedwyddwch etholedigion Duw, a bleſſyd amryw ddoniau.*

¶ I'r pen-cerdd, Pſalm can Dafydd.

MAwl † a'th arŷa di yn Sion, ô Dduw: ac i ti y telir yr addunedau.

2 Tydi yr hwn a wrandewi weddi, attat ti y daw pôb cnawd.

3 Pethau anwir a'm gorchfygaſant, ein camweddau ni, ti a'i glânhei.

4 Gwyn ei fyd *yr hwn* a. ddewiſech, ac a neſſaech attat; fel y trigo yn dy gynteddoedd: ni a ddigonir â daioni dy dŷ, *ſef* dy Demi ſanctaidd.

5 Attebi I ni *trwy betheu* ofnadwy, yn *dy* gyfiawnder, ô Dduw ein iechydwriaeth; gobaith holl gyrrau y ddaiar, a'r rhai ſydd bell ar y môr.

6 Yr hwn a ſiccrhâ y mynyddoedd drwy ei nerth, *ac* a wregyſſir â chadernid.

7 Yr hwn a oſtega dwrſ y moroedd, twrſ eu tonnau, a therfyſc y bobloedd.

8 A phreſſwyl-wŷr eithrioedd *y bŷd a* ofnant dy arwyddion; gwnei i derfyn boreu a hwyr ‡ lawenychu.

9 Yr wyt yn ymweled â'r ddaiar, ‡ ac yn ei dwſrhau hi, yr ydwyt yn ei chyfoethogi hi yn ddirfawr ag afon Duw, yr hon ſydd yn llawn dwfr: yr wyt yn paratoi ŷd iddynt, pan ddarparaſt felly iddi.

10 Gan ddwſrhau ei chefnau, a ‡ goſtwng ei rhychau, yr ydwyt yn ei † mwydo hi â chafodau, ac yn bendithio ei chnwd hi.

11 Coroni yr ydwyt y flwyddyn â'th ddaioni, a'th lwybrau a ddiferant fraſter.

12 Diferant *ar* borleydd yr anialwch: a'r bryniau a ‡ ymwregyſant â hyfrydwch.

13 Y dolydd a wiſcir â defaid, a'r dyffrynnoedd a orchguddir ag ŷd, *am hyny* y bloeddiant, ac y cânant.

PSAL. LXVI.

1 *Dafydd yn annog i foliannu Duw,* 5 *i ddal ar ei weithredoedd ef,* 8 *ac ſendithio ar ei ddoniau groſſol:* 12 *Yn addaw troſto ei hun waſanaeth crefyddol i Dduw:* 16 *Yn datcan enwedig ddoniau Duw iddo ef.*

¶ I'r pen-cerdd, Cân neu Pſalm.

LLawen-floeddiwch i Dduw, yr holl ddaiar.

2 Datcenwch ogoniant ei enw: gwnewch ei foliant yn ogoneddus.

* Job. 34. 11. Dihar. 24. 12. Jer. 32. 19. Ezec. 7. 27. Mat. 16. 27. Rhuſ. 2. 6. 2 Cor. 5. 10. Epheſ. 6. 8. Col. 3. 25. 1 Pet. 1. 17. Date. 22. 12.

* 1 Sam. 23. 14.

† Heb. *glin.*

† Heb. *braſder.*

† Heb. *gwnant iddo lifeirio trwy ddwylo 'r cleddyf.*

* Pſal. 11. 3.

‡ Neu, *gair.*

† Heb *i gidſio maolau.*

‡ Neu, *treiſi eſcyn gan yr hyn*

† Heb. *a ddiſtawſant.*

† Heb. *ſydd ea barchell.*

† Heb. *a daſſaſwa it*

i hun.

‡ Neu. *genh.*

‡ Neu. *wedi it*

beri i ddil dwenynych glaw

‡ Neu. *beeri i'r* gla*w. ddiſcyn yn ei rhychau.*

† Heb. *dattod.*

‡ Lawenychant o

3 Dyweded wrth Dduw, mor ofnadwy *wyt yn dy weithredoedd? o herwydd maint dy nerth, y cymmar dy elynion arnyat ſoti yn ddaroſtyngedig i ti.

4 Yr holl ddaear a'th addoleant di, ac a gânant i ti; *a canant* ſ'th enw. *Selah.*

5 Deuwch, a gwelwch weithredoedd Duw: ofnadwy *yw yn ei* weithred tu ag at feibion dynion.

6 Tröddi'r môr yn ſych-dir: aethant drwy 'r afon ar draed; yna y llawenychaſom yndddo.

7 Eſe a lywodraetha drwy ei gadernid byth, ei lygaid a edrychant ar y cenhedloedd, nac ymddercheſed y rhai anufydd. *Selah.*

8 Oh bobloedd, bendithiwch ein Duw; a pherwch glywed llais ei fawl of:

9 Yr hwn ſydd yn goſod ein henaid mewn bywyd, ac ni dd'ai i'n troed lithro.

10 Canys profaiſt ni ô Dduw, coethaiſt ni fel coethi arian.

11 Dygaiſt ni i'r rhwyd, goſodaiſt waſcfa ar ein lwynau.

12 Peraiſt i ddynion farchogaeth ar ein pennau, aethom drwy yr tân, a'r dwfr: a thi a'n dygaiſt allan i *le* † diwall.

† Heb. *eſtauey.*

13 Dunaf i'th dŷ ag offrymmau poeth, talaf it fy addunedau:

14 Y rhai a ‡ adroddoid fy nghwefusau, ac a ddywedodd fy nghenau yn fy nghyfyngder.

‡ Heb. *agorodd.*

15 Offrymmaf it boeth offrymmau † breiſion, ynghyd ag arogl-darth hyrddod: aberthaf ŷchen, a bychod. *Selah.*

† Heb. *ſir.*

16 Deuwch, gwrandewch, y rhai oll a ofnwch Dduw: a mynegaf yr hyn a wnaeth efe i'm henaid.

17 Llefais arno ſ'm genau, ac efe a ddercha-fwyd ſ'm tafod.

18 Pe edrychaſwn ar anwiredd yn fy nghalon, ni wrandawſai 'r Arglwydd.

19 Duw yn ddiau a glybu, *ac* a wrandawodd ar lais fy ngweddi.

20 Bendigedic fyddo Duw 'r hwn ni thröddi fy ngweddi *oddi wrthe*, na'i drugaredd oddi wrthif innau.

PSAL. LXVII.

1 Gweddi am helaethu teyrnas Duw, 3 er llawenydd i'r bobl, 6 ac er amlhau bendithion Duw.

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth, Pſalm, *neu* gân.

DUw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio, a thy wynnebei wneb † arnom. *Selah.*

† Heb. *gyda ni.*

2 Fel yr adwaenner dy ffordd ar y ddaiar, a'th iechydwriaeth ym mhlith yr holl genhedloedd.

3 Molianned y bobl di ô Dduw, molianned yr holl bobl dydi.

4 Llawenhaed y cenhedloedd, a byddant hyfryd: canys ti a farni y bobl yn vniawn, ac a † lywodraethi y cenhedloedd ar y ddaiar. *Selah.*

† Heb. *gwna.*

5 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

6 *Yna* 'r ddaiar a rydd ei ffrwyth: *a* Duw, *ſef* ein Duw ni a'n bendithia.

7 Duw a'n bendithia, a holl derfynau 'r ddaiar a'i hofnant ef.

1 Gweddi wrth ſymmud'r arch. 4 Cyngor i ſolfaenu Duw am ei drugareddau, y cant ei ofni holl deyrnas. 19 Duw ei ſonir drugareddus.

¶ I'r pen-cerdd, Pſalm neu gân Dauddi.

CAnyſeded * Duw, gwaſcarer ei elynion: a ffoed ei gaſcion † oll ſiam ef.

* Num. 10. 35.

† Heb. *rhag ei wyneb ef.*

2 Chwedl *ſmoke* ſ'i chwalu maeſ: fel y tawdd cŵyr wrth y tân, dinithar y rhai annuwiol o flaen Duw.

3 Ond llawenyched y rhai cyfiawn: gorfoleddant gar bron Duw; a byddant hyfryd o lawenydd.

4 Canwch i Dduw, can-molwch ei enw, dercheſwch yr hwn ſydd yn marchogaeth ar y nefoedd, a'i enw yn IAH: a gorfoleddwch gar ei fron ef.

5 Tâd yr ymddifaid, a barn-wr y gweddwon *yw* Duw, yn ei breſſwylfa ſanctaidd.

6 Duw ſydd yn goſod *yr* unig mewn teulu: yn dwyn allan y rhai a *rwymwyd* mewn gefynnau; ond y rhai cyndyn a breſwyliant graſ-dir.

7 Pan aethoſt ô Dduw, o flaen dy bobl: pan gerddaiſt trwy yr anialwch; *Selah.*

8 Y ddaiar a grynodd, a'r nefoedd a ddiferaſſant o flaen Duw: Sinai *ynef o grynodd* o flaen Duw, ſef Duw Iſrael.

9 Dihidlaiſt law graſlawn ô Dduw, *ar* dy etifeddiaeth: ti a'i gwrteithiaiſt wedi ei blino.

10 Dy gynnulleidfa di ſydd yn trigo ynddi: yn dy ddaioni ô Dduw, yr wyt yn darparu i'r tlawd.

11 Yr Arglwydd a'r roddes y gair; mawr *oedd* † mintai y rhai a'i pregethent.

† Heb. *lu.*

12 Brenhinoedd byddinoc a † ffoeſant ar ffrwſt: a'r hon a drigodd yn tŷ a rannodd yr † *ysbail.*

† Heb. *ffoe-ant, ffoeſant.*

13 Er gorwedd o honoch ymmyſc y crochanau, *byddoch ſel* eicyll colommen wedi eu gwiſco ag arian, a'i hadenydd ag aur melyn.

14 Pan waſcarddd yr Hollalluog frenhinoedd ‡ ynddi, yr oedd hi yn wen fel eira yn Salmon.

‡ Neu, *ei.*

15 Mynydd Duw *ſydd fel* mynydd Baſan, yn ſynydd cribog *fel* mynydd Baſan.

16 Pa ham y llammwch chwi ſynyddoedd cribog *?* dymma 'r mynydd a chwennychodd Duw ei breſwylio, ie preſwylia 'r Arglwydd ynddo byth.

17 Cerbydau Duw *ydynt* ugain mil, *ſef* † miloedd o angelion: yr Arglwydd ſydd yn eu plith megis yn Sinai yn y Cyſſegr.

† Neu, *llawer mil.*

18 * Darcheſaiſt i'r uchelder, caeth-gludaiſt gaethſwed, derbyniaiſt roddion † i ddynion: ie i'r rhai cyndyn hefyd, *ſel* y preſwyliai 'r Arglwydd Dduw *yn eu plith.*

* Eph. 4. 8.

† Heb. *mewn dyn.*

19 Bendigedic *fyddo* 'r Arglwydd, *yr hwn* a'n llwytha beunydd *a daioni*, *ſef* Duw ein iechydwriaeth. *Selah.*

20 Ein Duw ni ſydd Dduw iechydwriaeth: ac i'r Arglwydd Dduw *y perthyn* dimgfau rhag marwolaeth.

21 Duw yn ddiau a archolla ben ei elynion: a choppa walltoc yr hwn a rodio, mewn ei gamweddau.

22 Dywedodd yr Arglwydd, dygaf *fy mhobl* drachefn o Baſan, dygaf *hwynt* drachefn o ddyfnder y môr.

23 Fel y † trocher dy droed yngwaed dy elynion, a thafod dy gŵn yn yr vn-rhyw.

† Neu, *tachui.*

24 Gwelſant

24 Gwyliant dy ſynadlad ô Dduw, mynediad ſy Nuw, ſy Mrenin, yn y cyſſegr.

25 Y canmolion a aethant o'r blaen, a'r cerddorion ar ôl: yn eu myſg yr oedd y llangcoſau yn canu cymbalau.

26 Bendithiwch Dduw yn y cynnulleidfaoedd, *ſef* yr Arglwydd, *y rhai ydych* o ffynnon Iſrael.

27 Yno *y mae* Benjamin ſychan a'u llywydd, tywyſogion Juda a'u cynnulleidfa: tywyſogion Zabulon, a thywyſogion Nephtali.

28 Dy Dduw a orchymmynnodd dy nerth: cadarnhâ ô Dduw, yr hyn a wnaethoſt ynom ni.

29 Brenhinoedd a ddygant î ti anrheg, er mwyn dy Demi yn Jeruſalem.

‡ Neu, *anifail y cyrs.* † Neu, *efe a naſcar.*

30 Cerydda ‡ dyrfa'r gwaywffyn, cynnulleidfa gwrdd-deirw, gyda lloi y bobl, ſel y delont yn oſtyngedic â darnau arian: †gwaſcar y bobl ſy dda ganddynt ryfel.

31 Pendefigion a ddeuant o'r Alpht, Ethiopia a eſtyn ei dwylo'n bryſſur at Dduw.

32 Teyrnaſoedd y ddaiar, cênwch î Dduw, canmolwch yr Arglwydd. *Selah.*

† Heb. *rhoi.*

33 Yr hwn a farchyg ar nêf y nefoedd, y rhai oeddynt erioed: wele efe yn † anfon ei lef, *a honno* yn lef nerthol.

34 Rhoddwch î Dduw gadernid: ei oruchelder *ſydd* ar Iſrael, a'i nerth yn yr wybrenau.

35 Ofnadwy wyt ô Dduw o'th gyſſegr; Duw Iſrael yw efe, ſydd yn rhoddi nerth, a chadernid i'r bobl; bendigedic *ſyddo* Duw.

PSAL. LXIX. ♫ *Peydnbawnol* ♫ *weddi.*

1 *Dafydd yn cwyno ei gyſtudd,* 13 *Yn gweddio am ymwared,* 22 *Yn dioſrydu ei elynion i ddiwiſtr.* 30 *Yn moliannu Duw gyd â diolch.*

I'r pen-cerdd ar Shoſannim, *Pſalm* Dafydd.

† Heb. *yn nhom y dyfnder.*

ACHub fi ô Dduw, canys y dyfroedd a ddaethant i mewn hyd at *ſy* enaid.

2 Soddais † mewn tom dyfn, lle nid *oes* ſefyllfa: deuthum i ddyfnder dyfroedd, a'r ffrŵd a liſodd troſof.

3 Blinais yn llefain, ſychodd fy nghêg; pallodd fy llygaid; *tra ydwyf* yn diſgwil wrth fy Nuw.

4 Amlach nâ gwallt fy mhen yw y rhai a'm caſânt heb achos: cedyrn yw fy ngelynion diachos, y rhai a'm diſethant: yna y talais yr hyn ni chymmerais.

† Heb. *ſyn-nor-rwydd.*

5 O Dduw tî a adwaenoſt fy ynfydrwydd, ac nid yw † fy nghamweddau guddiedic rhagot.

6 Na chywilyddier o'm plegit î, y rhai a obeithiant ynot ti, Arglwydd Dduw y lluoedd; na wradwydder o'm plegit i, y rhai a'th geiſiant ti, ô Dduw Iſrael.

7 Canys er dy fwyn di y dygais warthrudd, ac y tôdd cywilydd fy wyneb.

8 Euthym yn ddieithr i'm brodyr, ac *fel* eltron gan blant fy mam.

‖ Joa. 2. 17. * Rhuſ. 15. 3.

9 Canys * zêl dŷ dŷ a'm byſſodd, a * gwradwyddiad y rhai a'th wradwyddant di a ſyrthiodd arnaf.

10 Pan wylais *gan gyſtuddio* fy enaid ag ymprvyd, *bu hynny* yn wradwydd i mi.

11 Gwiſcais hefyd ſach-lain, ac euthym yn ddihareb iddynt.

† Heb. *i ſiarad diod i eraill.*

12 Yn fy erbyn y chwedleuei y rhai a eiſteddent yn y porth; ac ‡'r meddwon yr oeddwn yn † wawd.

‡ Gân-

13 Ond myfi, fy ngweddi ſydd attat ti ô Arglwydd, mewn amſer cymmeradwy: ô Dduw, yn lluoſogrwydd dy drugaredd, gwrando fi, yngwiciondeb dy iechydwriaeth.

14 Gwared fi o'r dom, ac na ſoddwyfi, gwareder fi oddi wrth *ſy* nghaſaion, ac o'r dyfroedd dyfnion.

15 Na lifed y ffrŵd ddwfr troſof, ac na lyngcad y dyfnder fi: na chaued y pydew ychwaith ei ſafn arnaf.

16 Clyw fi Arglwydd, canys da *yw* dy drugaredd: yn ôl lluawsdy doſturiaethau edrych arnaf.

17 Ac na chuddia dy wyneb oddi wrth dy wâs, canys *y mae* cyfyngder arnaf, bryſſia, gwrando fi.

18 Neſa at fy enaid, a gwared ef; achub fi o herwydd fy ngelynion.

19 Ti a adwaenoſt fy ngwarthrudd, a'm cywilydd, a'm gwradwydd: ſy holl elynion *ydynt* ger dy fron di.

20 Gwarthrudd a dorrodd fy nghalon, yr † Heb. *llydwyfus* a mi * Matth. 27. 48. Marc. 15. 23. Joa. 19. 29. * Rhuſ. 11. 9. ydwyf mewn gofid: a diſgwiliais *am rai* † i doſturio *wrthif*, ac nid *oedd neb*, ac am gyſſurwyr, ac ni chefais *neb*.

21 Rhoddaſant befyd fuſil yn fy mwyd, ac * a'm diodaſant yn fy ſyched â finegr.

22 * Bydded eu bwrdd yn fagl ger eu bron, a'i llwyddiant yn dramgwydd.

23 Tywyller. eu llygaid fel na welont, a gwna iw lwynau grynu bob amſer.

24 Tywallt dy ddig arnynt; a chyrhaedded llidiawgrwydd dy ddigoſaint hwynt.

25 Bydded eu † preſwylfod yn anigyfannedd, † Heb. *palas.* ac na fydded a drigo yn eu pebyll:

26 Canys erlidiaſant yr hwn a darawſit ti, † Heb. *dy archollediglon.* ac am ofid † y rhai a archollaiſt ti, y chwedleuant.

27 Dôd tî anwiredd ar eu hanwiredd hwynt, ‡ Neu, *gad anwiredd.* ac na ddelont i'th gyfiawnder di.

28 Deleer hwynt o lyfr y rhai byw: ac na ſcrifenner hwynt gyd â'r rhai cyfiawn.

29 Minnau, truan a gofidus ydwyf: dy iechydwriaeth di ô Dduw, a'm derchafo.

30 Moliannaf enw Duw ar gân, a mawrygaf ef mewn mawl.

31 A *hyn* fydd gwell gan yr Arglwydd nag ŷch, *neu* ſuſtach corniog, carnol.

32 Y trueiniaid a lawenychant *pan welant hyn*: eich calon chwithau, y rhai a geiſiwch Dduw, a fydd byw.

33 Canys gwrendy'r Arglwydd ar dlodion, ac ni ddiyſtyra efe ei garcharorion.

34 Neſoedd, a daiar, y môr a'r hyn oll a ymluſco ynddo, molant ef.

35 Canys Duw a achub Sion, ac a adeilada ddinaſoedd Juda, fel y trigont yno, ac y meddiannont hi.

36 A hiliogaeth ei weiſion a'i meddiannant hi: a'r rhai a hoffant ei enw ef, a breſwyliant ynddi.

PSAL. LXX.

1 *Dafydd yn ymbil ar Dduw am gyſtym ddiwiſtr i'r annuwiol, a'i nawdd i'r duwiol.*

¶ I'r pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd i gofio.

† Pſal. 40. 14.

O * Dduw, *pryſſura* i'm gwaredu, bryſſia Arglwydd i'm cymmorth.

* Pſal. 31. 4. & 71. 13.

2 * Cywilyddier, a gwarthrudder y rhai a geiſiant fy enaid: troer yn eu ôl, a gwradwydder y rhai a ewyllyſſiant ddrwg i mi.

3 Dattoer yn lle gwobr am eu cywilydd, y rhai a ddywedant ha, ha.

4 Llawenyched,

4 Lawenycheda, a gorfoleddai yntei ti y rhai oll a'th geisiant, a dywedet y rhai a garant dy iechydwriaeth yn wastad, mawryget Duw.

5 Minneu ydwyf dlawd ac anghenus, ô Dduw bryssia attaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd ydwyt ti, ô Arglwydd, na hir dria.

PSAL. LXXI. Bornwl weddi.

1 *Dafydd mewn hyder ffydd, a phrawf o ffafor Duw, yn gweddio trosto ei hun, ac yn erbyn gelynion ei enaid: 14 Yn addo bod yn ddiannwadol: 17 yn gweddio am nerth i barhau; 19 Yn moliannu Duw, ac yn addaw gwneuthur hynny yn llawen.*

YNot * ti ô Arglwydd, y gobeithiais, na'm cywilyddier byth.

2 Achub fi, a gwared fi yn dy gyfiawnder: gostwng dy glust attaf, ac achub fi.

3 Bydd i mi 'n † dreigla gadarn, i ddyfod iddi bob amser: gorchymmynnaist fy achub, canys ti yw fy nghraig a'm hamddeffynfa.

4 Gwared fi ô fy Nuw, o law 'r annuwiol, o law yr anghyfion, a'r trawsi.

5 Canys ti yw fy ngobaith, ô Arglwydd Dduw, fy ymddiried o'm ieuengctid.

6 Wrthit ti i'm cynhaliwyd o'r bru, ti a'm tynnaist o grôth fy mam: fy mawl *fydd* yn wastad am danat ti.

7 Oeddwn i lawer megis yn rhyfeddod: eithr tydi *yw* fy nghadarn noddfa.

8 Llanwer fy ngenau â'th foliant, ac â'th ogoniant beunydd.

9 Na fwrw fi ymmaith yn amser henaint: na wrthod fi pan ballo fy nerth.

10 Canys fy ngelynion fydd yn dywedyd i'm herbyn, a'r rhai a ddisgwiliant am fy enaid, a gyd-ymgynghorant,

11 Gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododd ef, erlidiwch, a deliwch ef; canys nid oes gwaredudd.

12 O Dduw, na fydd bell oddi wrthif, fy Nuw, bryssia i'm cymmorth.

13 Cywilyddier, a difether y rhai a wrthwynebant fy enaid; â gwarth ac â gwradwydd y gorchuddier y rhai a geisiant ddrwg i mi.

14 Minneu a obeithiaf yn wastad, ac a'th foliannaf di fwy-fwy.

15 Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder, a'th iechydwriaeth beunydd: canys ni wn rifedi *arnynt*.

16 Ynghadernid yr Arglwydd Dduw y cerddaf, dy gyfiawnder di yn vnic a gofiaf fi.

17 O'm ieuengctid i'm dysgaist ô Dduw, hyd yn hyn y mynegais dy ryfeddodau.

18 Na wrthod fi ychwaith, ô Dduw, †mewn henaint, a phan-llwydni: hyd oni fynegwyf dy ‡ nerth i'r genhedlaeth *hon*, a'th gadernid i bob vn a ddelo.

19 Dy gyfiawnder hefyd ô Dduw, fydd vchel, yr hwn a wnaethoft *betheu* mawrion; pwy, ô Dduw, *fydd* debyg i ti?

20 Ti yr hwn a wnaethoft i mi weled ami a blin gyfluddiau, a'm bywhei drachefn, ac a'm cyfodi drachefn o orddyfnder y ddaiar.

21 Amlhai fy mawredd, ac a'm cyffuri oddi amgylch.

22 Minneu a'th foliannaf â'r offeryn nabl, *sef* dy wirioned ô fy Nuw: canaf it â'r delyn, ô Sanct Iſrael.

23 Fy ngwefusau a fydiant hyllyd pan canwyf i ti, a'm henaid, yr hwn a waredaſt.

24 Fy thafod hefyd a draetha dy gyfiawnder beunydd, o herwydd cywilyddiwyd, a gwradwyddwyd y rhai a geisiant niwed i mi.

PSALM LXXII.

1 *Dafydd, wrth weddio tros Salomon, yn dangos datcini a gogoniant ei deyrnas ef yn y cyfcod, ond mewn gwirioneddd, teyrnas Chriſt;* 18 *yn bendithio Duw.*

Pſalm i Salomon.

O Dduw, dôd i'r brenin dy farnedigaethau, ac i fâb y brenin dy gyfiawnder.

2 Efe a farn dy bobl mewn cyfiawnder: a'th druenlaid â barn.

3 Y mynyddoedd a ddygant heddwch i'r bobl, a'r bryniau, trwy gyfiawnder.

4 Efe a farn druenlaid y bobl, efe a achub feibion yr anghenus: ac a ddryllia y gorthrymmwr.

5 Tra fyddo haul a lleuad i'th ofnant, yn oes oeſoedd.

6 Efe a ddeſcyn ſel glaw ar † gnſſ gwlin, fel cawodydd yn dyfrhau y ddaiar. † Neu, ir-wair.

7 Yn ei ddyddiau ef y blodreua y cyfiawn, ac amlder o heddwch fydd, † tra *fyddo* lleuad. † Heb. *bid* oni bo *bob lleuad.*

8 Ac efe a lywodraetha o fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd derfynau y ddaiar.

9 O'i flaen ef yr ymgrymma trigolion yr anialwch: a'i elynion a lyfant y llwch.

10 Brenhinoedd Tarſis, a'r ynyſoedd, a dalant anrheg; brenhinoedd Sheba a Seba a ddygant rodd.

11 Ie 'r holl frenhinoedd a ymgrymmant iddo: yr holl genhedloedd a'i gwalaraethant ef.

12 Canys efe a wared yr anghenog pan waeddo: y truan hefyd, a'r *hwn* ni *byddo* cynnorthwy-wr iddo.

13 Efe a arbed y tlawd a'r rheidus: ac a achub eneidiau y rhai anghenus.

14 Efe a wared eu henaid oddi wrth dwyll, a thrawsder: a gwerthfawr fydd eu gwaed yn ei olwg ef.

15 Byw hefyd fydd efe, a rhoddir iddo o aur Seba: gweddiant hefyd trosto efe yn wastadbeunydd y clodforir ef.

16 Bydd dyrnod o ŷd ar y ddaiar, ym mhen y mynyddoedd; ei ffrwyth a eſcwyd fel Libanus; a *phobl* y ddinas a flodeuant, fel gwellt y ddaiar.

17 Ei enw fydd yn dragywydd, ei enw a bery tra fyddo haul: ac ymbendithiant ynddo: yr holl genhedloedd a'i galwant yn wynfydedig.

18 Bendigedic *fyddo* 'r Arglwydd Dduw, Duw Iſrael, yr hwn yn vnic fydd yn gwneuthur rhyfeddodau.

19 Bendigedic hefyd *fyddo* ei enw gogoneddus ef yn dragywydd: a'r holl ddaiar a lanwer o'i ogoniant, Amen, ac Amen.

* *Gorphen gweddiau Dafydd fab Jeſſe.*

PSAL. LXXIII. Prydnawnol weddi.

1 *Y Prophwyd wedi gorfod rhyw brofedigaeth,* 2 *ar yr achlyſur hwnnw, yn dangos llwyddiant ar enwir;* 13 *a'r brin o gafodd ef wrth hynny, ſef anynddiciedd* 15 *Ei orfodaeth, ſef gwybod uncan Duw, yn diſetha yr annuwiol, ac yn cynnal a cyſiawn.*

¶ Pſalm

¶ Psa'm i Asaph.

‡ Neu, ettto.

YN ddiau da yw Duw i Israel; sef i'r rhai glân o galon.

2 Minnau, braidd na lithrodd fy nhraed, prin na thrippiodd fy nghamrau.

• Job. 21. 7. Psal. 37. 1. Jer. 12. 1. † Heb. dirf, neu ftus.

3 * Canys cenfigennais wrth y rhai yfydd, pan welais lwyddiant y rhai annuwiol.

4 Canys nid oes rhwymau yn eu marwolaeth, a'i cryder fydd † hejol.

5 Nid ydynt mewn blinder fel dynion eraill, ac ni ddiluddir amynt hwy gyd â dynion eraill.

6 Am hynny y cadwynodd balchder hwynt, ac y gwisc trawsder am danynt fel dilledyn.

7 Eu llygaid a faif allan gan fraster; gaethant tros feddwl calon o gyfoeth.

8 Y maent wedi llygru, yn chwedleua yn ddrygionus am drawsder, yn dywedyd yn uchel.

9 Gosodasant eu genau yn erbyn y nefoedd: a'i tafod a gerdd trwy'r ddaiar.

10 Am hynny y dychwel ei bobl ef yma, ac y gwescir iddynt ddwfr o bowl lawn.

11 Dywedasant hefyd, pa fodd y gwyr Duw? a oes gwybodaeth gan y Goruchaf?

12 Wele, dymma y rhai annuwiol, a'r rhai fydd lwyddiannus yn y byd; ac a amlhasant olud.

13 Diau mai yn ofer y glanhêais fy nghalon, ac y golchais fy nwylo mewn diniweidrwydd.

14 Canys ar hyd y dydd i'm maeddwyd, fy ngheryddu a ddaeth bôb boreu.

15 Os dywedwn, mynegaf fel hyn, wele a chenhedlaeth dy blant di y gwnawn gam.

16 Pan amcenais wybod hyn, blin oedd hynny yn fy ngolwg i:

17 Hyd onid euthum i gyflegr Duw: yna y deallais eu diwedd hwynt.

18 Diau ofod o honot hwynt mewn llithrigfa, a chwympo o honot hwynt i ddinyftr.

19 Mor ddisymmwth yr aethant yn anghyfannedd; pallâsant, a darfuant gan ofn.

20 Fel breuddwyd wrth ddihuno ei fydd ô Arglwydd, pan ddeffroech y dirmygi eu gwedd hwynt.

21 Fel hyn y gofidiodd fy nghalon i ac i'm pigwyd yn fy arennau.

22 Mor yfydd oeddwn, ac heb wybod: anifail oeddwn † o'th flaen di.

† Heb. fyd a thi.

23 Eto yr ydwyf yn wastad gyd â thi: ymaflaist yn fy llaw ddehau.

24 A'th gyngor i'm harweinai: ac wedi hynny i'm cymmeri i ogoniant.

25 Pwy fydd ganniti yn y nefoedd ond tydi? ac ni ewyllyfiais ar y ddaiar ond gyd â tiydi.

26 Pallodd fy nghnawd a'm calon; ond † nerth fy nghalon a'm rhan yw Duw yn dragywydd.

† Heb. craig.

27 Canys wele difethir y rhai a bellhânt oddi wrthit; torraift ymaith bôb vn a buteinio oddi wrthit.

28 Minneu, neffau ar Dduw fydd dda i mi, yn yr Arglwydd Ddurw y gofodais fy ngobaith, i dreuthu dy holl weithredoedd.

PSAL. LXXIV.

1 Y prophwyd yn cwyno anrheithio'r Cyflegr: 10 Yn erfyn cymmorth gan Ddaw, wrth ystyried ei allu, 18 a'i elynion enllibus, a'i blant, a'i gyfammod.

¶ † Maschil i Asaph.

‡ Neu, Pfalm i Aſaph i roddi athrawiaeth.

PAham Duw i'n bwriaist heibio yn dragywydd, ac y myga dy ddigofaint yn erbyn defaid dy borfa?

2 Cofia dy gynnulleidfa yr hon a brynaist gynt, a † llwyth dy etifeddiaeth yr hwn a waredaist: mynydd Sion hwn, y preswyli ynddo.

‡ Neu, gwialen.

3 Derchafa dy draed at anrhaith dragywyddol: fef at yr holl ddrwg a wnaeth y gelyn yn y Cyflegr.

4 Dy elynion a ruasant ynghanol dy gynnulleidfaoedd; gosodasant eu banerau yn arwyddion.

5 Hyfed oedd gwr, fel y codasai fwyfil mewn dycyl-good.

6 Ond yn awr y maent yn dryllio ei cherfiadau ar vnwaith, â bwyill ac â morthwylion.

7 Bwriasant dy gyflegroedd yn tân, hyd lawr yr halogasant breswylfa dy enw.

† Heb. dryllwn, neu darwn

8 Dywedasant yn eu calonnau; † cyd-anrheithiwn hwynt: llofcasant holl fynagogau Duw yn y tîr.

9 Ni welwn ein harwyddion, nid oes brophwyd mwy, nid oes gennym a wyr pa hyd.

10 Pa hŷd Dduw, y gwarthrudda 'r gwrthwyneb-wr? a gabla 'r gelyn dy enw yn dragywydd?

11 Pa ham y tynni yn ei ôl dy law, fef dy ddeheu-law? tynn hi allan o ganol dy fonwes.

12 Canys Duw yw fy Mrenin o'r dechreuad; gwneuthur-wr iechyd-wriaeth o fewn y tîr.

13 Ti * yn dy nerth a † berthaift y môr, dryllaift bennau † dreigiau yn y dyfroedd.

• Exod. 14. 21. † Heb. darrain.

14 Ti a ddryllaift ben Leviathan, roddaift ef yn fwyd i'r bobl yn yr anialwch.

‡ Neu, myfferch.

15 Ti * a holltaift y ffynnon, a'r afon, ti a ddyfyddaift afonydd cryfion.

• Exod. 17. 5. Num. 20. 11. Jof. 3. 13.

16 Y dydd fydd eiddo ti, y nos hefyd fydd eiddo ti: ti a baratoaift oleuni, a haul.

17 Ti a ofodaift holl derfynau 'r ddaiar; † ti a luniaift hâf a gaiaf.

† H. b. haf a gaiaf ti a'i lluniaſt.

18 Cofia hyn, i'r gelyn gablu, ô Arglwydd, ac i'r bobl ynfyd ddifenwi dy enw.

19 Na ddyro enaid dy ddurtur i gynnulleidfa fy gelynion, nac anghofia gynnulleidfa dy drueniaid byth.

20 Edrych ar y cyfammod, canys llawn yw tywyll-leoedd y ddaiar o drigfannau trawfter.

21 Na ddychweled y † tlawd yn wradwyddus, molianned y truan, a'r anghenus dy enw.

† Gor. thrymmhaſ.

22 Cyfod ô Dduw, dadleu dy ddadl, cofia dy wradwydd gan yr ynfyd beunydd.

23 Nac anghofia lais dy elynion; dadwrdd y rhai a godant i'th erbyn, fydd yn dringo yn wastadol.

PSAL. LXXV.

Boreuol weddi.

1 Y prophwyd yn moliannu Duw, 2 yn addaw barnu yn gyfiawn, 4 yn ceryddu 'r beilchion, trwy ystyried rhagluniaeth Duw, 9 yn moliannu Duw, ac yn addaw gwneuthur cyfiawnder.

¶ I'r pen-cerdd, ‡ Al-taſchith. Pſalm neu gân i Aſaph.

‡ Neu, Na ddiſtrywa.

CLodforwn dydi ô Dduw, clodforwn, canys agos yw dy enw: dy ryfeddodau a fynegant hynny.

2 Pan † ddarbyniwyf y gynnulleidfa, mi a farnaf yn vniawn.

† Neu, gymmerwyf amſer mulddic.

3 Yr ddaiar a'i holl drigolion: mi a fyddaf yn cynnal ei cholofnau. Selah.

4 Dywedais

4 Dywedaf wrth y rhai ynfyd, nac ymfydwch: ac wrth y rhai annuwiol, na ddercheſwch eich corn.

5 Na ddercheſwch eich corn yn vchel, na ddywedwch yn war-lyth.

6 Canys nid o'r dwyrain, nac o'r gorllewin, nac o'r † deſhau, y daw gorucheſtaeth.

† Heb. anialwch

7 Ond Duw ſydd yn barnu, efe a ofwng y naill, ac a gyfyd y ſtall.

8 O blegit y mae phiol yn llaw'r Arglwydd, a'r gwin ſydd gôch, yn llawn cymmyſc, ac efe a dywallodd o hwnnw: eithr holl annuwiolion y tir a waſcant, ac a yfant el waeloldion.

9 Minneu a fynegaf yn dragywydd, ac a ganaf i Dduw Jacob.

10 Torraf hefyd holl gorn y rhai annuwiol, a chorn y rhai cyfiawn a dderchefir.

PSAL. LXXVI.

1 *Datcan mawrhydi Duw yn ei Eglwys.* 11 *Cynghor iw wneſanethu ef yn barchedig.*

¶ I'r pen-canid ar Neginoth, Pſalm neu gân i Aſaph.

HYſpod yw Duw yn Judâ, mawr yw ei enw ef yn Iſrael.

2 Ei babell hefyd ſydd yn Salem, a'i drigfa yn Sion.

3 Yna y torrodd efe ſaethau y bŵa, y tarian, y cleddyf hefyd a'r frwydr. *Selah.*

4 Gogoneddusach wyt, a chadarnach nâ mynyddoedd yr yſpail.

5 Yſpeiliwyd y cedyrn galon, huniaſant eu hûn: a'r holl wŷr o nerth ni chawſant eu dwylo.

6 Gan dy gerydd di ô Dduw Jacob, y rhoed y cerbyd a'r march i gyſcu.

7 Tydi, tydi wyt ofnadwy, a phwy a ſaif o'th flaen, pan *eryno* dy ddigter?

8 O'r nefoedd y peraiſt glywed barn, ofnodd, a gorteged y ddaiar.

9 Pan gyfododd Duw i farn, i achub holl rai llednais y tir. *Selah.*

10 Diau, cynddaredd dŷn a'th foſſanna di, gweddill cynddaredd a wareſtddi.

11 Addunedwch, a thelwch i'r Arglwydd eich Duw; y rhai oll ydynt o'i amgylch ef, dygant anrheg, i'r † ofnadwy.

† Heb. ſyn.

12 Efe a dyrr ymmaith yſpryd tywyſogion, y mae yn ofnadwy i frenhinoedd y ddaiar.

PSAL. LXXVII.

1 *Y Pſalmydd yn dangos pa ymdrech creulon a fuaſai rhyngtho ac anobaith,* 10 *a'r orucheſtawd a gafodd, wrth ſtyried mawr a grafuſol weithredoedd Duw.*

¶ I'r pen-cerdd i Jeduthun: Pſalm i Aſaph.

A'm llêf y gwaeddais ar Dduw: a'm llêf ar Dduw, ac efe a'm gwrandawodd.

2 Yn nydd fy nhrallod y ceiſiais yr Arglwydd: fy † archoll a redodd liw nôs, ac ni pheidiodd: fy enaid a wrthodôdd ei ddiddanu.

† Heb. llaw.

3 Cofiais Dduw, ac a'm cythryblwyd, cwynais a chwyſcwyd fy yſpryd. *Selah.*

4 Deliaiſt fy llygaid yn neffro, ſynnodd arnaf, fel na allaf leferyd.

5 Yſtyriais y dyddiau gynt, blynyddoedd yr hên oeſoedd.

6 Cofio yr ydwyf fy nghân y nôs, yr ydwyf yn ymddiddan â'm calon: fy yſpryd ſydd yn chwilio yn ddyfal.

7 A'l yn dragywydd y bwrw 'r Arglwydd heibio? ac oni bydd efe bodlon mwy?

8 A ddarfu ei drugaredd ef yn dragywydd? a hallu ei addewid ef yn oes oeſoedd?

9 A anghofiodd Duw drugarhau? a gaeodd efe ei dryguredduu mewn ſoriant? *Selah.*

10 A dywedais, dymma fy nghwendid: *eithr* cofiaf flynyddoedd deheu-law y Goruchaf.

11 Cofiaf weithredoedd yr Arglwydd: i le cofiaf dy wrthiau gynt.

12 Myfyriaf hefyd ar dy holl waith: ac am dy weithredoedd y chwedleuaf.

13 Dy ffordd ô Dduw, *ydd* yn y cyſſegr: pa Dduw *mawr* fawr a'n Duw ni?

14 Tî yw y Duw ſydd yn gwneuthur rhyfeddodau, dangoſaiſt dy nerth ym myſc y bobloedd.

15 Gwaredaiſt â'th fraich dy bobl, meibion Jacob, a Joſeph. *Selah.*

16 Y dyfroedd a'th welſant o Dduw, y dyfroedd a'th welſant; hwy a ofnâſant; y dyfnderau hefyd a gynhyrfwyd.

17 Y cwmylau a † dywalltaſant ddwfr, yr wybrennau a roddaſant dwrwſ: dy ſaethau hefyd a gerddaſant.

† Heb. *dywalltwyd â'n ddwfr*

‡ Neu, *yn yr wybr*,

18 Twrf dy daran *a glywyd* ‡ o amgylch: meſitr a oleuaſant y bŷd: cyffrôdd, a chrynodd y ddaiar.

19 Dy ffordd *ydd* yn y môr, a'th lwybrau yn y dyfroedd mawrion: ac nid adweinir dy ôl.

20 * Tywyſaiſt dy bobl fel defaid, drwy law Moſes, ac Aaron.

* Exod. 14. 19.

PSALM LXXVIII. *Prydeſtawd ardderchog.*

1 *Cynghor i ddyſcu ac i bregethu cyffraith Duw.* 9 *Hiſtori diogeſaint Duw yn erbyn yr anghredadwy, a'r ennyddid,* 67 *Wedi bwrw heibio'r Iſraeliaid, y mae Duw yn dewis Judâ, Sion, a Dafydd.*

¶ Maſchil i Aſaph.

GWrando fy nghyfraith fy mhobl, gollyngwch eich cluſt at eiriau fy nghenau.

2 * Agoraf fy nghenau mewn dihareb, traethaf ddammegion o'r cynfyd:

* Pſal. 49. 4. Matth. 13. 35.

3 Y rhai a glywſom, ac a wybûom, ac a fynegodd ein tadau i ni.

4 Ni chelwn rhag ei meibion, *eu* fynegi i'r oes a ddêl foſſaint yr Arglwydd a'i nerth, a'i ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe.

5 Canys efe a ſiccrhaodd dyſtiolaeth yn Jacob, ac a oſododd gyfraith yn Iſrael: y rhai a orchymynnodd efe i'n tadau * eu dyſcu iw plant.

* Deut. 4. 9. & 6. 7.

6 Fel y gwybyddei'r oes a ddêl, *ſef* y plant a enid, a *phân* gyfodent, y mynegent *hwy* iw plant hwythau.

7 Fel y goſodent eu gobaith ar Dduw, heb anghofio gweithredoedd Duw, eithr cadw ei orchymynnion ef.

8 Ac na bydden fel eu tadau yn genhedlaeth gyndyn, a gwrthryfelgar, yn genhedlaeth ni † oſododd ei chalon yn vniawn; ac nid yw ei hyſpryd ffyddlon gydâ Duw.

† Heb. *pharatôdd ei chalon.*

9 Meibion Ephraim yn arfog, *ac* yn ſaethu â bŵa, a droſaſant *eu cefnau* yn nydd y frwydr.

10 Ni chadwaſant gyfammod Duw, eithr gwrthodaſant rôdio yn ei gyfraith ef.

11 Ac anghofiaſant ei weithredoedd, a'i ryfeddodau, y rhai a ddangoſaſ efe iddynt.

12 Efe

12 Efe a wnaethai wrthlan o flaen eu tadau
hwynt yn tîr yr Aipht, yn maes Zoan.
13 * Efe a darfiodd y môr, ac a aeth â
hwynt drwodd; gwnaeth hefyd i'r dwfr
ſefyll fel pen-twr.
14 * Yr dydd hefyd y tywyſodd efe hwynt
â chwmmwl, ac ar hŷd y nôs â goleuni tân.
15 * Efe a holltodd y creigiau yn yr anial-
lwch, a rhoddes ddiod *oddi* yno megis o ddyfn-
derau dirfawr:
16 Canys efe a ddûg ffrydiau allan o'r
graig, ac a dynnodd i lawr megis afonydd
o ddyfroedd.
17 Er hynny chwanegaſant eto bechu yn
ei erbyn ef, gan ddigio y Goruchaf yn y di-
ſhaithwch:
18 A themptiaſant Dduw yn eu calon, gan
ofyn bwyd wrth eu blŷs.
19 * Llefaraſant hefyd yn erbyn Duw, dy-
wedaſant, a ddichon Duw † arlwyo bwrdd yn
yr anialwch?
20 * Wele, efe a darawodd y graig, fel y
pliyllodd dwfr, ac y llifodd afonydd; a ddi-
chon efe roddi bara hefyd? a ddarpara efe gig
i'w bobl?
21 Am hynny y clybu 'r Arglwydd, ac y
digiodd, a thân a ennynnodd yn erbyn Jacob, a
digoſaint hefyd a gynneuodd yn erbyn Iſrael.
22 Am na chredaſant yn Nuw, ac na obeithi-
aſant yn ei lechydwriaeth ef.
23 Er iddo ef orchymyn i'r wybrennau
oddi vchod, ac egoryd dryſau y nefoedd:
24 A glawlo * Manna arnynt i'w fwytta:
a rhoddi iddynt ŷd y nefoedd.
25 * ‡ Dyn a fwyttâodd fara angelion, an-
fonodd iddynt ſwŷd yn ddigonol.
26 Gyrrodd y dwyrain wynt yn y nefoedd:
ac yn ei nerth y dûg efe ddeheu-wynt.
27 Glawlodd hefyd gig arnynt, fel llwch:
ac adar aſcellog fel tywod y môr.
28 Ac a wnaeth *iddynt* gwympo o fewn eu
gwerſyll, o amgylch eu preſſwyliaŷdd.
29 Felly y bwyttaſant, ac y llwyr ddi-
walliwyd hwynt, ac efe a barodd eu dymuni-
ad iddynt.
30 Ni ymwaddwyd hwynt o'r hyn a ſyſi-
aſant, *er hynny* * tra yr ydoedd eu bwyd yn
eu ſafnau,
31 Digliocedd Duw a gynneuodd yn eu
herbyn hwynt, ac a laddodd y rhai braſaf o
honynt, ac a † gwympodd ‡ etholedigion Iſ-
rael:
32 Er hyn oll pechaſant eto, ac ni chreda-
ſant i'w ryfeddodau ef.
33 Am hynny y treuliodd efe eu dyddiau
hwynt mewn oferedd, a'i blynyddoedd mewn
dychryn.
34 Pan ladde efe hwynt, hwy a'i ceiſient ef,
ac a ddychwelaſant, ac a geiſient Dduw yn fore:
35 Cofiaſant hefyd mai Duw *oedd* eu craig,
ac mai y Goruchaf Dduw *oedd* eu gwaredudd.
36 Er hynny, rhagrithio yr oeddynt iddo ef
â'i genau, a dywedyd celwydd wrtho â'i tafod:
37 A'i calon hefyd yn vniawn gyd ag ef,
na'i bod yn ffyddlon yn ei gyfammod ef.
38 Er hynny efe yn drugarog a faddeuodd
eu hanwiredd, ac ni ddiſtrodd *hwynt*: ie trôdd
ymaith ei ddigoſaint yn fynych, ac ni chyff-
rôdd ei holl lid.
39 Canys efe a gofiai mai cnawd oeddynt, a
gwynt yn mynet, ac heb ddychwelyd.
40 Pa fawl gwaith y ‡ digiaſant ef yn
yr anialwch, ac y gofidiaſant ef yn y diſar-
thwch?
41 Ie troeſant, a phroſiaſant Dduw, ac a
ofidiaſant derfyn i Sanct yr Iſrael.
42 Ni chofiaſant ei law ef, *na'r* dydd y
gwaredodd efe hwynt oddi wrth y ‡ gelyn.
43 Fel y goſodaſai efe ei arwyddion yn yr
Aipht, a'i ryfeddodau ym maes Zoan:
44 * Ac y troeſai eu haſonydd yn waed:
a'i ffrydiau, fel na allent yfed.
45 * Anfonodd gymmyſc-bîl yn eu plith, yr
hon a'i difloddi hwynt: a llyffaint iw diſtha.
46 * Ac efe â roddodd eu cnŵd hwynt i'r
lindys, a'i llafur i'r locuſt.
47 * † Diſtrywiodd eu gwin-wŷdd â chen-
llyſc; a'i ſycomor-wŷdd â ‡ rhew.
48 † Rhoddodd hefyd eu haniſelliaid i'r
cenllyſc, a'i golud i'r mellt.
49 Anfonodd arnynt gynddaredd ei lid, li-
diawgrwydd, a digter, a chyfyngder, trwy an-
ſon angelion drwg.
50 Cymmhwyſodd ffordd iw ddigoſaint,
nid attaliodd eu henaid oddi wrth angau: odd
eu ‡ bywyd a roddodd efe i'r haint.
51 * Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn
yr Aipht, ſef blaenion eu nerth hwynt yn
nhebyll Ham.
52 Ond efe a yrrodd ei bobl ei hun fel de-
faid, ac a'i harweiniodd hwynt fel praidd yn yr
anialwch.
53 Tywyſodd hwynt hefyd yn ddiogel, fel
nad ofnaſent: † a'r môr a orchguddiodd eu
gelynion hwynt.
54 Hwythau a ddug efe i oror ei ſancteiddrwydd: i'r mynydd hwn a enniliodd ei dde-
heulaw ef.
55 Ac * efe a yrrodd allan y cenhedloedd
o'i blaen hwynt, ac a rannodd iddynt etifeddi-
aeth wrth ſinyn, ac a wnaeth i lwythau Iſrael
drigo yn eu pebyll hwynt.
56 Er hynny temptiaſant a digiaſant Dduw
goruchaf, ac ni chadwaſant ei dyſtiolaethau:
57 Eithr ciliaſant a buant anffyddlon fel eu
tadau; troeſant fel bŵa twyllodrus.
58 * Digiaſant ef hefyd â'i huchel-fannau: * Deut.
a gyrraſant eiddigedd arno â'i cerfiedic ddel- 32. 21.
wau.
59 Clybu Duw *hyn*, ac a ddigiodd, ac a ffi-
eiddiodd Iſrael yn ddirfawr.
60 * Fel y gadawodd ef dabarnacl Siloh, y * 1 Sam.
babell a oſodaſai efe ymſyſc dynion: 4. 11.
61 Ac y rhoddod ei nerth mewn caethiwed,
a'i brydferthwch yn llaw 'r gelyn.
62 Rhoddes hefyd ei bobl i'r cleddyf, a digiodd wrth ei etifeddiaeth.
63 Tân a yſſodd eu gwŷr ieuaingc, a'i mor-
wynion ni † phriodwyd.
64 Eu hoffeiriaid a laddwyd â'r cleddyf, a'i † Heb.
gwragedd gweddwon nid wyliaſant. *Chanmoliad wyd.*
65 Yna y deffrôdd yr Arglwydd fel un o
gyſcu i fel cadarn yn bloeddio gwedi gwin.
66 Ac efe a darawodd ei elynion o'r tu ôl: a
rhoddes iddynt warth tragywyddol.
67 Gwrthododd hefyd babell Joſeph, ac ni
tholodd lwyth Ephraim:
68. Ond efe a etholodd lwyth Juda, mynydd
Sion, yr hwn a hoffodd.
69 Ac a adeiladodd ei gyſſegr fel *ſŷr* vchel: * 1 Sam.
fel y ddaiar, yr hon a ſeiliodd efe yn dragy- 16. 13.
wydd. 2 Sam.
70 * Etholodd hefyd Ddafydd ei wâs, ac 7. 8.
a'i cymmerth o gorlannau y defaid. 1 Cron.
11. 2.

71 * Oddi

* Exod. 14. 21.
* Exod. 13. 21. & 14. 24.
* Exod. 17. 6. Num. 20. 10. 11. Pſal. 105. 41. 1 Cor. 10. 4.
* Num. 11. 4.
† Heb. *Dreſnu.*
* Exod. 17. 6. Num. 20. 11.
* Exod. 16. 14.
* Joan. 6. 31.
‡ Neu, *Pawb a fwyttaodd fara 'r Gadyrn.*
* Num. 11. 33.
† Heb. *Grymmodd neu blygodd*
‡ Neu, *yw Jeſhurun.*
‡ Neu, *Gwrthryfelaſant yn erbyn.*
* Exod. 14. 27. & 15. 19.
* Joſua. 13. 7.
* Deut. 32. 21.
† Heb. *Chanmoliad wyd.*
* 1 Sam. 16. 13. 2 Sam. 7. 8. 1 Cron. 11. 2.

71 * Oddi ar ôl y *defaid* cyfebron, y daeth ag ef i borthi Jacob ei bobl, ac Israel ei etifeddiaeth.

72 Yntef a'i porthodd hwynt yn ôl perffeithrwydd ei galon, ac a'i trinodd wrth gyfarwyddyd ei ddwylo.

PSAL. 78. *Boreuol.*
LXXIX 52 *Weddi.*

1 *Y Pſalmudd yn cwyno dyfrod Jerusalem, 8 yn gweddio am ymwared, 13 ac yn addo diolch.*

¶ Pſalm i Aſaph.

YCenhedloedd, ô Dduw, a ddaethant i'th etifeddiaeth, halogasant dy Demi ſanctaidd; gwnaſant Jeruſalem yn garneddau.

2 Rhoddaſant gelanedd dy weiſion yn ſwyd i adar y nefoedd, a chig dy ſainct i fwyta fiod y ddaiar.

3 Tywalltaſant eu gwaed fel dwfr o amgylch Jeruſalem, a'c nid oedd a'i claddei.

4 * Yr ydym ni yn warthrudd i'n cymydogion, dirmyg a gwatwargedd i'r rhai ſydd o'n amgylch.

5 * Pa hyd Arglwydd, a ddigi di 'n dragywyddol? a lyſc dy eiddigedd di fel tân?

6 * Tywallt dy lid ar y cenhedloedd ni'th adnabuant: ac ar y teyrnaſoedd ni alwaſant ar dy enw.

7 Canys yſſaſant Jacob, ac a wnaethant ei lafwyſfa yn anghyfannedd.

8 * Na chofia 'r anwireddau gynt i'n herbyn; bryſſia, rhacflaened dy dofturi drugareddau ni: canys llefc iawn i'n gwaeledwyd.

9 Cynnorthwya ni ô Dduw ein iachawdwriaeth, er mwyn gogoniant dy enw: gwared ni hefyd, a thrugarhâ wrth ein pechodau, er mwyn dy enw.

10 Pa ham y dywed y cenhedloedd, pa le y *mae* eu Duw hwynt? bydded hyſpys ym mhlith y cenhedloedd yn ein golwg ni, *wrth* ddial gwaed dy weiſion, yr hwn a dywallwyd.

11 Deued ochenaid y charcharorion ger dy fron, yn ôl mawredd dy ‡ nerth: cadw blant marwoliaeth.

12 A thâl i'n cymydogion ar y ſeithfed lw mdnwes eu cabledd, drwy 'r hon i'th gablaſant di, ô Arglwydd.

13 A ninneu dy bobl, a defaid dy borfa, a'th foliannwn di yn dragywydd: a datcanwn dy foliant o genhedlaeth i genhedlaeth.

PSAL. LXXX.

1 *Dafydd yn ei weddi yn cwyno trueni yr Eglwys.* 8 *Deiſyf Duw a'i blanno, yn troſi yn farneligaethau.* 14 *Y mae yn gweddio am ymwared.*

¶ I'r pen-cerdd ar Soſhannim Eduth, Pſalm i Aſaph.

GWrando ô fugail Iſrael, yr hwn wyt yn arwain Joſeph fel praidd: ymddiſcleiria yr hwn wyt yn eiſtedd rhwng y Cerubiaid.

2 Cyfod dy nerth o flaen Ephraim, a Benjamin, a Manaſſeh, a thyred yn iachawdwriaeth i ni.

3 Dychwel ni ô Dduw, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

4 O Arglwydd Dduw 'r lluoedd, pa hŷd y † ſorri wrth weddi dy bobl?

5 Porthaiſt hwynt â bara dagrau, a diodaiſt hwynt â dagrau *mewn* ſoſur mawr.

6 Goſodaiſt ni yn gynnen i'n cymydogion, a'n gelynion a'n gwatwargant yn eu myſc

7 O Dduw 'r lluoedd dychwel ni, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

8 Mudaiſt win o'r Aipht, bwriaiſt y cenhedloedd allan, a phlennaiſt hi.

9 Ar ôl paratoi o'i blaen, a pheraiſt iddo gymmeryd gwreiddio, a hi a lanwodd y tir.

10 Cyſgodwyd y mynyddoedd gan ei chyſcod *ſo* a'i changhennau oedd fel cedr-wydd † rhagorol.

11 Hi a ſtynnodd ei changau hyd y môr, a'i blagur hyd yr afon.

12 Pa ham y rhwygaiſt ei chaeau, fel y tynno pawb a elo heibio *ar hyd y* ffordd ei grawnwin?

13 Y baedd o'r coed a'i turria, a'r bwyſt ſil y maes a'i pawr.

14 O Dduw 'r lluoedd, dychwel attolwg; edryc o'r nefoedd a chanfydd, ac ymwel â'r winwydden hon:

15 A'r winllan a blannodd dy ddeheu-law: ac â'r planhigyn a gadarnheaiſt i ti dy hun.

16 Lloſcwyd hi â thân, torrwyd hi i lawr: gurgeryd dy wyneb y diſtethir hwynt.

17 Bydded dy law dros ŵr dy ddeheu-law, a thros fab dŷn *yr hwn* a gadarnheaiſt i ti dy hun.

18 Felly ni chiliwn yn ôl oddi wrthit ti: bywhâ ni, ac ni a alwn ar dy enw.

19 O Arglwydd Dduw 'r lluoedd, dychwel ni: llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

PSAL. LXXXI.

1 *Y mae yn annog i roi cyſoeddi diolch i Dduw.* 4 *Bod Duw yn gofyn hynny a rhoddedd oblegid* 8 *Duw wrth annog i offrymu dod, yn cwyno chag ei hanufydd-dod iddo, yr hon ſy'n dioddefydd.*

¶ I'r Pen-cerdd ar Gittith, i Aſaph.

Pſalm i Aſaph.

CAnwch yn llafar i Dduw ein cadernid: canwch yn llawen i Dduw Jacob.

2 Cymmerwch pſalm, a moeswch i'r timpan, y delyn hyfryd, a'r nabl.

3 Ymddiſcleiriwch ar y lloer newydd, ar yr amſer nodedic, yn nydd ein hwyl.

4 Canys deddf *yw* hyn i Iſrael, a dyfod i Dduw Jacob.

5 Ere a'i goſododdyn deſtiolaeth yn Joſeph: pan aeth efe allan i erwy dir yr Aipht, *lle* y clywais iaith ni ddealltwn.

6 Tynnais ei yſcwydd oddi wrth y baich: ei ddwylo a ymadawſant â'r crochanau.

7 Mewn cyfyngder y gelwaiſt, ac mi a'th waredais: gwrandewais di yn nirgelwch y dêrau, profais di wrth ddyfroedd * Meribah. *Selah.*

8 Clyw fy mhobl, a mi a deſtiolaethaf i ti Iſrael, o gwrandawi arnaf.

9 Na fydded ynot Dduw arall, ac nac ymgrymma i Dduw dieithr.

10 Myfi 'r Arglwydd dy Dduw, yw 'r hwn a'th ddûg di allan o dir yr Aipht: ledia dy ſafn, ac mi a'i llanwaf.

11 Ond ni wrandawai fy mhobl ar fy llef, ac Iſrael ni'm mynnai.

12 * Yna y gollyngais hwynt yngkyndynrwydd eu calon, aethant wrth eu cynghorion eu hunain.

13 Oh na wrandawai fy mhobl arnaf: na rodiaſai Iſrael yn fy ffyrdd.

14 Buan y goſyngaſwn eu gelynion: ac y troſwn fy llaw yn erbyn eu gwrthwynebwyr.

15 Caſâai yr Arglwydd a † ſymmeraſant

‡ Neu, *In erbyn*

* Exod. 17. 6.

‡ Neu, *Tywyllwch.*

* Act. 14. 16.

† Heb. *Dofyddion ſeu ſoddi wyllt*

arnynt: ymoflwng iddo ef, a'i hamfer hwythau fuafai 'n dragywydd.

16 Bwyddafai hwynt hefyd â braſder gwenith: ac â mêl o'r graig i'th ddiwallaſwn.

PSALM LXXXII. *Pryddhawnol* LXXXII. *weddi.*

1 *Dafydd wedi cynghori y bawb mewn, y a cheryddu eu beſceuliadrau hwy,* 8 *yn erfyn ar Ddaw farnu.*

¶ Pſalm i Aſaph.

DUw ſydd yn ſefyll ynghynulleidfa y galluog: ym-mhlith y duwiau y barn efe.

2 Pa hŷd y barnwch ar gam? ac y derbyniwch *wynebau y rhai annuwiol? *Selah.*

3 ‡ Barnwch y tlawd a'r ymddifad, cyfiawnhewch y cuſtuddiedig a'r rheidus.

4 * Gwaredwch y tlawd a'r anghenus: achubwch *hwynt* o law y rhai annuwiol.

5 Ni ŵyddant, ac ni ddeallant, mewn tywyllwch y rhodiant: holl ſyſaſiau y ddaear a ſymudwyd o'i lle.

6 Mŷfi a ddywedais, * duwiau *ydych* chwi, a meibion y Goruchaf *ydych* chwi oll.

7 Eithr byddwch ſe rw fel dynion, ac fel yn o'r tywyſogion y ſyrthiwch.

8 Cyfod o Dduw, barna 'r ddaiar, canys ti a etifeddi 'r holl genhedloedd.

PSALM LXXXIII.

1 *Achwyn wrth Ddaw rhag brâd y gelyn.* 9 *Gweddi yn erbyn y rhai ſy yn gorthrymmu yr Eglwys.*

¶ Cân neu Pſalm i Aſaph.

O Dduw na ofnga, na thaw, ac na fydd lonydd, ô Dduw.

2 Canys wele dy elynion ſydd yn tarfyſcu, a'th gaſeion yn cyfodi eu pennau.

3 Ymgyfrinachaſant yn ddichellgar yn erbyn dy bobl, ac ymgynghoraſant yn erbyn dy rai dirgel di.

4 Dywedaſant, dewch, a difethwn hwynt, fel na byddont yn genhedl; ac na chofier enw Iſrael mwyach.

5 Canys ymgynghoraſant yn † vn fryd, ac ‡ yn unig yn erbyn.

6 Pebyll Edom, a'r Iſmaeliaid, y Moabiaid, a'r Hagariaid:

7 Gebal, ac Ammon, ac Amalec, y Philliſtiaid, gyd â phreſwyl-wŷr Tyrus.

8 Aſſur hefyd a ymgwplyſodd â hwynt, buant fraich i blant Lot. *Selah.*

9 * Gwna di iddynt fel i Midian, megis i * Siſara, megis i Jabin, wrth afon Ciſon.

10 Yn Endor y difethwyd hwynt, aethant yn dail i'r ddaiar.

11 Gwna ei bendeſigion fel * Oreb, ac fel Zeeb, a'l holl dywyſogion fel Zebah, ac fel Salmunnah.

12 Y rhai a ddywedaſant, cymmerwn i ni ŷstâd neddau Duw iw meddiannu.

13 Goſod hwynt, ô fy Nuw, fel olwyn; fel ſoſ o flaen y gwynt.

14 Fel y flyſc tân goed, ac fel y goddeithia fflam fynyddoedd:

15 Felly erlit ti hwynt â'th demheſtl, a dychryna hwynt â'th gorwynt.

16 Llanw eu hwynebau â gwarth, fel y ceiſiont dy enw, ô Argiwydd.

17 Cywilyddier, a thralloder hwynt yn dragywydd: ie gwradwydder, a difether hwynt:

18 Fel y gwypont mai tydi, yr hwn yn vnic *wyt* Jehoſa *wrth* dy enw, *wyt* Oruchaf ar yr holl ddaiar.

PSAL. LXXXIV.

1 *Dafydd yn hiraethu am gyſundeb y cyſſegr,* 4 *acyn llawen mor ddedwydd yw y rhai ſy yn trox ynddo:* 8 *Ac yn gweddio ar gael o hono yntau ſymud yno drachefn.*

¶ I'r pen-cerdd ar Gittith, Pſalm i feibion Corah.

MOr hawddgar *yw* dy bebyll di, ô Argiwydd y lluoedd!

2 Fy enaid a hiraetha, ie ac a flyfia am gynteddau 'r Argiwydd: fy nghalon, a'm cnawd a waeddant am y Duw byw.

3 Aderyn y tŷ hefyd a gaſodd dŷ, a'r wennol nyth iddi, lle y goſyd ei chywion: ſef dy allorau di, ô Argiwydd y lluoedd, fy Mrenin a'm Duw.

4 Gwyn fŷd preſſwylwŷr dy dŷ: yn waſtad i'th foliannant. *Selah.*

5 Gwyn ei fyd y dŷn y mae ei gadernid ynot, *ac* ŷnt ſtyrdd yn eu calon.

6 Y rhai yn myned trwy ddyffryn † Baca, a'i gwnânt yn flynnon, a'r glaw a † leinw y llynnau.

7 Ant o † nerth i nerth; ymddengys *pob* un ger bron Duw yn Sion.

8 O Argiwydd Dduw 'r lluoedd, clyw fy ngweddi: gwrando, ô Dduw Jacob. *Selah.*

9 O Dduw ein tarian, gwêl, ac edrych ar wyneb dy eneiniog.

10 Canys gwell yw diwrnod yn dy gynteddau di nâ mil: dewiſwn † gadw drws yn nhŷ fy Nuw, o flaen trigo ym mhebyll annuwioldeb.

11 Canys haul, a tharian yw 'r Argiwydd Dduw: yr Argiwydd a rydd râs a gogoniant: ni attal efe ddim daioni oddi wrth * y rhai a rodiant yn berffaith.

12 O Argiwydd y lluoedd, gwyn fŷd y dyn a * ymddiried ynot.

PSAL. LXXXV.

1 *Dafydd wedi praſ trugareddau Duw o'r blaen, yn gweddio ar iddynt barhau,* 8 *ac o hyder ir ddaioni Duw, yn addo diſgwyl wrthynt.*

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Pſalm.

GRaſ-lawn fuoſt, ô Argiwydd, i'th dîr: dychwelaiſt gaethiwed Jacob.

2 * Maddeuaiſt anwiredd dy bobl: cuddiaiſt eu holl bechod. *Selah.*

3 Tynnaiſt ymmaith dy holl lid; † troiſt oddi wrth lidiawgrwydd dy ddigter.

4 Trô ni ô Dduw ein iechydwriaeth: a thorr ymmaith dy ddigoſaint wrthym.

5 A'i byth y digi wrthym? a eſtynni di dy ſorriant hyd genhedlaeth a chenhedlaeth?

6 Oni threi di a'n bywhau ni; fel y llawenycho dy bobl ynot ti?

7 Dangos i ni, Argiwydd, dy drugaredd: a dôd i ni dy iechydwriaeth.

8 Gwrandawaf beth a ddywed yr Argiwydd Dduw; canys efe a draetha heddwch iw bobl, ac iw ſainct; ond na throant at yn-fydrwydd.

9 Diau *ſod* ei iechyd ef yn agos i'r rhai a'i hofnant: fel y trigo gogoniant yn ein tîr ni.

10 Trugaredd a gwirioneddd a ymgyfarfuant: cyfiawnder a heddweh a ymgufanaſant.

11 Gwirioneddd a dardda o'r ddaiar; a chyfiawnder a edrych i lawr o'r nefoedd.

12 Yr Argiwydd hefyd a rydd ddaioni; a'n daiar a rydd ei chnwd.

13 Cyfiawnder

Deut. 1. 17.
‡ *Ymddiffynwch.*
* Dihar. 24. 11.
* Joa. 10. 34.
† Heb. *ungalon.* ‡ *gwneithant gyfiannod.*
* Barn. 7. 22.
* Barn. 4. 15. 24.
* Barn. 7. 25. & 8. 21. Eſa. 10. 26.
‡ *Meyddyd.* † Heb. *orchguddia.*
‡ Neu, *ſintai i ſintai.*
† Heb. *eiſteddd wrth y rhaioc.*
* Pſal. 34. 9.
* Pſal. 2. 12.
Heb. *Bodaſ wyt.* * Pſal. 32. 1.
† Heb. *troiſt dy ddigter.*
rhag. lidio.

13 Cyfiawnder a o'l flaen ef: ac a osyd ei draed ef ar y ffordd.

PSAL. LXXXVI. 55 *Bestwol weddi.*

1 *Defydd yn cadarnhau ei weddi, trwy osyded fod ganddo ffydd,* 5 *trwy ddaioni a gallu Duw;* 11 *yn deisyf parhau o'r gras cyntaf:* 14 *Ac wrth gwyno rhag y beilch, yn arfyn rhyw arwydd o ddaioni Duw.*

¶ Gweddi Dafydd.

GOstwng, ô Arglwydd, dy glust, gwrando fi: canys truan ac angherus ydwyf.

2 Cadw fy enaid, canys ‡ sanctaidd ydwyf: achub di dy was, ô fy Nuw, yr hwn fydd yn ymddiried ynot.

3 Trugarha wrthif, Arglwydd, canys arnat y llefaf ‡ beunydd.

4 Llawenha enaid dy was, canys attat y derchafaf fy enaid.

5 * Canys ti ô Arglwydd *ydwyt* dda, a maddeugar: ac o fawr drugaredd i'r rhai oll a alwant arnat.

6 Clyw Arglwydd, fy ngweddi: ac ymwrando â llais fy ymbil.

7 Yn nydd fy nghyfyngder y llefaf arnat: canys gwrandewi fi.

8 Nid *oes* fel tydi ym mysc y duwiau, ô Arglwydd: * na *gweithredoedd* fel dy weithredoedd di.

9 Yr holl genhedloedd, y rhai a wnaethost a ddeuant, ac a addolant gar dy fron di, ô Arglwydd: ac a ogoneddant dy enw.

10 Canys *ydwyt* fawr, ac yn gwneuthur rhyfeddodau: * ti yn unic *wyt* Duw.

11 * Dysc i mi dy ffordd ô Arglwydd, mi a rodiaf yn dy wirioneddi: una fy nghalon i ofni dy enw.

12 Moliannaf di ô Arglwydd fy Nuw, â'm holl galon: a gogoneddaf dy enw yn dragywydd.

13 Canys mawr *yw* dy drugaredd tu ag attafi, a gwaredaist fy enaid ‡ o vffern isaf.

14 Rhai beilchion a gyfodasant i'm herbyn, ô Dduw, a chynnulleidfa † y trawsion a geisiasant fy enaid, ac ni'th osodasant di gar eu bron.

15 * Eithr ti ô Arglwydd, *wyt* Duw trugarog, a gras-lawn; hwyrfrydic i lid, a helaeth o drugaredd a gwirioneddi.

16 Edrych arnaf, a thrugarha wrthif: dyro dy nerth i'th was, ac achub fab dy wasanaethferch.

17 Gwna i mi arwydd er daioni, fel y gwelo fy nghasaion, ac y gwradwydder hwynt: am i ti, ô Arglwydd, fy nghynnorthwyo, a'm diddanu.

PSAL. LXXXVII.

1 *Natur iaeth a gogoniant yr Eglwys.* 4 *Cynnydd, a pharch, a diddanwch aelodau'r Eglwys.*

¶ Psalm *neu* gân i feibion Corah.

EI sail *sydd* ar y mynyddoedd sanctaidd.

2 Yr Arglwydd a gâr byrth Sion, yn fwy na holl breswylfeydd Jacob.

3 Gogoneddus *betheu* a ddywedir am danat ti, ô ddinas Duw. *Selah.*

4 Cof ac Rahab a Babilon wrth fynghydnabod: wele Philistia a Thyrus ynghyd ag Ethiopia: yno y ganwyd hwn.

5 Ac am Sion y dywedir, y gŵr a'r gŵr a anwyd ynddi, a'r Goruchaf ei hun a'i sicrhâ hi.

6 Yr Arglwydd a gyfrif pan scrifennodd y bobloedd, mai hwn yno. *Selah.*

7 Y cantorion a'r cerddorion *a ddywedant* ynot fy holl ffynhonnau *ydyd* ynot ti.

PSAL. LXXXVIII.

Gweddi yn ymwneyd ychwyn ddwyrn-dost.

¶ Psalm *neu* gân i feibion Corah, i'r pencerdd ar Mahalath Leannoth. ‡ Maschil Heman yr Ezrahiad. ‡ Neu, Psalm *neu gerdd yn rhai athrawiaeth.*

O Arglwydd Dduw fy iechydwriaeth, gwaeddais o'th flaen ddydd a nôs.

2 Deued fy ngweddi gar dy fron, gostwng dy glust at fy llefain.

3 Canys fy enaid a lanwyd o flinderau, a'm henioes a nesâ i'r beddrod.

4 Cyfrifwyd fi gyd a'r rhai a ddescynnant i'r pwll: ydwyf fel gŵr heb nerth:

5 Yn rhydd ym mysc y meirw, fel rhai wedi eu lladd, yn gorwedd mewn bedd: y rhai ni chofi mwy: a hwy a doccwyd ‡ oddi wrth dy law. ‡ Neu, gan.

6 Gosodaist fi yn y pwll isaf: mewn tywyllwch, yn y dyfnderau.

7 Y mae dy ddigofaint yn pwyso arnaf: ac â'th holl donnau i'm cystuddiaist. *Selah.*

8 Pellheaist fy nghydnabod oddi wrthif, gwnaethost fi yn ffiedd-dra iddynt: gwaccaewyd fi, fel nad awn allan.

9 Fy llygad a ofidiodd gan fynghystudd, llefais arnat Arglwydd beunydd: estynnais fy nwylo attat.

10 Ai i'r meirw y gwnei ryfeddod? a gyfyd y meirw a'th foliannu di? *Selah.*

11 A draethir dy drugaredd mewn bedd? a'th wirioneddi yn nistriw?

12 A adwaenir dy ryfeddod yn y tywyllwch? a'th gyfiawnder yn nhir anghof?

13 Ond mysi a llefais arnat Arglwydd: yn foreu yr achub fy ngweddi dy flaen.

14 Pa ham Arglwydd y gwrthodi fy enaid? y cuddi dy wyneb oddi wrthif?

15 Truan ydwyf, ac ar drangcoeligaeth o'm hieuengctid, dygaia dy ofn, ac yr ydwyf yn petruso.

16 Dy foriant a aeth trosof, dy ddychrynnedigaethau a'm torrodd ymmaith.

17 Fel dwfr i'm cylchynasant ‡ beunydd: ac i'm cyd-amgylchasant. ‡ Neu, *ar hyd y dydd.*

18 Câr a chyfaill a yrraist ym mhell oddi wrthif, a'm cydnabod i dywyllwch.

PSAL. LXXXIX. *Prydnhawnol* 55 *weddi.*

1 *Defydd yn moliannu Duw am ei gyfammod,* 5 *am ei ryfeddol allu,* 15 *am ei ofal trosti Eglwys,* 19 *am ei ffafor i frenhiniaeth Dafydd:* 38 *Yna yn cwyno am yr hyn a ddigwyddasai yn y gwrthwyneb, a'i yn ymgyrchu o Duw, yn ei weddio, ac yn ei fendithio.*

¶ ‡ Maschil Ethan yr Ezrahiad. ‡ Neu, Psalm i Ethan, &c. i rai athrawiaeth.

TRugareddau'r Arglwydd a ddatcanaf byth, â'm genau y mynegaf dy wirioneddi, o genhedlaeth hyd genhedlaeth.

2 Canys dywedais, adeiledir trugaredd yn dragywydd: yn y nefoedd y sicrhei dy wirioneddi.

3 Gwneuthum ammod â'm hetholedig, tyngais i'm gwâs Dafydd. * 2 Sam. 7. 11.

4 Yn dragywydd y sicrhâf dy hâd ti: ac o genhedlaeth i genhedlaeth yr adeiladaf dy orseddfainge di. *Selah.*

5 A'r nefoedd, ô Arglwydd a foliannant dy ryfeddod;

ryfuddiad, a'th wiriondeb ynghynnulleidfa y ſainct.

6 Canys pwy yn y nêf a gyffelybir i'r Arglwydd? *pwy* a gyffelybir i'r Arglwydd ym myſc meibion y cedyrn?

7 Duw ſydd ofnadwy iawn ynghynnulleidfa'r ſainct: ac iw arſwydo yn ei holl amgylchoedd.

8 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, pwy ſydd fel tydi, yn gadarn lor? a'th wiriondeb o'th amgylch?

9 Ti wyt yn llywodraethu ymchŵydd y môr: pan gyfodo ei donnau, ti a'i goſtegi.

10 Ti a ddrylliaiſt yr ‡ Aipht, fel *un* lladdedic: drwy † neerth dy fraich y gwaſgaraiſt dy elynion.

11 * Y nefoedd *ydynt* eiddo ti, a'r ddaiar *ſydd* eiddo ti: ti a ſeiliaiſt y byd a'i gyflawndar.

12 Ti a greaiſt ogledd a dehau: Tabor a Hermon a lawenychant yn dy enw.

13 *Y mae* i ti fraich, a chadernid; cadarn yw dy law, ac vchel yw dy ddeheu-law.

14 Cyfiawnder, a barn *yw* ‡ trigfa dy orſeddfaingc: trugaredd a gwirionedd a ragflaenant dy wyneb.

15 Gwyn ei fŷd y bobl a adwaenant yr * hyfrydlais: yn llewyrch dy wyneb ô Arglwydd y rhodiant hwy.

16 Yn dy enw di y gorfoleddant beunydd, ac yn dy gyfiawnder yr ymdderchafant.

17 Canys goddiawgrwydd *yw* cadernid hwynt *ydwyt* ti; ac yn dy ewyllys da y derchefir ein corn ni.

18 Canys ‡ yr Arglwydd *yw* ein tarian: a Sanct Iſrael *yw* ein Brenin.

19 Yna'r ymddiddanaiſt mewn gweledigaeth â'th ſainct, ac a ddywedaiſt, goſodais gymmorth ar *yn* cadarn: derchefais *un* atholedic o'r bobl.

20 * Cefais Ddafydd fy ngwaſanaeth-wr: e neinlais ef â'm holew ſanctaidd.

21 Yr hwn y ſiccrheir fy llaw gyd ag ef: a'm braich a'i nertha ef.

22 Ni orthrymma y gelyn ef; a'r mâb anwir nis cyſtuddia ef.

23 Ac mi a goethaf ei elynion o'i flaen, a'i gaſaion a darawaf.

24 Fy ngwirionedd hefyd, a'm trugaredd *ſydd* gyd ag ef: ac yn fy enw y derchefir ei gorn ef.

25 A goſodaf ei law yn y môr, a'i ddeheu-law yn yr afonydd.

26 Efe a lefa arnaf, ti *yw* fy Nhâd, fy Nuw, a chraig fy iechydwriaeth.

27 Minneu a'i gwnâf ynteſ yn gynflib, gyruwch brenhinoedd y ddaiar.

28 Cadwaf iddo fy nhrugaredd yn dragywydd: a'm cyfammod ſydd ſiccr iddo.

29 Goſodaf hefyd ei hâd yn dragywydd: a'i orſedd-ſaingc fel dyddiau y nefoedd.

30 Os ei feibion a adawant fy nghyfraith: ac ni rodiant yn fy marnedigaethau;

31 Os fy neddfau a halogant: a'm gorchymynion ni chadwant,

32 Yna mi a ymwelaf â'u camwedd â gwialen, ac â'i hanwireddau â ffrewyllau.

33 Ond ni thoraf fy nhrugaredd oddi wrtho: ac ‡ ni phallaf o'm gwirionedd.

34 Ni thoraf fy nghyfammod: ac ni newlaiaf yr hyn a ddaeth allan o'm genau.

35 Tyngais unwaith fîn ſanctaiddrwydd, na ddywedwn gelwydd i Ddafydd:

36 * Bydd ei hâd ef yn dragywydd: a'i orſedd-ſaingc fel yr haul ger fy mron i.

37 Siccrhair ef yn dragywydd fel y lleuad, ac *fel* tyſt ffyddlon yn y nêf. *Selah.*

38 Ond ti a wrthodaiſt ac a ffieiddiaiſt, ti a ddigiaiſt wrth dy eneiniog.

39 Diddymmaiſt gyfammod dy wâs, halogaiſt ei goron, *gan ei thaflu* i lawr.

40 Drylliaiſt ei holl gaeau ef, gwnaethoſt ei amddeffynfeydd yn adwyau.

41 Yr holl ffordd olion a'i hyſpeiliant ef: aeth yn warthrudd iw gymmydogion.

42 Derchefaiſt ddeheu-law ei wrthwynebwyr, llawenhaiſt ei holl elynion.

43 Troiſt hefyd fîn ei gleddyf, ac ni chadarnhaiſt ef ym mhwn thyfel.

44 Peraiſt iw † harddwch ddarfod, a bwriaiſt ei orſedd-ſaingc i lawr.

45 Byrhêaiſt ddyddiau ei ieuenctid, toaiſt gwilydd troſto ef. *Selah.*

46 Pa hŷd Arglwydd yr ymguddi, *ai* yn dragywydd? a lyſc dy ddigofaint ti fel tân?

47 Cofia pa amſer ſydd i mi: pa ham y creaiſt holl blant dynion yn ofer?

48 Pa ŵr a fydd byw, ac ni wêl farwolaeth? a wared ef ei enaid o law'r bedd? *Selah.*

49 Pa lê y mae dy hên drugareddau ô Arglwydd, *y rhai* a dyngaiſt i Ddafydd yn dy wirionedd?

50 Cofia ô Arglwydd wradwydd dy weiſion, *yr hwn* a ddygais yn fy mynwes *gan yr* holl bobloedd fawrion.

51 A'r hwn y gwradwyddodd dy elynion ô Arglwydd; â'r hwn y gwradwyddaſant ôl troed dy eneiniog.

52 Bendigedic fyddo'r Arglwydd yndragywydd, Amên, ac Amên.

PSAL. XC. *Bonsuel* ♫ *Weddi.*

1 Moſes yn datcan rhagluniaeth Duw, 3 yn cwyno rhag brewoldeb dyn, 7 a cherydden Duw, 10 a hyrwyd yr uniotes: 12 Ac yn gweddio am gael gwybodaeth a phrawf o ddioddeuaint rhagluniaeth Duw.

¶ Gweddi Moſes gŵr Duw.

ARglwydd fuoſt yn breſſwylfa i ni ‡ ym mhob cenhedlaeth: ‡ Heb. *Ingenhedlaeth a chenhedlaeth.*

2 Cyn gwneuthur y mynyddoedd, a llunio o honot y ddaiar, a'r byd: ti hefyd wyt Dduw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb.

3 Troi ddŷn i ddiniſtr; a dywedi, dychwelwch feibion dynion.

4 * Canys mil o flynyddoedd *ydynt* yn dy olwg di fel doe, wedi'r êl heibio, ac *fel* gwiliadwriaeth nôs.

5 Dygi hwynt ymaith megis â llifeiriant, y maent *fel* hûn: y borau y maent fel llyſieun a newidir.

6 Y boreu y blodeua, ac y tŷf: pryd nawn y torrir ef ymmaith, ac y gwywa.

7 Canys yn dy ddigofaint diſethwyd ni, ac yn dy lidiawgrwydd yn brawychwyd.

8 Goſodaiſt ein anwireddau ger dy fron, ein dirgel *bechodau* yngoleuni dy wyneb.

9 Canys ein holl ddyddiau ni a † ddarfuant gan dy ddigofaint di: treuliaſom ein blynyddoedd fel ‡ chwedl.

10 † Yn nyddiau ein blynyddoedd *y mae* deng mhlynedd a thrugain; ac os o gryfder *y cyrheddir* pedwar ugain mhlynedd, etc.

‡ Rahab. † Heb. *Braich dy nerth.* * Gen. 1. 1. Pſal. 24. 1. & 50. 12.

‡ Neu, *Nerthol.*

* Num. 10. 6.

‡ Neu, *Or Arglwydd yw ein tarian, ac o Sanct Iſrael y mae ein Brenin.*

*1 Sam. 16. 12.

* 2 Sam. 7. 16. Luc. 1. 33. Ioan. 12. 34.

† Heb. *Ddiſgo eſtedh.*

* 2 Pet. 3. 8.

† Heb. *Drwſnaſt tu hwyneb.*

‡ Neu. *Mifrawd.* ‡ Neu. *Dyddiau ei blynyddoedd ydynt ddeng mhlynedd, etc.*

etto eu nerth *fydd* boen a blinder: canys ebrwydd y derfydd, ac ni a ehedwn ymmaith.

11 Pwy a edwyn nerth dy sorriant? canys fel *y mae* dy ofn, y *mae* dy ddigter.

12 Dyro i ni felly gytryfu ein dyddiau, fel y dygom ein calon i ddoethineb.

13 Dychwel Arglwydd, pa hŷd? ac edifarhâ o ran dy weision.

14 Diwalla ni yn foreu â'th drugaredd: fel y gorfoleddom, ac y llawenychom dros ein holl ddyddiau.

15 Llawenhâ ni yn ôl y dyddiau y cystuddiaist ni, a'r blynyddoedd y gwelsom ddrygfyd.

16 Gweler dy waith tu ag at dy weision: â'th ogoniant tu ag at eu plant hwy.

17 A bvdded prydferthwch yr Arglwydd ein Duw arnom ni; a threfna weithred ein dwylo ynom ni: ie trefna waith ein dwylo.

PSALM XCI.

1 Cysgwr y duwiol, 3 a'r diogelwch, 9 a'i drigfan. 11 Ei gweision, 14 a'i gwobr, a diwedd y cwbl.

YR hwn fydd yn trigo yn nirgelwch y Goruchaf, a † erys yngh'ysgod yr Holl-alluoc. † Heb. *arhosa.*

2 Dywedaf am yr Arglwydd, fy noddfa am harmddeffynfa *ydyw*: fy Nuw, ynddo yr ymddiriedaf.

3 Canys efe a'th wareda di o fagl yr heliwr: *ac* oddi wrth haint echryslon.

4 A'i ascell y cysgoda efe arnoſoe, a than ei adenydd y byddi dîogel: ei wirioneddfydd darian, ac astalch *i ti*.

5 Nid ofni rhag dychryn nôs; *na* rhag y ſaeth a ehetto 'r dydd:

6 *Na* rhag yr haint a rodio yn y tywyllwch, *na* rhag y dinistr a ddinistrio ganol dydd.

7 Wrth dy ystlys y cwymp mil, a dengmil wrth ddeheu-law: ond ni ddaw yn agos attat ti.

8 Yn vnig ti a ganfyddi â'th lygaid, ac a wêli dâl y rhai annuwiol.

9 Am i ti wneuthur yr Arglwydd fy noddfa, *ie* y Goruchaf, yn breſswylfa i ti:

10 Ni ddigwydd i ti niwed, ac ni ddaw plâ yn agos i'th babell.

11 Canys efe a * orchymyn i'w angelion am danat ti, dy gadw yn dy holl ffyrdd. * Matth. 4. 6. Luc. 4. 10.

12 Ar eu dwylo i'th ddygant: rhag taro dy droed w th garrec.

13 Ar y llew, a'r ‡ aſp y cerddi: y cenaw llew, a'r ddraig a ſethri. ‡ Neidr.

14 Am iddo roddi ei ſerch arnaf: am hynny y gwaredaf ef: am iddo adnabod fy enw.

15 Efe a'm gelwir arnaf, a mi a'i gwrandawaf: mewn ing y byddaf ſi gyd ag ef, y gwaredaf, ac y gogoneddaf ef.

16 Digonaf ef â hîr ddyddiau: a dangoſaf iddo fy iechydwriaeth.

PSALM XCII.

1 Dafydd yn annog i foliannu Duw, 4 am ei fawr weithredoedd, 6 am ei farnedigaethau ar yr annuw, 10 ei ddaioni i'r duwiol.

PSalm neu gân ar y dydd Sabboth.

DA yw moliannu 'r Arglwydd: a chanu *mawl* i'th enw di, y Goruchaf:

2 A mynegi y boreu am dy drugaredd, a'th wirioneddi y noſweithiau.

3 Ar ddec-tant, ac ar nabl, *ac* ar dy ‡ yn ſyſyrliol. ‡ Heb. *Gaion.*

4 Canys ſit wenythaiſt fi ô Arglwydd, â'th weithred: yngwaith dy ddwylo y gorfoleddaſ.

5 Mor fawreddic ô Arglwydd, yw dy weithredoedd! dwfn iawn yw dy feddyliau.

6 Gŵr annoeth ni wŷr, a'r ynfyd ni ddeall hyn.

7 Pan ſiodeuo y rhai annuwiol fel llyſiau, a blaguro holl weithredwŷr anwiredd, *bynny fydd* yw dinistrio byth bythoedd.

8 Tithau Arglwydd wyt ddercha ſaf dic yn dragywydd.

9 Canys wele dy elynion ô Arglwydd, wele dy elynion, a ddifethir: gwaſcerir holl weithredwŷr anwiredd.

10 Ond fynghorn i a ddercheſi fel vnicorn, ag olew ir i'm enneinir.

11 Fy llygad hefyd a wêl *fy ngwyſfyd* ar fy ngwrthwynebwŷr: fy nghluſtiau a glywant *fy ewyllys* am y rhai drygionus a gyſodant i'm herbyn.

12 * Y cyſiawn a ſiodeua fel palm-wydden, * Hoſ. 14. 5. *ac* a gynnydda fel cedr-wŷdden yn Libanus.

13 Y rhai a blannwyd yn nhŷ 'r Arglwydd, a ſiodeuant ynghynteddoedd ein Duw.

14 Ffrwythant etto yn *eu* henaint, tirſion *ac* iraidd fyddant:

15 I fynegi mai uniawn yw 'r Arglwydd fy nhraig: ac nad *oes* anwiredd ynddo.

PSALM XCIII. *Prydnhawnwl Weddi.*

Mawrhydi, gallu, a ſanctiddrwydd teyrnas Chriſt.

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, efe a wiſcodd arddercha wgrwydd, gwiſcodd yr Arglwydd nerth *ac* ymwregyſodd: y byd hefyd a ſicrhawyd fel yn ſyſo.

2 Darparwyd dy orſeddfainge ‡ erioed: tî ‡ Cyn. wyt er tragywyddoldeb.

3 Y llifeiriaint, ô Arglwydd, a dderchafaſant, y llifeiriaint a dderchafaſant eu twrwſ; y llifeiriaint a dderchafant eu tonnau.

4 Yr Arglwydd yn yr vchelder ſydd gadarnach nâ thwrwſ dyfroedd lawer, *ie* chedyrn donnau y môr.

5 Sicr iawn yw dy dyſtiolaetheu; ſanctaiddrwydd a weddei i'th dŷ, ô Arglwydd, † byth. † Heb. *Tros hîr ddyddiau.*

PSALM XCIV.

1 Y prophwyd wrth alw am gyſiawnder, yn cwyno rhag trais ac annuwioldeb: 8 yn dyſcu rhagluniaeth Duw: 12 yn dangos dedwyddwch cyſtudd. 16 Mai Duw yw amddiffynwr y cyſtuddedic.

O Arglwydd Dduw 'r dial, ô Dduw 'r dial, ymddiſcleiria.

2 Ymddercha farn-wr y bŷd: tâl eu gwobr i'r beilchion.

3 Pa hŷd Arglwydd *y caiff* yr annuwiolion? pa hŷd *caiff* yr annuwiolion orfoleddu?

4 *Pa hŷd* y fiaradant, ac y dywedant yn gâel? yr ymffrostiga holl weithred-wŷr anwiredd?

5 Dy bobl Arglwydd a ddryllianț: a'th etifeddiaeth a gyſtuddiant.

6 Y weddw a'r dieithr a laddant, a'r ymddifad a ddieneidiant.

7 * Dywedant hefyd, ni wêl yr Arglwydd: * Pſal. 10. 11. ac nid ystyria Duw Jacob *hyn.*

8 Ystyriwch chwi rai annoeth ym myſc y bobl: ac ynfydion, pa bryd y doeſhwch?

9 Oni

9 * Oni chlyw 'r hwn a blannodd y glust? oni wêl yr hwn a luniodd y llygad?

* Exod. 4. 11. Diar. 20. 12.

10 Oni cherydda 'r hwn a gosba y cenhedloedd? *oni wêr* yr hwn sydd yn dysgu gwybodaeth i ddyn?

11 * Gŵyr yr Arglwydd feddyliau dyn, mai gwagedd ydynt.

* 1 Cor. 3. 20.

12 Gwyn ei fŷd y gŵr a gerydd di ô Arglwydd: ac a ddysci yn dy gyfraith;

13 I bari iddo lonydd oddiwrth ddyddiau dryglyd; hŷd oni chloddier ffôs i'r annuwiol.

14 Canys ni âd yr Arglwydd ei bobl, ac ni wrthyd efe ei etifeddiaeth.

15 Bithr barn a ddychwel at gyfiawnder, a'r holl rai vniawn o galon *a âet* ar ei ôl.

16 Pwy a gyfyd gŷd â mi yn erbyn y rhai drygionus? pwy a saif gŷd â mi yn erbyn gweithredwŷr anwiredd?

17 Oni *buasei* 'r Arglwydd yn gymmorth i mi, braidd na thrigasei fy enaid *mewn* distawrwydd.

18 Pan ddywedais, Ilithrodd fy nhroed, dy drugaredd di ô Arglwydd, a'm cynhaliodd.

19 Yn amlder fy meddyliau o'm mewn, dy ddiddanwch di a lawenycha fy enaid.

20 A fydd cydymdeithas i ti â gorseddfainge anwiredd: yr hon a lunia anwiredd yn lle cyfraith?

21 Yn finteioedd y denant yn erbyn enaid y cyfiawn: a gwaed gwirion a farnant yn euog.

22 Eithr yr Arglwydd fydd yn amddeffynfa i mi, a'm Duw *yw* craig fy nodded.

23 Ac efe a dâl iddynt eu hanwiredd, ac a'i tyrr ymmaith yn eu drygioni: yr Arglwydd ein Duw a'i tyrr hwynt ymmaith.

PSAL. XCV. *Botwol Weddi.*

1 Cyngor i foliannu Duw, 3 o herwydd ei fawredd, 6 a'i ddaioni: 8 ac na themptier ef.

DEuwch, canwn i'r Arglwydd; ymlawenhawn † yn nerth ein hiechyd.

† Heb. *Yngherhaig.*

2 † Deuwn ger ei fron ef â diolch: canwn yn llafar iddo â psalmau.

† Heb. *Rhagflaenwn ei wyneb ef.*

3 Canys yr Arglwydd *fydd* Dduw mawr, a brenin mawr goruwch yr holl dduwiau.

4 Yr hwn *y mae* gorddyfnderau y ddaiar yn ei law; ac ‡ vchelderau y mynyddoedd yn eiddo.

‡ Neu, *Nerth.*

5 Y môr sydd eiddo, ac efe a'i gwnaeth; a'i ddwylo a luniasant y sych-dîr.

6 Deuwch, addolwn, ac ymgrymmwn: gostyngwn ar ein gliniau ger bron yr Arglwydd ein gwneuthurwr.

7 Canys efe yw ein Duw ni, a ninnau ym mhobl ei borfa, a defaid ei law; * heddyw os gwrandawch ar ei leferydd,

* Heb. 3, 7 & 4. 7.

8 Na chaledwch eich calonnau, * megis yn yr † ymryfonfa, fel yn nydd * profedigaeth yn yr anialwch:

* Num. 14. 12. † Heb. *Gynnen.* * Exod. 17. 1. 7.

9 Pan demptiodd eich tadau fi, y profasant fi, ac y gwelsant fy ngweithredoedd.

10 Deugain mhlynedd yr ymryfonais â'r genhedlaeth *hon*, a dywedais, pobl gyfeiliornus yw *ei* calon *yd*ynt hwy: ac nid adnabûant fy ffyrdd.

11 ‖ *Wrth* y rhai y tyngais yn fy llid, † na ddelsent i'm gorphywysfa.

‖ Heb. *Os dywed.*

PSAL. XCVI.

1 Cyngor i gloddfori Duw, 4 am ei fawredd, 8 a'i frenhiniaeth, 11 a'i farn gyffredinol.

CAnwch i'r Arglwydd ganiad newydd: canwch i'r Arglwydd, yr holl ddaiar.

1 Cron. 16. 23.

2 Canwch i'r Arglwydd, bendîgwch ei enw: cyhoeddwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.

3 Dadcenwch ym mysc y cenhedloedd ei ogoniant ef, ym mhlith yr holl bobloedd ei ryfeddodau.

4 Canys mawr *yw* 'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn, ofnadwy *yw* efe goruwch yr holl dduwiau.

5 Canys holl dduwiau 'r bobloedd *ydynt* eulynnod: ond yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.

6 Gogoniant, a harddwch *fydd* o'i flaen ef, nerth a hyfrydwch *fydd* yn ei gyssegr.

7 Tylwythau y bobl, rhoddwch i'r Arglwydd; rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant a nerth.

8 Rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: dygwch offrwm, a deuwch i'w gynteddoedd.

9 Addolwch yr Arglwydd ‡ mewn prydferthwch sancteiddrwydd: yr holl ddaiar ofnwch ger ei fron ef.

‡ Neu, *Yn ei Gyssegr prydferth.*

10 * Dywedwch ym mysc y cenhedloedd yr Arglwydd sydd yn teyrnasu: a'r byd a sicrhaodd efe, fel nad ysgogo: efe a farna y bobl yn vniawn.

* Ps. 93 1. & 97. 1.

11 Llawenhaed y nefoedd, a gorfoledded y ddaiar: rhuasat y môr a'i gyflawnder.

12 Gorfoledded y maes, a'r hyn oll *sydd* ynddo: yna holl brennau 'r coed a ganant:

13 O flaen yr Arglwydd. Canys y mae yn dyfod, canys y mae 'n dyfod i farnu 'r ddaiar: efe a farna 'r byd drwy gyfiawnder, a'r bobloedd â'i wirionedd.

PSAL. XCVII.

1 Mawrhydi teyrnas Duw. 7 Yr Eglwys yn llawenychu o herwydd barnedigaethau Duw ar ddelw-addolwyr. 10 Cyngor i dduwioldeb a llawenydd.

YR Arglwydd sydd yn teyrnasu, gorfoledded y ddaiar, llawenyched ynysoedd † lawer.

† Heb. *Mawrion.*

2 Cymmylau a thywyllwch *fydd* o'i amgylch ef: * cyfiawnder, a barn *yw*, ‡ trigfa ei orseddfainge ef.

* Ps. 89. 14. ‡ Neu, *Sicrhad.*

3 Tân a allan o'i flaen ef, ac a lŷsc ei elynion o amgylch.

4 Ei fellt a lewyrchâsant y bŷd, y ddaiar a welodd, ac a grynodd.

5 Y mynyddoedd a doddasant fel cŵyr o flaen yr Arglwydd: o flaen Arglwydd yr holl ddaiar.

6 Y nefoedd a fynegant ei gyfiawnder ef: a'r holl bobl a welant ei ogoniant.

7 * Gwradwydder y rhai oll a wasanaethant ddelw gerfiedig, y rhai a ymffrostiant mewn eulynnod: addolwch ef yr holl dduwiau.

* Exod. 20. 4. Lev. 26. 1. Deut. 5. 8. Heb. 1. 6.

8 Sion a glywodd, ac a lawenychodd; a merched Judah a orfoleddasant; o herwydd dy farnedigaethau di, ô Arglwydd.

9 Canys ti Arglwydd, wyt oruchel goruwch yr holl ddaiar: dirfawr i'th ddyrchafwyd goruwch yr holl dduwiau.

10 * Y rhai a gerwch yr Arglwydd, casewch ddrygioni: efe sydd yn cadw eneidiau ei saint, efe a'i gwared o law y rhai annuwiol.

* Psal. 34. 14. Amos 5. 15. Rhuf. 12.

11 Hanwyd goleuni i'r cyfiawn, a llawenydd i'r rhai uniawn o galon.

12 Y rhai cyfiawn, llawenychwch yn yr Arglwydd: a molienwch wrth goffadwriaeth ei sanctiddrwydd ef.

PSAL. 25. *Prydnhawnol*
XCVIII. 52. *Weddi.*

1 *Dafydd yn anmog yr Iddewon, 4 a'r cenhedloedd, 7 a'r holl greaduriaid, i glodfori Duw.*

¶ Psalm.

CEnwch i'r Arglwydd ganiad newydd, canys efe a wnaeth *ethau* rhyfedd: ei ddeheu-law, a'i fraich sanctaidd a barodd iddo fuddugoliaeth.

2 * Yspysiodd yr Arglwydd ei iechydwriaeth: darcuddiodd ei gyfiawnder yngolwg y cenhedloedd. * Esay 52. 10.

3 Cofiodd ei drugaredd, a'i wirioned i dŷ Israel: holl derfynau y ddaiar a welsant iechydwriaeth ein Duw ni.

4 Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: llefwch, ac ymlawenhewch, a chanwch.

5 Canwch i'r Arglwydd gyd â'r delyn: gyd â'r delyn a llêf Psalm.

6 Ar utgyrn a sain cornet, canwch yn llafar o flaen yr Arglwydd y Brenin.

7 Rhûed y môr a'i gyflawnder, y bŷd a'r rhai a drigant o'i fewn.

8 Cured y llifeiriaint eu dwylo: a chyd-ganed y mynyddoedd;

9 O flaen yr Arglwydd, * canys y mae 'n dyfod i farnu y ddaiar: efe a farna 'r bŷd â chyfiawnder, a'r bobloedd ag vniondeb. * Psal. 96. 13.

PSAL. XCIX.

1 *Dafydd yn gosod allan deyrnas Duw yn Sion, 5 ac yn anmog pawb, wrth esampl yr hên dadau, i addoli Duw yn ei fynydd sanctaidd.*

YR Arglwydd sydd yn teyrnasu, cryned y bobloedd: eistedd y mae *rhwng* y Cerubiaid, ymgynnhyrfed y ddaiar.

2 Mawr *yw* 'r Arglwydd yn Sion, a dderchafedic yw efe goruwch yr holl bobloedd.

3 Moliannant dy enw mawr ac ofnadwy; *canys* sanctaidd yw.

4 A nerth y brenin a hoffa farn, ti a ficcrhei vniondeb; barn, a chyfiawnder a wnai di yn Jacob.

5 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch o flaen ei ſtôl-draed ef; *canys* sanctaidd *yw*.

6 Moses ac Aaron ym mhlith eioffeiriaid ef; a Samuel ym mysc y rhai a alwant ar ei enw; galwasant ar yr Arglwydd, ac efe a'i gwrandawodd hwynt.

7 Llefarodd wrthynt yn y golofn gwmmwl, cadwasant ei dyſtiolaethau, a'r ddeddf a roddodd efe iddynt.

8 Gwrandewaiſt arnynt, ô Arglwydd ein Duw; Duw oeddit yn eu harbed, le pan ddielit ein cu dychymmygion.

9 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch ar ei fynydd ſanctaidd; canys ſanctaidd *yw* 'r Arglwydd ein Duw.

PSAL. C.

1 *Cyngor i folianni Duw yn llawen byfyd, 3 am ei fawredd, 4 at am ei allu.*

¶ Psalm † o foliant.

CEnwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: † *Neu,* o *chwith.*

2 Gwaſanaethwch yr Arglwydd mewn llawenydd; deuwch o'i flaen ef â chân.

3 Gwybyddwch mai 'r Arglwydd ſydd Ddûw; efe a'n gwnaeth, ac † nid ni ein hunain: el hobl *ef ydym*, a defaid ei borfa. † Neu, *Ei dda ef ydym.*

4 Ewch i mewn i w byrth ef â diolch, ac i w gynteddau â mawl: diolchwch iddo, a bendithiwch ei enw.

5 Canys da *yw* 'r Arglwydd; ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd; a'i wirioned hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

PSAL. CI.

Dafydd yn gwneuthur addunêd a phroffeſi o ddiwioldeb.

¶ Psalm Dafydd.

CAnaf am drugaredd a barn: i ti Arglwydd y canaf.

2 Byddaf ddeallus mewn ffordd berffaith: pa bryd y deui attaf? rhodiaf mewn perfaithrwydd fy nghalon, o fewn fy nhŷ.

3 Ni oſodaf ddim † anwir o flaen fy llygaid, cas gennif waith y rhai cildynnus, ni lŷn wrthif fi. † Neu, *I'r ſaith.* Heb. *Beliial.*

4 Calon gyndyn a gilia oddi wrthif, nid adnabyddaf *ddîm* drygioncs.

5 Torraf ymmaith yr hwn a enllibio ei gymmydog yn ddirgel: yr vchel o olwg, a'r balch ei galon, ni allaf *ei ddioddef*.

6 Fy llygaid *ſydd* ar ffyddloniaid y tîr, fel y trigont gyd â mi: yr hwn a rodio † mewn ffordd berffaith, hwnnw a'm gwaſanaetha i. † Neu, *In berfaith yn y ffordd.* 1 Heb. *Sincerkit.*

7 Ni thrig o fewn fy nhŷ yr vn a wnelo dwyll: ni † thrig yn fy ngolwg yr vn a ddywedo gelwydd.

8 Yn foreu y torraf ymmaith holl annuwiolion y tîr, i ddiwreiddio holl weithred-wŷr anwiredd o ddinas yr Arglwydd.

PSAL. 75. *Boreuol*
CII. 52. *Weddi.*

1 *Y prophwyd yn ei weddi yn ewyno yn chwerwdoſt: 12 Yn cymmeryd cyſſur o dragywyddoldeb a thrugaredd Duw. 18 Bod yr rhaid cadw coffa o drugareddau Duw. 23 Y mae yn attegu ei wendid ac anghyfnewidioldeb Duw.*

¶ Gweddi y cyſtuddiedic, pan fyddo mewn blinder, ac yn tywallt ei gwyn ger bron yr Arglwydd.

ARglwydd clyw fy ngweddi, a deled fy llêf attat.

2 Na chuddd dy wyneb oddi wrthif, yn nydd fy nghyfyngder gogwdd dy gluſt attaf: yn y dydd y galwyſ, bryſlia, gwrando fi.

3 Canys fy nyddiau a ddarfuant † fel mŵg: am heſcyrn a boethafant fel aelwyd. † Neu, *In fwg.*

4 Fy nghalon a darawyd; ac a wywodd fel llyſſieun: fel yr anghofiais fwyta fy mara.

5 Gan lais fy nhuchan y glŷnodd fy eſcyrn wrth fy † nghnawd. † Fyngroen.

6 Tebyg wyf i belican yr anialwch, ydwyf fel dylluan y diffaethwch.

7 Gwiliais, ac ydwyf fel aderyn y tô, vnic ar ben y tŷ.

8 Fy ngelynion a'm gwradwyddant beunydd: y rhai a ymfydant wrthif a dyngasant yn fy erbyn.

9 Canys bwyttteais ludw fel bara: a chymmyſcais fy niod ag wylofain,

10 O herwydd dy lid ti a'th ddigofaint: canys codaiſt fi i fyny, a theflaiſt fi i lawr.

11 * Fy nyddiau *ſydd* fel cyſcod yn ciliq: a minneu fel glaſwellyn a wywais. * Eccl. 8. 13. Jac. 1. 10.

12 Tichcu Arglwydd a barhei yn dragywyddol: a'th gofiadwriaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

13 Ti a gyfodi, ac a drugarhâi wrth Sion: canys yr amser i drugarhau wrthi, le yr amser nodedic, a ddaeth.

14 O blegit y mae dy weision yn hoffi ei meini i ac yn tosturio wrth ei llwch hi.

15 Felly y cenhedloedd a ofnant enw 'r Arglwydd i a holl frenhinoedd y ddaiar dy ogoniant.

16 Pan adeiladô yr Arglwydd Sion, y gwêlir ef yn ei ogoniant.

17 Efe a edrych ar weddi y gwael: ac ni ddiystyrodd eu dymuniad.

18 Hyn a scrifennir i'r genhedlaeth a ddêl, a'r bobl a greuir a foliannant yr Arglwydd.

19 Canys efe a edrychodd o vchelder ei gyssegr: yr Arglwydd a edrychodd o'r nefoedd ar y ddaiar,

20 I wrando vchenaid y carcharorion: ac I ryddhau plant angau.

21 I synegi enw 'r Arglwydd yn Sion, a'i foliant yn Ierusalem:

22 Pan gascler y bobl ynghyd; a'r teymasoedd I wasanaethu 'r Arglwydd.

23 † Gostyngodd efe fy nerth ar y ffordd, byrhaodd fy nyddiau.

24 Dywedais, fy Nuw, na chymmer fi ymmaith ynghanol fy nyddiau: dy flynyddoedd dî *sydd* yn oes oesodd.

25 * Yn y dechreuad y seffaliaist y ddaiar, a'r nefoedd *ydynt* waith dy ddwylo.

26 Hwy a ddarfyddant, a thi a ‡ barhêi, le hwy oll a heneiddiant fel dylladyn: fel gwisc y newidi hwynt, a hwy a'newidir.

27 Tithau 'r vn *ydwyt*, a'th flynyddoedd ni ddarfyddant.

28 Plant dy weision a barhânt, a'i hâd a ficcrhêir ger dy fron dî.

PSAL. CIII.

1 *Cynghor i fendithio Duw am ei drugaredd,*
15 *â'i ddiamwedoldeb.*

¶ *Pfalm* Dafydd.

FY enaid, bendithia 'r Arglwydd, a chwbl fydd yrioſ, ei enw fanctaidd ef.

2 Fy enaid, bendithia 'r Arglwydd, ac nac anghofia ei holl ddoniau ef.

3 Yr hwn fydd yn maddeu dy holl anwireddau: yr hwn fydd yn iachâu dy holl leſcedd.

4 Yr hwn fydd yn gwaredu dy fywyd o ddiſtryw: yr hwn fydd yn dy goroni â thrugaredd [illegible] gurol.

5 Yr [illegible]ydd yn diwallu dy enau â daioni: *fel yr a[illegible]* yr ddîr dy ieuenctid fel yr eryr.

6 Yr Arglwydd fydd yn gwneuthur cyfiawnder, a barn i'r rhai gorthrymmedic oll.

7 Yſpyſſodd ei ffyrdd i Moſes; ei weithredoedd i feibion Iſrael.

8 * Trugarog a graſlawn *yw r'* Arglwydd: hwyrfrydic i lid, a mawr o drugarogrwydd.

9 Nid byth yr ymryſſon efe, ac nid byth y cedw efe *ei ddigofaint*.

10 Nid yn ôl ein pechodau y gwnaeth efe â ni: ac nid yn ôl ein anwireddau y talodd efe i ni.

11 Canys cufurwch ac yw 'r nefoedd vwch law 'r ddaiar, y rhagorodd ei drugaredd ef ar y rhai a'i hofnant ef.

12 Cyn belled ac yw 'r dwyrain oddi wrth y gorllewin, y pellhaodd efe ein camweddau oddi wrthym.

13 Fel y tosturia tâd wrth ei blant, felly y tosturia yr Arglwydd wrth y rhai a'i hofnant ef.

14 Canys efe a adwyn ein defnydd ni: cofia mai llwch ydym.

15 Dyddiau dyn *fydd* fel glaſ-welkyn: megis blodeuyn y maes, felly y blodeua efe.

16 Canys y gwynt â trofio, ac ni *bydd* mwy o honaw; a'i le nid edwyn ddim ô honaw ef mwy.

17 Ond trugaredd yr Arglwydd *fydd* o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, ar y rhai a'i hofnant ef: a'i gyfiawnder i blant *eu* plant;

18 * I'r rhai a gadwant ei gyfammod ef; ac a gofiant ei orchymynnion i'w gwneuthur. * Deut. 7. 9.

19 Yr Arglwydd a barattôdd ei orſeddfa yn y nefoedd; a'i frenhiniaeth ef fydd yn llywodraethu ar bôb peth.

20 Bendithiwch yr Arglwydd, ei angelion ef: cedyrn o nerth yn gwneuthur ei air ef, gan wrando ar leſerydd ei air ef.

21 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl luoedd ef: ei holl weiſion yn gwneuthur ei ewyllys ef.

22 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl weithredoedd ef: yn mhôb man o'i lywodraeth. Fy enaid bendithia 'r Arglwydd.

PSAL. CIV. *Pyndhawmol Weddi.*

1 *Myfyrdod ar gadarn allu, a rhyfeddol ragdderbodaeth Duw.* 31 *Bod gogoniant Duw yn dragywyddol.* 33 *Y Prophwyd yn addaw moliannu Duw yn ddibaid.*

† Heb. *Cyſtuddiodd.*

FY enaid bendithia 'r Arglwydd, ô Arglwydd fy Nuw tra mawr ydwyt: gwiſcaiſt ogoniant, a harddwch.

2 Yr hwn wyt yn gwiſco goleuni fel dilledyn: *ac yn* tanu y nefoedd fel llen.

3 Yr hwn ſy yn goſod ſtyllau ei ſtafelloedd yn y dyfroedd, yn gwneuthur y cwmwlau yn gerbyd iddo: ac yn rhodio ar adenydd y gwynt.

4 * Yr hwn ſydd yn gwneuthur ei gennadon yn yſprydion: a'i weiſion yn dân fflamllyd. * Heb. 1. 7.

5 Yr hwn a ſeiliodd y ddaiar ar ei ſylfeini: fel na ſymmudo byth, yn dragywydd.

6 Toaiſt hi â'r gorddyfnder, megis â gwiſc: y dyfroedd a ſaſent goruwch y mynyddoedd.

7 Gan dy gerydd di y ffoeſant; rhag ſŵn dy daran y pryſurafant ymaith.

8 ‡ *Gan* y mynyddoedd yr ymgodant, ar hyd y dyffrynnoedd y deſcynnant, i'r lle a ſeiliaiſt iddynt. ‡ Neu, *Yr mynyddoedd a ymgodant, a'r dyffrynnoedd a deſcynnant.*

9 Goſodaiſt derfyn, fel nad elont troſodd, fel na ddychwelont i orchuddio 'r ddaiar.

10 Yr hwn a yrr ffynhonnau i'r dyffrynnoedd, *y rhai* a gerddant rhwng y brynniau.

11 Diodant holl fwyſtfilod y maes: yr aſſynnod gwyllion a dorrant eu ſyched.

12 Adar y nefoedd a drigant ger llaw iddynt; y rhai a leiſiant oddi rhwng y canghau.

13 Y mae efe yn dwfrhau y brynniau o'i ſtafelloedd: y ddaiar a ddigonir o ffrwyth dy weithredoedd.

14 Y mae yn peri i'r gwellt dyfu i'r anifeiliaid, a llyſiau i waſanaeth dyn: fel y dycco fara allan o'r ddaiar:

15 * A gwin, yr hwn a lawenycha galon dyn, ac † olew i beri llw wyneb ddiſcleirio: a bara, yr hwn a gynnal galon dyn. * Barn. 9. 13. † Heb. *i beri i'w wyneb ddiſgleirio ag olew.*

16 Prennau 'r Arglwydd ſydd lawn ſugn: cedrwydd Libanus y rhai a blannodd efe. neu, *yn ſwy dag*

17 Lle y nythia 'r adar: y ffynnidwydd yn tŷ y Cioonia.

18 Y mynyddoedd uchel ſydd noddfa i'r geifr; a'r creigiau i'r cwningod.

19 Efe a wnaeth y lleuad i amſerau nodedic: yr haul a edwyn ei fachludiad.

† Heb. *Y mae ei doll, fwyſhâod yn ymluſco yn y coed.*

20 Gwnei dywyllwch, a nôs fydd: † yndi yr ymluſca pôb bwyſ-ſil coed.

21 Y cenawon llewod a ruſiant am yſclyfaeth, ac a geiſiant eu bwyd gan Dduw.

22 *Pan* godo haul, ymgaſclant, a gorwedduant yn eu llochesau.

23 Dŷn a â allan iw waith, ac iw orchwyl hyd yr hwyr.

24 Mor lluoſog *yw* dy weithredoedd, o Arglwydd! gwnaethoſt hwynt oll mewn doethineb, llawn yw 'r ddaiar o'th gyfoeth.

25 Felly y mae y môr mawr, llydan: yno y mae ymluſciaid heb riſedi, bwyſ-ſilod bychain a mawrion.

26 Yno 'r â y llongau: *yno y mae'r* Leviathan, *yr hwn* a lunialſt i chwarae ynddo.

* Pſ. 145. 29. 27 * Y rhai hyn oll a ddiſgwiliant wrthit, am roddi iddynt eu bwyd yn ei bryd.

28 A roddech iddynt a gaſclant; agori dy law a diwellir hwynt â daioni.

29 Ti a guddi dy wyneb, hwythau a drallodir: dygi ymaith eu hanadl a thi engant, a dychwelant iw llwch.

30 *Pan* ollyngych dy yſpryd y creuir hwynt, ac yr adnewyddi wyneb y ddaiar.

31 Gogoniant yr Arglwydd ſydd yn dragywydd: yr Arglwydd a lawenycha yn ei weithredoedd.

32 Efe a edrych ar y ddaiar, a hi a gryna, efe a gyffwrdd â'r mynyddoedd, a hwy a fygant.

33 Canaf i'r Arglwydd tra fyddwyf fwy, canaf i'm Duw tra fyddwyf.

34 Bydd melŷs fy myfyrdod am dano: mi a lawenychaf yn yr Arglwydd.

35 Derfydded y pechaduriaid o'r tir, na fydded yr anrauwolion mwy: fy enaid bendithia di 'r Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

PSALM 105 *Bareiſſ*
CV. 52 *Weddi.*

1 Cyngor i foliannu Duw, ac i chwilio allan ei weithredoedd eſ. 7 Hiſtori rhagluniaeth Duw tuag at Abraham, 16 a Joſeph, 23 a Jacob yn yr Aipht, 26 a Moſes yn gwaredu 'r Iſraeliaid, 37 a'r Iſraeliaid wedi eu dwyn allan o'r Aipht, yn eu porthi hwy yn yr anialwch, ac yn eu plannu yngwlad Canaan.

* 1 Cron. 16. 8. Eſay 12. 4. CLodforwch yr Arglwydd, galwch ar ei enw: mynegwch ei weithredoedd ymmyſc y bobloedd.

2 Canwch iddo, canmolwch eſ: ymddiddenwch am ei holl ryfeddodau eſ.

3 Gorfoleddwch yn ei enw ſanctaidd: llawenyched calon y rhai a geiſiant yr Arglwydd.

4 Ceiſiwch yr Arglwydd a'i nerth: ceiſiwch ei wyneb eſ bôb amſer.

5 Cofiwch ei ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe: ei wrthiau, a barneidigaethau ei enau;

6 Chwi hâd Abraham ei wâs eſ: chwi meibion Jacob ei etholedigion.

7 Efe yw 'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau eſ *ydd* trwy 'r holl ddaiar.

8 Cofiodd ei gyfammod byth: y gair a orchymynnodd efe i fil o genhedlaethau;

9 * Yr hyn a ammododd efe ag Abraham, a'i lw i Iſaac:

* Gen. 17. 2. & 22. 16. & 26. 3. & 18. 13. & 35. 11. Luc. 1. 73.

10 A'r hyn a oſododd efe yn ddeddf i Jacob, ac yn gyfammod tragywyddol i Iſrael;

Heb. 6. 17.

11 * Gan ddywedyd, I ti y rhoddaf dir Canaan, † rhandir eich etifeddiaeth.

* Gen. 13. 15. & 15. 18. † Heb. *Llinyn.*

12 Pan oeddynt ychydig o rifedi, ie, ychydig, a dieithriaid ynddi.

13 Pan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth: o'r *naill* deyrnas at bobl arall:

14 Ni adawodd i neb eu gorthrymmu, ie, ceryddodd frenhinoedd o'i plegit:

15 *Gan ddywedyd*, na chyffyrddwch â'm rhai eneiniog, ac na ddrygwch ſy mhrophwydi.

16 Galwodd hefyd am newyn ar y tir: a † diniftriodd holl ‡ gynhaliaeth bara.

‡ *Ymborth.* ‡ *Pfon.*

17 Anfonodd wr o'i blaen hwynt, * Joſeph, yr hwn a werthwyd yn wâs.

* Gen. 37. 28.

18 * Cyſtuddiaſant ei draed ef mewn gefyn: ei enaid aeth mewn heirn

* Gen. 39. 20.

19 Hyd yr amſer y daeth ei air ef: gair yr Arglwydd a'i profodd ef.

20 * Y brenin a anfonodd, ac a'i gollyngodd ef, llywodraeth-wr y bobl, ac a'i rhyddhaodd ef.

* Gen. 41. 14.

21 * Goſodod ef yn Arglwydd ar ei dŷ, ac yn llywydd ar ei holl † gyfoeth:

* Gen. 41. 40. † Heb. *Feddiant.*

22 I rwymo ei dywyſogion ef wrth ei ewyllys, ac i dyſcu doethineb iw henuriaid ef.

23 * Aeth Iſrael hefyd i'r Aipht, ac Jacob a ymdeithiodd yn nhir Ham.

* Gen. 46. 6.

24 Ac efe a gynnyddodd ei bobl yn ddirfawr: ac a'i gwnaeth yn gryfach nâ'i gwithwyneb-wŷr.

25 * Trodd eu calon hwynt I gaſau ei bobl ef, a gwneuthur yn ddichellgar â'i weiſion.

* Exod. 1. 8.

26 * Efe a anfonodd Moſes ei wâs, *ac* Aaron yr hwn a ddewiſaſei.

* Exod. 3. 10.

27 * Hwy a ddangoſaſant † ei arwyddion ef yn eu plith hwynt: a rhyfeddodau yn nhir Ham.

* Exod. 7. 9. † Heb. *Eiriau ei arwyddion ef.*

28 * Efe a anfonodd dywyllwch, ac a dywyllodd: ac nid anufyddhaſant hwy ei air ef.

* Exod. 10. 22.

29 * Efe a drôdd eu dyfroedd yn waed, ac a laddodd eu pyſcod.

* Exod. 7. 20.

30 * Eu tir * heigiodd lyffaint, yn ſtafelloedd eu brenhinoedd.

* Exod. 8. 6.

31 * Efe a ddywedodd, a daeth cymyſclbia, a llau yn eu holl fró hwynt.

* Exod. 8.

32 * Efe a † wnaeth eu glaw hyn yn genllyſc, ac yn fflamau tân yn eu †

* Exod. 9. 23. † Heb. *Roddes.*

33 Tarawodd hefyd eu gwinwyd a'u ffigyſwydd: ac a ddryſliodd goed eu gwlad hwynt.

* Exod. 10. 4.

34 * Efe a ddywedodd, a daeth y locuſtiaid, a'r lindys yn anneirif,

35 Y rhai a fwyttaſant yr holl laſwelle yn eu tir hwynt: ac a ddifaſant ffrwyth eu daiar hwynt.

36 * Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn eu tir hwynt; blaen ffrwyth eu holl nerth hwynt.

* Exod. 12. 29.

37 Ac a'i dug hwynt allan ag arian, ac ag aur: ac heb un llaſc yn eu llwythau.

38 * Llawenychodd yr Aipht pan aethant allan, canys ſyrthiaſai eu ſtarfwyd arnynt hwy.

* Exod. 12. 33.

39 * Efe a danodd gwmwl yn dô, a thân i oleuo liw nôs.

* Exod. 13. 21.

40 * Gofynnaſant, ac efe a ddug ſoſ-leir, ac a'i diwallodd â bara nefol.

* Exod. 16. 12.

41 * Efe a holltodd y graig, a'r dyfroedd a ddyliſodd, cerddaſant ar hŷd ſleoedd ſychion yn afonydd.

* Exod. 17. 6. Num. 20. 11. 1 Cor. 10. 4.

42 Canys

42 Cahys ese a gofiodd ei air ſanctaidd, *ac* Abraham ei wâs.

43 Ac a ddûg ei bobl allan mewn llawenydd: ei etholedigion mewn † gorfoledd.

44 * Ac a roddes iddynt diroedd y cenhedloedd: a meddiennasant lafur y bobloedd.

45 Fel y cadwent ei ddeddfau ef, ac y cynhalient ei gyfreithiau. Molwch yr Arglwydd.

† Heb. *Balleluiah.*

* Jos. 13. 17. Deut. 6. 10, 11.

PSAL. 105 *Prydnhawnol*
CVI. 52 *weddi.*

1 Y Pſalmydd yn annog i follionni Duw, 4 yn gweddio am faddeuant pechodau, megis y gwnaeth Duw dr tadau. 7 Hiſtori o wrthryfelgarwch y bobl, a thrugaredd Duw. 47 Y mae eſe yn diweddu a gweddi ac â moliant.

1 MOlwch yr Arglwydd, * Clodforwch yr Arglwydd, canys da *yw*: o herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywydd.

† Heb. *Halleluiah.*

* Pſal. 107. 1. 118. & 136. 1.

2 * Pwy a draetha rasthoedd yr Arglwydd? ac a fynega ei holl fawl ef?

* Barn. 13, 21.

3 Gwyn eu byd a gadwant farn: a'r hwn a wnêl gyfiawnder bob amſer.

4 Cofia fi Arglwydd yn ôl *dy* raſlonrwydd i'th bobl, ymwêl â mi â'th lechydwriaeth.

5 Fel y gwelwyf ddaioni dy etholedigion, fel y llawenychwyf yn llawenydd dy genhedl di: fell y gorfoleddwyf gyd â'th etifeddiaeth.

* Barn. 7, 19.

6 * Pechaſom gyd â'n tadau, gwnaethom gamwedd, anwiredduſ fuom.

7 Ein tadau ni ddeallaſant dy ryfeddodau yn yr Aipht, ni chofiaſant luoſogrwydd dy drugareddau, * eithr gwrthryfelgar fuant wrth y môr, *ſef* y môr côch.

* Exod. 14. 11, 12, 21.

8 Etto eſe a'i hachubodd hwynt er mwyn ei enw: i beri adnabod ei gadernid.

9 Ac a geryddodd y môr côch, fel y ſychodd eſe: a thywyſodd hwynt trwy 'r dyfnder megis trwy 'r anialwch:

10 Achubodd hwynt hefyd o law eu digaſog: ac a'i gwaredodd o law y gelyn.

* Exod. 14. 27. & 15. 5.

11 * A'r dyfroedd a doeſant ei gwrthwynebwŷr: ni adawyd vn o honynt.

* Exod. 14. 31. & 15. 1.

12 * Yna y credaſant ei eiriau eſ: canaſant ei fawl ef.

* Exod. 15. 24. & 17. 2.

13 * † Yn y fan yr anghofiaſant ei weithredoedd eſ, ni ddiſgwiliaſant am ei gyngor ef.

† Heb. *buŷ a friſiaſant ac a angh ofyr.*

14 * Eithr blyſiaſant yn ‡ ddirfawr yn yr anialwch: a themptiaſant Dduw yn y diffaethwch.

* Num. 11. 4.

15 * Ac eſe a roddes eu dymuniad iddynt, eithr eſe a anfoniodd gulni lw henaid.

1 Cor. 10. 6.

16 * Cynfigennaſant hefyd wrth Moſes yn y gwerſyll: *ac* wrth Aaron ſanct yr Arglwydd.

‡ Heb. *fyr.*

17 † Y ddaiar a agorodd, ac a lyngcodd Ddathan, ac a orchguddiodd gynnulleidfa Abiram.

* Num. 11. 31.

18 * Cynneuodd tân hefyd yn eu cynnulleidfa hwynt: fflam a ſyſcodd y rhai annuwiol.

* Num. 16. 2.

19 * Llô a wnaethant yn Horeb: ac ymgrymmaſant i'r ddelw dawdd.

† Num. 16. 31. Deut. 11. 6.

20 Felly y troſaſant eu gogoniant i lûn eidion yn pori glaſ-welt.

* Num. 16. 35, 46.

21 Anghofiaſant Dduw eu hachub-wr, yr hwn a wnaſei bethau mawrion yn yr Aipht:

* Exod. 31. 4.

22 Pethau rhyfedd yn nhir Ham: pethau ofnadwy wrth y môr côch.

23 * Am hynny y dywedodd y diniſtrial eſe hwynt, onl buaſei Moſes ei etholedig ſefyll ar yr adwy o'i flaen ef, i droi ymmaith ei lidiawgrwydd ef, rhag *eu* diniſtrio.

* Exod. 32. 10.

24 Diyſtyraſant hefyd y tîr dymunol: ni chredaſant ei air ef:

25 * Ond grwgnachaſant yn eu pebyll: ac ni wrandawſant ar lais yr Arglwydd.

* Num. 14. 2.

26 Yna y derchafodd *eſe* ei law yn eu herbyn hwynt, *i'w* cwympo yn yr anialwch;

27 Ac i gwympo eu hâd ym myſc y cenhedloedd: ac i'w gwaſgaru yn y tiroedd.

28 * Ymgyſylltaſant hefyd â Baal-peor, a bwyttaſant ebyrth y meirw.

* Num. 25. 3.

29 Felly y digiaſant *ef* a'i dychymmygion eu hun: ac y tarawodd plâ yn eu myſc hwy.

30 * Yna y ſafodd Phinehes, ac a lawn farnodd: a'r plâ a attaliwyd.

* Num. 25. 7.

31 A chyfriſwyd *hyn* iddo yn gyfiawnder i genhedlaeth a genhedlaeth byth.

32 Llidiaſant ef hefyd wrth * ddyfroedd y gynnen: fel y bu ddrwg i Moſes o'i plegit hwynt:

* Num. 20. 13.

33 O herwydd cynhruddo o honynt ei yſpryd ef, fel y cam-ddywedodd â'i wefuſau.

34 * Ni ddiniſtriaſant y bobloedd, am y rhai y dywedaſei 'r Arglwydd wrthynt:

* Deut. 7. 2.

35 * Eithr ymgymmyſcaſant â'r cenhedloedd: a dyſcaſant eu gweithredoedd hwynt:

* Barn. 1. 21.

36 A gwaſanaethaſant *eu* delwau hwynt, y rhai a fu yn fagl iddynt.

37 Aberthaſant hefyd eu meibion, a'i merched i gythreuliaid,

38 Ac a dywalltaſant waed gwirion, *ſef* gwaed eu meibion, a'i merched, y rhai a aberthaſant i ddelwau Canaan, a'i tîr a halogwyd â gwaed.

39 Felly 'r ymhalogaſant yn eu gweithredoedd eu hun, ac y puttainiaſant gyd â'i dychymmygion.

40 Am hynny y cynneuodd dîg yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, fel y ffieiddiodd eſe ei etifeddiaeth.

41 Ac eſe a'i rhoddes hwynt yn llaw 'r cenhedloedd, a'i caſâon a lywodraethaſant arnynt.

42 Eu gelynion hefyd a'i gorthrymmaſant; a daroſtyngwyd hwynt tan eu dwylo hwy.

43 * Llawer gwaith y gwaredodd eſe hwynt, hwythau a'i digiaſant *ef* â'i cyngor eu hun: a hwy a ‡ wanhychwyd am eu hanwiredd.

* Barn. 2. 16. ‡ Neu, *iſaſwyd.*

44 Etto eſe a edrychodd pan oedd ing arnynt: pan glywodd eu Befain hwynt.

45 * Ac eſe a gofiodd ei gyfammod â hwynt, ac a edifarhaodd yn ôl lluoſogrwydd ei drugareddau:

* Deut 30. 3.

46 Ac a wnaeth iddynt *gael* trugaredd gan y rhai oll a'i caethiwaſ.

47 Achub ni ô Arglwydd ein Duw, a chynnûll ni o bilth y cenhedloedd, i glodfori dy enw ſanctaidd: ac i o foleddu yn dy foliant.

48 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Iſrael, er loed, ac yn dragywydd: a dyweded yr holl bobl, Amẽn. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. 106 *Boreuol*
CVII. 52 *weddi.*

1 Defydd yn annog y gwiaredigion, wrth glodfori Duw, i ſtyried ei gamrŷw ragluniaeth ef, 4 tuac at ffyrddolion, 10 a chaethion, 17 a rhai cleiſion, 23 a môr-wŷr, 33 ac yn annerch y ddawnſinius y bywyd hwn.

* Pſal. 106. 1. & 118. 1. & 136. 1.

GLodforwch * yr Arglwydd canys da yw: O herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

2 *Felly,* dyweded gwaredigion yr Arglwydd; y rhai a waredodd efe o law y gelyn;

3 Ac a gaſclodd efe o'r tiroedd, o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, o'r gogledd, ac o'r † deheu.

† Heb. mor

4 Crwydraſant yn yr anialwch mewn ffordd ddiffaith: heb gael dinas i aros ynddi:

5 Yn newynog ac yn ſychedig: eu henaid a lewygodd ynddynt.

6 Yna y llefaſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: *ac* efe a'i gwaredodd o'i gorthrymderau.

7 Ac a'i tywyſodd hwynt ar hyd y ffordd vniawn, i fyned i ddinas gyfanneddol.

8 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

9 Canys efe a ddiwalla yr enaid ſychedig, ac a leinw yr enaid newynog â daioni.

10 Y rhai a breſſwyliant yn y tywyllwch a chyſcod angau, yn rhwym *mewn* cyſtudd a haiarn:

11 O herwydd annyſyddhau o honynt eiriau Duw, a dirmygu cyngor y Goruchaf:

12 Am hynny yntef a oſtyngodd eu calon â blinder: ſyrthiaſant, ac nid oedd cynnorthwywr.

13 Yna y gwaeddaſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: efe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

14 Dug hwynt allan o dywyllwch, a chyſcod angau: a dryllioddeu rhwymau hwynt.

15 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

16 Canys efe a dorrodd y pyrth pres, ac a ddrylliodd y barrau heirn.

17 Ynfydion o blegid eu camweddau, ac o herwydd eu hanwireddau a gyſtuddir.

18 * Eu henaid a ffieiddiei bôb bwyd: a daethant hyd byrth angau.

* Job 33. 20.

19 Yna y gwaeddaſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: *ac* efe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

20 Anfonodd ei air, ac iachâodd hwynt, ac a'i gwaredodd o'i dinifti.

21 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

22 Aberthant hefyd aberth moliant: a mynegant ei weithredoedd ef mewn † gorfoledd.

† Heb. canu.

23 Y rhai a ddeſcynnant mewn llongau i'r môr, gan wneuthur eu gorchwyl mewn dyfroedd mawrion.

24 Hwy a welant weithredoedd yr Arglwydd: a'i ryfeddodau yn y dyfnder.

25 Canys efe a orchymyn, a chyfyd tymheſtl-wynt: yr hwn a ddercha el donnau ef.

26 *Hwy* a eſcynnant i'r neſoedd, deſcynnant i'r dyfnder; tawyd eu henaid gan flinder.

27 Ymdrwant, ac ymſymudant fel meddwyn: a'i holl ddoethineb a † ballodd.

† Heb. amgerydd.

28 Yna y gwaeddant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder, ac efe a'i dwg allan o'i gorthrymderau.

29 Efe a wna yr ſtorm yn dawel: a'i tonnau a oſtegant.

30 Yna y llawenhânt am eu goſtêgu, ac efe a'i dwg i'r porthlâdd a ddymunent.

31 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

32 A dderchafant ef ynghynnulleidfa'r bobl, a moliannant ef yn eiſteddfod yr henuriaid.

33 Efe a wna afonydd yn ddiffaithwch: a ffynhonnau dyfroedd yn ſychdir.

34 A thir ffrwyth-lawn yn † ddiffrwyth: am ddrygioni y rhai a drigant ynddo.

† Heb. halltwch.

35 * Efe a dry yr anialwch yn llyn dwfr: a'r tir crâs yn ffynhonnau dwfr.

* Iſa. 41. 18.

36 Ac yno y gwna i'r newynog aros: fel y darparont ddinas i gyfanneddu:

37 Ac yr hauont feuydd, ac y plannont winllanneodd, y rhai a ddygant ffrwyth toreithlog:

38 Ac efe a'i bendithia hwynt fel yr amlhânt yn ddiſawr, ac ni âd lw haniferiaid leihau.

39 Lleihair hwynt hefyd, a gofyngir hwynt, gan gyfyngder, dryg-fyd, a chŷni.

* Job 12. 21.

40 Efe * a dywalltt ddirmyg ar lywiawdwyr, ac a wna iddynt gyrrwydro mewn † anialwch heb ffordd.

† Neu, gwag-le. * 1 Sam. 2. 8.

41 * Ond efe a gyfyd y tlawd † o gyſtudd, ac a wna iddo deuluoedd fel praidd.

* Pſal. 113. 7. 8.

† Neu, a ol ei lawenychant: a phob anwiredd a gae ei ſafn. *ſydd.*

42 * Y rhai vniawn a welant *hyn,* ac a lawenychant: a phob anwiredd a gae ei ſafn.

43 Y neb *ſydd* ddoeth ac a gadwo hyn, hwy a ddeallant drugareddau'r Arglwydd.

* Job 21. 19. & 5. 16.

PSAL. 75 CVIII. 52

Prydnhawnol weddi.

1 *Dafydd yn ymwroli i foliannu Duw, 5 yn gweddio am gymmorth Duw yn ol ei addewid.*
11 *Ei hyder of ar gymmorthwy Duw.*

¶ Cân neu Pſalm Dafydd.

PArod * yw fy nghalon ô Dduw, canaf a chanmolaf â'm gogoniant.

* Pſal. 57. 7.

2 Deffro y nabl a'r delyn, minnau a ddeffroaf yn foreu.

3 Clodforaf di Arglwydd ym myſc y bobloedd; canmolaf di ym myſc y cenhedloedd.

4 Canys mawr yw dy drugaredd oddi ar y neſoedd, a'th wirionedd *a gyrraedd* hyd yr wybren.

5 Ymddercha ô Dduw, vwch y neſoedd: a bydded dy ogoniant ar yr holl ddaiar;

6 * Fel y gwareder dy rhai anwyl: achub â'th ddeheu law, a gwrando fi.

* Pſal. 60. 5.

7 Duw a lefarodd yn ei ſanctaiddrwydd: llawenychaf, rhannaf Sichem, a meſuraf dyffryn Succoth.

8 Eiddo fi *yw* Gilead: eiddo fi Manaſſeh: Ephraim hefyd *yw* nerth fy mhen: Juda *yw* fy neddi-wr.

9 *Moab yw* fy nghrochan golchi, tros Edom * y taflaf fy eſcid; buddugoliaethaf ar Philiſtia.

* Pſal. 60. 8

10 Pwy a'm dŵg i'r ddinas gadarn? pwy a'm dwg hyd yn Edom?

11 Onid tydi o Dduw, *yr hwn* a'n bwriaſt ymmaith, ac onid ei di allan, ô Dduw, gyd â'n lluoedd?

12 Dyro i ni gynnorthwy rhag cyfyngder, canys gau yw ymwared dŷn.

13 Trwy Dduw y gwnawn wroldeb, canys efe a ſathr ein gelynion.

PSAL. CIX.

1 *Dafydd yn cwyno rhag erlîb ei elynion, ac yn rhith Judas yn eu melldithio hwy.* 16 *Yn dangos eu pechod hwy:* 21 *Yn cwyno rhag ei drueni ei hun, ac yn gweddio am help:* 30 *Yn addo bod yn ddiolchgar.*

¶ I'r

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

NA thaw, ô Dduw fy moliant.

† Heb. genau myll.

2 Canys genau 'r annuwiol, a † genau y twyllodrus a ymagorasant arnaf: â thafod tàtwyddog y llefarasant i'm herbyn.

3 Cylchynasant fi hefyd â geiriau cas; ac ymladdasant â mi heb achos.

4 Am fy nghariadrwydd i'm gwrthwynebant: minneu *a orferaf* weddi.

5 Talasant hefyd i mi ddrwg am dda: a chas am fy nghariad.

6 Gosod *tithau yn* annuwiol arno ef; a safed ‡ Satan wrth ei ddeheu-law ef.

‡ Neu, y gwrthwynebwr.

7 Pan farner ef, elsei yn euog, a bydded ei weddi yn bechod.

8 * Ychydig fyddo ei ddyddiau: *a* chymmered arall ei swydd ef.

• Act. 1. 20.

9 Bydded ei blant yn ymddifaid: a'i wraig yn weddw.

10 Gan gyrwydro hefyd cyrwydred ei blant ef, a chardottant: ceisiant hefyd *eu bara* o'i hanghyfannedd leoedd.

11 Rhwyded y ceisiad yr hyn oll sydd ganddo: ac anrheithied dieithriaid ei lafur ef.

12 Na fydded *neb* a estynno drugaredd iddo: ac na fydded *neb* a drugarhâo wrth ei ymddifaid ef.

13 Torrer ymaith ei hiliogaeth *ef*, deller eu henw yn yr oes nesaf.

14 Cofier anwiredd ei dadau o flaen yr Arglwydd: ac na ddeller pechod ei fam ef.

15 Byddant bob amser gar bron yr Arglwydd: fel y torro efe ymmaith eu coffadwriaeth o'r tîr.

16 Am na chofiodd wneuthur trugaredd, eithr erlid o honaw y truan a'r tlaw, a'r cystuddiedic o galon i'w ladd.

17 Hoffodd felldith, a hi a ddaeth iddo: ni fynnai fendith, a hi a bellhaodd oddi wrtho.

18 Ie gwiscodd felldith fel dilledyn, a hi a ddaeth fel dwfr i'w fewn, ac fel olew i'w escyrn.

19 Bydded iddo fel dilledyn *yr hwn* a wisco efe, ac fel gwregys a'i gwregysio efe yn ostadol.

20 Hyn *fyddo* tâl fy ngwrthwyneb-wŷr gan yr Arglwydd: a'r rhai a ddywedant ddrwg yn erbyn fy enaid.

21 Titheu Arglwydd Dduw, gwna erofi er mwyn dy enw, am fod yn dda dy drugaredd, gwared fi.

22 Canys truan a thlawd *ydwyfi*, a'm calon a archollwydd o'm mewn.

23 Euthum fel cyscod pan giliо, fel locust i'm hescydwir.

24 Fy ngliniau a aethant yn egwan gan ympryd, a'm cnawd a gurlodd o eisieu brasder.

25 Gwradwydd hefyd oeddwn iddynt: *pan* welent fi, siglent eu pennau.

26 Cynnorthwya fi ô Arglwydd fy Nuw; achub fi yn ôl dy drugaredd.

27 Fel y gwypont mai dy law di *yw* hyn: *mai* tì Arglwydd a'i gwnaethoſt.

28 Melldithiant hwy, ond bendithia di; cywilyddier hwynt, pan gyfodant: a llawenyched dy wâs.

29 Gwiscer fy ngwrthwyneb-wŷr â gwarth; ac ymwiscant â'u cywilydd megis â chochl.

30 Clodforaf yr Arglwydd yn ddirfawr â'm genau: ie moliannaf ef ym mysc llawer.

31 O herwydd efe a saif ar ddeheu-law 'r tlawd: iw achub oddi wrth y rhai a farnant ei enaid.

PSALM CXII.

Bendithiaeth, 4 offrymdaeth, 5 gwrthefiaeth, 7 a dioddefaint Christ.

¶ Psalm Dafydd.

DYwedodd yr * Arglwydd wrth fy Arglwydd, eistedd ar fy neheu-law: nyd oni osodwyf dy elynion yn faingc i'th draed.

• Mat. 22. 44. Marc. 12. 36. Luc. 20. 42. Act. 2. 34. 1 Cor. 15. 25. Heb. 2. 13.

2 Gwialen dy nerth a enfyn yr Arglwydd o Sion: llywodraetha di ynghanol dy elynion.

3 Dy bobl *a fyddant* ewyllysgar, yn nydd dy nerth, mewn harddwch sanctaiddrwydd ‡ o grothy wawr: *y mae* gwlith dy † anedigaeth i ti.

‡ Neu, yn fwy na chroth y wawr: cel wlith &c. † Ieuengtid.

4 Tyngodd yr Arglwydd, ac nid edifarhâ: * ti *wyt* offeiriad yn dragywyddol yn ôl rhadd Melchisedec.

• Heb. 5. 6. & 7. 17.

5 Yr Arglwydd ar dy ddeheu-law, a drywana frenhinoedd yn nydd ei ddigofaint.

6 Efe a farn ym mysc y cenhedloedd, llenwi leoedd â chaladeddau: archolla bari ‡ llawer gwlad.

‡ Neu, gwlad fawr.

7 Efe a yf o'r afon ar y ffordd, am hynny y dercha efe ei ben.

PSAL. CXI.

Y Psalmwedd, trwy ei esampl ei hun, yn anneg eraill i foliannu Duw am ei ogoneddus, 5 a'i rasusol weithredoedd. 10 Mai ofn Duw sy yn magu gwir ddoethineb.

† MOlwch yr Arglwydd. Clodforaf yr Arglwydd â'm holl galon: ynghymmanfa y rhai vniawn, ac yn y gynnulleidfa.

† Heb. Halelujah.

2 Mawr *yw* gweithredoedd yr Arglwydd: wedi ei ceisio gan bawb a'i hoffâno.

3 Gogoniant a harddwch *yw* ei waith ef: a'i gyfiawnder sydd yn parhau byth.

4 Gwnaeth gofio ei ryfeddodau: graslawn a thrugarog *yw* 'r Arglwydd.

5 Rhoddodd † ymborth i'r rhai a'i hofnant ef, efe a gofia ei gyfammod yn dragywydd.

† Heb. ysclyfaeth.

6 Mynegodd iw bobl gadernid ei weithredoedd: i roddi iddynt etifeddiaeth y cenhedloedd.

7 Gwirioned a barn *yw* gweithredoedd ei ddwylaw ef: ei holl orchymynion *ydynt* ſicr:

8 Wedi eu ſiccrhau byth ac yn dragywydd, *a'i* gwneuthur mewn gwirioned, ac vniawnder.

• Job. 28. 28. Dihar. 1. 7. & 9. 10. Eccles. 1. 16.

9 Anfonodd ymwaredd iw bobl, gorchymynnodd ei gyfammod yn dragywyddol: ſanctaiddiol, ac ofnadwy *yw* ei enw ef.

10 * Dechreuad doethineb *yw* ofn yr Arglwydd: ‡ deall da *ſydd* gan y rhai a wnant † *ei orchymynion ef*: y mae ei foliant ef yn parhau byth.

‡ Neu, llwyddiant.

† Heb. hwynt.

PSAL. CXIII.

Y Duw oldeb ſydd iddi addewid o'r hwyad yma, 4 ac o'r hwyad a ddaw. 10 Y bydd drwg gan yr enwir weled llwyddiant y duwiol.

† MOlwch yr Arglwydd. Gwyn ei fyd y gwr a ofna 'r Arglwydd, *ac* ſydd yn hoffi ei orchymynion ef yn ddirfawr.

† Heb. Halelujah.

2 Ei had fydd cadarn ar y ddaiar; cenhedlaeth y rhai vniawn a fendithir.

3 Golud a chyfoeth *ſydd* yn ei dŷ ef: a'i gyfiawnder ſydd yn parhau byth.

4 Cyfyd goleuni i'r rhai uniawn yn y tywyllwch: trugarog, a thoſturiol, a chyfiawn *yw efe*.

5 Gwr

5 Gôr da fydd gythruwyndcar, ac yn ddoddi benthyg: wrth farn y llywodraetha ede ei achosion.

6 Yn ddiau nid ysgogir ef byth, y cyfiawn fydd byth mewn cofiadwriaeth.

7 Nid ofna efe rhag chwedl drwg, ei galon fydd ddiffeg, yn ymddiried yn yr Arglwydd.

8 Atogwyd ei galon, nid ofna efe hyd oni welo ei ewyllys ar ei elynion.

9 * Gwasgarodd, rhoddodd i'r tlodion, a'i gyfiawnder fydd yn parhau byth: ei gorn a ddyrchafie mewn gogoniant.

10 Yr annuwiol a wêl *hyn*, ac a ddigia, efe a ysgyrnyga ei ddannedd, ac a dawdd ymmaith: dorfydd am ddymuniad y rhai annuwiol.

PSAL. CXIII.

1 Cynghor i feliannu Duw, ac herwydd ei gyddercharogrwydd, 6 a'i drugaredd.

† MOlwch yr Arglwydd. Gwneiſion yr Arglwydd, molwch: *ie* molwch enw 'r Arglwydd.

2 * Bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd, o hyn allan, ac yn dragywydd.

3 * O godiad haul hyd ei fachludiad, moliannus yw enw 'r Arglwydd.

4 Uchel yw yr Arglwydd goruwch yr holl genhedloedd: a'i ogoniant *fydd* goruwch y nefoedd.

5 Pwy *fydd* fel yr Arglwydd ein Duw ni, yr hwn fydd yn † preſſwylio yn uchel?

6 Yr hwn a ymddaroſtwng i edrych y pethau yn y nefoedd, ac yn y ddaiar?

7 * Ele fydd yn codi y tlawd o'r llwch: *ac* yn dyrchafu yr anghenus o'r dommen;

8 Iw eſtedd gyd â phendefigion: *ie* gyd â phendefigion ei bobl.

9 Yr hwn a wna fy amhlantadwy † gadw ty, i bod yn llawen-fam Plant. Canmolwch yr Arglwydd.

PSAL. CXIV. *Prydnawnol weddi.*

Dafydd, trwy ſiampl y creaduriaid meddeu, yn annog i ofni Duw yn ei Eglwys.

PAn * aeth Iſrael o'r Aipht, ty Jacob oddi wrth bobl anghyfiaith;

2 Juda oedd ei ſanctaiddrwydd: *ac* Iſrael ei arglwyddiaeth.

3 * Y môr a welodd *hyn*, ac a giliodd: * yr Jorddonen a drôdd yn ôl.

4 Y mynyddoedd a neidiaſant fel hyrddod, *a'r* bryniau fel ŵyn defaid.

5 Beth *ddaeth* i ti ô fôr pan giliaſt? *ieithon* Jorddonen *fe ben* y troaſt yn ôl?

6 Pa. *ben* fynyddoedd y neidiaſch fel hyrddod? *a'r* bryniau fel ŵyn defaid?

7 Ofna di ddaiar rhag yr Arglwydd: rhag Duw Jacob:

8 * Yr hwn ſydd yn troi 'r graig yn llynn dwfr, *a'r* gallaſt yn ffynnon dyfroedd.

PSAL. CXV.

1 O herwydd bod Duw yn wir-ogoneddus, 4 ac eilyngod yn wagedd, 9 Y mae yn cynghori rhai hyder ar Ddaw. 12 Y dyſid bendithio Duw am ei ſyndithion.

NId i ni ô Arglwydd, nid i ni, ond i'th enw dy hun dod ogoniant, er mwyn dy drugaredd, er mwyn dy wirioneddd.

2 * Pa ham y dywedai y cenhedloedd, pa le yn awr y mae eu Duw hwynt?

3 * Ond ein Duw ni *ſydd* yn y nefoedd: efe a wnaeth yr hyn a fynnodd oll.

4 * Eu delwau hwy *ydynt* o aur, ac arian, gwaith dwylo dynion.

5 Genau *ſydd* iddynt, ond ni leferant, llygaid *ſydd* ganddynt, ond ni welant.

6 Y *mae* clustiau iddynt, ond ni chlywant, ffroenau *ſydd* ganddynt, ond ni aroglant.

7 Dwylo *ſydd* iddynt, ond ni theimlant: traed *ſy* iddynt: ond ni cherddant: ni leſmant chwaith â'i gwddf.

8 Y rhai a'i gwnânt ydynt fel hwythau, *a* phob yn a ymddiriedo ynddynt.

9 O Iſrael, ymddiried ti yn yr Arglwydd, efe yw eu porth, a'i tarian.

10 Ty Aaron, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: efe yw eu porth, a'i tarian.

11 Y rhai a ofnwch yr Arglwydd, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: efe yw eu porth, a'i tarian.

12 Yr Arglwydd a'n cofiodd ni, efe *a'n* bendithia: bendithia efe dŷ Iſrael; bendithia efe dŷ Aaron.

13 Bendithia efe y rhai a ofnant yr Arglwydd, ſychain, † a mawrion.

14 Yr Arglwydd a'ch chwanega chwi fwy-fwy: chwychwi a'ch plant hefyd.

15 Bendigedic ydych chwi gan yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nef a daiar.

16 Y nefoedd *ie*, y nefoedd, *ydynt* eiddo yr Arglwydd: a'r ddaiar a roddes efe i feibion dynion.

17 Y meirw ni ſollannant yr Arglwydd, na 'r neb ſydd yn diſcyn i ddiſtawrwydd.

18 * Ond nyni a fendithiwn yr Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXVI. *Bowiol weddi.*

1 Dafydd yn dangos ei gariad a'i ddiſc tuac at Ddaw am ei wared ef: 12 ac yn ymrwymo i fod yn ddiolchgar.

DA gennifi wrando o'r Arglwydd ar fy lleſ a'm gweddiau.

2 Am ddarpwng o honaw ei gluſt attaf. Am hynny lleſaf tros fy nyddiau *mewn ef*.

3 * Gofidion angau a'm cylchynaſant, a * gofidiau vffern a'm † daliaſant, ing a blinder a gefais.

4 Yna y galwais ar enw'r Arglwydd, attolwg Arglwydd gwared fy enaid.

5 Graſlawn yw'r Arglwydd, a chyfiawn; a thoſturiol yw ein Duw ni.

6 Yr Arglwydd ſydd yn cadw y rhai annichellgar: tlodais, ac efe a'm hachubodd.

7 Dychwel ô fy enaid i'th orphywyſra, canys yr Arglwydd fu dda wrthit.

8 O herwydd it waredu fy enaid oddi wrth angau, fy llygaid oddi wrth ddagrau, a'm traed rhag llithro:

9 Rhodiaf o flaen yr Arglwydd yn nhir y rhai byw.

10 * Credais, am hynny y lleſerais: cyſtuddiwydd ſi 'n dalreſwr.

11 Mi a ddywedais yn fy ffrwſt, * pob dyn *ſydd* gelwyddoc.

12 Beth a daiaf i'r Arglwydd *am* ei holl ddoniau i mi?

13 Phiol iechydwriaeth a gymmeraf, ac ar enw'r Arglwydd y galwaf.

14 Fy addunedau a daiaf i'r Arglwydd, yn awr yngwydd ei holl bobl e'.

15 Gwerth-fawr yngolwg yr Arglwydd *yw* marwolaeth ei ſainct ei.

16 O Ar-

* 2 Cor. 5. 5.

† Heb. Heleleiſan.

* Dan. 2. 20.

* Mal. 1. 11.

† Heb. yneddercheſa i breſwylio. * 1 Sam. 2. 8. Pſal. 107. 41.

† Heb. deigr. mewn bo.

† Exod. 23. 3.

* Exod. 14. 21. * Joſ. 3. 16.

* Exod. 17. 6. Num. 20. 11.

* Pſal. 42. 10. † Pſal. 78. 19.

† Heb. cauſau.

16 O Arglwydd, yn ddiau dy wâs di *ydwyf*, dy wâs di *ydwyf*, mab dy wasanaeth-wraig; datroddaist fy rhwymau.

17 Aberthaf i ti aberth moliant: a galwaf ar enw 'r Arglwydd.

18 Talaf fy addunedau i'r Arglwydd: yn awr yngwydd ei holl bobl;

19 Yngheynteddoedd tŷ 'r Arglwydd: yn dy ganol di, O Jerusalem. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXVII.

Cyngor i foliannu Duw am ei drugaredd a'i wirioneddd.

* Rhuf. 15. 11. MOlwch * yr Arglwydd yr holl genhedloedd: clodforwch ef yr holl bobloedd.

2 O herwydd ei drugaredd ef tu ag attom ni sydd fawr: a gwirioneidd yr Arglwydd *a bery* yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXVIII.

1 *Cyngor i foliannu Duw am ei drugaredd.* 5 *Y Psalmwedd wrth a brofasai efe ei hun yn dangos mor ddâ ydyw byderu ar Dduw.* 19 *Mynegi dyfodiad Christ yn ei deyrnas, lau vith a chyfiod y Psalmedd.*

* Psal. 106. 1. & 107. 1. & 136. 1. 1 Cron. 16. 8. CLodforwch * yr Arglwydd, canys da yw, o herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywydd.

2 Dyweded Israel yr awr hon, fod ei drugaredd ef *yn parhau* yn dragywydd.

3 Dyweded tŷ Aaron yn awr, fod ei drugaredd ef *yn parhau* yn dragywydd.

4 Yn awr dyweded y rhai a ofnant yr Arglwydd, fod ei drugaredd ef *yn parhau* yn dragywydd.

† Heb. *Allan o ing.* 5 † Mewn ing y gelwais ar yr Arglwydd; yr Arglwydd a'm clybu, *ac a'm gosododdd* mewn ehangder.

* Hebr. 13. 6. Psal. 56. 4. 11. 6 * Yr Arglwydd *sydd* gyd â mi, nid ofnaf: beth a wna dyn i mi?

7 Yr Arglwydd *sydd* gyd â mi, ym mhlith fy nghynnorthwywyr: am hynny y câf weled *fy* nymuno ar fy nghasaion.

8 Gwell yw gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn dŷn.

* Psal. 146. 3. 9 * Gwell yw gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn tywysogion.

10 Yr holl genhedloedd am hamgylchynasant: ond yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

11 Amgylchynasant fi, le amgylchynasant fi, ond yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith,

12 Amgylchynasant fi fel gwenyn, diffoddasant fel tân draîn: o herwydd yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

13 Gan wthio y gwthiaist fi fel y syrthiwn: ond yr Arglwydd a'm cynnorthwyodd.

* Exod. 15. 2. Esa. 12. 2. 14 * Yr Arglwydd *yw* fy nerth a'm cân: ac fydd iechydwriaeth i mi.

15 Llef gorfoledd, ac iechydwriaeth *sydd* ym mhebyll y cyfiawn: deheulaw 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur grymmusder.

16 Deheu-law 'r Arglwydd a ddercha fwy i: deheulaw 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur grymmusder.

17 Ni byddaf farw, onid byw: a mynegaf weithredoedd yr Arglwydd.

18 Gan gospi i'm cospodd yr Arglwydd: ond ni'm rhoddodd i farwolaeth.

19 Agorwch i mi byrth cyfawnder: îf i mewn iddynt, a chlodforaf yr Arglwydd.

20 Dyma'r porth yr Arglwydd, y rhai cyfawn a ânt i mewn iddo.

21 Clodforaf di, o herwydd i ti fy ngwrando, a'th fod yn iechydwriaeth i mi.

22 * Y maen a wrthododdd yr adeiladwyr, a aeth yn ben i'r gongl.

* Matth. 21. 42. Marc. 12. 10. Luc. 20. 17. Act. 4. 11. 1 Pet. 2. 4.

23 O'r Arglwydd y daeth hyn, hyn oedd ryfedd yn ein golwg ni.

24 Dyma 'r dydd a wnaeth yr Arglwydd: gorfoleddwn, a llawenychwn ynddo.

25 Attolwg Arglwydd, achub yn awr: attolwg Arglwydd, par yn awr lwyddiant.

26 * Bendigedig yw a ddêl yn enw 'r Arglwydd: bendithiasom chwi o dŷ 'r Arglwydd.

* Matth. 21. 9.

27 Duw yw 'r Arglwydd, yr hwn a lewyrchodd i ni: rhwymwch yr aberth â rhaffau hyd wrth gyrn yr allor.

28 Fy Nuw *ydwyt* ti, mi a'th glodforaf, derchafaf di, sy Nuw.

29 Clodforwch yr Arglwydd, canys da yw: o herwydd yn dragywydd *y bery* ei drugaredd ef.

PSAL. CXIX. *Pryddahwaol weddi.*

Y Psalmwr sydd yn cynnwys amryw weddiau, a moliannau, ac addwidion vfydd-dod.

Aleph.

GWynfyd y rhai perffaith *yn* ffordd: y rhai a rodiant ynghyfraith yr Arglwydd.

2 Gwynfyd y rhai a gadwant ei dystiolaethau ef: *ac* a'i ceisiant ei âl holl galon.

3 Y rhai hefyd ni wnant anwiredd, hwy a rodiant yn ei ffyrdd ef.

4 Ti a orchymynnaist gadw dy orchymynion yn ddyfal.

5 O am gyfeirio fy ffyrdd, i gadw dy ddeddfau.

6 Yna ni'm gwradwyddid, pan edrychwn ar dy holl orchymynion.

7 Clodforaf di ag vniondeb calon, pan ddyscwyf farnedigaethau dy gyfiawnder.

8 Cadwaf dy ddeddfau: na âd fi 'n hollawl.

Beth.

9 PÂ fodd y glanhâ llangc ei lwybr? wrth ymgadw ym ôl dy air di.

10 A'm holl galon i'th geisiais, na âd î mi gyfeiliorni oddi wrth dy orchymynion.

11 Cuddiais dy ymadroddion yn fy nghalon, fel na phechwn i'th erbyn.

12 Ti Arglwydd *wyt* fendigedic: dysc i mi dy ddeddfau.

13 A'm gwefusau y traethais holl farnedigaethau dy enau.

14 Bu mor llawen gennif ffordd dy dystiolaethau â'r holl olud.

15 yn dy orchymynion y myfyriaf, ac ac dy lwybrau yr edrychaf.

16 Yn dy ddeddfau 'r ymddigrifaf, nid anghofiaf dy air.

Gimel.

17 BYdd dda wrth dy wâs, *fel* y byddwyf byw, ac y cadwyf dy air.

18 Dadcuddia fy llygaid, fel y gwelwyf *betbau* rhyfedd allan o'th gyfraith di.

* Gen. 47. 9. 1 Cron. 29. 15. Psal. 39. 12. Heb. 11. 13. 19 * Dieithr ydwyf-ai y ddaiar, na chuddi di rhagof dy orchymynion.

20 Dryllwyd fy enaid gan awydd î'th farnedigaethau bob amser.

21 Ceryddaist y beilchion melltigedic: y rhai a gyfeiliornant oddi wrth dy orchymynion.

22 Tyn

22 Trô oddi wrthif gywilydd a dirmyg, o blegit dy dyſtiolaethau di a gedwais.

23 Tywyſogion hefyd a eiſtoddaſant, ac a ddywedaſant i'm herbyn: dy was di hefyd a fyſyrioedd yn dy ddeddfau.

24 A'th deſtiolaethau *oeddynt* ſy hyfrydwch a'm cynghor-wyr.

Daleth.

25 GLynodd fy enaid wrth y llwch, bywhâ fi 'n ôl dy air.

26 Fy ffyrdd a fynegais, a gwrandewaiſt fi: * dyſc i mi dy ddeddfau. * Phſl. 25. 4. & 27. 11. & 86. 11.

27 Gwna i mi ddeall ffordd dy orchymynion, ac mi a fyſtyriaf yn dy ryfeddodau.

28 Diferodd fy enaid gan ofid: ſiertha fi 'n ôl dy air.

29 Cymmer oddi wrthif ffordd y celwydd, ac yn raſlawn dôd i mi dy gyfraith.

30 Dewiſais ffordd gwirioneddd: goſodais dy farnedigaethau o'm blaen.

31 Glynais wrth dy deſtiolaethau: ô Arglwydd, na'm gwradwydda.

32 Ffordd dy orchymynion a redaf, pan ehangech fy nghalon.

He. ♋ *Baruol*
♌ *Weddi.*

33 DYſc i mi ô Arglwydd, ffordd dy ddeddfau, a chadwaf hi *hyd* y diwedd.

34 Gwna i mi ddeall, a chadwaf dy gyfraith: ie cadwaf hi â'm holl galon.

35 Gwna i mi gerdded yn llwybr dy orchymynion: canys ynddo y mae fy ewyllys.

36 Goſtwng fy nghalon at dy deſtiolaethau: ac nid at gybydd-dra.

37 Trô heibio fy llygaid, rhag edrych ar wagedd: a bywhâ fi ẏn dy ffyrdd.

38 Sicctrhâ dy air i'th wâs, yr hwn *ſy 'n ymroddi* i'th ofn di.

39 Trô heibio fy ngwradwydd yr wyf yn ei ofni: canys dy farnedigaethau *ſydd* dda.

40 Wele awyddus ydwyf i'th orchymynion: gwna i mi fyw yn dy gyfiawnder.

Vau.

41 DEued i mi dy drugaredd Arglwydd, a'th iechydwriaeth yn ôl dy air.

42 Yna ‡ yr attebaf i'm cabluddwr: o herwydd yn dy air y gobeithiais.

43 Na ddwg ddihen air y gwirioneddd o'm genau yn llwyr: o herwydd yn di farnedigaethau di y gobeithiais. ‡ Neu, *a'r peth ſydd yn gwaradwyddo.*

44 A'th gyfraith a gadwaf yn waſtadol, byth ac yn dragywydd.

45 Rhodiaf hefyd mewn ehangder, o herwydd dy orchymynion di a geiſiai.

46 Ac am dy deſtiolaethau di y llefaraf, o flaen brenhinoedd, ac ni bydd cywilydd genni.

47 Ac ymddigriſaf yn dy orchymynion, y rhai a hoffais.

48 A'm dwylo a ddercheſaf at dy orchymynion y rhai a gerais, ac mi a fyſtyriaf yn dy ddeddfau.

Zain.

49 COfia y gair wrth dy wâs, yn yr hwn y peraiſt i mi obeithio.

50 Dymma fy nghyſſur yn fy nghyſtudd, canys dy air di a'm bywhâodd i.

51 Y beilchion a'm gwaradwaſaſant yn ddirfawr *ac hyny* ni thrôais oddi wrth di gyfraith di.

52 Coſtais, ô Arglwydd, dy farnedigaethau er oeod, ac ymgyſſurais.

53 Dychryn a ddaeth arnaſ, o blegit yr anrhuwolion, y rhai ſydd yn gadu dy gyfraith di.

54 Dy ddeddfau oedd fy nghân, yn nhŷ fy mhererindod.

55 Coſtais dy enw Arglwydd, y nôs: a chadwais dy gyfraith.

56 Hyn oedd gennif, a'm gadwo honof dy orchymynion di.

Cheth.

57 O Arglwydd fy rhan *ydwyt*, dywedais y cadwn dy eiriau.

58 Ymbiliais â'th wyneb *â'm* holl galon: trugarhâ wrthif yn ôl dy air.

59 Meddyliais am fy ffyrdd, a throais fy nhraed at dy deſtiolaethau di.

60 Bryſiais, ac nid oediais gadw dy orchymynion.

61 ‡ Mintaioedd yr annuwolion a'm hyſpeiliaſant: *eto* nid anghofiais dy gyfraith di. ‡ Neu, *Byddinoedd.*

62 Hanner nôs y cyſodaf i'm foliannu, am farnedigaethau dy gyfiawnder.

63 Cyſaill *ydwyf* i'r rhai oll a'th ofnant, ac i'r rhai a gadwant dy orchymynion.

64 Llawn yw 'r ddaiar o'th drugaredd, ô Arglwydd: dyſc i mi dy ddeddfau.

Teth.

65 GWnaethoſt yn dda â'th wâs, ô Arglwydd, yn ôl dy air.

66 Dyſc i mi iawn deall, a gwybodaeth: o herwydd dy orchymynion di a greddais.

67 Cyn fy nghyſtuddio yr oeddwn yn cyſgliorni: eithr yn awr, cadwais dy air di.

68 Da *ydwyt*, a daionus, dyſc i mi dy ddeddfau.

69 Y beilchion a gloytiaſant gelwydd i'm herbyn: minnau a gadwaf dy orchymynion â'm holl galon.

70 Cyn braſed a'r bloneg yw eu calon: minnau a ymddigriſais yn dy gyfraith di.

71 Da yw i mi fy nhyſtuddio, fel y dyſcwn dy ddeddfau.

72 * Gwell i mi gyfraith dy enau, nâ miloedd o aur, ac arian. * Pſal. 19. 10. Dihar. 8. 11.

Iod. ♍ *Prydnawnol*
♎ *weddi.*

73 ‡ DY ddwylo a'm gwnaethant, ac a'm lluniaſant: pâr i mi ddeall, fely dyſcwyf dy orchymynion.

74 Y rhai a'th ofnant a'm gwelant, ac a lawenychant, o blegit gobeithio o honof yn dy air di. ‡ Heb. *Cawnddi.*

75 Gwn, Arglwydd, mai † cyfiawn *yw* dy farnedigaethau: ac mai mewn ffyddlondeb i'm cyſtuddiaſt.

76 Bydded attolwg dy drugaredd i'm cyſuro, yn ôl dy air i'th waſanaeth-wr.

77 Deued i mi dy drugareddau, fel y byddwyf byw: o herwydd dy gyfraith *yw* fy nigrifwch.

78 Cywilyddier y beilchion, canys gwnaeth gam â mi yn ddiachos: *eto* myfi a fyſyrlaf yn dy orchymynion di.

79 Troer attaſi y rhai a'th ofnant di, a'r rhai a adwaenant dy deſtiolaethau.

80 Bydded fy nghalon yn berffaith yn dy ddeddfau, fel na'm cywilyddier.

Caph.

81 DEfyciodd fy enaid am dy iechydwriaeth: wrth dy air yr ydwyf yn diſgwil.

82 Y mae fy llygaid yn pallu am dy air: gan ddywedyd, pa bryd y'm diddenni?

83 Canys ydwyf fel costrel mewn mŵg: *eto* nid anghofiais dy ddeddfau.

84 Pa nifer yw dyddiau dy was? pa bryd y gwnei farn ar y rhai a'm herlidiant?

85 Y bu'chion a gloddiasant byllau i mi, yr hyn nid yw wrth dy gyfraith di.

86 Dy holl orchymynion *ydynt* ‡ wirionedd: ar gam y'm herlidiasant, cymmorth fi.

87 Braidd na'm difasant ar y ddaear, minnau ni adewais dy orchymynion.

88 Bywhâ fi yn ôl dy drugaredd: felly y cadwaf dystiolaeth dy enau.

‡ Neu, *Ffyddlondeb.*

Lamed.

89 YN dragywydd ô Arglwydd, y mae dy air wedi ei ficcrhau yn y nefoedd.

90 Dy wirionedd fydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: sefliaist y ddaear, a hi a saif.

91 Wrth dy farnedigaethau y safant heddyw: canys dy weision yw pob peth.

92 Oni bai *fod* dy ddeddf yn hyfrydwch i mi, darfuasei yna am danaf yn fy nghystudd.

93 Byth nid anghofiaf dy orchymynion: canys â hwynt i'm bywheaist.

94 Eiddo ti ydwyf, cadw fi; o herwydd dy orchymynion a geisiais.

95 Y rhai annuwiol a ddisgwiliasant am danaf i'm difetha: *eto* dy dystiolaethau di a ystyriais.

96 Yr ydwyf yn gweled diwedd ar bob perffeithrwydd: *eto* dy orchymyn di sydd dra ehang.

Mem.

97 MOr gu gennif dy gyfraith di! hi yw fy myfyrdod ‡ beunydd.

‡ *Ar hyd y dydd.*

98 A'th orchymynion yr ydwyt yn fy ngwneuthur yn ddoethach na'm gelynion: canys byth y † maent gyd â mi.

† Heb. *Mae.*

99 Deallais fwy na'm holl athrawon: o herwydd dy dystiolaethau *yw* fy myfyrdod.

100 Deallais yn well na'r henuriaid, am fy mod yn cadw dy orchymynion di.

101 Attaliais fy nhraed oddi wrth bob llwybr drwg, fel y cadwn dy air di.

102 Ni chiliais oddi wrth dy farnedigaethau: herwydd ti a'm dysgaist.

103 * Mor felus yw dy eiriau † i'm genau! melusach nâ mêl i'm safn.

* Psal. 19. 10.

† Heb. *I dafod fy ngenau.*

104 Trwy dy orchymynion di y pwyllais: am hynny y casteais bob gau lwybr.

Nun. { Bywiol / Weddi.

105 ‡ LLusern *yw* dy air i'm traed: a llewyrch i'm llwybr.

‡ Neu, *Lamp.*

106 Tyngais, a chyflawnaf, y cadwn farnedigaethau dy gyfiawnder.

107 Cystuddiwyd fi yn ddirfawr: bywhâ fi ô Arglwydd, yn ôl dy air.

108 Attolwg, Arglwydd, bydd fodlon i ewyllyscar offrymmau fy ngenau, a dysc i mi dy farnedigaethau.

109 Y *mae* fy enaid yn fy llaw yn oestadol: er hynny nid wyf yn anghofio dy gyfraith.

110 Y rhai annuwiol a osodasant fagl i mi: *eto* ni chyfeiliornais oddi wrth dy orchymynion.

111 Cymmerais dy orchymynion yn etifeddiaeth dros byth: o herwydd llawenydd fy nghalon ydynt.

112 Gosfyngais fy nghalon i wneuthur dy ddeddfau byth, *hyd* y diwedd.

Samech.

113 MEddyliau *ofer* a gasteais, a'th gyfraith di a hoffais.

114 Fy lloches a'm tarian ydwyt: yn dy air y gobeithiais.

115 * Cilliwch oddi wrthif rai drygionus: canys cadwaf orchymynion fy Nuw.

* Matth. 7. 23.

116 Cynnal fi yn ôl dy air, fel y byddwyf byw: ac na âd i mi gywilyddio am fy ngobaith.

117 Cynnal fi, a diangol fyddaf, ac ar dy ddeddfau yr edrychaf yn wastadol.

118 Sethuaist y rhai oll a gyfeiliornant oddi wrth dy ddeddfau: canys twyllodrus yw eu dichell hwynt.

119 † Bwriaist heibio holl annuwolion y tir *fel* sothach: am hynny 'r hoffais dy dystiolaethau.

† Heb. *Gwnaethost i beidio, &c. ddarfod fel, &c.*

120 Dychrynodd fy nghnawd rhag dy ofn, ac ofnais rhag dy farnedigaethau.

Ain.

121 GWneuthum farn, a chyfiawnder: na âd fi i'm gorthrym-wŷr.

122 Mechnia dros dy was er daioni: na âd i'r beilchion fy ngorthrymmu.

123 Fy llygaid a ballasant am dy iechydwriaeth, ac am ymadrodd dy gyfiawnder.

124 Gwna i'th was yn ôl dy drugaredd: a dysc i mi dy ddeddfau.

125 Dy was ydwyf, pâr i mi ddeall: fel y gwypwyf dy dystiolaethau.

126 Amser *yw* i'r Arglwydd weithio: diddymmasant dy gyfraith di.

127 * Am hynny 'r hoffais dy orchymynion ynfwy nag aur, ie yn fwy nag aur coeth.

* Psal. 19. 10. Diharr. 8. 11.

128 Am hynny vniawn y cyfrifais *dy* orchymynion am bob peth: *a* chasteais bob gau lwybr.

Pe.

129 RHyfedd yw dy dystiolaethau, am hynny y ceidw fy enaid hwynt.

130 Agoriad dy eiriau a rydd oleuni, pair ddeall i rai annichelligar.

131 Agorais fy ngenau a dyheais, oblegid awyddus oeddwn i'th orchymynion di.

132 Edrych arnaf, a thrugarhâ wrthif: yn ôl *dy* arfer ‡ i'r rhai a garant dy enw.

‡ Neu, *Tuag at y rhai.*

133 Cyfarwydda fy nghamrau yn dy air, ac na ty wodraetbed dim anwiredd arnaf.

134 Gwared fi oddi wrth orthrymder dynion: felly y cadwaf dy orchymynion.

135 Llewyrcha dy wyneb ar dy was, a dysc i mi dy ddeddfau.

136 Afonydd o ddyfroedd a redant o'm llygaid, am na chadwasant dy gyfraith di.

Tsadi.

137 CYfiawn *ydwyt* ti, ô Arglwydd, ac vniawn yw dy farnedigaethau.

138 Dy dystiolaethau y rhai a orchymynaist, ydynt † gyfiawn a ffyddlon iawn.

† Heb. *Gyfawnder a ffyddlondeb.*

139 * Fy Zêl a'm ‡ difaodd, o herwydd i'm gelynion anghofio dy eiriau di.

* Psal. 69. 9. Jo. 2. 17.

240 Purwyd dy ymadrodd yn ddirfawr: am hynny y mae dy was yn ei hoffi.

‡ Heb. *Torrodd i'm ith.*

141 Bychan *ydwyf*, a dirmygus: *eto* nid anghofiais dy orchymynion.

† Heb. *Cwsant.*

142 Dy gyfiawnder *fydd* gyfiawnder byth: a'th gyfraith *fydd* wirionedd.

143 Adfyd a chystudd † a'm goddiweddasant: a'th orchymynion *oedd* fy nigrifwch.

144 Cyfiawnder *dy* dystiolaethau *a bery* yn dragywydd: gwna i mi ddeall, a byw fyddaf.

Coph.

143 LLefais i'm holl galon, clyw fi ô Arglwydd: dy ddeddfau a gadwaf.

144 Llefais arnat, achub fi; ‡ a chadwaf dy dyſtiolaethau.

‡ Neu, *fel y cadwaf.*

145 Achubais fi'm yſtlyddyd, a gwaeddais; wrth dy air y diſgwiliais.

146 Fy llygaid a achubaſant fi'm gwiliadwriaethau y nos, i fyſyrio yn dy air di.

147 Clyw fy llef yn ôl dy drugaredd: Arglwydd bywhâ fi yn ôl dy farnedigaethau.

150 Y rhai a ddilynant ſcelerder a neſaſant *arnaf*: ymbellaſant oddi wrth dy gyfraith di.

151 Tithau Arglwydd *wyt* agos: a'th holl orchymynion *ſydd* wirionedd.

152 Er yſtalm y gwyddwn am dy dyſtiolaethau, ſeilio o honot hwynt yn dragywydd.

Reſh.

153 GWêl fy nghyſtudd, a gwared fi: canys nid anghofiais dy gyfraith.

154 Dadleu fy nadl, a gwlred fi: bywhâ fi yn ôl dy air.

155 Pell *yw* iechydwriaeth oddi wrth y rhai annuwiol: o herwydd ni cheiſiant dy ddeddfau di.

156 Dy drugareddau Arglwydd *ſydd* lawer: bywhâ fi yn ôl dy farnedigaethau.

157 Llawer ſydd yn fy erlid, ac yn fy ngwrthwynebu: *er hynny* ni throais oddi wrth dy dyſtiolaethau.

158 Gwelais y troſedd-wyr, a greſynais: am na chadwent dy air di.

159 Gwêl fy mod yn hoffi dy orchymynion Arglwydd, bywhâ fi yn ôl dy drugaredd.

160 † Gwirioned o'r dechreuad yw dy air: a phob yn o'th gyfawn farnedigaethau *a bery* yn dragywydd.

† Heb. *Dechreuad dy air ſydd wirionedd.*

Schin.

161 TYwyſogion a'm herſidiaſant heb achos, ér hynny fy nghalon a grynei rhag dy air di.

162 Llawen ydwyfi o blegit dy air: fel *un* yn cael ſclyſaeth lawer.

163 Celwydd a gaſeais, ac a fficiddiais: a'th gyfraith di a hoffais.

164 Seith-waith yn y dydd yr ydwyf yn dy gloſoni: o herwydd dy gyfawn farnedigaethau.

165 Heddwch mawr *ſydd* i'r rhai a garant dy gyfraith: ac nid *oes* dramgwydd iddynt.

166 Diſgwiliais wrth dy iechydwriaeth di, ô Arglwydd: a gweuthum dy orchymynion.

167 Fy enaid a gadwodd dy dyſtiolaethau: a hoff iawn gennif hwynt.

168 Cadwais dy orchymynion a'th dyſtiolaethau: canys y mae fy holl ffyrdd gar dy fron di.

Tau.

169 NEſſaed fy ngwaedd o'th flaen, Arglwydd: gwna i mi ddeall yn ôl dy air.

170 Deued fy ngwaeddi gar dy fron: gwared fi yn ôl dy air.

171 Fy ngwefuſau a draetha ſoliant: pan ddyſcech i mi dy ddeddfau.

172 Fy nhafod a ddatcan dy air: o herwydd dy holl orchymynion *ſydd* gyfawnder.

173 Bydded dy law Pen cynnorthwyo: o herwydd dy orchymynion di a ddewiſſais.

174 Hiraethais ô Arglwydd am dy iechydwriaeth: a'th gyfraith *yw* fy hyfrydwch.

175 Bydded byw fy enaid fel i'th foliannu di: a chynnorthwyded dy farnedigaethau fi.

176 Cyfeiliornais fel dafad wedi colli ſ. eais dy wâs, o blegit nid anghofiais dy orchymynion.

PSAL. ℥ ℥ *Boreuol*
CXX. ℥ ℥ *Weddi.*

Dafydd yn gwaeddio yn erbyn Doeg, ‡ yn canyddu ei dafod ef, ‡ yn cwyno rhag yr hyn a ddaeth gyttal a thrcheddu gyda'r euwir.

¶ Caniad y graddau.

AR yr Arglwydd y gwaeddais yn fy nghyfyngder: ac efe a'm gwrandawodd i.

2 Arglwydd, gwared fy enaid o ddau wnn wefuſau celwyddoc, *a* oddi wrth dafod twyllodrus.

3 ‡ Beth a roddir i ti? neu pa beth a wneir i ti, dydi dafod twyllodrus?

‡ Neu, *Beth a rydd tafod twyllodrus it, neu, beth a chwaneg fit?*

4 Llymmion ſaethau cawr ynghyd a marwot mieſyn.

5 Gwae fi fy mod yn preſtwyliô yn Meſech; yn cyfanneddu ym mhebyll Cedar.

6 Hir y trigodd fy enaid, gyd â'r hwn oedd yn caſau tangneddyf.

7 Heddychol ydwyfi, ond pan leferwyf, y maent *yn barod* i ryfel.

PSAL. CXXI.

Mawr ddiogelwch y duwiol ſydd yn hyderu ar nawdd ac amddiffyn Duw.

¶ Caniad y graddau.

‡ DIrchafaf fy llygaid i'r mynyddoedd, o'r lle y daw fy nghymmorth.

‡ Neu, *A derchafaf?*

2 * Fy nghymmorth *a ddaw* oddi wrth yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daear.

* Pſal. 124. 8.

3 Ni âd efe i'th droed lithro, ac ni huna dy geidwad.

4 Wele, ni huna ac ni chwſc ceidwad Iſrael.

5 Yr Arglwydd *yw* dy geidwad, yr Arglwydd *yw* dy gyſcod ar dy ddeheulaw.

6 Ni'th dery 'r haul y dydd, na'r lleuad y nôs.

7 Yr Arglwydd a'th geidw rhag pob drwg: efe a geidw dy enaid.

8 Yr Arglwydd a geidw dy fynediad, a'th ddyfodiad, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

PSAL. CXXII.

1 Dafydd yn dangos ei lawenydd fod yr Eglwys, 6 ac yn gweddio am heddwch iddi.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

LLawenychais pan ddywedant wrthif, awn i dŷ 'r Arglwydd.

2 Ein traed a ſafant o fewn dy byrth di, ô Jeruſalem.

3 Jeruſalem a adeiladwyd fel dinas wedi ei chydgyſylltu ynddi ei hun.

4 Yno 'r aeſcyn y llwythau, llwythau 'r Arglwydd, yn dyſtiolaeth i Iſrael, i foliannu enw 'r Arglwydd.

5 Canys yno † y goſodwyd goreſedd-feingcau barn: goreſedd-feingcau tŷ Dafydd.

† Heb. *yr eiſteddi.*

6 Dymunwch heddwch Jeruſalem: llwydded y rhai a'th hoffant.

7 Heddwch ſyddo o fewn dy ragfur: *a* ffynniant yn dy balaſſau.

8 Er mwyn fy mrodyr a'm cyſmilliôn, y dywedaf yn awr, heddwch *ſyddo* i ti.

9 Er mwyn tŷ 'r Arglwydd ein Duw, y ceiſiaf i ti ddaioni.

PSAL.

PSAL. CXXIII.

1 Y dawiol yw dangos yn bydar yr Ddaw, y dy yw weddio yr gwr yn gwaredu oddiwrth ddirmyg.

¶ Caniad y graddau.

ATat ti y deschafaf fy llygaid, ti yr hwn a breswyli yn y nefoedd.

2 Wele, fel *y mae* llygaid gweision ar law eu meistred, *neu* fel *y mae* llygaid llawforwyn ar law ei meistres: felly *y mae* ein llygaid ni ar yr Arglwydd ein Duw, hyd oni thrugarhao efe wrthym ni.

3 Trugarhâ wrthym, Arglwydd, trugarhâ wrthym, canys llawer ydym ni â dirmyg yn ddirfawr.

4 Yn ddirfawr y llanwyd ein henaid â gwatwargedd *y* rhai goludog, *ac* â diystyrwch y beilchion.

PSAL. CXXIV.

1 Yr Eglwys yn bendithio Duw am ei ryddhau yn awr.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

ONi buasei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni: y gall Israel ddywedyd yn awr:

2 Oni buasei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni, pan gyfododd dynion yn ein herbyn;

3 Yna i'n llyngcâi yn ni yn fyw, pan enynnodd eu llid hwynt i'n herbyn.

4 Yna y dyfroedd a lifasei trosom: y ffrwd a aethei tros ein henaid.

5 Yna 'r aethei tros ein henaid ddyfroedd ‡ chwyddedig. ‡ Berllan.

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd, yr hwn ni roddodd ni yn ysclyfaeth i'w dannedd hwynt.

7 Ein henaid a ddiancodd, fel aderyn o fagl yr adarwyr: y fagl a dorrwyd, a ninneu a ddianghasom.

8 * Ein porth ni fydd yn enw 'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar. * Psal. 121. 2.

PSAL. CXXV.

1 Diogelwch y rhai fy yn ymddiried yn Nuw. 4 Gweddi tros y duwiol, ac yn erbyn yr anuwiol.

¶ Caniad y graddau.

YRhai a ymddirledant yn yr Arglwydd, *fyddant* fel mynydd Sion: *yr hwn* ni syflir, eithr a bery yn dragywydd.

2 Fel *y mae* Jerusalem o'r mynyddoedd o'i hamgylch; felly *y mae* 'r Arglwydd o amgylch ei bobl, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

3 Canys ni orphywys gwialen annuwioldeb, ar randir y rhai cyfiawn: rhag i'r rhai cyfiawn estyn eu dwylo at anwiredd.

4 Oh Arglwydd gwna ddaioni i'r rhai ddiaconus: ac i'r rhai vniawn yn eu calonnau.

5 Ond y rhai a ymdroant fw troseddau, yr Arglwydd a'i gyrr gyd â gweithredwyr anwiredd: *a bydd* tangneddyf ar Israel.

PSAL. CXXVI. Prydnhawnol Weddi.

1 Yr Eglwys wrth ddangos cofia o'i rhyfeddol ymwared allan o gaethiwed, a'i gweddio am lwyddiant, ac yn ei hesbonydd.

¶ Caniad y graddau.

PAn † ddychwelodd yr Arglwydd gaethiwed Sion, yr oeddem fel rhai yn breuddwydio. † Heb. *dychwelodd ddychweliad Sion.*

2 Yna y llanwyd ein genau â chwerthin, a'n tafod â chanu: yna y dywedasant ym mysc y cenhedloedd, yr Arglwydd a † wnaeth bethau mawrion i'r rhai hyn. † Heb. *fawrhaodd wneuthur i'r, &c.*

3 Yr Arglwydd a wnaeth i ni bethau mawrion, *am hyny* 'r ydym yn llawen.

4 Dychwel Arglwydd ein caethiwed ni, fel yr afonydd yn y deiau.

5 Y rhai fydd yn hau mewn dagrau, a fydant mewn ‡ gorfoledd. ‡ Neu, canu.

6 *Yr hwn fydd* yn mynet rhagddo, ac yn wylo gan ddwyn hâd gwerthfawr, gan ddyfod a ddaw mewn gorfoledd, dan ddwyn ei ysgubau. ‡ Neu, *hauedyr.*

PSAL. CXXVII.

1 Rhinweddd bendithion Duw. 3 Dawn Duw yw plant rhinweddol.

¶ Caniad y graddau i Salomon.

OS yr Arglwydd nid adeilada y tŷ, ofer y llafuria ei adeiladwyr wrtho: os yr Arglwydd ni cheidw 'r ddinas, ofer y gwilia y ceidwad.

2 Ofer i chwi foreu-godi, mynet yn hwyr i gysgu, bwyta bara gofidiau: felly y rhydd efe hûn i'w anwyliyd.

3 Wele, plant *ydynt* etifeddiaeth yr Arglwydd, ei wobr *yw* ffrwyth y groth.

4 Fel *y mae* saethau yn llaw y cadarn, felly *y mae* plant ieuengctid. ‡ Neu, *ddarfyngant y gel. Heb. Psal. 128. 4. Neu, dîsyfant.*

5 Gwyn ei fyd y gŵr a lanwodd ei gawell â saethau â hwynt: ni's gwradwyddir hwy, pan ‡ ymddiddanant â'r galynion yn y porth.

PSAL. CXXVIII.

Yr adwyn fendithion fydd yn canlyn y rhai a ofnant Ddaw.

¶ Caniad y graddau.

GWyn ei fyd pob vn sydd yn ofni 'r Arglwydd: yr hwn sydd yn rhodio yn ei ffyrdd ef.

2 Canys mwynhai lafur dy ddwylo: gwyn dy fyd, a da fydd it.

3 Dy wraig fydd fel gwin-wŷdden ffrwythlawn, ar hŷd yslîysau dy dŷ: dy blant fel planhigion olîwydd o amgylch dy ford.

4 Wele, fel hyn yn ddiau y bendithir y gŵr a ofno 'r Arglwydd.

5 Yr Arglwydd a'th fendithia allan o Sion; a thi a gei weled daioni Jerusalem holl ddyddiau dy enioes:

6 A thi a gei weled plant dy blant, *a* thangneddyf ar Israel.

PSAL. CXXIX.

1 Y mae 'n annog i foliannu Duw am gadw Israel yn ei fawr gyfuddiau. 5 Melldithio y rhai a gasant Eglwys Duw.

¶ Caniad y graddau.

LLawer gwaith i'm cyfuddiasant o'm hieuengctid, y dichon Israel ddywedyd yn awr:

2 Llawer gwaith i'm cyfuddiasant o'm hieuengctid, etto ni'm gorfuant.

3 Yr arddwŷr a arddasant ar fy nghefn, a'u rhynasant eu cwysau yn hirion.

4 Yr Arglwydd (ydd gyfiawn, *efe* a dorrodd raffau y rhai annuwiol.

5 Gwradwydder hwy oll, a gyrrer yn eu hôl, y rhai a gasânt Sion.

6 Byddant fel glas-wellt pen tai, yr hwn a wywa cyn y ‡ tynner ef ymmaith. ‡ Ysg.

7 A'r hwn ni leinw y pladur-wr ei law: na'r hwn fyddo yn rhwymo yr ysgubau, ei fonwes.

8 Ac ni ddywed y rhai a âant heibio, bendith yr Arglwydd arnoch: bendithiwn chwi yn enw 'r Arglwydd.

PSAL. CXXX.

1 Y Psalmydd yn dangos ei sbaith mewn gweddi: 5 A'i ddioddefgarwch mewn gobaith. 7 Y mae yn annog Israel i obeithio yn Nuw.

¶ Caniad

¶ Caniad y graddau.

O'R dyfnder y llefais arnat, O Arglwydd.

2 Arglwydd clyw fy llefain, ystyried dy glustiau wrth lef fy ngweddiau.

3 Os cadwi ar anwireddau, Arglwydd: O Arglwydd, pwy a saif?

4 Onid y mae gydâ thi faddeuant fel i'th ofner.

5 Disgwiliais am yr Arglwydd, disgwil fy enaid, ac yn ei air ef y gobeithiais.

6 Fy enaid ſydd yn diſgwil am yr Arglwydd, yn fwy nag y mae y gwil-wyr am y borau; ‡ yn fwy nag y mae y gwil-wyr am y borau.

7 Diſgwilied Iſrael am yr Arglwydd, o herwydd y mae trugaredd gyd â'r Arglwydd, ac amlwg ymwared gyda ag ef.

8 Ac efe a wared Iſrael, oddiwrth ei holl anwireddau.

PSAL. CXXXI.

1 *Dafydd yn dangos ei ſyngeiddrwydd, 3 ac yn annog Iſrael i obeithio yn Nuw.*

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

O Arglwydd nid ymfalchiodd fy nghalon, ac nid ymddercheſodd fy llygaid: ni rodiais ychwaith mewn pethau rhy fawr, a rhy † uchel i mi.

2 Eithr goſodais, a goſtegais fy enaid, fel yn wedi ei ddiddyſnu oddi wrth ei fam: fy enaid ſydd ynof fel yn wedi ei ddiddyſnu.

3 Diſgwilied Iſrael wrth yr Arglwydd, o'r † pryd hyn hyd yn dragywydd.

PSAL. 25 *Boreuol.*
CXXXII. 55 *Weddi.*

1 *Dafydd yn ei weddi yn dangos i Dduw ei ddymuniad ofal tros yr Arch: 8 yn gweddio wrth ſymmudo yr Arch, 11 ac yn ail adrodd addewidion Duw iddo.*

¶ Caniad y graddau.

O Arglwydd, cofia Ddafydd, a'i holl flinder:

2 Y modd y tyngodd efe wrth yr Arglwydd, ac yr addunodd i gryfion Dduw Jacob.

3 Ni ddeuaf i fewn pabell fy nhŷ, ni ddringaf ar erchwyn fy ngwely;

4 Ni roddaf gwſc i'm llygaid, na hun i'm amrantau:

5 Hyd oni chaffwyf le i'r Arglwydd; † preſwylfod i rymmus Dduw Jacob.

6 Wele, clywſom ſon dani yn Ephrata: cawſom hi ym meuſydd y coed.

7 Awn i'w babyll ef, ymgrymmwn o flaen ei faingc draed ef.

8 * Cyfod Arglwydd i'th orphywyſfa, ti ac Arch dy gadernid.

9 Gwiſced dy offeiriaid gyfiawnder: a gorfoledded dy ſaint.

10 Er mwyn Dafydd dy was, na thro ymmaith wyneb dy enneiniog.

11 * Tyngodd yr Arglwydd mewn gwiriondeb i Ddafydd, ni thry efe oddi wrth hyny: o ffrwyth dy † gorph y goſodaf ar dy orſedd-faingc.

12 Os ceidw dy feibion fy nghyfammod a'm tyſtiolaeth, y rhai a ddyſceſ wyf iddynt: eu meibion hwythau yn dragywydd a eiſteddant ar dy orſedd-faingc.

13 Canys dewiſodd yr Arglwydd Sion, efe a'i chwennychodd yn drigfa iddo ei hun.

14 Dymma fy ngorphywyſfa yn dragywydd: ymma y trigaf, canys chwennychais hi.

15 Gan fendithio y bendithiaf ei lunieth: diwallaf ei thlodion â bara.

16 Eliachaf hefyd a wiſcaf am iachydwriaeth: a'i ſainct dân gana a ganant.

17 * Yna y paraf i gorn Dafydd flaguro: darperais † lamp i'm heneiniog.

18 Ei elynion a wiſcaf â chywilydd, arno y bloſſoma ei goron.

PSAL. CXXXIII.

Budd cymmundeb y Saint.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

Wele, mor ddaioneus, ac mor hyfryd, yw trigo o frodyr ynghyd.

2 Y mae fel yr enneiniog gwerthfawr ar y pen, yn deſcyn ar hyd y farf, ſef barf Aaron: yr hwn oedd yn deſcyn ar hyd ymyl ei wiſcoedd ef.

3 Fel gwlith Hermon, ac fel y gwlith yn deſcyn ar fynyddoedd Sion: canys yno y gorchymynnodd yr Arglwydd y fendith, ſef bywyd yn dragywydd.

PSAL. CXXXIV.

Y mae 'n anneg i fendithio Duw.

¶ Caniad y graddau.

Wele, holl weiſion yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai ydych yn ſefyll yn nhŷ yr Arglwydd y nôs.

2 Derchafwch eich dwylo ‡ yn y cyſſegr: a bendithiwch yr Arglwydd.

3 Yr Arglwydd yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, a'th fendithio di allan o Sion.

PSAL. CXXXV.

1 *Y mae 'n anneg i gloſfori Duw am ei drugaredd, 5 am ei allu, 8 am ei ſarnedigaethau.* 15 *Oferedd yw eilunod.* 19 *Y mae 'n anneg i fendithio Duw.*

MOlwch yr Arglwydd. Molwch enw yr Arglwydd; gweiſion yr Arglwydd, Molwch ef.

2 Y rhai ydych yn ſefyll yn nhŷ yr Arglwydd; yng nghyntedoedd tŷ ein Duw ni.

3 Molwch yr Arglwydd, canys da yw yr Arglwydd: canwch fwy enw, canys hyfryd yw.

4 O blegit yr Arglwydd a ddetholodd Jacob iddo ei hun, ac Iſrael yn briodoreiaeth iddo.

5 Canys mi a wn mai mawr yw yr Arglwydd: a *bod* ein Harglwydd ni goruwch yr holl ddiuwiau.

6 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn oll a fynnai, yn y nefoedd, ac yn y ddaiar, yn y môr, ac yn yr holl ddyfnderau.

7 * Y mae yn codi tarth o eithafoedd y ddaiar, mellt a wnaeth efe yng nghyd â'r glaw: gan ddwyn y gwynt allan o'i dryſorau.

8 * Yr hwn a darawodd gyntaf-anedic yr Aipht, † yn ddyn ac yn anifail.

9 Danfonodd arwyddion a rhyfeddodau i'th ganol di yr Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weiſion.

10 * Yr hwn a darawodd genhedloedd lawer, ac a laddodd frenhinoedd cryfion:

11 Sehon brenin yr Amoriaid; ac Og brenin Baſan: a holl frenhiniaethau Canaan:

12 * Ac a roddodd eu tîr hwynt yn etifeddiaeth, yn etifeddiaeth i Iſrael ei bobl.

13 Dy enw di Arglwydd a bery yn dragywydd: dy goffadwriaeth, O Arglwydd, † o genhedlaeth i genhedlaeth.

14 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, a bydd ei lîar gantho o ran ei weiſion.

15 * Delwau

‡ Neu, *Mewn ſanctaidd-rwydd.*

† Heb. *dyfydd.*

† Heb. *dros byth.*

† Heb. *Ffynnu-ſydd.*

* 2 Cron. 6. 41. Pſalm 10. 35.

* 2 Sam. 7. 12. 1 Bren. 8. 25. 2 Cron. 6. 16. Pſalm 4. 3. Act. 2. 30.

† Heb. Ben.

¶ 2 Neu, *Y rhai ſydd yn gwaſanaethu yng y Deml.*

† Heb. *Ddyfydd.*

† Heb. *dros byth.*

* Luc. 1. 69.

† Neu, *Gorwyl.*

* Jeremy. 10. 13.

* Exod. 12. 29.

† Heb. *O dŷyt hyd anifail.*

* Num. 21. 1, 3. 21. 26. 24. 17. * Jos. 12. 7.

† Heb. *I genhedlaeth a chenhedlaeth o*

15 * Deliwra y cenhedloedd yspeilion arnynt, gwaith dwylo dyn.

16 Genau sydd iddynt, ond ni leferant; llygaid sydd iddynt, ond ni welant;

17 Clustiau sydd iddynt, ond ni chlywant; ffroen sydd iddynt, ond nid oes anadl yn eu genau.

18 Bydd debyg iddynt y rhai a'i gwnaeth, a phob vn a ymddiriedo ynddynt.

19 Ty Israel, bendithiwch yr Arglwydd: bendithiwch ty Aaron yr Arglwydd:

20 Ty Lefi, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai a ofnwch yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd.

21 Bendithier yr Arglwydd o Sion, yr hwn sydd yn trigo yn Jerusalem. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXXV. *Prydnawnol.*
CXXVI. *Weithiau.*

1 *Y mae'n anadlog i fyddichon Duw, am ei drugaredd yn wastadol.*

* Pf. 106. 1 & 107. 1 & 118. 1.

CLodforwch yr Arglwydd, canys da yw, o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

2 Clodforwch Dduw y duwiau: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

3 Clodforwch arglwydd yr arglwyddi: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

4 Yr hwn vn vnic sydd yn gwneuthur rhyfeddodau mawrion: canys ei drugaredd sydd yn dragywydd.

5 * Yr hwn a wnaeth y nefoedd mewn deallrwydd: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Gen. 1. 1.

6 * Yr hwn a estynnodd y ddaear oddi ar dy ddyfroedd: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Gen. 1. 9 Jer. 10. 12.

7 * Yr hwn a wnaeth oleuadau mawrion: canys ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Gen. 1. 14.

8 Yr haul i † lywodraethu y dydd: canys ei drugaredd sydd yn dragywydd.

† Heb. *Lywodraethau ar dydd.*

9 Y lleuad a'r ser, i lywodraethu y nos: canys ei drugaredd sydd yn dragywydd.

10 * Yr hwn a darawodd yr Aipht, yn eu cynnaf-anedic: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Exod. 12. 29.

11 * Ac a ddug Israel o'i mysc hwynt: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Exod. 13. 17.

12 A llaw gref ac a braich estynedic: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

13 * Yr hwn a rannodd y môr côch yn ddwy-ran: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Exod. 14. 21, 22.

14 Ac a wnaeth i Israel fynet trwy ei ganol: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

15 † Ac a escytiodd Pharao all lu yn y môr côch: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Exod. 14. 28.

16 Yr hwn a dywysodd ei bobl drwy'r anialwch: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Exod. 15. 22.

17 Yr hwn a darawodd frenhinoedd mawrion: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

18 * Ac a laddodd frenhinoedd arddechog: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Deut. 29. 7. Pſal. 135. 10, 11.

19 * Sehon brenin yr Amoriaid: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Num. 21. 23.

20 * Ac Og brenin Basan: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

* Num. 21. 33. Jos. 12. 4.

21 Ac a roddodd eu tir hwynt yn etifeddiaeth: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

22 Yn etifeddiaeth i Israel ei was: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

23 Yr hwn yn ein hiſel-radd a'n cofiodd ni: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

24 Ac a'n hachubodd ni oddi wrth ein gelynion: o herwydd ei drugaredd sydd yn dragywydd.

25 Yr hwn sydd yn rhoddi ymborth i bob cnawd: canys ei drugaredd sydd yn dragywydd.

26 Clodforwch Dduw y nefoedd: canys ei drugaredd sydd yn dragywydd.

PSAL. CXXXVII.

1 *Diymmodlawch yn Iddewon mewn caethiwed.* 7 *Y proffwydir yn meddiſcbio Edom a Babilon.*

WRth afonydd Babilon, yno yr eiſteddasom, ac wylasom, pan feddyliasom am Sion.

† Heb. *Rivers.*

2 Ar yr helyg o'i mewn y crogasom ein telynau.

† Heb. *Gwnaeth-bwyſ yn ſirrus-ddau, neu, yn ſtrings.*

3 Canys yno y gofynnodd y rhai a'n caethiwasgent i ni † gleision: a'r rhai a'n anrheithiasei, lawenydd, *gan ddywedyd,* canwch i ni *rai o* ganiadau Sion.

† Heb. *Ey mewn llawenydd.*

4 Pa fodd yn canem gerdd yr Arglwydd, mewn gwlad ddieithr?

5 Os anghofiaf di Jerusalem, anghofied fy neheu-law gerdd.

* Ot ad. 12, 13.

6 Glynaed fy nhafod wrth daflod fy ngenau; † oni chofiaf di, oni chodi Jerusalem goruwch ſ fy llawenydd pennaf.

† Heb. *A dalo i'm dalcdyſgu-ad fy nhafod i ſilentium.*

7 Cofia Arglwydd blant Edom yn nydd Jerusalem: y rhai a ddywedent, dinoethwch, dinoethwch hi, hyd ei ſylfaen.

* Pſ. 13. 16.

8 * Oh ferch Babilon a anrheithir, gwyn ei fyd a † dalo i ti, fal y gwnaethoſt i ninnau.

† Heb. *Gratg.*

9 * Gwyn ei fyd, o gymmaero, ac a darawo dy rai bâch wrth y ſyl meini.

PSAL. CXXXVIII.

1 *Dafydd yn cadarnhau Duw am wirioneidd ei air:* 4 *Yn proffwydo y bydd i frenhinoedd y ddaiar foliannu Duw:* 7 *Yn dangos ei ymddiried yn Nuw.*

¶ *Pſalm Dafydd.*

CLodforaf di â'm holl galon: yngwydd y duwiau y canaf i'th.

* Pſal. 119. 46.

2 Ymgrymmaf tu a'th deml ſanctaidd, a chlodforaf dy enw, am dy drugaredd a'th wirioneidd: oblegid i'th fawrhaiſt dy air uwch law dy enw oll.

3 Y dydd y llefais i'm gwrandewaiſt: ac a'm cadarnhaiſt â nerth yn fy enaid.

4 Holl frenhinoedd y ddaiar a'th glodforant, ô Arglwydd: pan glywant eiriau dy enau.

5 Canant hefyd am ffyrdd yr Arglwydd: canys mawr yw gogoniant yr Arglwydd.

6 Er bod yr Arglwydd yn uchel, eto fe a edrych ar yr iſſel, ond y balch a adwaenir o hir-bell.

7 Pe rhodiwn ynghanol cyfyngder, ti a'm bywhaei: eſtynnit dy law yn erbyn digofaint fy ngelynion, a'th ddeheulaw a'm hachubodd.

8 Yr Arglwydd a gyflawnu i mi: dy drugaredd Arglwydd, ſydd yn dragywydd: i nac eſceuluſa waith dy ddwylo.

PSAL. CXXXIX. *Borau.*
CXXXIX. 5 2 *Weithiau.*

1 *Dafydd yn ymddangos Duw am ei ryglaniaeth ſydd yn cwmpaſſu pob peth:* 19 *Yn ffieiddio yr annuwiol:* 23 *Yn gweddio am hardd.*

¶ *I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.*

ARglwydd chwiliaſt fi, ac adnabuoſt fi.

cyfodiad : dasill fy rheddwi o hell.

3 Amgylchynni fy llwybr a'm gorweddfa : ac ysbyrs wyt yn fy holl ffyrdd.

4 Canys nid *oes* air ar fy rhasod, ond wele Arglwydd, ti a'i gwyddoest oll.

5 Amgylchynaist fi yn ôl, ac ym mlaen : a gosodaist dy law arnaf.

6 *Dyrnaia* rhyfeddaeth ry rysedd i mi : uchel yw, ni fedraf oddi wrthi.

7 I ba le 'r âf oddi wrth dy Yspryd ? ac i ba le y ffoaf o'th wydd ?

* Amos 9. 1, 3. 4 8 * Os dringaf i'r nefoedd, yno yr wyt ti ; os cyweiriaf fyngwely yn vffern, wele di *yno*.

9 Pe cymmerwn adenydd y wawr, *a* phe trigwn yn eithafoedd y môr ;

10 Yna hefyd i'm tywysai dy law, ac i'm daliai dy ddeheu-law.

* John 8. 6. Heb. 4 ri. † Heb. *Pel y tywyllwch, fel y y nos o goleuni.*

11 * Pe dywedwn, diau y tywyllwch a'm cuddia : yna *y byddai* y nôs yn oleuni o'm hamgylch.

12 Ni thywylla y tywyllwch rhagot ti, onid y nôs a oleua fel dydd : † yn ffunyd *yw* tywyllwch a goleuni i *ti*.

13 Canys ti a feddiennaist fy arennau, toaist fi ynghrôth fy mam.

14 Clodforaf dydi, canys ofnadwy, a rhyfedd i'm gwnaed : rhyfedd *yw* dy weithredoedd, a'm henaid a wyr hynny yn † dda.

15 Ni chuddiwyd fy † fytwedd oddi wrthit, pan i'm gwnaethpwyd yn ddirgel, ac i'm cywreinhwyd yn isfelder y ddaear.

† Heb. *Odiaeth.* † Neu, *Nerth*, neu *ngherpli, neu ofnyn.*

16 Dy lygaid a welsant fy anelwig ddefnydd, ac yn dy lyfr dl yr ysgrifennwyd † hwynt oll, y dydd y † llunniwyd hwynt, pan nâd oedd yr vn o honynt.

‡ Fy anelwig dd. oll. † Llunnid. * Ll 40. 5.

17 * Am hynny mor werth-fawr yw dy feddyliau gennif, ô Dduw ! mor fawr yw eu swm hwynt !

18 *Pe* cyfrifwn hwynt, amlach ydynt na'r tywod : *pan ddeffrowyf*gyd â thi *'r ydwyf* yn weithiad.

19 Yn ddiau ô Dduw, ti a laddi yr annuwiol : am hynny y gwŷr gwaedlyd,ciliwch oddi wrthif :

20 Y rhai a ddywedant ffeiterdar yn dy erbyn, dy elynion a gymmerant *dy enw* yn ofer.

21 Onid chs gennif ô Arglwydd, dy gasâu di ? onid ffiaidd gennif y rhai a gyfodant i'th erbyn ?

22 A chas cyflawn y casaais hwynt : cyfrifais hwynt i mi yn elynion.

23 Chwilia fi ô Dduw,a gwybydd fy nghalon : prawf fi, a gwybydd fy meddyliau.

24 A gwêl a oes ffordd †annuwiol gennif : a thywys fi yn y ffordd dragywyddol.

† Heb. *Gafel*, neu *drjfiad.*

PSAL. CXL.

1 Dafydd yn gweddio am gael ei waredu oddiwrth Saul a Doeg : 8 yn gweddio yn erbyn hwy : 12 Yn yngyflwo trwy gweddiriad yn Nuw.

¶ I'r pen-cerdd. Psalm Dafydd.

GWared fi, ô Arglwydd, oddi wrth y dŷn drwg ; cadw fi rhag y gŵr † trawsi.

† Heb. *trais.*

2 Y rhai fydd yn bwriadu drygioni yn *eu* calon : yngasclant beunydd i gyfai.

3 * Gofynnasant eu tafodau fel sarph : gwenwyn asp sydd tan eu gwefusau. *Selah.*

* Rhuf. 3. 13. Psal. 58. 4.

4 Cadw fi, ô Arglwydd, rhag dwylo'r annuwiol. cadw fi rhag y gŵr trawsi ; y rhai a fwriadasant ymchwilio fy nghamre.

5 Y beilchion a guddiasant fagl i mi, ac a estynasant rwyd wrth ymmyl ar ffordd ; gosodasant hoenynnau ar fy mwyta : *Selah.*

6 Dywedais wrth yr Arglwydd, fy Nuw ydwyt ti, clyw, ô Arglwydd, lêf fy ngweddiau.

7 Arglwydd Ddiuw,nerth fy iechydwriaeth : gorchguddiaist fy mhen yn nydd brwydr.

8 Na chaniatâ Arglwydd, ddymuniad yr annuwiol : na lwydda ei ddrwg fwriad, † rhag eu balchio hwynt. *Selah.*

† Heb. *Nac yn dderbynfant.*

9 Y pennaf o'r rhai a'm hamgylchynno,blinder eu gwefusau a'i gorchguddio.

† Heb. *Ysfad.*

10 Syrthiad marwor arnynt,a bwrier hwynt yn tân : *ac* mewn cau-ffosydd, fel na chyfodant.

‡ Neu, *Y gŵr trawsi, drwg, ar ddaear* † *heliar ei fo ddiflyn.*

11 Na fficcrhaer dŷn † fiaradus ‡ ar y ddaear : drwg a hêla y gŵr trawsi hyd ddistryw.

12 Gwn y dadlau yr Arglwydd ddadl y truan, ac y barna efe y tlodion.

13 Y cyfiawn yn ddiau a glodforant dy enw di : y rhai vniawn a drigiant gar dy fron di.

P S A L. CXLI.

1 Dafydd yn gweddio ar fod ei orib eff yn gymmeradwy, 3 a'i gyffwyddo yn bller, y'n i ymatal yn ddirgel oddi wrth fuglau.

¶ Psalm Dafydd.

ARglwydd,yr wyf yn gwaeddi arnat ; brysilia attaf : clyw fy llais pan lefwyf arnat.

2 Cyfeirier fy ngweddi gar dy fron *fel* arogldarth ; *a* derchafiad fy nwylo *fel* yr offrwm prydnawnol.

3 Gosod Arglwydd, gadwraeth o flaen fy ngenau : cadw ddrws fy ngwefusau.

4 Na ogwyra fy nghalon at ddim drwg, i fwriadu gweithredoedd drygioni, gydâ gwŷr a weithredant anwiredd : ac na âd i mi fwyta o'i dameithiau hwynt.

‡ Neu, *caredigrwydd fydd.*

5 Curied y cyfiawn fi ‡ yn garedig, a cherydded fi : ‡ na thorred *en* holaw pennaf *hwynt* fy mhen : canys fy ngweddi *fydd* eto yn eu drygau hwynt.

† Neu, *Oleu rhagoni fydd, y bwn ni thyrr fy mhen.*

6 Pan dafler eu barn-wŷr i lawr mewn lleoedd carregog, clywant fy ngeiriau, canys melus ydynt.

7 Y mae ein heſcyrn ar wasgar ar fin y bêdd, megis *pan* yn torri,neu yn holki *coed* ar y ddaear.

8 Eithr arnat ti ô Arglwydd Dduw, y *mae* fy llygaid : ynot ti y gobeithiais, † na âd fy enaid yn ddiymgeledd.

† Heb. *Na wnetha fy enaid.*

9 Cadw fi rhag y fagl a osodasant i mi : a hoenynnau gweithred-wŷr anwiredd.

10 Cyd-gwymped y rhai annuwiol yn eu rhwydau eu hun, tra elwyfi heibio.

P S A L. CXLII. *Prydnawnol Weddi.*

1 Dafydd yn dangos mai gweddio Duw oedd ei holl gyffur ef mewn trallod.

¶ ‡ Maſchil Dafydd : gweddi pan oedd efe yn *yr* ogof.

‡ Neu, *Psalm Dafydd yn rhai athrawiaeth.*

GWaeddais â'm llêf ar yr Arglwydd : â'm llêf yr ymbiliais â'r Arglwydd.

2 Tywalltais fy nyfyrdod o'i flaen ef : a mynegais fy nghyfudd ger ei fron ef.

3 Pan ballodd fy yſpryd o'm mewn, titheu a adwaenaist fy llwybr : yn y ffordd y rhodiwn y cuddiasant i mi fagl.

4 ‡ Edrychais ar y tu dehau,† a deliais sylw, ac nid *oedd* neb a'm hadwaenai : † pallodd noddfa i mi, nid *oedd neb* yn ymofyn am fy enaid.

‡ Neu, *Edrych.* † Neu, *gwêl.* † Heb. *Collaſt noddfa oddiwrthif.*

5 Llefais arnat ô Arglwydd, a dywedais, ti *yw* fy noddfa, a'm rhan yn nhir y rhai byw.

6 Yſtyr

8 Y Mae'r Arglwydd yn rasol, a thrugarog; yn hir ei ddigofaint, ac yn fawr ei drugaredd.

9 Da yw'r Arglwydd i bawb: a'i dosturiau sydd ar ei holl weithredoedd.

10 Dy holl weithredoedd a'th glodforant, O Arglwydd: a'th saint a'th fendithiant.

11 Dywedant am ogoniant dy frenhiniaeth: a thraethant dy gadernid,

12 I beri i feibion dynion adnabod ei gadernid ef: a gogoniant ardderchawgrwydd ei frenhiniaeth.

13 Dy frenhiniaeth di sydd frenhiniaeth † dragywyddol: a'th lywodraeth a bery yn oes oesodd.

14 Yr Arglwydd sydd yn cynnal, y rhai oll a syrthiant: ac sydd yn codi pawb a ddarostyngwyd.

15 Llygaid pob peth a ddisgwiliant wrthit, ac yr ydwyt yn rhoddi ei bwyd iddynt yn ei bryd;

16 Gan agoryd dy law, a † dywallt pob peth byw a'th ewyllys da.

17 Cyfiawn yw'r Arglwydd yn ei holl ffyrdd: a‡ sanctaidd yn ei holl weithredoedd.

18 Agos yw'r Arglwydd at y rhai oll a alwant arno: at y rhai oll a alwant arno mewn gwirionedd.

19 Efe a wna ewyllys y rhai a'i hofnant: gwrendy hefyd eu llefain, ac a'i hachub hwynt.

8 Y Mae'r Arglwydd yn rasol, a thrugarog, yn hir ei ddigofaint, ac yn fawr ei drugaredd.

9 Da yw'r Arglwydd i bawb: a'i dosturiau sydd ar ei holl weithredoedd.

10 Dy holl weithredoedd a'th glodforant, O Arglwydd: a'th saint a'th fendithiant.

11 Dywedant am ogoniant dy frenhiniaeth: a thraethant dy gadernid,

12 I beri i feibion dynion adnabod ei gadernid ef: a gogoniant ardderchawgrwydd ei frenhiniaeth.

13 Dy frenhiniaeth di sydd frenhiniaeth † dragywyddol: a'th lywodraeth a bery yn oes oesodd.

14 Yr Arglwydd sydd yn cynnal, y rhai oll a syrthiant: ac sydd yn codi pawb a ddarostyngwyd.

15 Llygaid pob peth a ddisgwiliant wrthit, ac yr ydwyt yn rhoddi ei bwyd iddynt yn ei bryd;

16 Gan agoryd dy law, a † dywallt pob peth byw a'th ewyllys da.

17 Cyfiawn yw'r Arglwydd yn ei holl ffyrdd: a‡ sanctaidd yn ei holl weithredoedd.

18 Agos yw'r Arglwydd at y rhai oll a alwant arno: at y rhai oll a alwant arno mewn gwirionedd.

19 Efe a wna ewyllys y rhai a'i hofnant: gwrendy hefyd eu llefain, ac a'i hachub hwynt.

20 Yr Arglwydd fydd yn cadw pawb a'i carant ef, ond yr holl rai annuwiol a ddifetha efe.

21 Traetha fy nghenau foliant yr Arglwydd: a bendithied pob cnawd ei enw ef yn dragywydd byth ac yn dragywydd.

PSAL. CXLVI.

1 Y Psalmydd yn addoli Duw: 3 yn dangos nad oes dim ymddiried mewn dynion: 5 Duw yn unig a'i wyneba ef allan a'i gyflawnder, ef a'i ffyddlondeb: 6 ei nerthoedd: 7 ei farnedigaethau: 9 a'i drugaredd tuag at y gwan.

1 † Molwch yr Arglwydd. Fy enaid moli'r Arglwydd.

† Heb. Halleluiah.

2 Molaf yr Arglwydd yn fy myw: canaf i'm Duw ora fyddwyf.

3 * Na thymherwch ar dywysogion, nac ar fab dyn, yr hwn nid oes iechydwriaeth yndo.

* Psal. 118. 8, 9.

4 Ei anadl a â allan, efe a ddychwel i'w ddaear: y dydd hwnnw a dderfydd ain ei fwriadau amcanion ef.

5 Gwyn ei fyd yr hwn y mae Duw Jacob yn gymmorth iddo: ffydd a'i obaith yn yr Arglwydd ei Dduw.

6 Yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, y môr a'r hyn oll ydynt ynddynt: yr hwn fydd yn cadw gwirionedd yn dragywydd.

7 Yr hwn fydd yn gwneuthur barn i'r rhai gorthrymmedig, yr hwn sydd yn rhoddi bara i'r newyngog: yr Arglwydd fydd yn gollwng y charcharorion yn rhydd.

8 Yr Arglwydd fydd yn egoryd llygaid y deillion: yr Arglwydd fydd yn codi y rhai a ddarostyngwyd: yr Arglwydd fydd yn hoffi y rhai cyfiawn.

9 Yr Arglwydd fydd yn cadw y dieithriaid, efe a gynnal yr ymddifad a'r weddw: ac a ddadymchwel ffordd y rhai annuwiol.

10 * Yr Arglwydd a deyrnasa byth: sef dy Dduw di Sion, dros genhedlaeth a chenhedlaeth. Molwch yr Arglwydd.

* Exod. 15. 18.

PSAL. CXLVII.

Trydydd awdwl.

Weddi.

1 Y prophwyd yn annog i foliannu Duw, am ei ofal tros ei Eglwys: 4 am ei allu, 6 a'i drugaredd, 7 a'i ragluniaeth, 12 a'i fendithion ar y ddaear, 15 a'i allu ar y tywydd, a'r eira, a phob peth arall: 19 a'i ddeddfau yn yr Eglwys.

MOlwch yr Arglwydd, canys da yw canu i'n Duw ni: o herwydd hyfryd yw, ie gweddus yw mawl.

2 Yr Arglwydd fydd yn adeiladu Jerusalem, efe a gasgl wasgariadigion Israel.

3 Efe fydd yn iachau y rhai briwedic o galon: ac yn rhwymo eu doluriau.

4 Y mae efe yn rhifo rhifedi y sêr: galw hwynt oll wrth eu henwau.

5 Mawr yw ein Harglwydd, a mawr ei nerth, annherfyn yw ei ddeall.

6 Yr Arglwydd fydd yn derchafu y rhai flaenllaidd, gan ostwng y rhai annuwiol hyd lawr.

7 Cyd-ganwch i'r Arglwydd mewn diolchgarwch: canwch i'n Duw a'r delyn.

8 Yr hwn fydd yn tô y nefoedd â chwmmylau: yn parottoi glaw i'r ddaear: gan beri i'r gwellt dyfu ar y mynyddoedd.

9 * Efe fydd yn rhoddi i'r anifail ei borthiant: ac i gywion y gig-fran, pan lefant.

* Job. 38. 41. Psal. 104. 27, 28.

10 Nid oes hyfrydwch ganddo yn nerth march: ac nid ymhoffa efe yn nicrifiau gwŷr.

11 Yr Arglwydd fydd hoff ganddo y rhai a'i hofnant ef: sef y rhai a obeithiant wrth ei drugaredd ef.

12 Jerusalem mola di'r Arglwydd, Sion molianna dy Dduw.

13 O herwydd efe a gadarnhaodd farrau dy byrth, efe a fendithiodd dy blant o'th fewn.

14 Yr hwn fydd yn gwneuthur dy fro yn ffinheddychol, ac a'th ddiwalla di â braster gwenith.

† Heb. *Heddwch.*

15 Yr hwn fydd yn anfon ei orchymyn ar y ddaiar: a'i air a red yn dra buan.

16 Yr hwn fydd yn rhoddi eira fel gwlân: ac a dana rew fel lludw.

17 Yr hwn fydd yn bwrw ei iâ fel tammeidiau, pwy a saya gan ei oerni ef?

18 Efe a anfon ei air, ac a'i toddi hwynt: a'i wynt y chwyth efe, a'r dyfroedd a lifant.

19 Y mae efe yn mynegi ei eiriau i Jacob: ei ddeddfau a'i farnedigaethau i Israel.

20 Ni wnaeth efe felly ag yn genedl: ac nid adnabuant ei farnedigaethau ef. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLVIII.

1 Y Psalmydd yn annog y creaduriaid nefol, y ddaearol, 11 a'r brenhinoedd, i foliannu Duw.

1 † Molwch yr Arglwydd: Molwch yr Arglwydd o'r nefoedd: molwch ef yn yr uchelderau.

† Heb. *Halleluiah.*

2 Molwch ef ei holl angylion: molwch ef ei holl luoedd.

3 Molwch ef haul a lleuad: molwch ef yr holl sêr goleuni.

4 Molwch ef nef y nefoedd: a'r dyfroedd y rhai fyddo oddi ar y nefoedd.

5 Molant enw'r Arglwydd: o herwydd efe a archymynnodd, a hwy a grewyd.

6 A gwnaeth iddynt barhau byth yn dragywydd: gosodedd ddeddf, ac nis trosedir hi.

7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaiar, y dreigiau a'r holl ddyfnderau.

8 Tân a chenllysc, eira, a tharth: gwynt ystormus, yn gwneuthur ei air ef.

9 Y mynyddoedd a'r brynau oll, y coed ffrwythlawn a'r holl gedr-wydd.

10 Y bwyst-filod, a phob anifail: yr ymlusgiaid, ac adar asgellog.

11 Brenhinoedd y ddaiar a'r holl bobloedd: tywysogion a holl farnwŷr y byd.

12 Gwŷr, ieuainge a gweryson hefyd: henaf-gwŷr a llangcian.

13 Molant enw'r Arglwydd: o herwydd ei enw ef yn unig sydd ddercha fadwy: ei arddercha wgrwydd ef sydd uwch law daiar a nefoedd.

14 Ac efe sydd yn derchafu corn ei bobl, moliant ei holl saint, sef meibion Israel, pobl agos ato. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLIX.

1 Y Prophwyd yn annog i'foliannu Duw, am ei gariad tuag at yr Eglwys, 5 ac am y gallu a roddes efe i'r Eglwys, i lywodraethu ei dywysogion dynion.

1 † Molwch yr Arglwydd. Canwch i'r Arglwydd ganiad newydd: a'i foliant ef yngh ynnulleidfa y saint.

† Heb. *Halleluiah.*

2 Llawenhaed Israel yn yr hwn a'i gwnaeth: gorfoledded meibion Sion yn eu brenin.

3 Molant ei enw ef ar y † dawns: canant iddo ar dympan, a thelyn.

† Neu, *Rhedl.*

4 O herwydd hoffedd yr Arglwydd ei bobl: efe a brydfertha y rhai ffodnais ag iechydwriaeth.

5 Gorfoleddad y saint: mewn gogoniant: a chanant ar eu gwelau.

6 Dyddod

8 Bydded ardderchog ſeſtaint Duw yn eu † gwisgo â chalonnau diolchgar yn eu dwylo,
7 I wneuthur dial ar y cenhedloedd, a chosp ar y bobloedd:
8 I rwymo eu brenhinoedd â chadwynau, a'u pendefigion â gefynnau heirn:
9 * I wneuthur arnynt y farn ſcrifennedic: yr arddercheg ŵyr wydd hyn ſydd iw holl ſainct ef. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CL.

1 Y mae yn annog i foliannu Duw, 3 â phob math ar offer cerdd.

† Heb. Hallelujah.

* Deut. 5. 1. 2.

† Heb. clŷ.

‡ Gyſyg.

MOlwch yr Arglwydd. Molwch Dduw yn ‡ ei ſanctaidd-rwydd: molwch ef yn ſtyrfaſau ei nerth.
2 Molwch ef am ei gadernid: molwch ef yn ôl amldder ei fawrhydi.
3 Molwch ef â llais udcorn: molwch ef â nabl, ac â thelyn.
4 Molwch ef â thympan, ac â † dawns: molwch ef â thannau, ac ag organ.
5 Molwch ef â ſymbalau ſoniarus: molwch ef â ſymbalau llafar.
6 Pob *perchen* anadl moliannet yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

† Heb. Hallelujah. ‡ Gyſyg.

† Neu, Phibed.

¶ DIHAREBION SALOMON.

PEN. I.

1 *Arfer y diharebion.* 7 *Cyngor i ofni Duw, ac i gyddu ei air.* 10 *I achel lud pechadurieid.* 20 *Doethineb yn cynyg ſod yn ei dyſtyru hi,* 24 *ac yn bygwth hyny i rhai a'i dyſtyrant.*

DIharebion Salomon fab Dafydd brenin Iſrael.
2 I wybod doethineb ac addyſc; i ddeall geiriau ſynhwyr;
3 I gymmeryd athrawiaeth deall, cyfiawnder, a barn, ac vniondeb;
4 I roi call ſyn anghall, ac i'r bachgen wybodaeth, a ſynwyr.
5 Y doeth a wrendy, ac a chwanega addyſc, a'r deallgar a ddaw i gynghorion pwyllog:
6 I ddeall dihareb a'i deongl; geiriau'r doethion, a'u dirgeleon.
7 * Ofn yr Arglwydd yw † dechreuad gwybodaeth: ffyliaid a ddiſtyrant ddoethineb, ac addyſc.
8 Fy mab gwrando addyſc dy dad, ac nac ymado â chyfraith dy fam.
9 Canys ‡ ſymudd gras a ſyddant hwy i'th ben, a chadwyni am dy wdd di.
10 Fy mab, os pecha lygiaid a'th ddenant, na chyduna.
11 Os dywedant, tyred gyd â ni, cynllwynwn am waed, ymguddiwn yn erbyn gwirion yn ddiachos:
12 Llyngcwn hwy yn fyw, fel y bedd; ac yn gyfan, fel rhai yn diſcyn i'r pydew:
13 Nyni a gawn bôb cyfoeth gwerth-fawr; nyni a lanwn ein tai ag yſpail:
14 Bwrw dy goel-beth yn ein myſg, byddai yn pwrs i'r oll i gyd:
15 Fy mab, na rodia yn y ffordd gyd â hwynt, attal dy droed rhag eu llwybr hwy.
16 * Canys eu traed a redant i ddrygioni, ac a brysiant i dywallt gwaed.
17 Diau gwaith ofer yw rhwyd, yng-olwg pôb perchen aden:
18 Ac y maent hwy yn cynllwyn am eu gwaed ei hun; am eu henioes ei hun y maent yn llechu.
19 Felly y mae llwybrau y rhai oll ſydd chwannog i elw: yr hwn a ddwg eneioes ei berchennogion.
20 † Doethineb ſydd yn gwaeddi oddi allan; * y mae hi yn adrodd ei llafaryddi yn yr heolydd.
21 Y mae hi yn llefain yn-mhrif-leoedd y dyrfa, yn nryſau y pyrth, yn y ddinas y mae hi yn traethu ei hymadroddion, *gan ddywedyd,*
22 Pa hŷd, chwi ynfydion, y carwch ynfydrwydd? a chwi wawrus wŷr, y bydd hoff gennych watwar, ac y caſa ffyliaid wybodaeth?
23 Dychwelwch wrth fy nghyrydd; wele mi a dywalltaf fy yſpryd i chwi, fy ngeiriau a yſpyſaf i chwi.
24 * Fe gymmeint ac i mi elw gwahodd, ac i chwithau wrthod; i mi eſtyn fy llaw, a neb heb ymwrando
25 Ond diyſtyraſoch fy holl gyngor i, ac ni fynnoch ddim o'm cerydd:
26 Minneu hefyd a chwarddaf yn eich dialedd chwi; mi a wawdiaf, pan ſyrthio arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni;
27 Pan ddêl arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni, megis dyſtryw; ac y dêl eich dialedd arnoch megis cor-wynt, a dyſod arnoch waſcfa, a chaledi:
28 * Yna y galwant arnaf, eond ni wrandawaf: yn foreu i'm ceiſiant, eond ni'm cânt.
29 Canys chwi a gaseisiwyd wybodaeth, ac ofn yr Arglwydd ni ddewiſaſant.
30 Ni chymmerent ddim o'm cyngor i; dirmygaſant fy holl gerydd.
31 Am hynny hwy a gânt fwyta ffrwyth eu ffordd eu hunain, a'i llenwi â'i cynghorion eu hunain.
32 Canys ofnwythdra y rhai anghall a'i lladd: a llwyddiant y rhai ffôl a'i diſetha.
33 Ac hynny y ſawl a wrandawo arnaſi, a gaiff aros yn ddiogel, ac a gaiff lonyddwch oddi wrth ofn drwg.

PEN. II.

1 *Doethineb yn addaw ſancteiddrwydd i'w phlant,* 10 *a diogelwch rhag cyfeillach ddrwg,* 20 *a chyfarwyddyd mewn ſyddd da.*

FY mab, os derbynai di fy ngeiriau, ac os cuddi fy ngorchymynion gyd â thi:
2 Fel y parech i'th glûſt wrando ar ddoethineb, ac y gogwyddech dy galon at ddeall:
3 Ie os gwaeddi ar ôl gwybodaeth, os † cyfodi dy lef am ddeall:
4 * Os ceiſi hi, fel arian; os chwili am dani, fel am dryſorau cuddiedig:
5 Yna y cei ddeall ofn yr Arglwydd, ac y cei wybodaeth o Dduw.
6 * Canys yr Arglwydd ſydd yn rhoi doethineb, allan o'i enau ef y mae gwybodaeth a deall *yn dyfod.*
7 Y mae ganddo ymgadw ſi'r rhai vniawn wir ddoethineb: tarian yw efe i'r ſawl a rodiant yn vniawn.
8 Y mae efe yn cadw llwybrau barn, ac yn cadw ffordd ei ſainct.
9 Yna y cei di ddeall cyfiawnder, a barn, ac vniondeb, a phôb llwybr daionus.
10 Pan ddêlo doethineb i mewn i'th ga-

† Heb. Rhoddi.

* Matth. 13. 44.

† Ecca. 4. 9. Jac. 1. 5.

lon, a phan fyddo hyfryd gan dy enaid fyfoddestu:

11 Yna cyngor a'th gynnal, a fynwyr a'th gaidw:

12 I'th achub di oddi wrth y ffordd ddrwg, ac oddi wrth y dyn a laro drawsfedd:

13 Y rhai a ymadawant â llwybrau vnlawnddeb, i rodio mewn ffyrdd tywyllwch:

14 Y rhai a ymlawenychant i wneuthur drwg, ac a ymddigrifant yn anwiredd y drygionus:

15 Y rhai fydd a'i ffyrdd yn gamsyniaethus, ac yn gildyn yn eu llwybrau:

16 I'th waredu oddi wrth y fenyw allfron- aldd, oddi wrth y * ddieithr wenieithus ei gair- iau:

* Dih. 5. 3. & 7. 5.

17 Yr hon a yntedy a lywodraeth wr ei hieuengctid, ac a ollwng dros gof gyfammod ei Duw.

18 Canys y mae ei thŷ yn gwyro at angau, a'i llwybrau at y meirw.

19 Pwy bynnac a elo i mewn atti hi ni ddychwelant, ac nid ymafalant yn llwybrau y bywyd.

20 Fel y rhodiech di rhyd ffordd gwŷr-da, a chadw llwybrau y cyfiawn.

21 * Canys y gwŷr cyfiawn a breffwyliant y ddaiar, a'r rhai perffaith a girit aros ynddi.

* Pf. 37. 29.

22 * Ond yr annuwiolion a dorrir oddi ar y ddaiar, a'r profedd-wŷr a ddiwreiddir allan o honi.

* Job. 18. 17. Pfal. 104. 35.

PEN. III.

1 Ymae'n annog i vfydd-dod, 5 a ffydd, 7 a marwhad, 9 a dwyfolder, 11 ac ymoyrdd. 13 Dedwydd ŷw doethineb. 19 Gallu, 21 a rhyfeuwyjoafau Doethineb. 27 Cyngor i ffol yn gyffredin, 30 yn neddychol, 31 ac yn fod- longar. 33 Cyffor melldigedicfyw eiwir.

FY mab, na ollwng fy nghyfraith trosot, ond cadwed dy galon fy ngorchymynion.

* Deut. 8. 1. & 30. 16.

2 Canys hir-ddyddiau, a blynyddoedd bywyd, a heddwch, a chwanegant hwy i ti.

* Exod. 15. 9. Deut 6 8. Pfal. 111. 10.

3 Na âd i drugaredd a gwirioneddau ymadel â thi: * cylynnha hwy am dy wddf, ſcrifenna hwy ar lech dy galon.

‡ Llwyddiant.

4 A felly y cei di ras, a ‡ deall da, gar bron Duw, a dynion.

5 Gobaithia yn yr Arglwydd â'th holl galon, ac nac ymddiried i'th ddeall dy hun.

1 Cron. 28. 9.

6 * Yn dy holl ffyrdd cydnabydd ef, ac efe a hyfforddia dy lwybrau.

* Rhuſſ. 32. 10.

7 * Na fydd ddoeth yn dy olwg dy hun: ofna yr Arglwydd, a thyna ymmaith oddi wrthddrygioni.

† Heb. Meddygiaeth.

8 Hynny a fydd † iechyd i'th fygel, a † mêr i'th eſgyrn.

† Heb. Leithra.

9 * Anrhydedda yr Arglwydd â'th gyfoeth, ac â'r peth pennaf o'th holl ffrwyth:

* Exod. 23. 19. & 24. 26. Deut. 26. 2.

10 * Felly y llenwir dy ysguboriau â digoneddeb, a'th wîn-wryfoedd a dorrant gan win newydd.

Mal. 3. 10. Luc. 14. 33.

11 * Fy mâb, na ddiriwyga gerydd yr Arglwydd, ac na flina ar ei gospedigaeth ef.

* Deut. 28. 8.

12 Canys y neb a fyddo Duw yn ei garu, efe a'i ceryddu, megis tâd ei fâb anwyl ganddo.

* Job. 5. 17. Heb. 12. 5.

13 Gwyn ei fyd y dŷn a gaffo ddoethineb, a'r dŷn a ddygo ddeall allan.

Datc. 3. 19.

14 * Canys gwell yw ei marſiandiaeth hi na marſiandiaeth o arian, a'i chynnyrch hi ſydd well nac aur coeth.

* Job. 28. 15. Pſal. 19. 10. Dihar. 8. 11. 19. & 16. 16.

15 Gwerthfawrocach yw hi na gemmau, a'r holl betheu dymunol nid ydynt gyffelyb iddi.

16 Hir-hoedl ſydd yn ei llaw ddeheu hi; ac yn ei llaw aſwy y mae cyfoeth a gogoniant.

17 Ei ffyrdd hi ſydd ffyrdd hyfrydwch, a'i holl lwybrau hi ydynt heddwch.

18 Pren bywyd yw hi i'r neb a ymafio ynddi: gwyn ei fyd a ddalio ei afael ynddi hi.

19 Yr Arglwydd, trwy ddoethineb, a ſeiliodd y ddaiar; trwy ddeall y † ſicrhaodd efe y nefoedd.

† Neu, Darparodd.

20 Drwy ei wybodaeth ei yr holltodd y dyfnderau, ac y deifynna yr wybrennau wlith.

21 Fy mâb, na ollwng hwynt allan o'th olwg, cadw ddoethineb a phwyll.

22 Yna y byddant yn fywyd i'th enaid, ac yn râs i'th wddf.

23 * Yna y cerdi yn ddiofal y ffordd yn ddiofal, a'th droed ni tharaw wydda.

* Pf. 37. 24. & 91. 11, 12.

24 Pan orweddych, nid ofni, ti a orweddi, a'th gwſc ſydd melys.

25 Nac ofna rhag braw diſymmwth, na rhag dinistr yr annuwiol, pan ddelo.

26 Canys yr Arglwydd a fydd dy hyder di, ac a gaidw dy droed rhag ei dâl.

27 Na attal ddaioni oddi wrth † y rhai y perthyn iddyot, pan fyddo yn dy law ei wneuthur.

† Heb. Ei berchennogion.

28 Na ddywed wrth dy gymmydog, cerdda ymmaith, a thyred attaf arall; ac y ſory mi a roddaf, a chennyt hefyd yw awr.

29 Na feddwl ddrwg yn erbyn dy gymmydog, ac ymnid yn ddiofal yn dy ymyl.

30 Nac ymryſon â neb heb achoſ, os efe ni wnaeth ddrwg i ti.

31 * Na chenfigenna wrth wr † trwſ, ac na ddewis yr vn o'i ffyrdd ef.

* Pſal. 37. 1. † Heb. Trallod. * Pſal. 37. 35. 36.

32 Canys ffiaidd gan yr Arglwydd y cyndyn, * ond gyd â'r rhai vniawn y mae ei gyfrinaeth ef.

33 * Melldith yr Arglwydd ſydd yn nhŷ'r annuwiol, ond atŵa ſendithia drigfa y cyfiawn.

* Mal. 2. 2. Jac. 4. 6.

34 * Diau efe a watwar y gwatwarus, ond ei râs a rydd efe i'r goſtyngedig.

* Pet. 5. 5. † Heb. A dirmyga.

35 Y doethion a etifeddant anrhydedd, a gwarth † fydd dderchafiad ffyliaid.

PEN. IV.

1 Salomon, yr awyr dyſgu vfydd-dod i Iſrael, 5 ŷn dangos pa athrawiaeth a gefnodd ef gan ei rieni, 5 i gribo Doethineb, 24 ac i ochel llwybrau'r annuwiol. 25 Ei fod yn annog i ffyddlondeb, 23 ac i ſanctaidd-wydd.

GWrandewch blant, addyſc tâd, ac erglywch i ddyſcu deall.

2 Canys yr ydwyf yn rhoddi i chwi addyſc dda, na wrthodwch fy nghyfraith.

3 Canys yr oeddwn yn fab im tâd, yn dyner, ac yn anwyl i'm mam.

* 1 Cron. 22. 5. 1 Neu, Im mŷ meibion.

4 * Efe a'm dyſcai, ac a ddywedei wrthif, dalied dy galon fy ngeiriau: cadw fy ngorchymynion, a bydd fyw.

* 1 Cron. 28. 9.

5 Cais ddoethineb, cais ddeall; na âd dros gôf, ac na wyra oddi wrth geiriau fy nghrau.

6 Nac ymâd â hi, a hi a'th gaidw: câr hi, a hi a'th wared di.

7 Pennaf peth yw doethineb, cais ddoethineb; ac a'th holl gyfoeth, cais ddeall.

* Pen. 3. 13. † Neu, Ymgeiſia a chwennych gaffaeliad.

8 Derchafa di hi, a hithau a'th ddercha di; hi a'th ddwg di i anrhydedd, os coſteidi hi.

9 * Hi a rydd gelwanag o râs i'th ben di: ſo hi † a roddi ti gorun gogoniant.

10 Gwrando fy mâb, a derbyn fy ngeiriau; a blynyddoedd dy fywyd a amlhei.

11 Yr

11 Y rydwyt yn dy ddyſcu yn ſforddi deithiau, ac yn dy dywys yn llwybreu vniondeb.

12 Pan rodiech, dy gamddeithiau ni byddi cyfyng; * a phan redech ni thramgwyddi.

* Pſal. 91. 11.

13 Ymaſel mewn addyſc, ac na ollwng hi: cadw hi, canys dy fywyd di yw hi.

14 * Na ddôs i lwybr yr annuwiolion, ac na rodia ar hyd ffordd y drygionus.

* Pen. 1. 10. Pſal. 1, 1.

15 Gochel hi, na ddôs ar hyd-ddi; cilia oddi wrthi hi, a dôs heibio.

16 Canys ni chyſcant, nes gwneuthur drwg; a'i cwſc a gollant, oni ddygant gwympedigaeth.

17 Canys y maent yn bwyta bara annuwioldeb, ac yn yfed gwin trais.

18 Ond llwybr y cyfiawn ſydd fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy-fwy hyd ganol dydd.

19 *Eithr* ffordd y drygionus ſydd fel y tywyllwch; ni wyddant wrth ba beth y tramgwyddant.

20 Fy mâb, gwrando ar fy nadreuliau; gogwydda dy gluſt ar fy ymadroddion.

21 Na ad iddynt fynd ymmaith o'th olwg; cadw hwynt yng-hanol dy galon.

22 Canys bywyd ydynt i'r neb a'i caffopt, ac † iechyd i'w holl gnawd.

† Heb. *meddygiaeth.*

23 Cadw dy galon yn dra diogelus; canys allan o honi y mae bywyd yn dyfod.

24 Bwrw oddi wrthit † enau tauogrudd; a gwefuſau troſtus yn mbell oddi wrthit.

† Heb. *Ystrywydd genau.*

25 Edryched dy lygaid yn vniawn; ac edryched dy amrantau yn vniawn o'th flaen.

26 Ystyria lwybr dy draed; ‡ a † thrudder dy holl ffyrdd yn vniawn.

‡ Neu, *threfnir.* † Heb. *ſyweyr.*

27 * Na thro ar y llaw ddeheu, nac ar y llaw aſtwy; fymmaid dy droed oddi wrth ddrygioni.

* Deut. 5. 32.

PEN. V.

1 Solomon yn annog i gaſâu doethineb, 3 yn dangos ſcelerder puttteindra ac anlwyddracth: 15 Yn annog i foddlonrwydd, burlioni, a diwydrwydd. 22 Bod eu pechodau eu hun yn goddiweddyd yr annuwiol.

FY mâb, gwrando ar fy noethineb, a gofwng dy gluſt at fy nealltwriaeth;

2 Fel y cadwych ystyriaeth pwyll, a'th wefuſau gadw gwybodaeth.

3 * Canys gwefuſau y ddieithr a ddiferant fel y dil mêl, † a'i genau ſydd lyfnach nag olew.

* Pen. 2. 16. & 6. 24. † Heb. *A thoddiad i genau.*

4 Ond ei diwedd hi a ſydd chwerw fel y wermod, yn llym fel cleddyf dau-finiog.

5 * Ei thraed hi a ddeſcynnant i angau, a'i chamddeithiau a lynu wſſom.

* Pen. 7. 27.

6 Rhag i ti yſtyrio ffordd bywyd, y ſymmud ei charrau hi, heb wybod i ti.

7 Yr awr hon gan hynny, ô blant gwrandewch arnaſi, ac nac ymadewch â geiriau fy ngenau.

8 Cadw dy ffordd yn mbell oddi wrthi hi, ac na nesâ at ddrws ei thŷ hi,

9 Rhag i ti roddi dy harddwch i eraill, a'th flynyddoedd i'r creulon:

10 Rhag llanwi † eſtron â'th gyfoeth di, ac i'th faſurfôd yn nhŷ y diethr,

† Heb. *hanedl.*

11 Ac o'r diwedd † ti ochain, wedi ſyfnawd a'th gorph gurlo,

12 A dywedyd, pa fodd y casais i addyſc? pa fodd y dirmygoddfy ngalon gerydd?

13 Ac na wrandewais ar lais fy athrawon, ac na chlywais fy nghlufe i'm dyſcawdwyr?

14 Bûm o fawn ychydig at bôb drwg, yng-hanol y gymmulleidfa, a'r dyrfa.

15 Yf ddwfr o'th bydew dy hun, a ffrydiau allan o'th ffynnon dy hun.

16 Tarddedd dy ffynhonnau allan, a'th ffrydiau dwfr yn yr heolydd.

17 Byddant yn eiddo ti dy hun yn vnic, ac nid yn eiddo dieithriaid gyd â thi.

18 Bydded dy ffynnon yn fendigedic; ac ymlawenhâ gyd â gwraig dy ieuengctid.

19 *Bydded fel ewig gariadus*, ac fel iwrch hawddgar: gâd iw bronnau hi dy † lanwi bob amſer, a † chymfodlona yn ei chariad hi yn oeſtadol.

† Heb. *ddyfrhau.* † Heb. *Arhoſa ei llenwi.*

20 A pha ham fy mâb yr ymddigrifi yn y wraig ddieithr, ac a gofleidi fonwes yr hon nid yw eiddo ti?

21 * Canys ffyrdd dyn ſydd yngolwg yr Arglwydd, ac y mae efe yn dal ar ei holl lwybrau ef.

* Job. 17. 9. & 14. 21. Pen. 15. 3. Je. 16. 17. & 32. 19.

22 Ei anwireddau ei hun a ddeil yr annuwiol, ac efe a ddeilir â rhaffau ei bechod ei hun.

23 Efe fydd farw o eiſieu addyſc, a thrag maint ei ffolineb yr â ar gyfeiliorn.

PEN. VI.

1 Yn erbyn mechniaeth, 6 a ſegurwyd, 12 ac yſcelerder. 16 Saith beth ſas gan Ddaw. 20 Benyditbion vſydd-dai. 25 Drygioni puttteindra.

FY mâb, os machniaiſt dros dy gymmydog, *ac os tarewaiſt dy law yn llaw* y dieithr,

2 Ti a faglwyd â geiriau dy enau, ti a ddaliwyd â geiriau dy enau.

3 Gwna hyn yr awr hon fy mâb, a gwared dy hun, gan i ti ſyrthio i law dy gymmydog; cerdda, ac ymoſtwng iddo, ac ymbil â'th gymmydog.

4 Na ddyro gwſc i'th lygaid, na hûn i'th amrantau.

5 Gwared dy hun, fel yr iwrch o law yr *heliwr*, ac fel aderyn o law yr ader-wr.

6 Cerdda at y morgrugyn tydi ddiogyn, edrych ar ei ffyrdd ef, a bydd ddoeth.

7 Nid oes ganddo nebiw arwain, iw lywyddraethu, nac iw feiſtroli,

8 *Ac ey bynny* y mae efe yn paratoi ei ſwyd yr haf, ac yn caſclu ei ymluſeth y cynhaya.

9 * Pa hŷd, ddiogyn, y gorweddi? pa beryd y cyſodi o'th gwſc?

* Pen. 13. 4. & 20. 4. & 24. 33.

10 Ennŷ ychydig cyſcu, ychydig hepian, ychydig blethu dwylaw i gyſcu,

11 Felly y daw tlodi arnat fel ymdeithydd, a'th angen fel gŵr arfog.

12 Dyn ſy'n fall, a gŵr anwir, a rodia â genau cyndyn.

13 Efe a amneidia â'i lygaid, efe a lefara â'i draed, efe a ddyſc â'i ſyſedd.

14 Y mae pob rhyw gyndynrwydd yn ei galon, y mae yn dychymmyg drygioni bob amſer, yn peri cynhennau.

15 Am hynny ei ddiliſtir a ddaw arno yn ddiſymmwth: yn ddilyrniwth y dryllir ef, fel na byddo meddyginiaeth.

16 Y chwe pheth hyn ſydd gas gan yr Arglwydd: ie ſaith beth ſydd † ffiaidd ganddo ef:

† Heb. *Ffieiddir ganddo ei enaid ef.*

17 Llygaid beilchion, tafod celwyddog; a'r dwylo a dywalltant waed gwirion:

18 Y galon a ddychymmygo ddrwg, traed yn rhedeg yn fuan i ddrygioni.

* Rhuſ. 3. 15.

19 Tyſt celwyddog yn dywedyd celwydd, a'r neb a gyfodo gynnen rhwng brodyr.

20 * Fy mâb, cadw orchymyn dy dâd, ac nag ymado â chyfraith dy fam.

* Pen. 1. 8.

21 Rhwym hwynt ar dy galon yn gyſtadol:

cwilwm kwynt am dy wadd.

22 Pan rodiech, hi a'th gyfarwydda; pan orweddych hi a'th wilia; pan ddeffroych hi a ymddyddiddan â thi.

23 * Canys † canwyll yw'r gorchymyn, a golauni yw'r cyfraith, a ffordd i fywyd yw cerydden addysc:

24 * I'th gadw rhag y wreic ddrwg, a rhag gwenieithu tafod † y ddieithr.

25 * Na chwennych ei phrydd hi yn dy galon ac na ad iddi dy ddal a'i hamrancau.

26 O blegid y ſwyw butteinig, y † dygir dyn i dammaid o fara, a gwraig gwr arall a hela yr enaid gwerth-fawr.

27 A ddichon gwr ddwyn tân yn ei fynwes, heb loſci ei ddillad?

28 A ddichon gwr rodio ar hyd marwor, ac heb loſci ei draed?

29 Felly, pwy bynnac a êl at wraig ei gymydog; y neb a gyffyrddo â hi, ni bydd glân.

30 Ni ddirmygir neb leidr a ladrattao i ddiwallu ei enaid, pan fyddo arno newyn.

31 Ond os daſir ef, efe a dâl yn ſaith ddyblyg, efe a rydd cymaint oll ag a ſaddo yn ei dŷ.

32 *Ond* y neb a wnêl ndiech â hanyw, fydd heb † ſynwyr; y neb a'i gwnêl a ddiſetha ei enaid ei hun.

33 Archoll a gwarth a gaiff efe, a'i gywylydd ni ddileir.

34 Canys cynddaredd yw eiddigedd gwr, am hynny, nid arbyd efe yn nydd dial.

35 Ni † bydd ganddo beis ar ddim iawn, ac ni foddlonir efe, er rhai rhoddion lawer.

† Heb. *Galon.*

† Heb. *Ni dderbynt wr neb dim iawn.*

P S A L. VII.

1 Solomon yn cynghori, bod meuwn gwr a chariadau gyfiawn a doethineb: 6 Wrth a welſai efe ei hun, yn dangos, 10 cyfrwyddra puttain, 22 ac erbyd wirioneddi yr ieuange anwyſus: 24 Yn cynghori gochelyd a cyfryw anpuwioldeb.

FY mab, cadw fy ngeiriau, a chuddia fy ngorchymynion gyd â thi.

2 Cadw fy ngorchymynion, a bydd fyw; a'm cyfraith, fel canwyll dy lygad.

3 * Rhwym hwynt am dy fyſedd, ſcrifenna hwynt ar lech dy galon.

4 Dywed wrth ddoethineb, fy chwaer wyt ti, a galw ddeall yn gares:

5 * Fel i'th gadwotz oddi wrth y wraig ddieithr, a rhag y † ſynyw â'r ymadrodd gwenieithus

6 Canys o'm yn ffenestr fy nhŷ, mal a edrychais drwy fy nelltr.

7 Ac mi a welais yn mysc y ffyliaid, mi a ganfum ym mhlith † yr ieuenctid, dŵyn lleuangc heb ddeall gandda,

8 Yn myned ar hyd yr heol, ger llaw ei chongl hi, ac efe a ai ar hŷd y ffordd i'wrthy hi:

9 Yn y † cyſlod, gyd â'r tywyll, pan godd hi yn nôs du, ac yn dywyll:

10 Ac wele ſanyw yn cyfarfod ag ef, â chauthi ymddygiad puttain, ac â chalon ddichellgar.

11 * (Sliſiedus yw ac anufydd yw hi, ei thraed nid arhoant yn ei thŷ.

12 Weithiau yn y dŵrs, weithiau yn yr heolydd, ac yn cynllwyn ym mhob congl.)

13 Hi a ymaflodd yndda, ac a'i cuſanodd, ac † ag wynab digywilydd, hi a ddywedodd wrtho,

14 *Yr oedd* arnaf aberthau hedd, heddyw y cyflawnais fy addunedau;

† Heb. *Ag wynab digywilydd.*

15 Ac hyny y daethum allan i'th gyfarfod di, i geiſio am dy wyneb, a chaſâu dy weled, ac mi a'i cefais.

16 Mi a wneuthum fy ngwely â thapiſtri, ac â chlytiau main o liain yr Aipht.

17 Mi a fyrgeiſiais fy ngwely â myrrh, aloes, a Cynamon.

18 Tyred, meddai hi rhoi ymwedd o gariad hyd y bore, ymhyferydwn â chariad.

19 Canys nid yw y gŵr gartref, efe aeth i ffordd bell.

20 Efe a gymmerth godiad o arian yn ei law, ac a ddaw adre ar y † dydd penodedig.

21 Hi a'i trodes â'i hamrai niferus, ac â gwenieithus ei gwefusau hi a'i cymhellodd ef.

22 Efe a'i canlynodd hi ar † bryd fel yr êl yn eidion i'r ſlawtai, neu fel ynfyd yn myned i'r cyffion i'w gospi:

23 Hyd oni ddrylliory ſaeth i'w iau: fel yr aderyn yn pryſturo i'r fagl, heb wybod ei fod yn erbyn ei anioes ef.

24 Yn awr, gan hynny, fy meibion, gwrandewch arnaf, ac ymrowch â'ſiau fy ngenau.

25 Na thuedded dy galon at ei ffyrdd hi, na chyddiſgoed ar hyd ei llwybrau hi.

26 Canys llawer a gwympodd hi yn archolledic, ſyr gwyniad mawr a laddodd hi.

27 Ffordd i uffern yw ei thŷ hi, yn diſcyn i ſtafelloedd angau.

† Heb. *I ddrylliory.*

P S A L. VIII.

1 Synwyrus a ac eglurad yw Doethineb, 10 Gorddewisgwyd, 12 gwrteithiol, 15 gallu, 18 cyfoeth, 22 a thragwyddoldeb Doethineb.

1 Ai † Doethineb yn dywedyd? ac ai deall yn rhoddi ei llef?

† Heb. *Ni ddarbyn wyneb dim iawn.*

2 Yn mhen ſieceid yr hedd, ger llaw'r ffordd, lle mae llwybrau lawer, y mae hi yn ſefyll.

3 Ger llaw y pyrth ym-mlaen y dref, yn ymyl y drŵſau y mae hi yn llefain.

4 Arnoch chwi wŷr, yr wyf yn galw, ac at feibion dynion y mae fy llais.

5 Ha ynfydion, deallwch gyfrwyſdra: a chwi wŷr angall byddwch o galon ddeallus.

6 Gwrandewch, canys myfi a draetha'i chwi bethau ardderchog, ac a ageir fy ngwefuſau am bethau vnion.

7 Canys fy ngenau a draetha wiriondeb; † a caſâd gan fy ngwefuſau ddrygioni.

† Heb. *Ffiaidd eth fy ngwefuſau yw drygioni.*

8 Holl eiriau fy ngenau ydynt gyfiawn, nid oes ynddynt na gwyrdroedig na thrawſedd.

9 Y maent hwy oll yn amlwg i'r neb a ddeallo, ac yn vniawn i'r rhai a gaffodd wybodaeth.

10 Derbyniwch fy addyſc, ac nid arian; a gŵybodaeth o flaen aur etholedig.

11 *Canys gwell yw doethineb na gemmau, a nid oes dim dymunol cyffelyb iddi.

12 Myfi doethineb wyf yn meiſio gydd challineb yr ydwyf yn cael allan wybodaeth cyngor.

13 Ofn yr Arglwydd yw caſâu drygioni: balchder, ac ychder, a ffordd ddrygionus, a'r genau trawſ, ſydd gâs gennifi.

14 Mi piau cyngor, a gwir ddoethineb, deall ydwyf, mi piau nerth.

15 Drwof i teyrnaſa brenhinoedd, ac y barna y pennaethiaid gyfiawnder.

16 Drwof i rheola tywyſogion, a phendefigion, ſaf holl farn-wŷr y ddaiar.

17 Y ſawl a'm carant i, a garaf inneu, a'r ſawl a'm ceiſiant yn foreu, a'm cânt.

* Pen. 1. 20.

* Job. 28. 15. Pſal. 19. 10. Pen. 2. 15. & 16. 16.

18 Gydâ

18 * Gyda pryf y mae cyfoeth, ac anrhydedd, gafael pechaduriaid a thyfantsiaid.

19 * Gwell yw fy ffrwythi nag aur, ie nag aur coeth: ac fy elynyeth fydd well nâ'r arian dethol.

20 Ar hyd ffordd cyfiawnder ‡ yr ydwinnau, ar hyd canol llwybrau barn:

21 Ar i mi yr rhai a'm carant etifeddu tywodd: ac mi a lanwaf eu trysorau.

22 Yr Arglwydd a'm meddiannodd i yn nechreuad ei ffordd, cyn ei weithredoedd erioed.

23 Er tragywyddoldeb I'm henaintwyd, ac y dechreuad, cyn bôd y ddaiar.

24 Pryd nad oedd dyfnder I'm cenhedlwyd, cyn bôd ffynhonnau yn llawn o ddyfroedd.

25 Cyn ſyfidanu y mynyddoedd, o flaen y bryniau I'm cenhedlwyd.

26 Cyn gwneuthur o hono ef y ddaiar, na'r meysydd, † nac uchder llwch y byd.

27 Pan baratoddd efe y nefoedd, yr oeddwn I yno: pan osododd efe gylch ar wyneb y dyfnder:

28 Pan gadarnhaodd efe y cymylau uchaf: pan nerthodd ffynhonnau y dyfnder:

29 * Pan roddes efe ei ddeddf I'r môr, ac fel na thorrai y dyfroedd ei orchymyn ef, pan osododd efe sylfeini y ddaiar:

30 Yna yr oeddwn I gyd ag efe, yn wedi ei feithrin gyd ag ef: ac yr oeddwn yn hyfrydwch iddo beunydd, yn ymlawenychu gar ei fron ef bob amſer ‡

31 Ac yn llawenychu yng nghylchfa ei ddaiar ef, a'm hyfrydwch oedd gyda meibion dynion.

32 Yr awron gan hyny, o feibion, gwrandewch arnaf: canys * gwyn eu byd a gadwant fy ffyrdd I.

33 Gwrandewch addyſg, a byddwch ddoethion, nac ymwrthodwch â hi.

34 Gwyn ei fyd y dyn a wrandawo arnaf, ac a wilio yn ddyddiol beunydd wrth fy mhyrth, gan wylied wrth byſt fy mhyrthau.

35 Canys y neb a'm caffo I, a gaiff fywyd; ac a † fodlonir o ewyllys da gan yr Arglwydd.

36 Ond y neb a becho yn fy erbyn a wna gam â'i enaid ei hun: fy holl gaſwyr a garant angau.

P E N. IX.

Addyſg, o ac athrawiaeth Doethineb. 13 Aſſer, 16 ac annyſgedig pyſtyriaeth.

DOethineb a adeiladodd ei thŷ, hi a naddodd ei thri golofn.

2 Hi a laddodd ei † hanifeiliaid, hi a gymyſgodd ei gwin, ac a buliodd ei bwrdd.

3 Hi a yrrodd ei llawforwynion: † y mae yn llefain oddi ar fannau uchel y dinaſoedd, a la-

10 * Dechreuad doethineb yw ofn yr Arglwydd; a gwybodaeth y ſanctaidd yw deall.

11 † Canys drwof fi yr amlhair dy ddyddiau, ac y chwanegir blynyddoedd dy oeſau.

12 Os doeth fydd, doeth fyddi ſi ti dy hun: ond os gwatwar-wr fyddi, tydi dy hun a'i dygi.

13 ‡ Gwraig ffôl a fydd fiaradus: anghall yw, ac ni wyr ddim ŷ

14 Canys hi a eiſtedd ar ddrws ei thŷ, ar feingc, yn y lleoedd uchaf yn y ddinas,

15 I alw ar y neb a fyddo yn myned heibio, y rhai ſydd yn cyddesu yn ffyrdd yn uniawn:

16 Pwy bynnac fydd ehud, troed ymma; a phwy bynnac fydd deſtyniwr: a hi a ddywed wrtho,

17 Dyfroedd lleidr fydd felus, a bara cuddfydd baraldi.

18 Ond ni wyr efe mai meirw yw y rhai ſydd yno, a bod ei gwahodd-wŷr hi yn nyfnder vffern.

P E N. X.

O'r pennod yma hyd y pumed ar hugain, y mae amryw addyſc ynghylch rhinweddau da, ac anrhydeddus feiau.

DHarebiaſtr Salomon. * Mîb doeth a wna dâd llawen, a mîb ffôl a drîſt ei fam.

2 ‡ Ni thycciai trysorau drygioni, ond cyfiawnder a wared rhag angau.

3 † Ni ledy yr Arglwydd i enaid y cyfiawn newynu: ond efe a chwâl ymmaith ‡ gyfoeth y drygionus.

4 * Y neb a weithio â ſtiw ‡ dwyllodrus ſyddfiaradus: ond llaw y diwyd a gyfoetho.

5 Mîb ſynhwyrol yw yr hwn a gaſc amſer hâf: ond mîb gwradwyddus yw yr hwn a gyſc amſer cynhaeaf.

6 Bendithion ſyddar ben y cyfiawn: * ond trawſedd a gae ar eiriau y drygionus.

7 † Coffâd iawnaidd y cyfiawn ſydd fendigedig: ond enw y drygionus a bydra.

8 Y galon ddoeth a ddeifbyn orchymynion: ond y ſiaradus ei wefuſau a ‡ gwymp.

9 * Y neb a rodia yn uniawn a rodia yn ddiogel: ond y neb a gam-dry ei ffyrdd a ſydd hyſpod.

10 † Y neb a amnoddio â llygaid, a bair ofidus: a'r ffôl ei wefuſau a ‡ gwymp.

11 * Ffynnon bywyd yw genau y cyfiawn: † ond trawſedd a gae ar eiriau y drygionus.

12 Caſineb a gyffryd gynhennau: † ond cariad a guddia bob camwedd.

13 Yngwefuſau y ſynhwyrol y ceir doethineb: ond gwialen a'r ddai i gefn † yr anghall.

14 Y doethion a ſoriant wybodaeth: ond dinâſ ſydd gyfagos i enau y ffôl.

15 Cyfoeth y cyfoethog yw dinas ei gadernid ef, ond dinâſ y rhodion yw eu tlodi.

16 Gwaith y cyfiawn a dŷn at fywyd, ond ffrwyth y drygionus tu ag at bechod.

17 Ar y ffordd i fywyd y mae'r neb a gadwo addyſc, ond y neb a ornhodo gerydd ſydd yn cyfeilliorni.

18 A guddio gâs ‡ gwefuſau celwyddog, a'r neb a ddywed enllib, ynfyd ſydd.

19 Yn amlder geiriau ni bydd pall ar bechod, ond y neb a attalio ei wefuſau ſydd ſynhwyrol.

20 Tafod y cyfiawn ſydd fel arian dethol: calon y drygionus ni chân ond ychydig.

21 Gwefuſau y cyfiawn a borthant lawer: ond y ffyliaid, o ddiffyg † ſynwyr, a ſyddant

22 Bendith

* Pſal. 3. 16.
* Pen. 3. 14.
‡ Neu, Ymgadw.
* Pen. 15. 20. Pſal. 111. 10. Pen. 1. 7. † Pet. 10. 29.
‡ Pen. 7. 11.
* Pen. 15. 30. ‡ Pen. 11. 4. † Pſal. 37. 25. ‡ Neu, Y drygionus ni ro eu dygnoi.
* Pen. 12. 24. ‡ Deliq. * Ver. 11.
† Pſal. 112. 6. ‡ Neu, Gwyr.
* Pſal. 21. 4. † Pen. 6. 12. ‡ Neu, A gwir.
* Pen. 13. 14. † 1 Cor. 13. 4. 1 Pet. 4. 8. † Heb. Rhoi ſyddi bet gwin.
* Pen. 15. 28. Pſal. 119. 1. 2. Luc. 11. 28.
* Pſal. 119. 105. 130. Pen. 4. 18.
* Pen. 8. 29. Job. 38. 10. Pſal. 104. 9.
† Gen. 1. 10. Job. 38. 4.
* Matth. 7. 6.
† Heb. Na phen.
† Heb. Dyn allan.
† Heb. Llodeſſa.

22 Herdith yr Arglwydd a gyfoethoga; ac ni ddwg flinder gyd ă hi.

23 * Hyfryd gan ffôl wneythur drwg; a chant ŵr synhwyrol y wisc doethineb.

24 Y peth a ofno y drygionus a ddaw iddo: ond y peth a ddeisyfio y rhai cyfiawn, Duw a'i rhyddh.

25 Pel y mae 'r corwynt yn myned heibio, felly ni bydd y drygionus mwy: ond y cyfiawn ſydd ſylfaen a bery byth.

26 Megis finegr i'r dannedd, a mŵg i'r llygaid, felly y bydd y diog i'r neb a'i gyrrant.

27 * Ofn yr Arglwydd a † ſwyn dyddiau ond blynyddoedd y drygionus a fyrhair.

28 Gobaith y cyfiawn ſydd llawenyddu: ond * gobaith y drygionus a ddarfydd am dano.

29 Ffordd yr Arglwydd *ſydd* gadernid i'r perffaith: ond dinistr ſydd i'r rhai a wnant anwiredd.

30 * Y cyfiawn nid yſcog byth, ond y drygionus ni phreſſwyliant y ddaiar.

31 Genau y cyfiawn a ddwg allan ddoethineb, a'r tafod cyndyn a dorrir ymmaith.

32 Gwefuſau y cyfiawn a wyddant beth ſy gymmeradwy: ond genau 'r drygionus a lefara drawſedd.

PEN. XI.

CLoriannau † anghywir ſydd ffiaidd gan yr Arglwydd, ond † carreg vnion ſydd ſodlon ganddo ef.

2 * Pan ddêl balchder, fe a ddaw gwarth: ond gyd â'r goſtyngedig y mae doethineb.

3 * Perffeithrwydd yr uniawn a'i ſywa hwynt, ond trawſedd yr anffyddlonlaid a'i difatha hwynt.

4 Ni chyccia * cyfoeth yn nydd digllonaint; ond cyfiawnder a wared rhag angau.

5 Cyfiawnder y perffaith † a'i hyſforddia ef: ond yn achos ei ddrygioni, y ſyrth y drygionus.

6 *Cyfiawnder y cyfiawn a'i gwared hwynt: ond trawſedwyr a ddaliſ yn eu drygioni.

7 * Pan fyddo marw dyn drygionus, fe a ddarfu am ei obaith ef: a gobaith y tawsi a gyfrgollir.

8 † Y cyfiawn ſ waredir o gyſyngder, a'r drygionus a *ddaw* yn ei lle ef.

9 * Rhagrithwr â'i enau a lygra ei gymmydogion: a cyfiawn a waredir drwy wybodaeth.

10 Yr holl ddinas a ymlawenyhâ o herwydd llwyddiant y cyfiawn: a phan gyfrgollir y drygionus, y bydd gorfoledd.

11 Trwy fendith y cyfiawn y dyrchafir y ddinas: ond trwy enau y drygionus y dinſteirir hi.

12 Y neb ſy † ddiſynwyr a ddlyſtyra ei gymmydog: ond y ſynhwyrol a daw â ſou.

13 Yr hwn a redo yn athrodwr, a ddatguddia gyfrinach, ond y ffyddlon ei galon a gela 'r peth.

14 * Lle ni bydde cyngor, y bobl a ſyrthiant: ond lle y bydde llawer o gynghor-wŷr y bydd diogelwch.

15 † Blinder mawr a gaff y neb a fachnio dros ddieithr-ddŷn: ond y neb a gaſio † fachnioeth ſydd diogel.

16 Gwraig raſol a gaiff anrhydedd, a'r galluog a gâng gyſoeth.

17 *Gŵr trugarog ſydd dda wrth ei enaid ei hun: ond y creulon a flina ei gnawd ei hun.

18 Y drygionus a wna waith twyllodrus: ond i'r neb a hauo gyfiawnder, y bydd g wobr ſicr.

19 Fel yr arwain cyfiawnder i fywyd: felly dilyn drygioni a *dywys* i angau.

20 Ffiaidd gan yr Arglwydd y neb ſydd gyndyn ei galonnau, eithr hôff ganddo ef y rhai ſy berffaith yn eu ffyrdd.

21 † Er maint fyddo cymmorthas, y drygionus † *Er hyn* ni bydd diengc: ond hâd y cyfiawn a *llaw yr* waredir. *ſiefo.*

22 Fel modrwy aur yn nhrwyn hwch, yw benyw ân † heb ſynhwyr. † Heb.

23 Deſyfiad y cyfiawn ſydd ar ddaioni yn unig: ond gobaith y drygionus ſydd ddigter. *In ſolo addwyth.*

24 Rhyw vn a wascar ei dda, ac fe a chwanega *Synyr.* eto: a rhyw vn arall a atheid eormy nag a weddai, ac a fyrth i ddioſ.

25 * Yr enaid † hael a fraſtêir: a'r neb a ro 2 Cor. ddwrthdo a ddwrthdir yntau hefyd. 9. 9.

26 Y neb a atteilo ei ŷd, y bobl a'i melldi. † Heb. thia: ond bendith a ſydd ar ben 'r neb a'i gwerthio.

27 Y neb a ddyfal gaſio ddaioni, a geiſia ewyllys da: ond y neb a gaſia ddrwg, iddo ei *Pſal. 7. 16. & 9. 16. & 10.*

28 Y neb a roddo ei ogliad ar ei gyfoeth, a *2. 8. 17. 6.* fyrth: ond y cyfiawn a flodeuant megis canghen. * *Pſal. 1.*

29 Y neb a flino ei dŷ ei hun, a etifedda wynt: *30. & 91.* a'r gwirion a fŷdd gwaſanaeth i'r ſynhwyrol o galon. *32. Jer. 17. 8.*

30 Ffrwyth y cyfiawn ſydd megis pren y bywyd: † Heb. *Ddalio.* a'r neb a † ennillo eneidiau ſydd doeth.

31 Wele, talir i'r cyfiawn ar y ddaiar: pa faint mwy i'r drygionus, a'r pechadur? 1 Pet. 4. 18.

PEN. XII.

YN eb a gara addyſc a gâr ŷbodaeth: ond y neb a gaſio gerydd, anifeiliaidd yw.

2 Gŵr da a gaiff faſor gan yr Arglwydd: ond gŵr o ddichellion a dwng, a ddiamna efe.

3 Ni ſicrhâ dyn drwy ddrygioni: ond * gwreiddyn y cyfiawn nid yſcoga. * Pen. 10. 25.

4 * Gorſeg rymmus ſydd goron yw gŵr: * 1 Cor. ond y wradwyddus ſydd megis Pydredd yn 11. 17. eſgyrnyddi.

5 Meddyliau y cyfiawn ſydd vniawn: a chynghorion y drygionus ſydd dwyllodrus.

6 * Geiriau y drygionus yw cynllwyn am * Pen. waed: ond genau yr vniawn a'i gwared hwynt. 1. 11. 18.

7 * Difethir y drygionus, fel na byddont * Pſal. hwy: ond tŷ y cyfiawn a ſaif. 37. 17. Dihar. 11. 21.

8 Yn ôl ei ddeall y canmolir gŵr: ond gŵr cyndyn ei galon a ddiyſtyrir.

9 Gwell yw 'r hwn a'i cydnabyddo ei hun yn wael, ac ſydd † wâs iddo ei hun, nâg hwn † *Aſgudo.* a'i hanrhydeddo ei hun, ac ſydd arno eiſieu *Gwaſa-* bara. *ſydd.*

10 Y cyfiawn a ſydd ofalus am fywyd ei anifail: ond † tofturi y drygionus ſydd greu- † Heb. lon. *Trugaro-ſydd.*

11 Y neb a lafurio ei dîr, a digonir o fara: ond y neb a ganlyno ofer-wŷr, diſyn- * Pen. wyr yw. 28. 19.

12 Y drygionus ſydd yn deſyſy rhwyd y drygionus: ond gwreiddin y cyfiawn a rydd *ffrwyth.*

13 * † Drwy droſedd ei wefuſau y megir y * Pen. drygionus: ond y cyfiawn a ddaw allan o gy- 18. 7. fyngder. † Heb. *Yn abrydſedd* ei *wefuſau* mae magl y drwg.

14 * Trwy ffrwyth ei enau y digonir gŵr * Pen. â daioni: a thaliadigaeth dwylo dyn, a delir iddo. 13. 2.

15 * Ffordd yr ynfyd ſydd vniawn yn ei olwg ei hun: ond y neb a wrandawo ar gyngor, ſydd gall. * Pen.

10 Mewn yn-dydd y gwybyddir digaer yr ynfyd : ond y call a gaddia gywilydd.

17 † Y neb a ddywedo 'r gwir a ddengys cyfiawnder : * ond gau dyst a *draetha* dwyll.

18 * Rhwy ddyn a ddywed eiriau fel brath cleddyf : ond tafod y doethion fydd feddiginiaeth.

19 Gwefus gwirioned a saif byth : ond tafod celwyddog ni saif funyd awr.

20 Dichell fydd ynghalon y rhai a ddychymmygant ddrwg : ond i gynhor-wyr heddwch y bydd llawenydd.

21 Ni ddigwydd i'r cyfiawn ddim blinder : ond y drygionus a lenwir â drwg.

22 Ffiaidd gan yr Arglwydd wefusau celwyddog : ond y rhai a wnant yn ffyddlon a zyngant fodd iddo ef.

23 * Gŵr pwyllog a gela ŵybodaeth : ond calon fyliaid a gyhoedda ffoligeb.

24 * Llaw'r diyscwlus a deyrnasa : a *llaw* 'r ‡ twyllodrus a fydd tan deyrnged.

25 * Gofid ynghalon gŵr a balr iddi grymmu : ond gair da a'i llawenha hi.

26 Y cyfiawn a ragora ar ei gymmydog : ond ffordd y rhai drygionus a'i twylla hwynt.

27 Ni rosta y twyllodrus ei helwriaeth : ond golud y dyn diyscyulus fydd werth fawr.

28 Yn ffordd cyfiawnder y mae bywyd : ac yn ei llwybrau hi nid oes marwolaeth.

PEN. XIII.

MAb doeth *a wrendy* ar athrawiaeth ei dâd, ond gwrawr-wr ni wrendy ar gerydd.

2 * Gŵr a fwynha ddaioni o ffrwyth ei enau : ac enaid yr anghyfiawn *a fwynha* drawsfedd.

3 Y neb a geidw ei enau, a geidw ei einioes : ond y neb a ledo ei wefusau, a ddinistrir.

4 Enaid y diog a ddeisyf, ac ni chaiff ddim : ond enaid y diwyd a wneir yn fras.

5 Câs gan y cyfiawn gelwydd : ond y drygionus fydd ffiaidd, ac a ddaw i gywilydd.

6 * Cyfiawnder a geidw y perffaith yn ei ffordd : ond annuwioldeb a ddymchwel † y pechadur.

7 Rhwy vn a ymffrostia ei fôd yn gyfoethog, ac heb ddim ganddo : ac arall ei fôd yn diawd, a chyfoeth lawer iddo.

8 Jawn am enioes gŵr ŵ ei dda : ond y tlawd ni chlyw gerydd.

9 Goleuni y cyfiawn a lawenha : * ond ‡ canwyll y drygionus a ddiffodir.

10 Deyw falchedd yn vnic y cyffry cynnen : ond gyd â'r pwyllog y mae doethineb.

11 * Golud a gasclir drwy ofered a leihair : ond y neb a gasclo â'i law a chwanega.

12 Gobaith a oeder, a wanha 'r galon : ond pren y bywyd yw dymûniad, pan dêl i ben.

13 Yr hwn a ddirmygo 'r gair, a ddifethir : ond yr hwn fydd yn ofni y gorchymyn a † obrwyir.

14 * Cyfraith y doeth *fydd* ffynnon bywyd, i gilio oddi wrth fagleu angeu.

15 Deall da a ddyry râs : ond ffordd trofeidd-wŷr *fydd* galed.

16 * Pob call a wna bethau trwy ŵybodaeth : ond yr ynfyd a ddengys ynfydrwydd.

17 Cennad annuwiol a syrth i drygioni : ond cennad ffyddlon *fydd* iechyd.

18 Tlodi a gwradwydd *fydd* i'r hwn a wrthodo addysc : ond yr hwn a gadwo geryddiad a anrhydeddir.

19 Dymuniad wedi ei gyflawni fydd felus gan yr enaid : ond ffiaidd gan ynfydion gilio oddi wrth drygioni.

20 Yr hwn a rodia gyd â doethion, fydd doeth : ond yr hwn fydd gyfaill i ynfydion, a † gyfuddir.

21 Dryg-fyd a erlyn bechaduriaid : ond daioni a delir i'r rhai cyfiawn.

22 Y *Gŵr* daionus a âd etifeddiaeth i feibion ei feibion : * a golud y pechadur a roddwyd i gadw i'r cyfiawn.

23 * Llawer o ymborth *fydd* ym maes y tlodion : ond y mae a ddyrnîtrir o eisiau barn.

24 * Yr hwn a arbedo y wialen, fydd yn casau ei fab : ond yr hwn a'i câr ef, a'i cerydda mewn amser.

25 * Y cyfiawn a fwytty hyd ond ddigoni ei enaid : ond bol yr annuwiolion fydd mewn eisiau.

PEN. XIV.

GWraig ddoeth a adeiladu ei thŷ : ond y ffolog a'i tyn of i lawr â'i dwylo.

2 * Yr hwn fydd yn rhodio yn ei vniawnder, fydd yn ofni yr Arglwydd : a'r hwn fydd gyndyn yn ei ffyrdd, fydd yn ei ddirmygu ef.

3 Yngenau y ffôl y mae gwialen balchder : ond gwefusau y doethion a'i ceidw hwynt.

4 Lle nid oes ychen, glân yw y preseb : ond llawer o gnŵd *fydd yn dyfod* drwy nerth yr ych.

5 * Tŷst ffyddlon ni ddywed gelwydd : ond gau dŷst a draetha gelwyddau.

6 Y gwawdwr-wr a gais ddoethineb, ac ni's *ceiff* : * ond gŵybodaeth fydd hawdd i'r deallus.

7 Dôs ymmaith oddi wrth ŵr ffôl, pan wypoch nad *oes ganddo* wefusau gŵybodaeth.

8 Doethineb y call *yw* deall ei ffordd ei hun : ond ffolineb y ffyliaid *yw* twyll.

9 Y ffyliaid a ymhyfrydant mewn * camwedd : ond ym mhlith y rhai vniawn *y mae* cymmwyllfa da.

10 Y galon fydd yn gŵybod chwerwder ei henaid ei hun : a'r dieithr ni chydgymmysg â'i llawenydd hi.

11 Tŷ yr annuwiolion a ddinistrir : ond pabell y rhai vniawn a flodeua.

12 * Y mae ffordd fydd vniawn ymddangos i ddyn : ond ei diwedd hi yw ffyrdd angeu.

13 Ie wrth chwerthin y bydd blin ar y galon : a diwedd y llawenydd hwnnw *yw* tristwch.

14 Y gwrthnyſig o galon a * gaiff ddigon o'i ffyrdd ei hun : ond y gŵr daionus ‡ a gaiff oddi wrtho ef.

15 Yr ehud a goelia bob gair : a'r call a ddeil ar ei gamrau.

16 † Doeth *fydd* yn ofni, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni : ond y ffôl fydd ffrom, a hyderus.

17 Gŵr digllon a wna ffoliseb : a chas yw a gŵr dichellgar.

18 Y rhai ehud a etifeddant ffolineb : ond y rhai call a goronir a gŵybodaeth.

19 Y rhai drygionus a ymostyngant gerbron y daionus : a'r annuwiol ym mhyrth y cyfiawn.

20 * Y tlawd a gasair, ie gan ei gymmydog ei hun : ond llawer fydd yn caru y cyfoethog.

Â A ddiw-

22 A ddilynygo ei gythrudeg, fydd yn pechu: * ond y trugarog wrth y tlawd, gwyn ei fyd ef.

23 Onid ydyw y rhai a ddychymygant ddrwg, yn cyfalforni? ithe trugaredd a gwirionedd a fydd i'r fawl a ddychymygant ddaioni.

24 Yn mhob llafur y mae elw: ond o siarad gwagfusau nid oes dim ond tlodi.

25 Coron y doethion yw eu cyfoeth: ond ffolineb y ffyliaid fydd ffolineb.

* Ver. 5. 26 * Tyst ffyddlon a wareda eneidiau; ond y twyllodrus a ddywed gelwyddau.

26 Yn ofn yr Arglwydd y mae gobaith cadarn: ac i'w blant ef y bydd noddfa.

* Pen. 13. 14. 27 * Ofn yr Arglwydd yw ffynnon y bywyd, i ddiangc rhag magleu angau.

28 Mewn amlder y bobl y mae anrhydedd y brenin: ac o ddiffyg pobl y dinistrir y tywysog.

29 Y dlog i ddigofaint fydd yn llawn o synwyr: ond y † diglion ei yspryd a ddercha ynfydrwydd.

30 Calon iach yw bywyd y cnawd: ond cenfigen a bydra'r esgyrn.

* Pen. 17. 5. Matth. 25. 40. 31 * Y neb a orthrymma'r tlawd, a gywilyddia ei greawdwdd: ond y neb a drugarhao wrth yr amddifaid a'i anrhydedda ef.

32 Y drygionus a yrrir ymmaith yn ei ddrygioni: ond y cyfiawn a obeithia pan fyddo yn marw.

33 Doethineb fydd yn gorphwys yngha-lonn y call: onid yr hyn fydd yngholon ffyliaid a wybyddir.

34 Cyfiawnder a ddercha genhedl: ond cywilydd pobloedd yw pechod.

35 Ewyllys da'r brenin fydd ar ei wâs fynhwyrol: ond ei ddigofaint a fydd ar wâs gwaradwyddus.

PEN. XV.

A Thebwyliedd a ddetry ffordd: ond gair garw a ennyn ddigofaint.

2 Tafod y synhwyrol a drastha gyfoethau: ond genau y ffyliaid a † dywallt ffolineb.

3 * Ym mhob lle y mae llygaid yr Arglwydd, yn cenfod y drygionus a'r daionus.

4 Pren y bywyd yw † tafod iachus: ond trawsedd ynddo, fydd twyll yn yr yspryd.

5 Ffol a ddiystyra addysc ei dad: ond y neb a gadwo gerydd fydd gall.

6 Yn nhŷ'r cyfiawn y bydd mawr gyfoeth: ond anghyfnod yr annuwiol y mae trallod.

7 Gwefusau y doethion a wasgarant wybodaeth: ond calonau y ffyliaid ni dda felly.

8 * Aberth yr annuwiol fydd ffiaidd gan yr Arglwydd: ond gweddi yr vniawn fydd hoff ganddo.

9 Ffiaidd yr annuwiol fydd ffordd yr Arglwydd: ond efe a gar y neb a ddilyn gyfiawnder.

10 * Caryddfydd ffiaidd gan y neb a dry oddi ar y ffordd: a'r neb a gasao gerydd a fydd marw.

11 * Vffern a dinistr fydd gar bron yr Arglwydd: pa faint mwy, calonau plant dynion?

12 Ni châr y gwatwar-wr m'or neb ei geryddo: ac nid â at y doethion.

13 * Calon lawen a wna wyneb siriol: ond drwy ddolur y galon y torrir yr yspryd.

14 Calon y synhwyrol a yngais ŷ gwybodaeth: ond genau y ffyliaid a bortha ffolineb.

15 Holl ddyddiau y cystuddiedic fydd flin: ond gwledd oeiladol yw calon lawen.

16 * Gwell yw ychydig gyd ag ofn yr Arglwydd, nâ thrysor mawr â thrallod gyd ag ef.

17 * Gwell yw geiriad o ddail, lle bydd cariad: nag ŷch pasadic, a chas gyd ag ef.

18 * Gŵr digllon a gyffry gynnen: ond gŵr hwyr-frydig a lldia a dyr ymryson.

19 Ffordd y diog fydd fel clos drain: ond ffordd ŷr vniawn † fydd wastad.

20 * Mab doeth a lawenha ei dâd: ond dyn ffol a ddiystyra ei fam.

21 * Ffolineb fydd hyfryd gan yr † ynfyd: ond gŵr deallus a rodia yn vniawn.

22 * Oni fydd ymwadau, lle ni hyddo cyngor: ac mewn amlder cynghorwŷr y diccrhair *bwynt*.

23 Llawenydd fydd i ŵr o herwydd ymadrodd ei enau, ac ô mor dda yw gair yn ei amser?

24 † Ffordd y bywyd fydd ŷ fry i'r synhwyrol, i ochel vffern ŷ obry.

25 * Yr Arglwydd a ddiwreiddia dŷ'r balchion: ond efe a fscrbâ derfyn y weddw.

26 * Meddyliau'r annuwiol fydd ffiaidd gan yr Arglwydd: ond geiriau'r glân ŷnt beraidd.

27 Y neb a fyddo dra-chwannog i elw a derfysca ei dŷ: ond y neb a gasao roddion, fydd byw.

28 Calon y cyfiawn a ystyria i atteb: ond genau y drygionus a dywallt allan ddrwg.

29 * Pell yw'r Arglwydd oddi wrth y rhai annuwiol: ond efe a wrendy weddi y cyfiawn.

30 Llewyrch y llygaid a lawenha'r galon: a gair da a fraffla'r esgyrn.

31 Y glust a wrandawo ar gerydd y bywyd, a breswylia yn mhlith y doethion.

32 Y neb a wrthodo † addyc, a ddiystyra ei enaid ei hun: ond y neb a wrandawo ar gerydd a feddianna † deall.

33 Addyc doethineb yw ofn yr Arglwydd: * ac o flaen anrhydedd yr â gostyngeiddrwydd.

PEN. XVI.

*PAratoad y galon mewn dyn, ac ymadrodd y tafod oddi wrth yr Arglwydd y mae.

2 * Holl ffyrdd dyn ydynt lân yn ei olwg ei hun: ond yr Arglwydd a bwysa yr yspryd ion.

3 * Tremyga dy weithredoedd ar yr Arglwydd: a'th feddyliau a safant.

4 Yr Arglwydd a wnaeth bôb peth er ei fwyn ei hun: ie yr annuwiol hefyd erbyn y dydd drwg.

5 * Ffiaidd gan yr Arglwydd bôb dyn vchen calon † er maint fyddo ei gymmorth, ni bydd di-gosp.

6 Drwy drugaredd a gwirionedd y delcir pechod: a thrwy ofn yr Arglwydd, y mae ymado oddi wrth ddrwg.

7 Pan fyddo ffyrdd gŵr yn rhyngu bodd i'r Arglwydd: efe a bair iw elynion fod yn heddychol ag ef.

8 * Gwell ŷw ychydig drwy gyfiawnder, na chnwd mawr drwy gam.

* Pen. 15. 16. Pfal. 37. 16.

Verse 24. 25 * Calon dŷn a ddychymyg ei ffordd: ond yr Arglwydd a gyfarwyddo ei gerddediad ef.

10 †Ymadrodd Duw sydd yngwefusau y brenin: ni dŷry ei enau ef mewn barn.

11 * Pwysau chwiorllinnau cywir, yr Arglwydd a'i piau: ei waith ef yw hôll gerrig y gôd.

12 Ffiaidd yw i frenhinoedd wneuthur anrywiolaeth: canys ár wŷr gyfiawnder y cadarnhair yr orsedd.

13 Gwefusau cyfiawn sydd gymmeradwy gan frenhinoedd, a'r brenin a gâr a draetho yr vniawn.

14 Digofaint y brenin sydd megis cennad angeu: ond gŵr doeth a'i ffoflerga.

15 Yn ffiriol wynebpryd y bŷdd yn y rhŷn bywyd: a'i ewyllys da ef sydd megis cwmwl gwlaw diweddar.

16 * Cael doethineb, ô mor well yw nag aur coeth! a chael deall, mwy dymunol yw nag arian.

17 Sarn y cyfawn yw dychwelyd oddi wrth ddrwg: y neb a gadwo ei ffordd a geidw ei enaid.

18 * Balchder sydd yn myned o flaen dinistr: ac vchder yſpryd, o flaen cwymp.

19 Gwell yw bod yn oſtyngedig gyd â'r goſtyngedig: na rhannu 'r yſpail gyd â'r beilchion.

20 A † drino faiter yn ddoeth, a gaiff ddaioni: a'r * neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd; ô gwyn ei fyd hwnnw.

21 Y doeth ei galon a elwir yn ddeallus: a melyſder y gwefuſau a chwanega ddyſceidiaeth.

22 * Ffynnon y bywyd yw deall i'w pherchennog: ond addyſc ffyliaid yw ffolineb.

23 Calon y doeth a reola eienau ef yn ſynhwyrol: ac a chwanega addyſc i'w wefuſau.

24 Gelirlau têg ydynt megis dil mêl, yn felus i'r enaid, ac yn iachus i'r eſcyrn.

25 * Mae ffordd a dybir ei bod yn vniawn yngolwg dŷn: ond ei diwedd yw ffyrdd marwolaeth.

26 † Y neb a lafurio, a lafuria iddo ei hun: canys ei enau † a'i gofyn ganddo.

27 Dŷn ‡ i'r fall ſydd yn cloddio drwg: ac ar ei wefuſau yn erys fel tân poeth.

28 * Dŷn cyndyn a bair ymryſon: a'r huſtyngwr a naillua dywyſogion.

29 Gŵr traws a huda ei gymmydog: ac a'i tywys i'r ffordd nid yw dda.

30 Efe a gae ei lygaid i ddychymmyg trawſedd, gan ſymud ei wefuſau, y dwg efe ddrwg i ben.

31 Coron anrhydeddus yw penllwydni, os bydd mewn ffordd cyfawnder.

32 Gwell yw 'r diog i ddigofaint nâ'r cadarn: a'r neb a reola ei yſpryd ei hun, nâ'r hwn a ennillo ddinas.

33 Y coel-bren a fwrir i'r arfed: ond oddiwrth yr Arglwydd y mae ei holl lywodraethiad ef.

PEN. XVII.

GWell * yw tammeid ſŷch, a llonyddwch gyd ag ef; nâ thŷ yn llawn o † abeſthau gyd ag ymryſon.

2 Gwâs ſynhwyrol a feiſtrola ar fâb gwradwyddus: ac a gaiff ran o'r etifeddiaeth ym mhlith y brodyr.

3 * Y tawdd-lêſtr ſydd i'r arian, a'r ffwrn i'r aur; ond yr hwn a brawf y calonnau yw 'r Arglwydd.

4 Y dryglonus a wrendy ar wefus anwir: a'r celwyddog a rydd glûſt i dafod drwg.

5 Y * neb a watwaro y tlawd, ſydd yn gwradwyddo ai ymeuthurwr of: a'r neb a ymddirfio mewn cyfludd, ni bydd dieuog.

6 * Coron yr henaſ-gwŷr yw eu hwyrion: ac anrhydedd y plant yw eu tadau.

7 Anweddaidd yw i. ffol † ymadrodd rhagorawl: mwy o lawer i bendefig wefuſau celwyddog.

8 * Maen gwerth fawr yw anrheg yngolwg ei pherthennog: pa le bynnac y trô, hi a ffynna.

9 * Y neb a guddia bechod, ſydd yn ‡ caſio cariad: ond y neb a adnewydda fâl, ſyd yn naillua ‡ tywyſogion.

10 *Y* ſonn a ofna y call, yn fwy nâ pha basddid y ffôl gan-waith.

11 Y dŷn dcwg ſydd a'i fryd ar derfyſc yn vnic: a chennad greulon a anfonir yn ei erbyn ef.

12 Gwell i ŵr gyfarfod ag arthes wedi colli ei chenawon, nag â'r ffôl yn ei ffolineb.

13 * Y neb a dalo ddrwg dros dda: nid ymedy drwg â'i dŷ ef.

14 Pen y gynnen ſydd megis pad agoriad † argae: am hynny gâd ymmaith ymryſon, cyn ymyraryd arni.

15 * Y neb a gyfiawnhao y drygionus, ac a gondemnio y gwirion; ffiaidd gan yr Arglwydd ydynt ill dau.

16 Pa ham y bydd gwerth yn llaw 'r ffôl, i berchennogi doethineb, ac ynteu heb galon gantho?

17 * Cydymaith a gâr bob amſer: a brawd a anwyd erbyn caledi.

18 * Dŷn heb † pwyll a dery ei law, ac a fachnia o flaen ei gyfaill.

19 Y neb ſydd hoff ganddo ymſenoiu, ſydd hoff ganddo bechod, a'r hwn lydd yn gwneuthur ei ddrws yn vchel, ſydd yn ceiſio ninaw.

20 Y cyndyn ei galon ni chaiff ddaioni: a'r hwn ſydd drofius yn ei dafod, a ſyrth i ddrwg.

21 * Y neb a genhedlo yn ffôl *a enaiſ* iddo ei hun driſtwch: ac ni bydd llawen tâd yr ynfyd.

22 * Calon lawen a wna les † fel meddyginiaeth; ond meddwl trwm a ſych yr eſcyrn.

23 Yr annuwiol a dderbyn rodd o'r ſynwes, i gam-droi llwybrau barn.

24 * Doethineb ſydd yn wyneb y deallgar: ond llygaid y ffyliaid ſydd yngharyrau 'r bŷd.

25 * Mâb ffôl a bair ddigloneddiw dâd, a chwerwder † iw fam.

26 Hefyd nid da coſpi 'r cyfiawn: na tharo pennaethiaid, *pan fyddant* ar yr lawn.

27 * Gŵr ſynhwyrol a attal ei ymadroddion: a gwr pwyllog ſydd ‡ ymarhous ei yſpryd.

28 * Y ffôl, tra tawo a gyfrifir yn ddoeth: a'r neb a gao ei wefuſau, yn ddeallus.

PEN. XVIII.

Y ‡ Nailluol a gais wrth ei ddeiſyfiad *ei hun*; ac a ymmyr â pheb peth.

2 Y ffôl nid hoff ganddo ddeall: ond bod iw galon ei datcuddio ei hun.

ai, ac yr ymmyr a phob doethineb.

* Pſal. 26. 2. Pen. 27. 21. Jer. 17. 10. Mal. 3. 3.
† Pen. 14. 31.
* Pſal. 127. 4. & 128. 3.
† Heb. *wefus rhaaeſ-aeth.*
* Pen. 18. 16.
9 Pen. 10. 12.
‡ Neu, *jeri.*
§ *cuddiaſ.*
* Rhuſ. 12. 17.
1 Theſ. 5. 15.
1 Pet. 1. 9.
† Heb. *dyſtrudd.*
* Exod. 23. 7. Eſay. 53. 11.
Pen. 24. 24.
* Pen. 24. 24.
* Pen. 18. 24.
* Pen. 6. 1. & 11. 15.
† Heb. *galon.*
* Pen. 10. 1.
* Pen. 15. 13. & 17. 22.
‡ Neu. *i feddyginiaeth.*
* Eccle. 2. 14. & 8. 1.
* Pen. 10. 1. & 15. 20. & 19. 13
† Heb. *i'r bun a'i beſgrodd.*
* Jac. 1. 19.
‡ Neu, *neu, ſira oddiderog.*
† Job 13. 5.

* Pen. 15. 17.
† Heb. *ſyd de.*

‡ Neu, *trwy ddeiſyfiad, y tâl'ſ y naillua-wr.*

3 Wrth ddyfodiad y drygionus y daw di-
yſtyrwch: a chyd â gogan, gwradwydd.

4 * Geiriau ynghenau gŵr ſydd fel dyfroedd
dyfnion: a ffynnon doethineb ſydd megis afon
yn lliſo.

5 * Nid da derbyn wyneb yr annhwiol: i
ddymchwelyd y cyfiawn mewn barn.

6 Gwefuſau y ffôl a ânt i mewn i gynnen:
a'i enau a eilw am ddyrnodiau.

7 * Genau y ffôl yw ei ddinyſtr: a'i wefu-
ſau ſydd fagl iw enaid.

8 * Geiriau 'r hyſtyng-wr ſydd megis
‡ archollion: ac a ddeſcynnant i † gilfachau
y bol.

9 Y neb a fyddo diog yn ei waith, ſydd
frawd i'r tseul-gar.

10 * Tŵr cadarn yw enw 'r Arglwydd:
atto y rhêd y cyfiawn, ac y mae yn † ddiogel.

11 * Cyfoeth y cyfoethog ſydd iddo yn
ddinas gadarn, ac yn fŵr vchel, yn ei ddŷb ei
hun.

12 * Cyn dinyſtr y balchîa calon gŵr: a
chyn anrhydedd y bydd goſtyngeiddrwydd.

13 * Y neb a † attebo beth cyn ei glywed,
ffolineb a chywilydd ſydd iddo.

14 Yſpryd gŵr a gynnal ei wgliefyd ef: ond
yſpryd cyſtuddiedig pwy a'i ‡ cyfyd?

15 Calon y pwyllog a berchennoga wybo-
daeth: a chlûſt y doethion a gais wybo-
daeth.

16 * Rhodd dŷn a ehanga arno: ac a'i
dwg ef gar bron pennaethiaid.

17 Y cyntaf yn ei hawl *a dybir ei fod* yn
gyfiawn: ond ei gymmydog a ddaw, ac a'i
chwilia ef.

18 y coel-bren a wna i gynhennau beidio,
ac a athrywyn rhwng cedyrn.

19 Anhawsa *yw ennill cynghyd da* brawd *y an*
ddigiet nâ dinas gadarn: a'i hymryſon ſydd
megis trôſol caſtell.

20 * A ffrwyth genau gŵr y diwallir ei
ſol: ac o ffrwyth y gwefuſau y digonîr ef.

21 Angau a bywyd ſydd ym meddiant y
tafod: a'r rhai a'i hoffant ef, a fwytânt ei
ffrwyth ef.

22 * Y neb ſydd yn cael gwraig, ſydd yn
cael peth daionus: ac yn cael ffafor gan yr Ar-
glwydd.

23 Y tlawd a ymbil: a'r cyfoethog a etyb
* yn erwin.

24 Y neb y mae iddo gyfeillion, cadwed
gariad: *ac y mae cyfaill a fyn *nes bit* yn well
na brawd.

PEN. XIX.

GWell * yw 'r tlawd a rodio yn ei vnion-
deb, nâ'r trawsei wefuſau, ac yntef yn
ffôl.

2 Hefyd, bod yr enaid heb wybodaeth, nid
yw dda; a'r hwn ſy bryſur ei draed a becha.

3 Ffolineb dŷn a wyra ei ffordd ef: a'i ga-
lon a ymddigia yn erbyn yr Arglwydd.

4 * Cyfoeth a chwanega lawer o gyfeillion:
ond y tlawd a ddidolir oddi wrth ei gymmy-
dog.

5 * Tŷſt celwyddog ni bydd dieuog: a
lhuſwr celwyddau ni ddiango.

6 Llawer a ymbiliant o flaen pendefig: a
phawb ſydd gyfaill † i'r hael.

7 * Holl frodyr y tlawd a'i caſânt ef: pa
faint mwy yr ymbellhâ ei gyfeillion oddi
wrtho: er maint a ymnheddo, ni throant
atto.

8 A gaffo † ddoethineb a gâr ei enaid: a
gadwo ddeall a gaiff ddaioni.

9 Tŷſt celwyddog ni bydd diango: a
thraethwr celwyddau a ddifethir.

10 Nid gweddaidd i ffôl byfrydwch: an-
weddeiddiach o lawer * i wâs arglwyddiaethu
ar bennaethiaid.

11 * ‡ Synwyr dŷn a oeda ei ddigoſaint ef:
a harddwch yw iddo fyned tros gamwedd.

12 * Llid y brenin ſydd megis rhuad llew:
ieuange: ond ei ffafor ef ſydd megis gwlith ar
laſ-wellt.

13 * Mâb ffôl ſydd orthrymder iw dâd:
ac ymſerth gwraig ſydd megis * defni parhaus.

14 Tŷ a chyfoeth ſŷnt etifeddiaeth y tadau:
ond * *rhodd* yr Arglwydd yw gwraig bwyllog.

15 Syrthni a bair drym-gwſc: * ac enaid
‡ twyllodrus a newyna.

16 * Y neb a gadwo 'r gorchymyn a gadw
ei enaid: a'r neb a yſgeuluſa ei ffyrdd ſydd
marw.

17 * Y neb a gymmero drugaredd ar y
tlawd, ſydd yn rhoddi echwyn i'r Arglwydd:
a'i ‡ rodd a dâl eſo iddo drachefn.

18 * Cerydda dy fâb tra fyddo gobaith: ac
nac arbeded dy enaid ef, ‡ lw ddiſtetha.

19 Y mawr ei ddig a ddwg goſpeligaeth:
canys os ti a'i gwaredi, rhaid it † wneuthur
hynny drachefn.

20 Gwrando gyngor, a chymmer addyſc,
fel y byddech ddoeth yn dy ddiwedd.

21 * Bwriadau lawer ſydd ynghalon dŷn:
ond cyngor yr Arglwydd, hwnnw a ſaif.

22 Deſiyfiad dŷn yw ei drugaredd ef: a
gwell yw 'r dŷn tlawd nâ'r gŵr celwyddog.

23 Ofn yr Arglwydd *a dywys* i fywyd: a'r
neb y byddo genddo a eryt yn ddiwall, heb i
ddrwg ymweled ag ef.

24 * Y dŷn ſwrth a gudd ei law yn ei fyn-
wes: ac ni eſyn hi at ei enau.

25 * Taraw watwarwr, a'r rhod ſydd cyf-
rwyſach: a phan garyddoch y deallus, eſe a
ddeall wybodaeth.

26 Mâb gwradwyddus gwarthus, a anrhei-
thia ei dâd, ac a yrr ei fam ar grwydr.

27 Fy mâb, paid a gwrando yr addyſc *a*
bair i ti gyfeiliorni oddi wrth eiriau gwybo-
daeth.

28 Tŷſt † y ſaif a watwar farn: a genau 'r
drygionus a lwnga anwiredd.

29 Barn ſydd bared i'r gwatwar-wŷr: a
chleiſiau i gefn y ffyliaid.

PEN. XX.

GWatwarus yw gwin, a therfyſcaidd yw
diod gadarn: pwy bynnac a fiommir yn-
ddi nid yw ddoeth.

2 * Megis rhuad llew ieuange yw ofn y
brenin: y mae 'r *neb* a'i cyffrô ef i ddigoſaint,
yn pechu *yn erbyn* ei enaid ei hun.

3 Anrhydeddus yw i wŕr beidio ag ymryſon: ond pob ffôl a fynn ymmyrraeth.

4 * Y diog nid ardd o herwydd *oerder* y
gaiaf, am hynny y cardotta eſe y cynhaiaf, ac
ni chaiff ddim.

5 * Megis dyfroedd dyfnion yw pwyll yng-
halon gwr: etto 'r gŵr call a'i tynn allan.

6 Llawer dŷn a gyhoedda ei ‡ drugarog-
rwydd ei hun, ond pwy a gaiff wŕ ffyddlon?

7 Y cyfiawn a rodia yn ei vniondeb; gwyn
ei bŷd * ei blant ar ei ôl ef.

8 Brenin yn eiſtedd ar orſedd barn, a wa-
ſgar â'i lygaid bob drwg.

9 * Pwy

* Pen. 20. 5.
* Pen. 24. 23. Levit. 19. 15. Deut. 1. 17. & 16. 19.
* Pen. 10. 14. & 11. 13. & 13. 3.
* Pen. 12. 18. & 26. 22.
‡ Neu, *rhai a ymhollwyd.*
† Heb. *gellonedd.*
* Pſal. 18. 2. & 27. 1. & 144. 2.
† Heb. *ddercbafſdia.*
* Pen. 20. 15.
* Pen. 11. 2. & 18. 18. & 25. 33.
* Eccle. 11. 8.
† Heb. *adfer air.*
‡ Deut.
* Pen. 27. 2.
* Pen. 12. 14. & 31. 2.
* Pen. 29. 14.
* Jaco. 2. 3.
* Pen. 17. 17.
* Pen. 28. 6.
* Pen. 14. 20.
* Exod. 22. 1. Deut. 19. 17. Diar. 6. 10. & 11. 28.
† Heb. *iwr rhoddion.*
* Pen. 14. 20.

* Pen. 19. 11.
* Pen. 18. 2. & 27. 15.
* Pen. 18. 22.
* Pen. 10. 4. & 20. 13.
‡ Neu. *figurlhyd.*
* Luc. 11. 28.
* Mat. 10. 42. & 25. 40. 2 Cor. 9. 6, 7.
‡ Neu. *waith.*
* Pen. 13. 24. & 23. 13.
‡ Er iddo *weithio.*
† Heb. *chwaregu.*
† Job. 33 12. Pſal. 33. 10. 11. Pen. 16. 1. 9. Eſay. 46. 10.
* Pen. 15. 19. & 26. 13. 15.
* Pen. 21. 11.
† Heb. *Belial.*

* Pen. 19. 12. & 16. 14.

* Pen. 10. 4.

* Pen. 18. 4.
‡ Neu. *barlianu.*

* Pſal. 112. 1.

9 * Pwy a ddichon ddywedyd, mi a lân-hais fy nghalon; glân wyf oddi wrth fy mhechod?

10 * † Amryw bwysau, ac amryw fesurau: ffiaidd gan yr Arglwydd bob vn o'r ddau.

11 Bachgen a adweinir wrth ei waith; ai pûr ai vniawn yw ei waith.

12 * Y glust yn clywed, a'r Dygad yn gweled: yr Arglwydd a wnaeth bob vn o'r ddau.

13 * Na châr gysgu, rhag dy fyned yn dlawd: agor dy lygaid fal y'th ddigonner â bara.

14 Drwg, drwg, medd y prynwr: ond pan êl o'r naill tu, efe a ymffrodla.

15 Y mae mor, a gwenwau lawer: ond gwefusau gwybodaeth ſydd ‡ ddodrefnyn gwerthfawr.

16 * Cymmer wisc y gwr a fachnio dros estron: a chymmer wyſtl ganddo dros estrones.

17 * Melus gan ŵr fwyd trwy ffalſedd: ond o'r diwedd ei enau a lanwir â graian.

18 * Bwriadau a ſicrhair trwy gyngor: a thrwy gyngor diyſceulus dêc i cymmia.

19 * Y neb a fyddo athredwr, a ddatguddia gyfrinach: am hynny nac ymmyſc a'r hwn a † wenieithio â'i wefuſau.

20 * Y neb a felldithio ei dâd neu ei fam, ei ‡ ganwyll a ddiffoddir yn y tywyllwch dû.

21 Etifeddiaeth a geir ar frŷs yn y dechreuad, ond ei diwedd ni fendithir.

22 Na ddywed, * mi a dalaf ddrwg: diſgwil wrth yr Arglwydd, ac efe a'th achub.

23 * Pfiaidd gan yr Arglwydd amryw bwyſau: a chlocian twyllodrus nid yw dda.

24 * Oddiwrth yr Arglwydd y mae cerddediad gŵr: ond beth a ddeall dŷn o'i ffordd ei hun?

25 Magl yw i ŵr lyngcu peth cyſſegredig: ac wedi addunedau ymofyn.

26 * Brenin doeth a waſcar yr annuwiol: ac a dry'n olwyn arnynt.

27 ‡ Canwyll yr Arglwydd yw yſpryd dŷn, yn chwilio holl gelloedd y bol.

28 * Trugaredd a ffyddlondeb a gadwant y brenin, a'i orſeddfa a gadarnhair drwy drugaredd.

29 * Gogoneiant gwŷr ieuaingc yw eu nerth: a harddwch henafgwŷr yw gwallt gwyn.

30 Cleiſiau briw † a lanhâ ddrwg: felly y wna dyrnodiau gelloedd y bol.

* Pen. 16. 9. Pſal. 37. 23. Jer. 10. 23 * Verſ. 2. Pſal. 101. 5. ‡ Neu, *Lamp.* * Pſal. 101. 1. Pen. 29. 14. * Pen. 16. 31. † Heb. *fydd freddiniaeth i.*

PEN. XXI.

* Pen. 16. 2.

FEl afonydd o ddwfr, y mae calon y brenin yn llaw 'r Arglwydd: efe a'i try hi lle y mynno.

* 1 Sam. 15. 22. Eſa. 1. 11. Hoſ. 6 6. Mica. 6 8. Pen. 15. 8.

2 * Pob ffordd gŵr ſydd vniawn yn ei olwg ei hun: ond yr Arglwydd a bwyſa y calonnau.

* Pen. 6. 17.

3 * Gwneuthur cyfiawnder a barn, ſydd well gan yr Arglwydd nag aberth.

‡ Neu, *lamp.* * Pen. 20. 2. & 23. 11.

4 * Vchder golwg, a balchder calon, ac ‡ âr yr annuwiol, ſydd bechod.

† Heb. *ſêdd, neu, ymddiddan.* *Sydd gwŷnt.*

5 Bwriadau y diyſceulus ſydd at helaethrwydd yn vnic: ond yr eiddo pob pryſur at eiſiau yn vnic.

6 * Tryſorau a gaſcler â thafod celwyddog, a chwelir magis gwagedd; gan y neb ſydd yn ceiſio angeu.

7 Anthaith yr annuwiol a'i † diſetha hwynt: am ddyn wrthod gwneuthur barn.

8 Troſnus a dleithr yw ffordd dŷn: ond y pûr ſydd vniawn ei waith.

9 * Gwell yw bod mewn congl yn nen tŷ: na bod gyd â gwraig anynad mewn tŷ helaeth.

* Pen. 21. 19.

10 * Enaid yr annuwiol a ddeſyfy ddrwg: † nid graſol yw ei gymmydog yn ei olwg ef.

† Heb. *Cyfflaeth.* * Jacob. 4. 5.

11 * Pan goſper gwatwar-wr, y dyddi yr ehud callach: a phan ddyſcer y doeth, efe a † dderbyn gwybodaeth.

* Pen. 19. 25.

12 Call y mae y cyfiawn yn yſtyried am dŷ yr annuwiol, *ond y mae Duw* yn diſetha y rhai annuwiol am eu drygioni.

13 * Y neb a gaeo ei glust rhag llef y tlawd: a lefain ei hunan, ac nid'a gwrandawir ef.

* Matth. 18. 30.

14 * Rhodd yn y dirgel a dyrr ddigofaint: a gobr yn y fynwes, lîd cryf.

* Pen. 17. 8. & 18. 16.

15 Llawen gan y cyfiawn wneuthur barn: ond diniſtr *ydd* i weithwyr anwiredd.

16 Dŷn yn mynnd ar gyfeiliorn oddi ar ffordd deall, a orphywya ynghynnulleidfa y meirw.

17 Y neb a garo ‡ ddiſyrrwch, a ddaw i dlodi: a'r neb a garo win ac olew, ni bydd cyfoethog.

‡ Neu, *lawenydd.*

18 * Yr annuwiol *a roddir* yn lawn dros y cyfiawn, a'r troſeddwr dros yr vniawn.

* Pen. 11. 18. * Verſ. 9.

19 * Gwell yw aros † yn yr anialwch, nâ chyd â gwraig anynad ddigllon.

† Heb. *yn nhîr yr anialwch.*

20 Y mae tryſor dymunol, ac olew, yn nhrigfa y doeth: ond dŷn ffôl a'i ſwmpo hwynt.

21 Y neb a ddilyno gyfiawnder a thrugaredd, a gaiff *fywyd*, cyfiawnder, ac anrhydedd.

22 * Y doeth a ddring i ddinas y cedyrn, ac a fwrw i lawr y caderniid y mae hi yn hyderu arno.

* Eccleſ. 9. 14.

23 Y * neb a gadwo ei enau a'i dafod, a gaidw ei enaid rhag cynfyngder.

* Pen. 12. 13. & 18. 21.

24 Y balch, *a'r* gwatwar-wr vchel, yw henw y gŵr a wnelo beth mewn digllonedd † balch.

† Heb. *balchder.*

25 * Deſyfiad y diog a'i lladd: canys ei ddwylo a wrthodant weithio.

* Pen. 13. 4.

26 Yn hŷd y dydd y mae yn fawr ei awydd: ond * y cyfiawn a rydd, ac ni arbed.

* Pſal. 112. 2.

27 * Aberth y rhai annuwiol ſydd ffiaidd: pa faint mwy, pan offrymmant mewn † meddwl drwg.

* Pen. 15. 8. Pſal. 50. 9.

28 * Tyſt celwyddog a ddifethir: ond y gŵr a wrandawo, a leſara yn waſtad.

* Eſay. 1. 13. & 66. 3. Jer 6. 20.

29 Gŵr annuwiol a galeda ei wynab: ond yr vniawn a ‡ gyfarwydda ei ffordd.

Eccluſ. 34. 20.

30 * Nid oes doethineb, na deall, na chyngor, yn erbyn yr Arglwydd.

* Amos 5. 22

31 * Y march a ddarperir erbyn dydd y frwydr: ond * ymwared ſydd oddiwrth yr Arglwydd.

† Heb. *ſêdder.* * Pen. 19. 5, 9. ‡ Neu, *ystyria.* * Jer. 9. 23. * Pſal. 33. 17. * Pſal. 3. 8.

PEN. XXII.

MWy dymunol * yw enw da, nâ chyfoeth lawer: a gwell yw ffafor dda nag arian, ac nag aur.

* Eccleſ. 7. 1.

2 * Y tlawd a'r cyfoethog a gyd-gyfarfyddant: yr Arglwydd yw * gwneuthur-wr y rhai hyn oll.

* Pen. 29. 13.

3 * Y call a genfydd y drwg, ac a ymgudd: ond y ffyliaid a ânt rhagddynt, ac a goſpir.

* Pen. 27. 12. * Pſal. 112. 3.

4 * Gobr goſtyngeiddrwydd, ac ofn yr Arglwydd yw cyfoeth, anrhydedd, a bywyd.

5 Drain a maglau ſydd yn ffordd y cyndyn: y neb a gadwo ei enaid a ſydd bell oddi wrthynt hwy.

6 Hyfforddia

6 Hyffordda blantyn yn mhriodi ffiaidd: a phan heneiddio cafi ymadael â hi.

7 Y cyfiethog a argiwyddiaetha ar y tlawd: a gwela fydd yr hwn a gafio fuothyg, i'r gŵr a roddo fuothyg.

8 * Y neb a hauo anwiredd a fŵd flindar: a gwialen ei ddigofaint † a fetla.

9 * † Yr hael ei lygad a fendithir: canys ea a rydd o'i fara i'r tlawd.

10 * Bwrw allan y gwatwar-wr, a'r gyfnen a â allan: ie 'r ymrysion, a'r gwarth a dderyfydd.

11 Y neb a garo lendid calon, † am rŷs ei wefusau a gaiff y brenin yn gyfaill iddo.

12 Llygaid yr Arglwydd a gadwant wybodaeth, ac efe a ddinistria † eiriau y creulonwr.

13 * Medd y diogy y mae llew allan: fo'm lleddir ynghanol yr heolydd.

14 * Pŷdew ddyfn yw genau gwraggedd dieithr: y neb y byddo 'r Arglwydd yn ddig wrthio, a fyrth yno.

15 Ffolineb fydd yn rhwym ynghalon plentyn: * ond gwialen cerydd a'i gyrr yn mhell oddiwrtho.

16 Y neb a orthrymmo y tlawd er chwanegu ei gyfoeth, a'r neb a roddo i'r cyfoethog, a ddaw i dlodi yn ddiammau.

17 Gogwydda dy glust, a gwrando eiriau y doethion, a gosod dy galon ar fy ngwybodaeth.

18 Canys peth pareidd yw, os cedwi hwynt yn dy † galon: cymhwyfir hwynt hefyd yn dy wefusau.

19 Fel y byddo dy obaith yn yr Arglwydd, yr yfpysais i ti heddyw, † ie i ti.

20 Oni ſcrifennais i ti *eirjau* arddercbog, o gyngor a gwybodaeth?

21 I beri i ti adnabod ficcrwydd geiriau gwirioneedd, fel y gallit atteb geiriau y gwirioneedd, i'r neb † a antonant attat.

22 Nac yſpeilia mo'r tlawd, o herwydd ei fod yn dlawd: ac *na* orthrymma y cyſnddiol yn y porth.

23 Canys * yr Arglwydd a ddadlau eu dadl hwynt, ac a orthrymma enaid y neb a'i gorthrymmo hwynt.

24 Na fydd gydymmaith i'r digllon: ac na chyd-gerdd â gŵr ffildigi:

25 Rhag i ti ddyſcu ei lwybrau ef, a chael magl i'th enaid.

26 * Na fydd yn o'r rhai a roddant eu dwylo, o'r rhai a fachniant am ddyledd.

27 Oni bydd ganthi i dalu, pa ham y cymmerai efe dy wely oddi tanat?

28 * Na ſymmud mor hên derfyn, yr hwn a oſododd dy dadau.

29 A welaſt ti ŵr diyſcuclus yn ei orchwyl? efe a ſaif gar bron brenhinoedd, ac ni ſaif gar bron rhai iſſel-radd.

PEN. XXIII.

PAn eiſteddych i fwyttá gyd â thywyſog, ſtyſtria yn ddyfal beth fydd gar dy fron:

2 A goſod gyllell ar dy gîg, os byddi dŷn blyſig.

3 Na ddeſyf ei ddanteithion ef: canys bwyd rwyſgiadrus ydyw.

4 * Nac ymlina i ymgyfoethogi: dôd heibio dy fynwyr dy hun.

5 A beri di fŷth i ygaid ehedeg ar y peth nid yw? canys *gwîad* yn ddiau a gymmer adenydd, ac a ehed a ymmaith megys eryr tu a'r wybr.

6 Na fwyta fwyd y ſawg eb lygad i: ac na chwennych mo'i ddainteithion ef.

7 Canys fel y cymddyfin yw efe yn ei galon, felly ea a ddywed wrthit, bwyta, ac yfa, medd efe, wrthit: ond nid yw ei galon hi gyd â thi.

8 Y tammaid a fwyteſt a fwri di fymi: a'th eiriau melfion a gollit.

9 Nid adfera dim y clywo y ffŵl: canys efe a ddyſpryt ddoethineb dy eiriau.

10 Na * ſymmud mor hên derfyn; ac na ddôs i feuſydd yr ymddifaid.

11 * Canys eu gwaredwr hwynt ſydd nerthol: efe a ymddiol yn eu cwerylt hwynt yn dy erbyn di.

12 Goſot dy galon ar addyſc, a'th gluſtiau ar eiriau gwybodaeth.

13 * Na thyna gwyddi oddi wrth dy blentyn: os curi ef â gwialen, ni bydd efe farw.

14 Cûr ef â gwialen, a tithau a waredi ei enaid rhag vffern.

15 Fy mhlo, os dy galon di ſydd ddoeth, fy nghalon innau a lawenycha,

16 Ie fy mherfedd a grych-ddiſnâr, pan draetho dy wefuſau di gyfiawnder.

17 * Na wyntyded dy galon wrth benaduriaid: ond *ofna* yn ofn yr Arglwydd yn hŷd y dydd.

18 * Canys yn ddiau y mae gwobr; ac ni phalla dy ddiſgwiliad.

19 Engly'w fy mhlo, a bydd ddoeth i'r chyfarwyddo dy galon yn y ffordd.

20 * Na fydd ymmyſg y rhai ſydd yn meddwi ac win: ymmyſg rhai glyddion ac † gig.

21 Canys y meddŵ, a'r glwth a ddaw i dlodi: a chyfcu † a bair fyned mewn gwîc gurpiog.

22 * Gwrando ar dy dâd a'th genhedlodd: ac na ddiyſtyra dy fam, pan heneiddio.

23 Pryn y gwir, ac na werth; felly doethineb, ac addyſc, a deall.

24 * Tad y cyfiawn a orfoledda yn fawr: a'r neb a genhedlo fâb doeth, a lawenycha o'i blegid.

25 Dy dâd a'th fam a lawenycha: a'r hon a'th ymddugo a orfoledda.

26 Fy mhlo, moes i mi dy galon: a dalled dy lygaid ar fy ffyrdde.

27 Canys * ffos ddyfn yw puteiniaid: a phydew cyfyng yw 'r ddieithr.

28 Ie hi * a gymllwyn fel † gwîliad: ac a chwanega bechaduriaid yn myſc dynion.

29 * I bwy y mae gwae? i bwy y *mae* och-ain? i bwy y mae cynnen? i bwy y mae dadwrdd? ac i bwy y mae gwelliau heb achos? i bwy y mae llygaid cochion?

30 I'r neb ſydd yn aros wrth y gwin: i'r neb ſydd yn myned i ymofyn am win cymyſcedig.

31 Nac edrych ar y gwin pan ſyddo côch, pan ddangoſo ei liw yn y cwppan: *pan ymgynnhyſo* yn iawn.

32 Yn y diwedd efe a frath fel ſarph: ac a biga fel naddr.

33 Dy lygaid a edrychant ar wragedd dieithr: a'th galon a draetha drawſedd.

34 Ti a fyddi megis yn yn cyfcu † ynghanol y môr: ac fel yn yn cyfcu yn mhen yr hwyl bren.

35 Curent fi *meddi*, ac ni chlafychais: dulleni fi, ac ni wybûm: pan ddeffrowyſi, mi a âf rhagof, mi a'i ceiſiaf drachefn.

* Job 4. 2. Hoſ. 10. 13.
† Heb. *y derfyſiad eu dawn.*
* Eccles. 11. 2.
2 Cor. 9. 6.
† Heb. *Y dafiawn eſt lygad*
* Pſal. 101. 5.
† Neu. *ac y fydd a gras yn ei wefuſau.*
† Neu. *fatterion.*
* Pen. 16. 13.
* Pen. 2. 16. & 23. 27. & 5. 3. & 7. 5.
* Pen. 13. 24. & 29. 15. & 19. 18. & 13. 24. & 29. 15, 17.
† Heb. *fol.*
‡ Neu. *gobeithia dilhrw.*
† Neu. *a'ib ar-fonaſſ.*
* Zac. 7. 10.
* Pen. 23. 11. Job 31. 21.
* Deut. 27. 17. & 19. 14. Pen. 23. 10.
* 1 Tim. 6. 9, 10.
* Pen. 6. 1. & 11. 15.
* Pen. 22. 14.
* Pen. 9. 12.
† Neu. *am yſclyfarth.*
* Eſa. 5. 11.
† Heb. *ynghalon.*

PEN. XXIV.

* Pen. 23. 17. & 24. 19. Phal. 73. 3. & 37. 1.
* Phal. 49. 7.
† Heb. oppressio meus.
* Pen. 20. 18. & 11. 14. & 15. 22.
† Heb. Consilia.
‖ Heb. Ossa.
* Phal. 34. 4.
* Job. 34. 11. Phal. 62. 12. Jer. 32. 19. Rhuf. 2. 6. Dat. 22. 12.
* Phal. 28. 10. & 110. 103.
‡ Heb. Labial ej eius.
* Pen. 21. 18.
* Phal. 34. 18. & 37. 24. Job 5. 19.
* Phal. 35. 15. Jer. 17. 5. Job. 31. 29.
* Phal. 37. 1.
Jam. 3. 16.
† Neu. Ymgyfeiliachu a'r dwy, &c.
* Pen. 11. 9. Job. 21. 17.
† Neu. Lamp.
† Heb. Nevid. ej.
* Levit. 19. 15. Pen. 18. 5. & 28. 21. Deut. 1. 17. & 16. 19. Joan. 7. 24.
* Pen. 17. 15. Efay. 5. 23.
† Heb. Instrui.
* Pen. 6. 11.

NA chynffigenna wrth wŷr annuwiol: ac na chwenycha fod gyd â hwynt.

2 * Canys eu calon a fyfyria anrhaith; a'ſ gwefuſau a draetha ſ lindex.

3 Trwy ddoethineb yr adeiledir ŷ ‖ thŷ wy ddeall y ſocrheir ef.

4 A thrwy wybodaeth y llenwir y celloedd o bob gorlod, gwerth-fawr, a hyfryd.

5 Gŵr doeth ſydd nerthol: a gŵr pwyllog a † chwanegu at nerth.

6 Canys * trwy gynghor doeth y gwnei dy ryfel: a thrwy lawer o gynghor-wyr ſ bydd diogelwch.

7 Rhy uchel yw doethineb i ffôl: ni egyr efe ei enau yn y porth.

8 Y neb a fwriadu ddrygu, a elwir yn yſceler.

9 Bwriad y ffôl ſydd bechod: a ffiaidd gan ddynion y gwatwarwr.

10 Os llwfrhei † mewn amſer cyfyngder, † bychan yw dy nerth.

11 * Gwared y rhai a luſcir i angau: a ymnadewch â'r neb ſydd barod i'w ffôdd?

12 Os dywedi, wele, ni wyddem ni hyn: onid yw pwyſwr y calonnau yn deall? a'r hwn ſydd yn cadw dy enaid, onid adwyr efe? ac oddi thâl efe i bob un * yn ôl ei weithred?

13 * Fy mab, bwyta fêl, canys da yw; a'r dil mêl, canys melus yw † i'th enau.

14 Felly y ‖ gwybodaeth doethineb i'th enaid: os cei di hi, * yn ddiau ſ fydd gwobr, a'th obaith ni ſtfalla.

15 Na chynllwyn di (ô annuwiol) wrth drigfa'r cyfiawn, na anrheithia eiorphwyſfa ef.

16 * Canys ſeith-waith y ſyrth y cyfiawn, ac eſe a gyfyd drachefn: ond yr annuwiolion a ſyrthiant mewn drygioni.

17 * Pan ſyrthio dy elyn, na lawenycha: a phan dramgwyddo, na orfoledded dy galon:

18 Rhag i'r Arglwydd weled, a bod hynny yn ddrwg yn ei olwg ef, ac iddo drol ei ddig oddi wrtho ef arnat ti.

19 * Nâc ‡ ymddigia o herwydd y drwgweithredwŷr; na chynfigenna wrth yr annuwiolion.

20 * Canys ni bydd gwobr i'r drygionus: † canwyll yr annuwiolion a ddiffoddir.

21 Fy mâb ofna 'r Arglwydd, a'r brenin: ac nac ymunryſ â'r † rhai anwaſtad.

22 Canys yn ddiſymmwth y cyfyd eu dyſtryw hwy: a phwy a wyr eu dinâſr hwy ill dau?

23 Dymma hefyd ‖ eiriau doethion: * nit da derbyn wynebau mewn barn.

24 Y neb a ddywedo wrth yr annuwiol, * cyfiawn wyt, y bobl a'i melltithiant ef; canbodloedd a'i ffieiddiant ef:

25 Ond i'r neb a'i ceryddo, y bydd hyfrydwch: a bendith † dda a ddigwydd iddynt.

26 *Pwnc* a guſana uniawn 'r neb a atteba eiriau unionwn.

27 Darpara dy orchwyl oddi allan, a dofpartha ef i ti yn y maes: ac wedi hynny adeilada dy dŷ.

28 Na fydd dŷſt heb achos yn erbyn dy gymmydog; ac na thwla â'th wefuſau.

29 * Na ddywed, mi a wnaf iddo ef, fel y gwnaeth yntef ‡ minneu; mi a dalaf i'r gŵr yn ôl ei weithredoedd.

30 Mi a euthym heibio i faes y dŷn diog, a heibio i win-lleiſ yr anghall:

31 Ac wele, cwbwl drain ar hyd-ddo oll: danadl a gorchuddiaſ ei wyneb ef; a'i gaergyr garreg a ſyrthiaſo i lawr.

32 Gwelais hyn, ac mi a † yſtyriais yn ddwys, edrychais arno, a chymmerais addyſc.

33 * Ychydig gyſgu, ychydig hepplan, ychydig wasgu dwylo i gyſcu.

34 Felly y daw dŷ dioli magis yndelibydd, a'th angen fel gwr † arfog.

† Heb. Ossadas ej infirmas. ‡ Pen. 6. 9. † Heb. Zelare.

PEN. XXV.

1 *Addyſc ynghylch bennihiaeth, & a gochel athrofiaeth ſyntyfaelion.*

DYmma hefyd ddiharebion Salomon, y rhai a ‡ gaſclodd gwŷr Ezeciah brenin Judah.

‡ Gaſpiſſaſſo.

2 Anrhydedd Duw yw dirgelu peth, eni anrhydedd brenin yw chwilio peth allan.

3 Y † hafoedd tua wybider, y ddaſar tua ddyfnder; a chalon brenhinoedd, ni ellir eu chwillio.

† Heb. Uchder.

4 Tynn yr anrhuſedd oddi wrth yr arian, a daw i'r gof arian, hefyr.

5 * Tynn yr annuwiol o olwg y brenin, ei orſeddfa ſ a gadarnhêir drwy gyfiawnder.

* Pen. 20. 8.

6 Nâc ymogonedda gar bron y brenin: ac na ſaſ yn lle gwŷr mawr.

7 * Canys gwell it ddywedyd wrthâi, tyrr ymma i fyny, nâ'th ſwrw yn îſ, gar bron pendefig, yr hwn a welodd dy lygaid.

* Luc. 14. 10.

8 Na ddôs allan i gyntherasu ar frŷs: † rhag na wnperth beth a wnelych yn ei diwedd, wedi dy gywilyddio gan dy gymmydog.

† Heb. na wnperth beth a wnelych yn ei diwedd.

9 * Ymreſymma â'th gymmydog ei hun: ond na ddatcuddia gyfrinach ‡ i arall:

* Matth. 5. 23. & 18. 15.
‡ Neu, yn erbyn.

10 Rhag i'r neb a'i ddêo yn gwrando ddwyn gwarth arnat ti, ac ſo fyth gwaith nâ thro ymaith.

‡ Neu, ni ei lw. Heb. Ac ei ormyniai.

11 Gair a ddywedir † mewn amſer, ſydd megis afalau aur, mewn gwaith arian cerfiedig.

† Pen. 15. 17.

12 Ceryddwr doeth, i'r glûſ a wrandawo, ſydd fel anwŷl-dlws euraid, a gwiſc o aur thegorol.

* Pen. 16. 14. Gen. 18. 5. 1 Sam. 25. 24.

13 * Megis oerder eira yn amſer cynhaiaf, yw cennad ffyddlon i'r rhai a'i gyrrant: canys efe a ſirwyncha enaid ei ſeiſtredi.

‡ Neu, Mal anwaſtad dywed yn aby ſ, &c.

14 Y neb a ymffrofio o achos gau rodd, ſydd gyffelyb i gwmwlau, a gwynt, heb law.

† Heb. erbyn ni gymmydog, ſydd megis gordd, a ſaeth lem. ‡ Heb. gorl di gaſd.

15 * Drwy hir-ymaros y bodlonir pendefig: a thafod ſirnwyth a dyrr aſcwrn.

* Pſal. 120. 4. pen. 12. 18.

16 Pan gaffech fêl, bwyta a'th wafanaethu: rhag wedi dy lenwi o honaw, i ti ei chwydu ef.

17 ‡ Cadw dy droed allan o dŷ dy gymmydog, rhag iddo † flino arnat, a'th gaſâu.

† Heb. ſlino arnat, a'th gaſâu.

18 Y neb a ddygo * gam deſtiolaeth yn † erbyn ni gymmydog, ſydd megis gordd, a chleddyf, a ſaeth lem.

* Pſal. 120. 4. pen. 12. 18.

19 Hyder ar ſaſſwr yn nydd cyfyngder, ſydd megis dant wedi ei dorri, a throed wedi tyrfu.

20 Fel yr hwn a ddygo ymmaith wiſc yn amſer oerfel, a fo ſirkgo ar nitr, felly y mae yr hwn ſydd yn canu caniadau i galon drift.

21 * Os dy elyn a newyna, porthia ef â bara; ac os ſycheda, dôd iddo ddiod yw yfed.

* Exod. 23. 4. Rhuf. 12. 20.

22 Canys marwor a bentyrry ar ei ben ef: a'r Arglwydd a dâl i ti.

† Heb. A chwr ar ei ben.

23 Gwynt y gogledd † a yr y glaw ymaith: felly y gwr ‡ wyneb-pryd digllon dafod athrodgar.

† Neu, Hreidd ej. ‡ Heb. Hreidd ej wyneb-dig.

24 * Gwell yw trigo mewn dengil yn nen tŷ, na chŷd â gwraig ymmod mewn tŷ eſtang.

* Pen. 21. 9. & 19. 13.

25 Fel dymunoldd cariad i enaid ſychedig, yw newyddion da o wlâd hell.

26 Gwŷr cyfiawn wedi ſyrthio i lawr gar bron y drygionus, ſydd megis ffynnon wedi ei chymmylu â gofar budr.

B 4 27 Nid

29 Nit da bwyta llawer o fil, ac felly * chwilio ei hanrhydedd, nid anrhydedd yw.
28 *Y neb ni bydd o gadw ataal ar ei ysbryd ei hun, fydd megis dinas ddrylliog heb gaer.

P I N. XXVI.

Addysc ynghylch yfeidiaeth, a'r hai ſegurllyd; 17 ac ynghylch dynion cynhennus, treſpaſſerus.

MEgis ôd yr hâf, neu law y cynhaiaf, felly nid cymmwys i'r fôl anrhydedd.
2 Fel yr aderyn wrth grwydro, a'r wennol wrth ehedeg: felly y felldith ddiachos, ni ddaw.
3 * Ffrewyll i farch, ffrwyn i aſſyn, a gwialen i gefn yr ynfyd.
4 Na attteb ynfyd yn ôl ei ynfydrwydd, rhag dy fod yn gyffelyb iddo.
5 Attteb yr ynfyd yn ôl ei ynfydrwydd, rhag iddo fod yn ddoeth yn ei olwg ei hun.
6 Y neb a yrro negeſau gyd ag yn angall, a dyrr ymmaith y traed, ac a ŷf † golledig.
7 Nid gogyhyd eſceiriau y cloff: felly dammeg yngenau ffyliaid.
8 Fel yn ‡ yn rhwymo carreg mewn tafl: felly y gwna'r neb a anrhydeddo ffôl.
9 Fel draen yn mynyd i law dyn medaw: felly y mae dihareb yngenau yr angall.
10 ‡ Y *Duw* mawr yr hwn a lunniodd bob peth, ſydd yn gobrwyo y ffôl, ac yn talu i'r troſeddwyr.
11 * Megis y mae'r ci yn dychwelyd at ei chwydfa: felly y mae'r ffôl yn † dychwelyd at ei ffolineb.
12 A welſi di ŵr doeth yn ei olwg ei hun? gwell yw'r gelynith am ffôl nag am hwnnw.
13 * Y mae llew mawr ar y ffordd, medd y diog, y mae llew yn yr heolydd.
14 Fel y drws yn troi ar ei golyn, felly y mae'r diog yn ei wely.
15 Y * diog a guddia ei law yn ei fynwes, blin ganddo ei hedwyn at ei enau drachefn.
16 Doethach yw'r diog yn ei olwg ei hun, na ſaithwyr yn adrodd rheſwm.
17 Y neb wrth fyned heibio a ‡ ymmyrro â chynnen ni pherthyn iddo, fydd megis yn cymmeryd ci erbyn ei glustiau.
18 Fel dyn gwallgofus a daflo † bantrwynion tân, ſaethau, ac *angau* marwolaeth;
19 Felly y mae'r gŵr a dwyllo ei gymmydog, ac a ddywed, onid callwair yr ydwyf?
20 Megis † pan ddarfyddo'r coed, y diffydd y tân: felly pryd na bydde * athrodwr, † derfydd y gynnen.
21 Fel glo i farwor, a choed i'r tân, felly y mae gŵr cynhennus * i ennyn cynnen.
22 † Geiriau o'r athrodwr ſydd megis archollion, a hwy a ddiſcynnant i gelloedd y bol.
23 Fel ſorod arian wedi ei bwrw dros ddrylliau o lâr gochlyd: felly y mae gwefuſau poeth, a chalon ddrwg.
24 Y digaſog a † rageirthia â'i wefuſau: ac yn ei galon yn bwriadu twyll.
25 Pan ‡ ddywedo efe yn dêg, nac ymddiried iddo: canys y mae ſaith ffieidd-dra yn ei galon ef.
26 ‡ Drwy gyfrwyſder y cuddir digaſedd: ond ei drygioni a ddangoſir yn y gymmulleidfa.
27 * Y neb a gloddio bydew a ſyrth ynddo, a'r neb a dreiglo garreg, arno y dychwel.
28 Y tafod celwyddog a gâs'i neb a gyſluddio efo, a'r genau gwenieithus a wna ddinaſ.

P I N. XXVII.

Y rybydd ſarch ymmadrodd ein hunain: 7 Am fwyd gwerthfawr. 11 Gofalu am ychel rhyngddynt. 23 A gofalu tros dŷ a thiriogaeth.

NAc * ymffrotia o'r dydd y foru: canys ni wyddoſt beth a ddigwyddi ennyn dihrwng.
2 Canmoled arall di dy, ac nid dy enau dy hun; eſtron, ac nid dy wefuſau dy hunan.
3 Trom yw'r garreg, a phwys-ŵr yw'r tywod: ond digofaint y ffôl ſydd drymmach na hwy ill-dau.
4 Creulon yw llid, ac ireiddi yw digofaint: a phwy a ddichon ſefyll o flaen † cenfigen?
5 Gwell yw cerydd cyhoedd, nâ chariad cuddiedig.
6 * Fyddlon yw archollion y caredig: ond cuſanau y digaſog ydynt ‡ dwyllodrus.
7 † Y dŷn * llawn a fathra'r dil mêl; ond i'r newynog, pob peth chwerw ſydd felus.
8 Gŵr yn ymdaith o'i lê ei hun, ſydd debyg i aderyn yn cilio o'i nyth.
9 Olew ac arogl-daeth a lawenycha y galon, felly y *gwna* mwynder cyfaill, trwy gyngor † tyddlon.
10 Nac ymado â'th gydymaith dy hun, a chydymaith dy dâd: ac na ddos i dŷ dy frawd yn amſer dy orthrymder: * canys gwell yw cymmydog yn agos, nâ brawd yn rhell.
11 * Bydd ddoeth, fy mâb, a llawenycha fynghalon, fel y gallwyf attteb i'r neb a'm gwradwyddo.
12 * Y call a wêl y dewig yn *dyfod*, ac a ymguddia: ond yr angall a aiff rhagddynt, ac a gollir.
13 * Cymmer wiſc yr hwn a fachnio dros y dieithr; a chymmer wyſt ganddo, dros y ddieithr.
14 Y neb a fendithio ei gydymaith â llef uchel, y borau pan gyſtodo, cyfrifir *hyn* yn felldith iddo.
15 * Defni parhaus ar ddiwrnod glawog, a gwraig anynad, cyffelyb ydynt.
16 Y mae yr hwn a'i cuddio hi, *megis* yn cuddio y gwynt: ac olew ei ddeheu-law, yr hwn a ymddengys.
17 Hayarn a hoga'r hayarn: felly gŵr a hoga wyneb ei gyfaill.
18 Y neb a gadwo ei ffigyſpren, a fwyty o'i ffrwyth ef: a'r neb a wyliaſcho ei feiſtr, a ddaw i anrhydedd.
19 Megis *mewn* dwfr y *mae* wyneb *yn attteb* i wyneb: felly y mae calon dyn i ddyn.
20 * Ni lanwir vffern na deſtryw, felly ni lanwir llygaid dyn.
21 Fel y tawdd lafn i'r arian, a'r ffwrnes i'r aur: felly y mae gŵr i'w glôd.
22 Er i ti bwyo ffôl mewn morter â pheſtl, ym mhlith gwenith, eto nid ymedy ei ffolineb ag ef.
23 Edrych yn ddyfal ar dy anifeiliaid, a gofala am dy braiddd.
24 Canys † cyfoeth ni phery byth: ac a bery y goron o genhedlaeth i genhedlaeth?
25 Y gwair a flaendarddo, a'r glaſ-wellt a ymddengys, a'llyſiau y mynyddoedd a geſclir.
26 Yr wyn a'th ddillada, ac o'r geifr y ceir werth tîr.
27 Hefyd ti a gei ddigon o laeth geifr yn fwyd i ti, yn fwyd i'th dŷ-lwyth, ac yn † gynhaliaeth i'th langeſtas.

P I N.

* Eccleſi. 3. 23. * Pen. 26. 3.

* Pen. 10. 13. Pſal. 32. 9.

‡ Neu, *Dreis.* ‡ Neu, *Yn pyſtu mawr gwerthfawr mewn Farmadd gerfydd.* ‡ Neu, *Gwr mewn a fyddarai bawb, ac ydoedd yn cyffelybu i'r ffôl, &c.* 2 Pet. 2. 22. † Heb. *Allwanu-ſhir.*

* Pen. 22. 13. * Pen. 19. 24. ‡ Neu, *Ymdaiigio mewn cynnenu, &c.* ‡ Heb. *Wyrtcſhau.* † Heb. *Heb gwrd.* * Pen. 27. 16. † Heb. *Gariga.* * Pen. 15. 18. & 29. 22. Eccluſ. 28. 10. * Pen. 18. 8.

‡ Neu, *Adwenhill.* † Heb. *Wnio ei lefeydd yn hawdd &c.*

‡ Heb. *Yn y llygad.* * Pſal. 7. 15. & 9. 15. Eccleſ. 10. 8. & 27. 26.

PEN. XXVIII.

Actau awnaethau cyffredinol ynghylch annuwioldeb, a dawiol burdeb.

YR annuwiol a ffŷ heb neb yn ei erlid; ond y rhai cyfiawn ſydd hŷ megis llew.

2 O herwydd camwedd gwlâd, ami ſydd ei phennaethiaid: ond ‖ lle y byddo gwr pwyllog ſynhwyrol, y ‡ pery hi yn hîr.

3 Gŵr tlawd yn gorthrymmu tlodion, ſydd debyg i lif-ddwfr, † yr hwn ni âd lynniaeth.

4 Y rhai a ymadawant â'r gyfraith, a ganmolant yr annuwiol: ond y neb a gadwant y gyfraith, a ymladd â hwynt.

5 Dynion annuwiol ni ddeallant farn: ond y neb a geiſiant yr Arglwydd a ddeallant bôb peth.

6 * Gwell yw y tlawd a'r rodio yn ei vniawndeb, nâ'r trawsa ei ffyrdd, er ei ſod yn gyfoethog.

7 † Y neb a gadwo 'r gyfraith ſydd fîb deallus: ond y neb ‡ a ſyddo cydymaith i loddest-wŷr, a gwilyddia ei dâd.

8 * Y neb a chwanego ei gyfoeth drwy vſuriaeth ac occreth, ſydd yn casclu i'r neb a fydd trugarog wrth y tlawd.

9 Y neb a drŷ ei gluſt *ymwaith* rhag gwrando 'r gyfraith, ſydd ffiaidd ei weddi hefyd.

10 † Y neb a ddeno 'r cyfiawn i ſordd ddrwg, a ſyrth yn ei bydew ei hun: ond y cyfiawn a feddianna ddaioni.

11 Gŵr cyſoethog ſydd ddoeth yn ei olwg ei hun: ond y tlawd deallus a'i chwilia ef allan.

12 * Pan ſyddo llawen y cyfiawn, y mae anrhydedd mawr: ond pan adderchafer yr annuwiolion, y chwilîr am ddŷn.

13 † Y neb a guddio ei bechodau ni lwydda: ond y neb a'i haddefo, ac a'i gadawo, a gaiff drugaredd.

14 Gwyn ei ſŷd y dŷn a ofno yn oeſtadol; ond ‡ y neb a galedo ei galon a ddigwydda i ddrwg.

15 Fel y llew rhuadus, a'r arth wangcus, yw llywydd annuwiol i bobl dlodion.

16 Pennadur heb ddeall, ſydd yn fawr ei drawſadd: ond y neb a gaſao gybydd-dra, a oſtyn ei ddyddiau.

17 * Dŷn a wnelo drawſedd i waed neb, a ffŷ i'r pwll, nac attalied neb ef.

18 † Y neb a rodio yn vniawn a waredir: ond y neb a fyddo trawa ei ffyrdd, a ſyrth ar vnwaith.

19 ‡ Y neb a lafurio ei dîr, a ddîgonir o fara: ond y neb a ganlyno ofer-wŷr, a gaiff ddigon o dlodi.

20 Gŵr ffyddlon a fydd ami ei fendithion: ond y * neb a bryſſuro i ſod yn gyfoethog, ni bydd digerydd.

21 † Nid da derbyn wyneb: canys y cyfryw ŵr am dammaid o fara a wna gam.

22 Gŵr drwg ei lygaid a bryſſura i ymgyfoethogi: ond bychan y gŵyr efe, y daw tlodi arno.

23 ‡ Y neb a geryddo ddŷn, a gaiff yn y diwedd fwy o ffafr, nâ'r neb a draetho wenlaith â'i dafod.

24 Y neb a yſpeilio ei dâd neu ei fam, ac a ddywed, nid yw hyn gamwedd, ſydd gymmar i ddiniſtriwr.

25 * Gŵr vchel ei feddwl a annyn gynnen: ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, a wnelir yn frâs.

26 Y neb a ymddiriedo yn ei galon ei hun ſydd ffôl: ond y neb a rodio yn bwyllog a achubir.

27 * Y neb a roddo i'r tlawd, ni bydd angen arno: ond y neb a guddio ei lygaid, a gaiff lawer o felldithion.

28 † Pan ddêrchafer yr annuwiol, dynion a ymguddia: ond wedi darfod am danynt, yr amlhêir y cyfiawn.

PEN. XXIX.

Addyſc ynghylch llywodraeth gyffredinol, 15 anuiltwol: 22 Ynghylch llîd, balchder, Duwdraed, Byrſder ac awêrsidd-dra, a llygredigaeth ſwyddogion.

GWr † a gerydder yn fynych ac a galeda ei warr, a ddrylliir yn ddiſymmwth, feî na byddo meddyginiaeth.

2 * Pan amlhaer y cyfiawn, y bobl a lawenychant: ond pan fyddo 'r annuwiol yn llywodraethu, y bobl a ocheneidia.

3 † Gŵr a garo ddoethineb a lawenycha ei dâd: ond y neb a fyddo * gyfaill i butteiniaid, a ddifa ei dda.

4 Brenin, drwy farn, a gadarnhâ y wlâd, ond † y neb a garo anrhegion a'i dinîſtria hi.

5 Y gŵr a ddywedo wenlaith wrth ei gymmydog, ſydd yn tanu rhwyd lw draed ei.

6 Yng hamwedd dŷn drwg y mae magl, ond y cyfiawn a gân, ac a fydd lawen.

7 * Y cyfiawn a ŷſtyria fater y tlodion, ond yr annuwiol ni ofala am ei wybod.

8 Dynion gwatwarus a † faglant ddinas: ond y doethion a droant ymmaith ddigofaint.

9 Os gŵr doeth a ymryſon â dŷn ffôl, pa vn bynnac a wnel ai digio, ai chwerthin, etto ni bydd llonyddwch.

10 Gwŷr gwaedlyd a gaſânt yr vniawn, ond yr uniawn a gais ei enaid ef.

11 Y ffôl a dywallt ei holl feddwl: ond gŵr doeth a'i hattal hyd yn ôl.

12 Os llywydd a wrendy ar gelwydd; ei holl weiſion ſyddant annuwiol.

13 Y tlawd * a'r ‡ twyllodrus a gŷd-gyfarfyddant, a'r Arglwydd a lewyrcha eu llygaid hwy ill daw.

14 ‡ Y brenin a farno 'r tlodion yn, ffyddlon, ei orſedd a ſicrhêir.

15 * Y wialen a cherydd a rydd ddoethineb: † ond mâb a gaſao ei rwyſc ei hun, a gywilyddia ei fam.

16 Pan amlhâo 'r rhai annuwiol, yr amlhâ camwedd: ‡ ond y rhai cyfiawn a welant eu cwymp hwy.

17 * Cerydda dy fîb, ac efe a bair i ti lonyddwch: ac a bair hyfrydwch i'th enaid.

18 Lle ni byddo gweledigaeth, ‡ methu a wna 'r bobl: ond y neb a gadwo 'r gyfraith, gwyn ei ſŷd ef.

19 Ni chymmer gwâs addyſc ar eiriau: canys er ei ſod yn deall, etto nid ettyb.

20 A welt di ddŷn pryſſur yn ei † eiriau? gwell yw 'r gôbaith am y ffôl nag am dano ef.

21 Y neb a ddygo ei wâs i fynu yn foethus o'i febyd, o'r diwedd efe a fydd *fel* mâb iddo.

22 * Gŵr digllon a annyn gynnen, a'r llidiog ſydd ami ei gamwedd.

23 † Balchder dŷn a'i goſtwng ef, ond y goſtyngedig o yſpryd a gynnal anrhydedd.

24 Y neb a fo cyfrannog â lleidr, a gaſâ ei enaid ei hun: efe a wrendy ar fellidth, ac nis mynega.

* Levit. 26. 36.
‡ Neu, *Dry wyr pwyllog, &c.*
‡ Neu, *Parhaus bwy.*
‖ Heb. *A bob lyniaeth.*
* Pen. 19. 1.
† Pen. 29. 1.
‡ Neu, *A barho ſaddeſſwy.*
* Pen. 13. 22. Eccleſ. 2, 26.
† Pen. 26, 27.
* Verſ. 28. Pen. 29. 2. & 11. 10. Eccleſ. 10. 6.
† Pſal. 32. 5. 1 Ioh. 1. 9. 10.
‡ Khuſ. 2, 5.
* Gen. 9. 6. Exod. 21. 14.
† Pen. 10. 25.
‡ Pen. 12. 11. Eccleſ. 20. 21.
† Pen. 18. 11. & 23. 4. 1 Tim. 6. 9.
† Pen. 18. 5. & 24. 23.
‡ Pen. 27. 6.
* Pen. 13. 12.
* Deut. 15. 8. Pen. 22. 9.
† Verſ. 12. Pen. 29. 2.
* Pen. 11. 10. & 28. 28. Eccleſ. 10. 5.
† Pen. 10. 1. & 15. 20. & 27. 11.
* Luc. 15. 13. Pen. 5. 9. & 28. 7.
† Heb. *Gwr anrhegion.*
* Iob. 20. 16.
† Heb. *laſcaei.*
* Pen. 22. 2.
‡ Neu, *Cerwyn.*
‡ Pen. 20. 28.
* Gwel. Verſ. 17.
† Pen. 10. 1. & 17. 21. 25.
‡ Pſal. 37. 36. & 58. 10. & 91. 8.
* Pen. 13. 24. & 22. 15. & 23. 13.
‡ Neu, *Yneuthur y bôd.*
‡ Neu, *Fatterſau.*
* Pen. 15. 18. & 26. 21.
† Pen. 15. 33. & 18. 12. Iob. 22. 29. Matth. 23. 12. Luc. 14. 11.

25 Oen dŷn ſydd yn dwyn mẅg : ond y neb
a ymddiriedo yn yr Arglwydd a ddercheſir.
* Pen. 19. 6. 26 * Llawer a ymgeiſiant ag wyneb y
llywydd : ond oddiwrth yr Arglwydd y mae
barn pob dŷn.
27 Ffiaidd gan y cyfiawn ẅr anghyfiawn :
a ffiaidd gan yr annuwiol ẅr vniawn ei
ffordd.

PEN. XXX.

1 *Cyffes Agur o'i ffydd.* 7 *Dau bwnge ei weddi ef.* 10 *Na ddylid gwneuthur cam a'r rhai gwaelaf.* 11 *Pedair cenhedlaeth ddrygionus.* 15 *Pedwar peth ni ellir eu digoni.* 17 *Na ddylid diyſtyru tâd a mam.* 18 *Pedwar peth anhawdd eu gwybod.* 21 *Pedwar peth ni ellir eu dioddef.* 24 *Pedwar peth doeth dros ben.* 29 *Pedwar peth mawr-ſrydig.* 32 *Rhaid yn achub blaen digoſaint.*

GEiriau Agur mâb Jaceh : ſef y brophwydoliaeth : y gŵr a leſarodd wrth Ithiel, wrth Ithiel meddai, ac Ucal.
2 Yn wir yr ydwyf yn ſſolach nâ neb, ac nid oes deall dŷn gennif.
3 Ni ddyſcais ddoethineb, ac † nid oes gennif wybodaeth y ſanctaidd.
4 * Pwy a eſcynnodd i'r nefoedd, neu a ddeſcynodd ? pwy a gaſclodd y gwynt yn ei ddyrnau ? pwy a rwymodd y dyfroedd mewn * lliedrin ? pwy a gadarnhâodd holl derfynau y ddaiar ? beth yw ei enw ef, a pheth yw enw ei fâb, os gwyddoſt ?
5 * Holl air Duw † ſydd bur : tarian yw efe i'r neb a ymddiriedo ïant ynddo.
6 Na * ddyro ddim at ei eiriau ef, rhag iddo dy gerydu, a'th gael yn gelwyddog.
7 Dau beth yr ydwyf yn eu gofyn gennit, † na ommedd hwynt i mi cyn fy marw,
8 Tynn yn mhell oddi wrthif wagedd a chelwydd, na ddyro i mi na thlodi na chyſoeth ; * portha fi a'm † digonedd o fara.
9 * Rhag i mi ymlenwi, a'th wadu di, a dywedyd, pwy yw 'r Arglwydd ? a rhag i mi fyned yn dlawd, a ladrata, a chymmeryd enw fy Nuw *yn ofer*.
10 ‡ Nac achwyn ar wâs wrth ei feiſtr, rhag iddo dy felldithio, a'th gael yn euog.
11 Y mae cenhedlaeth a felldithia ei thâd, a'i mam ni fendithia.
12 Y mae cenhedlaeth lân yn ei golwg ei hun, er nas glanhawyd oddi wrth ei haflendid.
13 * Y mae cenhedlaeth, ô mor vchel yw ei llygaid ! a'i hamrantau a ddercha ſwyd.
14 * Y mae cenhedlaeth, a'i dannedd yn gleddyfau, a'i chil-ddannedd yn gyllill : i ddifa 'r tlodion oddi ar y ddaiar, a'r ſangherus o blith dynion.
15 I'r gele y mae dwy ferch, *yn llefain*, mocs, mocs. Tri pheth ni ddiwellir, *ie* pedwar peth ni ddywedant byth, † digon.
16 Y bedd, y gŵth amhlantadwy, y ddaiar ni ddiwellir â dyfroedd ; â'r tân ni ddywed, digon.
17 Llygad yr hwn a watwaro ei dâd, ac a ddiyſtyro vfyddhau ei fam, a dynn cig-frain ‡ y dyffryn, a'r cywion eryrod a'i bwyty.
18 Tri pheth ſydd guddiedig i mi ; ïe pedwar peth nid adwaen :
19 Pfordd eryr yn yr awyr, ffordd neidr ar graig, ffordd llong † yng hanol y môr, a ffordd gwr gyd â morwyn.
20 Felly y mae ffordd march odinebus, hi a fwyty, ac a ſych ei ſafn, ac a ddywed, ni wneuthum i anwiredd.
21 O herwydd tri pheth y cynnhyrfir y ddaiar, ac o herwydd pedwar, y rhai ni ddichon hi eu dioddef :
22 * O herwydd gwâs pan deyrnaſo, ac vo ffôl pan lanwer o fwyd ;
23 O herwydd *gwraig* atgas pan brioder hi, a llawforwyn a êlo yn aeres i'w meiſtres.
24 Y mae pedwar peth bychain ar y ddaiar, ac etto y maent yn ddoeth † iawn :
25 * Nid yw 'r morgrug bobl nerthol, etto y maent yn darparu eu llyniaeth yr hâf :
26 Y cwninged nid ydynt bobl rymmus, etto hwy a wnânt eu tai yn y graig ;
27 Y locuſtiaid nid oes brenin iddynt, etto hwy a ânt allan ‡ yn deifeydd :
28 Y pryf copyn a ymafaela â'i ddwylaw, ac y mae yn llŷs y brenin.
29 Y mae tri pheth a gerddant yn hardd, ïe pedwar peth a rodiant yn weddus ;
30 Llew cryf ymmhlith aniſeilliaid, ni thrŷ yn ôl er neb ;
31 ‡ Milgi *cryf yn ei feingefn*, a bwch, a brenin, *yr hwn* ni chyſyfa neb yn ei erbyn.
32 * Os buoſt ffôl yn ymddercha ſu, ac os meddyliaiſt ddrwg, dyro dy law ar dy enau :
33 Yn ddiau corddi llaeth a ddwg allan ymenyn, a gwaſcu ffroenau a dynn allan waed : felly cymmell llid a ddwg allan gynnen.

PEN. XXXI.

1 *Addyſc Lemuel ynghylch diweirdeb a chymhedroldeb.* 6 *Bod yn rhaid cyffuro, ac ddoddiffyn y cyſnaddiedig.* 10 *Clod a chynneddfau gwraig dda.*

GEiriau Lemuel frenin : y brophwydoliaeth a ddyſgodd ei fam iddo.
2 Pa *beth fy* mâb ! pa beth mâb fynghrôth ? ïe pa beth mâb fy addunedau !
3 Na ddyro i wragedd dy nerth : na'th ſyrrâd i'r hyn a ddiſtetha frenhinoedd.
4 Nid *gweddaidd* i frenhinoedd, o Lemuel, nid *gweddaidd* i frenhinoedd, yſed gwin : nag i bennaduriaid ddiod gadarn ;
5 Rhag iddo yſed, ac ebargofi y ddeddf : a newidio barn † yr yn o'r rhai gorthrymmedig.
6 * Rhoddwch ddiod gadarn i'r neb ſydd ar ddarfod am dano : a gwin i'r rhai † trwm eu calon.
7 Yſed efe, fel yr anghofio ei ddolŷ ; ac na's meddyllio am ei flin-fyd mwy.
8 Agor dy enau dros y mûd ; yn achos holl blant dinyſtr.
9 Agor dy enau, barn yn gyfiawn ; * a dadleu dros y tlawd a'r anghenus.
10 * Pwy a fedr gael gwraig rinweddol ? gwerth-fawr eccach yw hi nâ'r carbwncl.
11 Calon ei gŵr a ymddiried ynddi : fel na byddo arno eiſieu anrhaith.
12 Hi a wna iddo lês, ac nid drwg, holl ddyddiau ei bywyd.
13 Hi a gais wlân a llin, ac a'i gweithia â'i dwy-law, yn ewyllyſgar.
14 Tebyg yw hi i long marſiandwr, hi a ddwg ei hymborth o bell.
15 Hi a gyfyd hefyd liw nôs, ac a rydd fwyd i'w thylwyth, a'i dogn i'w llangeſau.
16 Hi a ſtuddwl am faes, ac a'i † pryna ef ; â gwaith ei dwylo, hi a blanna win-llan.
17 Hi a wregyſa ei lwynau â nerth ; ac a gryfha ei breichiau.
18 Hi a † wêl fôd ei marſiandiaeth yn ſiuddiol ; ni ddiffydd ei chanwyll ar hŷd y nôs.
19 Hi a rydd ei llaw ar y werthyd, a'i llaw a ddeil y cogail.

20 Hi

* Pen. 19. 6.
† Heb. *Nid yw wybodaeth.*
* Job. 38. 4. Pſal. 104. 3. Eſa. 40. 12. Jer. 10. 13. * Pſal. 22. 6. & 78. 18. 30. & 105. 8. & 119. 140.
† Heb. *Bur dig.* * Deut. 4. 2. & 12. 32. Dat. 12. 12. 13. 9.
† Heb. *Nac ettyl bwyt oddi wrthif.* * Matth. 6. 11.
† Heb *Degn.* * Deut. 32. 15.
‡ Heb. *Na ni-wried a'i bdajod.* * Pen. 6. 17. * Pſal. 52. 2. & 55. 24. Job. 29. 17.
† Heb. *oeland.* ‡ Neu, *Yr ag.* n.
† Heb. *Ing haion.*
* Pen. 18. 10.
† Heb. *Wedi eu gwreiddio yn ddoeth.* * Pen. 6. 7.
‡ Heb. *Yr ſyſyllredic.*
‡ Neu, *March.* Heb. *Gwregyſedic ei lwynau.* * Job. 21. 5. & 39. 37. & 40. 4.
† Heb. *Moll feiſi bion cyſtuddiedig.* * Pſal. 104. 15.
† Heb. *Chwerw eu benaid.* * Levit. 19. 15. Deut. 1. 16.
* Pen. 12. 4
† Heb. *Cymmer.*
† Heb. *Archwaeth iha.*

† Heb. Lada.

20 Hi a † egyr ei llaw i'r tlŵd, ac a ddyn ei dwylo i'r anghenus.

21 Nid ofna hi am ei thylwyth rhag yr eira, canys ei holl dŷ hi a ddilledir ‡ ag ysgarlad.

‡ Neu, A dillad dau ddyblyg.

22 Hi a wnaeth iddi ei hun garpedau. ei gwisc yw sidan a phorphor.

23 Hynod yw ei gŵr hi yn y pyrth, pan eisteddo gyd â henuriaid y wlâd.

24 Hi a wna llain main, ac a'i gwerth, ac a rydd wregysau at y marsiandwr.

25 Nerth ac anrhydedd yw ei gwisc, ac yn yr amser a ddaw, hi a chwardd.

26 Hi a egyr ei genau yn ddoeth, a chyfraith trugaredd *sydd* ar ei thafod hi.

27 Hi a graffa ar ffyrdd ty lwyth ei thŷ: ac ni fwyty hi fara segurydd.

28 Ei phlant a godant, ac a'i galwant yn ddedwydd: ei gŵr *hefyd*, ac a'i canmol hi:

29 Llawer merch a ‡ wnaeth lodd yn rymmus, ond ti a ragoraist arnynt oll.

‡ Neu, Gwnaeth rhai.

30 Siommedig yw ffafr, ac ofer yw tegwch: ond benyw yn ofni yr Arglwydd, hi a gaiff glôd.

31 Rhoddwch iddi o ffrwyth ei dwylo, a chanmoled ei gweithredoedd hi yn y pyrth.

¶ ECCLESIASTES, NEV Y PREGETH-WR.

PENNOD. I.

1 *Y Pregeth-wr yn dangos ofered gorchwylion dyn: 4 O herwydd bod y creaduriaid yn ddiorphwys yn eu cylchoedd, 9 nad ydynt yn dwyn dim newydd; a bod yr hen bethau wedi eu hebrgofi, 12 ac o herwydd mai felly y cafodd efe wrth chwilio doet hineb.*

GEiriau y Pregeth-wr mâb Dafydd, frenin yn Jerusalem.

2 * Gwagedd o wagedd, medd y Pregeth-wr, gwagedd o wagedd, gwagedd *yw* 'r cwbl.

3 * Pa fudd sydd y ddŷn o'i holl lafur a gymmer efe dan yr haul?

4 Vn genhedlaeth â ymmaith, a chenhedlaeth a ddaw i: * ond y ddaear a saif byth.

5 Yr haul hefyd a gyfyd, a'r haul a fachlud, ac a † bryssura lle lo, lle y mae yn codi:

6 Y gwynt â i'r dehau, ac a amgylcha i'r gogledd: y mae yn mynod oddi amgylch yn wastadol, y mae 'r gwynt yn dychwelyd yn ei gwmpasoedd.

7 * Yr holl afonydd a redant i'r môr, etto nid yw 'r môr yn llawn: o'r lle y daeth yr afonydd, yno y dychwelant † eil-waith.

8 Pob peth sydd yn llawn blinder, ni ddichon dŷn ei draethu: ni chaiff y llygad ddigon o edrych, ac ni ddigonir y glust â chlywed.

9 * Y pêth a fu a fydd, a'r peth a wnaed a wneir, ac nid oes dim newydd dan yr haul.

10 A oes dim y gellir dywedyd am dano, edrych ar hwn, dymma beth newydd? efe fu eisus, yn yr hên amser o'm blaen ni.

11 Nid oes goffa am y pethau gynt, ac ni bydd coffa am y pethau a ddaw, gan y rhai a ddaw ar ôl.

12 Myfi y Pregeth-wr, oeddwn frenin ar Israel yn Jerusalem:

13 Ac a roddais fy † mrŷd ar geisio, a chwilio ddrwy ddoethineb, am bôb peth a wnaed tan y nefoedd: y llafur blin yma a roddes Duw ar feibion dynion i ‡ ymgaro ynddo.

‡ Neu, Ymgynnyddia.

14 Mi a welais yr holl weithredoedd a wnaed tan haul; ac wele, gwagedd a gorthrymder yspryd yw 'r cwbl.

15 * Ni ellir vniawni yn hyn sydd gam, na chyfrif yr hyn sydd ddiffygiol.

16 Mi a ymddiddenais â'm calon fy hun, gan ddywedyd, wele, mi a aethym yn fawr, * ac a gesclais ddoethineb, tu hwnt i bawb a fu o'm blaen i yn Jerusalem, a'm calon a † ddeallodd lawer o ddoethineb, a gwybodaeth.

17 † Mi a roddais fy nghalon hefyd i wybod doethineb, ac i wybod ynfydrwydd, a ffolineb: mi a ŵybu'n fod hyn hefyd yn gythrymder yspryd.

18 Canys mewn llawer o ddoethineb, y mae llawer o ddig: a'r neb a chwanego wybodaeth, a chwanega o'i.

PEN. II.

1 *Ofered gwaith dyn yn ei ddifyrrwch.* 12 *Er bod y doeth yn well na'r ynfyd, etto yr vn diwedd fydd i bob vn o'r ddau.* 18 *Ofered llafur dyn, gan fod yn rhaid iddo adael y cwbl, ni wyr i bwy.* 24 *Nad oes dim well na chymeryd llawenydd o'n llafur, etto rhodd Duw yw hynny.*

MI a ddywedais yn fy nghalon, iddo yn awr, mi a'th brofaf â llawenydd: a'm hymny cymmer dy fŷd yn ddiiyc; ac wele, hyn hefyd sydd wagedd.

2 Mi a ddywedais am chwerthin, ynfyd yw: ac am lawenydd, pa bŵth a wna?

3 * Mi a geisiais yn fy nghalon † ymroddi i win, (etto yn arwain fy nghalon mewn doethineb,) ac i gofleidio ffolineb, hyd oni welwn beth oedd y da hwnnw i feibion dynion, yr hyn a wnânt hwy tan y nefoedd, † holl ddyddiau eu bywyd.

† Pen. 1. 17. † Heb. Dynnu fy nghalon gwin. † Heb. Rhoddi dyw daiau ea benioeg.

4 Mi a wneuthum i mi waith mawr, mi a adeiladais i mi dai, mi a blennais i'm winllannoedd.

5 Mi a wneuthym erddi a pherllannau, ac a blennais ynddynt brennau o bôb ffrwyth.

6 Mi a wneuthym lynnau dwfr, i ddyfrhau â hwynt y llwynau sy 'n dwyn coed.

7 Mi a ddarperais we'sion, a morwynion i: hefyd yr oedd i mi † gaeth-weision tŷ; ie yr oeddwn i yn berchen llawer o wartheg a defaid, tu hwnt i bawb a fuasei o'm blaen i yn Jerusalem.

† Heb. Feibion tŷ.

8 * Mi a bentyrrais i mi hefyd arian ac aur, a thryssor pennaf brenhinoedd, a thaleithiau: mi a ddarperais i mi gantorion a chantoresau, a phôb rhyw offer-cerdd, difyrrwch meibion dynion.

* 1 Bre. 9. 28. & 10. 21.

9 A mi a aethym yn fawr, ac a gynnyddais yn fwy nâ neb a fuasei o'm blaen i yn Jerusalem: a'm doethineb oedd yn sefyll gyd â mi.

10 A pha bath bynnac a ddeisyfiei fy llygaid, ni omneddwn hwynt, ni attalwn i'm nghalon oddi wrth ddim hyfryd: canys fy nghalon a lawenychai yn fy holl lafur, a hyn oedd fy rhan i o'm holl lafur.

11 Yna mi a edrychais ar fy holl weithredoedd a wnaethai fy nwylo, ac ar y llafur a lafuriais yn ei wneuthur: ac wele, hyn oll oedd * wagedd a gorthrymder yspryd, ac nid oedd dim budd tan yr haul.

* Pen. 1. 2, * Pen. 1. 17. & 7. 25.

12 Ac mi a droais i edrych ar ddoethineb, ac ar * ynfydrwydd, a ffolineb, (canys beth a wnai 'r dŷn a ddelai ar ôl y brenin? ‡ y peth a wnaed eusus.)

‡ Neu, Yn y pethau, lamp

13 Yna mi a welais † ſôd doethineb yn rhageri ar ffolineb, fel y mae goleuni yn rhageri ar dywyllwch.

14 * Y doeth ſydd a'i lygaid yn ei ben; ond y ffôl a rodia yn y tywyllwch: ac etto mi a welais yr vn damwain yn digwydd iddynt oll.

15 Yna y dywedais yn fy nghalon, fel y digwydd i'r ffôl y digwydd i minnau, pa beth gan hynny a dâl i mi ſôd yn ddoeth mwyach? yna y dywedais yn fy nghalon, ſôd hyn hefyd yn wagedd.

16 Canys ni bydd coffa am y doeth mwy nag am yr annoeth, yn dragywydd; y pethau ſydd yr awr hon, yn y dyddiau a ddaw a ellyngir oll dros gof: a pha fodd y mae y doeth yn marw? fel yr annoeth.

17 Am hynny cas gennif einioes: canys blin gennif y gorchwyl a wneir tan haul, canys gwagedd a gorthrymder yſpryd yw 'r cwbl.

18 Ie cas gennif fy holl lafur yr ydwyf yn ei † gymmeryd tan haul, am fod yn rhaid i mi ei * adel i'r neb a ſydd ar fy ôl i.

19 A phwy a wyr ai doeth ai annoeth fydd efe? etto efe a fydd feiſtr ar fy holl lafur, yr hwn a gymmerais, ac yn yr hwn y bum ddoeth tan haul. Dymma wagedd hefyd.

20 Am hynny mi a droais i beri i'm calon anobeithio o'r holl lafur a gymmerais tan yr haul.

21 Canys y mae dŷn yr hwn y mae ei lafur yn bwyllog, yn ſynhwyrol, ac yn vniawn: ac y mae yn ei † adel yn rhan i'r neb ni lafuriodd wrtho: hyn hefyd ſydd wagedd, a gorthrymder mawr.

22 * Canys beth ſydd i ddŷn o'i holl lafur a gorthrymder ei galon, yr hwn a gymmerodd efe tan haul?

23 Canys ei holl ddyddiau ſy * orthrymder, a'i lafur yn ofid: ie ni chymmer ei galon eſmwythdra y nôs: hyn hefyd ſydd wagedd.

24 * Nid oes daioni mwy i ddŷn nag iddo fwytta ac yfed, a pheri iw enaid gael daioni o'i lafur: hyn hefyd a welais, mai o law Duw yr oedd hyn.

25 Canys pwy a ddichon fwytta? a phwy a'i mwynhae o'm blaen i?

26 Canys i'r dŷn a fyddo da † yn ei olwg ef, y rhydd Duw ddoethineb, a gwybodaeth, a llawenydd: ond i'r pechadur y rhydd efe boen i gaſclu, ac i dyrru, * iw roddi i'r neb a fyddo da gar bron Duw: hynny hefyd ſydd wagedd, a gorthrymder yſpryd.

PEN. III.

1 Bod angheurheidi gyfnewid yr amſeroedd, yn chwanegu gwagedd at lafur dŷn. 11 Goddefgrwydd gweithredoedd Duw: 16 Ond dyn, Duw a farn ei weithredoedd ef yno byd a ddaw, ac yna ni bydd owd cyffelyb i anifail.

Y Mae amſer i bob peth, ac amſer i bob amcan tan y nefoedd,

2 Amſer i † eni, ac amſer i farw: amſer i blannu, ac amſer y dynnu y peth a blannwyd:

3 Amſer i ladd, ac amſer i iachau: amſer i fwrw i lawr, ac amſer i adeiladu;

4 Amſer i wylo, ac amſer i chwerthin; amſer i alaru, ac amſer i ddawnſio;

5 Amſer i daflu cerrig ymaith, ac amſer i gaſclu cerrig ynghyd; amſer y yngofleidio, ac amſer i † ochel ymgofleidio;

6 Amſer i gaiſo, ac amſer i golli; amſer i gadw, ac amſer i fwrw ymmaith;

7 Amſer i rwygo, ac amſer i wnio; amſer i dewi, ac amſer i ddywedyd;

8 Amſer i garu, ac amſer i gaſau; amſer i ryfel, ac amſer i heddwch.

9 * Pa fudd ſydd i'r gweithudd yn yr hyn y mae 'n llafurio?

10 Mi a welais y blinder a roddes Duw ar feibion dynion, i ymffino ynddo.

11 *Efe* a wnaeth bôb peth yn dêg yn ei amſer: efe a oſododd y byd hefyd yn eu calonnau hwy, fel na allo dŷn gael allan y gwaith a wnaeth Duw o'r dechreuad hyd y diwedd.

12 Mi a wn nad oes dim da ynddynt, ond bod *i ddyn* fôd yn llawen, a gwneuthur daioni yn ei fywyd.

13 A bôd i bôb dŷn fwytta, ac yfed, a mwynhau daioni, p'i holl lafur; rhodd Duw yw hynny.

14 Mi a wn beth bynnac a wnêl Duw, y bydd hynny byth; ni ellir na bwrw atto, na thynnu dim oddi wrtho: ac y mae Duw yn gwneuthur hyn, fel yr ofnai dynion ger ei fron ef.

15 * Y peth a fu o'r blaen, ſydd yr awron: a'r peth ſydd ar ddyfod, a fu o'r blaen: Duw ei hyn a ofyn y peth a † aeth heibio.

16 Hefyd mi a welais dan yr haul le barn, yno 'r oedd annuwioldeb; a lle cyfiawnder, yno 'r oedd anwiredd.

17 Mi a ddywedais yn fy nghalon, Duw a farn y cyfiawn a'r anghyfiawn: * canys y mae amſer i bôb amcan, ac i bôb gwaith yno.

18 Mi a ddywedais yn fy nghalon am gyflwr meibion dynion; ‡ fel y bydda i Dduw eu hamlygu hwynt, ac y gwelent hwythau mai anifeiliaid ydynt.

19 * Canys digwydd meibion dynion a ddigwydd i'r anifeiliaid, yr vn digwydd ſydd iddynt; fel y mae 'r naill yn marw, felly y bydd marw'r llall: ie yr vn chwythad ſydd iddynt oll: fel nad oes mwy rhagoriaeth i ddŷn nag i anifail: canys gwagedd yw 'r cwbl.

20 Y mae y cwbl yn myned i'r vn lle: pob vn ſydd o'r pridd, a phob vn a dry i'r pridd eilwaith.

21 Pwy a edwyn yſpryd † dŷn, yr hwn ſydd yn eſcyn i fynu, a chwythad anifail, yr hwn ſydd yn deſcyn i wared i'r ddaiar?

22 * Am hynny mi a welais nad oes dim well nag i ddyn ymlawenychu yn ei weithredoedd ei hun, canys hyn yw ei ran ef: canys pwy a'i dwg ef i weled y peth ſydd ar ei ôl?

PEN. IV.

1 Bodtreis, 4 achynhygen, 5 a ſegurydd, 7 a chybydd-dod, 9 a mailtwol-rwydd, 13 a gwirionyſtyfygrwydd, yn chwanegu at wagedd dŷn.

Eilly * mi a ddychwelais, ac a edrychais ar yr holl orthrymderau ſydd tan yr haul: ac wele ddagrau y rhai gorthrymmedig heb neb iw cyſſuro, ac ar law eu treiſ-wŷr yr oedd gallu, a hwythau heb neb iw cyſſuro.

2 * Ac mi a ganmolais y meirw y rhai ſydd yn barod wedi marw, yn fwy na'r byw, y rhai ſydd yn fyw etto.

3 * Gwell na'r ddau yw 'r neb ni bu eriod, yr hwn ni welodd y gwaith blinſydd tan haul.

4 Ac mi a welais fôd pob llafur, a phob vniondeb gwaith dŷn, † yn peri iddo genfigeri gan ei gymmydog: hyn hefyd ſydd wagedd a gorthrymder yſpryd.

5 * Y ffôl y wraſe ei ddwylo ynghŷd, ac a fwytty ei gnawd ei hun.

6 † Gwell yw llonyddid llaw trwy lony-

ddwch,

* Heb. *adeiladaeth a marthiad, amy mae mewn ymſaw-dair.*
* Diha. 17. 24. Pen. 8. 1.
† Heb. *Iafurio.*
* Pſal. 49. 10, &c.
† Heb. *Roddi.*
* Pen. 1. 3. & 2. 9.
* Job. 14. 1.
* Pen. 3. 12, 22. & 5. 18. & 8. 15.
† Heb. *Ger ei fron ef.*
* Job. 27. 17.
† Heb. *Meſſhau ddiwerth.*
* Pen. 1. 3.
* Pen. 1. 9.
† Heb. *Irrwyd ymaith.*
* Verſ. 1
‡ Neu, *Fel y gwnaent Ddaw yn hyn, ac y gwelent mai, &c.*
* Pſal. 49. 20. pen. 2. 16.
† Heb. *Meibion dŷn.*
* Pen. 2. 24. & 5. 18.
* Pen. 8. &c.
* Job. 3. 17, &c.
* Job 3. 11. 16. 21.
† Heb. *Mai hyn yn cyſgen dyn gar ei fron.*
* Dih. 6. 10. & 24. 33.
* Dih. 15. 16. & 16. 8.

ddwch, na lloneid dwy law trwy ſlinder a gorthrymder yſpryd.

7 Yna mi a droais, ac a welais wagedd tan yr haul.

8 Y mae yn *yr vnic* ac heb all; ſo nid oes iddo na mab na brawd; ac etto nid oes diwedd ar ei lafur oll; ſa ni chaiff ei lygaid digon o gyfoeth, *ai dywed efe*, i bwy yr ydwyf yn llafurio, ac yn diſoddio fy enaid oddi wrth hyfrydwch? hyn hefyd ſydd wagedd, ac dymma draſferth ddrwg.

9 Gwell y dau nag vn, o achos bod iddynt wobr da am eu llafur;

10 Canys os ſyrthiaint, y naill a gyfyd y llall; ond gwae yr vnic: canys pan ſyrthio hwn, nid oes all iw gyfodi.

11 Hefyd os dau a gyd-orweddant, hwy a ymgynheſaint; ond yr vnic, pa ſodd y cynneſa efe?

12 Ac os cryfach ſydd vn nag ef, dau a'i gwrthwynebant ynteſ; a thriffdeir-cainge ni thorrir ar frys.

13 Gwell yw bachgen tlawd a doeth, na brenin hen ac ynfyd, yr hwn ni fedr gymmeryd rhybydd mwyach.

14 Canys y *naill* ſydd yn dyfod allan o'r carchar-dŷ i deyrnaſu, a'r llall wedi ei eni yn ei frenhiniaeth, *yn myned* yn dlawd.

15 Mi a welais y rhai byw oll, y rhai ſydd yn rhodio dan yr haul, gyd â'r all mab, yr hwn a ſaif yn ei le ef.

16 Nid oes diben ar yr holl bobl, *ſef* ar y rhai oll a fu o'i blaen hwynt, a'r rhai a ddêl ar ôl, ni lawenychant ynddo: gwagedd yn ddiau a bŵnder yſpryd *yw* hyn hefyd.

PEN. V.

1 *Gwaſgedd ymwaſanaeth Duw,* 8 *mewn gwagſaeth yn erbyn troſt,* 9 *ac mewn cyfoeth,*

18 *Rhodd Duw yw cael llawenydd o'n cyfoeth.*

GWilia ar dy droed, pan fyddech yn myned i dŷ Dduw, a bydd barotach i wrando * nag i roi aberth ffyliaid; canys ni wyddant hwy en bôd yn gwneuthur drwg.

2 Na fydd ry bryſſur â'th enau, ac na fryſied dy galon i dduethu ‡ dim ger bron Duw: canys Duw ſydd yn y nefoedd, a thithau ſydd ar y ddaiar; ac am hynny * bydded dy eiriau yn anaml.

3 Canys breuddwyd a ddaw o drafferth lawer: ac ymadrodd y ffôl o laweroſedd o eiriau.

4 Pan * addunedech addunedi i Dduw, nac oeda ei thalu; canys nid oes ganddo fâs ar ra ynfyd; y * peth a addunedaſt edi.

5 Gwell i ti fôd heb addunedu, nag i ti addunedu, a bôd heb dalu.

6 Na âd i'th enau bari i'th gnawd bechu, ac na ddywed ger bron yr angel, anfyſtyriaſu: pa ham y digiai Duw wrth dy leferydd, a diſetha gwaith dy ddwylo?

7 Canys mewn llaweroedd o freuddwydion y mae gwagedd, ac mewn llawer o eiriau: ond ofna di Dduw.

8 Os gwêli drelliō y tlawd, a thrawſ wyro barn a chyfiawnder mewn gwlâd, na ryfedda † o achos hyn, canys y mae hwn ſydd uwch nâ'r uchaf yn gwillied, ac y mae uwch ſydd uwch nâ hwynt.

9 Cynnyrch y ddaiar hefyd ſydd i bôb peth: wrth dîr llafur y mae y brenin yn byw.

10 Y neb a garo arian, ni ddigonir ag arian, na'r neb a hoffo amldra, a chynnyrch: hyn hefyd ſydd wagedd.

11 Lle y byddo llawer o dda, y bydd llawer lw ddiſa: pa ſodd gaſ hynny ſydd i'w perchennog, ond ei gwelied â'i lygaid?

12 Melus yw hûn y gweithiwr, pa yn bynnac ai ychydig ai llawer a fwyta: ond llawnder y cyfoethog ni âd iddo gyſcu.

13 Y mae trueni blin a welais tan yr haul, cyfoeth wedi eu cadw yn niwed iw perchennog.

14 Ond derfydd am y cyfoeth hynny trwy draſlod blin, ac efe a ennill fâb, ac nid oes dim yn ei law ef.

15 * Megis y daeth allan o grôth ei fam yn noeth, i dychwel i fyned modd y daeth, ac ni ddwg ddim o'i lafur yr hyn a ddygo ymmaith yn ei law.

16 A hyn hefyd ſydd ofid blin, yn hollawl y modd y daeth, ſelly yr â efe ymmaith: † a pha fodd *ſydd* iddo ef a lafuriodd am y gwynt?

17 Ei holl ddyddiau y bwyty efe mewn tywyllwch, mewn digter mawr, gofid, a llid.

18 ‡ Wele y peth y welais i, † da yw a thêg *i ddyn*; bwytta, ac yfed, a chymmeryd byd da o'i holl lafur a lafuria tan yr haul, † holl ddyddiau ei fywyd, y rhai a roddes Duw iddo: canys hynny yw ei ran ef.

19 Ie i bwy bynnac y rhoddes Duw gyfoeth a golud, ac y rhoddes iddo rydd-did i fwytta o honynt, ac i gymmeryd ei ran, ac i lawenychu yn ei lafur; rhodd Duw yw hyn.

20 ‡ Canys ni fawr gofia efe ddyddiau ei fywyd, am fôd Duw yn attab i lawenydd ei galon ef.

PEN. VI.

1 *Oferêd yw cyfoeth heb eu bwrfer,* 3 *P'ant,* 6 *Henaint heb gyfoeth.* 9 *Ofered golwg, a deiſyfiadau anwaſtad.* 11 *Dimeddigwiſom ar bob gwagedd.*

YMae drwg a welais tan haul, a hwnnw yn ‡ fawr ym myſc dynion.

2 Gŵr y rhoddodd Duw iddo gyfoeth, a golud, ac anrhydedd, heb amo eiſieu dim iw enaid ar a ddymuno: a Duw heb roi gallu iddo i fwytta o honaw; ond eſtron a'i bwytty: dymma wagedd, ac y mae yn ofid blin.

3 Os annill gŵr gant *o blant*, ac a fydd byw lawer o flynyddoedd, ſel y bô dyddiau ei flynyddoedd yn lluwer, os ei enaid ni ddywellir â daioni, ac oni bydd iddo gladdedigaeth, mi a ddywedaf mai gwell yw erthyll nag ef.

4 Canys mewn ofered y daeth, ac yn y tywyllwch yr ymedy, a'i enw a guddir â thywyllwch.

5 Yntau ni welodd mo'r haul, ac ni wybu ddim: mwy o lonyddwch ſydd i hwn nag i'r llall.

6 Pe byddei efe fwy ddwy-fil o flynyddoedd, etto ni welodd efe ddaioni: onid i'r un lle yr â pawb?

7 Holl lafur dŷn ſydd trosei enau, ac etto ni ddiwellir ei enaid ef.

8 Canys pa ragoriaeth ſydd i'r doeth mwy nag i'r ynfyth? beth ſydd i'r tlawd a fedr rodio ger bron y rhai byw?

9 Gwell yw golwg y llygaid nag ymdaith yr enaid: hyn hefyd ſydd wagedd a gorthrymder yſpryd.

10 Beth bynnac fu, y mae henw arno: ac y mae yn hyſpys mai dŷn yw efe: ac ni ddichon ſe'n ymbarn â'r neb ſydd drech nag ef.

11 Gan fod llawer o bethau yn amlhau gwagedd, beth yw dŷn well?

12 Canys

* 1 Sam. 15. 22. Pſ. 50. 8. Dih. 15. 8. & 21. 27. ‡ Neu, Gair. † Matth. 6. 7. Dih. 10. 19.

* Deut. 23. 21. * Pſal. 66. 13, 14.

† Heb. Wrth yr ewyllys, neu, yr amcan.

* Job. 1. 21. 1 Tim. 6. 7. Pſal. 49. 17.

† Pen. 1. 3.

‡ Pen. 2. 24. & 3. 12.

† Heb. Y mae peth da yr hwn ſydd deg.

† Heb. Rifedi dyddiau.

‡ Neu, Er na ſydd lawer, etto efe a gyfla dyddiau, &c.

‡ Aml.

¶ Heb. *Rhyfeli dy ddialedd trwydd ei gyfreuddau.*

12 Canys pwy a dyr beth fydd ddoe i ddŷn yn y bywyd hwn, ¶ dros dyddiau ei fywyd ofer, y rhai a dreulia yn fel * cysgod: canys pwy a ddengys i ddŷn beth a ddigwydd ar ei ôl ef tan yr haul?

PSN. VII.

1 *Help yn erbyn gwaredd, yn enw Dw, 2 marwolaethu y cnawd, 7 ymwynedd, 11 Dosthineb, 13 ac anhawsed ydywei chasio.*

* Dihar. 22. 1. & 15. 30.

GWell yw enw da nag annaint gwerthfawr, a dydd marwolaeth nâ dydd genedigaeth.

2 Gwell yw mynned y dŷ galar, nâ mynned i dŷ gwledd, canys hynny yw diwedd pôb dŷn, a'r hwy a'l gefyd at ei galon.

3 Gwell yw ‡ digter nâ chwarthin: canys trwy drifwch yr wyneb prydy gwaelhair y galon.

4 Calon doethion fydd yn nhŷ y galar: ond calon ffyliaid yn nhŷ llawenydd.

* Dihar. 13. 18. & 15. 31, 32.

5 * Gwell yw gwrando sen y doeth, nâ gwrando cân ffyliaid.

6 Canys chwarthiniad dŷn ynfyd, fydd fel clindardd dach drain tan grochan; dymma wagedd hefyd.

7 Yn ddiau trawsedd a ynfyda 'r doeth, a * rhoddd a ddiystha yr galon.

* Deut. 16. 19.

8 Gwell yw diwedd peth nâ'i ddechreuad; gwell yw y dioddefgar o yspryd nâ'r balch o yspryd.

* Dihar. 14. 17. & 16. 32.

9 * Na fydd gyflym yn dy yspryd i ddigio: o blegit dig fydd yn gorphwys ym mynwes ffyliaid.

10 Na ddywed, pa ham y bu 'r dyddiau o'r blaen yn well nâ'r dyddiau hyn? canys nid o ddoethineb yr wyt yn ymofyn am y peth hyn.

‡ Neu, *Cyfiel yw doethineb ac etifeddiaeth: fe gwell i'r rhai fydd &c.*

11 ‡ Da yw doethineb gyd ag etifeddiaeth; ac o *hynny* y mae elw i'r rhai fydd yn gweled yr haul.

12 Canys cysgod yw doethineb, a chysgod yw arian, ond rhagoriaeth gwybodaeth, yw bod doethineb yn rhoddi bywyd i'w pherchennog.

13 * Edrych ar orchwyl Duw: canys pwy a all vnioni 'r peth a gammodd efe?

* Pen. 1. 15.

14 Yn amser gwynfyd, bydd lawen; ond yn amser adfyd, ystyria: Duw hefyd a wnaeth y naill ar gyfeir y llall, er mwyn na chai dŷn ddim ar ei ôl ef.

15 Hyn oll a welais yn nyddiau fy nghwagedd: y mae yn cyflawn yn ei ffiangnu yn ei gyflawnder, ac y mae yn annuwiol yn ei hŷdd'iau yn ei ddrygioni.

16 Na fydd ry gyflawn, ac na chymmer arnat fôd yn rhy ddoeth: pa ham i'th ddifethis dy hun?

17 Na fydd ry annuwiol, ac na fydd ffôl: pa ham y byddit farw ‡ cyn dy amser.

‡ Heb. *nid tredy amser.*

18 Da i ti ymaflyd yn hyn, ac oddi wrth hyn na ollwng dy law: canys y neb a ofno Duw a ddaw allan o honynt oll.

* Dihar. 21. 22. & 24. 5. Pregs. 9. 16.

19 * Doethineb a nertha 'r doeth, yn fwy nâ dêc o gadyrn a geddant yn y ddinas.

20 ‡ Canys nid oes dŷn cyflawn ar y ddaiar, ac a wna ddaioni, ac ni pheccha.

‡ 1 Bren. 8. 46. 2. Cron. 6. 36. Dihar. 20. 9. 1 Ioan. 1. 8.

21 Na ‡ ofod dy galon ar bob gair a ddyweder: rhag iti glywed dy was yn dy felldithio.

‡ Heb. *Hebyd.*

22 Canys llawer gwaith hefyd y gŵyr dy galon, ddarfod i ti dy hun felldithio eraill.

23 Hyn oll a brofais drwy ddoethineb: mi a ddywedais, rhi a fyddaf ddoeth, a hithau yn mhell oddi wrthif.

24 Y peth fydd bell a dwfn iawn, pwy a'i cais?

25 Mi a droais fi'm calon i wybod, ac i chwilio, ac i geisio doethineb, a rheswm: ac i wybod annuwioldeb ffolineb, ac ynfydrwydd:

26 ¶ Ac mi a gefais beth chwerwach nag angau, y wraig y mae ei chalon yn fagleu ac yn rhwydau, a'i dwylo yn rhwymau: y neb fydd ddâ gan Dduw, a waredir oddi wrthi, ond pechadur a ddelir gantddi.

¶ Heb. *Gar bron.*

27 Wele, hyn a gefais (medd y Pregethwr) wrth chwilio o'r naill beth i'r llall, i gael y rheswm:

‡ Cyfrif.

28 Yr hwn beth etto y chwilia fy enaid am dano, ac ni chefais: yn gŵr a gefais yn mhlith mil, ond yn wraig yn eu plith hwy oll ni'i cefais.

29 Wele hyn yn vnic a gefais * wneuthur o Dduw ddŷn yn vniawn; ond hwy a chwiliasant allan lawer o ddychymmygion.

* Gen. 1. 27.

PSN. VIII.

1 *Am ddyddiau brenhinoedd. 6 Rhaid yw dal ar reglmieth Duw. 12 Gwell yw 'r byd ar y duwiol amyn adfyd, nag ar yr annuwiol mewn bendithfyd. 16 Mor anchwiliadwy yw gweithredoedd Duw.*

PWy fydd debyg i'r doeth? a phwy a fedr deongl peth? * doethineb gŵr a lewyrcha ei wyneb, a nerth ei wyneb ef a newidir.

* Dihar. 17. 24.

2 Yr ydwyf *yn dy ystyddio* i gadw gorchymyn y brenin, a hynny o herwydd llw Duw.

3 Nac ddos ar frys allan o'i olwg ef, na saf mewn peth drwg: canys efe a wna a fynno ei hun.

4 Lle y byddo gair y brenin y mae gallu: a phwy a ddywed wrtho, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

5 Y neb a gadwo y gorchymyn, ni wybydd oddiwrth ddrwg: a chalon y doeth a edwyn amser, a barn.

6 Canys y mae amser a barn i bob amcan: ac y mae trouni dŷn yn fawr arno.

7 Canys ni wyr efe beth a bydd: canys pwy a ddengys iddo pa ‡ bryd y bydd?

‡ Neu, *Feid.*

8 Nid oes yn dŷn yn arglwyddiaethu * ar yr yspryd, i attal yr yspryd; ac nid oes ganddo allu yn nydd marwolaeth: ac nid oes bwrw arfau yn y rhyfel hwnnw, ac nid achub annuwioldeb ei pherchennog.

* Iob. 14. 5.

9 Hyn oll a welais i, a gosodais fy nghalon ar bob gorchwyl a wneir dan haul: y mae amser pan arglwyddiaetha dŷn ar dŷn, er drwg iddo.

10 ¶ Ac felly mi a welais gladdu y rhai annuwiol, y rhai a ddaethant, ac a aethent o le y Sanctaidd, a hwy a eber-gofwyd yn y ddinas. Ile y gwnaethent felly: gwagedd yw hyn hefyd.

11 O herwydd na wneir barn yn erbyn gweithred ddrwg yn fuan; am hynny calon plant dynion fydd yn llawn yn ddyddyn, i wneuthur drwg.

12 Er gwneuthur o bechadur ddrwg ganwaith; ac ef yn ei *ddyddiau* ef: * eto mi a wn yn ddiau y bydd daioni i'r rhai a ofnant Duw, y rhai a arfwyddant ger ei fron ef.

* Pſal. 37. 10, 11. 29.

13 Ond ni bydd daioni i'r annuwiol, ac ni ddyrd efe ei ddyddiau: *y rhai fydd* gyflym fel cysgod, am nad yw yn ofni ger bron Duw.

14 Y mae gwagedd a wneir ar y ddaiar, bod y cyflawn * yn damwain iddynt yn ôl

* Pſal. gwaith

gwaith y dryglonus: a bod y dryglonus yn digwyddo iddynt yn ôl gwaith y cyfiawn: mi a ddywedais fod hyn hefyd yn wagedd.

15 * Yna mi a ganmolais lawenydd, am nad oes dim well i ddŷn dan haul, nâ bwyta ac yfed, a bod yn llawen: canys hynny a lŷn wrth ddŷn o'i lafur, dyddiau ei fywyd, y rhai a roddes Duw iddo tan yr haul.

16 Pan osodais i fy nghalon i wybod doethineb, ac i edrych ar y drafferth a wneir ar y ddaear, (canys y mae ni wêl hûn â'i lygaid, na dydd na nôs:)

17 Yna mi a edrychais ar holl waith Duw, na ddichon dŷn ddeall y gwaith a wneir tan haul; oblegid, er i ddŷn lafurio i geisio, etto nis caiff, ie pe meddyliai y doeth fynnu gwybod, etto ni allai efe gael hynny.

PEN. IX.

1 Yr vn fath bethau a ddigwydd i'r drwg ac i'r da. 4 Bod yn angheneidiol i ddynion farw. 7 Cyffur yw eu holl vau hwy yn y fuchedd yma. 11 Bob rhagbarotoâd Duw yn llywodraethu pob peth. 13 Gwell yw doethineb nâ chryfder.

ER hyn oll mi a † ystyriais yn fy nghalon, ac i ddangos hyn oll: bod y cyfiawn a'r doethion, a'i gweithredoedd yn llaw Dduw; ni wŷr dyn gariad, nau gâs, wrth yr hyn oll sydd o'i blaen.

2 * Yr vn peth *a ddamwain* i bawb fel i gilydd; yr vn peth a ddamwain i'r cyfiawn, ac i'r annuwiol, i'r da, ac i'r glân, ac i'r aflân; i'r neb a abertha, ac i'r neb ni abertha; fel y mae'r da, felly y mae y pechadur, a'r neb a dyngo, fel y neb a ofno dyngu.

3 Dymma ddrwg ymmyſc yr holl bethau a wneir tan haul, *sef* bod yr vn diben i bawb; hefyd calon meibion dynion sydd yn llawn drygioni, ac ynfydrwydd sydd yn eu calon, tra fyddant fyw; ac yn ôl hynny y maent yn mynd at y meirw.

4 Canys i'r neb a fo ynghymdeithas y rhai byw oll, y mae gobaith: canys gwell yw ci byw nâ llew marw.

5 O herwydd y rhai byw, a wyddant y byddant feirw, ond nid oes dim gwybodaeth gan y meirw, ac nid oes iddynt wobr mwyach, canys gu coffa hwynt a anghofiwyd.

6 Eu cariad hefyd a'i casâ, a'i cenfigen, a ddarfu yn awr; ac nid oes iddynt gyfran byth mwy o'ddim oll a wneir tan yr haul.

7 Dôs, bwyta dy fwyd yn llawen, ac yf dy win â chalon hyfryd; canys yn awr cymmeradwy gan Dduw dy weithredoedd.

8 Bydded dy ddillad yn wynion bob amſer, ac na fydded diffyg olew ar dy ben.

9 † Dwg dy fyd yn llawen gyd â'th wraig anwyl holl ddyddiau bywyd dy ofered, y rhai a roddes efe i ti tan yr haul, holl ddyddiau dy ofered: * canys dyma dy ran di yn y bywyd yma, ac yn dy lafur a gymmeri tan yr haul.

10 Bath bynnac a ymafel dy law ynddo iw wneuthur, gwna â'th egni, canys nid oes na gwaith na dychymmygu, na gwybodaeth, na doethineb, yn y bedd, lle yr wyt ti yn mynd.

11 Mi a drois ac a welais tan haul, nad yw y rhedfa yn eiddo'r cyflym, na'r rhyfel yn eiddo'r cedyrn, na'r bwyd yn eiddo'r doethion, na chyfoeth yn eiddo'r pwyllog, na ffafr yn eiddo'r cyfarwydd: ond amſer, a damwain a ddigwydd iddynt oll.

12 * Canys ni wyr dyn chwaith ei amſer, fel y gyſcod a ddalir a'r rhwyd niweidiol, ac fel yr adar a ddalir yn y delm; felly y dalir plant dynion yn amſer drwg, pan fyrthio arnynt yn ddisymmwth.

13 Hefyd y doethineb hyn a welais i tan haul, ac fydd fawr gannŵ fi.

14 *Yr oedd* dinas fechan, ac ynddi ychydig wŷr; a brenin mawr a ddaeth yn ei herbyn hi, ac a'i hamgylchynodd, ac a godoid glawdd vchel yn ei herbyn:

15 A chafwyd ynddi ŵr tlawd doeth, ac efe a waredodd y ddinas honno â'i ddoethineb; etto ni chofiodd neb y gŵr tlawd hwnnw.

16 * Yna y dywedais, gwell yw doethineb nâ nerth, er hynny dirmygir doethineb y tlawd, ac ni wrandawir ar ei eiriau ef.

17 Geiriau y doethion a wrandawir mewn diſtawrwydd, rhagor bloedd yr hwn fy'n llywodraethu ym mysc ffyliaid.

18 Gwell yw doethineb nag arfau rhyfel, ond vn pechadur a ddinistria lawer o ddaioni.

PEN. X.

1 Pethau i ddal sylw ynghylch doethineb ac ynfydrwydd. 16 Am anllywodraeth, 18 diogi, 19 ac arian. 20 Rhaid i bawb feddwl yn barchedig o'r brenin.

GWybed † meirw a wnant i ennaint yr apothecari ddrewi: felly y gwna ychydig ffolineb i wr arddercho, o hatwydd doethineb ac anrhydedd.

2 Calon y doeth ſydd ar ei ddeheu-law, a chalon y ffôl ar ei law aſſwy.

3 Ie'y ffôl pan rodio ar y ffordd, ſydd a'i galon yn pallu, ac y mae yn dywedyd wrth bawb ei fod yn ffôl.

4 Pan gyfodo yſpryd pernadur yn dy erbyn, nac ymado â'th le; canys ymoſtwng a oſtega bechodau mawrion.

5 Y mae drwg a welais tan yr haul, cyffelyb i gyfeiliorni ſydd yn dyfod oddi gar bron y llywydd,

6 Goſodir ffolineb mewn † graddau vchel, a'r cyfoethog a eiſtedd mewn lle iſel.

7 Mi a welais weiſion * ar feirch, a thywyſogion yn cerdded fel gweiſion ar y ddaiar.

8 ‡ Y ſawl a gloddio bwll a ſyrth ynddo; a'r neb a waſcaro gae, ſarph a'i brâth.

9 Y ſawl a ſymudo garrig, a gaiff ddolur oddi wrthynt, a'r neb a hollo goed, a gaiff niwed oddi wrthynt.

10 Os yr hayarn a bŷla, oni hoga efe y min, rhaid iddo roi mwy o nerth; etto doethineb ſydd raſgrol i gyfarwyddo.

11 Os brâth ſarph heb ſwyno, nid gwell yw † dyn ſiaradus.

12 Geiriau * genau'r doeth ſydd † râſol: ond gwefuſau'r ffôl a'i dilletha ei hun.

13 Ffolineb yw dechreuad geiriau ei enau ef, a diweddiad geiriau rel enau ſydd anfad ynfydrwydd.

14 *Y ffôl hefyd ſydd aml ei eiriau; ni wyr neb † beth a fydd, a phwy a fynega iddo pa beth fydd ar ei ôl ef?

15 Llafur y ffyliaid a flina bawb o honynt: canys ni ſaidr efe fyned i'r ddinas.

16 † Gwae di 'r wlad ſydd a bachgen yn frenin i ti, a'th dywyſogion yn bwyta yn foreu.

17 Gwyn

* Pen. 3. 22.

† Heb. roddais ar fy nghalon.

* Mal. 3. 14. 15. pſal. 73. 2. 3, 12. 13.

† Heb. gwel fywyd.

* Pen. 2. 24. & 3. 22. & 5. 18.

* Dihar. 29. 6.

* Dihar. 21. 22. pen. 7. 19.

† Heb. unguentarii.

† Heb. rhoddais.

* pihar. 30. 32. ‡ Pſal. 7. 15. Dihar. 26. 27. Eccles. 27. 26.

† Heb. vchelderi. rya mawr.

* Dihar. 10. 31. & 12. 18.

† Heb. rafu.

* Dihar. 15. 2.

‡ Pen. 3. 22. & 6. 12.

† Pſal. 3. 3. &

17 Gwyn dy fyd di y wlad fydd a'th frenin yn fâb i bendefigion, a'th dywysogion yn bwyta eu bwyd yn ei hamser, ei cryfder, ac nid er meddwdod.

18 Drwy ddiogi lawer yr ystelltia yr ystelltiad: ac wrth ‡ lasu 'r dwylo y gollwng y tŷ ddefnl.

19 Arlwyant wledd i chwerthin, a gwin a * lawenycha y rhai byw, ond arian fydd yn attab i bob peth.

20 † Na fâlchithia 'r brenin yn dy ‡ feddwl, ac yn dafell dy wely na fâlchithia 'r cyfoethog: canys rhaid yr awyr a gyhoedda y llais, a pherchen adan a fynega y peth.

PEN. XI.

1 *Addyfc at gariad perfaith.* 7 *Rhaid yw meddwl am angeu mewn bywyd,* 9 *ac am ddydd y farn mewn ieuengctid.*

BWrw dy fara ar wyneb y dyfroedd, canys ti a'i cei * yn ôl llawer o ddyddiau.

2 Dyro ran i faith, a hefyd i wyth: canys ni wyddoft pa ddrwg a ddigwydd ar y ddaiar.

3 Os bydd y cwmylau yn llawn glaw, hwy a ddafnynnant ar y ddaiar: ac os tua 'r dehau neu tua 'r gogledd y fyrth y pren, lle y fyrthio y pren, yno y bydd efe.

4 Y neb a ddalio ar y gwynt, ni hauo: a'r neb a 'ndrycho ar y cwmylau, ni feda.

5 Megis na'i gwyddoft ffordd yr yſpryd; na pha fodd y *ffurfheir* yr eſcyrn yngkroth y feichiog: felly ni wyddoft waith Duw, yr hwn fydd yn gwneuthur y cwbl.

6 Y borau hau dy hâd, a phrydnawn nac attal dy law; canys ni wyddoft pa vn † a ffynna ai hyn ynteu, ai hyn accw, ai ynteu da fyddant ill dau yn yr vn ffunyd.

7 Melus yn ddiau yw 'r goleuni, a hyfryd yw i'r llygaid weled yr haul.

8 Ond pe byddei dyn fyw lawer o flynyddoedd, a bod yn llawen ynddynt oll, etto cofied ddyddiau tywyllwch, canys llawer fyddant: beth bynnac a ddigwydda, oferedd yw.

9 Gwna yn llawen wr ieuange yn dy ieuengctid, a llawenyched dy galon yn nyddiau dy ieuengctid, a rhodia yn ffyrdd dy galon, ac yngolwg dy lygaid: ond gwybydd y gallw Duw di i'r farn am hyn oll.

10 Am hynny bwrw ‡ ddig oddiwrth dy galon, a thro ymaith ddrwg oddiwrth dy gnawd: canys gwagedd yw mebyd ac ieuengctid.

PEN. XII.

1 *Rhaid yw meddwl am yn Gwneuthurwr*

mewn pryd. 8 *Gofal y pregethwr am adeiladu eraill.* 13 *Ofn Duw yw 'r holy pennaf yn erbyn pob gwagedd ac oferedd.*

COfia yn awr dy Greawdr yn nyddiau dy ieuengctid, cyn dyfod y dyddiau blin, a nefau o'r blynyddoedd yn y rhai y dywedi, nid oes i mi ddim diddanwch ynddynt:

2 Cyn tywyllu 'r haul, a'r goleuni, a'r lleuad, a'r ſer, a dychwelyd y cwmylau ar ôl y glaw:

3 Yr amſer y cryna ceidwaid y tŷ, ac y crymma y gwŷr cryfion, ac y metha y rhai ſydd yn malu, am eu bod yn ‡ ychydig, ac y tywylla y rhai ſydd yn edrych drwy ffenestri:

4 A chau 'r pyrth yn yr heolydd, pan fo iſel ſŵn y malu, a'i gyfodi wrth lais yr aderyn, a goſtwng i lawr holl ferched cerdd.

5 Ie *yr amſer* yr ofnant yr hyn ſydd uchel, ac yr arſwydant yn y ffordd, ac y blodeua 'r pren Almon, ac y bydd y ceiliog-rhedyn yn faich, ac y palla chwant: pan êlo dyn i dŷ ei hir gartref, a'r galarwyr yn myned o bôb tu yn yr heol:

6 Cyn torri y llŷn arian, a chyn torri yr cawg aur, a chyn torri 'r pſer ger llaw 'r ffynnon, neu dorri 'r olwyn wrth y pydew.

7 Yna y * dychwel y pridd i'r ddaiar, fel y bu, ac y dychwel yr yſpryd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef.

8 * Gwagedd o wagedd, medd y pregethwr, gwagedd yw 'r cwbl.

9 A hefyd am fod y pregethwr yn ddoeth, efe a ddyſcodd etto wybodaeth i'r bobl, ie efe a yſtyriodd ac a * chwiliodd allan, ac a dueſnodd ddiharebion lawer.

10 Chwiliodd y pregethwr am eiriau ‡ cymeradwy, a'r hyn oedd ſcrifennedig oedd vnion, ſef geiriau gwirionedd.

11 Geiriau 'r doethion ſydd megis ſymbylau, ac fel hoelion wedi eu ſiccrhau gan feiſtred y gymmulleidfa, *y rhai* a roddir oddiwrth vn bugail.

12 Ym mhellach hefyd, fy mâb, cymmer rybydd wrth y rhai hyn; nid oes diben ar wneuthur llyfrau lawer, a dardhain llawer ſydd flinder i'r cnawd.

13 ‡ Swm y cwbl a glyburwyd *yw*, ofna Dduw, a chadw ei orchymmynion: canys hyn yw holl *ddyled* dyn.

14 * Canys Duw a ddwg bob gweithred i farn, a phob peth dirgel, pa vn bynnac fyddo ai da ai drwg.

* Diſat. 22. 6.

‡ Neu, malu ychyllig.

* Deut. 25. 10. Mat. 10. 42. Dih. 19. 17.

‡ Heb. *fydd vnlawn.*

‡ Neu, *drifiwch.*

* Pen. 1. 2.

‡ Neu, *Diweddu y peth, ſef y cwbl a glywyd, yw, &c.*

* Rhuf. 2. 16. & 14. 10. 1 Cor. 5. 10.

¶ CANIAD SALOMON.

PEN. I.

1 *Caniad yr Eglwys ar Grift.* 5 *Y mae hi yn cyfaddef ei gwerthiant, y ac yn gweddio am gael ei chyfforwyddo at ei ddiddanwch ddiſgaid of Chriſt yn ei chyfforwyddo hi at bebyll y Bugeiliaid:* 9 *Chriſt a'i diddanges ei gariad tuet atti.* 11 *yn gwneuthur iddi addewidion graſuſol.* 12 *Chriſt a'i Eglwys yn ymgyſuddigo.*

CAn y caniadau eiddo Salomon.

2 Cuſaned fi â chuſanau ei fin; * canys gwell *yw* dy gariad nâ gwin.

3 O herwydd arogl dy ennaint daionus, ennaint tywalltedig *yw* dy enw: am hynny y llancesau a'th garant.

4 * Tynn fi, ni a redwn ar dy ôl; y brenin a'm dug i'w ſtafelloedd; ni a ymhyfrydwn, ac a ymlawenhawn ynoc, ni a gofiwn dy gariad yn fwy nâ gwin, ‡ y rhai vnlawn ſydd yn dy garu.

5 Du *ydwyf* fi, ond hawddgar, (merched Jeruſalem) fel pebyll Cedar, fel llenni Salomon.

6 Nac edrychwch arnaf am fy mod yn ddu, ac am i'r haul edrych arnaf: meibion fy mam a ddigiaſant wrthif, goſodaſant fi i gadw gwinllanneodd *eraill*, fy ngwinllan *fy hun* ni's cedwais.

7 Mynega i mi, 'r hwn a hoffodd fy enaid, pa le yr wyt yn bugeilio, pa le y gwnei ddyfot orwedd ganol dydd? canys pa ham y byddaf megis yn † yn troi heibio, wrth ddiadellau dy gyfeillion?

‡ Neu, *mwy a'th garaſai yn uniawn.*

* Joan. 6. 44.

‡ Neu, *medi ei gorchuddio.*

8 Oni

8 Oni ŷryddoſt ti, y deccaf o'r gwragedd; dôs allan rhagot ar hŷd ôl y praidd, a phortha dy ſynnod gar llaw pebyll y bugeiliaid.

9 I'r meirch yngherbydau Pharao i'th gyffelybais, ſy anwylyd.

10 Hardd yw dy ruddiau gan dlyſſau, a'th wddf gan gadwyni.

11 Tlyſſau o aur, a boglynnau o arian, a wnawn i ti.

12 Tra *yw* y brenin ar ei fwrdd, ſy Nardus i a rydd ei arogl.

13 Fy anwylyd ſydd i'm yn bwyſi myrrh, rhwng fy mronnau yr erys tros nôs.

14 Cangen o rawn Camphyr yw fy anwylyd i mi, yngwinllannoedd Engedi.

‡ Neu. *rghyſſelles.*

15 Wele di yn dêg, ‡ fy anwylyd, wele di yn dêg, *y mae* i ti lygaid colomennod.

* Pen. 4. 1. & 5. 12.

16 * Wele di fy anwylyd yn dêg, ac yn hawddgar; ein gwely hafyd *ſydd* iraidd.

‡ Neu. *ceiliw, neu, rhodfeydd.*

17 ‡ Swmmerau ein tai *ſydd* gedr-wŷdd, ein diſtiau *ſydd* ffynnid-wŷdd.

PEN. II.

1 Y cariad ſydd rhwng Chriſt a'i Eglwys. 8 Gobaith, 10 a galwedigaeth yr Eglwys, 14 a gofal Chriſt troſti. 16 Proffeſt yr Eglwys, a'i ſyndd, a'i gobaith.

Rhoſyn Saron, a' lili y dyffrynnoedd *ydwyf* fi.

2 Megis lili ym myſc y drain; felly *y mae* fy anwylyd ym myſc y merched.

3 Megis prenn afalau ym myſc prennau 'r coed, felly *y mae* fy anwylyd ym mhlith y meibion: † bu dda gennif eiſtedd dan ei gyſcod ef, a'i ffrwyth *oedd* felus ‡ i'm genau.

† Heb. *deiſyfiais.* ‡ Heb. *i dafod ſyngenau.*

4 Eſe a'm dug i'r gwin-dŷ, a'i faner troſof *ydoedd* gariad.

† Heb. *tenwch i mi afalau.*

5 Cynheliwch fi â phottelau, † cyſſurwch fi ag afalau, canys clâf *ydwyf* o gariad.

* Pen. 8. 3.

6 * Ei law aſſwy *ſydd* tan fy mhen, a'i ddeheu-law ſydd yn fy nghofleidio.

† Pen. 3. 5. & 8. 4.

7 † Merched Jeruſalem, tynghedaf chwi trwy lyrchod ac ewigod y maes, na chyffrôch, ac na ddeffrôch fy ngharlad, hyd oni fynno ei hun.

8 *Dymma* lais fy anwylyd! wele eſe yn dyfod, yn neidio ar y mynyddoedd, ac yn llammu ar y bryniau.

* Ver. 17.

9 * Tebyg yw fy anwylyd i iwrch neu lwdn hydd, wele eſe yn ſefyll y tu ôl i'n pared, yn edrych trwy 'r ffeneſtri, yn ymddangos trwy 'r dêllt.

10 Fy anwylyd a leſarodd, ac a ddywedod wrthif, cyfot fy anwylyd, a thyret ti fy mhryderth.

11 Canys wele, y gaiaf a aeth heibio, y glaw a baſſiodd, ac aeth ymmaith.

12 Gwelwyd y blodau ar y ddaiar, daeth amſer i'r *adar* i ganu, clywyd llais y durtur yn ein gwlâd.

13 Y ffigyſ-bren a fwriodd allan ei ffigys Irion, a'r gwin-wŷdd â'i hegin grawn, a roddaſant arogl *têg*; cyfot ti fy anwylyd, a thyret ti fy mhryderth.

14 Fy ngholomen, yr hon wyt yn holltau y graig, yn lloches y griſiau, gâd i mi weled dy wyneb, gâd i mi glywed dy lais: canys dy lais *ſydd* beraldd, a'th olwg yn hardd.

15 Deliwch i ni y llwynogod, y llwynogod bychain, y rhai a ddifwynant y gwinllannoedd, canys y mae i'n gwinllannoedd egin grawnwin.

16 * Fy anwylyd *ſydd* eiddo ſi, a minnau yn eiddo yntef; y mae eſe yn bugeilio ymmyſc y lili. * Pen. 6. 3. & 7. 10.

17 ‡ Hyd oni wawrio 'r dydd, a chilio o'r cyſcodau; tro, bydd debyg, fy anwylyd, i † iwrch, neu lwdn hydd ym mynyddoedd ‡ Bether. ‡ Heu. *y gwahan.*

PEN. III.

1 Ymdrech yr Eglwys, a'i gorfôdaeth mewn profedigaeth. 6 Yr Eglwys yw ymgoneddu yn Chriſt.

Liw nos yn fy ngwely y ceiſiais yr hwn a hoffa fy enaid, ceiſiais ef, ac ni'm cafais.

2 Codaf yn awr ac âf o amgylch y ddinas, trwy 'r heolydd a'r ſtrydoedd; ceiſiaf yr hwn a hoffa fy enaid; ceiſiais ef, ac ni'm cafais.

3 Y gwil-wŷr, y rhai aent o amgylch y ddinas, a'm cawſant: *gofynnais*, a welſoch chwi yr hwn ſydd hoff gan fy enaid?

4 Nid aethwn i nepell oddi wrthynt, hyd oni chafais yr hwn ſydd hoff gan fy enaid; deliais ef, ac ni'm gollyngais, hyd oni ddygais ef i dŷ fy mam, ac i ſtafell yr hon a'm hymddug.

5 * Merched Jeruſalem, tynghedaf chwi trwy lyrchod ac ewigod y maes, na chyffrôch, ac na ddeffrôch fy ngharlad, hyd oni fynno ei hun. * Pen. 2. 7. & 8. 4.

6 * Pwy *yw* hon ſydd yn dyfod i fynu o'r anialwch, megis colofnau mwg wedi ei pherarogli â Myrrh, ac â thus, *ac* â phob powdr yr Apothecari? * Pen. 8. 5.

7 We'e ei wely ef, ſef yr eiddo Salomon, *y mae* tri vgain o gedyrn o'i amgylch, *ſef* o gedyrn Iſrael.

8 Hwynt oll a ddaliant gleddyf, wedi eu dyſcu i ryſal, pob vn a'i gleddyf ar ei glun, rhag ofn liw nôs.

9 Gwnaeth y brenin Salomon iddo ‡ gerbyd o goed Libanus. ‡ Neu. *wely.*

10 Ei bŷſt ef a wnaeth eſe o arian, ei lawr o aur, ei lenni o borphor, ei ganol a balmantwyd â chariad i ferched Jeruſalem.

11 Ewch allan merched Sion, ac edrychwch ar y brenin Salomon, yn y gôron â'r hon y coronodd ei fam ef, yn ei ddydd dyweddi ef; ac yn nydd llawenydd ei galon ef.

PEN. IV.

1 Chriſt yn goſod allan bewddgar ddoniau yr Eglwys; 8 yn dangos ei gariad tu ac atti. 16 Yr Eglwys yn gweddio ar gael ei gwnuthur yn gymmwys i'w breſennoldeb ef.

* Wele di yn dêg fy anwylyd, wele di yn dêg, dy lygaid *ydynt* golomennaidd, rhwng dy lywethau; dy wallt *ſydd* fel † diadell o eifr, y rhai a ‡ ymddangoſant o fynydd Gilead. * Pen. 1. 15. & 5. 12. † Pen. 6. 5. 6. ‡ Neu, *horent ar fynydd, &c.*

2 Dy ddannedd *ſydd* fel diadell o *ddefaid* gwaſtad-gnaif, y rhai a ddaethunt i fynu o'r golchfa, y rhai *oeddynt* bob vn yn dwyn dau oen, ac nid *oedd* vn ynddynt yn ddi-hoppil.

3 Dy wefuſau *ſydd* fel edef yſcarlad, a'th barabl yn weddus: dy arleiſiau rhwng dy lywethau *ſydd* fel darn o bomgranad.

4 Dy wddf *ſydd* fel twr Dafydd, yr hwn a adeiladwyd yn dŷ arfau, tariannau ffil ſydd yn crogi ynddo, i gyd yn ebrych y cedyrn.

5 * Dy ddwy fron ſydd fel dau lwdn iwrch o efeiliaid, yn pori ym myſc lili. * Pen. 7. 3.

6 Hyd

6 * Hyd oni † wawrio'r dydd, a chilio o'r cysgodau, âf i fynydd y Myrrh, ac † bryn y Thus.

7 * Ti ôll ydwyt dêg fy anwylyd: ac nid oes ynot frychawryn.

8 Tyred gyd â mi o Libanus fy nywyddi, gyd â mi o Libanus, edrych o ben Amana, o gopa Senir, a * Harmon, o lochefau y llew, o fynyddoedd y llewpardiaid.

9 Dygaist fy nghalon fy chwaer a'm dywyddi: dygaist fy nghalon ag vn o'th lygaid, ag vn gadwyn wrth dy wddf.

10 Morr dêg yw dy gariad, fy chwaer, a'm dywyddi! pa * faint gwell yw dy gariad nâ gwin, ac arogl dy olew, nâ'r holl bêr-aroglau!

11 Dy wefusau fy nywyddi, fydd yn diferu fel dill mêl, y mae mêl a llaeth tan dy dafod, ac arogl dy wiscoedd fel arogl Libanus.

12 Gardd † gaeedic yw fy chwaer, a'm dywyddi: ffynnon gaeedic, ffynnon fellaedic yw.

13 Dy blanhigion fydd berllan o bomgranedau, a ffrwyth peraldd, Camphir, a Nardius.

14 Ie Nardus, a faphrwn, Calamus a Synamwn, a phob pren Thus, Myrrh, ac Aloes, ynghyd â phob rhagorol ber-lysiau.

15 Ffynnon y gerddi, ffynnon y dyfroedd byw, a ffrydiau o Libanus.

16 Deffro di ogledd-wynt, a thyred ddeheu-wynt, chwyth ar fy ngardd, fel y gwascarer ei phêr-aroglau: daued fy anwylyd iw ardd, a bwyttaed ei ffrwyth peraldd ei hun.

PEN. V.

1 Christ yn dyfrhau yr Eglwys â'i dawnfi. 2 Yr Eglwys, wedi preſs cariad Christ, yn glâf o gariad. 9 Portreiadu Christ wrth ei radau.

DEuthym i'm gardd, fy chwaer a'm dywyddi, casclais fy Myrrh gyd â'm pêr-aroglau, bwyttteais fy nil gyd â'm mêl, yfais fy ngwin gyd â'm llaeth: bwytewch gyfeillion, yfwch, ie † yfwch yn helaeth fy rhai anwyl.

2 Myfi fydd yn cyſcu, a'm calon yn neſro; llais fy anwylyd yw, yn curo, gan ddywedyd, fy chwaer, fy anwylyd, fy nghaloman, fy nihalog, agor i mi canys llanwyd fy nhen â gwlith, a'm gwallt â defnynnau'r nôs.

3 Diefcais fy mhais, pa fodd y gwiſcaf hi? golchais fy nhraed, pa fodd y dlwynaf hwynt?

4 Fy anwylyd a eſtynnodd ei law drwy'r twll, a'm ymyſcaroedd a gyffrôdd † er ei fwyn.

5 Mi a gyfodais I agori I'm anwylyd, a'm dwylo a ddiferasant gan fyrrh, a'm byſedd gan fyrrh yn diferu ar hyd hafpanau y clô.

6 Agorais I'm anwylyd, eithr fy anwylyd a giliaſei, ac a aethei ymaith, fy enaid a lewygodd pan leferodd, ceiſais, ac ni's cefais: galwais ef, eithr ni'm hatteboedd.

7 Y gwil-wŷr y rhai a aent o amgylch y ddinas, a'm cawſant, a'm tarawſant, a'm hanafhaſant: gwil-wyr y caerau a ddygaſant fy nghrychudd oddi arnaf.

8 Merched Jerufalem, gorchymynnaf i chwi, os cewch fy anwylyd, fynegi iddo fy mod yn glâf o gariad.

9 Beth yw dy anwylyd rhagor anwylyd arall, y decaf o'r gwragedd: beth yw dy anwylyd rhagor anwylyd arall, pan orchymynni ini felly?

10 Fy anwylyd ſydd wynn a gwiddgu, yn † rhagori ar ddeng mil.

11 Ei ben fel aur coeth, ei walk yn † gryſion, yn ddu fel y fran.

12 * Ei lygaid fel colomennod wrth afonydd dyfroedd, wedi eu golchi â llaeth, † wedi eu goſod yn gymmwys.

13 Ei rudduau fel gwely per-lyſiau, fel blodau peraldd: ei wefuſau fel lili yn diferu Myrrh diferol.

14 Ei ddwylo fydd fel modrwyau aur, wedi eu llenwi o Beryl: ei fol fel dilciair Iſori, wedi ei wiſco a Saphyr.

15 Ei gaeiau fel colofnau Marmor, wedi eu goſod ar wadnau o aur coeth: i ei wynebpryd fel Libanus, morr ddewiſol a chedrwydd.

16 Melus odieth yw † ei enau, ie y mae efe oll yn hawdd-gar. Dymma fy anwylyd, dymma fy nghyfaill, *o ferched Jerufalem.*

PEN. VI.

1 Yr Eglwys yn gwneuthur proffeſs o'i ſydd yn Gbriſt. 4 Christ yn dangos hawddgarwch ddwiſion yr Eglwys, 10 A'i gariad ef tuac atti.

I Ba le'r aeth dy anwylyd, y decaf o'r gwragedd? I ba le y troawdd dy anwylyd, fel y ceiſiom ef gyda thi?

2 Fy anwylyd aeth i wared iw ardd, i welâu y per-lyſiau, i ymborth yn y gerddi, ac i gaſcu lili.

3 * Myfi wyf eiddo fy anwylyd, a'm hanwylyd yn eiddo finneu, yr hwn ſydd yn bugailio ym myſc y lili.

4 Têg ydwyt ti fy anwylyd, megis Tirzah, gweddus megis Jerufalem, ofnadwy megis *lu* baneroc.

5 Tro dy lygaid oddi wrthif, canys hwy a'm † gorchfygaſant: dy walk ſydd * fel diadell o eifr, y rhai a ymddangoſant o Gilead.

6 Dy ddannedd ſydd fel diadell o ddefaid a ddaeth i fynu o'r olchfa; y rhai ſydd bob vn yn dwyn dau oen, ac heb vn yn ddi-heppil yn eu myſc.

7 Dy arleiſiau rhwng dy lywethau *ſydd* fel darn o born-granad.

8 Y mae tri vgain o frenhineſau, ac o erdderch-wragedd bedwar vgain; a llangcefau heb rifedi.

9 Vn ydyw hi fy nghoſoman, fy nihalog, vnic ei mam yw hi, dewiſol yw hi gan yr hon a'i hafcoredd: y merched a'i gwelſant, ac a'i galwaſant yn ddedwydd, y brenhineſau a'r gordderch-wragedd, a hwy a'i canmoliaſant hi.

10 Pwy yw hon a welir fel y wawr? yn dêg fel y lleuad, yn bûr fel yr haul, yn ofnadwy fel *lu* baneroc?

11 Euthum i wared I'r ardd gnau, i edrych am ffrwythydd y dyffryn, I weled a flodeuaſei y win-wydden, a flodeuaſei y pom-granedau.

12 Heb wybod I mi † i'm gwnaeth fy enaid megis cerbydau Ammal-nadib.

13 Dychwel, dychwel, y Sulamithes; dychwel, dychwel, fel yr edrychom arnat: beth a welwch chwi yn y Sulamithes? megis tyrfa † dau lu.

PEN. VII.

1 Ymſyrfwydd pellach o radau'r Eglwys, 10 Yr Eglwys yn gwneuthur proffeſs o'i ſydd ac o'i dymuniad.

MOr dêg yw dy draed mewn eſcidiau, merch pendefig! cymmalau dy forddwydde ſydd fel tlyſau, gwaith dwylo'r cywreinrif.

2 Dy fogal ſydd fel gorſiwch crwn, heb eiſiau † ſlaitheder: dy fru fel twrr gwenith wedi ei amgylchu â lili.

† Heb. Cymmyſc.

3 * Dy ddwyfron megis dau lwdn lwrch o eſeiliaid.

* Pen. 4. 5.

4 Dy wddf fel twr o Ifori, dy lygaid fel pyſcod-lynnoedd yn Heſbon, wrth borth Bath-rabbim: dy drwyn fel twr Libanus yn edrych tua Damaſcus.

5 Dy ben ſydd arnat fel ‡ Carmel, a gwallt dy ben fel porphor, y brenin ſy wedi ei rwymo yn y rhodfeydd.

‡ Neu, Yſcarlat.

6 Mor dêg ydwyt, ac mor hawddgar, ſy nghariad, a'm hyfrydwch!

7 Dy vchdar yſtuma ſydd debyg i balm-wydden, a'th fronnau i'r grawn-ſyppiau.

8 Dywedais, dringaf i'r balm-wydden, ymaflaf yn ei cheingcian; ac yn awr dy fronnau ſyddant megis grawn-ganghennau y win-wydden: ac arogl dy ffroenau megis afalau;

9 A thafod dy enau megis y gwin goreu i'm anwylyd, yn myned i wared yn † ſclus, ac yn peri i wefuſau y rhai a fyddo yn ‡ cyſcu, ſaru.

† Heb. yn miawn.

‡ Neu, ben.

10 * Eiddo fy anwylyd *ydwyf* fi, ac attafi y *mae* ei ddymuniad ef.

* Pen. 2. 16. & 6. 3.

11 Tyred, fy anwylyd, awn i'r maes, a llettawn yn y pen-trefydd.

12 Boreu-godwn i'r gwinllannoedd, edrychwn a ffodeuodd y win-wydden, a † agorodd egin y grawn-win, a ffodeuodd y pomgranadau; yno y rhoddaf fy nghariad i ti.

† Neu, ymddangoſodd.

13 * Y mandragorau a roddaſant arogledd, ac wrth ein dryſiau y mae pob rhyw odidawg ffrwythau newydd a hên, y rhai a rois i gadw i ti, fy anwylyd.

* Gen. 30. 14.

PEN. VIII.

1 Cariad yr Eglwys tuac at Ghriſt. 6 Mor angerddol yw cariad. 8 Galwad y cenhedloedd. 14 Yr Eglwys yn gweddio am ddyfodiad Chriſt.

O Na bait megis brawd i'm, yn ſugno bronnau fy mam; *pan* i'th gawn allan, cuſſanwn di, etto ni'm † dirmygid.

† Heb. ditmygent.

2 Arweiniwn a dygwn di i dŷ fy mam, yr hon a'm dyſcai: parwn i ti yfed * gwin llyfiannog, ſugn fy mhomgranadau.

* Dihar. 9. 2.

3 * Ei law aſtiwy *ſyddai* tan fy mhen, a'i law ddehau a'm cofleidiai.

* Pen. 2. 6.

4 * Tynghedaf chwi ferched Jeruſalem; † na chyffroch, ac na ddeffroch fy nghariad, hyd oni fynno ei hun.

* Pen. 3. 5. & 7.

† Heb. *a hun y cyffroch, a ya hun y deffrowch!*

5 * (Pwy *yw hon* ſyddai'yn dyfod i fyny o'r anialwch, *ac* yn pwyſo ar ei hanwylyd?) tan yr afalfen i'th gyfodais, yno i'th eſcorodd dy fam, yno i'th eſcorodd yr hon a'th ymddug.

* Pen. 3. 6.

6 Goſod fi megis ſêl ar dy galon, fel ſêl ar dy fraich; canys cariad *ſydd* gryf fel angau, eiddigedd ſydd † greulon fel y bedd: ei farwor *ſydd* farwor tanllyd, *a* fflam angerddol iddynt.

† Heb. *galed.*

7 Dyfroedd lawer ni allant ddiffoddi cariad, ac anſonydd nis boddant: pe rhoddai ŵr holl gyfoeth ei dŷ am gariad, gan ddirmygu y dirmygid hynny.

8 *Y mae* i ni chwaer fechan, ac nid *oes* fronnau iddi, beth a wnawn i'n chwaer, y dydd y dyweder am dani?

9 Os caer *yw* hi, ni a adeiladwn arni balîs arian; ac os drws *yw* hi, ni a'i caewn hi ag yſtyllod cedr-wydd.

10 Caer *ydwyf*, a'm bronnau fel tyrau: yna 'r oeddwn yn ei olwg ef, megis wedi cael † tangneddyf.

† *Pſalm.* Mamh. 33 33.

11 Yr oedd gwin-llan i Salomon yn Baal-hamon, ac a oſodaddi y winllanì warcheidwaid; pob un a ddygai am ei ffrwyth, ſil o *ddarnau* arian.

12 Fy ngwinllan *ſydd* gar fy mron, mil *o roddir* i ti Salomon, a dau cant i'r rhai a gadwant ei ffrwyth hi.

13 Oh yr hon a drigi yn y gerddi, y cyfeillion a wrandawant ar dy lais: pâr i mi ei glywed.

14 † Bryſſia fy anwylyd, a bydd debyg i lwrch neu lwdn hydd, ar fynyddoedd y perlyſian.

† Heb. ffo ymaith.

¶ LLYFR Y PROPHWYD ESAY.

PENNOD. I.

1 Eſay yn echwyn ar Jwda am ei hanufydd-dod: 5 Yn gofidio ac ei barnedigaeth hi: 10 Yn pdliw iddynt eu holl waſanaeth: 16 Yn annog i edifeirwch, trwy addewidion a bygythiau: 21 Yn cwyno eu hanwireoldeb hwy, ac yn datcan barnedigaethau Duw: 25 Yn addo gras: 28 Ac yn bygwth diniſtr ar yr annuwiol.

GWeledigaeth Eſay fab Amos, yr hon a welodd efe am Jwda, a Jeruſalem, * yn nyddiau Vzziah, Jotham, Ahaz, *a* Hezeciah, brenhinoedd Jwda.

Num. 12. 6.

* 2 Bren. 15. 32.

2 * Gwrandewch nefoedd, clyw dithau ddaiar: canys yr Arglwydd a lefarodd; megais, a meithrinais * feibion, a hwy a wrthryſſaſant i'm herbyn.

* Deut. 32. 1.

* Deut. 10. 15.

3 * Yr ŷch a edwyn ei ſeddiannudd, a'r aſſyn breſeb ei berchennog: *ond* Iſrael nid edwyn, fy mhobl ni ddeall.

* Jer. 8. 7.

4 Oh genhedlaeth bechadurus, pobl lwythog o anwireddau, hâd y rhai drygionus, meibion yn llygru: gwrthodaſſant yr Arglwydd digiaſſant Sanct Iſrael, † ciliaſſant yn ôl.

† Heb. *ymddieithraſſant yn llwyr.*

5 I ba beth i'ch tarawir mwy? ciliynt wydd a chwanegwch: y pen oll *ſydd* glwyfus, a'r holl galon yn lleſc.

† Jeh.

6 O wadn y troed hyd y pen, nid *oes* ddim ‡ cyfan ynddo; *ond* archollion, a chleiſſau, a gweliau crawnllydd: ni waſcwyd hwynt, ac ni rwymwyd, ac ni thynerwyd ag eirw.

‡ Pſ. 38. 5. Deut. 28. 35.

7 * Y mae eich gwlad yn anrhaith diffaith, eich dinaſoedd wedi eu lloſci â thân: eich tîr a dieithriaid yn ei yſſu yn eich gŵydd, ac wedi ei anrhaithio fel † pei ymchwelaſi eſtroniaid ei.

† Gallai. 1. 28. Khal. 5. 20.

8 A mauch Sion a adawir megis llettŷ mewn gwinllan, megis llettŷ mewn gardd cucumerau, megis dinas warchaedic.

* Genes. 19. 24.

9 Oni buaſi i Arglwydd y lluoedd * adael ni ychydig iawn weddill; fel * Sodoma y buaſem, a chyffelybu ſiaſem i Gomorrah.

10 Gwrandewch air yr Arglwydd, tywysogion Sodoma: ciywch gyfraith ein Duw ni, bobl Gomorrah.

11 Beth *yw* * lluosogrwydd eich aberthau I mi, medd yr Arglwydd? llawn ydwyf o boeth ☞ aberthau hyrddod, ac o fraster *anifeiliaid* breision: gwaed bustych hefyd, ac wyn, a bychod, nid ymhyfrydais ynddynt.

12 Pan ddeloch i ymddangos gar fy mron, pwy a gisiodd hyn ar eich llaw, *sef* sengi fy nghynteddau?

13. Na chwaneg wch ddwyn offrwn ofer, arogl darth sydd ffiaidd gennif: ni allaf oddef y newydd-loriau na'r Sabbothau, cyhoeddi cymanfa; ‡ anwiredd *ydyw*, sef yr vchelwyl gyfarfod.

14 Eich lleuadau newydd, a'ch gwyliau gosodedig, a gasaodd fy enaid; y maent yn faich arnaf, blinais yn eu dwyn.

15 A phan estynnoch eich * dwylo, mi a guddiaf fy llygaid rhagoch: hefyd † pan weddioch lawer ni wrandawaf: * eich dwylo sydd lawn o waed.

16 Ymolchwch, ymlanhawch, bwriwch ymmaith ddrygioni eich gweithredoedd oddi gar bron fy llygaid; * peidiwch a gwneuthur drwg,

17 Dyscwch wneuthur daioni, ceisiwch farn, gwnewch vniondeb i'r gorthrymmedic, gwnewch farn i'r ymddifad, dadleuwch *tros* y weddw.

18 Deuwch yr awr hon, ac ymresymmwn, medd yr Arglwydd, pe byddei eich pechodau fel ysgarlad, ant cyn wynned a'r eira, pe cochent fel porpher, byddant fel gwlân.

19 Os byddwch ewyllysgar ac vfydd; daioni y tir a fwyttewch.

20 Ond os gwrthodwch, ac *os* anufyddhewch, ô chleddyf i'ch yssir: canys genau yr Arglwydd a'i llefarodd.

21 Pa wedd yr aeth y ddinas ffyddlawn yn butrain? cyflawn fu o farn, llettaiodd cyfiawnder ynddi; ond yr awr hon lleiddiaid.

22 Dy arian a aeth yn sothach, dy win sydd wedi ei gymmysgu â dwfr.

23 Dy dywysogion *sydd* gyndyn, ac yn cyfrannogion â lladron; pob vn yn caru rhoddion, ac yn dilyn gwobrau: * ni farnant yr ymddifad, a thwyn y weddw ni chaiff ddyfod attynt.

24 Am hynny, medd yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, cadarn *Ddaw* Israel: Aha, ymgyssuraf ar fy ngwrthwynebwyr, ac ymddialaf ar fy ngelynion.

25 Ac mi a ddychwelaf fy llaw arnat, ac a † llin-buraf dy sothach; ac a dynnaf ymmaith dy holl alcam.

26 Adferaf hefyd dy farn-wyr fel cynt, a'th gynghorwiaid megis yn y dechreu: wedi hynny i'th elwir yn ddinas cyfiawnder, yn dref ffyddlon.

27 Sion a waredir â barn, a'r rhai a ddychwelant ynddi â chyfiawnder.

28 * A † dinistr y troseddwyr a'r pechaduriaid *fydd* ynghyd; a'r rhai a ymadawant â'r Arglwydd, a ddifethir.

29 Canys cywilyddiant o achos y derw a chwennychasoch; a gwarthruddir chwi am y gardd a ddewisasoch.

30 Canys byddwch fel derwen a'i dail yn syrthio, ac fel gardd heb ddwfr iddi.

31 A'r cadarn fydd fel carth, a'i ‡ weithudd fel gwreichionen: a hwy a loscant ill dau ynghyd, ac ni *bydd* a'i diffodo.

‡ Neu, waith.

PEN. II.

1 *Esay yn phophwydo dyfodiad brenhiniaeth Christ. 6 Annuwioldeb yr ‘r achos y mae Duw yn gwrthod dyn.* 10 *Y mae yn annog i ofni, o herwydd maint yw gallu mawrhydi Duw.*

Y Gair yr hwn a welodd Esay mâb Amoz, am Juda, a Jerusalem.

2 A * bydd yn y dyddiau diweddaf, fod mynydd ty'r Arglwydd wedi ei ‡ baratoi yn mhen y mynyddoedd, ac yn ddierchafedic goruwch y bryniau; a'r holl genhedloedd a ddylifant atto.

* Mic. 4. 1. ‡ Neu, ferchaa.

3 A phobloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac escynnwn i fynydd yr Arglwydd, i dŷ Duw Jacob, ac efe a'n dysc ni yn ei ffyrdd, ac ni a rodiwn yn ei lwybrau ef: canys y gyfraith a â allan o Sion, a gair yr Arglwydd o Jerusalem:

4 Ac efe a farna rhwng y cenhedloedd, ac a gerydda bobloedd lawer: a hwy a gurant eu cleddyfau yn sychau, a'i gwayw-ffyn yn bladuriau: ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddysgant ryfel mwyach.

5 T'y Jacob, deuwch, a rhodiwn yngoleuni yr Arglwydd.

6 Am hynny y gwrthodaist dy bobl, sŷ Jacob, am eu bod wedi eu llenwi ‡ allan o'r dwyrain, a'i bod yn fwyn-wŷr, megis y Philistiaid: ac mewn plant dieithriaid yr ‡ ymfodlonant.

‡ Neu, yn fwy na'r dwyrain. ‡ Neu, yr ymddigonant.

7 A'i tir sydd gyflawn o arian, ac aur, ac nid oes diben ar eu trysorau; a'i tir sydd lawn o feirch, ac nid oes diben ar eu carbydau.

8 Eu tir hefyd sydd lawn o eulynnod; i walth eu dwylo eu hun yr ymgrymmant, i'r hyn a wnaeth eu bysedd eu hun.

9 A'r gwreng sydd yn ymgrymmu, a'r bonheddig yn ymostwng: am hynny na faddeu iddynt.

10 Dos i'r graig, ac ymgudd yn y llwch, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef.

11 * Vchel-drem dyn a iselir, ac vchder dynion a ostyngir: a'r Arglwydd yn vnic a ddierchefir, yn y dydd hwnnw. • Pen. 5. 15.

12 Canys dydd Arglwydd y lluoedd *fydd* ar bôb balch, ac vchel, ac ar bôb derchafedic, ac efe a ostyngir:

13 Ac ar holl vchel, a derchafedic gedrwydd Libanus; ac ar holl dderi Basan;

14 Ac ar yr holl fynyddoedd uchel; ac ar yr holl fryniau derchafedic;

15 Ac ar bôb twr vchel, ac ar bôb magwyr gadarn;

16 Ac ar holl longau Tarsis; ac ar yr holl luniau dymunol. ‡ Neu, ani ymaith.

17 Yna yr iselir vchelder dyn, ac y gostyngir vchder dynion: a'r Arglwydd yn vnic a ddierchefir yn y dydd hwnnw. * Hosea 10. 8. Luc. 23. 30.

18 A'r eulynnod ‡ a fyrw efe ymmaith yn hollawl. Datc. 6. 16. ac 9. 6.

19 A hwy â ânt i * dyllau y creigiau, ac i ogofau † flychlyd, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef; pan gyfodo efe i gynhyrfu y ddaiar. † Heb. y llwch.

20 Yn

† Heb. eulynnod ei arian. ‡ Neu, iddo.

20 Yn y dydd hwnnw y taflo dyn ‡ ei eulynnod ariant, a'i eulynnod aur, (y rhai a wnaethant ‡ iddynt iw haddoli) i'r wadd, ac i'r ystlumod:

21 I fyned i agennau y creigiau, ac i gopäau y clogwyni, rhag ofn yr Arglwydd, a rhag ogoniant ei fawredd ef; pan gyfodo efe i gynhyrfu y ddaiar.

22 Peidiwch chwithau â'r dyn, yr hwn *sydd* a'i anadl yn ei ffroenau: canys ymmha beth y gwnair cyfrif o honaw?

PEN. III.

1 *Y mawr wreidwydd sydd yn dyfod o Iuda.* 9 *Digwyliydd-dod 'r bobl.* 12 *Traha a chybydd-dod y Rywodraethwyr.* 16 *Pa ddialedd a ddaw am falchder y gwragedd.*

CAnys wele yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, † dynn ymmaith o Jerusalem, ac o Jwda y cynhaliaeth, a'r ffon: holl gynhaliaeth bara, a holl gynhaliaeth dwfr,

2 Y cadarn, a'r rhyfel-wr, y brawd-wr, a'r prophwyd, y synhwyrol, a'r hên-wr,

3 Y tywysog dêc a deugain, a'r † anrhydeddus, a'r cynghor-wr, a'r crefftwr celfydd, a'r araithi-wr hyawdl.

4 A rhoddaf* blant yn dywysogion iddynt, a bechgyn a arglwyddiaetha arnynt.

5 A'r bobl a osthrymmir y naill gan y llall, a phob yn gan ei gymmydog: y bachgen yn erbyn yr hen-wr, a'r gwael yn erbyn yr anrhydeddus, a ymfalchia.

6 Pan ymafo gŵr yn ei frawd o dŷ ei dâd, *gan dywedyd*, y mae dillad gennit, bydd dywysog i ni; a bydded y cwymp hwn tan dy law di.

7 Yntef a † dwng yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd, ni bydda'f † fachawr; canys yn fy nhŷ nid oes fwyd, na dillad, na ofodwch fi yn dywysog i'r bobl.

8 Canys cwympodd Jerusalem, a syrthiodd Jwda; o herwydd eu tafod hwynt, a'i gweithredoedd *sydd* yn erbyn yr Arglwydd, i gyffroi llygaid ei ogoniant ef.

9 Dull eu hwynebau hwynt a dystiolaetha yn eu herbyn, a'i pechod fel * Sodoma a fynegant, ac ni chelant: gwae eu heniaid, canys talasant ddrwg iddynt eu hunain.

10 Dywedwch mai da *sydd* i'r cyfiawn: canys ffrwyth eu gweithredoedd a fwyhânt.

11 Gwae yr anwir, drwg *sydd iddo*: canys gwobr ei ddwy-law ei hun a ‡ fydd iddo.

12 Fy mhobl *sydd* a'i treis-wŷr yn feichgyn: a gwragedd a arglwyddiaetha arnynt: O fy mhobl, y rhai a'th † dywysant fy'n peri it gyfeiliorni, a ffordd dy lwybrau a † ddifrywiant.

13 Yr Arglwydd fy yn safyll i ymddadleu: ac yn safyll i farnu y bobloedd.

14 Yr Arglwydd a ddaw i farn â henuriaid ei bobl, a'i tywysogion: canys chwi a ‡ borasoch y winllan; anrhaith y tlawd *sydd* yn eich tai.

15 Beth *sydd* i chwi a guroch ar fy mhobl? ac a falochi ar wynebau y tlodion, medd Arglwydd Dduw y lluoedd?

16 A'r Arglwydd a ddywedodd, o herwydd balchio merched Sion, a rhodio â gwddf estynnedig, ac â llygaid ‡ gwammal, gan rodio a rhygyngu wrth gerdded, a thrystio â'i traed:

17 Am hynny y clafia yr Arglwydd gorynnau merched Sion: a'r Arglwydd a ddinoetha eu gwaithie hwynt.

18 Yn y dydd hwnnw y tynn yr Arglwydd ymmaith addurn yr esgidiau, y rhwyd-waith hefyd, a'r lloerawc wiscoedd,

19 Y ‡ cadwynau, a'r breichledau, a'r moledau,

20 Y pen-gwisc, ac addurn y coesau, a'r fnoddennau, a'r † dwyfronneganau, a'r chûs-dlysau,

21 Y modrwyau, ac addurn y trwyn,

22 Y gwisgoedd fymmud-liw, a'r mentyll, a'r mifynau, a'r crych-nodwyddau,

23 Y drychau hefyd, a'r llain main-wych, a'r coccyllau, a'r gynau.

24 A bydd yn lle per-arogl ddrewi, bydd hefyd yn lle gwregys rwygiad; ac yn lle lawn dreiu *gwallt*, foelni; ac yn lle dwyfronnec, gwregys o fachlain; a llofcfa, yn lle prydferthwch.

25 Dy wŷr a fyrthiant gan y cleddyf: a'th ‡ gadernid drwy ryfel.

26 A'i phyrth hi a ofidiant, ac a alarant; a hithau yn ‡ anrheithiedig a eiftedd ar y ddaiar.

PEN. IV.

Mewn dygn adfyd, teyrnas Christ a fydd noddfa.

ACyn y dydd hwnnw, faithr o wragedd a ymafant mewn vn gŵr, gan ddywedyd, ein bara ein hun a fwyttawn, a'n dillad ein hun a wiscwn, yn vnic galwer dy enw di arnom ni; ‡ cymmer ymmaith ein gwarth ni.

2 Y pryd hynny y bydd Blaguryn yr Arglwydd yn brydferthwch, ac yn ogoniant: a ffrwyth y ddaiar yn rhagoreu, ac yn hardd † i'r rhai a ddiangafant o Israel.

3 A bydd, *am yr hwn a adewir yn Sion*, ac a weddillir yn Jerusalem, y dywedir wrtho, ô ſanct: *fef* pob vn a'r a ſcrifennwyd * ym mhlith y rhai byw yn Jerusalem:

4 Pan ddarffo i'r Arglwydd olchi budreddi merched Sion, a charthu gwaed Jerusalem o'i chanol, mewn yſpryd barn, ac mewn yſpryd ſloſcfa.

5 A'r Arglwydd a grea ar bôb trigfa o fynydd Sion, ac ar ei gymmanfaoedd, * gwmwl a mŵg y dydd, a llewyrch tân fflamllyd y nôs: canys tar yr holl ogoniant *y bydd* † amddeffyn.

6 A phabell fydd yn gyſcod y dydd rhac gwres, ac yn noddfa, ac yn ddiddos rhac tarnell, a rhac glaw.

PEN. V.

I Tyny ddamseg y winllan, y mae Duw yn ostuso di bôd ei farnedigaetheu tyn diſted. 8 Ei farnedigaetheu ſy yn erbyn tybydd-dod; 11 a thryſtyllwch, 13 ac anwybodaeth. 26 Y rhai a ddialedda trost Ddaw.

CAnaf yr awr hon i'm hanwylyd ganiad fy anwylyd am ei winllan: * gwinllan fydd i'm hanwylyd † mewn bryn tra ffrwythlon:

2 Ac efe a'i ‡ cloddiodd hi, ac a'i dìgarregodd, ac a'i plannodd o'r winwyddau ereu, ac a adeiladodd dŵr yn ei chanol, ac a drychodd win-wryf ynddi: ac efe a ddiſgwiliodd *iddi* ddwyn grawnwin, hithau a ddûg rawn gwyllt ion.

3 Ac yr awr hon preſtwylwŷr Jerusalem, a gwŷr Juda, barnwch attolwg rhyngoch a'm gwinllan.

4 Beth *oedd* iw wneuthur ychwaneg i'm gwinllan, nag a wneuthum ynddi? pa ham, a mi

† Heb. ſafnu. ‡ Neu, porasoch.

‡ Neu, gadernid yn wag. Heb. ſyrth ei glewion.

‡ Neu, cymmer ymmaith ein gwarth ni. † Heb. i ddiangafa Iſrael. * Exod. 32. 32. ‡ Neu, mewn bywyd.

* Exod. 13. 21. ‡ Neu, amdo hon. † Heb. gwarchodfa.

mi yn difgwil ddâl ddwyn gwrandawiad i'w ddiliau hi
rawn gwyllion?

5 Ac yr awr hon mi a hyſyſaf i chwi yr
hyn a wnaf fyn gwinllan i: tynnaf ymmaith ei
chae, fel y gorer hi; ac rwyf ei magwyn, fel y
byddo hi yn ſathrfa.

6 A mi a'i gofodaf hi yn ddifroſ, nid ytkyr-
thir hi, ac ni chloddir hi, eithr mieri a dreiſin
a gyfyd: ac i'r cymylau y gorchymynaf na
lawiorw law arni.

7 Dianc, gwinllan Arglwydd y lluoedd yw
tŷ Iſrael, a gwŷr Iuda yw † ei blanhigyn hyſ-
rŷd ef: ac edrych a ddiſgwiliodd am farn, ac wele
† drais, am gyfiawnder, ac wele lef.

8 * Gwae y rhai ſy yn cyſylltu tŷ at dŷ, ac
yn cydio meſur wrth faes: hyd oni byddo lleſtair
dim, ac y trigoch chwi yn unic yngharol y tîr.

9 ‖ Lle y clywais y Arglwydd y lluoedd. † yn ddiau bydd tai lawer yn anrhaith,
a thŷ, yn anghyfannedd heb drigiannydd.

10 Canys deg cyſeir o winllain a ddygant
un Bath, a lle Gomer a ddwg Iſthaſn.

11 Gwae y rhai a gyfodant yn foreu, i'r ddi-
lyn diod gadarn, a arhoſant hyd yr hwyr, hyd
oni † arymno y gwin hwynt.

12 Ac yn eu gwleddoedd hwynt, y mae y
delyn, a'r rabi, y tympan, a'r bibell, a'r gwin:
ond am waith yr Arglwydd nid edrychant, a
gweithred ei ddwylaw ef nid ŷſtyriant.

13 ‖ Am hynny y caeth-gludwyd fy rhobl,
am nad oes gahdel ynt: a'u † gwyr
anrhydeddus ſydd newynog, a'i lliaws a ſy-
wodd gan ſychedd.

14 Herwydd hynny 'r ymhelaethodd uffern,
ac yr agoroedd ei genau yn anfeidr, ac yno y diſ-
cyn eu gogoniant a'i lliaws, a'i rhwyſg, a'r hwn
a lawenychent ynddi.

15 * A'r gwaelaid a gymmerir, a'r gallawg a
ddaroſtyngir: a llygaid y rhai vchel a ſtoelir.

16 Ond Arglwydd y lluoedd a ddyrchafir
mewn barn: a'r Duw † ſanctaidd a ſanctaeiddir
mewn cyfiawnder.

17 Yr wyn hefyd a borant yn ôl eu hoedet:
a deithiriaid a ſwyttiog ddiffaithfoedd y
breſſion.

18 Gwae y rhai a dynnant anwiredd â rhe-
ffymmau charedig: a phechod megis â chadlau
mawn:

19 * Y rhai a ddywedant, bryſſiad, a phry-
ſſaed ei orchwyl, fel y gwelom: nefaed hefyd,
a daued cynghor Sanct yr Iſrael, fel y gwyppom.

20 Gwae y rhai a ddywedant am y drwg,
da yw: ac am y da, drwg yw: gan oſod tywyll-
wch am oleuni, a goleuni am dywyllwch; y
rhai a oſodant chwerw am ſelŷs, a ſelŷs am
chwerw.

21 Gwae y rhai ſydd * ddoethion yn eu
golwg eu hun: a'r rhai deallgar yn eu golwg
eu hunt.

22 Gwae y rhai cryfion i yfed gwin, a'r dy-
lion nerthol i gymmyſcu diod gadarn:

23 * Y rhai a gyfiawnhânt yr anwir er
gobr, ac a gymmerant ymmaith gyfiawnder y
rhai cyfiawn oddi ganddynt.

24 Am hynny megis ac yr yſſa y † flagr dân
y ſofl, ac y dôd y fflam y mân-us: felly y bydd
eu gwreiddyn fel pydredd, a'i blodeuyn
a gyfyd i fynu fel llwch: am iddynt ddiſtyrru
cyfraith Arglwydd y lluoedd, a dirmygu gair
Sanct yr Iſrael.

25 Am hynny 'r enynnodd llid yr Arglwydd
yn erbyn ei bobl, ac yr eſtynnodd efe ei law ar-
nynt, ac a'i tarawodd hwynt: a chrynodd y
mynyddoedd, a bu eu celanedd hwynt fel
rhwygedic yng nghanol yr heolydd: * er hyn oll
ni ddychwelodd ei lid ef, ond eto y mae ei law
ef wedi ei heſtyn allan.

26 Ac efe a gyfyd faner i'r cenhedloedd o
bell, ac a chwibianna arnynt hwy o eithaf y
ddaiar: ac wele, ar frŷs yn fuan y deuant.

27 Ni *bydd* un blin, na tharangwyddedic yn
eu plith; ni huna 'n ac ni chwſc, ac ni ddate-
dodir gwregys ei lwynau: ac ni ddrylliir carrai
ei eſgidiau.

28 Yr hwn *ſydd* â'i ſethau yn llymion, a'i
holl fwâu yn anniaſot: carnau ei eirch ſe a
gyfrifir fel callestr, a'i olwynion fel corwynt.

29 Ei rnuo *ſydd* fel llewaidd a rua fel cenawon llew: ie a chwerna hefyd, ac a ymaeil yn
yr yſclyſaeth, efe a ddiange hefyd, ac ni'i dwg
ymmaith yn ddiogel, ac ni bydd achubudd.

30 Ac efe a rua arnynt y dydd hwnnw, fel
rhuad y môr: os edrychir ar y tîr, wele dy-
wyllwch, a chyſyngder, ja'r goleuni a dywyllir
yn ei neſoedd.

P E N. VI.

1 *Eſay mewn gweledigaeth yn gwelod Duw yn ei ogoniant,* 5 *a chanod; efnu, yn cael ei gadarnhau i'w genadaeſwri.* 9 *Y mae 'n dangos gwrthodiad y bobl, nes eu dieſtyrio,* 13 *y gwedddill a fydd cadwedig.*

YN y ſlwyddyn y bu farw y brenin Vzzish,
y † gwelais *i* hefyd yr Arglwydd yn eiſtedd
ar eiſtedfa vchel, a dyrchafedic; a'i odrau yn
llenwi y Deml.

2 Y Seraphiaid oedd yn ſefyll oddi ar hyny
i chwech adain ydoedd i bob vn; â dwy y
cuddiai ei wyneb, ac â dwy y cuddiai ei draed,
ac â dwy yr ehedai.

3 A lleſoedd † i gili wrth y llall, ac a ddy-
wedodd, * Sanct, Sanct, Sanct yw Arglwydd
y lluoedd, † yr holl ddaiar ſydd lawn o'i ogo-
niant ef.

4 A Phŷrr y cilmiogau a ſymmudaſant gan
lef yr hwn oedd yn llalain: a'r tŷ a lanwyd
gan fŵg.

5 Yna y dywedais, gwae fi, canys † darfu
am danaf, o herwydd gŵr halogedic *ei* wefuſau
ydwyf, ac ym myſc pobl halogedic o wefuſau yr
ydwyf yn trigo: canys fy llygaid a welſant y
brenin, Arglwydd y lluoedd.

6 Yna yn ehededd attaf yn o'r Seraphiaid, ac
yn ei law farworyn â gymmeraſei efe oddi ar
yr allor, mewn gefail:

7 Ac a'i thoes i gyffwrdd â'm genau, ac a
ddywedodd, wele cyffyrddodd hwn â'th wefu-
ſau, ac ymadawodd dy anwiredd, a glanhawyd
dy bechod.

8 Clywais hefyd lef yr Arglwydd yn dy-
wedyd, pwy a anfonaf? a phwy a â trosom
* ni? yna y dywedais, wele fi, anfon fi.

9 Ac efe a ddywedodd, dôs, a dywed wrth
y bobl hyn, *gan glywed clywch, ond na ddea-
liwch; a chan weled gwelwch, orid na wy-
byddwch.

10 Braſſha galon y bobl hyn, a thrymhâ eu
cluſtiau, a chae eu llygaid: rhag iddynt weled
â'r llygaid, a chlywed â'r cluſtiau, a deall â'r
calon, a dychwelyd, a'i meddiginiaethu.

11 Yna y dywedais, pa hyd Arglwydd? ac
efe a atebodd, hyd oni anrheithier y dinaſoedd
heb drigiannydd, a'r tai heb ddŷn, a gwneuthur
y wlâd yn gwbl anghyfannedd;

12 Ac i'r Arglwydd bellhau dynion, a
bod

‖ Heb. dinoeddgwag ydd wyr ynddo. &c.

* Pen. 2. 5. 11. 17.

† Heb. ſanctaidd.

* Dihar. 3. 7. 26. 12. 16. 26. 16.

* Dihar. 17. 15.

‖ Heb. dinoeddgwag ydd wyr ynddo.

‖ Neu, a phan fo, yn ddiau, yn ddiau, &c. † Heb. ond hyd.

‖ Neu, arllofa.

† Heb. hwn a hwn.

* Dat. 4. 8.

† Heb. llenaid y holl ddaiar *a yr* ogoniant.

† Heb. torryd y ymaith.

* Gen. 2. 26. * Mat. 13. 14. Mar. 4. 12. Luc. 8. 10. Joan. 12. 40. Act. 28. 26. Rhuf. 11. 8.

‡ Neu, *Wedi ei ddychwelyd, a'i phori.* ‡ Neu, *Im-cyf.*

bôd ymddwiad mawr ynghanol y wlâd.

13 Ac etto *bydd* ynddi ddeg-wrth, ‡ a hi a ddychwel, ac a borir: fel y llwyfen a'r dderwen, y rhai wrth ſwrw eu *deil, y mae* ‡ ſylwedd ynddynt; felly yr hâd ſanctaidd fydd ei ſylwedd hi.

PEN. VII.

1 Ahaz pan oedd ofn Rezin a Phecah yn ei ſlino ef, yn cael cyſſur gan Eſay. 10 Ahaz wedi cael cennadd i ddarnais argoel, yn ei wrthod; ac yn cael yn lle arwydd, addewid o Grift. 17 Prophwydo y daw dialedd arno ef o Aſſyria.

A Bu yn nyddiau * Ahaz fâb Jotham, fâb Vzziah frenin Juda, ddyfod o Rezin brenin Syria, a Phecah mâb Remaliah, brenin Iſrael, i fyny *tua* Jeruſalem, i ryfela arni: ond ni allodd ei gorchfygu.

* 2 Bren. 16. 5.

2 A mynegwyd ‡ dŷ Ddafydd, gan ddywedyd, Syria a ‡ gydſynlodd ag Ephraim; a'i galon ef a gyffrôdd, a chalon ei bobl, megis y cynnhyrfa prennau y coed o flaen y gwynt.

‡ Neu, *Orphwys ar Ephraim.*

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Eſay, dôs allan yr awr hon i gyfarfod Ahaz, ti a ‡ Sear-Jaſub dy fâb, * wrth ymyl piſtyll y llynn vchaf, ‡ ymmhriffordd maes y pann-wr:

‡ Sef, *Y gweddill a ddychwel.*

* 2 Bren. 18. 7.

4 A dywed wrtho, ymgadw a bydd lonydd; nac ofna, ac na foldaluaed dy galon, rhag dwy gloren y pentewynion myglyd hyn; rhag acgerdd llid Rezin, a Syria, a mâb Remaliah.

‡ Neu, *In fann.*

5 Canys Syria, ac Ephraim, a mâb Remaliah, a ymgynghorodd gyngor drwg yn dy erbyn, gan ddywedyd;

6 Eſcynniwn yn erbyn Juda, ‡ a blinwn hi, torrwn hi hefyd attom, a goſodwn frenin yn ei chanol hi; ſef mâb Tabeal.

‡ Neu, *Dyfrown.*

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ni ſaif, ac ni bydd *hyn.*

8 Canys pen Syria *yw* Damaſcus, a phen Damaſcus yw Rezin; ac o fewn pum mhlynedd a thri vgain y torrir Ephraim rhac bôd yn bobl.

9 Hefyd pen Ephraim *yw* Samaria, a phen Samaria *yw* mâb Remaliah: ‡ oni chredwch, diau ni ſicrhêir chwi.

‡ Neu, *Oni chredwch ‡ am nâch ſicrhaeyd, y mae.*

10 A'r Arglwydd a chwanegodd lefaru wrth Ahaz, gan ddywedyd,

11 Gofyn it arwydd gan yr Arglwydd dy Dduw; gofyn o'r dyfnder, neu o'r vchelder oddi arnodd.

12 Ond Ahaz a ddywedodd, ni ofynnaf, ac ni themptiaf yr Arglwydd.

13 A dywedodd yntef, gwrandewch yr awr hon tŷ Ddafydd, ai bychan gennwch ſlino dynion, oni fflinoch hefyd fy Nuw?

14 Am hynny yr Arglwydd ei hun a ddyry i chwi arwydd: * wele morwyn a fydd feichiog, ac a eſcor ar fâb, ‡ ac a elw ei enw ef, Immanu-El.

* Matth. 1. 23. Luc. 1. 31.

‡ Neu, *A thi* forwyn *a eni.*

15 Ymenyn a mêl a fwytty efe, ſel y medro ymwrthod â'r drwg, ac ethol y da.

16 Canys cyn medru o'r bachgen ymwrthod â'r drwg, ac ethol y da; y gwrthodir y wlâd a ffieiddiaiſt, gan ei dau frenin.

17 Yr Arglwydd a ddŵg arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dŷ dy dadau, ddyddiau ni ddaethant er y dydd yr ymadawodd Ephraim oddiwrth Juda, ſef brenin Aſſyria.

18 A bydd, yn y dydd hwnnw *i'r* Arglwydd chwibianu am y gwybedyn *ſydd* yn eithaf afonydd yr Aipht, ac am y wenynen *ſydd* yn nhîr Aſſyria:

19 A hwy a ddeuant, ac a orphwyſant oll yn y dyffrynnoedd anghyfanneddol, ac yng hromlechydd y creigiau; ac yn yr yſpyddeid oll, ac yn y perthi oll.

20 Yn y dydd hwnnw yr eilliа'r Arglwydd â'r * ellyn a gyflogir, ſef â'r rhai o'r tu hwnt i'r afon, *ſef* â brenin Aſſyria, y pen, a blew'r traed; a'r farf hefyd a ddiſa efe.

* 2 Bren. 19. 35.

21 A bydd yn y dydd hwnnw ‡ ŵr fagu annair-fuwch, a dwy ddafad.

22 Bydd hefyd o amlder y llaeth a roddant, iddo fwytta ymenyn; canys ymenyn a mêl a fwytty pawb a adewir † o fewn y tîr.

† Heb. *Ynghanol y tîr.*

23 A bydd y dydd hwnnw, fôd pob lle yr hwn y bu ynddo fil o win-wydd, *er* mil o arian *barbol*, yn ſiêri ac yn ddrain y bydd.

24 A ſaethau, ac â bwâu y daw yno: canys yn ſiêri ac yn ddrain, y bydd yr holl wlâd.

25 Eithr yr holl fynyddoedd, y rhai a geibir â cheibiau, ni ddaw yno ofn miêri na drain: ond bydd yn hebryngfa gwarthec, ac yn ſathrfa defaid.

PEN. VIII.

1 Yn Maher-ſhalal-haſh-baz, y mae efe yn prophwydo y daroſtyngir Syria ac Iſrael gan Aſſyria: 5 A Juda befyd am eu banffyddlondeb. 9 Nas gellir gwrthwynebu barnedigaeth Duw. 11 Y bydd cyſſur i'r rhai a ofno Ddaw. 19 Trafod blin ar ddelw-addolwyr.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer it rol fawr, ac ſcrifenna arni â phin dyn, ‡ am Maher-ſhalal-haſh-baz.

‡ Bryſia *Pr y ſpoil, pryſura i'r anrhaith.*

2 A chymmerais yn dyſtiolaeth i mi dyſtion ffyddlon, Vriah yr offeirlad, a Zechariah fâb Jeberechiah.

3 Ac mi a neſſeais at y brophwydes, a hi a feichiogodd, ac a eſtorodd ar fâb: yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, galw ei enw ef, ‡ Maher-ſhalal-haſh-baz.

‡ Bryſia *Pr y ſpoil, pryſura i'r anrhaith.*

4 Canys cyn y medro 'r bachgen alw fy nhâd, neu fy mam, ‡ golud Damaſcus, ac yſpail Samaria, a ddygir ymaith o flaen brenin Aſſyria.

‡ Neu, *Yr hwn fydd o flaen brenin Aſſyria a ddwg ymaith golud Damaſcus, &c.*

5 A chwanegodd yr Arglwydd lefaru wrthif drachefn, gan ddywedyd,

6 O herwydd *Pr* bobl hyn wrthod dyfroedd Siloah, y rhai ſy yn cerdded yn araf, a *chymmeryd* llawenydd o Rezin, a mâb Remaliah:

7 Am hynny wele *y* mae 'r Arglwydd yn dwyn arnynt ddyfroedd yr afon, yn gryfion, ac yn fawrion, *ſef* brenin Aſſyria, a'i holl ogoniant; ac efe a eſcyn ar ei holl afonydd, ac ar ei holl geulennydd ef.

8 Ie trwy Juda y treiddia efe, efe a lifa, ac â trofodd, efe a gyrhaedd hyd y gwddf; ac eſtynniad ei adenydd ef, ſydd lloeid lled dy dîr di, ô Immanu-El.

9 Ymgyfeillechwch bobloedd, ‡ a chwi a ddryllir; gwrandewch holl beliadigion y gwledydd: ymwregyſwch, a chwi a ddryllir, ymwregyſwch, a chwi a ddryllir.

‡ Neu, *Eto.*

10 Ymgynghorwch gyngor, ac fe a ddidd'ym nîr: dywedwch y gair, ac ni ſaif: canys y mae Duw gyd â ni.

11 Canys ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif † â llaw gref: ac efe a'm dyſcodd na rodiwn yn ffordd y bobl hyn, gan ddywedyd;

† Heb, *A chryf llaw.*

12 Na ddywedwch, Cydſwriad, wrth y rhai oll y dywedo y bobl hyn, Cydſwriad: nac ofnwch ychwaith eu hofn hwynt, ac nac arſwydwch.

13 Arglwydd y lluoedd ei hun a ſanctaid-

ddiwch, a bydded ei yn eſn i chwi, a bydded eſ yn arſwyd i chwi;

24 Ac eſe a ſydd yn noddfa; * ond yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwyſtr, i ddau dŷ Iſrael; yn fagl, ac yn rhwyd i breſſwylwŷr Jeruſalem.

15 * A llawer yn eu myſc a dramgwyddant, ac a ſyrthiant, ac a ddryllir, ac a rwydir, ac a ddelir.

16 Rhwym y dyſtiolaeth, ſella y gyfraith ym mhlith fy nifcyblion.

17 A minneu a ddiſgwiliaf am yr Arglwydd ſydd yn cuddio ei wyneb oddi wrth dŷ Jacob, ac a wiliaf am dano.

18 * Wele fi a'r plant a roddes yr Arglwydd i mi, yn arwyddion ac yn rhyfeddodau yn Iſrael; oddi wrth Arglwydd y lluoedd, yr hwn ſydd yn trigo ym mynydd Sion.

19 A phan ddywedant wrthych, ymofynnwch â'r ſwynyddion, ac â'r dewiniaid, y rhai ſy yn huſtyng, ac yn ſibrwd: onid â'i Duw 'r ymofyn pobl? tros y byw, at y meirw?

20 * At y gyfraith, ac at y dyſtiolaeth: oni ddywedant yn ôl y gair hwn, hynny ſydd am nad oes † oleuni ynddynt.

21 A hwy a dramwyant drwyddi, yn galed arnynt, ac yn newynoc: a bydd pan newynont, yr ymddigiant, ac y melldigant eu brenin, a'i Duw, ac a edrychant i fyny.

22 A hwy a edrychant ar y ddaiar, ac wele drallod, a thywyllwch, niwl cyfyngder: a byddant wedi ei gwthio i dywyllwch.

PEN. IX.

1 Pa lawenydd a fydd ynghanol blinderau, trwy frenhiniaeth a gwaredigaeth Chriſt. 8 Barnedigaetheu yn erbyn Iſrael am eu balchder, 13 am eu hagrith, 18 ac am eu hanedifeirwch.

ETto ni bydd y tywyllwch yn ôl yr hyn a fu yn y gofid; megis yn yr amſer cyntaf, y cyffyrddodd yn yſcafn â thir Zabulon, a thir Nephtali, ac wedi hynny yn ddwyſach y cyſtuddiodd hi *trwy* fforddy môr, tu hwnt i'r Jorddonen, yn Galilea, ‡ y cenhedloedd.

2 Y * bobl a rodiafant mewn tywyllwch, a welſant oleuni mawr: y rhai ſydd yn aros yn nhir cyſcod angau, y llewyrchodd goleuni arnynt.

3 Amlheaiſt y genhedlaeth, ‡ ni chwanegaiſt lawenydd, llawenychaſant gar dy fron, megis y llawenydd amſer cynhaiaf, *ac* megis y llawenychant wrth rannu yſpail.

4 † Canys drylliaiſt ſau ei faich eſ, a ffon ei yſcwydd eſ, gwialen ei orthrymmwr, megis yn nydd * Midian.

5 ‡ Canys pôb câd y rhyfel wr ſydd mewn trwſt, a dillad wedi eu trybaeddu mewn gwaed: † ond bydd hwn drwy loſciad a † chynnyd tân.

6 Canys bachgen a aned i ni, * mâb a roddwyd i ni, a bydd y llywodraeth ar ei yſcwydd eſ: a gelwir ei enw eſ, Rhyfeddol, Cynghor-wr, y Duw cadarn, Tâd tragywyddoldeb, Tywyſog tangneddyf.

7 Ar helaethrwydd ei lywodraeth, a'i dangneddyf * ni *bydd* diwedd, ar orſeddfa Dafydd, ac ar ei frenhiniaeth eſ, i'w threfni hi, ac i'w chadarnhau, â barn, ac â chyfiawnder, o'r pryd hyn, a hyd byth: * zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

8 Yr Arglwydd a anfonodd air i Jacob; ac eſe a ſyrthiodd ar Iſrael.

9 A'r holl bobl a wybydd, ſef Ephraim a thrigianniodd Samaria, y rhai a ddywedant mewn balchder, ac mewn mawredd calon;

10 Y priddfeini a ſyrthiaſant, ond â chaereg nâdd yr adeiladwn: y ſycamor-wŷdd a dorrwyd, ond ni a'i newidiwn yn gedrwydd.

11 Am hynny 'r Arglwydd a dderchafa wrthwynebwŷr Rezin yn ei erbyn eſ, ac a † gyffylta ei elynion eſ ynghyd.

12 Y Syriaid o'r blaen, a'r Philiſtiaid hefyd o'r ôl, a hwy a yſſant Iſrael yn ſafn-rhwth: * er hyn i gyd, ni ddychwelodd ei lid eſ, onid etto *y mae* ei law eſ yn eſtynnedic.

13 A'r bobl ni ddychwelant at yr hwn a'i tarawodd; ac ni cheiſiant Arglwydd y lluoedd.

14 Am hynny y tynn yr Arglwydd oddi wrth Iſrael, ben a chynffon, cangen a brwynen, yn yr vn dydd.

15 Yr hen-wr, a'r anrhydeddus yw 'r pen; a'r prophwyd ſydd yn dyſcu celwydd, eſe yw 'r gynffon.

16 Canys ‡ cyfarwydd-wyr y bobl hyn ſy 'n peri iddynt gyfeiliorni; a llyngcwyd y rhai a ‡ gyfarwyddir ganddynt.

17 Am hynny nid ymlawenhâ 'r Arglwydd yn eu gwŷr lenainge hwy, ac wrth eu hymddifaid a'i gweddwon ni thoſturia: canys pob vn o honynt *ſydd* ragrithi-wr, a drygionus, a phob genau yn traethu ‡ ynfydrwydd: er hyn oll ni ddychwelodd ei lid eſ, onid etto *y mae* ei law eſ yn eſtynnedic.

18 O herwydd anwiredd a lŷſc fel tân; y mieri a'r drain a yſſa eſe, ac a gynneu yn nryſni y coed; a hwy a ddarchafant, *fel* ymddarchafiad mŵg.

19 Gan ddigofaint Arglwydd y lluoedd y tywyllir 'r ddaiar, ac y bydd y bobl fel ymborth tân: nid eiriach neb i frawd.

20 Ac eſe a † gippia ar y llaw ddehau, ac a newyna; bwytty hefyd ar y llaw aſſwy, ac ni's digonir hwynt: bwytânt bawb gig ei fraich ei hun.

21 Manaſſeh Ephraim; ac Ephraim Manaſſeh, hwythau ynghyd yn erbyn Juda; er hyn oll ni ddychwelodd ei lid eſ, onid etto *y mae* ei law eſ yn eſtynnedic.

PEN. X.

1 Gwae y rhai trawſſan. 5 Aſſyria, gwialen rhagrithwir, am ei falchder a dorrir. 20 Yr achubir gweddill o Iſrael. 24 Cyſſura Iſrael, trwy addo iddynt gael eu gwared oddiwrth Aſſyria.

GWae y rhai ſy yn gwneuthur deddfau anwir, a'r ſcrifennyddion ſydd yn ſcrifennu blinder;

2 I ymchwelyd y tlodion oddi wrth farn, ac i ddwyn barn anghenogion ſy mhobl: fel y byddo gweddwon yn yſpail iddynt, ac yr anrheithionc yr ymddifaid.

3 A pha beth a wnewch yn nydd yr ymweliad, ac yn y deſtryw y ddaw o bell? at bwy y ffowch am gynhorthwy? a pha le y gedwch eich gogoniant?

4 Heboſi y crymmant tan y charcharorion, a than y rhai a laddwyd y ſyrthiant? * er hyn oll ni ddychwelodd ei lid eſ, onid etto *y mae* ei law eſ yn eſtynnedic.

5 ‡ Gwae Aſſur, gwialen ſy llid, a'r ffon yn eu llaw hwynt *yw* ſy nigofaint.

6 At genhedl ragrithiol yr anfonaf eſ, ac yn erbyn pobl fy nigter y gorchymynnaf iddo yſpeilio yſpail, ac yſclyfaethu yſclyfaeth; a'i goſod hwynt yn ſathrfa, megis tom yr heolydd.

7 Ond

* Ioan. 3. 16. Luc. 2. 23. Rhuf. 9. 33. 1 Pet 2. 7, 8.
* Matt. 21. 44. Luc. 20. 18.
* Heb. 2. 13.
* Luc. 16. 29.
† Heb. *Wawr.*
‡ Neu, *Bobly.*
* Matth. 4. 15. 16. Eph. 5. 14.
‡ Neu, *Iddi y chwan. &c.*
† Neu, *Pan dryllïaiſt.*
* Barn. 7. 22. Pen. 12. 26.
‡ Neu, *Pob wedd holl gad y rhyfelwr mewn &c.*
† Neu, *A bu.*
† Heb. *Ymborth.*
* Ioan. 3. 16.
* Luc. 1. 32, 33.
* a Bren. 19. 31. pen 37. 32.
† Heb. *Gymmyſg.*
* Pen. 5. 25. & 10. 4.
‡ Neu, *Benditheu-wr.*
‡ Neu, *Penditheir.*
‡ Neu, *Coegni.*
† Heb. *Dyn.*
* Pen. 5. 25. & 9. 12.
‡ Neu, *Ob.*

7 Ond nid felly yr amcana efe, ac nid felly y meddwl ei galon, eithr *y mae* yn ei fryd ddifetha, a thorri ymmaith, genhedloedd nid ychydig.

8 * Canys efe a ddywed, onid *yw* fy nhywysogion i gyd yn frenhinoedd?

9 Onid fel Carchemis *yw* Calno? onid fel Arpad *yw* Hamath, onid fel Damascus *yw* Samaria?

10 Megis y cyrhaeddodd fy llaw deyrnasoedd yr eulynnod, a'r rhai yr oedd eu delwau cerfiedig yn rhagori ar yr eiddo Jerusalem, a Samaria?

11 Ond megis y gwneuthum i Samaria, ac iw heulynnod, felly y gwnâf i Jerusalem ac iw delwau hithau?

12 A bydd pan gyflawno 'r Arglwydd ei holl waith ym * mynydd Sion, ac yn Jerusalem; yr ymwelaf â ffrwyth mawredd calon brenin Assur, ac â gogoniant vchelder ei lygaid ef.

13 Canys dywedodd, drwy nerth fy llaw y gwneuthum *hyn*, a thrwy fy noethineb, o herwydd deallt ydwyf: ac mi a symmudais derfynau pobloedd, a'i trysorau a yspeiliais, ac a fwriais i'r llawr y trigolion fel † gwr grymmus.

14 A'm llaw a gafodd gyfgoth y bobloedd, fel nyth; ac megis y casclir wyau wedi eu gado, y casclais yr holl ddaiar, ac nid oedd a symmudei adain, nac a agorei safn, nac a ynganei.

15 A ymffrostia 'r fwyall yn erbyn yr hwn a gymmyno â hi? a ymhawryga y llif yn erbyn yr hwn a'i tynno? megis ‡ pe ymddercha fei y wialen yn erbyn y rhai a'i codei hi i fynu, *neu* megis pe ‡ ymddercha fei y ffon, fel pe na *byddei* yn bren.

16 Am hynny 'r hebrwng yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, ym mhlith ei freision ef guini; a than ei ogoniant ef y llysc llosciad, megis llosciad tân.

17 A bydd goleuni Israel yn dân, a'i Sanct ef yn fflam: ac efe a lysc, ac a yssa ei ddrain, a'i fieri mewn vn ddyd.

18 Gogoniant ei goed hefyd, a'i ddol-dir, a yssa efe, † enaid a chorph: a byddant megis pan lasmeirio baner-wr.

19 A phrinnau gweddill ei goed ef a fyddant o rifedi, fel y thlfo plentyn hwynt.

20 A bydd yn y dydd hwnnw, na chwanega gweddill Israel, a'r rhai a ddiangodd o dŷ Jacob, ymgynnal mwyach ar yr hwn a'i tarawodd: onid *pwyfant* ar yr Arglwydd, Sanct Israel, mewn gwirionedd.

21 Y gweddill a ddychwel, *ſef* gweddill Jacob, at y Duw cadarn.

22 Canys * pe byddei dy bobl di Israel fel tywod y môr, gweddill o honynt a ddychwel: darfodiad terfynedic a lifa drofodd *mewn* cyfiawnder.

23 * Canys darfodiedigaeth, a *benne* yn derfynedic, a wna Arglwydd Dduw y lluoedd, yng hanol yr holl dir.

24 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, fy mhobl yr hwn a breſtwyli yn Sion, nac ofna rhag yr Aſſyriad: â gwialen i'th dery di, ac efe a gyfyd ei ffon ‡ i'th erbyn, yn ôl ffordd * yr Aipht.

25 Canys ettto ychydig bach, ac fe a ddarfydd y llid, a'm digofaint yn eu diniſtr hwy.

26 Ac Arglwydd y lluoedd a gyfyd ffrewyll yn ei erbyn ef, megis * lladdfa Midian yng-

ghraig Oreb: ac ac fel *y bu* ei wialen * ar y môr, felly y cyfyd efe hi yn ôl ffordd yr Aipht. * Exod. 14. 28.

27 A bydd, yn y dydd hwnnw y fymmudir ei faich ef oddi ar dy ſgwydd di, a'i iau ef oddi ar dy war di: a dryllir yr iau, o herwydd yr enneiniad.

28 Daeth at Aiath, tramewyddo i Migron, yn Michmas y rhoddes ei ddodrefn i gadw.

29 Aetharit trwy y rhyd, yn Geba y llettyaſſant: dychrynodd Ramah; Gibeah Saul a ffoes.

30 Bloeddia *â'th lêf*, merch Gallim: pâr ei chlywed hyd laſa, ô Anathoth dlwyd.

31 Ymbellâodd Madmenah, trigoſion Gebim a ymgaſclaſſant i fol.

32 Etto y dydd hwnnw y ſaif efe yn Nob, efe a gyfyd ei law *yn erbyn* mynydd merch Sion, bryn Jerusalem.

33 Wele, yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, yn yſcythru y gangen â dychryn: a'r rhai vchel o gyrph a dorrir ymmaith, a'r rhai goruchel a ostyngir.

34 Ac efe a dyr ymmaith ſtyſciwyni y coed â haiarna: Libanus drwy vn cryf, a gwymp.

PEN. XI.

1 *Heddychol frenhiniaeth y Bleguryn a darddo o wreiddyn Jeſſe.* 10 *Gorfodus adnewyddiad Iſrael, a gatwediguaeth y cenhedloedd.*

YNa y daw allan wialen o gyff * Jeſſe: a blaguryn a dŷf o'i wraidd ef: * Act. 13. 23.

2 Ac yſpryd yr Arglwydd a orphywys arno ef; Yſpryd doethineb a deall, Yſpryd cyngor a chadernid, Yſpryd gwybodaeth ac ofn yr Arglwydd:

3 Ac a wna ei † ddeall ef yn fywiog yn ofn yr Arglwydd, ac nid wrth olwg ei lygaid y barn efe, nac wrth glywed ei glyſtiau y cerydda efe. † Heb. *Arglliad.*

4 Ond efe a farn y tlodion mewn cyfiawnder, ac a argyoedda tros rai ſtarlaidd y ddaiar, mewn vniondeb; ac efe * a dery y ddaiar â gwialen ei enau, ac âg anadl ei weſuſau y lladd efe yr anwir. * Job 6. 4. 9. 2 Theſ. 2. 8.

5 A chyfiawnder ſydd gwregys ei lwynau ef, a ffyddlondeb yn wregys ei arennau.

6 * A'r blaidd a drig gyd â'r oen, a'r llewpard a orwedd gyd â'r myn: a'r llô hefyd, a cheneu y llew, a'r aniſſili bras, fyddant ynghyd, a bachgen bychan a'i harwain. * Pen. 65. 25.

7 Y fuwch hefyd a'r arth a borant ynghyd, eu llydnod a gyd orweddant: y llew, tel yr ych, a bawr wellt.

8 A'r plentyn ſugno â chwery wrth dwll yr aſp: ac ar ſiau y wiber yr eſtyn yr hwn a ddiddyfnwyd ei law.

9 Ni ddrygant, ac ni ddifethant, yn holl fynydd fy ſanctaiddrwydd: canys y ddaiar a fydd llawn o wybodaeth yr Arglwydd, megis y mae y dyfroedd yn toi y môr.

10 * Ac yn y dydd hwnnw y bydd gwreiddyn Jeſſe, yr hwn a ſaif yn arwydd i'r bobloedd, ag ef a'i ymgais â'r cenhedloedd, a'i orphywyſa *fydd* yn ogoniant. * Rhuf. 15. 12.

11 Bydd hefyd yn y dydd hwnnw, Pr Arglwydd ſwrw eilwaith ei law i feddiannu gweddill ei bobl y rhai a weddillir gan Aſſyria, a chan yr Aipht, a chan Pathros, a chan Ethiopia, a chan Elam, a chan Sinar, a chan Hamath, a chan ynyſoedd y môr.

12 Ac efe a gyfyd faner i'r cenhedloedd, ac a gynnull gwŷdfaid Iſrael, ac a gaſcl waſcaredigoni Juda o bedair † congl y ddaiar. † Heb. *Aſtell.*

13 Cenfigen Ephraim a ymedy hefyd, a gwrth-

a Bren. 18. 34. 33. & 19. 10, &c.

* 2 Bren. 19. 31.

‡ Neu, Pal lawer.

‡ Neu, Ped ſyſcydwai y wialen y rhai ſyn. ‡ Neu, Derchafai y ffon yr hyn nid yw hyn.

† Heb. O'r enaid hyd y gnawd.

* Rhuf. 9. 27.

* Pen. 28. 22.

‡ Neu, Troſe. * Exod. 14.

* Barn. 7. 25. Eſay 9. 4.

† Heb. *Edom a Moab fydd gofodfa ei dwylo hwynt.* ‡ Heb. *Bubafyddiad hwy.* ‖ Heb. *Mewn ffiddiau.* * Exod. 14. 29.

Jerusalem, Jwda ni ddarcia yrthaw: ni chwaryddia Effraim mwy, Jwdeym ni chynyga Jwda yn erbyn Effraim.

14 Eithr hwy a ehedant ar ysgwyddau y Philistiaid yn y gorllewin, ynghyd yr ysbeiliant feibion y dwyrain: † hwy a osodant eu dwylo hrddom o Edom, a meibion Ammon a fydd ‡ wrthyn nt yn ufuddion.

15 Yr Arglwydd hefyd a ddifroddia dafod môr yr Aipht, ac a'i wyntu ruthrol a ddwg gyfod ei law ar yr afon, ac a'i tarv hi yn y faith ffrwd, ac a wna fynet meifaid yn ‡ drwsfyrch.

16 A hi a fydd yn briffordd i weddilli ei bobl eſ, y rhai a adewir o Aſſyria, megis ac y bu i Iſrael, yn y dydd y daeth eſe i fynu o dir yr * Aipht.

P E N. XII.

Llawen ddiolch y ſyddantaid am drugaredd Duw.

YNa y dywedi yn y dydd hwnnw, moliaf di O Arglwydd: er i'r ſoeri wrthif, dychwelia dy lid, a thi a'm cyſſuri.

2 Wele, Duw yw fy iechydwriaeth, gobeithiaf, ac nid ofnaf, canys yr Arglwydd Duw yw fy * nerth a'm cân: ac hefyd yw fy iechydwriaeth.

3 Am hynny mewn ſawenydd y tynnwch ddwfr o ffynhonnau iechydwriaeth.

4 A chwi a ddywedwch yn y dydd hwnnw, * Moliwch yr Arglwydd, ‡ galwch ar ei enw, hyſpyſſwch ei weithredoedd yn mhlith y bobloedd, cofiwch mai derchafedig yw ei enw ef.

5 Canwch i'r Arglwydd, canys goleddwyglawnydd a wnaeth efe: hyſpys yw hyn yn yr holl dir.

6 Bloeddia a thorch-leſa, preſwyl-ſarch Sion; canys mawr yw Sanct Iſrael o'th fewn di.

P E N. XIII.

1 *Duw yn hyddino ſancteiddiaid ei ddigofaint: 6 yn hyguth dyſtrywio Babilon trwy y Mediaid.* 19 *Bythol ddiffeithwch Babilon.*

BAich Babilon, yr hwn a welodd Eſay mab Amoz.

2 Derchafwch faner ar y mynydd vchel, derchafwch lef atynt, ysgydwch law fel yr elont i fewn pyrth y pendeigion.

3 Myfi a orchymynnais i'm rhai ſanctaidd, galwais hefyd fy nghadrynion i'm digaw, y rhai a ymlawenydant yn fy nerchafiad.

4 Llef tyrfa yn y mynyddoedd, † yn gymhar i bobl lawer: ſŵn rhyfel teyrnaſoedd y cenhedloedd wedi ymgynnull ‡ Arglwydd y lluoedd ſydd yn cyfrif llu y rhyfel.

5 Dyfod y maent o wlad bell, o eithaf y nefoedd, ſef yr Arglwydd, ac arfau ei lidiowgrwydd, i ddifa'r holl dir.

6 Udwch, canys agos yw diwrnod yr Arglwydd; tranga ardderch oddi wrth yr Hollalluog y daw.

7 Am hynny * bydd dwylo a ‡ lasa; a chalon pob dyn a doddir.

8 A hwy a ofnant: gofidiau a phoenau a'i daliant; poenau megis gwraig yn esgor yr ymofidiant: pawb wrth ei gymydog a ryfeddant; eu hwynebau fyddant wynebau flammllyd.

9 Wele dydd yr Arglwydd yn dyfod yn greulon, a digofaint, a digter llidiog, i wneud y wlad yn anghyfanedd, a'i phechaduriaid a ddifa ar eithin o honi.

10 Canys ſêr y nefoedd a'i planedau, ni roddant eu goleuni: yr haul a dywylla yn ei gyſodiad, a'r lloer ni rydd ei goleuni.

11 A mi a ymwelaf â'r byd am ei ddrygioni, ac â'r annuwioldion am eu hanwiredd: a gwnaf i falchder y rhai chwyfigant beidio: goſtyngaf hefyd uchder y rhai ofnadwy.

12 Gwnaf ddyn yn dlotach nag aur cofn; ie dyn, nâ chŷn o aur Ophir.

13 Am hyny yr ysgydwaf y nefoedd, a'r ddaear a gryn o'i lle, yn ngoſtyngder Arglwydd y lluoedd, ac yn nydd llid ei ddigter ef.

14 A hi a fydd megis ewig wedi ei thaenu, ac fel defaid heb neb a'i cafclo: pawb a wyntwrn at ei gyd-ddyn ei hun, a pharwb i'w gwlad ei hun a ffoant.

15 Pob yn a gaffir *yndi*, a dywanir: a pharwb a chwaregyr *atti*, a fyrth drwy'r cleddyf.

16 Eu * plant hefyd a ddrylliir o flaen eu llygaid; eu tai a yſpeilir, a'i gwragedd a dreiſſir.

17 Wele fi yn cyfodi y Mediaid yn eu herbyn hwy; y rhai ni roddant fri ar arian; a'r aur nid ymhyfrydant yndo.

18 Eu bwâu hefyd a ddrylliu y gwŷr ieuangc, ac *arch* ffrwyth bru ni thoſturiant; eu llygad nid eirioch y rhai bach.

19 A Babilon, prydferthwch y teyrnaſoedd, gogoniant gorddowgrwydd y Caldeaid, fydd megis dinſtr Duw * ar Sodoma, a Gomorrah.

20 Ni chyfanneddir hi yn dragywydd, ac ni phreſwylir hi o genhedlaeth i genhedlaeth; ac ni phabella yr Arabiad yno, a'r bugeiliaid ni chorlannant yno.

21 Ond * † anifeiliaid gwyllion yr anialwch a orwaddant yno, a'i tai hwyntt a lanwir o † ormeſſiaid, a ‡ chywion yr ŵtrin a driganant yno; a'r eſlyllion a lamsant yno.

22 A'r † cathod a gydaeſtanant yn ei gwaddwdai hi, a'r dreigiau yn y palaſoedd hyfryd: a'i hamſer *ſydd* yn agos i ddyfod, a'i dyddiau nid oedir.

P E N. XIIII.

1 *Duw yn drugarog yn adferuyddio Iſrael: 4 a'i gwaſtadâ buoythus yn erbyn Babilon.* 24 *Amcan Duw yn erbyn Aſſyria.* 29 *Bygwth Paleſtina.*

CAnys yr Arglwydd a drugarha wrth Jacob, ac a ddetholi Iſrael eto, ac a bair iddynt orphwys yn eu tîr eu hunain: a'r dieithr a ymgyflyllia â hwynt, a hwy a lynant wrth dŷ Jacob.

2 A'r bobl hefyd a'i cymmer hwynt, ac a'i dygant i'w lle, a thŷ Iſrael a'i meddianna hwynt yn * nhîr yr Arglwydd, yn weiſion, ac yn forwynion: a hwy a gaethiwant y rhai a'i caethiwodd hwythau, ac a lywodraetha ar eu gorthrymwŷr.

3 A bydd yn y dydd y rhoddo'r Arglwydd lonyddwch i ti oddi wrth dy ofid, ac oddi wrth dy ofn, ac oddi wrth y caethiwed caled y gwaſanaetha ynddo:

4 I ti gymmeryd y ddihareb hon yn erbyn brenin Babilon, a dywedyd, pa wedd y paſiodd y gorthrymmwr? ac y peidiodd y dreth aur?

5 Yr Arglwydd a ddrylliodd ffon yr anwiriaid, a theyrn-wialen y llywiawd-wŷr:

6 Yr hwn fyddi yn taro y bobloedd mewn digllonedd â † phla † gwaſtadol, yr hwn fydd yn llywodraethu y cenhedloedd mewn lidiawgrwydd, a erlidir heb neb yn lluddias.

7 Gorphy-

* Exod. 15. 2. Pſal. 118. 14.

* 1 Cron. 16. 8. Pſal. 111. 4 & 105. 1.

‡ Neu, *Cyhoeddwch ei enw.*

† Heb. *Cyfeiſtyrwydd pobl.*

‡ Neu, *Bryny.*

‡ Neu, *ceiſydd.*

* Exod. 14. 21. Jos. 3. 15. & 4. 23. Matt. 24. 29. Marc. 13. 24. Luc. 21. 25.

* Pſal. 137. 9.

* Gen. 19. 24. Jer. 50. 40.

* Eſay. 34. 14. Jer. 50. 39. Zeph. 2. 14.

† Heb. *Zim.* † Heb. *Ochim.* ‡ Heb. *Merimod.* † Heb. *Ijim.*

* 2 Cor. 10. 5.

† Heb. *Bob ſpan.*

7 Gan hyny yr udda yr holl Eifftiaid, cymmer o ymwybod
ddalar, cymmer o ymwybod
8 Y clymbia-wyr, hwpiau, a chair-wydd Libanus a lawenhaant yn dy erbyn, gan ddywedyd, er pan orweddaist, ni ddaeth torwr i'n herbyn.
† Neu, *Sheol*. † 9 † Uffern gwna cynnwrf o'th achos, i gyfarfod a thi wrth dy ddyfodiad; hi a gyffroadd y meirw i'th erbyn, sef holl † arweinyddion y ddaear, cyfododd holl frenhinoedd y cenhedloedd o'i gorseddfeinciau.
10 Y rhai hyny oll a lefarant, ac a ddywedant wrthit, a wanhawyd tithau fel ninnau? a aethoft ti yn gyffelyb i ni?
11 Diſcynnwyd dy falchder i'r bedd, a thrwſt dy nabliau: canar y tannau pryfed, pryfed hefyd a'th doant.
† Neu, *O i seren ddydd.* 12 Pa fodd y ſyrthiaiſt o'r nefoedd † Lucifer, mab y wawr ddydd? pa fodd y'th dorwyd ti i lawr, yr hwn a wanhaiſt y cenhedloedd?
13 Canys ti a ddywedaiſt yn dy galon, mi a † ddringaf i'r nefoedd, oddi ar ſer Duw y darchafaf fy ngorſeddfa, ac mi a eiſteddaf yn mynydd y gynnulleidfa, * yn yſtyliau y gogledd.
* Pſal. 48. 2.
14 Dringaf yn uwch na'r cwmylau, tebyg fyddaf i'r goruchaf.
15 Er hyny i uffern y'th ddiſkynnir, i yſtyliau yr ffos.
16 Y rhai a'th welant a edrychant arnat yn graff, ac a'th ystyriant, gan ddywedyd, a'i dymma y gŵr a wnaeth i'r ddaiar grynu, ac a gynhyrfodd deyrnaſoedd?
17 A obddodd y byd fel anialwch, ac a ddiſtrioddd ei ddinaſoedd, heb ollwng ei garcharorion yn rhydd tuag adref?
18 Holl frenhinoedd y cenhedloedd, ie hwy oll a orweddaſant mewn gogoniant, bob yn un yn ei dŷ ei hun.
19 Eithr tydi a fwriwyd allan o'th fedd, fel cangen ffiaidd, *neu* wiſg y ſladdedigion, y rhai a drywanwyd â chleddyf; y rhai a ddiſcynnaſant i garric y ffos, fel calain wedi ei mathru.
20 Ni byddi mawn yn bedd â hwynt, o herwydd dy dir a ddiſtrywaiſt, a'th bobl a laddaiſt; * ni bydd hâd yr annuwiol enwog byth.
* Job. 18. 19. Pſal. 21. 10. & 37. 28. & 109. 13.
21 Darparwch laddfa iw feibion ef, * am anwireddau eu tadau, rhac codi o honynt a gorescyn y tir, a llenwi wyneb y byd â dinaſoedd.
* Exod. 20. 5. Matth. 23. 35.
22 Minneu a gyfodaf yn eu herbyn hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, ac a dorraf allan o Babilon henw a gweddill, a mâb, ac wyr, medd yr Arglwydd:
23 Ac a'i goſodaf hi yn feddiant i aderyn i bwn, ac yn byllau dyfroedd; y ſcubaf hi hefyd ag yſcubau diſtryw, medd Arglwydd y lluoedd.
24 Tyngodd Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; diau megis yr amcenais, felly y bydd; ac fel y bwriedais, hyny a ſaif;
25 Am ddrylliо Aſſur yn fy nhir, canys mathraf ef ar fy mynyddoedd, yna y cilia ei iau ef oddi arnynt, ac y ſymmudir ei faich ef oddi ar eu hyſcwyddau hwynt.
2 Cron. 9. 6. Neh. 9. 32. Hab. 2. 4.
26 Dymma y cyngor a gymmerwyd am yr holl ddaiar, ac dymma y llaw a eſtynnwyd ar yr holl genhedloedd.
27 O herwydd Arglwydd y lluoedd * a'i bwriadodd, a phwy a'i diddymma? ei law ef hefyd a eſtynnwyd, a phwy a'i try yn ôl?

28 Yn y flwyddyn y bu farw brenin Ahaz, y bu * y laith hwn.
* Pen. 13. 1.
29 Paleſtina, na lawenycha di oll, ar tori gwialen dy darawydd: o herwydd o wreiddyn y ſarph y daw gorſaf allan; a'i ffrwyth hi fydd llarph danllyd hedegog.
30 A cenyn-blant y tlodion a ymborthant, a'r rhai anghenus a orweddant mewn diogelwch; ac mi a laddaf dy wreiddyn â newyn, ac efe a lâdd dy weddill.
† Neu, *Gymmeriad.* 31 Vda borth, gwaedda ddinas y Paleſtina, ti oll a ddadwyd; canys mwg ydd yn dyfod o'r gogledd, ac ni bydd neb yn ei † amſeroedd nodedic ef.
* Pſal. 87. 1, 5. & 102. 16.
32 A pha beth a atebir i genhedloedd y gendl? * ſefllo o'r Arglwydd Sion, ac y † gobeithia trueniaid ei bobl ef † ynddi.
† Neu, *Cyred.* † Neu, *Iddi.*

PEN. XV.

Tostur gyfiawn Moab.

* Pen. 13. 1. † Neu, *Derwydd hi yn-nhaith.* * Jer. 48. 37. Ezec. 7. 18. † Heb. *Gan ddeſcyn i wylo.* neu. *Gyday wylofain.* † Neu, *Hyd ei therfynau, ſef hyd Zoar.* * Jer. 48. 34. † Heb. *Jeriad.* ‡ Neu, *Ddefyn y Arabaid.*

BAich Moab: o herwydd y nôs y diniſtrwyd Ar Moab, ac y † dyſtrowyd hi; o herwydd y nôs y diniſtrwyd Cir Moab, ac y diſtawyd hi.
2 Aeth i fynu i Baith, ac i Dibon, i'r uchelfeydd i wylo: am Nabo, ac am Medeba yr uda Moab: * pob pen fydd moelni ar eu holl farfau, pob barf wedi ei heillio.
3 Yn eu heolydd yr ymwregyſant â ſachliain; ar bennau eu tai, ac yn eu heolydd yr uda pob un, † gan wylo yn hidl.
4 Gwaedda Hesbon hefyd, ac Eleale: hyd Jahaz y clywir eu lleſain hwynt: am hynny arfogion Moab a floeddiant; † pob † un a flina ar ei enioes.
5 Fy nghalon a waedda am Moab, ‡ ei ffoaduriaid hi *a ânt hyd* Zoar, * fel anner deirblwydd; mewn wylofain y dringant hyd allt Luith; canys codant waedd † diniſtr *ar hŷd* Horonaim.
* Jer. 48. 5. † Heb. *Perriad.*
6 O herwydd dyfroedd Nimrim a ſyddant yn anrhaith; canys gwywodd y llyſiau; dar aeth y gwellt; nid oes gwyrdd-laſu.
7 Am hynny yr helaethu wydd a gawſant, a'r hyn a roſant i gadw, a ddygant i † afon yr helyg.
‡ Neu, *Ddyffryn Arabaid.*
8 Canys y gwaedd a amgylchynodd darfyn Moab, eu hudfa hyd Eglaim, a'i hochain hyd Beer Elim.
9 Canys dyfroedd Dimon a lenwir o waed, canys goſodaf ychwaneg ar Dimon, lleſwod ar yr hwn a ddiango ym Moab, ac ar weddill y wlâd.

PEN. XVI.

1 *Anwog Moab i eſyddhau i ſtabloiaeth Chriſt.* 6 *Pygwth Moab am ei balchder.* 9 *Y Prophwyd yn tywyſau trofti.* 12 *Barnedigaeth Moab.*

ANfonwch oen i lywodraeth-wr y tir, † o Sela i'r anialwch, i fynydd merch Sion.
† Heb. *O'r graig.*
2 Bydd fel aderyn yn gwibio, † wedi ei fwrw allan o'r nyth: felly y bydd merched Moab *wrth* rydau Arnon.
‡ Neu, *Fel ſynhwyfi ei adel.*
3 † Ymgynghora, gwna farn, gwna dy gyſcod fel nôs, yngharos hanner dydd: cuddia y rhai gwaſgaredic, na ddatcuddia y crwydredic.
† Heb. *Dwg gyngor.*
4 Trigad fy ngwaſgaredion gyd â thi, Moab, bydd di loches iddynt rhag y diniſtrudd; canys diweddwyd y gorthrymmudd; yr anrheithiwr a beidiodd, y mathrwyr a ddarfuant o'r tir.
5 A gorſedd-faingc a ddarperir mewn trugaredd, ac arni yr * eiſtedd *arno* mewn
* Dan. 7. 14. 27. Mic. 4. 7. Lu. 1. 33.

gwrieddoedd, o fewn gobell Dalyda, yn barnu ac yn ceisio barn, ac yn prysuro cyfawnder.

6 Clywsom * am falchder Moab (balch iawn yw) am ei falchder, a'i dra-balchder, a'i ddigllonedd: ond nid felly *y bydd* ei gelwyddau.

7 Am hyny * yr wyla Moab am Moab, pob vn a wla: am ſylfeini Cir-hareſeth y griddfenwch, yn ddiau hwy a darawyd.

8 Canys ‡ gwin-wydd Hesbon a wanhasant; ac am winwydden Sibmah, arglwyddi y cenhedloedd a ddrywasant ei phrif-winwydd hi; hyd Jazer y cyrhaeddasant; cyrwydrasant ar hyd yr anialwch; ei changhennau a ‡ ymledynnasant, ac a aethant tros y môr.

9 Am hyny y galaraf ag wylofain Jazer, gwyn wyddan Sibmah; dwrthâf di Hesbon, ac Elealeh â'm dagrau: canys ‡ ar dy ffrwythydd hâf, ac ‡ ar dy gynhaiaf y syrthiodd ‡ bloedd.

10 * Y llawenydd hefyd a'r gorfoledd a ddarfu o'r dolydd ‡ ni chanir, ac ni floeddir yn y gwinllannoedd: ni ſathr ſathrudd win yn y gwrysfeydd: gwnaethym iw bloedd gyfarfod beidio.

11 Am hyny y rhûa *fy* mynyeddau am Moab, fel telyn; a'm perfedd am Cir-Hareſ.

12 A phan weler fiino o Moab ar yr uchelfan, yna y daw *efe* iw gyſſegr i weddio, eithr ni thyccia iddo.

13 Dymma yr gair a lefarodd yr Arglwydd am Moab, er yr amſer hwnnw.

14 Ond yn awr y llefarodd yr Arglwydd, gan ddywedyd: o fewn tair blynedd, fel blynyddoedd gwâs cyflog, y dirmygir gogoniant Moab, a'r holl dyrfa fawr, a'r gweddill, *fydd* ychydig bach, ‡ o dirym.

P E N. XVII.

1 *Bygwth Syria, ac Israel.* 6 *Gwaeddfa a ymwrthyd â delw-addoliaeth:* 9 *A'r holl a gânt ddialedd am eu hanwiredd.* 12 *Gwae gelynion Israel.*

BAich Damaſcus. Wele Ddamaſcus wedi ei ſymmud o *fod* yn ddinas, a chwarnedd weithio a fydd hi.

2 Gwrthodwyd dinaſoedd Aroer: i ddiadellau y byddant, y rhai a orweddant, ac ni bydd a'i dychrynno.

3 A derfydd armddiffynfa o Ephraim, a brenhiniaeth o Ddamaſcus, a gweddill Syria: fel gogoniant meibion Israel y byddant, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Ac ar y dydd hwnnw y bydd i ogoniant Jacob feinhau, a braſter ei gig ef a gulhâ.

5 Ac *efe* a fydd fel pan gaſclo y cynhaiaf-wr yr ŷd, a medi â'i fraich y twyſennau: a bydd fel casglydd twyſennau yng-nymn Rephaim.

6 (Eithr ynddo y gadewir llofſion grawnwin, fel ſiccydwad olîwydden, *fef* dau neu dri o rawn ymlaen y brig, *a* phedwar neu bymp yn ei changhennau ffrwythlawn eithaf, medd Arglwydd Ddûw Israel.

7 Yn y dydd hwnnw yr edrych dŷn at ei wneuthur-wr, a'i lygaid a edrychant ar Sanct Israel:

8 Ac nid edrych am yr allorau, *y rhai ydynt* waith ei ddwylo; le nid edrych am yr hyn a wnaeth ei ſyſſiadi, na'r llwyni, na'r ‡ delwau.)

9 Yn y dydd hwnnw y bydd eu dinaſoedd cadarn, fel cangau wrthodedic, a'r brig, y rhai a adawſant o herwydd meibion Israel: ſella y bydd anghyfaneddfa.

10 O herwydd anghofiaſt o Dduw dy lechydwriaeth, ac ni chofiaſt graig dy gryfder: am hyny y planaſt blanigfain hyfryd, ac yr impiaſt hwynt â changhennau dieithr.

11 Y dydd y gwnai Pen blanigfain dyfu, a'r boreu y gwnai Pen hâdi ſblanu, eithr bydd y cynhaiaf ‡ yn ffoi ymmaith yn nydd dolur gofidus.

12 Gwae ‡ dyrfa genhedloedd lawer, fel cynnwrf y môr y cynhyrfant, ac i dwrlwg y bobloedd a drycinant fel ſŵn dyfroedd lawer.

13 Fel ſŵn dyfroedd lawer y cryccia y bobloedd: a Duw a'i ceryddu kwynt, a hwy a ffoant yn mhell, ac a erlidir fel pelfwyn mynydd o flaen y gwynt, ac fel ‡ peth yn treiglo gerbron corwynt.

14 Ac wele dralled ar bryd-nawn, a dyna y boreu ni bydd. Dyma ran y rhai a'n hanrheithiant ni, a chael-bwn y rhai a'n hyſpeiliant ni.

P E N. XVIII.

1 *Duw o ofal tros ei bobl, yn addfu diſtryw yr Ethiopiaid:* 7 *A'r dwyn o honyn y dant cyſlwyd i'r Eglwys.*

GWae † tîr ſy yn cyſodi ag adenydd, yr hwn *ſydd* tu hwnt i afonydd Ethiopia.

2 Yr hwn a hebrwng genhadau hyd y môr, ac ar hyd wynebau y dyfroedd, mewn llefrith hebryn, gan *ddywedyd*, ewch genhadon cyflym, at genhedlaeth walcaredic, ac yſpeiliedic, * at bobl ofnadwy, er pan ydynt, ac eſgo: ‡ cenhedlaeth wedi ei mathu a'i ſathru, yr hon ‡ yr yſpeiliodd yr afonydd ei thîr.

3 Holl drigolion y byd, a phreſſwyl-wŷr y ddaiar, gwelwch pan gyfodo efe faner ar y mynyddoedd, a chlywch pan wcano ag utgorn.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, byddaf lonydd, a mi a ſyſtyriaf ‡ yn fy anfoedd, megis gwres eglur ‡ ar lyſſiau, fel adwel gwlith yngwres cynhaiaf.

5 Canys o flaen cynhaiaf, pan fyddo y blodeuyn yn berffaith, a'r grawn-win ſurion yn addfedu yn y blodeuyn: efe a dyrr y brig ‡ chrymmanau, ac a dynn ymmaith, *ac* a dyrr y canghennau.

6 Gadewir hwynt yngyd i adar y mynyddoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac arnynt y bwrw yr adar yr hâf, a holl anifeiliaid y ddaiar a aiaſa arnynt.

7 Yr amſer hwnnw y dygir rhodd i Arglwydd y lluoedd, gan bobl walcaredic, ac yſpeiliedic: a chan bobl ofnadwy, er pan ydynt ac eſgo: canaid wedi ei mathu a'i ſathru, yr hon yr yſpeiliodd yr afonydd ei thîr, i le enw Arglwydd y lluoedd, *ſef* i fynydd Sion.

P E N. XIX.

1 *Gwrthdarddyd yr Aipht.* 11 *Yr ofydrwydd am ymddygiadau hwy,* 18 *Duw'r Aipht at yr Eglwys.*

2 ‡ *Cynghrair yr Aipht, Aſſyria, ac Israel.*

BAich yr Aipht. Wele'r Arglwydd yn marchogaeth ar gwmmwl yſcafn, ac efe a ddaw i'r Aipht, ac eulynnod yr Aipht a gynnhyrfant rhagddo ef: a chalon yr Aipht a dawdd yn ei chanol.

2 † Gyrraf hefyd yr Aiphtiaid yn erbyn yr Aiphtiaid, a hwy a * ymladdant bob vn yn erbyn ei frawd, a phob vn yn erbyn ei gymydog; dinas yn erbyn dinas, a theyrnas yn erbyn teyrnas.

3 Ac yſpryd yr Aipht a † ballu yn ei chanol, ac mi a † ddiddymmaf ei chynghor hi: yna y ymofynnant ag eulynnod, ac â ſwynyddion, ac a dewiniaid, ac â brud-wŷr.

4 Ac

Deut. 28. 58.
Neu, Cau. yn mefur ar ſatrin. Heb. Cau llwyn i llwyn, a rhod i rhod.
Neu, Ar ol ymlyn-ydd.
Neu, Yr ymaelodau.
Neu, Ar ol glaw.
Pen. 24. 1, 3.
Heb. Cymyſc rof.
Cron. 20. 22. Pen. 49. 26.
Heb. Dymchwel.
Heb. Ymgym-

4 Ac mi a gaeaf yr Aipht yn llaw Arglwydd
caled, a brenin cadarn a lywodraetha arnynt,
medd yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd.
5 A'r dyfrosedd a ddarfyddant o'r môr, yr
afon hefyd a â yn hesb, ac yn sych.
6 A hwy a droant yr afonydd ym mhell,
y ffrydiau ymddufyn a ddisyspyddir, ac a sych-
ant i sorrir ymmaith hob corsen, a helsan.
7 Y papur-frwyn wrth yr afon, ar lin yr
afon, a phob peth a hauwyd wrth yr afon, a
wywa, a chwelir, ac ni bydd mwy.
8 Y pysced-wŷr hefyd a drist˙ant, a'r rhai
oll a fwrian fachau i'r afonydd a alarant;
felly y rhai a danant rwydau ar hŷd wyneb
y dyfroedd, a lesgant.
9 Gwradwyddir hefyd y rhai a weithiant
fein-llin, a'r rhai a wnsant ‡ rwyd-waith.
10 A hwy a dorrir yn wrt˙ bwriadau, y rhai
oll a wnânt arganau a † physced-lynnau.
11 Diau ynfydion yw tywysogion Zoan,
cyngor doethion cynghor-wŷr Pharao aeth yn
ynfyd: pa fodd y dywedwch wrth Pharao,
mâb y doethion *ydwyf*, mâb hên frenhinoedd?
12 Mae hwynt? mae dy ddoethion? a mynegant'k yr awr hon, a gwybyddant pa gyngor
a gymmerodd Arglwydd y lluoedd yn erbyn
yr Aipht.
13 Tywysogion Zoan a ymfydasant, twyllwyd tywysogion Noph, a ‡ phennaethiaid eu
llwythau a hudasant yr Aipht.
14 Cymmysgodd yr Arglwydd ynddi yspryd gwrthnyffigrwydd, a hwy a wnaethant
i'r Aipht gyfeiliorni yn ei holl waith, fel y cyfeiliorna meddwyn yn ei chwdfa.
15 Ac ni bydd gwaith i'r Aipht, yr hwn a
wnelo y pen na'r gloren, y gangen na'r frwynen.
16 Y dydd hwnnw y bydd yr Aipht fel gwragedd: canys hi a ddychryna, ac a ofna
rhag ecydwad llaw Arglwydd y lluoedd, yr hon a yicydwa efe arni hi.
17 A bydd tir Juda yn arswyd i'r Aipht;
pwy bynnac a'i cofio hi, a ofna ynddo ei hun,
o herwydd cyngor Arglwydd y lluoedd, yr hwn
a gymmerodd efe yn ei herbyn hi.
18 Y dydd hwnnw y bydd pum dinas yn
nhir yr Aipht yn llefaru † laith Canaan, ac yn
tyngu i Arglwydd y lluoedd: dinas ‡ destryw
y gelwir yn.
19 Y dydd hwnnw y bydd allor i'r Arglwydd ynghanol tir yr Aipht, a cholofn i'r Arglwydd ger llaw ei chaeiyn hi.
20 Yn arwydd hefyd ac yn destiolaeth y
bydd, i Arglwydd y lluoedd yn nhir yr Aipht;
canys llefant ar yr Arglwydd o herwydd y
gorthrymwŷr, ac efe a enfyn iddynt achawdur,
a Phaarnaeth, ac efe a'i gwared hwynt.
21 A'r Arglwydd a adwenir gan yr Aipht;
fe yr Aiphtiaid a adwaenant yr Arglwydd yn y
dydd hwnnw: gwnânt hefyd aberth ac
offrwm, ac addunant addunedau i'r Arglwydd,
ac a'i talant.
22 Yr Arglwydd hefyd a dery yr Aipht;
efe a'i tery ac a'i hiachâ, hwythau a droant at
yr Arglwydd, ac efe a'i gwrendy hwynt, ac a'i
hiachâ hwynt.
23 A'r dydd hwnnw y bydd prif-ffordd o'r
Aipht i Assyria, ac yr â yr Assyriad i'r Aipht,
a'r Aiphtiad i Assyria: a'r Aiphtiaid gyd â'r
Assyriaid a wasanaethant.
24 Y dydd hwnnw y bydd Israel yn drydydd gyd â'r Aipht, ac a chyd ag Assyria, *sef*
yn fendith y fewn y tir.
25 Yr hwn a fendithia Arglwydd y lluoedd,
gan ddywedyd; bendigedic yw 'r Aipht fy
mhobl, ac Assyria gwaith fy nwylo; ac Israel
fy etifeddiaeth.

PEN. XX.

1 Arwydd a chyfiawn yn rhag-arwyddocau caethiwed yr Aipht ac Ethiopia.

YN y flwyddyn y daeth * Tartan i Asdod, (pan ddanfonodd Sargon brenin Assyria ef,) ac yr ymladdodd yn erbyn Asdod, ac a'i henillodd hi;
2 Yr amser hwnnw y bu gair yr Arglwydd trwy law Esay fab Amoz, gan ddywedyd, dôs a datrod y sach-lliain oddi am dy lwynau, a dioc dy esgidiau oddi am dy draed: ac efe a wnaeth felly, gan rodio yn noeth, ac heb esgidiau.
3 Dywedodd yr Arglwydd hefyd, megis y rhodiodd fy ngwas Esay yn noeth, ac heb esgidiau, dair blynedd, yn arwydd ac yn argoel yn erbyn yr Aipht, ac yn erbyn Ethiopia;
4 Felly yr arwain brenin Assyria gaethiwed yr Aipht, a chaethgiud Ethiopia, *sef* yn llangciau, a henaf-gwŷr, yn noethion, ac heb esgidiau, as yn din-noeth, yn † warth i'r Aipht.
5 Brawychant a chywilyddiant o achos Ethiopia eu gobaith hwynt; ac o achos yr Aipht, eu gogoniant hwy.
6 A'r dydd hwnnw y dywed preswylwŷr ‡ yr ynys hon, wele, fel hyn *y mae* ein gobaith ni, lle y ffoesom am gymmorth i'n gwared rhag brenin Assyria: a pha fodd y diangwn?

PEN. XXI.

1 Y Prophwyd wrth gwyno caethiwed ei bobl, mewn gweledigaeth yn gweled cwymp Babilon gan y Mediaid, a'r Persiaid. 11 Edom yn gwatwar y Prophwyd, a'i hannog i edifarhau. 13 Amser nodedig adfyd Arabia.

BAich anialwch y môr. Fel y mae corwynt yn y deheu yn myned trwodd, *felly* y daw o'r anialwch, o wlad ofnadwy.
2 Gweledigaeth galed a fynegwyd i mi, yr anffyddlon fydd yn anffyddloni, a'r dinistrudd fydd yn dinistrio: Elam, dring; Media, gwarchae; gwnaethym iw holl riddfan hi ddarfod.
3 Am hynny y llanwyd fy lwynau o ddolur, gwewyr a'm daliasant, fel gwewyr gwraig yn ecor; syrthiais wrth ei glywed, brawychais wrth ei weled.
4 Cyfeiliornodd fy nghalon, braw a'm dychrynodd, efe a † drôdd fy nghyfnos ddymunol yn ddychryn i mi.
5 Paratoa y bwrdd; gwilia yn y ddisgwilfa; bwyta, yf: cyfodwch dywysogion, enneiniwch y darian.
6 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, dôs, gosot wiliedydd, mynged yr hyn a welo.
7 Ac efe a welodd gerbyd, a dau o wŷr meirch; cerbyd asynnod, a cherbyd camelod, ac efe a yftyriodd yn ddyfal iawn dros ben.
8 Ac efe a lefodd, ‡ llew: fy Arglwydd, * ar y ddisgwilfa yr wyf 'n sefyll llw dydd yn wastad, ac ar fy nghadwriaeth yr ydwyf yn sefyl bôb nôs.
9 Ac wele, ymma y mae yn dyfod gerbyd o wŷr, a dau o wŷr meirch. ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, fyrthiodd, fyrthiodd * Babilon: a holl ddelwau cerfiedig ei duwiau hi a ddrylliodd efe i lawr.

‡ Neu, *Walth gwyn.* † Heb. *ffiliau.* † Heb. *llymaw i herbyn hyb.*

‡ Neu, *Llywodraeth-wyr.* Hebr. *Gwaglau.*

† Heb. *Gwefus.* ‡ Neu, *Hirfa, neu, yr hai.*

‡ Neu, *I wlad.*

† Heb. *Nothni.*

* 2 Bren. 18. 7.

† Heb. *Oyfadol.*

‡ Neu, *Sef llew.* * Hab. 2. 1.

* Jer. 51. 8. Dat. 14. 8. ac 18. 2.

10 O fy nyrniad, a ‡ chwedl fy llawr dyrnu: yr hyn a glywais gan Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, a fynegais i chwi.

11 Baich Dumah. Arnaf i mae'n galw o Seir; y gwiliedydd, beth am y nôs? y gwilliedydd, beth am y nôs?

12 Dywedodd y gwiliedydd, daeth y boreu a'r nôs hefyd: os ceisiwch, ceisiwch: dychwelwch, deuwch.

13 Baich ar Arabia. Yn y coed yn Arabia y llettewch chwi, ffordiddelion Dedanim.

14 ‡ Dygwch ddyfroedd i gyfarfod â'r sychedig, trigolion tîr Tema, ‡ achubwch flaen y cyrwydrus â'i fara.

15 O herwydd rhag cleddyfau y ffoesant, ‡ rhag y cleddyf noeth, a rhag y bŵa anhaeloc, a rhag trymder rhyfel.

16 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyn pan blwyddyn o fath blwyddyn gwâs cyflog, y darfydd hefyd holl anrhydedd Cedar.

17 A'r gweddill o rifedi † saethyddion gwyr cadyrn meibion Cedar, a lihair: canys Arglwydd Dduw Israel a'i dywedodd.

P E N. XXII.

1 Y Prophwyd yn cwyno dyfodiad y Perfaid i Jwdea: 8 Yn beio ar ei fyddinoedd ddynol, a'i llawenydd bydol hwy: 15 Yn prophwydo y diswyddiad Sobnah, 20 ac ŷ gyfodiad Eliacim yn ei le ef, yr hwn oedd arwydd o frenhiniaeth Christ.

BAich glyn gwelediaeth. Beth *a ddarfu* i ti yn awr, pan ddringaist ti oll i bennau y tai?

2 Ti yr hon wyt yn llawn terfysc, yn ddinas derfysgol, yn ddinas fawen: dy laddedigion ni laddwyd â chleddyf, na'th farw mewn rhyfel.

3 Dy holl dywysogion a gyd-ffoesant, gan y *perchen* bŵa y rhwymwyd hwynt: y rhai oll a gafwyd ynot a gyd-rwymwyd, y rhai a ffoesant o bell.

4 * Am hynny y dywedais, edrychwch oddiwrthif, † mi a wylaf yn chwerw, na lafuriwch fy nghyssuro am ddinistr merch fy mhobl.

5 O herwydd diwrnod blinder yw, a mathru, a dyryfni, gan Arglwydd Dduw'r lluoedd, ynglynn gweledigaeth, yn difurio y gaer, ac yn gweiddi i'r mynydd.

6 Elam hefyd a ddug y cawell â'athau, mewn cerbydau dynion, a gwŷr meirch: Cir hefyd a ddinoethodd y darian.

7 A bydd † dy ddyfrynioedd dewisol yn llawn o gerbydau, a'r gwŷr meirch a ymfyddinant ‡ tua'r porth.

8 Ac efe a ddinoethodd dô Juda, ac yn y dydd hwnnw yr edrychaist ar arfogaeth tŷ y goedwic:

9 A gwelsoch rwygiadau dinas Ddafydd, mai amlŷ oeddynt; a chasclasoch ddyfroedd y pyscodlyn isaf:

10 Rhifasoch hefyd dai Jerusalem, a thynnasoch y tai i lawr, i gadarnâu y mur.

11 A rhwng y ddau fûr y gwnaethoch lyn i ddyfroedd yr hên byscodlyn: ond nid edrychasoch am ei wnaethurwr, nid yfyrlasoch yr hwn a'i llunfodd ef yr yftalm.

12 A'r dydd hwnnw y gwahoddodd Arglwydd Dduw y lluoedd *ni* i wylofain, ac i alarnad, ac i foeledd, ac i ymwregyfu â sachlian:

13 Ac wele lawenydd, a gorfoledd, gan ladd gwartheg, a lladd defaid, gan fwyta cig, ac yfed gwin: † bwytawn ac yfwn, canys yfory meddwn, y byddwn farw.

14 A dacnuddiwyd dros fin y clywodd Arglwydd y lluoedd: yn ddîau ni bydd yr anwiredd hyn, hyd oni byddoch farw, medd Arglwydd Dduw y lluoedd.

15 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, cerdda, dôs at y tryfforydd hwn, *fef* at Sobna, yr hwn ŷdd ben-eudy, *a dywed*,

16 Beth fydd i ti yma? a pha'y *fydd* gennit ti yma, pan dryclaaist i ti ymma feddi, ‡ fel yr hwn a dryclai ei feddi yn ychel, ac a naddai lîdo ei hun drigfa mewn craig?

17 Wele'r Arglwydd ‡ yn dy fodo di â chaethiwed † toft, a chan wifco, a'th wifc di.

18 Gan dreiglo i'th dreiglo di *fel* tryglo pêl i wlâd ehang: yno y byddi farw, ac yno *y bydd* cerbydau dy ogoniant yn warth i dŷ dy feiftr.

19 Yna i'th yrraf o'th fafyllfa, ac o'th fafyllfa y dinistria efe di.

20 Ac yn y dydd hwnnw y galwaf ar fy ngwâs Eliacim fab Hilciah:

21 A'th wisc di hefyd y gwiscaf ef, ac i'th wregys di y nerthaf ef; a thân ei law ef y rhoddaf dy lywodraeth di, ac efe a fydd yn dâd i breiftwyfwŷr Jerusalem, ac i dŷ Juda.

22 Rhoddaf hefyd agoriad tŷ Ddafydd ar ei yſcwydd ef; * yna yr agyr efe, ac ni *bydd* a gaeo; ac efe a gae, ac ni *bydd* a agoro.

23 A mi a'i ffeithiaf ef, fel hoel mewn man ffeithr, ac efe a fydd yn orfeddfa gogoneſant i dŷ ei dâd.

24 Ac arno ef y crogant holl ogoniant tŷ ei dâd, hil a heppil; yr holl fân lefri; o'r lleſtri meillau, hyd yr holl † offer cerdd.

25 Yn y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, y fymmudir yr hoel a hoeliwyd yn y man ffeithr, a hi a dorrir, ac a fyrth: corrir hefyd y llwyth *oedd* arni, canys Arglwydd y lluoedd a'i dywedodd.

P E N. XXIII.

1 Gofidiau gwympp Tyrus. 17 Ei trwsh ddychwelfiad hwy.

BAich Tyrus. Llongau Tarfis, vdwch; canys anrheithiwyd *hi*, fel nad oes na thŷ, na chynnedd: o dir Chittim y datcuddiwyd iddynt.

2 Diflewch drigolion yr ynys, yr hon y mae marchnadyddion Zidon, y rhai fy yn tramwy'r môr, yn dy lenwi.

3 Ac wrth ddyfroedd lawer, hâd Sihor, cynhaiaf yr afon *yw* ei chnwd hi: felly marchnadfa cenhedloedd yw hi.

4 Cywilyddia Zidon, canys y môr, *ie* cryfder y môr a lefarodd, gan ddywedyd; nid ymddygais, ac nid eſgorais, ni fegais wŷr ieuainge ychwaith, ac ni fithrinais forwynion.

5 Megis wrth glywed ſôn am yr Aiphtiaid, yr ymofidiant wrth glywed ſôn am Tyrus.

6 Ewch trofodd i Tarfis, vdwch, preſwylwŷr yr ynys.

7 Ai hon yw eich *dinas* lawen chwi, yr hon y mae ei hynafiaeth er y dyddiau gynt? ei thraed a'i dygant hi, i ymdaith † i bell.

8 Pwy a gynghorodd hyn yn erbyn Tyrus goronoc: yr hon *yr ydoedd* ei marchnatawyr yn dywyſogion, a'i marſiand-wŷr yn benaduriaid y ddaear?

9 Arglwydd y lluoedd a fynhadodd hyn, i ddifwyno balchder pôb gogoneſant, *ac* i ddirmygu holl benaduriaid y ddaear.

10 Dos

‡ Heb. *blch.*

‡ Neu, *Dynafant.* ‡ Neu, *Arabiafant.* ‡ Neu, *Rhag ofn,* Heb. *Rhag wyneb.*

† Heb. *Bwytâ.*

* Jerem. 2. 19. & 9. 1. † Heb *Bi a fyddai ei chwerw wrth wyla.*

† Heb. *Drwy'i dy ddyfryniau moeda.* ‡ Neu, *Yn y porth.*

‡ Neu, *O yr hon* Ver. 16. ‡ Neu, *Yr hon a'th arabuddiodd.* *di a gerchodd* *gaddaug, a chan wifco a'th wiſcodd di.*

Ver. 18. *Gan dreiglo, &c.* † Heb. *Gwr.*

* Job. 12. 14. Dat. 3. 7.

‡ Neu. *Lefri ar ſarnau.*

10 Dôs drwy dy wlâd fel afon, ô merch Tarſis: nid oes † rwym mwyach.

11 Eſtynnodd ei law ar y môr; dychrynodd y teyrnaſoedd: gorchymynnodd yr Arglwydd ‡ am † ddinas y farſiandiaeth, ddinyſtrio ei chaderndi.

12 Ac efe a ddywedodd, ni chei orfoleddu mwyach, yr orthrymmedig forwyn merch Zidon, cyfod dôs i Chittim; yno ychwaith ni bydd llonyddwch.

13 Wele dîr y Caldeaid, nid oedd y bobl hyn oes i Aſſur ei ſylfaenu hi i drigolion yr anialwch: derchafaſant ei thyrau, cyfodaſant ei phalaſau, ac efe a'i tynnodd hi i lawr.

14 Llongau Tarſis, udwch; canys anrheithiwyd eich perth.

15 A'r dydd hwnnw yr anghofir Tyrus ddeng-mhlynedd a thrugain, megis dyddiau yn brenin: ym mhen y deng-mhlynedd a thrugain, † y cân Tyrus megis puttain.

16 Cymmer y delyn, amgylchyna'r ddinas, ei buttain anghofiedig; cân gaedd yn dda; cân lawer fel y'th gofier.

17 Ac ym mhen y deng-mhlynedd a thrugain, yr Arglwydd a ymwel â Tyrus, a hi a ddychwel at ei helw, ac a butteinia â holl deyrnaſoedd y byd, ar wyneb y ddaiar.

18 Ynâ y bydd ei marchnad, a'i helw, yn ſancteiddrwydd i'r Arglwydd: ni thryſorir ac ni'ſ cadwrir; canys eiddo y rhai a drigant o flaen yr Arglwydd fydd ei marſiandiaeth, i fwytta yn ddigonol, ac yn ddillad † parhaus.

P E N. XXIV.

1 Teſtiw ſymmedigaethau Duw ar y wlad. 13 Y llawen gledfeu y gweddill Duw, 16 Y dreiſiwyr Duw ei deyrnaſu yn ei ſyrneddigaethau.

WEle, yr Arglwydd yn gwneuthur y ddaiar yn wâg, ac yn ei difwyno hi; canys efe a ddadymchwel ei hwyneb hi, ac a waſcar ei thrigolion.

2 Ynâ y bydd yr vn fluryd i'r bobl ac i'r * offeiriad, i'r gwâs ac i'w feiſtr, i'r llawforwyn ac i'w meiſtres, i'r prynedd ac i'r gwerthuddi, i'r hwn a roddo, ac i'r hwn a gymmero achwyn, i'r hwn a gymmero lôg, ac i'r hwn a dalo lôg iddo.

3 Gan waghâu y gwagheir, a chan yſpeilio yſpeilir y wlâd; canys yr Arglwydd a lafarodd y gair hwn.

4 Galarodd a diſtannodd y ddaiar; lleſcâodd a dadwiniodd y byd; dihoenodd † pobl feiſtion y ddaiar.

5 Y ddaiar hefyd a halogwyd tan ei phreſſwyl-wŷr, canys troſeddaſant y cyfreithiau, newidiaſant y deddfau, diddymmaſant y cyfammod tragywyddol.

6 Am hyny mellâith a yſſodd y tîr, a'r rhai oedd yn trigo ynddo a anrheithiwyd: am hyny preſſwyl-wŷr y tîr a loſcwyd, ac ychydig ddynion a adawyd.

7 Galarpâd y gwin, lleſcâodd y win-wŷdden, y rhai llawen galon oll a riddfanaſant.

8 * Darfu llawenydd y cympanau, peidiodd trwſt y gorfoledd-wŷr, darfu hyfrydwch y delyn.

9 Nid yfant win dan ganu, chwerw fydd diod gref i'r rhai a'i hyfant.

10 Dryllîwyd y ddinas wagedd, caewyd pôb ty, fel na ddaeler i mewn.

11 Y mae llefain am win yn yr heolydd, tywyllodd pôb llawenydd; hyfrydwch y tîr a ſudodd ymmaith.

12 Yn y ddinas y gadawyd anghyfanneddrwydd, ag anrhaith hefyd y dorllis y porth.

13 Oblegid bydd o fewn y tîr, ymmyſg y bobloedd, megis eſcydwad oliwydden, ac fel grawn lloſta, pan ddarffo cynhaiaf y gwin.

14 Hwy a ddercheſant eu llêf, ac a ganant; o herwydd godidawgrwydd yr Arglwydd, a bloeddiant o'r môr.

15 Am hyny gogoneiddwch yr Arglwydd, yn y ‡ dyffrynnoedd; enw Arglwydd Ddûw Iſrael, yn ynyſoedd y môr.

16 O † eithafoedd y ddaiar y clywſom gânidau, ſef gogoniant i'r cyfiawn: a dywedais, † ô fy nghulni, ô fy nghulni, gwae fi, y rhai anffyddlon a wnaethant yn anffyddlon, ie yn gwnaeth yr anffyddlon o'r fath anffyddlon.

17 Dychryn, a ffôs, a magl ſydd arnat, breſſwyliudd y ddaiar.

18 A'r hwn a ffŷ rhag trwſt y dychryn, a ſyrth yn * y ffôs; a'r hwn a gyfodo o ganol y ffôs, a ddelir yn y fagl: o herwydd ffeneſtri o'r uchelder a agorwyd, a ſeiliau y ddaiar ſydd yn crynu.

19 Gan ddryllio 'r ymddryllioddy ddaiar, gan rwygo 'r ymrwygoddy ddaiar; gan ſymmud yr ymſymmudoddy ddaiar.

20 Y ddaiar gan ſymmud a ymſymmud fel meddwyn, ac a ymſigla megis bwth; a'i chamwedd ſydd trwm arni, a hi a ſyrth ac ni chyfyd mwy.

21 Yr amſer hwnnw 'r ymwel yr Arglwydd â llû 'r uchel, yr hwn ſydd yn yr uchelder; ac â brenhinoedd y ddaiar, ar y ddaiar.

22 A chaeſtir hwynt † fel y caeſtir carcharorion, mewn daiar-dŷ, a hwy a garcherir mewn carchar, ac yn mhen llawer o ddyddiau ſ yr ymwelir â hwynt.

23 Yna y * fleuad a wilia, a'r haul a gywilyddia, pan deyrnaſo Arglwydd y lluoedd yn mynydd Sion, ac yn Jeruſalem, ac o flaen ei henuriaid, ‡ mewn gogoniant.

P E N. XXV.

1 Y Prophwyd yn molianna Duw, am ei ſymmedigaethau, 6 Am ei ddoniau gwaredol, 9 Ac am ei orfoleddus iechydwriaeth.

O Arglwydd, ſy Nuw ydwyt, derchafaf di, moliannaf dy enw, canys gwneuthoſt ryfeddodau; dy gynghorion er yſtalm ſydd wirioneſâd a ſicrwydd.

2 Canys goſodaiſt ddinas yn bentwr, a thref gaddarn yn garnedd: palas diethriad, ſel na byddo ddinas: nid adeiledir hi byth.

3 Am hyny pobl nerthol a'th ogoneiddia, dinas y cenhedloedd ofnadwy a'th arſwyda;

4 Canys buoſt nerth i'r tlawd, a chadernid i'r anghenog yn ei gyfyngder, yn nodded rhag tarthedâ, yn gyſcod rhag gwres, pan oedd gwynt y cadyrn fel tymhedâ yn erbyn mur.

5 Fel gwres mewn ſychder y daroſtyngi dwrwſ diethriaid: *ſef* gwres â chyſcod cwmwl: daroſtyngir canpen yr ofnadwyy.

6 Ac Arglwydd y lluoedd a wna i'r holl bobloedd yn y mynydd hwn, wledd o baſcedigion, gwledd o ſoyw-win, o baſcedigion breſion, a gloyw-win puredig.

7 Ac efe a † ddifa, yn y mynydd hwn, y ‡ gorchudd ſydd yn gorchuddio yr holl bobloedd; a'r llen, yr hon a daenyd ar yr holl genhedloedd.

† Heb. rwyg.
‡ Neu, yn erbyn.
† Heb. Canaan.
† Heb. y bydd i Tyrus megis cân puttain.
† Heb. ben.
* Hoſ. 4. 9.
‡ Neu, tywyll.
† Heb. ychder pobl y ddaiar.
* Jer. 7. 34. & 16. 9 & 25. 10. Ezec. 26. 13. Hoſ. 2. 11.
† Heb. ddilas.
‡ Neu, iar.
1 Heb. aſcell.
Heb. † ô fy nghulni, ô fy nghulni
Neu, fy nhristwch i mi.
* Jer. 48. 44.
† Heb. a chaſtiſad ddarbodus.
1 Neu, i chwi yngan yn ddiſtaw-rwydd. Ver. 10.
Ezec. 32. 7. Joel. 2. 31. & 3. 15.
‡ Neu, ymysg.
† Heb. ben.
‡ Heb. ben.
* Dat. 19. 6.
† Heb. ben.
‡ Heb. ben.
† Heb. ben.
‡ Heb. ben.
† Heb. ben.
‡ Heb. ben

3 Thou wilt keep him in perfect peace, whose mind is stayed on thee: because he trusteth in thee.

4 Trust ye in the LORD for ever: for in the LORD JEHOVAH is everlasting strength:

5 For he bringeth down them that dwell on high; the lofty city, he layeth it low; he layeth it low even to the ground; he bringeth it even to the dust.

6 The foot shall tread it down, even the feet of the poor, and the steps of the needy.

7 The way of the just is uprightness: thou, most upright, dost weigh the path of the just.

8 Yea, in the way of thy judgments, O LORD, have we waited for thee; the desire of our soul is to thy name, and to the remembrance of thee.

9 With my soul have I desired thee in the night; yea, with my spirit within me will I seek thee early: for when thy judgments are in the earth, the inhabitants of the world will learn righteousness.

10 Let favour be shewed to the wicked, yet will he not learn righteousness: in the land of uprightness will he deal unjustly, and will not behold the majesty of the LORD.

11 LORD, when thy hand is lifted up, they will not see: but they shall see, and be ashamed for their envy at the people; yea, the fire devoureth thine enemies.

12 LORD, thou wilt ordain peace for us: for thou also hast wrought all our works in us.

13 O LORD our God, other lords besides thee have had dominion over us: but by thee only will we make mention of thy name.

14 They are dead, they shall not live; they are deceased, they shall not rise: therefore hast thou visited and destroyed them, and made all their memory to perish.

15 Thou hast increased the nation, O LORD, thou hast increased the nation: thou art glorified: thou hast removed it far unto all the ends of the earth.

16 LORD, in trouble have they visited thee, they poured out a prayer when thy chastening was upon them.

17 Like as a woman with child, that draweth near the time of her delivery, is in pain, and crieth out in her pangs; so have we been in thy sight, O LORD.

18 We have been with child, we have been in pain, we have as it were brought forth wind; we have not wrought any deliverance in the earth; neither have the inhabitants of the world fallen.

19 Thy dead men shall live, together with my dead body shall they arise. Awake and sing, ye that dwell in dust: for thy dew is as the dew of herbs, and the earth shall cast out the dead.

20 Come, my people, enter thou into thy chambers, and shut thy doors about thee: hide thyself as it were for a little moment, until the indignation be overpast.

21 For, behold, the LORD cometh out of his place to punish the inhabitants of the earth for their iniquity: the earth also shall disclose her blood, and shall no more cover her slain.

CHAP. XXVII.

1 *In the day of the Messiah, God will punish the devil, and all his followers.* 2 *He will preserve his church, and gather his people.*

IN that day the LORD with his sore and great and strong sword shall punish leviathan the piercing serpent, even leviathan that crooked serpent; and he shall slay the dragon that is in the sea.

2 In that day sing ye unto her, A vineyard of red wine.

3 I the LORD do keep it; I will water it every moment: lest any hurt it, I will keep it night and day.

4 Fury is not in me: who would set the briers and thorns against me in battle? I would go through them, I would burn them together.

5 Or let him take hold of my strength, that he may make peace with me; and he shall make peace with me.

6 He shall cause them that come of Jacob to take root: Israel shall blossom and bud, and fill the face of the world with fruit.

7 Hath he smitten him as he smote those that smote him? or is he slain according to the slaughter of them that are slain by him?

8 In measure, when it shooteth forth, thou wilt debate with it: he stayeth his rough wind in the day of the east wind.

9 By this therefore shall the iniquity of Jacob be purged; and this is all the fruit to take away his sin; when he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in sunder, the groves and images shall not stand up.

10 Yet the defenced city is desolate, and forsaken like a wilderness: there shall the calf feed, and there shall he lie down, and consume the branches thereof.

11 When the boughs thereof are withered, they shall be broken off: the women come, and set them on fire: for it is a people of no understanding: therefore he that made them will not have mercy on them, and he that formed them will show them no favour.

12 And it shall come to pass in that day, that the LORD shall beat off from the channel of the river unto the stream of Egypt, and ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

13 And it shall come to pass in that day, that the great trumpet shall be blown, and they shall come which were ready to perish in the land of Assyria, and the outcasts in the land of Egypt, and shall worship the LORD in the holy mount at Jerusalem.

CHAP. XXVIII.

1 *The destruction of Samaria.* 5 *The LORD will be a crown to his people.* 7 *The drunkenness of the priests and prophets.* 9 *They mock Isaiah.* 11 *He threatens them with captivity.* 14 *He exhorts the scornful men to hear the word of the LORD.* 16 *Christ is the foundation of the church.* 23 *Isaiah exhorts them to hearken unto him.* 29 *The wisdom of God is wonderful.*

WOE to the crown of pride, to the drunkards of Ephraim, whose glorious beauty is a fading flower, which are on the head of the fat valleys of them that are overcome with wine!

2 Behold, the LORD hath a mighty and strong one, which as a tempest of hail and a destroying storm, as a flood of mighty waters overflowing, shall cast down to the earth with the hand.

3 The crown of pride, the drunkards of Ephraim, shall be trodden under feet:

4 And the glorious beauty, which is on the head of the fat valley, shall be a fading flower, and as the hasty fruit before the summer; which when he that looketh upon it seeth, while it is yet in his hand he eateth it up.

5 In that day shall the LORD of hosts be for a crown of glory, and for a diadem of beauty, unto the residue of his people,

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, and for strength to them that turn the battle to the gate.

7 But they also have erred through wine, and through strong drink are out of the way; the priest and the prophet have erred through strong drink, they are swallowed up of wine, they are out of the way through strong drink; they err in vision, they stumble in judgment.

8 For all tables are full of vomit and filthiness, so that there is no place clean.

9 Whom shall he teach knowledge? and whom shall he make to understand doctrine? them that are weaned from the milk, and drawn from the breasts.

10 For precept must be upon precept, precept upon precept; line upon line, line upon line; here a little, and there a little:

11 For with stammering lips and another tongue will he speak to this people.

12 To whom he said, This is the rest wherewith ye may cause the weary to rest; and this is the refreshing: yet they would not hear.

13 But the word of the LORD was unto them precept upon precept, precept upon precept; line upon line, line upon line; here a little, and there a little; that they might go, and fall backward, and be broken, and snared, and taken.

14 Wherefore hear the word of the LORD, ye scornful men, that rule this people which is in Jerusalem.

15 Because ye have said, We have made a covenant with death, and with hell are we at agreement, when the overflowing scourge shall pass through, it shall not come unto us: for we have made lies our refuge, and under falsehood have we hid ourselves:

16 Therefore thus saith the Lord GOD, Behold, I lay in Zion for a foundation a stone, a tried stone, a precious corner stone, a sure foundation: he that believeth shall not make haste.

17 Judgment also will I lay to the line, and righteousness to the plummet: and the hail shall sweep away the refuge of lies, and the waters shall overflow the hiding place.

18 And your covenant with death shall be disannulled, and your agreement with hell shall not stand; when the overflowing scourge shall pass through, then ye shall be trodden down by it.

19 From the time that it goeth forth it shall take you: for morning by morning shall it pass over, by day and by night: and it shall be a vexation only to understand the report.

20 For the bed is shorter than that a man can stretch himself on it: and the covering narrower than that he can wrap himself in it.

21 For the LORD shall rise up as in mount Perazim, he shall be wroth as in the valley of Gibeon, that he may do his work, his strange work; and bring to pass his act, his strange act.

22 Now therefore be ye not mockers, lest your bands be made strong: for I have heard from the Lord GOD of hosts a consumption, even determined upon the whole earth.

23 Give ye ear, and hear my voice; hearken, and hear my speech.

24 Doth the ploughman plough all day to sow? doth he open and break the clods of his ground?

25 When he hath made plain the face thereof, doth he not cast abroad the fitches, and scatter the cummin, and cast in the principal wheat and the barley and the rie in their place?

26 For his God doth instruct him to discretion, and doth teach him.

27 For the fitches are not threshed with a threshing instrument, neither is a cart wheel turned about upon the cummin; but the fitches are beaten out with a staff, and the cummin with a rod.

28 Bread corn is bruised; because he will not ever be threshing it, nor break it with the wheel of his cart, nor bruise it with his horsemen.

29 This also cometh forth from the LORD of hosts, which is wonderful in counsel, and excellent in working.

CHAP. XXIX.

1 *The destruction of Jerusalem.* 5 *The multitude of the enemies shall be destroyed.* 9 *The prophets and seers are blinded.* 13 *The hypocrisy of the people.* 15 *The counsel of the wicked.* 17 *The conversion of the Gentiles.* 22 *The deliverance of the church.*

WOE to Ariel, to Ariel, the city where David dwelt! add ye year to year; let them kill sacrifices.

2 Yet I will distress Ariel, and there shall be heaviness and sorrow: and it shall be unto me as Ariel.

3 And I will camp against thee round about, and will lay siege against thee with a mount, and I will raise forts against thee.

4 And thou shalt be brought down, and shalt speak out of the ground, and thy speech shall be low out of the dust, and thy voice shall be, as of one that hath a familiar spirit, out of the ground, and thy speech shall whisper out of the dust.

5 Moreover the multitude of thy strangers shall be like small dust, and the multitude of the terrible ones shall be as chaff that passeth away: yea, it shall be at an instant suddenly.

6 Thou shalt be visited of the LORD of hosts with thunder, and with earthquake, and great noise, with storm and tempest, and the flame of devouring fire.

7 And the multitude of all the nations that fight against Ariel, even all that fight against her and her munition, and that distress her, shall be as a dream of a night vision.

8 It shall even be as when a hungry man dreameth, and behold he eateth; but he awaketh, and his soul is empty: or as when a thirsty man dreameth, and behold he drinketh; but he awaketh, and, behold, he is faint, and his soul hath appetite: so shall the multitude of all the nations be, that fight against mount Zion.

9 Stay yourselves, and wonder; cry ye out, and cry: they are drunken, but not with wine; they stagger, but not with strong drink.

10 For the LORD hath poured out upon you the spirit of deep sleep, and hath closed your eyes: the prophets and your rulers, the seers hath he covered.

11 And the vision of all is become unto you as the words of a book that is sealed, which men deliver to one that is learned, saying, Read this, I pray thee: and he saith, I cannot; for it is sealed:

12 And the book is delivered to him that is not learned, saying, Read this, I pray thee: and he saith, I am not learned.

13 Wherefore the Lord said, Forasmuch as this people draw near me with their mouth, and with their lips do honour me, but have removed their heart far from me, and their fear toward me is taught by the precept of men:

14 Therefore, behold, I will proceed to do a marvellous work among this people, even a marvellous work and a wonder: for the wisdom of their wise men shall perish, and the understanding of their prudent men shall be hid.

15 Woe unto them that seek deep to hide their counsel from the LORD, and their works are in the dark, and they say, Who seeth us? and who knoweth us?

16 Surely your turning of things upside down shall be esteemed as the potter's clay: for shall the work say of him that made it, He made me not? or shall the thing framed say of him that framed it, He had no understanding?

17 Is it not yet a very little while, and Lebanon shall be turned into a fruitful field, and the fruitful field shall be esteemed as a forest?

18 And in that day shall the deaf hear the words of the book, and the eyes of the blind shall see out of obscurity, and out of darkness.

19 The meek also shall increase their joy in the LORD, and the poor among men shall rejoice in the Holy One of Israel.

20 For the terrible one is brought to nought, and the scorner is consumed, and all that watch for iniquity are cut off:

21 That make a man an offender for a word, and lay a snare for him that reproveth in the gate, and turn aside the just for a thing of nought.

22 Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob, Jacob shall not now be ashamed, neither shall his face now wax pale.

23 But when he seeth his children, the work of my hands, in the midst of him, they shall sanctify my name, and sanctify the Holy One of Jacob, and shall fear the God of Israel.

24 They also that erred in spirit shall come to understanding, and they that murmured shall learn doctrine.

CHAP. XXX.

1 *The rebellion of the people.* 8 *The vision is commanded to be written.* 9 *The rebellious people.* 15 *The strength of the people is in trusting in God.* 18 *God will be merciful to his people.* 27 *The destruction of the Assyrians.*

WOE to the rebellious children, saith the LORD, that take counsel, but not of me; and that cover with a covering, but not of my spirit, that they may add sin to sin:

2 That walk to go down into Egypt, and have not asked at my mouth; to strengthen themselves in the strength of Pharaoh, and to trust in the shadow of Egypt!

3 Therefore shall the strength of Pharaoh be your shame, and the trust of the shadow of Egypt your confusion.

4 For his princes were at Zoan, and his ambassadors came to Hanes.

5 They were all ashamed of a people that could not profit them, nor be an help nor profit, but a shame, and also a reproach.

6 The burden of the beasts of the south: into the land of trouble and anguish, from whence come the young and old lion, the viper and fiery flying serpent, they will carry their riches upon the shoulders of young asses, and their treasures upon the bunches of camels, to a people that shall not profit them.

7 For the Egyptians shall help in vain, and to no purpose: therefore have I cried concerning this, Their strength is to sit still.

8 Now go, write it before them in a table, and note it in a book, that it may be for the time to come for ever and ever:

9 That this is a rebellious people, lying children, children that will not hear the law of the LORD:

10 Which say to the seers, See not; and to the prophets, Prophesy not unto us right things, speak unto us smooth things, prophesy deceits:

11 Get you out of the way, turn aside out of the path, cause the Holy One of Israel to cease from before us.

12 Wherefore thus saith the Holy One of Israel, Because ye despise this word, and trust in oppression and perverseness, and stay thereon:

13 Therefore this iniquity shall be to you as a breach ready to fall, swelling out in a high wall, whose breaking cometh suddenly at an instant.

14 And he shall break it as the breaking of the potter's vessel that is broken in pieces; he shall not spare: so that there shall not be found in the bursting of it a sherd to take fire from the hearth, or to take water withal out of the pit.

15 For thus saith the Lord GOD, the Holy One of Israel, In returning and rest shall ye be saved; in quietness and in confidence shall be your strength: and ye would not.

16 But ye said, No; for we will flee upon horses; therefore shall ye flee: and, We will ride upon the swift; therefore shall they that pursue you be swift.

17 One thousand shall flee at the rebuke of one; at the rebuke of five shall ye flee: till ye be left as a beacon upon the top of a mountain, and as an ensign on a hill.

18 And therefore will the LORD wait, that he may be gracious unto you, and therefore will he be exalted, that he may have mercy upon you: for the LORD is a God of judgment: blessed are all they that wait for him.

19 For the people shall dwell in Zion at Jerusalem: thou shalt weep no more: he will be very gracious unto thee at the voice of thy cry; when he shall hear it, he will answer thee.

20 And though the Lord give you the bread of adversity, and the water of affliction, yet shall not thy teachers be removed into a corner any more, but thine eyes shall see thy teachers:

21 And thine ears shall hear a word behind thee, saying, This is the way, walk ye in it, when ye turn to the right hand, and when ye turn to the left.

22 Ye shall defile also the covering of your graven images of silver, and the ornament of your molten images of gold: thou shalt cast them away as a menstruous cloth; thou shalt say unto it, Get thee hence.

23 Then shall he give the rain of thy seed, that thou shalt sow the ground withal; and bread of the increase of the earth, and it shall be fat and plenteous: in that day shall thy cattle feed in large pastures.

24 The oxen likewise and the young asses that ear the ground shall eat clean provender, which hath been winnowed with the shovel and with the fan.

25 And there shall be upon every high mountain, and upon every high hill, rivers and streams of waters in the day of the great slaughter, when the towers fall.

26 Moreover the light of the moon shall be as the light of the sun, and the light of the sun shall be sevenfold, as the light of seven days, in the day that the LORD bindeth up the breach of his people, and healeth the stroke of their wound.

27 Behold, the name of the LORD cometh from far, burning with his anger, and the burden thereof is heavy: his lips are full of indignation, and his tongue as a devouring fire:

28 And his breath, as an overflowing stream, shall reach to the midst of the neck, to sift the nations with the sieve of vanity: and there shall be a bridle in the jaws of the people, causing them to err.

29 Ye shall have a song, as in the night when a holy solemnity is kept; and gladness of heart, as when one goeth with a pipe to come into the mountain of the LORD, to the mighty One of Israel.

30 And the LORD shall cause his glorious voice to be heard, and shall shew the lighting down of his arm, with the indignation of his anger, and with the flame of a devouring fire, with scattering, and tempest, and hailstones.

31 For through the voice of the LORD shall the Assyrian be beaten down, which smote with a rod.

32 And in every place where the grounded staff shall pass, which the LORD shall lay upon him, it shall be with tabrets and harps: and in battles of shaking will he fight with it.

33 For Tophet is ordained of old; yea, for the king it is prepared; he hath made it deep and large: the pile thereof is fire and much wood; the breath of the LORD, like a stream of brimstone, doth kindle it.

CHAP. XXXI.

1 *The destruction of the Assyrians.* 4 *The LORD will protect his people.* 6 *The idols shall be cast away.* 8 *The Assyrians shall be destroyed.*

WOE to them that go down to Egypt for help; and stay on horses, and trust in chariots, because they are many; and in horsemen, because they are very strong; but they look not unto the Holy One of Israel, neither seek the LORD!

2 Yet he also is wise, and will bring evil, and will not call back his words: but will arise against the house of the evildoers, and against the help of them that work iniquity.

3 Now the Egyptians are men, and not God; and their horses flesh, and not spirit. When the LORD shall stretch out his hand, both he that helpeth shall fall, and he that is holpen shall fall down, and they all shall fail together.

4 For thus hath the LORD spoken unto me, Like as the lion and the young lion roaring on his prey, against which when a multitude of shepherds is called forth against him, will not be afraid of their voice, nor abase himself for the noise of them: so shall the LORD of hosts come down, to fight upon mount Zion, and upon the hill thereof.

5 As birds flying, so will the LORD of hosts defend Jerusalem; defending also he will deliver it; and passing over he will preserve it.

6 Turn ye unto him from whom the children of Israel have deeply revolted.

7 For in that day every man shall cast away his idols of silver, and his idols of gold, which your own hands have made unto you for a sin.

8 Then shall the Assyrian fall with the sword, not of a mighty man; and the sword, not of a mean man, shall devour him: but he shall flee from the sword, and his young men shall become tributaries.

9 And he shall pass over to his strong hold for fear, and his princes shall be afraid of the ensign, saith the LORD, whose fire is in Zion, and his furnace in Jerusalem.

CHAP. XXXII.

1 *The righteous reign of Christ.* 9 *The women are reproved.* 15 *The plentiful effusion of the Spirit.* 17 *The fruit of righteousness.*

BEHOLD, a king shall reign in righteousness, and princes shall rule in judgment.

2 And a man shall be as an hiding place from the wind, and a covert from the tempest; as rivers of water in a dry place, as the shadow of a great rock in a weary land.

3 And the eyes of them that see shall not be dim, and the ears of them that hear shall hearken.

4 The heart also of the rash shall understand knowledge, and the tongue of the stammerers shall be ready to speak plainly.

5 The vile person shall no more be called liberal, nor the churl said to be bountiful.

6 For the vile person will speak villany, and his heart will work iniquity, to practise hypocrisy, and to utter error against the LORD, to make empty the soul of the hungry, and he will cause the drink of the thirsty to fail.

7 The instruments also of the churl are evil: he deviseth wicked devices to destroy the poor with lying words, even when the needy speaketh right.

8 But the liberal deviseth liberal things; and by liberal things shall he stand.

9 Rise up, ye women that are at ease; hear my voice, ye careless daughters; give ear unto my speech.

10 Many days and years shall ye be troubled, ye careless women: for the vintage shall fail, the gathering shall not come.

11 Tremble, ye women that are at ease; be troubled, ye careless ones: strip you, and make you bare, and gird sackcloth upon your loins.

12 They shall lament for the teats, for the pleasant fields, for the fruitful vine.

13 Upon the land of my people shall come up thorns and briers; yea, upon all the houses of joy in the joyous city:

14 Because the palaces shall be forsaken; the multitude of the city shall be left; the forts and towers shall be for dens for ever, a joy of wild asses, a pasture of flocks;

15 Until the spirit be poured upon us from on high, and the wilderness be a fruitful field, and the fruitful field be counted for a forest.

16 Then judgment shall dwell in the wilderness, and righteousness remain in the fruitful field.

17 And the work of righteousness shall be peace; and the effect of righteousness quietness and assurance for ever.

18 And my people shall dwell in a peaceable habitation, and in sure dwellings, and in quiet resting places;

19 When it shall hail, coming down on the forest; and the city shall be low in a low place.

20 Blessed are ye that sow beside all waters, that send forth the feet of the ox and the ass.

CHAP. XXXIII.

1 *The destruction of the destroyer.* 2 *The prayer of the church.* 5 *The LORD is exalted.* 7 *The distress of the people.* 10 *The LORD will arise.* 13 *The fear of the hypocrites.* 14 *The righteous shall dwell with God.* 17 *The glory of the church.* 20 *The safety of the church.*

WOE to thee that spoilest, and thou wast not spoiled; and dealest treacherously, and they dealt not treacherously with thee! when thou shalt cease to spoil, thou shalt be spoiled; and when thou shalt make an end to deal treacherously, they shall deal treacherously with thee.

2 O LORD, be gracious unto us; we have waited for thee: be thou their arm every morning, our salvation also in the time of trouble.

3 At the noise of the tumult the people fled; at the lifting up of thyself the nations were scattered.

4 And your spoil shall be gathered like the gathering of the caterpiller: as the running to and fro of locusts shall he run upon them.

5 The LORD is exalted; for he dwelleth on high: he hath filled Zion with judgment and righteousness.

6 And wisdom and knowledge shall be the stability of thy times, and strength of salvation: the fear of the LORD is his treasure.

7 Behold, their valiant ones shall cry without: the ambassadors of peace shall weep bitterly.

8 The highways lie waste, the wayfaring man ceaseth: he hath broken the covenant, he hath despised the cities, he regardeth no man.

9 The earth mourneth and languisheth: Lebanon is confounded and hewn down: Sharon is like a wilderness; and Bashan and Carmel shake off their fruits.

10 Now will I rise, saith the LORD; now will I be exalted; now will I lift up myself.

11 Ye shall conceive chaff, ye shall bring forth stubble: your breath, as fire, shall devour you.

12 And the people shall be as the burnings of lime: as thorns cut up shall they be burned in the fire.

13 Hear, ye that are far off, what I have done; and, ye that are near, acknowledge my might.

14 The sinners in Zion are afraid; fearfulness hath surprised the hypocrites. Who among us shall dwell with the devouring fire? who among us shall dwell with everlasting burnings?

15 He that walketh righteously, and speaketh uprightly; he that despiseth the gain of oppressions, that shaketh his hands from holding of bribes, that stoppeth his ears from hearing of blood, and shutteth his eyes from seeing evil;

16 He shall dwell on high: his place of defence shall be the munitions of rocks: bread shall be given him; his waters shall be sure.

17 Thine eyes shall see the king in his beauty: they shall behold the land that is very far off.

18 Thine heart shall meditate terror. Where is the scribe? where is the receiver? where is he that counted the towers?

19 Thou shalt not see a fierce people, a people of a deeper speech than thou canst perceive; of a stammering tongue, that thou canst not understand.

20 Look upon Zion, the city of our solemnities: thine eyes shall see Jerusalem a quiet habitation, a tabernacle that shall not be taken down; not one of the stakes thereof shall ever be removed, neither shall any of the cords thereof be broken.

21 But there the glorious LORD will be unto us a place of broad rivers and streams; wherein shall go no galley with oars, neither shall gallant ship pass thereby.

22 For the LORD is our judge, the LORD is our lawgiver, the LORD is our king; he will save us.

23 Thy tacklings are loosed; they could not well strengthen their mast, they could not spread the sail: then is the prey of a great spoil divided; the lame take the prey.

24 And the inhabitant shall not say, I am sick: the people that dwell therein shall be forgiven their iniquity.

CHAP. XXXIV.

1 *The destruction of the enemies of the church.* 5 *The destruction of Idumea.* 11 *The desolation of Idumea.* 16 *The certainty of the prophecy.*

COME near, ye nations, to hear; and hearken, ye people: let the earth hear, and all that is therein; the world, and all things that come forth of it.

2 For the indignation of the LORD is upon all nations, and his fury upon all their armies: he hath utterly destroyed them, he hath delivered them to the slaughter.

3 Their slain also shall be cast out, and their stink shall come up out of their carcases, and the mountains shall be melted with their blood.

4 And all the host of heaven shall be dissolved, and the heavens shall be rolled together as a scroll: and all their host shall fall down, as the leaf falleth off from the vine, and as a falling fig from the fig tree.

5 For my sword shall be bathed in heaven: behold, it shall come down upon Idumea, and upon the people of my curse, to judgment.

6 The sword of the LORD is filled with blood, it is made fat with fatness, and with the blood of lambs and goats, with the fat of the kidneys of rams: for the LORD hath a sacrifice in Bozrah, and a great slaughter in the land of Idumea.

7 And the unicorns shall come down with them, and the bullocks with the bulls; and their land shall be soaked with blood, and their dust made fat with fatness.

8 For it is the day of the LORD's vengeance, and the year of recompences for the controversy of Zion.

9 And the streams thereof shall be turned into pitch, and the dust thereof into brimstone, and the land thereof shall become burning pitch.

10 It shall not be quenched night nor day; the smoke thereof shall go up for ever: from generation to generation it shall lie waste; none shall pass through it for ever and ever.

11 But the cormorant and the bittern shall possess it; the great owl also and the raven shall dwell in it: and he shall stretch out upon it the line of confusion, and the stones of emptiness.

12 They shall call the nobles thereof to the kingdom, but none shall be there, and all her princes shall be nothing.

13 And thorns shall come up in her palaces, nettles and brambles in the fortresses thereof: and it shall be an habitation of dragons, and a court for owls.

14 The wild beasts of the desert shall also meet with the wild beasts of the island, and the satyr shall cry to his fellow; the screech owl also shall rest there, and find for herself a place of rest.

15 There shall the great owl make her nest, and lay, and hatch, and gather under her shadow: there shall the vultures also be gathered, every one with her mate.

16 Seek ye out of the book of the LORD, and read: no one of these shall fail, none shall want her mate: for my mouth it hath commanded, and his spirit it hath gathered them.

17 And he hath cast the lot for them, and his hand hath divided it unto them by line: they shall possess it for ever, from generation to generation shall they dwell therein.

CHAP. XXXV.

1 *The glory of the church.* 3 *The comfort of the weak.* 5 *The miracles of Christ.* 8 *The way of holiness.* 10 *The joy of the redeemed.*

THE wilderness and the solitary place shall be glad for them; and the desert shall rejoice, and blossom as the rose.

2 It shall blossom abundantly, and rejoice even with joy and singing: the glory of Lebanon shall be given unto it, the excellency of Carmel and Sharon, they shall see the glory of the LORD, and the excellency of our God.

3 Strengthen ye the weak hands, and confirm the feeble knees.

4 Say to them that are of a fearful heart, Be strong, fear not: behold, your God will come with vengeance, even God with a recompence; he will come and save you.

5 Then the eyes of the blind shall be opened, and the ears of the deaf shall be unstopped.

6 Then shall the lame man leap as an hart, and the tongue of the dumb sing: for in the wilderness shall waters break out, and streams in the desert.

7 And the parched ground shall become a pool, and the thirsty land springs of water: in the habitation of dragons, where each lay, shall be grass with reeds and rushes.

8 And a highway shall be there, and a way, and it shall be called The way of holiness; the unclean shall not pass over it; but it shall be for those: the wayfaring men, though fools, shall not err therein.

9 No lion shall be there, nor any ravenous beast shall go up thereon, it shall not be found there; but the redeemed shall walk there:

10 And the ransomed of the LORD shall return, and come to Zion with songs and everlasting joy upon their head: they shall obtain joy and gladness, and sorrow and sighing shall flee away.

CHAP. XXXVI.

1 *Sennacherib invades Judah.* 4 *Rabshakeh's message to Hezekiah.* 11 *He speaks to the people.* 13 *He blasphemes God.* 22 *Hezekiah's servants rend their clothes.*

NOW it came to pass in the fourteenth year of king Hezekiah, that Sennacherib king of Assyria came up against all the fenced cities of Judah, and took them.

2 And the king of Assyria sent Rabshakeh from Lachish to Jerusalem unto king Hezekiah with a great host. And he stood by the conduit of the upper pool in the highway of the fuller's field.

3 Then came forth unto him Eliakim, Hilkiah's son, which was over the household, and Shebna the scribe, and Joah, Asaph's son, the recorder.

4 And Rabshakeh said unto them, Speak ye now to Hezekiah, Thus saith the great king, the king of Assyria, What confidence is this wherein thou trustest?

5 I say, (sayest thou,) but they are but vain words, I have counsel and strength for war: now on whom dost thou trust, that thou rebellest against me?

6 Now, behold, thou trustest upon the staff of this bruised reed, upon Egypt, on which if a man lean, it will go into his hand, and pierce it: so is Pharaoh king of Egypt unto all that trust on him.

7 But if thou say to me, We trust in the LORD our God: is not that he, whose high places and whose altars Hezekiah hath taken away, and said to Judah and Jerusalem, Ye shall worship before this altar?

8 Now therefore, I pray thee, give pledges to my master the king of Assyria, and I will deliver thee two thousand horses, if thou be able on thy part to set riders upon them.

9 How then wilt thou turn away the face of one captain of the least of my master's servants, and put thy trust on Egypt for chariots and for horsemen?

10 And am I now come up without the LORD against this land to destroy it? the LORD said to me, Go up against this land, and destroy it.

11 Then said Eliakim and Shebna and Joah unto Rabshakeh, Speak, I pray thee, unto thy servants in the Syrian language; for we understand it: and talk not with us in the Jews' language in the ears of the people that are on the wall.

12 But Rabshakeh said, Hath my master sent me to thy master, and to thee, to speak these words? hath he not sent me to the men which sit upon the wall, that they may eat their own dung, and drink their own pissing with you?

13 Then Rabshakeh stood, and cried with a loud voice in the Jews' language, and said, Hear the words of the great king, the king of Assyria.

14 Thus saith the king, Let not Hezekiah deceive you: for he shall not be able to deliver you.

15 Neither let Hezekiah make you trust in the LORD, saying, The LORD will surely deliver us: this city shall not be delivered into the hand of the king of Assyria.

16 Hearken not to Hezekiah: for thus saith the king of Assyria, Make an agreement with me by a present, and come out to me: and eat ye every one of his vine, and every one of his fig tree, and drink ye every one the waters of his own cistern;

17 Until I come and take you away to a land like your own land, a land of corn and wine, a land of bread and vineyards.

18 Beware lest Hezekiah persuade you, saying, The LORD will deliver us. Hath any of the gods of the nations delivered at all his land out of the hand of the king of Assyria?

19 Where are the gods of Hamath and of Arphad? where are the gods of Sepharvaim, Hena, and Ivah? have they delivered Samaria out of my hand?

20 Who are they among all the gods of these lands, that have delivered their land out of my hand, that the LORD should deliver Jerusalem out of my hand?

21 But they held their peace, and answered him not a word: for the king's commandment was, saying, Answer him not.

22 Then came Eliakim, the son of Hilkiah, that was over the household, and Shebna the scribe, and Joah, the son of Asaph, the recorder, to Hezekiah with their clothes rent, and told him the words of Rabshakeh.

CHAP. XXXVII.

1 *Hezekiah sends to Isaiah.* 6 *Isaiah's answer.* 8 *Rabshakeh's letter.* 14 *Hezekiah's prayer.* 21 *Isaiah's message.* 33 *The LORD will defend Jerusalem.* 36 *The destruction of the Assyrians.*

AND it came to pass, when king Hezekiah heard it, that he rent his clothes, and covered himself with sackcloth, and went into the house of the LORD.

2 And he sent Eliakim, who was over the household, and Shebna the scribe, and the elders of the priests, covered with sackcloth, unto Isaiah the prophet the son of Amoz.

3 And they said unto him, Thus saith Hezekiah, This day is a day of trouble, and of rebuke, and of blasphemy: for the children are come to the birth, and there is not strength to bring forth.

4 It may be the LORD thy God will hear all the words of Rabshakeh, whom the king of Assyria his master hath sent to reproach the living God, and will reprove the words which the LORD thy God hath heard: wherefore lift up thy prayer for the remnant that are left.

5 So the servants of king Hezekiah came to Isaiah.

6 And Isaiah said unto them, Thus shall ye say unto your master, Thus saith the LORD, Be not afraid of the words that thou hast heard, with which the servants of the king of Assyria have blasphemed me.

7 Behold, I will send a blast upon him, and he shall hear a rumour, and return to his own land; and I will cause him to fall by the sword in his own land.

8 So Rabshakeh returned, and found the king of Assyria warring against Libnah: for he had heard that he was departed from Lachish.

9 And he heard say concerning Tirhakah king of Ethiopia, He is come forth to make war with thee. And when he heard it, he sent messengers to Hezekiah, saying,

10 Thus shall ye speak to Hezekiah king of Judah, saying, Let not thy God in whom thou trustest deceive thee, saying, Jerusalem shall not be given into the hand of the king of Assyria.

11 Behold, thou hast heard what the kings of Assyria have done to all lands by destroying them utterly; and shalt thou be delivered?

12 Have the gods of the nations delivered them which my fathers have destroyed, as Gozan, and Haran, and Rezeph, and the children of Eden which were in Thelasar?

13 Where is the king of Hamath, and the king of Arphad, and the king of the city of Sepharvaim, Hena, and Ivah?

14 And Hezekiah received the letter from the hand of the messengers, and read it: and Hezekiah went up unto the house of the LORD, and spread it before the LORD.

15 And Hezekiah prayed unto the LORD, saying,

16 O LORD of hosts, God of Israel, that dwellest between the cherubims, thou art the God, even thou alone, of all the kingdoms of the earth: thou hast made heaven and earth.

17 Incline thine ear, O LORD, and hear; open thine eyes, O LORD, and see: and hear all the words of Sennacherib, which hath sent him to reproach the living God.

18 Of a truth, LORD, the kings of Assyria have laid waste all the nations and their countries,

19 And have cast their gods into the fire: for they were no gods, but the work of men's hands, wood and stone: therefore they have destroyed them.

20 Now therefore, O LORD our God, I beseech thee, save thou us out of his hand, that all the kingdoms of the earth may know that thou art the LORD, even thou only.

21 Then Isaiah the son of Amoz sent unto Hezekiah, saying, Thus saith the LORD God of Israel, Whereas thou hast prayed to me against Sennacherib king of Assyria:

22 This is the word which the LORD hath spoken concerning him; The virgin the daughter of Zion hath despised thee, and laughed thee to scorn; the daughter of Jerusalem hath shaken her head at thee.

23 Whom hast thou reproached and blasphemed? and against whom hast thou exalted thy voice, and lifted up thine eyes on high? even against the Holy One of Israel.

24 By thy servants hast thou reproached the Lord, and hast said, By the multitude of my chariots am I come up to the height of the mountains, to the sides of Lebanon; and I will cut down the tall cedars thereof, and the choice fir trees thereof: and I will enter into the lodgings of his borders, and into the forest of his Carmel.

25 I have digged and drunk strange waters, and with the sole of my feet have I dried up all the rivers of the besieged places.

26 Hast thou not heard long ago how I have done it, and of ancient times that I have formed it? now have I brought it to pass, that thou should be to lay waste fenced cities into ruinous heaps.

27 Therefore their inhabitants were of small power, they were dismayed and confounded: they were as the grass of the field, and as the green herb, as the grass on the house tops, and as corn blasted before it be grown up.

28 But I know thy abode, and thy going out, and thy coming in, and thy rage against me.

29 Because thy rage against me and thy tumult is come up into mine ears, therefore will I put my hook in thy nose, and my bridle in thy lips, and I will turn thee back by the way by which thou camest.

30 And this shall be a sign unto thee, Ye shall eat this year such as grow of themselves, and in the second year that which springeth of the same: and in the third year sow ye, and reap, and plant vineyards, and eat the fruit thereof.

31 And the remnant that is escaped of the house of Judah shall yet take root downward, and bear fruit upward:

32 For out of Jerusalem shall go forth a remnant, and they that escape out of mount Zion: the zeal of the LORD of hosts shall do this.

33 Therefore thus saith the LORD concerning the king of Assyria, He shall not come into this city, nor shoot an arrow there, nor come before it with shields, nor cast a bank against it.

34 By the way that he came, by the same shall he return, and shall not come into this city, saith the LORD.

35 For I will defend this city to save it for mine own sake, and for my servant David's sake.

36 Then the angel of the LORD went forth, and smote in the camp of the Assyrians a hundred and fourscore and five thousand: and when they arose early in the morning, behold, they were all dead corpses.

37 So Sennacherib king of Assyria departed, and went and returned, and dwelt at Nineveh.

38 And it came to pass, as he was worshipping in the house of Nisroch his god, that Adrammelech and Sharezer his sons smote him with the sword: and they escaped into the land of Armenia. And Esarhaddon his son reigned in his stead.

CHAP. XXXVIII.

1 *Hezekiah's sickness.* 4 *He is healed.* 9 *His thanksgiving.* 21 *The sign of his recovery.*

IN those days was Hezekiah sick unto death. And Isaiah the prophet the son of Amoz came unto him, and said unto him, Thus saith the LORD, Set thine house in order: for thou shalt die, and not live.

2 Then Hezekiah turned his face toward the wall, and prayed unto the LORD,

3 And said, Remember now, O LORD, I beseech thee, how I have walked before thee in truth and with a perfect heart, and have done that which is good in thy sight. And Hezekiah wept sore.

4 Then came the word of the LORD to Isaiah, saying,

5 Go, and say to Hezekiah, Thus saith the LORD, the God of David thy father, I have heard thy prayer, I have seen thy tears: behold, I will add unto thy days fifteen years.

6 And I will deliver thee and this city out of the hand of the king of Assyria: and I will defend this city.

7 And this shall be a sign unto thee from the LORD, that the LORD will do this thing that he hath spoken;

8 Behold, I will bring again the shadow of the degrees, which is gone down in the sun dial of Ahaz, ten degrees backward. So the sun returned ten degrees, by which degrees it was gone down.

9 The writing of Hezekiah king of Judah, when he had been sick, and was recovered of his sickness:

10 I said in the cutting off of my days, I shall go to the gates of the grave: I am deprived of the residue of my years.

11 I said, I shall not see the LORD, even the LORD in the land of the living: I shall behold man no more with the inhabitants of the world.

danyst yn tîr Aſyria, a'r rhai a wasgarwyd yn tîr yr Aipht, ac a addolant yr Arglwydd, yn y mynydd sanctaidd, yn Jerusalem.

PEN. XXVIII.

1 Y proffwyd yn dyngedfenna Ephraim am eu balchder a'i meddwdod. 5 Y gwreddfil a dderchefir yn oberwydd Crist. 7 Y mae yn argyoeddi eu hanwybyddiaeth hwy. 9 A'i dyscu athrylith i ddyscu. 15 A'i diosteuch. 18 Addawid o Gbrist, 21 a'i ddyfodiad. 23 Y proffwyd yn diosteuch hwy.

GWae goron balchder, meddwon Ephraim: yr hwn y mae anddercbawgrwydd ei ogoniant yn flodauyn diflanedic, yr hwn *ſydd* ar ben y dyffryn ymoedd beilion, y rhai a † orchfygwyd gan win.

2 Wele yn gryvnnam a nerthol ſydd gan yr Arglwydd, fel tymhestl cenllyſc, *neu* gorwynt dinistriol, fel llifeiriant dyfroedd mawrion, yn llifo trosodd, yr hwn a fwrw i lawr â llaw.

3 † Tan dreed y ſathrir coron balchder, meddwon Ephraim:

4 Ac anddercbawgrwydd ei ogoniant, yr hwn *ſydd* ar ben y dyffryn brâs, ſydd blodeuyn diflanedic, megis ffigyſen gynnar cyn yr haſ, yr hon pan welo 'r hwn a edrycho arni, efe a'i llwnco hi, a hi eno yn ei law.

5 Yn y dydd hwnnw y bydd Arglwydd y lluoedd, yn goron anddercbawgrwydd, ac yn goron gogoneddus i weddill ei bobl:

6 Ac yn yſpryd barn i'r hwn a eiſtedo ar farn, ac yn gadernid i'r rhai a ddychwelant y rhyfel i'r gorſ.

7 Ac ar hynny hwy a gyfeiliornaſant drwy win, ac a gymyſgaſant drwy ddiod gadarn: yr offeiriad a'r proffwyd a gyfeiliornaſant drwy ddiod gadarn, diſwyd hwy gan win, cyfeiliornaſant trwy ddiod gadarn, anrhyfaſant mewn gweledigaeth, trangwyddaſant mewn barn.

8 Canys y byrddau oll ſydd lawn o chwdfa, a budreddi, heb le glân.

9 I bwy y dyſc efe wybodaeth? ac i bwy y pâr efe ddeall yr hyn a glywo? i'r rhai a ddiddyfnwyd oddi wrth laeth, y rhai a dynnwyd oddi wrth y bronnau.

10 Canys ‡ *rheddir* gorchymyn ar orchymyn, gorchymyn ar orchymyn, llin ar lin, llin ar lin, ychydig yma, ac ychydig accw.

11 Canys* â bleſcini † gwefuſau, ac â thafod-laith dieithr y ‡ lleara efe wrth y bobl hyn.

12 Y rhai y dywedodd efe wrthynt, dymma orphywyſfa, gadewch i'r dieſygiol orphywyſo, a dymma eſmwythder; ond ni fynnent wrando:

13 Ilithr gair yr Arglwydd oedd iddynt yn orchymyn ar orchymyn, yn orchymyn ar orchymyn, yn llin ar lin, yn llin ar lin; ychydig yma, ac ychydig accw: fel yr elent ac y ſyrthient yn ôl, ac y dryllier, ac y magler, ac y daller hwynt.

14 Am hynny gwrandewch air yr Arglwydd, ddynion gwatwarus: llywodraethwyr y bobl hyn, y rhai *ſydd* yn Jerusalem.

15 Am i chwi ddywedyd, gwnaethom ammod ag angau, ac ag vffern y gwnaethom gyngrair: pan dâl ſfrewyll lifeiriol, ni ddaw atom ni, canys goſodaſom ein gobaith *ar* gelwydd, a than ſfalſder y llechaſom.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn ſylfaenu * maen yn Sion, maen profedig, congl-faen gwerthfawr, ſylfaen ſafadwy: ni fryſſia 'r hwn a gredo.

17 Ac mi a oſodaf farn wrth linyn, a chyfiawnder wrth bwys: y cenllyſc a ſyſcuba noddfa celwydd, a'r dyfroedd a foddant y lloches:

18 A diddymmir eich ammod ag angau, a'ch cyngrair ag vffern ni ſaif; pan dâl y ſfrewyll lifeiriol, byddwch yn ſathrus iddi.

19 O'r amſer y delo y cymmer chwi, canys daw bôb boreu, ddydd a nôs: a bindar yn vnic fydd ‡ i beri deall yr hyn a glywir.

20 Canys byrrach yw 'r gwely nag y galler ymeſtyn *ynddo*: a chûl yw 'r cwrlid i ymdroi ynddo.

21 Canys yr Arglwydd a gyfyd megis yn mynydd * Perazim, efe a ddigia megis ynglyn * Gibeon, i wneuthur ei waith, ei ddieithr waith: ac i wnaethur ei weithred, ei ddieithr weithred.

22 Ac yn awr na watworwch, rhag cadarnhau eich rhwymau: canys clywais *fod* darfeſedigaeth derfynol oddi wrth Arglwydd Dduw 'r lluoedd, ar yr holl dîr.

23 Clywch, a gwrandewch ſy llais, yſtyriwch, a gwrandewch ſy lleferydd.

24 Ydyw yr arddwr yn aredic ar hyd y dydd i hau? ydyw efe yn agoryd, ac yn llyſnu ei dîr?

25 Onid wedi iddo lyſnhau ei wyneb, y tâna efe y flaſbŷr, ac y gwaſcar y cwmin, ac y bwrw ‡ y gwenith arddercbawg, a'r haidd nodedig, a'r rhŷg yn ei † gyſtle?

26 ‡ Canys ei Dduw a'i hyſforddia ef mewn ſynwyr, ac a'i dyſc efe.

27 Canys nid ag ôg y dyrnir ffacpys, ac ni throir olwyn man ar gwmin: eithr dyrnir ffacpys â ffonn, a chwmin â gwialen.

28 *Yd* barr a falir, ond gan ddyrnu ni ddwyn y dyrn-wr ef yn waſtadol, ac ni yſſiga ef ag olwyn ei fenn, ac nis malî ef â'i wyr meirch.

29 Hyn hefyd a ddaw oddi wrth Arglwydd y lluoedd: yr hwn ſydd ryfedd yn ei gyngor, *ac* arddercbog yn ei waith.

PEN. XXIX.

1 Gorthrwm ſarnedigaeth Duw ar Iſrael. 7 Nis ddigonir ei gelynion hi. 9 Annealldwriaeth, 13 a rhagrith yr Iuddewon. 18 Addaw ſanctaiddio y dumiol.

GWae ‡ Ariel, Ariel, y ddinas y trigodd Dafydd *ynddi*: chwanegwch flwyddyn at flwyddyn, † lleiddant ebyrthu.

2 Etto mi a gyfyngaf ar Ariel, a bydd galar, a griddfan: a hi a fydd i mi fel Ariel.

3 A gwerſyllaf yn gryn ſith erbyn, ac a warchaeaf ſ'th erbyn *mewn* gwarch-dŵr, ac a gyfodaf wrth-glawdd yn dy erbyn.

4 A thi a oſtyngir, o'r ddaear y lleferi, ac o'r llwch y bydd iſſel dy leferydd: dy lais *ſydd* bafyd o'r ddaear, fel *llais* ſwyn-ŵr, a'th ymadrodd a hufyng o'r llwch.

5 A thyrfa dy ddieithriaid *ſydd* fel llwch mân, a thyrfa y cadyrn fel pelwyn yn myned heibio, ie bydd yn ddiſymmwth ddiarbed.

6 Oddi wrth Arglwydd y lluoedd y gofwyir drwy daranau, a thrwy ddaear-gryn, a thwrwſ mawr; *trwy* gorwynt, a thymheſtl, a fflam dân yſſol.

7 Yna

* Pſal. 118. 22. Matth. 21. 42. Act. 4. 11. Rhuf. 9. 33. & 10. 11. 1 Pet. 2. 6. &c.

‡ Neu, *pur fore i chwi ddyfod allddyſt.*

* 2 Sam. 5. 20. 1 Cron. 14. 11.

* Joſ. 10. 12. 2 Sam. 5. 25. 1 Cron. 14. 16.

‡ Neu, *y gwnaeth ef yn* † Heb. *ymadrodd, dyſc ef.*

‡ Neu, *ofn ar i rhwym yn* † Heb. *gwnaeth.*

‡ Neu, *lew Duw.* † Heb. *llewod.*

7 Yna y bydd cyfle'r holl genhedloedd, y rhai a ryfelant yn erbyn Ariel, fel breuddwyd gweledigaeth nos, fel y rhai oll a ymladdant yn ei herbyn hi a'i hamddiffynfa, ac a'i watchant arni.

8 Ie bydd, megis newynog a freuddwydio, ac wele ef yn bwyta; a phan ddeffrô, gwag fydd ei enaid: ac megis y llychedic a freuddwydio, ac wele ef yn yfed, a phan ddeffrô, wele ef yn ddiffygiol, a'i enaid yn chwantnych: *felly* y bydd tyrfa yr holl genhedloedd a ymddant yn erbyn mynydd Sion.

9 Arhowch, a rhyfeddwch; blindiwch, a gwaeddwch, meddwafant, ac nid *trwy* win, penfeddwafant, ac nid *trwy* ddiod gadarn.

10 Canys tywalltodd yr Arglwydd arnoch yspryd trymgwsc, ac a gaeodd eich llygaid chwi: sich prophwydi, a'ch pennaethiaid, y gweledyddion, a orchguddiodd efe.

11 A gwelediaeth pob un *o hanyat* fydd i chwi fel geiriau i llyfr seliedic, yr hwn *os* rhoddant ef at *un* a feidr ar lyfr, gan ddywedyd, darllain hwn attolwg; yna y dywed, ni allaf, canys seliwyd ef.

12 Os rhoddir y llyfr at yr hwn ni feidr ar lyfr gan ddywedyd, darllain hwn attolwg: yna y dywed, ni feidraf ar lyfr.

Matth. 8. — Luc. 7. 13* Am hynny y dywedodd yr Arglwydd, o herwydd bod y bobl hyn yn nesau attaf â'i genau, ac yn fy anrhydeddu â'i gwefusau, a phellhau eu calon oddi wrthif, a bod eu hofn ru ac attaf, wedi ei ddysgu allan o athrawiaeth dynion;

14 Am hynny wele fi yn † mynd rhagof i wneuthur yn rhyfedd yn mysc y bobl hyn, *sef* gwrthlau a rhyfeddod: *canys diflanio* doethineb eu doethion hwynt, a deall eu rhai deallgar hwynt a ymguddia.

15 Gwae y rhai a ddyfn-geisiant, i guddio eu cynghor oddi wrth yr Arglwydd; ac y mae eu gweithredoedd mewn tywyllwch, ac a dywedant, * pwy a'n gwêl ni, a phwy a'n hadwyn ni?

16 Diau fel chi crochenydd y cyfrifir eich trofeydd chwi: * canys a ddywed y gwaith am y gweithiudd, ni'm gwnaeth i? neu a ddywed y peth a luniwyd am yr hwn a'i lluniodd, nid yw ddeallus?

17 Onid ychydig bach fydd eto hyd eni throfi Libanus yn ddôl-dir, a'r dol-dir a gyfrifir yn good?

18 A'r dydd hwnnw, y rhai byddar a glywant eiriau y llyfr, a llygaid y deillion a welant, allan o nwl, a thywyllwch.

19 A'r rhai llariaidd a chwanegant lawenychu yn yr Arglwydd, a'r dynion tlodion a orfoleddant yn Sanct Israel.

20 Canys darfu am yr ofnadwy, a diflannwyd y gwawdwr, a'r rhai oll a wilsant am anwiredd, a dorrir ymaith.

21 Y rhai a wnant ddyn yn ddrofaddwr wrth hutwydd ynfyr, ac a dendant faglau i'r hwn a geryddo yn y porth, ac a wnant i'r cyfiawn wyro am bach cung.

22 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a warcheidd Abraham, am dŷ Jacob, wrthlan ni chywilyddir Jacob, ac ni lasa ei wynab ef.

23 Eithr pan welo efe ei feibion, gwaithfy mwyio o'i fewn, hwy a sanctaiddiant fy enw, ie sancteiddiant Sanct Jacob, ac a ofnant Dduw Israel.

24 A'r rhai cyfeiliornus a ysprydoli i ddyfn- Heb. came ddeall, a'r grwgnach wyr a dderbyniant *addysc.*

PEN. XXX.

1 *Y Prophwyd yn byganeiddio siliau Judea ac yr Aipht, 8. ac yn ddiliynu gan Dduw 8 Trangwedda Duw i'w Eglwys. 27. Digofaint Duw, a llawenydd y bobl am dduthor Assyria.*

GWae'r meibion cyndyn, medd yr Arglwydd, a gymmerant gynghor, and nid gennif i; ac a orchguddiant â gorchudd, ac nid o'm Yspryd i, i chwanegu pechod ar bechod:

2 Y rhai sydd yn mynad i ddescyn i'r Aipht, (heb ymofyn â mi,) i ymnerthu yn nerth Pharao, ac i ymddiried ynghyscod yr Aipht.

3 Am hynny y bydd nerth Pharao yn gywilydd i chwi, a'r ymddiried ynghyscod yr Aipht yn wradwydd.

4 Canys bu ei dywysogion yn Zoan, a'i genhadau a ddaethant i Hanes.

5 Hwynt oll a gywilyddiwyd o herwydd y bobl ni fuddia iddynt, ni *byddant* yn gymmorthwy nac yn lleſâd, eithr yn warth, ac yn wradwydd.

6 Baich anifeiliaid y deheu: i dir cyfiudd, ac ing, *lle y daw* o honynt yr hên lew, a'r llew ieuangc, y wiber, a'r sarff ehedadwy fiaradwy, a'u dygant eu golud ar gefnau anifeiliaid, a'u trysorau ar gefnau camelod, at bobl ni wna les.

7 Canys yn ddiles ac yn ofer y cynnorthwya yr Aipht: am hynny y galwais arni, eu nerth hwynt yw aros yn llonydd.

8 Dos yn awr, ysgrifenna hyn ger eu bron hwynt, ac ar lyfr ysgrifenna hwn fydd, fel y byddo hyd y dydd diweddaf yn oes tragwyddol:

9 Am bod pobl wrthryfelgar yw y rhai hyn, plant anwyddoc, plant ni fynnant wrando cyfraith yr Arglwydd:

10 Y rhai a ddywedant wrth y gweledyddion, na welwch; ac wrth y prophwydi, na phrophwydwch i ni bethau vniawn: traethwch i ni wenlaith, prophwydwch i ni ffoncyddigaeth.

11 Ciliwch o'r ffordd; ciliwch o'r llwybr; peidiwch â Sanct Israel beidio â ni.

12 Am hynny, fel hyn y dywed Sanct Israel; am wrthod o honoch y gair hwn, ac ymddiried o honoch mewn † ewyll, a cham, a † Neu, phlyfu ar hynny;

13 Am hynny y bydd yr anwiredd hyn i chwi, fel rhwygiad chwyddedic, mewn mur uchel ar fyrthio: yr hwn y daw ei dorriad yn ddisymmwth heb attrec.

14 Canys efe a'i dyrr hi, fel dryllio † llestr † Heb, crochenydd, gan garo hôb arbed, fel na chaffer *rubel.* yn nrylle ei darnau, gwegam i gymmeryd tân o'r aelwyd, nac i godi dwfr o'r ffos.

15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Sanct Israel, drwy ddychwelyd a gorphwys y byddwch gadwedic; mewn llonyddwch a gobaith y bydd eich cadernid, ond ni fynnech.

16 Eithr dywedasoch, nid *felly*, canys ni a ffown ar feirch, am hynny y ffowch: a marchogwn ar *feirch* buan, am hynny y bydd buan y rhai a'ch erlidio.

17 Mil *a ffy* with geryddo un, ac with geryddo pump y ffowch, hyd oni'ch gadawer megis hwyl-bren ar ben mynydd, ac fel baner ar fryn.

18 Ac

18 Ac nid hynny y diggwil yr Argiwydd i ddangofiam wrthych; ie am hynny 'r ymddercail i doftuch wrthych: canys Duw cyfawnder yw'r Argiwydd, * gwyn eu byd y rhai oll a ddisgwiliant wytho.

19 Canys y bobl a drig yn Sion, o fewn Jerusalem, gan wylo nid wylit; gan ddrugarhau efe a drugarhâ wrthit; wrth lef dy waedd, pan ei clywo, efe a'th atcb efi.

20 A'r Argiwydd a rydd i chwi fara ing, a dwfr gorthrymder, ond ni chornellir dy athrawon mwy, eithr dy lygaid fyddant yn gweled dy athrawon.

21 A'th glustiau a glywant air o'th ôl yn dywedyd, dymma'r ffordd, rhodlwch ynddi, pan bwyfoch ar y llaw ddîhau, neu pan bwyfoch ar y llaw aflwy.

22 Yna'r halogwch faîl † dy gerf-ddelw arian, ac Ephod dy dawdd-ddelw aur, gwalcerl hwynt fel cadach mis-glwyf, a dywedi wrthynt, dos ymmaith.

23 Ac efe a rydd law Pth hâd, pan hauech dy dir, a bara cnwd y ddaear; ac efe a fydd yn daw ac yn arnî; a'i dydd hwnnw y pawr dy anifeiliaid mewn porfa helaeth.

24 Dy ychen hefyd a'th aſſynnod, y rhai a lafuriant, y tân, a borant ebran † pur, yr hwn a nithiwyd â gwyntll, ac â gogr.

25 Bydd hefyd ar bob mynydd vchel, ac ar bob bryn dderchafedig, afonydd a ffrydau dyfroedd, yn nydd y lladdfa fawr, pan fyrthio yr ſyrau.

26 A bydd lleuwych y lleuad fel lleuwych yr haul; a lleuwych yr haul fydd faith mwy, megis lleuwych ſaith niwrnod; yn y dydd y rhwyma yr Argiwydd friw ei bobl, ac yr iachâo archoll eu dyrnod hwynt.

27 Wele enw'r Argiwydd yn dyfod o bell, yn llofci gan ei ddigofaint ef, † a'i faich fydd drwm: ei wefuſau a lanwyd o ddigaſter, a'i dafod *fydd* megis tân yſſol.

28 Ei anadl hefyd megis afon lifeiriol, a gyrraedd hyd hanner y gwddf, i nithio y cenhedloedd â gogr oferedd: a bydd ffrwyn yngenau'r bobloedd, yn eu gyrru ar gyfeiliorn.

29 Y gân fydd genwch megis y nofwaich y ſancteiddio vchel-wyl; a llawenydd calon, megis pan elo un â phibell, i fyned i fynydd yr Argiwydd, at † gadarn yr Iſrael.

30 A'r Argiwydd a wna glywed ardderchawgrwydd ei lais, ac a ddengys ddeſcyniad ei fraich, mewn digter llidiog, ac â fflam dân yſſol, â gwaſgarfa, ac â thymeſtl, ac â cherrig cenllyſc.

31 Canys â llais yr Argiwydd y dettrywir Aſſur, *yr hwn a darawei â'r wialen.*

32 † A pha le bynnac yr elo y wialen ddîcog, yn hon a † eſyd yr Argiwydd arno ef; gyd â thympanau, a thelynau y bydd: ac â rhyfel tôst yr ymladd ag hi yn ei erbyn.

33 Canys darparwyd Tophet er doe, ie parottowyd hi i'r brenin, efe a'i dyrchaodd hi, ac a'i chwanegodd: ei chynnwad *fydd* dân a choed lawer; anadl yr Argiwydd, megis afon o frwmſtan, *ſydd* yn ei hennyn hi.

PEN. XXXII.

1 *Y Prophwyd yn dangos ymadfigedig yn fyfdwydd a bobl yr Aydem ac yr Aipht, ac yn gwarthod a Duw.* 6 *Y mae yn annog i edifarhau:* 8 *Ac yn dangos cwymp Aſſyria.*

GWele y rhai a ddeſcyrnant yr Aipht am gymmorthwy, ac a ymddiriedant mewn meirch; ac a hyderant ar gerbydau, am eu bod yn lawer; ac ar wŷr meirch, am eu bod yn nerthol iawn; ond nid edrychant am Sanct Iſrael, ac ni cheiſiant yr Argiwydd.

2 Eithr y mae efe yn ddoeth, ac a ddwg â chaſpodigaeth, ac ni † gilw ei air yn ôl: eithr cyfyd yn erbyn tŷ y rhai drygionus, ac yn erbyn cynnorthwy y rhai a weithredant anwiredd.

3 Yr Aiphtiaid hefyd *ydynt* ddynion, ac nid Duw, a'i meirch yn gnawd, ac nid yn yſpryd: pan eſtynno 'r Argiwydd ei law, yna y ſyrth y cynnorthwywr, ac y cwymp y cynnorthwyedic, a hwynt oll a gyd-ballant.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Argiwydd wrthif, megis y rhua hên lew, a'r llew ieuangc, ar ei ſclyfaeth, yr hwn er galw liaws o fugeiliaidyn ei erbyn, ni ddychryn rhac eu llef hwynt, ac nid ymoſtwng er eu † twrwf hwynt: felly y deſcyn Argiwydd y lluoedd, i ryfela tros fynydd Sion, a thros ei fryn ef.

5 Megis adar yn ehedec, felly'r ymddiffyn Argiwydd y lluoedd Jeruſalem, gan ymddiffyn a gwared, gan baſſio haibio ac achub.

6 Dychwelwch at yr hwn y llwyr giliodd meibion Iſrael oddi wytho.

7 O herwydd y dydd hwnnw, * gwrthodant bob un † ei eulynnod arian, a'i eulynnod aur, y rhai a wnaeth eich dwylo eich hun, yn bechod i chwi.

8 A'r Aſſyriad a ſyrth, trwy gleddyf nid eiddo gwr grymmus; a chleddyf nid eiddo dyn gwael, a'i difa ef: ac efe a ffy † rhac y cleddyf, a'i wŷr ieuaingc a fyddant tan dreth.

9 † Ac efe a ſw graig, rhac ofn; a'i dywyſogion a ofnant rhac y faner, medd yr Argiwydd, yr hwn y mae ei dân yn Sion, a'i ffwrn yn Jeruſalem.

PEN. XXXII.

1 *Benditbion teyrnas Chriſt.* 9 *Rhaeddaneb difrod;* 15 *Ac addaw adnewyddiad yn ôl hynny.*

WEle, brenin a deyrnaſa mewn cyfawnder, a thywyſogion a lywodraethant mewn barn.

2 A gwr fydd megis yn ymguddfa rhac y gwynt, ac yn lloches rhac y dymheſtl: megis afonydd dyfroedd mewn ſych-dir; megis cyſcod craig † fawr, mewn tîr † ſychedic.

3 Yna llygaid y rhai a welant, ni chaeir; a chluſtiau y rhai a glywant, a wrandawant.

4 Calon y rhai ehud hefyd a ddeall wybodaeth, a thafod y rhai bloſſec a bryſſura leſaru yn † eglur.

5 Ni elwir mwy y coeg-ddyn yn ſonheddig, ac ni ddywedir am y cybydd, haſl *yw.*

6 Canys coegwr a draetha goegni, a'i galon a wna anwiredd, i ragrithio, ac i draethu amryſuleddyn erbyn yr Argiwydd; i ddiddymmu enaid y newyngog; ac efe a wna i ddiod y ſychedic ballu.

7 Arfau y cybydd *ſydd* ddrygionus; efe a ddychymyg ddaeneilion i ddifwyno y trueniaid, trwy ymadroddion geu; pan draetho yr anghenus yr vnion.

8 Ond yr haul a ddychymyg haſlioni; ac ar haſlioni y † ſaif efe.

9 Cyſtal wch, wragedd diwaith; clywch fy llais: gwrandewch fy ymadrodd, merched diofal.

10 † Dyddiau gyd â blwyddyn y trallodir chwi,

* Pſal. 2. 12. & 34. 8. Diar. 16. 20. Jer. 17. 7.

† Heb. *gerf-ddelw dy arian.*

† Neu. *blaſtar.* Heb. *leſtaing.*

† Neu. *toſer y ffagl.*

† Heb. *genau Iſrael.*

† Heb. *A pha mynediad y wialen, &c.*

† Heb. *hair yr Arg. i'th erbyn yr arm.*

* Pen. 2. 20.

† Heb. *eulynnod ei arian, &c.*

‡ Neu. *rhac ofn.*

‡ Neu. *a'i graig a ymaith rhag ofn.*

† Heb. *draw.*

‡ Neu. *blin.*

† Neu. *byawd.*

‡ Neu. *yn erbyn yr anghenus mewn barn.*

‡ Neu. *y ſierheir.*

† Dyddiau a blynyddoedd *fawr.*

chwi, wneyd dlicaw; canys dardu y cynhelaf gwfn, ni ddaw cynhaeaf.

11 Oliwch, nid dlicaw; dychrynwch, rai diofal; ymddiofwch, ac ymnoethwch, a gwregyfwch ſack-cloaſe am eich lwynau.

12 Galarwch am y meſtau, am y maesfydd hyfryd, am y win ffrwythlon.

13 Cyfyd drain, a mieri, ar dir fy mhobl, ‡ Neu, yn le ‡ ar bob ty llawenydd yn y ddinas hyfryd. ſmiting Heb.

14 Canys y palasau a wrthodir, lluoſogrwydd y ddinas a adewir, yr amddiffynfeydd a'r tyrau ſyddant yn ogofydd hyd byth, yn hyfrydwch aſynnod gwyllion, yn borfa diadellau;

15 Hyd oni thywallter arnom yr yſpryd o'r vchelder, a bod yr * anialwch yn ddoi-dir, a chryfrif y doi-dir yn goed-tir,

16 Yna y trig barn yn yr anialwch, a chyfiawnder a erys yn y doi-dir.

17 A gwaith cyfiawnder fydd heddwch, ac gwaithred cyfiawnder ſydd llonyddwch, a diogelwch, hyd byth.

18 A'm pobl a drig mewn preſtwyfle heddychlon, ac mewn annedau diogel, ac mewn gorphywyſfeddfol lonydd;

19 Pan ddiſcynno cenllyſc ar y coed, ac y goſtyngir y ddinas ‡ mewn lle iſſel.

20 Gwyn eich byd y rhai a hauwch gar llaw pob dyfroedd, y rhai a yrrwch draed yr ych a'r aſyn yno.

PEN. XXXII.

1 *Barnedigaethau Duw yn erbyn gelynion yr Eglwys.* 13 *Rhagor-fraint y dawiol.*

GWae di anrheithiwr, a thi heb dy anrheithio; a thi anffyddlon, ac na wnaed yn anffyddlon a thi: pan ddarffio it anrheithio, fi'th anrheithir; a phan ddarffio it ſod yn anffyddlon, byddant anffyddlon i ti.

2 Arglwydd trugarha wrthym, wrthit y diſgwiliaſom, bydd fraich iddynt bob boreu, a'n iechydwriaeth ninneu yn amſer cyfiudd.

3 Wrth lais y tyrfau, y gwibiodd y bobl; wrth ymddercheniad o honot y gwaſgarwyd y cenhedloedd.

4 A'ch yſpail a gynhuillir ſel cynhuillad lindys; iel gwibiad ceiliogod rhedyn y rhibi arno armynt.

5 Derchafwyd yr Arglwydd, canys preſtwyllo y mae yn yr vchelder; efe a lanwodd Sion o farn a chyfiawnder.

6 A ſiccrwydd dy amſeran, a neerth iechydwriaeth fydd doethineb, a gwybodaeth: ofn yr Arglwydd yw ei dryſor ef.

‡ Neu, yw ei ddaioni. 7 Wele, ei ‡ chai dewrion a waeddaru oddi allan; cennadon heddwch a wylaru yn chwerw.

8 Aeth y peſſynnid yn ddiſathr; darfu cyniweiryddi llwybr; diddymwaedd y cyfammod; dyſtrywiodd y dinaſoedd; nii wnaeth gyfrif o ddynion.

9 Galarodd a llaſcnoedd y ddaiar, cywilyddiodd Libanus, a ‡ thorrwyd ef: Saron aeth megis anialwch; ac ſydwyd Balan heſyd a Charmel.

10 Cyfodaf yn awr, medd yr Arglwydd, ymddercheniaf weithian, ymgodaf bellach.

11 Cliwi a ymddygwch yn, ac a ſiccrwch ar ſoſl, eich anadl ſel tan a'ch yſu chwi.

12 A'r bobloedd ſyddant ſel llo ſith caich, ſel drain wedi eu torri y lloſcir hwy yn tân.

13 Gwrandewch helladigion, yr hyn a wneuthum, a gwybyddwch gyrnuy-bellion, fy nerth.

14 Pechaduriaid a ofnaſant yn ſion, dychryn a ddaliodd y rhagrithwyr: pwy o honom a drig gyda'r tân yſſoi? pwy o honom a breſſwylia gyda lleſcfeydd tragywyddol?

15 Yr hwn a rodia dewrion cyfiawnder, ac a draetha vniondeb, a wrthyd elw ‡ trawdwr, a eſgydwo ei law rhac derbyn gwobr, a gano ei gluſt rhac clywed ‡ cynnedd, ac a gano ei lygaid rhac edrych ar ddrygioni. ‡ Heb. ſtrength.

16 Efe a breſſwylia † vcheldiroedd, cadyll y creigiau fydd ei amddiffynfa ef: ei fara a roddir iddo, ei ddwfr ſydd ſicca.

17 Dy lygaid a welant y brenin yn ei degwch: gwelant † y tir pell.

18 Dy galon a fyfyria eſn; pa le y mae'r * ſcrifennydd? pa le y mae y † ſtyfarwr? pa le y mae rhifwr y tyrau?

19 Ni chai weled pobl gwaſion, pobl o laith ddyfnach nag a ddealloch di, eun ſicaſc dafod, ſal na ddealloch.

20 Gwel Sion, dinas ein cyfoſiad: dy lygaid a welant Jeruſalem, ‡ breſſwylfa lonydd, y babell ni thynnir i lawr, ar ni dyffir vn o'i hoelion byth, ac ni thorrir vn o'i rhaffau.

21 Eithr yr Arglwydd addolchawg ſydd yno i ni, yn fangre afonydd a ffrydiau lydain: † Heb. eang-lin, neu eang-lan. y rhwyf-long nid a drwyddin, a llong odidawg nid a groſſaw.

22 Canys yr Arglwydd yw ein barn-wr, yr Arglwydd yw ein deddf-wr, yr Arglwydd yw ein brenin, efe a'n cadwa.

23 ‡ Gollyngaſont dy riffiau, ni chadarnhaſant eu hwyl-bann yn lawn, ni thaenaſant yr hwyl, yna y rhannir yſcithredd yſpail fawr: y cliſſion a ſclyfaiaſant yr ſclyfaeth. ‡ Neu, Gollyngwyd.

24 Ac ni ddywed y preſſwyty dd, cliſf ydwyf: maddeuir anwiredd y bobl a driguant ynddi.

PEN. XXXIV.

1 *Barnedigaethau y mae Duw yn dial ei Eglwys a hwnw.* 11 *Dyfyrd ei gelynion hi.* 16 *Sicrhad yw y broffwydoliaeth.*

NEſſewch genhedloedd i glywed, a gwrandewch bobloedd; gwrandawed y ddaiar ‡ ac eli y ſydd yndi, y byd a'i holl gnwd. ‡ Heb. a'i holl ſtrength.

2 Canys llidiowgrwydd yr Arglwydd ſydd ar yr holl genhedloedd, a'i ſoriant ar eu holl lluoedd hwynt: diſrodaodd hwynt, rhoddes hwynt i'r lladdfa.

3 A'i lladdedigion a fwrir allan, a'i drewiant o'i celanedd a gyfyd i fyny, y mynyddoedd hefyd a doddant o'i gwaed hwynt.

4 Holl lu y nefoedd hefyd a ddattodir, a'r nefoedd * a blygir ſel llyfr: a'i holl lu a ſyrth, ſel y ſyrthio deilen o'r winwydden, ac ſel * ffigyſen yn ſyrthio oddiar y gwan. * Datc. 6. 14. * Datc. 6. 13.

5 Canys fy nghleddyf a drochir yn y nefoedd; wele, ar Idwm y dattyny i farn, ac ar y bobl a efcymunaſam.

6 Cleddyf yr Arglwydd a lawnyd o waed, trwychodd gan fraſter, a chan waed dryn a bychod, gan fraſter arennau hyrddod: canys mae i'r Arglwydd aberth yn Bozrah, a lladdfa fawr yn nhir Edom.

7 A dattyny yr vnicorniaid gyd a hwynt, a'r buſtych gyd a'r eidion, a'i tir hwynt a feddwa a'i gwaed hwynt, a'i lwch ſyrth arw o fraſter.

8 Canys

5 Canys dywedwch * dial yr Argiwydd, Bydwch-dyn tawedogaeth yn achos Sion, yw.

3 A'i hafonyddoedd a droir yn bitch, a'i llwch yn frwmstan, a'i daear yn bydd llosgedic.

* Deut. 18. 7, 18. & 19. 3.

10 Nis diffoddir, nâc na dydd; ei * mŵg a ddring byth, o genhedlaeth i genhedlaeth y diffeithir hi; ni *bydd* cynniwaryddi trwyddi, byth byth oesedd.

* Zeph. 2. 14.

11 *Y Pelican hefyd a'r draenoc a'i meddiannu, y dylluan a'r gigfran a drigant ynddi, ac efe a eilyn arni linyn anrhefedd, a meini gwagedd.

Deut. 28. 2.

12 Ei phendefigion hi a alwant i'r frenhiniaeth, end ni bydd yr vn yno; a'i holl dywyſogion hi fyddant ddiddym.

13 Cytyd hefyd yn ei phalasau ddrain, danadl, ac yſcall o fewn ei chaerydd; a hi a fydd yn drigfa dreigiau, yn gynnedd i † ŷgwion yr eliria.

† Heb. *ferched.*

14 * Ac ‡ anifeiliaid gwyllion yr aniałwch, a'r ‡ cathod a ymgyfarfyddant, yr eliyll a elw ar ei gyfaill, yr ŵyll a orphywys yno hefyd, ac a gaffo orphywyſfa iddi.

* Jer. 50. 39. Esay 13. 21. Zeph. 2. 14.

‡ Zijm. ‡ Ijm.

15 Yno y nytha y dylluan, ac y dodwa, ac y dahora, ac a gasci yn ei chyscod; y fulmariaid a ymgasciant yno hefyd, pob vn gyd â'i gymmar.

16 Ceiſiwch allan o lyfr yr Argiwydd, a darllennwch; ni phalla vn o hyn, ni bydd vn heb ei gymmar, canys fy ngenau, efe a archymynnodd, a'i yſpryd, efe a'i casclodd hwynt.

17 Efe hefyd a fwriodd y coel-bren iddynt, a'i law efe a'i rhannodd hi iddynt wrth linyn: meddiannant hi hyd byth, a phreſſwyliant ynddi o genhedlaeth i genhedlaeth.

PEN. XXXV.

1 *Hyfrydwch a gobeithgrwydd Eglwys Chriſt.* 3 *Cyſſuro y gweiniaid trwy rinweddau adnewiad yr Efengyl.*

YR aniałwch, a'r anghyfanneddle a lawenychant o'i plegid, y diffaithwch hefyd a orfoledda, ac a flodeua fel rhoſlyn.

* Hebr. 12. 12. † Heb. *pyſter.*

2 Gan flodeuo y blodeua, ac y llawenycha hefyd, â llawenydd, ac â chân: gogoniant Libanus a roddir iddo, gogoniant grwydd Carmel a Saron: hwy a welant ogoniant yr Argiwydd, a godidowgrwydd ein Duw ni.

* Mat. 9. 27. & 11. 5. & 12. 22. & 20. 30. & 21. 14. Ioan. 9. 6, 7.

3 * Cadarnhewch a dwylo llefc, a chryfhewch y glinian gwanicid.

† Mat. 11. 5.

4 Dywedwch wrth y rhai † ofnus o galon, ymgryfhewch, nac ofnwch: wele, eich Duw chwi a ddaw â dial, ie Duw â thaledigaeth, efe a ddaw, ac a'ch achub chwi.

Marc. 7. 32.

* Mat. 11. 5. & 15. 30. & 21. 14.

5 * Yna 'r agorir llygaid y deillion, a ‡ chluſtiau y byddariaid a agorir.

Ioan. 5. 8, 9.

6 * Yna y llamma y cloff fel hydd, ac y can * rafed y mudan, canys * dyfroedd a dyrr allan yn yr aniałwch, ac afonydd yn y diffaithwch.

Act. 3. 2. & 8. 7. & 14. 8.

* Mat. 9. 31. & 12. 22. & 15. 30.

7 Y graſ-dir hefyd fydd yn llyn, a'r tir ſychedic yn ffynhonnau dyfroedd: yn nhrigfa y dreigiau a'i gorweddfa, *y bydd* ‡ cyſtle corſennau a brwyn.

Ioan. 7. 38, 39. ‡ Neu, *Cynnedd.* ‡ Neu, *efe a fydd yno y rhai hyny.*

8 Yna y bydd peſt-ffordd, a ffordd: a ffordd ſanctaidd y gelwir hi; yr halogedic nid â ar hyd-ddi, canys ‡ hi a *fydd* i'r rhai hynny: a redio 'r ffordd, pe *byddent* ynfydion, ni chyſtelliomant.

9 Ni bydd yno lew, a bwyſt-fil gormeſol ni ddring iddi, ac ni's caiz yno; eithr y rhai gwaredol a rodiant *yno*,

10 * A gwaredigion yr Argiwydd a ddychwelant, ac a ddeuant i Sion, â chaniadau, ac â llawenydd tragwyddol ar eu pen: gobeithwyddant lawenydd a hyfrydwch; a chyſtudd a galar a ffy ymmaith.

* Pen. 51. 11.

PEN. XXXVI.

1 *Senacherib yn dyfod yn erbyn Jwda.* 4 *Rabſaceh medi ei anfon gan Senacherib i wyr ſyrnuan eabiaidd, gan ceiſio gan y bobl ſirot eddiwrth Hezeciah.* 22 *Mynegi ei eiriau of i Hezeciah.*

* 2 Bren. 18. 13. 2 Cron. 32. 1, 2

AC yn y bedwaredd flwyddyn ar ddêc i'r Brenin Hezeciah, y daeth Senacherib brenin Aſſyria i fyny, yn erbyn holl gaeroc ddinaſoedd Juda, ac a'i goreſcynnodd hwynt.

2 A brenin Aſſyria a anfonodd Rabſaceh o Lachis i Jerusalem, at y brenin Hezeciah, â llû dicfawr, ac efe a ſaſodd wrth biſtyll y llyn uchaf, yn mhriffordd maes y parn-wr.

3 Ac aeth atto ef Eliacim mâb Helciah, yr hwn *oedd* tŷ-ſtewlti, a Sobna yr ſcrifennydd, a Joah mâb Aſaph y cofiadur.

4 A dywedodd Rabſaceh wrthynt, dywedwch yn awr wrth Hezeciah; fel hyn y dywed y brenin mawr, brenin Aſſyria, pa hyder yw hwn, yr ymddiriedi *ynddo*?

5 Dywedais *euddi* (ond nid *ydynt end* † gairiau cêu:) cyngor a nerth *ſydd* ‡ *gennif* i ryſel: ar bwy amtolwg yr ydwyt, pan wyt yn gwrthryſela i'm herbyn?

† Heb. *gwefuſau.* ‡ Neu, *raid.*

6 Wele hyderaſit ar y * ffon gorſen ddryſſedic honno, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwyſo arni, hi â i gleiſ ei law ef, ac a dylla trwyddi: felly *y mae* Pharao brenin yr Aipht i bawb a hyderant arno.

* Ezec. 29. 6, 7.

7 Ond os dywedi wrthif yn yr Argiwydd ein Duw 'r ydym yn ymddiried; onid efe *yw* 'r hwn y darfu i Hezeciah dynnu i lawr ei uchelfeydd, a'i alloran, a dywedyd wrth Juda, a Jerusalem, o flaen yr allor hon yr addolwch?

8 Ac yn awr, dôd wyſion attolwg i'm harglwydd, brenin Aſſyria, ac mi a roddaf i ti ddwy fil o feirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt.

9 A pha fodd y troi di ymmaith wyneb vn capten, o'r gwaſſion lleiaf i'm harglwydd, ac yr ymddiriedi yn yr Aipht, am gerbydau ac am farchogion?

10 Ai heb yr Argiwydd y dauthum i fyny yr awr hon, yn erbyn y wlad hon, i'w dinifrio? yr Argiwydd a ddywedodd wrthif, dôs i fyny yn erbyn y wlad hon, a dinifria hi.

11 Yna y dywedodd Eliacim, a Sobna, a Joah, wrth Rabſaceh, llefara attolwg wrth dy weiſſion yn Syriaec, canys yr ydym ni yn ei deall: ac na lefara wrthym yn iaith yr Iddewon, lle y clywo 'r bobl *ſydd* ar y mûr.

12 Ond Rabſaceh a ddywedodd, ai at dy feiſtr, ac attat tithau, yr anfonodd fy meiſtr fi, i lefaru y geiriau hyn? onid at y dynion ſydd yn eiſtedd ar y mûr *yw anfonedd fi*, fel y bwyttâont eu corn ei hun, ac yf-ont eu trwnge eu hun, gyd â chwi?

13 A ſaſodd Rabſaceh, a gwaeddodd â llef uchel yn iaith yr Iddewon, ac a ddywedodd, gwrandewch eiriau y brenin mawr, brenin Aſſyria.

14 Fel hyn y dywed y brenin, na thwylled Hezeciah chwi: canys ni ddichon efe eich gwaredu chwi.

15 Ac na phared Hezeciah i chwi ymddiried yn yr Argiwydd, gan ddywedyd, yr Argiwydd gan

gan wareidu a'ch gwared chwi, ni roddir y ddinas hon yn llaw brenin Aſſyria.

† Heb. *fendith.*

16 Na wrandewch ar Hezeciah; canys fel hyn y dywed brenin Aſſyria, gwnewch†fwynder â mi, a deuwch allan attaf, a bwyttewch bob vn o'i win-wydden ei hun, a phob vn o'i ffigyſ-bren, ac yfed pawb ddwfr ei ffynnon ei hun.

17 Nes i'm ddyfod a'ch dwyn chwi i wlâd megis eich gwlâd eich hun; gwlâd ŷd, a gwin; gwlâd bara, a gwinllannoedd.

18 *Gwiliweb* rhac i Hezeciah eich hudo chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd a'n gwared ni. A waredodd vn o dduwiau y cenhedloedd ei wlâd o law brenin Aſſyria?

19 Mae duwiau Hamath, ac Arphad? mae duwiau Sepharſaim? a waredaſant hwy Samaria o'm llaw i?

20 Pwy *ſydd* ym mhlith holl dduwiau y gwledydd hyn, a'r a waredaſant eu gwlâd o'm llaw i; fel y gwaredai yr Arglwydd Jeruſalem o'm llaw?

21 Eithr hwy a dawſant, ac nid attebaſant air iddo: canys gorchymyn y brenin *oedd* hyn, gan ddywedyd, nac attebwch ef.

22 Yna y daeth Eliacim mâb Helciah, yr hwn *oedd* ben-teulu, a Sobna 'r ſcrifennydd, a Joah mâb Aſaph y cofiadur, at Hezeciah, â'i dillad yn rhwygedic, ac a fynegaſant iddo eiriau Rabſaceh.

PEN. XXXVII.

1 Hezeciah yn ei driſtwch yn gyrru at Eſay, i gael gantho weddio troſto ef a'i bobl. 6 Eſay yn eu cyſſuro hwy. 8 Senacherib yn mynd i ymladd a Tirhacah, ac yn anfon lythyrau cabluidd at Hezeciah. 14 Gweddi Hezeciah. 21 Eſay yn prophwydo balchder a chwyap Senacherib, a llwyddiant Sion. 36 Angel yn lladd yr Aſſyriaid, 37 Lladd Senacherib yn Nineveh gan ei feibion ei hun.

* 2 Bren. 19. 1.

A Phan glybu y * brenin Hezeciah *hynny*, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiſcodd mewn ſachliain, ac a aeth i dŷ 'r Arglwydd.

2 Ac a anfonodd Eliacim y pen-teulu, a Sobna 'r ſcrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwiſco mewn ſach-liain, at Eſay y prophwyd, fâb Amoz.

3 A hwy a ddywedaſant wrtho, fel hyn y dywedodd Hezeciah, diwrnod cyfyngder, a cherydd, a † chabledd, *yw* 'r dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr anedigaeth, ond nid *oes* grym i eſcor.

† Neu, *ebwyſ.*

4 Fe allai y gwrandy yr Arglwydd dy Dduw eiriau Rabſaceh, yr hwn a anfonodd brenin Aſſyria ei feiſtr, i gablu y Duw byw, ac y cerydda efe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw: am hynny dercha dy weddi dros y gweddill ſydd iw gael.

5 Felly gweiſion y brenin Hezeciah a ddaethant at Eſay.

6 A dywedodd Eſay wrthynt, fel hyn y dywedwch wrth eich meiſtr; fel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ofna y geiriau a glywaiſt, *drwy* y rhai y cablodd gweiſion brenin Aſſyria ſi.

‡ Neu, *yndo ef yſpryd.*

7 Wele fi yn rhoddi ‡ arno ef wynt, ac efe a glyw ſwn, ac a ddychwel iw wlâd: gwnaf hefyd iddo ſyrthio gan y cleddyf, yn ei wlad ei hun.

8 Yna y dychwelodd Rabſaceh, ac a gafodd frenin Aſſyria yn rhyfela yn erbyn Libnah; canys efe a glywſei ddarfod iddo fyned o Lachis.

9 Ac efe a glywodd *ſôn* am Tirhacah frenin Ethiopia, gan ddywedyd, efe a aeth allan i ryfela â thi; a phan glywodd *hynny*, efe a anfonodd gennadau at Hezeciah, gan ddywedyd;

10 Fel hyn y dywedwch wrth Hezeciah brenin Jnda, gan ddywedyd; na thwylled dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ymddiried ynddo, gan ddywedyd, ni roddir Jeruſalem yn llaw brenin Aſſyria.

11 Wele, ti a glywaiſt yr hyn a wnaeth brenhinoedd Aſſyria, i'r holl wledydd, gan eu difrodi hwynt; ac a waredir di?

12 A waredodd duwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau eu diniſtrio, ſef Goſan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai *oedd* o fewn Telaſſar.

13 Mae brenin Hamath? a brenin Arphad? a brenin dinas Sepharſaim, Hena, ac Ifah?

14 A chymmerth Hezeciah y llythyr o law y cennadau, ac a'i darlleunodd, a Hezeciah a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, ac a'i lledodd ger bron yr Arglwydd.

15 A Hezeciah a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, yr hwn wyt yn trigo *rhwng* y Cerubiaid, ti ydwyt Dduw, ie tydi yn vnic, i holl deyrnaſoedd y ddaiar; ti a wnaethoſt y nefoedd a'r ddaiar.

17 Gogwydda Arglwydd, dy gluſt, a gwrando; agor dy lygaid Arglwydd, ac edrych; gwrando hefyd holl eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i ddifenwi y Duw byw.

18 Gwir *yw*, ô Arglwydd, i frenhinoedd Aſſyria ddifa'r holl†genhedloedd a'i gwledydd,

† Heb. *diroedd.*

19 A rhoddi eu duwiau hwy yn tân: canys nid *oeddynt* hwy dduwiau, onid gwaith dwylo dŷn, *o* goed, a maen; am hynny y diniſtriaſant hwynt.

20 Yr awr hon gan hynny, ô Arglwydd ein Duw, achub ni o'i law ef; fel y gwypo holl deyrnaſoedd y ddaiar, mai ti *yw* 'r Arglwydd, ty di yn vnig.

21 Yna Eſay mâb Amoz a anfonodd at Hezeciah, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, o herwydd it weddio attaſi yn erbyn Senacherib brenin Aſſyria;

22 Dymma 'r gair a lefarodd yr Arglwydd yn ei erbyn ef; y forwyn meirch Sion a'th ddirmygodd, *ac* a'th watwarodd; merch Jeruſalem a eſcydwodd ben ar dy ôl.

23 Pwy a ddifenwaiſt, ac a gablaiſt; ac yn erbyn pwy y darchefaiſt *dy* lêf; ac y cyfodaiſt yn vchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Iſrael.

24 Drwy law dy weiſion y cablaiſt yr Arglwydd, ac y dywedaiſt, â lluaws fy ngherbydau y daethum i fynu i vchelder y mynyddoedd, i yſtlyſau Libanus: ac mi a dorraf vchelder ei gedr-wydd, a'i ddewis ffynnid-wydd; ſ ef hefyd iw gwrr vchaf *ac i* goed ei † ddol-dir.

† *Carmel.*

25 Myfi a gloddiais, ac y yfais ddwfr; â gwadnau fy nhraed hefyd y ſychais holl afonydd y gwarchaedic.

26 Oni chlywaiſt wnauthur o honof hyn er yſtalm, a'i lunio er y dyddiau gynt? † yn awr y dugym hynny i ben, fel y byddit i ddeſtrywio dinaſoedd caeroc yn garneddau diniſtriol.

† Neu, *a ddygwn hynny yn awr iw ddeſtrywio, a din. caer.* i fod *yn garnedd.*

27 Am hynny eu trigolion yn gwttog-law a ddychrynnwyd, ac a gywilyddiwyd: oe ddynt *megis* gwellt y maes, fel gwyrdd lyſſiau, a glaſ-wellt ar bennau tai, neu ŷd wedi deifio cyn addfedu.

28 Dy

28 Dy eiſteddiad hefyd, a'th ſynediad allan, a'th ddyfodiad i mewn, a adnabûm; a'th gynddeiriogrwydd i'm herbyn.

29 Am it ymgynddeiriogi i'm herbyn, ac i'th ddadwredd ddyfod i ſynu i'm cluſtiau; am hynny y rhoddaf fy mâch yn dy ffroen di, a'm ffrwyn yn dy weſtai, ac a'th ddychwelaf di ar hyd yr vn-ffordd ac y daethoſt.

30 A hyn *fydd* yn arwydd i ti *Hezeciah*, y flwyddyn *hon* y bwyttei a dyfo o honaw ei hun, ac yn yr ail flwyddyn yr attwſ, ac yn y drydedd flwyddyn, hauwch, a medwch, plennwch winllanneodd hefyd, a bwytewch eu ffrwyth hwynt.

31 A'r gweddill o dŷ Juda, *yr hwn* a adewir, a wreiddia eilwaith i wared, ac a ddŵg ffrwyth i ſynu.

32 Canys gweddill â allan o Jeruſalem, a'r rhai diangol o ſynydd Sion: * zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

33 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd am frenin Aſſyria, ni ddaw eſe i'r ddinas hon, ac nid ergydia eſe ſaeth yno: hefyd ni ddaw o'i blaen â tharian, ac ni fwrw glawdd iw herbyn.

34 Ar hŷd yr vn-ffordd ac y daeth y dychwel, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

35 * Canys mi a ddeffynnaf y ddinas hon, iw chadw hi er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

36 Yna 'r aeth * Angel yr Arglwydd, ac a darawodd yngwerſyll yr Aſſyriaid gant a phedwar vgain, a phump o filoedd: a phan gyfodaſant yn fyored dranoeth, wele hwynt oll yn gelaneddau meirwon.

37 Felly Senacherib brenin Aſſyria a ymadawodd, ac a aeth, ac a ddychwelodd, ac a drigodd yn Ninefeh.

38 A bu fel yr ydoedd eſe yn addoli yn nhŷ Niſroch ei dduw, i Adramelech, a Sarezer ei feibion, ei daraw ef â'r cleddyf; a hwy a ddiangaſant i wlad † Armenia: ac Eſarhadon ei fâb a deyrnaſodd yn ei le ef.

PEN. XXXVIII.

1 *Hezeciah wedi cael cennadwri o'i farwolaeth, trwy weddi yn cael yſbŷd ei enioes.* 8 *Yr haul yn mynod ddeg o raddau yn ei ôl, yn argoel o'r addewid hwnnw.* 9 *Cân diolch Hezeciah.*

YN y * dyddiau hynny y clafychodd Hezeciah hyd farw: ac Eſay y Prophwyd mab Amoz a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd; † treſna dy dŷ, canys marw fyddi, ac ni byddi byw.

2 Yna Hezeciah a droes ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd;

3 A dywedodd, attolwg Arglwydd, coſia yr awr hon i mi rodio gêr dy fron di, mewn gwirionedd, ac â chalon berfaith, a gwneuthur o honof yr hyn *oedd* dda yn dy olwg: a Hezeciah a wylodd âg wyloſaint mawr.

4 Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Eſay, gan ddywedyd,

5 Dôs, a dywed wrth Hezeciah, ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd; clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau, wele mi a chwanegaf at dy ddyddiau di bymtheng mhlynedd.

6 Ac o law brenin Aſſyria i'th waredaf di, a'r ddinas: ac mi a ddeffynnaf y ddinas hon.

7 A hyn *fydd* i ti yn arwydd oddi wrth yr Arglwydd, y gwna 'r Arglwydd y gair hwn, a lefaroſdd.

8 Wele fi yn dychwelyd cyſcod y graddau, yr hwn a ddeſcynnodd † yn neial Ahaz gyd â'r haul, ddêc o raddau yn ei ôl: felly 'r haul a ddychwelodd ddêc o raddau, ar hŷd y graddau y deſcynnaſei *ar hyd-ddynt*.

9 Scrifen Hezeciah brenin Juda, pan glafychaſei, a byw o honaw o'i glefyd.

10 Myfi a ddywedais yn nhorriad fy nyddiau, âf i byrth y bedd; difuddiwyd fi o weddill fy mlynyddoedd.

11 Dywedais, ni châf weled yr Arglwydd lôr, yn nhir y rhai byw: ni welaf ddŷn mwyach ym myſc trigolion y byd.

12 Fy ‡ nrhigſa a aeth, ac a ſymmudwyd oddi wrthif, fel llueſt bugail: torrais ymmaith fy hoedl megis gwehydd, ‡ â nychdod i'm tyrr ymaith: o ddydd hyd nos y gwnei ben am danaf.

13 Cyfriſais hyd y boreu, mai megis llew y dryllia eſe fy holl eſcyrn: o ddydd hyd nos y gwnei ddiben arnaf.

14 Megis garan *neu* wennol, felly trydar a wneuthum; griddfenais megis colommen: ſy llygaid a dderchaſwyd i fyny; ô Arglwydd gorthrymmwyd fi; eſmwythâ arnaf.

15 Beth a ddywedaf? canys dywedodd wrthif, ac eſe a'i gwna: mi a gerddaf yn araf fy holl flynyddoedd, yn chwerwedd fy enaid.

16 Arglwydd, drwy y pethau hyn yr ydys yn byw, ac yn yr holl bethau hyn y mae bywyd fy yſpryd i, felly yr iachei, ac y bywhei fi.

17 Wele ‡ yn lle heddwch i mi chwerwder chwerw: ond † o gariad ar fy enaid y gwaredaiſt ef o bwll llygredigaeth: canys ti a deflaiſt fy holl bechodau o'r tu ôl i'th gefn.

18 Canys y bedd ni'th fawl di, angeu *ni'th* glodfora: y rhai ſy yn deſcyn i'r pwll ni obeithiant am dy wirionedd.

19 Y byw, y byw, eſe a'th fawl di, fel yr wyfi heddyw: y tâd a hyſpyſſa i'r plant dy wirionedd.

20 Yr Arglwydd *fydd* i'm cadw: am hynny y canwn fy nghaniadau, holl ddyddiau ein henioes, yn nhŷ 'r Arglwydd.

21 Canys Eſay a ddywedaſai, cymmerant ſwp o ffigys, a rhwymant yn blaſtr ar y cornwyd, ac eſe a fydd byw.

22 A dywedaſai Hezeciah, pa arwydd fydd, y câf fyned i fyny i dŷ 'r Arglwydd?

PEN. XXXIX.

1 *Merodach-Baladan yn anfon i ymweled a Hezeciah, o herwydd y rhyfeddod, ac wrth hynny yn cael gwybodaeth o'i dryſorau ef:* 3 *Ac Eſay yn cael gwybod hynny, ac yn rhagfynegi y caeth-glud i Babilon.*

YN * yr amſer hwnnw Merodach-Baladan, mab Baladan brenin Babilon, a anfonodd lythyrau, ac anrheg, at Hezeciah: canys eſe a glywſei ei fod ef yn glaf, a'i fyned yn iach.

2 A Hezeciah a lawenychodd o'i herwydd hwynt, ac a ddangoſodd iddynt ‡ dŷ ei dryſorau, yr arian, a'r aur, a'r llyſieuau, a'r olew gwerthfawr, a holl dŷ ei † arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei dryſorau ef: nid oedd dim yn ei dŷ ef, nac yn ei holl gyfoeth ef, a'r na's dangoſodd Hezeciah iddynt.

3 Yna y daeth Eſay y prophwyd at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn? ac o ba le y daethant attat? a dywedodd Hezeciah, o wlâd bell y daethant attaf, *ſef* o Babilon.

4 Yntef a ddywedodd, beth a welſant hwy

* 2 Bren. 19. 31. Pen. 9. 7.

* 2 Bren. 20. 6.

* 2 Bren. 19. 35.

† Heb. *Aarat.*

* 2 Bren. 20. 1. 2 Cron. 32. 24.

† Heb. *dyd archwyn am dy dŷ.*

* 2 Bren. 20. 12.

‡ Neu, *ocs.*

‡ Neu, *oddiwrth yr oddi.*

† Heb. *yngraddau.*

‡ Neu, *lyſieu-dy.*

† Neu, *dlyſeu. Heb. ddodrefn.*

yn dy dŷ di? a dywedodd Hezeciah, yr hyn oll oedd yn fy nhŷ i a welſant, nid oes dim yn fy nhryſſorau a'r na's dangoſais iddynt.

5 Yna Eſay a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air Arglwydd y lluoedd.

6 Wele y dyddiau'n dyfod, pan ddygir i Babilon yr hyn oll ſydd yn dy dŷ di, a'r hyn a gynhilodd dy dadau di hyd y dydd hwn: ni adewir dim, medd yr Arglwydd.

7 Cymmerant hefyd o'th feibion di, y rhai a ddaw o honot, ſef y rhai a genhedli, fel y byddont ſtaſellyddion yn llys brenin Babilon.

8 Yna y dywedodd Hezeciah wrth Eſay, da yw gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaiſt: dywedodd hefyd, canys bydd heddwch a gwirionedd yn fy nyddiau i.

P E N. XL.

1 Cyhoeddi yr Efengyl. 3 Pregeth Joan feiyddiwr: 9 A'r Apoſtolion. 12 Y propwyd, trwy ddangos fod Duw yn Holl-alluog, 18 ac nad oes dim cyffelyb na chyfartal iddo, 26 yn cyffuro'r bobl.

CYſſurwch, cyſſurwch fy mhobl, medd eich Duw.

2 Dywedwch ‡ wrth fodd calon Jeruſalem, llefwch wrthi hi, gyflawni ei † milwriaeth; ddileu ei hanwiredd; o herwydd derbyniodd o law'r Arglwydd yn ddau ddyblyg am ei holl bechodau.

‡ Neu, *yn gyſſurus wrth Jer.*

† Neu, *hamſer rodadic.*

3 * Lleſ vn yn llefain yn yr anialwch, paratowch ffordd yr Arglwydd, vnionwch lwybr i'n Duw ni, yn y diffaethwch.

* Mat 3. 3. Marc. 1. 3. Luc. 3. 4. Joan. 1. 23.

4 Pob pant a ſyſudir, a phob mynydd a bryn a oſtyngir, y gŵyr a wneir yn vniawn, a'r anwaſtad yn waſtadedd.

* Job 14. 2. Pſal. 90. 5. & 103. 15. Jac. 1. 10. 1 Pet. 1. 24.

5 A gogoniant yr Arglwydd a ddatcuddir, a phob cnawd ynghŷd a'i gwel: canys genau'r Arglwydd a lefarodd *hyn*.

6 Y llef a ddywedodd, gwaedda; yntef a ddywedodd, beth a waeddaf? * pob cnawd ſydd welſt, a'i holl oddiawgrwydd fel blodeuyn y maes.

* Joan. 12. 24. 1 Pet. 1. 24.

7 Gwywa y gwelltyn, ſyrth y blodeuyn; canys Yſpryd yr Arglwydd a chwythodd arno, gwelltyn ddiau yw'r bobl.

8 Gwywa y gwelltyn, ſyrth y blodeuyn; * ond gair ein Duw ni a ſaif byth.

* Neu, *hon wyt yn efengyla i Sion. &c.*

9 Dring thagot, yr ‡ efangyles Sion, i fynydd uchel: dercha'a dy lef trwy nerth, ô efangyles Jeruſalem: derchafa, nac ofna; dywed wrth ddinaſoedd Juda, wele eich Duw chwi.

‡ Neu, *a llaw gadarn.*

10 Wele'r Arglwydd Dduw a ddaw ‡ yn erbyn y cadarn, a'i fraich a lywodraetha troſto; wele * ei wobr gyd ag ef, a'i † waith o'i flaen.

* Pen. 62. 11. † Neu, *a'i am ei waith.*

11 * Fel bugail y portha efe ei braidd, â'i fraich y caſcl ei wŷn, ac a'i dŵg yn ei fonwes, ac a goledda y ‡ mammogiaid.

* Ezec. 34. 23. Joan. 10. 11. ‡ Neu, *cybeiron.*

12 Pwy a feſſurodd y dyfroedd yn ei ddwrn? ac a feſſurodd y nefoedd â'i rychwant, ac a gynhwyſodd bridd y ddaiar mewn meſur, ac a bwyſodd y mynyddoedd mewn pwyſau, a'r bryniau mewn cloriannau?

* Rhuſ. 11. 34. 1 Cor. 2. 16.

13 * Pwy a gyfarwyddodd Yſpryd yr Arglwydd? ac yn ŵr o'i gyngor a'i cyfarwyddodd ef?

Doeth. 9. 13.

14 A phwy'r ymgynghorodd efe, ie *pwy* † a'i cyfarwyddodd, ac a'i dyſcodd yn llwybr barn? ac a ddyſcodd iddo wybodaeth, ac a ddangoſodd iddo ffordd deallddwriaeth?

† Heb. *a wnaeth iddo deall.*

15 Wele, y cenhedloedd a gyfrifwyd fel defnyn o gelwyn, ac fel mân-lwch y cloriannau: wele, fel brychau yn ycŷnau efe yr ynyſoedd i fynu.

16 Ac nid digon Libanus i gynneu tân; nid digon ei ſwyſ-filod chwaith, yn boeth offrwm.

17 Yr holl genhedloedd *ydynt* megis * diddim ger ei bron ef; yn llai na dim, ac na gwageddd y cyfrifwyd hwynt ‡ ganddo.

* Dan. 4. 32. ‡ *wrthe.*

18 I bwy gan hynny y * cyffelybwch Dduw? a pha ddelw a oſodwch iddo?

* Act. 17. 29.

19 Y creffwr a dawdd gerf-ddelw, a'r aurych a'i goretura, ac a dawdd gadwyni arian.

20 Yr hwn ſydd dlawd ei offrwm a ddewis bren ni phydra; efe a gais atto ſaer cywraint, i baratoi cerf-ddelw, yr hon ni ſyfl.

21 Oni wŷbuoch? oni chlywſoch? oni fynegwyd i chwi o'r dechreuad? oni ddeallaſoch er ſeiliad y ddaiar?

22 Efe ſydd yn eiſtedd ar amgylchoedd y ddaiar, a'i thrigolion ſydd fel locuſtiaid: yr hwn a * dana y nefoedd fel llen, ac a'i lleda fel pabell i drigo *ynddi*.

* Pſal. 104. 2. * Job 12. 21.

23 Yr hwn a wna* lywodraeth-wŷr yn ddiddim, fel gwageddd y gwna efe farnwŷr y ddaiar.

Pſal. 107. 40.

24 Ie ni phlennir hwynt, ni's hauir ychwaith: ei foncyff hefyd ni wreiddia yn y ddaiar; ac efe a chwyth arnynt, a hwy a wywant, a chorwynt a'i dwg hwynt ymmaith fel ſoſ.

25 I bwy gan hynny i'm cyffelybwch, ac i'm cyfredlir, medd y Sanct?

26 Dercheiwch eich llygaid i fynu, ac edrychwch pwy a greawdd y rhai hyn, a ddwg eu lu hwynt allan mewn rhifedi; efe a'i geilw hwynt oll wrth eu henwau: gan amlder *ei* rym *ef*, a'i gadarn allu, ni phalla vn.

27 Pa ham y dywedi Jacob, ac y lleferi Iſrael; cuddiwyd fy ffordd oddi wrth yr Arglwydd, a'm barn aeth heibio i'm Duw?

28 Oni wŷddoſt? oni chlywaiſt na ddeffygia, ac na flina Duw tragywyddoldeb, yr Arglwydd creawdr cyrrau'r ddaiar? * ni ellir chwilio allan ei ſynhwyr ef.

* Pſal. 147. 5.

29 Yr hwn a rydd nerth i'r deffygiol, ac a amlhâ gryfder i'r diryrn.

30 Canys yr ieuengtid a ddeffygia, ac a flina, a'r gwŷr ieuainge gan ſyrthio a ſyrthiant:

31 Eithr y rhai a obeithiant yn yr Arglwydd a † adnewyddant eu nerth, ehedant fel eryrod, rhedant ac ni flinant, rhodiant ac ni ddeffygiant.

† Heb. *newidi ni.*

P E N. XLI.

1 Duw yn ym-ymliw â'i bobl, ynghylch ei drugareddau iw Eglwys, 10 a'i addewidion; 21 Ac ynghylch offeredd deiwau ac eulynnod.

DIſtewch ynyſoedd, ger fy mron, adnewyddded y cenhedloedd eu nerth; deuant yn nês, yna llefarant; cydneſawn i farn.

2 Pwy a gyfodlodd † y cyfiawn o'r dwyrain, a'i galwodd at ei droed, a roddodd y cenhedloedd o'i flaen ef ac a wnaeth iddo lywodraethu ar frenhinoedd? efe a'i rhoddodd *hwynt* fel llŵch iw gleddyf, *ac* fel ſoſi gwaſgaredic iw fŵa ef.

† Heb. *gyfawnhaodd.*

3 Y mae efe yn en herlid hwynt, *ac* yn myned † yn ddiogel, *ar hyd* llwybr ni cherddaſai efe â'i draed.

† Heb. *mewn heddwch.*

4 Pwy a weithredodd ac a wnaeth *hyn*? can alw y cenhedlaethau o'r dechreuad? myfi'r Arglwydd * y cyntaf, myfi hefyd ſydd gyd a'r diweddaf.

* Pen. 43. 10. & 44. 6. & 48. 12. Datc. 1. 17. & 22. 13.

5 Yr ynyſoedd a welſant, ac a ofnaſant, eithafoedd y ddaiar a ddychrynaſant, a neſaſant, ac a ddaethant.

6 Pôb vn a gynnorthwyodd ei gymmydog, ac a ddywedodd wrth ei frawd, ymgryfhâ.

7 Felly

7 Gelly y llef, a gyffurodd yr ‡ eurych, a'r morthwyl-wr, yr hwn oedd yn tarô ar yr einioh, ‡ gan ddywedyd, y mae yn barod lw affio, ac efe a'i ſicrhaodd â hoelion, fel nad yſcogir.

8 Eithr ti Iſrael, ſy ngwas ydwyt ti, Jacob * yr hwn a etholeis, hâd Abraham ſy * anwylyd.

9 Ti yr hwn a gymmeraiſ o eithafoedd y ddaiar, ac i'th e'wais oddi wrth ei phendefigion, ac y dywedais wrthit, ſy ngwas ydyt ti, dewiſais di, ac ni th' wrthodais.

10 Nac ofna, canys yr ydwyf gyd â thi: na lwfrha, canys myfi yw dy Dduw: cadarnhâf di, cynnorthwyaf di hefyd, a chynnaliaf di â deheulaw fy nghyfiawnder.

11 VVele * cywilyddir a grawyddir y rhai oll a lidiaſent wrthit; ‡ dy. wrthwyneb wyr a fyddant megis diddim, ac a ddiflethir.

12 Ti a'i ceiſi, ac ni's cei hywor, ſef ‡ y dynion a ymgynhennaſant â thi: ‡ y gwŷr a ryfelant â thi, fyddant megis diddim, a megis peth heb ddim.

13 Canys myfi y Arglwydd dy Dduw, a ymaflaf yn dy ddeheulaw, ‡ ddywed wrthit, nac ofna, myfi a'th gynnorthwyaf.

14 Nac ofna, di bryf Jacob, gwŷr Iſrael: myfi a'th gynnorthwyaf, medd yr Arglwydd, a'th waredydd, Sanct Iſrael.

15 VVele, goſodaf di yn fenn ddyrnu newydd ddannheddog: y mynyddoedd a ddyrni, ac a fâli, goſodi hefyd y bryniau fel ‡ mwſwg.

16 Nithi hwynt, a'r gwynt a'i dwg ymmaith, a'r corwynt a'i gwaſgar hwynt; a thi a lawenychi yn yr Arglwydd, yn Sanct Iſrael y gorfoleddi.

17 Pan geiſio y truenlaid a'r tlodion ddwfr, ac ni's cânt; pan ballo eu tafod o ſyched, myfi yr Arglwydd a'i gwrandawaf hwynt, myfi Duw Iſrael ni's gadawaf hwynt.

18 Agoraf * afonydd ar leoedd vchel, a ffynhonnau ymhanol y dyffrynnoedd: gwnaf y * diffaethwch yn llynn dwfr, a'r craſdir yn ffrydiau dyfroedd.

19 Goſodaf yn yr anialwch y cedr-wydd, ſhittah, myrt-wydd, ac oliwydd; goſodaf yn y diffaethwch ffynnidwydd, ffawydd, a'r pren box ynghyd:

20 Fel y gwelont, ac y gwybyddont, ac yr yſtyriont, ac y deallont ynghyd mai llaw'r Arglwydd a wnaeth hyn, a Sanct Iſrael a'i creawdd.

21 Deuwch yn nes â'ch cwyn, medd yr Arglwydd, dygwch eich *rheſymmau* cadarnaf, medd brenin Jacob.

22 Dygant hwynt allan, a mynegant i ni y pethau a ddigwyddant; mynegwch y pethau gynt beth ydynt, fel † yr ystyriom, ac y gwypom eu diwedd hwynt; neu draethwch i ni y pethau a ddaw.

23 Mynegwch y pethau a ddaw yn ôl *hyn*, fel y gwypom mai duwiau *ydych* chwi: gwnewch hefyd dda neu ddrwg, fel y ſynno arnom, ac y gwelom ynghyd.

24 Wele, peth heb ddim ydych chwi, a'ch gwaith ſydd ‡ ddiddim: ffiaidd *yw'r gŵr* a'ch dewiſo chwi.

25 Cyfodais *yn* o'r gogledd, ac efe a ddaw: o gyfodiad haul y geilw efe ar fy enw, ac efe a ddaw ar dywyſogion fel ar glai, ac fel y fathr crochenydd, bridd.

26 Pwy a fynegodd o'r dechreuad, fel y gwybyddom? ac yn amſer llaw, fel y dywedom, cyfiawn yw? nid oes a fynega, nid oes a draetha y chwaith, ac nid oes a glyw eich ymadroddion.

27 Y cyntaf a *ddywed* wrth Sion, wele, wele hwynt, rhoddaf hefyd efangyl-wr i Jeruſalem.

28 Canys edrychais, ac nid oedd neb, ie yn eu plith, ac nid *oedd* gynghor-wr, pan ofynnais iddynt, a fedrai † atteb gair.

29 Wele, hwynt oll ydynt wagedd, a'i gweithredoedd yn ddiddim: gwynt a gwagedd yw eu tawdd-ddelwau.

P E N. XLII.

1 *Crwydd Chriſt, ynghyd a'i lariedd dros a'i ddiarmddiwch.* 5 *Addewid Duw iddo ef.* 10 *Y mae yn annog i foliannu Duw am ei Efengyl:* 17 *Ac yn beio ar y bobl am eu bangbrodyniaeth.*

WEle fy ngwas, yr hwn yr ydwyf yn ei gynnal; fy etholedig, * yr hwn y mae fy enaid yn foddlon: rhoddais fy Yſpryd arno: efe a ddwg allan farn i'r cenhedloedd.

2 Ni waedda, ac ni ddarchain, ac ni phair glywed ei ſef yn yr heol.

3 Ni ddrylia gorſen ſyſig, ac ni ddiffydd llin yn ‡ mygu: efe a ddwg allan farn at wirionedd.

4 Ni phalla efe, ac ni ddigalonna, hyd oni oſodo farn ar y ddaiar; yr ynyſoedd hefyd a ddiſgwiliant am ei gyfraith ef.

5 Pel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, creawdydd y nefoedd a'i hestynnodd, lle ludd y ddaiar a'i chnwd, rhoddodd anadl i'r bobl arni, ac yſpryd i'r rhai a rodiant ynddi.

6 Myfi 'r Arglwydd a'th elwais mewn cyfiawnder, ac ymaflaf yn dy law, cadwaf di hefyd, a rhoddaf di yn gyfammod pobl, *ac* yn * oleuni conhedloedd:

7 I agoryd llygaid y deillion, i * ddwyn allan y carcharor o'r carchar, a'r rhai a eiſteddant *mewn* * tywyllwch o'r carchar-dŷ.

8 Myfi *yw* yr Arglwydd; dymma fy enw, * a'm gogoniant ni roddaf i arall; na'm mawl i ddelwau cerfiedic.

9 Wele y pethau o'r blaen a ddaethunt i ben, a mynegi 'r ydwyfi bethau newydd; traethaf *hwy* i chwi cyn eu tarddu allan.

10 Cenwch i'r Arglwydd gân newydd, a'i fawl ef o eithaf y ddaiar: y rhai a ddeſcynnwch i'r môr, † ac ſydd ynddo; yr ynyſoedd a'i trigolion.

11 Y diffaethwch a'i ddinaſoedd, derchafant eu *lef*, y maeſ-dref a breſſwylia Cedar: caned preſſwyl-wyr y graig, bloeddiant o ben y mynyddoedd.

12 Rhoddant ogoniant i'r Arglwydd, a mynegant ei fawl yn yr ynyſoedd.

13 Yr Arglwydd a allan fel cawr, fel rhyfel-wr y cyffry eiddigedd: efe a waedda, ie efe a rua, *ac* a † fydd trech na'i elynion.

14 Tewais er yſtalm, diſtewais, ymatteliais; lleſaf fel gwraig yn eſcor, di-wynaf, a † difethaf ar vn-waith.

15 Mi a wnaf y mynyddoedd a'r bryniau yn ddiffaethwch, a'i holl welk a wywaf; ac a wnaf yr afonydd yn ynyſoedd, a'r llynnoedd a ſychaf.

16 Arweiniaf y deilliaid ar hyd ffordd nid adnabuant, a gwnaf iddynt gerdded ar hyd llwybrau ni adnabuant, gwnaf dywyllwch yn oleuni o'i blaen hwynt, a'r pethau cammion yn vniawn. Dymma y pethau a wnaf

‡ Neu, *teddwr.*
‡ Neu, *gan ddywedyd am yr eſtid.*
* Deut. 7. 6 & 10. 15. & 14. 2. Pſal. 135. 4. Pen. 43. 1. & 44. 2.
* 2 Cron. 20. 7. Jac. 2. 23.
* Exod. 25. 22. Pen. 60. 12. Zec. 12. 8.
† Heb. *gwŷr dy gynnhen.*
† Heb. *gwŷr dy ymryſon.*
‡ Heb. *gwŷr dy wefl.*
† Heb. *faſaen.*
‡ Neu, *us.*
* Pen. 35. 7. & 44. 3.
* Pſal. 107. 35.
† Heb. *y Roſddon, tir calon ereyni.*
‡ Neu, *peth na 'r riddo gwbier.*
* Mat. 12. 18.
* Mat. 3. 17. & 17. 5.
Eph. 1. 6.
‡ Neu, *yn tyſtî yn dywyll.*
† Heb. *ddyci-ro welyd.*
† Heb. *pawrolaſ neu a ſydd gwrolyn erbyn ei hr.*
† Heb. *llyngcaſa*

a wnaf iddynt, ac ni'n gadawaf hwynt.

* Pſal. 97. 7. Pen. 1. 29. & 44. 11. & 45. 16.

17 * Troir yn eu hôl, a llwyr wradwyddir y rhai a ymddiriedant mewn delwau cerfiedic, y rhai a ddywedant wrth y delwau tawdd, chwi yw ein duwiau ni.

18 O fyddariaid, gwrandewch, a'r deillion, edrychwch i weled.

19 Pwy ſydd ddall onid ſy ngwâs i? neu fyddar fel fy nghennad a anfonais? pwy mor ddall a'r perffaith, a dall fel gwâs yr Arglwydd?

* Rhuf. 1. 22.

20 *Er* gweled llawer, * etto nid yſtyri; *er* agoryd clufiau, etto ni wrendy.

21 Yr Arglwydd ſydd fodlon, er mwyn ei gyfiawnder, efe a fawrhâ y gyfraith, ac a'i gwna yn anrhydeddus.

22 Etto dynion bobl a yſpeiliwyd, ac a anrheithiwyd, † hwy a faglwyd oll mewn tyllau, mewn carcharau hefyd y cuddiwyd hwynt; y maent yn yſpail, ac heb waredudd; yn anrhaith, ac heb a ddywedei, dyro yn ei ôl.

† Neu, *yn magl ou holl wyr ieuainge hwynt, mewn carch. &c.* ‖ Heb. *fathefa.* † Heb. *yr anſer yn ei.*

23 Pwy o honoch a wrendy hyn? *pwy* a yſtyrı, ac a glyw erbyn † yr amſer a ddaw?

24 Pwy a roddes Jacob yn anrhaith, ac Iſrael i'r yſpeil-wyr? onid yr Arglwydd, yr hwn y pechaſom iw erbyn? canys ni fynnent rodio yn ei ffyrdd, ac nid vfyddhaent iw gyfraith.

25 Am hynny y tywalltodd efe arno lidiawgrwydd ei ddigter, a chryfder rhyfel: efe a'i henynnodd oddi amgylch, ond ni wybu efe; ſloſcodd ef hefyd, ond nid yſtyriodd.

PEN. XLIII.

1 *Yr Arglwydd yn cyſſuro ei Eglwys a'i addewidion*: 8 *yn appelio at y bobl, i fod yn dyſtion o'i Holl-alluogrwydd*: 14 *yn rhagfynegi ddyfod ddimiſte Babilon*, 18 *a rhyfeddol ymwared ei bobl*: 22 *yn argyoeddi'r bobl megis rhai diefcus.*

ONd yr awr hon, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dy greawdr di, Jacob; a'th luniwr di, Iſrael, nac ofna, canys gwaredais di: gelwais *di* erbyn dy enw, eiddo fi *ydwyt.*

2 Pan elych trwy'r dyfroedd, myfi a *fyddaf* gyd â thi; a thrwy'r afonydd, *fel* na lifant troſot: pan rodiech drwy'r tân, ni'th loſcir; ac ni ennyn y fflam arnat.

3 Canys myfi yw'r Arglwydd dy Dduw, Sanct Iſrael dy waredudd: myfi a roddais yr Aipht yn iawn troſot, Ethiopia, a Seba am danat.

4 Er pan aethoſt yn werthfawr yn fy ngolwg, i'th ogoneddwyd, a mi a'th hoffais; am hynny y rhoddaf ddynion am danat'ti, a phobloedd tros dy einioes di.

5 * Nac ofna, canys yr ydwyfi gyd â thi; o'r dwyrain y dygaf dy hâd, ac o'r gorllewin i'th gaſclaf.

* Pen. 44. 1. 2. Jer. 30. 10. & 46. 27.

6 Dywedaf wrth y gogledd, rhô; ac wrth y dehau, nac attal: dwg fy meibion o bell, a'm merched o eithaf y ddaiar:

7 *Sef* pôb vn a elwir ar fy enw; canys i'm gogoniant y creais ef, y ffuniais ef, ac y gwneuthum ef.

8 Dwg allan y bobl ddall ſydd a llygaid iddynt; a'r byddariaid ſydd a chlyſtiau iddynt.

9 Caſcler yr holl genhedloedd ynghyd, a chynhuller y bobloedd, * pwy yn eu myſg a ſynega hyn? ac a draetha i ni y pethau o'r blaen? dygant eu tyſtion, ſel y cyfiawnhaer hwynt, neu wrandawant, a dywedant, gwir *yw.*

* Pen. 41. 4. & 44. 8.

10 Fy nhyſtion i *ydych* chwi, medd yr Arglwydd, a'm gwâs yr hwn a ddewiſais; ſel yr adnabyddoch, ac y credoch fi, ac y dealloch mai myfi *yw*: * o'm blaen nid *oedd* † dduw wedi ei ffurfio, ac ni bydd ar fy ôl.

† Neu, *dim wedi ei ffurfio gan Dduw.*

11 * Myfi, myfi *yw* 'r Arglwydd; ac nid *oes* geidwad onid myfi.

* Pen. 45. 21. Hoſ. 13. 4. Joh 9. 22.

12 Myfi a fynegais, ac a achubais, ac a ddangoſais, pryd nad *oedd* duw dieithr yn eich myſg: am hynny chwi *ydych* fy nhyſtion (medd yr Arglwydd,) y mai myfi *ydd* Dduw.

Pen. 65. 11.

13 Ie tyn *bed* dydd yr ydwyfi; ac nid *oes* a wared o'm llaw; gwnaf, * a phwy a'i † llu ddia?

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, eich gwaredudd chwi, Sanct Iſrael; er eich mwyn chwi 'r anfonais i Babilon, ac y tynnais i lawr eu holl † berneduriaid, a'r Caldeaſid, ſydd a'i *gyfrwyf.* † Heb. *barrau, neu ſtadwield.*

* Exod. 14. * Joſ. 3.

15 Myfi 'r Arglwydd *yw* eich Sanct chwi, creawdudd Iſrael, eich Brenin chwi.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn * wna ffordd yn y môr, a * llwybr yn y dyfroedd cryfion:

17 Yr hwn a ddwg allan y cerbyd a'r march, y llu a'r cryfder: cyd-orweddant, ni chodant; darfuant, fel llîn y diffoddafant.

18 Na chofiwch y pethau o'r blaen, ac nac yſtyriwch y pethau gynt.

19 * Wele fi yn gwneuthur peth newydd; * 2 Cor. 5. 17. yr awr hon y dechreu; oni chewch ei wybod? gwnaf ffordd yn yr anialwch, ac afonydd yn y diffaethwch. Datc. 21. 5. † Heb. *marthod.*

20 Bwyſ-fil y maes, y dreigiau, a'r chwion yr Eſtrys, a'm gogoneddant, am roddi o honof ddwfr yn yr anialwch, *a'r* afonydd yn y diffaethwch, i roddi diod i'm pobl, fy newiſedic.

21 * Y bobl hyn a luniais i'm fy hun, fy moliant a fynegant. * Luc. 1. 74. 75.

22 Eithr ni elwaiſt arnaf, Jacob; ond blinaiſt arnaf, Iſrael.

23 Ni ddygaiſt i'm † ſiled dy offrymmau poeth, ac ni'm anrhydeddaiſt a'th ebyrth; ni pherais it fy ngwaſanaethu ag offrwm, ac ni'th *ſynnod.* † Heb. *wyn, neu, ſiſnau.* ſinais ag arogl-darth.

24 Ni phrynaiſt i'm Galamus ag arian, ac ni'm † lleniwaiſt â braſter dy ebyrth; eithr ti a wnaethoſt i mi waſanaethu â'th bechodau, bîmaiſt ſi â'th anwireddau. † Heb. *meddaſt, neu llwyraſt.*

25 Myfi, myfi *yw* 'r hwn a * ddeles dy gamweddau, er fy mwyn fy hun, ac ni chofiaf dy bechodau. *fy nyddaſh.* * Ezec. 36. 22. &c.

26 Dwg ar gof i'm, cyd-ymddadleuwn, adrodd di, fel i'm gyfiawnhaer.

27 Dy dâd cyntaf a bechodd, a'th † aithrawon a wnaethant gamwedd i'm herbyn. † Heb. *athrawon.*

28 Am hynny yr halogais ‡ dywyſogion y cyſſegr, ac y rhoddais Jacob yn ddiofryd-beth, ac Iſrael yn wradwydd. ‡ Neu, *y tywyſogion ſanctaidd.*

PEN. XLIV.

1 *Duw yn cyſſuro ei Eglwys a'i addewidion.* 7 *Gwagedd ac oferedd Eulynnod*: 9 *ac yn fyfyrwydd y rhai a'i gwna.* 21 *Y mae yn annog i foliannu Duw am ei gymwared, ac am ei Holl-alluogrwydd.*

AC yn awr gwrando, * Jacob fy ngwâs, ac Iſrael yr hwn a ddewiſais. * Pen. 41. 8. 9. 42. 1. Jer. 30. 10. & 46. 27.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'th

a'th wnaeth, ac a'th luniodd, o'r grôth, ese a'th gynnorthwya; nac ofna, fy ngwâs Jacob, a thi Jeſurun, yr hwn a ddewiſais.

3 * Canys tywalldaf ddyfroedd ar y ſychedic, a ffrydiau ar y ſych-dir; tywalldaf fy Yſpryd ar dy hâd, a'm bendith ar dy hiliogaeth.

4 A hwy a dyfant megis ym myſc glaſ-wellt, ſel helyg wrth ffrydiau dyfroedd.

5 Hwn a ddywed, eiddo 'r Arglwydd ydwyf, a'r llall a'i geilw ei *hun* ar enw Jacob, ac arall a ſcrifenna â'i law, eiddo 'r Arglwydd *ydwyf*, ac a ymgyfenwa ar enw Iſrael.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Brenin Iſrael a'i waredudd, Arglwydd y lluoedd, * myfi *yw* y cyntaf, diweddaf *ydwyf* fi hefyd, ac nid *oes* Duw onid myfi.

7 Pwy hefyd fel fi, a eilw, a fynega, ac a eſyd hyn yn drefnus i mi, er pan oſodais yr hên bobl? neu mynegant iddynt y pethau ſy ar ddyfod, a'r pethau a ddaw.

8 Nac ofnwch, ac nac ateſwydwch; onid er hynny o amſer y treuthais it, ac y mynegais? a'm tyſtion *ydych* chwi: a oes Duw onid myfi? ie * nid *oes* † duw; nid adwen i yr vn.

9 Oferedd ydynt hwy oll, y rhai a lunaiant ddelw gerfiedic, ni wna eu pethau ‡ dymunol leſâd; tyſtion ydynt iddynt eu hun, * na welant, ac na wyddant, ſel y byddo cywilydd arnynt.

10 Pwy a luniei dduw, neu a fwriei ddelw gerfiedic, heb wneuthur dim lles?

11 Wele, ei holl gyfeillion a * gywilyddir, y ſeiri hefyd o ddynion y maent: caſcler hwynt oll, ſafant i ſynu; etto hwy a ofnant, ac a gyd-gywilyddiant.

12 * Y gôf † à'r efeil a weithia yn y glô, ac a'i llunia â morthwylion, ac â nerth ei fraich y gweithia efe hi: newynog *yw* hefyd, a'i nerth a balla, nid ŷf ddwfr, ac y mae yn deffygio.

13 Y ſaer pren a eſyn ei linyn, ese a'i llunia hi wrth linyn côch, ese a'i cymmhwyſa hi â bwyill, ac a'i gweithia wrth gwmpas, ac a'i gwna ar ôl delw ddyn, ſel prydferthwch dŷn, i arot *mewn* tŷ.

14 Ese a dyrr iddo gedr-wŷdd, ac a gymmer y cypreſ-wydden a'r ddderwen, ac ‡ a ymegnia ymmyſg prenni 'r coed; ese a blanna onnen, a'r glaw a'i-maetha.

15 Yna y bydd i ddyn i gynneu *tân*; canys ese a gymmer o honi, ac a ymdwymna; ie ese a'i llyſc ac a boba fara; gwna hefyd dduw, ac a'i haddola ef, gwna ef yn ddelw gerfiedic, ac a ymgrymma iddo.

16 Rhan o honaw a lŷſc ese yn tân, wrth ran o honaw y bwytty gig, y rhoſtia roſt, ſel y diwaller ef: ese a ymdwymna hefyd, ac a ddywed, aha, ymdwymnais, gwelais dân.

17 A'r rhan arall yn dduw y gwna, yn ddelw gerfiedic iddo, ese a ymgrymma iddo, ac a'i haddola, ac a weldia arno, ac a ddywed, gwared fi, canys fy nuw ydwyt.

18 Ni wyddant, ac ni deallant, canys *Duw* a ‡ gaeodd eu llygaid hwynt rhag gweled, a'i calonnau rhag deall.

19 Ie ni † feddwl *neb* yn ei galon, ie nid *oes* wybodaeth, na deall i ddywedyd, lloſcais ran o hono yn tân, ac ar ei farwor y pobais fara, y rhoſtais gig, ac y bwyteais; ac a wnaf ſi y rhan arall yn ffiaidd-beth? a ymgrymmaf † i foncyff o bren?

20 Ymborth ar ludw y mae, calon ſiomedic a'i gwyr-drôdd ef, ſel na waredo ei enaid, ac na ddywedo, onid oes celwydd yn fy neheulaw?

21 Meddwl hyn Jacob, ac Iſrael, canys fy ngwâs *ydwyt* ti: lluniais di, gwâs i mi *ydwyt*, Iſrael, ni'th anghofir gennif.

22 Dileais dy gamweddau ſel cwmwl, a'th bechodau ſel niwl; dychwel attaf, canys myfi a'th waredais di.

23 Cenwch nefoedd, canys yr Arglwydd a wnaeth *hyn*, bloeddiwch gwaelodion y ddaiar, bloeddiwch ganu ſynyddoedd, y coed a phob pren ynddo: canys gwaredodd yr Arglwydd Jacob, ac yn Iſrael yr ymogonedda efe.

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd dy waredydd, a'r hwn a'th luniodd o'r grôth; myfi yw 'r Arglwydd ſydd yn gwneuthur pob peth, yn eſtyn y nefoedd ſy hunan, yn lledu y ddaiar o honof ſy hun:

25 Yn diddymmu arwyddion y rhai celwyddog, ac yn ynfydu dewiniaid, yn troi y doethion yn eu hôl, ac yn gwneuthur eu gwybodaeth yn ynfyd:

26 Yr hwn a gyflawna air ei wâs, ac a gwplha gynghor ei gennadon, yr hwn a ddywed wrth Jeruſalem, ti a breſſwylir; ac wrth ddinaſoedd Juda, chwi a adeiledir; a chyſodaf ei † hadwyau:

27 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth y dyfnder, bydd ſych; ac mi a ſychaf dy afonydd:

28 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth Cyrus, fy mugail yw, ac efe a gyflawna fy holl ewyllys, gan ddywedyd wrth Jeruſalem, * ti a adeiledir, ac wrth y demli, ti a ſylfeinir.

† Heb. *diſgleiniodd.*

* 2 Cron. 36. 22. Ezra 1. 1 Pen. 45. 13.

PEN. XLV.

1 Duw yn galw Cyrus er mwyn ei Eglwys: 5 Yn goſyn vſydd-dra am ei fod yn Hollalluog: 20 Yn dangos oferedd ydyw eulynnoed, wrth ei allu yn ymwared.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd wrth ei enneiniog, wrth Cyrus, yr hwn ‡ yr ymaflais i yn ei ddeheu-law, i ddaroſtwng cenhedloedd o'i flaen ef: ac mi a ddattodaf lwyni brenhinoedd, i agoryd y dôrau o'i flaen ef, a'r pyrth ni cheuir.

‡ Neu, *y cryſ-beais ei ddeheu-law.*

2 Mi af o'th flaen di, ac a vnionaf y gwyrgeimion, y dorau prês a dorraf, a'r barrau heirn a ddrylliaf:

3 Ac a roddaf it dryſorau cuddiedic, a chuddfeydd dirgel, ſel y gwypech, mai myfi yr Arglwydd, yr hwn a'th alwodd erbyn dy enw, yw Duw Iſrael.

4 Er mwyn Jacob fy ngwâs, ac Iſrael fy etholedic i'th elwais erbyn dy enw; mi a'th gyſenwais er na'm hadwaenit.

5 * Myfi *ydwyf* yr Arglwydd, ac nid arall, nid *oes* Duw onid myfi; gwregyſais di er na'm hadwaenit.

* Deut. 4. 35. 39. & 32. 39. Pen. 44. 8.

6 Fel y gwypont o godiad haul, ac o'r gorllewin, nad neb onid myfi; myfi *yw'r* Arglwydd, ac nid arall:

7 Yn llunio goleuni, ac yn creu tywyllwch, yn gwneuthur llwyddiant, ac yn creu dryg-fyd: myfi 'r Arglwydd ſydd yn gwneuthur hyn oll.

8 Defnynnwch nefoedd oddi vchod, a thywallded yr wybrennau gyfiawnder, ymagored y ddaiar, ffrwythed iechydwriaeth a cyfiawnder, cyd-tarddant; myfi 'r Arglwydd a'i creais.

9 Gwae a ymryſono â'i luni-wr, *ymryſoned* priddell â phriddellau 'r ddaiar; a

* Jer. 18. 6. Rhuf. 9. 20. * ddywed y chai wrth ei luni-wr, beth a wnei? neu y mae dy waith heb ddwylo iddo?

10 Gwae a ddywedo wrth *ei* dâd, beth a genhedli? neu wrth y wraig, beth a ſiocoraiſt?

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Sanct Iſrael, a'i luni-wr, gofynniwch i mi y pethau a ddaw am fy meibion, a gorchymynniwch fi am waith fy nwylo.

12 Myfi a wneuthum y ddaiar, ac a greais ddyn arni; myfi, ie fy nwylo i a eſtynnaſant y nefoedd, ac a orchymynnais eu holl lueoedd.

13 Myfi a'i cyfodais ef mewn cyfiawnder, a'i holl ffyrdd a † ſyfarwyddaf; efe a * adeilada fy ninas, efe a ollwng fy nghaethorion, heb na gwerth na gobrwy, medd Arglwydd y lluoedd.

† Neu, *vniawnaſ.* * 2 Cron. 36. 22. Ezra 1. 1, 2. Pen. 44. 28.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Ilafur yr Aipht, a marſandiaeth Ethiopia, a'r Sabeaid hirion a ddeuant attat ti, ac eiddo ti fyddant, ar dy ôl y deuant, mewn cadwyni y deuant-troſodd; ac ymgrymmant i ti, attat y gweddiant, *gan ddywedyd*, yn ddiau ynot ti *y mae* Duw, ac nid *oes* arall, nac oes duw.

15 Ti yn ddiau wyt Dduw yn ymguddio, ô Dduw Iſrael yr achubwr.

16 Cywilyddir a gwradwyddir hwynt oll; * ſeiri delwau a ânt ynghyd i wradwydd.

* Pen. 44. 11.

17 Iſrael a achubir yn yr Arglwydd *ag* iechydwriaeth dragywyddol: ni'ch cywilyddir, ac ni'ch gwradwyddir byth bythoedd.

18 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, creawdudd y nefoedd, y Duw ei hun a luniodd y ddaiar, ac a'i gwneth; efe a'i ſiccrhaodd hi, ni chreawdd hi yn ofer, iw phreſſwylio y lluniodd hi; myfi *yw* 'r Arglwydd, ac nid neb amgen.

19 Ni leferais * mewn dirgelwch, mewn man tywyll o'r ddaiar, ni ddywedais wrth hâd Jacob, ceiſiwch fi yn ofer: myfi 'r Arglwydd wyf yn lleſaru cyfiawnder, *ac* yn mynegi pethau vnion.

‡ Deut. 30. 11.

20 Ymgaſclwch, a deuwch, cyd-neſſewch, rai diangol y cenhedloedd, nid oes gwybodaeth gan y rhai a ddercha ſant goed eu ce ſ-ddelw, ac a weddiant Dduw nid all achub.

21 Mynegwch, a neſſewch *hwynt*, cyd-ymgynghorant hefyd, pwy a draethodd hyn er cynt? *pwy* a'i mynegodd er y pryd hynny? onid myfi 'r Arglwydd? ac nid oes Duw arall onid myfi; yn Dduw cyfiawn, ac yn achubudd, nid *oes* onid myfi.

22 Trowch eich wynebau attaf, holl gyrrau 'r ddaiar, ſel 'ch achuber: canys myfi *yw* Dduw, ac nid neb arall.

* Rhuf. 14. 11. Phil. 2. 10.

23 I'm fy hun y tyngais, aeth y gair o'm genau *mewn* cyfiawnder, ac ni ddychwel, mai * i mi y plygâ pob glin, y twng pob tafod.

‡ Neu, *efe a ddywed am danaſ, yn yr Arg. y mae pob cyfiawnder, Heb. Cyſ-iawnderau.*

24 Yn ddiau ‡ yn yr Arglwydd (medd yn) *y mae* i mi gyfiawnder, a nerth; attto ef y deuir, a chywilyddir pawb a ddigiant wrtho.

25 Yn yr Arglwydd y cyfiawnheir, ac yr ymogoneddа holl hâd Iſrael.

P E N. XLVI.

1 Na allai eilyndod Babylon eu hachub eu hunain,
3 Bod Duw yn achub ei bobl hyd y dinedd.
5 Nad yw eilyndod cyffelyb i Dduw mewn galw, 12 ac mewn yawnder a profeſyd.

CRymmodd Bel, plygodd Nebo; eu delwau oedd ar fwyſtfilod, ac ar anifeiliaid: eich clud a lwythwyd yn drwm, llwyth y'ſynt yr deſtyliol.

2 Goſtyngant, cyd-grymmant, ni allent achub y llwyth, ond aethant mewn caethiwed eu hunain.

† Heb. *a'i henaid aeth mewn bre.*

3 Tŷ Jacob, gwrandewch arnaſi, a holl weddill tŷ Iſrael, y rhai a ddygpwyd gennif o'r grôth, ac a arweddwyd o'r bru.

4 Hyd henaint hefyd myfi yw; ie myfi *a'eb* dygaf hyd oni ben-wynnoch, gwneuthum, arweddaf hefyd, ie dygaf, a gwaredaf *chwi.*

5 I bwy i'm gwnewch yn debyg, ac i'm cyffelybwch, ac i'm cyffelybwch, ſel y byddom debyg.

6 Hwy a waſtraffant aur o'r pwrs, ac a bwyſant arian mewn clorian, a gyflogant eurych, ac efe a'i gwneithia yn dduw, goſtyngant, ac ymgrymmant.

7 Dygant ef ar yſcwyddau, dygant ef ac a'i goſodant yn ei lê, ac efe a ſaif; ni ſyfl o'i le; os lleſa *un* arno, nid ettyb, ac ni's gwared ef o'i gyſtudd.

8 Cofiwch hyn, a byddwch wŷr; atcofiwch, droſeddwyr.

9 Cofiwch y pethau gynt er ioed, canys myfi *ydwyf* Dduw, ac nid neb arall; Duw *ydwyf*, ac heb fy mâth;

10 Yn mynegi y diwedd o'r dechreuad, ac er cynt yr hyn ni wnaed *etto*, yn dywedyd, fy * nghyngor a ſaif, a'm holl ewyllys a wnaf:

* Pſal. 33. 11. Dihar. 19. 21. & 21. 30. Heb. 6. 17.

11 Yn galw aderyn o'r dwyrain, y † gŵr a wna fy nghyngor, o wlad bell; dywedais, ac mi a'i dygaf i ben, mi a'i lluniais, ac mi a'i gwnaf.

† Heb. *fy nghyngorwr.*

12 Gwrandewch arnaſi, y rhai ceedyrn galon, y rhai pell oddi wrth gyfiawnder.

13 Neſſeais fy nghyfiawnder, ni bydd bell, a'm hiechydwriaeth nid erys: rhoddaf hefyd iechydwriaeth yn Sion, i'm gogoniant Iſrael.

P E N. XLVII.

1 Barnedigaethau Duw ar Babylon a Chaldea, Gan eu hanurhugarogrwydd, 7 a'i balchder, 10 a'i vbyſyg i 11 Ac na ellir eu gwrthwynebu.

DEſcyn, ac eiſtedd yn y llwch, *ti* forwyn, ferch Babilon: eiſtedd ar lawr, nid oes orſeddfainge, *ti* ferch y Caldeaid; canys ni'th alwant mwy yn dyner, ac yn foethus.

2 Cymmer y meini melin, a mala flawd, datcuddia dy lywethau, noetha dy ſodlau, dinoetha dy forddwydydd, dôs drwy 'r afonydd.

3 Dy noethni a ddatcuddir, dy warth hefyd a welir; dialaf, ac nid ſel dyn i'th gyfarfyddaf.

4 Ein gwaredydd ni, ei enw *yw* Arglwydd y lluoedd, Sanct Iſrael.

5 Eiſtedd yn ddiſtaw, a dôs i dywyllwch, *ti* ferch y Caldeaid; canys ni'th alwant mwy yn arglwyddes y teyrnaſoedd.

6 Digiais wrth fy mhobl; halogais fy etifeddiaeth, a rhoddais hwynt yn dy law di; ni chymmeraiſt drugaredd arnynt; rhoddaiſt dy iau yn drom iawn ar yr henuriaid.

7 A dywedaiſt, byth y byddaf * arglwyddes ſelly nid yſtyriaiſt hyn, ac ni chofiaiſt ei diwedd hi.

* Date. 18. 7.

8 Am hynny yn awr gwrando hyn, y foethus, yr hon a drigi yn ddiofal, yr hon a ddywedi yn dy galon, myfi ſydd, ac nid neb ond myfi; nid eiſteddaf yn weddw, ac ni chaf wybod beth yw diheppoledd.

* Pen. 51. 19.

9 ¶ Ond y ddau beth hyn a ddaw it yn ddiſymm-

ddiſymmwth yr vn dydd, dihirpiledd, a gwddwdod; yn gwbl y deuant arnat, am amlder dy hudoliaethau, a mawr nerth dy ſwynion.

10 Canys ymddiriedaiſt yn dy ddrygioni, dywedaiſt, nl'm gwel *neb*; dy ddoethineb, a'th wybodaeth a'th ‡ hurtiant, a dywedaiſt yn dy galon, myfi *ſydd*, ac nid neb arall ond myfi.

‡ Neu, *Droant ymaith.*

11 Am hynny y daw arnat ddrygfyd, yr hwn ni chei wybod ei † gyſodiad; a ſyrth arnat ddiniſtr ni's gally ei ochelyd: ie, daw arnat ddeſtryw yn ddiſymmwth, heb wybod it.

† Heb. *Wawr.*

12 Sâf yn awr gyd âth ſwynion, a chyd ag amlder dy hudoliaethau, yn y rhai 'r ymflinaiſt o'th ieuengctid; *i edrych* a elli wneuthur lles, *i edrych* a fyddi grymmus.

13 Ymflinaiſt yn amlder dy gynghorion dy hun, ſaſed yn awr aſtronomyddion y neſoedd, y rhai a dremiant ar y ſêr, y rhai a yſpyſant am y miſoedd, ac achubant di, oddi wrth y petheu a ddeuant arnat.

14 Wele, hwy a fyddant fel ſoft; y tân a'i llyſc hwynt, ni waredant eu † heniaes o feddiant y fflam: ni bydd marworyn i ymdwymno, na thân i eiſtedd ar ei gyfer.

† Heb. *bywyddiaw.*

15 Felly y byddant hwy it, gyd â'r rhai yr ymflinaiſt, *ſef* dy farſiand-wŷr o'th ieuengctid, cyrwydraſant bob vn ar ei duedd, nid oes *vn* yn dy achub di.

PEN. XLVIII.

1 Duw, i argyoeddi 'r bobl o'i hynod gyndyrwydd, yn datcuddio ei brophwydoliaethau. 9 Er ei fwyn ei hun y mae efe yn eu gwared hwy. 12 Y mae yn eu bâeno hwy i fod yn vfydd, o herwydd ei allu a'i raglunieeth ef: 16 Yn cwyno eu cildynrwydd hwy. 20 O'i fawr allu y mae yn gwared ei bobl o Babilon.

GWrandewch hyn tŷ Jacob, y rhai a elwir ar enw Iſrael, ac a ddaethant allan o ddyfroedd Juda; y rhai a dyngant l enw yr Arglwydd, ac a goffânt am Dduw Iſrael; nid mewn gwirionedd, nac mewn cyfiawnder.

2 Canys hwy a'i galwant ei hunain o'r ddinas ſanctaidd, ac a bwyſant ar Dduw Iſrael, enw yr hwn yw Arglwydd y lluoedd.

3 Y pethau gynt a fynegais er y pryd hynny, a daethant o'm genau, ac mi a'i traethais, mi a'i gwnaethum yn ddiſymmwth, daethant i ben.

4 O herwydd i'm wybod dy *fod* ti yn galed, a'th war *fel* gewyn haiarn, a'th dalcen yn brâs:

5 Mi a'i mynegais i ti er y pryd hynny, a droddais it cyn ei ddyfod, rhac dywedyd o honot, fy nelw a'i gwnaeth, fy ngherf-ddelw, a'm tawdd-ddelw, a'i gorchymmynnodd.

6 Ti a glywaiſt, gwel hyn oll, ac oni fynegwch chwitheu *ef*? adroddais it bethau newyddion o'r pryd hyn, a phethau cuddiedic, y rhai ni wyddit oddi wrthynt.

7 Yn awr y crewyd hwynt, ac nid er y dechreuad, cyn y dydd ni chlywaiſt ſôn am danynt: rhac dywedyd o honot, wele gwyddwn hwynt.

8 Ie nis clywſit, ac nis gwyddit chwaith, nid agoraſid dy gluſt y pryd hynny: canys gwyddwn y byddit lwyr anffyddlon, a'th alw o'r groth yn droſeddwr.

9 Er mwyn ſy enw 'r oedaf fy llid, ac *er* fy mawl yr ymataliaf oddi wrth ti, rhag dy ddiſetha;

10 Wele, myfi a'th buraſ, ond nid ‡ fel arian; dewiſais di mewn ffwrn cyſtudd.

‡ Neu, *I arian.*

11 Er fy mwyn fy hun, er fy mwyn fy hun, y gwnaf *hyn*; canys pa fodd yr halogid *fy enw*? ac * ni roddaf fy ngogoniant i arall.

* Pen. 42. 8. * Pen. 41. 4. & 44. 6.

12 Gwrando arnaſi Jacob, ac Iſrael yr hwn a elwais; * myfi *yw*, myfi *yw* y cyntaf, a mi yw y diwethaf.

13 Fy llaw i hefyd a ſeiliodd y ddaiar, a'm deheulaw i a ‡ tychwantodd y neſoedd: pan alwyfi arnynt, hwy a gyd ſafant.

Deut. 1. 10. & 22. 15.

‡ Neu, *Ddywedodd.*

14 Ymgaſclwch oll a gwrandewch; pwy o honynt hwy a fynegodd hyn? yr Arglwydd a'i hoffodd: efe a wna ei ewyllys ar Babilon, a'i fraich *a fydd* ar y Caldeaid.

15 Myfi, myfi a leferais, ac a'i galwais ef: dygais ef, ac fe a lwydda ei ffordd ef.

16 Neſſewch attaf, gwrandawch hyn; ni leferais o'r cyntaf yn ddirgel; er y pryd y mae hynny 'r *ydwyf* innau yno: ac yn awr yr Arglwydd Dduw a'i Yſpryd a'm hanfonodd.

17 Fel hyn y dywed yr Arglwydd dy waredudd, Sanct Iſrael; myfi yw 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn wyf yn dy ddyſcu di i wellhau, gan dy arwain yn y ffordd y dylit rodio.

18 O na wrandawſit ar fy ngorchymmynion, yna y buaſei dy heddwch fel afon, a'th gyfiawnder fel tonnau 'r môr.

19 A buaſei dy hâd fel y tywod, ac epp'l dy gorph fel ei ralan ef: ni thorraſid, ac ni ddiniſtriaſid ei enw, oddi ger fy mron.

20 Ewch allan o Babilon, ffowch oddi wrth y Caldeaid, â llêf gorfoledd; mynegwch, ac adroddwch hyn, treuthwch et hyd eithaſoedd y ddaiar: dywedwch, * gwaredodd yr Arglwydd ei wâs Jacob.

* Exod. 19. 4, 5. 6.

21 Ac ni ſychedaſant pan arweiniodd hwynt yn yr anialwch, * gwnaeth i ddwfr biſtyllio iddynt o'r graig: holltodd y graig hefyd, a'r dwfr a dyliſodd.

* Exod. 17. 6. Num. 20, 11.

22 * Nid *oes* heddwch, medd yr Arglwydd, i'r rhai annuwiol.

* Pen. 57. 21.

PEN. XLIX.

1 Chriſt wedi ei anfon at yr Iddewon, yn achwyn rhagddynt. 5 Ei anfon ef at y Cenhedloedd ag addewyddion graſuſol. 13 Bod cariad Duw tuac at ei Eglwys, yn dragywyddol. 18 Helaeth adferu yr Eglwys. 24 Y gallung ymwared allan o'r caethiwed.

GWrandewch arnaf ynyſoedd, ac yſtyriwch bobl o bell. Yr Arglwydd a'm galwodd o'r grôth, o ymyſcaroedd fy mam y gwnaeth goffa am fy enw.

2 Goſodd hefyd fy ngenau fel cleddyf llym, yng nyſcod ei law i'm cuddiodd, a gwnaeth fi yn ſaeth loyw; cuddiodd fi yn ei gwiver ſaethau:

‡ Neu, *Gwâr.*

3 Ac a ddywedodd wrthif, fy ngwâs i *ydwyt* ti Iſrael, yr hwn yr ymogoneddaf ynot.

‡ Neu, *Fel yr ymgaſeis Iſrael attat, ac y byddwyf yn ogoneddus yng olwg, &c.*

4 Minneu a ddywedais, yn ofer y llafuriais, yn ofer ac am ddim y treuliais fy nerth: er hyniny *y mae* fy marn gyd a'r Arglwydd, a'm ‡ gwaith gyd â'm Duw.

5 Ac yn awr, medd yr Arglwydd, yr hwn a'm fluniodd o'r groth yn wâs iddo, i ddychwelyd Jacob atto ef, ‡ ac mai yngaſcodd Iſrael, etto gogoneddus fydda fi yng olwg yr Arglwydd, a'm Duw fydd fy nerth.

‡ Neu, *Ai gwaeth lacb wyf naq y cyddit yn was? &c.*

6 Ac efe a ddywedodd, † gwael yw dy fôd yn wâs i mi, i gyfodi llwythau Jacob, ac i adferu † rhai cadwedic Iſrael, mi a'th roddaf

† Neu, *Diſgwyliedig.*

roddaſ hefyd yn * olaunl I'r cenhedloedd, fel y byddych yn lechydwriaeth i mi, hyd eithaf y ddaiar.

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, gwaredudd Iſrael a'i Sanct, wrth y dirmygedic ‡ o enaid, wrth yr hwn ſydd ffiaidd gan y genhedl, wrth wâs llywodraeth-wŷr; brenhinoedd a welant, ac a gyfodant, tywyſogion hefyd a yngrymmant, er mwyn yr Arglwydd, yr hwn ſydd ffyddlon, Sanct Iſrael, ac efe a'th ddewiſudd di.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * mewn amſer bodlon-gar I'th wrandewais, ac yn nydd lechydwriaeth I'th gynnorthwyais, a mi a'th gadwaf yn gſtammod y bobl, i ‡ ſicrhau y ddaiar, i beri etifeddu yr etifeddiaethau anghyfaneddol;

9 Fel y dywedych wrth y * carcharorion, ewch allan; wrth y rhai ſydd mewn tywyllwch, ymddangoſwch; ar y ffyrdd y porant, ac yn yr holl vchelfannau y bydd ei porfa hwynt.

10 * Ni newynant, ac ni ſychedant, ac ni'ſ tery gwrês, na haul hwynt: o herwydd yr hwn a dofturia wrthynt, a'i tywys, ac a'i harwein wrth y ffynhonnau dyfroedd.

11 A mi a wnaf fy holl fynydd yn ffordd, a'm priffyrdd a gyfodir.

12 Wele, y rhai hyn a ddeuant o bell, ac wele, y rhai accw o'r gogledd, ac o'r gorllewin, a'r rhai ymma o dir Sinim.

13 Cenwch nefoedd, a gorfoledda ddaiar, bloeddwch ganu y mynyddoedd; canys yr Arglwydd a gyſſuroddei bobl, ac a drugarhâ wrth ei druenaid.

14 Etto dywedodd Sion, yr Arglwydd a'm gwrthododd, a'm Arglwydd a'm anghofiodd.

15 A anghofia gwraig ei phlentyn ſugno, † fel na thoſturio wrth fâb ei chrôth? le hwy a allant anghofio, etto myſi nid anghofiaf dî.

16 Wele, ar gledr ſy nwylo I'th argreffais, dy ſurhau ſydd ger fy mron bob amſer.

17 Dy ‡ blant a fryſſiant, y rhai a'th ddiniſtriant, ac a'th ddeſtrywiant, a ânt allan o honot.

18 * Dercha dy lygaid oddi amgylch, ac edrych; y rhai hyn oll a ymgaſclant, ac a ddeuant attat: fel mai byw fi, medd yr Arglwydd, diau y gwiſci hwynt oll, fel hardd-wiſc, ac y rhwymi hwynt am danat, fel priod-ferch.

19 Canys dy ddiffaithwch, a'th anialwch, a'th dir diniſtriol, yn ddiau fydd yn awr yn rhy gyfyng gan breſſwyl-wŷr; a'r rhai a'th lyngcant a ymbellhânt.

20 Plant dy ddi-heppiledd, a ddywedant etto lle y clywech, cyfyng yw y lle hwn I mi; dôd le i mi fel y preſſwyliwyf.

21 Yna y dywedi yn dy galon, pwy a genhedlodd y rhai hyn I mi; a mi yn ddi-heppil, ac yn vnic, yn gaeth, ac ar grwydr? a phwy a fagodd y rhai hyn? wele, myſi a adawyd fy hunan, ‡ o ba le y *daeth* y rhai hyn?

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele, cyfodaf fy llaw at y cenhedloedd, a derchafaf fy maner at y bobloedd; a dygant dy feibion ‡ yn eu monwes, a dygir dy ferched ar yſcwyddau.

23 Brenhinoedd hefyd fydd dy dadmaethod, a'i † brenhineſau dy ſammaethod, crymmant it a'i hwyneb tua 'r llawr, * a llyfant lwch dy draed, a thei wybod mai myſi yw 'r Arglwydd; canys ni chywilyddir y rhai a ddiſgwiliant wrthiſi.

24 A ddygir y caſſaelfad oddi ar y cadarn? neu a waredir † y rhai a garcharir yn gyfiawn?

25 Ond fel hyn y dywed yr Arglwydd, Ie † carcharorion y cadarn a ddygir, ac anrhaith y creulon a ddiangc: canys myſi a ymryſonaf â'th ymryſonadd, ac myſi a achubaf dy feibion.

26 Gwnaf hefyd I'th orthrymi-wŷr fwyta eu cig eu humain, ac ar eu gwaed * eu hun y meddwant, fel ar win ‡ melys; a gwybydd pob cnawd mai myſi 'r Arglwydd yw dy achubydd, a'th gadarn waredudd di Jacob.

PEN. L.

1 *Chriſt yn dangos nad ofo yw 'r achos y gwrthodwyd yr Iuddewon, am ei fod yn ebl i'w hachub hwy, 5 am ei fod yn vfydd i wneuthur hynny, 7 ac am ei fod yn ymddiried ynghymmorth Duw. 10 Annog i byderu ar Dduw, ac nid arnom ein hunain.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, pa le y mae llythyr yſcar eich mam, ‡ trwy 'r hwn y gollyngais hi ymmaith? neu pwy o'm dyledwyr y gwerthais chwi iddo? wele am eich anwireddau yr ymwerthaſoch, ac am eich camweddau y gollyngwyd ymmaith eich mam.

2 * Pa ham pan ddeuthum, nad oedd neb *i'm derbyn*? pan elwais, nad atebodd *neb*? * gan gwttogi a gwttogodd fy llaw, fel na allei ymwared? neu onid *oes* ynof nerth i achub? wele â'm cerydd y ſychaſ * y môr; gwneuthum yr * afonydd yn ddiffaithwch, eu pyſcod a ddrewant o eiſieu dwfr, ac a fyddant feirw o ſyched.

3 Gwiſcaf y nefoedd â thywyllwch, a gofodaf ſach-llain yn dô iddynt.

4 Yr Arglwydd Dduw a roddes I'm dafod y dyſcedic, i fedru mewn pryd lefaru gair wrth y * deffygiol; deffry fi bob boreu, deffry I'm glûſt i glywed fel y dyſcedic.

5 Yr Arglwydd Dduw a agorodd fy nghluſt, a minneu ni * wrthwynebais, ac ni chiliais yn *fy* ôl.

6 Fy nghorph * a roddais I'r cur-wŷr, a'm cernau I'r rhai a dynnai 'r blew, ni chuddiais fy wyneb oddi wrth wradwydd, a phoereddi.

7 O herwydd yr Arglwydd Dduw a'm cymmorth, am hynny ni'm cywilyddir; am hynny goſodais fy wyneb fel callestr, a gwn na'm cywilyddir.

8 * Agos *yw* 'r hwn a'm cyfiawnhâ, pwy a ymryſon â mi? ſafwn ynghyd; pwy yw † ſy ngwrthwynebwr? neſſaed attaf.

9 Wele 'r Arglwydd Dduw a'm cynnorthwya, pwy *yw* 'r hwn a'm bwrw yn euog? wele, hwynt oll a heneiddiant fel dilledyn, y gwyfyn a'i hyſſa hwynt.

10 Pwy yn eich myſc ſydd yn ofni 'r Arglwydd, yn gwrandaw ar lais ei wâs ef, yn rhodio *mewn* tywyllwch, ac heb lewyrch iddo? gobeithied yn enw 'r Arglwydd, ac ymddirieded yn ei Dduw.

11 Wele, chwi oll y rhai ydych yn cynneu tân, *ac* yn eich amgylchu eich hunain â gwreichion; rhodiwch wrth lewyrch eich tân, ac wrth y gwreichion a gynneuaſoch. * O'm llaw I y bydd hyn i chwi; mewn gofid y gorweddwch.

PEN. LI.

1 *Cyngbor i byderu ar Chriſt, yn ſi eſampl Abraham, 3 o herwydd ei addewidion cyſſurfawr, 4 a'i gyfiawn ymwared, 7 a marwoldeb dyn. 9 Bod Chriſt a'i ſanctaidd freich, yn ymddiffyn*

* Pen. 42. 6.

‡ Neu, *can dduw.*

* 2 Cor. 6. 2.

‡ Neu, *Iesſodi.*

* Pen. 42. 7.

* Datc. 7, 16.

† Heb. *Rhag tofturio.*

‡ Neu, *Adeiladwyr.*

* Pen. 60, 4.

‡ Neu, *Pa le 'r oedd?*

‡ Neu, *ar ei breichiau.*

† Heb. *Tywyſogeſau.*

* Pſal. 72. 9.

* Dats. 14. 20. & 26. 6.

‡ Neu y *berygl.*

† Heb. *Carthiwed i cchawn.*

‡ Heb. *Carthglud.*

‡ A'r hen *aymdda.*

* Joan. 1, 11.

* Num. 11. 23. Pen. 59. 1. * Exod. 14. 21.

* Joſ. 3. 16.

* Matth. 11, 28.

* Joan. 14. 31. Heb. 10. 5. &c. Phil. 2. 8.

* Matt. 26. 67. & 27. 26.

* Rhuſ. 8. 32. 33.

† Heb. *Meiſtr fy nadd.*

* Joan. 9, 39.

yn ddiffyn yr eiddo rhag ofn dyn. 17 *Y mae yn cwyno adfyd Jerusalem,* 21 *Ac yn addaw trugaredd.*

GWrandewch arnafi ddilyn-wŷr cyfiawnder, y rhai a geisiwch yr Arglwydd: edrychwch ar y graig i'ch naddwyd, ac ar gaudod y ffôs i'ch cloddiwyd o *bonyst.*

2 Edrychwch ar Abraham eich tâd, ac ar Sara a'ch esgorodd; canys ei hunan y galwais ef, ac y bendithiais, ac yr amlhaais ef.

3 O herwydd yr Arglwydd a gyssura Sion; efe a gyssura ei holl anghyfannedd-leoedd hi, gwna hefyd ei hanialwch hi fel Eden, a'i diffaithwch fel gardd yr Arglwydd: cair ynddi lawenydd a hyfrydwch, diolch, a llais cân.

4 Gwrandewch arnaf fy mhobl, cluft-ymwrandawch â mi, fy nghenedl; canys cyfraith a â allan oddi wrthif, a gosodaf fy marn yn olsuni pobloedd.

5 Agos yw fy nghyfiawnder; fy iechydwriaeth aeth allan, fy mreichiau hefyd a farnant y bobloedd: yr ynysoedd a ddisgwilliant wrthif, ac a ymddiriedant *yn* fy mraich.

6 Derchefwch eich llygaid tua 'r nefoedd, ac edrychwch ar y ddaiar isfod; * canys y nefoedd a ddarfyddant fel mŵg, a'r ddaiar a heneiddia fel dilledyn, a'i phreffwyl-wŷr yr vn modd a fyddant meirw: ond fy iechydwriaeth I a fydd byth, a'm cyfiawnder ni ddarfydd. * Pfal. 102. 26. Matth. 24. 35.

7 Gwrandewch arnaf, y rhai a adwaenoch gyfiawnder, * y bobl fy a'm cyfraith yn eu calon: * nac ofnwch wradwydd dynion, ac nac arfwyddwch rhac eu difenwad. * Pfal. 37. 31. * Matth. 10. 28.

8 Canys y pŷf a'i bwyty, fel dilledyn; a'r gwyfyn a'i hyfia, fel gwlân: eithr fy nghyfiawnder a fydd yn dragywydd: a'm iechydwriaeth o genhedlaeth i genhedlaeth.

9 Deffro, deffro, gwisc nerth, ô fraich yr Arglwydd, deffro fel yn y dyddiau gynt, yn yr oesoedd gynt: onid ti *yw* 'r hwn a dorraist Rahab, *ac* a archollaist y * ddraig? * Pfal. 74. 13. 14. Ezec. 29. 3.

10 Onid ti *yw* 'r hwn a * fychaist y môr, dyfroedd y dyndist mawr, yr hwn a wnaethoft ddyfnderoedd y môr, yn ffordd i'r gwaredigion i fynd trwodd? * Exod. 14. 21.

11 Am hynny y * dychwel gwaredigion yr Arglwydd, a hwy a ddeuant i Sion â chanu, ac â llawenydd tragywyddol ar eu pennau, goddiweddant lawenydd, a hyfrydwch: gofid a griddfan a ffŷ ymmaith. * Pen. 35. 10.

12 Myfi, myfi, *yw* yr hwn a'ch diddana chwi; pwy *wyt* ti fel yr * ofnit ddyn, *yr hwn* fydd marw, a mâb dŷn *yr hwn* a wneir fel * glaf-walkyn? * Pfal. 118. 6. * 1 Pet. 1. 24 Pen. 40. 6.

13 Ac a anghofi yr Arglwydd dy wneuthurwr, yr hwn a eſtynnodd y nefoedd, ac a feiliodd y ddaiar? ac a ofnaift bob dydd yn wastad rhac llid y gorthrymmudd, fel pe darparei i ddinistrio? a pha le *y mae* llid y gorthrymmudd?

14 Y charcharor fydd yn bryssio i gael ei ollwng yn rhydd, fel na byddo farw yn y pwll, ac na phallo ei fara ef.

15 Eithr myfi *yw* yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a * barthodd y môr, pan ruodd ei donnau: ei enw *yw* Arglwydd y lluoedd. * Jer. 31. 35.

16 Gosodais hefyd fy ngeiriau * yn dy enau, ac yngh yscod fy llaw i'th doais, fel y plannwn y nefoedd, ac y feiliwn y ddaiar, ac y dywedwn wrth Sion, fy mhobl ydwyt. * Pen. 49. 2. 3.

17 * Deffro, deffro, cyfod Jerusalem, yr hon a yfaift o law 'r Arglwydd gwppan ei lidiawgrwydd ef: yfaift wadded y cwppan archyll, le fugnaift ef. * Pen. 52. 1.

18 Nid *oes* arweinydd iddi o'r holl feibion a eſgorodd; ac nid *oes* a ymafio yn ei llaw o'r holl feibion a fagodd.

19 * Y ddau beth hyn a ddigwyddafant i'th; pwy a ofidia trofot? diniſtr, a † daftryw, a newyn, a chleddyf; *trwy* bwy i'th gyſſuraf? * Pen. 47. 9. † Heb. *Bryllted.*

20 Dy feibion a lewygafant, gorweddant yn mhen pob heol, fel tarw gwyllt *mewn* magl; llawn ydynt o lidiawgrwydd yr Arglwydd, o cherydd dy Dduw.

21 Am hynny gwrando fi yn awr, y druan, a'r leddw, ac nid *trwy* win.

22 Fel hyn y dywed dy Arglwydd, yr Arglwydd a'th Dduw di, *yr hwn* a ddadlein *tros* ei bobl, wele, eymmerais o'th law y cwppan erchyll, fef gwaddod cwppan fy llidiawgrwydd; ni chwanegi ei yfed mwy.

23 Eithr rhoddaf ef yn llaw dy gyſtuddwŷr, y rhai a ddywedafant wrth dy enaid, goſtwng fel yr elom trofot: a thi a oſodaiſt dy gorph fel y llawr, ac fel heol i'r rhai a elant trofto.

PEN. LII.

1 *Chriſt yn perſwadio ei Eglwyſ i gredu ei vâd brynedigaeth ef;* 7 *I ddarbyn gwenidogion yr adbrynedigaeth,* 9 *I lawenychu yn ei gaſu hi.* 11 *Ac i'w rhyddhau eu hunain oddiwrth gaethiwed,* 13 *Y darchefir teyrnas Chriſt.*

DEffro, * deffro, gwiſc dy nerth, Sion; gwiſc wiſcoedd dy ogoniant, ſanctaidd ddinas Jerusalem: canys ni ddaw o'th fewn mwy ddienwaededic, nac aflan. * Pen. 51. 17.

2 Ymſcwyd o'r llwch, cyfod, eiſtedd, Jerusalem; ymddattod oddiwrth rwymau dy wddf, *ti* gaeth-ferch Sion.

3 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yn rhâd yr ymwerthaſoch, ac nid ag arian i'ch gwaredir.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd Dduw, fy mhobl aeth i wared i'r * Aipht yn y dechreuad, i ymdaith yno; a'r Aſſyriad a'i gorthrymmodd yn ddiachos. * Pen. 46. 6.

5 Ac yn awr beth *fydd* ymma i mi, medd yr Arglwydd; pan ddygid fy mhobl ymaith yn rhâd? eu llywodraethwŷr a wna *iddynt* vdo, medd yr Arglwydd: a phob dydd yn wastad, * y ceblir fy enw. * Ezec. 36. 20. 23.

6 Am hynny y caiff fy mhobl adnabod fy enw, am hynny *y cant wybod* y dydd hwnnw, mai myfi *yw* yr hwn ſy'n dywedyd, wele, myfi *ydyw.* Rhuf. 2. 24.

7 * Morr weddaidd ar y mynyddoedd *yw* traed yr hwn ſydd yn efangylu, yn cyhoeddi heddwch; a'r hwn ſydd yn mynegi daioni, yn cyhoeddi iechydwriaeth, yn dywedyd wrth Sion, dy Dduw di ſydd yn teyrnaſu? * Nahum. 1. 15. Rhuf. 10. 15.

8 Dy wil-wŷr a ddercheſant lêf; gyd â'r llêf y cyd-ganant: canys gwelant lygad yn llygad pan ddychwelo yr Arglwydd Sion.

9 Bloeddiwch, cyd-ganwch, anialwch Jerusalem; canys yr Arglwydd a gyſſurodd ei bobl, *efe* a waredodd Jerusalem.

10 Dioſcodd yr Arglwydd fraich ei ſanctaiddrwydd yngolwg yr holl genhedloedd, * a holl gyrrau 'r ddaiar a welant iechydwriaeth ein Duw ni. * Pſal. 98. 2. Luc. 3. 6.

11 Cilliwch, cilliwch, ewch allan oddi yno, * na chyffyrddwch â dim halogedic, ewch allan o'i chanol, ymlanhawch, y rhai a ddygwch lefti 'r Arglwydd. * 2 Cor. 6. 17. Datc. 18. 4.

12 Canys

12 Canys nid ar fryn yr ewch allan, ac nid ar fŵ y teroddwch : canys yr Arglwydd a o'ch blaen chwi, a Duw Israel a'ch casci chwi.

‡ Neu, *mud 'n gall.*

13 Wele, fy ngwas a ‡ lwydda, efe a godir, a ddercheir, ac a fydd uchel iawn.

14 Megis y rhyfeddodd llawer wrthit (mor llygredic oedd ei * wedd yn anad neb, a'i ffurf yn anad meibion dynion !)

* Pen. 53. 3.

15 Felly y taenella efe genhedloedd lawer, brenhinoedd a gasant eu geneu wrtho ef : canys gwelant ‡ yr hyn ni fynegasid iddynt, a deallant yr hyn ni chlywsent.

* Rhuf. 15. 21.

PEN. LIII.

1 *Y Prophwyd yn cwyno rhag anghredolaeth, ac yn esmwytho rhwyddfer y Groes, 4 trwy ddiangor y dioddef y ddaw o ddioddefaint Christ, 10 a ffrwythau y Groes.*

PWy * a greledd i'n ‡ ymadrodd ? ac i bwy y datcuddiwyd braich yr Arglwydd ?

* Joan. 12. 38. Rhuf. 10. 16.

2 Canys efe a dyf o'i flaen ef fel blaguryn, ac fel gwreiddyn o dîr sych : nid oes na phryd na thegwch iddo ; pan edrychom arno, ni bydd pryd fel y dymunem ef.

‡ Neu, *addyfe* Heb. *Clywed.*

3 * Dirmygedic yw a diystyrraf o'r gwŷr, gŵr gofidus, a chynnefin â dolur, ac ‡ yr oeddym megis yn cuddio ein wynebau oddi wrtho ; dirmygedic oedd, ac ni wnaethom gyfrif o honaw.

* Pen. 52. 14. Marc. 9. 12.

4 Diau * efe a gymmerth ein gwendid ni, ac a ddug ein doluriau : eto ni a'i cyfrifasom ef wedi ei fendithio, ei daro gan Dduw, a'i gystuddio.

‡ Neu, *Yr oedd megis yn cuddio ei wynebau oddiwrthym.* Heb. *Megis cuddio wynebau oddiwrtho,* neu, *oddiwrthym.*

5 * Ond efe a ‡ archollwyd am ein camweddau ni, efe a ddrylliwyd am ein hanwireddau ni : cosp ein heddwch ni oedd arno ef, a * thrwy ei gleisiau ef yr iachawyd ni.

* Matth. 8. 17. 1 Rhuf. 2. 25. 1 Cor. 15. 3.

6 Nyni oll a gyrwydraiom fel defaid, troesom bawb i'w ffordd ei hun ; a'r Arglwydd a † roddes arno ef ein hanwiredd ni i gyd.

‡ Neu, *Boenwyd.* * 1 Pet. 2. 24. † Heb. *Wnaeth i'n hanwireddau ni i gyd, gyfarfod arno ef.*

7 * Efe a orthrymmwyd, ac efe a gystuddiwyd, ac nid agorei ei enau ; fel oen yr arweinid ef i'r lladdfa. * ac fel y tau dafad o flaen y rhai a'i tneisiai, felly nid agorai yntau ei enau.

* Matth. 26. 63. & 27. 12. Joan. 19. 9.

8 O ‡ garchar, ac o farn y cymmerwyd ef ; a phwy a draetha ei oes ef ? canys efe a dorrwyd o dîr y rhai byw, *rhoddwyd* pla arno ef am gamwedd fy mhobl.

‡ Heb. *Wneuth i'n hanwireddau ni i gyd, gyfarfod arno ef.* * Mar. 14. 61. & 15. 5. Matth. 26. 63. & 27. 12. Joan. 19. 9.

9 Ac efe a wnaeth ei fedd gyd â'r rhai annwir, a chyd â'r cyfoethog yn ei farwolaeth ; am na wnaethai gam, ac nad oedd * twyll yn ei enau.

* Act. 8. 32. 1 Pet. 2. 22. 2 Joan. 5. 1 Ioan. 3. 5.

10 Eithr yr Arglwydd a fynnai ei ddryllio ef, efe a'i clwyfodd ; pan † osodo efe ei enaid yn aberth dros bechod, efe a wêl ei hâd, efe a estyn ei ddyddiau : ac ewyllys yr Arglwydd a lwydda yn ei law ef.

‡ Neu, *Wedi yr enaid o aberth.* † Heb. *Pan osodo efe enaid ef yn aberth.*

11 O lafur ei enaid y gwêl, ac y diwellir : fy nghyfiawn a gyfiawna lawer trwy ei wybodaeth ; canys efe a ddwg eu hanwireddau hwynt.

12 Am hyny y rhannaf iddo ran gyd â llawer, ac efe a rania'r yspail gyd â'r nerthoedd ; am iddo dywallt ei enaid i farwolaeth : ac efe a gyfrifwyd * gyd â'r troseddwyr ; ac efe a ddug bechodau llaweroedd, ac a * eiriolodd dros y troseddwyr.

* Luc. 22. 37.

PEN. LIV.

1 *Y Prophwyd, er mwyn cysuro y rhai dioddefid, yn prophwydo helaethrwydd yr Eglwys ; 4 Ei dangosiadau hwy, 6 A'i ffyddlondeb yn Nghrist, 11 A'i hadeiladaeth dîg, 15 A'i diogelwch a'i gadwedigaeth.*

CAn * amhlanadwy nid escorodd, bloeddia * ganu, a gorfoledda, yr hon nid escorodd : o herwydd amlach meibion yr hon a adawyd, na'r hon y mae gŵr iddi, medd yr Arglwydd.

* Gal. 4. 27.

2 Helaetha le dy babell, ac estynnant gortynnau dy breswylfeydd ; nac attal, estyn dy raffau, a ficcrha dy hoelion.

3 Canys ti a dorri allan ar y llaw ddehau, ac ar y llaw aswy, a'th hâd a etifedda y cenhedloedd, a dinasoedd anrhaithiedic a wnant yn gyfannedfod.

4 Nac ofna ; canys ni'th gywilyddir ; ac na'th wradwydder : am na'th warthruddir ; canys ti a anghofi wradwydd dy ieuengctid, a gwarthrudd dy weddwdod ni chofi mwyach.

5 Canys dy briod yw 'r hwn a'th wnaeth, (* Arglwydd y lluoedd yw ei enw :) dy waredydd hefyd, Sanct Israel, Duw 'r holl ddaiar y gelwyr ef.

* Luc. 1. 32.

6 Canys fel gwraig wrthodedic, a chystuddiedic o yspryd, 'th alwodd yr Arglwydd, a gwraig ieuenctyd, pan oeddit wrthodedic, medd dy Dduw.

7 Tros ennyd fechan 'th adewais, ond â mawr drugareddau 'th gasclaf.

8 Mewn ychydig sorriant y cuddiais fy wyneb oddi wrthit ennyd awr, ond â thrugaredd dragywyddol y trugarhâf wrthit, medd yr Arglwydd dy waredydd.

9 Canys fel dyfroedd * Noah y mae hyn i mi ; canys megis y tyngais nad elei ddyfroedd Noah mwy dros y ddaiar ; felly y tyngais na ddigiwn wrthit, ac na'th geryddwn.

* Gen. 9. 11.

10 Canys y mynyddoedd a giliant, a'r bryniau a symmudant : eithr fy nhrugaredd ni chilia oddiwrthit, a chyfammod fy hedd ni fyth, medd yr Arglwydd sydd yn trugarhau wrthit.

11 Y druan, heiniaus gan dymhestl, y ddigyssur, wele, * mi a osodaf dy garrig di â Charbuncl, ac a'th sylfaenaf â *meini* Saphyr.

* 1 Cron. 29. 2.

12 Gwnaf hefyd dy ffenestri o risial, a'th byrth o feini dilciais, a'th holl derfynau o gerric dy nunol.

13 Dy holl feibion hefyd *fyddant* * wedi eu dyscu gan yr Arglwydd, a mawr *fydd* heddwch dy feibion.

* Joan. 6. 45.

14 Mewn cyfiawnder 'th ficcheir : byddi bell oddi wrth ormes, canys nid ofni ; ac oddi wrth ddychryn, canys ni nesâ attat.

15 Wele, gan ymgasclu hwy a ymgasclant, ond nid o honof : pwy bynnac o honot ti a ymgasclo i'th erbyn, efe a syrth.

16 Wele, myfi a greais y gôf, yr hwn a chwyth y marwor yn tân, ac a ddeinyddia arf iw waith : myfi hefyd a greais y dinistrydd i ddestrywio.

17 Ni lwyddo yn erbyn, a lunier i'th erbyn, a thi a wnei yn ewrog bob tafod a gyfodo i'th erbyn mewn barn ; dyma etifeddiaeth gweision yr Arglwydd, a'i cyfiawnder hwy *fydd* oddi wrthif, medd yr Arglwydd.

PEN. LV.

‡ Y Prophwyd, trwy addewidion a Grist, yn galw pawb i gredu, & ac i edifarhau. 8 Dyddygiad lawyddiant y rhai i gredo.

O * deuwch i'r dyfroedd, bob yn y mae sychad arno, ac yr hwn nid oes arian ganddo; deuwch, prynwch, a bwyttewch; ie deuwch, prynwch win a llaeth, heb arian, ac heb werth.

* Joan. 7. 37.

2 Pa ham y † gwariwch arian am yr hyn nid ydyw fara? a'ch llafur am yr hyn nid yw yn digoni? gan wrando gwrandewch arnafi, a bwyttewch yr hyn sy dda; a'ch ymhyfrydiad eich enaid mewn braster.

† Heb. *Pwyso?*

3 Gogwydwch eich clust, a deuwch attaf; gwrandewch, a bydd byw eich enaid; ac mi a wnâf gyfammod tragywyddawl â chwi, *sef* * ffeer drugareddau Dafydd.

* Psal. 132. 11. Act. 13. 34.

4 Wele, rhoddais ef yn dyst i'r bobl; yn flaenor, ac yn athro i'r bobloedd.

5 Wele, canhedl nid adweinit, a elwi; a chenhedloedd ni'th adwaenai di, a red attat; er mwyn yr Arglwydd dy Dduw, ac o herwydd Sanct Israel; canys efe a'th ogoneddodd.

6 Ceisiwch yr Arglwydd, tra y galler ei gael ef; gelwch arno, tra fyddo yn agos.

7 Gadawed y drygionus ei ffordd, a'r gwr † anwir ei feddyliau; a dychweled at yr Arglwydd, ac efe a gymmer drugaredd arno; ac at ein Duw ni; o herwydd efe a † arbed yn helaeth.

† Heb. *Anwiredd.*

† Heb. *Amlha arbed.*

8 Canys nid fy meddyliau i, yw eich meddyliau chwi; ac nid eich ffyrdd chwi, *yw* fy ffyrdd i, medd yr Arglwydd.

9 Canys fel y mae'r nefoedd yn vwch na'r ddaear; felly vwch yw fy ffyrdd i na'ch ffyrdd chwi, a'm meddyliau i, na'ch meddyliau chwi.

10 Canys fel y daeryn y glaw, a'r eira, o'r nefoedd, ac ni ddychwel yno, eithr dwfhâ y ddaiar, ac a wna iddi dasddu a thyfu, fel y rhoddo hâd i'r hau-wr, a bara i'r bwytta-wr:

11 Felly y bydd fy ngair, yr hwn a ddaw o'm genau; ni ddychwel attaf yn wâg; eithr efe a wna yr hyn a fynnwyf, ac a lwydda yn y peth yr anfonais ef o'i blegit.

12 Canys mewn llawenydd yr ewch allan, ac mewn hedd i'ch arweinir; y mynyddoedd a'r brynniau a * floeddiant ganu o'ch blaen, a holl goed y maes a gurant ddwylo.

* Pen. 35. 1.

13 Yn lle drain y cyfyd ffynnid-wydd, yn lle mieri y cyfyd myrt-wydd; a *hyn* fydd *yr* Arglwydd yn enw, ac yn arwydd tragywyddol, yr hon ni thorrir ymmaith.

PEN. LVI.

1 Y Prophwyd yn annog i ſancteiddrwydd; 3 ac yn addaw y bydd ſancteiddiad yn gyffredinol, heb ddirbyn wynab neb. 9 Y mae efe yn rhoi cnglod i'r gwilwyr deillion.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, cedwch farn, a gwnewch gyfiawnder; canys fy iechydwriaeth ſydd ar ddyfod, a'm cyfiawnder ar ymddangos.

2 Gwyn ei fyd a dyn a wnelo hyn, a mab y dyn a ymafio ynddo; gan gadw'r Sabboth heb ei halogi, a chadw ei law rhac gwneuthur dim drwg.

3 Ac na lefared y dieithr-fab, yr hwn a lynodd wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan ddidoli a'm didolodd oddi wrth ei bobl; ac na ddyweded y diſpaddedig, wele fi yn bren crin.

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth y rhai diſpaddedig, y rhai a gadwant fy Sabbothau, ac a ddewisant yr hyn a ewyllyſiwyf, ac a ymlafiant yn fy nghyfammod;

5 Ie rhoddaf iddynt yn fy nhŷ, ac o fewn fy muriau, lle ac enw gwell na meibion ac na merched: rhoddaf iddynt enw tragywyddol, yr hwn ni thorrir ymmaith.

6 A'r meibion dieithr, y rhai a lynant wrth yr Arglwydd, gan ei waſanaethu ef, a chan garu enw'r Arglwydd, i fôd yn weiſion iddo ef, pob yn a gadwo y Sabboth heb ei halogi, ac a ymlafio yn fy nghyfammod;

7 * Dygaf hwythau hefyd i fynydd fy ſancteiddrwydd, a llawenychaf hwynt yn † nhŷ fy ngweddi: eu poeth offrymmau hefyd a'r hebyrth fyddant gymmeradwy ar fy allor: canys * fy nhŷ i a elwir yn dŷ gweddi, i'r holl bobloedd.

* Pen. 2. 2. ‡ *Fy nhŷ gweddi.* * Mar. 21. 13. Mar. 11. 17. Luc. 19. 46.

8 Medd yr Arglwydd Dduw, yr hwn a gaſcl waſgaredigion Iſrael, eto mi a gaſclaf *eraill* atto ef, † gyd â'r rhai ſy wedi eu caſclu atto.

† Heb. *At ei gaſclediglon ef.*

9 Pob bwyſtfil y maes, deuwch i ddifa, a phob bwyſt-fil yn y coed.

10 Deillion *yw* ei wilſedyddion; ni wyddant hwy oll *ddim*, cwn mudion ydynt hwy oll, heb fedru cyfarth: yn ‡ cyſcu, yn gorwedd, ac yn caru heppian.

‡ Neu, *Yn breuddwydio, neu, yn ſiarad trwy eu hun.*

11 Ie cwn gwangcus ydynt, ni chydnabyddant â'i digon, a bugeiliaid ydynt ni fedrant ddeall, wyneb-ant oll at eu ffordd eu hun; pob vn at ei elw ei hun, ‡ o'i cwer.

‡ *Yn ôl cardd.*

12 Deuwch *meddant*, cyrchaf win, ac ymlanwn o ddiſod gref, a bydd y fory megis heddyw, a mwy o lawer iawn.

PEN. LVII.

1 Bendigedig farwolaeth y cyfiawn. 3 Duw yn argyoeddu'r Iddewon, am eu puteinioldeb ddeuw-addoliaeth; 13 Yn rhoi addewidion Efangylyddol i'r edifeiriol.

DAfiu am y cyfiawn, ac ni ſyd neb at ei galon; * a'r gwŷr † trugarog a gymmerir ymmaith, heb neb yn deall, mai ‡ o flaen drygſyd y cymmerir y cyfiawn ymmaith.

* Pſal. 12. 1. Mic. 7. 2. † Neu *Dragaredd*, neu, *daioldeb.*

2 *Eſt* ‖ i dangneddyf, hwy a orphwyſant yn eu † daſleoedd, *ſef pob un* a rodia ‡ yn ei vnlondeb.

‡ Neu, *Rhag dryeni.*

3 Neſſewch ymma, meibion yr hudoles, hâd y godinebus, a'r buttain.

‖ Neu, *Mewn ieigneddyf.*

4 Yn erbyn pwy † ymddigrifwch? yn erbyn pwy y ſiedwch laſu, ac yr eſtynnwch dafod? onid meibion camwedd, a hâd ffalſedd *ydych* chwi?

† Gwelan. ‡ Neu, *ar ei ſron eſ.*

5 Y rhai a ymwreſſogwch ‡ ag eulynnod, tan * bob pren deiliog, gan * ladd y plant yn y glynnoedd, tan gromlechydd y creigiau.

‡ Neu, *Yn mhlith derw.* * Bren. 16. 4.

6 Yngthaboliaeth yr afon *y mae* dy ran, hwynt hwy *yw* dy gwtwf: iddynt hwy hefyd y tywellaiſt ddiſod offrwm, *a* yr offrymma. A fwyd offrwm: ai yn y rhai hyn yr ymgyſſurwn?

‡ Neu, *Yn ſobliſh ber.* * Levit. 18. 21.

7 Ar fynydd vchel a derchafaſtie, y goloſaiſt dy wely; dringaiſt hefyd yno i aberthu.

8 Ynghill y dryſau hefyd, a'r pyſt y goſodaiſt dy gofiadwriaeth: canys ymddinoethaiſt i arall heb fy llaw i, a dringaiſt; helaethaiſt dy wely, ac † a wnaethoſt ammod rhyngot â hwynt; ti a hoffaiſt eu gorweddfa hwynt, ‡ pa le bynnac y gwelaſt.

‡ Neu, *Yn helaethach na'r eiddynt hwy.*

† Neu, *Gwnaethoſt le.*

9 Cyſeir-

9 Cyfoirlaiſt hefyd at y bremin ag ennaint, ac amlhaiſt dy bêr-aroglau: ac anfonaiſt hefyd dy gennadau i bell, ac ymoſtyngaiſt hyd vffern.

10 Ym maint dy ffordd yr ymflinaiſt, ac ni ddywedaiſt, nid oes obaith; cafaiſt fywyd dy law, am hynny ni chlafychaiſt.

11 Pwy hefyd a arſwydaiſt, ac a ofnaiſt, fal y dywedaiſt gelwydd, ac na chofiaiſt fi, ac nad yſtyriaiſt yn dy galon? oni thawais i â ſôn er yſtalm, a thithau heb fy ofni?

12 Myfi a fynegaf dy gyfiawnder, a'th weithredoedd, canys ni wnant lt lês.

13 Pan waeddoch, gwareded dy gynnulleidfaoedd di; eithr y gwynt a'i dwg hwynt ymmaith oll, oferedd a'i cymmer hwynt: ond yr hwn a obeithia ynofi a etifedda y tîr, ac a feddianna fynydd fy ſanctaiddrwydd.

* Pen. 40. 3. & 62. 10.

14 Ac efe a ddywed, * palmentwch, palmentwch, paratowch y ffordd, cyſodwch y rhwyſtr o ffordd fy mhobl.

15 Canys fel hyn y dywed y Goruchel, a'r derchafedic; yr hwn a breſſwylia dragywyddoldeb, ac *y mae* ei enw 'n ſanctaidd: y goruchelder a'r cyſlegr a breſſwyliaf; a chyd â'r cyſtuddiedic a'r ſiel o yſpryd, i fywhau y rhai ſiel o yſpryd, ac i fywhau calon y rhai cyſtuddiedig.

16 Canys nid byth yr ymryſonaf, ac nid yn dragywydd y digiaf; o herwydd yr yſpryd a baſſei o'm blaen i, a'r enaidiau a wneuthum i.

17 Am anwiredd ei gybydd-dod ef y digiais, ac y tarewais ef, ymguddiais, a digiais, ac efe a aeth rhagddo 'n ‡ gildynnus, ar hŷd ffordd ei galon.

‡ Neu, *Breſau.*

18 Ei ffyrdd a welais, ac mi a'i iachâf ef, tywyſaf ef hefyd, ac adferaf gyſſur iddo, ac îw alar-wŷr.

19 Myfi ſy 'n creu ffrwyth y gwefuſau, heddwch, heddwch, i bell, ac i agos, medd yr Arglwydd, ac mi a'i iachâf ef.

20 Ond y rhai anwir *fydd* fel y môr yn dygyfor, pan na allo ſod yn llonydd, yr hwn y maa ei ddyfroedd, yn bwrw allan dom, a llaid.

21 * Ni *bydd* heddwch, medd fy Nuw, i'r rhai annuwiol.

* Pen. 48. 22.

PEN. LVIII.

1 Y Prophwyd wedi ei yrru i argyoeddi rhagrith, 3 yn dangos beth yw ympryd ffuantus, a gwir ympryd, 8 yn dangos pa addewidion ſy ddiledus am ddiwioldeb, 13 ac am gadw y Sabboth.

LLefa a'th gêg, nac arbed, derchafa dy lais fel vdcorn, a mynega i'm pobl eu camwedd, a'i pechodau i dŷ Jacob.

2 Eitto beunydd i'm ceiſiant, ac a ewyllyſiant wybod fy ffyrdd, fal cenhedl a wnelai gyfiawnder, ac ni wrthodei farnedigaeth ei Duw: gofynnant i mi farnedigaethau cyfiawnder, yllyſiant neſſau at Dduw.

3 Pa ham *weddant* yr ymprydiaſom, ac ni'n gwelaiſt? y cyſtuddiaſom ein henaid, ac ni'n gwybuoſt? wele yn y dydd yr ymprydioch, yr ydych yn cael gwyntyd; ac yn mynnu ‡ eich holl ddyledion.

‡ Neu, *Y pethau y gofidioch eraill a hwynt.* Heb. *Geiriau.*

4 Wele, i ymryſon a chynnen yr ymprydiwch, ac i daro â dwrn anwiredd: † nac ymprydiwch fel y dydd *hwn*, i beri clywed eich llais yn yr vchelder.

† Neu, *Nid yw fel yr ymprydio.*

5 * A'i dymma 'r ympryd a ddewiſais? ‡ dydd i ddŷn i gyſtuddlo ei enaid? a'i crymmu ei ben fel brwynen, *ydyw*? a thanu ſachlain a lludw tano? ai hyn a elwi yn ympryd, ac yn ddiwrnad cymmeradwy gan yr Arglwydd?

* Zech. 7. 5.

‡ Neu, *Cyſtuddio o dangos ei enaid fyn ddiwrnad.*

6 Onid dymma 'r ympryd a ddewiſais, dattod rhwymau anwiredd, tynnu ymmaith feichiau † trymion, a gollwng y rhai † gorthrymedic yn rhyddiet, a thorri o honoch bob iau?

† Heb. *Yr iau.*

7 * Onid torri dy fara i'r newynoc, a dwyn o honot y ‡ cyrwydraid i dŷ? a phan welych noeth, ei ddilladu, ac nad ymguddiech oddi wrth dy gnawd dy hun?

† Heb. *Pryllieſte.* * Ezec. 18. 7.

8 Yna y tyrr dy oleuni allan fel y wawr, a'th ſechyd a dardda yn fuan; a'th gyfiawnder â o'th flaen; gogoniant yr Arglwydd a'th † ddilyn.

‡ Neu, *Y cyſtuddiol.*

† Heb. *Gaſtel.*

9 Yna y gelwi, a'r Arglwydd a attyb; y gweiddi, ac efe a ddywed, wele fi: os bwri o'th fyſc yr iau, athyn bŷs, a dywedyd oferedd:

10 Os tynny allan dy enaid i'r newynoc, a diwallu yr enaid cyſtuddiedic; yna dy oleuni a gyfyd mewn tywyllwch, a'th dywyllwch *fydd* fel hanner dydd.

*

11 A'r Arglwydd a'th arwein yn waſtad, ac a ddiwalla dy enaid ar ſychder, ac a wna dy eſcyrn yn freiſion: a thi a fyddi fel gardd wedi ei dwfrhau, ac megis ffynnon ddwfr, yr hon ni † phalla ei dyfroedd.

† Heb. *Thwylla.*

12 A'r rhai a fyddant o honot ti, a * adeiladant yr hên ddiffaethleoedd, ti a gyfodi ſylfeini llawer cenhedlaeth: a thi a elwir yn gaſwr yr adwy, yn gweiri-wr llwybrau, i gyfanneddu ynddynt.

* Pen. 61. 4.

13 O throi dy droed oddi wrth y Sabboth, *heb* wneuthur dy ewyllys ar ſy nydd ſanctaidd, a galw y Sabboth yn hyfrydwch, ſanct yr Arglwydd yn ogoneddus, a'i anrhydeddu eſ, heb wneuthur dy ffyrdd dy hun, heb geiſio dy ewyllys dy hun, na dywedyd dy eiriau dy hun:

14 Yna yr ymhyfrydi yn yr Arglwydd, ac mi a wnaf it * farchogaeth ar vchelfydd y ddaiar, ac a'th borthaf ag etifeddiaeth Jacob dy dâd: canys genau yr Arglwydd a'i llefarodd.

* Deut. 32. 13.

PEN. LIX.

1 Yſceler naturiaeth pechod. 3 Pechodau yr Iuddewon. 9 Am bechod y daw aſtwydd. 16 O Dduw yn vnic y mae iechydwriaeth. 20 Cyſtammod y prynwr.

WEle, ni * fyrhawyd llaw 'r Arglwydd, fal na allo achub, ac ni thrymhâodd ei glûſt eſ, fal na allo glywed.

* Num. 11. 23. Pen. 50. 2.

2 Eithr eich anwireddau chwi a yſcarodd rhyngoch chwi a'ch Duw; a'ch pechodau a ‡ guddiaſant ei wyneb oddi wrthych, fel na chlywo.

‡ Neu, *Whatth iddo gaddio.*

3 *Canys eich dwylo a halogwyd â gwaed, a'ch byſſedd â chamwedd; eich gwefuſau a drasthaſant gelwydd, eich tafod a fyſyrlodd anwiredd.

* Pen. 1. 15.

4 Nid *oes* a alwo am gyfiawnder, nac a ddadleu tros y gwirionedd: *y maent* yn gobeithio mewn gwagedd, ac yn dywedyd celwydd, * yn beichiogi ar flinder, ac yn eſcor ar anwiredd.

* Job. 15. 35. Pſ. 7. 14.

5 Wyau ‡ aſp a ddodwaſant, a gweoedd y pryf coppyn a weant, yr hwn a fwyty o'i hwyau a fydd marw, a'r hwn a ‡ fathrer a dyrr allan yn wiber.

‡ Neu, *Nadroedd.*

‡ Neu, *Daeuller ſydd fel pe torrai allan wiber.*

6 * Eu gweoedd hwy ni byddant yn wiſgoedd, ac nid ymddilladant â'i gweithredoedd: eu

* Job. 8. 14, 15.

eu gwaithredoedd *ydynt* waithredodd anwiredd, a gwaith trawſder ſydd yn eu dwylo.

* Dihar. 1. 16. Eſai. 3. 15.

† Heb. *Berrjad.*

‡ Neu, *Barn.*

7 * Eu traed a redant i ddrygioni, a hwy a fryſiant i dywallt gwaed gwirion; eu meddyliau *ydyd* ſoddyliau anwir, diſtryw a † diniſtr *ydyd* ar eu ffyrdd hwynt.

8 Ffordd heddwch nid adwaenant, ac nid *oes* ‡ gyfiawnder yn eu ſlwybrau: gwnaethant iddynt lwybrau caimion; pwy bynnac a rodio ynо, nid edwyn heddwch.

9 Am hynny y cilioedd barnedigaeth oddi wrthym, ac ni'n goddiweddodd cyfiawnder; diſgwiliaſom am oleuni, ac wele dywyllwch; am ddiſcleirdeb, *ac* yn y ſagddu yr ydym yn rhodio.

10 Palfalaſom fel deillion ar'r pared, ie fel *rhai* heb lygaid y palfalaſom: trangwyddaſom ar hanner dydd fel y cyſnos, *oeddem* mewn lleoedd anghyfannedd fel rhai meirw.

11 Nyni oll a ruaſom fel eirth, a chan riddfan y griddfanaſom fel colomennod: diſgwiliaſom am farn, ac nid *oes dim*; am iechydwriaeth, ac ymbellhaodd oddi wrthym.

12 Canys amlhäodd ein camweddau ger dy fron, a thyſtiolaethodd ein pechodau i'n herbyn: o herwydd ein camweddau *ſydd* gyda ni, an hanwireddau, ni a'i hadwaenom:

13 Camweddu, a dywodyd celwydd yn erbyn yr Arglwydd, a chilio oddi ar ôl ein Duw, dywedyd trawſder, ac anufydd-dod, myfyrio a thraethu o'r galon eiriau gau.

14 Barn hefyd a droed yn eu hôl, a chyfiawnder a ſafodd o hirbell; canys gwirioned a gwympodd yn yr heol, ac vniondeb ni all ddyfod i mewn.

15 Ie gwirioned ſydd yn pallu, a'r hwn ſydd yn cilio oddi wrth ddrygioni: ‡ a'i gwna ei hun yn yſpail; a gwelodd yr Arglwydd *hyn*, a drwg oedd yn ei olwg, nad *oedd* barn.

‡ Neu, *a'i yſpeilir yn ynfyd.*

16 Gwelodd hefyd nad *oedd* gŵr, a rhyfeddodd nad *oedd* eiriol-wr. * Am hynny ei fraich a'i hachubodd, a'i gyfiawnder ei hun a'i cynhaliodd.

* Pen. 63. 5.

17 * Canys efe a wiſcodd cyfiawnder fel lluric, a helm iechydwriaeth am eu ben; ac a wiſcodd wiſcoedd dial yn ddillad; ie gwiſcodd ſêl fel cochl.

* Epheſ. 6. 17. 1 Theſ. 5. 8.

18 Yn ôl y * ‡ gweithredoedd, ie yn *ei* hôl *bwynt*, y tâl efe, ffiaidd iw wyntwyneb-wŷr, taliadigaeth iw elynion, taliadigaeth i'r ynyſoedd a dâl efe.

* Pen. 63. 6. ‡ Neu, *Taliadigaethau.*

19 Felly 'r ofnant enw yr Arglwydd, a'r gorllewin, a'i ogoniant ef, o godiad haul: pan ddelo y gelyn i mewn * fel afon, Yſpryd yr Arglwydd ‡ a'i hymlid ef ymmaith.

* Date. 12. 15. ‡ Neu, *A ſyſyd ſomer yn ei erbyn ef.*

20 Ac i Sion y daw y gwaredydd, ac i'r rhai â droant *oddi wrth* anwiredd yn Jacob, medd yr Arglwydd.

21 A minneu, dyma fy nghyfammod â hwynt, medd yr Arglwydd, fy yſpryd yr hwn *ſydd* arnat, a'm geiriau y rhai a oſodais yn dy enau, ni chiliant o'th enau, nac o enau dy hâd, nac o enau hâd dy hâd, medd yr Arglwydd, o hyn allan byth.

PEN. LX.

I Gogoniant yr Eglwys pan ddelo 'r cenhedloedd yn dra aml arni, 15 A'r bendithion mawr a ſydd ar bi ychydig cyſtudd.

CYſod, llewyrcha, canys daeth dy oleuni, a chyfododd gogoniant yr Arglwydd arnat.

2 Canys wele, tywyllwch a orchuddia y ddaiar, a'r ſagddu y bobloedd: ond arnat ti y cyfyd yr Arglwydd, a'i ogoniant a welir arnat.

3 * Cenhedloedd hefyd a rodiant at dy oleuni, a brenhinoedd at ddiſcleirdeb dy gyfodiad.

* Date. 21. 24.

4 * Cyſot dy lygaid oddi amgylch, ac edrych, ymgaſclaſant oll, daethant attat: dy feibion a ddeuant o bell, a'th ferched a feglir wrth dy ystlys.

* Pen. 49. 18.

5 Yna y cei weled, ac yr ‡ ymddiſcleiri, dy galon hefyd a ofna ac a helaethir, am droi attat ‡ luoſogrwydd y môr, golud y cenhedloedd a ddaw i ti.

‡ Neu, *Lliſeiri.* ‡ Neu, *Dwmſ.*

6 Lliaws y camelod a'th orchuddiant, *ſef* cyſtym gamelod Midian, ac Ephah: hwynt oll o Seba a ddeuant, * aur a thus a ddygant, a mollant yr Arglwydd a fynegant.

* Pen. 61. 6.

7 Holl ddefaid Cedar a ymgaſclant attat ti, hyrddod Nebaioth a'th waſanaethant: hwy a ddeuant i fynu yn gymmeradwy ar fy allor, ac mi a anrhydeddaf dŷ fy ngoniant.

8 Pwy *yw* y rhai hyn a ehedant fel cwmwl? ac fel colomennod i w ffenestri?

9 Yn ddiau yr ynyſoedd a'm diſgwiliant, a llongau Tarſis yn ‡ bennaf, * i ddwyn dy feibion o bell, eu harian *hefyd* a'i haur gyd â hwynt, i enw 'r Arglwydd dy Dduw, ac i Sanct Iſrael, am iddo dy ogoneddu di.

‡ *Gynteſ.* * Galar. 4. 26.

10 A meibion dieithr a adeiladant dy furiau, a'i brenhinoedd a'th waſanaethant: canys yn fy nig i'th darawais, ac o'm ewyllys da fy bum y tofturiais wrthit.

11 * Am hynny dy byrth a fyddant yn agored yn waſtad, ni cheuir hwynt na ddydd na nôs, i ddwyn attat elud y cenhedloedd, ſef y dyger eu brenhinoedd hwynt hefyd.

* Date. 21. 25.

12 Canys y genhedl a'r deyrnas ni'th waſanaetho di, a ddiſthir; a'r cenhedloedd hynny a *hwyr* ddiniſtrir.

13 Gogoniant Libanus a ddaw attat, y ffynnid-wydd, ffawydd, a box ynghyd, i harddu lle fy nghyffiegr; a hardda'f hefyd le fy nhraed.

14 A meibion dy gyfaddawŷr a ddeuant attat yn oſtyngedic: a'r rhai oll a'th ddiyſtyraſant a'* ymoſtyngant wrth wadnau dy draed, ac a'th alwant yn ddinas yr Arglwydd, yn Sion Sanct Iſrael.

* Date. 3. 9.

15 Lle y buoſt yn wrthodedic, ac yn gâs, ac heb gymmeriwydd *trwot*, gwnaf di yn ardderchawgrwydd tragywyddol, *ac* yn llawenydd i'r holl genhedlaethau.

16 Sugni hefyd laeth y cenhedloedd, ie bronnau brenhinoedd a ſugni, a chei wybod mai myfi 'r Arglwydd *yw* dy achubudd, a'th wareuddwr *yw* cadarn *Dduw* Jacob.

17 Yn lle prês y dygaf aur, ac yn lle haiarn y dygaf arian, ac yn lle coed, brês, ac yn lle carrig, haiarn; a gwnaf dy ſwyddogion yn heddychol, a'th dreth-wŷr yn gyfiawn.

18 Ni chlywir mwy *ſôn am* drais yn dy wlâd, *na* diſtryw, na dinistr yn dy derfynau i eithr ti a elwi dy fagwyrydd yn iechydwriaeth, a'th byrth yn ſoliarn.

19 * Ni bydd yr haul ir mwyach yn oleuni y dydd, a'r lleuad ni oleua yn llewyrch i ti: eithr yr Arglwydd ſydd it yn oleuni tragywyddol, a'th Dduw yn ogoniant it.

* Date. 22. 23. & 22. 5.

20 Ni fachluda dy haul mwyach, a'th leuad ni phalla: o herwydd yr Arglwydd ſydd it yn oleuni tragywyddol, a dyddiau dy alar a ddarfyddant.

21 Dy bobl hefyd fyddant gyfiawn oll, etifeddant

ddant y tîr byth, sef blaguryn fy mhlanhigion, gwaith fy nwylo, fel i'm gogonedder.

22 Y bychan a fydd yn fil, a'r gwael yn genhedl gref; myfi 'r Arglwydd a brysuraf hynny yn ei amser.

PEN. LXI.

1 Swydd Christ. 4 Parodrwydd, 7 a bendithion y ffyddloniaid.

Yrpryd yr * Arglwydd Duw *sydd* arnaf, o herwydd yr Arglwydd a'm heneiniodd, i efangylu i'r rhai llariaidd, efe a'm hanfonodd i rwymo y rhai ysig eu calon, i gyhoeddi rhyddid did i'r caethion, ac agoriad carchar i'r rhai fy'n hyn rhwym:

2 I gyhoeddi blwyddyn gymmeradwy yr Arglwydd, a dydd dial ein Duw ni; i gysuro pob gal rus;

3 I osod i alar-wŷr Sion, *ac* i roddi iddynt ogoniant yn lle lludw, olew llawenydd yn lle galar, gwisc mawliant yn lle ysprŷd cystuddiedic; (fel y gelwid hwynt * yn brennau cyfiawnder, yn blanhigyn yr Arglwydd fel y gogonedder ef.

4 * Adeiladant hefyd yr hên ddiffaethfa, cyfodant yr anghyfaneddfa gynt, ac adnewyddant ddinasoedd diffaeth, a changhyfanneiddra llawer oes.

5 A dieithriaid a safant, ac a borthant eich praidd a meibion dieithr fydd eadd wŷr a gwinllanwŷr i chwi.

6 Chwithau a elwir yn offeiriaid i'r Arglwydd, gwenidogion ein Duw ni a meddir iwrthych, * golud y cenhedloedd a fwynhewch, ac yn eu gogoniant hwy 'r ymdaeri chwi.

7 Yn lle eich cywilydd y *cawsoch* ddybyg ac yn lle gwarad y rhai, hwy a lawenychant yn eu rhan; am hynny yn y tîr y meddiannant *yn* ddwbl; llawenydd tragywyddol fydd iddynt.

8 Canys myfi 'r Arglwydd a hoffaf gyfiawnder, y rhai yn casau trais yn boethofferwn, ac a roddaf yn gwaith mewn gwirionedd, ac a wnaf â hwynt gyfammod tragywyddol.

9 Eu had hwynt hefyd a adwaenir ym mysc y cenhedloedd, a'i hiliogaeth hwynt ym hanol y bobl: y rhai a'i gwelant a'i hadwaenant eu hwynt hwy *yw* 'r had a fendithiodd yr Arglwydd.

10 Can llawenychu y llawenychaf yn yr Arglwydd, a fy enaid a orfoledda yn fy Nuw, canys gwisgodd fi â gwisc oedd iechydwriaeth, gwisc odd fi â mantell o fawnder: megis mae priod-fab † yn ymwisco â hardd-wisg, ac fel yr ymdrwilia priod-ferch â'i thlysau.

11 Canys megis y gwna 'r ddaear dwf gwellt dyfu, ac fel y gwna gardd eu hadau egino, felly y gwna 'r Arglwydd lôn i gyfiawnder a moliant dardddu ger bron yr holl genhedloedd.

PEN. LXII.

1 Awyddus chwant y prophwyd i gadarnhau yr Eglwys yn addmidion Duw. 5 Dléd-fyddol y gweinidogion wrth bregethu 'r efengyl, 10 a phorottoi 'r bobl ſ'w derbyn.

Er mwyn Sion ni thawaf, ac er mwyn Jerusalem ni oſtegaf, hyd onid elo ei chyfiawnder hi allan fel disclairdeb, a'i hiechydwriaeth hi fel lamp yn llosci.

2 A'r cenhedloedd a welant dy gyfiawnder, a'r holl frenhinoedd dy ogoniant; yna y gelwir arnat enw newydd, yr hwn a enwa genau 'r Arglwydd.

3 Byddi hefyd yn goron gogoniant yn llaw 'r Arglwydd, ac yn dalaith frenhinawl yn llaw dy Dduw.

4 Ni ddywedir am danat mwy * gwrthodedic; am dy dîr hefyd ni ddywedir mwy, anghyfannedd; eithr ti a elwir † Hepb-zibah: a'th dîr, ‡ Beulah: canys y mae 'r Arglwydd yn dy hoffi, a'th dîr a briodir.

5 Canys *fel* y prioda gŵr ieuangc forwyn, y prioda dy feibion dydi, ac â llawenydd priodfab am briod-ferch, y llawenycha dy Dduw o'th blegit ti.

6 Ar dy furiau di, Jerusalem, y gosodais geidwaid, y rhai ni thawant ddydd na nôs yn wastad: y rhai ydych ‡ yn coſio yr Arglwydd, na ddistewch;

7 Ac na adewch ddistawrwydd iddo, hyd oni ſic rhao, ac hyd oni osodo Jerusalem yn foliant ar y ddaiar.

8 Tyngodd yr Arglwydd iw ddeheu-law, ac iw fraich nerthol, † yn ddiau ni roddaf dy ŷd mwyach yn ymborth i'th elynion, a meibion dieithr nid yfant dy win, yr hwn a llafuriaſt am dano.

9 Eithr y rhai a'i casclant a'i bwyttânt, ac a foliannant yr Arglwydd; a'r rhai a'i cynnullafant a'i hyfant, o fewn cynteddoedd fy sancteiddrwydd.

10 * Cynniwerwch, cynniwerwch, trwy 'r pyrth, parattowch ffordd y bobl; palmentwch, palmentwch briffordd; digatreg wch *hi*: cyfodwch faner i'r bobloedd.

11 Wele, yr Arglwydd a gyhoeddodd hyd eithaf y ddaiar, * dywedwch wrth ferch Sion, wele dy iechydwriaeth yn dyfod, wele * ei gyflog gyd ag ef, a'i † watch o'i flaen.

12 A Galwant hwynt hefyd yn bobl sanctaidd, yn waredigion yr Arglwydd: tithau a elwir, yr hon a geiſiwyd, dinas ni's gwrthodwyd.

PEN. LXIII.

1 Christ yn dangos pwy ydyw, 2 A pha beth yw ei orychafiaeth ar ei elynion. 10 Yn ei gyfiawn ddigloneddy mae yn meddwl am ei hen dduguredd. 15 Yr Eglwys yn ei gweddi, 17 a'i hachwyn, yn gwneuthur profeſs o'i ffydd.

Pwy *yw* hwn yn dyfod o Edom, yn gôch ei ddillad o Bozra? hwn *sydd* hardd yn ei wisc, yn ymdaith yn amlder ei rym? myfi, yr hwn a lefaraf mewn cyfiawnder, *ac* wyf gadarn i achau.

2 * Pa hêm *sydd* yn gôch dy ddillad, a'th wiscoedd fel hwn a fathrei mewn gwinwryf?

3 Sathrais y gwin-wryf fy hunan, ac o'r bobl nid oedd yn gyd â mi; canys mi a'i sathraf hwynt yn fy nig, ac a'i mathraf hwynt yn fy llidiawgrwydd; a'i gwaed hwynt a daenellir ar fy nillad, a'm holl wiscoedd a lychwinaf.

4 * Canys dydd dial *sydd yn* fy nghalon, a blwyddyn fy ngwaredigion a ddaeth.

5 Edrychais hefyd, ac nid oedd gynnorthwywr; rhyfeddais hefyd am nad oedd gynhaliwr: yna fy * mraich fy hun a'm hachubodd, a'm llidiawgrwydd a'm cynhaliodd.

6 Ac mi a sathraf y bobl yn fy nig, a'i meddwaf hwynt yn fy llidiawgrwydd; a'i cadernid a ddescynnaf i'r llawr.

7 Cofiaf drugareddau yr Arglwydd, a moliant Duw, yn ôl yr hyn oll a roddodd Duw i ni,

ni, ac amlder ei ddaioni i dŷ Iſrael, yr hyn a roddodd efe iddynt yn ôl ei doſturiaethau, ac yn ôl amlder ei drugareddau.

8 Canys efe a ddywedodd, diau ſy mhobl *ydynt* hwy, meibion ni ddywedant 'gelwydd; ſelly efe a aeth yn iachawdur iddynt.

9 Yn eu holl gyſtudd hwynt, efe a gyſtuddiwyd, ac Angel ei gydrycholdeb a'i hachubodd hwynt; * yn ei gariad, ac yn ei drugaredd y gwaredodd efe hwynt: efe a'i dygodd hwynt, ac a'i harweiniodd, yr holl ddyddiau gynt.

* Deut. 7. 7, 8.

10 * Hwythau oeddynt wrthryſelgar, ac a ofidiaſant ei Yſpryd ſanctaidd ei; am hynny y troddd efe yn elyn iddynt, *ac* yr ymladdodd yn eu herbyn.

* Exod. 15. 24. Num 14. 11. Pſal. 78. 56. & 95. 9.

11 Yna y cofiodd *efe y* dyddiau gynt, Moſes a'i bobl, *gan ddywedyd*, mae 'r hwn a'i dygodd hwynt i fynu o'r môr gyda ‡ bugail ei braidd? mae 'r hwn a oſododd ei Yſpryd ſanctaidd o'i ſewn ef?

* Exod. 14. 30. † Neu, *Bugeiliaid, fel* Pſal. 77. 20.

12 Yr hwn a'i tywyſodd *hwynt* â deheu-law Moſes, ac â'i ogoneddus fraich, gan * holli y dyfroedd o'i blaen hwynt, i wneuthur iddo ei hun enw tragywyddol?

* Exod. 14. 21, 27. Joſ. 3. 16.

13 Yr hwn a'i harweiniodd hwynt trwy y dyfnderau, fel march yn yr anialwch, fel na thramgwyddynt?

14 Fel y deſcyn anifail i'r dyffryn, y gwna Yſpryd yr Arglwydd iddó orphywys: ſelly y tywyſaiſt dy bobl, i wneuthur it enw gogoneddus.

15 * Edrych o'r nefoedd, a gwêl; o annedd dy ſanctaiddrwydd, a'th ogoniant: mae dy zêl, a'th gadernid, ‡ lluoſogrwydd dy doſturiaethau, a'th drugareddau tuac attaſi? a ymattaliaſant?

* Deut. 26. 15. ‡ Neu, *Swn dy Ymyſgarcead.*

16 Canys ti yw ein Tâd ni, er nad adwyn Abraham ni, ac na'n cydnebydd Iſrael; ti Arglwydd *yw ein* Tâd ni, ‡ ein gwaredudd; dy enw *ſydd* er ioed.

‡ Neu, *Ein gwaredydd erioed, yw dy enw.*

17 Pa ham Arglwydd y gwnaethoſt i ni gyfeiliorni allan o'th ffyrdd? *ac* y caledaiſt ein calonnau oddi wrth dy ofn? dychwel, er mwyn dy weiſion, llwythau dy etifeddiaeth.

18 Tros ychydig ennyd y meddiannodd dy bobl ſanctaidd, ein gwrthwyneb-wŷr a fathraſant dy gyſſegr dî.

19 Nyni ydym *eiddo ti*, er ioed ni buoſt yn arglwyddiaethu arnynt hwy, *ac* ‡ ni elwyd dy enw arnynt.

‡ Neu, *Ni elwid hwynt ar dy enw.*

PEN. LXIIII.

1 Yr Eglwys yn gweddio ar i Ddaw egluro ei allu, 5 Ac wrth fawrygu trugaredd Duw, yn cyfaddef ei llygredigaeth naturiol: 9 Yn cwyno rhag ei chyſtudd.

OH na rwygit y nefoedd, a deſcyn, *fel* y toddei y mynyddoedd o'th flaen di,

2 Fel pan loſco y tân greiſion, y pair y tân i'r dwfr ferwi: i yſpyſu dy enw i'th wrthwyneb-wŷr, *fel* yr ofno y cenhedloedd rhagot.

3 Pan wnaethoſt *betbau* oſnadwy ni ddiſgwiliaſom *em danynt*, y deſcynnaiſt, *a'r* mynyddoedd a doddaſant o'th flaen.

4 Ac * er ioed ni chlywſant, ni dderbiniaſant â chluſtiau, ac ni welodd llygad, ‡ oh Dduw, onid tydi, *yr hyn* a ddarparodd efe i'r neb a ddiſgwil wrtho.

* 1 Cor. 2. 9. Pſal. 31. 19, 20. ‡ Neu, *Ddaw Onid tydi.*

5 Cyfarfyddi â'r hwn ſy lawen, ac a wna gyfiawnder; y rhai yn dy ffyrdd a'th gofiant di; wele ti a ddigliaſt, pan bechaſom; ynddynt hwy y mae para, ac ni a fyddwn cadwedic.

6 Eithr yr ydym ni oll megis *peth* aflan, ac megis brattiau budron yw ein holl gyfiawnderau, a * megis deilen y ſyrthiaſom ni oll: a'n hanwireddau, megis gwynt, a'n dug ni ymaith.

* Pſal. 90. 5, 6.

7 Ac nid oes a alwo ar dy enw, nac a ymgyfyd i ymaflyd ynot: canys cuddiaſt dy wyneb oddi wrthym, † difeaſt ni o herwydd ein hanwireddau.

† Heb. *Toddaiſt.*

8 Ond yn awr ô Arglwydd, ein Tâd ni *ydwyt* ti, nyni *ydym* glai, a thitheu yw ein lluniwr ni; ie gwaith dy law *ydym* ni oll.

9 * Na ddigia Arglwydd yn ddirfawr, ac na chofia anwiredd yn dragywydd; wele, edrych attolwg; dy bobl di *ydym* ni oll.

* Pſal. 79. 8.

10 Dy ſanctaidd ddinaſoedd ſydd anialwch; Sion *ſydd* yn ddiffaethwch, a Jeruſalem yn anghyfannedd.

11 Tŷ ein ſanctaiddrwydd, a'n harddwch ni, lle y moliannei ein tadau dydi, a loſcwyd â thân, a'n holl bethau dymunol ſydd yn anrhaith.

12 A ymatteli di Arglwydd wrth y pethau hyn? a dewi di, ac a gyſtuddi di ni yn ddirfawr?

PEN. LXV.

1 Galwedigaeth y cenhedloedd. 2 Gwrthod yr Iuddewon, am eu hanghredyniaeth, a'i delwaddoliaeth, a'i rhagrith. 8 Gweddill a achubir. 11 Barnedigaethau ar yr enwir, a bendithion ar y dawiol. 17 Dedwydd gyflwr Jeruſalem newydd.

* Cilſiwyd fi gan y rhai ni ymofynnaſant am *danaf*, * cafwyd fi gan *y rhai* ni'm ceiſiaſant: dywedais, wele fi, wele fi, wrth genhedlaeth ni alwyd ar ſy enw.

* Rhuſ. 10. 20. * Rhuſ. 9. 24, 25, 26.

2 Eſtynnais fy llaw ar hŷd y dydd at bobl wrthryſelgar, y rhai a rodient y ffordd nid *oedd* dda, ar ôl eu meddyliau eu hun.

Eph 2. 12.

3 Pobl, y rhai a'm llidient i yn waſtad, yn ſy wyneb, yn aberthu mewn gerddi, ac yn arogl-darthu † ar allorau pridd-feini.

† Heb. *Ar briddfeini.*

4 Y rhai a arhoent ym myſc y beddau, ac a letteuent yn y monwentau; y rhai a fwytaent gig moch, ‡ ac iſcell ffiaidd bethau *yn* eu lleſtri;

‡ Neu, *A ddarylliau.*

5 Y rhai a ddywedent, ſaf ar dy ben dy hun, na neſa attaſi, canys ſanctaiddiach ydwyf nâ thi; y rhai hyn *ſydd* fŵg yn ‡ ſy ffroenau, tân yn lloſci ar hŷd y dydd.

‡ Neu, *ſy nigoſaint.*

6 Wele, ſcrifennwyd ger ſy mron; ni thawaf; eithr talaf, ſe talaf i'w monwes.

7 Eich anwireddau chwi, ac anwireddau eich tadau ynghyd, (medd yr Arglwydd,) y rhai a arogldarthaſant ar y mynyddoedd, ac a'm cablaſant ar y bryniau: am hynny y meſuraf eu hên weithredoedd hwynt i'w monwes.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y ceir gwin newydd mewn ſwpp o rawn, ac y dywedir, na ddiſwyna ef, canys *y mae* bendith ynddo; ſelly y gwnaf er mwyn ſy ngweiſion, na ddiſtrywiwyf hwynt oll.

9 Eithr dygaf hâd allan o Jacob, ac o Juda *yn* a etifeddo ſy mynyddoedd: a'm etholedigion a'i hetifeddant, a'm gweiſion a drigant yno.

10 Saron heſyd ſydd yn gorlan defaid, a glyn Achor yn orweddfa gwartheg, i'm pobl y rhai a'm ceiſiaſant.

11 Ond chwi yw y rhai a wrthodwch yr

Arglwydd,

Arglwydd, a anghofiwch fy mynydd ſanctaidd,
‡ Neu, *dad.* a arlwywch fwrdd i'r ‡ llu accw, ac a lanwch
‡ Neu, *deni.* ddiod offrwm i'r ‡ niſeirl accw.
* Dihar. 1. 24. Jer. 7. 13. * Pen. 66. 4. 12 Rhiſaf chwithau i'r cleddyf, a chwi oll a ymoſtyngwch i'r lladdedigaeth; o *herwydd pan elwais chwi, nid attebaſoch; pan leferais, ni wrandawſoch; * ond gwnaethoch ddrygioni yn fy ngolwg, a dewiſaſoch yr hyn nid oedd dda gennif.

13 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele, fy ngweiſion a fwyttânt, a chwithau a newynwch; wele, fy ngweiſion a yfant, a chwithau a ſychedwch: wele, fy ngweiſion a lawenychant, a chwithau a fydd cywilydd arnoch.

14 Wele, fy ngweiſion a ganant o hyfrydwch calon, a chwithau a waeddwch rhac gofid calon, ac a vdwch rhac † cyſtudd yſpryd.
† Heb. *bryllad.*

15 A'ch enw a adawch yn ſaldith gan fy etholedigion; canys yr Arglwydd Dduw a'th ladd di, ac a eilw ei weiſion *ar* enw arall.

16 Fel y bo i'r hwn a ymſendigo ar y ddaiar, ymſendigo yn Nuw y gwirioneddd; ac i'r hwn a dyngo ar y ddaiar, dyngu i Dduw y gwirioneddd: am angheſio y trallodau gynt, ac am eu cuddio hwynt o'm golwg.

17 Canys wele fi yn *creu newydd newydd, a daiar newydd, a'r rhai cyntaf ni chofir, ac ni † feddylir am danynt.
* Pen. 66. 22. 2 Pet. 3. 13. Datc. 21. 1. † Heb. *Ddaw i fynu ar y galon.*

18 Eithr llawenychwch, a gorfoleddwch yn dragywydd, yn y pethau a grewyfi; canys wele fi yn creu Ieruſalem yn orfoledd, a'i phobl yn llawenydd.

19 Gorfoleddaf hefyd yn Ieruſalem, a llawenychaf yn fy mhobl; ac ni chlywir ynddi mwyach * lais wyloſain, na lleſ gwaedd. * Datc. 21. 4.

20 Ni bydd o hynny allan blentyn o oed, na henaf-gwr, yr hwn ni chyflawnodd ei ddyddiau; canys y bachgen fydd marw yn fâb can-mlwydd, ond y pechadur yn fâb can-mlwydd a felldithir.

21 A hwy a adeiladant dai, ac a'i cyfannoddant; plannant hefyd winllannoedd, a bwyttânt eu ffrwyth.

22 Nid adeilant hwy, ſel y cyfannoddo arall, ac ni phlannant, ſel y bwyttao arall: eithr megis dyddiau prεn *y bydd* dyddiau fy mhobl; a'm hetholedigion a ‡ hîr-fwynhânt waith eu dwylo. ‡ Neu, *A dreuliant.*

23 Ni lafuriant yn ofer, ac ni chenhedlant i drallod; canys hâd rhai bendigedic yr Arglwydd *ydynt* hwy, a'i heppil gyd â hwynt.

24 A bydd * cyn galw o honynt, i mi atteb, ac a hwy etto yn llefaru, mi a wrandawaf. * Pſal. 32. 5.

25 Y * blaidd a'r oen a borant ynghyd, y llew ſal ŷch a bawr wellt: a'r ſarph, llwch *ſydd* ei bwyd hi: ni ddrygant, ac ni ddiſtrywiant, yn fy holl fynydd ſanctaidd, medd yr Arglwydd. * Pen. 11. 6, 7.

PEN. LXVI.

1 Y mae y gogoneddus Ddaw, ei waſadaeth hu mewn goſtyngedig bwdeth. 5 Y mae yn cyſſuro y goſtyngedig a rhyfeddol genhedliad, 10 a graſuſol ddoniau yr Eglwys. 15 Tyſt farnedigaethau Daw yn erbyn yr annuwiol. 19 Y bydd i'r tenhedloedd Eglwys ſanctaidd, 24 Ac y cânt weled damnediga eth yr annuwiol.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, † y nef yw fy ngorſedd-fainc, a'r ddaiar yw lleithic fy nhraed: mae'r tŷ a adeiladwch i mi? ac mae'r fan y gorphywyſaf? * 1 Bren. 8. 27. 2 Cron. 6. 18. Act. 7. 49. & 17. 24.

2 Canys y pethau hyn oll a wnaeth fy llaw, a *threoſ* y rhai hyn oll, medd yr Arglwydd; ond ar hwn yr edrychaf, *ſef* ar y truan, a'r cyſtuddiedic o yſpryd, ac ſydd yn crynu wrth fy ngair.

3 Yn hwn a laddo ŷch, *ſydd fel* yr hwn a laddo ŵr; yr hwn a abertho ‡ oen *ſydd fel* yr hwn a dorſynygio gî: yr hwn a offrymma offrwm, *ſydd fel ped offrymmai* waed môch: yr hwn a arogl-dartha thus, ſydd ſel pe bendigai eulyn: ie hwy a ddewiſaſant eu ffyrdd eu hun, a'i henaid a ymhyfrydodd yn eu ffieidd-dra. ‡ Neu, *Ym.*

4 Minneu a ddewiſaf eu ‡ dychymmygion hwynt, ac a ddygaf arnynt yr hyn a ofnant, * am alw o honof, ac nad *oedd* a attebai; lleferais, ac ni wrandawſant: * eithr gwnaethant yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg, a'r hyn nid oedd dda gennif, a ddewiſaſant. ‡ Neu, *Siommedigaethau.* * Dihar. 1. 24. Jer. 7. 13. * Pen. 65. 12.

5 Gwrandewch ait yr Arglwydd, y rhai a grynwch wrth ei air ef: eich brodyr y rhai a'ch caſaſant, *ac* a'ch gyrraſant ar encil, er mwyn fy enw i, a ddywedaſant, * gogoneddar yr Arglwydd: etto i'ch llawenydd chwi y gwelir ef, a hwynt a wradwyddir. * Pen. 5. 19.

6 Lleſ ſoniarus o'r ddinas, lleſ o'r Demi, lleſ yr Arglwydd yn talu 'r pwyth lw elynion.

7 Cyn ei chlefychu yr eſcorodd; cyn dyfod gwewyr arni y rhyddhawyd hi ar fâb.

8 Pwy a glybu y fath beth a hyn? pwy a welodd y fath bethau a hyn? a wneir i'r ddaiar dyfu mewn vn-dydd? a enir cenhedl *ar* vnwaith? pan glefychodd Sion, yr eſcorodd hefyd ar ei meibion.

9 A ddygaf fi i'r enedigaeth, ac oni pharaf eſcor, medd yr Arglwydd? a baraf fi eſcor, ac a luddiaf, medd dy Dduw?

10 Llawenhewch gyd â Ieruſalem, a byddwch hyfryd gyd â hi, y rhai oll a'i carwch hi; llawenychwch gyd â hi yn llawen, y rhai oll a alarwch o'i phlegid hi:

11 Fel y ſugnoch, ac i'ch diwaller â bronnau ei diddanwch hi: ſel y godrôch, ac y byddoch hyfryd gan ‡ helaethrwydd ei gogoniant hi. ‡ Neu, *Ddiſgleirdeb.*

12 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, mi a eſtynnaf iddi heddwch, ſel afon; a gogoniant y cenhedloedd, ſel ffrŵd liſeiriol: yna y ſugnwch, * ar ei hyſtlys *bi* i'ch dygir, ac ar ei gliniau i'ch diddenir. * Pen. 49. 22. & 60. 4.

13 Fel vn yr hwn y diddana ei fam ef, ſelly y diddana fi chwi, ac yn Ieruſalem i'ch diddenir.

14 A phan welo hyn y llawenycha eich calon, eich eſcym hefyd a flodeuant ſel llyſſieuyn: ac fe adwenir llaw 'r Arglwydd tuag at ei weiſion, a'i lidiawgrwydd wrth ei elynion.

15 Canys wele 'r Arglwydd a ddaw â thân, ac a'i gerbydau ſel trô-wynt, i dalu ei ddigter â lidiawgrwydd, a'i gerydd â fflammau tân.

16 Canys yr Arglwydd a ymddadleu â thân, ac â'i gleddyf yn erbyn pôb cnawd, a lladdedigion yr Arglwydd fyddant ami.

17 Y rhai a ymſanctaiddiant, ac a ymlanhânt yn y gerddi, † yn ôl ei gîlydd, yn y canol, gan fwytta cig môch, a ffieidd-dra, a llygod, a gyd-ddiweddir, medd yr Arglwydd. † Heb. *O'r tu ol i'r pren.*

18 Canys mi a *adwen* eu gweithredoedd hwynt, a'i meddyliau: a mae *'r amſer* yn dyfod, i gaſclu 'r holl genhedloedd, a'r ieithoedd, a hwy a ddoant, ac a welant fy ngogoniant.

19 A goſodaf yn eu myſc arwydd, ac anfonaf

ſonaſ y rhai diangol o honynt, at y cenhedloedd, i Tarſis,‡ Affrica, a Lydia, y rhai a dynnant *mewn* bwa, ‡ Italia, a Groec, i'r ynyſoedd pell, y rhai ni chlywſant ſôn am danaſ, ac ni welſant ſy ngogoniant: a mynegant ſy ngogoniant ym myſc y cenhedloedd.

‡ Pul, a Lud ‡ Tubal, a Lasech.

20 A hwy a ddygant eich holl frodyr o blith yr holl genhedloedd, yn offrwm i'r Arglwydd, ar feirch, ac ar gerbydau, ac ar elorau meirch, ac ar fulod, ac ar anifeiliaid buain, i'm mynydd ſanctaidd Jeruſalem, medd yr Arglwydd; megis y dŵg meibion Iſrael offrwm, mewn lleſtr glân, i dŷ'r Arglwydd.

21 Ac o honynt hwy y cymmeraf *rai* yn * offeiriaid, ac yn Leſiaid, medd yr Arglwydd.

* Exod. 19. 6. Pen. 61. 6. 1 Pet. 2. 9. Date. 1. 6.

22 Canys * megis y ſaif ger fy mron y nefoedd newydd, a'i ddaiar newydd, y rhai a wnaſi, medd yr Arglwydd; felly y ſaif eich hâd chwi, a'ch enw chwi.

* Pen. 65. 17. 2 Pet. 3. 13 Date. 21. 1

23 Bydd hefyd o newydd-loer † i newydd-loer, ac o Sabboth ‡ i Sabboth, i bob cnawd ddyfod i addoli ger fy mron i, medd yr Arglwydd.

† Heb. *in* newydd-loer. ‡ Heb. *in* Sabboth.

24 A hwy a ânt allan, ac a edrychant ar gelannedd y rhai a wnaethant gamwedd i'm herbyn, canys eu * pryf ni bydd marw, a'i tân ni ddiffydd; a byddant yn ffieidd-dra gan bob cnawd.

* Marc. 9. 44.

¶ LLYFR Y PROPHWYD JEREMI.

PEN. I.

1 *Amſer, a galwad Jeremi:* 11 *Ei brophwdol weledigaeth ef, am y wialen Almon, a'r crochan berwedig.* 13 *Ei drom genadwri ef yn erbyn Juda.* 17 *Duw yn ei gyſſuro ef. trwy addo iddo ei gymmorth.*

* 2 Bren. 22. 8. * Joſua. 21. 18.

GEiriau Jeremi fâb * Helciah, o'r offeiriaid, y rhai *oedd* yn * Anathoth, o fewn tîr Benjamin,

2 Yr hwn y daeth gair yr Arglwydd atto, yn nyddiau Joſiah fâb Amon brenin Juda; yn y drydedd flwyddyn ar ddêc o'i deyrnaſiad ef.

3 Ac fe ddaeth yn nyddiau Jehoiacim fâb Joſiah brenin Juda; nes darfod yn mlynedd ar ddêc i Zedeciah fâb Joſiah brenin Juda; hyd ddygiad Jeruſalem i gaethiwed, yn y pummed mîs.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

* Eſay. 49. 1, 5. * Galat. 1. 15.

5 Cyn i mi dy * lunio di yn y grôth, mi a'th adnabûm; a chyn dy ddyfod o'r grôth, * y ſancteiddiais di; *ac* mi a'th roddais yn brophwyd i'r cenhedloedd.

* Exod. 3. 4. & 4. 10. Pen. 6. 11.

6 Yna y dywedais * ô Arglwydd Dduw, wele, ni fedraf ymadrodd; canys bachgen ydwyf.

7 Ond yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, na ddywed, bachgen ydwyf; canys ti a ei at y rhai oll i'th anfonwyf, a'r hyn oll a orchymynnwyf it, a ddywedi.

8 * Nac ofna rhag eu hwynebau hwynt; * canys yr ydwyf gyd â thi, i'th waredu, medd yr Arglwydd.

* Eze. 3. 9 * Exod. 3. 12. Deut. 31. 6, 8. Joſ. 1. 5. Heb. 13. 6.

9 Yna 'r eſtynnodd yr Arglwydd ei law, ac a * gyffyrddodd â'm genau; a'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele, † rhoddais fy ngeiriau yn dy enau di.

* Eſa. 6. 7 † Pen. 5. 14.

10 Gwel, heddyw i'th oſodais * ar y cenhedloedd, ac ar y teyrnaſoedd, i * ddiwreiddio, ac i dynnu i lawr, i ddifetha, ac i ddeſtrywio, i adeiladu, ac i blannu.

* Matth. 18. 18. 2 Cor. 10. 4. Heb. 4. 12.

11 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd, Jeremi, beth a weli di? minneu a ddywedais, gwialen almon a welaf fi.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif; da y gwelaiſt, canys mi a bryſſuraf fy ngair i'w gyflawni.

* Pen. 18. 7. 2 Cor. 10. 4, 5. † Heb. *ddiwrth wneb y* 2 Brenh.

13 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf yr ail waith, gan ddywedyd, beth a weli di? ac mi a ddywedais, mi a welaf grochan berwedic, a'i wyneb † tua'r gogledd.

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif: * o'r gogledd † y tyrr drwg allan, ar holl drigolion y tir.

* Pen. 4. 6. † Heb. *yr agorir drwg.*

15 Canys wele, * myfi a alwaf holl deuluoedd teyrnaſoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a hwy a ddeuant, ac a oſodant bob vn ei orſeddfa ger wrth ddrws porth Jeruſalem, ac yn erbyn ei muroedd oll o amgylch, ac yn erbyn holl ddinaſoedd Juda.

* Pen. 5. 15. & 6. 22. & 10. 22.

16 A mi a draethaf fy marnedigaethau yn eu herbyn, am holl anwiredd y rhai a'm gadawſant, ac a arogl-darthaſant i dduwiau eraill ac a addolaſant weithredoedd eu dwylo eu hunain.

17 Am hynny gwregyſſa dy lwynau, a chyfod a dywed wrthynt yr hyn oll yr ydwyf yn ei orchymyn it; nac arſwyda eu hwynebau; rhag i mi dy ‡ ddeſtrywio di ger eu bron hwynt.

‡ Neu, *ddrylliо.*

18 Canys wele, heddyw yr ydwyf yn dy roddi di yn * ddinas gaeroc, ac yn golofn haiarn, ac yn fûr pres, yn erbyn yr holl dîr, yn erbyn brenhinoedd Juda, yn erbyn ei thywyſogion, yn erbyn ei hoffeiriaid, ac yn erbyn pobl y tîr.

* Joſ. 1. 18 Eſa. 50. 7. Ezec. 3. 8. Pen. 6. 27 & 15. 20. Heb. 3. 14

19 Ymladdant hefyd yn dy erbyn, ond ni'th orchfygant; canys myfi *fydd* gyd â thi, i'th ymwared, medd yr Arglwydd.

PEN. II.

1 *Duw wedi dangos ei gared i grwydd o'r blaen, yn ymliw â'r Iddewon am droi oddiwrtho mor ddiachas'* 9 *y tu hwynt i bawb eraill,* 14 *Mal hwynt hwy eu hunain yw'r achos o'i haflwydd.* 20 *Pechodau Juda.* 13 *Gwrthod ei hyder ef.*

AGair yr Arglwydd a ddaeth attaf fi, gan ddywedyd;

2 Cerdda, a lleſa ynghluſtiau Jeruſalem, gan ddywedyd; fel hyn y dywed yr Arglwydd, * cofiais ‡ di, caredigrwydd dy ieuengtid, a ſerch dy ddyweddi, pan 'i'm canlynaiſt yn y diffaethwch, mewn tîr ni hauwyd.

* Eſec. 16. 8. Pen. 2. 2. 14. † Neu, *dy ſwyn, gwrol.*

3 Iſrael *ydoedd* ſancteiddrwydd i'r Arglwydd, a blaen ffrwyth ei gnwd ef: pawb oll a'r a'i bwytâo a bechant: drwg a ddigwydd iddynt, medd yr Arglwydd.

4 Gwrandewch air yr Arglwydd ŷ Jacob, a holl deuluoedd ŷ Iſrael.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, pa anwiredd a gafodd eich tadau chwi yuoſi, gan iddynt ymbellhâu oddi wrthif, a rhodio ar ôl oferedd, a mynêd yn ofer,

6 Ac ni ddywedant, * pa le y mae 'r Arglwydd a'n dûg ni i fynu o dîr yr Aipht? a'n harweinodd trwy'r anialwch, trwy dîr diffaeth a phyllau, trwy dîr ſychter, a chyſcod angeu, trwy

* Eſa. 63. 9, 11, 12. Hoſ. 13. 4.

trwy dir nid aeth gwr trwyddo, ac ni thrigodd dyn yndde?

7 Dygais chwi hefyd i wlad gnydfawr, i fwyta ei firwyth a'i daioni: eithr pan ddaethoch i mewn,* halogasoch fy nhir i, a gwnaethoch fy etifeddiaeth i yn ffieidd-dra.

* Pſal. 78. 58.

Pſal. 106. 38.

8 Yr offeiriaid ni ddywedasant, pa le y mae 'r Arglwydd? * a'r rhai fy yn trin y gyfraith nid adnabuant fi; y bugeiliaid hefyd a droseddasant i'm herbyn, a'r prophwydi a brophwydasant yn nhw Baal, ac a aethant ar ôl y pethau ni wnaent lesâd.

* Rus. 2. 20.

9 O blegit hyn, mi a ddadleuaf â chwi etto, medd yr Arglwydd: ie dadleuaf â meibion eich meibion chwi.

10 Canys ewch ‡ tros ynysoedd Chittim, ac edrychwch; a danfonwch i Cedar, ac ystyriwch yn ddiwyd, ac edrychwch a fu y cyfryw beth.

‡ Neu, trosdd i.

11 A newidiodd *un* genhedl eu duwiau, a hwy *heb fod yn dduwiau? eithr fy mhobl i a newidiodd eu gogoniant, am *yr hyn* ni wna lesâd.

* Pen. 16. 20.

12 O chwi nefoedd, ſynnwch wrth hyn, ac ofnwch yn aruthrol, a byddwch anghyfannedd iawn, medd yr Arglwydd.

13 Canys dau ddrwg a wnaeth fy mhobl, * hwy a'm gadawſant i, ffynnon y dyfroedd bwy, ac a gloddiasant iddynt eu hunain bydewau, ie bydewau wedi eu torri, ni ddaliant ddwfr.

* Pen. 17. 13. & 18. 14. Pſal. 36. 9. Jonah, 2. 8. Zec. 10. 2.

14 A'i gwas ydyw Iſrael? ai *gwas* a anwyd yn tŷ *yw* efe? pa ham † yr yſpeiliwyd ef?

† Heb. *yr aeth yn yſpail.*

15 Y llewod ieuainge a ruasant arno, *ac a* † leisiasant; a'i dir ef a osodasant yn anrhaith, a'i ddinasoedd a loscwyd heb drigiannudd.

† Heb. *roſant eu llef.*

16 Meibion Noph hefyd, a Tahapanes, a ‡ dorrasant dy goryn di.

‡ Neu, *ymborthiant ar.*

17 Ond tydi a beraiſt hyn it dy hun, am wrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw, pan ydoedd efe yn dy arwain ar hŷd y ffordd?

* Eſay 31. 9. ‡ *Sihor.*

18 A'r awr hon, beth *ſydd* i ti *a wnelych* yn ffordd yr *Aipht, i yfed dwfr ‡ Nilus? a pheth *ſydd* i ti yn ffordd Aſſyria, i yfed dwfr yr afon?

* Eſay. 3. 9.

19 Dy ddrygioni dy hun a'th * goſpa di, a'th wrthdro a'th gerydda: gwybydd ditheu, a gwêl mai drwg, a chwerw ydyw gwrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw, ac had *ydyw* fy ofn i ynot ti, medd Arglwydd Dduw 'r lluoedd.

Hoſ. 5. 5. ‡ Neu, *maſanastha.* * Joſ. 24. 16. Ezec. 10. 12. Nehem. 8. 6.

20 O blegid er yſtalm mi a dorrais dy iau di, ac a ddrylliais dy rwymau, a thi a ddywedaiſt ni ‡ throseddaf: * er hynny ti a wibiaiſt gan butteinio ar bôb bryn vchel, a than bôb pren deilioc.

Iſa. 57. 5. Jer. 3. 6. * Exod. 15. 17. Pſa. 44. 2. & 80. 8. Eſay. 5. 1. Matth. 21. 33. Mar. 12. 1. Luc. 20. 9.

21 * Etto myfi a'th blannaſwn yn berwinwŷdden, o'r iawn hâd oll: pa fodd gan hyny i'th drowyd i'm yn blanhigyn afrywiog gwinwŷdden dieithr?

22 * Canys pe byddei it ymolchi â nitr, a chymmeryd it lawer o ſebon; etto nodwyd dy anwiredd ger fy mron i, medd yr Arglwydd Dduw.

* Job. 9. 30.

23 Pa fodd y dywedi, ni halogwyd fi, ac nid euthym yn ôl Baalim? edrych dy ffordd yn y glyn, gwybydd beth a wnaethoſt, † camel buan ydwyt yn amgylchu ei ffyrdd.

‡ Neu, *Ow dyn.* † Heb. *dyfyn.*

24 ‡ Aſyn wyllt wedi ei † chynnefio â'r aniailwch, wrth ddymuniad ei chalon yn yfed gwynt: *wrth* ei hachlyſur, pwy a'i try ymaith? pawb a'r a'i ceiſiant hi, nid ymflinant; yn ei hais y cânt hi.

25 Cadw dy droed rhag ‡ noethni, a'th gêg rhag ſyched: titheu a ddywedaiſt, ſnid oes obaith, nac *oes*: canys cerais ddieithriaid, ac ar eu hôl hwynt yr âf fi.

‡ Rod yr ddiwchen. ‡ Neu, ai dihaith

26 Megis y cywilyddia lleidr pan † ddalier ef; felly y cywilyddia tŷ Iſrael; hwynt hwy, eu brenhinoedd, eu tywyſogion, a'i hoffeiriaid, a'i prophwydi;

† Heb. *gafſer.*

27 Y rhai a ddywedant wrth bren, tydi *yw* fy nhâd; ac wrth garrec, ti a'm cenhedlaiſt: canys hwy a droeſant attafi wegil, ac nid wyneb: ond yn amſer eu * hadfyd y dywedant, cyfod, a chadw ni.

* Eſa. 26. 16.

28 Eithr pa lê *y mae* dy dduwiau, y rhai a wnaethoſt i ti? codant, os * gallant dy gadw yn amſer dy † adfyd: canys *wrth* * rifedi dy ddinaſoedd y mae dy dduwiau di, ô Juda.

* Eſa. 45. 20. † Heb. *ddrwg.*

29 Pa ham yr ymddadleuwch â mi? chwi oll a droſeddaſoch i'm herbyn, medd yr Arglwydd.

* Pen. 11. 13.

30 Yn ofer y * tarewais eich plant chwi, ni dderbyniaſant gerydd: eich cleddyf eich hun * a ddifaodd eich prophwydi, megis llew yn deſtrywio.

* Eſa. 9. 13. Pen. 5. 3. * Matth. 23. 29.

31 Oh genhedlaeth, gwelwch air yr Arglwydd; * a fum i yn aniaſwch i Iſrael? yn dir tywyllwch? pa ham y dywed fy mhobl, † arglwyddi ydym ni, ni deuwn ni mwy attat ti?

* Verſ. 5. † Heb. *arglwyddiaeth yr ydym.*

32 A anghofia morwyn ei hardd-wiſc? neu y briodaſ-ferch ei thlyſſau? etto fy mhobl i a'm anghofiaſant ddyddiau aneirif.

33 Pa ham yr wyt ti yn cyweirio dy ffordd i geiſio cariad? am hynny hefyd y dyſcaiſt dy ffyrdd i rai drygionus.

34 Hefyd yn dy odrau di y cafwyd gwaed eneidiau y tlodion diniwed; nid wrth† chwilio y cefais hyn, eithr ar y rhai hyn oll.

† Heb. *gloddio.*

35 Etto ti a ddywedi, am fy mod yn ddiniwed, yn ddiau y try ei lid ef oddi wrthif: wele, dadleuaf â thi am ddywedyd o honot, ni phechais.

36 Pa ham y gwybi di cymmaint i newidio dy ffordd? canys ti a wradwyddir o herwydd yr Aipht, fel i'th wradwyddwyd o herwydd Aſſyria.

* 2 Sam. 13. 19.

37 Hefyd ti a ddeui allan oddi wrtho, * a'th ddwylo ar dy ben: o blegit yr Arglwydd a wrthodes dy hyder di, ac ni lwyddi ynddynt.

PEN. III.

1 Mawr dengaredd Duw yn yſcelerbutteindra Juda. 6 Mai gwaeth yw Juda nag Iſrael. 12 Addewidion yr Eſengyl i'r adſeiriol. 20 Duw yn argyoeddi, ac yn galw Iſrael, a buythau yn gwneuthur cyffes gyhoedd o'i pechodau.

† HWy a ddywedant, o gyrr gŵr ei wraig ymmaith, a myned o honi oddi wrtho ef, ac iddi fod yn eiddo gŵr arall, * a ddychwel efe atti hi mwyach? oni lwyr halogir y tir hwnnw? ond ti a buttiniaiſt *gyd* â chyfeillion lawer, etto dychwel attaf, medd yr Arglwydd.

† Heb. *Gan ddywedyd.* * Deut. 24. 4.

2 Derchafa dy lygaid i'r lleoedd vchel, ac edrych pa le ni phutteiniaiſt; ti a eiſteddaiſt ar y ffyrdd iddynt hwy, megis Arabiad yn yr anialwch, ac a halogaiſt y tir â'th butteindra, ac â'th ddrygioni.

3 Am hynny 'r attaliwyd * y cafodydd, ac ni bu glaw diweddar; * a thalcen putteinwraig oedd i ti, gwrthodaiſt gywilyddio.

* Deut. 28. 24. Pen. 9. 12.

4 Oni leſi di arnafi o hyn allan, fy nhad, *ti yw* tywyſog fy ieuengtid?

* Pen. 6. 15

5 A ddeil *ofe ei dalg* byth ? a'i ceidw yn dragywydd ? wele dyweduis, a gwnaethoſt yr hyn oedd ddrwg, hyd y gollaiſt.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, yn amſer Joſiah y brenin, a welaiſt ti hyn a wnaeth Iſrael wrthnyſſig ? hi a * aeth i bob mynydd uchel, a than bob pren deiliog, ac a buſteiniodd yno.

* Pen. 2, 20.

7 A mi a ddywedais wedi iddi wneuthur hyn i gyd, dychwel attaf ; ond ni ddychwelodd ; a Juda ei chwaer anffyddlon hi, a welodd *hynny*.

8 A gwelais yn dda, am yr achoſion oll y putteiniodd Iſrael wrthnyſſic, ollwng o honof hi ymmaith, ac a roddais iddi ei llythyr yſcar : eto hyn ni ofnodd Juda ei chwaer anffyddlon : eithr aeth a phutteiniodd hitheu hefyd.

‡ Neu, *ar.*

9 A chan ‡ yſcafnder ei phutteindra yr halogodd hi y tîr ; canys gyd â'r maen, a'r pren y putteiniodd hi.

10 Ac er hyn oll hefyd, ni ddychwelodd Juda ei chwaer anffyddlon attaſi, â'i holl galon, eithr mewn † rhagrith, medd yr Arglwydd.

† Heb. *ſaſder, neu celwydd.*

11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, Iſrael wrthnyſſig a'i cyfiawnhaodd ei hun rhagor Juda anffyddlon.

12 Cerdda a chyhoedda y geiriau hyn tua'r gogledd, a dywed, ti Iſrael wrthnyſſig, dychwel, medd yr Arglwydd, ac ni adawaf i'm llid ſyrthio arnoch : * canys trugarog ydwyf, medd yr Arglwydd, ni ddaliaf *llid* yn dragywydd.

* Pſal. 86. 15. & 103. 8, 9.

13 Yn vnic cydnebydd dy anwiredd, droſeddu o honot yn erbyn yr Arglwydd dy Dduw, a gwaſcaru o honot dy ffyrdd i ddieithriaid, dan bob pren deiliog ; ac ni wrandawech ar fy lleſ, medd yr Arglwydd.

14 Trowch, chwi blant gwrthnyſſig, medd yr Arglwydd ; canys myfi a'ch priodais chwi ; ac mi a'ch cymmeraf chwi, vn o ddinas, a dau o deulu, ac a'ch dygaf chwi i Sion :

15 Ac a roddaf i chwi * fugeiliaid wrth *fodd* fy nghalon, y rhai a'ch porthant chwi â gwybodaeth, ac â deall.

* Pen. 23. 4.

16 Ac wedi darfod i wch amlhau, a chynnyddu ar y ddâlar ; yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, ni ddywedant mwy, Arch cyfammod yr Arglwydd ; ac † nis meddwl calon am dani, ac ni chofir hi ; nid ymwelant â hi ychwaith, ac ni wneir *hynny* mwy.

† Heb. *ni eſcyn ar y galon.*

17 Yn yr amſer hwnnw y galwant Jeruſalem yn oreſdâfa 'r Arglwydd, ac y caſclir atti yr holl genhedloedd, at enw 'r Arglwydd i Jeruſalem : ac ni rodiant mwy yn ôl cildynrwydd eu calon ddrygionus.

18 Yn y dyddiau hynny y rhodia tŷ Juda ‡ gyda thŷ Iſrael, a hwy a ddeuant ynghyd, o dîr y gogledd, i'r tîr a roddais i yn etifeddiaeth i'ch tadau chwi.

‡ Neu, *i dy.*

19 Ond mi a ddywedais, pa fodd i'th oſodaf ym mhlith y plant, ac y rhoddaf i ti dir dymunol, *ſef* etifeddiaeth ‡ ardderchawg lluoedd y cenhedloedd ? ac a ddywedais, ti a elwi arnaſi, fy nhâd, ac ni throi ymaith oddi ar fy ol i.

‡ Heb. *dymuniad.*

20 Yn ddiau fel yr anffyddlona gwraig oddi wrth ei chyfaill ; felly, tŷ Iſrael, y buoch anffyddlon i mi, medd yr Arglwydd.

21 Llef a glywyd yn y mannau vchel, wylofain a dymuniadau meibion Iſrael ; canys gwyraſant eu ffordd, ac anghofiaſant yr Arglwydd eu Duw.

* Hoſ. 14. 1.

22 * Ymhelwch feibion gwrthnyſſig, ac mi a iachâf eich gwrthnyſigrwydd chwi : wele ni yn dyfod attat ti, o blegit ti *yw* yr Arglwydd ein Duw.

23 Diau *fod* yn eſeg *ymddiried am help* o'r bryniau, *ac* o liaws y mynyddoedd : diau fod, ieachydwriaeth Iſrael yn yr Arglwydd ein Duw ni.

24 Canys gwarth a yſſodd lafur ein tadau o'n hieuengtid : eu defaid, a'i gwarthec, eu meibion, a'i merched.

25 Gorwedd yr ydym yn ein cywilydd, a'n gwarth a'n tôdd ni : canys yn erbyn yr Arglwydd ein Duw y pechaſom, nyni a'n tadau, o'n ieuengtid hyd y dydd heddyw, ac ni wrandawſom ar lais yr Arglwydd ein Duw.

PEN. IV.

1 Duw yn galw Iſrael, trwy ei addewid ; 3 yn annog Juda i edifarhau, trwy farnedigaethau oſnadwy. 19 Toſtur gwyſaſan am dreuni Juda.

I Srael, os dychweli, * dychwel attaſi, medd yr Arglwydd : hefyd os rhoi heibio dy ffieiddra oddi ger fy mron, yna ni'th ſymmudir.

* Joel 2. 12.

2 A thi a dyngi, byw yw 'r Arglwydd, mewn gwirionedd, mewn barn, ac mewn cyfiawnder, a'r cenhedloedd a ymfendithiant ynddo : ie ynddo ef yr * ymglodforant.

* 2 Cor. 10. 17.

3 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth wŷr Juda, ac wrth Jeruſalem ; * branerwch i chwi franar, ac na heuwch mewn drain.

* Hoſ. 10. 12.

4 Ymenwaedwch i'r Arglwydd, a rhoddwch heibio ddienwaediad eich calon, chwi gwŷr Juda, a thrigolion Jeruſalem : rhag i'm digoſaint ddyfod allan fel tân, a lloſci, fel na *byddo* diffoddudd, o herwydd drygioni eich amcanion.

5 Mynegwch yn Juda, a chyhoeddwch yn Jeruſalem, a dywedwch, vdcenwch vdcorn yn y tîr, gwaeddwch, ymgeſclwch, a dywedwch, ymgynhullwch ac awn i'r dinaſoedd caerog.

6 Codwch faner tua Sion, ‡ ffowch, ac na ſefwch ; canys mi a ddygaf ddrwg o'r * gogledd, a † diniſtr mawr.

‡ Neu, *ymgeſclwch, neu, ymgryſſewch.*

7 Y * llew a ddaeth i fynu o'i loches, a difeth-wr y cenhedloedd a gychwynnodd, ac a aeth allan o'i drigle, i wneuthur dy dîr yn orwag ; a'th ddinaſoedd a ddiniſtrir heb driganiudd.

* Pen. 1. 13, 14. & 6. 22. † Heb. *thorriad.*

8 * Am hyn ymwregyſwch â lliain ſach ; galerwch ac vdwch : canys angerdd llid yr Arglwydd ni throes oddi wrthym ni.

* 2 Bren. 24. 1. * Pen. 6. 26.

9 Ac yn y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y derfydd am galon y brenin, ac am galon y pennaethiaid : yr offeiriaid hefyd a ſynnant, a'r prophwydi a ryfeddant.

10 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, yn ſicr gan dwyllo ti a dwyllaiſt y bobl ymma a Jeruſalem, gan ddywedyd, * bydd heddwch i chwi, ac etto fe ddaeth y cleddyf hyd at yr enaid.

* 1 Bren. 22. 23. Ezec. 14. 9. 2 Theſſ. 2. 11.

11 Yn yr amſer hwnnw y dywedir wrth y bobl hyn, ac wrth Jeruſalem ; gwynt ſych yr vchel-leoedd yn y diffaethwch, tua merch fy mhobl, nid i nithio, ac nid i buro ;

12 Gwynt ‡ llawn o'r *leoedd* hynny, a ddaw attaſi : weithian hefyd myfi a draethaf farn yn eu herbyn hwy.

‡ Neu, *llawnach na'r lleoedd.*

13 Wele, megis cymylau y dâw i fynu, a'i gerbydau megis cor-wynt : ei feirch ſy yſcafnach na'r eryrod ; gwae nyni, canys ni a anrheithiwyd.

14 O Jeruſalem * golch dy galon oddi wrth ddrygioni, fel y byddech gadwedic : pa

* Jer. 1. 16.

hyd y y llettei'n o'th ſewn goec amcanion.
* Pen. 8. 16. 15 Canys llêf ſydd yn mynegi allan o * Dan, ac yn cyhoeddi cyſtudd allan o fynydd Ephraim.
16 Coffewch i'r cenhedloedd; wele, cyhoeddwch yn erbyn Jeruſalem, ddyfod gwil-wŷr o wlâd bell, a llefaru yn erbyn dinaſoedd Juda.
17 Megis ceidwaid maes y maent o amgylch yn ei herbyn; am iddi ſy nigiloni, medd yr Arglwydd.
* Pſal. 107. 17. Eſay. 50. 1. 18 * Dy ffordd di a'th amcanion a wnaeth ant hyn i ti, dymma dy ddrygioni di, am ei ſod yn chwerw, am ei ſod yn cyrhaeddyd hyd at dy galon di.
* Eſay. 22. 4. Pen. 9. 1. 19 * Fy mol, fy mol, gofidus wyf o barwydennau fy nghalon, mae fy nghalon yn terfyſeu ynof: ni allaf dewi, am it glywed ſain yr vdcorn, ô ſy enaid, a gwaeâd rhyfel.
20 Diniſtr ar ddiniſtr a gyhoeddwyd, canys yr holl dîr a anrheithiwyd; yn ddiſymmwth y deſtrywiwyd fy llueſtai i a'm cortenni yn ddiattrec.
21 Pa hyd y gwelaf faner? ac y clywaf ſain yr vdcorn?
22 Canys y mae fy mhobl i yn ynfyd heb fy adnabod i: meibion angall ydynt, ac nid deallgar hwynteu maent yn ſynhwyrol i wneuthur drwg, eithr gwneuthur da ni fedrant.
* Eſay. 13. 10. & 24. 21. Ezec. 32. 7. Joel 2. 31. & 3. 15. 23 Mi a edrychais ar y ddaiar, * ac wele, afluniaidd, a gwâg oedd; ac ar y nefoedd, a goleuni nid oedd ganddynt.
24 Mi a edrychais ar y mynyddoedd, ac wele, yr oeddynt yn crynu: a'r holl fryniau a yme cydwent.
25 Mi a edrychais, ac wele, nid oedd dŷn, a holl adar y nefoedd a giliaſent.
26 Mi a edrychais, ac wele y dol-dir yn anialwch, a'r holl ddinaſoedd a ddeſtrywiaſid o flaen yr Arglwydd, gan lidiawgrwydd ei ddigter ef.
* Eſay. 2. 9. Pen. 5. 18. 27 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, y tir oll ſydd diſaethwch; * ac etto ni wnaf ddiben.
28 Am hynny y galara y ddaiar, ac y tywylla y nefoedd oddi vchod; o herwydd dywedyd o honofi, mi a'i bwriedais, ac ni bydd edifar gennif, ac ni thrôf oddi wrtho.
29 Rhag trŵſt y gwyr meirch a'r ſaethyddion, y ffŷ'r holl ddinas; hwy a ânt i'r dryſni, ac a ddringant ar y creigiau: yr holl ddinaſoedd a adewir, ac heb nêb a drigo ynddynt.
30 A thitheu yr anrhaithiedic, beth a â wnei? er ymwiſco o honot â yſcarlad, er it ymdrwſſio â thlyſſau aur, er i ti ‡ liwio dy wyneb â lliwiau, yn ofer i'th wnei dy hun yn deg; dy garladau a'th ddirmygant, ac a geiſiant dy enioes.
‡ Neu. dorri dy lygaid.
31 Canys clywais lef megis gwraig yn eſcor cyſyngder ſef benyw yn eſcor ar ei hetifedd cyntaf, lef merch Sion, yn ochain, ac yn ſledu ei dwylo gan ddywedyd gwae fi yr awr hon, o blegit deffygiodd fy enaid gan leiddiaid.

PEN. V.

1 Barnedigaethau Duw ar yr Iddewon, am eu gwrthodiad o'r gwyddfod, 7 am eu godineb, 10 am eu hanwiredd, 19 am iddynt ddiyſtyru Duw, 25 fal na weler lygredigaeth yn eu llywodraeth ſydd, 30 ac eglwyſig.

RHedwch ymma a thraw, ar hyd heolydd Jeruſalem, ac edrychwch yr awr hon, rhynnwch wybod hefyd, a cheiſiwch yn ei ‡ heolydd hi, o chewch wŷr, a oes a wnêl farn, a gais wirioned, ac myfi a'i harbedaf hi.
‡ heolydd.
2 Ac er dywedyd o honynt, byw yw 'r Arglwydd, etto yn gelwyddog y tyngant.
3 O Arglwydd, onid ar y gwirioned y mae dy lygaid di? ti * a'i tarewaiſt hwynt, ac nid ymofidiaſant: diſeiſt hwynt, eithr gwrthodaſant dderbyn cerydd; hwy a wnaethant eu hwynebau yn galettach nâ chraig, gwrthodaſant ddychwelyd.
* Eſay. 9. 13.. Pen 2. 30..
4 Ac mi a ddyweddais, yn ſiccr tlodion ydyw y rhai hyn, ynfydion ydynt: canys nid adwaenant ffordd yr Arglwydd, na barn eu Duw.
5 Mi a âf rhagof at y gwŷr mawr, ac a ymddiddanaf â hwynt, canys hwy a wybuant ffordd yr Arglwydd, a barn eu Duw, eithr y rhai hyn a gyd-dorraſant yr iau, ac a ddrylliaſant y rhwymau.
6 O blegit hyn, llew o'r coed a'i tery hwy, blaidd ‡ o'r anialwch a'i deſtrywia hwy, llewpard a wilia ar eu dinaſoedd hwy; pawb a'r addêl allan o honynt a rwygir, canys eu camweddau a amlhaſant, eu gwrthdrofeydd a chwanegaſant.
‡ Neu, *yr hwyr.*
† Heb. *a gryfhaodd,*
7 Pa fodd i'th arbedwn am hyn? dy blant a'm gadawſant i, ac a dyngaſant i'r *rhai* nid *ydynt* ddiwellais hwynt, gwnaethant odineb, ac a heidiaſant i dŷ 'r buttain,
8 Oeddynt *fel* meirch porthiannus y boreu, * gweryrent bob vn ar wraig ei gymmydog.
* Ezec. 22. 11.
9 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial ſy enaid ar gyfryw genhedl a hon?
10 Dringwch ar ei muriau hi, a ddiſtrywiwch, ond na orphennwch yn llwyr: tynnwch ymaith ei mur-ganllawiau hi; canys nid eiddio 'r Arglwydd ydynt.
11 O blegit tŷ Iſrael, a thŷ Juda a wnaethant yn anffyddlon iawn â mi, medd yr Arglwydd.
12 Celwyddog ſuant yn erbyn yr Arglwydd, a dywedaſant, nid efe yw,* ac ni ddaw dryg-fyd arnom; ac ni welwn gleddyf, na newyn.
† Eſay. 28. 15.
13 A'r prophwydi a ſuant fel gwynt, a'r gair nid yw ynddynt: ſel hyn y gwneir iddynt hwy.
14 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y Lluoedd, am i chwi ddywedyd y gair hwn, wele fi yn rhhodi fy ngeiriau yn dy enau di yn * dân, a'r bobl hyn yn gynnyd, ac efe a'i difa hwynt.
* Pen. 1. 9.
15 Wele, mi a ddygaf arnoch chwi tŷ Iſrael, * genhedl o bell, medd yr Arglwydd, cenhedl nerthol ydyw, cenhedl a fu er yſtalm, cenhedl ni wyddoſt ei hiaith, ac ni ddeelli beth a ddywedant.
* Deut. 28. 49. Pen. 1. 15. & 6. 22.
16 Ei chawell ſaethau hi *ſydd* fel bedd agored, cedyrn *ydynt* oll.
17 A hi a fwytty dy * gynhayaf di, a'th fara, yr hwn a gawſel dy feibion di a'th ferched ei fwytta; hi a fwytty dy ddefaid ti a'th wartheg, hi a fwytty dy winwydd a'th ffigyſwydd; dy ddinaſoedd cedyrn, y rhai yr wyt yn ymddirlea ynddynt, a dloda hi â'r cleddyf.
* Lev 26. 16. Deut. 28. 31. 33.
18 Ac er hyn, yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, * ni wnaſi gwbl ben â chwi.
* Pen. 4. 27.
19 A bydd pan ddywedoch, * pa ham y gwna yr Arglwydd, ein Dnw hyn holl i ni? ddywedyd o honot titheu wrthynt megis y gwrthodaſoch fi, ac a gwaſanaethaſoch dduwiau diethr, yn eich tir eich hun; felly y gwaſanaethwch
* Pen. 5. 10. & 13. 22.

gwrthsaethwch ddiethrïaid, mewn tŷr ni
fyddo eiddo chwi.

20 Mynegwch hyn yn nhŷ Jacob: a
chyhoeddwch hyn yn Juda, gan ddywedyd;
21 ‡ Gwrandowch hyn yn awr, * ti bobl ynfyd,
a heb † ddeall, y rhai y mae llygaid iddynt, ac
ni welant, *a chlustiau* iddynt, ac ni chly-
wantî

22 Onid ofnwch chwi fi, medd yr Ar-
glwydd? oni chrynwch rhag fy mron; yr hwn
a osodais y tywod * yn derfyn i'r môr, *trwy*
ddeddf dragywyddawl, fel nad elo tros hwnnw
er i'r tonnau ymgyrchu, etto ni thyccia iddynt;
er iddynt derfysca, etto ni ddeuant tros
hwnnw?

23 Eithr i'r bobl hyn y mae calon wrthny-
fyg, ac anufyddgar: hwynt hwy a giliasant, ac
a aethant *ymmaith*:

24 ‡ Ac ni ddywedant yn eu calon, ofnwn
weithian yr Arglwydd ein Duw, yr hwn fydd
yn rhoi * y glaw cynnar a'r diweddar yn ei
amser: *efe* a geidw i ni ddefodol wythnosau
cynhaiaf.

25 * Eich anwireddau chwi a droes heibio
y rhai hyn, a'ch pechodau chwi a attaliasant
ddaioni oddi wrthych.

26 Canys yn mysc fy mhobl y ceir anweiri-
aid, y rhai a † wiliant megis *yn* yn gosod
maglau: gosodant offer dinistr, dynion a ddali-
ant.

27 Fel cawell yn llawn o adar, felly *y mae*
eu tai hwynt yn llawn o dwyll: am hynny y
cynnyddasant, ac yr ymgyfoethogasant.

28 * Tewychasant, disleiriasant, aethant
heibio trwy weithredoedd y dryglonas, * ni
farnant farn, farn yr ymddifad: etto ffynn-
asant, ac ni farnant farn yr anghenus.

29 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd
yr Arglwydd? ‡ oni ddial fy enaid ar gyfryw
genhedl â hon?

30 ‡ Peth aruthr ac erchyll a wnaed yn y tîr.

31 Y prophwydi a brophwydant * gelwydd,
yr offeiriaid hefyd a † lywodraethant trwy eu
gwaith hwynt, a'm pobl a hoffant hynny: etto
beth a wnewch yn niwedd hyn?

PEN. VI.

*1 Y gelynion a yrrwyd yn erbyn Juda, 4 yn ym-
gyffuro. 6 Duw yn gosod y gelynion ar waith, o
herwydd pechodau ei bobl. 9 Y Prophwyd yn
cwyno rhag barnedigaethau Duw, o herwydd eu
pechodau hwy, 18 Yn cyhoeddi digofaint Duw,
26 yn galw 'r bobl i alaru, o herwydd barnedi-
gaethau Duw, am eu pechodau hwy.*

YMgynnullwch i ffoi, meibion Benjamin, o
ganol Jerusalem, ac yn Tecoa vdcenwch
vdcorn; a chodwch fagl * yn Beth-haccerem,
canys drwg a welir o'r gogledd, a dinistr
mawr.

2 Cyffelybais serch Sion *i wraig* ‡ dêg
foethus.

3 Atti hi y daw y bugeiliaid a'i diadellau,
yu el herbyn hi o amgylch y gosodant eu
pebyll: porant bob vn yn ei le.

4 Parattowch ryfel yn ei herbyn hi, codwch,
ac awn i fynu ar hanner dydd; gwae ni o
herwydd ciliodd y dydd, canys cyscodau 'r
hwyr a ymestynnasant.

5 Codwch, ac awn i fynu o *hŷd* nôs, a destryw-
lwn ei phalasau hi.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y
lluoedd, torrwch goed, a ‡ chodwch glawdd
yn erbyn Jerusalem, dymma 'r ddinas sydd i
ymweled â hi; gorthrymder yw hi oll o'i
mewn.

7 * Megis y gwna ffynnon ïw dwfr dardda
allan, felly y mae hi yn bwrw allan ei drygioni; * Esay.
trais ac yspail a glywir ynddi, gofid a dyrnod- 57. 20.
dian *sy* yn wastad ger fy mron.

8 Cymmer addysc, ô Jerusalem, rhag i'm
henaid i ‡ ymado oddi wrthit; rhag i mi ‡ Neu,
dy osod di ny anrhaith, yn dir anghyfannedd- *ymddatod.*
ddol.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd,
gan loffa y lloffant weddill Israel, fel gwinwy-
dden: tro dy law yn ei hôl, megis cascludd
grawn-win i'r bascedau.

10 Wrth bwy y dywedaf fi a phwy a rybu-
ddiaf, fel y clywant? wele, * eu clust hwy *sy* * Pen.
ddienwaedledic, ac ni allant wrando: wele, 7. 26.
dirmygus ganddynt air yr Arglwydd, nid oes
ganddynt ewyllys iddo.

11 Am hynny 'r ydwyfi yn llawn o lid yr
Arglwydd, blinais yn ymnatal: tywalltaf ef ar
y plant ‡ yn yr heol; ac ar gynnulleidfa y ‡ Neu,
gwŷr ieuainge hefyd; canys y gŵr a'r *allan.*
wraig a ddelir, yr hen-wr a'r llawn o ddy-
ddiau.

12 A'i tai a ddigwyddant i eraill, eu meu-
sydd a'i gwragedd hefyd, canys estynnaf
fy llaw ar drigolion y wlad, medd yr Ar-
glwydd.

13 Gan blegit o'r lleiaf o honynt hyd y * Esay.
mwyaf, * pob vn sydd yn ymroi i gybydd- 56. 11.
dod: ac o'r prophwyd hyd yr offeiriad, pob vn Pen. 8. 10.
sydd yn gwneuthur ffalster. * Pen
8. 11.

14 A hwy a * iachasant † sriw merch fy Ezec. 13.
mhobl i, yn esmwyth, gan ddywedyd, 10.
heddwch, heddwch; er had *oedd* he ddwch.

15 * A ydoedd arnynt hwy gy wilydd pan *I Heb.*
wnelent ffieidd-dra? nid ydoedd arnynt hwy *drwiad.*
ddim cywilydd, ac ni fedrent wrido: am hyn- * Pen.
ny y cwympant ym mysc v rhai a gwympant; 3. 3. & 8.
yn yr amser yr ymwelwyf â hwynt y cwym- 12.
pant, medd yr Arglwydd.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, sefwch
ar y ffyrdd, ac edrychwch, a gofynnwch am
yr * hen lwybrau, lle mae ffordd dda, a rhod- * Esay.
dwch ynddi; a chwi a gewch * orphwysfa 8. 20.
i'ch eneidiau: end hwy a ddywedasant, ni Mal. 4. 4.
rodiwn ni *ynddi*. Luc 16.
29.

17 Ac mi a osodais wil-wŷr arnoch chwi, * Matth.
gan ddywedyd, gwrandewch ar sain yr vdcorn; 11. 19.
hwythau a ddywedasant, ni wrandawn ni
ddim.

18 Am hynny, clywch genhedloedd: a thi
gynnulleidfa, gwybydd pa bethau sy yn eu
plith hwynt.

19 Gwrando, tydi 'r ddaiar, wele fi yn
dwyn dryg-fyd ar y bobl hyn, *sef* ffrwyth eu
meddyliau eu hunain; am na wrandawsant ar
fy ngeiriau, na'm cyfraith, eithr gwrthodasant
hi.

20 I ba beth y daw i mi * thus o Seba, a * Esay.
Chalamus peraidd o wlad bell? eich poeth 1. 11. &
offrymmau nid ydynt gymmeradwy; ac nid 66. 3.
melus eich aberthau gennif. Amos
5. 21.

21 am hynny, fel hyn y dywed yr Ar- Mic. 6. 6.
glwydd, wele fi yn rhoddi trangwyddiadau
i'r bobl hyn, fel y tramgwyddo wrthynt y
tadau a'r meibion ynghyd; cymmydog a'i
gyfaill a ddifethir.

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele bobl * Pen.
yn dyfod o * dîr y gogledd; a chenhedlaeth fawr 1. 4. &
a gyfyd, o ystlysau y ddaiar. 5. 15. &

23 Yn y bwa a'r waywffon yr ymaflant, creulon ydynt, ac ni chymmerant drugaredd; eu llais a'rnua megis y môr, ac ar feirch y marchogant yn daclus, megis gwyr i ryfel yn dy erbyn di, merch Sion.

24 Clywsom sôn am danynt, ein dwylo a laesasant, blinder a'n daliodd, sel gofid gwraig yn escor.

25 Na ddôs allan i'r maes, ac na rodia rhyd y ffordd; canys cleddyf y gelyn, ac arswyd sydd oddi amgylch.

* Pen. 4. 8. &. 25. 34. 26 Merch fy mhobl,* ymwregysa â sachlain, ac ymdroa yn y lludw: gwna it gwynfan a galar tost, megis am vnic fab; canys y destrywi-wr a ddaw yn ddisymmwth arnom ni.

* Pen. 1. 18. & 15. 20. 27 Mi a'th roddais di yn * dŵr, ac yn gadernid ym mysc fy mhobl, i wybod, ac i brofi eu ffordd hwy.

* Ezec. 22. 18. 28 Cyndyn o'r fâth gyndynnaf ydynt oll, yn rhodio ag enllib: * efydd, a haiarn ydynt, llygru y maent hwy oll.

29 Llosgodd y fegin, gan dân y darfu 'r plwm; yn ofer y toddodd y toddudd, canys ni thynnwyd y rhai drygionus ymmaith.

* Esa. 1. 22. 30 * Yn arian gwrthodedic y galwant hwynt; am wrthod o'r Arglwydd hwynt.

PEN. VII.

1 *Anfon Jeremi i alw am wîr edifeirwch, i luddias y caethiwed.* 8 *y mae yn ilysiu eu hofer ymddiried hwy,* 12 *trwy esampl Silob.* 17 *Y mae yn eu hygwth am eu delw-addoliaeth:* 21 *Yn ilysiu ebyrth yr anufydd;* 29 *Yn eu hannog i alaru, o achos eu ffieidd-dra yn Tophet,* 32 *a'r barnedigaethau a ddoe am hynny.*

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Saf di ym mhorth tŷ yr Arglwydd, a chyhoedda 'r gair hwn yno, a dywed, Gwrandewch air yr Arglwydd, chwi holl Juda, y rhai a ddeuwch i mewn trwy 'r pyrth hyn, i addoli 'r Arglwydd.

3 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, * gwellhewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd, ac mi a wnaf i chwi drigo yn y man ymma.

* Pen. 26. 13. & 18. 11.

4 Nac ymddiriedwch mewn geiriau celwyddog, gan ddywedyd; Teml yr Arglwydd, Teml yr Arglwydd, Teml yr Arglwydd ydynt.

5 Canys os gan wellhau y gwellhewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd, os gan wneuthur y gwnewch farn rhwng gŵr a'i gymydog;

6 *A*c ni orthrymmwch y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw; ac ni thywelltwch waed gwirion yn y fan hon, ac ni rodiwch ar ôl duwiau dieithr, i'ch niwed eich hun;

7 Yna y gwnaf i chwi drigo yn y fan hon, yn y tîr a roddais i'ch tadau chwi, yn oes oesoedd.

8 Wele chwi yn ymddiried mewn geiriau celwyddog ni wnânt lês.

9 Ai yn lladratta, yn lladd, ac yn godinebu, a thyngu anudon, ac arogl-darthu i Baal, a rhodio ar ôl duwiau dieithr, y rhai nid adwaenoch;

‡ Neu, *a elwir ar fy enw.* * Esa. 56. 7. Matth. 21. 13. Marc. 11. 17. Luc. 19. 46. 10 Y deuwch, ac y sefwch ger fy mron i yn y tŷ hwn, yr hwn ‡ y gelwir fy enw i arno, ac y dywedwch, rhyddhawyd ni i wneuthur y ffieidd-dra hyn oll?

11* Ai yn lloches lladron yr aeth y tŷ yma, ar yr hwn y gelwir fy enw i, ger bron eich llygaid? wele minneu a welais *hyn*, medd yr Arglwydd.

12 Ewch atolwg, wych i'm lle yr hwn *a* yn Siloh, lle y gosodais fy enw ar y cyntaf, ac * edrychwch beth a wneuthym i hwnnw, o herwydd anwiredd fy mhobl Israel.

* 1 Sam. 4. 11. Pfal. 78. 60.

13 Ac yn awr, am wneuthur o honoch yr holl weithredoedd hyn, medd yr Arglwydd, minneu a leferais wrthych gan godi yn foreu, a llefaru, etto ni chlywsoch; a * galwais arnoch, ond nid attebasoch;

* Pen. 26. 6. * Dih. 1. 24. Esa. 65. 12. & 66. 4.

14 Am hynny y gwnaf i'r tŷ hwn y gelwir fy enw arno, yr hwy yr ydych yn ymddiried ynddo, ac i'r lle a roddais i chwi, ac i'ch tadau, megis y gwneuthum * i Siloh.

* 1 Sam. 4. 11. Pfal. 78. 60. &

15 Ac mi a'th taflaf allan o'm golwg, fel y teflais eich holl frodyr, *sef* holl hâd Ephraim.

132. 6. Pen. 26. 6.

16 Am hynny, *na weddia tros y bobl hyn*, ac na dderchafa waedd, na gweddi trosti; ac nac eiriol arnaf; canys ni'th wrandawaf.

* Pen. 11. 14. & 14. 11. Exod. 32. 10.

17 Oni weli di, beth y maent hwy yn ei wneuthur, yn ninasoedd Juda, ac yn heolydd Jerusalem?

18 Y plant fy yn casclu cynnyd, a'r tadau yn cynneu tân, a'r gwragedd yn tylino toes i wneuthur teisennau * i'r frenhines y nef, ac i dywallt diod offrymmau i dduwiau dieithr, i'm digio i.

* 2 Bren. 23. 5. Pen. 44. 19. ‡ Neu, *waith.*

19 Ai fi y maent hwy yn ei ddigio, medd yr Arglwydd? ai hwynt eu hun, er cywilydd i'w hwynebau eu hun?

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fy llid a'm digofaint a dywelltir ar y man ymma, ar ddyn, ac ar anifail, ar goed y maes, ac ar ffrwyth y ddaiar, ac efe a lŷs, ac ni'n diffoddir.

21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; * rhoddwch eich poeth-offrymmau at eich aberthau, a bwyttewch gig.

* Esa. 1. 11. Pen. 6. 20. Amos 5. 21. † Heb. *ychwanegwch poeth-offrymmau.*

22 Canys ni ddywedais i wrth eich tadau, ac ni orchymynnais iddynt, y dydd y dugym hwynt o dîr yr Aipht, am † boeth offrymmau, neu aberthau:

* Exod. 19. 5. Lev. 26. 12. Deut. 6. 3.

23 Eithr y peth hyn a orchymynnais iddynt, gan ddywedyd; * gwrandewch ar fy llêf, ac mi a fyddaf Duw i chwi, a chwithau fyddwch yn bobl i minneu; a rhodiwch yn yr holl ffyrdd a orchymynnais i chwi, fel y byddo yn ddaionus i chwi.

‡ Neu, *ac ennaint.* † Heb. *oeddynt yn cl.*

24 Eithr ni wrandawsant, ac ni ostyngasant eu clust, onid rhodiasant yn ôl cynghorion, ‡ a childynrwydd eu calon ddrygionus, ac † aethant yn ôl, ac nid ym mlaen.

* 2 Cron. 36. 15.

25 O'r dydd y daeth eich tadau chwi allan o wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn, * mi a ddanfonais attoch fy holl wasanaeth-wŷr y prophwydi, *bob* dydd gan foreu-godi ac anfon:

26 Er hynny ni wrandawsant arnaf, ac ni ostyngasant eu clust, * eithr caledasant eu gwarrau, gwnaethant yn waeth na'i tadau.

* Pen. 16. 12.

27 Am hynny ti a ddywedi y geiriau hyn oll wrthynt, ond ni wrandawant arnat; gelwi hefyd arnynt, ond nid attebant di;

28 Eithr ti a ddywedi wrthynt, dymma genhedl ni wrendy ar lais yr Arglwydd ei Duw, ac ni dderbyn i geryddedd: darfu am y gwirionedd, a thorrwyd hi ymmaith o'i genau hwynt.

‡ Neu, *addysc.*

29 * Cneifia dy walltt, *o Jerusalem*, a bwrw i ffordd, a chyfod gwynfan ar y lleoedd vchel: canys yr Arglwydd a fwriodd i ffordd, ac a wrthododd genhedlaeth ei ddigofaint.

* Job 1. 20. Mic. 1. 16.

30 Canys meibion Juda a wnaethant ddrwg yn fy ngolwg, medd yr Arglwydd: gosodasant eu ffieidd-dra yn y tŷ, yr hwn y gelwir fy enw arno, i'w halogi ef.

31 A

* 2 Bren. 23. 10. Pen. 23. 5. † Heb. *Eſcinnodd ar ſy ngholon.* * Levit. 18. 21. & 20. 3. Deut. 18. 10. 1 Pen. 19. 6.

31 A hwy a adeiladaſant * vchelfeydd Tophet, yr hon *ſydd* ynglyn mâb Hinnom: i loſci eu meibion, a'i merched yn tân, yr hyn ni orchymynnais, ac ni † feddyliodd fy nghalon.

32 Am hynny, * wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, na elwir hi mwy Tophet, na glyn mâb Hinnom, namyn glyn lladdedigaeth; canys claddant o ſawn Tophet, nes bod eiſieu lle.

33 A bydd * celaneddy bobl hyn yn ſwyd i adar y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac ni *bydd* a'i tarfo.

34 * Yna y gwnaf i lais llawenydd, a llais digrifwch, llais priod-fâb, a llais priod-ferch, ddarfod allan o ddinaſoedd Juda, ac o heolydd Jeruſalem; canys yn anrhaith y bydd y wlâd.

* Eſay 24. 7. Pen. 16, 9. & 25, 10. & 33. 11. Ezec. 26. 13. Hoſ. 2. 11.

PEN. VIII.

1 Gofid yr Iuddewon, yn fyw ac yn farw. 4 Y mae yn edliw iddynt eu bynfyd a'u digywildydd anedifeirwch: 13 Yn dangos y farn deſt a gaent hwy, 18 ac yn cwyno eu bendyd gyſtlwr hwy.

YN yr amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y dygant hwy eſcyrn brenhinoedd Juda, ac eſcyrn ei dywyſogion, ac eſcyrn yr offeiriaid, ac eſcyrn y prophwydi, ac eſcyrn trigolion Jeruſalem, allan o'i beddau.

2 A hwy a'i tanant o flaen yr haul, ac o flaen y lleuad, a holl lu y nefoedd, y rhai a garaſant hwy, a'r rhai a waſanaethaſant, a'r rhai y rhodiaſant ar eu hôl, a'r rhai a geiſiaſant, a'r rhai a addolaſant: ni chaſclir hwynt, ac ni's cleddir; yn dommen ar wyneb y ddaiar y byddant.

3 Ac angeu a ddewiſir o flaen bywyd, gan yr holl weddillion a adewir o'r teulu drwg hwn, y rhai a adewir yn y lleoedd oll y gyrrais i hwynt yno, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Ti a ddywedi wrthynt hefyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd; a gwympant hwy, ac ni chodant? a dry eſe ymaith; ac oni ddychwel?

5 Pa ham y ciſlodd pobl Jeruſalem ymma yn ei hôl, yg encil tragwyddol? glynaſant mewn twyll, gwrthodaſant ddychwelyd.

6 Mi a wrandewais ac a glywais, ond ni ddywedent yn iawn, nid edifarhaodd neb am ei anwiredd, gan ddywedyd, beth a wneuthum i? pob vn oedd yn troi iw yrfa, megis march yn rhuthro i'r frwydr.

7 Ie y * ciconia yn yr awyr a edwyn ei dymhorau, y durtur hefyd, a'r aran, a'r wennol, a gadwant amſer eu dyfodiad; eithr fy mhobl i ni wyddant farn yr Arglwydd.

8 Pa fodd y dywedwch, doethion *ydym* ni, a chyfraith yr Arglwydd *ſydd* gyd â ni? wele, yn ddiau ‡ ofer y gwnaeth hi; ofer yw pin yr ſcrifennyddion.

9 * Y doethion ‡ a wradwyddwyd, a ddychrynwyd, ac a ddaliwyd; wele, gwrthodaſant air yr Arglwydd, a † pha ddoethineb *ſydd* ynddynt?

10 Am hynny y rhoddaf eu gwragedd hwynt i eraill, a'i meuſydd i'r rhai a'i meddianno: * canys o'r lleiaf hyd y mwyaf, pob vn ſy yn ymroi i gybydd-dod, o'r prophwyd hyd at yr offeiriad, pawb ſydd yn gwneuthur ffalſter.

11 * Iachaſant hefyd archoll merch fy mhobl yn yſcafn, gan ddywedyd, * heddwch, heddwch, pryd nad *oedd* heddwch.

* Bſa. 1. 2. ‡ Neu, *ffals bin yr yſcrifennyddion ſydd yn gweithio ar ffalſder.* * Pen. 6. 15. ‡ Neu. *A wrad. a ddychſuat a ddaliwyd bwyat i.* † Heb. *Doethineb pa beth i.* * Eſa. 56. 11. Pen. 5. 31. & 6. 13. * Pen. 6. 14. * Ezec. 13. 10.

12 * A ſu gywilydd arnynt hwy pan wnaethant ffieidd-dra? na fu ddim cywilydd arnynt, ac ni fedraſant wrido: am hynny y ſyrthiant ym myſc y rhai a ſyrthiant: yn amſer eu hymweliad y ſyrthiant, medd yr Arglwydd.

13 Gan ddiſa y diſaf hwynt, medd yr Arglwydd; *ni bydd* grawn-win* ar y winwydden, na ffigys *ar y ffigyſ-bren; a'r ddeilen a ſyrth, a'r hyn a roddais iddynt a ymedy â hwynt.

14 Pa ham yr ydym ni yn aros? ymgaſclwch ynghyd, ac awn i'r dinaſoedd cedyrn, a diſtawn yno: canys yr Arglwydd ein Duw a'n goſtegodd, ac a roes i ni * ddwfr ‡ buſil iw yſed, o herwydd pechu o honom yn erbyn yr Arglwydd.

15 * Diſgwil yr oeddym am heddwch, eithr ni *ddaeth* daioni; am amſer meddiginiaeth, ac wele ddychryn.

16 * O Ddan y clywir ſſroeniad ei feirch ef, gan lais gweryrfa ei gedyrn ef y crynodd yr holl ddaiar: canys hwy a ddaethant, ac a fwyttaſant y tîr, † ac oll a oedd ynddo; y ddinas a'r rhai ſy yn trigo ynddi.

17 Canys wele, mi a * ddanfonaf ſairph, aſpiaid i'ch myſc, y rhai * nid *oes* ſwyn rhag-ddynt: a hwy a'ch brathant chwi, medd yr Arglwydd.

18 Pan yngyſſurwn yn erbyn gofid, ſy nghalon ſydd yn gofidio † ynof.

19 Wele lais gwaedd merch fy mhobl, o b'egid † y rhai o wlâd bell: ond *ydyw* yr Arglwydd yn Sion? onid *yw* ei brenin hi ynddi? pa ham i'm digiaſant â'i delwau cerfiedig, ac ag ofered dieithr?

20 Y cynhaiaf aeth heibio, darfu 'r hâf, ac nid ydym ni gadwedic.

21 Am friw merch fy mhobl i'm briwyd i, † galerais, dallodd ſynder fi.

22 Onid *oes* driacl * yn Gilead; onid *oes* yno phyſygwr? pa ham na † wellhâ lechyd merch fy mhobl?

* Pen. 3. 3. & 6. 15. ‡ Neu, *Gaſcu.* * Eſay 5. 1. &c. * Matth. 21. 19. Luc 13. 6. * Pen. 9. 15. ac 22. 15. ‡ Neu, *Gwenwyn.* * Jer. 14. 19. * Jer. 4. 15. † Heb. *A'i ſlawnder.* * Jer. 4. 10. * Pſal. 58. 4. 5. † Heb. *Arnaf.* † Heb. *Gwlâd y pellenni-gion.* † Heb. *Dauis.* * Pen. 46. 11. Oſe. 6. 8. † Heb. *Eſyn.*

PEN. IX.

1 Jeremiah yn cwynfan a achos amryw bechodau yr Iuddewon, a'i barnedigaethau. 12 Anuſyddod yw achos eu cheuru ofid hwy. 17 Y mae yn eu bannog i gwynfan o achos eu diniſtr: 23 ac i hyderu, nid arnynt eu hunain, ond ar Ddaw. 25 Y mae yn bygwth Iuddewon a chenhedloedd hefyd.

†ONa * bai fy mhen yn ddyfroedd, a'm llygaid yn ffynnon o ddagrau, fel yr wylwn ddydd a nôs, am laddedigion merch fy mhobl.

2 Oh na byddai i mi yn yr anialwch lettŷ fforddolion, fel y gadawn fy mhobl, ac yr elwn oddi wrthynt; canys hwynt oll *ydynt* odinebus, *a* chymanfa anffyddloniaid.

3 A hwy a annelaſant eu tafod *fel* eu bwa, i gelwydd, ac nid at wiriondd yr ymgryfhaſant ar y ddaiar: canys aethant o ddrwg i ddrwg, ac nid adnabuant fi, medd yr Arglwydd.

4 * Gochelwch bawb ei ‡ gymmydog ac na choelied neb ei frawd: canys pôb brawd gan ddiſodli a ddiſoda, a phob cymmydog a rodia yn dwyllodrus.

5 Pôb vn hefyd a † dwylla ei gymmydog, a'r gwîr ni'l dywedant: hwy a ddyſcaſant eu tafodau i ddywedyd celwydd, ymlinaſant yn gwneuthur anwiredd.

6 Dy drigfan *ſydd* ynghanol twyll: o herwydd

† Heb. *Pwy a rydd fy mhen yn ddwfr,* neu, *i'm pen Ddwfr?* * Pen. 4. 19. Eſay 22. 4. * Pen. 12. 6. Mic. 7. 5. 6. ‡ Neu, *Gyfaill.* † Neu, *Wawdio.*

wydd twyll y gwrthodaſant ſy adnabod i, medd yr Arglwydd.

7 Am hynny, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd ; wele fi yn eu toddi hwynt, ac yn eu profi hwynt ; canys paſwedd y gwnâf o herwydd merch ſy mhobl.

8 Saeth ‡ lem * yw eu tafod hwy, yn dywedyd † twyll, â'i enau a traethau vn heddwch wrth ei gymydog, eithr o'i fewn y geſyd ‡ gynllwyn iddo.

9 * Onid ymwelaf â hwynt am hyn, medd yr Arglwydd ? oni ddial ſy enaid ar gyfryw genhedl a hon ?

10 Tros y mynyddoedd y codaf wylofain a chwynfan, a galar tros ‡ lanerchau yr anialwch ; am eu † lloſci hwynt, ſel na thramwyo neb trwyddynt, ac na chlywir llais yſcrubliaid ; † adar y nefoedd, a'r aniſeiliaid hefyd a giliaſant aethant ymmaith.

11 Ac mi a wnaf Jeruſalem yn garneddau, ac yn * drigfan dreigiau, a dinaſoedd Juda a wnâf yn ddiffaethwch heb breſwyludd.

12 Pa wr ſydd ddoeth a ddeall hyn ? a phwy y traethodd genau yr Arglwydd wrtho, ſel y mynego ? pa ham y darfu am y tîr, ac y lloſcwyd ſel anialwch, heb gynniweirudd ?

13 A dywedodd yr Arglwydd, am wrthod o honynt ſy nghyfraith, yr hon a roddais ger eu bron hwynt, ac na wrandawſant ar ſy llêf, na rhodio ynddi :

14 Eithr myned yn ôl ‡ cyndynrwydd eu calon eu hun, ac yn ôl Baalim, yr hwn a ddyſcodd eu tadau.

15 Am hynny, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael ; wele mi a'i bwydaf hwynt, y bobl hyn, â * wermod, ac a'i diodaf hwynt â dwfr buſtl.

16 * Gwaſcaraf hwynt hefyd ym myſc cenhedloedd nid adnabuant hwy na'i tadau ; ac mi a ddanfonaf ar eu hôl hwynt gleddyf, hyd oni ddifethwyf hwynt.

17 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, edrychwch, a galwch am alar-wragedd i ddyfod, a danfonwch am y rhai cyfarwydd, i beri iddynt ddyfod.

18 A bryſſio, a chodi cwynfan am danom ni, fel y gollyngo ein llygaid ni ddagrau, ac y difero ein amrantau ni ddwfr.

19 Canys llais cwynfan a glybuwyd o Sion, pa wedd yn anrhaithiwyd ? ni a lwyr wradwyddwyd ; o herwydd i ni adael y tîr, o herwydd i'n trig-fannau ein bwrw ni allan.

20 Etto gwrandewch air yr Arglwydd, wragedd, a derbynied eich cluſt air ei enau ef : dyſcwch hefyd gwynfan i'ch merched, a galar beb yn lw gilydd.

21 O herwydd dringodd angau i'n ffeneſtri, ac eſe a ddaeth i'n palaſau, i ddeſtriwio y rhai bychain oddi allan, a'r gwŷr ieuangc o'r heolydd.

22 Dywed, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, celaneddau dynion a ſyrthiant megis tom ar wyneb y maes, ac megis y dyrneid ar ôl y medelwr, ac ni chynnull neb hwynt.

23 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * nac ymffroſtied y doeth yn ei ddoethineb, ac nac ymffroſtied y cryf yn ei gryfder, ac nac ymffroſtied y cyfoethog yn ei gyfoeth.

24 Eithr y neb a ymffrollio, ymffroſtied yn hyn, ei fod yn deall, ac yn fy adnabod i, mai myfi yw yr Arglwydd a wna drugaredd, barn, a chyfiawnder, yn y ddaiar ; o herwydd yn y rhai hynny yr ymhyfrydais medd yr Arglwydd.

25 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan ymwelwyf â phob enwaededic ynghyd â'r rhai dienwaededig ;

26 A'r Aipht, ac â Juda, ac ag Edom, ac â meibion Ammon, ac â Moab, ac a'r rhai oll † ſydd * yn y cyrrau eithaf, a'r rhai a drigant yn yr anialwch : canys yr holl genhedloedd hyn ſy ddienwaededic, a holl dŷ Iſrael ſydd â * chalon ddienwâededic.

† Heb. *A derwyd ymmaith i gaeſau.*

‡ Neu, *Wedi ei ſaethu.*
* Pſal. 120. 3, 4.
† Pſal. 12. 2 & 28. 3.
‡ Neu, *Ei gynllwyn.*
* Jer. 5. 9. 29.
‡ Neu, *drigfeydd, neu, a barfydd.*
‡ Neu, *Anghyfaneddu.*
† Heb. *O chedi adl y nef. hyd an. y cyliaſant.*
* Pen. 10. 22.
‡ Neu, *Meddylfryd.*
* Pen. 8. 14. & 23. 15.
* Leſit. 26. 33.

PEN. X.

1 Yr anghyfelybrwydd ſydd rhwng Duw ac eilunod. 17 Y mae 'n anneg i ochel y gofidiau ſydd ar ddyfod : 19 Yn cwyno amrhaith y Tabernacl gan fugeiliaid ynfydion ; 23 Ac yn gwneut hur gweddi oſtyngedic.

GWrandewch y gair a dywed yr Arglwydd wrthych chwi, tŷ Iſrael.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddyſcwch ffordd y cenhedloedd, ac * nac ofnwch arwyddion y nefoedd : canys y cenhedloedd a'i hofnant hwy.

3 Canys * deddfau 'r bobloedd ſydd ofered : o herwydd cymmyna vn bren o'r coed, (gwaith llaw 'r ſaer) â bwyall.

4 Ag * arian, ac ag aur yr harddant ef, â hoeliau, ac a morthwylion y ſiccrhânt ef, fel na ſylfo.

5 Megis palm-wydden, ſyth ydynt hwy, * ac ni lefarant : y mae 'n * rhaid eu dwyn hwy, am na allant gerdded : nac ofnwch hwynt, canys ni allant wneuthur drwg, a gwneuthur da nid oes ynddynt.

6 Yn gymmaint ac nad oes neb * fel tydi Arglwydd, mawr wyt, a mawr yw dy enw mewn cadernid.

7 * Pwy ni'th ofna di, Brenin y cenhedloedd ? canys i ti y ‡ gweddei : o herwydd ym myſc holl ddoethion y cenhedloedd, ac ym myſc eu holl deyrnaſoedd hwy, nid oes neb fel ty di.

8 Eithr † cyd-ynfydaſant, ac * amhwyllaſant : athrawiaeth ofereddyw cŷff.

9 Arian wedi ei yrru yn ddalennau a ddygir o Tarſis, ac aur o Vphaz, gwaith y celfydd, a dwylaw 'r toddudd : ſidan glâs a phorphor yw eu gwiſc hwy, gwaith y celfydd yw oll.

10 Eithr yr Arglwydd ydyw 'r † gwir Dduw, eſe yw 'r Duw byw, a'r Brenin tragyddol, rhag ei lid ef y cryna 'r ddaiar, a'r cenhedloedd ni allant ddioddef ei ſorriant ef.

11 Fel hyn y dywedwch wrthynt ; y duwiau ni wnaethant y nefoedd a'r ddaiar, difethir hwynt o'r ddaiar, ac oddi tan y nefoedd.

12 * Efe a wnaeth y ddaiar trwy ei nerth, eſe a ſiccrhaodd y byd trwy ei ddoethineb, ac a eſtynnodd y nefoedd trwy ei ſynwyr.

13 Pan roddo efe ei lais, *y bydd* ‡ twrwf dyfroedd yn y nefoedd, ac efe a wna i'r tarth ddyrchafu o eithafoedd y ddaiar : efe a wna fellt ‡ gyd â'r glaw, ac a ddwg y gwynt allan o'i dryſorau.

14 * Ynfyd yw pôb dŷn yn ei wybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddudd trwy y delw gerfiedic : canys celwydd yw ei ddelw dawdd, ac nid oes anadl ynddynt.

15 Oferedd ynt a gwaith cyfeiliorni : yn amſer eu gofwy y difethir hwynt.

16 Nid fel y rhai hyn, yw * rhan Jacob ; canys Iluniwr pôb peth yw efe, ac Iſrael yw gwialen ei etifeddiaeth ef : Arglwydd y lluoedd yw ei enw.

17 Caſc/

† Heb. *Yn yn, neu, ar ymmaith yr ymhyfrydais.*
* Eſa. 41. 29. Hab. 2. 18. Zech. 10. 2.
† Heb. *Duw y gwiriondeb.*
† Heb. *Y dagrwydd ddiddo.*
* Gen. 1, 1, 6. Jer. 51. 15.
‡ Neu, *Lliaws.*
‡ Neu, *I'r glaw.*
* Pen. 51. 17. 18.
* Deut. 18. 10.
* Deut. 12. 30.
* Eſa. 44. 12.
* Pſal. 115. 5.
* Eſa. 46. 1. 7.
† Eſa. 41. 23.
* Pſal. 86. 8. 10.
* Datc. 15. 4.
‡ Neu, *Perthynai.*
* Pen. 19. Deut. 32. 9. Pſal. 16. 5.

17 Caſel o'r tir dy farſiandiaeth, yr hon wyt yn trigo yn yr amddiffynfa.

18 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, wele ſi yn taflu trigolion y tir y waith hon, a chyſyngaf arnynt ſel y caſont ſelly.

19 Gwae ſi am fy mriw, dolurius yw ſy archoll; ond mi a ddywedais, yn ddiau, dymma ofid, a mi a'i dyga'f.

20 Fy mhabell i anrhaithiſwyd, a'm rhaffau oll a dorwyd; fy mhlant a aethant oddi wrthif, ac nid ydynt: nid oes mwy a ledo fy mhabell, nac a gyfyd fy llenni.

21 Canys y bugeiliaid a ynfydaſant, ac ni cheiſiaſant yr Arglwydd, am hynny ni lwyddant; a *defaid* eu porfa hwy oll a waſcerir.

22 Wele, trwſt y ſôn a ddaeth, a chynnwrf mawr * o dîr y gogledd, i oſod dinaſoedd Juda yn ddiffaethwch, *ac* yn * drigfan dreigiau.

23 Gwn Arglwydd, † nad eiddo dyn ei ffordd; nid ar law gŵr a rodio, y mae llywodraethu ei gerddediad.

24 * Coſpa fi Arglwydd, etto mewn barn, nid yn dy lîd, rhag it † fy ngweuthur yn ddiddim.

25 * Tywallt dy lid ar y cenhedloedd, y rhai ni'th adnabuant, ac ar y teuluoedd ni alwaſant ar dy enw; canys bwyttaſant Jacob, ie bwyttaſant ef, difaſant ef hefyd, ac anrheithlaſant ei gyfanneddfa.

PEN. XI.

1 Jeremi yn cyhoeddi cyfammod Duw; 8 Yn ceryddu yr Iuddewon am fod yn anufydd iddo, 11 yn prophwydo y doe dryga arnynt hwy 18 ac ar wyr Anathoth, am gydfwriadu lladd Jeremi.

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

2 Gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a dywedwch wrth wŷr Juda, ac wrth breſſwylwŷr Jeruſalem:

3 Dywed hefyd wrthynt, ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael; * melldigedic fyddo 'r gŵr ni wrendi ar eiriau y cyfammod hwn;

4 Yr hwn a orchymynnais i'ch tadau chwi, y dydd y dugym hwynt o wlâd yr Aipht, o'r ffwrn haiarn, gan ddywedyd; * gwrandewch ar fy llêf, a gwnewch hwynt, yn ôl yr hyn oll a orchymynnwyf i chwi: ſelly chwi a fyddwch yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw i chwithau:

5 Fel y gallwyf gwplau * y llw a dyngais wrth eich tadau, ar roddi iddynt dîr yn lliferio o laeth a mêl, megis *y mae* heddyw: yna yr attebais, ac y dywedais, ô Arglwydd, † felly y byddo.

6 Yna yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, cyhoedda y geiriau hyn oll yn ninaſoedd Juda, ac yn heolydd Jeruſalem, gan ddywedyd; gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt.

7 Canys gan dyſtiolaethu y tyſtiolaethais wrth eich tadau, y dydd y dugym hwynt i fynu o dîr yr Aipht, hyd y dydd hwn, * drwy godi yn foreu, a thyſtiolaethu, gan ddywedyd, gwrandewch ar fy llais.

8 Ond ni wrandawſant, ac ni ogwyddaſant eu cluſt, eithr rhodiaſant bawb ar ôl ‡ cyndynrwydd eu calon dârygionus: am hynny y dygaf arnynt * holl eiriau y cyfammod hwn, yr hwn a orchymynnais iddynt ei wneuthur, ond ni wnaethant.

9 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyfradwriaeth a gafwyd ymgwŷr Juda, ac ymmyſc trigolion Jeruſalem.

10 Troſaſant at anwiredd eu tadau gynt, y rhai a wrthodaſant wrando fy ngeiriau: a hwy a aethant ar ôl duwiau dieithr iw gwaſanaethu hwy: tŷ Juda, a thŷ Iſrael a dorraſant fy nghyfammod, yr hwn a wneuthum a'i tadau hwynt.

11 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele ſi yn dwyn drwg arnynt, yr hwn ni's gallant fyned oddi wrtho, * yna y gwaeddant arnaf, ac ni wrandawaf hwynt.

12 Yna dinaſoedd Juda, a thrigolion Jeruſalem a ânt, ac a waeddant ar y duwiau yr arogl-darthant iddynt; ond gan waredu ni allant eu gwared hwynt, yn amſer ei ddrygfyd.

13 Canys *yn ôl* rhyfedi dy * ddinaſoedd, yr oedd dy dduwiau ô Juda; ac yn ôl rhyfedi heolydd Jeruſalem, y goſodaſoch allorau i'r † peth gwradwyddus hwnnw; *ie* allorau i'wgdarthu i Baal.

14 Am hynny * na weddia dros y bobl hyn, ac na chyfod waedd, neu weddi troſtynt: canys ni wrandawaf yr amſer y gwaeddant arnaf o herwydd eu drygfyd.

15 † * Beth *a wna* fy anwyl yn fy nhŷ, gan iddi wneuthur ſcelerder lawer? a'r cig cyſegredic a aeth ymmaith oddi wrthit: † pan wnelit ddrygioni, yna y llawenychit.

16 Olliwydden ddeilioc dêg, o ffrwyth pryſferth, y galwodd yr Arglwydd dy enw: trwy drwſt cynnwrf mawr y cynneuodd tân yndi, a'i changhennau a dorwyd.

17 Canys Arglwydd y lluoedd, yr hwn a'th blannodd, a draethodd ddrwg yn dy erbyn, o herwydd drygioni tŷ Iſrael, a thŷ Juda, y rhai a wnaethant yn eu herbyn eu hun, i'm digio i, drwy ſwg-darthu i Baal.

18 A'r Arglwydd a yſpyſodd i'm, ac mi a'i gwn; yna y dangoſaiſt i'm eu gweithredoedd hwy.

19 A minneu *oeddwn* fel oen, neu fuſtach a ddygid iw ladd, ac ni wyddwn fwriadu o honynt fwriadau yn fy erbyn i, *gan ddywedyd*, deſtrywiwn y pren ynghyd â'i † ffrwyth, a † difethwn ef o dîr y rhai byw, fel na chofier ei enw ef mwy.

20 Eithr ô Arglwydd y lluoedd, barn-wr cyfiawnder, * a chwilliwr yr arennau a'r galon; gwelwyf dy ddialedd amynt; canys i ti y datcuddiais fy nghŵyn.

21 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd am wŷr Anathoth, y rhai a geiſiant dy enioes, gan ddywedyd; na phrophwyda yn enw yr Arglwydd, rhac dy farw trwy ein dwylo ni:

22 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; wele fi yn ymwaled â hwynt: y gwŷr ieuangc a fyddant feirw trwy 'r cleddyf; eu meibion, a'i merched a fyddant feirw o newyn.

23 Ac ni bydd gweddill o honynt; canys mi a ddygaf ddrygfyd ar wŷr Anathoth, *ſef* blwyddyn eu gofwy.

PEN. XII.

1 Jeremi yn cwyno yn fawr am lwyddiant yr annuwiol, a threuy ffydd yn gweled eu cwymp hwy. 5 Duw yn ei rybuddio ef o fradwriaeth ei frodyr yn ei erbyn. 7 Ac yn gofidio tros ei etifeddiaeth;

* Pen. 1. 15. & 5. 15. & 6. 22.
* Pen. 9. 11.
† Dih. 16. 1. & 20. 24.
* Pſal. 6. 1. & 38. 1. Pen. 30. 11.
† Heb. *Fy lleiha.*
* Pſal. 79. 6.
* Deut. 27. 26. Gal. 3. 10.
* Lev. 26. 3. 12.
* Deut. 7. 12.
† Heb. *Amen.*
* Jer. 7. 13.
‡ Neu, *Meddyliſyd.*
* Lev. 26. 14. Deut. 28. 16.
* Dihar. 1. 28. Eſa. 1. 15. Pen. 14. 12. Ezec. 8. 18. Mic. 3. 4.
* Pen. 2. 28.
† Heb. *Gwradwydd.*
* Pen. 7. 16. & 14. 11.
† Heb. *Ret ô fydd i'm anwyl yn iaw.*
* Eſa. 1. 11. &c.
† Heb. *Pan fyddo dy ddrygioni.*
* 1 Sam. 16. 7. 1 Cron. 28. 9. Pſal. 7. 9. Pen. 17. 10. & 20. 12. Datc. 2. 23.

Broffwydiaeth yr anmuniol.

ddiaeth ; 14 Ac yn adde i'r edifeiriol gael dychwelyd o gaethiwed.

CYfiawn wyt, ô Arglwydd, pan ddadleuwyf â thi : er hynny ymrefymmaf â thi *am dy* farnedigaethau : * pa ham y llwydda ffordd yr anwir, ac y ffynna 'r anffyddloniaid oll ?

2 Plenniaist hwy, ie, gwreiddiasant, † cynnyddant, ie dygant ffrwyth ; agos wyt yn eu genau, a phell oddi wrth eu harennau.

3 * Ond ti Arglwydd, a'm adwaenoist i ; ti a'm gwelaist, ac a brofaist fy nghalon † tu ag attat : tynn allan hwynt megis defaid i'r lladdas, a pharatoa hwynt erbyn dydd y lladdfa.

4 Pa hŷd y galara y tir, ac y gwywa gwellt yr holl faes, * oblegit drygioni y rhai fy yn trigo ynddo ? methodd yr anifeiliaid a'r adar, o'blegit iddynt ddywedyd, ni wêl efe ein diwedd ni.

5 O rhedaisti gyd â'r gwŷr traed, a hwy yn dy flino, pa fodd yr ymdarewi â'r meirch ? ac os *blinasant di* mewn tir heddychlawn, *yn yr hwn* yr ymddiriedaist ; yna pa fodd y gwnei yn ymchwydd yr Iorddonen ?

6 * Canys dy frodyr, a thŷ dy dâd, ie y rhai hynny a wnaethant yn anffyddlon â thi, hwynt hwy hefyd ‡ a waeddasant yn grôch ar dy ôl, na choelia hwy er iddynt ddywedyd † geiriau têg wrthit.

7 Gadewais fy nhŷ, gadewais fy etifeddiaeth ; mi a roddais † anwylyd fy enaid yn llaw ei gelynion.

8 Fy etifeddiaeth fydd i mi, megis llew yn y coed : ‡ rhuo y mae i'm herbyn, am hynny casais hi.

9 Y mae fy etifeddiaeth i mi, fel aderyn † brith, y mae yr adar o amgylch yn ei herbyn hi ; deuwch, ymgasclwch, holl fwyst-filod y maes ; ‡ deuwch i ddifa.

10 Bugeiliaid lawer a ddestrywiasant fy ngwinllan ; fathrasant fy rhandir, fy rhandir dirion a wnaethant yn ddiffaethwch anrheithiol.

11 Gwnaethant hi yn anrhaith, ac wedi ei hanrheithio y galara hi wrthif : y tîr i gyd a anrheithiwyd, am nad *oes* neb yn ei gymmeryd at ei galon.

12 Anrheith-wŷr a ddaethant ar yr holl fryniau, trwy yr anialwch : canys cleddyf yr Arglwydd a ddifetha o'r *naill* gwrr i'r ddaiar, hyd y cwrr *arall* i'r ddaiar : nid *oes* heddwch i'r cnawd.

13 * Hauasant wenith, ond hwy a fedant ddrain ; ymboenasant, ond ni thyccia iddynt : a hwy a gywilyddiant am eich ffrwythydd chwi, o herwydd llid digofaint yr Arglwydd.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd yn erbyn fy holl gymydogion drwg, y rhai fy yn cyffwrdd â'r etifeddiaeth a berais i'm pobl Israel ei hetifeddu ; * wele, mi a'i tynnaf hwy allan o'i tîr, ac a dynnaf dŷ Juda o'i mysc hwynt.

15 Ac wedi i mi eu tynnu hwynt allan, mi a ddychwelaf ac a drugarhâf wrthynt ; a dygaf hwynt drachefn bôb yn iw etifeddiaeth, a phôb yn iw dîr.

16 Ac os gan ddyscu y dyscant ffyrdd fy mhobl, i dyngu i'm enw, (byw yw 'r Arglwydd,) megis y dyscasant fy mhobl i dyngu i Baal,) yna yr adeiledir hwy ynghanol fy mhobl.

17 * Eithr oni wrandawant, yna gan ddiwreiddio y diwreiddiafi y genhedl hon, a chan ddifetha myfi a'i dinistriaf hi, medd yr Arglwydd.

1 *Trwy arwydd y gwregys lliain, a guddiwyd yn Euphrates, y mae Duw yn rhagddangos dinistr ei bobl :* 12 *Trwy ddiamneg costrelau a lenwid â gwin, yn rhagfynegi y meddwdod hwy â dryg-fyd.* 16 *Y mae yn eu hannog i ochel y barnedigaethau fydd ar ddyfod ;* 22 *Ac yn dangos mai eu ffieidd-dra hwy oedd yr achos o hynny.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd wrthif ; dôs a chais it wregys lliain, a dod ef am dy lwynau, ac na ddod ef mewn dwfr.

2 Felly y ceifiais wregys yn ôl gair yr Arglwydd, ac a'i dodais am fy lwynau.

3 A daeth gair yr Arglwydd attaf eilwaith, gan ddywedyd ;

4 Cymmer y gwregys a gefaist, ac fydd am dy lwynau, a chyfod, dôs i Euphrates, a chuddia ef mewn twll o'r graig.

5 Felly mi a aethum, ac a'i cuddiais ef yn Euphrates, megis y gorchymynnasei yr Arglwydd i mi.

6 Ac ar ôl dyddiau lawer, y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyfod, dôs i Euphrates, a chymmer oddi yno y gwregys a orchymynnais i ti ei guddio yno.

7 Yna 'r aethum i Euphrates, ac a gloddiais, ac a gymmerais y gwregys o'r man lle y cuddiaswn ef ; ac wele, pydrasei y gwregys, ac nid oedd efe dda i ddim.

8 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd ;

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, felly y gwnaf i falchder Juda, a mawr falchder Jerusalem bydru.

10 Y bobl ddrygionus hyn, y rhai a wrthodant wrando fy ngeiriau i, y rhai a rodiant ynghyndynrwydd eu calon, ac a ânt ar ôl duwiau dieithr, iw gwasanaethu hwynt, ac i ymostwng iddynt, a fyddant fel y gwregys ymma, yr hwn nid yw dda i ddim.

11 Canys megis ac yr ymwasc gwregys am lwynau gŵr, felly y gwneuthum i holl dŷ Israel, a holl dŷ Juda i mi yn bobl, ac yn enw, ac yn foliant, ac yn ogoniant ; ond ni wrandawent.

12 Am hynny y dywedi wrthynt y gair ymma ; fel hyn y dywed Arglwydd Duw Israel, pôb costrel a lenwir â gwin ; a dywedant wrthit ti ; oni wyddom ni yn ficr y llenwir pôb costrel â gwin ?

13 Yna y dywedi wrthynt ; fel hyn y dywed yr Arglwydd ; wele fi yn llenwi holl drigolion y tîr hwn, ie y brenhinoedd fy yn eiftedd yn lle Dafydd ar ei orfeddfainge ef, yr offeiriaid hefyd a'r prophwydi, a holl breiftwyfwŷr Jerusalem, â meddwdod.

14 Tarawaf hwy † y naill wrth y llall, y tadau a'r meibion ynghyd, medd yr Arglwydd ; nid arbedaf, ac ni thrugarhâf, ac ni reilynai, ‡ onid eu difetha hwynt.

15 Clywch, a gwrandewch, na falchwch ; canys yr Arglwydd a lefarodd.

16 Rhoddwch ogoniant i'r Arglwydd eich Duw, cyn iddo ef ddwyn * tywyllwch, a chyn i chwi daro eich traed wrth y mynyddoedd tywyll, a thra fôch yn difgwil am oleuni, iddo ef ei droi yn gyfcod angau, a'i wnaethur yn dywyllwch.

17 Ond oni wrandewch chwi hyn, fy enaid a wyla mewn lleoedd dirgel, am eich balchder ;

b Job 21. 7. Pfal. 37. 1. & 73. 3. Hab. 1. 3. 4.
† Heb. *Aut* rhag-ddynt.
* Pf. 17. 3.
‡ Heb. *Gyd a thi.*
* Pfal. 107. 34.
a Pen. 9. 4.
‡ Neu, *Alwasant kaws ar dy ol.*
† Heb. *Rethau da.*
† Heb. *Gariad.*
‡ Neu, *Llefodd.*
Heb. *Roddes ei lef.*
† Neu, *Crafangog*, neu, *Ewinog.*
‡ Neu, *Perweh iddynt ddyfod.*
* Levit. 26. 16. Deut. 28. 38. Mic. 6. 15. Hag. 1. 6.
† Deut. 30. 3. Pen 32. 37.
† Eſa. 60. 12.
† Heb. *Yr wtb ei frawd.*
‡ Heb. *Rhag ei difetha.*
* Eſa. 8. 22.

? Galar. 1. 2, 16. & 2. 18.
? a Bren. 24. 12.
‡ Neu, *Pen-wyst.*

halcheu? ? a'm llygaid gan wylo a wylant, ac a ollyngant ddagrau, o achos dwyn diadell yr Arglwydd i gaethiwed.

18 Dywed wrth * y brenin a'r frenhines, ymostyngwch, eisteddwch i lawr: canys descynnodd eich ‡ pendefigaeth, *sef* coron eich anrhydedd.

19 Dinasoedd y deau a gaeir, ac ni bydd a'i hagoro: Jwda i gyd a gaeth-gludir, yn llwyr y caeir hi i gaethiwed.

20 Codwch i fynu eich llygaid, a gwelwch y rhai sy yn dyfod o'r gogledd: pa le y mae y ddiadell a roddwyd i ti, *sef* dy ddiadell brydferth?

21 Beth a ddywedi, pan ymwelo â thi? (canys ti a'i dyscaist hwynt yn dywysogion, ac yn ben arnat) oni oddiwes gofidiau di, megis gwraig yn llcor?

22 Ac o dywedi yn dy galon, * pa ham y digwydd hyn i mi? o herwydd amlder dy anwireddau y mesthwyd dy odrau, ac y ‡ dinoethwyd dy sodlau.

23 A newidia yr Ethiopiad ei groen? neu 'r llewpard ei frychni? *felly* chwithau a ellwch wneuthur da, y rhai a † gynnefinwyd a gwneuthur drwg.

24 Am hynny y chwalaf hwynt megis sofl yn mynod ymmaith gyd â gwynt y diffaethwch.

25 Dymma dy gyfran di, y rhan a fesurais i ti, medd yr Arglwydd, am i ti fy anghofio i, ac ymddiried mewn celwydd.

26 Am hyny y dinoethais inneu dy odrau di tros dy wyneb, fel yr amlyger dy warth.

27 Gwelais dy odineb, a'th wenyrad, bryntdy buttreindra, a'th ffiaidd-dra, ar y bryniau yn y maesydd: gwae di Jerusalem, a ymlanhei di? † pa bcyd hollach?

† Heb. *Pa hyd eto fyd etto?*

P E N. XIIII.

1 Y newyn tost, 7 yn peri i Jeremi weddio. 10 Ni fyno yr Arglwydd ymbil ag ef tros y bobl. 13 Nad yw gau-brophwydi yn ofcus iddynt hwy. 17 Cyffroa Jeremi i gwyno trefnynt hwy.

GAir yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Jeremi † o achos y drudaniaeth.

† Heb. *Am cirieu y drudan.*

2 Galar Jwda, a'i phyrth a leicânt; y maent yn ddu hyd lawr, a gwaedd Jerusalem a ddercha sodd i fyny.

3 A'i boneddigion a hebryngasant eu rhai bychain i'r dwfr, daethant i'r Hofydd, ni chawsant ddwfr; dychwelasant a'i llestri yn weigion; cywilyddiâ, a gwladeiddio a wnaethant, a chuddio eu pennau.

4 O blegit a genmi o'r dilalar, am nad oedd glaw ar y ddaear, cywilyddiodd y llafurwyr, cuddiasant eu pennau.

5 Ie yr awig hefyd a lydnodd yn y maes, ac a'i gadawodd, am nad oedd gwellt.

6 A'r asllynnod gwyllion a safasant yn y llocedd uchel; yfasant wynt fel dreigiau: eu llygaid hwy a ballasant, am nad oedd gwellt.

7 O Arglwydd, er i'n anwireddau dystiolaethu i'n herbyn, gwna di er mwyn dy enw: canys ámi yw ein cildynnwyddi ni, pechasom i'th erbyn.

8 Gobaith Israel, a'i Geliwad yn amser adfyd, pa ham y byddi megis pererin yn y tir, ac fel ymdeithydd yn troi i letteua tros nos waith?

9 Pa ham y byddi megis gŵr wedi fynu? fel gŵr cadarn heb allu achub? eto yr ydwyt yn ein mysc ni Arglwydd, a'th enw di a elwir arnom, na âd ni.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth y bobl hyn, fel hyn yr hoffasant hwy gyrcrwydro, ac ni attaliasant eu traed: am hynny ni'n mwyn yr Arglwydd hwy: yr awr hon y cofia efe eu hanwiredd hwy, ac a ymwel â'i pechodau.

11 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif; * na weddia tros y bobl hyn am ddaioni.

* Pen. 7. 16. & 11. 14. Exod. 32. 10.

12 * Pan ymprydiant ni wrandawaf eu gwaedd hwynt, a phan offrymmant boeth offrwm a bwyd offrwm, ni byddaf bodlon iddynt: ond â'r cleddyf, ac â newyn, ac â haint, y difaf hwynt.

* Dihar. 1. 28. Eto. 15. Pen. 11. 11. Ezec. 8. 18 Mic. 3. 4.

13 Yna y dywedais, ô Arglwydd Ddnw, wele, mae y prophwydi yn dywedyd wrthynt, ni welwch chwi gleddyf, ac ni ddaw newyn attoch, eithr mi a rodlaf heddwch † ficcr i chwi yn y lle ymma.

† Heb. *Gwirioneddo,* neu, *ficrwydd.*

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif; y prophwydi sy yn prophwydo celwyddau, yn fy enw i, * nid anfonais hwy, ni orchymynais iddynt ychwaith, ac ni leferais wrthynt: gau weledigaeth, a dewiniaeth, a choegedd, a thwyll eu calon eu hun, y mienir hwy yn eu prophwydo i chwi.

* Pen. 22. 21. & 27. 15. & 29. 8. 9.

15 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, am y prophwydi sy yn prophwydo yn fy enw i, a minneu heb eu hanfon hwynt, etto hwy a ddywedant, cleddyf a newyn ni bydd yn y tir hwn; trwy gleddyf a newyn y dirfithir y prophwydi hynny.

16 A'r bobl y rhai y maent yn prophwydo iddynt, a fyddant wedi eu taflu allan yn heolydd Jerusalem, o herwydd y newyn a'r cleddyf, ac ni bydd neb iw claddu hwynt hwy, na'i gwragedd, na'i meibion, na'i merched: canys mi a dywalltaf arnynt eu drygioni.

17 Am hynny y dywedi wrthynt y gair yma, * disered fy llygaid i ddagrau, nos a dydd, ac na pheidiant: canys â tryw mawr y briwyd y wyryf, merch fy mhobl, ac a phla tost iawn.

* Galar. 1. 16. & 2. 18. Pen. 13. 17.

18 Os âf allan i'r maes, wele rai wedi eu lladd â'r cleddyf; ac o deuaf i mewn i'r ddinas, wele rai llesc o newyn: canys y prophwyd, a'r offeiriad hefyd, sy yn ‡ amgylchu i dir nid adwaenant.

‡ Neu, *Mynsant dianc yn erbyn tir a bwthau heb eu gwneuthur.*

19 Gan wrthod a wrthodaist ti Juda? neu a ffieiddiodd dy enaid ti Sion? pa ham y tarewaist ni, ac nid oes i ni feddiginiaeth? * disgwiliasom am heddwch, ac nid oes daioni, ac am amser iachâd, ac wele ffieidr.

* Pen. 8. 15. & Pal. 106. 6. Dan. 9. 8. & Pen. 10. 15.

20 Yr ydym yn cydnabod, Arglwydd, ein camwedd, ac anwiredd ein tadau; o blegit * ni a bechasom yn dy erbyn di.

21 Na ffieiddia ni, er mwyn dy enw, ac na ferw i lawr orseddfa dy ogoniant: cofia, na thorr dy gyfammod â ni.

22 A oes neb ym mhlith * ofereddd y cenhedloedd a wna iddi lawio? neu a rydd y nefoedd gafodau? oni ti yw efe, ô Arglwydd ein Duw ni? am hynny aenat ti y disgwiliwn ni; canys ti a wnaethoft y pethau hyn oll.

* Pen. 10. 15.

P E N. XV.

1 Llwyr wrthodiad, ac amryw farnedigaethau 'r Iuddewon. 10 Jeremi yn cwyno yhag ei hatcasrwydd hwy, ac yn derbyn addewid iddo ei hun, 12 a bygwth arnynt hwythau: 15 Yn gweddio, 19 ac yn cael addewid gwaſuſawl.

A dy-

A Dywedodd yr Arglwydd wrthif; * pa ſai * Moſes, a * Samuel, gar fy mron, etto ni byddai fy ſerch ar y bobl yma, bwrw hwy allan o'm golwg, ac aiont ymaith.

2 Ac os dywedant wrthit, I ba le yr awn? titheu a ddywedi wrthynt, Sel hyn y dywed yr Arglwydd, † y ſawl *ſydd* i angeu, i angeu; a'r ſawl Pr cleddyf, Pr cleddyf; a'r ſawl Pr newyn, Pr newyn; a'r ſawl i gaethiwed, i gaethiwed.

3 Ac * mi a oſodaf arnynt bedwar † rhywogaeth, medd yr Arglwydd, i cleddyf i ladd, a'r cŵn i larpio, ac adar y nefoedd, ac anifeiliaid y ddaiar, i yſſu, ac i ddiſa.

4 * Ac ai rhoddaf hwynt iw ſymudo i holl deymaſoedd y ddaiar; * herwydd Manaſſeh mab Hezeciah brenin Juda, am yr hyn a wnaeth eſe yn Jeruſalem.

5 Canys pwy a drugartha wrthit ti, o Jeruſalem? a phwy a gwyna ti? a phwy a dry i ymofyn † pa ſodd yr wyt ti?

6 Ti a'm gadewaiſt, medd yr Arglwydd, ac a aethoſt yn ôl: am hynny yr eſtynnaf fy llaw yn dy erbyn di, ac a'th ddiſethaf, myfi a flinais yn edifarhau.

7 Ac mi a'i chwalaf hwynt â gwintill, yn myrth y wlâd: † diblantaf, diſethaf fy mhobl, gan na ddychwelant oddi wrth eu ffyrdd.

8 Eu gweddwon a amlhaſant i mi, tu hwnt i dywod y môr: dugym arnynt yn erbyn ‡ mam y gwŷr ieuangc, anrhithiwr ganol dydd, perais *idda* ſyrthio yn ddyſymmwth arni hi, a dychryn ar y ddinas.

9 Yr hon a blantodd ſaith, a leſcaoddi: ‡ ei benaid hi a dyſmeiriodd, *eu* haul a fachludodd tra oedd hi yn ddydd: hi a gywilyddiwyd ac a wradwyddwyd: a rhoddaf y gweddillion o honynt i'r cleddyf, yngwydd eu gelynion, medd yr Arglwydd.

10 * Gwae fi fy mam, ymddwyn o honot fi, yn ŵr ymryſon, ac yn ŵr cynhen i'r holl ddaiar: ni logais, ac ni logwyd i mi; *etto* pawb o honynt ſy yn fy melldigo i.

11 Yr Arglwydd a ddywedodd, yn ddiau *bydd* dy weddill di mewn daioni: yn ddiau ‡ gwnaf i'r gelyn fod yn dda wrthit, yn amſer adfyd, ac yn amſer cyſtudd.

12 A dyrr haiarn yr haiarn o'r gogledd ac ar dûr.

13 Dy gyfoeth a'th dryſorau a roddaf yn * yſpail, nid am werth, onid o blegit dy holl bechodau, drwy dy holl derfynau.

14 Gwnaf it *fynod* hefyd gyd â'th elynion i dir nid adwaenoſt: canys tân a enynnodd yn fy nigofaint, amoch y llyſc.

15 Ti a wyddaſt Arglwydd, coſia fi, ac ymwel a mi, a dial troſor ar fy erlidwŷr, na ddwg fi ymaith yn dy hir-ymaros, gwybydd ddwyn o honof wradwydd er dy fwyn di.

16 Dy eiriau a gaed, a mi a'i * bwyttteais hwynt, ac yr oedd dy air di i mi yn llawenydd, ac yn hyfrydwch fy nghalon: canys dy enw di a alwyd arnaf, O Arglwydd Dduw y lluoedd.

17 Nid eiſteddais ynghymanfa y gwatwarwŷr, ac *nid* ymhyfrydais: eiſteddais fy hunan o herwydd dy law di: canys ti am llenwaiſt fo o lid.

18 Pa ham y mae fy * nolur i yn dragywyddol: am pla yn anaelau, fel na ellir ei iachau? a fyddi dy i mi megis celwyddog, *neu* fel dyfroedd † a ballant.

19 Am hynny ſel hyn y dywed yr Arglwydd, os dychwelli, yna i'th ddygaf ſilwaith, a thi a ſefi ger fy mron, os tynni ymmaith y gwerthfawr oddi wrth y gwael, byddi fel fy nenau I: dychwelant hwy attat ti, ond na ddychwel di attynt hwy.

20 Gwnaf di hefyd i'r bobl ymma yn * fagwyr efydd gadarn, a hwy a ryfelant yn dy erbyn di, eithr ni'th * orchfygant; canys yr ydwyfi gyd â thi, Pth achub, ac i'th wared, medd yr Arglwydd.

21 Ac mi a'th waredaf di o law y rhai drygionus; ac a'th ryddhâf di o law yr ofnadwy.

P E N. XVI.

1 *Y Prophwyd trwy gyfiawn, ſef trwy amattal oddiwrth briodas, ac oddiwrth dda galar a gwledda, yn rhagddangos llwyr ddifrod yr Iuddewon,* 10 *am eu bod yn waeth na'i tadau.* 14 *Y bydd rhyfeddach eu hymwared hwy allan o gaethiwed, nag allan o'r Aipht.* 16 *Y tal Duw iddynt eu delw-addoliaeth yn ddaudyblyg.*

GAir yr Arglwydd a ddaeth hefyd attaſi, gan ddywedyd;

2 Na chymmer i ti wraig, ac na fydded i ti feibion na merched, yn y lle hwn.

3 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, am y meibion, ac am y merched a anwyd yn y lle hwn; ac am eu mammau a'i dug hwynt, ac am eu tadau a'i canhelloedd hwynt yn y wlâd hon:

4 * O angeu nychlyd y byddant feirw, * ni alerir am danynt; ac ni's cleddir hwynt; byddant ſel tail ar wynab y ddaiar, a darfyddant drwy y cleddyf, a thrwy y newyn; a'i * celanedau fydd yn ymborth i adar y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar.

5 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddôs i dŷ † y galar, ac na ddôs i alaru, ac na chwyna iddynt: canys myfi a gymmerais ymaith fy heddwch oddiwrth y bobl hyn, medd yr Arglwydd, ſef trugaredd a thoſturi.

6 A byddant feirw yn y wlâd hon, fawr a bychan, ni chleddir hwynt, ac ni alerir am danynt; nid ymdorrir, ac nid ymfoelir troſtynt.

7 ‡ * Ni rannant iddynt *fwyd* mewn galar, i roi cyſſur iddynt am y marw, ac ni pharant iddynt yfed o phiol cyſſur, am eu tâd, neu am eu mam.

8 Na ddôs i dŷ gwledd, i eiſtedd gyd â hwynt, i fwytta, ac i yfed.

9 Canys ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, wele, * mi a baraf i lais ddarfod a llawenydd, i lais priod-fâb, ac i lais y briod-ferch, ddarfod o'r lle hwn, o flaen eich llygaid, ac yn eich dyddiau chwi.

10 * A phan ddangoſech i'r bobl ymma yr holl eiriau hyn, ac iddynt hwythau ddywedyd wrthit, am ba beth y ſiarodd yr Arglwydd yr holl fawr-ddrwg hyn i'n herbyn ni? neu pa beth yw ein hanwiredd? neu beth yw ein pechod a bechaſom yn erbyn yr Arglwydd ein Duw?

11 Yna y dywedi wrthynt; o herwydd i'ch tadau fy ngadel i, medd yr Arglwydd, a myned ar ôl duwiau dieithr, a'i gwaſanaethu hwynt, ac ymgrymmu iddynt, a'm gwrthod i, a bod heb gadw fy nghyfraith:

12 A chwithau a wnaethoch * yn waeth nâ'ch tadau, (canys wele chwi yn rhodio, bob

yn

* Ezec. 14. 14.
* Exod 32. 14.
* 1 Sam. 7. 9.

† Pen. 41. 11. Zech. 11. 9.

* Levit. 26. 16.
† Heb. *Yn ſwllt.*
* Deut. 28. 25. Pen. 24. 9.
* 2 Bren. 21. 11.

† Heb. *Am dy beddwch.*

† Heb. *diſtaddiaf*, neu, *yn ddiſtadaf.*
‡ Neu, *Yſam* ddinas *yr ieuange yn iſpeilio*, neu, *yſam a'i gwr ieuange.*
‡ Neu, *Ymadawdd a'r enaid.*
* Amos. 8. 9.
* Job 3. 1. Pen. 20. 14.

‡ Neu, *Ni roiaſ i am y golyn troſtoch.*

* Pen. 17. 4.
* Deut. 32. 22.

* Ezec. 3. 3. Dacc. 10. 9.

* Pen. 30. 15.
† Heb. *Nid dyrt y ſel dyfroedd.*

yn yn ôl cyndynrwydd ei galon ddrwg, heb wrando arnaf,)

13 * Am hynny mi a'ch taflaf chwi o'r tîr hwn, i wlâd nid adwaenoch, chwi, na'ch tadau; ac yno y gwasanaethwch dduwiau dieithr, ddydd a nôs, lle ni ddangosaf i chwi ffafor.

14 * Gan hynny, wele yr dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedir mwyach, byw yw'r Arglwydd yr hwn a ddug feibion Israel i fynu o dîr yr Aipht:

15 Eithr byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug i fynu feibion Israel o dîr y gogledd, ac o'r holl diroedd lle y gyrrasei efe hwynt: a mi a'i dygaf hwynt drachefn i'w gwlâd a roddais iw tadau.

16 Wele fi yn anfon am bysgod-wŷr lawer, medd yr Arglwydd, a hwy a'i pysgotant hwy; ac wedi hynny mi a anfonaf am hel-wŷr lawer a hwy a'i heliant hwynt oddi ar bob mynydd, ac oddi ar bob bryn, ac o ogofeydd y creigiau.

17 *Canys *y mae* fy ngolwg ar eu holl ffyrdd hwynt; nid ydynt guddiedic o'm gwydd i: ac nid yw eu hanwiredd hwynt guddiedic oddi ar gyfer fy llygaid.

18 Ac yn gyntaf myfi a dalaf yn ddwbl am eu hanwiredd a'i pechod hwynt, am i ldynt halogi fy nhîr â'i ffiaidd gelanedd; ie â'i ffieidd-dra y llenwasant fy etifeddiaeth.

19 O Arglwydd, fy nerth, a'm cadernid, a'm noddfa, yn nydd blinder; attat ti y daw y cenhedloedd o eithafoedd y ddaiar, ac a ddywedant, diau mai celwydd a ddarfu i'n tadau ni ei etifeddu, oferedd a phethau heb lês ynddynt.

20 A wna dŷn dduwiau iddo ei hun, a hwythau * heb *fod* yn dduwiau?

21 Am hynny wele mi a wnaf iddynt wybod y waith hon; dangosaf iddynt fy llaw, a'm grym: a chânt wybod mai yr Arglwydd *yw* fy enw.

PEN. XVII.

1 Caet hiwed Juda am eu pechod. 5 Melldith bio ymddiriedd mewn dyn, 7 a bendith bio ymddiried yn Nuw. 9 Nat gall y galon dwyllodrus dwyllo Duw. 12 Ieithydwriaeth Duw. 15 Y Propwyd yn cwyno rhag y rhai oedd yn gwatwor ei brophwydoliaeth ef. 19 Ei anfon ef i adnewyddu 'r Cyfammod, trwy fancteiddio 'r Sabboth.

PEchod Juda a scrifennwyd * â phin o haiarn, ag ewin o adamant y certiwyd *of* ar lech eu calon, ac ar gyrn eich allorau:

2 Gan fod eu meibion yn cofio eu hallorau, a'i * llwynau wrth y pren deiliog, ar y bryniau uchel.

3 O fy mynydd * yn y maes, dy olud *a'th* holl drysorau di a roddaf yn anrhaith, a'th uchelfeydd i bechod, drwy dy holl derfynau.

4 Ti a adewir hefyd † dy hunan, heb dy etifeddiaeth a roddais i ti, ac mi a wnaf i ti wasanaethu dy elynion, mewn tîr nid adwaenoch: canys cynneuasoch dân yn fy nîg, yr hwn a lŷsc byth.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, melldigedic fyddo 'r gŵr a hydeco mewn dŷn, ac a wnelo gnawd yn fraich iddo, â'r *hwn* y cilio ei galon oddi wrth yr Arglwydd.

6 Canys efe a fydd fel y * grûg yn y diffaethwch, ac ni wêl pan ddel daioni; eithr efe a gyfanneida boeth-fannau yn yr anialwch, mewn tîr halk ac anghyfanneddol.

7 * Rendigedic yw 'r gŵr a ymddiriedo yn yr Arglwydd; ac y byddo yr Arglwydd yn hyder iddo.

8 Canys efe a fydd megis * pren wedi ei blannu wrth y dyfroedd, ac a estyn ei wraidd wrth yr afon; ac ni wyr oddiwrth ddyfod gwres, ei ddeilen fydd ir, ac ar flwyddyn ‡ sychder ni ofala, ac ni phaid â ffrwytho.

9 Y galon fydd fwy ei thwyll nâ dim, a drwg ddiobaith ydyw; pwy a'i hedwyn?

13 * Myfi yr Arglwydd fydd yn chwilio y galon, yn profi yr arennau, i roddi i bôb vn yn ôl ei ffyrdd, *ac* yn ôl ffrwyth ei weithredoedd.

11 *Pel* pettris yn ‡ eisteid, ac heb ddeor, *yw* yr hwn a helio gyfoeth yn annheilwng: yn hanner ei ddyddiau y gedy hwynt, ac yn ei ddiwedd ynfyd fydd.

12 Gorsedd ogoneddus ddechafedic o'r dechreuad, *yw* lle ein cyssegr ni.

13 O Arglwydd, gobaith Israel, * y rhai oll a'th wrthodant a wradlwyddir, scrifennir yn y ddaiar y rhai a giliant oddi wrthif: am iddynt adel yr Arglwydd, * ffynnon y dyfroedd byw.

14 Iachâ fi ô Arglwydd, a mi a iacheir; achub fi, a mi a achubir; canys tydi *yw* fy moliant.

15 Wele hwynt yn dywedyd wrthif, † pa le *y mae* gair yr Arglwydd? deued bellach.

16 Ond myfi, ni phrysurais rhag bod yn fugail ar dy ôl di, * ac ni ddymunais y dydd blin; ti a'i gwyddoft: yr oedd yr hyn a ddaeth o'm gwefusau yn vnion ger dy fron di.

17 Na fydd yn ddychryn i mi, ti *yw* fy ngobaith yn nydd y dryglyd.

18 * Gwradwydder fy erlidwŷr ac na'm gwradwydder i; brawycher hwynt, ac na'm brawycher i: dŵg arnynt ddydd drwg, * a dryllia hwynt â drylliad dau ddyblyg.

19 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cerdda, a saf ym mhorth meibion y bobl, trwy yr hwn yr â brenhinoedd Juda i mewn, a thrwy yr hwn y deuant allan, ac yn holl byrth Jerusalem;

20 A dywed wrthynt, gwrandewch air yr Arglwydd, brenhinoedd Juda, a holl Juda, a holl bresfwyl-wŷr Jerusalem, y rhai a ddeuwch drwy yr pyrth hyn:

21 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * disgwiliwch ar eich eneidiau, ac na ddygwch faich ar y dydd Sabboth, ac na ddygwch ef i mewn drwy byrth Jerusalem.

22 Ac na ddygwch faich allan o'ch tai ar y dydd Sabboth, ac na wnewch ddim gwaith; eithr sanctteiddiwch y dydd Sabboth, * fel y gorchymynnais i'ch tadau.

23 Ond ni wrandawsant, ac ni ogwyddasant eu clust, eithr caledasant eu gwarrau rhac gwrando, a rhac derbyn addysc.

24 Er hynny os dyfal wrandewch arnaf, medd yr Arglwydd, heb ddwyn baich trwy byrth y ddinas hon ar y dydd Sabboth, ond sanctteiddio y dydd Sabboth, heb wneuthur dim gwaith arno:

25 * Yna y daw drwy byrth y ddinas hon, frenhinoedd, a thywysogion, yn eistedd ar orsedd Dafydd, yn marchogaeth mewn cerbydau ac ar feirch, hwy a'i tywysogion, gŵr Juda, a phresfwylwŷr Jerusalem: a'r ddinas hon a gyfanneddir byth.

27 Ac o ddinasoedd Juda, ac o amgylchoedd Jerusalem,

* Deut. 4. 27. & 28. 64. 65.
* Pen. 23. 7, 8.
* Job. 34. 11. Dihar. 5. 21. Pen. 32. 19.
* Pen. 2. 11.
* Barn. 3. 7. Esa. 1. 29.
* Pen. 15. 13.
† Heb. *ynot dy hunan.*
* Pen. 48. 6.
* Pfal. 2. 11. & 34. 10. & 125. 1. Dihar. 16. 20. Esay 30. 18.
* Pfal. 1. 3.
‡ Neu, *attalíaeth.*
* 1 Sam. 16. 7 1 Cron. 28. 9. Pfal. 7. 9. Pen. 11. 20. & 20. 12. Darc. 2. 21.
‡ Neu, *caseln* cywion *nid esto rodd hi.*
* Pfal. 73. 27 Esa. 1. 28.
* Pen. 2. 13.
† Esay. 5. 19.
* Pen. 1. 4. &c.
* Pfal. 35. 4. & 40. 14.
* Pen. 11. 20.
* Nehems 24. 19.
* Exod. 20. 8. & 23. 12. & 31. 13. Ezec. 20. 12.
* Pen. 22. 4.

Jerusalem, ac o wlad Benjamin, ac o'r gwastadedd, ac o'r mynydd, ac o'r deau, y dŵr rhai yn dwyn poeth offrymmau, ac aberthau, a bwyd offrymmau a thus, ac yn dwyn aberthau moliant i dŷ yr Arglwydd.

27 Ond os chwi ni wrandŷ arnaf i sancteiddio y dydd Sabboth, heb ddwyn baich, wrth ddyfod i byrth Jerusalem, ar y dydd Sabboth; yna mi a gynneuaf dân yn ei phyrth hi, ac efe a yssa palasau Jerusalem, ac ni's diffoddir.

PEN. XVIII.

1 *Trwy ariwydd ô'r crochenydd, y dangosir cyflawn allu Duw, i wneuthur a phob cenhedl y peth a fynno.* 11 *Bygwth ar Juda am gilio oddiwrth Ddnw.* 18 *Jeremi yn gweddio yn erbyn y rhai oedd mewn cydforiad iddo.*

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

2 Cyfod, a dôs i wared i dŷ y crochenydd, ac yno y paraf i ti glywed fy nrieiriau.

3 Yna mi a euthum i wared i dŷ y crochenydd, ac wele efe yn gwneuthur *ei* waith ar ‡ droellau.

4 A'r llestr yr hwn yr oedd efe yn ei wneuthur ‡ o glai a ddifwynwyd yn llaw y crochenydd: felly efe † a'i gwnaeth ef dracheftn yn llestr arall, fel y gwelodd y crochenydd yn dda *ei* wneuthur ef.

5 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf gan ddywedyd,

6 * Oni allaf, fel y crochenydd hwn, wneuthur i chwi, tŷ Israel, medd yr Arglwydd? wele, megis ac *y mae* y clai yn llaw y crochenydd, felly *yr ydych* chwithau yn fy llaw i, tŷ Israel.

7 *Pa brŷd bynnac y* dywedwyf am * ddiwreiddio, a thynnu i lawr, a difetha cenhedl neu frenhiniaeth;

8 Os y genhedl honno y dywedais yn ei herbyn, a dry oddiwrth ei drygioni, myfi a * edifarhâf am y drwg a amcenais ei wneuthur iddi.

9 A pha brŷd bynnac y dywedwyf am adeiladu, ac am blannu cenhedl, neu frenhiniaeth;

10 Os hi a wna ddrygioni yn fy ngolwg, heb wrando ar fy llais, minneu a edifarhâf am y daioni â'r hwn y dywedais y gwnawn lês iddi.

11 Yn awr gan hynny attolwg, dywed wrth wŷr Juda, ac wrth breswyl-wŷr Jerusalem, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd: wele fi yn llunio drwg i'ch erbyn, ac yn dychymygu dychymyg i'ch erbyn: * dychwelwch yr awr hon, bob vn o'i ffordd ddrwg, a gwnewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd yn dda.

12 Hwythau a ddywedasant, * nid oes obaith; *end* ar ôl ein dychymygion ein hunain yr awn, a gwnawn bob vn amcan ei ddrwg calon ei hun.

13 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, † gofynnwch attolwg yn mysc y cenhedloedd, pwy a glywodd y cyfryw bethau? gwnaeth y forwyn Israel beth erchyll iawn.

14 A wrthyd dyn ‡ eira Libanus, yr hwn *sydd yn dyfod* o graig y maes? neu a wrthodir y dyfroedd oerion rhedegog, sydd yn dyfod o le arall?

15 O herwydd i'm pobl fy * anghofio i, *hwy a* arogl-darthasant i wagedd, ac a wnaethant iddynt drathgwyddo yn eu ffyrdd, allan o'r * hen lwybrau, i gerdded llwybrau ffordd ddisathr,

16 I wneuthur eu tir yn * anghyfannedd, ac yn chwibaniad byth: pob vn a elo heibio iddo a synna, ac a ebgwyd ei ben.

17 Megis â gwynt y dwyrain y chwaf hwynt o flaen y gelyn; *fy* ngwegil, ac nid fy wyneb a ddangosaf iddynt, yn amser eu dialedd.

18 Yna y dywedasant, deuwch a dychymygwn ddychymygion yn erbyn Jeremi; * canys ni chyll y gyfraith gan yr offeiriad, na chyngor gan y doeth, na'r gair gan y prophwyd: deuwch, tarawn ef ‡ â'r tafod, ac nac ystyriwn yr vn o'i eiriau ef.

19 Ystyria di wrthif ô Arglwydd, a chlyw lais y rhai sydd yn ymryson â mi.

20 A delir drwg dros dda? canys cloddiasant ffôs i'm henaid: cofia i mi sefyll ger dy fron di, i ddywedyd daioni trostynt, ac i droi dy ddig oddi wrthynt.

21 Am hynny dyro eu plant hwy i fynu i'r newyn, a * thywallt *eu gwaed* hwynt, drwy † nerth y cleddyf: a bydded eu gwragedd heb eu plant, ac yn weddwon; lladder hefyd eu gwŷr yn feirw, a tharawer eu gwŷr ieuainc a'r cleddyf yn y rhyfel.

22 Clywer cri gwaedd o'i tai, pan ddygech fyddin arnynt yn ddisymmwth, canys cloddiasant ffôs i'm dal; a chuddiasant faglau i'm traed.

23 Tithau ô Arglwydd a wyddoft eu holl gyngor hwynt i'm herbyn, ‡ i'm lladd i: na faddeu eu hanwiredd, ac na ddelea eu pechodau o'th wŷdd, eithr byddant dramgwyddedig ger dy fron: gwna *hyn* iddynt yn amser dy ddigofaint.

PEN. XIX.

1 *Tan rith torri llestr crochenydd, y mae yn thagddangos distryw yr Iddewon am eu pechodau.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, dôs a chais yftên bridd y crochenydd, a *chymmer* o henuriaid y bobl ac o henuriaid yr offeiriaid:

2 A dôs allan i ddyffryn mab Hinnom, yr hwn fydd wrth ddrws porth † y dwyrain, a chyhoedda yno y geiriau a ddywedwyf wrthit.

3 A dywed, brenhinoedd Juda, a phreswylwŷr Jerusalem, clywch air yr Arglwydd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele fi yn dwyn ar y lle hwn ddrwg, yr hwn * pwy bynnac a'i clywo, ei gluftiau a ferwinant.

4 Am iddynt fy ngwrthod i, a dieithro y lle hwn, ac arogl-darthu ynddo i dduwiau dieithr, y rhai nid adwaenent hwy, na'i tadau, na brenhinoedd Juda; a llenwi o honynt y lle hwn o waed gwirioniaid.

5 Adeiladasant hefyd uchelfeydd Baal, i loſci eu meibion â thân, yn boeth offrymmau i Baal; * yr hyn ni orchymynnais, ac ni ddywedais, ac ni feddyliodd fy nghalon.

6 Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, † medd yr Arglwydd, pryd na elwir y lle hwn mwyach † Tophet, na dyffryn mab Hinnom, onid dyffryn y lladdfa.

7 A mi a wnaf yn ofer gyngor Juda, a Jerusalem, yn y lle hwn, a pharaf iddynt syrthio gan y cleddyf o flaen eu gelynion, a thrwy law y rhai a geiſiant eu henioes hwy: rhoddaf hefyd eu * celaneddau hwynt yn fwyd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaear.

8 A * mi a wnaf y ddinas hon yn anghyfannedd,

---

‡ Neu, *eiſtedd-lestri.*
‡ Neu, *a ddifwynwyd megis clai yn llaw y crochenydd.*
† Heb. *a dychwelodd ac a'i gwnaeth yn llestr arc.*
* Eſa. 45. 9. Doeth. 15. 7. Rhuf. 9. 20.
* Pen. 1. 10.
* Jonah. 3. 10.
* 2 Bren. 17. 13. Pen. 7. 3. & 25. 5. & 35. 15.
* Pen. 2. 25.
† Pen. 32. 35.
‡ Neu, *fy nhrueſdod am graig, neu am eira Libanus? a wrthodir y dyfroedd rhedegog, am y dyfroedd diwithr oerion?*
* Pen. 2. 13. & 17. 13.
* Pen. 6. 16.
* Pen. 19. 8. & 49. 13. & 50. 13.
* Mal. 2. 7.
† Neu. *am y tro.* Joel.
* Pſal. 109. 10.
† Heb. *ddwylo.*
† Heb. *i fawd-laeth.*
* 1 Sam. 3. 11. 2 Bren. 21. 12.
† Pen. 7. 31. 2 Bren. 23. 10. Eſay 30. 33.
* Pen. 16. 4. & 7. 33.
* Pen. 18. 16. & 49. 13. & 50. 13.

fannedd, ac yn ffialdd; pob vn a elo heibio iddi, a fynna, ac a chwibiana, ● herwydd ei holl ddialeddau hi.

9 A mi a * baraf iddynt fwyta cnawd eu meibion, a chnawd eu merched, bwytânt hefyd bob vn gnawd ei gyfaill, yn y gwarchae a'r cyfyngdas, a'r hwn y cyfynga eu gelynion, a'r rhai fy yn ceisio eu henioes, arnynt.

* Levit. 26. 29. Deut. 28. 53. Galar. 4. 10.

10 Yna y torri yr ffèn yngwŷdd y gwŷr a êl gyd a thi;

11 Ac y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, yn y modd hwn y dryllia dyn lestr pridd, yr hwn ni ellir ei † gyfannu mwyach; ac yn * Tophet y cleddir hwynt, o eisieu lle i gladdu.

† Heb. Feddigiaethu. * Pen. 7. 32.

12 Fel hyn y gwnaf i'r lle hwn, medd yr Arglwydd, ac i'r rhai fy yn trigo ynddo; ac mi a wnaf y ddinas hon megis Tophet.

13 A thai Jerusalem, a thai brenhinoedd Juda, a fyddant halogedic, fel mangre Tophet: o herwydd yr holl * dai, y rhai yr arogldarthasant ar eu pennau, i holl lu y nefoedd, ac y tywalltasant ddiod offrymmau i dduwiau dieithr.

* Pen. 32. 29.

14 Yna y daeth Jeremi o Tophet, lle yr anfonasei yr Arglwydd ef i brophwydo, ac a safodd ynghynteda tŷ yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrth yr holl bobl,

15 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele fi yn dwyn ar y ddinas hon, ac ar ei holl drefydd, yr holl ddrygau a leferais iw herbyn, am galedu o honynt eu gwarrau, rhac gwrando fy ngeiriau.

PEN. XX.

1 Pasur yn taro Jeremi, ac yn cael enw newydd, a barn ofnadwy. 7 Jeremi yn achwyn rhag dirmyg, 10 a bradwrieeth, 14 ac yn cwyno ei eni.

* 1 Cron. 24. 14.

PAn glybu Pasur mab * Immer yr offeiriad, yr hwn oedd yn ben ffywodraethwr yn nhŷ yr Arglwydd, i Jeremi brophwydo y geiriau hyn.

2 Yna Pasur a darawodd Jeremi y prophwyd, ac a'i rhoddodd ef yn y ‡ carchar oedd yn y porth vchaf i Benjamin, yr hwn oedd wrth dŷ yr Arglwydd.

‡ Cyffion.

3 A thrannoeth, Pasur a ddug Jeremi allan o'r ‡ carchar; yna Jeremi a ddywedodd wrtho ef; ni alwodd yr Arglwydd dy enw dy Pasur, onid ‡ Magor Missabib.

‡ Cyffion.

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dy wneuthur di yn ddychryn i ti dy hun, ac i'r rhai oll a'th garant: a hwy a syrthiant ar gleddyf eu gelynion, a'th lygaid di yn gweled: rhoddaf hefyd holl Juda yn llaw brenin Babilon, ac efe a'i caethgluda hwynt i Babilon, ac a'i lladd hwynt à'r cleddyf.

‡ Sef, Dychryn o amgylch.

* 2 Bren. 20. 17.

5 * Rhoddaf hefyd holl olud y ddinas hon, a'i holl lafur, a phob dim a'r y ffydd werthfawr genddi; a holl drysorau brenhinoedd Juda a roddafi yn llaw eu gelynion, y rhai a'i hanrheithiant hwynt, ac a'i cymerant, ac a'i dygant i Babylon.

6 A thitheu Pasur, a phawb a'r ffydd yn trigo yn dy dŷ, a ewch i gaethiwed, a thi a ddeui i Babilon; ac yno y byddi farw, ac yno i'th gleddir, ti a'r rhai oll a'th garant, y rhai y prophwydaist iddynt yn gelwyddoc.

‡ Neu, A ddarnyd.

7 O Arglwydd, ti am hudaist, ac mi a † hudwyd; cryfach oeddit nâ mi, a gorchfygaist: yr ydwyf yn watwargerdd ar hyd y dydd, pob vn ffydd yn fy ngwatwar.

8 Canys er pan leferais, mi a waeddais, trais, ac anrheith a lefais; am fod gair yr Arglwydd yn wradwydd, ac yn watwargerdd i mi beunydd.

9 Yna y dywedais, ni feniaf am dano ef, ac ni leferaf yn ei enw ef mwyach: onid *yi* air ef oedd yn fy nghalon * yn llofci fel tân, wedi ei gau o fewn fy escyrn, ac mi a flinais yn ymattal, ac ni allwn *beidio*.

* Pfal. 39. 3. Job 32. 18.

10 Canys clywais ogan llawer, dychryn o amgylch, mynegwch *meddant*, a ninnau a'i mynegwn: pob dyn † heddychol â mi, *oedd* yn dlìgwil i mi gloffi, *gan feddwl*, ysgatfydd efe a hudlr: ac ni a'i gorchfygwn ef, ac a ymddialwn arno.

† Heb. *Fy hedduch.*

11 Ond yr Arglwydd oedd gyd â mi, fel vn cadarn ofnadwy, * am hynny fy erlidwŷr a dramgwyddant, ac ni orchfygant; gwradwyddir hwynt yn ddirfawr, canys ni lwyddant; nid anghofir *eu* * gwarth tragywyddol byth.

* Pen. 17. 18. & 15. 20. * Pen. 23. 40.

12 Ond tydi Arglwydd y lluoedd; yr hwn wyt yn profi y cyfiawn, * yn gweled yr arennau a'r galon, gad i mi weled dy ddialedd arnynt; canys i ti y datguddiais fy nghŵyn.

* 1 Sam. 16. 7. 1 Cron. 28. 9 Pfal. 7. 9.

13 Canwch i'r Arglwydd, molienwch yr Arglwydd: canys efe a achubodd enaid y tlawd, o law y dryglonus.

Pen. 11. 20. & 17. 10.

14 Melldigedic *fyddo* y dydd i'm ganwyd arno: na fendiger y dydd i'm haflorodd fy mam.

15 * Melldigedic fyddo y gŵr a fynegodd i'm tâd, gan ddywedyd, ganwyd i ti blentyn gwryw, gan ei lawenychu ef yn fawr.

* Job. 3. 1. Pen. 15. 10.

16 A byddad y gŵr hwnnw fel y dinasoedd a * ymchwelodd yr Arglwydd, ac ni bu edifar ganddo: a chaffed efe glywed gwaedd y boreu, a bloedd bryd hanner dydd,

* Gen. 19. 25.

17 Am na laddodd fi *wrth ddyfod* o'r grôth; neu na buasei fy mam yn fedd i mi, a'i chrôth yn feichiog *arnaf* byth.

18 * Pa ham y deuthum i allan o'r grôth, i weled poen a gofid, fel y darfyddai fy nyddiau mewn gwarth?

* Job. 3. 20.

PEN. XXI.

1 Zedeciah yn anfon at Jeremi, i ymofyn pa beth a ddigwyddai o ryfel Nabuchodonosor. 3 Jeremi yn darogan gwarchae tôst, a chaethiwed gofidus. 8 Y mae yn cyngbori 'r bobl i droi at y Chaldeaid: 11 ac yn edliw i dŷ 'r brenin.

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, pan anfonodd y brenin Zedeciah atto ef Pasur fâb Melchiah, a Zephaniah fâb Maaseiah, yr offeiriad, gan ddywedyd;

2 Ymofyn attolwg â'r Arglwydd drosom ni, (canys y mae Nabuchodonosor brenin Babilon yn rhyfela yn ein herbyn ni) i edrych a wna yr Arglwydd â mi, yn ôl ei holl ryfeddodau, fel yr elo efe i fynu oddi wrthym ni.

3 Yna y dywedodd Jeremi wrthynt; fel hyn y dywedwch wrth Zedeciah;

4 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, wele fi yn troi yn eu hôl yr arfau rhyfel fy yn eich dwylo, y rhai yr ydych yn ymladd â hwynt yn erbyn brenin Babilon, ac yn erbyn y Caldeaid, y rhai fydd yn gwarchae arnoch, o'r tu allan i'r gaer; ac mi a'i casclaf hwynt i ganol y ddinas hon.

5 A mi fy hun a ryfelaf i'th herbyn * â llaw eſtynedic, ac â braich cryf, mewn ſi rhant, a llid, a digofaint mawr.

* Exod. 6. 6.

6 Tarawaf hefyd drigolion y ddinas hon, yn

yn ddŷn, ac yn anifail, byddant feirw o haint mawr.

7 Ac wedi hynny, medd yr Arglwydd, y rhoddaf Zedeciah frenin Juda, a'i weision, a'r bobl, a'r rhai a weddillir yn y ddinas hon, gan yr haint, gan y cleddyf, a chan y newyn, i law Nabuchodonosor brenin Babilon, ac i law eu gelynion, ac i law y rhai fydd yn ceisio eu henioes; ac efe a'i tery hwynt â min y cleddyf: ni thosturia wrthynt, ac nid erbyd, ac ni chymmer drugaredd.

8 Ac wrth y bobl hyn y dywedi, fel hyn y dywed yr Arglwydd; we'e fi yn rhoddi ger eich bron, ffordd enioes, a ffordd angeu.

* Pen. 38. 2. 9 * Yr hwn a drigo yn y ddinas hon a leddir gan y cleddyf, a chan y newyn, a chan yr haint; ond y neb elo allan, ac a gilio at y Caldeaid, y rhai fydd yn gwarchae arnoch, a fydd byw, a'i enioes fydd * yn ysglyfaeth iddo.

* Pen. 37. 1. & 39. 18. & 45. 5. 10 Canys mi a osodais fy wyneb yn erbyn y ddinas hon, er drwg, ac nid er da, medd yr Arglwydd: yn llaw brenin Babilon y rhoddir hi, ac efe a'i llysc hi â thân.

11 Ac am dŷ brenin Juda, *dywed*, gwrandewch air yr Arglwydd.

12 O tŷ Ddafydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; * bernwch vniondeb y boreu, ac achubwch y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr, rhag i'm llid dorri allan fel tân, a llosci fel na allo neb ei ddiffodd, o herwydd drygioni eich gweithredoedd.

* Pen. 21. 3. 13 Wele fi yn dy erbyn, yr hon wyt yn preswylio y dyffryn, a chraig y gwastadedd, medd yr Arglwydd; y rhai a ddywedwch, pwy a ddaw i wared i'n herbyn? neu pwy a ddaw i'n hanneddau?

* Diar. 1. 31. 14 Onid mi a ymwelaf â chwi yn ôl * ffrwyth eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd; ac mi a gynneuaf dân yn ei choedwig, ac efe y yssa bob dim o'i hamgylch hi.

PEN. XXII.

1 Y gwae yn ammg i ddilysrwch, trwy ddiwygiadion a bygythion. 10 Barn Salum, 13 Jehoiacim, 20 a Choniah.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, dôs di i wared i dŷ brenin Juda, a llefara yno y gair hwn:

2 A dywed, Gwrando air yr Arglwydd, frenin Juda, yr hwn wyt yn eistedd ar frenhinfainc Dafydd, ti a'th weision, a'th bobl y rhai fydd yn dyfod i mewn trwy yr pyrth hyn.

* Pen. 21. 12. 3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * gwnewch farn a chyfiawnder, a gwaredwch y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr: na wnewch gam, ac na threisiwch y dieithr, yr ymddifad, na'r weddw, ac na thywelltwch waed gwirion yn y lle hwn.

† Heb. *tros Ddafydd ar ei deyrngader ef.* * Pen. 17. 25. 4 Canys os gan wneuthur y gwnewch y peth hyn, daw drwy byrth y tŷ hwn, frenhinoedd yn eistedd † ar deyrngader Dafydd, * yn marchogaeth mewn cerbydau, ac ar feirch, efe a'i weision, a'i bobl.

5 Eithr oni wrandewch y geiriau hyn, i mi fy hun y tyngaf, medd yr Arglwydd, y bydd y tŷ hwn yn anghyfannedd.

6 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am dŷ brenin Juda, Gilead *wyt* i mi, a phen Libanus; *etto* yn ddiau mi a'th wnaf yn ddiffaethwch, *a* yn ddinasoedd anghyfannedd.

7 Paratoaf hefyd i'th erbyn anrheith-wŷr, pob yn a'i arfau, a hwy a dorrant dy ddewis gedr-wŷdd, ac a'i bwriant i'r tân.

8 A chenhedloedd lawer a ânt heb law y ddinas hon, * ac a ddywedant bob yn wrth ei gilydd; pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn, i'r ddinas fawr hon?

* Deut. 29. 24. 1 Bren. 9. 8.

9 Yna yr attebant, am iddynt ymwrthod â chyfammod yr Arglwydd eu Duw, ac addoli duwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt.

10 Nac wylwch dros y marw, ac na ymofidiwch am dano; *ond* gan wylo wylwch am yr hwn fydd yn myned ymmaith: canys ni ddychwel mwyach, ac ni wel wlad ei anedigaeth.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am Salum fab Josiah brenin Juda, yr hwn a deyrnasodd yn lle Josiah ei dâd? yr hwn a aeth allan o'r lle hwnn ni ddychwel efe yno mwyach.

12 Eithr yn y lle y caeth gludasant ef iddo, yno y bydd efe marw? ac ni wel efe y wlad hon mwyach.

13 * Gwae yr hwn a adeilado ei dŷ trwy anghyfiawnder, a'i stafellau twy gam: gan beri iw gymmydog ei wasanaethu yn rhâd, ac heb roddi iddo am ei waith.

* Levit. 19. 13. Deut. 24. 14, 15. Hab. 2. 9.

14 yr hwn a ddywed, mi a adeiladaf i mi dŷ ehang, ac ystafellau helaeth, ac a nâdd iddo ‡ffenestri, a llofft o gedr-wŷdd, wedi ei lliwio a fermilion.

‡ Neu, *ly fenestri.*

15 A gei di deyrnasu, am i ti ymgan mewn cedr-wŷdd? ac oni fwyttaodd, ac oni yfodd dy dâd, ac oni wnaeth efe farn, a chyfiawnder, ac yna y bu dda iddo?

16 Efe a farnodd gwŷn y tlawd a'r anghenus, yna y llwyddodd: ond fy adnabod i *oedd* hyn, medd yr Arglwydd?

17 Er hynny dy lygaid di a'th galon nid *ydynt* onid ar dy gybydd-dod, ac ar dywallt gwaed gwirion, ac ar wneuthur trais, ‡ a cham.

‡ Neu, *ymgyrch.*

18 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd am Jehoiacim fab Josiah frenin Juda, ni alarant am dano, *gan dywedyd*, ô fy mrawd, neu ô fy chwaer: ni alarant am dano ef *gan ddywedyd*, och lor, neu och ei ogoniant ef.

19 A chladdedigaeth * asyn y cleddir ef, wedi ei lusco a'i daflu tu hwnt i byrth Jerusalem.

* 1 Bren. 24. 9.

20 Dring i Libanus a gwaedda, cyfod dy lef yn Basan, a bloeddia o'r ‡ bylchau; canys dinistriwyd y rhai oll a'th garant.

‡ *rhydau.*

21 Dywedais wrthit pan oedd esmwyth arnat, titheu a ddywedaist, ni wrandawaf: dymma dy arfer o'th ieuengtid, na wrandewaist ar fy llais.

22 A gwynt a yssa dy holl fugeiliaid, a'th gariadau a ânt i gaethiwed: yna i'th gywilyddir, ac i'th wradwyddir, am dy holl ddrygioni.

23 Ti yr hon wyt yn trigo yn Libanus, yn nythu yn y cedr-wŷdd, mor hawddgar fyddi pan ddelo gwewyr arnat, *fel* cnofeydd gwraig yn escor?

24 *Fel* mai byw fi, medd yr Arglwydd, pe byddei Coniah mab Jehoiacim brenin Juda, yn fodrwy ar fy neheulaw, diau y tynnwn di oddi yno.

25 Ac mi a'th roddaf di yn llaw y rhai sy yn ceisio dy enioes, ac yn llaw y rhai y mae arnat ofn eu hwynebau, sef i law Nebuchodonosor brenin Babilon, ac i law y Caldeaid.

26 Bwriaf dithau hefyd, a'th fam a'th escorodd, i wlad ddieithr, yr hon ni'ch ganwyd yndi; ac yno y byddwch farw.

27 Onid

27 Ond i'r wlâd † y bydd arnynt hiraeth am ddychwelyd iddi, ni ddychwelant yno.

† Heb. y darfodfant yn meddyliau.

28 Ai delw ddirmygus ddrylliedic yw y gŵr hwn Coniah? ai llestr yw heb hoffder ynddo? pa ham y bwriwyd hwynt ymaith, efe a'i hâd, ac y taflwyd hwynt i wlâd nid adwaenant?

29 O ddaiar, ddaiar, ddaiar, gwrando air yr Arglwydd.

30 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, scrifennwch y gŵr hwn yn ddiblant: gŵr ni ffynna yn ei ddyddiau; canys ni ffynna o'i hâd ef yn a eisteddo ar orseddfa Dafydd, nac a lywodraetho mwyach yn Juda.

PEN. XXIII.

Y mae yn prophwydo yr adferir y praidd gwasgaredig: 5 Yn dangos y teyrnasa Christ ac y gwared eft hwy. 9 Yn erbyn gau-brophwydi. 33 a gwatworeyw y gwir brophwydi.

GWae * y bugeiliaid sydd yn difetha, ac yn gwasgaru defaid fy mhorfa, medd yr Arglwydd. * Ezec. 34. 2.

2 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, yn erbyn y bugeiliaid sydd yn bugeilio fy mhobl: chwi a wasgaroffoch fy nefaid, ac a'i hymlidiasoch, ac nid ymwelsoch â hwynt; wele fi yn ymweled â chwi, am ddrygioni eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd.

3 Ac mi a gasglaf weddill fy nefaid o'r holl wledydd lle y gyrrais hwynt, ac mi a'i dygaf hwynt drachefn i'w corlannau; yna yr amlhânt ac y chwanegant.

4 Golodai hefyd arnynt * fugeiliaid, y rhai a'i bugeilia hwynt, ac nid ofnant mwyach, ac ni ddychrynant, ac ni byddant yn eisieu, medd yr Arglwydd. * Pen. 3. 15. Ezec. 34. 10, 14.

5 * Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y cyfodaf i Ddafydd Flagur-un cyfiawn, a brenin a deyrnasa, ac a lwydda, ac a wna farn, a chyfiawnder ar y ddaiar. * Pen. 33. 14, 15. Esay 4. 2. & 11. 1. & 40. 11. Dan. 9. 24. Joan. 1. 45.

6 * Yn ei ddyddiau ef yr achubir Juda, ac Israel a breswylia yn ddiogel; a hyn fydd ei enw, *a* yr hwn y gelwir ef, † Yr Arglwydd ein cyfiawnder. * Deut. 33. 28. † Heb. Jehovah-tfidkenu.

7 Am hynny * wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedant mwyach, byw yw 'r Arglwydd, yr hwn a ddug feibion Israel i fynu o wlâd yr Aipht; * Pen. 16. 14, 15.

8 Eithr byw yw 'r Arglwydd, yr hwn a ddug i fynu, ac a dywysodd hâd ty Israel o dir y gogledd, ac o bob gwlâd lle y gyrrâsŵn i hwynt; a hwy a gânt aros yn eu gwlad eu hun.

9 O herwydd y Prophwydi y torrodd fy nghalon ynof, fy holl escyrn a grynant: yr ydwyf fel vn meddw, ac fel vn wedi i wîn ei orchfygu: o herwydd yr Arglwydd, ac o herwydd geiriau ei sancteiddrwydd ef.

10 Canys llawn yw yr ddaiar o odinebwyr, canys o herwydd llwon y gofidiodd y ddaiar, ac y sychodd tiriion leoedd yr anialwch, a'i † helynt fydd ddrwg, a'i cadernid nid yw vniawn. † Neu, meddylfryd. ‡ Neu, lwybr.

11 Canys y prophwyd a'r offeiriad hefyd a ragrithiasant: yn ei tŷ hefyd y cefais eu drygioni hwynt, medd yr Arglwydd.

12 Am hynny y bydd eu ffordd yn llithrie iddynt yn y tywyllwch: gyrrir hwynt rhagddynt, a syrthiant ynddi: canys myfi a ddygaf arnynt ddrygfyd, *sef* blwyddyn eu gofwy, medd yr Arglwydd.

13 Ar brophwydi Samaria y gwelais hefyd beth ‡ diflas: prophwydasant yn Baal, a hudasant fy mhobl Israel. ‡ Neu, diresmwy.

14 Ac ar brophwydi Jerusalem y gwelais beth ‡ erchyll; torri priodas, a rhodio mewn celwydd; cymorthwyant hefyd ddwylo y drygionus, fel na ddychwel neb oddi wrth ei ddrygioni: y mae y rhai hyn oll i mi fel * Sodoma, a'i thrigolion fel Gomorrah. ‡ Neu, ffiaidd. * Esa. 1. 9.

15 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am y prophwydi; wele, mi a'i bwydaf hwynt â'r * wermod, ac a'i diodaf hwynt â dwfr bustl: canys oddi wrth brophwydi Jerusalem yr aeth † lledrith allan i'r holl dir. * Pen. 8. 14. & 9. 15. † Neu, anwiredd.

16 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, na wrandewch ar eiriau y prophwydi sy yn prophwydo i chwi; y maent yn eich gwneythur yn ofer: gweledigaeth eu calon eu hunain a lefarant, *ac* nid o enau yr Arglwydd.

17 * Gan ddywedyd y dywedant wrth fy nirmygwŷr, yr Arglwydd a ddywedodd, bydd i chwi lwyddwch; ac *wrth* bob vn sydd yn rhodio wrth † amcan ei galon ei hun y dywedant, ni ddaw arnoch niwed. * Pen. 6. 14. & 8. 11. Ezec. 13. 10, Zech. 10. 2. † Neu, ymdynghwydd.

18 Canys pwy a safodd ‡ ynghyfrinach yr Arglwydd? ac a welodd, ac a glywodd ei air ef? pwy hefyd a ddaliodd ar ei air ef, ac a'i gwrandawodd? ‡ Neu, yngohyngor.

19 * Wele, corwynt yr Arglwydd *aeth allan mewn* llidiawgrwydd, *sef* corwynt angerddol a fyrth ar ben y drygionus. * Pen. 30. 23.

20 * Digofaint yr Arglwydd ni ddychwel, nes iddo weithur, a nes iddo gwpláu meddwl ei galon: yn y dyddiau diwethaf y ddeallwch hyny yn eglur. * Pen. 30. 24.

21 * Ni hebryngais i y prophwydi *hyn*, etto hwy a redasant: ni leferais wrthynt, ér hynny hwy a brophwydasant. * Pen. 14. 14. & 27. 15. & 29. 8.

22 A phe safasent yn fy nghyngor, a phe traethasent fy ngeiriau i'm pobl: yna y gwnaethent iddynt ddychwelyd o'i ffordd ddrwg; ac oddi wrth ddrygioni eu gweithredoedd.

23 Ai Duw o agos ydwyf, medd yr Arglwydd, ac nid Duw o bell?

24 * A lecha vn mewn dirgel-leoedd, fel na'i gwelwyfi ef, medd yr Arglwydd? onid ydwyf yn llenwi y nefoedd a'r ddaiar, medd yr Arglwydd? * Phal. 139. 7. &c. Amos 9. 2, 3.

25 Mi a glywais beth a ddywedodd y prophwydi sydd yn prophwydo celwydd yn fy enw, gan ddywedyd; breuddwydiais, breuddwydiais.

26 Pa hyd y bydd *hyn* ynghalon y prophwydi sydd yn prophwydo celwydd? le prophwydi hudoliaeth eu calon eu hugain ydynt.

27 Y rhai sydd yn meddwl peri i'm pobl anghofio fy enw trwy eu breuddwydion a fynegant bob vn iw gymydog, fel yr anghofiodd eiî tadau fy enw er mwyn Baal. * Barn. 3. 7. & 8. 33.

28 Y prophwyd sydd a breuddwyd † ganddo, myneged freuddwyd; a'r hwn y mae ganddo fy ngair, llefared fy ngair *mewn gwir dag ef.* † Heb. gyd ag ef.

gwirionedd: beth yw'r ys wrth y gwenith, medd yr Arglwydd?

29 Onid yw fy ngair i megis tân, medd yr Arglwydd, ac fel gordd yn drillio y graig?

30 Am hynny * wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai a'i lladratta fy ngeiriau, bob vn oddi ar ei gymydog. * Deut 18. 20. Pen. 14. 14.

31 Wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd; y rhai a lyfnhânt eu tafodau, ac a ddywedant, *efe* a ddywedodd.

32 Wele fi yn erbyn y rhai a brophwydant

dant frenddwylion celwyddoc, medd yr Arglwydd, ac a'i mynegant, ac a hudant fy mhobl â'i celwyddau, ac â'i gwagedd, a mi heb eu gyrru hwynt, ac heb orchymyn iddynt: am hynny ni wnant ddim lles i'r bobl hyn, medd yr Arglwydd.

33 A phan ofynno y bobl hyn, neu y prophwyd, neu yr offeiriad, i ti, gan ddywedyd, beth yw baich yr Arglwydd? yna y dywedi wrthynt, pa faich? eich gwrthod a wnaf, medd yr Arglwydd.

34 A'r prophwyd, a'r offeiriad, a'r bobl, y rhai a ddywedo, baich yr Arglwydd; myfi a ymwelaf â'r gwr hwnnw, ac â'i dŷ.

35 Fel hyn y dywedwch bob vn wrth ei gymmydog, a phob vn wrth ei frawd, beth a attebodd yr Arglwydd? a pha beth a lefarodd yr Arglwydd.

36 Ond am faich yr Arglwydd na wnewch goffa, mwyach, canys baich i bawb fydd ei air ei hun: o herwydd chwychwi a wyrasoch eiriau y Duw byw, Arglwydd y lluoedd, ein Duw ni.

37 Fel hyn y dywedi wrth y prophwyd; pa atteb a roddodd yr Arglwydd i ti? a pha beth a lefarodd yr Arglwydd?

38 Ond gan eich bod yn dywedyd, baich yr Arglwydd, am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd; am i chwi ddywedyd y gair hwn, baich yr Arglwydd, a mi wedi anfon attoch, gan ddywedyd, na ddywedwch, Baich yr Arglwydd;

39 Am hynny wele, myfi a'ch llwyr anghofiaf chwi, ac mi a'ch gadawaf chwi, ar ddinas, yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau, *ac a'ch bwrieff* allan o'm golwg.

* Pen. 20. 11. 40 * Ac mi a roddaf arnoch warthrudd tragywyddol, a gwradwydd tragywydd, yr hwn nid anghofir.

PEN. XXIV.

1 Tan rith ffigys da a drwg, 4 Y mae yn darogan yr adferid y rhai aethai yngbaethiwed, 8 ac y deſtrywid Zedeciah a'r lleill.

YR Arglwydd a ddangosodd i mi, ac wele ddau gawell o ffigys wedi eu gosod ar gyfer teml yr Arglwydd, wedi i Nabuchodonosor * brenin Babilon gaethgludo Jeconiah fâb Jehoiacim brenin Juda, a thywysogion, Juda, gyd â'r seiri a'r gofaint, o Jerusalem, a'i dwyn i Babilon.

* 2 Bren. 24. 12. &c. 2 Cron. 37. 10.

2 Yn cawell *vedd* o ffigys da iawn, fel ffigys yr addfediad cyntaf; a'r cawell arall oedd o ffigys drwg iawn, y rhai ni ellid eu bwyta rhag eu drycced.

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, beth a wely di, Jeremi? ac mi a ddywedais, ffigys; y ffigys da, yn dda iawn; a'r rhai drwg, yn ddrwg iawn, y rhai ni ellir eu bwyta rhac eu drycced.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

* Deut. 30. 6. Pen. 32. 36. Ezec. 11. 19. & 36. 26. 27. * Pen. 30. 22. & 31. 33. & 32. 38. Heb. 8. 10. 5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, fel y ffigys dâ hyn, felly y cydnabyddafi gaeth-glud Juda, y rhai a anfonais o'r lle hwn i wlad y Caldeaid, er daioni,

6 Canys mi a osodaf fy ngolwg arnynt er daioni, ac a'i dygaf trachefn i'r wlad hon, ac a'i hadeiladaf hwynt, ac ni thynnaf i lawr; plannaf hefyd hwynt, ac ni'i diwreiddiaf.

7 Rhoddaf hefyd iddynt * galon i'm hadnabod, mai yr Arglwydd ydwyf; * a hwy a fyddant yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Duw iddynt hwy: canys hwy a droant attaf â'i holl galon.

8 Ac fel y * ffigys drwg, y rhai ni ellir eu bwyta rhag eu drycced, (diau fel hyn y dywed yr Arglwydd,) felly y rhoddaf Zedeciah frenin Juda, a'i bennaethiaid, a gweddill Jerusalem, y rhai a weddillwyd yn y wlad hon, a'r rhai sydd yn trigo yn nhir yr Aipht.

* Pen. 29. 17.

9 * Je rhoddaf hwynt † iw symud i holl deyrnaloedd y ddaiar, er drwg iddynt, i fod yn wradwydd ac yn ddihareb, yn watwargerdd, ac yn felldith, ym mhob man lle y gyrrwyf hwynt.

* Deut. 28. 25. Pen. 15. 4. † Heb. *yn symmud fa, neu, yn symmyſ.*

10 Ac mi a anfonaf arnynt y cleddyf, newyn, a haint; nes eu darfod oddi ar y ddaiar, yr hon a roddais iddynt, ac iw tadau.

PEN. XXV.

1 Jeremi yn argyoeddi yr Judeaſmon am eu hanufyddâd i'r prophwydi, 8 yn rhagſynegi deng-mlynedd a thrugain o gaethiwed, 12 a chwedi hynny, dimſtr Babilon, 15 Tan rith y phiolaid win, y mae'n darogan dimſtr yr holl genhedloedd, 34 Vdfa y bugeiliaid.

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi am holl bobl Juda, yn y bedwaredd flwyddyn i Jehoiacim fâb Josiah frenin Juda; hon *oedd* y flwyddyn gyntaf i Nabuchodonosor frenin Babilon;

2 Yr hwn a lefarodd y prophwyd Jeremi wrth holl bobl Juda, ac wrth holl breſſwylwŷr Jerusalem, gan ddywedyd;

3 Er y drydedd flwyddyn ar ddêc i Josiah fâb Amon frenin Juda, hyd y dydd hwn, (honno yw y drydedd flwyddyn ar hugain) y daeth gair yr Arglwydd attaf, ac mi a ddywedais wrthych * gan foreu godi, a llefaru, ond ni wrandawſoch.

‡ Jer. 7. 13. Pen. 29. 19.

4 A'r Arglwydd a anfonodd attoch chwi el holl weiſion y prophwydi, gan foreu godi a'i hanfon, ond ni wrandawſoch, ac ni ogwyddaſoch eich cluſt i glywed.

5 Hwy a ddywedent, * dychwelwch yr awr hon bôb vn oddi wrth ei ffordd ddrwg, ac oddi wrth ddrygioni eich gweithredd; a thrigwch yn y tîr a roddodd yr Arglwydd i chwi, ac i'ch tadau, byth ac yn dragywydd:

* 2 Bren. 17. 13 Pen. 18. 11. & 35. 15. Jonah 3. 8.

6 Ac nac ewch ar ôl duwiau dieithr, iw gwaſanaethu, ac i ymgrymmu iddynt; ac na lidiwch fi â gweithredoedd eich dwylo, ac ni wnaf niwed i chwi.

7 Er hynny ni wrandawſoch arnaf medd yr Arglwydd, fel y digiech fi â gweithredoedd eich dwylo, er drwg i chwi eich hunain.

8 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, o herwydd na wrandawſoch ar fy ngeiriau;

9 Wele, mi a anfonaf, ac a gymmeraf holl deuluoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a Nabuchodonosor brenin Babilon fy ngwâs, ac mi a'i dygaf hwynt yn erbyn y wlad hon, ac yn erbyn ei phreſſwyl-wŷr, ac yn erbyn yr holl genhedloedd hyn oddi amgylch; difrodaf hwynt hefyd, a gosodaf hwynt yn ſyndod, ac yn chwibaniad, ac yn anrhaith tragywyddol,

* pen. 9. 34. & 16. 9. & 25. 10. Ezec. 26. 13. Hoſ. 2. 11. † Heb. *fethu, neu, golli.*

10 Paraf hefyd i lais hyfrydwch, ac i lais llawenydd, i lais y priod-fab, ac * i lais y briod-ferch, i ſŵn y meini melinau, ac i lewyrch y canhwyllau, † ballu ganddyut.

11 A'r holl dîr hwn fydd yn ddiffaethwch, ac yn ſyndod; a'r cenhedloedd hyn a wasanaethant frenin Babilon ddeng-mhlynedd, a thrugain.

12 A phan gyflawner * deng-mhlynedd a thrugain, myn a ymwelaf â brenin Babilon, ac âr genhedl honno, medd yr Arglwydd, am eu hanwiredd, ac â gwlâd y Caldeaid; ac mi a'i gwnaf hi yn anghyfannedd tragywyddol

13 Dygaf hefyd ar y wlâd honno fy holl eiriau, y rhai a leferais I yn ei herbyn, ſef cwbl ac ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn; yr hyn a brophwydodd Jeremi, yn erbyn yr holl genhedloedd.

14 Canys cenhedloedd lawer, a brenhinoedd mawrion a * ſynnant waſanaeth ganddynt hwythau, a mi a dalaf Iddynt yn ôl eu gweithredoedd, ac yn ôl gwaith eu dwylo eu hun.

15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, wrthi ſi; cymmer * phiol win y digofaint yma o'm llaw, a dôs hi iw hefyd I'r holl genhedloedd, y rhai yr wyf yn dy anfon attynt.

16 A hwy a yfant, ac a frawychant, ac a wallgofant, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonaf yn eu plith.

17 Yna mi a gymmerais y phiol o law yr Arglwydd, ac a'i rhoddais Iw hyfed I'r holl genhedloedd, y rhai yr anfonaſei yr Arglwydd fi attynt:

18 I Jeruſa'lem, ac i ddinaſoedd Juda, ac iw brenhinoedd, ac Iw thywyſogion; iw gwneuthur hwynt yn ddiffaethwch, yn ſyndod, yn chwibaniad, ac yn felldith, fel *y mae* heddyw:

19 I Pharao frenin yr Aipht, ac Iw weiſion, ac iw dywyſogion, ac iw holl bobl;

20 Ac I'r holl bobl gymmyſc, ac I holl frenhinoedd gwlâd * Huz, a holl frenhinoedd gwlâd y Philiſtiaid, ac i Aſcelon, ac Azzah, ac Ecron, a gweddill Aſdod:

21 I * Edom, a Moab, a meibion † Ammon:

22 I holl frenhinoedd * Tyrus hefyd, ac i holl frenhinoedd Sidon, ac i frenhinoedd ‡yr ynyſoedd, y rhai *ſydd* tros * y mor:

23 I * Dedan, a Thema, a Buz; ac i bawb † o'r cyrrau eithaf:

24 Ac I holl frenhinoedd Arabia, ac I holl frenhinoedd y * bobl gymmyſc, y rhai ſydd yn trigo yn yr anialwch:

25 Ac i holl frenhinoedd Zimri, ac I holl frenhinoedd * Elam, ac i holl frenhinoedd y Mediaid;

26 Ac i holl frenhinoedd y gogledd, agos a phell, bob vn gyd â'i gilydd; ac i holl deyrnaſoedd y bŷd, y rhai ſydd ar wyneb y ddaiar; a brenin † Seſach a yſ ar eu hôl hwynt.

27 A thi a ddywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael: yfwch a meddwch, a chwdwch, a ſyrthiwch, ac na chyfodwch, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonwyf i'ch plith.

28 Ac os gwrthodant ddderbyn y phiol o'th law di i yfed, yna y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, diau yr yfwch.

29 Canys wele fi yn dechreu drygu * y ddinas y gelwir ſy enw arni, ac a ddiengwch chwi yn ddigerydd? na ddiengwch, canys yr ydwyfi yn galw am gleddyf ar holl drigolion y ddaiar, medd Arglwydd y lluoedd.

30 Am hynny prophwyda yn eu herbyn yr holl eiriau hyn, a dywed wrthynt, * yr Arglwydd oddi vchod a rua, ac a rydd ei lef o drigle ei ſancteiddrwydd: gan ruo y rhua eſe ar ei drigle, bloedd fel rhai yn ſathru *grawnwin*, a rydd eſe yn erbyn holl breſwylwyr y ddaiar.

31 Daw twrwf hyd eithafoedd y ddaiar, canys *y mae* cŵyn rhwng yr Arglwydd a'r cenhedloedd; eſe a ymddadleu â phob cnawd; y drygionus a ddyry eſe I'r cleddyf, medd yr Arglwydd.

32 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele ddrwg yn myned allan o genhedl at genhedl; a * chorwynt mawr yn cyſodi o ystlyſau y ddaiar.

33 A lladdedigion yr Arglwydd a fyddant y dwthwn hwnnw, o'r *naill* gwrr I'r ddaiar, hyd y cwrr *arall* I'r ddaiar: *ni* alerir droſtynt, ac ni's ceſclir, ac ni's cleddir hwynt; ſel tommen y byddant ar wyneb y ddaiar.

34 Vdwch ſugeiliaid, a gwaeddwch, ac ymdreigliwch mewn lludw, chwi flaenoriaid y praidd, canys cyflawnwyd † dyddiau eich lladdedigaeth, a'ch gwaſcaſa, a chwi a ſyrthiwch fel llestr dymunol.

35 Metha gan y bugeiliaid ffoi; a chan flaenoriaid y praidd ddianc.

36 *Clywir* llef gwaedd y bugeiliaid, ac vdfa blaenoriaid y praidd; canys yr Arglwydd a anrheithiodd eu porfa hwynt.

37 A'r anneddau heddychlon a ddryllir, gan lid digofaint yr Arglwydd.

38 Eſe a wrthodod ei loches, fel cenew llew: canys y mae eu tir yn † anghyfannedd, gan lid y gorthrymmwr, a chan lid ei ddigofaint ef.

PEN. XXVI.

Jeremi, trwy addewidion a bygyth ion, yn annog y bobl i edifeirwch, 8 a'i ddal ef am hynny. 10 a'i ddwyn ger bron: 11 Ei attob ef troſto ei hun, 16 a'i farnu yn ddieuog, trwy eſampl Micah, 20 ac Uriah, 24 a thrwy ofal Ahicam.

YN nechreu teyrnaſiad Jehoiacim fab Joſiah brenin Juda, y daeth y gair hwn oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd:

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, ſaf yng nhyntedd tŷ yr Arglwydd, a llefara wrth holl ddinaſoedd Juda, y rhai a ddêl I addoli i dŷ yr Arglwydd, yr holl eiriau a orchymynnwyf I ti eu llefaru wrthynt, * nac attal air:

3 I edrych a wrandawant, ac a ddychwelant bôb vn o'i ffordd ddrwg; ſel yr edifarhawyf innau âm * y drwg a amcenais ei wneuthur iddynt, am ddrygioni eu gweithredoedd.

4 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, oni wrandewch arnaf, I rodio yn fy nghyfraith, yr hon a roddais ger eich bron,

5 I wrando ar eiriau fy ngweiſion y prophwydi, y rhai a anfonais attoch, gan godi yn foreu, ac anſon, ond ni wrandawſoch chwi:

6 Yna y gwnaf y tŷ hwn fel * Siloh, a'r ddinas hon a wnaf yn felldith I holl genhedloedd y ddaiar.

7 Yr offeiriaid hefyd, a'r prophwydi, a'r holl bobl a glywſant Jeremi yn llefaru y geiriau hyn, yn nhŷ yr Arglwydd.

8 A phan ddarfu i Jeremi lefaru yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd ei ddywedyd wrth yr holl bobl; yna yr offeiriaid, a'r prophwydi, a'r holl bobl a'i daliaſant ef, gan ddywedyd, ti a fyddi farw yn ddiau.

9 Pa ham y prophwydaiſt yn enw yr Arglwydd, gan ddywedyd, fel Siloh y bydd * y tŷ hwn, a'r ddinas hon a wneir yn anghyfannedd heb preſſwyliwr? ſelly yngla-

* 2 Cron. 36. 22. Ezra 1. 1. Pen. 29. 10. Dan. 9. 2.

* Pen. 27. 7.

* Pſal. 75. 8 Eſay. 51. 17. Job. 21. 20.

*Job 1. 1. * Pen. 49. 7. &c. * Pen. 48. † Pen. 49. 1. * Pen. 47. 4. ‡ Neu, *y wlâd ſy ar lan y mor.* * Pen. 49. 23. * Pen. 49. 28. † Heb. *a derrydd ymaith i gongtu, neu a darrydd ymtai en gwallt.* * Pen. 49. 31. * Pen. 49. 34. ‖ Jer. 51. 1 Pet. 4. 17.

* Joel. 3. 16. Amos 1. 2

* Jer. 30. 23.

* Pen. 16. 4.

* Pen. 4. 8. & 6. 26. † Heb. *eich dyddiau i laddedigaeth.*

anghyfannedd d. a.

‡ Heb.

* Act. 20. 27.

* Pen. 18. 8.

* 1 Sam. 4. 12. Pen. 7. 12. 14. Pſal. 78. 60.

* Pſal. 132. 14. Matth. 26. 61. Act. 6. 13.

clodd yr holl bobl yn erbyn Jeremi yn nhŷ yr Arglwydd.

10 Pan glybu tywysogion Juda y geiriau hyn, yna hwy a ddaethant i fynu o dŷ yr brenin i dŷ 'r Arglwydd; ac a eisteddasant ar ddrws porth newyd tŷ yr Arglwydd.

11 Yna yr offeiriaid a'r prophwydi a lefarasant wrth y tywysogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddywedyd; barn marwolaeth ſydd ddyledus i'r gŵr hwn, canys efe a brophwyddodd yn erbyn y ddinas hon, megis y clywsoch â'ch clustiau.

12 Yna y llefarodd Jeremi wrth yr holl dywysogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddywedyd; yr Arglwydd a'm hanfonodd i brophwydo yn erbyn y tŷ hwn, ac yn erbyn y ddinas hon, yr holl eiriau a glywsoch.

13 Gan hynny * gwellhewch yn awr eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd, a gwrandewch ar lais yr Arglwydd eich Duw; ac fe a * edifarhâ yr Arglwydd am y drwg a lefarodd efe i'ch erbyn.

14 Ac amdanaf, wele fi yn eich dwylo; gwnewch i mi, fel † y gweloch yn dda, ac yn vniawn.

15 Onid gwybyddwch yn ſicr, os chwi a'm lladd, eich bod yn dwyn gwaed gwirion arnoch eich hunain, ac ar y ddinas hon, ac ar ei thrigolion; canys mewn gwirionedd, yr Arglwydd a'm hanfonodd attoch, i lefaru † lle y clywech, yr holl eiriau hyn.

16 Yna y tywysogion, a'r holl bobl, a ddywedasant wrth yr offeiriaid a'r prophwydi, ni haeddei y gŵr hwn farn marwolaeth: canys yn enw yr Arglwydd ein Duw y llefarodd efe wrthym.

17 Yna rhai o henuriaid y wlâd a godasant, ac a lefarasant wrth holl gynnulleidfa y bobl, gan ddywedyd;

18 Micah y Morasthiad * oedd yn prophwydo yn nyddiau Hezeeiah brenin Juda, ac efe a lefarodd wrth holl bobl Juda, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; Sion a erddir *fel* maes, a Jerusalem a fydd yn garneddau, a mynydd y tŷ yn vchelfeydd i goed.

19 A roddodd Hezeciah brenhin Juda, a holl Juda ef i farwolaeth? oni ofnodd efe yr Arglwydd, ac *oni* weddiodd efe ger bron yr Arglwydd; fel yr edifarhaodd yr Arglwydd am y drwg a draethasei efe yn eu herbyn? fel hyn y gwnaem ddrwg mawr yn erbyn ein heneidiau

20 Ac yr oedd hefyd ŵr yn prophwydo yn enw yr Arglwydd, Uriah mâb Semaiah, o Ciriathiearim, yr hwn a brophwyddodd yn erbyn y ddinas hon, ac yn erbyn y wlâd hon, yn ôl holl eiriau Jeremi.

21 A phan glywodd y brenin Jehoiacim, a'i holl gedyrn, a'r holl dywysogion, ei eiriau ef; y brenin a geisiodd ei ladd ef: ond pan glywodd Uriah, efe a ofnodd, ac a ffôdd, ac a aeth i'r Aipht.

22 A'r brenin Jehoiacim a anfonodd wŷr i'r Aipht, *ſef* Elnathan mâb Achbor, a gwŷr gyd ag ef, i'r Aipht.

23 A hwy a gyrchasant Uriah allan o'r Aipht, ac a'i dygasant ef at y brenin Jehoiacim; yr hwn a'i lladdodd ef â'r cleddyf, ac a fwriodd ei gelain ef i feddau † y cyffredin.

24 Eithr llaw Ahicam mâb Saphan oedd gyd â Jeremi; fel na roddwyd ef i law y bobl, iw ladd.

PEN. XXVII.

1 *Tan rith rhwymau ac ieuau. y mae 'n pro-*

phwydo y daroſtyngid tan Nabuchodonoſor y brenhinoedd oedd gymydogion iddo. 8 *Y mae yn eu hannog i ymroi, ac na chredent y gau-brophwydi.* 12 *Y mae yn gwneuthur yr vn peth i Zedeciah:* 19 *Yn daregan y dygsid yr hyn a adawſid o'r lleſtri, i Babilon, ac y byddent yno hyd ddydd yr ymweliad.*

YN nechreu teyrnaſiad Jehoiacim mâb Joſiah brenin Juda, y daeth y gair hwn at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrthif; gwna i ti rwymau, a ‡ gefynnau, a dôd hwynt am dy wddf;

3 Ac anfon hwynt at frenin Edom, ac at frenin Moab, ac at frenin meibion Ammon, ac at frenin Tyrus, ac at frenin Sidon, yn llaw y cennadau a ddelo i Jerusalem at Zedeciah frenin Juda:

4 A gorchymmyn iddynt, ddywedyd wrth eu harglwyddi, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, fel hyn y dywedwch ‡ wrth eich arglwyddi:

5 Myfi a wneuthum y ddaiar, y dŷn, a'r anifeiliaid *ſydd* ar wyneb y ddaiar, â'm grym mawr, ac â'm braich eſtynedic, ac a'i * rhoddais hwynt i'r neb y gwelais yn dda.

6 Ac yn awr mi a roddais yr holl diroedd hyn, yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon, * ſy ngwâs: ac mi a roddais hefyd aniffeiliaid y maes iw waſanaethu ef.

7 A'r holl genhedloedd a'i gwaſanaethant ef, a'i fab, a mab ei fâb; nes dyfod gwir amſer ei wlâd ef; yna cenhedloedd lawer, a brenhinoedd mawrion a ſynnant waſanaeth ganddo ef.

8 Ond y genhedl a'r deyrnas ni's gwaſanaetho ef, ſef Nabuchodonoſor brenin Babilon, a'r rhai ni roddant eu gwddf tan iau brenin Babilon; â'r cleddyf, ac â newyn, ac â haint yr ymwelaf â'r genhedl honno, medd yr Arglwydd, nes i mi eu difetha hwynt trwy ei law ef.

9 Am hynny na wrandewch ar eich prophwydi, nac ar eich dewiniaid, nac ar eich ‡ breuddwydwŷr, nac ar eich hudolion, nac ar eich ſwynyddion y rhai ſydd yn llefaru wrthych, gan ddywedyd; nid rhaid i chwi waſanaethu brenin Babilon:

10 Canys celwydd y mae y rhai hyn yn ei brophwydo i chwi, i'ch gyrru chwi ym mhell o'ch gwlâd, ac fel y bwriwn chwi ymmaith, ac y methoch.

11 Ond y genhedl a rhoddo ei gwddf dan iau brenin Babilon, ac a'i gwaſanaetho ef, y rhai hynny a adawafi yn eu gwlâd eu hun, medd yr Arglwydd, a hwy a'i llafuriant hi ac a drigant ynddi.

12 Ac mi a leferais wrth Zedeciah frenin Juda, yn ôl yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd; rhoddwch eich gwarrau dan iau brenin Babilon a gwaſanaethwch ef, a'i bobl, fel y byddoch byw

13 Pa ham y byddwch feirw, ti a'th bobl, trwy 'r cleddyf, trwy newyn, a thrwy haint; fel y dywedodd yr Arglwydd yn erbyn y genhedl ni waſanaethei frenin Babilon?

14 Am hynny na wrandewch ar eiriau y prophwydi, y rhai a leſarant wrthych, gan ddywedyd, nid rhaid i chwi waſanaethu brenin Babilon: canys y maent yn prophwydo * celwydd i chwi.

15 O herwydd nid myfi a'i hanfonodd hwynt, medd yr Arglwydd, er hynny hwy a brophwydant

‡ Neu, ieuau.

† Dan. 4. 17. 25.

* Pen. 25. 9. & 43. 10.

‡ Heb. breuddwydion.

* Jer. 14. 14. & 15. 21. & 29. 8.

* Pen. 7. 3.

‡ Vers. 19.

† Heb. y mae yn dda ac yn vnion yn eich golwg.

† Heb. yn eich cluſtiau.

* Mic. 1. 1. & 3. 12.

† Heb. meibion y bobl.

dant yn ſy enw ar gelwydd,ſel y gyrrwn chwi ymmaith, ac y darfyddei am danoch chwi, a'r prophwydi ſydd yn prophwydo i chwi.

16 Myfi a leſerais heſyd wrth yr offeiriaid, a'r holl bobl hyn, gan ddywedyd ſel hyn y dywed yr Arglwydd, na wrandewch ar eiriau eich prophwydi, y rhai ſydd yn prophwydo i chwi, gan ddywedyd; wele, lleſtri tŷ yr Arglwydd a ddygir yn eu hôl o Babilon, bellach ar frŷs; canys celwydd y maent yn ei brophwydo i chwi.

17 Na wrandewch arnynt,gwaſanaethwch chwi frenin Babilon,a byddwch fyw: pa ham y byddai y ddinas hon yn ddiffaethwch?

18 Ond os prophwydi ydynt hwy, ac od yddw gair yr Arglwydd gyd â hwynt, * eiriolant yr awr hon ar Arglwydd y lluoedd, nad elo y lleſtri a adawyd yn nhŷ yr Arglwydd,ac yn nhŷ brenin Juda,ac yn Jeruſalem,i Babilon.

19 Canys ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd,am y * colofnau,ac am y môr, ac am yr ystolion,ac am y rhan arall o'r lleſtri a adawyd yn y ddinas hon.

20 Y rhai ni ddug Nabuchodonozor brenin Babilon ymmaith,* pan gaeth-gludodd eſe Jeconiah fab Jehoiacim frenin Juda,o Jeruſalem i Babilon,a holl bendefigion Juda,a Jeruſalem;

21 Ie ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw Iſrael,am y lleſtri a adawyd yn nhŷ yr Arglwydd,ac yn nhŷ brenin Juda,a Jeruſalem;

22 Hwy a * ddygir i Babilon, ac yno y byddant hyd y dydd yr* ymwelwyf â hwynt, medd yr Arglwydd: yna y dygaf hwynt i fynu, ac y dychwelaf hwynt i'r lle hwn.

PEN. XXVIII.

1 Hananiah yn gau-brophwydo y dychwelai y lleſtri yn eu hôl, a Jeconiah heſyd. 5 Jeremi yn dymuno bod hynny yn wir, ac yn dangos mai 'r diwedd a ddengys pa vai ſy wir brophwydi. 10 Hananiah yn torri iau Jeremi, 12 Jeremi yn darogan iau haiarn, 15 a marwolaeth Hananiah.

AC yn y ſlwyddyn honno,yn nechreu teyrnaſiad Zedeciah brenin Juda,yn y bedwaredd ſlwyddyn, ar y pummed mis,y lleſarodd Hananiah mâb Azur y prophwyd,yr hwn oedd o * Gibeon,wrthif yn nhŷ yr Arglwydd,yng-ŵydd yr offeiriaid,a'r holl bobl,gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael,gan ddywedyd; myfi a dorrais iau brenin Babilon.

3 †O fewn yſpaid dwy flynedd, myfi a ddygaf di achefn i'r lle hwn,holl leſtri tŷ yr Arglwydd,y rhai a gymmerth Nebuchodonoſor brenin Babilon ymmaith o'r lle hwn,ac a'i dug i Babilon.

4 Ac mi a ddygaf Jeconiah fab Jehoiacim frenin Juda, a holl gaeth-glud Juda, y rhai a aethant i Babilon, dracheſn i'r lle hwn, medd yr Arglwydd: canys mi a dorraf iau brenin Babilon.

5 Yna Jeremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd, yngŵydd yr offeiriaid,ac yngŵydd yr holl bobl,y rhai oedd yn ſefyll yn nhŷ yr Arglwydd:

6 Ie 'r prophwyd Jeremi a ddywedodd, Amen, poed felly y gwnelo yr Arglwydd; yr Arglwydd a gyflawno dy eiriau di, y rhai a brophwydaiſt am ddwyn dracheſn leſtri tŷ yr Arglwydd,a'r holl gaeth-glud, o Babilon i'r lle hwn.

7 Etto gwrando di yr awr hon y gair yma, yr hwn a leſarafi † lle y clywech di,a lle clywo yr holl bobl.

† Heb. yn ŷ glyſtiau di, bŷ.

8 Y prophwydi y rhai a fuant o'm blaen i, ac o'th flaen dithau er ioed, a brophwydaſant yn erbyn gwledydd lawer,ac yn erbyn teyrnaſoedd mawrion,am ryfel,ac am dryg-fyd,ac am haint.

9 Y prophwyd a brophwydo am heddwch, pan ddêl gair y prophwyd *i ben*, yr adnabyddir y prophwyd, mai yr Arglwydd a'i hanfonodd ef mewn gwirionedd.

10 Yna Hananiah y prophwyd,a gymmerodd * y gefyn oddi am wddf Jeremi y prophwyd, ac a'i torrodd ef.

* Pen. 27. 2.

11 A Hananiah a leſarodd yngŵydd yr holl bobl,gan ddywedyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, y modd hyn y torraſi iau Nabuchodonoſor brenin Babilon, o fewn yſpaid dwy flynedd oddi ar wyneb pob cenhedl,a Jeremi y prophwyd a aeth i ffordd.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, (wedi i Hananiah y prophwyd dorri y gefyn oddi am wddf y prophwyd Jeremi)gan ddywedyd;

13 Dôs di a dywed i Hananiah, gan ddywedyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd;gefynnau pren a dorraiſt ti, ond ti a wnei yn eu lle hwynt efynnau o haiarn.

14 Canys ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd,Duw Iſrael,rhoddaf iau o haiarn,ar warr yr holl genhedloedd hyn, ſel y gwaſanaethont Nabuchodonoſor frenin Babilon, a hwy a'i gwaſanaethant ef: mi a roddais heſyd anifeiliaid y maes iddo ef.

15 Yna Jeremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd,gwrando yn awr Hananiah, ni anfonodd yr Arglwydd mo honot, ond yr wyt yn peri i'r bobl hyn ymddiried mewn celwydd.

16 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, wele,mi a'th fwriaf di oddi ar wyneb y ddaiar,o *fewn* y ſlwyddyn hon y byddy farw; o herwydd i ti ddyſcu * †gwrthryfel yn erbyn yr Arglwydd.

* Deut. 13. 5. Pen. 29. 32.

17 Felly Hananiah y prophwyd a fu farw y ſlwyddyn honno, yn y ſeithfed mis.

† Heb. *ymadawiad.*

PEN. XXIX.

Jeremi yn anfon llythyr at y rhai oedd yng-haethiwed Babilon, at ſod o bobynt yn llonyddu yno; 8 ac na chredient freuddwydion eu prophwydi; 10 ac y caent ddychwelyd yn eu hôl ymmhen lux o flynyddoedd. 15 Y mae yn rhag-fynegi diniſtr y Rhaill,am eu hanufydd-dod: 20 ac yn dangos erchyll ddiwedd Ahab a Zedeciah, dau brophwyd celwyddog. 24 Semaiah yn ſcrifennu llythyr yn erbyn Jeremi: 30 A Jeremi yn dangos ei farnedigaeth yntau.

DYmma eiriau y llythyr a anfonodd Jeremi y prophwyd, o Jeruſalem, at weddill henuriaid y gaeth-glud, ac at yr offeiriaid, ac at y prophwydi, ac at yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludaſei Nabuchodonoſor,o Jeruſalem i Babilon;

2 Wedi myned† Jeconiah y brenin,a'r frenhines,a'r ‡ ſtafellyddion tywyſogion Juda,a Jeruſalem,a'r ſeiri,a'r gofaint,allan o Jeruſalem)

* 2 Bren. 24. 12. &c. Pen. 24. 1.

3 Yn llaw Elaſah fab Saphan, a Gemariah fab Helciah,y rhai a anfonodd Zedeciah brenin Juda,at Nabuchodonoſor frenin Babilon,i Babilon, gan ddywedyd;

‡ Neu, *Eunuchiald.*

4 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael,wrth yr holl gaeth-glud, yr hon a berais ei chaeth-gludo o Jeruſalem i Babilon:

6 Adeiledwch dai, a phreſſwyliwch yn ddynt, â phlennwch erddi, a bwytewch eu ffrwyth hwynt.

6 Cymmerwch, wragedd, ac ennillwch feibion, a merched; a chymmerwch wragedd i'ch meibion, a rhoddwch eich merched i wŷr, fel yr eſcorant ar feibion, a merched; ac yr amlhaoch chwi yno, ac na leihâoch.

7 Ceiſiwch hefyd heddwch y ddinas, yr hon i'ch caeth-gludais iddi, a gweddiwch ar yr Arglwydd droſti hi; canys yn ei heddwch hi, y bydd heddwch i chwithau.

8 O herwydd fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, na * thwylled eich prophwydi, y rhai ſydd yn eich myſc chwi mo honoch, na'ch dewiniaid; ac na wrandewch ar eich breuddwydion, y rhai yr ydych chwi yn peri eu breuddwydio:

9 Canys y maent hwy yn prophwydo i chwi ar gelwydd yn fy enw i: ni anfonais i mo honynt, medd yr Arglwydd.

10 O herwydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, pan gyflawner yn Babilon * ddengmhlynedd a thrugain, yr ymwelaf â chwi; ac a gyflawnaf â chwi fy ngair daionus, drwy eich dwyn chwi drachefn i'r lle hwn.

11 O blegit myfi a wn y meddyliau yr wyfi yn eu meddwl am danoch chwi, medd yr Arglwydd, meddyliau heddwch ac nid niwed; i roddi i chwi † y diwedd yr ydych chwi yn ei ddiſgwil.

12 Yna y gelwch chwi arnaf, ac yr ewch, ac y gweddiwch arnaſi, a minneu a'ch gwrandawaf.

13 Ceiſiwch fi hefyd, ac chwi a'm cewch; pan i'm ceiſioch â'ch holl galon.

14 Ac mi a adawaf i chwi fynghael, medd yr Arglwydd, ac mi a ddychwelaf eich caethiwed, ac a'ch caſclaf chwi o'r holl genhedloedd, ac o'r holl leoedd, y rhai i'ch gyrrais iddynt, medd yr Arglwydd, ac mi a'ch dygaf chwi drachefn, i'r lle y perais eich caeth-gludo chwi allan o honaw.

15 O herwydd i chwi ddywedyd, yr Arglwydd a gyfododd brophwydi i ni yn Babilon.

16 *Gwybyddwch* mai fel hyn y dywed yr Arglwydd am y brenin ſydd yn eiſteid ar deyrn-gader Dafydd, ac am yr holl bobl ſydd yn trigo yn y ddinas hon, ac am eich brodyr, y rhai nid aethant allan gyd â chwi i gaeth-glud:

17 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn anfon arnynt * y cleddyf, a newyn, a haint, ac mi a'i gwnaf hwynt fel y * ffigys bryntion, y rhai ni ellir eu bwytta rhac eu drycced.

18 Ac mi a'i herlidiaf hwynt â'r cleddyf, â newyn, ac â haint; ac mi a'i rhoddaf hwyynt iw ſymmud i holl deyrnaſoedd y ddaiar, * yn felldith, ac yn chwithdra, ac yn chwibaniad, ac yn warth, ym myſc yr holl genhedloedd, lle y gyrrais i hwynt:

19 Am na wrandawſant ar fy ngeiriau, medd yr Arglwydd, y rhai a anfonais i attynt, * gyd â'm gweiſion y prophwydi, gan gyfodi yn foreu, a'i hanfon; ond ni wrandawech, medd yr Arglwydd.

20 Gan hynny gwrandewch air yr Arglwydd, chwi oll o'r gaeth-glud a anfonais o Jeruſalem i Babilon.

21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw Iſrael, am Ahab fab Colaiah, ac am Zedeciah fab Maaſeiah, y rhai ſy yn prophwydo celwydd i chwi yn fy enw i: wele, myfi a'i rhoddaf hwynt yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon, ac efe a'i lladd hwynt yng ngwydd eich llygaid chwi.

22 A holl gaeth-glud Juda, yr hon ſydd yn Babilon, a gymmerant y rhêg hon oddi wrthynt hwy, gan ddywedyd; gwneled yr Arglwydd dydi fel Zedeciah, ac fel Ahab, y rhai a roſtiodd brenin Babilon wrth tân.

23 Am iddynt wneuthur ſcelerder yn Iſrael, a gwneuthur godineb gyd â gwragedd eu cymydogion, a lleſaru o honynt eiriau celwyddoc yn fy enw i, y rhai ni orchymmynnais iddynt: a minneu yn gwybod, ac yn dyſt, medd yr Arglwydd.

24 Ac wrth Semaiah y ‡ Nehelamiad y lleferi, gan ddywedyd;

25 Fel hyn y llefarodd Arglwydd y lluoedd Duw Iſrael, gan ddywedyd; am i ti anfon yn dy enw dy hun lythyrau at yr holl bobl ſy yn Jeruſalem, ac at Zephaniah fab Maaſeiah yr offeiriad, ac at yr holl offeiriaid, gan ddywedyd;

26 Yr Arglwydd a'th oſododd di yn offeiriad, yn lle Jehoiada yr offeiriad, i fod yn olygwyr yn nhŷ yr Arglwydd, ar bob * gwr gorphwylloc, ac yn cymmeryd arno brophwydo, iw roddi ef mewn carchar a chyffion.

27 Ac yn awr pa ham na cheryddaiſt di Jeremi o Anathoth, yr hwn ſydd yn prophwydo i chwi?

28 Canys am hynny yr anfonodd attom ni i Babilon, gan ddywedyd, hir fydd *y gaethiwed* hon, adeiledwch dai, a preſſwyliwch yn ddynt, a phlennwch erddi, a bwytewch eu ffrwyth hwynt.

29 A Zephaniah yr offeiriad a ddarllennodd y llythyr hwn, lle y clywodd Jeremi y prophwyd.

30 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, gan ddywedyd;

31 Anfon at yr holl gaeth-glud, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd am Semaiah y Nehelamiad; o herwydd i Semaiah brophwydo i chwi, a minneu heb ei anfon ef, a pheri o honaw i chwi ymddiried mewn celwydd;

32 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele mi a ymwelaf â Semaiah y Nehelamiad, ac â'i hâd ef; ni bydd iddo vn a drigo ym myſc y bobl hyn, ac ni chaiff efe weled y daioni a wnaf i'm pobl, medd yr Arglwydd; am iddo * ddyſcu † gwithryfel yn erbyn yr Arglwydd.

P E N. XXX.

1 Duw yn dangos i Jeremi y dychwelai yr Juddewon; 4 ac yn ôl eu trallod y cant ymwared, 10 Y mae yn cyſſuro Jacob. 18 Y bydd eu dychweliad hwy yn raſuſol. 20 Y ſyrth digoſaint ar yr enwyr.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddiwrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y llefarodd yr Arglwydd, Duw Iſrael, gan ddywedyd; ſcrifenna i ti yr holl eiriau a leferais i wrthit, mewn llyfr.

3 Canys wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, i mi ddychwelyd caethiwed fy mhobl Iſrael a Juda, medd yr Arglwydd, ac mi a'i dygaf hwynt drachefn i'r wlad a roddais iw tadau, a hwy a'i meddiannant hi.

4 Dymma

---

5 Pen. 14. 14. & 23. 21. & 27. 15.

* 2 Cron. 36. 21. Ezra 1. 1. Pen. 25. 12. & 27. 22. Dan. 9. 2.

† Heb. *ddiwedd a diſgwiliad.*

* Pen. 24. 8, 10.

* Pen. 24. 8.

* Pen. 36. 6.

* Pen. 25. 4. & 32. 33.

‡ Neu, *breuddwydiwr.*

* 2 Bren. 9. 11. Act. 26. 24.

4 Dymma hefyd y gairiau a lefaroddi yr Arglwydd am Iſrael, ac am Juda.

5 O herwydd fel hyn y dywed yr Arglwydd, * Llef dychryn a glywoſom ni, ‡ ofn ac nid heddwch.

6 Gofynnwech yr awr hon, ac edrychwch a eſcora gwr-ryw ? pa ham yr ydwyſi yn gweled pob gŵr a'i ddwylo ar ei lwynau, fel gwraig wrth eſcor, ac y trowyd yr holl wynebau yn lliſni ?

7 * Och, canys mawr yw y dydd hwn, heb gyffelyb iddo : amſer blinder yw hwn i Jacob ; ond efe a waredir o honaw.

8 Canys y dydd hwnnw medd Arglwydd y lluoedd, y torraſi ei iau ef oddi ar dy warr, di, ac mi a ddatyliaf dy rwymau, ac ni chaiff dieithriaid wneuthur iddo ef eu gwaſanaethu hwynt mwyach.

9 Eithr hwy a waſanaethant yr Arglwydd eu Duw, * a Dafydd eu brenin, yr hwn a godaſi iddynt.

10 * Ac nac ofna di, ô fy gwâs Jacob, medd yr Arglwydd, ac na frawycha di, ô Iſrael : canys wele, mi a'th achubaf di o bell, a'th hâd o dîr eu caethiwed, ac Jacob a ddychwel, ac a orphywys, ac a gaiff lonydd, ac ni hydd a'i dychryno.

11 Canys yr ydwyſi gyd â thi, medd yr Arglwydd, i'th achub di : er i mi wneuthur pen ar yr holl genhedloedd, lle i'th waſcerais, etto ni wnaf ben am danat ti, * eithr mi a'th geryddaf di mewn ‡ barn, ac ni'th adawaf yn gwbl ddigerydd.

12 O blegit fel hyn y dywed yr Arglwydd, anaſus yw dy yſligtod, a dolurus yw dy archoll.

13 Nid oes a ddadleuo dy gŵyn, ‡ fel i'th iachaer : nid oes feddiginiaeth iechyd i ti.

14 Dy holl gariadau a'th anghofiaſant ; ni cheiſiant o honot ti, canys mi a'th darewais â dyrnod gelyn ſef a choſpedigaeth y creulon ; am amlder dy anwiredd : o blegid dy bechodau a amlhaſant.

15 * Pa ham y bloeddi am dy yſligtod ? anaſus yw dy ddolur ; gan amlder dy anwiredd ; o herwydd amlhau o'th bechodau, y gwnenthum hyn i ti.

16 Am hynny y rhai oll a'th yſſant a * yſſir, a chwbl o'th holl elynion a ânt i gaethiwed ; a'th anrheith-wŷr di a fyddant yn anrhaith, a'th holl yſpeil-wŷr a roddaſi yn yſpail.

17 Canys myfi a roddaf iechyd i ti, ac a'th iachau di o'th friwiau, medd yr Arglwydd : o blegid hwy a'th alwaſant di, yr hwn a yw rwyd ymmaith, *gan ddywedyd*, dymma Sion, yr hon nid oes neb yn ei cheiſio.

18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a ddychwelaf gaethiwed pebyll Jacob, ac a gymmeraf drugaredd ar ei anneddau ef : a'r ddinas a adeiledir ar ei ‡ charnedd : ar lŷs a eryſ yn ôl ei arfer.

19 A moliant a â allan o honynt, a llais rhai yn gorfoleddu : ac myfi a'i hamlhâſ hwynt, ac ni byddant anaml ; ac mi a'i anrhydeddaf hwynt, ac ni byddant wael.

20 Eu meibion hefyd ſydd megis cynt, a'i cynnulleidfa y ſiccrheir ger fy mron ; ac mi a ymwelaf â'i holl orthrym-wŷr hwynt.

21 A'i pendefigion a ſydd o honynt eu hun, a'i llywiawdr a ddaw allan o'i myſc eu hun, ac mi a baraf iddo neſſau, ac efe a ddaw attaſu canys pwy yw hwn a lwyr-roddodd eu galon eu neſſau attaſ, medd yr Arglwydd ?

22 ‡ A chwi a ſyddwch yn bobl i mi, a minnau a fyddaf yn Dduw i chwithau.

23 Wele gorwynt yr Arglwydd yn mynd allan *mewn* digter, corwynt parhaus : ar ben annuwiolion yr eryſ.

24 Ni ddychwel digoſaint llidiog yr Arglwydd, nes iddo ei wneuthur, ac nes iddo gyflawni meddyliau ei galon yn y dyddiau diweddaf y deellwch hyn.

P E N. XXXI.

1 *Adferu Iſrael* : 10 *a chyhoeddi hynny.* 15 *Rahel yn galaru am ei phlant.* 18 *Ephraim yn edifaruhau, ac yn coel ei ddwyn adref drachefn.* 22 *Addewid o Grift.* 27 *Ei ofal ef tros ei Eglwys.* 31 *Ei gyfanmod newydd ef.* 35 *Sicrwydd,* 38 *a helaethrwydd yr Eglwys.*

YR amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y byddaf Dduw i holl deuluoedd Iſrael ; a hwythau a fyddant bobl i mi.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y bobl y rhai a wedillwyd gan y cleddyf, a gafodd ffafor yn yr anialwch, pan aethym i beri llonyddwch iddo ef, ſef i Iſrael.

3 † Er yſtalm yr ymddangoſodd yr Arglwydd i mi, *gan ddywedyd*, a chariad tragywyddol i'th gerais ; am hynny ‡ tynnais di â thrugaredd.

4 Myfi a'th adeiladaf etto, a thi a adeiledir, o forwyn Iſrael ; yndrwſſi etto â'th * dympanau, ac a a'i allan gyd â'r chwarayddion dawns.

5 Ti a blenni ettto winllannoedd yn mynyddoedd Samaria ; y plan-wŷr a blannant, ac a'i † mwynhânt yn gyffredin.

6 Canys daw 'r dydd y llefa y gwiliwŷr ym mynydd Ephraim, codwch ac awn i fyny i Sion, at yr Arglwydd ein Duw.

7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, cenwch orfoledd i Jacob, a chrechwennwch ymlhith rhai pennaf y cenhedloedd ; cyhoeddwch, molwch, a dywedwch, ô Arglwydd, cadw dy bobl, gweddill Iſrael.

8 Wele, mi a'i harweiniaf hwynt o dîr y gogledd, ac a'i caſclaf hwynt o yſtlyſau y ddaiar, y dall, a'r cloff, y faichlog, ar hon ſydd yn eſcor, ar vnwaith gyd â hwynt : cynnulleidfa fawr a ddychwelant ymma.

9 Mewn wylofain y deuant, ac mewn ‡ toſturiaethau y dygaf hwynt, gwnaf iddynt rodio wrth ffrydiau dyfroedd, mewn ffordd vniawn, yr hon ni thrippiant ynddi : o blegit myfi ſydd dâd i Iſrael, ac Ephraim yw * fy nghyntafanedic.

10 Gwrandewch air yr Arglwydd, ô genhedloedd, a mynegwch yn yr ynyſoedd o bell, a dywedwch, yr hwn a waſcarodd Iſrael a'i caſcl ef, ac ai ceidw, fel bugail ei braldd.

11 O herwydd yr Arglwydd a waredodd Jacob, ac a'i hachubodd ef o law yr hwn *oedd* drêch nag ef.

12 Am hynny y deuant, ac a canant yn vchelder Sion, a hwy a redant at daioni yr Arglwydd, am wenith, ac am win, ac am olew, ac am heppil y defaid, a'r gwarthec : a'i henaid fydd fel * gardd ddyfradwy ac ni ofidiant mwyach.

13 Yna y llawenycha y forwyn yn y dawns, a'r gŵŷr ieuangc, a'r henaf-gwŷr ynghŷd : canys myfi a droaf eu galar yn llawenydd, ac a'i diddanaf hwynt, ac a'i llawenychaf o'i triſtwch.

* Eſa. 13. 8.
‡ Neu, *Ofn ſydd ac nid &c.*
* Joel. 2. 11. Amos. 5. 18. Zeph. 1. 15.
* Ezec. 34. 23. & 37. 24. Hoſ. 3. 5.
* Eſa. 41. 13. & 43. 5. & 44. 1, 2. Pen. 46. 28.
* Pſal. 6. 1. Pen. 10. 24. & 46. 28. 1 Neu, *Mſur.*
† Heb. *I rymma, neu, i waſcu.*
* Pen. 15. 18.
* Exod. 23. 22. Eſa. 41. 11.
‡ Neu, *Brneyn.*
* Pen. 24. 7. & 31. 33. & 32. 38. ‡ Pen. 23. 19, 20.
† Heb. *O bell.* ‡ Neu, *Yr eſtynnais drugaredd i ti.*
* Exod. 15. 20. Barn. 11. 34.
† Heb. *Cyfredinant.*
‡ Neu, *Vfaſor, neu, deſtyfadau.*
* Exod. 4. 21.
* Eſa. 58. 11.

14 Ac mi a ddivvellaf enaid yr offeiriaid â brasser: a'm pobl a ddigonir â'm daioni, medd yr Arglwydd.

* Math. 2. 18. 15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * llef a glywyd yn Ramah, cwynfan, ac ŵylofain chwerw, Rahel yn ŵylo am ei meibion, ni fynnei ei chyssuro am ei meibion, o herwydd nad oeddynt.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, attal dy lêf rhac ŵylo, a'th lygaid rhag dagrau; canys y mae tâl i'th lafur, medd yr Arglwyd, a hwy a ddychwelant o dîr y gelyn:

17 Ac y mae gobaith yn dy ddiwedd, medd yr Arglwydd; y dychwel dy blant iw brô eu hun.

18 Gan glywed y clywais Ephraim yn cwynfan *fel hyn*, cospaist fi, ac mi a gospwyd, fel llo heb y gynnefino â'r iau: dychwel di fi, ac myfi a ddychwelir; oblegit ti yw yr Arglwydd fy Nuw.

* Deut. 30. 2. 19 * Yn ddiau wedi i mi ddychwelyd, mi a edifarheais, ac wedi i mi ŵybod, mi a darewais *fy* morddwyd: myfi a gywilyddiwyd, ac a wradwyddwyd hefyd, am i mi ddwyn gwarth fy ieuenctid.

20 Ai mâb hôff gennif yw Ephraim? a'i plentyn hyfrydwch yw? canys er pan leferaisi yn ei erbyn ef, gan gofio y cofiaf ef etto: am hynny fy mherfedd a ruant am dano ef: gan drugarhau y trugarhâf wrtho ef, medd yr Arglwydd.

21 Cyfod it arwyddion ffordd, gosod i ti garneddau vchel: gosod dy galon tu a'r briffordd, y ffordd yr aethoft: dychwel forwyn Israel, dychwel i'th ddinasoedd hyn.

22 Pa hŷd yr ymgyrwydri ô ferch wrthnyfig o blegit yr Arglwydd a greawdd beth newyd ar y ddaiar; benyw a amgylcha ŵr.

23 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, dywedant etto y gair hwn yngwlâd Juda, ac yn ei dinasoedd, pan ddychwelwyf eu caethiwed hwynt; Yr Arglwydd a'th fendithio, trigfa cyfiawnder, mynydd sancteiddrwydd.

† Heb. *Rhai yn myned allan gyd a diadellau.* 24 Yna ardd-wŷr a † bugeiliaid a bresswyliant ynddi hi Juda, ac yn ei holl ddinasoedd ynghŷd.

25 O herwydd yr enaid deffrygiol a ddigonais, a phob enaid trist a lenwais.

26 Ar hyn y deffroais, ac yr edrychais, a melus oedd fy hun gennif.

27 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr hauaf dŷ Israel, a thŷ Juda, â hâd dyn, ac a hâd anifail.

28 Ac megis y gwiliais arnynt i ddiwreiddio, ac i dynnu i lawr, ac i ddinistrio, ac i ddifetha, ac i ddrygu; felly y gwiliaf arnynt, i adeiladu, ac i blannu medd yr Arglwydd.

* Ezec. 18. 2. 29 Yn y dyddiau hynny, ni ddywedant mwyach, y * tadau a fwyttasant rawn-win surion, ac ar ddannedd y plant y mae dingcod.

30 Ond pob vn a fydd farw am ei anwiredd ei hun, pob dŷn a'r a fwyttao rawn-win surion, ar ei ddannedd ef y bydd dingcod.

† Heb. 8. 8. 31 Wele, y * dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y gwnâf gyfammod newydd â thŷ Israel, ac â thŷ Juda:

32 Nid fel y cyfammod a wneuthum a'i tadau hwynt, ar y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt, iw dwyn allan o dîr yr Aipht; yr hwn gyfammod mau fu a ddarfu iddynt hwy ei ddidymmu, ‡ er fy mod i yn briod iddynt, medd yr Arglwydd:

‡ Neu, *A barhaws i yn briod iddynt* 33 Ond dymma y cyfammod a wnaf â thŷ Israel; Ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; myfi a roddaf fy ngyfraith o'i mewn hwynt, ac a'i scrifennaf hi yn eu calonnau hwynt, ac * mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwythau a fyddant yn bobl i mi. * Pen. 24. 7. & 30. 22.

34 Ac ni ddyscant mwyach bob vn ei gymydog, a phob vn ei frawd, gan ddywedyd, adnabyddwch yr Arglwydd: o herwydd * hwynt hwy oll o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt, a'm hadnabyddant medd yr Arglwydd: o blegit * mi a faddeuaf eu hanwiredd, a'i pechod ni chofiaf mwyach. * Esa. 54. 13. Joa. 6. 45. * Pen. 33. 8. Mic. 7. 18. Act. 10. 43.

35 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn ‡ sydd yn rhoddi ‡ yr haul yn oleuni dydd, defodau y lloer, a'r ser yn oleuni nôs; yr hwn ‡ sydd yn rhwygo yr * môr, pan rua ei donnau; Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw. ‡ Gen. 1. 16.

36 † Os cilia y defodau hynny o'm gŵydd i, medd yr Arglwydd, yna hâd Israel a baid a bod yn genhedl ger fy mron i yn dragywydd. † Esa. 51. 15.

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * os gellir mesur y nefoedd oddi vchod, a chwilio sylfaeni y ddaiar hyd ilod, minneu hefyd a wrthodaf holl hâd Israel, am yr hyn oll a wnaethant hwy, medd yr Arglwydd. * Esa. 54. 9. Pen. 33. 20. * Pen. 31. 22.

38 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr * adeiledir yddinas i'r Arglwydd, o dŵr Hananeel hyd borth y gongl. * Nehe. 1. 2.

39 A'r llinyn mesur â allan etto ar ei gyfeir ef, ar fryn Gareb, ac a amgylcha hyd Goath.

40 A holl ddyffryn y caleneddau, a'r lludw, a'r holl feusydd, hyd afon Cidron, hyd gongl porth y meirch tua 'r dwyrain, *a fydd* sancteiddi i'r Arglwydd; ni's diwreiddir, ac ni's dinistrir mwyach byth.

PEN. XXXII.

1 Jeremi, wedi ei garcharu gan Zedeciah am ei brophwydoliaeth, 6 yn prynu maes Hanameel. 13 Baruch yn rhaid iddo gadw 'r scrifennadau, megis yr arwyddion o ddychweliad y bobl. 16 Jeremi, yn ei weddi, yn achwyn wrth Dduw. 26 Duw yn scarbau y caethiwed am eu pechodau hwy, 36 ac yn addoi iddynt rasusol ddychweliad.

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd yn y ddecfed flwyddyn i Zedeciah frenin Juda; honno *oedd* y ddeunawfed flwyddyn i Nabuchodonosor.

2 Canys y pryd hynny yr oedd llu brenin Babilon yn gwarchae ar Jerusalem: a Jeremi y prophwyd ydoedd wedi cau arnaw ynghyntedd y carchar, yr hwn *oedd* yn nhŷ brenin Juda.

3 Canys Zedeciah brenin Judah a gaufai arno ef, gan ddywedyd, pa ham y prophwydi, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * we'e mi a roddaf y ddinas hon yn llaw brenin Babilon, ac efe a'i hennill hi. * Pen. 21. 10. & 29. 16. & 34. 2.

4 Ac ni ddiengc Zedeciah brenin Juda o law y Caldeaid, ond * efe a roddir yn ddiau yn llaw brenin Babilon, ac efe a ymddiddan ag ef enau yngenau, a'i lygaid ef a edrychant yn lygaid ynteu. * Pen. 34. 3.

5 Ac efe a arwain Zedeciah i Babilon, ac yno y bydd efe, hyd oni ymwelwyfi ag ef, medd yr Arglwydd: er i chwi ymladd â'r Caldeaid, ni lwyddwch.

6 A Jeremi a lefarodd, gair yr Arglwydd a ddaeth atafi, gan ddywedyd;

7 Wele

7 Wele Hanameel fâb Salum dy ewythr yn dyfod attat, gan ddywedyd, pryn i ti fy maes, yr hwn *ſydd* yn Anathoth, * o blegit i ti y *mae* cyfiawnder y pryniad iw brynu ef.

* Levit. 25. 24. Ruth. 4. 4.

8 Felly Hanameel mâb fy ewythr frawd fy nhâd a ddaeth attafi i gynteddy carchar-dŷ, yn ôl gair yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrthif; pryn attolwg fy maes *ſydd* yn Anathoth yn nhîr Benjamin, canys i ti y *mae* cyfiawnder yr etifeddiaeth, ac i ti y perthyn ei ollwng, pryn *ef* i ti yna y gwybûm mai gair yr Arglwydd *oedd* hwn.

9 Ac mi a brynais y maes oedd yn Anathoth, gan Hanameel fâb fy ewythr frawd fy nhâd, ac a bwyſais iddo yr arian, ſaith ſicl, a dêc darn o arian.

10 Ac mi a ſcrifennais *hyn* mewn llyfr, ac a'i ſeliais, cymmerais hefyd dyſtion, a phwyſais yr arian mewn cloriannau.

11 Yna mi a gymmerais lyfr y pryniad, ſef yr hwn oedd wedi ei ſelio *wrth* gyfraith a defod, a'r hwn oedd yn agored.

12 Ac mi a roddais lyfr y pryniad at Baruch fâb Neriah, fâb Maaſeiah, yngwydd Hanameel *mab* fy ewythr, ac yngwydd y tyſtion a ſcrifennaſant lyfr y prynedigaeth, yngwydd yr holl Iddewon oedd yn eiſtedd ynghyntedd y carchar-dŷ.

13 A mi a orchymynnais i Baruch yn eu gwydd hwynt, gan ddywedyd;

14 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Dnw Iſrael, cymmer y llyfrau hyn, *ſef* y llyfr hwn o'r pryniad, yr hwn ſydd ſeliedic, a'r llyfr agored hwn, a dôd hwynt mewn lleſtr pridd, fel y parhaont ddyddiau lawer.

15 O herwydd fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; tai a meuſydd, a gwinllannoedd a feddiennir etto, yn y wlâd hon.

16 Ac wedi i mi roddi llyfr y pryniad at Baruch fâb Neriah, myfi a weddiais ar yr Arglwydd, gan ddywedyd,

17 O Arglwydd Dduw, wele, ti a wnaethoſt y nefoedd a'r ddaiar, â'th fawr allu, ac â'th fraich eſtyngedic, nid oes dim ‡ rhy anhawdd i ti.

‡ Neu, *Cuddiedig rhagot.*

18 *Yr* wyt * yn gwneuthur trugaredd i filoedd, ac yn talu anwireddau tadau i fonwes eu meibion ar eu hôl hwynt: y Duw mawr cadarn, Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw.

* Exod. 34. 7. Deut. 5. 9. 10.

19 Mawr mewn cyngor, a gallucg ar weithred, (* canys *y mae* dy lygaid yn agored ar holl ffyrdd meibion dynion, i roddi i bôb vn yn ôl ei ffyrdd, ac yn ôl ffrwyth ei weithredoedd.)

* Job. 34. 21. Dihar. 5. 21. Pen. 16. 17.

20 Yr hwn a oſodaiſt arwyddion, a rhyfeddodau yngwlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn, ac yn Iſrael, ac ym myſc dynion eraill, ac a wnaethoſt i ti henw megis heddyw.

21 Ac a * ddygaiſt dy bobl Iſrael allan o dir yr Aipht, ag arwyddion, a rhyfeddodau, ac â llaw grêf, ac â braich eſtynnedic, ac ag ofn mawr:

* Exod. 6. 6. 2 Sam. 7. 23. 1 Cron. 17. 21.

22 Ac a roddaiſt iddynt y wlâd ymma, yr hon a dyngaiſt wrth eu tadau y rhoddit iddynt, *ſef* gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl.

23 A hwy a ddaethant i mewn, ac a'i meddiannaſant hi; ond ni wrandawſant ar dy lais, ac ni rodiaſant yn dy gyfraith; ni wnaethant ddim o'r hyn oll a orchymynnaiſt iddynt ei wneuthur: am hynny y peraiſt i'r holl niwed hyn ddigwydd iddynt.

24 Wele, ‡ pafriannau ergydiori a ddaeth at y ddinas, iw goreſcyn hi, a'r ddinas a roddir i law y Caldeaid, y rhai ſydd yn ymladd yn ei herbyn, o herwydd y cleddyf, a'r newyn, a'r haint; a'r hyn a ddywedaiſt ti, a gwpliawyd, ac wele ti a'i gweli.

‡ Neu, *Gwrthglawdd.*

25 A thi a'ddywedaiſt wrthif, ô Arglwydd Dduw, pryn i ti y maes ag arian, a chymmer dyſtion: gan fôd y ddinas wedi ei rhoddi i law y Caldeaid.

26 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, gan ddywedyd;

27 Wele, myfi *yw'r* * Arglwydd, Duw pôb cnawd; a oes dim ‡ rhy anhawdd i mi?

* Num. 16. 2.

28 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn rhoddi y ddinas hon yn llaw y Caldeaid, ac yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon, ac efe a'i hennill hi.

‡ Heb. *Cuddiegie rhagof?*

29 A'r Caldeaid y rhai a ryfalant yn erbyn y ddinas hon, a ddeuant, ac a ffagiant y ddinas hon â thân, ac a'i lloſcant hi, a'r * tai y rhai yr arogl-darthaſant ar eu penneu i Baal, ac y tywalltaſant ddiod-offrwm i ddurwiau dieithr, i'm digio i.

* Pen. 19. 13.

30 O blegit meibion Iſrael, a meibion Jûda oeddynt yn gwneuthur yn vnig yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg i, o'i mebyd: o herwydd meibion Iſrael a oeddynt yn vnig yn fy nigloni i â gweithredoedd eu dwylo, medd yr Arglwydd.

31 Canys i'm digoſaint, ac i'm llid, i bu y ddinas hon i mi, er y dydd yr adeiladaſant hi, hyd y dydd hwn, i beri ei ſymmud oddi ger bron fy wyneb:

32 Am holl ddrygioni meibion Iſrael, a meibion Jûda, y rhai a wnaethant i'm digio i, hwyntwy, eu brenhinoedd, eu tywyſogion, eu hoffeiriaid, a'i prophwydi, a gwŷr Jûda, a phreſſwyl-wŷr Jeruſalem.

33 *Er eu mai eu* dyſcu, * gan foreu godi i roddi addyſc *iddynt*, etto ni wrandawſant i gymmeryd athrawiaeth, eithr troeſant attafi eu gwarrau, ac nid eu hwyneban:

* Dihar. 1. 24. Pen. 7. 13. & 25. 3.

34 † Eithr goſodaſant eu ffieidd-dra yn y tŷ a galwir fy enw arno, iw halogi ef.

* Pen. 2. 27.

35 A hwy a adeiladaſant vchelfeydd Baal, y rhai ſydd yn nyffryn mâb Hinnom, i wneuthur iw * meibion, a'i merched fyned trwy *yr tân* i * Molech, yr hyn ni orchymynnais iddynt; ac ni feddyliodd fy ngalon iddynt wneuthur y ffieidd-dra hyn, i beri i Jûda bechu.

† Pen. 23. 11. * Pen. 7. 31. & 19. 5.. * Levit. 18. 21.

36 Ac yn awr am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, am y ddinas hon, am yr hon y dywedwch chwi, rhoddir hi i law brenin Babilon trwy y cleddyf, a thrwy newyn, a thrwy haint:

37 Wele, * myfi a'i cynhullaf hwynt, o'r holl diroedd, y rhai yn fy nig am llid, a'm ſorriant mawr y gyrrais hwynt iddynt; ac a'i dygaf yn eu hôl i'r lle hwn, ac a wnaf iddynt breſſwylio yn ddiogel.

* Deut. 30. 3.

38 A hwy a fyddant * yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwythau.

* Pen. 24. 7. & 30. 22. & 31. 33.

39 Ac mi a roddaf iddynt * vn galon, ac vn ffordd, i'm hofni † byth, er lles iddynt, ac iw meibion ar eu hôl.

* Ezec. 11. 19. † Heb. *yr holl dyddiau.*

40 Ac mi a wnâf â hwynt gyfammod tragywyddol, na throaf † oddi wrthynt, heb wneuthur lles iddynt; ac mi a oſodaf fy ofn yn eu calonnau, fel na chiliont oddi wrthif.

† Heb. *Oddi ar eu hôl hwynt.*

41 Ie mi a lawenychaf yn iddynt, gan wneuthur lles iddynt, ac mi a'i plannaf hwynt

† Heb. Duwn gwiriewedd, neu, meuyn ſicerwydd.

hwynt yn y tir hwn † yn ſiccr, ſ'm holl galon, ac am holl enaid.

42 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y dygais i ar y bobl hyn y c holl fawr ddrwg hyn ; felly y dygaf arnynt yr holl ddaioni a addewais iddynt.

43 A meuſydd a feddiennir yn y wlâd ymma, *am* yr hon yr ydych chwi yn dywedyd, anghyfannedd *yw* hi, heb ddŷn nac anifail ; yn llaw y Caldeaid y rhoddwyd hi.

44 Meuſydd a brynant am arian, ac a ſcrifennant mewn llyfrau, ac a ſeliant, ac a gymerant dyſtion yn nhir Benjamin, ac yn amgylchoedd Jeruſalem, ac yn ninaſoedd Juda, ac yn ninaſoedd y mynyddoedd, ac yn ninaſoedd y gwaſtad, ac yn ninaſoedd y deau : canys mi a ddychwelaf eu caethiwed hwynt, medd yr Arglwydd.

PEN. XXXIII.

1 *Duw yn addo i'r gaeth-glud reſuſol ddychweliad,* 8 *a llawen gyflwr,* 12 *a llywodraeth ddiyſtog,* 15 *a Chriſt, blaguryn cyfiawnder ;* 17 *Y parhâ'y brenhiniaeth a'i hoffeiriadaeth,* 22 *a ſiccrwydd o hâd bendigedig.*

GAir yr Arglwydd hefyd a ddaeth at Jeremi yr ailwaith, (ac efe etto * yn garcharor ynghynnedd y carchar-dŷ) gan ddywedyd,

* Pen. 32. 2, 3.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'i † gwnaeth, yr Arglwydd yr hwn a'i luniodd, iw ſiccrhau ; yr Arglwydd *yw* ei enw :

† Eſa. 37. 26.

3 Galw arnaſ, ac mi a'th attebaf, ac a ddangoſaf i ti ‡ *berthau* mawrion, a † chedyrn, y rhai nis gwyddoſt.

‡ Neu, *Ditgel.*

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, am dai y ddinas hon, ac am dai brenhinoedd Juda, y rhai a ddiniſtriwyd â * phirianau rhyfel, ac â chleddyf :

* Pen. 32. 24.

5 Y maent yn dyfod i ymladd â'r Caldeaid, ond lw llenwi â chelanedd dynion, y rhai a leddais yn fy llid a'm digoſaint, ac am i mi guddio fy wyneb oddi wrth y ddinas hon, am ei holl ddrygioni hwynt.

6 Wele, myfi a ddygaf iddi hi iechyd a meddiginiaeth, ac mi a'i meddiginiaethaf hwynt, ac a ddatcuddiaf iddynt amlder o heddwch a gwirioned.

7 Ac mi a ddychwelaf gaethiwed Juda, a chaethiwed Iſrael, ac mi a'i hadeiladaf hwynt, megis yn y dechreuad.

8 Ac mi a'i puraf hwynt oddi wrth eu holl anwiredd a bechaſant i'm herbyn, ac * mi a faddeuaf iddynt eu holl bechodau, *drwy* y rhai y pechaſant i'm herbyn, a *thrwy* y rhai y troſeddaſant yn fy erbyn.

* Pen. 31. 3. Mic. 7. 18.

9 A *byn* ſydd i mi yn enw llawenydd, yn glôd ac yn ogoniant, a flaen holl genhedloedd y ddaiar, y rhai a glywant yr holl ddaioni yr ydwyfi yn ei wneuthur iddynt : a hwythau a ofnant, ac a grynant am yr holl ddaioni, a'r holl lwyddiant yr ydwyfi yn eu gwneuthur i'r *ddinas* hon.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, clywir etto yn y lle hwn, (*am* yr hwn y dywedwch, anialwch yw efe heb ddŷn, ac heb anifail, yn ninaſoedd Juda, ac yn heolydd Jeruſalem, y rhaſ a wnaed yn anghyfannedd, heb ddŷn a heb breſwylwr, a heb anifail)

* Pen. 7. 34. & 16. 9.

11 * Llêf gorfoledd, a llêf llawenydd, llêf y priodfab, a llêf y briodferch, llêf rhai yn dywedyd, * molwch Arglwydd y lluoedd, o herwydd daioni yw yr Arglwydd, o blegit ei drugaredd *a bery* yn dragywyddllêf rhai yn dwyn offrwm moliant i dŷ'r Arglwydd : canys mi a ddychwelaf gaethiwed y wlâd, megis yn y dechreuad, medd yr Arglwydd.

* 1 Cron. 16. 8. Pſal. 105. 9. Eſa. 12. 4.

12 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, bydd etto yn y lle ymma, yr hwn ſydd anghyfanneddol heb ddŷn, a heb anifail, ac yn ei holl ddinaſoedd, drigfa bugeiliaid yn corlannu y praidd.

13 Yn ninaſoedd y mynydd, yn ninaſoedd y gwaſtad, ac yn ninaſoedd y deau, ac yngwlâd Benjamin, ac yn amgylchoedd Jeruſalem, ac yn ninaſoedd, Juda, yr â defaid etto, tan law yr hwn ſy 'n eu rhifo, medd yr Arglwydd.

14 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, fel y cyflawnwyſ y peth daionus a addewais i dŷ Iſrael, ac i dŷ Juda.

15 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, i paraf * i flaguryn cyfiawnder flaguro i Ddafydd, ac efe a wna farn, a chyfiawnder yn y tîr.

* Pen. 23. 5. Eſa. 11. 1. & 42.

16 Yn y dyddiau hynny Juda a waredir, a Jeruſalem a breſſwylia yn ddiogel, a hwn *yw 'r enw* y gelwir ef, ‡ yr Arglwydd ein cyfiawnder.

‡ *Jehwah tſidcnu.*

17 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, * ni † phalla i Ddafydd ŵr yn eiſtedd ar frenhin-faing tŷ Iſrael ;

* 2 Sam. 7. 16. 1 Bren. 2. 4.

18 Ac ni phalla i'r offeiriaid y Leſiaid, ŵr ger fy mron i, i offrymmu poeth offrwm, ac † offrymmu bwyd offrwm, ac ſ wneuthur aberth yn dragywydd.

† Heb. *thorrir ymaith oddiwrth Ddafydd.*

19 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi, gan ddywedyd,

20 Fel hyn y dywed yr Arglwyd, * os gellwch ddiddymmu fy ngyfammod â'r dydd, a'm cyfammod a'r nôs, ac na byddo dydd a nôs yn eu hamſer.

* Pen. 31. 36. Eſa. 54. 9.

21 Yna y diddymmir fy nghyfammod â Dafydd fy ngwâs, na byddo iddo fâb yn teyrnaſu ar ei deyrn-gadair eſ, ac a'r Leſiaid yr offeiriaid fy gweinidogion.

22 Megis * na ellir cyfrif llu y nefoedd, ac na ellir meſur tyfod y môr ; felly myfi a amlhâf hâd Dafydd fy ngwâs, a'r Leſiaid y rhai ſydd yn gweini i mi.

* Pen. 31. 37.

23 Hefyd, gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi, gan ddywedyd,

24 Oni weli di pa beth y mae y bobl hyn yn ei leſaru, gan ddywedyd, y ddau deulu a ddewiſodd yr Arglwydd, efe a'i gwrthododd hwynt ? felly y dirmygaſant fy mhobl, fel nad ydynt mwyach yn genedl, yn eu golwg hwynt.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, os fy nghyfammod â'r dydd, ac a'r nôs ni *ſaif, ac oni* oſodais i ddefodau y nefoedd a'r ddaiar,

26 Yna hâd Jacob a Dafydd fy ngwâs a wrthodaſi, fel na chymmerwyf o'i hâd ef lywodraeth-wŷr ar hâd Abraham, Iſaac ac Jacob : canys mi a ddychwelaf eu caethiwed hwynt, ac a drugarhâf wrthynt.

PEN. XXXIV.

1 *Jerami yn prophwydo caethiwed Zedeciah, a'r ddinas.* 8 *Y tywyſogion a'r bobl, wedi yddynt ryddhau eu caeth-weiſion, yngwrth-wyneb i gyfammod Duw, yn eu cymmeryd hwy dracheſn.* 12 *Jeremi am eu hanufydd-dod, yn eu rhoddi hwy a Zedeciah, yn nwylo eu gelynion.*

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwyd, (pan oedd * Nabuchodonoſor brenin Babilon a'i holl lû, a holl deyrnſoedd y ddaiar, *y rhai oedd* tan lywodraeth ei law

* 2 Bren. 25. 1 &c. Pen 52. 1.

law ef, a'r holl bobloedd, yn rhyfela yn erbyn Jerusalem, ac yn erbyn ei holl ddinasoedd hi,) gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, dôs a llefara wrth Zedeciah frenin Juda, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arg-
*2 Cron. 36. 19. lwydd; * wele fi yn rhoddi y ddinas hon i law brenin Babilon, ac efe a'i llysc hi â thân:

3 Ac ni ddiengi ditheu o'i law ef, canys
* Pen. 32. 4. diau * i'th ddalir, ac i'th roddir i law ef, a'th lygaid ti a gânt weled llygaid brenin Babilon, a'i enau ef a ymddiddan â'th enau di, a thithau ai i Babilon.

4 Er hynny, o Zedeciah, brenin Juda, gwrando air yr Arglwydd; fel hyn y dywed yr Arglwydd am danat ti, ni byddi di farw drwy yr cleddyf:

5 Mewn heddwch y byddi farw, a hwy a loscant *bêr-aroglau* i ti, fel y lloscwyd i'th dadau, y brenhinoedd gynt, y rhai a fu o'th flaen di, a hwy a alarant am danat ti, *gan ddywedyd*, ôh arglwydd: canys myfi a ddywedais y gair, medd yr Arglwydd.

6 Yna Jeremi y prophwyd a lefarodd wrth Zedeciah frenin Juda, yr holl eiriau hyn, yn Jerusalem,

7 Pan oedd llu brenin Babilon yn rhyfela yn erbyn Jerusalem, ac yn erbyn holl ddinasoedd Juda, y rhai a adawsid, yn erbyn Lachis, ac yn erbyn Azecah: canys y dinasoedd caerog hyn a adawsid o ddinasoedd Juda.

8 Y gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, wedi i'r brenin Zedeciah wneuthur cyfammod â'r holl bobl *oedd* yn Je-
* Exod. 21. 2. rusalem, am gyhoeddi iddynt * rydd-did,

9 I ollwng o bob vn ei wasanaeth-wr, a phob vn ei wasanaeth-ferch, *y rhai fyddent* Hebread, neu Hebrees, yn rhyddion, ac na cheisiei neb wasanaeth ganddynt, *sef* gan ei frawd o Iddew.

10 A phan glybu yr holl bennaethiaid, a'r holl bobl, y rhai a aethant i'r cyfammod, am ollwng o bob vn ei wasanaeth-wr, a phob vn ei wasanaeth-ferch, yn rhyddion, fel na cheisient wasanaeth ganddynt mwyach: yna hwy a wrandawsant, ac a'i gollyngasant ymmaith.

11 Ond wedi hynny yr edifarhaodd arnynt, a hwy a ddygasant yn eu hôl eu gweision, a'i morwynion, y rhai a ollyngasent yn rhyddion, ac a'i caethiwasant hwy yn weision, ac yn forwynion.

12 Am hynny y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

13 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, mi a wneuthum gyfammod â'ch tadau chwi, y dydd y dygais hwynt allant o dir yr Aipht, o dŷ y caethiwed, gan ddywedyd:

14 Ym mhen * saith mlynedd, gollyngwch
* Exod. 21. 2. Deut. 15. 12. bob vn ei frawd o Hebread, yr hwn a ‡ werthwyd i ti, ac a'th wasanaethodd chwe blynedd; gollwng ef yn rhydd oddi wrthit; eithr ni wrandawodd eich tadau arnaf, ac ni ogwyddasant eu clustiau.

‡ Neu, *Ymwerthodd.*

15 A chwithau a gymmerasech edifeirwch heddyw, ac a wnaethech yr hyn oedd vniawn yn fy ngolwg, am gyhoeddi rhydd-did bob vn i'w gymydog, a chwi a wnaethech gyfammod yn fy ngwydd i, yn y tŷ y gelwir fy enw arno.

16 Ond chwi a ddychwelasoch, ac a halogasoch fy enw, ac a ddygasoch yn eu hôl bob vn ei wasanaeth-wr, a phob vn ei wasanaeth-ferch, yr rhai a ollyngasech yn rhyddion, wrth eu hewyllys eu hun: a caethiwasoch hwynt hefyd i fod yn weision, ac yn forwynion i chwi.

17 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni wrandawsoch arnafi, gan gyhoeddi rhydd-did bob vn iw frawd, a phob vn iw gymmydog: wele fi yn cyhoeddi i'ch erbyn, medd yr Arglwydd, rydd-did i'r cleddyf, i'r haint, ac i'r newyn, ac mi † a wnâf eich *symmud chwi i holl deyrnasoedd y ddaiar.

† Heb. *A chr rhoddaf yn symmudiad.* Deut. 28. 62. Pen. 29. 18.

18 Ac mi a roddaf y dynion a droseddodd fy nghyfammod, y rhai ni chwplasant eiriau y cyfammod y gwnaethant ger fy mron, wedi iddynt fyned rhwng rhannau y llô, * yr hwn a hollasent yn ddau,

* Gen. 15. 10.

19 Tywysogion Juda, a thywysogion Jerusalem yr stafellyddion a'r offeiriaid, holl bobl y wlâd, y rhai a aethant rhwng rhannau y llô,

20 Ie mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw eu gelynion, ac yn llaw y rhai sydd yn ceisio eu henioes; * a'i celain fydd yn fwyd i ehediaid y nefoedd.

* Pen. 7. 33. & 16. 4.

21 Ac mi a roddaf Zedeciah frenin Juda, a'i dywysogion, i law eu gelynion, ac i law y rhai sy yn ceisio eu henioes, ac yn llaw llu brenin Babilon, y rhai a aethant i fynu oddiwrthych.

22 Wele, mi a orchymynnaf, medd yr Arglwydd, ac a wnâf iddynt drei yn ôl at y ddinas hon, a hwy a ryfelant yn ei herbyn hi, ac a'i goresgynnant hi, ac a'i lloscant hi â thân: ac mi a wnâf ddinasoedd Juda yn anghyfannedd heb breswylydd.

PEN. XXXV.

1 Trwy ddangos vfydd-dod y Rechabiaid, 12 Y mae Jeremi yn barnu ar anufydd-dod yr Iuddewon. 18 Duw yn bendithio y Rhechabiaid am eu hyfydd-dod.

Y Gair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd * yn nyddiau Jehoiacim * Pen. 27. 1. mâb Josiah brenin Juda, gan ddywedyd;

2 Dôs di i dŷ y Rhechabiaid, a llefara wrthynt, a phâr iddynt ddyfod i dŷ yr Arglwydd, i vn o'r stafelloedd, a dôd iddynt win iw yfed.

3 Yna myfi a gymmerais Jaazaniah, fâb Jeremiah, fâb Habaziniah, a'i frodyr, a'i holl feibion, a holl deulu y Rhechabiaid.

4 Ac mi a'i dugym hwynt y dŷ yr Arglwydd, i stafell meibion Hanan fâb Igdaliah, gwr i Dduw; yr hon oedd wrth stafell y tywysogion, yr hon sydd goruwch stafell Maaseiah mâb Salum ceidwad y † drws.

† Heb. *Rhiniog*, neu, *dresfa.*

5 Ac mi a roddais ger bron meibion tŷ y Rechabiaid, phiolau yn llawn o win, a chwpanau: ac mi a ddywedais wrthynt, yfwch win.

6 Ond hwy a ddywedasant, nid yfwn ni ddim gwin, o herwydd Jonadab mâb Rechab ein tâd, a roddodd i ni orchymyn, gan ddywedyd; nac yfwch win, na chwychwi, nâ'ch plant yn dragywydd.

7 Nac adeiledwch dŷ, ac na heuwch hâd, ac na phlennwch win-llan, ac na fydded gennwch chwi: ond mewn pebyll y preswylwch, eich holl ddyddiau, fel y byddoch chwi fyw ddyddiau lawer ar wyneb y ddaiar, lle yr ydych yn ddieithriaid.

8 Ac nyni a wrandawsom ar lais Jonadab mâb Rechab ein tâd, am bôb peth a orchymynnodd efe i ni; nad yfem ni win ein holl ddyddiau, nyni ein gwragedd, ein meibion, a'n merched;

2 Ac

9 Ac nad adeiladem i ni dai iw preſſwylio, ac nid oes gennim na gwin-llan, na maes, na hâd.

10 Eithr trigo a wnaethom mewn pebyll; a gwrandaw, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd Jonadab ein tâd i ni.

11 Ond pan ddaeth Nabuchodonoſor brenin Babilon i fynu i'r wlâd, nyni a ddywedaſom, deuwch, ac awn i Jeruſalem, rhac llu y Caldeaid, a rhac llu yr Aſſyriaid; ac yn Jeruſalem yr ydym ni yn preſſwylio.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, gan ddywedyd,

13 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, dôs, a dywed wrth wŷr Juda, ac wrth breſſwyl-wŷr Jeruſalem; oni chymmerwch chwi addyſc, i wrando ar fy ngeiriau, medd yr Arglwydd?

14 Geiriau Jonadab mâb Rechab, y rhai a orchymynnodd eſe iw feibion, nad yfent win, a gyflawnwyd; canys nid yfant hwy *win* hyd y dydd hwn; ond hwy a wrandawant ar orchymyn eu tâd: a minneu a ddywedais wrthych chwi, gan godi yn foreu, a llefaru, ond ni wrandawſoch arnaf.

15 Myfi a anfonais hefyd attoch chwi fy holl weiſion y prophwydi, gan godi yn foreu ac anfon, gan ddywedyd, * dychwelwch yn awr bawb oddi wrth ei ffordd ddrwg, a gwellhewch eich gweithredoedd, ac nac ewch yn ôl duwiau dieithr, iw gwaſanaethu hwynt; a chwi a drigwch yn y wlâd yr hôn a roddais i chwi, ac i'ch tadau; ond ni ogwyddaſoch eich cluſtiau, ac ni wrandawſoch arnaf.

* Pen. 18. 11. & 25. 5.

16 Gan i feibion Jonadab mâb Rechab gyflawni gorchymyn eu tâd, yr hwn a orchymynnodd eſe iddynt; ond y bobl ymma ni wrandawſant arnaf.

17 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, Duw Iſrael, wele fi yn dwyn ar Juda, ac ar holl drigolion Jeruſalem, yr holl ddrwg a leferais yn eu herbyn: o herwydd i mi ddywedyd wrthynt, ond ni wrandawſant, a galw arnynt, ond nid attebaſant.

18 A Jeremi a ddywedodd wrth dŷ'lwyth y Rechabiaid, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; o herwydd i chwi wrando ar orchymyn Jonadab eich tâd, a chadw ei holl orchymynion eſ, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd eſe i chwi:

19 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; † ni phalla i Jonadab fâb Rechab, ŵr i ſefyll ger ſy mron i yn dragywydd.

† Heb. *Ni thorrir ymaith i Jonadab.*

PEN. XXXVI.

1 Jeremi yn peri i Baruch ſcrifennu ei brophwydoliaeth eſ, ŷ a'i darllein ar gyhoedd. 11 Y tywyſogion wedi cael gwybodaeth o hynny trwy Micaiah, yn anfon Jehudi i gyrchu y llyfr, ac yn ei ddarllen: 19 Yn erchi i Baruch ymguddio, eſe a Jeremi. 20 Y brenin Jehoiacim wedi clywed ſôn am y llyfr, yn gwrando peth o honaw, ac yn ei loſci eſ. 27 Jeremi yn adrodd ei forn eſ. 32 Baruch yn ſcrifennu y llyfr o newydd.

AC yn y *bedwaredd flwyddyn i Jehoiacim fâb Joſiah frenin Juda, y daeth y gair hwn oddiwrth yr Arglwydd at Jeremi, gan ddywedyd;

* Pen. 25. 1.

2 Cymmer i ti blyg llyfr, ac ſcrifenna ynddo, yr holl eiriau a leferais i wrthyt yn erbyn Iſrael, ac yn erbyn Juda, ac yn erbyn yr holl genhedloedd, o'r dydd y lleferais i wrthit ti, er dyddiau Joſiah hyd y dydd hwn.

3 Fe allai pan glywo tŷ Juda yr holl ddrwg, yr ydwyfi yn amcanu eu wneuthur iddynt, y dychwelant bob yn o'i ffordd drygionus, fel y maddeuwyf eu hanwiredd a'i pechod.

4 Yna Jeremi a alwodd Baruch fâb Neriah, a Baruch a ſcrifennodd o enau Jeremi holl eiriau yr Arglwydd, y rhai a lefaraſei eſe wrtho, mewn plyg llyfr.

5 A Jeremi a orchymynnodd i Baruch, gan ddywedyd; caewyd arnaſi, ni allaſi fyned i dŷ yr Arglwydd.

6 Am hynny dôs di, a darllein o'r llyfr a ſcrifennaiſt o'm genau, eiriau yr Arglwydd, lle y clywo y bobl, *yn* nhŷ yr Arglwydd, ar y dydd ympryd: a lle y clywo holl Juda hefyd, y rhai a ddelont o'i dinaſoedd, y darllenni di hwynt.

7 Fe allei y † daw eu gweddi hwynt ger bron yr Arglwydd, ac y dychwelant bob yn o'i ffordd ddrygionus; canys mawr *yw* yr llid, a'r digoſaint, a draethodd yr Arglwydd yn erbyn y bobl hyn.

† Heb. *I cwymp eu deiſyfiad,*

8 Felly Baruch mâb Neriah a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Jeremi y prophwyd iddo, gan ddarllen o'r llyfr eiriau yr Arglwydd, *yn* nhŷ yr Arglwydd.

9 Ac yn y bummed flwyddyn i Jehoiacim fâb Joſiah brenin Juda, ar y nawfed mis, y cyhoeddaſant ympryd ger bron yr Arglwydd, i'r holl bobl yn Jeruſalem, ac i'r holl bobl a ddaethant o ddinaſoedd Juda i Jeruſalem.

10 Yna Baruch a ddarllenodd o'r llyfr eiriau Jeremi, *yn* nhŷ'r Arglwydd, yn ſtafell Gemariah mâb Saphan yr ſcrifennydd, * yn y cyntedd vchaf, wrth ddrws porth newydd tŷ yr Arglwydd, lle y clybu yr holl bobl.

* Pen. 26. 10.

11 Pan glybu Micaiah mâb Gemariah fâb Saphan, holl eiriau yr Arglwydd allan o'r llyfr;

12 Yna eſe a aeth i wared i dŷ y brenin, i ſtafell yr ſcrifennydd, ac wele yr holl dywyſogion oedd yno yn eiſtedd; *ſef* Eliſama yr ſcrifennydd, a Delaiah mâb Semaiah, ac Elnathan mâb Achbor, a Gemaria mâb Saphan, a Zedeciah mâb Hananiah, a'r holl dywyſogion.

13 A Micaiah a fynegodd iddynt yr holl eiriau a glywſei eſe, pan ddarllennaſei Baruch y llyfr lle y clybu y bobl.

14 Yna yr holl dywyſogion a anfonaſant Jehudi, fâb Nethaniah, fâb Selemiah, fâb Cuſi, at Baruch, gan ddywedyd cymmer yn dy law y llyfr, y darllennaiſt allan o honaw lle y clybu y bobl, a thyred: felly Baruch mâb Neriah a gymmerodd y llyfr yn ei law, ac a ddaeth attynt.

15 A hwy a ddywedant wrtho, eiſtedd yn awr, a darllen eſ lle y clywom ni: felly Baruch a'i darllenodd lle y clywſant hwy.

16 A phan glywſant yr holl eiriau, hwy a ofnaſant bawb gyd â'i gilydd; a hwy a ddywedaſant wrth Baruch, gan fynegi mynegwn yr holl eiriau hyn i'r brenin.

17 A hwy a ofynnaſant i Baruch, gan ddywedyd, mynega i ni yn awr, pa fodd yr ſcrifennaiſt ti yr holl eiriau hyn o'i enau eſ?

18 Yna Baruch a ddywedodd wrthynt, eſe a draethodd yr holl eiriau hyn wrthiſi â'i enau; a minneu a'i ſcrifennais *hwynt* yn y llyfr ac inc.

19 Yna y tywyſogion a ddywedaſant wrth Baruch, dôs ac ymguddia, ti a Jeremi, ac na wypo neb pa le *y byddoch chwi.*

20 A hwy a aethant at y brenin i'r cyntedd (ond hwy a gadwaſant y llyfr yn ſtafell Eliſama yr ſcrifennydd) ac a fynegaſant yr holl eiriau, lle y clybu y brenin.

21 A'r brenin a anfonodd Jehudi, i gyrchu y llyfr; ac efe a'i dug ef o ſtafell Eliſama yr ſcrifennydd, a Jehudi a'i darllenodd lle y clybu y brenin, a lle y clybu yr holl dywyſogion oedd yn ſefyll yn ymyl y brenin.

22 A'r brenin oedd yn eiſtedd yn y gaiaf-dŷ, a'r y nawfed mis, a thân wedi ei gynneu ger ei fron.

23 A phan ddarllennaſai Jehudi dair dalen, neu bedair, *yna* efe a'i torrodd â chyllell ſcrifennydd, ac a'i bwriodd i'r tân *oedd* yn yr aelwyd, nes darfod yr holl lyfr gan y tân oedd ar yr aelwyd.

24 Etto nid ofnaſant, ac ni rwygaſant eu dillad, na'r brenin, nac yr vn o'i weiſion, y rhai a glywſant yr holl eiriau hyn.

25 Etto Elnathan, a Delaiah, a Gemariah, a ymbiliaſant â'r brenin na loſcei efe y llyfr; ond ni wrandawai efe arnynt.

26 Ond y brenin a orchymynnodd i Jerameel fâb ‡ Hammelech, a Seraiah fâb Azriel, a Selemiah fâb Abdiel, ddala Baruch yr ſcrifennydd, a Jeremi y prophwyd: ond yr Arglwydd a'i cuddiodd hwynt.

‡ Neu, y brenhin.

27 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi, (wedi i'r brenin loſci y llyfr, a'r geiriau a ſcrifennaſei Baruch o enau Jeremi,) gan ddywedyd;

28 Cymmer i ti etto llyfr arall, ac ſcrifenna arno yr holl eiriau cyntaf, y rhai oedd yn y llyfr cyntaf, yr hwn a loſcodd Jehoiacim brenin Juda:

29 A dywed wrth Jehoiacim frenin Juda, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ti a loſcaiſt y llyfr hwn, gan ddywedyd, pa ham yr ſcrifennaiſt ynddo, gan ddywedyd; diau y daw brenin Babylon, ac a anrheithia y wlâd hon: ac efe a wna y dŷn ac i anifail ddarfod o honi?

30 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd am Jehoiacim frenin Juda; ni bydd ddo ef a eiſteddo ar frenin-faingc Dafydd; a'i * gelain ef a fwrir allan i wres y dydd, ac i rew y nôs.

* Jere. 22. 19.

31 Ac mi a ymwelaf ag ef, ac a'i hâd, ac â'i weiſion, am eu hanwiredd; ac mi a ddygaf arnynt hwy, ac ar drigolion Jeruſalem, ac ar wŷr Juda, yr holl ddrwg a leferais iw herbyn; ond ni wrandawſant.

32 Yna Jeremi a gymmerth llyfr arall, ac a'i rhoddodd at Baruch fâb Neriah yr ſcrifennydd, ac efe a ſcrifennodd ynddo o enau Jeremi holl eiriau y llyfr a loſcaſei Jehoiacim brenin Juda yn tân: a chwanegwyd attynt eiriau lawer fel hwythau.

PEN. XXXVII.

1 *Wedi darfod i'r Aiphtiaid yrru y Caldeaid ymaith, o warchae ar Jeruſalem, y mae brenin Zedeciah yn anfon at Jeremi i weddio tros y bobl. 6 Jeremi yn prophwydo y dychwelai y Chaldeaid, ac y gorchfygent. 11 Ei ddal ef megys ffoadur, a'i faeddu, a'i garcharu. 16 Y mae efe yn ſiccrhau Zedeciah o'r coethiwed: 18 Yr ymbyl am gael ei ollwng yn rhydd, ac yn cael peth ſſafor.*

* 2 Bren. 24. 17. 2 Cron. 36. 10. Pen. 22. 24. & 52. 1.

A'R brenin Zedeciah * mâb Joſiah a deyrnaſodd yn lle Coniah fâb Jehoiacim, yr hwn a wnaeth Nabuchodonoſor brenin Babylon, yngwlâd Juda.

2 Ond ni wrandawodd efe, na'i weiſion, na phobl y tîr, ar eiriau yr Arglwydd, y rhai a draethodd efe trwy law Jeremi y prophwyd.

3 A'r brenin Zedeciah a anfonodd Jehucal fâb Selemiah, a Sephaniah fâb Maaſeiah yr offeiriad, at Jeremi y prophwyd, gan ddywedyd; gweddia atolwg droſom ni ar yr Arglwydd ein Duw.

4 A Jeremi oedd yn myned i mewn ac allan ym myſc y bobl: canys ni roddaſent hwy ef *etto* yn y carchar-dŷ.

5 A llu Pharao a ddaethei allan o'r Aipht; a phan glybu y Caldeaid oedd yn gwarchae ar Jeruſalem, ſôn am danynt, hwy a aethant ymaith oddi wrth Jeruſalem.

6 Yna gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi y prophwyd, gan ddywedyd,

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw Iſrael, fel hyn y dywedwch chwi wrth ſrenin Juda, yr hwn a'ch anfonodd chwi attaſi, y ymofyn â mi; wele, llu Pharao, yr hwn a daeth allan yn gynhorthwy i chwi, a ddychwel iw wlâd ei hun i'r Aipht.

8 A'r Caldeaid a ddychwelant, ac a ryfelant yn erbyn y ddinas hon, ac a'i hennillant, ac ai loſcant â thân.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na thwyllwch † eich hunain, gan ddywedyd; diau yr â y Caldeaid oddi wrthym ni, o blegit nid ânt hwy.

† Heb. *Rieh enefdiau.*

10 Canys pe tarawech chwi holl lu y Caldeaid, y rhai ſydd yn rhyfela i'ch herbyn, ſef *na* weddillid o honynt *onid* gwŷr † archolledic, *etto* hwy a gyſodent bôb vn yn ei babell, ac a loſcent y ddinas hon â thân.

† Heb. *Wedi eu trywanu.*

11 A phan aeth llu y Caldeaid † ymmaith oddi wrth Jeruſalem, rhac llu Pharao;

† Heb. *I fyny.*

12 Yna Jeremi a aeth allan o Jeruſalem, i fyned y wlâd Benjamin, y ‡ ymlithro oddi yno ynghanol y bobl.

‡ Neu, *Ymneillduo.*

13 A phan oedd efe ym mhorth Benjamin, yr *oedd* yno hên ſwyddog, a'i enw ef *oedd* Iriah, mâb Selemiah, fâb Hananiah; ac efe a ddaliodd Jeremi y prophwyd, gan ddywedyd, cilio at y Caldeaid yr wyt ti.

14 Yna y dywedodd Jeremi, † nid gwir, nid ydwyſi yn cilio at y Caldeaid; ond ni a wrandawei efe arno: felly Iriah a ymaflodd yn Jeremi, ac a'i dygodd ef at y tywyſogion.

† Heb. *Gelwydd.*

15 Am hynny y tywyſogion a ddigiaſant wrth Jeremi, ac a'i tarawſant, ac a'i rhoddaſant yn y carchar-dŷ, yn nhŷ Jonathan yr ſcrifennydd; o herwydd hwnnw a wnaethent hwy yn garchar-dŷ.

16 Pan ddaeth Jeremi i'r daiar-dŷ, ac i'r ‡ cabanau; ac *wedi* i Jeremi aros yno ddyddiau lawer:

‡ Neu, *Celloedd.*

17 Yna y brenin Zedeciah a anfonodd, ac a'i cymmerodd ef allan; a'r brenin a ofynnodd iddo yn gyfrinachol yn ei dŷ ei hun, ac a ddywedodd; a oes gair oddi wrth yr Arglwydd? a dywedodd Jeremi, oes; canys tydi *eb efe*, a roddir yn llaw brenin Babilon.

18 Jeremi hefyd a ddywedodd wrth y brenin Zedeciah, pa berhod a wneuthum i i'th erbyn di, neu yn erbyn dy weiſion, neu yn erbyn y bobl hyn, pan i'm rhoddaſoch yn y carchar-dŷ?

19 Pa le *y mae* eich prophwydi a brophwyddaſant i chwi, gan ddywedyd, ni ddaw brenin Babilon i'ch erbyn, nac yn erbyn y wlâd hon?

† Heb. *Cwymped* 20 Ac yn awr yn gwrando atolwg, o fy arglwydd frenin, atolwg † deued fy ngweddi ger dy fron: fel na pharech i mi ddychwelyd i dŷ Jonathan yr ſcrifennydd, rhac fy marw yno.

21 Yna y brenin Zedeciah a orchymynnodd addyn hwy roddi Jeremi ynghyntedd y carchar-dŷ, a rhoddi iddo ef deiſen o fara beunydd, o heol y pobyddion, nes darfod yr holl fara yn y ddinas. Felly Jeremi a arhoſodd ynghyntedd y carchar-dŷ.

PEN. XXXVIII.

1 Jeremi ar gam-achwyn yn cael ei ſoddi i ddalar-dŷ Malchiah; y Ac Ebedmelech yn cael peth rhydd-did iddo ef. 14 Jeremi trwy ymddiddan cyſrinachol, yn cyngbori i'r brenhin achub ei einioes trwy ymroi: 24 A rhoddy archiad y brenhin yn celu yr ymddiddan hwnnw oddi wrth y tywyſogion.

YNa Sephatiah mab Mattan, a Gedaliah mab Paſhur, a Jucal mab Selemiah, a Phaſhur * mab Malchiah, a glywſant y geiriau a draethaſei Jeremi wrth yr holl bobl, gan ddywedyd;

* Jere. 21. 1.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * yr hwn a arhoſo yn y ddinas hon, a fydd farw trwy 'r cleddyf, trwy newyn, a thrwy haint; ond y neb a elo allan at y Caldeaid, a fydd byw; canys ei einioes fydd yn ſclyfaeth iddo, a byw fydd.

* Pen. 21. 9.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y ddinas hon a roddir yn ddiau yn llaw llû brenin Babylon, yr hwn a'i hennill hi.

4 Yna y tywyſogion a ddywedaſant wrth y brenin, rhodder attolwg y gŵr hwn i farwolaeth, o blegit fel hyn y mae efe yn gwanhau dwylo y rhyfel-wŷr a adawyd yn y ddinas hon, a dwylo yr holl bobl, wrth ddywedyd wrthynt yn ôl y geiriau hyn: o herwydd nid yw y gŵr hwn yn ceiſio † lliwddiant i'r bobl hyn, onid niwed.

† Heb. *Heddwch.*

5 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd, wele ef yn eich llaw chwi; canys nid yw y brenin ŵr a ddichon ddim yn eich erbyn chwi.

6 Yna hwy a gymmeraſant Jeremi, ac ai bwriaſant ef i ddalar-dŷ Malchiah mab ‡ Hammelech, yr hwn oedd ynghyntedd y carchar-dŷ: a hwy a ollyngaſant Jeremi i wared wrth raffau: ac nid oedd dwfr yn y dalar-dŷ, onid tom; felly Jeremi a lynodd yn y dom.

‡ Neu, *I brenin.*

7 A phan glybu Ebedmelech yr Ethiopiad (vn o'r ſtafellyddion, yr hwn oedd yn nhŷ y brenin) iddynt hwy roddi Jeremi yn y dalar-dŷ, (ar brenin yn eiſtedd ym-mhorth Benjamin;

8 Ebedmelech a aeth allan o dŷ 'r brenin, ac a lefarodd wrth y brenin gan ddywedyd;

9 O fy arglwydd frenin, drwg y gwnaeth y gwŷr hyn ynghwbl ac a wnaethant i Jeremi y prophwyd, yr hwn a fwriaſant hwy i'r dalar-dŷ, ac efe a fydd marw o newyn yn y fan lle y mae, o herwydd nid oes bara mwach yn y ddinas.

10 Yna y brenin a orchymynnod i Ebedmelech yr Ethiopiad, gan ddywedyd; cymmer oddi ymma ddeng-wr ar hugain † gyd â thi, a chyſod Jeremi y prophwyd o'r dalar-dŷ, cyn ei farw.

† Heb. *Yn dy law, neu, gyd a'th law.*

11 Felly Ebedmelech a gymmerodd y gwŷr gyd ag ef, ac a aeth i dŷ 'r brenin, tan y tryſſor-dŷ, ac a gymmerodd oddi yno hên garpiau, a hên bwâr-frattiau, ac a'i gollyngodd â wared at Jeremi, i'r dalar-dŷ, wrth raffau.

12 Ac Ebedmelech yr Ethiopiad a ddywedodd wrth Jeremi, goſod yn awr yr hên garpiau, a'r pwâr frattiau hyn, dan dy geſeiliau oddi tan y rhaffau; a Jeremi a wnaeth felly.

13 Felly hwy a dynnaſant Jeremi i ſynu wrth y rhaffau, ac a'i codaſant ef o'r dalar-dŷ: a Jeremi arhoſodd ynghyntedd y carchar-dŷ.

14 Yna y brenin Zedeciah a anfonodd, ac a gymmerodd Jeremi y prophwyd atto ‡ i'r trydedd cynteddyr hwn ſydd yn nhŷ yr Arglwydd; a'r brenin a ddywedodd wrth Jeremi, mi a ofynnaf i ti beth, na chela ddim oddi wrthiſi.

‡ Neu, *I'r cynteddyn-naſ.*

15 A Jeremi a ddywedodd wrth Zedeciah, Os mynegaf i ti, oni roddi di fi i farwolaeth? ac os rhoddaf i ti gyngor, oni wrandewi di arnaf?

16 Felly y brenin Zedeciah a dyngodd wrth Jeremi yn gyſrinachol, gan ddywedyd, fel mai byw 'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth i ni yr enaid hwn, ni roddaſi di i farwolaeth, ac ni roddaf di yn llaw y gwŷr hyn ſydd yn ceiſio dy einioes.

17 Yna y dywedodd Jeremi wrth Zedeciah, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, Duw y lluoedd, Duw Iſrael, os gan fyned yr ai di allan at dywyſogion brenin Babilon, yna y bydd dy enaid fyw, ac ni loſtir y ddinas hon a thân, a thitheu a fyddi fyw, ti a'th deulu.

18 Ond oni ai di allan at dywyſogion brenin Babilon, yna y ddinas hon a roddir i law y Caldeaid, a hwy a'i lloſcant hi â thân, ac ni ddiengi ditheu o'i llaw hwynt.

19 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd wrth Jeremi, yr ydwyſi yn ofni yr Iddewon a gilioſant at y Caldeaid, rhac iddynt hwy fy rhoddi i yn eu llaw hwynt, ac i'r rhai hynny fy ngwatwar.

20 A Jeremi a ddywedodd, ni roddant ddim: gwrando ar lais yr Arglwydd, yr hwn yr ydwyſi yn ei draethu i ti, felly y bydd yn dda i ti, a'th enaid a fydd byw.

21 Ond os gwrthodi fyned allan, dymma y gair a ddangoſodd yr Arglwydd i mi;

22 Ac wele, yr holl wragedd, y rhai a adawyd yn nhŷ brenin Juda, a ddygir allan at dywyſogion brenin Babilon; a hwy a ddywedant, † dy gyfeillion a'th hudaſant, ac a'th orchfygaſant, dy draed a lynaſant yn y dom, a hwythau a droſaſant yn eu hôl.

† Heb. *Gwŷr dy heddwch.*

23 Felly hwy a ddygant allan dy holl wragedd a'th plant, at y Caldeaid, ac ni ddiengi ditheu o'i llaw hwynt; canys a llaw brenin Babilon i'th ddeilir, a'r ddinas hon a loſci â thân.

24 Yna y dywedodd Zedeciah wrth Jeremi, na chaffed neb wybod y geiriau hyn, ac ni'th roddir i farwolaeth.

25 Ond os y tywyſogion a glywant i mi ymddiddan â thi, ac *os* deuant attat ti, a dywedyd wrthit, mynega yn awr i ni beth a draethiaiſt wrth y brenin, na chela oddi wrthym ni, ac ni roddwn ni mo honot ti i farwolaeth; a pha beth a draethodd y brenin wrthit titheu?

26 Yna dywed wrthynt, myfi a weddiais yn oſtyngedic ger bron y brenin, na yrrei efe fi draceem i dŷ Jonathan, i farw yno.

27 Yna yr holl dywyſogion a ddaethant at Jeremi, ac a'i holaſant ef, ac efe a fynegodd iddynt yn ôl yr holl eiriau hyn, y rhai a orchym-

† Heb. *a dawsant eddiwrtho.*

chymynnasei y brenin: felly hwy † a beidiasant ag ymddiddan ag ef, canys ni chafwyd clywed y peth.

28 A Jeremi a arhosodd ynghyntedd y carchar-dy, hyd y dydd yr ennillwyd Jerusalem; ac *yno* yr oedd efe pan ennillwyd Jerusalem.

PEN. XXXIX.

1 Ennill Jerusalem, 4 Tynnu llygaid Zedeciah. a'i anfon i Babilon. 8 Difrodi y ddinas, 9 a chaethiwo 'r bobl. 11 Nabuchodonosor yn rhoi gorchymmyn ar fod yn dda wrth Jeremi. 15 Addawid Duw i Ebed-melech.

YN y * nawfed flwyddyn i Zedeciah frenin Juda, ar y decfed mis, y daeth Nabuchodonosor breninBabilon a'i holl lu, yn erbyn Jerusalem, ac a warchaesasant arni.

* 2 Bren. 25. 1. Pen. 52. 4.

2 Yn yr vnfed flwyddyn ar ddêc i Zedeciah, yn y pedwerydd mis, ar y nawfed *dydd* o'r mis y torrwyd y ddinas.

3 A holl dywysogion brenin Babilon a ddaethant i mewn, ac a eisteddasant yn y porth canol, *sef* Nergal-Sarezer, Samger-Nebo, Sarsechim, Rabsaris, Nergal-Sarezer, Rabmag, a holl dywysogion eraill brenin Babilon.

4 A phan welodd Zedeciah brenin Juda hwynt, a'r holl ryfel-wŷr, * hwy a ffoesant, ac a aethant allan o'r ddinas liw nôs, trwy ffordd gardd y brenin, i'r porth rhwng y ddau fûr: ac efe a aeth allan tua † 'r anialwch.

* 2 Bren. 25. 4.

† Neu. *'r gwastadedd.*

5 A llu y Caldeaid a erlidiasant ar eu hôl hwynt, ac a oddiweddasant Zedeciah yn rhosllydd Jericho, ac a'i daliasant ef, ac a'i dygasant at Nabuchodonosor frenin Babilon, i Riblah yngwlad Hamaeth; lle y † rhoddodd efe farn arno.

† Heb. *llefarodd wrtho farnedigaethau.*

6 Yna brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah yn Riblah, o flaen ei lygaid ef: brenin Babilon hefyd a laddodd holl bendefigion Juda.

7 Ac efe a dynnodd lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymodd ef â † chadwynau, iw ddwyn i Babilon.

† Heb. *dwy gadwyn bres, neu, llyfetheiriau.*

8 A'r Caldeaid a loscasant dŷ 'r brenin, a thai y bobl, â thân; a hwy a ddrylliasant furiau Jerusalem.

† Heb. *y pen lleiddiad, ac felly vers. 10. 11. &c.*

9 Yna Nabuzaradan, † penaeth y milwŷr, a gaeth-giudodd i Babilon weddill y bobl, y rhai a adawsid yn y ddinas, a'r encil wŷr, y rhai a giliasent atto ef, ynghŷd â gweddill y bobl, y rhai a adawsid.

10 A Nabuzaradan pennaeth y milwŷr, a adawodd o dlodion y bobl, y rhai nid oedd dim ganddynt, yngwlâd Juda, ac efe a roddodd iddynt win-llannoedd, a meusydd † y pryd hynny.

† Heb. *y dydd hwnnw.*

11 A Nabuchodonosor brenin Babilon a roddodd orchymyn am Jeremi, † i Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, gan ddywedyd;

† Heb. *trwy law Nabuz.*

12 Cymmer ef, a bwrw olwg arno, ac na wna iddo ddim niwed; ond megis y dywedo efe wrthit ti, felly gwna iddo.

13 Felly Nabuzaradan pennaeth y mil wŷr a anfonodd, Nebusazban hefyd, Rabsaris, a Nergal-Sarezer, Rabmab, a holl bennaethiaid brenin Babilon;

14 Ie hwy a anfonasant, ac a gymmerasant Jeremi o gyntedd y carchar-dŷ, ac a'i rhoddasant ef at gedaliah fâb Ahicam, fâb Saphan iw ddwyn adref: felly efe a drigodd ym mysc y bobl.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Jeremi, pan oedd efe wedi cau arno ynghyntedd y carchar, gan ddywedyd;

16 Dôs, a dywed i Ebedmelech yr Ethiopiad, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele, mi a baraf i'm geiriau ddyfod yn erbyn y ddinas hon, er niwed, ac nid er lles, a hwy a gwpleir o flaen dy wyneb y dwthwn hwnnw.

17 Ond myfi a'th waredaf di y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, ac ni'th roddir yn llaw y dynion yr ydwyt ti yn ofni rhag-ddynt.

18 Canys gan achub mi a'th achubaf, ac ni syrthi drwy 'r cleddyf; eithr bydd dy einios yn yselyfaeth i ti, am it ymddiried ynof, medd yr Arglwydd.

PEN. XL.

1 Jeremi wedi darfod i Nabuzaradan ei ollwng ef yn rhydd, yn myned at Gedaliah: 7 A'r luddewon oedd ar wasgar, yn ymgasclu atto ef. 13 Johanan yn datcuddio bradwriaeth Ismael, heb gael ei gredu.

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi oddi wrth yr Arglwydd, wedi i Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr ei ollwng ef yn rhydd o Ramah, weddi iddo ei gymmeryd ef, ac yntau yn rhwym mewn † cadwyni, ym mysc holl gaeth-giud Jerusalem a Juda, y rhai a gaethgludasid i Babilon.

† Neu. *gefynnau.*

2 A phennaeth y mil-wyr a gymmerodd Jeremi, ac a ddywedodd wrtho; yr Arglwydd dy Dduw a lefarodd y drwg ymma yn erbyn y lle hwn.

3 A'r Arglwydd a'i dug i ben, ac a wnaeth megis y llefarodd; am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawsoch ar ei lais ef; am hynny y daeth y peth hyn i chwi.

4 Ac yn awr wele, mi a'th ryddheais di heddyw o'r cadwynau oedd am dy ddwylo, os da gennit ti ddyfod gyd â mi i Babilon, tyred, ac myfi a † fyddaf da wrthit; ond os drwg y gweli ddyfod gyd â mi i Babilon, paid: wele yr holl dir o'th flaen di: i'r fan *y bydd* da a bodlon gennit fyned, yno dôs.

† Heb. *furiaf.* *olwg arnaf.*

5 Ac yn awr, ac efe etto heb ddychwelyd, efe a *ddywedodd*, dychwel at Gedaliah fâb Ahicam, fâb Saphan, yr hwn a osododd brenin Babilon ar ddinasoedd Juda, ac aros gyd ag ef ym mhlith y bobl; neu dôs lle y gwelech di yn dda fyned: felly pennaeth y mil-wyr a roddodd iddo ef lyniaeth, a rhodd, ac a'i gollyngodd ef ymmaith.

6 Yna yr aeth Jeremi at Gedaliah fâb Ahicam i Mispah; ac a arhosodd gyd ag ef, ym mysc y bobl a adawsid yn y wlâd.

7 A phan glybu holl dywysogion y lluoedd, y rhai oedd ar hŷd y wlâd, hwynt hwy a'i gwŷr, i frenin Babilon osod Gedaliah fâb Ahicam ar y wlâd, ac iddo roddi tan ei law ef wŷr, a gwragedd, a phlant, ac o dlodion y wlâd, o'r rhai ni chaeth-gludasid i Babilon;

8 Yna hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah, *sef* Ismael mâb Nethaniah, a Johanan, a Jonathan meibion Careah, a Seraiah mâb Tanhumeth, meibion Ephai y Netophathiad, a Jezaniah mâb Maachathiad, hwynt hwy a'i gwŷr.

9 A Gedaliah mâb Ahicam fâb Saphan * a * 1 Bren. dyngodd wrthynt hwy, ac wrth eu gwŷr, gan 25. 24. ddywedyd, nac ofnwch wasanaethu y Caldeaid,

trigwch

trigwch yn y wlâd, a gwasanaethwch frenin Babilon, felly y bydd daioni i chwi.

10 Am danaf finneu, wele, mi a drigaf ym Mispah, i wasanaethu y Caldeaid, y rhai a ddeuant attom ni: chwithau casclwch win, a ffrwythydd hâf, ac olew, a dodwch *hwynt* yn eich ffesti, a thrigwch yn eich dinasoedd, y rhai yr ydych yn eu meddianny.

11 A phan glybu yr holl Iddewon y rhai *oedd* ym Moab, ac ym mysc meibion Ammon, ac yn Edom, ac yn yr holl wledydd, i frenin Babilon adel gweddill o Juda, a gosod Gedaliah fâb Ahicam fâb Saphan, yn llywydd arnynt hwy:

12 Yna yr holl Iddewon a ddychwelasant, o'r holl leoedd lle y gyrrasid hwynt, ac a ddaethant i wlâd Juda at Gedaliah i Mispah; ac a gasclasant win, a ffrwythydd hâf lawer iawn.

13 Johanan hefyd mâb Careah, a holl dywysogion y lluoedd, y rhai *oedd* ar hŷd y wlâd, a ddaethant at Gedaliah i Mispah,

14 Ac a ddywedasant wrtho, a wyddost ti yn hysbys i Baalis, brenin meibion Ammon, anfon Ismael fâb Nethaniah † i'th ladd di? ond ni chredodd Gedaliah mâb Ahicam iddynt hwy.

† Heb. *I'th daro yn gyfrinaidd.*

15 Yna Johanan mab Careah a ddywedodd wrth Gedaliah ym Mispah, yn gyfrinachol, gan ddywedyd; gâd i mi fyned atolwg, ac mi a laddaf Ismael fâb Nethaniah, ac ni chwiff neb wybod: pa ham y lladdei efe di, fel y gwasgerid yr holl Iddewon, y rhai a ymgasclasant attat ti, ac y darfyddei am y gweddill yn Juda?

16 Ond Gedaliah mâb Ahicam a ddywedodd wrth Johanan fâb Careah, na wna y peth hyn, canys celwydd yr ydwyt ti yn ei ddywedyd am Ismael.

PEN. XLI.

1 Ismael trwy fradwriaeth yn lladd Gedaliah ac eraill, ac yn amcanu, of a'r Beili, ffoi at yr Ammoniaid. 11 *Johanan yn ennill y caethion, ac yn meddwl ffo i'r Aipht.*

2 Bren. 25. 15.

A Chyn y seithfed mis, daeth Ismael mâb Nethaniah fâb Elisama o'r hâd brenhinawl, a phendefigion y brenin, sef deng-wr, gyd ag ef, at Gedaliah fâb Ahicam i Mispah: a hwy a fwytasant yno sara ynghyd ym Mispah.

2 Ac Ismael mâb Nethaniah a gyfododd, *efe* a'r deng-wr oedd gyd ag ef, ac a darawsant Gedaliah fâb Ahicam fâb Saphan, â'r cleddyf, ac a'i lladdasant ef, yr hwn a osodasei brenin Babilon yn llywydd ar y wlâd.

3 Ismael hefyd a laddodd yr holl Iddewon oedd gyd ag ef, sef gyd â Gedaliah ym Mispah, a'r Caldeaid y rhai a gafwyd yno, y rhyfel-wŷr.

4 A'r ail dydd wedi iddo ef ladd Gedaliah, heb neb yn gwybod;

5 Yna y daeth gwŷr o Sichem, o Siloh, ac o Samaria, *sef* pedwar vgein-wr, wedi eillio eu barfau, a rhwygo eu dillad, ac ymdorri, ag offrymau ac â thus yn eu dwylo, iw dwyn i dŷ yr Arglwydd.

6 Ac Ismael mâb Nethaniah a aeth allan o Mispah, iw cyfarfod hwynt, gan gerdded rhacddo, ac wylo; a phan gyfarfu efe a hwynt, efe a ddywedodd wrthynt, deuwch at Gedaliah fâb Ahicam.

7 A phan ddaethant hwy i ganol y ddinas, yna Ismael mâb Nethaniah a'i lladdodd hwynt *ac a'i bwriodd* i ganol y pedew, efe a'r gwŷr *oedd* gyd ag ef,

8 Ond deng-wr a gafwyd yn eu mysc hwynt, y rhai a ddywedasant wrth Ismael, na ladd ni, o blegis y mae gennym ni drysor yn y maes, o wenith, ac o haidd, ac o olew, ac o fel: felly efe a beidiodd, ac ni laddodd hwynt ym mysc eu brodyr.

9 A'r pydew i'r hwn y bwriodd Ismael holl gelaneddau y gwŷr a laddasei efe, ‡ er mwyn Gedaliah, *yw* yr hwn a wnaethei y brenin Asa, rhac ofn Baasa frenin Israel: hwnnw a ddarfu i Ismael mâb Nethaniah ei lenwi â'r rhai a laddasid.

‡ Neu, *gar llaw.* Heb. *trwy law, neu, wrth ystlys Gedaliah.*

10 Yna Ismael a gaethgludodd holl weddill y bobl y rhai *oedd* ym Mispah, *sef* merched y brenin, a'r holl bobl, y rhai a adawsid ym Mispah, ar y rhai y gosodasei Nebuzaradan pennaeth y mil-wŷr, Gedaliah fâb Ahicam yn llywydd: ac Ismael mâb Nethaniah a'i caethgludodd hwynt, ac a ymadawodd i fyned trosodd at feibion Ammon.

11 Ond pan glybu Johanan mâb Careah, a holl dywysogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, yr holl ddrwg a wnaethei Ismael mâb Nethaniah;

12 Yna hwy a gymmerasant *eu* holl wŷr, ac a aethant i ymladd ag Ismael mâb Nethaniah, ac a'i cawsant ef wrth y dyfroedd mawrion, y rhai sydd yn Gibeon.

13 A phan welodd yr holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag Ismael, Johanan fâb Careah, a holl dywysogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, yna hwy a lawenychasant.

14 Felly yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludasei Ismael ymmaith o Mispah, a droesant ac a ddychwelasant, ac a aethant at Johanan fâb Careah.

15 Ond Ismael mâb Nethaniah a ddiangodd, ynghyd ag wyth-nyn, oddi gan Johanan, ac a aeth at feibion Ammon.

16 Yna Johanan mâb Careah a holl dywysogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, a gymmerasant holl weddill y bobl, y rhai a ddygasei efe yn eu hôl oddi ar Ismael fâb Nethaniah o Mispah, (wedi iddo ef ladd Gedaliah fâb Ahicam) *sef* cedyrn ryfel-wŷr, a'r gwragedd, a'r plant, a'r ystafellyddion, y rhai a ddygasei efe o Gibeon.

17 A hwy a aethant oddi yno, ac a eisteddasant yn nhrigfa Chimham, yn agos at Bethlehem, i fyned i'r Aipht,

18 Rhag y Caldeaid: o herwydd eu bod yn eu hofni hwynt, am i Ismael mâb Nethaniah ladd Gedaliah fâb Ahicam, yr hwn a roddasei brenin Babilon yn llywydd yn y wlâd.

PEN. XLII.

1 *Johanan yn erfyn ar Jeremi ymofyn â Duw, ac yn addo tod yn vfydd i'w eiryllys ef.* 7 *Jeremi yn dangos iddo y cai efe ddiogelwch yn Judea,* 13. *a dinistr yn yr Aipht.* 19 *Y mae yn beio ar eu rhagrith hwy yn peri ymofyn â'r Arglwydd, am yr hyn nid oedd yn eu bryd ei wneuthur.*

FElly holl dywysogion y llu, a Johanan mâb Careah, a Jezaniah mâb Hosaiah, a'r holl bobl, o fychan hyd fawr, a nesasant,

* Pen. 36. 7.

2 Ac a ddywedasant wrth Jeremi y prophwyd,* atolwg † gwrando ein deisyfiad ni, a gweddia trosom ni ar yr Arglwydd dy Dduw, sef tros yr holl weddill hyn, (canys nyni a adawyd

† Heb. *cwymped ein deisyfiad ger dy fron.*

adawyd o lawer yn ychydic, fel y mae dy lygaid yn ein gweled ni)

3 Fel y dangoſo yr Arglwydd dy Dduw i ni y ffordd y mae i ni rodio ynddi, a'r peth a wnelom.

4 Yna Jeremi y prophwyd a ddywedodd wrthynt, myfi a'ch clywais *chwi*: wele mi a weddiaf ar yr Arglwydd eich Duw, yn ôl eich geiriau chwi; a phęth bynnac a ddywedo yr Arglwydd am danoch, myfi a'i mynegaf i chwi, nid attaliaf ddim oddi wrthych.

5 A hwy a ddywedaſant wrth Jeremi, yr Arglwydd ſyddo tyſt cywir a ffyddlon rhyngom ni, onis gwnawn yn ôl pôb gair a anfono yr Arglwydd dy Dduw *gyd* â thi attom ni.

6 Os da nen os drwg *ſydd*, ar lais yr Arglwydd ein Duw (yr hwn yr ydym ni yn dy anfon atto) y gwrandawn ni; fel y byddo da i ni, pan wrandawom ar lais yr Arglwydd ein Duw.

7 Ac ym mhen y deng nhiwrnod y daeth gair yr Arglwydd at Jeremi.

8 Yna efe a alwodd ar Johanan ſab Careah, ac ar holl dywyſogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, ac *or* yr holl bobl, o ſychan hyd fawr,

9 Ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, yr hwn yr anfonaſoch ſi atto, i roddi i lawr eich gweddiau ger ei fron ef:

10 Os trigwch chwi yn waſtad yn y wlâd hon, myfi a'ch adeiladaf chwi, ac ni'ſ tynnaf i lawr, myfi a'ch plannaf chwi, ac ni'ſ diwreiddiaf: o blegit y mae yn edifar gennif am y drwg a wneuthum i chwi.

11 Nac ofnwch rhac brenin Babilon, yr hwn y mae arnoch ei ofn; nac ofnwch ef, medd yr Arglwydd: canys myfi a fyddaf gyd â chwi, i'ch achub, ac i'ch gwaredu chwi o'i law ef.

12 Ac mi a roddaf i chwi drugaredd, fel y trugarhao efe wrthych, ac y dygo chwi drachefn i'ch gwlâd eich hun.

13 Ond os dywedwch, ni thrigwn ni yn y wlâd hon; heb wrando ar lais yr Arglwydd eich Duw,

14 Gan ddywedyd nagê, ond i wlâd yr Aipht yr awn ni, lle ni welwn ryfel, ac ni chlywn ſain vdorn, ac ni bydd arnom newyn bara, ac yno y trigwn ni:

15 Am hynny, ô gweddill Juda, gwrandewch yn awr air yr Arglwydd, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; os chwi gan oſod a oſodwch eich wynebau i ſyned i'r Aipht, ac a ewch i ymdeithio yno,

16 Yna y bydd i'r cleddyf, yr hwn yr ydych yn ei ofni, eich * goddiwes chwi yno yn nhîr yr Aipht; a'r newyn yr hwn yr ydych yn gofalu rhagddo, † a'ch dilyn chwi yn yr Aipht, ac yno y byddwch feirw.

17 Felly y bydd i'r holl wŷr a oſodant eu hwynebau i ſyned i'r Aipht, i aros yno, hwy a leddir â'r cleddyf, â newyn, ac â haint, ac ni bydd vn o honynt yn gweddill, neu yn ddiangol, gan y dialedd a ddygaſ arnynt.

18 Canys fel hyn y dywed Arglwyd y lluoedd, Duw Iſrael, megis y tywalltwyd fy llîd, â'm digoſaint ar breſſwyl-wŷr Jeruſalem; felly y tywellrir fy nigoſaint arnoch chwithau, pan ddeloch i'r Aipht: a chwi a fyddwch yn felldith, ac yn ſyndod, ac yn rhêg, ac yn warth, ac ni chewch weled y lle hwn mwyach.

19 O gweddill Juda, yr Arglwydd a ddywedodd am danoch, nac ewch i'r Aipht; gwybyddwch yn hyſpys i mi † eich rhybyddio chwi heddyw.

† Heb. *Dyſlidaethoch, i'ch berbyn chwi.*

20 Canys † rhagrithiaſoch yn eich calonnau, wrth fy anfon i at yr Arglwydd eich Duw, gan ddywedyd; gweddia troſom ni ar yr Arglwydd ein Duw, a mynega i ni yn ôl yr hyn oll a ddywedo yr Arglwydd ein Duw, ac nyni a'i gwnawn.

† Heb. *Cyfeiliornaſoch yn eich enneidiau, neu, twyllaſoch eich on.*

21 Ac mi a'i mynegais i chwi heddyw, ond ni wrandawſoch ar lais yr Arglwydd eich Duw, nac ar ddim oll ar y danfonodd efe ſi attoch o'i blegid.

22 Ac yn awr gwybyddwch yn hyſpys, mai drwy 'r cleddyf, a thrwy newyn, a thrwy haint y byddwch chwi feirw, yn y lle yr ydych yn ewyllyſio myned i ymdeithio ynddo.

PEN. XLIII.

1 Johanan yn anghoelio prophwydoliaeth Jeremi, ac yn ei ddwyn ef ac eraill i'r Aipht. 8 Jeremi, trwy gyſcod, yn prophwydo y goreſcyniad yr Aipht gan y Babiloniaid.

A Phan ddarfu i Jeremi lefaru wrth yr holl bobl, holl eiriau yr Arglwydd eu Duw, am y rhai 'r anfonaſei yr Arglwydd eu Duw ef attynt; *ſef* yr holl eiriau hyn;

2 Yna y lleſarodd Azariah mâb Hoſaiah, a Johanan mâb Careah, a'r holl ddynion beilchion, gan ddywedyd wrth Jeremi, celwydd yr wyt ti yn ei ddywedyd; ni anfonodd yr Arglwydd ein Duw ni mo honot ti i ddywedyd, nac ewch i'r Aipht i ymdeithio yno.

3 Eithr Baruch mâb Neriah a'th annogodd di i'n herbyn ni, i gael ein rhoddi ni yn llaw y Caldeaid i'n lladd, ac i'n caeth-gludo i Babilon.

4 Ond ni wrandawodd Johanan mâb Careah, na holl dywyſogion y llu, na 'r holl bobl, ar lais yr Arglwydd, i drigo yn nhîr Juda:

5 Eithr Johanan mâb Careah a holl dywyſogion y llu a ddygaſant ymmaith holl weddill Juda, y rhai a ddychwelaſent oddi wrth yr holl genhedloedd, lle y gyrraſid hwynt, i aros yng-wlâd Juda.

6 Yn wŷr a gwragedd, a phlant, a merched y brenin, a phob enaid a'r a adawſei Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, gyd â Gedaliah mâb Ahicam ſâb Saphan; y prophwyd Jeremi hefyd, a Baruch ſab Neriah.

7 Felly hwy a ddaethant i wlâd yr Aipht, canys ni wrandawſant ar lais yr Arglwydd; fel hyn y daethant i Tahpanhes.

8 A gair yr Arglwydd y ddaeth at Jeremi yn Tahpanhes, gan ddywedyd,

9 Cymmer yn dy law gerig mawrion, â chuddia hwynt yn y clai, yn yr odyn briddfaen, yr hon ſydd yn nrws tŷ Pharao, yn Tahpanhes, yngolwg gwŷr Juda;

10 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, wele mi a anfonaſ, ac a gymmeraf Nabuchodonoſor frenin Babilon * ſy ngwâs, ac a oſodaf ei frenhiniaingc ef ar y cerrig hyn, y rhai a guddiais, ac efe a dana ei frenhinol babell arnynt. * Pen. 25. 9.

11 A phan ddelo, efe a dery wlâd yr Aipht, * y rhai ſydd i angeu, ag angeu, a'r rhai ſydd i gaethiwed â chaethiwed, a'r rhai ſydd i'r cleddyf, â'r cleddyf. * Pen. 15. 2. Zech. 11. 9.

12 Ac mi a gynneuaf dân yn nhai duwiau yr Aipht, ac efe a'i llŷſc hwynt, ac a'i caeth-gluda hwynt; ac efe a ymwiſc â gwlad yr

Aipht fel y gwiſc bugail ei ddillad : ac efe
a allan oddi yno mewn heddwch.

2 Heb. Domeſt. 13 Ac efe a dyrr ddelwau ‡ tŷ yr haul, yr hwn ſydd yngwlâd yr Aipht, ac efe a lyſc dai duwiau yr Aipht â thân.

PEN. XLIV.

1 Jeremi yn adrodd diniſtr Juda am eu delw-addoliaeth; 11 Yn prophwydo diniſtr y rhai a wnant ddelw-addoliaeth yn yr Aipht. 15 Gwrthwyſigrwydd yr Iddewon; 20 A Jeremi yn eu hygwyth hwy o'i herwydd, 29 Ac yn lle arwydd yn prophwydo diniſtr yr Aipht.

YGair yr hwn a ddaeth at Jeremi, am yr holl Iddewon y rhai oedd yn trigo yngwlâd yr Aipht, a'r yn preſſwylio yn Migdol, ac yn Tahpanhes, ac yn Noph, ac yngwlâd Pathros, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; chwi a welſoch yr holl ddrwg a ddygais i ar Jeruſalem, ac ar holl ddinaſoedd Juda, ac wele hwy heddyw yn anghyfannedd, ac heb breſſwylydd ynddynt:

3 O achos eu drygioni, yr hwn a wnaethant i'm dygio i, gan fyned i arogl-darthu, *ac* i waſanaethu duwiau dieithr, y rhai nid adwaenant na hwy, na chwithau, na'ch tadau.

4 Er i mi anfon attoch fy holl weiſion y prophwydi, * gan foreu-godi, ac anfon i ddywedyd, na wnewch attolwg y ffieidd-beth hyn, yr hwn ſydd gâs gennifi:

* Pen. 7. 25. & 25. 3. & 26. 5. & 29. 19. & 32. 33.

5 Eithr ni wrandawſant, ac ni ogwyddaſant eu cluſt, i ddychwelyd oddi wrth eu drygioni, fel nad arogl-darthent i dduwiau dieithr.

6 Am hynny y tywalltwyd fy llîd, a'm digoſaint, ac y lloſcodd efe yn ninaſoedd Juda, ac yn heolydd Jeruſalem, ac y maent hwy yn anghyfannedd, ac yn ddiffaethwch, fel *y gwelir* heddyw.

7 Ac yn awr, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw i lluoedd, Duw Iſrael; pa ham y gwnewch y mawr ddrwg hwn yn erbyn eich eneidiau? i dorri ymmaith oddiwrthych ŵr a gwraig, plentyn a'r hwn ſydd yn ſugno, † allan o Juda, fel na adawer i chwi weddill?

† Heb. *O ganol Juda.*

8 Gan fy nigio i â gweithredoedd eich dwylo, gan arogl-darthu i dduwiau dieithr yngwlâd yr Aipht, yr hon yr aethoch i aros ynddi, i'ch difetha eich hunain, ac i fôd yn felldith, ac yn warth, ym myſc holl genhedloedd y ddaiar.

9 A anghofiaſoch chwi † ddrygioni eich tadau, a drygioni brenhinoedd Juda, a drygioni eu gwragedd hwynt, a'ch drygioni eich hunain, a drygioni eich gwragedd, y rhai a wnaethant hwy yngwlâd Juda, ac yn heolydd Jeruſalem?

† Heb. *Ddrygau, neu, gofyngaethau.*

10 Nid ydynt † wedi ymoſtwng hyd y dydd hwn, ac nid ofnaſant, ni rodiaſant ychwaith yn fy ngh-fraith, nac yn fy neddfau, y rhai a roddais i o'ch blaen chwi, ac o flaen eich tadau.

† Heb. *Ddrylliedig.*

11 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, * wele, myfi a oſodaf fy wyneb yn eich erbyn chwi, er niwed, ac i ddifetha holl Juda.

* Amos. 9. 4.

12 Ac mi a gymmeraf weddill Juda, y rhai a oſodaſant eu hwynebau i fyned i wlâd yr Aipht, i aros yno, a hwy a ddifethir oll; yngwlâd yr Aipht y ſyrthiant: drwy y cleddyf, a thrwy newyn y difethir hwynt: o ſychan hyd fawr, trwy'r cleddyf, a thrwy newyn, y byddant feirw; * a hwy a fyddant yn felldith,

* Pen. 26. 6. & 42. 18.

ac yn ſyndod, ac yn rhêg, ac yn warth.

13 Canys myfi a ymwelai â thrigolion gwlâd yr Aipht, fel yr ymwelais â Jeruſalem, â chleddyf, â newyn, ac â haint:

14 Fel na byddo yn a ddiango, nac a adawer o weddill Juda, y rhai a aethant i ymdeithio yno i wlâd yr Aipht, i ddychwelyd i wlâd Juda, yr hon y † maie eu hewyllys ar ddychwelyd y aros ynddi; canys ni ddychwelond y rhai a ddiangant.

† Heb. *D rebaſei ſant eu benaid.*

15 Yna yr holl wŷr, y rhai a wyddent iw gwragedd arogl-darthu i dduwiau dieithr, a'r holl wragedd y rhai oedd yn ſefyll yno, cynnulleidfa fawr, yr holl bobl, y rhai oedd yn trigo yngwlâd yr Aipht, yn Pathros, a attebaſant Jeremi, gan ddywedyd;

16 *Am* y gair a leferaiſt ti wrthym ni, yn enw yr Arglwydd, ni wrandawn ni arnat,

17 Onid gan wneuthur y gwnawn ni bob peth a'r a ddelo allan o'n genau, gan arogl-darthu i * ‡ frenhines y nefoedd, a thywallt iddi hi ddiodydd offrwm, megis y gwnaethom nyni a'n tadau, ein brenhinoedd, a'n tywyſogion, yn ninaſoedd Juda, ac yn heolydd Jeruſalem; canys yna yr oeddem ni yn ddigonol o ſara, ac yn dda, ac heb weled drwg.

* Pen. 7. 18. ‡ Neu, *Waith.*

18 Ond er pan beidiaſom ag arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac â thywallt diod-offrwm iddi hi, bu arnom eiſieu pob *dim*: trwy gleddyf hefyd, a thrwy newyn y darfuom ni.

19 A phan oeddem ni yn * arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac yn tywallt diod offrwm iddi; ai heb ein gŵŷr y gwnaethom ni iddi hi deiſennau iw haddoli hi, ac y tywalltaſom ddiod offrwm iddi?

20 Yna Jeremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, wrth y gwŷr, ac wrth y gwragedd, ac wrth yr holl bobl a'i hattebaſent ef felly, gan ddywedyd,

21 Oni chofiodd yr Arglwydd yr arogl-darth a arogl-darthaſoch chwi, yn ninaſoedd Juda, ac yn heolydd Jeruſalem, chwychwi a'ch tadau, eich brenhinoedd, a'ch tywyſogion, a phobl y wlâd? ac oni ddaeth yn ei feddwl ef?

22 Fel na allei yr Arglwydd gyd-ddwyn yn hwy, o achos drygioni eich gweithredoedd, a chan y ffieidd berthau a wnaethech: am hynny yr aeth eich tîr yn anghyfannedd, ac yn ſyndod, ac yn felldith, heb breſſwylydd, megis *y gwelir* y dydd hwn.

23 O herwydd i chwi arogl-darthu, ac am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawſoch ar lais yr Arglwydd, ac na rodiaſoch yn ei gyfraith ef, nac yn ei ddeddfau, nac yn ei deſtiolaethau: am hynny y digwyddodd i chwi yr aflwydd hwn, fel *y gwelir* heddyw.

24 A Jeremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, ac wrth yr holl wragedd; gwrandewch air yr Arglwydd, holl Juda, y rhai *ydych* yngwlâd yr Aipht.

25 Fel hyn y llefarodd Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, gan ddywedyd; chwychwi, a'ch gwragedd a lleferaſoch â'ch genau, ac a gyflawnaſoch â'ch dwylo, gan ddywedyd; gan dalu ni a dalwn ein haddunedau y rhai addunaſom, am arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac am dywallt diod-offrwm iddi; llwyr y cwblhewch eich addunedau, a llwyr y telwch yr hyn a addunaſoch.

26 Am hynny gwrandewch air yr Arglwydd, holl Juda, y rhai ſy yn aros yngwlâd yr Aipht; wele, myfi a dyngais i'm enw mawr,

medd

medd yr Arglwydd, na elwyr ſy enw i mwyarch, o ſewn holl wlâd yr Aipht, yngenau vn gŵr o Juda, gan ddywedyd, byw yw 'r Arglwydd Dduw.

27 Wele, mi a wiliaſ arnynt hwy er niwed, ac nid er daioni, a holl wŷr Juda, y rhai ſy yngwlâd yr Aipht, a ddifethir a'r cleddyf, ac â newyn, hyd oni ddarfyddont.

28 A'r rhai a ddiangant gan y cleddyf, ac a ddychwelant o wlâd yr Aipht i wlâd Juda, *fyddant* ychydig o nifer: a holl weddill Juda, y rhai a aethant i wlâd yr Aipht i aros yno, a gânt wybod gair pwy a ſaif, † a'i 'r eiddoſi, ai yr eiddynt hwy.

† Heb. *Ai oddiwrthiſi, ai oddiwrthynt hwy.*

29 A hyn *fydd* yn arwydd i chwi, medd yr Arglwydd, ieſ yr ymwelaf â chwi yn y lle hwn, fel y gwypoch y ſaif ſy ngeiriau i'ch erbyn chwi, er niwed:

30 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a roddaſ Pharao Hophra frenin yr Aipht, yn llaw ei elynion, ac yn llaw y rhai ſy yn ceiſio ei enioes eſ, fel y rhoddais i Zedeciah frenin Juda yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babylon ei elyn, a'r hwn oedd yn ceiſio ei enioes.

PEN. XLV.

1 Baruch yn ei anghyſſuro, 4 yn cael ei ddyſcu, a'i gyſſuro gan Jeremi.

YGair yr hwn a leſarodd Jeremi y prophwyd wrth Baruch fab Neriah, pan ſcriſennaſei eſe y geiriau * hyn o genau Jeremi mewn llyfr, yn y bedwaredd flwyddyn i Jehoiacim fab Joſiah brenin Juda, gan ddywedyd;

‡ Pen. 36. 10.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, wrthit ti Baruch;

3 Tydi a ddywedaiſt, gwae fi yn awr, canys yr Arglwydd a chwanegodd driſtwch at fy ngofid: * myfi a ddeffygiais yn fy ochain, ac nid wyf yn cael gorphywyſtra.

* Pſal. 6, 6.

4 Fel hyn y dywedi wrtho eſ, yr Arglwydd a ddywed fel hyn, wele, myfi a ddeſtrywiaf yr hyn a adeiledais, ac mi a ddiwreiddiaf yr hyn a blennais, nid arnaf, yr holl wlâd hon:

5 Ac a geiſi di fawredd i ti dy hun? na chais: canys wele, myfi a ddygaf ddrwg ar bob cnawd, medd yr Arglwydd; ond mi a roddaf i ti dy enioes * yn ſclyfaeth, ym mha le bynnac yr elych di.

* Pen. 21. 9. & 39. 18.

PEN. XLVI.

1 Jeremi yn prophwydo diniſtr llu Pharao wrth Euphrates. 13 Ac y goreſcynnid yr Aipht gan Nabuchodonoſor. 27 Y mae yn cyſſuro Jacob yn eu cerydd.

GIir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Jeremi y prophwyd, yn erbyn y cenhedloedd;

2 Yn erbyn yr Aipht, yn erbyn llu * Pharao Necho brenin yr Aipht, yr hwn oedd wrth afon Euphrates yn Carchemis, yr hwn a ddarſu i Nabuchodonoſor brenin Babilon i daraw, ym mlwyddyn gyntaf Joſiah fab Amon brenin Juda.

* 2 Bren. 23. 29. 2 Cron. 35. 20.

3 Teccliwch y darian, a'r aſtalch, a neſewch i ryfel.

4 Cenglwch y meirch, ac ewch arnynt farchogion, ſefwch yn *eich* helmau, gloywch y gwayw-ffyn, gwiſcwch y llurigau.

5 Pa ham y gwelais hwynt yn ddychrynnedic, wedi cilio yn eu hôl, a'i cedyrn † wedi eu curo i lawr, a ffoi ar ffrwſt, ac heb edrych yn eu hôl? dychryn *ſydd* o amgylch, medd yr Arglwydd.

† Heb. *Wedi eu dyllio.*

6 Na chaed y buan ffo, na'r cadarn ddiangc: tua 'r gogledd, ger llaw afon Euphrates, y tripliant, ac y ſyrthiant.

7 Pwy *yw* hwn *ſydd* yn ymgodi fel afon? a'i ddyfroedd yn dygyſor fel yr afonydd?

8 Yr Aipht ſydd fel afon yn ymgodi, a'i dyfroedd ſy yn dygyſor fel yr afonydd: a hi a ddywed, mi a âf i fyny, *ac a orchguddiaf* y ddaiar; myfi a ddifethaf y ddinas, a'r rhai ſydd yn trigo ynddi.

9 O feirch, deuwch i fyny, a chwithau gerbydau, yn gynddeiriogwch, a deuwch allan y cedyrn, † yr Ethiopiaid, a'r ‡ Libiaid y rhai ſy yn dwyn tarian, a'r Lydiaid y rhai ſydd yn teimlo, *ac* yn annelu bwa.

† Heb. *Cus.* ‡ Heb. *Pat.*

10 Canys dyad Arglwydd Dduw y lluoedd *yw* hwn, dydd dial, fel yr ymddialo efe ar ei elynion, a'r cleddyf a yſſa, *ac a* dig-lir, ac a feddwir â'i gwaed hwynt: canys *aberth ſydd i Arglwydd Dduw y lluoedd yn naiar y gogledd, wrth afon Euphrates.

* Eſay. 34. 6.

11 O forwyn, ferch y Aipht, dos i fyny i Gilead, a chymmer driacl: yn ofer yr arfe i lawer o feddiginiaethau, canys ni *bydd* iachâd i ti.

12 Y cenhedloedd a glywſant dy wradwydd, dy waedd a lanwodd y wlâd; canys cadarn wrth gadarn a dramgwyddodd, a hwy ill dau a gyd-ſyrthiaſant.

13 Y gair yr hwn a leſarodd yr Arglwydd wrth Jeremi y prophwyd, y deuai Nabuchodonoſor brenin Babylon, ac y tarawei wlâd yr Aipht.

14 Mynegwch yn yr Aipht, cyhoeddwch ym Migdol, hyſpyſwch yn Noph, ac yn Tahpanhes; dywedwch, ſâf, a bydd barod, o blegid y cleddyf a yſſa dy amgylchoedd.

15 Pa ham † y ſyrthiodd dy rai cryfion? ni ſaſaſant am i'r Arglwydd eu gwthio hwynt.

‡ Neu, *Yr ychwanegwyd ymdith.* † Heb. *Amlhaodd y cwympiedig.*

16 Efe a † wnaeth i lawer ſyrthio, ie pawb a ſyrthiodd ar ei gilydd, a hwy a ddywedaſant, cyfodwch, a dychwelwn at ein pobl, i wlâd ein genedigaeth rhac cleddyf y gorthrymwr.

† Heb.

17 Yno y gwaeddaſant, Pharao brenin yr Aipht *nid yw* ond trwſt: aeth tros yr amſer nodedic.

18 Fel mai byw fi, medd y brenin, enw yr hwn *yw* Arglwydd y lluoedd, cyn ſiccred *a bod* Tabor ym mynyddoedd, a Chaſmel yn y môr, efe a ddaw.

19 O ferch drigiannol yr Aipht, gwna i ti offer caeth glud; canys Noph a fydd anghyfannedd, ac a ddifetnir heb breſwylydd.

20 Yr Aipht *ſydd* anner brydferth, y mae diniſtr yn dyfod: o'r gogledd y mae 'n dyfod.

21 Ei *gwŷr* cyflog hefyd *ſydd* o'i mewn hi, fel lloi † paſcedic, canys hwythau hefyd a droeſant eu hwynebau, ac a gyd-ffoeſant, *ac* ni ſaſaſant, o herwydd dydd eu gofid, *ac* amſer eu goſwy a ddaethei arnynt.

† Heb. *O'r baſcfa.*

22 Ei llais hi â allan fel ſarph, canys a llu yr ânt hwy, ac a bwyill y deuant yn ei herbyn hi, fel cymyn-wŷr coed.

23 Hwy a gymynant i lawr ei choed hi, medd yr Arglwydd, er na ellir ei chwilio: canys amlach fyddant na'r ceiliogod rhedyn, ac heb rifedi arnynt.

24 Merch yr Aipht a gywilyddir; hi a roddir yn llaw pobl y gogledd.

25 Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, ſydd yn dywedyd, wele, myfi a ymwelaf â ‡ lliaws No, ac â Pharao, ac â'r Aipht ac â'i duwiau hi, ac â'i brenhinoedd, ſef â Pharao, ac a'r rhai ſydd yn ymddiried ynddo.

‡ Neu, *Muethydd No*, Heb. *Amon.*

26 Ac mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw y rhai sydd yn ceisio eu heinioes, ac yn llaw Nabuchodonosor brenin Babylon, ac yn llaw ei weision ef; ac wedi hynny hi a gyfanneddir, megis yn y dyddiau gynt medd yr Arglwydd.

27 * Ond nac ofna di, ô fy ngwâs Jacob, a thitheu Israel na ddychryna, canys wele, myfi a'th gadwaf di o bell, a'th hâd o wlâd eu caethiwed; ac Jacob a ddychwel, ac a orphywys, ac a fydd esmwyth arno, ac heb neb a'i dycryno.

28 O fy ngwâs Jacob, nac ofna medd yr Arglwydd, canys yr ydwyfi gyd â thi, canys mi a wnaf ddiben ar yr holl genhedloedd, y rhai i'th swriais attynt, ond ni wnâf * ddiben arnat ti: eithr mi a'th gospaf di ‡ mewn barn, ac ni'th dorraf ymmaith yn llwyr.

* Esa. 41. 13. & 43. 5. & 44. 2. Pen. 30. 10. Neu, Ofna.

* Pen. 10. 24. & 30. 11. ‡ Neu, With sesat.

PEN. XLVII.

Dinistr y Philistiaid.

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Jeremi y prophwyd yn erbyn y Philistiaid, cyn y Pharao daro † Gaza.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, dyfroedd a gyfodant * o'r gogledd, ac a fyddant fel afon lifeiriol, a hwy a lifant tros y wlâd, † a'r hyn sydd ynddi; y ddinas, a'r rhai sy yn aros ynddi; yna y dynion a waeddant, a holl bresswyl-wŷr y wlâd a vdant.

† Heb. Azzah. * Esa. 8. 7.

3 Rhac sŵn twrwf carnau *y meirch* cryfion, rhac trwst ei gerbydau, *a* thrwst ei olwynion ef: y tadau nid edrychant yn ôl ar eu plant, gan wendid dwylo.

† Heb. A'i chyflawnder.

4 O achos y dydd sydd yn dyfod i ddestrywio yr holl Philistiaid, *ac* i ddinistrio o Tyrus a Sidon bôb cynhorthwywŷr ac y sydd yngwedill: o blegit yr Arglwydd a ddinistria y Philistiaid, gweddill † ynys Caphtor.

‡ Neu, Gwlâd,

5 Moelni a ddaeth ar Gaza, torrwyd ymmaith Ascelon, gyd â'r rhan arall o'i dyffrynnoedd hwynt: * pa hŷd yr ymrwygi di?

* Deut. 14. 1.

6 Oh cleddyf yr Arglwydd, pa hŷd ni lonyddi? † dychwel i'th wain, gorphywys, a bydd ddistaw.

† Heb. Ymgasel.

7 Pa fodd y † llonydda efe, gan i'r Arglwydd ei orchymyn ef, yn erbyn Ascelon, ac yn erbyn glan y môr? yno y gosododd ef.

† Heb. Llonyddi di, &c?

PEN. XLVIII.

1 Barnedigaeth Moab, 7 am eu balchder, 11 a'i diofalwch. 14 a'i hyder cnawdol, 26 a'i dirystyrwch ar Dduw, a'i bobl. 47 Addewid Moab.

FEl hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, yn erbyn Moab; gwae Nebo, canys hi a anrheithiwyd, gwradwyddwyd Ciriathaim, ac ennyllwyd hi: ‡ Misgab a wradwyddwyd, ac a ddychrynwyd.

‡ Neu, Yr uchelfa.

2 Ni bydd ‡ ymffrost Moab mwy yn Hesbon, hwy a ddychymmygasant ddrwg iw herbyn hi; deuwch, diristriwn hi i lawr, fel na byddo yn genhedl; titheu Madmen ‡ a dorrir i lawr, y cleddyf † a'th erlid.

‡ Neu, Ac a ddistewir. † Heb. Ar dy ol.

3 Llêf yn gweiddi *a glywir* o Horonaim; anrhaith, a dinistr mawr.

4 Moab a ddestrywiwyd, gwnaeth ei rhai bychain glywed gwaedd.

5 * Canys yn rhiw Luhith, galar â i fynu mewn wylofain, ac yngoriwared Horonaim, y gelynion a glywsant waedd dinistr.

* Esa. 15. 5. * Pen. 17. 6.

6 Ffowch, achubwch eich einioes; a byddwch fel * y ‡ grug yn yr anialwch.

‡ Neu, Noethbren. * 1 Bren. 4. 7.

7 O herwydd am i ti ymddiried yn dy weithredoedd, a'th drysorau dy hun, titheu a ddelir: * Chamos helyd â allan i gaethiwed; *a'i offeiriaid, a'i dywysogion ynghyd.

* Pen. 49. 3.

8 A'r anrheithiwr a ddaw i bob dinas, ac ni ddiange yn ddinas; eithr derfydd am y dyffryn a'r gwastad a ddifwynir; megis y dywedodd yr Arglwydd.

9 Rhoddwch adenydd i Moab, fel yr ehedo, ac yr elo ymaith; canys ei dinasoedd hi a fyddant anghyfannedd, heb bresswylydd ynddynt.

10 Melldigedic fyddo yr hwn a wnelo waith yr Arglwydd yn † dwyllodrus, a melldigedic fyddo yr hwn a attalio ei gleddyf o ddiwrth waed.

‡ Neu, Esmwyth.

11 Moab a fu esmwyth arni, er ei hieuengtid, a hi a orphywysodd ar ei gwaddod ac ni thywalltwyd hi o lestr i lestr, ac nid aeth hi i gaethiwed; am hynny y safodd ei blâs arni, ac ni newidiodd ei harogl.

12 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan anfonwyf fud-wŷr, y rhai a'i mudant hi, ac a waghânt ei llestri hi, ac a ddrylliant eu costrelau.

13 A Moab a gywilyddia o blegit Chamos, fel y cywilyddiodd tŷ Israel, o blegit * Bethel eu hyder hwynt.

* 1 Bren. 12. 29.

14 Pa fodd y dywedwch chwi, cedyrn ydym ni, a gwŷr nerthol i ryfel?

15 Moab a anrheithiwyd, ac aeth i fynu o'i dinasoedd, † a'i dewis wŷr ieuainge a ddescynnasant i'r lladdfa, medd y brenin, a'i enw Arglwydd y lluoedd.

† Heb. A dewis o gwŷr ieuainge.

16 Agos iw dinistr Moab i ddyfod; a'i dialedd hi sydd yn brysio yn fâst.

17 Alaethwch drosti hi, y rhai ydych o'i hamgylch; a phawb a'r a edwyn ei henw hi, dywedwch pa fodd y torrwyd y ffon gref, a'r wialen hardd?

18 O bresswyl-ferch Dibon, descyn o'th ogoniant, ac eistedd mewn sychedd: canys anrheithiwr Moab a ddaw i'th erbyn, ac a ddinistria dy amddeffynfeydd.

19 Presswyl-ferch Aroer, sâf ar y ffordd, a gwilia; gofyn i'r hwn a fyddo yn ffo, ac i'r hon a ddiango, a dywed, beth a ddarfu?

20 Gwradwyddwyd Moab, canys hi a ddinistriwyd: * vdwch, a gwaeddwch; mynegwch yn Arnon anrheithio Moab.

* Esa. 16. 7.

21 A barn a ddaw ar y tîr gwastad, ar Holon, ac ar Iahazah, ac ar Mephaath,

22 Ac ar Dibon, ac ar Nebo, ac ar Beth-Diblathaim,

23 Ac ar Ciriathaim, ac ar Beth-gamul, ac ar Beth-meon,

24 Ac ar Cerioth, ac ar Bozrah, ac ar holl ddinasoedd gwlâd Moab, ym mhell ac yn agos.

25 Corn Moab a yscythrwyd, a'i braich hi a dorrwyd, medd yr Arglwydd.

26 Meddwch hi, o blegit hi a ymfawrygodd yn erbyn yr Arglwydd; fe Moab a ymdrybaeddia yn ei chwydfa, am hynny y bydd hi hefyd yn watwargerdd.

27 Ac oni bu Israel yn watwargerdd i ti? a gafwyd ef yn mysc lladron? canys er pan soniaist am dano, yr ymgynnhyrfaist.

28 Trigolion Moab, gadewch y dinasoedd, ac arhoswch yn y graig, a byddwch megis colommen, yr hon a nytha yn yr ysglysau, ar fin y twll.

* Esa. 16. 6. ‡ Neu, Ei hatteg ion. (Heb. barrau)

29 Nyni * a glywsom falchder Moab, (*y mae hi* yn falch iawn,) ei huchder, a'i rhyfyg, a'i hymchwydd, ac vchder ei chalon.

30 Myfi a adwen ei llîd hi, medd yr Arglwydd, ond nid felly y bydd: ‡ ei chelwyddau hi ni wnant felly.

‡ Ni wnant vniawn.

31 Am

31 Am hynny yr vnaſi dros Moab, ac y gwaeddaf tros holl Moab: *ſy nghalon* a riddfana dros wŷr Cir-heres.

32 Myn a wylaf drosot ti, gwin-wydden Sibmah, ag wylofain Jazer, dy gangau a aethant dros y mor, hyd ſôr Jazer y cyrhaeddant: yr anrheithi-wr a ruthrodd ar dy ffrwythydd hâf, ac ar dy gynhaiaf gwin.

* Eſay 16, 10. 33 A dygir ymmaith * lawenydd, a gorfoledd o'r dol-dir, ac o wlad Moab, ac mi a wnaf i'r gwin ddarfod o'r cafnau, ni ſathr neb drwy floddeſt, eu bloddeſt ni bydd bloddeſt.

* Eſay 15, 5, 6. ‡ Heb. *anghyfannedd-leoedd.* 34 O floedd Hesbon hyd Elealeh, a hyd Jahaz, y llefaſant, o * Zoar hyd Horonaim, *fel* anner deir-blwydd: canys dyfroedd Nimrim a fyddant ‡ anghyfannedd.

35 Mi a wnaf hefyd ballu ym Moab, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn offrymmu mewn vchelfeydd, a'r hwn ſydd yn arogldarthu iw dduwiau.

36 Am hynny y lleiſia fy nghalon am Moab, fel pibellau, ac am wŷr Cir-heres y lleiſia fy nghalon, fel pibellau: oblegid darfod y golud a gaſclodd.

* Eſay 15, 2, 3. † Heb. *gwingir.* 37 O blegit pob * pen a fydd moel, a phob barf a † dorrir, ar bob llaw *y bydd* rhwygiadau, ac am y lwynau, ſach-liain.

38 Ar holl bennau tai Moab, a'i heolydd oll, *y bydd* alaeth: o blegit myſi a dorraf Moab, fel lleſtr heb hoffter ynddo, medd yr Arglwydd.

39 Hwy a vdant *gan ddywedyd*, pa ſodd y bwriwyd hi i lawr? pa ſodd y trôdd Moab *ei* gwarr trwy gywilydd? felly Moab a fydd yn watwargerdd, ac yn ddychryn i bawb o'i hamgylch.

* Jer. 49. 22. ‡ *Ceriath.* 40 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, efe * a eheda fel eryr, ac a leda ei adenydd dros Moab.

41 ‡ Y dinaſoedd a oreſcynnir, a'r amddiffynfeydd a ennillir, a chalon cedyrn Moab fydd y ddydd hwnnw, fel calon gwraig wrth eſcor.

42 A Moab a ddiſethir o ſod yn bobl, am iddi ymfawrygu yn erbyn yr Arglwydd.

* Eſay 24. 17, 18. 43 * Ofn, a ffôs, a magl *a ddaw* arnat ti, trigiannol Moab, medd yr Arglwydd.

44 Y neb a ffŷ rhag yr ofn, a ſyrth yn y ffôs, a'r hwn a gyfyd o'r ffôs a ddelir yn y fagl, canys myſi a ddygaf arni, *ſef* ar Moab, flwyddyn eu hymweliad, medd yr Arglwydd.

* Num. 21, 28. † Heb. *meibion y trwſt.* † Heb. *mewn cuthlad.* 45 Ynghyſcod Hesbon y ſafodd y rhai a ffoeſant rhac y cadernid; eithr * tân a ddaw allan o Hesbon, a fflam o ganol Sihon, ac a yſſa gongl Moab, a chorun † y meibion tryſt fawr.

46 Gwae di Moab, darfu am bobl Chamos; canys cymmerwyd ymmaith dy feibion † yn gaethion, a'th ferched yn gaethion.

47 Etto myſi a ddychwelaf gaethiwed Moab, yn y dyddiau diwethaf, medd yr Arglwydd. Hyd ymma *y mae* barn Moab.

PEN. XLIX.

1 *Barnedigaeth yr Ammoniaid*: 6 *a'i hadferiad.* 7 *Barnedigaeth Edom*, 23 *Damaſcus*, 28 *Cedar*, 30 *Hazor*, 34 *ac Elam.* 39 *Adferiad Elam.*

‡ Neu, *yn erbyn meibion Gad.* ‡ Neu, *Malcom* ſ Amos 1. 13. * Amos. 1. 14. ‡ AM feibion Ammon, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, oni ſ oes feibion i Iſrael? onid oes etifedd iddo? pa ham y mae ‡ eu brenin hwynt * yn etifeddu Gad, a'i bobl yn aros yn ei ddinaſoedd eſ?

2 Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan wnelwyf glywed trwſt rhyſel yn * Rabbath meibion Ammon, a hi a ſydd yn garnedd anghyfanneddol, a'i merched hi a loſcir â than; yna Iſrael a feddianna y rhai a'i meddiannaſant eſ, medd yr Arglwydd.

3 Vda Hesbon, am anrheithio Ai, gwneddwch chwi merched Rabbah, ymwregyſwch mewn ſach-liain; alaethwch, a gwibiwch gan y gwrychoedd, o blegit ‡ eu brenin â i gaethiwed, ei * offeiriaid, a'i bennaethiaid ynghyd. ‡ Neu, *Malcom.* * Pen. 48. 7.

4 Pa ham yr ymfroſti di yn y dyffrynoedd? llifodd dy ddyffryn di ymmaith, ô ferch wrthnyſig, yr hon a ymddiriedodd yn ei thryſorau, *gan ddywedyd*, pwy a ddaw attaſi?

5 Wele, myſi a ddygaf arſwyd arnat ti, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, rhag pawb o'th amgylch; a chwi a yrrir allan bob vn o'i flaen, ac ni *bydd* a gaſclo y crwydriad.

6 Ac wedi hynny, myſi a ddychwe'laf gaethiwed meibion Ammon, medd yr Arglwydd.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am Edom; * onid *oes* doethineb mwy yn Teman? a fethodd cyngor gan y rhai deallgar? a fethodd eu doethineb hwynt? * Obad. ver. 8.

8 Ffowch, ‡ trowch eich cefnau, ewch yn iſel i drigo, preſſwyl-wŷr Dedan: canys mi a ddygaf ddiniſtr Eſau arno, amſer ei oſwy. ‡ Neu, *troeſant eu cefnau.*

9 * Pe deuei cynhaiaf-wŷr win attat ti, oni weddillent hwy loffion grawn? pe lladron liw nôs, hwy a anrheithient † nes cael digon. * Obad. ver. 5. † Heb. *ea digon.*

10 Onid myſi a ddinoethais Eſau, *ac* a ddadcuddiais ei lochesau eſ fel na allo lechu: ei hâd eſ a ddiſethwyd, a'i frodyr, a'i gymmydogion, ac nid yw efe.

11 Gâd dy ymddifaid, myſi a'i cadwaf hwynt yn fyw: ac ymddirieded dy weddwon ynof fi.

12 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, y rhai nid oedd eu barn i yfed o'r phiol, gan yfed a yfaſant, ac a ddiengi di yn ddigerydd? na ddiengi; eithr titheu a yfi yn ſicr.

13 Canys i mi fy hun y tyngais, medd yr Arglwydd, mai yn anghyfannedd, yn warth, yn anialwch, ac yn felldith, y bydd Bozrah; a'i holl ddinaſoedd yn ddiffaethwch tragywyddol.

14 Myſi a glywais * chwedl oddi wrth yr Arglwydd, bod cennad wedi ei anfon at y cenhedloedd, *yn dywedyd* ymgaſclwch, a deuwch yn ej herbyn hi, a chyfodwch i'r rhyfel. * Obad. ver. 1.

15 O herwydd wele, myſi a'th wnaf di yn ſychan ym myſc y cenhedloedd, ac yn wael ym mlith dynion.

16 Dy erwindeb a'th dwyllodd, a balchder dy galon, ti yr hon ydwyt yn aros ynghorn-lechydd y graig, ac yn meddiannu vchelder y bryn: * er i ti oſod dy nŷth cyn vched a'r eryr, myſi a wnaf i ti ddiſcyn oddi yno, medd yr Arglwydd. * Obad. ver. 4.

17 Edom hefyd a fydd yn anghyfannedd, * pawb a'r a elo heibio iddi a ſynna, ac a chwibana am ei holl ddialeddau hi. * Pen. 50. 13.

18 Fel yn * niniſtr Sodoma, a Gomorrah, a'i chymydogeſau, medd yr Arglwydd; ni phreſſwylia neb yno, ac nid erys mab dŷn ynddi. * Gen. 19. 25. Pen. 50. 40.

19 Wele, * fel llew y daw i fynu oddi wrth ymchwydd yr Iorddonen, i driſta y cadarn; eithr mi a wnaf iddo redeg yn ddiſymmwth oddi wrthi hi, a phwy ſy wr dewiſo I, a oſodwyſi arni hi? canys pwy *ſydd* fel myſi? * Jer. 49. 44.

* Job. 41. 19. Pen. 50. 44. 45. ‡ Neu, *A'm geilw i fam.*

a phwy ‡ * ‡ esyd i mi amser ? a phwy yw y bugail hwnnw a saif o'm blaen i ?

20 Am hynny gwrandewch gyngor yr Arglwydd, yr hwn a gymmerodd ese yn erbyn Edom, a'i fwriadau a fwriadodd ese yn erbyn preswylwŷr Teman : yn ddiau y rhai lleiaf o'r praidd a'i llusgant hwy ; yn ddiau ese a wna yn angnyfannedd eu trigleoedd gyd â hwynt.

21 Gan ŵef eu cwymp hwynt y cryn y ddaiar ; llais eu gwaedd hwynt a glybuwyd † yn y môr côch.

† Heb. *Ym mor y gwaunon.*

22 Wele, fel eryr y daw i fynu, ac ese a eheda, ac a leda ei adenydd tros Bozrah : yna y bydd calon cedyrn Edom y dydd hwnnw, fel calon gwraig wrth esgor.

23 Am Damascus ; Hamath, ac Arphad a wradwyddwyd, o herwydd hwy a glywsant chwedl drwg, † llesmeiriasant ; y mae gofal ‡ ar y môr heb fedru gorphywys.

† Heb. *toddasant.* ‡ Neu, *Fel ar y mor.*

24 Damascus a leicaodd, ac a ymdry i ffoi, ond dychryn a'i goddiweddodd hi, gwasgfa a phoenau a'i daliodd hi, fel gwraig yn esgor.

25 Pa fôdd na adewir dinas moliant, caer fy llawenydd ?

26 Am hynny ei gwŷr ieuainge a fyrthiant yn ei heolydd : a'r holl ryfel-wŷr a ddifethir y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd.

27 Ac mi a gynneuaf * dân ym mur Damascus ; ac ese a ddifa lysoedd * Benhadad.

* Amos. 1. 4. * 1 Bren. 20. 26.

28 Am Cedar, ac am deyrnasoedd Hazor, y rhai a ddinistria Nabuchodonosor brenin Babilon, fel hyn y dywed yr Arglwydd ; cyfodwch, ewch i fynu yn erbyn Cedar, ac anrheithiwch feibion y dwyrain.

29 Eu lluestai, a'i diadellau, a gymmerant ymmaith, ei llenni, a'i holl lestri, a'i camelod, a gymmeront iddynt eu hunain, a hwy a floeddiant arnynt y mae ofn o amgylch.

30 * Ffowch, ciliwch † ym mhell, ewch yn isel i drigo, preswyl-wŷr Hazor, medd yr Arglwydd, o herwydd Nabuchodonosor brenin Babilon a gymmerodd gyngor yn eich erbyn chwi, ac a fwriadodd fwriad yn eich erbyn chwi.

* Vers. 9. † Heb. *Yn ddirfawr.*

31 Cyfodwch, ac ewch i fynu at y genhedl ‡ eludog, yr hon fydd yn trigo yn ddiofal, medd yr Arglwydd, heb ddorau, na barrau iddi ; wrthynt eu hunain y maent yn trigo.

‡ Neu, *Efrinwyth arni.*

32 A'i camelod a fydd yn anrhaith, a'i mintei oedd anifeiliaid yn yspail, ac mi a wasgaraf tua phob gwynt, y rhai † fy yn y congl au eithaf : ac mi yfi a ddygaf o bôb ystlys iddi eu dinistr hwynt medd yr Arglwydd.

† Heb. *A dorrwyd i gongliau, neu, dorrwya cyrau eu gwallt.*

33 Hazor hefyd fydd yn drigfa dreigiau, ac yn anghyfannedd byth ; ni phreswylia neb yno, ac nid erys mâb dŷn ynddi.

34 Gair yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Jeremi y prophwyd yn erbyn Elam, yn nechreu teyrnasiad Zedeciah brenin Juda, gan ddywedyd,

35 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn torri bŵa Elam, eu cadernid pennaf hwynt.

36 Ac mi a ddygaf ar Elam bedwar gwynt, o bedwar eithaf y nefoedd, ac mi a'i gwascaraf hwynt tu â'r holl wyntoedd hyn ; ac ni bydd cenhedl, at yr hon ni ddelo rhai o gyrwydraid Elam.

37 Canys mi a yrraf ar Elam ofn eu gelynion, a'r rhai a geisiant eu henioes : a mi yfi a ddygaf arnynt aflwydd, sef angerdd fy nigofaint, medd yr Arglwydd ; ac mi a ansonaf y cleddyf ar eu hôl, nes i mi eu difetha hwynt.

38 Ac mi a osodaf fy nheyrn-gader yn Elam, ac mi a ddifethaf oddi yno y brenin a'r tywysogion, medd yr Arglwydd.

39 Ond * yn y dyddiau diweddaf, myfi a ddychwelaf gaethiwed Elam, medd yr Arglwydd.

* Pen. 49. 47. Ver. 6.

PEN. L.

1, 9, 21, 35 *Barnedigaeth Babilon.* 4. 17, 33 *Ymwared Israel.*

YGair a lefarodd yr Arglwydd yn erbyn Babilon, *ac* yn erbyn gwlâd y Caldeaid, † trwy Jeremi y prophwyd.

† Heb. *Trwy law Jeremi.*

2 Mynegwch ym mysc y cenhedloedd, a chyhoeddwch, a chodwch arwydd, cyhoeddwch na chelwch, dywedwch, gorescynwyd Babilon, gwradwyddwyd Bel, drylliwyd Merodach, ei heulynnod a gywilyddiwyd, a'i delwau a ddrylliwyd.

3 Canys o'r gogledd y daw cenhedl yn ei herbyn hi, yr hon a wna ei gwlâd hi yn anghyfannedd, fel na byddo presswylydd ynddi : yn ddyn ac yn anifail y mudant, ac y ciliant ymmaith.

4 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amser hwnnw, medd yr Arglwydd, * meibion Israel a ddeuant, hwy a meibion Juda ynghyd, dan gerdded ac wylo yr ânt, ac y ceisiant yr Arglwydd eu Duw.

* Pen. 31. 9.

5 Hwy a ofynnant y ffordd i Sion, tu ag yno y *bydd* eu hwynebau hwynt : deuwch *medd-ant,* a glynwn wrth yr Arglwydd, *drwy* gyfammod tragywyddol, *yr hwn* nid anghofir.

6 Fy mhobl a fu *fel* praidd colledic ; eu bugeiliaid a'i gyrrasant hwy ar gyfeiliorn, ar y mynyddoedd y troesant hwynt ymaith, aethant o fynydd i fryn, anghofiasant eu gorweddfa.

7 Pawb a'r a'i cawsant a'i difasant, a'i gelynion a ddywedasant, ni wnaethom ni ar fai, canys hwy a bechasant yn erbyn yr Arglwydd, trigle cyfiawnder ; sef yr Arglwydd, gobaith eu tadau.

8 * Ciliwch o ganol Babilon, ac ewch allan o wlâd y Caldeaid ; a byddwch fel bychod o flaen y praidd.

* Ef. 48. 20. Pen. 51. 6. Datc. 18. 4.

9 O herwydd wele, myfi a gyfodaf, ac a ddygaf i fynu yn erbyn Babilon, gynnulleidfa cenhedloedd mawrion, o dîr y gogledd : a hwy a ymfyddinant yn ei herbyn, oddi yno y gorescynnir hi, eu saethau fydd fel *saethau* cadarn ‡ cyfarwydd, ni ddychwelant yn ofer.

‡ Heb. *Yn dinistrio, neu, yn difaddio.*

10 A Chaldea fydd yn yspail : pawb a'r a'i yspeiliant hi a ddigonir, medd yr Arglwydd.

11 Am i chwi fod yn llawen, am i chwi fod yn hyfryd, chwi sathr-wŷr fy etifeddiaeth, am i chwi † frasnâu fel anner *mewn* glaswellt, a beichio fel teirw ;

† Neu, *Gynnyddu, neu, fuoch ya gorphoi, neu, yn fawr.*

12 Eich mam a gywilyddir yn ddirfawr, a'r hon a'ch ymddug a wradwyddyr : wele, yr olaf o'r cenhedloedd yn anialwch, yn graddir, ac yn ddiffaethwch.

13 O herwydd digofaint yr Arglwydd ni's preswylir hi, eithr hi a fydd i gyd yn anghyfannedd : * pawb a êl heibio i Babilon a synna, ac a chwibana am ei holl ddialeddau hi.

* Pen. 49. 17.

14 Ymsyddinwch yn erbyn Babilon o amgylch, yr holl berchen bwâu, saethwch atti, nac arbedwch saethau ; o blegit hi a bechodd yn erbyn yr Arglwydd.

15 Bloeddiwch

15 Bloeddiwch yn ei herbyn hi o amgylch, hi a roddes ei llaw: ei ſylfeini hi a ſyrthiaſant, ei muriau a ſwriwyd i lawr, o herwydd dial yr Arglwydd yw hyn: dielwch arni; fel y gwnaeth, gwnewch iddi.

16 Torrwch ymmaith yr hau-wr o Babilon, a'r hwn a ddalio ‡ grymman ar amſer cynhaiaf: rhag cleddyf y gorthrym-wr, y troant bob vn at ei bobl ei hun, ac y ffoant bob vn iw wlâd. ‡ Neu, bladur.

17 Fel dafad ar waſgar yw Iſrael, llewod a'i hymlidiaſant ymmaith: brenin Aſſyria yn gyntaf a'i hyſſodd, a'r Nabuchodonoſor ymma brenin Babilon, yn olaf ‡ a'i dieſgyrnodd. ‡ Neu, a ddrylliodd ei aſgyrn.

18 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, wele, myfi a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'i wlâd, fel yr ymwelais â brenin Aſſyria.

19 Ac mi a ddychwelaf Iſrael iw driſa, ac efe a bawr ar Carmel, a Baſan; ac ar ſynydd Ephraim, a Gilead, y digonir ei enaid ef.

20 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y ceiſir anwiredd Iſrael, ac ni bydd; a phechodau Juda, ond nis ceir hwynt: canys myfi a faddeuaf i'r rhai a weddillwyf.

21 Dôs i fynu yn erbyn gwlad ‡ Merathaim, ie yn ei herbyn hi, ac yn erbyn trigolion ‡ Pecod: anrheithia di a difroda ar eu hôl hwynt, medd yr Arglwydd, a gwna yn ôl yr hyn oll a orchymynnais i ti. ‡ Neu, y gwrthryſelwyr. ‡ Neu, a gofwy.

22 Trwſt rhyfel ſydd yn y wlad; a diniſtr mawr.

23 Pa fodd y drylliwyd, ac y torrwyd gordd yr holl ddaiar? pa fodd yr aeth Babilon yn ddiffaethwch, ym myſc y cenhedloedd?

24 Myfi a oſodais fagl i ti, a thitheu Babilon a ddaliwyd, a heb wybod i ti: ti a gaffwyd, ac a ddaliwyd, o herwydd i ti ymryſon yn erbyn yr Arglwydd.

25 Yr Arglwydd a agoredd ei dryſſor, ac a ddug allan arfau ei ddigofaint: canys gwaith Arglwydd Dduw y lluoedd yw hyn, yngwlâd y Caldeaid.

26 Deuwch yn ei herbyn o'r ewrr eithaf, agorwch ei yſcuboriau hi, ‡ dymrwch hi fel pentwr ŷd, a llwyr ddiniſtriwch hi, na fydded gweddill ô honi. ‡ Neu, pentyrrwch, neu, ſithrwch.

27 Lleddwch ei holl fuſtych hi; deſcynnant i'r ſladdfa, gwae hwynt, canys eu dydd a ddaeth, ac amſer eu hymweliad.

28 Llef y rhai a ffoant, ac a ddiangant o wlâd Babilon, i ddangos yn Sion ddial yr Arglwydd ein Duw ni, dial ei Deml ef.

29 Gelwch y ſaethyddion ynghyd yn erbyn Babilon; y perchen bwâu oll, gwerſyllwch i'w herbyn hi o amgylch; na chafed neb ddiangc o honi; * telwch iddi yn ôl ei gweithred, ac yn ôl yr hyn oll a wnaeth hi, gwnewch iddi: o herwydd hi a fu falch yn erbyn yr Arglwydd, yn erbyn Sanct Iſrael. * Datc. 18. 6.

30 Am hynny ei gwŷr ieuainge a ſyrthiant yn ei heolydd hi, a'i holl ryfel-wŷr a ddifethir y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd.

31 Wele fi yn dy erbyn di, ô † falch, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd dy ddydd a ddaeth, yr amſer yr ymwelwyf â thi. † Heb. falchder.

32 A'r balch a dramgwydda, ac a ſyrth, ac ni bydd a'i cyfodo: ac mi a gynneuaf dân yn ei ddinaſoedd, ac efe a ddifa ei holl amgylchoedd ef.

33 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, meibion Iſrael, a meibion Juda, a orthrymmwyd ynghyd, a phawb a'r a'i caethiwodd hwynt a'i daliaſant yn dynn, ac a wrthodaſant eu gollwng hwy ymmaith.

34 Eu gwared-wr ſydd gryf, Arglwydd y lluoedd yw ei enw, efe a lwyr ddadleu eu dadl hwynt, i beri llonydd i'r wlâd, ac aflonyddwch i breſſwyl-wŷr Babilon.

35 Cleddyf ſydd ar y Caldeaid, medd yr Arglwydd, ac ar drigolion Babilon, ac ar ei thywyſogion, ac ar ei doethion.

36 Cleddyf ſydd ar y † celwyddog, a hwy a ynfydant: cleddyf ſydd ar ei chedyrn, a hwy a ddychrynant. † Neu, dewiniaid, neu, attegion pernaſ, Heb. barrian.

37 Cleddyf ſydd ar ei meirch, ac ar ei cherbydau, ac ar yr holl werin ſydd yn ei chanol hi, a hwy a fyddant fel gwragedd: cleddyf ſydd ar ei thryſorau, a hwy a yſpeilir.

38 Sychder ſydd ar ei dyfroedd hi, a hwy a ſychant: o herwydd gwlâd delwau cerfiedig yw hi, ac mewn eulynnod y maent yn ynfydu.

39 Am hynny * aniſeiliaid gwyllt ion yr anialwch, a chathod a arhoſant yno, a chywion yr eſtrys a drigant ynddi; ac ni phreſſwylir hi mwyach byth; ac ni's cyfannedir hi, o genhedlaeth i genhedlaeth. * Eſa. 13. 21.

40 * Fel yr ymchwelodd Duw Sodoma a Gomorrah, a'i chymydogeſau, medd yr Arglwydd; felly ni phreſſwylia neb yno, ac ni erys mab dŷn ynddi. * Gene. 19. 25. Eſa. 13. 19 Pen. 49. 18.

41 Wele, pobl a ddaw o'r gogledd, a chenhedl fawr, a brenhinoedd lawer, a godir o eithaſoedd y ddaiar.

42 Y bŵa a'r waywffon a ddaliant; creulon ydynt, ac ni thoſturiant; eu llef fel môr, a rûa; ac ar feirch y marchogant yn dacſus i'th erbyn di merch Babilon, fel gwr i ryfel.

43 Brenin Babilon a glywodd ſôn am danynt, a'i ddwylo ef a leſcaſant: gwaſcfa a'i daliodd ef, a gwewyr fel gwraig wrth eſcor.

44 * Wele, fel llew y daw i fynu oddi wrth ymchwydd yr Iorddonen, i driſa y cadarn: eithr mi a wnaf iddo ef redeg yn ddiſymmwth oddi wrthi hi, a phwy ſy wr dewiſol a oſodwyn arni hi? canys pwy ſydd fel myfi? a phwy a * eſyd i mi yr amſer? a phwy yw y bugail hwnnw a ſaif o'm blaen i? * Jerem. 49. 19. * Joh. 41. 10. Pen. 49. 19.

45 Am hynny gwrandewch chwi gyngor yr Arglwydd, yr hwn a gymmerodd efe yn erbyn Babilon, a'i fwriadau a fwriadodd efe yn erbyn gwlâd y Caldeaid: yn ddiau y rhai lleiaf o'r praidd a'i lluſcant hwy: yn ddiau efe a wna yn anghyfannedd eu trigfaeodd gyd â hwynt.

46 Gan drwſt goreſcyniad Babilon y cynhyrfa y ddaiar, ac y ſlywir y waedd ym myſc y cenhedloedd.

PEN. LI.

1 *Toſt fernedigaeth Duw yn erbyn Babilon, er mwyn dial am Iſrael.* 59 *Jeremi yn rhoddi Llyfr y Brophwydoliaeth at Seraiah, iw fwrw i Euphrates, a hynny i arwyddoccau y ſoddai Babilon tros byth.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a godaf wynt diniſtriol yn erbyn Babilon, ac yn erbyn y rhai ſy'n triga † ynghanol y rhai a godant yn fy erbyn i. † Heb. yngbalon.

2 Ac mi a anfonaf i Babilon nith-wŷr, a hwy a'i nithiant hi, ac a waghânt ei thir hi; o herwydd hwy a fyddant yn ei herbyn hi o amgylch, ar ddydd blinder.

3 Yn erbyn yr hwn a ennyllo, ennyled y ſaethydd ei fwa, ac yn erbyn yr hwn ſydd yn ymdderchafu yn ei luryg; nac arbedwch ei gwyr ieuaingc, difrodwch ei holl lu hi.

4 Felly y rhai lladdedig a ſyrthiant yng-wlad y Caldeaid, a'r rhai a drywanwyd, yn ei heolydd hi.

5 Canys Iſrael ni adawyd, na Juda gan ei Dduw, gan Arglwydd y lluoedd; er bod eu gwlâd hwynt yn llawn o gamwedd, yn erbyn Sanct yr Iſrael.

6 * Ffowch o ganol Babilon, ac achubwch bawb ei enaid ei hun, na adewch eich difetha yn ei hanwiredd hi, o blegit amſer dial yw hwn i'r Arglwydd, efe a dâl y pwyth iddi hi.

* Pen. 50. 8. Datc. 18. 4.

7 Phiol aur oedd Babilon yn llaw yr Arglwydd, yn meddwi pôb gwlâd: yr hôllgenhedloedd a yfaſant o'i gwin hi, am hynny y cenhedloedd a ynfydaſant.

8 * Yn ddiſymmwth y ſyrthiodd Babilon, ac y drylliwyd hi: vdwch droſti, cymmerwch driacl iw dolur hi, i edrych a iachâ hi.

* Eſa. 21. 9. & Datc. 14. 8. 18. 2.

9 Nyni a iachaſom Babilon, ond nid aeth hi yn iach, gadewch hi, ac awn bawb ẏn wlâd i canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a dderchafwyd hyd yr wybrau.

10 Yr Arglwydd a ddug allan ein cyfiawnder ni: deuwch, a thraethwn yn Sion waith yr Arglwydd ein Duw.

11 † Gloywch y ſaethau; ceſclwch y tariannau; yr Arglwydd a gyfododd yſpryd brenhiniaeid Mędia, o blegit y mae ei fwriad ef yn erbyn Babilon, iw diniſtrio hi: * canys dial yr Arglwydd yw hyn, dial ei Demel ef.

† Heb. *glanhewch.* * Jerem. 50. 28.

12 Derchefwch faner ar furiau Babilon; cadarnhewch y wiliadwriaeth; goſodwch i ſynu y gwiſ-wŷr; darperwch y cynllwynwŷr; canys yr Arglwydd a fwriadodd, ac efe a wnaeth hefyd yr hyn a lefarodd, yn erbyn trigolion Babilon.

13 Tydi yr hon ydwyt yn aros ar ddyfroedd lawer, yn aml dy dryſſorau, dy ddiwedd di a ddaeth, *ſef* meſur dy gybydd-dod.

14 * Arglwydd y lluoedd a dyngodd † iddo ei hun, *gan ddywedyd*, diau i'th lanwaf â dynion megis â lindys: a hwy a ‡ ganant ſloddeſt i'th erbyn.

* Amos 6. 8. † Heb. *iw enaid ei hun.* ‡ Neu, *ddatcanant.*

15 * Efe a wnaeth y ddaiar drwy ei nerth, *ac* a ſicrhaodd y bŷd trwy ei ddoethineb, ac a danodd y nefoedd drwy ei ddeall.

* Gen. 1. 6. Jer. 10. 12.

16 Pan roddo efe ei lêf y mae ‡ twrf dyfroedd yn y nefoedd, ac y mae efe yn codi y niwloedd o eithaf y ddaiar, ac efe ſydd yn gwneuthur y melltgydâ'r glaw, ac yn dwyn y gwynt allan o'i dryſſorau.

‡ Neu, *llawer dyrnu.*

17 * Ynfyd yw pôb dŷn o wybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddydd, gan y ddelw gerfiedig: canys celwyddoc yw *ei* ddelw dawdd, ac nid oes chwythad ynddynt.

* Jerem. 10. 14.

18 Ofer edd ydynt, gwaith cyfeilliorni, yn amſer eu hymweliad y difethir hwynt.

19 Nid fel y rhai hyn, eithr lluni-wr y cwbl oll, yw rhan Jacob; * ac *Iſrael yw* gwialen ei etifeddiaeth ef; Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw ef.

* Jerem. 10. 16.

20 Ti wyt forthwyl i mi, *ac* arfau rhyfel; canys â thi y drylliaf y cenhedloedd, ac â thi y diniſtriaf deyrnaſoedd.

21 A thi hefyd y gwaſcaraf y march a'r march-wŷr, ac â thi y drylliaf y cerbyd a'i farchog.

22 A thi y drylliaſi wŷr a gwraig, ac â thi y drylliaf hên ac ieuange, ac â thi y drylliaf y gŵr ieuange a'r forwyn.

23 A thi hefyd y drylliaſi y bugail a'i braidd, ac â thi y drylliaf yr ardd-wr a'i iau ychen, ac â thi y drylliaf y tywyſogion a'r penaethiaid.

24 Ac mi a dalaf i Babilon, ac i holl breſſwylwŷr Caldea eu holl ddrwg a wnaethant yn Sion, yn eich golwg chwi, medd yr Arglwydd.

25 Wele fi i'th erbyn di, ô fynydd diniſtrio, yr hwn *wyt* yn diniſtrio yr holl ddaiar, medd yr Arglwydd; ac myfi a eſtynnaf fy llaw arnat, ac a'th dreiglaf di i lawr o'r creigiau, ac a'th wnaf di yn fynydd lloſc:

26 Ac ni chymmerant o honot faen congl, na ſylfaen; ond diffaethwch tragywyddol a fyddi di, medd yr Arglwydd.

27 Derchefwch faner yn y tir; lleiſiwch vdcorn ym myſc y cenhedloedd: darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi; gelwch ynghyd deyrnaſoedd Ararat, Minni, ac Aſchenaz yn ei herbyn hi: goſodwch dywyſog yn ei herbyn hi: gwnewch i feirch ddyfod i fynu, cyn amled a'r lindys blewog.

28 Darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi, gydâ brenhinoedd Media, a'i thywyſogion, a'i holl bennaethiaid, a holl wlâd ei lywodraeth ef.

29 Y ddaiar hefyd a gryna ac ofidia; oblegid ſe gyflawnir bwriadau yr Arglwydd, yn erbyn Babilon, i wneuthur gwlâd Babilon yn anghyfannedd, heb drigiannol *ynddi.*

30 Cedyrn Babilon a beidiaſant ag ymladd, ac y maent hwy yn aros o ſewn eu hamddeffynfeydd; palladd eu nerth hwynt; aethant yn wrageddos; ei hanneddau hi a loſcwyd, a'i barrau a dorrwyd.

31 Rhedeg-wŷr a rêd i gyfarfod â rhedegwŷr, a chennad i gyfarfod â chennad, i fynegi i frenin Babilon eſcyn ei ddinas ef o'i chwrr:

32 Ac ennill y rhydau, a lloſci o honynt y cyrs â than, a ſynnu ar y rhyfel-wŷr.

33 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; merch Babilon *ſydd* fel llawr dyrnu; ‡ amſer ei dyrnu hi *a ddaeth*: ac ar fyrder y daw amſer cynhaiaf iddi.

‡ Neu, *yr amſer y dyrnu eſe hi.*

34 Nabuchodonoſor brenin Babilon a'm hyſodd, *ac* a'm yſſigodd i; eſe a'm gwnaeth fel llefr gwâg; eſe a'm llyngcodd fel draig; ac a lanwodd ei fol o'm dainteithion, eſe a'm bwriodd i allan.

35 † Y cam *a wnaed i* mi, ac i'm ‡ cnawd, *a ddelo* ar Babilon, medd preſſwyl-ferch Sion; a'm gwaed i ar drigolion Caldea, medd Jeruſalem.

† Heb. *Fy nhra is i.* ‡ Neu, *gweddill.*

36 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a ddadleuaf dy ddadl di, ac a ddialaf troſot ti; ac mi a ddiyſpyddaf ei môr hi, ac a ſychaf ei ffynhonnau hi.

37 A bydd Babilon yn garneddau, yn drigfa dreigiau, yn ſyndra, ac yn chwibaniad, heb breſſwylydd.

38 Cyd-rûant fel llewod; ‡ bloeddiant fel cenawon llewod.

‡ Neu, *ymeſbyddwant.*

39 * Yn eu gwrês hwynt y goſodaf i'w gwleddoedd iddynt, ac mi a'i meddwaf hwynt, fel y llawenychont, ac y cyſcont hûn dragywyddol, ac na ddeffrônt, medd yr Arglwydd.

* Dan. 5. 2.

40 Myfi

40 Myfi a'i dygaf hwynt i wared fel ŵyn i'r lladdfa, fel hyrddod a bychod.

41 Pa fodd y goreſcynnwyd Seſach? pa fodd yr enillwyd gogoniant yr holl ddaiar? pa fodd yr aeth Babilon yn ſyndod, ym myſc y cenhedloedd?

42 Y môr a ddaeth i fynu ar Babilon: hi a orchguddiwyd ag amlder ei donnau eſ.

43 Ei dinaſoedd hi a aethant yn anghyfannedd, yn graſ-dir, ac yn ddiffaethwch: gwlâd ni thrig vn gwr ynddi, ac ni thramwya mab dŷn trwyddi.

44 Ac mi a ymwelaf â Bel yn Babilon, ac mi a dynnaf o'i ſafn ef yr hyn a lyngcodd; a'r cenhedloedd ni ddylifant atto mwyach, ie mûr Babilon a ſyrth.

45 Deuwch allan o'i chanol, ô fy mhobl, ac achubwch bôb vn ei enaid, rhac llid digofaint yr Arglwydd,

46 A rhac llwfrhau eich calonnau, ac ofni rhag y chwedl a glywir yn y wlâd: a'r naill flwyddyn y daw chwedl newydd, ac ar ôl hynny chwedl newydd y flwyddyn *arall*; a thrais yn y wlâd, llywodraeth-wr yn erbyn llywodraeth-wr.

47 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, yr ymwelwyf â delwau Babilon, a'i holl wlâd hi a wradwyddir, a'i holl rai lladdedig hi a ſyrthiant yn ei chanol.

48 Yna y nefoedd a'r ddaiar, a'r hyn oll ſydd ynddynt, a ganant o herwydd Babilon: o blegit o'r gogledd y daw yr anrheith-wŷr atti, medd yr Arglwydd.

‡ Neu, *Babilon ſydd i ſyrthio, chwi laddedigion Iſrael, a chyda Babilon y ſyrth &c.*

49 ‡ Fel y gwnaeth Babilon i'r rhai lladdedic o Iſrael ſyrthio; felly yn Babilon y ſyrth lladdedigion yr holl ‡ ddaiar.

50 Y rhai a ddiangaſoch gan y cleddyf, ewch ymmaith, na ſefwch; cofiwch yr Arglwydd o bell; a deued Jeruſalem yn eich côf chwi.

51 Gwradwyddwyd ni, am i ni glywed eabledd, gwarth a orchguddiodd ein hwynebau: canys daeth eſtroniaid i gyſſegroedd tŷ yr Arglwydd.

‡ Neu, *wlad.*

52 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan ymwelwyn â'i delwau hi; a thrwy ei holl wlâd hi yr archolledig a riddfan.

53 Er i Babilon dderchafu i'r nefoedd, ac er iddi gadarnhau ei hamddeffynfa yn vchel; *etto* anrheith-wŷr a ddaw atti oddi wrthyfi, medd yr Arglwydd.

54 Sain gwaedd *a glywir* o Babilon; a diniſtr mawr o wlâd y Caldeaid;

55 O herwydd yr Arglwydd a anrheithiodd Babilon, ac a ddiniſtriodd y mawr-air allan o honi hi: er rhuo o'i tonnau fel dyfroedd lawer, a rhoddi twrwf eu lleſ hwynt.

56 Canys yr anrheithi-wr a ddaeth yn ei herbyn hi, ſef yn erbyn Babilon, a'i chedyrn hi a ddaliwyd; eu bŵa a dorrwyd: canys Arglwydd Ddiuw y gwobr a obrwya yn ſicr.

57 Ac myfi a feddwaf ei thywyſogion hi, a'i doethion, ei phennaethiaid, a'i ſwyddogion, a'i chedyrn; a hwy a gyſcant hûn dragywyddol, ac ni ddeffroant, medd y Brenin, enw yr hwn *yw* Arglwydd y lluoedd.

‡ Neu, *ddinoethi y dinoethir.*

58 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan ‡ ddryllio y dryllir ‡ llydan furiau Babilon, a'i huchel byrth a loſcir â thân: a'r bobl a ymboenant mewn oferedd, a'r cenhedloedd mewn tân, a hwy a ddeffygiant.

‡ Neu, *dymchwel Muriau Babilon lydan.*

59 Y gair yr hwn a orchymynnodd Jeremi y prophwyd i Seraiah fab Neriah, fab Maaſeiah, pan oedd efe yn myned ‡ gyd â Zedeciah frenin Juda i Babilon, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyrnaſiad ef: a Seraiah oedd ‡ dywyſog llonydd.

‡ Neu, *ymbarél Zedeciah.* ‡ Neu, *dywyſog Menuchah, neu, ben ſtafellyd.*

60 Felly Jeremi a ſcrifennodd yr holl aflwydd oedd ar ddyfod yn erbyn Babilon, mewn vn llyfr: ſef yr holl eiriau a ſcrifennwyd yn erbyn Babilon.

61 A Jeremi a ddywedodd wrth Seraiah, pan ddelych i Babilon, a gweled a darllen yr holl eiriau hyn,

62 Yna dywed, ô Arglwydd, ti a leferaiſt yn erbyn y lle hwn, am ei ddiniſtrio, ſel na byddei ynddo breſſwylydd, na dŷn nac aniſâil, eithr ei fod yn † anghyfannedd tragywyddol.

† Hebi *anghyfannedd.*

63 A phan ddarfyddo i ti ddarllen y llyfr hwn, rhwym faen wrtho, a bwrw ef i ganol Euphrates,

64 A dywed, fel hyn y ſoddir Babilon, ac ni chyfyd hi, gan y drwg a ddygafi arni; a hwy a ddeffygiant. Hyd hyn *y mae* geiriau Jeremi.

PEN. LII.

1 *Zedeciah yn gwrth-ryfela.* 4 *Amgylchynu Jeruſalem, a'i gorchfygu.* 8 *Lladd meibion Zedeciah, a thynnu ei lygaid ynteſ.* 12 *Nabuzaradan yn lloſci ac yn anrheithio y ddinas,* 24 *yn dwyn caethion ymaith.* 32 *Euilmerodach yn derchafu Jehoiachim.*

MAb * vn mlwydd ar hugain *oedd* Zedeciah pan † ddechreuodd eſe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar ddêc y teyrnaſodd eſe yn Jeruſalem, ac enw ei fam ef oedd Hamutal, merch Jeremiah, o Libnah.

* 2 Bren. 24. 18. 2 Cron. 36. 11. † Heb. *deyrnaſodd.*

2 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Jehoiacim.

3 O herwydd *yr* ddigofaint yr Arglwydd y bu yn Jeruſalem, ac yn Juda, hyd oni fwriodd eſe hwynt allan o'i olwg, wrth-ryfela o Zedeciah, yn erbyn brenin Babilon.

4 Ac yn y * nawfed flwyddyn o'i deyrnaſiad ef, yn y degfed mis, ar y degfed *dydd* o'r mis, y daeth Nabuchodonoſor brenin Babilon, eſe a'i holl lu, yn erbyn Jeruſalem, ac a werſyllaſant yn ei herbyn hi, ac a adeiladaſant gyferbyn â hi amddeffynfa, o amgylch o-gylch.

* 2 Bren. 25. 1. Pen. 39. 1.

5 Felly y ddinas a fu yngwarchae hyd yr vnfed flwyddyn ar ddêc i'r brenin Zedeciah.

6 Yn y pedwerydd mis, ar y nawfed *dydd* o'r mis, y newyn a drymhaodd yn y ddinas, ſel nad oedd bara i bobl y wlâd.

7 Yna y torrwyd y ddinas, a'r holl ryfelwŷr a ffoeſant, ac a aethant allan o'r ddinas liw nôs, ar hyd ffordd y porth, rhwng y ddau fûr, yr hwn *oedd* wrth ardd y brenin, (a'r Caldeaid *oedd* wrth y ddinas o amgylch,) a hwy a aethant ar hyd ffordd y rhôs.

8 Ond llû y Caldeaid a ymſidiaſant ar ôl y brenin, ac a oddiweddaſant Zedeciah yn rhoſſydd Jericho, a'i holl lu ef a waſcarwyd oddi wrtho.

9 Yna hwy a ddaliaſant y brenin, ac a'i dygaſant ef at frenin Babilon, i Riblah, yng-wlad Hamath, ac eſe a roddodd farn arno ef.

10 A

10 A brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah y gŵydd ei lygaid ef: efe a laddodd hefyd holl dywysogion Juda, yn Riblah.

11 Yna efe a † dynnodd lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymodd ef a ‡ chadwenis; a brenin Babilon a'i harweiniodd ef i Babilon, ac a'i rhoddodd ef mewn carchar-dŷ, hyd ddydd ei farwolaeth.

12 Ac yn y pummed mis, ar y decfed *dydd* o'r mis, (hon *oedd* y bedwaredd flwyddyn ar bymthec i'r brenin Nabuchodonosor, brenin Babilon) y daeth Nabuzaradan † pennaeth y milwŷr, (yr hwn a safei ger bron brenin Babilon,) i Jerusalem;

13 Ac efe a loscodd dŷ yr Arglwydd, a thŷ y brenin, a holl dai Jerusalem; a phob tŷ mawr a loscodd efe â thân.

14 A holl lu y Caldeaid, y rhai *oedd* gyd â phennaeth y mil-wŷr, a ddrylliasant holl furiau Jerusalem o amgylch.

15 Yna Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-gludodd *rai* o'r bobl wael, a'r gweddill o'r bobl a adawsid yn y ddinas, a'r ffoaduriaid a giliasent at frenin Babilon, a'r gweddill o'r bobl.

16 Ond Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, a adawodd *rai* o dlodion y wlâd, yn winllanwŷr, ac yn ardd-wŷr.

17 A'r Caldeaid a ddrylliasant y * colofnau prês, y rhai *oedd* yn nhŷ 'r Arglwydd, a'r ystolion, a'r môr prês, yr hwn *oedd* yn nhŷ 'r Arglwydd; a hwy a ddygasant eu holl brês hwynt i Babilon.

18 A hwy a ddygasant ymmaith y crochanau, a'r rhawiau, a'r psaltringau, a'r cawgiau, a'r thusserau, a'r holl lestri prês, y rhai yr oeddid yn gwasanaethu â hwynt:

19 A'r phiolau, a'r pedyll tân, a'r cawgiau, a'r crochanau, a'r canhwyll-breninau, a'r thusserau, a'r cwppanau, y rhai *oedd* o aur yn aur, a'r rhai oedd o arian yn arian, a gymmerodd pennaeth y mil-wŷr ymmaith:

20 Y ddwy golofn, yn môr, a deu-ddec o ychen prês, y rhai *oedd* tan yr ystolion, y rhai a wnaethei y brenin Salomon, yn nhŷ 'r Arglwydd: nid oedd pwys † ar brês yr holl lestri hyn.

21 Ac am y * colofnau, deu naw cufydd *oedd* vchder yn golofn, † a llinyn o ddeuddec cufydd oedd yn ei hamgylchu: a'i thewdwr yn bedair modfedd, ac yn gau *yr oedd*.

22 A chnap prês *oedd* arni, a phum cufydd *oedd* vchder yn cnap; a rhwyd-waith, a pomgranadau ar y cnap o amgylch, yn brês i gyd; ac fel hyn yr oedd yr ail golofn, a'i pomgranadau.

23 A'r pomgranadau oeddynt onid pedwar cant ar ystlys: yr holl bomgranadau ar y rhwyd-waith o amgylch, oedd gant.

24 A phennaeth y mil-wŷr a gymmerodd Seraiah yr archoffeiriad, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r tri oedd yn cadw y † drws.

25 Ac efe a gymmerodd o'r ddinas ystafellydd, yr hwn oedd swyddog ar y rhyfel-wŷr, a seith-wŷr o weision pennaf y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddinas, ‡ a phen-scrifennydd y llû, yr hwn a fyddei yn byddino pobl y wlâd, a thri vgein-wŷr o bobl y wlâd, y rhai a gafwyd ynghanol y ddinas.

26 A Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gymmerodd y rhai hyn, ac a aeth a hwynt i Riblah, at frenin Babilon.

27 A Brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i lladdodd hwynt yn Riblah, yngwlad Hamath. Fel hyn y caeth-gludwyd Juda o'i wlâd ei hun.

28 Dymma y bobl a gaeth-gludodd Nabuchodonosor yn y seithfed flwyddyn, tair mil, a thri ar hugain o Juddewon.

29 Yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Nabuchodonosor, efe a gaeth-gludodd o Jerusalem, wyth gant a deuddec ar hugain o † ddynion.

30 Yn y drydedd flwyddyn ar hugain i Nabuchodonosor, Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-gludodd saith gant, a phump a deugain o Iddewon: yr holl ddynion hyn *oedd* bedair mil, a chwe chant.

31 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain, wedi caeth-gludo Jehoiacim frenin Juda, yn y deuddecfed mis, ar y pummed *dydd* ar hugain o'r mis, Ffil-merodach brenin Babilon (yn y flwyddyn *gymt af* o'i deyrnasiad) a dderchafodd ben Jehoiacim brenin Juda, ac a'i dug ef allan o'r carchar-dŷ,

32 Ac a † ddywedodd yn dêg wrtho, ac a osododd ei frenhin-fainc ef vwch law gorsedd-feinciau y brenhinoedd, y rhai *oedd* gyd ag ef yn Babilon.

33 Ac efe a newidiodd ei garchar-wisc ef: ac efe a fwytâodd fara ger ei fron ef, yn oestad, holl ddyddiau ei enioes.

34 Ac am ei lynniaeth ef, llynniaeth gwastadol a roddwyd iddo gan frenin Babilon, dogn dydd yn ei ddydd hyd ddydd ei farwolaeth; holl ddyddiau ei enioes.

¶ GALAR-NAD JEREMI.

PENNOD I.

1 Gofidus gyflwr Jerusalem o herwydd ei phechodau, 12 A bithau yn cwyno rhag ei gofid, 18 Ac yn cyfaddef bod barnedigaethau Duw yn gyfiawn.

PA fodd y mae y ddinas aml *ei* phobl, yn eistedd ei hunan? *pa fodd* y mae y luosog ym mhlith y cenhedloedd, megis yn weddw? *pa fodd* y mae tywysoges y taleithiau tan deyrnged?

2 * Y mae hi yn wylo yn hidl * liw nos, ac *y mae* ei dagrau ar ei gruddiau, heb *neb* o'i holl gariadau yn ei chysuro: ei holl gyfeillion a fuant anghywir iddi, *ac* a aethant yn elynion iddi.

3 Juda a fudodd ymmaith gan flinder, a chan faint caethiwed; y mae hi yn aros ym mysc y cenhedloedd, heb gael gorphywyfra: ei holl erlidwŷr a'i goddiweddasant hi, mewn lleoedd cyfyng.

4 Y mae ffyrdd Sion yn galaru, o eisieu rhai yn dyfod i'r wŷl: ar bymtheg hi *fydd* anghyfanneidd, ei hoffeiriaid yn ochneidio, ei morwynion yn ofidus, a hithau yn † flin-arni.

5 * Ei gwrthwyneb-wŷr ydynt bennaf, y mae ei gelynion yn ffynnu; canys yr Arglwydd a'i gofidiodd hi: am amlder ei chamweddau, * ei phlant a aethant i gaethiwed o flaen y gelyn.

6 A holl harddwch merch Sion a ymadawodd â hi; y mae ei thywysogion hi fel hyddod heb gael porfa, ac yn myned yn ddinerth o flaen yr ymlidiwr.

7 Y mae

7 Y mae Jerusalem, yn nyddiau ei blinder a'i chaledi, yn cofio ei holl ‡ hyfrydwch, oedd ddi yn y dyddiau gynt, pan syrthiodd ei phobl hi yn llaw y gelyn, heb neb yn ei chynnorthwyo hi: y gelynion a'i gwelsant hi, ac a chwarddasant am ben ei Sabbothau.

‡ Neu, beibaut dyma.ol.

8 Jerusalem a bechodd bechod, am hynny † y symmudwyd hi; yr holl rai a'i hanrhydeddent, sy yn ei dirmygu hi, o herwydd iddynt weled ei noethni hi: ie y mae hi yn vchenidio, ac yn troi yn ei hôl.

† Heb. yr aeth yn symmudiad, neu, yn grwydr.

9 Ei haflendid sydd yn ei godreu, nid yw hi yn meddwl am ei diwedd, am hynny y syrthiodd hi yn rhyfedd, heb neb yn ei chysuro. Edrych Arglwydd ar fy nghlinder, canys ymfawrygodd y gelyn.

10 Y gwrthwyneb-ŵr a estynnodd ei law ar ei holl ‡ hoff-bethau hi: hi a welodd y cenhedloedd yn dyfod i mewn iw chyssegr, i'r rhai y * gorchymynnasit ti, na ddelent i'th gynnulleidfa.

‡ Neu, ddymnnol, neu, byfryd. * Deut. 23. 3.

11 Y mae ei holl bobl hi yn vchenidio, yn ceisio bwyd: hwy a roddasant eu hoff-bethau am fwyd i † ddadebru yr enaid; edrych Arglwydd a gwêl, canys dirmygus ydwyf.

† Heb. ddychwelyd.

12 ‡ Onid gwaeth gennych chwi † y fforddolion oll? gwelwch ac edrychwch a oes y fath ofid a'm gofid i, yr hwn a wnaethpwyd i mi? â'r hwn y gofidiodd yr Arglwydd fi, yn nydd angerdd ei ddigter.

‡ Neu, Nid gwaeth. † Heb. y rhai a dramwyweb y ffordd.

13 O'r vchelder yr anfonodd efe dân i'm hescyrn i, yr hwn a aeth yn drech nâ hwynt: efe a le'iodd rwyd o flaen fy nhraed, ac a'm dychwelodd yn ôl, efe a'm gwnaeth yn anrheithiedic, ac yn ofidus ar hyd y dydd.

14 Rhwymwyd iau fy nghamweddau â'i law ef, hwy a blethwyd, ac a ddaethant i fynu am fy ngwddf: efe a wnaeth i'm nerth syrthio, yr Arglwydd a'm rhoddodd mewn dwylo, oddi tan y rhai ni allaf gyfodi.

15 Yr Arglwydd a fathrodd fy holl rai grymmus o'm mewn; efe a gyhoeddodd i'm herbyn gymmanfa, i ddifetha fy ngwŷr ieuainge: ‡ fel gwin-wryf y fathrodd yr Arglwydd y forwyn, merch Juda.

‡ Neu, fathrodd yr Arglwydd winwryf y forwyn.

16 Am hyn yr ydwyf yn wylo, * y mae fy llygad, fy llygad yn rhedeg gan ddwfr, o herwydd pellhau oddi wrthif ddiddanwr a † ddadebrei fy enaid: fy meibion sydd anrhaithiedic, am i'r gelyn orchfygu.

* Jer. 13. 17. & 14. 17. Pen. 2. 18. † Heb. ddychwelai.

17 Sion a ledodd ei dwylo, heb neb yn ei diddanu: yr Arglwydd a orchymynnodd am Jacob, fod ei elynion yn ei gylch; Jerusalem sydd fel gwraig fisglwyfus yn eu mysc hwynt.

18 * Cyfiawn yw'r Arglwydd, o blegit myfi a fûm anufydd iw ‡ air ef; gwrandewch atolwg bobloedd oll, a gwelwch fy ngofid: fy morwynion, a'm gwŷr ieuainge, a aethant i gaethiwed.

* Dan. 9. 7. ‡ Neu, orchymmyn. Heb. enau.

19 Gelwais am fy nghariadau, a hwy a'm twyllasant, fy offeiriaid a'm henaf gwŷr a drengasant yn y ddinas; tra oeddynt yn ceisio iddynt fwyd i ddadebru eu henaid.

20 Gwêl ô Arglwydd, canys y mae yn gyfyng arnaf, fy * ymysgaroedd a gyffroesant, fy nghalon a drôdd ynof, o herwydd fy mod yn rhy anufydd: y mae y cleddyf yn difetha oddi allan, megis marwolaeth fy gartref.

* Esa. 16. 11. Jer. 48. 36.

21 Clywsant fy mod i yn vchenidio, nid oes a'm diddano: fy holl elynion, pan glywsant fy nrygfyd, a lawenychasant am i ti wneuthur *hyny*: *ond* ti a ddygi i ben y dydd a gyhoeddaist, a hwy a fyddant fel finneu.

22 Deued eu holl ddrygioni hwynt o'th flaen di; a gwna iddynt hwy fel y gwnaethost i minneu, am fy holl gamweddau: o blegit *y mae* fy nvchenidiau yn aml, a'm calon yn ofidus.

PEN. II.

1 Jeremi yn galaru am ofid Jerusalem: 20 Ac yn cwyno wrth Ddaw faint oedd.

PA fodd y dug yr Arglwydd gwmmwl ar ferch Sion, yn ei sortiant: y bwriodd degwch Israel i lawr o'r nefoedd, ac na chofiodd leithic ei draed yn nydd ei ddigofaint?

2 Yr Arglwydd a lyngcodd heb arbed, holl anneddau Jacob; efe a ddifrododdyn ei ddigter amddeffynfeydd merch Juda; efe † a'i tynnodd *hwynt* i lawr, *ac* a ddifwynodd y deyrnas, a'i thywysogion.

† Heb. a wnaeth iddynt gyfaw dd a'r Llaw.

3 Mewn soriant digllon y torrodd efe holl gorn Israel; efe a dynnodd *ei* ddeheulaw yn *ei* hôl oddi wrth y gelyn: ac yn erbyn Jacob y cynneuiodd megis fflam danllyd, *yr hon* a ddifa o amgylch.

4 Efe a anneloddei fwa fel gelyn, safodd a'i ddeheu-law fel gwrth-wyneb-wr, ac a laddodd bob dim hyfryd i'r golwg, ym mhabell merch Sion; fel tân y tywalltodd efe ei ddigofaint.

5 Yr Arglwydd fydd megis gelyn, efe a lyngcodd Israel, efe a lyngcodd ei holl balasau hi; efe a ddifwynodd ei hamddeffynfeydd, ac a wnaeth gwynfan a galar yn aml, ym merch Juda.

6 * Efe a anrheithiodd ‡ ei babell fel gardd, efe a ddinistriodd leoedd ei gymanfa: yr Arglwydd a wnaeth anghofio yn Sion yr vchelwyl a'r Sabboth, ac yn llidiawgrwydd ei soriant, y dirmygodd efe y brenin a'r offeiriad.

* Psal. 80. 12. & 89. 40. Esa. 5. 5. ‡ Neu, ei gae.

7 Yr Arglwydd a wrthododdei allor; a ffieiddiodd ei gyssegr; † rhoddodd gaerau ei phalasau hi yn llaw y gelyn: rhoddasant floedd yn nhŷ yr Arglwydd, megis ar ddydd vchel-wyl.

† Heb. caeodd.

8 Yr Arglwydd a fwriadodd ddifwyno mûr merch Sion; efe a estynnodd linyn, ac nid attaliodd ei law rhag † difetha: am hynny y gwnaeth efe i'r rhacfur, ac i'r mûr, galaru, cydlesasant.

† Heb. llyngcu.

9 Ei phyrth a soddasant i'r ddaiar; efe a ddifethodd, ac a ddrylliodd ei barrau hi; ei brenin a'i thywysogion ydynt ym mysc y cenhedloedd; heb gyfraith y mae, * a'i phrophwydi heb gael gweledigaeth gan yr Arglwydd.

* Psal. 74. 9.

10 Henuriaid merch Sion a eisteddant ar lawr, a dawant â son, gosodasant lwch ar eu pennau, ymwregysasant â sachliain; gwyryfon Jerusalem a ostyngasant eu pennau i lawr.

11 Fy llygaid fy yn pallu gan ddagrau, fy ymysgaroedd a gyffroesant, fy afu a dywalltwyd ar y ddaiar; o herwydd dinistr merch fy mhobl, pan lewygodd y plant, a'r rhai yn sugno, yn heolydd y ddinas.

12 Hwy a ddywedant wrth eu mammau, pa le *y mae* ŷd a gwin? pan lewygent fel yr archolledic yn heolydd y ddinas: pan dywalltent eu henaid iau ym mynwes eu mammau.

13 Pa beth a gymmeraf yn dŷst i ti? beth a gyffelybaf i ti, o ferch Jerusalem? beth a gyfradiaf â thi, fel i'th ddiddanwyf, o forwyn, merch

merch Sion? canys *y mae* dy ddiniſtr yn ſawr, ſel y môr, pwy a'th iachâ di?

* Jerem. 2. 8. & 5. 31. & 14. 14. & 23. 16. 14 * Dy brophwydi a welſant i ti gelwydd a diſiaſrwydd, ac ni ddadguddiaſant dy anwiredd, i droi ymaith dy gaethiwed: eithr hwy a welſant i ti feichiau celwyddog, ac achoſion deol.

15 Y rhai oll a dramwyent y ffordd, a gurent eu dwylo arnat ti, chwibanent, ac eſcydwent eu pennau ar ferch Jeruſalem, *gan ddywedyd*; ai dymma y ddinas a alwent yn

* Pſal. 48. 2. * berffeithrwydd tegwch, yn llawenydd yr holl ddaiar?

16 Dy holl elynion a ledaſant eu ſafnau arnat ti, a chwibanaſant, ac a eſcymygaſant ddannedd, ac a ddywedaſant; llyngcaſom *hi*; yn ddiau dymma y dydd a ddiſgwiliaſom ni, ni a'i cawſom, *ni a'i* gwelſom.

* Levit. 26. 16. Deut. 28. 35. 17 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn a * ddychymygodd, ac a gyflawnodd ei air, yr hwn a orchymynnodd eſe er y dyddiau gynt; eſe a ddifrododd, ac nid arbedodd; eſe a wnaeth i'r gelyn lawenychu yn dy erbyn di, eſe a dderchafodd gorn dy wrthwyneb-wŷr di.

* Jer. 14. 17. Pen. 1. 16. 18 Eu calon hwynt a waeddodd ar yr Arglwydd, ô fûr merch Sion, tywallt * ddagrau ddydd a nôs, fel afon: na orphywys, ac na pheidied canwyll dy lygad.

19 Cyfod, cyhoedda liw nôs, yn nechreu y wiliadwriaeth, tywallt dy galon fel dwfr, ger bron yr Arglwydd; dêrchafa dy ddwylo atto ef, am enioes dy blant, y rhai ſydd yn llewygu o newyn, ym mhen pob heol.

20 Edrych Arglwydd, a gwêl i bwy y gwnaethoſt fel hyn: a fwyty y gwragedd eu ffrwyth eu hun, plant ‡ o rychwant o hyd? a leddir yr offeiriad a'r Prophwyd yng nghyflegr yr Arglwydd?

‡ Neu, *a drinir a dwylo.*

21 Ieuangc a hên ſydd yn gorwedd ar lawr yn yr heolydd: fy morwynion, a'm gwŷr ieuainge a ſyrthiaſant drwy yr cleddyf: ti a'i lleddaiſt *hwynt* yn nydd dy ſoriant, lleddaiſt *hwy* heb arbed.

22 Gelwaiſt megis ar ddydd ychel-wyl, fy nychryn o amgylch, fel na ddiangodd, ac na adawyd neb yn nydd ſoriant yr Arglwydd: y gelyn a ddiſethodd y rhai a faethaiſt, ac a fegaiſ i.

PEN. III.

1 Y ffyddloniaid yn cwynfan am eu gofidiau: 22 A thrwy drugareddau Duw, yn cadarnhau eu gobaith. 37 Yn cydnabod cyfiawnder Duw: 55 Yn gweddio am ymwared: ddynt eu hunain, 64 a dial ar eu gelynion.

MYfi *yw* y gŵr a welodd ffinder gan wialen ei ddigoſaint eſ.

2 I dywyllwch, ac nid i oleuni yr arweiniodd, ac y tywyſodd eſe fi.

3 Yn ſy erbyn i yn ddiau y trôdd eſe, ac y mae eſe yn troi ei law ar hŷd y dydd.

4 Eſe a wnaeth fy nghnawd a'm croen yn hên, eſe a ddrylliodd fy eſcyrn.

5 Eſe a ‡ deiladodd i'm herbyn, ac *a'm* hamgylchodd â buſti, ac â bŵnder.

6 Eſe a'm goſododd mewn tywyll leoedd, fel y rhai ſydd wedi marw er yn talm.

7 Eſe a gaeodd o'm hamgylch, fel nad elwyf allan: eſe a wnaeth fy llyffetheir i yn drom.

8 Pan lef-wyf, a *phan* floeddiwyf, eſe a gae allan ſy ngweddi.

9 Eſe a gaeodd fy ffyrdd â cherrig nâdd, eſe a wŷrodd fy llwybrau.

10 Yr oedd eſe i mi *fel* arth yn cynllwyn, *neu* lew mewn llocheſau.

11 Eſe a wyrodd fy ffyrdd, ac a'm drylliodd, yn anrhaithiedic y gwnaeth fi.

12 Eſe a ennyloddi ei fŵa, ac a'm goſodod fel nôd i ſaeth.

13 Eſe a wnaeth i † ſaethau ei gawell fyned i'm arennau. † Heb. *feibion.*

14 * Gwatworgerdd oeddwn i'm holl bobl, a'i cân ar hŷd y dydd. * Jer. 20. 7.

15 Eſe a'm llanwodd â chwerwder, *eſe* a'm meddwodd i â'r wermod.

16 Eſe a dorrodd fy nannedd â cherrig, ac a'm trybaeddodd yn y llŵch.

17 A phellaiſt fy enaid oddiwrth heddwch, anghofiais ddaioni.

18 Ac mi a ddywedais, darfu am fy nerth a'm gobaith, oddi wrth yr Arglwydd.

19 ‡ Cofia fy mlinder a'm gofid, y wermod, a'r buſti. ‡ Neu, *Wrth gofio.*

20 Fy enaid gan gofio a gofia, ac a † ddaroſtyngwyd ynoſi. † Neu, *grymmwyd.*

21 Hyn yr ydwyf yn ei † atcofio, am hynny y gobeithiaf. † Heb. *ddychmygaf at fy nghalon.*

22 Trugareddau yr Arglwydd *yw* na ddarfu am danom ni: o herwydd ni phalla ei doſturiaethau eſ.

23 Bob boreu *y deuant* o newydd: mawr yw dy ffyddlondeb.

24 * Yr Arglwydd yw fy rhan i, medd fy enaid; am hynny y gobeithiaf ynddo. * Pſal. 16. 5. & 73. 26. & 119. 57. Jer. 10. 16.

25 Daionus *yw* yr Arglwydd i'r rhai a ddiſgwiliant wrtho; ac i'r enaid a'i ceiſio.

26 Da *yw* gobeithio, a diſgwil yn ddiſtaw am iechydwriaeth yr Arglwydd.

27 Da *yw* i ŵr ddwyn yr iau yn ei ieuengtid.

28 *Eſe* a eiſtedd ei hunan, ac a dau â ſôn; am iddo ei ſwyn hi arno.

29 Eſe a ddyry ei enau yn y llwch, *i edrych* a oes obaith.

30 Eſe a ddyry *ei* gern i'r hwn a'i tarawo, eſe a lenwir â gwradwydd.

31 O blegit nid yn dragywydd y gwrthyd yr Arglwydd:

32 Ond er iddo gyſtuddio, etto eſe a doſturia, yn ôl amlder ei drugareddau.

33 Canys nid o'i † fôdd y blina eſe, nac y † Heb. *galon.* cyſtuddia blant dynion,

34 I ſathru holl garcharorion y ddaiar tan ei draed,

35 I wyro barn gŵr, o flaen wyneb y Goruchaf.

36 Nid yw yr Arglwydd yn gweled *yn dda* wneuthur cam â gŵr yn ei fater.

37 * Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymmyn? * Pſal. 33. 9.

38 * Oni ddaw o enau y Goruchaf ddrwg a da? * Amos. 3. 6.

39 Pa ham y ‡ grwgnach dŷn byw; gŵr am goſpedigaeth ei bechod? ‡ Neu, *cwyno.*

40 Ceiſiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd.

41 Derchafwn ein calonnau a'n dwylo, at Dduw yn y neſoedd.

42 Nyni a wnaethom gamwedd, ac a fuom anufydd, tithau nid arbedaiſt.

43 Gorchguddiaiſt *ni* â ſoriant, ac erlidiaiſt ni: lleddaiſt, nid arbedaiſt.

44 Ti a'th guddiaiſt dy hun â chwmwl, fel na ddeuei *ein* gweddi trwodd.

45 Ti a'n gwnaethoſt yn * ſorod, ac yn yſcubion, ynghanol y bobl. * 1 Cor. 4. 13.

46 Ein

46 Ein holl elynion a ledasant eu sasnau yn ein herbyn.

* Esay. 14. 17. 47 * Dychryn, a magl, a ddaeth arnom, anrhaith a dinistr.

48 Fy llygad a ddiferodd ffrydiau o ddwfr, o herwydd dinistr merch fy mhobl.

49 Fy llygad a ddiferodd, ac ni pheidiodd, am nad oes gorphywystra:

50 Hyd oni edrycho, ac *oni* yßyrio yr Arglwydd o'r nefoedd.

‡ Neu, *yn fwy na,* 51 Y mae fy llygad yn blino fy enaid, ‡ o herwydd holl ferched fy ninas.

52 Fy ngelynion gan hela a'm heliasant yn ddiachos, fel aderyn.

53 Torrasant ymaith fy enioes yn y pwll; a bwriasant gerrig arnaf.

54 Y dyfroedd a lifasant tros fy mhen, dywedais, torrwyd fi ymaith.

55 Gelwais ar dy enw di, ô Arglwydd, o'r pwll isaf.

56 Ti a glywaist fy llef: na chudd dy glust rhac fy vchenaid a'm gwaedd.

57 Ti a ddaethost yn nês y dydd y gelwais arnat, dywedaist, nac ofna.

58 Ti ô Arglwydd a ddadleuaist gyd â'm henaid, gwaredaist fy enioes.

59 Ti ô Arglwydd a welaist fy ngham: barn di fy marn i.

60 Ti a welaist eu holl ddial hwynt, a'i holl amcanion i'm herbyn i.

61 Clywaist eu gwradwydd ô Arglwydd, a'i holl fwriadau i'm herbyn:

62 Gwefusau y rhai a godant i'm herbyn, a'i mysyrdodi'm herbyn, ar hŷd y dydd.

63 Edrych ar eu heisteddiad a'i cysodiad, myfi yw eu cân hwynt.

64 Tâl y pwyth iddynt ô Arglwydd, yn ôl gweithred eu dwylo.

‡ Neu, *gyndyn-rwydd* 65 Dôd iddynt ‡ofid calon, dy felldith iddynt.

66 Erlid hwynt â digofaint, a difetha hwy oddi tan * nefoedd yr Arglwydd.

* Psal. 8. 3.

PEN. IV.

1 Sion yn cwyno ei thostur, gyssaw: 13 Yn cyffessu ei phechodau. 21 Bygythio Edom; 22 A chyssuro Sion.

PA fodd y tywyllodd yr aur? y newidiodd yr aur coeth da? taflwyd cerrig y Cyssegr ym mhen pob heol.

2 Gwerthfawr feibion Sion, a chystal ag aur pur; pa fodd y cyfrifwyd hwynt fel stenau pridd, gwaith dwylo y crochenydd?

3 Y draigiau a dynnant allan eu bronnau, a roddant sugn iw cenawon; merch fy mhobl *a aeth* yn greulon, * fel yr eistrisiaid yn yr anialwch.

* Job. 39. 17.

4 Tafod y plentyn sugno sydd yn glynu wrth dafod ei enau gan syched: y plant a ofynnant fara *ond* nid *oedd* a dorrei iddynt.

5 Y rhai a ymborthent yn foethus a ddisethwyd yn yr heolydd: y rhai a feithrinwyd mewn scarlad a gofleidiant y tommennydd.

‡ Neu, *toffedigaeth.* ‡ *Chofe-digaeth.* * Gen. 19. 25. 6 Canys mwy yw ‡ anwiredd merch fy mhobl nâ ‡ pechod Sodoma, yr hon a * ddinistriwyd megis yn ddisymmwth, ni safodd llaw arni.

7 Purach oedd ei Nazareaid hi nâ'r eira, gwynnach oeddynt nâ'r llaeth: gwridogach oeddynt o gorph nâ'r cwrel, a'i trwfliad *oedd* o Saphyr.

† Heb. *Tywyllach na du.* 8 ‡ Duach yw 'r golwg arnynt nâ'r gloun; nid adweinir hwynt yn yr heolydd: eu croen a sych wrth eu hescym, gwywodd, aeth yn debyg i bren.

9 Gwell yw y rhai a laddwyd â chleddyf, nâ'r rhai a laddwyd â newyn; a blegit y rhai hyn a † ddihoenant, wedi eu trywanu o eisieu cnwd y maes.

† Heb. *lifeirient.* * 2 Bren. 6. 29. Deut. 28. 57. 10 * Dwylo gwragedd tosturiol a ferwasant eu plant eu hun: eu hymborth oeddynt yn ninistr merch fy mhobl.

11 Yr Arglwydd a gyflawnodd ei ddigter, a dywalltodd lidiawgrwydd ei soriant, ac a gynneuodd dân yn Sion, yr hwn a ddifaodd ei seiliau hi.

12 Ni choeliasai brenhinoedd y ddaiar, na holl drigolion y bŷd, y deuei y gwrthwynebwr a'r gelyn i mewn i byrth Jerusalem,

* Jer. 5. 31. & 23. 21. 13 * Am bechodau ei phrophwydi, ac anwiredd ei hoffeiriaid, y rhai a ollyngasant waed y rhai cyfiawn o'i mewn hi.

14 Gwibiasant *fel* deillion yn yr heolydd, *ac* ymddifwynasant gan waed, ‡ fel na ellid cyffwrdd â'i dillad hwynt.

‡ Neu, *ganna'i gallent na chyffyrddent a'i,* &c. 15 Gwaeddasant arnynt, ciliwch, ‡ aflan yw, ciliwch, ciliwch, na chyffyrddwch: pan ffoesant, ac yr aethant ymmaith, dywedent ym mysc y cenhedloedd, ni thrigant hwy *ymma* mwyach.

‡ Neu, *o'aflan.* † Heb. *wynth.* 16 † Sorriant yr Arglwydd a'i gwascarodd hwynt, nid edrych efe arnynt mwy; ni pharchent hwy yr offeiriaid, ni thosturient wrth yr henaf-gwŷr.

17 Ninnau hefyd, ein llygaid a ballasant am ein cymmorthwy ofer: gan ddisgwil disgwil yr oeddem ni wrth genhedlaeth ni allei ein hachub.

18 Hwy a olrheiniant ein cerddediad, fel na allwn fyned ar hŷd ein heolydd; y mae ein diwedd ni yn agos; ein dyddiau ni a gyflawnwyd, canys daeth ein diwedd ni.

19 Buanach yw ein erlid-wŷr nag eryrod yr awyr, y maent yn ein herlid ni ar y mynyddoedd, yn ein cynllwyn yn yr anialwch.

* Gen. 2. 7. ‡ *Bywyddi.* 20 * Anadl ein ffroenau, eneiniog yr Arglwydd, a ddaliwyd yn eu ‡ rhwydau hwynt: *am* yr hwn y dywedasem, tan ei gyscod ef y byddwn ni byw ym mysc y cenhedloedd.

‡ Neu, *anwiredd* ‡ Neu, *a'th gaeth-gluda am dy bechodau.* 21 Bydd lawen a hyfryd, merch Edom, yr hon wyt yn trigo yn nhir Huz: daw y cwppan attat titheu hefyd, ti a feddwi ac a ymnoethi.

22 Gorphennwyd dy ‡ gospedigaeth di, merch Sion, ni chaeth-gluda ef di mwy: efe a ymwel â'th anwiredd di, merch Edom, ‡ efe a ddadcuddia dy bechodau.

PEN. V.

Tostur gwynfan Sion mewn gweddi at Ddduw.

COfia ô Arglwydd, beth a ddaeth i ni: edrych a gwêl ein gwradwydd.

2 Ein hetifeddiaeth ni a drowyd i estroniaid; a'n tai i ddieithriaid.

3 Ymddifaid ydym heb dadau; ein mam, mau *fydd* megis gweddwon.

4 Yr ydym yn yfed ein dwfr am arian; ein coed fy yn dyfod am werth.

† Heb. *Ar ein gwarrau i'n berlidir.* 5 † Ein gwarrau fydd tan erlid: llafurio yr ydym, nid oes gorphywystra i ni.

6 Rhoesom ein llaw i'r Aiphtiaid, i'r Assyriaid, i gael digon o fara.

* Jer. 21. 29. Ezec. 18. 2. ‡ *Anwireddau.* 7 * Ein tadau a bechasant, ac nid ydynt: ninnau sy yn dwyn eu ‡ cosp hwynt.

8 Gweision sy yn llywodraethu arnom ni, heb *fod* a'n gwaredo o'i llaw hwynt.

9 *Mewn enbydrwydd* am ein henioes y dygasom ein bara i mewn, o herwydd cleddyf yr anialwch.

13 * Ein

10 * Ein croen a dduodd fel ffwrn, * gan y newyn tôst.

11 Hwy a dreisiasant y gwrage id yn Sion; a'r morwynion yn ninasoedd Jwda.

12 Cio asant dywysogion â'i dwylo; ni pherchid wynebau yr henaf-gwyr.

13 Hwy a gymmerasant y gwŷr ieuainge i falu; a'r plant a syrthiasant tan y coed.

14 Yr hen-af-gwŷr a beidiasant â'r porth: y gwŷr ieuainge â'i cerdd.

15 Darfu llawenydd ein calon: ein dawns a drôdd yn alar.

16 Syrthiodd † y goron oddi am ein pen; gwae ni yn awr oecqu o honom.

17 Am hyn y mae ein calon yn ofidus, am hyn y tywylloedd ein llygaid,

18 O herwydd mynydd Sion, yr hwn a anrheithiwyd; y mae 'r llwynogod yn rhodio yndo.

19 * Ti Arglwydd a barhei byth: dy orsedd fainge yn oes oesoedd.

20 Pa ham yr anghofi ni byth; *ac* y gadewi ni dros hîr ddyddiau?

21 * Dychwel ni ô Arglwydd, attat ti, ac ni a ddychwelir; adnewydda ein dyddiau megis cynt,

22 ‡ Eithr ti a'n llwyr wrthodaist ni: ti a ddigiaist wrthym ni yn ddirfawr.

* Pſal. 119. 83.
‡ Neu, *Gan ddycheryniadau, neu, dymheſtloedd*, neryn.
† Heb. *caron ein.*
* Pſal. 9. 7. & 29. 10. & 102. 2. & 145. 13.
* Jer. 31. 18.
‡ *Canys a lwyr wrthodi di ni?*

¶ LLYFR Y PROPHWYD EZECIEL.

PENNOD I.

1 *Yr amſer y Prophwydodd Ezeciel yn Chebar.* 4 *Gweledigaeth y pedwar Cherub,* 15 *Y pedair olwyn;* 26 *A gogoniant Duw.*

A Darfu yn y ddeufed flwyddyn, ar hugain, yn y pedwerydd *mis*, ar y pumed *dydd* o'r mis, (a mi yn myſc ‡ y gaeth-glud wrth afon Chebar,) agoryd y nefoedd; a gwelwn weledigaethau Duw.

† *y rhai a gaethludaſid.*

2 Yn y pummed *dydd* o'r mis, (honno oedd y bummed flwyddyn o gaeth-gludiad brenin Jehoiachin.)

3 Y daeth gair yr Arglwydd yn eglur at †Ezeciel yr offeiriad mâb Buzi, yn nhir y Caldeaid, wrth afon Chebar, * ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arno ef.

† Heb. *Jehezeciel* = Pen. 8. 22.

4 Yna 'r edrychais, ac wele yn dyfod o'r gogledd gorwynt, *a* chwmwl mawr, a thân yn ymgymmeryd, a diſcleirdeb o amgylch iddo; ac o'i ganol, *ſef* o ganol y tân fel lliw ambr.

5 Hefyd o'i ganol *y daeth* cyffelybrwydd i bedwar peth byw, ac dymma eu hagwedd hwynt; dull dŷn oedd iddynt.

6 A phedwar wyneb *i bôb* vn, a phedair aden *i bob* vn o honynt.

7 A'i traed yn † draed vniawn, a gwadn eu traed, fel gwadn troed llô; a gwreichioni yr oeddynt, fel lliw efydd gloyw.

† Heb. *unſyd.*

8 Ac *yr oedd* dwylo dŷn oddi tan eu hadenydd, ar eu pedwar ŷſllys; eu hwynebau hefyd, a'i hadenydd *oedd* ganddynt ill pedwar.

9 Eu hadenydd hwynt oedd wedi eu cyſſylltu y naill wrth y llall: pan gerddent ni throent; aent bob vn yn vnion rhag ei wyneb.

10 Dymma ddull eu hwynebau hwynt, wyneb dŷn, ac wyneb llew, *oedd* ar y tu dehau iddynt ill pedwar: ac wyneb ŷch o'r tu aſſwy iddynt ill pedwar, ac wyneb eryr iddynt ill pedwar.

11 Dymma eu hwynebau hwynt: a'i hadenydd oedd wedi eu † dosparthu oddi arnodd, dwy i bob vn wedi eu cyſſylltu â'i gilydd, a dwy oedd yn cuddio eu cyrph.

‡ Neu, *Lloſtu.*

12 Aent hefyd bob vn yn vniawn rhag ei wyneb, i'r lle y byddei 'r yſpryd ar fyned, yno yr aent: ni throent pan gerddent.

13 Dymma ddull y pethau byw: eu gweledigaeth oedd fel marwor tân yn lloſci, *ac* fel gweledigaeth ffaglau: *yr* oedd efe yn ymgerdded rhwng y pethau byw, a diſclair oedd y tân, a meſit yn dyfod allan o'r tân.

14 Rhedai hefyd a dychwelei 'r pethau byw, el gweledigaeth mellten.

15 Edrychais hefyd ar y pethau byw: ac wele ar lawr yn ymyſc y pethau byw, vn olwyn gyd â'i bedwar wyneb.

16 Dull yr olwynion, a'i gwaith oedd fel lliw Beryll: a'r vn dull oedd iddynt ill pedair, a'i gwedd hwynt, a'i gwaith, *fel* pe byddei olwyn ynghanol olwyn.

17 Pan elent, aent ar eu pedwar ochr: ni throent pan gerddent.

18 Eu cantau hefyd oedd gyfuwch, ac yr oeddynt yn ofnadwy: a'i cantau oedd yn llawn llygaid oddi amgylch ill pedwar.

19 A phan gerddei 'r pethau byw, yr olwynion a gerddent wrthynt, a phan ymgodei 'r pethau byw oddi ar y ddaiar, yr ymgodei 'r olwynion.

20 I'r lle y byddei 'r yſpryd i fyned, yr aent, yno 'r *oedd* eu hyſpryd ar fyned: a'r olwynion a ymgodent ar eu cyfer hwynt, canys yſpryd ‡ y peth byw *oedd* yn yr olwynion.

‡ Neu, *bywyd.*

21 Cerddent pan gerddent hwythau, a ſafent pan ſafent hwythau; a phan ymgodent hwy oddi ar y ddaiar, yr olwynion a ymgodent ar eu cyfer hwythau: canys yſpryd ‡ y peth byw *oedd* yn yr olwynion.

† Neu, *bywyd.*

22 Ac *yr oedd* ar bennau 'r pethau byw ddull y ffurfafen, fel lliw Grifial ofnadwy, wedi ei heſtyn tros eu pennau hwynt oddi arnodd.

23 A than y ffurfafen yr oedd eu hadenydd hwynt, yn vniawn y naill tuag at y llall: dwy i bob vn, yn eu cuddio o'r naill du, a dwy i bob vn yn cuddio eu cyrph, o'r tu arall.

24 Ac mi a glywn ſŵn eu hadenydd hwynt, fel ſŵn dyfroedd lawer, fel ſŵn yr Holl alluoc, pan gerddent: ſwn lleferydd, fel ſŵn llu: pan ſafent, llaeſent eu hadenydd.

25 Ac yr oedd llais oddi ar y ffurfafen, yr hon *oedd* ar eu pennau hwynt; pan ſafent ac y llaeſant eu hadeny id.

26 Ac oddi ar y ffurfafen, yr hon *oedd* ar eu pennau hwynt, yr oedd cyffelybrwydd gorſedd-fainge, fel gwele iad maen Saphir, ac ar gyffelybrwydd yr orſedd-fainge yr *oedd* oddi arnodd arno ef, gyffelybrwydd megis gweledigaeth dŷn.

27 Gwelais hefyd megis lliw Ambr, fel gweledigaeth tân o'i fewn o amgylch, o weledigaeth ei lwyni ac vchod, ac o weledigaeth ei lwyni a'i ſſod, y gwelais megis gweledigaeth tân, a diſcleirdeb iddo oddi amgylch,

28 Fel gweledigaeth y bŵa a fydd yn y cwmwl ar ddydd glawoc, fel hyn *yr oedd* gweledigaeth y diſcleirdeb o amglych: dyma weledigaeth cyffelybrwydd gogoniant yr Arglwydd: a phan we-

A

lais, ſyrthiais ar fy wyneb, a chlywais lais vn yn llefaru.

PEN. II.

1 Awdurdod Ezeciel; 6 A'i addyſc. 9 Plyg llyfr ei orthrwm prophwydoliaeth ef.

AC efe a ddywedodd wrthif, mâb dyn, ſaf ar dy draed, ac mi a leferaf wrthit.

2 A'r yſpryd aeth ynof, pan lefarodd efe wrthif, ac a'm goſododd ar fy nhraed, fel y clywais yr hwn a lefarodd wrthif.

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, mâb dyn, yr ydwyf yn dy ddanfon di at feibion Iſrael, at † genhedl wrthryſelgar, y rhai a wrthryſelasant i'm herbyn; hwynt hwy a'i tadau a droſeddaſant i'm herbyn, hyd gorph y dydd hwn.

† Heb. *genhedloedd.*

4 Meibion wyneb galed hefyd, a chadarn galon yr wyf yn dy ddanfon attynt: dywed titheu wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw.

5 A pha vn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio, (canys tŷ gwrthryſelgar ydynt,) etto cânt wybod fod prophwyd yn eu myſc hwynt.

6 Titheu fâb dyn, * nac ofna rhagddynt, ac na arſwydda er eu geiriau hwynt, er bôd ‡ gwrthryſel wŷr a thrain gyd â thi, a thitheu yn trigo ym myſc ſcorpionau: nac ofna rhag eu geiriau hwynt, ac na ddychryna gan eu hwynebau hwynt, er mai tŷ ‡ gwrthryſelgar ydynt.

* Jere. 1. 17

‡ Neu, *mieri.*

‡ Heb. *gwrthryſel.*

7 Etto llefara di fy ngeiriau wrthynt, pa vn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio, canys † gwrthryſelgar *ydynt.*

† Heb *gwrthryſel.*

8 Titheu fâb dyn, gwrando'r hyn yr ydwyf fi yn ei lefaru wrthit, na fydd di wrthryſelgar fel y tŷ gwrthryſelgar hwnnw: llêda dy ſafn a * bwytta'r hyn yr ydwyf yn ei roddi i ti.

* Datc. 10. 9.

9 Yna'r edrychais, ac wele law wedi ei hanfon attaf, ac wele ynddi blŷg llyfr.

10 Ac efe a'i dadblygodd o'm blaen i, ac yr oedd efe wedi ei ſcrifennu, ŵyneb a chefn, ac yr oedd wedi ſcrifennu arno, galar, a griddfan, a gwae.

PEN. III.

1 Ezeciel yn bwytta'r plŷg llyfr: 4 A dan yn ei nerthu ef: 15 Ac yn dangos iddo reol prophwydoliaeth: 22 Ac yn cau ac yn egori genau y prophwyd.

AC efe a ddywedodd wrthif, mâb dyn bwytta'r hyn a geffych, * bwytta y llyfr hwn, a dôs, a llefara wrth tŷ Iſrael.

* Jere. 15. 16. Datc. 10. 10.

2 Yna mi a agorais fy ſafn, ac efe a wnaeth i mi fwytta y llyfr hwnnw.

3 Dywedodd hefyd wrthif, bwyda dy fol, a llanw dy berfedd, fâb dyn, â'r llyfr hwn yr ydwyf yn ei roddi attat: yna y * bwytteais, ac yr oedd efe yn fy ſafn fel mêl o felyſder.

* Datc. 10. 9. Peh. 2. 8.

4 Ac efe a ddywedodd wrthif, mâb dyn cerdda, dôs at tŷ Iſrael, a llefara â'm geiriau wrthynt.

5 Canys nid at bobl † o iaith ddieithr, ac o dafod iaith galed i'th anfonir di, *onid* at tŷ Iſrael.

† Heb. *ddwfn o wefuſau, a thrwm o dafod. felly verſ. 6.*

6 Nid at bobloedd lawer o iaith ddieithr, ac o dafod iaith galed, y rhai ni ddeelli eu hymadroddion: ‡ oni wranda wſei y rhai hynny arnat, *pe* i'th anfonaſwn attynt ê.

‡ Neu, *dau y gwrandaſent, &c. pe ſi'th anfonaſ. &c.*

7 Eto tŷ Iſrael ni fynnant wrando arnat ti, canys ni fynnant wrando arnaf fi: o blegit tal-gryfion, a chaled galon *ydynt* hwy, holl tŷ Iſrael.

8 Wele, gwnaethum dy wyneb yn grŷf yn erbyn eu hwynebau hwynt, a'th dal yn grŷf yn erbyn eu talcennau hwynt.

9 Gwnaethum dy talcen fel adamant, yn galetach nâ'r gallestr; * nac ofna hwynt, ac na ddychryna rhag eu hwynebau, er mai tŷ gwrthryſelgar ydynt.

* Jere. 1. 8.

10 Dywedodd hefyd wrthif, mâb dyn, derbyn â'th galon, a chlyw â th gluſtiau, fy holl eiriau a lefarwyf wrthit.

11 Cerdda hefyd, a dôs at y gaeth-glud, at feibion dy bobl, a llefara hefyd wrthynt, a dywed wrthynt; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pa vn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio.

12 Yna yr Yſpryd a'm cymerodd, a chlywn ſŵn cynnwrf mawr o'm hôl, *yn dywedyd*, Bendigedic *fyddo* gogoniant yr Arglwydd o'i lê:

13 A ſŵn adenydd y petnau byw oedd yn † cyffwrdd â'i gilydd, a ſŵn yr olwynion ar eu cyfer hwynt, a ſŵn cynnwrf mawr.

† Heb. *cuſanu ei gilydd.*

14 A'r yſpryd a'm cyfododd, ac a'm cymerodd ymaith, a mi a aethym yn chwerw yn angerdd fy yſpryd, ond llaw 'r Arglwydd *oedd* grêf arnaf.

15 Ac mi a ddeuthym i Telabib, at y gaeth-glud oedd yn aros wrth afon Chebar, ac mi a eiſteddais lle 'r oeddynt hwythau yn eiſtedd, ie eiſteddais yno ſaith niwrnod yn ſynn yu eu plith hwynt.

16 Ac ym mhen y ſaith niwrnod, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

17 Mâb dyn, mi a'th wneuthym di yn * wiliedydd i dŷ Iſrael: am hynny gwrando'r gair o'm genau, a rhybuddia hwynt oddi wrthif.

* Pen. 33. 7.

18 Pan ddywedwyf wrth y drygionus, gan farw y byddi farw, oni rybuddi ef, ac oni leferi i rybuddio y drygionus oddi wrth ei ddrygfforddd, fel y byddo byw; y drygionus hwn a fydd marw yn ei anwiredd, ond ei waed ef a ofynnaſi ar dy law di.

19 Od os rhybuddi y drygionus, ac yntau heb droi oddi wrth ei ddrygioni, na'i ffordd ddrygionus, efe a fydd marw yn ei ddrygioni, onid ti a achubaiſt dy enaid.

20 * Hefyd pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei † gyfiawnder, a gwneuthur camwedd, a rhoddi o honof dramgwydd o'i flaen ef; efe fydd marw, am na rybuddiaiſt ef, am ei bechod y bydd efe marw, a'i gyfiawnder yr hwn a wnaeth efe, ni chofir: ond ei waed ef a ofynnaf ar dy law di.

* Pen. 18. 24. † Heb. *gyfiawnderau.*

21 Ond os tydi a rybuddi y cyfiawn, rhag pechu o'r cyfiawn, ac na phecho efe, gan fyw y bydd efe byw, am ei rybuddio: a thithau a achubaiſt dy enaid.

22 Ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arnaf, ac efe a ddywedodd wrthif, cyſod, dôs i'r gwaſtadedd, ac yno y llefaraf wrthit.

23 Yna y cyfodais, ac yr euthym i'r gwaſtadedd, ac wele ogoniant yr Arglwydd yn ſefyll yno, fel y gogoniant a welſwn * wrth afon Chebar; ac mi a ſyrthiais ar fy wyneb.

* Pen. 1. 2.

24 Yna y daeth yr yſpryd ynof, ac a'm goſododd ar fy nhraed, ac a ymddiddanodd â mi ac a ddywedodd wrthif, dôs, a chae arnat o fewn dy dŷ.

25 Titheu fab dyn, wele, hwy a roddant rwymau arnat, ac a'th rwymant â hwynt, ac na dôs allan yn eu plith.

26 A mi a wnaf i'th dafod lynu wrth daflod dy enau, a thi a wneir yn fûd, ac ni byddi iddynt yn goryddwr: canys tŷ gwrthryſelgar ydynt.

27 Ond

27 Ond pan lefarwyf wrthit yr agoraf dy safn, a dywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr hwn a wrandawo, gwrandawed; * a'r hwn a beido, peidied: canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

* Date. 33. 11.

PEN. IV.

1 Tan vith a chyfcod amgylchynu 'r ddinas, y mae yn dangos yr ainfer o wrthwyfol Forebeam hyd y caethiwed: 9 A'r bwyd ddarparu lluniaeth mewn gwaeredau, yn dangos doftod fyddai 'r newyn.

TItheu fâb dŷn cymmer it briddlech, a dôd hi o'th flaen, a llunia arni ddinas Jerusalem.

2 A gwarchae yn eu herbyn hi, ac adeilada wrthi ‡ warchglawdd, a bwrw o'i hamgylch hi wrthglawdd? dôd hefyd werssyloedd wrthi, a gosot offer rhyfel yn ei herbyn o amgylch.

‡ Neu, *bontechlaid.*

3 Cymmer it hefyd badell ‡ haiarn, a dôd hi yn fûr haiarn rhyngot a'r ddinas, a chyfeiria dy wyneb atti, a bydd mewn gwarchediagaeth, a gwarchae di arni; arwydd fydd hyn i dŷ Israel.

‡ Neu, *radell.*

4 Gorwedd hefyd ar dy yſtlys aſſwy, a gosod anwiredd tŷ Israel arno; *wrth* rifedi y dyddiau y gorweddych arno, y dygi eu hanwiredd hwynt.

5 Canys rhoddais arnati flynyddoedd eu hanwiredd hwynt, wrth rifedi y dyddiau, trychan nhiwrnod a dêc a phedwar vgain: *felly y dygi anwiredd tŷ Israel.

* Num. 14. 34.

6 A phan orphennych y rhai hynny, gorwedd eilwaith ar dy yſtlys dehau, a thi a ddygi anwiredd tŷ Juda ddeugain nhiwrnodd: † pob diwrnod am flwyddyn a roddais i ti.

† Heb. *ainrnod am flwyddyn, ainrnod am flwyddyn.*

7 A chyfeiria dy wyneb at warchaediagaeth Jerusalem, a'th fraich yn noeth: a thi a brophwydi yn ei herbyn hi.

8 Wele hefyd rhoddais rwymau arnat, fel na threech ‡ o yſtlys i yſtlys; nes gorphen o honot ddyddiau dy warthaediagaeth.

‡ Heb. *o'th yſtlys i'th yſtlys,*

9 Cymmer it hefyd wenith, a haidd, a ffa, a ffacbys, a milet, a chor-bys, a dôd hwynt mewn vn lleſtr, a gwna hwynt i ti yn fara, *yras* rifedi y dyddiau y gorweddych ar dy yſtlys, try-chan nhiwrnod, a dêc a phedwar vgain, y bwyttei ef.

10 A'th fwyd a fwyttei, a fydd wrth bwys, vgain ſicl yn y dydd: o amſer i amſer y bwyttei ef.

11 Y dwfr hefyd a yfi wrth feſur, chweched *ran* * *Hin* a yfi, o amſer i amſer.

* Exod. 29. 40.

12 Ac fel teiſen haidd y bwyttei ef, ti a'i creſi hi hefyd wrth dail tom dŷn, yn eu gŵydd hwynt.

13 A dywedodd yr Arglwydd, felly y bwytty meibion Iſrael eu bara halogedic, ym myſc y cenhedloedd, y rhai y gyrraf hwynt attynt.

14 Yna y dywedais, o Arglwydd Dduw wele ni halogwyd fy enaid, ac ni fwytteais furgin neu ſclyfaeth, o'm hieuengctid hyd yr awrhon; ac ni ddaeth i'm ſafn gig ſliaidd.

15 Yntef a ddywedodd wrthif, wele, mi a roddais it ſiſweil gwarthec yn lle tom dŷn, ac â hwynt y gwnei dy fara.

* Levit. 26. 26. Eſay 3. 1. Pen. 5. 16. & 14. 13.

16 Dywedodd hefyd wrthif, mâb dŷn, wele fi yn torri * ffon bara yn Jerusalem, fel y bwyttont fara tan bwys, ac mewn gofal, ac yf ſont ddwfr dan feſur, ac mewn ſyndod.

17 Fel y byddo arnynt eiſiau bara, a dwfr, ac y ſynnont, vn gŷd ag arall; ac y darſyddont yn eu hanwiredd.

PEN. V.

1 Tan vith a chyfcod y gwallt, 5 y mae yn dangos barnedigaeth Jerusalem am ei hanufydd-dod: 12 A hynny trwy newyn, a chleddyf, a gwaſtarfa.

TItheu fâb dŷn, cymmer it gyllell lem, cymmer it ellyn eillio, † ac eillia dy ben a'th farf: yna y cymmeri gloriannau pwys, ac y rhenni hwynt.

† Heb. *a gwna idan dra. my et dy ben, &c.*

2 Traian a loſci yn tân, ynghanol y ddinas, pan gyflawner dyddiau y gwarchae: traian a gymmeri hefyd, ac a'i tatewi â'r gyllell o'i amgylch; a thraian a deni gyd â'r gwynt, ac mi a dynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

3 Cymmer hefyd oddi yno ychydig o nifer, a chylymma hwynt yn dy ‡ odreu.

† Heb. *eſgyll.*

4 A chymmer eilwaith *rai* o honynt hwy, a thafl hwynt i ganol y tân, a lloſc hwynt yn tân; o hono y daw allan dân i holl tŷ Iſrael.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Jerusalem *yw* hon, goſodais hi my myſc y cenhedloedd, a'r tiroedd o'i hamgylch.

6 A hi a newidiodd fy marnedigaethau i ddrygioni, yn fwy nâ'r cenhedloedd, a'm deddfau yn fwy nâ'r gweledydd ſydd o'i hamgylch: canys gwrthodaſant fy marnedigaethau, a'm deddfau, ni rodiaſant ynddynt.

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am i chwi amhau yn fwy nâ'r cenhedloedd ſydd o'ch amgylch, heb rodio o honoch yn fy neddfau, na gwneuthur fy marnedigaethau, ac na wnaethoch yn ol barnedigaethau y cenhedloedd ſydd o'ch amgylch:

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi, ie myfi ydwyf yn dy erbyn, a gwnaf yn dy ganol di farnedigaethau, yngolwg y cenhedloedd.

9 A gwnaf ynot yr hyn ni wneuthum, ac nis gwnaf ei fâth mwy, am dy holl ffieidd-dra.

10 Am hynny y tadau a * fwyttant y plant yn dy fyſc di, a'r plant a fwytty eu tadau: a gwnaf ynot farnedigaethau, ac mi a danaf dy holl weddill gyd â phob gwynt.

* Levit. 26. 29. Deut. 28. 53. 2 Bren. 6. 29. Galar. 4. 10. Baruc. 2 3. * Pen. 7. 4. 9.

11 Am hynny *fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, yn ddiau am halogi o honot fy nghyflegr, â'th holl ffieidd-dra, ac â'th holl frynti: am hynny hefyd y prinhâf inneu di, * ac nid arbed fy llygad, ac ni thoſturiaf ychwaith.

12 Dy draian fyddant feirw o'r haint, ac a ddarfyddant o newyn yn dy ganol; a thraian a fyrthiant ar y cleddyf o'th amgylch, a thraian a danaf gyd â phob gwynt, a thynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

13 Felly y gorphennir fy nig, ac y llonyddaf fy llidiawgrwydd yn eu herbyn hwynt, ac ymgyſſuraf: a hwy a gânt wybod mai myfi 'r Arglwydd a'i lleferais yn fy ngwŷn, pan orphenwyf fy llid ynthynt.

14 A rhoddaf di hefyd yn anrhaith, ac yn warth, ym myſc y cenhedloedd ſydd o'th amgylch, yngolwg pawb a êl heibio.

15 Yna y bydd y * gwradwydd a'r gwarthrudd yn ddyſc, ac yn ſyndod i'r cenhedloedd ſydd o'th amgylch; pan wnelwyf ynot farnedigaethau mewn dig, a llidiawgrydd, a cherydd llidiog: myfi 'r Arglwydd a'i lleferais.

* Deut. 28. 37.

16 Pan anfonwyf arnynt ddrwg ſaethau newyn, y rhai fyddant iw diſetha, y rhai a ddan-

ddanfonaf i'ch diſetha: caſclaf hefyd newyn arnoch, a * thorraf eich ffoq bara.

* Levit. 26. 26. Pen. 4. 16, & 14. 13.

17 Anfonaf hefyd arnoch newyn, *a bwyſtfil drwg, ac efe a'th ddiblanta di: haint hefyd, a gwaed a dramwya trwot ti: a dygaf gleddyf arnat, myfi yr Arglwydd a'i lleferais.

* Pen. 26. 22.

PEN. VI.

1 Barnedigaeth Iſrael am eu delw-addoliaeth. 8 Gweddill a fendithir, 11 Amneg y ffyddloniaid i gwyno eu gofid.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Mâb dŷn, goſod dy wyneb tua * mynyddoedd Iſrael, a phrophwyda yn eu herbyn;

* Pen. 36. 1.

3 A dywed, mynyddoedd Iſrael, gwrandewch air yr Arglwydd Dduw; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth y nentydd, ac wrth y dyffrynnoedd: wele fi, *ie* myfi 'n dwyn cleddyf arnoch, ac mi a ddiniſtriaf eich uchel-leoedd.

4 Eich allorau hefyd a ddiſwynir, a'ch ‡ haul-ddelwau a ddryllir; a chwympaf eich archolledigion, o flaen eich eulynnod.

‡ Neu, *delwau-felly uerſ.* 6.

5 A rhoddaf gelanedd meibion Iſrael ger bron eu heulynnod; a thanaf eich eſcyrn o amgylch eich allorau.

6 Yn eich holl drigfaon, y dinaſoedd a anrheithir, a'r uchelfaon a ddiſwynir; fel yr anrheithier, ac y diſwyner eich allorau, ac y torrer, ac y peidio eich eulynnod, ac y torrer ymmaith eich haul-ddelwau, ac y deleer eich gweithredoedd.

7 Yr archolledic hefyd a ſyrth yn eich canol, a chewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

8 Etto gadawaf weddill, fel y byddo i chwi rhai wedi diangc gan y cleddyf, ym myſc y cenhedloedd, pan waſcarer chwi trwy 'r gwledydd.

9 A'ch rhai diangol a'm cofiant i ymmyſc y cenhedloedd, y rhai y caethgludir hwynt attynt, am fy nryllio a'i calon buttreiniyd, yr hon a giliodd oddi wrthif, ac â'i llygaid, y rhai a buttreiniaſant ar ôl eu heulynnod: yna 'r ymffieiddiant ynddynt eu hun, am y drigioni a wnaethant yn eu holl ffieidd-dra.

10 A chânt wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd, *ac* na leferais yn ofer, am wneuthur iddynt y drwg hwn.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * târo â'th law, a chur â'th droed, a dywed, ôh rhac holl ffieidd-dra drygioni tŷ Iſrael, canys trwy gleddyf, trwy newyn, a thrwy haint, y ſyrthiant.

* Pen. 21. 17.

12 Y pellennic a fydd marw o'r haint, a'r cyfagos a ſyrth gan y cleddyf: y gweddilledic hefyd, a'r gwarchaedic a fydd marw o newyn. Fel hyn y gorphennaf fy llidiawgrwydd wrthynt.

13 A chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, pan fyddo eu harcholledigion hwynt ym myſc eu heulynnod, o amgylch eu hallorau, ar bob bryn uchel, ar holl bennau y mynyddoedd, a than bob pren lr, a than bob derwen gaead-frig, lle y rhoddaſant arogl peraidd iw holl eulynnod.

14 Felly 'r eſtynnaf fy llaw arnynt, a gwnaf y tir yn anrhaith, ie yn fwy ‡ anrhaithiol nâ 'r anialwch tuâ Diblath, trwy eu holl drigfaon: a chânt wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd.

Pen. 5. 14. ‡ Neu, *anrheithiol o'r anialwch.*

PEN. VII.

1 Llwyr anrhaith Iſrael. 16 Galarus edifeirwch y rhai a ddiangant. 20 Y gelynion yn halogi y Cyſſegr, o herwydd ffieidd-dra yr Iſraeliaid. 23 Tan vith caduyn, y mae yn dangos eu gofidus gaethiwed hwy.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

3 Titheu fâb dyn, fel hyn y dewyd yr Arglwydd Dduw, wrth dir Iſrael, Diwedd, diwedd a ddaeth ar bedair congl y tir.

3 *Daeth* yr awr hon ddiwedd arnat, a mi a anfonaf fy nig arnati barnaf di hefyd yn ôl dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

4 Fy llygad hefyd ni'th arbed di; ac ni thoſturiaf, eithr rhoddaf dy ffyrdd arnati: a'th ffieidd-dra fydd yn dy ganol di, fel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Drwg, drwg ynic, wele a ddaeth.

6 Diwedd a ddaeth, daeth diwedd, y mae yn gwilio † am danat, wele efe a ddaeth.

† Heb. *yn dy erbyn.*

7 Daeth y boregwaith attat, preſſwylydd y tîr; daeth yr amſer, agos *yw* y dydd terfyſc, ac nid adſain mynyddoedd.

8 Weithian ar ſyrder y tywalldaf fy llid arnat, ac y gorphennaf fy nig wrthit: barnaf di hefyd yn ol dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

9 A'm llygad nid arbed, ac ni thoſturinſ, rhoddaf arnat yn ôl dy ffyrdd, a'th ffieidd-dra a fydd yn dy ganol di, a chewch wybod mai myfi yr Arglwydd ſydd yn taro.

10 Wele 'r dydd, wele *efe* yn dyfod, y boregwaith a aeth allan, blodeuodd y wialen, blagurodd balchder.

11 Cyfododd traha yn wialen drygioni; ni *bydd un* o honynt, nac o'i ‡ lliaws, nac o'r eiddynt, na galar droſtynt.

‡ Neu, *terfyſcwyr.* Heb. *terfyſc.*

12 Yr amſer a ddaeth, y dydd a neſaodd, na lawenyched y pryn-wr, ac na thriſtaed y gwerth-wr; canys mae digllonedd ar ei holl liaws hi.

13 Canys y gwerthudd ni ddychwel at yr hyn a gwerthwyd, † er eu bod etto 'n fyw; oblegit y weledigaeth *ſydd* am ei holl liaws, y rhai ni ddychwelant; ac nid ymgryfnâ neb ‡ yn anwiredd ei fuchedd.

† Heb. *er bod eu bywyd etto yn myſc y byw.* ‡ Neu, *ſydd a'i fuchedd yn ei anwiredd.*

14 Vdcana'ant yr vdcorn. i baratoi pawb; etto nid â neb i'r rhyfel: am *fôd* fy nigllonedd yn erbyn eu holl liaws.

* Eſa. 13. 7.

15 Y cleddyf *ſydd* oddi allan, yr haint hefyd a'r newyn o fewn; yr hwn *fyddo* yn y maes, a fydd farw gan gleddyf; a'r hwn a fyddo yn y ddinas, newyn, a haint a'i diſa eſ.

Ier. 6. 24.

16 Etto eu rhai diangol hwynt a ddiangant, ac ar y mynyddoedd y byddant hwy, i gyd fel colomennod y dyffryn yn griddfan, bob yn am ei anwiredd.

* Eſa. 15. 1. Jer. 48. 37.

17 * Yr holl ddwylo a laeſant, a'r holl liniau a ânt yn ddwfr.

† Heb. *a fyda yn nallithoneth, neu aflendid.*

18 * Ymwregyſant hefyd *mewn* ſach-liain, ac arſwyd a'i toa hwynt, a *bydd* cywilydd ar bob wyneb, a moelni ar eu holl bennau hwynt.

* Dibar. 11. 4. Zeph. 1. 18. Eccl. 5. 8.

19 Eu harian a daflant i'r heolydd, a'i haur † a roir heibio; * eu harian, na i haur ni ddichôn eu gwared hwynt, yn nydd digter yr Arglwydd: eu herwaid ni ddiwalliant, a'i coludd ion ni lanwant, oblegid ‡ tramgwydd eu hanwiredd ydyw.

‡ Neu, *eu bannwiredd yn eu tramgwydd.*

20 A thegwch ei harddwch eſ a oſododd eſ yn rhagoriaeth: ond gwnaethant ynddo ddelwau eu ffieidd-dra a'i brynti: am hynny y ‡ rhoddais ef ymmhell oddi wrthynt.

‡ Neu, *gwneuthum eſ yn beth eſmon iddynt.*

21 Ac mi a'i rhoddaf yn llaw dieithriaid yn yſpail, ac yn anrhaith i rai drygionus y tir, a hwy a'i halogant eſ.

22 Troaf hefyd fy wyneb oddi wrthynt, a halogant fy nirgelfa: ie ‡ anrheith-wŷr a ddaw iddi, ac a'i halogant.

‡ Neu, *ysbeilwyr.*

23 Gwna gadwyn, canys llanwyd y tir o farn waedlyd, a'r ddinas ſydd lawn o drais.

24 Am hynny y dygaf rai gwaethaf y cenhedloedd, ſef y meddiannont eu tai hwynt: gwnaf hefyd i falchder y cedyrn beidio, a'i cyſſegroedd a † halogir.

‡ Neu, *etifeddiant.* † Heb. *torriad.*

25 Y mae † diniſtr yn dyfod, a hwy a geiſiant heddwch, ac ni's *cânt.*

26 Daw trychineb ar drychineb, a bydd chwedl ar chwedl, yna y ceiſſant weledigaeth gan y prophwyd: ond cyfraith a gyll gan yr offeiriad, a chyngor gan yr henuriaid.

27 Y brenin a alara, a'r tywyſog a wiſcir ag anrhaith, a dwylo pobl y tir a drallodir; gwnaf â hwynt yn ôl eu ffordd, ac a'i barnedigaethau y barnaf hwynt, ſef y gwybyddont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. VIII.

1 *Ezeciel mewn gweledigaeth, yn Jeruſalem, 5 yn cael dangos iddo ddelw eiddigedd, 7 ac yſtafelloedd y delwau, 13 a galar wyr Tammuz, 15 a'r rhai oedd yn addoli tua'r Haul.* 18 *Digoſaint Duw am eu delw-addoliaeth hwy.*

A Bu yn y chweched flwyddyn, yn y chwech*ed mis*, ar y pumed *dydd* o'r mis, a mi yn eiſtedd yn fy nhŷ, a henuriaid Juda yn eiſtedd ger fy mron, ſyrthio o law 'r Arglwydd Dduw arnaf yno.

2 Yna 'r edrychais, ac we'e gyffelybrwydd, * fel gweledigaeth tân, o weledigaeth ei lwyni ac iſſod yn dân; ac o'i lwyni ac vchod, fel gweledigaeth diſcleirdeb, megis lliw ambr.

* Per. 8. 27.

3 Ac eſe a* eſtynnodd lûn llaw, ac a'm cymerodd erbyn cudyn o'm pen, a chododd yr yſpryd fi rhwng y ddaiar a'r nefoedd, ac a'm dug i Jeruſalem mewn gweledigaethau Duw, hyd ddrws y porth neſaf i mewn, yr hwn ſydd yn edrych tua 'r gogledd, lle 'r *ydoedd* eiſteddfa delw 'r eiddigedd, yr hon a wna eiddigedd.

* Dan. 5. 5.

4 Ac wele yno ogoniant Duw Iſrael, fel y weledigaeth a* welſwn yn y gwaſtadedd.

* Pen. 1. 23.

5 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mâb dŷn, cyfod yn awr dy lygaid *tua* ffordd y gogledd; ſelly y cyfodais fy llygaid *tua* ffordd y gogledd ac wele, tua 'r gogledd, wrth borth yr allor, ddelw 'r eiddigedd hon, yn y cyntedd.

6 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mâb dŷn, a weli di beth y maent hwy yn ei wneuthur, y ffieidd-dra mawr y mae tŷ Iſrael yn ei wneuthur ymma, i'm gyrru ymmhell oddiwrth fy nghyſſegr? ac etto dychwel, cei weled ffieidd-dra mwy.

7 Ac eſe a'm dug i ddrŵs y cyntedd, a phan edrychais, wele dwll yn y pared.

8 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mâb dŷn, cloddia yn y pared: a phan gloddiais yn y pared, wele ddrws.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthif, dôs i mewn, ac edrych y ffieidd-dra drygionus y maent hwy yn eu gwneuthur ymma.

10 Felly mi a euthym, ac a edrychais, ac wele bôb llun ymluſciad, ac anifail ffiaidd, a holl eulynnod tŷ Iſrael, wedi eu portreio ar y pared, o amgylch:

11 A deng-ŵr a thrugain o henuriaid tŷ Iſrael, yn ſefyll ar eu cyfer hwynt, a Jaazaniah mâb Saphan yn ſefyll yn eu canol: pôb vn a'i thuſſer yn ei law, a chwmwl tew o fwgdarth oedd yn derchafu.

12 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di fâb dŷn, yr hyn y mae henuriaid Iſrael yn ei wneuthur yn y tywyllwch, pôb vn o fewn ei ddelw-gelloedd? canys dywedant,* nid yw 'r Arglwydd yn ein gweled, gadawodd yr Arglwydd y ddaiar.

* Pen. 9. 9.

13 Ac eſe a ddywedodd wrthif, tro etto, cei weled ffieidd-dra mwy, y rhai y maent hwy yn eu gwneuthur.

14 Ac eſe a'm dûg i ddrŵs porth tŷ 'r Arglwydd, yr hwn *oedd* tua 'r gogledd, ac wele yno wragedd yn eiſtedd yn ŵylo am Tammuz.

15 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di *hyn* fâb dŷn? dychwel etto, cei weled ffieidd-dra mwy ná hyn

16 Ac eſe a'm dûg i gyntedd tŷ 'r Arglwydd oddi fewn, ac wele *wrth* ddrws Teml yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor, ynghylch pum-ŵr, ar hugain, a'i cefnau tuag at Deml yr Arglwydd, a'i hwynebau tua 'r dwyrain, ac yr oeddynt hwy yn ymgrymmu i'r haul, tua 'r dwyrain.

‡ Neu: *ai yſcafnach dim gan dy Juda na gwneuthur hre.*

17 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di hyn fâb dŷn? ‡ ai peth yſcafn gan dŷ Juda wneuthur y ffieidd-dra a wnant ymma? canys llanwaſant y tîr a thrais, a gwrth-droeſant i'm cyffroi i; ac wele hwy yn goſod blaguryn wrth eu trwyn.

* Pen. 5. 11. & 7. 4. * Dihar. 1. 28. Eſay. 1. 15. Jer. 11. 11 Mic. 3. 4.

18 Minneu hefyd a wnaf mewn llid,* nid arbed fy llygad, ac ni thoſturiaf: ac er iddynt * lefain yn fy nghluſtiau â llef vchel, ni wrandawaf hwynt.

PEN. IX.

1 *Gweledigaeth yn dangos yr achubid rhai. 5 ac y diſtrywid y lleill.* 8 *Duw yn gwrthod gwrando eiriol troſtynt.*

LEfodd hefyd â llef vchel lle y clywais, gan ddywedyd; gwnewch i ſwyddogion y ddinas neſau, a phob vn a'i arf diniſtr yn ei law.

2 Ac wele chwech o wŷr yn dyfod o ffordd y porth vchaf, yr hwn ſydd yn † edrych tua'r gogledd, a phob vn ‡ a'i arf diniſtr yn ei law; ac *yr oedd* vn gŵr yn eu myſc hwynt, wedi ei wiſco â lliain, a chorn dû ſcrifennydd wrth ei † glun, a hwy a aethant i mewn, ac a ſafaſant wrth yr allor brês.

† Heb. *wynebu.* † Heb. *ag arf ei ddrylliad.* † Heb. *lwyni.*

3 A gogoniant Duw Iſrael a gyfododd oddi ar y Cherub yr ydoedd eſe arno, hyd riniog y tŷ, ac eſe a lefodd ar y gŵr oedd wedi ei wiſco â lliain, yr hwn *yr oedd* corn dû ſcrifennydd wrth ei glun.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs trwy ganol y ddinas, trwy ganol Jeruſalem, * a noda nôd ar dalcennau y dynion ſydd yn vcheneidio, ac yn gweiddi am y ffieidd-dra oll, a wneir yn ei chanol hi.

* Exod. 12. 7. Datc. 7. 3.

5 Ac wrth y lleill y dywedodd eſe, lle y clywais, ewch trwy 'r ddinas ar ei ôl eſ, a thaniewch; nac arbeded eich llygad, ac na thoſturiwch.

6 Lleddwch † yn farw yr hen-ŵr, y gŵr ieuangc, a'r forwyn, y plant hefyd a'r gwragedd;

† Heb. *ddiniſtr.*

gedd: ond na ddeuwch yn agos at yn gŵr y byddo y nôd arno, ac ar fy nghyſegr y dechreuwch: yna y dechreuaſant ar y gŵŷr hên, y rhai oedd o flaen y tŷ.

7 Dywedodd wrthynt hefyd, halogwch y tŷ, a llenwch y cynteddoedd o rai lladdedic, ewch allan: felly hwy a aethant allan, ac a darawſant yn y ddinas.

8 A bu, a hwy yn lladd, a'm gadø inneu, i mi ſyrthio ar fy wyneb, a gwaeddi, a dywedyd, ô Arglwydd Dduw, a ddiſethi di holl weddill Iſrael, wrth dywallt dy lid ar Jeruſalem?

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, anwiredd tŷ Iſrael, a thŷ Juda, ſydd fawr tros ben; a'r llawn yw y tir o waed, a llawryd y ddinas o ‡ gamwedd: o herwydd dywedant, * gwrthododd yr Arglwydd y ddaiar, ac nid yw 'r Arglwydd yn gweled.

10 Ac am danaſi, * nid erbyd ſy llygad, ac ni thoſturiaf: rhoddaf eu ffordd eu huo ar eu pennau.

11 Ac wele, y gŵr wedi ei wiſco â lliain, yr hwn yr *oedd* y corn dû wrth ei glun, yn dwyn gair drachfn, gan ddywedyd; gwneuthum fel y gorchymynnaiſt i mi.

A E N. X.

1 Gweledigaeth y marwor tân, a waſterid tros y ddinas. 8 Gweledigaeth y Cherubiaid.

YNa 'r edrychais, ac wele yn y * ffirmafen, yr hon *oedd* vwch ben y Cherubiaid, megis maen Saphir, fel dull cyffelybrwydd gorſeddfa, a welid arnynt hwy.

2 Ac efe a lefarodd wrth y gŵr a wiſcaſid â lliain, ac a ddywedodd, dôs i mewn rhwng yr olwynion, hyd tan y Cherub, a llanw † dy ddwylo o farwor tanllyd, oddi rhwng y Cherubiaid, a thana ar y ddinas: ac efe a aeth o flaen fy llygaid.

3 A'r Cherubiaid oedd yn ſefyll o du deheu y tŷ, pan aeth y gŵr i mewn; a'r cwmmwl a lanwodd y cynted neſaf i mewn.

4 Yna y cyſododd gogoniant yr Arglwydd oddi ar y Cherub, *ac a ſafodd* oddiar rinioc y tŷ, a'r tŷ a lanwyd â'r cwmmwl; a llanwyd y cyntedd o ddiſcleirdeb gogoniant yr Arglwydd.

5 A * ſŵn adenydd y Cherubiaid a glybuwyd hyd y cyntedd neſaf allan, fel ſŵn Duw Holl-alluog pan leferai.

6 Bu hefyd wedi iddo orchymyn i'r gŵr a wiſcaſid â lliain, gan ddywedyd, cymmer dân, oddi rhwng yr olwynion, oddi rhwng y Cherubiaid; fyned o honaw eſ, a ſefyll wrth yr olwynion.

7 Yna † 'r eſtynnodd *yn* Cherub ei law, oddi rhwng y Cherubiaid, i'r tân, yr hwn *oedd* rhwng y Cherubiaid; ac a gymmerth, ac a roddodd *beth* yn nwylo 'r hwn a wiſcaſid â lliain: yntef a'i cymmerodd, ac a aeth allan.

8 A gwelid yn y Cherubiaid, lun llaw dŷn, tan eu hadenydd.

9 Edrychais hefyd, ac wele bedair olwyn wrth y Cherubiaid, yn olwyn wrth yn Cherub, ac yn olwyn wrth Gerub arall: a gwelediad yr olwynion oedd fel * ſliw maen Beril.

10 A'i gweledíad, yn wedd oedd iddynt ill pedair, fel pe byddei olwyn ynghanol olwyn.

11 Pan gerddent, ar eu pedwar ochr y cerddent, ni throent pan gerddent, ond lle 'r edrychei y pen, y cerddent ar ei ôl ef; ni throent pan gerddent.

12 Eu holl ‡ gnawd hefyd, a'i ceſnau, a'i dwylo, a'i hadenydd, a'r olwynion, oedd yn llawn llygaid oddi amgylch: ſef yr olwynion oedd iddynt ill pedwar.

13 ‡ Galwyd hefyd lle y clywais, arnynt hwy, *ſef* ar yr olwynion, ô olwyn.

14 A phedwar wyneb *oedd* i bôb vn; yr wyneb cyntaf yn wyneb Cherub, a'r ail wyneb yn wyneb dŷn, a'r trydydd yn wyneb llew, a'r pedwerydd yn wyneb eryr.

15 A'r Cherubiaid a ymddercha ſant: dymma 'r * peth byw a welais wrth afon Chebar.

16 A phan gerddei y Cherubiaid, y cerddei 'r olwinion wrthynt, a phan godei y Cherubiaid eu hadenydd i ymddercha fu oddi ar y ddaiar, yr olwynion hwythau ni throent ychwaith oddi wrthynt.

17 Safent, pan ſafent hwytheu, a chodent gyd â hwy, pan godent hwytheu, canys yſpryd ‡ y peth byw *oedd* ynddynt.

18 Yna gogoniant yr Arglwydd a aeth allan, oddi ar riniog y tŷ, ac a ſafodd ar y Cherubiaid.

19 A'r Cherubiaid a godaſant eu hadenydd, ac a ymddercha ſant oddi ar y ddaiar, o flaen fy llygaid: a'r olwynion oedd yn eu hymyl, pan aethant allan: a ſafodd *pob yn wrth ddŵr* porth y dwyrain i dŷ 'r Arglwydd; a gogoniant Duw Iſrael *oedd* arnynt oddi arnodd.

20 Dymma 'r peth byw a welais tan Dduw Iſrael, wrth afon Chebar; a gwybûm mai y Cherubiaid oeddynt.

21 Pedwar wyneb oedd i bôb vn, a phedair aden *i bâb* vn, a chyffelybrwydd dwylo dŷn dan eu hadenydd.

22 Cyffelybrwydd eu hwynebau *oedd* yr vn wynebau ac a welais wrth afon Chebar, eu dull hwynt, a hwythau: cerddent bôb va yn vnion rhag ei wyneb.

P E N. XI.

1 Rhyfyg y tywyſogion. 4 Eu pechod a'i barnedigaeth. 13 Ezeciel yn cwyno, a Duw yn dangos iddo ei arfaeth wrth achub gweddill, 21 a chaſpi yr annuwiol. 22 Gogoniant Duw yn gadael y ddinas 24 Dychwelyd Ezeciel at y gaeth-glud.

YNa i'm cyſododd yr yſpryd, ac i'm dûg hyd borth dwyrain tŷ yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn edrych tua 'r dwyrain; ac wele bum-wr ar hugain yn nrŵs y porth, ac yn eu myſc y gwelwn Jaazaniah fâb Azur, a Phelatiah fâb Beniah, tywyſogion y bobl.

2 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fâb dŷn, dymma y gŵŷr ſydd yn dychymygu anwiredd, ac yn cynghori drwg gyngor yn y ddinas hon:

3 Y rhai a ddywedant,* nid ‡ yw yn agos, adeiladwn dai; hi yw 'r crochan, ninneu'r cig.

4 Am hynny prophwyda iw herbyn hwynt, prophwyda fâb dŷn.

5 Yna y ſyrthiodd yſpryd yr Arglwydd arnaf, ac a ddywedodd wrthif; dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, tŷ Iſrael, fel hyn y dywedaſoch; canys mi a wn y pethau ſy'n dyfod i'ch meddwl chwi, bob vn o *honynt*.

6 Amlhaſoch eich lladdedigion, o fewn y ddinas hon, a llanwaſoch ei heolydd hi â chelaneddau.

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eich lladdedigion, y rhai a oſodaſoch yn ei chanol hi, yw 'r cig, a hithen, yw yr crochan; chwithau a ddygaf allan o'i chanol.

8 Y cleddyf a ofnaſoch, a'r cleddyf a ddygaf arnoch, medd yr Arglwydd Dduw.

9 Dygaf chwi hefyd allan o'i chanol hi, a

‡ Heb. *llanwyd y tir a gwaed.* ‡ Neu, *wyrborn.* * Pen. 8. 12. * Pen. 5. 11. & 7. 4. & 8. 18.

* Pen. 1. 22.

† Heb. *grudd dy ddwylo.*

* Pen. 1. 24.

† Heb. *yn Cherub a anfonodd allan ei law.*

* Pen. 1. 16.

‡ Sef, *gorph.*

‡ Neu, *A'r olwynion a alwyd lle y clywais i, Olwyn, neu Galgal.* * Exec. 1. 5.

‡ Neu, *bywyd.*

* 2 Pet. 3. 4. Pen. 12. 27.

† Neu, *nid yw adeiladu tai yn agos.*

rhoddaf chwi yn llaw dleithriaid, a gwnaf farn yn eich myſc.

* 2 Bren. 25. 7. 10 Ar y cleddyf y *ſyrthi vch; ar derfyn Iſrael y barnaf chwi, fel y gwypoch mai myfi yw'r Arglwydd.

11 *Y ſtlinas* hon ni bydd i chwi yn grochan, ni byddwch chwithau yn gig o'i mewn; ond ar derfyn Iſrael y barnaf chwi.

‡ Neu, y rhai. 12 A chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd; ‡ canys ni rodiaſoch yn fy neddfau, ac ni wnaethoch fy marnedigaethau; onid yn ôl defodau y cenhedloedd o'ch amgylch y gwnaethoch.

13 A phan brophwydais, bû farw Pelatiah mâb Beneiah: yna ſyrthiais ar fy wyneb, a gwaeddais â llef vchel, a dywedais: ô Arglwydd Dduw, a wnei di drangc ar weddill Iſrael?

14 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

15 Ha fab dŷn, dy frodyr, dy frodyr, dynion dy geneiant, a holl dŷ Iſrael yn gwbl, *ydyw y rhai* y dywedodd preſſwylwŷr Jeruſalem wrthynt, ymbellhewch oddi wrth yr Arglwydd, i ni y rhodded y tîr hwn yn etifeddiaeth.

16 Dywed am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; er gyrru o honof hwynt ym mhell ym myſc y cenhedloedd, ac er gwaſcaru o honof hwynt trwy y gwledydd, etto byddaf yn gyffegr bychan iddynt yn y gwledydd lle y deuant.

17 Dywed gan hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, caſclaf chwi hefyd o fyſc y bobloedd, a chynhullaf chwi o'r gwledydd i'ch gwaſcarwyd ynddynt, a rhoddaf i chwi dîr Iſrael.

18 A hwy a ddeuant yno, ac a ſymmudant ei holl frynti hi, a'i holl ffieidd-dra allan o honi hi,

* Jer' 32. 39. pen. 36. 26. 19 * A rhoddaf iddynt vn galon, ac yſpryd newydd a roddaf ynoch: tynnaf hefyd y galon garrec ymaith o'i cnawd hwynt, a rhoddaf iddynt galon gig:

20 Fel y rhodiont yn fy neddfau, ac y cadwont fy marnedigaethau, ac y gwnelont hwynt; a hwy a fyddant yn bobl i mi, a minneu a fyddaf Dduw iddynt hwy.

21 Ond *am y rhai* y mae ei calon yn myned ar ôl meddwl eu brynti, a'i ffieidd-dra, rhoddaf eu ffordd hwynt ar eu pennau eu hun medd yr Arglwydd Dduw.

22 Yna y Cherubiaid a gyſodaſant eu hadenydd, a'r olwynion yn eu hymyl, a gogoniant Duw Iſrael *oedd* arnynt oddi arnodd.

23 A gogoniant yr Arglwydd a ymddercha-fodd oddi ar ganol y ddinas, ac a ſafodd ar y mynydd ſydd o'r tu dwyrain i'r ddinas.

24 Yna 'r yſpryd a'm cododd i, ac a'm dûg tŷd Caldea at y gaeth-glud, mewn gweledigaeth, drwy Yſpryd Duw: a'r weledigaeth a welſwn a ddercha-fodd oddi wrthif.

25 Yna y lleferais wrth y rhai o'r gaeth-glud, holl eiriau 'r Arglwydd, y rhai a ddangoſaſei efe i mi.

PEN. XII.

1 *Rhith ac arwydd ſymmudiad Ezeciel.* 8 *yn dangos caethiwed Zedeciah.* 17 *Dycbryn Ezeciel yn dangos anghyfanneddra yr Juddewon.* 22 *Beio ar ŷſygus ddihareb yr Juddewon.* 26 *Ebrwydded y weledigaeth.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Trigo 'r wyt ti, fab dyn, ynghanol tŷ gwrthryſe'gar, y rhai *y mae* llygaid iddynt i weled ac ni welant; cluſtiau iddynt i glywed, ac ni chlywant; canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

‡ Neu, ddodreſn. 3 A thitheu, fab dŷn, gwna it ‡ offer caeth-glud, a muda liw dydd o flaen eu llygaid hwynt, ie muda o'th le dy hun i le arall, yngŵydd eu llygaid hwynt; nid hwyrach y gwelant, er eu bod yn dŷ gwrthryfelgar.

4 A dŵg allan dy ddodreſn liw dydd yngwydd eu llygaid, fel dodreſn caeth-glud; a dôs allan yn yr hŵyr, yngwydd eu llygaid, fel † rhai yn myned allan i gaeth-glud.

† Heb: mynediad o gaethiwed. 5 Cloddia i mi o flaen eu llygaid hwynt drwy y mûr, a dŵg allan trwy hwnnw.

6 Ar dy yſcwydd y dygi, yngwydd eu llygaid hwynt, yn y tywyll y dygi allan; dy wyneb a guddi, fel na welech y ddaiar; canys yn arwydd i'th roddais i dŷ Iſrael.

7 Ac mi a wnaethum felly, fel i'm gorchymynnwyd; dygais fy offer allan liw dydd, fel offer caeth-glud: ac yn yr hwyr y cloddiais drwy y mûr â'm llaw: yn y tywyll y dygais allan, ar fy yſcwydd y dugym, o flaen eu llygaid hwynt.

8 A'r boreu y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

9 Ha fab dŷn, oni ddywedodd tŷ Iſrael, y tŷ gwrthryfelgar, wrthit, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

10 Dywet ti wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; i'r tywyſog yn Jeruſalem y mae y baich hwn, ac i holl dŷ Iſrael, y rhai ſydd yn eu myſc.

11 Dywet, eich arwydd chwi ydwyfi; fel y gwnaethum i, felly y gwneir iddynt hwy: mewn caeth glud yr ânt i gaethiwed.

12 A'r tywyſog, yr hwn *ſydd* yn eu canol, a ddwg ar ei yſcwydd, yn y tywyll, ac a â allan: cloddiant trwy 'r mûr i ddwyn allan trwyddo, ei wyneb a guddia, fel na welo efe y ddaiar â'i lygaid.

* Pen. 17. 20. & 32. 3. 13 Ac mi a danaf fy rhwyd* arno ef, fel y daller ef yn fy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, tîr y Caldeaid, ac ni wêl efe hi, etto yno y bydd efe marw.

14 A gwaſcaraf yr holl rai ſydd yn ei gylch ef i'w gynnorthwyo, a'i holl fyddinoedd, tu a phob gwynt; a thynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

15 A hwy a gânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, wedi gwaſcaru o honof hwynt ym myſc y cenhedloedd, a'i tanu ar hŷd y gwledydd.

† Heb: ddynion. rhif. 16 Etto gweddillaf o honynt ‡ ychydig ddynion, oddi wrth y cleddyf, oddi wrth y newyn, ac oddi wrth yr haint; fel y mynegont eu holl ffieidd-dra ym myſc y cenhedloedd, lle y delont: a gŵybyddant mai myfi yw yr Arglwydd.

17 Gair yr Arglwydd hefyd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dŷn, bwyttei dy fara tan grynu, a'th ddwfr a yfi mewn dychryn, a gofal.

19 A dywed wrth bobl y tîr, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am drigolion Jeruſalem, *ac* am wlâd Iſrael: eu bara a fwytânt mewn gofal, a'i dwfr a yſant mewn ſyndod, fel yr antheithir ei thîr o'i chyflawnder, am drais y rhai oll a drigant ynddi.

20 A'r dinaſoedd cyfanneddol a anghyfanneddir, a'r tîr a fydd anrhaithiol; felly y gŵybyddwch mai myfi yw yr Arglwydd.

21 A

21 ¶ A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

22 Ha fâb dŷn, beth yw y ddihareb hon gennych am dir Iſrael, gan ddywedyd, y dyddiau a eſtynnwyd, a darfu am bôb gweledigaeth?

23 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwnaf i'r ddihareb hon beidio, fel nad arferont hi yn ddihareb mwy yn Iſrael: ond dywed wrthynt, y dyddiau ſydd agos, a ſylwedd pob gweledigaeth,

24 Canys ni bydd mwy vn weledigaeth ofer, na dewiniaeth weniaithus, o fewn tŷ Iſrael.

25 Canys myfi yw 'r Arglwydd, mi a lefaraf, a'r gair a lefarwyf a wneir, nid oedir ef mwy: o herwydd yn eich dyddiau chwi, ô dŷ gwrthryſelgar, y dywedaf y gair, ac a'i gwnaf, medd yr Arglwydd Dduw.

26 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

27 Ha fâb dŷn, we'e dŷ Iſrael yn dywedyd, * y weledigaeth a wêl efe ſydd we li dyddiau lawer, a phrophwydo y mae efe am amſeroedd pell.

28 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, nid oedir dim o'm geiriau mwy, ond y gair a ddywedais a wneir, medd yr Arglwydd Dduw.

* 2 Pet. 3. 4. Pen. 11. 3.

PEN. XIII.

1 Argyoeddi prophwydi celwydog. 10 a'i priddgiſt heb dymmheru. 17 Y prophwydeſau a'i cluſtogau.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Prophwyda, fâb dŷn, yn erbyn prophwydi * Iſrael, y rhai ſydd yn prophwydo; a dywed wrth y rhai † a brophwydant o'i calon eu hun, gwrandewch air yr Arglwydd.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae 'r prophwydi ynfyd, y rhai a rodiant yn ôl eu hyſpryd eu hun, ‡ ac heb weled *dim*.

4 Dy brophwydi Iſrael ydynt fel llwynogod yn yr anialwch.

5 Ni ſafaſoch yn ‡ yr adwyau, ac ni chaeaſoch y cae i dŷ Iſrael; i ſefyll yn y rhyfel, ar ddydd yr Arglwydd.

6 Gwagedd, a gau-ddewiniaeth a welſant, y rhai a ddywedant, dywedodd yr Arglwydd. a'r Arglwydd heb eu hanfon hwynt: a pharaſant i eraill ddiſgwil am gyflawni y gair.

7 Onid ofer weledigaeth a welſoch, a gau-ddewiniaeth a draethaſoch, pan ddywedaſoch, yr Arglwydd a ddywedodd, a minneu heb ddywedyd?

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am lefaru o honoch wagedd, a gweled o honoch gelwydd; am hynny wele fi i'ch erbyn, medd yr Arglwydd Dduw.

9 A bydd ſy llaw yn erbyn y prophwydi ſydd yn gweled gwagedd, ac yn dewino celwydd; ‡ yng hyfrinach fy mhobl ni byddant, ac o fewn ſcrifen tŷ Iſrael ni ſcrifennir hwynt; i dîr Iſrael hefyd ni ddeuant, a gŵybyddwch mai myfi yw yr Arglwydd Dduw.

10 O achos, ie o achos hudo o honynt fy mhobl, gan ddywedyd, * heddwch, ac nid oedd heddwch: vn a aeilaeiſ bared ac we e eraill yn ei briddo â chlai heb ei dymmheru.

11 Dywed wrth y rhai a'i priddant â phridd rhydd, y ſyrth efe: canys cur-law a fydd, a chwithau genric cenllyſc a ſyrthiwch; a gwynt temheſtlog a'i rhwyga.

12 Wele, pan ſyrthio 'r pared, onid ddywedir wrthych, mae 'r clai â'r hwn y priddaſoch ef?

13 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, minneu a'i rhwygaf â gwynt temheſtlog yn fy llid; a chur law fydd yn fy nig; a chenric cenllyſc yn fy llidiawgrwydd, iw ddifetha.

14 Felly y bwriaf i lawr y pared a priddaſoch â *phridd* heb ei dymmheru, ac a'i tynnaf hyd lawr, fel y dinoether ei ſylfaen, ac efe a ſyrth, a chwithau a ddifethir yn ei canol ef, a chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd.

15 Fel hyn y gorphenaf fy llid ar y pared, ac ar y rhai a'i priddaſant â *phridd* heb dymmheru, a dywedaf wrthych, y pared nid yw, na'r rhai a'i priddaſant:

16 Sef prophwydi Iſrael, y rhai a brophwydant am Jeruſalem, ac a welant iddi weledigaethau heddwch, ac nid oes heddwch, medd yr Arglwydd Dduw.

17 T'hau fâb dŷn, goſod dy wyneb yn erbyn merched dy bobl, y rhai a brophwydant ô'i calon eu hun; a phrophwyda yn eu herbyn hwynt,

18 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae y gwniaddeſau cluſtogau tan holl ‡ benelinieu fy mhobl; a'i rhai a weithiant foledau am ben pob corpholaeth, i hela eneidiau. Ai eneidiau fy mhobl a heliwch chwi, ac a geiwch chwi yn fyw yr eneidiau *a ddel* attoch?

‡ Neu, *Gſil.au.*

19 Ac a halogwch chwi fi ym myſg fy mhobl, er dyrneidiau o haidd, ac am dameidiau o fara i ladd yr eneidiau ni ddylent farw, a chadw yn fyw yr eneidiau ni ddylent fyw, gan ddywedyd o honoch gelwydd wrth fy mhobl, y rhai a wrandawent gelwydd?

20 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn eich cluſtogau chwi, a'r rhai yr ydych yno yn hela eneidiau, ‡ i beri iddynt ehedec, a rhwygaf hwynt oddi wrth eich breichiau; a gollyngaf yr eneidiau, ſef yr eneidiau yr ydych yn eu hela, i beri iddynt ehedeg.

‡ Neu, *i eddi.*

21 Rhwygaf hefyd eich moleſau chwi, a gwareſaf fy mhobl o'ch llaw, ac ni byddant mwy yn eich llaw chwi yn helfa, a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

22 Am driſtau calon y cyfiawn drwy gelwedd, a minneu heb ei ddio efjac am gadarnhau dwylo'r annuwiol, fel na ddychwelei o'i ffordd drygionus, ‡ trwy addo iddo einioes:

‡ Neu, *fel yr achubai ei enioes. Heb. i'w fywhau.*

23 O herwydd hynny, ni welwch wagedd, ac ni ddewiniwch ddewiniaeth mwy; canys gwaredaf fy mhobl o'ch llaw chwi, a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XIV.

1 Duw yn atteb delw-addolwyr yn ôl meddwl eu calon eu hun. 6 Eu hannog hwy i edifarhau, rhag ofn barnedigaethau, o herwydd gau-brophwydi. 12 Sicce farn Duw ar dianſon newyn, 15 a bwyſtfilod nwediol, 17 a chleddyf, 19 a haint y nodau. 22 Cweddill a achubir er eſampl i eraill.

YNa y daeth attaf wŷr o henuriaid Iſrael, ac a eiſteddaſant o'm blaen.

2 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

3 Y gŵyr hyn, ô fâb dŷn, a ddercha ſaſant en heulunnodd yn eu calonnau, ac a roddaſant dramgwydd eu hanwiredd ar gyfer eu hwynebau: gan ymofyn a ymofyn y cyfrywa fi myfi?

4 Am hynny ymddiddan â hwynt, a dywed wrthynt; ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pob vn o dŷ Iſrael, yr hwn a dderchafo ei eulynnod yn ei galon, ac a oſodo dramgwydd eu anwireddar gyfer ei wyneb, ac a ddaw at y prophwyd; myfi yr Arglwydd, a attebaf yr hwn a ddelo, yn ôl amlder ei eulynnod,

5 I ddal tŷ Iſrael yn eu calonnau, am iddynt ymddieithro oddi wrthif oll, trwy eu heulynnod.

6 Am hynny, dywed wrth dŷ Iſrael; ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; trowch a ‡ dychwelwch oddi wrth eich eulynnod, a throwch eich wynebau oddi wrth eich holl ‡ Neu, *throweb eraill.* ffieidd-dra.

7 Canys pob vn o dŷ Iſrael, ac o'r dieithr a ymdeithio o fewn Iſrael, a ymneillduo oddi ar fy ôl i, ac a ddercha ſo ei eulynnod yn ei galon ac a oſod dramgwydd ei anwiredd ar gyfer ei wyneb, ac a ddêl at brophwyd i ymofyn â myfi trwyddo ef; myfi 'r Arglwydd a attebaf iddo trwof fy hun.

8 Goſodaf hefyd fy wyneb yn erbyn y gŵr hwnnw, * a gwnaf ef yn arwydd, ac yn ddihareb, a thorraf ef ymmaith o fyſc fy mhobl, ſel y gŵypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd. * Deut. 28. 37. Pen. 5. 15.

9 Ac os twyllir y prophwyd pan lefaro air, * myfi 'r Arglwydd a dwyllodd y prophwyd hwnnw; ac mi a eſtynnaf hefyd fy llaw arno ef, ac a'i difethaf o fyſc fy mhobl Iſrael. * 1 Bren. 22. 23.

10 A hwy a ddygant eu hanwiredd, vn fath fydd anwiredd yr ymofynnydd, ac anwiredd y prophwyd:

11 Fel na chyfeilio rno tŷ Iſrael mwy oddi ar fy ôl; ac na haloger hwynt mwy â'i holl droſeddau, ond bod o honynt i mi yn bobl, a minneu iddynt hwy yn Dduw, medd yr Arglwydd Dduw.

12 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf dracheſo, gan ddywedyd;

13 Ha fâb dŷn, pan becho gwlad i'm herbyn, trwy wneuthur camwedd, yna 'r eſtynnaf fy llaw arni, * a thorraf ffon ei bara hi, ac anfonaf arni newyn, ac a dorraf ymmaith o honi ddyn ac anifail. * Levit. 26. 26. Pen. 4. 16. & 5. 16.

14 * Pe byddei yn ei chanol y trŷ-wŷr hyn, Noah, Daniel, a Job, hwynt hwy yn eu cyfiawnder, a achubent eu henaid eu hun *yn vnig*, medd yr Arglwydd Dduw. Eſa. 3. 1. * Jer. 15. 1.

15 Os bwyſt-fil niweidiol a yrraf trwy 'r wlad, a'i ‡ difa o hwnnw, ſel y byddo yn anghyfannedd, heb gynniwerydd, rhag ofn y bwyſtfil. ‡ Neu, *difuddio.*

16 Pe byddei y try-wyr hyn yn ei chanol, *fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni waredent na meibion, na merched: hwynt hwy yn vnic a waredid, a'r tîr a fyddei yn anghyfannedd.

17 Neu os cleddyf a ddygaf ar y tîr hwnnw, a dywedyd o honof, cynniwer gleddyf trwy'r tîr, ſel y torrwyf ymmaith o honaw ddyn, ac anifail,

18 A'r try-wŷr hyn yn ei canol, *fel mai* byw fi medd yr Arglwydd Dduw, ni achubent na meibion, na merched; ond hwynt hwy yn vnic a achubid.

19 Neu os haint a anfonaf i'r wlâd honno, a thywallt o honof fy llid arni mewn gwaed, gan dorri ymmaith o honi ddyn ac anifail,

20 A Noah, Daniel, a Job yn ei chanol hi, *ſel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni waredent na mâb, na merch; hwynt hwy yn eu cyfiawnder a waredent eu heneidiau eu hun *yn vnig.*

21 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ‡ pa faint mwy pan anfonwyf *fy* mheidair dryg-farn, cleddyf, a newyn, a bwyſt-fil niweidiol, a haint, ar Jeruſalem, i dorri ymmaith o honi ddyn, ac anifail? † Neu, *befyd pan anfonwyf.* * Pen. 5. 17.

22 Etto wele, bydd ynddi weddill diangol, y rhai a ddygir allan, yn feibion a merched: wele hwynt vn dyfod allan attoch, a chewch weled eu ffyrdd hwynt, a'i gweithredoedd, ſel yr ymgyſuroch, o herwydd yr adfyd a ddygais ar Jeruſalem, ſef yr hyn oll a ddygais arni.

23 Je cyſſurant chwi, pan welcoch eu ffordd, a'i gweithredoedd; a chewch ŵybod nad heb achos y gwneuthum yr hyn oll a wneuthum iw herbyn hi, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XV.

1 *Trwy ddangos mor anghymmwys i wneuthur defnydd o honi, ydyw 'r winwydden,* 6 *y dangoſir y llyſid ac y gwrthodid Jeruſalem.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fâb dŷn, beth yw coed y win-wydden, *fwy* nâ phob coed *arall*, neu gainge, yr hon ſydd ym myſc prennau y coed?

3 A gymmerir o honi goed i wneuthur gwaith? a gymmerant o honi hoel, i grogi vn offeryn arni?

4 Wele, yn ymborth i'r tân y rhoddir hi; difaodd y tân ei deu-pen hi, ei chanol a oloſcwyd, a † waſanaetha hi mewn gwaith? † Heb. *lwydda, neu, dyccia.*

5 Wele, pan oedd gyfan nid toedd gymmwys i ddim gwaith, pa faint llai, gan ei difa o dân â'i goloſci, y bydd hi etto gymmwys i waith?

6 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, megis pren y win-wŷdden ym myſc prennau y coed, yr hon a roddais yn ymborth i'r tân; felly y rhoddaf drigolion Jeruſalem. † Heb. *ni weithid bi mewn gwaith, &c.*

7 A goſodaf fy wyneb yn eu herbyn hwynt, o'r *naill* dân y deuant allan, a thân *arall* a'i difa hwynt, ſel y gŵypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd pan oſodwyf fy wyneb iw herbyn hwynt.

8 Gwnaf hefyd y wlâd yn anrhaith, am † wneuthur o honynt gamwedd, medd yr Arglwydd Dduw. † Heb. *gwnwe-adu.*

PEN. XVI.

1 *Trwy gyffelybrwydd o ddyn bâch mewn goſidus gyflwr, dangoſir cyflwr naturiol Jeruſalem.* 6 *Ar-feidrol gariad Duw tuac atti hi:* 15 *A'i hanfterth hutteindra hithau;* 35 *a'i barn deſt.* 44 *Bod ei phechod hi ŷn gymmaint a'r eiddo ei mam, ac yn fwy no'r eiddo ei chwioryddd Sodoma a Gomorrah, ac am hynny yn galw am farnedigaethau,* 60 *Addaw trugaredd iddi yn y diwedd.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fâb dŷn, gwna i Jeruſalem adnabod ei ffieidd-dra,

3 A dywed, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth Jeruſalem; dy ‡ drigfa, a'th enedigaeth ſydd o'r wlâd Canaan, dy dâd oedd Amoriad a'th fam yn Hitties. ‡ Neu, *dwiad, neu, gychwyniad.*

4 Ac *am* dy enedigaeth, ar y dydd i'th anwyd, ni thorrwyd dy ſogail, ac mewn dwfr ni'th olchwyd i'th feddalhau, ni'th gyweiriwyd ychwaith â halen, ac ni'th rwymwyd â rhwymyn: * Eſa 1. 4. ct. 57. 3. ‡ Neu. *pan edrychais ar.*

5 ni thoſturiodd llygad wrthit, i wneuthur it yn o hyn, i doſturio wrthit: ond ar wyneb y maes i'th daflwyd, i ffieiddio dy enioes, ar y dydd i'th aned. ‡ Neu, *wedi dy halogi neu, dy ſaibrau.*

6 A phan dramwyais heibio it, a'th we'd yn ymdrybaeddu yn dy waed, dywedais wrthi yn

yn dy waed, bydd fyw; ie dywedais wrthit yn dy waed bydd fyw.

7 Yn fyrddiwn i'th wneuthum, fel gwellt y maes, a thi a gynnyddaiſt, ac a aethoſt yn fawr ac a ddaethoſt i † harddwch godidog; dy fronnau a chwyddaſant, a'th wallt a dyfodd, a thi yn llom ac yn noeth *o'r blaen.*

† Heb. *Addurn addurnau.*

8 Pan euthum heibio it, ac edrych arnat, wele dy amſer yn amſer ſerchawgrwydd, yna lledais fy âden droſot, a chuddiais dy noethni: tyngais hefyd it, ac euthym mewn cyfammod â thi, medd yr Arglwydd Dduw, a thi a aethoſt yn eiddof fi.

9 Yna mi a'th olchais â dwfr, ie golchais dy waed oddi wrthit, ac irais di ag olew.

10 Mi a'th wiſcais hefyd â gwaith edef a nodwydd, rhoddais it hefyd eſcydiau o groen daiar-ſoch; a gwregyſais di â lliain main, a gorchguddiais di â ſidan.

11 Mi â'th herddais hefyd â harddwch, a rhoddais freichleiau am dy ddwylo, a chadwyn am dy wddf.

12 Rhoddais hefyd dlws ar dy dalcen, a thlyſau wrth dy gluſtiau; a choron hardd am dy ben.

13 Felly i'th harddwyd ag aur, ac arian, â'th wiſc oedd liain main, a ſidan, a gwaith edef a nodwydd: peillied, a mêl, ac olew a fwyteit, tẽg hefyd odieth oeddit, a ffynnaiſt yn frenhiniaeth.

14 Aeth allan hefyd it enw ym myſc y cenhedloedd, am dy degwch: canys cyflawn oedd gan fy harddwch yr hwn a oſodaſwn arnat, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Ond ti a ymddiriedaiſt i'th degwch, a phutteiniaiſt o herwydd dy enw: a thywelliaiſt dy butteindra ar bob cynniwerydd; eiddo ef ydoedd.

16 Cymmeraiſt hefyd o'th ddillad, a gwnaethoſt it vchel-feydd brithion, a phutteiniaiſt arnynt: *y fath* ni ddaw, ac ni bydd *felly.*

17 A chymmeraiſt offer dy harddwch o'm haur, ac o'm harian i, y rhai a roddaſwn i ti, a gwnaethoſt it ddelwau † gwŷr; a phutteiniaiſt gyd â hwynt.

† Heb. *Gwrryw.*

18 Cymmeraiſt hefyd dy wiſcoedd o waith edef a nodwydd, ac a'i gwiſcaiſt hwynt: fy olew hefyd a'm harogl-darth a roddaiſt o'i blaen hwynt.

19 Felly fy mŵyd, yr hwn a roddaſwn i ti, yn beillied, ac yn olew, ac yn fel, *a'r rhai* i'th borthaſwn di; rhoddaiſt hynny hefyd o'i blaen hwynt, yn arogl † peraidd: fel hyn y bu medd yr Arglwydd Dduw.

† Heb. *Gorphywyſdra.*

20 Cymmeraiſt hefyd dy feibion a'th ferched, y rhai a blantaſit i mi,* y rhai hyn a aberthaiſt iddynt iw bwyta: a'i bychan hyn o'th butteindra di,

* Lev. 18 21. 2 Bren. 23. 10.

21 Ladd o honot fy mhlant, a'i rhoddi hwynt iw tynny trwy *'r tân* iddynt?

22 Ac yn dy holl ffieidd-dra, a'th butteindra, ni chofiaiſt ddyddiau dy ieuenctid, pan oeddit lom, a noeth, a'th fod yn ymdrybaeddu yn dy waed.

23 A bu ar ôl dy holl ddrygioni (gwae, gwae it, medd yr Arglwydd Dduw)

24 Adeiladu o honot ti vchelfa, a gwneuthur it † vchelfa ym mhob heol.

† Neu, *Butteindy.*

25 Ym mhen pob ffordd yr adeiledaiſt dy vchelfa, a gwnaethoſt dy degwch yn ffiaidd; ac a ledaiſt dy draed i bob cynniwerydd, ac amlheaiſt dy butteindra.

26 Putteiniaiſt hefyd gyd â meibion yr Aipht, dy gymydogion mawr eu cnawd; ac a amlheaiſt dy butteindra i'm digio i.

27 Am hynny wele, eſtynnais fy llaw arnat, a phrinheais dy ran, a rhoddais di wrth ewyllys dy gaſeion, ‡ merched y Philiſtiaid; y rhai ſydd gywilydd ganddynt dy ffordd yſceler.

‡ Neu, *Iraſ.*

28 Putteiniaiſt hefyd gyd â meibion Aſſyr, o eiſieu cael dy ddigon: a hefyd wedi putteinio gyd â hwynt ni'th ddigonwyd.

29 Amlheaiſt hefyd, dy butteindra yngwlâd Canaan hyd Caldea; ac eſto ni'th ddigonwyd â hyn.

30 Morr lleſc yw dy galon, medd yr Arglwydd Dduw, gan it wneuthur hyn oll, *ſef* gwaith puttein-wraig, yn llywodraethu.

31 ‡ Pan adeiledaiſt dy vchelfa ym mhen pob ffordd, ac y gwnaethoſt dy vchelfa ym mhob heol, ac nid oeddit fel puttain, gan dy fod yn diſtrygu gwobr:

‡ Neu, *Yn dy ſerched y mae dy vchelfa.*

32 *Ond fel* gwraig a dorrai ei phriodas, ac a gymmerai ddieithraid yn lle ei gŵr.

33 I bob puttain y rhoddant wobr, ond tydi a roddi dy wobr i'th holl gariadau; ac a'i gobrwyi hwynt i ddyfod attat oddi amgylch, i'th butteindra.

34 Ac ynot ti y mae y gwrthwyneb i wragedd *eraill* yn dy butteindra, gan na phutteiniodd neb ar dy ôl di: canys lle y rhoddi wobr, ac na roddir gwobr it, yna 'r wyt yn y gwrthwyneb.

35 Gan hynny, ô buttain, clyw air yr Arglwydd.

36 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am dywallt dy frynti, a datcuddio dy noethni, trwy dy butteindra gyd â'th gariadau, a chyd â holl eulynnod dy ffieidd-dra, a thrwy waed dy feibion y rhai a roddaiſt iddynt;

37 Am hynny wele fi yn caſclu * dy holl gariadau gyd âr rhai yr ymddigrifaiſt; a'r rhai oll a geraiſt, gyd â'r rhai oll a gaſeaiſt; ie caſglaf hwynt i'th herbyn oddi amgylch, ac a ddinoethaf dy noethni iddynt, fel y gwelont dy holl noethni.

* Ezec. 23. 9.

38 Barnaf di hefyd ‡ â barnedigaethau putteiniaid, a'r rhai a dywalltant waed: a rhoddaf i ti waed mewn llidiawgrwydd, ac eiddigedd.

‡ Neu, *Fel barnu.*

39 Ie rhoddaf di yn eu dwylo hwynt, a hwy a ddiſtriant dy vchelfa, ac a fwriant i lawr dy vchel-leoedd: dioſcant di hefyd o'th ddillad, a chymmerant ddodrefn dy harddwch, ac a'th adawant yn llom ac yn noeth.

40 Dygant hefyd dyrfa i'th erbyn, ac a'th labyddiant â meini, ac â'i cleddyfau i'th drywanant.

41 * Lloſcant hefyd dy dai â thân, a gwnant arnat farnedigaethau, yngolwg gwragedd lawer: ac mi a wnâf it beidio a phutteinio, a hefyd ni roddi wobr mwy.

* 2 Bren. 25. 9. Jer. 52. 13.

42 Felly y llonyddaf fy llid i'th erbyn, a ſymmud fy eiddigedd oddi wrthit, mi a lonyddaf hefyd, ac ni ddigiaf mwy.

43 Am ni chofiaiſt ddyddiau dy ieuengctid, onid annogaiſt fi i lid yn hyn oll, am hynny wele, myfi a roddaf dy ffordd ar dy ben, medd yr Arglwydd Dduw; fel na wnelech yr ſcelerder hyn, am ben dy holl ffieidd-dra.

44 Wele, pob dihareddud a ddihareba

am danat, gan ddywedyd ; fel y fam y mae yr ferch.

45 Merch dy fam, yr hon a ffieiddiodd ei gŵr a'i meibion *ydwyt* ti ; a chwaer dy chwiorydd ydwyt, y rhai a ffieiddiasant eu gwŷr a'i meibion : eich mam *oedd* Hitties, a'ch tâd yn Amoriad.

46 A'th chwaer hynaf yw Samaria, hi a'i merched, yn trigo ar dy law aſſwy : a'th † Heb. *Lei na thi.* chwaer † ieuangach nâ thi, yr hon ſydd yn trigo ar dy law ddehau, *yw* Sodoma a'i merched.

47 Etto ni rediaiſt yn eu ffyrdd hwynt, ac nid yn ôl eu ffieidd dra hwynt y gwnaethoſt ; ‡ Neu, *Allanwyd ar hynny, megis petth bychan.* ‡ megis pettai *hynny* ychydic bach ; ymlygraiſt yn fwy nâ hwy yn dy holl ffyrdd.

48 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni wnaeth Sodoma dy chwaer, na hi na'i merched, fel y gwnaethoſt ti a'th ferched.

49 Wele, hyn oedd anwiredd dy chwaer Sodoma, balchder, digonedd bara, ac amlder o ſeguryd oedd ynddi, ac yn ei merched, ac ni chryfhaodd hi law yr anghenog a'r tlawd.

50 A hwy a ymddercheſaſant, ac a wnaethant ffieidd-dra o'm blaen i : am hynny y * ſymmudais hwynt, fel y gwelais yn dda. * Gen. 19. 24.

51 Samaria hefyd ni phechodd fel hanner dy bechod ti, ond tydi a amlheaiſt dy ffieidd-dra yn fwy nâ hwynt, ac a gyfiawnheaiſt dy chwiorydd yn dy holl ffieidd-dra a wnaethoſt.

52 Tithau yr hon a fernaiſt ar dy chwiorydd, dwg dy wradwydd am dy bechodau, y rhai a wnaethoſt yn ffieiddiach nâ hwynt : cyfiawnach ydynt nâ thi : cywilyddia ditheu, a dwg dy wradwydd, gan gyfiawnhau o honot dy chwiorydd.

53 Pan ddychwelwyf eu caethiwed hwynt, caethiwed Sodoma a'i merched, a chaethiwed Samaria a'i merched ; yna y *dychwelaf* gaethiwed dy gaethion ditheu a'th ferched, yn eu canol hwynt ;

54 Fel y dygech dy warth, ac i'th wradwydder, am yr hyn oll a wnaethoſt, gan gyſſuro o honot hwynt.

55 Pan ddychwelo dy chwiorydd, Sodoma a'i merched iw hên gyflwr, a phan ddychwelo Samaria a'i merched iw hên gyflwr, yna titheu a'th ferched a ddychwelwch i'ch hên gyflwr.

† Heb. *Nid oedd dy chwaer Sed yn chwedl*, neu, *yn ſon yn dy genau* 56 Canys † nid oedd mo'r ſôn am Sodoma dy chwaer yn dy enau, yn nydd dy falchder :

57 Cyn * datcuddio dy ddrygioni, megis *yn* amſer dy wradwydd gan ferched † Syria, a'r holl rai o'i hamgylch, merched y Philiſtiaid, y rhai a'th ‡ ddiyſtyrant o bob parth. * 2 Cron. 28. 19. † Heb. *Aram.* ‡ Neu, *Aubeithiant.*

58 Dy ſcelerder, a'th ffieidd-dra † efyl, ti a'i dygaiſt hwynt, medd yr Arglwydd.

59 Canys ſal hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, felly y gwnâf â thi fel y gwnaethoſt, yr hon a ddiyſtyraiſt lŵ, y ddiddymmu y cyfammod.

60 Etto mi a gofiaf fy nghyfammod â thi, yn nyddiau dy ieuengtid, ac a ſicchâf it gyfammod tragywyddol.

61 Yna y coſi dy ffyrdd, ac y cywilyddi, pan dderbyniech dy chwiarydd hŷn nâ thi, gyd â'r rhai ieuangach nâ thi : a rhoddaf hwynt * yn ferched it, a *hynny* nid wrth dy ammod ti. * Cal. 4. 26.

62 Ac mi a ſicchaf fy nghyfammod â thi, a chei wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd :

63 Fel y coſiech di, ac y cywilyddiech, ac na byddo it mwy agoryd ſafn gan dy wradwydd, pan ddyhudder fi tu ag attat, am yr hyn oll a wnaethoſt, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XVII.

1 Trwy ddammeg o ddau eryr a gwin-wydden, 11 y dangoſir barnedigaeth Duw ar Jeruſalem, am droi oddiwrth Babilon at yr Aipht. 22 Duw yn addaw plannu cedr-wydden yr Efengyl.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

2 Mâb dŷn, traetha ddychymmyg, a dihareba ddihareb wrth dŷ Iſrael ;

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eryr mawr, mawr ei adenydd, hir ei aſcell, llawn plû, yr hon oedd iddo † amryw liwiau, a ddaeth i Lſbanus, ac a gymmerth frigyn vchaf y gedr-wŷdden. † Heb. *Whiadwaith.*

4 Torrodd frig ei blagur hi, ac a'i dug i dîr marſiandiaeth, yn ninas marchnadyddion y goſodod efe ef.

5 A chymmerth * o hâd y tir, ac a'i bwriodd mewn maes † ffrwythlon, efe a'i goſododd wrth ddyfroedd lawer, *ac* a'i plannodd *fel* helygen. * 2 Bren. 24. 17. Jer. 37. 1. † Heb. *Had.*

6 Ac efe a dyfodd, ac aeth yn win-wŷdden waſcaroc, iſſel o dŵr, a'i changau yn troi atto ef : a'i gwraidd oedd tano ef : felly yr aeth yn win-wŷdden, ac y dug geingciau, ac y bwriodd ſrig.

7 Yr oedd hefyd ryw eryr mawr, mawr ei eſcyll, ac â llawer o blû, ac wele y win-wŷdden hon yn plygu ei gwraidd tuag atto ef, ac yn bwrw ei cheingciau tu ag atto, iw dyſrhau ar hyd rhigolau ei phlanniad.

8 Mewn maes da wrth ddyfroedd lawer y plannaſid hi, i fwrw brig, ac i ddwyn ffrwyth, fel y byddai yn win-wŷdden hardd-deg.

9 Dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, a lwydda hi ? oni thynn efe ei gwraidd hi ? ac oni thyrr efe ei ffrwyth hi fel y gwywo ? ſych holl ddail ei brig, ac nid trwy fraich mawr, na thrwy bobl lawer, iw thynnu hi o'i gwraidd.

10 Ie wele, wedi ei phlannu, a lwydda hi ? gan wywo, oni wywa, pan gyffyrddo gwynt y dwyrain â hi ? yn rhigolau ei thŵf y gwywa.

11 Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd ;

12 Dywed yr awr hon wrth y tŷ gwrthryfelgar, oni wyddoch beth *yw* hyn ? dywed, wele, daeth brenin Babilon i Jeruſalem, ac efe a gymmerodd * ei brenin hi, a'i thywyſogion, ac a'i dûg hwynt gyd ag ef i Babilon : * 2 Bren. 24. 15.

13 Ac a gymmerodd o'r hâd brenhinol, ac â wnaeth ag ef gyfammod, ac ai dûg ef tan lw ; cymmerodd hefyd gedyrn y wlâd.

14 Fel y byddai y deyrnas yn iſſel, heb ymddercheſu, *eithr* † ſefyll o honi trwy gadw ei gyfammod ef. † Heb. *Trwy gadw ei gyfammod ef, i ſefyll wrtho.*

15 Onid gwrthryfelodd iw erbyn, gan anfon el gennadau i'r Aipht, fel y rhoddid iddo feirch, a phobl lawer : a lwydda efe ? a ddiengc yr hwn a wnelo hyn ? neu a ddyddymma efe y cyfammod, ac a wareddir ef ?

16 Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, yn ghartref y brenin yr hwn a'i gwnaeth ef yn frenin, yr hwn y diyſtyrodd e e ei lw, a'r hwn a ddiddymmodd efe ei gyfammod, gyd ag ef y bydd efe marw ynghanol Babilon.

17 Ac

17 Ac ni wna Pharao â'i lu mawr, ac â'i fintai lioſog, *ddim* gyd ag ef mewn rhyfel, wrth godi clawdd, ac wrth adeiladu ceſtyll, i dorri ymmaith lawer einioes.

18 Gan ddlyſtyru o honaw y llw, gan ddiddymmu y cyngrair, (canys wele, eſe a roddaſei ei law) a gwneuthur o honaw hynny oll, ni ddiangc.

19 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, *fel mai* byw fi, ſy llw yr hwn a ddlyſtyrodd eſe, a'm cyfammod, yr hwn a ddiddymmodd eſe, hwnnw a roddaſi ar ei ben ef.

* Pen. 12. 13. & 32. 3. 20 Canys * tanaf ſy rhwyd arno, ac eſe a ddelir yn ſy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, ac yno yr ymddadleuaf ag ef, *am* ei gamweddau a wnaeth i'm herbyn.

21 Ai holl ffoadurlaid ynghyd â'i holl fyddinoedd a ſyrthiant gan y cleddyf, a'r gweddill a waſcerir gyd â phob gwynt; fel y gwypoch mai myfi 'r Arglwydd a'i lleferais.

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, mi a gymmeraf hefyd frig y gedr-wŷdden vchel, ac ai goſodaf: o frig ei blagur y torraf vn tyner, ac mi a'i plannaf ar ſynydd vchel, a derchafedig.

23 Ar ſynydd vchelder Iſrael y plannaf ef, ac eſe a fwrw frig, ac a ddwg ffrwyth, ac a fydd yn gedr-wŷdden hardd-deg, a phob aderyn o bob rhyw aſgell a drig tani, tan gyſcod ei changhenni y trigant.

24 A holl brennau 'r maes a gânt wybod mai myfi 'r Arglwydd a oſtyngais y pren vchel, ac a ddercheſais y pren iſſel, a ſychais y pren ſir; ac a ireiddiais y pren crin: myfi 'r Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwneuthum.

PEN. XVIII.

1 *Duw yn argyoeddi anghyfiawn ddihareb y grawn-win ſurion; 5 yn dangos y modd y gwna eſe â thâd cyfiawn: 10 ac â mâb anghyfiawn i dâd cyfiawn: 14 ac a mâb cyfiawn i dâd anghyfiawn: 19 ac ar anuwiol a edifarhao: 24 ac a'r duwiol a ymdawo â'i ddduwioldeb. 25 Y mae yn ymddiffyn ei gyfiawnder, 31 ac yn annog i edifeirwch.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Pa ham genuych arferu y ddihareb hon am dir Iſrael, gan ddywedyd, * y tadau a fwytaſant rawn-wîn ſurion, ac ar ddannedd y plant y mae dingcod?

* Jer. 31. 29.

3 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni bydd i chwi mwy arferu y ddihareb hon yn Iſrael.

* Lev. 18. 29.

4 Wele, yr holl eneidiau, eiddo fi ydynt, fel enaid y tâd, felly hefyd enaid y mâb, eiddo fi ydynt: yr enaid a becho, hwnnw a fydd marw.

* Lev. 20. 18. & 18. 19. † Exod. 21. 21. Lev. 19. 15. & 25. 14.

5 Canys os bydd gŵr yn gyfiawn, ac yn gwneuthur barn a chyfiawnder;

* Deut. 24. 12. Exod. 22. 26.

6 Heb fwytta ar y mynyddoedd, na chyfodi ei lygaid at eulynnod tŷ Iſrael, a heb * halogi gwraig ei gymmydog, na neſſau at * wraig ſil-glwyfus;

* Deut. 15. 7. Eſa. 58. 7. Matth. 25. 35.

7 Na † gorthrymmu neb, ond a * roddes ei wŷſtl i'r dyledwr yn ei ôl, ni threiſſiodd drais, * ei fara a rôdd i'r newynog, ac a ddilladodd y noeth:

* Exod. 22. 25. Lev. 25. 36. 37. Deut. 23. 19. Pſal. 15. 5.

8 Ni roddes ar vſuriaeth, ac ni chymmerodd ychwaneg, ei law a dynnodd yn ei hôl oddi wrth anwiredd, gwîr farn a wnaeth rhwng gŵr a gŵr.

9 Yn ſy neddfau y rhodiodd, a'm barnedi-

aethau a gadwodd, i wneuthur gwirioneddd; cyfiawn yw, gan ſyw eſe a fydd byw medd yr Arglwydd Dduw.

10 Os cenhedla eſe fâb yn ‡ lleidr, *ac* yn tywallt gwaed, ac a wna ‡ gyffelyb i'r vn o'r pethau hyn,

‡ Neu, *Darfod tai.*

11 Ac ni wna yr vn o'r pethau hynny, onid ar y mynyddoedd y bwytty, a gwraig ei gymmydog a haloga;

‡ Neu, *to frawd yn erbyn y pethau hyn.*

12 Yr anghenus a'r tlawd a orthrymma, trais a dreiſia, gwyſtl ni rydd dracheſn, ac at eulynnod y cyfyd ei lygaid, a wnaeth ffieidddra;

13 Ar vſuriaeth y rhoddes, ac ychwaneg a gymmer, gan hynny a fydd eſe byw? ni bydd byw: gwnaeth yr holl ffieidd-dra hyn, gan farw y bydd farw, ei waed a fydd arno ei hun.

14 Ac wele os cenhedla fâb a wêl holl bechodau ei dâd, y rhai a wnaeth eſe, ac a yſtyria, ac ni wna felly;

15 Ar y mynyddoedd ni fwytty, a'i lygaid ni chyfyd at eulynnod tŷ Iſrael, ni haloga wraig ei gymmydog;

16 Ni orthrymma neb ychwaith, ni † attal wyſtl, ac ni threiſia drais, ei fara ni rydd i'r newynoc, a'r noeth a ddilladai;

† Heb. *Wyſtla wyſtl*, neu, *chymmer yng wyſtl.*

17 *Ni* thrŷ ei law oddi wrth yr anghenoc, uſuriaeth na llôg ni chymmer, ſy marnau a wna, yn ſy neddfau y rhodia; hwnnw ni bydd farw am anwiredd ei dâd, gan fyw y bydd eſe byw.

18 Ei dâd am orthrymmu yn dôſt, a threiſio ei frawd trwy orthrech, a gwneuthur yr hyn nid oedd dda ym myſc ei bobl, wele, eſe a fydd marw yn ei anwiredd.

19 Etto chwi a ddywedwch, pa ham? oni ddwg y mâb anwiredd y tâd? pan wnelo y mâb farn a chyfiawnder, *a* chadw ſy holl ddeddfau, a'i gwneuthur hwynt: gan fyw eſe a fydd byw.

20 Yr * enaid a becho, hwnnw a fydd marw; y mâb ni ddŵg anwiredd y tâd, a'r tâd ni ddŵg anwiredd y mâb: cyfiawnder y cyfiawn ſydd arno ef; a drygioni y drygionus ſydd arno yntef.

* Deut. 24. 16. a Bren. 14. 6. 2 Cron. 25. 4. Jer. 31. 29.

21 Ond os yr anuwiol a ddychwel oddi wrth ei holl bechodau, y rhai a wnaeth, a chadw ſy holl ddeddfau, a gwneuthur barn a chyfiawnder, eſe gan fyw a fydd byw, ni bydd eſe marw.

22 Ni chofir iddo yr holl gamweddau a wnaeth, yn ei gyfiawnder a wnaeth y bydd eſe byw.

23 * Gan ewyllyſio a ewyllyſiwn i farw yr anuwiol, medd yr Arglwydd Dduw, *ac* na ddychwelai oddi wrth ei ffyrdd, a byw?

* Pen. 33. 11.

24 Ond pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a gwneuthur yn ôl yr holl ffieidd-dra a wnaeth 'r anuwiol; a fydd eſe byw? ni chofir yr holl gyfiawnderau a wnaeth eſe: yn ei gamwedd yr hwn a wnaeth, ac yn ei bechod a bechodd, ynddynt y bydd eſe marw.

25 Etto chwi a ddywedwch, * nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd; gwrandewch yr awr hon tŷ Iſrael, onid gymmwys ſy ffordd i? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys?

* Pen. 33. 20.

26 Pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a marw yndynt, am ei anwiredd a wnaeth, y bydd eſe marw.

27 A phan

27 A phan ddychwelo yr annuwiol oddi wrth ei drygioni yr hwn a wnaeth, a gwneuthur barn a chyfiawnder, hwnnw a geidw yn fyw ei enaid.

28 Am iddo yſtyried a dychwelyd oddi wrth eu holl gamweddau y rhai a wnaeth, gan fyw y bydd byw, ni bydd marw.

29 Etto tŷ Iſrael a ddywedant, nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd. tŷ Iſrael, onid cymmwys ſy ffyrdd i? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys?

30 Am hynny barnaf chwi tŷ Iſrael bob vn yn ôl ei ffyrdd ei hun, medd yr Arglwydd Dduw: * dychwelwch ‡ a throwch oddiwrth eich holl gamweddau, fel na byddo anwiredd yn dramgwydd i chwi.

31 Bwriwch oddi wrthych eich holl gamweddau y camweddaſoch ynddynt, a gwnewch iwch * galon newydd, ac yſpryd newydd: canys pa ham, tŷ Iſrael, y byddwch feirw?

32 * Canys nid oes ewyllys gennif i farwolaeth y marw, medd yr Arglwydd Dduw; ‡ dychwelwch gan hynny, a byddwch fyw.

* Mat. 3. 2.
‡ Neu, *A throweh eraill.*
* Jer. 32. 39. Pen. 11. 19. & 36. 26. Pſal. 51. 10.
* Pen. 33. 11. 2 Pet. 3. 9.
‡ Neu, *Trowch eraill.*

PEN. XIX.

1 Cwynfan am dywyſogion Iſrael, trwy ddammeg o genawon llew a ddelid mewn pydew,
10 Ac am Jeruſalem, trwy ddammeg o winwydden anrheithiedig.

CVmmer ditheu alar-nâd am dywyſogion Iſrael,

2 A dywed, Beth yw dy fam? llewes: gorweddodd ym myſc llewod: ynghanol y llewod ieuainge y maethodd hi ei chenawon.

3 A hi a ddug i fynu vn o'i chenawon; efe a aeth yn llew ieuange, ac a ddyſcodd yſclyfaethu yſclyfaeth, bwyttaodd ddynion.

4 Yna y cenhedloedd a glywſant ſôn am dano, daliwyd ef yn eu ffôs hwynt, a dygaſant ef mewn cadwynau, i dîr yr * Aipht.

5 A phan welodd iddi ddiſgwil, a darfod am ei gobaith, hi a gymmerodd vn *arall* o'i chenawon, *ac* a'i gwnaeth ef yn llew ieuange.

6 Yntef a dramwyodd ym myſc y llewod, efe a aeth yn llew ieuange, ac a ddyſcodd yſclyfaethu ſclyfaeth, bwyttâodd ddynion.

7 Adnabu hefyd eu ‡ gweddwon hwynt, a'i dinaſoedd a anrheithiodd efe; ie anrheithiwyd y tîr a'i gyflawnder, gan lais ei ruad ef.

8 Yna y cenhedloedd a ymoſodaſant yn ei erbyn ef o amgylch, o'r taleithiau, ac a danaſant eu rhwyd arno; ac efe a ddaliwyd yn eu ffôs hwynt.

9 A hwy a'i rhoddaſant ef yngharchar mewn ‡ cadwyni, ac a'i dygaſant at frenin Babilon; dygaſant ef i ymddiffynfeydd, fel na chlywid ei lais ef mwy ar fynyddoedd Iſrael.

10 Dy fam *ſydd* fel gwinwydden yn dy ‡ waed di, wedi ei phlannu wrth ddyfroedd, ffrwythlon a brigoc oedd, o herwydd dyfroedd lawer.

11 Ac yr oedd iddi wiail cryfion, yn deyrnwiail llywodraethwŷr, a'i huchder *oedd* vchel ymmyſc y tew-frig: fel y gwelid hi yn ei huchder, yn amlder ei changhennau.

12 Ond hi a ddiwreiddiwyd mewn llidiawgrwydd: bwriwyd hi i'r llawr: a * gwynt y dwyrain a wywodd ei ffrwyth hi; ei gwiail cryfion a dorrwyd, ac a wywaſant, tân a'i hyſoddodd.

‡ Neu, *Llyſodd anghyfannedd*, neu, *gwedd-ddaiar.*
‡ Neu, *Barbar.*
‡ Neu, *Lonydd wch*, neu, *Ffyrdd-ymwydd.*
* Hoſ. 13. 15.

13 Ac yr awr hon hi a blannwyd mewn anialwch, mewn tîr crâs, a ſychedic.

14 A thân a aeth allan o wialen ei changhennau, yſſodd ei ffrwyth hi, fel nad oedd ynddi wialen grêf, yn deyrn-wialen i lywodraethu. Galar-nad yw hyn; ac yn alar-nad y bydd.

PEN. XX.

1 Duw yn gwrthod gadael i henuriaid Iſrael ymgynghori ag ef: 5 Yn adrodd hiſtori eu banuſyddod hwy yn yr Aipht, 10 yn yr anialwch, 27 ac yn eu gwlad: 33 Yn addaw eu cynnull hwy trwy yr Efengil. 45 Tan enw coed-wig, y mae yn dangos dinſtrir Jeruſalem.

YN y ſeithfed flwyddyn, o fewn y pummed mîs, ar y decfed *dydd* o'r mîs, y daeth gwŷr o henuriaid Iſrael i ymgynghori â'r Arglwydd, ac a eiſteddaſant ger fy mron i.

2 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

3 Ha fâb dŷn, llefara wrth henuriaid Iſrael a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw: ai i ymofyn â mi yr ydych chwi yn dyfod? fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni fynnaf gennych ymofyn â mi.

4 ‡ A * ferni di hwynt? mâb dŷn, a ferni di *hwynt*? gwna iddynt wybod ffieidd-dra eu tadau:

5 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ar y dydd y dewiſais Iſrael, ac y † tyngais wrth hâd tŷ Jacob, ac i'm * gwneuthym yn hyſpys iddynt yn nhîr yr Aipht, pan dyngais wrthynt, gan ddywedyd; myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi,

6 Yn y dydd y tyngais wrthynt, ar eu dwyn hwynt allan o dîr yr Aipht, i wlâd yr hon a ddarparaſwn iddynt, yn llifeirio o laeth, a mêl, yr hon yw gogoniant yr holl diroedd:

7 Yna y dywedais wrthynt, bwriwch ymmaith bob vn ffieidd-dra ei lygaid, * ac nac ymhalogowch ag eulynnod yr Aipht, myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

8 Er hynny gwrthryfelaſant i'm herbyn, ac ni fynnent wrando arnaf; ni fwriaſant ymmaith ffieidd-dra eu llygaid bob vn, ac ni adawſant eulynnod yr Aipht: yna y dywedais, tywalltaf arnynt fy llidiawgrwydd, i gyflawni fy nig arnynt, ynghanol gwlâd yr Aipht.

9 Etto gweithum er mwyn fy enw, rhac ei halogi yngolwg y cenhedloedd, yr rhai yr *oeddynt* hwy yn eu myſc: yngŵydd pa rai yr ymyſpyſſais iddynt hwy, wrth eu dwyn hwynt allan o dîr yr Alpht.

10 Am hynny * y dygais hwynt allan o dîr yr Aipht, ac a'i dygais hwynt i'r anialwch.

11 A rhoddais iddynt fy neddfau, † ac yſpyſais iddynt fy marnedigaethau: * y rhai y bydd byw ynddynt, y dŷn a'i gwna hwynt.

12 Rhoddais hefyd iddynt * fy Sabbothau, i fod yn arwydd rhyngofi a hwynt, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd a'i ſancteiddiodd hwynt,

13 Er hynny tŷ Iſrael a wrthryfelaſant i'm herbyn yn yr anialwch, ni rodiaſant yn fy neddfau, onid diyſtyraſant fy marnedigaethau, y rhai y bydd byw ynddynt, y dŷn a'i gwnelo hwynt: fy Sabbothau hefyd a † halogaſant yn ddirfawr: yna y dywedais y tywalltwn fy llid arnynt yn yr * anialwch, i'w difetha hwynt.

‡ Neu, *A ddaiteui di troſtynt hwy.*
* Pen. 22. 2. & 23. 36.
† Heb. *Codais fy llaw, ac felly ver.* 6, &c.
* Exod. 4. 31. & 3. 8.
* Exod. 23. 13. Pſal. 16. 4.
* Exod. 13. 18.
† Heb. *A gwneuthum iddynt wybod*
* Levit. 18. 5. Rhuf. 10. 5. Gal 3. 12.
* Exod. 20. 8. & 31. 13. & 35. 2.
Deut. 5. 12.
† Exod. 16. 27.
* Num. 14. 29. & 26. 65.

14 Etto

14 Etto gwneuthum er mwyn ſy enw, ſel na halogid ef yngolwg y cenhedloedd, y rhai y dygais hwynt allan yn ei gŵydd.

15 Ac etto mi a dyngaſwn iddynt yn yr anialwch, na ddygwn hwynt i'r wlâd a roddaſwn iddynt, yn lliſeirio o laeth a mêl: honno *yw* gogoniant yr holl wledydd:

16 O herwydd iddynt ddiyſtyru fy marnedigaethau, ac na rodiaſant yn fy neddfau, ond halogi fy Sabbothau: canys eu calon oedd yn myned ar ôl eu heulynnod.

17 Etto toſturiodd fy llygaid wrthynt, rhac eu dinifti io, ac ni wneuthum ddiben am danynt yn yr anialwch.

18 Ond mi a ddywedais wrth eu meibion hwynt yn yr anialwch, na rodiwch yn neddfau eich tadau, ac na chedwch eu barnedigaethau hwynt, nac ymhalogwch ychwaith â'u heulynnod hwynt.

19 Myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi; rhodiwch yn fy neddfau, a chedwch fy marnedigaethau, a gwnewch hwynt:

20 Sanctteiddiwch hefyd fy Sabbothau, ſel y byddont yn arwydd rhyngoſi a chwithau, i wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

21 Y meibion hwythau a wrthryfelaſant i'm herbyn, yn fy neddfau ni rodiaſant, a'm barnedigaethau ni chadwaſant, drwy eu gwneuthur hwynt, y rhai y bydd byw yn ddynt y dŷn a'i gwnelo hwynt: halogaſant fy Sabbothau; yna y dywedais y tywalltwn fy llid arnynt, i gyflawni fy nig wrthynt yn yr anialwch.

22 Etto troais heibio fy llaw, a gwneuthum er mwyn fy enw, ſel na halogid ef yngolwg y cenhedloedd, y rhai y dygaſwn hwynt allan yn eu gŵydd.

23 Hefyd mi a dyngaſwn wrthynt yn yr anialwch, ar eu gwaſcaru hwynt ym myſc y cenhedloedd, a'i tanu hwynt ar hyd y gwledydd.

24 O herwydd fy marnedigaethau ni wnaethent, ond fy neddfau a ddiyſtyraſent, fy Sabbothau hefyd a halogaſent, a'i llygaid oedd ar ôl eulynnod eu tadau.

25 Minneu hefyd a roddais iddynt ddeddfau nid oeddynt dda, a barnedigaethau ni byddent fyw ynddynt.

26 Ac a'i halogais hwynt yn eu offrymmau, wrth dynnu * *trwy dân* bob peth a egoro yr grôth, ſel y diniſtriwn hwynt; ſel y gwybyddent mai myfi *yw* yr Arglwydd. * Pen. 16. 21.

27 Am hynny, fâb dŷn, llefara wrth dŷ Iſrael, a dywed wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, etto yn hyn i'm cablodd eich tadau gan † wneuthur o honynt gamwedd i'm herbyn. † Heb. *Gwneuthur o honynt gamwedd,*

28 Canys dygais hwynt i'r tîr, a dyngaſwn ar ei roddi iddynt, a gwelſant bob bryn vchel, a phob pren brigoc, ac aberthaſant yno eu hebyrth, ac yno y rhoddaſant eu hoffrymmau digllonedd: yno hefyd y goſodaſant eu harogl peraidd, ac yno y tywalltaſant eu diod offrymmau.

29 Yna y dywedais ‡ wrthynt beth *yw* yr vchelfa yr ydych chwi yn myned iddi? a Bamah y galwyd ei henw hyd y dydd hwn. ‡ Neu, *iddynt, beth oedd yr vchelfa,* neu, *y Bamah,* &c.

30 Am hynny dywed wrth dŷ Iſrael, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ai ar ffordd eich tadau yr ymhalogwch chwi? ac a butteiniwch chwi ar ôl eu ffieſidd-dra hwynt?

31 Canys pan offrymmoch eich offrymmau, gan dynnu eich meibion drwy 'r tân, yr ymhalogwch wrth eich holl eulynnod hyd heddyw: a fynnaſi gennych ymofyn â mi, tŷ Iſrael? *ſel mai* byw fi medd yr Arglwydd Dduw, nid ymofynnir â mi gennych.

32 † Eich bwriad hefyd ni bydd ddim, yr hyn a ddywedwch, byddwn ſel y cenhedloedd, ſel teulnoedd y gwledydd, i waſanaethu pren a maen. † Heb. *A'r hyn a eſcynno a eich calon a ſyrydd.*

33 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, yn ddiau â llaw gadarn, ac â braich eſtynnedic, ac â llidiawgrwydd tywalltedic, y teyrnaſaf arnoch.

34 A dygaf chwi allan o fyſc y bobloedd, a chaſclaf chwi o'r gwledydd y rhai i'ch gwaſcarwyd ynddynt, â llaw gadarn, ac â braich eſtynnedic, ac â llydiawgrwydd tywalltedic.

35 A dygaf chwi i anialwch y bobloedd, ac ymddaleuaf a chwi yno wyneb yn wyneb.

36 Fel yr ymddadleuais â'ch tadau, yn anialwch tîr yr Aipht, ſelly yr ymddadleuaf â chwithau, medd yr Arglwydd Dduw.

37 A gwnâf i wch fyned tan y wialen; a dygaf chwi i ‡ rwym y cyfammod. ‡ Neu, *Draddodiad.*

38 A charthaf o honoch y rhai gwrthryfelgar, a'r rhai a droſeddaſant i'm herbyn, dygaf hwynt o wlâd eu hymdaith, ac i wlâd Iſrael ni ddeuant: a chewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

39 Chwithau tŷ Iſrael, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ewch, gwaſanaethwch bob vn ei eulynnod, ac yn ôl hyn hefyd, oni wrandewch arnaſi: ond na halogwch mwy fy enw ſanctaidd â'ch offrymmau, ac â'ch eulynnod.

40 Canys yn fy mynydd ſanctaidd, ym mynydd vchelder Iſrael, medd yr Arglwydd Dduw, yno i'm gwaſanaetha holl dŷ Iſrael, cwbl o'u wlâd: yno y byddaf fodlon iddynt, ac yno y gofynnaf eich offrymmau, ‡ a blaen-ffrwyth eich offrymmau, gyda'ch holl ſanctaidd bethau. ‡ Neu, *A'r pennaf o'ch offrymmau.*

41 Byddaf fodlon i chwi gyd â'ch arogl † peraidd, pan ddygwyf chwi allan o blith y bobloedd, a'ch caſglu chwi o'r tiroedd i'ch gwaſcarwyd ynddynt, ac mi a ſanctteiddir ynoch yngolwg y cenhedloedd. † Heb. *Go, pbwyſdra.*

42 Hefyd cewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan ddygwyf chwi i dîr Iſrael, i'r tîr y tyngais am ei roddi i'ch tadau.

43 Ac yno y coſiwch eich ffyrdd, a'ch holl weithredoedd y rhai yr ymhalogaſoch ynddnt, ſel yr alaroch arnoch eich hun, am yr holl ddrygioni a wnaethoch.

44 A chewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd, pan wnelwyf a chwi, er mwyn fy enw: nid yn ôl eich ffyrdd drygionus chwi, nac yn ôl eich gweithredoedd llygredic, ô tŷ Iſ ael, medd yr Arglwydd Dduw.

45 Daeth dracheſn air yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

46 Goſod dy wyneb fâb dŷn, tua 'r dehau, le difera *eiriau* tua 'r deau, a phrophwyda yn erbyn coed maes y deau;

47 A dywed wth goed y dehau, gwrando air yr Arglwydd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cynneu ynot ti dân, ac eſe a yſſa ynot ti bob pren îr, a phob pren ſych, ffagl y ffiam ni ddiffydd, ar holl wynebau, o'r deau hyd y gogledd, a loſcir yr ddo.

48 A phob cnawd a welant, mai myfi yr Arglwydd a'i cynneuais, ni's diffoddir ef.

49 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, y maent

maent hwy yn dywedyd am danaf; onid damſegion y mae hwn yn eu traethu?

PEN. XXI.

1 *Ezeciel yn prophwydo yn erbyn Jerusalem trwy arwydd ocheneidio.* 8 *Y cleddyf gloywhym*, 18 *yn erbyn Jerusalem*, 25 *yn erbyn y frenhiniaeth*, 28 *ac yn erbyn yr Ammoniaid.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Gosot dy wyneb, fâb dŷn, tua Jerusalem, a diferà *dy eiriau* tua 'r cyſſegroedd, a phrophwyda yn erbyn gwlâd Iſrael.

3 A dywed wrth wlâd Iſrae', ſel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi i'th erbyn, tynnaf hefyd fy nghleddyf o'i wain, a thorraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn.

4 O herwydd y torraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn; am hynny y daw fy nghleddyf allan o'i wain, yn erbyn pob cnawd, o'r deau hyd y gogledd;

5 Fel y gwypo pob cnawd i mi yr Arglwydd dynnu fy nghleddyf allan o'i wain: ni ddychwel efe mwy.

6 Ochain ditheu, fâb dŷn, gydag yſſigtod lwyni, le ochain yn chwerw, yn eu golwg hwynt.

7 A bydd, pan ddywedant wrthit, am ba beth yr ydwyt yn ochain, yna ddywedyd o honot, am y chwedl newydd, am ei fod yn dyfod, ſel y toddo pob calon, ac y llaeſo y dwylo oll, ac y pallo bob yſpryd, a'r gliniau oll a ânt † fel dwfr; wele efe yn dyfod, ac a fydd, medd yr Arglwydd Dduw.

1 Heb. *Yn dwfr.*

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

9 Prophwyda, fâb dŷn, a dywed, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, dywed, cleddyf, cleddyf a hogwyd, ac a loywyd.

10 Efe a hogwyd i ladd lladdfa, efe a loywyd, ſel *y* byddei ddiſcleir: a lawenychwn ni? ‡ y mae efe 'n dirmygu gwialen fy mâb, fel pob pren.

‡ Neu, *Gwialen fy mab yw; dirmyga pob pren y mae.*

11 Ac efe a'i rhoddes i'w loywi, iw ddal mewn llaw, y cleddyf hwn a hogwyd, ac a loywyd, iw roddi yn llaw y lleiddiad.

12 Gwaedda ac vda, fâb dŷn, canys hwn fydd ar fy mhobl, hwn *fydd* yn erbyn holl dywyſogion Iſrael; ‡ dychryn gan y cleddyf fydd ar fy mhobl: am hynny * taro law ar forddwyd.

‡ Neu, *Gwthwyd hwynt i lawr i'r sleddfyda 'n pobl.*

* Jer. 31. 19.

13 ‡ Canys profiad yw; a pheth os *y cleddyf* a ddiyſtyra y wialen? ni bydd efe mwy, medd yr Arglwydd Dduw.

‡ Neu, *Wedi bod profiad, beth yna? oni bydd ant i'r wialen fy'n diyſtyru?*

14 Tithau, fâb dŷn, prophwyda, a tharo law wrth law, a dybler y cleddyf y drydedd waith: cleddyf y lladdedigion, cleddyf lladdedigaeth y gwŷr mawr *ydyw*, yn myned iw ſtafelloedd hwynt.

15 Rhoddais † ſiarn y cleddyf yn erbyn eu holl byrth hwynt, i doddi *eu* calon, ac y amlhau eu tramgwyddladau; oh, gwnaed ef yn loyw, ‡ hogwyd ef i ladd.

‡ Neu, *Loyndar y neu, oſn.*

16 Dôs ryw ffordd, naill ar y llaw ddehau † ai ar y llaw aſſwy, lle y tuaddo dy wyneb.

‡ Neu, *Gobiygwyd.*

17 Minneu hefyd a darawaf y naill law yn y llall, ac a lonyddaf fy llid: myfi yr Arglwydd a'i lleferais.

† Heb. *Ymoſod, dos ar y llaw eſwy.*

18 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

19 Tithau, fâb dŷn, goſot i ti ddwy ffordd, ſel y delo cleddyf brenin Babilon: o vn tir y deuant ill dwy; a dewis lê, ym mhen ffordd y ddinas y dewiſi *ef*.

20 Geſod ffordd i ddyfod o'r cleddyf tua Rabbath meibion Ammon, a thu a Juda, yn erbyn Jeruſalem gaeroc.

21 Canys ſafodd brenin Babilon tar y groeſ- ffordd, ym mhen y ddwy ffordd, i ddewinio dewiniaeth, gloywodd ei ‡ ſaethau, ymofynnodd † â delwau, edrychodd mewn afu.

† Heb. *Ar fan y ffordd.*

‡ Neu, *Gyllyll.*

22 Yn ei law ddehau yr oedd dewiniaeth Jeruſalem, am oſod ‡ capteniaid i agoryd ſafn mewn lladdedigaeth, i ddechafu lleſ gyda bloedd, i oſod offer rhyfel yn erbyn y pyrth, y fwrw clawdd, i adeiledu ymddiffynfa.

† Heb. *Teraphim.*

‡ Neu, *Offer rhyfel.* Heb. *Ayrudod.*

23 A *hyn* fydd ganddynt, fel dewino dewiniaeth gwagedd yn eu golwg hwynt, ‡ i'r rhai a dyngaſant lwon: ond efe a gofia yr anwiredd, iw dal *hwynt*.

‡ Neu, *Aq y llwon a dyngwyd iddynt.*

24 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am beri o honoch gofio eich anwiredd, gan amlygu eich camweddau, fel yr ymddengys eich pechodau yn eich holl weithredoedd: am beri o honoch *eich* cofio, i'ch delir â llaw.

25 Titheu halogedic annuwiol dywyſog Iſrael, yr hwn y daeth ei ddydd, yn amſer diwedd anwiredd,

26 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ſymmud y meitr, a thynn ymmaith y goron, nid yr vn *fydd* hon: cyſod yr iſel, a goſtwng yr vchel.

27 † Dymchwelaf, dymchwelaf, dymchwelaf hi, ac ni bydd mwyach, hyd oni ddelo yr hwn y mae yn gyfiawn iddo, ac iddo ef y rhoddaf hi.

† Heb. *Yn ddymchweledig, ddymchweledig, ddymchweledig, y goſodaf hi.*

28 Prophwyda ditheu, fâb dyn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am feibion Ammon, ac am eu gwradwydd hwynt; dywed ti, y cleddyf, y cleddyf a dynnwyd, i ladd y gloywyd ef, i ddiſetha o herwydd y diſcleirdeb,

29 Wrth weled gwagedd i ti, wrth ddewino it gelwydd, i'th roddi ar yddfau y lladdedigion, y drygionus, y rhai y daeth eu dydd yn amſer diwedd eu hanwiredd.

30 ‡ A ddychwelaſi *ef* iw wain? yn y lle i'th grewyd, yn nhîr dy gynneſin i'th farnaf.

‡ Neu, *Dychwel ef.*

31 A thywalltaf fy nigllonedd arnat, â thân fy llidiawgrwydd y chwythaf arnat, a rhoddaf di yn llaw dynion ‡ poethion, cywraint i ddiniſtrio.

‡ Neu, *Ynfydion.*

32 I'r tân y byddi yn ymborth, dy waed fydd ynghanol y tîr, ni'th gofir *mwyach*, canys myfi yr Arglwydd a'i dywedais.

PEN. XXII.

1 *Rheſtr o bechodau Jeruſalem.* 13 *Y byſc Duw hwynt megis ſotbach yn ei ffwrn.* 23 *Llygredigaeth yr holl brophwydi a'r offeiriaid, a'r tywyſogion, a'r bobl.*

GAir yr Arglwydd a ddaeth attaf dracheſn, gan ddywedyd;

2 Titheu fâb dyn, ‡ * a ferni di? a ferni ddinas y gwaed? ie ti a wnei iddi wybod ei holl ffieidd-dra.

‡ Neu, *A ddadleui di tros, &c.*

* Pen. 20. 4 & 23. 36.

3 Dywed titheu, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, tywallt gwaed y mae yr ddinas yn ei chanol, i ddyfod o'i hamſer, ac eulynnod a wnaeth hi yn ei herbyn ei hun i ymhalogi.

4 Euog wyt yn dy waed, yr hwn a * dywelkaiſt, a halogedig yn dy eulynnod, y rhai a wnaethoſt: a thi a neſeaiſt dy ddyddiau, a daethoſt hyd at dy flynyddoedd, am hynny i'th wnauthum yn warth i'r cenhedloedd, ac yn watwargerdd i'r holl wledydd.

* 2 Bren. 21. 16.

5 Y rhai agos a'r rhai pell oddi wrthi a'th watwarant, yr halogedic o enw, ac aml dy drallod.

6 Wele, tywyſogion Iſrael oeddynt ynot, bôb vn yn ei † allu, i dywallt gwaed.

† Heb. *freich.*

7 Diſprygaſant ynot dâd a mam, gwnaethant yn ‡ dwyllodrus â'r dieithr o'th fewn: gorthrymmaſant ynot yr ymddifad a'r weddw.

‡ Neu, *drahaus, neu, drawſ.*

8 Dirmygaiſt fy mhethau ſanctaidd, a halogaiſt fy Sabbothau.

9 Athrod-wŷr oedd ynot i dywallt gwaed; ar y mynyddoedd hefyd y bwyttaſant ynot tî: gwnant ſcelerder o'th fewn.

10 Ynot ti y * datcuddient noethni eu tâd: * yr aflan o ſiſ-glwyſ a ddaroſtyngent ynot.

* Levit. 20. 11. & 18. 8.

11 Gwnai ŵr hefyd ffieidd-dra â † gwraig ei gymmydog, a gŵr a halogei ei waudd ei hun mewn ſcelerder: ie daroſtyngei gŵr ynot ei * chwaer ei hun, merch ei dâd.

* Levit. 18. 19.

† Levit. 18. 20. Jer. 5. 8.

12 Gwobr a gymmerent ynot am dywallt gwaed; cymmeraiſt uſuriaeth ac occraeth, ac elwaiſt ar dy gymmydogion trwy dwyll, ac anghofiaſt fi, medd yr Arglwydd Dduw.

* Levit. 18. 9.

13 Am hynny wele, * tarewais fy llaw wrth dy gybydd-dod, yr hwn a wnaethoſt, ac am y gwaed oedd o'th fewn.

* Pen. 21. 17.

14 A bery dy galon? a gryfhâ dy ddwylo yn y dyddiau y bydd i mi a wnelwyf â thi? myfi yr Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwnaf.

15 Canys gwaſcaraf di ym myſc y cenhedloedd, a thanaf di ar hŷd y gwledydd; a gwnaf i'th aflendid ddarfod allan o honot.

‡ Neu, *ymhalogi.*

16 A thi a ‡ etifeddi ynot dy hun yngwŷdd y cenhedloedd, a chei ŵybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dŷn, tŷ Iſrael aeth gennif yn ammhuredd; prês, ac alcam, a haiarn, a phlwm ydynt oll, ynghanol y pair: ammhuredd arian ydynt.

19 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am eich bod chwi oll yn ammhuredd, am hynny, wele fi yn eich caſclu chwi i ganol Jeruſalem.

20 Fel caſclu arian, a phrês, a haiarn, a phlwm, ac alcam i ganol y ffwrn, i chwythu tân arnynt iw toddi: felly yn ſy llid, a'm dig, y caſclaf chwi, ac a'ch gadawaf yno, ac a'ch toddaf.

21 Ie caſclaf chwi, a chwythaf arnoch â thân fy llidiawgrwydd, fel y todder chwi yn ei chanol hi.

22 Fel y toddir arian ynghanol y pair, felly y toddir chwi yn ei chanol hi: fel y gwypoch mai myfi yr Arglwydd a dywelkais fy llidiawgrwydd arnoch.

23 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

24 Dywed wrthi hi, fab dŷn, ti yw y tir ſy heb ei buro, heb lawio arno, yn nydd digter.

25 Cyſtiadwriaeth ei phrophwydi o'i mewn, *ſydd* fel llew rhuadwy yn ſclyſaethu ſclyſaeth, * eneidiau a yſſaſant, tryſſor a phethau gwerthfawr a gymmeraſant; ei gweddwon hi a amlhaſant hwy o'i mewn.

* Mat. 23. 14.

26 Ei hoffeiriaid a dreiſiaſant ſy nghyfraith, ac a halogaſant fy mhethau ſanctaidd: ni wnaethant ragor rhwng cyſſegredic a halogedic, ac ni wnaethant ŵybod *rhagor* rhwng yr aflan a'r glân: cuddiaſant hefyd eu llygaid oddi wrth ſy Sabbothau, a halogwyd ſi yn eu myſc hwynt.

27 Ei * phennaethiaid oedd yn ei chanol, fel bleiddiaid yn ſclyſaethu ſclyſaeth, i dywallt gwaed, i ddiſtetha eneidiau, er elwa elw.

* Mic. 3. 11. Zeph. 3. 3.

28 Ei * phrophwydi hefyd a'i priddaſant hwy â *chlai* annhymherus, gan weled gwagedd, a dewino iddynt gelwydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, a'r Arglwydd heb ddywedyd.

* Pen. 13. 4, 6.

29 Pobl y tîr a arferaſant ‡ dwyll, ac a dreiſiaſant drais, ac a orthrymmaſant y truan, a'r tlawd: † y dieithr hefyd a orthrymmaſant yn anghyfiawn.

‡ Neu, *drais.*

† Heb. *heb farn, neu, vn-iondeb.*

30 Ceiſiais hefyd ŵr o honynt i gau y cae, ac i ſefyll ar yr adwy o'm blaen, tros y wlâd, rhag ei diniſtrio, ac ni's cefais.

31 Am hynny y tywelltais ſy nigofaint arnynt, â thân ſy llidiawgrwydd y difethais hwynt, eu ffordd eu hun a roddais ar eu pennau hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXIII.

1 Putteindra Aholah ac Aholibah. 22 Dialeddu ar Aholibah gan ei chariadau. 36 Y Prophwyd yn argyoeddi eu godineb hwy ill dwy-oedd, 45 ac yn dangos eu barn hwy.

YNa y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, dwy wraig oedd ferched i'r vn fam:

3 A phutteiniaſant yn yr Aipht, yn eu hieuengtid y putteiniaſant; yno y pwyſwyd ar eu bronnau, ac yno yr yſſigaſant ddidennau eu morwyndod.

4 A'i henwau hwynt *oedd* Aholah yr hynaf, ac Aholibah ei chwaer: ac yr oeddynt yn eiddo fi, a phlantaſant feibion, a merched: dymma eu henwau; Samaria *yw* Aholah, a Jeruſalem Aholibah.

5 Ac Aholah a butteiniodd pan oedd eiddo fi, ac a ymſerchodd yn ei chariadau, ei chymmydogion yr Aſſyriaid:

6 Y rhai a wiſcid â glâs, yn ddugiaid, ac yn dywyſogion, o wŷr ieuainge dymunol i gyd: yn farchogion yn marchogaeth meirch.

7 Fel hyn y † gwnaeth hi ei phutteindra â hwynt, â dewis feibion Aſſur oll, a chyd â'r rhai oll yr ymſerchodd ynddynt, â'i holl eulynnod hwynt yr ymhalogodd hi.

† Heb. *rhoddes.*

8 Ac ni adawodd ei phutteindra *a ddygaſei hi* o'r Aipht: canys gorweddaſent gyd â hi yn eu hieuengtid, a hwy a yſſigaſent fronnau ei morwyndod hi; ac a dywallaſent eu putteindra arni.

9 Am hynny y rhoddais hi yn llaw ei chariadau, *ſef* yn llaw * meibion Aſſur, y rhai yr ymſerchodd hi ynddynt.

* 2 Bren. 17. 23.

10 Y rhai hynny a datcuddiaſant eu noethni hi, hwy a gymmeraſant ei meibion hi a'i merched, ac a'i lladdaſant hitheu â'r cleddyf; a hi a aeth yn † enwoc ym myſc gwragedd, canys gwnaethent farn arni.

† Heb. *enw.*

11 A phan welodd ei chwaer Aholibah, hi a lygrodd ei thraſerch yn fwy nâ hi, a'i phutteindra yn fwy nâ phutteindra ei chwaer.

12 Ymſerchodd ym * meibion Aſſur, y dugiaid a'r tywyſogion o gymmydogion, wedi eu gwiſco yn wych iawn, yn farchogion yn marchogaeth meirch, yn wŷr ieuainge dymunol i gyd.

* 2 Bren. 16. 7.

13 Yna y gwelais ei halogi hi: *a bod* yn ffordd ganddynt ill dwy;

14 Ac

14 Ac iddi hi chwanegu at ei phutteindra, canys pan welodd wŷr wedi eu llunio ar y pared, delwau y Caldeaid wedi eu llunio â fermilion,

15 Wedi eu gwregysu a gwregys am eu lwynl, yn rhagori mewn lliwiau am eu pennau, mewn golwg yn dywysogion oll, o ddull meibion Babilon yn Caldea, tir eu ganedigaeth:

† Heb. *wrth weledigaeth ei llygaid.*

16 Hi a ymserchodd ynddynt † pan eu gwelodd â'i llygaid, ac a anfonodd gennadau attynt i Caldea.

17 A meibion Babilon a ddaethant atti, i wely cariad, ac a'i halogasant hi â'i putteindra, a hi a ymhalogodd gydâ hwynt, a'i meddwl a giliodd oddi wrthynt.

18 Felly y datcuddiodd hi ei phutteindra, ac y datcuddiodd ei noethni, yna y ciliodd fy meddwl oddi wrthi, fel † y ciliasei fy meddwl oddi wrth ei chwaer hi.

† Heb. *y datcodasei, neu, yr ymollyngasai.*

19 Etto hi a chwanegodd ei phutteindra, gan gofio dyddiau ei hieuengtid, *yn* y rhai y putteiniasai hi yn nhir yr Aipht.

20 Ganys hi a ymserchodd yn ei gordderchwŷr, y rhai *yr oedd* eu cnawd *fel* cnawd assynnod, a'i diferlif *fel* diferlif meirch.

21 Felly y cofiaist scelerder dy ieuengtid, pan yssigwyd dy ddidennau gan yr Aiphtiaid, am fronnau dy ieuengtid.

22 Am hynny Aholibah, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cyfodi dy gariadau i'th erbyn, y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt, a dygaf hwynt i'th erbyn o amgylch,

23 Meibion Babilon, a'r holl Galdeaid, Pecod, a Soa, a Choa, holl feibion Assur gyd â hwynt, yn wŷr ieuainge dymunol, yn ddugaid, a thywysogion i gyd, yn bennaethiaid, ac yn enwoc, yn marchogaeth meirch, bawb o honynt.

24 A deuant i'th erbyn â menni, cerbydau, ac olwynion, ac â chynnulleidfa o bobl; gosodant i'th erbyn oddi amgylch astalch, a tharian, a helm: a rhoddaf o'i blaen hwynt farnedigaeth, a hwy a'th farnant â'i barnedigaethau eu hun.

25 Ac mi a osodaf fy eiddigedd yn dy erbyn, a hwy a wnant â thi yn llidiog: dy drwyn a'th gluftiau a dynnant ymmaith, a'th weddill a syrth gan y cleddyf; hwy a ddaliant dy feibion a'th ferched: a'th weddill a yssir gan y tân.

26 Dioscant hefyd dy ddillad, a dygant † dy ddodresn hyfryd.

† Heb. *ddodresn dy harddwch.*

27 Felly y gwnaf i'th scelerder, a'th buteindra o dir yr Aipht, beidio â thi: fel na chodech dy lygaid attynt, ac na chofiech yr Aipht mwy.

28 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy roddi yn llaw y rhai a gasaeist, yn llaw y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt.

29 A gwnant â thi yn atcas, ac a gymmerant dy holl lafur, ac a'th adawant di yn llom, ac yn noeth, a datcuddir noethni dy buteindra; se dy scelerder, a'th buteindra.

30 Mi a wnaf hyn i ti, am buteinio o honot ar ôl y cenhedloedd, am dy halogi gyd â'i heulynnod hwynt.

31 Ti a rodiaist yn ffordd dy chwaer, am hynny y rhoddaf inneu ei chwppan hi yn dy law di.

32 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dwfn a helaeth gwppan dy chwaer a yfi; ti a fyddi i'th watwar, ac i'th dremygu: y mae llawer yn genni ynddo.

33 Ti a lenwir â meddwdod, ac â gofid: o gwppan syndod, ac anrhaith, o gwppan dy chwaer Samaria.

34 Canys ti a yfi, ac a fugni o honaw, drylli hefyd ei ddarnau ef, ac a dynni ymaith dy fronnau dy hun: canys mvfi a'i lleferais, medd yr Arglwydd Dduw.

35 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; o herwydd it fy anghofio, a'm bwrw o honot tu ôl i'th gefn; am hynny dwg ditheu dy scelerder, a'th butteindra.

36 Dywedodd yr Arglwydd hefyd wrthif; † a ferni di, fab dŷn, * Aholah, ac Aholibah? ie mynega iddynt eu ffieidd-dra;

‡ Neu, *a ddadleni di, fab dyn tros &c.*

37 * Iddynt dorri priodas, a bod gwaed yn eu dwylo, se gyd â'i helynnod y putteiniasant, eu meibion hefyd y rhai a blantasant i mi, a dynnasant drwy *dân* iddynt, i'w hyssu.

* Pen. 20. 4. & 21. 2.

38 Gwnaethant hyn ychwaneg i mi, fy nghyssegr a asanhafant yn y dydd hwnnw, a'm Sabbothau a halogasant.

* Pen. 16.

39 Canys pan laddasant eu meibion iw heulynnod, yna y daethant i'm cyssegr yn y dydd hwnnw, iw halogi ef, ac wele, * fel hyn y gwnaethant ynghanol fy nhŷ.

* 2 Bren. 21. 4.

40 A hefyd gan anfon o honoch am wŷr † i ddyfod o bell, y rhai yr anfonwyd cennad attynt, ac wele daethant; er mwyn pa rai yr ymolchaist, y hiwlaist dy lygaid, ac yr ymherddaist â harddwch.

† Heb. *yn dyfod.*

41 Eisteddaist hefyd ar wely anrhydeddus, a bord drefnus o'i flaen, * a gosodaist arno fy arogl-darth, a'm holew i,

* Bibar. 7. 17.

42 A llais tyrfa heddychol *oedd* gydâ hi, a chydâ 'r † cyffredin y dygwyd y ‡ Sabeaid o'r anialwch, y rhai a roddasant freichledau am eu dwylo hwynt, a choronau hyfryd am eu pennau hwynt.

† Heb. *rhai o amlder dynion.*

‡ Neu, *meddwon.*

43 Yna y dywedais wrth yr hên ei phutteindra; a wnânt hwy yn awr butteindra gydâ hi, a hithau *gyd â hwythau?*

44 Etto aethant atti fel myned at butteinwraig, felly yr aethant at Aholah, ac Aholibah, y gwragedd scelerder.

45 A'r gwŷr cyfiawn hwythau a'i barnant hwy â barnedigaeth * putteiniaid, ac â barnedigaeth rhai yn tywallt gwaed: canys putteiniol y maent, a gwaed *sydd* yn eu dwylo.

* Ezec. 16. 38.

46 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dygaf i fynu dyrfa arnynt hwy, a rhoddaf hwynt † i'w mudo ac i'w anrheithio.

† Heb. *yn symmudfa ac yn anrheith.*

47 A'r dyrfa a'i llabyddiant hwy â meini, ac a'i ‡ torrant hwy â'i cleddyfau: eu meibion a'i merched a laddant, a'i tai a loscant â thân.

† Neu, *naillu-ant, neu, y scythrant.*

48 Fel hyn y gwnaf inneu i scelerder beidio o'r wlâd, fel y dyscir yr holl wragedd, na wnelont yn ôl eich scelerder chwi.

49 A hwy a roddant eich scelerder i'ch erbyn, a chwi a ddygwch bechodau eich eulynnod, ac a gewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXIV.

1 *Trwy ddammeg o grochan berwedig, 6 y dangosir siccr ddinistr Jerusalem.* 15 *Trwy fod Ezeciel heb alaru am farwolaeth ei wraig,* 19 *y dangosir bod gosid yr Iuddewon y tu hwnt i bob trist wch.*

Dracheſn

DRacheſn yn y nawfed flwyddyn, yn y degfed mis, ar y degfed *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Scrifenna it henw y dydd hwn, (fab dŷn) ſe corph y dydd hwn: ymoſodod brenin Babilon yn erbyn Jeruſalem, o ſewn corph y dydd hwn.

3 A thraetha ddihareb wrth y tŷ gwrthryſelgar, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, goſod y crochan, goſod, a thywallt hefyd ddwfr ynddo.

4 Caſcl ei ddrylliau iddo, pob dryll têg, y morddwyd, a'r yſcwyddoc, llanw *ef* â'r dewis eſcyrn.

‡ Neu. *ybentyrra.* 5 Cymmer ddewis o'r praidd, a ‡ chynneu yr eſcyrn tano, a berw ef yn ferwedic, ſe berwed ei eſcyrn o'i fewn.

6 Am hynny yr Arglwydd Dduw a ddywed fel hyn, gwae ddinas y gwaed, y crochan, yr hwn *y mae* ei ſcum ynddo, ac nid aeth ei ſcum allan o honaw, tyn ef allan bŵb yn ddryll; na ſyrthied coel-bren arno.

7 O herwydd ei gwaed ſydd yn ei chanol: ar goppa craig y goſododd hi ef, ni's tywalltodd ar y ddaiar, i fwrw arno lwch:

8 I beri i lid godi, i wneuthur dial; rhoddais ei gwaed hi ar goppa craig, rhag ei guddio.

9 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * gwae ddinas y gwaed, minneu a wnaf ei thân-llwyth yn fawr. * Nahu. 3. 1. Hab. 2. 12.

10 Amlhâ y coed, cynneu yr tân, difa y cig, a gwna goginiaeth, a lloſcer yr eſcyrn.

11 A dôd ef ar ei farwor yn wâg, fel y twymno, ac y lloſco ei brês, ac y toddo ei aflendid ynddo; ac y darfyddo ei ſcum.

12 Ymflinodd â chelwyddau, ac nid aeth ei ſcum mawr allan o honi; yn tân *y bwrir* ei ſcum hi.

13 Yn dy aflendid *y mae* ſcelerder, o herwydd glanhâu o honof di, ac nid wyt lân, o'th aflendid ni'th lanheir mwy, hyd oni pharwyf i'm llîd orphywys arnat.

14 Myfi yr Arglwydd a'i lleferais, daw, a gwnaf, nid âf yn ôl, ac nid arbedaf, ac nid edifarhâf, yn ôl dy ffyrdd, ac yn ôl dy weithredoedd y barnant di, medd yr Arglwydd Dduw.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

16 Wele, fab dŷn, fi yn cymmeryd oddi wrthit ddymuniant dy lygaid, â dyrnod: etto nac alara ac nac wyla, ac na ddeued dy ddagreu.

17 Taw â lleſain, na wna farw-nâd, rhwym dy gap am dy *ben*, a dôd dy eſcidiau am dy draed, ac na chae ar *dy* † enau, na ſwytta ychwaith fara dynion. † Heb. *wſnw uchaf, ac felly verſ.* 22.

18 Felly y lleferais wrth y bobl y boreu, a bu farw fy ngwraig yn yr hwyr, a gwneuthum y boreu drannoeth fel y gorchymynnaſid i mi.

19 A'r bobl a ddywedaſant wrthif, oni fynegi i ni beth *yw* hyn i ni, gan it wneuthur *felly?*

20 Yna y dywedais wrthynt; gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

21 Dywed wrth dŷ Iſrael, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn halogi fy nghyſſegr, godidowgrwydd eich nerth, dymuniant eich llygaid, † ac anwyldra eich enaid; a'ch meibion, a'ch merched, y rhai a adawſoch, a ſyrthiant gan y cleddyf. † Heb. *a thoſturi.*

22 Ac fel y gwneuthum i, y gwnewch chwithau; ni chaewch ar eich geneuau, ac ni fwytewch fara dynion.

23 *Byddwch* a'th cappiau am eich pennau, eſcidiau am eich traed; ni alarwch, ac ni wylwch, onid am eich anwiredd y dihoenwch: ac ochenaidiwch bob yn wrth ei gilydd.

24 Felly y mae Ezeciel yn arwydd i chwi; yn ôl yr hyn oll a wnaeth efe y gwnewch chwithau, a phan ddelo hyn, chwi a gewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Dduw.

25 Titheu fab dŷn, onid yn y dydd y cymmeraf oddi wrthynt eu nerth, llawenydd eu gogoniant, dymuniant eu llygaid, † ac anwyldra eu henaid, eu meibion, a'i merched, † Heb. *derchafiad.*

26 Y dydd hwnnw y daw yr hwn a ddiango, attat, i beri it ei glywed â'th gluſtiau?

27 Yn y dydd hwnnw yr agorir dy ſafn wrth yr hwn a ddiango, lleferi hefyd, ac ni byddi fûd mwy; a byddi iddynt yn arwydd, fel y gwypont, mai myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXV.

1 *Dial Duw ar yr Ammoniaid am eu rhyfyg yn erbyn yr Iuddewon:* 8 *Ac ar Moab, a Seir;* 12 *Ac ar Edom,* 15 *Ac ar y Philiſtiaid.*

AGair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, * goſod dy wyneb yn erbyn meibion Ammon; a phrophwyda yn eu herbyn hwynt, * Jere. 49. 2.

3 A dywed wrth feibion Ammon, gwrandewch air yr Arglwydd Dduw, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am ddywedyd o honot, ha-ha, yn erbyn fy nghyſſegr, pan halogwyd, ac yn erbyn tir Iſrael pan anrheithiwyd, ac yn erbyn tŷ Juda, pan aethant mewn caeth-glud:

4 Am hynny, wele fi yn dy roddi di yn etifeddiaeth i feibion y dwyrain, fel y goſodant eu palaſau ynot ac y goſodant eu pebyll o'th fewn; hwy a yſſant dy ffrwyth, a hwy a yfant dy laeth.

5 Rhoddaf hefyd * Rabbah yn drigfa camelod; a meibion Ammon yn orweddfa defaid: fel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd. * 2 Sam. 12. 27.

6 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd taro o honot † dy ddwylaw, a churo o honot â'th † draed, a llawenychu o honot yn dy † galon â'th holl ddirmyg yn erbyn tir Iſrael: † Heb. *dy law.* † Heb. *droed.*

7 Am hynny wele, mi a eſtynnaf fy llaw arnat, ac a'th roddaf yn ‡ fwyd i'r cenhedloedd, ac a'th dorraf ymaith o fyſc y bobloedd, ac a'th ddifethaf o'r tiroedd: diniſtriaf di, fel y gwypech mai myfi *yw* yr Arglwydd. † Heb. *enaid.* ‡ Neu. *yſpail.*

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * am ddywedyd o Moab a Seir, wele dŷ Juda ſel yr holl genhedloedd: * Jer. 48. 1. &c.

9 Am hynny wele fi yn agori † yſtlys Moab o'r dinaſoedd, o'i dinaſoedd ef, *y rhai ſydd* yn ei gyrrau: gogoniant y wlâd, Beth ieſimoth, Baal meon, a Chiriathaim, † Heb. *yſcwydd.*

10 I feibion y dwyrain ‡ ynghŷd â meibion Ammon, a rhoddaf hwynt yn etifeddiaeth; fel na chofier meibion Ammon ym myſc y cenhedloedd. ‡ Neu. *yn erbyn meibion Ammon.*

11 Gwnaf farn hefyd ar Moab, fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am i Edom wneuthur yn erbyn tŷ Juda, wrth † wneuthur dial, a gwneuthur camwedd mawr, ac ymddial arnynt: † Heb. *ddial dial.*

13 Am hynny, medd yr Arglwydd Dduw, yr eſtynnaf inneu fy llaw ar Edom, a thorraf o honi ddŷn, ac anifail; a gwnaf hi yn anrhaith o Teman; ‡ a'r rhai o Dedan a ſyrthiant gan y cleddyf. ‡ Neu. *hyd Deman y ſyrthiant &c.*

14 A rhoddaf fy nialedd ar yr Edomiaid, trwy law fy mhobl Iſrael, a hwy a wnant ag Edom yn ôl fy nigllonedd,ac yn ôl fy llid; fel y gwypont fy nialedd, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am wneuthur o'r Philiſtiaid trwy ddial,a dialu dial drwy ddirmyg calon,iw diniſtrio ‡ am yr hên gâs:

‡ Neu, *a chas tragywyddol.*

16 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw,wele fi yn eſtyn fy llaw ar y Philiſtiaid, a thorraf ymmaith y Cerethiaid, a diſethaf weddill porth'add y môr.

† Heb. *ddialeddau.*

17 A gwnaf arnynt † ddialedd mawr, trwy gerydd llidiog: a chânt wybod mai myfi yw'r Arglwydd, pan roddwyf fy nialedd arnynt.

PEN. XXVI.

1 *Bygwth Tyrus am ei rhyfyg yn erbyn Jeruſalem, y Gallu Nabuchodonoſor yn ei herbyn hi.* 15 *Cwynfan a ſyndod y môr, o herwydd ei chwymp hi.*

AC yn yr vnfed flwyddyn ar ddêc, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Ha fab dŷn,o herwydd dywedyd o Tyrus am Jeruſalem, aha, torrwyd hi, pyrth y bobloedd, trôdd attaſi, ſo'm llenwir, anrheithiedic yw hi.

3 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn ô Tyrus, a chodaf genhedloedd lawer i'th erbyn, fel y cyfyd y môr ei donnau.

4 A hwy a ddiniſtriant geurydd Tyrus, a'i thyrau a ddiniſtriant; minneu a grafaf ei llwch o honi, ac a'i gwnaf yn goppa craig.

5 Yn danfa rhwydau y bydd, ynghanol y môr, canys myfi a lefarodd *hyn*, medd yr Arglwydd Dduw; a hi a fydd yn yſpail i'r cenhedloedd.

6 Ei merched hefyd,y rhai *ſydd* yn y maes, a leddir â'r cleddyf; fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dwyn ar Tyrus o'r gogledd, Nabuchodonoſor brenin Babilon,brenin brenhinoedd, â meirch, ac â cherbydau, aç â marchogion, a thorfoedd, a phobl lawer.

8 Dy ferched a ladd efe yn y maes â'r cleddyf,ac a ‡ eſyd wrth glawdd i'th erbyn, ac a fwrw glawdd i'th erbyn,ac a gyfyd darian i'th erbyn.

‡ Neu, *dywallt eſer erddi.*

9 Ac efe a eſyd beiriannau rhyfel yn erbyn dy geurydd, a'th dyrau a fwrw efe i lawr â'i fwyill.

10 Gan amlder ei feirch ef, eu llwch a'th doa, dy geurydd a gynhyrfant gan ſŵn y marchogion, a'r olwynion, a'r cerbydau, pan ddelo trwy dy byrth di, fel dyfod i ddinas adwyog.

11 A charnau ei feirch y ſathr efe dy heolydd oll; dy bobl a ladd efe â'r cleddyf; a'th ſefyll-fannau cedyrn a ddeſcyn i'r llawr.

12 A hwy a anrheithiant dy gyfoeth, ac a yſpeiliant dy farchnadaeth,ac a ddiniſtriant dy geurydd, a'th dai dymunol a dynnant i lawr, a'th gerric, a'th goed, a'th bridd, a oſodant ynghanol y dyfroedd.

13 * A gwnaf i ſŵn dy ganiadau beidio, ac ni chlywir mwy lais dy delynau.

* Eſa. 24. 8. Jer. 7. 34. & 16. 9.

14 A gwnaf di yn goppa craig, tanfa rhwydau fydd, ni'th adeiledir mwy: canys myfi yr Arglwydd a'i lefarais, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth Tyrus, oni chryn yr ynyſoedd gan ſŵn dy gwymp, pan waeddo yr archolledic, pan ladder lladdfa yn dy ganol?

16 Yna holl dywyſogion y môr a ddeſcynnant o'i gorſedd-feingciau, ac a fwriant ymmaith eu mantelloedd,ac a ddioſcant eu gwiſcoedd ſymmud-liw; † dychryn a wiſcant, ar y ddaiar yr eiſteddant, ac a ddychrynant ar *bob* moment, ac a ſynnant wrthit.

† Heb. *dychrynfeydd.*

17 Codant hefyd * alar-nad am danat,a dywedant wrthit; pa fodd i'th ddifethwyd, yr hon a breſſwylirt gan fôrwyr, y ddinas ganmoladwy, yr hon oedd gref ar y môr, hi a'i thrigolion, y rhai a roddaſant eu hariſwyd ar ei holl ymdeith-wŷr hi?

* Date. 18. 9. † Heb. *gan y morwedd.*

18 Yr awr hon yr ynyſoedd a ddychrynant *yn* nydd dy gwymp, ie yr ynyſoedd y rhai ſydd yn y môr a drallodir wrth dy fyniediad di ymmaith.

19 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan roddwyf di yn ddinas anrheithiedic,fel y dinaſoedd ni'c cyfanneddir,gan ddwyn arnat y dyfnder, fel i'th guddio dyfroedd lawer,

20 A'th ddeſcyn o honof gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll, at y bobl gynt, a'th oſod yn iſelderau y ddaiar,yn yr hên anrhaith, gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll, fel na'th breſſwylier, a rhoddi o honof ogoniant yn nhir y rhai byw;

21 Gwnaf di yn ‡ ddychryn, ac ni byddi er dy geiſio ni'th geir mwy,medd yr Arglwydd Dduw.

‡ Heb. *dychrynfa.*

PEN. XXVII.

1 *Cyfoeth Tyrus.* 26 *A'i banfad gwymp.*

GAir yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd;

2 Titheu fab dyn, cyfod alar-nad amTyrus;

3 A dywed wrth Tyrus, ô dydi yr hon wyt yn trigo wrth borthladdoedd y môr,marchnadyddes y bobloedd i ynyſoedd lawer, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; Tyrus, ti a ddywedaiſt, myfi wyf berffaith o degwch:

4 Dy derſynau *ſydd* † ynghanol y môr, dy adeilad-wŷr a berffeithiaſant dy degwch.

† Heb. *ynghalon.*

5 Adeiladaſant dy holl yſtyllod o ffynnidwŷdd o Senir, cymmeraſant gedr-wŷdd o Libanus, i wneuthur hwyl-bren i ti.

6 Gweithiaſant rwyfau o dderw o Baſan; † mintai 'r Aſſuriaid a wnaethant dy feingciau o Iſori o ynyſoedd Chittim.

† Heb. *merch yr Aſſuriaid.*

7 Lliain main o'r Aipht o ſymmud-liw, oedd yr hyn a ledit i fod yn hwyl it: ‡ glâs, a phophor o ynyſoedd Eliſah oedd dy dô.

‡ Neu, *gwnaethant dy fyddiau o Iſori wedi ei fathru yn dda.*

8 Trigolion Sidon, ac Arfad oedd dy rwyſwŷr: dy ddoethion di Tyrus, o'th ſewn oedd dy long-lywiawd-wŷr.

9 Henuriaid Gebal,a'i doethion oedd ynot, yn † cau dy agennau, holl longau y môr, a'i llong-wŷr oedd ynot ti, i farchnatta dy farchnad.

‡ Neu, *purpor ac ysgarlad.*

10 Y Perſiaid, a'r Lydiaid,a'r Phutiaid,oedd ryfel wŷr it yn dy luoedd:tarian a helm a grogaſant ynot, hwy a roddaſant it harddwch.

† Heb. *cadarnhau dy rwygiadau.*

11 Meibion Arfad oedd gyd â'th luoedd, ar dy gaerau oddi amgylch, a'r Gammadiaid yn dy dyrau: crogaſant eu tariannau ar dy gaerau oddi amgylch; hwy a berffeithiaſant dy degwch.

12 Tarſi

12 Tarſis *oedd* dy ſarchnadyddes, o herwydd amldra pob golud; ag arian, haiarn, alcam, a phlwm, y marchnattaſant *yn* dy ffeiriau.

13 Iafan, Tubal, a Meſech, hwythau *oedd* dy ſarchnadyddion; marchnattaſant *yn* dy ‡ ſarchnad am ddynion, a lleſtri prês.

‡ Neu, *farſian-diaeth.*

14 *Y rhai o* dŷ Togarmah a farchnattaſant *yn* dy ffeiriau, â meirch, a marchogion, a mûlod.

15 Meibion Dedan oedd dy farchnadwyr; ynyſoedd lawer *oedd* farchnadoedd dy law: dygaſant gyrn Iſori, a Hebenus yn anrheg iti.

16 ‡ Aram *oedd* dy farchnadudd, o herwydd amled pethau o'th waith di: am Garbuncl, porphor, a gwaith edef a nodwydd, a lliain mein-llin, a chwrel, a gemmau, y marchnattaſant *yn* dy ffeiriau.

† *Syria.*

17 Juda, a thîr Iſrael, hwythau *oedd* dy farchnadyddion: marchnattaſant *yn* dy farchnad, am wenith Minnith, a Phannag, a mêl, ac olew, a ‡ thriacl.

‡ Neu, *balm, neu, ſtôr.*

18 Damaſcus oedd dy farchnadudd, yn amlder dy waith o herwydd lliaws pob golud, am win Helbon, a gwlân gwyn.

19 Dan hefyd, a Iafan ‡ yn cynniwer, a farchnattaſant yn dy farchnadoedd: haiarn wedi ei weithio, Caſſia, a'r Calamus oedd yn dy farchnad.

‡ Neu, *Mauſal.*

20 Dedan oedd dy farchnadudd mewn brethynnau † gwerth fawr i gerbydau.

‡ Heb. *rhydd-did.*

21 Arabia a holl dywyſogion Cedar *oedd* hwythau ‡ farchnadyddion it am ŵyn, hyrddyod, a bychod; yn y rhai hyn *yr oedd* dy farchnadyddion.

† Heb. *ſarchna dyddion dy law.*

22 Marchnadyddion Sebah, a Ramah, hwythau *oedd* dy farchnadyddion: marchnattaſant *yn* dy ffeiriau, am bob prif bêr-aroglau, ac am bob maen gwerth-fawr, ac aur.

23 Haran, a Channeh, ac Eden, marchnadyddion Sebah, Aſſur, a Chilmad *oedd* yn marchnatta â thi.

24 Dymma dy farchnadyddion ‡ am bethau perffaith, am frethynnau † gleiſion, a gwaith edef a nodwydd, ac am giſtiau gwiſcoedd gwerth-fawr, wedi eu rhwymo â rhaffau, a'i gwneuthur o gedrwydd ym myſc dy farchnadaeth.

‡ Neu, *am bethau godidog, neu, am bob math ar bethau.*

† Heb. *plygiadau*

25 Llongau Tarſis oedd ‡ yn canu amdanat yn dy farchnad, a thi a lanwyd, ac a ogoneddwyd yn odieth ynghanol y moroedd.

‡ Neu, *bennaf yn dy ſarchnad.*

26 Y rhai a'th rwyfaſant, a'th ddygaſant i ddyfroedd lawer: gwynt y dwyrain a'th ddrylliodd † ynghanol y moroedd.

† Heb. *yng halon*

27* Dy olud, a'th ffeiriau, dy farchnadaeth, dy forwŷr, a'th feiſtred llongau, eyweirwyr dy agennau, a marchnadwŷr dy farchnad, a'th ryfel-wŷr oll, y rhai *ſydd* ynot, ‡ a'th holl gynnulleidfa, yr hon *ſydd* yn dy ganol, a ſyrthiant † ynghanol y môr, ar ddydd dy gwymp di,

* Datc. 18.9, &c.

‡ Neu, *gyd a'th holl, &c.*

28 Wrth lêf gwaedd dy feiſtred llongau, y ‡ tonnau a gyffroant.

† Heb. *yng halon.*

29 Yna pob rhwyf-wr, y mor-wŷr, holl lywyddion y moroedd, a ddeſcynnant o'i llongau, ar y tîr y ſafant.

‡ Neu, *pentre-fyſdd.*

30 A gwnant glywed eu llêf amdanat, a gwaeddant yn chwerw, a chodant lwch ar eu pennau, ac ymddrybaeddant yn y lludw.

31 A hwy a'i gwnant eu hunain yn ſoe'ion am danat, ac a ymwregyſant â ſach-liain, ac a wylant am danat â chwerw alar, mewn chwerwedd çalon,

32 A thodant amdanat alar-nad yn eu cwynfan, a galarant amdanat, *gan ddywedyd*; pwy *oedd* fel Tyrus, fel yr hon a ddiniſtriwyd ynghanol y môr?

33 Pan ddelei dy farchnadaeth o'r moroedd, diwellit bobloedd lawer: ag amlder dy olud, a'th farchnadoedd, y cyfoethogaiſt frenhinoedd y ddaiar.

34 Y pryd i'th dorrwyd gan y môr, yn nyfnderau y dyfroedd, dy farchnad, a'th holl gynnulleidfa, a ſyrthiaſant yn dy ganol.

35 Holl breſſwyl-wŷr yr ynyſoedd a ſynnant amdanat, a'i brenhinoedd a ddychrynant ddychrynir, hwy a drallodir yn eu hwynebau.

36 Y marchnadyddion ym myſc y bobloedd a chwibanant arnat, ‡ dychryn fyddi: ac ni *byddi* byth *mwyach.*

‡ Heb. *dych ynfadai.*

PEN. XXVIII.

1 *Barnedigaeth Duw ar dywyſog Tyrus, am ei falchder yn erbyn Duw.* 11 *Cwynfan am fod ei fawr ogoniant ef wedi ei lygru gan bechod.* 20 *Barnedigaeth Zidon.* 24 *Adferu Iſrael.*

DAeth gair yr Arglwydd attaf drachefn, gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, dywed wrth dywyſog Tyrus, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; am fa'chio dy galon, a dywedyd o honot, Duw *ydwyf* fi, eiſtedd yr ydwyf yn eiſteddfa Duw, ‡ ynghanol y moroedd, a thi yn *ddyn, ac nid yn Dduw, er goſod o honot dy galon fel calon Duw:

‡ Heb. *yngbalon.* * Eſa. 31.

3 We'e di yn ddoethach nâ Daniel; ni chuddic dim dirgelwch oddi wrthit.

4 Trwy dy ddoethineb a'th ddeallgarwch y cefaiſt gyfoeth it, ſe. y cefaiſt aur ac arian i tu dryſorau.

5 Trwy † dy fawr ddoethineb, *ac* wrth dy farchnadaeth, yr amlheaiſt dy gyfoeth, a'th galon a falchiodd o herwydd dy gyfoeth.

† Heb. *amlder dy ddoethineb.*

6 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am oſod o honot dy galon fel calon Duw

7 O herwydd hynny, wele fi yn dwyn i'th erbyn ddieithriaid, y trawſaf o'r cenhedloedd; a thynnant eu cleddyfau ar degwch dy ddoethineb, a halogant dy loywder.

8 Deſcynnant di i'r ffôs, a byddi farw o farwolaeth yr archolledic ynghanol y mor.

9 Gan ddywedyd a ddywedi di o flaen dy leiddiad, Duw *ydwyf* fi, a thi a fyddi yn dŷn, ac nid yn Dduw, yn llaw dy ‡ leiddiad.

‡ Neu, *archollad.*

10 Bydi farw o farwolaeth y dienwaededic drwy law dieithriaid; canys myfi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Dduw.

11 Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd:

12 Cyfod, fab dŷn, alar-nad a'm frenin Tyrus, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, ti ſeliwr nifer, llawn o ddoethineb, a chyflawn o degwch:

13 Ti a fuoſt yn Eden, gardd Duw; pob maen gwerth-fawr a'th orchuddiei, ‡ Sardis, Tophas, ac Adamant, Beril, Onix, a Iaſpis; Saphir, Rubi, ac Smaragdus, ac aur: gwaith dy dympanau, a'th bibellau, a baratowyd ynot, ar y dydd i'th grewyd.

‡ Neu. *Rhubi.*

14 Cherub eneiniog ydwyt yn gorchuddio: ac felly i'th roddaſwn; oeddit ar ſanctaidd fynydd Duw; ymrodiaiſt ynghanol y cerrig tanllyd.

15 Perffaith *oeddit* ti yn dy ffyrdd, er y dydd i'th grewyd, hyd oni chaed ynot anwiredd:

16 Yn amlder dy farchnadaeth y llanwasant dy ganol â thrais, a thi a bechaist: am hynny i'th halogaf allan o fynydd Duw, ac i'th ddifethaf di, Gerub yn gorchguddio, o ganol y cerric tanllyd.

17 Balchiodd dy galon yn dy degwch, llygraist dy ddoethineb o herwydd dy loywder: bwriaf di i'r llawr; o flaen brenhinoedd i'th osodaf. fel yr edrychont arnat.

18 Trwy amlder dy anwiredd, ag anwiredd dy farchnadaeth yr halogaist dy gyssegroedd: am hynny y dygaf dân allan o'thganol, hwnnw a'th yssa: a gwnaf di yn lludw ar y ddaiar, yngolwg pawb a'th welant.

† Heb. *dychryniadau.*

19 Y rhai a'th adwenent oll ym-mysc y bobloedd, a synnant o'th achos: † dycryn fyddi, ac ni *byddi* byth.

20 Yna gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

21 Gosot fâb dyn, dy wyneb yn erbyn Zidon, a phrohwyda yn ei herbyn hi.

22 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; wele fi i'th erbyn Zidon, fel i'm gogonedder yn dy ganol, ac y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd; pan wnelwyf ynddi farnedigaethau, ac i'm sancteiddier ynddi.

23 Canys anfonaf iddi haint, a gwaed iw heolydd; a bernir yr a chlledic o'i mewn â'r cleddyf, *yr hwn fydd* arni oddi amgylch; a chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

24 Ac ni bydd mwy i dŷ Israel, o'r holl rai o'i hamgylch a'r a'i dirmygasant, yspyddaden bigog, na draenen ofidus, a chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Duw.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, pan gasclwyf dŷ Israel o fysc y bobloedd, y rhai y gwascarwyd hwy yn eu plith, ac yr ymsancteiddiwyf ynddynt yngolwg y cenhedloedd; yna y trigant yn eu gwlâd, a roddais i'm gwâs Jacob.

‡ Neu, *mewn hyder.* ‡ Neu. *anrhei-thiant.*

26 Ie trigant ynddi ‡yn ddiogel, ac adeiladant dai, a phlannant winllannoedd, a phreswyliant mewn diogelwch: pan wnelwyf farnedigaethau â'r rhai oll a'i ‡ dirmygant hwy o'i hamgylch, fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd eu Duw,

PEN. XXIX.

1 Bernedigaeth Pharaoh am ei fradwriaeth i Israel. 8 Dinistr yr Aipht, 13 A'i hadferu ymhen deugain mlynedd. 17 Nabuchodonosor yn cael yr Aipht yn gyflog ac yn wobr am gospi Tyrus. 21 Yr adferir Israel.

YN y decfed *mis* o'r ddecfed flwyddyn, ar y deuddecfed *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Gosod, fâb dyn, dy wyneb yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, a phrophwyda yn ei erbyn ef, ac yn erbyn yr Aipht oll.

3 Llefara, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, wele fi i'th erbyn, Pharao brenin *yr* Aipht, * y ddraig fawr, yr hwn fydd yn gorwedd ynghanol ei afonydd, yr hwn a ddywedodd, eiddofi yw fy afon, ac mi *a'i* gwneuthum hi i mi fy hun.

* Pfal. 74.13.14. Efa. 51.9. & 27. 1.

4 Eithr gosodaf fachau yn dy fochgernau, a gwnaf i byscod dy afonydd lynu yn dy emmau, a chodaf di o ganol dy afonydd, fe holl byscod dy afonydd a lynant wrth dy emmau.

5 Ac mi a'th adawaf yn yr anialwch, ti a holl byscod dy afonydd; syrthi ar wyneb y maes, ni'th gesclir, ac ni'th gynhullir: i fwyst-filod y maes, ac i ehediaid y nefoedd, i'th roddais yn ymborth.

6 A'holl drigolion yr Aipht a gânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd; am iddynt fod * yn ffon gorsen i dŷ Israel.

* 2 Bren. 18. 21. Efa. 36. 6.

7 Pan ymaflasant ynot erbyn dy law, ti a dorraist, ac a rwygaist eu holl yscwyd: a phan bwysasant arnat, ti a dorraist, ac a wnaethost iw holl arennau sefyll.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; wele fi yn dwyn arnat gleddyf, a thorraf ymmaith o honot ddŷn, ac anifail.

9 A bydd tir yr Aipht yn ddiniwr, ac yn anrhaith, a chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd: am iddo ddywedyd, eiddo fi yw yr afon, ac myfi a'i gwneuthum.

10 Am hynny wele fi yn dy erbyn di, ac yn erbyn dy afonydd, a gwnaf dir yr Aipht yn † ddiffaethwch anrhaithiedic, ac yn anhyfannedd, o dŵr † *Syene*, hyd yn mharfyn Ethiopia.

† Heb. *ddiffaith-fannedd dyfeithfa.* † Heb *Seuvneh.*

11 Ni chynniwer troed dŷn trwyddi, ac ni chynniwer troed anifail trwyddi, ac ni'i cyfanneddir hi, ddeugain mhlynedd.

12 Ac mi a wnaf wlâd yr Aipht yn anghyfannedd ynghanol gwledydd anghyfanneddol, a'i dinasoedd fyddant yn anghyfannedd, ddeugain mhlynedd, ynghanol dinasoedd anrhaithiedic, ac mi a wascaraf yr Aiphtiaid ym mysc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt yr hyd y gwledydd.

13 Etto fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, * ym mhen deugain mhlynedd y casclaf yr Aiphtiaid o fysc y bobloedd, lle y gwascarwyd hwynt.

* Esay. 19. 23. Jer. 46. 26.

14 A dychwelaf gaethiwed yr Aipht, fe dychwelaf hwynt i dir Pathros, i dir eu preswylfa; ac yno y byddant yn frenhiniaeth isfel.

‡ Neu. *gene-digaeth.*

15 Isfaf fydd o'r brenhiniaethau, ac nid ymddyrchaif mwy oddiar y cenhedloedd, canys lleihâf hwynt, rhag arglwyddiaethu ar y cenhedloedd.

16 Ac ni bydd hi mwy i dŷ Israel yn hyder, yn dwyn ar gof eu hanwiredd, pan edrychont hwy ar eu hôl hwythau: eithr cânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Duw.

17 Ac yn y *mis* cyntaf, o'r seithfed flwyddyn ar hugain, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fâb dyn, Nabuchodonosor brenin Babilon a wnaeth iw lû wasanaethu gwasanaeth mawr yn erbyn Tyrus: pob pen a foelwyd, a phob yscwydd a ddinoethwyd, ond nid oedd arn Dyrus gyflog iddo, ac iw lû, am y gwasanaeth a wasanaethodd efe yn ei herbyn hi:

19 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; wele fi yn rhoddi tir yr Aipht i Nabuchodonosor brenin Babilon, ac efe a gymmer ei lliaws hi, ac a yspeilia ei hyspail hi ac a ysclyfaetha ei ysclyfaeth hi, fel y bydd o hi yn gyflog iw lû ef.

20 ‡ *Am* ei waith yr hwn a wasanaethodd efe yn ei herbyn hi, y rhoddais iddo dir yr Aipht, o herwydd i mi y gweithiasant, medd yr Arglwydd Duw.

‡ Neu, *Yn lle ei gyflog am yr hyn a wn.*

21 Yn y dydd hwnnw y gwnaf i gorn tŷ Israel flaguro, a rhoddaf i titheu agoriad genau yn eu canol hwynt, a chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXX.

1 Dinistr yr Aipht a'i chynnorthwy-wyr. 20 Y cadarnhêir braich Babilon, i dorri braich yr Aipht.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Pro-

2 Prophwyda, fâb dŷn, a dywed, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; vdwch, ôch o'r diwrnod.

3 Cynys agos dydd, ſe agos dydd yr Arglwydd; dydd cwmyloc, amſer y cenhedloedd ſydd eſe.

4 A'r cleddyf a ddaw ar yr Aipht, a bydd ‡ gofid blin yn Ethiopia, pan ſyrthio yr archolledic yn yr Aipht, a chymmeryd o honynt ei lliaws hi, a diniſtrio ei ſeiliau. ‡ Neu, a'i.

5 Ethiopia, a Libia, a Lydia, a'i gwerin oll, Chub heſyd, a meibion y tir ſydd yn y cyfammod, a ſyrthiant gyd â hwynt gan y cleddyf. † Heb. Phut.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y rhai ſy'n cynnal yr Aipht a ſyrthiant heſyd; a balchder ei nerth hi a ddeſcyn, ſyrthiant ynddi gan y cleddyf o dŵr Syene, medd yr Arglwydd Dduw.

7 A hwy a wneir yn Anghyfanned ym mhlith gwledydd anghyfanneddol, a'i dinaſoedd ſydd ynghanol y dinaſoedd anrhaithiedic.

8 A chânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan roddwyf dân yn yr Aipht, ac y torrer ei holl gynnorthwywyr hi.

9 Y dydd hwnnw cennadau a ânt allan oddiwrthif mewn llongau, i ddychrynu Ethiopia ddiofal, a bydd gofid blin arnynt ſel yn nydd yr Aipht; canys wele ef yn dyfod.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwnaf heſyd i liaws yr Aipht ddarfod, trwy law Nabuchodonoſor brenin Babilon.

11 Efe a'i bobl gyd ag ef, y rhai ffawſion o'r cenhedloedd, a ddygir i ddifetha 'r tir: a hwy a dynnant eu cleddyfau ar yr Aipht, ac a lanwant y wlâd â chelanedd.

12 Gwnaf heſyd yr afonydd yn ſychder, a gwerthaf y wlâd i law y drygionus, ie anrheithiaf y wlad a'i chyflawnder, trwy law dieithriaid: myfi 'r Arglwydd a'i dywedodd.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * difethaf heſyd y delwau, a gwnaf i'r eulynnod ddarfod o Noph, ac ni bydd tywyſog mwyach o dir yr Aipht; ac ofn a roddaf yn nhir yr Aipht. * Zech. 13. 2.

14 Pathros heſyd a anrheithiaf, a rhoddaf dân yn ‡ Zoan; a gwnaf farnedigaethau yn No. ‡ Neu, Tanis.

15 A thywalltaf ſy llid ar ‡ Sin, cryfder yr Aipht; ac a dorraf ymmaith liaws No. ‡ Neu, Peluſium

16 Ac mi a roddaf dân yn yr Aipht, gan ofidio y gofidia Sin, a No a rwygir, a bydd ar Noph gyfyngderau beunydd.

17 Gwŷr ieuainge † Afen, a ‡ Phibeſeth, a ſyrthiant gan y cleddyf; ac i gaethiwed yr ânt hwy. ‡ Neu, Heliopolis.

18 Ac ar Tehaphnches ‡ y tywylla y diwrnod, pan dorrwyf yno ieuau yr Aipht: a balchder ei chryfder a ddarfydd ynddi: cwmwl a'i cuddia hi, a'i merched a ânt i gaethiwedd. ‡ Neu, Phabajtum. ‡ Neu, yr allelir.

19 Felly y gwnaf farnedigaethau yn yr Aipht, ſel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

20 Ac yn y *mîs* cyntaf o'r vnfed ſlwyddyn ar ddêc, ar y ſeithfed *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

21 Ha fâb dŷn, torrais fraich Pharao brenin yr Aipht: ac wele, nis rhwymir, i roddi meddiginiaethau *wrtho*, i oſod rhwymyn i rwymo, i'w gryfhau i ddal y cleddyf.

22 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, ac mi a dorraf ei freichiau eſ, y cryf, a'r hwn oedd ddrylliedic, ac a wnaf i'r cleddyf ſyrthio o'i law eſ.

23 Ac mi a waſcaraf yr Alphtiaid ym myſc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt ar hŷd y gwledydd.

24 Ac mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, ac a roddaf fy nghleddyf yn ei law eſ: ond mi a dorraf freichiau Pharao, eſe a ochain o'i flaen eſ ag ocheneidiau vn archolledig.

25 Ond mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, a breichiau Pharao a ſyrthiant, ſel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd, wedi i mi roddi fy nghleddyf yn llaw brenin Babilon, ac iddo ynteu ei eſtyn eſ ar wlâd yr Aipht.

26 Ac mi a waſcaraf yr Aiphtiaid ym myſc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt ar hŷd y gwledydd, ſel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XXXI.

1 *Adrodd i Pharao* ‡ *egoniant Aſſyria*, 10 *a'i chwymp am ei balchder*: 18 *A'r vn dimſtr ar yr Aipht.*

AC yn y trydydd *mîs* o'r vnfed ſlwyddyn ar ddêc, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Dywed, fâb dyn, wrth Pharao frenin yr Aipht, ac wrth ei liaws, i bwy yr ydwyt debyg yn dy fawredd?

3 Wele, Aſſur oedd gedr-wŷdden yn Libanus, yn dêg ei cheingciau, a'i brig yn cyſcodi, ac yn vchel ei huchder, a'i brigyn oedd rhwng y tewfrig.

4 Dyfroedd a'i maethaſei hi, y dyfnder a'i ‡ derchafaſei, â'i hafonydd yn cerdded o amgylch ei phlanſa, bwriodd heſyd ei ffrydiau at holl goed y maes: ‡ Neu, dygu/ai i fynu.

5 Am hynny yr ymdderchafodd ei huchder hi goruwch holl goed y maes, a'i cheingciau a amlhaſant, a'i changhennau a ymeſtynnaſant, o herwydd dyfroedd lawer, pan ‡ fwriodd hi allan. ‡ Neu, yrrodd hi hwynt allan.

6* Holl ehediaid y nefoedd a nythent yn ei cheingciau hi, a holl fwyſ-filod y maes a lydnent dan ei changhennau hi, ie yr holl genhedloedd lluoſog a eiſteddent dan ei chyſcod hi. * Dan. 4. 12.

7 Felly têg ydoedd hi yn ei mawredd, yn hŷd ei brig, o herwydd ei gwraidd ydoedd wrth ddyfroedd lawer.

8 Y cedr-wŷdd * yngardd Duw ni allent ei chuddio hi, y ffynnid-wŷdd nid oeddynt debyg iw cheingciau hi, a'r ffawydd nid oedd ynt fel ei changhennau hi, ac vn pren yngardd yr Arglwydd nid ydoedd debyg iddi hi, yn ei thegwch. * Gen. 2.

9 Gwnaethwn hi yn dêg gan liaws ei changhennau, a holl goed Eden, y rhai oedd yngardd Duw, a genhigennaſant wrthi hi.

10 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd ymdderchafaſi o honot mewn vchder, a rhoddi o honi ei brig ym-myſc y tewfrig, ac ymdderchafu o'i chalon yn ei huchder;

11 Am hynny y rhoddais hi yn llaw cadarn y cenhedloedd; gan vneuthur y gwna eſe iddi: am ei drygioni y bwriais hi allan.

12 A dieithraid, rhai ofnadwy y cenhedloedd a'i torraſant hi ymmaith, ac a'i gadawſant hi ar y mynyddoedd, ac yn yr holl ddyffrynnoedd y ſyrthiodd ei brig hi, a'i changhennau a dorrwyd yn holl afonydd y ddaiar; a holl

bobloe ld y tîr a ddeſcynnaſant o'i chyſcod hi ac a i gadawſant hi.

13 Holl ehediaid y neſoedd a drigant ar ei † chyff hi: a holl ſwyſt-filod y maes a fyddant ar ei changhennau hi.

† Heb. *chwymp.*

14 Fel nad ymdderchafo holl goed y dyfroedd yn eu huchder, ac na roddont eu brigyn rhwng y tew-frig, ac na ſafo 'r holl goed dyfradwy † yn eu huchder: canys rhoddwyd hwynt oll i fau wolaeth yn y tîr iſſaf, ynghanol meibion dynion, gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

† Heb. *arnynt eu hunain am ei uchder.*

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yn y dydd y deſcynnodd hi i'r bedd, gwneuthum a aru, toais y dyfnder am dani hi: ac attaliais ei hafonydd, fel yr attaliwyd dyfroedd lawer: † gwneuthum i Libanus alaru am dani hi, ac

‡ Neu, *mawrion.*

a Heb. *duais, neu, tywyllu i Libanus am dani hi.*

yr ydoedd ar holl goed y maes leſmair am dani hi.

16 Gan ſŵn ei chwymp hi y cynnhyrfais y cenhe loedd, pan wneuthum iddi ddeſcyn i vffern, gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll: a holl goed Eden, y dewis a'r goreu yn Libanus, y dyfradwy oll, a ymgyſſurant yn y tîr iſſaf.

17 Hwythau hefyd gyd â hi a ddeſcynnant i vffern, at laddedigion y cleddyf, a'r rhai oedd fraich iddi, *y rhai* a drigaſant tan ei chyſcod hi ynghanol y cenhedloedd.

18 I bwy felly ym-myſc coed Eden yr oeddit debyg mewn gogoniant, a mawredd? ecto ti a ddeſcynnir gyd â choed Eden i'r tir iſſaf: gorweddi ynghanol y rhai * dienwaededic, gyd â laddedigion y cleddyf: dymma Pharao a'i holl liaws, medd yr Arglwydd Dduw.

* Pen. 28. 10.

PEN. XXXII.

1 Cwynfan am erchyll gwymp yr Aipht. 11 Cleddyf Babilon a'i diniſtrio hi. 17 Y dygir hi i wared i vffern, ym mhlith y cenhedloedd dienwaededig.

AC yn y deuddecfed *mis* o'r ddeuddecfed ſlwyddyn, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Ha fab dyn, cyfod alar-nad am Pharao brenin yr Aipht, a dywed wrtho; tebygaiſt i lew ieuangc y cenhe loedd, ac yr *ydwyt* ti fel ‡ morfil yn y motoedd: a thorhoſt allan gyd â'th afonydd, cythryblaiſt hefyd y dyfroedd â'th draed, a methraiſt eu hafonydd hwynt.

‡ Neu, *draig.*

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, minneu a* danaf ſy rhwyd arnat â chynnulleidfa pobloedd lawer; a hwy a'th godant yn ſy rhwyd i.

* Pen. 12. 12. & 17, 20.

4 Gadawaf di hefyd ar y tîr, taflaf di ar wyneb y maes, a gwnaf i holl ehediaid y neſoedd drigo arnat ti; ie o honot ti y diwallaf ſwyſt ſiod yr holl ddaiar.

5 Rhoddaf hefyd dy gig ar y mynyddoedd, a llanwaf y dyffrynnoedd a'th vchder di.

6 Mwydaſ hefyd â'th waed † y tîr yr wyt yn noſio ynddo, hyd y mynyddoedd, a llenwir yr afonydd o honot.

† Heb. *êir dy noſi.*

7 Ie * cuddiaf y nef, e'id wrth dy ddiffoddi, a thywyllaf eu ſêr hwynt, yr haul a gudd-iaf â chwmwl, a'r lleuad ni wna iw goleuni oleuo.

* Eſay. 13. 10. Joel. 2. 31. & 3. 15. Matth. 24. 29.

8 Tywyllaf arnat holl lewyrch goleuadau y neſoedd; a rhoddaf dywyllwch ar dy dîr, medd yr Arglwydd Dduw.

9 A digiaf galon pobloedd lawer, pan ddygwyſ dy ddiniſtr-ym myſc y cenhe loedd, i dîr cedd nid adnabuoſt.

10 A gwnaf i bobloedd lawer ryſeddu wrthit, a'i brenhinoedd a ofnant yn fawr o'th blegid, pan wnelwyf i'm cleddyf ddiſcleirio o flaen eu hwynebau hwynt, a hwy ar bob munyd a ddychrynant bob yn am ei enioes, yn nydd dy gwymp.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, cleddyf breninBabilon a ddaw arnat ti.

12 A chleddyfau y rhai cedyrn y cwympaf dy liaws, *byddant* oll yn gedym y cenhedloedd, a hwy a anrheithiant falchder yr Aipht; a'i holl liaws hi a ddiniſtrir.

13 Diſe haf hefyd ei holl anifeiliaid hi oddi wrth ddyfroedd ‡ lawer, ac ni ſathr troed dyn hwynt mwy, ac ni ſathra carnau anifeiliaid hwynt.

‡ Neu, *mawrion.*

14 Yna y gwnaf yn ddyfnion eu dyfroedd hwynt, a gwnaf i'w hafonydd gerdded fel olew, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Pan roddwyf dîr yr Aipht yn anrhaith, ac anrheithio'r wlad o'i llawnder, pan darawyf y rhai oll a breſſwyliant ynddi, yna y cânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

16 Dymma y galar a alarant am dani hi; merched y cenhedloedd a alarant am dani hi: galarant am dani hi, *ſef* am yr Aipht, ac am ei liaws oll, medd yr Arglwydd Dduw.

17 Ac yn y ddeuddecfed ſlwyddyn, ar y pymthecfed *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

18 Cŵryna, fab dyn, am liaws yr Aipht, a diſcyn hi, hi a merched y cenhedloedd enwog, i'r tîr iſſaf, gyd â'r rhai a ddiſcynnant i'r pwll.

19 Tegach nâ phwy oeddit? diſcyn a gorwedd gyd â'r rhai dienwaededic.

20 Syrthiant ynghanol y rhai a laddwyd â'r cleddyf: ‡ i'r cleddyf y rhoddwyd hi: lluſcwch hi a'i liaws oll.

‡ Neu, *goſodwyd y cleddyf.*

21 Lleſared cryſion y cedyrn wrthi hi o ganol vffern, gyd â'i chynnorthwy-wyr: deſcynnaſant, gorweddant yn ddienwaededic, wedi eu lladd â'r cleddyf.

22 Yno *y mae* Aſſur a'i holl gynnulleidfa, a'i feddau o amgylch, wedi eu lladd oll, a ſyrthio drwy 'r cleddyf.

23 Yr hon y rhoddwyd ei beddau yn yſtlyſſau y pwll, a'i chynnulleidfa ydoedd o amgylch ei bedd; wedi eu lladd oll, a ſyrthio drwy y cleddyf: y rhai a baraſant arſwyd yn nhîr y rhai byw.

24 Yno *y mae* Elam, a'i holl liaws o amgylch ei bedd, wedi eu lladd oll a ſyrthio drwy y cleddyf, y rhai a ddeſcynnaſant yn ddienwaededic i'r tîr iſſaf, y rhai a baraſent eu harſwyd yn nhîr y rhai byw: etto hwy a ddygaſant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

25 Ynghanol y rhai lladdedic y goſodaſant iddi wely ynghyd a'i holl liaws; a'i beddau o'i amgylch: y rhai hynny oll yn ddienwaededic wedi eu lladd â'r cleddyf; er peri eu harſwyd yn nhîr y rhai byw

26 Yno y mae Meſech, Tubal, a'i holl liaws, a'i beddau o'i amgylch, y rhai hynny oll yn ddienwaededic wedi eu lladd â'r cleddyf; er peri o honynt eu harſwyd yn nhîr y rhai byw

27 Ac ni orweddant gyd â'r cedyrn a ſyrthiaſant o'r rhai dienwaededic, y rhai a ddiſcynnaſant i vffern † â'i harfau rhyfel; a rhoddaſant eu cledd; fau tan eu pennau; eithr eu

‡ Heb. *eg a ſan eu rhyfel.*

hanwireddau fydd ar eu heſcyrn hwy, er eu bod yn arfwyd i'r cedyrn yn nhir y rhai byw.

28 A thitheu a ddryllir ym myſc y rhai dienwaededic, ac a orweddi gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf.

29 Yno y mae Edom a'i brenhinoedd, a'i holl dywyſogion, y rhai a roddwyd â'i cadernid gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf: hwy a orweddant gyd â'r rhai dienwaededic, a chyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

30 Yno y mae holl dywyſogion y gogledd, a'r holl Zidoniaid, y rhai a ddeſcynnant gyd â'r lladdedigion; gyd â'i harſwyd y cywilyddiant am eu cadernid; gorweddant hefyd yn ddienwaededic gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf, ac a ddygant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

31 Pharao a'i gwêl hwynt, ac a ymgyſſura yn ei holl lluoſ: Pharao a'i holl lu, wedi eu lladd â'r cleddyf, medd yr Arglwydd, Dduw.

32 Canys rhoddais fy ofn yn nhîr y rhai byw, a gwnair iddo orwedd ynghanol y rhai dienwaededic, gyd â lladdedigion y cleddyf, *ſef* i Pharao ac iw holl luoſ, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXXIII.

1 *Yn ôl dled gwiliwr yn rhybuddio 'r bobl, y dygir ar gôf i Ezechel ei ddled yntau.* 10 *Duw yn Dangos mor union ydyw ei ffyrdd ef, tuac at yr edifeiriol, a thu ac at y rhai a gilio oddiwrtho:* 17 *Yn ymddiffyn ei gyfiawnder.* 21 *Wrth glywed darfod ynnill Jeruſalem, y mae yn prophwydo diniſtr y wlad.* 30 *Barnedigaethau Duw yn erbyn y rhai a watwarent y Prophwydi.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Llefara, fâb dŷn, wrth feibion dy bobl, a dywed wrthynt; † pan ddygwyf cleddyf ar wlâd, a chymmeryd o bobl y wlâd ryw ŵr o'i chyrrau, a'i roddi yn wiliedydd iddynt:

† Heb. *gwlad pan ddygwyf cleddyf arni.*

3 Os gwêl efe gleddyf yn dyfod ar y wlâd, ac vdcanu mewn vdcorn, a rhybuddio y bobl,

4 Yna hwn † a glywo lais yr vdcorn, ac ni chymmer rybydd, eithr dyfod o'r cleddyf a'i gymmeryd ef ymaith, ei waed fydd ar ei ben ei hun.

* Heb. *gan glywed a glyw.*

5 Efe a glybu lais yr vdcorn, ac ni chymmerodd rybydd, ei waed fydd arno: ond yr hwn a gymmero rybydd a wared ei enaid.

6 Ond pan welo y gwiliedydd y cleddyf yn dyfod, ac ni vdcana mewn vdcorn, a'r bobl heb eu rhybuddio; eithr dyfod o'r cleddyf a chymeryd vn o honynt, efe a ddaliwyd yn ei anwiredd, ond mi a ofynnaf ei waed ef ar law y gwiliedydd.

* Pen. 3. 17.

7 * Felly ditheu, fâb dŷn, yn wiliedydd i'th roddais i dŷ Iſrael; ſel y clywech air o'm genau, ac y rhybuddiech hwynt oddi wrthif fi.

8 Pan ddywedwyf wrth yr annuwiol, *ti* annuwiol gan farw a fyddi farw; oni leferi di i rybuddio yr annuwiol o'i ffordd; yr annuwiol hwn a fydd marw yn ei anwiredd; ond ar dy law di y gofynnaf ei waed ef.

9 Ond os rhybuddi di yr annuwiol o'i ffordd, i ddychwelyd o honi; os efe ni ddychwel o'i ffordd, efe fydd marw yn ei anwiredd, a thitheu a waredaiſt dy enaid.

10 Llefara hefyd wrth dŷ Iſrael, ti fâb dŷn, ſel hyn gan ddywedyd y dywedwch, os yw ein hanwireddau a'n pechodau arnom, a ninneu yn dihoeni ynddynt, pa fodd y byddem ni byw?

11 Dywed wrthynt, ſel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, * nid ymhoffaf ym marwolaeth yr annuwiol, onid troi o'r annuwiol oddi wrth ei ffordd, a byw: dychwelwch, dychwelwch oddi wrth eich ffyrdd drygionus; canys, (tŷ Iſrael) * pa ham y byddwch feirw?

* Pen. 18. 32. 2 Sam. 14. 14. * Pen. 18. 31.

12 Dywed hefyd, fâb dŷn, wrth feibion dy bobl; * cyfiawnder y cyfiawn ni's gwared ef, yn nydd ei anwiredd: felly am annuwioldeb yr annuwiol, ni ſyrth efe o'i herwydd, yn y dydd y dychwelo oddiwrth ei anwiredd: ni ddichon y cyfiawn ychwaith fyw o blegit *ei gyfiawnder* yn y dydd y pecho.

* Pen. 18. 24.

13 Pan ddywedwyf wrth y cyfiawn, gan fyw y caiff fyw, os efe a hydera ar ei gyfiawnder, ac o wna anwiredd, ei holl gyfiawnderau ni chofir, onid am ei anwiredd a wnaeth, amdano y bydd efe marw.

14 A phan ddywedwyf wrth yr annuwiol, gan farw y byddi farw; os dychwel ef oddi wrth ei bechod, a gwneuthur barn, a chyfiawnder;

15 *Os* yr annuwiol a ddadrydd ŵyſtl, *ac* a rydd yn ei ôl yr hyn a dreiſiodd, a rhodio, yn neddfau y bywyd, heb wneuthur anwiredd; gan fyw y bydd efe byw, ni bydd marw.

16 Ni chofleir iddo yr holl bechodau a bechodd, barn a chyfiawnder a wnaeth, efe gan fyw a fydd byw.

17 A meibion dy bobl a ddywedant, nid yw vniawn * ffordd yr Arglwydd, eithr eu ffordd hwynt nid yw vnion.

* Pen. 18. 24.

18 Pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, efe a fydd marw ynddynt.

19 A phan ddychwelo 'r annuwiol oddi wrth ei annuwioldeb, a gwneuthur barn a chyfiawnder, yn y rhai hynny y bydd efe byw.

20 Etto chwi a ddywedwch nad vniawn * ffordd yr Arglwydd; barnaf chwi tŷ Iſrael bob un yn ôl ei ffyrdd ei hun.

* Pen. 18. 25.

21 Ac yn y decfed *mis* o'r ddeuddecfed flwyddyn o'n caethgludiad ni, ac y pummed *dydd* o'r mis, y daeth vn a ddiangaſei o Jeruſalem attaf fi, gan ddywedyd, * tarawyd y ddinas.

* 2 Bren 25.

22 A llaw 'r Arglwydd a fuaſei arnaf yn yr hŵyr, cyn dyfod y diangudd, ac a agoraſai fy ſafn, nes ei ddyfod attaf y boreu; ſe ymagorodd fy ſafn, ac ni bûm * fud mwyach.

* Pen. 24. 27.

23 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

24 Ha fâb dŷn, preſſwyl-wŷr y diffaethwch hyn yn nhîr Iſrael, ydynt yn llefaru gan ddywedyd; Abraham oedd vn, ac a feddiannodd y tîr; ninnau *ydym* lawer, i ni y rhoddwyd y tîr yn etifeddiaeth.

25 Am hynny dywed wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr ydych yn bwyta ynghyd â'r gwaed, ac yn derchafu eich llygaid at eich gau ddduwiau, ac yn tywallt gwaed; ac a feddiennwch chwi y tîr?

26 Sefyll yr ydych ar eich cleddyf, gwnaethoch ffieidd-dra, halogaſoch hefyd bob vn wraig ei gymydog; ac a feddiennwch chwi y tîr?

27 Fel hyn y dywedi wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ſel mai byw fi, drwy y cleddyf y ſyrth y rhai *ydd* yn y diffaethwch, a'r hwn *ydd* ar wyneb y maes, i'r bwyſt-fil y rhoddaf ef iw fwyttaa: a'r rhai *ydd* yn yr amddiffynfeydd, ac mewn ogoſeydd, a fyddant feirw o'r haint.

* Pen. 7. 24. & 14. 21. & 39. 6.

28 Canys gwnaf y tîr yn anrhaith, *ie* yn anrhaith; a * balchder ei nerth ef a baid, ac

7.

anrheithir mynyddoedd Iſrael, heb gynniwer udd ynddynt.

29 A chânt ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan wnelwyf y tir yn anrhaith ie yn anrhaith, am eu holl ffieidd-dra a wnaethant.

30 Titheu fab dyn, meibion dy bobl ſydd yn ſiarad i'th erbyn, wrth y parwydydd, ac o fewn dryſau y tai, ac yn dywedyd y naill wrth y llall, pob vn wrth ei gilydd, gan ddywedyd, deuwch attolwg, a gwrandewch beth yw 'r gair ſydd yn dyfod oddi wrth yr Arglwydd.

† Heb. *dyfodiad y bobl.* 31 Dethant hefyd attat, fel † y daw y bobl, ac eiſteddant o'th flaen, *fel* fy mhobl, gwrandawant hefyd dy eiriau, ond ni's gwnant hwyr canys â'i geneuau y dangoſant gariad, a'i calon ſydd yn myned ar ôl eu cybydd-dod.

32 Wele di hefyd iddynt fel cân cariad *vn* hyfryd-lais, ac yn canu yn dda; canys gwrandawant dy eiriau, ond ni's gwnant hwynt.

33 A phan ddêlo hyn (wele ef yn dyfod) yna y cânt ŵybod fod prophwyd yn eu myſc.

P E N. XXXIV.

1 *Argyoeddi y bugeiliaid*; 7 *A barn Duw yn eu herbyn hwy*; 11 *A'i vgluniaeth tros ei ddiadell.* 20 *Brenhiniaeth Chriſt.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf gan ddywedyd,

2 Prophwyda, fab dyn, yn erbyn * bugeiliaid Iſrael; prophwyda, a dywed wrthynt, wrth y bugeiliaid, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae fugeiliaid Iſrael, y rhai ſydd yn eu porthi eu hunain: oni phortha y bugeiliaid y praidd?

* Jer. 23, 1.

3 Y braſder a fwyttewch, a'r gwlân a wiſcwch, y brâs a leiddwch, ond ni phorthwch y praidd.

4 Ni chryfhaſoch y rhai llesc, ac ni feddiginiaethaſoch y glaf, ni rwymaſoch y ddrylliedic ychwaith, a'r gyfeilliornus ni ddygaſoch adref; a'r golledic ni cheiſiaſoch, eithr * llywodraethaſoch hwynt â thrais ac â chreulondeb.

* 1 Pet. 5. 3.

5 A hwy a waſcarwyd † o eiſieu bugail, a buant yn ymborth i holl fwyſtfilod y maes, pan waſcarwyd hwynt,

† Heb. *heb fugail: felly verſ. 1.*

6 Fy nefaid a gyr wydraſant ar hŷd yr holl fynyddoedd, ac ar bob bryn vchel: ie gwaſcarwyd fy mhraidd ar hŷd holl wyneb y ddaiar, ac nid oedd a'i ceiſiei, nac a ymofynnei amdanynt.

7 Am hynny fugeiliaid, gwrandewch air yr Arglwydd.

8 Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, am fod fy mhraidd yn yſpail, a bod fy mhraidd yn ymborth i holl fwyſtfilodd y maes o eiſieu bugail, ac na cheiſiodd fy mugeiliaid fy mhraidd, eithr y bugeiliaid a'i porthaſant eu hun, ac ni phorthaſant fy mhraidd:

9 Am hynny, o fugeiliaid, gwrandewch air yr Arglwydd:

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn y bugeiliaid, a gofynnaf fy mhraidd ar eu dwylo hwynt, a gwnaf iddynt beidio a phorthi y praidd; a'r bugeiliaid ni phorthant eu hun mwy; canys gwaredaf fy mhraidd o'i ſafn hwy, fel na byddont yn ymborth iddynt.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele myfi, ie myfi a ymofynnaf am fy mhraidd, ac a'i ceiſiaf hwynt.

12 Fel y cais bugail ei ddiadell, ar y dydd y byddo ym myſc ei ddefaid gwaſcaredic, felly y ceiſiaf finnau fy nefaid, ac a'i gwaredaf hwynt o bob lle y gwaſcarer hwynt iddo, ar y dydd ewmyloc a thywyll.

13 A dygaf hwynt allan o fyſc y bobloedd a chaſclaf hwynt o'r tiroedd, a dygaf hwynt iw tir eu hun, a phorthaf hwynt ar fynyddoedd Iſrael, wrth yr afonydd, ac yn holl drigfannau y wlâd.

14 Mewn porfa dda y porthaf hwynt, ac ar vchel fynyddoedd Iſrael y bydd eu corlan hwynt: yno y gorweddant mewn corlan dda, ie mewn porfa fras y porant ar fynyddoedd Iſrael.

15 Myfi a borthaf fy mhraidd, a myfi a'i gorweddfaf hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

16 Y golledic a geiſiaf, a'r darfedic a ddychwelaf, a'r friwedic a rwymaf, a'r leſc a gryfhâf: eithr diniſtriaf y frâs a'r gref, â barn y porthaf hwynt.

17 Chwithau fy mhraidd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn barnu rhwng milyn a milyn, rhwng yr hyrddod a'r bychod.

18 Ai bychan gennych bori o honoch y borfa dda, oni bydd i chwi ſathru dan eich traed y rhan arall o'ch porfeydd? ac yfed o honoch y dyfroedd dyfnion, oni bydd i chwi ſathru y rhan arall â'ch traed?

19 A'm praidd i, y maent yn pori ſathrfa eich traed chwi; a mathrfa eich traed a yfant.

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrthynt hwy, wele myfi, myfi a farnaf rhwng milyn brâs, a milyn cûl.

21 O herwydd gwthio o honoch ag ystlys ac ag yſcwydd, a chornio o honoch â'ch cyrn y rhai lleſc oll, hyd oni waſcaraſoch hwynt allan:

22 Am hynny y gwaredaf fy mhraidd, fel na byddont mwy yn yſpail, a barnaf rhwng milyn a milyn.

23 Cyfodaf hefyd * yn bugail arnynt, ac efe a'i portha hwynt, ſef fy ngwâs Dafydd; efe a'i portha hwynt, ac efe a fydd yn fugail iddynt.

* Eſay. 40. 11. Joan. 10. 11.

24 A minneu yr Arglwydd, a fyddaf yn Dduw iddynt, a'm gwâs Dafydd yn dywyſog yn eu myſc: myfi yr Arglwydd a leferais *hyn.*

Jer. 30. 9. Oſe. 3. 5.

25 Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod heddwch, a gwnaf i'r bwyſt-fil drwg beidio o'r tîr: a hwy a drigant yn ddiogel yn yr anialwch, ac a gyſcant yn y coedydd.

26 Hwynt hefyd, ac amgylchoedd fy mryn a wnaf yn fendith, a gwnaf i'r glaw ddiſcyn yn ei amſer; cawodydd bendith a fydd.

27 A rhydd pren y maes ei ffrwyth, a'r tîr a rydd ei gynnyrch, a byddant yn eu tîr eu hun mewn diogelwch, ac a gânt ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd; pan dorrwyf rwymau eu hiau hwynt, a'i gwared hwynt o law y rhai oedd yn mynnu gwaſanaeth ganddynt.

28 Ac ni byddant mwyach yn yſpail i'r cenhedloedd, a bwyſt fil y tir nis bwytty hwynt; eithr trigant mewn diogelwch, ac ni *bydd* a'i dychryno,

29 Cyfodaf iddynt hefyd * blanhigyn ‡ enwoc, ac ni byddant mwy wedi † trengi o newyn yn y tîr, ac ni ddygant mwy wradwydd y cenhedloedd.

* Eſa. 11. 1. Jer. 23. 5. † Heb. *yn enw.*

30 Fel hyn y cânt ŵybod mai myfi 'r Arglwydd eu Duw *ſydd* gyd â hwynt, ac mai † hwythau, tŷ Iſrael, *yw* fy mhobl i medd yr Arglwydd Dduw.

† Heb. *eu cynmeryd ymaith.*

31 Chwithau fy * mhraidd, defaid fy mhorfa, dynion *ydych* chwi, myfi yw eich Duw chwi, medd yr Arglwydd Dduw.

* Joan. 10. 11.

P E N. XXXV.

Barnedigaeth mynydd Seir, am eu câs tuac at Iſrael.

A Dacth

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Gofod dy wyneb, fâb dyn, tu ag at fynydd Seir, a prophwyda yn ei erbyn,

3 A dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn di mynydd Seir, eſtynnaf hefyd fy llaw i'th erbyn, a † gwnaf di yn anghyfannedd, ac yn ddiffaethwch.

† Heb. *Rhoddaf.*

4 Goſodaf dy ddinaſoedd yn ddiffaethwch, a thitheu a fyddi yn anghyfannedd, fel y gwypech mai myfi *yw* yr Arglwydd.

5 Am fod gennit alanaſtra ‡ tragywyddol, a thywallt o honot *waed* meibion Iſrael â † min y cleddyf, yn amſer eu goſid, yn amſer diwedd *eu* hanwireddau *hwynt*:

‡ Neu, *Er cynt.*
† Heb. *Dwylo.*

6 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, mi a'th wnaf di yn waed, a gwaed a'th ymlid di, gan na chaſei waed, gwaed a'th ddilyn.

7 Gwnaf hefyd fynydd Seir yn anrhaith, ac yn ddiffaethwch, a thorraf ymmaith o honaw yr hwn a elo allan, a'r hwn a ddychwelo.

8 Llanwaf hefyd y fynyddoedd ef â'i lladdedigion; yn dy fryniau, a'th ddyffrynnoedd, a'th holl afonydd, y ſyrth y rhai a laddwyd â'r cleddyf.

9 Gwnaf di yn anrhaith tragywyddol, a'th ddinaſoedd ni ddychwelant, fel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

10 Am ddywedyd o honot, y ddwy genhedl, a'r ddwy wlâd hyn fyddant eiddo fi: a nyni a'i * meddiannwn, er bod yr Arglwydd yno:

* Pſal. 83. 4. 12.

11 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, gwnaf yn ôl dy ddig, ac yn ôl dy gynfigen, y rhai o'th gâs yn eu herbyn hwynt a wnaethoſt; fel i'm hadwaenir yn eu myſc hwynt, pan i'th farnwyf di.

12 A chei wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, ac i mi glywed dy holl gabledd a draethaiſt yn erbyn mynyddoedd Iſrael, gan ddywedyd; anrheithiwyd hwynt, I ni y rhoddwyd hwynt i'w † diſa.

‡ Heb. *Bwyta.*

13 Ymfawrygaſoch hefyd â'ch genau yn fy erbyn I, ac amlhaſoch eich geiriau im herbyn: mi a'i clywais.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan lawenycho 'r holl wlâd, mi a'th wnaf di yn anghyfannedd.

15 Yn ôl dy lawenydd di am feddiant tŷ Iſrael, o herwydd ei anrheithio, felly y gwnaf i titheu: anrhaith fyddi di mynydd Seir, ac Edom oll i gyd; fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXXVI.

1 Cyffuro gwlâd Iſrael, trwy ddiniſtr y cenhedloedd a wnaent yn drahaus â hi, 8 a thrwy addaw bendithion Duw iddi. 16 Mai am eu pechodau y gwrthodwyd Iſrael, 21 ond yr adferir hwy drachefn, heb iddynt ei haeddu. 25 Bendithion brenhiniaeth Chriſt.

TItheu fâb dyn, prophwyda wrth fynyddoedd Iſrael, a dywed, gwrandewch * fynyddoedd Iſrael, air yr Arglwydd.

* Pen. 6. 2.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd dywedyd o'r gelyn hyn am danoch chwi, aha, aeth yr hên vchelfaon hefyd yn etifeddiaeth i ni:

3 Am hynny prophwyda, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; † o herwydd ddynt eich anrheithio, a'ch llyngcu o amgylch, i fod o honoch yn etifeddiaeth i weddill y cenhedloedd, a † thyned o honoch yn watwargerdd tafodau, ac yn ogan pobloedd:

† Heb. *Gwneuthur i chwi eſgyn arkn y tafod.*

4 Am hynny mynyddoedd Iſrael gwrandewch air yr Arglwydd Dduw, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth ‡ yr afonydd, ac wrth y dyffrynnoedd, wrth y dyffaethwch anghyfaneddol, ac wrth y dinaſoedd gwrthodedic, y rhai aeth yn yſpail, ac yn watwar, i'r rhan arall o'r cenhedloedd o'i hamgylch:

‡ Neu, *Y glynoedd.*

5 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, diau yn angerdd fy eiddigedd y lleferais yn erbyn y rhan arall o'r cenhedloedd, ac yn erbyn holl Edom; y rhai a roddaſant fy nhîr I yn etifeddiaeth iddynt eu hun, â llawenydd eu holl galon, trwy feddwl dirmygus, i'w yrru allan yn yſpail.

6 Am hynny prophwyda am dir Iſrael, a dywed wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth yr afonydd, ac wrth y dyffrynnoedd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele, yn fy eiddigedd, ac yn fy llid y lleferais, o herwydd dwyn o honoch wradwydd y cenhedloedd;

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, myfi a dyngais, diau y dwg y cenhedloedd ſydd o'ch amgylch chwi eu gwradwydd.

8 A chwithau, mynyddoedd Iſrael, a fwriwch allan eich ceingciau, ac a ddygwch eich ffrwyth i'm pobl Iſrael; canys agos ydynt ar ddyfod.

9 Canys wele fi attoch, ie troaf attoch, fel i'ch coledder, ac i'ch hauer.

10 Amlhâf ddynion ynoch chwi hefyd, holl dŷ Iſrael i gyd, fel y cyfannedder y dinaſoedd, ac yr adeilader y diffaethwch.

11 Ie amlhâf ynoch ddŷn ac anifail, a hwy a chwanegant, ac a ffrwythant, a gwnaf i chwi breſſwylio fel yr oeddych gynt: ie gwnâf i chwi well nac *yn* eich dechreuad, fel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

12 Ie gwnaf i ddynion rodio arnoch, *ſef* fy mhobl Iſrael, a hwy a'th etifeddant di, a byddi yn etifeddiaeth iddynt, ac ni chwanegi eu gwneuthur hwy yn ymddifad mwy.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd eu bod yn dywedyd wrthych, yr wyt ti yn diſa dynion, ac yn gwneuthur dy genhedloedd yn ymddifaid;

14 Am hynny ni fwyttei ddynion mwy, ac ni wnai ‡ dy genhedloedd mwyach yn ymddifaid, medd yr Arglwydd Dduw.

‡ Neu, *I'th genhedl.*

15 Ac ni adawaf glywed gwradwydd y cenhedloedd ynot ti mwy; ni ddygi ychwaith warth y cenhedloedd mwyach, ac ni wnei mwy i'th genhedloedd fyrthio, medd yr Arglwydd Dduw. *mwyach gwympo.*

16 Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

17 Ha fâb dŷn, pan oedd tŷ Iſrael yn trigo yn eu tîr eu hun, hwy a'i halogaſant ef a'i ffordd, ac â'i gweithredoedd eu hun: eu ffordd ydoedd ger fy mron i, fel aflendyd gwraig fiſ glwyfus.

18 Yna y tywalltaiſt fy llid arnynt, am y gwaed a dywalltaſent ar y tîr, ac am eu delwau *drwy y rhai* yr halogaſent ef;

19 Ac a'i gwaſgerais hwynt ym mhlith y cenhedloedd, a hwy a chwalwyd ar hŷd y gwledydd; yn ôl eu ffyrdd, ac yn ôl eu gweithredoedd, y bernais hwynt.

20 A phan ddaethant at y cenhedloedd, y rhai a aethant attynt, hwy a * halogaſant

* Eſa. 52. 5. Rhuf. 2. 24.

ſy enw ſanctaidd, pan ddywedid wrthynt, dymma bobl yr Arglwydd, ac o'i wlâd eſ yr aethant allan.

21 Er hynny arbedais *hwynt*, er mwyn fy enw ſanctaidd, yr hwn a halogodd tŷ Iſrael ym myſc y cenhedloedd, y rhai yr aethant attynt.

22 Am hynny dywed wrth dŷ Iſrael, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; nid er eich mwyn chwi tŷ Iſrael, yr ydwyf fi yn gwneuthur *hyn*, ond er mwyn fy enw ſanctaidd, yr hwn a halogaſoch chwi ym myſc y cenhedloedd, lle yr aethoch.

23 A mi a'ſanctteiddiaf fy enw mawr, yr hwn a halogwyd ym myſc y cenhedloedd, yr hwn a halogaſoch chwi yn eu myſc hwynt, fel y gwypo y cenhedloedd mai myfi *yw* yr Arglwydd, medd yr Arglwydd Dduw; pan ymſanctteiddiwyf ynoch o flaen ‡ eich llygaid.

‡ Neu, *Eu llygaid hwynt.*

24 Canys mi a'ch cymmeraf chwi o fyſc y cenhedloedd, ac a'ch caſclaf chwi o'r holl wledydd, ac a'ch dygaf i'ch tir eich hun:

25 Ac a daenellaf arnoch ddwfr glân, fel y byddoch lân; oddi wrth eich holl fryntì, ac oddi wrth eich holl eulynnod y glanhâf chwi.

* Jer. 32. 39. Pen. 11. 19.

26 A * rhoddaf i chwi galon newydd, yſpryd newydd hefyd a roddaf o'ch mewn chwi, a thynnaf y galon garrec o'ch cnawd chwi, ac mi a roddaf i chwi galon gig.

* Pen. 11. 19.

27 Rhoddaf hefyd fy * Yſpryd o'ch mewn, a gwnâf i chwi rodio yn fy neddfau, a chadw fy marnedigaethau, a'i gwneuthur.

28 Cewch drigo hefyd yn y tir a roddais i'ch tadau; a byddwch yn bobl i mi, a minneu a fyddaf Dduw i chwithau.

29 Achubaf chwi hefyd oddi wrth eich holl afiendid, a galwaf am yr ŷd, ac a'i hamlhâf, ac ni roddaf arnoch newyn.

30 Amlhâf hefyd ffrwyth y coed, a chynnyrch y maes, fel na ddygoch mwy wradwydd newyn, ym myſc y cenhedloedd.

31 Yna y cofiwch eich ffyrdd drygionus, a'ch gweithredoedd nid oeddyrit dda, a byddwch yn ffiaidd gennych eich hunain, am eich anwireddau, ac am eich ffieidd-dra.

32 Nid er eich mwyn chwi yr ydwyf fi yn gwneuthur *hyn*, medd yr Arglwydd Dduw; bydded hyſpys i chwi: tŷ Iſrael, gwridwch, a chywilyddiwch am eich ffyrdd eich hun.

33 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yn y dydd y glanhawyf chwi o'ch holl anwireddau, y paraf hefyd i'chwi, gyfanneddu y dinaſoedd, ac yr adeiledir yr anghyfanneddleoedd.

34 A'r tir anrheithiedic a goledir, lle y bu yn anrhaith, yngolwg pôb cynniweydd.

35 A hwy a ddywedant, y tir anrheithiedic hwn aeth fel gardd * Eden, a'r dinaſoedd anghyfanneid, ac anrheithiedic, a diniſtriol, a aethant yn gaeroc, *ac* a gyfanneddir.

* Pen. 28. 13.

36 Felly y cenhedloedd y rhai a weddillir o'ch amgylch, a gânt wybod mai myfi 'r Arglwydd ſydd yn adeiladu y lleoedd diniſtriol, *ac* yn plannu eich mannau anrheithiedic: * myfi yr Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwnaf.

* Pen. 17. 24. & 22. 14. & 37. 14.

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ymofynnir a myfi etto gan dŷ Iſrael i wneuthur hyn iddynt: amlhâf hwynt â dynion, fel praidd.

38 Fel † y praidd ſanctaidd, fel praidd Jeruſalem, yn eu huchel wyliau, felly y dinaſoedd anghyfannedd fyddant lawn o finteioedd o ddynion, fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

† Heb. *Praidd ſanctteiddbithau.*

PEN. XXXVII.

1 *Trwy adgyfodi eſcyrn ſychion,* 11 *yr addfwyſocceir marw obaith Iſrael.* 15 *Trwy gydio dau bren,* 18 *yr arwyddocceir cyfluniau Iſrael at Jwda.* 20 *Addewidion brenhiniaeth Chriſt.*

BV llaw 'r Arglwydd arnaf, ac a'm dûg allan yn Yſpryd yr Arglwydd, ac a'm goſododdd ynghanol dyffryn, a hwnnw *oedd* yn llawn eſcyrn.

2 Ac eſe a wnaeth i'm fyned heibio iddynt, o amgylch ogylch, ac wele *hwynt* yn aml iawn ar wyneb y dyffryn, wele hefyd ſychion iawn *oeddynt*.

3 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ha fab dŷn, a fydd byw 'r eſcyrn hyn? a mi a ddywedais, ô Arglwydd Dduw, ti a'i gwyddoſt.

4 Ac eſe a ddywedodd wrthif, prophwyda am yr eſcyrn hyn, a dywed wrthynt; ô eſcyrn ſychion, clywch air yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth yr eſcyrn hyn, wele fi yn dwyn anadl i'ch mewn, fel y byddoch byw.

6 Giau hefyd a roddaf arnoch, a pharaf i gig gyfodi arnoch, gwiſcaf chwi hefyd â chroen, a rhoddaf anadl ynoch, fel y byddoch byw, ac y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

7 Yna y prophwydais, fel i'm gorchymynaſid; ac fel yr oeddwn yn prophwydo, bu ſwn, ac wele gynnwiſ, a'r eſcyrn a ddaethant ynghyd, aſcwrn at ei aſcwrn.

8 A phan edrychais, wele cyfodaſei giau a chig arnynt, a gwiſcaſei croen amdanynt, ond nid *oedd* anadl ynddynt.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthyf, prophwyda tua 'r ‡ gwynt, prophwyda, fab dŷn, a dywed wrth y gwynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ô anadl tyred oddi wrth y pedwar gwynt, ac anadla ar y lladdedigion hyn, fel y byddont byw.

‡ Neu, *Anadl.*

10 Felly y prophwydais, fel i'm gorchymynnaſid, a'r anadl a ddaeth ynddynt, a buant fyw, a ſafaſant ar eu traed, yn. llu mawr iawn.

11 Yna y dywedodd wrthif, ha fâb dŷn, yr eſcyrn hyn ydynt dŷ Iſrael oll: wele, dywedant, ein heſcyrn a wywaſant, a'n gobaith a gollodd, torrwyd ni ymmaith, o'n rhan ni.

12 Am hynny prophwyda, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn agori eich beddau, fy mhobl, codaf chwi hefyd o'ch beddau, a dygaf chwi i dir Iſrael.

13 A chewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd, pan agorwyf eich beddau, a phan gyfodwyf chwi i fyny o'ch beddau fy mhobl:

14 Ac y rhoddwyf fy Yſpryd ynoch, ac y byddoch byw; ac y goſodwyf chwi yn eich tir eich hun, yna y cewch wybod mai myfi 'r Arglwydd a leferais, ac a wneuthum hyn, medd yr Arglwydd.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

16 Titheu, fab dŷn, cymmer it yn pren, ac ſcrifenna arno, I Juda, ac i feibion Iſrael ei gyſeillion; a chymmer it bren arall, ac ſcrifenna arno, I Joſeph pren Ephraim, ac i holl dŷ Iſrael ei gyſeillion:

17 A

17 A chydia hwynt y naill wrth y llall, yn vn pren i ti, fel y byddont yn vn yn dy law di.

18 A phan lefaro meibion dy bobl wrthit, gan ddywedyd, oni fynegi i ni beth *yw* hyn gennit?

19 Dywet wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd pren Joseph, yr hwn ſydd yn llaw Ephraim a llwythau Iſrael ei gyfeillion, ac mi a'i rhoddaf hwynt gyd ag ef, ſef gyda phren Juda, ac a'i gwnâf hwynt yn vn pren, fel y byddont yn ſy llaw yn vn.

20 A bydded yn dy law o flaen eu llygaid hwynt, y prennau yr yſcrifennych arnynt;

21 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd meibion Iſrael o fyſc y cenhedloedd yr aethant attynt, ac mi a'i caſclaf hwynt o amgylch, ac a'i dygaf hwynt iw tîr eu hun.

22 A gwnaf hwynt yn vn genhedl o fewn y tîr ym mynyddoedd Iſrael, ac vn * Brenin fydd yn frenin iddynt oll: ni byddant hefyd mwy yn ddwy genhedl, ac ni rennir hwynt mwyach yn ddwy frenhiniaeth.

* Joa. 10. 16.

23 Ac ni ymhalogant mwy wrth eu heulynnod, na thrwy eu ffieidd-dra, nac yn eu holl anwireddau: eithr cadwaf hwynt o'i holl drigfaon, y rhai y pechaſant ynddynt, ac mi a'i glanhâf hwynt, fel y byddont yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwythau.

24 Am * gwâs Dafydd *fydd* brenin arnynt, ſe yn bûgail ſydd iddynt oll: i yn fy marnedl gaethau hefyd y rhodiant, a'm deddfau a gadwant, ac a wnant.

* Eſa. 40. 11. Jer. 23. 5. & 30. 9. Pen. 34. 23.

25 Trigant hefyd yn y tîr a roddais i'm gwâs Jacob, yr hwn y trigodd eich tadau ynddo, a hwy a drigant ynddo, hwy a'i meibion, a meibion eu meibion byth; a Dafydd fy ngwâs *fydd* dywyſog iddynt yn dragywydd.

26 * Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod hêdd, ammod tragywyddol a fydd â hwynt; a goſodaf hwynt ac amlhâf, a rhoddaf * fy nghyſegr yn eu myſc hwynt yn dragywydd.

* Pſal. 89. 3. Pen. 34. 25. * 2 Cor. 6. 16.

27 A'm tabernacl a fydd gyd â hwynt, ie myfi a fyddaf iddynt yn * Dduw, a hwythau a fyddant i mi yn bobl.

* Pen. 11. 20. & 14. 11.

28 A'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi yr Arglwydd ſydd yn ſancteiddio Iſrael: gan fôd fy nghyſegr yn eu myſc hwynt yn dragywydd.

PEN. XXXVIII.

1 *Llu, 8 a malis Gog.* 14 *Barn Duw yn ei erbyn ef.*

A Galr yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Goſod dy wyneb, fib dŷn, yn erbyn * Gog, tir Magog, ‡ pen-tywyſog Meſech, a Thubal, a prophwyda yn ei erbyn;

* Gen. 10. 2. Dat. 20. 8. ‡ Neu, *Tywyſog pennaeth Meſech.*

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy erbyn di, Gog, pen-tywyſog Meſech a Thubal:

4 Dychwelaf di hefyd, a * rhoddaf ſachau yn dy foch gernau, ac mi a'th ddygaf allan, a'th holl lû; y meirch a'r marchogion, wedi eu gwiſco i gyd â phôb rhyw *arfau*, yn gynnulleidfa fawr, â thariannau ac eſgyich, hwynt oll yn dwyn cleddyfau:

* Pen. 39. 2.

5 Perſia, Ethiopia, a ‡ Lybia, gyd â hwynt, hwynt oll *yn dwyn* tarian a helm:

‡ Neu, *Phut.*

6 Gomer a'i holl fyddinoedd, tŷ Togarmah, o yſtlyſau y gogledd, a'i holl fyddinoedd, a phobl lawr gyd â thi.

7 Ymbaratoa, ſe paratoa i ti dy hun, ti a'th holl gynnulleidfa, y rhai a ymgynhullaſant attat, a bydd yn gadwraeth iddynt.

8 Wedi dyddiau lawer yr ymwelir â thi; yn y blynyddoedd diwethaf y deui i dîr wedi ei ddwyn yn ei ôl oddi wrth y cleddyf, wedi ei gaſclu o bobloedd lawer, yn erbyn mynyddoedd Iſrael, y rhai a fuant yn anghyfannedd bôb amſer: eithr eſe a ddygwyd allan o'r bobloedd, a hwynt oll a drigant mewn diogelwch.

9 Dringi hefyd fel temheſtl, deui, a byddi fel cwmwl, i guddio 'r ddaiar, ti a'th holl fyddinoedd, a phobloedd lawer gyd â thi.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; bydd hefyd yn y dydd hwnnw, i bethau ddyfod i'th feddwl, a thi a ‡ feddyli feddwl drwg.

‡ Neu, *Fwriedi amcan ſceler.*

11 A thi a ddywedi, mi a âf i fynu i wlâd maes-drefydd, âf at y rhai llonydd, y rhai ſydd yn preſſwylio ‡ yn ddiogel, gan drigo oll heb gterau, ac heb droſſolion na dorau iddynt:

‡ Neu, *Yn bydera.*

12 I yſpeilio yſpail, i ſclyfaethu ſclyfaeth, i ddychwelyd dy law ar anghyfannedd-leoedd y rhai a gyfanneddir *yr awr hon*, ac ar y bobl a gaſclwyd o'r cenhedloedd, y rhai a ddarparaſant anifeiliaid, a golud, *ac* ydynt yn trigo † ynghanol y wlâd.

† Heb. *Yn mogeil.*

13 Seba, a Dedan, a marchnadyddion Tarſis hefyd, a'i holl lewod ieuainge, a dywedent wrthit, a'i i yſpeilio yſpail y daeth hoſt di? ai i ſclyfaethu ſclyfaeth y ceſclaiſt y gynnulleidfa? a'i i ddwyn ymmaith arian, ac aur, i gymmeryd anifeiliaid, a golud, i yſpeilio yſpail fawr.

14 Am hynny prophwyda fib dŷn, a dywed wrth Gog, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; y dydd hwnnw, pan breſſwylio fy mhobl Iſrael yn ddiofal, oni chei di wybod?

15 A thi a ddeui o'th fangre dy hun, o yſtlyſau y gogledd, ti a phobl lawer gyd â thi, hwynt oll yn marchogaeth ar feirch, yn dyrfa fawr, ac yn llû llyſoc.

16 A thi a'i i fynu yn erbyn fy mhobl Iſrael, fel cwmwl i guddio y ddaiar; yn y dyddiau diwethaf, y bydd hyn; a mi a'th ddygaf yn erbyn fy nhir, fel yr adwaeno y cenhedloedd fi, pan * ymſanctelddiwyf ynot ti Gog, o flaen eu llygaid hwynt.

* Pen. 36. 23. & 37. 21.

17 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, a'i tydi yw yr hwn y lleferais *am* dano yn y dyddiau gynt, trwy law fy ngweiſion, prophwydi Iſrael, y rhai a brophwydaſant y dyddiau hynny flynyddoedd *lawer*, y dygwn di yn eu herbyn hwynt?

18 A bydd yn y dydd hwnnw, yn y dydd y delo Gog yn erbyn tîr Iſrael, medd yr Arglwydd Dduw, i'm llid gyfodi yn fy ‡ ſorriant.

‡ Neu, *Wyneb.*

19 Canys yn fy eiddigedd, ac yn angherddfy nigllonedd y dywedais; yn ddiau bydd yn y dydd hwnnw ddychryn mawr yn nhir Iſrael.

20 Fel y cryno pyſcod y môr, ac ehediad y neſoedd, a bwyſt-filod y maes, a phob ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar, a phob dŷn ar wyneb y ddaiar, ger fy mron i; a'r mynyddoedd a ddryllir i lawr, a'r ‡ grîſiau a fyrthiant, a phob mur a ſyrth i lawr.

‡ Neu, *Lleoedd diſwyn, neu, ſyrtau.*

21 Ac mi a alwaf am gleddyf yn ei erbyn, trwy fy holl fynyddoedd, medd yr Arglwydd Dduw: cleddyf pôb vn fydd yn erbyn el ſrawd.

22 Mi

22 Mi a ddadleuaf hefyd yn ei erbyn ef â haint ac â gwaed: glawiaf hefyd gur-law, a cherrig cenllysc, tân a brwmstan, arno ef, ac ar ei holl fyddinoedd, ac ar y bobloedd lawer *fydd* gyd ag ef.

23 Fel hyn yr * ymfawrygaf, ac yr ymsanctteiddiaf, a pharaf fy adnabod yngolwg cenhedloedd lawer, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

* Pen. 36. 23. & 37. 28.

PEN. XXXIX.

1 Barn Duw yn erbyn Gog. 8 Buddugoliaeth Iſrael. 11 Claddu Gog yn Hamon-Gog. 17 Gwledd yr adar. 23 Wedi dial ar Iſrael am ei brchodau, efe a gaſclir drachefn, drwy ſyfior dragywyddol.

PRophwyda hefyd, fâb dŷn, yn erbyn Gog, a dywed; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, we'e fi yn dy erbyn di Gog, pen-tywyſog Meſech, a Thubal.

2 A mi a'th ddychwelaf, ac ‡ ni adawaf o honot ond y chweched ran, ac a'th ddygaf i fynu o yſtlyſau y gogledd, ac a'th ddygaf ar fynyddoedd Iſrael:

‡ Neu, *A'th dawaf a chwe phla: neu, a'th dynnaf a bach chwedant: ſel Pen. 38. 4. Heb. â a'th chwechaf di.*

3 Ac a darawaf dy fŵa o'th law aſſwy, a gwnaf i'th ſaethau ſyrthio o'th law ddehau.

4 Ar fynyddoedd Iſrael y ſyrthi, ti a'th holl fyddinoedd, a'r bobloedd *fydd* gyd â thi: i'r ehediad, † *i* bob rhwy aderyn, ac *i* fwyſtfilod y maes i'th roddaf † i'th ddifa.

‡ Heb. *I'r aderyn o bob aſcell.*

† Heb. *I ddifa.*

5 Ar wyneb y maes y ſyrthi, canys myfi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Dduw.

6 Anfonaf hefyd dân ar Magog, ac ym myſc y rhai a breſſwyliant yr ynyſoedd yn ‡ ddiſraw, fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

‡ Neu, *Yn hyderus.*

7 Felly y gwnaf adnabod fy enw ſanctaidd ynghanol fy mhobl Iſrael, ac ni adawaf halogi fy enw ſanctaidd mwy; a'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd, y Sanct yn Iſrael.

8 Wele efe a ddaeth, ac a ddaiſu, medd yr Arglwydd Dduw, dymma 'r diwrnod am yr hwn y dywedais.

9 A phreſſwyl-wŷr dinaſoedd Iſrael a ânt allan, ac a gynneuant, ac a loſcant yr arfau, a'r tarian, a'r aſtalch, y bŵa, a'r ſaethau, a'r llaw-ffon, a'r wayw-ffon; ſe ‡ lloſcant hwynt yn tân ſaith mlynedd.

‡ Neu, *Cynneuant, dân a hwynt.*

10 Ac ni ddygant goed o'r maes, ac ni thorrant *ddim* o'r coedydd: canys â'r arfau y cynneuant dân, a hwy a yſpeiliant eu hyſpeilwŷr, ac a ſclyſaethant *oddi ar* eu ſclyſaethwŷr medd yr Arglwydd Dduw.

11 Bydd hefyd yn y dydd hwnnw i'm roddi i Gog le bedd yno yn Iſrael, dyffryn y ffordd olion o du dwyrain y môr: ac efe a gae ‡ *ffroenau* y ffordd olion, ac yno y claddant Gog a'i holl dyrfa, a galwant *ef* dyffryn ‡ Hamon-Gog.

‡ Neu, *Safnau.* ‡ Sef, *Lliaws Gog.*

12 A thŷ Iſrael fydd yn eu claddu hwynt ſaith mis, er mwyn glanhâu y tîr.

13 Ie holl bobl y tîr a'i claddant, a *hyn* fydd enwoc iddynt, y dydd i'm gogoneddir, medd yr Arglwydd Dduw.

14 A hwy a neillduant wŷr gwaſtadol, y rhai a gymniwerant trwy 'r wlâd, i gladdu gyd â'r ffordd olion, y rhai a adawyd ar wyneb y ddaiar, iw glanhâu hi: ym mhen ſaith mis y chwiliant.

15 A'r tramwy-wŷr a gymniwerant trwy 'r tîr: pan welo *un* aſcwrn dŷn, efe a † gyfyd nôd wrtho, hyd oni chladdo y claddwŷr

† Heb. *Addiado.*

ef, yn nyffryn ‡ Hamon-Gog.

‡ Sef, *Lliaws Gog.*

16 A henw y ddinas hefyd *fydd* ‡ Hamonah: felly y glanhânt y wlâd.

‡ Sef, *Lliaws.*

17 Tithau fâb dŷn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; dywed wrth † bob rhyw aderyn, ac wrth holl fwyſt-filod y maes, ymgeſclwch, a deuwch, ymgynhullwch oddi amgylch, at fy ‡ aberth yr ydwyf yn ei aberthu i chwi, aberth mawr ar fynyddoedd Iſrael; fel y bwyttaoch gig, ac yr yſoch waed.

† Heb. *Yr aderyn o bob aſcell.*

‡ Neu, *Lladdfa.*

18 Cig y cedyrn a fwyttewch, a chwi a yfwch waed tywyſogion y ddaiar, hyrddod, ŵyn, a bychod, buſych, yn baſcedigion Baſan oll.

19 Bwyttewch hefyd fraſder hyd ddigon, ac yfwch waed hyd oni feddwoch, o'm haberth a aberthais i chwi.

20 Felly i'ch diwellir ar fy mwrdd i, â meirch a cherbydau, â *gwŷr* cedyrn, a phob rhyfel-ŵr, medd yr Arglwydd Dduw.

21 A gofodaf fy ngogoniant ym myſc y cenhedloedd, a'r holl genhedloedd a gânt weled fy marnedigaeth, yr hon a wneuthum, a'm llaw yr hon a oſodais arnynt.

22 A thŷ Iſrael a gânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd eu Duw hwynt, o'r dydd hwnnw allan.

23 Y cenhedloedd hefyd a gânt wybod mai am eu hanwireddu eu hun y caeth-gludwyd tŷ Iſrael, o herwydd gwneuthur o honynt gamwedd i'm herbyn, am hynny y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt, ac y rhoddais hwynt yn llaw eu gelynion: felly hwy a ſyrthiaſant oll trwy 'r cleddyf.

24 Yn ôl eu haflendid eu hun, ac yn ôl eu hanwireddau, y gwneuthum â hwynt, ac y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt.

25 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr awr hon y dychwelaf gaeth-iwed Jacob, toſturiaf hefyd wrth holl dŷ Iſrael, a gwynfydaf dros fy enw ſanctaidd:

26 Wedi dwyn o honynt eu gwradwydd, a'i holl gamweddau a wnaethant i'm herbyn; pan drigent yn eu tîr eu hun yn ddiſraw, a heb ddychrynudd;

27 Pan ddychwelwyf hwynt oddi wrth y bobloedd, a'i caſclu hwynt o wledydd eu gelynion, ac i'm * ſanctteiddier ynddynt yngolwg cenhedloedd lawer;

* Ezec. 36. 23.

28 Yna y cânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, † yr hwn a'i caethgludaſais hwynt ym myſc y cenhedloedd, ac a'i ceſclais hwynt iw tîr eu hun, ac ni adewais mwy *un* o honynt yno.

† Heb. *Wrth gaethgludo o honof hwynt.*

29 Ni chuddiaf ychwaith fy wyneb mwy oddi wrthynt, o herwydd * tywelltais fy Yſpryd ar dŷ Iſrael, medd yr Arglwydd Dduw.

* Joel 2. 28. Act. 2. 17.

PEN. XL.

1 Amſer, a dull, a diben y weledigaeth. 6 Portreiad porth y dwyrain, 20 a phorth y gogledd, 24 a phorth y dehau. 32 a phorth y dwyrain, 35 a phorth y gogledd. 39 Yr wyth mwrdd. 44 Yr ſtafelloedd. 48 Porth y tŷ.

YN y bummed flwyddyn ar hugain o'n caeth-gludiad ni, yn nechreu y flwyddyn, ar y degfed *dydd* o'r mîs, ar y bedwaredd flwyddyn ar ddêc, wedi taro y ddinas, o fewn corph y dydd hwnnw, y daeth llaw 'r Arglwydd arnaf, ac a'm dûg yno.

2 Yngweledigaethau Duw y dûg efe fi i dîr Iſrael, ac am goſodod ar fynydd uchel iawn,

‡ Neu, *with.*

iawn, ac ‡ amo yr *oedd* rhegis adail dinas, o du 'r deau.

3 Ac ef am dûg yno, ac wele wr a'i weledïad fel gweledïad prês, ac yn ei law linyn llîn, a chorsen fesur, ac yr ydoedd efe yn sefyll yn y porth.

4 A dywedodd y gŵr wrthif, ha fab dŷn, gwêl â'th lygaid, gwrando hefyd â'th glustiau, a gosot dy galon ar yr hyn oll a ddangosŵyf it: o herwydd er mwyn dangos i ti *hyn*, i'th ddygwyd ymma: mynega i dŷ Israel yr hyn oll a welí.

5 Ac wele fûr o'r tu allan i'r tŷ o amgylch ogylch; a chorsen fesur yn llaw 'r gŵr, yn chwe chufydd o *hŷd*, wrth gufydd a dyrnfedd: ac efe a fesurodd lêd yr adeiladaeth yn yn gorsen, a'r vchder yn yn gorsen.

6 Ac efe a daeth i'r porth *oedd* a'i wyneb tua 'r dwyrain, ac a ddringodd ar hŷd ei risiau ef, ac a fesurodd riniog y porth yn yn gorsen o lêd, a'r rhiniog arall yn yn gorsen o lêd.

7 A *phob* ystafell *oedd* yn gorsen o hŷd, ac yn gorsen o lêd, a phum cufydd *oedd* rhwng yr ystafelloedd; a rhiniog y porth, wrth gyntedd y porth o'r tu mewn, *oedd* yn gorsen.

8 Efe a fesurodd hefyd gyntedd y porth oddi fewn, yn yn gorsen.

9 Yna y mesurodd gyntedd y porth yn wyth gufydd, a'i bŷst yn ddau gufydd, a chyntedd y porth oedd o'r tu mewn.

10 Ac ystafelloedd y porth tua a'r dwyrain, *oedd* dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw, yn fesur *oeddynt* ill tair, ac yn mesur oedd i'r pŷst o'r tu yma, ac o'r tu accw.

11 Ac efe a fesurodd lêd drŵs y porth yn ddêc cufydd, *a* hŷd y porth yn dri chufydd ar ddêc.

12 A'r terfyn o flaen yr ystafelloedd *oedd* yn cufydd o'r *naill du*, a'r terfyn o'r tu arall yn yn cufydd, a'r ystafelloedd *oedd* chwe chufydd o'r tu ymma, a chwe chufydd o'r tu accw.

13 Ac efe a fesurodd y porth o nen y naill ystafell hyd nen yn arall, yn bum cufydd ar hugain o lêd, ddrŵs ar gyfer drŵs.

14 Ac efe a wnaeth bŷst o dri vgain cufydd, a *hynny* hyd bost y cyntedd, amgylch ogylch y porth.

15 Ac o wyneb porth y dyfodiad i mewn, hyd wyneb cyntedd y porth oddi mewn, *yr oedd* dêc cufydd a deugain.

‡ Heb. *Cauetic.* ‡ Neu, *Cyntedden.* ‡ Neu, *Tuac i mewn.*

16 A ffenestri ‡ cyfyng *oedd* i'r ystafelloedd, ac iw pŷst, o fewn y porth o amgylch ogylch; ac felly *yr oedd* i'r ‡ bwâu meini, a ffenestri *oedd* o amgylch ogylch ‡ o fewn, ac *yr oedd* palm-wŷdd ar *bob* pôst.

17 Ac efe a'm dug i'r cyntedd nesaf allan, ac wele yno ystafelloedd, a phalmant wedi ei wneuthur i'r cyntedd o amgylch ogylch: dêc ystafell ar hugain *oedd* ar y palmant.

18 A'r palmant, gan ystlys y pyrth, ar gyfer hŷd y pyrth, oedd y palmant oddi tanodd.

19 Ac efe a fesurodd y lled o wyneb y porth isaf, hyd wyneb y cyntedd oddi fewn, yn gan cufydd oddi allan, tua 'r dwyrain a'r gogledd.

20 A'r porth yr hwn *oedd* a'i wyneb tua 'r gogledd, ar y cyntedd nesaf allan, a fesurodd efe ei hŷd, a'i lêd.

21 A'i ystafelloedd ef *oedd* dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw, ac yr ydoedd ei bŷst, a'i fwâu meini, wrth fesur y porth cyntaf, yn ddêc cufydd a deugain eu hŷd, a'r lled yn bum cufydd ar hugain.

22 Eu ffenestri hefyd a'i bwâu meini, a'i palm-wŷdd, *oedd* wrth fesur y porth *oedd* a'i wyneb tua 'r dwyrain; ar hŷd saith o risiau hefyd y dringent iddo; a'i fwâu meini *oedd* o'i blaen hwynt.

23 A phorth y cyntedd nesaf i mewn *oedd* ar gyfer y porth tua 'r gogledd a thua 'r dwyrain: ac efe a fesurodd o borth i borth gan cufydd.

24 Wedi hynny efe a'm dûg i tua 'r deau, ac wele borth tua 'r deau, ac efe a fesurodd ei bŷst a'i fwâu meini, wrth y mesurau hyn.

25 Ffenestri hefyd *oedd* iddo ac iw fwâu meini o amgylch ogylch, fel y ffenestri hynny, yn ddêc cufydd a deugain o hŷd, ac yn bum cufydd ar hugain o lêd.

26 Saith o risiau hefyd *oedd* ei escynfa ef, a'i fwâu meini o'i blaen hwynt; *yr oedd* hefyd iddo balm wŷdd, vn o'r tu yma, ac vn o'r tu accw, ar ei bŷst ef.

27 Ac *yr oedd* porth yn y cyntedd nesaf i mewn tua 'r deau, ac efe a fesurodd o borth i borth, tua 'r deau, gan cufydd.

28 Ac efe a'm dug i'r cyntedd nesaf i mewn, trwy borth y dehau, ac a fesurodd borth y dehau wrth y mesurau hyn.

29 A'i ystafelloedd, a'i bŷst, a'i fwâu meini, wrth y mesurau hyn; ac yr oedd ffenestri ynddo, ac yn ei fwâu meini, o amgylch ogylch; dêc cufydd a deugain *oedd* yr hŷd, a phum cufydd ar hugain y lled.

30 A'r bwâu meini o amgylch ogylch *oedd* bum cufydd ar hugain o hŷd, a phum cufydd o lêd.

31 A'i fwâu meini *oedd* tua 'r cyntedd nesaf allan, a phalm-wŷdd oedd ar ei bŷst, ac wŷth o risiau, *oedd* ei escynfa ef.

32 Ac efe a'm dûg i'r cyntedd nesaf i mewn tua 'r dwyrain, ac a fesurodd y porth wrth y mesurau hyn:

33 A'i ystafelloedd, a'i bŷst, a'i fwâu meini *oedd* wrth y mesurau hyn: ac *yr oedd* ffenestri ynddo ef, ac yn ei fwâu meini, o amgylch ogylch; yr hŷd *oedd* ddêc cufydd a deugain a'r lled yn bum cufydd ar hugain.

34 A'i fwâu meini *oedd* tua 'r cyntedd nesaf allan, a phalm-wŷdd oedd ar ei bŷst o'r tu yma, ac o'r tu accw, a'i escynfa *oedd* wyth o risiau.

35 Ac efe âm dûg i borth y gogledd, ac a'i mesurodd wrth y mesurau hyn:

36 Ei ystafelloedd, ei bŷst, a'i fwâu meini; a'r ffenestri iddo o amgylch ogylch: a yr hŷd *oedd* ddêc cufydd a deugain, a'r lled *oedd* bum cufydd ar hugain.

37 A'i bŷst *oedd* tua 'r cyntedd nesaf allan, a phalm-wŷdd, ar ei bŷst o'r tu yma, ac o'r tu accw, a'i escynfa *oedd* wyth o risiau.

38 A'r celloedd a'i dryfau oedd wrth bŷst y pyrth, lle y golchent y poeth offrwm.

39 Ac ynghyntedd y porth *yr oedd* dau fwrdd o'r tu ymma, a dau fwrdd o'r tu accw, i ladd y poeth offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, arnynt.

40 Ac ar yr ystlys oddi allan, ‡ lle y dringir i ddrŵs porth y gogledd, *yr oedd* dau fwrdd; a dau fwrdd ar yr ystlys arall, yr hwn *oedd* wrth gyntedd y porth.

‡ Neu, *With risiau drws. porth, &c.*

41 Felwar

41 Pedwar bwrdd *oedd* o'r tu ymma, a phedwar bwrdd o'r tu accw, ar ystlys *y* porth: wyth bwrdd; ar y rhai y lladdent *eu haberthau.*

42 A'r pedwar bwrdd i'r poeth offrwm, *oedd* o gerric nâdd, yn vn cufydd a hanner o hŷd, ac yn vn cufydd a hanner o lêd, ac yn vn cufydd o vchder: arnynt hwy hefyd y gosodent yr offer, y rhai y lladdent yr offrwm poeth, a'r aberth, â hwynt.

‡ Neu, *Dau farn oeloyd.*

43 Hefyd *yr oedd* ‡bachau o vn ddyrnfedd, wedi eu paratoi o fewn, o amgylch ogylch, a chig yr offrwm *oedd* ar y byrddau.

44 Ac o'r tu allan i'r porth neſſaf i mewn *yr oedd* ſtafelloedd y cantorion, o fewn y cyntedd neſaf i mewn, yr hwn *oedd* ar ystlys porth y gogledd; a'i hwynebau oedd tua 'r dehau: vn *oedd* ar ystlys porth y dwyrain a'i wyneb tua 'r gogledd.

45 Ac eſe a ddywedodd wrthif, yr ſtafell hon, yr hon *ſydd* a'i hwyneb tua 'r deau, *ſydd* i'r offeiriaid, ceidwaid ‡ cadwraeth y tŷ.

‡ Neu, *Ordinhad. felly ver.* 46.

46 A'r ſtafell yr hon *ſydd* a'i hwyneb tua 'r gogledd, *ſydd* i'r offeiriaid ceidwaid cadwraeth yr allor: y rhai hyn *yw* meibion Zadoc, y rhai ydynt o feibion Lefi, yn neſſau at yr Arglwydd y weini iddo.

47 Felly eſe a feſurodd y cyntedd yn gan cufydd o hŷd, ac yn gan cufydd o lêd, yn bedeir-ongl, ar allor *oedd* o flaen y tŷ.

48 Ac eſe a'm dûg i borth y tŷ, ac a feſurodd bôb poſt i'r porth, yn bum cufydd o'r naill du, ac yn bum cufydd o'r tu arall; a lled y porth *oedd* dri chufydd o'r naill du, a thri chufydd o'r tu arall.

49 Y cyntedd oedd vgain cufydd o hŷd, ac vn cufydd ar ddêc o lêd, *ac eſe am dûg* ar hŷd y griſſiau, ar hŷd y rhai y dringent iddo: hefyd *yr ydoedd* colofnau wrth y pyſt, vn o'r naill du, ac vn o'r tu arall.

PEN. XLI.

Meſur, a thannau, ac yſtafelloedd, ac addurn y Deml.

AC eſe a'm dûg i'r Deml, ac a feſurodd y pŷſt yn chwe chufydd o lêd o'r naill du, ac yn chwe chufydd o lêd o'r tu arall, *ſel yr oedd* lled y babell.

2 Lled y drws hefyd *oedd* ddêc cufydd, ac ystlysau y drŵs yn bum cufydd o'r naill du, ac yn bum cufydd o'r tu arall: ac eſe a feſurodd ei hŷd ef yn ddeugain cufydd, a'r lled yn vgain cufydd.

3 Ac eſe a aeth tuag i mewn, ac a feſurodd bôſt y drŵs yn ddau gufydd, a'r drws yn chwe chufydd, a lled y drŵs yn ſaith gufydd.

4 Ac eſe a feſurodd ei hŷd ef yn vgain cufydd, a'r lled yn vgain cufydd, o flaen y Deml; ac eſe a ddywedodd wrthif, dymma y cyſſegr ſancteiddiolaf.

5 Ac eſe a feſurodd bared y tŷ yn chwe chufydd, a lled *pob* ystlys-gell yn bedwar cufydd o amgylch ogylch i'r tŷ.

6 A'r celloedd oedd dair, cell ar gell, ac yn ddêc ar hugain o ‡ weithiau, ac yr oeddynt yn cyrheuddyd at bared y tŷ, yr hwn oedd i'r ystafelloedd o amgylch ogylch, fel y byddent ynglŷn, ac nid oeddynt ynglŷn o fewn pared y tŷ.

‡ Neu, *o droed feddau.*

7 Ac eſe a ehangwyd, ac oedd yn myned ‡ ar drô vwch-uwch i'r celloedd, o herwydd trô y tŷ oedd, yn myned y fyny o amgylch y tŷ: am hynny y tŷ oedd ehengach oddi arnodd: ac felly y dringid o'r iſſaf i'r vchaf trwy 'r ganol.

‡ Neu, *In grwn.*

8 Gwelais hefyd vchter y tŷ o amgylch ogylch, ſeiliau y celloedd *oedd* gorſen holaeth o chwe chufydd mawrion.

9 A thrwdder y mûr, yr hwn *oedd* i'r gell o'r tu allan, *oedd* bum cufydd, a'r gweddill *oedd* le i'r celloedd y rhai oedd o fewn.

10 A rhwng yr ſtafelloedd *yr oedd* lled vgain cufydd ynghylch y tŷ, o amgylch ogylch.

11 A dryſſau yr ystlys gell *oedd* tua 'r *llannerch* weddill; yn drŵs tua 'r gogledd, ac vn drŵs tua 'r deau, a lled y fan a weddillaſid *oedd* bum cufydd o amgylch ogylch.

12 A'r adeiladaeth yr hon *oedd* o flaen y llannerch naillduol, ar y cwr tua 'r gorllewin, *oedd* ddêc cufydd a thrugain o lêd, a mûr yr adeiladaeth *oedd* bum cufydd o dewder o amgylch ogylch, a'i hŷd *oedd* ddêc cufydd a phedwar vgain.

13 Ac eſe a feſurodd y tŷ yn gan cufydd o hŷd, a'r llannerch na illduol, a'r adeiladaeth, a'i pharwydydd, yn gan cufydd o hŷd.

14 A lled wyneb y tŷ, a'r llannerch naillduol, tua 'r dwyrain, *oedd* gan cufydd.

15 Ac eſe a feſurodd hŷd yr adeiladaeth, ar gyfer y llannerch naillduol, yr hwn *oedd* o'r tu cefn iddo, a'i ‡ ſtafelloedd o'r naill du, ac o'r tu arall, yn gan cufydd, gyd â'r Deml oddi fewn, a dryſſau y cyntedd.

‡ Neu, *Rodfeydd a cholofnau iddynt.*

16 Y Gorſingau, a'r ffeneſtri cyſfyng, a'r ſtafelloedd o amgylch, ar eu tri vchder, ar gyfer y rhiniog a ystyllennaſid â choed o amgylch ogylch; ‡ ac o'r llawr hyd y ffeneſtri, â'r ffeneſtri hefyd a ystyllennaſid;

‡ Neu, *A'r llawr.*

17 Hyd vwch ben y drŵs, a hyd y tŷ o fewn ac allan, ac ar yr holl bared, o amgylch ogylch, o fewn ac allan, wrth feſurau.

18 A Cherubiaid hefyd, ac â phalm-wŷdd y gweithiaſid ef, palm-wydden rhwng pob dau Gerub, a dau wyneb *oedd* i *bob* Cherub.

19 Canys wyneb dŷn *oedd* tua 'r palm-wydden o'r naill du, ac wyneb llew tua 'r palm-wydden o'r tu arall; yr oedd wedi ei weithio ar hŷd y tŷ, o amgylch ogylch.

20 Cherubiaid a phalm-wŷdd a weithiaſid o'r ddaiar hyd oddi ar y drŵs; ac ar bared y Deml.

21 Pedwar ochroc *oedd* † pŷſt y Deml, ac wyneb y cyſſegr, gwelediad *y naill* ſel gweledigaeth *y llall.*

† Heb. *Poſt.*

22 Yr allor bren *oedd* dri chufydd ei huchder, ai hŷd yn ddau gufydd; a'i chonglau, a'i huchder, a'i pharwydydd *oedd* o bren: ac eſe a ddywedodd wrthif, dymma y bwrdd ſydd ger bron yr Arglwydd.

23 Ac *yr ydoedd* dau ddrŵs i'r Deml, ac i'r cyſſegr:

24 A dwy ddôr i'r dryſſau, *ſef* dwy ddôr blygedic, dwy ddôr i'r naill ddrws, a dwy ddôr i'r llall.

25 A gwnaethid arnynt ar ddryſſau y Deml, Cherubiaid a phalm-wŷdd, fel y gwneuthid ar y parwyddyd: ac *yr oedd* trawſtiau coed ar wyneb y cyntedd o'r tu allan.

26 Ffeneſtri cyſyng hefyd, a phalm-wŷdd *oedd* o bob tu, ar ystlysau y porth, ac ar ystafelloedd y tŷ, a'r trawſtiau.

PEN. XLII.

1 *Yſtafelloedd yr offeiriaid*: 13 *a'r defnydd a wneid â hwynt* 19 *Meſurau y cyntedd oſaf allan.*

Ac

AC efe a'm dûg i'r cyntedd neſaf allan, y ſtordd tua 'r gogledd, ac a'm dûg i'r ſtafell *oedd* ar gyfer y llannerch neillduol, yr hon *oedd* ar gyfer adail, tu 'r gogledd.

2 Drws y gogledd *oedd* ar gyfer hŷd y can cufydd, a lled y dec cufydd a deugain.

3 Ar gyfer yr vgain *cufydd*, y rhai *oedd* i'r cyntedd neſaf i mewn, ac ar gyfer y palmant, yr hwn *oedd* i'r cyntedd neſaf allan, *yr oedd* ſtafell ar gyfer ſtafell yn dri vchder.

4 Ac o flaen yr ſtafelloedd *yr oedd* thodfa yn ddec cufydd o led oddi ſewn, ſtordd o vn cufydd, a'i dryſſau tua 'r gogledd.

5 A'r ſtafelloedd vchaf *oedd* gulion; o herwydd yr ſtafelloedd ‡ oeddynt uwch nâ'r rhai hyn, ‡ nâ'r rhai iſaf, nâ'r rhai canol o'r adeiladaeth.

6 Canys yn dri *vchder* yr *oeddynt* hwy, ac heb golofnau iddynt, fel colofnau y cynteddoedd: am hynny yr oeddynt hwy yn gyſyngach nâ'r rhai iſaf, ac nâ'r rhai canol, o'r llawr i *fynu*.

7 A'r mur yr hwn oedd o'r tu allan, ar gyfer yr ſtafelloedd, tua 'r cyntedd neſaf allan, o flaen yr ſtafelloedd, *oedd* ddec cufydd a deugain ei hŷd.

8 O herwydd hyd yr ſtafelloedd, y rhai *oedd* yn y cyntedd neſaf allan, *oedd* ddec cufydd a deugain: ac wele, o flaen y Deml, *yr oedd* can cufydd.

9 Ac ‡ oddi tan yr ſtafelloedd hyn *yr oedd* † mynediad i mewn, o du 'r dwyrain, ‡ ſtordd yr elid iddynt hwy o'r cyntedd neſaf allan.

10 O ſewn tewder mur y cyntedd tua 'r dwyrain, ar gyfer y llannerch neillduol, ac ar gyfer yr adeiladaeth, yr oedd yr ſtafelloedd.

11 A'r ſtordd o'i blaen hwynt *oedd* fel gweledigaeth yr ſtafelloedd y rhai *oedd* tua 'r gogledd, yn hŷd â hwynt *oeddynt*, ac yn lled â hwynt; a'i holl ſymediad allan oedd yn ôl eu dull hwynt, ac yn ôl eu dryſſau hwynt.

12 Ac fel dryſau yr ſtafelloedd, y rhai *oedd* tua 'r deau, yr oedd drws ym mhen y ſtordd, y ſtordd ym mhen y mur yn vniawn, tua 'r dwyrain, yn y ddyfodfa i mewn.

13 Ac efe a ddywedodd wrthif, ſtafelloedd y gogledd, *ac* ſtafelloedd y deau, y rhai *ſydd* ar gyfer y llannerch neillduol, ſtafelloedd ſanctaidd *yw* y rhai hynny, lle y bwytty 'r offeiriaid, y rhai a neſſânt at yr Arglwydd, y pethau ſanctaidd cyſſegredic: yno y goſodant y ſanctaidd bethau cyſſegredic, a'r bwyd offrwm, a'r pechaberth, a'r aberth tros gamwedd, canys y lle ſydd ſanctaidd.

14 A phan elo yr offeiriaid i mewn iddynt, nid ânt allan o'r cyſſegr, i'r cyntedd neſaf allan, eithr yno y goſodant eu dillad, y rhai y gwaſanaethant ynddynt: am *eu bod* yn ſanctaidd; ac a wiſcant wiſcoedd eraill, ac a neſſânt at yr hyn *a berthyn* i'r bobl.

15 Pan orphennaſai efe feſuro y tŷ oddi fewn, efe a'm dug i tua 'r porth *ſydd* a'i wyneb tua 'r dwyrain, ac a'i meſurodd ef o amgylch ogylch.

16 Efe a feſurodd † du'r dwyrain â chorſen feſur, yn bum cant o gorſennau, with y gorſen feſur, oddi amgylch.

17 Efe a feſurodd du'r gogledd yn bum can corſen, wrth y gorſen feſur, oddi amgylch.

18 Y tu deau a feſurodd efe yn bum can corſen, wrth y gorſen feſur.

19 Efe a aeth o amgylch i du y gorllewin, ac a feſurodd bum can corſen, wrth y gorſen feſur.

20 Efe a feſurodd ei bedwar ystlys eſ, mûr *oedd* iddo eſ o amgylch ogylch, yn bum can *corſen* o hŷd, ac yn bum can *corſen* o lêd, i wahanu rhwng y cyſſegr a'r digyſſegr.

PEN. XLIII.

1 *Gogoniant Duw yn dychwelyd i'r Deml. 7 Pechod Iſrael yn rhwyſtro cymyſcholdeb Duw.*

10 *Y Prophwyd yn eu hannog hwy i edifarhau, ac i gadw cyfraith y tŷ.* 13 *Meſurau,* 18 *a defodau yr Allor.*

AC efe a'm dug i'r porth, *ſef* y porth ſydd yn edrych tua 'r dwyrain.

2 Ac wele ogoniant Duw Iſrael yn dyfod o ffordd y dwyrain; a'i lais fel ſŵn * dyfroedd lawer, a'r ddaiar yn diſcleirio o'i ogoniant ef.

3 Ac *yr oedd* yn ôl gwe'ediad y we'edigaeth * a welais, ſef yn ôl y we'edigaeth a welais pan ddaethym ‡ i ddiſetha y ddinas: a'r gweledigaethau *oedd* fel y weledigaeth a welſwn wrth afon Chebar: yna y ſyrthiais ar fy wyneb.

4 A * gogoniant yr Arglwydd a ddaeth i'r tŷ; *ar hyd* ffordd y porth *ſydd* a'i wyneb tua'r dwyrain.

5 Felly yr yſpryd a'm cododd, ac a'm dûg i'r cyntedd neſaf i mewn, ac wele, llanwaſei gogoniant yr Arglwydd y tŷ.

6 Clywn ef nefyd yn lleferu wrthif o'r tŷ, ac yr oedd y gŵr yn ſefyll yn fy ymyl.

7 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fab dŷn, *dymma* le fy ngorſeddfa, a lle gwadnau fy nhraed, lle y trigaf ym myſc meibion Iſrael yn dragywydd, a'm henw ſanctaidd ni haloga tŷ Iſrael mwy, na hwynt hwy, na'i brenhinoedd, trwy eu putteindra, na thrwy gyrph meirw eu brenhinoedd *yn* eu huchel-leoedd,

8 Wrth oſod eu rhiniog wrth fy rhiniog i, a'i gorſin wrth fy ngorſin i, ‡ a phared rhyngof fi â hwynt, hwy a halogaſant fy enw ſanctaidd â'i ffieidd-dra, y rhai a wnaethant: am hynny mi a'i hyſſais hwy yn fy llid.

9 Pellhânt yr awr hon eu putteindra, a chelanedd eu brenhinoedd, oddi wrthif fi, ac mi a drigaf yn eu myſc hwy yn dragywydd.

10 Ti fab dŷn, dangos y tŷ i dŷ Iſrael, ſel y cywilyddiont am eu hanwireddau, a meſurant ‡ y portreiad.

11 Ac os cywilyddiant am yr hyn oll a wnaethant, yſpyſſa iddynt ddull y tŷ, a'i oſodiad, a'i ſynediadau allan, a'i ddyfodiadau i mewn, a'i holl ddull, a'i holl ddeddfau, a'i holl ddull, a'i holl gyfreithiau; ac yſcrifenna o flaen eu llygaid hwynt, fel y cadwont ei holl ddull ef, a'i holl ddeddfau, ac y gwnelont hwynt.

12 Dymma gyfraith y tŷ, ar ben y mynydd *y bydd* ei holl derfyn ef, yn gyſſegr ſanctaiddiolaf o amgylch ogylch: wele, dymma gyfraith y tŷ.

13 Ac dymma feſurau 'r allor wrth gufyddau; y cufydd ſydd gufydd a dyrnfedd; † y gwaelod *ſydd* yn gufydd, a'r lled yn gufydd, a'i ymylwaith ar ei min o amgylch ſydd vn rhychwant: ac dymma le vchaf yr allor.

14 Ac y'r gwaelod, *ar* y llawr, hyd yr yſtôl iſaf, *y bydd* dau gufydd, ac vn cufydd o lêd, a phedwar cufydd o'r yſtôl leiaf hyd yr yſtôl fwyaf, a chufydd o lêd.

15 Felly

‡ Neu, *oedd yn bwytta, neu, yn llyngcu y rhai hyn, &c.*

‡ Neu, *a'r adeiladaeth* oedd o'r *rhai iſaf, a'r rhai canol.*

‡ Neu, *o le yr yſtafelloedd.*

† Neu, *yr hwn a'm dug i mewn.*

‡ Neu, *ac efe yn ayſod,*

* Pen. 1. 24.

* Pen. 1. 4. & 8. 4. & 9. 3.

‡ Neu, *i brophwydo, y dinas.*

* Pen. 10. 4. & 11. 22.

‡ Neu, *carys nid oedd ond pared rhyngof a hwynt, &c.*

† Heb. *wynt y dwyrain.*

‡ Neu, *y ſwm, neu, y rhifedi.*

† Heb. *ſonwre.*

15 Felly

15 Felly † yr allor *fydd* bedwar cufydd, ac o'r † allor *y bydd* hefyd tu ag i fynu, bedwar o gyrn.

16 A'r allor *fydd* ddeuddec *cufydd* o hŷd, a deuddec o lêd, yn fcwâr yn ei phedwar ystlys.

17 A'r ystôl *fydd* bedwar *cufydd* ar ddêc o hŷd, a phedwar ar ddêc o lêd, yn ei phedwar ystlys; a'r ymyl-waith o amgylch iddi yn hanner cufydd, a'i gwaelod yn gufydd o amgylch; a'i grifiau yn edrych tua 'r dwyrain.

18 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fab dŷn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; dymma ddeddfau 'r allor, yn y dydd y gwneler hi, i boeth-offrymmu poeth offrwm arni, ac i daenellu gwaed arni.

19 Yna y rhoddi at yr offeiriaid y Leſiaid, (y rhai ſydd o hâd Zadoc, yn neſſau attaſi, medd yr Arglwydd Dduw, i'm gwaſanaethu) fuſtach ieuangc yn bech-aberth.

20 A chymmer o'i waed ei, a dyro ar ei phedwar corn hi, ac ar bedair congl yr ystôl, ac ar yr ymyl o amgylch: fel hyn y glanhei, ac y cyſſegri hi.

21 Cymmeri hefyd fuſtach y pech-aberth, ac efe a'i llŷſc ef yn y lle nodedig i'r tŷ, o'r tu allan i'r cyſſegr.

22 Ac ar yr ail dydd, ti a offrymmi ſwch geifr perffeith-gwbl, yn bech-aberth, a hwy a lanhânt yr allor, megis y glanhaſant hi â'r buſtach.

23 Pan orphennych ei glanhau, ti a offrymmi buſtach ieuangc perffaith-gwbl, a hwrdd perffaith-gwbl o'r praidd.

24 Ac o flaen yr Arglwydd yr offrymmi hwynt, a'r offeiriaid a fwriant halen arnynt, ac a'i hoffrymmant hwy yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

25 Saith niwrnod y darperi fwch yn bech-aberth bob dydd: darparant hefyd buſtach ieuangc, a hwrdd o'r praidd, o rai perffaith-gwbl.

26 Saith niwrnod y cyſſegrant yr allor, ac y glanhânt hi, ac † yr ymgyſſegrant.

27 A phan ddarffo y dyddiau hyn, bydd ar yr wythfed dydd, ac o hynny allan, i'r offeiriaid offrymmu ar yr allor eich poeth offrymmau, a'ch ebyrth ‡ hedd, ac mi a fyddaf fodlon i chwi, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XLIV.

1 Porth y dwyrain a berthyn yn unic i'r tywyſog. 4 Ceryddu yr offeiriaid am halogi y Cyſſegr. 9 Na chaiff dalw-ddalwyr ſwydd yr offeiriaid, 15 ond meibion Zadoc a'i caiff. 17 Ordeiniadau i'r offeiriaid.

AC efe a wnaeth i'm ddychwelyd ar hyd ffordd porth y cyſſegr neſſaf allan, yr hwn ſydd yn edrych tua 'r dwyrain, ac yr oedd yn gaead.

2 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, y porth hwn ſydd gaead, nid agorir ef, ac nid â neb i mewn trwyddo ef, o herwydd Arglwydd Dduw Iſrael aeth i mewn trwyddo ef, am hynny y bydd yn gaead.

3 I'r tywyſog *y mae*; y tywyſog, efe a eiſtedd ynddo, i fwytta bara o flaen yr Arglwydd; ar hŷd ffordd cyntedd y porth hwnnw y daw efe i mewn, a hyd ffordd yr vn yr â efe allan.

4 Ac efe a'm dûg i ffordd porth y gogledd, o flaen y tŷ, a mi a edrychais ac wele, llanwa'ei gogoniant yr Arglwydd dŷ yr Arglwydd; a mi a fyrthiais ar fy wyneb.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, ‡ gôsc dy galon fab dŷn, a gwêl â'th lygaid, clyw hefyd â'th gluſtiau 'r hyn oll yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthit, am holl ddeddfau tŷ 'r Arglwydd, ac am ei holl gyfreithiau; ‡ a gôsod dy feddwl ar ddyfodfa y tŷ, ac ar bob mynedfa allan o'r cyſſegr.

6 A dywed wrth y gwrthryſelgar, ſef tŷ Iſrael, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, digon i chwi *hyn*, tŷ Iſrael, o'ch holl ffieidd-dra;

7 Gan ddwyn o honoch *† ddieithriaid dienwaededic o galon, a dienwaededic o gnawd, i fod yn ſy nghyſſegr, iw halogi ef, ſef ſy nghŷ i, pan offrymmuſoch ſy mara, y braſder, a'r gwaed; a hwy a dorraſant ſy nghyfammod, o herwydd eich holl ffieidd-dra chwi.

8 Ac ni chadwaſoch gadwriaeth ſy mhethau cyſſegredic; eithr goſodaſoch i chwi eich hunain geidwaid *ar* ‡ ſy nghadwriaeth yn ſy nghyſſegr.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ni ddaw i'm cyſſegr vn mab dieithr dienwaededic o galon, a dienwaededic o gnawd, o'r holl feibion dieithr, y rhai *ſydd* ym myſc meibion Iſrael.

10 A'r * Leſiaid, y rhai a giliaſant ym mbell oddi wrthif, pan gyfeiliornodd Iſrael, y rhai a gyrwydraſant oddi wrthif ar ôl eu delwau, hwy a ddygant eu hanwiredd.

11 Etto hwy a fyddant yn ſy nghyſſegr, yn wenidogion *mewn* ſwydd ym mhyrth y tŷ, ac yn gweini i'r tŷ: hwy a laddant yr offrwm poeth, ac aberth y bobl, a hwy a ſafant o'i blaen hwy, iw gwaſanaethu hwynt;

12 O herwydd gwaſanaethu o honynt hwy o flaen eu heulynnod, a bod o honynt i dŷ Iſrael yn dramgwydd i anwiredd, am hynny y derchefais fy llaw yn eu herbyn hwynt, medd yr Arglwydd Dduw, a hwy a ddygant eu hanwiredd.

13 Ac ni ddeuant yn agos attaſi, i offeiriadu i mi, nac i neſſau at yr vn o'm pethau ſanctaidd, yn y cyſſegr ſancteiddiolaf: eithr dygant eu cywilydd, a'i ffieidd-dra a wnaethant.

14 Eithr gwnaf hwynt yn geidwaid cadwriaeth y tŷ, yn ei holl waſanaeth, ac yn yr hyn oll a wneir ynddo.

15 Yna yr offeiriaid y Leſiaid, meibion Zadoc, y rhai a gadwaſant gadwriaeth ſy nghyſſegr, pan gyfeiliornodd meibion Iſrael oddi wrthif, hwynt hwy a neſſânt attaſi i'm gwaſanaethu, ac a ſafant o'm blaen, i offrymmu i mi y braſter, a'r gwaed, medd yr Arglwydd Iôr.

16 Hwy a ânt i mewn i'm cyſſegr, a hwy a neſſânt at fy mwrdd, i'm gwaſanaethu, ac a gadwant fy nghadwriaeth.

17 A phan ddelont i byrth y cyntedd neſſaf i mewn, gwiſcant wiſcoedd lliain, ac na ddeued gwlân am danynt, tra y gwaſanaetharot ym mhyrth y cyntedd neſſaf i mewn, ac o fewn.

18 Cappiau lliain fydd am eu pennau hwynt, a llawdrau lliain fydd am eu lwynau, hwynt nac ymwregyſant ‡ â dim a baro chwys.

19 A phan elont i'r cyntedd neſſaf allan, (ſef at y bobl i'r cyntedd oddi allan) dioſcant eu gwiſcoedd, y rhai y gwaſanaethaſant ynddynt, a goſodant hwynt o fewn cellcedd y cyſſegr, a gwiſcant ddillad eraill, ac na chyſſegrant y bobl â'i gwiſcoedd.

20 Eu pennau hefyd ni eilliant, ac ni ollyngant *eu* gwallt *yn llaes*, gan dalgrynnu talgrynnant eu pennau.

21 Hefyd

† Heb. *Ariel, ſef mynydd Duw.*
‡ Heb. *Ariel, ſef llew Duw.*
‡ Sef, *Aſyria yn ddiau.*
‡ *Ac Aſyria.*
* Pen. 31. 40.
† Heb. *feibion dieithr.*
‡ Neu, *ſy ar dinhed, ſelly ver.* 14. & 16.
* 2 Bren. 23. 9.
† Heb. *y llawenant eu dwylo.*
‡ Neu, *diolch.*
‡ Neu, *mewn lle oedd chwyſyd* Heb. *mewn chwys, neu gwgu byd a chwys.*

21 Hefyd, nac yfed yn offeiriad win, pan ddelont i'r cynteid neſſaf i mewn.

22 Na chymerant ychwaith yn wragedd iddynt wraig weddw, neu † yſcaredic; eithr * morwynion o hâd tŷ Iſrael, neu'r weddw a fyddo gweddw offeiriad, a gymmerant.

† Heb. yr hon a yrrwyd allan.

23 A dyſcant i'm pobl *ragor* rhwng y ſanctaidd a'r halogedig, a gwnant iddynt wybod *gwahan* rhwng aſſan a glân.

* Levit. 21. 13.

24 Ac mewn ymrafael, hwy a ſafant mewn barn, ac a farnant yn ôl fy marnedigaethau i: cadwant hefyd fy nghyfreithiau, a'm deddfau, yn fy holl wchel-wyliau, a ſanctteiddiant fy Sabbothau.

25 Ni ddeuant ychwaith * at ddyn marw i ymhalogi, eithr wrth dâd, ac wrth fam, ac wrth fab, ac wrth ferch, wrth frawd, ac wrth chwaer, yr hon ni bû eiddo gŵr, y gallant ymhalogi.

* Levit. 21. 1, 11.

* Num. 18, 20. Deut. 10. 9. & 18. 1, 2. Joſ. 13. 14, 33.

26 Ac wedi ei buredigaeth y cyfrifir iddo ſaith niwrnod.

† Neu, *diſtrydbeth*.

27 A'r dydd yr elo i'r cyſſegr, o fewn y cynteid neſſaf i mewn, i weini yn y cyſſegr, offrymmed ei bech-aberth, medd yr Arglwydd Dduw.

‡ Neu, *a'r cyntaf, nrs, a'r pennaf.*

28 A bydd yn etifeddiaeth iddynt hwy; *myfi *yw* eu etifeddiaeth hwy, ac na roddwch berchennogaeth iddynt hwy yn Iſrael, myfi *yw* eu perchennogaeth hwy.

* Exod. 13. 2. & 22. 29. & 34. 19. Num. 3. 13. & 18. 12.

29 Y bwyd offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, a fwytânt hwy, a phob † peth cyſſegredic yn Iſrael, fydd eiddynt hwy.

30 ‡ A * blaenion pob blaenffrwyth o bob peth, a phob offrwm pob dim oll, o'ch holl offrymmau, fydd eiddo'r offeiriaid: blaenffrwyth eich toes hefyd a roddwch i'r offeiriad, i oſod bendith ar dy dŷ.

* Exod. 22. 22. Leſit. 22. 8.

31 * Na fwyttaed yr offeiriaid ddim a fu farw ei hun, neu yſclyfaeth o aderyn, neu o anifail.

PEN. XLV.

1 Rhandir y Cyſſegr, 6 a'r eiddo'r ddinas, 7 a'r tywyſog. 9 Ordeiniadau i'r tywyſog.

† Heb. *phan barob i'r tir ſyrthio yn etif.*

A † Phan rannoch y tir wrth goel-bren yn etifeddiaeth, yr offrymmwch i'r Arglwydd † offrwm cyſſegredic o'r tir; yr hŷd fydd pum mil ar hugain *o gorſtdmau* o hŷd, a deng mil o lêd: cyſſegredic *fydd* hynny yn ei holl derfyn, o amgylch.

† Heb. *ſanctteiddrydd, neu, gyſſegr.*

2 O hyn *y bydd* i'r cyſſegr bum cant *ar* hŷd, a phum cant *ar* lêd, yn bedeir-ongl oddi amgylch; a dêc cufydd a deugain, yn ‡ faes pentrefol iddo, o amgylch.

‡ Neu, *lleanyrch gwrigion.*

3 Ac o'r meſſur hwn y meſſuri bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd, ac yn hwnnw y bydd y cyſſegr, a'r lle ſanctteiddiolaf.

4 Y rhan gyſſegredic o'r tir fydd i'r offeiriaid, y rhai a waſanaethant y cyſſegr, y rhai a neſânt i waſanaethu yr Arglwydd; ac efe a fydd iddynt yn lle tai, ac yn gyſſegrfa i'r cyſſegr.

5 A'r pum mil ar hugain o hŷd, a'r deng-mil o lêd, fydd hefyd i'r Leſiaid, y rhai a waſanaethant y tŷ, yn etifeddiaeth vgain o ſtafell-oedd.

6 Rhoddwch hefyd bum mil o lêd, a phum mil ar hugain o hŷd, yn berchennogaeth i'r ddinas, ar gyfer offrwm y rhan gyſſegredic: i holl dŷ Iſrael y bydd *hyn*.

7 A *rhan fydd* i'r tywyſog, o'r tu yma ac o'r tu accw i offrwm y rhan gyſſegredic: ac i berchennogaeth y ddinas, ar gyfer y rhan gyſſegredic, ac ar gyfer etifeddiaeth y ddinas, o du'r gorllewin tua'r gorllewin, ac o du'r dwyrain tua'r dwyrain: a'r hŷd *fydd* ar gyfer *pob* vn o'r rhannau, o derfyn y gorllewin hyd derfyn y dwyrain.

8 *Yn* y tir y bydd ei etifeddiaeth ef yn Iſrael, ac ni orthrymma fy mhywyſogion fy mhobl i mwy, a'r *rhan* arall o'r tir a roddant i dŷ Iſrael, yn ôl eu llwythau.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, digon i chwi hyn, tywyſogion Iſrael; bwrlwch ymmaith drawſder a difrod, gwnewch hefyd farn a chyfiawnder, tynnwch ymmaith eich ‡ trethau oddi ar fy mhobl, medd yr Arglwydd Dduw.

‡ Neu, *cymmellion, Heb. gwthio allan.*

10 * Bydded gennwch gloriannau vniawn, ac * Ephah vniawn, a Bath vniawn.

* Levit. 19. 35, 36.

11 Bydded yr Ephah a'r Bath vn feſur, gan gynnwys o'r Bath ddecfed ran Homer: a'r Ephah ddecfed ran Homer: wrth yr Homer y bydd eu meſur hwynt.

* 1 Bren. 7. 11.

12 * Y Sicl *fydd* vgain Gerah; vgain Sicl, a phum ſicl ar hugain, a phymthec Sicl, fydd Maneh i chwi.

* Exod. 30. 13. Levit. 27. 25. Num 3. 47.

13 Dymma 'r offrwm a offrymmwch, chwecheд ran Ephah o Homer o wenith, felly y rhoddwch chwecheд ran Ephah o Homer o haidd.

14 Am ddeddf yr olew, Bath o olew, decfed ran Bath *a roddwch* o'r Corus: yr hyn *yw* Homer o ddeg Bath: o herwydd dêc Bath yw Homer.

15 Vn ‡ milyn hefyd o'r praidd *a offrymmwch o bob* deugant, allan o ddolydd Iſrael, yn fwyd offrwm, ac yn boeth offrwm, ac yn aberthau ‡ hedd, i wneuthur cymmod trofynt, medd yr Arglwydd Dduw.

‡ Neu, *cen, neu, ſrn.*

‡ Neu, *diolch.*

16 Holl bobl y tir ſyddant tan yr offrwm hwn ‡ i'r tywyſog yn Iſrael.

‡ Neu. *Sid a'r*

17 Ac ar y tywyſog y bydd poeth offrwm, a bwyd offrwm, a diod offrwm, ar yr wchel-wyliau, a'r newydd-loerau, a'r Sabbothau, drwy holl oſodedic wyliau tŷ Iſrael: efe a ddarpara bech-aberth, a bwyd offrwm, a phoeth offrwm, ac aberthau ‡ hedd, i wneuthur cymmod tros dŷ Iſrael.

‡ Neu. *diolch.*

18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o fewn y *mis* cyntaf, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y cymeri fuſtach ieuangc perffaith-gwbl, ac y puri y cyſſegr.

19 Yna y cymmer yr offeiriad o waed y pech-aberth, ac a'i rhŷdd ar orſingau y tŷ, ac ar bedair congl yſtôl yr allor, ac ar orſingau porth y cynteid neſſaf i mewn.

20 Felly y gwnei hefyd ar y ſeithfed *dydd* o'r mis, tros y neb a becho yn amyſus, a thros yr ehud: felly y purwch y tŷ.

21 Yn y *mis* cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis, y bydd i chwi y Paſc, gwyl *fydd ichwi* ſaith niwrnod, bara croyw a fwytewch.

* Exod. 12. 18. Levit. 23. 5.

22 A'r tywyſog a ddarpara ar y dydd hwnnw droſto ei hun, a thros holl bobl y wlad, fuſtach yn bech-aberth.

23 A ſaith niwrnod yr *wyl* y darpara efe yn offrwm poeth i'r Arglwydd, ſaith o fuſtych, a ſaith o hyrddod perffaith-gwbl, bob dydd o'r ſaith niwrnod, a bwch geifr yn bech-aberth bob dydd.

24 Bwyd offrwm hefyd a ddarpara efe, ſef * Ephah gyd â *phob* buſtach, ac Ephah gyd â *phob* hwrdd; a hin o olew gyd â'r Ephah.

* Exod. 29. 40.

25 Yn y ſeithfed *mis*, ar y pumthecfed dydd o'r mis, y gwna y cyffelyb ar yr * wyl,

* Num. 29. 12.

tros ſaith niwrnod: ſef ſel y pech-aberth, ſel y poeth offrwm, ac ſel y bwyd offrwm, ac ſel yr olew.

PEN. XLVI.

1 Ordiniadau i'r Tywyſog pan addolo, 9 ac i'r bobl. 16 Trefn am etifeddiaeth y Tywyſog.
19 Y cyntedd i ferwi ac i bobi.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, porth y cyntedd neſſaf i mewn, yr hwn i dydd yn edrych tua 'r dwyrain, ſydd yn gaead y chwe diwrnod gwaith; ond ar y dydd Sabboth yr agorir ef, ac efe a agorir ar ddydd y newydd-loer.

2 A'r tywyſog a ddaw *ar hŷd* ffordd cyntedd y porth oddi allan, ac a ſaif wrth orſing y porth, a'r offeiriaid a ddarpara ei boeth offrwm ef, a'i aberthau hedd, ac efe a addola wrth riniog y porth; ac â allan, a'r porth ni cheuir hyd yr hwyr.

3 Pobl y tîr a addolant hefyd *wrth* ddrws y porth hwnnw, ar y Sabbothau, ac ar y newydd-loeau o flaen yr Arglwydd.

4 A'r offrwm poeth a offrymmo 'r tywyſog i'r Arglwydd ar y dydd Sabboth, *ſydd* chwech o wŷn perffaith-gwbl, a hwrdd perffaith-gwbl:

5 A bwyd offrwm o Ephah gyd â'r hwrdd, a thold ei law o fwyd offrwm, gyd â'r wŷn, a Hin o olew gyd â'r Ephah.

6 Ac ar ddydd y newydd-loer, buſtach; ieuangc perffaith-gwbl, a chwech o wŷn, a hwrdd: perffaith-gwbl fyddant.

7 Ac efe a ddarpar a Ephah gyd â'r buſtach, ac Ephah gyd â'r hwrdd, yn fwyd offrwm: a chyd â'r wŷn, ſel y cythaeddo ei law ef, a Hin o olew gyd â *phob* Ephah.

8 A phan ddelo yr tywyſog i mewn, *ar hŷd* ffordd cyntedd y porth y daw i mewn, ac ar hŷd y ffordd honno yr â allan.

9 A phan ddelo pobl y tîr o flaen yr Arglwydd, ar y 'gwyliau goſodedic, yr hwn a ddelo i mewn ar hyd ffordd porth y gogledd i addoli, â allan i ffordd porth y deau: a'r hwn â ddelo ar hyd ffordd porth y deau, â allan ar hyd ffordd porth y gogledd; na ddychweled i ffordd y porth y daeth i mewn trwyddo, eithr eled allan ar ei gyfer.

10 A phan ddelont hwy i mewn, y daw y tywyſog yn eu myſc hwy, a phan elont allan yr â ynteu allan.

11 Ac ar y gwyliau a'r ychel-wyliau hefyd, y bydd y bwyd offrwm o Ephah gyd â *phob* buſtach, ac Ephah gyd â *phob* hwrdd, a rhodd ei law gyd â'r wŷn, a Hin o olew gyd â'r Ephah.

12 A phan ddarpar y tywyſog boeth offrwm gwirfoddol, neu aberthau hedd gwirfoddol, i'r Arglwydd, yna 'r egyr yn iddo 'r porth ſydd yn edrych tua 'r dwyrain, ac efe a ddarpara boeth offrwm, a'i aberthau hedd, fel y gwnaeth ar y dydd Sabboth; ac â allan, ac yn â gau 'r porth ar ôl ei fyned ef allan.

† Heb. *mab ei ſwyddyn.*

13 Oen † blwydd perffaith gwbl befyd a ddarperi yn boeth offrwm i'r Arglwydd beunydd: o foreu i foreu y darperi ef.

14 Darperi hefyd yn fwyd offrwm gyd ag ef o foreu i foreu, chweched ran Ephah, a thrydedd ran Hin o olew, i gymmyſcu 'r peilied, yn fwyd offrwm i'r Arglwydd, *trwy* ddeddfau tragywyddol byth.

15 Fel hyn y darparant yr oen, a'r bwyd offrwm, a'r olew, o foreu i foreu, yn boeth offrwn gwaſtadol.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, os rhydd y tywyſog rodd i neb o'i feibion o'i etifeddiaeth, eiddo ei feibion fydd hynny, eu perchennogaeth *fydd* hynny wrth etifeddiaeth.

17 Ond pan roddo efe rodd o'i etifeddiaeth i vn o'i weiſion, bydd befyd eiddo hwnnw hyd flwyddyn y * rhydd-did, yna y dychwel i'r tywyſog, eithr ei etifeddiaeth *fydd eiddo* ei feibion, iddynt hwy. * Levit. 25. 9.

18 Ac na * chymmered y tywyſog o etifeddiaeth y bobl, iw gorthrymmu hwynt allan o'i perchennogaeth, *eithr* rhodded etifeddiaeth iw feibion o'i berchennogaeth ei hun, fel na waſcarer fy mhobl, bob vn allan o'i berchennogaeth. * Pen. 45. 8.

19 Ac efe a'm dûg trwy 'r ddyfodfa *oedd* ar yſtlys y porth, i yſtafelloedd cyſſegredic yr offeiriaid, y rhai oedd yn edrych tua 'r gogledd: ac wele yno le ar y ddau yſtlys, tua 'r gorllewin.

20 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma 'r fan lle y beirw'r offeiriaid yr aberth tros gamwedd, a'r pech-aberth, a lle y pobant y bwyd offrwm, fel na ddygont *hwynt* i'r cyntedd neſſaf allan, i ſancteiddio 'r bobl.

21 Ac efe a'm dûg i'r cyntedd neſſaf allan, ac a'm tywyſodd heibio i bedair congl y cyntedd, ac wele † gyntedd ym mhob congl i'r cyntedd. † Hebl *Cyntedd ynghongl cyntedd, a chyntedd yngliongl cyntedd.*

22 Ym mhedair congl y cyntedd *yr ydoedd* gynteddau ‡ cyſſylltedic, o ddeugain *cufydd* o hŷd, a dêc ar hugain o lêd: yn feſur *oedd* y † conglau ill pedair. ‡ Neu, *wedi ei gwneuthur a ſimnei-au.*

23 Ac *yr ydoedd* adail newydd o amgylch ogylch iddynt ill pedair, a cheginau wedi eu gwneuthur oddi tan y muroedd oddi amgylch. † Heb. *cangle.*

24 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma dŷ y cogau, lle y beirw gwenidogion y tŷ aberth y bobl.

PEN. XLVII.

1 Gweledigaeth y dyfroedd ſanctaidd, 6 A'i rhinweddi. 13 Terfynau 'r wlad, 22 A'i rhannu wrth goel-bren.

AG efe a'm dug i drachefn i ddrws y tŷ, ac wele ddwfr yn dyfod allan oddi tan riniog y tŷ, tua 'r dwyrain; o herwydd wyneb y tŷ *oedd tua* 'r dwyrain; a'r dyfroedd oedd yn deſcyn oddi tanodd o yſtlys dehau 'r tŷ, o du 'r deau i'r allor.

2 Ac efe a'm dug i *ar hŷd* ffordd y porth tua 'r gogledd, ac a wnaeth i'm amgylchu y ffordd oddi allan, hyd y porth neſſaf allan, *ar hŷd* y ffordd ſydd yn edrych tua 'r dwyrain; ac wele ddyfroedd yn tarddu ar yr yſtlys dehau.

3 A phan aeth y gŵr, yr hwn oedd a'r llinyn yn ei law, allan tua 'r dwyrain, efe a feſurodd fil o gufyddau, ac a'm tywyſodd i trwy y dyfroedd, † a'r dyfroedd hyd y ffeiau. † Heb. *dyfroedd y ffeiau.*

4 Ac efe a feſurodd fil *eraill*, ac a'm tywyſodd trwy y dyfroedd, *a'r* dyfroedd hyd y gliniau; ac a feſurodd fil *eraill*, ac a'm tywyſodd trwodd, a'r dyfroedd hyd y lwynau.

5 Ac a feſurodd fil *eraill*, ac afon oedd, yr hon ni allwn fyned trwyddi; canys codaſſei y dyfroedd yn ddyfroedd † nofiadwy, yn afon ni ellid myned trwyddi. † Heb. *nofio.*

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, a welaiſt di *hyn* fab dŷn? yna i'm tywyſodd, ac i'm dychwelodd hyd glan yr afon.

7 Ac wedi i mi ddychwelyd, wele * ar fin yr afon goed lawer iawn, o'r tu ymma, ac o'r tu accw. * Datc. 22. 2.

8 Ac

8 Ac ese a ddywedodd wrthif, y dyfroedd hyn ſydd yn myned allan tua bro y dwyrain, ac a ddeſcynnant i'r ‡ gwaſtad, ac a ânt * i'r môr; ac wedi eu myned i'r môr, yr iachêir y dyfroedd.

‡ Neu, *adalweh.* * Zech. 14. 8.

9 A bydd i bob peth byw, yr hwn a ymluſco pa le bynnag y delo † 'r afonydd, gael byw, ac fe fydd pyſcod lawer iawn, o herwydd dyfod y dyfroedd hyn ynno: canys iachêir hwynt, a phob dim, lle y delo 'r afon, fydd byw.

† Heb. *y ddwy afon.*

10 A bydd i'r pyſcod-wŷr ſefyll arni o En-Gedi, hyd En-Eglaim, hwy a fyddant yn danfa rhwydau; eu pyſcod fydd yn ôl eu rhyw, fel pyſcod y môr mawr, yn llawer iawn.

11 Ei lleoedd lleidiog a'i chorſydd ‡ ni iachêir, i halen y rhoddir hwynt.

‡ Neu, *a'r hyn ni iachêir.*

12 Ac wrth yr afon y cyfyd ar ei min o'r ddeutu, bob pren ymborth, ei ddalen ni ſyrth, a'i ffrwyth ni dderfydd; yn ei ſiſoedd y dwg ffrwyth ‡ newydd: o herwydd ei ddyfroedd, hwy a ddaethant allan o'r cyſſegr; am hynny y bydd ei ffrwyth yn ymborth, a'i ddalen ‡ yn * feddiginiaeth.

‡ Neu, *arbennig.* ‡ Neu, *i ſyrgrid, neu, ddeiliaſ.* * Gate. 22. 2. * Gene. 48. 22. * Gene. 12. 7. & 13. 15. & 15. 18. & 26. 3. & 17. 8. & 28. 13. Deut. 34. 4.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dymma 'r terfyn, wrth yr hwn y rhennwch y tir yn etifeddiaeth i ddeuddec llwyth Iſrael, * Joſeph a *gaiff ddwy* o rannau.

† Heb. *Cadeſ ſy llaw.* ‡ Neu, *y gaſtrdref.*

14 Hefyd chwi a'i hetifeddwch ef, bob vn cyſtal a'i gilydd, am yr hwn y * † tyngais ar ei roddi i'ch tadau; a'r tir hwn a ſyrth i chwi yn etifeddiaeth.

15 A dymma derfyn y tir o du 'r gogledd, o'r môr mawr tua Hethlon, ffordd yr eir i Zedad:

† Heb. *Hamath, Berothah, Sibraim, yr hwn ſydd rhwng terfyn Damaſcus a therfyn Hamath;* ‡ *Hazar Hatticon, yr hwn ſydd ar derfyn Hauran.*

16 Hamath, Berothah, Sibraim, yr hwn ſydd rhwng terfyn Damaſcus a therfyn Hamath; ‡ Hazar Hatticon, yr hwn ſydd ar derfyn Hauran.

17 A'r terfyn o'r môr ſydd Hazar-Enan, terfyn Damaſcus, a'r gogledd tua 'r gogledd, a therfyn Hamath: ac dymma du'r gogledd.

18 Ac yſtlys y dwyrain a feſurwch o Hauran, ac † o Ddamaſcus, ac o Gilead, ac o dîr Iſrael *wrth* yr Iorddonen, o'r terfyn hyd fôr y dwyrain: ac dymma du'r dwyrain.

† Heb. *o Ddamaſcus.* ‡ Neu, *Meribah yn Cadeſ.*

19 A'r yſtlys deau tua 'r deau, o Tamar hyd ddyfroedd ‡ cynnen Cadeſ, † yr afon hyd y môr mawr: ac dymma 'r yſtlys deau tua ‡ Theman.

† Neu, *y dŵrſyn.* ‡ Neu, *y deau.*

20 A thu y gorllewyn *ſydd* y môr mawr, o'r terfyn hyd oni ddeuer ar gyfer Hamath: dymma du 'r gorllewin.

21 Felly y rhennwch y tîr hwn i chwi, yn ôl llwythau Iſrael.

22 Bydd hefyd i chwi ei rannu ef wrth goelbren yn etifeddiaeth i chwi; ac i'r dieithriaid a ymdeithiant yn eich myſc, y rhai a genhedla blant yn eich pſith, a byddant i chwi fel vn wedi ei eni yn y wlad, ym myſc meibion Iſrael; gyd â chwi y cânt etifeddiaeth ym myſc llwythau Iſrael.

23 A bydd ym mha lwyth bynnac yr ymdeithio y dieithr, yno y rhoddwch ei etifeddiaeth ef, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XLVIII.

1 23 *Rhandiredd y deuddeglwyth.* 8 *Rhandir y Cyſſegr,* 15 *a'r ddinas, a'i phentrefydd,* 21 *a'r tywyſog.* 30 *Meſurau pyrth y ddinas.*

A Dymma henwau y llwythau: o gwrr y gogledd, ar dueed ffordd Hethlon, ffordd yr eir i Hamath, Hazar-Enan, terfyn Damaſcus, tua 'r gogledd i dueed Hamath, (canys *y rhai hyn* oedd ei derfynau dwyrain a gorllewin) rhan i Dan.

2 Ac ar derfyn Dan, o du'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Aſer.

3 Ac ar derfyn Aſer, o du 'r dwyrain hyd du yr gorllewin, i Nephtali ran.

4 Ac ar derfyn Nephtali, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Manaſſeh ran.

5 Ac ar derfyn Manaſſeh, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ephraim ran.

6 Ac ar derfyn Ephraim, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ruben ran.

7 Ac ar derfyn Ruben, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Juda ran.

8 Ac ar derfyn Juda, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, *y bydd* yr offrwm a offrymmoch, yn bum mil ar hugain o *gorſrennau* o lêd, ac o hŷd ſel vn o'r rhannau, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin; a'r cyſſegr ſydd yn ei ganol.

9 Yr offrwm a offrymmoch i'r Arglwydd *ſydd* bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd.

10 Ac eiddo y rhai hyn ſydd yr offrwm cyſſegredic, *ſef* eiddo 'r offeiriaid *ſydd* pum mil ar hugain tua 'r gogledd *o hŷd*, a deng-mil tua 'r gorllewin o lêd: ſelly deng-mil tua 'r dwyrain o lêd, a phum mil ar hugain tua 'r dehau o hŷd: a chyſſegr yr Arglwydd ſydd yn ei ganol:

11 ‡ I'r offeiriaid cyſſegredic o feibion * Zadoc y bydd, y rhai a gadwaſant ‡ fy nghadwriaeth, y rhai ni chyfeiliornaſant pan gyfeiliornodd plant Iſrael, megis y cyfeiliornodd y Leſiaid.

‡ Neu, *I rhan cyſſegredig ſydd i'r offeiriaid o feibion Zadoc.* * Pen. 44. 15.

12 A bydd eiddynt yr hyn a offrymmir o offrwm y tir, yn ſancteidd-beth cyſſegredic, wrth derfyn y Leſiaid.

13 A'r Leſiaid a *gânt* ar gyfer terfyn yr offeiriaid, bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd: pob hŷd *ſydd* bum mil ar hugain, a'r lled yn ddeng-mil.

‡ Neu, *fyn ordinhad.*

14 Hefyd ni werth ant *ddim* o honaw, ac ni chyfnewidiant, ac ni thorſelwyddant flaenffrwyth y tîr; o herwydd cyſſegredic *yw* i'r Arglwydd.

15 A'r pum mil gweddill o'r lled, ar gyfer y pum mil ar hugain, ſydd digyſſegredic, yn driſa ac yn faes pentrefol i'r ddinas, a'r ddinas ſydd yn ei ganol.

16 Ac dymma ei feſurau ef, yſtlys y gogledd *ſydd* bum cant, a phedair mil, ac yſtlys y deau yn bum cant, a phedair mil: ſelly o du 'r dwrain, yn bum cant, a phedair mil; a thu 'r gorllewin yn bum cant, a phedair mil.

17 A maes pentrefol y ddinas ſydd hefyd tua 'r gogledd, yn ddeucant a dêc a deugain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua'r deau, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua'r dwyrain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua'r gorllewin.

18 A'r gweddill o'r hŷd, ar gyfer offrwm y rhan gyſſegredic, *ſydd* yn ddeng-mil tua 'r dwyrain, ac yn ddeng-mil tua 'r gorllewin; ac ar gyfer offrwm y rhan gyſſegredic y bydd, a'i gnwd ſydd yn ymborth i wenidogion y ddinas.

19 A gwenidogion y ddinas a'i gwaſanaethant o holl lwythau Iſrael.

20 Yr holl offrwm *ſydd* bum mil ar hugain, wrth bum mil ar hugain: yn bedeir-ongl

yr offrymmwch yr offrwm cyssegredic, gyd â pherchennogaeth y ddinas.

21 A'r hyn a adewir fydd i'r tywysog, o ddeu tu'r offrwm cyssegredic, ac o berchennogaeth y ddinas, ar gyfer y pum mil ar hugain, o'r offrwm tua therfyn y dwyrain, a thua 'r gorllewin, ar gyfer y pum mil ar hugain, tua therfyn y gorllewin; gyfferbyn a rhannau y tywysog; a'r offrwm cyssegredic fydd, a chyssegrfa 'r tŷ fydd ynghanol hynny.

22 Felly o berchennogaeth y Lefiaid, ac o berchennogaeth y ddinas, ynghanol yr hyn fydd i'r tywysog, rhwng terfyn Juda, a therfyn Beniamin, ei ido 'r tywysog fydd.

23 Ac *am* y rhan arall o'r llwythau, o du 'r dwyrain hyd du yr gorllewin, *y bydd* † rhan i Beniamin.

† Heb. *un* rhan.

24 Ac ar derfyn Beniamin, o du'r dwyrain hyd du 'r gorllewin *y bydd* rhan i Simeon.

25 Ac ar derfyn Simeon, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Issachar.

26 Ac ar derfyn Issachar, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Zabulon.

27 Ac ar derfyn Zabulon, o du'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Gad.

28 Ac ar derfyn Gad, ar y tu deau tua 'r deau, y terfyn fydd o Tamar *hyd* ddyfroedd ‡ cynnen Cades, a hyd yr afon tua 'r môr mawr.

‡ Neu, *Meribah.*

29 Dymma y tîr a rennwch wrth gôst bren, yn etifeddiaeth i lwythau Israel, ac dymma eu rhannau hwynt, medd yr Arglwydd Duw.

30 Dymma hefyd fynediad allan y ddinas, o du'r gogledd pumcant, a phedair mil o fesurau.

31 A phyrth y ddinas *fydd* ar enwau llwythau Israel, tri phorth tua 'r gogledd, porth Ruben yn un, porth Juda yn un, porth Lefi yn un.

32 Ac ar du yr dwyrain pum cant a phedair mil, a tiri phorth, sef porth Joseph yn un, porth Beniamin yn un, porth Dan yn un.

33 A thua 'r deau pum cant, a phedair mil o fesurau: a thri phorth; porth Simeon yn un, a phorth Issachar yn un, a phorth Zabulon yn un.

34 Tua 'r gorllewin *y bydd* pum cant a phedair mil, a'i tri phorth: porth Gad yn un, porth Aser yn un, a phorth Nephtali yn un.

35 Deu naw mil o fesurau oedd hi o amgylch, a henw y ddinas o'r dydd *hwnnw allan fydd* ‡ YR ARGLWYDD *SYDD* YNO.

‡ Jehovah Sammah.

¶ LLYFR DANIEL.

PENNOD. I.

1 Caethiwed Jehoiacim. 3 Aspenaz yn cymmeryd Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah, i'w dyscu yngwybodaeth y Caldeaid: 8 A bwythau yn gwrthod rhan o fwyd y brenin, ac wrth fwytta ffa ac yfed dwfr ym mynêd yn dda arnynt. 17 Eu godidog ddoethineb hwy.

YN y drydedd flwyddyn o deyrnasiad * Jehoiacim brenin Juda, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon i Jerusalem, ac a warchäeodd arni.

* 2 Bren. 24. 1. 2 Cron. 36. 6. Jer. 25. 1.

2 A'r Arglwydd a roddes iw law ef Jehoiacim brenin Juda, a rhan o lestri tŷ Dduw, yntef â'i dûg hwynt i wlâd Sinar, i dŷ ei ddaw ef; ac i dryssor-dŷ ei ddaw y dûg efe y llestri.

3 A dywedodd y brenin wrth Aspenaz ei ben-stafellydd, am ddwyn o feibion Israel, ac o'r hâd brenhinawl, ac o'r tywysogion,

4 Fechgyn y rhai ni *byddei* ynddynt ddim gwrthuni, eithr yn dda yr olwg, a deallgar ym mhob doethineb, ac yn gwybod gwybodaeth, ac yn deall cyfarwyddyd, a'r rhai *y byddei* gŷm ynddynt, i sefyll yn llŷs y brenin, iw dyscu *ar* lyfr, ac *yn* iaith y Caldeaid.

5 A'r brenin a ddognodd iddynt ran beunydd o fwyd y brenin, ac o'r gwin a yfei efe; felly iw maethu hwynt dair blynedd; fel y safent yn ôl hynny ger bron y brenin.

† Heb. *as o win ei ddiod ef.*

6 Ac yr ydoedd yn eu plith hwynt o feibion Juda, Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah.

7 A'r pen stafellydd a osôdodd arnynt enwau, canys ar Ddaniel y gosododd efe Beltesazzar, ac ar Hananiah Sadrach, ac ar Misael Mesach, ac ar Azariah Abednego.

8 A Daniel a roddes ei fŷd nad ymhalogei efe drwy ran o fwyd y brenin, na thrwy y gwin a yfei efe: am hynny efe a ddymunodd ar y pen-stafellydd, na byddei raid iddo ymhalogi.

9 A Duw a roddes Ddaniel mewn ffafor a thirioneb gŷd â'r pen-stafellydd.

10 A'r pen stafellydd a ddywedodd wrth Ddaniel, ofni yr ydwyf fy arglwydd y brenin, yr hwn a osododd eich bwyd chwi, a'ch diod chwi: o herwydd, pa ham y gwelei efe eich wynebau yn ‡ gulach nâ'r bechgyn sydd † fel chwithau? felly y parech fy mhen yn ddyledus i'r brenin.

‡ Neu, *parth, Heb. dyfnach.* † Neu, *i'ch dull, neu, o'ch oedran chwi.*

11 Yna y dywedodd Daniel wrth ‡ Melzar, yr hwn a osodasei y pen-stafellydd ar Ddaniel, Hananiah, Misael, ac Azariah:

‡ Neu, *y gwarchwilwr.*

12 Prawf attolwg dy weision ddêc diwrnod, a rhoddant i ni † ffa ‡ iw bwytta, a dwfr iw yfed.

† Heb. *o ffa.* ‡ Heb. *ac ni a fwyttaom.*

13 Yna edrycher ger dy fron di ein gwedd ni, a gwedd y bechgyn sydd yn bwytta rhan o fwyd y brenin; ac fel y gwelych, gwna â'th weision.

14 Ac efe a wrandawodd arnynt yn y peth hyn, ac a'i profodd hwynt ddêc o ddyddiau.

15 Ac ym mhen y deng nhiwrnod y gwelid eu gwedd hwynt yn degach, ac yn dewach o gnawd, nâ'r holl fechgyn oedd yn bwytta rhan o fwyd y brenin.

16 Felly Melzar a gymmerodd ymmaith ran eu bwyd hwynt, a'r gwin a yfent, ac a roddes iddynt ffa.

17 A'r bechgyn hynny ill pedwar, Duw a roddes iddynt wybodaeth, a deall ym mhob dŷsc a doethineb: a Daniel † a hyfforddiodd efe ym mhob gweledigaeth, a breuddwydion.

‡ Neu, *oedd ddallus.*

18 Ac ym mhen y dyddiau y dywedasei y brenin am eu dwyn hwynt i mewn; yna y pen-stafellydd a'i dûg hwynt ger bron Nabuchodonosor.

19 A'r brenin a chwedleuodd â hwynt; ac ni chafwyd o honynt oll *un* fel Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah: am hynny y safasant hwy ger bron y brenin.

20 Ac *ym* mhob rhyw † ddoethineb a deall, a'r a ofynnai y brenin iddynt, efe a'i cafodd hwynt yn ddêc gwell nâ'r holl ddewiniaid *a'r* astronomyddion *oedd* o fewn ei holl frenhiniaeth ef.

† Heb. *ddoethineb deall.*

21 A bu Daniel, hyd y flwyddyn gyntaf i'r bren Cyrus.

PEN.

DANIEL. II.

3 *Nabuchodonosor yn anghofio ei freuddwyd, a thrwy addewidion dibrygythion, yn ceisio gan y Caldeaid yi ddangos iddo.* 10 *Hwythau yn cydnabod nad gallent, ac yn cael barn marwolaeth.* 14 *Daniel, wedi cael peth ysgafnid, yn cael allan y breuddwyd;* 19 *Yn bendithio Duw;* 24 *Yn attal y farn, ac yn dyfod gar bron y brenin.* 31 *Y breuddwyd,* 36 *a'i ddeongliad;* 46 *A chyfodiad Daniel.*

AC yn yr ail flwyddyn o deyrnasiad Nabuchodonosor, y breuddwydiodd Nabuchodonosor freuddwydiau, a thrallodwyd ei ysbryd ef, a'i gwsg a dorrodd oddiwrtho.

2 A'r brenin a archodd alw am y dewiniaid, ac am yr ashrowsyddion, ac am yr hudolion, ac am y Caldeaid, i fynegi i'r brenin ei freuddwydion; a hwy a ddaethant, ac a safasant ger bron y brenin.

3 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, breuddwydiais freuddwyd, a thrallodwyd fy ysbryd am wybod y breuddwyd.

4 Yna y Caldeaid a lefarasant wrth y brenin yn *Syrieg*; * O frenin, bydd fyw yn dragywydd; adrodd dy freuddwyd i'th weision, a mynegwn y deongliad.

5 Attebodd y brenin a dywedodd wrth y Caldeaid; aeth y peth oddi wrthif; oni fynegwch y breuddwyd i'm, a'i ddeongliad, * gwneir chwi yn ddarylliau, a'ch tai a osodir yn dommen.

6 Ond os y breuddwyd a'i ddeongliad a ddangoswch, cewch roddion, a gwobrau, ac anrhydedd mawr o'm blaen i: am hynny dangoswch y breuddwyd a'i ddeongliad.

7 Attebasant eil-waith a dywedasant; dyweded y brenin y breuddwyd iw weision, ac ni a ddangoswn ei ddeongliad ef.

8 Attebodd y brenin a dywedodd, mi a wn yn hysbys mai foedi 'r amser yr ydych chwi; canys gwelwch fyned y peth oddi wrthif.

9 Ond oni mynegwch i'm wybod y breuddwyd, yn gyfraith fydd i chwi; canys gair celwyddog, a llygredic a ddarparasoch ei ddywedyd o'm blaen, nes newid yr amser; am hynny dywedwch i'm y breuddwyd, ac mi a gâf wybod y medrwch ddangos i mi ei ddeongliad ef.

10 Y Caldeaid a attebasant o flaen y brenin, ac a ddywedasant, nid oes dyn ar y ddaiar a ddichon ddangos yr hyn y mae 'r brenin yn ei ofyn: ac ni cheisiodd un brenin, na phennaeth, na llywydd y fath beth a hwn gan un dewin, nac astronomydd, na Chaldead.

11 Canys dieithr *yw* 'r peth a gais y brenin, ac nid oes *neb* arall a feidr ei ddangos o flaen y brenin, onid y duwiau y rhai nid yw eu trigfa gyd â chnawd.

12 O achos hyn y digiodd y brenin, ac y creulonodd yn ddirfawr, ac a orchymynnodd ddifetha holl ddoethion Babilon.

13 Yna 'r aeth y gyfraith allan, am ladd y doethion, ac isiasant hefyd Daniel, a'i gyfeillion iw lladd.

14 Yna † yr attebodd Daniel trwy gyngor, a doethineb i Arioch ‡ pen-distain y brenin, yr hwn a aethei allan i ladd doethion Babilon.

15 Efe a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Arioch distain y brenin, pa ham y mae yr gyfraith yn myned ar y fath frŷs oddi wrth y brenin? yna Arioch a fynegodd y peth i Daniel.

16 Yna Daniel a aeth i mewn, ac a ymbiliodd â'r brenin am roddi iddo amser, ac y dangosai efe y deongliad i'r brenin.

17 Yna'r aeth Daniel iw dŷ, ac a fynegodd y peth iw gyfeillion Hananiah, Misael, ac Azariah:

18 Fel y ceisient drugareddan † gan Dduw y nefoedd, yn achos y dirgelwch hyn, fel na ddifethid Daniel a'i gyfeillion, gyd â'r rhan arall o ddoethion Babilon.

19 Yna y datcuddiwyd y dirgelwch i Daniel mewn gweledigaeth côs: yna Daniel a fendithiodd Dduw 'r nefoedd.

20 Attebodd Daniel, a dywedodd; * bendigedic fyddo enw Duw, o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb: canys doethineb, a nerth ydynt eiddo ef:

21 Ac efe fydd yn newid amseroa, a thymhorau; efe fydd yn fymmud brenhinoedd, ac yn gosod brenhinoedd: efe fydd yn rhoddi doethineb i'r doethion, a gwybodaeth i'r rhai a fedrant ddeall.

22 Efe fydd yn datcuddio y *pethau* dyfnion a thuddiedic; efe a wŷr beth *fydd* yn y tywyllwch, a chyd ag ef y mae y goleuni yn trigo.

23 Tydi Dduw fy nhadau yr ydwyn yn diolch iddo, ac yn ei foliannu; o herwydd thoddi o honot ddoethineb, a nerth i mi; a pheri i mi wybod yn awr yr hyn a geisiasom gennit: canys gwnaethoft i ni wybod † yr hyn a ofynnodd y brenin.

24 O herwydd hyn yr aeth Daniel at Arioch, yr hwn a osodasei y brenin i ddifetha doethion Babilon: efe a aeth, ac a ddywedodd wrtho fel hyn; na ddifetha ddoethion Babilon; dwg fi o flaen y brenin, ac mi a ddangosaf i'r brenin y deongliad.

25 Yna y dûg Arioch Ddaniel o flaen y brenin ar frŷs, ac a ddywedodd wrtho fel hyn; † cefais ŵr o blant caethiwed Juda, yr hwn a fynega i'r brenin y deongliad.

26 Attebodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, (yr hwn yr oedd ei henw Belteshazzar) a elli di fynegi i mi y breuddwyd a welais, a'i ddeongliad?

27 Attebodd Daniel o flaen y brenin, a dywedodd; ni all doethion, astronomyddion, dewiniaid, *na* brud-wŷr ddangos i'r brenin y dirgelwch y mae 'r brenin yn ei ofyn.

28 Ond y mae Duw yn y nefoedd yn datcuddio dirgeledigaethau, ac a fynegodd i'r brenin Nabuchodonosor beth a fydd yn y dyddiau diweddaf: dy freuddwyd, a gweledigaethau dy ben yn dy wely *ydoedd* hyn ymma.

29 Ti frenin, dy feddyliau a godasant *yn dy ben* ar dy wely, beth *oedd* i ddyfod ar ôl hŷn; a'r hwn fydd yn datcuddio dirgeledigaethau a fynegodd i ti beth a fydd.

30 Minneu hefyd, nid o herwydd y doethineb fydd ynof fi, yn fwy na neb byw, y datcuddiwyd i'm y dirgelwch hwn; ond o'i achos *hwynt* y rhai a fynegant y deongliad i'r brenin, ac fel y gwybyddit feddyliau dy galon.

31 Ti frenin oeddit yn gweled, ac wele ryw ddelw fawr: y ddelw fawr hon, yr oedd ei disgleirdeb yn rhagorol, oedd yn sefyll gyferbyn a thi, a'r olwg arni *ydoedd* ofnadwy.

32 Pen y ddelw hon *ydoedd* o aur da, ei dwyfron a'i breichiau o arian, ei bol a'i ‡ morddwydydd o bres.

33 Ei choesau o haiarn, ei thraed *oedd beth hyllfau* o honynt o haiarn, a *pheth* o honynt o bridd.

34 Edrych yr oeddit hyd oni thorrwyd allan garrec, ‡ nid trwy waith dwylo, a hi a darawodd y ddelw ar ei thraed o haiarn a phridd, ac a'i maluriodd hwynt.

‡ Neu, *nid oedd mewn dwylo, fel uerſ.* 45.

35 Yna 'r haiarn, y pridd, y prês, yr arian, a'r aur, a gyd-faluriasant, ac oeddynt fel manus yn *dyfod* o'r lloriau dyrnu hâf; a'r gwynt a'i dug hwynt ymaith, ac ni chaed lle iddynt: a'r garrec, yr hon a darawodd y ddelw, a aeth yn fynydd mawr, ac a lanwodd yr holl ddaiar.

36 Dymma 'r breuddwyd, dywedwn hefyd ei ddeongliad o flaen y brenin.

37 Ti frenin *wyt* frenin brenhinoedd; canys Duw y nefoedd a roddodd i ti frenhiniaeth, gallu, a nerth, a gogoniant;

38 A pha le bynnac y preſſwylia plant dynion, efe a roddes dan dy law ſwyſt-filod y maes, ac ehediaid y nefoedd, ac a'th oſododd di yn arglwydd arnynt oll; ti yw y pen aur hwnnw.

39 Ac ar dy ôl di y cyfyd brenhiniaeth arall is nâ thi, a thrydedd frenhiniaeth arall ô brês, yr hon a lywodraetha ar yr holl ddaiar.

40 Bydd hefyd y bedwaredd frenhiniaeth yn gref fel haiarn; canys yr hayarn a ddryllia, ac a ddofa bob peth; ac fel haiarn yr hwn a ddryllia bôb peth, y maluria ac y dryllia hi.

41 A lle y gwelaiſt y traed a'r byſſedd, peth o honynt o bridd crochenydd, a *pheth* o honynt o haiarn, brenhiniaeth rannedig fydd, a bydd ynddi *beth* o gryfder haiarn, o herwydd gweled o honot haiarn wedi ei gymmyſcu â phridd clailyd.

42 Ac *fel yr ydoedd* byſedd y traed, peth o haiarn, a pheth o bridd; *felly* y bydd y frenhiniaeth, o ran yn grêf, ac o ran yn frau.

43 A lle y gwelaiſt haiarn wedi ei gymmyſcu â phridd clailyd, ymgymmyſcant â hâd dyn; ond ni lynant y naill wrth y llall, mégis nad ymgymmyſca haiarn â phridd.

44 Ac yn nyddiau y brenhinoedd hyn, y cyfyd Duw y nefoedd frenhiniaeth yr hon * ni ddiſtrywir byth, a'r frenhiniaeth ni adewir i bobl eraill; ond hi a faluria, ac a dreula 'r holl frenhiniaethau hyn, a hi a ſaif yn dragywydd.

* Pen. 4.3.34. & 6. 26. & 7.14.27. Mic. 4. 7. Luc. 1.33.

45 Lle y gwelaiſt dorri carrec o'r mynydd, yr hon ni *thorrwyd* â llaw, a malurio o honi yr haiarn, y prês, y pridd, yr arian, a'r aur; hyſpyſodd y Duw mawr i'r brenin beth a fydd wedi hyn: felly y breuddwyd ſydd wir, a'i ddeongliad yn ſſyddlon.

46 Yna y ſyrthiodd Nabuchodonoſor y brenin ar ei wyneb, ac a addolodd Ddaniel; gorchymmynnodd hefyd am offrymmu iddo offrwm, ac arogl-darth.

47 Attebodd y brenin a dywedodd wrth Ddaniel, mewn gwirionedd y *gwn* mai eich Duw chwi *yw* Duw y duwiau, ac Arglwydd y brenhinoedd, a datcuddiudd dirgeledigaethau, o herwydd medru o honot ddatcuddio y dirgelwch hyn.

48 Yna y brenin a fawrygodd Ddaniel, ac a roddes iddo roddion mawrion lawer; ac efe a'i gwnaeth ef yn bennaeth ar holl dalaith Babilon, ac yn * ben i'r ſwyddogion ar holl ddoethion Babilon.

* Pen. 4. 9.

49 Yna Daniel a ymbiliodd â'r brenin, ac yntef a oſododd Sadrach, Meſach, ac Abednego, ar lywodraeth talaith Babilon: ond Daniel a *yſtoddodd* yn mhorth y brenin.

P E N. III.

1 *Nabuchodonoſor yn cyffegrv delw fawr yn Dura.* 8 *Achwyn ar Sadrach, Meſach, ac Abednego, am nad addolent y ddelw.* 13 *A chwedi eu hygoeth, yn gwneuthur hyn cyffes ddiolchus.* 19 *Duw yn eu gwaredu hwy allan o'r ffwrndâs.* 26 *Nabuchodonoſor wrth weled y rhyfeddod yn bendithio Duw.*

NAbuchodonoſor y brenin a wnaeth ddelw aur, ei huchder *oedd* yn dri ugain cufydd, ei lled yn chwe chufydd ‡, ac efe a'i goſodod hi i fynu yngwaſtadedd Dura, o fewn talaith Babilon.

‡ *Cufydd* a *neith.*

2 Nabuchodonoſor y brenin a anfonodd i gaſclu ynghyd y tywyſogion, dugiaid, a phendefigion, y thaglawiaid, y tryſſor-wŷr, y cyfreith-wŷr, y treth-wŷr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau, i ddyfod wrth gyſſegru y ddelw a gyſodaſei Nabuchodonoſor y brenin.

† *Cald.* a *neith.* † *Cald.* y *maent yn dywedyd.*

3 Yna y tywyſogion, dugiaid, a phendefigion, thaglawiaid, y tryſor-wŷr, y cyfreith-wŷr, y treth-wŷr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau, a ymgaſclaſant ynghyd wrth gyſſegru y ddelw a gyſodaſei Nabuchodonoſor y brenin; a hwy a ſaſaſant o flaen y ddelw a gyſodaſei Nabuchodonoſor.

4 A chyhoedd-wr a lefodd † yn gröch, wrthych chwi bobloedd, genhedloedd, ac ieithoedd, † y dywêdir:

† *Cald.* y *maent yn dywedyd.*

5 Pan glywoch ſŵn y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, ‡ y pſaltring, y ſymphon, a phob rhyw gerdd, y ſyrthiwch, ac yr addolwch y ddelw aur a gyſododd Nabuchodonoſor y brenin:

‡ Neu, *y canu.*

6 A'r hwn ni ſyrthio ac ni addoło, yr awr honno a fwrir i ganol ffwrn o dân poeth.

7 Am hynny'r amſer hwnnw pan glywodd yr holl bobloedd ſain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a phob rhyw gerdd, y bobloedd, y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll a ſyrthiaſant, ac a addolaſant y ddelw aur a gyſodaſei Nabuchodonoſor y brenin.

8 O ran hynny, yr amſer hwnnw y daeth gwŷr o Caldea, ac a gyhuddaſant yr Iddewon.

9 Adroddaſant a dywedaſant wrth Nabuchodonoſor y brenin, bydd fyw frenin, yn dragywydd.

10 Ti frenin a oſodaiſt orchymmyn, ar i bwy bynnac a glywai ſain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a'r ſymphon, a phob rhyw gerdd, ſyrthio, ac ymgrymmu i'r ddelw aur:

11 A phwy bynnac ni ſyrthiei, ac *nid* ymgrymmei, y teflid ef i ganol ffwrn o dân poeth.

12 Y mae gwŷr o Iddewon a oſodaiſt di ar orchwyliaeth talaith Babilon, Sadrach, Meſach, ac Abednego: y gwŷr hyn ô frenin, nid wnaethant gyfiſ o honot ti, dy dduwiau nid addolant, ac nid ymgrymmant i'r ddelw aur a gyſodaiſt.

† *Cald* oſodaſont *fri arnat ti.*

13 Yna Nabuchodonoſor mewn llidiawgrwydd a digter a ddywedodd am gyrchu Sadrach, Meſach, ac Abednego: yna y dycpwyd y gŵŷr hyn o flaen y brenin.

14 Adroddedd Nabuchodonoſor a dywedodd wrthynt, ‡ ai gwir *hyn* Sadrach, Meſach, ac Abednego? oni addolwch chwi fy nuwiau i, ac oni ymgrymmwch i'r ddelw aur a gyſodais i?

‡ Neu, *ai o'r gwaith goddef y mae hyn? fel* Exod. 21. 14.

15 Yr awr hon wele, os byddwch chwi barod pan glywoch ſain y cornet, y chwibanogl,

7 ogl. y delyn, y dulcimer, y psaltring, i'r symphon, a pheb rhyw gerdd, i lyrthlo, ac i ymgrymmu i'r ddelw a wneuthum, *da*: ac onid ymgrymmwch, yr awr honno y bwrir chwi i ganol ffwrn o dân poeth, a pha Dduw *yw* efe a'ch gwared chwi o'm dwylo i?

16 Sadrach, Mesach, ac Abednego a attebasant, ac a ddywedasant wrth y brenin; Nabuchodonosor, nid ydym ni yn gofalu am atteb it yn y peth hyn.

17 Wele, y mae ein Duw ni, yr hwn yr ydym ni yn ei addoli, yn abl i'n gwared ni allan o'r ffwrn danllyd poeth; ac efe a'n gwared *ni* o'th law di, ô frenin.

18 Ac onid-â, bydded hyspys it frenin, na addolwn dy ddduwiau, ac nad ymgrymmwn i'th ddelw aur a gyfodaist.

19 Yna y llanwyd Nabuchodonosor o lidiawgrwydd, a gwedd ei wyneb ef a newidiodd yn erbyn Sadrach, Mesach, ac Abednego, *am hyny* y llefarodd ac y dywedodd am dwymmo 'r ffwrn seithwaith mwy nag y byddid arfer o'i thwymmo hi.

20 Ac efe a ddywedodd wrth wŷr cryfion † nerthol, y rhai *oedd* yn ei lu ef, am rwymo Sadrach, Mesach, ac Abednego, iw bwrw i'r ffwrn o dân poeth.

21 Yna y rhwymwyd y gwŷr hynny, yn eu ‡ peisiau, eu llodrau, a'i cwccyllau, a'i dillad *eraill*, ac a'i bwriwyd i ganol y ffwrn o dân poeth.

22 Gan hynny o achos *bôd* † gorchymyn y brenin yn gaeth, a'r ffwrn yn boeth ragorawl, ‡ fflam y tân a laddodd y gwŷr hynny a fwriasant i fynu Sadrach, Mesach, ac Abednego.

23 A'r try-wŷr hyn Sadrach, Mesach, ac Abednego, a syrthiasant ynghanol y ffwrn o dân poeth yn rhwym.

24 Yna y synnodd ar Nabuchodonosor y brenin, ac y cyfododd ar frŷs, attebodd *hefyd* a dywedodd wrth ei ‡ gynghoriaid, onid try-wŷr a fwriasom ni i galon y tân, yn rhwym? hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth y brenin, gwir ô frenin.

25 Attebodd a dywedodd ynte, wele fi yn gweled pedwar-gwŷr rhyddion yn rhodio ynghanol y tân, ac nid oes niwed arnynt; a dull y pedwerydd fydd debyg i fab Duw.

26 Yna y nesaodd Nabuchodonosor at † enau y ffwrn ô dân poeth, ac a lefarodd, ac a ddywedodd, ô Sadrach, Mesach, ac Abednego, gwasanaeth-wŷr y Duw goruchaf, deuwch allan, a deuwch *ynte*! yna Sadrach, Mesach, ac Abednego a ddaethant allan o ganol y tân.

27 A'r tywysogion, dugiaid, a phendefigion, a chynghoriaid y brenin, a ymgasclasant ynghyd, ac a welsant y gwŷr hyn, y rhai ni siniasei y tân ar eu cyrph, ac ni ddeifiasai flewyn o'i pen; ni newidiasei eu peisiau yehwaith, ac nid aethei sawyr y tân arnynt.

28 Attebodd Nabuchodonosor, a dywedodd, bendigedic yw Duw Sadrach, Mesach, ac Abednego, yr hwn anfonodd ei Angel, ac a waredodd ei weision a ymddiriedasant ynddo, ac a † dorrasant orchymyn y brenin, ac a roddasant eu cyrph, rhag gwasanaethu nac ymgrymmu o honynt i vn duw, onid iw Duw eu hun.

29 Am hynny y gosodir gorchymyn gennifi, pob pobl, cenhedl, ac iaith, yr hon a ddywedo † ddim ar fai yn erbyn Duw Sadrach, Mesach, ac Abednego, a wneir yn ddrylliau, a'i tai a wneir yn dommen: o herwydd nad oes Duw arall a ddichon wared fel hyn.

30 Yna y † mawrhaodd y brenin Sadrach, Mesach, ac Abednego, o fewn talaith Babilon.

PEN. IV.

1 *Nabuchodonosor yn cyffaddef brenhiniaeth Ddyw, 4 yn adrodd ei freuddwydion, a'r dewiniaid heb fedru mo'i deongl.* 8 *Daniel yn gwrando y breuddwyd,* 19 *Ac yn ei ddeongl.* 28 *Hiftori o'r hyn a ddigwyddodd.*

NAbuchodonosor frenin at yr holl bobloedd, cenhedloedd, ac ieithoedd, y rhai a drigant yn yr holl ddaiar, amli fyddo heddwch i chwi.

2 † Mi a welais yn dda fynegi yr arwyddion a'r rhyfeddodau a wnaeth y goruchaf Dduw â mi.

3 Mor fawr *yw* ei arwyddion ef! ac mor gedym *yw* ei ryfeddodau! ei deyrnas ef *fydd* * deyrnas dragywyddol, a'i lywodraeth ef *fydd* o genhedlaeth i genhedlaeth.

4 Myfi Nabuchodonosor oeddwn efmwyth arnaf yn fy nhŷ, ac yn hoyw yn fy llŷs.

5 Gwelais freuddwyd, yr *hwn* a'm hofnodd, meddyliau hefyd yn fy ngwely, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynasant.

6 Am hynny y gosodwyd gorchymyn gennyfi, ar ddwyn ger fy mron holl ddoethion Babilon, fel yr ysprysent i mi ddeongliad y breuddwyd.

7 Yna y dewiniaid, yr astronomyddion, y Caldeaid, a'r brud-wŷr, a ddaethant; a mi a ddywedais y breuddwyd o'i blaen hwynt, ond ei ddeongliad nid ysprysasant i mi.

8 Ond o'r diwedd daeth Daniel o'm blaen i (yr hwn *yw* ei henw Beltesazzar, yn ôl henw fy nuw i, yr hwn hefyd *y mae* ysprŷd y duwiau sanctaidd ynddo) a'm breuddwyd a dreuthais o'i flaen ef, *gan ddywedyd*,

9 Beltesazzar * pennaeth y dewiniaid, o herwydd i'm wybod fod ysprŷd y duwiau sanctaidd ynot ti, ac nad oes vn dirgelwch yn anhawdd i ti; dywed weledigaethau fy mreuddwyd yr hwn a welais, a'i ddeongliad.

10 Ac *dymma* weledigaethau fy mhen ar fy ngwely: edrych yr oeddwn, ac wele bren ynghanol y ddaiar, a'i vchder yn fawr.

11 ‡ Mawr oedd y pren a chadarn, a'i vchder a gyrhaeddei hyd y nefoedd, yr *oedd* hefyd iw weled hyd yn eithaf yr holl ddaiar.

12 Ei ganghennau *oedd* dêg, a'i ffrwyth yn amli, ac ynborth arno i bob peth, tano yr ymgysgodei bwyst-filod y maes, ac adar y nefoedd a drigent yn ei ganghennau ef; a phob cnawd a fwyttaei o honaw.

13 Edrych yr oeddwn yngweledigaethau fy mhen ar fy ngwely, ac wele wiliedydd, a Sanct yn descyn o'r nefoedd,

14 Yn llefain † yn grôch, ac yn dywedyd fel hyn, torrwch y pren, ac yscythrwch ei wrysc ef, escydwch ei ddail ef, a gwascerwch ei ffrwyth, cilied y bwyst-filod oddi tano, a'r adar o'i ganghennau.

15 Er hynny gadewch fôn-cyff ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phrês, ym mhlith gwellt y maes, gwlycher ef hefyd â gwlith y nefoedd, a bydded ei ran gyd â'r bwyst-filod yngwellt y ddaiar.

16 Newidier ei galon ef o *fod yn galon* dŷn, a rhodder iddo galon bwyst fil, a chyfnewidier saith amser arno.

17 O ordinhâd y gwiliedyddion *y mae* y

peth hyn, a'r dymunaid wrth ymadrodd y rhai sanctaidd, fel y gwypo y rhai byw mai yr Goruchaf a lywodraetha ym mrenhiniaeth dynion, ac a'i rhydd i'r neb y mynno efe, ac a syd arni y gwaelaf o ddynion.

18 Dymma yr breuddwyd a welais i Nabuchodonosor y brenin, titheu Beltesazzar, dywed ei ddeongliad ef: o herwydd nas gall holl ddoethion fy nheyrnas ysprydu y deongliad i mi, eithr ti a elli, am *fod* yspryd y duwiau sanctaidd ynot ti.

19 Yna Daniel, yr hwn *ydoedd* ei henw Beltesazzar, a fynnodd tros yn awr, a'i feddyliau a'i dychrynasant ef; attebodd y brenin, a dywedodd; Beltesazzar, na ddychrynned y breuddwyd ti, na'i ddeongliad; attebodd Beltesazzar a dywedodd, fy arglwydd, *deued* y breuddwyd i'th gaseion, a'i ddeongliad i'th elynion.

20 Y pren a welaist, yr hwn a dyfasei, ac a gryfhasei, ac a gyrhaeddasei ei vchter hyd y nefoedd, ac *oedd* iw weled ar hŷd yr holl ddaiar:

21 A'i ddail yn dêg, a'i ffrwyth yn ámlh ac ymborth i bob peth yndo, tan *yr hwn* y trigei bwyst filod y maes, ac y preswyliei adar y nefoedd yn ei ganghennau;

22 Ti frenin *ydwyt* efe, Tydi a dyfaist, ac a gryfheaist; canys dy fawrdd a gynnyddodd, ac a gyrhaeddodd hyd y nefoedd, a'th lywodraeth hyd eithaf y ddaiar.

23 A lle y gwelodd y brenin wiliedydd, a sanct, yn descyn o'r nefoedd, ac yn dywedyd torrwch y pren, a dinistriwch ef, er hynny gadewch fon-cyff ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phres, ym mhlith gwellt y maes, a gwlycher ef â gwlith y nefoedd, a bydded ei ran gyd â bwyst-fil y maes, hyd oni gyfnewidio saith amser arno ef.

24 Dymma'r deongliad ô frenin, ac dymma ordinhâd y Goruchaf, yr hwn sydd yn dyfod ar fy arglwydd frenin.

25 Canys gyrrant ti oddi wrth ddynion, a chyd â bwyst-fil y maes y bydd dy drigfa, a gwellt hefyd i'th borthant fel eidionnau, ac a'th wlychant â gwlith y nefoedd, a saith amser a gyfnewidia arnat ti, hyd oni wypech mai yr Goruchaf sy yn llywodraethu ym mrenhiniaeth dynion, ac yn ei rhoddi i'r neb a fynno.

26 A lle y dywedasant am adel bon-cyff gwraidd y prenjdy frenhiniaeth fydd sicr it, wedi i ti wybod mai y nefoedd sy'n llywodraethu.

27 Am hynny frenin, bydded fodlon gennit fy nghyngor, a thora ymmaith dy bechodau trwy gyfiawnder, a'th anwireddau trwy drugarhau wrth druenisid, *i edrych* a fydd i esmwythiad ar dy heddwch.

28 Daeth hyn oll ar Nabuchodonosor y brenin.

29 Ym mhen deuddeng mis yr oedd efe yn rhodio † yn llŷs brenhiniaeth Babilon.

30 Llefarodd y brenin a dywedodd, onid hon yw Babilon fawr, yr hon a adeiladais i yn frenhin-dŷ, ynghrysder fy nerth, ac er gogoniant fy mawrhydi?

31 A'r gair etto yngenau y brenin, fyrthiodd llef o'r nefoedd *yn dywedyd*, wrthit ti frenin Nabuchodonosor y dywedir, aeth y frenhiniaeth oddi wrthit.

32 A thi a yrrir oddi wrth ddynion, a'th drigfa *fydd* gyd â bwyst-filod y maes: â gwellt i'th borthant fel eidionnau, a chyfnewidir saith amser arnat; hyd oni wypech mai yr Goruchaf fydd yn llywodraethu ym mrenhiniaeth dynion, ac yn ei rhoddi i'r neb y mynno.

33 Yr awr honno y cyflawnwyd y gair ar Nabuchodonosor, ac y gyrrwyd ef oddi wrth ddynion, ac y porodd wellt fel eidionnau, ac y gwlychwyd ei gorph ef gan wlith y nefoedd, hyd oni thyfodd ei flew ef fel plu eryrod, a'i ewinedd fel *ewinedd* adar.

34 Ac yn niwedd y dyddiau, myfi Nabuchodonosor a ddercheſais fy llygaid tua'r nefoedd, a'm gwybodaeth a ddychwelodd attaf, a bendithiais y Goruchaf, a moliennais, a gogoneddais yr hwn sydd yn byw byth, am *fod* ei * lywodraeth ef yn llywodraeth dragywyddol, a'i frenhiniaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

35 A holl drigolion y ddaiar a gyfrifir megis yn ddiddim: ac yn ôl ei ewyllys ei hun y mae yn gwneuthur â llû y nefoedd, ac â thrigolion y ddaiar; ac nid oes a attalio ei law ef, neu a ddywedo wrth, * beth yr wyt yn ei wnaethyd?

36 Yn yr amser hwnnw y dychwelodd fy synwyr attaf, a *deuthym* i ogoniant fy mrenhiniaeth, fy harddwch a'm hoywder a ddychwelodd attaf; a'm cynghoriaid, a'm tywysogion a'm ceisiasant, felly i'm sicrhawyd yn fy nheyrnas, a chwanegwyd i'm fawredd rhagorol.

37 Yr awr hon myfi Nabuchodonosor ydwyf yn moliannu, ac yn mawrygu, ac yn gogoneddu Brenin y nefoedd, yr hwn y mae ei holl weithredoedd yn wirioned, a'i lwybrau yn farn; ac a ddichon ddarostwng y rhai a rodiant mewn balchder.

PEN. V.

1 *Anrawiol wledd Belsazzar.* 5 *Yscrifen law, yr hon ni fedrai y dewiniaid mo'i darllain, yn llithio'r brenin.* 10 *Daniel gar bron, ac air y frenhines.* 17 *Yntau, yn cerydduo'r brenin am ei falchder a'i ddrwg-ddefnyddiaeth,* 25 *a'u darllain, ac yn dienyd yr yscrifen.* 30 *Trosi y llywodraeth at y Mediaid.*

BElsazzar y brenin a wnaeth wledd fawr i fil o'i dywysogion, ac a yfodd win ynghŵydd y mil.

2 Wrth flas y gwin y dywedodd Belsazzar am ddwyn y llestri aur, ac arian, a ddygasei Nabuchodonosor ei dad ef o'r Deml yr hon *oedd* yn Jerusalem, fel yr yfei y brenin a'i dywysogion, ei wragedd, a'i ordderchadon, ynddynt.

3 Yna y dygwyd y llestri aur a ddygasid o'r Deml, Tŷ Ddûw, yr hwn oedd yn Jerusalem, a'r brenin a'i dywysogion, ei wragedd, a'i ordderchadon, a yfasant ynddynt.

4 Yfasant win, a moliannasant y duwiau o aur, ac o arian, o bres, o haiarn, o goed, ac o faen.

5 Yr awr honno bysedd llaw dŷn a ddaethant allan, ac a scrifennasant ar gyfer y canhwyllbren, ar galchiad pared llŷs y brenin, a gwelodd y brenin ddarn y llaw a scrifennodd.

6 Yna y newidiodd † llŵr brenin, a'i feddyliau a'i cyffroesant ef, fel y dattododd ‡ rhwymau ei lwynau ef, ac y curodd ei liniau ef y naill wrth y llall.

7 Gwaeddodd y brenin † yn gröch am ddwyn i mewn yr astronomyddion, y Caldeaid, a'r brudwŷr, allefarodd y brenin, a dywedodd wrth ddoethion Babilon; pa ddŷn bynnac a ddarllenno yr scrifen hon, ac a ddangoso i mi ei deongliad, efe a wiscir ‡ â phorpor, ac a *gaiff* gadwyn aur am ei wdd, a chaiff lywodraethu yn drydydd yn y deyrnas.

8 Yna holl ddoethion y brenin a ddaethant

i mewn

* Pen 5. 21. &c.

† Neu, *iachad i'th anrysusedd.* ‡ Neu, *ar lis.*

† *Cald.* i *dyscleiriodeb, nrn, goywder y.* ‡ Neu. *gwrogaeth.* *Cald. cylymmau, neu, rhwymau.* † *Cald. nerth.* ‡ Neu, *ag ystolion lad.*

i mewn, ond ni fedrent ddarllen yr ſcrifen na mynegi i'r brenin ei deongliad.

9 Yna y mawr gyffrodd y brenin Belſazzar, a'i ‡ wedd a ymchwyliodd ynddo, a'i dywyſogion a ſynnasant.

10 Y frenhines, o herwydd geiriau y brenin a'i dywyſogion, a ddaeth i dŷ'r wledd, a lleſtrodd y frenhines, a dywedodd; bydd fyw byth frenin, na chyffroed dy feddyſiau di, ac na newidied dy wedd.

11 Y mae * gŵr yn dy deyrnas, yr hwn y *mae yſpryd y duwiau ſanctaidd ynddo; ac yn nyddiau dy dâd y caed ynddo eſoleuni, a deall, a doethineb, fel doethineb y duwiau: a'r brenin Nabuchodonoſor dy ‡ dâd a'i goſododd eſ yn * bennaeth y dewiniaid, aſtronomyddion, Caldeaid, a brud-wŷr, *ſef* y brenhin dy dâd di,

12 O herwydd cael yn y Daniel hwnnw, yr hwn y rhoddes y brenin iddo enw Belteſazzar, yſpryd rhagorol, a gwybodaeth, a ‡ deall, deongl breuddwydion, ac eglurò dammegion, a ‡ dattod cylymmau: galwer Daniel yr awron, ac eſe a ddengys y deongliad.

13 Yna y dwcpwyd Daniel o flaen y brenin, a lleſtrodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, a'i tydi yw Daniel, yr hwn wyt o feibion caeth-glud Juda, y rhai a ddug y brenin ‡ fy nhâd i o Juda?

14 Myfi a glywais *ſôn* am danat, fod yſpryd y duwiau ynot, a chael ynot ti oleuni, a deall, a doethineb ragorawl.

15 Ac yr awr hon, dygwyd y doethion, yr aſtronomyddion o'm blaen, i ddarllen yr ſcrifen hon, ac i ſynegi i'm ei deongliad: ond ni fedrent ddangos deongliad y peth.

16 Ac mi a glywais am danat ti, y medri ddeongi deongliadau, a dattod cylymmau; yr awr hon os medri ddarllen yr ſcrifen, ac hyſpyſu i mi ei deongliad, tydi a wiſcir a phorphor, ac *a gei* gadwyn aur am dy wdd, ac a gei lywodraethu yn dfydydd yn y deyrnas.

17 Yna yr attebodd Daniel, ac y dywedodd o flaen y brenin; bydded dy roddion i ti, a dôd dy anrhegion i arall; er hynny yr ſcrifen a ddarllenaf i'r brenin, a'r deongliad a yſpyſſaf iddo.

18 O frenin, y Duw goruchaf a roddes i Nabuchodonoſor dy dâd ti, frenhiniaeth, a mawredd, a gogoniant, ac anrhydedd.

19 Ac o herwydd y mawredd a roddaſei eſe iddo, y bobloedd, y cenhedloedd, ac ieithoedd öll, oedd yn crynu ac yn ofni rhagddo eſ: yr hwn a fynnei, a laddei, a'r hwn a fynnei a gadwei yn fyw, hefyd y neb y fynnei a gyfodei, a'r neb a fynnei a oſtyngei.

20 Eithr pan ymgododd ei galon eſ, a chaledu o'i yſpryd eſ ‡ mewn balchder, ‡ ete a ddeſcynwyd o orſeddfa ei frenhiniaeth, a'i ogoniant a dynnaſant oddi wrtho.

21 * Gyrrwyd eſ hefyd oddi wrth feibion dynion, a ‡ gwnaethpwyd ei galon fel bwyſtfil, a chyd â'r aſſynnod gwyllt ion *yr oedd* ei diriſa: a gwelk y porthaſant eſ fel eidion, a'i gorph a wlychwyd gan wlith y nefoedd, hyd oni wybu mai yr Duw goruchaf oedd yn llywodraethu yn mreuhiniaeth dynion, ac yn goſod arni y neb a fynno.

22 A thitheu Belſazzar ei fab eſ, ni ddaroſtyngaiſt dy galon er gwybod o honot hyn oll;

23 Eithr ymddercheſaiſt yn erbyn Arglwydd y nefoedd, a lleſtri ei dŷ eſ a ddygaſant ger dy fron di; a thitheu a'th dywyſogion, dy wragedd a'th ordderchadon, a yfaſoch wîn ynddynt; a thŷ a foliennaiſt dduwiau o arian, ac o aur, o bres, haiarn, pren, a maen; y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni wyddant: *ddim*: ac ni anrhydeddaiſt y Duw *y mae* dy anadl di yn ei law, a'th holl ffyrdd yn eiddo.

24 Yna 'r anfonwyd darn y llaw oddi ger ei fron eſ, ac yr yſcrifenwyd y ſcrifen hon.

25 Ac dymma yr yſcrifen a ſcrifennwyd, MENE, MENE, TECEL YPHARSIN.

26 Dymma ddeongliad y peth, MENE, Duw a riſodd dy frenhiniaeth, ac a'i gorphennodd.

27 TECEL, ti a bwyſwyd yn y clorianau, ac a'th gaed yn brin.

28 PERES, rhannwyd dy frenhiniaeth, a rhoddwyd hi i'r Mediaid, a'r Perſiaid.

29 Yna y gorchymmynnodd Belſazzar, a hwy a wiſcasant Ddaniel â phorphor, ac â chadwyn aur am ei wdd, a chyhoeddwyd am dano, y byddei eſe yn drydydd, yn llywodraethu yn y frenhiniaeth.

30 Y noſon honno y lladdwyd Belſazzar brenin y Caldeaid.

31 A Darius y Mediad a gymmerodd y frenhiniaeth, ac eſe ‡ yn ddwy flwydd a thri vgain *oed*.

‡ Cald. *In ſdb dwyſlwyd &c.*

PEN. VI.

Gwneuthur Daniel yn ben ar y rhaglawiaid. 4 Hwythau yn cyd-ſwriadu yn ei erbyn eſ, ac yn cael gan y brenin oſod cyfraith annuniol. 10 Achwyn ar Daniel am dorri y gyfraith honno a'i ſurw i ſſau y llewod; 18 A Duw yn ei gadw eſ: 24 Y llewod yn diſa ei wrthwynebwyr eſ: 25 A goſod cyfraith i orthymmyn moliannu Duw.

GWelodd Darius yn dda oſod ar y deyrnas * chwe vgain o dywyſogion, i fod ar yr holl deyrnas. * Eſt. 1. 1.

2 Ac arnynt hwy *yr oedd* tri rhaglaw, (y rhai *yr oedd* Daniel yn bennaf o honynt) i'r rhai y rhoddei y tywyſogion gyfrif, fel na byddei y brenin mewn colled.

3 Yna y Daniel hwn oe id yn rhagori ar y rhaglawiaid, a'r tywyſogion, o herwydd *bod* yſpryd rhagorawl ynddo eſ; ac brenin a feddyliodd ei oſod eſ ar yr holl deyrnas.

4 Yna y rhaglawiaid a'r tywyſogion oedd yn ceiſio cael achlyſur yn erbyn Daniel o ran y frenhiniaeth, ond ni fedrent gael vn achos na bai, o herwydd ffyddlon *oedd* eſe, fel na cheid ynddo nac amhyſtedd na bai.

5 Yna y dywedodd y gwŷr hyn, ni chawn yn erbyn y Daniel hwn ddim achlyſur, oni chawn *beth* o ran cyfraith ei Dduw yn ei erbyn eſ.

6 Yna y rhaglawiaid a'r tywyſogion hyn, a ‡ aethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedaſant wrtho ſel hyn; Darius frenin, bydd fyw byth.

‡ Neu, *Ddaethant yn dcrſyfcas.*

7 Holl rhaglawiaid y deyrnas, y ſwyddogion, a'r tywyſogion, y cynghoriaid, a'r dugiaid, a ymgynghoraſant am oſod ddeddf frenhinol, a chadarnhau ‡ gorchymyn, fod bwrw i ffau y llewod pwy bynnac a archei arch gan vn Duw na dŷ'r tros ddeng nhiwrnod ar hugain, onid gennit ti ô frenin.

‡ Neu, *Gwaharddiad.*

8 Yr awr hon, ô frenin, ſiccrhâ y gorchymyn, a ſelia 'r ſcrifen, fel na's newidier, yn ôl * cyfraith y Mediaid a'r Perſiaid, yr hon † ni newidir.

* Eſth. 1. 19. & 8. 8.

† Cald. *Nid a heinio.*

‡ Neu, *Ddiſcleirdeb*, neu, *lywyder.*

* Pen. 2. 48.

‡ Neu, *Daid.*

* Pen. 4. 9.

‡ Neu, *Deall deongliwr. breuddwydion.*

‡ Neu, *Dattodwr.*

‡ Neu, *Fy nhâd.*

‡ Neu, *Ymwneuthur yn falch*, neu, *trahaus.*

† Cald. *Gwnaed iddo ddyſcyn.*

* Pen. 4. 32.

‡ Neu, *Gwnaeth ei galon yn o-gyſtal a'r bwyſt.* Cald. *Goſodwyd*, neu, *goſoddodd ei galon at y bwyſt.* neu, *gyda'r bwyſt.*

9 O herwydd hyn y ſeſſodd brenin Darius yr ſcrifen a'r gorchymyn.

10 Yna Daniel, pan ŵybu ſelio'r ſcrifen, a aeth iw dŷ, a'i ffeneſtri yn agored yn ei ſtafell * tua Jeruſalem, * tair gwaith yn y dydd y goſtyngei efe ar ei liniau, ac y gweddiai, ac y cuffeſſei o flaen ei Dduw, megis y gwnai efe cyn hynny.

11 Yna y gwŷr hyn a ddaethant ynghyd, ac a gawſant Ddaniel yn gweddio, ac yn ymbil o flaen ei Dduw.

12 Yna y neſſaſant, ac y dywedaſant o flaen y brenin am orchymyn y brenin; oni ſeliaiſt ti orchymyn, mai i ffau y llewod y bwrid pa ddŷn bynnac a ofynnei gan vn Duw, na dŷn *ddim* tros ddengnhiwrnod ar hugain, onid gennit ti, o frenin? attebodd y brenin, a dywedodd, y mae yr peth yn wir, yn ôl cyfraith y Medlaid, a'r Perſiaid, yr hon ni newidir.

13 Yna 'r attebaſant, ac y dywedaſant o flaen y brenin; y Daniel yr hwn ſydd o feibion caeth-glud Jŭda, ni wnaeth gyfrif o honot ti frenin, nac o'r gorchymyn a ſeliaiſt; eithr tair gwaith yn y dydd y mae yn gweddio ei weddi.

14 Yna 'r brenin, pan glybu 'r gair hwn, a aeth yn ddrwg iawn gantho, ac a roes ei frŷd gyd â Daniel, ar ei waredi ef, ac a fu hyd ſachludiad haul yn ceiſio ei achub ef.

15 Yna y gwŷr hynny a ddaethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedaſant wrth y brenin, gwŷbydd frenin, mai cyfraith y Mediaid a'r Perſiaid *yw*, na newidier vn gorchymyn na deddf a oſodo y brenin.

16 Yna yr archodd y brenin, a hwy a ddygaſant Ddaniel, ac a'i bwriaſant i ffau y llewod: *yna* y brenin a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Ddaniel; dy Dduw yr hwn yr ydwyt yn ei waſanaethu yn waſtad, efe a'th achub di.

17 A dygwyd carrec, ac a'i goſodwyd ar enau y ffau, a'r brenin a'i ſeliodd hi, â'i ſel ei hun, ac a ſel ei dywyſogion, fel na newidid yr ewyllys am Ddaniel.

18 Yna yr aeth y brenin iw lŷs, ac a fu y noſon honno heb ſwyd: ac ni adawodd ddwyn ‡ difyrrwch o'i flaen, ei gŵſc hefyd a giliodd oddi wrtho.

‡ Neu, *fwrdd.*

19 Yna y cododd y brenin yn foreu iawn ar y wawr ddydd, ac a aeth ar frŷs at ffau y llewod;

20 A phan neſſaodd efe at y ffau, efe a lefodd ar Ddaniel â llais triſt, lefarodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, Daniel gwaſanaeth-wr y Duw byw, A all dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ei waſanaethu yn oeſtad, dy gadw di rhag y llewod?

21 Yna y dywedodd Daniel wrth y brenin, O frenin bydd ſyw byth.

22 Fy Nuw a anfonodd ei Angel, ac a gaeodd ſafnau y llewod, fel na wnaethant i'm niwed; o herwydd purdeb a gaed ynof ger ei fron ef; a hefyd ni wnaethym niwed o'th flaen ditheu frenin,

23 Yna y brenin ſu dda iawn ganddo o'i achos ef, ac a archodd gyfodi Daniel allan o'r ffau, yna y codwyd Daniel o'r ffau, ac ni chaed niwed arno, o herwydd credu o honaw yn ei Duw.

24 Yna y gorchymynnodd y brenin, a hwy a ddygaſant y gŵŷr hynny a gyhuddaſent Ddaniel, ac a'i bwriaſant i ffau y llewod, hwy a'i plant, ai gwragedd; ac ni ddaethant i waelod y ffau, hyd oni orchfygodd y llewod hwynt, a dryllio eu holl eſgyrn.

25 Yna yr ſcrifennodd y brenin Darius at y bobloedd, at y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll, y rhai oedd yn trigo yn yr holl ddaiar; Heddwch a amlhaer i chwi.

26 Gennyſi y goſodwyd cyfraith ar fod trwy holl lywodraeth fy nheyrnas, i bawb grynu, ac ofni rhac Duw Daniel, o herwydd efe *ydd* Dduw byw, ac yn parhau byth: a'i frenhiniaeth ef yw yr * hon ni ddiffethir, a'i lywodraeth fydd hyd y diwedd.

* Pen. 2. 44. & 4. 3. & 7. 14. 27. Luc 1. 33.

27 Y mae yn gwaredu, ac yn achub, ac yn gwneuthur arwyddion, a rhyfeddodau, yn y nefoedd, ac ar y ddaiar; yr hwn a waredodd Ddaniel † o feddiant y llewod.

† Cald. *O law.*

28 A'r Daniel hwn a lwyddodd yn nheyrnaſiad Darius, ac yn nheyrnaſiad * Cyrus y Perſiad.

* Pen. 1. 21.

PEN. VII.

1 *Gweledigaeth y pedwar anifail.* 2 *Brenhiniaeth Duw.* 15 *Dirnad y weledigaeth.*

YN y flwyddyn gyntaf i Belſazzar frenin Babilon, y gwelodd Daniel freuddwyd, a gweledigaethau el ben ar ei wely: yna efe a ſcrifennodd y breuddwyd, *ac* a draethodd (wm y ‡ geiriau.

‡ Neu, *Pethau.*

2 Llefarodd Daniel, a dywedodd, mi a welwn yn ſy ngweledigaeth y nôs, ac wele bedwar gwynt y nefoedd yn ymryſon ar y môr mawr.

3 A phedwar bwyſt-fil mawr a ddaethant i fynu o'r môr, yn amryw y naill oddi wrth y llall.

4 Y cyntaf *oedd* fel llew, ac iddo adenydd eryr: edrychais, hyd oni thynnwyd ei adenydd, ‡ a'i gyfodi oddi wrth y ddaiar, a ſeſyll o honaw ar ei draed fel dŷn, a rhoddi iddo galon dŷn.

‡ Neu, *A'r rhai a cyfodwyd ef oddi-wrth, &c.*

5 Ac wele anifail arall, yr ail, yn debyg i arth, ac efe a ‡ yngyfododd ar y naill ystlys, ar yr oedd tair aſſen yn ei ſafn ef, rhwng ei ddannedd, ac fel hyn y dywedent wrtho; cyfod, bwytta gig lawer.

‡ Neu, *Gyfododd.* *Yn llywodraeth.*

6 Wedi hyn yr edrychais, ac wele yn arall megis llewpard, ac iddo bedair aden adervn ar ei gefn; a phedwar pen oedd i'r bwyſt-fil, a rhoddwyd llywodraeth iddo.

7 Wedi hyn y gwelwn mewn gweledigaethau nôs, ac wele bedwerydd bwyſt-fil, ofnadwy, ac erchyll, a chryf ragorol, ac iddo yr oedd dannedd mawrion o haiarn: yr oedd yn bwytta, ac yn dryllio, ac yn ſathru y gweddill tan ei draed; hefyd *yr ydoedd* efe yn amryw oddi wrth y bwyſt-filod oll, y rhai a *ſuaſei* o'i flaen ef, ac *yr oedd* iddo ddeg o gyrn.

8 Yr oeddwn yn ſyſtyried y cyrn, ac wele cyfododd corn bychan arall yn eu mysg hwy, a thynnwyd o'r gwreiddi dri o'r cyrn cyntaf o'i flaen ef: ac wele lygaid fel llygaid dŷn yn y corn hwnnw, a genau yn traethau mawrhydri.

9 Edrychais hyd oni ſwriwyd ſawr y gorſeddfeydd, a'r Hên ddihenydd a eiſteddodd, ei wiſc *oedd* cyn wynned a'r eira, a gwallt el ben fel gwlân pûr; ei orſeddfa yn fflam dân, a'i olwynion yn dân poeth.

10 Afon danllyd oedd yn rhedeg, ac yn dyfod allan oddi ger ei fron ef; * mil o filoedd a'i gwaſanaethent, a myrdd fyrddiwn a ſafent ger ei fron: y farn a eiſteddodd, ac * agorwyd y llyfrau.

* Datc. 5. 11. * Datc. 20. 12.

‡ Edrychais

11 Idrychais yna o achos llais y geiriau mawrion a draethodd y corn, ie edrychais hyd oni laddwyd y bwyſt-ſil, a difetha ei gorph ef, a'i roddi iw loſci yn tân.

12 A'r rhan arall o'r bwyſt-filod, eu llywodraeth a dducpwyd ymaith, ‡ a rhoddwyd iddynt enioes tros yſpaid, ac amſer.

‡ Cald. *Ac eſlyniadmewn enioes a roddwyd iddynt tros, &c.*

13 Mi a welwn mewn gweledigaeth nôs, ac wele megis mâb y dŷn oedd yn dyfod gyd â chymmylau y nefoedd, ac at yr Hên ddihenydd y daeth, a hwy a'i dygaſant ger ei fron ef.

14 Ac eſe a roddes iddo lywodraeth, a gogoniant, a brenhiniaeth, fel y byddai i'r holl bobloedd, genhedloedd, ac ieithoedd i waſanaethu ef: ei lywodraeth *ſydd* * lywodraeth dragywyddol yr hon nid â ymaith, a'i frenhiniaeth ni ddifethir.

* Pen. 2. 44. Mic. 4. 7. Luc. 1. 33.

15 Myfi Daniel a ymofidiais yn fy yſpryd ynghanol fy † nghorph, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynaſant.

† Cald. *Fyngwain.*

16 Neſſeais at vn o'r rhai a ſaſent ger llaw, a cheiſiais ganddo y gwirioneddam hyn oll: ac eſe a ddywedodd i mi, ac a wnaeth i mi wybod deongliad y pethau.

17 Y bwyſt-filod mawrion hyn, y rhai ſy bedwar, *ynt* bedwar brenin, *y rhai* a gyſodant o'r ddaiar.

18 Eithr ſainct † y goruchaf a dderbyniant y frenhiniaeth, ac a feddiannant y frenhiniaeth hyd byth, a hyd byth bythoedd.

† Cald. *Goruchafion.*

19 Yna 'r ewyllyſiais wybod y gwirionedd, am y pedwerydd bwyſt-fil, yr hwn oedd yn amrywio oddi wrthynt oll, yn oſnadwy iawn, a'i ddanneid o haiarn, a'i ewinedd o brês, yn bwyta, ac yn dryllio, ac yn ſathru y gweddill â'i draed:

20 Ac am y dêc corn *oedd* ar ei ben ef, a'r llall yr hwn a gyſodaſei, ac y ſyrthiaſei tri o'i flaen, ſef y corn yr *oedd* llygaid iddo, a genau yn traethu mawrhydri, a'r olwg arno *oedd* yn arwach nâ'i gyfeillion.

21 Edrychais, a'r corn hwn a wnaeth ryſel ar y ſainct, ac a fu drêch nâ hwynt,

22 Hyd oni ddaeth yr Hên ddihenydd, a rhoddi barn i ſainct y Goruchaf, a dyfod o'r amſer y meddiannai y ſainct y frenhiniaeth.

23 Fel hyn y dywedodd eſe; y pedwerydd bwyſt-fil *ſydd* y bedwaredd frenhiniaeth ar y ddaiar, yr hon a ſydd amryw oddi wrth yr holl frenhiniaethau, ac a ddifa yr holl ddaiar, ac a'i ſathr hi, ac a'i dryllia.

24 A'r dêc corn o'r frenhiniaeth hon *ſydd* dêc brenin, *y rhai* a gyfodant, ac yn arall a gyfyd ar eu hôl hwynt, ac eſe a amrywia oddi wrth y rhai cyntaf, ac a ddaroſtwng dri brenin.

25 Ac eſe a draetha eiriau yn erbyn y Goruchaf, ac a ddifa ſainct y Goruchaf: ac a feddwl newidio amſeroedd, a chyfreithiau, a hwy a roddir yn ei law ef * hyd amſer, ac amſeroedd, a rhan amſer.

* Matth. 24. 22.

26 Yna yr eiſtedd y farn, a'i lywodraeth a ddygant, iw difetha ac i'w dinitrio, hyd y diwedd.

27 * A'r frenhiniaeth, a'i lywodraeth, a mawredd y frenhiniaeth tan yr holl nefoedd, a roddir i bobl ſainct y Goruchaf, yr hwn y mae ei frenhiniaeth *yn* frenhiniaeth dragywyddol, a phôb ‡ llywodraeth a waſanaetha-ant, ac a vfyddhânt iddo.

* Luc. 1. 33.

‡ Neu, *llywodraethwyr.*

28 Hyd ymma *y mae* diwedd y peth: fy meddyliau i Daniel am dychrynodd yn ddirfawr, a'm gwedd a newidiodd ynoſ; eithr mi a gedwais y peth yn ſy nghalon.

PEN. VIII.

1 *Gweledigaeth yr Hwrdd, ac Bwch.* 13 *MMCCC o ddyddiau aberth.* 15 *Gabriel yn cyſſuro Daniel, ac yn dirnad y weledigaeth.*

YN y drydedd flwyddyn o deyrnaſiad Belſaſſzar y brenin, yr ymddangoſodd i mi weledigaeth; ſef i myfi Daniel, wedi *yr hon* a ymddangoſaſei i mi ar y cyntaf.

2 Gwelais hefyd mewn gweledigaeth (a bu pan welais, mai yn Suſan y brenhin-llŷs, yr hwn *ſydd* o fewn talaith Elam, *yr oeddwn* i) ie gwelais mewn gweledigaeth, ac yr oeddwn i wrth afon Vlai.

3 Yna y cyſodais fy llygaid, ac a welais, ac wele ryw hwrdd yn ſefyll wrth yr afon, a deugorn iddo, ar ddau gorn oedd vchel, ac vn yn vwch nâ'r † llall; a'r vchaf a gyfodaſei yn olaf.

† Heb. *Ail.*

4 Gwelwn yr hwrdd yn cornio tua 'r gorllewin, tua 'r gogledd, a thua 'r deau, ſel na ſaſei vn bwyſt-fil o'i flaen ef, ac nid *oedd* a achubei o'i law ef; ond eſe a wnaeth yn ôl ei ewyllys el hun, ac a aeth yn fawr.

5 Ac ſel yr oeddwn yn yſtyried, wele hefyd fŵch geiſr yn dyfod o'r gorllewin, ac hyd wyneb yr holl ddaiar, ‡ ac heb gyffwrdd a'r ddaiar; ac i'r bwch *yr oedd* corn ‡ hynod rhwng ei lygaid.

‡ Neu, *Ac nid oedd a'i cyffyrddai yn y ddaiar.*

6 Ac eſe a ddaeth hyd at yr hwrdd deugorn a welſwn i yn ſefyll wrth yr afon, ac eſe a redodd atto ef yn angerdd ei nerth.

‡ Neu, *Amlwg.* Heb. *Gorfawr.*

7 Gwelais ei hefyd yn dyfod hyd at yr hwrdd, ac eſe a fu chwerw wrtho; ac a darawodd yr hwrdd, ac y dorrodd y ddau gorn ef, ac nid oedd nerth yn yr hwrdd i ſefyll o'i flaen ef, eithr eſe a'i bwriodd ef i lawr, ac a'i ſathrodd ef, ac nid oedd a allai achub yr hwrdd o'i law ef.

8 Am hynny y bŵch geifr a aeth yn fawr hawn, ac wedi ei gryfhau, torrodd y corn mawr, a chododd pedwar o rai hynod yn ei lê ef, * tua phedwar gwynt y nefoedd.

* Pen. 11. 4. * Pſal. 48. 2. Ezec. 20. 6.

9 Ac o vn o honynt y daeth allan gorn bychan, ac a dyfodd yn rhagorôl, tua 'r dehau, a thua 'r dwyrain, a thua 'r * hyfryd-wlâd.

‡ Neu, *Yn erbyn llu y nefoedd.* ‡ Neu, *Yn erbyn ſyſeg.* ‡ Neu, *Gwrddais.*

10 Aeth yn fawr hefyd ‡ hyd llu y nefoedd, a bwriodd i lawr *rai* o'r llu, ac o'r ſêr, ac a'i ſathrodd hwynt.

† Neu, *y llu a roddwyd y ſyma, am y camwedd yn erbyn yr offrwm beunyddol.*

11 Ymfawrygodd hefyd ‡ hyd at dywyſog y llu, a dygwyd ymmaith yr *offrwm* gwaſtadol † oddi arno ef, a bwriwyd ymmaith le ei gyſſegr ef.

‡ Trbiſor.

12 † A thoddwyd iddo llu yn erbyn yr *offrwm* beunyddol, o herwydd camwedd, ac eſe a fwriodd y gwirionedd i lawr; felly y gwnaeth, ac y llwyddodd.

dirgelion, neu, y rhifwrrhyfeddol.

13 Yna y clywais ryw ſanct yn llefaru, a dywedodd rhyw ſanct arall wrth † y rhwy *ſanct* hwnnw oedd yn llefaru; pa hŷd *y bydd* y weledigaeth am yr offrwm gwaſtadol, a chamwedd ‡ anrhaith, i roddi y cyſſegr a'r llu yn ſathrfa.

Heb. *Pal-moni.* ‡ Neu, *yn aurheithio.*

14 Ac eſe a ddywedodd wrthif, hyd ddwy fil a thri-chant o † ddiwrnodiau: yna y ‡ purir y cyſſegr.

† Heb. *Nwyr a boreu.*

15 A phan welais i Daniel y weledigaeth, a cheiſio o honof y deall, yna wele, ſaſodd ger ‡ bron fy mron megis rhith gŵr.

‡ Neu, *O flaen.*

16 A chlywais lais dyn rhwng glaſſau Vlai, ac eſe a lefodd, ac a ddywedodd, * Gabriel, gwna i hwn ddeall y weledigaeth.

* Pen. 9. 21.

17 Ac eſe a ddaeth yn agos i'r lle y ſafwn, a phan ddaeth, mi a ddychrynais, ac a ſyrthiais ar fy wyneb; ac eſe a ddywedodd wrthif; deall fab dyn, o herwydd y weledigaeth ſydd yn amſer y diwedd.

18 A thra oedd eſe yn lleſaru wrthif, ſyrthiais mewn trym-gwſc i lawr ar fy wyneb, ac eſe a gyffyrddodd â mi, ac am cyſododd yn fy ſeſyll.

19 Dywedodd hefyd; wele fi yn yſpyſſu it yr hyn a fydd yn niwedd y digter; canys ar amſer goſodedic y bydd y diwedd.

20 Yr hwrdd deugorn a welaiſt, yw brenhinoedd Media, a Pherſia.

21 A'r bwch blewog yw brenin Groec, a'r corn mawr, yr hwn ſydd rhwng ei lygaid ef, dyna y brenin cyntaf.

22 Lle y torwyd ef, ac y cyſododd y pedwar yn ei le, pedair brenhiniaeth a gyſodant o'r un genhedl, ond nid yn nerth ag ef.

23 A thua diwedd eu brenhiniaeth hwynt, pan gyflawner y troſſedd wŷr, y cyſyd brenin gwedd greulon, ac yn deall dammegion.

24 A'i nerth ef a gryfâ, ond nid trwy ei nerth ei hun; ac eſe a ddiniſtria yn rhyfedd, ac a lwydda, ac a wna, ac a ddiniſtria y cedyrn, † a'r bobl ſanctaidd.

† Heb. A phobl y rhai ſanctaidd. 1. Neu, lwyddiant. 2 * Mac. 9, 9.

25 A thrwy ei gyfrwyſtra, y ffynna ganddo dwyllo, ac eſe a ymfawryga yn ei galon; a thrwy † heddwch y diniſtria eſe lawer, ac eſe a ſaif yn erbyn tywyſog y tywyſogion, ond * eſe a ddryllir heb law.

26 A gweledigaeth yr hwyr, a'r boreu, yr hon a draethwyd, ſydd wirionedd; ſelia ditheu y weledigaeth, o herwydd dros ddyddiau lawer y bydd.

27 Minneu Daniel a aethym yn lleſc, ac a ſumglâſ enniâ o ddyddiau; yna y cyſodais, ac y gwneuthum orchwyl y brenin, ac a ſynnais o herwydd y weledigaeth, ond nid oedd neb yn deall.

PEN. IX.

1 Daniel yn yſtyried amſer y caethiwed; 4 Ac yn cyffeſu ei bechodau; 16 Ac yn gweddio am adnewyddu Jeruſalem. 20 Gabriel yn dangos iddo y dêg wythnos a thrugain.

YN y flwyddyn gyntaf i Ddarius fab Ahaſferus o hâd y Mediaid, † yr hwn a wnaethid yn freenin ar deyrnas y Caldeaid:

† Neu, *In yr hon y gwnaed ef yn frenin.*

2 Yn y flwyddyn gyntaf o'i deyrnaſiad ef, myfi Daniel a ddeellais wrth lyfrau, rifedi y blynyddoedd, am y rhai y daethei gair yr Arglwydd at * Jeremi y prophwyd, y cyflawnai efe ddeng-mhlynedd a thrugain, yn anghyfanneidd-dra Jeruſalem.

* Jer. 25. 12. & 29. 10.

3 Yna y troais fy wyneb at yr Arglwydd Dduw, i geiſio trwy weddi ac ymbil, ynghyd ag ympryd, a ſach-liain, a lludw.

4 A gweddiais ar yr Arglwydd fy Nuw, a chyffeſſais, a dywedais, attolwg * Arglwydd Dduw mawr ac ofnadwy, ceidwad cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant, ac i'r rhai a gadwant ei orchymynion:

* Nehem. 1. 5. Deut. 7. 9.

5 * Pechaſom, a gwnaethom gamwedd, a buom anwir, gwrthryfelaſom hefyd, ſef trwy gilio oddi wrth dy orchymynion, ac oddiwrth dy farnedigaethau.

6 Ni wrandawſom ychwaith ar y prophwydi dy weiſion, y rhai a lefaraſaſt yn dy enw di, wrth ein brenhinoedd, ein tywyſogion, ein tadau, ac wrth holl bobl y tîr.

7 † I ti Arglwydd y perthyn cyfiawnder, ond i ni gywilydd wynebau, megis heddyw: i wŷr Juda, ac i drigolion Jeruſalem, ac i holl Iſrael, yn agos ac ym mhell, trwy yr holl wledydd lle y gyrraiſt hwynt, am eu camwedd a wnaethant i'th erbyn.

† Neu, *Gennitti Arg. y mae*, neu, *I Arglwydd y mae cyfiawnder.*

8 Arglwydd y mae * cywilydd wynebau i ni, i'n brenhinoedd, i'n tywyſogion, ac i'n tadau, o herwydd i ni bechu i'th erbyn.

* Baruch. 1. 15.

9 Gan yr Arglwydd ein Duw y mae trugareddau a maddeuant, er gwrthryfelu o honom iw erbyn.

10 Ni wrandawſom ychwaith ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei gyfreithiau ef, y rhai a roddodd efe o'n blaen trwy law ei weiſion y prophwydi.

11 Ie holl Iſrael a droſſeddaſant dy gyfraith di, ſef drwy gilio rhac gwrando ar dy lais di; am hynny y tywalltwyd arnom ni y felltith a'r llw a ſcrifenwyd * yngyfraith Moſes, gwaſanaeth-wr Duw, am bechu o honom yn ei erbyn ef.

* Lev. 26. 14 &c. Deut. 28. 15. &c.

12 Ac efe a gyflawnodd ei eiriau, y rhai a lefarodd efe yn ein herbyn ni, ac yn erbyn ein barn-wŷr, y rhai a'n barnent, gan ddwyn arnom ni ddialedd mawr, canys ni wnaethbwyd tan yr holl nefoedd, megis y gwnaethbwyd ar Jeruſalem.

& 29. 19. &c. & 30. 17. 18. & 31. 17 &c. & 32. 19. &c.

13 * Megis y mae yn ſcrifennedic ynghyfraith Moſes, y daeth yr holl ddryg-fyd hyn arnom ni: etto nid ymbliaſom † o flaen yr Arglwydd ein Duw, gan drol oddi wrth ein hanwireddau, a chan ddeall dy wirionedd di.

* Lev. 26 14. Deut. 28. 15. Galarnad. 2. 17.

† Heb. *Ag wnelo.*

14 Am hynny y gwiliodd yr Arglwydd ar y dialedd, ac ai dûg arnom ni; o herwydd cyfiawn yw'r Arglwydd ein Duw, yn ei holl weithredoedd y mae yn ei wneuthyd: canys ni wrandawſom ar ei lais ef.

15 * Etto yr awr hon, ô Arglwydd ein Duw, yr hwn a ddygaiſt dy bobl allan o wlâd yr Aipht â llaw gref, ac a wnaethoſt i ti enw megis heddyw, nyni a bechaſom, ni a wnaethom anwireddau.

* Exod. 14. 18.

16 O Arglwydd, yn ôl dy holl gyfiawnderau, attolwg troer dy lidiawgrwydd a'th ddigter oddi wrth dy ddinas Jeruſalem, dy fynydd ſanctaidd; o herwydd am ein pechodau, ac am anwireddau ein tadau, y mae Jeruſalem a'th bobl yn wradwydd i bawb o'n hamgylch.

17 Ond yr awr hon, gwrando, ô ein Duw ni, ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeiſyfiadau, a llewyrcha dy wyneb ar gyflegr anrheithiedic, er mwyn yr Arglwydd.

18 Goſtwng dy gluſt, ô fy Nuw, a chlyw; agor dy lygaid a gwel ein hanrhaith ni, a'r ddinas y gelwir dy enw di arni: oblegid nid o herwydd ein cyfiawnderau ein hun, yr ydym ni yn † tywallt ein gweddiau ger dy fron, eithr o herwydd dy ami drugareddau di.

† Heb. *Gwnaethbwyſ i'n deiſyfiadau gwyn-po ger bron.*

19 Clyw Arglwydd, arhed Arglwydd, yſtyr ô Arglwydd a gwna, nac oeda er dy fwyn dy hun, ô fy Nuw: o herwydd dy enw di a alwyd ar y ddinas hon, ac ar dy bobl.

20 A mi etto yn lleſaru ac yn gweddio, ac yn cyffeſu fy mhechod, a phechod fy mhobl Iſrael, ac yn tywallt fy ngweddi ger bron yr Arglwydd fy Nuw, tros fynydd ſanctaidd fy Nuw;

21 Ie a mi etto yn llefaru mewn gweddi, yna y gwr * Gabriel, yr hwn a welswn mewn gweledigaeth yn y dechreuad, gan ehedec yn fuan a gyffyrddodd â mi ynhylch pryd yr offrwm prydnawnol.

22 Ac efe a baroddi'm ddeall, ac a ymddiddanodd â mi, ac a ddywedodd, Daniel daethum yn awr allan i beri it fedru deall.

23 Yn nechreu dy weddiau yr aeth y † gorchymyn allan, ac mi a ddeuthum iw fynegi; ti: canys † annwyl ydwyt ti: ystyr dithau y peth, a deall y weledigaeth.

24 Deng-hwythnos a thri vgain a deg-nwyd ar dy bobl, ac ar dy ddinas sanctaidd, i † ddibenni camwedd, ac i † selio pechodau, ac i wneuthur cymmod tros anwiredd, ac i ddwyn cyfiawnder tragywyddawl; ac i selio 'r weledigaeth a'r † brophwydoliaeth, ac i eneinio y sancteiddiolaf.

25 Gwybydd gan hynny, a deall, y dydd o fynediad y gorchymyn allan am adferu, ac am adeiladu Jerusalem, hyd y blaenor Messiah, saith wythnos, a dwy wythnos a thrugain, yr heol a † adeiledir drachefn, a'r † mûr, fel † mewn amseroedd blinion.

26 Ac wedi dwy wythnos a thrugain y lleddir y Messiah, ond † nid o'i achos ei hun, a phobl y tywysog yr hwn a ddaw, a ddinistria y ddinas a'r cyssegr, a'i ddiwedd fydd trwy lifeiriant, a hyd ddiwedd y rhyfel † y dydd dinistr anrheithiol.

27 Ac efe a sicrhâ y cyfammod â llawer dros vn wythnos; ac yn hanner yr wythnos y gwna efe i'r aberth, a'r bwyd offrwm beidio, † a thrwy luoedd ffiaidd yr * anrheithia efe hi, hyd oni ddarffer y diben tersynedig ar yr anrheithiedic.

10 * Pen. 8. 16.

† Heb. Gair. † Heb. Gwr dymuniadau. ‡ Neu, Attal. ‡ Neu, Orphen. † Heb. Prophwyd. ‡ Heb. Ddychwel ac a adeiledir. ‡ Neu, adwy, neu, clawdd. † Heb. Yng hyfingder amseroedd. ‡ Neu, Ni bydd dim ganddo. Neu, ni bydd neb gydag ef. † Neu, Yr ordeiniwyd anrheith. Neu, Y torrir ef ymmaith dra. Heb. 13, 14.

trwy anrheith. ‡ Neu, *o herwydd ymladdo o ffieiddlu. O herwydd adfail ffieiddlu.* * Mat. 24. 15. Mar. Luc. 21, 20.

PEN. X.

1 Daniel, wedi ymddarostwng, yn gweled gweledigaeth: 16 Dychryn yn ei ffinio ef, a'r Angel yn ei gyssuro.

YN y drydedd flwyddyn i Cyrus brenin Persia, y dateuddiwyd peth i Ddaniel, (yr hwn a gelwyd ei enw Belteshazzar) ar peth *oedd* wir, ond yr amser *nodedic oedd* † hir; ac efe a ddeallodd y peth, ac a gafodd wybod y weledigaeth.

† Heb, Fawr.

2 Yn y dyddiau hynny y galerais i Daniel, dair wythnos o ddyddiau.

3 Ni fwytteais fara blasus, ac ni ddaeth cig na gwin yn fy ngenau; gan ymiro hefyd nid ymirais, nis cyflawnai tair wythnos o ddyddiau.

4 Ac yn y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis cynta ffel yr oeddwn i wrth ymyl yr afon fawr, honno *yw* * Hideccel;

* Gen. 2. 14.

5 Yna y cyfodais fy llygaid, ac yr edrychais, ac wele † ryw ŵr wedi ei wisco â llain, a'i lwynau wedi eu * gwregyssu ag aur coeth o Vphaz.

† Heb. Vn gwr. * Darc. 1, 13, 14, 15.

6 A'i gorph *oedd* fel maen Beril, a'i wyneb fel gwelediad meilten, a'i lygaid fel lampau tân, a'i freichiau a'i draed fel lliw prês gloyw, a sain ei eiriau fel sain tyrfa.

7 A mi Daniel yn vnic a welais y weledigaeth; canys y dynion, y rhai oedd gyd â mi, ni welsant y weledigaeth: eithr fyrthiodd arnynt ddychryn mawr, fel y ffoesant i ymguddio.

8 A mi a adawyd fy hunan, ac a welais y weledigaeth fawr hon, ac ni thrigodd nerth ynof: canys † fy ngwedd a * drôdd yn ofnadwy arnaf, ac ni attaliais nerth.

‡ Neu, Fy nghryfder. * Pen. 7. 28.

9 Etto mi a glywais sain ei eiriau ef, a phan glywais sain ei eiriau ef, yna yr oeddwn mewn tryngwsc ar fy wyneb, a'm hwyneb tua 'r ddaear.

10 Ac wele, llaw a gyffyrddodd â mi, ac † am gosododd ar fy ngliniau, ac ar gledr fy nwylo.

† Heb. A wnaeth i mi symmud ar fy ngliniau.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif; Daniel ŵr † anwyl, deall y geiriau a lefaraf wrthit, a llâs yn dy sefyll: canys attat ti i'm hanfonwyd yr awr hon, ac wedi iddo ddywedyd y gair hwn, sefais gan grynu.

† Heb. Dymunedadau.

12 Ac efe a ddywedodd wrthif, nac ofna Daniel, o herwydd er y dydd cyntaf y rhoddaist dy galon i ddeall, ac i ymgystuddio ger bron dy Dduw, y gwrandawyd dy eiriau, ac o herwydd dy eiriau di y daethum i.

13 Ond tywysog teyrnas Persia a safodd yn fy erbyn, yn diwrnod ar hugain; ond wele Michael, ‡ yn o'r tywysogion pennaf, a ddaeth i'm cynhorthwyo; a mi a arhosais yno gyd â brenhinoedd Persia.

‡ Neu, Y blaenaf.

14 A mi a ddaethum i beri it ddeall yr hyn a ddigwydd i'th bobl yn y dyddiau diweddaf: o herwydd y mae y weledigaeth etto tros ddyddiau *lawer*.

15 Ac wedi iddo lefaru wrthif y geiriau hyn, gosodais fy wyneb tua 'r ddaear, ac a aethym yn fud.

16 Ac wele, te'yg i † ddyn a gyffyrddodd â'm gwefusau: yna yr agorais fy safn, ac y lleferais, ac y dywedais wrth yr hwn oedd yn sefyll ar fy nghyfer, ô fy Arglwydd, fy ngofidiau a droesant arnaf gan y weledigaeth, ac nid attaliais nerth.

† Heb. Feibion dynion.

17 A pha fodd y dichon ‡ gwasanaeth-wr fy Arglwydd ymma, lefaru wrth yr Arglwydd ymma? a minnau yna ni safodd nerth ynof, ac nid arhôdd ffiûn ynof.

‡ Neu, Gwas. yma fy Arglwydd.

18 Yna y cyffyrddodd eil-waith â mi fel dull dyn, ac a'm cryfhaodd i;

19 Ac a ddywedodd, nac ofna ŵr anwyl: heddwch it, ymnertha, ie ymnertha: a phan leferasei efe wrthif, ymnerthais a dywedais: llefared fy Arglwydd; o herwydd cryfheaist fi.

20 Ac efe a ddywedodd, a wyddosti pa ham y deuthum attat? ac yn awr dychwelaf i ryfela â thywysog Persia: ac wedi i mi fyned allan, wele tywysog tir Groec a ddaw.

21 Eithr mynegaf it yr hyn a ysgrifwyd yn scrythur gwirionedd; ac nid oes vn yn ymegnio gyd â mi yn hyn, onid Michael eich tywysog chwi.

‡ Neu, D.l.

PEN. XI.

1 Dinistr Persia gan frenin Groeg. 5 Y cyngreiriau a'r cadau rhwng brenin y Deau a brenin y Gogledd.

AC yn y flwyddyn gyntaf i Ddarius y Mediad, y sefais i iw gryfnau ac iw nerthu ef.

2 Ac yr awr hon y gwirionedd a fynegaf i ti, wele tri brenin etto a safant o fewn Persia, a'r pedwerydd a fydd cyfoethogach na hwynt oll: ac fel yr ymnerthaho efe yn ei gyfoeth, y cyfyd efe bawb yn erbyn teyrnas Groec.

3 A brenin

3 A brenin cadarn a gyfyd, ac a lywodraetha â llywodraeth fawr, ac a wna fel y mynno.

4 A phan safo efe, dryllir ei deyrnas, ac a'i rhennir tua phedwar gwynt y nefoedd; ac nid i'w hiliogaeth ef, nac fel ei lywodraeth a lywodraethodd efe: o herwydd ei frenhiniaeth ef a ddiwreiddir i eraill heb law y rhai hynny.

5 Yna y cryfhâ brenin y deau, ac *un* o'i dywysogion, ac efe a gryfhâ ŷwch ei law ef, ac a lywodraetha: llywodraeth fawr *fydd* ei lywodraeth ef.

6 Ac yn niwedd blynyddoedd yr † ymgyfyllant, canys merch brenin y deau a ddaw at frenin y gogledd i wneuthur † cymmod, ond ni cheidw hi nerth y braich, ac ni saif yntef na'i fraich: eithr rhoddir hi i fynu, a'r rhai a'i dygasant hi, a'r hwn ‡ a'i cenhedlodd hi, a'i chymmorth-wr, yn yr amseroedd *hyn*.

7 Eithr yn ei le ef y saif *un* allan o flaguryn ei gwraidd hi, yr hwn a ddaw â llu, ac â i amddiffynfa brenin y gogledd, ac a wna yn eu herbyn hwy, ac a orchfyga;

8 Ac a ddwg hefyd i gaethiwed i'r Aipht, eu duwiau hwynt, a'i tywysogion, a'i dodrefn anwyl, o arian ac aur, ac efe a bery *fwy* o flynyddoedd nâ brenin y gogledd.

9 A brenin y deau y ddaw iw deyrnas, ac a ddychwel iw dir ei hun.

10 A'i feibion a ‡ gyffroir, ac a gasclant dyrfa o luoedd mawrion; a chan ddyfod y daw *un*, ac a lifeiria, ac a â trosodd: yna efe a ddychwel, ac a gyffroir hyd ei amddeffynfa ef.

11 Yna y cyffry brenin y deau, ac yr â allan, ac a ymladd ac ef, *sef* a brenin y gogledd; ac efe a gyfyd dyrfa fawr, ond y dyrfa a roddir iw law ef.

12 Pan gymmerer ymmaith y dyrfa, yr ymdderchafa ei galon; ac efe a gwympa fyrddiwn, er hynny ni bydd efe cryf.

13 Canys brenin y gogledd a ddychwel, ac a gyfyd dyrfa fwy na'r gyntaf, ac ‡ ym mhen ennyd o flynyddoedd, gan ddyfod y daw a llu mawr, ac a chyfoeth mawr.

14 Ac yn yr amseroedd hynny, llawer a safant yn erbyn brenin y deau; † ar yspeilwyr o'th bobl a ymdderchafant i ficcrhau 'r weledigaeth, ond hwy a syrthiant.

15 Yna y daw brenin y gogledd, ac a fwrw glawdd, ac a ennill † y dinasoedd caeroc, ond breichiau y deau ni wrthsafant, ‡ na'i bobl ddewisol ef; ac ni bydd nerth i sefyll.

16 A'r hwn a ddaw yn ei erbyn ef, a wna fel y mynno, ac ni *bydd* a safo o'i flaen, ac efe a saif † yn y wlâd hyfryd, a thrwy ei law ef y difethir hi.

17 Ac efe a esyd ei wyneb ar fyned â chryfder ei holl deyrnas, ‡ a rhai uniawn gyd ag ef; fel hyn y gwna, ac efe a rydd iddo ferch gwraged, † gan ei llygru hi, ond ni saif hi *ar ei du ef*, ac ni bydd hi gydag ef.

18 Yna y try efe ei wyneb at yr ynysoedd, ac a ennill llawer, ond pennaeth a bair iw warth ef beidio, † er ei fwyn ei hun, ‡ heb warth iddo ei hun: efe a'i dettry arno ef.

19 Ac efe a dry ei wyneb at amddeffynfeydd ei dir ei hun, ond efe a dramgwydda, ac a syrth, ac ni's ceir ef.

20 Ac yn ei le ef y saif *un* † a gyfyd drethau yn gogoniant y deyrnas, ond o fewn ychydig ddyddiau y dettrywir ef; ac nid mewn dig, nac mewn rhyfel.

21 Ac yn ei le yntef y saif *un* dirmygus, ac ni roddant iddo ogoniant y deyrnas: eithr efe a ddaw i mewn yn heddychol, ac a ymeifl yn y frenhiniaeth trwy weniaith.

22 Ac â breichiau lliseiriant y llifir trostynt o'i flaen ef, ac y ddryllir hwynt, a thywysog y cyfammod hefyd.

23 Ac wedi ymgyfeillach ag ef, y gwna efe dwyll, canys efe a ddaw i fynu, ac a ymgryfhâ ag ychydic bobl.

24 ‡ I'r dalaith heddychol a brâs y daw efe, ac a wna yr hyn ni wnaeth ei dadau, na thadau ei dadau: yfclyfaeth, ac yfpail, ac golud, a dana efe yn eu mysc, ac ar gestyll y bwriada efe ei fwriadau, *sef* tros amser.

25 Ac efe a gyfyd ei nerth a'i galon, yn erbyn brenin y deau, â llu mawr, a brenin y deau a ymefyd i ryfel â llu mawr, achŵf iawn: ond ni saif efe, canys bwriadant fwriadau yn el erbyn ef.

26 Y rhai a fwyttânt ran o'i fwyd ef, a'i difethant ef, a'i lu ef a lifeiria, a llawer y fyrth yn lladdedig.

27 † A chalon y ddau frenin hyn *fydd* ar wneuthur drwg, ac ar yn bwrdd y traethant gelwydd; ond ni thyccia: canys etto y bydd y diwedd ar yr amser nodedic.

28 Ac efe a ddychwel iw dir ei hun, a chyfoeth mawr; a'i galon *fydd* yn erbyn y cyfammod fanctaidd: felly y gwna efe, ac y ddychwel iw wlâd.

29 Ar amser nodedic y dychwel, ac y daw tua 'r deau, ac ni bydd fel y *daith* gyntaf, neu fel yr olaf.

30 Canys llongau Chittim a ddeuant yn ei erbyn ef, am hynny 'r ymofidia, ac y dychwel, ac y digia yn erbyn y cyfammod fanctaidd: felly y gwna efe, ac y dychwel, ac efe a ymgynghora â'r rhai a adawant y cyfammod fanctaidd.

31 Breichiau hefyd a safant ar ei du ef, ac a halogant gyffegr yr amddeffynfa, ac a ddygant ymmaith y gwaftadol *aberth*, ac a ofodant *yno* y ffiefdd-dra ‡ antheithiol.

32 ‡ A throfleddwŷr y cyfammod a lygra efe trwy weniaith: eithr y bobl a adwaenant eu Duw, a fyddant gryfion, ac a ffynnant.

33 A'r rhai fynhwyrol ym mysc y bobl a ddyfcant lawer; etto fyrthiant trwy 'r cleddyf, a thrwy dân, trwy gaethiwed, a thrwy yfpail, ddyddiau *lawer*.

34 A phan fyrthiant, â chymmorth bychan y cymhorthir hwynt; eithr llawer a lŷn wrthynt hwy trwy weniaeth.

35 A'r rhai o'r deallgar a fyrthiant i'w puro, ac iw glanhau, ac iw cannu, hyd amfer y diwedd: canys y mae etto tros amfer nodedic.

36 A'r brenin a wna wrth ei ewyllys ei hun, ac a ymddercha, ac a ymfawryga ŷwch law pôb duw; ac yn erbyn Duw i duwiau y traetha efe bethau rhyfedd, ac a lwydda nes diweddu y digter, canys yr hyn a ordeinwyd a fydd.

37 Nid yftyria efe Dduw ei dadau, na ferch ar wragedd, fe nid yftyria yn Duw: canys goruwch pawb yr ymfawryga.

38 ‡ Ac efe a anrhydedda Dduw † y northoedd yn ei le ef, fe duw yr hwn nid adwaenei ei dadau a ogonedda efe, ag aur, ac ag arian, ac a meini gwerthfawr, ac a phethau ‡ dymunol.

39 Fel

¶ Heb. *Yngyfeillachant.* † Heb. *Ynioneddeu, yr. lawn.* ‡ Neu, *A efcarodd hi.*

‡ Neu, *Kyfrinfant.*

¶ Heb. *Yn niwedd amferoedd, blynyddoedd.* ¶ Heb. *A meibion yfpeilwyr o'th bobl.* ‡ Heb. *Ddinasyr amddiffynfaoedd.* ‡ Heb. *Nu phobl ei ddewis ef.* † Heb. *Ungwlad barddtwch,* neu, *addurn.* ‡ Neu. *Ac ymfoddeth.* † Heb. *Yn llygri hi.* ‡ Heb. *Iddo ei hun,* neu, *trofto ei hun.* ‡ Heb. *Heb ei warth.* † Heb. *A baro i drethwr fyned trofddi.*

‡ Neu, *A fydd yn erbyn yr holl dduwiau.* † Heb. *A'r ddau frenin hyn, eu calon hwy a fydd, &c.*

‡ Neu, *A bair fynnu.* ‡ Neu, *Ac i drof. y cyfam. y gwna efe yngrithlon, eithr, &c.*

‡ Neu, *I buro a gwynt, ac i lanhau, ac i gannu, &c.*

‡ Neu, *Ac am y Duw Hollalluog yn ei gyfedd yr anrhydedda, is efe a anrhydedda Dduw nid adwaenid ei dadau ef, ac aur, &c.* † Neu, *Yr amddiffynfydd.* Heb. *Maozzim.* ‡ Neu, *hyfryd.*

39 Fel hyn y gwna efe †yn yr amddiffynfeydd cryfaf, gyd â duw dieithr, yr hwn a gydnebydd efe, ac a chwanega ei ogoniant: ac a wna iddynt lywodraethu ar lawer, ac a ranna y tir am ‡ werth.

40 Ac yn amſer y diwedd yr ymgomia brenin y deau ag ef, a brenin y gogledd addaw ſel corwynt yn ei erbyn ef, â cherbydau, ac â marchogion, ac â llongau lawer, ac efe a ddaw i'r tiroedd, ac a lifa, ac â troſodd.

41 Ac efe a ddaw ‡ i'r hyfryd-wlad, a llawer *o wledydd* a ſyrthiant; ond y rhai hyn a ddiangant o'i law ef, Edom, a Moab, a phennaf meibion Ammon.

42 Ac efe † a eſtyn ei law ar y gwledydd, a gwlad yr Aipht ni bydd diangol.

43 Eithr efe a lywodraetha ar dryſſorau aur ac arian, ac ar holl anwyl bethau yr Aipht: y Libiaid hefyd, a'r Ethiopiaid *fyddant* ar ei ôl ef.

44 Eithr chwedlau o'r dwyrain, ac o'r gogledd a'i trallodant ef; ac efe a â allan mewn llid mawr i ddifetha, ac i ddifrodi llawer.

45 Ac efe a eſyd bebyll ei lŷs rhwng y moroedd, † ar yr ‡ hyfryd ſynydd ſanctaidd, etto efe a ddaw ‡ hyd ei derfyn, ac ni *bydd* cynnorthwy-wr iddo.

PEN. XII.

1 *Michael a wared Iſrael o'i ſlinderau.* 5 *Dangos yr amſeroodd i Ddaniel.*

AGyn yr amſer hwnnw y ſaif Michael y tywyſog mawr, yr hwn ſydd yn ſeſyll tros feibion dy bobl: yna y bydd amſer blinder y cyſryw ni bu er pan yw cenhedl hyd yr amſer hwnnw: ac yn yr amſer hwnnw y gwaredir dy holl bobl, y rhai a gaffer yn ſcrifennedig yn y llyfr.

2 A llawer o'r rhai ſydd yn cyſcu yn llwch y ddaiar a ddeffroant, * rhai i fywyd tragywyddol, a rhai i warth a dirmyg tragywyddol.

3 A'r †doethion a * ddiſgleiriant ſel diſcleirdeb y ffurfafen, a'r rhai a droant lawer i gyfiawnder a *fyddant* ſel y ſêr, byth yn dragywydd.

4 Titheu Daniel, cae ar y geiriau, a ſelia y llyfr, byd amſer y diwedd; llawer a gynniwerant; a gwybodaeth a amlheir.

5 Yna myfi Daniel a edrychais, ac wele ddau eraill yn ſeſyll, vn o'r tu yma, ar fin yr afon, ac vn *arall* o'r tu arall, ar fin yr afon.

6 Ac *vn* a ddywedodd wrth yr hwn a wiſcaſid* â lliain, yr hwn *ydoedd* † ar ddyfroedd yr afon; pa hŷd *fydd* hyd ddiwedd y rhyfeddodau hyn?

7 Clywais hefyd y gŵr a wiſcaſid â lliain, yr hwn *ydoedd* ar ddyfroedd yr afon; pan * dderchafodd efe ei law ddehau, a'i aſſwy, tua'r nefoedd, ac y tyngodd i'r hwn ſydd yn byw yn dragywydd, y bydd dros amſer, amſerau, a ‡ hanner; ac wedi darfod gwaſcaru nerth y bobl ſanctaidd y gorphennir hyn oll.

8 Yna y clywais, ond ni ddeellais, eithr dywedais, ô ſy Arglwydd, beth *fydd* diwedd y pethau hyn?

9 Ac efe a ddywedodd, dôs, Daniel: canys caewyd, a ſeliwyd y geiriau, hyd amſer y diwedd.

10 Llawer a burir, ac a gennir, ac a brofir: eithr y rhai drygionus a wnant ddrygioni, ac ni ddeall yr vn o'r rhai drygionus: ond y rhai doethion a ddeallant.

11 Ac o'r amſer y tynner ymaith y gwaſtadol *aberth*, †ac y goſoder i ſ. nu y ffieidd-dra ‡ anrheithiol, *y bydd* mil, dau cant, a dêc a phedwar vgain o ddyddiau.

12 Gwyn ei fyd a ddiſgwilio, ac a ddêl hyd y mil, try-chant, a phymthec ar hugain o ddyddiau.

13 Dôs ditheu hyd y diwedd; †canys gorphywyſi, a ſefi yn dy ran, yn niwedd y dyddiau

* Matth. 25. 46. Joan. 5. 29.

‡ Neu, *athrawon.*

* Matth. 13. 43.

‡ Neu, *i wlad hardduch, neu, addurn.*

‡ Heb. a *enfyn allan ei law.*

† Heb. *ar fynydd hardduch, neu, addurn ſanctei drwydd.*

‡ Neu, *hardd.*

‡ *in ddiwedd,*

* Pen. 10. 5.

† Heb. *oddiar.*

* Datc. 10. 5.

‡ Neu, *rhan.*

† Heb. *i ddodi i ffieidd-dra.*

‡ Neu, *a bair ſynnu.*

‡ Neu, *a gorphywyſo.*

¶ LLYFR HOSEA.

PENNOD. I.

1 *Hoſea yr mwyn dangos barn Duw am buteinyddra yſſprydol, yn cymmeryd Gomer yn wraig,* 4 *ac yn enwedlu Jezreel,* 6 *a Lo-ruhamah,* 8 *a Loammi.* 10 *Edfryd Juda ac Iſrael.*

GAir yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Hoſea fâb Beeri, yn nyddiau Vzziah, Jotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Juda, ac yn nyddiau Jeroboam fâb Joas, brenin Iſrael.

2 Dechreu ymadrodd yr Arglwydd drwy Hoſea: yr Arglwydd a ddywedodd wrth Hoſea, dôs, cymmer it wraig o odineb, a phlant o odineb: o herwydd y mae y wlâd gan buteinio yn putteinio oddi ar ôl yr Arglwydd.

3 Ac efe a aeth, ac a gymmerodd Gomer merch Diblaim, a hi a feichiogodd, ac a ddug iddo efe fâb.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, galw ei enw ef * Jezreel: canys ar fyrder y dialaf waed Jezreel ar dŷ Jehu, ac y gwnaf i frenhiniaeth tŷ Iſrael ddarfod.

5 A'r dydd hwnnw y torraf fŵa Iſrael, ynglyn Jezreel.

6 A hi a feichiogodd eil-waith, ac a eſcorodd ar ferch, a dywedodd yr *Arglwydd* wrtho, galw ei henw hi ‡ Lo-ruhamah: am na chwanegaf drugarhau wrth dŷ Iſrael; ‡ eithr dygaf hwynt ymmaith yn llwyr.

7 Ac etto mi a drugarhâf wrth dŷ Juda, ac a'i cadwaf hwynt drwy yr Arglwydd eu Duw, ac nid â bwa, nac a chleddyf, nac â rhyfel, nac â meirch, nac â marchogion, y cadwaf hwynt.

8 A hi a ddiddyfnodd Lo-ruhamah, ac a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fâb.

9 A *Duw* a ddywedodd, galw ei enw ef ‡ Lo-ammi, canys nid ydych bobl i mi, ac ni byddaf i chwithau *yn Ddaw.*

10 Etto bydd nifer meibion Iſrael fel tywod y môr, yr hwn ni's meſurir, ac ni's cyfrifir: a bydd, ‡ yn y man lle y dywedwyd wrthynt, * nid pobl i mi *ydych* chwi, y dywedir yno wrthynt, meibion y Duw byw *ydych.*

11 Yna meibion Juda, a meibion Iſrael a * geſclir ynghyd, a hwy a oſodant iddynt vn pen; a deuant i fynu o'r tîr: canys mawr *fydd* dydd Jezreel.

PEN. II.

Dclw-addoliaeth y bobl, 6 *A barn Duw yn eu herbyn hwy.* 14 *Y mae yn addo cymmodi â hwynt.*

DYwedwch wrth eich brodyr, ‡ Ammi, ac wth eich chwiorydd, ‡ Ruhamah.

‡ Neu, *ſef y cwbl ſaddewn iddynt.*

‡ Neu, *yn lle yr hyn a ddywetwyd wrthynt.*

* Rhuſ. 9. 25, 26. * Jer. 3. 18. Ezec. 34. 23.

‡ Sef, *fy mhobl i.*

† Sef, *yr hon a drugarhawyd wrthi.*

2 Dad-

* a Bren. 10. 11.

† Heb. *ymwelaf a gwaed.*

† Sef, *leb gael trugaredd.*

2 Dadleuwch â'ch mam, dadleuwch, *canys nid ſyngwraig yw hi, ac nid ei gŵr hi: *ymwyſ ſinned: bwried hithau ymmaith ei phutteindra o'i golwg, a'i godineb * oddi rhwng ei bronnau:

3 Rhag i mi ei dioſc hi yn noeth-lymmun, a'i goſod fel y dydd y ganed hi, a'i gwneuthur fel anialwch, a'i goſod fel tir diffaeth, a'i lladd â ſyched.

4 Ac ar ei phlant ni chymmeraf drugaredd; am eu bod yn blant godineb.

5 Canys eu mam hwynt a butteiniodd; gwradwyddus y gwnaeth yr hon a'i hymddug hwynt: canys dywedodd hi, Af ar ôl fy nghariadau, y rhai ſydd yn rhoi fy mara a'm dwfr, fy ngwlân, am llîn, fy olew, a'm diodydd.

6 Am hynny wele, mi a gaeaf i fynu dy ffordd di â drain, ac a furiaf fur, fel na chaffo hi ei llwybrau.

7 A hi a ddilyn ei chariadau, ond ni's goddiwes hwynt; a hi a'i ceis hwynt, ond ni's caiff: yna y dywed, Af, a dychwelaf at fy ngŵr cyntaf, canys gwell oedd arnaſi yna, nag yr awr hon.

8 Ac ni wyddei hi mai myfi a roddais iddi ŷd, a † gwîn, ac olew; ac a amlheais ei harian, a'i haur, *y rhai* ‡ a ddarparafant hwy i Baal.

9 Am hynny y dychwelaf, a chymmeraf fy ŷd yn ei amſer, a'm gwîn yn ei ymmor; a † dygaf ymmaith fy ngwlân, a'm llîn a guddiei ei noethni hi,

10 Ac mi a ddatcuddiaf bellach ei ‡ brynti hi, yngolwg ei chariadau, ac ni's gwared neb hi o'm llaw i.

11 Gwnaf hefyd iw holl orfoledd hi, ei gwyliau, ei newydd-leuadau, a'i Sabbothau, a'i holl wchel-wyliau beidio.

12 A mi a anrheithiaf ei gwin-wŷdd hi, a'i ſſigyſ-wŷdd, am y rhai y dywedodd, dymma fy ngobrwyon, y rhai a roddodd fy nghariadau i mi: ac mi a'i goſodaf yn goedwic, a bwyſt-filod y maes a'i difa hwynt.

13 Ac mi a ymwelaf â hi am ddyddiau Baalim, *yn* y rhai y lloſcodd hi arogl-darth iddynt, ac y gwiſcodd ei chluſt-fodrwyau, a'i thlyſſau, ac yr aeth ar ôl ei chariadau, ac yr anghofiodd fi, medd yr Arglwydd.

14 Am hynny wele, mi a'i denaf hi, ac a'i dygaf i'r anialwch, ac a ddywedaf wrth *fodd* ei chalon.

15 Ac mi a roddaf iddi ei gwin-llannoedd o'r ſan honno, a dyffryn * Achor yn ddrŵs gobaith, ac yno y cân hi, fel yn nyddiau ei hieuengtid, ac megis *yn* y dydd y daeth hi i fynu o wlâd yr Aipht.

16 Y dydd hwnnw medd yr Arglwydd, i'm gelwi ‡ Iſſi, ac ni'm gelwi mwyach ‡ Baali.

17 Canys bwriaf henwau Baalim allan o'i genau hi; ac ni's coffeir hwy mwyach wrth eu henwau.

18 A'r dydd hwnnw y gwnaf * ammod droſtynt ag anifeiliaid y maes, ac ag ehediaid y nefoedd, ac ag ymluſciaid y ddaiar: a'r bwa, a'r cleddyf, a'r rhyfel, a dorraf ymmaith o'r ddaiar, a gwnaf iddynt orwedd yn ddiogel.

19 A mi a'th ddywedaf â mi fy hun yn dragywydd, ie dywedaf di â mi fy hun, mewn cyfiawnder, ac mewn barn, ac mewn tiriondeb, ac mewn trugareddau.

20 A dywedaf di â mi mewn ffyddlondeb, a thi a adnabyddi yr Arglwydd.

21 A'r dydd hwnnw y gwrandawaf, medd yr Arglwydd, ar y nefoedd y gwrandawaf, a hwythau a wrandawant ar y ddaiar,

22 A'r ddaiar a wrendy ar yr ŷd, a'r gwin, a'r olew; a hwythau a wrandawant ar Jezreel.

23 A mi a'i hauaf hi i'm fy hun yn y ddaiar, ac a drugarhâf wrth yr hon ni chawſei drugaredd, ac a ddywedaf wrth y rhai nid oedd bobl i'm, * fy mhobl wyt ti, a hwythau a ddywedant, ô fy Nuw.

* Eſa. 50. 1.
* Ezec. 16. 25.
* Ezec. 16. 4.
† Heb. *gwin newydd!*
‡ Neu, *a beithiasant yn Baal.*
† Neu, *gorſeſynnaſ.*
‡ Neu, *ſcelerder, newydyn-ddrwydd.*
* Ioſ. 7. 26.
‡ Heb. *fi gŵr.*
‡ Heb. *fy Arglwr.*
* Job 5. 23.
* Rhuf. 9. 26.
† Pet. 2. 10.

PEN. III.

1 Temy lonbau godineb-wraig, 4 y dangoſir angby ſannedd-dra Iſrael o flaen ei adferiad.

YNa yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dôs etto, câr wraig (hoff gan ei chyfaill, a hitheu wedi torri ei phriodas) yn ôl cariad yr Arglwydd ar feibion Iſrael, a hwythau yn edrych ar ôl duwiau dieithr, ac yn hoffi coſtrel au † gwin.

2 A mi a'i prynais hi i mi er pymtheg o arian ac er Homer o haidd, † a hanner Homer o haidd.

3 A dywedais wrthi, * aros am danaf lawer o ddyddiau, na phutteinia, ac na ſydd i ŵr arall a minneu a *fyddaf* felly i titheu.

4 Canys llawer o ddyddiau 'r erys meibion Iſrael heb frenin, a heb dywyſog, a heb aberth, a heb † ddelw, a heb Ephod, a *heb* Teraphim.

5 Wedi hynny y dychwel meibion Iſrael, ac y ceiſiant yr Arglwydd eu Duw, * a Dafydd eu brenin; ac a barchant yr Arglwydd a'i ddaioni, yn y * dyddiau diweddaf.

† Heb. *gwaewin.*
† Heb. *lethech.*
* Deut 21. 13.
† Heb. *ſcſyllbeth.*
* Jer. 30. 9. Ezec. 34. 23. Pſal. 72. 17.
* Eſa. 2. 2.

PEN. IV.

1 Barnedigaethau Duw yn erbyn pechodau 'r bobl, 6 a'r offeiriaid: 12 Ac yn erbyn eu delw-ddoliaeth hwy. 15 Annog Iuda i gymmeryd rhybydd wrth ofidiau Iſrael.

MEibion Iſrael, gwrandewch air yr Arglwydd, * canys *y mae* cŵyn rhwng yr Arglwydd a thrigolion y wlâd, am nad *oes* gwirionedd, na thrugaredd, na gwybodaeth o Dduw, yn y wlâd.

2 *Trwy* dyngu, a dywedyd celwydd, a lladd celain, a lladratta, a thorri priodas, y maent yn torri allan, a gwaed a gyffwrdd â gwaed.

3 Am hynny y galara y wlâd, ac y lleſcâ oll ſydd yn trigo ynddi, ynghyd â bwyſt-filod y maes, ac ehediaid y nefoedd; pyſcod y môr hefyd a ddarfyddant.

4 Er hynny nac ymryſoned, ac na cherydded neb ei gilydd, canys dy bobl *ſydd* megis rhai yn ymryſon â'r offeiriaid.

5 Am hynny ti a ſyrthi y dydd, a'r prophwyd hefyd a ſyrth gyd â thi y nôs; a mi † a ddiſethaf dy fam.

6 Fy mhobl a † ddiſethir o eiſiau gŵybodaeth, am it ddiyſtyru gŵybodaeth, minneu a'th ddiyſtyraf ditheu, fel na byddech offeiriad i mi; ac *am* it anghofio cyfraith dy Dduw, minneu a anghofiaf dy blant ditheu hefyd.

7 Fel yr amlhaſant, felly y pechaſant i'm herbyn: *am hynny* eu gogoniant a newidiaf yn warth.

8 Bwytta y maent bechod ſy mhobl, ac at eu hanwiredd hwynt y maent yn derchafu † eu calon.

9 * A bydd yr vn fâth bobl ac offeiriaid, ac † ymwelaf hwynt am eu ffordd: a † thalaf iddynt eu gweithredoedd.

† Heb. *ſy nghyfrin.*
† Heb. *eu henaid.*
* Eſa. 24. 2.
† Heb. *dychwelaſ.*

10 Bwyttânt

10 Bwythânt, ac ni's diwellir; putteiniant, ac nid amlhânt, am iddynt beidio â diſgwyl wrth yr Arglwydd.

11 Godineb, a gwin, a gwin newydd, a ddwg y galon ymmaith.

12 ‡ Fy mhobl a ofynnant gyngor iw cyffion a'i ffon a ddengys iddynt; canys yſpryd godineb a'i cyfeiliornodd *hwynt*; a phutteiniaſant oddi wrth eu Duw.

13 Ar bennau y mynyddoedd yr aberthant ac ar y bryniau y lloſcant aregl-darth, tan y dderwen, a'r boplyſen, a'r llwyfen; am ſod yn dda eu cyſcod; am hynny y putteinia eich merched chwi, a'ch gwragedd a dorrant briodas.

‡ Neu, *onid ymwelaf. &c.*

14 ‡ Nid ymwelaf ſ'ch merched pan butteinhont: nac â'ch gwragedd pan dorront briodas: am ſod y rhai hyn yn ymddidoli gyd â phutteiniaid, ac aberthaſant gyd â dihirogod, a'r bobl ni ddeallant, ‡ a dramgwyddant.

‡ Neu, *a gaſpir.*

15 Er i ti Iſrael butteinio, etto na phecched Juda. nac ewch i Gilgal, nac ewch i ſynu i * Bethafen; ac na thyngwch, byw yw 'r Arglwydd.

* 1 Bren. 12. 29.

16 Fel anner anhywaith yr anhyweithiodd Iſrael; yr Arglwydd yr awr hon a'i portha hwynt, fel oen mewn ehengder.

17 Ephraim a ymgyſylltodd ag eulynnod: gâd iddo.

‡ Neu, *Chwaithodd.*

18 ‡ Surodd eu diod hwy, gan butteinio y putteiniaſant; hoff yw Moeſwch, *trwy* gywilydd gan ei † llywodraeth-wŷr hi.

† Heb. *tharianau.*

19 Y gwynt a'i rhwymodd hi yn ei hadenydd, a bydd arnynt gywilydd o herwydd eu haberthau.

PEN. V.

1 Barnedigaethau Duw yn erbyn yr Offeiriaid, a phobl, a Thywyſogion Iſrael, am eu hamryw bechodau, 15 Nes iddynt edifarhau.

CLywch hyn chwi offeiriaid, gwrandewch tŷ Iſrael, a thŷ y brenin, rhoddwch gluſt; canys *y mae* barn tu ac attoch, am eich bod yn fagl ar Mizpah, ac yn rhwyd wedi ei lledu ar Tabor.

2 A rhai a wyrant i ladd, a ânt i'r dwfn, ‡ er i mi eu ceryddu hwynt oll.

† Neu, *ac mi a'i ceryddais hwynt oll.*

3 Myfi a adwaen Ephraim, ac nid yw Iſrael guddiedic oddiwrthif: canys yn awr ti Ephraim a butteiniaiſt, ac Iſrael a halogwyd.

‡ Neu, *Ni ddioddefa eu gwaith i iddynt. &c.*

4‡ Ni roddant eu gwaith ar droi at eu Duw; am *ſod* yſpryd godineb o'i mewn, ac nid adnabuant yr Arglwydd.

5 A balchder Iſrael a ddwg dyſtiolaeth yn ei wyneb: am hynny Iſrael ac Ephraim a ſyrthiant yn eu hanwiredd: Juda hefyd a ſyrth gyd â hwynt.

6 A'i defaid, ac â'i gwarthec y deuant i geiſio yr Arglwydd, ond nis cânt ef; ciliodd efe oddi wrthynt.

7 Yn erbyn yr Arglwydd y buant anffyddlon; canys cenhedlaſant blant dieithr: mis bellach a'i dyſa hwynt ynghŷd â'i rhannau.

8 Cenwch y corn yn Gibeah, yr ud-corn yn Ramah; bloeddiwch *yn* Bethafen: ar dy ôl di Benjamin.

9 Ephraim ſydd yn anrhaith yn nydd y ceryddu; ym myſc llwythau Iſrael y perais wybod yr hyn ſydd yn ſiccr.

10 Bu dywwſogion Juda fel ſymud-wŷr terfyn; *am hynny* y tywalldaf arnynt fy llid fel dwfr.

11 Gorthrymmhwyd Ephraim, drylliwyd ef mewn barn: am iddo yn ewyllyſgar fynet ar ôl y gorchymyn.

12 Am hynny y byddaf fel gwyfyn i Ephraim, ac fel ‡ pydredd i dŷ Jûda.

‡ Neu, *Pryf.*

13 Pan welodd Ephraim ei leſcedd, a Juda ei archoll; yna 'r aeth Ephraim at yr Aſſyriad ac a hebryngodd ‡ at frenin Jareb: etto ni allei eſe eich meddiginiaethu, na'ch iachâu o'ch archoll.

‡ Neu, *at y brenin a ddadleuai.*

14 Canys mi a fyddaf i Ephraim fel llew, ac i dŷ Juda fel cenaw llew: myfi a ſclyfaethaf, ac a âf ymmaith; dygaf ymmaith, ac ni *bydd* a achubo.

15 Af a dychwelaf i'm lle, hyd oni † chydnabyddont eu bai, a cheiſio fy wyneb: pan fyddo adſyd arnynt i'm boreu-geiſiant.

† Heb. *byddont euog o'u.*

PEN. VI.

1 Annog i edifeirwch, 4 achwyn mor anhynaws, ac mor annuwiol ydynt.

DEuwch, a dychwelwn at yr Arglwydd, canys eſe a'n drylliodd, ac eſe a'n hiachâ ni; eſe a darawodd, ac eſe a'n meddiginiaetha ni.

2 * Eſe a'n bywhâ ni ar ôl deu-ddydd, a'r trydydd dydd y cyſyd ni ſynu; a byddwn fyw ger ei fron eſ.

* Cor. 15. 4

3 Yna'r adnabyddwn, *os* dilynwn adnabod yr Arglwydd: ei ſynediad a ddarperir fel y boreu, ac eſe a ddaw fel glaw attom, fel y diweddar-law a'r cynnar-law i'r ddaiar.

4 Beth a wnaf i ti Ephraim? beth a wnaf i ti Juda? eich ‡ mwynder ſydd yn ymado fel cwmwl y boreu, ac fel gwlith boreuol.

‡ Neu, *daioni, neu, trugaredd.*

5 Am hynny y tarewais hwynt trwy y prophwydi, lleddais hwynt â geiriau fy nghenau; ‡ a'th farnedigaethau ſydd fel goleuni yn myned allan.

1 Neu, *fel y byddei dy farned fel gol.*

6 * Canys ewyllyſiais drugaredd, ac nid aberth; a gwybodaeth o Dduw, yn *hytrach* phoeth offrymmau.

* Mat. 9. 13. & 12. 7.

7 A'r rhai hyn fel ‡ dynion a dorraſont y cyfammod: yno y buant anffyddlon i'm herbyn.

‡ Neu, *Adaf.* Eccl. 5. 1.

8 Dinas gwithred-wŷr anwiredd *yw* Gilead; † wedi ei balogi gan waed.

1 Sa. 15. 22.

9 Ac fel y mae mintai o ladron yn diſgwyl gwr, felly y mae cynnulleidfa yr offeiriaid yn lladd ar y ffordd ‡ yn gyttûn; canys gwnant ſcelerder.

‡ Neu, *cyfarwydd, neu, cy. frwys am waed.*

10 Gwelais yn nhŷ Iſrael beth erchyllyno y mae godineb Ephraim, halogwyd Iſrael.

11 Goſodod hefyd gynhaiaf i titheu Juda, a mi yn dychwelyd caethiwed ſy mhobl.

† Neu, *ag yn ychwydd, neu, i Sicoem.*

PEN. VII.

1 Argyoeddi drwyw bechodau. 11 Digoſaint Duw yn eu herbyn hwy am eu hagrith.

AMi 'n ewyllyſio iachau Iſrael, datcuddiwyd anwiredd Ephraim, a drygioni Samaria: canys gwnant ffalſder: a'r lleidr a ddaw i mewn; a mintai o yſpeil-wŷr a anrheithia oddi allan.

2 Ac nid ydynt yn † meddwl yn eu calonnau, fy mod i yn coſio eu holl ddrygioni hwynt: weithian eu gweithredoedd eu hun a'i hamgylchynodd, y maent ger bron fy wyneb.

† Heb. *dywedyd wrth eu ca.*

3 Llawenhânt y brenin â'i drygioni, a'r tywyſogion â'i celwyddau.

4 Pawb o honynt ſydd yn torri priodas, fel ffwrn wedi ei thwymno gan y pobydd: † yr hwn a baid a ‡ chodi, wedi iddo dylino y toes, hyd oni byddo wedi ei leſeinio.

† Neu, *paid a'i ſobydd.*

‡ Neu, *deſtio.*

5 Yn

5 Yn niwrnod ein brenin, y tywyſogion a'i
‡ Neu, a gures gan win. gwnaethant yn glaf ‡ â chostrelau gwin, eſtynnodd ei law gyda gwatwar-wŷr.

6 Fel yr oeddynt yn cynllwyn, darparaſant eu calon fel ffwrn; eu pobydd a gyſgodd ar hŷd y nôs, y boreu y llŷſc fel fflam dân.

7 Pawb o honynt a wreſogant fel y ffwrn, ac a yſſant eu barn-wŷr: eu holl frenhinoedd a gwympaſant, heb *un* o honynt yn galw arnaſi.

8 Ephraim a ymgymmyſcodd â'r bobloedd, Ephraim ſydd *fel* teiſen heb ei throi.

9 Eſtroniaid a ſwyttânt ei gryfder, ac ni's gŵyr efe: ymdanodd pen-wynni ar hyd-ddo, ac ni's gŵybu efe.

* Pen. 5. 5. 10 Ac y mae * balchder Iſrael yn tyſtiolaethu yn ei wyneb, ac er hyn oll ni throant at yr Arglwydd eu Duw, ac ni's ceiſiant eſ.

11 Ephraim *ſydd* fel colommen ynfyd heb galon, galwant ar yr Aipht, ânt i Aſſyria.

12 Pan elont, tanaf ſy rhwyd troſtynt, a thynnaf hwynt i lawr fel ehediaid y neſoedd: coſpaf hwynt, fel y clybu eu cynnulleidfa hwynt.

13 Gwae hwynt, canys ffoeſant oddi wrthif; ‡ diniſtr arnynt, o herwydd gwnaethant gamweid i'm herbyn: er i mi eu gwared hwynt etto hwy a ddywedaſant gelwydd arnaſi.

† Neu. anhaith. 14 Ac ni leſaſant arnaf â'i calon, pan vdaſant af eu gwelâu: am ŷd a melyſ-wîn yr ymgaſclant, cilïaſant oddi wrthif.

‡ Neu, gerydda. 15 Er i mi † rwymo a nerthu eu breichiau hwynt: etto meddyliaſant ddrwg i mi.

16 Dychwelaſant nid at y Goruchaf; y maent fel bŵa twyllodrus; eu tywyſogion a ſyrthiant gan y cleddyf, am * gynddareddu eu tafod: dymma eu gwatwor hwynt yngwlad yr Aipht.

* Pſal. 73. 9.

PEN. VIII.

1 12 *Bygwth diniſtr am annuwioldeb y bobl,*
5 *a'i gauddwioeth.*

† Heb. doſtod dy enau. AT dy † ſafn â'r vdcorn: fel yr eryr *y daw* yn erbyn tŷ 'r Arglwydd; am iddynt droſeddu fy nghyfammod, a phechu yn erbyn fy ngvfraith.

2 Iſrael a leſant arnaf, fy Nuw, nyni a'th adwaenom di.

3 Iſrael a fwriodd heibio ddaioni: y gelyn a'i herlid yntef.

4 Hwy a wnaethant frenhinoedd, ac nid trwoſi, gwnaethant dywyſogion, ac nis gwybuym: o'i harian, a'i haur y gwnaethant iddynt eu hun ddelwau, fel y torrer hwynt ymmaith.

5 Samaria, dy lô a'th fwriodd heibio; fy nig a gynneuodd i'w herbyn, pa hŷd ni fedrant *ddilyn* diniweidrwydd?

6 Canys o Iſrael y mae y ſaer a'i gwnaeth, am hynny nid yw efe Dduw, ond yn ddrylliau y bydd llo Samaria.

7 Canys gwynt a hauaſant, a chorwynt a leſant; † corſen ni bydd iddo, y dwyſen ni wna fiawd; ac os gwna, dieithraid a'i llwngc.

‡ Neu, yd ar ei draed. 8 Iſrael a lyngcwyd, bellach y byddant ym myſc y cenhedloedd, fel dodrefnyn heb hoffder ynddo.

9 Canys hwy a aethant i fynu i Aſſyria, yn aſſyn wyllt vnic iddo ei hun: Ephraim a gyflogodd gariadau.

‡ Neu, dderbyniant ychydig. 10 Hefyd er iddynt gyflogi *rhai* ym myſc y cenhedloedd, yn awr mi a'i caſclaf hwynt: canys ‡ triſtânt ychydig, o herwydd baich brenin y tywyſogion.

11 O herwydd amlhau o Ephraim allorau i bechu; allorau ſydd ganddo i bechu.

12 Mi a ſcrifennais iddo bethau mawrion fy nghyfraith, *ac* fel dieithr beth y cyfriſwyd.

13 ‡ *Yn lle* ebyrth ſy offrymmau, cig a aberthant, ac a fwytânt; yr Arglwydd nid yw fodlon iddynt: efe a gofia bellach eu hanwiredd, ac efe a ofwya eu pechodau; dychwelant i'r Aipht. ‡ Neu, yn ebyrth, &c.

14 Canys anghofiodd Iſrael ei wneuthurwr, ac a adeiladodd demlau, a Juda a amlhaodd ddinaſoedd caerroc: ond myfi a anfonaf dân iw ddinaſoedd, ac efe a yſſa ei balaſau.

PEN. IX.

Cyſyngder a chaethiwed Iſrael, am eu pechodau, a'i gau-ddwioeth.

1 ISrael, na orfoledda gan lawenydd, fel bobloedd *eraill*, canys putteiniaiſt oddi wrth dy Dduw, * gwobrau a hoffaiſt ‡ ar bob llawr dyrnu ŷd. * Jer. 44. 17. ‡ Nee, yn mhob.

2 Y llawr dyrnu na'r ‡ gwin-wryf ni's portha hwynt, a'r gwîn newyd a'i twyllia hi.

3 Ni thrigant yngwlâd yr Arglwydd; ond Ephraim a ddychwel i'r Aipht; ac yn Aſſyria y bwytânt *beth* aflan. ‡ Neu, gwinllŷſr.

4 Nid offrymmant wîn i'r Arglwydd; a'i *haberthau* ni *bydd* melus ganddo; byddant iddynt fel bara galar-wyr: pawb a fwytâo o honaw a halogir: o herwydd eu bara dros eu heneidiau ni ddaw i dŷ yr Arglwydd.

5 Beth a wnewch ar ddydd yr vchel-wŷl, ac ar ddydd gŵyl yr Arglwydd?

6 Canys wele, aethant ymaith gan ddiniſt; yr Aipht a'i caſcl hwynt, Memphis a'i cladd hwynt; ‡ danadl a oreſcyn hyfryd leoedd eu harian hwynt, drain *a dŷfu* yn eu pebyll. ‡ Neu, anhaith. † Neu, eu harian a ddeiſyfir, danadl a'i goreſcyn. Heb. dymuniad eu har. &c.

7 Dyddiau i ymweled a ddaethant; dyddiau talu 'r pwyth a ddaethant: Iſrael a gânt wybod *hyn*: y prophwyd *ſydd* ffôl, ynfyd yw 'r gwr yſprydol: am amlder dy anwiredd, a'r câs mawr.

8 Cwiliedydd Ephraim *a fu* gyd â'm Duw; *aeth* y prophwyd yn fagl adar-wr yn ei holl lwybrau, *ac* yn gaſineb ‡ yn nhŷ ei Dduw. † Neu, yn erbyn tŷ &c.

9 Ymlygraſant yn ddwfn megis yn amſer *Gibeah: efe a gofia eu hanwiredd, efe a ymwel â'i pechod. * Barn. 19. 28.

10 Ceſais Iſrael fel grawn-win yn yr anialwch, gwelais eich tadau megis y ffrwyth cynharaf yn y ffigyſ-bren, yn ei dechreuad: *ond* ffwy a aethant at * Baal Peor, ymddidolaſant at y gwarth hwnnw, a bu ei ffiefdd-dra fel y caraſant. * Num. 25 3.

11 Am Ephraim, eu gogoniant hwy a eheda fel aderyn, o'r anedigaeth, o'r grôth, ac o'r beichiogi.

12 Er iddynt fagu eu plant, gwnaf hwynt yn ymddifaid o ddynion: a gwae hwynt, pan ymadawyf oddiwrthynt.

13 Ephraim, fel y gwelais Tyrus, a blannwyd mewn hyfryd gyfannedd: etto Ephraim a ddwg ei blant allan at y lleiddiad.

14 Dyro iddynt Arglwydd: beth a roddi? dyro iddynt grôth yn erthylu, a bronnau hyſpion.

15 Eu holl ddrygioni *ſydd* * yn Gilgal: canys yno y caſeais hwynt: am ddrygioni eu gweithredoedd y bwriaf hwynt allan o'm tŷ: ni chwanegaf eu caru hwynt: eu holl dywyſogion *ſydd* wrthryfelgar. * Pen. 12. 11.

16 Ephraim a darawyd, eu gwraidd a wywodd, ffrwyth ni's gwnant; ac os cenhedlant

hedlant, etto lladdaf † anwyl-blant eu crothau.

17 Fy Nuw a'i gwrthyd hwynt, am na wrandawſant arno ef: am hynny y byddant gyrwydraid ym mhlith y cenhedloedd.

† Heb. *dywyſodd.*

PEN. X.

1 Argyoeddi Iſrael am eu pechodau, a'i gaddawiaeth.

‡ GWinwydden wâg *yw* Iſrael; efe a ddwg ffrwyth iddo ei hun: yn ôl amlder ei ffrwyth yr amlhaodd efe allorau; yn ôl daioni ei dir, gwnaethant † ddelwau têg.

‡ Neu, *Gwinwydden yn gwagbau y ffrwyth a roddo.* † Heb. *ſefyll bethau.*

2 ‡ Bu calon a ymrannod; yn awr y ceir hwy yn feius, efe a dyr i lawr eu hallorau hwynt, efe a † ddeſtrywia eu delwau.

‡ Neu, *Efe a rannodd eu calon hwynt.* † Heb. *darfyngla.*

3 Canys yr awr hon y dywedant, nid *oes i* ni frenin, am nad ofnaſom yr Arglwydd; a gheth a wnai brenin i ni?

4 Dywedaſant eiriau, gan dyngu anudon *wrth* wneuthur ammod; tarddodd barn megis wermod yn rhychau y meuſydd.

5 Preſſwyl-wyr Samaria a ofnant o herwydd lloiau Bethafen; canys ei bobl a alara droſto, a'i * offeiriaid y *rhai* a lawenychant ynddo, o achos ei ogoniant, am iddo ymadaw oddi wrtho ef.

* 1 Bren. 12. 27. 2 Bren. 23. 5. ‡ Neu. *Chemarim.*

6 Hefyd efe a ddygir i Aſſyria yn anrheg i * frenin Jareb: Ephraim a dderbyn gywilydd, ac Iſrael a ſydd cywilydd gantho ei gyngor ei hun.

* Pen. 5. 13.

7 Samaria, ei brenin a dorrir ymmaith, fel ewyn ar wyneb y dwfr.

8 A deſtrywir * vchelfeydd Afen, pechod Iſrael, dring drain a mieri ar eu hallorau; a * dywedant wrth y mynyddoedd, gorchguddiwch ni, ac wrth y bryniau, ſyrthiwch arnom.

* Eſay. 2. 19. Luc. 23. 30. Datc. 6. 16. & 9. 6.

9 O Iſrael, ti a bechaiſt er dyddiau Gibeah; yno y ſafaſant; a'r rhyfel yn Gibeah yn erbyn plant anwiredd ni oddiweddodd hwynt.

‡ Neu, *pan ryw-myſt hwynt am eu dau drygedd, neu, yn eu dwy drigfa.*

10 Wrth ſy ewyllys y coſpaf hwynt, a phobl a geſclir yn eu herbyn, ‡ pan ymrwymont yn eu dwy gwŷr.

11 Ac Ephraim *ſydd* anner wedi ei dyſcu, yn dda genddi ddyrnu; a minneu a aethym dros degwch ei gwddf hi: paraf i Ephraim farchogaeth; Juda a arddo, a Jacob a lyſna iddo.

* Jere. 4. 3.

12 Heuwch iwch mewn cyfiawnder, medwch mewn trugaredd: * brynerwch iwch frynar; canys *y mae* yn amſer i geiſio yr Arglwydd, hyd oni ddelo a glawio cyfiawnder arnoch.

13 Arddaſoch iwch ddrygioni, medaſoch anwiredd, bwytaſoch ffrwyth celwydd; am it ymddiried yn dy ffordd dy hun, yn lluoſogrwydd dy gedyrn.

14 Am hynny y cyfyd terfyſc ymmyſc dy bobl, a'th holl amddiffynfeydd a ddiniſtrir, fel y darfu i Salman ddiniſtrio * Beth-Arbel yn amſer rhyfel: *lle* y dryſiwyd y fam ar y plant.

* i Bren. 18. 34. & 19. 13.

15 Fel hynny y gwna Bethel i chwi, am eich mawr-ddrwg: gan ddiſetha y difethir brenin Iſrael ar foregwaith.

† Heb. *am ddrygioni eich drygioni.*

PEN. XI.

1 Anniolchgarwch Iſrael i Dduw am ei ddoniau.
5 Eu barnedigaeth hwy; 8 A thrugaredd Duw tuac attynt.

PAn *oedd* Iſrael yn fachgen mi a'i cerais ef, * ac a elwais fy mâb o'r Aipht.

* Matt. 2. 15.

2 *Fel* y galwent arnynt, felly hwythau a aent o'i gwydd hwy: aberthaſant i Baalim, hoſcaſant arogl-darth i ddelwau cerfiedic.

3 Myfi hefyd a ddyſcais i Ephraim gerdded, gan eu cymmeryd erbyn eu breichiau, ond ni chydnabuant mai myfi a'i meddiginiaethodd hwynt.

4 Tynnais hwynt â rheffynnau dynol, â rhwymau cariad, ac oeddwn iddynt megis y rhai a godant yr iau ar eu boch-gernau hwynt; a bwriais attynt ſwyd.

5 Ni ddychwel efe i wlâd yr Aiphtonid yr Aſſuriad ſydd ei frenin, am iddynt wrthod troi.

6 A'r cleddyf a erys ar ei ddinaſoedd ef, ac a dreulia ac a yſſa oi geingciau ef, am eu cynghorion eu hun.

7 A'm pobl i ſydd ar feddwl cilio oddiwrthif; er iddynt eu galw at y Goruchaf, † etto ni ddercha fai neb *ef.*

† Heb. *ynghyd ni dderchafedd.*

8 Pa fodd i'th roddaf ymaith Ephraim? i'th roddaf i fynu Iſrael? pa fodd i'th wnâf fel * Admah; ac i'th oſodaf megis Zeboim? trôdd ſy nghalon ynof, a'm hedifeirwcha gyd-gynneuwyd.

* Gen. 19. 24. Deut. 29. 23. Amos 4. 11.

9 Ni chyflawnaf angerdd ſy llid, ni ddychwelaf i ddiniſtrio Ephraim; canys Duw ydwyf, ac nid dyn, y Sanct yn dy ganol di, ac nid âf i mewn i'r ddinas.

10 Ar ôl yr Arglwydd yr ânt; efe a rua fel llew; pan ruo efe, yna meibion o'r gorllewin a ddychrynant.

11 Dychrynant fel aderyn o'r Aipht, ac fel colomen o dir Aſſyria: ac mi a'i goſodaf hwynt yn eu tai, medd yr Arglwydd.

12 Ephraim a'm hamgylchynodd â chelwydd, a thŷ Iſrael â thwyll; ond y mae Juda etto yn llywodraethu gyd â Duw, ac yn ffyddlan gyd â'r ‡ Sainct.

‡ Neu. *Sancteiddiolaf.*

PEN. XII.

1 Argyoeddi Ephraim, Juda, ac Jacob. 3 Y mae yn eu hannog i edifarhau, o herwydd y daioni a gawſent. 7 Pechodau Ephraim yn cyffroi Duw.

EPhraim ſydd yn ymborthi *ar* wynt, ac yn dilyn gwynt y dwyrain; ar hŷd y dydd yr amlhaodd gelwydd a diniſtr; ammod a wnaethant â'r Aſſyriaid; ac olew a ddygwyd i'r Aipht.

2 Ac *y mae* gan yr Arglwydd gŵyn ar Juda, ac efe a ymwel â Jacob yn ôl ei ffyrdd; yn ôl ei weithredoedd y tâl iddo y pwyth.

* Gene. 25. 26. † Heb. *y bu dymuſog, neu yr ymddug yn dymuſgaidd.*

3 Yn ei groth y daliodd efe * ſodl ei frawd, ac yn ei nerth † * y caſodd allu gyd â Duw.

* Gene. 32. 24.

4 Ie caſodd nerth ar yr angel, a gorchfygodd, wylodd, ac ymbiliodd ag ef: caſodd ef yn * Bethel, ac yno 'r ymddiddanodd â ni.

* Gene. 35. 9, 10.

5 Sef Arglwydd Dduw y lluoedd; yr Arglwydd *yw* ei * goffadwriaeth.

* Exod. 3. 15.

6 Trô ditheu at dy Dduw; cadw drugaredd, a barn, a diſgwyl wrth dy Dduw bob amſer.

† Neu, *Canaan.*

7 †Marſiandwr yw efe, yn ei law ef *y mae* cloriannau twyll: da ganddo ‡ orthrymmu.

‡ Neu, *dwyllo.*

8 A dywedodd Ephraim, etto mi a gyfoethogais, cefais i'm elud; ‡ ni chafwyd yn fy holl lafur anwiredd ynof, a ſyddai bechod.

‖ Neu, *fy holl Lafuriau ni'm digonant: efe a gaiff gaſp anwiredd, ſy'n y mae pechod ynddo.*

9 A mi, yr hwn yw 'r Arglwydd dy Dduw, *a'th ddug* o dir yr Aipht, a wnaf it drigo etto mewn pebyll, megis ar ddyddiau yr hel-wyl.

10 Ymddiddenais trwy y prophwydi, a mi a amlheais weledigaethau, ac a arferais gyffelybiaethau trwy law y prophwydi.

11 A oes anwireddyn Gilead? yn ddiau gwagedd ydynt: yn * Gilgal yr aberthant ychen, eu hallorau hefyd *fydd* fel carneddau yn rhychau y maesydd.

12 *Ffodd Jacob hefyd i wlad Syria, a gwasanaethodd Israel am †wraig, ac am wraig y cadwodd *ddefaid*.

13 *A thrwy brophwyd y dug yr Arglwydd Israel o'r Aipht: a thrwy brophwyd y cadwyd ef.

14 Ephraim a'i cyffrodd ef i ddig, ynghyd â chwerwedd: am hynny gâd efe ei waed ef arno: a'i Arglwydd a dâl iddo ei wradwydd.

* Pen. 4. 15. & 9. 15.
* Gen. 28. 5.
† Gen. 29. 20, 28.
* Exod. 12. 50. 51. & 13. 3.

PEN. XIII.

1 Gogoniant Ephraim, o herwydd eu gauddwieth, yn diflannu. 5 Diofaint Duw wrthynt am eu hangharedigrwydd hwy. 9 Addewid o drugaredd Duw. 15 Barnedigaeth am anufydd-dod.

PAn lefarodd Ephraim, dychryn, ymddercha-fodd efe yn Israel; onid pan bechodd gyd â Baal, y bu farw.

2 Ac yr awr hon chwanegasant bechu, ac o'i harian y gwnaethant iddynt ddelwau tawdd, ac eulynnod, yn ôl eu deall eu hun, y cwbl o waith y crefftwyr, am y rhai y maent yn dywedyd, y rhial ‡ a aberthant cusanant y lloi.

‡ Neu, *a aberthant ddyn*

3 Am hynny y byddant fel y boreu gwmwl, ac megis y gwlith yr ymedy yn foreu, fel man-us a chwaeler gan gorwynt allan o'r llawr dyrnu, ac fel mŵg o'r ffurnes.

4 Etto myfi *yw* 'r Arglwydd dy Dduw, *a'th ddug di* o * dîr yr Aipht: ac ni chei gydnabod Duw onid myfi: ac nid *oes* iachawdur onid myfi.

* Esay. 43. 11. Pen. 13. 9.

5 Mi a'th adnabûm yn y diffaethwch, yn nhir ſychdwr mawr.

6 Fel *yr oedd* eu porfa, y cawſant eu gwala, cawſant eu gwala, a chodaſant eu calonnau, ac anghofiaſant fi.

7 Ond mi a fyddaf fel llew iddynt, megis llewpard ar y ffordd y diſgwiliaf hwynt.

8 Cyfarfyddaf â hwynt fel arth wedi colli ei chenawon, rhwygaf orchudd eu calon hwynt; ac yna fel llew y difa hwynt; bwyſtfil y maes a'i llarpia hwynt.

9 Oh Iſrael, tydi a'th ddiniſtriaiſt dy hun: ond ynoſi *y mae* † dy gymmorth.

† Heb. *yn dy gymmorth.*

10 Dy frenin fyddaf: pa le *y mae arall* a'th waredo di yn dy holl ddinaſoedd? a th frawdwŷr, am y rhai y dywedaiſt, dyro i mi frenin, a thywyſogion?

11 Rhoddais it *frenin yn fy nîg: a dygais ef ymmaith yn fy llid.

* 1 Sam. 8. 5. & 15. 23. & 16. 1.

12 Rhwymwyd anwiredd Ephraim, cuddiwyd ei bechod ef.

13 Gofid yn yn eſcor a ddaw arno: mâb anghall yw efe, canys ni ddylaſei efe ſefyllio yn hir yn eſcoreddfa 'r plant.

† Heb. *amſer.*

14 O law y bedd *yr* achubaf hwynt: oddi wrth angeu y gwaredaf hwynt; * byddaf † angeu i ti, ô angeu, byddaf drangc i ti y bedd: cuddir edifeirwch o'm golwg.

* 1 Cor 15. 54. 55.

15 Er ei fod yn ffrwythlon ym myſc ei frodyr, daw * gwynt y dwyrain, *ſef* gwynt yr Arglwydd o'r anialwch a dderchafa, a'i ffynhonnell a ſych, a'i ffynnon â yn heſp: efe a yſpeilia dryſſor pob llefter dymunol.

‡ Neu, *blank.* * Exec. 19. 12.

16 Diffeithir Samaria am ei bod yn anufydd iw Duw; ſyrthiant ar y cleddyf; eu plant a ddryllir, a'i gwragedd beichiogion a rwygir.

PEN. XIV.

1 Annog i edifeirwch. 4 Addewid o fendithion Duw.

YMchwel Iſrael at yr Arglwydd dy Dduw; canys ti a ſyrthiaiſt trwy dy anwiredd.

2 Cymmerwch eiriau gyd â chwi, a dychwelwch at yr Arglwydd, dywedwch wrtho, maddeu yr holl anwiredd; † derbyn *ni* yn ddaionus a thalwn *it* * loi ein gwefuſau.

† Neu, *dyro ddaioni.* * Hebr. 13. 15.

3 Ni all Aſſur ein hachub ni, ni farchogwn ar feirch. ac ni ddywedwn mwyach wrth waith ein dwylo, ô ein duwiau, o herwydd ynot ti y caiff yr ymddifad drugaredd.

4 Meddiginiaethaf eu hymchweliad hwynt, caraf hwynt yn rhâd, canys trôdd ſy nig oddi wrtho.

5 Byddaf fel gwlith i Iſrael; efe a‡ flodeua fel y lili, ac a †leda ei wraidd megis Libanus.

‡ Neu, *darddu.* † Heb. *daro.*

6 Ei geingciau a ‡ gerddant, a bydd ei degwch fel yr oliwydden, a'i arogl fel Libanus.

‡ Neu, *ymwiſtarant.*

7 Y rhai a arhoſant dan ei gyſcod ef a ddychwelant, adfywiant *fel ŷd*, ‡ blodeuant hefyd fel y win-wydden, bydd ei † goffadwriaeth fel gwin Libanus.

‡ Neu, *tarddant.* † Neu, *argl.*

8 Ephraim *a ddywaid*, beth *ſydd* i mi mwyach *a wnelwyf* ag eulynnodd? gwrandewais, ac edrychais arno: myfi *ſydd* fel ffynnid-wydden ſi: o honoſi y ceir dy ffrwyth di.

9 Pwy *ſydd* ddoeth, ac efe a ddeall hyn, a deallgar, ac efe a'i gwybydd: canys uniawn yw ffyrdd yr Arglwydd, a'r rhai cyſnawn a rodiant ynddynt: ond y troſeddwyr a dramgwyddant ynddynt.

¶ LLYFR JOEL.

PENNOD I.

1 Joel yn datcan amryw farnedigaethau Duw, ai yn annog i ddal arnynt, 8 ac i alarû: 14 Yn goſod ymprŷd i gwynfan.

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Joel fâb Pethuel.

2 Gwrandewch hyn chwi henuriaid, a rhoddwch gluſt holl drigolion y wlâd: a fu hyn yn eich dyddiau; neu yn nyddiau eich tadau?

3 Mynegwch hyn i'ch plant, a'ch plant iw plant hwythau, a'i plant hwythau i genhedlaeth arall.

4 Gweddill y lindys a fwyttaodd y ceiliog rhedyn, a gweddill y ceiliog rhedyn a ddifaodd prŷf y rhwd, a gweddill prŷf y rhwd a yſoddy locuſt.

5 Deffrowch fedd-wŷr, ac ŵylwch, ô vdwch holl yſ-wŷr gwin, am y gwin newydd; canys torrwyd ef oddi wrth eich mîn.

6 O herwydd cenhedlaeth grêf aniſeiriol a ddaeth i fynu ar fy nhîr, dannedd llew *yw* ei dannedd, a chil-ddannedd hen lew *ſydd* iddi.

7 Goſododdſy ngwinwydden yn ddifrod, a'm ffigyſ-bren † a ddiriſlodd, gan ddinoethi dinoethodd hi, a thaflodd hi ymmaith, ei changau a wynnaſant.

† Heb. *yn diriſeiliad.*

8 Vda fel gwyryf wedi ymwregyſu *mewn* ſach-liain, am briod ei hieuengtid.

9 Torrwyd oddi wrth dŷ 'r Arglwydd yr offrwm bwyd, a'r offrwm diod: y mae 'r offeiriaid, gweinidogion yr Arglwydd, yn galaru.

10 Difrodwyd

10 Difrodwyd y maes, y ddaiar a alara; canys gwnaethpwyd diffrawd ar yr ŷd, ‡ ſychodd y gwin newydd, lleſcaodd yr olew.

11 Cywilyddiwch y llafur-wŷr, vdwch y gwinwydd-wŷr, am y gwenith, ac am yn hzidd: canys darfu am gynhaiaf y maes.

12 Gwywodd y win-wydden, lleſcaodd y ffigys-bren, y pren pomgranat, y balm-wydden hefyd, a'r afallen, *a* holl brennau y maes, a wywaſant: am wyw llawenydd oddi wrth feibion dynion.

13 Ymwregyſwch a griddfenwch chwi offeiriaid, vdwch wenidogion yr allor: deuwch wenidogion ſy Nuw, gorweddwch ar hyd y nos mewn lach-liain, canys attelir oddi wrth dŷ eich Duw yr offrwm bwyd, a'r offrwm diod.

14 * Cyſſegrwch ympryd, gelwch ‡ gymmanfa, ceſclwch yr henuriaid, *a* holl drigolion y wlad, i dŷ 'r Arglwydd eich Duw, a gwaeddwch ar yr Arglwydd.

15 Och o'r diwrnod, canys * dydd yr Arglwydd ſydd yn agos, ac fel diſrod oddiwrth yr Holl-alluawg y daw.

16 Oni thorrwyd yngŵydd ‡ ein llygaid ni oddi wrth dŷ einDuw, y bwyd, y llawenydd a'r digrifwch?

17 Pydrodd † yr hâdau dan eu priddellau, yr yſcuboriau a anrheithiwyd, yr yd-lannau a ſwriwyd i lawr, canys yr ŷd a wywodd.

18 Oh o'r griddfan y mae 'r anfeiliaid! y mae yn gyſyng ac y minteioedd gwartheg, am nad oes borfa iddynt; y diadellau defaid hefyd a anrheithiwyd.

19 Arnat ti Arglwydd y llefaf, canys y tân a ddifaodd † borfeydd yr anialwch, yr fflam a oddeithiodd holl breniau y maes.

20 Aniſeiliaid y maes hefyd ſydd yn brefu arnat, canys ſychodd y ffrydiau dwfr, a'r tân a yſſodd borfeydd yr anialwch.

PEN. II.

1 Y mae yn dangos i Sion mor ofnadwy ydyw barnedigaeth Duw; 12 Yn annog i edifeirwch; 15 yn gorchymmyn ympryd: 18 ac yn addaw bendith arno. 21 Y mae yn cyſſuro Sion â bendithion profennol, 28 ac â rhai â ddeuai.

CEnwch yr vdcorn yn Sion, a bloeddiwch ar fynydd fy ſanctteidrwydd; dychryned holl breſſwyl-wŷr y wlâd; canys daeth dydd yr Arglwydd, canys y mae yn agos.

2 Diwrnod tywyll du, diwrnod cwmmyloc, a niwloc, fel y wawr wedi ymwaſcaru ar y mynyddoedd: pobl fawr a chryfion, ni bu ei fâth er ioed, ac ni bydd eilwaith ar ei ôl, hyd flynyddoedd cenhedlaeth a chenhedlaeth.

3 O'i flaen y difa y tân, ac ar ei ôl y fflam, *mae* 'r wlad o'i flaen fel gardd baradwys, ac ar ei ôl yn ddiffaethwch anrheithiedic; a hefyd ni ddlangc dim ganddo.

4 Yr olwg *arno ſydd* megis golwg o feirch, ac fel marchogion, felly y rhedant.

5 Megis ſŵn cerbydau ar bennau y mynyddoedd y llammant, fel ſŵn tân yſſol yn difa y ſoſi, *ac* fel pobl gryfion wedi ymoſod i ryfel.

6 O'i flaen yr ofna y bobl, * pob wyneb a gaſel barddu.

7 Rhedant fel glewion, dringant y mûr fel rhyfelwyr, a cherddant bob vn yn ei ffordd ei hun, ac ni wyrant oddiar eu llwybrau.

8 Ni wthiant y naill y llall; cerddant bob vn ei lwybr ei hun: ac êr eu ſyrthio ar y ‡ cleddyf, hid archollir hwynt.

9 Gwibiant ar hyd y ddinas; rhedant ar y mûr; dringant i'r tai, ânt i mewn trwy 'r ffeneſtri, fel lleidr.

10 O'i flaen ef y crŷn y ddaiar, y nefoedd a gynnhyrfir, * yr haul a'r lleuad a dywyllir, a'r ſêr a attaliant eu llewyrch.

11 A'r Arglwydd a rydd ei lêf o flaen ei lû canys mawr iawn yw ei werſyll ef, canys cryf yw 'r hwn ſydd yn gwneuthur ei air ef, * o herwydd mawr yw dydd yr Arglwydd, ac ofnadwy iawn; a phwy a'i herys?

12 Ond yr awr hon, medd yr Arglwydd, ‡ dychwelwch attafi â'ch holl galon, ag ympryd hefyd, ac ag wylofain, ac galar.

13 A rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad; ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd * graſlawn, a thrugarog *yw* efe, hwyrfrydic i ddigofaint, a mawr ei drugaredd ac edifeiriol am ddrwg.

14 * Pwy a wŷr a drŷ efe, ac edifarhau, a gweddill bendith ar ei ôl, *ſef* bwyd offrwm, a diod offrwm i'r Arglwydd eich Duw?

15 Cenwch vdcorn yn Sion, * cyſſegrwch ympryd, gelwch gymmanfa:

16 Ceſclwch y bobl; cyſſegrwch y gynulleidfa: cynhullwch yr henuriaid; ceſclwch y plant, a'r rhai yn ſugno bronnau: deued y priod fab allan o'i ſtafell, a'r briod-ferch allan o ſtafell ei gwely:

17 Wyled yr offeiriaid, gwenidogion yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor, a dywedant; arbed dy bobl ô Arglwydd, ac na ddyro dy etifeddiaeth i warth; ‡ i lywodraethu o'r cenhedloedd arnynt; * pa ham y dywedent ym mhlith y bobloedd, pa le *y mae* eu Duw hwynt?

18 Yna 'r Arglwydd a eiddigedda am ei dir; ac a arbed ei bobl.

19 A'r Arglwydd a ettyb, ac a ddywed wrth ei bobl; wele fi yn anfon i chwi ŷd, a gwin, ac olew, a diwellir chwi o honaw; ac ni wnaf chwi mwyach yn wradwydd ym mysc y cenhedloedd.

20 Eithr bwriaf yn bell oddi wrthych y gogledd-lu, a gyrraf ef i dir ſych diffaeth, a'i wyneb tua môr y dwyrain, a'i ben ôl tua 'r môr eithaf, a'i ddrewi a gyſyd, a'i ddryg-ſawr a âi fynu, am iddo ‡ wneuthur mawrhydri.

21 Nac ofna di ddaiar, gorfoledda, a llawenycha; canys yr Arglwydd a wna fawredd.

22 Nac ofnwch anifeiliaid y maes, canys tarddu y mae porfeydd yr anialwch: canys y pren a ddwg ei ffrwyth, y ffigyſ-bren, a'r win-wydden, a roddant eu cnwd.

23 Chwithau plant Sion, gorfoleddwch, ac ymlawenhewch yn yr Arglwydd eich Duw: canys * efe a roddes i chwi † y cynhar-law † yn gymmedrol, ac a wna i'r cynhar-law, a'r diweddar-law ddeſcyn i chwi yn y *mîs* cyntaf.

24 A'r ſcuboriau a lenwir o ŷd, a'r gwin newydd, a'r olew, â tros y lleſtri.

25 A mi a dalaf i chwi y blynyddoedd a ddifaodd y ceiliog rhedyn, pryf y chwd, a'r locuſt, a'r lindys, ſy llu mawr i, yr hwn a anfonais yn eich plith.

26 Yna y bwyttewch, gan fwytta ac ymddiloni; ac a moliennwch enw'r Arglwydd eich Duw, yr hwn a wnaeth â chwi yn rhyfedd; ac ni wradwyddir fy mhobl byth.

27 A chewch wŷbod fy mod i ymghanol Iſrael, ac mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw, ac

‡ Neu. gwilyddiodd.

† Pen. 2. 15.

‡ Neu. ddydd gwahar-ddiad.

* Eſa. 33. 6.

‡ Eich.

† Heb. y grawn

‡ Neu. drigfydd

* Nahum. 2. 10.

‡ Neu. ſwrth.

* Eſay. 13. 10. Exec. 32. 7. Matth. 24. 29. verſ. 31.

* Jere. 30. 7. & 39. 5. Amos 5. 18. Zeph. 1. 15.

* Jer. 4. 1.

* Exod. 34. 6. Pſal. 86. 5. Jonah. 4. 2.

* Joſua 3. 9.

* Pen. 1. 14.

‡ Neu. *i'w gwatwor d'e cenhedloedd.*

* Pſal. 79. 10. & 42. 10. & 115. 2.

† Heb. *fawrygu gwneuthur*

* Deut. 11. 14. Leſit. 26. 14.

‡ Neu. *athraw cyfiawnder,*

† Heb. *yn ol cyfiawnder.*

nid *nêb* arall: a'm pobl ni's gwradwyddir byth.

* Eſai. 44. 3. Acts 2. 17. 28 A bydd ar ôl hynny * y tywalltaf fy Yſpryd ar bob cnawd, a'ch meibion, a'ch merched a brophwydant, eich henuriaid a welant freuddwydion, eich gwŷr ieuaingc a welant weledigaethau;

29 Ac ar y gweiſion hefyd, ac ar y morwynion y tywalltaf fy Yſpryd, yn y dyddiau hynny.

30 A gwnaf ryfeddodau yn y nefoedd, ac yn y ddaiar, gwaed, a thân, a cholofnau mwg.

* Eſai. 13. 10. Joel 2. 10. & Pen. 3. 15. * Rhuſ. 10. 13. 31 * Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lleuad yn waed, o flaen dyfod mawr ac ofnadwy ddydd yr Arglwydd.

32 A bydd yr * achubir bob vn a alwo ar enw 'r Arglwydd: canys bydd ymwared, fel y dywedodd yr Arglwydd, ym mynydd Sion, ac yn Ieruſalem, ac yn y gweddillion a alwo 'r Arglwydd.

PEN. III.

1 *Barrediga'thau Duw yn erbyn gelynion ei bobl:* 9 *Ac y bydd rhaid ei adnabod ef yn ei farnedigaeth.* 18 *Ei fendithion ef ar yr Eglwys.*

Canys wele yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, pan ddycnwelwyf gaethiwed Juda, a Ieruſalem,

2 Caſclaf hefyd yr holl genhedloedd, a dygaf hwynt i wared i ddyffryn Jehoſhaphat, a dadleuaf â hwynt yno dros fy mhobl, a'm hetifeddiaeth Iſrael, y rhai a waſcaraſant hwy ym myſc y cenhedloedd, a rhannaſant fy nhîr.

3 Ac ar ſy mhobl y bwriaſant goel-brennau, a rhoddaſant y bachgen er puttein, a gwerthaſant fachgennes er gwin, fel yr yfent.

4 Tyrus hefyd, a Sidon, a holl ardaloedd Paleſtina, beth ſydd i chwi a *wneloch* â mi? a delwch i mi y pwyth? ac os telwch i mi, buan iawn y dychwelaf eich tâl ar eich pen eich hunain.

5 Am i chwi gymmeryd fy arian a'm haur, a dwyn i'ch temlau ſy nhlyſſau ‡ dymunol.

‡ Neu, *hyfryd.*

6 Gwerthaſoch hefyd feibion Juda, a meibion Ieruſalem i'r Groegiaid; iw pellhau oddi wrth eu hardaloedd.

7 Wele mi a'i codaf hwynt o'r lle y gwerthaſoch hwynt iddo; ac a ddatroaf eich tâl ar eich pen eich hunain.

8 A minneu a werthaf eich meibion, a'ch merched i law meibion Juda, a hwythau a'i gwerthant i'r Sabeaid, i genhedl o bell; canys yr Arglwydd a lefarodd *hyn.*

9 Cyhoeddwch hyn ym myſc y cenhedloedd, † goſodwch ryfel, deffrowch y gwŷr cryfion, nefaed y gwŷr o ryfel, deuant i fynu.

† Heb. *Cyſegrwch, neu ſanctifeiddiwch.*

10 * Gyrrwch eich ſychau yn gleddyfau, a'ch ‡ pladuriau yn wayw-ffyn: dyweded y lleſc, cryf ydwyf.

* Eſay 2. 4.

11 Ymgeſclwch, a deuwch y cenhedloedd o amgylch ogylch, ac ymgynhullwch: ‡ yno deſcyn ô Arglwydd, dy gedyrn.

‡ Neu, *crymmeu.*

12 Deffroed y cenhedloedd, a deuant i fynu i ddyffryn Jehoſaphat: o herwydd yno 'r eiſteddaf i farnu 'r holl genhedloedd o amgylch.

‡ Neu, *yno y diſcyn yr Arg.*

13 * Rhowch i mewn y crymman, canys addfedodd y cynhaiaf; deuwch, ewch i wared, o herwydd y gwaſc y lanwodd, a'r gwaſcfeini a aethant troſodd, am amlhau eu drygioni hwynt.

* Date. 14. 15.

14 Torfeydd, torfeydd, *a fydd* ynglynn ‡ terfyniad: canys agos yw dydd yr Arglwydd ynglynn terfyniad.

‡ Neu, *drylliad neu, dyrniad.*

15 * Yr haul, a'r lloer a dywyllant, a'r ſêr a attaliant eu llewyrch.

* Pen. 2. 31. * Jer. 25. 30. Amos 2. 2.

16 A'r Arglwydd a * rua o Sion, ac a rydd ei lêf o Ieruſalem, y nefoedd hefyd, a'r ddaiar a grynant; ond yr Arglwydd *fydd* † gobaith ei bobl, a chadernid meibion Iſrael.

† Heb. *cyrchfa, neu, noddfa.*

17 Felly y cewch wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd eich Duw, yn trigo yn Sion fy mynydd ſanctaidd: yna y bydd Ieruſalem yn † ſanctaidd, ac * nid â dieithriaid trwyddi mwyach.

† Heb. *ſanctifeiddrwydd.* * Date. 21. 27. * Amos 9. 13.

18 A'r dydd hwnnw y bydd i'r mynyddoedd * ddefnynnu melyſ-win, a'r bryniau a lifeiriant o laeth, a holl ffrydiau Juda a† redant gan ddwfr, a * ffynnon a ddaw allan o dŷ 'r Arglwydd, ac a ddyfrha ddyffryn Sittim.

† Heb. *gerddant.* * Ezec. 47. 1.

19 Yr Aipht a fydd anghyfannedd, ac Edom fydd anialwch anghyfanneddol, am y traha *yn erbyn* meibion Juda, am iddynt dywallt gwaed gwirion yn eu tîr hwynt.

‡ Neu, *a eryn*

20 Eithr Juda a ‡ drig byth, a Ieruſalem o genhedlaeth i genhedlaeth.

‡ Neu. *he myſi yr Arglwydd yr hwn i fydd, &c.*

21 Canys glanhâf waed y rhai ni's glanheais; ‡ canys yr Arglwydd ſydd yn trigo yn Sion.

¶ LLYFR AMOS.

PENNOD. I.

1 *Amos yn dangos barnedigaethau Duw ar Syria,* 6 *ac ar y Philiſtiaid,* 9 *ac ar Tyrus,* 11 *ac ar Edom,* 13 *ac ar Ammon.*

Geiriau Amos (yr hwn oedd ym myſc bugeiliaid Tecoa) y rhai a welodd efe am Iſrael, yn nyddiau Vzziah brenin Juda, ac yn nyddiau Jeroboam fâb Joas brenin Iſrael, ddwy flynedd o flaen y * ddaiar-gryn.

* Zech. 14. 5. * Jer. 25. 30. Joel, 3. 16.

2 Ac efe a ddywedodd, * yr Arglwydd a rua o Sion, ac a rydd ei lêf o Ieruſalem; a chyfanneddau y bugeiliaid a alarant, a phen Carmel a wywa.

‡ Neu, *dychwelaf ſi, neu, llonyddaf ar ſolly &c. 6, &c.*

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd tair o anwireddau Damaſcus, ac o herwydd pedair, ni's ‡ trôf ymaith *ei choſp* hi, am iddynt ddyrnu Gilead ag offer dyrnu o heirn:

4 Ond anfonaf dân i dŷ Hazael, ac efe a ddifa balaſau Benhadad.

5 Drylliaf droſſol Damaſcus, a thorraf ymaith y preſſwylwr o ‡ ddyffryn Afen, a'r hwn ſy'n dal teyrn-wialen ‡ o dŷ Eden; a phobl Syria a ânt yn gaeth i Cir, medd yr Arglwydd.

‡ Neu, *Bicath-Afen.* ‡ Neu. *o Beth Eden.*

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau * Gaza, ac am bedair, ni throaf ymaith *ei choſp* hi, am iddynt gaeth-gludo ‡ y gaethiwed gyfiawn, iw rhoddi i fynu i Edom.

* 2 Cron. 28. 18. ‡ Neu, *a chaethiwed gyflawn.*

7 Eithr anfonaf dân ar fûr Gaza; ac efe a ddifa ei phalaſau hi.

8 Ac mi a dorraf y preſſwylwr o Aſdod; a'r hwn a ddeil deyrnwialen o Aſcelon, a throaf fy llaw yn erbyn Ecron, a derfydd am weddill y Philiſtiaid, medd yr Arglwydd Dduw.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Tyrus, ac am bedair, ni throaf ymaith

ymaith *ei choſp* hi: o herwydd iddynt hwy roddi i fynu gwbl o'r gaethiwed i Edom; ac na chofiafant † y cyfammod brawdol.

† Heb. *gyfammod brodyr.*

10 Eithr anfonaf dân i fûr Tyrus, ac efe a ddifa ei phalafau hi.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Edom, ac am bedair ni throſaf ymaith *ei choſp* hi, am iddo erlid ei frawd â'r cleddyf, a ‡ llygru ei drugaredd, a bod ei ddig yn rhwygo yn waſtadol, a'i fod yn cadw ei lid yn dragywyddol.

‡ Neu, *bwrw ymaith bob tofturi.*

12 Eithr anfonaf dan i Teman, yr hwn a ddifa balafau Bozrah.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau meibion Ammon, ac am bedair, ni throaf ymaith *ei choſp* hi; am iddynt hwy rwygo ‡ gwragedd beichiogion Gilead, er mwyn helaethu eu terfynau.

‡ Neu, *mynyddoedd Gilead.*

14 Eithr cynneuaf dân yn mur Rabbah, ac efe a ddifa ei phalafau gyda gwaedd, ar ddydd y rhyfel, gyda themheſtl, ar ddydd corwynt.

15 A'i brenin â yn gaeth, efe a'i bennaethiaid ynghŷd; medd yr Arglwydd.

PEN. II.

1 *Digofaint Duw yn erbyn Moab,* 4 *ac ar Jwda,* 6 *ac ar Iſrael.* 9 *Duw yn achwyn rhag eu hanniolchgarwch hwy.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Moab, ac am bedair, ni throaf ymmaith *ei choſp* hi, am iddo * loſci eſcyrn brenin Edom yn galch.

* 2 Bren 3. 27.

2 Eithr anfonaf dân i Moab, yr hwn a ddifa balafau Cerioth: a Moab fydd marw mewn terfyſc, gweiddi, a llais vdcorn.

3 Ac mi a dorraf ymmaith y barn-wr o'i chanol hi, a'i holl bendefigion a laddaf gyd ag ef, medd yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Juda, ac am bedair, ni throaf ymaith *ei choſp* hi; am iddynt ddirmygu cyfraith yr Arglwydd, ac na'i cadwafant ei ddeddfau eſu: a'i celwyddau a'i cyfeiliornodd hwynt, y rhai 'r aeth eu tadau ar eu hôl.

5 Eithr anfonaf dân i Juda, ac efe a ddifa balafoedd Jerufalem.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Iſrael, ac am bedair, ni throaf ymaith *ei choſp* hi; am iddynt * werthu y cyfiawn am arian, a'r tlawd er pâr o eſcidiau.

* Pen. 8, 6.

7 Y rhai a ddyheuant ar ol llwch y ddaiar ar ben y tlodion; ac a ŵyrant ffordd y gofyngedig: a gŵr a'i dad â at yr vn llangces, i halogi fy enw ſanctaidd.

8 Ac ar ddillad wedi eu rhoi yngŵyſtl y gorweddant wrth bob allor; a gwin ‡ y dirwyoi a yfant *yn* nhŷ eu Duw.

‡ Neu, *y rhai a gymdeithynyd.*

9 Etto myfi a ddiniſtriais yr * Amoriad o'i blaen hwynt, yr hwn yr oedd ei vchder fel vchder y cedr-wŷdd, ac efe oedd gryf felderw; etto mi a ddiniſtriais ei ffrwythau oddi arnodd, a'i wraidd oddi tanodd.

* Num. 21. 24. Deut. 2. 31. Joſ. 24. 8.

10 Myfi hefyd a'ch dugym chwi i fynu o wlad * yr Aipht, ac a'ch arweiniais chwi ddeugain mhlynedd trwy 'r anialwch, i feddiannu gwlad yr Amoriad.

* Exod. 12, 51.

11 A mi a gyfodais o'ch meibion chwi *rai* yn brophwydi, ac o'ch gwŷr ieuainge rai yn Nazareaid: oni *bu* hyn, o meibion Iſrael, medd yr Arglwydd?

12 Ond chwi a roeſoch i'ch Nazareaid win iw yfed, ac a orchymynnaſoch i'ch prophwydi, * gan ddywedyd; na phrophwydwch.

* Pen. 7. 12, 13.

13 Wele ‡ fi wedi fy llethu tanoch, fel y llethir y fen lawn o yſcubau.

‡ Neu, *gwaſgaf ac ille chwi fel y gwaſga mewn lgwn a yſcubau.*

14 A metha gan y buan ddiangc, a'r cryf ni chadarnhâ ei rym, a'r cadarn ni wared ei ‡ enaid ei hun.

‡ Neu, *eni ei.*

15 Ni ſaif a ddalio y bŵa, ni ddiangc y buan o draed, nid achub marchog march ei eniocs ei hun.

16 A'r cryfaf ei galon o'r ce lyrn a ffŷ y dwthwn hwnnw yn noeth-lymmun, medd yr Arglwydd.

PEN. III.

1 *Mor anghenrhaid yw barnedigaethau Duw yn erbyn Iſrael.* 9 *Cyhoeddi hynny. a'i achos hefyd.*

GWrandewch y gair a lefarodd yr Arglwydd i'ch erbyn chwi, plant Iſrael, yn erbyn yr holl deulu a ddugym i i fynu o wlâd yr Aipht, gan ddywedyd;

2 Chwi yn vnic a adnabûm o holl deuluoedd y ddaiar: am hynny ymwelaf â chwi *am* eich holl anwireddau.

3 A rodia dau ynghyd, heb fod yn gyttûn?

4 A rua y llew yn y goedwic, heb ganddo yſclyfaeth? † a leiſia cenew llew o'i ffau, heb ddal dim?

† Heb. *a rydd y cenew llew ei lais?*

5 A ſyrth yr aderyn yn y fagl ar y ddaiar, heb fod crog-lath iddo? a gyfyd vn y fagl oddi ar y ddaiar heb ddal dim?

6 A genir vdcorn yn y ddinas heb ‡ ddychrynu o'r bobl? a fydd niwed yn y ddinas ‡ heb i'r Arglwydd ei wneuthur?

‡ Neu, *redeg o'r bobl yng-hyd.*

7 Canys ni wna yr Arglwydd ddim, a'r na's dangoſo ei gyfrinach iw weiſion y prophwydi

‡ Neu, *ac oni wna 'r Arglwydd rwy beth?*

8 Rhuodd y llew, pwy nid ofna? yr Arglwydd Ior a lefarodd, pwy ni phrophwyda?

9 Cyhoeddwch o fewn y palafau yn Aſdod; ac yn y palafau yngwlad yr Aipht, a dywedwch, deuwch ynghyd ar fynyddoedd Samaria, a gwelwch derfyſcoedd lawer o'i mewn, a'r gorthrymmeſigion yn ei chanol hi.

10 Canys ni fedrant wneuthur vniondeb, medd yr Arglwydd: pentyrnu y maent drais, ac ‡ yſpail yn eu palafau.

‡ Neu, *anrhaith.*

11 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gelyn *fydd* o amgylch y tir; ac efe a dynn i lawr dy nerth oddi wrthit, a'th balafoedd a yſpeilir.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, fel yr achub y bugail o fafn y llew, y ddwy goes neu ddarn o gluſt; felly 'r achubir meibion Iſrael y rhai fydd yn trigo yn Samaria mewn cwrr gwely, ‡ ac yn Damaſcus *mewn* gorweddle.

‡ Neu, *ac yn nrhaed y gwely.*

13 Gwrandewch a thyſtiolaethwch yn nhŷ Jacob, medd yr Arglwydd Dduw, Duw y lluoedd,

14 Mai y dydd ‡ yr ymwelaf ag anwireddau Iſrael arno eſ, y gofwyaf hefyd allorau Bethel; a chyrn yr allor a dorrir, ac a ſyrthiant i'r llawr.

‡ Neu, *y coſpaf Iſrael am anwireddau.*

15 A mi a darawaf y gaiaf-dŷ, a'r haf-dy, a derfydd am y tai Ifori; a bydd diben ar y teiau mawrion, medd yr Arglwydd.

PEN. IV.

1 *Ymae yn cerydduIſrael am eu trais,* 6 *a'i delw-addoliaeth,* 6 *ac am nad oeddynt yn gwellhau wrth eu ceryddu.*

GWrandewch y gair hwn, gwartheg Baſan, y rhai ydych yn mynydd Samaria, y rhai ydych yn gorthrymmu y tlawd, yn yſſigo 'r anghenog, yn dywedyd wrth eu meiſtred, Dygwch, ac yſwn.

2 Tyngodd yr Arglwydd Dduw iw sanct-eiddrwydd, y daw wele, y dyddiau amoch, y dwg efe chwi ymmaith â drain, a'ch hiliogaeth â bachau pyscotta.

3 A chwi ewch allan i'r adwyau, bob vn ar ei chyfer, a chwi ‡ a'i teflwch hwynt i'r palas, medd yr Arglwydd.

‡ Neu, *deflwch ymaith bethau'r palas*

4 Deuwch i Bethel a throsseddwch, i Galgal a throsseddwch fwy-fwy, dygwch bob boreu eich aberthau, a'ch degymmau * wedi tair blynedd o ddyddiau.

* Deut. 14. 28.

5 Ac † offrymmwch * o surdoes *aberth* diolch, cyhoeddwch ac yspysiwch aberthau gwir-fodd; canys † hyn a hoffwch meibion Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

‡ Heb. *Ilosgeberthwch*

* Levit. 7. 13.

† Heb. *felly hoffwch.*

6 A rhoddais iwch lendid dannedd yn eich holl ddinasoedd, ac eisiau bara yn eich holl leoedd; etto ni ddychwelasoch atafi, medd yr Arglwydd,

7 Myfi hefyd a atteliais y glaw rhagoch, pan oedd etto dri mis hyd y cynhaiaf, glawiais nefyd ar vn ddinas, ac ni lawiais ar ddinas arall; yn rhan a gafoid law, a'r rhan ni chafodd law a wywodd.

8 Gwibiodd dwy ddinas neu dair, i vn ddinas i yfed dwfr, ond ni's diwallwyd; etto ni ddychwelasoch atafi, medd yr Arglwydd.

9 Tarewais chwi â diffanniad, ac â mallder; ‡ pan amlhaodd eich gerddi, a'ch gwinllannoedd, a'ch ffigyswydd, a'ch oliwydd, y llindys a'i hyssodd: etto ni throesoch attafi, medd yr Arglwydd.

‡ Neu, *gwnldet eich gerddi, &c. a yssodd y llindys.*

10 Anfonais yr haint yn eich mysg, megis ‡ yn ffordd * yr Aipht; eich gwŷr ieuainge a leddais â'r cleddyf, gyd â † chaeth-gludo eich meirch: a chodais ddrewi eich gwerssyllioedd i'ch ffroenau; etto ni throesoch attafi, medd yr Arglwydd.

‡ Neu, *ar ddull.*

* Exod. 9. 10

† Heb. *caeth-glud.*

11 Mi a ddymchwelais *rai* o honoch, fel yr ymchwelodd Duw * Sodoma, a Gomorrah, ac yr oeddech fel pentewyn wedi ei achub o'r gynneu dân: etto ni throesoch attafi, medd yr Arglwydd,

* Gene. 19. 24 25.

12 O herwydd hynny, yn y modd ymma y gwnaf i tiIsrael, ac o herwydd mai hyn a wnaf it, bydd barod Israel i gyfarfod â'th Dduw.

13 Canys wele, lluniwr y mynyddoedd, a chreawdr ‡ y gwynt, yr hwn a synega i ddyn beth *yw* ei feddwl, *ac* a wna y boreu yn dywyllwch, ac a gerdd ar vchelderau 'r ddaiar, yr Arglwydd, Duw y lluoedd, *yw* ei enw.

‡ Neu, *yr yspryd.*

PEN. V.

1 Cwynfan tros Israel. 4 Annog i edifeirwch. 21 Duw yn gwrthod eu rhagrithiol wasanaeth hwy.

GWrandewch y gair hwn, a godaf i'ch erbyn, sef galar-nâd, o dŷ Israel.

2 Y wyryf Israel a syrthiodd, ni chyfyd mwy: gadawyd hi ar ei thîr, nid *oes* a'i cyfyd.

3 Canys y medd hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, y ddinas a aeth allan *a mil*, a weddill gant, a'r hon a aeth allan *a* gant, a weddill ddêc i dŷ Israel.

4 O herwydd sel hyn y dywed yr Arglwydd wrth dŷ Israel, ceisiwch fi, a byw fyddwch.

5 Ond nac ymgeisiwch â * Bethel, ac nac ewch i Gilgal, ac na thramwywch i Beersheba: o herwydd gan gaeth-gludo y caeth gludir Gilgal, a Bethel a fydd yn ddiddim.

* Pen. 4. 4.

6 Ceisiwch yr Arglwydd a byw fyddwch, rhac iddo dorri allan yn nhŷ Joseph fel tân, a'i ddifa, ac na byddo a'i diffoddo yn Bethel.

7 Y rhai a drowch farn yn wermod, ac a adewch gyfiawnder ar y llawr,

8 *Ceisiwch* yr hwn a* wnaeth y saith seren, ac Orion, ac a dŷ-gyscod angeu yn foreuddydd, ac a dywylla y dydd yn nôs: * yr hwn a eilw ddyfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar: yr Arglwydd *yw* ei enw.

* Job. 9. 9. & 38. 31. * Pen. 9. 6.

9 Yr hwn fydd yn nerthu yr † anrheithiedig yn erbyn y cryf: fel y delo yr anrheithiedig yn erbyn yr amddiffynfa.

† Heb. *yr anrheithiedig*

10 Cas ganddynt a geryddo yn y porth; a ffiaidd ganddynt a lefaro yn berffaith.

11 O herwydd hynny am i wch sathru y tlawd, a dwyn y beichiau gwenith oddi arno, * chwi a adeiladasoch dai o gerrig nâdd, ond ni thrigwch ynddynt: plannasoch winllannoedd † hyfryd, ac nid yfwch eu gwin hwynt.

* Zeph. 1. 13.

† Heb. *dymuniant.*

12 Canys mi a adwen eich anwireddau lawer, a'ch pechodau cryfion: y maent yn blino y cyfiawn, yn cymmeryd ‡ iawn, ac yn troi heibio y tlawd yn y porth.

‡ Neu, *gwobr.*

13 Am hynny y neb a fyddo call a ostega 'r amser hwnnw, canys amser drwg yw.

14 Ceisiwch ddaioni, ac nid drygioni, fel y byddoch fyw, ac felly yr Arglwydd, Duw y lluoedd, fydd gyd â chwi, fel y dywedasoch.

15 * Casewch ddrygioni a hoffwch ddaioni, a gosodwch farn yn y porth: fe allei y bydd Arglwydd Dduw y lluoedd yn rasawn i weddill Joseph.

* Psal. 34. 14. & 97. 10. Rhuf. 12. 9.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw y lluoedd, yr Arglwydd; ym mhob heol *y bydd* cwynfan, ac ym mhob prifforddy dywedant, oh, oh, a galwant yr arddwr i alaru, a'r neb a fedro a'aru i gwynfan.

17 Ac ym mhob gwinllan *y bydd* cwynfan: canys tramwyaf trwy dy ganol di, medd yr Arglwydd.

18 * Gwae y neb fydd yn dymuno dydd yr Arglwydd; beth *yw* hwnnw i chwi? tywyllwch ac nid goleuni yw dydd yr Arglwydd.

* Esay. 5. 19. Jer. 30. 7. Joel. 1. 2. Zeph. 1. 15.

19 Megis pe ffoei gŵr rhag llew, ac arth yn cyfarfod ag ef, a myned i'r tŷ, a phwyso ei law ar y pared, a'i frathu o sarph.

20 Oni *bydd* dydd yr Arglwydd yn dywyllwch, ac nid yn oleuni? yn dywyll iawn, ac heb lewyrch ynddo?

21 * Casais, a ffieiddiais eich gwyliau, ac nid aroglaf ‡ yn eich cymmanfaoedd.

* Esay. 1. 11. Jer. 6. 20.

22 Canys er i chwi offrymmu i mi boeth offrymmau, a'ch offrymmau bwyd, ni fyd taf fedlon *iddynt*; ac nid edrychaf ar ‡ he'd offrwm eich paſcedigion.

‡ Neu, *eich wheliadau*

‡ Neu, *offrwm diolch.*

23 Symmud oddi wrthif drwſt dy ganiadau: canys ni wrandawaf buroriaeth dy nablau.

† Heb. *ymdreigled.*

24 Ond † rheded barn fel dyfroedd, a chyfiawnder fel ffrŵd grêf.

25 * A offrymmasoch chwi i mi aberthau, a bwyd offrymmau, yn y diffaethwch ddeugain mlhyr e'd, tŷ Israel?

* Act. 7. 42.

26 Ond dygasoch ‡ Babell eich Moloch Chiwn eich de'wau, seren eich duw, a wnaethoch iwch eich hunain.

‡ Sieuth eich brenin,

27 Am hynny y caeth-gludaf chwi i'r tu hwynt i Ddamascus, medd yr Arglwydd, Duw y lluoedd *yw* ei enw.

PEN. VI.

1 Yeſpir rwyſiant Israel 7 ag anobyfanneddrwydd. 12 Mor anhawdd ganddynt wellhau.

* Luc. 6. 24.

GWae'r rhai † esmwyth a'r nynt yn Sion, ac ‡ ydd yn ymddiried ym mynydd Samaria, y rhai

† Neu, *diofal, neu, difraw.*

rhai a enwir * yn benaf ‡ o'r cenhedloedd; y rhai y daeth tŷ Iſrael attynt.

2 Tramwywch i Calneh, ac edrychwch, ac ewch oddi yno i Hemath fwyaf; yna diſcynnwch i Gath y Philiſtiaid: a'i gwell ydynt nâ'r teyrnaſoedd hyn? ai helaethach eu terfyn hwy nâ'ch terfyn chwi?

3 * Yr rhai ydych yn pellhau y dydd * drwg, ac yn neſau ‡ eiſteddle trais.

4 Gorwedd y maent ar welhâu Iſori, ac ‡ ymeſtyn ar eu glythau, a bwyta yr ŵyn o'r praidd, a'r lloi o ganol y cutt.

5 Y rhai a † ddatcanant gyd â llais y nabl, dychymygaſant iddynt eu hun offer cerdd, megis Dafydd.

6 Y rhai a yfant ‡ win mewn phiolau, ac a ymſmant â'r ennaint pennaf; ond nid ymofidiant am ddryllio Joſeph.

7 A'm hynny 'r awr hon hwy a ddygir yn gaeth gyd â'r cyntaf addygir yn gaeth; a gwledd y rhai a ymeſtynnant a ſymmudir.

8 * Tyngodd yr Arglwydd Dduw iddo ei hun, ffiaidd genniſ odidowgrwydd Jacob, a chaſeais ei balaſau, am hynny y rhoddaf i fynu y ddinas † ac ſydd ynddi, medd Arglwydd Dduw y lluoedd.

9 A bydd os gweddillir mewn yn tŷ ddêc o ddynion, y byddant feirw.

10 Ei ewythr a'i cwfyd i fynu, a'r hwn a'i llŷſc, i ddwyn yr eſcyrn allan o'r tŷ, ac a ddywed wrth yr hwn a fyddo wrth yſtlyſau y tŷ, a oes etto neb gyd â thi? ac efe a ddywed, nac oes: yna y dywed yntef, * taw, am na waſanaetha coſio enw 'r Arglwydd.

11 O herwydd wele 'r Arglwydd yn gorchymyn, ac efe a dery y tŷ mawr ‡ ag agennau, a'r tŷ bychan â holltau.

12 A rêd meirch ar y graig? a ardd neb hi ag vchen? canys troeſoch farn yn fwyſtl, a ffrwyth * cyfiawnder yn wermod.

13 O chwi y rhai ſy'n llawenychu mewn peth diddim, yn dywedyd, ond o'n nerth ein hun y cymmeraſom i ni † gryfder?

14 Ond wele, mi a gyfodaf i'ch erbyn chwi, tŷ Iſrael, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, genhedl; a hwy a'ch cyſtuddiant chwi o'r ffordd yr ewch i Hemath, hyd ‡ afon y diffaithwch.

PEN. VII.

1 Troi heibio farnedigaethau y ceiliogod rhedyn, 4 a'r tân, trwy weddi Amos. 7 Trwy weledigaeth o fur a llinyn yn ſur, y dangoſir gwrthodiad Iſrael. 10 Amaziah yn achwyn ar Amos. 14 Amos yn dangos ei alwedigaeth ei hun, 16 A barnedigaeth Amaziah.

Fâl hyn y dangoſodd yr Arglwydd i mi; ac wele eſ yn ffurfio ‡ ceiliogod rhedyn, pan ddechreuodd yr adladd godi, ac wele adladd wedi lladd *gwair* y brenin *oedd*.

2 A phan ddarfu iddynt fwytta glaſwellt y tir, yna y dywedais, arbed Arglwydd attolwg, ‡ pwy a cyfyd Jacob? canys bychan yw.

3 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn: ni bydd *hyn*, eb yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dangoſodd yr Arglwydd Dduw i mi, ac wele 'r Arglwydd Dduw yn galw i ‡ farn trwy dân: a difaodd y *tân* y dyfnder mawr, ac a yſſodd beth.

5 Yna y dywedais, Arglwydd Dduw, paid attolwg, pwy a gyfyd Jacob? canys bychan yw.

6 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn, ni bydd hyn chwaith, eb yr Arglwydd Dduw.

7 Fel hyn y dangoſodd efe i mi, ac wele 'r Arglwydd yn ſefyll ar gaer *a wnaethpwyd wrth* linyn, ac yn ei law linyn.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, llinyn: a'r Arglwydd a ddywedodd, wele, goſodaf linyn ynghanol fy mhobl Iſrael, ac ni chwanegaf fyned heibio iddynt mwyach.

9 Vchelfeydd Iſaac hefyd a wneir yn anghyfannedd, a chyſſegrau Iſrael a ddifethir, a mi a gyfodaf yn erbyn tŷ Jeroboam â'r cleddyf.

10 Yna Amaziah offeiriad Bethel a anfonodd at Jeroboam frenin Iſrael gan ddywedyd; cydſwriadodd Amos it'h erbyn yng hanol tŷ Iſrael; ni ddychon y tîr ddwyn ei holl eiriau eſ.

11 Canys fel hyn y dywed Amos; Jeroboam a fydd farw trwy 'r cleddyf, ac Iſrael a gaeth-gludir yn llwyr allan o'i wlâd.

12 Dywedodd Amaziah hefyd wrth Amos, ti weledydd, dôs, ffô ymmaith i wlâd Juda, a bwyta fara yno, a phrophwyda yno.

13 Na chwanega brophwydo yn Bethel mwy, canys ‡ cappel y brenin, † a llŷs y brenin yw.

14 Yna Amos a attebodd, ac a ddywedodd wrth Amaziah, nid prophwyd *oeddwn* i, ac nid mâb i brophwyd *oeddwn* i; namyn bugail *oeddwn* i, a chaſgludd ‡ ffigys gwyllion.

15 A'r Arglwydd a'm cymmerodd oddi ar ôl y praidd, a'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, dôs, a prophwyda i'm pobl Iſrael.

16 Yr awr hon gan hynny gwrando air yr Arglwydd, ti a ddywedi, na prophwyda yn erbyn Iſrael, ac * nac † yngan yn erbyn tŷ Iſaac.

17 * Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd dy wraig a butteinia yn y ddinas, dy feibion a'th ferched a ſyrthiant gan y cleddyf; a'th dîr a rennir wrth linyn, a thitheu a fyddi farw mewn tîr halogedic, a chan gaeth-gludo y caeth-gludir Iſrael allan o'i wlâd.

PEN. VIII.

1 Wrth gawell o ffrwythydd hâf y dangoſir, mor agos iw diwedd Iſrael. 4 Argyhoeddi trais a thrahâs. 11 Bygwth newyn gair Duw.

Fâl hyn y dangoſodd yr Arglwydd i mi, ac wele gawelleid o ffrwythydd hâf.

2 Ac efe a ddywedodd, beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, cawelleid o ffrwythydd hâf. Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, daeth y diwedd ar fy mhobl Iſrael, nid âf heibio iddynt mwyach.

3 Caniadau y demi hefyd † a droir yn vdo ar y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd Dduw: llawer o gelanneddau a fydd ym mhob lle; bwrir hwynt allan ‡ yn ddiſtaw.

4 Cwrandewch hyn y ſawl ydych yn llyngcu yr anghenog, i ddifa tlodion y tîr,

5 Gan ddywedyd, pa bryd yr â y ‡ mîs heibio, fel y gwerthom ŷd? a'r Sabboth, fel † y dygom allan y gwenith, gan brinhau yr Ephah, a helaethu y Sicl, † ac anghyfiawni y cloriannau *drwy* dwyll?

6 I brynu y tlawd er * arian, a'r anghenus er pâr o eſcydiau, ac i werthu gwehilion y gwenith?

7 Tyngodd yr Arglwydd i ragor fraint Jacob; diau nid anghofiaf byth yr vn o'i gweithredoedd hwynt.

8 Oni chryn y ddaiar am hyn? ac eni alara ei holl breſſwyl-wŷr? cyfyd hefyd i gyd fel llif, a bwrir hi ymmaith, a hi a ſoddir, megis gan afon yr Aipht.

9 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd

* Exod. 19. 5.
‡ Neu, *Flaen ffrwyth y.*
* Exec. 12. 27.
* Pen. 5. 18.
‡ Neu, *Trig-le.*
‡ Neu, *Amlhau mewn gormoddedd.*
† Neu, *Byngciant.*
‡ Neu, *Mewn phiolau gwîn.*
* Jer. 51. 14.
† Heb. *A'i chyflawnder.*
* Pen. 5. 13.
‡ Neu, *A aeſnt.*
* Pen. 5. 7.
† Heb. *Gyrn.*
‡ Neu, *Ddyfryn.*
‡ Neu, *Glaſ-bryfed.*
‡ Neu, *Trwy bwy y cyfyd Jacob?* neu, *pwy o* (neu, *tros*) *Jacob a gyfyd?*
‡ Neu, *Gynnut.*
† Heb. *Yn fyr enhanio eiſteddfa yw.*
‡ Neu, *Cyſegr.*
† Heb. *Tŷ y frenhiniaeth yw.*
‡ Neu, *Ffrwyth y Sycomorwydd.*
* Exec. 21. 2.
† Heb. *Ddefnynna air.*
* Jere. 28. 16. & 29. 21.
† Heb. *A vdaith.*
† Heb. *Diſtawa.*
‡ Neu, *Newydd loer.*
† Heb. *Yr agorom.*
† Heb. *A gwyro cloriannau dwyll.*
* Pen. 2. 6.

Dduw, y gwnaf i'r haul fachludo hanner dydd, a thywyllaf y ddaiar *liw* dydd golau.

10 Trôf hefyd eich gwyliau yn alar, a'ch holl ganiadau yn eer-nad, dygaf ſach-lain ar yr holl lwynau, a moelni ar bôb pen: ac mi a'i gwnaf fel galar *am* vn-mâb, a'i ddiwedd fel dydd chwerw.

11 Wele, y mae dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd Dduw, yr anfonaf newyn i'r tir, nid newyn am fara, ac nid ſyched am ddwfr, onid am wrando geirjau 'r Arglwydd.

12 A hwy a gyrwydrant o fôr i fôr, ac a wibiant o'r gogledd hyd y dwyrain, i geiſio gair yr Arglwydd, ac nis cânt.

13 Y diwrnod hwnnw, y gwyryſon glân, a'r meibion ieuainge, a ddiffoddant o ſyched.

14 Y rhai a dyngant i bechod Samaria, ac a ddywedant, byw yw dy Dduw di, ô Dan: a byw yw ffordd Beerſeba; hwy a ſyrthiant, ac ni chodant mwy.

PEN. IX.

1 *Mor ſicr fydd y diniſtr.* 11 *Adferu Tabernacl Dafydd.*

GWelais yr Arglwydd yn ſefyll ar yr allor, ac eſe a ddywedodd, taro gapan y drws, ‡ Neu, *Archolla.* ſel y ſigio y gorſingau; ‡ a thorr hwynt oll yn y pen: minneu a laddaf y rhai olaf o honynt à'r cleddyf, ni ffy ymaith o honynt a ffô, ac ni ddiango o honynt a ddiango.

2 * Pe cloddient hyd vffern, ſy llaw a'i tynnei hwynt oddi yno, a phe dringent i'r neſoedd, mi a'i deſcynnwn hwynt oddi yno: * Pſal. 139. 8. &c.

3 A phe llechent ar ben Carmel, chwiliwn a chymmerwn hwynt oddi yno; a phe ymguddient o'm golwg yngwaelod y môr, oddi yno y gorchymynnaf i'r ſarph eu brathu hwynt.

4 Ac os ânt i gaethiwed o flaen eu gelynion, oddi yno y gorchymynnaf i'r cleddyf, ac eſe a'i lladd hwynt: a * goſodaf ſy ngolwg yn eu herbyn, er drwg, ac nid er da *iddynt.* * Jere. 44. 11.

5 Ac Arglwydd Dduw y lluoedd a gyffwrdd â'r ddaiar, a hi a dawdd; a galara pawb a'r a drig ynddi, a hi a gyfyd oll fel llifeiriant, ac a ſoddir megis *gan* afon yr Aipht.

6 Yr hwn a adeilada * ei eiſteddfeydd yn y nefoedd, ac a ſyſaerodd ei ‡ ſintai ar y ddaiar, yr hwn a'r eilw ddyfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar; yr Arglwydd *yw* ei enw. * Pſal. 104. 3. ‡ Neu, *Ymſtlc.*

7 Onid *ydych* chwi meibion Iſrael i mi fel meibion yr Ethiopiaid, medd yr Arglwydd? oni ddygais i fynu feibion Iſrael allan o dir yr Aipht, a'r * Philiſtiaid o Caphtor, a'r Syriaid o Cir? * Jere. 47. 4.

8 Wele lygaid yr Arglwydd ar y deyrnas bechadurus, ac mi a'i difethaf oddi ar wyneb y ddaiar: ond na lwyr ddifethaf dŷ Jacob, medd yr Arglwydd.

9 Canys wele, myfi a orchymynnaf, ac a † ogrynnaf dŷ Iſrael, ym myſc yr holl genhedloedd; fel y gogrynnir ŷd mewn gogr; ac ni ſyrth † y gronyn lleiaf i'r llawr. † Heb. *Gyhwſanaf.*

10 Holl bechaduriaid fy mhobl a fyddant feirw gan y cleddyf, y rhai a ddywedant, ni oddiwes drwg ni, ac ni achub ein blaen. † Heb. *Graſienyn i'r llawr.*

11 Y dydd hwnnw y codaf * babell Dafydd yr hon a ſyrthiodd, ac a gaeaf ei bylchau, ac a godaf ei hadwyau, ac a'i hadeiladaf, fel yn y dyddiau gynt. * Actſ. 15. 16.

12 Fel y meddianno y rhai y gelwir fy enw arnynt, weddill Edom, a'r holl genhedloedd, medd yr Arglwydd, yr hwn a wna hyn.

13 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, * y goddiwes yr ardd-wr y medelwr, a ſathrudd y grawn win † yr hau-wr hâd, * a'r mynyddoedd a ddeſnynnant ‡ felyſwin, a'r holl fryniau a doddant. * Leſt. 26. 5. † Heb. *Yr hwn a dâyo 'r had allan.* * Joel. 3. 18. ‡ Neu, *Wirioneddd.*

14 A dychwelaf gaethiwed fy mhobl Iſrael; a hwy a adeiladant y dinaſoedd anghyfannedd, ac a'i preſſwyliant, a hwy a blannant winllannoedd, ac a yfant o'i gwin; gwnant hefyd erddi, a bwyttânt eu ffrwyth hwynt.

15 Ac mi a'i plannaf hwynt yn eu tir, ac ni's diwreiddir hwynt mwyach o'i tir a roddais i iddynt, medd yr Arglwydd dy Dduw.

¶LLYFR OBADIAH.

1 *Diniſtr Edom,* 3 *am eu balchder,* 10 *ac am y cam a wnaethent i Jacob.* 17 *Jechydwriaeth a bud angoliaeth Jacob.*

GWeledigaeth Obadiah: ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am Edom: * clywſom ſôn oddi wrth yr Arglwydd, a chennad a hebryngwyd ym-myſc y cenhedloedd; codwch, a chyfodwn i ryſela yn ei herbyn hi. * Jere. 49. 14.

2 Wele, mi a'th wneuthum yn fychan ym myſc y cenhedloedd: dibriſ iawn *wyt.*

3 Balchder dy galon a'th dwyſlodd, ti yr hwn wyt yn trigo yn holldau y graig, *yn* vchel ei drigfa, yr hwn a ddywed yn ei galon, pwy a'm tyn i'r llawr?

4 * Ped ymddercheſit megis yr eryr, a phe rhoit dy nŷth ym mlith y ſêr, mi a'th ddeſcynnwn oddi yno, medd yr Arglwydd. * Jere. 49. 16.

5 Pe deuai * lladron attat, neu yſpeilwŷr nôs, (pa ſodd i'th dorrwyd ymmaith?) oni ladrattaſent hwy eu digon? pe daethei cynhull-wŷr grawn-win attat, oni weddillaſent ‡ rawn? * Jere. 49. 9. ‡ Neu, *Leſſau.*

6 Pa ſodd y chwiliwyd Eſau, *ac* y ceiſiwyd ei guddfeydd ef?

7 Yr holl wŷr, y rhai 'r oedd cyfammod rhyngot â hwynt, a'th yrraſant hyd y terfyn; † y gwŷr yr oedd heddwch rhyngot â hwynt, a'th dwyllaſant, ac a'th orfuant; *bwytta wŷr dy* fara a roddaſant archoll danat: nid *oes* deall ‡ yndde. † Heb. *Gwŷr dy heddwch.* ‡ Neu, *O bono.*

8 * Oni ddiniſtriaf y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y doethion allan o Edom, a'r deall allan o fynydd Eſau? * Eſa. 29. 14. Jere. 49. 7.

9 Dy gedyrn di Teman a ofnant, ſel y torrer ymmaith bôb vn o fynydd Eſau, trwy laddfa.

10 Am dy * draha *yn erbyn* dy frawd Jacob, gwarth a'th orchuddia, a thi a dorrir ymmaith bŷth. * Gen. 27. 41. Ezec. 35.

11 Y dydd y ſefaiſt o'r tu arall, y dydd y caeth-gludodd eſtroniaid ei ‡ olud eſ, a myned o ddieithriaid iw byrth eſ, a bwrw coel-brennau ar Jeruſa'lem, titheu hefyd oeddit megis vn o honynt. 5. Amos. 1. 11. ‡ Neu, *Lu.*

12 ‡ Ond ni ddyleſit ti edrych ar ddydd dy frawd, y dydd y dieithrwyd eſ, ac ni ddyleſit lawenychu o achos plant Juda, y dydd y difethwyd hwynt; ac ni ddyleſit † ſedu dy laſn ar ddydd y cyſtudd. ‡ Neu, *Nac edrych ar &c.* † Heb. *ſam ygo.*

13 Ni ddyleſit ddyfod o fewn porth fy mhobl, yn nydd eu haflwydd: ie ni ddyleſit edrych ar eu hadfyd yn nydd eu haflwydd; ac ni

ni ddyleſit eſkyn *dylaw* ar eu ‡ golud, yn nydd
‡ Neu, *Llu.* eu difethiad hwynt.

14 Ac ni ddyleſit ſefyll ar y croeſ-ffyrdd, i
dorri ymmaith y rhai a ddalangai o honoi: ac ni
‡ Neu, *Gau.* ddyleſit ‡ roi i fynu y gweddillio honaw, ar
ddydd yr adfyd.

15 Canys agos yw dydd yr Arglwydd ar
9 Exec. 35. 15. yr holl genhedloedd: * fel y gwnaethoſt y
gwneir i titheu; dy wobr a ddychwel ar dy
ben dy hun.

16 Canys megis yr yfaſoch ar fy mynydd
ſanctaidd, *felly* 'r holl genhedloedd a yfant yn
§ Neu, *Rhai di-angol.* oeſtad; ie yfant, a llyngant, a byddant fel pe
na buaſent.

17 Ond ar fynydd Sion y bydd ‡ ymwar-
‡ Neu, *A bydd yn ſanctaidd.* ed, ‡ ac y bydd ſanctteiddrwydd: a thŷ Jacob
a berchennogant eu perchenogaeth hwynt.

18 Yna y bydd tŷ Jacob * yn dân, a thŷ
* Eſa. 10. 17. Deut. 4. 4. Heb. 12. 29. Joſeph yn fflam, a thŷ Eſau yn ſofl, a chynneuant
ynddynt, a difant hwynt, ac ni bydd va gweddill
o dŷ Eſau; canys yr Arglwydd *a'i* dywedodd.

19 Goreſcyn y dehau hefyd fynydd Eſau,
a'r gwaſtadedd y Philiſtiaid; a pherchennogant
ſeuſydd Ephraim, a meuſydd Samaria, a Ben-
jamin *a feddiannu* Gilead.

‡ Neu, A berchennogant yr hyn ſydd yn Seph. * 1 Tim. 4. 16. Jac. 5. 20. * Luc. 1. 33.

20 A chaeth-glud y llû hwn o blant Iſrael,
yr hyn *a fu eiddo* y Canaaneaid, hyd Zarephath,
a chaethion Jeruſalem ‡ y rhai *ydd* yn Sephar-
ad, a feddiannant ddinaſoedd y dehau.

21 A * gwaredwŷr a ddeuant i fynu ar fy-
nydd Sion, i farnu mynydd Eſau, *a'r* frenhini-
aeth fydd eiddo 'r Arglwydd.

¶ LLYFR JONAH.

PEN. I.

1 *Danfon Jonah i Nineveh, ac yntau yn ffoi i Tarſis.* 4 *A thymheſtl yn ei gyhuddo ef.* 11 *Ei daflu ef i'r môr,* 17 *a phyſcodyn yn ei lyngcu ef.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth at ‡ Jo-
‡ *A elwir,* Mat. 12. 39. *Jonas.* nah fab Amittai, gan ddywedyd;

2 Cyfod, dôs i Nineveh * y ddi-
* Gen. 10. 11, 12. Pen. 3. 3. nas fawr, a llefa yn ei herbyn; canys
eu drygioni hwynt a dderchafodd ger fy mron.

3 A Jonah a gyfododd * i ffoi i Tarſis, oddi
* Pen. 4. 2. ger bron yr Arglwydd, ac efe a aeth i wared i
Joppa, ac a gafodd long yn myned i Tarſis, ac
a dalodd ei ffong-log hi, ac a aeth i wared iddi,
i fyned gyd â hwynt i Tarſis, oddi ger bron yr
Arglwydd.

† Heb. *Fwriodd allan,* ‡ Heb. *Yr amcangodd y llong ddryllio.* 4 Ond yr Arglwydd a † gyfodpdd wynt
mawr yn y môr, a bu-yn y môr dymheſtl fawr,
fel † y tybygwyd y dryllid y llong.

5 Yna 'r mor-wŷr a ofnaſant, ac a lefaſant
bôb vn ar ei Dduw, a bwriaſant y ‡ dodrefn *oedd*
yn y llong i'r môr; i ymyſcafnhau o honynt:
ond Jonah a aethei i wared i yſtlyſau y llong,
ac a orweddaſei, ac a gyſcaſei.

6 A meiſtr y llong a ddaeth atto eſ, ac a
ddywedadd wrtho; beth *a ddarfu* iti gyſca-
dur? cyſod, galw ar dy Dduw: ſe allai 'r yſtyr
y Duw hwnnw wrthym, ſel na 'n coller.

7 A dywedaſant bob vn wrth ei gyfaill,
deuwch, a bwriwn goel-brennau, ſel y gwypom
o achos pwy *y mae* i ni y drwg hwn: a
bwriaſant goel-brennau, a'r coel-bren a ſyrth-
iodd ar Jonah.

8 A dywedaſant wrtho, attolwg dangos i
ni, er mwyn pwy *y mae* i ni y drwg hwn:
beth *yw* dy gelfyddyd di? ac o ba le y dae-
thoſt? pa le *yw* dy wlâd? ac o ba bobl *yr*
wyt ti?

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hebræad
ydwyfi, ac ofni 'r wyfi Arglwydd Dduw
y nefoedd, yr hwn a wnaeth y môr, a'r
ſychdîr.

10 A'r gwŷr a ofnaſant *gan* ofn mawr, ac
a ddywedaſant wrtho, pa ham y gwnaethoſt
hyn? (canys y dynion a wyddent iddo ffoi oddi
ger bron yr Arglwydd, o herwydd efe a fyne-
gaſei iddynt.)

11 A dywedaſant wrtho, beth a wnawn i
ti, ſel y goſtego 'r môr oddi wrthym? (canys
† Heb. *Myned.* † gweithio 'r oedd y môr, a therfyſcu.)

12 Ac efe a ddywedodd wrthynt, cymmer-
wch fi, a bwriwch fi i'r môr, a'r môr a oſte-
ga i chwi, canys gwn mai o'm hachos i mae y
dymheſtl fawr hon arnoch chwi.

13 Er hyn y gwŷr a † rwyfaſant i'w dych-
† Heb. *Gloddio; ſant,* welyd i dir, ond ni's gallent, am fod y môr
yn gweithio, ac yn terfyſcu yn eu herbyn
hwy.

14 Llefaſant gan hynny ar yr Arglwydd,
a dywedaſant, attolwg Arglwydd, attolwg,
na ddifether ni am enioes y gŵr hwn, ac na
ddyro i'n herbyn waed gwirion: canys ti,
ô Arglwydd, a wnaethoſt fel y gwelaiſt yn
dda.

15 Yna y cymmeraſant Jonah, ac a'i bwria-
ſant eſ i'r môr, a † pheidiodd y môr â'i gyffro.
† Heb. *Safodd.*

16 A'r gwŷr a ofnaſant yr Arglwydd ag
* Matth. 12. 40. & 16. 4. Luc. 11. 30. ofn mawr, ac a aberthaſant aberth i'r Arglwydd,
ac a addunaſant addunedau.

17 A'r Arglwydd a ddarparaſei byſcodyn
† Heb. *Yn ymyſcarwedd.* mawr, i lyngcu Jonah, a * Jonah a fu † ym
mol y pyſcodyn dri diwrnod, a thair nôs.

PEN. II.

1 *Gweddi Jonah*: 10 *A'i wared eſ o fol y pyſcodyn.*

A Jonah a weddiodd ar yr Arglwydd el
Dduw, o fol y pyſcodyn,

2 Ac a ddywedodd, ‡ o'm hing y *gelwais
‡ Neu, *O berwydd fy ing.* ar yr Arglwydd, ac efe a'm hatteboddſ o fol
* Pſal. 120. 1. ‡ vffern y gwaeddais, a chlywaiſt fy llêf.

3 Tl a'm bwriaiſt i'r dyfnder, i † ganol y
‡ Neu, *Y bedd.* môr, a'r llanw a'm hamgylchodd, dy holl
† Heb. *Gadon.* donnau a'th lifeiriant a aethant droſof.

4 A minneu a ddywedais, bwriwyd fi o
* Pſal. 69. 1. 2. ‡ Neu, *Gwarmon.* † Heb. *Derfiadau.* ‡ Neu, *O lygredigaeth.* ‡ Neu, *Celwyddog.* * Pſal. 40. 14. 35. & 118. 17. Hoſ. 14. 2. Heb. 13. 15. * Pſal. 3. 8. wŷdd dy lygaid; er hynny mi a edrychaf etto
tu a'th deml ſanctaidd.

5 Y * dyfroedd a'm hamgylchaſant hyd yr
enaid, y dyfoder a ddaeth o'm hamgylch, ym-
glymmodd ‡ yr heſc am fy mhen.

6 Deſcynnais i † odrau y mynyddoedd, y
ddaear a'i throſolion oedd o'm amgylch yn
dragywydd: etto ti a dderchefaiſt fy enioes
‡ o'r ffôs, o Arglwydd fy Nuw.

7 Pan lewygodd fy enaid ynof, cofiais yr
Arglwydd, a'm gweddi a ddaeth i mewn attat
i'th Deml ſanctaidd.

8 Y neb a gadwant ofereda ‡ celwydd, a
wrthodant eu trugaredd eu hun.

9 A minneu mewn * llais clodforedd a aber-
thaf i ti, talaf yr hyn a addunedais: * iechy-
dwriaeth *ydd* eiddo 'r Arglwydd.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth y pyſ-
codyn, ac efe a fwriodd Jonah ar y tîr ſych.

PEN. III.

1 *Danfon Jonah yr ail waith, ac yntau yn pregethu i'r Ninevead.* 5 *Ar eu bedſeirwch hwy,* 10 *y mae Duw yntau yn edifarhau.*

A Gair

A Gair yr Arglwydd a ddaeth yr ail waith at Jonah, gan ddywedyd,

2 Cyfod, dos i Nineveh y ddinas fawr, a phregetha iddi y pregeth a lefarwyf wrthit.

3 A Jonah a gyfododd, ac a aeth i Nineveh, yn ôl gair yr Arglwydd; a Nineveh oedd † ddinas fawr iawn, o daith tri diwrnod.

4 A Jonah a ddechreuodd fyned i'r ddinas daith vn diwrnod, ac efe a lefodd, ac a ddywedodd; deugain nhiwrnod *fydd* etto, a Nineveh a gwympir.

5 * A gwŷr Nineveh a gredasant i Dduw, ac y gyhoeddasant ympryd, ac a wiscasant sach-liain, o'r mwyaf hyd y lleiaf o honynt.

6 Canys gair a ddaeth at frenin Nineveh, ac efe a gyfododd o'i frenhin-faingc, ac a ddioscodd oddi am dano ei frenhin-wisc, ac a roddes am dano liain sach, ac a eisteddodd mewn lludw.

7 Ac efe a barodd gyhoeddi, a dywedyd trwy Nineveh (drwy orchymyn y brenin a'i ‡ bendefigion,) gan ddywedyd: dŷn ac anifail, eidion, a dafad, na phrofant ddim, na phôrant, ac nac yfant ddwfr.

8 Gwiscer dŷn, ac anifail â sach-len, a galwant ar Dduw yn lew, ie dychwelant bob vn oddi wrth ei ffordd ddrygionus, ac oddi wrth y trawsder *sydd* yn eu dwylo.

9 * Pwy a wŷr a dry Duw, ac edifarhau, a throi oddi wrth angerdd ei ddig, fel na ddifether ni?

10 A gwelodd Duw eu gweithredoedd hwynt, droi o honynt o'i ffyrdd drygionus, ac edifarhaodd Duw am y drwg a ddywedasei y gwnai yddynt, ac n'is gwnaeth.

PEN. IV.

1 *Jonah yn adfodlon i drugaredd Duw,* 4 *ac yn cael ei geryddu tan vith pren Cicaion.*

A Bu ddrwg iawn gan Jonah *hyn*, ac efe a ddigiodd yn fawr.

2 Ac efe a weddiodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, attolwg is Arglwydd, oni ddywedais i hyn pan oeddwn etto yn fy nghwlad? am hynny 'r achubais flaen i ffoi i * Tarfis, am y gwyddwn * dy fod ti yn Dduw graslawn, a thrugarog, hwyr-frydig i ddig, ami o drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg.

3 Am hynny yn awr o Arglwydd, cymmer attolwg fy einioes oddi wrthif; canys gwell i mi farw nâ byw.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd, ‡ ai da yw yr gwaith ymddigio o honot?

5 A Jonah a aeth allan o'r ddinas, ac a eisteddodd o'r tu dwyrain i'r ddinas, ac a wnaeth yno gaban iddo ei hun, ac a eisteddodd dano yn y cyscod, hyd oni welei beth a fyddei yn y ddinas.

6 A'r Arglwydd Dduw a ddarparodd ‡ Cicaion, ac a wnaeth iddo dyfu tros Jonah, i fod yn gyscod vwch ei ben ef, iw waredu ef o'i ofid: a bu Jonah lawen iawn am y † Cicaion.

7 A'r Arglwydd a baratôdd brŷf ar godiad y wawr dranoeth, ac efe a darawodd y ‡ Cicaion, ac yntef a wywodd.

8 A phan godoid haul, bu i Dduw ddarparu ‡ poeth-wynt y dwyrain; a'r haul a darawodd ar ben Jonah fel y llewygodd, ac y deisyfiodd farw o'i einioes, ac a ddywedodd, gwell i mi farw na byw.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Jonah, † ai da yw 'r gwaith ymddigio o honot am y ‡ Cicaion? ac efe a ddywedodd: † da yw i mi ymddigio hyd angeu.

10 A'r Arglwydd a ddywedodd, ti a ‡ dosturiaist wrth y Cicaion ni lafuriaist wrtho, ac ni's peraist iddo dyfu: † mewn noswaith y bu, ac mewn noswaith y darfu.

11 Ac oni arbedwn i Nineveh y ddinas fawr, yr hon y mae ynddi mwy nâ deuddeng mŷrdd o ddynion, y rhai ni wyddant *ragor* rhwng eu llaw ddehau a'i llaw aflwy, ac anifeiliaid lawer?

* Jon. 1. 3. * Exod. 34. 6. Pfal. 86. 5. Joel. 2. 13.

‡ Neu, *Wyt ti yn ddigiawn?*

‡ Pſalm cviſt. † Pſalm cviſt. ‡ Pſalm cviſt. ‡ Neu, *Dwyrei-wynt diſlaw.* ‡ Neu, *Wyt ti yn ddigiawn?* ‡ Pſalm cviſt. ‡ Neu, *Yr wyf yn ddigiawn hyd angeu.* ‡ Neu, *Arbedaiſt y Cicaion.* † Heb. *Mab noſwaith oedd.*

† Heb. *Ddinas fawr i Dduw.* * Mat. 12. 41. Luc. 11. 32.

† Heb. *Wyr mawr.* ‡ Heb. *ffych-len.*

* Joel. 2. 14.

¶ LLYFR MICAH.

PENNOD. I.

1 *Micah yn dangos digofaint Duw yn erbyn Jacob, am eu gau-ddiwiseth;* 10 *Ac yn annog i alaru.*

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Micah y Morafthiad yn nyddiau Jotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Juda; yr hwn a welodd efe am Samaria, a Jerufalem.

2 * Gwrandewch bobl † oll, clyw ditheu y ddaiar † ac fydd ynddi, a bydded yr Arglwydd Dduw yn dŷſt i'ch erbyn, yr Arglwydd o'i demel ſanctaidd.

3 Canys * wele 'r Arglwydd yn dyfod o'i le, ese hefyd a ddeſcyn, ac * a ſathr vchelderau y ddaiar.

4 * A'r mynyddoedd a doddant tano eſ, a'r glynnoedd a ymholldant fel cŵyr o flaen y tân, *ac* fel y dyfroedd a dywelltir ar y goriwared.

5 Hyn i gyd *ſydd* am anwiredd Jacob, ac am bechodau tŷ Iſrael; beth *yw* anwiredd Jacob? onid Samaria? pa rai *yw* vchel-leoedd Juda? onid Jeruſa'lem?

6 Am hynny y goſodaf Samaria yn garnedd maes *dda* i blannu gwin-llan, a gwnaf iw cherric dreiglo i'r dyffryn, a datcuddiaf ei ſylfaeni

7 A'i holl ddelwau cerfiedic a gurir yn ddrylliau, a'i holl wobrau a loſcir yn tan, a'i holl eulynnod a oſodaf yn anrheithiedic: o herwydd o wobr puttain y caſclodd hi *bwynt*, ac yn wobr puttain y dychwelant.

8 O herwydd hyn, galaraf, ac vdaf, cerddaf yn noeth ac yn llwm, gwnâf alar fel dreigiau, a gofid fel † cywion y dylluan.

9 O herwydd dolurus yw ‡ ei harcholl, canys daeth hyd at Juda; daeth hŷd borth fy mhobl, hyd Jeruſalem.

10 * Na fynegwch *hyn* yn Gath, gan wylo na wylwch ddim: * ymdreigla mewn llŵch yn nhŷ * ‡ Aphrah.

11 Dos heibio, ‡ preſſwyl-ferch Saphir, yn * noeth dy warth: ni ddaeth preſſwyl ferch ‡ Zaanan allan yngalar † Bethezel: efe a dderbyn gennwch ei ſefyll-fan.

12 Canys trig-ferch Maroth a ‡ ddiſgwyliodd yn ddyfal am ddaioni, eithr drwg a ddeſcynnodd oddi wrth yr Arglwydd hyd at borth Jeruſalem.

13 Preſſwyl-ferch Lachis, rhwym y cerbyd wrth y buan-farch; dechreuad pechod yw hi i ferch Sion: canys ynot ti y caſwyd anwireddau Iſrael.

14 Am

* Deut. 32. 1. Iſai. 1. 2. † Heb. *Bwynt oll.* † Heb. *A'i chyflawnder.* * Eſa. 26. 21. Pſal. 115. 3. * Deut. 32. 11, 8c 33. 29. Pſal. 97. 5.

† Heb. *Merched.* ‡ Neu, *O'i hachoſllion.* * 2 Sam. 1. 20. Jer. 6. 26. * Joſ. 18. 23. ‡ Sef, *Llwch.* ‡ Neu, *Yr hon a breſſwyli yn deg.* * Eſa. 47. 3. ‡ Neu, *I ddiadelwlad.* ‡ Neu, *Lle ogoſ.* ‡ Neu, *Fu ddrwg genthi.*

14 Am hynny y rhoddi anrhegion ‡ i Moreſeth Gath i tai ‡ Achzib a fyddant yn gelwydd i frenhinoedd Iſrael.

15 Eto mi a ddygaf etifedd i ti, preſſwylferch Mareſah, ‡ daw hyd Adulam, gogoniant Iſrael.

16 * Ymfoela, ac ymeillia am dy blant moethus: helaetha dy foelder fel eryr; canys caethgludwydd hwynt oddi wrthit.

‡ Neu, Am. ‡ Sef, Celwydd. † Neu, Daw gogoniant Iſrael hyd Adulam. * Eſa. 22, 12.

PEN. II.

1 Yn erbyn trais. 5 Cwynfan, 7 ceryddu anghyfiawnder a deiw-addoliaeth. 12 Addaw adferu Jacob.

GWae a ddychymygo anwireddau ac a wnelo ddrygioni ar eu gwelâu; pan oleuo y boreu y gwnant hyn; am ei fod ar eu dwylo.

2 * Meuſydd a chwenychant hefyd, ac a ddygant drwy drais; a thelau, ac a'i dygant: ‡ gorthrymmant hefyd ŵr a'i dŷ, dŷn a'i etifeddiaeth.

* Eſa. 5. 8. ‡ Neu, Twyllant.

3 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, wele yn erbyn y teulu hwn y dychymmygais ddrwg, yr hwn ni thynnwch eich gyddfau o honaw, ac ni rodiwch yn falch; canys amſer drygfyd yw.

4 Yn y dydd hwnnw y cyfyd yn ddammeg am danoch chwi, ac a alara † galar gofidus, gan ddywedyd: diniſtriwyd ni yn llwyr: newidiodd ran fy mhobl; pa fodd y dug ef oddi arnaf; ‡ gan droi ymaith, eſe a rannodd ein meuſydd.

† Heb. Alar galarus. ‡ Neu, Yn lle adferu.

5 Am hynny ni bydd i ti a * fwrio reffyn coel bren yng ynnulleidfa'r Arglwydd.

* Deut. 32. 8, 9. * Eſay. 30. 10.

6 * Na † phrophwydwch ‡ meddant wrthy rhai a brophwydant: ond ni phrophwydant iddynt na ddeu bynion gwilydd.

† Heb. Ddiſeymmwch &c. ‡ Neu, Fel y prophwydant hwy.

7 Oh yr hon a elwir tŷ Jacob, a ‡ fyrhawyd Yſpryd yr Arglwydd? ai dymma ei weithredoedd eſ? oni wna fy ngeiriau lês i'r neb a rodio yn vniawn?

‡ Neu, Gyſyngwyd.

8 *Yr rhai oedd* fy mhobl ddoe, a godaſant yn elyn, dioſgwch y dilledyn † gyd â'r wiſg, oddi am y rhai a ânt heibio yn ddiofal, *fel* rhai yn dychwelyd o ryfel.

† Heb. Gyferbyn a'r wiſg.

9 Gwragedd fy mhobl a fwriaſoch allan o dŷ eu hyfrydwch, a dygaſoch oddi ar eu plant hwy fy harddwch byth.

10 Codwch, ac ewch ymmaith, canys nid dyma eich gorphwyfa: am ei halogi y diniſtria hi *chwi* â diniſtr tôſt.

‡ Neu, A rodia gyd a'r gwynt, ac a ddywed gelwydd yn gel. gan ddywedyd. prophwydaf &c.

11 Os vn ‡ yn rhodio yn yr yſpryd, a chelwydd a ddywed yn gelwyddoc, prophwydaf it a'm win a diod gadarn, eſe a gaiff fod yn brophwyd i'r bobl hyn.

12 Gan gaſclu i'th gaſclaf Jacob oll; gan gynnull cynnhullaf weddill Iſrael; goſodaf hwynt ynghyd fel defaid Bozrah, fel y praidd ynghanol eu corlan: tryſtiant rhag *amled* dŷn.

13 Daw y rhwygudd i fynu o'i blaen hwynt; rhwygaſant, a thramwyaſant trwy y porth, ac aethant allan trwyddo, a thramwya eu brenin o'i blaen; a'r Arglwydd ar eu penau hwynt.

PEN. III.

1 Creulondeb y tywyſogion. 5 Ffalſedd y prophwydi. 8 A diofalwch pob vn o'r ddau.

DYwedais hefyd, gwrandewch attolwg pennaethiaid Jacob, a thywyſogion tŷ Iſrael, onid i chwi y perthyn gwybod barn?

2 Y rhai ydych yn caſau y da, ac yn hoffi y drwg, gan ffingo eu croen oddi am danynt, a'i cig oddi wrth eu heſcyrn.

3 Y rhai hefyd a ſwyttânt gig fy mhobl, a'i croen a flingant oddi am danynt, a'i heſcyrn a ddrylliant ac a friwant, megis i'r crochan, ac fel cig yn y badell.

4 * Yna y llefant ar yr Arglwydd, ac ni's etyb hwynt, eſe a guddia ei wyneb oddi wrthynt y pryd hwnnw, fel y buant ddrwg yn eu gweithredoedd.

* Eſa. 1. 15. Ezec. 8. 18. Jac. 1. 13. 1 Pet. 3. 11. 12. 2 Pen. 2. 11.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd am y prophwydi ſydd yn cyfeiliorni fy mhobl, * y rhai a frathant â'i dannedd, ac a lefant, heddweh: a'r neb ni roddo yn eu genau hwynt, darparant ryfel yn ei erbyn.

6 Am hynny *y bydd* nôs i chwi † fel na chaffoch weledigaeth, a thywyllwch i chwi † fel na chaffoch ddewiniaeth: yr haul hefyd a fachluda ar y prophwydi, ar dydd a ddua arnynt.

† Heb. Oddiwrth weledigaeth. † Heb. Oddiwrth ddewiniaeth.

7 Yna y gweledyddion a gywilyddiant, a'r dewiniaid a wradwyddir, ie pawb o honynt a gaeant ar eu † genau; am na rydd Duw ateb.

† Heb. Gwefus uchaf.

8 Ond yn ddiau llawn wyfi o rym gan Yſpryd yr Arglwydd, ac o farn a nerth, i ddangos ei anwireddi i Jacob, a'i bechod i Iſrael.

9 Gwrandewch hyn attolwg pennaethiaid tŷ Judah, a thywyſogion tŷ Iſrael; y rhai ſy ffiaidd ganddynt farn, ac yn gŵyro pob vniondeb.

10 Adeiladu Sion y maent * â gwaed, a Jeruſalem ag anwiredd.

* Ezec. 22. 27. Zeph. 3. 3.

11 Ei phennaethiaid a roddant farn er gwobr, a'i offeiriaid a ddyſcant er cyflog, a'r prophwydi a ddewiniant er arian: eto wrth yr Arglwydd yr ymgynhaliant, gan ddywedyd; onid yw'r Arglwydd i'n plith? ni ddaw drwg arnom.

12 Am hynny o'ch achos chwi'r * erddir Sion fel maes, a Jeruſalem a fydd yn garneddau a mynydd y tŷ, fel vchel-leoedd y goedwic.

* Jerem. 26. 18.

PEN. IV.

1 Gogoniant, 3 heddwch, 8 teyrnas, 11 a buddugoliaeth yr Eglwys.

ABydd yn niwedd y dyddiau; * i ſynydd tŷ yr Arglwydd fod wedi ei ſicrhau ym mhen y mynyddoedd; ac efe a ddercheſir goruwch y bryniau; a phobloedd a ddylifant atto.

* Eſa. 2. 2, &c.

2 chenhedloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac awn i fynu i fynydd yr Arglwydd, ac i dŷ Duw Jacob, ac efe a ddyſc i ni ei ffyrdd, ac yn ei lwybrau y rhodiwn: canys y gyfraith â allan o Sion, a gair yr Arglwydd o Jeruſalem.

3 Ac efe a farna rhwng pobloedd lawer, ac a gerydda genhedloedd cryfion hyd ym mhell, a thorrant eu * cleddyfau yn ſychau, a'i gwawy ffyn yn ‡ bladuriau; ac ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddyſcant ryfel mwyach.

* Eſa. 2. 4. Joel 3. 10. ‡ Neu, Grymmau.

4 Ond eiſteddant bob vn dan ei winwydden, a than ei ffigyſbren, heb neb iw dychrynu; canys genau Arglwydd y lluoedd a'i llefarodd.

5 Canys yr holl bobloedd a rodiant bob vn yn enw ei dduw ei hun, a ninnau a rodiwn yn enw'r Arglwydd ein Duw, byth ac yn dragywydd.

6 Yn y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y caſclaf y cloff, ac y cynhullaf yr hon a yrwyd allan, a'r hon a ddrygais.

7 A gwnaf

* Zeph. 3. 19.
* Dan. 7. 14. Luc. 1. 33.

7 A gwnaf y * gloff yn weddill, a'r hon a daflwyd ym mhell yn genhedl gref; a'r Arglwydd a deyrnasa arnynt yn mynydd Sion, o hyn allan byth.

8 A thitheu tŵr y praidd, caſtell merch Sion, hyd atat y daw, ie y daw 'r Arglwyddiaeth bennaf, y deyrnas i ferch Jeruſalem.

9 Pa ham gan hynny y gweiddi waedd? oni'd oes ynot frenin? a ddarfu am dy gynghorydd? canys gwewyr a'th gymmerodd, megis gwraig yn eſcor.

10 Ymofidia a griddfana, merch Sion, fel gwraig yn eſcor; o herwydd yr awr hon yr ei di allan o'r ddinas, a thrigi yn y maes; ti a ei hyd Babilon; yno i'th waredir, yno 'r achub yr Arglwydd di o law dy elynion.

11 Yr awr hon hefyd llawer o genhedloedd a ymgaſclaſant i'th erbyn, gan ddywedyd; haloger hi, a gweled ein llygaid *hynny* ar Sion.

12 Ond ni ŵyddant hwy feddyliau yr Arglwydd, ac ni ddeallant ei gyngor ef: canys eſe a'i caſcl hwynt fel yſcubau i'r llawr dyrnu.

13 Cyfod merch Sion, a dyrna; canys gwnaf dy gorn yn haiarn, a'th garnau yn brês, a thi a ddarylli bobloedd lawer; a chyſſegraf i'r Arglwydd eu helw hwynt, a'i golud i Arglwydd yr holl ddaiar.

PEN. V.

1 *Genedigaeth Chriſt, 4 ei frenhiniaeth, 8 a'i ſuddugoliaeth.*

YR awr hon, ymfyddina merch y fyddin, Goſodedd gynllwyn i'n herbyn: tarawant farn ar Iſrael a gwialen ar *ei* gern.

2 A * thitheu Beth-lehem Ephratah, er *dy* fod yn fechan ym mhlith miloedd Juda, etto o honot ti y daw allan i mi, *yn* i fod yn llywydd yn Iſrael: yr hwn yr oedd ei ſynediad allan o'r dechreuad, er dyddiau tragywyddoldeb.

3 Am hynny y rhydd eſe hwynt i *fyny*, hyd yr amſer y darfo ir hon a eſcoro eſcor i yna gweddill ei frodyr ef a ddychwelant at feibion Iſrael.

4 Ac eſe a ſaif, ac a ‡ bortha â nerth yr Arglwydd, yn ardderchowgrwydd enw'r Arglwydd ei Dduw, a hwy a drigant: canys yr awr hon eſe a fawrheir hyd eithafoedd y ddaiar.

5 A hwn fydd yr heddwch pan ddêl yr Aſſyriad i'n tîr ni, a phan ſathro o fewn ein palaſau: yna cyfodwn yn ei erbyn ſaith fugail, ac wyth † o'r dynion pennaf.

6 A hwy a † ddiniſtriant dîr Aſſyria â'r cleddyf, a thîr Nimrod ‡ â'i gleddyfau noethion ei hun: ac eſe a'n hachub rhag yr Aſſyriad, pan ddêl i'n tîr, a phan ſathro o fewn ein terfynau.

7 A bydd gweddill Jacob ynghanol llawer o bobl, fel y gwlith oddi wrth yr Arglwydd, megis cawodydd ar y gwelltglas, yr hwn nid erys ar ddŷn, ac ni ddisgwil wrth feibion dynion.

8 A gweddill Jacob a fydd ym myſc y cenhedloedd, ynghanol pobl lawer, fel llew ym myſc bwyſt-filod y goed-wic, ac fel cenaw llew ym mhlith y diadellau ‡ defaid; yr hwn pan êl trwodd a fathr, ac a ſclyfaetha, ac ni *bydd* achubudd.

9 Dy law a ddyrchefir yn erbyn dy wrthwyneb-wŷr, a'th holl elynion a dorrir ymmaith.

10 A bydd y dwthwn hwnnw, medd yr Arglwydd, i mi dorri ymaith dy feirch o'th ganol di, a diniſtrio dy gerbydau.

11 Torraf hefyd i lawr ddinaſoedd dy wlâd, a dymchwelaf dy holl ymddiffynfeydd.

12 A thorraf ymaith o'th law y ſwynion, ac ni bydd it ddewiniaid.

13 Torraf hefyd i lawr dy luniau cerfiedic, a'th ‡ ddelwau o'th blith: ac ni chei ymgrymmu mwyach i waith dy ddwylo dy hun.

‡ Neu, *Seſyll berfaen.*

14 Diwreiddiaf dy lwyni o'th ganol hefyd: a diniſtriaf dy † ddinaſoedd.

‡ Neu, *Elyllan.*

15 Ac mewn dig a llid y gwnaf ar y cenhedloedd y ſath ddialedd ac na chlywſant.

PEN. VI.

1 *Ymraſael Duw o herwydd angharedigrwydd, 6 ac anwybodaeth, 10 ac anghyfiawnder, 16 a delw-addoliaeth ei bobl.*

GWrandewch attolwg y peth a ddywed yr Arglwydd; cyfod, ymddadleu ‡ a'r * mynyddoedd, a chlywed y bryniau dy lais.

‡ Neu, *O flaen y mynyddoedd.*
* Eſa. 1. 2.

2 Gwrandewch y mynyddoedd, a chedyrn ſylfeini y ddaiar, gŵyn yr Arglwydd, canys *y mae* cŵyn rhwng yr Arglwydd a'i bobl, ac eſe a ymddadleu ag Iſrael.

3 Fy mhobl, beth a wneuthym i ti? ac ym-mha beth i'th flinais? tyſtiolaetha i'm herbyn.

4 Canys mi a'th ddygais * o dîr yr Aiphi, ac a'th ryddheais o dŷ y caethiwed, ac a anfonais o'th flaen Moſes, Aaron, a Miriam.

* Exod. 12. 51. & 14. 30.

5 Fy mhobl, cofia attolwg beth a fwriadodd * Balac brenin Moab, a pha atteb a roddes Balaam mâb Beor iddo, o * Sittim hyd Gilgal, fel y galloch ŵybod cyfiawnder yr Arglwydd.

* Num. 22. 5. & 23. 7.
* Num. 25. Joſ. 5.

6 A pha beth y deuaf ger bron yr Arglwydd, ac yr ymgrymmaf ger bron yr vchel Dduw? a ddeuaf ger ei fron ef â phoeth offrymmau, ac â † dyniewid?

† Heb. *Lloiau meibion blwydd.*

7 A fodlonir yr Arglwydd â miloedd o fyheryn; neu â myrddiwn o ffrydiau olew? a roddaf fy nghynta-anedic *dros* fy anwiredd? ffrwyth fy ‡ nghroth *dros* bechod fy enaid?

‡ Neu, *Fy nghorph.*
* Deut. 10. 12.
‡ Neu, *A'th enw a wyl yr hyn ſy ddoeth.*

8 * Dangoſodd eſe it ddŷn beth *ſydd* dda; a pha beth a gais yr Arglwydd gennit; onid gwneuthur barn, a hoffi trugaredd, ac ymoſtwng i rodio gyd â'th Dduw?

‡ Neu, *Eſto i bob gŵr dy yr anwir, tryſorau anwiredd!*

9 Llêf yr Arglwydd a lefa ar y ddinas ‡ a'r doeth a wêl dy enw; gwrandewch y wialen, a phwy a'i hordeiniodd.

† Heb. *A meſur culni.*

10 A oes ‡ etto dryſſorau anwiredd o fewn tŷ y gŵr anwir, † a'r meſur prin, peth ffiaidd?

‡ Neu, *Fyddaf i lan a chloriannau, &c.*

11 A † gyfrifwn yn lân *yr* â chloriannau anwir, ac â chôd o gerric twyllodrus?

* Deut. 28. 38. Hag. 1. 6.

12 Canys y mae ei chyfoethogion yn llawn trais, a'i thrigolion a ddywedaſant gelwydd; a'i tafod ſydd dwyllodrus yn eu genau.

‡ Neu, *Cadw y mae yn ddyſgl ddeddfau Omri.*

13 Am hynny hefyd a'th glwyfaf wrth dy daro, wrth dy anrheithio am dy bechodau.

* 1 Bren. 16. 25, 26.

14 Ti a fwyttei, ac ni'th ddigonir, a'th oſtyngiad *ſydd* yn dy ganol dy hun, ti a ymaſei, ac nid ach ubi; a'r hyn a achubech a roddaf i'r cleddyf.

* 1 Bren. 16. 30.

15 * Ti a haui, ond ni fedi; ti a ſethri 'r oliwŷdd, ond nid ymſri ag olew; a gwin newydd, ond nid yfi wîn.

‡ Neu, *Synſo.*

16 ‡ Cadw 'r ydys ddeddfau * Omri, a holl weithredoedd * Ahab, a rhodio 'r ydych yn eu cynghorion; fel i'th wnawn yn † anghyfannedd, a'i thrigolion iw hwtio; am hynny y dygwch warth fy mhobl.

PEN.

PEN. VII.

1 *Yr Eglwys yn cwyno leied yw o rifedi, 3 mor gyffredin yw Lygredigaeth, 5 ac yn rhoi ei gogfuô a'i hyder, nid ar ddyn, ond ar Dduw: 14 A Duw yn ei chyffuro hi trwy oddewidion; 16 a thrwy wreadwyddo ei gelynion; 18 a thrwy ei drugareddau.*

GWae fi, canys ydwyf fel † caſcliadau ffrwythydd hâf, fel lloffion grawn-win y cynhaiaf gwîn; nid oes ſwp o rawn iw bwyta; fy enaid a flyſiodd yr addfed ffrwyth cyntaf.

† Hebr. eſgliadau haf.

2 * Darfu am y ‡ duwiol oddi ar y ddaiar, ac nid oes yn vniawn ym mhlith dynion; cynllwyn y maent oll am waed; pob vn ſydd yn hela ei frawd â rhwyd.

* Pſal. 12. 1. Eſa. 57. 1. ‡ Neu, *daionus, neu trugarog.*

3 I wneuthur drygioni â'r ddwy ddwylo yn egniol, y tywyſog a ofyn, a'r barn-wr am wobr; a'r hwn ſydd fawr a ddywed ‡ lygredigaeth ei feddwl: felly y plethant ef.

‡ Neu, *ei ſfeler feddwl. Heb. ſerlerder ei enaid.*

4 Y goreu o honynt *ſydd* fel mieirien, yr vnionaf yn arwach nâ chae drain; dydd dy wilwŷr, a'th ofwy ſydd yn dyfod; bellach y bydd eu penbleth hwynt.

5 Na chredwch i gifaill, nac ymddiriedwch i dywyſog: cadw ddrws dy enau rhac yr hon a orwedd yn dy fonwes.

*Mic. 10. 21, 15, 36. Luc. 12. 53.

6 Canys * mab a amharcha ei dâd, y ferch a gyfyd yn erbyn ei mamma'r waudd yn erbyn ei chwegr; a gelynion gŵr *yw* dynion ei dŷ.

7 Am hynny mi a edrychaf ar yr Arglwydd, diſgwiliaf wrth Dduw fy iechydwriaeth: fy Nuw a'm gwrendy.

8 Na lawenycha i'm herbyn fy ngelynes; pan ſyrthiwyf, cyfodaf; pan eiſteddwyf mewn tywyllwch, yr Arglwydd a lewyrtha i mi.

9 Dioddefaf ddîg yr Arglwydd, canys pechais iw erbyn; hyd oni ddadleuo fy nghŵyn, a gwneuthur i mi farn; efe a'm dwg allan i'r goleuad, a mi a welaf ei gyfiawnder ef.

10 ‡ A'm gelynes a gaiff weled, a chywilydd a'i gorchguddia hi yr hon a ddywedodd wrthif, * mae 'r Arglwydd dy Dduw? fy llygaid a'i gwelant hi; bellach y bydd hi yn ſathrfa, megis tom yr heolydd.

‡ Neu, *A hi a welo fy nghyſtlyn, ac a'i gwerthoddi a chywilydd, yr hon dyc.*

11 Y dydd yr adeileâir dy * furiau, y dydd hwnnw yr ymbellhâ y ddeddf.

* Pſal. 79. 10, & 115. 2. Joel. 2. 17.

12 Y dydd hwnnw y daw efe hyd attat o Aſſyria, ‡ ac o'r dinaſoedd caerlyn, ac o'r cadernid hyd yr afon, ac o fôr i fôr, ac o fynydd i fynydd.

* Amos. 9. 11, &c. ‡ Neu, *ie hyd y dinaſ.*

13 ‡ Etto y wlâd a fydd yn anrhaith o achos ei thrigolion, am ffrwyth eu gweithredoedd.

‡ Neu, *medd hed y wlad yn anrhaith.*

14 † Portha dy bobl â'th wialen, defaid dy etifeddiaeth, y rhai ſydd yn trigo yn y coed yn vnic ynghanol Carmel: porant yn Baſan, a Gilead, megis *yn* y dyddiau gynt.

† Neu, *Llywodraetha.*

15 Megis y dyddiau y daethoſt allan o dir yr Aipht, y dangoſaf iddo ryfeddodau.

16 Y cenhedloedd a welant, ac a gywilyddiant, gan eu holl gryfder hwynt; rhoddant eu llaw ar eu genau; eu cluſtiau a fyddarant.

17 Llyfant y * llŵch fel ſarph, fel ‡ pryfed y ddaiar y ſymudant o'i llochefau, arſwydant rhac yr Arglwydd ein Duw ni, ac o'th achos di yr ofnant.

* Pſal. 72. 9. ‡ Neu, *ymluſciaid.*

18 Pa Dduw *ſydd* fel tydi, yn * maddeu anwiredd, ac yn myned heibio i anwired gweddill ei etifeddiaeth? ni ddeil efe ei ddig byth, am ſod yn hoff ganddo drugaredd.

* Exod. 34. 6, 7.

19 Efe a ddychwel, efe a drugarhâ wrthym, efe a ddaroſtwng ein hanwireddau; a thi a deſli eu holl bechodau i ddyfnderoedd y môr.

20 Ti a gyflawni y gwirioned i Jacob, y drugaredd *befyd* i Abraham, yr hwn a dyngaiſt i'n tadau, er y dyddiau gynt.

¶ LLYFR NAHVM.

PENNOD. I.

Mawredd Duw yn ei ddaioni tu ac at ei bobl, a'i doſter yn erbyn ei elynion.

BAich * Nineueh: llyfr gweledigaeth Nahum yr Elcoſiad.

* Eſay. 13. 1.

2 ‡ Duw *ſydd* * eiddigus, a'r Arglwydd ſydd yn dial; yr Arglwydd ſydd yn dial ac yn berchen llid: dial yr Arglwydd ar ei wrthwyneb-wŷr, a dal *dig* y mae efe iw elynion.

‡ Neu, *yr Arglwydd. ſydd Duw eiddigus, a dialudd.* * Exod. 20. 5. * Exod. 34. 6, 7.

3 Yr Arglwydd *ſydd* * hwyrfrydig i ddig, a mawr ei rym ac ni ddieuoga *'r anwir*, yr Arglwydd *ſydd* a'i lwybr yn y corwynt, ac yn y rhyferthwy, a'r cwmylau *yw* llwch ei draed e'.

4 Efe a gerydda y môr ac a'i ſych, yr holl afonydd a ddiyſpydda efe: Ileſcaodd Baſan, a Charmel, a lleſcaodd bloduyn Libanus.

5 Y mynyddoedd a grynant rhagddo, a'r bryniau a doddant, a'r ddaiar a lyſc gan ei olwg, a'r bŷd hefyd, a chwbl ac a drigant ynddo.

6 Pwy a ſaif o flaen ei lid ef? a phwy a gyfyd ynghynddaredd ei ddigofaint ef? ei lid a dywelltir fel tân, a'r creigiau a fwrir i lawr ganddo.

‡ Neu, *oddermid.*

7 Daionus *yw* 'r Arglwydd, ‡ ymddiffynfa yn nydd blinder, ac efe a edwyn y rhai a ymddiriedant ynddo.

8 A llifeiriant yn myned troſodd y gwna efe drange *ar* ei lle hi, a thywyllwch a erlid ei elynion ef.

9 Beth a ddychymygwch yn erbyn yr Arglwydd? efe a wna drange; ni chyfyd blinder ddwy-waith.

10 Canys tra 'r ymddyryſonc fel drain, a thra meddwont fel meddwon, yſſir hwynt fel ſoſl wedi llawn wywo.

† Heb. *Belial.*

11 O honot y daeth allan a ddychymyga ddrwg yn erbyn yr Arglwydd; cynghorwr † drygionus.

‡ Neu, *pe buaſent bodd ychol, felly y buaſent ami, ac felly y cnaſaſid hwy, ac ofe eilbil beibio.*

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, ‡ pe byddent heddychol, ac felly yn ami, etto fel hyn y † torrir hwynt i lawr, pan elo efe heibio: er i'm dy ſlino ni'th ſlinaf mwyach.

† Heb. *eneiſir hwynt pan elo dyc.*

13 Canys yr awron y torraf ei iau ef oddi arnat, drylliaf dy rwymau.

14 Yr Arglwydd hefyd a orchymynnodd o'th blegit, na hauer o'th enw mwyach: torraf o dŷ dy dduwiau, y gerfiedic a'r dawdd ddelw, gwnaf dy feſd, canys gwael ydwyt.

* Eſay. 52. 7. Rhuf. 10. 15.

15 Wele ar y * mynyddoedd draed yr efangylwr, cyhoeddwr heddwch: cadw di ô Juda, dy wyliau, tâl dy addueddau: canys nid â ‡ y drygionus trwot mwy; cwbl-dorrwyd ef ymmaith.

‡ Heb. *Belial.*

PEN. II.

Ofnadwy a buddugawl luoedd Duw yn erbyn Nineueh.

Daeth

DAeth y ‡ chwalwr i fynu o flaen dy wyneb: cadw yr ymddiffynfa; gwilia y ffordd, nertha dy lwyni, cadarnhâ dy nerth yn fawr.

2 * Canys dychwelodd yr Arglwydd ‡ ardderchawgrwydd Jacob, ‡ fel ardderchawgrwydd Iſrael: canys y diyſpydd-wŷr a'i diyſpyddodd hwynt, ac a lygraſant eu cangau gwin-wŷdd.

3 Tarian ei wŷr grymmus a liwiwyd yn gôch, ei wŷr o ryfel a wiſcwyd ag yſcarlad; y cerbydau *fyddant* gydâ † lampau tanllyd, y dydd y byddo ei arlwy, a'r ffynnidwŷdd a eſcydwir yn aruthrol.

4 Y cerbydau a gynddeiriogant yn yr heolydd, tarawant wrth ei gilydd yn y priffyrdd; eu gwelediad fydd fel fflammau, ac fel mellt y ſaethant.

5 Eſe a gyfrif ei *meiſion* gwychion; tramgwyddant wrth gerddedŷ pryſurant at ei chaer hi, a'r † amddiffyn a barotoir.

6 Pyrth y dwfr a agorir, a'r palâs a ‡ ymddettyd.

7 ‡ A Huzzab a † gaeth-gludir, dygir hi i fynu, â'i morwynion yn ei harwain, megis â llais colomennod yn curo ar eu dwyfronnau.

8 A Ninifeh ſydd ‡ er ys dyddiau fel llyn o ddwfr: ond hwy a ffoant; ſefwch, ſefwch, *meddant*, ac ni bydd † a edrŷcho yn ôl.

9 Yſclyfaethwch arian, yſclyfaethwch aur; ‡ canys nid oes diben ar yſtôr, a'r gogoniant o bob dodrefn dymunol.

10 Gwâg, a gorwag, ac anthaithiedic yw hi, a'r * galon yn toddi, a'r gliniau yn taro ynghyd, ac anhwyl ar bob lwyni, * a'i hwynebau oll a gaſclant barddu.

11 Pa le *y mae* trigfa y llewod? a phorfa cenawon y llewod? lle y rhodiai y llew, ſef yr hên lew, a'r ceneu llew, ac nid *oedd* a'i tarfai.

12 Y llew a yſclyfaethodd ddigon iw genawon, ac a dagodd i'w leweſau, ac a lanwodd ag yſclyfaeth ei ffau, a'i loches ag yſpail.

13 Wele fi yn dy erbyn, medd Arglwydd y lluoedd, ac mi a loſcaf ei cherbydau yn y mŵg, a'r cleddyf a ddifa dy lewod ieuainc; a thorraf ymmaith o'r ddaiar dy yſclyfaeth, ac ni chlywir mwy lais dy gennadau.

PEN. III.

Goſidus gwymp Nineveh.

GWae ddinas * y gwaed, llawn celwydd ac yſpail ydyw i gyd, a'r yſclyfaeth heb ymado.

2 *Bydd* ſŵn y ffrywyll, a ſŵn cŷnnwrf olwynion, a'r march yn prangcio, a'r cerbyd yn neiddio.

3 Y marchog ſydd yn codi † ei gleddyf gloyw, a'i ddiſclair waiw-ffon: lliaws o laddedigion, ac aneirif o gelanedd; a heb ddiwedd ar y cyrph; trippiant wrth eu cyrph hwynt

4 O herwydd amlder butteindra y butteiniedd, meiſtres ſwynion, yr hon a werth genhedloedd trwy ei phutteindra, a theuluoedd trwy ei ſwynion.

5 Wele * fi i'th erbyn, medd Arglwydd y lluoedd, a datcuddiaf dy odrau ar dy wyneb, a gwnaf i genhedloedd weled dy noethni, ac i deyrnaſoedd dy warth.

6 A thaflaf ffiaidd bethau arnat, a gwnaf di yn wael, a goſodaf di yn ddrych.

7 A bydd i bawb a'th welo ffoi oddi wrthit, a dywedyd, anrheithiwyd Ninefeh, pwy a gwyna iddi? o ba le y ceiſiaf ddiddanwyr it?

8 Ai gwell ydwyt nâ No ‡ dylwythoc, yr hon a oſodir rhwng yr afonydd, ac a amgylchir â dyfroedd, i'r hon y mae y môr yn rhagfur, a'i mûr o'r môr?

9 Ethiopia oedd ei chadernid, a'r Aipht, ac aneirif: Put a Lubim oedd yn gynhorthwy i ti.

10 Er hynny hi a ddygpwyd ymaith, hi a gaethgludwyd; a'i phlant bychain a ddryllwyd ym mhen pob heol; ac am ei phendefigion y bwriaſant goel-brennau, a'i holl wyr mawr a rwymwyd mewn gefynnau.

11 Titheu hefyd a * feddwi; byddi gudd- iedic, ceiſi hefyd gadernid rhag y gelyn.

12 Dy holl ymddiffynfeydd *fyddant fel* ffigyſ-wŷdd, a'i blaen-ffrwyth arnynt, os yſcydwir hwynt, ſyrthiant yn ſafn y bwyttawr.

13 Wele dy bobl yn wragedd yn dy ganol di: pyrth dy dîr a agorir i'th elynion, tân a yſſodd dy farrau.

14 Tyn it ddwfr i'r gwarchae, cadarnhâ dy ymddiffynfeydd, dôs i'r âom, ſathr y clai, cryfnâ yr odyn briddfaen.

15 Yno y tân a'th ddifa, y cleddyf a'th dyrr ymaith, eſe a'th yſſa di fel pryf y rhŵd; ymliofloga fel pryf y rhŵd, ymliofloga fel y cellioc rhedyn.

16 Amlhaiſt dy farchnad-wŷr rhagor ſêr y nefoedd: ‡ difwynodd pryf y rhŵd, ac ehedodd ymaith.

17 Y rhai coronog ſydd fel y locuſtiaid, a'th dywyſogion fel y ceilliogod rhedyn mawr, y rhai a werſyllant yn y caeau ar y dydd oerfelog, ond pan gyfodo yr haul, hwy a hedant ymaith, ac ni adwaenir eu man lle y maent.

18 Dy ſugeiliaid, brenin Aſſyria, a hepiant, a'th ‡ bendefigion a ‡ orweddant; gwaſcerir dy bobl ar y mynyddoedd, ac ni *bydd* a'i caſclo.

19 Ni thyniir dy archoll ynghyd, clwyfus yw dy weli; pawb a glywo ſôn am danat a gurant eu dwylo arnat; o herwydd pwy nid aeth dy ddrygioni troſto bob amſer?

‡ Neu, *dryllwr.*

* Eſay. 10. 12.

‡ Neu, *falchder.*

‡ Neu, *balchder.*

† Heb. *than lampau.*

† Heb. *gorchudd, neu, gorchuddiwr.*

‡ Neu, *dawdd.*

‡ Neu, *dŷr hyn a ſefydlwyd, neu, ſafwyd, a therthgludir hi, &c.*

† Neu, *ddaterddir.*

‡ Neu, *er y dyddiau y bu.*

† Neu, *a'i dychwelo.*

‡ Neu, *ái bwrfeidrol heiniaſ.*

* Eſ. 13. 7, 8.

* Joel. 2. 6.

* Ezec. 24. 9. Hab. 2. 12.

† Heb. *llonnyddiad y gleddyf, mellteniad y waywffon.*

‡ Neu, *ddewrion.*

‡ Neu, *a drigant yn y llwch.*

* Ier 23. 17.

‡ Neu, *ymwaſcaredd.*

* Eſay. 47. 3. Ezec. 16. 37.

† Neb. *fagai.* Heb. *Nô Amon.*

¶ LLYFR HABBACCVC.

PENNOD I.

1 *Habaccuc yn achwyn rhag anwiredd y wlad, 5 ac yn cael dangos iddo y dialedd erchyll a ddêi trwy'r Caldeaid: 12 Ac yn cwyno bod yn dialeddu ar y bobl, trwy rai oedd lawer gwaeth na hwynt hwy eu hunain.*

YBaich a welodd y prophwyd Habaccuc.

2 Pa hŷd Arglwydd y gwaeddaf, ac ni's gwrandewi? y bloeddiaf amat *rhag* trais, ac nid achubi?

3 Pa ham y gwnei i'm weled anwiredd, ac y peri i'm edrych ar flinder? anrhaith, a thrais *ſydd* o'm blaen i, ac y mae a gyfyd ddadl, ac ymryſon.

4 Am hynny yr oedir cyfraith, ac nid â barn allan byth, am fod * y dryginous yn amgylchu y cyfiawn; am hynny cam farn â allan.

* Job. 21. 7. Jer. 12. 1.

* Act. 13. 41.

5 Gwelwch * ym myſc y cenhedloedd, ac edrychwch, rhyfeddwch yn aruthrol: canys gweithredaf weithred yn eich dyddiau, ni choeliwch er ei mynegi i chwi.

6 Canys wele fi yn codi y Caldeaid, cenhedl chwerw a phryſur, yr hon a rodia ar hŷd llêd y tîr, i feddiannu cyfanneddoedd nid yw eiddynt.

7 Y maent iw hofni, ac iw harſwydo, ‡ o honynt eu hun y daw allan eu barn, a'i rhagoriaeth.

‡ Neu, *o honynt. hwy y daw allan farn y rhai hyn, a chaethglud y rhai hyn.*

8 A'i meirch ſydd fuanach nâ'r llewpardiaid, * a llymmach ydynt nâ bleiddiau 'r hwyr: eu marchogion hefyd a ymdanant, a'i marchogion a ddeuant o bell, ehedant fel eryr yn pryſuro at fwyd.

* Zeph. 3. 3.

9 Hwy a ddeuant oll i dreiſio; ‡ ar gyfer eu hwyneb y *bydd* gwynt y dwyrain, a hwy a gaſclant gaethion fel y tywod.

‡ Neu, *tu hwynebau a lymmtaidia fel gwynt dwr. Heb. cyfeiriad eu hwynebau tu a gwynt dwr. neu, eu hwynebau a edrych tua'r dwyrain.*

10 A hwy a watwarant frenhinoedd, a thywyſogion a fyddant watwargerdd iddynt, hwy a watwarant yr holl geſtyll, ac a gaſclant lŵch, ac a'i goreſcynnant.

11 Yna y newidia ei feddwl, ac yr â troſodd, ac a droſedda, *gan ddioleb am* ei rym ymma iw dduw ei hun.

† Heb. *ſylfaenaiſt.*

12 Onid *wyt* ti er tragywyddoldeb, o Arglwydd ſy Nuw, ſy Sanctaidd? ni byddwn feirw; ô Arglwydd, ti a'i goſodaiſt hwy i farn, ac a'i † ſiccrheaiſt, ô † Dduw, i goſpedigaeth.

† Heb. *Craig.*

13 Ydwyt lanach dy lygaid nag y *gelli* edrych ar ddrwg, ac ni elli edrych ar ‡ anwiredd: pa ham yr edrychi ar yr anffyddloniaid, *ac* y tewi pan lyngco 'r anwir *yn* cyfiawnach nag ef ei hun?

‡ Neu, *ofid.*

14 Ac y gwnei ddynion fel pyſcod y môr, fel yr ‡ ymluſcia'id heb lywydd arnynt?

‡ Neu, *ymſymmudiaid.*

15 Cyfodant hwynt oll â'r bâch; caſclant hwynt yn eu rhwyd, a chynnullant hwynt yn eu ballegrwydd: am hynny hwy a lawenychant, ac a ymddigriſant.

16 Am hynny 'r aberthant iw rhwyd, ac y llooſcant arogl-darth iw ballegrwydd: canys trwyddynt hwy y mae eu rhan yn dew, a'i bwyd yn frâs.

17 A gânt hwy gan hynny dywallt eu rhwyd, ac nad arbedont ladd y cenhedloedd yn waſtadol?

PEN. II.

1 *I Habaccuc, yn diſgwyl am atteb, y dangoſir y bydd rhaid iddo ddiſgwyl trwy ffydd. 5 Y barnedigaethau a ddaw ar y Caldeaid, am eu hannigonolrwydd, 9 a'i trachwant, 12 a'i creulondeb, 15 a'i meddwdod, 18 a'i delwaddoliaeth.*

*SAſaf ar ſy niſgwilfa, ac ymſefydlaf ar † y tŵr, ac a wiliaf, i edrych beth a ddywed efe ‡ wrthif, a pha beth a attebaf ‡ pan i'm cerydder.

* Eſa. 21. 8.

† Heb. *yn ſyddfa ffyrfa.*

‡ Neu, *mſf.*

2 A'r Arglwydd attebodd, ac a ddywedodd; ſcrifenna y weledigaeth, a gwna hi yn eglur ar lechau, fel y rhedo yr hwn a'i darllenno.

‡ Neu, *pan ddaw allwer a mi. Heb. ar ſy nghyrridd, neu, ſy argyoeddiad.*

3 Canys y weledigaeth *ſydd* etto tros amſer goſodedic, ond hi a ddywed o'r diwedd, ac ni thwylla; os eryr, diſgwil am deni; canys * gan ddyfod y daw, nid oeda.

* Hebr. 10. 37.

4 Wele, *yr hwn* a ymchwydda nid *yw* vniawn ei enaid ynddo, ond * y cyfiawn a fydd byw trwy ei ffydd.

* Joan 3. 36. Rhuf. 1. 17. Heb. 10. 38. Gal. 3. 11.

5 ‡ A hefyd gan ei fod yn troſeddu trwy win, gwr balch yw efe, ac heb aros gartref, yr hwn a helaetha ei feddwl fel vffern, ac y mae fel angeu, ac ni's digonir; ond efe a gaſcl atto 'r holl genhedloedd, ac a gynnull atto 'r holl bobloedd.

‡ Neu, *Pa ſaint mwy.*

‡ Neu, *yr hwn ſy yn helaethu.*

6 Oni chyfyd y rhai hyn oll yn ei erbyn ddihareb, a gair du yn ei erbyn, a dywedyd, ‡ gwae a helaetho y peth did *yw* eiddo: pa hŷd? a'r neb a lwytho arno ei hun y clai tew.

† Neu, *ſylfyerth.*

7 Oni chyfyd yn ddiſymmwth y rhai a'th frathant? ac oni ddeffry y rhai a'th gyſtuddiant? a thi a fyddi yn † waſarn iddynt?

* Jeremi. 21. 13.

8 Am it yſpeilio cenhedloedd lawer, holl weddill y bobloedd a'th yſpeilia ditheu: am waed dynion, ac am y trais *ar* y tîr, ar y ddinas, ac ar oll a drigant ynddi.

‡ Neu, *chwenychu ddrygchwant.*

9 * Gwae a ‡ elwo elw drwg iw dŷ, i oſod ei nyth yn vchel, i ddiange o † law y drwg.

† Heb. *gledr llaw y drwg.*

10 Cymmeraiſt gyngor gwarthus i'th dŷ, wrth ddeſtrywio pobloedd lawer, pechaiſt yn erbyn dy enaid.

‡ Neu, *darn. neu cyſylltiad.*

11 O herwydd y garrec a lefa o'r mûr, a'r ‡ trawſt ‡ a'i hettyb o'r *gwaith* coed.

‡ Neu, *a dyſtiolaetha iw herbyn.*

12 Gwae 'r adeilado dref * trwy waed, ac a gadarnhao ddinas mewn anwiredd.

* Ezec. 24. 9. Nah. 3. 1.

13 Wele, onid oddi wrth Arglwydd y lluoedd y mae, bod i'r bobl ymflino yn y tân, ac i'r cenhedloedd ymddeffygio ‡ am wir wagedd?

‡ Neu, *yn ofer.*

14 Canys y ddaiar * a lenwir † o wybodaeth gogoniant yr Arglwydd, fel y tôa y dyfroedd y môr.

* Eſa. 11. 9.

15 Gwae a roddo ddiod iw gymydog: yr hwn ydwyt yn rhoddi *iddo* dy goſtrel, ac yn ei feddwi hefyd, er cael gweled eu noethni hwynt.

† Neu, *trwy adel nabod.*

16 Llanwyd ti o warth ‡ yn lle gogoniant: * ŷf ditheu hefyd, a noether dy flaen-groen: ymchwel cwppan deheulaw 'r Arglwydd attat ti, a chwdiad gwarthus fydd ar dy ogoniant.

‡ Neu, *y mae ogoniant.*

* Jer. 25. 26.

17 Canys

17 Canys trais Libanus a'th orchguddia, ac anrhaith yr anifeiliaid *yr hwn* a'i dychrynodd hwynt; o achos gwaed dynion, a thrais y tir, y ddinas, ac oll a drigant ynddi.

18 Pa les a wna i'r ddelw gerfiedig ddarfod iw thuniwr ei cherfio, i'r ddelw dawdd, ac athro celwydd, fod ffunii-wr ei † waith yn ymddiried ynddo, i wneuthur eulynnod mudion.

19 Gwae a ddywedo wrth bren, deffro; wrth garrec fud, cyfod, ese a rydd addyſc; wele, gwiſcwyd ef ag aur, ac arian; a dim anadl nid *oes* o'i fewn.

20 * Ond yr Arglwydd *ſydd* yn ei Deml ſanctaidd: y ddaiar oll, ‡ gofiega di ger ei fron ef.

PEN. III.

1 *Habacuc yn ei weddi, yn tryuu gan fawrhydi Duw.* 17 *Hyder ei ſyddef.*

GWeddi Habaccuc y prophwyd ‡ ar Sigionoth.

2 Clywais ô Arglwydd, dy † air, *ac* ofnais, ô Arglwydd † bywhâ dy waith ynghanol y blynyddoedd, par wybod ynghanol y blynyddoedd, yn *dy* lid cofia drugaredd.

3 Duw a ddaeth ‡ o Teman, a'r Sanctaidd o fynydd Paran, *Selah.* Ei ogoniant a doodd y nefoedd, a'r ddaiar a lanwyd o'i fawl.

4 A i lewyrch oedd fel goleuni; yr *oedd* ‡ cyrn iddo *yn dyfod* allan o'i † law; ac yno *yr oedd* cuddiad ei gryfder.

5 Aeth yr haint o'iflaen ef, ac aeth ‡ marwor tanllyd allan wrth ei draed ef.

6 Safodd, a meſurodd y ddaiar; edrychodd, a gwaſcarodd y cenhedloedd: y mynyddoedd tragywyddol hefyd a ddrylliwyd, a'r bryniau oeſol a gryttmafant, llwybrau tragywyddol *ſydd* iddo.

7 Tan † gyſtudd y gwelais werſyllau ‡ Cuwſan: cryned llenni tir Midian.

8 A ſorrodd yr Arglwydd wrth yr afonydd? ai wrth yr afonydd y *mae* dy ddigo? ai wrth y môr *y mae* dy ddigoſaint, gan it ſarchogaeth ar dy feirch, ‡ ac ar gerbydau dy iechydwriaeth.

9 Llwyr noethwyd dy fwa, yn ôl llwon y llwythau, *ſef* dy air di. *Selah.* * Holltaiſt ‡ y ddaiar ‡ ag afonydd.

10 Y mynyddoedd a'th welſant, *ac* a grynafant; y llifeiriant dwfr a aeth heibio; y dyfnder a † roddes dwrf; cyfodoedd *hefyd* ei ddwylo yn uchel.

11 * Yr haul *a'r* lleuad a ſafodd yn eu preſtwylfa; ‡ wrth oleuad *dy* ſaethau yr aethant, *ac* wrth lewyrch dy wayw-ffon ddiſclair.

12 Mewn llid y cerddaiſt y ddaiar, a dyrnaiſt y cenhedloedd mewn digter.

13 Aethoſt allan er iechydwriaeth i'th bobl, er iechydwriaeth ynghyd â'th Enneiniog, torraiſt y pen allan o dŷ 'r anwir, gan ddinoethi y ſylfaen hyd y gwddf. *Selah.*

14 Trywenaiſt ben ei faeſ-dref ydd â'i ffyn ei hun; ‡ rhyſerthwyſant i'm gwaſcaru: ymlawenhafant, megis i fwytta y tlawd mewn dirgelwch.

15 Rhodiaiſt â'th feirch trwy y môr, trwy ‡ ben-twrr o ddyfroedd mawrion.

16 Pan glywais, fy mol a ddychrynodd, fy ngwefuſau a grynafant wrth y llef: daeth pydredd i'm heſcyrn, ac yn fy lle y crynais, fel y gorphwyſwn yn nydd traſlod; pan ddêl eſe i fynu at y bobl, eſe a'i † diſſetha hwynt â'i fyddinoedd.

17 Er i'r ffigyſ-bren na flodeuo, ac na *byddo* ffrwyth ar y gwin-wydd; gwaith yr oliwydd † a balla, a'r meuſydd ni roddant ſwyd; torrir ymmaith y praidd o'r gorlan, ac ni *bydd* eidion yn eu beu-dai:

18 Etto mi a lawenychaf yn yr Arglwydd, byddaf hyfryd yn Nuw fy iechydwriaeth.

19 Yr Arglwydd Dduw *yw* fy nerth, a'm traed a wna eſe fel * *traed* ewigod; ac eſe a wna i'm rodio ar fy uchel-leoedd. I'r pencerdd ar fy † offer tannau.

¶ LLYFR ZEPHANIAH.

PENNOD I.

Dirgel farn Duw ar Juda am amryw bechodau.

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Zephaniah fab Cuſi, fab Gedaliah, fab Amariah, fab Hezeciah, yn amſer * Joſiah fab * Amon brenin Juda.

2 Gan ddeſtrywio y deſtrywiaf bôb dim oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

3 Deſtrywiaf ddŷn, ac anifail; deſtrywiaf adar yr awyr, a phyſcod y môr, a'r tramgwyddiadau ynghyd â'r annuwolion, a thorraf ymmaith ddŷn oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

4 Eſtynnaf hefyd fy llaw ar Juda, ac ar holl breſſwylwŷr Jeruſalem; a thorraf ymmaith o'r lle hwn weddill Baal, *ac* enw y * Chemariaid, a'r offeiriaid.

5 A'r neb a ymgrymmant ar bennau y tai i lû y nefoedd, a'r addolwŷr y rhai a dyngant ‡ i'r Arglwydd, a hefyd a dyngant i Malcham.

6 A'r rhai a giliant oddi ar ôl yr Arglwydd, a'r rhai ni cheiſiafant yr Arglwydd, ac nid ymofynnafant am dano.

7 Diſtawa ger bron yr Arglwydd Dduw; canys agos yw dydd yr Arglwydd; o herwydd arlwyodd yr Arglwydd aberth † gwahoddodd ei wahoddedigion.

8 A bydd, ar ddydd aberth yr Arglwydd, i mi ymweled â'r tywyſogion, ac â phlant y brenin, ac â phawb * a wiſcant wiſcoedd dieith.

9 Ymwe'af hefyd a phawb a neidiant ar y thinioc y dydd hwnnw, y ſawl a lanwant dai eu meiſtr â thrais, ac â thwyll.

10 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y bydd llais gwaedd o borth y pyſcod, ac vdfa o'r ail, a drylliad mawr o'r bryniau.

11 Vdwch breſſwylwŷr Mactes; canys torrwyd ymaith yr holl bobl o farchnaddion; a holl glud-wŷr arian a dorrwyd ymmaith.

12 A'r amſer hwnnw y chwiliaf Jeruſalem â lluſernau, ac yr ymwe'af â'r dynion ſydd yn ceulo ar eu ſorod, y rhai a ddywedant yn eu calon, ni wna yr Arglwydd dda, ac ni wna ddrwg.

13 Am hynny eu cyfoeth â yn yſpail, a'i teiau

---

‡ Neu, *a'th gerbydau oedd iechydwriaeth.*
* Num. 20. 11.
‡ Neu, *afonydd y ddaiar.*
‡ Neu, *yn afonydd.*
† Heb. *a roddes ei lef.*
* Joſ. 10. 12.
‡ Neu, *yn y gol. y thaiſdd dy ſaethau.*
* Joſ. 10. 11.
‡ Neu, *daethant allan fel carwyn i'm gwaſcaru.*
‡ Neu, *laid.*
† Neu, *dryllia.*
† Heb. *a ddywed gelwydd.*
* 1 Sam. 22. 14. Pſal. 18. 33.
† Heb. *Negiaf.*
† Heb. *ſanctaiddiadd, neu, penteuddd.*
* Exec. 23. 14.
* 2 Bren. 22. 1.
* 2 Bren. 21. 9.
* 2 Bren. 23. 5. Hoſ. 10. 5.
2 Neu, *gwyr y llys.*

* Deut. 28. 30. Amos 5. 11.

16 Aeps yw mawr ddydd yr Arglwydd, agos ydyw ar bawb iawn, ſef llais dydd yr Arglwydd; yno y bloeddia y derw yn chwerw.

* Jere 30. 7. Joel 2. 11. Amos 5. 18.

17 * Diwrnod llidioc yw yr diwrnod hwnnw, diwrnod trallod a chyfyngdra, diwrnod diniſtr ac anghyfannedd-dra: diwrnod tywyll a du, diwrnod cwmwlau a thywyllni.

18 Diwrnod vdcorn ac alarwm, yn erbyn y dinaſoedd caeroc, ac yn erbyn y tyrau vchel.

19 Ac mi a gyfyngaf ar ddynion, a hwy a rodiant megis deillion, am bechu o honynt yn erbyn yr Arglwydd, a'i gwaed a dywelltir fel llwch, a'i cnawd fel tom.

* Dihar. 21. 4. Ezec. 7 19. * Pen. 5. 8.

20 Nid * eu harian, na'i haur ychwaith, a ddichon eu hachub hwynt, ar ddiwrnod llid yr Arglwydd; onid â thân ei ciddigedd ef * yr yſſir yr holl dir: canys gwna yr Arglwydd ddiben pryſſur ar holl breſſwylwyr y ddaiar.

P E N. II.

1 *Annog i edifeirwch.* 4 *Barn y Philiſtiaid,* 8 *a'r Moabiaid,* 10 *Ammon,* 12 *ac Ethiopia,* 13 *ac Aſſyria.*

YMgaſclwch, ie deuwch ynghyd, genhedl ‡ anhawddar:

‡ Neu, *anrhyw, neu, heb chwennych.*

2 Cyn i'r ddeddf eſcor, cyn i'r dydd ſyned heibio fel peiſſwyn, cyn dyfod arnoch lid digoſaint yr Arglwydd, cyn dyfod arnoch ddydd ſoriant yr Arglwydd.

3 Ceiſiwch yr Arglwydd, holl rai llaryeidd y ddaiar, y rhai a wnaethant ei farn eſ, ceiſiwch gyfiawnder, ceiſiwch laryeidd-dra, ſe allei y cuddir chwi yn nydd digoſaint yr Arglwydd.

4 Canys bydd Gaza yn wrhadelig, ac Aſcelon yn anghyfannedd; gyrrant allan Aſdod hanner dydd, a diwreiddir Ecron.

5 Gwae breſſwylwyr glan y môr, cenhedl y Ceretheiaid; y mae gair yr Arglwydd i'ch erbyn: ô Canaan gwlad y Philiſtiaid, mi a'th ddiſethaf, fel na byddo cyfanneddwr.

6 A bydd glan y môr yn drigfanau ac yn fythod i ſugeiliaid, ac yn gorlannau defaid.

7 A bydd y fro yn rhan i weddill tŷ Juda, porant arnynt, yn nheiau Aſcelon y gorweddant yn ayr-hwyr: ‡ canys yr Arglwydd eu Duw a ymwel â hwynt, ac a ddychwel eu caethiwed.

‡ Neu, *hwy yn wir yw Arglwydd eu Duw a bwynt, a dychwelyd, &c.*

8 Clywais wradwyddiad Moab, a chabledd meibion Ammon, â'r hwn y gwradwyddaſant fy mhobl, ac yr ymfawrygaſant yn erbyn eu terfynau hwynt.

9 Am hynny fel mai byw fi, medd Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, ſel Sodoma y bydd Moab, a meibion Ammon fel Gomorrah; danhadlfa, a phylleu halen, ac anghyfanneddle tragywyddol: gweddill fy mhobl a'i diſpoda, a gweddill fy nghenedl a'i meddianna hwynt.

10 Hyn a ddaw iddynt am eu balchder, am iddynt wradwyddo, ac ymfawrygu yn erbyn pobl Arglwydd y lluoedd.

11 Ofnadwy a fydd yr Arglwydd iddynt; canys eſe a † newyna holl dduwiau y ddaiar, ac addoſant eſ bôb yn o'i fan, ſef holl ynyſoedd y cenhedloedd.

† Heb. *gulia.*

12 Chwithau hefyd yr Ethiopiaid, a leddir fm cleddyf.

13 Ac eſe a eſtyn ei law yn erbyn y gogledd, a a ddiſetha Aſſyria, ac a wna Nineueh yn Anghyfannedd, ac yn ſych fel diffaethwch.

14 A diadellau a orweddant yn ei chanol hi, holl aniſeiliaid v cenhedloedd; * pelican, a'r dylluan hefyd a letteuant ar gap y drſs, eu llais a gân yn y ffeneſtri, anghyfanneddfa a fydd yn y gorſingau; ‡ canys eſe a ddinoetha y cedr-waith.

* Eſa. 34. 11. &c. ‡ Neu, *pan ddinoetho.*

15 Hon yw 'r ddinas hoyw oedd yn trigo yn ddiofal, yn dywedyd yn ei chalon, * myfi fydd ac nid oes ond myfi; pa fodd yr aeth yn anghyfannedd, yn orweddfa aniſeiliaid? pawb a'r a êl heibio iddi, a'i hwtia, ac a eſcwyd oi law arni.

* Eſay. 47. 8.

P E N. III.

1 *Teſt-lym gerydd Jeruſalem am amryw barbodau.*

8 *Annog i ddiſgwyl am adferiad Iſrael,* 14 *ac i lawenychu o achos eu hymwared gan Ddŵw.*

GWae 'r ‡ ſydr a'r halogedic, y ddinas ſy'n thrymmus,

‡ Neu, *lath.* Heb. *ſtrumpil.*

2 Ni wrandawodd ar y lleſ, ni dderbyniodd ‡ gerydd, nid ymddiriedodd yn yr Arglwydd, ni neſaodd at ei Duw.

‡ Neu, *athrawiaeth.*

3 Ei thywyſogion o'i mewn ſydd yn * llewod rhuadwy, ei barn-wŷr yn fleiddiaid yr hwyr, ‡ ni adawant aſcwrn erbyn y boreu.

* Ezec. 22. 27. Mic. 3 9. Hab. 1. 8.

4 Ei * phrophwydi ſydd yſcafn, yn wŷr anffyddlon, ei beiſeiriaid a halogaſant y cyſſegr, * treiſiaſant y gyfraith.

‡ Neu, *ni chwaant yn eſcyrn hyd, bwrw.*

5 Yr Arglwydd cyfiawn ſydd yn ei chanol: ni wna eſe anwiredd: † yn foreu y dŵg ei farn i oleuni, ni phalla; onid yr anwir ni fedr gywilyddio.

* Jer. 13. 11. Hoſ. 9. 7.

6 Torrais ymaith y cenhedloedd: eu ‡ tyraulydd anghyfannedd, diffeithlais eu heolydd, fel nad elo neb heibio; eu dinaſoedd a ddiſwyno yd, beb ŵr, a heb drigiannol.

* Ezec. 22. 26. † Neu, *bob boreu.*

7 Dywedais, yn ddiau ti a'm hofni; derbyni gerydd: felly ei thrigfa ni thorrid ymaith, pa fodd bynnac yr ymwelais â hi: eithr boreu godaſant, a llygraſant eu holl weithredoedd.

‡ Neu, *cynllun.*

8 Am hynny diſgwiliwch arnaſ, medd yr Arglwydd, hyd y dydd y cyſodwyſ i'r yſclyfaeth; canys fy ‡ marn ſydd ar gynnull y cenhedloedd, ar gaſclu y teyrnaſoedd, i dywallt arnynt fy llid, holl angerdd fy nigoſaint: canys â thân fy * ciddigedd yſ yſſir yr holl ddaiar.

‡ Neu, *fy nyfal.* * Pen. 1. 18.

9 O herwydd yna yr adferaf i'r bobl wefus bûr, ſel y galwo pôb vn o honynt ar enw 'r Arglwydd, iw waſanaethu ef ag vn yſcwydd.

10 O'r tu hwnt i afonydd Ethiopia y dŵg fy ngweddiwyr, ſef merch fy ngwaſaredic, fy offrwm.

11 Y dydd hwnnw ni'th wradwyddir am dy holl weithredoedd, yn y rhai y pechaiſt i'm herbyn; canys yna y ſymudaf o'th blith y neb ſydd yn hyfryd ganddynt dy falchder, ſel nad ymddercheſoch mwyach yn fy mynydd ſanctaidd.

12 Gadawaf ynot hefyd bobl druain diſtadion, ac yn enw 'r Arglwydd y gobeithiant hwy.

13 Gweddill Iſrael ni wna anwiredd, ac ni ddywedant gelwyddau: ac ni cheir yn eu geneuau dafod twyllodrus: canys hwy a borafa, ac a orweddant, ac ni bydd a'i tarfo.

14 * Merch ſion, cân; Iſrael crechwenna, merch Ieruſalem ymlawenycha, o gorfoledda â bôb holl galon.

* Eſai. 12. 6. & 54. 1.

15 Tynnodd yr Arglwydd ymaith dy farnau, bwriodd allan dy elynion: yr Arglwydd Brenin Israel *sydd* yn dy ganol, nid ofni ddrwg mwyach.

16 Y dydd hwnnw y dywedir wrth Jerusalem, nac ofna; *wrth* Sion, na laesed dy ddwylo.

17 Yr Arglwydd dy Dduw yn dy ganol di sydd gadarn, efe a achub; efe a lawenycha o'th blegid gan laweny dd, efe a lonydda yn ei gariad, efe a ymddigrifa ynot dan ganu.

18 Casclaf y rhai sydd brudd am y gymmanfa, y rhai sydd o honot, i'r rhai yr oedd † ei gwradwydd yn faich.

† Heb. y baich arno yn wradwydd.

19 Wele, mi a ddifethaf yr amser hwnnw y bawb a'th ffinant, ac a * achubaf y gloff, a chasclaf y wasgaredic, ac a'i gosodaf yn glodfawr, ac yn enwog, yn holl dir eu gwarth.

* Mic. 4. 7.

20 Yr amser hwnnw y dygaf chwi drachefn, yr amser y ch casclaf; canys gwnaf chwi yn enwog, ac yn glodfawr ym mysc holl bobl y ddaiar, pan ddychwelwyf eich caethwed o flaen eich llygaid, medd yr Arglwydd.

¶ LLYFR HAGGAI.

PENNOD I.

1 *Haggai yn beio ar y bobl am esceuluso adeiladu y tŷ: 7 yn eu hannog bwy iw adeiladu ef: 12 Ac yn addo cymmorth Duw iddynt os gwnaent hynny yn ewyllysgar.*

YN yr ail flwyddyn i'r brenin Darius, yn y chweched mis, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, at Zorobabel fab Salathiel, tywysog Juda; ac at Josua fab Josedech yr arch-offeiriad, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y llefara Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd, y bobl hyn a ddywedant, ni ddaeth *yr* amser, yr amser i adeiladu tŷ 'r Arglwydd.

3 Yna y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

4 Ai amser *yw* i chwi eich hunain drigo yn eich tai byrddiedic, a'r tŷ hwn yn anghyfanedd?

5 Fel hyn gan hynny yn awr y dywed Arglwydd y lluoedd; † ystyriwch eich ffyrdd.

† Heb. gosodwch eich calonnau ar eich ffyrdd.

6 * Hauasoch lawer, a chludasoch ychydig; bwytta yr ydych, ond nid hyd ddigon; yfed, ac nid hyd fod yn ddiwall; ymwisgasoch, ac nid hyd glydwr i neb; a'r hwn a enillo gyflog, sydd yn casclu cyflog i god dylloc.

* Deut. 28. 38. Mic. 6. 14, 15.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, ystyriwch eich ffyrdd.

8 Escynnwch i'r mynydd, a dygwch goed, ac adeiledwch y tŷ; * mi a ymfoddlonaf ynddo, ac i'm gogoneddir, medd yr Arglwydd.

* 1 Bren. 8. 21. 29.

9 Edrychasoch am lawer, ac wele yr oedd yn ychydig; a phan y dygasoch adref, ‡ chwythais arno: am ba beth, medd Arglwydd y lluoedd? am y tŷ mau fi, yr hwn sydd yn anghyfanedd, a chwithau yn rhedeg bawb iw dŷ ei hun.

‡ Neu, ebrythais ef ymaith

10 Am hynny gwaharddwyd i'r * nefoedd oddiarnoch wlitho, a gwaharddwyd i'r ddaiar roddi ei ffrwyth.

* Deut. 28. 23.

11 Gelwais hefyd am sychder ar y ddaiar, ac ar y mynyddoedd, ac ar yr ŷd, ac ar y gwin, ac ar yr olew, ac ar yr hyn a ddwg y ddaiar allan; ar ddyn hefyd, ac ar anifail, ac ar holl lafur dwylo.

12 Yna y gwrandawodd Zorobabel mab Salathiel, a Josua mab Josedech yr arch-offeiriad, a holl weddill y bobl, ar lais yr Arglwydd eu Duw, ac ar eiriau Haggai y prophwyd; (megis yr anfonasai eu Harglwydd Dduw hwynt ef) a'r bobl a ofnasant ger bron yr Arglwydd.

13 Yna Haggai cennad yr Arglwydd, a ddywedodd trwy genadwri yr Arglwydd wrth y bobl, gan ddywedyd; yr wyf fi gyd a chwi, medd yr Arglwydd.

14 Felly y cynnhyrfodd yr Arglwydd yspryd Zorobabel fab Salathiel, tywysog Juda, ac yspryd Josua fab Josedech yr arch-offeiriad, ac yspryd holl weddill y bobl, a hwy a ddaethant, ac a weithiasant y gwaith yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, eu Duw hwynt;

15 Y pedwerydd dydd ar hugain o'r chweched mis, yn yr ail flwyddyn i Darius y brenhin.

PEN. II.

1 *Y mae yn rhoi calon yn y bobl i weithio, trwy addaw gogoniant mwy i'r ail Demel, nag oedd yn y gyntaf.* 10 *Tan rith pethau sanctaidd a phethau aflan, y mae yn dangos fod eu packadau hwy yn rhwystro 'r gwaith.* 20 *Addawid Duw i Zorobabel.*

YN y seithfed *mis*, ar yr ynfed *dydd* ar hugain o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law y prophwyd Haggai, gan ddywedyd;

2 Dywed yn awr wrth Zorobabel fab Salathiel tywysog Juda, ac wrth Josua fab Josedech yr arch-offeiriad, ac wrth weddill y bobl, gan ddywedyd;

3 Pwy yn eich plith a adawyd, yr hwn a welodd y tŷ hwn yn ei ogoniant cyntaf? a pha fodd y gwelwch chwi ef yr awr hon? onid *yw* wrth hwnnw yn eich golwg, fel peth heb ddim?

4 Etto yn awr ymgryfhâ Zorobabel, medd yr Arglwydd, ac ymgryfhâ Josua mab Josedech yr arch-offeiriad, ac ymgryfhewch holl bobl y tir, medd yr Arglwydd, a gweithiwch; canys yr *ydwyf* fi gyd a chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 *Yn ôl* y gair a ammodais â chwi, pan ddaethoch allan o'r Aipht, felly yr erys fy Yspryd yn eich mysc; nag ofnwch.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; * ynwaith etto, ennyd fechan yw, a mi a escydwaf y nefoedd, a'r ddaiar, a'r môr, a'r sychdir.

* Heb. 12. 26.

7 Yscydwaf hefyd yr holl genhedloedd, a dymuniant yr holl genhedloedd a ddaw; llanwaf hefyd y tŷ hwn â gogoniant, medd Arglwydd y lluoedd.

8 Eiddo fi 'r arian, eiddo fi 'r aur, medd Arglwydd y lluoedd.

9 Bydd mwy gogoniant y tŷ diwethaf hwn, na'r cyntaf, medd Arglwydd y lluoedd; ac yn y lle hwn y rhoddaf dangnheddyf, medd Arglwydd y lluoedd.

10 Ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed *mis*, yn yr ail flwyddyn i Darius, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

11 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gofyn yr awr hon i'r offeiriaid y gyfraith, gan ddywedyd;

12 Os

12 Or dywed yr Arglwydd ſanctaidd ymgyrch ei wiſc, ac a'i gwnaeth a gyflwriaid a'i bara, pan a'r cawl, pan a'r gwin, mai'r olew, nac a llim a'r bwyd, a gyflwrir hwy ſanctaidd? a'r offeiriaid a atebaſant, ac a ddywedaſant, nyd *ſyddaid*.

13 A Haggai a ddywedodd, os vn a halogir gan gorph marw, a gyflwrdd a dim o'r rhai hyn, a fyddant hwy halogedig? A'r offeiriaid a atebaſant, ac a ddywedaſant, byddant halogedig.

14 Yna y atebodd Haggai, ac a ddywedodd, felly y mae y bobl hyn, ac felly y mae y genhedlaeth hon ger fy mron, medd yr Arglwydd; ac felly y mae holl waith eu dwylo, a'r hyn a aberthant yno, yn halogedig.

15 Ac yr awr hon meddyliwch attolwg, o'r diwrnod hwn *allan*, a chyn, cyn goſod carreg ar garreg yn Nheml yr Arglwydd;

16 Er pan oedd y dyddiau hynny pan ddelid at dwrr o ygain *Beſtwydd*, dec fyddai; pan ddelid at y gwin-wryf i dynnu dec *Beſtwydd* a deugain o'r cafn, ygain a fyddai yno.

17 * Tarewais chwi a diſtarriad, ac a malldar, ac a chenllyſc, yn holl waith eich dwylo, a chwithau ni *throſoch* attaſi, medd yr Arglwydd.

* Amos 4. 9.

18 Ystyriwch yr awr hon, o'r dydd hwn, ac er cyn, o'r pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed *mis*; ac ystyriwch o'r dydd y ſylfaenwyd Teml yr Arglwydd.

19 A yw'r had eto yn yr yſcubor? y winwydden hefyd, y figyſpren, a'r pomgranad, a'r pren oliwydd, ni ffrwythaſant: o'r dydd hwn allan y bendithiaf chwi.

20 A gair yr Arglwydd a ddaeth eilwaith at Haggai, ar y pedwerydd *dydd* ar hugain o'r mis, gan ddywedyd,

21 Llefara wrth Zorobabel tywyſog Juda, gan ddywedyd; myfi a eſcydwaf y nefoedd a'r ddaiar.

22 Ac mi a ymchwelaf deyrn-gadeir teyrnaſoedd, ac a ddiniſtriaf gryfder brenhiniaethau y cenhedloedd; ymchwelaf hefyd y cerbydau, a'r rhai a eiſteddant ynddynt: a'r meirch a'i marchogion a ſyrthiant bob vn gan gleddyf ei frawd.

23 Y diwrnod hwnnw medd Arglwydd y lluoedd, i'th gymmeraf di, fy ngwâs Zorobabel mâb Salathiel medd yr Arglwydd, ac i'th wnaf fel ſêl: canys mi a'th ddewiſais di medd Arglwydd y lluoedd.

Y LLYFR ZECHARIAH.

PENNOD I.

1 *Zecheriah yn annog i edifeirwch.* 7 *Gweledigaeth y meirch.* 12 *Trwy weddi yr Angel y gwnaeth ddarpariaeth cyſſurol i Jeruſalem.* 18 *Gweledigaeth y pedwar corn, a'r pedwar ſaer.*

YN yr wythfed mis o'r ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, fab Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd,

2 Llwyr ddigiodd yr Arglwydd wrth eich tadau.

3 Am hynny dywed wrthynt, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; * dychwelwch attaf fi, medd Arglwydd y lluoedd, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y lluoedd.

* Jer. 31. 18. Eſa. 31. 6. & 45. 22. Mal. 3. 7.

4 Na fyddwch fel eich tadau, y rhai y galwodd y prophwydi o'r blaen arnynt, gan ddywedyd, * ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, dychwelwch yn awr oddi wrth eich ffyrdd drwg, ac oddi wrth eich gweithredoedd drygionus: ond ni chlywent, ac ni wrandawent arnaf, medd yr Arglwydd.

* Jer. 3. 12 & 18. 11. Ezec. 18. 30. Hoſe. 14. 2. Joel, 2. 12.

5 Eich tadau, pa le y maent hwy? a'r prophwydi, ydynt hwy yn fyw byth?

6 Oni ddarfu er hynny i'm geiriau, a'm deddfau, y rhai a orchymynnais wrth fy ngweiſion y prophwydi, † oddiwes eich tadau? a hwy a ddychwelaſant, ac a ddywedaſant, megis y meddyliodd Arglwydd y lluoedd wneuthur i ni yn ôl ein ffyrdd, ac yn ôl ein gweithredoedd ein hun, felly y gwnaeth efe â ni.

† Neu, *ymlidiod yn eich tadau?*

7 Ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r unfed mis ar ddêc, hwnnw yw mis Sebat, o'r ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah fab Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd,

8 Gwelais noſwaith; ac wele wr yn marchogaeth ar farch côch, ac yr oedd efe yn ſefyll rhwng y myrt-wydd, y rhai *oedd* yn y pant, ac o'i ôl ei feirch cochion, † brithlwm, a gwynion.

† Neu, *gymmyſc.*

9 Yna y dywedais, beth *yw* y rhai hyn, fy Arglwydd? a dywedodd yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, wrthif, mi a ddangoſaf it beth yw y rhai hyn.

10 A'r gwr, yr hwn oedd yn ſefyll rhwng y myrt-wydd, a attebodd, ac a ddywedodd, dymma y rhai a hebryngodd yr Arglwydd i ymrodio trwy'r ddaiar.

11 A hwythau a attebaſant Angel yr Arglwydd, yr hwn oedd yn ſefyll rhwng y coed myrt, ac a ddywedaſant, rhodiaſom trwy'r ddaiar, ac wele'r holl ddaiar yn eiſtedd, ac yn llonydd.

12 Ac Angel yr Arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd, O Arglwydd y lluoedd, pa hŷd ni thrugarhei wrth Jeruſalem, a dinaſoedd Juda, *wrth* y rhai y digiaiſt y deng-mhlynedd a thrugain hyn?

13 A'r Arglwydd a attebodd yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, â geiriau daionus, *a* geiriau cyſſoeddus.

14 A'r Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddywedodd wrthif i, gwaedda gan ddywedyd, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * deliais eiddigedd mawr dros Jeruſalem, a thros Sion:

* Pen. 8. 2.

15 A digiais yn ddirfawr wrth y cenhedloedd difraw, y rhai *pan* ddigiais ychydig, hwythau a gynnorthwyaſant y niwed.

16 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, dychwelais at Jeruſalem â thrugareddau: fy nhŷ a adeiledir ynddi, medd Arglwydd y lluoedd, a llinyn a eſtynnir ar Jeruſalem.

17 Gwaedda eto gan ddywedyd, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, fy ninaſoedd a ymledenyddant gan ddaioni, a'r Arglwydd a rydd gyſſur i Sion eto, ac a ddewis Jeruſalem eto.

18 A chodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele bedwar corn.

19 A dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, beth *yw* y rhai hyn? dywedodd ynteu wrthif, y rhai hyn yw'r cyrn a waſcaraſant Juda, Iſrael, a Jeruſalem.

20 A'r Arglwydd a dangosodd i mi bedwar saer. heryd.

21 Yna y dywedais, I ŵneuthur pa beth y daw y rhai hyn? ac efe a lefarodd, gan ddywedyd, Y rhai hyn yw'r cyrn a wasgarasant Juda, fel na chodei vn ei ben: ond y rhai hyn a ddaethant iw tarfu hwynt, i daflu allan gyrn y cenhedloedd, y rhai a godasant eu cyrn ar wlad Juda, iw gwasgaru hi.

PEN. II.

1 Duw o'i ofal tros Jerusalem yw anfon iw mesure hi. 6 Gwaredu Sion. 10 Addewid o bresennoldeb Duw.

DIrchefais fy llygaid drachefn, ac edrychais; ac wele ŵr, ac yn ei law linyn mesur.

2 A dywedais, I ba le'r ei di? ac efe a ddywedodd wrthif, i fesuro Jerusalem, i weled beth *yw* ei lled hi, a pheth *yw* ei hyd hi.

3 Ac wele yr Angel a oedd yn ymddiddan â mi, yn myned allan, ac Angel arall yn myned allan iw gyfarfod ef.

4 Ac efe a ddywedodd wrtho, rhed, llefara wrth y llangc hwn, gan ddywedyd, Jerusalem a gyfanneddir *fel* ‡ maesdref, rhac amled dyn, ac anifail o'i mewn.

‡ Neu, *trefi heb gaerau.*

5 Canys byddaf iddi yn fûr o dân o amgylch, medd yr Arglwydd, a byddaf yn ogoniant yn ei chanol.

6 Hô, hô, *dewch allan*, a ffowch o wlad y gogledd, medd yr Arglwydd; canys tenais chwi fel pedwar gwynt y nefoedd, medd yr Arglwydd.

7 O Sion, ymwared, yr hon wyt yn preswylio gyd â merch Babilon.

8 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, ar ôl y gogoniant; i'm anfonodd at y cenhedloedd, y rhai a'ch yspeiliasant chwi: * canys a gyffyrddo â chwi, sydd yn cyffwrdd â chanwyll ei lygad ef.

* Deut. 32. 10. Pſal. 17. 8.

9 Canys wele fi yn ysgwyd fy llaw arnynt, a byddant yn ysglyfaeth iw gweision: a chânt wybod mai Arglwydd y lluoedd a'm hanfonodd.

10 * Cân a llawenycha, merch Sion; canys wele fi yn dyfod; a mi a drigaf yn dy ganol di, medd yr Arglwydd.

* Eſai. 12. 6. & 54. 1. * Lefit. 26. 12. Ezec. 37. 27. 2 Cor. 6. 16.

11 A'r dydd hwnnw cenhedloedd lawer a ymlynant wrth yr Arglwydd, ac a fyddant bobl i mi: a mi a drigaf yn dy ganol di, a chei wybod mai Arglwydd y lluoedd a'm hanfonodd attat.

12 A'r Arglwydd a etiledda Juda, ei ran yn y tîr sanctaidd, ac a ddewis Jerusalem drachefn.

13 Pob Cnawd, taw ynghŵydd yr Arglwydd, canys cyfododd o drigva ei sancteiddrwydd.

PEN. III.

1 Yn rith Josua y dangosir adferiad yr Eglwys. 8 Addaw Christ y Blaguryn.

AC efe a ddangosodd i mi Josua'r Archoffeiriad, yn sefyll ger bron Angel yr Arglwydd, a Satan yn sefyll ar ei ddeheu-law ef, iw wrthwynebu ef.

‡ Sef, *gwrthwynebwr.*

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, * cerydded yr Arglwydd dydi Satan, sef yr Arglwydd yr hwn a ddewisodd Jerusalem, a'th geryddo. Onid pentewyn *yw* hwn wedi ei achub o'r tân?

* Jud. 9.

3 A Josua oedd wedi ei wisco â dillad budron, ac yn sefyll gerbron yr Angel.

4 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn sefyll ger ei fron, gan ddywedyd, Symmerwch ymaith y dillad budron oddi am dano ef: wrthif fyned y dywedodd, wele, tynnaisi dy anwiredd oddi wrthit, a gwisca di â betyst o newid dillad.

5 A dywedais hefyd, rhoddaw telyr tęg ar ei ben ef: a rhoddasant y telyr tęg ar ei ben ef, ac a'i gwiscasant â dillad. ac Angel yr Arglwydd oedd yn sefyll ger llaw.

6 Ac Angel yr Arglwydd a dystiolhaodd wrth Josua, gan ddywedyd,

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, os rhodi di yn fy ffyrdd, ac os cedwi i'r ŵyl-wriaeth, tithau hefyd a farni fy nhŷ, ac a geidwi fy nghynteddoedd, rhoddaf it hefyd † fynedfa i radio yn mysc y rhai hyn sydd yn sefyll *yma.*

‡ Neu, *fy ordinhad.* † Heb. *rodfydd i rodio.*

8 Gwrando attolwg, Josua'r Arch-offeiriad, ti a'th gyfeillion sydd yn eistedd ger dy fron; canys gŵyr rhyfedd yw y rhai hyn: o herwydd wele dygaf allan fy ngwas y * Blaguryn.

* Eſai. 11. 1. Jer. 23. 5. & 33. 15. Pen. 6. 12. Luc. 1. 78.

9 Canys wele y garreg a roddais ger bron Josua, ar vn garreg *y bydd* saith o lygaid, wele fi yn naddu ei naddiad hi, medd Arglwydd y lluoedd: a mi a symmudaf ymmaith anwiredd y tîr hwnnw mewn vn diwrnod.

10 Y dwthwn hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, y gelwch bob vn ei gymmydog tan y * winwydden, a than y ffigysbren.

* Eſai. 2. 2. Mic. 4. 4.

PEN. IV.

1 Trwy weledigaeth y cenwyllbren aur y dangosir y llwyddiant a gai ſyſſemiad Zorobabel. 11 Ac arwyddocâd yr olew-ddwy olifydden, yr arsyllyddesau y ddau eneiniog.

A'r Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddychwelodd, ac a'm deffrôdd, fel y deffroir vn o'i gwsc:

2 Ac a ddywedodd wrthif, beth a welai di? a mi a ddywedais; edrychais, ac wele ganhwyllbren i gyd o aur, a'i badell ar ei ben, a'i saith lusern arno, ‡ a saith o bibellau i'r saith lusern oedd ar ei ben ef.

‡ Neu, *a saith, ſaith meddaf, a bibellau i'r lusernau.*

3 A dwy olifydden wrtho, y naill o'r tu dehau i'r badell, a'r llall o'r tu asswy iddi.

4 A mi a attebais, ac a ddywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, gan ddywedyd, beth *yw* y rhai hyn, fy Arglwydd?

5 A'r Angel oedd yn ymddiddan â mi, a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, oni wyddost beth *yw* y rhai ymma? yna y dywedais, nac *wn*, fy Arglwydd.

6 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, gan ddywedyd, hyn *yw* gair yr Arglwydd at Zorobabel, gan ddywedyd; nid trwy † lu, ac nid trwy nerth, onid trwy fy Yſpryd, medd Arglwydd y lluoedd.

† Neu, *allu.*

7 Pwy *wyt* ti, y mynyda mawr? ger bron Zorobabel *y byddi* yn wastadedd; ac efe a ddŵg allan y maen pennaf, *gyd* weiddi, Rhâd, rhâd iddo.

8 Daeth gair yr Arglwydd attaf drachefn, gan ddywedyd;

9 Dwylo Zorobabel a sylfaenasant y tŷ hwn, a'i ddwylo ef a'i gorphenn a chei wybod mai Arglwydd y lluoedd a'm hanfonodd attoch.

10 Canys pwy a ddirmygodd ddydd † *pethau* bychain? canys llawenychant, a gwelant y ‡ garreg aloam yn llaw Zorobabel, *gyda* 'r saith hynny; * llygaid yr Arglwydd *ydyw*,

† Neu, *ſiwn.* ‡ Pen. 3. 9.

ydynt, y rhai fy'n tynnwer trwy 'r holl ddaiar.

11 A mi a attebais, ac a ddywedais wrthio, beth *yw* y ddwy olifwyden hyn, ar y tu deau i'r canhwyll-bren, ac ar ei aſſwy ?

12 Ac mi a attebais drachefn ac a ddywedais wrthio, beth *yw* y ddau bingcyn oliwyddion, y rhai † trwy y ddwy bibell aur, ſydd yn tywallt allan o honynt eu hunain ‡ yr *olew* euraid ?

13 Ac efe a lefarodd wrthif, gan ddywedyd, oni wyddoſt beth *yw* y rhai hyn ? a dywedais, na *wn* fy Arglwydd.

14 Ac efe a ddywedodd, dymma † y ddwy gaingc oliwyddion ſydd yn ſefyll ger bron Arglwydd yr holl ddaiar.

PEN. V.

1 *Wrth y Dyfg yn chwedeg y dangoſſir meddith Rabratta o thywa.* 5 *Yn rhith gwraig yn eiſtedd mewn Ephah, a thalent o blwm, y dangoſſir dalmeddigaeth Babilon.*

YNa y troais, a chodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele blyfr llyfr yn hedeg.

2 Ac efe a ddywedodd wrthif, beth a welï di ? a dywedais, mi a welaf blyfr llyfr yn hedeg, a'i hyd yn ugain cufydd, a'i lêd yn ddêc cufydd.

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma 'r felldith ſydd yn myned allan ar wyneb yr holl ddaiar, canys ‡ pob yn a ledratto a dorrir ymaith, fel o'r tu yma, yn ei hôl hi; a pheb yn a dyngo a dorrir ymaith, fel o'r tu accw, yn ei hôl hi.

4 Dygaf hi allan, medd Arglwydd y lluoedd, a hi a ddaw i dŷ y lleidr, ac i dŷ y peh a dyngo i'm henw i ar gam, a hi a erys yng-hanol ei dŷ ef, ac a'i difa ef, a'i goed, a'i gerric.

5 Yna yr Angel oedd yn ymddiddan â mi a aeth allan, ac a ddywedodd wrthif, cyfod yn awr dy lygaid, ac edrych beth *yw* hyn ſydd yn myned allan.

6 Ac mi a ddywedais, beth ydyw ? ac efe a ddywedodd, Ephah ydyw ſydd yn myned allan : ac efe a ddywedodd, dymma eu gweledïad yn yr holl ddaiar.

7 Ac wele dalent o blwm wedi ei godi i fynu ; a dynnha wraig yn eiſtedd ynghanol yr Ephah.

8 Ac efe a ddywedodd, anwiredd yw hon, ac efe a'i tafiodd hi i ganol yr Ephah, ‖ bwrïodd y pwys plwm ar ei enau ef.

9 A chyfodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele ddwy wragedd yn dyfod allan, a gwynt yn eu heſcyll, (canys eſcyll oedd ganddynt, fel eſcyll y Ciconia) a chyfodaſant yr Ephah rhwng y ddaiar a'r nefoedd.

10 Yna y dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, i ba le y mae y rhai hyn yn myned â'r Ephah ?

11 Dywedodd ynteu wrthif, i adeiladu iddi dŷ yngwlad Sinar : a hi a ſiccheir, ac a oſodir yno ar ei hôl ei hun.

PEN. VI.

1 *Gwelodigaeth y pedwar cerbyd.* 9 *Tan eith coronau Joſua y dangoſſir Temi a brenhiniaeth Chriſt y Blaguryn.*

DRiſyrd mi a droais, ac a ddercheſais fy llygaid, ac a edrychais, ac wele bedwar o gerbydau yn dyfod allan oddi rhwng dau fynydd ; a'r mynyddoedd *oedd* ſynyddoedd o bulis.

2 Yn y cerbyd cyntaf *yr oedd* meirch cochion, ac yn yr ail cerbyd meirch duon,

3 Ac yn y trydydd cerbyd meirch gwynïon, ac yn y pedwerydd cerbyd meirch brithlion, a gwinciaon.

4 Yna 'r attebais, ac y dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi ; beth *yw* y rhai hyn, fy Arglwydd ?

5 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, dymma bedwar ‡ yſpryd y nefoedd, y rhai ſy'n myned allan o ſefyll ger bron Arglwydd yr holl ddaiar.

6 Y meirch duon ſydd ynddo, a ânt allan i dîr y gogledd, a'r gwynïon a ânt allan ar eu hôl hwythau, a'r brithlon a ânt allan i'r deheu-dîr.

7 A'r gwinciaon a aethant allan, ac a geiſiaſant ſyned i gynniwed trwy 'r ddaiar, ac efe a ddywedodd, ewch, cyniwerwch trwy y ddaiar ; felly hwy a gyniwerâſant trwy 'r ddaiar.

8 Yna efe a waeddodd arnaſ, ac a lefarodd wrthif, gan ddywedyd ; edrych, y rhai a aethant i dîr y gogledd, a lonyddâſant fy Yſpryd yn nhîr y gogledd.

9 A daeth gair yr Arglwydd attaſ, gan ddywedyd,

10 Cymmer gan y gaethgludi, gan Heldai, gan Tobiah, a chan Jedaiah, y rhai a ddaethant o Babilon, a thyrêd y dydd hwnnw, a dôs i dŷ Joſiah ſib Zephaniah ;

11 Yna cymmer arian, ac aur, a gwna goronau, a goſod ar ben Joſua ſib Joſedech yr Arch-offeiriad ;

12 A llefara wrtho gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd, wele y gŵr a'i enw Blaguryn, ‡ o'i lê hefyd y blagura, ac efe a adeilada Demi yr Arglwydd :

13 Ie Temi yr Arglwydd a adeiſiada efe, ac efe a ddŵg y gogoniant, ac a eiſtedd, ac a lywodraetha ar ei frenhin-faingc, a chyngoc hedd a fydd rhyngddynt ill dau.

14 A'r coronau ſydd i Helem, ac i Tobiah, ac i Jedaiah, ac i Hen ſib Zephaniah ; er coffadwriaeth yn Nhemi yr Arglwydd.

15 A'r pellennigion a ddeuant, ac a adeiladant yn Nhemi yr Arglwydd, a chewch wybod mai Arglwydd y lluoedd a'm anfonodd attoch ; a *hyn* a fydd, os gan wrando y gwrandewch ar lais yr Arglwydd Dduw.

PEN. VII.

1 *Y Caethion yn ymofyn am ympryd.* 4 *Zechariah yn argyoeddi eu hympryd hwy.* 8 *Pechod yn'r oeſoedd o'i caethiwed hwy.*

ACyn y bedwaredd flwyddyn i'r brenin Darius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, ar y pedwerydd *dydd* o'r nawfed mîs, *ſef* Ciſleu ;

2 Pan anfonaſent Sareſer, a Regem-melech, a'i gwŷr i dŷ Ddŵw, i † weddio ger bron yr Arglwydd ;

3 Ac i ddywedyd wrth yr offeiriaid *oedd* yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, ac wrth y prophwydi, gan ddywedyd, a wylaf fi y pummed mîs, gan ymnaillduo, fel y gwnethym weithian gymmaint o flynyddoedd ?

4 Yna gair Arglwydd y lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd ;

5 Dywed wrth holl bobl y tîr, ac wrth yr offeiriaid, gan lefaru, pan * oeddych yn ympryddio, ac yn galaru y pummed, a'r ſeithfed

† Heb. trwy law y ddwy bibell. ‡ Neu, olew fy enaint. Heb. yr enaint. † Heb. ddau fab yr olew, ſef, y ddau enaintiog.

‡ Neu, pob un o'r bobl hyn. † Sechareia, o'i ystlys ei hun yn ddieuog, ſef y gwna hi. &c.

† Heb. trwy law Arglwydd.

‡ Neu, rhyngom.

Pen. 6. 8.

‡ Neu, oddi hano ef.

† Heb. ymbil ag wyneb yr Arglwydd.

* Eſay. 58. 5.

mi, y deng mhlynedd a thrugain hynny, oll i mi? yssyd yn ymofyn?

‡ Neu, *and chwi yn, y rhai oedd yn bwyta hyn* ‡ Neu, *onid dymunwyf geirian*; &c.

6 A phan ewyllysiodd, o parun ymboeh, ‡ onid oeddynt yn ewyllysio eich hunain, ac yn ysbaid eiddo eich hunain?

7 ‡Oni *ddylaech wrando* y geiriau a gyhoeddodd yr Arglwydd trwy law y prophwydi gynt, pan oedd Jerusalem yn gyfanheddle, ac yn llwyddiannus, a'i dinasoedd o'i hamgylch, a phobl yn cyfanneddu y deheu-dir, a'r gwastadir?

8 A daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, gan ddywedyd,

9 Fel hyn y llefarai Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; bernwch farn ‖ gywir, gwnewch drugaredd a thosturi bob un i'w frawd.

‖ Heb. *gwirionedd* a Exod. 22. 21, 22. Esai. 1. 23. Jer. 5. 28.

10 Ac na orthrymmwch y weddw, a'r ymddifad, y dieithr a'r anghenoc; ac na feddyliwch ddrwg bob un i'w gilydd, yn eich calonnau.

11 Er hyn gwrthodasant wrando, a rhoddasant yscwyd anhydyn, a thrymhasant eu clustiau rhac clywed.

12 Gwnaethant hefyd eu calonnau yn Adamant, rhac clywed y gyfraith a'r geiriau a anfonodd Arglwydd y lluoedd drwy ei yspryd, yn llaw y prophwydi gynt: am hyny y daeth digofaint mawr oddi wrth Arglwydd y lluoedd.

13 A bu megis y galwodd efe, ac na wrandawent hwy; felly * y galwasant hwy, ac ni'n gwrandawn innau, medd Arglwydd y lluoedd.

* Dihar. 1. 28. Esai. 1. 15; Jer. 11. 11. & 14. 12.

14 Onid gwasgarais hwynt â chorwynt, i blith yr holl genhedloedd, y rhai nid adwaenent: a'r tir a anghyfannedd'wyd ar eu hôl hwynt, fel nad oedd a'i tramwyai, nac a ddychwelai: felly y gosodasant y wlad ddymunol yn ddiffaethwch.

PEN. VIII.

‡ Adnewyddu Jerusalem. 9 Ei cysuro hwy i adeiladu, trwy fod gyfer Duw tuac atynt. 16 *Gweithredoedd da y mae Duw yn eu gofyn ganddynt.* 18 *Addaw llawenydd i'w dyddiad.*

DRachefn y daeth gair Arglwydd y lluoedd attaf, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * eiddigeddais eiddigedd mawr dros Sion, ac â llid mawr yr eiddigeddais drosti.

* Pen. 3. 14.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, dychwelais at Sion, a thrigaf ynghanol Jerusalem, a Jerusalem a elwir dinas y gwirionedd, a mynydd Arglwydd y lluoedd, y mynydd sanctaidd.

4 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, hên wŷr, a hên wragedd a deuant eto yn heolydd Jerusalem, a phob gŵr a'i ffon yn ei law, o herwydd amlder dyddiau.

5 A heolydd y ddinas a lanwir o fechgyn a genethod, yn chwarae yn ei heolydd hi.

6 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, os ‡ anhawdd yw hyn yn ngolwg gweddill y bobl hyn, ynghylch y dyddiau hyn, ai anhawdd hefyd yn fy ngolwg i, medd Arglwydd y lluoedd?

‡ Neu, *i bysodd.* ‡ Neu, *rhyfedd.*

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn gwaredu fy mhobl o dir y dwyrain, ac o dir machludiad haul.

8 A mi a'i dygaf hwynt, fel y preswyliont ynghanol Jerusalem: a hwy a fyddant yn bobl i mi, a byddaf innau iddynt hwythau yn Ddiw, mewn gwirionedd, ac mewn cyfiawnder.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, cryfhaer eich dwylo chwi, y rhai yn yr amser hwn yn clywed yn y dyddiau hyn y geiriau hyn o enau y prophwydi, y rhai oedd yn sefyll yn ngwaeodyn tŷ Arglwydd y lluoedd, fel yr adeiledid y Deml.

10 Canys cyn y dyddiau hyn nid oedd na chyflog i ddyn, na hâd am anifail, na heddwch i'r neb a elai allan, nac a ddeuai i mewn, gan y gorthrymydd: a mi a yrrais yr holl ddynion, bob yn ymyl ei gymydog.

11 Ond yn awr ni wnaf fi weddill y bobl hyn, megis yn y dyddiau gynt, medd Arglwydd y lluoedd.

12 Canys *hâd* yr hâd a yn ffyrnadwy, y winwyddan a rydd ei ffrwyth, a'r ddaear a ddŵd ei chynnyrch, a'r nefoedd a roddant eu gwlith, a pharaf i weddill y bobl hyn feddiannu yr holl bethau hyn.

13 A bydd mai megis y buoch chwi ŷ Juda a thŷ Israel, yn felly yn myfi y canbeiliodd chwi, felly i'ch gwaredaf chwi, a byddwch yn fendith; nac ofnwch, *and* cryfhaer eich dwylo.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, fel y meddyliais eich drygu chwi, pan i'm digiodd eich tadau, medd Arglwydd y lluoedd, ac nid edifarheais:

15 Felly drachefn y meddyliais yn y dyddiau hyn wneuthur lles i Jerusalem, ac i dŷ Juda; nac ofnwch.

16 Dymma y pethau a wnewch chwi, * dywedwch y gwir bawb wrth ei gymydog, gwnewch farn ‖ gwirioneddol a thangneddyf yn eich pyrth.

* Ephes. 4. 25. ‖ Heb. *a gwirionedd barnedigaeth.*

17 Ac na fwriedwch ddrwg neb yn eich calonnau, ac na hoffwch lw celwyddoccanys yr holl bethau hyn a gasâf, medd yr Arglwydd.

18 A daeth gair Arglwydd y lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

19 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; ympryd y pedwerydd *mis*, ac ympryd y pumed, ac ympryd y seithfed, ac ympryd y degfed, a fydd i dŷ Juda yn llawenydd a hyfrydwch, ac yn ‖ wyliau ‡ daionus; gan hynny cerwch wirionedd, a heddwch.

‖ Heb. *amseraidd.* ‡ Neu, *hefyd.*

20 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, *bydd* eto, y daw pobloedd, a phreswylwyr ‖ dinasoedd lawer i

‖ Heb. *gwedding.*

21 Ac yr â preswylwŷr y naill *ddinas* i'r llall, gan ddywedyd, awn gan frysied i weddio * gerbron yr Arglwydd, ac i geisio Arglwydd y lluoedd, minneu a âf hefyd.

* Esai. 2. 3. Mic. 4. 1, 2.

22 Ie pobloedd lawer, a chenhedloedd cryfion a ddeuant i geisio Arglwydd y lluoedd yn Jerusalem; ac ‖ i weddio ger bron yr Arglwydd.

‖ Heb. *ymbil a gwyneb yr Arglwydd.*

23 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, yn y dyddiau hyny *y bydd* i ddeg o ddynion, o bob tafod-allith y cenhedloedd, gymryd, ymaflyd *mewn llaw* yngodrau gwr o Iddew, gan ddywedyd; awn gyd â chwi, canys clywsom *fod* Duw gyda chwi.

PEN. IX.

‡ Duw yn amddiffyn ei Eglwys. 9 *Llawen Sion i fawrychu am ddyfodiad Christ, a'i freddychol frenhiniaeth.* 11 *Duw yn addaw buddugoliaeth ac amddiffyn.*

BAch gair yr Arglwydd yn nhir Hadrach, a Damascus *fydd* ei orphwysfa ef: pan fydd

ſyddan ſyrthio dyn ar yr Arglwydd, ſef yr eddyf hael i'w phau Iſrael.

2 A † Hamath hefyd a derfyna wrthi: Tyrus, a Sidon hefyd, er ei bod yn * ddoeth iawn.

* Ezec. 28. 3. &c.

3 A Thyrus a adeiladodd iddi ei hun ynddiſſyrnig, ac a bentyrrodd arian fel llwch, ac aur coeth fel tom yr heolydd.

4 Wele 'r Arglwydd a'i bwrw hi allan, ac a dery ei nerth hi yn y môr, a hi a yſſir â thân.

5 Aſcelon a'i gwêl, ac a ofna, a Gaza, ac a ymofidia yn ddirfawr; Ecron hefyd, am ei chywilydd o'i gobaith; difethir hefyd y brenin allan o Gaza, ac Aſcelon ni chyfanneddir.

† Heb. *Mab ordderch.*

6 † Aſdod hefyd a drig yn Aſdod, a thorraf ymaith falchder y Philiſtiaid.

7 A mi a gymmeraf ymmaith ei waed o'i enau a'i ffieidd-dra oddi rhwng ei ddannedd, ac efe a weddillir i'n Duw ni, ſef y byddo megis pennaeth yn Judâ, ac Ecron megis Jebuſiad.

8 A gwerſyllaf o amgylch fy nhŷ rhac y llu, rhac a êl heibio, a rhac a ddychwelo, ſef nad elo gorthrymmwr trwyddynt mwyach; canys yn awr gwelais â'm llygaid.

9 * Bydd lawen iawn, ti ferch Sion; chrechwenna, ha ferch Jeruſalem; wele dy frenin yn dyfod attat: cyfiawn † ac achubudd yw efe, *y mae* efe yn llariaidd, ac yn marchogaeth ar aſſyn, ac ar ebol, llwdn aſſyn.

* Eſa. 62. 11. Matt. 21. 5. Joan. 12. 15.

† Neu, *A'i achubudd ei hun yw efe.*

* Pſal. 72. 8.

10 Torraf hefyd y cerbyd oddi wrth Ephraim, a'r march oddi wrth Jeruſalem; a'r bwa rhyfel a dorrir, ac efe a leſara heddwch i'r cenhedloedd, a'i lywodraeth *fydd* * o fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd eithafoedd y ddaear.

‡ Neu, *Yr hon y mae ei chyfammod trwy waed, gollyngais &c.*

11 A thithau, ‡ trwy waed dy ammod yr gollyngais dy * garcharorion o'r pydew heb ddwfr ynddo.

* Eſa. 61. 1.

12 Trowch i'r amddiffynfa chwi, garcharorion gobeithiol, heddyw 'r ydwyf yn dangos y talaf i yn ddau ddyblyg;

13 Pan annelwyf Juda i mi, ac y llanwyf y bwa ag Ephraim, ac y cyſladwyf dy feibion di Sion, yn erbyn dy feibion di Groeg, ac a'th wnelwyf fel cleddyf gŵr grymmus.

14 A'r Arglwydd a welir trofflyn, a'i ſaeth ef a êl allan fel mellten; a'r Arglwydd Dduw a gân ag ydcorn, ac a gerdd â chorwyntoedd y dehau.

‡ Neu, *Acherrig.*

15 Arglwydd y lluoedd a'i hamddiffyn hwynt, a hwy a yſſant, ac a ddaroſtyngant † gerrig y dafl, yſſant a the ſyſcant megis wrth win, a † llenwir hwynt fel meiliau, ac fel congliau 'r allor.

† Neu, *Llawnaet y meiliau, a changlau 'r allor hefyd.*

16 A'r Arglwydd eu Duw a'i gwared hwynt y dydd hwnnw, fel praidd ei bobl: canys fel meini coron y byddant wedi eu derchafu yn faneram ar ei dîr ef.

‡ Neu, *A'wna i wyr ieuainge dyfu, neu, Lefaru.*

17 Canys pa ſeint *yw* ei ddaioni ef, a pha ſeint ei degwch ef? ŷd a † lawenycha y gwŷr ieuainge, a gwin y gwyryſon.

PEN. X.

1 *Duw ſy 'naid ymgais ag ef, ac nid ufyddo.* 7 *Megis yr gwaredodd ef a'i ddiadell am eu pechod, felly yr achub, ac yr adfera efe hwy.*

‡ Neu, *Pellt, neu, luchdenau.*

ERchwch gan yr Arglwydd law mewn pryd diweddar-law; a'r Arglwydd a bair ddiſterclair gwmwlau, ac a ddŷd iddynt gawod o law, i bob yn ſal-weſit yn y maes.

2 * Canys y † delwau a ddywedaſant wagedd, ar dewiniaid a welſant gelwydd, ac a ddywedaſant freuddwydion ofer, rhoddaſant ofer gyſur: am hynny yr aethant fel defaid, ‡ cyſuddlwyd hwynt am nad *oedd* bugail.

* Jer. 14. 8 Hab. 2. 18.

† Heb. *Teraphim.*

‡ Neu, *Aethant nad oedd iaſ, &c.*

3 Wrth y bugeiliaid yr enynnodd fy llid, a mi a goſpais y bychod: canys Arglwydd y lluoedd a ymwelodd â'i braidd ty Juda, ac a'i gwnaeth fel ei hardd-farth yn y rhyfel.

4 Y gongl a ddaeth allan o honaw, yr hoel o hono, y bwa rhyfel o hono, a phob gorthrymmwr ynghyd *a ddaeth* o hono.

5 A byddant fel cawri yn ſathru *eu gelynion* yn nhom yr heolydd, yn y rhyfel: a hwy a ymladdant am fod yr Arglwydd gyd â hwynt, a † chywilyddir marchogion meirch.

† Neu, *Chymiliadant farchogion.*

6 A nerthaf ty Juda, a gwaredaf ty Joſeph, a pharaf iddynt ddychwelyd i'w cyfle, canys trugarheais wrthynt; a byddant fel pe na's gwrthodaſwn hwynt i: o herwydd myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, ac a'i gwrandawaf hwynt.

7 Bydd Ephraim hefyd fel cawr, a'i calonnau a lawenychant fel trwy win: a'i meibion a gânt weled, ac a lawenychant, bydd eu calon yn hyſryd yn yr Arglwydd.

8 Chwibianaf amynt, a chaſclaf hwynt, canys gwaredais hwynt; ac amlhânt, fel yr amlhaſant.

9 A hauaf hwynt ym myſc y bobloedd, ac mewn gwledydd pell i'm cofiant, a byddant fyw gyd â'i plant, a dychwelant.

10 A dychwelaf hwynt o dîr yr Aipht, a chaſclaf hwynt o Aſſyria, ac arweiniaf hwynt i dîr Gilead a Libanus; ac ni cheir *le* iddynt.

11 Ac efe a dramwya trwy 'r môr mewn blinder, ac a dery y tonnau yn y môr: a holl ddyfnderoedd yr afon a ſyddant ddiſpydd: a ddeſcynnir balchder Aſſyria, a theyrn-wialen yr Aipht a gilia ymaith.

12 Nerthaf hwynt hefyd yn yr Arglwydd, ac yn ei enw ef yr ymrodiant, medd yr Arglwydd.

PEN. XI.

1 *Dinistr Jerusalem.* 3 *Gofalu am yr etholedigion, a gwerthoedd y llall.* 10 *Terri ſſon Tegwch a Rhwymau, trwy wrthod Christ.* 15 *Arwydd a meddith y bugail yſyfid.*

LIbanus, agor dy ddorau ſfel yr yſſo y tân dy gedr-wydd.

2 Y ſſynnidwydd, udwch, canys cwympodd y cedr-wydd, diſwynwyd y rhai † arddercheoc; udwch dderw Baſan, canys ſyrthiodd coedwic † y gwin gymhwyaf.

‡ Neu, *Cedrau, neu, gwyſcionis.*

† Neu, *Gwerdie.*

3 *Y mae* llêf udfa y bugeiliaid; a'm ddiſwyno eu hunddercharwgrwydd: llêf rhuad y llewod ieuainge; am ddiſwyno balchder yr Jorddonen.

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd ſy Nuw, portha ddefaid y ſladdfa;

5 Y rhai y mae eu perchennogion yn eu lladd, heb dybied eu bod yn euog; a'i gwerthwŷr a ddywedant, bendigedig *fyddo* 'r Arglwydd am fy nghyfoethogi; a'i bugeiliaid nid arbedant hwynt.

† Heb, *Yn peri cael y dynion, bob un yn llaw &c.*

6 Canys nid arbedaf mwyach drigolion y wlâd, medd yr Arglwydd: ond wele fi † yn rhoddi y dynion, bob yn i law ei gymmydog, ac i law ei frenin; a hwy a darawant y tîr, ac nid achubaf *hwynt* o'i llaw hwy.

‡ Neu, *Yn ddiau druenlaid &c.*

7 A mi a borthaf ddefaid y ſladdfa, ‡ ſef chwi drueniaid y praidd: a chymmerais i'm

ddwy ffon; yn a elwais Hyfrydwch, a'r *Rhi* a elwais ‡ Rhwymau; a mi a borthais y praidd.

8 A thorrais ymmaith dri bugail mewn vn mis, a'm henaid a † larodd arnynt hwy, a'i benaid hwythau a'm ffieiddiodd hinau.

9 Dywedais hefyd, ni phorthaf chwi; * a fyddo farw, bydded farw; ac y fydd i'w dorri ymmaith, torrer ef ymmaith; a'r gweddill, yffarn bob vn gnawd ei † gilydd.

10 A chymmerais fy ffon Hyfrydwch, a thorrais hi, i dorri fy vgyfammod, yr hwn a ammodaſwn â'r holl bobl.

11 A'r dydd hwnnw y torrwyd hi; ‡ ac felly y gwybu trueiniaid y praidd, y rhai oedd yn diſgwyl wrthyſi, mai gair yr Arglwydd *oedd* hyn.

12 A dywedais wrthynt, os † gweſwch yn dda dygwch fy ngwerth, ac onid ê, peidiwch: a'm gwerth * a bwyſaſant yn ddêc ar hugain o arian.

13 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, *bwrw* ef i'r * crochenydd: pris têg, â'r hwn i'm prisiſwyd ganddynt. A chymmerais y dêc ar hugain Arian, a bwriais hwynt i dŷ 'r Arglwydd, i'r crochenydd.

14 Yna mi a dorrais fy xil ffon, *ſef* ‡ rhwymau, i dorri y brawdoliaeth rhwng Juda ac Iſrael.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer etto it offer bugail ffôl.

16 Canys wele fi yn codi bugail yn y tîr, *yr hwn* ni ofwya ‡ y cuddiedic, ni chais yr ieuaingc, ni ſe'diginiaetha y briwedic; a fyddo yn ſefyll ni † phortha, onid bwyty gîg y brâſ, ac a ddryllia eu hewinedd hwynt.

17 * Gwae 'r eulun bugail, yn gadel y praidd, y cleddyf *ſydd* ar ei fraich, ac ar ei lygad deheu: ei fraich gan wywo a wywa, a'i lygad deheu gan dywyllu a dywylla.

P E N. XII.

1 *Jeruſalem yn phiol gwſc a dychryn iddi ei hun,* 3 *ac yn faen pwyſ ſawr iw gwrthwynebwyr.* 6 *Buddugawl odferiad Juda.* 9 *Edifeirwch Jeruſalem.*

BAich gair yr Arglwydd i Iſrael, medd yr Arglwydd yr hwn ſydd yn eſtyn allan y nefoedd, ac yn ſylfaeni y ddaiar, ac yn ſiunio yſpryd dŷn ynddo.

2 Wele fi yn gwneuthur Jeruſalem yn phiol ‡ gwſc i'r bobloedd oll o amgylch: † pan fyddont yn y gwarchae yn erbyn Juda, ac yn erbyn Jeruſalem.

3 A bydd y dwthwn hwnnw, i'm wneuthur Jeruſalem yn faen trwm i'r holl bobloedd: a pawb a ymlwytho ag ef yn ddiau a rwygir, er ymgaſclu o holl genhedloedd y ddaiar yn ei erbyn ef.

4 Y diwrnod hwnnw, medd yr Arglwydd, y tarawaf bob march â ſyndra, a'i farchog ag ynfydrwydd, ac agoraf fy llygaid ar dŷ Juda, a tharawaf holl feirch y bobl â dallineb.

5 A thywyſogion Juda a ddywedant yn eu calon, ‡ nerth i mi *ydd* preſtwyl-wŷr Jeruſalem, yn Arglwydd y lluoedd eu Duw hwynt.

6 Y dydd hwnnw y gwnaf dywyſogion Juda fel aelwyd o dân yn y coed, ac fel ſtagi dân mewn yſcub o wellt, ac yſant ar y llaw ddeheu, ac ar yr aſſwy, yr holl bobloedd o amgylch: a Jeruſalem a gyfannedir drachefn yn ei lle ei hun, yn Jeruſalem.

7 Yr Arglwydd a geidw bebyll Juda yn gyntaf, megis nad ymlawrygo gogoniant tŷ Dâfydd, a gogoniant preſtwyl-wŷr Jeruſalem, yn erbyn Juda.

8 Y dydd hwnnw 'r amddiffyn yr Arglwydd preſtwyl-wŷr Jeruſalem, a bydd y † lleſcaf o honynt y dydd hwnnw fel Dafydd; a thŷ Dâfydd *ydd* fel Duw, fel Angel yr Arglwydd o'i blaen hwynt.

9 Y dydd hwnnw y bydd i'm geiſio dîetha 'r holl genhedloedd y ſy yn dyfod yn erbyn Jeruſalem.

10 A thywalltaf ar dŷ Dâfydd, ac ar breſtwyliwŷr Jeruſalem yſpryd gras a gweddiau, a hwy a * edrychant arnaf, yr hwn a wanaſant, galarant hefyd am dano, fel yn galaru am *ei* vniganedic, † ac vnigant am dano ef, megis yn yn gofidio am *ei* gyntafanedig.

11 * Y dwthwn hwnnw y bydd galar mawr yn Jeruſalem, megis galar * Hadadrimmon yn nyffryn Megidon.

12 A'r wlâd a alara, † pob teulu wrtho ei hun, teulu tŷ Dâfydd wrth ei hun, a'i gwragedd wrthynt eu hunain, teulu tŷ Nathan wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain:

13 Teulu tŷ Lefi wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain; teulu tŷ Simei wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain:

14 Yr holl deuluoedd eraill, pob teulu wrtho ei hun; a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

P E N. XIII.

1 *Ffynnon i lanhau Jeruſalem,* 2 *oddiwrth ddelw-addoliaeth a gau-brophwydoliaeth.* 7 *Marwolaeth Chriſt, a phryſ y dryddod yno.*

Y Dydd hwnnw y bydd ffynnon wedi ei hagoryd i dŷ Dâfydd, ac i breſtwyl-wŷr Jeruſalem, i bechod † ac aflendid.

2 A bydd y dwthwn hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, i'm * dorri enwau 'r eulynnod allan o'r tîr, ac ni's cofir hwynt mwyach; a gyrraf hefyd y prophwydi, ac yſpryd aflendid, allan o'r wlâd.

3 A bydd pan brophwydo yn mwyach, y dywed ei dâd a'i fam a'i cenhedlaſant ef, wrtho, ni chei fyw; canys dywedaiſt gelwydd yn enw 'r Arglwydd: a'i dâd a'i fam a'i cenhedlaſant ef, a'i * gwanant ef, pan fyddo yn prophwydo.

4 A bydd y dydd hwnnw, i'r prophwydi gywilyddio bôb vn am ei weledigaeth, wedi iddo brophwydo, ac ni wiſcant ‡ gyrs o rawn † i dwyllo.

5 Ond efe a ddywed, nid prophwyd *ydwyf* fi, llafur-*wr* y ddaiar ydwyf: canys dŷn a'm dyſcodd i gadw anifeiliaid o'm ieuengtid.

6 A dywed *yn* wrtho, beth *a wnaw* y gweliau hyn yn dy ddwylo? yna efe a ddywed, *dymma* y rhai i'm clwyſwyd â hwynt yn nhŷ ſy nghariadigion.

7 Deffro, cleddyf, yn erbyn fy mugail, ac yn erbyn y gŵr fydd gyſtâll i mi, medd Arglwydd y lluoedd: * tara y bugail, a'r praidd a waſcerir, a dychwelaf fy llaw ar y rhai bychain.

8 A bydd yn yr holl dîr, medd yr Arglwydd, y torrir ymmaith, ac y bydd marw dwy ran ynddo, a'r drydedd a adewir ynddo.

9 A dygaf y drydedd ran drwy 'r tân, a phuraf hwynt fel puro arian, a * choethaf hwynt fel coethi aur: hwy a alwant ar fy enw, a minnau a'i gwrandawaf: dywedaf fy mhobl yw efe, ac ynteu a ddywed, yr Arglwydd yw fy Nuw.

P E N.

‡ Neu, *Rhwymau*.
† Heb. *Gyfnewyd o'i barbus-der*, Iſa. 2. 3.
† Heb. *Gyſtall*. neu, *gwmpaſs*.
‡ Neu, *A threueniaid y praidd y rhai fu'r. a wyſant yn fawr mai Gair yr Arglwydd oedd hyn.*
† Heb. *Da yw yn eich golwg.*
* Matth. 26. 15.
* Matth. 27. 9. 10.
‡ Neu, *Rhwymau*.

‡ Neu, *A dorrwyd ymaith.*
† Neu, *Chynnal*, neu, *ddwg.*
* Jer. 23.
1 Ezec. 34. 2. Jo. 10. 12.

‡ Neu, *Crynſa*, neu, *gwenwyn.*
† Neu, *At yn erbyn Juda befyd y bydd yr hwn a warchaeo yn erbyn Jeruſalem*, neu, *y bydd wrth warchae yn erbyn &c.*
† Neu, *Nerth ſydd i mi ac i breſtwyliwŷr &c.*

† Heb. *Cwympedid.*

* Jo. 19. 34. 37. Dat. 1. 7.
† Heb. *A chwerw fydalant.*
* Act. 2. 37.
* 2 Cron. 35. 21. 24.
† Heb. *Ta druiaeth, yn druiaeth.*

† Heb. *A nailltuaeth a herwydd aflendid.*
* Ezec. 30. 13.

* Deut. 13. 6. 9.

‡ Heb. *Wiſc.*
† Heb. *I dywyddyd celwydd.*

* Matth. 26. 31. Marc. 14. 27.

* 1 Pet. 1. 6. 7.

PEN. XIV.

1 Dyfyniad diesmygu Jerusalem. 4 Dyfodiad Christ, a rhaddau ei freinlawnder. 12 Plagweiniau Jerusalem. 16 Y gwareddir a dŷr at yr Arglwydd. 20 A sanctaidd fydd yn barhaitbi.

1 Gair ddydd yr Arglwydd yn dyfod, a rhennir dy yſpail yn dy ganol di.

2 Canys mi a gasclaf yr holl genhedloedd i ryfel yn erbyn Jerusalem, a'r ddinas a oresgynnir, y tai a anrheithir, a'r gwragedd a dreiſirya hanner y ddinas a â allan i gaethiwed, a'r rhan arall o'r bobl ni's torrir ymaith o'r ddinas.

3 A'r Arglwydd â allan, ac a ymladd yn erbyn y cenhedloedd hynny, megis y dydd y rhyfeloedd efe yn nydd y gâd.

4 A'i draed a ſafant y dydd hwnnw ar fynydd yr oliwydd, yr hwn ſydd ar gyfer Jerusalem, o du 'r dwyrain: a mynydd yr olîwydd a hyllt ar draws ei hanner, tua 'r dwyrain, a thua 'r gorllewin, a bydd dyffryn mawr iawn: a hanner y mynydd a ſymmud tua 'r gogledd, a'i hanner tua 'r deau.

5 A chwi a ffowch i ddyffryn ‡ y mynyddoedd: ‡ canys dyffryn y mynyddoedd a gyrraedd hyd Aſal: a ffowch fel y ffoeſoch rhac * y ddaiargryn, yn nyddiau Vzzîah brenin Jwda: a daw 'r Arglwydd fy Nuw, a'r holl ſainct gyd â thi.

6 A'r dydd hwnnw y daw i ben, na byddo goleuni † diſclair, † na thywyll.

7 Ond ‡ hyd * yn dŵrnod, hwnnw a adwaenir gan yr Arglwydd, nid dydd, ac nid nôs, onid bydd † goleuni yn yr hwyr.

8 A bydd y dwthwn hwnnw y daw allan o Jerusalem * ddyfroedd bywiol: eu hanner hwynt ‡ tua môr y dwyrain, a'i hanner tua 'r môr eithaf: hâf a gaiaf y bydd hyn.

9 A'r Arglwydd a fydd yn frenin ar yr holl ddaiar: y dydd hwnnw y bydd yn Arglwydd, a'i henw yn yn.

10 † Droir yr holl dir megis yn waſtad, o Geba hyd Rimmon, o'r tu deheu i Jerusalem, hi a ddercheſir, ac a ‡ gyſanneddir yn ei lle, o borth Beniamin hyd le y porth cyntaf, hyd borth y gongl, ac o dŵr Hananeel hyd winwryſau y brenin.

11 Yno y trigant ynddi, ac ni bydd yn ddifrod mwyach: onid Jerusalem a ‡ gyſanneddir yn ddiogel.

12 A hyn fydd y blâ a'r hon a tery 'r Arglwydd yr holl bobloedd a ryfelant yn erbyn Jerusalem: eu cnawd a ddarfydda, er eu bod yn ſefyll ar eu traed, a'i llygaid a ddarfyddant yn eu cylchu, a'i tafod a ddarfydd yn eu ſafn.

13 Y dydd hwnnw y bydd mawr derfyſc oddiwrth yr Arglwydd yn eu plith hwynt, a phob vn a ymaſael yn llaw ei gymydog, a'i law a gyfyd yn erbyn llaw ei gymydog.

14 ‡ A Jwda hefyd a ryfela † yn Jerusalem: a chaeclir golud yr holl genhedloedd o amgylch, aur ac arian, a gwiſcoedd lawer iawn.

15 Ac felly y bydd plâ y march, y mûl, y carnel, yr aſſyn, a phob anifail a fydda yn y gwerſylloedd hyn, fel y bla hon.

16 A bydd i bôb vn a âdawer o'r holl genhedloedd a ddaethant yn erbyn Jerusalem, fyned i fynu o flwyddyn i flwyddyn, i addoli y Brenin, Arglwydd y lluoedd, ac i gadw gŵyl y pebyll.

17 A phwy bynnac nid êl i fynu o deuluoedd y ddaiar i Jerusalem, i addoli y Brenin, Arglwydd y lluoedd, ni bydd glaw arnynt.

18 Ac os teulu 'r Aipht nid â i fynu, ac ni ddaw, y rhai nid oes *glaw* arnynt: *yno* y bydd y blâ, â'r hon y tery 'r Arglwydd y cenhedloedd, y rhai nid eſcynnant i gadw gŵyl y pebyll.

19 Hyn a fydd † coſp yr Aipht, a choſp yr holl genhedloedd nid elont i fynu i gadw gŵyl y pebyll.

20 Y dydd hwnnw y bydd ar ‡ ffrwynau y meirch, *SANCTEIDDRWYDD yr ARGLWYDD*: a bydd y chrochanau yn nhŷ 'r Arglwydd, fel meiſiau ger bron yr allor.

21 Bydd pob crochan yn Jerusalem, ac yn Jwda yn ſanctteiddrwydd i Arglwydd y lluoedd: a daw pôb aberth-wr, ac a gymmeant o honynt, ac a ferwant ynddynt: ac ni bydd * Canaanead mwyach yn-nhŷ Arglwydd y lluoedd y dydd hwnnw.

‡ Neu, fy mynyddoedd.
‡ Neu Yan gyfyrddoedd dyffryn y mynyddoedd, i'r lle a nelldawyd.
* Amos. 1. 1.
† Heb. Gwrthſawr.
† Heb. Na chwaidi ceula. Neu, Nid tywyddwr.
‡ Neu, y diwrnod ſydd yn.
* Dat. 22. 5.
‡ Eſa. 60. 19. Dat. 21. 23.
* Ezec. 47. 1. Joel. 3. 18. Dat. 22. 1.
‡ Neu, yn a'r amſer hidrnaf.
† Neu, Angleiddir.
‡ Neu, ſtryd.
‡ Neu, Ysbeiliwyd.
‡ Neu, ibidem Jwda a. Oſeil.
† Neu, yn erbyn Jerusalem.
‡ Neu, Porthau.
‡ Neu, Gŵyl.
* Zec. 13. 2. Joel. 3. 17.
* Dat. 22. 15.

¶ LLYFR MALACHI.

PENNOD I.

1 Malachi yn achwyn rhag anghoelligrwydd Iſrael: 6 A'i bangyhoeddydd, 12 a'i balogrwydd.

* Eſa. 13. 1.

BAich † gair yr Arglwydd at Iſrael drwy law Malachi.

2 Hoffais chwi medd yr Arglwydd, a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr hoffaiſ ni? onid brawd oedd Eſau i Jacob, medd yr Arglwydd? etto * Jacob a hoffais,

* Rhuf. 9. 13.

3 Ac Eſau a gaſeais, ac a oſodais ei fynyddoedd yn ddiffaeithwch, a'i etifeddiaeth i ddreigiau yr anialwch.

4 Lle y dywed Edom, tlodwyd ni, etto dychwelwn, ac adeiladwn yr anghyfannedd leoedd: ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, hwy a adeiladant, ond minnau a ſwriaf i lawr, a galwant hwynt yn ardal drygioni, a'r bobl, *meth* y rhai y llidiodd yr Arglwydd yn dragywydd.

5 ¶ Eich llygaid hefyd a welant, a chwi a ddywedwch, mawrygir yr Arglwydd oddi ar derfyn Iſrael.

6 Mâb a anrhydedda ei dâd, a gweiſion ei feiſtr: ac os *ydwyf* fi dâd, pa le y *mae* fy anrhydedd? ac os *ydwyf* fi feiſtr, pa le y mae fy ofn, medd Arglwydd y lluoedd, wrthych chwi 'r offeiriaid, *y* rhai ydych yn dirmygu fy enw? a chwi a ddywedwch, ym mha beth y dirmygaſom dy enw di?

7 ‡ Offrymmu yr ydych ar fy allor fara halogedig; a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr halogaſom di? am i chwi ddywedyd, dirmygus yw bwrdd yr Arglwydd.

8 Ac os offrymmu 'r ydych y dall † yn aberth, onid drwg *hynny*? ac os offrymmwch y cliſt, a'r chwyſus, onid drwg *hynny*? cynnyg ef yr awron i'ch dywyſog, a fydd efe bodlon it? neu a dderbyn efe dy wyneb, medd Arglwydd y lluoedd?

9 Ac yn awr † gweddiwch attolwg ger bron Duw, ſel y trugarhao wrthym: o'ch ‡ law chwi y bu hyn; a dderbyn efe wyneb yr un o honoch, medd Arglwydd y lluoedd? 10 A ‡ bydd

‡ Neu, Bydd
† Heb. Gwreiddiwch attolwg ger bron wyneb Duw.
‡ Bydd

10 A phwy hefyd o honoch a gano y dorau, neu a glasch fy nefoedd, ond efe a'i gannio, fodlonrwydd yntoch chwi, medd Arglwydd y lluoedd: ac ni ddechreuir offrwm o'ch llaw.

11 Canys o gyfodiad haul hyd ei fachludiad hefyd, mawr fydd fy enw ym mysc y cenhedloedd; ac ym mhob lle arogldarth a offrymir i'm henw, ac offrwm pur: canys mawr fydd fy enw ym mhlith y cenhedloedd, medd Arglwydd y lluoedd.

12 Ond chwi a'i halogasoch ef, pan ddywedasoch, bwrdd yr Arglwydd *fydd* halogedig, a'i ffrwyth, *sef* ei fwyd, *fydd* ddirmygus.

13 Chwi hefyd a ddywedasoch, wele, pa flinder yw, ‡ a ffroenasoch arno, medd Arglwydd y lluoedd; a dygasoch yr hyn a ysglaethwyd, a'r cloff, a'r clwyfus: felhyn y dygasoch offrwm; a fyddaf fi fodlon i hynny o'ch llaw chwi, medd yr Arglwydd?

14 Ond melldigedig yw y twyllodrus, yr hwn y mae yn ei ddiadell wr-ryw, ac a addunia, ac a abertha yn llygredic i'r Arglwydd: canys Brenin mawr ydwyf, medd Arglwydd y lluoedd, a'm henw *fydd* ofnadwy ym mhlith y cenhedloedd.

PEN. II.

I'r rhai yn teryddu yr offeiriaid yn dost am esmwythau eu cyffammod, 11 a'r bobl am eu gau-ddamiaeth, 14 a'i godineb, 17 a'i hanffyddlondeb.

AC yr awr hon, chwi offeiriaid, i chwi y *mae* y gorchymyn hwn.

2 Oni wrandewch, ac oni ystyriwch, i roddi anrhydedd i'm henw i, medd Arglwydd y lluoedd; yna mi a anfonaf ‡ felltith arnoch chwi, ac a felltigaf eich bendithion chwi: ie mywn o'i melltigais eisoes, am nad ydych yn ystyried.

3 Wele fi yn ‡ llygru eich hâd chwi, a ‡ thaenu dom ar eich wynebau, *sef* tom eich ‡ aberthau; ac yn o'ch cymmeryd chwi ato ef.

4 Hefyd cewch wybod mai myfi a anfonais attoch y gorchymyn hwn, fel y byddei fy nghyfammod i â Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 Fy nghyfammod ag ef oedd am fywyd, a heddwch; a mi a'i rhoddais iddynt iddo *am yr ofn* a'r hwn i'm hofnodd, ac yr arswydodd o flaen fy enw.

6 Cyfraith gwirionedd oedd yn ei enau ef, ac anwiredd ni chafwyd yn ei wefusau: mewn heddwch ac uniondeb y rhodiodd gyd â mi, a llawer oedd a drodd efe oddi wrth anwiredd.

7 Canys gwefusau'r offeiriad a gadwant wybodaeth, a'r gyfraith a geisiant o'i enau ef: o herwydd cennad Arglwydd y lluoedd yw efe.

8 Ond chwi a giliasoch allan o'r ffordd, ac a barasoch i lawer oedd ‡ dramgwyddo wrth y gyfraith; llygrasoch gyfammod Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

9 Am hynny minnau hefyd a'ch gwnaethym chwi yn ddirmygus, ac yn ddiystyr gan yr holl bobl; megis na chadwasoch fy ffyrdd i, ond bôd ‡ yn derbyn wynebau yn y gyfraith.

10 * Onid yw thâd i ni oll? onid un Duw a'n creawdd ni? paham y gwnawn yn anffyddlon bob yn un yn erbyn ei frawd, gan halogi cyfammod ein tadau?

11 Juda a wnaeth yn anffyddlon, a ffieidd-dra a wnaethpwyd yn Israel, ac yn Jerusalem: canys Juda a halogodd santeiddrwydd yr Arglwydd, yr hwn a ‡ hoffasai, ac a briodasai ferch duw dieithr.

12 Yr Arglwydd a dyr ymmaith y gŵr a wnêl hyn; ‡ yr athro a'r disgybl, o bebyll Jacob; ac offrymmydd offrwm i Arglwydd y lluoedd.

13 Hyn hefyd eilwaith a wnaethoch, gan orchguddio â dagrau allor yr Arglwydd â wylofain, a griddfan; fel nad edrych efe mwyach ar yr offrwm, ac ni chymmer ef yn fodlon o'ch llaw chwi.

14 Er hynny chwi a ddywedwch, pa herwydd? o herwydd mai'r Arglwydd a fu dyst rhyngot ti, a rhwng gwraig dy ieuengtid, yr hon y buost ‡ anffyddlon iddi, er ei bod yn gymmar it, ac yn wraig dy gyfammod.

15 Onid yn a wnaeth efe? ‡ yr oedd ysprydoldeb gantddo: a pha-ham yna? i geisio had duwiol: am hynny gwiliwch ar eich ysprydoldeb, ac na fydded *neb* anffyddlon yn erbyn gwraig ei ieuengtid.

16 ‡ Pan gasaech di *hi*, gollwng hi ymaith, medd yr Arglwydd, Duw Israel: canys gorchuddio y mae efe drais â'i wisg, medd Arglwydd y lluoedd: gan hynny gwiliwch ar eich ysprydoldeb, na fyddoch anffyddlon.

17 Blinasoch yr Arglwydd â'ch geiriau; a chwi a ddywedasoch, ym mha beth y blinasom *ef*? am iwch ddywedyd, pob gwneuthurwr drwg *sydd* dda yngolwg yr Arglwydd, ac iddynt y mae efe yn fodlon: neu pa le y *mae* Duw y farn?

PEN. III.

2 Cennad, a Mawrhydi, a Gwir-Christ, 7 Anufydd-dod, 8 a thrasgar-ladrad, 13 ac anffyddlondeb y bobl. 16 Addysc bendith iddynt oddiwrth Dduw.

WEle fi yn anfon * fy nghennad, ac efe a ‡ arloesa y ffordd o'm blaen i: ac yn ddiymmwth y daw'r Arglwydd, yr hwn yr ydych yn ei geisio, iw Demlŷ: sef ‡ angel y cyffammod, yr hwn yr ydych yn ei chwennych: wele efe yn dyfod, medd Arglwydd y lluoedd.

2 Ond pwy a oddef ddydd ei ddyfodiad ef? a phwy a saif pan ymddangoso efe? canys y mae efe fel tân y toddydd, ac fel lefon y golchyddion.

3 Ac efe a eistedd *fel* purwr, a glanhawr arian; ac efe a bura feibion Lefi, ac a'i coetha hwynt fel aur, ac fel arian: fel y byddont yn offrymmu i'r Arglwydd offrwm mewn cyfiawnder.

4 Yna y bydd melys gan yr Arglwydd offrwm Juda, a Jerusalem; megis yn y dyddiau gynt, ac fel ‡ y blynyddoedd gynt.

5 A mi a nesâf attoch chwi i farn; a byddaf dyst cyflym yn erbyn yr hudolion, ac yn erbyn y godinebwyr, ac yn erbyn y rhai sydd yn tyngu yn gelwyddog, ac yn erbyn camnattal-wyr cyflog y cyflogedig, a'r rhai sy'n gorthrymmu y weddw, a'r ymddifad, a'r dieithr, ac heb fy ofni i, medd Arglwydd y lluoedd.

6 Canys myfi'r Arglwydd ni'm newidir; am hynny ni ddifethwyd chwi, meibion Jacob.

7 Er dyddiau eich tadau y cilioch oddi wrth fy neddfau, ac ni chadwasoch *hwynt*: * dychwelwch attaf fi, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y lluoedd:

eto

‡ Neu, *Addyfaei ei hôst.*

‡ Neu, *Tywalltwr a'r allttwr.*

‡ Neu, *Fridaw-raidd.*

‡ Neu, *Ni edrych.*

† Heb. *Mal Duw.*

‡ Neu, *Canys dywed yr Arg. Duw Israel, mai cas gan-ddo allwng ymaith.*

* Mait. 11. 10. Mar. 1. 2. Luc. 1. 76. & 7. 27.

‡ *Rac-flaen.*

‡ *Cennad.*

‡ Neu, *Yr hen fyn-yddoedd.*

* Zech. 1. 3.

ond chwi a ddywedwch, yn-mha beth y dychwelwn ?

8 A Yspeilia dŷn Dduw ? etto chwi a'm hyspeiliasoch i : ond chwi a ddywedwch, yn-mha beth i'th yspeiliasom ? *yn* y degwm, a'r offrwm.

9 Melldigedic ydych drwy felldith, canys chwi a'm hyspeiliasoch i, *sef* yr holl genhedl hon.

10 Dygwch yr holl ddegwm i'r tryssor-dŷ, fel y byddo bwyd yn fy nhŷ ; a phrofwch fi'r awr hon yn hyn, medd Arglwydd y lluoedd ; onid agoraf i chwi * ffenestri y nefoedd, a thywallt i chwi fendith, fel na bo digon *o le i'w dderbyn.*

11 Myfi hefyd a argyoeddaf er eich mwyn chwi'r ormes, ac ni ddifwyna i chwi ffrwyth y ddaiar ; a'r winwydden yn y maes ni fwrw ei ffrwyth cyn yr amser i chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

12 A'r holl genhedloedd a'ch galwant chwi yn wynfydedig ; canys byddwch yn wlad hyfryd, medd Arglwydd y lluoedd.

13 Eich geiriau chwi a *ymgryfhaodd i'm herbyn, medd yr Arglwydd : etto chwi a ddywedwch, pa beth a ddywedasom ni yn dy erbyn di ?

14 Dywedasoch, ofer dd yw gwasanaethu Duw, a pha lesiant *ydd* er i ni gadw ei † orchymynion ef, ac er i ni rodio † yn alarus ger bron Arglwydd y lluoedd ?

15 Ac yr awr hon yr ydym ni yn galw y beilchion yn wynfydedig, ie gweithred-wŷr drigioni a adeiladwyd ; ie, * y rhai a demptiant Dduw a waredwyd.

16 Yna'r rhai oedd yn ofni'r Arglwydd, a lefarasant bôb yn wrth ei gymydog ; a'r Arglwydd a wrandawodd, ac a glybu, ac scrifennwyd llyfr coffadwriaeth ger ei fron ef, i'r rhai oedd yn ofni'r Arglwydd, ac yr rhai oedd yn meddwl am ei enw ef.

17 A byddant eiddo fi, medd Arglwydd y lluoedd, y dydd y gwnelwyf ‡ briodoledd : arbedaf hwynt hefyd, fel yr arbed gŵr ei fab ſydd yn ei wasanaethu.

18 Yna y dychwelwch, ac y gwelwch rhwng y cyfiawn, a'r drygionus, rhwng yr hwn a wasanaetho Dduw, a'r hwn nas gwasanaetho ef.

PEN. IV.

1 Barn Duw ar yr annuw, 2 a'i fendith ar y daionus. 4 Y mae yn ei hannog i ſyfrio ar y Gyfraith, 5 ac yn adrodd iddynt dduſſoliad a ſwydd Elias.

CAnys wele y dydd yn dyfod yn llofci megis ffwrn, a'r holl feilchion, a holl weithred-wŷr anwiredd a fyddant ſofl : a'r dydd ſydd yn dyfod a'i llyſc hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, fel nas gadawo iddynt na gwreiddyn na changen.

2 Onid * haul cyfiawnder a gyfyd i chwi, y rhai ydych yn ofni fy enw, a meddiginiaeth yn ei eſcyll ; a chwi a ewch allan, ac a gynnyddwch megis lloi paſcedic.

3 A chwi a fethrwch yr annuwiolion ; canys byddant yn lludw tan wadnau eich traed chwi : yn y dydd y gwnelwyf *hyn*, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Cofiwch * gyfraith Moſes fy ngwâs, yr hon a orchymynnais iddo ef yn Hôreb, i holl Iſrael, y deddfau, a'r barnedigaethau.

5 Wele mi a anfonaf i chwi * Elias y prophwyd, cyn dyfod dydd mawr ac ofnadwy yr Arglwydd.

6 Ac efe a dry galon y tadau at y plant, a chalon y plant at eu tadau, rhag i mi dyfod a tharo y ddaiar â melldith.

‡ Neu, Dwyfoldeb, neillduaeth, neu, difri ſant.

* Gen. 7. 11.

* Job. 21. 14.

† Heb. Gadwraeth.

† Heb. mewn du.

* Pſal. 95. 9.

* Exod. 20. 3.

* Matth. 11. 14. Mar. 9. 11. Luc. 1. 17.

Terfyn y Prophwydi.

BRITISH MUSEUM

TESTAMENT NEWYDD EIN HARGLWYDD AN HIACHAWDWR IESU GRIST.

RHUF. 1. 16.

Nid oes arnaf gywilydd o Efengyl GRIST, oblegid gallu Duw yw hi, er Iechydwriaeth i bob vn a'r ſydd yn credu.

Printiedig yn *Llundain* gan *Charles Bill*, a *Thomas Newcomb*, Printwyr i Ardderchoccaf Fawrhydi y Brenin ar Frenhines. 1690.

TESTAMENT
NEWYDD
EIN
HARGLWYDD
AC
IESU GRIST.

RHUF. I. 16.

Nid oes arnaf gywilydd o Efengyl GRIST,
oblegid gallu Duw ydyw hi, er iechydwriaeth i bob un sydd yn credu.

BRITISH MUSEUM

YR EFENGYL YN OL SANCT MATTHEW.

PENNOD I.

1 Achau Christ o Abraham i Joseph. 18 Ei genhedlu ef o'r Yspryd glân, a'i eni o Fair forwyn, medi ei dyweddio hi a Joseph. 19 Yr angel yn hedlaw esmwythau feddyliau Joseph, ac yn deongl enwau Christ.

LLyfr * cenhedliad Jesu Christ, fab Dafydd, fab Abraham. * Luc. 3. 23.

2 * Abraham a genhedlodd Isaac, ac † Isaac a genhedlodd Jacob, ac * Jacob a genhedlodd Judas a'i frodyr. * Gen. 21. 3. † Gen. 25. 26. * Gen. 29. 35. * Gen. 38. 27.

3 A * Judas a genhedlodd Phares a Zara o Thamar, a † Phares a genhedlodd Esrom, ac Esrom a genhedlodd Aram. † 1 Cron. 2. 5. Ruth. 4. 18.

4 Ac Aram a genhedlodd Aminadab, ac Aminadab a genhedlodd Naasson, a Naasson a genhedlodd Salmon.

5 A Salmon a genhedlodd Boos o Rachab, a Boos a genhedlodd Obed o Ruth, ac Obed a genhedlodd Jesse.

6 A * Jesse a genhedlodd Ddafydd frenin, a † Dafydd frenin a genhedlodd Solomon, o'r hon *a fuasai wraig* Vrias. * 1 Sam. 16. 1. & 17. 12. † 2 Sam. 12. 24.

7 A * Solomon a genhedlodd Roboam, a Roboam a genhedlodd Abia, ac Abia a genhedlodd Asa. * 1 Cron. 3. 10.

8 Ac Asa a genhedlodd Josaphat, a Josaphat a genhedlodd Joram, a Joram a genhedlodd Ozias.

9 Ac Ozias a genhedlodd Joatham, a Joatham a genhedlodd Achaz, ac Achaz a genhedlodd Ezecias.

10 Ac * Ezecias a genhedlodd Manasses, a Manasses a genhedlodd Amon, ac Amon a genhedlodd Josias. * 2 Bren. 20. 21. 1 Cron. 3. 13.

11 A Josias a genhedlodd Jechonias a'i frodyr, ynghylch amser y symmudiad i Babilon. * 1 Cron. 3. 16, 17.

12 Ac wedi y symmudiad i Babilon * Jechonias a genhedlodd Salathiel, a Salathiel a genhedlodd Zorobabel.

13 A Zorobabel a genhedlodd Abiud, ac Abiud a genhedlodd Eliacim, ac Eliacim a genhedlodd Azor.

14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc, a Sadoc a genhedlodd Achim, ac Achim a genhedlodd Eliud.

15 Ac Eliud a genhedlodd Eleazar, ac Eleazar a genhedlodd Matthan, a Matthan a genhedlodd Jacob.

16 Ac Jacob a genhedlodd Joseph, gŵr Mair, o'r hon y ganed Jesu, yr hwn a elwir Christ.

17 Felly yr holl genhedlaethau o Abraham hyd Ddafydd sydd bedair cenhedlaeth ar ddêg, ac o Ddafydd hyd y symmudiad i Babilon pedair cenhedlaeth ar ddêg, ac o'r symmudiad i Babilon hyd Grist, pedair cenhedlaeth ar ddêg.

18 A * genedigaeth yr Jesu Grist oedd fel hyn: wedi dyweddio Mair ei fam ef â Joseph, cyn eu dyfod hwy ynghŷd, hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd glân. * Luc. 1, 27.

19 A Joseph ei gŵr hi, gan ei fod yn gyfiawn, ac heb chwennych ei gwneuthur hi yn siampl, a ewyllysiodd eu rhoi hi ymmaith yn ddirgel.

20 Ac efe yn meddwl y pethau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Joseph mab Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair dy wraig, oblegid yr hyn a genhedlwyd ynddi, ysydd o'r Yspryd glân.

21 A hi a escor ar fab, * a thi a elwi ei enw ef Jesu, oblegid efe a wared ei bobl oddiwrth eu pechodau. * Luc. 1. 31.

22 (A hyn oll a wnaethpwyd fel y cyflawnid yr hyn a ddywetpwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd,

23 * Wele, Morwyn a fydd feichiog, ac a escor ar fab, a † hwy a alwant ei enw ef Emmanuel, yr hyn o'i gyfieithu, yw, Duw gyd â ni.) * Esa. 7. 14. † Neu. gelwir ei enw ef.

24 A Joseph pan ddeffroes o gwsc, a wnaeth megis y gorchymynasei Angel yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd ei wraig.

25 Ac nid adnabu efe hi, hyd oni escarodd hi ar ei mâb cyntaf-anedig, a galwodd ei enw ef Jesu.

PEN. II.

1 Y doethion yn cael eu cyfarwyddo at Grist drwy weinidogaeth seren; 11 yn ei addoli ef, ac yn cyflwyno eu hanrhegion. 14 Joseph yn ffoi'r Aipht, efe, ac Iesu a'i fam. 16 Herod yn lladd y plant: 20 Ac yn marw. 23 Duyn Christ yn ei ôl i Galilea i Nazareth.

AC * wedi geni yr Iesu ym-Methlehem Judæa, yn nyddiau Herod frenin, wele, doethion a ddaethant o'r dwyrain i Jerusalem; * Luc. 2, 6, 7.

2 Gan ddywedyd, pa le y mae'r hwn a anwyd yn frenin yr Iddewon? canys gwelsom ei seren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef.

3 Ond pan glybu Herod frenin, efe a gyffrowyd, a holl Jerusalem gyd ag ef.

4 A chwedi dwyn ynghŷd yr holl Archoffeiriaid, ac scrifennyddion y bobl, efe a ymofynnodd â hwynt pa le y genid Christ.

5 A hwy a ddywedasant wrtho, Ym-Methlehem Judæa, canys felly'r scrifennwyd trwy'r prophwyd,

6 A * thitheu Bethlehem tîr Juda, nid lleiaf wyt ym mhlith tywysogion Juda, canys o † honot ti y daw tywysog yr hwn a fugeilia fy mhobl Israel. * Mic. 5. 2. Joan. 7. 42.

7 Yna Herod wedi galw y doethion yn ddirgel, a'u holodd hwynt yn fanwl am yr amser yr ymddangosasei y seren.

8 Ac wedi eu danfon hwy i Bethlehem, efe a ddy-

ddywedodd, Ewch, ac ymofynnwch yn fanwl am y mâb bychan, a phan gaffoch ef, mynegwch i mi, fel y gallwyf finneu ddyfod, a'i addoli ef.

9 Hwythau wedi clywed y brenin, a aethant, ac wele, y ſeren a welſent yn y dwyrain, a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a ſefyll goruwch y lle yr oedd y mâb bychan.

10 A phan welſant y ſeren, llawenhaſant â llawenydd mawr dros ben.

11 A phan ddaethant i'r tŷ, hwy a welſant y mab bychan gyd â Mair ei fam, a hwy a ſyrthiaſant i lawr, ac a'i haddolaſant ef: ac wedi agoryd eu tryſorau, a offrymmaſant iddo anrhegion; aur, a thus, a myrrh. * Gan-ſam.

12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Dduw trwy freuddwyd, na ddychwelent at Herod, hwy a aethant draphlefin iw gwlad ar hyd ffordd arall.

13 Ac wedi iddynt ymado, wele Angel yr Arglwydd yn ymddangos i Joſeph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyfod, cymmer y mâb bychan a'i fam, a ffo i'r Aipht, a bydd yno hyd oni ddywedwyf i ti; canys ceiſio a wna Herod y mâb bychan, i'w ddifetha ef.

14 Ac ynteu pan gyfododd a gymmerth y mâb bychan a'i fam o hŷd nôs, ac a giliodd i'r Aipht.

15 Ac a fu yno hyd farwolaeth Herod, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd, * O'r Aipht y gelwais fy mâb. * Hoſe. 11. 1.

16 Yna Herod pan weles ei ſiommi gan y doethion, a ffrommodd yn aruthr, ac a ddanfonodd ac a laddodd yr holl fechgyn oedd yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffiniau o ddwyflwydd oed, a than hynny, wrth yr amſer yr ymofynnaſei efe yn fanwl â'r doethion.

17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedaſid gan * Jeremias y prophwyd, gan ddywedyd, * Jer. 31. 15.

18 Llef a glybuswyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac ochain mawr, Rachel yn wylo am ei phlant, ac ni fynnei ei chyſſuro, am nad oeddynt.

19 Ond wedi marw Herod, wele Angel yr Arglwydd mewn breuddwyd yn ymddangos i Joſeph yn yr Aipht,

20 Gan ddywedyd, Cyfod a chymmer y mâb bychan a'i fam, a dôs i dir Iſrael: canys y rhai oedd yn ceiſio enioes y mâb bychan a fuant feirw.

21 Ac wedi ei gyfodi, efe a gymmerth y mâb bychan a'i fam, ac a ddaeth i dir Iſrael.

22 Eithr pan glybu efe fod Archelaus yn teyrnaſu ar Judæa, yn lle ei dâd Herod, efe a ofnodd fyned yno, ac wedi ei rybuddio gan Dduw mewn breuddwyd, efe a giliodd i barthau Galilea.

23 A phan ddaeth, efe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedaſid trwy y prophwydi, y gelwid ef yn Nazaread.

PEN. III.

1 Pregeth Ioan, a'i furyd, a'i fuchedd, a'i fodydd; 7 y mae yn ceryddu y Pharifeaid, 13 ac yn bedyddio Crift yn yr Iorddonen.

AC yn y dyddiau hynny y daeth * Joan Bedyddiwr, gan bregethu yn niffaethwch Judæa, * Mar. 1. 4. Luc. 3. 2.

2 A dywedyd, Edifarhewch, canys neſſaodd teyrnas nefoedd.

3 Oblegid hwn yw efe, yr hwn y dywedwyd ain dano gan Eſaias y Prophwyd, gan ddywedyd, * Llef yn yr lleſain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn vniawn ei lwybrau ef. * Eſa. 40. 3. Mar. 1. 3.

4 A'r Ioan hwnnw oedd a'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen ynghylch ei lwynau: a'i fwyd oedd locuſtiaid, a mêl gwyllt.

5 Yna yr aeth allan atto ef Jeruſalem, a holl Judæa, a'r holl wlâd o amgylch yr Iorddonen:

6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, gan gyffeſſu eu pechodau.

7 A phan welodd efe lawer o'r phariſeaid, ac o'r Saduceaid yn dyfod iw fedydd ef, efe a ddywedodd wrthynt hwy, * O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhagrybuddiodd i ffoi rhag y llid a fydd? * Pen. 12. 34.

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.

9 Ac na feddyliwch ddywedyd ynoch eich hunain, * y mae gennym ni Abraham yn dâd i ni; canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw, ie o'r meini hyn gyfodi plant i Abraham. * Joan. 8. 39.

10 Ac yr awrhon hefyd y mae y fwyall wedi ei goſod ar wreiddyn y prennau: * pôb pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân. * Pen. 7. 19.

11 * Myfi yn ddiau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn ſydd yn dyfod ar fy ôl i, ſydd gryfach na myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei eſgidiau, efe a'ch bedyddia chwi â'r Yſpryd glân, ac â thân. * Mar. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26.

12 Yr hwn *y mae* ei wyntill yn ei law, ac efe a lwyr lanhâ ei lawr dyrnu, ac a gaſel ei wenith i'w yſcubor, eithr yr vs a lyſc efe â thân anniffoddadwy.

13 Yna y daeth yr * Iefu o Galilea i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo: * Mar. 1. 9. Luc. 3. 21.

14 Eithr Ioan a orafunodd iddo ef, gan ddywedyd, y mae arnaf fi eiſiau fy medyddio gennit ti; ac a ddeui di attaf fi?

15 Ond yr Iefu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awrhon, canys fel hyn y mae yn weddus i ni gyflawni pôb cyfiawnder; yna efe a adawodd iddo.

16 A'r Iefu wedi ei fedyddio a aeth yn y fân i fynu o'r dwfr: ac wele, y nefoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd Yſpryd Duw yn deſcyn fel colommen, ac yn dyfod arno ef.

17 Ac wele lef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

PEN. IV.

1 Ymprydd Chriſt, a'i demtiad. 11 Yr Angylion yn gweini iddo. 13 Efe yn trigo yn Capernaum, 17 yn dechreu pregethu, 18 yn galw Pedr ac Andreas, 21 Iaco ac Ioan: 23 ac yn iachau yr holl gleifion.

YNa yr * Iefu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr Yſpryd, iw demptio gan ddiafol. * Mar. 1. 12. Luc. 4. 1.

2 Ac wedi iddo ymprydio ddeugain nhiwrnod a deugain, nôs, yn ôl hynny efe a newynodd.

3 A'r temptiwr pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mâb Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fôd yn fara.

4 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, Scrifennwyd, * Nid trwy fara yn vnig y bydd byw dyn, ond trwy bôb gair a ddaw allan o enau Duw. * Deut. 8. 3.

5 Yna y cymmerth diafol ef i'r ddinas ſanctaidd, ac a'i goſododd ef ar binacl y deml;
6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mâb Duw wyti, bwrw dy hun i lawr; canys ſcrifennwyd,
* Pſal. 91. 11. *y rhydd efe orchymyn i'w angelion am danat, a hwy a'th ddygant yn eu dwylo, rhag taro o honot vn amſer dy droed wrth garreg.
7 Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Scrifennwyd
* Deut. 6. 16. drachefn, *Na themptia yr Arglwydd dy Dduw.
8 Trachefn y cymmerth diafol ef i ſynydd tra vchel, ac a ddangoſodd iddo holl deyrnaſoedd y byd, a'u gogoniant.
9 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a roddaf i ti, os ſyrthi i lawr a'm haddoli i.
10 Yna yr Ieſu a ddywedodd wrtho, ymmaith Satan; canys ſcrifennwyd,
* Deut. 6. 13. & 10. 20. * yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn vnig a waſanaethi.
11 Yna y gadawodd diafol ef: ac wele, angelion a ddaethant, ac a weinaſant iddo.
* Marc. 1. 14. Luc. 4. 14. Joan. 4. 43. 12 A * phan glybu 'r Ieſu draddodi Joan, eſe a aeth i Galilæa.
13 A chan ado Nazareth, eſe a aeth ac a arhoſodd yn Capernaum, yr hon ſydd wrth y môr, ynghyffiniau Zabulon a Nephthali:
14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy Eſaias y prophwyd, gan ddywedyd,
* Eſai. 9. 1. 15 * Tîr Zabulon, a thîr Nephthali, *wrth* ffordd y môr, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, Galilæa y cenhedloedd.
16 Y bobl oedd yn eiſtedd mewn tywyllwch, a welodd oleuni mawr: ac i'r rhai a eiſteddent ym-mro a chyſcod angeu, y cyſododd goleuni iddynt.
* Marc. 1. 14. 17 * O'r pryd hynny y dechreuodd yr Ieſu bregethu, a dywedyd, Edifarhewch: canys neſſaodd teyrnas neſoedd.
* Mar. 1. 16. 18 * A'r Ieſu yn rhodio wrth fôr Galilæa, eſe a ganfu ddau frodyr, Simon yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd i'r môr; (canys pyſcod-wŷr oeddynt)
19 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Dowch ar fy ôl i, ac mi a'ch gwnâf yn byſcod-wŷr dynion.
20 A hwy yn y fan, gan adel y rhwydau, a'i canlynaſant ef.
21 Ac wedi myned rhagddo oddi yno, eſe a welodd ddau frodyr eraill, Iaco *fab* Zebedæus, ac Ioan ei frawd, mewn llong gydâ Zebedæus eu tâd, yn cyweirio eu rhwydau: ac a'u galwodd hwy.
22 Hwythau yn ebrwydd gan adel y llong a'u tâd, a'i canlynaſant ef.
23 A'r Ieſu a aeth o amgylch holl Galilæa, gan ddyſcu yn eu Synagogau, a phregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pôb clefyd a phôb afiechyd ym-mhlith y bobl.
24 Ac aeth ſôn am dano ef trwy holl Syria; a hwy a ddygaſant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai yr oedd amryw gleſyddau a chnoſeydd yn eu dala, a'r rhai cythreulig, a'r rhai lloerig, a'r ſawl oedd a'r parlys arnynt, ac eſe a'u hiachaodd hwynt.
25 A thorfeydd lawer a'i canlynaſant ef o Galilæa, a Decapolis, a Jeruſalem, a Judæa, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen.

PEN. V.

1 Chriſt yn dechreu ei bregeth ar y mynydd: 3 ac yn dangos pwy ſydd ddedwydd, 13 Pwy yw halen y ddaiar, 14 goleuni y byd, dinas ar fryn, 15 y gannwyll: 17 Ei ddyſod ef i gyflawni y gyfraith. 21 Beth yw lladd, 27 a Godineby, 33 a thyngu. 38 Y mae yn annog i ddioddef cam, 44 i garu ie ein gelynion,

48 *ac i ymdrechu ar berffeithrwydd.*

A Phan welodd *yr Ieſu* y tyrfaodd, eſe a eſcynnodd i'r mynydd: ac wedi iddo eiſtedd, ei ddiſcyblion a ddaethant atto.
2 Ac eſe a agoredd ei enau, ac a'u dyſcodd hwynt, gan ddywedyd,
3 * Gwyn eu byd y tlodion yn yſpryd: canys eiddynt yw teyrnas neſoedd.
* Luc. 6. 20.
4 Gwyn eu byd y rhai ſydd yn galaru: canys hwy a ddiddenir.
5 * Gwyn eu byd y rhai addfwyn: canys hwy a etifeddant y ddaiar.
* Pſal. 37. 11.
6 Gwyn eu byd y rhai ſydd arnynt newyn a ſyched am gyfiawnder: * canys hwy a ddiwellir.
* Eſai. 65. 13.
7 Gwyn eu byd y rhai trugarogion: canys hwy a gânt drugaredd.
8 * Gwyn eu byd y rhai pûr o galon: canys hwy a welant Dduw.
* Pſal. 24. 4.
9 Gwyn eu byd y tangneddyf-wŷr: canys hwy a elwir yn blant i Dduw.
10 * Gwyn eu byd y rhai a erlidir o achos cyfiawnder: canys eiddynt yw teyrnas neſoedd.
* 1 Pet. 3. 14.
11 Gwyn eich byd * pan i'ch gwradwyddant, ac i'ch erlidiant, ac y dywedant bob dryg-air yn eich erbyn, er ly mwyn i, a hwy yn gelwyddog.
* 1 Pet. 4. 14.
12 Byddwch lawen a hyfryd, canys mawr yw eich gwobr yn y neſoedd: oblegid felly yr erlidiaſant hwy y prophwydi a fu o'ch blaen chwi.
13 Chwi yw halen y ddaiar: * eithr o diflaſodd yr halen, â pha beth yr halltir ef? ni thâl eſe mwy ddim onid i'w fwrw allan, a'i ſathru gan ddynion.
* Marc. 9. 50. Luc. 14. 34.
14 Chwi yw goleuni y byd: dinas a oſodir ar fryn ni ellir ei chuddio.
15 Ac ni * oleuant ganwyll, a'i dodi dan leſtr, ond mewn canhwyll-bren: a hi a oleua i bawb ſy yn y tŷ.
* Marc. 4. 21. Luc. 8. 16. & 11. 33.
16 Llewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, * fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tâd yr hwn ſydd yn y neſoedd.
* 1 Pet. 2. 12.
17 Na thybiwch ſy nyſod i dorri 'r gyfraith, neu 'r prophwydi, ni ddaethym i dorri, ond i gyflawni.
18 Canys yn wîr meddaf i chwi, * Hyd onid êl y nêf a'r ddaiar heibio, nid â vn iod nac vn tippyn o'r gyfraith heibio, hyd oni chwplaer oll.
* Luc. 16. 17.
19 Pwy * bynnac gan hynny a dorro vn o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddyſco i ddynion felly, lleiaf y gelwir ef yn nheyrnas neſoedd: ond pwy bynnag *a'i* gwnelo, ac *a'i* dyſco *i eraill*, hwn a elwir yn fawr yn nheyrnas neſoedd.
* Iac. 2. 10.
20 Canys meddaf i chwi, oni bydd eich cyfiawnder yn helaethach nâ *chyfiawnder* yr Scrifennyddion, a'r Phariſeaid, nid ewch i mewn i deyrnas neſoedd.
21 Clywſoch ddywedyd † gan y rhai gynt, * Na ladd: a phwy bynnag a laddo, euog fydd o farn.
† Neu, *wrth.* * Exod. 20 13. Deut. 5. 17.
22 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, pôb vn a ddigio wrth ei frawd heb yſtyr, a fydd euog o farn: a phwy bynnag a ddywedo wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gyngor: a phwy bynnag a ddywedo, ô ynfyd, a fydd euog o dân vffern.
23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac

ypo dyſod i'th gof ſôd gan dy frawd ddim yn dy erbyn.

24 Gâd yno dy rôdd ger bron yr allor, a dôs ymmaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yno tyred, ac offrwm dy rodd.

25 * Cytuna â'th wrthwyneb-wr ar frŷs, tra fyddech ar y ffordd gyd ag ef: rhag vn amſer i'th wrthwyneb-wr dy roddi di yn llaw 'r barn-wr, ac i'r barn-wr dy roddi at y ſwyddog, a'th daflu yngharchar.

26 Yn wir meddaf i ti, ni ddeui di allan oddi-yno hyd oni thalech y ffyrling eithaf.

27 Clywſoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na wna odineb.

28 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd i chwi, ſod pôb vn ſydd yn edrych ar wraig, i'w chwennychi hi, wedi gwneuthur euſys odineb â hi yn ei galon.

29 * Ac os dy lygad deheu a'th rwyſtra, tynn ef allan, a thafl oddi wrthit, canys da i ti golli vn o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i vffern.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwyſtra, torr hi ymmaith, a thafl oddi wrthit, canys da i ti golli vn o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i vffern.

31 A dywetpwyd, * Pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, rhoed iddi lythyr yſkar.

32 Ond yr ydwyfi yn dywedyd i chwi, ſôd pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb: a phwy bynnag a briodo yr hon a yſcarwyd, y mae eſe yn gwneuthur godineb.

33 Trachefn, clywſoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na thwng anudon: eithr tâl dy lwon i'r Arglwydd.

34 Ond yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, Na thwng ddim: nag i'r nêf, canys gorſeddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaiar, canys troed-fainc ei draed ydyw: nac i Jeruſalem, canys dinas y brenin mawr ydyw.

36 Ac na thwng i'th ben, am na elli wneuthur vn blewyn yn wynn, neu yn ddu.

37 * Eithr bydded eich ymadrodd chwi, Ie, Ie, nag ê, nag ê: oblegid beth bynnag ſydd tros ben hyn, o'r drwg y mae.

38 Clywſoch ddywedyd, * Llygad am lygad, a dant am ddant.

39 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, * Na wrthwynebwch ddrwg, ond pwy bynnag a'th darawo ar dy rudd ddehau, tro 'r llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a ſynno ymgyfreithio â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo dy gochl hefyd.

41 A phwy bynnag a'th gymmhello vn filltir, dôs gyd ag ef ddwy.

42 *Dyro i'r hwn a ofynno gennit: ac na thro oddiwrth yr hwn ſydd yn ewyllyſio echwyna gennit.

43 Clywſoch ddywedyd, *Câr dy gymydog, a chaſâ dy e yn.

44 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, * Cerwch eich gelynion, bendithiwch y rhai a'ch melldithiant: gwnewch dda i'r ſawl a'ch caſânt, a * gweddiwch tros y rhai a wnêl niwed i chwi, ac a'ch erlidiant:

45 Fel y byddoch blant i'ch tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd: canys y mae efe yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, ac yn glawio ar y cyfiawn a'r anghyfiawn.

46 * Oblegid os cerwch y ſawl a'ch caro, pa wobr ſydd i chwi? oni wna 'r Publicanod hefyd yr vn peth?

47 Ac os cyſerchwch well i'ch brodyr yn vnig, pa ragoriaeth yr ydych chwi yn ei wneuthur? onid ydyw y Publicanod hefyd yn gwneuthur felly?

48 Byddwch chwi gan hynny yn berffaith, fel y mae eich Tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd, yn berffaith.

PEN. VI.

1 *Criſt yn myned rhagddo yn ei bregeth ar y mynydd, gan draethu am Elusen, 5 a Gweddi, 14 maddeu i'n brodyr, 16 ac ympryd, 19 P'le y mae i ni roddi ein tryſor i gadw, 24 Yngkylch gwaſanaethu Duw a Mammon: 25 Yn annog na bydder gofalus am bethau bydol: 33 ond am geiſio teyrnas Ddûw.*

GOchelwch rhag gwneuthur eich elusen yngwŷdd dynion, er mwyn cael eich gweled ganddynt, os amgen, ni chewch dâl gan eich Tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd.

2 Am hynny * pan wnelych elusen, na vdcana o'th flaen, fel y gwna 'r rhagrith-wŷr yn y ſynagogau, ac ar yr heolydd, fel y molianner hwy gan ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr. * Rom. 12. 8.

3 Eithr pan wnelych di elusen, na wyped dy *law* aſſwy pa beth a wna dy *law* ddehau:

4 Fel y byddo dy elusen yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, efe a dâl i ti yn yr amlwg.

5 A phan weddiech, na ſydd fel y rhagrith-wŷr, canys hwy a garant weddio yn ſefyll yn y ſynagogau ac ynghonglau yr heolydd, fel yr ymddangoſont i ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi pan weddiech, dôs i'th ſtafell, ac wedi cau dy ddrws, gweddia ar dy Dâd yr hwn *ſydd* yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A phan weddioch na fyddwch * fiaradus, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu hamal eiriau. * Eccl. 7. 14.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŵyr eich Tâd pa bethau ſy arnoch eu heiſieu, cyn gofyn o honoch ganddo.

9 Am hynny gweddiwch chwi fel hyn, * Ein Tâd yr hwn *wyt* yn y nefoedd, ſanctteiddier dy Enw. * Luc. 11. 2.

10 Deled dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nêf, *felly* ar y ddaiar hefyd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n dyled-wŷr.

13 Ac nac arwain ni i broſedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg: canys eiddot ti yw 'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oeſoedd. Amen.

14 * Oblegid os maddeuwch i ddynion eu camweddau, eich Tâd nefol a faddeu hefyd i chwithau. * Marc. 11. 25.

15 Eithr oni faddeuwch i ddynion eu camweddau, ni faddeu eich Tâd eich camweddau chwithau.

16 Hefyd pan ymprydioch, na ſyddwch fel y rhagrith-wŷr, yn wyneb-drift: canys anffurfio eu hwynebau y maent, fel yr ymddangoſont i ddynion eu bôd yn ymprydio, yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydioch di, enneinia dy ben, a golch dy wyneb,

18 Fel nad ymddangoſech i ddynion dy

fôd yn ymprydio, ond i'th Dâd yr hwn ſydd yn y dirgel; a'th Dâd yr hwn ſydd yn gweled yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

19 Na thryſſorwch i'wch dryſſorau ar y ddaiar, lle y mae gwyfyn a rhwyd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd, ac yn lladratta.

* Luc. 12. 33. 1 Tim. 6. 19. 20 * Eithr tryſſorwch i'wch dryſſorau yn y nêf, lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn llygru, a lle ni's cloddia lladron trwodd, ac ni's lladrattânt.

21 Canys lle y mae eich tryſſor, yno y bydd eich calon hefyd.

* Luc. 11. 34. 22 * Canwyll y corph yw 'r llygad: am hynny o bydd dy lygad yn ſyml, dy holl gorph ſydd yn oleu.

23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy holl gorph ſydd yn dywyll. Am hynny os bydd y goleuni ſydd ynot, yn dywyllwch, pa faint *ydd* y tywyllwch?

* Luc. 16. 13. 24 * Ni ddichon neb waſanaethu dau arglwydd, canys naill a'i eſe a'gaſâ y naill, ac a gâr y llall, ai eſe a ymlyn wrth y naill, ac a eſceuluſa 'r llall. Ni ellwch waſanaethu Duw a Mammon.

* Luc. 12. 22. Pſal. 55. 22. 1 Per. 5. 7. 25 Am hynny meddaf i chwi, * na ofelwch am eich bywyd, pa beth a ſwyttaoch, neu pa beth a yſoch: nac am eich corph, pa beth a wiſcoch; onid yw 'r bywyd yn fwy nâ'r bwyd, a'r corph *yn fwy* nâ'r dillad?

26 Edrychwch ar adar y neſoedd: oblegid nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn cywain i yſcuboriau, ac y mae eich Tâd nefol yn eu porthi hwy: onid ydych chwi yn rhagori llawer arnynt hwy?

27 A phwy o honoch gan ofalu a ddichon chwanegu vn cufydd at ei faintioli?

28 A pha ham yr ydych chwi yn gofalu am ddillad? yſtyriwch lili 'r maes, pa fôdd y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafurio, nac yn nyddu;

29 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na wiſcwyd Solomon yn ei holl ogoniant, fel vn o'r rhai hyn.

30 Am hynny os dillada Duw felly lyſieun y maes, yr hwn ſydd heddyw, ac y foru a fwrir I'r ffwrn: oni *ddilleda efe* chwi yn hytrach o lawer, ô chwi o ychydig ffydd?

31 Am hynny na ofelwch, gan ddywedyd, Beth a ſwyttawn, neu beth a yſwn, neu â pha beth yr ymddilladwn?

32 (Canys yr holl bethau hyn y mae y cenhedloedd yn eu ceiſio) oblegid gŵyr eich Tâd nefol fôd arnoch eiſieu yr holl bethau hyn.

33 Eithr yn gyntaf ceiſiwch deyrnas Ddûw, a'i gyfiawnder eſ, a'r holl bethau hyn a roddir i chwi yn ychwaneg.

34 Na ofelwch gan hynny tros drannoeth: canys trannoeth a ofala am ei bethau ei hun, digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.

P E N. VII.

1 Criſt yn gorphen ei bregeth ar y mynydd, ac yn gwahardd barn ehud, 6 a bwrw pethau ſanctaidd i gŵn, 7 yn annog i weddio, 13 i fyned i mewn i'r porth cyfyng, 15 i ymgadw rhac gau brophwydi, 21 na byddom wrandaw-wyr, ond gwneuthur-wyr y gair, 24 a chyffelyb i dai wedi eu hadeiladu ar graig, 26 ac nid ar y tywod.

* Luc. 6. 37. Rhuf. 2. 1. * Mar. 4. 24. Luc. 6. 38. NA * fernwch, fel na'ch barner.

2 Canys â pha farn y barnoch, i'ch bernir: * ac â pha reſur y meſuroch, yr adfeſurir I chwithau.

3 * A pha ham yr wyt yn edrych ar y brycheuyn *ydd* yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn yſtyried y trawſt *ydd* yn dy lygad dy hun? * Luc. 6. 41.

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd, Gâd i mi fwrw allan y brycheuyn o'th lygad; ac wele drawſt yn dy lygad dy hun?

5 Oh rhagrithiwr, bwrw allan yn gyntaf y trawſt o'th lygad dy hun, ac yna y gweli yn eglur fwrw y brycheuyn allan o lygad dy frawd.

6 Na roddwch y peth *ydd* ſanctaidd i'r cŵn, ac na theflwch eich gemmau o flaen y môch: rhac iddynt eu ſathru dan eu traed, a throi, a'ch rhwygo chwi.

7 * Gofynnwch, a rhoddir y chwi: ceiſiwch, a chwi a gewch: curwch, ac fe agorir i chwi. * Pen. 21. 22.

8 Canys pob vn ſy'n gofyn ſy'n derbyn, a'r neb ſy'n ceiſio, ſy'n cael, ac i'r hwn ſydd yn curo yr agorir. Mar. 11. 24. Luc. 11. 9.

9 Neu a oes vn dŷn o honoch, yr hwn os gofyn ei fâb iddo fara, a rydd iddo garreg? Joan. 16. 24.

10 Ac os gofyn eſe byſcodyn, a ddyry eſe ſarph iddo? Jac. 1. 6.

11 Os chwy-chwi gan hynny, a chwi yn ddrwg, a fedrwch roddi rhoddion da i'ch plant, pa faint mwy y rhydd eich Tâd yr hwn *ydd* yn y neſoedd, bethau da i'r rhai a ofynnant iddo?

12 Am hynny * pa bethau bynnag oll a ewyllyſioch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy: canys hyn yw 'r gyfraith a'r prophwydi. * Luc. 6. 31.

13 * Ewch i mewn trwy 'r porth cyfyng: canys ehang *yw* 'r porth, a llydan *yw* 'r ffordd ſydd yn arwain i ddeſtryw; a llawer yw y rhai ſydd yn myned i mewn trwyddi. * Luc. 13. 24.

14 Ob'egid cyfyng *yw* 'r porth, a chûl *yw* 'r ffordd ſydd yn arwain i'r bywyd, ac ychydig yw y rhai ſydd yn ei chael hi.

15 Ymogelwch rhag y gau brophwydi, y rhai a ddeuant attoch yngwiſcoedd defaid, ond oddi-mewn bleiddiaid rheipus ydynt hwy.

16 Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt. * A gaſel rhai rawn-win oddiar ddrain, neu ffigys oddiar yſgall? * Luc. 6. 43.

17 Felly pôb pren da ſydd yn dwyn ffrwythau da, ond y pren drwg ſydd yn dwyn ffrwythau drwg.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn ffrwythau da.

19 * Pôb pren heb ddwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân. * Pen. 3. 10.

20 O herwydd pa ham, wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.

21 * Nid pob vn ſydd yn dywedyd wrthif, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas neſoedd, ond yr hwn ſydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhâd, yr hwn *ydd* yn y neſoedd. * Rom. 2. 13. Jac. 1. 22.

22 Llawer a ddywedant wrthif yn y dydd hwnnw, Arglwydd, Arglwydd, oni phrophwydaſom yn dy enw di? ac oni fwriaſom allan gythreuliaid yn dy enw di? ac oni wnaethom wrthiau lawer yn dy enw di?

23 Ac yna yr addefaf iddynt, * Ni's adnabûm chwi erioed; † ewch ymmaith oddi wrthif, chwi weithred-wŷr anwiredd. * Luc. 13. 27. † Pſal. 6. 8.

24 Gan hynny * pwy bynnag ſy'n gwrando fy ngeiriau hyn, ac yn eu gwneuthur, mi a'i cyffelybaf eſ i ŵr doeth, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y graig: * Luc. 6. 47.

25 A'r glaw a ddeſcynnodd, a'r lliſeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythaſant, ac

a ruthrafant ar y tŷ hwnnw, ac ni fyrthiodd, oblegid fylfaenefid ef ar y graig.

26 A phŏb vn a'r fydd yn gwrando fy ngeiriau hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffelybir i ŵr ffŏl, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y tywod.

27 A'r glaw a ddefcynnodd, a'r llif-ddyfroedd a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythafant, ac a gurafant ar y tŷ hwnnw, ac efe a fyrthiodd, a'i gwymp a fu fawr.

28 A bu, wedi i'r Iefu orphen y geiriau hyn, * y torfeydd a fynnafant wrth ei ddyfceldiaeth ef.

29 Canys yr oedd efe yn eu dyfcu hwynt, fel *vn* ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr Scrifennyddion.

PEN. VIII.

1 *Chrift yn glanhau y gwahanglwyfus, 5 yn iachau gwas y Canwriad, 14 a mam gwraig Petr, 16 a llawer o rai clwyfus eraill: 18 yn dangos pa fodd y mae ei ddilyn ef: 23 yn goftegu y dymeftl ar y môr: 28 yn gyrru cythreuliaid allan o ddau gythreulig, 31 ac yn caniatau iddynt fyned i'r moch.*

AC wedi ei ddyfod ef i wared o'r mynydd, torfeydd lawer a'i canlynafant ef.

2 * Ac wele, *vn* gwahanglwyfus a ddaeth, *ac* a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti a elli fy nglanhau i.

3 A'r Iefu a eftynnodd *ei* law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, Mynnaf, glanhaer di. Ac yn y fan ei wahanglwyfedd a lanhawyd.

4 A dywedodd yr Iefu wrtho, Gwêl na ddywedych wrth neb: eithr dôs, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma y rhodd a orchymynnodd * Mofes er tyftiolaeth iddynt.

5 * Ac wedi dyfod yr Iefu i mewn i Capernaum, daeth atto ganwriad, gan ddeifyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwâs yn gorwedd gartref yn glâf o'r parlys, ac mewn poen-ddirfawr.

7 A'r Iefu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf, ac a'i hiachâf ef.

8 A'r canwriad a attebodd, ac a ddywedodd, Arglwydd nid ydwyfi deilwng i ddyfod o honot tan fy nghrongl wyd: eithr yn vnig dywed y gair, a'm gwâs a iachêir.

9 Canys dŷn ydwyf finneu tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf: a dywedaf wrth hwn, cerdda, ac efe â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, gwna hyn, ac efe a'i gwna.

10 A'r Iefu pan glybu a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wîr meddafi chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Iſrael.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eiſteddant gyd ag Abraham, ac Iſaac, a Jacob, yn nheyrnas nefoedd:

12 Ond plant y deyrnas a deflir i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhincian dannedd.

13 A dywedodd yr Iefu wrth y canwriad, dôs ymmaith, a megis y credaift bydded i ti. A'i wâs a iachawyd yn yr awr honno.

14 * A phan ddaeth yr Iefu i dŷ Petr, efe a welodd ‡ ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glâf o'r crŷd.

15 Ac *efe* gyffyrddodd â'i llaw hi: a'r crŷd a'i gadawodd hi: a *hi* a gododd, ac a wafanaethodd arnynt.

16 * Ac wedi ei hwythau hi, hwy a ddygafant atto lawer o rai cythreulig: ac *efe* a fwriodd allan yr yſprydion â'i air, ac a iachaodd yr holl gleifion:

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedaſid trwy Eſaias y prophwyd, gan ddywedyd,* Efe a gymmerodd ein gwendid ni, ac a ddûg ein clefydau.

18 A'r Iefu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynnodd fyned trofodd i'r lan arall.

19 A * rhyw Scrifennydd a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

20 A'r Iefu a ddywedodd wrtho, y mae ffaeau gan y llwynogod, a chan ehediaid y nefoedd nythod: ond gan fâb y dŷn nid oes le i roddi ei ben i lawr.

21 Ac vn arall o'i ddiſcyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd gâd i mi yn gyntaf fyned, a chladdu fy nhâd.

22 A'r Iefu a ddywedodd wrtho, canlyn fi, a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.

23 Ac wedi iddo fyned i'r llong, ei ddiſcyblion a'i canlynafant ef.

24 * Ac wele, bu cynnwrf mawr yn y môr, hŷd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cyſcu.

25 A'i ddiſcyblion a ddaethant atto, ac a'i deffroafant, gan ddywedyd, Arglwydd cadw ni, darfu am danom.

26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ofnus, ô chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwyntoedd a'r môr; a bu dawelwch mawr.

27 A'r dynion a ryfeddafant, gan ddywedyd, Pa ryw vn yw hwn, gan fôd y gwyntoedd hefyd a'r môr yn vfyddhau iddo?

28 * Ac wedi ei ddyfod ef i'r lan arall, i wlâd y Gergeſiaid, dau ddieflig a gyfarfuant ag ef, y rhai a ddeuent o'r beddau, yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.

29 Ac wele, hwy a lefafant, gan ddywedyd, Iefu fâb Duw, beth fydd i ni *a wnelom* â thi? a ddaethoft ti ymma i'n poeni ni cyn yr amſer?

30 Ac yr oedd ym-mhell oddi wrthynt genfaint o fôch lawer yn pori.

31 A'r cythreuliaid a ddeifyfiafant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniadhâ i ni fyned ymmaith i'r genfaint fôch.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint fôch. Ac wele, yr holl genfaint fôch a ruthrodd tros y dibyn i'r môr, ac a fuant feirw yn y dyfroedd.

33 A'r meichiaid a ffoefant: ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy a fynegafant bôb peth, a pha beth a ddarfuaſei i'r rhai dieflig.

34 A: wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iefu: a phan ei gwelfant, attolygafant *iddo* ymadel o'u cyffiniau hwynt.

PEN. IX.

2 *Chriſt yn iachau yn clâf o'r parlys, 9 yn galw Matthew o'r dollfa, 10 yn bwyta gyda phublicanod a phechaduriaid, 14 yn ymddiffyn ei ddiſcyblion am nad ymprydient, 20 yn iachau y difer-lif gwaed, 23 yn cyfodi merch Jairus o farw, 27 yn rhoddi eu golwg i ddau ddyn dall, 32 yn iachau mudan cythreulig, 36 ac yn tofturio wrth y dyrfa.*

AC efe a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trofodd, ac a ddaeth iw ddinas ei hun.

2 * Ac

* Mar. 1. 22. Luc. 4. 32.

* Marc. 1. 40. Luc. 5. 12.

* Levit. 14. 4. * Luc. 7. 1.

* Marc. 1. 29. Luc. 4. 38. ‡ *Ran ei wraig ef.* * Marc. 1. 31. Luc. 4. 40.

* Eſay. 53. 4. 1 Pet. 2. 24.

* Luc. 9 57.

* Marc. 4. 37. Luc. 8. 23.

* Marc 5. 1. Luc. 8. 26.

2 * Ac wele, hwy a ddygaſant atto ŵr cläſ o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely; a'r Ieſu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y cläſ o'r parlys, Ha fâb, cymmer gyſſur, maddeuwyd i ti dy bechodau.

3 Ac wele, rhai o'r Scrifennyddion a ddywedaſant ynddynt eu hunain, y mae hwn yn cablu.

4 A phan welodd yr Ieſu eu meddyliau, eſe a ddywedodd, Pa ham y meddyliwch ddrwg yn eich calonnau?

5 Canys pa vn hawſaf, ai dywedyd, maddeuwyd i ti dy bechodau, ai dywedyd, cyſod a rhodia?

6 Eithr fel y gwypoch fôd awdurdod gan fâb y dŷn ar y ddaiar i faddeu pechodau (yna y dywedodd eſe wrth y cläſ o'r parlys) cyſod, cymmer dy wely i fynu, a dôs i'th dŷ.

7 Ac eſe a gyſodes, ac a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun.

8 A'r torfeydd pan welſant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roeſei gyfryw awdurdod i ddynion.

9 * Ac fel yr oedd yr Ieſu yn myned oddi yno, eſe a ganfu ŵr yn eiſtedd wrth y dollfa, a elwyd Matthew, ac a ddywedodd wrtho, canlyn fi. Ac eſe a gyſodes, ac a'i canlynodd eſ.

10 A bu ac eſe yn eiſtedd i fwytta yn y tŷ, wele hefyd, publicanod lawer a phechaduriaid a ddaethant, ac a eiſteddaſant gyd â'r Ieſu a'i ddiſcyblion.

11 A phan welodd y Phariſæaid, hwy a ddywedaſant wrth ei ddiſcyblion eſ, Pa ham y bwytty eich Athro chwi gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

12 A phan glybu 'r Ieſu, eſe a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleiſion.

13 Ond ewch, a dyſcwch pa beth yw *hyn*, † Trugaredd yr ydwyf yn ei ewyllyſio, ac nid aberth: canys ni ddaethym i alw rhai cyfiawn, * ond pechaduriaid i edifeirwch.

14 Yna y daeth diſcyblion Ioan atto, gan ddywedyd, * Pa ham yr ydym ni a'r Phariſæaid yn ymprydio yn fynych, ond dy ddiſcyblion di nid ydynt yn ymprydio?

15 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, A all plant yr yſtafell briodas alaru tra fo y priodfâb gyd â hwynt? ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priod-fâb oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant;

16 Heſyd, ni ddŷd neb lain o frethyn newydd at hên ddilledyn: canys y cyflawniad a dynn oddi wrth y dylledyn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.

17 Ac ni ddodant win newydd mewn coſtrelau hên: os amgen, y coſtrelau a dyrr, a'r gwin a rêd allan, a'r coſtrelau a gollir: eithr gwin newydd a ddodant mewn coſtrelau newyddion, ac *felly* y cedwir y ddau.

18 * Tra oedd eſe yn dywedyd hyn wrthynt, wele, daeth rhyw bennaeth, ac a'i haddolodd eſ, gan ddywedyd, Bu farw fy merch yr awr hon: eithr tyred a goſod dy law arni, a byw fydd hi.

19 A'r Ieſu a godes, ac a'i canlynodd eſ, a'i ddiſcyblion.

20 (Ac wele, gwraig y buaſei gwaed-lif arni ddeuddeng mhlynedd, a ddaeth o'r tu cefn iddo, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wiſc eſ.

21 Canys hi a ddywedaſei ynddi ei hun, Os cäſ yn vnig gyffwrdd â'i wiſc eſ, iach fyddaf.

22 Yna 'r Ieſu a drôdd, a phan ei gwelodd hi, eſe a ddywedodd, Ha ferch bydd gyffurus, dy ffydd a'th iachaodd. A'r wraig a iachawyd o'r awr honno.)

23 A phan ddaeth yr Ieſu i dŷ 'r pennaeth, a gweled y cerddorion, a'r dyrfa yn terfyſcu,

24 Eſe a ddywedodd wrthynt, Ciliwch: canys ni bu farw 'r llangces, ond cyſcu y mae hi. A hwy a'i gwatwaraſant eſ.

25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, eſe a aeth i mewn, ac a ymaflodd yn ei llaw hi: a'r llangces a gyſodes.

26 A'r gair o hyn a aeth tros yr holl wlâd honno.

27 A phan oedd yr Ieſu yn myned oddi yno, dau ddeillion a'i canlynaſant eſ, gan leſain a dywedyd, Mâb Dafydd, trugarhâ wrthym.

28 Ac wedi iddo ddyfod i'r tŷ, y deillion a ddaethant atto, a'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, A ydych chwiyn credu y gallaſi wneuthur hyn? Hwy a ddywedaſant wrtho, Ydym Arglwydd.

29 Yna y cyffyrddodd eſe â'u llygaid hwy, gan ddywedyd, Yn ôl eich ffydd bydded ichwi.

30 A'u llygaid a agorwyd; a'r Ieſu a orchymynnodd iddynt trwy fygwth, gan ddywedyd, gwelwch na's gwypo neb.

31 Ond wedi iddynt ymado, hwy a'i clodforaſant eſ trwy 'r holl wlâd honno.

32 * Ac a hwy yn myned allan, wele rhai a ddygaſant atto ddŷn mûd cythreulig.

33 Ac wedi bwrw y cythrael allan, lleferodd y mudan: a'r torfeydd a ryfeddaſant, gan ddywedyd, Ni welwyd y cyffelyb er ioed yn Iſrael.

34 Ond y Phariſæaid a ddywedaſant, * Trwy bennaeth y cythreuliaid y mae eſe yn bwrw allan gythreuliaid.

35 * A'r Ieſu a aeth o amgylch yr holl ddinaſoedd a'r trefydd, gan ddyſcu yn eu ſynagogau hwynt, a chan bregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pôb clefyd, a phôb afiechyd ym-mhlith y bobl.

36 A † phan welodd eſe y torfeydd, eſe a dofturiodd wrthynt, am eu bôd wedi blino, a'u gwaſcaru fel * defaid heb ganddynt fugail.

37 Yna y dywedodd eſe wrth ei ddiſcyblion, Y * cynhaiaf yn ddiau *ſydd* fawr, ond y gweith-wŷr yn anaml.

38 Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhaiaf anfon gweith-wŷr i'w gynhaiaf.

PEN. X.

1 Criſt yn anfon ei ddeuddec Apoſtl, gan roddi gallu iddynt i wneuthur rhyfeddodau: 5 yn rhoddi gorchymyn iddynt, ac yn eu dyſcu, 16 ac yn en cyſſuro yn erbyn erlidiau: 40 ac yn addo bendith i'r rhai a'i derbynio bwynt.

AC * wedi galw ei ddeuddeg diſcybl atto, eſe a roddes iddynt awdurdod ‡ yn erbyn yſprydion aflan, i'w bwrw hwynt allan, ac i iachau pôb clefyd a phôb afiechyd.

2 A henwau y deuddeg Apoſtolion yw y rhai hyn: y cyntaf, Simon yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei frawd: Iaco *mâb* Zebedæus, ac Ioan ei frawd:

3 Philip, a Bartholomæus: Thomas, a Matthew y publican: Iaco *mâb* Alphæus, a Lebbæus yr hwn a gyf-enwyd Thadæus:

4 Simon y Cananead, a Judas Iſcariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd eſ.

5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Ieſu, ac a orchymyn-

* Mat. 4. 21. Luc. 5. 28.

* Marc. 2. 14. Luc. 5. 27.

† Hoſe. 6. 6. Pen. 12. 7.

* 1 Tim. 1. 15.

* Marc. 2. 18. Luc. 5. 33.

* Marc. 5. 22. Luc. 8. 41.

* Pen. 12. 24. Marc. 3. 22. Luc. 11. 15.

* Marc. 6. 6. Luc. 13. 22.

† Marc. 6. 34.

* Num. 27. 17.

* Luc. 10. 2.

* Marc. 3. 14. Luc. 9. 1.

‡ Al.

orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, Nag ewch i ffordd y cenhedloedd, ac i ddinas y Samariaid nac ewch i mewn.

* Act. 13. 46. 6 Eithr* ewch yn hytrach at gyfrgolledig ddefaid tŷ Iſrael.

7 Ac wrth ſyned pregethwch, gan ddywedyd, fod * teyrnas nefoedd yn neſſau.

* Luc. 10. 9. 8 Iachewch y cleiſion, glanhewch y rhai gwahan-glwyfus, cyfodwch y meirw, bwriwch allan gythreuliaid: derbyniaſoch yn rhâd, rhoddwch yn rhâd.

* Marc. 6. 8. Luc. 9. 3. & 22. 35. † 1 Tim. 5. 18. Luc. 10. 7. 9 Na * feddwch aur, nac arian, nac eſydd i'ch pyrſau:

* Luc. 10. 8. 10 Nac yſcrepan i'r daith, na dwy bais, nac eſcidiau, na ffonn: † canys teilwng i'r gweithi-wr ei fwyd.

11 * Ac i ba ddinas bynnag neu dref yr eloch, ymofynnwch pwy ſydd deilwng ynddi: ac yno trigwch hyd onid eloch ymmaith.

* Luc. 10. 6. 12 A phan ddeloch y dŷ, cyferchwch well iddo.

13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng, deued eich tangneddyf arno: ac oni bydd yn deilwng, dychweled eich tangneddyf attoch.

* Marc. 6. 11. * Act. 13. 51. 14 * A phwy bynnag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo eich geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ hwnnw, neu o'r ddinas honno, * eſcydwch y llwch oddiwrth eich traed.

15 Yn wir meddaf i chwi, eſmwythach fydd i dîr y Sodomiaid a'r Gomorriaid yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

* Luc. 10. 3. 16 Wele, yr * ydwyf fi yn eich danfon fel defaid ynghanol bleiddiaid: byddwch chwithau gall fel y ſeirph, a diniwed fel y colomennod.

17 Eithr ymogelwch rhag dynion: canys hwy a'ch rhoddant chwi i ſynu i'r cyngor, ac a'ch ffrewyllant chwi yn eu Synagogau,

18 A chwi a ddygir at ſywiawd-wŷr, a brenhinoedd o'm hachos i, er tyſtiolaeth iddynt hwy, ac i'r cenhedloedd.

* Mar. 13. 11. Luc. 12. 11. 19 * Eithr pan eich rhoddant chwi i ſynu, na ofelwch pa ſodd, neu pa beth a leſaroch: canys rhoddir i chwi yn yr awr honno, pa beth a leſaroch.

20 Canys nid chwy-chwi yw 'r rhai ſy yn llefaru, onid Yſpryd eich Tâd yr hwn ſydd yn llefaru ynoch.

* Luc. 21. 16. 21 A * brawd a rydd frawd i ſynu i farwolaeth, a thâd ei blentyn: a phlant a godant i ſynu yn erbyn eu rhieni, ac a barant eu marwolaeth hwynt.

22 A chas fyddwch gan bawb er mwyn fy enw i: end * yr hwn a barhao hyd y diwedd, efe fydd cadwedig.

* Mar. 13. 13. 23 A phan i'ch erlidiant yn y ddinas hon, ffowch i vn arall: canys yn wîr y dywedaf wrthych, na orphennwch ddinaſoedd Iſrael, nes dyfod Mâb y dŷn.

* Luc. 6. 40. Joan. 13. 16. 24 * Nid yw 'r diſcybl yn vwch nâ'i athro, na'r gwâs yn vwch nâ'i arglwydd.

25 Digon i'r diſcybl ſod fel ei athro, a'r gwâs fel ei arglwydd: os galwaſant berchen y tŷ yn Beelzebub, pa faint mwy ei dylwyth ef?

* Marc. 4. 22. Luc. 8. 17. & 12. 2. 26 Am hynny nac ofnwch hwynt: oblegid * nid oes dim cuddiedig a'r nas datcuddir, na dirgel, a'r nas gwybyddir.

27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthych chwi yn y tywyllwch, dywedwch yn y goleuni: a'r hyn a glywch yn y gluſt, pregethwch ar bennau y tai.

* Luc. 12. 4. 28 * Ac nac ofnwch rhag y rhai a laddant y corph, ac ni allant ladd yr enaid: eithr yn hytrach ofnwch yr hwn a ddichon ddeſtrywio enaid a chorph yn vffern.

29 Oni werthir dau aderyn y tô er ffyrling? ac ni ſyrth vn o honynt ar y ddaiar heb eich Tâd chwi.

30 * Ac y mae, iê holl wallt eich pen wedi eu cyfrif.

* 2 Sam. 14. 11. Act. 27. 34. 31 Nac ofnwch gan hynny; chwi a delwch fwy nâ llawer o adar y tô.

* Luc. 12. 8. 32 * Pwy bynnag gan hynny a'm cyffeſſo i yngŵydd dynion, minneu a'i cyffeſſaf ynteu yngŵydd ſy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd:

† Marc. 8. 38. Luc. 9. 26. 33 † A phwy bynnag a'm gwado i yngŵydd dynion, minneu a'i gwadaf ynteu yngŵydd ſy Nhâd yr hwn ſydd yn y nefoedd.

† 2 Tim. 2. 12. * Luc. 12. 51. 34 * Na thybygwch ſy nyſod i ddanfon tangneddyf ar y ddaiar: ni ddaethym i ddanfon tangneddyf, onid cleddyf.

* Mic. 7. 6. 35 Canys mi a ddaethym i oſod dŷn i yn-rafaelio yn erbyn ei dâd, a'r ferch yn erbyn ei mam, a'r wawdd * yn erbyn ei chwegr.

* Luc. 14. 26. 36 A gelynion dŷn *ſydd* tŷ-lwyth ei dŷ ei hun.

37 Yr * hwn ſydd yn caru tâd neu fam yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honofi: a'r neb ſydd yn caru mâb neu ferch yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honofi.

* Pen. 16. 24. Luc. 9. 23. 38 * A'r hwn nid yw yn cymmeryd ei groes, ac yn canlyn ar fy ôl i, nid yw deilwng o honofi.

Mar. 8. 34. † Joan. 12. 25. * Luc. 10. 16. Joan. 13. 20. 39 † Y neb ſydd yn cael ei einioes, a'i cyll: a'r neb a gollo ei einioes o'm plegid i a'i caiff hi.

40 * Y neb ſydd yn eich derbyn chwi, ſydd yn ſy nerbyn i: a'r neb ſydd yn ſy nerbyn i, ſydd yn derbyn yr hwn a'm danfonodd i.

41 Y neb ſydd yn derbyn prophwyd yn enw prophwyd, a dderbyn wobr prophwyd; a'r neb ſydd yn derbyn *un* cyfiawn yn enw *un* cyfiawn, a dderbyn wobr *un* cyfiawn.

* Mar. 9. 41. 42 * A phwy bynnag a rodao i'w yſed i vn o'r rhai bychain hyn, phioleid o *ddwfr* oer yn vnic, yn enw diſcybl, yn wîr meddaf i chwi, ni chyll efe ei wobr.

PEN. XI.

2 Joan yn anfon ei ddiſcyblion at Griſt. 7 Tyſtiolaeth Criſt am Joan. 18 Tyb y bobl am Joan, a Chriſt. 20 Chriſt yn dannod aniolchgarwch a diedifeirwch Chorazin, Bethſaida, a Chapernaum: 25 a chan foliannu doethineb ei Dâd yn egluro yr efengyl i'r rhai gwirion, 28 yn galw atto y rhai ſydd yn clywed baich eu pechodau.

A Bu, pan orphennodd yr Ieſu orchymyn i'w ddeuddeg diſcybl, efe a aeth oddi yno i ddyſeu ac i bregethu yn eu dinaſoedd hwy.

* Luc. 7. 18. 2 * Ac Joan, pan glybu yn y charchar weithredoedd Chriſt, wedi danfon dau o'i ddiſcyblion,

3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw 'r hwn ſy 'n dyfod, ai vn arall yr ydym yn ei ddiſgwil?

4 A'r Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch, a mynegwch i Joan y pethau a glywch ac a welwch.

* Eſa. 35. 6. 5 * Y mae 'r deillion yn gweled eil-waith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleiſion gwahanol wedi eu glanhau, a'r byddariaid yn clywed: y mae y meirw yn cyfodi, a'r * tlodion yn cael pregethu yr Efengyl iddynt.

* Eſa. 61. 1. 6 A dedwydd yw 'r hwn ni rwyſtrir ynoſi.

y Ac

7 Ac a hwy yn myned ymmaith, yr Iesu a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am dano? ai corsen yn ysgwyd gan wynt?

8 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai dyn wedi ei wisco â dillad esmwyth? wele, y rhai sy yn gwisco dillad esmwyth, mewn tai brenhinoedd y maent.

9 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai prophwyd? Ie meddaf i chwi, a mwy nâ phrophwyd.

10 Canys hwn ydyw efe am yr hwn yr scrisennwyd, * Wele, yr ydwyfi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen. *Mal. 3. 1.

11 Yn wir meddaf i chwi, ym-mlith plant gwragedd ni chododd neb mwy nag Ioan Fedyddiwr: er hynny yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas nefoedd, sydd fwy nag ef.

12 * Ac o ddyddiau Ioan Fedyddiwr hyd yn awr, yr ydys yn treisio teyrnas nefoedd, a threiswŷr sy yn ei chippio hi. *Luc. 16. 16.

13 Canys yr holl brophwydi a'r gyfraith a brophwydasant hyd Ioan.

14 Ac os ewyllysiwch *ei* dderbyn, efe yw * Elias yr hwn oedd ar ddyfod. *Mal. 4. 5.

15 Y neb sydd ganddo glustiau i wrando gwrandawed.

16 * Eithr i ba beth y ceffelybafi y genhedlaeth hon? cyffelyb yw i blant yn eistedd yn y marchnadoedd, ac yn llefain wrth eu cyfeillion: *Luc. 7. 31.

17 Ac yn dywedyd, Canasom bibell i chwi, ac ni ddawnsiasoch: canasom alar-nâd i chwi, ac ni chwynfanasoch.

18 Canys daeth Ioan heb na bwytta, nac yfed, ac meddant, y mae cythrael ganddo.

19 Daeth mâb y dyn yn bwyta ac yn yfed, ac meddant, Wele ddŷn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod, a phechaduriaid. A doethineb a gyfiawnhawyd gan ei phlant ei hun.

20 * Yna y dechreuodd efe edliw i'r dinasoedd, yn y rhai y gwnaethid y rhan fwyaf o'i weithredoedd nerthol ef, am nad edifarhasent. *Luc. 10. 13.

21 Gwae di Chorazin, gwae di Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynoch chwi, hwy a edifarhasent er ys talm mewn sachliain a lludw.

22 Eithr meddaf i chwi, esmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn nydd y farn, nag i chwi.

23 A thydi Capernaum, yr hon a dderchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn vffern: canys pe gwnaethid yn Sodom y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynot ti, hi a fuasei yn aros hyd heddyw.

24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y bydd esmwythach i dir Sodom yn nydd y farn, nag i ti.

25 * Yr amser hynny yr attebodd yr Iesu, ac y dywedodd, i ti yr ydwyf yn diolch, o Dâd, Arglwydd nef a daiar, am i ti guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datcuddio o honot i rai bychain. *Luc. 10. 21.

26 Ie o Dâd, canys felly y rhyngodd bodd i ti.

27 *Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhâd: ac nid edwyn neb y Mâb, ond y Tâd: *ac nid edwyn neb y Tâd, ond y Mâb, a'r hwn yr ewyllysio y Mâb *ei* datcuddio iddo. *Ioan 3. 35. *Ioan 6. 40.

28 Dewch attafi bawb ac y sydd yn flinderog, ac yn llwythog; ac mi a esmwythâf arnoch.

29 Cymmerwch fy iau arnoch, a dysciwch gennif, canys addfwyn ydwyf, a gostyngedig o galon: * a chwi a gewch orphywystra i'ch eneidiau. * Jer. 6. 16.

30 *Canys fy iau *sydd* esmwyth, a'm baich sydd ysgafn. * 1 Ioan. 5. 3.

PEN. XII.

1 Crist yn ceryddu dallineb y Pharisæaid, o ran torri y Sabboth, 3 trwy Scythyrau, 9 trwy reswm, 13 a thrwy ryfeddod: 22 yn iachau y dyn cythreulig, mûd, a dall. 31 Ni faddeuir byth gabledd yn erbyn yr Yspryd glân. 36 Y rhoddir cyfrif am eiriau segur. 38 Y mae yn ceryddu yr anfyddloniaid a geisient arwydd, 49 ac yn dangos pwy yw ei fraint, a'i chwaer, a'i fam.

YR amser hynny * yr aeth yr Iesu ar y *dydd* Sabboth trwy 'r ŷd; ac yr oedd ei ddisciblion, a hwy a ddechreuasant dynnu tywys, a bwytta. * Mar. 2. 23. Luc. 6. 1. Deut. 23. 25.

2 A phan welodd y Pharisæaid, hwy a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy ddisciblion yn gwneuthur yr hyn nid yw ‡rydd ei wneuthur ar y Sabboth. ‡ *gyfraith, lawn.*

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllennasoch *pa beth a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai *oedd* gyd ag ef, * 1 Sam. 21. 6.

4 Pa fodd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y bwyttaodd ‡ y bara gosod, yr hwn nid oedd rydd iddo ei fwytta, nac i'r rhai *oedd* gyd ag ef, * ond yn vnic i'r offeiriaid? ‡ *Torthau dangos, y rhai nid oedd ry- fraithlawn.*

5 Neu oni ddarllennasoch * yn y gyfraith, fod yr offeiriaid ar y Sabbathau yn y Deml yn halogi y Sabbath, a'u bôd yn ddigerydd? * Exod. 29. 33. Leu. 8 31. & 24. 9.

6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi fod ymma vn mwy nâ'r Deml.

7 Ond pe gwybasech beth yw *hyn*, †Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid aberth, ni farnasech chwi yn erbyn y rhai diniwed. * Num. 28. 9. †Hos. 6. 6. Pen. 9. 13.

8 Canys Arglwydd ar y Sabbath hefyd yw Mâb y dyn.

9 * Ac wedi iddo ymadel oddi yno, efe a aeth i'w synagog hwynt. * Mar. 3. 1. Luc. 6. 6.

10 Ac wele, yr oedd dŷn a chanddo law wedi gwywo: a hwy a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Ai ‡ rhydd iachau ar y Sabbathau? fel y gallent achwyn arno. ‡ *Cyfraith- lawn.*

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ddŷn o honoch fydd a chanddo vn ddafad, ac o syrth honno mewn pwll ar y *dydd* Sabbath, nid ymeifl ynddi, a'i chodi allan?

12 Pa faint gwell gan hynny ydyw dŷn nâ dafad? felly ‡ rhydd yw gwneuthur yn dda ar y Sabbathau. ‡ *Cyfraith- lawn.*

13 Yna y dywedodd efe wrth y dŷn, Estyn dy law. Ac efe a'i hestynnodd: a hi a wnaed yn iach fel y llall.

14 Yna 'r aeth y Pharisæaid allan, ac a‡ymgynghorasant yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef. ‡ Neu, *gymmeryd- sant gyng- or.*

15 A'r Iesu gan wybod, a giliodd oddi yno: o thorseydd lawer a'i canlynasant ef, ac efe a'u hiachaodd hwynt oll;

16 Ac a orchymynnodd iddynt na ‡wnaent ef yn gyhoedd. ‡ *Cyhoedd- dent ef.*

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 * Wele fy ngwasanaethwr, yr hwn a ddewisais, fy anwylyd, yn yr hwn y mae fy enaid yn fodlon: gosodaf fy Yspryd arno, * Esa. 42. 1.

ac eſe a draetha farn i'r cenhedloedd.

19 Nid ymryſon eſe, ac ni lefain, ac ni chlyw neb ei lais eſ yn yr heolydd.

20 Corſen yſſig ni's tyrr, a llîn yn mygu ni's diffydd: hyd oni ddygo eſe allan farn i ſiddugoliaeth.

21 Ac yn ei enw eſ y gobeithia y cenhedloedd.

* Luc. 11. 14. 22 * Yna y ducpwyd atto yn cythreuſſig, dall a mud: ac eſe a'i hiachaodd eſſfel y llefarodd, ac y gwelodd y dall a mud.

23 A'r holl dorfeydd a ſynnaſant, ac a ddywedaſant, Ai hwn yw mâb Dafydd?

* Pen. 9. 34. 24 * Eithr pan glybu y Phariſæaid, hwy a ddywedaſant, Nid yw hwn yn bwrw allan gythreuliaid, onid trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid.

25 A'r Jeſu yn gwybod eu meddyliau, a ddywedodd wrthynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfanneddir: a phôb dinas neu dŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ſaif.

26 Ac os Satan a ſwrw allan Satan, eſe a ymrannodd yn ei erbyn ei hun: pa wedd gan hynny y ſaif ei deyrnas eſ?

27 Ac os trwy Beelzebub yr ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farn-wŷr arnoch chwi.

28 Eithr os ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid trwy Yſpryd Duw, yna y daeth teyrnas Dduw attoch.

29 Neu pa fodd y dichon nêb ſyned i mewn i dŷ yn cadarn, a llwyr yſpeilio ei ddodrefn eſ, oddieithr iddo yn gyntaf rwymo y cadarn, ac yna yr yſpeilia eſe ei dŷ eſ?

30 Y nêb nid yw gyd â mi, ſydd yn ſy erbyn: a'r nêb nid yw yn caſclu gyd â mi, ſydd yn gwaſcaru.

31 Am hynny y dywedaſ wrthych chwi, * pôb pechod a chabledd a faddeuir i ddynion: onid cabledd yn erbyn yr Yſpryd, ni faddeuir i ddynion.

* Mar. 3. 28. Luc. 12. 10.

32 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mâb y dŷn, ſe a faddeuir iddo: ond pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr Yſpryd glân, ni's maddeuir iddo, nac yn y bŷd hwn, nac yn y bŷd a ddaw.

1 Joan. 5. 16.

33 Naill ai gwnewch y pren yn dda, a'i ffrwyth yn dda: ai gwnewch y pren yn ddrwg, a'i ffrwyth yn ddrwg: canys y pren a adwaenir wrth ei ffrwyth.

34 Oh eppil gwiberod, pa wedd y gellwch lefaru pethau da, a chwi yn ddrwg? * canys o helaethrwydd y galon y llefara y genau.

* Luc. 6. 45.

35 Y dŷn da, o dryſor da y galon, a ddwg allan bethau da: a'r dŷn drwg, o'r tryſor drwg, a ddwg allan bethau drwg.

36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd wrthych, mai am bôb gair ſegur a ddywedo dynion, y rhoddant hwy gyfrif yn-nydd farn.

37 Canys wrth dy eiriau i'th gyfiawnheir, ac wrth dy eiriau i'th gondemnir.

38 * Yna 'r attebodd rhai o'r Scrifennyddion a'r Phariſæaid, gan ddywedyd, Athro, ni a chwennychem weled arwydd gennit.

* Pen. 16. 1. Luc. 11. 29. 1 Cor. 1. 22.

39 Ac eſe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a godinebus ſydd yn ceiſio arwydd: ac arwydd ni's rhoddir iddi, onid arwydd y Prophwyd Jonas.

40 * Canys fel y bu Jonas dridiau a thair nôs ym-mol y mor-fil, felly y bydd Mâb y dŷn dridiau a thair nôs ynghalon y ddaiar.

* Jonah. 2. 17.

41 Gwŷr Nineſe a gyfodant yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant hi: am iddynt hwy * edifarhau wrth bregeth Jonas: ac wele fwy nâ Jonas ymma.

* Jona. 3. 5.

42 * Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemna hi: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaiar, i glywed doethineb Solomon: ac wele fwy nâ Solomon ymma.

* 1 Bren. 10. 1.

43 * A phan êl yr Yſpryd allan allan o ddŷn, eſe a rodia ar hŷd lleoedd ſychion, gan geiſio gorphwyſdra, ac nid yw yn ei gael.

* Luc. 11. 24.

44 Yna medd eſe, Mi a ddychwelaf i'm tŷ, o'r lle y daethym allan. Ac wedi y delo, y mae yn ei gael yn wâg, wedi ei yſcubo, a'i drwſio.

45 Yna y mae eſe yn myned, ac yn cymmeryd gyd ag ef ei hun ſaith yſpryd eraill, gwaeth nag ef ei hun: ac wedi iddynt fyned i mewn, hwy a gyfanneddant yno: * ac y mae diwedd y dŷn hwnnw yn waeth nâ'i ddechreuad. Felly y bydd hefyd i'r genhedlaeth ddrwg hon.

* Heb. 6. 4. & 10. 26. 2 Pet. 2. 20.

46 Tra ydoedd eſe yn llefaru wrth y torfeydd, * Wele, ei fam a'i frodyr oedd yn ſefyll allan, yn ceiſio ymddiddan ag ef.

* Mar. 3. 31. Luc. 8. 20.

47 A dywedodd vn wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr yn ſefyll allan, yn ceiſio ymddiddan â thi.

48 Ac eſe a attebodd, ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedaſei wrtho, Pwy yw ſy mam i? a phwy yw ſy mrodyr i?

49 Ac eſe a eſtynnodd ei law tu ag at ei ddiſcyblion, ac a ddywedodd, wele ſy mam i, a'm brodyr i.

50 Canys pwy bynnag a wna ewyllys ſy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd, eſe yw ſy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

P E N. XIII.

1 Dammeg yr hau-wr, a'r hâd, 18 a'i ddeongliad. 24 Dammeg yr efrau, 31 Yr had muſtard, 33 y ſurdoes, 44 y tryſor cuddiedig, 45 Y perl, 47 a'r rhwyd, 53 Y modd y dirmygir Criſt gan ei wladwyr ei hun.

Y Dydd hwnnw yr aeth yr Jeſu allan o'r tŷ, * ac yr eiſteddodd wrth *lan* y môr.

* Marc. 4. 1.

2 A thorfeydd lawer a ymgynnullaſant atto eſ, fel yr aeth eſe i'r llong, ac yr eiſteddodd: a'r holl dyrfa a ſaſedd ar y lan.

3 Ac eſe a lefarodd wrthynt lawer o bethau drwy ddamhegion, gan ddywedyd, * Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.

* Luc. 8. 5.

4 Ac fel yr oedd eſe yn hau, peth a ſyrthiodd ar fin y ffordda'r adar a ddaethant, ac a'i difaſant.

5 Peth arall a ſyrthiodd ar greig-leoedd, lle ni chawſant fawr ddaiar: ac yn y mam yr eginaſant, can nad oedd iddynt ddyfnder daiar.

6 Ac wedi codi 'r haul y poethaſant, ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywaſant.

7 A pheth arall a ſyrthiodd ym-mhlith y drain: a'r drain a godaſant, ac a'u tagaſant hwy.

8 Peth arall hefyd a ſyrthiodd mewn tîr da, ac a ddygaſant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei driugeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.

9 Y neb ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

10 A daeth y diſcyblion, ac a ddywedaſant wrtho, Pa ham yr wyti yn llefaru wrthynt trwy ddamhegion?

11 Ac eſe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Am roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.

* Pen. 25. 29. 12 * Oblegid pwy bynnag ſydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiſt helaethrwydd: eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno ef y dygir, ie yr hyn ſydd ganddo.

13 Am hynny yr ydwyf yn llefaru wrthynt hwy ar ddamhegion, canys a hwy yn gweled nid ydynt yn gweled, ac yn clywed nid ydynt yn clywed, nac yn deall.

* Eſa. 6. 9. Mar. 4. 12. Luc. 8. 10. Joan. 12. 40. Act. 28. 26. Rhuſ. 11. 8. 14 Ac ynddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth Eſaïas, yr hon ſydd yn dywedyd, * Gan glywed y clywch, ac ni ddeellwch: ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

15 Canys braſſawyd calon y bobl hyn, a hwy a glywſant â'u cluſtiau yn drwm, ac a gaunſant eu llygaid: rhag canfod â'u llygaid, a chlywed â'u cluſtiau, a deall â'r galon, a throi, ac i mi eu hiachau hwynt.

16 Eithr dedwydd yw eich llygaid chwi, am eu bôd yn gweled: a'ch cluſtiau, am eu bôd yn clywed.

* Luc. 10. 24. 17 Oblegid yn wir y dywedaf i chwi, * chwennychu o lawer o brophwydi, a rhai cyfiawn, weled y pethau a welwch chwi, ac ni's gwelſant; a chlywed yr hyn a glywch chwi, ac ni's clywſant.

18 Gwrandewch chwithau gan hynny ddammeg yr hau-wr.

19 Pan glywo neb air y deyrnas, ac heb ei ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cippio 'r hyn a hauwyd yn ei galon ef: dymma yr hwn a hauwyd ar fin y ffordd.

20 A'r hwn a hauwyd ar y creig-leoedd, yw 'r hwn ſydd yn gwrando y gair, ac yn ebrwydd drwy lawenydd yn ei dderbyn.

21 Ond nid oes ganddo wreiddyn ynddo ei hun, eithr dros amſer y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegid y gair, yn y ſan efe a rwyſtrir.

22 A'r hwn a hauwyd ym-mhlith y drain, yw 'r hwn ſydd yn gwrando y gair: ac y mae gofal y bŷd hwn, a thwyll cyfoeth, yn tagu y gair, ac y mae yn myned yn ddiffrwyth.

23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tîr da, yw'r hwn ſydd yn gwrando y gair, ac yn ei ddeall: ſef yr hwn ſydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei ganfed, arall ei driugeinfed, arall ei ddegfed ar hugain.

24 Dammeg arall a oſodes efe iddynt, gan ddywedyd, Teyrnas nefoedd ſydd gyffelyb i ddŷn a hauodd hâd da yn ei faes.

25 A thra yr oedd y dynion yn cyſcu, daeth ei elyn ef, ac a hauodd efrau ym-mhlith y gwenith, ac a aeth ymmaith.

26 Ac wedi i'r eginyn dyfu, a dwyn ffrwyth, yna 'r ymddangoſodd yr efrau hefyd.

27 A gweiſion gŵr y tŷ a ddaethant, ac a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, oni hauaiſt ti hâd da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae 'r efrau yndo?

28 Yntef a ddywedodd wrthynt, y gelyn ddŷn a wnaeth hyn. A'r gweiſion a ddywedaſant wrtho, A fynni di gan hynny i ni fyned, a'u caſclu hwynt?

29 Ac efe a ddywedodd, na fynnaf: rhag i chwi wrth gaſclu 'r efrau, ddiwreiddio 'r gwenith gyd â hwynt.

30 Gadewch i'r ddau gŷd-tyfu hyd y cynhaiaf: ac yn amſer y cynhaiaf y dywedaf wrth y medel-wŷr, Ceſclwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn yſcubau, i'w llwyrloſci, ond ceſclwch y gwenith i'm yſcubor.

31 Dammeg arall a oſodes efe iddynt, gan ddywedyd, * Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ronyn o hâd mwſtard, yr hwn a gymmerodd dŷn, ac a'i hauodd yn ei faes. * Mar. 4. 30. Luc. 13. 19.

32 Yr hwn yn wir ſydd leiaf o'r holl hadau: ond wedi iddo dyfu, mwyaf yn o'r llyſiau ydyw, ac y mae efe yn myned yn bren: ſel y mae adar y nêf yn dyfod, ac yn nythu yn ei gangau ef.

33 * Dammeg arall a lefarodd efe wrthynt, * Luc. 13. 20. Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ſur-does, yr hwn a gymmerodd gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri phecceid o flawd, hyd oni ſurodd y cwbl.

34 * Hyn oll a lefarodd yr Jeſu trwy ddamhegion wrth y torfeydd: ac heb ddammeg ni lefarodd efe wrthynt: * Mar. 4. 33.

35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy y prophwyd, gan ddywedyd, * Agoraf fy ngenau mewn damhegion: mynegaf bethau cuddiedig er pan ſeillwyd y bŷd. * Pſal. 78. 2.

36 Yna yr anfonodd yr Jeſu y torfeydd ymmaith, ac yr aeth i'r tŷ: a'i ddiſcyblion a ddaethant atto, gan ddywedyd, Eglura i ni ddammeg efrau y maes.

37 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn ſydd yn hau yr hâd da, yw Mâb y dŷn:

38 A'r maes yw 'r bŷd: a'r hâd da, hwynt hwy yw plant y deyrnas: a'r efrau yw plant y drwg:

39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd hwynt, yw diafol: * a'r cynhayaf yw diwedd y bŷd: * Joel. 3. a'r medel-wŷr yw 'r angelion. 13.

40 Megis gan hynny y cynhullir yr efrau, Datc. 14. ac a'u llwyr loſclr yn tân, felly y bydd yn ni- 15. wedd y bŷd hwn.

41 Mâb y dŷn a ddenfyn ei angelion, a hwy a gynhullant allan o'i deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau, a'r rhai a wnant anwiredd:

42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

43 * Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr haul, yn nheyrnas eu Tâd. Yr hwn ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed. * Dan. 12. 3.

44 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i dryſor wedi ei guddio mewn maes, yr hwn wedi i ddŷn ei gaffael, a'i cuddiodd, ac o lawenydd am dano, ſydd yn myned ymmaith, ac yn gwerthu yr hyn oll a fedd, ac yn prynu y maes hwnnw.

45 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnatta-wr, yn ceiſio perlau têg:

46 Yr hwn wedi iddo gaffael yn perl gwerthfawr, a aeth, ac a werthodd gymmaint oll ac a feddei, ac a'i prynodd ef.

47 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwriwyd yn y môr, ac a gaſclodd o bôb rhyw beth:

48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddygaſant i'r lan, ac a eiſteddaſant, ac a gaſclaſant y rhai da mewn lleſtri, ac a fwriaſant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y bŷd: yr angelion a ânt allan, ac a ddidolant y rhai drwg o blith y rhai cyfiawn:

50 Ac a'i bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

51 Jeſu a ddywedodd wrthynt, A ddarfu i chwi ddeall hyn oll? Hwythau a ddywedaſant wrtho, Do Arglwydd.

52 A dywedodd ynrau wrthynt, Am hynny pôb Scrifennydd wedi ei ddyſcu i deyrnas nefoedd, ſydd debyg i ddŷn o berchen tŷ, yr hwn

hwn ſydd yn dwyn allan o'i dryſſor *bethau* newydd a hên.

53 A bu, wedi i'r Ieſu orphen y dammhegion hyn, eſe a ymadawodd oddi yno.

54 * Ac eſe a ddaeth i'w wlâd ei hun, ac a'u dyſcodd hwynt yn eu Synagog: ſel y ſynnodd arnynt, ac y dywedaſant, O ba le y daeth y doethineb hyn, a'r gweithredoedd nerthol, i'r *dŷn* hwn?

55 * Ond hwn yw mâb y ſaer? ond Mair y gelwir ei fam ef, ac Jaco, a Joſes, a Sirſon, a Judas, ei frodyr ef?

56 Ac onid yw ei chwiorydd ef oll gyd â ni? o ba le gan hynny y mae gan hwn y pethau hyn oll?

57 A hwy a rwyſtrwyd ynddo ef. A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, * Nid yw prophwyd heb anrhydedd, ond yn ei wlâd ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

58 Ac ni wnaeth eſe nemmbor o weithredoedd nerthol yno, oblegid eu hanghrediniaeth hwynt.

PEN. XIV.

1 Tŷb Herod am Grift. 3 Carchar Joan, a'i ddibenydd. 13 Yr Ieſu yn ymado i le anial: 15 lle y mae ef yn porthi pum mîl o bobl â phum torth, ac a dau byſcodyn: 22 yn rhodio ar y môr at ei ddiſcyblion: 34 ac wedi tirio yn Geneſareth yn iachau y cleiſion a gyffyrddai ag ymyl ei wiſc ef.

YPryd hynny y clybu *Herod y Tetrarch ſôn am yr Ieſu.

2 Ac eſe a ddywedodd wrth ei weiſion, Hwn yw Ioan Fedyddi-wr: eſe a gyfodes o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

3 * Canys Herod a ddaliaſei Joan, ac a'i rhwymaſei, ac a'i dodaſei yngharchar, oblegid Herodias gwraig Philip ei frawd ef.

4 Canys Joan a ddywedodd wrtho, * Nid ‡ cyfreithlawn i ti ei chael hi.

5 Ac eſe yn ewyllyſio ei roddi ef i farwolaeth, a ofnodd y dyrfa, * canys hwy a'i cymmerent ef megis prophwyd.

6 Eithr pan gadwyd dydd genedigaeth Herod, ydawnſiodd merch Herodias ger eu bron hwy, ac a ryngodd fodd Herod.

7 O ba herwydd eſe a addawodd drwy lw, roddi iddi beth bynnag a ofynnei.

8 A hithau wedi ei rhag-ddyſcu gan ei mam, a ddywedodd, dyro i mi ymma ben Joan Fedyddi-wr mewn dyſcl.

9 A'r brenin a ſu drift ganddo: eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eiſteddent gyd ag ef wrth y ford, eſe a orchymmynodd i roi ef *iddi*.

10 Ac eſe a anfonodd, ac a dorrodd ben Joan yn y carchar.

11 A ducpwyd ei ben ef mewn dyſcl, ac a'i rhoddwydd i'r llangces: a hi a'i dug ef i'w mam.

12 A'i ddiſcyblion ef a ddaethant, ac a gymeraſant ei gorph ef, ac a'i claddaſant: ac a aethant, ac a ſynegaſant i'r Ieſu.

13 * A phan glybu 'r Ieſu, eſe a ymadawodd oddi yno mewn llong, i anghyfanneddle o'r naill tu: ac wedi clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlynaſant ef ar draed allan o'r dinaſoedd.

14 A'r Ieſu a aeth allan, ac a welodd ‡ dyrfa fawr, ac a dofturiodd wrthynt, ac eſe a iachaodd eu cleiſion hwynt.

15 * Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth ei ddiſcyblion atto, gan ddywedyd, Ylle ſydd angyfannedd, a'r awr a aeth weithian heibio: gollwng y dyrfa ymmaith, ſel yr elont i'r pentrefi, ac y prynont iddynt fwyd.

16 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid iddynt fyned ymmaith: rhoddwch chwi iddynt beth iw fwytta.

17 A hwy a ddywedaſant wrtho, Nid oes gennym ni ymma onid pum torth, a dau byſcodyn.

18 Ac eſe a ddywedodd, Dygwch hwynt ymma i mi.

19 Ac wedi gorchymmyn i'r torfeydd eiſtedd ar y gwellt-glâs, a chymmeryd y pum torth a'r ddau byſcodyn, eſe a edrychodd i fyny tu a'r nêf, ac a fendithiodd, ac a dorrodd, ac a roddes y torthau i'r diſcyblion, a'r diſcyblion i'r torfeydd.

20 A hwynt oll a fwytaſant, ac a gawſant eu digon: ac a godaſant o'r briw-fwyd oedd yngweddill, ddeuddeg baſcedaid yn llawn.

21 A'r rhai a fwytaſant oedd ynghylch pum-mîl o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

22 Ac yn y fan y gyrrodd yr Ieſu ei ddiſcyblion i fyned i'r llong, ac i fyned i'r lan arall o'i flaen ef, tra fyddai eſe yn gollwng y torfeydd ymmaith.

23 * Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, eſe a eſcynnodd i'r mynydd wrtho ei hun, i weddio. * Ac wedi ei hwyrhau hi, yr oedd eſe yno yn unig.

24 A'r llong oedd weithian ynghanol y môr, yn drallodus gan donnau. Canys gwynt gwrthwynebus ydoedd.

25 Ac yn y bedwaredd wyſla o'r nôs, yr aeth yr Ieſu attynt, gan rodio ar y môr.

26 A phan welodd y diſcyblion ef yn rhodio ar y môr, dychrynaſant, gan ddywedyd, Drychiolaeth ydyw: a hwy a waeddaſant rhag ofn.

27 Ac yn y man y llefarodd yr Ieſu wrthynt, gan ddywedyd, Cymmerwch gyſſur, myfi ydyw, nac ofnwch.

28 A Phetr a'i attebodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, os tydi yw, arch i mi ddyfod attat ar y dyfroedd.

29 Ac eſe a ddywedodd, Tyred. Ac wedi i Petr deſcyn o'r llong, eſe a rodiodd ar y dyfroedd, i ddyfod at yr Jeſu.

30 Ond pan welodd eſe y gwynt yn gŵyſ, eſe a ofnodd: a phan ddechreuodd ſuddo, eſe a lefodd, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw fi.

31 Ac yn y man yr eſtynnodd yr Ieſu ei law, ac a ymaflodd ynddo ef, ac a ddywedodd wrtho, Tydi o ychydig ffydd, pa ham y petruſaiſt?

32 A phan aethant hwy i mewn i'r llong, peidiodd y gwynt.

33 A daeth y rhai oedd yn y llong, ac a'i haddolaſant ef, gan ddywedyd, Yn wîr Mâb Duw ydwyti.

34 * Ac wedi iddynt fyned troſodd, hwy a ddaethant i dîr Gennesaret.

35 A phan adnabu gwŷr y fan honno ef, hwy a anfonaſant i'r holl wlâd honno o amgylch, ac a ddygaſant atto y rhai oll oedd mewn anhwyld

36 Ac a attolygaſant iddo gael cyffwrdd yn unig ag ymyl ei wiſc ef: a chynniſer ac a gyffyrddodd, a iachawyd.

PEN. XV.

1 Chriſt yn argyoeddi yr Scrifennyddion a'r Phariſeaid, am dorri gorchymynion Duw trwy eu traddodiadau

* Mare. 6. 1.
* Joan. 6. 42.
* Mar. 6. 4. Luc. 4. 24. Joan. 4. 44.
* Mar. 6. 14. Luc. 9. 7.
* Luc. 3. 19. 20.
* Levit. 18. 16. & 20. 21.
‡ Rhydd.
* Pen. 21. 26.
* Mar. 6. 32. Luc. 9. 10.
‡ Bobl. dewr.
* Joan. 6. 5. Mar. 6. 35.
* Mar. 6. 46. * Joan. 6. 16.
* Mare. 6. 53.

traddodiadeu eu hunain: 11 yn dyſcu nad yw y peth ſydd yn myned i mewn i'r genau, yn halogi dyn: 21 yn iachau merch y wraig o Canaan, 30 a thorfoedd eraill lawer: 32 ac â ſaith dorth, ac ychydic byſcod bychain, yn porthi ſaith mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

YNa 'r Scrifennyddion a'r Pharifæaid, y rhai oedd o Jeruſalem, *a ddaethant at yr Ieſu, gan ddywedyd,

* Mar. 7. 1.

2 Pa ham y mae dy ddiſcyblion di yn treſeddu traddodiad yr henafiaid? canys nid ydynt yn golchi eu dwylo pan fwyttâont fara.

3 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, A pha ham yr ydych chwi yn treſeddu gorchymyn Duw, trwy eich traddodiad chwi?

4 Canys Duw a orchymynnodd, gan ddywedyd, * Anrhydedda dy dâd, a'th fam: † a'r hwn a felldithio dâd neu fam, lladder ef yn farw:

* Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. † Exod. 21. 17. Levit. 20 9. Dihar. 20. 20.

5 Eithr yr ydych chwi yn dywedyd, Pwy bynnag a ddywedo wrth ei Dâd neu ei fam, * Rhodd *yw* pa beth bynnag y ceit lês oddi wrthifi, ac ni anrhydeddo ei dâd neu ei fam, *di-fai fydd.*

* Mar. 7. 11, 12.

6 Ac *fel hyn* y gwnaethoch orchymmyn Duw yn ddi-rym, trwy eich traddodiad eich hun.

7 Oh ragrith-wŷr, da y prophwydodd Eſaias am danoch chwi, gan ddywedyd,

8 *Neſau y mae y bobl hyn attaf â'i genau, a'm anrhydeddu â'u gwefuſau: a'u calon ſydd bell oddi wrthif.

* Eſai. 29. 13.

9 Eithr yn ofer i'm anrhydeddant i, gan ddyſcu gorchymynion dynion yn ddyſceidiaeth

10 * Ac wedi iddo alw y dyrfa atto, efe a ddywedodd wrthynt, Clywch a deellwch.

* Marc. 7. 14.

11 Nid yr hyn ſydd yn myned i mewn i'r genau, ſydd yn halogi dŷn, ond yr hyn ſydd yn dyfod allan o'r genau, hynny ſydd yn halogi dŷn.

12 Yna y daeth ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedaſant wrtho, a wyddoſti i ymrwyſtro o'r Pharifæaid wrth glywed yr ymadrodd hyn?

13 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, * Pôb planhigyn yr hwn ni's plannodd fy Nhâd nefol, a ddiwreiddir.

* Joan. 15. 2.

14 Gadewch iddynt: *tywyſogion deillion i'r deillion ydynt. Ac os y dall a dywys y dall, y ddau a ſyrthiant yn y ffôs.

* Luc. 6. 39.

15 * A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Eglura i ni y ddammeg hon.

* Marc. 7. 17.

16 A dywedodd yr Ieſu, A ydych chwithau etto heb ddeall?

17 Onid ydych chwi yn deall etto, fôd yr hyn oll ſydd yn myned i mewn i'r genau yn cilio i'r bola, ac y bwrir ef allan i'r gau-dŷ?

18 Eithr y pethau a ddeuant allan o'r genau, ſy yn dyfod allan o'r galon, a'r *pethau* hynny a halogant ddŷn.

19 * Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dyfod allan, lladdiadau, for-prieddaſau, godinebau, lladradau, cam-deſtiolaethau, cablau.

* Gene. 6. 5. & 8. 21.

20 Dymma y pethau ſy yn halogi dŷn: eithr bwytta â dwylo heb olchi, ni haloga ddŷn.

21 A'r Ieſu a aeth oddi yno, ac a giliodd i dueddau Tyrus a Sidon.

22 * Ac wele, gwraig o Ganaan a ddaeth o'r parthau hynny, ac a lefodd, gan ddywedyd wrtho, Trugarhâ wrthif, o Arglwydd, Fâb Dafydd, y mae fy merch yn ddrwg ei hwyl gan gythrael.

* Marc. 7. 24. 26.

23 Eithr nid attebodd efe iddi *un* gair. A daeth ei ddiſcyblion atto, ac a attolygaſant iddo, gan ddywedyd, Gollwng hi ymmaith, canys y mae hi yn llefain ar ein hôl.

24 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, * Ni'm danfonwyd i ond at ddefaid coſledig tŷ Iſrael.

* Pen. 10. 6.

25 Ond hi a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd cymmorth fi.

26 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Nid da cymmeryd bara y plant, a'i fwrw i'r cŵn.

27 Hitheu a ddywedodd, Gwir *yw* Arglwydd: canys y mae 'r cŵn yn bwytta o'r briwſion ſy'n ſyrthio oddi ar fwrdd eu hargiwyddi.

28 Yna yr attebodd yr Ieſu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr yw dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllyſio. A'i merch a iachawyd o'r awr honno allan.

29 * A'r Ieſu a aeth oddi yno, ac a ddaeth gerllaw môr Galilæa; ac a eſcynnodd i'r mynydd, ac a eiſteddodd yno.

* Marc 7. 31.

30 * A daeth atto dorfeydd lawer, a chanddynt gyd â hwynt gloffion, deillion, mudion, anafuſion, ac eraill lawer: a hwy a'u bwriaſant i lawr wrth draed yr Ieſu, ac efe a'u hiachaodd hwynt:

* Eſa. 35. 5. 6

31 Fel y rhyfeddodd y torfeydd, wrth weled y mudion yn dywedyd, y rhai anaſus yn iach, y cloffion yn rhodio, a'r deillion yn gweled: a hwy a ogoneddaſant Dduw Iſrael.

32 * A galwodd yr Ieſu ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn toſturio wrth y dyrfa, canys y maent yn aros gyd â mi dri-diau weithian, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta: ac nid ydwyf yn ewyllyſio eu gollwng hwynt ymmaith ar eu cythlwng, rhag eu llewygu ar y ffordd.

* Marc 8. 1.

33 A'i ddiſcyblion a ddywedent wrtho, O ba le y caem ni gymmaint o fara yn y diffaethwch, fel y digonid tyrfa gymmaint?

34 A'r Ieſu a ddywedei wrthynt, Pa faint torth ſydd gennych? a hwy a ddywedaſant, Saith, ac ychydig byſcod bychain.

35 Ac efe a orchymynnodd i'r torfeydd eiſtedd ar y ddaiar.

36 A chan gymmeryd y ſaith dorth a'r pyſcod, a diolch, efe a'u torrodd, ac a'u rhoes i'w ddiſcyblion, a'r diſcyblion i'r dyrfa.

37 A hwy oll a fwyttaſant, ac a gawſant eu digon: ac a godaſant o'r briw-fwyd oedd yngweddill ſaith faſcedaid yn llawn.

38 A'r rhai a fwyttaſent, oedd bedair mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

39 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, efe a aeth i long, ac a ddaeth i barthau Magdala.

PEN. XVI.

1 Y Pharifæaid yn gofyn arwydd. 6 Ieſu yn rhybuddio ei ddiſcyblion am lefain y Pharifæaid, a'r Saduceaid. 13 Tyb y bobl am Grift, 16 a chyffes Petr am dano. 21 Ieſu yn rhagfynegi ei farwolaeth, 23 yn ceryddu Petr am ei gyngbori i'r gwrth-wyneb: 24 Ac yn rhybuddio y ſawl a fynnent ei ganlyn ef, i ddwyn y groes.

AC* wedi i'r Pharifæaid a'r Saduceaid ddyfod atto, a'i demtio, hwy a attolygaſant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nêf.

* Mat. 8. 11. Luc. 54.

2 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pan ſyddo yr hwyr y dywedwch, Tywydd teg, canys y mae 'r wybr yn gôch.

3 A'r

3 A'r bore u, Heddyw dryg hin: canys y mae 'r wybr yn gôch, ac yn bruddaidd. O ragrith-wŷr, chwi a fedrwch ddeall wyneb yr wybren, ac oni fedrwch arwyddion yr amseroedd?

4 Y mae cenhedlaeth ddrwg a godinebus yn ceisio arwydd, ac arwydd ni's rhoddir iddi, onid arwydd y prophwyd Jonas. Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymmaith.

5 Ac wedi dyfod ei ddiscyblion ef i'r lan a'r all, hwy a ollyngasent tros gof gymmeryd bara *cinthynt*.

6 A'r Jesu a ddywedodd wrthynt, Edrychwch ac ymogelwch rhag sur-does y Pharisæaid, a'r Saducæaid.

7 A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, *Hyn sydd am na chymmerasom fara cennyn.*

8 A'r Jesu yn gwybod, a ddywedodd wrthynt, Chwy-chwi o ychydig ffydd, pa ham yr ydych yn ymresymmu yn eich plith eich hunain, am na chymmerasoch fara *gyd â chwi*?

9 * Onid ydych chwi yn deall etto, nac yn cofio pum torth y pum-mil, a pha sawl basgedaid a gymmerasoch *i fynu*?

10 * Na saith dorth y pedeir-mil, a pha sawl cawelleid a gymmerasoch *i fynu*?

11 Pa fodd nad ydych yn deall nad am fara y dywedais wrthych, ar ymogelyd rhag surdoes y Pharisæid, a'r Saducæaid?

12 Yna y deallasant na ddywedasei efe am ymogelyd rhag surdoes bara, ond rhag athrawiaeth y Pharisæaid, a'r Saducæaid.

13 Ac wedi dyfod yr Jesu i dueddau Cæsarea Philippi, efe a ofynnodd iw ddiscyblion, gan ddywedyd, * Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i, Mâb y dŷn?

14 A hwy a ddywedasant, Rhai mai Joan Fedyddiwr, a rhai mai Elias, ac eraill mai Jeremias, neu vn o'r prophwydi.

15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddwch chwi ydwyf i?

16 A Simon Petr a attebodd, ac a ddywedodd, * Ti yw Crist, mâb y Duw byw.

17 A'r Jesu gan atteb a ddywedodd wrtho, Gwyn dy fŷd ti Simon mâb Jona: canys nid cig a gwaed a ddatcuddiodd *hyn* i ti, ond fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd.

18 Ac yr ydwyf finneu yn dywedyd i ti, * mai ti yw Petr, ac ar y graig hon yr adeiladaf fy Eglwys: a phyrth vffern ni's gorchfygant hi.

19 * A rhoddaf i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwymech ar y ddaiar, a fydd rhwymedig yn y nefoedd: a pha beth bynnag a ryddhaech ar y ddaiar, a fydd wedi ei ryddhau yn y nefoedd.

20 Yna y gorchymynnodd efe i'w ddiscyblion na ddywedent i neb mai efe oedd Jesu Grist.

21 O hynny allan y dechreuodd yr Jesu ddangos i'w ddiscyblion fôd yn rhaid iddo fyned i Jerusalem, a dioddef llawer gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'i ladd, a chyfodi y trydydd dydd.

22 A Phetr wedi ei gymmeryd ef atto, a ddechreuodd ei geryddu ef, gan ddywedyd, Arglwydd trugarhâ wrthit dy hun; ni's bydd hyn i ti.

23 Ac efe a drôdd, ac a ddywedodd wrth Petr; Dôs yn fy ôl i, Satan, rhwyftr ydwyt ti i mi: am nad ydwyt yn synied y pethau sy o Dduw, ond y pethau sy o ddynion.

24 * Yna y dywedodd yr Jesu wrth ei ddiscyblion, Os myn neb ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a chanlyned fi.

25 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy bynnag a gollo ei fywyd o'm plegit i, a'i caiff.

26 Canys pa lesâd i ddŷn os ynnill efe yr holl fŷd, a cholli ei enaid ei hun? neu pa beth a rydd dŷn yn gyfnewid am ei enaid?

27 Canys Mâb y dŷn a ddaw yngogoniant ei Dâd gyd â'i Angelion, * ac yna y rhydd efe i bawb yn ôl ei weithred. * Psal. 62. 12. Rhuf. 2. 6.

28 Yn wîr y dywedaf wrthych, y * mae rhai o'r sawl sydd yn sefyll ymma, a'r ni phrofant angeu, hyd oni welont Fâb y dŷn yn dyfod yn ei frenhiniaeth. * Mar. 9. 1. Luc. 9. 27.

PEN. XVII.

1 *Gwedd-newidiad Crist.* 14 *Y mae ef yn iachau y llocrig,* 22 *yn rhag-fynegi ei ddioddefaint,* 24 *ac yn talu teyrnged.*

AC * yn ôl chwe diwrnod, y cymmerodd yr Jesu Petr, ac Jaco, ac Joan ei frawd, ac a'u dug hwy i fynydd vchel, o'r naill-tu. * Mar. 9. 2. Luc. 9. 28.

2 A gwedd-newidwyd ef ger eu bron hwy: a'i wyneb a ddiscleiriodd fel yr haul, a'i ddillad oedd cyn wynned a'r goleuni.

3 Ac wele, Moses ac Elias a ymddangosodd iddynt, yn ymddiddan âg ef.

4 A Phetr a attebod, ac a ddywedodd wrth yr Jesu, O Arglwydd, da yw i ni fod ymma: ôs ewyllysi, gwnawn ymma dair pabell; vn i ti, ac vn i Moses, ac vn i Elias.

5 * Ac efe etto yn llefaru, wele, cwmwl goleu a'u cyscododd hwynt: ac wele lef o'r cwmwl, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd: gwrandewch arno ef. * 2 Pet. 1. 17.

6 A phan glybu y discyblion *hyny*, hwy a syrthiasant ar eu hwyneb, ac a ofnasant yn ddirfawr.

7 A daeth ar Jesu, ac a gyffyrddodd â hwynt, ac a ddywedodd, Cyfodwch, ac nac ofnwch.

8 Ac wedi iddynt dderchafu eu llygaid, ni welsant neb ond yr Jesu yn vnic.

9 Ac fel yr oeddynt yn descyn o'r mynydd, gorchymynnodd yr Jesu iddynt, gan ddywedyd, Na ddywedwch y weledigaeth i neb, hyd oni adgyfodo Mâb o dŷn o feirw.

10 A'i ddiscyblion a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, * Pa ham gan hynny y mae'r Scrifennyddion yn dywedyd, fôd yn rhaid dyfod o Elias yn gyntaf? * Pen. 11. 14. Marc. 9. 11.

11 A'r Jesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn wîr a ddaw yn gyntaf, ac a edfryd bob peth.

12 Eithr yr ydwyf i yn dywedyd i chwi ddyfod o Elias eusus, ac nad adnabuant hwy ef, ond gwneithur o honynt iddo beth bynnag a fynnasant: felly y bydd hefyd i Fâb y dŷn ddioddef ganddynt hwy.

13 Yna y deallodd y discyblion mai am Joan Fedyddiwr y dywedasei efe wrthynt.

14 * Ac wedi eu dyfod hwy at y dyrfa, daeth atto ryw ddŷn, ac a ostyngodd iddo ar ei liniau, * Marc. 9. 17. Luc. 9.

15 Ac a ddywedodd, Arglwydd trugarhâ wrth fy mâb, oblegid y mae efe yn lloerig, ac yn flin arno: canys y mae efe yn syrthio yn y tân yn fynych, ac yn y dwfr yn fynych. 38.

16 Ac mi a'i dugym ef at dy ddiscyblion di, ac ni allent hwy ei iachau ef.

17 A'r Jesu a attebod, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throfaus, pa hyd y byddaf gyd â chwi? pa hyd y dioddefaf chwi? dygwch ef ymma attaf.

18 A'r

18 A'r Ieſu a geryddodd y cythrael, ac efe a aeth allan o honaw: a'r bachgen a iachawyd o'r awr honno.

19 Yna y daeth y diſcyblion at yr Ieſu o'r nailltu, ac y dywedaſant, Pa ham na allem ni ei fwrw ef allan?

20 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Oblegid eich anghrediniaeth: canys yn wir y dywedaf i chwi, * pe bai gennych ffydd megis gronyn o hâd mwſtard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, Symmud oddi ymma draw, ac efe a ſymmudai, ac ni bydd dim amhoſſibl i chwi. * Luc. 17. 6.

21 Eithr nid â y rhywogaeth hyn allan, onid trwy weddi ac ymprŷd.

22 * Ac ſel yr oeddynt hwy yn aros yn Galilæa, dywedodd yr Ieſu wrthynt, Mâb y dŷn a draddodir i ddwylo dynion: * Pen. 20. 17. Marc. 9. 31. Luc. 9. 44.

23 A hwy a'i lladdant, a'r trydydd dydd y cyfyd efe. A hwy a aethant yn driſt iawn.

24 Ac wedi dyfod o honynt i Capernaum, y rhai oedd yn derbyn arian y deyrn-ged, a ddaethant at Petr, ac a ddywedaſant, Onid yw eich athro chwi yn talu teyrn-ged?

25 Yntef a ddywedodd, Ydyw. Ac wedi ei ddyfod ef i'r tŷ, yr Ieſu a achubodd ei flaen ef, gan ddywedyd, Beth yr wyt ti yn ei dybied, Simon? gan bwy y cymmer brenhinoedd y ddaiar deyrn-ged, neu drêth? gan eu plant eu hun, ynteu gan eſtroniaid?

26 Petr a ddywedodd wrtho, Gan eſtroniaid. Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Gan hynny y mae y plant yn rhyddion.

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwyſtro hwy, dôs i'r môr, a bwrw ſlch, a chymmer y pyſcodyn a ddêl i fynu yn gyntaf: ac wedi i ti agoryd ei faſn, ti a gei ddarn o arian: cymmer hwnnw, a dyro iddynt droſof a thitheu.

PEN. XVIII.

1 Chriſt yn rhybuddio ei ddiſcyblion, i fôd yn oſtyngedic, ac yn ddiniwed; 7 i ochelyd rhwyſtrau, ac na ddirmygent y rhai bychain: 15 yn dyſcu pa fodd y mae i ni ymddwyn tuac at ein brodyr, pan wnelont i'n herbyn: 21 a pha fawl gwaith y maddeuwn iddynt: 23 yr hyn beth y mae yn ei oſod allan drwy ddammeg y brenin a gymmerai gyfrif gan ei weiſion, 32 ac a goſpodd yr hwn ni wnaethei drugaredd â'i gydymmaith.

AR * yr awr honno y daeth y diſcyblion at yr Ieſu, gan ddywedyd, Pwy ſydd fwyaf yn nheyrnas nefoedd? * Marc. 9. 33. Luc. 9. 46.

2 A'r Ieſu a alwodd atto fachgennyn, ac a'i goſodes yn eu canol hwynt,

3 Ac a ddywedodd, Yn wir y dywedaf i chwi, * oddieithr eich troi chwi, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd. * Pen. 19. 14. 1 Cor. 14. 20.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i goſtyngo ei hunan fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw'r mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, a'm derbyn i.

6 * A phwy bynnag a rwyſtro yn o'r rhai bychain hyn a gredant ynoſi, da fyddai iddo pe crogid maen melin am ei wdd, a'i ſoddi yn eigion y môr. * Marc. 9. 42. Luc. 17. 1, 2.

7 Gwae'r byd oblegid rhwyſtrau: canys angenrhaid yw dyfod rhwyſtrau: er hynny gwae y dŷn hwnnw drwy'r hwn y daw y rhwyſtr.

8 * Am hynny, os dy law, neu dy droed a'th rwyſtra, torr hwynt ymmaith, a thaſ oddi wrthit: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gleff, neu yn anafus, nag â chennit ddwy law neu ddau droed, dy daflu i'r tân tragywyddol. * Pen. 5. 30. Marc. 9. 45.

9 Ac os dy lygad a'th rwyſtra, tynn ef allan, a thaſl oddi wrthit: gwell yw i ti yn yn-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennit, dy daflu i dân vffern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr vn o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, ſod eu hangelion hwy yn y nefoedd, bôb amſer yn gweled wyneb fy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd.

11 * Canys daeth Mâb y dŷn i gadw yr hyn a gollaſid. * Luc. 19. 10.

12 * Beth dybygwch chwi? o bydd gan ddŷn gant o ddefaid, a myned o vn o honynt ar ddiſperod, oni âd efe yr amyn vn cant, a myned i'r mynyddoedd, a cheiſio yr hon a aeth ar ddiſperod? * Luc. 15. 4.

13 Ac os bydd *iddo* ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhau am honno, mwy nag am yr amyn vn cant, y rhai nid aethant ar ddiſperod.

14 Felly nid yw ewyllys eich Tâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd, gyfrgolli'r vn o'r rhai bychain hyn.

15 * Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dôs, ac argyoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun: os efe a wrendy arnat, ti a ennillaiſt dy frawd: * Levit. 19. 17. Luc. 17. 3.

16 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto vn neu ddau, * ſel yngenau dau neu dri o dyſtion, y byddo pôb gair yn ſafadwy. * Deut. 19. 15. Joa. 8. 17. 2 Cor. 13. 1. Heb. 10. 28.

17 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy, dywed i'r Eglwys: ac os efe ni wrendy ar yr Eglwys chwaith, † bydded efe i ti megis yr ethnic a'r Publican. † 1 Cor. 5. 9. 2 Theſ. 3. 14.

18 Yn wir meddaf i chwi, * pa bethau bynnag a rwymoch ar y ddaiar, fyddant wedi eu rhwymo yn y nef: a pha bethau bynnag a ryddhaoch ar y ddaiar, a fyddant wedi eu rhyddhau yn y nef. * Joan. 20. 23. 1 Cor. 5. 4.

19 Trachefn meddaf i chwi, os cydſynnia dau o honoch ar y ddaiar, am ddim oll, beth bynnag a'r a ofynnant, efe a wneir iddynt gan fy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd.

20 Canys lle mae dau neu dri wedi ymgynnull yn fy enw i, yno yr ydwyf yn eu canol hwynt.

21 Yna y daeth Petr atto ef, ac a ddywedodd, Arglwydd, pa fawl gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn, ac y maddeuaf iddo? * ai hyd ſeith-waith? * Luc. 17. 4.

22 Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthit, hyd ſeith-waith, onid hyd ddeng-waith a thrugain ſeith-waith.

23 Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw frenin, a fynnei gael cyfrif gan ei weiſion.

24 A phan ddechreuodd gyfrif fe a ddugpwyd atto vn a oedd yn ei ddylêd ef o ddegmil o dalentau.

25 A chan nad oedd ganddo *ddim* i daln, gorchymynnodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl a'r a feddei, a thalu'r *ddylêd*.

26 A'r gwâs a ſyrthiodd i lawr, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthif, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

27 Ac Arglwydd y gwâs hwnnw a doſturiodd *wrtho*; ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddylêd.

28 Ac wedi myned o'r gwâs hwnnw allan, efe a gafodd vn o'i gyd-weiſion, yr hwn oedd yn ei ddylêd ef o gan ceiniog: ac efe a ymaflodd ynddo,

ynddo, ac a'i llindagodd, gan ddywedyd, Tâl i mi yr hyn ſydd ddyledus arnat.

29 Yna y ſyrthiodd ei gyd-wâs wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous wrthif, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

30 Ac ni's gwnai efe: ond myned a'i ſwrw ef yngharchar, hyd oni thalei yr hyn oedd ddyledus.

31 A phan welei ei gyd-weiſion y pethau a wnelſid, bu ddrwg dros ben ganddynt: a hwy a ddaethant, ac a ſynegaſant i'w hargiwydd yr holl bethau a fuaſei.

32 Yna ei argiwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha wâs drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno, am i ti ymbil â mi:

33 Ac oni ddyleſit titheu drugarhau wrth dy gyd-wâs, megis y trugarheais inneu wrthit ti?

34 A'i argiwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddes ef i'r poen-wŷr, hyd oni thalei yr hyn oll oedd ddyledus iddo.

35 Ac felly y gwna ſy Nhâd nefol i chwithau, oni faddeuwch o'ch calonnau bob vn i'w frawd eu camweddau.

PEN. XIX.

2 *Criſt yn iachau ycleiſion*: 3 *yn atteb y Phariſeaid am Yſcariaeth*: 10 *yn dangos pa bryd y mae Priodas yn angenrheidiol*: 13 *yn derbyn plant bychain*: 16 *yn dyſcu i'r gwr ieuangc y modd i gael bywyd tragywyddol*, 20 *ac i fôd yn berffaith*: 23 *yn dywedyd i'w ddiſcyblion mor anhawdd ydyw i'r goluddoc fyned i mewn i deyrnas Dduw*: 27 *ac yn addo gwobr i'r ſawl a ymadawant â dim er mwyn ei ganlyn ef.*

A Bu, * pan orphennodd yr Ieſu yr ymadroddion hyn, efe a ymadawodd o Galilæa, ac a ddaeth i derſynau Judæa, tu hwnt i'r Iorddonen.

* Mar. 10. 1.

2 A thorfeydd lawer a'i canlynaſant ef: ac efe a'u hiachaodd hwynt yno.

3 A daeth y Phariſæaid atto gan ei demtio, a dywedyd wrtho, Ai ‡ cyfraithlawn i ŵr yſcar â'i wraig am bôb achos?

‡ Rhydd.

4 Ac efe a atteb odd, ac a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllennaſoch * i'r hwn a'i gwnaeth o'r dechreu eu gwneuthur hwy yn wryw a benyw?

* Gen. 1. 27.

5 Ac efe a ddywedodd, * Oblegid hyn y gâd dŷn dâd a mam, ac y glŷn wrth ei wraig: * a'r ddau fyddant yn vn cnawd.

* Gen. 2. 24. Epheſ. 5. 31. 1 Cor. 6. 16.

6 O herwydd pa ham, nid ydynt mwy yn ddau, onid yn vn cnawd. Y peth gan hynny a gyſſylltodd Duw, nac yſcared dŷn.

7 Hwythau a ddywedaſant wrtho, * Pa ham gan hynny y gorchymynnodd Moſes roddi llythyr yſcar, a'i gollwng hi ymmaith?

* Deut. 24. 1.

8 Yntef a ddywedodd wrthynt, Moſes ‡ o herwydd caledrwydd eich calonnau a oddefodd i chwi yſcar â'ch gwragedd: eithr o'r dechreu nid felly yr oedd.

‡ At galedrwydd.

9 * Ac meddaf i chwi, pwy bynnag a yſcaro â'i wraig, onid am odineb, ac a briodo vn arall, y mae efe yn torri priodas: ac y mae yr hwn a briodo yr hon a yſcarwyd, yn torri priodas.

* Pen. 5. 32. Marc. 10. 11. Luc. 16. 18. 1 Cor. 7. 11.

10 Dywedodd ei ddiſcyblion wrtho, Os felly y mae 'r achos rhwng gŵr a gwraig, nid da gwreica.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn, ond y rhai y rhoddwyd iddynt.

12 Canys y mae Eunuchiaid a aned felly o groth eu mam: ac y mae Eunuchiaid a wnaed gan ddynion yn Eunuchiaid: ac y mae Eunuchiaid a'u gwnaethant eu hun yn Eunuchiaid er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb a ddichon ei dderbyn, derbynied.

13 Yna * y dygpwyd atto blant bychain, fel y rhoddei ei ddwylo arnynt, ac y gweddiei: a'r diſcyblion a'u ceryddodd hwynt.

* Marc. 10. 13. Luc. 18. 15.

14 A'r Ieſu a ddywedodd, Gadewch i blant bychain, ac na waherddwch iddynt ddyfod attaf i: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nefoedd.

15 Ac wedi iddo roddi ei ddwylo arnynt, efe a aeth ymmaith oddi yno.

16 * Ac wele, vn a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro da, pa beth da a wnaf, fel y caffwyf fywyd tragywyddol?

** Marc. 10. 17. Luc. 18. 18.

17 Yntef a ddywedodd wrtho, Pa ham y gelwi fi yn dda? nid da neb ond vn, ſef Duw: ond os ewyllyſi fyned i mewn i'r bywyd, cadw 'r gorchymynion.

18 Efe a ddywedodd wrtho yntef, Pa rai? A'r Ieſu a ddywedodd, * Na ladd, na odineba, na ledratta, na ddwg gam dyſtiolaeth,

* Exod. 20. 13.

19 Anrhydedda dy dâd a'th fam, a Châr dy gymmydog fel di dy hun.

20 Y gŵr ieuangc a ddywedodd wrtho, Mi a gedwais y rhai hyn oll o'm hieuengtid: beth ſydd yn eiſieu i mi etto?

21 Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Os ewyllyſi fôd yn berffaith, dôs, gwerth yr hyn ſydd gennit, a dyro i'r tlodion: a thi a gei dryſor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

22 A phan glybu y gŵr ieuangc yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn driſt: canys yr oedd yn berchen da lawer.

23 Yna y dywedodd yr Ieſu wrth ei ddiſcyblion, Yn wir y dywedaf i chwi, mai yn anhawdd yr â goludog i mewn i deyrnas Dduw.

24 A thracheſn meddaf i chwi, Haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

25 A phan glybu ei ddiſcyblion ef hyn, ſynnu a wnaethant yn ddirfawr, gan ddywedyd, Pwy gan hynny a all fôd yn gadwedig?

26 A'r Ieſu a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion amhoſſibl yw hyn, ond gyd â Duw pôb peth ſydd boſſibl.

27 * Yna Petr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Wele, nyni a adawſom bôb peth, ac a'th ganlynaſom di: beth gan hynny a fydd i ni?

* Marc. 10. 28. Luc. 18. 28.

28 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi y rhai a'm canlynaſoch i, yn yr adenedigaeth, pan eiſteddo Mab y dŷn ar orſedd ei ogoniant, * eiſtedd chwithau ar ddeuddeg gorſedd, yn barnu deuddeg-llwyth Iſrael.

* Luc. 22. 30.

29 A phôb vn a'r a adawodd dai, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragywyddol a etifedda efe.

* Pen. 20. 16. Marc. 10. 31. Luc. 13. 30.

30 * Ond llawer o'r rhai blaenaf a fyddant yn olaf; a'r rhai olaf yn flaenaf.

PEN. XX.

1 *Criſt trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyled-wr i neb*: 17 *yn rhagfynegi ei ddioddefaint*: 20 *Trwy atteb i fam meibion Zebedeus, yn dyſcu*

dyſcu im ddiſcyblion ſêb yn oſtyngedic; 30 ac yn rhoddi i ddau ddŷn dall eu golwg.

CAnys teyrnas nefoedd ſydd debyg i ŵr o berchen tŷ, yr hwn a aeth allan a hi yn dyddhau, i gyflogi gweith-wŷr i'w win-llan.

2 Ac wedi cytuno â'r gweith-wŷr er ceiniog y dydd, eſe a'u hanſonodd hwy i'w win-llan.

3 Ac eſe a aeth allan ynghylch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn ſeſyll yn ſegur yn y farchnadfa:

4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r win-llan, a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhoddaf i chwi.

5 A hwy a aethant ymmaith. *Ac* eſe a aeth allan dracheſn ynghylch y chweched a'r nawfed awr, ac a wnaeth yr vn mŏdd.

6 Ac eſe a aeth allan ynghylch yr vnfed awr ar ddêg, ac a gafas eraill yn ſeſyll yn ſegur, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y ſeſwch chwi ymma ar hŷd y dydd yn ſegur?

7 Dywedaſant wrtho, Am na chyflogodd neb nyni. Dywedodd ynteſ wrthynt, Ewch chwithau i'r win-llan, a pha beth bynnag fyddo cyfiawn, chwi a'i cewch.

8 A phan aeth hi yn hwyr, arglwydd y win-llan a ddywedodd wrth ei oruchwiliŵr, Galw 'r gweith-wŷr, a dyro iddynt eu cyflog, gan ddechreu o'r rhai diweddaf, hyd y rhai cyntaf.

9 A phan ddaeth y rhai *a gyflogaſid* ynghylch yr vnfed awr ar ddeg, hwy a gwaſant bob vn geiniog.

10 A phan ddaeth y rhai cyntaf, hwy a dybiaſant y caent fwy: a hwythau a gawſant bob vn geiniog.

11 Ac wedi iddynt gael, grwgnach a wnaethant yn erbyn gŵr y tŷ,

‡ Neu, *yr arbo-ſaid.*

12 Gan ddywedyd, Vn awr ‡ y gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi a'u gwnaethoſt hwynt yn gyſtal a ninnau, y rhai a ddygaſom bwys y dydd a'r gwrês.

13 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrth vn o honynt, Y cyfaill, nid ydwyf yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cytunaiſt â mi?

14 Cymmer yr hyn ſydd eiddot, a dôs ymmaith: yr ydwyf yn ewyllyſio rhoddi i'r olaf hwn, megis i titheu.

‡ *Rhydd.*

15 Ai nid ‡ cyfreithlawn i mi wneuthur a fynnwyf â'r eiddof fy hun? neu a ydyw dy lygad ti yn ddrwg, am fy mŏd i yn dda?

* Pen. 19. 30.

16 Felly * y rhai olaf fyddant yn flaenaf, a'r rhai blaenaf yn olaf: canys llawer ſy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.

* Marc. 10. 32. Luc. 18. 31.

17 * Ac a'r Jeſu yn myned i fynu i Jeruſalem, eſe a gymmerth y deuddeg diſcybl o'r nailltu ar y ffordd, ac a ddywedodd wrthynt,

18 Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jeruſalem, a mâb y dŷn a draddodir i'r Archoffeiriaid a'r Scrifennyddion, a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth:

* Joan. 18. 32.

19 * Ac a'i traddodant ef i'r cenhedloedd, i'w watwar, ac i'w ffrangellu, ac i'w groeſhoelio: a'r trydydd dydd eſe a adgyfyd.

* Marc. 10. 35.

20 * Yna y daeth mam meibion Zebedæus atto, gyd â'i meibion, gan addoli, a deiſyf rhyw beth ganddo.

21 Ac eſe a ddywedodd wrthi, Pa beth a fynni? Dywedodd hitheu wrtho, Dywed am gael o'm dau ſêb hyn eiſtedd, y naill ar dy law ddeau, a'r llall ar dy law aſſwy, yn dy ſcenhiniaeth

22 A'r Jeſu a attebodd, ac a ddywedodd, Ni wyddoch chwi beth yr ydych yn ei ofyn. A ellwch chwi yfed o'r cwppan yr ydwyfi ar yfed o honaw, a'ch bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi? Dywedaſant wrtho, Gallwn.

23 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Diau yr yſwch o'm cwppan, ac i'ch bedyddir â'r bedydd i'm bedyddir ag eſ eithr eiſtedd ar fy llaw ddehau, ac ar fy llaw aſſwy, nid eiddof *ei* roddi, ond i'r ſawl y darparwyd gan fy Nhâd.

24 A phan glybu y dêg *hyn*, hwy a forraſant wrth y ddau frodyr.

25 A'r Jeſu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, * Chwi a wyddoch fôd pennaethiaid y cenhedloedd yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r rhai mawrion yn tra-awdurdodi arnynt hwy.

* Luc. 22. 25.

26 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a fynno fôd yn fawr yn eich plith chwi, bydded yn wenidog i chwi.

27 A phwy bynnag a fynno fôd yn bennaf yn eich plith, bydded yn wâs i chwi.

28 Megis na ddaeth * Mab y dŷn i'w waſanaethu, ond i waſanaethu, ac i roddi ei einioes yn brid-werth dros lawer.

* Phil. 2. 7.

29 Ac a hwy * yn myned allan o Jericho, tyrfa fawr a'i canlynodd eſ. .

* Marc. 10. 46. Luc. 18. 35.

30 Ac wele, dau ddeillion yn eiſtedd ar fin y ffordd, pan glywſant fôd yr Jeſu yn myned heibio, a leſaſant gan ddywedyd, Arglwydd, fâb Dafydd, trugarhâ wrthym.

31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt, fel y tawent; hwythau a leſaſant fwy-fwy, gan ddywedyd, Arglwydd, fâb Dafydd, trugarhâ wrthym.

32 A'r Jeſu a ſafodd, ac a'u galwodd hwynt, ac a ddywedodd, Pa beth a ewyllyſiwch ei wneuthur o honof i chwi?

33 Dywedaſant wrtho, Arglwydd, agoryd ein llygaid ni.

34 A'r Jeſu a doſturiodd wrthynt, ac a gyffyrddodd â'u llygaid: ac yn ebrwydd y caſodd eu llygaid olwg, a hwy a'i canlynaſant eſ.

PEN. XXI.

1 Criſt yn marchogaeth ar aſſyn i Jeruſalem, 12 yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr o'r Deml, 17 yn melltithio y ffigyſ-bren, 23 yn goſtegu yr offeiriaid a'r henuriaid, 28 ac yn eu ceryddu trwy gyffelybrwydd y ddau fab, 35 a'r llafurwyr a laddaſant y rhai a anfonwyd attynt.

A * Phan ddaethant yn gyfagos i Jeruſalem, a'u dyfod hwy i Bethphage, i fynydd yr olewŷdd, yna yr anfonodd yr Jeſu ddau ddiſcybl:

* Marc. 11. 1. Luc. 19. 29.

2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch i'r pentref ſydd ar eich cyfet, ac yn y man chwi a gewch aſſyn yn rhwym ac ebol gyd â hi: gollyngwch *hwynt*, a dygwch attafi.

3 Ac os dywed neb ddim wrthych, dywedwch, Y mae 'n rhaid i'r Arglwydd wrthynt: ac yn y man eſe a'u denſyn hwynt.

4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedaſid trwy 'r prophwyd, yn dywedyd,

5 * Dywedwch i ſerch Sion, Wele, dy frenin yn dyfod i ti yn addfwyn, ac yn eiſtedd ar aſſyn, ac ebol llwdn *aſſyn* arferol â'r iau.

* Eſa. 62. 11. Zech. 9. 9.

6 Y * diſcyblion a aethant, ac a wnaethant fel y gorchymynnaſei 'r Jeſu iddynt.

Joan. 12. 15.

7 A hwy a ddygaſant yr aſſyn a'r ebol: ac a ddodaſant eu dillad arnynt, ac a'i goſodaſant *eſ* i eiſtedd ar hynny.

* Marc. 11. 2.

8 A thyrfa ddirfawr a danasant eu dillad ar y ffordd : eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'u tanasant ar hŷd y ffordd.

9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dylyfod ar ôl, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna i fab Dafydd, Bendigedig yw 'r hwn sydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd, Hosanna yn y goruchafion.

* Mar. 11. 15. Luc. 19. 45. Joa. 2. 13. 10 * Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i Jerusalem, y ddinas oll a gynhyrfodd, gan ddywedyd, pwy yw hwn ?

11 A'r torfeydd a ddywedasant, Hwn yw Iesu y prophwyd o Nazareth yn Galilæa.

12 A'r Iesu a aeth i mewn i Deml Dduw, ac a daflodd allan bawb a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu yn y Deml : ac a ddymchwelodd i lawr fyrddau y newid-wŷr arian, a chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu colommennod ;

* Esa. 56. 7. * Jer. 7. 11. Mar. 11. 17. Luc. 19. 46. 13 Ac a ddywedodd wrthynt, Scrifennwyd, * Tŷ gweddi y gelwir fy nhŷ i ; eithr * chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

14 A daeth y deillion a'r cloffion atto, yn y Deml, ac efe a'u iachaodd hwynt.

15 A phan welodd yr Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion y rhyfeddodau a wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn y Deml, ac yn dywedyd, Hosanna i fab Dafydd, hwy a lidiasant :

* Psal. 8. 2. 16 Ac a ddywedasant wrtho, A wyt ti yn clywed beth y mae y rhai hyn yn ei ddywedyd ? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni ddarllennasoch chwi erioed, * O enau plant bychain, a rhai yn sugno, y perffeithiaist foliant ?

17 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth allan o'r ddinas, i Bethania, ac a letteuodd yno.

18 A'r boreu, fel yr oedd efe yn dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno chwant bwyd :

* Marc. 11. 13. 19 * A phan welodd efe ffigys-bren ar y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chafodd ddim arno, onid dail yn unig : ac efe a ddywedodd wrtho, Na thyfed ffrwyth arnat byth mwyach. Ac yn ebrwydd y crinodd y ffigys-bren.

20 A phan welodd y disgyblion, hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd, Mor ddisymmwth y crinodd y ffigys-bren ?

21 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, os bydd gennych ffydd, ac heb ammau, ni wnewch yn unig hyn *a wnaethym* i i'r ffigys-bren, eithr hefyd os dywedwch wrth y mynydd hwn, Coder di i fynu, a bwrier di i'r mor, *hynny* a fydd.

22 A pha beth bynnag a ofynnoch mewn gweddi, gan gredu, chwi a'i derbyniwch.

* Mar. 11. 27. Luc. 20. 1. 23 * Ac wedi ei ddyfod ef i'r Deml, yr Arch-offeiriaid a Henuriaid y bobl a ddaethant atto, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, gan ddywedyd, Trwy ba awdurdod yr wyti yn gwneuthur y pethau hyn ? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon ?

24 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Minneu a ofynnaf i chwithau un gair, yr hwn os mynegwch i mi, minneu a fynegaf i chwithau drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd ai o'r nef, ai o ddynion ? A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef ; efe a ddywed wrthym, Pa ham gan hynny, na's credasoch ef ?

* Pen. 14. 5. 26 Ond os dywedwn, O ddynion ; y mae arnom ofn y bobl : * canys y mae pawb yn cymmeryd Ioan megis prophwyd.

27 A hwy a attebasant i'r Iesu, ac a ddywedasant, Ni wyddom ni. Ac yntef a ddywedodd wrthynt, Nid wyf finneu yn dywedyd i chwi drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

28 Ond beth dybygwch chwi ? Yr oedd gan ŵr ddau fab, ac efe a ddaeth at y cyntaf, ac a ddywedodd, *fy* mab, dos, gweithia heddyw yn fy ngwinllan.

29 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, Nid âf. Ond wedi hynny efe a edifarhaodd ac a aeth.

30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe a ddywedodd yr vn modd. Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Myfi *a âf* Arglwydd, ac nid aeth efe.

31 Pa vno'r ddau a wnaeth ewyllys y tâd ? Dywedasant wrtho, Y cyntaf Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, yr â'r Publicanod a'r putteinieid i mewn i deyrnas Duw o'ch blaen chwi.

32 Canys * daeth Ioan attoch yn ffordd cyfiawnder, ac ni chredasoch ef : ond y publicanod a'r putteiniaid a'i credasant ef : chwithau yn gweled nid edifarhasoch wedi hynny, fel y credech ef. * Pen. 3. 8.

33 Clywch ddammeg arall. Yr oedd rhyw ddŷn o berchen tŷ, * yr hwn a blannodd winllan, ac a osododd gae yn ei chylch hi, ac a gloddiodd ynddi win-wrŷf, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref. * Esa 5. 1. Jer. 2. 21. Mar. 12. 1. Luc. 20. 9.

34 A phan nesiaodd amser ffrwythau, efe a ddanfonodd ei weision at y llafur-wŷr, i dderbyn ei ffrwythau hi.

35 A'r llafur-wŷr a ddaliasant ei weision ef, ac vn a gurasant, ac arall a laddasant, ac arall a labyddiasant.

36 Trachefn efe a anfonodd weision eraill fwy na'r rhai cyntaf : a hwy a wnaethant iddynt yr vn modd.

37 Ac yn ddiweddaf oll efe a anfonodd attynt ei fab ei hun, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mab i.

38 A phan welodd y llafur-wŷr y mab, hwy a ddywedasant yn eu plith eu hun, Hwn * yw 'r etifedd, deuwch lladdwn ef, a daliwn ei etifeddiaeth ef. * Pen. 26. 3. Joan. 11. 53.

39 Ac wedi iddynt ei ddal, hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdasant.

40 Am hynny pan ddêl arglwydd y winllan, pa beth a wna efe i'r llafurwŷr hynny ?

41 Hwy a ddywedasant wrtho, Efe a ddifetha yn llwyr y dynion drwg hynny, ac a esyd y win-llan i lafur-wŷr eraill, y rhai a dalant iddo y ffrwythau yn eu hamserau.

42 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, * Oni ddarllennasoch chwi erioed yn yr Scrythyrau ? Y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben congl : gan yr Arglwydd y gwnaethpwyd hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni. * Psal. 118. 22. Act. 4. 11.

43 Am hynny meddaf i chwi y dygir teyrnas Dduw oddi arnoch chwi, ac a'i rhoddir i genhedl a ddygo ei ffrwythau.

44 * A phwy bynnag a syrthio ar y maen hwn, efe a ddrylliir : ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef yn chwilfriw. * Rhuf. 9. 32. 1 Per. 2. 7. Esa. 8. 14. 15.

45 A phan glybu 'r Arch-offeiriaid a'r Pharisæaid ei ddamhegion ef, hwy a wybuant mai am danynt hwy y dywedai efe.

46 A chan hwy yn ceisio ei ddala, hwy a ofnasant

sant y torfeydd; am eu bôd yn ei gymmeryd ef fel prophwyd.

PEN. XXII.

1 *Dammeg priodas mâb y brenin.* 9 *Galwedigaeth y Cenhedloedd.* 12 *Cospedigaeth yr hwn nid oedd ganddo y wisc briodas.* 15 *Y dylid talu teyrnged i Cesar.* 23 *Crist yn cau safnau y Saduceaid ynghylch yr adgyfodiad,* 34 *yn atteb y Cyfreithiwr, pa vn yw yr gorchymmyn cyntaf, a'r mawr:* 41 *ac yn holi y Pharisaid ynghylch y Messias.*

A'R Iesu a attebodd,* ac a lefarodd wrthynt dracheſn mewn damhegion, gan ddywedyd, * Luc. 14. 16. Datc. 19. 9.

2 Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenin a wnaeth briodas i'w fab:

3 Ac a ddanfonodd ei weiſion i alw y rhai a wahoddaſid i'r briodas, ac ni fynnent hwy ddyfod.

4 Trachefn efe anfonodd weiſion eraill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y rhai a wahoddwyd, Wele, parâtoais fy nghinio, fy ychen a'm paſcedigion a laddwyd, a phôb peth *ſydd* barod, deuwch i'r briodas.

5 A hwy yn ddiyſtyr ganddynt, a aethant ymmaith, yn i'w faes, ac arall iw faſnach.

6 A'r lleill a ddaliaſant ei weiſion ef, ac a'u hammharchaſant, ac a'u lladdaſant.

7 A phan glybu y brenin, efe a lidiodd, ac a ddanfonodd eu luoedd, ac a ddiniſtriodd y lleiddiaid hynny, ac a loſcodd eu dinas hwynt.

8 Yna efe a ddywedodd wrth ei weiſion, Yn wir y briodas ſydd barod; ond y rhai a wahoddaſid nid oeddynt deilwng.

9 Ewch gan hynny ‡ i'r priſ-ffyrdd, a chynnifer ac a gaffoch, gwahoddwch i'r briodas. ‡ *i lenwrs y ffyrdd.*

10 A'r gweiſion hynny a aethant allan i'r priſ-ffyrdd, ac a gaſclaſant ynghŷd gynnifer oll ac a gawſant, drwg a da: a llanwyd y briodas o wahoddedigion.

11 A phan ddaeth y brenin i mewn i weled y gwahoddedigion, efe a ganfu yno dŷn heb wiſc priodas am dano.

12 Ac efe a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, pa fodd y daethoſt i mewn yma, heb fod gennit wiſc priodas? Ac yntef a aeth yn fûd.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y gwenidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwylo, a chymmerwch ef ymmaith, a theflwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

14 * Canys llawer ſy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis. * Pen. 20. 16. * Marc. 12. 13. Luc. 20. 20.

15 Yna * 'r aeth y Phariſeaid ac a gymmeraſant gyngor pa fodd y rhwydent ef yn *ei* ymadrodd.

16 A hwy a ddanfonaſant atto eu diſcyblion ynghŷd â'r Herodianiaid, gan ddywedyd, Athro, ni a wyddom dy fôd yn eir-wir, ac yn dyſcu ffordd Dduw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegid nid wyti yn edrych ar wyneb dynion.

17 Dywed i ni gan hynny, beth yr wyt ti yn ei dybied: ai cyfreithlawn rhoddi teyrnged i Cesar, ai nid yw?

18 Ond yr Iesu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Pa ham yr ydych yn ſy nhemptio i, *chwi* ragrith-wŷr?

19 Dangoſwch i mi arian y deyrn-ged. A hwy a ddygaſant atto geiniog.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw y ddelw hon a'r argraph?

21 Dywedaſant wrtho, Eiddo Cesar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch * chwithau yr eiddo Cesar i Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw. * Rom. 13. 7.

22 A phan glywſant hwy *hyn*, rhyfeddu a wnaethant, a'i adel ef a myned ymmaith.

23 * Y dydd hwnnw y daeth atno y Saduceaid, † y rhai ſy'n dywedyd nad oes adgyfodiad, ac a ofynnaſant iddo, * Marc. 12. 18. Luc. 20. 27.

24 Gan ddywedyd; Athro, * dywedodd Moſes, Os bydd marw neb heb iddo blant, prioded ei frawd ei wraig eſ, a chyfoded hâd i'w frawd. † Act. 23. 8. * Deut. 25. 5.

25 Ac yr oedd gyd â ni ſaith o frodyr: a'r cyntaf a briodedd wraig, ac a fu farw: ac efe heb hiliogaeth iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd y ſeithfed.

27 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy o'r ſaith fydd hi? canys hwynt hwy oll a'i cawſant hi.

29 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr Scrythyrau, na gallu Duw.

30 Oblegid yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreica, nac yn gwra: eithr y maent fel angelion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllennaſoch yr hyn a ddywedpwyd wrthych gan Dduw, yn dywedyd,

32 * Myfi yw Duw Abraham, a Duw Iſaac, a Duw Iacob? nid yw Duw, Dduw y rhai meirw, ond y rhai byw. * Exod. 3. 6.

33 A phan glybu y torfeydd *hyny*, hwy a ſynnaſant wrth ei athrawiaeth eſ.

34 * Ac wedi clywed o'r Phariſeaid ddarfod *i'r Iesu* oſtegu y Saduceaid, hwy a ymgynullaſant ynghyd i'r vn lle. * Marc. 12. 28.

35 Ac vn o honynt, yr hwn oedd gyfreithiwr, a ofynnodd *iddo* gan ei demtio, a dywedyd,

36 Athro, pa vn *yw* 'r gorchymyn mawr yn y gyfraith?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,* Ceri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl. * Deut. 6. 5. Luc. 10. 27.

38 Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymyn mawr.

39 A'r ail *ſydd* gyffelyb iddo, * Câr dy gymydog fel ti dy hun. * Levit. 19. 18.

40 Ar y ddau orchymmyn hyn, y mae 'r holl gyfraith a'r prophwydi yn ſefyll.

41 Ac * wedi ymgaſclu o'r Phariſeaid ynghŷd, yr Iesu a ofynnodd iddynt, * Marc. 12. 35. Luc. 20. 41.

42 Gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am Griſt? mâb i bwy ydyw? dywedent wrtho, *Mâb* Dafydd.

43 Dywedai yntef, wrthynt, Pa ſodd gan hynny y mae Dafydd yn yr Yſpryd yn ei alw ef yn Arglwydd? gan ddywedyd,

44 Dywedodd yr Arglwydd wrth fy Arglwydd, * Eiſtedd ar fy neheu-law, hyd oni oſodwyf dy elynion yn droed-fainc i'th draed ti. * Pſal. 110. 1.

45 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, pa fodd y mae efe yn fâb iddo?

46 Ac ni allodd neb atteb gair iddo: ac ni feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn dim ag ef mwyach.

PEN. XXIII.

1 Chriſt yn rhybuddio y bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid eſamplau drwg yr Scrifennyddion a'r Pharifeaid. 5 Rhaid i ddiſcyblion Chriſt ochelyd eu rhyfyg hwy. 13 Mae efe yn cyhoeddi wyth wae yn erbyn eu rhagrith a'i dallineb hwy, 34 ac yn prophwydo dinifir Jeruſalem.

YNa y llefarodd yr Iefu wrth y torfeydd a'i ddiſcyblion,

2 Gan ddywedyd, Ynghadair Moſes yr eiſtedd yr Scrifennyddion a'r Pharifeaid.

3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthych am eu cadw, cedwch a gwnewch, eithr ar ôl eu gweithredoedd na wnewch, canys dywedant ac ni's gwnânt.

* Luc. 11. 46. 4 * Oblegid y maent yn rhwymo beichiau trymion, ac anhawdd eu dwyn, ac yn eu goſod ar yſcwyddau dynion: ond ni ewyllyſiant eu ſyflyd hwy ag *yn* o'i byſedd.

5 Ond y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn eu gweled gan ddynion: *canys y maent yn gwneuthur yn llydain

* Num. 15. 38. Deut. 22. 12. eu phylacterau, ac yn gwneuthur ymyl waith eu gwiſcoedd yn helaeth:

* Marc. 12. 38, 39. Luc. 11. 43. 6 A * charu y maent y lle vchaf mewn gwleddoedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau:

7 A chyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan ddynion Rabbi, Rabbi.

* Jac. 3. 1. 8 * Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys vn yw eich athro chwi, *ſef* Chriſt: chwithau oll brodyr ydych.

* Mal. 1. 6. 9 Ac na elwch neb yn dâd i chwi ar y ddaiar: *canys vn Tâd ſydd i chwi, yr hwn *ſydd* yn y nefoedd.

10 Ac na'ch galwer yn athrawon: canys vn yw eich athro chwi, *ſef* Chriſt.

11 A'r mwyaf o honoch, a fydd yn weinidog i chwi.

* Luc. 14. 11. ac 18. 14. 12 A * phwy bynnag a'i derchafo ei hun, a oſtyngir: a phwy bynnag a'i goſtyngo ei hun, a ddercheſir.

* Luc. 11. 52. 13 Eithr * gwae chwi Scrifennyddion a Pharifeaid, ragrith-wŷr, canys yr ydych yn cau teyrnas nefoedd o flaen dynion: canys chwi nid ydych yn myned i mewn, a'r rhai ſy yn myned i mewn, ni's gadewch i fyned i mewn.

* Mar. 12. 40. Luc. 20. 47. 14 * Gwae chwi Scrifennyddion a Pharifeaid, ragrithwŷr, canys yr ydych yn llwyrfwytta tai gwragedd gweddwon, a hynny yn rhith hir weddio: am hynny y derbyniwch farn fwy.

15 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharifeaid, ragrith-wŷr, canys amgylchu yr ydych y môr a'r tir, i wneuthur vn proſelyt: ac wedi y gwneler, yr ydych yn ei wneuthur ef yn fâb vffern, yn ddau mwy nâ chwi eich hunain.

16 Gwae chwi dywyſogion deillion, y rhai ydych yn dywedyd, Pwy bynnag a dwng i'r Deml, nid yw ddim: ond pwy bynnag a dwng i aur y Deml, y mae efe mewn dylêd.

17 Ffyliaid a deillion: canys pa vn ſydd fwyaf, yr aur, ai'r Deml ſydd yn ſancteiddio'r aur?

18 A Phwy bynnag a dwng i'r allor, nid yw ddim: ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd ſydd arni, y mae efe mewn dylêd.

19 Ffyliaid a deillion: canys pa vn fwyaf, y rhodd, ai'r allor ſydd yn ſancteiddio y rhodd?

20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, ſydd yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll ſydd arni.

21 A phwy bynnag a dwng i'r Deml, ſydd yn tyngu iddi, ac i'r hwn ſydd yn preſwylio ynddi.

22 A'r hwn a dwng i'r nef, ſydd yn tyngu i orſedd-fainge Duw, ac i'r hwn ſydd yn eiſtedd arni.

23 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharifeaid, ragrith-wŷr, * canys yr ydych yn degymmu y mintys, a'r anys, a'r cwmin, ac a * Luc. 11. 42. adawſoch heibio y pethau trymmach o'r gyfraith, barn, a thrugarêdd, a ffydd: rhaid oedd wneuthur y pethau hyn, ac na adewid y lleill heibio.

24 Tywyſogion deillion, y rhai ydych yn hidlo gwybedyn, ac yn llyngcu camel.

25 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharifeaid, ragrith-wŷr, * canys yr ydych yn glanhau y tu allan i'r cwppan a'r ddyſcl, ac o'r tu mewn y maent yn llawn o drawſedd, ac anghymedroldeb. * Luc. 11. 39.

26 Ti Pharifead dall, glanhâ yn gyntaf yr hyn ſydd oddi fewn i'r cwppan a'r ddyſcl, fel y byddo yn lân hefyd yr hyn ſydd oddi allan iddynt.

27 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharifeaid, ragrith-wŷr, canys tebyg ydych chwi i feddau wedi eu gwynnu, y rhai ſydd yn ymddangos yn dêg oddi-allân, ond oddi mewn ſydd yn llawn o eſcyrn y meirw, a phôb aflendid.

28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ymddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr ydych yn llawn rhagrith, ac anwiredd.

29 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharifeaid, ragrith-wŷr, canys yr ydych yn adeiladu beddau 'r prophwydi, ac yn addurno beddau y rhai cyfiawn:

30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buaſem ni yn nyddiau ein tadau, ni buaſem ni gyfrannogion â hwynt yngwaed y prophwydi.

31 Felly yr ydych yn tyſtiolaethu am danoch eich hunain, eich bôd yn blant i'r rhai a laddaſant y prophwydi.

32 Cyflawnwch chwithau hefyd ſeſur eich tadau.

33 Oh ſeirph, hiliogaeth gwiberod, pa fodd y gellwch ddianc rhag barn vffern?

34 Am hynny wele, yr ydwyf yn anfon attoch brophwydi, a doethion, ac Scrifennyddion: a rhai o honynt a leddwch, ac a groeſhoeliwch, a rhai o honynt a ffrewyllwch yn eich Synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:

35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn, a'r a ollyngwyd ar y ddaiar, *o waed Abel gyfiawn, hyd waed Zacharias fab Barachias, yr hwn a laddaſoch rhwng y Deml a'r allor. * Gen. 4. 8.

36 Yn wir meddaf i chwi, daw hyn oll ar ‡ y genhedlaeth hon. ‡ *Yr oes hon.*

37 * Jeruſalem, Jeruſalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, † ac yn llabyddio y rhai a ddanfonir attat, pa fawl gwaith y mynnaſwn * gaſclu dy blant ynghŷd, megis y caſcl iâr ei chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech? * Luc. 13. 34. † 2 Cron. 24. 21. * 2 Eſd. 1. 30.

38 Wele, yr ydys yn gadel eich tŷ i chwi yn anghyfannedd.

39 Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch yn ôl hyn, hyd oni ddywedoch, Bendigedig *yw* yr hwn ſydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XXIV.

1 Chriſt yn rhag-ddywedyd dinifir y Deml: 3 pa fath, a pha faint o gyfluddiau a fydd o'r blaen. 29 Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn. 36 Ac o ran tôd y dydd a'r awr yn anſſpys, 42 y dylem

yſ

ni wiliei fel gweiſion da, yn diſgwyl bob amſer am ddyfodiad ein meſtr.

A'R * Ieſu a aeth allan, ac a ymadawodd o'r deml: a'i ddiſcyblion a ddaethant atto, i ddangos iddo adeiladau y Deml.

2 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Oni welwch chwi hyn oll? yn wir meddaf i chwi, * ni adewir ymma garreg ar garreg a'r ni ddattodir.

3 Ac eſe yn eiſtedd ar ſynydd yr olewydd, y diſcyblion a ddaethant atto o'r naill tu, gan ddywedyd, Mynega i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a pha arwydd *ſydd* o'th ddyfodiad, ac o ddiwedd y byd?

4 A'r Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Edrychwch rhag i neb eich twyllo chwi.

5 Canys daw llawer yn fy enw i, gan ddywedyd, myfi yw Chriſt; ac a dwyllant lawer.

6 A chwi a gewch glywed am ryfeloedd, a ſôn am ryfeloedd: gwelwch na chyffroer chwi; canys rhaid yw bôd *hyn* oll: eithr nid yw y diwedd etto.

7 Canys cyfyd cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: ac ſe fydd newyn, a nodau, a daear-grynfaau, mewn mannau.

8 A dechreuad gofidiau *yw* hyn oll.

9 Yna * i'ch traddodant chwi i'ch gorthrymmu, ac a'ch lladdant, a chwi a gaſeir gan yr holl genhedloedd, er mwyn fy enw i.

10 Ac yna y rhwyſtrir llawer, ac y bradychant ei gilydd, ac y caſânt ei gilydd.

11 A gau-brophwydi lawer a godant, ac a dwyllant lawer.

12 Ac o herwydd yr amlhâ anwiredd, ſe a oera cariad llawer.

13 Eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 A'r Efengyl hon *am* y deyrnas a bregethir trwy 'r holl fŷd, er tyſtiolaeth i'r holl genhedloedd: ac yna y daw y diwedd.

15 Am hynny * pan welech y ffieidd-dra anghyfanneddol, a ddywedpwyd trwy * Ddaniel brophwyd, yn ſefyll yn y lle ſanctaidd, (y neb a ddarllenno yſtyried)

16 Yna y rhai a fyddant yn Iudæa, ffoant i'r mynyddoedd.

17 Y neb *a fyddo* ar ben y tŷ, na ddiſcynned i gymmeryd dim allan o'i dŷ.

18 A'r hwn *a fyddo* yn y maes, na ddychweled yn ei ôl, i gymmeryd ei ddillad.

19 A gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

20 Eithr gweddiwch na byddo eich ffoedigaeth y gaiaf, nac ar y *dydd* Sabbath.

21 Canys y pryd hynny y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu o ddechreuad byd hyd yr awr hon, ac ni bydd chwaith.

22 Ac oni bai fyrrhau y dyddiau hynny, ni buaſei gadwedig yn cnawd oll: eithr er mwyn yr etholedigion, ſe fyrrheir y dyddiau hynny.

23 * Yna os dywed neb wrthych, Wele, llymma Criſt, neu llymma: na chredwch.

24 Canys cyfyd gau-Griſtiau, a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion, a rhyfeddodau, hyd oni thwyllant, pe byddei boſſibl, ie yr etholedigion.

25 Wele, rhag-ddywedais i chwi.

26 Am hynny os dywedant wrthych, Wele, y mae eſe yn y diffaethwch, nac ewch allan: Wele, yn yr ſtafelloedd, na chredwch.

27 Oblegid fel y daw y fellten o'r dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

28 * Canys pa le bynnag y byddo y gelain, yno 'r ymgaſcl yr eryrod.

29 Ac yn y ſan, wedi gorthrymder y dyddiau hynny, * y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r ſêr a ſyrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a yſgydwir.

30 Ac yna yr ymddengys arwydd Mâb y dŷn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau 'r ddaiar, a * hwy a welant Fâb y dŷn yn dyfod ar gymmylau 'r nef, gyd â nerth a gogoniant mawr.

31 Ac † efe a ddenſyn ei Angylion ‡ â mawr ſain vd-corn: a hwy a gaſclant ei etholedigion ef ynghŷd, o'r pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd, hyd eu heithafoedd hwynt.

32 Ond dyſcwch ddammeg oddiwrth y ffigys-bren: pan yw ei gangen euſys yn dyner, a'i ddail yn torri allan, chwi a wyddoch fôd yr hâf yn agos:

33 Ac felly chwithau, pan welech hyn oll, gwybyddwch *ei* fôd yn agos, wrth y dryſau.

34 Yn wir meddaf i chwi, nid â y genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.

35 * Nef a daiar a ânt heibio, eithr fy ngeiriau i nid ânt heibio ddim.

36 Ond am y dydd hwnnw a'r awr, ni's gŵyr neb, nac Angelion y nefoedd, onid fy Nhâd yn vnig.

37 Ac fel yr oedd dyddiau Noe, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

38 Oblegid * fel yr oeddynt yn y dyddiau ym-mlaen y diluw, yn bwytta, ac yn yfed, yn priodi, ac yn rhoi i briodas, hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch:

39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymmaith: felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

40 Yna y bydd dau yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

41 Dwy *a fydd* yn malu mewn melin: yn a gymmerir, a'r llall a adewir.

42 * Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd.

43 A * gwybyddwch hyn, pe gwybaſei gŵr y tŷ pa wiliadwriaeth y deuai y lleidr, efe a wiliaſei, ac ni adawſei gloddio ei dŷ trwodd.

44 Am hynny byddwch chwithau barodicanys yn yr awr ni thybioch, y dawMâb y dŷn.

45 Pwy * gan hynny ſydd wâs ffyddlon a doeth, yr hwn a oſododd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi bwyd iddynt mewn pryd?

46 Gwyn ei fyd y gwâs hwnnw, yr hwn y caiff ei arglwydd ef pan ddelo, yn gwneuthur felly.

47 Yn wir meddaf i chwi, ar ei holl dda y geſyd efe ef.

48 Ond os dywed y gwâs drwg hwnnw yn ei galon, Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod:

49 A dechreu curo ei gŷd-weiſion, a bwytta ac yfed gyd â'r meddwon:

50 Arglwydd y gwâs hwnnw a ddaw yn y dydd nid yw efe yn diſgwil am dano, ac mewn awr ni's gŵyr efe:

51 Ac efe a'i gwahana ef, ac a oſyd ei ran ef gyd â'r rhagrithwyr: yno y bydd wylofain, a rhincian dannedd.

PEN. XXV.

1 *Dammeg y dêc morwyn,* 14 *a'r Talentau,*
31 *a dull y farn ddiweddaf.*

YNa tebyg fydd teyrnas nefoedd i ddêg o forwynion, y rhai a gymmerafant eu lampau, ac a aethant allan i gyfarfod â'r priodfâb.

* Mar. 13. 1. Luc. 21. 5.
* Luc. 19 44.
* Pen. 10. 17. Luc. 21. 12 Joan. 16. 2.
* Marc. 13. 14. * Dan. 9. 27.
* Mar. 13. 21. Luc. 17. 23.
* Luc. 17. 37.
* Marc. 13. 24 Luc. 21. 25. Eſai. 13. 10. Joel 2. 31. Ezec. 32. 7.
* Datc. 1. 7. † 1 Cor. 15. 52 1 Theſſ. 4. 16. ‡ Neu, *ag udcorn a ſain mawr.*
* Marc. 13. 31.
* Gen. 7. Luc. 17. 26.
* Mar. 13. 35. * Luc. 12. 39. 1 Theſſ. 5. 2. Datc. 16. 15.
* Luc. 12. 42.

2 A phump o honynt oedd gall, a phum yn ffôl.

3 Y rhai *oedd* ffôl a gymmerasant eu lampau, ac ni chymmerasant olew gŷd â hwynt:

4 A'r rhai call a gymmerasant olew yn eu llestri, gŷd â'u lampau.

5 A thra 'r oedd y priod-fâb yn aros yn hîr, yr hepiasant oll, ac yr hunasant.

6 Ac ar hanner nôs y bu gwaedd, Wele, y mae y priod-fâb yn dyfod, ewch allan i gyfarfod ag ef.

7 Yna y cyfododd yr holl forwynion hynny, ac a drwsiasant eu lampau.

8 A'r rhai ffôl a ddywedasant wrth y rhai call, Rhoddwch i ni o'ch olew chwi, canys y mae ein lampau yn diffoddi.

9 A'r rhai call a attebasant, gan ddywedyd, Rhag na byddo digon i ni ac i chwithau: ond ewch yn hytrach at y rhai sydd yn gwerthu, a phrynwch i chwi eich hunain.

10 A thra 'r oeddynt yn myned ymmaith i brynu, daeth y priod-fâb: a'r rhai oedd barod a aethant i mewn gyd ag ef i'r briodas, a chaewyd y drŵs.

11 Wedi hynny y daeth y morwynion eraill hefyd, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni.

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yn wîr meddaf i chwi, nid adwaen chwi.

13 * Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch na'r dydd na'r awr y daw Mâb y dŷn.

14 * Canys fel dŷn yn myned i wlâd ddieithr, yr hwn a alwodd ei weision, ac a roddes ei dda attynt:

15 Ac i vn y rhoddes efe bum talent, ac i arall ddwy, ac i arall vn: i bob vn yn ôl ei allu ei hun: ac yn y fan, efe a aeth oddi carted ef.

16 A'r hwn a dderbyniasei y pum talent, a aeth, ac a farchnattaodd â hwynt, ac a wnaeth bum talent eraill.

17 A'r vn modd yr hwn *a dderbyniasei* y ddwy, a ennillodd yntef ddwy eraill.

18 Ond yr hwn a dderbyniasei vn, a aeth, ac a gloddiodd yn y ddaiar, ac a guddiodd arian ei Arglwydd.

19 Ac wedi llawer o amser, y mae arglwydd y gweision hynny yn dyfod, ac yn cyfrif â hwynt.

20 A daeth yr hwn a dderbyniasei bum talent, ac a ddug bum talent eraill, gan ddywedyd, Arglwydd, pum talent a roddaist attaf: wele, mi a ennillais bum talent eraill attynt.

21 A dywedodd ei Arglwydd wrtho, Da, wâs da a ffyddlon: buoft ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy Arglwydd.

22 A'r hwn a dderbyniasei dwy dalent, a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, dwy dalent a roddaist attaf: wele, dwy eraill a ennillais attynt.

23 Ei Arglwydd a ddywedodd wrtho, Da, wâs da a ffyddlon: buoft ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy Arglwydd.

24 A'r hwn a dderbyniasei 'r vn talent, a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai gŵr caled ydwyt, yn medi lle ni's hauaist, ac yn casclu lle ni wasceraist:

25 Ac mi a ofnais, ac a aethym, ac a guddiais dy dalent yn y ddaiar: wele, yr wyt yn cael yr eiddot dy hun.

26 A'i Arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, O wâs drwg, a diog, ti a wyddit fy môd yn medi lle ni's hauais, ac yn casclu lle ni's gwascerais:

27 Am hynny y dylesit ti roddi fy arian at y cyfnewid-wŷr, a mi pan ddaethwn, a gawswn dderbyn yr eiddof fy hun gŷd â llôg.

28 Cymmerwch gan hynny y talent oddi wrtho, a rhoddwch i'r hwn sydd ganddo ddeg talent.

29 * (Canys i bob vn y mae ganddo y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: ac oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ie yr hyn sydd ganddo.)

30 A bwriwch allan y gwâs anfuddiol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain, a rhincian dannedd.

31 A Mâb y dŷn pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl Angelion sanctaidd gŷd ag ef, yna yr eistedd ar orsedd-faingc ei ogoniant.

32 A chyd-gesclir ger ei fron ef yr holl genhedloedd: ac efe a'u didola hwynt oddi wrth ei gilydd, megis y didola y bugail y defaid oddi wrth y geifr:

33 Ac a esyd y defaid ar ei ddeheu-law, ond y geifr ar yr asswy.

34 Yna y dywed y Brenin wrth y rhai ar ei ddeheu law, Deuwch chwi fendigedigion fy Nhâd, etifeddwch y deyrnas a baratowyd i chwi er seiliad y byd.

35 * Canys bûm newynog, a chwi a roesoch i mi fwyd: bu arnaf sychedd, a rhoesoch i mi ddiod: bûm ddieithr, a dygasoch fi gŷd â chwi:

36 Noeth, a dilladasoch fi: bûm glâf, ac ymwelsoch â mi: bûm yngharchar, a daethoch attaf.

37 Yna yr ettyb y rhai cyfiawn iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa brŷd i'th welsom yn newynog, ac i'th borthasom? neu yn sychedig, ac y rhoesom i ti ddiod?

38 A pha brŷd i'th welsom yn ddieithr, ac i'th ddygasom gŷd â ni? neu yn noeth, ac i'th dilladasom?

39 A pha brŷd i'th welsom yn glâf, neu yngharchar, ac y daethom attat?

40 A'r Brenin a ettyb, ac a ddywed wrthynt, Yn wîr meddaf i chwi, yn gymmaint a'i wneuthur o honoch i vn o'r rhai hyn fy mrodyr lleiaf, y mi y gwnaethoch.

41 Yna y dywed efe hefyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw asswy, * Ewch oddi wrthif rai melldigedig i'r tân tragwyddol, yr hwn a baratowyd i ddiafol, ac i'w angylion.

42 Canys bûm newynog, ac ni roesoch i mi fwyd: bu arnaf sychedd, ac ni roesoch i mi ddiod:

43 Bûm ddieithr, ac ni'm dygasoch gŷd â chwi: noeth, ac ni'm dilladasoch: yn glâf, ac yngharchar, ac ni ymwelsoch â mi.

44 Yna yr attebant hwythau hefyd iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa brŷd i'th welsom yn newynog, neu yn sychedig, neu yn ddieithr, neu yn noeth, neu yn glâf, neu yngharchar, ac ni weinasom i ti?

45 Yna 'r ettyb efe iddynt, gan ddywedyd, Yn wir meddaf i chwi, yn gymmaint ac na's gwnaethoch i'r vn o'r rhai lleiaf hyn, ni's gwnaethoch i minneu.

46 A'r * rhai hyn a ânt i gosbedigaeth dragywyddol: ond y rhai cyfiawn i fywyd tragwyddol.

PEN. XXVI.

3 *Y Synodraeth-wŷr yn cyd-fwriadu yn erbyn Christ.*

6 Pen. 24. 42. Marc. 13. 33. * Luc. 19. 12.

* Esa. 58. 7. Ezec. 18. 7.

* Psal. 6. 8. Pen. 7. 23.

* Dan. 12. 2. Joan. 5. 29.

Christ.16 Y wraig yn enneinio ei ben ef. 14 Judas yn gwerthu ef. 17 Christ yn bwyttay Pasc: 26 yn ordeinio ei swpper sanctaidd: 36 yn gweddio yn yr ardd: 47 ac wedi ei fradychu a chasan, 57 yn dael ei arwain at Caiaphas, 69 a'i wadu gan Petr.

A Bu wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn oll, ese a ddywedodd wrth ei ddiscyblion,

* Marc. 14. 1. Luc. 22. 1. Joan. 13. 1.

2 * Chwi a wyddoch mai gwedi deuddydd y mae 'r Pasc, a Mâb y dŷn a ddraddodir i'w groes-hoelio.

* Joan. 11. 47.

3 * Yna yr ymgasclodd yr Arch offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a Henuriaid y bobl, i lŷs yr Arch-offeiriad, yr hwn a elwid Caiaphas:

4 A hwy a gyd-ymgynghorasant sel y dalient yr Iesu trwy ddichell, ac y lladdent ef.

5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bôd cynnwrf ym mhlith y bobl.

* Marc. 14. 3. Joan. 11. 1.

6 * Ac a'r Iesu yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-glwyfus,

7 Daeth atto wraig a chenddi flŵch o ennaint gwerth-fawr, ac a'i tywallodd ar ei ben, ac ese yn eistedd wrth y ford.

8 A phan welodd ei ddiscyblion, hwy a sorrasant, gan ddywedyd, I ba beth *y bu* y golled hon?

9 Canys fe a allasid gwerthu yr ennaint hwn er llawer, a'i roddi i'r tlodion.

10 A'r Iesu a wybu, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn gwneuthur blinder i'r wraig? canys hi a weithiodd weithred dda arnaf.

* Deut. 15. 11.

11 * Oblegid y mae gennych y tlodion bôb amser gŷd â chwi: a mi nid ydych yn ei gael bôb amser.

12 Canys hi yn tywallt yr ennaint hwn ar fy nghorph, a wnaeth *hyn* i'm claddu i.

13 Yn wîr meddaf i chwi, pa le bynnag y pregether yr Efengyl hon yn yr holl fŷd, mynegir yr hyn a wnaeth hi hefyd, er cofia am dani hi.

* Marc. 14. 10. Luc. 22. 3.

14 * Yna 'r aeth yn o'r deuddeg, yr hwn a elwid Iudas Iscariot, at yr Arch-offeiriaid,

15 Ac a ddywedodd *wrthynt*, Pa beth a roddwch i mi, ac mi a'i traddodaf ef i chwi? A hwy a osodasant iddo ddeg ar hugain o arian.

16 Ac o hynny allan y ceisiodd ese amser cyfaddas i'w fradychu ef.

* Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.

17 * Ac ar y *dydd* cyntaf o wŷl y bara croyw, y discyblion a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd wrtho, Pa le y mynni i ni baratoi i ti fwytta 'r Pasc?

‡ Neu a hwn.

18 Ac yntef a ddywedodd, Ewch i'r ddinas at ‡ y cyfryw yn, a dywedwch wrtho, Y mae 'r Athro yn dywedyd, Fy amser sydd agos i gyd â thi y cynhaliaf y Pâsc, mi a'm discyblion.

19 A'r discyblion a wnaethant y modd y gorchymynnasei 'r Iesu iddynt, ac a baratoesant y Pâsc.

* Marc. 14. 18. Luc. 22. 14. Joan. 13. 21.

20 * Ac wedi ei myned hi yn hwyr, ese a eisteddodd gyd â'r deuddeg.

‡ Neu, *Y bradycha un o honoch fi.*

21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, ese a ddywedodd, yn wîr yr wyf yn dywedyd i chwi, ‡ mai yn o honoch chwi a'm bradycha i.

* Psal. 41. 9

22 A hwythau yn drist iawn, a ddechreuasant ddywedyd wrtho, bôb yn o honynt, Ai myfi yw, Arglwydd?

23 Ac ese a attebodd, ac a ddywedodd, * Yr hwn a wîch ei law gyd â mi yn y ddyscl, hwnnw a'm bradycha i.

24 Mâb y dŷn yn ddiau sydd yn myned, fel y mae yn scrifennedig am dano: eithr gwae 'r dŷn hwnnw trwy 'r hwn y bradychir Mâb y dŷn: da a fuasei i'r dŷn hwnnw pe na's ganesid ef.

25 A Iudas yr hwn a'i bradychodd ef a attebodd, ac a ddywedodd, Ai myfi yw *ese*, Athro? Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist.

* 1 Cor. 11. 23, 24.

26 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, * yr Iesu a gymmerth y bara, ac wedi iddo ‡ fendithio, ese a'i torrodd, ac a'i rhoddes i'r discyblion, ac a ddywedodd; Cymmerwch, bwyttewch, hwn yw fy nghorph.

‡ Neu, *Ddiolch.*

27 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a diolch, ese a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Yfwch bawb o hwn.

28 Canys hwn yw fy ngwaed o'r Testament newydd, yr hwn a dywelltir tros lawer, er maddeuant pechodau.

29 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o hyn allan o ffrwyth hwn y gwin wyddoen, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef gyd â chwi yn newydd, yn nheyrnas fy Nâd.

‡ Neu, *Mawl, neu, Psalm.*

30 Ac wedi iddynt ganu ‡ hymn, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

* Marc. 14. 27. Joan. 16. 32.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, *Chwy chwi oll a rwystrir heno o'm plegid i: canys scrifennedig yw, * Tarawaf y bugail, a defaid y praidd a wascerir.

* Zech. 13. 7.

32 Eithr wedi fy adgyfodi, † mi a âf o'ch blaen chwi i Galilæa.

† Marc. 14. 28. & 16. 7.

33 A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Pe rhwystrid pawb o'th blegid ti, *etto* ni'm rhwystrir i byth.

* Joan. 13. 38.

34 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, * Yn wîr yr wyf yn dywedyd i ti, mai 'r nôs hon, cyn canu o'r ceiliog, i'm gwedi deir gwaith.

35 Petr a ddywedodd wrtho, Pe gorfyddei i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. Yr yn modd hefyd y dywedodd yr holl ddiscyblion.

* Marc. 14. 32. Luc. 22. 39.

36 * Yna y daeth yr Iesu gyd â hwynt i fan a elwid Gethsemane, ac a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Eisteddwch ymma, tra 'r elwyf, a gweddio accw.

37 Ac ese a gymmerth Petr, a dau fâb Zebedæus, ac a ddechreuodd dristâu, ac ymofidio.

38 Yna ese a ddywedodd wrthynt, Trist iawn yw fy enaid hyd angeu, arhoswch ymma, a gwiliwch gyd â mi.

39 Ac wedi iddo fyned ychydig ym-mlaen, ese a syrthiodd ar ei wyneb, gan weddio, a dywedyd, Fy nhâd, os yw bosibl, aed y cwppan hwn heibio oddi wrthif: etto nid fel yr ydwyf fi yn ewyllysio, ond fel yr ydwyt ti.

40 Ac ese a ddaeth at y discyblion, ac a'u cafas hwy yn cysgu, ac a ddywedodd wrth Petr, Felly, oni ellych chwi wilied vn awr gŷd â mi?

41 Gwiliwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth. Yr yspryd yn ddiau *sydd* yn barod, eithr y cnawd sydd wann.

42 Ese a aeth dracheſn yr ail waith, ac a weddiodd, gan ddywedyd, Fy Nhâd, oni's gall y cwppan hwn fyned heibio oddi wrthif, na byddo i mi yfed o hono, gwneler dy ewyllys di.

43 Ac ese a ddaeth, ac a'u cafas hwy yn cysgu dracheſn: canys yr oedd eu llygaid hwy wedi trymhau.

44 Ac ese a'u gadawodd hwynt, ac aeth ymmaith dracheſn, ac a weddiodd y drydedd waith, gan ddywedyd yr vn geiriau.

45 Yna y daeth ese at ei ddiscyblion, ac a

ddywedodd wrthynt, Cyſcwch bellach, a gorphwyſwch: wele y mae 'r awr wedi neſſau, a Mâb y dŷn a draddodir i ddwylo pechaduriaid.

46 Codwch, awn: wele, neſſaodd yr hwn ſydd yn ſy mradychu.

47 Ac * ese etto yn llefarn, wele Iudas vn o'r deuddeg, a ddaeth, a chŷd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffynn, oddi wrth yr Archoffeiriaid, a Henuriaid y bobl.

48 A'r hwn a'i bradychodd ef, a roesei arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pa vn bynnag a gusanwyf, hwnnw yw ese, deliwch ef.

49 Ac yn ebrwydd y daeth at yr Iesu, ac a ddywedodd, Henffych well Athro, ac a'i cusanodd ef.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, i ba beth y daethoſt? Yna y daethant, ac y rhoesant ddwylo ar yr Iesu, ac a'i daliasant ef.

51 Ac wele, vn o'r rhai oedd gŷd â'r Iesu, a eſtynnodd ei law, ac a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ei glust ef.

52 Yna y dywedodd yr Iesu wrtho, Dychwel dy gleddyf i'w le: * canys pawb a'r a gymmerant gleddyf, a ddifethir â chleddyf.

53 A ydwyt ti yn tybied na's gallaf yr awr hon ddeiſyf ar fy Nhâd, ac ese a rydd yn y ſan i mi fwy nâ deuddeg lleng o Angelion?

54 Pa ſodd ynteu y cyflawnid yr Scrythyrau, * mai felly y gorfydd bôd?

55 Yn yr awr honno y dywedodd yr Iesu wrth y torfeydd, Ai megis at leidr y daethoch chwi allan, â cleddyfau a ffynn i'm dal i? yr oeddwn i beunydd gŷd a chwi yn eiſtedd yn dyſcu yn y Deml, ac ni 'm daliaſoch.

56 A hyn oll a wnaethpwyd * fel y cyflawnid Scrythyrau y Prophwydi. Yna 'r holl ddiſcyblion a'i gadawſant ef, ac a ffoesant.

57 A'r * rhai a ddaliasent yr Iesu a'i dygasant ef ymmaith at Caiaphas yr Arch-offeiriad, lle 'r oedd yr Scrifennyddion a'r Henuriaid wedi ymgaſclu ynghŷd.

58 A Phetr a'i canlynodd ef o hir-bell, hyd yn llŷs yr Arch-offeiriad; ac a aeth i mewn, ac a eiſteddodd gŷd â'r gwelſion, i weled y diwedd.

59 A'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid, a'r holl gyngor, a geiſiasant gau dyſtiolaeth yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth,

60 Ac ni's cawſant: ie er dyfod *yno* gau-dyſtion lawer, ni chawſant: eithr o'r diwedd ſe a ddaeth dau gau-dyſt,

61 Ac a ddywedaſant, Hwn a ddywedodd, * Mi a allaf ddiniſtrio Teml Dduw, a'i hadeiladu mewn tri diwrnod.

62 A chyſododd yr Arch-offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, a attebi di ddim? Beth y mae y rhai hyn yn ei dyſtiolaethu yn dy erbyn?

63 Ond yr Iesu a dawodd. A'r Arch-offeiriad gan atteb a ddywedodd wrtho, Yr ydwyf yn dy dynghedu di trwy 'r Duw byw, ddywedyd o honot i ni ‡ ai tydi yw y Chriſt Mab Duw.

64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaiſt: eithr meddaf i chwi, * ar ôl hyn y gwelwch Fâb y dŷn yn eiſtedd ar ddeheu-law 'r gallu, ac yn dyfod ar gymmylau 'r nef.

65 Yna y rhwygodd yr Arch-offeiriad ei ddillad, gan ddywedyd, ese a gablodd. Pa raid i ni ‡ mwy wrth dyſtion? wele, yr awron clywſoch ei gabledd ef.

66 Beth dybygwch chwi? Hwythau gan atteb a ddywedaſant, Y mae ese yn euog o farwolaeth.

67 * Yna y poerasant yn ei wyneb, ac a'i cernodiaſant: eraill a'i tarawſant ei â gwiail,

68 Gan ddywedyd, Prophwyda i ni, ô Chriſt, pwy yw'r hwn a'th darawodd?

69 A * Phetr oedd yn eiſtedd allan yn y llys: a daeth morwynig atto, ac a ddywedodd, A thitheu oeddit gŷd ag Iesu y Ga'ilæad.

70 Ac ese a wadodd ger eu bron hwy oll, ac a ddywedodd, Ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd.

71 A phan aeth ese allan i'r porth, gwelodd vn arall ef: a hi a ddywedodd wrth y rhai oedd yno, yr oedd hwn hefyd gŷd â'r Iesu o Nazareth.

72 A thracheſn ese a wadodd trwy lw, Nid adwaen i y dŷn.

73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai oedd yn ſefyll ger llaw, ac a ddywedaſant wrth Petr, Yn wîr yr wyt titheu yn vn o honynt, canys y mae dy leferydd yn dy gyhuddo.

74 Yna y dechreuodd ese regu, a thyngu, Nid adwaen i y dŷn. Ac yn y man y canodd y ceiliog.

75 A chofiodd Petr air yr Iesu, yr hwn a ddywedaſei wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, ti a'm gwedi deir gwaith. Ac ese a aeth allan, ac a wlodd ‡ yn chwerw-doſt.

‡ Yn doſt.

PEN. XXVII.

1 *Rhoddi Chriſt yn rhwym at Pilat.* 3 *Iudas yn ymgrogi.* 19 *Pilat wedi ei rybuddio gan ei wraig,* 24 *yn golchi ei ddwy-law:* 29 *Coroni Chriſt â drain,* 34 *a'i groeſhoelio,* 40 *a'i ddifenwi,* 50 *yntef yn marw: ei gladdu ef.* 66 *Selio a gwilio ei fedd ef.*

A Phan ddaeth y boreu, cyd-ymgynghorodd * yr holl Arch-offeiriaid, a Henuriaid y bobl, yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth.

2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy a'i dygasant ef ymmaith, ac a'i traddodaſant ef i Pontius Pilat y rhaglaw.

3 Yna pan welas Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, ddarfod ei gondemnio ef, bu edifar ganddo, ac a ddug dracheſn y deg ar hugain arian i'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid,

4 Gan ddywedyd, Phechais gan fradychu gwaed gwirion. Hwytheu a ddywedaſant, Pa beth yw hynny i ni? edrych di.

5 Ac wedi iddo daflu 'r arian yn y Deml, * ese a ymadawodd, ac a aeth, ac a ymgrogodd.

6 A'r Arch-offeiriaid a gymmeraſant yr arian, ac a ddywedaſant, Nid cyfreithlawn *i ni* eu bwrw hwynt yn y dryſorfa: canys ‡ gwerth gwaed ydyw.

7 Ac wedi iddynt gyd-ymgynghori, hwy a brynaſant â hwynt faes y crochenydd, yn gladdfa dieithraid.

8 Am hynny y galwyd y maes hwnnw, * Maes y gwaed, hyd heddyw.

9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedpwyd trwy Ieremias y prophwyd, gan ddywedyd, A * hwy a gymmeraſant y deg ar hugain arian, ‡ pris y priſiedig, yr hwn ‡ a brynaſent â feibion Iſrael,

10 Ac a'u rhoeſant hwy am faes y crochenyd, megys y goſodes yr Arglwydd i mi.)

11 A'r Iesu a ſaſodd ger bron y rhaglaw: a'r rhaglaw a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, A'i ti yw Brenin yr Iddewon? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

12 A phan

* Marc. 14. 43. Luc. 22. 47. Joan. 18. 3.

* Gene. 9. 6. Datc. 13. 10.

* Eſai. 53. 10.

* Galar. 4. 20.

* Marc. 14. 51. Luc. 22. 54. Joan. 18. 15.

* Joan. 2. 19.

‡ Oſ. 6.

* Pen. 16. 27. 1 Theſ. 4. 16. Rhuf. 14. 10. ‡ Eſai.

* Marc. 15. 1. Luc. 22. 66. Joan. 18. 28.

* Act. 1. 18.

‡ Neu, pris.

* Act. 1. 19. * Zec. 11. 13. ‡ Neu, gwerth y gwerthedig. ‡ Neu, a briſiaſai meirch iſſrael.

12 A phan gyhuddid ef gan yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, nid attebodd efe ddim.

13 Yna y dywedodd Pilat wrtho, Oni chlywi di faint o bethau y maent hwy yn eu tyſtiolaethu yn dy erbyn di?

14 Ac nid attebodd efe iddo i vn gair: ſel yr rhyfeddodd y rhaglaw yn fawr.

15 * Ac ar yr wyl *honno* yr arferei y rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl vn carcharor, yr hwn a fynnent. * Luc. 23. 17.

16 Ac yna yr oedd ganddynt garcharor hynod, a elwid Barabbas.

17 Wedi iddynt gan hynny ymgaſclu yngh̄yd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa vn a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Barabbas, ai yr Ieſu, yr hwn a elwir Chriſt?

18 Canys efe a wyddei mai o genfigen y traddodaſent ef.

19 Ac efe yn eiſtedd ar yr orſedd-faingc, ei wraig a ddanfonodd atto, gan ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych â'r cyfiawn hwnnw: canys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef.

20 * A'r Arch-offeiriaid a'r Henuriaid a berſwadiaſant y bobl, ſel y gofynnent Barabbas, ac y difethent yr Ieſu. * Joan. 18. 40. Act. 3. 14.

21 A'r rhag-law a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pa vn o'r ddau a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Hwytheu a ddywedaſant, Barabbas,

22 Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnâf i'r Ieſu, yr hwn a elwir Chriſt? Hwythau oll a ddywedaſant wrtho, Croeſ-hoelier ef.

23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwytheu a leſaſant yn fwy, gan ddywedyd, Croeſ hoelier ef.

24 A Philat, pan welodd nad oedd dim yn tyccio, ond yn hytrach bôd cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac a olchodd ei ddwylo ger bron y bobl, gan ddywedyd, Di euog ydwyf i oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi.

25 A'r holl bobl a attebodd, ac a ddywedodd, *Bydded* ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant.

26 Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhydd iddynt: ond yr Ieſu a fflangellodd efe, ac a'i rhoddes i'w groeſ hoelio.

27 * Yna mil-wŷr y rhaglaw a gymmeraſant yr Ieſu ‡ i'r dadleu-dŷ, ac a gynnullaſant atto yr holl fyddin. * Joan. 19. 1. ‡ Neu, *I dŷ y rhaglaw.*

28 A hwy a'i dioſcaſant ef, ac a roeſant am dano fantell o ſcarlat:

29 A chwedi iddynt blethu coron o ddrain, hwy a'i goſodaſant ar ei ben ef, a chorſen yn ei law ddehau, ac a blygaſant eu gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatwaraſant, gan ddywedyd, Henffych well, Brenin yr Iddewon.

30 A hwy a boeraſant arno, ac a gymmeraſant y gorſen, ac a'i tarawſant ar ei ben.

31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy a'i dioſcaſant ef o'r fantell, ac a'i gwiſcaſant â'i ddillad ei hun, ac a'i dygaſant ef ymmaith i'w groeſ-hoelio.

32 * Ac ſel yr oeddynt yn myned allan, hwy a gawſant ddŷn o Cyrêne, a'i enw Simon, hwn a gymmhellaſant i ddwyn ei groes ef. * Mar. 15. 21. Luc. 23. 26.

33 * A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir Lle'r benglog, * Joan. 19. 17.

34 Hwy a roeſant iddo iw yfed finegr yn gymmyſcedig â buſtl; ac wedi iddo ei brofi, ni fynnodd efe yfed.

35 Ac wedi iddynt ei groeſ-hoelio ef, hwy a rannaſant ei ddillad, gan fwrw coelbren: er cyflawni y peth a ddywetpwyd trwy'r prophwyd, * Hwy a rannaſant ſy nillad yn eu plith, ac ar ſy ngwiſc y bwriaſant goel bren. * Pſal. 22. 18.

36 A chan eiſtedd hwy a'i gwiliaſant ef yno.

37 A goſodaſant hefyd vwch ei ben ef, ei achos yn ſcrifennedig, HWN YW IESV, BRENIN YR IDDEWON.

38 Yna y croeſ-hoeliwyd gyd ag ef ddau leidr, vn ar y llaw ddehau, ac vn ar yr aſſwy.

39 A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablaſant ef, gan yſcwyd eu pennau,

40 A dywedyd, Ti yr hwn a ddiniſtri'r Deml, ac a'i hadeiledi mewn tridiau, gwared dy hun: os ti yw Mâb Duw, deſcyn oddi ar y groes.

41 A'r vn modd yr Arch-offeiriaid hefyd, gan watwar, gŷd â'r Scrifennyddion a'r Henuriaid, a ddywedaſant,

42 Efe a waredodd eraill, ei hunan ni's gall efe ei waredu: os brenin Iſrael yw, deſcynned yr awron oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo.

43 * Ymddiriedodd yn Nuw: gwareded efe ef yr awron, os efe a'i mynn ef: canys efe a ddywedodd, Mâb Duw ydwyf. * Pſal. 22. 8. Doeth. 2. 16. 17. 18.

44 A'r vn peth hefyd a edliwiodd y lladron iddo, y rhai a groeſ-hoeliaſid gyd ag ef.

45 Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl ‡ ddaiar, hyd y nawfed awr. ‡ *Dir.*

46 Ac ynghylch y nawfed awr y llefodd yr Ieſu â llêf vchel, gan ddywedyd, Eli, Eli Lama Sabachthani? hynny yw, * Fy Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gadewaiſt? * Pſal. 22. 1.

47 A rhai o'r ſawl oedd yn ſefyll yno, pan glywſant, a ddywedaſant, y mae hwn yn galw am Elias.

48 Ac yn y fan vn o honynt a redodd, ac a gymmerth yſpwrn, * ac a'i llanwodd o finegr, ac a'i rhoddes ar gorſen, ac a'i diodod ef. * Pſal. 69. 21.

49 Ar llaiſ a ddywedaſant, Paid, edrychwn a ddaw Elias i'w waredu ef.

50 A'r Ieſu, wedi llefain drachefn â llêf vchel, a ymadawodd â'r yſpryd.

51 Ac wele, llen y Deml a rwygwyd yn ddau, oddi fynu hyd i waered: a'r ddaiar a grynodd, a'r main a holltwyd:

52 A'r beddau a agorwyd: a llawer o gyrph y ſainct a hunaſent, a gyfodaſant:

53 Ac a ddaethant allan o'r beddau ar ôl ei gyfodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas ſanctaidd, ac a ymddangoſaſant i lawer.

54 Ond y canwriad, a'r rhai oedd gŷd ag ef yn gwilied yr Ieſu, wedi gweled y ddaiargryn, a'r pethau a wnaethid, a ofnaſant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wir Mâb Duw ydoedd hwn.

55 Ac yr oedd yno lawer o wragedd yn edrych o hir-bell, y rhai a ganlynaſant yr Ieſu o Galilæa, gan weini iddo ef:

56 Ym-mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Jaco a Joſes, a mam meibion Zebedæus.

57 * Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth gŵr goludog o Arimathæa, a'i enw Joſeph, yr hwn a fuaſei ynteu yn ddiſcybl i'r Ieſu; * Marc. 15. 42. Luc. 23. 50.

58 Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph yr Ieſu. Yna y gorchymynnodd Pilat roddi'r corph. Joan. 19. 38.

59 A Joseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdôdd â llain glân:

60 Ac a'i gosododd ef yn ei fedd newydd ei hun, yr hwn a dorrasei efe yn y graig, ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymmaith.

61 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair arall, yn eistedd gyferbyn a'r bedd.

62 A thrannoeth, yr hwn ydd ar ôl y darpar-wyl, yr ymgynhullodd yr Arch-offeiriaid a'r Pharisæaid at Pilat,

63 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gôf gynnym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tri-diau y cyfodaf.

64 Gorchymmyn gan hynny gadw y bedd yn ddiogel hyd y trydydd dydd, rhag dyfod ei ddiſcyblion o hŷd nôs, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfusedd diweddaf yn waeth na'r cyntaf.

65 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wiliadwriaeth, ewch, gwnewch mor ddiogel ac y medroch.

66 A hwy a aethant, ac a wnaethant y bedd yn ddiogel, ac a seliasant y maen, gŷd â'r wiliadwriaeth.

PEN. XXVIII.

‖ Dangos adgyfodiad Christ i'r gwragedd gan Angel. 9 Christ ei hun yn ymddangos iddynt hwy. 11 Yr Arch-offeiriaid yn rhoddi arian i'r milwyr, i ddywedyd ddarfod ei ladratta ef allan o'r bedd. 16 Christ yn ymddangos in ddiſcyblion, 19 ac yn eu hanfon i fedyddio, ac i ddyſcu yr holl genhedloedd.

* Marc. 16. 1. Joan. 20. 1.

AC yn *niwedd y Sabbath, a hi yn dyddhau i'r dydd cyntaf o'r ‡ wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.

‡ Sabbathau.

2 Ac wele, ‡ bu daiar-gryn mawr: canys deſcynnodd angel yr Arglwydd o'r nêf, ac a ddaeth, ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a gisteddodd arno.

‡ Neu, buasai.

3 A'i wyneb-pryd oedd fel mellten, a'i wisc yn wen fel eira.

4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac aethant megis yn feirw.

5 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd wrth y gwragedd, Nac ofnwch; canys mi a wn mai ceiſio 'r ydych yr Iesu, yr hwn a groeſſoeliwyd.

6 Nid yw efe yma: canys cyſododd, megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.

7 Ac ewch ar ffrwſt, a dywedwch i'w ddiſcyblion gyfodi o hono o feirw. Ac wele, y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilæa: yno y gwelwch ef: wele, dywedais i chwi.

8 Ac wedi eu mynegi ymmaith ar frys oddi wrth y bedd, gyd ag ofn a llawenydd mawr, rhedasant i fynegi i'w ddiſcyblion ef.

9 Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w ddiſcyblion ef, wele yr Iesu a gyfarfu â hwynt, gan ddywedyd, Henffwch well. A hwy a ddaethant, ac a ymafaelasant yn ei draed ef, ac a'i haddolasant.

10 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Nac ofnwch: ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilæa, ac yno i'm gwelant i.

11 Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wiliadwriaeth a ddaethant i'r ddinas, ac a fynegasant i'r Arch-offeiriaid yr hyn oll a wnaethid.

12 Ac wedi iddynt ymgasclu ynghŷd gŷd â'r Henuriaid, a chŷd-ymgynghori, hwy a roesant ‡ arian lawer i'r mil-wŷr,

‡ Swm o arian.

13 Gan ddywedyd, Dywedwch, ei ddiſcyblion a ddaethant o hŷd nôs, ac a'i ladrattasant ef a nyni yn cyſcu.

14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni ‡ a'i perſwadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddiofal.

‡ A barwn iddo gredio.

15 A hwy a gymmerasant yr arian, ac a wnaethant fel yr addyſcwyd hwynt: ‡ a thanwyd y gair hwn ym mhlith yr Iddewon, hyd y dydd heddyw.

‡ A chyhoeddwyd.

16 A'r un diſcybl ar ddeg a aethant i Galilæa, i'r mynydd lle 'r ordeiniaſei 'r Iesu iddynt.

17 A phan welsant ef, hwy a'i haddolasant ef: ond rhai a amheuasant.

18 A'r Iesu a ddaeth, ac a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, Rhoddwyd i mi bôb awdurdod, yn y nêf, ac ar y ddaiar,

19 * Ewch gan hynny, a dyſcwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw 'r Tâd, a'r Mâb, a'r Yſpryd glân:

* Mar. 16. 15.

20 Gan ddyſcu iddynt gadw pôb peth a'r a orchymynnais i chwi; ac wele, yr ydwyf gŷd â chwi bôb amſer, hyd ddiwedd y byd. Amen.

¶ YR EFENGYL YN OL SANCT MARC.

PENNOD. I.

‖ Swydd Joan Fedyddiwr. 9 Bedyddio yr Iesu, 12 a'i demtio. 14 Efe yn pregethu, 16 yn galw Petr, Andreas, Jaco, ac Joan: 23 yn iechau dyn ac yſpryd âſan ynddo, 29 a mam gwraig Petr, 32 a llawer o gleifion: 41 ac yn glanhau y gwahan-glwyfus.

DEchreu Efengyl Iesu Grist, fab Duw:

2 Fel yr ſcrifennwyd yn y prophwydi, * Wele, yr ydwyf yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.

* Malach. 3. 1.

3 * Llêf vn yn llefain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn vniawn ei lwybrau ef.

* Eſa. 40. 3. Luc. 3. 4. Joan. 1. 23.

4 Yr * oedd Joan yn bedyddio yn y diffaethwch, ac yn pregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau.

* Mat. 3. 1.

5 Ac * aeth allan atto ef holl wlâd Judæa, a'r Hieroſolymitiaid, ac a'u bedyddiwyd oll ganddo yn afon yr Iorddonen, gan gyfeſſu eu pechodau.

6 Ac Joan oedd wedi ei * wiſco â blew camel, a gwregys croen ynghylch ei lwynau, ac yn bwyta locuſtiaid a mêl gwyllt.

* Mat. 3. 4.

7 Ac efe a bregethodd, gan ddywedyd, Y mae yn dyfod ar fy ôl i vn cryfach na myfi, carrai eſcidiau yr hwn nid wyf deilwng i ymoſtwng, ac iw datod.

8 Myfi yn wir a'ch bedyddiais chwi â dwfr, eithr efe a'ch bedyddia chwi â'r Yſpryd glân.

9 * A bu yn y dyddiau hynny, ddyfod o'r Iesu o Nazareth yn Galilæa, ac efe a fedyddiwyd gan Joan yn yr Iorddonen.

* Mat. 3. 13.

10 Ac

10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i fynu o'r dwfr, efe a welodd y nefoedd ynagored, a'r Yſpryd yn deſcyn arno, megys colommen.

11 A lleſ a ddaeth o'r nefoedd, Tydi yw fy anwyl fab, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

* Matth. 4. 1. 12 Ac * yn ebrwydd y gyrrodd yr Yſpryd ef i'r diffaethwch.

13 Ac efe a fu yno yn y diffaethwch ddeugain nhiwrnod, yn ei demtio gan Satan: ac yr oedd efe gyd â'r gwyllt-filod, a'r Angelion a weiniaſant iddo.

* Matth. 4. 12. 14 Ac yn ôl traddodi Joan, yr * Ieſu a ddaeth i Galilæa, gan bregethu Efengyl teyrnas Ddûw:

15 A dywedyd, yr amſer a gyflawnwyd, a theyrnas Ddûw a neſſaodd: edifarhewch, a chredwch yr Efengyl.

* Matth. 4. 18. 16 Ac * ſel yr oedd efe yn rhodio wrth fôr Galilæa, efe a ganfu Simon ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd yn y môr: (canys pyſcodwyr oeddynt.)

17 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ôl i, a gwnaf i'wch fôd yn byſcod-wŷr dynion.

18 Ac yn ebrwydd gan adel eu rhwydau, y canlynaſant ef.

19 Ac wedi iddo fyned rhagddo ychydig oddi yno, efe a ganfu Jaco fâb Zebedæus, ac Joan ei frawd ef, a hwy yn y llong yn cyweirio y rhwydau:

20 Ac yn y man efe a'u galwodd hwynt: a hwy a adawſant eu tâd Zebedæus yn y llong gyd â'r cyflog ddynion, ac a aethant ar ei ôl ef.

* Matth. 4. 13. 21 * A hwy a aethant i mewn i Capernaum: ac yn ebrwydd ar y dydd Sabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r Synagog, efe a athrawiaethodd.

* Matth. 7. 28. 22 A * ſynnaſant wrth ei athrawiaeth ef: canys yr oedd efe yn eu dyſcu hwy, megis vn ac awdurdod ganddo, ac nid fel yr Scrifennyddion.

* Luc. 4. 33. ‡ Paid. 23 * Ac yr oedd yn eu Synagog hwy ddŷn ac ynddo yſpryd aflan, ac efe a lefodd,

24 Gan ddywedyd, ‡ Och, beth ſydd i ni a wnelom â thi, Ieſu o Nazareth? a ddaethoſt ti i'n difetha ni? mi a'th adwaen pwy ydwyt: Sanct Duw.

25 A'r Ieſu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dôs allan o honaw.

26 Yna wedi i'r yſpryd aflan ei rwygo ef a gwaeddi â lleſ vchel, efe a ddaeth allan o honaw.

27 Ac fe a aeth ar bawb fraw, fel yr ymofynnaſant yn eu myſc eu hun, gan ddywedyd, Beth yw hyn? pa athrawiaeth newydd yw hon, canys trwy awdurdod y mae efe yn gorchymmyn, le yr yſprydion aflan, a hwy yn vfyddhau iddo?

28 Ac yn ebrwydd yr aeth ſôn am dano tros yr holl wlâd o amgylch Galilæa.

* Matth. 8. 14. 29 Ac * yn y man wedi iddynt fyned allan o'r Synagog, hwy a aethant i dŷ Simon ac Andreas, gyd ac Jaco, ac Joan.

‡ Mam gwraig Simon. 30 Ac yr oedd ‡ chwegr Simon yn gorwedd yn glâf o'r crŷd: ac yn ebrwydd y dywedaſant wrtho am dani hi.

31 Ac efe a ddaeth, ac a'i cododd hi i fynu, gan ymaflyd yn ei llaw hi: a'r crŷd a'i gadawodd hi yn y man, a hi a waſanaethodd arnynt hwy.

32 Ac wedi iddi hwyrhau, pan ſachiddodd yr haul, hwy a ddygaſant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai cythreuliig.

33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgaſclu wrth y drws.

34 Ac efe a iachaodd lawer o rai drwg eu hwyl o amryw heintiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreuliaid, ac ni adawodd i'r cythreuliaid ddywedyd yr adwaenent ef.

35 A'r boreu yn blygeiniol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfannedd, ac yno y gweddiodd.

36 A Simon, a'r rhai oedd gyd ag ef, a'i dilynaſant ef.

37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedaſant wrtho, Y mae pawb yn dy geiſio di.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Awn i'r trefydd neſſaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys i hynny y daethym allan.

39 Ac yr oedd efe yn pregethu yn eu ſynagogau hwynt, trwy holl Galilæa, ac yn bwrw allan gythreuliaid.

* Matth. 8. 2. 40 * A daeth atto ef vn gwahan-glwyfus, gan ymbil ag ef, a goſtwng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglanhâu.

41 A'r Ieſu gan doſturio, a eſtynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynnaf, bydd lân.

42 Ac wedi iddo ddywedyd *hynny*, ymadawodd y gwahan-glwyf ag ef yn ebrwydd, a glanhawyd ef.

43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, ef a'i hanfonodd ef ymmaith yn y man;

44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwêl na ddywedych ddim wrth neb: eithr dôs ymmaith, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma dros dy lanhâd, y pethau a orchymynnodd Moſes, er tyſtiolaeth iddynt hwy.

* Luc. 5. 15. 45 * Eithr efe a aeth ymmaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi llawer, a thanu 'r gair ar lêd: fel na allei 'r Ieſu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas: eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfannedd, ac o bôb parth y daethant atto ef.

PEN. II.

Chriſt yn iachau vn claf o'r parlys, 14 yn galw Matthew o'r dollfa, 15 yn bwyttau gyda Phublicanod a phechaduriaid, 18 yn eſcuſodi ei ddiſcyblion am nad ymprydient, 23 ac am dynnu y tywys ŷd ar y dydd Sabboth.

* Matth. 9. 1. AC efe * a aeth drachefn i Capernaum, wedi rhai dyddiau, a chlybuwyd ei fôd efe yn tŷ.

2 Ac yn y rhan, llawer a ymgaſclaſant ynghyd, hyd na annent, hyd yn oed yn y lleoedd yngylch y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.

3 A daethant atto, gan ddwyn vn clâf o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar:

4 A chan na allent neſau atto gan y dyrfa, didoi y tô a wnaethant lle 'r oedd efe: ac wedi iddynt dorri trwodd, hwy a ollyngaſant i wared y gwely, yn yr hwn y gorweddei y clâf o'r parlys.

5 A phan welodd yr Ieſu eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y clâf o'r parlys, Ha fâb, maddeuwyd i ti dy bechodau.

6 Ac yr oedd rhai o'r Scrifennyddion yn eiſtedd yno, ac yn ymreſymmu yn eu calonnau,

7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cableddi? * pwy a all faddeu pechodau, Onid Duw yn vnig?

* Job. 14. 4. Eſa 43. 25. 8 Ac yn ebrwydd, pan wybu 'r Ieſu yn el Yſpryd eubod hwy yn ymreſymmu felly ynddynt eu

eu hunain, eſe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ymreſymmu am y pethau hyn yn eich calonnau?

9 Pa vn ſydd hawſaf, ai dywedyd wrth y clâf o'r parlys, Maddeuwyd i ti dy bechodau: ai dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a rhodia?

10 Eithr fel y gwypoch fôd gan ſâb y dŷn awdurdod i faddeu pechodau ar y ddaiar, (eb eſe wrth y clâf o'r parlys)

11 Wrthit ti yr wyf yn dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a dôs i'th dŷ.

12 Ac yn y man y cyfododd eſe, ac y cymmerth i fynu ei wely, ac a aeth allan yn eu gwydd hwynt oll: hyd oni ſynnodd pawb, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Ni welſom ni erioed fel hyn.

13 Ac eſe a aeth allan drachefn wrth lan y môr; a'r holl dyrfa a ddaeth atto, ac eſe a'u dyſcodd hwynt.

a Matth. 9. 9. 14 Ac * eſe yn myned heibio, eſe a ganfu Lefi *fab* Alphæus yn eiſtedd wrth y dollfa, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac eſe a gododd, ac a'i canlynodd eſ.

15 A bu, a'r Ieſu yn eiſtedd i fwytta yn ei dŷ eſ, i lawer hêfyd o Bublicanod a phechaduriaid eiſtedd gyd â'r Ieſu, a'i ddiſcyblion: canys llawer oeddynt, a hwy a'i canlynaſent eſ.

16 A phan welodd yr Scrifennyddion a'r Phariſæaid eſ yn bwytta gŷd â'r Publicanod a'r pechaduriaid, hwy a ddywedaſant wrth ei ddiſcyblion eſ, Pa ham y mae eſe yn bwytta ac yn yfed gŷd â'r Publicanod a'r pechaduriaid?

17 A'r Ieſu pan glybu, a ddywedodd wrthynt, Y rhai ſy iâch nid rhaid iddynt wrth y meddyg, ond y rhai cleſion: ni ddaethym i alw y rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

b Matth. 9. 14. Luc. 5. 33. 18 *A diſcyblion Joan a'r Phariſæaid oeddynt yn ymprydio: a hwy a ddaethant, ac a ddywedaſant wrtho, Pa ham y mae diſcyblion Ioan a'r Phariſæaid yn ymprydio, ond dy ddiſcyblion di nid ydynt yn ymprydio?

19 A dywedodd yr Ieſu wrthynt, A all plant yr ſtafell briodas ymprydio, tra fyddo y priodas-fâb gŷd â hwynt? tra fyddo ganddynt y priodas-fâb gŷd â hwynt, ni allant ymprydio:

20 Eithr y dyddiau y ddaw pan ddyger y priodas fâb oddi arnynt, ac yna 'r ymprydiant, yn y dyddiau hynny.

21 Hefyd ni wnia neb ddernyn o frethyn newydd ar ddilledyn hên: os amgen, ei gyflawniad newydd eſ a dynn oddi wrth yr hên, a gwaeth fydd y rhwyg.

22 Ac ni rydd neb wîn newydd mewn hên goſtrelau: os amgen, y gwîn newydd a ddryllia 'r coſtrelau, a'r gwîn a rêd allan, a'r coſtrelau a gollir: eithr gwîn newydd ſydd raid ei roi mewn coſtrelau newyddion.

c Matth. 12. 1. 23 * A bu iddo fyned trwy 'r ŷd ar y Sabboth: a'i ddiſcyblion a ddechreuaſant ymdaith tan dynny 'r tywys.

24 A'r Phariſæaid a ddywedaſant wrtho, Wele, pa ham y gwnânt ar y Sabboth yr hyn nid yw gyfreithlawn?

25 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllennaſoch erioed beth a wnaeth Dafydd, pan oedd angen a chwant bwyd arno, eſe a'r rhai oedd gŷd ag eſ?

26 Pa fodd yr aeth eſe i dŷ Dduw tan Abiathar yr Arch-offeiriad, ac y bwyttaodd y ‡ bara goſod, y rhai nid cyfreithlon eu bwytta, ond i'r offeiriaid yn vnig, ac a'u rhoddes hefyd i'r rhai oeid gŷd ag eſ. ‡ *Torbara dangos.*

27 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Y Sabboth a wnaethpwyd er mwyn dŷn, ac nid dŷn er mwyn y Sabboth.

28 Am hynny y mae Mâb y dŷn yn Arglwydd hefyd ar y Sabboth.

PEN. III.

1 Chriſt yn iachau y llaw wedi gwywo, 10 a llawer o glefydau eraill: 11 Yn ceryddu yr yſprydion aflan i 13 Yn dewis yi ddeuddec Apoſtol: 22 Yn atteb cabledd y rhai a ddywedent ei fôd ef yn bwrw allan gythreuliaid trwy Beelzebub: 31 ac yn dangos pwy ydyw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.

A * eſe a aeth i mewn drachefn i'r Synagog: ac yr oedd yno dŷn a chanddo law wedi gwywo. * Matth. 12. 9.

2 A hwy a'i gwiliaſant eſ, a iachae eſe eſ ar y dydd Sabboth, fel y cyhuddent eſ.

3 Ac eſe a ddywedodd wrth y dŷn yr oedd ganddo y llaw wedi gwywo, Cyfod i'r canol.

4 Ac eſe a ddywedodd wrthynt hwy, Ai rhydd gwneuthur da ar y dydd Sabboth, ynteu gwneuthur drwg? cadw einioes, ai lladd? A hwy a dawſant â ſôn.

5 Ac wedi edrych arnynt o amgylch yn ddigllon, gan driſtau am galedrwydd eu calon hwynt, eſe a ddywedodd wrth y dŷn, Eſyn allan dy law. Ac eſe a'i heſtynnodd; a'i law eſ a wnaed yn iach fel y llall.

6 A'r Phariſæaid a aethant allan, ac a ymgynghoraſant yn ebrwydd gŷd â'r Herodianiaid, yn el erbyn eſ, pa fodd y difethent ei.

7 A'r Ieſu gŷd â'i ddiſcyblion a gilodd tu a'r môr, a lliaws mawr a'i canlynodd eſ, o Gali'æa, ac o Judæa,

8 Ac o Jeruſalem, ac o Idumæa, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen: a'r rhai o gylch Tyrus a Sidon, lliaws mawr, pan glywſant gymmaint a wnathei eſe, a ddaethant atto.

9 Ac eſe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion am fôd llong yn barod iddo, oblegid y dyrfa, rhag iddynt ei waſcu eſ.

10 Canys eſe a iachaſei lawer, hyd oni phwyſent arno, er mwyn cyffwrdd ag eſ, cynniſer ac oedd a phlâu arnynt.

11 A'r yſprydion aflan pan welſant eſ, a ſyrthiaſant i lawr ger ei fron eſ, ac a waeddaſant, gan ddywedyd, Ti yw Mâb Duw.

12 Yntef a orchymynnodd iddynt yn gaeth na chyhoeddent eſ.

13 Ac * eſe a eſcynnodd i'r mynydd, ac a alwodd atto y rhai a fynnodd eſe: a hwy a ddaethant atto. * Matth. 10. 1.

14 Ac eſe a ordeiniodd ddeuddeg, fel y byddent gŷd ag eſ, ac fel y danfonei eſe hwynt i bregethu:

15 Ac i fôd ganddynt awdurdod i iachau clefydau, ac i fwrw allan gythreuliaid.

16 Ac i Simon y rhoddes eſe enw Petr.

17 Ac Jaco *fab* Zebedæus, ac Joan brawd Jaco; (ac eſe a roddes iddynt henwau Boanerges, yr hyn yw, meibion y daran)

18 Ac Andræas, a Philip, a Bartholomeus, a Matthew, a Thomas, ac Jaco *fab* Alphæus, a Thadæus, a Simon y Canaanead,

19 A Judas Iſcariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd eſ. A hwy a ddaethant i dŷ.

20 A'r

20 A'r dyrfa a yngynnullodd dracheſn, ſel na allent gymmaint a bwytta bara.

21 A phan glybu yr eiddo eſ, hwy a aethant i'w ddal ei: canys dywedaſant, y mae eſe allan o'i bwyll.

22 A'r ſcrifennyddion, y rhai a ddaethent i wared o Jeruſalem, a ddywedaſant fôd
* Matth. 9. 34. * Beelzebub ganddo, ac mai trwy bennaeth y cythreuliaid yr oedd eſe yn bwrw allan gythreuliaid.

23 Ac wedi iddo eu galw hwy atto, eſe a ddywedodd wrthynt mewn damhegion, Pa fodd y gall Satan fwrw allan Satan?

24 Ac o bydd teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, ni ddichon y deyrnas honno ſefyll:

25 Ac o bŷdd tŷ wedi ymrannnu yn ei erbyn ei hun, ni ddichon y tŷ hwnnw ſefyll:

26 Ac os Satan a gyfyd yn ei erbyn ei hun, ac a fydd wedi ymrannu, ni all eſe ſefyll, eithr y mae iddo ddiwedd.

27 Ni ddichon neb ſyned i mewn i dŷ y cadarn, ac yſpeilio ei ddodrefn eſ, oni bydd iddo yn gyntaf rwymo 'r cadarn, ac yna yr yſpeilia ei dŷ eſ.

28 Yn * wîr y dywedaf i chwi, y maddeuir pôb pechod i feibion dynion, a pha gabledd bynnag a gablant.
* Matth. 12. 31.

29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn yr Yſpryd glân, ni chaiff faddeuant yn dragywydd, ond y mae yn euog o farn dragywyddol.

30 Am iddynt ddywedyd, y mae Yſpryd aflan ganddo.

31 * Daeth gan hynny ei frodyr eſ a'i fam; a chan ſefyll allan hwy a anfonaſant atto, gan ei alw eſ.
* Matth. 12. 46.

32 A'r bobl oedd yn eiſtedd o'i amgylch, ac a ddywedaſant wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr allan yn dy geiſio.

33 Ac eſe a'u hatteb odd hwynt, gan ddywedyd, Pwy yw fy mam i, neu fy mrodyr i?

34 Ac wedi iddo edrych oddi amgylch ar y rhai oedd yn eiſtedd yn ei gylch, eſe a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

35 Canys pwy bynnag a wnelo ewyllys Duw, hwnnw yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam i.

PEN. IV.

1 *Dammeg yr hau-wr,* 14 *a'i ddeongliad.* 21 *Rhaid i ni gyfrannu goleuni ein gwybodaeth i eraill.* 26 *Dammeg yr hâd yn tyfu yn ddiarwybod,* 30 *a'r gronyn mwſtard.* 35 *Chriſt yn goſtegu y dymeſtl ar y môr.*

A C eſe * a ddechreuodd dracheſn athrawiaethu yn ymyl y môr: a chyrfa fawr a ymgaſclodd atto, hyd oni bu iddo fyned i'r llong, ac eiſtedd ar y môr: a'r holl dyrfa oedd wrth y môr ar y tîr.
* Matth. 13. 1.

2 Ac eſe a ddyſgodd iddynt lawer ar ddamhegion, ac a ddywedodd wrthynt yn ei ddyſgeidiaeth eſ,

3 Gwrandewch, Wele, hau-wr a aeth allan i hau:

4 A darfu wrth hau, i beth ſyrthio ar fin y ffordd, ac ehediaid yr awyr a ddaethant, ac a'i difaſant.

5 A pheth a ſyrthiodd ar greig-le, lle ni chaſodd fawr ddaiar: ac yn y fan yr eginodd, am nad oedd iddo ddyfnder daiar.

6 A phan gododd yr haul y poethwyd eſ ac am nad oedd gwreiddyn iddo, eſe a wywodd.

7 A pheth y ſyrthiodd ym mlith drain: a'r drain a dyfaſant, ac a'i tagaſant eſ, ac ni ddug ffrwyth.

8 A pheth arall a ſyrthiodd mewn tîr da, ac a roddes ffrwyth tyfadwy a chynhyrchol, ac a ddug yn ddeg ar hugain, ac yn driugain, ac yn gant.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, y nêb ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

10 A phan oedd eſe wrtho ei hun, y rhai oedd yn ei gylch eſ, gŷd â'r deuddeg, a ofynaſant iddo am y ddammeg.

11 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, I chwi y rhodded gwybod dirgelwch teyrnas Dduw: eithr i'r rhai ſy allan, ar ddamhegion y gwneir pôb peth:

12 * Fel yn gweled y gwelant, ac na chanfyddant: ac yn clywed y clywant, ac ni ddeallant: rhag iddynt ddychwelyd, a maddeu iddynt eu pechodau.
* Matth. 13. 14.

13 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Oni wyddoch chwi y ddammeg hon? a pha fôdd y gwybyddwch yr holl ddamhegion?

14 Yr hau-wr, ſydd yn hau y gair:

15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y ffordd, lle 'r hauir y gair, ac wedi iddynt ei glywed, y mae Satan yn dyfod yn ebrwydd, ac yn dwyn ymmaith y gair a hawyd yn eu calonnau hwynt.

16 A'r rhai hyn yr vn ffunyd yw y rhai a hauir ar y creigle: y rhai wedi clywed y gair, ſydd yn ebrwydd yn ei dderbyn eſ yn llawen:

17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn ynddynt eu hunain, eithr tros amſer y maent: yna pan ddêl blinder, neu erlid, o achos y gair, yn y man y rhwyſtrir hwynt.

18 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd ymmyſc y drain, y rhai a wrandawant y gair,

19 Ac y mae gofalon y bŷd hwn, a * hudoliaeth golud, a chwantau am bethau eraill, yn dyfod i mewn, ac yn tagu 'r gair, a myned y mae yn ddiffrwyth.
* 1 Tim. 6. 17.

20 A'r rhai hyn yw y rhai a hawyd mewn tîr da, y rhai ſydd yn gwrando y gair, ac yn ei dderbyn, ac yn dwyn ffrwyth, vn ddeg ar hugain, ac vn driugain, ac vn gant.

21 * Ac eſe a ddywedodd wrthynt, a ddaw canwyll yw dodi tan leſtr, neu tan wely? ac nid iw goſod ar ganhwyll-bren?
* Matth. 5. 15.

22 * Canys nid oes dim cuddiedig a'r ni's amlygir, ac ni bu ddim dirgel, ond ſel y delei i eglurdeb.
* Matth. 10. 26.

23 Od oes gan neb gluſtiau i wrando, gwrandawed.

24 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch beth a wrandawoch: â * pha feſur y meſuroch, y meſurir i chwithau, a chwanegir i chwi y rhai a wrandewch.
* Matth. 7. 2.

25 * Canys yr hwn y mae ganddo, y rhoddir iddo: a'r hwn nid oes ganddo, ie yr hyn ſydd ganddo a ddygir oddi arno.
* Matth. 13. 12.

26 Ac eſe a ddywedodd, Felly y mae teyrnas Dduw, fel pe bwriai ddŷn hâd i'r ddaiar;

27 A chyſcu, a chodi nôs a dŷdd, a'r hâd yn egino, ac yn tyfu, y modd ni's gwyr efe.

28 Canys y ddaiar a ddwg ffrwyth o honi ei hun, yn gyntaf yr eginyn, yn ôl hynny y dywyſen, yna 'r ŷd yn llawn yn y dywyſen.

29 A phan ymddangoſo 'r ffrwyth, yn ebrwydd y rhydd eſe y crymman ynddo, am ddyfod y cynhavaf.

30 Ac

30 Ac efe a ddywedodd, I * ba beth y cyffelybem deyrnas Dduw ? neu ar ba ddammeg y gwnaem gyffelybrwydd o honi ?

* Matth. 13. 31.

31 Megis gronyn o hâd mwſtard ydyw : yr hwn pan hauer yn y ddaiar ſydd leiaf o'r holl hadau ſydd ar y ddaiar.

32 Eithr wedi 'r hauer, y mae yn tyfu, ac yn myned yn ſwy nâ'r holl lyſiau, ac efe a ddwg ganghennau mawrion, fel y gallo ehediaid yr awyr nythu tan ei gyſcod ef.

33 * Ac â chyfryw ddamhegion lawer y traethodd efe iddynt y gair, hyd y gallent ei wrando.

* Matth. 13. 34.

34 Ond heb ddammeg ni leſarodd wrthynt : ac o'r naillû i'w ddiſcyblion efe a eglurodd bôb peth.

35 Ac efe a ddywedodd wrthynt * y dwthwn hwnnw, wedi ei hwyrhau hi, Awn troſodd i'r tu draw.

* Matth. 8. 23.

36 Ac wedi iddynt ollwng ymmaith y dyrfa, hwy a'i cymmeraſant ef, fel yr oedd yn y llong : ac yr oedd hefyd longau eraill gyd ag ef.

37 Ac ſe a gyfodes tymeſtl fawr o wynt, a'r tonnau a daflaſant i'r llong, hyd onid oedd hi yn llawn weithian.

38 Ac yr oedd efe yn y pen ôl i'r llong, yn cyſcu ar obennydd : a hwy a'i deffroſant ef, ac a ddywedaſant wrtho, Athro, ai difatter gennit ein colli ni ?

39 Ac efe a gododd i fynu, ac a geryddodd y gwynt, ac a ddywedodd wrth y môr, Goſtega, diſtawa. A'r gwynt a oſtegodd, a bu tawelwch mawr.

40 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych mor ofnog ? pa fodd nad oes gennych ffydd ?

41 Eithr hwy a ofnaſant yn ddirfawr, ac a ddywedaſant wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan fôd y gwynt a'r môr yn vfyddhau iddo ?

PEN. V.

1 Criſt yn gwaredu y dŷn yr oedd ynddo leng o gythreuliaid : 13 Hwythau yn myned i'r moch. 25 Y mae efe yn iachau y wraig o'r difer-lif gwaed, 35 ac yn cyfodi merch Jairus o farw i fyw.

A * Hwy a ddaethant i'r tu hwnt i'r môr, i wlâd y Gadargeniaid.

* Matth. 8. 28.

2 Ac ar ei ddyfodiad ef allan o'r llong, yn y man cyfarfu ag ef o blith y beddau, dŷn ac yſpryd aflan ynddo,

3 Yr hwn oedd a'i driglan ym-mhlith y beddau, ac ni allei nêb, ie â chadwynau ei rwymo ef :

4 O herwydd ei rwymo ef yn fynych â llyffetheiriau, ac â chadwynau, a darnio o hono 'r cadwynau, a dryllio y llyffetheiriau : ac ni allei nêb ei ddofi ef.

5 Ac yn oeſtad nôs a dŷdd yr oedd efe yn llefain yn y mynyddoedd, ac ym-mhlith y beddau, ac yn ei dorri ei hun â cherrig.

6 Ond pan ganfu efe yr Ieſu o hîr-bell, efe a redodd, ac a'i haddolodd ef :

7 A chan waeddi â llêf vchel, efe a ddywedodd, Beth ſydd i mi *a wnelwyf* â thi Ieſu Fâb y Duw goruchaf ? yr ydwyf yn dy dyngedu trwy Dduw, na phoenech fi.

8 (Canys dywedaſei wrtho, yſpryd aflan, dôs allan o'r dŷn.)

9 Ac efe a ofynnodd iddo, Beth yw dy enw ? yntef a attebodd gan ddywedyd, Lleng yw ſy enw : am fôd llawer o honom.

10 Ac efe a fawr-ymbiliodd ag ef, na yrtei efe hwynt allan o'r wlâd.

11 Ond yr oedd yno ar y mynyddoedd genfaint fawr o fôch yn pori.

12 A'r holl gythreuliaid a attolygaſant iddo, gan ddywedyd, Danfon ni i'r môch, fel y gallom fyned i mewn iddynt.

13 Ac yn y man y caniattaodd yr Ieſu iddynt. A'r yſprydion aflan, wedi myned allan, aethant i mewn i'r môch : a rhuthrodd y genfaint tros y dibyn i'r môr (ac ynghylch dwy-fil oeddynt) ac a'u boddwyd yn y môr.

14 A'r rhai a borthent y môch a ffoeſant, ac a fynegaſant y peth yn y ddinas, ac yn y wlâd. A hwy a aethant allan i weled beth oedd hyn a wnaethid.

15 A hwy a ddaethant at yr Ieſu, ac a welſant y cythreullg, yr hwn y buaſei 'r lleng ynddo, yn eiſtedd, ac yn ei ddillad, ac yn ei iawn bwyll, ac a ofnaſant.

16 A'r rhai a welſant a fynegaſant iddynt, pa fodd y buaſei i'r cythreulig, ac am y môch.

17 A dechreuaſant ddymuno arno ei fyned ymmaith o'u goror hwynt.

18 Ac efe yn myned i'r llong, yr hwn y buaſei y cythrael ynddo, a ddymunodd arno gael bôd gŷd ag ef.

19 Ond yr Ieſu ni adawodd iddo, eithr dywedodd wrtho, dôs i'th dŷ at yr eiddot, a mynega iddynt pa faint a wnaeth yr Arglwydd erot, ac iddo drugarhau wrthit.

20 Ac efe a aeth ymmaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi trwy Decapolis, pa bethau eu mainta wnaethei 'r Ieſu iddo : a phawb a ryfeddaſant.

21 Ac wedi i'r Ieſu dracheſn fyned mewn llong i'r lan arall, ymgaſclodd tyrfa fawr attoi ac yr oedd efe wrth y môr.

22 * Ac wele, yn o bennaethiaid y Synagog a ddaeth, a'i enw Jairus : a phan ei gwelodd, efe a ſyrthiodd wrth ei draed ef. * Matth. 9. 18.

23 Ac efe a fawr ymbiliodd ac ef, gan ddywedyd, Y mae fy merch fechan ar drange : *attolwg i ti* ddyfod, a dodi dy ddwylo arni, fel yr iachaer hi, a byw fydd.

24 Á 'r Ieſu a aeth gŷd ag ef : a thyrfa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i gwaſcaſant ef.

25 A rhyw wraig, yr hon a fuaſei mewn difer-lif gwaed ddeuddeng mblynedd,

26 Ac a oddefaſei lawer gan laweroedd o feddygon, ac a dreuliaſei gymmaint ac oedd ar ei helw, ac ni chawſei ddim lleſtâd, eithr yn hytrach myned waeth-waeth.

27 Pan glybu hi am yr Ieſu, hi a ddaeth yn y dyrfa o'r tu ôl, ac a gyffyrddodd â'i wiſc ef.

28 Canys hi a ddywedaſei, Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.

29 Ac yn ebrwydd y ſychodd ffynhonnell ei gwaed hi : a hi a wybu yn ei chorph ddarfod ei hiachau o'r pla.

30 Ac yn y fan, yr Ieſu gan wybod ynddo ei hun fyned rhinwedd allan o honaw, efe a drodd yn y dyrfa, ac a ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm dillad ?

31 A'i ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Ti a weli y dyrfa yn dy waſcu, ac a ddywedi di, Pwy a'm cyffyrddodd ?

32 Ac yntef a edrychodd o amgylch, i weled yr hon a wnaethei hyn.

33 Ond y wraig gan ofni a chrynu, yn gwybod beth a wnaethid ynddi, a ddaeth ac a ſyrthiodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd iddo 'r holl wirionedd.

34 Ac efe a ddywedodd wrthi, Ha ferch, dy ffydd a'th iachaodd, dos mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.

35 Ac efe etto yn llefaru, daeth rhai o dŷ Pennaeth y Synagog, gan ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba beth etto 'r aflonyddi 'r Athro?

36 A'r Jeſu, yn ebrwydd wedi clywed y gair a ddywedaſid, a ddywedodd wrth bennaeth y Synagog, Nac ofna, crèd yn vnig.

37 Ac ni adawodd efe neb i'w ddilyn, ond Petr, ac Jaco, ac Joan brawd Jaco.

38 Ac efe a ddaeth i dŷ pennaeth y Synagog, ac a ganfu y cynnwrf, a'r *rhai* oedd yn wylo, ac yn ochain llawer.

39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y gwnewch gynnwrf, ac yr wylwch? ni bu farw yr eneth, eithr cyſcu y mae.

40 A hwy a'i gwatwaraſant ef. Ond efe, gwedi bwrw pawb allan, a gymmerth dâd yr eneth a'i mam, a'r rhai oedd gŷd ag ef, ac a aeth i mewn lle 'r oedd yr eneth yn gorwedd.

41 Ac wedi ymaflyd yn llaw 'r eneth, efe a ddywedodd wrthi, *Talitha cumi*: yr hyn o'i gyfieithu yw, Yr eneth, (yr wyf yn dywedyd wrthit) cyfod.

42 Ac yn y fan y cyſodes yr eneth, ac a rodiodd: canys deuddeng mlwydd oed ydoedd hi: a ſynnu a wnaeth arnynt â ſyndod mawr.

43 Ac efe a orchymynnodd iddynt yn gaeth, na chai neb wybod hyn: ac a ddywedodd am roddi *peth* iddi i'w fwytta.

PEN. VI.

1 *Diſprys Chriſt gan ei wlad-wyr ei hun.* 7 *Y mae efe yn rhoddi i'r deuddec awdurdod ar yſprydion aflan.* 14 *Amryw dyb am Griſt.* 28 *torri pen Joan Fedyddiwr:* 29 *a'i gladdu.* 30 *Yr Apoſtolion yn dychwelyd o bregethu.* 34 *Gwyrthiau y pum torth bara a'r ddau byſcodyn.* 48 *Chriſt yn rhodio ar y môr:* 53 *ac yn iachâu pawb a gyffyrddai ag ef.*

AC * efe a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddaeth i'w wlâd ei hun: a'i ddiſcyblion a'i canlynaſant ef.

2 Ac wedi dyfod y Sabbath, efe a ddechreuodd athrawiaethu yn y Synagog: a ſynnu a wnaeth llawer a'i clywſant, gan ddywedyd, O ba le y daeth y pethau hyn i hwn? a pha ddoethineb yw hon a roed iddo, fel y gwneid y cyfryw nerthoedd trwy ei ddwylo ef?

3 Ond hwn yw 'r ſaer, mâb Mair, brawd Jaco, a Joſes, a Judas, a Simon? ac onid yw ei chwiorydd ef ymma yn ein plith ni? a hwy a rwyſtrwyd o'i blegid ef.

4 Ond yr Jeſu a ddywedodd wrthynt, nad * yw prophwyd yn ddibris ond yn ei wlad ei hun, ac ym-mhlith ei genhedl ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

5 Ac ni allei efe yno wneuthyd dim gwyrthiau, ond rhoi ei ddwylo ar ychydig gleiſion, a'i hiachau hwynt.

6 Ac efe a ryfeddodd o herwydd eu hangrhediniaeth: * ac a aeth i'r pentrefi oddi amgylch, gan athrawiaethu.

7 Ac * efe a alwodd y deuddeg, ac a ddechreuodd eu danfon hwynt bôb yn ddau a dau, ac a roddes iddynt awdurdod ar yſprydion aflan,

8 Ac a orchymynnodd iddynt na chymmerent ddim i'r daith, ond llaw-ffon yn vnig: nac yſcreppan, na bara, nac arian yn eu pyrſau.

9 Eithr eu bôd a ſandalau am eu traed, ac na wiſcent ddwy bais.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba le bynnac yr eloch i mewn i dŷ, arhoſwch yno hyd onid eloch ymmaith oddi yno.

11 A * pha rai bynnag ni'ch derbyniant, ac ni'ch gwrandawant, pan eloch oddi yno, *eſcydwch y llwch a *ſyddo* tan eich traed, yn dyſtiolaeth iddynt. Yn wir meddaf i chwi, y bydd eſmwythach i Sodoma a Gomorrha, yn nydd y farn, nac i'r ddinas honno.

12 A hwy a aethant allan, ac a bregethaſant ar iddynt edifarhau.

13 * Ac a fwriaſant allan lawer o gythreuliaid, ac a eliaſant ag olew lawer o gleiſion, ac au hiachaſant.

14 A'r * brenin Herod a glybu, (canys cyhoedd ydoedd ei enw ef) ac efe a ddywedodd, Joan Fedyddiwr a gyfodes o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

15 Eraill a ddywedaſant, Mai Elias yw: ac eraill a ddywedaſant, Mai prophwyd yw, neu megis un o'r prophwydi.

16 Ond * Herod pan glybu, a ddywedodd, Mai 'r Joan a dorrais i ei ben yw hwn, efe a gyfodes o feirw.

17 Canys yr Herod hwn a ddanfonaſai, ac a ddaliaſai Joan, ac a'u rhwymaſai ef yn y carchar, o achos Herodias gwraig Philip ei frawd, am iddo ei phriodi hi.

18 Canys Joan a ddywedaſei wrth Herod, * Nid cyfi eithlawn i ti gael gwaig dy frawd.

19 Ond Herodias a ddaliodd ŵg iddo, ac a chwennychodd ei ladd ef, ac ni's gallodd.

20 Canys Herod oedd yn ofni Joan, gan wybod ei fôd ef yn ŵr cyfiawn, ac yn ſanctaidd, ac a'i parchei ef: ac wedi iddo ei glywed ef, efe a wnai lawer o bethau, ac a'i gwrandawai ef yn ewyllyſgar.

21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfaddas, pan wnaeth Herod, ar ei ddydd genedigaeth, ſwpper i'w bennaethiaid, a'i flaenoriaid, a goreugwŷr Galilea:

22 Ac wedi i ferch Herodias honno ddyfod i mewn, a dawnſio, a boddhau Herod, a'r rhai oedd yn eiſtedd gydag ef, y brenin y ddywedodd wrth y llangces, Gofyn i mi y peth a fynnech, ac mi a'i rhoddaf i ti.

23 Ac efe a dyngodd iddi, Beth bynnag a ofynnech i mi, mi a'i rhoddaf i ti, hyd hanner fy nheyrnas.

24 A hitheu a aeth allan, ac a ddywedodd wrth ei mam, Pa beth a ofynnaf? A hitheu a ddywedodd, Pen Joan Fedyddiwr.

25 Ac yn y fan hi a aeth i mewn ar frys at y brenin, ac a ofynnodd, gan ddywedyd, Mi a fynnwn i ti roi i mi allan o law, ar ddiſci, ben Joan Fedyddiwr.

26 A'r brenin yn driſt iawn, ni chwennychei ei bwrw hi heibio, o herwydd y llwon, a'r rhai oedd yn eiſtedd gyd ag ef.

27 Ac yn y man y brenin a ddanfonodd ddienydd wr, ac a orchymynnodd ddwyn ei ben ef.

28 Ac yntef a aeth ac a dorrodd ei ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef ar ddiſci, ac a'i rhoddes i'r llangces, a'r llangces a'i rhoddes ef i'w mam.

29 A phan glybu ei ddiſcyblion ef, hwy a ddaethant, ac a gymmeraſant ei gorph ef, ac a'i dodaſant mewn bedd.

30 * A'r Apoſtolion a ymgaſclaſant at yr Jeſu, ac a fynegaſant iddo yr holl bethau, y rhai a wnaethent, ‡ hefyd a'r rhai a athrawiaetha-ſent.

31 Ac

* Matth. 13. 54.

* Joan. 4. 44.

* Matth. 9. 35. Luc. 13. 22.

* Matth. 10. 1.

* Matt. 10. 14. * Act. 13. 51.

* Luc. 5. 14.

* Matth. 14. 1.

* Luc. 3. 19.

* Leſit. 18. 16.

* Luc. 9. 10.

‡ Ynghyd.

31 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Deuwch eich hunain i le anghyfannedd o'r naill tu, a gorphwyſwch encyd. Canys llawer oedd yn dyfod, ac yn myned, ſel nad oeddynt yn cael ennyd, cymmaint ac i fwytta.

* Matth. 14. 13. 32 * A hwy a aethant i le anghyfannedd, mewn llong o'r naill tu.

33 A'r bobloedd a'u gwelſant hwy yn myned ymmaith, a llawer a'i hadnabuant ef, ac a redaſant yno ar draed o'r holl ddinaſoedd, ac a'u rhag-flaenaſant hwynt, ac a ymgaſclaſant atto ef.

* Matth. 9. 36. 34 * A'r Jeſu wedi myned allan a welodd dyrfa fawr, ac a dofturiodd wrthynt, am eu bôd ſel defaid heb ganddynt ſugailtac a ddechreuodd ddyſcu iddynt lawer o bethau.

* Matth. 14. 15. 35 Ac yna * wedi ei myned hi yn llawer o'r dydd, y daeth ei ddiſcyblion atto ef gan ddywedyd, Y lle ſydd anial, ac weithian y mae hi yn llawer o'r dydd.

36 Gollwng hwynt ymmaith, ſel yr elont i'r wlâd oddi amgylch, ac i'r pentrefi, ac y prynont iddynt eu hunain fara: canys nid oes ganddynt ddim i'w fwytta.

37 Ond eſe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwytta. A hwy a ddywedaſant wrtho, A awn ni a phrynu gwerth deu-can ceiniog o fara, a'i roddi iddynt iw fwytta?

38 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Pa faint torth ſydd gennych? ewch ac edrychwch. Ac wedi iddynt wybod, hwy a ddywedaſant, Pump, a dau byſcodyn.

39 Ac eſe a orchymynnodd iddynt beri i bawb eiſtedd yn fyrddeidiau, ar y glaſwellt.

40 A hwy a eiſteddaſant yn finteioedd a minteioedd, o ſeſur cannoedd, ac o ſeſur dêg a deugeiniau.

41 Ac wedi cymmeryd y pum torth a'r ddau byſcodyn, gan edrych i fynu tu â'r nef, eſe a fendithiodd, ac a dorrodd y bara, ac a'i rhoddes at ei ddiſcyblion, iw goſod ger eu bronnau hwynt: a'r ddau byſcodyn a rannodd eſe rhyngddynt oll.

42 A hwy oll a fwyttaſant, ac a gawſant ddigon.

43 A chodaſant ddeuddeg baſcedaid yn llawn o'r briw-fwyd, ac o'r pyſcod.

44 A'r rhai a fwyttaſent o'r torthau, oedd ynghylch pum-mil o wŷr.

45 Ac yn y man, eſe a gymmhellodd ei ddiſcyblion i fyned i'r llong, a myned o'r blaen i'r lan arall ‡ i Bethſaida, tra fyddei eſe yn gollwng ymmaith y bobl.

‡ *Ar gyfer Beth-ſaida.*

46 Ac wedi iddo eu danfon hwynt ymmaith, eſe a aeth i'r mynydd i weddio.

* Matth. 14. 23. 47 A * phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar ganol y môr, ac yntef ei hun ar y tir.

48 Ac eſe a'u gwelei hwynt yn flin arnynt yn rhwyfo: (canys y gwynt oedd yn eu herbyn) ac ynghylch y bedwaredd wŷlfa o'r nôs, eſe a ddaeth attynt, gan rodio ar y môr, ac a fynnaſei fyned heibio iddynt.

49 Ond pan welſant hwy ef yn rhodio ar y môr, hwy a dybiaſant mai drychiolaeth ydoedd: a hwy a waeddaſant.

50 (Canys hwynt oll a'i gwelſant ef, ac a ddychrynaſant) Ac yn y man yr ymddiddanodd eſe â hwynt, ac y dywedodd wrthynt, Cymmerwch gyſſur, myfi yw, nac ofnwch.

51 Ac eſe a aeth i fynu attynt i'r llong, a'r gwynt a dawelodd: a hwy a ſynnaſant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddaſant.

52 Oblegid ni deallaſant am y torthau hynny: canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.

53 Ac * wedi iddynt ddyfod troſodd, hwy a ddaethant i dir Genêſareth, ac a laniaſant. * Matth. 14. 34.

54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy a'i hadnabuant ef yn ebrwydd,

55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl o'r gorr hwnnw, hwy a ddechreuaſant ddwyn oddi amgylch mewn gwelâu rai cleiſion, pa le bynnag y clywent ei fôd ef.

56 Ac i ba lê bynnag yr elai eſe i mewn i bentrefi, neu ddinaſoedd, neu ‡ wlâd, hwy a oſodent y cleiſion yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael o honynt gyffwrdd cymmaint ac ag ymyl ei wiſc eſu: a chynniſer ac a gyffyrddaſant ag ef, a iachawyd. ‡ *Fenſydd.*

PEN. VII.

1 Y Phariſeaid yn beio ar y diſcyblion, am fwytta heb ymolchi: 8 yn torri gorchymyn Duw trwy draddodiadau dynion. 14 Nad yw bwyd yn halogi dyn. 24 Chriſt yn iachâu merch y wraig o Syrophenicia, eddiwrth yſpryd aflan, 31 ac yn oedd fyddar, ac ag attal dywedyd arno.

YNa yr * ymgaſclodd atto 'r Phariſæaid, a rhai o'r Scrifennyddion, a ddaethei o Jeruſalem. * Matth. 15. 1.

2 A phan welſant rai o'i ddiſcyblion eſ â dwylo cyffredin (hynny ydyw heb olchi) yn bwytta bwyd, hwy a argyoeddaſant.

3 Canys y Phariſæaid, a'r holl Iddewon, oni bydd iddynt olchi eu dwylo yn fynych, ni fwyttânt, gan ddal traddodiad yr hynafiaid.

4 A *phan ddelont* o'r farchnad, oni bydd iddynt ymolchi, ni fwyttânt. A llawer o bethau eraill y ſydd, y rhai a gymmeraſant iw cadw, *megis* golchi cwppanau, ac yſtenau, ac eſyddennau, a ‡ byrddau. ‡ *Gwelau.*

5 Yna y gofynnodd y Phariſæaid a'r Scrifennyddion iddo, Pa ham nad yw dy ddiſcyblion di yn rhodio yn ôl traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta eu bwyd â dwylo heb olchi?

6 Ond eſe a attebodd ac a ddywedod wrthynt, Da y prophwydodd Eſaias am danoch chwi ragrithwyr: ſel y mae yn ſcrifennedig, Y * mae y bobl hyn yn ſy anrhydeddu i â'u gwefuſau, ond eu calon ſydd bell oddi wrthif. * Eſa 29. 13. Matth.

7 Eithr ofer y maent yn ſy addoli, gan ddyſcu *yn lle* dyſceidiaeth, orchymynion dynion. 15. 8.

8 Canys gan adel heibio orchymmyn Duw, yr ydych yn dal traddodiad dynion, ſef golchiadau ſtenau a chwppanau: a llawer eraill o'r cyffelyb bethau yr ydych yn eu gwneuthur.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Gwŷch yr ydych yn rhoi heibio orchymmyn Duw, ſel y cadwech eich traddodiad eich hunain.

10 Canys Moſes a ddywedodd, Anrhydedda dy dâd a'th fam; a'r hwn a felldigo dâd neu fam, bydded farw 'r farwolaeth.

11 Ac meddwch chwithau, Os dywed dŷn wrth ei dâd neu ei fam, * Corban, (hynny yw, rhodd) trwy ba beth bynnag y ceit lês oddi wrthi ſi, *difai ſydd.* * Matth. 15. 5.

12 Ac nid ydych mwyach yn gadel iddo wneuthur dim i'w dâd neu i'w fam:

13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodaſoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.

14 A * chwedi galw atto yr holl dyrfa, eſe a ddy- * Matth. 19. 10.

a ddywedodd wrthynt, Gwrandewch chwi oll arnaf, a deellwch.

15 Nid oes dim allan o ddŷn yn myned i mewn iddo, a ddichon ei halogi ef: eithr y pethau ſy yn dyfod allan o honaw, y rhai hynny yw 'r pethau ſy yn halogi dŷn.

16 Od oes gan neb gluſtiau i wrando, gwrandawed.

17 A phan ddaeth efe i mewn i'r tŷ, oddi wrth y bobl, ei diſcyblion a ofynnaſant iddo am y ddameg.

18 Yntef a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddi ddeall? oni wyddoch am bôb peth oddi allan a êl i mewn i ddŷn, na all hynny ei halogi ef?

19 Oblegid nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol: ac yn myned allan i'r gau-dŷ, gan garthu yr holl fwydydd.

20 Ac efe a ddywedodd, yr hyn ſydd yn dyfod allan o ddŷn, hynny ſydd yn halogi dŷn.

* Gen. 6. 5. & 8. 21. Matth. 15. 19.

21 *Canys oddi mewn, allan o galon dynion y daw drwg feddyliau, torr-priodaſau, putteindra, llofruddiaeth,

22 Lleidradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, anllad rwydd, drwg lygad, cabledd, balchder, ynfydrwydd.

23 Yr holl ddrwg bethau hyn ſydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dŷn.

* Matth. 15. 21.

24 Ac * efe a gyſodes oddi yno, ac a aeth i gyffiniau Tyrus a Sidon: ac a aeth i mewn i dŷ, ac ni fynnaſei i neb wybod; eithr ni allei efe fôd yn guddiedig.

25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan ac yſpryd aflan ynddi, fôn am dano, hi a ddaeth, ac a ſyrthiodd wrth ei draed eſ.

26 (A Groeges oedd y wraig, Syrophænicïad o genedl) a hi a attolygodd iddo fwrw 'r cythrael allan o'i merch.

27 A'r Jeſu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymmwys yw cymmeryd bara 'r plant, a'i daflu i'r cenawon cŵn.

28 Hithau a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Gwîr o Arglwydd: ac etto y mae y cenawon tan y bwrdd, yn bwyta o friwſion y plant.

29 Ac efe a ddywedodd wrthi, Am y gair hwnnw dôs ymmaith: aeth y cythrael allan o'th ferch.

30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythrael allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.

31 Ac efe a aeth drachefn ymmaith o dueddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd fôr Galilæa, trwy ganol terfynau Decapolis.

32 A hwy a ddygaſant atto yn byddar ag attal dywedyd arno, ac a attolygaſant iddo ddodi ei law arno eſ.

33 Ac wedi iddo ei gymmeryd eſ o'r nailltu allan o'r dyrfa, efe a eſtynnodd ei fyſedd yn ei gluſtiau eſ, ac wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i dafod eſ:

34 A chan edrych tua 'r nef, efe a ocheneidiodd, ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw, ymagor.

35 Ac yn ebrwydd ei gluſtiau eſ a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd, ac efe a lefarodd yn eglur.

36 Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb: ond pa mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddaſant.

37 A ſynnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da y gwnaeth efe bob peth: y mae efe yn gwneuthur i'r byddair glywed, ac i'r mudion ddywedyd.

PEN. VIII.

1 Chriſt yn porthi y bobl yn rhyfeddol: 10 yn naccau rhoddi arwydd i'r Phariſeaid: 14 yn rhybuddio ei ddiſcyblion i ochelyd ſurdoes y Phariſeaid, a ſur-does Herod: 22 yn rhoddi ei olwg i ddyn dall: 27 yn cyduabod mai efe yw Chriſt yr hwn a ddioddefei, ac a gyſodei eilwaith: 34 ac yn annog i fod yn ddioddefgar mewn erlid o achos profeſſu yr Efengyl.

YN y dyddiau hynny, * pan oedd y dyrfa yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w fwytta, y galwodd yr Ieſu ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt, * Matth. 15. 32.

2 Yr wyfi yn toſturio wrth y dyrfa, oblegid y maent hwy driſiau weithian yn aros gyd â mi, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta:

3 Ac os gollyngaf hwynt ymmaith ar eu cythlwng, i'w teiau eu hunain, hwy a lewygant ar y ffordd: canys rhai o honynt a ddaeth o bell.

4 A'i ddiſcyblion eſ a'i hattebaſant, O ba le y gall neb ddigoni y rhai hyn â bara, ymma yn yr anialwch?

5 Ac efe a ofynnodd iddynt, Pa faint torth ſydd gennych? A hwy a ddywedaſant, Saith.

6 Ac efe a orchymynnodd i'r dyrfa eiſtedd ar y llawr, ac a gymmerodd y ſaith dorth, ac a ddiolchodd, ac a'u torrodd *bwynt*, ac a'u rhoddes iw ddiſcyblion, fel y goſodent hwynt ger eu bronnau: a goſodaſant hwynt ger bron y bobl.

7 Ac yr oedd ganddynt ychydig byſcod bychain: ac wedi iddo fendithio, efe a barodd ddodi y rhai hynny hefyd ger eu bronnau *hwynt*.

8 A hwy a fwyttaſant, ac a ddigonwyd: a hwy a godaſant o'r briw-fwyd gweddill, ſaith faſcedaid.

9 A'r rhai a fwyttaſent oedd ynghylch pedair mil: ac efe a'u gollyngodd hwynt ymmaith.

10 Ac yn y man wedi iddo ſyned i long gyd â'i ddiſcyblion, efe a ddaeth i barthau Dalmanutha.

11 * A'r Phariſeaid a ddaethant allan, ac a ddechreuaſant ymholi ag eſ, gan geiſio ganddo arwydd o'r nef, gan ei demtio. * Matth. 16. 1.

12 Yntef gan ddwyſ ocheneidio yn ei yſpryd, a ddywedodd, Beth a wna 'r genhedlaeth ymma yn ceiſio arwydd? yn wir meddaf i chwi, ni roddir arwydd i'r genhedlaeth ymma.

13 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth i'r llong drachefn, ac a dynnodd ymmaith i'r lan arall.

14 A'r * *diſcyblion* a adawſent yn angoſ gymmeryd bara, ac nid oedd ganddynt gyd â hwynt onid yn dorth yn y llong. * Matth. 16. 5.

15 Yna y gorchymynnodd efe iddynt, gan ddywedyd, Gwiliwch, ymogelwch rhag ſurdoes y Phariſeaid, a ſurdoes Herod.

16 Ac ymreſymmu a wnaethant y naill wrth y llall, gan ddywedyd, *Hyn ſydd* * oblegid nad oes gennym fara. * Matth. 16. 7.

17 A phan wybu 'r Jeſu, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ymreſymmu 'r ydych, am nad oes gennych fara? ond ydych chwi etto yn yſtyried, nac yn deall? ydyw eich calon etto gennwch wedi caledu?

18 A chennych lygaid, oni welwch? a chennych gluſtiau, oni chlywch? ac onid ydych yn cofio?

19 Pan dorrais y pum torth hynny, ym myſe y pum mîl, pa ſawl baſcedaid yn llawn o friw-fwyd a godaſoch i fynu? Dywedaſant wrtho, Deuddeg.

20 A Phan *dorrais* y ſaith ym-mhlith y pedair mil, lloneid pa ſawl baſced o friw-fwyd a godaſoch i fynu? A hwy a ddywedaſant, Saith.

21 Ac eſe ddywedodd wrthynt, Pa fodd nad ydych yn deall?

22 Ac eſe a ddaeth i Bethſaida: a hwy a ddygaſant atto un dall, ac a ddeiſyfiaſant arno, ar iddo gyffwrdd ag ef.

23 Ac wedi ymaflyd yn llaw y dall, eſe a'i twyſodd ef allan o'r dref: ac wedi iddo boeri ar ei lygaid ef, a dodi ei ddwylo arno, eſe a ofynnodd iddo, a oedd eſe yn gweled dim.

24 Ac wedi edrych i fynu eſe a ddywedodd, yr ydwyf yn gweled dynion megis preniau yn rhodio.

25 Wedi hynny y goſodes eſe ei ddwylo drachefn ar ei lygaid ef, ac a barodd iddo edrych i fynu: ac eſe a gafodd ei olwg, ac eſe a welai bawb o bell, ac yn eglur.

26 Ac eſe a'i hanfonodd ef adref i'w dŷ, gan ddywedyd, Na ddôs i'r dref, ac na ddywed i neb yn y dref.

* Matth. 16. 13. 27* A'r Jeſu a aeth allan ef a'i ddiſcyblion, i dref Cæſarea Philippi: ac ar y ffordd, eſe a ofynnodd iw ddiſcyblion, gan ddywedyd wrthynt, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i?

28 A hwy a attebaſant, Joan Fedyddiwr: a rhai, Elias: ac eraill, yn o'r prophwydi.

29 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy mod i? A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Ti yw 'r Chriſt.

30 Ac eſe a orchymmynnod iddynt na ddywedent i neb ‡ am dano.

‡ *Hynny*

31 Ac eſe a ddechreuodd eu dyſcu hwynt, fôd yn rhaid i Fâb y dŷn oddef llawer, a'i wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'i ladd, ac wedi tridiau adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd eſe yn eglur. A Phetr a ymaflodd ynddo, ac a ddechreuodd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddiſcyblion, eſe a geryddodd Petr, gan ddywedyd, Dôs ymmaith yn fy ôl i Satan; am nad wyt yn fynnied y pethau ſy o Dduw, ond y pethau ſy o ddynion.

34 Ac wedi iddo alw atto y dyrfa gŷd â'i ddiſcyblion, eſe a ddywedodd wrthynt, Y*neb a fynno ddyfod ar fy ôl i, ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a dil'yned fi.

* Matth. 10. 38.

35 Canys pwy bynnag a fynno gadw ei enioes, a'i cyll hi: ond pwy bynnag a gollo ei enioes er fy mwyn i a'r Efengyl, hwnnw a'i ceidw hi.

36 Canys pa leſâd i ddŷn os enill yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun?

37 Neu pa beth a rydd dŷn yn gyfnewid *am* ei enaid?

38 Canys * pwy bynnag a fyddo cywilydd ganddo fra'm geiriau, yn yr odinebus a'r bechadurus genhedlaeth hon, bydd cywilydd gan Fâb y dŷn yntef hefyd, pan ddêl yngogoniant ei Dâd, gŷd â'r Angelion ſanctaidd.

* Matth. 10. 33.

PEN. IX.

2 *Gwedd-newidiad yr Jeſu.* 12 *Eſe yn dyſcu ei ddiſcyblion ynghylch dyfodiad Elias:* 14 *yn bwrw allan yſpryd mûd, a byddar:* 30 *Yn rhagfynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad:* 33 *yn annog ei ddiſcyblion i oſtyngeiddrwydd:* 38 *gan erchi iddynt, na luddient y rhai nid ydynt yn eu herbyn, ac na roddent rwyſtr i neb o'r ſyddloniaid.*

AC eſe a ddywedodd wrthynt, Yn* wîr yr wyf yn dywedyd i chwi fôd rhai o'r rhai ſy yn ſefyll ymma, ni phrofant angeu, hyd oni welont deyrnas Dduw wedi dyfod mewn nerth. * Matth. 16. 28.

2 Ac * wedi chwe diwrnod y cymmerth yr Jeſu Petr, ac Jaco, ac Joan; ac a'u dug hwynt i fynydd vchel, eu hunain o'r naillu; ac eſe a weldd-newidiwyd yn eu gŵydd hwynt. * Matth. 17. 1.

3 A'i ddillad ef a aethant yn ddiſclair, yn gannaid iawn fel eira, y fath ni feidr vn pannwr ar y ddaiar eu cannu.

4 Ac ymddangoſodd iddynt Elias gŷd â Moſes: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Jeſu.

5 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrth yr Jeſu, Rabbi, da yw i ni fôd ymma: a gwnawn dair pabell, i ti vn, ac i Foſes vn, ac i Elias vn.

6 Canys ni's gwyddei beth yr oedd yn ei ddywedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmmwl yn cyſcodi troſtynt hwy: a llef a ddaeth allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy anwyl Fâb, gwrandewch ef.

8 Ac yn ddiſymmwth, pan edrychaſant o amgylch, ni welſant neb mwy, ond yr Jeſu yn vnig gyd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i wared o'r mynydd, eſe a orchymynnodd iddynt na ddangoſent i neb y pethau a welſent, hyd pan adgyfodei Mâb y dŷn o feirw.

10 A hwy a gadwaſant y gair gŷd â hwynt eu hunain, gan gŷd-ymholi beth yw 'r adgyfodi o feirw.

11 A hwy a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Pa ham y dywed yr Scrifennyddion, fôd yn rhaid i Elias ddyfod yn gyntaf?

12 Ac eſe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn ddiau gan ddyfod yn gyntaf, a edfryd bôb peth: * a'r modd yr ſcrifennwyd am Fâb y dŷn, y dioddefai lawer o bethau, ac y dirmygid ef. * Eſay. 53. 3.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, ddyfod Elias yn ddiau a gwneuthur o honynt iddo 'r hyn a ſynnaſant, fel yr ſcrifennwyd am dano.

14 A * phan ddaeth eſe at ei ddiſcyblion, eſe a welodd dyrfa fawr yn eu cylch hwynt, a'r Scrifennyddion yn cyd-ymholi â hwynt. * Matth. 17. 14.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa, pan ganfuant eſ, a ddychrynaſant, a chan redeg atto, a gyfarchaſant iddo.

16 Ac eſe a ofynnodd i'r Scrifennyddion, Pa gyd-ymholi yr ydych ‡ yn eich plith? ‡ *A hwynt.*

17 Ac vn o'r dyrfa a attebodd, ac a ddywedodd, Athro, mi a ddugym fy mâb attat, ac yſpryd mûd ynddo:

18 A pha le bynnag y cymmero eſ, eſe a'i rhwyga; ac yntef a fwrw ewyn, ac a yſcymyga ddannedd, ac y mae yn dihoeni: ac mi a ddywedais wrth dy ddiſcyblion, ar iddynt ei fwrw ef allan, ac ni's gallaſant.

19 Ac eſe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon, pa hŷd y

bydd

byddaf gŷd â chwi? Pa hŷd y goddefaf chwi? dygwch eſ attaf.

20 A hwy a'i dygaſant eſ atto: a phan welodd eſ, yn y man yr yſpryd a'i dryllíodd eſ, a chan ſyrthio ar y ddaiar, eſe a ymdreiglodd tan ſain ewyn.

21 A gofynnodd yr *Iefu* i'w dâd eſ, Beth ſydd o amſer, er pan ddarfu ſel hyn iddo? Yntef a ddywedodd, Er yn fachgen.

22 A mynych y taflodd eſe eſ yn tân, ac i'r dyfroedd, ſel y difethai eſe eſ: ond os gelli di ddim, cymmorth ni, gan doſturio wrthym.

23 A'r Iefu a ddywedodd wrtho, Os gelli di gredu, pôb peth a all fôd i'r neb a gredo.

24 Ac yn y fan tâd y bachgen, tan lefain ag wylofain, a ddywedodd, Yr wyf yn credu o Arglwydd; cymmorth fy anghrediniaeth i.

25 A phan welodd yr Iefu fôd y dyrfa yn cŷd redeg atto, eſe a geryddodd yr yſpryd aflan, gan ddywedyd wrtho, Tydi yſpryd mud a byddar, yr wyf fi yn gorchymmyn i ti, Tyred allan o honaw, ac na ddôs mwy iddo eſ.

26 Ac wedi i'r yſpryd lefain a dryllio llawer arno eſ, eſe a aeth allan: ac yr oedd eſe ſel un marw, ſel y dywedodd llawer ei ſarw eſ.

27 A'r Iefu a'i cymmerodd eſ erbyn ei law, ac a'i cyſododd, ac eſe a ſaſodd i ſynu.

28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r tŷ, ei ddyſcyblion a ofynnaſant iddo o'r nailltu, Pa ham na allem ni ei fwrw eſ allan?

29 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Y rhyw hwn ni all er dim ddyfod allan, ond trwy weddi ag ympryd.

30 * Ac wedi ymadel oddi yno, hwy a ymdeithiaſant trwy Gallilæa: ac ni fynnai eſe wybod o neb.

31 Canys yr oedd eſe yn dyſcu ei ddiſcyblion, ac yn dywedyd wrthynt, Y traddodid Mâb y dŷn i ddwylo dynion, ac y lladdent eſ, ac wedi ei ladd, yr adgyfodai y trydydd dydd.

32 Ond nid oeddynt hyw yn deall yr ymadrodd, ac ofni yr oeddynt eſyn iddo.

33 Ac * eſe a ddaeth i Capernaum: a phan oedd eſe yn y tŷ, eſe a ofynnodd iddynt, Beth yr oeddych yn ymddadleu yn eich plith eich hunain ar y ffordd?

34 Ond hwy a dawſant â ſôn: canys ymddadleuaſent â'u gilydd ar y ffordd, pwy *a fyddei* fwyaf.

35 Ac eſe a eiſteddodd, ac a alwodd y deuddeg, ac a ddywedodd wrthynt, Os myn neb fôd yn gyntaf, eſe a fydd olaf o'r cwbl, a gwenidog i bawb.

36 Ac eſe a gymmerth fachgennyn, ac a'i goſododd eſ yn eu canol hwynt, ac wedi iddo ei gymmeryd eſ yn ei freichiau, eſe a ddywedodd wrthynt,

37 Pwy bynnag a dderbynyo vn o'r cyfryw fechgyn, yn fy enw i, fydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbyn i, nid myfi y mae yn ei dderbyn, ond yr hwn a'm danfonodd i.

38 Ac * Ioan a'i hattebodd eſ, gan ddywedyd, Athro, ni a welſom vn yn bwrw allan gythreuliaid yn dy enw di, yr hwn *id* yw yn ein dilyn ni, ac ni a waharddaſom iddo am nad yw yn ein dilyn ni.

39 A'r Iefu a ddywedodd, Na waharddwch iddo: * canys nid oes nêb a wna wrthiau yn fy enw i, ac a all yn y fan roi dryg-air i mi.

40 Canys y neb nid yw i'n herbyn, o'n tu ni y mae.

41 * Canys pwy bynnag a roddo i chwi i'w yfed gwppaneid o ddwfr yn fy enw i, am eich bôd yn perthyn i Grift, yn wir meddaf i chwi, ni chyll eſe ei obrwy.

42 A * phwy bynnag a rwyſtro vn o'r rhai bychain hyn ſy yn credu ynoſi, gwell oedd iddo oſod maen melin o amgylch ei wddfa, a'i daflu i'r môr.

43 Ac * os dy law a'th rwyſtra, torr hi ymmaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn anafus, nag a dwy law gennit, fyned i vffern, i'r tân anniffodadwy:

44 * Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

45 Ac os dy droed a'th rwyſtra, torr eſ ymmaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, nag â dau droed gennit dy daflu i vffern, i'r tân anniffoddadwy:

46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

47 Ac os dy lygad a'th rwyſtra, bwrw eſ ymmaith, gwell yw i ti fyned i mewn i deyrnas Dduw yn vn-llygeidiog, nag â dau lygad gennit dy daflu i dân vffern:

48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

49 Canys pôb vn a helltir a thân, * phôb aberth a helltir â halen.

50 * Da yw'r halen: ond os bydd yr halen yn ddihallt, a pha bêth yr helltwch eſ? Bid gennwch halen ynoch eich hunain, a byddwch heddychlawn â'i gilydd.

PEN. X.

2 *Criſt yn ymreſymmu â'r Pharifeaid ynghylch yſcar*: 13 *yn bendithio y plant a ddygpwyd atto*: 17 *Yn atteb i ŵr goludoc, pa fodd y cai etifeddu bywyd tragwyddol*. 23 *Yn dangos i'w ddiſcyblion berygl golud*: 28 *yn addo gwobrau i'r ſawl a ymmadawôi dim er mwyn yr Efengyl*: 32 *yn rhag-fynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad*: 35 *yn gorchymmyn i feibion Zebedeus a geiſient barch gantho, feddwl yn bytrach am ddioddef gyd ag eſ*; 46 *ac yn rhoddi ei olwg i Bartimeus.*

AC * eſe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i dueddau Judæa, trwy 'r tu hwnt i'r Iorddonen: a'r bobloedd a gŷd-gyrchaſant atto eſ drachefn: ac fel yr oedd yn arferu, eſe a'u dyſcedd hwynt drachefn.

2 A'r Phariſeaid wedi dyfod atto, a ofynnaſant iddo, ai rhydd i ŵr roddi ymmaith ei wraig? gan ei demtio eſ.

3 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Beth a orchymynnodd Moſes i chwi?

4 A hwy a ddywedaſant, Moſes a ganhizdodd ſcrifennu llythr yſgar, a'i gollwng hi ymmaith.

5 A'r Iefu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, O achos eich calon-galedwch chwi, yr ſcrifennodd efe i chwi y gorchymmyn hwnnw:

6 Ond o ddechreuad y creadigaeth, yn wryw a benyw y gwnaeth Duw hwynt.

7 Am hyn y gâd dŷn ei dâd a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig.

8 A hwy ill dau a fyddant vn cnawd, ſel nad ydynt mwy ddau, onid vn cnawd.

9 Y peth gan hynny a gyſſyllodd Duw, na wahaned dŷn.

10 Ac yn y tŷ drachefn, ei ddiſcyblion a ofynnaſant iddo am yr vn peth.

11 Ac

* Matth. 5. 32 & 19. 9.

11 Ac ese a ddywedodd wrthynt, *Pwy bynnag a roddo ymmaith ei wraig, ac a briodo vn arall, y mae yn godinebu yn ei herbyn hi.

12 Ac os gwraig a ddyry ymmaith ei gŵr, a phriodi vn arall, y mae hi yn godinebu.

* Matth. 19. 13.

13 A * hwy a ddygasant blant bychain atto, sel y cyffyrddai ese â hwynt: a'r discyblion a geryddasant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt.

14 A'r Iesu pan welodd hynny fu adfodlon, ac a ddywedodd wrthynt, Gedwch i blant bychain ddyfod attaf, ac na waherddwch iddynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

15 Yn wir meddaf i chwi, pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dŷn bâch, nid â ese i mewn iddi.

16 Ac ese a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes ei ddwylo arnynt, ac a'u bendithiodd.

* Matth. 19. 16.

17 * Ac wedi iddo fyned allan i'r ffordd, rhedodd vn attó, a gostyngodd iddo, ac a ofynnodd iddo, O athro da, beth a wnaf fel yr etifeddwyf fywyd tragywyddol?

18 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Pa ham y gelwi fi yn dda? nid *oes* neb da ond vn, *sef* Duw.

19 Tia wyddoft y gorchymmynion, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na cham dyftiolaetha, Na cham-golleda, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

20 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Athro, y rhai hyn i gŷd a gedwais o'm hieuengtid.

21 A'r Iesu gan edrych arno, a'i hoffodd, ac a ddywedodd wrtho, Vn peth fydd ddyffygiol i ti: dôs, gwerth yr hyn fydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gei dryfor yn y nêf: a thyred, a chymmer i fynu y groes, a dilyn fi.

22 Ac ese a bruddhaodd wrth yr ymadrodd, ac a aeth ymmaith yn athrift: canys yr oedd ganddo feddiannau lawer.

23 A'r Iesu a edrychodd o'i amgylch, ac a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Mor anhawdd yr â yr rhai y mae golud ganddynt, i deyrnas Dduw!

24 A'r discyblion a frawychasant wrth ei eiriau ef. Ond yr Iesu a attebodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, O blant, mor anhawdd yw i'r rhai fy a'u hymddiried yn eu golud, fyned i deyrnas Dduw.

25 Y mae yn haws i gamel fyned trwy grau 'r nodwydd, nag i eludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A hwy a fynnasant yn ddirfawr, gan ddywedyd wrthynt eu hunain, A phwy a all fôd yn gadwedig?

27 A'r Iesu wedi edrych arnynt, a ddywedodd, Gyd â dynion ammhoffibl yw, ac nid gyd â Duw: canys pôb beth fydd poffibl gyd â Duw.

* Matth. 19. 27.

28 * Yna y dechreuodd Petr ddywedyd wrtho, Wele, nyni a adawsom bôb peth ac a'th ddi ynafom di.

29 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, o'm hachos i a'r Efengyl,

30 A'r ni dderbyn y can cymmaint, yr awron y pryd hyn, dai, a brodyr, a chwiorydd, a mammau, a phlant, a thiroedd, ynghŷd ag erlidiau, ac yn y bŷd a ddaw fywyd tragywyddol.

31 * Ond llawer rhai cyntaf, a fyddant diweddaf: a'r diweddaf *fyddant* cyntaf.

* Matth. 19. 30.

32 Ac * yr oeddynt ar y ffordd, yn myned i fynu i Jerusalem: ac yr oedd yr Iesu yn myned o'u blaen hwynt: a hwy a frawychasant, ac fel yr oeddynt yn canlyn yr oedd arnynt ofn. Ac wedi iddo dracheſn gymmeryd y deuddeg, ese a ddechreuodd fynegi iddynt y pethau a ddigwyddent iddo ef:

* Matth. 20. 17.

33 Canys wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerusalem, a Mâb y dŷn a draddodir i'r Arch-offeiriaid, ac i'r Scrifennyddion, a hwy a'i condemnant ef i farwolaeth, ac a'i traddodant ef i'r cenhedloedd:

34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac a'i ffiangellant, ac a boerant arno, ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd yr adgyfyd.

* Matth. 20. 20.

35 A * daeth atto Iaco ac Ioan meibion Zebedæus, gan ddywedyd, Athro, ni a fynnem wneuthur o honot i ni yr hyn a ddymunem.

36 Yntef a ddywedodd wrthynt, beth a fynnech i mi ei wneuthur i chwi?

37 Hwythau a ddywedasant wrtho, caniadhâ i ni eistedd, vn ar dy ddeheu-law, a'r llall a'r dy aſſwy yn dy ogoniant.

38 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Ni wyddoch pa beth yr ydych yn ei ofyn: a ellwch chwi yfed o'r cwppan, yr wyfi yn ei yfed, a'ch bedyddio â'r bedydd i'm bedyddir i ag ef?

39 A hwy a ddywedasant wrtho, Gallwn. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'r cwppan yr yfwyfi; ac i'ch bedyddir i'r bedydd y bedyddir finneu:

40 Ond eiſtedd ar fy neheu-law a'm haſſwy, nid eiddo fi ei roddi, ond i'r rhai y darparwyd.

41 A phan glybu y dêg, hwy a ddechreuasant ‡fôd yn anfodlon ynghylch Iaco ac Ioan:

‡ *Sorri wrth.*

42 A'r Iesu a'i galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd wrthynt, * Chwi a wyddoch fôd y rhai a dybir eu bod yn llywodraethu ar y cenhedloedd, yntra-arglwyddiaethu arnynt, a'u gwŷr mawr hwynt, yn tra awdwrdodi arnynt.

* Luc. 22. 25.

43 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a ewyllyfio fôd yn fawr yn eich plith, † bydded yn wenidog i chwi;

† Gr. *a fydd.*

44 A phwy bynnag o honoch a fynno fôd, yn bennaf, † bydded wâs i bawb.

† Gr. *a fydd.*

45 Canys ni ddaeth Mâb y dŷn i'w waſanaethu, ond i waſanaethu, ac i roi ei einioes yn bridwerth tros lawer.

* Matth. 20. 29.

46 * A hwy a ddaethant i Jericho, ac fel yr oedd ese yn myned allan o Jericho, ese, a'i ddiſcyblion, a bagad o bobl, Bartimæus ddall mâb Timæus, oedd yn eiſtedd ar ſin y ffordd, yn cardotta.

47 A phan glybu mai 'r Iesu o Nazareth ydoedd, ese a ddechreuodd lefain, a dywedyd, Iesu fâb Dafydd, trugarhâ wrthif.

48 A llawer a'i ceryddasant ef i *geiſio ganddo* dewi: ond ese a lefodd yn fwy o lawer, Mâb Dafydd trugarhâ wrthif.

49 A'r Iesu a ſafodd, ac a archodd ei alw ef: a hwy a alwasant y dall, gan ddywedyd wrtho, Cymmer galon, cyfod, y mae ese yn dy alw di.

50 Ond ese wedi taflu ei gochl ymmaith, a gyfododd, ac a ddaeth at yr Iesu.

51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei wneuthur i ti? A'r dall a ddywedodd wrtho, ‡ Athro, caffael o honof fy ngolwg.

‡ *Rabboni gwel.* Joan. 20 16.

52 A'r Iesu a ddywedod wrtho, Dôs ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd. Ac yn y man

rhan y cnfodd efe ei olwg, ac efe a ddilinodd yr Iesu ar hŷd y ffordd.

PEN. XI.

1 Christ yn marchogaeth mewn gorvchafiaeth i Jerusalem: 12 yn melldithio y pren deiliog diffrwyth: 15 yn glanhau y Deml: 20 yn annoc ei ddiscyblion i fôd yn ddiofgl mewn ffydd, ac i faddeu in gelynion: 27 ac yn amddiffyn fôd ei weithredoedd of yn gyfreithlon, trwy dystiolaeth Ioan, yr hwn oedd wr wedi ei ddanfon oddiwrth Ddaw.

* Matth. 21. 1. AC * wedi eu ddyfod yn agos i Jerusalem, i Bethphage a Bethania, hyd fynydd yr Olewydd, efe a ddanfones ddau o'i ddiscyblion,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch ymmaith i'r pentref fydd gyferbyn â chwi, ac yn y man wedi y deloch i mewn iddo, chwi a gewch ebol wedi ei rwymo, ar yr hwn nid eisteddodd neb i gollyngwch efe yn rhydd, a dygwch ymma.

3 Ac os dywed nêb wrthych, Pa ham y gwnewch hyn? dywedwch, Am fôd yn rhaid i'r Arglwydd wrtho; ac yn ebrwydd efe a'i denfyn ymma.

4 A hwy a aethant ymmaith, ac a gawsant yr ebol yn rhwym, wrth y drws oddi allan, mewn croes-ffordd, ac a'i gollyngasant ef yn rhydd.

5 A rhai o'r rhai oedd yn sefyll yno a ddywedasant wrthynt, Beth a wnewch chwi yn gollwng yr ebol yn rhydd?

6 A hwy a ddywedasant wrthynt fel y gorchymmynasei 'r Iesu: a hwy a adawsant iddynt fyned ymmaith.

7 A hwy a ddygasant yr ebol at yr Iesu, ac a fwriasant eu dillad arno: ac efe a eisteddodd arno.

8 A llawer a danasant eu dillad ar hyd y ffordd: ac eraill a dorrasant gangau o'r gwydd, ac a'u tanasant ar y ffordd.

9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ôl, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna, Bendigedig *fyddo* yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd:

10 Bendigedig yw y deyrnas sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd ein tâd Dafydd: Hosanna yn y goruchaf.

11 A'r Iesu a aeth i mewn i Jerusalem, ac i'r Deml, ac wedi iddo edrych a'r bôb peth o'i amgylch, a hi weithian yn hwyr, efe a aeth allan i Bethania gyd â'r deuddeg.

12 A thrannoeth wedi iddynt ddyfod allan o Bethania, yr oedd arno chwant bwyd.

* Matth. 21. 19. 13 * Ac wedi iddo ganfod o hirbell ffigysbren, ac arno ddail, efe a aeth *i edrych* a gaffai ddim arno: a phan ddaeth atto, ni chafodd efe ddim ond y dail, canys nid oedd amser ffigys.

14 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Na fwytaed neb ffrwyth o honot byth mwy. A'i ddiscyblion ef a glywsant.

* Matth. 21. 12. 15 * A hwy a ddaethant i Jerusalem: a'r Iesu aeth i'r Deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai a werthant ac a brynent yn y Deml: ac a ymchwelodd drefelau 'r arian-wŷr, a chadeiriau y gwerth-wŷr colomennod.

16 Ac ni adawei efe i neb ddwyn llestr trwy 'r Deml.

17 Ac efe ‡ a'u dyscodd gan ddywedyd wrthynt, Onid yw yn scrifennedig, * y gelwir fy nhŷ i, yn dŷ gweddi yr holl genhedloedd? ond chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

‡ *A athrawiaeth.* * Es. 56. 7.

18 A'r scrifennyddion, a'r Arch-offeiriaid a glywsant hyn, ac a geisiasant pa fodd y difethent ef: canys yr oeddynt yn ei ofni ef, am fôd yr holl bobl yn synnu oblegid ei athrawiaeth ef.

19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth allan o'r ddinas.

* Matth. 21. 19. 20 * A'r boreu wrth fyned heibio, hwy a welsant y ffigys-bren wedi crino o'r gwraidd.

21 ¶ A Pheter wedi atgofio, a ddywedodd wrtho, Athro, wele y ffigys-bren a felldithiaist, wedi crino.

‡ *Ffydd Duw.* 22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Bydded gennych ‡ ffydd yn Nuw.

23 Canys yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, pwy bynnag a ddywedo wrth y mynydd hwn, Tynner di ymmaith, a bwrier di i'r môr; ac nid amheuo yn ei galon, ond credu y daw i ben y pethau a ddywedo efe; beth bynnag a ddywedo a fydd iddo.

* Matth. 7. 7. 24 Am hynny meddaf i chwi, * beth bynnag oll a geisioch wrth weddio, credwch y derbyniwch, ac fe fydd i chwi.

* Matth. 6. 14. 25 A phan safoch i weddio, * maddeuwch o bydd gennych ddim yn erbyn neb: fel y maddeuo eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddau.

26 Ond os chwi ni faddeuwch, eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd, ni faddeu chwaith eich camweddau chwithau.

* Matth. 21. 23. 27 A hwy a ddaethant drachefn i Jerusalem: * ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y Deml, yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'r Henuriaid, a ddaethant atto,

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba awdurdod yr wyti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon, i wneuthur y pethau hyn?

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minneu a ofynnaf i chwithau yn gair, ac attebwch fi, ac mi a ddywedaf i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn:

30 Bedydd Ioan, ai o'r nêf yr oedd, ai o ddynion? attebwch fi.

31 Ac ymresymmu a wnaethant wrthynt eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, o'r nêf, efe a ddywed, Pa ham gan hynny na chredwch iddo?

32 Eithr os dywedwn, o ddynion, yr oedd arnynt ofn y bobl; canys pawb oll a gyfrifent Ioan, mai prophwyd yn ddiau ydoedd.

33 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt hwythau, Ac ni ddywedaf finneu i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

PEN. XII.

1 Trwy ddammeg y winllan a logwyd i lafur-wŷr anniolchgar, y mae Christ yn rhag-ddangos gwrthodiad yr Iddewon, a galwad y cenhedloedd: 13 Y mae yn gochelyd magl y Pharifeaid, a'r Herodianiaid, yngbylch talu teyrnged i Cesar: 18 Yn argyoeddi amryfusedd y Saduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad: 28 yn attebyr Scrifennydd oedd yn ymofyn am y gorchymyn cyntaf: 35 Yn beio ar dŷb yr Scrifennyddion am Grist: 38 ac yn gorchymyn i'r bobl ochelyd ei buchdder a'i rhagrith hwy: 41 Ac yn canmol y weddw dlawd am ei dwy batling, yn fwy na nêb.

* Matth. 23. 23. AC efe * a ddechreuodd ddywedyd wrthynt ar ddammegion, Gwŷr a blannodd winllan, ac a ddodes gae o'i hamgylch, ac a gloddiodd

gloddiadd le i'r gwin-gafn, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosodod hi allan i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref.

2 Ac efe a anfonodd wâs mewn amser at y llafur-wŷr, i dderbyn gan y llafur-wŷr o ffrwyth y win-llan.

3 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i baeddasant, ac a'i gyrrasant ymmaith yn wag.

4 A thrachefn yr anfonodd efe attynt wâs arall: a hwnnw y taflasant gerrig atto, ac yr archollasant ei ben, ac a'i gyrrasant ymmaith ‡ yn amharchus.

‡ *Wedi ei amberchi*

5 A thrachefn yr anfonodd efe vn arall: a hwnnw a laddasant: a llawer eraill, gan faeddu rhai, a lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo vn mâb, ei anwylyd, efe a anfonodd hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mâb i.

7 Ond y llafur-wŷr hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, Hwn yw 'r etifedd, deuwch, lladdwn ef, a'r etifeddiaeth fydd eiddom ni.

8 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i lladdasant, ac a'i bwriasant allan o'r win-llan.

9 Beth gan hynny y wna arglwydd y win-llan? efe a ddaw, ac a ddifetha y llafur-wŷr ac a rydd y winllan i eraill.

10 * Oni ddarllenasoch yr Scrythur hon? * *Pſal. 118. 22.* Y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben y gongl:

11 Hyn a wnaethpwyd gan yr Arglwydd, a rhyfedd yw yn ein golwg ni.

12 A hwy a geisiasant ei ddala ef: ac yr oedd arnynt ofn y dyrfa: canys hwy a wyddent mai yn eu herbyn hwy y dywedasei efe y ddammeg: a hwy a'i gadawsant ef, ac a aethant ymmaith.

13 * A hwy a anfonasant atto rai o'r Pha- * *Mat. 22. 15.* riseaid ac o'r Herodianiaid, i'w rwydo ef yn *ei* ymadrodd.

14 Hwythau pan ddaethant a ddywedasant, Athro, ni a wyddom dy fôd ti yn eirwir, ac nad oes arnat ofal rhag neb: canys nid wyti yn edrych ar wyneb dynion, ond yr wyt yn dyſcu ffordd Duw mewn gwirionedd: ai cyfreithlawn rhoi teyrn-ged I Cesar, ai nid yw? a roddwn, ai ni roddwn *hi*?

15 Ond efe, gan wybod eu rhagrith hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi? dygwch i mi geiniog, fel y gwelwyſ *hi*.

16 A hwy a'i dygasant. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw 'r ddelw hon a'r argraph? A hwy a ddywedasant, eiddo Cesar.

17 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, ‡ Rhoddwch yr eiddo Cesar i Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw. A rhyfeddu a wnaethant o'i blegid.

‡ *Telwch.*

18 * Daeth y Saduceaid hefyd atto, y rhai * *Mat. 22. 23.* a ddywedant nad oes adgyfodiad: a gofynnasant iddo, gan ddywedyd,

19 Athro, Moſes a ſcrifennodd i ni, o bydd marw brawd neb, a gadu *ei* wraig, ac heb adu plant, am gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi hâd i'w frawd.

20 Yr oedd gan hyrny faith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerth wraig, a phan fu farw, ni adawoddd hâd.

21 A'r ail a'i cymmerth hi, ac a fu farw, ac ni adawodd ynteſ hâd: a'r trydydd yr vn modd.

22 A hwy a'i cymmerasant hi eill ſaith, ac ni adawſant hâd: yn ddiweddaf o'r cwbl, bu farw y wraig hefyd.

23 Yn yr adgyfodiad gan hynny, pan adgyfodant, gwraig i bâ vn o honynt fydd hi? canys y ſaith a'i cawſant hi yn wraig.

24 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ond am hyn yr ydych yn cyfeiliorni, am nad ydych yn gwybod yr Scrythyrau nac gallu Duw?

25 Canys pan adgyfodant o feirw, ni wreiccant, ac ni wranc: eithr y maent fel yr angelion ſydd yn y nefoedd.

26 Ond am y meirw, yr adgyfodir hwynt, oni ddarllenaſoch chwi yn llyfr Moſes, y modd y llefarodd Duw wrtho yn y berth, gan ddywedyd, Myfi yw Duw Abraham, a Duw Iſaac, a Duw Iacob?

27 Nid yw efe Dduw 'r meirw, ond Duw y rhai byw: am hynny yr ydych chwi yn cyfeiliorni yn fawr.

28 * Ac vn o'r Scrifennyddion a ddaeth, * *Mat.* wedi eu clywed hwynt yn ymreſymmu, a *22. 35.* gwybod atteb o honaw iddynt yn gymmwyſ, ac a ofynnodd iddo, Pa vn yw 'r gorchymyn cyntaf o'r cwbl?

29 A'r Iesu a attebodd iddo, Y cyntaf o'r holl orchymmynion *yw*, Clyw Iſrael, yr Arglwydd ein Duw, vn Arglwydd yw:

30 A châr yr Arglwydd dy Dduw ‡ â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac a'th holl feddwl, ac â'th holl nerth: hwn yw 'r gorchymmyn cyntaf. ‡ *O'th.*

31 A'r ail *ſydd* gyffelyb iddo, Car dy gymmydog fel ti dy hun: nid oes orchymmyn arall mwy nâ'r thai hyn.

32 A dywedodd yr Scrifennydd wrtho, Da, athro, mewn gwirionedd y dywedaiſt, mai vn Duw ſydd, ac nad oes arall ond efe:

33 A'i garu ef ‡ â'r holl galon, ac â'r holl ddeall, ac â'r holl enaid, ac â'r holl nerth, a charu *ei* gymmydog megis ei hun, ſydd fwy nâ'r holl boeth-offrymmau a'r aberthau. ‡ *O'r.*

34 A'r Iesu pan welodd iddo atteb yn ſynhwyrol, a ddywedodd wrtho, Nid wyt ti bell oddi wrth deyrnas Dduw. Ac ni feiddiodd neb mwy ymofyn ag ef.

35 * A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, * *Mat.* wrth ddyſcu yn y Deml, Pa fodd y dywed yr *22. 41.* Scrifennyddion fôd Criſt yn fab Dafydd?

36 Canys Dafydd ei hun a ddywedodd trwy 'r Yſpryd glân, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eiſtedd ar fy neheulaw, hyd oni oſodwyſ dy elynion yn droedfainge i'th draed.

37 Y mae Dafydd ei hun gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd: ac o ba le y mae efe yn fab iddo? A llawer o bobl a'i gwrandawent ef yn ewyllyſgar.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, yn ei athrawiaeth, * Ymogelwch rhag yr Scrifenny- * *Mat.* ddion, y rhai a chwennychant rodio mewn *23. 5.* gwiſcoedd llaeſion, a chael cyfarch yn y marchnadoedd,

39 A'r prif-gadeiriau yn y Synagogau, a'r prif-eiſteddleoedd mewn ſwpperau:

40 Y * rhai ſydd yn llwyr-ſwytta tai gwra- * *Mat.* gedd, gweddwon, ac mewn rhith yn hir weddio, *23. 14* y rhai hyn a dderbiniant farnedigaeth fwy.

41 * A'r Iesu a eiſteddodd gyferbyn a'r * *Luc.* dryſor-fa: ac a edrychodd pa fodd yr oedd y *21. 1.* bobl yn bwrw arian i'r dryſor-fa: a chyfoethogion lawer a fwriaſant lawer.

42 A rhwy wraig weddw dlawd a ddaeth, ac a fwriodd i mewn ddwy batling, yr hyn yw ffyrling.

43 Ac

43 Ac eſe a alwodd ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn, mwy nâ'r rhai oll a fwriaſant i'r dryſor-fa.

44 Canys hwynt hwy oll a fwriaſant o'r hyn a oedd yngweddill ganddynt : ond hon o'i heiſiau a fwriodd i mewn yr hyn oll a feddei, ſef ei holl fywyd.

PEN. XIII.

1 Chriſt yn rhag-fynegi dinſtr y Deml : 9 yr erlidiau o achos yr Efengyl : 10 y bydd rhaid pregethu yr Efengyl i'r Cenhedloedd oll : 14 y mawr gyſtuddiau a ddigwyddai i'r Iddewon : 24 a dull ei ddyfodiad ef i'r farn : 32 o ran na wyr neb yr awr, y dylai bôb dŷn wiliedd a gweddio, rhac ein cael yn anmharod pan ddêl ef at bôb un trwy farwolaeth.

‡ Mat. 24. 3. AC * ſel yr oedd efe yn myned allan o'r Deml, yn o'i ddiſcyblion a ddywedodd wrtho, Athro, edrych pa ryw feini, a pha fath adeiladau *ſy yma.*

2 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A weli di yr adeiladau mawrion hyn ? ni edir maen a'r faen a'r ni's dattodir.

3 Ac ſel yr oedd efe yn eiſtedd ar fynydd yr Olewydd, gyferbyn a'r Deml, Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac Andreas, a ofynnaſant iddo ‡ o'r nailltu :

‡ *Yn ddirgel.*

* Mat. 24. 3. 4 * Dywed i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a pha arwydd *fydd* pan fo y pethau hyn oll a'r ddibennu ?

5 A'r Iesu a attebodd iddynt, ac a ddechreuodd ddywedyd, Edrychwch rhag twyllo o neb chwi.

6 Canys llawer yn a ddaw yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw : ac a dwyllant lawer.

7 Ond pan glywoch am ryfeloedd, a ſôn am ryfeloedd, na chyffroer chwi : canys rhaid *i hynny* ſôd, ond nîd *yw* y diwedd eto.

8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas : a daiar-grynfâu fyddant mewn mannau, a newyn, a thralled fyddant.

9 Dechreuad gofidiau yw y pethau hyn : eithr edrychwch chwi arnoch eich hunain : canys traddodant chwi i'r cyngoreu, ac i'r Synagogau : chwi a faeddir, ac a ddygir ger bron rhaglawiaid a Brenhinoedd, o'm hachos i, er tyſtiolaeth iddynt hwy.

10 Ac y mae yn rhaid yn gyntaf bregethu yr Efengyl ym myſc yr holl genhêdloedd.

* Mat. 10. 19. 11 * Ond pan ddyganc chwi a'ch traddodi, na ragofelwch beth a ddywettoch, ac na fyfyriwch : eithr pa beth bynnag a roddir i chwi yn yr awr honno, hynny dywedwch : canys nid chwy-chwiſy yn dywedyd, ond yr Yſpryd glân.

12 A'r brawd a ddyry frawd i farwolaeth, a thâd ei blentyn : a phlant a gyfyd yn erbyn rhieni, ac a'u rhoddant hwy i farwolaeth.

13 A chwi a fyddwch gâs gan bawb, er mwyn fy enw i : eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

* Mat. 24. 15. 14 * Ond pan welcoch chwi y ffieid-dra anghyfaneddol, yr hwn a ddywetpwyd gan Ddaniel y prophwyd, wedi ei oſod lle ni's dyli, (y neb a ddarlleno dealled) yna y rhai fyddant yn Judea, ffoant i'r mynyddoedd.

15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddeſcynned i'r tŷ, ac nac aed i mewn i gymmeryd dim o'i dŷ.

16 A'r neb a fyddo yn y maes, na throed yn ei ôl, i gymmeryd ei wiſc.

17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

18 Ond gweddiwch, na byddo eich ffoe ligaeth yn y gayaf.

19 Canys yn y dyddiau hynny y bydd gorthrymder, y cyfryw ni bu y fath o ddechreu y creaduriaeth a greodd Duw, hyd y pryd hwn, ac ni bydd chwaith.

20 Ac oni bai fôd i'r Arglwydd fyrhau y dyddiau, ni chadwefyd vn cnawd : eithr er mwyn yr etholedigion a etholodd, efe a fyrhaodd y dyddiau.

* Mat. 24. 23. 21 * Ac yna os dywed neb wrthych, Wele, dymma y Chriſt, neu wele accw, na chredwch.

‡ *Iddirad pe poſſibl.* 22 Canys gau Griſtiau, a gau brophwydi a gyfodant, ac a ddangoſant arwyddion a rhyfeddodau, ‡ i hudo ymmaith, pe byddai beſſibl, ie yr etholedigion.

23 Eithr ymogelwch chwi : wele, rhag-ddywedais i chwi bôb peth.

* Mar. 24. 29. 24 * Ond yn y dyddiau hynny, wedi 'r gorthrymder hwnnw, y tywyllir haul, a'r lloer ni rydd ei goleuni.

25 A ſêr y nêf y ſyrthiant, a'r nerthoedd ſydd yn y nefoedd a ſiglir.

26 Ac yna y gwelant Pâb y dŷn yn dyfod yn y cymmylau, gyd â gallu mâwr, a gogoniant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei Angelion, ac y cynnull ei etholedigion, oddi wrth y pedwar gwynt, o eithaf y ddaiar hyd eithaf y nêf.

28 Ond dyſcwch ddammeg oddi wrth y ffigyſ-bren, pan fo ei gangen euſus yn dyner, a'r dail yn torri allan, chwi a wyddoch ſôd yr hâf yn agos :

29 Ac felly chwithau, pan welcoch y pethau hyn wedi dyfod, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y dryſau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, nad â yr oes hon heibio, hyd oni wnelêr y pethau hyn oll.

31 Nêf a daiar a ânt heibio, ond y geiriau maſi nid ânt heibio ddim.

32 Eithr am y dydd hwnnw a'r awr, ni wyr neb, na'r angelion ſydd yn y nêf, na'r Mâb, ond y Tâd.

* Mat. 24. 42. 33 * Ymogelwch, gwiliwch, a gweddiwch : canys ni wyddoch pa bryd y bydd yr amſer.

34 *Canys mâb y dŷn ſydd* fel gŵr yn ymdaith i bell, wedi gadel ei dŷ, a rhoi awdurdod i'w weiſion, ac i bôb un ei waith ei hun, a gorchymyn i'r dryſor wiliо.

35 Gwiliwch gan hynny, (canys ni 's gwyddoch pa bryd y daw meiſtr y tŷ, yn yr hwyr, a'i hanner nôs, a'i ar ganiad y ceiliog, a'i 'r boreu ddydd)

36 Rhag iddo ddyfod yn ddiſymmwth, a'ch cael chwi yn cyſcu.

37 A'r hyn yr wyf yn eu dywedyd wrth-ychwi, yr wyf yn eu dywedyd wrth bawb, Gwiliwch.

PEN. XIIII.

1 Cyd-fwriad yn erbyn Chriſt. 3 Gwraig yn tywallt ennaint gwerth-fawr ar ei ben ef. 10 Judas yn gwerthu ei feiſtr am arian. 12 Chriſt ei hun yn rhag-ddywedyd y bradychai yn o'i ddiſcyblion ef. 22 Wedi darpanu a bwytta y Paſc, y mae yn ordeinio ei Swpper : 26 yn yſpyſu ymlaen llaw, y ſoai ei holl ddyſcyblion, ac y gwadai Petr ef. 43 Judas yn ei fradychu ef a chuſan. 46 Ei ddala ef yn yr ardd. 53 Cynnulleidfa yr Iddewon

yn achwyn arno ef ar gam, ac yn ei farnu yn anuuiol, 65 ac yn ei amharchu yn gyhyddus. 66 Petr yn ei wadu ef deir-gwaith.

* Mat. 26. 2. AC wedi *deu-ddydd yr oedd y Pasc, a gwyl y bara croyw: a'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef.

2 Eithr dywedasant, Nid ar yr wŷl, rhag bôd cynnwrf ym-mhlith y bobl.

* Mat. 26. 6. 3 * A phan oedd efe yn Bethania, yn-nhŷ Simon y gwahan glwyfus, ac efe yn eistedd i fwytta, daeth gwraig a chanddi flwch o enmaint, o nard gwlyb gwerth-fawr, a hi a dorrodd y blwch, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef.

‡ Sarsedig. 4 Ac yr oedd rhai yn ‡ anfodlon ynddynt eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwnaethpwyd y golled hon o'r ennaint?

5 Oblegid fe a allasid gwerthu hwn vwch law trychan ceiniog, a'u rhoddi i'r tlodion. A hwy a ffrommasant yn ei herbyn hi.

6 A'r Iesu a ddywedodd, Gelwch iddi, pa ham y gwnewch flinder iddi? hi a wnaeth weithred dda arnafi.

7 Canys bôb amser y cewch y tlodion gyd a chwi, a phan fynnwch y gellwch wneuthur da iddynt hwy: ond myfi ni chewch bôb amser.

8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth: hi a achubodd y blaen i eneinio fy nghorph erbyn y cladde-diwaeth.

9 Yn wir meddaf i chwi, pa le bynnag y preyether yr Efengyl hon, yn yr holl fyd, yr hyn a wnaeth hon hefyd a adroddir er cofia am deni.

* Mat. 26. 14. 10 * A Judas Iscariot, vn o'r deuddeg, a aeth ymmaith at yr Arch-offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt.

11 A phan glywsant, fe fu lawen ganddynt, ac a addawsant roi arian iddo. Yntef a geisiodd pa fodd y gallai yn gymmwys ei fradychu ef.

* Mat. 26. 17. 12 * A'r dydd cyntaf o *wyl y bara croyw, pan aberthent y Pasc, dywedodd ei ddiscyblion wrtho; I ba le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned i baratoi i ti, i fwytta'r Pasc?

13 Ac efe a anfonodd ddau o'i ddiscyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas, a chyferfydd â chwi ddŷn yn dwyn fieneid o ddwfr; dilynwch ef.

14 A pha le bynnag yr êl i mewn, dywedwch wrth ŵr y tŷ, Fôd yr Athro yn dywedyd, Pa le y mae'r lletŷ, lle y gallwyf, mi a'm dyscyblion, fwytta'r Pasc?

15 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-ftafell fawr wedi ei thanu, yn barod: yno paratowch i ni.

16 A'i ddiscyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas, ac a gawsant megis y dywedasei efe wrthynt, ac a baratoesant y Pasc.

17 A phan aeth hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd â'r deuddeg.

* Mat. 26. 20. 18 * Ac fel yr oeddynt yn eistedd, ac yn bwytta, yr Iesu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, vn o honoch, yr hwn fydd yn bwytta gyd â myfi, a'm bradycha i.

19 Hwythau a ddechreuasant drist âu, a dywedyd wrtho bôb vn ac vn, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?

20 Ac efe a atteboddac a ddywedodd wrthynt, Vn o'r deuddeg, yr hwn fydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddyfci *yw efe.

21 Mâb y dŷn yn wir fydd yn myned ymmaith, fel y mae yn fcrifennedig am dano: ond gwae 'r dŷn hwnnw trwy 'r hwn y bradychir Mâb y dŷn: da fuafei i'r dŷn hwnnw pe na'i ganefid.

* Mat. 26. 26. 22 * Ac fel yr oeddynt yn bwytta, yr Iesu a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch, hwn ywfy nghorph.

23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoi diolch, efe a rhoddes iddynt: a hwynt oll a yfasant o honaw.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r Testament newydd, yr hwn a dywellir tros lawer.

25 Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthych, nad yfaf mwy o ffrwyth y win-wydden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef yn newydd yn nheyrnas Duw.

‡ Hymn. 26 Ac wedi iddynt ganu ‡ mawl, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

* Mat. 26. 31. 27 * A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwyftrir oll o'm plegid i, y nos hon: canys fcrifennedig yw, Tarawaf y bugail, a'r defaid a wafcerir.

28 Eithr wedi i mi adgyfodi, mi a âf o'ch blaen chwi i Galilea.

* Mat. 26. 33. 29 * Ond Petr a ddywedodd wrtho, Pe byddai bawb wedi eu rhwyftro, etto ni byddaf fi.

30 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, heddyw o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, y gwedi fi deir-gwaith.

31 Ond efe a ddywedodd yn halaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, n'ith wadaf ddim. A'r vn modd y dywedafant oll.

* Mat. 16. 36. 32 * A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethfemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Eifteddwch ymma tra fyddwyf yn gweddio.

33 Ac efe a gymmerth gydag ef Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymofidio, a thriftau yn ddirfawr.

34 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrift hyd angeu: arhofwch ymma, a gwiliwch.

35 Ac efe a aeth ychydig ym mlaen, ac a fyrthiodd ar y ddaiar, ac a weddiodd, o bai bofsibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho.

36 Ac efe a ddywedodd, Abba Dâd, pob peth fydd bofsibl i ti: tro heibio y cwppan hwn oddi wrthif: eithr nid y peth yr ydwyfi yn ei ewyllysio, ond y peth yr ydwyt ti.

37 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cyscu, ac a ddywedodd wrth Petr, Simon, a'i cyscu yr wyti? oni allit wilio vn awr?

38 Gwiliwch, a gweddiwch rhag eich myned mewn temtafiwn: yr yfpryd yn ddiau fydd barod; ond y cnawd fydd wan.

39 Ac wedi iddo fyned ymmaith dracheſn, efe a weddiodd, gan ddywedyd yr vn ymadroddd.

40 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwynt dracheſn yn cyscu, (canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhau) ac ni wyddent beth a attebent iddo.

41 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cyscwch weithian, a gorphwyfwch: digon yw, daeth yr awr: wele, yr ydys yn bradychu Mâb y dŷn i ddwylo pechaduriaid.

42 Cyfodwch, awn; wele, y mae yr hwn fydd yn fy mradychu yn agos.

* Mat. 26. 47. 43 * Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, daeth

daeth Judas, yn o'r deuddeg, a chyd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau, a ffyn, oddi wrth yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'r Henuriaid.

44 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnac a gusanwyf, hwnnw yw; deliwch ef, a dygwch ymmaith yn ficer.

45 A phan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth atto, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi, ac a'i cusanodd ef.

46 A hwythau a roesant eu dwylo arno, ac a'i daliasant ef.

47 A rhyw vn o'r rhai oedd yn sefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd wâs yr Arch offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei gluft ef.

48 A'r Jesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y dâethoch allan, â chleddyfau, ac â ffynn i'm dala i?

49 Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y Deml, ac ni 'm daliasoch: ond rhaid yw cyflawni 'r Scrythyrau.

50 A hwynt oll a'i gadawsant ef, ac a ffoesant.

51 A rhyw ŵr ieuangc oedd yn ei ddilyn ef, wedi ymwisco â lliain main ar *ei gorph* noeth, a'r gwŷr ieuaingc a'i daliasant ef.

52 A hwn a adawodd y lliain, ac a ffôdd oddi wrthynt yn noeth.

a Matth. 26. 57. 53 *A hwy a ddygasant yr Jesu at yr Arch-offeiriad: a'r holl Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a ymgasclasant gyd ag ef.

54 A Phetr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr Arch-offeiriad: ac yr oedd efe yn eistedd gyd â'r gwasanaeth-wŷr, ac yn ymdwymno wrth y tân.

b Matth. 26, 59. 55 * A'r Arch-offeiriaid, a'r holl gyngor, a geisiasant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, iw roi ef i'w farwolaeth, ac ni chawsant.

56 Canys llawer a ddygasant gau dystiolaeth yn ei erbyn ef, eithr nid oedd eu tystiolaethau hwy yn gysson.

57 A rhai a gyfodasant, ac a ddygasant gan-dystiolaeth yn ei erbyn ef, gan ddywedyd

58 Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, mi a ddinistriaf y Deml hon o waith dwylo, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall, heb fôd o waith llaw.

59 Ac etto nid oedd eu tystiolaeth hwy fellyn gysson.

60 A chyfododd yr Arch-offeiriad yn y canol, ac a ofynnodd i'r Jesu, gan ddywedyd, oni attebi di ddim? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn?

61 Ac efe a dawodd, ac nid attebodd ddim. Dracheſn yr Arch-offeiriad a ofynnodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, Ai tydi yw Christ, Mâb y Bendigedig?

c Matth. 24. 30. 62 A'r Jesu a ddywedodd, Myfi yw: * a chwi a gewch weled Mâb y dŷn yn eistedd ar ddeheu-law y gallu, ac yn dyfod ynghwmmyliau y nef.

63 Yna 'r Arch-offeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid I ni mwy wrth dyſtion?

64 Chwi a glywsoch y gabledd: beth dybygwch chwi? A hwynt oll a'i condemnasant ef, ei fôd yn euog o farwolaeth.

65 A dechreuodd rhai boeri arno, a chuddio ei wyneb, a'i gernodio, a dywedyd wrtho, Prophwyda, A'r gweinidogion a'i tarawsant ef â gwiall.

66* Ac fel yr oedd Petr yn y llys i wared, daeth vn o forwynion yr Arch-offeiriad: * Matth. 26. 69.

67 A phan ganfu hi Petr yn ymdwymno, hi edrychodd arno, ac a ddywedodd, Titheu hefyd oeddit gyd â'r Jesu o Nazareth.

68 Ac efe a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a aeth allan i'r porth: a'r ceiliog a ganodd.

69 A phan welodd y llangces ef drachefn, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn sefyll yno, Y mae hwn yn vn o honynt.

70 Ac efe a wadodd drachefn. Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll ger llaw a ddywedasant wrth Petr drachefn, Yn wir yr wyti yn vn o honynt, canys Galilead wyt, a'th leferydd sydd debyg.

71 Ond efe a ddechreuodd regu, a thyngu, Nid adwaen i dŷn ymma yr ydych chwi yn dywedyd *am dano.*

72 * A'r ceiliog a ganodd yr ail waith: a Phetr a gofiodd y gair a ddywedasei 'r Jesu wrtho. Cyn canu o'r ceiliog ddwy waith, ti a'm gwedi deir-gwaith. A chan ystyried hynny efe a wylodd. * Matth. 26. 75.

PEN. XV.

1 Dwyn yr Jesu yn rhwym, ac achwyn arno, ger bron Pilat. 15 Wrth floedd y bobl gyffredin, gollwng Barabbas y lleſrudd yn rhydd, a thraddiodi yr Jesu iw groes-hoelio. 17 Ei goroni ef â drain, 19 poeri arno, a'i watwar: 21 Ef yn dessygio yn dwyn ei groes: 27 Ei grogi ef rhwng dau leidr, 29 Y mae yn dioddef di fenwad yr Iddewon: 39 Etto y Canwriad yn cyffesu ei fod ef yn fab Duw: 43 A Joſeph yn ei gladdu ef yn barchedig.

AC* yn y fan y boreu, yr ymgynghorodd yr Arch-offeiriaid gyd â'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a'r holl gyngor, ac wedi iddynt rwymo'r Jesu, hwy a'i dygasant ef ymmaith, ac a'i traddodasant at Pilat. * Matth. 27. 1.

2 A gofynnodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenin yr Iddewon? yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

3 A'r Arch-offeiriaid a'i cyhuddasant ef lawer o bethau, eithr nid attebodd efe ddim. † *Am lawer.*

4 * A Phylat drachefn a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Onid attebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tystiolaethu yn dy erbyn. * Matth. 27. 13.

5 Ond yr Jesu etto nid attebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.

6 Ac ar yr wyl *bonno* y gollyngai efe yn rhydd iddynt vn carcharor, yr hwn a ofynnent iddo.

7 Ac yr oedd vn a elwid Barabbas yr hwn oedd yn rhwym gyd â i gyd-terfysc-wŷr, y rhai yn y derfysc a wnaethent lofruddiaeth.

8 A'r dyrfa gan groch-lefain, a ddechreuodd ddeisif *arno wneuthur* fel y gwnaethai bôb amser iddynt.

9 A Pnilat a attebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch chwi i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenin yr Iddewon?

10 (Canys efe a wyddai mai o gynfigen y traddodasai yr Arch-offeiriaid ef.)

11 A'r Arch-offeiriaid a gynhyrfasent y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhydd iddynt.

12 A Philat a attebodd, ac a ddywedodd dracheſn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch i mi ei wneuthur i'r hwn yr ydych yn ei alw Brenin yr Iddewon?

13 A hwythau a lefasant dracheſn, Croes-hoelia ef.

14 Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A hwythau a lefasant fwy-fwy, Croes-hoelia ef.

15 A Philat yn chwennych bodloni 'r bobl, a ollyngodd yn rhydd iddynt Barabbas, a'r Jeſu wedi iddo ei ffiangellu, a draddododd efe i'w groes-hoelio.

16 A'r milwŷr a'i dygasant ef i fewn y llys a elwir Pretorium: a hwy a alwasant ynghŷd yr holl fyddin.

17 Ac a'i gwiſcasant ef â phorphor, ac a blethasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei *ben*:

18 Ac a ddechreuasant gyfarch iddo, Hanffych well, Brenin yr Iddewon.

19 A hwy a gurasant ei ben ef â chorſen, ac a boerasant arno, a chan ddodi eu gliniau *i lawr*, a'i haddolasant ef.

20 Ac wedi iddynt ei watwar ef, hwy a ddioſcasant y porphor oddi am dano, ac a'i gwiſcasant ef â'i ddilladd ei hun, ac a'i dygasant allan iw groes-hoelio.

* Matth. 27. 32. 21 A * hwy a gymmellasant vn Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn myned heibio, wrth ddyfod o'r wlâd, ſef tâd Alexander a Rufus, i ddwyn ei groes ef.

22 A hwy a'i harweiniasant ef i le *a elwid* Golgotha: yr hyn o'i gyfieithu yw, lle 'r bengleg:

23 Ac a roesant iddo i'w yfed win myrhllyd; eithr efe ni's cymmerth.

24 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio, hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coel-bren arnynt, beth a gai bob vn.

25 A'r drydedd awr oedd hi, a hwy a'i croes-hoeliasant ef.

26 Ac yr oedd yſcrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, BRENIN YR IDDEWON

27 A hwy a groes-hoeliasant gyd ag ef ddau leidr; yn ar y llaw ddeheu, ac vn ar yr aſſwy iddo.

28 A'r Scrythur a gyflawnwyd, yr hon a ddywed, * Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir.

* Eſai. 53. 12.

29 A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablâſant ef, gan yſcwyd eu penneu, a dywedyd, Oh, tydi yr hwn wyt yn diniſtrio y Deml, ac yn ei hadeiladu mewn tridiau;

30 Gwared dy hun, a deſcyn oddi ar y groes.

31 Yr vn ffunyd yr Arch-offeiriaid hefyd yn gwatwar, a ddywedaſant wrth ei gilydd, gyd â'r Scrifennyddion, Eraill a waredodd, ei hun ni's gall ei wared.

32 Deſcynned Chriſt Brenin yr Iſrae'l, yr awr hon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom. A'r rhai a groes-hoelieſid gyd ag ef, a'i difenwaſant ef.

33 A phan ddaeth y chweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl ‡ ddaiar; hyd y nawfed awr.

‡ Dir.

34 Ac ar y nawfed awr y doleſodd yr Jeſu â llef vchel, gan ddywedyd, * Eloi, Eloi, lamma ſabahachthani? yr hyn o'i gyfieithu yw, fy Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gadewaiſt?

* Matth. 27. 46.

35 A rhai o'r rhai a ſafent ger llaw, pan glywſant, a ddywedaſant, Wele, y mae efe yn galw ar Elias.

36 Ac vn a redodd, ac a lanwodd yſpwrn yn llawn o finegr, ac a'i dododd ar gorſen, ac a'i diododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch, edrychwn a ddaw Elias i'w dynnu ef i fawr.

37 A'r Jeſu a lefodd â llef vchel, ac a ymadawodd â'r yſpryd.

38 A llen y Deml a rwygwyd yn ddwy, oddi fynu hyd i wared.

39 A phan welodd y Canwriad, yr hwn oedd yn ſefyll ger llaw gyferbyn ag ef, ddarfod iddo yn lleſain felly ymado â'r yſpryd, efe a ddywedodd, Yn wir, Mâb Duw oedd y dŷn hwn.

40 Ac yr oedd hefyd wragedd yn edrych o hir-bell: ym-mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Jaco fychan, a Joſe, a Salome;

41 Y rhai hefyd pan oedd efe yn Gallilea, * a'i dilynaſant ef, ac a weinaſant iddo: a *gwragedd* eraill lawer, y rhai a ddaethent gyd ag ef i fynu i Jerufalem.

* Luc. 8. 3.

42 *Pan ydoedd hi weithian yn hwyr, (am ei bôd hi yn ddarpar-wŷl, ſef y dydd cyn y Sabbath)

* Matth. 27. 57.

43 Daeth Joſeph o Arimathea, cynghorwr pendefigaidd, yr hwn oedd ynteſ yn diſgwilam deyrnas Dduw; ac a aeth yn hŷ i mewn at Pilat, ac a ddeiſyfodd gorph yr Jeſu.

44 A rhyfedd oedd gan Pilat o buaſei efe farw eiſys: ac wedi iddo alw y Canwriad atto, efe a ofynnodd iddo a oedd efe wedi marw er yſmeityn.

45 A phan wybu gan y Canwriad, efe a roddes y corph i Joſeph.

46 Ac efe a brynodd lliain main, ac a'i tynnodd ef i lawr, ac a'i hamdôdd yn y lliain main, ac a'i dodes ef mewn bedd a naddaſid o'r graig; ac a dreiglodd faen ar ddrws y bedd.

47 A Mair Fagdalen a Mair *mam* Joſe, a edrychaſant pa le y dodid ef.

PEN. XVI.

¶ *Angel yn mynegi adgyfodiad Chriſt i dair o wragedd. 9 Chriſt ei hun yn ymddangos i Fair Fagdalen, 12 i ddau oedd yn myned i'r wlâd: 14 Yna i'r Apoſtolion, 15 y rhai y mae efe yn eu hanfon allan i bregethu 'r Eſtengyl: 15 ac yn eſcyn i'r nefoedd.*

AC wedi darfod y dydd Sabbath, Mair Fagdalen, a Mair *mam* Jaco, a Salôme, a brynaſant ‡ ber-aroglau, i ddyfod i'w enneinio ef.

‡ Lyſtem.

2 * Ac yn foreu iawn, y dydd cyntaf ‡ o'r wythnos, y daethant at y bêdd, a'r haul wedi codi.

* Luc. 24. 1. Joan. 20. 1. ‡ Or Sabbatau.

3 A hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, Pwy a dreigla i ni y maen ymmaith oddi wrth ddrws y bedd?

4 (A phan edrychaſant, hwy a ganfuant fôd y maen wedi ei dreiglo ymmaith) canys yr oedd efe yn fawr iawn.

5 Ac * wedi iddynt fyned i mewn i'r bêdd, hwy a welſant fab ieuange yn eiſtedd o'r tu dehau, wedi ei ddilladu â gwiſc wen-llaes, ac a ddychrynaſant.

* Joan. 20. 11.

6 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na ddychrynwch; ceiſio yr ydych yr Jeſu o Nazareth, yr hwn a groes-hoeliwyd? efe a gyfodes, nid yw efe ymma: wele 'r man y dodaſant ef.

7 Eithr

7 Eithr ewch ymmaith, dywedwch Pw ddiscyblion ef, ac i Pedr, ei fôd efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilea : yno y cewch ei weled ef, * fel y dywedodd i chwi.

* Matth. 26. 32.

8 Ac wedi myned allan ar frys, hwy a ffoesant oddi wrth y bedd ; canys dychryn a syndod oedd arnynt : ac ni ddywedasant ddim wrth neb : Canys yr oeddynt wedi ofni.

9 A'r *Iesu* wedi adgyfodi y boreu, y dydd cyntaf o'r wythnos, * efe a ymddangosodd yn gyntaf i Mair Fagdalen, * o'r hon y bwriasei efe allan saith o gythreuliaid.

* Jean. 20. 14. * Luc. 8. 2.

10 Hitheu a aeth ac a fynegodd i'r rhai a fuasent gyd ag ef, ac oeddynt mewn galar ac wylofain.

11 A hwytheu pan glywsant ei fôd ef yn fyw, ac iddi hi ei weled ef, ni chredent.

12 Ac wedi hynny yr * ymddangosodd efe mewn gwedd arall, i ddau o honynt, *a hwynt* yn ymdeithio, ac yn myned i'r wlâd.

* Luc. 24. 13.

13 A hwy a aethant ac a fynegasant i'r lleill : ac ni chredent iddynt hwythau.

* Luc. 24. 36. Joan 20. 19.

14 * Ac yn ôl hynny, efe a ymddangosodd i'r vn ar ddêg, a hwynt yn eistedd i fwytta, ac a ddannodd iddynt en hanghredinieth, a'n calon-galedwch : am na chredasent y rhai a'i gwelsent ef wedi adgyfodi.

15 * Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r holl fŷd, a phregethwch yr Efengyl i bob creadur.

* Matth. 28. 19.

16 Y neb a gredo, ac a fedyddier a fydd cadwedig : * eithr y neb ni chredo a gondemnir.

* Joan. 3. 18.

17 A'r arwyddion hyn a ganlynnant y rhai a gredant,* Yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid ; ac * â thafodau newyddion y llefarant :

* Act. 16. 18. * Act. 2.

18 † Seirph a godant ymmaith, ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed : * ar y cleifion y rhoddant eu dwylo, a hwy a fyddant iach.

† Act. 28. 4, 5. * Act. 28. 8.

19 Ac felly yr Arglwydd, wedi llefaru wrthynt, a gymmerwyd i fynu i'r nef, * ac a eisteddodd ar ddeheu law Dduw.

* Luc. 24. 51.

20 A hwythau a aethant allan, ac a bregethasant ym-mhôb man, a'r Arglwydd yn cydweithio, *ac yn cadarnhau'r gair, trwy arwyddion y rhai oedd yn canlyn. Amen.

* Hebr. 2. 4.

¶ YR EFENGYL YN OL SANCT LVC.

PENNOD. I.

1 *Rhag-ymadrodd yr holl Efengyl.* 5 *Cerbydliad Joan Fedyddiwr,* 26 *a Christ.* 39 *Prophwydoliaeth Elizabeth a Mair am Grist.* 57 *Genedigaeth ac enwaediad Joan,* 67 *Prophwydoliaeth Zacharias am Grist,* 76 *ac Joan.*

YN gymmaint a dan fod i lawer gymeryd mewn llaw osod allan mewn trefn draethawd am y pethau a gredir yn ddiammeu yn ein plith,

2 Megis y traddodasant hwy i ni, y rhai oeddynt eu hunain o'r dechreuad yn gweled, ac yn weinidogion y gair ;

3 Minneu a we'ais yn dda, wedi i mi ddilyn pob peth yn ddyfal o'r dechreuad, scrifennu mewn trefn attat, o ardderchoccaf Theophilus,

4 Fel y ceit wybod sicrwydd am y pethau i'th ddyscwyd ynddynt.

5 YR oedd yn nyddiau Herod frenin Judea, ryw offeiriad a'i enw Zacharias, o ‡ ddydd-gylch Abia : a'i wraig oedd o ferched Aaron, a'i henw Elizabeth.

‡ Gylchddydd.

6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyfiawn ger bron Duw, yn rhodio yn holl orchymmynion a deddfau 'r Arglwydd, yn ddiargyoedd.

7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am fôd Elisabeth yn am-mhlantadwy, ac yr oeddynt wedi myned ill dau mewn gwth o oedran.

8 A bu, ac efe yn gwasanaethu fwydd offeiriad ger bron Duw, yn nhrefn ei ‡ddyddgylch ef,

‡ Gylchddydd.

9 Yn ôl arfer fwydd yr offeiriad, ddyfod o ran iddo arogldarthu, yn ôl ei fyned i Deml yr Arglwydd :

10 A * holl liaws y bobl oedd allan yn gweddio, ar awr arogl-darthlad.

* Exod. 30. 7. Levit. 16 17. 4

11 Ac ymddangosodd iddo Angel yr Arglwydd, yn sefyll o'r tu dehau i allor yr arogl-darth.

12 A Zacharias pan ganfu, a gythryblwyd, ac ofn a fyrthiodd arno,

13 Eithr yr Angel a ddywedodd wrtho, Nac ofna Zacharias, canys gwrandawyd dy weddi : a'th wraig Elizabeth a ddwg i ti fab, a thi a elwi ei enw ef Joan.

14 A bydd i ti lawenydd a gorfoledd ; a llawer a lawenychant am ei enedigaeth ef.

15 Canys mawr fydd efe yngholwg yr Arglwydd, ac nid yfed na gwin na diod gadarn, ac efe a gyflawnir o'r Yspryd glân, fe o groth ei fam :

16 * A llawer o blant Israel a dry efe at yr Arglwydd eu Duw.

* Malac. 4. 6.

17 Ac efe a â o'i flaen ef yn yspryd a nerth Elias, i droi calonnau y tadau at y plant, a'r anufydd i ddoethineb y cyfiawn : i ddarparu i'r Arglwydd bobl barod.

18 A dywedodd Zacarias wrth yr Angel, Pa fodd y gwybyddafi hyn ? canys henafgŵr ŵyf, a'm gwraig hefyd mewn gwth o oedran.

19 A'r Angel gan atteb a ddywedodd wrtho, Myfi yw Gabriel, yr hwn wyf yn fefyll ger bron Duw, ac a anfonwyd i lefaru wrthit, ac ‡ i fynegi i ti y newyddion da hyn.

‡ *Iefangyla i ti*

20 Ac wele, ti a fyddi fud, ac heb allu i lefaru, hyd y dydd y gwneler y pethau hyn, am na chredaift i'm geiriau i, y rhai a gyflawnir yn eu hamfer.

21 Ac yr oedd y bobl yn difgwil am Zacharias : a rhyfeddu a wnaethant ei fôd ef yn aros cyhyd yn y Deml.

22 A phan ddaeth efe allan, ni allai efe lefaru wrthynt : a hwy a wybuant weled o honaw weledigaeth yn y Deml, ac yr oedd efe yn gwneuthur amnaid iddynt : ac efe a arhofodd yn fud.

23 A bu, cyn gynted ac y cyflawnwyd dyddiau ei weinidogaeth ef, fyned o hono i'w dŷ ei hun.

24 Ac yn ôl y dyddiau hynny y cafodd Elisabeth ei wraig ef feichiogi, ac a ymguddiodd bum mis, gan ddywedyd,

25 Fe

25 Fel hyn y gwnaeth yr Arglŵydd i mi, yn y dyddiau 'r edrychodd arnaf, i dynnu ymmaith fy ngwradwydd ym-mhlith dynion.

26 Ac yn y chweched mis, yr anfonwyd yr Angel Gabriel oddiwrth Dduw, i ddinas yn Galilea, a'i henw Nazareth,

27 At forwyn wedi ei dyweddio i ŵr a'i enw Joseph, o dŷ Ddafydd: ac enw 'r forwyn oedd Mair.

28 A'r Angel a ddaeth i mewn atti, ac a ddywedodd, Henffych well, yr hon a gefaist râs, yr Arglwydd ſydd gyd â thi: bendigaid wyt ym-mhlith gwragedd.

29 A hithau pan *welodd, a gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef: a meddylio a wnaeth, pa fath gyfarch oedd hwn.

30 A dywedodd yr Angel wrthi, Nac ofna, Mair: canys ti a gefaist ffafor gyd â Duw.

* Pſal 7. 14. Matth 1. 21.

31 * Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy groth, ac a eſcori ar ſûb, ac a elwi ei enw ef Jeſu.

32 Hŵn fydd mawr, ac a elwir yn Fâb y Goruchaf, ac Iddo y rhydd yr Arglwydd Dduw orſeddfa ei Dâd Dafydd.

* Dan. 7. 14. Micc. 4. 7.

33 *Ac efe a deyrnaſa ar dŷ Jacob yn dragywyddd, ac ar ei frenhiniaeth ni bydd diwedd

34 A Mair a ddywedodd wrth yr Angel, Pa ſodd y bydd hyn, gan nad adwaen i ŵr?

35 A'r Angel a atteboddd, ac a ddywedodd wrthi, Yr Yſpryd glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gyſcoda di: am hynny hefyd, y peth ſanctaidd a aner o honoti, a elwir yn Fâb Duw.

36 Ac wele, Eliſabeth dy gares, y mae hithau wedi beichiogi ar fâb yn ei henaint: a hwn yw 'r chweched mis iddi hi, yr hon a elwid yn am-mhlantadwy.

37 Canys gyd â Duw ni bydd dim yn ammhoſſibl.

38 A dywedodd Mair, Wele waſanaethyddes yr Arglwydd, bydded i mi yn ôl dy air di. A'r Angel a aeth ymmaith oddi wrthi hi.

39 A Mair a gyſododd yn y dyddiau hynny, ac a aeth i'r mynydd-dir ar frys, i ddinas o Juda.

40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zacharias, ac a gyſarchodd well i Eliſabeth.

41 A bû, pan glybu Eliſabeth gyſarchiad Mair, i'r plentyn yn ei chroth hi lammu: ac Eliſabeth a lanwyd o'r Yſpryd glân.

42 A llefain a wnaeth â llef vchel, a dywedyd, Bendigedig wyt ti ym mhlith gwragedd, a bendigedig yw ffrwyth dy groth di.

43 Ac o ba le y mae hyn i mi, fel y delai mam fy Arglwydd attaf?

44 Canys wele, er cynted y daeth lleferydd dy gyfarchiad di i'm cluſtiau, y plentyn a lammodd o lawenydd yn fy nghroth:

45 A bendigedig yw 'r hon ‡ a gredodd: canys bydd cyflawniad o'r pethau a ddywetpwydd wrthi gan yr Arglwydd.

‡ Neu, a gredodd y bydd cyf.

46 A dywedodd Mair, Y mae fy enaid yn mawrhau yr Arglwydd,

47 A'm hyſpryd a lawenychodd yn Nuw fy Jachawdr.

48 Canys efe a edrychodd ar waeledd ei waſanaethyddes: oblegid wele, o hyn allan yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wynfydedig.

49 Canys yr hwn ſydd allaſog a wnaeth i mi fawredd, a ſanctaidd yw ei enw ef.

50 A'i drugaredd *fydd* yn oes oeſoedd, ar y rhai a'i hofnant ef.

51 * Efe a wnaeth gadernid â'i fraich: efe a waſgarodd y rhai beilchion ym mwriad eu calon. * Pſal. 89. 10.

52 Efe † a dynnodd i lawr y cedyrn o'u heiſteddfâu, ac a ddercha ſodd y rhai itel-radd. † 1 Sam. 2. 6.

53 Y * rhai newynog a lanwodd efe â phethau da, ac efe a anſonodd ymmaith y rhai goludog yn weigion. * Pſal. 34. 10.

54 Efe a gynnorthwyodd ei wâs Iſrael, * gan gofio ei drugaredd,

55 * Fel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i hâd yn dragywydd. * Jere. 32. 3, 20.

56 A Mair a arhoſodd gyd â hi yngylch tri mis, ac a ddychwelodd i'w thŷ ei hun. * Pſal. 132. 11.

57 A chyflawnwyd tymp Eliſabeth i eſcor, a hi a eſcorodd ar fâb. Gen. 17. 19.

58 A'i chymydogion a'i chenedl a glybu fawrhau o'r Arglwydd ei drugaredd arni: a hwy a gyd-lawenychaſant â hi,

59 A bu, ar yr wythfed dydd, hwy a ddaethant i enwaedu ar y dŷn bach, ac a'i galwaſant ef Zacharias, ar ôl enw ei dâd.

60 A'i fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid felly: eithr Joan y gelwir ef.

61 Hwythau a ddywedaſant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dâd ef, pa ſodd y mynnei efe ei henwi ef.

63 Yntef a alwodd am argraph-lech, ac a ſcrifennodd, gan ddywedyd, Joan yw ei enw ef A rhyfeddu a wnaethant oll.

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef, ac efe a lefarodd, gan fendithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cylch hwy: a thrwy holl fynydd-dir Judea y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'u clywſant a'u goſodaſant yn eu calonnau, gan ddywedyd, Beth fydd y bachgennyn hwn? A llaw 'r Arglwydd oedd gyd ag ef.

67 A'i dâd ef Zacharias a gyflawnwyd o'r Yſpryd glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd,

68 Bendigedig *fyddo* Arglwydd Dduw Iſrael, canys efe a ymwelodd, ac a wnaeth ymwared iw bobl:

69 Ac * efe a ddercha ſodd gorn iechydwriaeth i ni, yn-nhŷ Ddafydd ei waſanaethyr: * Pſal. 132. 17.

70 * Megis y llefarodd trwy enau ei ſanctaidd brophwydi, y rhai oedd o *ddechreuad* y byd, * Jere. 23. 6. & 33. 16.

71 *Fel y byddai i ni* ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb o'n caſeion:

72 I gwplau y drugaredd â'n tadau, ac i gofio ei ſanctaidd gyfammod:

73 Y * llw a dyngodd efe wrth ein tad Abraham, ar roddi i ni, * Gen. 22. 16.

74 Gwedi ein rhyddau o law ein gelynion, ei waſanaethu ef yn ddiofn,

75 Mewn ſancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd.

76 A thithau fachgennyn, a elwir yn brophwyd i'r Goruchaf; canys ti a ei o flaen wyneb yr Arglwydd, i baratoi ei ffyrdd ef;

77 I roddi gwybodaeth iechydwriaeth i'w bobl, trwy faddeuant o'u pechodau,

78 O herwydd ‡ tirlondeb trugaredd ein Duw, trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r vchelder, ‡ *neu*, *rediad*.

79 I lewyrchu i'r rhai sy yn eistedd mewn tywyllwch a chysod angeu, i gyfeirio ein traed i ffordd tangneddyf.

80 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhawyd yn yr yspryd, ac a fu yn y diffaethwch hyd y dydd yr ymddangosodd efi'r Israel.

PEN. II.

1 Augustus yn trethu holl Yneroedraeth Rufain. 6 Genedigaeth Christ. 9 Yr Angel yn ei fynegi i'r bugeiliaid, 13 a llawer yn canu moliant i Dduw am dano. 21 Enwaedu Christ. 22 Puredigaeth Mair. 28 Simeon ac Anna yn prophwydo am Grist: 40 ac yntau yn cynyddu mewn doethineb. 46 yn mysesymu a'r Doctoriaid yn y Deml, 51 ac yn vfyddu i'w rieni.

BV hefyd yn y dyddiau hynny, fyned gorchymmyn allan oddiwrth Augustus Cæsar, i drethu yr holl fyd.

2 (Y trethiad ymma a wnaethpwyd gyntaf, pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar Syria.

3 A phawb a aethant i'w trethu, bôb yn i'w ddinas ei hun.

4 A Joseph hefyd a aeth i fynu o Galilea o ddinas Nazareth, i Judea, * i ddinas Dafydd, yr hon a elwir Bethlehem, (am ei fôd o dŷ a thylwyth Dafydd)

* Joan. 7. 42.

5 I w drethu gŷd â Mair yr hon a ddyweddiasid yn wraig iddo, yr hon oedd ynfeichiog;

6 A bu, tra 'r oeddynt hwy yno cyflawnwyd y dyddiau i escor o honi.

7 A hi a esgorodd ar ei mâb ‡ cyntafanedig, ac a'i rhwymodd ef mewn cadachau, ac a'i dodes ef yn y preseb: am nad oedd iddynt le yn y lletty.

‡ Y cyntafanedig.

8 Ac yr oedd yn y wlâd honno fugeiliaid yn aros yn y maes, ac yn gwilied eu praidd liw nos.

9 Ac wele, Angel yr Arglwydd a safodd ger llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddisgleiriodd o'u hamgylch, ac ofni yn ddirfawr a wnaethant.

10 A'r Angel a ddywedodd wrthynt, Nac ofnwch; canys wele yr wyfi yn mynegi i chwi newyddion da o lawenydd mawr, yr hwn a fydd i'r holl bobl:

11 Canys ganwyd i chwi heddyw geidwad yn ninas Dafydd, yr hwn yw Christ yr Arglwydd.

12 A hyn *fydd* arwydd i chwi, Chwi a gewch y dŷn bach wedi ei rwymo mewn cadachau, a'i ddodi yn y preseb.

13 Ac yn ddisymmwth yr oedd gyd â'r Angel liaws o lu nefol, yn moliannu Duw, ac yn dywedyd,

14 Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac ar y ddaiar tangneddyf, i ddynion ewyllys da.

15 A bu, pan aeth yr Angelion ymmaith oddi wrthynt i'r nef, y bugeiliaid hwythau a ddywedasant wrth ei gilydd, A wn hyd Bethlehem, a gwelwn y peth hyn a wnaethpwyd, yr hwn a yspysodd yr Arglwydd i ni.

16 A hwy a ddaethant ar frys, ac a gawsant Mair a Joseph, a'r dŷn bach yn gorwedd yn y preseb.

17 A phan welsant, hwy a gyhoeddasant y gair a ddywedasid wrthynt am y bachgen hwn.

18 A phawb a'r a'u clywsant, a ryfeddasant am y pethau a ddywedasid gan y bugeiliaid wrthynt.

19 Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn oll, gan eu hystyried yn ei chalon.

20 A'r bugeiliaid a ddychwelasant, gan ogoneddu a moliannu Duw, am yr holl bethau a glywsent ac a welsent, fel y dywedasid wrthynt,

21 A * phan gyflawnwyd wyth niwrnod i enwaedu ar y dŷn bach, * galwyd ei enw ef Jesu, yr hwn a benwasid gan yr Angel, cyn ei ymddwyn ef yn y groth.

* Cenes. 17. 12.
* Matth. 1. 21.

22 Ac wedi cyflawni dyddiau ei phuredigaeth hi, yn ôl deddf Moses, hwy a'i dygasant ef i Jerusalem, iw ‡ gyflwyno i'r Arglwydd,

‡ Presentio.

23 (Fel yr scrifennwyd y neddf yr Arglwydd, * Pob gwr-ryw ‡ cyntaf-anedig, a elwir yn sanctaidd i'r Arglwydd)

* Exod. 13. 2.

24 Ac i roddi aberth, yn ôl yr hyn a ddywetpwyd * yn neddf yr Arglwydd, pâr o durtrod, neu ddau gyw colommen.

Num. 18. 15.
‡ Yn ôg.-rydd y greth.

25 Ac wele, yr oedd gŵr yn Jerusalem, a'i enw Simeon, a'r gŵr hwn oedd gyfiawn a duwiol, yn disgwyl am ddiddanwch yr Israel: a'r Yspryd glân oedd arno.

* Levit. 12. 2, 6.

26 Ac yr oedd wedi ei yspysu iddo gan yr Yspryd glân, na welai efe angeu, cyn iddo weled Christ yr Arglwydd.

27 Ac efe a ddaeth trwy'r Yspryd i'r Deml: a phan ddûg ei rieini y dŷn bach Jesu, i wneuthur trosto yn ôl defod y gyfraith;

28 Yn a efe a'i cymmerth ef yn ei freichiau ac a fendithiodd Dduw, ac a ddywedodd,

29 Yr awrhon Arglwydd, y gollyngi dy wâs mewn tangneddyf, yn ôl dy air:

30 Canys fy llygaid a welsant dy iechydwriaeth,

31 Yr hon a baratoaist ger bron wyneb yr holl bobloedd:

32 Goleuni i oleuo y cenhedloedd, a gogoniant dy bobl Israel.

33 Ac yr oedd Joseph a'i fam ef, yn rhyfeddu am y pethau a ddywedwyd am dano ef.

34 A Simeon a'u bendithiodd hwynt, ac a ddywedodd wrth Fair ei fam ef, Wele, hwn a osodwyd * yn gwymp, ac yn gyfodiad i lawer yn Israel, ac yn arwydd yr hwn y dywedir yn ei erbyn:

* Es. 8. 14. Rhuf. 9. 32.

35 (A thrwy dy enaid di dy hun hefyd yr â cleddyf) fel y datcuddier meddyliau llawer o galonnau.

36 Ac yr oedd Anna brophwydes, merch Phanuel, o lwyth Aser: hon oedd oedrannus iawn, ac a fuasai fyw gyd â gŵr faith mlynedd o'i morwyndod:

37 Ac a fuasai yn weddw yngylch pedair a phedwar vgain mlynedd, yr hon nid ai allan o'r Deml, ond gwasanaethu *Duw* mewn ymprydiau, a gweddiau, ddydd a nôs.

38 A hon hefyd yn yr awr honno, gan sefyll ger llaw, a foliannodd yr Arglwydd, ac a lefarodd am dano ef wrth y rhai oll oedd yn disgwil ymwared yn Jerusalem.

39 Ac wedi iddynt orphen pôb peth, yn ôl deddf yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Galilea, i'w dinas eu hun Nazareth.

40 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhaodd yn yr Yspryd, yn gyflawn o ddoethineb: a gras Duw oedd arno ef.

41 A'i rieni ef a aent i Jerusalem * bôb blwyddyn, ar wŷl y Pasc.

* Deut. 16. 1.

42 A phan oedd efe yn ddeuddeng-mlwydd oed, hwynt hwy a aethant i fynu i Jerusalem, yn ôl defod yr wŷl.

43 Ac wedi gorphen y dyddiau a hwy yn dychwelyd,

dychwelyd, arholodd y bachgen Jesu yn Jerusalem, ac ni wyddai Joseph a'i fam ef.

44 Eithr gan dybied ei fod ef yn y fintai, hwy aethant daith diwrnod, ac a'i ceisiasant ef ym mhlith eu cenhedl a'i cydnabod.

45 A phryd na chawsant ef, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, gan ei geisio ef.

46 A bu, yn ôl tri diau, gael o honynt hwy ef yn y Deml, yn eistedd ynghanol y doctoriaid, yn gwrando arnynt, ac yn oi holi hwynt.

47 A'i synnu a wnaeth ar bawb a'r a'i clywsant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i attebion.

48 A phan welsant ef bu aruthr ganddynt: a'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mâb, pa ham y gwnaethost felly â ni? wele dy dâd a minneu yn ofidus a'th geisiasom di.

49 Ac efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y ceisiech fi? oni wyddech fôd yn rhaid i mi fôd ynghylch y pethau a berthyn i'm Tâd?

50 A hwy ni ddeallasant y gair a ddywedasei efe wrthynt.

51 Ac efe a aeth i waered gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu ostyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon.

52 A'r Jesu a gynnyddodd mewn doethineb, a chorpholaeth, a ffafor gŷd â Duw a dynion.

PEN. III.

1 *Pregeth a bedydd Joan*: 15 *a'i dystiolaeth ef am Grist.* 20 *Herod yn carcharu Joan.* 21 *Christ wedi ei fedyddio yn derbyn tystiolaeth o'r nef.* 23 *Oedran ac achau Gbrist, o Joseph i fynu.*

YN y bymthegfed flwyddyn o ymmerodraeth Tiberius Cæsar, a Phontius Pilat yn rhag law Judæa, a Herod yn detrarch Galilea, a'i frawd Philip yn detrarch Ituræa, a gwlad Trachonitis, a Lysanias yn detrarch Abilene,

2 Tan yr Arch-offeiriaid Annas a Chaiaphas, y daeth gair Duw at Joan fab Zacharias, yn y diffaethwch.

3 * Ac efe a ddaeth i bob gorôr ynghylch yr Iorddonen, gan bregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau; * Matt. 3. 1.

4 Fel y mae yn scrifennedig yn llyfr ymadroddion Esaias y prophwyd, yr hwn sydd yn dywedyd, * Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei lwybrau ef yn vniawn. ‡ Esa. 40. 3.

5 Pôb pant a lenwir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, a'r gŵyr-geimion a wneir yn vniawn, a'r geirwon yn ffyrdd gwastad.

6 A phob cnawd a wêl iechydwriaeth Duw.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth y bobloedd yn dyfod i'w bedyddio ganddo, * O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhagrybuddiodd chwi, i ffoi oddi wrth y digofaint sydd at ddyfod? * Matth. 3. 7.

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch, ac na ddechreuwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dâd i: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw o'r cerrig hyn godi plant i Abraham.

9 Ac yr awrhon y mae'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prennau: pob pren gan hynny a'r nid yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmynir i lawr, ac a fwrir yn tân.

10 A'r bobloedd a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Pa beth gan hynny a wnawn ni?

11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, * Y neb fydd ganddo ddwy bais, rhodded i'r neb fydd heb yr vn: a'r neb fydd ganddo fwyd, gwnaed yr vn modd. * Iac. 2. 15. 1 Joan. 3. 17.

12 A'r publicanod hefyd a ddaethant i'w bedyddio, ac a ddywedasant wrtho, Athro, beth a wnawn ni?

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na cheisiwch ddim mwy nag fydd wedi ei osod i chwi.

14 A'r milwŷr hefyd a ofynnasant iddo gan ddywedyd, A pha beth a wnawn ninnau? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na fyddwch drawsi wrth neb, ac na cham-achwynwch ar neb, a byddwch fodlon i'ch cyflogau.

15 Ac fel yr oedd y bobl yn disgwil, a phawb yn meddylied yn eu calonnau am Joan ai efe oedd y Christ;

16 Joan a attebodd, gan ddywedyd wrthynt oll, * Myfi yn ddiau wyf yn eich oedyddio chwi â dwfr, ond y mae vn cryfach nâ myfi yn dyfod, yr hwn nid wyfi deilwng i ddattod carrei ei escidiau, efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd glân, ac â thân. * Matth. 3. 11.

17 Yr hwn y mae ei wyntyll yn ei law, ac efe a lŵyr-lanhâ ei lawr dyrnu, ac a gasel y gwneith i'w ysgubor, ond yr vs a lŷsc efe â thân anniffoddadwy.

18 A llawer o bethau eraill a gynghorodd efe, ac a bregethodd i'r bobl.

19 * Ond Herod y tetrarch, pan gerydd- wyd ef ganddo am Herodias gwraig Philip ei frawd, ac am yr holl ddrygioni a wnaethai Herod, * Matth. 14. 3.

20 A chwanegodd hyn hefyd, heb law'r cwbl, ac a gaeedd ar Joan yn y carchar.

21 * A bu, pan oeddid yn bedyddio yr holl bobl, a'r Iesu yn ei fedyddio hefyd, ac yn gweddio, agoryd y nef: * Matth. 3. 13.

22 A descyn o'r yspryd glân mewn rhith corphorawl, megis colommen, arno ef: a dyfod llef o'r nef, yn dywedyd, Ti yw fy anwyl Fab, ynot ti i'm boddlonwyd.

23 A'r Jesu ei hun oedd ynghylch dechreu ei deng-mlwydd ar hugain oed, mâb (fel y tybid) i Joseph *fab* Eli,

24 *Fab* Matthat, *fab* Lefi, *fab* Melchi, *fab* Janna, *fab* Joseph,

25 *Fab* Mattathias, *fab* Amos, *fab* Naum, *fab* Esli, *fab* Naggai,

26 *Fab* Maath, *fab* Mattathias, *fab* Semei, *fab* Joseph, *fab* Juda,

27 *Fab* Joanna, *fab* Rhesa, *fab* Zorobabel, *fab* Salathiel, *fab* Neri,

28 *Fab* Melchi, *fab* Adi, *fab* Gosam, *fab* Elmodam, *fab* Er,

29 *Fab* Jose, *fab* Eliezer, *fab* Jorim, *fab* Matthat, *fab* Lefi,

30 *Fab* Simeon, *fab* Juda, *fab* Joseph, *fab* Jonan, *fab* Eliacim,

31 *Fab* Melea, *fab* Mainan, *fab* Mattatha, *fab* Nathan, *fab* Dafydd,

32 *Fab* Jesse, *fab* Obed, *fab* Boos, *fab* Salmon, *fab* Naasson,

33 *Fab* Aminadab, *fab* Aram, *fab* Esrom, *fab* Phares, *fab* Juda,

34 *Fab* Jacob, *fab* Isaac, *fab* Abraham, *fab* Thara, *fab* Nachor,

35 *Fab* Saruch, *fab* Ragau, *fab* Phalec, *fab* Heber, *fab* Sala,

36 *Fab* Cainan, *fab* Arphaxad, *fab* Sem, *fab* Noe, *fab* Lamech,

37 *Fab* Mathuſala, *fab* Enoch, *fab* Jared, *fab* Maleleel, *fab* Cainan,
38 *Fab* Enos, *fab* Seth, *fab* Adda, *fab* Duw.

PEN. III.

1 Temtiad, ac ympryd Chriſt. 13 Y mae efe yn gorchfygu y cythrael: 14 Yn dechreu pregethu: 16 Pobl Nazareth yn rhyfeddu am ei cirlau graſuſol ef: 33 y mae efe yn iachau yn cythrenllig, 38 a mam gwraig Petr, 40 a llawer o gleiſion ereill. 41 Y cythreuliaid yn cydnabod Chriſt, ac yn cael cerydd am hynny. 43 Y mae ef yn pregethu trwy y dinaſoedd.

A'R* Ieſu yn llawn o'r Yſpryd glân, a ddychwelodd oddi wrth yr Iorddonen, ac a arweinwyd gan yr Yſpryd i'r anialwch,
2 Yn cael ei demtio gan ddiafol ddeugain nhlwyddyn: ac ni ſwyttaodd efe ddim o ſewn y dyddiau hynny: ac wedi eu diweddu hwynt, yn ôl hynny y daeth arno chwant bwyd.
3 A dywedodd diafol wrtho, Os mab Duw ydwyt, dywed wrth y garreg hon, ſel y gwneler hi yn fara.
4 A'r Ieſu a attebodd iddo, gan ddywedyd, Scrifennedig yw, nad ar fara yn vnic y bydd dŷn fyw, ond ar bôb gair Duw.
5 A diafol wedi ei gymmeryd ef i ſynu i ſynydd vchel, a ddangoſodd iddo holl deyrnaſoedd y ddaiar mewn munyd awr.
6 A diafol a ddywedodd wrtho, I ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll, a'u gogoniant hwynt, canys i mi y rhoddwyd, ac i bwy bynnag y mynnwyf, y rhoddaf finneu hi.
7 Os tydi gan hynny a addoli o'm blaen, eiddo ti ſyddant oll.
8 A'r Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dos ymaith Satan yn fy ôl i: canys ſcrifennedig yw, Addoli yr Arglwydd dy Dduw, ac ef yn vnic a waſanaethi.
9 Ac efe a'i dug ef i Jeruſalem, ac a'i goſodes ar binacl y Deml, ac a ddywedodd wrtho, Os mâb Duw ydwyt, bwrw dy hun i lawr oddi ymma.
10 Canys ſcrifennedig yw, Y gorchymmyn efe i'w Angelion o'th achos di, ar dy gadw di:
11 Ac y cyfodant di yn eu dwylo, rhag i ti yn amſer daro dy droed wrth garreg.
12 A'r Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dywedpwyd, Na themptia 'r Arglwydd dy Dduw.
13 Ac wedi i ddiafol orphen yr holl demtaſiwn, efe a ymadawodd ag ef ‡ tros amſer.
14 A'r Ieſu a ddychwelodd trwy nerth yr Yſpryd i Galilæa: a ſôn a aeth am dano ef trwy 'r holl fro oddi amgylch.
15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu yn eu Synagogau hwynt, ac yn cael anrhydedd gan bawb.
16 Ac efe a ddaeth i * Nazareth, lle y magaſid ef: ac yn ôl ei arfer, efe a aeth i'r Synagog ar y Sabbath, ac a gyfododd i ſynu i ddarllein.
17 A rhodded atto lyfr y prophwyd Eſaias: ac wedi iddo agoryd y llyfr, efe a gafodd y lle yr oedd yn ſcrifennedig,
18 * Yſpryd yr Arglwydd arnaſi, ‡ o herwydd iddo fy eneinio i: i bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi, i iachau y drylliedig o galon; i bregethu gollyngdod i'r caethion, a chaffaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rhai ſſig mewn rhydd-deb;
19 I bregethu blwyddyn gymmeradwy 'r Arglwydd.
20 Ac wedi iddo gau'r llyfr, a'i roddi i'r gweinidog, efe a eiſteddodd: a llygaid pawb oll yn y Synagog oedd yn craffu arno.
21 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt, Heddyw y cyflawnwyd yr Scrythur hon yn eich cluſtiau chwi.
22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tyſtiolaeth iddo, ac yr oeddynt yn rhyfeddu am y geiriau graſuſol a ddaeth allan o'i enau ef, a hwy a ddywedaſant, Onid hwn yw mab Joſeph?
23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, yn hollawl y dywedwch y ddihareb hon wrthif, Y meddyg, iachâ di dy hun: y pethau a glywſom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna ymma hefyd yn dy wlâd dy hun.
24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, * nad yw vn prophwyd yn gymmeradwy yn ei wlâd ei hun.
25 Eithr mewn gwirionedd meddaf i chwi, * llawer o wragedd gweddwon oedd yn Iſrael yn nyddiau Elias, pan gaewyd y nef dair blynedd a chwe mis, ſel y bu newyn mawr trwy 'r holl dir;
26 Ac nid at yr vn o honynt yr anfonwyd Elias, ond i Sarepta yn Sidon, at wraig weddw.
27 A * llawer o wahan-gleiſion oedd yn Iſrael yn amſer Eliſæus y prophwyd, ac ni lanhawyd yr vn o honynt, ond Naaman y Syriad.
28 A'r rhai oll yn y Synagog, wrth glywed y pethau hyn, a lanwyd o ddigofaint,
29 Ac a godaſant i ſynu, ac a'i bwriaſant ef allan o'r ddinas, ac a'i dygaſant ef hyd at gel y bryn, yr hwn yr oedd eu dinas wedi ei hadeiladu arno, ar fedr ei fwrw ef bendramwnwgl i lawr.
30 Ond efe, gan fyned drwy eu canol hwynt, a aeth ymmaith:
31 Ac a ddaeth i wared i Capernaum, dinas yn Galilæa: ac yr oedd yn eu dyſcu hwynt ar y dyddiau Sabbath.
32 A bu aruthr ganddynt wrth ei athrawiaeth ef, * canys ei ymadrodd ef oedd gyd ag awdurdod.
33 * Ac yn y Synagog yr oedd dŷn a chanddo yſpryd cythrael allan, ac efe a waeddodd â llêf vchel,
34 Gan ddywedyd, ‡ Och, beth *ſydd* i ni *a wnelom* a thi, Ieſu o Nazareth? a ddaethoſt ti i'n difetha ni? mynſi a'th adwaen pwy ydwyt, Sanct Duw.
35 A'r Ieſu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Diſtawa, a dôs allan o honaw. A'r cythrael, wedi ei daflu ef i'r canol, a aeth allan o honaw, heb wneuthur dim niwed iddo.
36 A daeth braw arnynt oll: a chŷd-ymddiddanaſant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa ymadrodd yw hwn, gan ei fôd ef trwy awdurdod a nerth yn gorchymmyn yr yſprydion aflan, a hwythau yn myned allan?
37 A ſôn am dano aeth allan i bôb man ô'r wlâd oddi amgylch.
38 * A phan gyfododd yr *Ieſu* o'r Synagog, efe a aeth i mewn i dŷ Simon: ac yr oedd ‡ chwegr Simon yn glâf o grŷd blin: a hwy a attolygaſant arno trofli hi.
39 Ac efe a ſafodd vwch *ei phen* hi, ac a geryddodd y crŷd: a'r *crŷd* a'i gadawodd hi, ac yn y ſan hi a gyfodes, ac a waſanaethodd arnynt hwy.

* Matth. 4. 1.
* Matth. 13. 54.
* Eſa. 61. 1.
‡ *O herwydd pa ham i'm eneinioddi.*
‡ *Hyd amſer cyſaddas.*
* Matth. 13. 57.
* 1 Bren. 17. 9.
* 2 Bren. 5. 14.
* Matth. 7. 29.
* Marc. 1. 23.
‡ *Paid.*
* Matth. 8. 14.
‡ *Mam ei wraig ef.*

40 A phan ſchludodd yr haul, pawb a'r oedd ganddynt rai cleiſon, o amryw glefydau, a'u dygaſant hwy atto ef: ac efe a roddes ei ddwylo ar bob vn o honynt, ac a'u hiachaodd hwynt.

41 * A'r cythreuliaid hefyd a aethant allan o lawer, dan leſain a dywedyd, Ti yw Chriſt Mab Duw. Ac efe a'u ceryddodd hwynt, ac ni adawai iddynt ddywedyd ‡ y gwyddent mai efe oedd y Chriſt.

42 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, efe a aeth allan, ac a gychwynnodd i le diffaeth, a'r bobloedd a'i ceiſiaſant ef, a hwy a ddaethant hyd atto, ac a'i hattaliaſant ef rhag myned ymmaith oddi wrthynt.

43 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir y mae yn rhaid i mi bregethu teyrnas Dduw i ddinaſoedd eraill hefyd: canys i hyn i'm danfonwyd.

44 Ac yr oedd efe yn pregethu yn Synagogau Galilea.

PEN. V.

1 *Chriſt yn dyſcu y bobl allan o long Petr*: 4 *Trwy helfa eyſoddol o byſcod, yn dangos pa fodd y gwnai efe ef a'i gyfeillion yn byſcodwyr dynion*: 12 *yn glanhau y gwahan-glwyfus*: 16 *yn gweddio yn y diffaethwch*: 18 *yn iachau yn alaf o'r parlys*: 27 *yn galw Matthew y Publican*: 29 *Megis Phyſygwr eneidiau yn bwyttâ gyda pherchadwriaid*: 34 *Yn rhag-fynegi ymprydiau a chyſtuddiau i'r Apoſtolion, ar ôl ei ddarcheſiad ef*: 36 *ac yn cyffelybu diſcyblion Iwrf gwenaid, i goſtrelau bin, a dillad wedi treulio.*

* Matth. 4. 18.

BV * hefyd a'r bobl yn pwyſo atto i wrando gair Duw, yr oedd yntef yn ſefyll yn ymyl llyn Geneſareth;

2 Ac efe a welai ddwy long yn ſefyll wrth y llyn: a'r pyſcod-wyr a aethent allan o honynt, ac oeddynt yn golchi eu rhwydau.

3 Ac efe a aeth i mewn i vn o'r llongau, yr hon oedd eiddo Simon, ac a ddymunodd arno wthio ychydig oddi wrth y tîr: ac efe a eiſteddodd, ac a ddyſcodd y bobloedd allan o'r llong.

4 A phan beidiodd â llefaru, efe a ddywedodd wrth Simon, Gwthia i'r dwfn, a bwriwch eich rhwydau am helfa.

5 A Simon a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, O feiſtr, er i ni boeni ar hŷd y nôs, ni ddaliaſem ni ddim: etto ar dy air di, mi a fwriaf y rhwyd.

6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliaſant liaws mawr o byſcod: a'u rhwyd hwynt a rwygodd.

7 A hwy a amneidiaſant ar eu cyſeillion oedd yn y llong arall, i ddyfod iw cynnorthwyo hwynt: a hwy a ddaethant, a llanwaſant y ddwy long, onid oeddynt hwy ar ſoddi.

8 A Simon Petr pan welodd hynny, a ſyrthiodd wrth liniau'r Iefu, gan ddywedyd, Dôs ymmaith oddi wrthif, canys dŷn pechadurus wyf, o Arglwydd.

9 O blegid braw a ddaethei arno ef, a'r rhai oll oedd gyd ag ef, o herwydd yr helfa byſcod a ddaliaſent hwy:

10 A'r vn ffunyd yr Iaco ac Ioan hefyd, meibion Zebedæus, y rhai oedd gyfrannogion â Simon. A dywedodd yr Iefu wrth Simon, Nac ofna: o hyn allan y deli ddynion.

11 Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dîr, hwy a adawſant bob peth, ac a'i dilynaſant ef.

12 A * bu ſel yr oedd efe mewn rhyw ddinas, wele ŵr yn llawn o'r gwahan-glwyf: a phan welodd efe yr Iefu, efe a ſyrthiodd ar ei wyneb, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, O Arglwydd, os ewyllyſſi, ti a elli fynglânhau. * Matth. 8. 2.

13 Yntef a eſtynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, yr ŵyf yn ewyllyſſio, bydd lân. Ac yn ebrwydd y gwahan-glwyf a aeth ymmaith oddi wrthio.

14 Ac efe a orchymmynnodd iddo ni ddywedei i neb: eithr dôs ymmaith a dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrwm tros dy lanhâd, fel y gorchymmynnodd Moſes, er tyſtiolaeth iddynt.

15 A'r gair am dano a aeth yn fwy ar led: a llawer o bobloedd a ddaethant ynghŷd i'w wrando ef, ac iw hiachau ganddo o'u clefydau.

16 Ac yr oedd efe yn cilio o'r nailltu yn y diffaethwch, ac yn gweddio.

17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, ſôd Phariſeaid, a Doctorniaid y gyfraith, yn eiſtedd yno, y rhai a ddaethent o bôb pentref yn Galilea, a Judea, a Jeruſalem: ac yr oedd gallu yr Arglwydd i'w hiachau hwynt.

18 * Ac wele ŵŷr yn dŵyn mewn gwely * Matth. 9. 2. dŷn a oedd glaf o'r parlys: a hwy a geiſiaſant ei ddwyn ef i mewn, a'i ddodi ger ei fron ef.

19 A phan na fedrent gael pa ffordd y dygent ef i mewn, o achos y dyrfa, hwy a ddringaſant ar nen y tŷ, ac a'i gollyngaſant ef i wared yn y gwely, trwy y pridd-lechau, yn y canol, ger bron y Iefu.

20 A phan welodd efe ei ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrtho, Y dŷn, maddeuwyd i ti dy bechodau.

21 A'r Scrifennyddion a'r Phariſeaid a ddechreuaſant ymreſymmu, gan ddywedyd, Pwy yw hwn ſydd yn dywedyd cabledd? pwy a ddichon faddeu pechodau ond Duw yn vnig?

22 A'r Iefu yn gwybod eu ‡ hymreſymmiadau hwynt, a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa reſymmu yn eich calonnau yr ydych? ‡ *Meddyliau.*

23 Pa vn hawſaf, a'i dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechodau, ai dywedyd, Cyfod a rhodia?

24 Ond ſel y gwypoch ſôd gan Fab y dŷn awdurdod ar y ddaiar i faddeu pechodau, (eb efe wrth y claf o'r parlys) Yr ŵyf yn dywedyd wrthit, Cyfod, a chymmer dy wely, a dôs i'th dŷ.

25 Ac yn y man y cyfodes efe i fynu yn eu gwydd hwynt, ac efe a gymmerth yr hyn y gorweddai arno, ac a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun, gan ogoneddu Duw.

26 A ſyndod a ddaeth ar bawb, a hwy a ogoneddaſant Dduw; a hwy a lanwyd o ofn, gan ddywedyd, Gwelſom bethau anhygoel heddyw.

27 * Ac yn ôl y pethau hyn yr aeth efe allan, ac a welodd Bublican a'i enw Leſi, yn eiſteidd wrth y dollfa, ac efe a ddywedodd wrtho, Dilyn fi. * Matth. 9. 9.

28 Ac efe, a adawodd bôb peth, ac a gyfodes i fynu, ac a'i dilynodd ef.

29 A gwnaeth Leſi iddo wledd fawr yn ei dŷ: ac yr oedd tyrfa fawr o Bublicanod, ac eraill, yn eiſtedd gyd â hwynt ar y bwrdd.

30 Eithr eu Scrifennyddion a'u Phariſeaid hwynt a furmuraſant yn erbyn ei ddiſcyblion ef, gan ddywedyd, Pa ham yr ydych chwi yn bwyta ac yn yfed gyd â Publicanod a phechaduriaid?

32 A'r Iefu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleifion.

33 Ni ddaethym i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

* Matth. 9. 14. * * A hwy a ddywedasant wrtho, Pa ham y mae diſcyblion Ioan yn ymprydio yn fynych, ac yn gwneuthur gweddiau, a'r vn modd yr eiddo y Phariſeaid; ond yr eiddo ti yn bwyta ac yn yfed?

34 Yntef a ddywedodd wrthynt, A ellwch chwi beri i blant yr yſtafell briodas ymprydio, tra fyddo'r priodaſ-fab gyd â hwynt?

35 Ond y dyddiau a ddaw pan ddyger y priodaſ-fab oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hynny.

36 Ac efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, Ni rydd neb lain o ddilledyn newydd mewn hên ddilledyn: os amgen, y mae y newydd yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain o'r newydd ni chydûna â'r hên.

37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin newydd i hên goſtrelau: os amgen, y gwin newydd a ddryllia 'r coſtrelau, ac efe a red allan, a'r coſtrelau a gollir.

38 Eithr gwin newydd ſydd raid ei fwrw mewn coſtrelau newyddion; a'r ddau a gedwir.

39 Ac nid oes neb gwedi iddo yfed *gwin* hên, a chwennych y newydd yn y ſan: canys efe a ddywed, Gwell yw 'r hên.

PEN. VI.

Chriſt yn argyoeddi dalineb y Phariſeaid ynghylch cadw y Sabboth, trwy Scrythyrau, a rheſwm, a gwrthiau: 13 yn dewis deuddec Apoſtl, 17 Yn iachau y cleifion: 20 a cher bron y bobl, yn pregethu iw ddiſcyblion fendithion a meſtithion. 27 Pa fodd y mae i ni garu ein gelynion: 46 a chyſylltu ufydd-dod gweithredoedd dâ ynghyd a gwrandaw y gair: rhag yn awr-ddydd profedigaeth, ini ſyrthio fal tŷ wedi ei adeiladu ar wyneb y ddaear, heb ddim ſylfaen.

* Matth. 12. 1. A * Bu ar yr ail priſ Sabboth, fyned o honaw trwy 'r ŷd? a'r diſcyblion a dynnaſant y ſywys, ac a'u bwyttaſant, gwedi eu rhwbio â'u dwylo.

2 A rhai o'r Phariſeaid a ddywedaſant wrthynt, Pa ham yr ydych yn gwneuthur yr hyn nid yw gyfreithlon ei wneuthur ar y Sabbathau?

3 A'r Iefu gan attreb iddynt a ddywedodd, Oni ddarllennaſoch hyn ychwaith, yr hyn a wnaeth Dafydd pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gydag ef?

4 Y modd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y cymmerth, ac y bwyttaodd y ‡ bara goſod, ac a'i rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef: ‡ yr hwn nid yw gyfreithlon ei fwyta, ond i'r offeiriaid yn vnig?

‡ *Arthau dangos.* ‡ *I rhai.*

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, y mae Mab y dŷn yn Arglwydd ar y Sabbath hefyd.

* Matth. 12. 9. ‡ *Yn ddiſtrywth.* ‡ *A ddaliaſant arno.* 6 * A bu hefyd ar Sabbath arall, iddo fyned i mewn i'r Synagog, ac athrawiaethu: ac yr oedd yno ddŷn, a'i law ddehau ‡ wedi gwywo.

7 A'r Scrifennyddion a'r Phariſeaid ‡ a'i gwiliaſant ef, a iachâi efe ef ar y *dydd* Sabboth: fel y caffent achwyn yn ei erbyn ef.

‡ *Ddiſtrywth.* 8 Eithr efe a wybu eu meddyliau hwynt, ac a ddywedodd wrth y dŷn oedd â'r llaw ‡ wedi gwywo, Cyfod i fynu, a ſaf yn y canol. Ac efe a gyfododd i fynu, ac a ſaſodd.

9 Yr Iefu am hynny a ddywedodd wrthynt, Myfi a ofynnaf i chwi, Beth ſydd gyfreithlon ar y Sabbathau; gwneuthur da, ynteu gwneuthur drwg? cadw eneidie, a'i colli?

10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi amgylch, efe a ddywedodd wrth y dŷn, Eſtyn dy law. Ac efe a wnaeth felly: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

11 A hwy a lanwyd o ynfydrwydd, ac a ymddiddanaſant y naill wrth y llall, pa beth a wnaent i'r Iefu.

12 A bu yn y dyddiau hynny, fyned * honaw ef allan i'r mynydd i weddio; a pharhau ar hŷd y nôs ‡ yn gweddio Duw. ‡ *Gr. mewn gweddi ar Ddiw.*

13 A phan aeth hi yn ddydd, efe a alwodd atto ei ddiſcyblion: ac * o honynt efe a etholes ddeuddeg, y rhai befyd a enwodd efe yn Apoſtolion: * Matth. 10. 1.

14 Simon, (yr hwn hefyd a henwodd efe Petr) ac Andreas ei frawd, Jaco ac Joan, Philip a Bartholomeus,

15 Matthew a Thomas, Jaco *fab* Alphæus, a Simon a elwir Zelôtes,

16 Judas * *brawd* Jaco, a Judas Iſcariot, yr hwn hefyd a aeth yn fradwr. * Jude. 1.

17 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ſaſodd mewn gwaſtattir: a'r dyrfa o'i ddiſcyblion, a lliaws mawr o bobl, o holl Judæa a Jeruſalem, ac o duedd môr Tyrus a Sidon, y rhai a ddaeth ‡ i wrando arno, ac i'whiachau o'u clefydau: ‡ *I gly wed ef.*

18 A'r rhai a ſlinid gan yſprydion aflan; a hwy a iachawyd.

19 A'r holl dyrfa oedd yn ceiſio cyffwrdd ag ef: am fôd nerth yn myned o honaw allan, ac yn iachau pawb.

20 Ac efe a ddechafodd ei olygon ar ei ddiſcyblion, ac a ddywedodd, * Gwin eich bŷd y tlodion: canys eiddoch chwi yw teyrnas Dduw. * Matth. 5. 3.

21 Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn dwyn newyn yr awrhon, canys chwi a ddigonir. Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn wylo ar awrhon, canys chwi a chwerddwch.

22 Gwyn eich bŷd pan i'ch caſao dynion, a phan i'ch didolant oddi wrthynt ac i'ch gwradwyddant, ac y bwriant eich enw allan megis drwg, ‡ er mwyn Mâb y dŷn. ‡ *O achos.*

23 Byddwch lawen y dydd hwnnw, a llemmwch; canys wele, eich gwobr ſydd fawr yn y nef: obegid yr vn ffunyd y gwnaeth eu tadau hwynt i'r Prophwydi.

24 * Eithr gwae chwi 'r cyfoethogion, canys derbyniaſoch eich diddanwch. * Amos 6. 1.

25 * Gwae chwi y rhai llawn: canys chwi a ddygwch newyn. Gwae chwi y rhai a chwerddwch yr awrhon: canys chwi a alerwch, ac a wylwch. * Eſai. 65. 13.

26 Gwae chwi pan ddywedo pob dŷn yn dda am danoch: canys felly y gwnaeth eu tadau hwynt i'r gau brophwydi.

27 * Ond yr wyf yn dywedyd wrthych chwi, y rhai ydych yn gwrando, Cerwch eich gelynion, gwnewch dda i'r rhai â'ch caſant: * Matth. 5. 44.

28 Bendithiwch y rhai a'ch melldithiant: a gweddiwch tros y rhai â'ch drygant.

29 * Ac i'r hwn a'th darawo ar *y* *naill* gern, cynnyg y llall hefyd: * ac i'r hwn a ddygo ymmaith dy gochl, na wahardd dy bais hefyd. * Matth. 5. 39. * 1 Cor. 6. 7.

30 A dyro i bob vn a geiſio gennit; a chan y neb a fyddo yn dwyn yr eiddot, na chais eilchwyl.

31 * Ac

31 * Ac fel y mynnech wneuthur o ddynion i chwi, gwnewch chwithau iddynt yr vn ffunyd. * Matth. 7. 12.

32 * Ac os cerwch y rhai a'ch caro'nt chwithau, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae pechaduriaid hefyd yn caru y rhai a'u câr hwythau. * Matth. 5. 46.

33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a wnânt dda i chwithau, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae 'r pechaduriaid hefyd yn gwneuthur yr vn peth.

34 * Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai yr ydych yn gobeithio y cewch chwithau ganddynt, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae 'r pechaduriaid hefyd yn rhoddi echwyn i bechaduriaid, fel y derbyniont y cyffelyb. * Matth. 5. 42.

35 Eithr cerwch eich gelynion, a gwnewch dda, a rhoddwch echwyn, heb obeithio dim drachefn; a'ch gwobr a fydd mawr, a phlant fyddwch yr Goruchaf: canys daionus yw efe i'r rhai anniolchgar a drwg.

36 Bydâwch gan hynny drugarogion, megis ac y mae eich Tâd yn drugarog.

37 Ac * na fernwch, ac ni'ch bernir: na chondemnwch, ac ni'ch condemnir: maddeuwch, a maddeuir i chwithau: * Matth. 7. 1.

38 Rhoddwch, a rhoddir i chwi: mesur da, dwysedig, ac wedi ei escwyd, ac yn myned trosodd, a roddant yn eich mynwes: canys â'r vn mesur ac y mesuroch, y mesurir i chwi drachefn.

39 Ac efe a ddywedodd ddammeg wrthynt. * A ddichon y dall dywys'o 'r dall? oni syrthiant ill dau yn y clawdd? * Matth. 15. 14.

40 * Nid yw 'r disgybl uwch law ei athro: eithr pob vn ‡ perffaith a fydd fel ei athro. * Matth. 10. 24. ‡ Neu, a fydd perffaith fel ev.

41 * A pha ham yr wyti yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun? * Matth. 7. 3.

42 Neu pa fodd y gelli di ddywedyd wrth dy frawd, *Fy* mrawd, gâd i mi dynnu allan y brycheuyn sydd yn dy lygad, a thithau heb weled y trawst sydd yn dy lygad dy hun? O ragrithiwr, bwrw allan y trawst o'th lygad dy hun yn gyntaf, ac yna y gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd.

43 Canys * nid yw pren da, yn dwyn ffrwyth drwg: na phren drwg yn dwyn ffrwyth da. * Matth. 7. 16.

44 Oblegid pob pren a adwaenir wrth ei ffrwyth ei hun: canys nid oddi ar ddrain y casglant ffigys, nac oddi ar berth yr heliant rawn-win.

45 Y dŷn da o ddaioni dryssor ei galon, a ddwg allan ddaioni: a'r dŷn drwg o ddrygioni dryssor ei galon, a ddwg allan ddrygioni: canys o helaethrwydd y galon y mae ei enau yn llefaru.

46 * Pa ham hefyd yr ydych yn sy ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac nad ydych yn gwneuthur yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd? * Matth. 7. 21.

47 Pwy bynnag a ddêl attaf, ac a wrendy sy ngeiriau, ac a'u gwnelo hwynt, mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn gyffelyb.

48 Cyffelyb yw i ddŷn yn adei adu tŷ, yr hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a osododd ei sail ar y graig: a phan ddaeth llifeiriant, y llif ddyfroedd a gurodd ar y tŷ hwnnw, ac ni allai ei sigl o: canys yr oedd wedi ei seilio ar y graig.

49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wna, cyffelyb yw i ddŷn a adeiladai dŷ ar y ddaear, heb sail; ar yr hwn y gurodd y llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd, a chwymp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PEN. VII.

1 Christ yn cadarnhau mwy o ffydd yn y Canwriad, yn yr hwn ymddiriedodd, nag yn yr vn o'r Iuddewon; 10. yn iachau ei was ef yn ei absen: 11 yn cyfodi o farw i fyw fab y wraig weddw o Nain: 19 Yn atteb cenadon Ioan, trwy ddangos ei wrthiau: 24 yn tystiolaethu i'r bobl ei fradwriaeth am Ioan: 30 yn hwrio bai ar yr Iddewon, y rhai ni chlôd ei bynnâg na thrwy gwaredigaeth Ioan, na'r eiddo 'r Iesu: 36 ac yn dangos trwy athlyssyr Mair Magdalen, pa fodd y mae efe yn gyssaln i bechaduriaid, nid im gwaetsumio mewn pechodau, onds i faddeu iddynt eu pechodau, ar eu ffydd a'i hedifeirwch.

AC wedi iddo orphen ei holl ymadroddiau lle y clywei y bobl, * efe a aeth i mewn i Capernaum. * Matth. 8. 5.

2 A gwâs rhyw Ganwriad, yr hwn oedd anwyl ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, yn rmron marw.

3 A phan glybu efe sôn am yr Iesu, efe a ddanfonodd atto henuriaid yr Iddewon, gan attolwg iddo ddyfod ac iachau ei wâs ef.

4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a attolygasant arno yn daer, gan ddywedyd, oblegid y mae efe yn haeddu cael gwneuthur o honot hyn iddo.

5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac efe a adeiladodd i ni Synagog.

6 A'r Iesu a aeth gyd â hwynt. Ac efe weithian heb fod neppell oddi wrth y tŷ, y Canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoena, canys nid wyf deilwng i ddyfod o honot tan fy nghronglwyd.

7 O herwydd pa ham ni'm tybiais fy hun yn deilwng i ddyfod attat: eithr dywed y gair, ac iach fydd fy ngwâs.

8 Canys dŷn wyf finneu wedi fy ngosod tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf, ac meddaf wrth hwn, dôs, ac efe a â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

9 Pan glybu 'r Iesu y pethau hyn, efe a ryfeddodd wrtho, ac a drôdd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, yr ydwyf yn dywedyd i chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na dde yn yr Israel.

10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddychwelyd i'r tŷ, a gawsant y gwâs a fuasei glâf, yn holliach.

11 A bu drannoeth, i ddo ef fyned i ddinas a elwid Nain; a chyd ag ef yr aeth ‡ llawer o'i ddisgyblion, a thyrfa fawr. ‡ Lyad.

12 A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele yn marw a ddygid allan, *yn fab oedd* vnig fab ei fam, a honno yn weddw: a bagad o bobl y ddinas oedd gyd â hi.

13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wŷla.

14 A phan ddaeth *attynt*, efe a gyffyrddodd â'r elor: (a'r rhai oedd yn ei dwyn a safasant) ac efe a ddywedodd, Y mab ieuangc, yr wyf yn dywedyd wrthyt, cyfod.

15 A'r

15 A'r marw a gyfododd yn ei eiſtedd, ac a ddechreuodd lefaru: ac efe a'i rhoddes i'w fam.

16 Ac oſn a ddaeth ar bawb: a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith: ac ymwelodd Duw a'i bobl.

17 A'r gair hwn a aeth allan am dano drwy holl Judæa, a thrwy gwbl o'r wlâd oddi amgylch.

* Mat. 21. 2. 18 A'i * ddiſcyblion a fynegasant i Ioan hyn oll.

19 Ac Ioan wedi galw rhwy ddau o'i ddiſcyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, A'i ti yw 'r hwn sy 'n dyfod, ai yn arall, yr ŷm yn ei ddisgwil?

20 A'r gwyr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan fedyddiwr a'n danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, A'i ti yw 'r hwn sy 'n dyfod, a'i arall yr ŷm yn ei ddisgwil?

21 A'r awr honno efe a iachâodd lawer oddi wrth glefydau, a phlaau, ac yſprydion drwg: ac i lawer o ddeillion y rhoddes efe eu golwg.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a welsoch, ac a glywsoch; fôd y deillion yn gweled eilwaith, y cloffion yn rhodio, y gwahan-glwyfus wedi eu glanhau, y byddariaid yn clywed, y meirw yn cyfodi, y tlodion yn derbyn yr Efengyl.

23 A gwyn ei fyd y neb ni rwyſterir ynoſi.

24 Ac wedi i gennadau Ioan fyned ymmaith, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Beth yr aethoch allan i'r diffaeth wch iw weled? Ai corſen yn ſiglo gan wynt?

25 Ond pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai dŷn wedi ei ddilladu â dillad eſmwyth? wele, y rhai ſy yn arſer dillad anrhydeddus a moethau, mewn palaſau brenhinoedd y maent.

26 Eithr beth yr aethoch allan i'w weled? A'i prophwyd? yn ddiau meddaf i chwi, a llawer mwy nâ prophwyd.

27 Hwn yw efe am yr vn yr ſcrifennwyd, Wele, yr wyſi yn anfon ſy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.

28 Canys meddaf i chwi, ym mlith y rhai a aned o wragedd nid oes brophwyd mwy nag Ioan Fedyddiwr: eithr yr hwn ſydd leiaf yn nheyrnas Dduw, ſydd fwy nag ef.

29 A'r holl bobl a'r oedd yn gwrando, a'r Publicanod, a gyfiawnhasant Dduw, gwedi eu bedyddio â bedydd Ioan.

30 Eithr y Pharisæaid a'r cyfreith-wŷr, ‡ yn eu herbyn eu hunain a ddiyſtyrasant gyngor Duw, heb eu bedyddio ganddo.

‡ Neu, *ddodynt eu hunain.*

31 A dywedodd yr Arglwydd, I * bwy gan hynny y cyffelybaf ddynion y genhedlaeth hon? ac i ba beth y maent yn debyg?

* Mat. 11. 16.

32 Tebyg ydynt y blant yn eiſtedd yn y farchnad, ac yn llefain wrth ei gilydd, ac yn dywedyd, Canaſom bibau i chwi, ac ni ddawnſiaſech: cwynfanaſom i chwi, ac nid wylaſoch.

33 Canys daeth Ioan Fedyddiwr, heb na bwyta bara, nac yfed gwin: a chwi a ddywedwch, Y mae cythrael ganddo.

34 Daeth Mâb y dŷn yn bwyta ac yn yfed, ac yr ydych yn dywedyd, Wele dŷn glwth ac yfwr gwin, cyfaill Publicanod a phechaduriaid.

35 A doethineb a gyfiawnhawyd gan bawb o'i phlant.

36 * Ac vn o'r Pharisæaid a ddymunodd, arno fwytta gyd ag ef: ac yntef a aeth i dŷ 'r Pharisæad, ac a eiſteddodd i fwytta. * Mat. 14. 3.

37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr hon oedd bechadurus, pan wybu hi fôd yr Iesu yn eiſtedd ar y bwrdd yn nhŷ 'r Pharisæad, a ddug flwch o ennaint:

38 A chan ſefyll wrth ei draed ef o'r tu ôl, ac wylo, hi a ddechreuodd oichi ei draed ef â dagrau, ac a'u ſychodd â gwallt ei phen: a hi a gusanodd ei draed ef, ac a'u hirodd â'r ennaint.

39 A phan welodd y Pharisæad, yr hwn a'i gwahoddasai, efe a ddywedodd yn ddi o ei hun, gan ddywedyd, Pe bai hwn brophwyd, efe a wybasei pwy, a pha fath wraig yw 'r hon ſydd yn cyffwrdd ac ef: canys pechadures yw hi.

40 A'r Iesu gan attcb a ddywedodd wrtho, Simon, y mae gennif beth iw ddywedyd, wrthit. Yntef a ddywedodd, Athro, dywed.

41 Dau ddyledwr oedd i'r vn echwynwr: y naill oedd arno bum can ceiniog o ddylêd, a'r llall, ddêg a deugain.

42 A phryd nad oedd ganddynt ddim i dalu, efe a ſaddeuodd iddynt ill dau. Dywed gan hynny, pwy o'r rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?

43 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyſi yn tybied mai 'r hwn y maddeuodd efe iddo fwyaf. Yntef a ddywedodd wrtho, unſawn y bernaiſt.

44 Ac efe a drodd at y wraig, ac a ddywedodd wrth Simon, A weli di y wraig hon? mi a ddaethym i'th dŷ di, ac ni roddaiſt i mi ddwfr i'm traed: ond hon a olchodd ſy nhraed â dagrau, ac a'u ſychodd â gwallt ei phen.

45 Ni roddaiſt i mi guſan: ond hon er pan ddaethym i mewn, ni pheidiodd â chuſanu fy nhraed.

46 Fy mhen ac olew nid iraiſt: ond hon a iraodd fy nhraed ag ennaint.

47 O herwydd pa ham, y dywedaf wrthit, maddeuwyd ei haml bechodau hi; oblegit hi a garodd yn fawr: ond y neb y maddeuer ychydig iddo, a gâr ychydig.

48 Ac efe a ddywedodd wrthi, Maddeuwyd i ti dy bechodau.

49 A'r rhai oedd yn cyd-eiſtedd i fwytta, a ddechreuaſant ddywedyd ynddynt eu hunain, Pwy yw hwn ſydd yn maddeu pechodau hefyd?

50 Ac efe a ddywedodd wrth y wraig, dy ffydd a'th gadwodd: dôs mewn tangneddyf.

PEN. VIII.

1 Y gwragedd yn gweini i Grist a'i gelud 4 Christ wedi iddo bregethu o fan i fan, a'i Apostolion yn ei gasâu, yn gosod allan ddammeg yr hauwr: 16 a'r gannwyll: 21 yn dângos pwy ydyw yn fam a'i frodyr: 22 yn cerydduy gwynteodd: 26 yn bwrw y lleng gythreuliaid allan o'r dŷn, i'r genfaint foch. 37 Y Gadareniaid yn ei wrthod o'i: 43 Yatten yn iachau y wraig, o'i diferlif gwaed, 49 ac yn bywhau merch Iairus.

A Bu wedi hynny, iddo fyned trwy bôb dinas a thref, gan bregethu, ac efangelu

esangylu teyrnas Dduw ra'r deuddeg oedd gyd ag ei:

2 A gwrageđd rai, a'r a iachesid oddi wrth ysprydion drwg a gwendid, Mair yr hon a elwid Magdalen, * o'r hon yr aethai saith gythrael allan:

* Marc. 16. 9.

3 Joanna, gwraig Chusa, goruchwiliwr Herod: a Susanna, a llawer eraill y rhai oedd yn gweini iddo o'r pethau oedd ganddynt.

4 * Ac wedi i lawer o bobl ymgynnull ynghŷd, a chyrchu atto o bôb dinas, ese a ddywedodd ar ddammeg,

* Mat. 13. 2.

5 Yr hauwr a aeth allan i hau ei hâd: ac wrth hau, peth a syrthiodd ar ymyl y ffordd, ac a sathrwyd, ac ehediaid y nêf a'i bwytaodd.

6 A pheth arall a syrthiodd ar y graig, a phan eginodd y gwywodd, am nad oedd iddo wlybwr.

7 A pheth arall a syrthiodd ymmysc drain, a'r drain a gyd-tyfasant, ac a'i tagasant ef.

8 A pheth arall a syrthiodd ar dir da, ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y pethau hyn ese a lefodd, Y neb sydd a chlustiau ganddo i wrando, gwrandawed.

9 A'i ddisyblion a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon?

10 Yntef a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrnas Dduw, eithr i eraill ar ddamhegion, fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant.

11 Ac * dymma'r ddammeg: Yr hâd yw gair Duw.

* Mat. 13. 18.

12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai sy yn gwrando: wedi hynny y mae diafol yn dyfod, ac yn dwyn ymmaith y gair o'u calon hwynt, rhag iddynt gredu a bôd yn gadwedig.

13 A'r rhai ar y graig, y= y rhai pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen: a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai sydd yn credu tros amser, ac yn amser profedigaeth yn cilio.

14 A'r hwn a syrthiodd ymmysc drain, yw y rhai a wrandawsant, ac wedi iddynt syned ymmaith, hwy a dagwyd gan ofalon, a golud, a melyswedd buchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.

15 A'r hwn ar y tîr da, yw y rhai hyn, y rhai a chalon ‡ hawddgar a da, ydynt yn gwrando y gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd.

‡ Ones.

16 Nid * yw neb wedi goleu canwyll, yn ei chuddio hi a llestr, neu yn ei dodi tan wely: eithr yn ei gosod ar ganhwyllbren, fel y caffo y rhai a ddêl i mewn weled y goleuni.

* Mat. 5. 15.

17 * Canys nid oes dim dirgel, a'r ni bydd amlwg: na dim cuddiedig, a'r ni's gwybyddir, ac na ddaw i'r goleu.

* Mat. 10. 26.

18 Edrychwch am hynny pa fodd y clywoch: * canys pwy bynnag y mae ganddo y rhoddir iddo; a'r neb nid oes ganddo, ie yr hyn y mae yn tybied ei fôd ganddo, a ddygir oddi arno.

* Mat. 13. 12.

19 * Daeth atto hefyd ei fam a'i frodyr, ac ni allent ‡ ddyfod hyd atto gan y dorf.

* 1 22. 46. ‡ Ymddiddan ag ef.

20 A mynegwyd iddo *gan rai* yn dywedyd, Y mae dy fam a'th frodyr yn sefyll allan, yn ewyllysio dy weled.

21 Ac ese a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Fy mam i, a'm brodyr i yw y rhai hyn sy 'n gwrando gair Duw, ac yn ei wneuthur.

22 A * bu ar rwy ddiwrnod, ac ese a aeth i long, ese a'i ddisyblion: a dywedodd wrthynt, Awn trosodd i'r tu hwnt i'r llynn. A hwy a gychwynnasant.

* Mar. 8. 23.

23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio, ese a hunodd: a chafod o wynt a ddeifcynnodd ar y llynn: ac yr oeddynt yn llawn o *ddwfr*, ac mewn enbydrwydd.

24 A hwy a aethant atto, ac a'i deffroesant ef, gan ddywedyd, O feistr, feistr, darfu am danom. Ac ese a gyfododd, ac a geryddodd y gwynt a'r tonnau dwfr: a hwy a beidiasant, a hi a aeth yn dawel.

25 Ac ese a ddywedodd wrthynt, Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy wedi ofni a ryfeddasant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan ei fôd yn gorchymyn i'r gwynt oedd ac i'r dwfr hefyd, a hwynteu yn vfyddhau iddo?

26 A * hwy a hwyliasant i wlâd y Gadareniaid, yr hon sydd o'r tu arall, ar gyfer Galilea.

* Mat. 8. 28.

27 Ac wedi iddo syned allan i dir, cyfarfu ac ef ryw ŵr o'r ddinas, yr hwn oedd ganddo gythreuliaid, er ys talm o amser; ac ni wiscai ddillad, ac nid arhosai mewn tŷ, ond yn y beddau.

28 (*Hwn* wedi gweled yr Iesu, a dolefain, a syfthiodd i lawr ger ei fron ef, ac a ddywedodd â llêf vchel, Beth sydd i mi â thi, o Iesu, fâb Duw goruchaf? yr wyf yn attolwg i ti nâ'm poenech.)

29 Canys ese a orchymynnasai i'r yspryd aflan ddyfod allan o'r dŷn, canys llawer o amserau y cippiasai ef: ac ese a gedwid yn rhwym â chadwynau, ac â llyffetheiriau; ac wedi dryllio y rhwymau, ese a yrrwyd gan y cythrael i'r diffaethwch.

30 A'r Iesu a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Beth yw dŷ enw di? Yntef a ddywedodd, Lleng: canys llawer o gythreuliaid a aethant iddo ef.

31 A hwy a ddeisyfiasant arno, na orchymynnai iddynt syned i'r dyfoder.

32 Ac yr oedd yno genfaint o fôch lawer, yn pori ar y mynydd: a hwynt hwy a attolygasant iddo adel iddynt syned i mewn i'r rhai hynny. Ac ese a adawodd iddynt.

33 A'r cythreuliaid a aethant allan o'r dŷn, ac a aethant i mewn i'r môch: a'r genfaint a ruthredd oddi ar y dibyn i'r llyn, ac a foddwyd.

34 A phan welodd y meichiaid yr hyn a ddarfuasei, hwy a ffoesant, ac a aethant, ac a fynegasant yn y ddinas, ac yn y wlad.

35 A hwy a aethant allan, i weled y peth a wnelsid, ac a ddaethant at yr Iesu, ac a gawsant y dŷn, o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, yn eistedd wrth draed yr Iesu: a hwy a ofnasant.

36 A'r rhai a welsent a fynegasant hefyd iddynt, pa fodd y iachaesid y cythreulig.

37 A'r holl liaws o gylch gwlâd y Gadareniaid, a ddymunasant arno syned ymmaith oddi wrthynt, am eu bôd mewn ofn mawr: ac ese wedi myned i'r llong, a ddychwelodd.

38 A'r gŵr o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, a ddeisyfiodd arno gael bôd gyd ag ef: eithr yr Iesu a'i danfonodd ef ymmaith, gan ddywedyd,

39 Dychwel i'th dŷ, a dangos faint o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac ese a aeth tan bregethu

bregethu trwy gwbl o'r ddinas, saint a gwneithai 'r Iesu iddo.

40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu, dderbyn o'r bobl ef: canys yr oeddynt oll yn disgwil am dano ef.

41 * Ac wele, daeth gŵr a'i enw Iairus, ac * Mar. 5. 18.
efe oedd lywodraethwr y Synagog, ac efe a syrthiodd wrth draed yr Iesu, ac a attolygodd iddo ddyfod i'w dŷ ef:

42 O herwydd yr oedd iddo ferch unic-anedig ynghylch deuddeng-mlwydd oed, a hon oedd yn marw. (Ond fel yr oedd efe yn myned, y bobloedd a'i gwascent ef.

43 A gwraig, yr hon oedd mewn diferllif gwaed er ys deuddeng mlhynedd, yr hon a dreuliasai ar physygwyr ei holl fywyd, ac ni's gallai gael gan neb ei hiachau,

44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a gyffyrddodd ac ymyl ei wisc ef: ac yn y fan y safodd diferllif ei gwaed hi.

45 A dywedodd yr Iesu, Pwy yw a gyffyrddodd â mi? Ac a phawb yn gwadu, y dywedodd Petr, a'r rhai oedd gyd ag ef, O feistr, y mae y bobloedd yn dy wascu, ac yn dy flino; ac a ddywedi di, Pwy yw a gyffyrddodd â mi?

46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw vn a gyffyrddodd â mi: canys mi a wn fyned ‡ rhinwedd allan o honof.

47 A phan welodd y wraig nad oedd hi guddiedig, hi a ddaeth tan grynu, ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a fynegodd iddo yngwŷdd yr holl bobl, am ba achos y cyffyrddasai hi ag ef, ac fel yr iachasid hi yn ebrwydd.

48 Yntef a ddywedodd wrthi, Cymmer gysur ferch, dy ffydd a'th iachaodd: dos mewn tangneddyf.)

49 Ac efe etto yn llefaru, daeth vn o dŷ llywodraethwr y Synagog, gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy ferch: na phoena mo'r Athro.

50 A'r Iesu pan glybu hyn, a'i attebodd ef, gan ddywedyd, Nac ofna: crêd yn vnig, a hi a iacheir.

51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni adawodd i neb ddyfod i mewn, ond Petr, ac Iaco, ac Ioan, a thâd yr eneth a'i mam.

‡ Galaru. 52 Ac wylo a wnaethant oll, a ‡ chwynfan am dani: eithr efe a ddywedodd, Nac wylwch: nid marw hi, eithr cyscu y mae.

53 A hwy a'i gwatwarasant ef, am iddynt wybod ei marw hi.

54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd, Herlodes, cyfod.

55 A'i hyspryd hi a ddaeth drachefn, a hi a gyfododd yn ebrwydd: ac efe a orchymynnodd roi bwyd iddi.

56 A synnu a wnaeth ar ei rhieni hi,: ac efe a orchymynnodd iddynt na ddywedent i neb y peth a wnaethid.

PEN. IX.

1 Christ yn anfon ei apostolion i wneuthur rhyfeddodau, ac i bregethu. 7 Herod yn chwennych gweled Christ: 17 Christ yn porthi pum mil: 18 yn ymofyn beth yr oedd y byd yn ei dybied am dano: yn rhag-fynegi ei ddioddefaint: 23 yn gofod allan i bawb fampl o'i dioddefgarwch. 28 Ei wedd-newidiad ef. 37 Mae efe yn iachau y llerrig, 43 a thrachefn yn rhag rybuddio ei ddiſcyblion am ei ddioddefaint: 48 yn cannul gostyngeiddrwydd: 52 yn gorchymmyn iddynt ddangos llariaidd-dra tuac at bawb, heb chwennych dial. 57 Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond tan ammod.

AC * efe a alwodd ynghyd ei ddeuddeg * Mat. 10. 1.
discybl, ac a roddes iddynt feddiant ac awdurdod ar yr holl gythreuliaid, ac i iachau clefydau.

2 Ac efe a'u hanfonodd hwynt i bregethu teyrnas Dduw, ac i iachau y rhai cleiſion.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na chymerwch ddim i'r daith, na ffyn, nac yscreppan, na bara, nac arian: ac na fydded gennych ddwy bais bob un.

4 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, arhoſwch yno, ac oddi yno ymadewch.

5 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, pan eloch allan o'r ddinas honno, eſcydwch hyd yn oed y llwch oddiwrth eich traed, yn dyſtiolaeth yn eu herbyn hwynt.

6 Ac wedi iddynt fyned allan, hwy a aethant trwy 'r trefi, gan bregethu 'r Efengyl, ac iachau ym mhob lle.

7 * A Herod y Tetrarch a glybu y cwbl oll a * Mat. 14. 1.
wnaethid ganddo: ac efe a betruſodd, am fod rhai yn dywedyd gyfodi Ioan o feirw:

8 A rhai eraill, ymddangos o Elias: a rhai eraill, mai prophwyd, yn o'r rhai gynt, a adgyfodaſai.

9 A Herod a ddywedodd, Ioan a dorrais i ei ben: ond pwy ydyw hwn yr wyf yn clywed y cyfryw bethau am dano? Ac yr oedd efe yn ceiſio ei weled ef.

10 A'r Apoſtolion wedi dychwelyd, a fynegaſant iddo y cwbl a wnaethent. Ac * efe * Mat. 14. 13.
a'u cymmerth hwynt, ac a aeth o'r nailltu, i le anghyfannedd *yn perthynu* i'r ddinas a elwir Bethſaida.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i dilynaſant ef: ac efe a'i derbyniodd hwynt, ac a lefarodd wrthynt am deyrnas Dduw, ac a iachaodd y rhai oedd arnynt eiſiau eu hiachau.

12 * A'r dydd a ddechreuodd hwyrhau: * Mat. 14. 15.
a'r deuddeg a ddaethant, ac a ddywedaſant wrthe, Gollwng y dyrfa ymmaith, fel y gallont fyned i'r trefi, ac i'r wlâd oddi amgylch i letteu, ac i gael bwyd: canys yr ydym ni ymma mewn lle anghyfannedd.

13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *both* i'w fwytta. A hwythau a ddywedaſant, Nid oes gennym ni ond pum torth a dau byſcodyn, oni bydd i ni fyned a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.

14 Canys yr oeddynt ynghylch pum mil o wŷr. Ac efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Gwnewch iddynt eiſtedd yn fyrddeidiau, bôb yn ddêg a deugain.

15 Ac felly y gwnaethant, a hwy a wnaethant iddynt oll eiſtedd.

16 Ac efe a gymmerodd y pum torth, a'r ddau byſcodyn, ac a edrychodd i fynu i'r nêf, ac a'u bendithiodd hwynt, ac a'u torrodd, ac a'u rhoddodd i'r diſcyblion, i'w gosod gerbron y bobl.

17 A hwynt hwy oll a fwyttaſant, ac a gawſant ddigon: a chyfodwyd a weddillaſai iddynt o friw-fwyd, ddeuddeg basceidiaid.

18 * Bu hefyd, fel yr oedd efe yn gweddio * Mat. 16. 13.
ei hunan, fôd ei ddiſcyblion gyd ag ef: ac efe a ofynnodd iddynt, gan ddywedyd, Pwy y mae 'r bobl yn dywedyd fy môd i.

19 Hwythau gan attеb a ddywedaſant,

Ioan Fedyddiwr: ond eraill, mai Elias, ac eraill, mai rhyw brophwyd o'r rhai gynt a adgyfododd.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy môd i? A Pheter gan atteb a ddywedodd, Christ Duw.

21 Ac efe a roes orchymmyn arnynt, ac a archodd iddynt na ddywedent hynny i neb,

22 Gan ddywedyd, * Mae yn rhaid i Fâb y dŷn oddef llawer, a'i wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-effeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'i ladd, a'r trydydd dydd adgyfodi.

23 * Ac efe a ddywedodd wrth bawb, Os ewyllysia neb ddyfod ar fy ôl i, ymadawed ag ef ei hun, a choded ei groes beunydd, a dilyned fi.

24 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei enioes, a'i cyll, ond pwy bynnag a gollo ei enioes o'm hachos i, hwnnw a'i ceidw hi.

25 * Canys pa lesâd i ddŷn er ennill yr holl fŷd, a'i ddifetha ei hun, neu fôd wedi ei golli?

26 * Canys pwy bynnag fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, hwnnw fydd gywilydd gan Fâb y dŷn, pan ddelo yn ei ogoniant ei hun, a'r Tâd, a'r Angelion sanctaidd.

27 * Eithr dywedaf i chwi yn wîr, y mae rhai o'r sawl sy yn sefyll ymma, a'r ni archwaethant angeu, hyd oni welont deyrnas Dduw.

28 A * bu ynghylch wyth niwrnod wedi y geiriau hyn, gymmeryd o honaw ef Petr, ac Ioan, ac Iaco, a myned i fynu i'r mynydd i weddio.

29 Ac fel yr oedd efe yn gweddio, gwêdd ei wyneb pryd ef a newidiwyd, a'i wisc oedd yn wenn ddisclair.

30 Ac wele, dau wŷr a gŷd-ymddiddanodd ag ef, y rhai oedd Moses, ac Elias.

31 Y rhai a ymddangosasant mewn gogoniant, ac a ddywedasant am ei ymadawiad ef, yr hwn a gyflawnai efe yn Ierusalem.

32 A Pheter a'r rhai oedd gyd ag ef, oeddynt wedi trymhau gan gysgu: a phan ddihunasant, hwy a welsant ei ogoniant ef, a'r ddau wŷr, y rhai oedd yn sefyll gyd ag ef.

33 A bu, a hwy yn ymado oddi wrtho ef, ddywedyd o Petr wrth yr Iesu, O feistr da yw i ni fôd ymma: a gwnawn dair pabell, vn i ti, ac vn i Moses, ac vn i Elias: heb wybod beth yr oedd yn ei ddywedyd.

34 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, daeth cwmwl ac a'i cysgododd hwynt: a hwynthwy a ofnasant wrth fyned o honynt i'r cwmmwl.

35 A daeth llêf allan o'r cwmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy Mâb anwyl, gwrandewch ef.

36 ‡ Ac wedi bôd y llêf, cafwyd yr Iesu yn vnic: a hwy a gelasant, ac ni fynegasant i neb yn y dyddiau hyny, ddim o'r pethau a welsent.

37 A * darfu drannoeth, pan ddaethent i wared o'r mynydd, i dyrfa fawr gyfarfod ag ef.

38 Ac wele gŵr o'r dyrfa a ddolefodd, gan ddywedyd, O Athro, yr wyf yn attolwg i ti, edrych ar fy mîb, canys fy vnig anedig yw.

39 Ac wele y mae yspryd yn ei gymmeryd ef, ac yntef yn ddisymmwth yn gwaeddei, ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd oni falo ewyn: a braidd yr ymedi oddi wrtho, wedi iddo ei yssigo ef.

40 Ac mi a ddeisyfiais ar dy ddisciblion di ei fwrw ef allan, ac ni's gallasant.

41 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throfaus, pa hŷd y bydaf gyd â chwi, ac i'ch goddefaf? dwg dy fâb ymma.

42 Ac fel yr oedd efe etto yn dyfod, y cythrael a'i rhwygodd ef, ac a'i dryllioddt: a'r Iesu a geryddodd yr yspryd aflan, ac a iachaodd y bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dâd.

43 A brawychu a wnaethant oll gan fawredd Duw: ac a phawb yn rhyfeddu am yr holl bethau a wnaethai yr Iesu, efe a ddywedodd wrth ei ddisciblion,

44 * Gosodwch chwi yn eich clustiau yr ymadroddion hyn: canys Mâb y dŷn a draddodir i ddwylo dynion.

45 Eithr hwy ni wybuant y gair hwn, ac yr oedd yn guddiedig oddi wrthynt, fel na's deallent ef: ac yr oedd arnynt arswyd ymofyn ag ef am y gair hyn.

46 * A dadl a gyfododd yn eu plith, pwy a fyddei fwyaf o honynt.

47 A'r Iesu wrth weled meddwl eu calon hwynt, a gymmerth fachgennyn, ac ai gosododd yn el ymyl,

48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a dderbynio y bachgennyn hwn yn fy enw i, fydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbynio i, fydd yn derbyn yr hwn a'm anfonodd i: canys yr hwn fydd lelaf yn eich plith chwi oll, hwnnw a fydd mawr.

49 * Ac Ioan a attebodd ac a ddywedodd, O feistr, ni a welsom ryw vn yn dy enw di yn bwrw allan gythreuliaid, ac a waharddasom iddo, am nad oedd yn canlyn gyd â ni.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Na waherddwch iddo: canys y neb nid yw i'n herbyn, trosom ni y mae.

51 A bu, pan gyflawnwyd y dyddiau y cymmerid ef i fynu, yntef ‡ a roddes ei fryd ar fyned i Ierusalem.

52 Ac efe a ddanfonodd gennadau o flaen ei wyneb: a hwy wedi myned, a aethant i mewn i dref y Samariaid, i baratoi iddo ef.

53 Ac ni's derbyniasant hwy ef, oblegid fôd ei wyneb ef † yn tueddu tu a Ierusalem.

54 A'i ddisciblion ef Iaco, ac Ioan, pan welsant, a ddywedasant, Arglwydd a fynnei di ddywedyd o honom am ddyfod tân i lawr o'r nêf, a'u difa hwynt, * megis y gwnaeth Elias?

55 Ac efe a drôdd, ac a'u ceryddodd hwynt, ac a ddywedodd, ni wyddoch o ba yspryd yr ydych chwi.

56 Canys ni ddaeth Mâb y dŷn i ddestrywio eneidiau dynion, ond iw cadw. A hwy a aethant i dref arall.

57 * A bu, a hwy yn myned, ddywedyd o ryw vn ar y ffordd wrtho ef, Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae gan y llwynogod ffauau, a chan adar yr awyr nythod, ond gan Fâb y dŷn nid oes lle y rhoddo ei ben i lawr.

59 Ac * efe a ddywedodd wrth vn arall, Dilyn fi. Ac yntef a ddywedodd, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhâd.

60 Eithr yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gâd i'r meirw gladdu eu meirw, ond dos di a phregetha deyrnas Dduw.

61 Ac vn arall hefyd a ddywedodd, Mi a'th ddilynaf di, ô Arglwydd; ond gâd i mi yn gyntaf ganu yn iach i'r rhai sy yn fy nhŷ.

62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Nid oes neb

‡ Actau 1. 9. ac wedi ddywedyd, &c.

* Mat. 17. 21.

* Mat. 10. 38.

* Mat. 16. 26. Marc. 8. 36. * Mat. 10. 33.

* Mat. 16. 28.

* Mat. 17. 1.

‡ Actau 1. 9. ac wedi ddywedyd, &c.

* Mat. 17. 22.

* Mat. 18. 1. Marc. 9. 34.

* Mat. 9. 38.

‡ Actau 1. 9. ac wedi ddywedyd, &c.

† Gr. Ei wyneb i fyned.

* 2 Brenh. 1. 10.

* Mat. 8. 19.

* Mat. 8. 21.

neb ac ſydd yn rhoi ei law at yr aradr, ac yn edrych ar y pethau ſydd o'i ôl, yn gymmwys i deyrnas Dduw.

PEN. X.

1 Chriſt yn anfon allan a'r ua-waith ddêg dyſcybl a thrugain, i wneuthur gwrthiau, ac i bregethu: 17 Yn eu rhybuddio bwy i fôd yn oſtyngedic, ac ymmha beth y gorfoleddent: 21 Yn diolch iw dâd am ei râs: 23 Yn mawrygu dedwydd gyflwr ei Eglwys: 25 Yn dyſcu cyfreithiwr y modd i gael bwyd tragywyddol, ac i gymmeryd pawb yn gymmydog iddo, a'r a fo ac eiſieu ei drugaredd ef arno: 41 Yn argyboeddi Martha, ac yn canmol Mair ei chwaer hi.

WEdi * y pethau hyn yr ordeiniodd yr Arglwydd ddêg a thrugain eraill hefyd, ac a'u danfones hwynt bôb yn ddau, o flaen ei wyneb, i bôb dinas a man, lle 'r oedd efe ar fedr dyfod.

* Matth. 10. 1.

2 Am hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y * cynhayaf yn wîr ſydd fawr, ond y gweithwŷr yn anaml: gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynhainf am ddanfon allan weithwŷr i'w cynhayaf.

* Matth. 9, 37.

3 Ewch: * wele, yr ŵyſi yn eich danfon chwi fel ŵyn ym myſc bleiddiaid.

* Matth. 10. 16.

4 Na ddygwch gôd, nac yſcrepan, nac eſcidiau: ac na chyſerchwch wefl i neb ar y ffordd.

5 * Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangneddyf i'r tŷ hwn.

* Matth. 10. 11.

6 Ac o bydd yno fâb tangneddyf, eich tangneddyf a orphwys arno: os amgen hi a ddychwel attoch chwi.

7 Ac yn y tŷ hwnnw arhoſwch, gan fwytta ac yfed y cyfryw bethau ac a gaffoch ganddynt: canys teilwng yw i'r gweithwr ei gyflog. Na threiglwch o dŷ i dŷ.

8 A pha ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy yn eich derbyn, bwyttewch y cyfryw bethau ac a rodder ger eich bronnau:

9 Ac iachewch y cleiſion a fyddo ynddi, a dywedwch wrthynt, Daeth teyrnas Dduw yn agos attoch.

10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch allan i'w heolydd, a dywedwch.

11 Hyd yn oed y llwch, yr hyn a lynodd wrthym o'ch dinas, yr ydym yn ſychu ymmaith ‡ i chwi: er hynny gwybyddwch hyn, fôd teyrnas Dduw wedi neſſau attoch.

‡ *Yn erbyn chwi; ſel pen. 9. 5.*

12 Eithr dywedaf wrthych, mai eſmwythach fydd i Sodom yn y dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno.

13 * Gwae di Chorazin, gwae di Bethſaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sydon, ‡ y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd yn eich plith chwi, hwy a edifarhaſent er ys talm, gan eiſtedd mewn ſachliain, a lludw.

* Matth. 11, 21. ‡ *Ynerthddi.*

14 Eithr eſmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn y farn nag i chwi.

15 A thitheu Capernaum yr hon a ddercheſwyd hyd y nêf, a dynnir i lawr hŷd yn vffern.

16 Y * neb ſydd yn eich gwrando chwi, ſydd yn ſy gwrando i, a'r neb ſydd yn eich dirmygu chwi, ſydd yn ſy nirmygu i; a'r neb ſydd yn ſy nirmygu I, ſydd yn dirmygu yr hwn a'm hanfonodd i.

* Matth. 10. 40.

17 A'r dêg a thrugain a ddychwelaſant gyd a llawenydd, gan ddywedyd, Arglwydd, hyd yn oed y cythreuliaid a ddaroſtyngir i ni, yn dy enw di.

18 Ac efe a ddywedodd wrthynt, mi a welais Satan megis mellten, yn ſyrthio o'r nêf.

19 Wele, yr ydwyfi yn rhoddi i chwi awdurdod i ſathru ar ſeirph, ac yſcorpionau, ac ar holl gryfder y gelyn: ac nid oes dim a wna ddim niwed.

20 Eithr yn hyn na lawenhewch, fôd yr yſprydion wedi eu daroſtwng i chwi, ond llawenhewch yn hytrach, am fôd eich henwau yn ſcrifennedig yn y nefoedd.

21 Yr awr honno yr Ieſu a lawenychodd yn yr yſpryd, ac a ddywedodd. Yr wyf yn diolch i ti ô Dâd, Arglwydd nêf a daiar, am guddio o honot y pethau hyn oddi wrth y doethion a'r deallus, a'u datcuddio o honot i rai bychain: yn wîr o Dâd, oblegid felly ‡ y gwelid yn dda yn dy olwg di.

‡ Gr. *Y oedd bodlonrwydd.*

22 Pôb peth a roddwyd i mi gan ſy Nhâd: ac ni wŷr neb pwy yw 'r Mâb, ond y Tâd; na phwy yw 'r Tâd, ond y Mâb, a'r neb a mynno 'r Mâb ei ddatcuddio iddo.

23 Ac efe a drôdd at ei ddyſcyblion, ac a ddywedodd o'r nailltu, * Gwyn fyd y llygaid ſy yn gweled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled.

* Matth. 13. 16.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, ewyllyſio o lawer o brophwydi a brenhinoedd weled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled, ac ni's gwelſant; a chlywed y pethau yr ydych chwi yn eu clywed, ac ni's clywſant.

25 Ac wele, rhyw gyfreithwr a gododd, gan ei demptio ef, a dywedyd, Athro, * pa beth a wnâf i gael etifeddu bywyd tragywyddol?

* Matth. 22. 35.

26 Yntef a ddywedodd wrtho, Pa beth ſydd Scrifennedig yn y gyfraith? pa fodd y darllenni?

27 Ac efe gan atteb a ddywedodd, Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl: a'th gymmydog fel di dy hun.

28 Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a attebaiſt yn vniawn: gwna hyn a byw fyddi.

29 Eithr efe, yn ewylliſio ei gyfiawnhau ei hun, a ddywedodd wrth yr Ieſu, A phwy yw fy nghymmydog?

30 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd, Rhyw ddŷn oedd yn myned i wared o Ieruſalem i Ieriche, ac a ſyrthiodd ym myſc lladron, y rhai wedi ei ddioſc ef a'i archolli, a aethant ymmaith, gan ei adael yn hanner marw.

31 Ac ar ddamwain, rhyw offeiriad a ddaeth i wared y ffordd honno, a phan ei gwelodd, efe a aeth o'r tu arall heibio.

32 A'r vn ffynyd Leſiad hefyd, wedi dyfod i'r fan, a'i weled ef, a aeth o'r tu arall heibio.

33 Eithr rhyw Samariad wrth ymdaith, a ddaeth atto efe: a phan ei gwelodd, a dofturiodd:

34 Ac a aeth atto, ac a rwymodd ei archollion ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin: ac a'i goſodod ef ar ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r llettŷ, ac a'i ymgeleddodd.

35 A thrannoeth wrth fyned ymmaith, efe a dynnodd allan ddwy geiniog, ac a'u rhoddes i'r llettey-wr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal trofto: a pha beth bynnag a dreuliech yn ychwaneg, pan ddelwyf drachefn mi ai talaf i ti.

36 Pwy gan hynny o'r tri hyn yr ydwyt ti yn tybied ei fôd yn gymmydog i'r hwn a ſyrthiaſei yn-mhlith y lladron?

37 Ac efe a ddywedodd, Yr hwn a wnaeth drugaredd ag ef. A'r Ieſu am hynny a ddywedodd wrtho, Dôs, a gwna dithau yr vn modd.

38 A bu, a hwy yn ymdeithio, ddyfod o honaw i ryw dref, a rhyw wraig a'i henw Martha, a'i derbyniodd ef i'w thŷ.

39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwyd Mair, yr hon hefyd a eisteddodd wrth draed yr Iesu, ac a wrandawoddd ar ei ymadrodd ef.

40 Ond Martha oedd drafferthus ynghylch llawer o wasanaeth: a chan sefyll ger llaw, hi a ddywedodd, Arglwydd onid oes ofal gennit am i'm chwaer fy ngadael i fy hun i wasanaethu? dywed wrthi gan hynny am fy helpio.

41 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Martha, Martha, gofalus, a thraferthus wyt, ynghylch llawer o bethau:

42 Eithr vn peth ſydd anghenrheidiol, a Mair o ddewiſodd y rhan dda, yr hon ni ddygir oddi arni.

PEN. XI.

1 Chriſt yn dyſcu gweddio, a hynny heb ddyfygio: 11 gan ſicrhau y rhydd Duw ſelly i ni bethau da. 14 Wrth ſwrw allan gythrael mûd. y mae eſe yn ceryddu y Phariſeaid cablaidd: 28 ac yn dangos pwy ſydd yn fendigedig: 29 ac yn pregethu i'r bobl, 37 ac yn argyboeddi ffûg ſanctteiddrwydd y Phariſeaid, a'r Scrifennyddion, a'r cyfreithwyr.

A Bu, ac eſe mewn rhyw fan yn gweddio pan beidiodd, ddywedyd o vn o'i ddiſcyblion wrtho, Arglwydd, dyſc i ni weddio, megis ac y dyſcodd Ioan i'w ddiſcyblion.

2 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Pan weddioch, dywedwch,* Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, ſanctteiddier dy enw: deued dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaiar hefyd.

3 Dyro i ni ‡ o ddydd i ddydd ein bara beunyddiol.

4 A maddeu i ni ein pechodau, canys yr ydym ninnau yn maddeu i bawb ſy yn ein dyled. Ac nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhac ddrwg.

5 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Pwy o honoch ſydd iddo gyfaill, ac â atto hanner nos, ac a ddywed wrtho, O gyfaill, moes i mi dair torth yn echwyn.

6 Canys cyfaill i mi a ddaeth attaf wrth ymdaith, ac nid oes gennif ddim i'w ddodi ger ei fron ef.

7 Ac yntef oddi mewn a ettyb ac a ddywed, Na flina fi: yn awr y mae 'r drws yn gaead, a'm plant gyd â mi yn y gwely: ni allaf godi a'u rhoddi i ti.

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, er na chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei fôd yn gyfaill iddo, etto o herwydd ei daerni, eſe a gyfyd, ac a rydd iddo gymmaint ac y ſydd arno eu heiſieu.

9 * Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Gofynnwch a rhoddir i chwi; ceiſiwch, a chwi a gewch: curwch, ac fe a agorir i chwi.

10 Canys pôb vn ſydd yn gofyn, ſydd yn derbyn, a'r neb ſydd yn ceiſio, ſydd yn cael: ac i'r hwn ſydd yn curo, yr agorir.

11 * Os bara a ofyn mâb i vn o honoch chwi ſy dâd, a ddyry efe garreg iddo, ac os pyſcodyn, a ddyry efe iddo ſarph yn lle pyſcodyn?

12 Neu os gofyn efe wy, a ddyry efe ſcorpion iddo?

13 Os chwy-chwi gan hynny, y rhai ydych ddrwg, a fedrwch roi rhodion da i'ch plant chwi, pa faint mwy y rhydd eich Tâd o'r nêf yr Yſpryd glân, i'r rhai a ofynno ganddo?

14 Ac yr oedd eſe yn bwrw allan gythrael, a hwnnw oedd fud: a bu wedi i'r cythrael fyned allan, i'r mudan lefaru: a'r bobloedd a ryfeddaſant.

15 Eithr rhai o honynt a ddywedaſant, * Trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid y mae eſe yn bwrw allan gythreuliaid.

16 Ac eraill gan ei demtio, a geiſiaſant ganddo arwydd o'r nêf.

17 Yntef yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wythynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfannedir: a thŷ yn erbyn tŷ, a ſyrth.

18 Ac os Satan hefyd ſydd wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd y ſaif ei deyrnas ef? gan eich bôd yn dywedyd, mai trwy Beelzebub yr wyfi yn bwrw allan gythreuliaid.

19 Ac os trwy Beelzebub yr wyfi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farn-wŷr arnoch chwi.

20 Eithr os myfi trwy ſŷs Duw, ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, diammau ddyfod teyrnas Dduw attoch chwi.

21 Pan fyddo vn cryf arfog yn cadw ei neuadd, y mae yr hyn ſydd ganddo mewn heddwch.

22 Ond pan ddêl vn cryfach nag ef arno, a'i orchfygu, eſe a ddwg ymmaith ei holl arfogaeth ef, yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a ran ei anrhaith ef.

23 Y neb nid yw gyd â mi, ſydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn caſclu gyd â mi, ſydd yn gwaſcaru.

24 * Pan êl yr yſpryd aflan allan o ddŷn, eſe a rodia mewn lleoedd ſychion, gan geiſio gorphywyſdra: a phryd na chaffo, eſe a ddywed, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan.

25 A phan ddêl, y mae yn ei gael wedi ei yſcubo a'i dreſnu:

26 Yna yr â eſe ac y cymmer atto ſaith yſpryd eraill, gwaeth nag ef ei hun, a hwy a ânt i mewn, ac a arhoſſant yno: a diwedd y dŷn hwnnw fydd gwaeth nâ'i ddechreuad.

27 A bu ſel yr oedd eſe yn dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a gododd eu llêf, ac a ddywedodd wrtho, Gwyn fŷd y groth a'th ddug di, a'r bronnau a ſugnaiſt.

28 Ond eſe a ddywedodd, Yn hyttrach gwyn ſŷd y rhai ſydd yn gwrando gair Duw, ac yn ei gadw.

29 * Ac wedi i'r bobloedd ymdyrru ynghyd, eſe a ddechreuodd ddywedyd, Y genhedlaeth hon ſydd drwg: y mae hi yn ceiſio arwydd, ac arwydd ni rodir iddi, ond arwydd Jonas y prophwyd.

30 Canys fel y bu Jonas yn arwydd i'r Ninifeaid, felly y bydd Mâb y dŷn hefyd i'r genhedlaeth hon.

31 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â gwŷr y genhedlaeth hon, ac a'u condemna hwynt: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaiar i wrando doethineb Solomon: ac wele vn mwy nâ Solomon ymma.

32 Gwŷr Ninife a godant i fynu yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'u condemnant hi: am iddynt edifarhau wrth bregeth Jonas: ac wele vn mwy nâ Jonas ymma.

33 * Ac nid yw neb wedi goleuo canwyll, yn ei gofod mewn lle dirgel, na than lestr: eithr ar

* Mat. 6. 9.
‡ Neu. Tros y dywſnoc.
* Mat. 7. 7.
* Mat. 7. 9.
* Mar. 3. 34. & 12. 24.
* Mat. 12. 38.
* Mat. 5. 15.

ar ganhwyll-bren, ſel y gallo y rhai a ddelo i mewn weled y goleuni.

* Mat. 6. 22. 34 * Canwyll y corph yw 'r llygad : am hynny pan ſyddo dy lygad yn ſyml, dy holl gorph hefyd ſydd oleu : ond pan ſyddo *dy lygad* yn ddrwg, dy gorph hefyd ſydd tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni ſydd ynot, fôd yn dywyllwch.

36 Os dy holl gorph gan hynny *ſydd* oleu, heb vn rhan dywyll ynddo, bydd y cwbl yn oleu, megis pan ſo canwyll â'i llewyrch yn dy oleuo di.

37 Ac ſel yr oedd efe yn llefaru, rhyw Phariſead a ddymunodd arno giniawa gyd ag ef, ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a eiſteddodd i fwytta.

38 A'r Phariſæad pan welodd, a ryfeddodd nad ymolchaſei efe yn gyntaf o flaen ciniaw.

* Mat. 23. 25. 39 * A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Yn awr chwychwi 'r Phariſeaid ydych yn glânhau y tŷ allan i'r cwppan a'r ddyſcl, ond eich tu mewnſydd yn llawn o drais a drygioni.

40 O ynfydion, ond yr hwn a wnaeth yr hyn ſydd oddi allan, a wnaeth yr hyn ſydd o fewn hefyd ?

41 Yn hytrach rhoddwch eluſen o'r pethau ſy gennych : ac wele, pôb peth ſydd lân i chwi.

42 Eithr gwae chwi 'r Phariſeaid, canys yr ydych chwi yn degymmu y mintys, a'r ryw, a phôb llyſieuyn, ac yn myned heibio i farn a chariad Duw. Y petheu hyn oedd raid eu gwneuthur, ac na adewid y llall heb wneuthur.

* Mat. 23. 6. 43 * Gwae chwi 'r Phariſeaid, canys yr ydych yn caru y prif-gadeiriau yn y Synagogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

44 Gwae chwi Scrifennyddion a Phariſeaid ragrith-wŷr, am eich bôd fel beddau anamlwg, a'r dynion a rodiant arnynt heb wybod *oddi wrthynt.*

45 Ac vn o'r cyfreithwŷr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Athro, wrth ddywedyd hyn yr wyti yn ein gwradwyddo ninnau hefyd.

* Mat. 23. 4. 46 * Yntef a ddywedodd, Gwae chwithau hefyd y cyfreithwŷr, canys yr ydych yn llwytho dynion â beichiau anhawdd eu dwyn, a chwi nid ydych yn cyffwrdd â'r beichiau, ac vn o'ch byſedd.

* Mat. 23. 29. 47 * Gwae chwy-chwi, canys yr ydych yn adeiladu beddau'r prophwydi, a'ch tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wîr yr ydych yn tyſtiolaethu, ac yn gyd-fodlon i weithredoedd eich tadau : canys hwynt hwy yn wîr a'u lladdaſant hwy, a chwithau ydych yn adeiladu eu beddau hwynt.

49 Am hynny hefyd y dywedodd doethineb Duw, Anfonaf attynt brophwydi, ac Apoſtolion, a *rhai* o honynt a laddant, ac a erlidiant:

50 Fel y gofynner i'r genhedlaeth hon waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywalltwyd o ddechreuad y bŷd ;

* Gen. 4. 8. 51 * O waed Abel hyd waed Zacharias, yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r deml. Diau, meddaf i chwi, gofynner ef i'r genhedlaeth hon.

* Mat. 23. 13. ‡ Neu, *Rwyſtraſoch*, 52 * Gwae chwy-chwi y cyfreith-wŷr, canys chwi a ddygaſoch ymmaith agoriad y gwybodaeth : nid aethoch i mewn eich hunain, a'r rhai oedd yn myned a ‡ waharddaſoch chwi.

53 Ac ſel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr Scrifennyddion a'r Phariſeaid, fôd yn daer iawn arno, a'i annog i ymadrodd am lawer o bethau :

54 Gan ei gynllwyn ef, a cheiſio hela rhyw beth o'i ben ef, i gael achwyn arno.

PEN. XII.

1 *Chriſt yn pregethu iw ddiſcyblion am ochel rhagrith, ac ofn wrth ddatcan ei athrawiaeth ef : 13 yn rhybuddio y bobl i ochelyd cybyddra, trwy ddammeg y gwr goludog a adeiladodd yſcuboriau mwy. 22 Ni maſanaeth a ni fôd yn rhy ofalus am bethau bydol, 31 ond ceiſio teyrnas Duw, 33 a rhoddi eluſen, 36 a bôd yn barod i agoryd i'n Harglwydd pan guro, pa bryd bynnag y delo. 41 Y dyſai gwenidogion Chriſt edrych ar ei fiars, 49 a diſgwyl am erlid. 54 Rhaid i'r bobl ddeorbyn yr amſer hwn o râs, 58 oblegid peth ofnadwy yw marw heb gymmodi.*

YN * y cyſamſer, wedi i fwrddiwn o bobl ymgaſclu ynghŷd, hyd oni ymſathrai y naill y llall efe a dechreuodd ddywedyd wrth ei ddiſcyblion, Yn gyntaf gwiliwch arnoch rhag ſurdoes y Phariſeaid, yr hwn yw rhagrith. * Mat. 16. 6.

2 * Canys nid oes dim cuddiedig a'r na's datcuddir : na dirgel, a'r ni's gwybyddir. * Mat. 10. 26.

3 Am hynny pa bethau bynnag a ddywedaſoch yn y tywyllwch, a glywir yn y goleu : a'r peth a ddywedaſoch yn y gluſt mewn ſtafelloedd, a bregethir ar bennau tai.

4 * Ac yr wyf yn dywedyd wrthych, ſy nghyfeillion, Nac ofnwch y rhai ſy yn lladd y corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim mwy iw wneuthur. * Mat. 10. 28.

5 Ond rhag-ddangoſaf i chwi pwy a ofnwch : ofnwch yr hwn wedi y darfio iddo ladd, ſydd ac awdurdod ganddo i fwrw i vffern ; ie meddaf i chwi, hwnnw a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y tô er dwy ffyrling, ac nid oes un o honynt mewn angof ger bron Duw ?

7 Ond y mae hyd yn oed blew eich pennau chwi yn gyfrifedig oll, am hynny nag ofnwch : yr ydych chwi yn well nâ llawer o adar y tô.

8 * Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a'm haddefo i ger bron dynion, Mâb y dŷn hefyd a'i haddef ynteu ger bron Angelion Duw. * Mat. 10. 32. 2 Tim. 2. 12.

9 A'r hwn a'm gwado i ger bron dynion, a wedir ger bron Angelion Duw.

10 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mâb y dŷn : fe a faddeuir iddo : eithr i'r neb a gablo yn erbyn yr Yſpryd glân, ni faddeuir.

11 * A phan i'ch dygant i'r Synagogau, ac at y llywiawdwŷr, a'r awdurdodau, na ofelwch pa fodd, neu pa beth a atteboch, neu beth a a ddywedoch. * Mat. 10. 19.

12 Canys yr Yſpryd glân a ddŷſc i chwi yn yr awr honno beth ſydd raid ei ddywedyd.

13 A rhyw vn o'r dyrfa a ddywedodd, wrtho, Athro, dywed wrth fy mrawd am rannu â myfi 'r etifeddiaeth.

14 Yntef a ddywedodd wrthynt, Y dŷn pwy a'm goſododd i yn farn-wr, neu yn rhanwr arnoch chwi ?

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch, ac ymogelwch rhag cubydd-dod : canys nid yw bywyd neb yn ſefyll ar amlder y pethau ſydd ganddo.

16 Ac eſe a draethodd wrthynt ddammeg, gan ddywedyd, Tir rhyw ŵr goludog a gnydiodd yn dda.

17 Ac eſe a ymreſymmodd ynddo ei hun, gan ddywedyd, Beth a wnaſ, am nad oes gennif le i gaſclu fy ffrwythau iddo?

18 Ac eſe a ddywedodd, Hyn a wnaf: mi a dynnaf i lawr fy yſcuboriau, ac a adeiladaf rai mwy: ac yno y caſclâf fy holl ffrwythau, a'm da:

19 A dywedaf wrth fy enaid, fy enaid, y mae gennit dda lawer wedi eu rhoi i gadw tros lawer o flynyddoedd: gorphywys, bwytta, ŷf, bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, O ynfyd, y nos hon y gofynnant dy enaid oddi wrthit, ac eiddo pwy fydd y pethau a baratoaiſt?

21 Felly y mae 'r hwn ſydd yn tryſſori iddo ei hun, ac nid yw gyfoethog tu ag at Dduw.

22 Ac eſe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Am hyn yr wyf yn dywedyd wrthych, * Matth. 6. 25. * Na chymmerwch ofal am eich bywyd, beth a fwyttaoch, nac am eich corph, beth a wiſoch.

23 Y mae 'r bywyd yn fwy nâ'r ymborth, a'r corph yn fwy nâ'r dillad.

24 Yſtyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau, nac yn medi: i'r rhai nid oes gell, nac yſcubor, ac y mae Duw yn eu porthi hwynt: o ba faint mwy yr ydych chwi yn well nâ'r adar?

25 A phwy o honoch gan gymeryd gofal a ddichon chwanegu vn cufydd at ei faintioli?

26 Am hynny, oni ellwch wneuthur y peth lleiaf, pa ham yr ydych yn cymmeryd gofal am y lleill?

27 Yſtyriwch y lili, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt yn llafurio, nac yn nyddu: ac yr wyf yn dywedyd i chwi, na wiſcwyd Solomon yn ei holl ogoniant, fel yn o'r rhai hyn.

28 Ac os yw Duw felly yn dilladu y llyſieuyn, yr hwn ſydd heddyw yn y maes, ac y foru a deflir i'r ffwrn, pa faint mwy *y dilladu eſe* chwy-chwi, ô rai o ychydig ffydd?

29 Chwithau na cheiſiwch beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoch: ac na fyddwch amheus.

30 Canys y pethau hyn oll, y mae cenhedloedd y bŷd yn eu hargeiſio: ac y mae eich Tad chwi yn gŵybod fod arnoch chwi eiſieu 'r pethau hyn.

31 Yn hytrach ceiſiwch deyrnas Dduw, a'r pethau hyn oll a roddir i chwi yn ychwaneg.

32 Nac ofna, braidd bychan: canys rhyngodd bodd i'ch Tad roddi i chwi y deyrnas.

33 Gwerthwch yr hyn ſydd gennych, a rhoddwch eluſen. * Gwnewch i chwi byrſau, y rhai ni heneiddiant, tryſſor yn y nefoedd yr hwn ni ddarfydd: lle ni ddaw lleidr yn agos, ac ni lygra pŷf. * Matth. 6. 20.

34 Canys lle y mae eich tryſſor chwi, yno y bydd eich calon hefyd.

35 * Bydded eich lwynau wedi eu hamwregyſu, a'ch canhwyllau ‡ wedi eu goleu: * 1 Pet. 1. 13. ‡ *yn llyſni.*

36 A chwithau yn debyg i ddynion yn diſgwil eu hargiwydd, pa brŷd y dychwel o'r neithior; fel pan ddelo a churo, yr agoront iddo yn ebrwydd.

37 Gwyn eu bŷd y gweiſion hynny, y rhai a gaiff eu hargiwydd pan ddêl, yn neffro: yn wir meddaf i chwi, efe a ym-wregyſa, ac a wna iddynt eiſtedd i lawr i fwytta ac a ddaw, ac a waſanaetha arnynt hwy.

38 Ac os daw efe ar yr ail wiliadwriaeth, ac os ar y drydedd wiliadwriaeth y daw, a'u cael *bwyta* felly, gwyn eu bŷd y gweiſion hynny.

39 * A hyn gwybyddwch, pe gwybaſai gŵr y tŷ pa awr y deuai 'r lleidr, efe a wiliaſai, ac ni adawſai gloddio ei dŷ trwodd. * Matth. 24. 43.

40 A chwithau gan hynny, byddwch barod: canys yr awr ni thybioch, y daw Mâb y dŷn.

41 A Phetr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ai wrthym ni yr wyti yn dywedyd y ddammeg hon, ai wrth bawb hefyd?

42 A'r Arglwydd a ddywododd, Pwy yw y goruchwiliwr ffyddlawn, a phwyllog, yr hwn a eſyd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi cyflyniaeth *iddynt* mewn prŷd.

43 Gwyn ei fŷd y gwâs hwnnw, yr hwn y caiff ei arglwydd ef pan ddêl, yn gwneuthur felly.

44 Yn wir meddaf i chwi, ẽfe a'i geſyd ef *yn llywodraethwr* ar gwbl ac ſydd eiddo.

45 Eithr os dywed y gwâs hwnnw yn ei galon, y mae fy arglwydd yn oedi dyfod: a dechreu curo y gweiſion a'r morwynion, a bwytta, ac yfed, a meddwi:

46 Daw arglwydd y gwâs hwnnw mewn dydd nad yw efe yn diſgwil, ac ar awr nad yw efe yn gŵybod, ac a'i ‡ gwahana ef, ac a eſyd ei ran ef gyd â'r anffyddloniaid. ‡ *Yrr eſ ymnaiſk.*

47 A'r gwâs hwnnw, yr hwn a wybu ewyllys ei arglwydd, ac nid ymbaratôdd, ac ni wnaeth yn ôl ei ewyllys ef, a gurir â llawer *ffonnod*:

48 Eithr yr hwn ni wybu, ac a wnaeth bethau yn haeddu ffonnodiau, a gurir ag ychydig *ffonnodiau*: ac i bwy bynnag y rhoddwyd llawer, llawer a ofynnir ganddo: a chyd â'r neb y gadawſant lawer, ychwaneg a ofynnant ganddo.

49 Mi a ddaethym i fwrw tân ar y ddaiar, a pheth a fynnaf os cynneuwyd ef eiſus?

50 Eithr y mae genniff fedydd i'm bedyddio ag ef, ac mor gyſyng yw arnaf, hyd oni orphenner.

51 * Ydych chwi yn tybied mai heddwch y daethym i i'w roddi ar y ddaiar? nag ẽ, meddaf i chwi, ond yn hytrach ‡ ymraſael. * Matth. 10. 34. ‡ *Ymbleidio.*

52 Canys bydd o hyn allan, bump yn yr vn tŷ wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn erbyn tri.

53 Y tâd a ymranna yn erbyn y mâb, a'r mâb yn erbyn y tâd: y fam vn erbyn y ferch, a'r ferch yn erbyn y fam: y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

54 Ac eſe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd, * Pan weloch gwmwl yn codi o'r gorllewin, yn y fan y dywedwch, Y mae cafod yn dyfod: ac felly y mae. * Matth. 16. 2.

55 A phan *weloch* y deheu wynt yn chwythu, y dywedwch, Y bydd gwrês: ac fe fydd.

56 O ragrith-wŷr, chwi a fedrwch ddeall wyneb prŷd y ddaiar a'r wybr: ond yr amſer hwn, pa fodd nad ydych yn ei ddeall?

57 A pha ham nad ydych, ie o honoch eich hunain, yn barnu yr hyn ſydd gyfiawn?

58 * Canys tra fyddech yn myned gyd â'th wrthwynebwr at lywodraeth-wr, gwna dy oreu ar y ffordd i gael myned yn rhydd oddi wrtho: rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y ſwyddog, ac i'r ſwyddog dy daflu yngharchar. * Matth. 5. 25.

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, nad ai di ddim oddi yno, hyd oni thelych, ie 'r hatling eithaf.

PEN.

PEN. XIII.

2 Christ yn prayethu edifeirwch, wrth gospodi-gaeth y Galilæaid ac eraill. 6 Y ffigys-bren diffrwyth ni cheiff sefyll. 11 Christ yn iachau y wraig oedd wedi crymmu: 18 yn dangos gallung weithredoedd y gair yng halonnau ei etholedigion, trwy ddammeg y gronyn mwstard, a'r sur-does: 24 yn annog i fyned i mewn i'r porth cyfyng, 31 ac yn argyoeddi Herod, a Jerusalem.

AC yr oedd yn brefennol y cyfamser hwnnw, rai yn mynegi iddo am y Galilæaid, y rhai y cymmyscasei Pilat eu gwaed ynghyd â'u haberthau.

2 A'r Iesu gan attebi: a ddywedodd wrthynt, Ydych chwi yn tybied sôd y Galilæaid hyn, yn bechaduriaid mwy nâ'r holl Galilæaid, am iddynt ddioddef y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edifarhewch, chwi a ddifethir oll yn yr vn modd.

4 Neu 'r deu-naw hynny, ar y rhai y syrthiodd y tŵr yn Siloam, ac a'u lladdodd hwynt; a ydych chwi yn tybied eu bod hwy yn bechaduriaid mwy nâ'r holl ddynion oedd yn cyfanneddu yn Jerusalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edifarhewch, chwi a ddifethir oll yn yr vn modd.

6 Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon, Yr oedd gan vn ffigys-bren wedi ei blannu yn ei winllan, ac efe a ddaeth i geisio ffrwyth arno, ac ni's cafodd.

7 Yna efe a ddywedodd wrth y gwin-llannudd, Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dyfod, gan geisio ffrwyth ar y ffigys-bren hwn, ac nid ydwyf yn cael *dim*: torr ef i lawr: pa ham y mae efe yn diffrwytho 'r tir?

8 Ond efe gan atteb a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd ef y flwyddyn hon hefyd, hyd oni ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail:

9 Ac os dwg efe ffrwyth, *da*: onid ê, gwedi hynny torr ef i lawr.

10 Ac yr oedd efe yn dyscu yn vn o'r Synagogau ar y Sabbath.

11 Ac wele, yr oedd gwraig ac ynddi yspryd gwendid ddeu-naw mlynedd: ac oedd wedi cyd-grymmu, ac ni allai hi mewn môdd yn y byd ‡ ym-vniawni.

‡ Neu, *ymddadgrymmu.*

12 Pan welodd yr Iesu hon, efe a'i galwodd hi atto, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, rhyddhawyd ti oddi wrth dy wendid.

13 Ac efe a roddes ei ddwylo arni; ac yn ebrwydd hi a vniawnwyd, ac a ogoneddodd Dduw.

14 A'r Arch-synagogydd a attebodd yn ddigllon, am i'r Iesu iachau ar y Sabbath, ac a ddywedodd wrth y bobl, Chwe diwrnod sydd yn y rhai y dylid gweithio; ar y rhai 'n gan hynny deuwch, ac iachhâer chwi, ac nid ar y dydd Sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i attebodd ef, ac a ddywedodd, O ragrithiwr, oni ollwng pôb vn o honoch ar y Sabbath ei ŷch neu ei asyn o'r preseb, a'u harwain i'r dwfr?

16 Ac oni ddylei hon, a hi yn ferch i Abraham, yr hon a rwymodd Satan, wele ddeunaw mlynedd, gael ei rhyddhau o'r rhwym hwn, ar y dydd Sabbath?

17 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn, ei holl wrthwynebwyr a gywilyddiasant: a'r holl bobl a lawenychasant am yr holl bethau gogoneddus a wnaid ganddo.

18 * Ac efe a ddywedodd, I ba beth y mae teyrnas Dduw yn debyg? ac i ba beth y cyffelybaf hi? * Matth. 13. 31.

19 Tebyg yw i ronyn o hâd mwstard, yr hwn a gymmerodd dŷn, ac a'i hauodd yn ei ardd, ac efe a gynnyddodd, ac a aeth yn bren mawr, ac adar yr awyr a nythasant yn ei ganghennau ef.

20 A thracheſn y dywedodd, I ba beth y cyffelybaf deyrnas Dduw?

21 Cyffelyb yw i furdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri mesur o flawd, hyd oni furodd y cwbl oll.

22 * Ac efe a drammwyodd drwy ddinasoedd a threfi, gan athrawiaethu, ac ymdeithio tua Jerusalem. * Matth. 9. 35.

23 A dywedodd vn wrtho, Arglwydd, ai ychydig yw y rhai cadwedig? Ac efe a ddywedodd wrthynt,

24 * Ymdrechwch am fyned i mewn trwy 'r porth cyfyng: canys llawer, meddaf i chwi, a geisiant fyned i mewn, ac ni's gallant. * Matth. 7. 13.

25 Gwedi cyfodi gŵr y tŷ, a chau y drws, a dechreu o honoch ſefyll oddi allan, a churo 'r drws, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni: ac iddo yntef atteb a dywedyd wrthych, Nid adwaen ddim o honoch o ba le yr ydych:

26 Yna y dechreuwch ddywedyd, Ni a fwyttaſom ac a yfaſom yn dy wŷdd di, a thi a ddyſtaiſt yn ein heolydd ni.

27 * Ac efe a ddywed, Yr wyf yn dywedyd i chwi, nid adwaen chwi o ba le yr ydych: ewch ymmaith oddi wrthif, chwi holl weithred-wyr anwiredd. * Matth. 7. 23.

28 Yna y bydd wylofain, a rhingcian dannedd, pan welech Abraham, ac Iſaac, ac Jacob, a'r holl brophwydi, yn nheyrnas Dduw, a chwithau wedi eich bwrw allan.

29 A daw y rhai o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, ac o'r gogledd, ac o'r deheu, ac a eiſteddant yn nheyrnas Dduw.

30 * Ac wele, olaf ydyw y rhai a fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y rhai a fyddant olaf. * Matth. 19. 30.

31 Y dwthwn hwnnw y daeth atto ryw Pharifæaid, gan ddywedyd wrtho, Dôs allan, a cherdda oddi yma: canys y mae Herod yn ewyllyſio dy ladd di.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dywedwch i'r cadnaw hwnnw, Wele, yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, ac yn iachâu, heddyw ac y foreu, a'r trydydd dydd i'm perfeithir.

33 Er hynny, rhaid i mi ymdaith heddyw, ac y foru, a thrennydd: canys ni all fôd y dâ fydd am brophwyd allan o Jerusalem.

34 * O Jerusalem, Jerusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a anfonir attat, pa fawl gwaith y mynnaſwn gaſclu dy blant ynghŷd, y modd y caſcl yr iâr eiſtchywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech? * Matth. 23. 37. ‡ *Nythaid.*

35 Wele, eich tŷ a'adewir i chwi yn anghyfannedd. Ac yn wîr yr wyf yn dywedyd wrthych, na welwch fi, hyd oni ddêl yr amſer pan ddywettoch, Bendigedig yw yr hwn ſydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XIV.

2 Christ yn iachau y dropſi ar y Sabbath: 7 yn dyſcu goſtyngeiddrwydd: 12 a gwneuthur cinawan i'r tlodion: 16 wrth ddammeg y

Supper

Swpper mawr, yn dangos pa ſodd y cawir dynion â meddyliau bydol, y rhai a ddiyſtyrant air Duw, allan o'r nêf. 25 *Rhaid i'r rhai a fynnai fod yn ddiſcyblion iddo, i ddwyn eu croes, wrouthur eu cyfrifon ymlaenllaw, rhag iddynt trwy gwilydd ſyrthio oddiwrtho ar ôl hynny,* 34 *a myned yn gwbl ddiles, mal halen wedi colli ei flas.*

BV hefyd, pan ddaeth efe i dŷ vn o bennaethiaid y Phariſeaid ar y Sabbath, i fwytta bara, iddynt hwythau ei wlied ef.

2 Ac wele, 'r oedd ger ei fron ef ryw ddŷn yn glâf o'r dropſi.

3 A'r Iefu gan atteb a lefarodd wrth y cyfreith-wŷr, a'r Phariſeaid, gan ddywedyd, Ai rhydd iachau ar y Sabbath?

4 A thewi a wnaethant. Ac efe ai cymmerodd atto, ac ai iachaodd ef, ac a'i gollyngodd ymmaith.

5 Ac a attebodd iddynt hwythau, ac a ddywedodd, Aſſyn neu ŷch pa vn o honoch a ſyrth i bwll, ac yn ebrwydd ni's tynn ef allan ar y dydd Sabbath?

6 Ac ni allent roi atteb yn ei erbyn ef am pethau hyn.

7 Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion ddammeg, pan yſtyriodd fel yr oeddynt yn dewis yr eiſteddleoedd vchaf; gan ddywedyd wrthynt.

8 Pan i'th wahodder gan neb i neithior, nac eiſtedd yn y lle vchaf, rhag bôd vn anrhydeddußach nâ thi, wedi ei wahodd ganddo:

9 Ac i hwn a'th wahoddodd di ac yntef, ddyfod a dywedyd wrthit, Dyro le i hwn; ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymeryd y lle iſaf.

* Dihar. 25. 6, 7. 10 * Eithr pan i'th wahodder, dôs ac eiſtedd yn y lle iſaf, fel pan ddelo 'r hwn a'th wahoddodd di, y gallo efe ddywedyd wrthit, Y cyfaill, eiſtedd yn vwch i fynu: yna bydd i ti glôd yngŵydd y rhai a eiſteddant gŷd â thi ar y bwrdd.

* Mat. 23. 12. 11 * Canys pôb vn a'i derchafo ei hun, a oſtyngir: a'r hwn ſydd yn ei oſtwng ei hun, a ddyrchefir.

12 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwahoddaſei ef, Pan wnelych ginio neu ſwpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'th gymydogion goludog; rhag iddynt hwythau eilchwel dy wahodd ditheu, a gwneuthur taledigaeth i ti.

* Tob. 4. 7. 13 Eithr pan wnelych wledd, * galw y tlodion, yr erfyddion, y cloffion, y deillion:

14 A dedwydd fyddi, am nad oes ganddynt ddim i dalu i ti: canys fe a delir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 A phan glywodd rhyw vn o'r rhai oedd yn eiſtedd ar y bwrdd y pethau hyn, efe a ddywedodd wrtho, * Gwyn ei fŷd y neb a fwyttao fara yn nheyrnas Duw.

* Dat. 19. 9. * Mat. 22. 2. 16 Ac yntef a ddywedodd wrtho, Rhyw ŵr a wnaeth Swpper mawr, ac a wahoddodd lawer.

17 Ac a ddanfonodd ei wâs brŷd ſwpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddaſid, Deuwch, canys weithian y mae pôb pêth yn barod.

18 A hwy oll a ddechreuaſant yn vn-fryd ymeſcuſodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn eſcuſodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bum iau o ychen, ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn eſcuſodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig, ac am hyny ni's gallaſi ddyfod.

21 A'r gwâs hwnnw, pan ddaeth *adref*, a fynegodd y pethau hyn i'w Arglwydd. Yna gŵr y tŷ wedi digio, a ddywedodd wrth ei wâs, dôs allan ar frys i heolydd ac yſtrydoedd y ddinas, a dwg i mewn ymma y tlodion, a'r anafus, a'r cloffion, a'r deillion.

22 A'r gwâs a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynnaiſt, ac eto y mae lle.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth y gwâs, Dôs allan i'r pryf-ſtyrdd a'r caeau, a chymmell *bwynt* i ddyfod i mewn, fel y llanwer fŷ nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiff yr vn o'r gwŷr hynny a wahoddwyd, brofi o'm ſwpper i.

25 A llawer o bobl a gyd-gerddodd ag ef ac efe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 * Os daw neb attaf, ac ni chaſio ei dâd, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, ſe a'i enioes ei hun hefyd, ni all efe fôd yn ddiſcybl i mi. * Mat. 10. 37.

27 A phwy bynnag ni ddycco ei groes, a dyfod ar fy ôl i, ni all efe fôd yn ddyſcybl i mi.

28 Canys pwy o honoch chwi a'i frŷd ar adeiladu tŵr, nid eiſtedd yn gyntaf, a bwrw 'r draul, a oes ganddo a'i gorphenno?

29 Rhac wedi iddo oſod y ſail, ac heb allu ei orphen, ddechreu o bawb a'i gwelant, ei watwar ef,

30 Gan ddywedyd, Y dŷn hwn a ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd ei orphen.

31 Neu pa frenin yn myned i ryfel yn erbyn brenin arall, nid eiſtedd yn gyntaf, ac ymgynghori a all efe â deng mîl, gyfarfod â'r hwn ſydd yn dyfod yn ei erbyn ag vgain mîl?

32 Ac os amgen, tra ſyddo efe ym mhell *oddi wrtho*, efe a enfyn gennadwri, ac a ddeiſyf ammodau heddwch.

33 Felly hefyd, pob vn o honoch chwithau, nid ymwrthodo â chymmaint oll ac a feddo, ni all fôd yn ddyſcybl i mi.

34 * Da *yw* 'r halen: eithr o bydd yr halen yn ddiflas, â pha beth yr helkir ef? * Mat. 5. 13.

35 Nid yw efe gymmwys nac i'r tîr, nac i'r dommen, ond ei fwrw ef allan y maent. Y neb ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

PEN. XV.

1 *Ddammeg y ddafad a gollefid, 8 y darn arian,*
11 *a'r mâb afradlon.*

AC yr oedd yr holl Bublicanod a'r pechaduriaid yn neſſau atto ef, i wrando arno.

2 A'r Phariſeaid a'r Scifennyddion a rwgnachaſant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, ac yn bwytta gŷd â hwynt.

3 Ac efe a adroddodd wrthynt y ddammeg hon, gan ddywedyd,

4 * Pa ddŷn o honoch a chanddo gant o ddefaid, ac os cyll vn o honynt, nid yw yn gadel yr amyn vn pum vgain yn yr anialwch, ac yn myned ar ôl yr hon a gollwyd, hyd oni chaffo efe hi? † Mat. 18. 12.

5 Ac wedi iddo ei chael, efe a'i dŷd hi ar ei yſcwyddau ei hun yn llawen.

6 A phan dêl adref, efe a eilw ynghŷd ei gyfeillion a'i gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt,

wrthynt, Llawenhewch gyd â mi, canys cefais fy nafad a gollâsid.

7 Yr wyf yn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nêf am vn pechadur a edifarhao, *mwy* nag am onid vn pum vgain o rai cyfiawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch.

‡ O dgracbmoniau. 8 Neu pa wraig, a chanddi ddêg ‡ dryll o arian, os cyll hi vn dryll, ni oleu ganwyll, ac yscubo 'r tŷ, a cheisio yn ddyfal, hyd onis caffo ef ?

9 Ac wedi iddi ei gael, hi a elliw ynghŷd ei chyfeillesau a'i chymydogesau, gan ddywedyd, Cyd-lawenhewch â mi, canys cefais y dryll a gollaswn.

10 Felly, meddaf i chwi, y mae llawenydd yngwydd Angelion Duw am vn pechadur a edifarhao.

11 Ac efe a ddywedodd, Yr oedd gan ryw ŵr ddau fab :

12 A'r ieuangaf o honynt a ddywedodd wrth ei dâd, Fy nhâd, dyro i mi y rhan a ddigwydd o'r da. Ac efe a rannodd iddynt ei fywyd.

13 Ac yn ôl ychydig ddyddiau y mâb ieuangaf a gasclodd y cwbl ynghŷd, ac a gymmerth ei daith i wlâd bell : ac yno efe a wasgarodd ei dda, gan fwy yn afradlon.

14 Ac wedi iddo dreulio 'r cwbl y cododd newyn † mawr trwy 'r wlâd honno : ac yntef a ddechreuodd fôd mewn eisieu.

† Gr. Cryf.

15 Ac efe a aeth, ac a lynodd wrth vn o ddinas-wŷr y wlâd honno : ac efe a'i anfonodd ef iw faesydd i borthi môch.

16 Ac efe a chwenychai lenwi ei fol â'r cibau a fwyttai 'r môch, ac ni roddodd neb iddo.

17 A phan ddaeth atto ei hun, efe a ddywedodd, Pa fawl gwâs cyflog o'r eiddo fy Nhâd sydd yn cael eu gwala a'i gweddill o fara, a minneu yn marw o newyn ?

18 Mi a godaf, ac a âf at fy nhâd ; ac a ddywedaf wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nêf, ac o'th flaen ditheu ;

19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng i'm galw yn fâb i ti : gwna fi fel vn o'th weision cyflog.

20 Ac efe a gododd, ac a aeth at ei dâd. A phan oedd efe etto ym-mhell oddi wrtho, ei dâd a'i canfu ef, ac a dosturiodd, ac a redodd, ac a syrthiodd ar ei wdâf ef, ac ai cusanodd.

21 A'r mâb a ddywedodd wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nêf, ac o'th flaen ditheu, ac nid ydwyf mwy deilwng i'm galw yn fab i ti.

22 A'r tâd a ddywedodd wrth ei weision, Dygwch allan y wisc oreu, a gwisgwch am dano ef, a rhoddwch fodrwy ar ei law, ac escidiau am ei draed.

23 A dygwch y llo pascedig, a lleddwch ef : a bwyttawn, a byddwn lawen.

24 Canys fy mâb hwn oedd farw, ac a aeth yn fyw drachefn, ac efe a gollesid, ac a gaed. A hwy a ddechreuasant fôd yn llawen.

25 Ac yr oedd ei fâb hynaf ef yn y maes, a phan ddaeth efe a nesâu at y tŷ, efe a glywai gynghanedd, a dawnsio :

26 Ac wedi iddo alw vn o'r gweision, efe a ofynnodd beth oedd hyn.

27 Yntef a ddywedodd wrtho, Dy frawd a ddaeth, a'th dâd a laddodd y llo pascedig, am iddo ei dderbyn ef yn iach.

28 Ond efe a ddygiodd, ac nid ai i mewn. Am hynny y daeth ei dâd allan, ac a ymbiliodd ag ef.

29 Yntef a atteb dd ac a ddywedodd wrth ei dâd, Wele, cynnifer o flynyddoedd yr ydwyf yn dy wasanaethu di, ac ni throseddais i vn amser dy orchymmyn, ac ni roddaist fynn erioed i mi, i fôd yn llawen gyd a'm cyfeillion :

30 Eithr pan ddaeth dy fâb hwn, yr hwn a ddifaodd dy fywyd ti gyd â phuttelinlaid, ti a leddaist iddo ef y llô pascedig.

31 Ac efe a ddywedodd wrtho, Fy mâb, yr wyt ti yn oestadol gŷd a mi, a'r eiddof fi oll ydynt eiddot ti.

32 Rhaid oedd lawenychu a gorfoleddu, oblegit dy frawd hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw drachefn, ac a fu golledig, ac a gafwyd.

PEN. XVI.

1 *Dammeg y goruchwiliwr anghyfiawn.* 14 *Christ yn ceryddu rhag-rithwyr y Pharisead cybydd.* 19 *Y gwrth goludog, a Lazarus y Cardottyn.*

AC efe a ddywedodd hefyd wrth ei ddyscyblion, Yr oedd rhyw ŵr goludog, hwn oedd ganddo oruchwiliwr, a hwn a gyhuddwyd wrtho, ei fôd efe megis yn afradloni ei dda ef.

2 Ac efe ai galwodd ef, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danat ? dyro gyfrif o'th oruchwiliaeth : canys ni elli fôd mwy yn oruchwiliwr.

3 A'r goruchwiliwr a ddywedodd ynddo ei hun, Pa beth a wnaf, canys y mae fy Arglwydd yn dwyn yr oruchwiliaeth oddi arnaf ? cloddio ni's gallaf, a chardotta fydd gywilyddus gennif.

4 Mi a wn beth a wnâf, fel pan ym bwrier allan o'r oruchwiliaeth, y derbynionf i i'w tai.

5 Ac wedi iddo alw atto bôb vn o ddyledwŷr ei Arglwydd, efe a ddywedodd wrth y cyntaf, Pa faint sydd arnat ti o ddyled i'm harglwydd ?

6 Ac efe a ddywedodd, Can mesur o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy scrifen, ac eistedd ar frys, ac scrifenna ddêg a deugain.

7 Yna y dywedodd wrth *vn* arall, A pha faint o ddyled sydd arnat titheu ? Ac efe a ddywedodd, Can mesur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy scrifen, ac scrifenna bedwar vgain.

8 A'r Arglwydd a ganmolodd y goruchwiliwr anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall : oblegit y mae plant y bŷd hwn yn gallach yn eu cenhedlaeth, nâ phlant y goleuni.

9 Ac yr wyf yn dywedyd i chwi, Gwnewch i chwi gyfeillion o'r ‡ mammon anghyfiawn : fel pan fo eisieu arnoch, i'ch derbynionf i'r tragywyddol bebyll. ‡ Golud.

10 Y neb sydd ffyddlon yn y lleiaf, sydd ffyddlon hefyd mewn llawer ; ar neb sydd anghyfiawn yn y lleiaf, sydd anghyfiawn hefyd mewn llawer.

11 Am hynny, oni buoch ffyddlon yn y ‡ Mammon anghyfiawn, pwy a ymddiried i chwi am y gwîr *olud* ? ‡ Golud.

12 Ac oni buoch ffyddlon yn yr eiddo arall, pwy a rydd i chwi yr eiddoch eich hun ?

13 * Ni ddychon vn gwâs wasanaethu dau arglwydd canys naill ai efe a gasâ y naill, ac * Mat. 6. 24.

ac a gâr y llall; ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddirmyga'r llall: ni ellwch wasanaethu Duw a ‡ Mammon.

‡ Golud.

14 A'r Pharisiaid hefyd, y rhai oedd arian gar, a glywsant y pethau hyn oll, ac a'i gwatwarasant ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwychwi yw y rhai sydd yn eich cyfiawnhau eich hunain ger bron dynion; eithr Duw a wŷr eich calonnau chwi: canys y peth sydd uchel gyd â dynion, sydd ffiaidd ger bron Duw.

16 * Y gyfraith a'r prophwydi oedd hyd Ioan: er y prŷd hynny y pregethir teyrnas Dduw, a pheb dŷn sydd yn ymwthio iddi.

* Matth. 11. 11.

17 * A haws yw i nêf a daiar fyned heibio, nag i vn tippyn o'r gyfraith ‡ ballu.

* Matth. 5. 18.

‡ Syrthio.

18 * Pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, ac a briodo vn arall, y mae efe yn godinebu; a phwy bynnag a briodo yr hon a ollyngwyd ymmaith oddi wrth ei gŵr, y mae efe yn godinebu.

* Matth. 5. 32.

19 Yr oedd rhyw wr goludog, ac a wisciai phorphor a ‡ lliain main, ac yr oedd yn eymmeryd bŷd da yn helaeth-wych beunydd:

‡ Sidan.

20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrid wrth ei borth ef yn gornwydlyd:

21 Ac yn chwennychu cael ei borthi â'r briwsion a syrthiei oddi ar fwrdd y gwr cyfoethog, oni'd y cŵn a ddaethant, ac a lyfasant ei gornwydydd ef.

22 A bu, i'r cardottyn farw, a'i ddwyn gan yr Angelion i fynwes Abraham: a'r goludog hefyd a fu farw, ac a gladdwyd.

23 Ac yn yffern, efe a gododd ei olwg, ac efe mewn poenau, ac a ganfu Abraham o hirbell, a Lazarus yn ei fynwes.

24 Ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, O dâd Abraham, trugarhâ wrthif, a danfon Lazarus, i drochi pen ei fŷs mewn dwfr, ac i oeri fy nhafod: canys fe a'm poenir yn y fflam hon.

25 Ac Abraham a ddywedodd, Hâ fâb, cofia i ti dderbyn dy wynfyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd, ac yn awr y diddenir ef, ac y poenir ditheu.

26 Ac heb law hyn oll, rhyngom ni a chwithau y ficcrhawyd gagendor mawr: fel na allo y rhai a fynnent, drammwy oddi yma attoch chwi, na'r rhai oddi yna, drammwy attom ni.

27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti, gan hynny, o dâd, danfon o honot ef i dŷ fy nhâd:

28 Canys y mae i mi bump o frodyr; fel y tyftiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwn.

29 Abraham a ddywedodd wrtho, Y mae ganddynt Moses a'r Prophwydi; gwrandawant arnynt hwy.

30 Yntef a ddywedodd, Nag ê, y tâd Abraham; eithr os â vn oddi wrth y meirw attynt, hwy a edifarhânt.

31 Yna *Abraham* a ddywedodd wrtho, Oni wrandawant ar Moses a'r prophwydi, ni chredant chwaith, pe codei vn oddi wrth y meirw.

PEN. XVII.

Christ yn dyfcu gochelyd achofion rhwyfir. 3 Am faddeu bawb iw gilydd. 6 Gallu ffydd. 7 Pa fodd yr ydym ni yn rhwymedig i Ddaw, ac nid eſt i ni. 11 Y mae yn iachau dec o wahan-gleifion. 22 Am deyrnas Dduw, a dyfodiad mab y dyn.

AC efe a ddywedodd wrth y diſcyblion,* Ni all na ddêl rhwyſtrau, ond gwae efe trwy 'r hwn y deuant.

* Matth. 18. 7.

2 Gwell fyddei iddo pe rhoddid maen melin o amgylch ei wdd ef, a'i daflu i'r môr, nac iddo rwyſtro vn o'r rhai bychain hyn.

3 Edrychwch arnoch eich hunain. * Os pecha dy frawd yn dy erbyn, cerydda ef, ac os edifarhâ efe, maddeu iddo.

* Matth. 18. 21.

4 Ac os pecha yn dy erbyn ſeith-waith yn y dydd, a ſeith-waith yn y dydd droi attat, gan ddywedyd, Y mae yn edifar gennif, maddeu iddo.

5 A'r Apoſtolion a ddywedaſant wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein ffydd ni.

6 * A'r Arglwydd a ddywedodd, Pe byddei gennych ffydd gymmaint a gronyn o hâd mwſtard, chwi a ellych ddywedyd wrth y ſycamor-wyden hon, Ymddadwreiddia, a phlanner di yn y môr; a hi a vfuddhae i chwi.

* Matth. 17. 20.

7 Eithr pwy o honoch chwi ac iddo wâs yn aredig, neu yn bugeilio, a ddywed wrtho yn y man pan ddêl o'r maes, dôs ac eiſtedd i lawr i fwytta?

8 Ond yn hytrach a ddywed wrtho, Arlwya i mi i ſwpperu, ac ymwregyſa, a gwaſanaetha arnafi, nes i mi fwyta ac yfed, ac wedi hynny y bwyttei, ac yr yfi ditheu.

9 Oes ganddo ddiolch i'r gwâs hwnnw, am wneuthur o hono y pethau a orchymmynnaſid iddo? nid wyf yn tybied.

10 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ac a orchymynnwyd i chwi, dywedwch, Gweiſion anfuddiol ydym: oblegid yr hyn a ddylaſem ei wneuthur, a wnaethom.

11 Bu hefyd, ac efe yn myned i Jeruſalem, fyned o hono ef trwy ganol Samaria a Galilæa.

12 A phan oedd efe yn myned i mewn i ryw dref, cyfarfu ag ef ddeg o wŷr gwahangleifion, y rhai a ſafaſant o hirbell:

13 A hwy a godaſant eu llêf, gan ddywedyd, Ieſu feiſtr, trugarhâ wrthym.

14 A phan welodd efe *hwynt*, efe a ddywedodd wrthynt,* Ewch a dangoſwch eich hunain i'r offeiriaid. A bu fel yr oeddynt yn myned, fe a'i glânhawyd hwynt.

* Lefit. 14. 2.

15 Ac vn o honynt, pan welodd ddarfod ei iachâu, a ddychwelodd, gan foliannu Duw â llêf vchel.

16 Ac efe a ſyrthiodd ar ei wyneb wrth ei draed ef, gan ddiolch iddo: a Samariad oedd ef.

17 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd, Oni lânhawyd y dêg? ond pa le *y mae* 'r naw?

18 Ni chaed a ddychwelaſant i roi gogoniant i Dduw, ond yr eſtron hwn.

19 Ac efe a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dôs ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd.

20 A phan ofynnodd y Phariſeaid iddo pa bryd y deuei deyrnas Dduw, efe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Ni ddaw teyrnas Dduw wrth ddiſgwil.

21 Ac ni ddywedant, Wele ymma, neu wele accw: canys wele, teyrnas Dduw, ‡ o'ch mewn chwi y mae.

‡ Neu, yn eich plith chwi.

22 Ac efe a ddywedodd wrth y diſcyblion, Y dyddiau a ddaw, pan chwennychoch weled vn o ddyddiau Mab y dŷn, ac ni'i gwelwch.

23 * A

* Matth. 24. 23. 23 * A hwy a ddywedant wrthych, Wele ymma, neu wele accw: nac ewch, ac na chanlynwch *hwynt*.

24 Canys megis y mae y ſellten a ſellteina o'r naill ran tan y nêf, yn diſclairio hyd y rhan arall tan y nêf; felly y bydd Mâb y dŷn hefyd yn ei ddydd ef.

25 Eithr yn gyntaf rhaid iddo ddioddef llawer, a'i wrthod gan y genhedlaeth hon.

* Gene. 7. 26 * Ac megis y bu yn nyddiau Noe, felly y bydd hefyd yn nyddiau Mâb y dŷn.

27 Yr oeddynt yn bwyta, yn yfed, yn gwreica, yn gwra; hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch; a daeth y diluw, ac a'u diſethodd hwynt oll.

* Gene. 19. 28 * Yr vn modd hefyd ac y bu yn nyddiau Lot; yr oeddynt yn bwyta, yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn plannu, yn adeiladu:

29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan o Sodoma, y glawiodd tân a brwmſtan o'r nêf, ac a'u diſethodd hwynt oll.

30 Fel hyn y bydd yn y dydd y dadcuddir Mâb y dŷn.

31 Yn y dydd hwnnw y neb a ſyddo ar ben y tŷ, a'i ddodrefn o fewn y tŷ, na ddeſcynned iw cymmeryd hwynt: a'r hwn *a ſyddo* yn y maes, yr vn ffunyd na ddychweled yn ei ôl.

* Gene. 19. 26. 32 * Cofiwch wraig Lot.

* Matth. 16. 25. 33 * Pwy bynnag a geiſio gadw ei einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i cyll, a'i bywhâ hi.

* Matth. 24. 40. 34 * Yr wyf yn dywedyd i chwi, y nôs honno y bydd dau yn yr vn gwely: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

35 Dwy a fydd yn malu yn yr vn lle: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

36 Dau a fyddant yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

* Matth. 24. 28. 37 A hwy a attebaſant ac a ddywedaſant wrtho, * Pa le Arglwydd? ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le bynnag y *byddo'r* corph, yno yr ymgaſgl yr eryrod.

P E N. XVIII.

3 *Am y weddw daer.* 9 *Am y Pharifeaid a'r Publican.* 15 *Dwyn plant at Griſt.* 18 *Y Llywydd a fynnei ganlyn Chriſt, ond a rwyſtrir gan ei gyfoeth.* 28 *Gwobr y rhai a ymadawant a'r cwbl oll, er ei fwyn ef.* 31 *Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolaeth,* 35 *ac yn rhoddi i ddyn dall ei olwg.*

1 Theſſ. 5. 17. AC efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, ſôd yn rhaid gweddio * yn waſtad, ac heb ddiffygio;

2 Gan ddywedyd, yr oedd rhyw farn-wr mewn rhyw ddinas, yr hwn nid ofnei Dduw, ac ni pharchei ddŷn.

3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno wraig weddw, a hi a ddaeth atto ef, gan dywedyd, Dial fi ar fy ngwrthwyneb-wr.

4 Ac efe ni's gwnai dros amſer: eithr wedi hynny, efe a ddywedodd ynddo ei hun, Er na ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddŷn:

5 Etto am fôd y weddw hon yn peri i mi flindet, mi a'i dialaf hi; rhag iddi yn y diwedd ddyfod a'm ſyrfedanu i.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Gwrandewch beth a ddywed y barn-wr anghyfiawn

7 Ac oni ddial Duw ei etholedigion, ſy yn llefain arno ddydd a nos, er ei fôd yn hir oedi troſtynt?

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi y dial efe hwynt ar frŷs: eithr Mâb y dŷn pan ddêl, a gaiff efe ffydd ar y ddaiar?

9 Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon hefyd, wrth y rhai oedd yn hyderu amynt eu hunain eu bôd yn gyfiawn, ac yn diyſtyru eraill

10 Dau ŵr a aeth i fynu i'r Demi i weddio: vn yn Pharifead, a'r llall yn Publican.

11 Y Pharifead o'i ſefyll a weddiodd rhyngddo ac ef ei hun fel hyn, O Dduw, yr wyf yn diolch i ti nad wyfi fel y mae dynion eraill, yn drawſion, yn anghyfiawn, yn odinebwŷr; neu fel y Publican hwn rhwaith.

12 Yr wyf yn ymprydio ddwy-waith yn yr wyth-nos, yr wyf yn degymmu cymmaint oll ac a feddaf.

13 A'r Publican gan ſefyll o hirbell, ni fynnei cymmaint a chodi ei olygon tu a'r nêf, eithr eſe a gurodd ei ddwyfron, gan ddywedyd, O Dduw bydd drugarog wrthif bechadur.

14 Dywedaf i chwi, aeth hwn i wared iw dŷ, wedi ei gyfiawnhau *yn fwy* nâ'r llall: * canys pôb vn ac ſydd yn ei dderchafu ei hun, a oſtyngir: a phôb vn ac ſydd yn ei oſtwng ei hun, a dderchefir. * Matth. 23. 12.

15 A hwy a ddygaſant atto blant bychain hefyd, fel y cyffyrddei eſe â hwynt: a'r diſcyblion pan welſant, a'u ceryddaſant hwy.

16 Eithr yr Jeſu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Gadewch i'r plant bychain ddyfod attafi, ac na waherddwch hwynt; canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

17 Yn wîr meddaf i chwi, pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dŷn bâch, nid â efe i mewn iddi.

* Matth. 19. 16. 18 * A rhyw Lywodraeth-wr a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Athro da, wrth wneuthur pa beth yr etifeddafi fywyd tragwyddol?

19 A'r Jeſu a ddywedodd wrtho, Pa ham i'm gelwi yn dda? nid oes neb yn dda ond vn *ſef* Duw.

20 Ti a wyddoſt y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na ddwg gam dyſtiolaeth, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

21 Ac efe a ddywedodd, Hyn oll a gedwais o'm ieuengtid.

22 A'r Jeſu pan glybu hyn, a ddywedodd wrtho, Y mae vn peth eitto yn ôl i ti gwerth yr hyn oll ſydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gai dryſor yn y nêf: a thyred, canlyn fi.

23 Ond pan glybu efe y pethau hyn, efe a aeth yn athrift: canys yr oedd eſe yn gyfoethog lawn.

24 A'r Jeſu, pan welodd ef wedi myned yn athrift, a ddywedodd, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i mewn i deyrnas Dduw!

25 Canys haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nac i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A'r rhai a glywſent a ddywedaſant, A phwy a all fôd yn gadwedig?

27 Ac efe a ddywedodd, Y pethau ſy amhoſſibl gyd â dynion, ſydd boſſibl gyd â Duw

* Matth. 19. 27. 28 * A dywedodd Petr, Wele, nyni a adawſom bôb peth, ac a'th ganlynaſom di.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wîr meddaf i chwi, nid oes neb a'r â adawodd dŷ, neu rieni, neu frodyr, neu wraig, neu blant, er mwyn teyrnas Dduw,

30 A'r ni's derbyn lawer cymmaint yn y pŷd hwn, ac yn y bŷd a ddaw fywyd tragwyddol.

* Matth. 20. 17. 31 *Ac efe a gymmerodd y deuddeg, atto ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jeruſalem, a chyflawnir pôb

peth

peth a'r ſydd yn ſcrifennedig trwy'r prophwydi am Fâb y dŷn.

32 Canys efe a draddodir i'r cenhedloedd, ac a watwerir, ac a amherchir, ac a boerir arno:

33 Ac wedi iddynt ei fflangellu y lladdant ef, a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

34 A hwy ni ddeallaſant ddim o'r pethau hyn, a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wybuant y pethau a ddywetpwyd.

* Matth. 20. 29. 35 * A bu, ac efe yn neſau at Jericho, i ryw ddŷn dall ſod yn eiſtedd yn ymyl y ffordd yn cardotta.

36 A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynnodd pa beth oedd hyn.

37 A hwy a ddywedaſant iddo mai Jeſu o Nazareth oedd yn myned heibio.

38 Ac efe a lefodd, gan ddywedyd, Jeſu fâb Dafydd trugarhâ wrthif.

39 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen a'i ceryddaſant ef i dewi: eithr efe a lefodd yn fwy o lawer, Mâb Dafydd trugarhâ wrthif.

40 A'r Jeſu a ſaſodd, ac a orchymynnodd ei ddwyn ef atto: a phan ddaeth yn agos, efe a ofynnodd iddo,

41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni di i mi ei wneuthur i ti? Yntef a ddywedodd, Arglwydd, cael o honof fy ngolwg.

42 A'r Jeſu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg; dy ffydd a'th iachaodd.

43 Ac allan o law y caſodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw: a'r holl bobl pan welſant, a roeſant foliant i Dduw.

PEN. XIX.

1 *Am Zaccheus y Publican.* 11 *Y dêc darn o arian.* 28 *Chriſt yn marchogaeth i Jeruſalem mewn gorfoledd:* 41 *yn wylo troſti:* 45 *yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r Deml:* 47 *gan athrawiaethu beunydd yndді. Y llywodraeth-wyr a fynnent ei ddifetha ef, oni bai ofn y bobl.*

A'R *Ieſu* a aeth i mewn, ac a aeth trwy Jericho.

2 Ac wele ŵr a elwid wrth ei enw Zaccheus, ac efe oedd Ben-publican, a hwn oedd gyfoethog.

3 Ac yr oedd efe yn ceiſio gweled yr Jeſu, pwy ydoedd: ac ni allei gan y dyrfa, am ei fôd yn fychan o gorpholaeth.

4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a ddringodd i ſycomorwydden, fel y gallei ei weled ef: oblegid yr oedd efe i ddyfod y fforded honno.

5 A phan ddaeth yr Jeſu i'r lle, efe a edrychodd i fynu, ac a'i canfu ef, ac a ddywedodd wrtho, Zaccheus, diſcyn ar frŷs; canys rhaid i mi heddyw aros yn dy dŷ di.

6 Ac efe a ddeſcynnodd ar frŷs, ac a'i derbyniodd ef yn llawen.

7 A phan welſant, grwgnach a wnaethant oll, gan ddywedyd, Fyned o hono ef i mewn i letteua at ŵr pechadurus.

8 A Zaccheus a ſaſodd, ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Wele, hanner fy na, o Arglwydd, yr ydwyf yn ei roddi i'r tlodion, ac os dugym ddim o'r eiddo neb drwy gamachwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd.

9 A'r Jeſu a ddywedodd wrtho, Heddyw y daeth iechydwriaeth i'r tŷ hwn, o herwydd ei fôd yntef yn fâb i Abraham.

10 * Canys Mâb y dŷn a ddaeth i geiſio, ac i gadw yr hyn a gollaſid. * Matt. 18. 11.

11 Ac a hwy yn gwranda ar y pethau hyn, efe a chwanegodd ac a ddywedodd ddammeg, am ei fôd efe yn agos at Jeruſalem, ac am iddynt dybied yr ymddangoſei teyrnas Dduw yn y fan.

12 * Am hynny y dywedodd efe, Rhyw ŵr bonheddig a aeth i wlâd bell, i dderbyn teyrnas iddo ei hun, ac i ddychwelyd. * Matth. 25. 14.

13 Ac wedi galw ei ddêg gwas, efe a roddes iddynt ddêg punt, ac a ddywedodd wrthynt, Marchnattewch hyd oni ddelwyf.

14 Eithr ei ddinaſ-wŷr a'i caſaſant ef, ac a ddanfonaſant gennadwri ar ei ôl ef, gan ddywedyd, Ni fynnwn ni hwn i deyrnaſu arnom.

15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ôl wedi derbyn y deyrnas, erchi o hono ef alw y gweiſion hyn atto, i'r rhai y rhoddaſei efe yr arian, fel y gwybyddei beth a elwaſei bôb yn wrth farchnatta.

16 A daeth y cyntaf, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt a ynnillodd ddêg punt.

17 Yntef a ddywedodd wrtho, Da wâs da, am i ti fôd yn ffyddlon yn y lleiaf, bydded i ti awdurdod ar ddêg dinas.

18 A'r ail a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth bum punt.

19 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth hwnnw, Bydd ditheu ar bum dinas.

20 Ac yn arall a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, wele dy bunt, yr hon oedd gennif wedi ei dodi mewn napcyn.

21 Canys mi a'th ofnais, am dy fôd yn ŵr tôſt: yr wyt ti yn cymmeryd i fynu y peth ni roddaiſt i lawr, ac yn medi y peth ni heuaiſt.

22 Yntef a ddywedodd wrtho, O'th enau dy hun i'th farnaf, tydi wâs drwg: ti a wyddit fy môd i yn ŵr tôſt, yn cymmeryd i fynu y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuais.

23 A pha ham na roddaiſt fy arian i i'r bwrdd *cyfnewid*, fal pan ddaethwn, y gallaſwn ei gael gyd â llôg?

24 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn ſefyll ger llaw, Dygwch oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r hwn ſydd a dêg punt ganddo.

25 A hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg punt.

26 Canys yr wyn yn dywedyd i chwi, * Mai i bôb yn y mae ganddo y rhoddir iddo: eithr oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ſe yr hyn ſydd ganddo. * Matth 12. 12.

27 A hefyd, ſy ngelynion hynny, y rhai ni fynnaſent i mi deyrnaſu arnynt, dygwch hwynt ymma, a lleddwch ger fy mron i.

28 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a aeth o'r blaen, gan fyned i fynu i Jeruſalem.

29 * Ac ſe a ddigwyddodd pan ddaeth efe yn agos at Bethphage a Bethania, i'r mynydd a elwir Oliwydd, efe a anfonodd ddau o'i ddiſcyblion, * Matth. 21. 1, 2.

30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pentref ar eich cyfer: yn yr hwn gwedi eich dyfod i mewn, chwi, a gewch ebol yn rhwym, ar yr hwn nid eiſteddodd dŷn erioed: gollyngwch ef, a dygwch ymma.

31 Ac os gofyn neb i chwi, Pa ham yr ydych yn ei ollwng? fel hyn y dywedwch wrtho, Am fôd yn rhaid i'r Arglwydd wrtho.

32 A'r rhai a ddanfonaſid a aethant ymmaith, ac a gawſant fel y dywedaſei efe wrthynt.

33 Ac

33 Ac ſel yr oeddynt yn gollwng yr ebol, ei berchennogion a ddywedaſant wrthynt, Pa ham yr ydych yn gollwng yr ebol?

34 A hwy a ddywedaſant, Mae yn rhaid i'r Arglwydd wrtho ef.

35 A hwy a'i dygaſant ef at yr Jeſu: ac wedi iddynt ſwrw eu dillad ar yr ebol, hwy a ddodaſant yr Jeſu arno.

36 Ac ſel yr oedd efe yn myned, hwy a danaſant eu dillad ar hŷd y ffordd.

37 Ac weithian, ac efe yn neſau at ddeſcyniad mynydd yr Oliwydd, dechreuodd yr holl liaws ddiſcyblion lawenhau, a chlodfori Duw â llef vchel, am yr holl weithredoedd nerthol a welſent,

38 Gan ddywedyd, Bendigedig *yw* 'r brenin ſydd yn dyfod yn enw 'r Arglwydd: tangneddyf yn y nef, a gogoniant yn y goruchaf.

39 A rhai o'r Phariſeaid o'r dyrfa a ddywedaſant wrtho, Athro, cerydda dy ddiſcyblion.

40 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, pe tawai y rhai hyn, y llefei y cerrig yn y fan.

41 Ac wedi iddo ddyfod yn agos, pan welodd efe y ddinas, efe a wylodd troſti,

42 Gan ddywedyd, Pe gwybaſit ditheu, ie yn dy ddydd hwn, y pethau *a berthynent* i'th heddwch: eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid.

43 Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a ſwriant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bôb parth;

44 Ac a'th wnânt yn gyd-waſtad â'r llawr, a'th blant o'th fewn; ac ni adawant ynot faen ar faen: o herwydd nad adnabuoſt amſer dy ymweliad.

* Matth. 21. 12. 45 *Ac efe a aeth i mewn i'r Deml, ac a ddechreuodd ſwrw allan y rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu:

46 Gan ddywedyd wrthynt, Y mae yn ſcrifennedig, Fy nhŷ i, tŷ gweddi yw: eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

47 Ac yr oedd efe beunydd yn athrawiaethu yn y Deml: a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a phennaethiaid y bobl, a geiſient ei ddiſetha ef:

48 Ac ni fedraſant gael beth a wnaent, canys yr holl bobl oedd yn glynu wrtho, i wrando arno.

PEN. XX.

** Chriſt yn profi ei awdurdod, trwy ymofyn am fedydd Joan. 9 Dammeg y winllan. 19 Am roddi teyrnged i Cæſar. 27 Y mae efe yn gorchfygu y Saduceaid, y rhai a wadent yr Adgyfodiad. 41 Y modd y mae Chriſt yn fab Dafydd. 45 Y mae efe yn rhybuddio ei ddiſcyblion i ochelyd yr Scrifennyddion.*

* Matth. 21. 23. A *Digwyddodd ar yn o'r dyddiau hynny, ac efe yn dyſcu y bobl yn y Deml, ac yn pregethu yr Efengyl, ddyfod arno yr Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, gyd â'r Henuriaid,

2 A llefaru wrtho, gan ddywedyd, Dywed i ni drwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti yr awdurdod hon?

3 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minneu a ofynnaf i chwithau yn gair; a dywedwch i mi:

4 Bedydd Ioan, a'i o'r nef yr ydoedd, ai o ddynion?

5 Eithr hwy a ymreſymmaſant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef, efe a ddywed, Pa ham gan hynny na chredech ef?

6 Ac os dywedwn, O ddynion, yr holl bobl a'n llabyddiant ni: canys y maent hwy yn cwbl gredu fôd Joan yn brophwyd.

7 A hwy a attebaſant na's gwyddent o ba le.

8 A'r Jeſu a ddywedodd wrthynt, Ac nid wyf finneu yn dywedyd i chwi, trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

9 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd y ddammeg hon wrth y bobl: *Rhyw ŵr a blannodd winllan, ac a'i goſodedd i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref tros dalm o amſer. * Matth. 21. 33.

10 Ac mewn amſer efe a anfonodd wâs at y llafur-wŷr, ſel y rhoddent iddo o ffrwyth y winllan: eithr y llafur-wŷr a'i curaſant ef, ac a'i hanfonaſant ymmaith yn wag-law.

11 Ac efe a chwanegodd anfon gwâs arall; eithr hwy a guraſant, ac a amharchaſant hwnnw hefyd, ac a'i hanfonaſant ymmaith yn wâg-law.

12 Ac efe a chwanegodd anfon y trydydd: a hwy a glwyfaſant hwn hefyd, ac a'i bwriaſant ef allan.

13 Yna y dywedodd Arglwydd y winllan, Pa beth a wnâf? mi a anfonaf fy anwyl fâb: ſe allai pan welant ef y parchant ef.

14 Eithr y llafur-wŷr, pan welſant ef, a ymreſymmaſant â'u gilydd, gan ddywedyd, Hwn yw yr etifedd: deuwch, lladdwn ef, ſel y byddo yr etifeddiaeth yn eiddom ni.

15 A hwy a'i bwriaſant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdaſant. Pa beth gan hynny a wna arglwydd y winllan iddynt hwy?

16 efe a ddaw ac a ddifetha y llafur-wŷr hyn, ac a rydd ei winllan i eraill. A phan glywſant hyn, hwy a ddywedaſant, Na atto Duw.

17 Ac efe a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd, Beth gan hynny yw hyn a ſcrifennwyd, * Y maen a wrthododd yr adeilad-wyr, hwn a wnaethpwyd yn ben y gongl? * Pſal. 118. 22.

18 Pwy bynnag a ſyrthio ar y maen hwnnw, a ddryllir: ac ar bwy bynnag y ſyrthio, efe a'i mâl ef.

19 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, a geiſiaſant roddi dwylo arno yr awr honno; ac yr oedd arnynt ofn y bobl: canys gwybuant mai yn eu herbyn hwynt y dywedaſei efe y ddammeg hon.

20 A hwy a'i gwiliaſant ef, ac a yrraſant gynllwyn-wŷr, y rhai a gymmerent arnynt eu bôd yn gyfiawn; ſel y dalient ef yn ei ymadrodd, iw draddodi ym-meddiant ac awdurdod y rhaglaw. * Matth. 22. 16.

21 A hwy a ofynnaſant iddo ef, gan ddywedyd, *Athro, ni a wyddom mai vniawn yr ydwyt ti yn dywedyd, ac nad wyt yn derbyn wyneb, eithr yn dyſcu ffordd Dduw mewn gwirionedd.

22 A'i cyfreithlon i ni roi teyrnged i Cæſar, ai nid yw?

23 Ac efe a ddeallodd eu cyfrwyſtra hwy, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi?

24 Dangoſwch i mi geiniog: llun ac argraff pwy ſydd arni? A hwy a attebaſant ac a ddywedaſant, Yr eiddo Cæſar.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwithau yr eiddo Cæſar i Cæſar, a'r eiddo Duw i Dduw.

26 Ac

26 Ac ni allaſant ſeio ar ei eiriau ef ger bron y bobl: a chan ryfeddu wrth ei atteb ef, hwy a dawſant â ſôn.

*Matth. 22. 23. 27 * A rhai o'r Saduceaid, (y rhai ſy yn gwadu nad oes adgyfodiad) a ddaethant atto ef, ac a ofynnaſant iddo,

28 Gan ddywedyd, Athro, Moſes a ſcrifennodd i ni, Os byddei farw brawd neb, ac iddo wraig, a mharw o hono yn ddiblaut, ar gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi hâd iw frawd.

29 Yr oedd gan hynny ſaith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerodd wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

31 A'r trydydd â'i cymmerth hi: ac yr un ffunyd y ſaith hefyd, ac ni adawſant blant, ac a foant feirw.

32 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

33 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy yn o honynt yw hi? canys y ſaith a'i cawſant hi yn wraig.

34 A'r Jeſu gan atteb a ddywedod wrthynt, Plant y bŷd hwn ſydd yn gwreica, ac yn gwra.

35 Eithr y rhai a gyfrifer yn deilwng i gael y bŷd hwnnw, a'r adgyfodiad oddi wrth y meirw, nid ydynt nac yn gwreica nac yn gwra.

36 Canys ni's gallant farw mwy: oblegid cyd-ſtad ydynt â'r Angelion: a phlant Duw ydynt, gan eu bod yn blant yr adgyfodiad.

*Exod. 3. 6. 37 Ac y cyfyd y meirw, *Moſes hefyd a yſpyſodd wrth y berth, pan yw ef yn galw yr Arglwydd yn Dduw Abraham, ac yn Dduw Iſaac, ac yn Dduw Jacob.

38 Ac nid yw efe Dduw y meirw, ond y byw: canys pawb ſydd fyw iddo ef.

39 Yna rhai o'r Scrifennyddion, gan atteb a ddywedaſant, Athro, da y dywedaiſt.

40 Ac ni feiddiaſant mwyach ofyn dim iddo ef.

*Matth. 22. 42. 41 Ac efe a ddywedodd wrthynt, *Pa fodd y mae yn dywedyd fôd Chriſt yn fâb i Ddafydd?

42 Ac y mae Dafydd ei hun yn dywedyd yn llyfr y Pſalmau, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eiſtedd ar fy neheu-law,

43 Hyd oni oſodwyf dy elynion yn droedfainc i'th draed ti.

44 Y mae Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, a pha fodd y mae efe yn fâb iddo?

45 Ac a'r holl bobl yn clywed, efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion,

*Matth. 23. 5. 46 * Ymogelwch rhag yr Scrifennyddion, y rhai a ewyllyſiant rodio mewn dillad lleiſion, ac a garant gyfarchiadau yn y Marchnadoedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau, a'r prif-eiſteddleoedd yn y gwleddoedd.

47 Y rhai ſydd yn llwyr-fwyta tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hir-weddio y rhai hyn a dderbyniant farn fwy.

PEN. XXI.

Chriſt yn canmol y weddw dlawd: 5 Yn rhagfynegi dinyſtr y Demi, a dinas Jeruſalem. 25 a'r arwyddion a fydd o flaen y dydd diwaethaf: 34 yn eu hannog hwy i fôd yn wiliadwrus. 37 Arfer Chriſt tra fu yn Jeruſalem.

*Marc. 12. 41. AC wedi iddo edrych i fynu, efe *a ganfu y rhai goludog yn bwrw eu rhoddion i'r dryſorfa.

2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig weddw dlawd yn bwrw yno ddwy hatling,

3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy na hwynt oll.

4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn oedd weddill ganddynt a fwriaſant at offrymmau Duw: eithr hon o'i phrinder a fwriodd i mewn yr holl fywyd a oedd ganddi.

*Matth. 24. 1. 5 * Ac fel yr oedd rhai yn dywedyd am y Demi, gi bôd hi wedi ei harddu â meini têg a rhoddion, efe a ddywedodd,

6 Y pethau hyn yr ydych yn edrych arnynt, daw y dyddiau yn y rhai ni adewir maen ar faen a'r ni's dattodir.

7 A hwy a ofynnaſant iddo gan ddywedyd, Athro, pa bŷd gan hynny y bydd y pethau hyn, a pha arwydd fydd pan fo 'r pethau hyn ar ddyfod?

8 Ac efe a ddywedodd, Edrychwch na thwyller chwi: canys llawer a ddeuant yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw *Chriſt*, a'r amſer a neſaodd: nac ewch gan hynny ar eu hôl hwynt.

9 A phan glywoch ſôn am ryfeloedd a therfyſcoedd, na chymmerwch fraw: canys rhaid i'r pethau hyn fôd yn gyntaf: ond ni *ddaw* y diwedd yn y man.

*Matth. 24. 7. 10 * Yna y dywedodd efe wrthynt, Cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas:

11 A daiar-gryntiau mawrion a fyddant yn amryw leoedd, a newyn, a heintiau, a phethau ofnadwy, ac arwyddion mawrion a fydd o'r nêf.

12 Eithr o flaen hyn oll, hwy a roddant eu dwylo arnoch, ac a'ch erlidiant, gan eich traddodi i'r ſynagogau, ac i garcharau, wedi eich dwyn ger bron brenhinoedd a llywodraethwŷr, o achos fy enw i.

13 Eithr fe a ddigwydd i chwi yn dyſtiolaeth.

*Matth. 10. 19. 14 * Am hynny ‡ rhoddwch eich brŷd, ar na rag-fyfyrioch beth a attebech.

‡ *Gofodwch yn eich calonnau nâ bŷt.* 15 Canys myfi a roddaf i chwi enau, a doethineb, yr hyn ni's gall eich holl wrthwyneb-wŷr na dywedyd yn ei herbyn, na'i gwrth-ſefyll.

16 A chwi a fradychir, ie gan rieni, a brodyr, a cheraint, a chyfeillion; ac i rai o honoch y parant farwolaeth.

17 A chaſ fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i.

*Mat. 10. 30. 18 * Ond ni chyll blewin o'ch pen chwi.

19 Yn eich amynedd meddiennwch eich eneidiau.

*Mat. 24. 15. 20 * A phan welech Jeruſalem wedi ei hamgylchu gan luoedd, yna gwybyddwch fôd ei anghyfannedd-dra hi wedi neſau.

21 Yna y rhai *fyddant* yn Judæa, ffoant i'r mynyddoedd: a'r rhai *a fyddant* yn ei chanol hi, ymadawant: a'r rhai *a fyddant* yn y meuſydd, nac elont i mewn iddi:

22 Canys dyddiau dial yw y rhai hyn, i gyflawni yr holl bethau a ſcrifennwyd.

23 Eithr gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi brennau, yn y dyddiau hynny: canys bydd angen mawr yn y tîr, a digofaint ar y bobl hyn.

24 A hwy a ſyrthiant drwy fin y cleddyf, a chaeth-gludir hwynt at bôb cenhedlaeth: a Jeruſalem a fydd wedi ei mathru gan y cenhedloedd,

hedlooddd, hyd oni chyflawner amſer y cenhedloedd.

* Matth. 24. 29. 25 A * bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r ſêr, ac ar y ddaiar ing tenhedloedd gan gyfyng-gyngor; a'r môr a'r tonnau yn rhuo.

26 A dynion yn llewygu gan ofn, a diſgwil am y pethau ſy yn dyfod ar y ddaiar: oblegid nerthoedd y nefoedd a yſcydwir.

27 Ac yna y gwelant Fâb y dŷn yn dyfod mewn cwmmwl, gyda gallu a gogoniant mawr.

28 A phan ddechreuo 'r pethau hyn ddyfod, edrychwch i fyny, a chodwch eich pennau: canys y mae eich ymwared yn neſau.

29 Ac eſe a ddywedodd ddammeg iddynt, Edrychwch ar y ffigyſ-bren, a'r holl brenau;

30 Pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch, ac a wyddoch o honoch eich hun, ſôd yr hâf yn agos.

31 Felly chwithau, pan weloch y pethau hyn yn digwydd, gwybyddwch fôd teyrnas Dduw yn agos.

32 Yn wîr meddaf i chwi, nid â yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y cwbl i ben.

33 Y nêf a'r ddaiar a ânt heibio, ond ſy ngeiriau i nid ânt heibio ddim.

34 Ac edrychwch arnoch eich hunain, rhag i'ch calonnau yn amſer drymhau drwy lotheneb, a meddwdod, a gofalon y bywyd *hwn*, a dyfod y dydd hwnnw arnoch yn ddiſymmwth

35 Canys eſe a ddaw fel magl, ar wartha pawb oll a'r ſy yn tuigo ar wyneb yr holl ddaiar.

36 Gwiliwch gan hynny, a gweddiwch bôb amſer, at gael eich cyfrif yn deilwng i ddiangc rhag y pethau hyn oll ſy ar ddyfod, ac i ſefyll ger bron Mâb y dŷn.

37 A'r dydd yr ydoedd eſe yn athrawiaethu yn y Demi, a'r nôs yr oedd eſe yn myned ac yn aros yn y mynydd, a elwid yr Oliwydd.

38 A'r holl bobl a foreu-gyrchent atto ef yn y Demi, iw glywed ef.

PEN. XXII.

1 Yr Iddewon yn cyd-fwriadu yn erbyn Chriſt. 3 Satan yn parâtoi Judas iw fradychu ef. 7 Yr Apoſtolion yn arlwyo y Paſc. 19 Chriſt yn ordeinio ei Swpper ſanctaidd. 21 yn guddiedic yn rhagddyfodyd am y bradychwr, 24 yn annoc y rhan arall o'i Apoſtolion i ochelyd rhyfyg, 32 yn ficcrhau Petr na phallei ei ffydd ef, 34 ac ev hynny y gwadei efe ef dair gwaith: 39 yn gweddio yn y mynydd, ac yn chwyſu 'r gwaed, 47 yn cael ei fradychu â chuſan, 50 yn iachau cluſt Malchus, 54 yn cael ei wadu dair gwaith gan Petr, 61 a'i amberchi yn gywilyddus, 66 ac yn cyfaddef ei fôd yn Fâb Duw.

b Matth. 26. 2. A * Neſaodd gwyl y bara croyw, yr hôn a elwir y Paſc.

2 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a geiſiaſant pa fodd y diſethent eſ: oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl.

* Matth. 26. 14. 3 * A Satan a aeth i mewn i Judas, yr hwn a gyfenwid Iſcariot, yr hwn oedd o rifedi 'r deuddeg.

4 Ac eſe a aeth ymmaith, ac a ymddiddanodd a'r Arch-offeiriaid, a'r ‡ blaenoriaid, pa fodd y bradychei efe ef iddynt.

‡ Capteniſaid.

5 Ac yr oedd yn llawen ganddynta hwy a gyttumaſant ar roddi arian iddo.

6 Ac eſe a addawodd: ac a geiſiodd amſer cyfaddas iw fradychu ef iddynt, yn abſen y bobl.

7 * A daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y Paſc. * Matth. 26. 27.

8 Ac eſe a anfonodd Petr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, paratowch i ni 'r Paſc, ſel y bwyttaom.

9 A hwy, a ddywedaſant wrtho, Pa le y mynni baratoi o honom?

10 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyfarfydd â chwi ddŷn yn dwyn ſteneid o ddwfr: canlynwch ef i'r tŷ lle yr êl eſe i mewn.

11 A dywedwch wrth wr y tŷ, Y mae 'r Athro yn dywedyd wrthit, Pa le y mae'r lletty, lle y gallwyf fwytta 'r Paſc gyd â'm diſcyblion?

12 Ac eſe a ddengys i chwi oruwch-yſtafell fawr, wedi ei thanu: yno paratowch.

13 A hwy a aethant, ac a gawſant fel y dywedaſei eſe wrthynt, ac a baratoeſant y Paſc.

14 * A phan ddaeth yr awr, eſe a eiſteddodd i lawr, a'r deuddeg Apoſtol gŷd ag eſ. * Matth. 26 20.

15 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Mi ‡ a chwennychais yn fawr fwytta'r Paſc hwn gyd â chwi, cyn dioddef o honof. ‡ *Gan'i chwenych a chwenychais.*

16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttâf ſi mwyach o honaw, hyd oni chyflawner yn nheyrnas Dduw.

17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, eſe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhennwch yn eich plith.

18 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o ffrwyth y winwydden, hyd oni ddêl teyrnas Dduw.

19 * Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, eſe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwn yw fy nghorph, yr hwn yr ydys yn ei roddi troſoch: gwnewch hyn er coffa am danaf. * Matth. 26. 26.

20 Yr vn modd y cwppan hefyd wedi ſwpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw 'r Teſtament newydd vn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt troſoch.

21 * Eithr wele law 'r hwn ſydd yn fradychu, gŷd â mi ar y bwrdd. * Matth. 26. 21.

22 Ac yn wîr, y mae Mâb y dŷn yn myned, megis y mae wedi ei luniaethu: eithr gwae'r dŷn hwnnw, trwy 'r hwn y bradychir eſ.

23 Hwythau a ddechreuaſant ymofyn yn eu plith eu hun, pwy o honynt oedd yr hwn a wnai hynny.

24 A bu ymryſon yn eu plith: pwy o honynt a dybygid ei fôd yn fywaſ.

25 * Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt: a'r rhai ſy mewn awdurdod arnynt a elwir yn bendefigion. * Matth. 20. 25.

26 Ond na *ſyddwch* chwi felly: eithr y mwyaf yn eich plith chwi, bydded megis yr ieuangaf, a'r pennaf, megis, yr hwn ſydd yn gweini.

27 Canys pa vn ſwyſ, a'i 'r hwn ſydd yn eiſteddar y bwrdd, ai 'r hwn ſydd yn gwaſanaethu? ond yr hwn ſydd yn eiſteddar y bwrdd? eithr yr ydwyſi yn eich myſc, fel vn yn gwaſanaethu.

28 A chwy-chwi yw y rhai ‡ arhoſaſoch gŷd â mi yn ſŷ mhrofedigaethau.

29 Ac yr wyſi yn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd ſy Nhâd i minneu,

30 Fel y bwyttaoch ar yr yſoch ar ſy mwrdd i yn ſy nheyrnas, * ac yr eiſteddoch ar * Matth. 19. 28.

orſeddfeydd,yn barnu deuddeg-llwyth Iſrael.

31 A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, * Satan a'ch ceiſiodd chwi, i'ch nithio fel gwenith :

* 1 Pet. 5. 8.

32 Eithr mi a weddiais troſot, na ddiffygiei dy ffydd di: ditheu pan i'th droer, cadarnhâ dy frodyr.

33 Ac efe a ddywedodd wrtho,Arglwydd, yr ydwyfi yn barod i fyned gyd â thi i garchar, ac i angeu.

* Mat. 26. 34.

34 * Yntef a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti Petr, Na chân y ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adweini fi.

* Mat. 10. 9.

35 * Ac efe a ddywedodd wrthynt,Pan i'ch anfonais heb na phwrs, na chod,nac eſcidiau ; a fu arnoch eiſiau dim ? a hwy a ddywedaſant, Na ddim.

36 Yna y dywedodd wrthynt,Ond yn awr, y neb ſydd ganddo bwrs, cymmered, a'r vn modd gôd : a'r neb nid oes ganddo,gwerthed ei bais, a phryned gleddyf.

37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, fôd yn rhaid etto gyflawni ynoſi y peth hyn a ſcrifennwyd, ſef, * A chyd â'r anwir y cyfriſwyd ef. Canys y mae diben i'r pethau am danaſi.

* Eſa. 53. 12.

38 A hwy a ddywedaſant,Arglwydd,wele, ddau gleddyf ymma. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw.

39 * Ac wedi iddo fyned allan, efe a aeth, yn ôl ei arfer,i fynydd yr Olewydd : a'i ddiſgyblion heſyd a'i canlynaſant ef.

* Mat. 26. 36.

40 *A phan ddaeth efe i'r man,efe a ddywedodd wrthynt,Gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.

* Mat. 26. 41.

41 Ac efe a ſynnodd oddi wrthynt tu ag ergyd carreg, ac wedi iddo fyned ar ei liniau, efe a weddiodd,

42 Gan ddywedyd, O Dâd,os ewyllyſi droi heibio y cwppan hwn oddi wrthif : er hynny nid fy ewyllys i, ond yr eiddot ti a wneler.

43 Ac Angel o'r nef a ymddangoſodd iddo, yn ei nerthu ef.

44Ac efe mewn ymdrech meddwl,a weddîodd yn ddyfalach, a'i chwys ef oedd fel defnynnau gwaed, yn deſcyn ar y ddaiar.

45 A phan gododd efe o'i weddi,a dyfod at ei ddiſcyblion, efe a'u caſodd hwynt yn cyſcu gan driſtwch :

46 Ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn cuſcu ? codwch a gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.

47 Ac efe etto yn llefaru, * wele dyrfa, a hwn a elwir Judas, vn o'r deuddeg, oedd yn myned o'i blaen hwynt, ac a neſaodd at yr Ieſu, iw guſanu ef,

* Mat. 26. 47.

48 A'r Jeſu a ddywedodd wrtho,Judas,ai â chuſan yr wyti yn bradychu Mâb y dŷn ?

49 A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef,y peth oedd ar ddyfod,hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, a darawn ni â chleddyf ?

50 A rhyw vn o honynt a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei gluſt ddehau ef.

51 A'r Jeſu a attebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd â'i gluſt, ac a'i iachaodd ef.

52 A'r Jeſu a ddywedodd wrth yr Arch-offeiriaid, a ‡ blaenoriaid y Deml,a'r henuriaid, y rhai a ddaethent atto, Ai fel at leidr y daethoch chwi allan â chleddyfau,ac â ffyn ?

‡ Chap. 19. 47.

53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y Deml, nâd eſtynnaſoch ddwylo i'm herbŷn : eithr hon yw eich awr chwi,a gallu 'r tywyllwch.

54 * A hwy a'i daliaſant ef, ac a'i harweiniaſant, ac a'i dygaſant i mewn i dŷ 'r Arch-offeiriad. A Phetr a ganlynodd o hirbell.

* Mat. 26. 57.

55 *Ac wedi iddynt gynneu tân ynghanol y neuadd, a chyd eiſtedd o honynt,eiſteddodd Petr yntef yn eu plith hwytt.

* Mat. 26. 69.

56 A phan ganfu rhyw langces ef yn eiſtedd wrth y tân, a dal ſulw arno, hi a ddywedodd, yr oedd hwn heſyd gyd ag ef.

57 Yntef a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, O wraig, nid adwaen i ef.

58 Ac ychydig wedi, vn arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt titheu heſyd yn vn o honynt. A Phetr a ddywedodd, O ddŷn, nid ydwyf.

59 Ac ar ôl megis yſpaid vn awr,rhyw yn arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd, yr oedd hwn heſyd gyd ag ef : canys Galilæad yw.

60 A Phetr a ddywedodd,Y dyn,ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd.Ac yn y man,ac efe etto yn llefaru,canodd y ceiliog.

61 A'r Arglwydd a drôdd, ac a edrychodd ar Betr : a Phetr a gofiodd ymadrodd yr Arglwydd, ſel y dywedaſei efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, y gwedi ſi deir-gwaith.

62 A Phetr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-doſt.

63 A'r gwŷr oedd yn dal yr Jeſu,a'i gwatwaraſant ef, gan ei daro.

64 Ac wedi iddynt guddio eiſtygaid ef,hwy a'i tarawſant ef ar ei wyneb,ac a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, Pwy yw 'r hwn a'th darawodd di ?

65 A llawer o bethau eraill gan gablu, a ddywedaſant yn ei erbyn ef.

66 * A phan aeth hi yn ddydd, ymgynnullodd Henuriaid y bobl, a'r Arch offeiriaid, a'r Scrifennyddion,ac a'i dygaſant ef iw ‡ Cyngor hwynt,

* Mat. 27. 1. ‡ Synedd.

67 Can ddywedyd, ‡ Ai ti yw Chriſt? dywed i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaſ i chwi, ni chredwch ddim :

‡ Os ti yw Chriſt.

68 Ac os goiynnaf heſyd i chwi, ni'm hattebwch, ac ni'm gollyngwch ymmaith.

69 Yn ôl hyn y bydd Mâb y dŷn yn eiſtedd ar ddeheu-law gallu Duw.

70 A hwy oll a ddywedaſant.Ai Mâb Duw gan hynny ydwyt ti ? Ac efe a ddywedodd wrthynt,*Yr ydych chwi yn dywedyd fy môd.

* Mat. 14. 62.

71 Hwythau a ddywedaſant, Pa raid i ni mwyach wrth dyſtiolaeth? canys clywſom ein hunain o'i enau ef ei hun.

PEN. XXIII.

1 Cyhuddo 'r Jeſu ger bron Pilat, a'i anfon at Herod; 8 A Herod yn ei watwar ef. 12 Herod a Philat yn cymmodi â'i gilydd. 18 Y bobl yn deiſyf cael Barabbas,a Philat yn ei ollwng ef. iddynt, ac yn rhoddi yr Jeſu iw groeſ-hoelio 27 Yntef yn mynegi i'r gwragedd a alarent o'i blegid ef, ddiunyſtir Jeruſalem: 34 yn gweddio tros ei elynion. 39 Cregi dau ddrwg-weithredwr gyd ag ef. 36 Ei farwolaeth, 50 a'i gladdedigaeth ef.

A'R holl liaws o honynt, a gyfodaſant, ac a'i dygaſant ef at Pilat :

2 Ac a ddechreuaſant ei gyhuddo ef, gan ddywedyd, Ni a gawſom hwn yn gwŷrdroi 'r bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrnged i Cæſar,

Cæſar? gan ddywedyd mai eſe ei hun yw Chriſt frenin.

* Matth. 27. 11. 3 A * Philat a ofynnod iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw brenin yr Iddewon? Ac eſe a attebodd iddo ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd.

‡ Achos yn. 4 A dywedodd Pilat wrth yr Arch-offeiriaid a'r bobl, Nid wyfi yn cael dim ‡bai ar y dŷn hwn.

5 A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae eſe yn cyffrol 'r bobl, gan ddyſcu trwy holl Judæa, wedi dechreu o Gali'æa hyd ymma.

6 A phan glybu Pilat ſôn am Galilæa, eſe a ofynnodd a'i Galilæad oeidd y dŷn.

7 A phan wybu eſe i fôd ef o lywodraeth Herod, eſe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd yntef yn Jeruſalem y dyddiau hynny.

8 A Herod, pan welodd yr Jeſu, a lawenychodd yn fawr: canys yr oedd eſe yn ewennych er yſtalm ei weled ef, oblegid iddo glywed llawer am dano ef: ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef.

9 Ac eſe a'i holodd ef mewn llawer o eiriau; eithr eſe nid attebodd ddim iddo.

10 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a ſafaſant gan ei gyhuddo ef yn haerllyg.

11 A Herod a'i filŵŷr, wedi iddo ei ddiyſtyru ef, a'i watwar, a'i wiſco â gwiſc glaerwen, a'i danfonodd ef drachefn at Pilat.

‡ Arth cymmod rhwng Pilat a Herod. 12 A'r dythwn hwnnw yr ‡ aeth Pilat a Herod yn gyfeillion: canys yr oeddynt o'r blaen mewn gelyniaeth â'i gilydd.

* Matth. 27. 23. 13* A Philat, wedi galw ynghŷd yr Arch-offeiriaid, a'r llywiawd-wŷr, a'r bobl,

14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a ddygaſoch y dŷn hwn attafi, fel yn a fyddai yn gŵyr-droi 'r bobl: ac wele, myfi a'i holais ef yn eich gŵydd chwi, ac ni chefais yn y dŷn hwn ddim ‡ bai, o ran y pethau yr ydych chwi yn ei gyhuddo ef am danynt:

‡ Achos. 15 Na Herod chwaith: canys anfonais chwi atto ef, ac wele, dim yn haeddu marwolaeth ni'a gwnaed iddo.

16 Am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf ymmaith.

17 Canys yr ydoedd yn rhaid iddo ollwng vn yn rhydd iddynt ar yr wyl.

18 A'r holl llaws a lefaſant ar vnwaith, gan ddywedyd, Bwrw hwn ymmaith, a gollwng i ni Barabbas yn rhydd:

19 (Yr hwn, am ryw derfyſc a wnelſid yn y ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei daflu i garchar)

20 Am hynny Pilat a ddywedodd wrthynt drachefn, gan ewyllyſio gollwng yr Jeſu yn rhydd.

21 Eithr hwy a lefaſant arno, gan ddywedyd, Croeſ-hoelia, croeſ-hoelia eſ.

22 Ac eſe a ddywedodd wrthynt y drydedd waith, Canys pa ddrwg a wnaeth eſe? ni chefais i ddim achos marwolaeth ynddo, am hynny mi a'i ceryddaf eſ, ac a'i gollyngaf yn rhydd.

‡ A hwy hyſſafant ſtwy. 23 ‡ Hwythau a fuant daerion â llefau vchel gan ddeiſyfu ei groeſ-hoelio ef: a'u llefau hwynt a'r Arch-offeiriaid a orfuant.

24 A Philat a farnodd wneuthur eu deiſyfiad hwynt.

25 Ac eſe ollyngodd yn rhydd iddynt yr hwn am derfyſc a llofruddiaeth a fwriaſid yngharthar, yr hwn â ofynnaſant: eithr yr Jeſu a draddododd eſe iw hewyllys hwynt.

* Matth. 27. 32. 26* Ac fel yr oeddynt yn ei arwain eſ ymmaith, hwy a ddaliaſant vn Simon o Cyrene, yn dyfod o'r wlâd, ac a ddodaſant y groeſ arno ef, iw dwyn ar ôl yr Jeſu.

27 Ac yr oedd yn ei ganlyn ef lliaws mawr o bobl, ac o wragedd: y rhai hefyd oedd yn cwynfan, ac yn galaru o'i blegid eſ.

28 A'r Jeſu wedi troi attynt, a ddywedodd, Merched Jeruſalem, nac wylwch o'm plegid i, eithr wylwch o'ch plegid eich hun, ac oblegid eich plant:

29 Canys wele, y mae 'r dyddiau yn dyfod yn y rhai y dywedant, Gwyn eu bŷd y rhai amhlantadwy, a'r crothau ni heppiliaſant, a'r bronnau ni roeſant ſugn.

* Eſai. 2. 19. Hoſ. 10. 8. 30 * Yna y dechreuant ddywedyd wrth y mynyddoedd, Syrthiwch arnom: ac wrth y bryniau, Cuddiwch ni.

Datc. 6. 16. 31 † Canys os gwnant hyn yn y pren ir, pa beth a wneir yn y crin?

† 1 Pet. 4. 17. * Matth. 27. 38. ‡ Lle 'r benglog. 32 * Ac arweinwyd gyd ag ef hefyd ddau ddrwg-weithred wŷr eraill, iw rhoi iw marwolaeth.

33 A phan ddaethant i'r lle a elwir ‡ Caluaria, yno y croeſ hoeliaſant eſ, a'r drwg-weithred-wyr: vn ar y llaw ddehau, a'r llall ar yr aſſwy.

34 A'r Jeſu a ddywedodd, O Dâd, maddeu iddynt: canys ni wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur. A hwy a rannaſant ei ddillad eſ, ac a fwriaſant goelbren.

35 A'r bobl a ſaſodd yn edrych: a'r pennaethiaid hefyd gŷd â hwynt, a watwaraſant, gan ddywedyd, Eraill a waredodd eſe, gwared ed ei hun, os hwn yw Chriſt, etholedig Duw.

36 A'r milŵŷr hefyd a'i gwatwaraſant eſ, gan ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr,

37 A dywedyd, Os tydi yw brenin yr Iddewon, gwared dy hun.

38 Ac yr ydoedd hefyd arſcrifen wedi ei ſcrifennu vwch ei ben eſ, â llythyrennau Groeg, a Lladin, ac Ebrew, HWN YW BRENIN YR IDDEWON.

39 Ac vn o'r drwg-weithred-wŷr a grogaſid, a'i cablodd eſ, gan ddywedyd, Os tydi yw Chriſt, gwared dy hun a ninnau.

40 Eithr y llall a attebodd, ac a'i ceryddodd eſ, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan dy fôd dan yr vn ddamnedigaeth?

41 A nyni yn wir yn gyfiawn; canys yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddei y pethau a wnaethom: eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i lê.

42 Ac eſe a ddywedodd wrth yr Jeſu, Arglwydd cofia fi, pan ddelych i'th deyrnas.

43 A'r Jeſu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi gŷd â mi ym-mharadwys.

‡ Bird. 44 Ac yr ydoedd hi ynghylch y chweched awr, a thywyllwch a fu ar yr holl ‡ddaiar hyd y nawfed awr.

45 A'r haul a dywyllwyd, a llen y Deml a rwygwyd yn ei chanol.

* Pſal. 31. 5. 46 A'r Jeſu gan lefain â llef vchel a ddywedodd, * O Dâd, i'th ddwylo di y gorchymynaf fy yſpryd: Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd.

47 A'r Canwriad pan welodd y peth a wnaethpwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd, Yn wir yr oedd hwn yn wr cyfiawn.

48 A'r holl bobloedd, y rhai a ddaethent ynghyd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd, a ddychwelasant, gan guro eu dwyfronnau.

49 A'i holl gydnabod ef a lasasant o hirbell. a'r gwragedd, y rhai a'i canlynasent ef o Galilæa, yn edrych ar y pethau hyn.

* Matth. 27. 57. 50 * Ac wele, gŵr a'i enw Joseph, *yr hwn* oedd gynghorwr, gŵr da a chyfiawn,

51 (Hwn ni chytunasei â'u cyngor, ac â'u gweithred hwynt) o Arimathæa dinas yr Iddewon, (yr hwn oedd yntef yn disgwil hefyd am deyrnas Dduw)

52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph yr Jesu.

53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i hamdôdd mewn lliain main, ac a'i rhoddes mewn bedd wedi ei naddu mewn carreg, yn yr hwn ni roddasid ‡ dŷn erioed.

‡ Nê.

54 A'r dydd hwnnw oedd ddarparwyl, a'r Sabbath oedd yn nesau.

55 A'r gwragedd hefyd, y rhai a ddaethent gyd ag ef o Galilæa, a ganlynasant, ac a welsant y bedd, a pha fodd y dodwyd ei gorph ef.

56 A hwy a ddychwelasant, ac a baratoesant pêr-aroglau ac ennaint, ac a orphwysasant ar y Sabbath, yn ôl y gorchymmyn.

PEN. XXIV.

1 *Y ddau Angel yn mynegi adgyfodiad Christ i'r gwragedd, oedd yn dyfod at y bedd; 9 a'r rhai hynny yn ei adrodd i eraill.* 13 *Christ ei hun yn ymddangos i'r ddau ddisybl oedd yn myned i Emmaus:* 36 *ac wedi hynny i'r Apostolion, ac yn eryddu eu hangrediniaeth hwy:* 47 *yn rhoddi gorchymmyn iddynt:* 49 *acyn addo yr Yspryd glân:* 51 *ac felly yn escyn i'r nefoedd.*

* Matth. 28. 1. A'R * dydd cyntaf o'r wythnos, ar y cynddydd, hwy a ddaethant at y bedd, gan ddwyn y pêr-aroglau a baratoesent, a rhai gŷd â hwynt.

2 Ahwy a gawsant y maen wedi ei dreiglo ymmaith oddi wrth y bedd.

3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni chawsant gorph yr Arglwydd Jesu.

4 A bu, a hwy yn petruso am y peth hyn, wele, dau ŵr a safodd yn eu hymyl mewn gwiscoedd disclair.

5 Ac wedi iddynt ofni, a gostwng eu hwynebau tu a'r ddaiar, hwy a ddywedasant wrthynt, Pa ham yr ydych yn ceisio a byw ym mysc y meirw?

6 Nid yw efe ymma, ond efe a gyfododd. * Cofiwch pa fodd y dywedodd wrthych, ac efe etto yn Galilæa,

* Matth. 17. 23.

7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi Mâb y dŷn yn nwylo dynion pechadurus, a'i groeshoelio, a'r trydydd dydd adgyfodi.

8 A hwy a gofiasant ei eiriau ef:

9 Ac a ddychwelasant oddi wrth y bedd, ac a fynegasant hyn oll i'r vn ar ddeg, ac i'r lleill oll.

10 A Mair Fagdalen, a Joanna a Mair *mam* Jaco, a'r lleill gŷd â hwynt, oedd y rhai a ddywedasant y pethau hyn wrth yr Apostolion.

11 A'u geiriau a welid yn eu golwg hwynt, fel gwegi, ac ni chredasant iddynt.

* Joan. 20. 6. 12 * Eithr Petr a gododd i fynu, ac a redodd at y bedd: ac wedi ymgrymmu efe a ganfu y llieiniau wedi eu gosod o'r naill tu, ac a aeth ymmaith, gan ryfeddu rhyngddo ac ef ei hun, am y peth a ddaethasei.

13 Ac wele, * dau o honynt oedd yn myned y dydd hwnnw i dref a'i henw Emmaus, yn hon oedd ynghylch trugain ffâd oddi wrth Jerusalem:

* Marc. 16. 12.

14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'i gilydd, am yr holl bethau hyn a ddigwyddasent

15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn ymofyn â'i gilydd, yr Jesu ei hun hefyd a nesaodd, ac a aeth gyd â hwynt.

16 Eithr eu llygaid hwynt a attaliwyd, fel na's adwaenent ef.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ryw ymadrôddion yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at ei gilydd, dan rodio, ac yn wynebdrist?

18 Ac vn *o honynt* a'i enw Cleopas, gan ateb a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn vnig yn ymdeithydd yn Jerusalem, ac ni wybuost y pethau a wnaethpwyd ynddi hi, yn y dyddiau hyn?

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau? Hwythau a ddywedasant wrtho, Y pethau ynghylch Jesu o Nazareth, yr hwn oedd ŵr o brophwyd, galluog mewn gweithred a gair, ger bron Duw a'i holl lobl.

20 A'r modd y traddodes yr Arch-offeiriaid a'n llywodraeth-wŷr ni ef, i farn marwolaeth, ac a'i croes-hoeliasant ef.

21 Ond yr oeddym ni yn gobeithio mai efe oedd yr hwn a waredei'r Israel: ac heb law hyn oll, heddyw yw 'r trydydd dydd, er pan wnaethpwyd y pethau hyn.

22 A hefyd rhai gwragedd o honom ni, a'n dychrynasant ni, gwedi iddynt fôd yn foreu wrth y bedd:

23 A phan na chawsant ei gorph ef, hwy a ddaethant, gan ddywedyd weled o honynt weledigaeth o Angelion, y rhai a ddywedent ei fôd efe yn fyw.

24 A rhai o'r rhai oedd gyd â nyni, a aethant at y bêdd, ac a gawsant felly, fel y dywedasei y gwragedd; ond ef ni's gwelsant.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, O ynfydion, a hwyr-frydig o galon, i gredu 'r holl bethau a ddywedodd y prophwydi.

26 Ond oedd raid i Grist ddioddef y pethau hyn, a myned i mewn i w ogoniant?

27 A chan ddechreu ar Moses, a'r holl brophwydi, efe a espôniodd iddynt yn yr holl Scrythyrau, y pethau am dano ei hun.

28 Ac yr oeddynt yn nesau i'r dref lle yr oeddynt yn myned: ac yntef a gymmerth arno ei fôd yn myned ym-mhellach.

29 A hwy a'i cymmellasant ef, gan ddywedyd, Aros gŷd â ni, canys y mae hi yn hwyrhau, a'r dydd yn darfod. Ac efe a aeth i mewn i aros gŷd â hwynt.

30 A darfu, ac efe yn eistedd gyd â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt.

31 A'u llygaid hwynt a agorwyd, a hwy a'i hadnabuant ef: ac efe ‡ a ddiflannodd allan o'i golwg hwynt.

‡ Neu, aeth yn anweledig iddynt.

32 A hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, Onid oedd ein calon ni yn llosci ynom, tra ydoedd efe yn ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra 'r ydoedd efe yn agoryd i ni 'r Scrythyrau?

33 A hwy a godasant yr awr honno, ac a ddychwelasant i Jerusalem, ac a gawsant yr vn ar ddêg wedi ymgasclu ynghŷd, a'r lawl *oedd* gŷd â hwynt,

34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn wir, ac a ymddangosodd i Simon.

35 A hwythau a adroddasant y pethau a *wnaethesid* ar y ffordd, a pha fodd yr adnabuwyd ef ganddynt, wrth dorriad y bara.

* Marc. 16. 14. 36 * Ac a hwy yn dywedyd y pethau hyn, yr Jesu ei hun a safodd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Tangneddyf i chwi.

37 Hwythau wedi brawychu, ac ofni, a dybiasant weled o honynt yspryd.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham i'ch trallodir, a pha ham y mae meddyliau yn codi yn eich calonnau?

39 Edrychwch fy nwylo a'm traed, mai myfi fy hun ydyw: teimlwch fi, a gwelwch, canys nid oes gan yspryd gnawd ac escyrn, fel y gwelwch fôd gennifi.

40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd id dynt ei ddwylo a'i draed.

41 Ac a hwy etto heb gredu gan lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, A oes gennych chwi ymma ddim bwyd?

42 A hwy a roesant iddo ddarn o byscodyn wedi ei rostio, ac o ddil mêl.

43 Ynte fe a'i cymmerodd, ac a'i bwyttaodd yn eu gŵydd hwynt.

44 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dymma 'r geiriau a ddywedais i wrthych, pan oeddwn etto gŷd â chwi, bôd yn rhaid cyflawni pôb peth a scrifennwyd ynghyfraith Moses, a'r Prophwydi, a'r Psalmau, am danafi:

45 Yna yr agorodd efe eu deall hwynt, fel y deallent yr Scrythyrau.

46 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Felly yr Scrifennwyd, ac felly yr oedd raid i Grist ddioddef, a chyfodi o feirw y trydydd dydd:

47 A phregethu edifeirwch, a maddeuant pechodau yn ei enw ef, ym-mhlith yr holl genhedloedd, gan ddechreu yn Jerusalem.

48 Ac yr ydych chwi yn dyfion o'r pethau hyn.

* Joan. 15. 26. Act. 1. 4. 49 * Ac wele, yr ydwyfi yn anfon addewid fy Nhâd arnoch; eithr arhoswch chwi yn ninas Jerusalem, hyd oni wiscer chwi â nerth o'r uchelder.

50 Ac efe a'u dug hwynt allan hyd yn Bethania; ac a gododd ei ddwylo, ac a'i bendithiodd hwynt.

* Marc. 16. 19. Act. 1. 9. 51 * Ac fe a ddarfu, tra 'r oedd efe yn eu bendithio hwynt, ymadel o honaw ef oddi wrthynt, ac efe a ddugpwyd i fynu i'r nêf.

52 Ac wedi iddynt ei addoli ef, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, gyd â llawenydd mawr.

53 Ac yr oeddynt yn wastadol yn y Deml, yn moli, ac yn bendithio Duw. Amen.

¶ YR EFENGYL YN OL SANCT JOAN.

PENNOD I.

1 *Duwdab, dyndab, a swydd Jesu Grist.* 15 *Testiolaeth Joan.* 39 *Galwad Andreas, Petr, Philip, a Nathanael.*

YN y dechreuad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gŷd â Duw, a Duw oedd y Gair.

* Gen. 1. 1. ‡ Col. 1. 16. 2 * Hwn oedd yn y dechreuad gŷd â Duw.

3 * Trwyddo ef y gwnaethpwyd pôb peth; ac hebddo ef ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd.

4 Ynddo ef yr oedd bywyd, a'r bywyd oedd oleuni dynion:

5 A'r goleuni fydd yn llewyrchu yn y tywyllwch, a'r tywyllwch nid oedd yn ei ‡ amgyffred.

‡ *ymmwys.* * Matth. 3. 1. 6 * Yr ydoedd gŵr wedi ei anfon oddi wrth Dduw, a'i enw Joan:

7 Hwn a ddaeth yn dystiolaeth, fel y tystiolaethei am y goleuni, fel y credei pawb trwyddo ef.

8 Nid efe oedd y goleuni, eithr *efe a anfonasid* fel y tystiolaethei am y goleuni.

9 Hwn ydoedd y gwir oleuni, yr hwn fydd yn goleuo pôb dŷn a'r y fydd yn dyfod i'r bŷd.

* Heb. 11. 3. 10 Yn y bŷd yr oedd efe, * a'r bŷd a wnaethpwyd trwyddo ef; a'r bŷd nid adnabu ef.

11 At ei eiddo ei hun y daeth, a'r eiddo ei hun ni dderbyniasant ef.

‡ Neu, *fant-* 12 Ond cynnifer ac a'i derbyniasant ef, efe a roddes iddynt ‡ alu i fôd yn feibion i Dduw, *fef* i'r fawl a gredant yn ei enw ef.

13 Y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y gnawd, nac o ewyllys gŵr, eithr o Dduw.

* Matth. 1. 16. 14 * A'r gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni, (ac ni a welsom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr unig anedig oddiwrth y Tâd) yn llawn gras a gwirionedd.

15 Joan a dystiolaethodd am dano ef, ac a lefodd, gan ddywedyd, Hwn oedd yr vn y dywedais am dano, Yr hwn fydd yn dyfod ar fy ôl i, a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

* Col. 1. 19. 16 Ac o'i * gyflawnder ef y derbyniasom ni oll, a gras am ras.

17 Canys y gyfraith a roddwyd trwy Moses, ond y gras a'r gwirionedd a ddaeth trwy Jesu Grist.

* 1 Joan. 4. 12. 1 Tim. 6. 16. 18 * Ni welodd neb Dduw erioed: yr unig anedig Fab, yr hwn fydd ym-monwes y Tâd, hwnnw a'i hyspysodd *ef*.

19 A hon yw tystiolaeth Joan pan anfonod yr Iddewon o Jerusalem offeiriaid a Lefiaid, i ofyn iddo, Pwy wyt ti?

20 Ac efe a gyffesodd, ac ni wadodd, a chyffesod, Nid myfi yw 'r Christ.

21 A hwy a ofynnasant iddo, Beth ynteu? ai Elias wyt ti? Ynte f a ddywedodd, Nage. Ai 'r Ptophwyd wyt ti? Ac efe a attebodd, Nage.

22 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? fel y rhoddom atteb i'r rhai a'n danfonedd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am danat dy hun?

* Matth. 3. 3. 23 * Eb efe, Myfi yw llef vn yn gwaeddi yn y diffaethwch, Vniawnwch ffordd yr Arglwydd; fel y dywedodd Esay y Prophwyd.

24 A'r rhai a anfonasid, oedd o'r Pharisæaid.

25 A hwy a ofynnasant iddo, ac a ddywedasant wrtho, Pa ham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyt ti na'r Christ, nac Elias na'r Prophwyd?

26 Joan a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi fy yn bedyddio â dwfr, ond y mae *vn* yn sefyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch *chwi*:

‡ Matth. 3. 11. Act. 19 4. 27 * Efe yw 'r hwn fydd yn dyfod ar fy ôl i, yr hwn a aeth o'm blaen i: yr hwn nid ydwyfi deilwng i ddatod carrei ei escid.

28 Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddonen, lle yr oedd Joan yn bedyddio.

29 Trannoeth, Joan a ganfu yr Jeſu yn dyfod atto, ac efe a ddywedodd, Wele oen Duw, yr hwn ſydd yn tynnu ymmaith bechodau'r byd.

30 Hwn yw efe am yr hwn y dywedais i, Ar ſŷ ôl i y mae gŵr yn dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

31 Ac myfi nid adwaenwn ef: eithr fel yr amlygid ef i Iſrael, i hynny y daethym i, gan fedyddio â dwfr.

32 * Ac Joan a dyſtiolaethodd, gan ddywedyd, Mi a welais yr Yſpryd yn deſcyn megis colommen o'r nêf, ac efe a arhoſodd arno ef.

33 A myfi nid adwaenwn ef, eithr yr hwn a'm hanfonodd i fedyddio â dwfr, efe a ddywedodd wrthif, Ar yr hwn y gwelych yr Yſpryd yn deſcyn ac yn aros arno, hwnnw yw'r vn ſy'n bedyddio â'r Yſpryd glân.

34 Ac mi a welais, ac a dyſtiolaethais, mai hwn yw Mâb Duw.

35 Trannoeth dracheſn y ſaſodd Joan, a dau o'i ddiſcyblion:

36 A chan edrych ar yr Jeſu yn rhodio, efe a ddywedodd, Wele oen Duw,

37 A'r ddau ddiſcybl a'i clywſant ef yn llefaru, ac a ganlynaſant yr Jeſu.

38 Yna'r Jeſu a droes, a phan welodd hwynt yn canlyn, efe a ddywedodd wrthynt. Beth yr ydych chwi yn ei geiſio? A hwy a ddywedaſant wrtho ef, Rabbi (yr hyn o'i gyfieithu yw, Athro) pa le yr wyt ti yn trigo?

39 Efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch a gwelwch. A hwy a ddaethant, ac a welſant lle yr oedd efe yn trigo, ac a arhoſaſant gŷd ag ef y diwrnod hwnnw, ac yr oedd hi ynghylch y ddegfed awr.

40 Andreas brawd Simon Petr, oedd vn o'r ddau a glywſent *hynny* gan Joan, ac a'i dilynaſent ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei frawd ei hun Simon, ac a ddywedodd wrtho, Nyni a gawſom y Meſſias, yr hyn o'i ddeongl yw, y Chriſt.

42 Ac efe a'i dug ef at yr Jeſu. A'r Jeſu wedi edrych arno ef, a ddywedodd, Ti yw Simon mâb Jona, ti a elwir Cephas, yr hwn a gyfieithir ‡ carreg.

‡ Neu, Petr.

43 Trannoeth yr ewyllyſiodd yr Jeſu fyned allan i Galilæa, ac efe a gafodd Philip, ac a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

44 A Philip oedd o Bethſaida, o ddinas Andreas a Phetr.

45 Philip a gafodd Nathanael, ac a ddywedodd wrtho, Cawſom yr hwn yr ſcrifennodd * Moſes yn y gyfraith, a'r * prophwydi am dano, Jeſu o Nazareth mâb Joſeph.

* Gen. 20. 10. Deut. 18. 18.

46 A Nathanael a ddywedodd wrtho, A ddichon dim da ddyfod o Nazareth? Philip a ddywedodd wrtho, Tyred a gwêl.

* Eſai. 9. 2.

47 Jeſu a ganfu Nathanael yn dyfod atto, ac a ddywedodd am dano, Wele Iſraeliad yn wir, yn yr hwn nid oes dwyll.

48 Nathanael a ddywedodd wrtho, Pa fodd i'm hadwaenoſt: Jeſu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Cyn i Philip dy alw di, pan oeddit tan y ffigyſ bren, mi a'th welais di.

49 Nathanael a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Rhabbi, ti yw Mâb Duw; ti yw brenin Iſrael.

50 Jeſu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ei, O herwydd i mi ddywedyd i ti, Myfi a'th welais di tan y ffigyſ-bren, a ydwyt ti yn credu? ti a gei weled pethau mwy nâ'r rhai hyn.

51 Ac efe a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Ar ôl hyn y gwelwch y nêf yn agored, ac Angelion Duw yn eſcyn, ac yn deſcyn ar Fâb y dŷn.

PEN. II.

7 Chriſt yn troi y dwfr yn win, 12 yn myned i wared i Capernaum a Jeruſalem, 14 ac yno yn burrw y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r Deml: 19 Yn rhag-fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad. 23 Llawer yn credu yndde, o herwydd ei wrthiau, ond er hynny nid ymddiriedei ef iddynt am dano ei hun.

A'r trydydd dydd yr oedd priodas yn Cana Galilæa: a mam yr Jeſu oedd yno.

2 A galwyd yr Jeſu hefyd a'i ddiſcyblion i'r briodas.

3 A phan ballodd y gwin, mam yr Jeſu a ddywedodd wrtho efe, Nid oes ganddynt mo'r gwin.

4 Jeſu a ddywedodd wrthi, ‡ Beth ſydd i mi *a wnelwyf* â thi wraig? ni ddaeth fy awr i etto.

‡ *Beth yw i mi ac i ti wraig?*

5 Ei fam ef a ddywedodd wrth y gwaſanaeth-wŷr, Beth bynnag a ddywedo efe wrthych, gwnewch.

6 Ac yr oedd yno chwech o ddyfr-leſtri meini, wedi eu goſod, yn ôl defod puredigaeth yr Iddewon, y rhai a ddalient bôb vn ddau ffircyn neu dri.

7 Jeſu a ddywedodd wrthynt, Llenwch y dyfr-leſtri o ddwfr. A hwy a'u llanwaſant hyd yr ymyl.

8 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch yn awr, a dygwch at lywodraeth-wr y wledd. A hwy a ddygaſant.

9 A phan brofodd llywodraeth-wr y wledd y dwfr a wnaethid yn-win, (ac ni wyddei o ba le yr ydoedd, eithr y gwaſanaeth-wŷr, y rhai a ollyngaſent y dwrf, a wyddent) llywodraeth-wr y wledd a alwodd ar y priod fâb,

10 Ac a ddywedodd wrtho, Pôb dŷn a eſyd y gwin da yn gyntaf, ac wedi i ddynt yfed yn dda, yna vn a ſo gwaeth: titheu a gedwaiſt y gwin da hyd yr awr hon.

11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Jeſu yn Cana Galilæa, ac a eglurodd ei ogoniant, a'i ddiſcyblion a gredaſant ynddo.

12 Wedi hyn, efe a aeth i wared i Capernaum, efe a'i fam, a'i frodyr, a'i ddiſcyblion; ac yno nid arhoſaſant nemmor o ddyddiau.

13 A Phaſc yr Iddewon oedd yn agos, a'r Jeſu a aeth i fynu i Jeruſalem:

14 Ac a gafodd yn y Deml rai yn gwerthu ychen, a defaid, a cholomennod, a'r newidwŷr arian yn eiſtedd:

15 Ac wedi gwneuthur ffrangell o ſîn reffynnau, efe a'i gyrrodd hwynt oll allan o'r Deml; y defaid hefyd a'r ychen, ac a dywalltodd allan arian y newyd-wŷr, ac a ddymchwelodd y byrddau;

16 Ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn gwerthu colomennod, Dygwch y rhai hyn oddi ymma, na wnewch dŷ fy Nhâdi, yn dŷ marchnad.

17 A'i ddiſcyblion a gofiaſant fod yn ſcrifennedig, * Zêl dy dŷ di a'm hyſodd i.

* Pſal. 69. 9.

18 Yna'r Iddewon a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn *ei* ddangos i ni, gan dy fod gn gwneuthur y pethau hyn?

19 Yr

19 Yr Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, * Diſſiſtriwch y deml hon, ac mewn tridiau y cyfodaf hi.

* Matth. 26. 61.

20 Yna 'r Iddewon a ddywedaſant, Chwe blynedd a deugain y buwyd yn adeiladu y Deml hon, ac a gyfodi di hi mewn tri-diau?

21 Ond efe a ddywedaſei am Deml ei gorph.

22 Am hynny, pan gyfodwdd efe o feirw, ei ddiſcyblion ef a gofiaſant iddo ddywedyd hyn ŵrthynt hwy: a hwy a gredaſant yr Scrythur, a'r gair a ddywedaſei yr Ieſu.

23 Ac fel yr oedd efe yn Ieruſalem, ar y Paſc, yn yr ŵyl, llawer a gredaſant yn ei enw ef, wrth weled ei arwyddion a wnaethei efe.

24 Ond nid ymddiriedodd yr Ieſu iddynt am dano ei hun, am yr adwaenei efe hwynt oll;

25 Ac nad oedd raid iddo dyſtiolaethu o neb *iddo* am ddŷn: o herwydd yr oedd efe yn gwybod beth oedd mewn dŷn.

PEN. III.

1 Chriſt yn dyſcu Nicodemus mor angenrheidiol yw adenedigaeth. 14 Am ffydd yn ei farwolaeth ef. 16 Mawr gariad Duw tuac at y byd. 18 Condemniad am anghredініaeth. 23 Bedydd, tyſtiolaeth, ac atbrawiaeth Joan am Griſt.

AC yr oedd dŷn o'r Phariſeaid, a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iddewon:

2 Hwn a ddaeth at yr Ieſu liw nôs, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyni a ŵyddom mai dyſcawdur ydwyt ti, wedi dyfod oddi wrth Dduw: canys ni allei neb wneuthur y gwrthiau hyn yr ywyt ti yn eu gwneuthur, oni bai fôd Duw gŷd ag ef.

3 Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, oddi eithr geni dŷn ‡ dracheſn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw.

‡ Oddi fyny.

4 Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon dŷn ei eni, ac efe yn hên? a ddichon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni?

5 Ieſu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, oddi eithr geni dŷn o ddwfr ac o'r Yſpryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw.

6 Yr hyn a aned o'r cnawd, ſydd gnawd: a'r hyn a aned o'r Yſpryd, ſydd yſpryd.

7 Na ryfedda ddywedyd o honoſi wrthit, Y mae yn rhaid eich geni chwi ‡ dracheſn.

‡ Oddi fyny.

8 Y mae 'r gwynt yn chwythu lle y mynno: a thi a glywi ei ſwn ef, ond ni wyddoſt o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned: felly y mae pôb vn a'r a aned o'r Yſpryd.

9 Nicodemus a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon y pethau hyn fôd?

10 Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn ddyſcawdur yn Iſrael, ac ni ŵyd doſt y pethau hyn?

11 Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, mai yr hyn a wyddom yr ydym yn ei lefaru, a'r hyn a welſom yr ydym yn ei dyſtiolaethu; a'n tyſtiolaeth ni nid ydych yn ei derbyn.

12 Os dywedais i chwi bethau daiarol, a chwithau nid ydych yn credu; pa fodd, os dywedaf i chwi bethau nefol y credwch?

13 Ac ni eſcynnodd nêb i'r nêf, oddi eithr yr hwn a ddeſcynnodd o'r nêf, *ſef* Mâb y dŷn, yr hwn ſydd yn y nêf.

14 * Ac megis y derchafodd Moſes y ſarph yn y diffaethwch, felly y mae yn rhaid derchafu Mâb y dŷn:

* Num. 21. 9.

15 Fel na choller, pwy bynnag a gredo ynddo ef, onid caffael o honaw ſywyd tragywyddol.

16 * Canys felly y carodd Duw y bŷd, fel y rhoddodd efe ei vnig-anedig Fâb, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, onid caffael o honaw ſywyd tragywyddol.

* 1 Joan. 4. 9.

17 * Oblegid ni ddanfonodd Duw ei Fâb i'r bŷd, i ddamnio 'r bŷd, ond fel yr achubid y bŷd trwyddo ef.

* Pen. 12. 47.

18 Yr hwn ſydd yn credu ynddo ef, ni ddemnir: eithr yr hwn nid yw yn credu, a ddamnwyd euſys: o herwydd na chredodd yn enw vnig-anedig Fâb Duw.

* Pen. 1. 4.

19 A hon yw 'r ddamnedigaeth, * ddyfod goleuni i'r bŷd, a charu o ddynion y tywyllwch yn fwy nâ'r goleuni: canys yr oedd eu gweithredoedd hwy yn drŵg.

20 O herwydd pôb vn a'r ſydd yn gwneuthur drwg, ſydd yn caſau y goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni, fel ‡ nad argyoedder ei weithredoedd ef:

‡ Neu, Na ddatcuddier.

21 Ond yr hwn ſydd yn gwneuthur gwirioneddd, ſydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithredoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed hwynt.

22 Wedi y pethau hyn, daeth yr Ieſu a'i ddyſcyblion i wlâd Judea; ac a arhoſodd yno gŷd â hwynt, * ac a fedyddiodd.

* Pen. 4. 2.

23 Ac yr oedd Joan hefyd yn bedyddio yn Ainon, yn agos y Salim, canys dyfroedd lawer oedd yno: a hwy a ddaethant ac a'u bedyddiwyd.

24 Canys ni fwriaſid Joan etto yn charchar.

25 Yna y bu ymofyn rhwng rhai o ddiſcyblion Joan a'r Iddewon ynghylch puredigaeth.

26 A hwy a ddaethant at Joan, ac a ddywedaſant wrtho, Rabbi yr hwn oedd gŷd â thi y tŷ hwnt i'r Iorddonen, *am yr hwn y tyſtiolaethaiſt di, wele y mae hwnnw yn bedyddio, a phawb yn dyfod atto ef.

* Pen. 1. 7. 34.

27 Joan a attebodd ac a ddywedodd, * Ni ddichon dŷn dderbyn dim, oni bydd wedi ei roddi iddo o'r nêf.

* Heb. 5. 4.

28 Chwy-chwi eich hunain ydych dyſtion i mi ddywedyd o honoſi, * Nid myfi yw y Chriſt, eithr fy môd wedi fy anfon o'i flaen ef.

* Pen. 1. 20.

29 Yr hwn ſydd ganddo y briod ferch, yw 'r priod-fâb: ond cyfaill y priod-fâb, yr hwn ſydd yn ſefyll ac yn ei glywed ef, ſydd yn llawenychu yn ddirfawr oblegid llêf y priod-fâb; y llawenydd hwn maſi gan hynny a gyflawnwyd.

30 Rhaid ydyw iddo ef gynuddu, ac i minneu leihau.

31 Yr hwn a ddaeth oddi vchod, ſydd goruwch pawb oll: yr hwn ſydd o'r ddaiar, ſydd o'r ddaiar, ac am y ddaiar y mae yn llefaru yr hwn ſydd yn dyfod o'r nêf, ſydd goruwch pawb.

32 A'r hyn a welodd efe ac a glywodd, hynny y mae efe yn ei dyſtiolaethu: ond nid oes neb yn derbyn ei dyſtiolaeth ef.

33 Yr hwn a dderbyniodd ei dyſtiolaeth ef, * a ſeliodd mai geirwir yw Duw.

* Rhuf. 3. 4.

34 Canys yr hwn a anfonodd Duw, ſydd yn llefaru geiriau Duw: oblegid nid wrth feſur y mae Duw yn rhoddi *iddo ef* yr Yſpryd.

35 * Y mae y Tâd yn caru y Mâb, ac efe a roddodd bôb peth yn ei law ef.

* Matth. 11. 27.

16 * Yr hwn ſydd yn credu yn y Mâb, y mae ganddo fywyd tragywyddol: a'r hwn ſydd heb gredu i'r Mâb, ni wêl ſywyd, eithr y mae digoſaint Duw yn aros arno ef.

* Hab. 2. 14. & Joan. 3. 19.

PEN. IV.

1 Chriſt yn ymddiddan â gwraig o Samaria, at yn ei datceuddio ei hun iddi. 27 Ei ddiſtyblion yn rhyfeddu. 31 Ac yntau yn yſpyſu iddynt ei fŵll tuac at ogoniant Duw. 39 Llawer o'r Samariaid yn credu ynddo. 40 Ac yntaw yn myned ymaith i Galilæa, ac yn iachau mab y Brenhin oedd yn gorwedd yn glâf yn Capernaum.

PAn wybu 'r Arglwydd gan hynny, glywed o'r Phariſæaid fôd yr Ieſu yn gwneuthur ac yn bedyddio mwy o ddiſcyblion nag Ioan:

2 (Er na fedyddiaſei yr Ieſu ei hun, eithr ei ddiſcyblion ef)

3 Efe a adawodd Judæa, ac a aeth dracheſn i Galilæa.

4 Ac yr oedd yn rhaid iddo ſyned trwy Samaria.

5 Efe a ddaeth gan hynny i ddinas yn Samaria a elwid Sichar, ger llaw y rhandir * a roddaſei Jacob iw fâb Joſeph.

* Gen. 33. 19. & 48. 22. Joſ. 24. 32.

6 Ac yno yr oedd ffynnon Jacob. Yr Ieſu gan hynny yn ddeffygiol gan y daith, a eiſteddodd felly ar y ffynnon: ac ynghylch y chweched awr ydoedd hi)

7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu dwfr: a'r Ieſu a ddywedodd wrthi, Dyro i mi i yfed.

8 (Canys ei ddiſcyblion ef a aethent i'r ddinas i brynu bwyd.

9 Yna 'r wraig o Samaria a ddywedodd wrtho ef, Pa fodd yr wyt ti, a thi yn Iddew, yn gofyn diod gennifi, a myfi yn wraig o Samaria? oblegid nid yw 'r Iddewon yn ymgyfeillach â'r Samariaid.

10 Yr Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pêd adwaenit ti ddawn Duw, a phwy yw 'r hwn ſydd yn dywedyd wrthit, Dyro i mi i yfed, tydi a ofynnaſit iddo ef, ac efe a rhoddaſei i ti ddwfr bywiol.

11 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid oes genniti ddim i godi *dwfr*, a'r pydew ſydd ddwfn: o ba le gan hynny y mae genniti y dwfr bywiol hwnnw?

12 A'i mwy wyt ti nâ'n Tâd Jacob, yr hwn a roddodd i ni y pydew, ac efe ei hun a yfodd o honaw, a'i feibion, a'i anifeiliaid?

13 Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pwy bynnag ſydd yn yfed o'r dwfr hwn, efe a ſycheda dracheſn:

14 Ond pwy bynnag a yfo o'r dwfr a roddwyfi iddo, ni ſycheda yn dragywydd: eithr y dwfr a roddwyf iddo, a fydd ynddo yn ffynnon o ddwfr, yn tarddu i fywyd tragywyddol.

15 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, dyro i mi y dwfr hwn, fel na ſychedwyf, ac na ddelwyf ymma i godi *dwfr*.

16 Ieſu a ddywedodd wrthi, Dôs, galw dy wr, a thyred ymma.

17 Y wraig a attebodd, ac a ddywedodd, Nid oes gennif wr. Ieſu a ddywedodd wrthi, Da y dywedaiſt, nid oes gennif wr:

18 Canys pump o wŷr a fu i ti, a'r hwn ſydd gennit yr awron, nid yw wr i ti: hyn a ddywedaiſt yn wir.

19 Y wraig a ddywedodd wrtho ef, Arglwydd, Mi a welaf mai prophwyd wyt ti.

20 Ein tadau a addolaſant yn y mynydd hwn, ac yr ydych chwi yn dywedyd mai * yn Jeruſalem y mae 'r man lle y mae 'n rhaid addoli.

* Deut. 12. 5.

21 Ieſu a ddywedodd wrthi hi, O wraig, crêd fi, y mae 'r awr yn dyfod, pryd nad addolwch y Tâd, nag yn y mynydd hwn, nac yn Jeruſalem.

22 Chwy-chwi ydych yn addoli y peth ni wyddoch, ninnau ydym yn addoli y peth a wyddom: canys iechydwriaeth ſydd o'r Iddewon:

23 Ond dyfod y mae 'r awr, ac yn awr y mae hi, pan addolo y gwir addol-wŷr y Tâd mewn yſpryd a gwirionedd: canys y cyfryw y mae 'r Tâd yn eu ceiſio iw addoli ef.

24 * Yſpryd *yw* Duw; a rhaid i'r rhai a'i haddolant ef, addoli mewn yſpryd a gwirionedd.

* 2 Cor. 3. 17.

25 Y wraig a ddywedodd wrtho, Mi a wn fôd y Meſſias yn dyfod, yr hwn a elwir Chriſt: pan ddelo hwnnw, efe a fynega i ni bob peth.

26 Ieſu a ddywedodd wrthi hi, Myfi, yr hwn wyf yn ymddiddan â thi, yw hwnnw.

27 Ac ar hyn y daeth ei ddiſcyblion, a bu ryfedd ganddynt ei fôd ef yn ymddiddan â gwraig: er hynny ni ddywedodd neb, Beth a geiſi? neu, pa ham yr ydwyt yn ymddiddan â hi?

28 Yna 'r wraig a adawodd ei dwfr-leſtr, ac a aeth i'r ddinas, ac a ddywedodd wrth y dynion,

29 Dewch, gwelwch ddŷn, yr hwn a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum, onid hwn yw 'r Chriſt?

30 Yna hwy a aethant allan o'r ddinas, ac a ddaethant atto ef.

31 Yn y cyfamſer, y diſcyblion a attolygaſant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, bwytta.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae genniſi fwyd iw fwytta, yr hwn ni wyddoch chwi oddi wrtho.

33 Am hynny y diſcyblion a ddywedaſant wrth ei gilydd, A ddug neb iddo *ddim* iw fwytta?

34 Ieſu a ddywedodd wrthynt, Fy mwyd i yw gwneuthur ewyllys yr hwn a'm hanfonodd, a gorphen ei waith ef.

35 Onid ydych chwi yn dywedyd, Y mae etto bedwar mis, ac *yna* y daw 'r cynhayaf? Wele, yr ydwyfi yn dywedyd wrthych, Derchefwch eich llygaid ac edrychwch ar y meuſydd: * canys gwynion ydynt euſus i'r cynhayaf.

* Matth. 9. 37.

36 A'r hwn ſydd yn medi, ſydd yn derbyn cyflog, ac yn caſclu ffrwyth i fywyd tragwyddol: fel y byddo i'r hwn ſydd yn hau, ac i'r hwn ſydd yn medi, lawenhau ynghŷd.

37 Canys yn hyn y mae 'r gair yn wir, mai arall yw yr hwn ſydd yn hau, ac arall yr hwn ſydd yn medi.

38 Myfi a'ch anfonais chwi i fedi yr hyn ni lafuriaſoch: eraill a lafuriaſant, a chwithau a aethoch i mewn iw llafur hwynt.

39 A llawer o'r Samariaid o'r ddinas honno a gredaſant ynddo, o herwydd gair y wraig, yr hon oedd yn tyſtiolaethu, Efe a ddywedodd i mi 'r hyn oll a wneuthum.

40 Am hyn pan ddaeth y Samariaid atto ef, hwy a attolygaſant iddo aros gyd â hwynt: ac efe a arhoſodd yno ddeu-ddydd.

41 A mwy o lawer a gredaſant ynddo ef, oblegid ei air ei hun.

42 A hwy a ddywedaſant wrth y wraig, Nid

Nid ydym ni weithian yn credu oblegyd dy ymadrodd di: canys ni a'i clywsom ef o'r ein hunain, ac a wyddom mai hwn yn ddiau yw 'r Christ, Jachawdur y bŷd.

* Matth. 13. 57. 44 * Ac ym mhen y ddeu-ddydd, efe a aeth oddi yno, ac a aeth i Galilæa.

44 Canys yr Iesu ei hun a dystiolaethodd nad ydyw Prophwyd yn cael anrhydedd yn ei wlâd ei hun.

45 Yna pan ddaeth efe i Galilæa, y Galilæaid a'i derbyniasant ef, wedi iddynt weled yr holl bethau a wnaeth efe yn Jerusalem ar yr ŵyl: canys hwythau a ddaethant i'r ŵyl.

46 Felly yr Iesu a ddaeth dracheſn i Cana yn Galilæa, * lle y gwnaeth efe y dwfr yn win. Ac yr oedd rhwy bendefig yr hwn yr oedd ei fâb yn glâf yn Capernaum. * Pen. 2. 1.

47 Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judæa i Galilæa, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i wared, ac iachau ei fâb ef: canys yr oedd efe ym-mron marw.

48 Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch.

49 Y Pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i wared cyn marw fy machgen.

50 Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dôs ymmaith; y mae dy fâb yn fyw. A'r gŵr a gredodd y gair a ddywedasei Iesu wrtho, ac efe a aeth ymmaith.

51 Ac fel yr oedd efe yr awron yn myned i wared, ei weision a gyfarfuant ag ef, ac a fynegasant, gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yn fyw.

52 Yna efe a ofynnodd iddynt yr awr y gwellhasei arno. A hwy a ddywedasant wrtho, Doe, y seithfed awr y gadawodd y crŷd ef.

53 Yna y gwybu 'r Tâd mai yr awr honno oedd, yn yr hon y dywedasei Iesu wrtho ef, Y mae dy fâb yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dŷ.

53 Yr ail arwydd ymma dracheſn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judæa i Galilæa.

PEN. V.

1 Yr Iesu ar y dydd Sabboth yn iachau 'r hwn a fuasei glaf namyn dwy flynedd deugain: 10 A'r Juddewon am hynny yn cwerylu, ac yn ei erlid ef. 17 Ac yntef yn atteb trosto ei hun, ac yn eu hargyoeddi hwy, gan ddangos pwy ydyw ef, trwy dystiolaeth ei Dâd, 32 ac Joan, 36 a'i weithredoedd ei hun, 39 a'r Scrythyrau.

WEdi hynny yr oedd * gwŷl yr Iddewon, a'r Iesu a aeth i fynu i Jerusalem. * Lefit. 23. 2. Deut. 16.

2 Ac y mae yn Jerusalem, wrth ‡ *farchnad* y defaid, lynn a elwir yn Hebraeg Bethesda, ac iddo pum Porth: ‡ *Borth.*

3 Yn y rhai y gorweddei lliaws mawr o rai cleiſion, deillion, cloffion, gwywedigion, yn diſgwil am gynnhyrfiad ydwfr.

4 Canys angel oedd ar amſerau yn deſcyn i'r llynn, ac yn cynhyrfu 'r dwfr: yna yr hwn a elei i mewn yn gyntaf ar ôl cynhyrfu y dwfr, a ai yn iach o ba glefyd bynnag a fyddei arno.

5 Ac yr oedd rhyw ddŷn yno, yr hwn a fuasei ‡ glâf namyn dwy flynedd deugain: ‡ *Mewn gwendid.*

6 Yr Iesu pan welodd hwn yn gorwedd a gwybod ei fôd eſſelly yn hir o amſer bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y clâf a attebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennif ddŷn i'm bwrw i'r llyn, pan gynhyrfer y dwfr: ond tra fydd wyfi yn dyfod, arall a ddeſcyn o'm blaen i.

8 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Cyfod, cymmer dy wely i fynu a rhodia.

9 Ac yn ebrwydd y gwnaed y dŷn yn iach: ac efe a godedd ei wely, ac a rodiedd: a'r Sabbath oedd y diwrnod hwnnw.

10 Am hynny yr Iddewon a ddywedaſant wrth yr hwn a wnaethid yn iach, y Sabbath yw hi: * nid cyfraithlon i ti godi dy wely. * Jer. 17. 22.

11 Efe a attebodd iddynt, Yr hwn a'm gwnaeth hi yn iach, efe a ddywedodd wrthif, Cyfod dy wely, a rhodia.

12 Yna hwy a ofynnaſant iddo, Pwy yw 'r dŷn a ddywedodd wrthit ti, Cyfod dy wely, a rhodia?

13 A'r hwn a iachaſid ni ŵyddei pwy oedd efe: canys yr Iesu a giliaſei ‡ o'r dyrfa oedd yn y fan honno. ‡ Neu, *Er bod dyrfa (neu, a thyrfa) yn y fan honno.*

14 Wedi hynny 'r Iesu a'i cafodd ef yn y Deml, ac a ddywedodd wrtho, Wele ti a wnaethpwyd yn iach: na phecha mwyach, rhag digwydd i ti beth a fyddo gwaeth.

15 Y dŷn a aeth ymmaith, ac a fynegodd i'r Iddewon mai 'r Iesu oedd yr hwn a'i gwnaethei ef yn iach.

16 Ac am hynny yr Iddewon a erlidiaſant yr Iesu, ac a geiſiaſant ei ladd ef, oblegid iddo wneuthur y pethau hyn ar y Sabbath.

17 Ond yr Iesu a'u attebodd hwynt, Y mae fy Nhâd yn gweithio hyd yn hyn, ac yr ydwyf finneu yn gweithio.

18 Am hyn gan hynny yr Iddewon a geiſiaſant yn fwy i ladd ef, oblegid nid yn vnig iddo dorri 'r Sabbath, ond hefyd iddo ddywedyd fôd Duw yn Dâd iddo, gan ei wneuthur ei hun yn gyfal a Duw.

19 Yna yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi ni ddichon y Mâb wneuthur dim o honaw ei hunan, eithr yr hyn a welo efe y Tâd yn ei wneuthur: canys beth bynnag y mae efe yn ei wneuthur, hynny hefyd y mae y Mâb yr vn ffunyd yn eu wneuthur.

20 Canys y Tâd ſydd yn caru y Mâb, ac yn dangos iddo yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur, ac efe a ddengys iddo ef weithredoedd mwy nâ 'r rhai hyn, fel y rhyfeddoch chwi.

21 Oblegid megis y mae y Tâd yn cyfodi y rhai meirw, ac yn eu bywhau, felly hefyd y mae 'r Mâb yn bywhau y rhai a fynno.

22 Canys y Tâd nid yw yn barnu neb, eithr efe a roddes bôb barn i'r Mâb:

23 Fel yr anrhydeddei pawb y Mâb, fel y maent yn anrhydeddu y Tâd. Yr hwn nid yw yn anrhydeddu y Mâb, nid yw yn anrhydeddu y Tâd, yr hwn a'i hanfonodd ef.

24 Yn wir yn wir, meddaf i chwi, y nêb ſydd yn gwrando fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a'm hanfonodd i, a gaiff fywyd tragywyddol: ac ni ddaw i farn, eithr efe a aeth trwodd o farwolaeth i fywyd.

25 Yn wir, yn wir meddaf i chwi, y mae 'r awr yn dyfod, ac yn awr y mae, pan glywo y meirw lêf Mâb Duw: a'r rhai a glywant a fyddant byw.

26 Canys megis y mae gan y Tâd fywyd ynddo ei hunan, felly y rhoddes efo i'r Mâb hefyd fôd ganddo fywyd ynddo ei hun:

27 Ac a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn

barn hefyd, o herwydd ei fod yn fab dyn.

28 Na ryfeddwch am hyn: canys y mae 'r awr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r ſydd yn y beddau glywed ei leferydd ef.

29 A hwy a ddeuant allan, * y rhai a wnaethant dda, i adgyfodiad bywyd, ond y rhai a wnaethant ddrwg, i adgyfodiad barn.

* Matth. 16. 27.

30 Ni allaf fi wneuthur dim o honof fy hunan: fel yr ydwyf yn clywed, yr ydwyf yn barnu: a'm barn i ſydd gyfiawn: canys nid ydwyf yn ceiſio fy ewyllys fy hunan, ond ewyllys y Tâd, yr hwn am hanfonodd i.

31 * Os ydwyf fi yn tyſtiolaethu am danaf fy hunan, nid yw fy nhyſtiolaeth i wîr.

* Pen. 8. 14.

32 * Arall ſydd yn tyſtiolaethu am danafi, ac mi a wn mai gwîr yw y dyſtiolaeth y mae efe yn ei dyſtiolaethu am danafi.

* Matth. 3. 17.

33 Chwy chwi a anfonaſoch at Ioan, * ac efe a ddug dyſtiolaeth i'r gwirionedd.

* Pen. 1. 7.

34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tyſtiolaeth gan ddyn: eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywedyd, fel y gwareder chwi.

35 Efe oedd ganwyll yn lloſci, ac yn goleuo: a chwithau oeddych ewyllyſ-gar i orfoleddu tros amſer yn ei oleuni ef.

36 Ond y mae gennyfi dyſtiolaeth fwy nag Ioan: canys y gweithredoedd a roddes y Tâd i mi yw gorphen, y gweithredoedd hynny, y rhai yr ydwyf yn eu gwneuthur, fy 'n tyſtiolaethu am danafi, mai 'r Tâd a'm hanfonodd i.

37 A'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i, * efe a dyſtiolaethodd am danafi. Ond ni chlywſoch chwi ei lais ef un amſer, * ac ni welſoch ei wedd ef.

* Matth. 3. 17 & 17. 5. * Deut. 4. 12.

38 Ac nid oes gennych chwi mo'i air ef yn aros ynoch: canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo.

39 Chwiliwch yr Scrythyrau, canys ynddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragywyddol: a hwynt hwy yw y rhai ſy 'n tyſtiolaethu am danafi.

40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attafi, fel y caffoch fywyd.

41 Nid ydwyfi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddynion.

42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, nad oes gennych gariad Duw ynoch.

43 Myfi a ddaethym yn enw fy nhâd, ac nid ydych yn fy nerbyn i: os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbyniwch.

44 * Pa fodd y gellwch chwi gredu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan ei gilydd, ac heb geiſio y gogoniant ſydd oddi wrth Ddûw yn vnig?

* Pen. 12. 43.

45 Na thybiwch y cyhuddafi chwi wrth y Tâd: y mae a'ch cyhudda chwi, *ſef* Moſes, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.

46 Canys pe credaſech chwi i Moſes, chwi a gredaſech i minneu: oblegid * am danafi yr yſcrifennodd efe.

* Gen. 3. 15. Deut. 18. 15.

47 Ond os chwi ni chredwch i'w Scrifennadau ef, pa fodd y credwch i'm geiriau i?

PEN. VI.

Christ yn porthi pum mîl o bobl â phum torth a dau byſcodyn. 15 *A'r bobl o herwydd hynny yn ceiſio ei wneuthur ef yn frenin.* 16 *Ac yntau yn cilio o'r mailtu, ac yn rhodio ar y môr at ei ddiſcyblion:* 26 *Ac yn ceryddu y bobl oedd yn beidio ar ei ôl, a holl gnawdol wrandawyr ei air:* 32 *Ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ſyddloniaid.* 66 *Llawer a ddiſcyblion yn ymadel ag ef.* 68 *Pedr yn ei gyffeſſu ef.* 70 *Bôd Judas yn gythrael.*

WEdi y pethau hyn yr aeth yr Iefu tros fôr Gali'æa, *hwnnw yw môr* Tiberias.

2 A thyrfa fawr a'i canlynodd ef, canys hwy a welſent ei arwyddion, y rhai a wnaethei efe ar y cleiſion.

3 A'r Iefu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eiſteddodd yno gyd â'i ddiſcyblion.

4 * A'r Paſc, gwŷl yr Iddewon, oedd yn agos.

* Levit. 23. 5. Deut. 16. 1.

5 * Yna 'r Iefu a ddêrchafodd ei lygaid, ac a welodd fôd tyrfa fawr yn dyfod atto, ac a ddywedodd wrth Philip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwyta?

* Matth. 14. 15.

6 (A hyn a ddywedodd efe îw brofi ef: canys efe a wyddei beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur)

7 Philip a'i hattebodd ef, Gwerth dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pôb vn o honynt gymmeryd ychydig.

8 Vn o'i ddiſcyblion a ddywedodd wrtho, Andreas brawd Simon Petr.

9 Y mae ymma ryw fachgennyn, a chanddo bum tordd haidd, a dau byſcodyn: ond beth yw hynny rhwng cynnifer?

10 A'r Iefu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eiſtedd i lawr. Ac yr oedd glaſ-wellt lawer yn y fan *honno*. Felly y gwŷr a eiſteddaſant i lawr, ynghylch pum mîl o nifer.

11 A'r Iefu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhannodd i'r diſcyblion, a'r diſcyblion i'r rhai oedd yn eiſtedd: felly hefyd o'r pyſcod, cymmaint ac a fynnaſant.

12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Ceſclwch y briwfwyd gweddill, fel na choller dim.

13 Am hynny hwy a'i caſclaſant, ac a lanwaſant ddeuddeg baſcedaid o'r briw-fwyd, o'r pum torth haidd, a weddillaſei gan y rhai a fwyttaſent.

14 Yna y dynion, pan welſant yr arwydd a wnaethei 'r Iefu, a dywedaſant, Hwn yn ddiau yw y Prophwyd oedd ar ddyfod i'r bŷd.

15 Yr Iefu gan hynny, pan wybu eu bôd hwy ar fedr dyfod, a'i gippio ef i'w wneuthur yn frenin, a giliodd dracheſn i'r mynydd, ei hunan yn vnig.

16 * A phan hwyraodd hi, ei ddiſcyblion a aethant i wared at y môr.

* Matth. 14. 23.

17 Ac wedi iddynt ddringo i long, hwy a aethant tros y môr i Capernaum: ac yr oedd hi weithian yn dywyll: a'r Iefu ni ddaethei attynt hwy.

18 A'r môr, gan wynt mawr yn chwythu, a gododd.

19 Yna, wedi iddynt rwyfo ynghylch pump a'r hugain, neu ddeg a'r hugain o ſtadiau, hwy a welent yr Iefu yn rhodio ar y môr, ac yn neſau at y llong: ac a ofnaſant.

20 Ond efe a ddywedodd wrthynt, Myfi yw, nac ofnwch.

21 Yna y derbyniaſant ef yn chwannog i'r llong: ac yn ebrwydd yr oedd y llong wrth y tîr yr oeddynt yn myned iddo.

22 Trannoeth pan welodd y dyrfa oedd yn ſefyll y tu hwnt i'r môr, nad oedd vn llong arall yno, ond yr vn honno, i'r hon yr aethei ei ddyſcyblion ef, ac nad aethei 'r Iefu gyd a'i ddiſcyblion

ddiſcyblion i'r llong, ond mynêd o'i ddiſcyblion ymmaith eu hunain:

23 Eithr llongau eraill a ddaethant o Tiberias yn gyfagos i'r fan, lle y bwyttaſent hwy fara, wedi i'r Arglwydd roddi diolch:

24 Pan welodd y dyrfa gan hynny nad oedd yr Ieſu yno, na'i ddiſcyblion, hwythau a aethant i longau, ac a ddaethant i Capernaum, dan geiſio 'r Ieſu.

25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu hwnt i'r môr, hwy a ddywedaſant wrtho, Rabbi, pa bryd y daethoſti ymma?

26 Yr Ieſu a atteboedd iddynt, ac a ddywedodd, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr ydych chwi yn ſy ngeiſio i, nid o herwydd i chwi weled y gwyrthiau, eithr o herwydd i chwi fwytta o'r torthau, a'ch digoni.

27 Llafurîwch nid am y bwyd a ‡ dderfydd, eithr am y bwyd a bery i fywyd tragwyddol, yr hwn a ddyry Mâb y dŷn i chwi: * canys hwn a ſeliodd Duw Tâd.

28 Yna y dywedaſant wrtho, Pa beth a wnawn ni, fel y gweithredom weithredoedd Duw?

29 Yr Ieſu a atteboddac a ddywedodd wrthynt; * Hyn yw gwaith Duw, credu o honoch yn yr hwn a anfonodd efe.

30 Dywedaſant gan hynny wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei wneuthur, fel y gwelom, ac y credom i ti? pa beth yr wyt ti yn ei weithredu.

31 * Ein tadau ni a fwyttaſant y Manna yn yr anialwch, fel y mae yn ſcrifennedig, * Efe a roddodd iddynt fara o'r nêf i'w fwytta.

32 Yna 'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wîr, meddaf i chwi, nid Moſes a roddodd i chwi y bara o'r nêf: eithr ſy Nhâd ſydd yn rhoddi i chwi y gwir fara o'r nêf.

33 Canys bara Duw ydyw yr hwn ſydd yn dyfod i wared o'r nêf, ac yn rhoddi bywyd i'r bŷd.

34 Yna hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn oeſtadol.

35 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara 'r bywyd: yr hwn ſydd yn dyfod attafi, ni newyna: a'r hwn ſydd yn credu ynoſi, ni ſycheda yn amſer.

36 Eithr dywedais wrthych, i chwi ſy ngweled, ac nad ydych yn credu.

37 Yr hyn oll y mae 'r Tâd yn ei roddi i mi, a ddaw attafi: a'r hwn a ddêl attafi, ni's bwriaf ef allan ddim.

38 Canys myfi a ddeſcynnais o'r nêf, nid i wneuthur ſy ewyllys ſy hun, ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.

39 A hyn yw ewyllys y Tâd a'm hanfonodd i, o'r cwbl a roddes *efe* i mi, na cholliwn ddim o honaw, eithr bôd i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddaf.

40 A hyn yw ewyllys yr hwn am hanfonodd i, cael o bôb vn ſydd yn gweled y Mâb ac yn credu ynddo ef, ſy'wyd tragwyddol: ac myfi a'i adgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

41 Yna yr Iddewon a rwgnachaſant ‡ yn ei erbyn ef, o herwydd iddo ddywedyd, Myfi yw 'r bara a ddaeth i wared o'r nêf.

42 A hwy a ddywedaſant, * Ond hwn yw Ieſu mâb Joſeph, tâd a mam yr hwn a adwaenom ni? pa ſodd gan hynny y mae efe yn dywedyd, O'r nêf a deſcynnais?

43 Yna 'r Ieſu a atteboddac a ddywedodd wrthynt, Na furmurwch wrth ei gilydd.

44 Ni ddichon neb ddyfod attafi, oddieithr i'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd, ei dynny ef: a myfi a'i hadgyfodaf ef y dydd diweddaf.

45 * Y mae yn ſcrifennedig yn y prophwydi, A phawb a fyddant wedi eu dyſcu gan Dduw. Pôb vn gan hynny a glywodd gan y Tâd, ac a ddyſcodd, ſydd yn dyfod attafi.

46 Nid o herwydd gweled o neb y Tâd, * ond yr hwn ſydd o Dduw, efe a welodd y Tâd.

47 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr hwn ſydd yn credu ynoſi, ſydd ganddo fywyd tragwyddol.

48 Myfi yw bara 'r bywyd.

49 Eich tadau chwi a fwyttaſant y Manna yn yr anialwch, ac a fuant feirw.

50 Hwn yw 'r bara ſydd yn dyfod i wared o'r nêf, fel y bwyttao dŷn o honaw, ac na byddo marw.

51 Myfi yw 'r bara bywiol, yr hwn a ddaeth i wared o'r nêf: os bwytty nêb o'r bara hwn, efe a fydd byw yn dragywydd: a'r bara a roddafi, yw ſy nghnawd i, yr hwn a roddafi tros fywyd y bŷd.

52 Yna 'r Iddewon a ymryſonaſant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa fôdd y dichon hwn roddi i ni *ei* gnawd iw fwytta?

53 Yna yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wir, meddaf i chwi, oni fwyttewch gnawd Mâb y dŷn, ac *oni* yſwch ei waed ef, nid oes gennych fywyd ynoch.

54 Yr hwn ſydd yn bwytta ſy nghnawd i, ac yn yfed ſy ngwaed i, ſydd ganddo fywyd tragwyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

55 Canys ſy nghnawd i ſydd fwyd yn wîr, a'm gwaed i ſydd ddiod yn wîr.

56 Yr hwn ſydd yn bwytta ſy ngwawd i ac yn yfed ſy ngwaed i, ſydd yn aros ynoſi, a minneu ynddo yntef.

57 Fel yr anfonodd y Tâd byw fi, ac yr ydwyfi yn byw drwy 'r Tâd: felly yr hwn ſydd yn ſy mwytta i, yntef a fydd byw trwoſi.

58 Dymma 'r bara a ddaeth i wared o'r nêf: nid megis y bwyttaodd eich tadau chwi y Manna, ac y buant feirw: y neb ſydd yn bwytta 'r bara hwn, a fydd byw yn dragywydd.

59 Y pethau hyn a ddywedodd efe yn y Synagog, wrth athrawiaethu yn Capernaum

60 Llawer gan hynny o'i ddiſcyblion, pan glywſant, a ddywedaſant, Caled yw 'r ymadrodd hwn: pwy a ddychon wrando arno?

61 Pan wybu 'r Ieſu ynddo ei hun fôd ei ddiſcyblion yn grwgnach am hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A ydyw hyn yn eich rhwyſtro chwi?

62 * *Beth* gan hynny os gwelwch Mâb y dŷn yn derchafu lle 'r oedd efe o'r blaen?

63 Yr Yſpryd yw 'r hwn ſydd yn bywhau, y cnawd nid yw yn lleſau dim: y geiriau yr ydwyfi yn eu lleſaru wrthych, Yſpryd ydynt, a bywyd ydynt.

64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys yr Ieſu a wyddei o'r dechreuad, pwy oedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradychei ef.

65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny y dywedais wrthych, na ddichon neb ddyfod attafi, oni bydd wedi ei roddi iddo oddi-wrth ſy Nhâd.

66 O hynny allan, llawer o'i ddiſcyblion ef a aethant yn eu hôl, ac ni rodiaſant mwyach gyd âg ef.

67 Am

* Eſai. 54. 13. Jer. 31. 34.

* Matth. 11. 27.

‡ Gyll.

* Matth. 3. 17.

* 1 Joan. 3. 23.

* Exod. 16. 15. Num. 11. 7.

* Pſal. 78, 25.

‡ Am hynny.

* Matth. 13. 55.

* Pen. 3. 13.

67 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth y deuddeg, A fynnwch chwithau hefyd fyned ymmaith?

68 Yna Simon Petr a'i hattebodd ef, O Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennit ti y mae geiriau bywyd tragywyddol.

* Matth. 16. 16. 69 * Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod, mai tydi yw y Christ, Mâb y Duw byw.

70 Iesu a'u attebodd hwynt, Oni ddewisais i chwy-chwi y deuddeg, ac o honoch y mae yn yn ddiafol?

71 Eithr efe a ddywedasei am Judas Iscariot, mâb Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef: ac efe yn yn o'r deuddeg.

PEN. VII.

1 Iesu yn argyoeddi rhyfyg a hyfder ei geraint: 10 Yn myned y fynu ô Galilæa i wyl y Pebyll, 14 yn dyscu yn y Deml. 40 Amryw dŷb am dano ef ymhlith y bobl. 45 Y Phaiseaid yn ddigllon am na ddaliasai eu swyddogion hwy ef, ac yn rhoddi sen i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.

AR Iesu a rodiodd ar ôl y pethau hyn yn Galilæa: canys nid oedd efe yn chwennych rhodio yn Iudæa, oblegid bôd yr Iddewon yn ceisio ei lâdd ef.

* Levit. 23. 34. 2 * A gwyl yr Iddewon, *sef* gwyl y Pebyll oedd yn agos.

3 Am hynny ei frodyr ef a ddywedasant wrtho, Cerdda ymmaith oddi yma, a dôs i Judæa, fel y gwelo dy ddiscyblion dy weithredoedd di, y rhai yr ydwyt yn eu gwneuthur.

4 Canys nid oes neb yn gwneuthur dim yn ddirgel, ac yntef yn ceisio bôd yn gyhoedd: od wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn, amlyga dy hun i'r bŷd.

5 Canys nid oedd ei frodyr yn credu ynddo.

6 Yna 'r Iesu a ddywedodd wrthynt hwy, Ni ddaeth fy amser i etto: ond eich amser chwi sydd yn wastad yn barod.

7 Ni ddichon y bŷd eich casau chwi, ond myfi y mae yn ei casau, o herwydd fy môd i yn tystiolaethu am dano, fôd ei weithredoedd ef yn ddrwg.

8 Ewch chwi i fynu i'r wŷl hon: nid wyfi etto yn myned i fynu i'r wŷl hon, * oblegid ni chyflawnwyd fy amser i etto. * Pen. 8. 20.

9 Gwedi iddo ddywedyd y pethau hyn wrthynt, efe a arhosodd yn Galilæa.

10 Ac wedi myned o'i frodyr ef i fynu, yna yntef hefyd a aeth i fynu i'r wyl, nid yn amlwg, ond megis yn ddirgel.

11 Yna 'r Iddewon a'i ceisiasant ef yn yr wŷl, ac a ddywedasant, Pa le y mae efe?

12 A murmur mawr oedd am dano ef ym mysc y bobl: canys rhai a ddywedent, Gŵr da yw: ac eraill a ddywedent, Nage, eithr twyllo y bobl y mae;

13 Er hynny ni lefarodd neb yn eglur am dano ef, rhag ofn yr Iddewon.

14 Ac yr awron ynhylch canol yr wŷl, yr Iesu a aeth i fynu i'r Deml, ac a athrawiaethodd.

15 A'r Iddewon a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa fodd y ‡ medr hwn ddisceidiaeth, *ac ynteu* heb ddyscu? ‡ Gwyr hwn lythyrenau.

16 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Fy nysceidiaeth, nid eiddo fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Os ewyllysia neb wneuthur ei ewyllys ef, efe a gaiff wybod am y dysceidiaeth, pa vn ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun sydd yn llefaru.

18 Y mae 'r hwn sydd yn llefaru o honaw ei hun, yn ceisio ei gogoniant ei hun: ond yr hwn sydd yn ceisio gogoniant yr hwn a'i hanfonodd, hwnnw sydd eir-wir, ac anghyfiawnder nid oes ynddo ef.

19 * Oni roddes Moses i chwi y gyfraith, ac nid oes neb o honoch yn gwneuthur y gyfraith? * pa ham yr ydych yn ceisio fy lladd i? * Exod. 24. 3. * Pen. 5. 18.

20 Y bobl a attebodd, ac a ddywedodd, Y mae gennit ti gythrael: pwy sydd yn ceisio dy ladd di?

21 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Vn weithred a wneuthum, ac yr ydych oll yn rhyfeddu.

22 * Am hynny y rhoddes Moses i chwi yr enwediad, (nid o herwydd ei fôd o Moses, * eithr o'r tadau) ac yr ydych yn enwaedu a'r dŷdd Sabbath. * Levit. 12. 3. * Gen. 17. 10.

23 Os yw dŷn yn derbyn enwediad ar y Sabbath, heb dorri cyfraith Moses, a ydych yn llidiog wrthifi, am i mi wneuthur dŷn yn holliach ar y Sabbath?

24 * Na fernwch wrth y golwg, eithr bernwch farn cyfiawn. * Deut. 1. 16.

25 Yna y dywedodd rhai o'r Jerosolymitaniaid, Ond hwn yw 'r vn y maent hwy yn ceisio ei ladd?

26 Ac wele y mae yn llefaru ar gyhoedd, ac nid ydynt yn dywedyd dim wrtho ef: a wybu y Pennaethiaid mewn gwirionedd, mai hwn yw Christ yn wîr?

27 Eithr ni a adwaenom hwn o ba le y mae; eithr pan ddêl Christ, ni's gwŷr neb o ba le y mae.

28 Am hynny yr Iesu wrth athrawiaethu yn y Deml a lefodd, ac a ddywedodd, Chwi a'm adwaenoch i, ac a wyddoch o ba le yr ydwyfi; ac ni ddaethym i o honof fy hun, eithr y mae yn gywir yr hwn am hanfonodd i, yr hwn nid adwaenoch chwi.

29 Ond myfi a'i hadwen, oblegid o honaw ef yr ydwyfi, ac efe a'm hanfonodd i.

30 Am hynny hwy a geisiasant ei ddal ef: ond ni osododd neb law arno, am na ddaethei ei awr ef etto.

31 A llawer o'r bobl a gredasant ynddo, ac a ddywedasant, Pan ddelo Christ, a wnae efe fwy o arwyddion, na'r rhai hyn a wnaeth hwn?

32 Y Pharisæaid a glywsant fod y bobl yn murmur y pethau hyn am dano ef; a'r Pharisæaid, a'r Arch-offeiriaid, a anfonasant swyddogion iw ddal ef.

33 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Yr ydwyfi ychydig amser etto gyd â chwi, ac yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd.

34 * Chwi am ceisiwch, ac ni'm cewch: a lle yr ydwyfi ni ellwch chwi ddyfod. * Pen. 13. 33.

35 Yna y dywedodd yr Iddewon yn eu mysc eu hun, I ba le y mae hwn ar fedr myned, fel na chaffom ni ef? ai at y rhai sydd ar wascar ymhlith ‡ y Groegiaid y mae efe ar fedr myned, a dyscu 'r Groegiaid? ‡ Ycenhedloedd.

36 Pa ymadrodd yw hwn a ddywedodd efe, Chwi a'm ceisiwch, ac ni'm cewch: a lle 'r ydwyfi, ni ellwch chwi ddyfod.

Dy * Ac ar y dydd diweddaf, y *dydd* mawr o'r wŷl, y safodd yr Iesu, ac a lefodd, gan ddy- * Levit. 23. 36.

wedyd,

wedyd, Od oes ar neb ſyched, deued attafi, ac yſed.

38 * Yr hwn ſydd yn credu ynoſi, megis y dywedodd yr Scrythyr, afonydd o ddwfr bywiol a ddylifant o'i grôth ef. * Deut. 18. 15.

39 (* A hyn a ddywedodd efe am yr Yſpryd, yr hwn a gai y rhai a gredent ynddo ef ei dderbyn: canys etto nid oedd yr Yſpryd glân *wedi ei roddi*, o herwydd na ogoneddaſid yr Ieſu etto) * Joel. 2. 28. Eſa. 44. 3.

40 Am hynny llawer o'r bobl, wedi clywed yr ymadrodd *hwn*, a ddywedaſant, Yn wir, hwn yw 'r prophwyd.

41 Eraill a ddywedaſant, Hwn yw Chriſt: eraill a ddywedaſant, Ai o Galilæa y daw Chriſt?

42 * Oni ddywedodd yr Scrythyr mai o hâd Dafydd, ac o Bethlehem, y dref lle y bu Ddafydd, y mae Chriſt yn dyfod? * Matth. 2. 5.

43 Felly yr aeth ymraſael ym-myſc y bobl o'i blegid ef.

44 A rhai o honynt a fynnaſent ei ddal ef: ond ni oſodod neb ddwylo arno.

45 Yna y daeth y ſwyddogion at yr Archoffeiriaid, a'r Pharifæaid: a hwy a ddywedaſant wrthynt hwy, Pa ham na ddygaſoch chwi ef?

46 A'r ſwyddogion a attebaſant, Ni lefarodd dŷn er ioed fel y dŷn hwn.

47 Yna y Pharifæaid a attebaſant iddynt, A hudwyd chwithau hefyd?

48 A gredodd neb o'r pennaethiaid ynddo ef, neu o'r Pharifæaid?

49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni ŵyddant y gyfraith, melldigedig ydynt.

50 Nicodemus (* yr hwn a ddaethei ‡ at yr Ieſu o hŷd nôs, ac oedd yn o honynt) a ddywedodd wrthynt, * Pen. 3. 2. ‡ *Atto ef.*

51 * A ydyw ein cyfraith ni yn barnu dŷn, oddieithr clywed ganddo ef yn gyntaf, a gŵybod beth a wnaeth efe? * Deut. 17. 8, 10. & 19. 15.

52 Hwythau a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho, A ydwyt tithau o Galilæa? chwilia a gwêl, na chododd prophwyd o Galilæa.

53 A phob yn a aeth iw dŷ ei hun.

PEN. VIII.

1 Chriſt yn gwaredu y wraig a ddaliefid mewn godineb: 12 Yn pregethu ei fôd ef ei hun yn oleuni, y byd, ac yn gwirio ei athrawiaeth: 33 Yn atteb 'r Iddewon a wnaent ei bôſt o Abraham, 59 ac yn gochelyd ei creulondeb hwy.

A'R Ieſu a aeth i fynydd yr Oliwydd:

2 Ac a ddaeth dracheſn y boreu i'r Deml, á'r holl bobl a ddaeth atto ef: yntef a eiſteddodd, ac a'u dyſcodd hwynt.

3 A'r Scrifennyddion a'r Pharifæaid a ddygaſant atto ef wraig yr hon a ddaliaſid mewn godineb; ac wedi ei goſod hi yn y canol,

4 Hwy a ddywedaſant wrtho, Athro, y wraig hon a ddaliwyd ar y weithred yn godinebu.

5 * A Moſes yn y gyfraith orchymynnodd i ni labyddio y cyfryw: beth gan hynny yr wyt ti yn ei ddywedyd? * Levit. 20. 10.

6 A hyn a ddywedaſant hwy gan ei demtio ef, fel y gallent ei gyhuddo ef. Eithr yr Ieſu wedi ymgrymmu tu a'r llawr, a ſcrifennodd â'i ſys ar y ddaiar, heb gymmeryd arno *eu clywed*.

7 Ond fel yr oeddynt hwy yn parhau yn gofyn iddo, efe a ymyniawnodd, ac a ddywedodd wrthynt, * Yr hwn ſydd ddi-bechod o honoch, taſled yn gyntaf garreg atti hi. * Deut. 17. 7.

8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrymmu tua'r llawr, efe a ſcrifennodd ar y ddaiar.

9 Hwythau pan glywſant hyn, wedi hefyd eu hargyoeddi gan eu cydwybod, a aethant allan o vn i vn, gan ddechreu o'r hynaf, hyd yr olaf: a gadawyd yr Ieſu yn vnig, a'r wraig yn ſefyll yn y canol.

10 A'r Ieſu wedi ymvniawni, ac heb weled neb ond y wraig, a ddywedodd wrthi, Ha wraig, pa le y mae dy gyhudd-wyr di? oni chondemnodd neb di?

11 Hitheu a ddywedodd, Na ddo neb, Arglwydd. A dywedodd yr Ieſu wrthi, Nid wyf finneu yn dy gondemno di: dôs, ac na pecha mwyach.

12 Ynaſ y llefarodd yr Ieſu wrthynt drachefn, gan ddywedyd, * Goleuni y byd ydwyf fi: yr hwn a'm dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch, eithr efe a gaiff oleuni y bywyd. * Pen. 1. 5. & 9. 5.

13 Am hynny y Pharifæaid a ddywedaſant wrtho, Tydi ſydd yn tyſtiolaethu am danat dy hun nid yw dy dyſtiolaeth di wîr.

14 Yr Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, * Er fy mod i yn tyſtiolaethu am danaf fy hun, y mae fy nhyſtiolaeth i yn wir: oblegid mi a wn o ba le y daethym, ac i ba le yr ydwyf yn myned, chwithau ni'a gwyddoch o ba le yr wyfi yn dyfod, nac i ba le yr wyfi yn myned. * Pen. 5. 31.

15 Chwy-chwi ſydd yn barnu yn ôl y cnawd, nid ydwyf fi yn barnu neb.

16 Ac etto os wyf fi yn barnu, y mae fy marn i yn gywir: oblegid nid wyfi yn vnig, ond myfi a'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i.

17 * Y mae hefyd yn ſcrifennedig yn eich cyfraith chwi, mai gwir yw tyſtiolaeth dau ddŷn. * Deut. 17. 6. Matth. 18. 16.

18 Myfi yw 'r hwn ſydd yn tyſtiolaethu am danaf fy hun, ac y mae 'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i, yn tyſtiolaethu am danafi.

19 Yna y dywedaſant wrtho, Pa le y mae dy dâd ti? Yr Ieſu a attebodd, Nid adwaenoch na myfi na'm Tâd: ped adnabuaſech fi, chwi a adnabuaſech fy Nhad i hefyd.

20 Y geiriau hyn a lefarodd yr Ieſu yn y tryſſor-dŷ, wrth athrawiaethu yn y Deml: ac ni ddaliodd neb ef, am na ddaethei ei awr ef etto.

21 Yna y dywedodd yr Ieſu wrthynt hwy drachefn, yr wyfi yn myned ymmaith, a chwi a'm ceiſiwch i, ac a fyddwch feirw yn eich pechod: lle yr wyfi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

22 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, A ladd efe ef ei hun? gan ei fôd yn dywedyd, lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Chwy-chwi ſydd oddiſod, minneu ſydd oddi vchod, chwy-chwi ſydd o'r bŷd hwn, minneu nid wyf o'r bŷd hwn.

24 Am hynny y dywedais wrthych, y byddwch chwi feirw yn eich pechodau: oblegid oni chredwch chwi mai myfi yw *efe*, chwi a fyddwch feirw yn eich pechodau.

25 Yna y dywedaſant wrtho, Pwy wyt ti? A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd hefyd wrthych o'r dechreuad.

26 Y mae gennifi lawer o bethau iw dywedyd, ac iw barnu am danoch chwi: eithr cywir yw 'r hwn a'm hanfonodd i: a'r pethau a glyw-

a glywais i ganddo, y rhai hyn yr ydwyfi yn eu dywedyd i'r bŷd.

27 Ni wyddent hwy mai am y Tad yr oedd efe yn dywedyd wrthynt hwy.

28 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt, Pan dderchafoch chwi Fab y dŷn, yna y gwybod mai myfi yw *efe*, ac nad wyfi yn gwneuthur dim o honof fy hun, ond megis y dyscodd fy Nhâd fi, yr wyf yn llefaru y pethau hyn.

29 A'r hwn a'm hanfonodd i ſydd gyd â myfi: ni adawodd y Tâd fi yn vnic, oblegid yr wyfi yn gwneuthur bôd amſer y pethau ſy fodlon ganddo ef.

30 Fel yr oedd efe yn llefaru y pethau hyn, llawer a gredaſant ynddo ef.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrth yr Iddewon a gredaſent ynddo, Os arhoſwch chwi yn fy ngair i, diſcyblion i mi ydych yn wir:

32 A chwi a gewch wybod y gwirionedd, a'r gwirionedd a'ch rhyddhâ chwi.

33 *Hwythau* a attebaſant iddo, Hâd Abraham ydym ni, ac ni waſanaethaſom ni neb erioed: pa ſodd yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir yn rhyddion?

34 Yr Iesu a attebodd iddynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, * pwy bynnag ſydd yn gwneuthur pechod, y mae efe yn wâs i bechod.

35 Ac nid yw y gwâs yn aros yn tŷ byth: y mab ſydd yn aros byth.

36 Os y mab gan hynny a'ch rhyddhâ chwi, rhyddion fyddwch yn wîr.

37 Mi a wn mai hâd Abraham ydych chwi: ond yr ydych chwi yn ceiſio fy lladd i, am ‡ nad yw fy ngair i yn genni ynoch chwi.

38 Yr wyfi yn llefaru yr hyn a welais gyd â'm Tad i: a chwitheu ſydd yn gwneuthur yr hyn a welſoch gyd â'ch tâd chwithau.

39 Hwythau a attebaſant ac a ddywedaſant wrtho, Ein tâd ni yw Abraham. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe plant Abraham fyddech, gweithredoedd Abraham a wnaech.

40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn ceiſio fy lladd i, dŷn a ddywedais i chwi y gwirionedd, yr hwn a glywais i gan Dduw: hyn ni wnaeth Abraham.

41 Yr ydych chwi yn gwneuthur gweithredoedd eich tad chwi. Am hynny y dywedaſant wrtho. Nid trwy butteindra y cenhedlwyd ni: vn Tâd ſydd gennym ni, *ſef* Duw.

42 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Pe Duw fyddei eich Tâd, chwi a'm carech i: canys oddiwrth Dduw y deilliais, ac y daethym i: oblegid nid o honof fy hun y daethym i, ond efe a'm hanfonodd i.

43 Pa ham nad ydych yn deall fy lleferydd i? am na ellwch wrando fy ymadrodd i.

44 * O'ch tad diafol yr ydych chwi, a thrachwantau eich tâd a fynnwch chwi eu gwneuthur: lleiddiad dŷn oedd efe o'r dechreuad, ac ni ſaſodd yn y gwirionedd, oblegid nid oes gwirionedd ynddo ef. Pan yw yn dywedyd celwydd, o'r eiddo ei hun y mae yn dywedyd: canys y mae yn gelwyddog, ac yn dad iddo.

45 Ac am fy môd i yn dywedyd y gwirionedd, nid ydych yn credu i mi.

46 Pwy o honoch a'm argyoedda i o bechod? ac od wyfi yn dywedyd y gwir, pa ham nad ydych yn credu i mi?

47 * Y mae yr hwn ſydd o Dduw, yn gwrando geiriau Duw: am hynny nid ydych, chwi yn eu gwrando, am nad ydych o Dduw.

48 Yna 'r attebodd yr Iddewon, ac y dywedaſant wrtho ef, Ond da yr ydym ni yn dywedyd, mai Samariad wyt ti, a bôd gennit gythrael?

49 Yr Iesu a attebodd, Nid oes gennif gythrael, ond yr wyfi yn anrhydeddu fy Nhâd, ac yr ydych chwithau yn fy ni-anrhydeddu inneu.

50 Ac nid wyfi yn ceiſio fy ngogoniant fy hun: y mae a'i cais, ac a farn.

51 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wel efe farwolaeth ‡ yn dragywydd. ‡ *Byth.*

52 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Yr awron y gwyddom ſod gennit gythrael: bu Abraham farw, a'r Prophwydi, ac meddi di, Os ceidw neb fy ymadrodd i, nid archwaetha efe farwolaeth ‡ yn dragywydd. ‡ *Byth.*

53 Ai mwy wyt tinag Abraham ein tad ni, yr hwn a fu farw? a'r prophwydi a fuant feirw: pwy yr wyt ti yn dy wneuthur dy hun?

54 Yr Iesu a attebodd, Os wyfi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddim: fy Nhad yw'r hwn ſydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd mai eich Duw chwi yw.

55 Ond nid adnabuoch chwi ef: eithr myfi a'i hadwaen ef: ac os dywedaf nad adwaen ef, myfi a fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog: ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf yn cadw ei ymadrodd ef.

56 Gorfoledd oedd gan eich tad Abraham weled fy nydd i: ac efe a'i gwelodd hefyd, ac a lawenychodd.

57 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Nid wyt ti ddeng-mlwydd a deugain etto, ac a welaiſt ti Abraham?

58 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, cyn bôd Abraham, yr wyf fi.

59 Yna hwy a godaſant gerrig iw taflu atto ef. A'r Iesu ‡ a ymguddiodd, ac a aeth allan o'r Deml, gan fyned trwy eu canol hwynt: ac felly yr aeth efe heibio. ‡ *Oedd, guddiedig.*

PEN. IX.

1 *Y dyn a aneſid yn ddall, yn cael ei olwg*: 8 *a'i ddwyn ef at y Phariſeaid*; 13 *Hwythau yn ymrwyſtro, ac yn ei eſcymmuno ef*: 35 *Ac yntau yn cael ei dderbyn gan yr Iesu, ac yn ei gyffeſu ef.* 39 *Pwy yw y rhai y mae Chriſt yn eu goleuo.*

AC wrth fyned heibio, efe a ganfu ddŷn dall o'i enedigaeth.

2 A'i ddiſcyblion a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bechodd, ai hwn, ai ei rieni, fel y ganid ef yn ddall?

3 Yr Iesu a attebodd, Nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith: eithr fel yr amlygid gweithredoedd Duw ynddo ef.

4 Rhaid i mi weithio gwaith yr hwn a'm hanfonodd, tra ydyw hi yn ddydd: y mae y nos yn dyfod, pan na ddichon neb weithio.

5 Tra yr ydwyf yn y bŷd, * goleuni y byd ydwyf. * *Pen.* 1. 9.

6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, efe a boerodd ar lawr, ac a wnaeth glai o'r poeryn, ac a irodd y clai ar lygaid y dall:

7 Ac a ddywedodd wrtho, Dôs, ac ymolch yn llyn Siloam, (yr hwn a gyfieithir, anfonedig.) Am hynny efe a aeth ymmaith, ac a ymolchodd, ac a ddaeth yn gweled.

8 Y

* Rhuf. 6. 20. 2 Pet. 2. 19.

‡ *Nad oes lle i'm gair i ynoch chwi.*

* 1 Ioan. 3. 8.

* 1 Ioan. 4. 16.

8 Y cymmydogion gan hynny, a'r rhai a'i gwelſent ef o'r blaen, mai dall oedd efe, a ddywedaſant, Onid hwn yw 'r vn oedd yn eiſtedd, ac yn cardotta?

9 Rhai a ddywedaſant, Hwn yw *efe*: ac eraill, Y mae efe yn debyg iddo. Yntef a ddywedodd, Myfi yw *efe*.

10 Am hynny y dywedaſant wrtho, Pa ſodd yr agorwyd dy lygaid di?

11 Yntef a attebodd ac a ddywedodd, Dŷn a elwir Ieſu a wnaeth glai, ac a irodd ſy llygaid i, ac a ddywedodd wrthif, Dôs i lyn Siloam, ac ymolch. Ac wedi i mi fyned ac ymolchi, mi a gefais ſy ngolwg.

12 Yna y dywedaſant wrtho, Pa le y mae efe? Yntef a ddywedodd, Ni wn i.

13 *Hwythau* a'i dygaſant ef at y Phariſæaid, yr hwn gynt *a fuaſei* yn ddall.

14 A'r Sabbath oedd hi, pan wnaeth yr Ieſu y clai, a phan agorodd efe ei lygaid ef.

15 Am hynny y Phariſæaid hefyd a ofynnaſant iddo dracheſn, pa ſodd y cawſei efe ei olwg. Yntef a ddywedodd wrthynt, clai a oſododd efe ar ſy llygaid i, ac mi a ymolchais, ac yr ydwyf yn gweled.

16 Yna rhai o'r Phariſæaid a ddywedaſant, Nid yw y dŷn hwn o Dduw, gan nad yw efe yn cadw y Sabbath. Eraill a ddywedaſant, Pa ſodd y gall dŷn pechadurus wneuthur y cyfryw arwyddion? Ac yr oedd ymraſael yn eu plith.

17 Hwy a ddywedaſant dracheſn wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am dano ef, am agoryd o honaw dy lygaid di? Yntef a ddywedodd, Mai Prophwyd yw *efe*.

18 Am hynny ni chredei yr Iddewon am dano ef, mai dall fuaſei, a chael o honaw ef ei olwg, nes galw o honynt ei rieni ef, yr hwn a gawſei ei olwg:

19 A hwy a ofynnaſant iddynt, gan ddywedyd, Ai hwn yw eich mab chwi, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd ei eni yn ddall? pa ſodd gan hynny y mae efe yn gweled yn awr?

20 Ei rieni ef a attebaſant iddynt hwy, ac a ddywedaſant, Nyni a wyddom mai hwn yw ein mab ni, ac mai yn ddall y ganwyd ef:

21 Ond pa ſodd y mae efe yn gweled yr awron, ni's gwyddom ni, neu pwy a agorodd eu lygaid ef, ni's gwyddom ni: y mae efe mewn oedran, gofynnwch iddo ef, efe a ddywed am dano ei hun.

22 Hyn a ddywedodd ei rieni ef, am eu bôd yn ofni yr Iddewon: oblegid yr Iddewon a gyd-ordeiniaſent euſus, os cyfaddefei neb ef yn Griſt, ‡ y bwrid ef allan o'r Synagog.

‡ *Yr eſcymmunid ef.*

23 Am hynny y dywedodd ei rieni ef, Y mae efe mewn oedran, gofynnwch iddo ef.

24 Am hynny hwy a alwaſant eilwaith y dŷn a fuaſei yn ddall, ac a ddywedaſant wrtho, Dyro 'r gogoniant i Dduw: nyni a wyddom mai pechadur yw y dŷn hwn.

25 Yna yntef a attebodd ac a ddywedodd, Ai pechadur yw, ni's gwn i; yn peth a wn i, lle yr oeddwn i yn ddall, yr wyſi yn awr yn gweled.

26 Hwythau a ddywedaſant wrtho dracheſn, Beth a wnaeth efe i ti? pa ſodd yr agorodd efe dy lygaid di?

27 Yntef a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi euſus, ac ni wrandawſoch: pa ham yr ydych yn ewyllyſio clywed tracheſn? a ydych chwithau yn ewyllyſio bôd yn ddiſcyblion iddo ef?

28 Hwythau a'i dïenwaſant ef, ac a ddywedaſant, Tydi ſydd ddiſcybl iddo ef; eithr diſcyblion Moſes ydym ni.

29 Nyni a wyddom lefaru o Dduw wrth Moſes: eithr hwn ni's gwyddom ni o ba le y mae efe.

30 Y dŷn a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yn hyn yn ddiau y mae yn rhyfedd, na wyddoch chwi o ba le y mae efe, ac efe a agorodd ſy llygaid i.

31 Ac ni a wyddom nad yw Duw yn gwrando pechaduriaid: ond os yw neb yn addoi-wr Duw, ac yn gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y mae yn ei wrando.

32 Ni chlybuwyd erioed agoryd o neb lygaid vn a aneſid yn ddall.

33 Oni bai fôd hwn o Dduw, ni allei efe wneuthur dim.

34 Hwy a attebaſant ac a ddywedaſant wrtho, Mewn pechodau y ganwyd ti oll: ac a wyt ti yn ein dyſcu ni? A hwy a'i ‡ bwriaſant ef allan.

‡ *Neu, eſcymmunaſant ef.*

35 Clybu yr Ieſu ddarfod iddynt ei ‡ fwrw ef allan: a phan ei caſodd, efe a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn credu ym Mâb Duw?

‡ *Eſcymmun.*

36 Yntef a attebodd ac a ddywedod, Pwy yw *efe* o Arglwydd, fel y creidwyf ynddo?

37 A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Ti a'i gwelaiſt ef, a'r hwn ſydd yn ymddiddan â thi, hwnnw ydyw efe.

38 Yntef a ddywedodd, yr wyſi yn credu, o Arglwydd, ac efe a'i haddolodd ef.

39 A'r Ieſu a ddywedodd, I farn y daethym i'r bŷd hwn: fel y gwelei y rhai nid ydynt yn gweled, ac yr elei y rhai ſy yn gweled, yn ddeillion.

40 A rhai o'r Phariſæaid a oedd gyd ag ef, a glywſant y pethau hyn, ac a ddywedaſant wrtho, Ydym ninnau hefyd yn ddeillion?

41 Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Pe deillion ſyddech, ni byddei arnoch bechod: eithr yn awr meddwch chwi, Yr ydym ni yn gweled: am hynny y mae eich pechod yn aros.

PEN. X.

1 Chriſt yw 'r drws, a'r bugail da. 19 Amryw dŷb am dano. 24 Y mae efe yn profi trwy ei weithredoedd, mai efe yw Chriſt Mab Duw: 39 ac yn diangc rhag yr Iddewon, 40 ac yn myned trachefn tros yr Iorddonen, lle y credodd llawer ynddo ef.

YN wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn nid yw yn myned i mewn drwy 'r drws i gorlan y defaid, eithr ſydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yſpeiliwr yw.

2 Ond yr hwn ſydd yn myned i mewn drwy 'r drws, bugail y defaid ydyw.

3 I hwn y mae y dryſſor yn agoryd, ac y mae y defaid yn gwrando ar ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac yn eu harwain hwy allan.

4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r defaid ſydd yn ei ganlyn ef, oblegid y maent yn adnabod ei lais ef.

5 Ond y dieithr ni's canlynnant, eithr ffoant oddi wrtho, oblegid nad adwaenant lais dieithriaid.

6 Y ddammeg hon a ddywedodd yr Ieſu wrthynt: ond hwy ni wybuant pa bethau ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llefaru wrthynt.

7 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrthynt
drachefn, Yn wir, yn wir meddaf i chwi, myfi
yw drws y defaid.

8 Cynnifer oll ac a ddaethant o'm blaen i,
lladron ac yspeil-wŷr ŷnt: eithr ni wrandawodd y defaid arnynt.

9 Myfi yw y drws: os â neb i mewn drwofi,
efe a fydd cadwedig: ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff borfa.

10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i ledratta,
ac i ladd, ac i ddestrywio, myfi a ddaethym fel y caent fywyd, ac y caent ef yn helaethach.

* Esai. 40. 11. Ezec. 34. 23. 11 * Myfi yw 'r bugail da: y bugail da fydd yn rhoddi ei enioes dros y defaid.

12 Eithr y gwâs cyflog, a'r hwn nid yw bugail, yr hwn nid eiddo y defaid, fydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac yn gadel y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd fydd yn ei sclyfio hwy, ac yn tarfu y defaid.

13 Y mae 'r gwâs cyflog yn ffoi, oblegid mai gwâs cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid.

14 Myfi yw y bugail da: ac a adwaen yr eiddofi, ac a'm hadweinir gan yr eiddofi.

15 Fel yr edwyn y Tâd fyfi, felly yr adwaen inneu y Tâd: ac yr ydwyf yn rhoddi fy enioes dros y defaid.

16 A defaid eraill fy gennif, y rhai nid ŷnt o'r gorlan hon: y rhai hynny hefyd fy raid i mi eu cyrchu, a'm llais i a wrandawant, * a bydd yn gorlan, ac yn bugail. * Esay. 37. 22.

17 Am hyn y mae y Tâd yn fy ngharu i * am fy mod i yn dodi fy enioes, fel y cymerwyf hi drachefn. * Esay. 53. 7. 8.

18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi arnafi: ond myfi fydd yn ei dodi hi i lawr o honof fy hun: y mae gennif feddiant iw dodi hi i lawr, ac y mae gennif feddiant iw chymmeryd hi drachefn: * y gorchymmyn hwn a dderbyniais i gan fy Nhâd. * Act. 2. 24.

19 Yna y bu drachefn ymrafael ym mysc yr Iddewon, am yr ymadreddion hyn.

20 A llawer o honynt a ddywedasant, Y mae cythrael ganddo, ac y mae efe yn ynfydu: pa ham y gwrandewch chwi arno ef?

21 Eraill a ddywedasant, Nid yw y rhai hyn eiriau vn a chythrael ynddo: a all cythrael agoryd llygaid y deillion?

* 1 Mac. 4. 59. 22 Ac yr oedd * y Gyflegr-wŷl yn Ierusalem, a'r gayaf oedd hi:

23 Ac yr oedd yr Iesu yn rhodio yn y Demi, ym-mhorth Solomon:

24 Am hynny y daeth yr Iddewon yn ei gylch ef, ac a ddywedasant wrtho, Pa hyd yr wyt yn peri i ni ammeu? os tydi yw y Christ, dywed i ni yn eglur.

25 Yr Iesu a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi, ac nid ydych yn credu, y gweithredodd yr wyfi yn eu gwneuthur yn enw fy Nhâd, y mae y rhai hyn yn tyfiolaethu am danafi.

26 Ond chwi nid ydych yn credu: canys nid ydych chwi o'm defaid i, fel y dywedais i chwi.

27 Y mae fy nefaid i yn gwrando fy llais i, ac mi a'u hadwen hwynt, a hwy a'm canlynant i.

28 A minneu ydwyf yn rhoddi iddynt fywyd tragwyddol: ac ni chyfrgollant byth, ac ni ddwg neb hwynt allan o'm llaw i.

29 Fy Nhâd i, yr hwn a'u rhoddes i mi, fydd fwy na phawb: ac ni's gall neb eu dwyn hwynt allan o law fy Nhâd i.

30 Myfi a'r Tâd yn ydym.

31 Am hynny y codedd yr Iddewon gerrig drachefn, iw labyddio ef.

32 Yr Iesu a attebodd iddynt, Llawer o weithredoedd da a ddangosais i chwi oddi wrth fy Nhâd: am ba vn o'r gweithredoedd hynny yr ydych yn fy llabyddio i?

33 Yr Iddewon a attebasant iddo, gan ddywedyd, Nid am weithred dda yr ydym yn dy labyddio, ond am gabledd, ac am dy fôd ti, a thitheu yn ddŷn, yn dy wneuthur dy hun yn Dduw,

34 Yr Iesu a attebodd iddynt, * Onid yw yn scrifennedig yn eich cyfraith chwi, Mi a ddywedais, duwiau ydych? * Psal. 82. 6.

35 Os galwodd *efe* hwy yn dduwiau, at y rhai y daeth gair Duw, a'r Scrythur ni's gellir ei thorri:

36 A ddywedwch chwi am yr hwn a sancteiddodd y Tâd, ac a'i hanfonodd i'r bŷd, Yr wyti yn cablu; am i mi ddywedyd, Mâb Duw ydwyf?

37 Onid wyfi yn gwneuthur gweithredoedd fy Nhâd, na chredwch i mi.

38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur, ef nad ydych yn credu i mi, credwch y gweithredoedd, fel y gwybyddoch ac y credoch, fôd y Tâd ynofi, a minneu ynddo yntef.

39 Am hynny y ceisiasant drachefn ei ddal ef; ac efe a ddiangodd allan o'u dwylo hwynt.

40 Ac efe a aeth ymaith drachefn tros yr Iorddonen i'r man lle y buasei Ioan ar y cyntaf yn bedyddio; ac a arhosodd yno.

41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant, Ioan yn wir ni wnaeth vn arwydd: ond yr holl bethau a'r a ddywedodd Ioan am hwn, oedd wîr.

42 A llawer yno a gredasant ynddo.

PEN. XI.

1 Christ yn cyfodi Lazarus, yr hwn â gladdesid er ys pedwar diwrnod. 45 Llawer o Iddewon yn credu. 47 Yr Arch offeiriaid a'r Pharisaiâ yn casclu cynget yn erbyn Christ. 49 Caiaphas yn prophwydo; 54 Iesu yn ymguddio: 55 Hwythau er y Pasc yn ymofyn am dano, ac yn gosod cynllwyn iddo.

A Cyr oedd vn yn glâf, Lazarus o Bethania, o dref Mair a'i chwaer Martha.

2 (* A Mair ydoedd yr hon a enneiniodd yr Arglwydd ag ennaint, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt; yr hon yr eodd ei brawd Lazarus yn glâf) * Matth. 26. 7.

3 Am hynny y chwiorydd a ddanfonasant atto ef, gan ddywedyd, Arglwydd, wele, y mae yr hwn ŷdd hoff genniti yn glâf.

4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd, Nid yw y clefyd hwn i farwolaeth, ond er gogoniant Duw, fel y gogonedder Mâb Duw trwy hynny.

5 A hoff oedd gan yr Iesu Fartha, a'i chwaer, a Lazarus.

6 Pan glybu ef gan hynny, ei fôd ef yn glâf, efe a arhosodd yn y lle yr oedd, ddau ddiwrnod:

7 Yna wedi hynny efe a ddywedodd wrth y disciblion, Awn i Judæa drachefn.

8 Y disciblion a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr oedd yr Iddewon yn awr yn ceisio dy labyddio di, ac a wyt ti yn myned yno drachefn?

9 Yr Iesu a attebodd, Onid oes deuddeg awr o'r dydd? os rhodia neb y dydd, ni thramgwydda, am ei fôd yn gweled goleuni y bŷd hwn:

10 Ond

10 Ond os rhodia neb y nôs, efe a dramgwydda: am nad oes goleuni ynddo.

11 Hyn a lefarodd efe: ac wedi hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y mae ein cyfaill Lazarus yn huno: ond yr wyfi yn myned i'w ddihuno ef.

12 Yna ei ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, os huno y mae, efe a fydd iach.

13 Ond yr Jeſu a ddywedaſei am ei farwolaeth ef: eithr hwy a dybiaſant mai am hûn cwſc yr oedd efe yn dywedyd.

14 Yna y dywedodd yr Jeſu wrthynt yn eglur, Bu farw Lazarus;

15 Ac y mae yn llawen gennif nad oeddwn i yno, er eich mwyn chwi (fel y credoch:) ond awn atto ef.

16 Yna y dywedodd Thomas, yr hwn a elwir Didymus, wrth ei gyd-ddiſcyblion, Awn ninnau hefyd, fel y byddom feirw gyd ag ef.

17 Yna yr Jeſu wedi dyfod, a'i cafodd ef wedi bôd weithian bedwar diwrnod yn y bedd

18 A Bethania oedd yn agos i Jeruſalem, ynghylch pymtheg ſtâd oddi wrthi:

19 A llawer o'r Iddewon a ddaethent at Martha a Mair, iw cyſſuro hwy am eu brawd.

20 Yna Martha, cyn gynted ac y clybu hi ſôd yr Jeſu yn dyfod, a aeth iw gyfarfod ef: ond Mair a eiſteddodd yn y tŷ.

21 Yna y dywedodd Martha wrth yr Jeſu, Arglwydd, pe buaſit ti ymma, ni buaſei farw fy mrawd.

22 Eithr mi a wn hefyd yr awron, pa bethau bynnag a ddymunech di gan Dduw, y dyry Duw i ti.

23 Yr Jeſu a ddywedodd wrthi, Adgyfodir dy frawd dracheſn.

24 Dywedodd Martha wrtho, Myfi a wn yr adgyfodir ef yn yr adgyfodiad, y dydd diweddaf.

25 Yr Jeſu a ddywedodd wrthi, Myfi yw yr adgyfodiad, a'r bywyd: yr hwn ſydd yn credu ynofi, er iddo farw, a fydd byw.

26 A phwy bynnag ſydd yn fyw, ac yn credu ynofi, ni bydd marw yn dragywydd. A wyt ti yn credu hyn?

27 Dywedodd hithau wrtho, Ydwyf Arglwydd: yr ŵyfi yn credu mai ti yw y Chriſt, Mâb Duw, yr hwn ſydd yn dyfod i'r bŷd.

28 Ac wedi iddi ddywedyd y pethau hyn, hi a aeth ymmaith, ac a alwodd yn ddirgel ei chwaer Mair, gan ddywedyd, Fe ddaeth yr Athro, ac y mae yn galw am danat.

29 Er cynted ac y clybu hi, hi a gododd yn ebrwydd, ac a ddaeth atto ef.

30 A'r Jeſu ni ddaethei etto i'r dref; ond yr oedd efe yn y man lle y cyfarfuaſei Martha ag ef.

31 Yna yr Iddewon, y rhai oedd gŷd â hi yn y tŷ, ac yn ei chyſſuro hi, pan welſant Mair yn codi ar frŷs, ac yn myned allan, a'i canlynaſant hi, gan ddywedyd, Y mae hi yn myned at y bedd, i ŵylo yno.

32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr oedd yr Jeſu, a'i weled ef, a ſyrthiodd wrth ei draed ef, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, pe buaſit ti ymma, ni buaſei fy mrawd farw.

33 Yr Jeſu gan hynny, pan welodd hi yn wylo, a'r Iddewon y rhai a ddaethei gyd â hi, yn wylo, a riddfanodd yn yr yſpryd, ac a † gynhyrfwyd;

34 Ac a ddywedodd, Pa le y dodaſoch chwi ef? Hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, tyred a gwêl.

35 Yr Jeſu a wylodd.

36 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, Wele fel yr oedd efe yn ei garu ef.

37 Eithr rhai o honynt a ddywedaſant, Oni allaſei hwn, * yr hwn a agorodd lygaid y dall, beri na buaſei hwn farw chwaith? * Pen. 9. 6.

38 Yna'r Jeſu dracheſn a riddfanodd ynddo ei hun, ac a ddaeth at y bedd. Ac ogof oedd, a maen oedd wedi ei ddodi arno.

39 Yr Jeſu a ddywedodd, Cedwch ymmaith y maen. Martha chwaer yr hwn a fuaſei farw, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, y mae efe weithian yn drewi: herwydd y mae *yn farw* er yr pedwar diwrnod.

40 Yr Jeſu a ddywedodd wrthi, Oni ddywedais i ti, pes credit, y cait ti weled gogoniant Duw?

41 Yna y codaſant y maen lle yr oedd y marw wedi ei oſod. A'r Jeſu a gododd ei olwg i fyny, ac a ddywedodd, Y Tâd, yr wyf yn diolch i ti am i ti wrando arnaf.

42 Ac myfi a wyddwn dy fôd ti yn fy ngwrando bôb amſer: eithr er mwyn y bobl ſydd yn ſefyll o amgylch, y dywedais, fel y credont mai tydi a'm hanfonaiſt i.

43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a lefodd â llef vchel, Lazarus, tyred allan.

44 A'r hwn a fuaſei farw a ddaeth allan, yn rhwym ei draed a'i ddwylo mewn amdo: a'i wyneb oedd wedi ei rwymo â napcin. Yr Jeſu a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch ef yn rhydd, a gedwch iddo fyned ymmaith.

45 Yna llawer o'r Iddewon, y rhai a ddaethent at Mair, ac a welſent y pethau a wnaethei yr Jeſu, a gredaſant ynddo ef.

46 Eithr rhai o honynt a aethant ymmaith at y Phariſæaid, ac a ddywedaſant iddynt y pethau a wnaethei yr Jeſu.

47 Yna yr Arch-offeiriaid a'r Phariſæaid, a gaſclaſant gyngor, ac a ddywedaſant, Pa beth yr ydym ni yn ei wneuthur? canys y mae y dŷn ymma yn gwneuthur llawer o arwyddion.

48 Os gadawn ni ef fel hyn, pawb a gredant ynddo, ac fe a ddaw y Rhufeiniaid, ac a ddifethant ein lle ni, a'n cenedl hefyd.

49 A rhyw vn o honynt, Caiaphas, yr hwn oedd Arch-offeiriad y flwyddyn honno, a ddywedodd wrthynt, Nid ydych chwi yn gwybod dim oll:

50 * Nac yn yſtyried mai buddiol yw i ni farw o vn dŷn dros y bobl, ac na ddiſether yr holl genedl. * Pen. 18. 14.

51 Hyn ni ddywedodd efe o honaw ei hun, eithr ac efe yn Arch-offeiriad y flwyddyn honno, efe a brophwydodd y byddei yr Jeſu farw dros y genedl:

52 Ac nid tros y genedl yn vnic, eithr fel y caſclei efe ynghyd yn vn, blant Duw hefyd, y rhai a waſcaraſid.

53 Yna, o'r dydd hwnnw *allan*, y cydymgynghoraſant, fel y lladdent ef.

54 Am hynny ni rodiodd yr Jeſu mwy yn amlwg ym myſc yr Iddewon, ond efe aeth oddi yno i'r wlâd yn agos i'r anialwch, i ddinas a elwir Ephraim: ac a arhoſodd yno gyd â'i ddiſcyblion.

55 A Phaſc yr Iddewon oedd yn agos: a llawer a aethant o'r wlâd i fynu i Jeruſalem, o flaen y Paſc, i'w glanhau eu hunain.

56 Yna y ceiſiaſant yr Jeſu, a dywedaſant

† Gr. ymſyrthiodd.

wrth ei gilydd, fel yr oeddynt yn sefyll yn y Deml, Beth a dybygwch chwi, gan na ddaeth efe i'r ŵyl?

57 A'r Arch-offeiriaid, a'r Pharisæaid, a roesent orchymmyn, os gwyddei neb pa le yr oedd efe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal ef.

PEN. XII.

1 Yr Iesu yn eseusodi Mair am enntinio ei draed ef. 9 Y bobl yn ymgasclu i weled Lazarus. 10 Yr Arch-offeiriaid yn ymgynghori iw ladd ef. 12 Christ yn marchogaeth i Jerusalem. 20 Groeg-wyr yn ewyllysio gweled yr Iesu. 23 Y mae efe yn rhagfynegi ei farwolaeth. 37 Yr Iddewon i gyd gan-mwyaf wedi eu dallu? 42 Er hynny llawer o bennaethiaid yn credu, ond heb ei gyffesu efe. 44 Yr Iesu gan hynny yn galw yn daer am gyffesu ffydd.

YNa'r Iesu, chwe diwrnod cyn y Pasc, a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, yr hwn a fuasei farw, yr hwn a godasei efe o feirw.

2 Ac yno y gwnaethant iddo swpper. A Martha oedd yn gwasanaethu: a Lazarus oedd vn o'r rhai a eisteddent gyd ag ef.

3 Yna y cymmerth Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneinjodd draed yr Iesu, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt: a'r tŷ a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd vn o'i ddiscyblion ef, Judas Iscariot mab Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu ef,

5 Pa ham na werthwyd yr ennaint hwn er trychan ceiniog, a'i roddi i'r tlodion?

6 Eithr hyn a ddywedodd efe, nid o herwydd bôd arno ofal dros y tlodion, ond am ei fod yn lleidr, a * bôd ganddo y pwrs, a'i fod yn ‡ dwyn yr hyn a fwrid ynddo.

7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd sy nghladdedigaeth y cadwodd hi hwn.

8 Canys y mae gennych y tlodion gyd â chwi bôb amser, eithr myfi nid oes gennych bôb amser.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iddewon ei fôd efe yno: a hwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn vnic, ond fel y gwelent Lazarus hefyd, yr hwn a godasei efe o feirw.

10 Eithr yr Arch-offeiriaid a ymgynghorasant, fel y lladdent Lazarus hefyd.

11 Oblegid llawer o'r Iddewon a aethant ymmaith o'i herwydd ef, ac a gredasant yn yr Iesu.

12 * Trannoeth, tyrfa fawr, yr hon a ddaethei i'r ŵyl, pan glywsant fôd yr Iesu yn dyfod i Jerusalem,

13 A gymmerasant gangau o'r palmwŷdd, ac a aethant allan i gyfarfod ag ef, ac a lefasant, Hosanna, bendigedig ‡ yw brenin Israel yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

14 A'r Iesu wedi cael assynnan, a eisteddodd arno, megis y mae yn scrifennedig,

15 * Nac ofna, ferch Sion; wele y mae dy frenin yn dyfod, yn eistedd ar ebol assyn.

16 Y pethau hyn ni wybu ei ddiscyblion ef ar y cyntaf: eithr pan ogoneddwyd yr Iesu, yna y cofiasant fôd y pethau hyn yn scrifennedig am dano, ac iddynt wneuthur hyn iddo.

17 Tystiolaethodd gan hynny y dyrfa, yr hon oedd gyd ag ef, ‡ pan alwodd efe Lazarus o'r bedd, a'i godi o feirw.

18 Am hyn y daeth y dyrfa hefyd i gyfarfod ag ef, am glywed o honyn nhw iddo wneuthur yr arwydd hwn.

19 Y Pharisæaid gan hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, A welwchwi nad ydych yn tyccio ddim? wele, fe aeth y byd ar ei ôl ef.

20 Ac yr oedd rhai Groegiaid ym mhlith y rhai a ddaethei i fynu i addoli ar yr ŵyl:

21 Y rhai hyn gan hynny a ddaethant at Philip, yr hwn oedd o Bethsaida yn Galilæa, ac a ddymunasant arno, gan ddywedyd, Syre, ni a ewyllysiem weled yr Iesu.

22 Philip a ddaeth, ac a ddywedodd i Andreas: a thrachefn Andreas a Philip a ddywedasant i'r Iesu.

23 A'r Iesu a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Daeth yr awr y gogonedder Mâb y dŷn.

24 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, oni syrth y gronyn gwenith i'r ddaiar, a marw, hwnnw a erys yn vnic: eithr os bydd efe marw, efe a ddwg ffrwyth lawer.

25 *Yr hwn sydd yn caru ei einioes, a'i cyll hi; a'r hwn sydd yn casau ei einioes yn y byd hwn a'i ceidw hi i fywyd tragywyddol. * Matth. 10. 39.

26 Os gwasanaetha neb fi, dilyned fi: a lle yr wyf fi, yno y bydd sy ngweinidog hefyd: ac os gwasanaetha neb fi, y Tâd a'i han rhyddda ef.

27 Yr awron y cynhyrfwyd fy enaid: a pha beth a ddywedaf? O Dâd, gwared fi allan o'r awr hon: eithr o herwydd hyn y daethym i'r awr hon.

28 O Dâd, gogonedda dy enw. Yna y daeth llef o'r nef, Mi a'i gogoneddais, ac a'i gogoneddaf drachefn.

29 Y dyrfa gan hynny, yr hon oedd yn sefyll ac yn clywed, a ddywedodd mai taran oedd: eraill a ddywedasant, Angel a lefarodd wrtho.

30 Yr Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Nid o'm hachos i y bu y llef hon, ond o'ch achos chwi.

31 Yn awr y mae barn y byd hwn: yn awr y bwrir allan dywysog y byd hwn.

32 A minneu, os dyrchefir fi oddi ar y ddaiar, a dynnaf bawb attaf fy hun.

33 (A'hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo o ba angeu y byddei farw.)

34 Y dyrfa attebodd iddo, * Ni a glywsom o'r ddeddf, fôd Crist yn aros yn dragywyddol; a pha wedd yr wyt ti yn dywedyd fôd yn rhaid derchafu Mâb y dyn? Pwy ydyw hwnnw Mab y dŷn? * Psal. 110. 4.

35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Etto ychydig ennyd y mae'r goleuni gyd a chwi: rodiwch tra fyddo gennych y goleuni, fel na ddalio'r tywyllwch chwi: a'r hwn sydd yn rhodio mewn tywyllwch, ni ŵyr i ba le y mae yn myned.

36 Tra fyddo gennych oleuni, credwch yn y goleuni, fel y byddoch blant y goleuni. Hyn a ddywedodd yr Iesu, ac efe a ymadawodd, ac a ymguddiodd rhagddynt.

37 Ac er gwneuthur o honaw ef gymmaint o arwyddion yn eu gŵydd hwynt, ni chredasant yndo:

38 Fel y cyflawnid ymadrodd Esaias y Prophwyd, yr hwn a ddywedodd efe, *Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni? ac i bwy y datguddiwyd braich yr Arglwydd? * Esay. 53. 1. Rhuf. 10. 16.

39 Am hynny ni allent gredu, oblegid dywedyd o Esaias drachefn,

40 * Efe a ddallodd eu llygaid, ac a galedodd * Matth. 13. 14.

* Pen. 13. 29.
‡ *Arwedd*

‡ *Neu, yw 'r hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd, yn Frenin yr Israel.*
* Zach. 9. 9.

‡ *Alw o honaw ef Lazr. o'r bedd, a'i godi o feirw.*

galedodd eu calon; ſel na welent â'u llygaid, a deall â'u calon, ac ymchwelyd o honynt, ac i mi eu hiachâu hwynt.

41 Y pethau hyn a ddywedodd Eſaias, pan welodd ei ogoniant ef, ac y llefarodd am dano ef.

42 Er hynny llawer o'r pennaethiaid hefyd a gredaſant ynddo: ond oblegid y Pharifæaid ni chyffeſaſant ef, rhag eu bwrw allan o'r Synagog.

* Pen. 5. 44. 43 * Canys yr oeddynt yn caru gogoniant dynion, yn fwy nâ gogoniant Duw.

44 A'r Jeſu a lefodd, ac a ddywedodd, Yr hwn ſydd yn credu ynof fi, nid yw yn credu ynof fi, ond yn yr hwn a'm danfonodd i.

45 A'r hwn ſydd yn fy ngweled i, ſydd yn gweled yr hwn a'm danfonodd i.

* Pen. 3. 19. 46 * Mi a ddaethym yn oleuni i'r bydd, fel y bo i bôb vn ſydd yn credu ynof fi, nad arhoſo yn y tywyllwch.

* Pen. 3. 17. 47 * Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac ni chred, myfi nid wyf yn ei farnu ef, Canys ni ddaethym i farnu 'r byd, eithr i achub y byd.

48 Yr hwn ſydd yn fy nirmygu i, ac heb dderbyn fy ngeiriau, y mae iddo vn yn ei farnu: * y gair a leferais i, hwnnw a'i barn ef

* Marc. 16. 16. yn y dydd diweddaf.

49 Canys myfi ni leferais o honof fy hun, ond y Tad yr hwn a'm hanfonodd i, efe a rhoddes orchymmyn i mi beth a ddywedwn, a pheth a lefarwn.

50 Ac mi a wn fôd ei orchymmyn ef yn fywyd tragwyddol: am hynny y pethau yr wyfi yn eu llefaru, fel y dywedodd y Tâd wrthif, felly yr wyf yn llefaru.

P E N. XIII.

1 Yr Ieſu yn gokbi traed ei ddiſcyblion: yn eu hannoc i oſtyngeiddrwydd, a chariad perffaith: 18 yn rhag-ddewedyd, ac yn datcuddio i Ioan trwy arwydd, y bradychei Judas ef: 31 yn gorchymmyn iddynt garu ei gilydd: 36 ac yn rhybuddio Petr y gwadai efe ef.

* Matth. 26. 2. A* Chyn gŵyl y Paſc, yr Ieſu yn gŵybod ddyfod ei awr ef i ymadel a'r bŷd hwn at y Tad, efe yn caru yr eiddo, y rhai oedd yn y bŷd, a'u carodd hwynt hyd y diwedd.

2 Ac wedi darfod ſwpper, (wedi i ddiafol euſus roi ynghalon Iudas Iſcariot, *fab* Simon, ei fradychu ef)

3 Yr Ieſu yn gŵybod roddi o'r Tâd bôb peth oll yn ei ddwylo ef, a'i fôd wedi dyfod oddiwrth Dduw, ac yn myned at Dduw:

4 Efe a gyfododd oddiar ſwpper, ac a roes heibio ei gochl-wiſc, ac a gymmerodd dywel, ac a ymwregyſodd.

5 Wedi hynny efe a dywalltodd ddwfr i'r cawg, ac a ddechreuodd olchi traed y diſcyblion, a'u ſychu â'r tywel, â'r hwn yr oedd efe wedi ei wregyſu.

6 Yna y daeth efe at Simon Petr; ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, wyt ti yn golchi fy nhraed i?

7 Yr Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddoſt di yr awron: eithr ti a gei wybod yn ôl hyn.

8 Petr a ddywedodd wrtho, Ni chei di olchi fy nhraed i byth. Yr Ieſu a attebodd iddo, Oni olchaf di, nid oes i ti gyfran gyd â myfi.

9 Simon Petena ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid fy nhraed yn vnic, eithr fy nwylo a'm pen hefyd.

10 Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Yr hwn a olchwyd, nid rhaid iddo ond golchi ei draed, eithr y mae yn lân oll: ac yr ydych chwi yn lân, eithr nid pawb oll.

11 Canys efe a wyddei pwy a'i bradychei ef: am hynny y dywedodd, Nid ydych chwi yn lân bawb oll.

12 Felly wedi iddo olchi eu traed hwy, a chymmeryd ei gochl-wiſc, efe a eiſteddodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, A wyddoch chwi pa beth a wnaethum i chwi?

13 Yr ydych chwi yn fy ngalw i, Yr Athro, a'r Arglwydd: a da y dywedwch: canys *felly* yr ydwyf.

14 Am hynny os myfi yn Arglwydd ac yn Athro, a olchais eich traed chwi, chwithau a ddylech olchi traed ei gilydd.

15 Canys rhoddais eſampl i chwi, fel y gwnelech chwithau, megis y gwneuthum i chwi.

* Matth. 10. 14. Pen. 25. 20. 16 *Yn wir, yn wir meddaf i chwi, nid yw 'r gwâs yn fwy nâ'i arglwydd, na'r hwn a ddanfonwyd, yn fwy nâ'r hwn a'i danfonodd.

17 Os gwyddoch y pethau hyn, gwyn eich bŷd ôs gwnewch hwynt.

18 Nid wyfi yn dywedyd am danoch oll: mi a wn pwy a etholais, ond fel y cyflawnid yr Scrythur, * yr hwn ſydd yn bwytta bara

* Pſal. 41. 9. gyd â mi, a gododd ei ſodl yn fy erbyn.

1 Neu, *O'r awr hon.* 19 ‡ Yn awr yr wyf yn dywedyd wrthych cyn ei ddyfodd, fel pan ddêl, y credoch mai myfi yw *efe*.

* Matth. 10. 40. 20 * Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr hwn ſydd yn derbyn y neb a ddanfonwyfi, ſydd yn fy nerbyn i: a'r hwn ſydd yn fy nerbyn ni, ſydd yn derbyn yr hwn a'm danfonoddi

* Matth. 26. 21. 21 * Wedi i'r Ieſu ddywedyd y pethau hyn, efe a gynhyrfwyd yn yr yſpryd, ac a dyſtiolaethodd, ac a ddywedodd, Yn wîr, yn wîr y dywedaf wrthych, y bradycha vn o honoch fi.

22 Yna y diſcyblion a edrychaſant ar ei gilydd. gan ammeu am bwy yr oedd efe yn dywedyd.

23 Ac yr oedd vn o'i ddiſcyblion yn pwyſo ar fonwes yr Ieſu, yr hwn yr oedd yr Ieſu yn ei garu.

24 Am hynny yr amneidiodd Simon Petr ar hwnnw, i ofyn pwy oedd efe, am yr hwn yr oedd efe yn dywedyd.

25 Ac ynteſ yn pwyſo ar ddwyfron yr Ieſu a ddywedodd wrtho Arglwydd, pwy yw efe?

26 Yr Ieſu a attebodd, Hwnnw yw efe, i'r hwn y rhoddaf fi dammaid wedi i mi ei wlychu. Ac wedi iddo wlychu y tammaid, efe a'i rhoddodd i Judas Iſcariot *fab* Simon.

27 Ac ar ôl y tammaid, yna yr aeth Satan i mewn iddo. Am hynny y dywedodd yr Ieſu wrtho, Hyn yr wyt yn ei wneuthur, gwna ar frys.

28 Ac ni wyddei neb o'r rhai oedd yn eiſtedd, i ba beth y dywedaſei efe hyn wrtho.

29 Canys rhai oedd yn tybied, am fôd Judas a'r gôd ganddo, fôd yr Ieſu yn dywedyd wrtho, Pryn y pethau ſy arnom eu heiſieu erbyn yr wŷl: neu ar roi o honaw beth i'r tlodion.

30 Ynteu gan hynny wedi derbyn y tammaid, a aeth allan yn ebrwydd: ac yr oedd hi yn nos.

31 Yna gwedi iddo fyned allan, yr Ieſu a

ddywedoid, Yn awr y gogonddwyd Mâb y dŷn, a Duw a ogoneddwyd ynddo ef.

32 Os gogoneddwyd Duw ynddo ef, Duw hefyd a'i gogonedda ef ynddo ei hun, ac efe a'i gogonedda ef yn ebrwydd.

33 O blant bychain, etto yr wyf ennyd fechan gyd â chwi. Chwi a'm ceiſiwch; ac * megis y dywedais wrth yr Iddewon, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod; yr ydwyf yn dywedyd wrthych chwithau hefyd yr awron. * Pen. 7. 34.

34 * Gorchymmyn newydd yr wyf yn ei roddi i chwi, ar garu o honoch ei gilydd: fel y cerais i chwi, ar garu o honoch chwithau bawb ei gilydd. * Pen. 15. 17. Lev. 19. 18. 1 Joan. 4. 21.

35 Wrth hyn y gwybydd pawb mai diſcyblion i mi ydych, os bydd gennych gariad iw gilydd.

36 A Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwyd, i ba le yr wyt ti yn myned? Yr Jeſu a attebod iddo, Lle yr ydwyf fi yn myned, ni elli di yr awron fy nghanlyn: eithr yn ol hyn i'm canlyni.

37 Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pa ham na allaſi dy ganlyn yr awron? mi a * roddaf fy einioes droſot. * Matth. 26. 33.

38 Yr Jeſu a attebodd iddo, A roddi di dy einioes droſof fi? Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, ni chân y ceiliog nes i ti fy ngwadu dair gwaith.

PEN. XIV.

1 Chriſt yn cyſſuro ei ddiſcyblion â gobaith teyrnas nêf: 6 yn proffeſu mai efe yw 'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; a i fôd yn yn a'r Tad: 13 yn gwarantu y bydd ei gweddiau hwy yn ei enw ef yn ffrwyth-lawn: 15 yn dymuno cariad ac ufydd-dod: 16 yn addo yr Yſpryd glan y Diddanudd, 27 ac yn gadel ei dangneddyf gyd â hwynt.

NA thralloder eich calon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch ynof finneu hefyd.

2 Yn nhŷ fy Nhâd y mae llawer o drigfannau: a phe amgen, mi a ddywedaſwn i chwi, yr wyfi yn myned i baratoi lle i chwi.

3 Ac os myfi a âf, ac a baratoaf le i chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun: fel lle yr wyfi, y byddoch chwithau hefyd.

4 Ac i ba le yr wyfi yn myned, chwi a wyddoch, a'r ffordd a wyddoch.

5 Dywedodd Thomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned; a pha fôdd y gallwn wybod y ffordd?

6 Yr Jeſu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw 'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at y Tâd, ond trwof fi.

7 Ped adnabaſech fi, fy Nhad hefyd a adnabaſech: ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelſoch ef.

8 Dywedodd Philip wrtho, Arglwydd, dangos i ni y Tâd, a digon yw i ni.

9 Yr Jeſu a ddywedodd wrtho, A ydwyf gyhyd o amſer gyd â chwi, ac nid adnabuoſt fi, Philip: y neb a'm gwelodd i, a welodd y Tâd: a pha fodd yr wyt ti yn dywedyd, Dangos i ni y Tâd?

10 Onid wyt ti yn credu fy môd i yn y Tâd, a'r Tâd ynof finneu? y geiriau yr wyfi yn eu llefaru wrthych, nid o honof fy hun yr wyf yn eu llefaru; ond y Tâd yr hwn ſydd yn aros ynof, efe ſydd yn gwneuthur y gweithredoedd.

11 Credwch fi, fy môd i yn y Tad, a'r Tâd ynof finneu: ac onid è, credwch fi er mwyn y gweithredoedd eu hun.

12 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr hwn ſydd yn credu ynof, y gweithredoedd yr wyfi yn eu gwneuthur, ynteu hefyd a'u gwnâ, a mwy nâ'r rhai hyn a wnâ efe i oblegid yr wyf fi yn myned at fy Nhâd.

13 * A pha beth bynnag a ofynnoch yn fy enw i, hynny a wnaf, fel y gogonedder y Tâd yn y Mâb. * Matth. 7. 7.

14 Os gofynnwch ddim yn fy enw i, mi a'i gwnaf.

15 O cherwch fi, cedwch fy ngorchymmynion.

16 A mi a weddiaf ar y Tâd, ac efe a ry-dd i chwi Ddiddanudd arall, fel yr arhoſo gyd â chwi yn dragywyddol:

17 Yſpryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei derbyn, am nad yw yn ei weled, nac yn ei adnabod ef: ond chwi a'i hadwaenoch ef, o herwydd y mae yn aros gyd â chwi ac ynoch y bydd efe.

18 Nis gadawaf chwi yn ymddifaid: mi a ddeuaf attoch chwi.

19 Etto ennyd bach, a'r byd ni'm gwêl mwy: eithr chwi a'm gwelwch, canys byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd.

20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch fy môd i yn fy Nhâd, a chwithau ynofi, a minneu ynoch chwithau.

21 Yr hwn ſydd a'm gorchymynion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, efe yw 'r hwn ſydd yn fy ngharu i: a'r hwn ſydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhâd i: a minneu a'i caraf ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo.

22 Dywedodd Judas wrtho, (nid yr Iſcariot) Arglwydd, pa beth yw 'r achos yr wyt ar fedr dy eglurhau dy hun i ni, ac nid i'r byd?

23 Yr Jeſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Os câr neb fi, efe a geidw fy ngair, a'm Tâd a'i câr yntef, a nyni a ddeuwn atto ac a wnawn ein trigfa gyd ag ef.

24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddofi ydyw, ond eiddo y Tâd a'm hanfonodd i.

25 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, a mi yn aros gyd â chwi.

26 Eithr y Diddanudd, yr Yſpryd glân, yr hwn a enfyn y Tâd yn fy enw i, efe a ddyſc i chwi yr holl bethau, ac a ddwg ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

27 Yr wyf yn gadel i chwi dangnheddyf, fy nhangheddyf yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi: nid fel y mae y bŷd yn rhoddi, yr wyfi yn rhoddi i chwi: na thralloder eich calon, ac nac ofned.

28 Clywſoch fel y dywedais wrthych, Yr wyf yn myned ymmaith, ac mi a ddeuaf attoch. Pe carech fi, chwi a lawenhaech am i mi ddywedyd, Yr wyf yn myned at y Tâd: canys y mae fy Nhad yn fwy nâ myfi.

29 Ac yr awron y dywedais i chwi cyn ei ddyfod, fel pan ddel, y credoch.

30 Nid ymddiddanaf â chwi nemmawr bellach: canys tywyſog y byd hwn ſydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynofi.

31 Ond fel y gwypo 'r bŷd fy môd i yn caru y Tâd, ac megis y gorchymynnodd y Tâd i mi,

i mi,ſelly yr wyſ yn gwneuthur.Codwch,awn oddi ymma.

PEN. XV.

1 Y diddanwch, a'r caredigrwydd ſydd rhwng Chriſt a'i aelodau, trwy ddanmeg y winllan.
18 Cyſſur mewn caſineb, ac erlid bydol.
26 Swydd yr Yſpryd glân, a'r Apoſtolion.

MYſi yw y wir win-wydden, a'm Tad yw 'r llafurwr.

* Matth. 15. 13. 2 * Pôb cangen ynoſi heb ddwyn ffrwyth, y mae eſe yn ei thynnu ymmaith: a phôb vn a ddygo ffrwyth, y mae eſe yn ei glanhau,ſel y dygo ſwy o ffrwyth.

* Pen. 13. 10. 3 * Yr awron yr ydych chwi yn lân, trwy 'r gair a leſerais i wrthych.

4 Archoſwch ynoſi,a mi ynoch chwi:megis na all y gangen ddwyn ffrwyth o honi ei hun, onid erys yn y win-wydden: ſelly ni ellwch chwithau, onid arhoſwch ynoſi.

5 Myſi yw 'r win-wydden,chwithau yw 'r canghennau: yr hwn ſydd yn aros ynoſi, a minneu ynddo ynteſ, hwnnw ſydd yn dwyn ffrwyth lawer: oblegid hebofi ni ellwch chwi wneuthur dim.

6 Onid erys vn ynoſi, eſe a daſiwyd allan megis cangen, ac a wywodd, ac y maent yn eu caſclu hwynt, ac yn eu bwrw yn tân, a hwy a loſcir.

7 Os arhoſwch ynoſi, ac aros o'm geiriau ynoch,beth bynnag a ewyllyſioch, goſynnwch ac ſe a ſydd i chwi.

8 Yn hyn y gogoneddwyd ſy Nhâd, ar ddwyn o honoch ffrwyth lawer; a diſcyblion ſyddwch i mi.

9 Fel y carodd y Tâd fi, ſelly y cerais inneu chwithau: arhoſwch yn ſy nghariad i.

10 Os cedwch ſy ngorchymynion, chwi a arhoſwch yn ſy nghariad: fel y cedwais i orchymynion ſy Nhâd, ac yr wyſ yn aros yn ei gariad eſ,

‡ *Arhoſo-* ‡ *Byddo.* 11 Hyn a ddywedais wrthych, ſel yr ‡ arholei ſy llawenydd ynoch, ac y ‡ byddei eich llawenydd yn gyflawn.

* Pen. 13. 34. 1 Theſ. 4. 9. 1 Joon 3. 11. 12 * Dymma ſy ngorchymyn i, ar i chwi garu ei gilydd, fel y cerais i chwi.

13 Cariad mwy nâ hwn nid oes gan neb,ſef bôd i vn roi ei einioes dros ei gyfeillion.

14 Chwy-chwi yw ſy nghyfeillion, os gwnewch pa bethau bynnag yr wyſ yn eu gorchymmyn i chwi.

15 Nid ydwyſ mwyach yn eich galw yn weiſion: oblegid y gwâs ni wyr beth y mae ei arglwydd yn ei wneuthur: ond mi a'ch gelwais chwi yn gyfeillion, oblegid pôb peth a'r a glywais gan ſy Nhad, a yſpyſais i chwi.

* Matth. 28. 19. 16 Nid chwi a'm dewiſaſoch i, ond myſi a'ch dewiſais chwi, ac a'ch * ordeiniais chwi, ſel yr elech ac y dygech ffrwyth,ac yr arhoſei eich ffrwyth,megis pa beth bynnag a ofynnoch gan y Tâd yn ſy enw i, y rhoddo eſe i chwi.

17 Hyn yr wyſ yn ei orchymmyn i chwi garu o honoch ei gilydd.

‡ *Gwîth-* *ddwch.* 18 Os yw 'r bŷd yn eich caſau chwi,‡chwi a wyddoch gaſau o honaw fyfi o'ch blaen chwi.

19 Pe byddech o'r bŷd, y bŷd a garei 'r eiddo: ond oblegid nad ydych o'r bŷd, eithr i mi eich dewis allan o'r bŷd, am hynny y mae 'r bŷd yn eich caſau chwi.

* Pen. 11. 16. Matth. 13. 24. 20 * Coſiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrthych, Nid yw 'r gwâs yn ſwy nâ'i Arglwydd: os erlidiaſant fi, hwy a'ch erlidiant chwithau: os cadwaſant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a gadwant.

21 Eithr hyn oll a wnânt i chwi er mwyn ſy enw i, am nad adwaenant yr hwn a'm hanfonodd i.

22 Oni bai fy nyfod a ſlefâru wrthynt, ni buaſei arnynt bechod: ond yr awron nid oes ganddynt eſcus am ei pechod.

23 Yr hwn ſydd yn fy nghaſâu i, ſydd yn caſâu fy Nhâd hefyd.

24 Oni bai wneuthur o honof yn eu plith y gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buaſei arnynt bechod: ond yr awron hwy a welſant, ac a'm caſaſant i a'm Tâd hefyd.

25 Eithr fel y cyflawnid y gair ſydd ſcrifennedig yn eu cyfraith hwynt, * Hwy a'm caſâſant yn ddiachos. * Pſal. 35. 19.

* Pen. 14. 26. Luc. 24. 49. 26 * Eithr pan ddêl y Diddanudd, yr hwn a anfonaf i chwi oddi wrth y Tâd,(*ſef* Yſpryd y gwirionedd, yr hwn ſydd yn deilliaw oddi wrth y Tâd,) eſe a dyſtiolaetha am danafi.

27 A chwithau hefyd a dyſtiolaethwch,am eich bôd o'r dechreuad gyd â mi.

PEN. XVI.

1 Chriſt yn cyſſuro ei ddiſcyblion yn erbyn blinder,trwy addewid o'r Yſpryd glân,a thrwy ei Ail-gyfodiad, a'i eſcyniad: 23 yn eu ſicrhau y bydd eu gweddiau hwy yn ei enw ef,yn gymmeradwy gan ei Dâd,33 Tangneddyf yng hriſt, ac yn y byd gorthrymder.

YPethau hyn a ddywedais i chwi, ſel na rwyſtrer chwi.

2 Hwy a'ch bwriant chwi allan o'r Synagogau: ac y mae 'r awr yn dyfod, y tybia pwy bynnag a'ch lladdo,ei fôd yn gwneuthur gwaſanaeth i Dduw.

3 A'r pethau hyn a wnânt i chwi, oblegid nad adnabuant y Tâd, na myfi.

4 Eithr y pethau hyn a ddywedais i chwi, fel pan ddêl yr awr, y cofioch hwynt,ddarfod i mi ddywedyd i chwi: a'r pethau hyn ni ddywedais i chwi o'r dechreuad, am ſy nôd gyd â chwi.

5 Ac yn awr yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd, ac nid yw neb o honoch yn goſyn i mi, I ba le yr wyt ti yn myned?

6 Eithr am i mi ddywedyd y pethau hyn i chwi, triſtwch a lanwodd eich calon.

7 Ond yr wyſi yn dywedyd gwirionedd i chwi, buddiol yw i chwi ſy myned i ymmaith: canys onid âſi, ni ddaw y Diddanudd attoch i eithr os mi a âf, mi a'i hanfonaf eſ attoch.

8 A phan ddêl, eſe a argyoedda y bŷd o bechod, ac o gyfiawnder, ac o farn:

9 O bechod,am nad ydynt yn credu ynoſi:

10 O gyfiawnder, am fy nôd yn myned at ſy Nhâd, ac ni'm gwelwch i mwyach:

11 O farn, oblegid tywyſog y bŷd hwn a farnwyd.

12 Y mae gennif etto lawer o bethau iw dywedyd i chwi, ond ni ellwch eu dwyn yr awron.

13 Onid pan ddêl eſe, *ſef* Yſpryd y gwirionedd, eſe a'ch tywys chwi i bôb gwirionedd: canys ni leſara o honaw ei hun, ond pa bethau bynnag a glywo, a leſara eſe, a'r pethau ſy i ddyfod a fynega eſe i chwi.

14 Eſe a'm gogonedda i, canys eſe a gymmer o'r eiddoſ, ac a'i mynega i chwi.

15 Yr holl bethau ſy eiddo 'r Tâd, ydynt eiddoſi: o herwydd hyn y dywedais mai o'r eiddoſi y cymmer, ac y mynega i chwi.

16 Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a rhachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch, am fy môd yn myned at y Tâd.

17 Am hynny y dywedodd rhai o'i ddiſcyblion wrth ei gilydd, Beth yw hyn a mae efe yn ei ddywedyd wrthym, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch: ac, Am fy môd yn myned at y Tâd?

18 Am hynny hwy a ddywedaſant, Beth yw hyn y mae yn ei ddywedyd, Ychydig ennyd? ni wyddom ni beth y mae efe yn ei ddywedyd.

19 Yna y gwybu'r Jeſu eu bôd hwy yn ewyllyſio gofyn iddo, ac a ddywedodd wrthynt, Ai ymofyn yr ydych â'i gilydd am hyn, oblegid i mi ddywedyd, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch, a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch?

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, chwi a wylwch ac a alerwch, a'r bŷd a lawenycha: eithr chwi a fyddwch driſtion, ond eich triſtwch a droir yn llawenydd.

21 Gwraig wrth eſcor, ſydd mewn triſtwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei gofid mwyach, gan lawenydd geni dŷn i'r bŷd.

22 A chwithau am hynny ydych yr awron mewn triſtwch: eithr mi a ymwelaf â chwi drachefn, a'ch calon a lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb oddi arnoch.

23 A'r dydd hwnnw ni ofynnwch ddim i mi. * Matth. 7. 7. *Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, pa bethau bynnag a ofynnoch i'r Tâd yn fy enw, efe a'u rhydd i chwi.

24 Hyd yn hyn ni ofynnaſoch ddim yn fy enw: gofynnwch, a chwi a gewch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

25 Y pethau hyn a leferais wrthych mewn damhegion: eithr y mae yr awr yn dyfod, pan na leferwyf wrthych mewn damhegion mwyach, eithr y mynegaf i chwi yn eglur am y Tâd.

26 Y dydd hwnnw y gofynnwch yn fy enw: ac nid wyf yn dywedyd i chwi, y gweddiaſi ar y Tâd troſoch:

27 Canys y Tâd ei hun ſydd yn eich caru chwi, am i chwi fy ngharu i, a chredu ſy nyfod i allan oddi wrth Dduw.

28 Mi a ddaethym allan oddi wrth y Tâd, ac a ddaethym i'r bŷd: trachefn yr wyf yn gadel y bŷd, ac yn myned at y Tâd.

29 Ei ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Wele, yr wyti yn awr yn dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn dywedyd vn ddammeg.

30 Yn awr y gwyddom y gwyddoſt bôb peth, ac nad rhaid it ymofyn o neb â thi: wrth hyn yr ydym yn credu ddyfod o honot allan oddi wrth Dduw.

31 Yr Jeſu a'u hatteb odd hwynt, A ydych chwi yn awr yn credu?

32 * Wele, y mae yr awr yn dyfod, ac yr awron hi a ddaeth, y gwaſcerir chwi bôb vn at yr eiddo, ac y gadewch fi yn vnic: ac nid wyf yn vnic, oblegid y mae y Tad gyd â myfi. * Matth. 26, 31.

33 Y pethau hyn a ddywedais wrthych fel y caffech dangneddyf ynof. Yn y bŷd gorthrymder a gewch: eithr cymmerwch gyſur, myfi a orchfygais y bŷd.

PEN. XVII.

1 *Christ yn gweddio ar ei Dad am ei ogoneddu ef, 6 am gadw ei Apoſtolion* 11 *mewn undeb,*

17 *a gwirioneddi* 20 *am eu gogoneddu hwy, a'r holl ffyddloniaid eraill gyda hwynt, yn y nefoedd.*

Y Pethau hyn a lefarodd yr Jeſu: ac efe a gododd ei lygaid i'r nef, ac a ddywedodd, Y Tâd daeth yr awr, gogonedda dy Fâb, fel y gogoneddo dy Fâb ditheu.

2 * Megis y rhoddaiſt iddo awdurdod ar bôb cnawd, fel am y cwbl a roddaiſt iddo, y rhoddei efe iddynt fywyd tragywyddol. * Matth. 28, 18.

3 A hyn yw'r bywyd tragywyddol, iddynt dy adnabod di yr vnic wîr Dduw, a'r hwn a anfonaiſti Jeſu Griſt.

4 Mi a'th ogoneddais di ar y ddaiar: mi a gwpleais y gwaith a roddaiſt i mi iw wneuthur.

5 Ac yr awron, o Dâd, gogonedda, di fyſi gyd â thi dy hun, â'r gogoniant oedd i mi gyd â thi, cyn bôd y bŷd.

6 Mi a eglurais dy enw i'r dynion a roddaiſt i mi allan o'r bŷd: eiddot ti oeddynt, a thi a'i rhoddaiſt hwynt i mi, a hwy a gadwaſant dy air di.

7 Yr awron y gwybuant, mai oddi wrthit ti y mae'r holl bethau a roddaiſt i mi:

8 Canys y geiriau a roddaiſt i mi, a roddais iddynt hwy: a hwy a'u derbyniaſant, * ac a wybuant yn wîr mai oddi wrthit ti y daethym i allan, ac a gredaſant mai tydi a'm hanfonaiſt i. * Pen. 16. 27.

9 Troſtynt hwy yr wyfi yn gweddio: nid tros y bŷd yr wyf yn gweddio, ond tros y rhai a roddaiſt i mi; canys eiddoti ydynt.

10 A'r eiddoſi oll fy eiddot ti, a'r eiddot ti fy eiddo fi: ac mi a ogoneddwyd ynddynt.

11 Ac nid wŷf mwyach yn y bŷd, ond y rhai hyn fy yn y bŷd, a myfi fydd yn dyfod attat ti. Y Tâd ſanctteiddiol, cadw hwynt ‡ trwy dy enw, y rhai a roddaiſt i mi: fel y byddont vn, megis ninnau. ‡ *Yn.*

12 Tra fum gyd â hwynt yn y bŷd, mi a'u cedwais yn dy enw: y rhai a roddaiſt i mi a gedwais, ac ni chollwyd o honynt ond mâb y golledigaeth: * fel y cyflawnid yr Scrythur. * Pſal. 109. 8.

13 Ac yr awron yr wyf yn dyfod attat: a'r pethau hyn yr wŷf yn eu llefaru yn y bŷd, fel y caffont fy llawenydd i yn gyflawn ynddynt eu hunain.

14 Myfi a roddais iddynt hwy dy air di: a'r bŷd a'u caſaodd hwynt, oblegid nad ydynt o'r bŷd, megis nad ydwyf finneu o'r bŷd.

15 Nid wyf yn gweddio ar i ti eu cymmeryd hwynt allan o'r bŷd, eithr ar i ti eu cadw hwynt rhag y drwg.

16 O'r bŷd nid ydynt, megis nad wŷf finneu o'r byd.

17 Sanctteiddia hwynt ‡ yn dy wirionedd: dy air ſydd wirionedd. ‡ *A'th wirionedd.*

18 Fel yr anfonaiſt fi i'r bŷd, felly yr anfonais inneu hwythau i'r bŷd:

19 Ac er eu mwyn hwy yr wyf yn fy ſanctteiddio fy hun, fel y bont hwythau wedi eu ſanctteiddio ‡ yn y gwirionedd. ‡ *Neu, dan.*

20 Ac nid wŷt yn gweddio dros y rhai hyn yn vnic, eithr dros y rhai hefyd a gredant ynofi, trwy eu hymadrodd hwynt.

21 Fel y byddont oll yn vn; megis yr wyt ti y Tâd ynof fi, a minneu ynot ti, fel y byddont hwythau vn ynom ni: fel y credo y bŷd mai tydi a'm hanfonaiſt i.

22 A'r gogoniant a roddaiſt i mi, a roddais iddynt hwy, fel y byddont vn, megis yr ydym ni yn vn,

23 Myfi

23 Myfi ynddynt hwy, a thithau ynof fi, fel y bônt wedi eu perffeithio yn vn, ac fel y gwypo 'r bŷd mai tydi a'm hanfonaiſt i, a charu o honot hwynt megis y ceraiſt fi.

* Pen. 13. 26. 24 * Y Tâd, y rhai a roddaiſt i mi, yr ŵyf yn ewyllyſio, lle yr ŵyf fi, fôd o honynt hwythau hefyd gyd â myfi: fel y gwelont fy ngogoniant a roddaiſt i mi, oblegid ti a'm ceraiſt cyn ſeiliad y bŷd.

25 Y Tâd cyfiawn, nid adnabu y bŷd dydi: eithr mi a'th adnabûm, a'r rhai hyn a ŵybu mai tydi a'm hanfonaiſt i.

26 Ac mi a yſpyſais iddynt dy enw, ac a'i hyſpyſaf: fel y byddo ynddynt hwy y cariad, â'r hwn y ceraiſt fi, a minneu ynddynt hwy.

PEN. XVIII.

1 Judas yn bradychu 'r Iefu. 6 Y ſwyddogion yn ſyrthio i'r llawr. 10 Petr yn torri cluſt Malchus. 12 Dal yr Iefu, a'i ddwyn at Annas, a Chaiaphas. 15 Petr yn gwadu Chriſt. 19 Holi 'r Iefu ger bron Caiaphas: 28 A cher bron Pilat. 36 Ei deyrnas ef. 40 Yr Iddewon yn dymuno cael gollwng Barabbas yn rhydd.

GWedi i'r Iefu ddywedyd y geiriau hyn,
* Matth. 26. 36. * efe a aeth allan, ef a'i ddyſcyblion, tros afon Cedron, lle 'r oedd gardd, i'r hon yr aeth efe a'i ddiſcyblion.

2 A Judas hefyd yr hwn a'i bradychodd ef, a adwaenei y lle: oblegid mynych y cyrchaſei yr Iefu a'i ddiſcyblion yno.

* Mat. 26. 47. 3 * Judas gan hynny, wedi iddo gael byddin, a ſwyddogion, gan yr Arch-offeiriaid, a'r Phariſeaid, a ddaeth yno â lanternau, a lampau, ac arfau.

4 Yr Iefu gan hynny yn gwybod pôb peth a oedd ar ddyfod arno, a aeth allan, ac a ddywedodd wrthynt, Pwy yr ydych yn ei geiſio?

5 Hwy a attebaſant iddo, Iefu o Nazareth. Yr Iefu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw. A Judas yr hwn a'i bradychodd ef, bedd hefyd yn ſefyll gyd â hwynt.

6 Er cynted gan hynny ac y dywedodd efe wrthynt, Myfi yw, hwy a aethant yn ŵyſc eu cefnau, ac a ſyrthiaſant i lawr.

7 Am hynny efe a ofynnodd iddynt drachefn, Pwy yr ydych yn ei geiſio? A hwy a ddywedaſant, Iefu o Nazareth.

8 Yr Iefu a attebodd, Mi a ddywedais i chwi mai myfi yw: am hynny os myfi yr ydych yn ei geiſio, gedwch i'r rhai 'n fyned ymmaith:

9 Fel y cyflawnwyd y gair a ddywedaſei efe, * O'r rhai a roddaiſt i mi, ni chollais i'r vn.

* Pen. 17. 12. 10 Simon Petr gan hynny a chanddo gleddyf, a'i tynnodd ef, ac a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei gluſt ddehau ef: ac enw y gwâs oedd Malchus.

11 Am hynny yr Iefu a ddywedodd wrth Petr, Dôd dy gleddyf yn y wain: y cwppan a roddes y Tâd i mi, onid yfaf ef.

12 Yna 'r ſyddin, a'r milwriad, a ſwyddogion yr Iddewon, a ddaliaſant yr Iefu, ac a'i rhwymaſant ef,

13 Ac a'i dygaſant ef at Annas yn gyntaf: canys chwegrwn Caiaphas, yr hwn oedd Arch-offeiriad y flwyddyn honno, ydoedd efe.

* Pen. 11. 50. 14 * A Chaiaphas oedd yr hwn a gynghoraſei i'r Iddewon, mai buddiol oedd farw vn dŷn tros y bobl.

15 * Ac yr oedd yn canlyn yr Iefu Simon Petr, a diſcybl arall: a'r diſcybl hynny oedd adnabyddûs gan yr Arch-offeiriad, ac efe a aeth i mewn gyd a'r Iefu, i ‡ lŷs yr Arch-offeiriad. * Matth. 26. 58. ‡ Neuadd.

16 A Phetr a ſafodd wrth y drws allan. Yna y diſcybl arall, yr hwn oedd adnabyddus gan yr Arch-offeiriad, a aeth allan ac a ddywedodd wrth y ddrylſores, ac a ddug Petr i mewn.

17 Yna y dywedodd y llangces oedd ddrylſores, wrth Petr, Onid wyt titheu o ddiſcyblion y dŷn hwn? Dywedodd yntef, Nag wyf.

18 A'r gweiſion a'r ſwyddogion gwedi gwneuthur tan glô, o herwydd ei bôd hi yn oer, oeddynt yn ſefyll, ac yn ymdwymno: ac yr oedd Petr gyd â hwynt yn ſefyll, ac yn ymdwymno.

19 A'r Arch-offeiriad a ofynnodd i'r Iefu am ei ddiſcyblion, ac am ei athrawiaeth.

20 Yr Iefu a attebodd iddo, Myfi a leferais yn eglur wrth y bŷd: yr oeddwn bôb amſer: yn athrawiaethu yn y Synagog, ac yn y Demil, lle mae 'r Iddewon yn ymgynnull bôb amſer: ac yn ddirgel ni ddywedais i ddim.

21 Pa ham yr wyti yn gofyn i mi? gofyn i'r rhai a'm clywſant, beth a ddywedais wrthynt: wele, y rhai hynny a ŵyddant pa bethau a ddywedais i.

22 Wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, vn o'r ſwyddogion, a'r oedd yn ſefyll ger llaw, a roddes ‡ gernod i'r Iefu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt ti yn atteb yr Arch-offeiriad? ‡ Pſonnod,

23 Yr Iefu a attebodd iddo, Os drwg y dywedais, tyſtiolaetha o'r drwg; ac os da, pa ham yr wyt yn fy nharo i?

24 (* Ac Annas a'i hanfonaſei ef yn rhwym at Caiaphas yr Arch-offeiriad.) * Matth. 26. 57.

25 A Simon Petr oedd yn ſefyll, ac yn ymdwymno: * hwythau a ddywedaſant wrtho, onid wyt titheu hefyd o'i ddiſcyblion ef? Yntef a wadodd, ac a ddywedodd, Nac ŵyf. * Matth. 26. 69.

26 Dywedodd vn o weiſion yr Arch-offeiriad, câr i'r hwn y torraſei Petr ei gluſt, Oni welais i di gŷd ag ef yn yr ardd?

27 Yna Petr a wadodd drachefn, ac yn y man y canodd y ceiliog.

28 * Yna y dygaſant yr Iefu oddi wrth Caiaphas, i'r dadleu-dŷ: a'r boreu ydoedd hi; * ac nid aethant hwy i mewn i'r dadleu-dŷ, rhac eu halogi, eithr fel y gallent fwytta y Paſc. * Matth. 27. 2. * Act. 10. 28.

29 Yna Pilat a aeth allan attynt, ac a ddywedodd, Pa achwyn yr ydych chwi yn ei ddwyn yn erbyn y dŷn hwn?

30 Hwy a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho, Oni bai fôd hwn yn ddrwg-weithredwr, ni thraddodaſem ni ef attat ti.

31 Am hynny y dywedodd Pilat wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a bernwch ef yn ôl eich cyfraith chwi. Yna yr Iddewon a ddywedaſant wrtho, Nid cyfraithlon i ni lâdd nêb:

32 * Fel y cyflawnid gair yr Iefu, yr hwn a ddywedaſei efe, gan arwyddocau o ba angeu y byddei farw. * Matth. 20. 19.

33 * Yna Pilat a aeth drachefn i'r dadleu-dŷ, ac a alwodd yr Iefu, ac a ddywedodd wrtho, Ai ti yw Brenin yr Iddewon? * Matth. 27. 11.

34 Yr Iefu a attebodd iddo; Ai o honot dy hun yr wyt ti yn dywedyd hyn, ai eraill a'i dywedaſant i ti am danaſi?

35 Pilat a attebodd, A'i ddewy ydwyf fi? dy genedl dy hun, a'r Arch-offeiriaid, a'th draddodaſant i mi: beth a wnaethoſt ti?

36 Yr Ieſu a attebodd, Fy mrenhiniaeth i nid yw o'r bŷd hwn: pe o'r bŷd hwn y byddei fy mhrenhiniaeth i, fy ngweiſion i a ymdrechent, ſel na'm rhoddid i'r Iddewon: eithr yr awron nid yw fy mrenhiniaeth i oddi yma.

37 Yna y dywedodd Pilat wrtho, wrth hynny a'i brenin wyti? Yr Ieſu a attebodd, Yr ydwyti yn dywedyd mai brenin wyf fi: er mwyn hyn i'm ganed, ac er mwyn hyn y daethym i'r bŷd, ſel y tyſtiolaethwn i'r gwirionedd: pôb vn a'r ſydd o'r gwirionedd, ſydd yn gwrando fy lleferydd i.

38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth yw gwirionedd? Ac wedi iddo ddywedyd hyn, eſe a aeth allan drachefn at yr Iddewon, ac a ddywedodd wrthynt, Nid wyfi yn cael dim ‡ achos ynddo ef. ‡ Bai arno.

39 * Eithr y mae gennwch chwi ddefod, i mi ollwng i chwi vn yn rhydd ar y Paſc: a fynnwch chwi gan hynny i mi ollwng yn rhydd i chwi frenin yr Iddewon. * Matth. 27. 15.

40 * Yna y lleſaſant oll drachefn, gan ddywedyd, Nid hwnnw, ond Barabbas: a'r Barabbas hwnnw oedd leidr. * Act. 3. 14.

PEN. XIX.

1 Flangellu Chriſt, a'i goroni â drain, a'i gnoti. 4 Pilat yn chwennych ei ollwng ef yn rhydd, etto wedi ei orchfygu gan leſain yr Iddewon, yn ei rodds ef i'w groeſ-hoelio. 23 Bwrw coel-brennau ar ei ddillad ef. 26 Yntef yn gofalu dros ei fam i Joan, 28 ac yn marw. 31 Gwaew ei ſyſtlys ef. 38 Joſeph a Nicodemus yn ei gladdu ef.

YNa gan hynny * y cymmerodd Pilat yr Ieſu, ac a'i fflangellodd ef. *Mat. 27. 16.

2 A'r mil-wŷr a blethaſant goron o ddrain, ac a'i goſodaſant ar eiben ef, ac a roeſant wiſc o borphor am dano:

3 Ac a ddywedaſant, Henffych well, Brenin yr Iddewon, ac a roeſant iddo ‡ gernodiau. ‡ Ffonnodiau.

4 Pilat gan hynny a aeth allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele yr ŵyfi yn ei ddwyn ef allan i chwi, ſel y gwypoch nad wyfi yn cael ynddo ef vn ‡ bai. ‡ Achos.

5 Yna y daeth yr Ieſu allan, yn arwain y goron ddrain, a'r wiſc borphor. A Philat a ddywedodd wrthynt, Wele y dŷn.

6 Yna yr Arch-offeiriaid a'r ſwyddogion, pan welſant ef, a leſaſant, gan ddywedyd, Croeſ-hoelia, croeſ-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch chwi ef a chroeſhoeliwch: canys nid wyfi yn cael dim bai ynddo.

7 Yr Iddewon a attebaſant iddo, y mae gennym ni gyfraith, ac wrth ein cyfraith ni, eſe a ddylei farw, am iddo ei wneuthur ei hun yn Fâb Duw.

8 A phan glybu Pilat yr ymadrodd hwnnw, eſe a ofnodd yn fyw:

9 Ac a aeth drachefn i'r dadleu-dŷ, ac a ddywedodd wrth yr Ieſu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Ieſu atteb iddo.

10 Yna Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddyweli di wrthif fi? oni wyddoſt di fôd gennyf awdwrdod i'th groeſ-hoelio di, a bôd gennyf awdurdod i'th ollwng yn rhydd?

11 Yr Ieſu a attebodd, Ni byddei i ti ddim awdurdod arnaſi, oni bai ei fôd wedi ei roddi i ti oddi vchod: am hynny yr hwn am traddodes i ti ſydd fwy ei bechod.

12 O hynny allan y ceiſiodd Pilat ei ollwng ef yn rhydd: ond yr Iddewon a leſaſant, gan ddywedyd, Os gollyngi di hwn yn rhydd, nid wyt ti yn garedig i Cæſar: pwy bynnag a'i gwnelo ei hun yn frenin, y mae yn dywedyd yn erbyn Cæſar.

13 Yna Pilat pan glybu yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Ieſu, ac a eiſteddodd ar yr orſedd-faingc, yn y lle a elwir y Palmant, ac yn Hebrew Gabbatha.

14 A darpar-wŷl y Paſc oedd hi, ac yng-hylch y chweched awr: ac eſe a ddywedodd wrth yr Iddewon, Wele eich Brenin.

15 Eithr hwy a leſaſant, Ymmaith ag eſ, ymmaith ag eſ, croeſ hoelia eſ. Pilat a ddywedodd wrthynt, A groeſ-hoeliaf fi eich Brenin chwi? A'r Arch-offeiriaid a attebaſant, Nid oes i ni frenin ond Cæſar.

16 * Yna gan hynny, eſe al traddodes ef iddynt eu groeſ-hoelio: a hwy a gymmeraſant yr Ieſu, ac a'i dygaſant ymmaith. * Mat. 27. 31.

17 Ac eſe gan ddwyn ei groes, a ddaeth i le a elwid ‡ lle'r Benglog, ac a elwir yn Hebrew Golgotha: ‡ Ystyr glosa.

18 Lle y croeſ-hoeliaſant eſ, a dau eraill gyd ag eſ, vn o bôb tu, a'r Ieſu yn y canol.

19 A Philat a ſcrifennodd ditl, ac a'i dododd ar y groes. A'r ſcrifen oedd, IESV O NAZARETH, BRENIN YR IDDEWON.

20 Y titl hwn gan hynny a ddarllenodd llawer o'r Iddewon: oblegid agos i'r ddinas oedd y fan lle y croeſ-hoeliwyd yr Ieſu, ac yr oedd wedi ei ſcrifennu yn Hebrew, Groeg, a Lladin.

21 Yna Arch-offeiriaid yr Iddewon a ddywedaſant wrth Pilat, Na ſcrifenna, Brenin yr Iddewon, eithr dywedyd o hono eſ, Brenin yr Iddewon ydwyfi.

22 Pilat a attebodd, Yr hyn a ſcrifennais, a ſcrifennais.

23 * Yna y mil-wŷr wedi iddynt groeſhoelio yr Ieſu, a gymmeraſant ei ddillad ef, (ac a wnaethant bedair rhan, i bôb mil-wr ran) a'i bais ef: a'i bais ef oedd dâr-wnïad, wedi ei gwau o'r cwrr vchaf trwyddi oll. * Mat. 27. 35.

24 Hwythau a ddywedaſant wrth ei gilydd, Na thorrwn hi, ond bwrlwn goel-brennau am deni, eiddo pwy ſydd hi: * ſel y cyflawnid yr Scrythur ſydd yn dywedyd, Rhannaſant fy nillad yn eu myſc, ac am fy mhais y bwriaſant goel-brennau. A'r mil-wŷr a wnaethant y pethau hyn. * Pſal. 22. 18.

25 Ac yr oedd yn ſefyll wrth groes yr Ieſu, ei fam ef, a chwaer ei fam ef, Mair *gwraig* ‡ Cleophas, a Mair Fagdalen. ‡ Clopas.

26 Yr Ieſu gan hynny pan welodd ei fam, a'r diſcybl, yr hwn a garei eſe, yn ſefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, O wraig, wele dy fâb.

27 Gwedi hynny y dywedodd wrth y diſcybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan, y cymmerodd y diſcybl hi i w gartref.

28 Wedi hynny yr Ieſu yn gwybod fôd pôb peth wedi ei orphen weithian, * ſel y cyflawnid yr Scrythur, a ddywedodd, Y mae ſyched arnaf. * Pſal. 69. 21.

29 Yr oedd gan hynny leſtr wedi ei oſod yn llawn o finegr: a hwy a lanwaſant yſpwrn o fineger,

o finegr, ac a'i rhoddasant ynghylch ysop, ac a'i dodasant wrth ei enau ef.

30 Yna pan gymmerodd yr Iesu y finegr, ese a ddywedodd, Gorphenwyd : a chan ogwyddo ei ben, ese a roddes i fynu yr yspryd.

31 Yr Iddewon gan hynny, fel nad arhoei y cyrph ar y groes ar y Sabbath, o herwydd ei bôd yn ddarpar-wŷl, (canys mawr oedd y dydd Sabbath hwnnw) a ddeisyfasant ar Pilat, gael torri eu hesceiriau hwynt, a'u tynny i lawr.

32 Yna y mil-wŷr a ddaethant, ac a dorasant esceiriau y cyntaf, a'r llall yr hwn a groes-hoeliasid gyd ag ef.

33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Iesu, pan welsant ef wedi marw eusys, ni thorrasant ei esceiriau ef :

34 Ond vn o'r mil-wŷr a wanodd ei ystlys ef â gwaywffon, ac yn y fan y daeth allan waed a dwfr.

35 A'r hwn a'i gwelodd a dystiolaethodd, a gwir yw ei dystiolaeth : ac ese a wŷr ei fôd yn dywedyd gwir, fel y credoch chwi.

36 Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, * fel y cyflawnid yr Scrythur, Ni thorrir ascwrn o honaw. * Num. 9. 12. Exod. 12. 46. Psal. 34. 20.

37 † A thracheſn, Scrythur arall fydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanasant. † Zach. 12. 10.

38 * Ac yn ôl hyn, Joseph o Arimathæa, (yr hwn oedd ddiscybl i'r Iesu, eithr yn guddiedig rhag ofn yr Iddewon) a ddeisyfiodd ar Pilat gael tynnu i lawr gorph yr Iesu. A Philat a ganiadhâodd iddo. Yna y daeth ese, ac a ddug ymmaith gorph yr Iesu. * Matth. 27. 57.

39 A daeth Nicodemus hefyd, (yr hwn ar y cyntaf a ddaethei at yr Iesu o hŷd nôs) ac a ddug myrr ac aloes ynghymmysc, tua chan-pwys.

40 Yna y cymmerasant gorph yr Iesu, ac a'i rhwymasant mewn lliein iau, gyd ag aroglau, fel y mae arfer yr Iddewon ar gladdu.

41 Ac yn y fangre lle y croes-hoeliasid ef, yr oedd gardd, a bedd newydd yn yr ardd, yn yr hwn ni ddodasid dŷn erioed.

42 Ac yno, rhag nefed oedd darpar-wŷl yr Iddewon, am fôd y bedd hwnnw yn agos, y rhoddasant yr Iesu.

PEN. XX.

1 Mair yn dyfod at y bedd, 3 A Phetr befyd ac Joan heb wybod adgyfodi o'r Iesu. 11 Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen, 19 Ac i'w ddiscyblion. 24 Anghredinjaeth, a chyffes Thomas. 30 Bôd yr Scrythur lan yn ddigonol i iechydwriaeth.

Y* Dydd cyntaf o'r wythnos, ‡ Mair Magdalen a ddaeth y boreu, a hi etto yn dywyll, at y bedd, ac a welas y maen wedi ei dynnu ymmaith oddi ar y bedd. * Mat. 28. 1. Marc. 16. 1. ‡ Sabbathau.

2 Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth at Simon Petr, a'r * discybl arall, yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygasant yr Arglwydd ymmaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodasant ef. * Pen. 13. 23. & 21. 20.

3 Yna Petr a aeth allan, a'r dyscybl arall, a hwy a ddaethant at y bedd :

4 Ac a redasant ill dau ynghyd, a'r discybl arall a redodd o'r blaen, yn gynt nâ Phetr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd.

5 Ac wedi iddo grymmu, ese a ganfu y lliein iau wedi eu gosod : er hynny nid aeth ese i mewn.

6 Yna y daeth Simon Petr yn ei ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y lliein iau wedi eu gosod :

7 A'r napcin a fuasai am ei ben ef, wedi ei osod, nid gyd â'r lliein iau, ond o'r naill tu, wedi ei blygu mewn lle arall.

8 Yna yr aeth y dyscybl arall hefyd i mewn, yr hwn a ddaethei yn gyntaf at y bedd, ac a welodd, ac a gredodd.

9 Canys hyd yn hyn ni wyddent yr Scrythur, fôd yn rhaid iddo gyfodi o feirw.

10 Yna y discyblion a aethant ymmaith drachefn at yr eiddynt.

11 Ond Mair a safodd wrth y bedd oddi allan, yn wylo : ac fel yr oedd hi yn wylo, hi a ymostyngodd i'r bedd ;

12 Ac a ganfu ddau Angel mewn gwisgoedd gwynion, yn eistedd, vn wrth ben, ac vn wrth draed y lle y dodasid corph y Iesu.

13 A hwy a ddywedasant wrthi, O wraig, pa ham yr wyti yn wylo ? Hithau a ddywedodd wrthynt, Am ddwyn o honynt hwy fy Arglwydd i ymmaith, ac nas gwn pa le y dodasant ef.

14 Ac wedi dywedyd o honi hyn, hi a droes drach ei chefn, ac a welodd yr Iesu yn sefyll : ac ni's gwyddei *bi* mai yr Iesu oedd ese.

15 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, O wraig, pa ham yr wyti yn wylo ? pwy yr wyti yn ei geisio ? Hithau yn tybied mai 'r gardd-wr oedd ese, a ddywedodd wrtho, Syre, os tydi a'i dygaist ef, dywed i mi pa le y dodaist ef, a myn a'i cymmeraf ef ymmaith.

16 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Mair. Hithau a droes, ac a ddywedodd wrtho, Rabboni, yr hyn yw dywedyd, Athro.

17 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Na chyffwrdd â mi : (oblegid ni dderchefais i etto at fy Nhâd) eithr dôs at fy mrodyr, a dywed wrthynt, Yr wyf yn derchafu at fy Nhâd i, a'ch Tâd chwithau, a'm Duw i, a'ch Duw chwithau.

18 Mair Magdalen a ddaeth, ac a fynegodd i'r discyblion, wele'd o honi yr Arglwydd, a dywedyd o honaw y pethau hyn iddi.

19 * Yna, a hi yn hwyr y dydd cyntaf hwnnw o'r ‡ wythnos, a'r drysau yn gaead, lle yr oedd y dyscyblion wedi ymgasclu yng-hyd, rhag ofn yr Iddewon, daeth yr Iesu, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd wrthynt, Tangneddyf i chwi. * Marc. 16. 14. ‡ Sabbathau.

20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ese a ddangosodd iddynt ei ddwylo, a'i ystlys. Yna 'r dyscyblion a lawenychasant, pan welsant yr Arglwydd.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt drachefn, Tangneddyf i chwi : megis y danfonodd y Tâd fi, yr wyf finnau yn eich danfon chwi.

22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ese a anadlodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yspryd glân.

23 * Pwy bynnac y maddeuoch eu pechodau, maddeuir iddynt : a'r eiddo pwy bynnac a attalioch, hwy a attaliwyd. * Mat. 18. 18.

24 Eithr Thomas, yn o'r deuddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid oedd gyd a hwynt, pan ddaeth yr Iesu.

25 Y discyblion eraill gan hynny a ddywedasant wrtho, Ni a welsom yr Arglwydd. Yntef a ddywedodd wrthynt, Oni chaf weled yn ei ddwylo ef ôl yr hoelion, a dodi fy mŷs yn ôl

yr

yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi.

26 Ac wedi wyth niwrnod, drachefn yr oedd ei ddiscyblion ef i mewn, a Thomas gyd â hwynt. Yna yr Iesu a ddaeth a'r drysau yn gaead, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd, Tangneddyf i chwi.

27 Wedi hynny y dywedodd efe wrth Thomas, Moes ymma dy fys, a gwêl fy nwylo; ac estyn dy law, a dôd yn fy ystlys, ac na fydd anghredadyn, ond credadyn.

28 A Thomas a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd, a'm Duw.

29 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, am i ti fy ngweled Thomas y credaist: bendigedig yw y rhai ni welsant, ac a greasant.

30 * A llawer hefyd o arwyddion eraill a wnaeth yr Iesu ynghŵydd ei ddiscyblion, y rhai nid ydynt scrifennedig yn y llyfr hwn. * Pen. 21. 25.

31 Eithr y pethau hyn a scrifennwyd, fel y credoch chwi mai yr Iesu yw Christ, Mâb Duw, a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef.

PEN. XXI.

1 Ei ddiscyblion yn adnabod Christ ar ei ail ymddangosiad, wrth y ddalfa fawr o bysced. 12 Yntef yn ciniawa gyd â hwynt: 15 Yn rhoddi gorchymmyn mawr ar Petr, i borthi ei wyn ef a'i ddefaid, 18 yn ei rybuddio ef o'i farwolaeth: 22 yn ceryddu ei bryfurdeb ef ynghylch Ioan. 25 Y diben.

GWedi y pethau hyn yr Iesu a ymddangosodd dracheſn iw ddiscyblion wrth fôr Tiberias: ac fel hyn yr ymddangosodd.

2 Yr oedd ynghyd Simon Petr a Thomas, yr hwn a elwir Didymus, a Nathanael o Cana yn Galilæa, *a meibion* Zebedæus, a dau eraill o'i ddiscyblion ef.

3 Dywedodd Simon Petr wrthynt, Yr wyfi yn myned i bysceta. Dywedasant wrtho, Yr ydym ninnau hefyd yn dyfod gyd â thi. A hwy a aethant allan, ac a ddringasant i long yn y man: a'r nôs honno ni ddaliasant ddim.

4 A phan ddaeth y boreu meithian, safodd yr Iesu ar y lan: eithr y diſcyblion ni wyddent mai yr Iesu ydoedd.

5 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, † O blant, a oes gennwch ddim bwyd? hwythau a attebasant iddo, Nac oes. † Neu, *Fechgyn bychain.*

6 Yntef a ddywedodd wrthynt, Bwriwch y rhwyd i'r tŷ dehau i'r llong, a chwi a gewch. Hwy a fwriasant gan hynny, ac ni allent bellach ei thynnu, gan y lliaws pyscod.

7 Am hynny y diſcybl hwnnw yr oedd yr Iesu yn eu garu, a ddywedodd wrth Petr, Yr Arglwydd yw. Yna Simon Petr, pan glybu mai yr Arglwydd oedd, a wregysodd ei amwisc, (canys noeth oedd efe) ac a bwriodd ei hun i'r môr.

8 Eithr y diſcyblion eraill a ddaethant mewn llong (o blegid nid oeddynt bell oddi wrth dîr, ond megis dau can cufydd) dan lusco y rhwyd â'r pyscod.

9 A chyn gynted ac y daethant i dir, hwy a welent dân o farwor wedi ei osod, a physcod wedi eu dodi arno, a bara.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Dygwch o'r pyscod a ddaliasoch yr awron.

11 Simon Petr a escynnodd, ac a dynnodd y rhwyd i dir, yn llawn o byscod mawrion, cant a thri ar ddeg a deugain: ac er bôd cymmaint, ni thorrodd y rhwyd.

12 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Dewch ciniewch, eithr ni feiddiei neb o'r diſcyblion ofyn iddo, Pwy wyt ti? am eu bôd yn gŵybod mai yr Arglwydd oedd.

13 Yna y daeth yr Iesu, ac a gymmerth fara, ac a'i rhoddes iddynt, a'r pyscod yr vn modd.

14 Y drydedd waith hyn yn awr, yr ymddangosodd yr Iesu iw ddiſcyblion, wedi iddo gyfodi o feirw.

15 Yna gwedi iddynt giniawa, yr Iesu a ddywedodd wrth Simon Petr, Simon *mâb* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy nâ'r rhai hyn? Dywedodd yntef wrtho, Ydwyf Arglwydd; ti a wyddoſt fy môd yn dy garu di. Dywedodd ynteu wrtho, Portha fy wŷn.

16 Efe a ddywedodd wrtho dracheſn yr all waith, Simon *mâb* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i? Dywedodd yntef wrtho, Ydwyf Arglwydd, ti a wyddoſt fy môd yn dy garu di. Dywedodd ynteu wrtho, Bugeilia fy nefaid.

17 Efe a ddywedodd wrtho y drydedd waith, Simon *mâb* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i? Petr a driſtaodd am iddo ddywedyd wrtho y drydedd waith, A wyt ti yn fy ngharu i? ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ti a wyddoſt bôb peth; ti a wyddoſt fy môd i yn dy garu di. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Portha fy nefaid.

18 Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, pan oeddyt ieuangach, ti a'th wregyſaiſt dy hun ac a rodiaiſt lle y mynnaiſt: eithr pan elech yn hên, ti a eſtynni dy ddwylo, ac arall a'th wregyſa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo drwy ba fath angeu y gogoneddei efe Dduw. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

20 A Phetr a drôdd, ac a welodd y diſcybl * yr oedd yr Iesu yn eu garu, yn canlyn: yr hwn hefyd a bwyſaſei ar ei ddwyfron ef ar ſwpper, ac a ddywedaſei, Pwy Arglwydd yw yr hwn a'th fradycha di? * Pen. 13. 23. & 20. 2.

21 Pan welodd Petr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, ond beth a wna hwn?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw* hynni i ti? canlyn di fi.

23 Am hynny yr aeth y gair ymma allan ym mhlith y brodyr, na fyddei y diſcybl hwnnw farw: ac ni ddywedaſei yr Iesu wrtho, na fyddei efe farw: ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw* hynny i ti?

24 Hwn yw 'r diſcybl ſydd yn tyſtiolaethu am y pethau hyn, ac a ſcrifennodd y pethau hyn: ac ni a wyddom fôd ei dyſtiolaeth ef yn wîr.

25 * Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Iesu, y rhai pe yſcrifennid bôb yn vn ac yn vn, nid wŷf yn tybied y cynhwyſei y bŷd y llyfrau a ſcrifennid. Amen. * Pen. 20. ult.

¶ ACTAU

¶ ACTAV NEV WEITHREDOEDD YR APOSTOLION.

PENNOD I.

1 Chriſt er mwyn paratoi ei apoſtolion i weled ei dderchafiad eſ, yn eu caſclu hwy ynghyd i fyned yr Olewydd, ac yn gorchymyn iddynt ddiſgwyl yn Jeruſalem am ddanfon yr Yſpryd glân, ac yn addo cyn nemmawr o ddyddiau ei anfon eſ i trwy rinweddd yr hwn y byddynt yn dyſtion iddo eſ hyd eithafoedd y ddaiar: 9 Ar ôl ei ymdderchafiad eſ, y mai dau Angel yn eu rhybuddio hwy i ymadel, ac i roddi eu meddyliau ar ei ail-ddyfodiad eſ. 12 Hwythau ſelly yn dychwelyd, a chan ymroi i weddi, yn dewis Matthias yn Apoſtol yn lle Judas.

YTraethawd cyntaf a wnaethum, o Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Iesu eu gwneuthur a'u dyſcu,

2 Hyd y dydd y derbyniwyd eſ i fynu, wedi, iddo trwy yr Yſpryd glân roddi gorchymmynion i'r Apoſtolion a etholaſei.

3 I'r rhai hefyd yr ymddangoſodd eſe yn fyw wedi iddo ddioddef, trwy lawer o arwyddion ſicr, gan ſôd yn weledig iddynt tros ddeugain nhiwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Dduw.

‡ Neu, *Gyttal*, neu, *gyd-fwyta a hwynt.*

4 Ac ‡ wedi ymgynnull gyd â hwynt, eſe a orchymynnodd iddynt nad ymadawent o Jeruſalem, eithr diſgwyl am addewid y Tâd, * yr hwn *eb eſe* a glywſoch gennyfi.

* Luc. 24. 49. * Matth. 3. 11.

5 * Ob'egid Ioan yn ddiau a fedyddiodd â dwfr, ond chwi a fedyddir â'r Yſpryd glân, cyn nemmawro ddyddiau.

6 Gan hynny wedi eu dyfod hwy ynghyd, hwy a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, ai 'r pryd hyn y rhoddi dracheſn y frenhiniaeth i Iſrael?

7 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Ni pherthyn i chwi wybod yr amſeroedd, na'r prydiau, y rhai a oſodes y Tâd yn ei feddiant ei hun:

* Pen. 2. 2. ‡ Neu, *Pan ddêl yr yſpryd glân arnoch.* * Luc. 24. 51.

8 * Eithr chwi a derbyniwch nerth ‡ yr Yſpryd glân wedi y delo eſe arnoch; ac a fyddwch dyſtion i mi yn Jeruſalem, ac yn holl Judæa, a Samaria, ac hyd eithaf y ddaiar.

9 * Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, a hwynt hwy yn edrych, eſe a dderchafwyd i fynu: a chwmmwl a'i derbyniodd eſ allan o'u golwg hwynt.

10 Ac ſel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tu a'r nêf, ac eſe yn myned i fynu, wele, dau wr a ſaſodd ger llaw iddynt, mewn gwiſc wenn

11 Y rhai hefyd a ddywedaſant, Chwi wŷr o Galilæa, pa ham y ſeſwch yn edrych tu a'r nêf? yr Iesu hwn, yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi wrthych i'r nêf, a ddaw felly yn yr vn môdd ac y gwelſoch eſ yn myned i'r nêf.

12 Yna y troeſant i Jeruſalem, o'r mynydd a elwir Olewydd, yr hwn ſydd yn agos i Jeruſalem, *ſef* taith *diwrnod* Sabbath.

13 Ac wedi eu dyfod i mewn, hwy a aethant i fynu i oruch-ſtafell, lle yr oedd Petr ac Jaco, ac Ioan, ac Andreas, Philip a Thomas, Bartholomew, a Matthew, Jaco *mâb* Alphæus, a Simon Zelotes, a Judas *brawd* Jaco yn aros.

14 Y rhai-hyn oll oedd yn parhau yn gŷtûn mewn gweddi ac ymbil, gyd â'r gwraggedd, a Mair mam yr Iesu, a chyd â'i frodyr *eu.*

15 Ac yn y dyddiau hynny Petr a gyfododd i fynu ynghanol y diſcyblion, ac a ddywedodd, (a nifer yr heowau yn yr vn man oedd ynghylch vgain a chant)

16 Ha-wŷr, frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr Scrythur ymma * a rag-ddywedodd * Pſal. yr Yſpryd glân trwy enau Dafydd, am Judas, 41. 9. yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliaſant yr Iesu:

17 Canys eſe a gyfrifwyd gyd â ni, ac a gawſei ran o'r weinidogaeth hon.

18 * A hwn a bwrcaſodd faes â gwobr an- * Matth. wiredd, ac wedi ymgrogi, a dorrodd yn ei 27. 7. ganol: a'i holl ymyſcaroedd eſ a dywalltwyd allan.

19 A bu hyſpys hyn i holl breſſwyl-wŷr Jeruſalem, hyd oni elwyr y maes hwnnw yn eu tafod priodol hwy, Aceldama, hynny yw, maes y gwaed.

20 * Canys ſcrifenwyd yn llyfr y Pſalmau, * Pſal. Bydded ei drigfan eſ yn ddiffaethwch, ac na 69. 25. bydded a drigo ynddi: * A chymmered arall * Pſal. ei ‡ eſcobaeth eſ. 109. 8. ‡ *Swydd.*

21 Am hynny y mae yn rhaid, o'r gwŷr a fu yn cyd-ymdaith â ni yr holl amſer yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni.

22 Gan ddechreu o fedydd Joan hyd y dydd y cymmerwyd eſ i fynu oddi wrthym ni; bôd vn o'r rhai hyn gyd â ni, yn dyſt o'i adgyfodiad eſ.

23 A hwy a oſodaſant ddau ger bron, Joſeph yr hwn a henwid Barſabas, ac a gyfenwid Juſtus, a Matthias:

24 A chan weddio, hwy a ddywedaſant, Tydi Arglwydd, yr hwn a wyddoſt galonnau pawb, dangos pa vn o'r ddau hyn a etholaiſt,

25 I dderbyn rhan o'r weinidogaeth hon, a'r Apoſtoliaeth, o'r hon y cyfeiliornodd Judas, i fyned iw le ei hun.

26 A hwy a fwriaſant eu coel-brennau hwynt: ac ar Matthias y ſyrthiodd y coel-bren, ac eſe a gyfrifwyd gyd â'r vn Apoſtol a'r ddeg.

PEN. II.

1 Yr Apoſtolion wedi eu llenwi a'r Yſpryd glân, yn lleferu ac amryw dafodau, o rhai yn rhyfeddu o'i plegid, ac eraill yn eu gwatwar: 14 A Phetr yn eu argyhoeddi hwy, ac yn dangos fôd yr Apoſtolion yn lleferu trwy nerth yr Yſpryd glân, a bôd yr Iesu wedi cyfodi oddiwrth y meirw, a derchafu i'r nefoedd, a thywallt o hono yr Yſpryd glân, ac mai eſe oedd y Meſſias, gŵr a wyddent hwy ei fôd yn brofedig gan Dduw, trwy ei wrthiau, a'i ryfeddodau, a'i arwyddion, a chwedi ei groeſ-hoelio, nid heb ei derfynedig gyngor, a'i rag-wybodaeth eſ: 37 Petr yn bedyddio llawer o'r rhai a droeſid: 41 Y rhai wedi hynny ſydd yn cyttal yn ddiwiol ac yn gariadus: yr Apoſtolion yn gwneuthur gwrthiau lawer, a Duw beunydd yn chwanegu ei Eglwys.

AC wedi dyfod dydd y Pentecoſt, yr oeddynt hwy oll yn gytûn yn yr vn lle.

2 Ac yn ddiſymmwth y daeth ſŵn o'r nêf, megis gwynt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ, lle yr oeddynt yn eiſtedd.

3 Ac ymddangoſodd iddynt dafodau gwahanedig megis o dân, ac eſe a eiſteddodd ar bôb vn o honynt.

4 A hwy oll a lanwyd â'r Yſpryd glân, ac a ddechreuaſant leſaru â thafodau eraill, megis y rhoddês yr Yſpryd iddynt ymadrodd.

5 Ac yr oedd yn trigo yn Jeruſalem, Iddewon, gwŷr bucheddol o bob cenedl dan y nêf.

6 Ac wedi myned y gair o hyn, daeth y lliaws ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bôd pôb vn yn eu clywed hwy yn llefaru yn ei iaith ei hun.

7 Synnodd hefyd ar bawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Wele, onid Galilæaid yw y rhai hyn oll ſy yn llefaru?

8 A pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt, bôb vn yn ein hiaith ein hun, yn yr hon i'n ganed ni.

9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Meſopotamia, a Judæa, a Chappadocia, Pontus, ac Aſia:

10 Phrygia, a Phamphilia, yr Aipht, a pharthau Libya, yr hon ſydd ger llaw Cyrene: a dieithriaid o Rufein-wŷr, Iddewon a phroſelytiaid,

11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym ni yn eu clywed hwynt yn llefaru yn ein iaith ni, fawrion weithredoedd Duw.

12 A ſynnaſant oll, ac ammheuaſant, gan ddywedyd y naill wrth y llall, Beth a all hyn fôd?

13 Ac eraill gan watwar a ddywedaſant, llawn o win melus ydynt.

14 Eithr Petr yn ſefyll gyd â'r vn ar ddeg, a gyfodod ei leferydd, ac a ddywedodd wrthynt, O wŷr o Iddewon, a chwi oll ſydd yn trigo yn Jeruſalem, bydded yſpyſol hyn i chwi, a chluſt-ymwrandewch â'm geiriau:

15 Canys nid yw y rhai hyn yn feddwon, fel yr ydych chwi yn tybied, (oblegid y dryded awr o'r dydd yw hi.)

* Joel. 2. 28. Eſa. 44. 3. 16 * Eithr hyn yw y peth a ddywetpwyd trwy y prophwyd Joel,

17 A bydd yn y dyddiau diweddaf, medd Duw, y tywalltaf o'm Hyſpryd ar bob cnawd: a'ch meibion chwi, a'ch merched a brophwydant, a'ch gwŷr ieuainge a welant weledigaethau, a'ch hynaf-gwŷr a freuddwydiant freuddwydion:

18 Ac ar fy ngweiſion, ac ar fy llaw-forynion, y tywalltaf o'm Hyſpryd yn y dyddiau hynny, a hwy a brophwydant:

19 Ac mi a roddaf ryfeddodau yn y nêf vshod, ac arwyddion yn y ddaiar iſod, gwaed, a thân, a tharth mŵg.

* Joel. 2. 31. 20 * Yr haul y droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd ddyfod.

* Khuſ. 10. 13. 21 * A bydd, pwy bynnag a alwo ar Enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.

22 Ha-wŷr Iſrael, clywch y geiriau hyn: Ieſu o Nazareth, gŵr profedig gan Dduw yn eich plith chwi, trwy nerthoedd, a rhyfeddodau, ac arwyddion, y rhai a wnaeth Duw trwyddo ef yn eich canol chwi, megis ac y gwyddoch chwithau:

23 Hwn wedi ei roddi trwy derfynedig gyngor a rhag-wybodaeth Duw, a gymmeraſoch chwi, a thrwy ddwylo anwir a groeſhoeliaſoch, ac a laddaſoch:

24 Yr hwn a gyfodes Duw, gan ryddhau gofidiau angeu: canys nid oedd boſſibl ei attal ef ganddo.

25 Canys Dafydd ſydd yn dywedyd am dano, * Rhag-welais yr Arglwydd ger fy mron yn oeſtad, canys ar fy neheu-law y mae, fel na'm yſcogeir. * Pſal. 16. 8.

26 Am hynny y llawenhâodd fy nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhafod; ie, a'm cnawd hefyd a orphywys mewn gobaith:

27 Am na adewi fy enaid yn vffern, ac na oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

28 Gwnaethoſt yn hyſpys i mi ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o lawenydd â'th wyneb-pryd.

29 Ha-wŷr frodyr, y mae yn rhydd i mi ddywedyd yn hŷ wrthych, am y * Patriarch Dafydd, ei farw ef a'i gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd â ni hyd y dydd hwn. * 1 Bren. 2. 10.

30 Am hynny, ac efe yn Brophwyd, * yn gwŷbod dyngu o Dduw iddo trwy lw, mai o ffrwyth ei lwynau ef o ran y cnawd, y cyfodei efe Grift, i eiſtedd ar ei orſeddfa ef; * Pſal. 132. 11.

31 Ac efe yn rhag-weled, a lefarodd am ad-gyfodiad Chriſt, * na adawyd ei enaid ef yn vffern, ac nas gwelodd ei gnawd ef lygredigaeth. * Pſal. 16. 10.

32 Yr Ieſu yr hwn a gyfododd Duw i fynu, o'r hyn yr ydym ni oll yn dyſtion.

33 Am hynny wedi ei dderchafu ef drwy ddeheulaw Duw, ac iddo dderbyn gan y Tâd, yr addewid o'r Yſpryd glân, efe a dywalltodd y peth ymma yr ydych chwi yr awron yn ei weled, ac yn ei glywed.

34 Oblegid ni dderchafodd Dafydd i'r nefoedd: ond y mae efe yn dywedyd ei hun, * Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, eiſtedd ar fy neheu-law. * Pſal. 110. 1.

35 Hyd oni oſodwyf dy elynion yn droedfaingc i'th draed.

36 Am hynny, gwybydded holl dŷ Iſrael yn ddiogel, ddarfod i Dduw wneuthur yn Arglwydd ac yn Grift, yr Ieſu a groeſhoeliaſoch chwi.

37 Hwythau wedi clywed hyn, a ddwyfbigwyd yn eu calon, ac a ddywedaſant wrth Petr, a'r Apoſtolion eraill, Ha-wŷr frodyr beth a wnawn ni?

38 A Phetr a ddywedodd wrthynt, Edifarhewch, a bedyddier pôb vn o honoch yn Enw Ieſu Ghriſt, er maddeuant pechodau: a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yſpryd glân.

39 Canys i chwi y mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i bawb ym-mhell, cynnifer ac a alwo yr Arglwydd ein Duw ni atto.

40 Ac â llawer o ymadroddion eraill y tyſtiolaethodd, ac y cynghorodd efe, gan ddywedyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drefaus hon.

41 Yna y rhai a dderbyniaſant ei air ef yn ewyllyſgar, a fedyddiwyd: a chwanegwyd attynt y dwthwn hwnnw, ynghylch tair mil o eneidiau.

42 Ac yr oeddynt yn parhau yn athrawiaeth ac ymgymdeithas yr Apoſtolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddiau.

43 Ac ofn a ddaeth ar bôb enaid: a llawer o ryfeddodau, ac arwyddion a wnaethpwyd gan yr Apoſtolion.

44 A'r rhai a gredant oll oeddynt yn yr vn man, a phôb peth ganddynt yn gyffredin:

45 A hwy a werthaſant eu meddiannau a'u da, ac a'u rhannaſant i bawb, fel yr oedd yr eiſieu ar neb.

46 A hwy beunydd yn parhau yn gytûn yn y Demi,

‡ Gartref. Deml, ac yn torri bara ‡ o dŷ i dŷ, a gymmerasant eu lluniaeth mewn llawenydd a symledd calon:

47 Gan foli Duw, a chael ffafor gan yr holl bobl. A'r Arglwydd a chwanegodd beunydd at yr Eglwys, y rhai fyddent gadwedig.

PEN. III.

1 *Petr wrth bregethu i'r bobl a ddaethei i weled y clôff a roefid ar ei draed,* 12 *yn profferfu nad trwy ei rym, a'i dduwioldeb ef, neu Ioan, y gwnaethid ef yn iach, ond trwy Dduw a'i fab Iefu, a thrwy ffydd yn ei enw ef:* 13 *gan eu ceryddu hwy hefyd am groes-hoelio yr Iefu.* 17 *Yr hyn beth gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hynny cyflawni terfynedic gyngor Duw, a'r Scrythyrau,* 19 *Y mae efe yn eu hannog hwy trwy edifeirwch a ffydd, i gael maddeuant o'i pechodau, ac iechydwriaeth yn yr unrhyw Iefu.*

PEter hefyd ac Ioan a aethant i fynu i'r Deml ynghyd, ar yr awr weddi, *fef* y nawfed:

2 A rhyw ŵr clôff o groth ei fam, a ddygid, yr hwn a ddodent beunydd wrth borth y Deml, yr hwn a elwid prydferth, i ofyn eluſen gan y rhai a elai i mewn i'r Deml.

3 Yr hwn, pan welodd ef Petr ag Ioan ar fedr myned i mewn i'r Deml, a ddeiſyfiodd gael eluſen.

4 A Phetr yn dal ſulw arno gyd ag Ioan, a ddywedodd, Edrych arnom ni.

5 Ac efe a ddaliodd ſulw arnynt, gan obeithio cael rhyw beth ganddynt.

6 Yna y dywedodd Petr, Arian ac aur nid oes gennif; eithr yr hyn ſydd gennif, hynny yr wyf yn ei roddi i ti: Yn enw Iefu Grift o Nazareth, cyfod a rhodia.

7 A chan ei gymmeryd ef erbyn ei ddeheulaw, efe a'i cyfodolld ef i fynu: ac yn ebrwydd ei draed ef a'i ffferau a gadarnhawyd:

8 A chan neidio i fynu, efe a ſafodd, ac a rodiodd, ac a aeth gyd â hwynt i'r Deml, dan rodio, a neidio, a moli Duw.

9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn rhodio, ac yn moli Duw.

10 Ac yr oeddynt hwy yn adnabod, mai hwn oedd yr vn a eiſteddai am eluſen, wrth borth prydferth y Deml: a hwy a lanwyd o fraw a ſynnedigaeth am y peth a ddigwyddaſei iddo.

11 Ac fel yr oedd y clôff a iachaſid yn attal Petr ac Ioan, yr holl bobl yn frawychus, a gyd-redodd attynt, i'r porth a elwir *porth* Solomon.

12 A phan welodd Petr, efe a attebodd i'r bobl, Ha wŷr Iſraeliaid, beth a wnewch chwi yn rhyfeddu am hyn? neu beth a wnewch chwi yn dal ſulw arnom ni, fel pe trwy ein nerth ein hun, neu *ein* duwioldeb, y gwnaethem i hwn rodio?

13 Duw Abraham, ac Iſaac, ac Jacob, Duw ein tadau ni, a ogoneddodd ei Fab Iefu, yr hwn a draddodaſoch chwi, ac a'i gwadaſoch ger bron Pilat, pan farnodd efe ef iw ollwng yn rhydd.

* Mat. 27. 20. 14 * Eithr chwi a wadaſoch y Sanct a'r cyfiawn, ac a ddeiſiſiaſoch roddi i chwi ŵr llofruddiog:

15 A thywyſog y bywyd a laddaſoch, yr hwn a godes Duw o feirw, o'r hyn yr ydym ni yn dyſtion.

16 A'i Enw ef, trwy ffydd yn ei enw ef, a nerthodd y dŷn ymma a welwch, ac a adwaenoch chwi: a'r ffydd yr hon *ſydd* drwyddo ef, a roes iddo ef yr holl iechyd hwn, yn eich gwydd chwi oll:

17 Ac yn awr frodyr, mi a wn mai trwy anwybod y gwnaethoch, megis y *gwnaeth* eich pendefigion chwi hefyd.

18 Eithr y pethau a rag-ſynegodd Duw trwy enau ei holl Brophwydi, y dioddefei Chriſt, a gyflawnodd efe fel hyn.

19 Edifarhewch gan hynny, a dychwelwch, fel y deleer eich pechodau, pan ddelo yr amſeroedd i orphywys o olwg yr Arglwydd:

20 Ac yr anfono efe Iefu Griſt, yr hwn a bregethwyd o'r blaen i chwi:

21 Yr hwn ſydd raid i'r nêf ei dderbyn, hyd amſeroedd adferiad pôb peth, y rhai a ddywedodd Duw drwy enau ei holl ſanctaidd Brophwydi, erioed.

* Deut. 18. 15. Pen. 7. 37. 22 * Canys Moſes a ddywedodd wrth y tadau, yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chwi Brophwyd o'ch brodyr, megis myfi: arno ef y gwrandewch ‡ yinhob peth a ddywetto wrthych.

‡ *Yn ol pob peth.*

23 A bydd, pob enaid ni wrandawo ar y Prophwyd hwnnw, a lwyr-ddifethir o blith y bobl.

24 A'r holl brophwydi hefyd o Samuel, ac o'r rhai wedi, cynnifer, ac a lefaraſant, a rag-ſynegaſant hefyd am y dyddiau hyn.

25 Chwy-chwi ydych blant y Prophwydi, a'r cyfammod, yr hwn a wnaeth Duw â'n tadau ni, * gan ddywedyd wrth Abraham, Ac yn dy hâd ti y bendithir holl dylwythau y ddaiar.

* Gen. 12. 3.

26 Duw gwedi cyfodi ei fab Iefu, a'i hanfonodd ef i chwi yn gyntaf, gan eich bendithio chwi trwy droi pob vn o honoch ymmaith oddiwrth eich drygioni.

PEN. IV.

1 *Llywodraeth hwyr yr Iddewon yn anfodlon i bregeth Petr,* 4 *(er trei miloedd i'r ffydd o'r bobl a glywſent y gair) ac yn ei garcharu ef, ac Ioan.* 5 *Wedi hynny Petr wrth ei holi, yn dywedyd yn hyderus, mai trwy Enw yr Iefu yr iachaſid y clôff, ac mai trwy Iefu yn vnic y bydd rhaid i ninnau gael iechydwriaeth dragwyddol:* 13 *hwythau yn gorchymyn iddo ef, ac i Ioan, na phregethent mwyach yn yr Enw hwnnw, ac yn eu bygwth hwy.* 23 *Yr Eglwys ar hynny yn ymroi i weddio:* 31 *A Duw trwy gynhyrfu y lle'r oeddynt wedi ymgynnull ynddo, yn tyſtiolaethu glywed o hono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnhau yr Eglwys trwy yr Yſpryd glân, a cheriad perffaith tuac at ei gilydd.*

AC fel yr oeddynt yn lleſaru wrth y bobl, yr offeiriaid ‡ a blaenor y Deml, a'r Saducæaid, a ddaethant arnynt hwy:

‡ *A thaplen.*

2 Yn flin ganddynt am eu bôd hwy yn dyſcu y bobl, ac yn pregethu trwy yr Iefu, yr adgyfodiad o feirw.

3 A hwy a oſodaſant ddwylo arnynt hwy, ac a'u dodaſant mewn dalfa, hyd trannoeth, canys yr oedd hi yn awr yn hwyr.

4 Eithr llawer o'r rhai a glywſant y gair a gredaſant, a rhifedi y gwŷr a wnaed yn nghylch pum mil.

5 A digwyddoedd drannoeth ddarfod i'w llywodraeth-wŷr hwy, a'r Henuriaid, a'r Scriſennyddion, ymgynnull i Jeruſalem;

6 Ac Annas yr Arch-offeiriad, a Chaiaphas, ac Ioan, ac Alexander, a chymmaint ac oedd o genedl yr Arch-offeiriad.

7 Ac wedi iddynt eu gosod hwy yn y canol, hwy a ofynnasant, trwy ba awdurdod, neu yn mha enw y gwnaethoch chwi hyn?

8 Yna Petr, yn gyflawn o'r Yspryd glân, a ddywedodd wrthynt, *chwy-chwi* Bennaethiaid y bobl, a Henuriaid Israel,

9 Od ydys yn ein holi ni heddyw am y weithred dda i'r dŷn clâf, *fef* pa wedd yr iachawyd ef,

10 Bydded yspys i chwi oll, ac i bawb o bobl Israel, mai trwy enw Iesu Grist o Nazareth, yr hwn a groes hoeliasoch chwi, yr hwn a gyfododd Duw o feirw, trwy hwnnw y mae hwn yn sefyll yn iach ger eich bron chwi.

11 * Hwn yw 'r maen a lysyfyd gennych chwi yr adeiladwŷr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gongl.

* Psal. 118. 22. Matth. 21. 42.

12 Ac nid oes iechydwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall tan y nef, wedi ei roddi ym-mhlith dynion, drwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

13 A phan welsant hyfder Petr ac Ioan, a deall mai gwŷr anllythyrennog, ac annyscedig oeddynt, hwy a ryfeddasant. A hwy a'i hadwaenent, eu bod hwy gyd â'r Iesu.

14 Ac wrth weled y dŷn a iachasid, yn sefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywedyd yn erbyn hynny.

15 Eithr wedi gorchymmyn iddynt fyned allan o'r gynghorfa, hwy a ymgynghorasant â'i gilydd,

16 Gan ddywedyd, beth a wnawn ni i'r dynion hyn,? canys yn ddiau arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, yspys i bawb a'r sydd yn presswylio yn Ierusalem, ac nis gallwn ni ei wadu.

17 Eithr fel na's taner ymmhellach ym mhlith y bobl, gan sygwth bygythiwn hwy, na lefaront mwyach wrth vn dyn yn yr enw hwn.

18 A hwy a'u galwasant hwynt, ac a orchymynnasant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddyscent yn enw 'r Iesu.

19 Eithr Petr ac Ioan a attebasant iddynt, ac a ddywedasant, Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrando arnoch chwi yn hytrach nag ar Ddnw? bernwch chwi.

20 Canys ni allwn ni na ddywedom y pethau a welsom, ac a glywsom.

21 Eithr wedi eu bygwth ymmhellach, hwy a'u gollyngasant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w cospi hwynt, oblegid y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am yr hyn a wnaethid.

22 Canys yr oedd y dŷn vwch-law deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechydwriaeth.

23 A hwythau wedi eu gollwng ymmaith, a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangosasant yr holl bethau a ddywedasei yr Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid wrthynt.

24 Hwythau pan glywsant, o vn-frŷd a gyfodasant eu llef at Dduw, ac a ddywedasant, O Arglwydd, tydi yw y Duw yr hwn a wnaethoft y nef, a'r ddaiar, a'r môr, ac oll sydd ynddynt:

25 * Yr hwn trwy yr Yspryd glân yngenau dy wâs Dafydd, a ddywedaist, Pa ham y terfysgodd y Cenhedloedd, ac y bwriadodd y bobloedd bethau ofer?

* Psal. 2, 1,

26 Brenhinoedd y ddaiar a safasant i fynu, a'r llywodraethwŷr a ymgasclasant ynghŷd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grist ef.

27 Canys mewn gwirionedd, yn y ddinas hon yr ymgynhullodd yn erbyn dy Sanct Fâb Iesu, yr hwn a enneiniaist, Herod a Phontius Pilat, gyd â'r Cenhedloedd, a phobl Israel;

28 I wneuthur pa bethau bynnag a ragluniodd dy law a'th gyngor di, eu gwneuthur.

29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar eu bygythion hwy, a chaniadhâ i'th weision draethu dy air di gyda phôb hyfder:

30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y gweler arwyddion a rhyfeddodau, trwy enw dy sanctaidd Fâb Iesu.

31 Ac wedi iddynt weddio, siglwyd y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo, a hwy a lanwyd oll o'r Yspryd glân, a hwy a lefarasant air Duw yn hyderus.

32 A lliaws y rhai a gredasent oedd o vn galon, ac vn enaid, ac ni ddywedodd neb o honynt, fod dim a'r a feddei, yn eiddo ei hunan eithr yr oedd ganddynt bôb peth yn gyffredin.

33 A'r Apostolion, trwy nerth mawr, a róddasant dystiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Iesu; a gras mawr oedd arnynt hwy oll.

34 Canys nid oedd vn anghenus yn eu plith hwy, oblegid cynnifer ac oedd berchen tiroedd neu dai, au gwerthasant, ac a ddygasant werth y pethau a werthasid,

35 Ac a'i gosodasant wrth draed yr Apostolion: a rhannwyd i bôb vn-megis yr oedd yr angen arno.

36 A ‡ Joseph, yr hwn a gyfenwid Barnabas gan yr Apostolion, (yr hyn o'i gyfieithu yw, mâb diddanwch) yn Lefiad, ac yn Cypriad o genedl,

‡ Joses.

37 A thîr ganddo, a'i gwerthodd, ac a ddug yr arian, ac a'i gosodes wrth draed yr Apostolion.

PEN. V.

1 Wedi i Ananias a Saphira ei wraig, am eu bhagrith gwympo i lawr yn feirw, wrth gerydd Petr, 12 ac i'r Apostolion eraill wneuthur llawer o wrthiau, 14 er cynnydd i'r ffydd: 17 y mae yr Apostolion yn cael eu carcharu eilwaith, 19 ac er hynny yn cael eu gwaredu gan Angel, yr hwn fydd yn erchi iddynt bregethu i bawb ar gyhoedd: 12 hwythau wedi iddynt bregethu felly yn y Deml, 29 a chur bron y Cynghor, 33 mewn perygl o gael eu lladd, eithr trwy gyngor Gamaliel, cynghorwr mawr ymhlith yr Iddewon, yn cael eu cadw yn fyw, 40 ac yn vnic eu curo; a hwythau yn gogoneddu Duw am hynny, ac heb beidio â phregethu.

EIthr rhyw ŵr, a'i enw Ananias, gyd â Saphira ei wraig, a werthodd ‡ dir,

‡ Feddiant.

2 Ac a ddarn-guddiodd beth o'r gwerth, a'i wraig hefyd ‡ o'r gyfrinach, ac a ddug ryw gyfran, ac a'i gosododd wrth draed yr Apostolion.

‡ Yn gwybod.

3 Eithr Petr a ddywedodd, Ananias, pa ham y llanwodd Satan dy galon di, i ddywedyd celwydd wrth yr Yspryd glân, ac i ddarnguddio peth o werth y tir?

4 Tra ydoedd yn aros, onid i ti yr oedd yn aros? ac wedi ei werthu, onid oedd yn dy feddiant di? pa ham y gosodaist y peth hyn yn dy galon? ni ddywedaist di gelwydd wrth ddynion, onid wrth Dduw.

5 Ac Ananias pan glybu y geiriau hyn, a syrthiodd i lawr, ac a drengodd: a daeth ofn

mawr

mawr ar bawb a glybu y pethau hyn.

‡ Hamdeſant. 6 A'r gwŷr ieuainge a gyfodaſant, ac a'i ‡ cymmeraſant eſ, ac a'i dygaſant allan, ac a'i claddaſant.

7 A bu megis yſpaid tair awr, a'i wraig eſ heb wybod y peth a wnaethid, a ddaeth i mewn.

8 A Phetr a attebodd iddi, dywed ti i mi, ai er cymmaint y gwerthaſoch chwi y tîr? Hithau a ddywedodd, ie, er cymmaint.

9 A Phetr a ddywedodd wrthi, pa ham y cuttunaſoch i demtio Yſpryd yr Arglwydd? wele draed y rhai a gladdaſant dy wŷr di wrth y drws, a hwy a'th ddygant ditheu allan.

10 Ac yn y man hi a ſyrthiodd wrth ei draed eſ, ac a drengodd: a'r gwŷr ieuainge wedi dyfod i mewn, a'i cawſant hi yn farw, ac wedi iddynt ei dwyn hi allan, hwy a'i claddaſant hi yn ymyl ei gŵr.

11 A bu ofn mawr ar yr holl Egiwys, ac ar bawb oll a glybu y pethau hyn.

12 A thrwy ddwylaw yr Apoſtolion y gwnaed arwyddion a rhyfeddodau lawer, ym mhlith y bobl, (ac yr oeddynt oll yn gyttûn ym-mhorth Solomon.

13 Eithr ni feiddiei neb o'r lleill ymgyffullu â hwynt, ond y bobl oedd yn eu mawrhau.

14 A chwanegwyd attynt rai yn credu yn yr Arglwydd, lliaws o wŷr a gwragedd heſyd.)

15 Hyd oni ddygent y rhai cleiſion allan ar hŷd yr heolydd, a'u goſod ar welyau a glythau, fel o'r hyn lleiaf y cyſcodei cyſcod Petr, pan ddelei heibio, rai o honynt.

16 A lliaws a ddaeth heſyd ynghyd, o'r dinaſoedd o amgylch Jeruſalem, gan ddwyn rhai cleiſion, a rhai a drallodid gan yſprydion aflan, y rhai a iachawyd oll.

17 A'r Arch-offeiriad a gyfododd, a'r holl rai oedd gyd ag eſ (yr hon yw hereſi y Saduceaid) a lanwyd o ‡ gynfigen,

‡ Lidi.

18 Ac a ddodaſant eu dwylo ar yr Apoſtolion, ac a'u rhoeſant yn y carchar cyffredin.

19 Eithr Angel yr Arglwydd o hyd nôs, a agorodd ddryſau y carchar, ac a'u dûg hwynt allan, ac a ddywedodd,

20 Ewch, ſeſwch a lleferwch yn y Deml wrth y bobl, holl eiriau y fuchedd hon.

21 A phan glywſant, hwy a aethant yn foreu i'r Deml, ac a athrawiaethaſant: eithr daeth yr Arch-offeiriad, a'r rhai oedd gyd ag eſ, ac a alwaſant ynghyd y Cyngor, a holl Henuriaid plant yr Iſrael, ac a ddanfonaſant i'r carchar, iw dwyn hwy *gar bron.*

22 A'r ſwyddogion pan ddaethant, ni chawſant hwynt yn y carchar, eithr hwy a ddychwelaſant, ac a fynegaſant,

23 Gan ddywedyd, yn wir ni a gawſom y carchar wedi ei gau o'r fath ſiccraf, a'r ceidwaid yn ſefyll allan o flaen y dryſau; eithr pan agoraſom, ni chawſom neb i mewn.

24 A phan glybu yr Arch-offeiriad, a ‡ blaenor y Deml, a'r offeiriaid pennaf, yr ymadroddion hyn, ammau a wnaethant yn eu cylch hwy, beth a ddoe o hyn.

‡ Chepten.

25 Yna y daeth vn ac a fynegodd iddynt, gan ddywedyd, wele y mae y gwŷr a ddodaſoch chwi yngharchar, yn ſefyll yn y Deml, ac yn dyſcu y bobl.

‡ Capten.

26 Yna y ‡ blaenor gyd â'r ſwyddogion, a aeth ac a'u dug hwy heb drais: (oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl, rhag eu llabyddio)

27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'u goſodaſant o flaen y Cyngor, a'r Arch-offeiriad a ofynnodd iddynt,

28 Gan ddywedyd, a oni orchymynnaſom ni, gan orchymmyn i chwi na athrawiaethech yn yr enw hwn? ac wele, chwi a lanwaſoch Jeruſalem â'ch athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllyſio dwyn arnom ni waed y dyn hwn. * Pen. 4. 18.

29 A Phetr a'r Apoſtolion a attebaſant, ac a ddywedaſant, rhaid yw vſyddhau i Dduw yn fwy nag i ddynion.

30 Duw ein tadau ni a gyfododd i fynu Ieſu, yr hwn a laddaſoch chwi, ac a groeſ-hoelſaſoch ar bren.

31 Hwn a dderchafodd Duw â'i ddeheulaw, yn dywyſog, ac yn Iachawdwr, i roddi edifeirwch i Iſrael, a maddeuant pechodau.

32 A hyni ydym ei dyſtion eſ o'r pethau hyn, a'r Yſpryd glân heſyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai ſydd yn vſyddhau iddo eſ.

33 A phan glywſant hwy hynny, hwy a ffrommaſant, ac a ymgynghoraſant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Phariſead a'i enw Gamaliel, Doctor o'r gyfraith, parchedig gan yr holl bobl, a gyfododd i fynu yn y Cyngor, ac a archodd yrru yr Apoſtolion allan dros ennyd fechan;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr o Iſrael, edrychwch arnoch eich hunain, pa beth yr ydych ar fedr eiwneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn, cyfododd Theudas i fynu, gan ddywedyd ei fôd eſ yn rhyw vn, wrth yr hwn y glynodd rhifedi o wŷr, ynghylch pedwar cant, yr hwn a laddwyd, a chynnifer oll a ‡ vfyddhaſant iddo a waſcarwyd, ac a wnaed yn ddiddim.

‡ Neu, gredaſant.

37 Yn ôl hwn y cyfododd Judas y Galileaad, yn nyddiau y dreth, ac eſe a drôdd bobl lawer ar ei ôl, ac yntef heſyd a ddarfu am dano, a chynnifer oll a vfyddhaſant iddo a waſcarwyd.

38 Ac yr awron, meddaf i chwi, ciliwch oddiwrth y dynion hyn, a gadewch iddynt, oblegid os o ddynion y mae y cyngor hwn, neu 'r weithred hon, ſe a ddiddymmir:

39 Eithr os o Dduw y mae, ni ellwch chwi ei ddiddymmu, rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chytuno ag eſ a wnaethant; ac wedi iddynt alw yr Apoſtolion attynt, a'u curo, hwy a orchymmynnaſant iddynt na leferent yn enw yr Ieſu, ac a'u gollyngaſant ymmaith.

41 A hwy a aethant allan o olwg y Cyngor yn llawen, am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddioddef ammarch o achos ei enw eſ.

42 A pheunydd yn y Deml, ac o dŷ i dŷ, ni pheidiaſant â dyſcu, a phregethu Ieſu Griſt.

P E N. VI.

1 *Yr Apoſtolion yn cbwenyeb nad eſculuſid y tlodion, o ran eu llunieatb corpboral, ac yn ofalus befyd eu bunain am gyfrannu gair Duw, llunieatb yr enaid,* 3 *yn ordeinio ſwydd Diaconiaeth i faitb o wyr etboledig:* 5 *o'r rbai y mae Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yſpryd glân, yn vn:* 12 *ei ddal ef gan y rbai a wradwyddodd efe wrth ymreſymmu:* 13 *ac achwyn arno ar gam, am gablu yn erbyn y gyfraitb, a'r Deml.*

AC yn y dyddiau hynny, a'r diſcyblion yn amlhau, bu grwgnach gan y Groegiaid yn erbyn yr Hebræaid, am ddirmygu eu gwragedd

odd gweddwon hwy, yn y weinidogaeth seunyddol.

2 Yna 'r deuddeg a alwasant ynghyd y lliaws discyblion, ac a ddywedasant, nid yw gymhesur i ni adel gair Duw, a gwasanaethu byrddau.

3 Am hynny frodyr, edrychwch yn eich plith, am seithwŷr da eu gair, yn llawn o'r Yspryd glân, a doethineb, y rhai a osodem ar hyn o orchwyl.

4 Eithr nyni a barhawn mewn gweddi, a gweinidogaeth y gair.

5 A bodlon fu 'r ymadrodd gan yr holl liaws: a hwy a etholasant Stephan, gŵr llawn o ffydd, ac o'r Yspryd glân, a Philip, a Phrochorus, a Nicanor, a Thimon, a Pharmenas, a Nicholas, proselyt o Antiochia:

6 Y rhai a osodasant hwy ger bron yr Apostolion, ac wedi iddynt weddio, hwy a ddodasant eu dwylo arnynt hwy.

7 A gair Duw a gynnyddodd, a rhifedi y discyblion yn Jerusalem a amlhaodd yn ddirfawr, a thyrfa fawr o'r offeiriaid a vfyddhasant i'r ffydd.

8 Eithr Stephan yn llawn ffydd, a nerth, a wnaeth ryfeddodau, ac arwyddion ym mhlith y bobl.

9 Yna y cyfodes rhai o'r Synagog a elwir eiddo y Libertiniaid, a'r Cyreniaid, a'r Alexandriaid, a'r rhai o Cilicia, ac o Asia, gan ymddadleu ag Stephan.

10 Ac ni allent wrthwynebu y doethineb a'r Yspryd, drwy yr hwn yr oedd efe yn llefaru.

11 Yna y gosodasant wŷr i ddywedyd, nyni a'i clywsom ef yn dywedyd geiriau cabledd yn erbyn Moses a Duw.

12 A hwy a gynhyrfasant y bobl, a'r henuriaid, a'r Scrifennyddion, a chan ddyfod arno, a'i cippiasant ef ac a'i dygasant i'r Gynghorfa:

13 Ac a osodasant gau dyſtion, y rhai a ddywedent, nid yw y dŷn hwn yn peidio â dywedyd cabl-eiriau, yn erbyn y lle sanctaidd hwn a'r gyfraith.

14 Canys nyni a'i clywsom ef yn dywedyd, y destrywiei yr Iesu hwn o Nazareth y lle ymma, ac y newydiei efe y defodau a draddododd Moses i ni.

15 Ac fel yr oedd yr holl rai a eisteddent yn y Cynget yn dal fulw arno, hwy a welent ei wyneb ef fel wyneb Angel.

PEN. VII.

1 *Stephan wrth gael cennad i attob trafto ei hun am y gabledd, 2 yn dangos ddarfod i Abraham addoli Duw yn iawn, a pha fodd y dewisfodd Duw y Tadau, 20 cyn geni Moſes, a chyn adeiladu y Babell a'r Deml: 37 a thyſtiolaethu o Moſes ei hun am Grift: 44 ac na pharbae y Ceremoniau oddiallan, y rhai a ordeiniasid ar ddull y portreiad nefawl, ond tros amſer: 51 Gan ey geryddu hwy, am eu gwaith yn gwrthwynebu ac yn lladd Crift y Cyfiawn bwnnw, am yr hwn y rhagddywedasei y prophwydi y doe efe i'r bŷd: 54 Hwythau ar hynny, yn ei labyddio ef i farwolaeth, ac yntef yn gorchymmyn ei enaid i'r Iefu, ac yn gweddio troftynt hwy.*

YNa y dywedodd yr Arch-offeiriaid, a ydyw y pethau hyn felly?

2 Yntef a ddywedodd; Ha-wŷr, frodyr a thadau, gwrandewch, Duw y gogoniant a ymddangosodd i'n tâd Abraham, pan oedd efe yn Mesopotamia, cyn iddo drigo yn Charran;

3 Ac a ddywedodd wrtho; * Dos allan o'th wlâd, ac oddi wrth dy dylwyth, a thyred i'r tir a ddangoſwyf i ti. * Gen. 12. 1.

4 Yna y daeth efe allan o dîr y Caldeaid, ac y preſſwyliodd yn Charran: ac oddi yno wedi marw ei dâd, efe a'i ſymmudodd ef i'r tîr ymma, yn yr hwn yr ydych chwi yn preſſwylio yr awr hon.

5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth ynddo, na ddo lêd troed, ac efe a addawodd ei roddi iddo i'w feddiannu, ac i'w hâd yn ei ôl, pryd nad oedd plentyn iddo.

6 A Duw a lefarodd fel hyn, ‡ Dy hâd ti a fydd ymdeithydd mewn gwlâd ddieithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'i drygant, bedwar can mlynedd. ‡ Neu, *Ei had ef.*

7 Eithr y genhedl yr hon a wasanaethant hwy, a farnaf fi, medd Duw ac wedi hynny y dônt allan, ac a'm gwasanaethant i yn y lle hwn.

8 * Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad; * felly *Abraham* a genhedlodd Iſaac, ac a enwaedodd arno yr wythfed dydd: † ac Iſaac a genhedlodd Jacob, ac * Jacob a genhedlodd y deuddec Patriarch. * Gen. 17. 9. * Gen. 21. 3. † Gen. 25. 26.

9 ‡ A'r Patrieirch gan genfigennu a werthasant Joſeph i'r Aipht: ond yr oedd Duw gyd ag ef, * Gen. 29. 31. ‡ Gen. 37. 28.

10 Ac a'i hachubodd ef o'i holl orthrymderau, * ac a roes iddo hawddgarwch a doethineb, yngolwg Pharao brenin yr Aipht: ac efe a'i gosodod ef yn llywodraethwr ar yr Aipht, ac ar ei holl dŷ. * Gen. 41. 37.

11 Ac fe ddaeth newyn dros holl dîr yr Alpht a Chanaan, a gorthrymder mawr, a'n tadau ni chawsant lyniaeth.

12 * Ond pan glybu Jacob fôd ŷd yn yr Aipht, efe a anfonodd ein tâdau ni allan yn gyntaf. * Gen. 42. 1.

13 * A'r ail waith yr adnabuwyd Joſeph gan ei frodyr, a chenedl Joſeph a aeth yn hyſpys y Pharao. * Gen. 45. 4.

14 Yna yr anfonodd Joſeph, ac a gyrchodd ei dâd Jacob, a'i holl genhedl, pymthec enaid a thrugain.

15 * Felly yr aeth Jacob i wared i'r Aipht, * ac a fu farw, efe a'n tadau hefyd. * Gen. 46. 5.

16 A hwy a ſymmudwyd i Sichem, ac a ddodwyd yn y bedd a brynasei Abraham er arian, gan feibion Emor *tâd* Sichem. * Gen. 49. 33.

17 A phan nesaodd amſer y ganwyd Moſes, * ac efe oedd ‡ dlws i Dduw, ac a fagwyd dri mis yn nhŷ ei dâd. * Exod. 2. 2. * Hebr. 11. 23. ‡ *Dlus iawn.*

21 Ac wedi ei fwrw ef allan, merch Pharao a'i cyfodes ef i fynu, ac a'i magodd ef yn fâb iddi el hun.

22 A Moſes oedd ddyſcedig yn holl ddoethineb yr Aiphtiaid, ac oedd nerthol mewn geiriau, ac mewn gweithredoedd.

23 A phan oedd efe yn llawn ddeugeinmlwydd oed, daeth iw galon ef ymweled â'i frodyr plant yr Iſrael.

* Exod. 2. 11. 24 * A phan welodd efe yn yn cael cam, efe a'i hamddiffynnodd ef, ac a ddialodd gam yr hwn a orthrymmid, gan daro yr Aiphtŵr.

25 Ac efe a dybiodd ſôd ei frodyr yn deall, ſôd Duw yn rhoddi iechydwriaeth iddynt trwy ei law ef, eithr hwynt hwy ni ddeallaſant.

* Exod. 2. 13. 26 * A'r dydd nefaf yr ymddangoſodd efe iddynt, a hwy yn ymrafaelio, ac a'i hannogodd hwynt i heddychu, gan ddywedyd, hawŷr, brodyr ydych chwi, pa ham y gwnewch gam â'i gilydd?

27 Ond yr hwn oedd yn gwneuthur cam â'i gymmydog, ai cilgwthiodd ef, gan ddywedyd, pwy a'th oſododd di yn llywodraethŵr ac yn farnwr arnom ni?

28 A leddi di fi, y modd y lleddaiſt yr Aiphtiwr ddoe?

29 A Moſes a ffoawdd ar y gair hwn, ac a fu ddieithr yn nhîr Madian, lle y cenhedlodd efe ddau o feibion.

* Exod. 3. 2. 30 * Ac wedi cyflawni deugain mhlynedd, yr ymddangoſodd iddo, yn anialwch mynydd Sina, Angel yr Arglwydd, mewn fflam dân mewn perth.

31 A Moſes pan welodd, a fu ryfedd ganddo y golwg, a phan neſaodd i yſtyried, daeth llef yr Arglwydd atto, *gan ddywedyd*,

32 Myfi yw Duw dy dadau, Duw Abraham, a Duw Iſaac, a Duw Iacob. A Moſes wedi myned yn ddychrynnedig, ni feiddiai yſtyried.

33 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrtho, Datod dy eſcidiau oddi am dy draed, canys y lle yr wyt yn ſefyll ynddo, ſydd dir ſanctaidd.

34 Gan weled y gwelais ddrygfyd ſy mhobl, y rhai ſy yn yr Aipht, ac mi a glywais eu griddfan, ac a ddeſcynnais iw gwared hwy; Ac yn awr tyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.

35 Y Moſes ymma, yr hwn a wrthodaſant hwy, gan ddywedyd, Pwy a'th oſododd di yn llywodraethŵr, ac yn farnwr? hwn a anfonodd Duw yn llywydd, ac yn waredwr, trwy law yr Angel, yr hwn a ymddangoſodd iddo yn y berth.

* Exod. 7. 9. * Exod. 16. 1. 36 * Hwn a'u harweiniodd hwynt allan, gan wneuthur rhyfeddodau ac arwyddion, yn nhîr yr Aipht, ac yn y môr côch, ac * yn y diffaethwch, ddeugain mhlynedd.

* Deut. 18. 15. 37 Hwn yw'r Moſes a ddywedodd i feibion Iſrael, * Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd eich Duw i chwi, o'ch brodyr, fel myfi, arno ef y gwrandewch.

* Exod. 14. 3. ‡ 7 *gymhwyſo.* 38 * Hwn yw efe a fu yn ‡ yr Eglwys yn y diffaethwch, gyd â'r Angel a ymddiddanodd ag ef ym mynydd Sina, ac â'n tadau ni, yr hwn a dderbynlodd ymadroddion bywiol iw rhoddi i ni.

39 Yr hwn ni fynnei ein tadau ſod yn vfydd iddo, eithr cilgwthiaſant ef, a throeſant yn eu calonnau i'r Aipht,

* Exod. 32. 1. 40 * Gan ddywedyd wrth Aaron, Gwna i ni dduwiau i'n blaenori, oblegid y Moſes ymma, yr hwn a'n dûg ni allan o dîr yr Aipht, ni wyddom ni beth a ddigwyddodd iddo.

41 A hwy a wnaethant lô yn y dyddiau hynny, ac a offrymmaſant aberth i'r eulyn, ac a ymlawenhaſant yngweithredoedd eu dwylo ei hun.

42 Yna y trôdd Duw, ac a'u rhoddes hwy i ſynu i waſanaethu llu y neſ, * fel y mae yn ſcrifennedic yn llyfr y Prophwydi; A offrymmaſoch i mi laddeidion ac aberthau, ddeugain mhlynedd yn yr anialwch, chwi tŷ Iſrael? * Amos 5. 25.

43 A chwi a gymmeraſoch babell Moloch, a ſeren eich Duw Remphan, lluniau y rhai a wnaethoch iw haddoli, minneu a'ch ſymmudaf chwi tu hwnt i Babilon.

44 Tabernacl y dyſtiolaeth oedd ymmhlith ein tadau yn yr anialwch, fel y gorchymynnaſei yr hwn a ddywedei wrth Moſes, * am ei wneuthur ef yn ôl y portreiad a welſei. * Exod. 25. 40.

45 Yr hwn a ddarfu i'n tadau ni ei gymmeryd, a'i ddwyn i mewn gyd ag Ieſu i berchennogaeth y cenhedloedd, y rhai a yrrodd Duw allan o flaen ein tadau, hyd yn nyddiau Dafydd;

46 Yr hwn a gafodd ffafor ger bron Duw, ac a ddymunodd gael Tabernacl i Dduw Iacob.

47 * Eithr Solomon a adeiladodd dŷ iddo ef. * 1 Cron. 17. 12.

48 * Ond nid yw y Goruchaf yn trigo mewn temlau o waith dwylo, fel y mae y Prophwyd yn dywedyd, * Pen. 17. 24.

49 Y nef *yw* fy ngorſedd-fainc, a'r ddaiar yw troed-fainc fy nhraed: Pa dŷ a adeiledwch i mi, medd yr Arglwydd, neu pa le fydd im gorphwyſfa i?

50 Ond fy llaw i a wnaeth hyn oll?

51 Chwi rai gwar-galed, a dienwaededig o galon, ac o gluſtiau, yr ydych chwi yn waſtad yn gwrthwynebu yr Yſpryd glân, megis eich tadau, felly chwithau.

52 Pa vn o'r Prophwydi ni ddarfu i'n tadau chwi ei erlid? a hwy a laddaſant y rhai oedd yn rhagfynegi dyfodiad y Cyfiawn, i'r hwn yr awron y buoch chwi fradwŷr a lofruddion:

53 Y rhai a dderbyniaſoch y gyfraith drwy drefnid angelion, ac ni's cadwaſoch.

54 A phan glywſant hwy y pethau hyn, hwy a ſrommaſant yn eu calonnau, ac a ſcyrnygiaſant ddannedd arno.

55 Eſe yn gyflawn o'r yſpryd glân, a edrychodd yn ddyfal tu a'r nef, ac a welodd ogoniant Duw, a'r Ieſu yn ſefyll ar ddeheulaw Duw,

56 Ac efe a ddywedodd; wele, mi a welaſ y nefoedd yn agored, a Mâb y dŷn yn eiſtedd ar ddeheu-law Duw.

57 Yna y gwaeddaſant â llef vchel, ac a gaeſant eu cluſtiau, ac a ruthraſant yn vnfryd arno,

58 Ac a'i bwriaſant allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiaſant, a'r tyſtion a ddodaſant eu dillad wrth draed dŷn ieuangc a elwid Saul.

59 A hwy a labyddiaſant Stephan, ac efe yn galw ar Dduw, ac yn dywedyd, Arglwydd Ieſu derbyn fy yſpryd.

60 Ac efe a oſtyngodd ar ei liniau, ac a lefodd â llef vchel, Arglwydd na ddod y pechod hyn yn eu herbyn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a hunodd.

PEN. VIII.

1 *Yr Eglwys, o achos yr erlid yn Ieruſalem, wedi ei phlanu yn Samaria,* 5 *trwy waith Philip y Diacon, yr hwn a bregethodd, ac a wnaeth wrthiau, ac a fedyddiodd lawer, ymbliſh eraill Simon y Swynwr, hudol mawr ymmyſc y bobl:* 14 *Petr ac Ioan yn dyfod i gadarnhau, ac i ſbwanegu 'r Eglwys, gan roddi yr*

Yſpryd glân trwy weddi ac arddodiad dwylaw: 18 *A Simon yn ceiſio prynu y cyffelyb awdurdod ganthynt;* 20 *a Phetr yn ei geryddu ef yn dêſt, am ei ragrith a'i gybyddod, ac yn ei annog ef i edifarhau, ac yn dychmelyd i Ieruſalem, tan bregethu gair yr Arglwydd, efe ac Ioan.* 26 *Ac Angel yn anfon Philip i ddyſcu, ac i fedyddio yr Eſnuch o Ethiopia.*

A Saul oedd yn cyttûno i'w lâdd ef. A bu yn y dyddiau hynny erlid mawr ar yr Eglwys oedd yn Ieruſalem: a phawb a waſcarwyd ar hŷd gwledydd Iudæa a Samaria, ond yr Apoſtolion.

2 A gwŷr bucheddol a ddygaſant Stephan *i'w gladdu*, ac a wnaethant alar mawr am dano ef.

3 Eithr Saul oedd yn anrheithio yr eglwys, gan fyned i mewn i bôb tŷ, a lluſco allan wŷr a gwragedd, efe a'u rhoddes yngharchar.

4 A'r rhai a waſcaraſid, a draſnwyaſant gan bregethu y gair.

5 Yna Philip a aeth i wared i ddinas Samaria, ac a bregethodd Criſt iddynt.

6 A'r bobl yn gyttûn a ddaliodd ar y pethau a ddywedid gan Philip, wrth glywed o honynt, a gweled yr arwyddion yr oedd efe yn eu gwneuthur.

7 Canys yſprydion aflan, gan leſaín â llêf vchel, a aethant allan o lawer a berchennogid ganddynt, a llawer yn gleiſion o'r parlys, ac yn gloſſion, a iachawyd.

8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn y ddinas honno.

9 Eithr rhyw ŵr a'i enw Simon, oedd o'r blaen yn y ddinas, yn ſwyno, ac yn hudo pobl Samaria, gan ddywedyd ei *fôd* ef ei hun yn rhyw vn mawr.

10 Ar yr hwn yr oedd pawb, o'r lleiaf hyd y mwyaf, yn gwrando, gan ddywedyd, Mawr allu Duw yw hwn.

11 Ac yr oeddynt a'u coel arn[illegible]dd iddo dalm o amſer eu hudo hwy[illegible]

12 Eithr pan gredaſant i Philip, [illegible]thu y pethau a berthynent i deyrnaſ[illegible] i enw Ieſu Criſt, hwy a fedyddiwyd [illegible]yr ac yn wragedd.

13 A Simon yntef hefyd a gr[illegible]d, ac wedi ei fedyddio, a lynodd wrth Philip; a ſynnodd arno wrth weled yr arwyddion, a'r nerthoedd mawrion a wneid.

14 A phan glybu yr Apoſtolion yn Ieruſalem, dderbyn o Samaria air Duw, hwy a anfonaſant attynt Petr ac Ioan.

15 Y rhai wedi eu dyfod i wared, a weddiaſant droſtynt, ar iddynt dderbyn yr Yſpryd glân.

16 Canys etto nid oedd efe wedi ſyrthio ar nêb o honynt, ond yr oeddynt yn vnic wedi eu bedyddio yn enw yr Arglwydd Ieſu.

17 Yna hwy a ddodaſant eu dwylaw arnynt, a hwy a dderbyniaſant yr Yſpryd glân.

‡ *Arddiad.* 18 A phan welodd Simon mai trwy ‡ oſodiad dwylaw yr Apoſtolion y rhoddid yr Yſpryd glân, efe a gynnygiodd iddynt arian,

19 Gan ddywedyd, rhoddwch i minneu hefyd yr awdurdod hon, fel ar bwy bynnac y goſodwyf ſy nwylo, y derbynio efe yr Yſpryd glân.

20 Eithr Petr a ddywedodd wrtho, bydded ‡ *Feddyl.* dy arian gyd â thi i ddeſtryw, am i ti ‡ dybied y meddiennir dawn Duw trwy arian.

21 Nid oes i ti na rhan, na chyfran yn y gorchwyl hyn, canys nid yw dy galon di yn vniawn ger bron Duw.

22 Edifarhâ gan hynny am dy ddrygioni hyn, a gweddia Dduw a faddeuir i ti feddyl-fryd dy galon.

23 Canys mi a'th welaf mewn buſtl chwerwder, ac mewn rhwymedigaeth anwireldi.

24 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, gweddiwch chwi droſoſi at yr Arglwydd, fel na ddêl dim arnaf o'r pethau a ddywedaſoch.

25 Ac wedi iddynt dyſtiolaethu, a llefaru gair yr Arglwydd, hwy a ddychwelaſant i Ieruſalem, ac a bregethaſant yr Eſengyl yn llawer o bentrefi y Samariaid.

26 Ac Angel yr Arglwydd a lefarodd wrth Philip, gan ddywedyd, Cyſot a dôs tu a'r deau, i'r ffordd ſydd yn myned i wared o Ieruſalem i Gaza: yr hon ſydd anghyfannedd.

27 Ac efe a gyfododd ac a aeth, ac wele gŵr o Ethiopia, Eunuch galluog dan Candace brenhines yr Ethiopiaid, yr hwn oedd ar ei holl dryſor hi, yr hwn a ddaethei i Ieruſalem i addoli:

28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn eiſtedd yn ei gerbyd, ac yn darllein y Prophwyd Eſaias.

29 A dywedodd yr Yſpryd wrth Philip, dôs yn nês, a glŷn wrth y cerbyd ymma.

30 A Philip a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllein y Prophwyd Eſaias; ac a ddywedodd; A wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllein?

31 Ac efe a ddywedodd, pa ſodd y gallaf, oddieithr i ryw vn fy nghyfarwyddo i? Ac efe a ddymunodd ar Philip ddyfod i fyny, ac eiſtedd gŷd ag ef.

32 A'r lle o'r Scrythur yr oedd efe yn ei ddarllein, oedd hwn, * fel dafad i'r lladdfa yr arweinwyd ef, ac fel oen ger bron ei gneiſi-wr yn fud, felly nid agorodd efe ei enau. * Eſai. 53. 7.

33 Yn ei oſtyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymmaith, eithr pwy a draetha ei genhedlaeth ef? oblegid dygir ei fywyd ef oddi ar y ddaiar.

34 A'r Eſnuch a attebodd Philip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mae 'r Prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hun, ai am ryw vn arall?

35 A Philip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr Scrythur honno, ac a bregethodd iddo yr Ieſu.

36 Ac fel yr oeddynt yn myned ar hyd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr, a'r Eſnuch a ddywedodd, wele ddwfr, beth ſydd yn lluddias fy medyddio?

37 A Philip a ddywedodd, os wyti yn credu â'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, yr wyf yn credu fod Ieſu Criſt yn fab Duw.

38 Ac efe a orchymynnodd ſefyll o'e cerbyd; a hwy a aethant i wared ill dau i'r dwfr, Philip a'r Eſnuch, ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fyny o'r dwfr, Yſpryd yr Arglwydd a gippiodd Philip ymmaith, ac ni welodd yr Eſnuch ef mwyach. Ac efe a aeth ar hyd ei ffordd ei hun yn llawen.

Eithr

46 Eithr i dramwy, eſe a doni ddaeth eſe gaed yn Azotus; a chan lodd ym mhôb dinas, hyd yrea.

N. IX.

2 *Saul yn ym . Damaſcus; a'i daraw ef i lawr i'w ddaear,* 10 *a'i alw i fôd yn Apoſtol,* 18 *a'i ſdyddio gan Ananias.* 20 *Yntef yn pregethu Chriſt yn hyderus.* 23 *Yr Iddewon yn cynllwyn iw ladd ef;* 29 *a'r Groeg-wyr befyd; yntef yn diangc rhag y ddwy blaid.* 31 *Yr Eglwyſi yn cael lonyddwch, Petr yn iachau Aeneas a'r parlys,* 36 *ac yn codi Tabitha o farw i fyw.*

A Saul etto yn chwythu bygythiau a chelanedd, yn erbyn diſcyblion yr Arglwydd, a aeth at yr Arch-offeiriad,

2 A ca a ddeiſyfodd ganddo lythyrau i Ddamaſcus, at y Synagogau, fel os cai eſe nêb o'r ffordd *hon*, na gwŷr, na gwragedd, y gallei eſe eu dwyn hwy yn rhŵym i Ieruſalem.

3 Ac fel yr oedd eſe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Ddamaſcus, ac yn ddiſymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac eſe a ſyrthiodd ar y ddaiar, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul, pa ham yr wyt yn fy erlid i?

5 Yntef a ddywedodd, pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd, Myfi yw Ieſu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid: Caled yw i ti wingo yn erbyn y ſwmbylau.

6 Ynteu gan grynu, ac â braw arno, a ddywedodd, Arglwydd beth a fynni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dôs i'r ddinas, ac ſe a ddywedir i ti pa beth ſy raid i ti ei wneuthur.

7 A'r gwŷr oedd yn cyd-teithio ag ef, a ſafaſant yn ‡ ſtûd, gan glywed y llais, ac heb weled nêb. ‡ *Syn.*

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaiar: a phan agorwyd ei lygaid, ni welei eſe nêb: eithr hwy a'i tywyſaſant ef erbyn ei law, ac a'i dygaſant ef i mewn i Ddamaſcus.

9 Ac eſe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwyta, nac yfed.

10 Ac yr oedd rhyw ddiſcybl yn Damaſcus, a'i enw Ananias. A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth, Ananias. Yntef a ddywedodd, wele fi, Arglwydd.

11 A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dôs i'r heol a elwir Vniawn, a chais yn nhŷ Iudas, yn a'i enw Saul, o Tharſus: canys wele y mae yn gweddio:

12 Ac ef a welodd mewn gweledigaeth ŵr a'i enw Ananias, yn dyfod i mewn, ac yn dodi ei law arno, fel y gwelei eilwaith.

13 Yna yr atteb odd Ananias, O Arglwydd, mi a glywais gan lawer am y gŵr hwn, faint o ddrygau a wnaeth eſe i'th Sainct di yn Ieruſalem:

14 Ac ymma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr Arch-offeiriaid, i rwymo pawb ſy'n galw ar dy enw di.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho: dôs ymmaith, canys y mae hwn yn lleſtr etholedic i mi, i ddwyn fy enw ger bron cenhedloedd, a brenhinoedd, a phlant Iſrael.

16 Canys myfi a ddangoſaf iddo pa bethau eu maint ſydd raid iddo ef eu dioddef, er mwyn fy enw i.

17 Ac Ananias a aeth ymmaith, ac a aeth i mewn i'r tŷ, ac wedi dodi ei ddwylo arno, eſe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm hanfonodd i, (Ieſu yr hwn a ymddangoſodd i ti ar y ffordd y daethoſt) fel y gwelych dracheſa, ac i'th lanwer â'r Yſpryd glân.

18 Ac yn ebrwydd y ſyrthiodd oddiwrth ei lygaid ef, megis cenn, ac eſe a gafodd ei olwg yn y man; ac eſe a gyfododd, ac a fedyddiwyd.

19 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, eſe a grythaodd. A bu Saul gyd â'r diſcyblion oedd yn Damaſcus, dalm o ddyddiau.

20 Ac yn ebrwydd yn y Synagogau, eſe a bregethodd Criſt, mai eſe yw Mâb Duw.

21 A phawb a'r a'i clybu ef, a ſynnaſant ac a ddywedaſant, ond hwn yw'r yn oedd yn diſetha yn Ieruſalem, y rhai a alwent ar yr enw hwn, ac a ddaeth ymma er mwyn hyn, fel y dygei hwynt yn rhwym at yr Arch-offeiriaid?

22 Eithr Saul a gynnyddodd fwy-fwy o neth, ac a orchfygodd yr Iddewon oedd yn preſwylio yn Damaſcus, gan gadarnhau mai hwn yw'r Chriſt.

23 Ac wedi cyflawni llawer o ddyddiau, cyd-ymgynghorodd yr Iddewon iw ladd ef.

24 * Eithr eu cyd-fwriad hwy a wybuwyd gan Saul, a hwy a ddiſgwiliaſant y pyrth ddydd a nôs, iw ladd ef. * 2 Cor. 11. 32.

25 Yna y diſcyblion a'i cymmeraſant ef o hŷd nôs, ac a'i gollyngaſant i wared ‡ dros y mûr mewn baſced. † *Ar hyd.*

26 A Saul, wedi ei ddyfod i Ieruſalem, a geiſiodd ymwaſu â'r diſcyblion, ac yr oeddynt oll yn ei ofni ef, heb gredu ei fod eſe yn ddiſcybl.

27 Eithr Barnabas a'i cymmerodd ef, ac a'i dug at yr Apoſtolion, ac a fynegodd iddynt, pa fodd y gwelſei eſe yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddiddan o honaw ag ef, ac mor hŷ a fuaſei eſe yn Damaſcus, yn enw yr Ieſu.

28 Ac yr oedd eſe gyd â hwynt, yn myned i mewn, ac yn myned allan, yn Ieruſalem.

29 A chan fod yn hŷ yn enw 'r Arglwydd Ieſu, eſe a leſaredd, ac a ymddadleuodd yn erbyn y Groegiaid, a hwy a geiſiaſant ei ladd ef.

30 A'r brodyr pan wybuant, a'i dygaſant ef i wared i Cæſarea, ac a'i hanfonaſant ef ymmaith i Tharſus.

31 Yna 'r Eglwyſi drwy holl Iudea, a Galilea, a Samaria, a gawſant heddwch, ac a adeiladwyd, a chan rodio yn ofn yr Arglwydd, ac yn niddanwch yr Yſpryd glân, hwy a amlhawyd.

32 A bu, a Phetr yn tramwy ‡ drwy'r holl wledydd, iddo ddyfod i wared at y Sainct heſyd, y rhai oedd yn trigo yn Lyda. ‡ *Heibio i bawb.*

33 Ac eſe a gafodd yno ryw ddŷn a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd yn gorwedd ar wely, yr hwn oedd glâf o'r parlys.

34 A Phetr a ddywedodd wrtho, Aeneas, y mae Ieſu Criſt yn dy iachau di, Cyfod a chyweiria dy wely. Ac eſe a gyfododd yn ebrwydd.

35 A phawb a'r oedd yn preſſwylio yn Lyda, a Saron, a'i gweliſant ef, ac a ymchwelaſant at yr Arglwydd.

36 Ac yn Ioppa yr oedd rhyw ddiſcyblES, a'i henw Tabitha, (yr hon, os cyfieithir, a elwir Dorcas,) hon oedd yn llawn o

welthredoedd da, ac eluſenau, y rhai a wnaethei hi.

37 A digwyddodd yn y dyddiau hynny, iddi ſod yn glâf, a marw: ac wedi iddynt ei golchi, hwy a'i dodaſant hi mewn llofft.

38 Ac o herwydd bod Lyda yn agos i Ioppa, y diſcyblion a glywſant fod Petr yno, ac a anfonaſant ddau wr atto eſ, gan ddeiſyf ‡ nad oedei ddyfod hyd attynt hwy.

‡ Na fyddei ſtin ganddo.

39 A Phetr a gyfodes, ac a aeth gyd â hwynt; ac wedi ei ddyfod, hwy a'i dygaſant eſi ſynu i'r llofft. A'r holl wragedd gweddwon a ſafaſant yn ei ymyl eſ yn wylo, ac yn dangos y peiſiau, a'r gwiſcoedd a wnaethei Dorcas, tra ydoedd hi gyd â hwynt.

40 Eithr Petr wedi eu bwrw hwy i gyd allan, a dodi ei liniau *ar lawr*, a weddiodd, a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, Cyſod. A hi a'agorodd ei llygaid, a phan welodd hi Petr, hi a gododd yn ei heiſtedd.

41 Ac eſe a roddodd ei law iddi, ac a'i cyfododd hi i ſynu. Ac wedi galw y Sainct, a'r gwragedd gweddwon, eſe a'i goſododd hi ger bron yn fyw.

42 Ac yſpys fu drwy holl Ioppa: a llawer a gredaſant yn yr Arglwydd.

43 A bu iddo aros yn Ioppa lawer o ddyddiau, gyd ag vn Simon Barcer.

PEN. X.

1 *Cornelius, gwr defoſionol, 5 wrth orchymmyn Angel, yn danfon i gyrchu Petr*: 11 *Ynteu, trwy weledigaeth*, 15, 20 *a ddyſcir na ddiſtyrrei mo'r Cenhedloedd.* 34 *Ac eſe yn pregethu Chriſt i Cornelius, a'r rhai oedd gyda eſ, 44 yr Yſpryd glan yn diſcyn arnynt,* 48 *a'i bedyddio bwy.*

YR oedd rhyw wr yn Cæſarea, a'i enw Cornelius, Canwriad o'r fyddin a elwid yr Italaidd,

2 Gwr defoſionol, ac yn ofni Duw, ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o eluſenau i'r bobl, ac yn gweddio Duw yn waſtadol.

3 Eſe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, Angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrtho, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graffu arno, a myned yn ofnus, eſe a ddywedod, Beth ſydd, Arglwydd? ac eſe a ddywedodd wrtho, Dy weddiau di, a'th eluſenau a dderchafaſant yn goffadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wyr i Ioppa, a gyrr am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr.

6 Y mae eſe yn lleteua gyd ag vn Simon Barcer, tŷ 'r hwn ſydd wrth y môr: eſe a ddywed i ti pa beth ſydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan ymadawodd yr Angel oedd yn ymddiddan â Chornelius, eſe a alwodd ar ddau o dylwyth ei dŷ, a milwr defoſionol, o'r rhai oedd yn aros gyd ag eſ:

8 Ac wedi iddo ſynegi iddynt y cwbl, eſe a'u hanfonodd hwynt i Ioppa.

9 A thrannoeth, fel yr oeddynt hwy yn ymdeithio, ac yn neſſau at y ddinas, Petr a aeth i fynu ar y tŷ i weddio, ynghylch y chweched awr.

10 Ac ſe ddaeth arno newyn mawr, ac eſe a chwennychei gael bwyd. Ac a hwynt yn puratoi iddo, ſe ſyrthiodd arno lewyg:

11 Ac eſe a welei y nef yn agored, a rhyw lieſtr yn deſcyn arno, fel rhwymo ei phedair cong hyd y ddaiar:

12 Yn yr hon yr oedd yw bedwar-carnollion y ddaiar, a gwy ‡, ac ymluſci-aid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth lleſ atto, C Petr, lladd, a bwyta.

14 A Phetr a ddywedodd, nid felly, Arglwydd; canys ni fwyteais i erioed ddim cyffredin neu afian.

15 A'r lleſ drachefn *a ddywedodd* wrtho yr ail waith; Y pethau a lanhâodd Duw, na alw di yn gyffredin.

16 A hyn a wnaed dair gwaith, a'r lleſtr a dderbyniwyd drachefn i fynu i'r nef.

17 Ac ſel yr oedd Petr yn ammau ynddo ei hûn, beth oedd y weledigaeth a welſei; wele, y gwŷr a anfonaſid oddiwrth Cornelius, wedi ymofyn am dŷ Simon, oeddynt yn ſefyll wrth y porth:

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a ofynnaſant a oedd Simon, yr hwn a gyfenwid Petr, yn lleteua yno.

19 Ac ſel yr oedd Petr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yſpryd wrtho; wele dry-wŷr yn dy geiſio di.

20 Am hynny, cyſod, deſcyn, a dôs gyd â hwynt, heb ammau dim, o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phetr wedi deſcyn at y gwŷr a anfonaſid oddi wrth Cornelius atto, a ddywedodd, wele, myfi yw yr hwn yr ydych chwi yn ei geiſio: beth yw yr achos y daethoch o'i herwydd?

22 Hwythau a ddywedaſant, Cornelius y Canwriad, gŵr cyfiawn, ac yn ofni Duw, ac a gair da iddo gan holl genedl yr Iddewon, a rybuddiwyd gan Angel ſanctaidd, i ddanfon am danat i'w dŷ, ac i wrando geiriau gennit.

23 Am hynny eſe a'u galwodd hwynt i mewn, ac a'u lletteuodd hwy. A thrannoeth yr aeth Petr ymmaith gyd â hwy, a rhai o'r brodyr o Ioppa a aeth gyd ag eſ.

24 A thrannoeth yr aethant i mewn i Cæſarea, ac yr oedd Cornelius yn diſgwil am danynt, ac eſe a alwaſei ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.

25 Ac ſel yr oedd Petr yn dyfod i mewn, Cornelius a gyfarfu ag eſ, ac a ſyrthiodd wrth ei draed, ac a'i haddolodd eſ.

26 Eithr Petr a'i cyfododd eſ i fynu, gan ddywedyd, Cyſod, Dŷn wyf finneu hefyd.

27 A than ymddiddan ag eſ, eſe a ddaeth i mewn, ac a gaſodd lawer wedi ymgynnull ynghyd.

28 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch mai anghyfreithlawn yw i wr o Iddew ymwaſcu, neu ddyfod at alltud: eithr Duw a ddangoſodd i mi, na alwn neb yn gyffredin, neu yn afian.

29 O ba herwydd, iê yn ddi-nâg y daethym, pan anfonwyd am danaf: yr wyf gan hynny yn gofyn am ba achos y danfonaſoch am danaf.

30 A Chornelius a ddywedodd, Er yr pedwar diwrnod i'r awr hon *o'r dydd*, yr oeddwn yn ymprydio, ac ar y nawfed awr yn gweddio yn fy nhŷ, ac wele, ſafodd gŵr ger fy mron mewn gwiſc ddiſclair,

31 Ac a ddywedodd, Gornelius, gwrandawyd dy weddi di, a'th eluſenau a ddaethant mewn cofia ger bron Duw.

32 Am

32 Am hynny anfon i Ioppa, a galw am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr, y mae efe yn llettya yn nhŷ Simon Barcer, ynglann y môr, yr hwn pan ddelo attat a lefara wrthit.

33 Am hynny yn ddioed myfi a anfonais attat, a thi a wnaethoft yn dda ddyfod. Yr awron gan hynny, yr ŷm ni oll yn bresennol ger bron Duw, i wrando yr holl bethau a orchymynnwyd i ti gan Dduw.

34 Yna yr agorodd Petr ei enau, ac a ddywedodd, Yr wyf yn deall mewn gwirioneddd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb.

* Deut. 10. 17. Rhuf. 2. 11. 1 Pet. 1. 17.

35 Ond ym-mhôb cenhedl, y neb ſydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, ſydd gymmeradwy ganddo ef.

36 Y gair hwn a anfonodd *Duw* i blant Iſrael, gan bregethu tangneddyf trwy Ieſu Grift, efe yw Arglwydd pawb oll.

37 Chwy-chwi a wyddoch y ‡ gair a fu yn holl Iudæa, gan ddechreu o Galilæa, wedi y bedydd a bregethodd Ioan:

‡ Neu, *peth.*

38 Y modd yr eneiniodd Duw Ieſu o Nazareth â'r Yſpryd glân, ac â nerth, yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachau pawb a'r oedd wedi eu gorthrymmu gan ddiafol: oblegid yr oedd Duw gyd ag ef.

39 A ninnau yd ym dyſtion o'r pethau oll a wnaeth efe yngwlad yr Iddewon, ac yn Ieruſalem, yr hwn a laddaſant, ac a groeſ-hoeliaſant ar bren.

40 Hwn a gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ef i'w wneuthur yn amlwg.

41 Nid i'r bobl oll, eithr i'r tyſtion etholedig o'r blaen gan Dduw, *ſef* i ni, y rhai a ſwytaſom, ac a yfaſom gyd ag ef, wedi ei adgyfodi ef o feirw.

42 Ac efe a orchymynnodd i ni bregethu i'r bobl, a thyſtiolaethu mai efe yw'r hwn a ordeiniwyd gan Dduw, yn farn-wr byw a meirw.

* Jer. 31. 34. Mic. 7. 18.

43 * I hwn y mae'r holl Brophwydi yn dwyn tyſtiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef faddeuant pechodau, drwy ei enw ef.

44 A Phetr etto yn llefaru y geiriau hyn, ſyrthiodd yr Yſpryd glân ar bawb a oedd yn clywed y gair.

45 A'r rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cymmiſer ac a ddaethent gyd â Phetr, a ſynnaſant, am dywalit dawn yr Yſpryd glân ar y cenhedloed hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llefaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr attebodd Petr,

47 A all neb luddias dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dderbyniaſant yr Yſpryd glân, fel ninnau?

48 Ac efe a orchymynnodd eu bedyddio hwynt yn enw yr Arglwydd: yna y deiſyfiaſant arno aros tros ennyd o ddyddiau.

PEN. XI.

1 *Petr wedi achwyn arno am fynedd i mewn at y Cenhedloedd, yn gwneuthur ei amddiffyn, 18 ac yn cael ei dderbyn. 19 Wedi cyrhaeddyd o'r Eſengyl hyd Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon Barnabas iw ddarnhau hwynt: 26 Y diſcyblion yno yn cael yn gyntaf rhai eu galw yn Griſtianogion: 27 Ac yn anfon yniwered i'r brodyr yn Iudæa yn amſer newyn.*

A'R Apoſtolion a'r brodyr oedd yn Iudæa, a glywſant ddarfod i'r Cenhedloedd hefyd dderbyn gair Duw.

2 A phan ddaeth Petr i fynu i Ieruſalem, y rhai o'r enwaediad a ymryſonaſant yn ei erbyn ef,

3 Gan ddywedyd, Ti a aethoft i mewn at wŷr dienwaededig, ac a fwyteaſt gyd â hwynt.

4 Eithr Petr a ddechreuodd, ac a eglurodd *y peth* iddynt mewn trefn, gan ddywedyd,

5 Yr oeddwn i yn ninas Ioppa yn gweddio, ac mewn llewyg y gwelais weledigaeth, Rhyw leſtr megis llenlliain fawr yn deſcyn, wedi ei gollwng o'r nef, erbyn ei phedair congl, a hi a ddaeth hyd attaf fi.

6 Ar yr hon pan edrychais, yr ystyriais, ac mi a welais bedwar-carnolion y ddaear, a gwyllt-filod, ac ymluſtiaid, ac ehediaid y nêf.

7 Ac mi a glywais lef yn dywedyd wrthif, Cyfod Petr, lladd, a bwyta.

8 Ac mi a ddywedais, nid felly Arglwydd, canys dim cyffredin neu aflan nid aeth yn amſer i'm geneu.

9 Eithr y llais a'm hatteboddi eilwaith o'r nef, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

10 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r holl bethau a dynnwyd i fynu i'r nef drachefn.

11 Ac wele, yn y man yr oedd trywyr yn ſefyll wrth y tŷ yr oeddwn ynddo, wedi eu hanfon o Cæſarea attafi.

12 A'r Yſpryd a archodd i mi fyned gyd â hwynt heb ammau dim. A'r chwe brodyr hyn a ddaethant gyd â mi, ac nyni a ddaethom i mewn i dŷ y gŵr.

13 Ac efe a fynegodd i ni pa fodd y gwelſei efe Angel yn ei dŷ, yn ſefyll, ac yn dywedyd wrtho, Anfon wŷr i Ioppa, a gyrr am Simon a gyfenwir Petr:

14 Yr hwn a lefara eiriau wrthit, trwy y rhai i'th iacheir di, a'th holl dŷ.

15 Ac a myfi yn dechreu llefaru, ſyrthiodd yr Yſpryd glân arnynt, * megis arnom ninnau yn y dechreuad. * Pen. 2. 4.

16 Yna y cofiais air yr Arglwydd, y modd y dywedaſei efe, * Ioan yn wir a fedyddiodd â dwfr, eithr chwi a fedyddir â'r Yſpryd glân. * Joan. 1. 26.

17 Os rhoddes Duw gan hynny iddynt hwy gyffelyb rodd ac i ninnau, y rhai a gredaſom yn yr Arglwydd Ieſu Grift, pwy oeddwn i, i allu lluddias Duw?

18 A phan glywſant y pethau hyn, diſtawu a wnaethant, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, ſe roddes Duw gan hynny i'r Cenhedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

19 * A'r rhai a waſcaraſid o herwydd y blinder a godaſei ynghylch Stephan, a dramwyaſant hyd yn Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, heb lefaru y gair wrth nêb, ond wrth yr Iddewon yn unig. * Pen. 8. 1.

20 A rhai o honynt oedd wŷr o Cyprus, ac o Cirene, y rhai wedi dyfod i Antiochia, a lefaraſant wrth y Groegiaid, gan bregethu yr Arglwydd Ieſu.

21 A llaw yr Arglwydd oedd gyd â hwynt, a nifer mawr a gredodd, ac a drodd at yr Arglwydd.

22 A'r gair a ddaeth i gluſtiau yr Eglwys oedd yn Ieruſalem, am y pethau hyn; A hwy a anfonaſant Barnabas, i fyned hyd Antiochia.

23 Yr hwn pan ddaeth, a gwelod grâs

Duw, a fu lawen ganddo, ac a a gynghorodd bawb oll, trwy lwyt-fryd calon i lynu wrth yr Arglwydd.

24 Oblegid yr oedd efe yn ŵr da, ac yn llawn o'r Yſpryd glân, ac o ffydd: a llawer o bobl a chwanegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i Tharſus, i geiſio Saul, ac wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia.

26 A bu iddynt flwyddyn gyfan ymgynnull ‡ yn yr Eglwys, a dyſcu pobl lawer, a bod galw y diſcyblion yn Griſtianogion yn gyntaf yn Antiochia. ‡ Neu, fyda 'r Eglwys.

27 Ac yn y dyddiau hynny, daeth prophwydi o Ieruſalem i wared i Antioshia.

28 Ac vn o honynt, a'i enw Agabus, a gyſodódd, ac a arwyddocaodd drwy yr Yſpryd, y byddei newyn mawr dros yr holl fŷd i. yr hwn hefyd a fu tan Claudius Ceſar.

29 Yna 'r diſcyblion, bob vn yn ôl ei allu, a ‡ fwriadaſant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preſſwylio yn Iudea. ‡ A Junſentbaſant.

30 Yr hyn beth hefyd a wnaethant, gan ddanfon at yr Henuriaid, drwy law Barnabas a Saul.

PEN. XII.

1 Brenin Herod yn erlid y Chriſtianogion, yn ladd Iaco, ac yn carcharu Petr: a'r Angel yn ei waredu ef wrth weddiau yr Eglwys. 20 Herod trwy falchder yn cymeryd iddo ei bun y gogomant oedd ddyledus i Ddaw, ac yn cael ei daro gan yr Angel, ac yn marw yn reſynol. 24 A'r Eglwys yn lwyddo, ar ôl ei ferwolaeth ef.

AC ynghylch y pryd hynny yr eſtynnodd Herod frenin ei ddwylo, i ddrygu rhai o'r Eglwys.

2 Ac efe a laddodd Iaco brawd Ioan â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr Iddewon hynny, efe a chwanegodd ddala Petr hefyd: (A dyddiau y bara croyw ydoedd hi)

4 Yr hwn wedi ei ddal a roddes efe yngharchar, ac a'i traddodedd at bedwar pedwariaid o fil-wŷr, i'w gadw, gan ewyllyſio ar ôl y Paſc ei ddwyn ef allan at y bobl.

5 Felly Petr a gadwyd yn y carchar, eithr gweddi ‡ ddyfal a wnaethpwyd gan yr Eglwys at Dduw droſto ef. ‡ Neu, ddiddan, neu, diflin.

6 A phan oedd Herod a'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nôs honno yr oedd Petr yn cyſcu rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy gadwyn, a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele Angel yr Arglwydd a ſafodd ger llaw, a goleuni a ddiſcleiriodd yn ‡ y carchar, ac efe a darawodd yſlys Petr, ac a'i cyſodódd ef, gan ddywedyd; Cyſod yn fuan: o'i gadwyni ef a ſyrthiaſant oddi wrth ei ddwylo. ‡ Yn.

8 A dywedodd yr Angel wrtho, Ymwregyſa, a rhwym dy ſandalau, ac felly y gwnaeth efe; Yna y dywedodd, bwrw dy wiſg am danat, a chanlyn fi.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef, ac ni's gwybu mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr Angel, eithr yr oedd yn tybied mai gweled gweledigaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wiſiadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth hayarn, yr hwn ſydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hyd yn heol, ac yn eurwydd yr Angel a aeth ymmaith oddi wrtho.

11 A Petr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir, anfon o'r Arglwydd ei Angel, a'm gwared i allan o'llaw Herod ac oddi wrth holl ddiſgwliad pobl yr Iddewon.

12 Ac wedi iddo gymmeryd gwyll, efe a ddaeth i dŷ Mair mam Ioan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marcus, lle yr oedd llawer wedi ymgaſclu, ac yn gweddio. ‡ Neu, yſtyried y peth

13 Ac ſel yr oedd Petr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth ‡ i ymwrando, a'i henw Rhode. ‡ Neu, i ymofyn pwy oedd yna.

14 A phan adnabu hi lais Petr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd, eithr hi a redodd i mewn, ac a ſynegodd fod Petr yn ſeſyll o flaen y porth.

15 Hwythau a ddywedaſant wrthi, yr wyt ti yn vofydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedaſant, Ei Angel ef ydyw.

16 A Phetr a barhâodd yn curo; ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelſant ef, ac a ſynnaſant.

17 Ac efe a amneidiodd arnynt â llaw i dewi, ac a adroddódd iddynt pa wedd y dygaſei yr Arglwydd ef allan o'r carchariac efe a ddywedodd, mynegwch y pethau hyn i Iaco, ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd ac a aeth i le arall.

18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, yr oedd trallod nid bychan ym mhlith y mil-wŷr, pa beth a ddaethei o Petr.

19 Eithr Herod pan ei ceiſiodd ef, a heb ei gael, a holodd y ceidwaid, ac a orchymynnodd eu cymmeryd hwy ymaith. Yntef a aeth i wared o Iudea i Ceſarea, ac a arhoſodd yno.

20 Eithr Herod oedd ‡ yn llidiog iawn yn erbyn gwŷr Tyrus a Sidon; a hwy a ddaethant yn gyttûn atto, ac wedi ennill Blaſtus, yr hwn oedd ſtaſellydd y brenio, hwy a ddeiſyfiaſant dangneddyf: am fôd eu gwlâd hwynt yn cael ei chynhaliaeth o wlâd y brenin. ‡ Neu, a'i fryd ar yſelu yn erbyn.

21 Ac ar ddydd nodedig, Herod gwedi gwiſco dillad brenhinol, a eiſteddodd ar yr orſedd-faingc, ac a araithiawdd wrthynt.

22 A'r bobl a roes floedd, Lleferydd Duw, ac nid dŷn ydyw.

23 Ac allan o law y tarawodd Angel yr Arglwydd ef, am na roeſei y gogoneddi iDduw; a chan bryfed yn ei yſu, efe a drengodd.

24 A gair Duw a gynnyddodd, ac a amlhâodd.

25 A Barnabas a Saul, wedi cyflawni eu * gweinidogaeth, a ddychwelaſant o Ieruſalem, gan gymmeryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr hwn a gyfenwid Marc. * Pen 11. 29. 30.

PEN. XIII.

1 Dewis Paul a Barnabas i fyned at y Cenhedloedd. 7 Sergius Paulus, ac Elymas y Swynwr. 14 Paul yn pregethu yn Antiochia, mai Ieſu yw Chriſt. 42 Y Cenhedloedd yn credu: 45 Yr Iddewon yn gwrthwynebu, ac yn cablu: 46 Paul a Barnabas ar hynny yn troi at y Cenhedloedd. 48 Y rhai a ordeiniefid i fywyd yn credu.

YR oedd hefyd yn yr Eglwys ydoedd yn Antioch la, rai prophwydi ac athrawon, Barnabas, a Simeon, yr hwn a elwid Niger, a Lucius o Cirene, a Manaen brawd-maeth Herod y Tetrarch, a Saul.

2 Ac ſel yr oeddynt hwy yn gwaſanaethu yr

yr Arglwydd, ac yn ymprydio, dywedodd yr Yſpryd glân, Neilltuwch i mi Barnabas a Saul, i'r gwaith y gelwais hwynt iddo.

3 Yna wedi iddynt ymprydio, a gweddio, a dodi eu dwylo arnynt, hwy a'u gollyngaſant ymmaith.

4 A hwythau wedi eu danfon ymmaith gan yr Yſpryd glân, a ddaethant i Seleucia, ac oddi yno a ſordwyaſant i Cyprus.

5 A phan oeddynt yn Salamis, hwy a bregethaſant air Duw yn Synagogau yr Iddewon, ac yr oedd hefyd ganddynt Joan yn weinidog.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy 'r ynys hyd Paphus, hwy a gawſant ryw ſwyn-wr, gau brophwyd o Iddew, a'i enw Barieſu:

7 Yr hwn oedd gyda'r Rhaglaw Sergius Paulus, gŵr call: hwn wedi galw atto Barnabas a Saul, a ddeiſyfiod gael clywed gair Duw.

8 Eithr Elymas y ſwyn-wr (canys felly y cyfieithir ei enw ef) a'i gwrthwynebodd hwynt, gan geiſio gŵyr-droi y Rhaglaw oddiwrth y ffydd.

9 Yna Saul, yr hwn hefyd *a elwir* Paul, yn llawn o'r Yſpryd glân, a edrychodd yn graff arno ef,

10 Ac a ddywedodd, O gyflawn o bôb twyll, a phôb ſcelerder, *tydi* mâb diafol, a gelyn pôb cyfiawnder, oni pheidi di â gwyro vniawn ffyrdd yr Arglwydd?

11 Ac yn awr wele, *y mae* llaw yr Arglwydd arnati, a thi a fyddi ddall heb weled yr haul dros amſer. Ac yn ddiattreg y ſyrthiodd arno niwlen, a thywyllwch, ac efe a aeth oddiamgylch gan geiſio rhai i'w arwain erbyn ei law.

12 Yna y Rhaglaw, pan welodd yr hyn a wnaethid, a gredodd, gan ryfeddu wrth ddyſceidiaeth yr Arglwydd.

13 A Phaul a'r rhai oedd gyd ag ef, a aethant ymaith o Phaphus, ac a ddaethant i Perga yn Pamphilia: eithr Joan a ymadawodd oddi wrthynt, ac a ddychwelodd i Jeruſalem.

14 Eithr hwynt hwy, wedi ymado o Perga, a ddaethant i Antiochia yn Piſidia, ac a aethant i mewn i'r Synagog ar y dydd Sabboth, ac a eiſteddaſant.

15 Ac yn ôl darllein y gyfraith a'r Prophwydi, llywodraethwyr y Synagog a anfonaſant attynt, gan ddywedyd, Ha-wŷr frodyr, od oes gennych air o gyngor i'r bobl, traethwch.

16 Yna y cyfodôdd Paul i fynu, a chan amneidio â'i law am oſteg, a ddywedodd, O wŷr o Iſrael, a'r rhai ydych yn ofni Duw, gwrandewch.

17 Duw y bobl hyn Iſrael, a etholodd ein tadau ni, ac a ddercha'odd y bobl, * pan oedd yn ymdeithio yngwlâd yr Aipht, * ac â braich vchel y dug efe hwynt oddi yno allan.

18 Ac yngylch deugain mhlynedd o amſer, y goddefodd efe eu harferion hwynt yn yr anialwch.

19 Ac wedi iddo ddiniſtrio faith genedl yn nhir Canaan, * â choel-bren y parthodd efe dîr y rhai hynny iddynt hwy.

20 * Ac wedi y pethau hyn, dros yſpaid ynghylch pedwar cant a dêng mhlynedd a deugain, efe a roddes farn-wŷr, *iddynt*, hyd Samuel y prophwyd.

21 Ac yn ôl hynny y dymunaſant gael brenin: * ac efe a roddes Duw iddynt Saul fab Cis, gŵr o lwyth Benjamin, ddeugain mhlynedd.

22 Ac wedi ei ddiſwyddo efe, * y cyfododd efe Ddafydd yn frenin iddynt, am yr hwn y tyſtiolaethodd, ac y dywedodd, *Cefais Ddafydd fab Jeſſe, gŵr yn ôl fy nghalon, yr hwn a gyflawna fy holl Ewyllys.

23 * O hâd hwn, Duw yn ôl ei addewid a gyfododd i Iſrael *yr* Iachawdr Jeſu.

24 * Gwedi i Joan rag-bregethu o flaen ‡ ei ddyfodiad ef i mewn, ſef ydd e dilleirwch i holl bobl Iſrael.

25 Acſel yr oedd Joan yn cyflawni ei redfa, efe a ddywedodd, * pwy yr ydych chwi yn tybied fy mod i? nid myfi yw *efe*, eithr wele, y mae yn dyfod ar fy ôl i, yr hwn nid wyf deilwng i ddattodd eſcidiau ei draed.

26 Ha-wŷr frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith ſydd yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd gair yr iechydwriaeth hon:

27 Canys y rhai oedd yn preſſwylio yn Jeruſalem, a'u tywyſogion, heb adnabod hwn, a lleſeryddy Prophwydi, y rhai a ddarllennid bob Sabbath, gan eu farnu ef, a'u cyflawnaſant.

28 * Ac er na chawſant *ynddo* ddim achos angeu, hwy a ddymunaſant ar Pilat ei ladd ef.

29 Ac wedi iddynt gwblhau pôb peth a'r a ſcrifennaſid am dano ef, hwy a'i deſcynnaſant ef oddi ar y pren, ac a'i dodaſant mewn bedd.

30 * Eithr Duw a'i cyfododd ef oddiwrth y meirw.

31 Yr hwn a welwyd dros ddyddiau lawer gan y rhai a ddaethei i fynu gyd ag ef o Galilæa i Jeruſalem, y rhai ſydd dyſtion ‡ iddo wrth y bobl.

32 Ac yr ydym ni yn efangylu i chwi, yr addewid a wnaeth i'r tadau, ddarfod i Dduw gyflawni hwn i ni eu plant hwy, gan iddo adgyfodi 'r Jeſu:

33 Megis ac yr yſcrifennwyd * yn yr ail Pſalm, Fy mâb i ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn, * Rhoddaf i chwi ſicr drugareddau Dafydd.

35 Ac am hynny y mae yn dywedyd mewn *pſalm* arall, * ‡ Ni adewi 'th Sanct weled llygredigaeth.

36 Canys Dafydd ‡ wedi iddo waſanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewyllys Duw, * a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd lygredigaeth.

37 Eithr yr hwn a gyfodes Duw, ni welodd lygredigaeth.

38 Am hynny, bydded hyſpys i chwi, Ha wŷr frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau:

39 A thrwy hwn y cyflawnheir pob vn ſydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau, y rhai ni allech drwy gyfraith Moſes gael eich cyfiawnhau oddiwrthynt.

40 Gwiliwch gan hynny, na ddel arnoch y peth y ddywedpwyd yn y* Prophwydi,

41 Edrychwch, ô dirmygwŷr, a rhyfeddwch, a diflennwch: canys yr wyf yn gwneuthur gweithred yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim, er i neb ei ddangos i chwi.

42 A phan aeth yr Iddewon allan o'r Syna-

gog, y Cenhedloedd a mholygasant gael pregethu y geiriau hyn iddynt y Sabbath nesaf.

43 Ac wedi gollwng y gynnulleidfa, llawer o'r Iddewon, ac o'r proselytiaid crefyddol; a ganlynasant Paul a Barnabas, y rhai gan lefaru wrthynt, a gynghorasant iddynt aros yngras Duw,

44 A'r Sabbath nesaf, yr holl ddinas agos, a ddaeth ynghŷd i wrando gair Duw.

45 Eithr yr Iddewon pan welsant y torfeydd, a lanwyd o genfigen, ac a ddywedasant yn erbyn y pethau a ddywedid gan Paul, gan wrth-ddywedyd a chablu.

46 Yna Paul a Barnabas a aethant yn hŷ, ac a ddywedasant, Rhaid oedd lefaru gair Duw wrthych chwi yn gyntaf, eithr o herwydd eich bod yn ei wrthod, ac yn eich barnu eich hunain yn annheilwng o fywyd tragwyddol, wele yr ydym yn troi at y Cenhedloedd.

47 Canys felly y gorchymynnodd yr Arglwyd i ni, *gan ddywedyd,* * mi a'th osodais di yn oleuni i'r Cenhedloedd, i fod o honot yn iechydwriaeth hyd eithaf y ddaiar.

* Esa. 49 6.

48 A'r Cenhedloedd pan glywsant, a fu lawen ganddynt, ac a ogoneddasant air yr Arglwydd, a chynnifer ac oedd wedi eu hordeinio i fywyd tragwyddol, a gredasant.

49 A gair yr Arglwydd a danwyd drwy 'r holl wlad.

50 A'r Iddewon a annogasant y gwragedd crefyddol ac anrhydeddus, a phennaethiaid y ddinas, ac a godasant erlid yn erbyn Paul a Barnabas, ac a'u bwriasant hwy allan o'u terfynau.

51 * Eithr hwy a escydwasant y llŵch oddi wrth eu traed yn eu herbyn hwy, ac a ddaethant i Iconium.

* Matth. 10. 14.

52 A'r discyblion a gyflawnwyd o lawenydd, ac o'r Yspryd glân.

P E N. XIV.

1 Erlid Paul a Barnabas allan o Iconium. 8 Paul yn iachau y cloff efrydd yn Lystra: ac er hynny y bobl yn tybied mai Duwiau oeddynt hwy. 19 Llabyddio Paul. 21 Hwynt hwy yn mynet trwy fagad o Eglwysi gan gadarnhau y discyblion yn y ffydd, ac mewn dioddefgarwch: 26 Ac wedi dychwelyd i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethei Duw trwyddynt hwy.

A Digwyddodd yn Iconium iddynt fyned ynghyd i Synagog yr Iddewon, a llefaru felly, fel y credodd lliaws mawr o'r Iddewon ac o'r Groeg-wŷr hefyd.

2 Ond yr Iddewon anghredadyn a gyffroesant feddyliau y Cenhedloedd, ac a'u gwnaethant yn ddrwg yn erbyn y brodyr.

3 Am hynny hwy a arhosasant yno amser mawr, gan fôd yn hŷ yn yr Arglwydd, yr hwn oedd yn dwyn tystiolaeth i air ei ras, ac yn caniadu gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau trwy eu dwylo hwynt.

4 Eithr lliaws y ddinas a rannwyd, a rhai oedd gyd â'r Iddewon, a rhai gyd â'r Apostolion.

5 A phan wnaethpwyd rhuthr gan y Cenhedloedd, a'r Iddewon, ynghŷd â'u llywodraeth wŷs, i'w hammerchi hwy, ac i'w llabyddio,

6 Hwythau a ddeallasant *hyn,* ac a ffoesant i Lystra a Derbe, dinasoedd o Lycaonia, ac i'r holl oddi amgylch.

7 Ac yno y buant yn Efangylu.

8 Ac yr oedd gŵr yn eistedd yn Lystra, yn ddiffrwyth ei draed, yr hwn oedd glôf o groth ei fam, ac ni rodiasei erioed.

9 Hwn a glybu Paul yn llefaru, yr hwn wrth edrych yn grâff arno, a gweled fôd ganddo ffydd i gael iechyd,

10 A ddywedodd â llef vchel, Saf ar dy draed yn vniawn: ac efe a neidiodd i fynu, ac a rodiedd.

11 A phan welodd y bobloedd y peth a wnaethei Paul, hwy a godasant eu llef gan ddywedyd yn iaith Lycaonia, Y Duwiau yn rhith dynion a ddescynnasant attom.

12 A hwy a alwasant Barnabas yn Jupiter, a Phaul yn Mercurius: oblegid efe oedd yr ymadroddwr pennaf.

13 Yna offeriad Jupiter, yr hwn oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw a garlantau i'r pyrth, ac a fynnasei gyd â'r bobl, aberthu.

14 A'r Apostolion Barnabas, a Phaul, pan glywsant hynny, a rwygasant eu dillad, ac a neidiasant ymmhlith y bobl, gan lefain,

15 A dywedyd, Ha wŷr pa ham y gwnewch chwi y pethau hyn? dynion hefyd ydym ninnau, yn gorfod goddef fel chwithau, ac yn pregethu i chwi, ar i chwi droi oddiwrth y pethau gweigion ymma, at Dduw byw, * yr hwn a wnaeth nêf a daiar, a'r môr, a'r holl bethau sydd ynddynt.

* Gen. 1. 1. Psal. 146. 6. Dat. 14. 7. * Psal. 81. 12.

16 * Yr hwn yn yr oesoedd gynt a oddefodd i'r holl Genhedloedd fyned yn eu ffyrdd eu hunain.

17 Er hynny ni adawodd efe mo honaw ei hun yn ddi-dyst, gan wneuthur daioni; a rhoddi glaw o'r nefoedd i ni, a thymhorau ffrwythlon, a llenwi ein calonnau ni â llynniaeth, ac â llawenydd.

18 Ac er dywedyd y pethau hyn, braidd yr attaliasant y bobl rhag aberthu iddynt.

19 A daeth yno Iddewon o Antiochia ac Iconium, a hwy a berswadiasant y bobl, * ac wedi llabyddio Paul, a'i lusciasant allan o'r ddinas, gan dybieid ei fôd ef wedi marw.

* 2 Cor. 11. 25.

20 Ac fel yr oedd y discyblion yn sefyll o'i amgylch, efe a gyfododd, ac a aeth i'r ddinas: a thranoeth efe a aeth allan, efe a Barnabas, i Derbe.

21 Ac wedi iddynt bregethu yr Efengyl i'r ddinas honno, ac ennill lawer o ddiscyblion, hwy a ddychwelsasant i Lystra, ac Iconium, ac Antiochia,

22 Gan gadarnhau eneidiau y discyblion, a'u cynghori i aros yn y ffydd, ac mai trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid i ni fyned i deyrnas Duw.

23 Ac wedi ordeinio iddynt Henuriaid ym mhôb Eglwys, a gweddio gyd ag ymprydiau, hwy a'u gorchymynnasant hwynt i'r Arglwydd, yr hwn y credasent ynddo.

24 Ac wedi iddynt drammwy drwy Pisidia, hwy a ddaethant i Pamphilia.

25 Ac wedi pregethu y gair yn Perga, hwy a ddaethant i wared i Attalia.

26 Ac oddi yno a fordwyasant i Antiochia, o'r lle yr oeddynt wedi eu gorchymmyn i ras Duw, i'r gorchwyl a gyflawnasant.

27 Ac wedi iddynt ddyfod a chynnull yr Eglwys ynghyd, adrodd a wnaethant faint o bethau a wnaethei Duw gyd â hwy, ac iddo efe agoryd i'r Cenhedloedd ddrws y ffydd.

28 Ac yno yr arhosasant hwy, dros hîr o amser, gyda 'r discyblion.

P E N.

1 *Ymryſon mawr yn cyfodi ynghylch yr Ewmeddiad.* 6 *Yr Apoſtolion yn ymgynghori ynghylch hynny,* 22 *ac yn anfon eu meddwl trwy lythyrau at yr Eglwyſs.* 36 *Paul a Barnabas wedi bwriadu mynd i ymweled a'r brodyr, yn ymrafaelio ac yn ymadel a'i gilydd.*

A Rhai wedi dyfod i wared o Judæa, a ddyſcaſant y brodyr *gan ddywedyd*, * onid enwaedir chwi yn ôl defod Moſes, ni ellwch fod yn gadwedig.

* Gal. 5. 2.

2 A phan ydoedd ymryſon a dadlau nid bychan gan Paul a Barnabas, yn eu herbyn, hwy a ordeiniaſant fyned o Paul a Barnabas, a rhai eraill o honynt, i fynu i Jeruſalem, at yr Apoſtolion, a'r Henuriaid, ynghylch y eweſtiwn ymma.

3 Ac wedi eu hebrwng gan yr Eglwys, hwy a dramwyaſant drwy Phænice, a Samaria, gan fynegi troad y Cenhedloedd. A hwy a baraſant lawenydd mawr i'r brodyr oll.

4 Ac wedi eu dyfod hwy i Jeruſalem, hwy a dderbyniwyd gan yr Eglwys, a chan yr Apoſtolion, a chan yr Henuriaid, a hwy a fynegaſant yr holl bethau a wnaethei Duw gyd â hwynt.

5 Eithr cyfodedd rhai o ſect y Phariſæaid, y rhai oedd yn credu, gan ddywedyd, mai rhaid iddynt eu henwaedu, a gorchymmyn cadw Deddf Moſes.

6 A'r Apoſtolion a'r Henuriaid a ddaethant ynghŷd, i edrych am y matter ymma.

7 Ac wedi bod ymddadleu mawr, cyfododd Petr ac a ddywedodd wrthynt, * Ha-wŷr frodyr, chwi a wyddoch ddarfod i Dduw er ys talm o amſer yn ein plith ni, ſy ethol i, i gael o'r Cenhedloedd drwy ſy ngenau i, glywed gair yr Efengyl, a chredu.

* Pen. 10. 20. & 11. 12.

8 A Duw, adnabydd-wr calonnau, a ddûg dyſtiolaeth iddynt, gan roddi iddynt yr Yſpryd glân, megis ac i ninnau.

9 * Ac ni wnaeth efe ddim gwahaniaeth rhyngom ni a hwynt, gan buro eu calonnau hwy trwy ffydd.

* Pen. 10. 43. 1 Cor. 1. 2.

10 Yn awr, gan hynny, pa ham yr ydych chwi yn temtio Duw, * i ddodi iau ar warrau y diſcyblion, yr hon ni alledd ein tadau ni, na ninnau ei dwyn?

* Matth. 23. 4.

11 Eithr trwy râs yr Arglwydd Jeſu Grift, yn ydym ni yn credu ein bôd yn gadwedig, yr vn modd a hwythau.

12 A'r holl liaws a ddiſtawodd, ac a wrandawodd ar Barnabas a Phaul yn mynegi pa arwyddion a rhyfeddodau eu maint, a wnaethei Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwyddynt hwy.

13 Ac wedi iddynt ddiſtewi, attebodd Jaco gan ddywedyd, Ha-wŷr frodyr, gwrandewch arnaf fi.

14 Simon a fynegodd pa wedd yr ymweloedd Duw *âr* y cyntaf, i gymmeryd o'r Cenhedloedd bobl iw Enw.

15 Ac â hyn y cyttûna geiriau y Prophwydi; megis y mae yn ſcrifennedig:

16 * Yn ôl hyn y dychwelaf, ac yr adeiladaf dracheſn Dabernacl Dafydd, yr hwn ſydd wedi ſyrthio, a'i fylchau ef a adeiladaf dracheſn, ac a'i cyſodaf eil-chwyl:

* Amos 9. 11.

17 Fel y byddo i hyn a weddiller o ddynion, geiſio yr Arglwydd, ac i'r holl genhedloedd, y rhai y gelwir ſy enw i arnynt, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn gwneuthur yr holl bethau hyn.

18 Yſpys i Dduw yw ei weithredoedd oll erioed.

19 O herwydd pa ham, ſy marn i yw, na flinom y rhai o'r cenhedloedd a droeſant at Dduw.

20 Eithr ſcrifennu o honom ni attynt, ar ymgadw o honynt oddiwrth halogrwydd delwau, a godineb, ac oddiwrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth waed.

21 Canys y mae i Moſes, ym mhôb dinas, er yr hên amſeroedd, rai a'i pregethant ef, gan fôd yn ei ddarllen yn y Synagogau bôb Sabbath.

22 Yna y gwelwyd yn dda gan yr Apoſtolion a'r Henuriaid, ynghyd â'r holl Eglwys, anfon gwŷr etholedic o honynt eu hunain, i Antiochia, gyd â Phaul a Barnabas, *ſef* Judas a gyfenwir Barſabas, a Silas, gwŷr rhagorol ym-mhlith y brodyr.

23 A hwy a ſcrifennaſant gyd â hwynt fel hyn, Yr Apoſtolion, a'r henuriaid, a'r brodyr, at y brodyr y rhai ſy o'r Cenhedloedd yn Antiochia, a Syria, a Cilicia, yn anfon annerch.

24 Yn gymmaint a chlywed o honom ni, i rai a aethant allan oddi wrthym ni, eich trallodi chwi â geiriau, gan ddymchwelyd eich eneidiau chwi, a dywedyd *fod* yn rhaid enwaedu arnoch, a chadw y Ddeddf, i'r rhai ni roeſem ni *gyfryw* orchymmyn:

25 Ni a welſom yn dda, wedi i ni ymgynnull yn gyttun, anfon gwŷr etholedig attoch, gyd â'n hanwylyd Barnabas a Phaul:

26 Gwŷr a roeſant eu heneidiau dros enw ein Hargiwydd ni Jeſu Grift.

27 Ni a anfonaſom, gan hynny, Judas a Silas, a hwythau ar air a fynegant i chwi yr vn pethau.

28 Canys gwelwyd yn dda gan yr Yſpryd glân, a chennym ninnau, na ddodid arnoch faich ychwaneg nâ'r pethau angenrheidiol hyn

29 Bod i chwi ymgadw oddi wrth yr hyn a aberthwyd i eulynnod, a gwaed, ac oddi wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth odineb, oddi wrth yr hyn bethau, os ymgedwch, da y gwnewch. Byddwch iach.

30 Felly, wedi eu gollwng hwynt ymmaith hwy a ddaethant i Antiochia: ac wedi cynnull y lliaws ynghyd, hwy a roeſant y llythyr.

31 Ac wedi iddynt ei ddarllen, llawenychu a wnaethant am y ‡ diddanwch.

‡ Neu, cyngw.

32 Judas hefyd a Silas, a hwythau yn Brophwydi, trwy lawer o ymadrodd, a ddiddanaſant y brodyr, ac a'u cadarnhaſant.

33 Ac wedi iddynt aros *yno* dros amſer, hwy a ollyngwyd ymaith mewn heddwch, gan y brodyr, at yr Apoſtolion.

34 Eithr gweloedd Silas yn dda aros *yno*.

35 A Phaul a Barnabas a arhoſaſant yn Antiochia, gan ddyſcu ac efengylu gair yr Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

36 Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd Paul wrth Barnabas, dychwelwn, ac ymweiwn â'n brodyr, ym mhôb dinas y pregethaſom air yr Arglwydd ynddynt, *i weled* pa ſodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyd â hwynt Joan, yr hwn a gyfenwid Marcus,

38 Ond ni welei Paul yn addas gymmeryd hwnnw gyd â hwynt, yr hwn a gynnaſei odâ

oddi wrthynt o Pamphilia, ac nid aethei gyd â hwynt i'r gwaith.

39 A bu gymmaint cynhwrf *rhyngddynt*, fel yr ymadawsant oddi wrth ei gilydd, ac y cymmerth Barnabas Marc gyd ag ef, ac y mordwyodd i Cyprus.

40 Eithr Paul a ddewisodd Silas, ac a aeth ymmaith, wedi ei orchymmyn i râs Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a Cilicia, gan gadarnhau yr Eglwysi.

P. E N. XVI.

1 *Paul wedi enwaedu ar Timotheus, y ac wedi ei alw gan yr Yspryd,* 14 *yn troi Lydia:* 16 *Yn bwrw allan yspryd dewiniaeth:* 19 *Ac am hyny Silas ac yntef yn cael eu ffrangellu, a'i carcharu:* 26 *Egoryd dryssau y carchar:* 31 *Troi ceidwad y carchar,* 37 *a'i gwaredu hwythau.*

YNa y daeth efe i Derbe ac i Lystra; ac wele, yr oedd yno ryw ddiscybl, * a'i enw Timotheus, mâb i ryw wraig, yr hon oedd Iddewes, ac yn credu, a'i dad oedd Roegwr:

2 Yr hwn oedd yn cael gair da gan y brodyr oedd yn Lystra, ac yn Iconium.

3 Paul a fynnei i hwn fyned allan gyd ag ef, ac efe a'i cymmerth, a'i henwaedodd ef o achos yr Iddewon oedd yn y lleoedd hynny: canys hwy a wyddent bawb, mai Groeg-wr oedd ei dad ef.

4 Ac fel yr oeddynt yn ymdaith trwy y dinasoedd, hwy ‡ a roesant arnynt gadw y gorchymmynion * a ordeiniasid gan yr Apostolion a'r Henuriaid, y rhai oedd yn Jerusalem.

5 Ac felly yr Eglwysi a gadarnhawyd yn y ffydd, ac a gynnyddasant mewn rhifedi beunydd.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia a gwlad Galatia, a gwarafun iddynt gan yr Yspryd glân bregethu y gair yn Asia:

7 Pan ddaethant i Mysia, hwy a geisiasant fyned i Bithynia, ac ni oddefodd Yspryd yr Jesu iddynt.

8 Ac wedi myned heibio i Mysia, hwy a aethant i wared i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul liw nos: Rhyw ŵr o Macedonia a safai, ac a ddeisyfai arno, ac a ddywedai, Tyred trosodd i Macedonia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn ebrwydd ni a geisiasom fyned i Macedonia, gan gwbl gredu alw o'r Arglwydd nyni, i efangylu iddynt hwy.

11 Am hynny, wedi myned ymmaith o Troas, ni a gyrchasom yn vniawn i Samothracia, a thrannoeth i Neapolis:

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon ‡ sydd brif-ddinas o barth o Macedonia, ‡ dinas rydd; ac ni a fuom yn aros yn y ddinas honno ddyddiau rai.

13 Ac ar y dydd Sabbath, ni a aethom allan o'r ddinas i lan afon, lle y byddid arferol o weddio; ac ni a eisteddasom, ac a lefarasom wrth y gwragedd a ddaethant ynghyd.

14 A rhyw wraig a'i henw Lydia, yn gwerthu porphor, o ddinas y Thiatyriaid, yr hon oedd yn addoli Duw, a wrandawodd; yr hon yr agorodd yr Arglwydd ei chalon, i ddal ar y pethau a leferid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i theulu, hi a ddymunodd arnom, gan ddywedyd, os barnasoch fy mod i yn ffyddlawn i'r Arglwydd, dewch i mewn i'm tŷ, ac arhoswch yno. A hi a'n cymmhellodd ni.

16 A digwyddodd, a ni yn myned i weddio, i ryw langces, yr hon oedd ganddi yspryd ‡ dewiniaeth, gyfarfod â ni; yr hon oedd yn peri llawer o elw i'w meistraid, wrth ddywedyd dewiniaeth.

17 Hon a ddilynodd Paul a ninneu, ac a lefodd, gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weision y Duw goruchaf, y rhai sydd yn mynegi i chwi ffordd iechydwriaeth.

18 A hyn a wnaeth hi dros ddyddiau lawer. eithr Paul yn flin ganddo, a drodd, ac a ddywedodd wrth yr yspryd, Yr ydwyf yn gorchymmyn i ti, yn enw Jesu Grist, fyned allan o honi. Ac efe a aeth allan yr awr honno.

19 A phan welodd ei meistreid hi, fyned gobaith eu helw hwynt ymmaith, hwy a ddaliasant Paul a Silas, ac a'u llusciasant hwy i'r farchnadfa, at y llywodraeth-wŷr;

20 Ac a'i dygasant hwy at y swyddogion ac a ddywedasant, y mae y dynion hyn, y rhai ydynt Iddewon, yn llwyr gythryblio ein dinas ni;

21 Ac yn dysgu defodau, y rhai nid ydyw rydd i ni eu derbyn, na'u gwneuthur, y rhai ydym Rufein-wŷr.

22 A'r dyrfa a safodd i fynu ynghŷd yn eu herbyn hwy, a'r swyddygion gan rwygo eu dillad, a * orchymynnasant eu curo hwy â gwialen.

23 Ac wedi rhoddi gwialennodiau lawer iddynt, hwy a'u taflasant i garchar; gan orchymmyn i geidwad y carchar, eu cadw hwy yn ddiogel.

24 Yr hwn wedi derbyn y cyfryw orchymmyn, a'u bwriodd hwy i'r carchar nesaf i mewn, ac a wnaeth eu traed hwy yn sicr yn y cyffion.

25 Ac ar hanner nôs, Paul a Silas oedd yn gweddio, ac yn canu ‡ mawl i Dduw, a'r carcharorion a'u clywsant hwy.

26 Ac yn ddisymmwth y bu daear-gryn mawr, hyd oni siglwyd seiliau y carchar: ac yn ebrwydd yr holl ddrysau a agorwyd; ac ymhwymau pawb a aethant yn rhyddion.

27 A phan ddeffrôdd ceidwad y carchar, a chanfod drysau y carchar yn agored, efe a dynnodd ei gleddyf, ac a amcanodd ei ladd ei hûn; gan dybied ffoi o'r carcharorion ymmaith.

28 Eithr Paul a lefodd â llef vchel gan ddywedyd, na wna i ti dy hûn ddim niwed; canys yr ydym ni ymma oll.

29 Ac wedi galw am oleu, efe a ruthrodd i mewn, ac yn ddychrynnedic ef a syrthiodd i lawr ger bron Paul a Silas,

30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd, O feistred, beth sydd raid i mi ei wneuthur, fel y byddwyf gadwedig?

31 A hwy a ddywedasant, Crêd yn yr Arglwydd Jesu Grist, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu.

32 A hwy a draethasant iddo air yr Arglwydd, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef.

33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr awr honno o'r nôs, ac a olchodd eu briwiau, ac efe a fedyddiwyddd, a'r eiddo oll, yn y man.

34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt i'w dŷ, efe a osododd swyd ger eu bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

35 A phan aeth hi yn ddydd, y swyddogion a anfonasant

* Rhuf. 16. 21.

‡ Bregddodasant, iddynt. * Pen. 15. 28.

‡ Yn y ddinas gyntaf. ‡ Colonia.

‡ Neu, Python.

* 2 Cor. 11. 25. 1 Thes. 2. 2.

‡ Hymn.

a anfonaſant y ceiſiaid, gan ddywedyd, gollwng ymmaith y dynion hynny,

56 A cheidwad y carchar a fynegodd y geiriau hyn wrth Paul, Y Swyddogion a anfonaſant i'ch gollwng chwi ymmaith, yn awr gan hynny cerddwch ymmaith: ewch mewn heddwch.

57 Eithr Paul a ddywedodd wrthynt, wedi iddynt ein curo yn gyhoedd heb ein barnu, a ninnau yn Rhufeiniwŷr, hwy a'n bwriaſant ni i garchar, ac yn awr a ydynt hwy yn ein bwrw ni allan yn ddirgel? Nid felly: ond deuant hwy eu hunain, a dygant ni allan.

58 A'r ceiſiaid a fynegaſant y geiriau hyn i'r Swyddogion. A hwy a ofnaſant, pan glywſant mai Rhufeiniaid oeddynt.

59 A hwy a ddaethant ac a attolygaſant arnynt, ac a'i dygaſant allan, ac a ddeiſyfiaſant arnynt fyned allan o'r ddinas.

40 Ac wedi myned allan o'r carchar, hwy a *aethant i mewn at Lydia; ac wedi gweled y brodyr, hwy a'u cyſſuraſant, ac a ymadawſant

* Pen. 6. 14.

PEN. XVII.

1 *Paul yn pregethu yn Theſſalonica: 4 lle y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid ef.* 10 *Ei anfon ef i Berea, ac yntef yn pregethu yno.* 13 *Ac wedi ei erlid yn Theſſalonica,* 15 *yn dyfod i Athen, ac yno yn ymreſymmu, ac yn pregethu iddynt bwy'y Duw bŷw, yr hwn nid adwaenent:* 34 *ac wrth bynny bagad yn troi at Grift.*

GWedi iddynt dramwy drwy Amphipolis, ac Apollonia, hwy a ddaethant i Theſſalonica, lle yr oedd Synagog i'r Iddewon.

2 A Phaul, yn ôl ei arfer, a aeth i mewn attynt, a thros dri Sabbath a ymreſymmodd â hwynt, allan o'r Scrythyrau,

3 Gan egluro, a dodi ger eu bronnau, mai rhaid oedd i Grift ddioddef, a chyfodi oddi wrth y meirw: ac mai hwn yw y Crift Jeſu, yr hwn yr wyfi yn ei bregethu i chwi.

4 A rhai o honynt a gredaſant, ac a ymwaſcaſant â Phaul a Silas, ac o'r Groeg-wŷr crefyddol lliaws mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydig.

5 Eithr yr Iddewon, y rhai oedd heb gredu, gan genfigennu, a gymmeraſant attynt ryw ddynion drwg o gyrrwydriaid; ac wedi caſclu tyrfa, hwy a wnaethant gyffro yn y ddinas, ac a oſodaſant ar dŷ Jaſon, ac a geiſiaſant eu dwyn hwynt allan at y bobl.

6 A phan na chawſant hwynt, hwy a luſcaſant Jaſon, a rhai o'r brodyr, at bennaethiaid y ddinas, gan lefain, Y rhai ſydd yn aflonyddu y bŷd, y rhai hynny a ddaethant ymma hefyd;

7 Y rhai a dderbyniodd Jaſon, ac y mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn erbyn ordeiniadau Cæſar, gan ddywedyd ſod brenin arall, ſef Jeſu.

8 A hwy a gyffroeſant y dyrfa, a llywodraeth-wŷr y ddinas hefyd, wrth glywed y pethau hyn.

9 Ac wedi iddynt ‡ gael ‡ ſicrwydd gan Jaſon a'r lliaill, hwy a'u gollyngaſant hwynt ymmaith.

‡ *Ddarbyn.* ‡ *Bodlon, rwydd.*

10 A'r brodyr yn ebrwydd o hŷd nôs, a anfonaſant Paul a Silas i Berea: y rhai wedi eu dyfod yno, a aethant i Synagog yr Iddewon.

11 Y rhai hyn oedd ſoneddigeiddiach nâ'r rhai oedd yn Theſſalonica, y rhai a dderbyniaſant y gair gyd â phôb parodrwydd meddwl, gan chwilio beunydd yr Scrythyrau, a oedd y pethau hyn felly.

12 Felly llawer o honynt a gredaſant, ac o'r Groegeſau parchedig, ac o wŷr nid ychydig.

13 A phan wybu yr Iddewon o Theſſalonica fod gair Duw yn ei bregethu gan Paul yn Beræa hefyd, hwy a ddaethant yno hefyd, gan gyffroi y dyrfa.

14 Ac yna yn ebrwydd, y brodyr a anfonaſant Paul ymmaith, i fyned megis i'r môr, ond Silas a Thimotheus a arhoſaſant yno.

15 A chyfarwydd-wyr Paul â'i dygaſant ef hyd Athen: ac wedi derbyn gorchymyn at Silas a Thimotheus, ar iddynt ddyfod atto ar ſirwſt, hwy a aethant ymmaith.

16 A thra ydoedd Paul yn aros am danynt yn Athen, ei yſpryd a gynhyrfwyd ynddo, wrth weled y ddinas ‡ wedi ymroi i eulynnod.

‡ *Yn llawn eulynnodd.*

17 O herwydd hynny yr ymreſymmodd efe yn y Synagog â'r Iddewon, ac â'r rhai crefyddol, ac yn y farchnad beunydd, â'r rhai a gyfarfyddent ag ef.

18 A rhai o'r Philoſophyddion, o'r Epicuriaid, ac o'r Stoiciaid, a ymddadleuaſant ag efe; a rhai a ddywedaſant beth a fynnei y ‡ ſiaradwr hwn ei ddywedyd? a rhai, tebyg yw ei ſod ef yn mynegi duwiau dieithr, am ei ſôd yn pregethu yr Jeſu, a'r adgyfodiad, iddynt.

‡ *Hau-wr geiriau.*

19 A hwy a'i da'iaſant ef, ac a'i dygaſant i ‡ Areopagus, gan ddywedyd, A allwn ni gael gwybod beth yw y ddyſc newydd-hon, a draethir gennit?

‡ *Heol Fawrth, neu, Marc. Y lle yr uchaf yn Athen yr oedd.*

20 Oblegid yr wyt ti yn dwyn rhyw bethau dieithr i'n cluſtiau ni: am hynny ni a fynnem wybod beth a allei y pethau hyn ſod.

21 (A'r holl Atheniaid, a'r dieithriaid, y rhai oedd yn ymdeithio yno, nid oeddynt yn cymmeryd hamdden i ddim arall, ond i ddywedyd, neu i glywed rhyw newydd.)

22 Yna y ſaſodd Paul ynghanol Areopagus, ac a ddywedodd, Ha-wŷr Atheniaid, mi a'ch gwelaf chwi ym-mhob peth yn dra-choel grefyddol.

23 Canys wrth ddyfod heibio, ac edrych ar ‡ eich defoſionau, mi a gefais allor, yn yr hon yr ſcrifennaſid; I'R DUW NID ADWAENIR. Yr hwn, gan hynny, yr ydych chwi heb ei adnabod, yn ei addoli, hwnnw yr wyfi yn ei fynegi i chwi.

‡ *Neu, eich duwiau a addoloch,* 2 Theſſ. 2. 4.

24 * Y Duw a wnaeth y bŷd, a phôb peth ſydd ynddo, gan ei ſod yn Arglwydd nef a daiar, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylo.

* Pen. 7. 48.

25 Ac nid â dwylo dynion y gwaſanaethir ef, * fel pe bai arno eiſieu dim, gan ei ſod efe yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll.

* Pſal. 50. 8.

26 Ac efe a wnaeth o un gwaed bob cenedl o ddynion, i breſwylio ar holl wyneb y ddaiar, ac a bennodd yr amſeroedd rhag-oſodedig, a therfynau eu preſwylfod hwynt:

27 Fel y ceiſient yr Arglwydd, os gallent ymbalfalu am dano ef a'i gael, er nad yw efe yn ddiau neppell oddi wrth bob un o honom.

28 Oblegid ynddo ef yr ydym ni yn bŷw, yn ſymmud, ac yn bôd: megis y dywedodd rhai o'ch Poetau chwi eich hunain: canys ei hiliogaeth ef hefyd ydym ni.

29 Gan ein bod ni gan hynny, yn hiliogaeth Duw, * ni ddylem ni dybied ſod y Duwdod yn

* Eſai. 40. 18.

yn debyg i aur, neu arian, neu faen, gerfiad celfyddyd, a dychymmyg dyn.

30 A Duw wedi eſceuluſo amſeroedd yr anwybodaeth hon, ſydd yr awron yn gorchymmyn i bôb dyn ym-mhob man edifarhau:

31 O herwydd iddo oſod diwrnod, yn yr hwn y barna efe y byd mewn cyfiawnder, drwy y gŵr a ordeiniodd efe, gan roddi ffydd i bawb, o herwydd darfod iddo ei gyfodi ef oddi wrth y meirw.

32 A phan glywſant ſôn am adgyfodiad y meirw, rhai a watwaraſant, a rhai a ddywedaſant, ni a'th wrandawn dracheſn am y peth hyn.

33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith hwynt.

34 Eithr rhai gwŷr a lynaſant wrtho, ac a gredaſant, ym-mhlith y rhai yr oedd Dionyſius Areopagita, a gwraig a'i henw Damaris, ac eraill gyd â hwynt.

PEN. XVIII.

3 Paul yn gweithio â'i ddwylaw, ac yn pregethu yn Corinth i'r Cenhedloedd. 9 Yr Arglwydd yn ei gyſſuro ef trwy weledigaeth. 12 Achwyn arno ef ger bron Galio y rhaglaw: gutef yn cael ei ollwng ymaith: 28 ac wedi hyny yn trawsmy o ddinas i ddinas, ac yn nerthu y diſcyblion. 24 Apollos wedi ei ddyſcu yn fanylach gan Aquila a Phriſcilla, 28 yn pregethu Chriſt, gyda nerth mawr.

YN ôl y pethau hyn Paul a ymadawodd ag Athen, ac a ddaeth i Corinth.

2 Ac wedi iddo gael rhyw Iddew ai enw * Aquila, yn o Pontus o genedl, wedi dyfod yn hwyr o'r Ital. a'i wraig Priſcilla, (am orchymmyn o Claudius i'r Iddewon oll fyned allan o Rufain) efe a ddaeth attynt. * Rhuf. pen. 3.

3 Ac o herwydd ei fod o'r vn celfyddyd, efe a arhoes gyd â hwynt, ac a weithiodd (canys gwneuthur-wŷr pebyll oeddynt wrth eu celfyddyd)

4 Ac efe a ymreſymmodd yn y Synagog bob Sabbath, ‡ ac a gyngyorodd yr Iddewon, a'r Groegiaid. ‡ Berſwadiodd.

5 A phan ddaeth Silas a Thimotheus o Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr Yſpryd, ac efe a dyſtiolaethodd i'r Iddewon, mai Jeſu oedd Chriſt.

6 A hwythau gwedi ymoſod yn ei erbyn, a chablu, * efe a eſcydwodd ei ddillad, ac a ddywedodd wrthynt; Bydded eich gwaed chwi ar eich pennau eich hunain, glân ydwyf fi; o hyn allan mi âf at y cenhedloedd. * Matth. 10. 14.

7 Ac wedi myned oddi yno, efe a ddaeth i dŷ vn a'i enw Juſtus, yn oedd yn addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd â'r Synagog.

8 * A Chriſpus yr Arch-ſynagogydd a gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid wrth wrando, a gredaſant, ac a fedyddiwyd. * 1 Cor. 1. 14.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Paul trwy weledigaeth liw nôs, Nac ofna, eithr lleſara, ac na thaw.

10 Canys yr wyfi gyd â thi, ac ni eſyd neb arnat, i wneuthur niwed i ti: o herwydd y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.

11 Ac efe a † arhoes *yno* flwyddyn a chwe mis, yn dyſcu gair Duw yn eu plith hwynt. † Or. ai-feddodd.

12 A phan oedd Gal-lio yn rhaglaw yn Achaia, cyfododd yr Iddewon yn vn-fryd yn erbyn Paul, ac a'i dygaſant ef i'r frawdle,

13 Gan ddywedyd, Y mae hwn yn annog dynion i addoli Duw yn erbyn y Ddeddf.

14 Ac ſel yr oedd Paul yn ateb agoryd ei enau, dywedodd Gal-lio wrth yr Iddewon; Pe buaſei gam, neu ddrwg weithred, o Iddewon, wrth reſwm myfi a gyd-ddygaſwn â chwi:

15 Eithr os y cweſtiwn ſydd am ymadrodd, ac enwau, a'r ddeddf ſydd yn eich plith chwi, edrychwch eich hunain, canys ni fyddaſi farnwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd hwynt oddiwrth y frawdle.

17 A'r holl Roeg-wŷr a gymmeraſant Soſthenes yr Arch-ſynagogydd, ac a'i curaſant o flaen y frawdle, ac nid oedd Gal-lio yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 Eithr Paul wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganodd yn iach i'r brodyr, ac a fordwyodd ymmaith i Syria, a chyd ag ef Priſcilla ac Aquila, gwedi iddo gneifio ei ben yn Cenchrea, canys yr oedd arno addunedu.

19 Ac efe a ddaeth i Epheſus, ac a'u gadawodd hwynt yno, eithr efe a aeth i'r Synagog, ac a ymreſymmodd â'r Iddewon.

20 A phan ddymunaſant arno aros gyd â hwynt dros amſer hwy, ni chaniattâodd efe:

21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, Y mae yn anghenrhaid i mi gadw yr wŷl ſy'n dyfod yn Jeruſalem; end * os myn Duw, mi a ddeuaf yn fy ôl attochwi drachefn: ac efe a aeth ymmaith o Epheſus. * 1 Cor. 4. 19. Jac. 4. 15.

22 Ac wedi iddo ddyfod i wared i Cæſarea efe a aeth i fynu, ac a gyfarchodd yr Eglwys, ac a ddaeth i wared i Antiochia.

23 Ac wedi iddo dreulio talm o amſer, efe a aeth ymmaith gan dramwy trwy wlâd Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhau yr holl ddiſcyblion.

24 * Eithr rhyw Iddew, a'i enw Apollos, Alexandriad o genedl, gŵr ymadroddus, cadarn yn yr Scrythyrau, a ddaeth i Epheſus. * 1 Cor. 1. 12.

25 Hwn oedd wedi dechreu dyſcu iddo ffordd yr Arglwydd, ac efe yn wreſog yn yr Yſpryd, a lefarodd, a a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, heb ddeall ond bedydd Joan yn vnig.

26 A hwn a ddechreuodd lefaru yn hŷ yn y Synagog: a phan glybu Aquila a Phriſcilla, hwy a'i cymmeraſant ef attynt, ac a agoraſant iddo ffordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllyſio myned i Achaia, y brodyr gan annog, a ſcrifennaſant at y diſcyblion i'w dderbyn ef. Yr hwn wedi ei ddyfodd, a gynnorthwyodd lawer ar y rhai a gredaſent trwy râs.

28 Canys efe a orchfygodd yr Iddewon yn egniol, ar gyhoedd, gan ddangos trwy yr Scrythyrau mai Jeſu yw Chriſt.

PEN. XIX.

6 Rhoddi'r Yſpryd glân trwy ddwylaw Paul. 9 Yr Iddewon yn cablu ei athrawiaeth ef; yr hon a gadarnheir trwy wrthiau. 13 Y Conſurwyr Iddewaidd 16 yn cael eu curo gan y cythraul. 19 Lloſci y llyfrau conſurio. 24 Demetrius, o chwant elw yn codi terfyſc mawr yn erbyn Paul: 35 ac yſcolheig y ddinas yn llonyddu'r derfyſc.

A Digwyddodd tra fu Apollos yn Corinth, wedi i Paul dramwy trwy y parthau vchaf, ddyfod o honaw efi i Epheſus, ac wedi iddo gael rhyw ddiſcyblion.

2 Efe a ddywedodd wrthynt, a dderbyniaſoch chwi yr Yſpryd glân, er pan gredaſoch?

A hwy

A hwy a ddywedaſant wrtho, Ni chawſom ni gymmaint a chlŷwed a oes Yſpryd glân.

3 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, I ba beth gan hynny y bedyddiwyd chwi? hwythau a ddywedaſant, I fedydd Ioan.

* Mati 3. 11. 4 * A dywedodd Paul, Ioan yn ddiau a fedyddiodd â bedydd edifeirwch, gan ddywedyd wrth y bobl am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod ar ei ôl ef. ſef yn Ghriſt Ieſu.

5 A phan glywſant hwy *hyn* hwy a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd Ieſu.

6 Ac wedi i Paul ddodi ei ddwylaw arnynt, yr Yſpryd glân a ddaeth arnynt, a hwy a draethaſant â thafodau, ac a brophwydaſant.

7 A'r gwŷr oll oeddynt ynghylch deuddec.

8 Ac eſe a aeth i mewn i'r Synagog, ac a leſarodd yn hŷ dros dri mis, gan ymreſymmu a chynghori y pethau a *berthynent* i deyrnas Dduw.

9 Eithr pan oedd rhai wedi caledu, ac heb gredu, gan ddywedyd yn ddrwg am y ffordd *honno*, ger bron y lliaws, eſe a dynnodd ymmaith oddi wrthynt, ac a nailltuodd y diſcyblion, gan ymreſymmu beunydd yn yſcol vn Tyrannus.

10 A hyn a fu dros yſpaid dwy flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a oedd yn trigo yn Aſia, yn Iddewon a Groegiaid, glywed gair yr Arglwydd Ieſu.

11 A gwyrthiau rhagorol a wnaeth Duw drwy ddwylo Paul;

12 Hyd oni ddygid at y cleiſion oddi wrth ‡ *ewrſiaid.* ei gorph eſ, napcynnau neu ‡ foledau, a'r cleſydau a ymadawei â hwynt, a'r yſprydion drwg a aent allan o honynt.

13 Yna rhai o'r Iddewon cyrwydraldd, *y rhai oedd* gonſur-wŷr a gymmeraſant arnynt henwi vwch ben y rhai oedd ac yſprydion drwg ynddynt, enw 'r Arglwydd Ieſu, gan ddywedyd, yr ydym ni yn eich tyngheu chwi trwy yr Ieſu, yr hwn y mae Paul yn ei bregethu.

14 Ac yr oedd rhyw ſaith o feibion i Sceſa, Iddew *ac* arch-offeiriad, yr rhai oedd yn gwneuthur hyn.

15 A'r Yſpryd drwg a attebodd ac a ddywedodd, Yr Ieſu yr wyf yn ei adnabod, a Phaul a adwaen, eithr pwy ydych chwi?

16 A'r dŷn, yr hwn yr oedd yr yſpryd drwg ynddo, a rhuthrodd arnynt, ac a'u ‡ *Meiſtrolodd.* ‡ gorchfygodd, ac a fu drwm yn eu herbyn, hyd oni ffoeſant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn noethion, ac yn archolledig.

17 A hyn a fu hyſpys gan yr holl Iddewon a'r Groegiaid hefyd, y rhai oedd yn preſſwylio yn Epheſus, ac ofn a ſyrthiodd arnynt oll, ac enw yr Arglwydd Ieſu a fawrygwyd.

18 A llawer o'r rhai a gredaſent a ddaethant, ac a gyffeſaſant, ac a fynegaſant eu gweithredoedd.

19 Llawer hefyd o'r rhai a fuaſei yn gwneuthur ‡ rhodreſwaith, a ddygaſant eu *Hereſy-waith.* llyfrau ynghŷd, ac a'u lloſcaſant yngwydd pawb, a hwy a fwriaſant eu gwerth hwy, ac a'u cawſant yn ddengmil a deugain *o ddarnau* arian.

20 Mor gadarn y cynnyddodd gair yr Arglwydd, ac y cryfnaodd.

21 A phan gyflawnwyd y pethau hyn, arfaethodd Paul yn yr Yſpryd gwedi iddo drammwy trwy Macedonia ac Achaia, ſyned i Jeruſalem, gan ddywedyd, gwedi i mi fôd yno, rhaid i mi weled Rhufain hefyd.

22 Ac wedi anfon i Macedonia ddau o'r rhai oedd yn gweini iddo, *ſef* Timotheus ac Iraſtus, eſe ei hun a arhoſodd dros amſer yn Aſia.

23 A bu ar yr amſer hwnnw dralled nid bychan ynhylch y ffordd honno.

24 Canys rhyw vn-a'i enw Demetrius, gôf arian, yn gwneuthur temlau arian i Ddiana, oedd yn peri elw nid bychan i'r creffftwŷr.

25 Y rhai a alwodd eſe ynghŷd a gweithwŷr y cyfryw bethau hefyd, ac a ddywedodd, Ha-wŷr, chwi a wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn y mae ein golud ni.

26 Chwi a welwch hefyd ac a glywch, nid yn vnig yn Epheſus, eithr agos tros Aſia oll, ddarfod i'r Paul ymma berſwadio a throi llawer o bobl ymmaith, wrth ddywedyd nad ydyw dduwiau y rhai a wnair â dwylo.

27 Ac nid yw yn vnig yn enbyd i ni ddyfod y rhan hon y ddirmyg, eithr hefyd bôd cyfrif Teml y dduwies fawr Diana yn ddiddim a bôd hefyd ddeſtrywio ei mawrhydi hi, yr hon y mae Aſia oll, a'r bŷd yn ei haddoli.

28 A phan glywſant, hwy a lanwyd o ddigoſaint, ac a leſaſant, gan ddywedyd, Mawr yw Diana yr Epheſiaid.

29 A llanwyd yr holl ddinas o gythryfwl, a hwy a ruthraſant yn vn-fryd i'r ‡ orſedd, ‡ *Theatr y* gwedi cippio Gaius ac Ariſtarchus o Mace- *golygfa.* donia, cydymdeithion Paul.

30 A phan gedd Paul yn ewyllyſio myned i mewn i blith y bobl, ni adawodd y diſcyblion iddo.

31 Rhai hefyd o bennaethiaid Aſia, y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrraſant atto i ddeiſyf arno, nad ymroddei eſe i fyned i'r orſedd.

32 A *rhai* a leſaſant *vn peth*, ac eraill beth arall. Canys y gynnulleidfa oedd yn gymmyſg: a'r rhan fwyaf ni wyddent ô herwydd pa beth y daethent ynghŷd.

33 A hwy a dynnaſant Alexander allan o'r dyrfa, a'r Iddewon yn ei yrru eſ ym mlaen. Ac Alexander a amneidioddd â'i law am oſteg, ac a fynnaſei ei amddiffyn ei hun wrth y bobl.

34 Eithr pan wybuant mai Iddew oedd eſe, pawb ag vn llêf a leſaſant megis dros ddwy awr, Mawr yw Diana yr Epheſiaid.

35 Ac wedi i yſgolhaig y *ddinas*, lonyddu y bobl, eſe a ddywedodd, Ha-wŷr Epheſiaid, pa ddŷn ſydd ni's gŵyr fôd dinas yr Epheſiaid yn ‡ addoli y dduwiais fawr Diana, a'r *ddelw* a ‡ *Yr geiliad.* ddiſgynnodd oddi wrth Jupiter. *wad Teml.*

36 A chan fôd y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonydd, ac na wneloch ddim mewn byr bwyl.

37 Canys dygaſoch ymma y gwŷr hyn, y rhai nid ydynt, nac yn yſpeil-wŷr temlau, nac yn cablu eich duwies chwi.

38 Ond oes, gan hynny, gan Ddemetrius a'r creffft-wŷr ſy gyd ag eſ, vn hawl yn erbyn neb, y mae cyfraith i'w chael, ac y mae rhaglawiaid, rhodded pawb yn erbyn ei gilydd.

39 Ac os gofynnwch ddim am bethau eraill, mewn cynnulleidfa gyfreithlawn y terfynir *hynny.*

40 O herwydd enbyd yw rhag achwyn arnom am y derfyſc heddyw, gan nad oes vn achos, trwy yr hwn y gallôm roddi rheſwm o'r ymgyrch hwn.

41 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, eſe a ollyngodd y gynulleidfa ymmaith.

PEN.

PEN. XX.

1 Paul yn myned i Macedonia, 7 yn gwasanaethu swpper yr Arglwydd, ac yn pregethu 9 Eutychus wedi cwympo i lawr yn farw, yn tael ei godi i fynu yn fyw. 17 Paul yn Miletus yn galw yr Henuriaid ynghyd, ac yn mynegi iddynt beth a ddigwyddei iddo, 28 yn gorchymmyn praidd Duw iddynt, 29 yn eu rhybuddio hwynt am y gau athrawon, 36 yn gweddio gyda hwynt, ac yn myned ymmaith.

AC ar ôl gostegu y cythryfwl, Paul wedi galw y discyblion arto, a'u cofleidio, a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned tros y parthau hynny, a'i cynghori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dîr Groeg:

3 Ac wedi aros dri-mis, a gwneuthur o'r Iddewon gynllwyn iddo, fel yr oedd ar fedr morio i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A chydymdeithiodd ag ef hyd yn Asia, Sopater o Berea, ac o'r Thessaloniaid Aristarchus, a Secundus, a Gaius o Derbe, a Thimotheus, ac o'r Asiaid Tychicus, a Trophimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, ac a arhosasint am danom yn Troas.

6 Ac ninnau a fordwyasom ymmaith oddi wrth Philippi, yn ôl dyddiau y bara croyw, ac a ddaethom attynt hwy i Troas mewn pum nhiwrnod, lle yr arhosasom saith niwrnod.

7 Ac ar y dydd cyntaf o'r ‡ wythnos, wedi i'r discyblion ddyfod ynghŷd * i derri bara, Paul a ‡ ymresymmodd â hwynt, ar fedr myned ymmaith drannoeth, ac efe a barhaodd yn ymadrodd hyd hanner nôs.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn y llofft lle yr oeddynt wedi ymgasclu.

9 A rhyw ŵr ieuangc, a'i enw Eutychus, a eisteddai mewn ffenestr, ac efe a syrthiodd mewn trym-gwsc, tra yr oedd Paul yn ymresymmu yn hir, wedi ei orchfygu gan gwsc, ac a gwympodd i lawr o'r drydydd lofft, ac a gyfodwyd i fynu yn farw.

10 A Phaul a aeth i wared, ac a syrthiodd arno ef, a chan ei gofleidio, a ddywedodd, Na chyffroed arnoch; canys y mae ei enaid ynddo ef.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwytta, ac ymddiddan llawer hyd toriad y dydd; felly efe a aeth ymmaith.

12 A hwy a ddygasant y llangc yn fyw, ac a gyssurwyd yn ddiffawr.

13 Ond nyni a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliasom i Assos, ar fedr oddi yno dderbyn Paul: canys felly yr oedd efe wedi ordeinio, ar fedr myned ei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu ef â ni yn Assos, nyni a'i derbyniasom ef i mewn, ac a ddaethom i Mitylene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod trannoeth gyferbyn â Chios, a thradwy y tiriasom yn Samos, ac a arhosasom yn Trogillium, a'r ail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegid Paul a roddasei ei fryd ar hwylio heibio i Ephesus, fel na byddei iddo dreulio amser yn Asia, canys brysio yr oedd, os bai bosibl iddo, i fôd yn Ierusalem erbyn dydd y ‡ Sulgwyn.

17 Ac o Miletus efe a anfonodd i Ephesus ac a alwodd atto Henuriaid yr Eglwys.

18 A phan ddaethant atto, efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a ŵyddoch er y dydd cyntaf y daethym i Asia, pa fodd y bum i gyd â chwi dros yr holl amser,

19 Yn gwasanaethu yr Arglwydd gyd â phob gostyngeiddrwydd, a llawer o ddagrau, a phrofedigaethau; y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gynllwynion yr Iddewon:

20 Y modd nad attelsais ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegi i chwi, a'ch dyscu ar gyhoedd, ac o dŷ i dŷ.

21 Gan dystiolaethu i'r Iddewon, ac hefyd i'r Groegiaid hefyd, yr edifeirwch sydd tu ag at Dduw, a'r ffydd sydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist.

22 Ac yn awr, wele fi yn rhwym yn yr yspryd yn myned i Jerusalem, heb wybod y pethau a ddigwydd i mi yno:

23 Eithr bod yr Yspryd glân yn tystio i mi ym-mhob dinas, gan ddywedyd, fôd rhwymau a blinderau yn fy aros.

24 Ond nid wyfi yn gwneuthur cyfrif o ddim, ac nid gwerthfawr gennif fy einioes fy hun, os gallaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weinidogaeth a dderbyniais gan yr Arglwydd Iesu, i dystiolaethu Efengyl gras Duw.

25 Ac yr awron, wele, mi a wn na chewch chwi oll (ymmysc y rhai y bum i yn trammwy yn pregethu teyrnas Duw) weled fy wyneb i mwyach.

26 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn tystio i chwi y dydd heddyw, fy môd i yn lân oddi wrth waed pawb oll.

27 Canys nid ymatteliais rhag mynegi i chwi holl gyngor Duw.

28 Edrychwch gan hynny arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd, ar yr hwn y gosododd yr Yspryd glân chwi yn olygwyr, i fugeilio Eglwys Duw, yr hon a bwrcasodd efe â'i briod waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw yn ôl fy ymadawiad i, fleiddiau ‡ blinion i'ch plith, heb arbed y praidd.

30 Ac o honoch chwi eich hunain y cyfyd gwŷr yn llefaru pethau gwyr-draws, i dynnu dyscyblion ar eu hôl.

31 Am hynny gwiliwch a chofiwch, dros dair blynedd na pheidiais i nôs a dydd â rhybuddio pob vn o *honoch* â dagrau.

32 Ac yr awr hon frodyr, yr ydwyf yn eich gorchymmyn i Dduw, ac i air ei ras ef, yr hwn a all adeiladu chwaneg, a rhoddi i chwi etifeddiaeth ym-mhlith yr holl rai a sancteiddiwyd.

33 Arian, neu aur, neu wisg neb, ni chwennychais.

34 Ie chwi a wyddoch eich hunain *ddarfod i'r dwylo hyn wasanaethu i'm cyfraidiau i, ac i'r rhai oedd gyd â mi.

35 Mi a ddangosais i chwi bôb peth, mai wrth lafurio felly y mae yn rhaid cynnorthwyo y gweiniaid, a chofio geiriau yr Arglwydd Iesu, ddywedyd o honaw ef, mai dedwydd yw rhoddi yn hytrach nâ derbyn.

36 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a roddodd ei liniau i lawr, ac a weddiodd gyd â hwynt oll.

37 Ac wylo yn dôst a wnaeth pawb, a hwy a syrthiasant ar wdds Paul, ac a'i cusanasant ef,

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair a ddywedasei

‡ Sabbathau. * Pen. 2. 46. ‡ Bregethodd iddynt.

‡ Trymion.

* 1 Cor. 4. 12. 1 Thes. 2. 9. 2. Thes. 3. 8.

‡ Pentecost.

wedaſei eſe, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i hebryngaſant ef i'r llong.

PEN. XXI.

2 Paul yn gwrthod ei gynghori i beidio a myned i Jeruſalem. 9 Merched Philip yn Brophwydoſau. 15 Paul yn dyfod i Jeruſalem: 27 lle y daliwyd ef, ac y bu mewn mawr berygl: 31 a'r pen-captain yn ei achub ef, ac yn rhoi cennad iddo leferu wrth y bobl.

A Digwyddodd wedi i ni oſod allan, ac ymadel â hwynt, ddyfod o honom ag vniawn-gyrch i Coos, a thrannoeth i Rhodos ac oddi yno i Patara.

2 A phan gawſom long yn hwylio troſodd i Phenice; ni a ddringaſom iddi, ac a aethom ymmaith.

3 Ac wedi ymddangos o Cyprus i ni, ni a'i gadawſom hi ar y llaw aſſwy, ac a hwyliaſom i Syria, ac a dyriaſom yn Tyrus; canys yno yr oedd y llong yn dadlwytho y llwyth.

4 Ac wedi i ni gael diſcyblion, nyni a arhoſaſom yno ſaith niwrnod, y rhai a ddywedaſant i Paul, trwy yr Yſpryd, nad elei i ſynu i Jeruſalem.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddiau, ni a ymadawſom, ac a gychwynnaſom: a phawb ynghyd â'r gwragedd, a'r plant, a'n hebryngaſant ni hyd allan o'r ddinas, ac wedi y ni oſtwng ar ein gliniau ar y traeth, ni a weddiaſom.

6 Ac wedi i ni ymgyfarch â'i gilydd, ni a ddringaſom i'r llong, a hwy a ddychwelaſant i'w cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylio o Tyrus, ni a ddaethom i Ptolemais: ac wedi i ni gyfarch y brodyr, ni a drigaſom vn diwrnod gyd â hwynt.

8 A thranneeth ‡ y rhai oedd ynghylch Paul ‡ a ymadawſant, ac a ddaethant i Cæſarea. Ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Philip yr Efengylwr, (* yr hwn oedd vn o'r ſaith) ni arhoſaſom gyd ag ef.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merched, o forwynion, yn prophwydo.

10 Ac fel yr oeddem yn aros yno ddyddiau lawer, daeth i wared o Judæa brophwyd â'i enw Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys Paul, a rhwymo *ei* ddwylaw ef *a'i* draed, eſe a ddywedodd, hyn a ddywed yr Yſpryd glân, Y gŵr y biau y gwregys hwn, a rwym yr Iddewon fel hyn yn Jeruſalem, ac a'i traddodant i ddwylo y Cenhedloedd.

12 A phan glywſom y pethau hyn nyni a'r rhai oedd o'r ſan honno hefyd, a ddeiſyfiaſom nad elei eſe i ſynu i Jeruſalem.

13 Eithr Paul a attebodd, beth a wnewch chwi yn wylo, ac yn torri fy nghalon i? canys parod wyf, nid i'm rhwymo yn vnig, eithr i farw hefyd yn Jeruſalem, er mwyn Enw yr Arglwydd Ieſu.

14 A chan na ellid ei berſwadio, ni a beidiaſom, gan ddywedyd; Ewyllys yr Arglwydd a wneler.

15 Hefyd, yn ôl y dyddiau hynny, ni a gymmeraſom ein beichiau, ac a aethom i ſynu i Jeruſalem.

16 A *rhai* o'r diſcyblion o Cæſarea a ddaeth gyd â ni, gan ddwyn vn Mnaſon o Cyprus, hên ddiſcybl, gyd a'r hwn y llettevem.

17 Ac wedi ein dyfod i Jeruſalem, y brodyr a'n derbyniaſant yn llawen.

18 A'r dydd neſaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn at Iaco; a'r holl Henuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwell iddynt, eſe a fynegodd iddynt bôb yn vn ac vn, bôb peth a wnaethei Duw ym-mhlith y Cenhedloedd trwy ei weinidogaeth ef.

20 A phan glywſant, hwy a ogoneddaſant yr Arglwydd, ac a ddywedaſant wrtho, Ti a weli, frawd, pa ſawl myrddiwn ſydd o'r Iddewon y rhai a gredaſant, ac y maent oll yn dwyn zêl i'r Ddeddf.

21 A hwy a glywſant am danat ti, dy fôd ti yn dyſcu yr Iddewon oll, y rhai ſydd ymmyſc y Cenhedloedd i ymwrthod â Moſes, ac yn dywedyd, na ddylent hwy enwaedu ar eu plant, na rhodio yn ôl y defodau.

22 Pa beth gan hynny? nid ‡ oes ſodd na ddêl y lliaws ynghŷd: canys hwy a gânt glywed dy ddyfod ti.

‡ *Anhawdd yw dyfod.*

23 Gwna gan hynny yr hyn a ddyweduwn wrthit, y mae gennym ni bedwar-gŵr a chanddynt addunedarnynt:

24 Cymmer y rhai hyn, a glanhaer di gyd â hwynt, a gwna draul arnynt, fel yr * eillíont eu pennau, ac y gŵypo pawb am y pethau a glywſant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy fôd di dy hun hefyd yn rhodio, ac yn cadw y Ddeddf.

* Num. 6. 18. Pen. 18. 18.

25 Eithr am y Cenhedloedd, y rhai a gredaſant, * ni a ſcrifennaſom, ac a farnaſom na bo iddynt gadw dim o'r cyfryw beth, eithr iddynt ymgadw oddi wrth y pethau a aberthwyd i eulynnod, a gwaed, a rhag peth tagedig, a rhag putteindra.

* Pen. 15. 20.

26 Yna Paul a gymmerth y gŵr, a thrannoeth gwedi iddo ymlanhau gyd â hwynt, eſe a aeth i mewn i'r Deml; * gan yſpyſu cyflawni dyddiau y glanhâd, hyd oni offrymid offrwm dros bôb vn o honynt.

* Num. 6. 13.

27 A phan oedd y ſaith niwrnod ar ddarfod, yr Iddewon oeddent o Aſia, pan welſant ef yn y Deml, y derfyſcaſant yr holl bobl, ac a ddodaſant ddwylo arno,

28 Gan leſain, Ha-wŷr Iſraeliaid, cynnorthwywch, dymma yr dŷn ſydd yn dyſcu pawb ym mhôb man yn erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle ymma, ac ym mhellach, y Groegiaid hefyd a ddûg eſe i mewn i'r Deml, ac a halogodd y lle ſanctaidd hwn.

29 Canys hwy a welſent o'r blaen Trophimus yr Epheſiad yn y ddinas gyd ag ef, yr hwn yr oeddynt hwy yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn i mewn i'r Deml.

30 A chynnhyrfwyd y ddinas oll, ‡ a'r bobl a redodd ynghyd, ac wedi ymaelyd yn Paul, hwy a'i tynnaſant ef allan o'r Deml; ac ac yn ebrwydd, caewyd y dryſau.

‡ *A bu aruthr gan y bobl, ac wedi bre.*

31 Ac fel yr oeddynt hwy yn ceiſio ei ladd ef, daeth y gair at ben-capten y ſyddin, fôd Jeruſalem oll mewn terfyſc.

32 Yr hwn allan o law a gymmerodd filŵyr, a chanwriaid, ac a redodd i wared attynt; hwythau, pan welſant y pen-capten ar mil-wŷr a beidiaſant a churo Paul.

33 Yna y daeth y pen-capten yn nês ac a'i daliodd ef, ac a archodd ei rwymo ef â dwy gadwyn, ac a ymofynnodd pwy oedd efe, a pha beth a wnaethei?

34 Ac amryw rai a leſent amryw beth yn y dyrfa: ac am nas gallei wybod yſ yn wydd, o her-

‡ *Paul a'r rhai oedd gyd ag ef.* Pen. 13. 12.

‡ *Gwedi myned allan nyni a ddaethom i Cæſarea.*

* Pen. 6. 5.

o herwydd y cythryfwl, efe a orchymynnodd ei ddwyn ef i'r castell.

35 A phan oedd efe ar y grisiau, fe a ddigwyddodd gorfod ei ddwyn ef gan y milwŷr, o achos trais y dyrfa.

36 Canys yr oedd lliaws y bobl yn canlyn, gan lefain, Ymmaith ag ef.

37 A phan oedd Paul ar el ddwyn i mewn i'r castell, efe a ddywedodd wrth y pen-capten, A'i rhydd i mi ddywedyd peth wrthit ? Ac efe a ddywedodd, A fedri di Roeg,

* Pen. 8. 36. 38 * Ond tydi yw yr Aiphti-wr, yr hwn o flaen y dyddiau hyn, a gyfodaist derfysc, ac a arweiniaist i'r anialwch bedair mil o wŷr llofruddiog.

39 A Phaul a ddywedodd, gŵr ydwyf yn wir o Iddew, yn o Tharsus, dinesydd o ddinas nid anenwog, o Cilicia ; ac yr ywf yn deisyf, arnat ti, dyro gennad i mi i lefaru wrth y bobl.

40 Ac wedi iddo roi cennad iddo, Paul a safodd ar y grysiau, ac a amneidiodd â llaw ar y bobl ; ac wedi gwneuthur distawrwydd mawr, efe a lefarodd wrthynt yn Hebræ aec, gan ddywedyd,

PEN. XXII.

1 *Paul yn mynegi yn belaeth y modd y trosfid of i'r ffydd,* 17 *ac y galwesid ef i fod yn Apostol.* 22 *Y bobl wrth glywed crybwyll am y Cenhedloedd, yn llefain yn ei erbyn ef :* 24 *Ac yntau yn debyg y gael ei fflangellu,* 25 *Ac etto yn diange trwy ymbonni o ddinasfraint Rufain.*

HA-wŷr, frodyr a thadau, gwrandewch fy amddiffyn wrthych yr awr hon.

2 A phan glywsant mae yn Hebræ-aec yr oedd efe yn llefaru wrthynt, hwy a roesant iddo osteg gwell, ac efe a ddywedodd :

* Pen. 21. 39. 3 * Gŵr wyfi yn wir o Iddew, yr hwn a aned yn Tharsus yn Cilicia, ac wedi fy meithrin yn y ddinas hon, wrth draed Gamaliel, ac wedi fy athrawiaethu yn ôl manylaf gyfraith y tadau, yn dwyn zêl i Dduw, fel yr ydych chwithau oll heddyw.

* Pen. 8. 3. 4 * A mi a erlidiais y ffordd hon hyd angau, gan rwymo a dodi yngharchar wŷr a gwragedd hefyd.

5 Megis ac y mae yr Arch-offeiriad yn dŷst i mi, a'r holl henaduriaeth, gan y rhai hefyd y derbyniais lythyrau at y brodyr, ac yr aethym i Ddamascus, ar fedr dwyn y rhai oedd yno hefyd, yn rhwym i Jerusalem, iw cospi.

6 Eithr digwyddodd, a myfi yn myned, ac yn nesau at Ddamascus, ynghylch hanner dydd, yn ddisymmwth, i fawr oleuni o'r nêf ddisgleirio o'm hamgylch.

7 A mi a syrthiais ar y ddaiar, ac a glywais lais yn dywedyd wrthif ; Saul, Saul, pa ham yr wyt yn fy erlid ?

8 A minneu a attebais, Pwy wyt ti, ô Arglwyd ? Yntef a ddywedodd wrthif, myfi yw Iesu o Nazareth, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

9 Hefyd y rhai oedd gyd â myfi a welsant y goleuni yn ddiau, ac a ofnasant, ond ni chlywsant hwy lais yr hwn oedd yn llefaru wrthif.

10 Ac myfi a ddywedais ; Beth a wnâf, ô Arglwydd ? A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, Cyfod, a dos i Ddamascus, ac yno y dywedir i ti bob peth a'r a ordeinwyd i ti eu gwneuthur.

11 A phryd nad oeddwn yn gweled gan ogoniant y goleuni hwnnw, a'r rhai oedd gyd â mi yn fy nhywys erbyn fy llaw, myfi a ddaethym i Ddamascus.

12 Ac yn Ananias, gŵr defosionol yn ôl y Ddeddf, ac iddo air da gan yr Iddewon oll, a'r oeddynt yn presswylio yno,

13 A ddaeth attaf, ac a safodd ger llaw, ac a ddywedodd wrthif, Y brawd Saul, cymmer dy olwg, ac mi a edrychais arno yn yr awr honno.

14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein tadau ni a'th rhag-ordeiniodd di i wybod ei Ewyllys ef, ac i weled y Cyfiawn *hwnnw*, ac i glywed lleferydd ei enau ef.

15 Canys ti a fyddi dŷst iddo wrth bôb dŷn o'r *pethau* a welaist, ac a glywaist.

‡ *Beth yr wyt ti yn ei aros ?* 16 Ac yr awrhon, ‡ beth yr wyt ti yn ei aros ? Cyfod, bedyddier di, a golch ymmaith dy bechodau, gan alw ar Enw yr Arglwydd.

17 A darfu wedi i mi ddyfod yn fy ôl i Jerusalem, fel yr oeddwn yn gweddio yn y Demi, i mi syrthio mewn llewyg ;

18 A'i weled ef yn dywedyd wrthif, Bysia, a dos ar frŷs allan o Jerusalem ; o herwydd ni dderbyniant dy dessiolaeth am danaf fi.

19 A minneu a ddywedais, O Arglwydd, hwy a wyddant fy môd i yn carcharu, ac yn baeddu ym-mhob Synagog, y rhai a gredent ynot ti.

* Pen. 7. 58. 20 * A phan dywalltwyd gwaed Stephan dy ferthyr di, yr oeddwn i hefyd yn sefyll ger llaw, ac yn cydsynio i'w ladd ef, ac yn cadw dillad y rhai a'i lladdent ef.

21 Ac efe a ddywedodd wrthif, Dos ymmaith, canys mi a'th anfonaf ym-mhell at y Cenhedloedd.

22 A hwy a'i gwrandawsant ef hyd y gair hwn. A hwy a godasant eu llêf, ac a ddywedasant, Ymmaith a'r cyfryw yn oddi ar y ddaiar, canys nid cymmwys ei fod ef yn fyw.

23 Ac fel yr oeddynt yn llefain, ac yn bwrw eu dillad, ac yn taflu llwch i'r awyr,

24 Y pen-capten a orchymynnodd ei ddwyn efe i'r castell, gan beri ei holi ef trwy fflangellau, fel y gallei wybod am ba achos yr oeddynt yn llefain arno felly.

25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo ef â charrelau, dywedodd Paul wrth y Canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw, A'i rhydd i chwi fflangellu gŵr o Rufeiniad, ac heb ei gondemno hefyd ?

26 A phan glybu y Canwriad, efe a aeth ac a fynegodd i'r pen-capten, gan ddywedyd, Edrych beth yr ywt yn eu wneuthur, canys Rhufeiniad yw y dŷn hwn.

27 A'r pen-capten a ddaeth ac a ddywedodd wrtho, dywed i mi, ai Rhufeiniad wyt ti ? ac efe a ddywedodd, Se.

28 A'r pen-capten a attebodd, A swm mawr y cefais i y ddinas-fraint hon. Eithr Paul a ddywedodd, a minneu a anwyd *yn freiniol*.

29 Yn ebrwydd gan hynny yr ymadawodd oddi wrtho y rhai oedd ar fedr ei holi ef. A'r pen-capten hefyd a ofnodd, pan wybu ei fod ef yn Rhufeiniad, ac oblegid darfod iddo ei rwymo ef.

30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllysio gwybod yspysrwydd am ba beth y cyhuddid ef gan yr Iddewon, efe a'i gollyngodd ef o'r

rhwymau

mau, ac a archodd i'r Arch-effeiriaid a'u cyngor oll ddyfod yno, ac efe a ddug Paul i wared, ac a'i gosododd ger eu bron hwy.

P E N. XXIII.

1 Paul yn attteb trosto ei hun. 2 Ananias yn gorchymmyn ei daro ef. 7 Ymryson ymmysc ei gyhuddwyr ef. 11 Duw yn ei gyssuro ef. 14 Yr Iddewon yn cynllwyn iddo: 20 a dangos hynny i'r pen-capten: 27 Yntef yn ei anson ef at Phelix y Rhaglaw.

A Phaul yn edrych yn graff ar y Cynghor a ddywedodd, Ha-wŷr frodyr, mi a wasanaethais Dduw mewn pob cydwybod dda, hyd y dydd heddyw.

2 A'r Arch-offeiriad Ananias, a archodd i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymmyl, ei daro ef ar ei enau.

3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th dery di bared wedi ei wyngalchu: canys a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ôl y ddeddf, a chan droseddu y ddeddf yn peri fy nharo i?

4 A'r sefyll wŷr a ddywedasant wrtho, A ddisenwi di Arch-offeiriad Duw?

5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, frodyr, mai yr Arch-offeiriad oedd efe: * canys scrifennedic yw, Na ddywaid yn ddrwg am bennaeth dy bobl.

* Exod. 22. 28.

6 A phan wybu Paul fod y naill ran o'r Saducæaid, a'r llall o'r Pharisæaid, efe a lefodd yn y Cyngor, Ha-wŷr frodyr, * Pharisæad wyfi, mâb i Pharisæad: * am obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn fy marnu i.

* Phil. 3. 5. * Pen. 24. 21.

7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ymryson rhwng y Pharisæaid a'r Saducæaid; a rhannwyd y lliaws.

8 * Canys y Saducæaid yn wîr a ddywedant nad oes nac adgyfodiad, nac Angel, nac yspryd: eithr y Pharisæaid sydd yn addef pôb vn o'r ddau.

* Matth. 22. 23.

9 A bu llefain mawr, a'r Scrifennyddion o ran y Pharisæaid a godasant i fynu, ac a ymrysonasant, gan ddywedyd; Nid ydym ni yn cael dim drwg yn y dŷn hwn: eithr os yspryd a lefarodd wrtho, neu Angel, nac ymrysonwn â Duw.

10 Ac wedi cyfodi terfysc mawr, y pencapten yn ofni rhac tynnu Paul yn ddarnau ganddynt, a archodd i'r mil-wŷr fyned i wared, a'i gippio ef o'i plith hwynt, a'i ddwyn i'r castell.

11 Yr nôs, yr Arglwydd a safodd ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cymmer gyssur: canys megis y tystiolaethaist am danaf yn Ierusalem, felly y mae yn rhaid i ti dystiolaethu yn Rhufain hefyd.

12 A phan aeth hi yn ddydd; rhai o'r Iddewon, wedi llunio cyfarfod, a'i rhwymasant eu hunain â diodfryd, gan ddywedyd; na fwytâent, ac nad yfent, nes iddynt ladd Paul.

13 Ac yr oedd mwy nâ deugain o'r rhai a wnaethant y cyngrair hwn.

14 A hwy a ddaethant at yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, ac a ddywedasant, Ni a'n rhwymasom ein hunain â diofryd, na archwaethem ddim, hyd oni laddem Paul.

15 Yn awr gan hynny, yspysiwch gyd â'r Cyngor i'r pen-capten, fel y dygo efe ef i wared y fory attoch chwi, fel pe byddech âr fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef, a pinnau cyn y delo efe yn agos, ydym barod i'w ladd ef.

16 Eithr pan glybu mâb chwaer Paul y cynllwyn ymma; efe a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd yn o'r Canwriaid atto, ac a ddywedodd; Dwg y gŵr ieuangc hwn at y pen-capten; canys y mae ganddo beth iw fynegi iddo.

18 Ac efe a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten, ac a ddywedodd; Paul y carcharor a'm galwodd i atto, ac a ddymunodd arnaf, ddwyn y gŵr ieuangc yma attati, yr hwn sydd ganddo beth i'w ddywedyd wrthit.

19 A'r pen-capten a'i cymmerodd efe erbyn ei law, ac a aeth ag ef o'r naill du, ac a ofynnodd, Beth yw yr hyn sydd gennit i'w fynegi i mi?

20 Ac efe a ddywedodd, Yr Iddewon a gyd-fwriadasant ddeisyf arnat ddwyn Paul i wared y fory i'r Cyngor, fel pe baent ar fedr ymofyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna di â hwynt; canys y mae yn cynllwyn iddo mwy na deugein-wŷr o honynt, y rhai a roesant ddiofryd na fwytta nac yfed, nes ei ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod yn disgwil am addewid genit ti.

22 Y pen-capten, gan hynny, a ollyngodd y gŵr ieuangc ymmaith, wedi gorchymyn iddo ‡ na ddywedei i neb, ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

‡ Gwel na ddywed dim i neb, ddangos o honot y pethau hyn i mi.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau Ganwriad, efe a ddywedodd, paratowch ddau cant o filwyr, i fyned hyd yn Cæsarea, a dêc a thrugain o wŷr meirch, a deu-cant o ffyn-gwŷr, at y drydedd awr o'r nôs.

24 A pharattowch yscrubliaid iddynt i osod Paul arnynt, iw ddwyn ef yn ddiogel at Phælix y Rhaglaw.

25 Ac efe a scrifennodd lythyr yn cynnwys yr ystyriaeth ymma.

26 Claudius Lysias at yr ardderchoccaf Raglaw Phælix, yn anson annerch.

27 Y gŵr hwn a ddaliwyd gan yr Iddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt, ac a achubais i, gan ddyfod a llû arnynt, gwedi dyall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dugym ef i wared i'w Cyngor hwynt.

29 Yr hwn y cefais fod yn achwyn arno am arholion o'u cyfraith hwy, heb fod yn cwyn arno yn haeddu angeu neu rwymau.

30 A phan fynegwyd i mifod yr Iddewon ar fedr cynllwyn i'r gŵr, mysi a'i hanfonais ef allan o law attatti: ac a rybuddiais y cyhuddwŷr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef, ger dy fron di. Bydd iach.

31 Yna y milwŷr, megis y gorchymynnasid iddynt, a gymmerasant Paul, ac a'i dygasant o hyd nôs i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adel i'r gwŷr meirch fyned gyd ag ef, hwy a ddychwelasant i'r castell.

33 Y rhai gwedi dyfod i Cæsarea, a rhoddi y llythyr at y Rhaglaw, a osodasant Paul hefyd ger ei fron ef.

34 Ac wedi i'r Rhaglaw ddarllen y llythyr, ac ymofyn o ba dalaith yr oedd efe, a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd,

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwŷr hefyd. Ac efe a orchymynnodd ei gadw ef yn nadlen dŷ Herod.

P E N. XXIV.

1 Paul wedi ei gyhuddo gan Tertulus yr araithiwr, 10 yn attteb trosti ei hun. 22 Felix a'i

athrawiaeth, 24 Yn pregethu Chriſt i'r Rhaglaw a'i wraig. 26 Y Rhaglaw yn gobeithio cael brib, eithr yn ofer : 27 ac o'r diwedd wrth fyned allan o'i ſwydd yn gadel Paul yngharchar.

AC yn ôl pum nhiwrnod y daeth Ananias yr Arch-offeiriad i wared, a'r Henuriaid, ac yn Tertulus areithiwr, y rhai a ymddangoſaſant ger bron y Rhaglaw yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertulus a ddechreuodd ei gyhuddo ef, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti hedâwch mawr, a bod pethau llwyddiannus i'r genedl hon trwy dy ragweledigaeth di, yr ydym ni yn gwbl, ac ym-mhôb man yn eu cydnabod, (o ardderchog Phælix) gyd â phôb diolch.

4 Eithr, fel na rwyſtrwyſ di ym-mhellach, yr ydwyf yn deiſyf arnat, o'th hynawſedd, wrando arnom ar fyrr eiriau.

5 Oblegid ni a gawſom y gŵr hwn yn blâ, ac yn cyfodi terfyſg ym-myſc yr holl Iddewon drwy y bŷd, ac yn ben ar ſect y Nazarenjaid :

6 Yr hwn a amcanodd halogi y Demi ; yr hwn hefyd a ddaliaſom ni, ac a fynnaſem ei farnu yn ôl ein cyfraith ni.

7 Eithr Lyſiat y pen capten a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'i dug ef allan o'n dwylo ni :

8 Ac a archodd iw gyhudd-wŷr ddyfod ger dy fron di, gan yr hwn wrth ei holi, y gelli /dy hun gael gwybodaeth o'r holl bethau am y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.

9 A'r Iddewon a gydſyniaſant hefyd, gan ddywedyd, fôd y pethau hyn felly.

10 A Phaul a attebodd, wedi i'r rhaglaw amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wŷbod dy fôd ti yn farn-wr i'r genhedl hon, er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fyw cyſ-ſurus yn atteb troſof fy hûn.

11 Canys ti a elli wybod nad oes tros ddeuddec diwrnod er pan daethym i fynu i addoli yn Jeruſalem :

12 Ac ni chawſant fi yn y Demi yn ymddadleu â neb, nag yn gwneuthur terfyſc i'r bobl, nac yn y Synagogau, nac yn y ddinas.

13 Ac ni allant broſi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'i plegid.

14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffeſſu i ti, mai yn ôl y ffordd y maent hwy yn ei galw yn hereſi, felly yr wyf fi yn addoli Duw ſy nhadau, gan gredu yr holl bethau ſy ſcrifennedic yn y Ddeddf.

15 A chennif obaith ar Dduw, yr hwn y mae yr rhai hyn eu hunain yn ei diſgwil, y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnion, ac i'r anghyfiawnion.

16 Ac yn hyn yr ydwyfi fy hûn yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwyſtr tu ag at Dduw a dynion, yn waſtadol.

17 Ac yn ôl llawer o flynyddoedd, y daethym i wneuthur elufenau i'm cenedl, ac offrymmau.

18 * A'r hynny rhai o'r Iddewon o Aſia am cawſant i wedi fy nglanhau yn y Demi, nid gyd â thorf na therfyſc.

19 Y rhai a ddylaſent fôd ger dy fron di ac achwyn, os oedd ganddynt ddim i'm herbyn.

20 Neu ddyweded y rhai hyn eu hunain, os cawſant ddim camwedd ynof, tra fûm i yn ſefyll o flaen y Cyngor,

21 Oddieithr yr un llef hon a lefais pan oeddwn yn ſefyll yn eu plith, * Am adgyfodiad y meirw, i'm bernir heddyw gennych.

* Pen. 23. 6.

22 Pan glybu Phælix y pethau hyn, efe a'u hoedodd hwynt, gan wybod yn hyſpyſach y pethau a berthynent i'r ffordd hon, aca ddywedodd, Pan ddêl Lyſias y pen-capten i wared, mi a gâf wybod eich matterion chwi yn gwbl.

23 Ac efe a archodd i'r Canwriad gadw Paul, a chael o hono eſmwythdra, ac na leſteiriei neb o'r eiddo ef iw waſanaethu, nac i ddyfod atto.

24 Ac yn ôl talm o ddyddiau, y daeth Phælix gyd a'i wraig Druſilla, yr hon ydoedd Iddewes, ac a yrrodd am Paul, ac a'i gwrandawodd ef ynghylch y ffydd yn Ghriſt.

25 Ac fel yr oedd efe yn ymreſymmu am gyfiawnder, a dirweſt, a'r farn a fydd, Phælix a ddychrynodd, ac a atteboddd, dôs ymmaith ar hyn o amſer, a phan gaffwyfi amſer cyfaddas, mi a alwaf amdanat.

26 A chan obeithio hefyd y rhoddid arian iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhydd : o herwydd pa ham efe a anfonodd am dano yn fynychach, ac a chwedleuodd ag ef.

27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y daeth Portius Pfeſtus yn lle Phælix. A Phælix yn ewyllyſio gwneuthur cymmwynas i'r Iddewon, a adawodd Paul yn rhwym.

P F N. XXV.

1 Yr Iddewon yn achwyn ar Paul gar bron Ffeſtus : 8 ac yntau yn atteb troſto ei hûn, 11 ac yn appelio at Cæſar : 14 Ac wedi hynny Ffeſtus yn ymſyſyu ei achos ef i frenin Agrippa, 23 a'i ddwyn ef gar bron : 25 Ffeſtus yn ei ddiheuro ef, na wnaethai ôfe ddim a haeddai farwolaeth.

FFeſtus, gan hynny, wedi dyfod i'r dalaith, yn ôl tri diwrnod a aeth i fynu i Jeruſalem o Cæſarea.

2 Yna yr ‡ ymddangoſodd yr Arch-offeiriad a phennaethiaid yr Iddewon, ger ei fron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbiliaſant ag ef,

‡ *Ymſyſ-fodd.*

3 Gan geiſio ffafor yn ei erbyn ef, fel y cyrchei efe ef i Jeruſalem, gan wneuthur cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Pfeſtus a attebodd, y cedwid Paul yn Cæſarea, ac yr ai efe ei hun yno ar fyrder.

5 Y rhai gan hynny, a allant yn eich myſc, eb efe, deuant i wared gyd a ni, ac od oes dim *drwg* yn y gŵr hwn, cyhuddant ef.

6 A phryd na thrigaſei efe gyd a hwy dros ‡ ddêng nhiwrnod, efe a ddaeth i wared i Cæſarea a thrannoeth efe a eiſteddodd yn yr orſedd, ac a archodd ddwyn Paul atto.

‡ *Wyth, neu, dâu ŵ.*

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iddewon a ddaethent o Jeruſalem i wared, a ſafaſant o'i amgylch, ac a ddygaſant lawer o achwynion trymion yn erbyn Paul, y rhai ni's gallent eu profi.

8 Ac yntef yn ei amddiffyn ei hûn, Ni phechaiſi ddim, nac yn erbyn cyfraith yr Iddewon nac yn erbyn y Demi, nac yn erbyn Cæſar.

9 Eithr Pfeſtus yn chwennych dangos ffafor i'r Iddewon, a attebodd Paul, ac a ddywedodd, A fynni di fyned i fynu i Jeruſalem i'th farnu yno ger fy mron i, am y pethau hyn ?

10 A Phaul a ddywedodd, O flaen gorſedd-faingc Cæſar yr wyfi yn ſefyll, lle y mae yn rhaid fy marnu ; ni wnaethum i ddim cam â'r Iddewon, megis y gwyddoſt ti yn dda.

11 Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, ac os gwneuthym ddim yn haeddu angeu, nid wyf yn gwrthod marw : eithr onid oes dim o'r

o'r pethau y mae y rhai hyn yn ſy nghyhuddo, ni ddichon neb ſy rhoddi iddynt. Appelio yr wyf at Cæſar.

12 Yna Ffeſtus, wedi ymddiddan â'r Cynghor, a attebodd, A appeliaiſt di at Cæſar? at Cæſar y cei di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y brenin, a Bernice a ddaethant i Cæſarea i gyfarch Ffeſtus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o ddyddiau, Ffeſtus a fynegoddi'r brenin hanes Paul, gan ddywedyd; Y mae *ymma* ryw ŵr wedi ei adel gan Pheſix yngharchar:

15 Ynghylch yr hwn, pan oeddwn yn Jeruſalem, yr ‡ ymddangoſodd Arch-offeiriaid a henuriaid yr Iddewon ger bron gan ddeiſyf cael barn yn ei erbyn ef.

‡ Neu, *Hyſy. hid.*

16 I'r rhai a attebais, nad oedd arfer y Rhufein-wŷr, roddi neb rhyw ddŷn iw ddifetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhudd-wŷr yn ei wyneb, a chael lle iw amddeffyn ei hûn rhag y cŵyn.

17 Wedi eu dyfod hwy ymma gan hynny, heb wneuthur dim oed, trannoeth mi a eiſteddais ar yr orſedd faingc, ac a orchymmynnais ddwyn y gŵr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddûg y cyhudd-wŷr i *fyny* ddim achwyn, o'r pethau yr oeddwn i yn tybied.

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef ryw ymoſynion ynghylch eu coel-grefydd eu hunain, ac ynghylch vn Ieſu a fuaſei farw, yr hwn a daerei Paul ei fôd yn fyw.

‡ Petruſo yng nghylch y cyſtyw gweſtion.

20 A myfi yn ‡ anhyſpys i ymofyn am hyn, a ddywedais, a fynnei efe fyned i Ieruſolem, a'i farnu yno am y pethau hyn.

21 Eithr gwedi i Paul appelio i'w gadw i ‡ wybyddiaeth Auguſtus, mi a erchais ei gadw eſ hyd oni allwn ei anfon at Cæſar.

‡ Neu, *Parn.*

22 Yna Agrippa a ddywedoddd wrth Ffeſtus, minneu a ewyllyſiwn glywed y dŷn. Yntef a ddywedodd, Ti a gei ei glywed eſ y foru.

23 Trannoeth, gan hynny, wedi dyfod Agrippa, a Bernice, a rhwyſc fawr, a myned i mewn i'r orſedd, a'r pen-capteniaid a phendefigion y ddinas, wrth orchymmyn Ffeſtus ſe a ddugpwyd Paul ger bron.

24 A Ffeſtus a ddywedodd; O frenin Agrippa, a chwi wŷr oll ſydd gyd â ni yn breſennol, chwi a welwch y dŷn hwn, o blegit pa vn y galwodd holl lliaws yr Iddewon arnaſi, yn Ieruſalem ac ymma, gan lefain na ddylei efe fyw yn hwy.

25 Eithr pan ddeellais na wnaethei efe ddim yn haeddu angeu, ac yntef ei hun wedi appelio at Auguſtus, mi a fernais ei ddanfon eſ.

26 Am yr hwn nid oes genniſ ddim ſicrwydd iw ſcrifennu at *fy* Arglwydd; o herwydd pa ham, mi a'i dugym eſ ger eich bron chwi, ac yn enwedic ger dy fron di, ô frenin Agrippa, ſel wedi ei holi eſ, y caffwyſ rywbeth i'w ſcrifennu.

27 Canys aſlan o reſwm y gwelaf fi anfon carcharor, heb hyſpyſu hefyd yr achwynion a fyddo yn ei erbyn eſ.

PEN. XXVI.

2 Paul ynglŷdd Agrippa yn dangos ei ſuchedd o'i fobyd, 12 ac mor vbyfeddol i troſſid ac y galwefid eſ i fod yn Apoſtol. 24 Ffeſtus yn tewru ei fôd eſ wedi ynſydu, yntef ar hynny yn atteb yn ſariaidd. 28 Agrippa ynwron myned yn Griſtion. 31 Yr holl gynnulleidfa yn ei farnu eſ yn ddieuog.

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae cennad i ti i ddywedyd troſot dy hunan. Yna Paul a eſtynnodd ei law, ac a'i hamddeffynnodd ei hun.

2 Yr ydwyf yn ſy nhybied fy hun yn ddedwydd, ô frenhin Agrippa, gan fy môd yn cael fy amddeffyn fy hun ger dy fron di heddyw, am yr holl bethau yr achwynir arnaf gan yr Iddewon.

3 Yn bendifaddeu gan ŵybod dy fod di yn gydnabyddus â'r holl ddefodau, a'r holion ſydd ym mhlith yr Iddewon: o herwydd pa ham, yr ydwyf yn deiſyf arnat fy ngwrando i yn ddioddefgar.

4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr hon oedd o'r dechreuad, ym mhlith fy nghenedl yn Jeruſalem, a ŵyr yr Iddewon oll,

5 Y rhai am hadwaenent i o'r dechreu, (os mynnant dyſtio aethu) mai yn ôl y ſect fanylaf o'n crefydd ni, y bûm i fyw, yn Phariſead.

6 Ac yn awr, am obaith yr addewid a wnaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf yn ſefyll i'm barnu:

7 I'r hwn *addewid* y mae ein deuddeg llwyth ni, ‡ heb dorr yn gwaſanaethu *Duw* nôs a dydd, yn gobeithio dyfod; am yr hon obaith yr achwynir arnaf, ô frenin Agrippa, gan yr Iddewon.

‡ Yr eſtud.

8 Pa beth? ai anghredadwy y bernir gennych chwi, y cyſyd Duw y meirw?

9 Minneu yn wîr a dybiais ynof fy hun, fod yn rhaid *i mi* wneuthur llawer o bethau yn erbyn enw Ieſu o Nazareth.

10 * Yr hwn heſyd a wneuthym yn Ieruſalem; a llawer o'r Sainct a gaeais i mewn carcharau, wedi derbyn awdurdod gan yr Arch-offeiriaid; ac wrth eu diſetha, mi a roddais farn yn eu herbyn.

* Pen. 8. 3.

11 Ac ym mhôb Synagog yn fynych mi a'i coſpais hwy, ac a'u cymhellais i gablu; a chan ynfydu yn fwy yn eu herbyn, mi a'u herlidiais hyd ddinaſoedd dieithr heſyd.

12 * Ac yn hyn, a myfi yn myned i Ddamaſcus, ag awdurdod a chennad oddi wrth yr Arch-offeiriaid;

* Pen. 9. 2.

13 Ar hanner dydd, ô frenin, ar y ffordd, y gwelais oleuni o'r nêf, mwy na diſclairdeb yr haul, yn diſcleirio o'm hamgylch, a'r rhai oedd yn ymdaith gyd â mi.

14 Ac wedi i ni oll ſyrthio ar y ddaiar, mi a glywais leferydd yn llefaru wrthif, ac yn dywedyd yn Hebræ-aec, Saul, Saul, pa ham yr ydwyt yn fy erlid i? caled yw i ti wingo yn erbyn y ſwmbylau.

15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyt, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd, Myfi yw Ieſu yr hwn ywt ti yn ei erlid.

16 Eithr cyfot, a ſaf ar dy draed, canys i hyn yr ymddangoſais i ti, i'th oſod ti yn weinidog, ac yn dyſt o'r pethau a welaiſt, ac o'r pethau yr ymddangoſaf i ti ynddynt.

17 Gan dy wared di oddi wrth y bobl a'r Cenhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy anfon di yr awron:

18 I agoryd eu llygaid, ac i'w troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant Satan at Dduw; fel y derbynioot faddeuant pechodau, a chyfran ym-myſc y rhai a ſancteiddiwyd trwy y ffydd ſydd ynof fi.

19 Am ba achos, ô frenin Agrippa, ni bûm anufydd i'r weledigaeth nefol.

20 Eithr mi a bregethais i'r rhai yn Damascus yn gyntaf, ac yn Jerusalem, a thros holl wlâd Iudea, ac i'r cenhedloedd; ar iddynt edifarhau, a dychwelyd at Dduw, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch.

21 O achos y pethau hyn, yr Iddewon a'm daliasant i yn y Deml, ac a geisiasant fy lladd i â'u dwylo *eu hûn*.

22 Am hynny wedi i mi gael help gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y dydd hwn, gan dystiolaethu i fychan a mawr, ac heb ddywedyd dim amgen nag a ddywedasei y Prophwydi a Mo'es, y delent i ben:

23 Y dioddefei Christ, ac y byddei efe yn gyntaf o adgyfodiad y meirw, ac y dangosei oleuni i'r bobl, ac i'r Cenhedloedd.

24 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn trosto, Ffestus a ddywedodd â llêf vchel, Paul, yr wyti yn ynfydu: llawer o ddysc sydd yn dy yrru di yn ynfyd.

25 Ac efe a ddywedodd, Nid wyf i yn ynfydu, ô ardderchoccaf Ffestus; eithr geiriau gwirioned a sobrwydd, yr wyfi yn eu hadrodd

26 Canys y brenin a wyr oddi wrth y pethau hyn, wrth yr hwn yr wyfi yn llefaru yn hŷf; o herwydd nid wyf yn tybied fôd dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo, oblegid nid mewn congl y gwnaed hyn.

27 Oh frenin Agrippa, A wyt ti yn credu i'r Prophwydi? mi a wn dy fôd yn credu.

28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth Paul, yr wyti o fewn ychydig i'm hynnill i fôd yn Gristion.

29 A Phaul a ddywedodd; Mi a ddymunwn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn vnic, ond pawb hefyd a'r sydd ynfy ngwrando heddyw, yn gyfryw ac wyfi, ond y rhwymau hyn.

30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, cyfododd y brenin, a'r Rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt.

31 Ac wedi iddynt syned o'r neilltu, hwy a lefarasant wrth ei gilydd, gan ddywedyd, Nid yw'r dŷn hwn yn gwneuthur dim yn haeddu angeu neu rwymau.

32 Yna y dywedodd Agrippa wrth Ffestus, fe allasid gollwng y dŷn ymma ymmaith, oni buasei iddo appelio at Cæsar.

PEN. XXVII.

1 *Paul wrth forio tua Rhufain,* 10 *yn rhagddywedyd perygl y daith,* 11 *ac heb gael ei goelio.* 14 *Hwythau yn cael eu teflu draw ac yma gân y dymestl:* 19 *y llong yn torri arnynt:* 22, 34, 44 *ac er hynny yn dyfod i gyd dir yn ddiangol.*

A Phan gyttunwyd forio o honom ymmeith i'r Ital, hwy a roesant Paul a rhyw garcharorion eraill, at Ganwriad a'i enw Julius, o fyddin Augustus.

2 Ac wedi dringo i long o Adramyttium, ar fedr hwylio i dueddau Asia, ni a aethom allan o'r porth-ladd, a chŷd â ni yr oedd Aristarchus, Macedoniad o Thessalonica.

3 A thrannoeth ni a ddygpwyd i wared i Sidon, a Iulius a ymddûg yn gareddigol tu ac at Paul, ac a roddes iddo gennad i fyned at ei gyfeillion, i gael ymgeledd.

4 Ac wedi myned oddi yno, ni a hwyliasom tan Cyprus, am fod y gwyntoedd yn wrthwynebus.

5 Ac wedi hwylio o honom tros y môr sydd ger llaw Cilicia a Phamphylia, ni a ddaethom i Myra, *dinas* yn Lycia.

6 Ac yno y Canwriad wedi cael long o Alexandria, yn hwylio i'r Ital, a'n gosodes ni ynddi.

7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben lawer o ddyddiau a dyfod yn brin ar gyfer Gnidus, am na adawei y gwynt i ni; ni a hwyliasom is law Creta, ar gyfer Salmône.

8 Ac wedi i ni yn brin fyned heibio iddo, ni a ddaethom i ryw le a elwir y porthladdoedd prydferth, yr hwn yr oedd dinas Lasea yn agos iddo.

9 Ac wedi i dalm o amser fyned heibio, a bôd morio weithian yn enbyd, o herwydd hefyd ddarfod yr ympryd weithian, Paul a gynghorodd,

10 Gan ddywedyd wrthynt, Ha-wŷr, yr wyf yn gweled y bydd yr hynt hon ynghyd â sarhâed a cholled fawr, nid yn vnic am y llwyth a'r llong, eithr am ein heinioes ni hefyd.

11 Eithr y Canwriad a gredodd i lywydd, ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau a ddywedyd gan Paul.

12 A chan fôd y porthlâdd yn anghyfleus i aiafu, y rhan fwyaf a roesant gyngor i ymado oddi yno hefyd, os gallent ryw fodd gyrhaeddyd hyd Phœnice, i aiafu *yno*; yr hwn sydd borthlâdd yn Creta, ar gyfer y deau-orllewin, a'r gogledd-orllewin.

13 A phan chwythodd y deheu-wynt yn araf, hwynt hwy yn tybied cael eu meddwl, gan godi *hwyliau* a foriasant heibio yn agos i Creta.

14 Ond cyn nemmawr, cyfododd yn ei herbyn hi wynt temhestlog, yr hwn a elwir Euroclydon.

15 A phan gippiwyd y llong, ac heb allu gwrthwynebu y gwynt, ni a ymroesom, ac a ddycpwyd *gyd a'r gwynt*.

16 Ac wedi i ni redeg goris ynys fâch, a elwir Clauda braidd y gallasom gael y bâd.

17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a wnaethant gynnorthwyon, gan wregysu y llong oddi dani, a hwy yn ofni rhag syrthio ar fygn-draeth wedi gostwng yr hwyl, a ddwcpwyd felly,

18 A ni yn flin iawn arnom gan y demestl, trannoeth hwy a yscafnasant y llong.

19 A'r trydydd dydd y bwriasom, â'n dwylo ein hunain, daclau y llong allan.

20 A phan nad oedd na haul na sêr yn ymddangos dros lawer o ddyddiau, a thymestl nid bychan yn pwyso arnom, pôb gobaith y byddem cadwedic a ddycpwyd oddi arnom o hynny allan.

21 Ac wedi bôd hir ddirwest, yna y safodd Paul yn eu canol hwy, ac a ddywedodd, Ha-wŷr, chwi a ddylasech wrando arnaf, a bod heb ymadaw o Creta, ac ennill y syrhaed ymma, a'r golled.

22 Ac yr awr hon yr wyf yn eich cynghori chwi i fôd yn gyssurus; canys ni bydd colled am einioes *un* o honoch, ond am y llong yn vnic.

23 Canys safodd yn fy ymyl y nôs hon Angel Duw yr hwn a'm piau, a'r hwn yr wyf yn ei addoli,

24 Gan ddywedyd, Nac ofna Paul, rhaid i ti sefyll ger bron Cesar, ac wele rhoddes Duw iti y rhai oll sydd yn morio gyd â thi.

25 Am hyny, Ha wŷr, cymmerwch gyſſur, canys yr wyf fi yn credu i Dduw, mai felly y bydd, yn ôl y modd y dywedpwyd i mi.

26 Ond mae yn rhaid ein bwrw ni i ryw ynys.

27 Ac wedi dyfod y bedwaredd nôs ar ddec, ſe a ddigwyddodd a ni yn morio yn Adria, ynghylch hanner nôs, dybied o'r morwŷr eu bod yn neſſau i ryw wlâd.

28 Ac wedi iddynt blymmio, hwy a'i cawſant yn ugain gwrhyd, ac wedi myned ychydic bellach, a phlymio drachefn, hwy a'i cawſant yn bymtheg gwrhyd.

‡ Iddynt. 29 Ac a-hwy yn ofni rhag ‡ i ni ſyrthio ar leoedd geirwon, wedi iddynt fwrw pedair angor allan o'r llyw, hwy a ddeiſyfhaſant ei myned hi yn ddydd.

30 Ac fel yr oedd y llong-wŷr yn ceiſio ffoi allan o'r llong, ac wedi gollwng y bâd i wared i'r môr, yn rhith bod ar fedr bwrw angorau o'r pen blaen i'r llong,

31 Dywedodd Paul wrth y Canwriad a'r mil-wŷr, onid eryr yr rhai hyn yn y llong, ni ellwch chwi fôd yn gadwedig.

32 Yna y torrodd y mil-wŷr raffau y bâd, ac a adawſant i'do ſyrthio ymmaith.

33 A thra yr ydoedd hi yn dyddhau, Paul a eirioledd ar bawb gymmeryd llyniaeth, gan ddywedyd, heddyw yw y pedwerydd dydd a'r ddêc yr ydych chwi yn diſgwil, ac yn aros ar eich cythlwng, heb gymmeryd dim.

34 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn dymuno arnoch gymmeryd llyniaeth, oblegid hyn ſydd er iechyd i chwi, canys blewyn i'r vn o honoch ni ſyrth oddi ar ei ben.

35 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a gymerodd ſara, ac a ddiolchodd i Dduw yn eu gŵydd hwynt oll, ac a'i torrodd, ac a ddechreuodd fwyta.

36 Ac yr oeddynt bawb wedi myned yn gyſſurol, a hwy a gymerſanant lyniaeth hefyd.

37 Ac yr oeddem yn y llong I gyd, yn ddau cant, ac vn ar bymtheg a thrugain o eneidiau.

38 Ac wedi eu digoni o lyniaeth, hwy a yſcafnhaſant y llong, gan fwrw y gwenith allan i'r môr.

39 A phan aeth hi yn ddydd, nid oeddynt yn adnabod y tîr; ond hwy a ganfuant ryw gilfach, a glan iddi, yr hwn y cynghoraſant *os gallent* wthio y llong iddo.

40 Ac wedi iddynt ‡ godi yr angorau, ‡ hwy a ymollyngaſant i'r môr, ac a ollyngaſant hefyd yn rhydd rwymau y llyw, ac a godaſant yr hwyl I'r gwynt, ac a geiſiaſant y lan.

‡ Dorri. ‡ Gollyngaſant i'r môr.

41 Ac wedi i ni ſyrthio ar le deu for-gyfarfod, hwy a wthiaſant y llong, a'r pen blaen iddi a lynodd, ac a ſafodd yn ddiyſcog, eithr y pen ôl a ymddattodedd gan nerth y tonnau.

42 A chyngor y milwyr oedd ladd y charcharorion, rhag i neb o honynt nofio allan, a diangc ymmaith.

43 Ond y Canwriad yn ewyllyſio cadw Paul, a rwyſtrodd iddynt eu hamcan, ac a archodd i bawb a'r a fedrei nofio, ymfwrw yn gyntaf i'r môr, a myned allan i'r tîr.

44 Ac i'r lleill, rhai ar yſtyllod, ac eraill ar ryw *ddrylliau* o'r llong. Ac felly y digwyddodd dyfod o bawb i dîr yn ddiangol.

P E N. XXVIII.

1 Paul wedi torri y llong arno yn cael ei dderbyn yn rhyfeiddgaidd gan y Barbariaid. 5 Y wiber ar ei law ef, heb wneuthur iddo niwed: 8 ac yntau yn iachau llawer o glefydau yn yr ynys. 11 Hwynt hwy yn myned ymaith tua Rhufain. 17 Yntef yn myneg i'r Iddewon achos ei ddyfodiad. 24 Wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu: 30 Ac yntau er hyny yn pregethu yno ddwy flynedd.

AC wedi iddynt ddiangc, yna y gwybuant mai Melita y gelwid yr ynys.

2 A'r Barbariaid a ddangoſaſant i ni fwyneidd-dra nid bychan; oblegid hwy a gynneuaſant dân, ac a'n derbyniaſant ni oll, o herwydd y gafod gynnyrchiol, ac o herwydd yr oerfel.

‡ Grineth allan. *Heb.* ellyn. law ef.

3 Ac wedi i Paul gynnull ynghyd lawer o ‡ friwydd, a'i dodi ar y tân, gwiber a ddaeth allan o'r gwrês, ac a lynodd wrth ei

4 A phan welodd y Barbariaid y bwyſt-fil ynghrog wrth ei law ef; hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, yn ſicr lladdiog yw y dŷn hwn, yr hwn er ei ddiangc o'r môr, ni adawodd dialedd iddo fyw.

5 Ac efe a yſcydwodd y bwyſtfil i'r tân, ac ni oddefodd ddim niwed.

6 Ond yr oeddynt hwy yn diſgwil iddo ef chwyddo, neu ſyrthio yn ddiſymmwth yn farw. Eithr wedi iddynt hir ddiſgwil, a gweled nad oedd dim niwed yn digwydd iddo, *hwy* a newidiaſant eu meddwl, ac a ddywedaſant mai Duw oedd efe.

7 Ynghylch y man hwnnw yr oedd tiroedd i bennaeth yr ynys, a'i enw Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni, ac a'n lletteuodd dridiau yn garedig.

8 A digwyddodd, ſôd tâd Publius yn gorwedd yn glâf o gŷd a gwaediſ, at yr hwn wedi i Paul fyned i mewn, a gweddio, efe a ddododd ei ddwylo arno ef, ac a'i iachaodd.

9 Felly wedi gwneuthur hyn, y lleill hefyd y rhai oedd a heintiau arnynt ar yr ynys, a ddaethant atto, ac a iachawyd.

10 Y rhai hefyd a'n parchaſant ni â llawer o vrddas, â phan oeddym yn ymadel, hwy a'n llwythaſant ni â pethau angenrheidiol.

11 Ac wedi tri mis yr aethom ymmaith mewn llong o Alexandria, yr hon a aiafaſei yn yr ynys: a'i harwydd hi oedd Caſtor a Pholſux.

12 Ac wedi ein dyfod i Syracuſa, ni a drigaſom *yno* dridiau.

13 Ac o ddiyno wedi myned oddi amgylch, ni a ddaethom i Rhegium, ac yn ôl vn diwrnod y deheu-wynt a chwythodd, ac ni a ddaethom yr ail dydd i Puteoli;

14 Lle y cawſom frodyr, ac a dymunwyd arnom aros gyd â hwynt ſaith niwrnod: ac felly ni a ddaethom i Rhufain.

15 Ac oddi yno pan glybu 'r brodyr am danom, hwy a ddaethant I'n cyfarfod ni hyd Appii fforum, a'r tair Tafarn; y rhai pan welodd Paul, efe a ddiolchodd i Dduw, ac a gymmerodd gyſſur.

16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y Canwriad a roddes y carcharorion at ben capten y llu: eithr caniadwyd i Paul aros wrtho ei hûn, gyd â milwr oedd yn ei gadw ef.

17 A digwyddodd yn ôl tridiau, alw o Paul ynghŷd y rhai oedd bennaf o'r Iddewon. ac wedi iddynt ddyfod ynghŷd, efe a ddywedodd wrthynt, Ha wŷr frodyr, er na wnaethym i ddim yn erbyn y bobl, na defodau y

tadau, etto mi a roddwyd yn garcharor o Ierusalem i ddwylo y Rhufeiniaid.

18 Y rhai wedi darfod fy holi, a fynnasent fy ngollwng ymmaith, am nad oedd dim achos angeu ynof.

19 Eithr am fôd yr Iddewon yn dywedyd yn erbyn hyn, mi a yrrwyd i appellio at Cæsar, nid fel peurei gennif beth i achwyn ar fy nghenedl.

20 Am yr achos hwn gan hynny y gelwais am danoch chwi, i'ch gweled, ac i ymddiddan â *chwi* : canys o achos gobaith Israel i'm rhwymwyd i â'r gadwyn hon.

21 A hwythau a ddywedasant wrtho, ni dderbyniasom ni lythyrau o Iudæa yn dy gylch di, ac ni fynegodd, ac ni lefarodd neb o'r brodyr a ddaeth oddi yno, ddim drwg am danat ti.

22 Ond yr ydym ni yn deisyf cael clywed gennit ti beth yr ydwyt yn ei synied, oblegid am y sect hon, y mae yn hysbys i ni fôd ymmhôb man yn dywedyd yn ei herbyn.

‡ Bennu. 23 Ac wedi iddynt ‡ nodi diwrnod iddo, llawer a ddaeth atto ef, i'w lettŷ, i'r rhai y tystiolaethodd ac yr eglurodd efe deyrnas Dduw, gan gynghori iddynt y pethau am yr Iesu, allan o gyfraith Moses, a'r Prophwydi,

24 A rhai a gredasant i'r pethau a ddywedasid, a rhai ni chredasant.

25 Ac a hwy yn anghytûn â'u gilydd, hwy a ymadawsant, wedi i Paul ddywedyd vn gair, mai da y llefarodd yr Yspryd glân trwy Esaias y prophwyd wrth ein tadau ni,

26 Gan ddywedyd,* Dôs at y bobl ymma, a dywed, Yn clywed y clywch, ac ni ddeellwch, ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

* Esai. 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 10. Ioan 12. 40. Rhuf. 11. 8.

27 Canys brâsbawyd calon y bobl hyn, a thrwm y clywsant â'u clustiau, a'u llygaid a gaeasant, rhac iddynt weled â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a dychwelyd, ac i mi i hiachau hwynt.

28 Bydded hyspys i chwi gan hynny, anson iechydwriaeth Dduw at y Cenhedloedd, a hwy a wrandawant.

29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn ymadawodd yr Iddewon, a chanddynt ddadl mawr yn eu plith.

30 A Phaul a arhoes ddwy flynedd gyfan yn ei dŷ ardrethol ei hûn, ac a dderbyniodd bawb ar oedd yn dyfod i mewn atto,

31 Gan bregethu teyrnas Dduw, ac athrawiaethu y pethau am yr Arglwydd Iesu Grist, gyd â phôb hyfder, yn ddiwahardd.

Diwedd Gweithredoedd yr Apostolion.

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y RHUFEINIAID.

PENNOD. I.

‡ *Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid,* 10 *ai chwant i ddyfod attynt hwy.* 16 *Beth yw ei Efengyl ef, a'r cyfiawnder y mae hi yn ei ddangos.* 18 *Fôd Duw yn ddigllon wrth bob math a'r bechod.* 21 *Pa beth oedd bechodau y Cenhedloedd.*

PAul gwasanaethwr Iesu Grist, wedi ei alw *i fod* yn Apostol, ac wedi ei * naillduo i Efengyl Dduw :

* Act. 13. 2.

2 Yr hon a rag-addawsei efe, trwy ei Brophwydi, yn y Scrythyrau sanctaidd :

3 Am ei fâb ef Iesu Grist ein Arglwydd ni, yr hwn a wnaed o hâd Dafydd o ran y cnawd,

4 Ac a ‡ eglurwyd yn fâb Duw mewn gallu, yn ôl Yspryd sancteiddiad, trwy adgyfodiad oddi wrth y meirw :

‡ Derfynwyd.

5 Trwy 'r hwn y derbyniasom râs ac apostoliaeth i vfydd-dod ffydd, ym mhlith yr holl Genhedloedd, er mwyn ei enw ef :

6 Ym mysc y rhai yr ydych chwithau yn alwedigion Iesu Grist.

7 At bawb sydd yn Rhufain, yn anwyl gan Dduw, wedi galw *i fod* yn Sainct ; Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

8 Yn gyntaf yr ywf yn diolch i'm Duw trwy Iesu Grist trosoch chwi oll, oblegid bod eich ffydd chwi yn gyhoeddus yn yr holl fyd.

9 Canys tyst i mi yw Duw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu ‡ yn fy yspryd, yn Efengyl ei fâb ef, fy môd i yn ddibaid yn gwneuthur coffa o honoch, bob amser yn fy ngweddiau.

‡ Nen, *Ar fy Yspryd.*

10 Gan ddeisyf a gawn ryw fôdd, ryw amser bellach, rwydd-hynt gyd â ewyllys Duw, i ddyfod attoch chwi.

11 Canys yr wyf yn hiraethu am eich gweled, fel y gallwyf gyfrannu i chwi ryw ddawn Ysprydol, fel eich cadarnhaer.

12 A hynny sydd i'm cyd-ymgysuro ‡ ynoch chwi, trwy ffydd ei gilydd ; yr eiddoch chwi, a'r eiddo finnau.

* Gyd â chwi.

13 Eithr ni fynnwn i chwi fôd heb wybod, frodyr, i mi yn fynych arfaethu dyfod attoch, (ond fo'm lluddiwyd i hyd yn hyn) fel y cawn ryw ffrwyth ynoch chwi hefyd megis ac yn y Cenhedloedd eraill.

14 Dyled ŵr ydwyf i'r Groegiaid, ac i'r Barbariaid hefyd, i'r doethion, ac i'r annoethion hefyd.

15 Felly, hyd y mae ynof, parod ydwyf, i bregethu yr Efengyl i chwithau hefyd, y rhai ydych yn Rhufain.

16 Canys nid oes arnaf gywilydd o Efengyl Grist, oblegid gallu Duw yw hi er iechydwriaeth, i bôb vn a'r sydd yn credu : i'r Iddew yn gyntaf, a hefyd i'r Groeg-ŵr.

17 Canys ynddi hi y datcuddir cyfiawnder Duw, o ffydd i ffydd, megis y mae yn scrifennedig, * Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

* Habac. 2. 4.

18 Canys digofaint Duw a ddatcuddiwyd o'r nêf, yn erbyn pôb annuwioldeb, ac anghyfiawnder dynion y rhai sydd yn attal y gwirionedd mewn anghyfiawnder.

19 Oherwydd yr hyn [illegible] ei wybod am Dduw sydd eglur ynddynt hwy : canys Duw a'i hegurodd iddynt.

20 Canys ei anweledig bethau ef, er creduriaeth y bŷd, wrth eu hystyried yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg ; sef ei dragwyddol allu ef, a'i Dduwdod, ‡ hyd onid ydynt yn ddiescus.

‡ Felly bydden.

21 Oblegid a hwy yn adnabod Duw, ni'd gogoneddasant ef megis Duw, ac na buant ddiolchgar

ddiolchgar iddoſ eithr ofer ſiant yn eu rheſymmau, a'u calon anneallus hwy a dywyllwyd.

22 Pan dybient eu bôd yn ddoethion, hwy a aethant yn ffyliaid.

23 Ac a newidiaſant ogoniant yr anllygredig * Dduw, i gyffelybiaeth llun dun llygredig ac ehediaid. an aniſeiliaid pedwar carnol, ac ymluſciaid.

‡ Pſal. 106. 20.

24 O ba herwydd, Duw heſyd a'u rhoddes hwy i fynu yn nrachwantau eu calonnau, i aſendid, i ammherchi eu cyrph eu hun yn eu plith eu hunain:

25 Y rhai a newidiaſant wirioneedd Duw yn gelwydd, ac a addolaſant, ac a waſanaethaſant y creadur yn fwy nâ'r creawdr, yr hwn ſydd fendigedig yn dragwyddol. Amen.

26 Oblegid hyn y rhoddes Duw hwynt i fynu i wyniau gwaithus: canys eu ‡ gwragedd hwy a newidiaſant yr arfer ‡ anianol, i'r hon ſydd yn erbyn † anian.

‡ Benyw. aid. ‡ Naturiol † Naturiaeth.

27 Ac yn gyffelyb y ‡ gwŷr heſyd, gan adel yr arfer naturiol o'r wraig, a ymloſcent yn eu hawydd i'w gilydd: y gwŷr ynghŷd â gwŷr yn gwneuthur brynti; ac yn derbyn ynddynt eu hunain y cyſtyw dâl am eu cyfeilliorni, ac ydoedd raid.

‡ Gwrywaid.

28 Ac megis nad oedd gymmeradwy ganddynt ‡ gadw Duw yn eu gwybodaeth, Duw a'u rhoddes hwynt i fynu i feddwl anghymmeradwy, i wneuthur y pethau nid oedd weddaidd:

‡ Neu, fydnabod Duw.

29 Wedi eu llenwi â phob anghyfiawnder, godineb, anwiredd, cybydd-dod, drygioni: yn llawn cynfigen, llofruddiaeth, cynnen, twyll drwg-anwydau:

30 Yn huſtyng-wŷr, yn athrodwŷr, yn gâs ganddynt Dduw, yn drahaus, yn feilchion, yn ffroſtwŷr, yn ddychymygwŷr drygioni, yn anufydd i rieni:

31 Yn anneallus, yn dorr wŷr ammod, yn ‡ angharedig, yn anghymmodlon, yn annhrugarogion:

‡ Ddiga riad.

32 Y rhai yn gwybod cyfiawnder Duw, (ſod y rhai ſy yn gwneuthur y cyfryw bethau, yn haeddu marwolaeth) *ydynt* nid yn vnig yn gwneuthur y pethau hyn, eithr heſyd yn ‡ cyd-ymfodloni â'r rhai ſy yn eu gwneuthur hwynt.

‡ Neu, ydſhuio

PEN. II.

1 *Na all y rhai ſydd yn pechu, er eu bôd yn condemnio pechod mewn eraill, mo'i boſcuſodi eu hunain,* 6 *ac mai anbawd o lawer iddynt ddiange rhag barn Duw,* 9 *pa vn bynnac fônt ai Iddewon ai Cenhedloedd.* 14 *Nas gall y Cenhedloedd ddiange,* 17 *Na'r Iddewon ebwaith,* 25 *ac na wnâ eu Enwaediad leſbâd iddynt, oni chadwant y Ddeddf.*

O Herwydd pa ham dieſcus wyt ti, ô ddyn. pwy bynnag wyt yn barnu: canys yn yr hyn yr wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy gondemnio dy hun: canys ti yr hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneuthur yr vn pethau.

2 Eithr ni a wyddom ſod barn Duw yn ôl gwirioneedd, yn erbyn y rhai a wnânt gyfryw bethau.

3 Ac a wyt ti yn tybied hyn, ô ddyn yr hwn wyt yn barnu y rhai ſy yn gwneuthur y cyfryw bethau, a thithau yn gwneuthur yr vn pethau, y diengi di rhag barn Duw?

4 Neu a wyt ti yn diyſtyru golud ei ddaioni ef, a'i ddioddefgarwch, a'i ymaros, heb wybod ſod daioni Duw yn dy dywys di i edifeirwch?

5 Eithr yn ôl dy galedrwydd, a'th galon ddiedifeiriol, wyt yn * tryſori i ti dy hun ddigoſaint, erbyn dydd y digoſaint, a datcuddiad cyfiawn farn Duw.

* Jac. 5. 3.

6 * Yr hwn a dâl i bôb vn yn ôl ei weithredoedd.

* Pſal. 62. 12. Mat. 16. 27. Datc. 22. 12.

7 *Sef* i'r rhai trwy barhâu yn gwneuthur da, a geiſiant ogoniant, ac anrhydedd, ac anllygredigaeth, bywyd tragwyddol:

8 Eithr i'r rhai ſy gynhennus, ac anufydd i'r gwirioneedd, eithr yn vfydd i anghyfiawnder, *y bydd* llid, a digoſaint;

9 Trallod, ac ing, ar bôb enaid dŷn ſydd yn gwneuthur drwg; yr Iddew yn gyntaf, a'r Groegwr heſyd.

10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd, a thangneddyf. i bôb vn ſydd yn gwneuthur daioni; i'r Iddew yn gyntaf, ac i'r Groegwr heſyd.

11 Canys nid oes derbyn wyneb ger bron Duw.

12 Oblegid cynnifer ac a bechaſant yn ddiddeddf, a fyrgollir heſyd yn ddi-ddeddf. A chynnifer ac a bechaſant yn y Ddeddf, a fernir wrth y Ddeddf.

13 (Canys nid gwranda-wŷr y Deddf *ſydd* gyfiawn ger bron Duw, ond gwneuthur-wŷr y Ddeddf a gyfiawnheir.

14 Canys pan yw 'r Cenhedloedd y rhai nid yw y Ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau ſydd yn y Ddeddf, y rhai hyn heb fod y Ddeddf ganddynt, ydynt dd eddf iddynt eu hunain:

15 Y rhai ſydd yn dangos gweithred y Ddeddf yn ſcrifennedig yn eu calonnau, a'u cydwybod yn cyd-tyſtiolaethu, a'u meddyliau ‡ yn cyhuddo ei gilydd, neu yn eſcuſodi.)

‡ Rhyngddynt a'i gilydd yn cyhuddo, neu, yn eſcuſodi.

16 Yn y dydd y barno Duw ddirgeloedd dynion, yn ôl fy Efengyl i, trwy Jeſu Criſt.

17 Wele, Iddew i'th elwir di, ac yr wyt yn gorphywys yn y Ddeddf, ac yn gorfoleddu yn Nuw.

18 Ac yn gwybod ei ewyllys ef, ac yn ‡ darbod pethau rhagorol, gan ſôd wedi dy addyſcu o'r Ddeddf.

‡ Proſ pethu a] gnahaniaeth rhyngddynt.

19 Ac yr wyt yn coelio dy fod yn dywyſog i'r deillion, yn llewyrch i'r rhai ſydd mewn tywyllwch:

20 Yn athro i'r anghall, yn ddyſcawdr i'r rhai bach, a chennit ffurf y gwybodaeth, a'r gwirioneedd yn y Ddeddf.

21 Tydi, gan hynny, yr hwn wyt yn addyſcu arall, oni'th ddyſci dy hun? yr hwn wyt yn pregethu, Na ladratter: a ladretti di?

22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na odineber, a odinebi di? yr hwn wyt yn ffieiddio delwau, a gyſſegr-yſpelli di?

23 Yr hwn wyt yn gorfoleddu yn y Ddeddf, drwy dorri y Ddeddf a ddianrhydeddi di Dduw

24 Canys Enw Duw o'ch plegid chwi a geblir ym-mlith y cenhedloedd; * megis y mae yn ſcrifennedig.

* Eſa. 42. 5. Ezec. 36. 20, 23.

25 Canys Enwaediad yn wir a wna lês os cedwi y Ddeddf: eithr os troſeddwr y Deddf ydwyt, aeth dy Enwaediad yn ddienwaediad.

26 Os y dienwaediad gan hynny a geidw gyfiawnderau y Ddeddf, oni chyfrifir ei ddienwaediad ef yn enwaediad?

27 Ac oni bydd i'r dienwaediad, yr hwn ſydd o naturiaeth (os ceidw y Ddeddf) dy farnu di, yr hwn wrth y llythyren, a'r enwaediad, wyt yn troſeddu y Ddeddf?

28 Canys nid yr hwn ſydd yn yr amlwg ſydd Iddew; ac nid enwaediad yw yr hyn ſydd yn yr amlwg, yn y cnawd:

29 Eithr yr hwn ſydd yn y dirgel ſydd Iddew, ac enwaediad y galon ſydd yn yr yſpryd, nid yn y llythyren; yr hwn *y mae* ei glod nid o ddynion, ond o Dduw.

PEN. III.

1 Rhagor fraint yr Iddewon: 3 yw hwn ni chollaſant: 9 Er hynny y mae y Ddeddf yn eu barnu hwythau hefyd yn euog o bechod: 10 gan hynny ni chyfiawnheir yn conwd trwy'r Ddeddf, 28 Eithr pawb heb wahaniaeth, trwy ffydd yn unic: 31 ac etto ni ddiddymwyd y Ddeddf.

PA ragoriaeth, gan hynny, ſydd i'r Iddew? neu pa fudd ſydd o'r Enwaediad?

2 Llawer ym mhôb rhyw fodd, yn gyntaf o herwydd darfod ymddiried iddynt hwy am ymadroddion Duw.

3 Oblegit beth os anghredodd rhai? a wna eu hanghrediniaeth ffwy ffydd Duw yn ofer?

4 Na atto Duw. Eithr bydded Duw yn eirwir, a phob dŷn yn gelwyddog: megis yr ſcrifennwyd, * fel i'th gyfiawnhaer yn dy eiriau, ac y gorfyddech ‡ pan i'th farner.

* Pſal. 51. 4. ‡ Pan. farnech.

5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn yw Duw, yr hwn ſydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ôl dŷn yr wyf yn dywedyd)

6 Na atto Duw. Canys wrth hynny, pa fodd y barna Duw y byd?

7 Canys os bu gwirioned Duw drwy fy nghelwydd i, yn helaethach i'w ogoniant ef, pa ham i'm bernir inneu etto megis pechadur?

8 Ac nid (megis i'n ceblir, ac megis y dywed rhai ein bôd yn dywedyd) gwnawn ddrwg fel y dêl daioni; y rhai y mae eu damnedigaeth yn gyfiawn.

9 Beth gan hynny? A ydym ni fwy rhagorol? Nac *ydym* ddim. Canys ni a brofaſom o'r blaen fôd pawb, yr Iddewon, ar Groegwŷr, tan bechod:

10 Megis y mae yn ſcrifennedig, Nid oes neb cyfiawn, nac oes yn:

11 Nid oes *neb* yn deall: nid oes *neb* yn ceiſio Duw.

12 Gwyraſant oll, aethant i gyd yn anfuddiol; nid oes yn yn gwneuthur daioni, nac oes yn:

13 Bedd agored yw eu cêg; a'u tafodau y gwnaethant ddichell; gwenwyn aſpiaid ſydd tan eu gweſuſau:

14 Y rhai y mae eu genau yn llawn melldith a chwerwedd.

15 Buan yw eu traed i dywallt gwaed.

16 Deſtryw ac aflwydd ſydd yn eu ffyrdd:

17 A ffordd tangnedd yſ nid adnabuant.

18 Nid oes ofn Duw ger bron eu llygaid.

19 Ni a wyddom hefyd am ba bethau bynnag y mae y Ddeddf yn ei ddywedyd, mai wrth y rhai ſy tan y Ddeddf y mae hi yn ei ddywedyd: fel y cauer pob genau, ac y byddo yr holl fyd tan farn Duw.

20 Am hynny trwy weithredoedd y Ddeddf ni chyfiawnheir yn enawd yn ei olwg eſ: canys trwy y Ddeddf *y mae* adnabod pechod.

21 Ac yr awr hon yr eglurwyd cyfiawnder Duw heb y Ddeddf, wrth gael tyſtiolaeth gan y Ddeddf a'r Prophwydi;

22 Sef cyfiawnder Duw, yr hon ſydd trwy ffydd Jeſu Grift i bawb, ac ar bawb a gredant: canys nid oes gwahaniaeth:

23 Oblegit pawb a bechaſant, ac ydynt yn ôl am ogoniant Duw:

24 A hwy wedi eu cyfiawnhau yn rhad trwy ei râs ef, trwy'r prynedigaeth ſydd yn Ghrift Jeſu:

25 Yr hwn a oſododd Duw yn † iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef, trwy faddeuant y pechodau a wnaethid o'r blaen, trwy ddioddefgarwch Duw:

† Gymmod, gymmodwr.

26 I ddangos ei gyfiawnder ef y pryd hyn, fel y byddei efe yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhau y neb ſydd o ffydd Jeſu.

27 Pa le gan hynny *y mae* yr gorfoledd? Ef a gaewyd allan. Trwy ba Ddeddf? Ai *Deddf* gweithredoedd? nag ê, eithr trwy Ddeddf ffydd.

28 Yr ydym ni gan hynny yn cyſrif mai trwy ffydd y cyfiawnheir dŷn, heb weithredoedd y Ddeddf.

29 Ai i'r Iddewon *y* mae efe yn Dduw yn unig? Onid yw i'r Cenhedloedd hefyd? yn wir *y mae efe* i'r cenhedloedd hefyd.

30 Gan mai yn Duw *ſydd*, yr hwn a gyfiawnhâ yr Enwaediad wrth ffydd, a'r dienwaediad trwy ffydd.

31 Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y Ddeddf yn ddirym trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhau y Ddeddf.

PEN. IV.

1 Ffydd Abraham a gyfrifwyd iddo yn gyfiawnder. 20 yn enwaedu arno. 13 Trwy ffydd yn unic y derbyniodd ef a'i had yr addewid. 16 Abraham yw Tad pawb ac ſydd yn credu. 24 Ein ffydd ninnau befyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.

PA beth, gan hynny, a ddywedwn ni ddarfod i Abraham ein tâd ni ei gael, yn ôl y cnawd?

2 Canys os Abraham a gyfiawnhawyd trwy weithredoedd, y mae iddo orfoledd, eithr nid ger bron Duw.

3 Canys pa beth a ddywed yr Scrythur? Credodd Abraham i Duw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

4 Eithr i'r neb ſydd yn gweithio, ni chyfrifir y gwobr o râs, onid o ddyled.

5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio, onid yn credu yn yr hwn ſydd yn cyfiawnhau yr annuwiol, ei ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder.

6 Megis y mae Dafydd hefyd yn datcan dedwyddwch y dŷn y mae Duw yn cyſrif cyfiawnder iddo heb weithredoedd, *gan ddywedyd*,

7 Dedwydd *yw* y rhai y maddeuwyd eu hanwireddau, a'r rhai y cuddiwyd eu pechodau.

8 Dedwydd *yw* y gŵr nid yw yr Arglwydd yn cyſrif pechod iddo.

9 A *ddaeth* y dedwyddwch hwn, gan hynny ar yr Enwaediad *yn unig*, ynteu ar y dienwaediad hefyd? Canys yr ydym yn dywedyd *ddarfod* cyfrifo ffydd i Abraham yn gyfiawnder.

10 Pa fodd gan hynny y cyfrifwyd hi? Ai pan oedd yn yr Enwaediad, ynteu yn y dienwaediad? Nid yn yr Enwaediad, ond yn y dienwaediad.

11 Ac efe a gymmerth arwyydd yr Enwaediad yn inſel cyfiawnder y ffydd, yr hon *oedd gerddo* yn y dienwaediad, fel y byddei efe yn dâd i'r rhai oll a gredent yn y dienwaediad, fel y cyfrifid cyfiawnder iddynt hwythau hefyd;

12 Ac

12 Ac yn dâd yr Enwaediad, nid i'r rhai o'r Enwaediad yn vnig, onid i'r sawl hefyd a gerddant lwybrau ffydd Abraham ein tâd ni, yr hon oedd *ganddo* yn y dienwaediad,

13 Canys nid trwy y Ddeddf *y daeth* yr addewid i Abraham, neu iw hâd, y byddei ef yn etifedd y byd, eithr trwy gyfiawnder ffydd.

14 Canys os y rhai sydd o'r Ddeddf, yw 'r etifeddion, gwnaed ffydd yn ofer, a'r addewid yn ddirym.

15 Oblegit y mae y Ddeddf yn peri digofaint, canys lle nid oes Deddf, nid oes gamwedd.

16 Am hynny o ffydd *y mae*, fel *y byddai* yn ôl grâs, fel y byddei yr addewid yn sicr i'r holl hâd; nid yn vnig i'r hwn sydd o'r Ddeddf, onid hefyd i'r hwn sydd o ffydd Abraham, yr hwn yw ein tâd ni oll,

17 (Megis y mae yn scrifennedig, *Mi a'th wnaethym yn dâd llawer o Genhedloedd*) ger bron y neb y credodd efe iddo, *sef* Duw, yr hwn sydd yn bywhâu y meirw, ac sydd yn galw y pethau nid ydynt; fel pe byddent:

18 Yr hwn yn erbyn gobaith, a gredodd tan obaith, fel y byddei efe yn dâd Cenhedloedd lawer, yn ôl yr hyn a ddywedasid, *Felly y bydd dy hâd di.*

19 Ac efe yn ddiegwan o ffydd, nid ystyriodd ei gorph ei hun, *yr hwn oedd* yr awron wedi marweiddio, ac ef ynghylch can-mlwydd oed, na marweidd-dra bru Sara.

20 Ac nid amheuodd efe addewid Duw drwy anghredinieth, eithr efe a nerthwyd yn y ffydd, gan roddi gogoniant i Dduw:

21 Ac yn gwbl sicr ganddo, am yr hyn a addawsei *efe*, ei fod ef yn abl iw wneuthur hefyd,

22 Ac am hynny y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

23 Eithr nid scrifennwyd hynny er ei ewyn ef yn unig, ddarfod ei gyfrifiddo;

24 Ond er ein mwyn ninnau hefyd, i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn credu yn yr hwn a gyfodes Jesu ein Harglwydd ni o feirw:

25 Yr hwn a draddodwyd tros ein pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyfiawnhau ni.

PEN. V.

1 *Wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae i ni dangneddyf vbyngorn a Duw,* 2 *a llawenydd yn ein gobaith:* 8 *gan ein cymmodi trwy ei waed ef, a nyni yn elynion iddo,* 10 *y cawn yn hytrach fôd yn gadwedig wedi ein cymmodi,* 12 *Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda,* 17 *Felly yn hytrach y daw cyfiawnder a bywyd trwy Jesu Grist.* 20 *Lle 'r amlhaodd pechod, y rhagor-amlhaodd grâs.*

AM hynny, gan ein bod wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae gennym heddwch tu ag at Dduw, trwy ein Harglwydd Jesu Crist.

2 Trwy yr hwn hefyd y cawsom ddyfodfa trwy ffydd, i'r grâs hyn, yn yr hwn yr ydym yn sefyll, ac yn gorfoleddu tan obaith gogoniant Duw.

3 Ac nid *felly* yn vnig, eithr yr ydym yn gorfoleddu mewn gorthrymderau, gan wybod fod gorthrymder yn peri dioddefgarwch:

4 A dioddefgarwch brofiad, a phrofiad obaith:

5 A gobaith ni chywilyddia: am fod cariad Duw wedi ei dywallt yn ein calonnau ni, trwy yr Yspryd glân, yr hwn a roddwyd i ni.

‡ *Mewn amser cy-faddas.*

6 Canys Christ, pan oeddym ni eto yn weiniaid, ‡ mewn pryd a fu farw dros yr annuwiol.

7 Oblegid braidd y bydd neb farw dros vn cyfiawn, oblegid dros y da ys gallsydd se feiddiai vn farw hefyd.

8 Eithr y mae Duw yn canmol ei gariad tu ag attom, oblegid a nyni eto yn bechaduriaid, i Grist farw trosom ni.

9 Mwy vnteu o lawer, a nyni yn awr wedi ein cyfiawnhau trwy ei waed ef, i'n achubir rhag digofaint trwyddo ef.

10 Canys os pan oeddym yn elynion, a'n heddychwyd â Duw trwy farwolaeth ei fâb ef, mwy o lawer wedi ein heddychu, i'n achubir trwy ei fywyd ef.

11 Ac nid *hynny* yn vnig, eithr gorfoleddu *yr vdym* hefyd yn Nuw trwy'n Harglwydd Jesu Grist, trwy yr hwn yr awr-hon y derbyniasom y cymmod.

12 Am hynny, megis trwy vn dŷn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod, ac felly yr aeth marwolaeth ar bôb dŷn, yn gymmaint a phechu o bawb.

13 Canys hyd y Ddeddf yr oedd pechod yn y byd: eithr ni chyfrifir pechod, pryd nad oes Deddf.

14 Eithr teyrnasodd marwolaeth, o Adda hyd Moses, ie arnynt hwy, yrhai ni phechasant yn ôl cyffelybiaeth camwedd Adda, yr hwn yw ffurf yr vn oedd ar ddyfod.

15 Eithr nid megis y camweid, felly y mae y dawn hefyd; canys os drwy gamwedd vn y bu feirw llawer, mwy o lawer yr amlhaodd grâs Duw, a'r dawn trwy râs yr vn dŷn Jesu Grist, i lawer oedd.

16 Ac nid megis *y bu* drwy vn a bechodd, *y mae* 'r dawn; canys y farn a ddaeth o vn *camwedd* i gondemniad, eithr y dawn *fydd* o gamweddau lawer i gyfiawnhâd.

17 Canys os ‡ trwy gamwedd vn y teyrnasodd marwolaeth trwy vn, mwy o lawer y vn caiff y rhai sydd yn derbyn lluosogrwydd o râs, ac o ddawn cyfiawnder, deyrnasu mewn bywyd trwy vn, Jesu Grist.

‡ *Trwy wedd.*

18 Felly gan hynny, megis trwy ‡ gamwedd vn *y daeth barn* ar bôb dŷn i gondemniad, felly hefyd trwy ‡ gyfiawnder vn *y daeth y dawn* ar bôb dŷn i gyfiawnhâd bywyd.

‡ *Vn camwedd.* † *Vn cyfiawnder.*

19 Oblegit megis trwy anufydd-dod vn dŷn y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid, felly trwy vfydd-dod vn, y gwneir llawer yn gyfiawn:

20 Eithr y Ddeddf a ddaeth i mewn fel yr amlhaai y camwedd: eithr lle 'r amlhaodd y pechod, y rhagor-amlhaodd grâs.

21 Fel megis y teyrnasodd pechod i farwolaeth, felly hefyd y teyrnasei grâs trwy gyfiawnder, i fywyd tragwyddol, trwy Jesu Grist ein Harglwydd.

PEN. VI.

1 *Na ddylem ni fyw mewn pechod,* 2 *a ninau wedi marw iddo,* 3 *megis y mae ein bedyddio ni yn dangos.* 12 *Na theyrnased pechod mwyach,* 18 *gan ddarfod i ni gymmeryd i wasanaeth cyfiawnder, ac o herwydd mai cyflog pechod yw marwolaeth.*

BEth wrth hynny a ddywedwn ni? a drigwn ni yn wastad mewn pechod, fel yr amlhao grâs?

2 Na atto Duw. A ninnau wedi meirw i bechod, pa wedd y byddwn fyw eto ynddo ef?

3 Oni wyddoch chwi am gynnifer o honom ac a fedyddiwyd i Grist Jesu, ein bedyddio ni iw farwolaeth ef?

4 Claddwyd

4 Cladd wyd ni gan hynny gyd ag ef trwy fedydd i farwolaeth, fel megis ac y cyfodwyd Chriſt o feirw trwy ogoniant y Tâd, felly y rhodiom ninnau hefyd mewn newydd-deb buchedd.

5 Canys os gwnaed ni yn gyd blanhigion i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, felly y byddwn i gyffelybiaeth ei adgyfodiad ef.

6 Gan wybod hyn, ddarfod croes-hoelio ein hên dŷn ni gyd ag ef, er mwyn dirymmu corph pechod, fel rhag llaw na wasanaethom bechod.

7 Canys y mae yr hwn a fu farw, wedi ei ‡ ryddhau oddi wrth bechod.

‡ Gr. gyfiawnhau.

8 Ac os buom feirw gyd â Chriſt, yr ydym ni yn credu y byddwn fyw hefyd gyd ag ef.

9 Gan wybod nad yw chriſt, yr hwn a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw mwyach, nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach.

10 Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw vnwaith i bechod: ac fel *y mae yn* byw, byw y mae i Dduw.

11 Felly chwithau hefyd, cyfrifwch eich hunain yn feirw i bechod, eithr yn fyw i Dduw, yn Ghriſt Jeſu ein Harglwydd.

12 Na teyrnaſed pechod gan hynny yn eich corph marwol, i vſyddhau o honoch iddo yn ei chwantau.

13 Ac na roddwch eich aelodau yn arfau anghyfiawnder i bechod, eithr rhoddwch eich hunain i Dduw, megis rhai o feirw yn fyw, a'ch aelodau yn arfau cyfiawnder i Dduw.

14 Canys nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi, eblegid nid ydych chwi tan y Ddeddf, eithr tan râs.

15 Beth wrth hynny? A bechwn ni o herwydd nad ydym tan y Ddeddf eithr tan râs? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi, mai i'wy bynnag yr ydych yn eich rhoddi eich hunain yn weiſion i vſyddhau iddo, eich bod yn weiſion i'r hwn yr ydych yn vſyddhau iddo, pa vn bynnag ai i bechod i farwolaeth, ynte i vſydd-dod i gyfiawnder?

17 Ond i Dduw y bo'r diolch, eich bod chwi *gynt* yn weiſion i bechod, eithr vſyddhau o honoch o'r galon i'r ffurf o athrawiaeth ‡ a draddodwyd i chwi.

‡ Yr hon i ch traddodwyd.

18 Ac wedi eich rhyddhau oddi wrth bechod, fe a'ch gwnaethpwyd yn weiſion i gyfiawnder.

19 Yn ôl dull dynol yr ydwyf yn dywedyd, oblegid gwendid eich cnawd chwi. Canys megis ac y rhoddaſoch eich aelodau yn weiſion i aflendid ac anwiredd, i anwiredd: felly yr awr hon, rhoddwch eich aelodau yn weiſion i gyfiawnder, i ſancteiddrwydd.

20 Canys pan oeddych yn weiſion pechod, rhyddion oeddych ‡ oddiwrth gyfiawnder.

‡ I cyfiawnder.

21 Pa ffrwyth, gan hynny, oedd i chwi y pryd hynny o'r pethau y mae arnoch yr awr hon gywilydd o'u plegid? canys diwedd y pethau hynny yw marwolaeth.

22 Ac yr awr hon wedi eich rhyddhau oddi wrth bechod, a'ch gwneuthur yn weiſion i Dduw, y mae i chwi eich ffrwyth yn ſanctteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragwyddol.

23 Canys cyflog pechod yw marwolaeth: eithr dawn Duw yw bywyd tragwyddol, trwy Jeſu Griſt ein Harglwydd.

PEN. VII.

1 Nad oes yn Ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddŷn, ond tra fyddo byw: 4 ond ein bod ni wedi meirw i'r ddeddf, 7 Ettto nad yw'r Ddeddf bechod, 12 eithr ſanctaidd, a chyfiawn, a da. 16 fel yr ydwyfi yn cydnabod, ac yn ddrwg ennifias gallaf ei chadw.

ONi wyddoch chwi frodyr, (canys wrth y rhai fy'n gwybod y Ddeddf yr wyf yn dywedyd) fod y Ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddŷn tra fyddo efe byw?

2 Canys y wraig y mae iddi wr, fydd yn rhywm wrth y Ddeddf i'r gŵr, tra fyddo efe byw: ond o bydd marw y gŵr, hi a ryddhawyd oddi wrth ddeddf y gŵr.

3 Ac felly, os a'r gŵr yn fyw, y bydd hi yn eiddo gwr arall, hi a elwir yn odinebus: eithr os marw fydd ei gŵr hi, y mae hi yn rhydd oddi wrth y ddeddf, fel nad yw hi odinebus, er bod yn eiddo gwr arall.

4 Ac felly chwithau, fy mrodyr, ydych wedi meirw i'r Ddeddf trwy gorph Chriſt, fel y byddech eiddo yn arall, *ſef* eiddo yr hwn a gyfodwyd o feirw, fel y dygem ffrwyth i Dduw.

5 Canys pan oeddym yn y cnawd, gwyniau pechodau, y rhai oedd trwy'r Ddeddf, oedd yn gweithio yn ein haelodau ni, i ddwyn ffrwyth i farwolaeth.

6 Eithr yn awr y rhyddawyd ni oddi wrth y Ddeddf, wedi ein meirw i'r peth i'n attelid, fel y gwaſanaethem mewn newydd-deb yſpryd, ac nid yn hender llythyren.

7 Beth wrth hynny a ddywedwn ni? Ai pechod yw'r Ddeddf? Na atto Duw. Eithr nid adnabûm i bechod, ond wrth y Ddeddf. Canys nid adnabuaſwn i drachwant, oni bai ddywedyd o'r Ddeddf, Na thrachwanta.

8 Eithr pechod wedi cymmeryd achlyſur drwy'r gorchymmyn, a weithiodd ynoh bôb trachwant.

9 Canys heb y Ddeddf, marw *oedd* pechod. Eithr yr oeddwn i gynt yn fyw heb y Ddeddf ond pan ddaeth y gorchymmyn, yr adfywiodd pechod, a minneu a fûm farw.

10 A'r gorchymyn yr hwn *ydoedd* i fywyd, hwnnw a gaed i mi i farwolaeth.

11 Canys pechod, wedi cymmeryd achlyſur trwy'r gorchymmyn, a'm twyllodd i, a thrwy hwnnw a'm lladdodd.

12 Felly yn wîr, *y mae* 'r Ddeddf yn ſanctaidd, a'r gorchymmyn, yn ſanctaidd, ac yn gyfiawn, ac yn dda.

13 Gan hynny a wnaethpwyd y peth oedd dda, yn farwolaeth i mi? Na atto Duw. Eithr pechod, fel yr ymddangoſei yn bechod, gan weithio marwolaeth ynoſi, drwy'r hyn fydd dda, fel y byddei pechod drwy'r gorchymmyn yn dra phechadurus.

14 Canys ni a wyddom fod y Ddeddf yn yſprydol, eithr myfi ſydd gnawdol, wedi fy ngwerthu tan bechod.

15 Canys yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, nid yw fodlon gennif. Canys nid y peth yr wyf yn ei ewyllyſio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, eithr y peth fydd gâs gennif, hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

16 Ac os y peth nid wyf yn ei ewyllyſio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, yr wyfi yn cydſynio â'r Ddeddf, mai da ydyw.

17 Felly yr awron, nid myfi ſydd mwy yn

wneuthur

gwneuthur hynny, eithr y pechod yr hwn ſydd yn trigo ynoſi.

18 Canys mi a wn nad oes ynoſi, hynny yw yn ſy nghnawd i, ddim da yn trigo: oblegit yr ewyllyſio ſydd barod gennif; eithr cwplau yr hyn ſydd dda, nid wyf yn medru arno.

19 Canys nid wyf yn gwneuthur y peth da yr wyf yn ei ewyllyſio, ond y drwg, yr hwn nid wyf yn ei ewyllyſio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.

20 Ac os ydwyſi yn gwneuthur, y peth nid wyf yn ei ewyllyſio, nid myfi mwyach ſydd yn ei wneuthur, ond y pechod ſydd yn trigo ynoſi.

21 Yr ydwyſi gan hynny, yn cael deddf, a mi yn ewyllyſio gwneuthur da, ſôd drwg yn breſennol gyda mi.

22 Canys ymhyfrydu yr wyf ynghyfraith Dduw yn ôl y dyn oddi mewn.

23 Eithr yr wyf yn gweled deddf arall yn ſy aelodau, yn gwrthryſela yn erbyn deddf ſy meddwl, ac yn ſy nghaethiwo i ddeddf pechod yr hon ſydd yn ſy aelodau.

‡ *Oddiwrth y corph marwolaeth hwn.*

24 Yſtruan o ddŷn wyfi: pwy am gwared i ‡ oddiwrth gorph y farwolaeth hon?

25 Yr wyfi yn diolch i Dduw trwy Jeſu Grift ein Harglwydd. Felly, gan hynny, yr wyfi fy hun â'r meddwl yn gwaſanaethu Cyfraith Dduw, ond â'r cnawd cyfraith pechod.

PEN. VIII.

1 *Bod y rhai ſydd yn Ghriſt, ac yn byw yn ôl yr Yſpryd, yn rhyddion oddiwrth ddamnedigaeth.* 5, 13 *Pa niwed ſydd yn digwydd oddiwrth y cnawd,* 6, 14 *a pha les oddiwrth yr Yſpryd.* 17 *ac o fôd yn blentyn i Dduw:* 19 *yr hwn y mae pob peth yn hiraethu am ei ogoneddus ymwared:* 29 *yr hwn a rag-ordeiniwyd gan Dduw.* 38 *Na all dim ein gwahanu ni oddiwrth ei gariad ef.*

NId oes gan hynny, yn awr ddim damnedigaeth i'r rhai ſy yn Ghriſt Jeſu, y rhai ſydd yn rodio, nid yn ôl y cnawd, eithr yn ôl yr yſpryd.

2 Canys deddf yſpryd y bywyd yn Ghriſt Jeſu, a'm rhyddhaodd i oddi wrth ddeddf pechod a marwolaeth.

‡ *Yr hyn oedd amhoſibl i'r Ddeddf, yn yr hyn y oedd hi yn wan.*

3 Canys ‡ yr hyn ni allai y Ddeddf o herwydd ei bôd yn wan drwy'r cnawd, Duw a ddanfonodd ei fâb ei hun ynghyffelybiaeth cnawd pechadurus, ac am bechod a gondemnodd bechod yn y cnawd:

4 Fel y cyflawnid cyfiawnder y Ddeddf ynom ni, y rhai ydym yn rhodio, nid yn ôl y cnawd, eithr yn ôl yr yſpryd.

5 Canys y rhai ſydd yn ôl y cnawd, am bethau'r cnawd y maent yn ſyniaw: eithr y rhai ſy yn ôl yr yſpryd, am bethau yr yſpryd.

6 Canys ſyniad y cnawd, marwolaeth yw, a ſyniad yr yſpryd, bywyd a thangneddyf yw:

7 Oblegid ſynniad y cnawd *ſydd* elyniaeth yn erbyn Duw; canys nid yw ddaroſtyngedic â Ddeddf Duw: oblegid ni's gall chwaith.

8 A'r rhai ſydd yn y cnawd, ni allant ryngu bodd Duw.

9 Eithr chwy-chwi nid ydych yn y cnawd, end yn yr yſpryd; od yw Yſpryd Duw yn trigo ynoch. Ac od oes neb heb Yſpryd Chriſt ganddo, nid yw hwnnw yn eiddo ef.

10 Ac os yw Chriſt ynoch, y mae'r corph yn farw o herwydd pechod; eithr yr yſpryd yn fywyd o herwydd cyfiawnder.

11 Ac os Yspryd yr hwn a gyfododd Jeſu o feirw ſydd yn trigo ynoch; yr hwn a gyfododd Grift o feirw, a fywocâ hefyd eich cyrph marwol chwi, trwy ei Yſpryd, yr hwn ſydd yn trigo ynoch.

12 Am hynny, frodyr, dyled-wyr ydym, nid i'r cnawd, i fyw yn ôl y cnawd.

13 Canys os byw yr ydych yn ôl y cnawd, meirw fyddwch; eithr os ydych yn marweiddio gweithredoedd y corph trwy'r Yſpryd, byw fyddwch.

14 Canys y ſawl a arweinir gan Yſpryd Duw, y rhai hyn ſydd blant i Dduw.

15 Canys ni dderbyniaſoch yſpryd caethiwed drachefn i *beri* ofn; eithr derbyniaſoch yſpryd mabwyſiad, trwy 'r hwn yr ydym yn llefain Abba Dâd.

‡ *Ei hun.*

16 Y mae yr Yſpryd ‡ hwn yn cyd-tyſtiolaethu â'n hyſpryd ni, ein bod ni yn blant i Dduw.

17 Ac os plant, etifeddion hefyd, ſef etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion â Ghriſt; os ydym yn cyd-ddioddef *gydag ef*, fel i'n cyd-ogonedder hefyd.

18 Oblegid yr ydwyf yn cyfrif nad yw dioddefiadau yr amſer preſennol hwn, yn haeddu *ei cyffelybu* i'r gogoniant a ddatcuddir i ni.

19 Canys awydd-fyd y creadur ſydd yn diſgwil am ddatcuddiad meibion Duw.

20 Canys y creadur ſydd wedi ei ddaroſtwng i oferedd, nid o'i fodd, eithr oblegid yr hwn a'i daroſtyngodd:

21 Tan obaith y rhyddheir y creadur ynteu hefyd, o gaethiwed llygrediaeth, i ryddid gogoniant plant Duw.

22 Canys ni a wyddom fôd pôb creadur yn cyd-ocheneidio, ac yn cyd-ofidio hyd y pryd hyn.

23 Ac nid yn unic y *creadur*, end ninnau hefyd y rhai ſydd gennym flaen ffrwyth yr Yſpryd; yr ydym ninnau ein hunain, hefyd yn ocheneidio ynom ein hunain, gan ddiſgwil y mabwyſiad, *ſef** prynedigaeth ein corph.

* Luc. 21. 28.

24 Canys trwy obaith i'n hiachawyd: eithr y gobaith a welir, nid yw obaith: oblegid y peth y mae vn yn ei weled, i ba beth y mae etto yn ei obeithio?

25 Ond os ydym ni yn gobeithio yr hyn nid ŷm yn ei weled, yr ydym trwy amynedd yn diſgwil amdano.

26 A'r vn ffunyd y mae 'r Yſpryd hefyd yn cynnorthwyo ein gwendid ni. Canys ni wyddom ni beth a weddiom, megis y dylem, eithr y mae 'r Yſpryd ei hun yn eiſyn troſom ni, ag ocheneidiau annhraethadwy.

27 A'r hwn ſydd yn chwilio y calonnau, a wyr beth yw meddwl yr Yſpryd; canys y mae eſe yn ôl *ewyllys* Duw yn eiſyn tros y Sainct.

28 Ac ni a wyddom fod pôb peth yn cyd-weithio er daioni, i'r rhai ſy yn caru Duw, *ſef* i'r rhai ſydd wedi eu galw yn ôl ei arfaeth eſ.

29 Oblegid y rhai a ragwybu, a ragluniodd eſe hefyd, i fod yn vn ffurf â delw ei fâb eſ, fel y byddei eſe yn gyntaf-anedig ym mhlith brodyr lawer.

30 A'r rhai a ragluniodd eſe, y rhai hynny hefyd a alwodd eſe: a'r rhai a alwodd eſe, y rhai hynny hefyd a gyfiawnhaodd eſe: a'r rhai a gyfiawnhaodd eſe, y rhai hynny hefyd a ogoneddodd eſe.

31 Beth gan hynny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? os *yw* Duw troſom, pwy a *all fod* i'n herbyn?

32 Yr

32 Yr hwn nid arbedodd ei briod ſáb, ond a'i traddododd ef troſom ni oll; pa wedd gyd ag ef heſyd na ddyry efe i ni bob peth?

33 Pwy a lydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw yw 'r hwn ſydd yn cyfiawnhau;

34 Pwy yw 'r hwn ſydd yn damnio? Chriſt yn 'r hwn a fu farw, ſe yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd hefyd: yr hwn hefyd ſydd ar dehau-law Duw, yr hwn hefyd ſydd yn eiſyn troſom ni.

35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth gariad Chriſt? ai gorthrymder, neu ing, neu ymlid, neu newyn, neu noethni, neu enbydrwydd, neu gleddyf?

* Pſal. 44. 22. 36 (Megis y mae yn ſcrifennedig, * Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd ni ar hŷd y dydd cyfrifwyd ni fel defaid i'r lladdfa.)

37 Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy nâ chwncwer-wyr, trwy 'r hwn a'n carodd ni.

38 Canys y mae yn ddiogel genniſ, na all nac angeu, nac einioes, nac Angelion, na thywyſogaethau, na meddiannau, na phethau preſennol, na phethau i ddyfod,

39 Nac uchder, na dyfnder, nac vn creadur arall, ein gwahanu ni oddi wrth gariad Duw, yr hwn ſydd yn Chriſt Jeſu ein Harglwydd.

PEN. IX.

1 Paul yn ddrwg cantho tros yr Iddewon. 7 Nad oedd holl hâl Abraham yn blant yr addewid. 18 Bod Duw yn trugarhau wrth y neb y mynno. 21 Y gall y crochenydd wneuthur a'i bridd y peth a fynno. 25 Darfod rhag-fynegi galwedigaeth y Cenhedloedd; a gwrthodiad yr Iddewon. 32 Yr achos pa ham y croeſawodd cyn lleied o'r Iddewon gyfiawnder ffydd.

YGwirionedd yr wyſi yn ei ddywedyd yn Chriſt, nid wyf yn dywedyd celwydd, a'm cydwybod hefyd yn cyd-tyſtiolaethu â mi, yn yr Yſpryd glân.

2 Fod i mi ddiſtyd mawr, a gofid dibaid i'm calon.

3 Canys mi a ddymunwn ſy mod ſy hun ‡ yn anathema oddiwrth Griſt, dros fy mrodyr, ſef ſy nghenedl yn ôl y cnawd:

‡ Wedi 'i ynganu. 4 Y rhai ydyd Iſraeliaid; eiddo y rhai yw y mabwyſiad, a'r gogoniant, a'r cyfammodau, a dodiad y Ddeddf, a'r gwaſanaeth, a'r addewidion:

5 Eiddo y rhai yw 'r tadau, ac o'r rhai yr hanedd Chriſt yn ôl y cnawd, yr hwn ſydd vwch-law pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oeſoedd. Amen.

6 Eithr nid peſſibl yw myned gair Duw yn ddirym: canys nid ‡ Iſrael yw pawb ac ſydd o Iſrael.

‡ Yw y rhai hyn oll Iſrael, dr a ydynt o Iſrael.

7 Ac nid ydynt, oblegid eu bod yn hâd Abraham, i gyd yn blant: * eithr yn Iſaac y gelwir iti hâd.

* Gene. 21. 12. 8 Hynny ydyw, nid plant y cnawd, y rhai hynny ſy blant i Dduw; eithr plant yr addewid a gyfrifir yn hâd.

9 Canys gair yr addewid yw hwn, * Ar yr amſer hwn y deuaf, a bydd mâb i Sara.

* Gene. 18. 10. 10 Ac nid hyn yn vnig, eithr Rebecca hefyd, wedi iddi feichiogi o vn, ſef o'n Tâd Iſaac,

11 Canys cyn geni y plant etto na gwneuthur o honynt dda na drwg, fel, y byddei i'r arfaeth yn ôl etholedigaeth Duw ſefyll, nid o weithredoedd, eithr o'r hwn ſydd yn galw,

* Gene. 25. 23. 12 Y dywedyd wrthi, * Yr hynaf a waſanaetha yr ieuangaf.

* Mal. 1. 2, 3. 13 Megis yr ſcrifennwyd, * Jacob a gerais, eithr Eſau a caſeais.

14 Beth gan hynny a ddywedwn ni? a oes anghyfiawnder gyd â Duw? Na atto Duw.

* Exod. 33. 19. 15 Canys y mae yn dywedyd wrth Moſes, * Mi a drugarhâf wrth yr hwn y trugarhawyf, ac a doſturiaf wrth yr hwn y toſturiwyf.

* Exod. 9. 16. 16 Felly gan hynny, nid o'r hwn ſydd yn ewyllyſio y mae, nac o'r hwn ſydd yn rhedeg chwaith, ond o Dduw, yr hwn ſydd yn trugarhau.

17 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd wrth Pharao, * I hyn ymma i'th gyfodais di, fel y dangoſwn fy ngallu ynot ti, ac fel y datcenid fy Enw trwy 'r holl ddaiar.

18 Felly gan hynny, y neb y mynno y mae efe yn trugarhau wrtho, a'r neb y mynno y mae efe yn ei galedu.

19 Ti a ddywedi gan hynny wrthif, Pa ham y mae efe etto yn beio? canys pwy a wrthwynebodd ei ewyllys ef?

20 Yn hytrach, ô ddŷn, pwy wyt ti yr hwn a ddadleui yn erbyn Duw? A ddywed y peth ſiurfiedic, wrth yr hwn a'i ſiurfiodd, * Pa ham i'm gwnaethoſt fel hyn?

* Eſai. 45. 9. * Jere. 18. 6. Doeth. 15. 7. 21 Onid oes awdurdod * i'r crochenydd ar y pridd-gîſt, i gwneuthur o'r vn teipyn pridd, vn lleſtr i barch, ac arall i amharch.

‡ Neu, gorphen. 22 Beth os Duw yn ewyllyſio dangos ei ddigoſaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd drwy hir-ymaros lleſtri digoſaint, wedi eu ‡ cymhwyſo i golledigaeth:

23 Ac i beri gwybod golud ei ogoniant ar leſtri trugaredd, y rhai a rag-baratoodd efe i ogoniant?

24 *Sef* nyni y rhai a alwodd efe, nid o'r Iddewon yn vnig, eithr hefyd o'r Cenhedloedd.

* Hoſea. 2. 23. 1 Pet. 2. 10. 25 Megis hefyd y mae efe yn dywedyd yn Hoſea, * Mi a alwaf yr hwn nid yw bobl i mi, yn bobl i mi: a'r hon nid yw anwyl yn anwyl.

* Hoſea. 1. 10. 26 * A bydd yn y ſangre lle y dywedwyd wrthynt, nid ſy mhobl i ydych chwi, yno y gelwir hwy yn feibion i'r Duw byw.

* Eſai. 10. 22, 23. 27 Hefyd, y mae Eſaias yn llefain am yr Iſrael, * cyd byddei nifer meibion Iſrael fel tywod y môr, gweddill a achubir.

‡ Neu, cyfrif. 28 Canys *efe* a orphen ac a gwtoga y ‡ gwaith mewn cyfiawnder: oblegid byrr ‡ waith a wna yr Arglwydd ar y ddaiar.

‡ Neu, ſyf. if. * Eſai. 1. 9. 29 Ac megis y dywedodd Eſaias yn y blaen, * Oni buaſei i Arglwydd y Sabbath adel i ni hâd, ni fuaſem fel Sodoma y buaſem, a gwneuthid ni yn gyffelyb i Gomorra.

30 Beth gan hynny a ddywedwn ni? bod y Cenhedloedd, y rhai nid oeddynt yn dilyn cyfiawnder, wedi derbyn cyfiawnder, *ſef* y cyfiawnder *ſydd* o ffydd:

31 Ac Iſrael yr hwn oedd yn dilyn Deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd Ddeddf cyfiawnder.

32 Pa ham? am nad *oeddynt yn ei cheiſio* trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd y Ddeddf: canys hwy a dramgwyddaſant wrth y maen tramgwydd;

* Eſai. 8. 14. & 28. 16. 1 Pet. 33 Megis y mae yn ſcrifennedig, * wele fi yn goſod yn Sion faen tramgwydd, a chraig rhwyſtr, a phôb vn a gredo yndo ni chwilyddir.

PEN. X.

5 Bod yr Scrythur ſan yn dangos y rhagor ſy rhwng cyfiawnder y gyfraith, a'r hwn ſydd o ffydd, 11 ac na chywilyddio neb a gredo, pa un bynnac ai Iddew ai Cenedl-ddyn fyddo; 18 ac y derbyn y Cenhedloedd y gair, ac y credant. 19 Nad oedd y pethau hyn anyſpys i'r Iddewon.

‡ *Ar ewbod yn gadwedig.*

OH frodyr, gwir ewyllys fy nghalon, a'm gweddi ar Dduw dros yr Iſrael, ſydd ‡ er iechydwriaeth.

2 Canys yr wyſi yn dyſt iddynt, fod ganddynt zêl Duw, eithr nid ar ôl gwybodaeth.

3 Canys hwynt hwy heb wybod cyfiawnder Duw, ac yn ceiſio goſod eu cyfiawnder eu hunain, nid ymoſtyngaſant i gyfiawnder Duw.

4 Canys Chriſt yw diwedd y Ddeddf, er cyfiawnder i bôb vn ſy'n credu.

5 Canys y mae Moſes yn ſcrifennu *am* y cyfiawnder ſydd o'r Ddeddf, mai 'r * dŷn a wnêl y pethau hynny a ſydd byw trwyddynt.

* Levit. 18. 5. Ezec. 20. 11. Galat. 3. 12.

6 Eithr y mae y cyfiawnder ſydd o ffydd yn dywedyd fel hyn, * Na ddywed yn dy galon, pwy a eſcyn i'r nef? hynny yw dwyn Chriſt i wared *oddi uchod.*

* Deut. 30. 12.

7 Neu pwy a ddeſcyn i'r dyſnder? hynny yw dwyn Chriſt drachefn i fynu oddi wrth y meirw.

8 Eithr pa beth y mae eſe yn ei ddywedyd? * Mae 'r gair yn agos attat, yn dy enau, ac yn dy galon; hwn yw gair y ffydd, yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu,

* Deut. 30. 14.

9 Mai os cyffeſſi â'th enau yr Arglwydd Ieſu, a chredu yn dy galon, i Dduw ei gyfodi ef o feirw, cadwedig fyddi.

10 Canys â'r galon y credir i gyfiawnder, ac â'r genau y cyffeſſir i iechydwriaeth.

11 Oblegid y mae 'r Scrythur yn dywedyd, * Pwy bynnag ſydd yn credu ynddo ef, ni chywilyddir.

* Eſai. 28. 16.

12 Canys nid oes gwahaniaeth rhwng Iddew a Groeg-wr: oblegid yr vn Arglwydd ar bawb, *ſydd* oludog i bawb ac ſydd yn galw arno.

13 * Canys pwy bynnag a alwo ar Enw yr Arglwydd, cadwedig fydd.

* Joel. 2. 32. Act 2. 21.

14 Pa fodd gan hynny y galwant ar yr hwn ni chredaſant ynddo? a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywſant am dano? a pha fodd y clywant heb bregeth wr?

15 A pha fodd y pregethant, onis danfonir *bwynt*? megis y mae yn ſcrifennedig, * Mor brydferth yw traed y rhai ſy yn efangylu tangneddyf, y rhai ſydd yn efangylu pethau daionus!

* Eſai. 52. 7. Nah. 1. 15.

16 Eithr nid vfyddhaſant hwy oll i'r Efengyl; canys y mae Eſaias yn dywedyd; * O Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni?

* Eſai. 53. 1. Ioan. 12. 38.

17 Am hynny ffydd ſydd trwy glywed, a chlywed trwy air Duw.

18 Eithr meddaf, oni chlywſant hwy? * Yn ddiau i'r holl ddaiar yr aeth eu ſŵn hwy, a'u geiriau hyd derfynau y byd.

* Pſal. 19. 4.

19 Eithr meddaf. Oni wybu Iſrael? Yn gyntaf y mae Moſes yn dywedyd, * Mi a baraf i chwi wŷnfydu trwy rai nid yw genedl; trwy genedl annealltu i'ch digiaſ chwi.

* Deut. 32. 21.

20 Eithr y mae Eſaias yn ymhŷfnau, ac yn dywedyd, * caſwyd fi gan y rhai nid oeddynt yn fy ngheiſio; a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid oeddynt yn ymofyn am danaf.

* Eſai. 65. 1.

21 Ac wrth yr Iſrael y mae yn dywedyd, * Ar hyd y dydd yr eſtynnais fy nwylo at bobl anufydd, ac yn gwrth-ddywedyd.

* Eſai. 65. 2.

PEN. XI.

1 Na ſwriodd Duw ymaith holl Iſrael: 7 ond rhai a ddewiſwyd, ei daſod caledu'r lleill. 16 Y mae gobaith y trŷdr bwynt. 18 Na ddylai y Cenhedloedd orfoleddu yn eu herbyn hwy: 26 oblegid y mae addewid o'i hechydwriaeth bwythau. 33 Bod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy.

AM hynny meddaf, A wrthododd Duw ei bobl? Na atto Duw. Canys yr wyf finneu hefyd yn Iſraeliad, o hâd Abraham, o lwyth Benjamin.

2 Ni wrthododd Duw ei bobl, yr hwn a adnabu efe o'r blaen. Oni wyddoch chwi pa beth y mae yr Scrythur yn ei ddywedyd am Elias? pa fodd y mae efe yn erfyn ar Dduw yn erbyn Iſrael, gan ddywedyd,

3 * Oh Arglwydd, hwy a laddaſant dy Brophwydi, ac a gloddiaſant dy alloran i lawr; ac myfi a adawyd yn vnic, ac y maent yn ceiſio fy einioes inneu.

* 1 Bren. 19. 14.

4 Eithr pa beth y mae atteb Duw yn ei ddywedyd wrtho? * Mi a adewais i mi fy hun ſaith mil o wŷr, y rhai ni phlygaſant eu glin iau i Baal.

* 1 Bren. 19. 18.

5 Felly gan hynny, y pryd hyn hefyd, y mae gweddill yn ôl etholedigaeth gràs.

6 Ac os o ràs, nid o weithredoedd mwyach: os amgen nid yw gràs yn ràs mwyach. Ac os o weithredoedd, nid yw yn ràs mwyach: os amgen nid yw gweithred yn weithred mwyach.

7 Beth gan hynny? ni chafas Iſrael yr hyn y mae yn ei geiſio; eithr yr etholedigaeth a'i cafas, a'r lleill a ‡ galedwyd.

‡ *Ddallwyd.*

8 Megis y mae yn ſcrifennedig; *Rhoddes Duw iddynt yſpryd trym-gwſc; † llygaid fel na welent, a chluſtiau fel na chlywent, hyd y dydd heddyw.

* Eſai. 29. 10. † Eſai. 6. 9.

9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd; * Bydded eu bord hwy yn rhwyd, ac yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddynt.

* Pſal. 69. 22.

10 * Tywyller eu llygaid hwy, fal na welant, a chyd-grymma di eu ceſnau hwy bob amſer.

* Pſal. 69. 23.

11 Gan hynny meddaf, a dramgwyddaſant hwy fel y cwympent? Na atto Duw. Eithr trwy eu cwymp hwy *y daeth* iechydwriaeth i'r Cenhedloedd, i yrru eiddigedd arnynt.

12 O herwydd pa ham, os ydyw eu cwymp hwy yn olud i'r bŷd, a'u lleihâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd, pa faint mwy *y bydd* eu cyflawnder hwy?

13 Canys wrthych chwi y Cenhedloedd yr wyf yn dywedyd, yn gymmaint a'm bôd i yn Apoſtol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhau fy ſwydd:

14 Os gallaf ryw fodd yrru eiddigedd ar ſynghig *a'm gwaed fy hun*, ac achub rhai o honynt.

15 Canys os yw eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth *fydd* eu derbyniad hwy, ond bywyd o feirw?

16 Canys os ſanctaidd y blaen-ffrwyth, y mae 'r clamp toes hefyd *yn ſanctaidd*. Ac os ſanctaidd y gwreiddyn, y mae 'r canghennau hefyd *felly*.

17 Ac os rhai o'r canghennau a dorrwyd ymmaith, a thydi yn olewydden wyllt a impiwyd i mewn ‡ yn eu plith hwy, ac a'th

‡ *Yn eu lle bwynt.*

wnaeth-

-wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o frasder yr olew-wydden:

18 Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi ſydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.

19 Ti a ddywedi gan hynny, torrwyd y canghennau ymmaith, fel yr impid fi i mewn.

20 Do; tryw anghredinïaeth y torrwyd hwynt ymmaith, a thitheu ſydd yn ſefyll trwy ffydd; na fydd vchel-fryd, eithr ofna.

21 Canys onid arbedodd Duw y canghennau naturiol, *gwilia* rhag nad arbedo ditheu chwaith.

22 Gwêl am hynny, ddaioni a thoſter Duw, ſef i'r rhai a gwympaſant, toſter; eithr daioni i ti, os arhoſi yn ei ddaioni ef: os amgen, torrir ditheu hefyd ymmaith.

23 A hwythau, onid arhoſant yn anghredïniaeth, a impir i mewn, canys ſe all Duw eu himpio hwy i mewn drachefn.

24 Canys os tydi a dorrwyd ymmaith o'r olewydden, yr hon oedd wyllt wrth naturiaeth, a'th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olew-wydden: pa faint mwy y caiff y rhai hyn *ſydd* wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holew-wydden eu hun?

25 Canys ni ewyllyſiwn, frodyr, eich bôd heb wybod y dirgelwch hyn, (ſel na byddoch ddoethion yn eich golwg eich hun) ddyfod ‡ dallineb o ran i Iſrael, hid oni ddêl cyflawnder y Cenhedloedd i mewn.

‡ *Caledwch.*

26 Ac felly holl Iſrael a fydd cadwedig, fel y mae yn ſcrifennedig, * Y gwaredwr a ddaw allan o Sion, ac a drŷ ymmaith annuwioldeb oddiwrth Jacob.

* Eſai. 59. 20.

27 A hyn yw'r ammod ſydd iddynt genniſi, pan gymmerwyf ymmaith eu pechodau hwynt.

28 Felly o ran yr Efengyl, gelynion *ydynt* o'ch plegid chwi: eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion *ydynt* oblegid y tadau.

29 Canys diedifarus yw doniau, a galwedigaeth Duw.

30 Canys megis y buoch chwithau gynt yn ‡ anufydd i Dduw, eithr yr awron a gawſoch drugaredd, drwy † anufydd-dod y rhai hyn:

‡ *Anghredadyn.*

† *Anghredïniaeth.*

31 Felly hwythau hefyd yr awron a ‡ anufyddhaſant, ſel y caent hwythau drugaredd, drwy eich trugaredd chwi.

‡ *Anghredaſant.*

32 Canys Duw a'i caeodd hwynt oll mewn ‡ anufydd-dod, fel y trugarhaai wrth bawb.

‡ *Anghredïniaeth.*

33 O ddyfnder golud doethineb a gwybodaeth Duw! mor anchwiliadwy yw ei farnau ef! a'i ffyrdd mor anolrheinadwy ydynt!

34 * Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd? neu pwy a fu gynghor-wr iddo ef?

* Eſai. 40. 13. Doeth. 9. 13. 1 Cor. 2. 16.

35 Neu pwy a roddes iddo ef yn gyntaf, ac fe a delir iddo drachefn?

36 Canys o honaw ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef *y mae* pôb peth: iddo ef *y bydde* gogoniant yn dragywydd. Amen.

P E N. XII.

1 *Y dylai trugareddau Duw ein cynhyrfu ni i roygu ei fodd ef.* 3 *Na ddylai neb feddwl yn rhyddâ o bono ei hun,* 6 *eithr bôd yn ddiwyd yn yr alwedigaeth y gofodwyd ef ynddi.* 9 *Cariad a llawer eraill o rinweddau a ofynnir cennym ni:* 19 *A dial yn bendifaddau a maraſunio i ni.*

AM hynny yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er trugareddau Duw, roddi o honoch eich cyrph yn aberth byw, ſanctaidd, cymmeradwy gan Dduw; *yr hyn yw* eich rheſymmol waſanaeth chwi.

2 Ac na chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn, eithr ymnewidiwch trwy adnewyddiad eich meddwl, ſel y profoch beth yw daioni a chymmeradwy, a pherffaith ewyllys Duw.

3 Canys yr wyf yn dywedyd, trwy y gras a roddwyd i mi, wrth bob vn ſydd yn eich plith, na byddo i neb vchel ſynied yn amgen nag y dylid ſynied, eithr ſynied i ſobrwydd, fel y rhannodd Duw i bob vn feſur ffydd.

4 Canys megis y mae gennym aelodau lawer mewn vn corph, ac nad oes gan yr holl aelodau yr vn ſwydd;

5 Felly *ninnau*, a ni yn lluawer, ydym vn corph yn Ghriſt, a phob vn yn aelodau i'w gilydd.

6 A chan fôd i ni amryw ddoniau, yn ôl y gras a roddwyd i ni, pa vn bynnac ai prophwydoliaeth, *prophwydaw* yn ôl cyffondeb y ffydd:

7 Ai gweinidogaeth, *byddwn ddyfal* yn y weinidogaeth; neu 'r hwn ſydd yn athrawiaethu, yn yr athrawiaeth:

8 Neu'r hwn ſydd yn cynghori, yn y cyngor; yr hwn ſydd yn cyfrannu, *gwnaed* mewn ſymlrwydd: yr hwn ſydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn ſydd yn trugarhau, mewn llawenydd.

9 *Bydded* cariad yn ddiragrith: taſlewch y drwg, a glynwch wrth y da.

10 Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'w gilydd, yn rhoddi parch yn blaenori ei gilydd.

11 Nid yn ddiog mewn diwydrwydd, yn wreſog yn yr Yſpryd, yn gwaſanaethu yr Arglwydd,

12 Yn llawen mewn gobaith, yn ddioddefgar mewn cyſtudd, yn dyfal-barhau mewn gweddi,

13 Yn cyfrannu i gyfreidiau 'r Sainct, ac yn dilyn lletteugarwch.

14 Bendithiwch y rhai ſydd yn eich ymlyd: bendithiwch, ac na felldithiwch.

15 Byddwch lawen gyd â'r rhai ſydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai ſy 'n wylo.

16 Byddwch yn vn-fryd â'ch gilydd: heb roi eich meddwl ar vchel-bethau: eithr ‡ yn gydoſtyngedig â'r rhai iſel-radd. Na fyddwch ddoethion yn eich tŷb eich hunain.

‡ *Yn fodlon i bethau iſel.*

17 Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg. Darperwch bethau oneſt yngolwg pôb dŷn.

18 Os yw boſſibl, hyd y mae ynoch chwi, ‡ byddwch heddychlawn â phôb dŷn.

‡ *Yn hyn yn heddychlawn.*

19 Nac ymddielwch, rai anwyl, onid rhoddwch le i ddigofaint: canys y mae yn ſcrifennedig, * I mi y mae dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd.

* Deut. 32. 35.

20 Am hynny, * os dy elyn a newyna, portha ef: os ſycheda, dyro iddo ddiodd; canys wrth wneuthur hyn, ti a bentyrri ‡ farwor tanllyd am ei ben ef.

* Dihar. 25. 21.

‡ *Farwolaeth.*

21 Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni.

P E N. XIII.

1 *Ymddaroſtwng, a llawer o bethau braiſt ſydd ddyledus i'w llywodraethwyr.* 8 *Mai cariad yw cyflawnder y Ddeddf.* 11 *Bod gloithineb, a meddwlod, a gwaithredoedd y tywyllwch, yn annhymmoraidd yn amſer yr Efengyl.*

Ym-

YMddaroſtynged pob enaid i'r awdurdodau goruchel, canys nid oes awdurdod onid oddiwrth Dduw: a'r awdurdodau ſydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio,

2 Am hynny, pwy bynnac ſydd yn ymoſod yn erbyn yr awdurdod, ſydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.

3 Canys tywyſogion nid ydynt oſn i weithredoedd da, eithr i'r rhai drwg. A fynni di nad ofnech yr awdurdod? gwna 'r hyn ſydd dda; a thi a gai glod ganddo.

4 Canys gweinidog Duw ydyw ef i ti er daioni: eithr os gwnei ddrwg, ofna, canys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer. Oblegid gweinidog Duw yw efe, dialudd ſtid i'r hwn ſydd yn gwneuthur drwg.

5 Herwydd pa ham, anghenrhaid yw ymddaroſtwng, nid yn vnic o herwydd ſtid, eithr o herwydd cydwybod hefyd.

6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrnged hefyd, oblegid gwaſanaeth wŷr Duw ydynt hwy, yn gwillied ar hyn ymma.

7 Telwch gan hynny i bawb *eu* dyledion, teyrn-ged i'r hwn y mae teyrn-ged *yn ddyledus*, toll i'r hwn y mae toll; ofn i'r hwn y mae ofn; parch i'r hwn y mae parch *yn ddyledus*:

8 Na ſyddwch yn nêd nêb o ddim, ond o garu bawb ei gilydd: canys yr hwn ſydd yn caru arall, a gyflawnodd y Gyfraith.

9 Canys hyn, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na ddwg gam dyſtiolaeth, Na thrachwanta; ac od oes *vn* gorchymmyn arall, y mae wedi ei gynnwys yn gryno yn yr ymadrodd hwn, Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

10 Cariad ni wna ddrŵg i'w gymmydog; am hynny cyflawnder y gyfraith yw cariad.

11 A hyn, gan wybod yr amſer, *ei bod* hi weithian yn bryd i ni i ddeffroi o gyſcu: canys yr awr hon y mae ein iechydwriaeth ni yn nês nâ phan gredaſom.

12 Y nos a gerddodd ym-mhell, a'r dydd a neſſaodd, am hynny bwriwn oddi wrthym weithredoedd y tywyllwch, a gwiſcwn arfau y goleuni.

13 Rhodiwn yn weddus, *megis wrth* liw dydd; nid mewn cyfeddach, a meddwdod; nid mewn cyd-orwedd, ac anlladrwydd; nid mewn cynnen a chenfigen:

14 Eithr gwiſcwch am danoch yr Arglwydd Ieſu Criſt, ac na wnewch rag-ddarbod tros y cnawd, er mwyn *cyflawni* ei chwantau ef.

PEN. XIV.

1 *Na ddylai dynion na dirmygu, na chondemnio ei gilydd, am bethau nid ydynt na da na drwg,* o *honynt eu hunain:* 13 *Eithr gochelyd rhoddi achos tramgwydd ynddynt*: 15 *o blegid hynny y mae'r Apoſtol yn ei brofi ei fôd yn anghyfreithlawn trwy lawer o reſymmau.*

‡ *Nid i farnu ei feddyliau, eithyr.*

YR hwn ſydd wan yn y ffydd, derbyniwch attoch, ‡ nid i ymraſaelion rheſymmau.

2 Canys y mae vn yn credu y gall fwyta pôb peth; ac y mae arall, yr hwn ſydd wan, yn bwyta daiſ.

3 Yr hwn ſydd yn bwyta, na ddirmyged yr hwn nid yw yn bwyta; a'r hwn nid yw yn bwyta, na farned ar yr hwn ſydd yn bwyta: canys Duw a'i derbyniodd ef.

4 Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu gwâs vn arall? I'w arglwydd ei hun y mae efe yn ſefyll, neu yn ſyrthio; ac efe a gynhelir, canys ſe a all Duw ei gynnal ef.

5 Y mae vn yn barnu diwrnod vwch-law diwrnod, ac arall yn barnu pôb diwrnod yn *cyfuwch*. Bydded pôb vn yn ſicr yn ei feddwl ei hun.

6 Yr hwn ſydd yn yſtyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae yn ei yſtyried; a'r hwn ſydd heb yſtyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae heb ei yſtyried. Yr hwn ſydd yn bwyta, i'r Arglwydd y mae yn bwyta: canys y mae yn diolch i Dduw. A'r hwn ſy heb fwyta, i'r Arglwydd y mae heb fwyta, ac y mae yn diolch i Dduw.

7 Canys nid oes yr vn o honom yn byw iddo ei hun, ac nid yw yr vn yn marw iddo ei hun.

8 Canys pa vn bynnac yr ydym ai byw, i'r Arglwydd yr ydym yn byw; ai marw, i'r Arglwydd yr ydym yn marw. Am hynny, pa vn bynnac yr ydym ai byw ai marw, eiddo yr Arglwydd ydym.

9 O blegid er mwyn hyn y bu farw Chriſt, ac yr adgyfodes, ac y bu fyw drachefn: hefyd, fel yr arglwyddiaethei ar y meirw, a'r byw hefyd.

10 Eithr pa ham yr wyt ti yn barnu dy frawd? neu pa ham yr wyt yn dirmygu dy frawd? Canys * goſodir ni oll ger bron gor- * 2 Cor. ſedd-faingc Chriſt. 5. 10.

11 Canys y mae yn ſcrifennedig, *Byw wyfi, * Eſai. medd yr Arglwydd; pôb glin a blyga i mi, a 45. 23. phob tafod a gyffeſſa i Dduw.

12 Felly gan hynny, pôb vn o honom ‡ troſto ei hun, a rydd gyfrif i Dduw. ‡ *Am dano ei hun.*

13 Am hynny na farnwn ei gilydd mwyach, ond bernwch hyn yn hytrach, na bo i neb roddi tramgwydd i'w frawd, neu rwyſtr.

14 Mi a wn, ac y mae yn ſicr gennif trwy'r Arglwydd Ieſu, nad oes dim yn ‡ aflan o honaw ei hun, ond i'r hwn ſydd yn tybied fod ‡ *Cyffredin.* peth yn aflan, i hwnnw y mae yn aflan.

15 Eithr os o achos bwyd y trifteir dy frawd, nid wyt ti mwyach yn rhodio yn ôl cariad. * Na ddeſtrywia ef â'th fwyd, tros yr * 1 Cor. hwn y bu Chriſt farw. 8. 11.

16 Na chabler gan hynny, eich daioni chwi.

17 Canys nid yw teyrnas Dduw fwyd a diod, ond cyfiawnder, a thangneddyf, a llawenydd yn yr Yſpryd glân.

18 Canys yr hwn ſydd yn gwaſanaethu Chriſt yn y pethau hyn, ſydd hoff gan Dduw, a chymmeradwy gan ddynion.

19 Felly gan hynny dilynwn y pethau a berthynant i heddwch, a'r pethau a berthynant i adeiladaeth ei gilydd.

20 O achos bwyd na ddiniſtria waith Duw. Pôb * peth yn wir ſydd lân; eithr drwg yw * Tit. 1. 15. i'r dŷn ſydd yn bwyta drwy dramgwydd.

21 Da yw na fwytaer * cig, ac nad yfer * 1 Cor. gwin, na dim drwy'r hyn y tramgwydder, neu 8. 13. y rhwyſtrer, neu y gwanhaer dy frawd.

22 A oes ffydd gennit ti? bydded hi gyd â thi dy hun ger bron Duw. Gwyn ei fyd yr hwn nid yw yn ei farnu ei hun, yn yr hyn y mae yn ei dybied yn dda.

23 Eithr yr hwn ſydd yn petruſo, os bwyty, ef a gondemnwyd, am nad yw *yn bwyta* o ffydd. A pheth bynnag nid yw o ffydd, pechod yw.

PEN. XV.

1 *Rhaid i'r cryf gyd-ddwyn â'r gwan.* 2 *Ni ddylem ni ryngu ein bodd eu hunain,* 3 *gan*

na wnaeth Christ hynny, y ond derbyn bôb vn o'i gilydd, megis y derbyniodd Christ ninnau i gyd, 8 Iddewon, 9 a Chenhedloedd. 15 Paul yn ystyfodi ei swydd, 28 ac yn addaw ymweled a hwynt, 30 ac yn deisyf eu gweddiau.

ANyni y rhai ydym gryfion, a ddylem gynnal gwendid y rhai gweiniaid, ac nid rhyngu ein bodd ein hunain.

2 Boddhaed pôb vn o honom ei gymmydog, yn yr hyn fy dda *iddo* er adeiladaeth.

3 Canys Christ nis boddhaodd ef ei hun, eithr megis y mae yn scrifennedig, * Gwradwyddiadau y rhai a'th wradwyddent di a syrthiasant arnafi.

4 Canys, pa bethau bynnag a scrifennwyd o'r blaen, er addysc i ni yr scrifennwyd hwynt, fel trwy amynedd a diddanwch yr Scrythyrau, y gallem gael gobaith.

5 * A Duw yr amynedd a'r diddanwch, a roddo i chwi fynied yr vn peth tu ag at ei gilydd ‡ yn ôl Christ Iesu:

6 Fel y galloch yn vn-fryd, o vn genau, ogoneddu Duw, a Thâd ein Harglwydd Iesu Grist.

7 O herwydd pa ham, derbyniwch ei gilydd, megis ac y derbyniodd Christ ninnau i ogoniant Duw.

8 Ac yr wyf yn dywedyd, wneuthur Iesu Grist yn wenidog i'r enwaediad, er mwyn gwirioneidd Duw, er mwyn cadarnhau yr addewidion a *wnaethpwyd* i'r tadau.

9 Ac fel y byddei i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw am ei drugaredd, fel y mae yn scrifennedig; * Am hyn y cyffesaf i ti ym-mhlith y Cenhedloedd, ac y canaf i'th Enw.

10 A thracheſn y mae yn dywedyd; * Ymlawenhewch Genhedloedd gyd â'i bobl ef.

11 A thracheſn, * Molwch yr Arglwydd yr holl Genhedloedd, a chlodforwch ef yr holl bobloedd.

12 A thracheſn y mae Eſaias yn dywedyd, * Fe fydd gwreiddyn Jeſſe, a'r hwn a gyfyd i lywodraethu y Cenhedloedd: ynddo ef y gobeithia y Cenhedloedd.

13 A Duw 'r gobaith a'ch cyflawno o bôb llawenydd a thangneddyf gan gredu, fel y cynnyddoch mewn gobaith, trwy nerth yr Yſpryd glân.

14 Ac yr wyfi fy hun, fy mrodyr, yn credu am danoch chwi, eich bôd chwithau yn llawn daioni, wedi eich cyflawni o bôb gwybodaeth, ac yn abl i rybuddio ei gilydd hefyd.

15 Eithr mi a ſcrifennais yn hyfach o beth attoch, o frodyr, fel yn dwyn ar gof i chwi, trwy y grâs a roddwyd i mi gan Dduw.

16 Fel y byddwn weinidog i Iesu Grist at y Cenhedloedd, gan weini i Efengyl Dduw, fel y byddei offrymiad y Cenhedloedd yn gymmeradwy, wedi ei ſancteiddio gan yr Yſpryd glân.

17 Y mae i mi, gan hynny, ymfoledd yn Ghrist Iesu, o ran y pethau *a berthyn* i Dduw.

18 Canys ni feiddiafi ddywedyd dim o'r pethau ni weithredodd Christ trwofi, i *wneuthur* y Cenhedloedd yn vſydd, ar air a gweithred:

19 Trwy nerth arwyddion a rhyfeddodau, gan nerth Yſpryd Duw: hyd pan o Jeruſalem, ac o amgylch hyd Illyricum, y llenwais Efengyl Grist.

20 Ac felly gan ymorcheſtu i bregethu 'r Efengyl, nid lle yr henwid Crist, fel nad adeiladwn ar ſail yn arall:

21 Eithr megis y mae yn ſcrifennedig; * I'r rhai ni ſynegwyd am dano, hwynt *bwy a'i* gwelant ef; a'r rhai ni chlywſant, a ddeallant.

22 Am hynny hefyd i'm lluddwyd yn fynych i ddyfod attoch chwi.

23 Eithr yr awr hon, gan nad oes gennif le mwyach yn y gwledydd hyn, a hefyd bod arnaf hiraeth erys llawer o flynyddoedd am ddyfod attoch chwi:

24 Pan elwyf i'r Hiſpaen, myfi a ddeuaf attoch chwi. Canys yr wyf yn gobeithio wrth fynet heibio, y caf eich gweled, a'm hebrwng gennych yno, os byddaf yn gyntaf o ran weal fy llenwi ‡ o honoch.

25 Ac yr awr hon yr wyfi yn myned i Jeruſalem, i weini i'r Sainct.

26 Canys rhyngodd bodd i'r rhai o Macedonia ac Achaia, wneuthur rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r Sainct *ſydd* yn Jeruſalem.

27 Canys rhyngodd bodd iddynt, a'u dyledwŷr hwy ydynt: oblegid os cafodd y Cenhedloedd gyfran o'u pethau yſprydol hwynt, hwythau hefyd a ddylent weini iddynt hwy-theu, mewn pethau cnawdol.

28 Wedi i mi, gan hynny, orphen hyn, a ſelio iddynt y ffrwyth hwn, mi a ddeuaf heboch i'r Hiſpaen.

29 Ac mi a wn pan ddelwyf attoch, y deuaf â chyflawnder bendith Efengyl Grist.

30 Eithr yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Hargiwydd Iesu Grist, ac er cariad yr Yſpryd, ar a gyd-ymdrech o honoch gyd â myfi mewn gweddiau trofoſi at Dduw,

31 Fel i'm gwareder oddi wrth y rhai ‡ anufydd yn Judea, ac ar fod fy ngweinidogaeth, yr hon ſydd gennif i Jeruſalem, yn gymeradwy gan y Sainct.

32 Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, trwy ewyllys Duw, ac i'm cyd lonner gyd â chwi.

33 A Duw 'r heddwch *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

PEN. XVI.

3 Paul yn ewyllyſio i'r brodyr anerch llawer, 17 ac yn eu cynghori bwy i ochelyd y rhai ſydd yn peri anghydfod, a rhwyſtrau, 21 ac ar ôl amryw annerchion, yn diweddu gyda moliant a diolch i Dduw.

YR wyf yn gorchymmyn i chwi Phœbe ein chwaer, yr hon ſydd weinidoges i Eglwys Cenchrea:

2 Dderbyn o honoch hi yn yr Arglwydd, *megis y mae* yn addas i Sainct, a i chynnorthwyo hi ym-mha beth bynnac y byddo rhaid iddi wrthych: canys hithau hefyd a fu gymmorth i lawer, ac i minneu fy hun hefyd.

3 Annherchwch Priſcilla, ac Acuila, fy nghydweith-wŷr yn Grist Iesu.

4 (Y rhai dros fy mywyd i a ddodaſant eu gyddfau eu hunain i lawr; i'r rhai nid wyfi yn vnic yn diolch, onid hefyd holl Eglwyſydd y Cenhedloedd)

5 *Annherchwch* hefyd yr Eglwys ſydd yn eu tŷ hwy. Annherchwch fy anwyl Epenetus, yr hwn yw blaen-ffrwyth Achaia yn Grist.

6 Annherchwch Mair, yr hon a gymmerodd lawer o boen erom ni.

7 Annherchwch Andronicus, a Junia, fy nghenhedloedd, ac fy nghydgarcharorion, y rhai ſy hynod ym-mhlith yr Apoſtolion, y rhai hefyd a fuddent yn Ghrist o'm blaen i.

8 Ac-

* Pſal. 69. 9.

* 1 Cor. 1. 10. ‡ Neu, *yn ol eſampl Christ Iesu.*

* Pſal. 18. 40.

* Deut. 32. 43.

* Pſal. 117. 1.

* Eſai. 11. 10.

* Eſai. 52. 15.

‡ Neu, *o'ch cymdeithas*, Gr. *á chwi.*

‡ Heb. *gredu.*

8 Annherchwch Amplias ſy anwylyd yn yr Arglwydd.

9 Annherchwch Vrbanus ein cydweithwr yn Chriſt, ac Stachis ſy anwylyd.

10 Annherchwch Appelles y profedic yn Chriſt. Annherchwch y rhai ſy o dŷlwyth Ariſtobulus.

11 Annherchwch Herodion ſy nhâr. Annherchwch y rhai ſy o dŷlwyth Narciſſus, y rhai ſydd yn yr Arglwydd.

12 Annherchwch Triphæna a Thryphôſa, y rhai a gymmerâſant boen yn yr Arglwydd. Annherchwch yr anwyl Perſis, yr hon a gymmerodd lawer o boen yn yr Arglwydd.

13 Annherchwch Ruſus etholedig yn yr Arglwydd, a'i fam ef a minneu.

14 Annherchwch Aſyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr ſy gyd â hwynt.

15 Annherchwch Philologus, a Iulia, Nereus a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl Sainct, y rhai ſydd gyd â hwynt.

16 Annherchwch y naill y llall â chuſan ſanctaidd. Y mae Eglwyſi Chriſt yn eich annerch.

17 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, ſrodyr, gwaſſu ar y rhai ſy yn peri anghydfod a rhwyſtrau, yn erbyn yr athrawiaeth a ddyſcaſoch chwi, a chiliwch oddi wrthynt.

18 Canys y rhai ſy gyfryw, nid ydynt yn gwaſanaethu ein Harglwydd Ieſu Criſt, eithr eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd têg a gweniaeth yn tywyllo calonnau y rhai diddrwg.

19 Canys eich vfydd dod chwi a ddaeth ar lêd at bawb. Yr wyfi gan hynny yn llawen o'ch rhan chwi, eithr myfi a ewyllyſiwn i chwi, fod yn ddoethion tu ag at y peth ſydd dda, ac yn wirion tu ag at y peth ſy ddrwg.

20 A Duw y tangneddyf a ‡ fathr Satan tan eich traed chwi ar frŷs. Grâs ein Harglwydd Ieſu Criſt fyddo gŷd â chwi. Amen. ‡ Ysig.

21 Y mae Timotheus ſy nghyd-weith-wr, a Lucius, a Iaſon, a Soſipater, ſy nghenaint, yn eich annerch.

22 Yr wyfi Tertius, yr hwn a ſcrifennais yr Epiſtol hwn, yn eich Annerch yn yr Arglwydd.

23 Y mae Gaius ſy lletteu wr i, a'r holl Eglwys, yn eich Annerch. Y mae Eraſtus, goruchwiliwr y ddinas, yn eich annerch, a'r brawd Quartus.

24 Grâs ein Harglwydd Ieſu Ghriſt a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

25 I'r hwn a ddichon eich cadarnhau, yn ôl fy Efengyl i, a phregethiad Ieſu Ghriſt, yn ôl datcuddiad y dirgelwch, yr hwn ni ſoniwyd am dano er ‡ dechreuad y bŷd; ‡ Amſeroedd tragywyddol.

26 Ac yr awrhon a eglurwyd, a thrwy Scrythyrau y Prophwydi yn ôl gorchymmyn y tragywyddol Dduw, a gyhoeddwyd ymmhlith yr holl Genhedloedd, er mwyn vfydd-dod ffydd.

27 I Dduw yr vnic ddoeth *y byddo* gogoniant trwy Ieſu Chriſt yn dragywydd. Amen.

¶ At y Rhufeiniaid y ſcrifennwyd o Corinthus, gyd â Phœbe gwenidoges yr Eglwys yn Cenchrea.

¶ YR EPISTOL CYNTAF I PAUL YR APOSTOL AT Y CORINTHIAID.

PENNOD. I.

1 *At ôl iddo gyfarch iddynt a diolch troſtynt,* 10 *Y mae efe yn eu hannog i vndeb, ac* 12 *yn beio ar eu arghytundeb hwy.* 18 *Bod Duw yn diſtetha doethineb y doethion,* 21 *trwy ffolineb pregethu, ac* 26 *nad yw efe yn galw y doethion, na'r galluog, na'r bonheddigion, onid* 27. 28 *y ffol, a'r gwan, a'r diſtadl.*

PAul wedi ei alw *i fod* yn Apoſtol Ieſu Criſt, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Soſthenes.

2 At Eglwys Dduw, yr hon ſydd yn Corinth, at y rhai * a ſancteiddiwyd yn Ghriſt Ieſu, a * alwyd yn Sainct, gŷd â phawb ac ſydd yn galw ar enw ein Harglwydd Ieſu Ghriſt, ym mhôb man, ‡ o'r eiddynt hwy a ninnau: * Act. 15. 9. * Rhuf. 1. 7. ‡ Neu, *ſef eu Harglwydd hwy a ninnau.*

3 Grâs fyddo i chwi a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Ieſu Criſt.

4 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw bob amſer droſoch chwi, am y grâs Duw a rodded i chwi yng-Ghriſt Ieſu.

5 Am eich bôd ym-mhôb peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, mewn pôb ymadrôdd a phôb gwybodaeth.

6 Megis y cadarnhawyd tyſtiolaeth Chriſt ynoch.

7 Fel nad ydych yn ôl mewn vn dawn, yn diſgwil am ‡ ddatcuddiad ein Harglwydd Ieſu Chriſt: ‡ Neu, *ddyfodiad.*

8 Yr hwn hefyd a'ch cadarnhâ chwi hyd y diwedd, yn ddiargyoedd, yn nŷdd ein Harglwydd Ieſu Criſt:

9 * Ffyddlawn yw Duw, trwy yr hwn i'ch galwyd i gymdeithas ei fâb ef Ieſu Criſt ein Harglwydd ni. * 1 Theſ. 5. 24.

10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi ſrodyr, trwy enw ein Harglwydd Ieſu Criſt, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr vn peth, ac na byddo ‡ ymbleidiau yn eich plith, eithr bôd o honoch wedi eich cyſan-gyſſylltu, yn yr vn meiddwl, ac yn yr vn farn. ‡ Rhaniadau.

11 Canys ſe a ddangoſwyd i mi am danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai *ſy o dŷ* Chloe, fod cynhennau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, bod pob vn o honoch yn dywedyd, * yr ydwyfi yn eiddo Paul, minneu yn eiddo Apollos, minneu yn eiddo Cephas, minneu yn eiddo Chriſt. * Act. 18. 24.

13 A rannwyd Chriſt? Ai Paul a groeſhoeliwyd troſoch? neu ai yn enw Paul i'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn diolch i Dduw, na fedyddiais i neb o honoch, ond * Criſpus a Gaius: * Act. 18. 8.

15 Fel na ddywedo nêb fedyddio o honofi yn fy enw fy hun.

16 Mi a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas: heb law hynny ni's gwn a fedyddiais i nêb arall.

17 Canys ni anfonodd Chriſt fi i fedyddio, onid i efangylu; nid * mewn doethineb ymadrodd, fel na wnelid croes Chriſt yn ofer. * 2 Pet. 1. 16.

18 Canys ‡ yr ymadrodd am y groes, i'r rhai colledig ynſydrwydd yw; eithr i ni y rhai cadwedig, * nerth Duw ydyw. ‡ Pregeth y groes. * Rhuf. 1. 16.

19 Canys ſcrifennedic yw, Mi a ddiſtethaf

ddoethineb y doethion, a * deall y rhai dealltus a ddileaf.

* Eſay. 29. 14.

20 * Pa le y mae 'r doeth? pa le y mae 'r Scrifennydd? Pa le y mae ymholydd y bŷd hwn? Oni wnaeth Duw Ddoethineb y bŷd hwn yn ynfydrwydd?

* Eſay. 33. 18.

21 * Canys o herwydd yn noethineb Duw, nad adnabu y bŷd trwy ddoethineb mo Dduw; ſe weledd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu, gadw y rhai ſy yn credu.

* Rhuſ. 1. 20.

22 Oblegid y mae * yr Iddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwŷr yn ceiſio doethineb:

* Matth. 12. 38.

23 Eithr nyni ydym yn pregethu Chriſt wedi ei groeſ hoelio, i'r Iddewon yn dramgwydd, ac i'r Groeg-wŷr yn ffolineb;

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, Iddewon a Groeg-wŷr, yn Criſt, gallu Duw, a doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach na dynion, a gwendid Duw yn gryfach nâ dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, nad llawer *o rai* doethion yn ôl y cnawd, nad llawer *o rai* galluog, nad llawer *o rai* boneddigion, *a alwyd.*

27 Eithr Duw a etholodd ffol bethau y bŷd, fel y gwradwyddei y doethion, a gwan bethau y bŷd a etholodd Duw, fel y gwradwyddei y pethau cedyrn:

28 A phethau diſtadl y bŷd, a phethau dirmygus, a ddewiſodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymmei y pethau ſydd.

29 Fel na orfoleddei ‡ yn cnawd ger ei fron ef.

‡ Pob cnawd.

30 Eithr yr ydych chwi o honaw ef yn Ghriſt Ieſu, yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn ſanctteiddrwydd, ac yn bryneidgaeth:

31 Fel, megis ac y mae yn ſcrifennedig, * yr hwn ſydd yn ymffroſtio, ymffroſtied yn yr Arglwydd.

* Jer. 9. 23, 24.

PEN. II.

1 Mae efe yn dangos fod ei bregeth ef, er nad ydoedd yn dwyn gydâ hi odidawgrwydd ymadrodd, 4 neu ddoethineb dynawl: etto yn ſefyll mewn 4, 5 nerth Duw, ac yn rhagori cymmaint 6 ar ddoethineb y bŷd yma, 9 a ſynwyr dynawl, ac nas 14 gall y dŷn anianol meo'i deall.

A Myfi pan ddaethum attoch, frodyr, a * ddaethum nid yn ôl godidawgrwydd ymadrodd neu ddoethineb, gan ſynegi i chwi dyſtiolaeth Dduw.

* Pen. 1. 17.

2 Canys ni fernais i'm wybod dim yn eich plith, onid Ieſu Ghriſt, a hwnnw wedi ei groeſhoelio.

3 A mi a fûm yn eich myſc mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr.

4 A'm hymadrodd, a'm pregeth i, * *ni bu* mewn geiriau ‡ denu, o ddoethineb ddynawl, ond yn eglurhâd yr Yſpryd, a nerth:

* 2 Pet. 1. 16.
‡ Hygiel.

5 Fel na byddei eich ffydd mewn doethineb dynion, ond mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei lefaru yn-myſc rhai perffaith; eithr nid doethineb y bŷd hwn, na thywyſogion y bŷd hwn, y rhai ſy yn diflannu:

7 Eithr yr ydym ni yn lefaru doethineb Duw mewn dirgelwch, *ſef y doethineb* guddiedig, yr hon a ragordeiniodd Duw cyn yr oeſoedd, i'n gogoniant ni.

8 Yr hwn ni adnabu neb o dywyſogiyn y byd hwn, o herwydd pes adwaenaſent ni chroeſhoe'iaſent Arglwydd y gogoniant.

9 Eithr fel y mae yn ſcrifennedig, * Ni welodd llygad, ac ni chlywodd cluſt, ac ni ddaeth i galon dŷn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.

* Eſay. 64. 4.

10 Eithr Duw a'u hegluroddi ni trwy ei Yſpryd, canys yr Yſpryd ſydd yn chwilio pob peth; ie dyfnion bethau Duw hefyd.

11 Canys pa ddŷn a edwyn bethau dŷn, ond yſpryd dŷn yr hwn ſydd ynddo ef? felly hefyd, pethau Duw nid edwyn neb ond Yſpryd Duw.

12 A nyni a dderbyniaſom, nid yſpryd y bŷd, ond yr Yſpryd ſydd o Dduw; fel y gwypom y pethau a râd-roddwyd i ni gan Dduw.

13 * Y rhai yr ydym ni yn eu lefaru hefyd, nid â'r geiriau a ddyſcir gan ddoethineb ddynol, ond a ddyſcir gan yr Yſpryd glân; gan gyd-farnu pethau yſprydol a phethau yſprydol.

* 2. Pet. 1. 16.

14 Eithr dŷn anianol nid yw yn derbyn y pethau ſy o Yſpryd Duw; canys ffolineb ydynt ganddo ef, ac nis gall eu gwybod; oblegid yn yſprydol y bernir hwynt.

15 * Ond yr hwn ſydd yſprydol ſydd yn barnu pôb peth, eithr efe nis bernir gan neb.

* Dihar. 28. 5.

16 * Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd, yr hwn a'i cyfarwydda ef? Ond y mae gennym ni feddwl Chriſt.

* Rhuſ. 11. 34. Eſay. 40. 13.

PEN. III.

1 Bod llaeth yn gymmwys i blant. 3 Cynhen ac ymbleiddio yn arwyddion o feddwl bydol. 7 Nad yw 'r hwn ſydd yn plannu, na 'r hwn ſydd yn dyfrhau ddim. 9 Bod y gweinidogion yn gydweithwyr i Dduw. 11 Chriſt yw yr unicſylfaen. 16 Bod dynion yn Demlau Duw, y rhai 17 ſydd raid eu cadw yn ſanctteidd. 19 Nad yw doethineb y byd yma ond ffolineb gydâ Duw.

A Myfi frodyr, ni allwn lefaru wrthych megis wrth rai yſprydol, ond megis rhai cnawdol, megis wrth rai bâch yn Ghriſt.

2 Mi a roddais i chwi laeth i'w yfed, ac nid bwyd: canys hyd yn hyn ni's gallech, ac ni's gellwch chwaith etto yr awron *ei dderbyn.*

3 Canys cnawdol ydych chwi etto. Canys tra ſyddo yn eich plith chwi genfigen, a chynnhen, ac ymbleidio, onid ydych yn gnawdol, ac yn rhodio yn ‡ ddynol?

‡ Yn ol dyn.

4 Canys tra dywedo vn, myfi ydwyf eiddo Paul, ac arall, Myfi wyf eiddo Apollos; ond ydych chwi yn gnawdol?

5 Pwy gan hynny yw Paul? A phwy Apollos? ond gweinidogion, trwy y rhai y credaſoch chwi, ac fel y rhoddes yr Arglwydd i bôb vn.

6 Myfi a blennais, Apollos a ddyfrhaodd, ond Duw a roddes y cynnydd.

7 Felly nid yw yr hwn ſydd yn plannu ddim, na'r hwn ſydd yn dyfrhau; ond Duw yr hwn ſydd yn rhoi y cynnydd.

8 Eithr yr hwn ſydd yn plannu, a'r hwn ſydd yn dyfrhau, vn ydynt; * a phob vn a dderbyn ei briod-wobr ei hun, yn ôl ei lafur ei hun.

* Pſal. 62. 12. Gal. 6. 5.

9 Canys cyd-weithwŷr Duw ydym ni: llafur-waith Duw, adeiladaeth Duw, ydych chwi.

10 Yn ôl y grâs Duw a roddwyd i mi, megis pen-ſaer celfydd, myfi a oſodais y ſylfaen, ac y mae arall yn goruwch-adeiladu, ond edrycheed

edryched pob vn pa wedd y mae yngoruwch-adeiladu.

11 Canys ſylfaen arall ni's gall neb ei oſod, heb law yr vn a oſodwyd, yr hwn yw Ieſu Ghriſt.

12 Eithr os goruwch-adeilada neb ar y ſylfaen hwn, aur, arian, meini gwerthfawr, coed, gwair, ſoſl:

13 Gwaith pôb dŷn a wneir yn amlwg: canys y dydd a'i dengys, oblegid trwy dân y datcuddir ef; a'r tân a brawf waith pawb, pa fath ydyw.

14 Os gwaith neb a erys, yr hwn a oruwch-adailadodd ef; efe a dderbyn wobr.

15 Os gwaith nêb a loſcir, efe a gaiff golled; eithr efe ei hûn a fydd cadwedig, euto felly megis trwy dân.

* Pen. 6. 19. 16 * Oni wyddoch chwi, mai Teml Dduw ydych, a bod Yſpryd Duw yn trigo ynoch?

17 Os llygra nêb Deml Dduw, Duw a lygra hwnnw. Canys ſanctaidd yw Teml Dduw, yr hon ydych chwi.

18 Na thwylled neb ei hunan, Od oes neb yn eich myſc yn tybied ei fôd ei hun yn ddoeth yn y bŷd hwn, bydded ffol fel y byddo doeth.

19 Canys doethineb y bŷd hwn *ſydd* ffolineb gyd â Duw: o herwydd ſcrifennedig yw, * Y mae efe yn dal y doethion yn eu cyfrwyſtra.

* Job. 5. 13. * Pſal. 94. 11. 20 A thracheſin, * Y mae 'r Arglwyd yn gwybod meddyliau y doethion, mai ofer ydynt.

21 Am hynny na orfoledded neb mewn dynion, canys pôb peth ſydd eiddoch chwi.

22 Pa vn bynnag ai Paul, ai Apollos, ai Cephas, a'i 'r bŷd, ai bywyd, ai angeu, ai pethau preſennol, a'i pethau i ddyfod, y mae pôb beth yn eiddoch chwi:

23 A chwithau yn eiddo Chriſt, a Chriſt yn eiddo Duw.

PEN. IV.

1 Pa gyfrif a ddyleid ei wneuthur o weinidogion. 7 Nad oes gennym ni ddim a'r nas derbyniaſom. 9 Bod yr Apoſtolion yn ddrycbau i'r bŷd, i'r Angylion, ac i ddynion, 13 yn yſcubion, ac yn ſorod y bŷd: 15 ac er bynny eu bod yn dadau i ni yn Ghriſt, 16 ac y dylem ni eu dilyn hwy.

FÄlly cyfrifed dŷn nyni, megis gwenidogion i Griſt, a goruwchwyl-wŷr ar ddirgeledigaethau Duw.

2 Am ben hyn, yr ydys yn diſgwil mewn goruchwyl-wŷr, gael vn yn ffyddlon.

‡ Ddydd dyn, 3 Eithr gennifi bychan iawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan ‡ farn dŷn: ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hun.

4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun; ond yn hyn ni'm cyfiawnhawyd, eithr yr Arglwydd yw yr hwn ſydd yn fy marnu.

* Matth. 7. 1. Rhuf. 2. 1. 5 * Am hynny, na fernwch ddim cyn yr amſer, hyd oni ddelo yr Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura ſwriadau y calonnau, ac yna y bydd y glôd i bôb vn gan Dduw.

6 A'r pethau hyn, frodyr, mewn cyffelybiaeth a ſwriais i attaf fy hun, ac at Apollos, o'ch achos chwi; fel y gallech ddyſcu ynom ni, na ſynier mwy nag ſydd ſcrifennedig, fel na bôch y naill tros y llall yn ymchwyddo yn erbyn arall.

7 Pwy ſydd yn gwneuthur rhagor rhyngoti ac *arall*? a pha beth ſydd gennit a'r na's derbyniaiſt? Ac os derbyniaiſt, pa ham yr wyt ti yn gorfoleddu, megis pe bait heb dderbyn?

8 Yr ydych chwi yr awron wedi eich diwallu, yr ydych chwi yr awron wedi eich cyfoethogi, chwi a deyrnaſaſoch hebom ni: ac och Dduw na baech yn teyrnaſu, fel y caem ninnau deyrnaſu gyd â chwi.

9 Canys tybied yr wyf, ddarfod i Dduw ein dangos ni, yr Apoſtolion diweddaf, fel rhai wedi eu bwrw i angeu; oblegid nyni a wnaethpwyd yn ‡ ddrych i'r bŷd, ac i'r Angelion, ac i ddynion.

‡ Theatr.

10 Yr ydym ni yn ffyliaid er mwyn Chriſt, a chwithau yn ddoethion yn Ghriſt; nyni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion; chwychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 Hyd yr awr hon yr ydym ni yn dwyn newyn a ſyched, ac yr ydym ni yn noethion, ac yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd;

* Act. 20. 34. 1 Theſ. 2. 9. 2 Theſ. 3. 8. * Matth. 5. 44. 12 * Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylo ein hunain. Pan i'n difenwir, yr ydym yn bendithio: pan i'n herlidir, yr ydym yn ei ddioddef:

13 * Pan i'n ceblir, yr ydym yn gweddio, ſel yſcubion y bŷd y gwnaethpwyd ni, *a* ſorod pob dim hyd yn hyn.

14 Nid i'ch gwradwyddo chwi yr ydwyf yn ſcrifennu y pethau hyn, ond eich rhybuddio yr ywf, fel fy mhlant anwyl.

15 Canys pe byddei i chwi ddeng-mil o athrawon yn Ghriſt, er hynny nid oes i chwi; nemmawr o dadau: canys myfi a'ch cenhedlais chwi yn Ghriſt Ieſu trwy yr Efengyl.

16 Am hynny yr wyf yn attolwg i chwi; byddwch ddilyn-wŷr i mi.

17 O blegid hyn yr anfonais attoch Timotheus, yr hwn yw fy anwyl fâb, a ffyddlawn, yn yr Arglwydd, yr hwn a ddŵg ar gôf i chwi fy ffyrdd i yn Ghriſt; megis yr wyf ym mhob man ym mhob Eglwys.

18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo fel pe bawn ni heb fod ar feſr dyfod attoch chwi.

* Act. 19. 21. * Jac. 4. 15. 19 * Eithr mi a ddeuaf attoch ar fyrder, * os yr Arglwydd a'i mynn, ac a fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai ſy wedi chwyddo, ond *eu* gallu.

20 Canys nid mewn ymadrodd y mae teyrnas Dduw, eithr mewn gallu.

21 Beth a fynnwch chwi? a'i dyfod o honofi attoch chwi â gwialen, ynteu mewn cariad, ac yſpryd addfwynder?

PEN. V.

1 Bod y gŵr godinebus yn achos o gywilydd iddynt, yn hytrach nag o orfoledd. 7 Rhaid ym ymlanhau oddiwrth yr hên Lefain. 10 Y dylid cilio oddiwrth anfad ddrwg weithredwŷr.

MAe yr gair yn hollawl, fôd yn eich plith chwi odineb, a chyfryw odineb ac na henwir vn-waith ym myſc y Cenhedloedd: *ſef* cael o vn wraig ei dâd.

2 Ac yr ydych chwi wedi ymchwyddo, ac ni alaraſoch yn hytrach, fel y tynnid o'ch myſc chwi y neb a wnaeth y weithred hon.

* Col. 2. 5. 3 * Canys myfi yn ddiau fel abſennol yn y corph, eito yn breſennol yn yr yſpryd, a fernais euſys, fel pe bawn breſennol, am yr hwn a wnaeth y peth hyn felly:

4 Yn enw ein Harglwydd Ieſu Ghriſt, pan yngynnulloch ynghyd, a'm hyſpryd inneu, gyda gallu ein Harglwydd Ieſu Ghriſt.

* 1 Tim. 1. 20. 5 * Draddodi y cyfryw vn i Saran, i ddinyſte y cnawd, fel y byddo yr yſpryd yn iachadwedig yn nydd yr Arglwydd Ieſu.

6 Nid da eich gorfoledd chwi; * Oni wyddoch chwi fôd ychydic lefain yn lefeinio yr holl does?

7 Am hynny certhwch allan yr hên lefain, fel y byddoch does newydd, megis yr ydych ddilefeinllyd. Canys Chriſt ein Paſc ni a † aberthwyd trôſom ni.

8 Am hynny cadwn ŵyl, nid a hên lefain, nac à lefain malis a drygioni, ond á bara croyw purdeb a gwirionedd.

9 Mi a ſcrifennais attoch mewn llythyr, na chyd-ymgymmyſcech â godineb-wŷr.

10 Ac nid yn hollawl â godineb-wŷr y bŷd hwn, neu á'r cybyddion, neu á'r cribddeil-wŷr, neu ag eulyn addolwŷr; oblegid felly, rhaid fyddai i chwi fyned allan o'r bŷd.

11 Ond yn awr mi a ſcrifennais attoch na chyd-ymgymmyſcech, os bydd neb a henwir yn frawd yn odineb-wŷr, neu yn gybydd, neu yn eulyn-addolwr, neu yn ddifennwr, neu yn feddw, neu yn grib-ddeiliwr, gyd â'r cyfryw ddŷn, na chyd ſwytta chwaith.

12 Canys beth ſydd i mi a farnwyſ ar y rhai ſy oddi allan? Onid y rhai ſy oddi mewn yr ydych chwi yn eu barnu?

13 Eithr y rhai ſy oddi allan, Duw ſy yn eu barnu. Bwriwch chwithau ymmaith y dŷn drygionus hwnnw o'ch plith chwi.

PEN. VI.

1 *Na ddylai y Corinthiaid ſlino yn brodyr trwy fyned i'r gyfraith â hwynt*: 6 *yn enwedic ger bron rhai digred.* 9 *Na chaiff y rhai angbyfiawn etifeddu teyrnas Dduw.* 15 *Bod ein cyrph ni yn aelodau i Ghriſt,* 19 *ac yn demlau i'r Yſpryd glân*: 16, 17 *am hynny na ddylid mo'i halogi.*

A Feiddia heb o honoch, a chanddo falter yn erbyn arall, ymgyſreithio o flaen y rhai anghyfiawn, ac nid o flaen y Sainct?

2 Oni ŵyddoch chwi y barna y Sainct y byd: Ac os trwoch chwi y bernir y bŷd, a ydych chwi yn anaddas i farnu y pethau lleiaf?

3 Oni wyddoch chwi y barnwn ni Angelion? pa faint mwy y pethau a berthyn i'r bywyd *hwn*?

4 Gan hynny, od oes gennwch farnedigaethau am bethau a berthyn i'r bywyd *hwn*, dodwch ar y faingc y rhai gwaelaf yn yr Eglwys.

5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn dywedyd. Felly, onid oes yn eich plith cymmaint ac vn doeth, yr hwn a fedro farnu rhwng ei frodyr.

6 Ond bôd brawd yn ymgyfreithio â brawd, a hynny ger bron y rhai digred.

7 Yr awrhon gan hynny y mae yn hollawl ddiffyg yn eich plith, am eich bôd yn ymgyfreithio â'i gilydd. Pa ham nad ydych yn hyttrach yn dioddef cam? Pa ham nad ydych yn hyttrach mewn colled?

8 Eithr chwy-chwi ſydd yn gwneuthur cam, a cholled, a hynny i'r brodyr.

9 Oni ŵyddoch chwi na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw? Na thwyller chwi; ni chaiff na godineb-wŷr, nac eulyn-addolwŷr, na thorwŷr priodas, na maſwedd-wŷr, na gwrryw-gydwŷr,

10 Na lladron, na chybyddion, nac meddwon, na difenwyr, na chribddeil-wŷr, etifeddu teyrnas Dduw.

11 A hyn fu rai ô honoch chwi. Eithr chwi a golchwyd; eithr chwi a ſancteiddiwyd; eithr chwi a gyfiawnhawyd, yn enw yr Arglwydd Ieſu, a thrwy Yſpryd ein Duw ni.

12 Pob peth ſydd gyfreithlon i mi, ond nid yw pob peth yn lleſhaol; pob peth ſydd gyfreithlon i mi, eithr ni'm dygir i dan awdurdod gan ddim.

13 Y bwydydd i'r bobl, a'r bol i'r bwydydd; eithr Duw a ddiniſtria hwn, a hwythau; A'r corph nid yw i odineb, ond i'r Arglwydd; a'r Arglwydd i'r corph.

14 Eithr Duw a gyfododd yr Arglwydd, ac a'n cyfyd ninnau trwy ei nerth ef.

15 Oni ŵyddoch chwi fôd eich cyrph yn aelodau i Ghriſt? gan hynny a gymmeraf fi aelodau Chriſt, a'u gwnuethur yn aelodau puttain? Na atto Duw.

16 Oni ŵyddoch chwi fôd yr hwn ſydd yn cydio â phuttain yn vn corph? canys y ddau (medd efe) fyddant vn cnawd.

17 Ond yr hwn a gyſylltir â'r Arglwydd, vn yſpryd yw.

18 Gochelwch odineb. Pob pechod a wnelo dŷn, oddſallan iw gorph y mae: ond yr hwn ſydd yn godinebu, ſydd yn pechu yn erbyn ei gorph ei hun.

19 Oni ŵyddoch chwi fôd eich corph yn Deml i'r Yſpryd glan ſydd ynoch, yr hwn yr ydych yn ei gael gan Dduw, ac nad ydych yn eiddoch eich hunain?

20 Canys er gwerth y prynwyd chwi; gan hynny gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich yſpryd, y rhai ſydd eiddo Duw.

PEN. VII.

2 *Y mae efe yn cribwyll am briodas,* 4 *ac yn dangos mai rhwymedi yw yn erbyn godineb*: 10 *ac na ddylid dattod y cwlwm bwnnw mewn yſcafnder.* 18, 20 *Rhaid i bob dyn fôd yn foddlon iw alwedigaeth.* 25 *Pa ham y dylid mawrhau gwyryfdod*: 35 *ac ar ba achoſion y gallwn ni briodi neu beidio á phriodi.*

AC am y pethau yr ſcrifennaſoch atnaf; da i ddŷn na chyffyrddei â gwraig.

2 Ond rhag godineb, bydded i bôb gŵr ei wraig ei hun, a bydded i bôb gwraig ei gŵr ei hun.

3 Rhodded y gŵr i'r wraig ddyledus ewyllys da, a'r vn wedd y wraig i'r gŵr.

4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorph ei hun, ond i'r gŵr; ac yr vn ſiunyd, nid oes i'r gŵr feddiant ar ei gorph ei hun, ond i'r wraig.

5 Na thwyllwch ei gilydd, oddieithr o gyd-ſyniad tros amſer, fel y galloch ymroi i ympryd a gweddi: a deuwch drachefn ynghyd, rhag temptio o Satan chwi o herwydd eich anſladrwydd.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o ganiadtâd, nid o orchymmyn.

7 Canys mi a fynnwn fôd pôb dŷn fel fi fy hun, eithr y mae i bôb vn ei ddawn ei hun gan Dduw; i vn fel hyn, ac i arall fel hyn.

8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb priodi, a'r gwragedd gweddwon; Da yw yddynt os athoſant fel finneu.

9 Eithr oni allant ymgadw, priodant: canys gwell yw priodi nag ymloſgi.

10 Ac i'r rhai a briodwyd, yr ydwyf yn gorchymmyn, nid myfi chwaith ond yr Arglwydd, Nad ymadawo gwraig oddi wrth ei gŵr.

11 Ac os ymedi hi, arhoed heb priodi, neu gymmoder hi â'i gŵr: ac na ollynged y gŵr ei wraig ymmaith.

12 Ac

12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr wyf, nid yr Arglwydd; Os bydd i vn brawd wraig ddigrêd, a hitheu yn fodlon i drigo gyd ag ef, na ollynged hi ymmaith.

13 A'r wraig, yr hon y mae iddi ŵr digrêd, ac yntef yn fodlon i drigo gyd â hi, na ‡ wrthoded hi ef.

‡ *Adawed.*

14 Canys y gŵr digrêd a ſanctteiddir trwy y wraig: a'r wraig ddigrêdd a ſanctteiddir trwy y gŵr. Pe amgen aſlan yn ddiau ſyddei eich plant; eithr yn awr ſanctaidd ydynt.

15 Eithr os yr anghredadyn a ymedi, ymadawed; nid yw y brawd neu y chwaer gaeth yn y cyfryw *bethau*: eithr Duw a'n galwodd ni † i heddwch.

† Gr. *Mewn heddwch.*

16 Canys beth a wyddoſt ti, wraig a gedwi di dy ŵr? a pheth a wyddoſt titheu ŵr, a gedwi di dy wraig?

17 Ond megis y darfu i Dduw rannu i bôb vn, megis y darfu i'r Arglwydd alw pôb vn, felly rhodied. Ac fel hyn yr wyf yn ordeinio yn yr Eglwyſi oll.

18 A alwyd neb wedi ei enwaedu? nac adgeiſied *ddienwaediad*. A alwyd neb mewn dienwaediad? nac enwaeder arno.

19 Enwaediad nid yw ddim, a dienwaediad nid yw ddim, ond cadw gorchymynion Duw.

20 Pob vn yn y galwedigaeth y galwyd ef, yn honno arhoſed.

21 Ai yn wâs i'th alwyd? na ſydded gwaeth gennit; eithr os gelli cael bod yn rhydd, mwynhâ *hynny* yn hytrach.

22 Canys yr hwn, ac ef yn wâs, a alwyd yn yr Arglwydd, gŵr rhydd i'r Arglwydd ydyw. A'r vn ffunyd yr hwn ac eſe yn ŵr rhydd a alwyd, gwâs i Ghriſt yw.

23 Er gwerth i'ch prynwyd; na fyddwch weiſion dynion.

24 Yn yr hyn y galwyd pôb vn frodyr, yn hynny arhoſed gyd â Duw.

25 Eithr am wyryſon, nid oes gennif orchymyn yr Arglwydd. Ond barn yr ydwyf yn ei roi, fel vn a gafas drugaredd gan yr Arglwydd, i fôd yn ffyddlon.

26 Am hynny yr wyf yn tybied mai da yw hyn, o herwydd yr anghenrhaid preſennol; mai da *meddaf* i ddŷn fôd felly.

27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na chais dy ollwng *yn* rhydd. A wyt ti yn rhydd oddiwrth wraig? na chais wraig.

28 Ac os priodi hefyd ni phechaiſt, ac os prioda gwyryf, ni phechodd. Er hynny, y cyfryw rai a gânt flinder yn y cnawd: eithr yr wyf yn eich arbed chwi.

29 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, frodyr, am fod yr amſer yn fyrr. Y mae yn ôl, fôd o'r rhai ſy a gwragedd iddynt, megis pe byddent hebddynt;

30 A'r rhai a ŵylant, megis heb ŵylo; a'r rhai a lawenhânt, megis heb lawenhau; a'r rhai a brynant, megis heb feddu;

31 A'r rhai a arferant y bŷd hwn, megis heb ei gam-arfer; Canys y mae dull y bŷd hwn yn myned heibio.

32 Eithr mi a fynnwn i chwi fôd yn ddiofal. Yr hwn ſydd heb priodi, ſydd yn gofalu am bethau yr Arglwydd, pa wedd y bodlona 'r Arglwydd:

33 Ond y neb a wreiccâodd, ſydd yn gofalu am bethau y bŷd; pa wedd y bodlona ei wraig.

34 Y mae gwahanieth hefyd rhwng gwraig ‡ a gwyryf. Y mae yr hon ſydd heb briodi, yn gofalu am bethau ſydd yn perthyn i'r Arglwydd, fel y byddo hi ſanctaidd yn yngborph, ac yſpryd: ac y mae yr hon ſydd wedi priodi, yn gofalu am bethau bydol; pa fodd y rhynga hi fodd i'r gŵr.

‡ *Merwyn ieuainge.*

35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd er lleſâd i chwi eich hunain; nid i oſod magl i chwi, eithr er mwyn gweddeidd-dra, a dyfal lynu wrth yr Arglwydd yn ddiwahan.

36 Ond os yw neb yn tybied ei fod yn anweddaidd tu ag at ei wyryf, od â hi tros flodau ei hoedran, a bod yn rhaid gwneuthur ſelly, gwnaed a fynno; nid yw yn pechu; priodant.

37 Ond yr hwn ſydd yn ſefyll yn ſiccr yn ei galon, ac yn afraid iddo; ac a meddiant ganddo ar ei ewyllys ei hun; ac a rodd ei fŷd ar hynny yn ei galon, ar gadw o honaw ei wyryf; da y mae yn gwneuthur.

38 Ac am hynny, yr hwn ſydd yn *ei* rhoddi yn briod, ſydd yn gwneuthur yn dda; ond yr hwn nid yw yn ei rhoddi yn briod, ſydd yn gwneuthur yn well.

39 Y mae gwraig yn rhwym wrth y gyfraith, tra fyddo byw ei gŵr: ond o bydd marw ei gŵr, y mae hi yn rhydd i briodi y neb a fynno; yn vnic yn yr Arglwydd.

40 Eithr dedwyddach yw hi, os erys hi felly yn fy marn i: ac yr ydwyf finneu yn tybied fod Yſpryd Duw gennif.

PEN. VIII.

1 *Bod iddynt ymgadw oddiwrth y bwydydd a offrymmir i eulynod.* 8, 9 *Na ddyſtem ni gamarferu ein rhydd-did Chriſtianogaidd, i rwyſtro ein brodyr:* 11 *Eithr frwyno ein gwybodaeth â cheriad perffaith.*

EIthr am yr hyn a aberthwyd i eulynnod, ni a ŵyddom fod gan bawb o honom ŵybodaeth. Gwybodaeth ſydd yn chwyddo, eithr cariad ſydd yn adeiladu.

2 Eithr os yw neb yn tybied ei fod yn gwybod dim, ni ŵyr eſe etto ddim fel y dylei wybod.

3 Ond od oes neb yn caru Duw, hwnnw a adwaenir ganddo ef.

4 Am fwytta gan hynny, o'r pethau a aberthir i eulynnod, ni a ŵyddom nad yw eulyn ddim yn y bŷd, ac nad oes vn Duw arall, onid vn.

5 Canys er bod rhai a elwir yn Dduwiau, pa vn bynnag ai yn y nêf ai ar y ddaiar, (megis y mae duwiau lawer, ac arglwyddi lawer)

6 Eithr i ni nid oes ond vn Duw, y Tâd, o'r hwn y mae pob peth, a ninneu ‡ ynddo ef; ac vn Arglwydd Ieſu Ghriſt, trwy yr hwn *y mae* pob peth, a ninnau trwyddo ef.

‡ *Iddoef.* Rhuſ. 11. 36.

7 Ond nid yw yr ŵybodaeth *hoo* gan bawb; canys rhai a chanddynt gydwybod o'r eulyn, hyd y pryd hyn, ſydd yn bwytta fel peth a aberthwyd i eulynnod; a'u cyd-ŵybod hwy, a hi yn wan, a halogir.

‡ *Ond.*

8 Eithr nid yw bwyd yn ein gwneuthur ni yn gymmeradwy gan Dduw, canys nid ydym; os bwyttawn, yn ‡ halaethach; nac onis bwyttawn, yn ‡ brinnach.

‡ *Well.* ‡ *Waeth.*

9 Ond edrychwch rhag mewn vn-modd i'ch rhydd-did hwn, fod yn dramgwydd i'r rhai ſy weinlaid.

10 Canys os gwêl neb dydi ſydd a gwybodaeth gennit, yn eiſteid y fwytta yn nheml yr eulynnod, oni chadarnheir ei

gydwybod ef, ac ynteu yn wan, i fwyta y pethau a aberthwyd i eulynnod?

11 Ac a ddifethir y brawd gwan, trwy dy wybodaeth di, tres yr hwn y bu Chriſt farw?

12 A chan bechu felly yn erbyn y brodyr, a churo eu gwan gydwybod hwy, yr ydych chwi yn pechu yn erbyn Chriſt.

13 O herwydd pa ham, os yw bwyd yn rhwyſtro fy mrawd, ni fwyttaf fi gig fyth, rhac i mi rwyſtro fy mrawd.

PEN. IX.

1 Y mae efe yn dangos ei rydd-did, 7 ac y dylai y gweinidoc fyw wrth yr Efengyl: 15 Etto ddarfod iddo ef o'i wir-fodd ymgadw 18 rhag na'i gyrru bwy mewn trapul, 22 na bod yn achos o rwyſtr i neb, mewn pethau cyfredin. 24 Bôd ein bywyd ni yn debyg i yrfa.

ONid wyfi yn Apoſtol? Onid wyfi yn rhydd? Oni welais i Ieſu Griſt ein Harglwydd? Onid fy ngwaith i ydych chwi yn yr Arglwydd?

2 Onid wyf yn Apoſtol i eraill, etto yr wyf i chwi: canys ſêl fy Apoſtoliaeth i ydych chwi yn yr Arglwydd.

3 Fy amddiffyn i i'r rhai a'm holant, yw hyn:

4 Ond oes i ni awdurdod i fwytta ac i yfed?

5 Onid oes i ni awdurdod i arwain o amgylch wraig *a fyddei* chwaer, megis ac *y mae* i'r Apoſtolion eraill, ac i frodyr yr Arglwydd, ac i Cephas?

6 Ai myfi yn vnic a Barnabas nid oes gennym awdurdod i fôd heb weithio?

7 Pwy ſydd vn amſer yn rhyfela ar ei draul ei hun? Pwy ſydd yn plannu gwinllan, ac nid yw yn bwytta o'i ffrwyth hi? Neu pwy ſydd yn porthi praidd, ac nid yw yn bwytta o laeth y praidd?

8 Ai yn ôl dŷn yr wyfi yn dywedyd y pethau hyn? Neu onid yw y Ddeddf heſyd yn dywedyd hyn?

9 Canys ſcrifennedic yw yn Neddf Moſes; * Na chae ſafn yr ŷch ſydd yn dyrnu. Ai tros ychen y mae Duw yn gofalu? * Deut. 25. 4.

10 Yntau er ein mwyn ni yn hollawl y mae yn dywedyd? Canys er ein mwyn ni yr ſcrifenwyd, mai mewn gobaith y dylei yr arddwr aredig, a'r dyrnwr mewn gobaith, i fôd yn gyfrannog o'i obaith.

11 * Os nyni a hauaſom i chwi bethau yſprydol, ai mawr yw os nyni a fedwn eich pethau cnawdol? * Rhuf. 15. 27.

12 Os yw eraill yn gyfrannogion o'r awdurdod hon arnoch; onid *ydym* ni yn hytrach? Eithr nid arferaſom ni yr awdurdod hon: end goddef yr ydym bôb peth, fel na roddom ddim rhwyſtr i Efengyl Ghriſt.

13 * Oni wyddoch chwi fôd y rhai ſy yn gwneuthur pethau cyſſygredig, yn bwytta o'r cyſſegr, a'r rhai ſy yn gwaſanaethu yr allor, yn gyd-gyfrannogion o'r allor. * Deut. 18. 1.

14 Felly hefyd, yr ordeiniodd yr Arglwydd, i'r rhai ſy 'n pregethu yr Efengyl, fyw wrth yr Efengyl.

15 Eithr myfi nid arferais yr vn o'r pethau hyn: ac nid ſcrifennais y pethau hyn, fel y gwnelid felly i mi: canys gwell yw i mi farw, nâ gwneuthur o neb fy ngorfoledd yn ofer.

16 Canys os pregethaf yr Efengyl, nid oes orfoledd i mi: canys angenrhaid a oſodwyd arnaf; a gwae fydd i mi, oni phregethaf yr Efengyl.

17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd, y mae i mi wobr: end os o'm hanfodd, ymddiriedwyd i mi am y gorchwyl.

18 Pa wobr ſydd i mi gan hynny? Bod i mi pan efangylwyf, oſod Efengyl Griſt yn rhad, fel na cham-arferwyf fy awdurdod yn yr Efengyl.

19 Canys er fy mod yn rhydd oddi wrth bawb, mi a'm gwneuthym fy hun yn wâs i bawb, fel yr ennillwn fwy.

20 Ac mi a ymwneuthym i'r Iddewon; megis yn Iddew, fel yr ennillwn yr Iddewon; i'r rhai tan y Ddeddf, megis tan y Ddeddf; fel yr ennillwn y rhai ſy tan y Ddeddf;

21 I'r rhai di-ddeddf, megis di-ddeddf (a minnau heb fod yn ddi-ddeddf i Dduw, end tan y Ddeddf i Ghriſt) fel yr ennillwn y rhai di-ddeddf.

22 Ymwneuthym i'r rhai gweiniaid, megis yn wan, fel yr ennillwn y gweiniaid: Mi a ymwneuthym yn bob peth i bawb, fel y gallwn yn hollawl gadw rhai.

23 A hyn yr wyfi yn ei wneuthur er mwyn yr Efengyl: fel i'm gwneler yn gyd-gyfrannog o honi.

24 Oni wyddoch chwi fod y rhai ſy yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd yn rhedeg, end bod vn yn derbyn y gamp? Felly rhedwch fel y caffoch afael.

25 Ac y mae pob vn a'r ſydd yn ymdrechu, yn ymgadw ym-mhob peth; a hwynt hwy yn wîr, fel y derbynient goron lygredig, eithr nyni, vn anllygredig.

26 Yr wyfi gan hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan, felly yr wyf yn ymdrechu, nid fel vn yn curo yr awyr.

27 Ond yr wyfi yn coſpi fy nghorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth; rhag i mi mewn vn modd, wedi i mi bregethu i eraill, ſod fy hun yn anghymeradwy.

PEN. X.

1 Bôd Sacramentau yr Iddewon, 6 yn gyſcodau i ni, 7 a'i coſpedigaethau hwy, 11 yn ſiamplau i ni. 14 Rhaid i ni ochelyd gau-ddwiaeth. 21 Na ddylem ni wneuthur bwrdd yr Arglwydd yn fwrdd cythreuliaid: 24 ac y dylem, mewn pethau cyffredin, yſtyried ein brodyr.

ACni fynnwn i chwi fôd heb wybod, frodyr, fod ein tadau oll tan y cwmmwl, a'u myned oll trwy y môr;

2 A'u bedyddio *hwy* oll i Moſes yn y cwmmwl, ac yn y môr.

3 A bwytta o bawb *o honynt* yr vn bwyd yſprydol,

4 Ac yfed o bawb *o honynt* yr vn ddiod yſprydol: (canys hwy a yfaſant o'r graig yſprydol a oedd yn canlyn; a'r graig oedd Griſt)

5 Eithr ni bu Dduw foddlon ‡ i'r rhan fwyaf o honynt: canys cwympwyd hwynt yn y diffaethwch. ‡ *I lawer.*

6 A'r pethau hyn a wnaed yn ſiamplau i ni, fel na chwennychem ddrygioni, megis ac y * chwennychaſant hwy. * Pſal. 106. 14.

7 Ac na fyddwch eulyn-addolwŷr, megis rhai o honynt hwy, fel y mae yn ſcrifennedic, * Eiſteddodd y bobl i fwyta, ac i yfed, ac a gyfodaſant i chwarae. * Exod. 32. 6.

8 Ac na odinebwn, fel y gadinebodd rhai o honynt hwy, ac y * ſyrthiodd mewn vn dydd dair mil ar hugain. * Num. 25. 9.

9 Ac na themtiwn Ghriſt, megis ac y temtiodd

* Num. 21. 6. tiedd rhai o honynt hwy, ac a'i * deſtrywiwyd gan ſeirph.

13 Ac na rwgnechwch, megis y grwgnachodd rhai o honynt hwy, âc a'i * deſtrywiwyd gan y diniſtrydd.

* Num. 14. 37.

11 A'r pethau hyn oll a ddigwyddaſant yn ſiamplau iddynt hwy, ac a ſcrifennwyd yn rhybydd i ninnau, ar y rhai y daeth terſynau yr oeſoedd.

12 Am hynny, yr hwn ſydd yn tybied ei ſod yn ſeſyll, edryched na ſyrthio.

13 Nid ymaflodd ynoch demtaſiwn, onid yn dynol: eithr ffyddlon yw Duw, yr hwn ni ad eich temtio vwch-law yr hyn a alloch, eithr a wna ynghŷd â'r temtaſiwn ddiangfa hefyd, fel y galloch ei ddwyn.

14 O herwydd pa ham, fy anwylyd, ffowch oddiwrth eulyn-addoliaeth.

15 Dywedyd yr wyf fel wrth rai ſynhwyrol: bernwch chwi beth yr wyf fi yn ei ddywedyd.

16 Phiol y ſendith yr hon a ſendlgwn, onid cymmun gwaed Chriſt ydyw? y bara yr ydym yn ei dorri, onid cymmun corph Chriſt yw?

17 Oblegid nyni yn llawer ydym vn bara, *ac* vn corph; canys yr ydym ni oll yn gyfrannogion o'r vn bara.

18 Edrychwch ar yr Iſrael yn ôl y cnawd: onid yw y rhai ſy yn bwyta yr ebyrth, yn gyfrannogion o'r allor?

19 Beth gan hynny yr ydwyf yn ei ddywedyd? bôd yr eulyn yn ddim? neu 'r hyn a aberthwyd i eulyn yn ddim?

20 Ond y pethau y mae y Cenhedloedd yn eu * haberthu, i gythreuliaid y maent yn eu haberthu, acnid i Dduw. Ni fynnwn i chwi fôd yn gyfrannogion â'r cythreuliaid.

* Deut. 32. 17. Pſal. 106. 37.

21 Ni ellwch yſed o phiol yr Arglwydd, a phiol y cythreuliaid. Ni ellwch fôd yn gyfrannogion o fwrdd yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.

22 Ai gyrru 'r Arglwydd i eidligedd yr ydym? A ydym ni yn grvfach nag ef?

23 Pob peth ſydd gyfreithlawn i mi, eithr nid yw pôb peth yn lleſâu. Pob peth ſydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn adeiladu.

24 Na chelfied neb yr eiddo ei hun, ond pob vn ‡ yr eiddo arall.

‡ *Fndd.*

25 Beth bynnag a werthir yn y gigfa, bwytewch, heb ofyn dim er mwyn cydwybod.

* Deut. 10. 14. Pſal. 24. 1.

26 Canys * eiddo 'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder.

27 Os bydd i neb o'r rhai di-grêd eich gwahodd, ac os mynnwch ſyned; bwytewch beth bynnag a rodder ger eich bron, heb ymofyn dim er mwyn cydwybod.

28 Eithr os dywed neb wrthych, peth wedi ei aberthu i eulynnodd yw hwnna ſwytewch, er mwyn hwnnw, yr hwn a'i mynegodd, ac er mwyn cydwybod: canys eiddo'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder.

29 Cydwybod meddaf, nid yr eiddot ti, ond yr eiddo arall. Canys pa ham y bernir fy rhydd-did i gan gydwybod vn arall?

30 Ac os wyfi trwy ‡ ras yn cymmeryd cyfran, pa ham i'm ceblir am y peth yr wyf yn rhoddi diolch amdano.

‡ *Ddiolch*

31 Pa vn bynnag, gan hynny, ai bwytta, ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw.

32 Byddwch ddiachos trattngwydd i'r Iddewon ‡ ac i'r Cenhedloedd hefyd, ac i Eglwys Dduw.

‡ *Groeg. iaid.*

33 Megis yr ydwyf finneu yn rhyngu bodd i bawb ym-mhôb peth, heb geiſio fy lleſâd fy hun, ond *lleſad* llaweroedd, fel y byddont hwy gadwedig.

PEN. XI.

1 *Y mae efe yn eu ceryddu hwy, 4 am fod eu gwyr yn y cynnulleidfaoedd ſanctaidd yn gweddio â phethau am eu pennau, a'u 6 gwraged yn ben-noethion: 17 Ac o ran eu bod hwy yn gyffredinawl yn cyfarfod nid i'r gwell onid i'r gwaeth, 21 gan halogi ſwppar yr Arglwydd â'u gwleddoedd eu hunain. 23 Yn ddiweddaf y mae efe yn eu galw hwy yn ou hôl, at ordinhâd cyntaf y Swppar bwnnw.*

BYddwch ddilyn-wŷr i mi, megis yr wyf finnau i Ghriſt.

2 Yr ydwyf yn eich canmol, frodyr, eich bôd yn fy nghofio i ym-mhob peth, ac yn dal y traddodiadau, fel y traddodais i chwi,

3 Eithr mi a fynnwn i chwi wybod, mai pen bob gŵr yw Chriſt, a phen y wraig *yw* 'r gŵr, a phen Chriſt *yw* Duw.

4 Pob gŵr yn gweddio, neu yn prophwydo â pheth am ei ben, ſydd yn cywilyddio ei ben.

5 Eithr pob gwraig yn gweddio, neu yn prophwydo, yn bennoeth, ſydd yn cywilyddio ei phen; canys yr vn yw a phe byddei wedi ei heillio,

6 Canys os y wraig ni wiſc *am ei phen*, cneifier hi hefyd: eithr os brwnt i wraig ei chneifio, neu ei heillio, gwiſced.

7 Canys gŵr yn wir ni ddylei wiſco am ei ben, am ei fôd yn ddelw a gogoniant Duw: a'r wraig yw gogoniant y gŵr.

8 Canys nid yw y gŵr o'r wraig, ond y wraig o'r gŵr.

9 Ac ni chrewyd y gŵr er mwyn y wraig, eithr y wraig er mwyn y gŵr.

10 Am hynny y dylei y wraig fôd ganddi awdurdod ar ei phen, o herwydd yr Angelion

11 Er hynny nid *yw* na'r gwr heb y wraig, na'r wraig heb y gŵr, yn yr Arglwydd.

12 Canys vn wedd ac *y mae* y wraig o'r gŵr, felly *y mae* y gŵr drwy y wraig: a phob peth *ſydd* o Dduw.

13 Bernwch ynoch eich hunain, ai hardd yw i wraig weddio Duw yn bennoeth?

14 Ond yw naturiaeth ei hun yn eich dyſcu chwi, os gwallt-laes a ſydd gŵr, mai ammharch yw iddo?

15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-laes clôd yw iddi, oblegid ei llaeſ-wallt a ddodwyd yn orchudd iddi.

16 Od oes neb a fyn fod yn ymryſongar, nid oes gennym ni gyfryw ddefod; na chan Eglwyſi Duw.

17 Eithr wrth ‡ ddywedyd hyn, nid ydwyf yn eich canmol, eich bod yn dyfod ynghŷd, nid er gwell, ond er gwaeth.

‡ *Orchymyn.*

18 Canys yn gyntaf, pan ddeloch ynghŷd yn yr Eglwys, yr ydwyf yn clywed fod ‡ amrafaelion yn eich myſc chwi, ac o ran yr wyfi yn credu.

‡ *Scbiſmau.*

19 Canys rhaid yw bôd hefyd hereſiau yn eich myſc; fel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

20 Pan fyddoch chwi gan hynny yn dyfod

ynghŷd i'r vn lle, nid bwyta ſwpper yr Arglwydd ydyw hyn.

21 Canys y mae pôb vn wrth ſwytta yn cymmeryd ei ſwpper ei hun o'r blaen, ac vn ſydd a newyn arno, ac arall ſydd yn feddw.

22 Onid oes gennych dai i ſwytta ac i yfed? Ai dirmygu yr ydych chwi Eglwys Dduw? A gwradwydo'r rhai nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthych? a ganmolaf i chwi yn hyn? nid wyf yn eich canmol.

23 Canys myfi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; bod i'r Arglwydd Jeſu y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara,

24 * Ac wedi iddo ddiolch, efe a'i torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch, hwn yw fy nghorph, yr hwn a dorrir trofoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

25 Yr vn modd *efe a gymmerodd* y cwppan wedi ſwpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r Teſtament newydd yn fy ngwaed, gwnewch hyn cynnifer gwaith bynnac yr yfoch, er coffa am danaf:

26 Canys cynnifer gwaith bynnac y bwytaoch y bara hwn, neu a yfoch y cwppan hwn, y dangoſwch farwolaeth yr Arglwydd oni ddelô.

27 Am hynny, pwy bynnac a fwytâo y bara hwn, neu a yfo gwppan yr Arglwydd yn annheilwng, euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd.

28 Eithr holed dŷn ef ei hun, ac felly bwytaed o'r bara, ac yfed o'r cwppan.

29 Canys yr hwn ſydd yn bwytta, ac yn yfed yn annheilwng, fydd yn bwytta ac yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, am nad yw yn iawn farnu corph yr Arglwydd.

30 Oblegid hyn y mae llawer yn weiniaid ac yn lleſc yn-eiſo myſc, a llawer yn huno.

31 Canys pe iawn farnem ni ein hunain, ni'n bernid.

32 Eithr pan i'n bernir, i'n ceryddir gan yr Arglwydd, fel na'n damner gyd â'r bŷd.

33 Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch ynghyd i fwytta, arhoſwch ei gilydd.

34 Eithr os bydd newyn ar neb, bwytaed gartref, fel na ddeloch ynghyd i farnedigaeth. Ond y pethau eraill mi a'u trefnaf pan ddelwyf.

PEN. XII.

1 *Bod amryw ddoniau yſprydawl,* 7 *Eithr y cwbl er lleſhâd,* 8 *ac o ran hynny hwy a gyfrennir mewn amryw fyddion:* 12 *Megis y mae aelodau'r corph naturiol yn gwaſanaethu bob vn i'r llall er harddwch iw gilydd,* 22 *er gwaſanaeth, a* 26 *chymmorth i'r vn corph:* 27 *felly yr vn modd y dylem ni wneuthur y naill er y llall, er mwyn gorphen dirgel gorph Chriſt.*

Eithr am yſprydol *ddoniau* frodyr, ni fynnwn i chwi fôd heb wybod.

2 Chwi a wyddoch mai Cenhedloedd oeddych, yn eich arwain ymmaith at yr eulynnod mudion, fel i'ch tywyſid.

3 Am hynny yr wyf yn yſpyſu i chwi, nad oes neb yn llefaru trwy Yſpryd Duw, yn gaiw yr Jeſu yn ‡ eſcymmun beth: ac ni all neb ddywedyd ‡yr Arglwydd Jeſu, eithr trwy yr Yſpryd glân:

4 Ac y mae amryw ddoniau, eithr yr vn Yſpryd.

5 Ac y mae amryw weinidogaethau, eithr yr vn Arglwydd.

6 Ac y mae amryw weithrediadau, ond yr vn ‡ yw Duw, yr hwn ſydd yn gweithredu pob peth ym mhawb.

7 Eithr eglurhâd yr Yſpryd a roddir i bob vn er lleſ-hâd.

8 Canys i vn trwy yr Yſpryd y rhoddir ymadrodd doethineb, ac i arall ymadrodd gwybodaeth, trwy yr vn Yſpryd:

9 Ac i arall ffydd, trwy yr vn Yſpryd; ac i arall ‡ ddawn i iachau, trwy yr vn Yſpryd:

10 Ac i arall wneuthur gwyrthiau, ac i arall Brophwydoliaeth, ac i arall wahaniaeth yſprydoedd; ac i arall amryw dafodau, ac i arall gyfieithiad tafodau.

11 A'r holl bethau hyn, y mae'r vn a'r vnrhyw Yſpryd yn eu gweithredu, gan rannu i bôb vn o'r nailltu, megis y mae yn ewyllyſio.

12 Canys fel y mae'r corph yn vn, ac iddo aelodau lawer, a holl aelodau'r un corph, cyd bônt lawer, ydynt yn corph; felly *y mae* Chriſt hefyd.

13 O herwydd trwy vn Yſpryd y bedyddiwyd ni oll yn vn corph, pa vn bynnag ai Iddewon ai Groegwŷr, ai caethion ai rhyddion, ac ni a ddiodwyd oll i vn Yſpryd.

14 Canys y corph nid yw vn aelod, eithr llawer.

15 Os dywed y troed, am nad wyf law, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw efe o'r corph?

16 Ac os dywed y gluſt, am nad wyf lygad, nid wyf o'r corph, ai am hynny nid yw hi o'r corph.

17 Pe yr oll gorph *fyddei* lygad, pa le y byddai'r clywed? pe'r cwbl *fyddei* glywed, pa le y byddai'r arogliad?

18 Eithr yr awr hon, Duw a oſododd yr aelodau, bob vn o honynt yn y corph, fel yr ewyllyſiodd efe.

19 Canys pe baent oll vn aelod, pa le y byddai'r corph?

20 Ond yr awron, llawer *yw* 'r aelodau, eithr vn corph.

21 Ac ni all y llygad ddywedyd wrth y llaw, Nid rhaid i mi wrthit; na'r pen chwaith wrth y traed, Nid rhaid i mi wrthych.

22 Eithr yn hytrach o lawer, yr aelodau o'r corph y rhai a dybir eu bôd yn wannaf, ydynt angenrheidiol.

23 A'r rhai a dybiwn ni eu bôd yn amharchediccaf o'r corph, ynghylch y rhai hynny y goſodwn ychwaneg o barch; ac y mae 'n *aelodau* anhardd yn cael ychwaneg o harddwch.

24 Oblegid ein *aelodau* hardd ni, nid rhaid lddynt *wrthe.* Eithr Duw a gyd-tymherodd y corph, gan roddi parch y chwaneg i'r hyn oedd ddiffygiol:

25 Fel na byddei ‡ anghydfod yn y corph, eithr bod i'r aelodau ofalu 'r vn peth tros ei gilydd.

26 A pha vn bynnag ai dioddef a wna vn aelod, y mae'r holl aelodau yn cyd-ddioddef; ai anrhydeddu a wneir vn aelod, y mae 'r holl aelodau yn cyd-lawenhau.

27 Eithr chwy-chwi ydych gorph Chriſt, ac aelodau o ran.

28 A rhai yn wîr a oſododd Duw yn yr Eglwys, yn gyntaf Apoſtolion, yn ail Propwydi, yn drydydd Athrawon, yna gwyrthiau, wedi hynny doniau i iachâu, cynhorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethau tafodau.

26 Ai

* Matte. 26. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19.

‡ *Anathema.* ‡ *Mai Jeſu yw yr Arglwydd.*

‡ Neu, *pob peth yn yr vn Duw yw yr vn, &c.*

‡ *Doniau.*

‡ *Schiſm.*

29 Ai Apoſtolion pawb? ai Prophwydi pawb? Ai Archrawen pawb? ai ‡ gweinidurwyr gwyrthiau pawb?

‡ Neu, miniſtredd

30 A oes gan bawb ddoniau i iachâu? A yw pawb yn lleferau â thafodau? A yw pawb yn cyfieithu?

31 Eithr deiſyfiwch y doniau goreu. Ac etto yr wyf yn dangos i chwi ffordd dra rhagorol.

PEN. XIII.

1 Nad yw'r doniau godidawcaf ddim heb gariad: 4 Canmoliaeth cariad. perffaith, a'i 13 arddercbawgrwydd rhagor gobaith, a ffydd.

PE lleferwn â thafodau dynion, ac Angelion, ac heb ſôd gennif gariad, yr wyf fel efydd yn ſeinio, neu ſymbal yn tincian.

2 A phe byddei gennif brophwydoliaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai gennif yr holl ffydd, fel y gallwn ſymmudo mynyddoedd, ac heb gennif gariad; nid wyfi ddim.

3 A phe porthwn y tlodion â'm holl dda; a phe rhoddwn fy nhorph i'm lloſci, ac heb gariad gennif, ni yw ddim lleſâd i mi.

4 Y mae cariad yn hir-ymaros, yn gymwynaſcar, cariad nid yw yn cynfigennu, nid yw cariad yn ‡ ymffrollio, nid yw yn ymchwyddo;

‡ Anwadalu.

5 Nid yw yn gweneuthur yn anweldaidd; nid yw yn ceiſio yr eiddi ei hun; ni chythruddir; ni feddwl-ddrwg;

6 Nid yw lawen am anghyfiawnder, onid cyd-lawenhau y mae â'r gwirionedd.

7 Y mae yn dioddef pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim.

8 Cariad byth ni chwymp ymmaith: eithr pa vn bynnag ai prophwydoliaethau, hwy a ballant: ai tafodau, hwy a beidiant: ai gwybodaeth, hi a ddiſtanna.

9 Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn Prophwydo.

10 Eithr pan ddelo yr hyn ſydd berffaith, yna yr hyn ſydd o ran a ddaw heibio.

11 Pan oeddwn faſhgen, fel bachgen, y lleferwn, fel bachgen y deallwn, fel bachgen ‡ y meddyliwn: ond pan aethym yn ŵr, mi a rois heibio bethau bachgennaidd.

‡ Neu, yr imreſymmwn

12 Canys gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych mewn dammeg, ond yna, wyneb yn ŵyneb. Yn awr yr adwaen o ran, ond yna yr adnabyddaf megis i'm hadwaenir.

13 Yr awr hon y mae yn aros, ſſydd, gobaith, cariad, y tri hyn, a'r mwyaf o'r rhai hyn yw cariad.

PEN. XIV.

1 Canmol prophwydoliaeth. 2, 3, 4, a'i oſod o flaen lleferau â thafodau, 6 trwy gyffelybrwydd oddiwrth offer cerdd: 12 Rhaid yw cyfeirio pôb vn o'r ddau tuac at adeiladaeth, 22 megis tuac at eu gwŷr a'u priodawl bennod. 26 Iawn arfer pôb vn or ddau, 29 a'u cymarfer. 34 Gorefun gwraged i lefaru yn yr Eglwys.

DIlynwch gariad, a deiſyfiwch *ddoniau* yſprydol, ond yn hytrach fel y prophwydoch.

2 Canys yr hwn ſydd yn lleferau â tafod *dieithr*, nid wrth ddynion y mae yn lleferu, onid wrth Dduw: canys nid oes neb yn gwrando: er hynny yn yr yſpryd y mae efe yn lleferu dirgeledigaethau.

3 Eithr yr hwn ſydd yn prophwydo, ſydd yn lleferu wrth ddynion, er adeiladaeth, a chyngor, a chyſſur.

4 Yr hwn ſydd yn lleferu â thafod *dieithr*, ſydd yn ei adeiladu ei hunan, eithr yr hwn ſydd yn prophwydo, ſydd yn adeiladu yr Eglwys.

5 Mi a fynnwn pettych chwi oll yn lleferu â thafodau *dieithr*, ond yn hytrach brophwydo o hanoch: canys mwy yw yr hwn ſydd yn prophwydo, nâ'r hwn ſydd yn lleferu â thafodau, oddi eithr iddo ei gyfieithu, fel y derbynio yr Eglwys adeiladaeth.

6 Ac yr awr hon frodyr, os deuaf attoch gan lefaru â thafodau, pa leſâd a wnaf i chwi; oni lefaraf wrthych naill ai trwy weledigaeth, neu trwy ŵybodaeth, neu trwy brophwydoliaeth, neu trwy athrawiaeth?

7 Hefyd, pethau di-enaid wrth roddi ſain, pa vn bynnag ai pibell ai telyn, oni roddant wahaniaeth yn y ſain, pa wedd y gwyddir y peth a genir ar y bibell, neu ar y delyn?

8 Canys os yr vdcorn a rydd ſain anhynod, pwy a ymbaratoa i ryfel?

9 Felly chwithau, oni roddwch â'r tafod ymadrodd deallus, pa wedd y gwybyddir y peth a leferir? canys chwi a fyddwch yn lleferu wrth yr awyr.

10 Y mae cymmaint, yſgatfydd, o rywogaethau lleiſiau yn y bŷd, ac nid oes vn o honynt yn afiafar.

11 Am hynny, oni wn i rym y llais, myfi a fyddaf Farbariad i'r hwn ſydd yn lleferu: a'r hwn ſydd yn lleferu a *fydd* i mi yn Farbariad.

12 Felly chwithau, gan eich bod yn awyddus i ‡ ddoniau yſprydol, ceiſiwch ragori tu ag at adeiladaeth yr Eglwys.

‡ Yſpryddau.

13 O herwydd pa ham, yr hwn ſydd yn lleferu â thafod *dieithr*, gweddied ar iddo allu cyfieitheu.

14 Canys os gweddiaf â thafod *dieithr*, y mae fy yſprydd yn gweddio, ond y mae fy neall yn ddiffrwyth.

15 Beth gan hynny? mi a weddiaf â'r yſpryd, ac a weddiaf â'r deall hefyd: canaf â'r yſpryd, a chanaf â'r deall hefyd.

16 Canys os bendithi â'r yſpryd, pa wedd y dywed yr hwn ſydd yn cyflawni lle 'r ‡ anneallog, hyfarwydd, Amen, ar dy ddoddiad diolch, gan nas gŵyr beth yr wyt yn ei ddywedyd?

17 Canys tydi yn ddiau ydwyt yn diolch yn dda, ond y llall nid yw yn cael ei adeiladu.

18 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw, fy mod i yn lleferu â thafodau, yn fwy nâ chwi oll.

19 Ond yn yr Eglwys, gwell gennif lefaru pum gair trwy fy neall, fel y dyſcwyf eraill hefyd, na myrddiwn o eiriau mewn tafod *dieithr*.

20 O frodyr, na fyddwch fechgyn mewn deall, eithr mewn drygioni byddwch blant ond mewn deall byddwch berffaith.

21 Yn y Ddeddf y mae yn ſcrifennedig, * Trwy rai eſtroniaithus, a thrwy wefuſau eſtronol y lleferaf wrth y bobl hyn; ac ni'm gwrandawant felly, medd yr Arglwydd.

* Eſay. 28. 11.

22 Am hynny tafodau ydynt arwydd, nid i'r rhai ſy yn credu, ond i'r rhai di-gred; eithr prophwydoliaeth nid i'r rhai di-gred, ond i'r rhai ſy yn credu.

23 Gan hynny, os daw yr Eglwys oll ynghŷd i'r vn lle, a lleferu o bawb â thafodau *dieithr*, a dyfod o rai annyſcedig neu ddi-gred i mewn; oni ddywedant eich bôd yn ynfydu?

24 Eithr os prophwyda pawb, a dyfod o vn di-gred neu annyſcedig i mewn, *efe* a argyoeddir

argyoeddir gan bawb, a fernir gan bawb:

25 Ac felly y gwneir dirgelion ei galon ef yn amlwg, ac felly gan fyrthio ar ei wyneb, *efe* a addola Ddiuw, gan ddywedy ddd Duw yn wir ynoch.

26 Beth gan hynny, frodyr: pan ddeloch ynghyd, y mae gan bôb vn o honoch Pfalm, y mae ganddo athrawiaeth, y mae ganddo dafodiaith, y mae ganddo ddatcuddiad, y mae ganddo fyfieithiad: gwneler pob peth er adeiladaeth.

27 Os llefara neb â thafod *dieithr, gwneler* bob yn ddau, neu o'r mwyaf *bob* yn dri, a *hynny* ar gylch, a chyfieithed vn.

28 Eithr oni bydd cyfieithydd, tawed yn yr Eglwys; eithr llefared wrtho ei hun, ac wrth Dduw.

29 A llefared y Prophwydi, ddau neu dri, a barned y llaill.

30 Ac os datguddir *dim* i *vn* arall a fo yn eiſtedd yno, tawed y cyntaf.

31 Canys chwi a ellwch oll brophwydo bôb yn vn, fel y dyſco pawb, ac a cyſſurer pawb.

32 Ac y mae yſprydoedd y Prophwydi yn ddaroſtyngedic i'r Prophwydi.

33 Canys nid yw Duw *awdur* anghydfod, ond tangneddyf; fel yn holl Eglwyſi y Sainct.

34 Tawed eich gwragedd yn yr Eglwyſi, canys ni chaniadhawyd iddynt lefaru, ond bod yn ddaroſtyngedig, megis ac y mae y* gyfraith
* Gen. 3. 16. yn dywedyd.

35 Ac os mynnant ddyſcu dim, ymofynnant â'u gwyr gartref, oblegid anweddaidd yw i wragedd lefaru yn yr Eglwys.

36 Ai oddi wrthych chwi yr aeth gair Duw allan? Neu ai attoch chwi yn vnig y daeth ef?

37 Os ydyw neb yn tybied ei fod yn Brophwyd neu yn yſprydol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu ſcrifennu attoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.

38 Eithr od yw neb heb wybod, bydded heb wybod.

39 Am hynny frodyr, byddwch awyddus i brophwydo, ac na waherddwch lefaru â thafodau *dieithr.*

40 Gwneler pob beth yn weddaidd, ac mewn treſn.

PEN. XV.

4 Wrth Adgyfodiad Chriſt, 12 y mae efe yn profi y bydd rhaid i ninnau adgyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cnawd. 21 Efrwyth, 35 a dull yr adgyfodiad; 51 ac fel y newidir y rhai a gaffir yn fyw ar y dydd diweddaf

HÂfyd yr ydwyf yn yſpyſu i chwi (frodyr) yr Eſengyl a bregethais i chwi, yr hon hefyd a dderbyniaſoch, ac yn yr hon yr ydych yn ſefyll,

2 Trwy yr hon i'ch ceilwir hefyd, os ydych yn dal *yn eich côf* â pha ymadrodd yr eſangylais i chwi, oddieithr darfod i chwi gredu yn ofer.

3 Canys mi a draddodais i chwi ar y cyntaf, yr hyn hefyd a dderbyniais; farw o Ghriſt tros ein pechodau ni, yn ôl yr Scrythyrau:

4 Ai gladdu, a'i gyfodi y trydydd dydd, yn ôl yr Scrythyrau;

5 A'i weled ef gan Cephas, yna gan y deuddec.

6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy nâ phum-cant brodyr ar vn-waith, a'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awron; eithr rhai a hunaſant.

7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan Jaco, yna gan yr holl Apoſtolion.

8 Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd ef gennif finneu hefyd, megis gan vn an-nhymmig.

9 Canys myfi yw'r lleiaf o'r Apoſtolion, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn Apoſtol, am i mi erlid Eglwys Dduw.

10 Eithr trwy râs Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf; a'i râs ef, yr hwn *a roddwyd* i mi, ni bu yn ofer; end mi a lafuriais yn helaethach na hwynt oll; ac nid myfi chwaith, ond grâs Duw yr hwn *oedd* gyd â mi.

11 Am hynny pa vn bynnag, ai myfi ai hwynt hwy; felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credaſoch chwi.

12 Ac os pregethir Chriſt, ei gyfodi *ef* o feirw, pa fodd y dywed rhai yn eich plith chwi nad oes adgyfodiad y meirw?

13 Eithr onid oes adgyfodiad y meirw, ni chyfodwyd Chriſt chwaith.

14 Ac os Chriſt ni chyfodwyd, ofer yn wir yw ein pregeth ni, ac ofer hefyd yw eich ffydd chwithau.

15 Fe a'n ceir hefyd yn gau-dyſtion i Dduw: canys ni a dyſtiaſom am Dduw, ddarfod iddo gyfodi Chriſt, yr hwn nis cyfododd efe, os y meirw ni chyfodir.

16 Canys os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Chriſt chwaith.

17 Ac os Chriſt ni chyfodwyd, ofer yw eich ffydd chwi; yr ydych etto yn eich pechodau.

18 Yna hefyd y cyfrgollwyd y rhai a hunaſant yn Ghriſt.

19 Os yn y byd ymma yn vnig y gobeithiwn yn Ghriſt, truanaf o'r holl ddynion ydym ni.

20 Eithr yn awr Chriſt a gyfodwyd oddiwrth y meirw, *ac* a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunaſant.

21 Canys, gan *fod* marwolaeth trwy ddŷn, trwy ddŷn hefyd y *mae* adgyfodiad y meirw.

22 Oblegit, megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd yn Ghriſt y bywheir pawb.

23 Eithr pob vn yn ei dreſn ei hun. Y blaen-ffrwyth yw Chriſt, wedi hynny y rhai ydynt eiddo Chriſt, yn ei ddyfodiad ef.

24 Yna *y bydd* y diwedd, wedi y rhoddo *efe* y deyrnas i Dduw a'r Tâd, wedi iddo ddileu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth.

25 Canys rhaid iddo deyrnaſu, hyd oni oſodo ei holl elynion tan ei draed.

26 Y gelyn diweddaf a ddiniſtrir yw yr angeu.

27 Canys efe a ddaroſtyngodd bôb peth tan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu daroſtwng, amlwg *yw* mai oddieithr yr hwn a ddaroſtyngodd bôb peth iddo.

28 A phan ddaroſtynger pôb peth iddo, yna y Mab ei hun hefyd a ddaroſtyngir, i'r hwn a ddaroſtyngodd bôb peth iddo ef, fel y byddo Duw oll yn oll.

29 Os amgen, beth a wna y rhai a fedyddir tros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim? Pa ham ynteu y bedyddir hwy tros y meirw?

30 A pha ham yr ydym ninnau mewn perygl bôb awr?

31 Yr ydwyf beunydd yn marw, ‡ myn eich gorfoledd yr hon ſydd gennif yn Ghriſt Jeſu ein Harglwydd. ‡ Tyſt yw

32 Os yn ôl dull dŷn yr ymleddais ag aniſeiliaid

anifeiliaid yn Epheſus, pa leſ-hâd ſydd i mi eni chyfôdir y meirw? Bwytawn, ac yfwn, canys y foru meirw yr ydym.

33 Na thwyller chwi, y mae ymddiddanion drwg yn llygru moeſau da.

34 Deffrowch yn gyfiawn, ac na phechwch, canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw; er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.

35 Eithr ſe' a ddywaid rhyw vn, Pa fodd y cyfodir y meirw? Ac â pha ryw gorph y deuant.

36 Oh ynfyd; y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fywheir oni bydd eſe marw.

37 A'r peth yr wyt yn ei hau: nid y corph a fydd yr ydwyt yn ei hau, ond gronyn noeth, yſcatfydd o wenith, neu o ryw *vnawn* arall.

38 Eithr Duw ſydd yn rhoddi iddo gorph, fel y mynnodd eſe ac i bob hedyn ei gorph ei hun.

39 Nid *yw* pob cnawd vn rhyw gnawd; eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd anifeiliaid, a *chnawd* arall ſydd i byſcod, ac arall i adar.

40 Y mae heſyd gyrph nefol, a chyrph daiarol; ond arall yw gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daiarol.

41 Arall *yw* gogoniant yr haul; ac arall *yw* gogoniant y lloer; ac arall *yw* gogoniant y ſêr: canys y mae rhagor rhwng ſeren a ſeren mewn gogoniant.

42 Felly hefyd *y mae* adgyfodiad y meirw: eſe a heuir mewn llygredigaeth, ac a gyfodir mewn anllygredigaeth.

43 Eſe a heuir mewn ammarch, ac a gyfodir mewn gogoniant: eſe a heuir mewn gwendid, ac a gyfodir mewn nerth: eſe a heuir yn gorph anianol, ac a gyfodir yn gorph yſprydol.

44 Y mae corph anianol, ac y mae corph yſprydol.

45 Felly heſyd y mae yn ſcrifennedig, Y dŷn cyntaf Addaf *a wnaed* yn enaid byw, a'r Adda diweddaf yn yſpryd yn bywhau.

46 Eithr nid cyntaf yr yſprydol, ond yr anianol; ac wedi hynny yr yſprydol.

47 Y dŷn cyntaf o'r daiar yn ddaiarol; yr ail dŷn yr Arglwyd o'r nef.

48 Fel y mae y daiarol, felly y mae y rhai dairol; ac fel y mae y nefol, felly y mae y rhai nefol heſyd.

49 Ac megis y dygaſom ddelw y daiarol, ni a ddygwn heſyd ddelw y nefol.

50 Eithr hyn meddaf, o frodyr, na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Dduw; Ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.

51 Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddirgelwch; Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr vdcorn diweddaf.

52 Canys yr udcorn a gân, a'r meirw a gyfodir yn anllygredic, a ninnau a newidir.

53 O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wiſco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wiſco anfarwoldeb.

54 A phan ddarffo i'r llygradwy hwn wiſco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wiſco anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a ſcrifennwyd, * Angeu a lyngcwyd mewn buddugoliaeth.

55 O angeu pa le y mae dy golyn? O ‡ vffern pa le mae dy ſuddugoliaeth?

56 Colyn angeu yw pechod, a grym pechod *yw* 'r gyfraith.

57 Ond i Dduw y byddo 'r diolch, yr hwn ſydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Jeſu Criſt.

58 Am hynny ſy mrodyr anwyl, byddwch ſiccr, a diymmod, † *a* helaethion yngwaith yr Arglwydd yn oeſtadol, ‡ *a chwi* yn gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

* Hoſ. 13. 14.

† *Yn yw helaeth hi.*

‡ *Gan wybod.*

PEN. XVI.

1 Y mae yn eu hannog i borthi angen y brodyr yn Jeruſalem: 10 yn canmol Timotheus, 13 ac er ôl rhyboddion caredic, 16 yn diweddu ei Epiſtol ag amryw annerchion.

HEfyd am y caſcl i'r ſainct, megis yr ordeiniais i Eglwyſi Galatia, felly gwnewch chwithau.

2 Y *dydd* cyntaf o'r wythnos, pob vn o honoch rhodded heibio yn ei ymyl gan dryſſori, fel y llwyddodd *Duw* eſ, fel na byddo caſcl pan ddelwyfi.

3 A phan ddelwyf, pa rai bynnag a ddangoſoch eu bod yn gymmeradwy trwy lythyrau, y rhai hynny a ddanfonaf i ddwyn eich rhôdd i Jeruſalem.

4 Ac‡ os bydd y peth yn haeddu i minneu heſyd fyned, hwy a gânt fyned gyd â mi.

‡ *Neu, os bydd addas.*

5 Eithr mi a ddeuaf attoch, gwedi yr elwyf trwy Macedonia: (canys trwy Macedonia yr wyf yn myned)

6 Ac nid hwyrach yr arhoſaf gyd â chwi, neu y gayafaf heſyd, fel i'm hebryngoch i ba le bynnag yr elwyf.

7 Canys nid oes i'm bryd eich gweled yn awr ar fy hynt, ond yr *wyf* yn gobeithio 'r arhoſaf ennyd gyd â chwi, os canhiada yr Arglwydd.

8 Eithr mi a arhoſaf yn Epheſus hyd y Sul-gwyn.

9 Canys agorwyd i mi ddrŵs mawr a grymmus, ac *y mae* gwrth-wyneb-wŷr lawer.

10 Ac os Timotheus a ddaw, edrychwch ar ei fod yn ddiofn gyda chwi; canys gwaith yr Arglwydd y mae yn ei weithio, fel fin neu.

11 Am hynny na ddiyſtyred neb eſ; ond hebryngwch eſ mewn heddwch, fel y delo attafi: canys yr wyfi yn ei ddiſgwil eſ gyd â'r brodyr.

12 Ac am y brawd Apollos, mi a ymbiliais lawer ag eſ am ddyfod attoch chwi gyd â'r brodyr, eithr er dim nid oedd ei ewyllys eſ i ddyfod yr awron, ond eſe a ddaw pan gaffo amſer cyfaddas.

13 Gwiliwch, ſefwch yn y ffydd, ymwrolwch, ymgryfhewch.

14 Gwneler eich holl bethau chwi mewn cariad.

15 Ond yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, (chwi a adwaenoch dŷ Stephanas mai blaen-ffrwyth Achaia ydyw, ac iddynt ymoſod i weinidogaeth y Sainct)

16 Fôd o honoch chwitheu yn ddaroſtyngedig i'r cyfryw, ac i bôb un ſydd yn cydweithio, ac yn llafurio.

17 Ac yr ydwyf yn llawen am ddyfodiad Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus; canys eich diffyg chwi, hwy a'i cyflawnaſant.

18 Canys hwy a eſmwythaſant ar fy yſpryd i, a'r eiddoch chwithau: cydnabyddwch gan hynny y cyfryw rai.

19 Y mae

19 Y mae Eglwyſi Aſia yn eich annerch chwi. Y mae Acuila a Phriſcilla, gyd â'r Eglwys ſydd yn eu tŷ hwynt, yn eich annerch chwi yn yr Arglwydd, yn ſynych.

20 Y mae y bredyr oll yn eich annerch. Anherchwch ei gilydd â chuſan ſanctaiddiol.

21 Yr Annerch a'm llaw i Paul ſy hun.

22 Od oes neb nid yw yn caru yr Arglwydd Ieſu Criſt, bydded Anathema Maranatha.

23 Gras ein Arglwydd Ieſu Criſt a fyddo gyd â chwi.

24 Fy ſerch inneu o ſo gyd â chwi oll yn Ghriſt Ieſu. Amen.

¶ Yr *Epiſtol* cyntaf at y Corinthiaid a ſcrifennwyd o Philippi, gydag Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus, a Thimotheus.

¶ AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL At y CORINTHIAID.

PENNOD I.

4 Y mae 'r Apoſtol yn eu cyſuro hwy yn erbyn trallod, trwy 'r diddanwch a'r ymwared a roſai Duw iddo ef, megis yn ei holl gyſyngderau, 8 felly yn enwedic yn ei berygl diweddar yn Aſia: 12 a chan gymmeryd tyſtiolaeth o'i gydwybod ei hun, a'r eiddynt hwythau, am ei ddidwyll ddull yn pregethu ang hyfnewidiol wirioneddd yr Efengyl, 15 Y mae efe yn ei eſcuſodi ei hun nas daethei attynt, gan iddo wneuthur hynny nid o yſcafnder meddwl, eithr o'i dyoerwch tuag attynt hwy.

PAul Apoſtol Ieſu Criſt, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Timotheus, at Eglwys Dduw yr hon ſydd yn Corinth, gyd â'r holl Seinctiau, y rhai ſy yn hon Achaia:

2 Gras ſyddo i chwi, a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Criſt.

3 Bendigedig *ſyddo* Duw, a Thâd ein Harglwydd ni Ieſu Criſt, Tâd y trugareddau, a Duw pob diddanwch;

4 Yr hwn ſydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, ſel y gallom ninnau ddiddanu y rhai ſy mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch â'r hwn I'n diddenir ni ein hunain gan Dduw.

5 Oblegid ſel y mae dioddefiadau Chriſt yn amlhau ynom ni: ſelly trwy Griſt y mae ein diddanwch ni hefyd yn amlhau.

6 A pha vn bynnac ai ein gorthrymmu yr ydys, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi *y mae*, yr hon a weithir trwy ymaros tan yr vn dioddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dioddef: ai ein diddanu yr ydys, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi *y mae hynny*.

7 Ac *y mae* ein gobaith yn ſiccr am danoch, gan i ni wybod, mai megis yr ydych yn gyſrannogion o'r dioddefiadau, ſelly *y byddweh* hefyd o'r diddanwch.

8 Canys ni fynnem i chwi fod heb wybod, frodyr, am ein cyſtudd a ddaeth i ni yn Aſia, bwyſo arnom yn ddirfawr vwch ben *ein* gallu, hyd enid oeddem yn ammeu cael byw hefyd.

9 Eithr ni a gawſom ynom ein hunain farn angeu, ſel na byddei i ni ymddiried ynom ein hunain, enid yn Nuw, yr hwn ſydd yn cyſodi y meirw.

10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth gyfryw ddirfawr angeu, ac ſy yn ein gwaredu; yn yr hwn yr ydym yn gobeithio, y gwared ni hefyd rhag llaw:

11 A chwitheu hefyd yn cydweithio troſom mewn gweddi, ſel, am y rhoddiad a rodded i ni o herwydd llawer, y rhodder diolch gan lawer troſom.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn, *ſef* tyſtiolaeth ein cydwybod, mai mewn ſymlrwydd, a phurdeb duwiol, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy râs Duw, yr ymddygaſom yn y byd, ond yn hytrach tuac attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn ſcrifennu amgen bethau attoch, nag yr ydych yn eu darllein, neu yn eu cydnabod; ac yr wyſ yn gobeithio a gydnabyddwch hyd y diwedd hefyd.

14 Megis y cydnabuoch ni o ran, mai nyni *yw* eich gorfoledd chwi, ſel chwithau yr eiddom ninnau hefyd, yn nydd yr Arglwydd Ieſu.

15 Ac yn yr hyder hyn, yr oeddwn yn ewyllyſio dyfod attoch o'r blaen, ſel y caffech ail gras:

16 A myned heb eich llaw chwi i Macedonia, a dyfod trachefn o Macedonia attoch, a chael ſy hebrwng gennwch i Judæa.

17 Gan hynny pan oeddwn yn bwriadu hyn, a arferais i yſcafnder? neu y pethau yr wyf yn eu bwriadu, ai ar ôl y cnawd yr wyf yn eu bwriadu? ſel y byddai gyda mi, ie, ie ac Nac ê, Nac ê.

18 Eithr ffyddlon *yw* Duw, a'n ymadrodd ni wrthych chwi, ni bu ie, a nagê.

19 Canys Mâb Duw Ieſu Criſt, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, *ſef* gennifi a Siſtanus, a Thimotheus, nid ydoedd ie ac nagê, eithr ynddo ef ie ydoedd.

20 O blegid holl addewidion Duw ynddo ef *ydynt* ie, ac ynddo ef Amen, er gogoniant i Dduw trwom ni.

21 Yr hwn ſydd yn ein cadarnhau ni gyd â chwi yn Ghriſt, ac a'n eneiniodd ni *yw* Duw.

22 Yr hwn hefyd a'n ſeliodd, ac a roes ‡ ernes yr Yſpryd yn ein calonnau.

23 Ac yr wyf fi yn galw Duw yn dyſt ar fy enaid, mai er eich arbed chwi, na ddaethym etto i Corinth.

24 Nid am ein bôd yn arglwyddiaethu ar eich ffydd chwi, ond yr ydym yn gydweithwŷr i'ch llawenydd: oblegid trwy ffydd yr ydych yn ſefyll.

PEN. II.

1 Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethei efe attynt, 6 y mae efe yn erchi iddynt faddeu i'r dyn a eſcymunaſid, a'i gyſſuro: 10 megis y maddeuaſei yntef iddo, ar ei wŷr edifeirwch; 12 gan ddangos befyd yr achos pa ham yr aethei efe o Troas i Macedonia, 14 a'r llwyddiant a'r ffynniant a roeſai Duw iw bregeth ef ym mhôb lle.

EIthr mi a fanais hyn ynof ſy hunan, na ddelwn drachefn mewn triſtwch attoch.

2 Oblegid os myfi a'ch triſtâf chwi, pwy yw 'r hwn a'm llawenhâ i, ond yr hwn a driſtawyd gennifi?

3 Ac

‡ Neu, Iawn.

§ Wyſi.

3 Ac mi a scrifennais hyn ymma attoch, fal pan ddelwn na chawn driftwch oddi wrth y rhai y dylwn lawenhau: gan hyderu am danoch oll, fôd fy llawenydd i *yn llawenydd* i chwi oll.

4 Canys o orthrymder mawr, a chyfyngder calon yr scrifennais attoch â dagrau lawer, nid fel i'ch triftâid chwi, eithr fel y gwybyddech y cariad ſydd gennif yn helaethach tu ag attoch chwi.

5 Ac os gwnaeth nêb driſtau, ni wnaeth efe i mi driſtau, ond o ran, rhag i mi bwyſo arnoch chwi oll.

6 Digon i'r cyfryw *ddyn* y cerydd yma a *ddaeth* oddi wrth lawer oedd.

7 Yn gymmaint ac y dylech yn y gwrthwyneb, yn hytrach faddeu *iddo*, a'i ddiddanu, rhag llyngcu y cyfryw, gan ormod triſtwch.

8 Am hynny yr ydwyf yn attolwg i chwi gadarnhau eich cariad tu ag atto ef.

9 Canys er mwyn hyn hefyd yr ſcrifennais, fel y gwybyddwn brawf o honoch, a ydych vſydd ym mhôb peth.

10 I'r hwn yr ydych yn maddeu dim *iddo*, *yr wyf* finneu: canys os maddeuais ddim, i'r hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi *y maddeuais*, yngolwg Chriſt.

11 Fel na'n ſiommer gan Satan: canys nid ydym heb wybod ei ddichellion ef.

12 Eithr gwedi i mi ddyfod i Troas, i *bregethu* Efengyl Criſt, ac wedi agoryd i mi ddrws gan yr Arglwydd,

13 Ni chefais lonydd yn fy yſpryd, am na chefais Titus fy mrawd, eithr gan ganu yn iach iddynt, mi a euthym ymmaith i Macedonia.

14 Ond i Dduw *y byddo* 'r diolch, yr hwn yn oeſtad ſydd yn peri i ni oruchafiaeth yn Ghriſt, ac ſydd yn eglurhau arogleuid ei wybodaeth trwom ni, ym mhôb lle.

15 Canys per-arogl Chriſt ydym ni i Dduw, yn y rhai cadwedig, ac yn y rhai colledig,

16 I'r naill yr *ydym* yn arogl marwolaeth i farwolaeth, ac i'r llaill yn arogl bywyd, i fywyd; A phwy ſydd ddigonol i'r pethau hyn?

17 Canis nid ydym ni megis llawer, yn gwneuthur maſnach o air Duw, eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, yngwydd Duw, yr ydym yn llefaru yn Ghriſt.

PEN. III.

1 Rheg iw gau-athrawon hwy roi gwag-orfoledd yn ei erbyn ef, 3 mai efe yn dangos fôd ſydd a doniau y Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth of yn ddigon helaeth. 6 Ac ar hyn trwy gyffelybrwydd rhwng gweinidogion y ddeddf a'r Efengyl, 12 y mae efe yn profi fôd ei weinidogaeth of yn rhagori, o gymmaint ac y mae Efengyl y bywyd, a rhydd-did, yn fwy gogoneddus nâ chyfraith damnedigaeth.

AI dechreu yr ydym drachefn ein canmol ein hunain? Ai rhaid i ni, megis i rai, wrth lythyrau canmoliaeth attoch chwi, neu rai canmoliaeth oddi wrthych chwi?

2 Ein llythyr ni ydych chwi, yn ſcrifennedig yn ein calonnau, yr hwn a ddeellir, ac a ddarllennir gan bôb dŷn.

3 Gan fôd yn eglur mai llythyr Chriſt ydych, wedi ei weini gennym ni, wedi ei ſcrifennu nid ag inc, ond ag Yſpryd y Duw byw, nid mewn llechau cerrig, eithr mewn llechau cnawdol y galon.

4 A chyfryw hyder ſydd gennym trwy Griſt ar Dduw:

5 Nid o herwydd ein bôd yn ddigonol o honom ein hunain, i feddwl dim megis o honom ein hunain, eithr ein digoned ni ſydd o Dduw:

6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn weinidogion cymmwys y Teſtament newydd, nid i'r llythyren ond i'r Yſpryd. Canys y mae y llythyren yn lladd, ond yr Yſpryd ſydd yn bywhau.

7 Ac os bu gweinidogaeth angeu mewn llythyrennau wedi ei hargraphu ar gerrig, mewn gogoniant, fel na allei plant yr Iſrael edrych yn graff yn wyneb Moſes, gan ogoniant ei wyneb pryd, yr hwn *ogoniant* a ddilewyd,

8 Pa ſodd yn hytrach na bydd gweinidogaeth yr Yſpryd mewn gogoniant?

9 Canys os bu gweinidogaeth damnedigaeth *yn* ogoniant, mwy o lawer y mae gweinidogaeth cyfiawnder yn rhagori mewn gogoniant.

10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr hyn a ogoneddwyd, yn y rhan hon, o herwydd y gogoniant tra rhagorol.

11 Oblegid os bu yr hyn a ddeleuid, yn ogoneddus; mwy o lawer *y bydd* yr hyn ſydd yn aros, yn ogoneddus.

12 Am hynny, gan fôd gennym gyfryw obaith, yr ydym yn arfer hyfdder mawr.

13 Ac nid megis y goſododd Moſes orchudd ar ei wyneb, fel nad edrychei plant Iſrael yn graff ar ddiwedd yr hyn a ddeleuid.

14 Eithr ‡ dallwydd eu meddyliau hwynt. Canys hyd y dydd heddyw y mae yr un gorchudd, wrth darllen yr hên Deſtament, yn aros heb ei ddatcuddio, yr hwn yn Ghriſt a ddileir. ‡ *Calede.*

15 Eithr hyd y dydd heddyw pan ddarllennir Moſes, y mae 'r gorchudd ar eu calon hwynt.

16 Ond pan ymchwelo at yr Arglwydd, tynnir ymaith y gorchudd.

17 Eithr yr Arglwydd yw'r Yſpryd: a lle *mae* Yſpryd yr Arglwydd, yno *y mae* rhydd-did.

18 Eithr nyni oll, ag wyneb agored yn edrych ar ogoniant yr Arglwydd megis mewn drych, a newidir i'r vnrhyw ddelw, o ogoniant i ogoniant, megis ‡ gan Yſpryd yr Arglwydd. ‡ *Gan yr Arglwydd, yr Yſpryd.*

PEN. IV.

1 Y mae efe yn dangos arferu o honaw ef bôb maith ar burdeb a diwyddwydd ſyddlawn, wrth bregethu yr Efengyl; 7 a bôd y blinderau a'r erlid yr oedd efe brwydd yn eu dioddef o achos yr Efengyl, er moliant i allu Duw, 12 a llef-bâd i'r Eglwys, â 16 gogoniant tragwyddol iddo yntef.

AM hynny gan fôd i ni y weinidogaeth hon, megis y cawſom drugaredd, nid ydym yn pallu.

2 Eithr ni a ymwrthodaſom â chuddiedig bethau cywilydd, heb rodio mewn cyfrwyſtra, na thrin gair Duw yn dwyllodrus; eithr trwy eglurhâd y gwirionedd, yr ydym yn ein canmol ein hun wrth bôb cydwybod dynion, yngolwg Duw.

3 Ac os cuddiedig yw ein Efengyl ni, yn y rhai colledig y mae yn guddiedig.

4 Yn y rhai y dalloddd Duw y bŷd hwn feddyliau y rhai digrêd, fel na thywynnei iddynt lewyrch Efengyl gogoniant Chriſt, yr hwn yw delw Dduw.

5 Canys nid ydym yn ein pregethu ein hunain, ond Chriſt Ieſu yr Arglwydd, a ninneu yn weiſion i chwi er mwyn Ieſu.

6 Canys Duw yr hwn a orchymynnodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, *yw* yr hwn a lewyrchodd yn ein calonnau, i roddi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Ieſu Griſt.

7 Eithr y mae gennym y tryſſor hwn mewn llefri pridd, fel y byddei godidowgrwydd y gallu o Dduw, ac nid o honom ni.

8 Ym mhob peth *yr ydym* yn gyſtuddiol, ond nid mewn ing; *yr ydym* mewn cyſyng gyngor, ond nid yn ddiobaith;

9 Yn cael ein herlid, ond heb ein llwyr-adel; yn cael ein bwrw i lawr, eithr heb ein diſetha;

10 Gan gylch-arwain yn y corph bôb amſer farweiddiad yr Arglwydd Ieſu, fel yr eglurer hefyd fywyd Ieſu yn ein corph ni.

11 Canys yr ydys yn ein rhoddi ni, y rhai ydym yn fyw, yn oeſtad i farwolaeth, er mwyn Ieſu, fel yr eglurer hefyd fywyd Ieſu yn ein marwol gnawd ni.

12 Felly y mae angeu yn gweithio ynom ni, ac enioes ynoch chwithau.

13 A chan fôd gennym yr vn yſpryd ffydd, yn ôl yr hyn a ſcrifennwyd, * Credais, am hynny y lleferâis; yr ydym ninnau hefyd yn credu, ac am hynny yn llefaru.

14 Gan wybod y bydd i'r hwn a gyfodôdd yr Arglwydd Ieſu, ein cyfodi ninneu hefyd trwy Ieſu, a'n goſod ger bron gyd â chwi.

15 Canys pôb peth *ydd* er eich mwyn chwi, fel y byddo i râs wedi amlhâu, trwy ddiolchgarwch llawereoedd, ymhelaethu i ogoniant Duw.

16 O herwydd pa ham, nid ydym yn paſlu, eithr er llygru ein dŷn oddi allan, er hynny y dŷn oddi mewn a adnewyddir o ddydd i ddydd.

17 Canys ein byrr yſcafn gyſtudd ni, ſydd yn odidog ragorol yn gweithredu tragwyddol bwys gogoniant i ni:

18 Tra ha bôm yn edrych ar y pethau a welir, ond ar y pethau ni welir: canys y pethau a welir ſy tros amſer, ond y pethau ni welir ſy dragwyddol.

PEN. V.

1 *Ei ſod ef mewn ſicr obaith o'r gogoniant tragwyddol, 6 a diſgwyl am dano, ac am y furn gyffredinawl, yn ymegnio i gadw cydwybod dda, 12 nid er mwyn ymffreſtio yn hynny, 14 eithr megis yn wedi derbyn bywyd oddi wrth Griſt, yn ceiſio byw fel creadur newydd i Griſt yn vnic,* 18 *a chymmodi eraill a Duw yn Ghriſt, trwy weinidogaeth y cymmod.*

CAnys ni a wyddom, os ein daiarol dŷ o'r babell *hon* a ddattodir, ſôd i ni adeilad gan Dduw, *ſef* tŷ nid o waith llaw, tragwyddol yn y nefoedd.

2 Canys am hynny yr ydym yn ochneidio, gan ddeiſyfu cael ein harwiſco â'n tŷ ſydd o'r nêf:

3 Os hefyd wedi ein gwiſco, nid yn noethion i'n ceir.

4 Canys ninnau hefyd y rhai ŷm yn y babell hon, ydym yn ochneidio, yn llwytheg, ‡ yn yr hyn nid ŷm yn chwennych ein dioſc, ond ein harwiſco, fel y llyngcer yr hyn ſydd farwol gan fywyd.

‡ *O herwydd nad.*

5 A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn ymma, yw Duw, yr hwn hefyd o roddodd i ni ‡ ernes yr Yſpryd.

‡ *Wyſef.*

6 Am hynny *yr ydym* yn hyderus bôb amſer, ac yn gwybod tra ydym yn gartrefol yn y corph, ein bod oddi cartref oddi wrth yr Arglwydd.

7 Canys wrth ffydd yr ydym yn rhodio, ac nid wrth olwg.

8 Ond yr ydym yn hŷ, ac yn gweled yn dda yn hytrach fôd oddi cartref o'r corph, a chartrefu gyd â'r Arglwydd.

9 Am hynny hefyd yr ydym yn ymorcheſtu, pa vn bynnag ai gartref y byddom, ai oddi cartref, ein bod yn ‡ gymmeradwy ganddo ef.

‡ *Rhyngu bodd yn dda iddo.*

10 Canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron brawdle Chriſt, fel y derbynio pob vn y pethau a *wnaethpwyd* yn y corph, yn ôl yr hyn a wnaeth, pa vn bynnag ai da, ai drwg.

11 A ni gan hynny yn gwybod ofn yr Arglwydd, yr ydym yn perſwadio dynion, eithr i Dduw i'n gwnaed yn hyſpys; ac yr ydwyf yn gobeithio ddarfod ein gwneuthur yn hyſpys yn eich cydwybodau chwithau hefyd.

12 Canys nid ydym yn ein canmol ein hunain drachefn wrthych, ond yn rhoddi i chwi achlyſur gorfoledd o'n plegit ni, fel y caffoch *beth i atteb* yn erbyn y rhai ſy yn gorfoleddu yn † y golwg ac nid yn y galon.

† Gr. *yr wyneb.*

13 Canys pa vn bynnag ai amhwyllo yr ydym, i Dduw *yr ydym*: ai yn ein pwyll yr ydym, i chwi *yr ydym.*

14 Canys y mae cariad Chriſt yn ein cymhell ni, gan farnu o honom hyn, os bu vn farw tros bawb, yna meirw oedd pawb.

15 Ac efe a fu farw tros bawb, fel na byddei i'r rhai byw, fyw mwyach iddynt eu hunain, ond i'r hwn a fu farw troſtynt, ac a gyfodwyd.

16 Am hynny nyni o hyn allan nid adwaenom nêb yn ôl y cnawd, ac os buom hefyd yn adnabod Ghriſt yn ôl y cnawd, eitto yn awr nid ydym yn ei adnabod ef mwyach.

17 Gan hynny od oes nêb yn Ghriſt, *y mae efe* yn greadur newydd: * Yr hên bethau a aethant heibio; wele, gwnaethpwyd pob peth yn newydd.

* Eſai. 43. 19. Dat. 21. 5.

18 A phob peth *ydd* o Dduw, yr hwn a'n cymmodedd ni ag ef ei hun trwy Ieſu Griſt, ac a roddodd i ni weinidogaeth y cymmod;

19 Sef bôd Duw yn Ghriſt, yn cymmodi y bŷd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau, ac wedi goſod ynom ni air y cymmod.

20 Am hynny, yr ydym ni yn gennadau tros Griſt, megis pe byddei Duw yn deiſyf arnoch trwyddom ni; yr ydym yn erfyn tros Griſt, cymmoder chwi â Duw.

21 Canys yr hwn nid adnabu bechod, a wnaeth efe yn bechod troſom ni, fel i'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw yndo ef.

PEN. VI.

1 *Derfod iddo ei ddangos ei hun yn weinidog ffyddlawn i Griſt, trwy ei gynghorion,* 3 *a diniweidrwydd ei fuchedd,* 4 *a'i ddioddefgarwch mewn pôb math ar gyſtudd, ac ammarch, er mwyn yr Efengyl:* 10 *am yr hon y mae ef yn brifach yn llefaru yn eu plith, am fod ei galon ef yn agored iddynt:* 13 *ac y mae efe yn diſgwyl am y cyfryw ewyllyſgarwch drachefn oddiwrthynt hwy,* 14 *gan eu bannoc i ochelyd cymdeithas ac afiendid eulyn-addolwyr, a hwythau yn Demlau y Duw byw.*

A Nin-

A Ninnau gan gwdweithio, ydym yn attolwg i chwi, na dderbynioch râs Duw yn ofer:

* Eſai. 49. 8. 2 (Canys y mae eſe yn dywedyd, * Mewn amſer cymmeradwy i'th wrandewais, ac yn nydd iechydwriaeth i'th gynhorthwyais: wele yn awr yr amſer cymmeradwy, wele yn awr ddydd yr iechydwriaeth)

3 Heb roddi dim achos tramgwydd mewn dim, fel na feler ar y weinidogaeth:

4 Eithr gan ein dangos ein hunain ymmhob peth, fel gweinidogion Duw, mewn ammynedd mawr, mewn cyſtuddiau, mewn anghenion, mewn cyfyngderau,

5 Mewn gwialennodiau, mewn carcharau, mewn terfyſcau, mewn poenau, mewn gwiliadwriaethau, mewn ymprydiau,

6 Mewn purdeb, mewn gwybodaeth, mewn hîr-ymaros, mewn tiriondeb yn yr Yſpryd glân, mewn cariad diragrith,

7 Yngair y gwirionedd, yn nerth Duw, trwy arfau cyfiawnder, ar ddehau, ac ar aſſwy,

8 Trwy barch ac amharch, trwy anglod a chlôd, megis twyllwyr, ac *er hynny* yn eir-wîr;

9 Megis anadnabyddus, ac *er hynny* yn adnabyddus, megis yn meirw, ac wele byw ydym; megis wedi ein ceryddu, a heb ein lladd;

10 Megis wedi ein triſtau, ond yn oeſtad yn llawen; megis yn dlodion, ond yn cyſoethogi llawer: megis heb ddim cennym, ond *etto* yn meddiannu pôb peth.

11 Ein genau ni a agorwyd wrthych chwi, o Gorinthiaid, ein calon ni a ehangwyd.

12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom ni, eithr cyfyngwyd arnoch yn eich ymyſcaroedd eich hunain.

13 Ond am yr vn tâl, (yr ydwyf yn dywedyd megis wrth *fy* mhlant) ehenger chwithau hefyd.

14 Na iauer chwi yn anghymharus gyd â'r rhai di-grêd. Canys pa gyfeillach ſydd † *rhwng* cyfiawnder, ac anghyfiawnder? a pha gymmundeb ‡ *rhwng* goleuni a thywyllwch?

† Gr. *i. gyfiawnder.*

‡ Gr. *l. oleuni.*

15 A pha gyſſondeb ſydd rhwng Chriſt a Belial? neu pa ran ſydd i gredadyn gŷd ag anghredadyn?

16 A pha gydfod *ſydd* rhwng Teml Dduw ac eulynnod; canys Teml y Duw byw ydych chwi; fel y dywedodd Duw, * Mi a breſſwyliaf ynddynt, ac a rodiaf yn *eu myſc*, ac a fyddaf yn Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant yn bobl i mi.

* Levit. 26. 12.

* Eſai. 52. 11. 17 * O herwydd pa ham, deuwch allan o'u canol hwy, ac ymddidolwch, medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch â dim aflan, ac mi a'ch derbyniaf chwi:

* Jere. 31. 1. 18 * Ac a fyddaf yn Dâd i chwi, a chwithau a fyddwch yn feibion, ac yn ferched i mi; medd yr Arglwydd Holl-alluog.

PEN. VII.

1 Y mae eſe ym mhellach yn eu hannog hwy i burdeb buchedd, 2 ac i ddwyn cyfrym ewyllys da tuat atto eſ, ac yr oedd ynt'au yn ei ddwyn tuag attynt hwy. 3 A rhag iddynt hwy feddwl ei fod eſ yn ammeu hynny, y mae eſe yn dangos pa gyſur a gymmerodd eſe yn ei ſtinderau, pan fynegodd Titus y triſtwch duwiol a weithiaſei ei Epiſtol cyntaf eſ ynddynt hwy, 13 a'u caredigrwydd hwynt, a'u hufydd-dod tuag at Titus, megis y loſt-aſei eſe o'r blaen am danynt hwy.

AM hynny gan fôd gennym yr addewidion hyn (anwylyd) ymlanhawn oddiwrth bob halogrwydd cnawd ac yſpryd, gan berfFeithio ſanctteiddrwydd yn ofn Duw.

2 Derbyniwch ni, ni wnaethom gam â neb; ni lygraſom neb; nid yſpeiliaſom neb.

3 Nid i'ch condemnio yr wyf yn dywedyd; canys mi a ddywedais o'r blaen eich bod chwi yn ein calonnau ni, i farw ac i fyw gyd â *chwi.*

4 *Y mae* hyfder ſy ymadrodd yn fawr wrthych. *Y mae gennif* orfoledd mawr o'ch plegid chwi; yr wyf yn llawn o ddiddanwch, yn dra chyflawn o lawenydd, yn ein holl orthrymder.

5 Canys wedi ein dyfod ni i Macedonia, ni chafodd ein cnawd ni ddim llonydd, eithr ym mhôb peth cyſtuddiedig *fuom*, oddi allan *yr oedd* ymladdau, oddi fewn ofnau.

6 Eithr Duw yr hwn ſydd yn diddanu y rhai cyſtuddiedig, a'n diddanodd ni wrth ddyfodiad Titus.

7 Ac nid yn vnig wrth ei ddyfodiad eſ, ond hefyd wrth y diddanwch â'r hwn y diddanwyd eſ ynoch chwi, pan fynegodd eſe i ni eich awydd-fryd chwi, eich galar chwi, eich zêl tuag attaf, fel y llawenheais i yn fwy.

8 Canys er i mi eich triſtâu chwi mewn llythyr, nid yw edifar gennif, er bod yn edifar gennif; canys yr wyf yn gweled driſtâu o'r llythyr hwnnw chwi, er *nad oedd ond* tros amſer.

9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid am eich triſtâu chwi, ond am eich triſtâu i edifeirwch; canys triſtâu a wnaethoch ‡ yn dduwiol, fel na chaech golled mewn dim oddi wrthym ni.

‡ Yn ol Duw.

10 Canys duwiol driſtwch ſydd yn gweithio edifeirwch, er iechydwriaeth ‡ ni bydd edifeirwch o honi, eithr triſtwch y byd ſydd yn gweithio angeu.

‡ Di-edifâr.

11 Canys wele hyn ymma, eich triſtâu chwi ‡ yn dduwiol, Pa aſtudrwydd ei faint a weithiodd ynoch? ie pa amddiffyn, ie pa foriant, ie pa ofn, ie pa awydd-fryd, ie pa zêl, ie pa ddial? ym mhob peth y dangoſaſoch eich bôd yn bûr yn y peth hyn.

‡ Yn ol Duw.

12 O herwydd pa ham, er ſcrifennu o honof attoch, ni *ſcrifennais* o'i blegid eſ a wnaethei y cam, nac o blegid yr hwn a gawſei gam, ond er mwyn bôd yn eglur i chwi ein gofal troſoch ger bron Duw.

13 Am hynny, ni a ddiddanwyd yn eich diddanwch chwi: a mwy o lawer y buom lawen am lawenydd Titus: oblegid eſmwythâu ar ei yſpryd eſ gennych chwi oll.

14 Oblegid os boſtiais ddim wrtho eſ am danoch, ni'm cywilyddiwyd: eithr megis y dywedaſom wrthych bôb dim mewn gwirionedd, felly hefyd gwirionedd oedd ein bôſt ni, yr hwn *a fu* wrth Titus.

15 Ac y mae ei ymſtarcedd eſ yn helaethach tu ag attoch, wrth gofio o honaw eich vfydd-dod chwi oll, pa fôdd trwy ofn a dychryn, y derbyniaſoch eſ.

16 Am hynny llawen wyf, am fôd i mi hyder arnoch ym mhôb dim.

PEN. VIII.

1 Y mae eſe yn eu hannog hwynt i gyfranneu yn helaeth i'r Sainct tlodion yn Jeruſalem, trwy fiampl y Macedoniaid, 7 trwy ganmol eu parodrwydd hwy, o'r blaen, 9 trwy fiampl Chriſt,

Chriſt, 14 a thrwy y *beſyd* gſpyddwn *a ddaw iddynt bwy o bynny*: 16 *gan ddangos iddynt bwrdeb ac ewyllyſgarwch Titus, ac erchi o'r brodyr, y rhai ar ei ddeiſyfiad, a'i anogg, a'i orchymynyn of, a ddaethant attynt bwy yn bwrpaſol ynghylch y peth hyn.*

YR ydym ni hefyd yn yſpyſu i chwi, frodyr, y gras Duw a roddwyd yn Eglwyſi Macedonia:

2 Ddarfod mewn mawr brofiad cyſtudd, i helaethrwydd eu llawenydd hwy, a'u dwfn dlodi, ymhelaethu i gyfoeth eu ‡ haelioni hwy.

‡ Symlrwydd.

3 Oblegid yn ôl eu gallu, (yr wyſi yn dyſt) ac vwch-law eu gallu, *yr oeddynt* yn ewyllyſgar o hynynt eu hunain.

4 Gan ddeiſyfu arnom trwy lawer o ymbil, ar dderbyn o honom ni ‡ y rhôdd, a chymdeithas gweinidogaeth y Sainct.

‡ Trhad.

5 A *hyn a wnaethant* nid fel yr oeddym ni yn gobeithio, ond hwy a'i rhoddaſant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd, ac i ninneu trwy ewyllys Duw:

6 Fel y dymunaſom ni a'r Titus, megis y dechreuaſai efe o'r blaen, felly hefyd orphen o honaw ‡ yn eich plith chwi y gras hwn hefyd.

‡ Ynoch chwi.

7 Eithr, fel yr ydych ym-mhôb peth yn helaeth mewn ffydd, a gair, a gwybodaeth, a phôb aſtudrwydd, ac yn eich cariad tu ag attom ni, *edrychwch* a'r fôd o honoch yn y gras hwn hefyd yn ehelaeth.

8 Nid trwy orchymmyn yr ydwyf yn dywedyd, ond oblegid diwydrwydd rhai eraill, a chan broſi gwirioned eich cariad chwi.

9 Canys chwi a adwaenoch râs ein Hargiwydd Iesu Ghriſt, iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, ſyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dlodi ef.

10 Ac yr ydwyf yn rhoddi cyngor yn hyn, canys hyn ſy dda i chwi, y rhai a rhag ddechreuaſoch, nid yn vnig wneuthur, ond hefyd ewyllyſio er y llyneda.

11 Ac yn awr gorphennwch wneuthur hefyd, fel, megis ac yr oedd y parodrwydd i ewyllyſio, felly *y byddo* i gwplau hefyd, o'r hyn ſydd gennych.

12 Canys os bydd parodrwydd *meddwl* o'r blaen, yn ôl yr hyn ſydd gan vn, y mae yn gymmeradwy, nid yn ôl yr hyn nid oes ganddo.

13 Ac nid fel y byddai eſmwythdra i eraill, a chyſtudd i chwithau,

14 Eithr o gymhwyſdra: y pryd hyn *byddedd* eich helaethrwydd chwi, yn *diwallu* eu diffyg hwy, fel y byddo eu helaethrwydd hwythau yn *diwallu* eich diffyg chwithau, fel y byddo cymhwyſtra:

15 Megis y mae yn ſcrifennedig, * Yr hwn *a gaſclodd* lawer, nid oedd ganddo ‡ weddill, ac *a gaſclodd* ychydig, nid oedd ‡ arno eiſieu.

* Exod. 16 11. ‡ Ormod. ‡ Rhy fychan ganddo.

16 Eithr i Dduw y byddo 'r diolch, yr hwn a roddodd yr vn diwydrwydd trofoch yngha'on Titus.

17 Oblegid yn wir efe a dderbyniodd y dymuniad, a chan fod yn fwy diwyd, a aeth attoch o'i wir-fodd ei hun.

18 Ni a anfonaſom hefyd gyd ag ef y brawd, yr hwn *y mae* ei glôd yn yr Efengyl, trwy 'r holl Eglwyſi;

19 Ac nid *hyney* yn vnig, eithr hefyd a ddewiſwyd gan yr Eglwyſi i gydymdeithio â ni, â'r gras hyn, yr hwn a weinyddir gennyn, ei gogoneiant i'r Arglwydd ei hun, ac i amlygu parodrwydd eich *meddwl* chwi:

20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb feio arnom yn yr helaethrwydd ymma, yr hwn a weinyddir gennyn:

21 Y rhai ydym yn rhag-ddarpar pethau oneſt, nid yn vnig yngolwg yr Arglwydd, ond hefyd yngolwg dynion.

22 Ac ni a anfonaſom gyd â hwynt ein brawd, yn hwn a brofaſom mewn llawer o bethau, lawer gwaith, ei fôd ef yn ddyſal, ac yn awr, yn ddyfalach o lawer, am y mawr ymddiried y ſydd ‡ gennif yſtoch.

‡ Neu, gantho.

23 Os *gofynnir* am Titus fy nghydymaith *yw*, a chydweithydd tu ag attoch chwi; neu *am* ein brodyr, cennadau yr Eglwyſi *ydynt*, a gogoniant Chriſt.

24 Am hynny dangoſwch iddynt hwy yſpyſrwydd o'ch cariad, ac o'n bôſt ninneu am danoch chwi, yngolwg yr Eglwyſi.

PEN. IX.

1 *Y mae efe yn dangos yr achos pa ham y danfonaſai efe Titus a'i frodyr o'r blaen, er ei fôd yn gwybod eu parodrwydd hwy.* 6 *Ac y mae oft yn eu tymhyrfu hwy i roddi elusen yn helaeth, gan fôd hyn megis meth ar hauad hâd,* 10 *yr hwn a ddwg iddynt gynnyeh,* 13 *ac a beir aberth mawr o foliant i Dduw.*

CAnys, tu ag at am y weinidigaeth i'r Sainct, afraid yw i mi ſcrifennu attoch.

2 O herwydd mi a adwaen barodrwydd eich *meddwl* chwi, yr hwn yr ydwyf yn ei foſtio wrth y Macedoniaid am danoch chwi, fôd Achaia wedi ymbaratoi er y llynedd, a'r zêl *a ddaeth* oddiwrthych chwi a annogodd lawer iawn.

3 A mi a ddanfonais y brodyr, fel na byddo ein bôſt ni am danoch chwi yn ofer yn y rhan hon, fel, megis y dywedais, y byddoch wedi ymbaratoi:

4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeuant gyd â mi, a'ch cael chwi yn anmharod, bôd i ni (ni ddywedaf, i chwi) gael cywilydd yn y fôſt hyderus ymma.

5 Mi a dybiais gan hynny, yn angheirheidiol attolwg i'r brodyr, ar iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a rhag-ddarparu eich bendith chwi, yr hon a fynegwyd, fel y byddo parod, megis bendith, ac nid megis o gybydd-dra.

‡ Den eiriach.

6 A hyn *yr wyf yn ei ddywedyd*, yr hwn a fydd yn hau yn ‡ brin, a fêd yn brin, a'r hwn a fydd yn hau ‡ yn helaeth, a fêd hefyd yn helaeth.

† Gyd a bendithion. ‡ O drist wch. ‡ O argenrheid.

7 Pôb vn megis y mae yn rhag-arfaethu yn ei galon, *felly rhodded*, nid † yn athrift, neu ‡ trwy gymmell, canys * rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu.

* Dihar. 22. 25. Rhuf. 12. 8. Eccluſ. 35. 9. † Pſal. 112. 9.

8 Ac y mae Duw yn abl i beri i bôb gras fôd yn helaeth tu ag attoch chwi, fel y byddoch chwi ym mhôb peth, bôb amſer, a chennych bôb digonoldeb, yn helaeth i bôb gweithred dda:

* Eſai. 55. 10. ‡ A roddo hefyd fara yn ymborth, ac a amlhao hyt.

9 (Megis yr ſcrifennwyd, † Efe a waſcarodd, rhoddodd i'r tlodion, ei gyfiawnder ef ſydd yn aros yn dragywydd.

10 A'r hwn ſydd yn * rhoddi hâd i'r hauwr, ‡ rhodded hefyd fara yn ymborth, ac amlhaed eich hâd, a chwaneged ffrwyth eich cyfiawnder)

11 Wedi eich cyfwrdhau yn mhob peth, i bôb ‡ haelioni, yr hwn ſydd yn gweithio trwom ni ddiolch i Dduw.

12 Canys y mae gweinidogaeth y ſwydd hon, nid yn unic yn cyflawni diffygion y ſeintiau, eithr hefyd yn ymhelaethu trwy anni roddi diolch i Dduw:

13 Gan eu bod trwy brofiad y weinidogaeth hon yn gogoneddu Duw o herwydd darſtyngiad eich cyffes chwi i'r Efengyl Chriſt, ac o herwydd ‡ haelioni eich cyfraniad iddynt hwy, ac i bawb:

14 A thrwy eu gweddi hwythau troſoch chwi, y rhai ydynt yn hiraethu am danoch chwi, am y rhagorol râs Duw, yr hwn ſydd ynoch.

15 Ac i Dduw y byddo 'r diolch am ei ddawn annhraethol.

PEN. X.

1 *Yn erbyn y gau-Apoſtolion, y rhai a ddiyſtyrent wendid ei breſennoldeb corfforawl of, y mae efe yn goſod allan y nerth o'r awdurdod ſpiritawl, y gwiſtid of a bwynt yn erbyn pob gwrthwynebu allu;* 7 *gan eu ſiccrhau hwy y caiſ of ar ei ddyfodiad, mor nerthol mewn gair, ac ydyw efyr awrhon yn abſennol yn ei ſcrifen;* 12 *a cham feio ar y gau athrawon am yngyhoeddyd y tu hwnt i'w meſur, ac ymffroſtio yn llafur gwyr eraill.*

A Myfi Paul wyf ſy hun yn attolwg i chwi, er addfwynder a hynawſedd Chriſt, yr hwn ‡ yn breſennol ŵyf wael yn eich plith, ond yn abſennol ydwyf yn hŷ arnoch.

2 Ac yr ydwyf yn dymuno na byddwyf yn breſennol yn hyf â'r hyder ‡ yr ŵyf yn meddwl bôd tu ag at rai, y ſy yn ein cyfrif ni megis rhai yn rhodio ar ôl y cnawd.

3 Canys er ein bod ni yn rhodio yn y cnawd, nid ydym yn milwrio yn ôl y cnawd.

4 Canys arfau ein milwriaeth ni nid ydynt cnawdol, ond nerthol ‡ trwy Dduw i ſwrw ceſyll i'r llawr.

‡ Fy esmwythad au. 5 Gan ſwrw ‡ dychymmygion i lawr, a phôb vchder ac ſy yn ymgodi yn erbyn gwybodaeth Dduw, a chan gaethiwo pob meddwl i wſydd-dod Chriſt:

6 Ac yn barod gennym ddial ar bob anufydd-dod, pan gyflawner eich vſydd-dod chwi.

7 Ai edrych yr ydych chwi ar bethau yn ôl y golwg? os ymddiried nêb ynddo ei hun, ei fôd efe yn eiddo Chriſt, meddylied hyn drachefn o honaw ei hun, megis ac y mae efe yn eiddo Chriſt, felly ein bôd ninnau hefyd yn eiddo Chriſt.

8 Oblegid pe beſtiwn beth ychwaneg hefyd am ein hawdurdod, yr hon a roddodd yr Arglwydd i ni er edeiliad, ac nid er eich diniſtr chwi, ni'm cywilyddiid:

9 Fel na thybiter ſy mod megis yn eich dychrynu chwi trwy lythyrau.

10 Oblegid y llythyrau yn wir, meddant, ſy drymion, a chryfion, eithr preſennoldeb y corph ſydd wan, a'r ymadrodd yn ddiſtrywgus.

11 Y cyfryw vn, meddylied hyn, mai y fath ydym ni ar aiz, drwy lythyrau yn abſennol, yr vn fath hefyd a ſyddwn a'r weithred yn breſennol.

12 Canys nid ŷm ni yn beiddio ein cyddiádu, neu ein cyffelybu ein hunain, i rai ſy yn eu canmol eu hunain: eithr hwynt hwy gan eu meſur eu hunain wrthynt eu hunain, a'i cyffelybu eu hunain iddynt eu hunain, nid ydynt yn dêall.

13 Eithr ni foſtiwn ni hyd at bethau allan o'n meſur, eithr yn ôl meſur y rheol a ranodd Duw i ni, meſur i gyrhaeddyd hyd atnoch chwi hefyd.

14 Canys nid ydym, megis *rhai* heb gyrhaeddyd hyd atnoch chwi, yn ymeſtyn allan tu hwnt i'n meſur: canys hyd atnoch chwi hefyd y daethom ag Efengyl Chriſt.

15 Nid gan foſtio hyd at bethau allan o'n meſur, yn llafur *rhai* eraill, eithr gan obeithio pan gynnyddo eich ffydd chwi, gael ynoch chwi ein mawrygu yn ôl ein rheol, ‡ yn ehelaeth: ‡ I helaethrwydd.

16 I bregethu yr Efengyl tu hwnt i chwi: ac nid i foſtio yn rheol yn arall, am bethau parod euſyw.

17 Eithr yr hwn ſydd yn ymffroſtio, ymffroſtied yn yr Arglwydd. * Jer. 9. 24.

18 Canys nid yr hwn ſydd yn ei ganmol ei hun, ſydd gymmeradwy, onid yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei ganmol. 1 Cor. 4. 5.

PEN. XI.

1 *Allan o'i eiddigedd tros y Corinthiaid, y rhai oedd yn dangos au bod yn gwanychu mwy o gyfrif o'r gau-Apoſtolion nag o hono efe;* 3 *y mae yn gorfod arno yn erbyn ei ewyllys, ei ganmol ei hun,* 5 *trwy ei gyffadhau ei hun o'r Apoſtolion penaf,* 7 *o'i fod yn pregethu yr Efengyl yn rhâd, ac yn ddigoſt, ebkyst hwy:* 13 *gan ddangos nad oedd efe ddim gwaeth na'r gwir-thredwyr twyllodrus hyny, mewn vn rhagorfraint o'r ddeddf,* 23 *a'i fod yn rhagori arnynt yngwaſanaeth Chriſt, ac yn mhób math o'r ddioddefiadau a orbedai eu meiaidogaeth.*

ONa chyd-ddygech â myfi ychydig yn fy ffolineb, eithr hefyd cyd-ddygwch â myfi.

2 Canys eiddigus wyf troſoch, ag eiddigedd duwiol; canys mi a'ch ‡ dyweddiais chwi i vn gwr, i'ch ‡ rhoddi chwi megis morwyn bûr i Chriſt. ‡ Gr. *yno mwyſaw.* ‡ Profiaſio.

3 Ond y mae arnaf ofn, rhag megis medd yn y bŷd, megis y twyllodd y ſarph Efa, trwy ei chyfrwyſdra, felly bôd eich meddyliau chwi wedi eu llygru oddi wrth y ſymlrwydd ſydd yn Ghriſt.

4 Canys yn wir os ydyw yr hwn ſydd yn dyfod, yn pregethu Iefu arall, yr hwn ni phregethaſom ni, neu os ydych yn derbyn yſpryd arall, yr hwn ni's derbyniaſoch, neu Efengyl arall, yr hon ni dderbyniaſoch, ûg y cyd-ddygech ag ef.

5 Canys yr ydwyf yn meddwl, na bum i ddim yn ôl i'r Apoſtolion pennaf.

6 Ac os *ydwyf* hefyd yn anghyſarwydd ar ymadrodd, eto nid *wyf* felly mewn gwybodaeth, eithr yn eich plith chwi, nyni a eglurhawyd yn hollawl ym-mhôb dim.

7 A wnaethym i fai wrth fy nghadwng fy hun, fel y derchefid chwi; oblegid pregethu o honof i chwi Efengyl Dduw yn rhâd?

8 Eglwyſi eraill a yſpeiliais, gan gymmeryd cyflog ganddynt hwy, i'ch gwaſanaethu chwi.

9 A phan oeddwn yn breſennol gyd â chwi, ac arnaf eiſieu, ni ormeſais ar neb, canys fy eiſieu i a gyflawnodd y brodyr a ddaethent o Macedonia, ac ym-mhôb dim i'm cedwais fy hun heb pwyſo arnoch, ac mi a ymgadwaf.

10 Fel y mae gwirionedd Chriſt yoſt, ni

arnaeir yr ymffrostllyn yn fy erbyn, yngwledydd Achaia.

11 Pa ham? ai am nad wyf yn eich caru chwi? Duw a'i gwyr.

12 Eithr yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, a wnaf hefyd: fel y torrwyf ymaith achlysur oddi wrth y rhai fy yn ewyllysio cael achlysur, fel yn yr hyn y maent yn ymffrostio, y caer hwynt megis ninnau hefyd.

13 Canys y cyfryw gau Apostolion sy weithwyr twyllodrus, wedi ymbhio yn Apostolion i Grist.

14 Ac nid rhyfedd, canys y mae Satan ynteu yn ymbhio yn Angel goleuni.

15 Gan hyny nid mawr gwer ymbhio ei weinidogion ef fel gweinidogion cyfiawnder, y rhai y bydd eu diwedd yn ôl eu gweithredoedd.

16 Trachefn meddaf, na thybied neb fy mod i yn ffôl: os amgen, cenwch derbyniwch fi fel ffôl, fel y gallwyf finneu hefyd ymffrostio ychydig.

‡ Neu, *ymddefnyddiwch.*

17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd, nid ydwyf yn ei ddywedyd yn ôl yr Arglwydd, eithr megis mewn ffolineb, yn hyn o fôst hyderus.

18 Gan fod llawer yn ymffrostio yn ôl y cnawd, minneu a ymffrostiaf hefyd.

19 Canys yr ydych yn goddef ffyliaid yn llawen, gan fod eich hun yn synhwyrol.

20 Canys yr ydych yn goddef, os bydd vn i'ch caethiwo, os bydd vn i'ch llwyr-fwyta, os bydd vn yn cymmeryd gafael, os bydd vn yn ymddercháfu, os bydd vn yn eich taro chwi ar eich wyneb.

21 Am anfarch yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buasem ni weinialdi: eithr ym mha beth bynnag y mae neb yn hyfi (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hy wyf finneu hefyd.

22 Ai Hebreaid ydynt hwy? felly finneu. Ai Israeliaid ydynt hwy? felly finneu. Ai hâd Abraham ydynt hwy? felly finneu.

23 Ai gweinidogion Crist ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffôl) mwy wyf fi. Mewn blinderau yn helaethach, mewn gwialennodiau tros ben, mewn carchara ai yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych.

24 Gan yr Iddewon fum waith y derbyniais * ddeugain gwialennod ond vn.

a Deut. 25. 3.

25 Tair gwaith i'm curwyd â gwialen; vnwaith i'm llabyddiwyd; tair gwaith y torwydd fleng arnaf; noswaith a diwrnod y bum yn y dyfn for;

26 Mewn teithiau yn fynych, yn mherygion mîr-ddyfroedd; yn mheryglon lladron; yn mheryglon fy nghenedl fy hun; yn mheryglon gan y Cenhedloedd; yn mheryglon yn y ddinas; yn mheryglon yn yr anialwch; yn mheryglon ar y môr; yn mheryglon ym mhlith bredyr gau;

27 Mewn llafur a lludded; mewn anhunedd yn fynych; mewn newyn a sychedd; mewn ymprydiau yn fynych; mewn anwyd a noethni.

28 Heb law y pethau *fy yn digwydd* oddallan, yr ymofod yr hwn *ydd arnaf* beunydd, y gofal tros yr holl Eglwysi.

29 Pwy fy wan, nad wyf finneu wan? pwy a drangwyddir, nad wyf finneu yn llofci?

30 Os rhaid ymffrostio, mi a ymffrostiaf am y pethau fy yn perthyn i'm gwendid.

31 Duw, a Thâd ein Hargiwydd ni Iesu Grist, yr hwn ydd fendigedig yn oes oesoedd, a wyr nad wyf yn dywedyd celwydd.

32 Yn Damascus, a llywydd tan Aretas y brenin, a wiliedd ddinas y Damasciaid, gan edwylio fy nal i.

33 A thrwy ffenestr mewn basged i'm gollyngwyd ‡ a'r hyd y mur, ac y dianghais o'i ddwylaw ef. ‡ *Neu,* *gwr.*

PENN. XII.

1 *Er gwaith e bona ef, nefoleddu yn ei ddatcuddiadau a thyfiadau, er mwyn gyfod allan yr Apostoliaeth, 9 at ba wedd yn well gantho efe olaleddu yn ei wendid: 11 gan farnu bod arnynt hwy eu cymmell i wneyd fo hyn. 14 Mae efe yn addo dyfod drwy drachefn, ac er hynny heby dalaeu gantho gymmaint, 20. er ei fôd yn ofni y caffe efe yno lawer o ddrwg-weithredwyr, ac ahlwfu cyffredinawl.*

YMffrostio yn ddiau nid yw fuddiol i mi: canys myfi a dduaf at weledigaethau, a datcuddiedigaethau yr Arglwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyn yn Ghrift, ec ys rhagor i bedair blyneidd ar ddêc, (pa vn ai yn y corph, ni wn, ai allan o'r corph, ni wn i, Duw a wyr) y cyfryw vn a gippiwyd i fynu hyd y drydedd nef.

3 Ac mi a adwaenwn y cyfryw ddyn (pa vn ai yn y corph, ai allan o'r corph ni wn i, Duw a wyr)

4 Ei gippio ef i fynu i Baradwys, ac iddo glywed geiriau anrhaethadwy, y rhai nid yw ‡ gyfreithlon i ddyn eu hadrodd. ‡ *Possibl.*

5 Am y cyfryw vn yr ymffrostiaf; eithr am danaf fy hun nid ymffrostiaf, oddieithr yn fy ngwendid.

6 Canys os ewyllyfiaf ymffrostio, ni bydd af ffôl; canys mi a ddywedaf y gwir: eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthur cytrif o honof, uwch law y mae yn gweled fy nod, neu yn ei glywed gennif.

7 Ac fel na'm tra derchafer gan ddidorogrwydd y datcuddiedigaethau, rhoddwyd i mi * fwrnbwl yn y cnawd, cennad Satan, i'm cernodio, fel na'm tra derchefid.

* *Ddryck.* Ezec. 28. 24.

8 Am y peth hyn mi a attolygais i'r Arglwydd deir-gwaith, ar fod iddo ymadel â mi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Digon i ti fy ngràs i; canys fy nerth i a berfeithir mewn gwendid: yn llawen iawn gan hyny yr ymffrostiaf fi, yn hytrach yn fy ngwendid, fel y preswylio nerth Christ ynof.

10 Am hyny yr wyf yn fodlawn mewn gwendid, mewn anmarch, mewn anghenion, mewn erlidiau, mewn cyfyngderau er mwyn Christ: canys pan wyf wan, yna yr wyf gadarn.

11 Mi a euthym yn ffol wrth ymffrostio; chwychwi a'm ‡ gymhellasoch, canys rhyfi a ddylaswn gael fy nghanmol gennych chwi: canys ni bûm i ddim yn ôl i'r Apostolion penaf, er nad ydwyfi ddim. ‡ *Cymmellasoch.*

12 Arwyddion Apostol yn wir a weithredwyd yn eich plith chwi, mewn pôb amynedd, mewn arwyddion, a rhyfeddodau, a gweithredoedd nerthol.

13 Canys beth yw yr hyn y booch chwi yn ôl am dano, mwy nâ'r eglwysi eraill, oddieithr am na bûm i fy hun ormesol arnoch? Madduwch i mi hyn o gam.

14 Wele, y drydedd waith yr wyfi yn barod i ddyfod attoch, ac ni bydd af ormesol arnoch; canys nid ydwyf yn ceisio yr eiddoch chwi, ond chwy-chwi; canys ni ddylei y plant gasclu

gaeth trosto. Pr rhieni, ond y rhieni Pr plant.

15 A myfi yn ewyllysgar iawn a dreuliaf, ac a ymdreuliaf tros eich eneidiau chwi, er fy mod yn cael caru yn helaethach, ac yn cael fy ngharu yn llainach.

16 Eithr bid, Ni phwysais i arnoch: ond gan fod yn gyfrwys, mi a'ch deliais chwi trwy ddichell.

17 A wneuthum i elw o honoch chwi, drwy neb o'r rhai a anfonais atoch?

18 Mi a ddeisyfais ar Titus, a chyd ag ef mi a anfonais frawd: a elwodd Titus ddim arnoch? Onid yn yr yn yspryd y rhodiasom? Onid yn yr yn llwybrau?

19 Drachefn, A ydych chwi yn tybied mai yniescusodi yr ydym wrthych? Ger bron Duw yn Ghrist yr ydym yn llefaru: a phôb peth, anwyl fyd, er adeiladaeth i chwi.

20 Canys ofni yr wyf, rhag pan ddelwyf, na'ch caffwyf yn gwbl ryw rai ac a fynnwn; a'm cael innau i chwithau yn gyfryw ac nis mynnech, rhag bôd cynhennau, cenfigennau, ‡ ffrâeru, ymrysonau, ‡ goganau, hustingau, ymchwyddiadau, anghydfyddiaethau:

‡ Absennau.

21 Rhac pan ddelwyf drachefn, fôd I'm Duw fy narostwng yn eich plith, ac i mi ddwyn galar dros lawer, y rhai a bechasant eusys, ac nid edifarhasant am yr aflendid, a'r godineb, a'r anlladrwydd a wnaethant.

PEN. XIII.

1 *Ymae efe yn bygwth pethauriaid diedifeiriol a thostur, o gaeu ei Apostoliaeth:* 5 *a chan eu cynghori hwynt i brofi eu ffydd,* 7 *ac i ddymuno eu beiau cyn ei ddyfod ef,* 11 *y mae efe yn dimeuddu ei Epistol trwy eu hannog hwy yn gyfrwdduswi, a gweddio.*

YDrydedd waith hon yr ydwyf yn dyfod atoch. Yngenau dau neu dri o dyston y bydd safadwy pob gair.

2 Rhag-ddywedais i chwi, ac yr ydwyf yn rhag-ddywedyd, fel *pe bawn* yn bresennol yr ail waith, ac yn absennol yr awron, yr ydwyf yn scrifennu at y rhai a bechasant eusys ac at y lleill i gyd, os dyna'r drachefn, nad arbedaf:

3 Gan eich bôd yn ceisio profiad o Grist, yr hwn sydd yn llefaru ynof, yr hwn nid sy arnoch chwi nid yw wan, eithr sydd nerthol ynoch chwi.

4 Canys er ei groes-hoelio efe o ran gwendid, etto byw ydyw trwy nerth Duw: canys ninnau hefyd ydym weithiau ‡ ynddo ef, eithr byw fydd wn gyd ag ef, trwy nerth Duw tu ag atoch chwi.

‡ Gyd ag ef.

5 Profwch eich hunain, a ydych yn y ffydd; holwch eich hunain. Ai nid ydych yn eich adnabod eich hunain *fod* bôd Iesu Grist ynoch, oddieithr i chwi fôd yn anghymmeradwy?

6 Ond yr wyf yn gobeithio y gwybyddwch nad ydym ni yn anghymmeradwy.

7 Ac yr wyf yn gweddio ar Dduw na wnelech chwi ddim drwg, nid fel yr ymddangoscai ni yn gymmeradwy, ond fel y gwnelsech chwi yr hyn fydd dda, er bôd o honom ni megis rhai anghymmeradwy.

8 Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y gwirionedd, ond tros y gwirionedd.

9 Canys llawen ydym, pan fyddom ni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion. A hyn hefyd yr ydym yn ei ddymuno, *sef* eich perffeithrwydd chwi.

10 Am hynny, myfi yn absennol ydwyf yn scrifennu y pethau hyn, fel pan fyddwyf bresennol nad ariferwyf doster, yn ôl yr awdurdod a roes yr Arglwydd i mi, er adeiladu, ac nid er dinystr.

11 Bellach frodyr byddwch ‡ wych; byddwch berffaith; ddiddaner chwi; cyniwch yr yn peth; bydwch heddychol. A Duw y cariad a'r heddwch a fydd gyd â chwi.

‡ Lach.

12 Anherchwch ei gilydd â chusan sanctaidd. Y mae'r holl Saint yn eich annerch chwi.

13 Gras ein Hargwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd glân, a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a scrifennwyd o Philipi ym Macedonia, gyd a Titus a Luc.

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL At y GALATIAID.

PENNOD I.

6 *Y mae efe yn rhyfeddu iddynt ei adel ef a'r Efengyl cyn gynted:* 8 *ac yn melltithio y rhai a bregethant Efengyl amgen na'r hon a bregethai efe.* 11 *Nad gan ddynion y dyscodd efe yr Efengyl, eithr gan Ddaw:* 13 *Ac y mae efe yn dangos pa beth y bydd efe cyn ei alw,* 17 *a pha beth a wnaeth efe yn y man wedi ei alw.*

PAul Apostol, nid o ddynion, na thrwy ddŷn, eithr trwy Iesu Grist, a Duw Tâd, yr hwn a'i cyfodedd efo feirw,

2 A'r brodyr oll, y rhai sy gyd â mi, at Eglwysi Galatia:

3 Gras fyddo i chwi, a heddwch oddiwrth Dduw Tâd, a'n Hargiwydd Iesu Grist:

4 Yr hwn a'i rhoddes ei hun tros ein pechodau, fel I'n gwaredei ni oddi wrth y bŷd drwg presennol, yn ôl ewyllys Duw a'n Tad ni:

5 I'r hwn y bydde gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

6 Y mae yn rhyfedd gennif eich symmud mor fuan oddi wrth yr hwn a'ch galwodd ‡ i ras Crist, at Efengyl arall:

‡ Tegrai.

7 Yr hon nid yw arall: ond bôd rhai yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych dadroi Efengyl Grist.

8 Eithr pe byddei i ni, neu i Angel o'r nef, efangylu i chwi amgen na'r hyn a efangylasom i chwi, byddei ‡ anathema.

‡ Felldigedig.

9 Megis y rhag-ddywedasom, felly yr ydwyf yr awron drachefn yn dywedyd, os efangyla neb i chwi amgen na'r hyn a dderbyniasoch, bydded anathema.

10 Canys yr awron ai ‡ peri credu dynion yr wyf, ynteu Duw? neu a ydwyf yn ceisio rhyngu bodd dynion? canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grist.

‡ Perswadio.

11 Eithr yr ydwyf yn yspysu i chwi, frodyr, *am* yr Efengyl a bregethwyd gennif, nad yw hi ‡ ddynol.

‡ Yn ol dyn.

12 Canys nid gan ddŷn y derbyniais i hi, nac i'm dysciwyd: eithr trwy ddatcuddiad Iesu Grist.

13 Canys chwi a glywsoch fy ymarweddiad i gynt yn y Grefydd Iddewig, i mi allan o fesur erlid Eglwys Dduw, a'i hanrheithio hi.

14 Ac i mi gynnydu yn y Grefydd Iddewig, yn fwy na llawer o'm cyfoedion, yn fy nghenedl fy hun, gan ‡ fôd yn fwy awyddus i draddodiadau fy nhadau.

‡ Dduyn fwy.

15 Ond pan welodd Duw yn dda, yr hwn a'm neilltuodd i o groth fy mam, ac a'm galwodd i trwy ei ras,

16 I ddatcuddio ei Fab ef ynof, fel y pregethwn

pregethwn ef yn mhlith y Cenhedloedd ; yn y fan nid ymgynghorais â chig a gwaed ;

‡ *Ifym.* 17 Ac nid aethym ‡ yn fy ôl i Ierusalem, at y rhai oedd o'm blaen i yn Apostolion : eithr mi a aethym i Arabia, a thrachefn y dychwelais i Ddamascus.

‡ *I fynd.* 18 Yna yn ôl tair blynedd y daethym ‡ yn fy ôl i Ierusalem i ymweled â Pheter, ac a arhosais gyd ag ef bymtheng nhiwrnod.

19 Eithr *neb* arall o'r Apostolion ni welais, ond Iaco, brawd yr Arglwydd.

20 A'r pethau yr ŵyf yn eu scrifennu attoch, wele, ger bron Duw nad wyf yn dywedyd celwydd.

21 Wedi hynny y daethym i wledydd Syria a Cilicia ;

22 Ac yr oeddwn heb *fy* adnabod wrth *fy* wyneb yn Eglwysi Iudæa, y rhai *oedd* yn Ghrist.

23 Onid yn vnic hwy a glywsant, fôd yr hwn oedd gynt yn ein herlid ni, yr awron yn pregethu y ffydd, yr hon gynt a anrheithiasei.

24 A hwy a ogoneddasant Dduw ynofi.

PEN. II.

1 *Y mae efe yn dangos pa bryd yr aeth efe i fynu i Ierusalem, ac i ba beth* : 3 *ac nad enwaedesid ef o Titus* ; 11 *a gwrthwynebu o hono ef Petr.* 14 *Pa beth y mae efe ar eraill, a bwythau yn Iddewon, yn credu y cânt ei cyfiawnhau yn Ghrist trwy ffydd, ac nid trwy weithredoedd,* 20 *ac na bo iddynt hwy y rhai a gyfiawnhawyd felly, fym mewn pechod.*

YNa wedi pedair blynedd ar ddêcyr aethym drachefn i fynu i Ierusalem gyd â Barnabas, gan gymmeryd Titus hefyd gyda *mi.*

2 Ac mi a aethym i fynu yn ôl datcuddiad, ac a fynegais iddynt yr Efengyl, yr hon yr ŵyf yn ei phregethu ym mhlith y Cenhedloedd : ond o'r naillu, i'r rhai cyfrifol, rhag mewn vn modd fy môd yn rhedeg yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.

3 Eithr Titus yr hwn *oedd* gyd â mi, er ei fôd yn Roegwr, ni chymmhellwyddd chwaith i enwaedu arno ;

4 A *hynny* o herwydd y gau-frodyr a ddygasid i mewn, y rhai a ddaethent i mewn i yspio ein rhydd did ni, yr hon fydd gennym yn Ghrist Iesu, fel i'n caethiweng ni :

5 I ba rai nid ymroesom trwy ddarostyngiad, na ddo tros awr : fel yr arhosai gwirioneedd yr Efengyl gyd â chwi.

6 A chan y rhai a dybid eu bod yn rhyw beth, (pa fath gynt oeddynt, nid yw ddim i mi, nid yw Duw yn derbyn wyneb dŷn) canys y rhai ‡ cyfrifol ni chwanegasant ddim i mi.

‡ *a dybid eu bod yn rhyw beth.*

7 Eithr yn y gwrthwyneb, pan welsant ddarfod ymddiried i mi am Efengyl y dienwaediad, megis am *Efengyl* yr Enwaediad i Petr :

8 (Canys yr hwn oedd yn gweithredu yn nerthol yn Petr, i apostoliaeth yr Enwaediad, a nerthol weithredodd ynofinnau hefyd ni ac at y Cenhedloedd.)

9 A phan ŵybu Iaco, a Cephas, ac Ioan, y rhai a dybid eu bod yn golofnau, y grâs a roddwyd i mi, hwy a roddasant i mi ac i Barnabas, ddeheu-ddwylo cymdeithas : fel yr *elem* ni at y Cenhedloedd, a hwythau at yr Enwaediad.

10 Yn vnic ar fod i ni gofio 'r tlodion : yr hyn hefyd y bûm i ddiwyd iw wneuthur.

11 A phan ddaeth Petr i Antiochia, mi a'i gwrthwynebais yn ei wyneb, am ei fod iw feio.

12 Oblegid cyn dyfod rhai oddi wrth Iaco, efe a fwyttâodd gyd â'r Cenhedloedd : ond wedi iddynt ddyfod, efe a giliodd ac a'i naillttaedd ei hun oddi wrthynt, gan ofni y rhai oedd o'r Enwaediad.

13 A'r Iddewon eraill hefyd a gyd-ragrithiasant ag ef ; yn gymmaint ac y dygwyd Barnabas hefyd iw rhagrith hwy.

14 Eithr pan welais i nad oeddynt yn iawn-droedio at wirioneedd yr Efengyl, mi a ddywedais wrth Petr yn eugwydd hwy oll, Os wyt ti, a thi yn Iddew, yn byw fel y Cenhedloedd, ac nid fel yr Iddewon, pa ham yr wyti yn cymmell y Cenhedloedd i fyw yn Iddewaidd ?

15 Nyni y rhai wrth naturieseth ydym Iddewon, ac nid o'r Cenhedloedd yn bechaduriaid ;

16 Yn gŵybod nad ydys yn cyfiawnhau dŷn trwy weithredoedd y Ddeddf, ond trwy ffydd Iesu Grist : ninneu hefyd a gredasom yn Ghrist Iesu, fel i'n cyfiawnhâer trwy ffydd Grist, ac nid trwy weithredoedd y Ddeddf : o blegid ni chyfiawnheir vn cnawd trwy weithredoedd y Ddeddf.

17 Ac os wrth geisio ein cyfiawnhau yn Ghrist, i'n caed ninneu hefyd yn bechaduriaid, a ydyw Christ am hynny yn weinidog pechod ? Na atto Duw.

18 Canys os wyfi yn adeiladu drachefn, y pethau a ddestrywiais, yr ŵyf yn fy ngwneuthur fy hun yn drosseddwr.

19 Ganys yr wyfi trwy y Ddeddf wedi marw i'r Ddeddf, fel y byddwn fyw i Dduw.

20 Mi a groef-hoeliwyd gyd â Christ : eithr byw ydwyf, etto nid myfi, ond Christ fydd yn byw ynofi : a'r hyn yr ydwyf yr awron yn ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr ydwyf trwy ffydd Mab Duw, yr hwn a'm carodd, ac a'i dodes ei hun drosofi.

21 Nid ŵyf yn dirymmu grâs Duw : canys os o'r Ddeddf *y mae* cyfiawnder, yna y bu Christ farw yn ofer.

PEN. III.

1 *I mae efe yn gofyn pa bîth a'i cymhyrfodd hwy i ymadel â'r ffydd, ac i lynu wrth y gyfraith.* 6 *Y rhai a gredant a gyfiawnhâir,* 9 *ac a fendithir gydag Abraham* : 10 *a byn y mae efe yn ei ddangos trwy lawer o resymmau.*

OY Galatiaid ynfyd, pwy a'ch ‡ llygadynnodd chwi, fel nad vfuddhaech i'r gwirioneedd : i ba rai o flaen eu llygaid y portreiadwyd Iesu Grist, wedi ei groef-hoelio yn eich plith ? ‡ *rheibiodd.*

2 Hyn yn vnic a ewyllysiaf ei ddyscu gennwch, ai wrth weithredoedd y Ddeddf y derbyniasoch yr Yspryd, ynteu wrth wrandawiad ffydd ?

3 A ydych chwi mor ynfyd ? gwedi i chwi ddechreu yn yr Yspryd, a berfeithir chwi yr awron yn y cnawd ?

4 A ddioddefasoch gymmaint yn ofer ? os yw ofer hefyd.

5 Yr hwn gan hynny sydd yn trefnu i chwi yr Yspryd, ac yn gwneuthur gwrthiau yn eich plith, ai o weithredoedd y Ddeddf, ynteu o wrandawiad ffydd *y mae* ?

6 Megis y credodd Abraham i Dduw, ac y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

7 Gŵybyddwch felly mai y rhai ly o ffydd, y rhai hynny yw plant Abraham.

8 A'r Scythur yn rhag-weled mai trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawnhau y Cenhedloedd, a rag-efangylodd * Abraham, *gan ddywedyd,* * *Gen.* 12. 3.

* Ynot ti y bendithir yr holl Genhedloedd.

9 Felly

9 Felly gan hynny, y rhai ſy o ffydd a fendithir gyd ag Abraham ffyddlon.

10 Canys cynnifer ac y ſy o weithredoedd y Ddeddf, tan felldith y maent: canys ſcrifennwyd, * Melldigedig yw pob vn nid yw yn aros yn yr holl bethau a ſcrifennir yn llyfr y Ddeddf, i'w gwneuthur hwynt.

* Deut. 27. 26.

11 Ac na cyfiawnheir neb trwy'r Ddeddf ger bron Duw, eglur yw: oblegid * y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

* Habac. 2. 4. Rhuf. 1. 17.

12 A'r Ddeddf nid yw o ffydd: eithr y * dyn a wna y pethau hynny, a fydd byw ynddynt.

* Levit. 18. 5.

13 Chriſt a'n llwyr-brynodd oddi wrth felldith y Ddeddf, gan ei wneuthur yn felldith troſom: canys y mae yn ſcrifennedig, * Melldigedig yw pob vn *ſydd* ynghrog ar bren:

* Deut. 21. 23.

14 Fel y delai bendith Abraham ar y Cenhedloedd, trwy Griſt Ieſu: fel y derbyniem addewid yr Yſpryd trwy ffydd.

‡ Teſtament.

15 Y brodyr, dywedyd yr ŵyf ar wedd dynol, Cyd na byddo ond ‡ ammod dyn, wedi y cadarnhaer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi atto.

16 I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac i'w hâd ef. Nid yw yn dywedyd, Ac i'w hadau, megis am lawer: ond megis am vn, Ac i'th hâd ti; yr hwn yw Chriſt.

17 A hyn yr ŵyf yn ei ddywedyd, am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw yn Ghriſt, nad yw y Ddeddf oedd bedwar cant a dêc ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer.

18 Canys os o'r Ddeddf *y mae* yr etifeddiaeth, nid yw hayach o'r addewid: ond Duw a'i rhâd-roddodd i Abraham drwy addewid.

19 Beth gan hynny *yw* 'r Ddeddf? oblegid troſeddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddelei yr hâd, i'r hwn y gwnaethid yr addewid: a hi a drefnwyd trwy Angelion, yn llaw Cyfryngwr.

20 A chyfryngwr nid yw i vn; ond Duw ſydd vn.

21 *A ydyw* y Ddeddf gan hynny yn erbyn addewidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoeſid Deddf a allaſei ſywhau, yn wir o'r Ddeddf y buaſai cyfiawnder.

22 Eithr cyd-gaeodd yr Scrythur bob peth tan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Ieſu Griſt, i'r rhai ſy yn credu.

23 Eithr cyn dyfod ffydd, i'n cadwyd tan y Ddeddf, wedi ein cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd iw dad-cuddio.

24 Y Ddeddf gan hynny oedd ein hathro ni at Griſt, fel i'n cyfiawnhaid drwy ffydd.

25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym mwyach tan athro.

26 Canys chwi oll ydych blant i Dduw, drwy ffydd yn Ghriſt Ieſu.

27 Canys cynnifer o honoch ac a fedyddiwyd yn Ghriſt, a wiſcaſoch Griſt.

28 Nid oes nac Iddew na Groegwr, nid oes na chaeth na rhydd, nid oes na gwr-ryw na benyw: canys chwi oll vn ydych yn Ghriſt Ieſu.

29 Ac os eiddo Ghriſt *ydych*, yna hâd Abraham ydych, ac etifeddion yn ol yr addewid.

PEN. IV.

1 *Ein hod ni tan y Ddeddf hyd ddyfodiad Chriſt, fel y mae'r etifedd tan ei ymgeleddwr, nes ei ddyfod yn oed:* 5 *Eithr derfod i Griſt ein rhyddâu ni oddiwrth y Ddeddf:* 7 *Nad ydym ni gan hynny weiſion iddi mwyach.* 14 *Y mae efe yn cyſio yn benyſlyd da bawpet rhag ofn ofn, a'r eiddo yntef fang, ontyat bwyſhau.* 22 *Ac yn dangos allegoriaidd i Abraham ydynt ni, o'r wraig rydd.*

A Hyd yr ŵyf yn ei ddywedyd: dros gymmaint o amſer ac y mae'r etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwâs, er ei fod yn Arglwydd ar y cwbl:

2 Eithr y mae efe tan ymgeleddwyr a llywyddaeth-wyr, hyd yr amſer a oſodwyd gan ſydd.

3 Felly ninnau hefyd pan oeddym fechgyn, oeddym gaethion tan wyddorion y byd:

4 Ond pan ddaeth cyflawnder yr amſer, y danfonodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur tan y Ddeddf:

5 Fel y prynei y rhai *oedd* tan y Ddeddf, fel y derbyniem y mabwyſfad.

6 Ac o herwydd ei bod yn feibion, yr anfonodd Duw Yſpryd ei Fab i'ch calonnau chwi yn llefain, Abba, Dâd.

7 Felly nid wyti mwy yn wâs, ond yn fab: ac os mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Griſt.

8 Eithr y pryd hynny pan oeddych heb adnabod Duw, chwi a waſanaethaſech y rhai wrth naturiaeth nid ydynt ddduwiau.

9 Ac yn awr, a chwi yn adnabod Duw, ond yn hytrach yn adnabyddus gan Dduw, pa fodd yr ydych yn troi drachefn at y gwyddorion llefc'a thlodion, y rhai yr ydych yn chwennych drachefn o newydd eu gwaſanaethu?

10 Cadw yr ydych ddiwrnodiau, a miſoedd, ac amſeroedd, a blynyddoedd.

11 Y mae arnaf ofn am danoch, rhag darfod i mi boeni wrthych yn ofer.

12 Byddwch fel fyn, canys yr wyfi fel chwi, y brodyr, attolwg i chwi, ni wnaethoch i mi ddim cam.

13 A chwi a wyddoch mai trwy wendid y cnawd yr efangylais i chwi y waith gyntaf:

14 A'm profedigaeth, yr hon *oedd* yn fy nghnawd, ni ddiyſtyraſoch, ac ni ddirmygaſoch: eithr chwi a'm derbyniaſoch megis Angel Duw, megis Chriſt Ieſu.

15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch chwi? canys tyſtio yr ŵyf i chwi, pe buaſei baſſibl, y tynnaſech eich llygaid, ac a'u rhoeſech i mi.

16 A aethym i gan hynny yn elyn i chwi, wrth ddywedyd i chwi y gwir?

17 Y maent yn rhoi mawr-ſerch arnoch, ond nid yn dda, eithr chwennych y maent ‡ eich cau chwi allan, fel y rhoddoch fawr-ſerch arnynt hwy.

‡ *Ein cau ni.*

18 Eithr da yw dwyn mawr-ſerch mewn peth da yn waſtadol, ac nid yn vnic tra fyddwyf brefennol gyd â chwi.

19 Fy mhlant bychain, y rhai yr ŵyf yn ail heſcor drachefn, hyd oni ffurfier Chriſt ynoch.

20 Ac mi a fynnwn pe bawn yn awr gyd â chwi, a newidio fy llais, o herwydd yr ŵyf yn ammeu ‡ o honoch.

‡ *Am dô-noch.*

21 Dywedwch i mi y rhai ydych yn chwennych bod tan y Ddeddf, onid ydych chwi yn clywed y Ddeddf?

22 Canys y mae yn ſcrifennedig ſod i Abraham ddau fab: vn o'r waſanaeth-ferch, ac vn o'r *wraig* rydd.

23 Eithr yr hwn *oedd* o'r waſanaeth-ferch, a aned yn ol y cnawd: a'r hwn *oedd* o'r *wraig* rydd, trwy'r addewid.

24 Yr hyn bethau ydynt mewn ‡ alegori: canys y rhai hyn yw y ddau Deſtament,

‡ *Ofyb-iaeth.*

yn yn ddiau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwed, yr hon yw Agar:

25 Canys yr Agar yma yw mynydd Sina yn Arabia; ac y mae yn cyfateb i'r Ierusalem *fydd yn awr, ac y mae yn gaeth hi a'i phlant.

26 Eithr y Ierusalem honno uchod, fydd rydd, yr hon yw ein mam ni oll.

* Esay. 54. 1.

27 Canys scrifennedig yw, * Llawenha di yr amblantadwy yr hon nid wyt yn hapsilio: torr allan a lleia, yr hon nid wyt yn esor: canys i'r ‡ vnic y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae idai wr.

‡ Vnddifad.

28 A ninneu, frodyr, megis *yr oedd Isaac, ydym blant yr addewid.

29 Eithr megis y pryd hynny, yr hwn a anwyd yn ôl y cnawd a erlidiai yr hwn *a anwyd yn ôl yr Yspryd: felly yr awrhon hefyd.

30 Ond beth y mae 'r Scrythur yn ei ddywedyd? * Bwrw allan y walanaeth-ferch, a'i mab: canys ni chaiff mab y walanaeth-ferch etifeddu gyd â mab y *wraig rydd.

* Gen. 21. 10.

31 Felly, frodyr, nid plant i'r walanaeth-ferch ydym, ond i'r *wraig rydd.

PEN. V.

1 Y mae efe yn eu hannog hwy i fefyll yn eu rhyddid, 3 ac nad arferont Enwaediad; 13 fitr hw yn hytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y Gyfraith. 19 Y mae efe yn rhifo gweithredoedd y cnawd, 22 a ffrwythau yr Yspryd, 25 ac yn eu hannog i rodio yn yr Yspryd.

SEfwch gan hynny yn y rhydd-did fi'r hon y rhyddhaodd Christ ni, ac na ddaliер chwi drachefn dan iau caethiwed.

2 Wele, myfi Paul wyf yn dywedyd wrthych, os enwaedir chwi, ni lef-ha Christ ddim i chwi.

3 Ac yr wyf yn tyftiolaethu drachefn i bôb dyn a'r a enwaedir, ei fôd efe yn ddyledwr i ‡ gadw yr holl Ddeddf.

‡ Wneuthur.

4 Chwi a aethoch yn ddifudd oddi wrth Grift, y rhai ydych yn ymgyfiawnhau yn y Ddeddf: chwi a fyrthiafoch ymmaith oddi wrth râs.

5 Canys nyni yn yr Yspryd drwy ffydd ydym yn difwil gobaith cyfiawnder.

6 Canys yn Ghrift Iefu ni all enwaediad ddim, na di-enwaediad, end ffydd yn gweithio trwy gariad.

7 Chwi a redasloch yn dda, pwy a'ch rhwyfrodd chwi, fel nad vfyddhaech i'r gwir ioneda?

8 Y cymgor hyn nid yw oddi wrth yr hwn fydd yn eich galw chwi.

9 Y mae ychydig lefeim yn lefeinio yr holl does.

10 Y mae genniſi hyder am danoch yn yr Arglwydd, na fyniwch chwi ddim arall: ond y neb fydd yn eich trallodi a ddwg farnedigaeth, pwy bynnag fyddo.

11 A myfi, frodyr, os yr Enwaediad etto yr wyf yn ei bregethu, pa ham i'm erlidir etto? yn wir tynnwyd ymmaith dramgwydd y groes.

12 Mi a fynnwn, iê pe torrid ymaith y rhai fy yn aflonyddu arnoch.

13 Canys i rydd-did i'ch galwyd chwi, frodyr: yn vnic nac *arferwch y rhydd did yn achlyfur i'r cnawd, ond trwy gariad gwaſanaethwch ei gilydd.

14 Canys yr holl Ddeddf a gyflawnir mewn vn gair, *ſef yn hwn, * Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

* Lev. 19. 18. Matth. 22. 39.

15 Ond os ‡ cnoi a thraflyngcu ei gilydd yr ydych, gwiliwch na ddifether chwi gan ei gilydd.

‡ Brathu.

16 Ac yr wyf yn dywedyd, Rhodiwch yn yr Yspryd, ac ‡ na chyflawnwch drachwant y cnawd.

‡ Ni.

17 Canys y mae y cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Yspryd, a'r Yspryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrth-wynebant ei gilydd, fel na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllyſiech.

18 Ond os gan yr Yspryd i'ch arweinir, nid ydych tan y Ddeddf.

19 Hefyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd, y rhai yw, (or-priodas, godineb, aflendid, anlladrwydd,

20 Delw-addoliaeth, fwyn-gyfareddu, ‡ cafineb, cynhennau, gwyniau, llid, ymryſonau, ymbleidiau, herefiau,

‡ Gelyniaeth.

21 Cenfigennau, lofruddiaeth, meddwdod, cyfeddach; a chyffelyb i'r rhai hyn: am y rhai yr wyfi yn rhag-ddywedyd wrthych, megis ac y rhag-ddywedais, na chaiff y rhai fy yn gwneuthur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Dduw.

22 Eithr ffrwyth yr yſpryd yw cariad, llawenydd, tangneddyf, hir-ymaros, cymmwynaſgarwch, daioni, ffydd, addfwynder, dirwest.

23 Yn erbyn y cyfryw nid oes Ddeddf.

24 A'r rhai *fydd yn eiddo Chriſt, a groeſboeliaſant y cnawd, a'i wyniau, a'i chwantau.

25 Os byw yr ydym yn yr Yspryd, rhodiwn hefyd yn yr Yspryd.

26 Na fyddwn wag-ogonedd gar, gan ymannog ei gilydd, gan ymgenfigennu wrth ei gilydd.

PEN. VI.

1 Y mae efe yn eu hannog hwy i ymddwyn yn ſiriaidd tuac at frawd a fitrhadd, 2 ac i ddwyn bôb yn fanco ei gilydd: 6 i fôd yn haelfrwng at eu dyſcawdwyr. 9 ac na ddiffygiant yn gwneuthur da. 12 Y mae efe yn dangos pa beth y mae'n y rhai fy'n preſetbu 'r Enwaediad. 14 Nad yw efe yn gorfoleddu mewn dim, and yng nghroes Chriſt.

YBrodyr, os goddiweddir dyn ar ryw fai, chwy-chwi y rhai yſprydol adgrwenwch y cyfryw yn, mewn yſpryd addfwyndra: gan dy yſtyried dy hun, rhag dy demtio ditheu.

2 Dygwch feichiau ei gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Chriſt.

3 Oblegid os tybia neb ei fôd yn rhyw beth, ac ynteſ heb fôd yn ddim, y mae efe yn ei ‡ dwyllo ei hun.

‡ Gr. feddwl-dwyllo.

4 Eithr profed pôb vn ei waith ei hun: ac yna y caiff orfoledd yddo ei hun yn vnic, ac nid mewn arall.

5 Canys pôb vn a ddwg ei faich ei hun.

6 A chyfranned yr hwn a ddyſcwyd yn y gair, i'r hwn fydd yn ei ddyſcu, ym-mhôb peth da.

7 Na chwyſter chwi: ni watworir Duw: canys beth bynnag a hauo dyn, hynny hefyd a fôd efe.

8 Oblegid yr hwn fydd yn hau iw gnawd ei hun, o'r cnawd a fêd lygredigaeth: eithr yr hwn fydd yn hau i'r Yſpryd, o'r Yſpryd a fêd fywyd tragwyddol.

9 Eithr yn gwneuthur daioni na ddiogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn, oni ddeſfygiwn.

10 Am hynny tra ydym yn cael amſer cyfaddas,

cyfoeddion, gwnewch ddo i hunain, end yn gwneuthur i'r rhai fy y dangos 'r fyddai.

11 Gwelwch cyfryd y llythyr a scrifennais attoch, a'm llaw fy hun.

12 Cyniuiser as fy yn ewyllysio ymddeccáu yn y cnawd, y rhai hyn fy yn eich cymmell i'ch enwaedu; yn vnic fel nad erlidier hwy oblegid croes Chriſt.

13 Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu hunain yn cadw y Ddeddf: ond ewyllysio y maent enwaedu arnoch chwi, fel ‡ y gorfoledd-ddunt yn eich cnawd chwi.

‡ Ymffrollont.

14 Bieithr na atto Duw i mi ymffrodio, ond ynghroes ein Hargiwydd Iefu Criſt: drwy yr hwn y croes-hoeliwyd y byd i mi, a minneu i'r byd.

15 Canys yn Ghriſt Iefu nid dichon enwaediad ddim, na dienwaediad, ond creadur newydd.

16 A chynnifer ac a rodiant yn ol y rheol hon, tangneddyf arnynt a thrugaredd, ac ar Iſrael Duw.

17 O hyn allan, na flined neb fi: canys dwyn yr wyf yn fy nhorph nodau 'r Arglwydd Iefu.

18 Gras ein Hargiwydd Iefu Criſt *a fyddo* gyd â'ch yſpryd chwi, frodyr. Amen.

At y Galatiaid yr ſcrifenwyd o Rufain.

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT YR EPHESIAID.

PENNOD I.

1 *Ar ol cyfarch yr Ephefiaid, 3 a diolch trofyntt 4 y mae efe yn eu cyhwyll am eu hetholedigaeth ni, 6 a'u mabwyſiad trwy râs, 11 yr hyn yw gwir ffynnon iechydwriaeth hyn: 13 ac am na ellir yn hawdd gorhaddyd credûr y dirgelwch hwn, 16 Y mae efe yn gweddio a'r iddynt ddyfod 18 i gyflawn wybodaeth, a 20 meddiant o bono yn Criſt.*

PAul Apoſtol Iefu Criſt trwy ewyllys Duw, at y Sainct ſydd yn Ephefus, a'r ffyddloniaid yn Ghriſt Iefu:

2 Gras *fyddo* i chwi a thangnedd-yf oddi wrth Ddaw ein Tâd, a'r Arglwydd Iefu Ghriſt.

3 Bendigedig *fyddo* Duw, a Thâd ein Hargiwydd Iefu Ghriſt, yr hwn a'n bendithiodd ni a phob bendith yſprydol, yn y nefolion ‡ *leoedd* yn Ghriſt:

‡ Bethau.

4 Megis yr etholodd efe ni ynddo ef, cyn ſeiliad y byd, fel y bydem yn ſanctaidd ac yn ddifeius ger ei fron ef mewn cariad:

5 Wedi iddo ein rhagluniaethu ni i fabwyſiad trwy Iefu Criſt iddo ei hun, yn ôl bodlonrwydd ei ewyllys ef.

6 Er mawl gogoniant ei râs ef trwy yr hwn ‡ y gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr anwyl'd:

‡ Neu, *Y rhadgaredd ni.*

7 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, *ſef* maddeuant pechodau, yn ôl cyfoeth ei râs ef:

8 Trwy yr hwn y bu efe helaeth i ni ym mhôb doethineb a deall:

9 Gwedi iddo yſpyſu i ni ddirgelwch ei ewyllys, yn ôl ei fodlonrwydd ei hun, yr hon a arfaethaſei efe ynddo ei hun:

10 ‡ Fel yngorchwiliaeth cyflawnder yr amſeroedd, y gallai crynhoi ynghyd yn Ghriſt yr holl bethau ſydd yn y nefoedd, ac ar y ddaear, ynddo ef:

‡ Hyd lywodraeth cyflawnder yr amſeroedd i gynhoi, &c.

11 Yn yr hwn ‡ i'n dewiſwyd hefyd, wedi ein rhagluniaethu yn ôl arfaeth yr hwn ſydd yn gweithio pôb peth wrth gyngor ei ewyllys ei hun:

‡ Neu, *Y cawſom etifeddiaeth.*

12 Fel y byddem ni er mawl iw ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeithiaſom yn Ghriſt.

13 Yn yr hwn *y gobeithiaſoch* chwithau hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwirionedd, Efengyl eich iechydwriaeth, yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, i'ch ſeliwyd trwy Ihu Yſpryd yr addewid;

14 Yr hwn yw ‡ ernes ein etifeddiaeth ni, hîd bryniad † y pwrcas, i fawl ei ogoniant ef.

‡ Gwyll. ‡ Y meddiant a bwrcaſwyd.

15 O herwydd hyn, minneu hefyd wedi clywed eich ffydd yn yr Arglwydd Iefu, a'ch cariad tu ag at yr holl Saint,

16 Nid wyf yn peidio â diolch trofodh, gan wneuthur coffa am danoch yn fy ngweddiau:

17 Ar i Dduw ein Hargiwydd Iefu Criſt, Tâd y gogoniant, roddi i chwi yſpryd doethineb, a datcuddiad, trwy ei adnabod ef:

18 Wedi goleuo llygaid eich meddyliau: fel y gwypoch beth yw gobaith ei alwedigaeth ef, a pheth *yw* golud gogoniant ei etifeddiaeth ef yn y Sainct:

19 A pheth yw rhagorol fawredd ei nerth ef, tu ac attom ni y rhai ym yn credu, yn ôl gweithrediad nerth ei gadernid ef;

20 Yr hon a weithredodd efe yn Criſt, pan y cyfodpdd efe o feirw, ac a'i goſododd i eiſtedd ar ei ddeheu-law ei hûn, yn y nefolion *leoedd.*

21 Goruwch pôb tywyſogaeth, ac awdurdod, a gallu, ac arglwyddiaeth, a phob enw a henwir, nid yn vnic yn y byd hwn ond hefyd yn yr hwn a ddaw:

22 Ac a ddaroſtyngodd bob peth tan ei draed ef? ac a'i rhoddes ef yn ben, vwch law pob peth i'r Eglwys.

23 Yr hwn yw ei gorph ef, ei gyflawnder ef, yr hwn ſydd yn cyflawni oll yn oll.

PEN. II.

1 *Trwy gyffelybu yr hyn oeddym ni wyth ‡ paturiaeth, a'r hyn ydym ni 5 trwy râs: 10 Y mae efe yn dangos ddarfod ein creu ni i weithredoedd da, a 13 chan fod ni wedi ein dwyn yn agos trwy Criſt, na ddylem ni fyw megis 11 Cenhedloedd, ac 12 ebrwyddid gynt, ond megis 19 cyd-ddinaſyddion â'r Saint, a theulu Dun.*

A Chwithau *a fyrwyodd efe*, pan oeddych feirw mewn camweddau, a phechodau,

2 Yn y rhai y rhodioſoch gynt yn ol helynt y byd hwn, yn ol tywyſog llywodraeth yr awyr; yr yſpryd ſydd yr awron yn gweithio ymmhlant anufydd-dod:

3 Ym myſc y rhai hefyd y bu ein ymarwaddiad ni oll gynt yn chwantau ein cnawd, gan wneuthur ewyllyſiau y cnawd, a'r meddyliau: ac yr oeddym ni wrth naturiaeth yn blant digoſaint, megis eraill.

4 Eithr Duw, yr hwn ſydd gyfoethog o drugaredd, o herwydd ei fawr gariad trwy yr hwn y carodd efe ni,

5 Ie pan oeddym feirw mewn camweddau, a'n cyd-fywhaodd ni gyd â Chriſt: (trwy râs yr ydych yn gadwedig)

6 Ac a'n cyd-gyfododd, ac a'n goſododd i gyd-eiſtedd yn y neſoliſin *leoedd* yn Chriſt Ieſu.

7 Fel y gallei ddangos yn yr oeſoedd a ddeuei, ragorol olud ei râs ef, trwy ei gymmwynaſcarwch i ni yn Ghriſt Ieſu.

8 Canys trwy râs yr ydych yn gadwedig trwy ffydd: a hynny nid o honoch eich hunain; rhodd Duw *ydyw*:

9 Nid o weithredoedd, fel nad ymffroſſiai neb.

10 Canys ei waith ef ydym, wedi ein creu yn Ghriſt Ieſu i weithredoedd da, y rhai a ragddarparodd Duw, fel y rhodiem ni ynddynt.

11 Am hyny cofiwch, a chwi gynt yn Cenhedloedd yn y cnawd, y rhai a elwid yn ddi-enwaediad gan yr hyn a elwir Enwaediad o waith llaw yn y cnawd;

12 Eich bôd chwi y pryd hyny heb Griſt, wedi eich dieithro oddi wrth wladwriaeth Iſrael, ac yn eſtroniaid oddi wrth amrodau yr addewid, heb obaith gennych, ac heb Dduw yn y bŷd:

13 Eithr yr awron yn Ghriſt Ieſu, chwychwi y rhai oeddych gynt yn mhell, a wnaethpwyd yn agos trwy waed Chriſt.

14 Canys efe yw yn tangneddyfu ni yr hwn a wnaeth y ddau yn yn, ac a ddatododd ganol-fûr y gwahaniaeth rhyngom ni.

15 Ac a ddirymmodd, drwy ei gnawd ei hun, y gelyniaeth, *ſef* Deddf y Gorchymmynion mewn ordeiniadau: fel y creai y ddau ynddo ei hun yn yn dŷn newydd, gan wneuthur heddwch;

16 Ac fel y cymmodei y ddau â Duw, yn yn corph, trwy'r groes, wedi lladd y gelyniaeth ‡ trwyddi hi.

‡ Neu, *ynddo ei hun.*

17 Ac efe a ddaeth, ac a bregethodd dangneddyf i chwi, y rhai pell, ac i'r rhai agos.

18 Oblegid trwyddo ef y mae i ni ein dau ddyfodfa mewn yn Yſpryd at y Tâd.

19 Weithian gan hynny nid ydych chwi mwyach yn ddieithriaid a dyfodiaid, eithr yn gyd-ddinaſyddion â'r Sainct, ac yn deulu Duw:

20 Wedi eich gorluwch-adeiladu ar ſail yr Apoſtolion a'r Prophwydi, ac Ieſu Griſt ei hun yn ben-congl-faen:

21 Yn yr hwn y mae yr holl adeilad wedi ei chymmwys gyd-gyſylltu yn cynnyddu yn Demi ſanctaidd yn yr Arglwydd:

22 Yn yr hwn i'ch cyd-adeiladwyd chwithau, yn breſwylfod i Dduw trwy yr Yſpryd.

P E N. III.

3 Darfod yſgrifio i Paul trwy ddatcuddiad, gyddiedig ddirgelwch 6 cadwedigaeth y Cenhedloedd: 8 ac mai iddo efe y rhoeſid y grâs ſo 9 bregethu ef. 13 Y mae efe yn dymuno arnynt na lwfo hanut oblegid ei flinderau ef, 14 ac yn gweddio 19 ar iddynt mybod mawr gariad Duw tuag atynt.

ER mwyn hyn myfi Paul, carcharor Ieſu Griſt troſoch chwi y Cenhedloedd,

2 Os clywſoch am orchwiliaeth grâs Duw, yr hon a roddwyd i mi yn ac tuoch chwi:

3 Mai trwy ddatcuddiad yr yſpyſodd efe i mi y dirgelwch, (megis yr ſcrifennais o'r blaen ar ychydig *eiriau*:

4 Wrth yr hyn y gellwch, pan ddarllenoch, ŵybod ſy neall i yn nirgelwch Chriſt)

5 Yr hwn yn oeſoedd eraill nid eglurwyd feibion dynion, fel y mae yr awron wedi ei ddatcuddio iw ſanctaidd Apoſtolion a'i Brophwydi trwy'r Yſpryd;

6 Y byddai y Cenhedloedd yn gyd-etifeddion, ac yn gyd-gorph, ac yn gyd-gyfranogion o'i addewid ef yn Ghriſt, trwy'r Efengyl:

7 I'r hon i'm gwnaed i yn weinidog, yn ôl rhodd grâs Duw, yr hon a roddwyd i mi, yn ôl gymmmus weithrediad ei allu ef.

8 I mi y llai ni'r lleiaf o'r holl Sainct y rhoddwyd y grâs hyn, i efangylu ym myſc y Cenhedloedd, anchwiliadwy plud Chriſt;

9 Ac i egluro i bawb beth *yw* cymdeithas y dirgelwch, yr hwn o oſid guddiedig o ddechreuad y bŷd yn Nuw, yr hwn a greawdd pôb peth trwy Ieſu Griſt:

10 Fel y byddei yr awron yn hyſpys i'r tywyſogaethau, ac i'r awdurdodau, yn y neſoliſion *leoedd*, trwy'r Eglwys, fawr amryw ddoethineb Duw,

11 Yn ôl yr arfaeth dragywyddol, yr hon a wnaeth efe yn Ghriſt Ieſu ein Harglwydd ni:

12 Yn yr hwn i mae i ni hyfdra, a dyfodfa mewn hyder, trwy ei ffydd ef.

13 O herwydd pa ham yr wyf yn dymuno na lwfhaoch oblegid fy mfinderau i troſoch, yr hyn yw eich gogoniant chwi.

14 O herwydd hyn yr wyf yn plygu fy ngliniau at Dâd ein Harglwydd Ieſu Griſt,

15 O'r hwn yr henwir yr holl ‡ deulu yn y neſoedd, ac ar y ddaiar;

‡ Dadolaeth.

16 A'r rhoddi o honaw ef i chwi yn ôl cyfoeth ei ogoniant, fod wedi ymgadarnhau mewn nerth, trwy ei Yſpryd ef, yn y dŷn oddi mewn;

17 Ar fod Chriſt yn trigo trwy ffydd yn eich calonnau chwi.

18 Fel y galloch wedi eich gwreiddio, a'ch ſeilio mewn cariad, ymgyffred gyd â'r holl Sainct, beth yw'r lled, a'r hŷd, a'r dyfnder, a'r vchder:

19 A gwybod cariad Chriſt, yr hwn ſydd vwchlaw gwybodaeth: fel i'ch cyflawner â holl gyflawnder Duw.

20 Ond i'r hwn a ddichon wneuthur yn dra rhagorol, y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ol y nerth ſydd yn gweithredu ynom ni,

21 Iddo efe *y bydd* y gogoniant, yn yr Eglwys trwy Ghriſt Ieſu, tros yr holl genhedlaethau, hyd yn oes oeſoedd. Amen.

P E N. IV.

1 Y mae yn ea hannog buyſt i undeb: ac yn dangos bôd Duw yn rhoddi amryw 11 ddoniau i dduion yr unryw 13 adeiladaeth ei Eglwys, a'i 16 chynnydd yn Ghriſt. 18 Y mae efe yn ea galw buyſt oddi wrth anburdeb y Cenhedloedd, 24 i wiſco y dŷn newydd, 25 ac i ſurn ymadith gelwydd, ac 29 ymadrodd ŷgredic.

DEiſyf gan hynny arnoch yr wyfi y carcharor yn yr Arglwydd, ar rhodio o honoch yn addas i'r galwedigaeth i'ch galwyd âddi,

6 Gyd â phob gostyngeiddrwydd ac addfwynder, yngŷd â hir-ymaros, gan oddef ei gilydd mewn cariad:

3 Gan ſod yn ddyfal i gadw vndeb yr Yſpryd, ynghwlwm tangneddyf.

4 Vn corph ſydd, ac vn yſpryd, megis ac y'ch galwyd yn vn gobaith eich galwedigaeth;

5 Vn Arglwydd, vn ffydd, vn bedydd:

6 Vn Duw a Thâd oll, yr hwn ſydd goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll.

7 Eithr i bob vn o honom y rhoed gras, yn ol meſur dawn Chriſt.

8 O herwydd pa ham, y mae eſe yn dywedyd, † Pan dderchafodd i'r vchelder, eſe a gaethiwodd gaethiwed, ac a roddes roddion y dynion.

9 (Eithr eſe a dderchafodd, beth yw ond darfod iddo hefyd ddeſcyn yn gyntaf i barthau iſaf y ddaiar?

10 Yr hwn a ddeſcynnodd, yw yr hwn hefyd a eſcynnodd goruwch yr holl nefoedd, fel y ‡ cyflawnei bob peth.)

11 * Ac eſe a roddes rai yn Apoſtolion, a rhai yn Brophwydi, a rhai yn Efangylwŷr, a rhai yn Bugeiliaid ac yn athrawon:

12 I berfeithio y Sainct, i waith y weinidogaeth, i adeilad corph Chriſt.

13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll ‡ yn undeb ffydd, a gŵybodaeth Mâb Duw, yn ŵr perffaith, at feſur ‡ oedran cyflawnder Chriſt.

14 Fel na byddom mwyach yn blantos, yn hwhwmman ac yn ein cylch-arwain â phob awel dyſceidiaeth, trwy hocced dynion, trwy gyfrwyſdra, i gynllwyn ‡ i dwyllo:

15 Eithr gan ſod yn ‡ gwir mewn cariad, cynyddu o honom iddo ef ym-mhob peth, yr hwn yw'r pen, *ſef* Chriſt:

16 * O'r hwn y mae yr holl gorph wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gyſylltu, trwy bob ‡ cymmal cynhaliaeth, yn ol nerthol weithredlad ym meſur pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, i'w adeilad ei hun mewn cariad.

17 Hyn gan hynny yr wyf yn ei ddywedyd, ac yn ei dyſtiolaethu yn yr Arglwydd, na rodioch chwi mwyach, fel y mae y Cenhedloedd eraill yn rhodio yn oferedd eu meddwl;

18 Wedi tywyllu eu deall, wedi ymddieithrio oddi wrth fuchedd Duw, drwy'r anwybodaeth ſydd ynddynt trwy ‡ * ddallineb eu calon:

19 Y rhai wedi diddarbodi, a ymroeſant i drythyllwch, i wneuthur pôb aflendid yn vnchwant.

20 Eithr chwy chwi nid felly y dyſcaſoch Chriſt.

21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac os dyſcwyd chwi ynddo, megis y mae'r gwirioneedd yn yr Iefu.

22 Dodi o honoch heibio, o ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hên ddŷn, yr hwn ſydd lygredig yn ôl y chwantau twyllodrus:

23 Ac ymadnewyddu yn yſpryd eich meddwl,

24 A gwiſco y dŷn newydd, yr hwn yn ôl Duw a grewyd mewn cyfiawnder, ‡ a gwir ſancteiddrwydd.

25 O herwydd pa ham, gan fwrw ymmaith gelwydd, dywedwch y gwir bôb vn ‡ wrth ei gymmydog: oblegid aelodau ydym ‡ ŵ'n gilydd.

26 Digiwch, ac na phechwch: na fachuded yr haul ar eich digofaint chwi:

27 Ac na roddwch le i ddiafol.

28 Yr hwn a ledratteddo, na ledratted mwyach, eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio â'i ddwylo yr hyn ſydd dda, fel y bydde ganddo beth iw gyfrannu, i'r hwn y mae angen arno.

29 Na ddeued vn ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi: and y cyfryw vn ac a fyddo da i adeiladu yn ſaddaidd, fel y paro râs i'r gwrandawŷr.

30 Ac na thriſtêwch lân Yſpryd Duw trwy'r hwn i'ch ſeliwyd hyd ddydd prynedigaeth.

31 Tynner ymmaith oddi wrthych bôb chwerwedd, a llid, a dig, a llefain a chabledd, gyd â phôb drygioni.

32 * A byddwch gymmwynaſgar iw gilydd, yn doſturiol, yn maddeu iw gilydd, megis y maddeuodd Duw ‡ er mwyn Chriſt i chwithau.

* 2 Cor. 2. 10. ‡ Yn Griſt.

PEN. V.

2 Ar ôl cyngborion cyffredinawl i garu ei gilydd, ‡ ac i ochel godineb, a 4 phob afreoldid, 7 ac i bridio a chyttal â'r annuwiol, 15 ac i rodio yn ddieſcrulus, 18 ac i fod yn llawn o'r Yſpryd; 22 y mae eſe yn dyſgu at ddledau gwahanredol, pa ſodd y dylai weregdd vſyddbau iw gwŷr, 25 a gwŷr garu eu gweregdd, 32 megis y mae Chriſt yn caru ei Eglwys.

BYddwch gan hynny ddilynwŷr Duw, fel plant anwyl:

2 A rhodiwch mewn cariad, megis y carodd Chriſt ninnau, ac a'i rhoddodd ei hun troſom ni yn offrwm ac yn aberth y Dduw, o arogl peraidd.

3 Eithr godineb, a phôb aflendid, neu gybydd-dra, na henwer chwaith yn eich plith, megis y gweddei i Sainct:

4 Na ‡ ſerthedd, nac ymadrodd ffôl, na choeg-ddigrifwch, pethau nad ydynt weddus: eithr yn hytrach rhoddi diolch. ‡ Rynti.

5 Canys yr ydych chwi yn gŵybod hyn, am bôb puttein-ŵr, neu aflan, neu gybydd, yr hwn ſydd ddelw addolŵr, nad oes iddynt etifeddiaeth yn nheyrnas Chriſt a Duw.

6 Na thwyllêd neb chwi â geiriau ofer: canys oblegid y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr annuſrdd-dod.

7 Na ſyddwch gan hynny gyſ-annogion a hwynt.

8 Canys yr oeddych chwi ‡ gynt yn dywyllwch, ond yr awron goleuni *ydych* yn yr Arglwydd: rhodiwch fel plant y goleuni. ‡ Rŷch eſt.

9 (Canys ffrwyth yr Yſpryd *ſydd* yn mhôb daioni, a chyfiawnder, a gwirioneedd)

10 Gan broſi beth ſydd gymmeradwy gan yr Arglwydd.

11 Ac na ſyddwch i chwi gyd-gyſeillach â gweithredoedd anffrwythlawn y tywyllwch, eithr yn hytrach argyoeddwch *hwynt*.

12 Canys brwnt yw adrodd y pethau a wneir ganddynt hwy yn ddirgel.

13 Eithr pôb peth, wedi argyoeddder, a eglurir gan y goleuni: canys beth bynnag ſydd yn eglurο, goleuni yw.

14 O herwydd pa ham y mae eſe yn dywedyd, * Deffro di yr hwn wyt yn cyſcu, a ſyſg thyſod oddi wrth y meirwon a Chriſt a oleua iti. * Eſa. 60. 1.

15 * ‡ Gwelwch gan hynny pa ſodd y rhodioch yn ddieſcrulus: nid fel annoethion, eithr fel doethion; * Col. 4. 5.

16 Gan

16 Gan beyni 'r amſer, oblegid y dyddiau ſy ddrwg.

17 Am hynny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth *yw* ewyllys yr Arglwydd.

18 Ac na feddwer chwi gan win, yn yr hyn y mae gormodedd, eithr llanwer chwi â'r Yſpryd:

19 Gan leſaru wrth ei gilydd mewn Pſalmau, a Hymnau, ac odlau yſprydol: gan ganu a phyngcio yn eich calon i'r Arglwydd:

20 Gan ddiolch yn waſtad i Dduw a'r Tâd, am bob peth, yn enw ein Harglwydd Ieſu Chriſt.

21 Gan ymddaroſwng lw gilydd yn ofn Duw.

22 Y gwragedd, ymoſtyngwch i'ch gwŷr priod, megis i'r Arglwydd:

23 Oblegid y gwr *yw* pen y wraig, megis ac *y mae* Chriſt yn ben i'r Eglwys, *ac* efe *yw* iachawdur y corph.

24 Ond ſel *y mae* yr Eglwys yn ddaroſtyngedig i Chriſt, felly hefyd *y dylai* y gwragedd lw gwŷr priod, yn mhob peth.

25 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, megis ac y carodd Chriſt yr Eglwys, ac a'i rhoddes ei hun troſti:

26 Fel y ſancteiddiai efe hi, a'i glanhâu a'r golchfa ddwfr, trwy'r gair:

27 Fel y goſodai efe hi yn ‡ ogoneddus iddo ei hun, yn Eglwys heb arni na brycheuyn na chrychni, na dim o'r cyfryw, ond fel y byddai yn ſanctaidd, ac yn ddifeius.

28 Felly y dylei y gwŷr garu eu gwragedd, megis eu cyrph eu hunain: yr hwn a gâro ei wraig, ſydd yn ei garu ei hun:

29 Canys ni chaſiodd neb erioed ei gnawd ei hun, eithr ei fagu, a'i feithrin y mae, megis ac *y mae* 'r Arglwydd am yr Eglwys.

30 Oblegid aelodau ydym o'i gorph ef, o'i gnawd ef, ac o'i eſcyrn ef.

31 Am hynny y gâd dŷn ei dâd a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig, a hwy a ſyddant ill dau yn yn cnawd.

32 Y dirgelwch hwn ſydd fawr: eithr am Chriſt, ac am yr Eglwys yr wyſi yn dywedyd.

33 Ond chwithau hefyd cymmain yn, felly cared pob yn o honoch ei wraig, fel ef ei hunan: a'r wraig *edryched* ar ôdi berchi ei gŵr.

PEN. VI.

1 *Dâd-ſwydd plant tueg ar yn rhieni, 5 a gweiſion tueg ar eu hargiwyddi.* 10 *Rhac milwriaeth yw ein bywyd ni,* 12 *nid yn erbyn cig a gwaed, eithr befyd yn erbyn gelynion yſpryddawl:* 13 *Cyflawn arfogaeth Chriſtion,* 18 *ar modd yr arfogir.* 21 *Canmol Tychicus.*

Y Plant, vſyddhewch i'ch rhieni yn yr Arglwydd: canys hyn ſydd gyfiawn.

2 Anrhydedda dy dâd a'th fam, (yr hwn yw y gorchymmyn cyntaf mewn addewid)

3 Fel y byddo yn dâd i ti, ſel y byddech hir-hoedlog ar y ddaiar.

4 A *chwithau* dadau, na yrrwch eich plant i ddigio, ond maethwch hwynt yn addyſc ‡ ac athrawiaeth yr Arglwydd.

‡ *A rhybydd.*

5 Y gweiſion yſydâhewch i'r rhai *ſydd* arglwyddi i chwi yn ôl y cnawd, gŷd ag ofn a dychryn, yn ſyniclywydd eich calon, megis i Chriſt.

6 Nid a golwg-waſanaeth, fel bodlonwŷr dynion: ond fel gweiſion Chriſt, yn gwneuthur ewyllys Duw o'r galon:

7 Trwy ewyllys da yn gwaſanaethu gwaſanaeth, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion:

8 Gan wybod mai pa ddâioni bynnag a wnelo pôb yn, hyny a dderbyn ef gan yr Arglwydd, pa yn bynnag ai caeth ai rhydd *fydd.*

9 A *chwithau* feiſtraid gwnewch yr yn pethau tu ac attynt hwy, gan roddi bygwth heibio: gan wybod fôd eich Arglwydd ‡ chwi a hwythau yn y nefoedd, ac ‡ nid oes dderbyn wyneb gyd ag ef.

‡ *Chwi i bobl berfyll.*

‡ *Nid.*

10 Heb law hyn, fy mredyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac ynghadernid ei allu ef.

11 Gwiſcwch ell-arfogaeth Duw, ſel y galloch ſefyll yn erbyn cynllwynion diafol.

12 Oblegid nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd, ond yn erbyn tywyſogiethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol-lywiawdwŷr tywyllwch y byd hwn, yn erbyn ‡ dryguu yſpreydol yn y nefolion ‡ leoedd.

‡ *Yſpryddion drwg.*

13 Am hynny cymmerwch attoch holl-arfogaeth Duw, ſel y galloch wrth-ſefyll yn y dydd drwg, ac wedi gorpheu pôb peth, ſefyll.

14 Sefwch gan hynny wedi amgylch wregyſu eich lwynau â gwirionedd, a gwiſco dwyfronneg cyfiawnder:

15 A gwiſco am eich traed efcydiau paratôad Efengyl tangneddyf.

16 ‡ Uwch law pôb dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, â'r hwn y gellwch ddiffoddi holl biccellau tanllyd y ‡ fall.

‡ *Nid law. Neu, yn mhob peth.*

‡ *Drwg.*

17 Cymmerwch hefyd heim yr iechydwriaeth, a chleddyf yr Yſpryd, yr hwn yw gair Duw:

18 Gan weddio pôb amſer, â phob rhyw weddi a deiſyfiad yn yr yſpryd, a bôd yn wiliedurus at hyn ymma, trwy pôb dyfal-bara, a deiſyfiad tros yr holl Saincť:

19 A throſof finneu, ſel y rhodder i mi ymadrodd dirwy agoryd fy ngenau yn hŷ, i yſpyſu dirgelwch yr Efengyl:

20 Tros yr hon yr wyf yn gennad mewn cadwyn: ſel y traethwyf yn hŷ am deni, ſel y perthyn i mi draethu.

21 Ond ſel y gwypoch chwithau hefyd fy helynt, beth yr wyf yn ei wneuthur, Tychicus y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlon yn yr Arglwydd, a yſpyſa i chwi pôb peth.

22 Yr hwn a anfonais attoch er mwyn hyn ymma, ſel y caech wybod ein helynt ni, ac ſel y diddanai efe eich calonnau chwi.

23 Tangneddyf i'r brodyr, a chariad gyd â ffydd oddi wrth Dduw Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Chriſt.

24 Grâs fyddo gyd a phawb ſy yn cariu ein Harglwydd Ieſu Chriſt mewn ‡ purdeb. Amen.

‡ *Anllygredigaeth.*

¶ At yr Epheſiaid yr ſcrifennwyd o Rufein gyd â Tychicus.

¶ EPISTOL

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y PHILIPPIAID.

PENNOD. I.

1 Y mae efe yn ymbyscaeddu ei ddiolchgarwch i Ddduw, a'i ferch tuag attynt herwyddan, am frawfieithu ei ffydd hwynt, a'u cyndeithas yn ei ddioddefiadau ef, gan weddio trwyddi, er iddynt gynyddu mewn gras. 12 Y mae efe yn ddangos yn ddiofal a ddarfu i ffydd Christ trwy yr ymdeithiau ef yn Rhufain, 21 ac mor ddiofal ydoedd efe i ogoneddu Christ, pa un bynnag a'i trwy fywyd ai trwy farwolaeth: 27 gan eu hannog hwy i rodiad, 28 ac i fod yn gryfion mewn erlid.

PAul a Thimotheus gwesiion Iesu Grist ee yr holl saint yn Christ Iesu, y rhai fy yn Philippi, gyd â'r Esgobion a'r Diaconiaid:

2 Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 I'm Duw yr ydwyf yn diolch, ym mhob cofio am danoch,

4 Bôb amser ym mhôb deisyfiad o'r eiddof trofoch chwi oll, gan wneuthur fy neisyfiad gyd â llawenydd:

5 Oblegid eich cyndeithas chwi yn yr Efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awr hon:

6 Gan fôd yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd Iesu Grist:

7 Megis y mae yn iawn i mi fynied hyn am danoch oll, ‡ am eich bôd genni yn fy nghalon, yn gymmaint a'ch bôd chwi oll, yn gyfal yn fy rhwymau, ac yn fy amddyfiyn, a chadarnhâd yr Efengyl, yn gyfranogion † â mi o râs.

8 Canys Duw fydd dyst i mi, mor hiraethus wyf am danoch oll yn ymyscaroddi Iesu Grist.

9 A hyn yr wyf yn ei weddio, ar amhau o'ch cariad chwi eto fwy-fwy, mewn gwybodaeth, a phob fynwyr.

10 Fel y profoch y pethau fy ‡ a gwahanlaeth rhyngddynt: fel y byddoch bûr a didramgwydd hyd ddydd Christ;

11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai fydd trwy Iesu Grist, er gogoniant a moliant i Dduw.

12 Ac mi a ewyllyfiwn i chwi, wybod frodyr, am y pethau a ddigwyddodd i mi, ddyfod o honynt yn hytrach er llwyddiant Yr Efengyl:

13 Yn gymmaint a bod fy rhwymau i yn Christ, yn eglur yn yr holl lys, ac ‡ ymmhob lle arall:

14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Arglwydd fynied yn hyderus wrth fy rhwymau i, a bod yn hyfiach o lawer y draethu y gair yn ddiofn.

15 Y mae rhai yn wîr yn pregethu Christ trwy genfigen ac ymryfon: a rhai hefyd o ewyllys da.

16 Y naill fy 'n pregethu Christ o gynnen, nid yn bûr, gan feddwl dwyn mwy o hinder i'm rhwymau i:

17 A'r lleill o gariad, gan wybod mai er gorddiffyn yr Efengyl i'm gofodwyd.

18 Beth er hynny? eto ym mhôb modd, pa un bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwirionedd, yr ydys yn pregethu Christ; ac yn hyn yr ydwyf yn llawen, ie a llawen a fydd.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi er iechydwriaeth. Trwy eich gweddi chwi, a chynnorthwy Yſpryd Iesu Grist,

20 Yn ol fy awydd-fryd a'm gobaith, na'm, gwradwyddir mewn dim, eithr mewn pob hyder, fel pob amser, *felly yr awrhon* hefyd, y mawrygir Christ yn fy nghorph i pa un bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi *yw* Christ, a *marw fydd* elw.

22 Ac os byw fyddaf yn y cnawd, hyn *yw* ffrwyth *fy* llafur: a, pha beth a ddewisaf, ni's gwn.

23 Canys y mae yn gyfyngu arnaf o'r ddeutu, gan fod gennif chwant i'm datod, ac i fod gyd â Christ: canys llawer ‡ iawn gwell ‡ *Hwy, ydyw*:

24 Eithr aros yn y cnawd, *fydd fwy* angenrheidiol o'ch plegid chwi.

25 A chennif yr hyder hyn, yr wyf yn gwybod yr arhofaf, ac y cyd-trigaf gyd â chwi oll, er cynnydd i chwi, a llawenydd y ffydd;

26 Fel y byddo eich gorfoledd chwi yn helaethach yn Christ Iesu o'm plegid i, drwy fy nyfodiad i drachefn attoch.

27 Yn vnic ymddygwch yn addas i Efengyl Grist, fel pa vn bynnag *a weithwyf* ai dyfod a'ch gweled chwi, ai bod yn abfennol, y clywyf oddiwrth eich helynt chwi, eich bod yn ſefyll yn vn yſpryd, ac vn enaid, gan gyd-ymdrech ‡ gyd â ffydd yr Efengyl:

28 Ac heb eich dychrynu mewn vn dim gan eich gwrthwynebwyr: yr hyn iddynt *hwy* yn wîr ſydd arwydd ſiccr o golledigaeth, ond i chwi o iechydwriaeth: a hynny gan Ddduw.

29 Canys i chwi y rhoddwyd *lle i chwi* er Christ, nid yn vnic gredu yndde ef, ond hefyd dioddef erddo ef;

30 Gan fod i chwi yr vn ymdrin ac a welſoch ynoſi, ac yr awron a glywch ei *fod* ynoſi.

‡ Am fod gennych. ‡ Yn eich calon. † O'm grâs.

‡ Rhagorol.

‡ O achos Christ. † I bawb eraill.

‡ Neu, *hwy, neu, trwy.*

PEN. II.

1 Y mae efe yn ei hannog hwynt i undeb, ac i bôb goſtyngeiddrwydd meddwl, trwy ſiampl eſyddodâ a dorthafiad Crift: 12 ac i fynedymagddyut yn ofalus yn ſfordd iechydwriaeth, fel y bônt megis yn almadau i'r byd annuwiol, 16 ac yn ddiddanwch iddo yntef, eu Apoſtol hwynt, yr hwn ſydd bellach bared in offrymau i Ddduw. 19 Y mae efe yn gobeithio danfon Timotheus attynt, yr hwn y mae efe yn ei gannol yn fawr, 25 &c felly Epaphroditus, yr hwn y mae ef ar fedr ei ddanfon attynt yn ddiattreg.

OD oes gan hynny ddim diddanwch yn Ghriſt, od oes dim cyſſur cariad, od oes dim cymdeithas yr Yſpryd, od oes dim ymyſcaroedd a thoſturiethau:

2 Cyflawnwch fy llawenydd, fel y byddoch yn meddwl yr vn peth, a'r vn cariad gennych, yn gyuſun, yn ſynied yr vn peth.

2 Na wnelet ddim drwy gymmen, neu vaingoniant, eithr mewn gostyngeddrwydd, gan dybied ei gilydd yn well na chwi eich hunain.

4 Nac edrychwch bob vn ar yr eiddoch eich hunain, eithr pob vn ar yr eiddo eraill hefyd.

5 Canys bydded ynoch y meddwl ymma, yr hwn oedd hefyd yn Ghrist Iesu:

6 Yr hwn ac efe yn ffurf Duw, ni thybiodd yn drais fod yn ogyfuwch â Duw.

7 Eithr efe a'i ‡ dibrisiodd ei hun, gan gymmeryd arno agwedd gwâs, ac a wnaed mewn ‡ cyffelybiaeth dynion:

8 A'i gael mewn dull fel dyn, efe a'i darostyngodd-ei hun, ganfod yn vfydd hyd angau, ie angau'r groes.

9 O herwydd pa ham Duw a'i trachefodd yntef, ac a roddes iddo Enw, yr hwn sydd goruwch pob enw:

10 Fel yn Enw Iesu y plygei pob glin o'r nefolion, a'r daiarolion, a than-ddaiarolion bethau:

11 Ac y cyffesei pob tafod fod Iesu Grist yn Arglwydd, er gogoniant Duw Tâd.

12 Am hynny fy anwylyd, megis bob amser yr vfyddhasoch, nid fel yn fy ngwydd yn vnic, eithr yr awron yn fwy o lawer yn fy absen, gweithiwch allan eich iechydwriaeth eich hunain ‡ drwy ofn a dychryn.

13 Canys Duw yw'r hwn sydd yn gweithio ynoch ewyllysio a gweithredu, o'i ewyllys da ef.

14 Gwnewch bob dim heb rwgnach, ac ymddadleu:

15 Fel y byddoch ddiargyoedd, ‡ a diniwed, yn blant diffeius i Dduw, ynghanol cenhedlaeth ddrygionus a threfnus: yn mhlith y rhai yr ydych yn disgleirio, megis goleuadau yn y byd;

16 Yn cynnal gair y bywyd; er gorfoledd i mi ‡ yn-nydd Christ, na redais yn ofer, ac na chymmerais boen yn ofer.

17 Ie, a phe i'm ‡ offrymmid ar aberth a gwasanaeth eich ffydd, llawenhau 'r wyf, a chyd-lawenhau â chwi oll.

18 Oblegid yr vn peth, hefyd, byddwch chwithau lawen, a chyd-lawenhewch â minneu.

19 Ac yr wyf yn gobeithio yn yr Arglwydd Iesu, anfon Timotheus ar fyrder atoch, fel ym cyffurer innau hefyd wedi i mi wybod eich helynt chwi.

20 Canys nid oes gennyf neb o gyffelyb feddwl, yr hwn ‡ a wir ofala am y pethau a berthyn i chwi.

21 Canys pawb fy yn ceisio yr eiddynt eu hunain, nid yr eiddo Christ Iesu.

22 Eithr y prawf o honaw ef, chwi a'i gwyddoch, mai fel plentyn gyd â thâd, y gwasanaethodd efe gyd â myfi yn yr Efengyl.

23 Hwn gan hynny yr ydwyf yn gobeithio ei ddanfon, cyn gynted ac a gwelwyf yr hyn a fydd i mi.

24 Ac y mae gennif hyder yn yr Arglwydd, y deuaf finneu hefyd ar fyrder attoch.

25 Eithr mi a dybiais yn anghenrheidiol ddanfon attoch Epaphroditus fy mrawd, a'm cyd-weithwr, a'm cyd-filwr, ond â eich cennad chwi, a gwenidog i'm cyfreidiau inneu.

26 Canys yr oedd efe yn hiraethu am danoch oll, ac yn athrist iawn, oblegid i chwi glywed ei fod ef yn glâf.

27 Canys yn wir efe a fu glâf, yn agos i angeu: ond Duw a drugarhaodd wrtho ef: ac nid wrtho ef yn vnic, ond wrthif finneu hefyd, rhag cael o honof driftwch ar driftwch.

28 Yn fwy ‡ dlwyd gan hynny yr anfonais i ef, fel gwedi i chwi ei weled ef drachefn, y byddech chwi lawen, ac y byddwn inneu yn llai fy nhristwch.

29 Derbyniwch ef gan hynny yn yr Arglwydd, gyd â phob llawenydd: a'r cyfryw rai ‡ gwnewch gyfrif o honynt.

30 Canys oblegid gwaith Christ y bu efe yn agos i angeu, ac y bu di-ddarbod am ei einioes, fel y cyflawnai efe eich diffyg chwi, o'ch gwasanaeth tu ac attaf.

PEN. III.

1 Y mae ofn yn eu rhybuddio hwy: oherwydd gau-Athrawon yr Enwaediad, ac 4 yn dangos fod iddo ef fwy o achos nag iddynt hwy: 5 hynny yng-nghymmeriadau y Ddeddf: 7 yr hyn, er hynny, y mae efe yn ei gyfrif yn dom ac yn golled, er mwyn gennill Christ, a'i gyfiawnder ef: 12 gan gydnabod ei hunbarfiant hwyddi ei hun yn hyn. 15 Y mae efe yn eu hannog hwy i fod o'r meddwl hwn, 17 ac yn ddyfynnedig ef, 18 am i ochelyd ffyrdd Christionogion trawsdoll.

WEithian, fy mrodyr, byddwch lawen yn yr Arglwydd: fcrifennu yr vn pethau attoch, gennif yn wir nid yw flin, ac i chwithau y mae yn ddiogel.

2 Gochelwch gwn. Gochelwch ddrwgweithwyr. Gochelwch y cyd-torriad.

3 Canys yr enwaediad ydym ni y rhai ydym yn gwasanaethu Duw yn yr yfpryd, ac yn gorfoleddu yn Ghrist Iesu, ac nid yn ymddiried yn y cnawd.

4 Ac er bôd gennif achos i ymddiried, ie yn y cnawd: os yw neb arall yn tybied y gall ymddiried yn y cnawd, myfi yn fwy:

5 Wedi enwaedu arnaf yr wythfed dydd, o genedl Israel, o lwyth Beniamin, yn Hebræwr o'r Hebræaid, yn ôl y Ddeddf yn Pharifead:

6 Yn ôl zêl, yn erlid yr Eglwys: yn ôl y cyfiawnder fydd yn y Ddeddf, yn ‡ ddiargyoedd.

7 Eithr y pethau oedd èlw i mi, y rhai hynny a gyfrifais i yn golled er mwyn Christ.

8 Ie yn ddiammeu yr wyf hefyd yn cyfrif pôb peth yn golled, o herwydd ardderchogrwydd gwybodaeth Christ Iesu fy Arglwydd: er mwyn yr hwn i'm colledwyd ym mhôb peth, ac yr wyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ennillwyf Christ,

9 Ac i'm caer ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn fydd o'r gyfraith, ond yr hwn fydd trwy ffydd Grist, sef y cyfiawnder fydd o Dduw trwy ffydd:

10 Fel yr adnabyddwyf ef, a grym ei adgyfodiad ef, a chymdeithas ei ddioddefiadau ef, gan fôd wedi fy-nghyd-ffurfio â'i farwolaeth ef:

11 Os mewn vn modd y gallwn gyrhaeddyd adgyfodiad y meirw:

12 Nid fel pe bawn wedi ei gyrhaeddyd eusus, neu fod eusys wedi fy mherffeithio: eithr dilyn yr wyf fel y gallwyf ymaflyd yn y peth hwn hefyd yr ymaflwyd ynof gan Grist Iesu.

13 Y brodyr, nid wyfi yn bwrw ddarfod i mi gael gafaelyd yn peth, gan anghofio y pethau fy

‡ Gwag-hauodd.
‡ Neu, Gyfrodd.
‡ Gyd ag.
‡ Neu, Phuriot.
‡ Neu, Hyd ddydd, neu, erbyn dydd.
‡ Aberthid.
‡ Ayrfol.
‡ Nrn, Yn-o atrefol a ofala.
‡ Ofalai.
‡ Anrhydeddwch.
‡ Ddiarchyn arof.

ſy o'r tu ceſio, oc ymoſtyn at y pethau o'r tu blaen,

14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nôd, am gamp vchel alwediga eth Duw yn Ghriſt Ieſu.

15 Cymmifer gan hynny *ac ydym* berffaith, fyniwn hyn: ac os ydych yn ſyniedig dim yn amgenach, hyn hefyd a ddatcuddia Duw i chwi.

16 Er hynny y peth y daethom atto, cerddwn wrth yr vn rheol, ſyniwn yr vn peth.

17 Byddwch ddilynwyr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai ſy yn rhodio felly, megis yr ydym ni yn ſampl i chwi.

18 (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awron hefyd, tan wylo yn dywedyd, *mai* gelynion croes Chriſt *ydynt*:

19 Diwedd y rhai *yw* deſtryw: duw y rhai *yw* eu bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd: y rhai *ſydd* yn ſyniedpethau daiarol.)

20 Canys ein hymarweddiad ni ſydd yn y nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn diſgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Ieſu Griſt:

21 Yr hwn a gyfnewidia ‡ ein corph gwael ni, fel y gwneler ef yr vn ffurf ‡ a'i gorph gogoneddus ef, yn ôl y nerthol weithrediad trwy'r hwn y dichon efe, ‡ ie ddaroſtwng pob peth iddo ei hun.

‡ *Corph ein gwaeledd ni.*
‡ *A chorf ei ogoneddus ef*
† *Hefyd, neu, hyd yn oed,*

PEN. IV.

1 *Yn ôl rhyboddion neilltuol 4 y mae efe yn mynnu rhagddo ar gyngherion cyſtredinawl,* 10 *ac yn dangos pa ffaith y llawenychodd efe wrth eu buddioſi hwy (nag atto ef, pan oedd yngherchar, nid yn gymmaint am iddynt berthi ei anghenion ef. ac am y gwir Dduw oedd yn diddymu hwy.* 19 *Ac felly y mae efe yn diweddu, gan weddio, a'i hanerch hwy.*

AM hynny, fy mrodyr anwyl a hoff, fy llawenydd a'm coron, felly ſefwch yn yr Arglwydd, anwyliyd.

2 Yr ydwyf yn attolwg i Euodias, ac yn attolwg i Syntyche ſynied yr vn peth yn yr Arglwydd:

3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat tithau fy ngwir gymmar, cymmorth *y gwragedd* hynny, y rhai yn yr Efengyl a gyd-lafuriaſant â mi, ynghyd a Chlement hefyd, a'm cydweithwyr eraill, y rhai *y mae* eu henwau yn llyfr y bywyd.

4 Llawenhewch yn yr Arglwydd yn waſtadol: a thrachefn meddaf, llawenhewch.

5 Bydded eich arafwch yn hyſpys i bôb dyn. Y *mae'r* Arglwydd yn agos.

6 Na ofelwch am ddim: eithr ym mhôb peth mewn gweddi ac ymbil gyd â diolchgarwch, gwneler eich deiſyfiadau chwi yn hyſpys ger bron Duw.

7 A thangneddyf Dduw yr hwn ſydd rhwch law pôb deall, a geidw eich calonnau a'ch meddyliau yn Ghriſt Ieſu.

8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau bynnag ſydd wir, pa bethau bynnag ſydd ‡ onest, pa bethau bynnag ſydd gyfiawn, pa bethau bynnag ſydd lân, pa bethau bynnig ſydd hawddgar, pa bethau bynnag ſydd ganmoladwy; od *oes* yn rhinwedd, ac od *oes* dim clôd, meddyliwch am y pethau hyn: ‡ *Hardd, dig.*

9 Y rhai a ddyſcaſoch, ac a dderbyniaſoch, ac a glywſoch, ac a welſoch ynof fi, y pethau hyn gwnewch, a Duw'r heddwch a fydd gyd â chwi.

10 Mi a lawenychais hefyd yn yr Arglwydd yn fawr, oblegid ‡ i'ch gofal chwi am danaf, yr awrhon o'r diwedd, adnewyddu: yn ôl yn y buoch ofalus hefyd, eithr ‡ eiſieu amſer cyfaddas oedd arnoch. ‡ *Admydoch o honof, o ran gofalu am danaf.* ‡ *Yr oeddych hob gael cyfle.*

11 Nid am fy môd yn dywedyd o herwydd eiſieu: canys myfi a ddyſcais, yn mha gyflwr bynnag y byddwyf, fôd yn fodlon *iddo.*

12 Ac mi a fedraf ymoſtwng, ac a fedraf ymhelaethu: yn mhôb lle, ac ym mhob peth, i'm haddyſcwyd, i fôd yn llawn, ac i fôd yn newynog, i fôd mewn helaethrwydd, ac i fôd mewn prinder.

13 Yr wyf yn gallu pôb peth trwy Griſt, yr hwn ſydd yn fy nerthu i.

14 Er hynny da y gwnaethoch gyd-gyfrannu â'm gorthrymder i.

15 A chwithau Philippiaid hefyd a wyddoch, yn nechreuad yr Efengyl, pan aethym i ymmaith o Macedonia, na chyfrannodd vn eglwys â mi, o ran rhoddi a derbyn, ond chwychwi yn vnic.

16 Oblegid yn Theſſalonica hefyd yr anfonaſoch i mi vnwaith, ac eilwaith wrth fy anghenrhaid.

17 Nid o herwydd fy môd i yn ceiſio rhodd, eithr yr ydwyf yn ceiſio ffrwyth yn amlhau erbyn eich cyfrif chwi.

18 Ond y mae gennif pôb peth, ac y mae genniſ helaethrwydd: mi a gyflawnwyd, wedi i mi dderbyn gan Epaphroditus y pethau *a ddaethant* oddi wrthych chwi, *ſef* arogl ‡ peraidd, aberth cymeradwy, bodlon gan Dduw. ‡ *Neu, pereiddia.*

19 A'm Duw i a gyflawna eich holl ‡ raid chwi, yn ôl ei olud ef mewn gogoniant yn Ghriſt Ieſu. ‡ *Eiſiau.*

20 Ond i Dduw, a'n Tâd ni, *y bydd* gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

21 Anherchwch yr holl Sainct yn Ghriſt Ieſu: y mae y brodyr ſy gyd â mi, yn eich annerch.

22 Y mae y Sainct oll yn eich annerch chwi, ac yn bennaf y rhai ſydd o deulu Cæſar.

23 Gras ein Harglwydd Ieſu Ghriſt fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At y Philippiaid yr ſcrifennwyd o Ruſein gyd ag Epaphroditus.

¶ Epiſtol

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT Y COLOSSIAID.

PENNOD I.

1 *Ar ol cyfarch iddynt, 7 mae ofn yn dialeb i Ddaw ar eu ffydd hwy: 7 ac yn enwedig yn dyfsoniaeth Epaphras: 9 ac yn gweddio ymbellach ar iddynt gynyddu mewn gras: 14 yn portreiadu y gwir Grist, 12 ac yn eu hannog hwy i ddarbyn Jesu Grist, ac yn cannmol ei weinidogaeth oi hun.*

PAul Apostol Jesu Grist trwy ewyllys Duw, a Thimotheus ein brawd,

2 At y Sainct a'r ffyddlon frodyr yn Ghrist, y rhai *ydd* yn Colossa: gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Jesu Grist.

3 Yr ydym yn diolch i Dduw a Thad ein Arglwydd Jesu Grist, gan weddio trosoch chwi yn wastadol:

4 Er pan glywsom am eich ffydd yn Ghrist Jesu, ac am y cariad *sydd gennych* tu ac at yr holl Sainct:

5 Er mwyn y gobaith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen yngair gwirioneidd yr Efengyl:

6 Yr hon *sydd* wedi dyfod attoch chwi, megis ac *y mae* yn yr holl fyd: ac *sydd* yn dwyn ffrwyth, megis ac yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch, ac y gwybuoch ras Duw mewn gwirioneidd.

7 Megis ac y dyscasoch gan Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn *sydd* trosoch chwi yn ffyddlon weinidog Crist:

8 Yr hwn hefyd a aeth ygodd i ni eich cariad chwi yn yr Yspryd.

9 O herwydd hyn, ninnau hefyd, er y dydd y clywsom, nid ydym yn peidio â gweddio trosoch, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei ewyllys ef, yn mhob doethineb a deall ysprydol:

10 Fel y rhodioch yn addas i'r Arglwydd, i bob rhyngu bodd, gan ddwyn ffrwyth yn mhob gweithred dda, a chynnyddu yngwybodaeth am Dduw:

11 Wedi eich nerthu â phob neth, yn ôl ei gadernid gogoneddus ef, i bob dioddefgarwch a hir-ymaros, gyd â llawenydd:

12 Gan ddiolch i'r Tâd, yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i *gael* rhan o etifeddiaeth y Sainct yn y goleuni:

13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'n symmudodd i deyrnas ‡ ei anwyl Fab:

14 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, *sef* maddeuant pechodau:

15 Yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntaf anedig pob creadur:

16 Canys trwyddo ef y crewyd pob dim a'r *sydd* yn y nefoedd, ac *sydd* ar y ddaiar, yn weledig, ac yn anweledig; *pa un bynnag* ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau: pob dim a grewyd trwyddo ef, ac erddo ef.

17 * Ac y mae efe cyn pob peth, ac ynddo ef y mae pob peth yn cyd sefyll.

18 Ac efe yw pen ‡ corph yr Eglwys, efe yr hwn yw'r dechreuad, y cyntaf anedig oddiwrth y meirw, fel y byddei efe yn blaenori yn ‡ mhob peth.

19 Obiggid rhyngodd bodd *i'r Tad* holl gyflawnder ynddo ef.

20 ‡ Ac (wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef) trwyddo ef cymmodi pob peth ag ef ei hun, trwyddo ef *meddaf*, pa un bynnag ai pethau ar y ddaiar, ai pethau yn y nefoedd.

21 A chwithau y rhai oeddych ddieithrad, a gelynion ‡ meddwl mewn drwg weithredoedd drwg, yr awron ‡ hefyd a gymmodwyd efe,

22 YngHorph ei gnawd ef, trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno chwi yn sanctaidd, ac yn ddifeius, ac yn ddiargyoedd ger ei fron ‡ ef:

23 Os ydych yn parhau yn y ffydd, wedi eich seilio a'ch sicrhau, ac heb eich symmud oddiwrth obaith yr Efengyl yr hon a glywsoch, ac a bregethwyd yn mysc pob creadur a'r *sydd* tan y nef: i'r hon i'm gwnaethpwyd i Paul yn weinidog:

24 Yr hwn ydwyf yn awr yn llawenychu yn fy nioddefiadau trosoch, ac yn cyflawni yr hyn *sydd* yn ol o gyfuddiau Christ yn fy nghnawd i, er mwyn ei gorph ef, yr hwn yw'r Eglwys:

25 I'r hon i'm gwnaethpwyd i yn weinidog, yn ol gorchwyliaeth Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ag attoch chwi, i gyflawni gair Duw:

26 *Sef* y dirgelwch oedd guddiedig er oesoedd, ac er cenhedlaethau, *end* yr awron a eglurwyd iw Sainct ef:

27 I'r rhai yr ewyllysiodd Duw hyspysu beth yw golud gogoniant y dirgelwch hyn, ymmhlith y cenhedloedd; yr hwn yw Christ ‡ ynoch chwi, gobaith y gogoniant:

28 Yr hwn yr ydym ni *yn ei* bregethu, gan rybuddio pôb dyn, a dyscu pob dyn, yn mhob doethineb, fel y cyflwynom pôb dyn yn berffaith yn Ghrist Jesu:

29 ‡ Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn llafurio, gan ymdrechu yn ôl ei weithrediad ef, yr hon *sydd* yn gweithio ynofi yn nerthol.

PEN. II.

1 *Y mae efe eisio yn ei bryneg hwy i fôd yn ddiamaddau yn Ghrist, 8 ac i ochelyd Philosophyddiaeth, a threddodiadau ofer, 18 ac addoli Angelion, 20 a Ceremonïau y Gyfraith, y rhai fy wedi terfynu yn Ghrist.*

CAnys mi a ewyllysiwn i chwi wybod pa faint o ymdrech sydd arnaf er eich mwyn chwi, a'r rhai yn Laodicea, a chynnifer ac ni welsant fy wyneb i yn y cnawd:

2 Fel y cysurid eu calonnau hwy, wedi eu cydgyfyllu mewn cariad, ac i bôb golud ficrwydd deall, i gydnabyddiaeth dirgelwch Duw a'r Tâd, a Christ:

3 Yn yr hwn y mae holl dryssau doethineb a gwybodaeth yn guddiedig.

4 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, fel na thwyllo neb chwi ag ymadrodd hygoel.

5 Canys er fy môd i yn absennol yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu, ac yn gweled eich trefn chwi, a chadernid eich ffydd yn Ghrist.

6 Megis gan hynny y derbyniasoch Grist Jesu yr Arglwydd, *felly* rhodiwch yndo:

7 Wedi

‡ *Caderniid ei ogoniant ef.*

‡ *Neb ei gariad.*

‡ 1 Cor. 8. 6. Joan 1. 3.

‡ *Y corph, yr Eglwys.*

‡ *Mhlith pawb.*

‡ *Neu, trwy Jeddaf.*

‡ *Ellu.*

‡ *Ei hun.*

‡ *In eich plith chwi.*

‡ *Ni.*

7 Wedi eich gwreiddio, a'ch adeiladu ynddo ef, a'ch cadarnhau yn y ffydd, megis i'ch dyscwyd, gan gynnyddu ynddi mewn diolchgarwch.

8 Edrychwch na bo neb yn eich anrheithio trwy philosophi, a gwâg dwyll, yn ôl traddodiad dynion, yn ôl gwyddorion y byd, ac nid yn ôl Christ:

9 Oblegid ynddo ef y mae holl gyflawnder y Duwdod yn preswylio yn gorphorôl.

10 Ac yr ydych chwi wedi eich cyflawni ynddo ef, yr hwn yw pen pôb twyssogaeth ac awdurdod:

11 Yn yr hwn hefyd i'ch enwaedwyd, ag enwaediad nid o waith llaw, trwy ddiosc corph pechodau y cnawd, yn Enwaediad Christ:

12 Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y Bedydd, yn yr hwn hefyd i'ch cyd-gyfodwyd trwy ffydd gweithrediad Duw, yr hwn a'i cyfodes ef o feirw.

13 A chwithau, pan oeddych yn feirw mewn camweddau a dienwaediad eich cnawd, a gyd-fywhôdd efe gyd ag ef, gan faddeu i chwi yr holl gamweddau,

‡ *Yn ſcrifen-law mewn ordeiniadau.*

14 Gan dâlleu ‡ yſcrifen law yr ordeiniadau, yr hon *oedd* i'n herbyn ni, yr hon oedd yngwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd hi oddi ar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes:

‡ *Diladwiſco.*

15 Gan ‡ yſpeilio y tywyſogaethau, a'r awdurdodau, efe a'u herddangosodd hwy ar gyhoedd, gan ymorfaleddu arnynt ‡ arni hi.

‡ *Neu, ynddo ei hun.*

16 Am hynny na farned neb arnoch chwi am fwyd, neu am ddiod, neu o ran dydd gwyl, neu newydd-loer, neu Sabbathau:

17 Y rhai ydynt gyſcod pethau i ddyfod: ond y corph *ſydd* o Grift.

‡ *Farned neb i'ch erbyn.* † *Ymwy.* ‡ *A chryſydd.*

18 Na ‡ thwylled neb chwi am eich gwobr wrth ei † ewyllys, mewn gostyngeiddrwydd, ‡ ac addoliad Angelion, gan ruthro i bethau ni'n gwelodd, wedi ymchwyddio yn ofer gan ei feddwl ei hun:

19 Ac heb gyfatal y pen, o'r hwn y mae yr holl gorph, trwy 'r cymmalau a'r cyſſyllti adau, yn derbyn llyniaeth, ac wedi ei gyd-gyſſylltu, yn cynnyddu gan gynnydd Duw.

20 Am hynny os ydych wedi meirw gyd â Christ oddi wrth wyddorion y byd, pa ham yr ydych megis pettych yn byw yn y byd, yn ymroi i ordeiniadau?

21 Na chyffwrdd, ac na archwaetha, ac na theimla.

22 Y rhai ydynt oll yn llygredigaeth wrth eu harfer, yn ôl gorchymynion ac athrawiaethau dynion.

23 Yr hyn bethau ſydd ganddynt rith doethineb mewn ewyllys-grefydd, a gostyngeiddrwydd, a bod heb arbed y corph, nid mewn bri, i ddigoni y cnawd.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn dangos pa le y dylem ni geiſio Christ: 5 Ac yn ein hannog i'n mortolaethu ein hunain, 10 i ddiosc yn hên ddyn, ac i wiſco Christ am danom: 12 yn ein cynghori ni i gariad perffaith, a gostyngeiddrwydd, ac amyne einioeddau eraill.*

AM hynny os cyd-gyfodaſoch gyd â Christ ceiſiwch y pethau *ſydd* vchod, lle mae Christ yn eiſtedd ar ddeheu-law Duw.

‡ *Wyd.*

2 Rhoddwch eich ‡ ſerch ar bethau *ſydd* vchod, nid ar y ddaiar.

3 Canys meirw ydych a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Christ yn Nuw.

4 Pan ymddangoſo Christ, ein bywyd ni, yna hefyd yr ymddangoſwch chwithau gyd ag ef mewn gogoniant.

5 Marwhewch gan hynny eich aelodau, y rhai ſy ar y ddaiar, godineb, aflendid, gwŷn, dryg-chwant, a chybydd-dod, yr hon ſydd eilyn-addoliaeth:

6 O achos yr hyn bethau y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufydd-dod.

7 Yn y rhai hefyd y rhodiaſoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt.

8 Ond yr awrhoo rhoddwch chwithau ymmaith yr holl bethau *hyn*, digter, llid, drygioni, cabledd, ſerthedd, allan o'ch genau.

9 Na ddywedwch gelwydd wrth ei gilydd, gan ddarfod i chwi ddiosc yr hên ddŷn, ynghyd a'i weithredoedd:

10 A gwiſco 'r newydd, yr hwn a adnewyddir mewn gwybodaeth, yn ôl delw yr hwn a'i creawdd ef.

11 Lle nid oes na Groegwr nac Iddew, enwaediad na di enwaediad, Barbariad na Scythiad, caeth na rhydd: ond Christ ſydd bôb peth, ac yn mhob peth.

12 Am hynny megis etholedigion Duw, ſanctaidd ac anwyl, gwiſcwch am danoch ymyſcaroedd trugareddau, cymmwynaſgarwch, gostyngeiddrwydd, addfwynder, ymaros:

13 Gan gyd-ddwyn â'i gilydd, a maddeu iw gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb: megis ac y maddenodd Christ i chwi, felly *gwnewch* chwithau.

14 Ac am ben hyn oll, *gwiſcwch* gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd.

15 A llywodraetheed tangneddyf Dduw yn eich calonnau, i'r hwn hefyd i'ch galwyd yn vn corph: byddwch ddiolchgar.

‡ *Gyſcu-ibeg-*

16 Preſwylied gair Christ ynoch yn ‡ helaeth, ym mhob doethineb: gan ddyſcu, a rhybuddio bawb ei gilydd, mewn pſalmau, a hymnau, ac odlau yſprydol, gan ganu ‡ trwy rás yn eich calonnau i'r Arglwydd.

‡ *yn ſa-ſol.*

17 A * pha beth bynnag a wneloch, ar air neu ar weithrad, *gwnewch* bôb peth yn Enw 'r Arglwydd Jeſu, gan ddiolch i Dduw a'r Tad Trwyddo ef.

* 1 Cor. 10. 31.

18 Y gwragedd, ymoſtyngwch i'ch gŵŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd.

19 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

20 Y plant, vfyddhewch i'ch rhieini, ym mhob peth: canys hyn ſydd yn ihyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.

21 Y tadau na chyffrowch eich plant, fel na ddigalonnont.

22 Y gweiſion, vfyddhewch ym mhôb peth i'ch meiſtred yn ôl y cnawd, nid â llygadwaſanaeth, fel bodlon-wŷr dynion, eithr mewn ſymlrwydd calon, yn ofni Duw:

23 A pha beth bynnag a wneloch, gwnewch o'r galon, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion:

24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbyniwch dâl-ddigaeth yr etifoddiaeth: canys yr Arglwydd Grift yr ydych yn ei waſanaethu.

25 Ond yr hwn ſydd yn gwneuthur cam, a dderbyn *am* y cam o wnaeth: ac nid oes derbyn wyneb.

PEN. IV.

1 *Y mae efe yn annog bwy i ſôd yn meiſtri mewn*

mewn gweddi, 5 i roddi yn ddiwyth fu ac at y rhai ei ddarthant otto i wir wybodaeth am Grist: 10 Ac yn ei hannerch hwy, yr yn awyr Ysbis iddynt bob rhyw hyddiannu.

Y Meistred, gwnewch i'ch gweision yr hyn sydd gyfnawn, ac vnlawn, gan wybod fôd i chwithau feistr yn y nefoedd.

2 Parhewch mewn gweddi, gan willed ynddi ‡ gyd â diolchgarwch;

‡ Mewn diolchgarwch.

3 Gan weddio hefyd trosom ninnau, ar i Dduw agori i ni ddrws ymadrodd, i adrodd dirgelwch Christ, am yr hwn yr ydwyf hefyd mewn rhwymau:

4 Fel yr eglurhawyf ef, megis y mae yn rhaid i mi ei draethu.

5 Rhodiwch mewn doethineb tu ac at y rhai sy allan, gan brynu 'r amser.

‡ Mewn gras.

6 Bydded eich ymadrodd bôb amser ‡ yn rasol, wedi ei dymheru â halen, fel y gwypoch pa fodd y mae yn rhaid i chwi ateb i ‡ bôb dyn.

‡ Pob vnath ar ddyn.

7 Fy holl helynt i a fynega Tychicus i chwi, y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlon, a'r cydwas yn yr Arglwydd:

8 Yr hwn a ddanfonais attoch-er mwyn hyn, fel y gwybyddei eich helynt chwi, ac y diddanei eich calonnau chwi:

9 Gyd ag Onesimus y ffyddlon a'r anwyl frawd, yr hwn sydd o honoch chwi: hwy a ysprysant i chwi bob peth o wneir yma.

10 Y mae Aristarchus fy nghyd-garcharor yn eich hannerch, a Marcus nai Barnabas (ynghylch yr hwn y derbyniasoch orchymynion: os daw efe attoch derbyniwch ef;)

11 A Jesus, yr hwn a elwir Justus, y rhai ydynt o'r enwaediad: y rhai hyn yn vnic yw fy nghyd-weithwyr i deyrnas Dduw, y rhai a fuant yn gyssur i mi.

12 Y mae Epaphras, yr hwn sydd o honoch, gwas Christ, yn eich annerch, gan ymdrechu yn wastadol trosoch mewn gweddiau, ar i chwi sefyll yn berffaith ac yn gyflawn, yngwbl o ewyllys Duw.

13 Canys yr ydwyf yn dwyn iddo, fôd ganddo zêl mawr trosoch chwi, a'r rhai o Laodicea, a'r rhai o Hierapolis.

14 Y mae Lus y physygwr anwyl, a Demas yn eich annerch.

15 Anherchwch y brodyr sydd yn Laodicea, a Nymphas a'r eglwys sydd yn ei dŷ ef.

16 Ac wedi darllein yr Epistol hwn gyd â chwi, perwch ei ddarllein hefyd yn eglwys y Laodiceaid: a darllen o honoch chwithau yr vn o Laodicea.

17 A dywedwch wrth Archippus, Edrych at y weinidogaeth a dderbyniaist yn yr Arglwydd, ar i'w chyflawni hi.

18 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun. Cofiwch fy rhwymau. Gras fyddo gyd â chwi. Amen.

¶ At y Colossiaid yr scrifennwyd o Rufein gyd a Tychicus ac Onesimus.

¶ EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT Y THESSALONIAID.

PENNOD. I.

1 Paul yn dangos yr ddeuall i'r Thessaloniaid, sid yn vnic mor foddhâus oedd efe am danynt hwy ôbb amser, mewn diolchgarwch a gweddi; 5 Eithr befyd gyfiaf yr oedd of yn tybied am wirioneddau a ffurfdeb eu ffydd hwynt, a'i dychwelsiad at Dduw.

PAul a Silvanus a Thimotheus at Eglwys y Thessaloniaid, yn Nuw Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist: gras i chwi a thangneddyf, oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Jesu Grist.

2 Yr ydym yn diolch i Dduw yn wastadol trosoch chwi oll, gan wneuthur cofio am danoch yn ein gweddiau:

3 Gan cofio yn ddibaid, gaith eich ffydd chwi, a llafur eich cariad, ac ymaros eich gobaith yn ein Hargiwydd Jesu Grist, ger bron Duw a'n Tâd:

4 Gan wybod frodyr ‡ anwyl, eich etholedigaeth chwi gan Dduw.

‡ Anwyl gan Dduw, eich ethol-digaeth chwi

5 Oblegid ni bu ein Efengyl ni tu ac atoch mewn gair yn vnic, eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr Yspryd glân, ac mewn ficrwydd mawr, megis y gwyddoch chwi pa fath rai a fuom ni yn eich plith, er eich mwyn chwi.

6 A chwi a aethoch yn ddilynwŷr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn gorthrymder mawr, gyd â llawenydd yr Yspryd glân:

7 Hyd onid aethoch yn fampleu i'r rhai oll fydd yn credu yn Macedonia ac yn Achaia.

8 Canys oddi wrthych chwi y seinlodd gair yr Arglwydd, nid yn vnic ym Macedonia ac yn Achaia, end ym mhôb man hefyd eich ffydd chwi ar Dduw, a aeth ar lâd, fel nad rhaid i ni ddywedyd dim.

9 Canys y maent hwy yn mynegi am danom ni, pa ryw ddyfodiad i mewn a gawsom ni attoch chwi, a pha fodd y trosioch at Dduw oddi wrth eulynnod, i wasanaethu 'r bywiol a'r gwir Dduw:

10 Ac i ddisgwyl am ei Fab ef o'r nefoedd, yr hwn a gyfododd efe o feirw, sef Jesu, yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth y digofaint sydd ar ddyfod.

PEN. II.

1 Pa fodd y daeth, ac y profystwyd yr Efengyl i'r Thessaloniaid, a pha fodd y derbyniasant hwythau hi. 13 Yr achos paham y bu S. Paul cyhyd yn absennol oddi wrthynt hwy, a pha ham yr ydoedd efe mor chwannog im gweled hwynt.

CAnys chwi eich humain a wyddoch, frodyr, ein dyfodiad ni i mewn attoch, nad oefer fu:

2 Eithr wedi i ni ddioddef o'r blaen, a chael ammharch, fel y gwyddoch chwi, yn Philippi, ni a fuom bŷ yn ein Duw, i lefaru wrthych chwi Efengyl Duw trwy fawr ymdrech.

3 Canys ein cynghor ni nid oedd o hodoliaeth, nac o afiendid, nac mewn twyll:

4 Eithr megis i'n ‡ cyfrifwyd ni gan Dduw yn addas i ymddiried i ni am yr Efengyl, felly yr ydym yn llefaru; nid megys yn rhyngu bodd i ddynion, end i Dduw, yr hwn sydd yn profi ein calonnau ni.

‡ Derbyn wyd gan Dduw i ymddiried.

5 Oblegid ni buom ni yn amser mewn ymadrodd

ymadroddi gwenieithus, fel y gwyddoch chwi, nac mewn rhith cybydd-dod; Duw yn dyst:

6 Nac yn ceisio moliant gan ddynion, na chennych chwi, na chan eraill: lle y gallasem bwyso arnoch, fel Apostolion Christ,

7 Eithr ni a fuom addfwyn yn eich mysc chwi, megys mammaeth yn maethu ei phlant.

8 Felly, gan eich hoffi chwi, nyni a welsem yn dda gyfrannu i chwi, nid yn unic Efengyl Duw, ond ein heneidiau ein hunain hefyd, am eich bod yn anwyl gennym.

9 Canys col yw gennych, frodyr, ein llafur a'n lludded ni: canys gan weithio nos a dydd, fel na pheysem ar neb o honoch, ni a bre-gethasom i chwi Efengyl Duw.

10 Tystion *ydych* chwi, a Duw *hefyd*, mor sanctaidd, ac mor gyfiawn, a diargyoedd yr ydym gadwn yn eich mysc chwi, y rhai ydych yn credu.

11 Megis y gwyddoch, y modd *y buom* yn eich cynghori, ac yn eich cysuro, bôb yn o honoch, fel tâd ei blant ei hun:

12 Ac yn ‡ ymbil ar rodio o honoch yn ‡ deilwng i Dduw, yr hwn a'ch galwodd chwi yw deyrnas a'i ogoniant.

13 Oblegid hyn yr ydym ninnau hefyd yn diolch i Dduw yn ddibaid, o herwydd i chwi pan dderbyniasoch ar Duw, yr hwn a glywsoch gennym ni, ei dderbyn ef nid *fel* gair dyn, eithr (fel y mae yn wir) yn air Duw, yr hwn hefyd (ydd yn nerthol-weithio ynoch chwi y rhai ydd yn credu.

14 Canys chwy-chwi frodyr, a wraethpuryd yn ddilyn-wyr i Eglwysi Duw, y rhai yn Iudea ydd yn Ghrist Iesu: oblegid chwithau a ddioddefasoch y pethau hyn gan eich cyd-genedl, megis hwythau gan yr Iddewon:

15 Y rhai a laddasant yr Arglwydd Jesu, a'i prophwydi eu hunain, ac a'n herlidiasant ninnau ymmaith; ac *ydynt* heb ryngu bodd Duw, ac yn elyn pôb dyn:

16 Gan waraku i ni lefaru wrth y Cenhedloedd, fel yr iacheid hwy, i gyflawni eu pechodau hwyrot yn wastadol: canys digofaint *Duw* a ddaeth arnynt hyd yr eithaf.

17 A ninnau, frodyr, wedi ein gwneuthur yn ymddifaid am danoch dros ennyd awr yngolwg, nid yngalon, a fuom fwy awydd i weled eich wyneb chwi mewn awydd mawr.

18 Am hynny ‡ ewyllysiasom ddyfod attoch, (myfi Paul yn ddiau, yn-waith a dwywaith hefyd, eithr Satan a'n lluddiodd ni.

19 Canys beth *yw* ein gobaith ni, neu ein llawenydd, neu goron ein gorfoledd? ondid chwy-chwi, ger bron ein Harglwydd Jesu Grist, yn ei ddyfodiad ef?

20 Canys chwy-chwi yw ein gogoniant a'n llawenydd ni.

PEN. III.

1 S. Paul yn tystiolaethu ei fawr gariad tuac at y Thessaloniaid, trwy anfon Timotheus attynt hwy, i'w calonnau, ac i'w diddanu: trwy lawenychu yn eu gwaithredoedd da hwy: 10 a thrwy weddio trefnyt, a dymuno cael dyfod yn ddiogel attynt.

AM hynny gan na allem ymattal yn hwy, ni a welsom yn dda ein gadel ni ein hunain yn Athen:

2 Ac a ddanfonasom Timotheus ein brawd, a gweinidog Duw, a'n cyd-weithiwr yn Efengyl Grist, i'ch cadarnhau chwi, ac i'ch diddanu ynghylch eich ffydd:

3 Fel na chynhyrfid neb yn y gorthrymderau hyn: canys chwy-chwi eich hunain a wyddoch, mai i hyn yn gosodwyd ni.

4 Canys yn wir pan oeddym gyd â chwi, ni a rag-ddywedasom i chwi y gorthrymmid ni; megis y bu, ac y gwyddoch chwi.

5 O herwydd hyn, minneu heb allu ymattal yn hwy, a ddanfonais i *gael* gwybod eich ffydd chwi: rhag darfod i'r temtiwr eich temtio chwi, a myned ein llafur ni yn ofer.

6 Eithr yr awron wedi dyfod Timotheus attom oddi wrthych, a dywedyd i ni newyddion da am eich ffydd chwi a'ch cariad, a bôd gennych gofio da am danom ni yn wastadol, gan hiraethu am ein gweled ni, megis *yr ydym* ninneu am *eich gweled* chwithau:

7 Am hynny y cawsom gysur, frodyr, ‡ am danoch chwi, yn ein holl orthrymder, a'n hangenoctid, trwy eich ffydd chwi:

8 Oblegid yr awron * byw ydym ni, os ydych chwi yn sefyll yn yr Arglwydd.

9 Canys pa ddiolch a allwn ni ei adtalu i Dduw ‡ am danoch chwi, am yr holl lawenydd, yr hwn yr ydym ni yn llawen o'ch achos chwi, ger bron eio Duw ni,

10 Gan weddio mwy nâ mwy, nôs a dydd, ar *gael* gweled eich wyneb chwi, a chyflawni diffygion eich ffydd chwi?

11 A Duw ei hun, a'n Tâd ni, a'n Harglwydd Jesu Grist, a gyfarwyddo ein ffordd ni atoch chwi.

12 A'r Arglwydd a'ch lluosogo, ac a'ch chwanego ym mhob cariad i gilydd ac i bawb, megis *ac yr ydym* ninnau i chwi:

13 I gadarnhau eich calonnau chwi yn ddi-argyoedd mewn sanctaiddrwydd, ger bron Duw a'n Tâd, yn nyfodiad ein Harglwydd Jesu Ghrist gyd â'i holl Saint.

PEN. IV.

1 Y mae efe yn eu hannog hwynt i fyned rhagddynt mewn pob math a'u ddaioldeb, o i fyw yn sanctaidd, ac yn gyfiawn. 9 i garu ei gilydd. 11 a thrwy lonyddwch i weithio y peth a berthyn iddynt eu hunain: 13 ac yn ddiweddaf i Grist yn cymhwyso hyn y mater. 17 A rhydd i'r cyngor diwethaf hwn, y mae ef yn cyffelybu dyfodiad Christ i'w farn, at dyfodiad Christ i'w farn.

YM mhellach gan hynny, frodyr, yr ydym yn attolwg i chwi, ac yn deisyf yn yr Arglwydd Jesu, megis y derbyniasoch gennym pa fodd y dylech rodio a bodloni Duw, ar i chwi gynnyddu fwy-fwy.

2 Canys chwi a wyddoch pa orchymmynion a roddasom i chwi trwy'r Arglwydd Jesu.

3 Canys hyn yw ewyllys Duw, *sef* eich sanctaiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb:

4 Ar fedru o bôb yn o honoch feddiannu: eilestr ei hun mewn sanctaiddrwydd, a pharch:

5 Nid mewn gwŷn trachwant, megis y Cenhedloedd y rhai nid adwaenant Dduw:

6 Na byddo *i neb* orthrymmu na thwyllo ei frawd mewn dim: canys dialudd *yw'r* Arglwydd ‡ ar y rhai hyn oll, megis y dywedasom i chwi o'r blaen, ac y tystiasom.

7 Canys ni alwodd Duw nyni i aflendid, onâ i sanctaiddrwydd.

‡ Tessalonicenses. ‡ Amser.

‡ Ewyllysiasom. ‡ Amser. * Rhuf. 7. 9. ‡ Ngwirionedd. ‡ Act.

8 Am hynny, y neb ſydd yn diſmygu, nid dyn y mae yn ei ddiſmygu, eithr Duw, yr hwn hefyd a rodda ei Yſpryd Glân yneom ni.

9 Ond am ſirwydgar wrth eich gilydd i chwi ſcrifennu atoch: canys yr ydych chwi eich hunain wedi eich dyſcu gan Dduw i garu ei gilydd.

10 Oblegid yr ydych yn gwneuthur hyn i bawb o'r brodyr, y rhai ſy drwy holl Macedonia: eithr yr ydym yn annog i chwi, frodyr, gynnyddu o honoch fwy-fwy;

11 A chaniâd o honoch eich bod yn ſtôd yn llonydd, a gwneuthur eich gwaithoedd eich hunain, a gweithio â'ch dwylo eich hunain, (megis y gorchymynnaſom i chwi.)

12 Fel y rhodiech yn weddaidd tu ac at y rhai ſy oddi allan, ac na byddo arnoch eiſieu dim.

13 Ond ni ewyllyſiwn, frodyr, i chwi ſôd heb wybod am y rhai a hunaſant, na thriſtech, megis eraill, y rhai nid oes gauddynt obaith.

14 Canys os ydym yn credu farw Jeſu a'i adgyfodi, felly y rhai a hunaſant yn yr Jeſu, a ddwg Duw hefyd gyd ag ef.

15 Canys hyn yr ydym yn ei ddywedyd wrthych yngair yr Arglwydd, na byddi ni y rhai byw, y rhai a adawir hyd ddyfodiad yr Arglwydd, rageflaenu y rhai a hunaſant.

16 Oblegid yr Arglwydd ei hun a ddeſcyn o'r nef gyd â bloedd, â llef yr archangel, ac ag udcorn Duw: a'r meirw yn Chriſt a gyſodant yn gyntaf:

17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gippir i fynu gyd â hwynt yn y cymylau, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr awyr: ac felly y byddwn yn waſtadol gyd â'r Arglwydd.

18 Am hynny diddenwch eich gilydd â'r ymadroddion hyn.

PEN. V.

1 *Y mae ofn yn mynnu chwaddo, ac yn dangos (ſel o'r blaen) dduhl dyfodiad Chriſt i'w farn,*
16 *ac yn rhoddi anogaeth ardyrnygiaeth,* 23 *ac yſgrifen yn diweddu ai Epiſtol.*

Eithr am yr amſeroedd a'r prydiau, frodyr, nid rhaid i chwi ſcrifennu atoch.

2 Oblegid chwi a wyddoch eich hunain yn hyfyrr, mai felly y daw dydd yr Arglwydd, fel lleidr yn y nôs.

3 Canys pan ddywedant, Tangnheddyfh, a diogelwch: yna y mae dinâr diſymwelir yn dyfod ar eu gwarthau, megis gwewyr ar ddyn ar vn a fo beichiog: ac ni ddiangant hwy ddim.

4 Ond chwy-chwi, frodyr, nid ydych mewn tywyllwch, fel y goddiweddo y dydd hwnnw chwi megis lleidr.

5 Chwy-chwi oll plant y goleuni ydych, a phlant y dydd: nid ydym ni o'r nôs, nac o'r tywyllwch.

6 Am hynny na chyſgwn, fel y rhai eraill, eithr gwyliwn, a byddwn ſobr.

7 Canys y rhai a gyſcant, y nôs y cyſcant: a'r rhai a feddwant, y nôs y meddwant.

8 Eithr nyni gan ein bôd o'r dydd, byddwn ſobr, wedi ymwiſco â dwyfronneg ffydd a chariad; ac â gobaith iechydwriaeth yn lle helm.

9 Canys nid appwyntiodd Duw nyni i ddigofaint, eithr i gaffael iechydwriaeth, trwy ein Harglwydd Jeſu Criſt,

10 Yr hwn a fu farw trofom: fel pa vn bynnag a wneiem ai gwiliiem, ai cyſcu, y byddem fyw gyd ag ef.

11 O herwydd pa ham cynghorwch eich gilydd, ac adeiladwch bob vn ei gilydd, megis ac yr ydych yn gwneuthur.

12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, adnabod y rhai ſy yn llafurio yn eich myſc, ac yn eich llywodraethu chwi yn yr Arglwydd, ac yn eich cheryddio;

13 A gwneuthur cyſ iſ mawr o honynt mewn cariad, er mwyn eu gwaith: byddwch dangneddeifus yn eich plith eich hunain.

14 Ond yr ydym yn deiſyf arnoch, frodyr, rhybuddiwch y rhai afreolus, diddenwch y gwan eu meddwl, cynheliwch y gweiniaid, byddwch ymarhous wrth bawb.

15 Gwelwch na thalo neb ddrwg dros ddrwg i neb: eithr yn waſtadol dilynwch yr hyn ſydd dda, tu ac atoch ei gilydd, a thu ac at bawb.

16 Byddwch lawen yn waſtadol.

17 Gweddiwch yn ddibaid.

18 Yn mhob dim diolchwch: canys hyn yw ewyllys Duw yng Chriſt Jeſu tu ac atoch chwi.

19 Na ddiffoddwch yr yſpryd.

20 Na ddirmygwch brophwydoliaethau.

21 Profwch bob peth, deilwch yr hyn ſy dda.

22 Ymgadwch rhac pob rhith drygioni.

23 A gwir Dduw y tangnheddyf a'ch ſanctheiddio yn gwbl oll: a chadwer eich yſpryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddiargyoeddd yn nyfodiad ein Harglwydd Jeſu Chriſt.

24 Ffyddlon yw'r hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'i gwna.

25 O frodyr, gweddiwch drofom.

26 Anherchwch yr holl frodyr â chuſan ſanctaiddlad.

27 Yr ydwyf yn eich cynghoeiu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn Pr holl frodyr ſanctaiddd.

28 Gras ein Harglwydd Jeſu Chriſt fyddo gyd â chwi. Athen.

Y cyntaf at y Theſſalonialid a ſcrifennwyd o Athen.

¶ AIL

¶ AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y THESSALONIAID.

PENNOD. I.

1 Y mae S. Paul yn ffyrfhau ddyfnid yr oedd efe yn meddwl am yn ffydd, a'i cariad, a'i hamynedd hwynt: 11 a chyfri hynny yn gyfod llawer o refymmau ai lawr yn cyfuro bwy mewn erlid; a'r penaef o'r rhai hyn a gymmerir ddiwerth gyfiawn farn Duw.

PAul, a Silvanus, a Thimotheus, at Eglwys y Theffaloniaid, yn Nuw ein Tâd, a'r Arglwydd Jefu Grift:

2 Gras i chwi, a thangneddyf, oddiwrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Jefu Grift.

3 Diolch a ddylem i Dduw yn waſtadol drofoch frodyr, fel y mae yn addas, oblegid bôd eich ffydd chwi yn mawr-gynnyddu, a chariad pôb vn o honoch oll tu ac at ei gilydd yn chwanegu:

‡ *Trafferfia.* 4 Hyd onid ydym ni ein hunain yn ‡ gorfoleddu ynoch chwi yn Eglwyfi Duw, o herwydd eich amynedd chwi a'ch ffydd yn eich oll erlidiau, a'r gorthrymderau yr ydych yn eu goddef:

5 *Yr hyn ſydd* arwydd gwir o gyfiawn farn Duw, fel i'ch cyfrifer yn deilwng i deyrnas Dduw, er mwyn yr hon yr ydych hefyd yn goddef:

6 Canys cyfiawn *yw* gar bron Duw, dalu cyfiawdd i'r rhai fy yn eich cyfuddio chwi:

7 Ac i chwithau y rhai a gyfuddir, efmwy thâra gyd â ni, yn ymddangofiad yr Arglwydd Jefu o'r nef, gyd â'i angelion nerthol,

‡ *Gyd ag angelion ei nerth.* ‡ *Mewn tân.* 8 A thân fflamllyd, gan roddi dial i'r fawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn vfyddhau i Efengyl ein Hargiwydd Jefu Grift:

9 Y rhai a ddioddefant yn gofpediga eth, ddinifter tragwyddol oddi gar bron yr Arglwydd, ac oddiwrth ogoniant ei gadernid efo

10 Pan dâdl efe iw ogoneddu yn ei Saint, ac i fôd yn rhyfeddol yn y rhai all fy'n credu (o herwydd i'n tyſtiolaeth ni yn eich myſc chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnnw.

11 Am hu actaw yr ydym befyd yn gweddio yn waſtadol trofoch, ar fôd i'n Duw ni eich cyfrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth hon, a chyflawni holl foddlonrwydd ‡ *ei* ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol:

‡ *I ddaioni.* 12 Fel y gogonedder Enw ein Hargiwydd Jefu Grift ynoch chwi, a chwithau ynddo ynef, yn ôl gras ein Duw ni, a'r Arglwydd Jefu Grift.

PEN. II.

1 Mae efe yn erfyllyfio ddyfnid herbin yn ddifiol yn y gwrthodiad a datcuddiad, 3 ac yn dangos y bydd ymddatcuddiad oddiwrth y ffydd, 9 ac y datcuddir Anghrift, cyn dyfod dydd yr Arglwydd: 15 ac yna yn ail-achwdd ei gymmeſ o'r blaen, ac yn gweddio trofynt hwy.

AC yr ydym yn atolwg i chwi, frodyr, ar dyfodiad ein Hargiwydd Jefu Grift, a'n cydgynhulliad ninnau ato ef,

2 Na'ch ſigler yn fuan ‡ oddiwrth eich meddwl, ac na chi cynhyrfer, na chan yſpryd, na chan air, na chan lythyr megis oddi wrthym ni, fel pe bai ddydd Chriſt yn gyfagos.

‡ *O'ch meddwl, neu, yn meddwl.*

3 Na thwyfled neb chwi mewn vn modd: oblegid *ni ddaw y dydd hwnw* hyd oni ddêl ymadawiad yn gyntaf, a datcuddio dyn pechod, mab y golledigaeth,

4 Yr hwn ſydd yn gwrthwynebu, ac yn ymdderchafu goruwch pôb ‡ peth a elwir yn Dduw, neu a addolir; hyd onid yw efe megis Duw, yn eiſtedd yn-Nheml Dduw, ac yn ei ddangos ei hun mai Duw ydyw.

‡ *Yn Dduw.* ‡ *Yn.*

5 Onid cêſ genmych chwi, pan oeddwn i eto gyd â chwi, ddywedyd o honof y pethau hyn i chwi?

6 Ac yr awron chwi a wyddoch yr hyn ſydd yn attal, fel y datcuddier ef yn ei bryd ei hun.

7 Canys y mae dirgelwch yr anwiredd yn gweithio eiſys: yn vnic yr hwn ſydd yr awron yn attal, *a erfyd* nes ei dynnu ymmaith.

8 Ac yna y datcuddir yr anwir *hwnnw*, yr hwn a ddifetha'r Arglwydd ag yſpryd ei enau, ac a ddilea â diſcleirdeb ei ddyfodiad:

9 *Sef* yr hwn y mae ei ddyfodiad yn ôl gweithrediad Satan gyd â phob nerth, ac arwyddion, a rhyfeddodau gau,

10 A phôb dichell anghyfiawnder, yn y rhai colledig: am na dderbyniaint gariad y gwirionedd, fel y byddent gadwedig.

11 Ac am hynny y denfyn Duw iddynt hwy ‡ amryfuſedd cadarn, fel y credont gelwydd:

‡ *Nerthol weithredoedd cyf. ellirnol.*

12 Fel y barner yr holl rai nid oeddynt yn credu i'r gwirionedd, onid yn ymhoffoni mewn anghyfiawnder.

13 Eithr nyni a ddylem ddiolch yn waſtad i Dduw trofoch chwi, frodyr carediq gan yr Arglwydd, oblegid i Dduw o'r dechreuad eich ethol chwi i iechydwriaeth, trwy ſancteiddiad yr Yſpryd, a ffydd ‡ *i'r* gwirionedd:

‡ I.

14 I'r hyn y galwodd efe chwi trwy ein Efengyl ni, i feddiannu gogoniant ein Hargiwydd Jefu Grift.

15 Am hynny, frodyr, ſefwch, a daliwch y traddodiadau a ddyſcafoch, *pa ai bynag* ai trwy ymadrodd, ai trwy ein Epiſtol ni.

16 A'n Harwydd Jefu Grift ei hun, a Duw a'n Tâd, yr hwn a'n carodd ni, ac a roddes i ni ddiddanwch tragwyddol, a gobaith da trwy râs,

17 A ddiddano eich calonnau chwi, ac y'ch ſierhâo ym mhob gair, a gweithred dda.

PEN. III.

1 Y mae efe yn deiſyfu ar gweddiau hwy trofto ei hun, 3 yn tyſtiolaethu pa bydet oedd gant to arnynt, 5 ac yn gweddio ar Dduw trofynt hwy, 6 ac yn rhoddi cenyo rechymmynion, yn cynnwfic i ochelyd ſegurdod, a chymdeithas rhai drwg, 16 ac yn dymuno trwy weddio, a'i heddwch hwy.

BYſtach, frodyr, gweddiwch trofom ni, ar fôd i air yr Arglwydd redeg, a chael gogoneddi, megis gyd â chwithau:

2 Ac ar cael gwared ni oddi wrth ddynion ‡ anhywaith a drygionus: canys nid *oes* ffydd gan bawb.

‡ *Neu, allan o'i lle.*

3 Eithr ffyddlon yw'r Arglwydd, yr hwn a'ch ſierhâ chwi, ac a'ch cadw rhac drwg.

4 Ac y mae gennym hyder yn yr Arglwydd am danoch, eich bôd yn gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau yr ydym yn eu gorchymmyn i chwi.

5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich calonnau chwi at gariad Duw, ac i ymaros am Grist.

6 Ac yr ydym yn gorchymmyn i chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd Jesu Grist, dynnu o honoch ymmaith oddi wrth bob brawd a'r sydd yn rhodio ‖ yn afreolus, ac nid yn ôl y traddodiad a dderbyniodd *efe* gennym ni.

‖ *Allan o dresn.*

7 Canys *chwi* a wyddoch eich hunain, pa fodd y dylech ein dilyn ni; oblegid ni bumm ‡ afreolus yn eich plith chwi;

‡ *Afreolus*

8 Ac ni fwytasom fara neb yn rhâd; *end* trwy weithio mewn llafur a llodded, nôs a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch chwi.

9 Nid o herwydd nad oes gennym awdurdod, *end* fel i'n rhoddem ein hunain yn ffampl i chwi i'w dilyn.

10 Canys pan oeddym befyd gyd â chwi, hyn a orchymynnasom i chwi, os byddai neb ni fynnai weithio, na chai fwytta chwaith.

11 Canys yr ydym yn clywed fôd rhai yn rhodio yn eich plith chwi ‖ yn afreolus, heb weithio dim, *ond* bôd yn rhodresgâr.

§ *Allan o dresn.*

12 Ond i'r cyfryw gorchymmyn yr ydym, a'u hannog trwy ein Harglwydd Jesu Grist, ar *iddynt* weithio trwy lonyddwch, a bwytta eu bara eu hunain.

13 A chwithau, frodyr, na ddeffygiwch yn gwneuthur daioni.

14 Ond od oes neb heb wyddhau i'n gair, ‡ trwy 'r llythyr *yma*, ystyfwch hwnnw: ac na fydded i chwi gymdeithas ag ef, megis y cywilyddio efe.

‡ *Trwy bystyr. ystyfwch y dyn hwn.*

15 Er hynny na chymmerwch *ef* megis gelyn, eithr ‡ cynghorwch *ef* fel brawd.

‡ *Rhybuddiwch.*

16 A chan Arglwydd y tangneddyfo ei hun a roddo i chwi dangneddyf yn wastadol, ym mhob modd. Yr Arglwydd a *fyddo* gyd â chwi oll.

17 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun: yr hyn fydd arwydd ym mhob Epistol: fel hyn yr ydwyf yn scrifenna.

18 Gras ein Harglwydd Jesu Grist gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr all at y Thessaloniaid a scrifennwyd o Athen.

¶ EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT TIMOTHEUS.

PENNOD. I.

1 Y mae Paul yn dangos ar gorf i Timotheus y fiars a roddasei efe iddo, wrth fynedi i Macedonia. 5 Lawn erfyn a diweddd y Gyfraith. 12 ynghylch galw S. Paul i fod yn Apostol. yn Am Hymenæus ac Alexander.

PAul Apostol Jesu Christ yn ôl gorchymmyn Duw ein Iachawdr, a'r Arglwydd Jesu Grist, ein * gobaith;

* Col. 1. 27.

2 At Timotheus *fy* mâb naturiol yn ffydd; gras, trugaredd, a thangneddyf oddi wrth Duw ein Tad, a Christ Jesu ein Harglwydd.

3 Megis y deisyfais arnat aros yn Ephesus, pan aethym i Macedonia, fel y gellit rybyddio rhai na ddysgent ddim amgen:

4 Ac na ddalient ar * chwedlau, ac achau anorphen, y rhai sy 'n peri cwestiwnau yn hytrach nag adeiladaeth dduwiol yr hon sydd ‡ trwy ffydd; *gwas fella.*

* Pen. 4. 7.

§ *Mewn.*

5 Eithr * diwedd y gorchymmyn yw cariad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd ddiragrith.

* Rhuf. 13. 10.

6 Oddi wrth yr hyn bethau y gwyrodd rhai, ac y troesant heibio at ofer-siarad:

7 Gan ewyllysio bôd yn athrawon o'r Deddf, heb ddeall na pha bethau y maent yn eu dywedyd, nac am bu bethau y maent yn taeru.

8 Eithr *nyni* a wyddom mai * da *yw* 'r Gyfraith, os a fer dyn hi yn gyfreithlon:

* Rhuf. 7. 12.

9 Gan wybod hyn, nad i'r cyfiawn y rhoddwyd y Gyfraith, eithr i'r *rhai* digyfraith ac anufydd, i'r rhai annuwiol, a phechaduriaid, i'r *rhai* difanctaidd a halogedig, i ddâ-leiddiaid, a mam-leiddiaid, i leiddiaid dynion,

10 I butteiniwyr, i wryw-gydwyr, i ladron dynion, i gelwydd-wyr, i anudon wŷr: ac os *oes* dim arall yn wrthwyneb i athrawiaeth iachus:

‡ *Ogoneddus.*

11 Yn ôl Efengyl y gogoniant y bendigedig Dduw, am yr hon yr ymddiriedwyd i mi.

12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn a'm nerthodd i, *sef* Christ Jesu ein Harglwydd, am iddo fy nghyfrif yn ffyddlon, gan fy ngosod yn y weinidogaeth:

13 Yr hwn oeddwn o'r blaen yn gablwr, ac yn erlidiwr, ac yn drahaus: eithr mi a gefais drugaredd, am i mi yn ddiarwybod ei wneuthur ‡ trwy anghrediniaeth:

‡ *Mewn.*

14 A gras ein Harglwydd ni a dra-amlhâodd gyd â ffydd a chariad, yr hwn sydd yn Grist Jesu.

15 Gwir *yw* 'r gair, ac yn haeddu pôb ‡ derbyniad, ddyfod Christ Jesu i'r byd i gadw * pechaduriaid, o ba rai *i* pennaf ydwyn.

‡ *Croefa.* * Matth. 9. 13. † *Blaenaf.* ‡ Neu. § *blaenaf.*

16 Eithr o achos hyn y cefais drugaredd, fel y dangosei Jesu Grist ynoh ‡ yn gyntaf bob hir-oddef, er ffampl i'r rhai a gredant rhag-law ynddo ef, i fywyd tragwyddol.

17 Ac i'r brenin tragwyddol, anfarwol, anweledig, i'r Duw unic ddoeth, *y bydo* anrhydedd, a gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

18 Y gorchymmyn hwn yr ydwyf yn ei roddi i ti, *fy* mâb Timotheus, yn ol y prophwydoliaethau a gerddasant o'r blaen am danat, ar filwrio o honot ynddynt * filwriaeth dda:

* Pen. 6. 12.

19 Gan fod gennit ffydd a chydwybod dda, yr hon a wrthododd rhai, ac a wnaethant long-ddrylliad am y ffydd.

a

20 O ba rai y mae Hymæneus ac Alexander: y rhai a * roddais i Satan, fel y dyfcent na chablent.

* 1 Cor. 5. 5.

PEN. II.

1 Bod yn iawn gweddio a diolch trost bob dyn. 9 pa fodd y dylei gwragedd ymdrwfio. 12 Nad ydyw yn caniatâu iddynt na dyfcu na bod yn ben: 15 y byddant hwy gadwedig, er bod ynddynt arwydd o ddigofaint Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os bwy a arbofant yn y ffydd.

CYnghori yr ydwyf am hynny ym mlaen ‡ pob peth fod ymbiliau, gweddiau, deisyfiadau, a thalu diolch, dros bob dyn:

‡ *Atolwg.*

2 Dros frenhinoedd, a phawb fy mewn ‡ goruchafiaeth: fel y gallom ni fyw yn llonydd ac yn heddychol, mewn pob duwioldeb ac honeftwydd.

‡ Neu, *awdurdod.*

3 Canys hyn fydd dda a chymmeradwyol o bien Duw ein Ceidwad,

4 Yr hwn ſydd yn ewyllyſio bôd pôb dyn yn gadwedig, a'i dyſod i wybodaeth y gwirionedd.

5 Canys vn Duw *ſydd*, ac vn cyſryngwr hefyd rhwng Duw a dynion, y dyn Chriſt Jeſu:

6 Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn bridwerth dros bawb, ‡ iw dyſtiolaethu yn yr amſeroedd priawd.

‡ *Yn deſtiolaeth.*

7 * I'r hwn i'm goſodwyd i yn bregethwr ac yn Apoſtol, (y gwir yr wyf yn ei ddywedyd ynGhriſt, nid wyf yn dywedyd celwydd) yn Athro y Cenhedloedd, mewn ffydd a gwirionedd.

* 1 Tim. 1, 11.

8 Am hynny yr wyf yn ewyllyſio i'r gwŷr weddio ym mhôb man, gan ddercheſu dwylo ſanctaidd, heb na digter ‡ na dadl.

‡ *Nac ammen.*

9 * Yr vn modd hefyd, bod i'r gwragedd eu trefnu eu hunain mewn dillad gweddus, gyd â gwylder a ſobrwydd, nid â gwallt plethedig, neu aur, neu emmau, neu ddillad gwerthfawr:

* 1 Pet. 3. 3.

10 Ond (yr hyn ſydd yn gweddu i wragedd a ſo yn proffeſu duwioldeb) â gweithredoedd da.

11 * Dyſced gwraig mewn diſtawrwydd gyd â phob goſtyngeiddrwydd.

* 1 Cor. 14. 34. 35.

12 Ond nid wyf yn caniadu i wraig athrawiaethu, nac ymawdurdodi ar y gŵr, eithr bôd mewn diſtawrwydd.

13 Canys * Addaf a luniwyd yn gyntaf, yna Efa.

* Gen. 2. 21, 22.

14 Ac nid Addaf a dwyllwyd: eithr y * wraig wedi ei rhwyllo oedd yn y camwedd.

* Gen. 3. 6.

15 Eithr cadwedig fydd ‡ wrth ddwyn plant, os arhoſant hwy mewn ffydd, a chariad, a ſancteiddrwydd, ynghyd â ſobrwydd.

‡ *Yn planta.*

PEN. III.

2 Cynneddfau Eſcobion, a Diaconiaid, a'i gwragedd: 14 A pha ham y mae 'r Apoſtol yn ſcrifennu 'r pethau hyn at Timotheus. 15 Ynghylch yr Eglwys, a'r gwirionedd a ddyſcir yrddi.

GWir yw 'r gair, Od yw neb yn chwennych ſwydd Eſcob, gwaith da y mae yn ei chwennych.

2 Rhaid gan hynny i Eſcob fôd * yn ddiargyoedd, yr ŵr vn wraig, yn wiliadwrus, yn ſobr, yn weddaidd, yn lletteugar, yn athrawaidd:

* Titus 1. 6.

3 Nid yn win-gar, nid yn darawdd, nid yn budr-elwa: eithr yn dirion, yn anymladdgar, yn ddi-arian-gar:

4 Yn llywodraethu ei dŷ ei hun yn dda, yn dal ei blant mewn vfydd-dod, ynghyd â phob honeſtrwydd:

5 (Oblegid oni feidr vn lywodraethu ei dŷ ei hun, pa ſodd y cymmer eſe ofal dros Eglwys Dduw?)

6 Nid yn newyddian *yn y ffydd*, rhag iddo ymchwyddo, a ſyrthio i ddamneidigaeth diaſol.

7 Ac y mae yn rhaid iddo ef hefyd gael tyſtiolaeth dda gan y rhai oddi allan: rhag iddo ſyrthio i wradwydd, ac i fagl diaſol.

8 *Rhaid* i'r Diaconiaid yr vn ffunyd, *ſôd yn* honeſt, nid yn ddau-eiriog, nid yn ymroi i win lawer, nid yn budr elwa:

9 Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwybod bur.

10 A phrofer y rhai hynny hefyd yn gyntaf, yna gwaſanaethant ſwydd Diaconiaid, os byddant ddiargyoedd.

11 *Y mae yn rhaid i'w* gwragedd yr vn modd *fôd* yn honeſt, nid yn enllibaidd, yn ſobr, yn ffyddlon ym mhob peth.

12 Bydded y Diaconiaid yn ŵyr vn wraig, yn llywodraethu eu plant, a'u tai eu hunain yn dda.

13 Canys y rhai a waſanaethant ſwydd Diaconiaid yn dda, ydynt yn ennill iddynt eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd *ſydd* ynGhriſt Jeſu.

14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu ſcrifennu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder.

15 Ond os tariaf yn hîr, fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid *i ti* ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw Eglwys y Duw byw, colofn a ‡ ſylfaen y gwirionedd.

‡ Neu, *ſbymbaliad.*

16 Ac yn ddi-ddadl, mawr yw dirgelwch duwioldeb: Duw a ymddangoſodd yn y cnawd, a gyfiawanhawyd yn yr Yſpryd, a welwyd gan Angelion, a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a greduyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i ſynu mewn gogoniant.

PNE. IV.

1 Y mae eſe yn prophwydo ymadawiad oddiwrth y ffydd, yn yr amſeroedd diweddaf: 6 Ac er mwyn na byddei Timotheus bâch yn ei ſwydd, y mae eſe yn rhoi iddo amryw gyngborion ynghylch hyny.

AC y mae 'r Yſpryd yn eglur yn dywedyd yr ymedy rhai yn yr amſeroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i yſprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid,

2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, a'u cydwybod eu hunain wedi ei ‡ ſerio â haiarn poeth,

‡ *Iloſci.*

3 Yn gwahardd priodi *ac yn erchi* ymattal oddiwrth fwydydd, y rhai a greawdd Duw i'w derbyn trwy roddi diolch gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenant y gwirionedd.

4 Oblegid *y mae* pob peth a greodd Duw yn dda, ac nid *oes* dim iw wrthod, os cymmerir trwy ddau diolch.

5 Canys y mae wedi ei ſanctei ddio gan air Duw, a gweddi.

6 ‡ Os goſodi y pethau hyn o flaen y brodyr, ti a fyddi wenidog da i Jeſu Griſt, wedi dy fagu yngeiriau 'r ffydd, ac a thrawiaeth dda; yr hon a ddilynaiſt.

‡ *Os dyſgi y pethau hyn ar gof i'r brodyr.*

7 Eithr gâd heibio halogedig, a gwrachiaidd chwedlau: ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.

8 Canyſti ychydig y mae ymarfer corphorol yn fuddiol: eithr duwioldeb ſydd fuddiol i bôb peth, a chenddi addewid o'r bywyd *ſydd* yr awron, ac o'r hwn a fydd.

‡ Neu, *tros ychydig.*

9 Gwir *yw* 'r gair, ac yn haeddu pôb ‡ derbyniad.

‡ *Croeſo.*

10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwradwyddo, o herwydd i ni obeithio yn y Duw byw, yr hwn yw achubydd pôb ‡ dyn, yn enwedig y ffyddloniaid.

‡ Dynion.

11 Y pethau hyn gorchymmyn a dyſc.

12 Na ddiyſtyred neb dy ieuengtid ti, eithr bydd yn eſampl i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yſpryd, mewn ffydd, mewn purdeb.

13 Hyd oni ddelwyf, gîyn wrth ddarllein, wrth gynghori, wrth athrawiaethu.

14 Nac eſgeuluſa y dawn ſydd ynot, yr hwn a rodded i ti trwy brophwydoliaeth, gyd ag arddodiad dwylo yr Henuriaeth.

360

15 Mysyria ar y pethau hyn,ac yn y pethau hyn ares; sel y byddo dy gynnydd yn ‡ vn mlaen eglur ‡ i bawb.

16 Gwilia arnat dy hun, ac ar yr athrawiaeth: aros ynddynt: canys os gwnei hyn, ti a'th geidwi dy hun, a'r rhai a wrandawant arnat.

PEN. V.

1 Rhoddan i'w dilyn wrth geryddu. 3 Yngbylch gwraged gweddwon, 17 a Henuriaid. 23 Cyngor ynghylch iechyd Timotheus. 24 Bod pechodau rhai yn myned or blaen i farn, a'r eiddo eraill yn canlyn.

NA cherydda Henaf-gwr, eithr cynghora ef megis tâd, a'r rhai ieuainge, megis brodyr;

2 Yr hên wragedd, megis mammau, y rhai ieuainge, megis chwiorydd, gyd â ‡ phôb purdeb.

‡ Mewn pob diweirdeb.

3 Anrhydedda 'r gwragedd gweddwon, y rhai sy wir weddwon.

4 Eithr o bydd vn weddw ac iddi blant neu wyrion, dysced ant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref, a thalu 'r pwyth iw rhieni: canys hynny sydd dda, a chymmeradwy ger bron Duw.

5 Eithr yr hon *sydd* wir weddw ac vnic, sydd yn gobeithio yn Nuw, ac yn parhau mewn ymbiliau, a gweddiau, nôs a dydd.

‡ Yn byw yn foethus.

6 Ond yr hon *sydd* ‡ drythyll, a fu farw, er ei bôd yn fyw.

7 A gorchymyn y pethau hyn, sel y byddont ddiargyoedd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod tros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw nâ'r di ffydd.

‡ Na chyfrifer ymmhlith y rhai gweddwon.

9 ‡Na ddewiser yn weddw *on* a fo tan drugein-mlwydd oed, yr hon fu wraig i vn gwr:

10 Yn dda ei gair am weithredoedd da: os dygodd hi blant i fynu, os bu letteugr, o golchodd hi draed y saint, o chynhorthwyodd hi y rhai cyfuddiol, o dilynodd hi bôb gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwon ieuainge: canys pan ddechreuont ymdrythyllu yn erbyn Chriſt, priodi a fynnant;

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd, y maent yn dyfcu *bôd* yn segur, gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ: ac nid yn segur yn vnic, ond hefyd yn wâg-siaradus, ac yn rhodresgar, gan adrodd pethau nid ŷnt gymmwys.

14 Yr wyf yn ewyllyſio gan hynny i'r rhai ieuainge briodi, planta gwarchod y tŷ, heb roi dim achlyſur i'r gwrth-wyneb-wr i ddifenwi.

15 Canys y mae rhai eusus wedi gwyro ar ôl Satan.

16 Od oes gan wr neu wraig ffyddlon, *wraged* gweddwon, cynnorthwyant hwynt, ac na phwyſer ar yr Eglwys, sel y gallo hi ddiwallu y gwir weddwon.

17 Cyfrifer yr Henuriaid ſy'n llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dau-ddyblig: yn enwedig y rhai ſy yn poeni yn y gair a'r athrawiaeth.

* Deut. 25. 4. 1 Cor. 9. 9.

18 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd, * Na chae ſafn yr ŷch ſydd yn dyrnu yr ŷd: Ac, * Y mae 'r gweithiwr yn haeddu ei gyflog.

* Matth. 10. 10.

19 Yn erbyn Henuriad na dderbyn achwyn, oddieithr ‡ tan ddau neu dri o dyſtion.

‡ Neu, gyr bron dau.

20 Y rhai ſy'n pechu † cerydda ynghwydd pawb, sel y byddo ofn ar y llaill.

† argyoedda.

21 ‡Gorchymmyn yr ydwyf gar bron Duw, a'r Arglwydd Jeſu Griſt, a'r etholedig Angelion, gadw o honot y pethau hyn heb rag-farn, heb wneuthur dim † o gyd-bartiaeth.

‡ Dir-de. ſtolaetha.

† O duedd.

22 Na ddôd ddwylo yn ebrwydd ar neb, ac na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy hun yn bur.

23 Nac ŷf ddwfr yn hwy: eithr arfer ychydig win, er mwyn dy gyſla, a'th ſynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion ſydd amlwg o'r blaen, yn rhag-flaenu i farn; eithr rhai ſydd yn eu canlyn hefyd.

25 Yr vn ffunyd hefyd y mae gweithredoedd da yn amlwg o'r blaen: a'r rhai ſy amgenach, ni's gellir eu cuddio.

PEN. VI.

1 Dyled gweiſion i'w meiſtred. 3 Am ochelud athrawon newydd. 6 Duwioldeb ſydd elw mawr: 10 a chwant arian ydym gweiriddyn pob drwg. 11 Beth a ddylei Timotheus i ei ochelyd a'i ddilyn: 17 Am ba beth yr oedd iddo rybuddio y cyfoethogion. 20 Am gadw yr athrawiaeth iawn: a gochelud ſiaradeth ofer.

* Ephes. 6. 5. Coloſ. 3. 22. 1 Pet. 2. 18.

* CYnnifer ac ſy waſanaeth-wŷr tan yr iau, tybiant eu meiſtred eu hun yn deilwng o bôb anrhydedd; sel na chabler ênw Duw, a'i athrawiaeth ef.

2 A'r rhai ſy a meiſtred ganddynt yn credu na ddiyſtyrant *hwynt*, o herwydd eu bôd yn frodyr: eithr yn hytrach gwaſanaethant *hwynt*, am eu bôd yn credu, ac yn anwyl, yn gyfrannogion o'r lleſâd. Y pethau hyn dyſc, a chynghora.

1 Od oes neb yn dyſcu yn amgenach, ac heb gytſuno ag iachus eiriau ein Harglwydd Jeſu Griſt, ac â'r athrawiaeth ſydd ar ôl duwioldeb,

4 Chwyddo y mae, heb wybod dim, eithr ‡ amrmhwyſo ynghylch cweſtiwnau, ac ymryſon ynghylch geiriau: o'r rhai y mae cenfigen, ymryſon, cableddau, drwg dybiau, yn dyfod,

‡ Gr. yn glaſ.

5 Cyndyn ddadlau dynion llygredig eu meddwl, heb fôd y gwirionedd ganddynt; yn tybied mai elw yw duwioldeb, cilia oddi wrth y cyfryw.

6 Ond elw mawr yw duwioldeb gyd â bodlonrwydd.

7 Canys * ni ddygaſom ni ddim i'r bŷd, *ac* eglur *yw* na allwn ddwyn dim allan chwaith.

* Preg. 5. 14. Job. 1. 21.

8 Ac o bydd gennym ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hynny.

9 Ond y rhai *ſydd* yn ewyllyſio ymgyfoethogi, ſydd yn ſyrthio i brofedigaeth a magl, a llawer o chwantau ynfyd, a niweidiol, y rhai ſy yn boddi dynion i ddiniſtr a cholledigaeth.

10 Canys gwreiddyn pôb drwg yw ariangarwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornaſant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanaſant eu hunain a llawer o ofidiau.

11 Eithr tydi, gŵr Duw, gochel y pethau hyn: a dilyn gyfiawnder, duwioldeb, ffydd, cariad, ymaroneddd, addfwyndra.

12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech y ffydd, cymmer afael ar y bywyd tragwyddol, i'r hwn hefyd i'th alwyd, ac y proffeſſaiſt brofeſſ dda ger bron llawer o dyſtion.

13 * Yr ydwyf yn gorchymmyn i ti ger bron Duw, yr hwn ſydd yn bywhau pôb peth, a *cher bron* Chriſt Jeſu * yr hwn tan Pontius Pilat a dyſtiodd ‡ brofeſſ ddâ;

* Pend. 5. 21. * Joan. 18. 37. ‡ Gyffes.

14 Gadw

14 Gadw a honet y gorchymyn *hwn*, yn ddifeilus, yn ddiargyoedd, hyd ymddangoſiad ein Harglwydd Ieſu Grift:

15 Yr hwn yn ei amſeraŭ priod a ddengys y bendigedig a'r vnig Bennaeth, Brenin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr Arglwyddi:

16 Yr hwn yn vnic ſydd ganddo anfarwoldeb, *ſydd* yn trigo yn y goleuni ni ellir dyfod atto: * yr hwn ni's gwelodd vn dŷn, ac ni's dichon ei weled: i'r hwn *y bydde* anrhydedd, a gallu tragywyddol. Amen.

* Joan. 1. 18. 1 Joan. 4. 12.

17 Gorchymyn i'r rhai ſy oludog yn y bŷd yma, na byddont vchel-feddwl, ac na obeithiont mewn ‡ golud anwadal, ond yn y Duw byw, yr hwn ſydd yn helaeth yn rhoddi i ni bob peth iw mwynhau:

‡ *Anwadalwch golud.*

18 Ar iddynt wneuthur daioni, ymgyfoethogi mewn gweithredoedd da, fôd yn hawdd ganddynt roddi, *a* chyfrannu:

19 * Yn tryſſori iddynt eu hunain ſail dda erbyn *yr amſer* ſydd ar ddyfod, fel y caffont afael ar y bywyd tragwyddol.

* Matth. 6. 20. Luc. 12. 33.

20 O Timotheus, cadw yr hyn a roddwyd iw gadw attat, gan droi oddiwrth halogedig oſer-ſain, a gwrthwyneb gwybodaeth, a gam-henwir *felly*:

21 Yr hon tra yw rhai yn ei ‡ phroffeſſu, hwy a gyfeiliornaſant o ran y ffydd. Gras fyddo gyd â thi. Amen.

‡ *Haddo.*

¶ Y cyntaf at Timotheus a ſcrifenwyd o Laodicea, yr hon yw prif ddinas Phrygia Pacatiana.

¶ AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT TIMOTHEUS.

PENNOD. I.

Serch Paul tuag at Timotheus: a'r ffydd ddiffuant oedd yn Timotheus, ac yn ei fam, a'i nain. 6 Ei anneg of ei gyffroi rhoddiad Duw oedd yndde of: 8 I fod yn ddianwadal, ac yn ddioddefgar mewn erlid: 13 Ac i barhau yn y wir athrawiaeth a ddyſceſai ganddo ef. 15 Ynghylch Phygelus a Hermogenes, a chlod Oneſiphorus.

PAul Apoſtol Ieſu Grift trwy ewyllys Duw, yn ol addewid y bywyd, yr hwn ſydd yn Ghrift Ieſu,

2 At Timotheus, *fy* mâb anwyl: gras, trugaredd, *a* thangneddyf oddi wrth Dduw Tâd, a Chriſt Ieſu ein Harglwydd.

3 Y mae gennif ddiolch i Dduw, yr hwn yr ydwyf yn ei waſanaethu o'm rhieni â chydwybod bur, mor * ddibaid y mae gennif goffa am danat ti, yn fy gweddiau, nôs a dydd.

* Rhuf. 1. 9.

4 Gan fawr ewyllyſio dy weled, gan gofio dy ddagrau, fel i'm llanwer o lawenydd:

5 Gan alw i'm côf y ffydd ddi-ffuant ſydd ynot ti, yr hon a drigodd yn gyntaf yn dy nain Lois, ac yn dy fam Eunice: a dyamheu gennif *ei bod* ynot titheu hefyd.

6 O herwydd pa achos yr ydwyf yn dy gofſau i ail ennyn dawn Duw, yr hwn ſydd ynot, trwy arddodiad fy nwylo i.

7 Canys ni roddes Duw i ni yſpryd ofn, onid yſpryd nerth, a chariad, a phwyll.

8 Am hynny *na* fyd arnat gywilydd o dyſtiolaeth ein Harglwydd, nac o honof finne u ei garcharor ef: eithr cyd-oddef di gyſtudd â'r Efengyl, yn ol nerth Duw:

9 Yr hwn a'n achubodd ni, ac a'n galwodd â galwedigaeth ſanctaidd: * nid yn ol ein gweithredoedd ni, ond yn ol ei arfaeth ei hun a'i râs, yr hwn a roddwyd i ni yn Ghrift Ieſu, * cyn dechreu'r bŷd:

* Tit. 3. 5.

* Tit. 1. 2.

10 Eithr a eglurwyd yr awron trwy ymddangoſiad ein Iachawdr Ieſu Ghriſt, yr hwn a ddiddymmodd angeu, ac a ddug fywyd ac anllygredigaeth i oleuni, trwy'r Efengyl:

11 * I'r hon i'm goſodwyd i yn bregethwr ac yn Apoſtol, ac yn athro y Cenhedloedd.

* 1 Tim. 2. 7.

12 Am ba achos yr ydwyf hefyd yn dioddef y pethau hyn: ond nid oes arnaf gywilydd; canys mi a wn i bwy ‡ y credais, ac y mae yn ddiammeu gennif ei fod ef yn abl i gadw yr hyn a roddais atto y dydd hwnnw.

‡ *Neu ymddiriedais.*

13 Bydded gennit ffurf yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaiſt gennif fi, yn y ffydd, a'r cariad *ſydd* yn Chriſt Ieſu.

14 Y peth da a rodded iw gadw attat, cadw trwy'r Yſpryd glân, yr hwn ſydd yn preſwylio ynom.

15 Ti a wyddoſt hyn, ddarfod i'r rhai oll ſy yn Aſia droi oddi wrthiſi: o'r ſawl y mae Phygelus a Hermogenes.

16 Rhodded yr Arglwydd drugaredd i dŷ Oneſiphorus: canys efe a'm llonnodd i yn fynych, ac nid oedd gwilydd ganddo ſy nghadwyn i.

17 Eithr pan oedd yn Rhufain, *efe* a'm ceiſiodd yn ddiwyd iawn, ac a'm cafodd.

18 Rhodded yr Arglwydd iddo gael trugaredd gan yr Arglwydd, yn y dydd hwnnw: a maint awmaeth efe o waſanaeth yn Epheſus ‡ goreu y gwyddoſt ti.

‡ *Gwell.*

PEN. II.

1 Ei anneg of i ddianwadalwch, ac i barhau, ac i wneuthur vban gweinideg ffyddlon yr Arglwydd, gan gyfrannu gair Duw yn iawn, an attal ſia.adach ofer. 17 Am Hymenaus a Philetus. 19 Bod ſyſtfaen yr Arglwydd yn ſicr. 22 Y mae yn dyſcu iddo both ſydd iw ochelud ac iw ddilyn, a pha ſodd y gweddai i weinideg yr Arglwydd ymddwyn.

TYdi gan hynny, fy mâb, ymnertha yn y gras ſydd yn Ghrift Ieſu:

2 A'r pethau a glywaiſt gennif trwy lawer o dyſtion, traddoda y rhai hynny i ddynion ffyddlon, y rhai a fyddant gymmwys i ddyſcu eraill hefyd.

3 Tydi gan hynny goddef gyſtudd, megis mil-wr da i Ieſu Grift.

4 Nid yw neb a'r ſydd yn milwrio yn ymrwyſtro â negeſeuau y bywyd *hwn*, fel y rhyngo ſodd i'r hwn a'i dewiſodd yn fil-wr.

5 Ac od ymdrech neb hefyd, ni choronir ef, onid ymdrech yn gyfreithlon.

6 Y llafur-wr ‡ ſydd yn llafurio, ſydd raid iddo yn gyntaf ‡ ddderbyn y ffrwythau.

‡ *Gan lafurio.* ‡ *Fod yn gyfranog o'r ffrwythau.*

7 Ydyria yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd: a'r Arglwydd a roddo i ti ddeall ym mhôb peth.

8 Cofia gyſtodi Ieſu Grift o hâd Dafydd o leirw, yn ôl fy Efengyl i:

9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef cyſtudd hyd rwymau, fel drwg-weithred-wr, eithr gair Duw ni's rhwymir.

10 Am hynny yr ydwyf yn goddef pôb peth er mwyn yr etholedigion, fel y gallent hwythau gael iechydwriaeth ſydd yn Ghriſt Ieſu, gyd â gogoniant tragywyddol.

11 Gwir yw'r gair: canys * os buom feirw gyd ag ef, byw fyddwn hefyd gyd ag ef:

12 Os dioddefwn, ni a deyrnaſwn gyd ag ef: † os gwadwn ef, yntau hefyd a'n gwâd ninnau:

13 * Os ŷm ni heb gredu, etto y mae efe yn aros yn ffyddlon: ni's gall efe ei wadu ei hun.

14 Dwg y pethau hyn ar gôf, gan ‡ orchymmyn ger bron yr Arglwydd na byddo iddynt ymryſon ynghylch geiriau, yr hyn nid yw ſuddiol i ddim, onde'i ddadymchwelyd y gwrandawyr.

15 Bydd ddyfal i'th oſod dy hun yn broſedig gan Dduw, yn weithiwr diſteu, yn iawn-gyſtannu gair y gwirionedd.

16 Ond halogedig ofer-ſain, gochel; canys cynnyddu a wnânt i fwy o annuwioldeb.

17 A'u hymadrodd hwy a yſſa fel canc: ac o'r cyſryw rai y mae Hymenæus a Philetus:

18 Y rhai o ran y gwirionedd a gyfeiliornaſant, gan ddywedyd ddarfod yr adgyfodiad euſyſ: ac y maent yn dadymchwelyd ffydd rhai:

19 Eithr y mae ‡ cadarn ſail Duw yn ſefyll, a chanddo y ſêl hon, Yr Arglwydd a edwyn y rhai ſydd eiddo ef: a phôb yn ſydd yn henwi Enw Chriſt, ymadawed oddi wrth anghyfiawnder.

20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes yn vnig leſtri o aur ac o arian, ond hefyd o bren ac o briddd: a rhai i barch, a rhai i ammarch.

21 Pwy bynnag gan hynny a'i glanhau ei hun oddi wrth y pethau hyn, efe a fydd yn lleſtr i barch, wedi ei ſancteiddio, ac yn gymmwys ‡ i'r Arglwydd, wedi ei ddarparu i bob gweithred dda.

22 Ond chwantau ieuenctid, ffo *oddi wrthynt*; a dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad, tangneddyf, gyd â'r rhai ſy yn galw ar yr Arglwydd o galon bûr.

23 Eithr gochel ymyſc ac annyſcedig * gweſtiwnau, gan wybod eu bôd yn magu ymryſonau.

24 Ac ni ddylei gwâs yr Arglwydd ymryſon, ond bod yn dirion wrth bawb, yn athrawus, yn ddioddefgar:

25 Mewn addfwynder yn dyſcu y rhai gwrthwynebus, *i edrych* a roddo Duw iddynt hwy ryw amſer, edifeirwch i gydnabod y gwirionedd;

26 A bôd iddynt ‡ ddyfod i'r iawn allan o fagl diafol, y rhai a † ddelyd ganddo wrth ei ewyllys eſ.

PEN. III.

Y mae yn ei rybuddio ef am amſeroedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelynion y gwirionedd: 10 yn ei oſod ei hun yn ſiampl iddo: 16 Ac yn cynnwl yr Scrythur lan.

GWybydd hyn hefyd, y daw amſeroedd enbyd yn y dyddiau diweddaf.

2 Canys bydd dynion a'u ſerch arnynt eu hunain, yn arian-gar, yn ymffoſt-wŷr, yn ſeilchion, yn gabl-wŷr, yn anufyddion i rieni, yn annioleh-gar yn annuwiol,

3 Yn angharedig, yn torri cyſammod, yn ‡ enllibaidd, yn anghymhenſus, yn anfwyn, yn ddiſerch i'r rhai da.

4 Yn frad-wŷr, yn waed-wyllt, yn chwyddedig, yn caru mwy ſyſ chwant yn fwy nag yn caru Duw:

5 A chanddynt rith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi: a'r rhai hyn gochel di.

6 Canys o'r rhai hyn y mae y rhai ſy yn ymluſco i deiau, ac yn dwyn yn gaeth wragedd ſlwythog o bechodau, wedi eu harwain gan amryw chwantau:

7 Yn dyſcu bôb amſer, ac heb allu dyfod yn amſer i wybodaeth y gwirionedd.

8 * Eithr megis y ſafodd Jannes a Jambres yn erbyn Moſes, felly y mae y rhai hyn hefyd yn ſefyll yn erbyn y gwirionedd, dynion o ſeddwl llygredig, yn anghymmeradwy o ran y ffydd.

9 Eithr nid ânt rhagddynt ym mhellach: canys eu hynfydrwydd fydd amlwg i bawb, megis y bu yr eiddynt hwythau.

10 Eithr ti a ‡ lwyr adwaenoſt fy nyſceidiaeth, fy muchedd, fy arfaeth, ffydd, hirymaros, cariad, ammynedd:

11 Yr erlidiau, y dioddefiadau, y rhai a ddigwyddaſant i mi yn * Antiochia, yn Iconium, yn Lyſtra; pa erlidiau a ddioddefais: eithr o'ldi wrthynt oll i'm gwaredodd yr Arglwydd.

12 Ie, a phawb a'r ſy yn ewyllyſio byw yn dduwiol yn Ghriſt Ieſu, a erlidir.

13 Eithr drwg-ddynion a thwyll-wŷr a ânt rhagddynt waeth-waeth, gan dwyllo a chael eu twyllo.

14 Eithr aros di yn y pethau a ddyſcaiſt, ac a ymddiriedwyd i ti am danynt, gan wybod gan bwy y dyſcaiſt:

15 Ac i ti ef'yn fachgen wybod yr Scrythur lân, yr hon ſydd abl i'th wneithur di yn ddoeth i iechydwriaeth, trwy 'r ffydd ſydd yn Ghriſt Ieſu.

16 * Yr holl Scrythur *ſydd* wedi ei rhoddi gan yſgrydoliaeth Dduw, ac *ſydd* ſuddiol i athrawiaethu, i argyoeddi, i geryddu, i hyffarddi mewn cyfiawnder,

17 Fel y byddo dŷn Duw yn berfiaith, wedi ei berfeithio i bôb gweithred dda.

PEN. IV.

1 *Y mae yn ei annog ef i fod yn ofalus ac yn ddiwyd i gwplau ei ſwydd: 6 Yn ei rybuddio nefed oedd ei farwolaeth ef: 9 yn ewyllyſio iddo ddyfod atto ef ar fyrder: 14 ac yn ei rybuddio ef i ochelud Alexander y gôf: 16 Ya dangos iddo beth a ddigwyddaſei iddo wrth ei atteb-cyntaf: 19 Ac ar ôl hynny y mae efe yn dibennu.*

YR ydwyſi gan hynny yn † gorchymmyn ger bron Duw, a'r Arglwydd Ieſu Griſt, yr hwn a farna y byw a'r meirw, yn ei ymddangoſiad a'i deyrnas:

2 Pregetha'r gair, bydd daer, mewn amſer, allan o amſer; argyoedda, cerydda, annog, gyda phôb hir-ymaros ac athrawiaeth.

3 Canys daw yr amſer pryd na ddioddefont athrawiaeth iachus; eithr yn ôl eu chwantau eu hunain, y penyrrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu cluſtiau yn meirwino:

4 Ac oddi wrth y gwirionedd y troant ymmaith eu cluſtiau, ac at chwedlau y troant.

5 Eithr gwilia di ym mhôb peth, dioddef adfyd: gwna waith Efengyl wŷr, ‡ cyflawna dy weinidogaeth.

6 Canys

---

* Rhuf. 6. 5. 8.

* Matth. 10 33. Marc 8. 38. * Rhuf. 3. 3.

‡ *Ddirdyſtiolaethau.*

‡ *Sail Duw yn ſefyll yn ſicr.*

‡ *I waith yr Arglwydd.* ‡

* Tit. 3. 9.

‡ *Ddreffroi.* † *Ddaliwyd yn garcharorion, neu, yn fyw.*

‡ *Enllibaidd.* ‡ *Ddiſteiaid.*

‡ *Ddirdyſtiolaethau.*

* Exod. 7. 11.

‡ *Ddiwrdd-ddilynaſt.*

* Act. 13. 14. 50.

* 2 Pet. 1. 21.

‡ *Dir-deſtiolaethu.*

‡ *Flawnbrifia.*

6 Canys myſi yr awron a aberthir, ac amſer ſy ymddattodiad i'a neſaodd.

7 Mi a ymdrechais ymdrech dêg, mi a orphennais ſy ngyrfa, mi a gedwais y ffydd.

8 O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder iw chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd, y barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnnw: ac nid yn vnic i mi, eithr hefyd i bawb a garant y ymddangoſiad ef.

‡ Cais ddyſod. 9 ‡ Bydd ddyſal i ddyfod attaf yn ebrwydd:

10 Canys Demas a'm gadawodd, gan garu y bŷd preſennol, ac a aeth ymmaith i Theſſalonica, Crescens i Galatia, Titus i Dalmatia.

11 Lucas yn vnic ſydd gyd â mi. Cymmer Marc, a dwg gyd â thi: canys buddiol yw efe i mi i'r weinidogaeth.

12 Tychicus hefyd a ddanfonais i Epheſus.

13 Y cochl a adewais i yn Troas gyd â Charpus, pan ddelych dwg gyd â thi, a'r llyfrau, yn enwedig y memrwn.

14 Alexander y gôf copr a wnaeth i mi ddrygau lawer: tâled yr Arglwydd iddo yn ôl ei weithredoedd.

15 Yr hwn hefyd gochel ditheu: canys efe a ſafodd yn ddirfawr yn erbyn ein ‡ hymadroddion ni.

‡ Neu, Pregeth.

16 Yn ſy atteb cyntaf ni ſafodd neb gyd â mi, eithr pawb a'm gadawſant: *mi a archaf i Ddduw na's cyfrifer iddynt.*

17 Eithr yr Arglwydd a ſafodd gyd â mi, ac a'm nerthodd: fel trwoſi y byddei y pregethiad yn ‡ llawn hyſpys, ac y clywei ‡ Holl yr holl Genhedloedd: ac mi a wareiwyd o enau y llew.

18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag pôb gweithred ddrwg, ac a'm ceidw iw deyrnas neſol: i'r hwn *y byddo* gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

19 Annerch Priſca, ac Acuila, a ‡ theulu Oneſiphorus. ‡ Tŷ.

20 Eraſtus a arhoſodd yn Corinth: ond Trophimus a adewais yn Miletum yn gîf.

21 ‡ Bydd ddyfal i ddyfod cyn y gayaf. Y mae Ebulus yn dy annerch, a Phudens, a Linus, a Chlaudia, a'r brodyr oll. ‡ Cais ddyfod.

22 Yr Arglwydd Ieſu Chriſt ſyddo *gyd* â'th yſpryd di. Grâs *ſyddo* gyd â chwi Amen.

¶ Yr all *epiſtol* at Timotheus, yr Eſcob cyntaf a ddewiſwyd ar Eglwys yr Epheſiaid, a ſcrifenwyd o Rufain, pan ddygpwyd Paul yr ail waith ger bron Cæſar Nero.

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT TITUS.

PENNOD I.

5 I ba beth y gadawodd Paul Titus yn Creta. 6 Pa gymmeddfau a ddylei fod mewn eglwyſwyr. 11 Rhaid iw cau ſafnau y rhai a ddyſcant y pethau ni ddylent: 12 A pha fath wyr ydynt.

PAul gwâs Duw, ac Apoſtol Ieſu Griſt, yn ôl ffydd etholedigion Duw, ac adnabyddieth y gwirionedd, yr hon *ſydd* yn ôl duwioldeb:

2 ‡ I obaith bywyd tragywyddol, yr hon a addawodd y di-gelwyddog Dduw * cyn dechreu 'r bŷd: ‡ Mewn gobaith. * 2 Tjm. 1. 9.

3 Eithr mewn amſeroedd priodawl efe a eg'urhaodd ei air trwy bregethu, * am yr hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ol gorchymyn Duw ein Jachawdwr: * 1 Tim. 1. 11.

4 At Titus ſy * mâb naturiol yn ol y ffydd gyffredinol, Grâs, trugaredd, tangneddyf oddiwrth Dduw Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Griſt ein Iachawdwr ni. * 1 Tim. 1. 2.

5 'Er mwyn hyn i'th adewais yn Creta, fel yr iawn-dreſnit y pethau ſy yn ‡ ol, ac y goſodit henuriaid ym mhob dinas, megis yr ordeiniais i ti. ‡ Ddeffygiol.

6 Os yw neb yn * ddi argyoedd, yn ûr yn wraig, a chanddo blant ffyddlon, heb gael y gair o fod yn aſtudion, neu yn anufydd. * 1 Tim. 3. 2.

7 Canys rhaid i Eſcob fod yn ddiargyoedd, fel gorchwyliwr Duw, nid yn gyndyn, nid yn ddigllon, nid yn * win-gar, nid yn darawnddd, nid yn bwdr-elwa; * 1 Tim. 3. 3.

8 Eithr yn ſtetteugar, yn caru ‡ daioni, yn ſobr, yn gyfiawn, yn ſanctaidd, yn dymmherus: ‡ Yrhai da.

9 Yn dal yn lew y gair ffyddlon yn ol yr addyſc, fel y gallo gynghori yn yr athrawiaeth iachus, ac argyoeddi y rhai ſy yn gwrthddywedyd;

10 Canys y mae llawer yn anufydd, yn ofer-ſiaradus, ac yn dwyllwŷr meddyliau, yn enwedig y rhai o'r Enwaediad:

11 Y rhai y mae yn rhaid cau eu ſafnau: y rhai ſy yn dymchwelyd tai cyfan, gan athrawiaethu y pethau ni ddylid, er mwyn budr-elw.

12 Vn o honynt hwy eu hunain, vn o'i prophwydi hwy eu hunain a ddywedodd, Y Cretiaid *ſydd* bob amſer yn gelwyddog, drwg fwyſt-filod, boliau ‡ gorddiog. ‡ Segurllyd.

13 Y dyſtiolaeth hon ſydd wir: am ba achos argyoedda hwy yn llym, fel y byddont iach yn y ffydd:

14 Heb ddal ar chwedlau Iddewaldd, a gorchymmynion dynion yn troi oddi wrth y gwirionedd.

15 * Pûr yn ddiau *yw* pob peth i'r rhai pûr: eithr i'r rhai halogedig a'r di-ffydd, nid pûr dim, eithr halogedig yw hyd yn oed eu meddwl a'u cydwybod hwy. * Rhuf. 14. 20.

16 Y maent yn proffeſſu yr adwaenant Dduw, eithr ar weithredoedd ei wadu y maent, gan fod yn ffiaiddd, ac yn anufydd, ac at bob gweithred dda yn anghymmeradwy.

PEN. II.

Y mae eſt yn byſſoddi Titus yn ei athrawiaeth, ac yn ei fuchedd. 9 Rhan gweiſion, a phob math ar Griſtianogion.

EIthr llefara di y pethau a weddo i athrawiaeth iachus:

2 Bod o'r henaf gwŷr ‡ yn ſobr, yn honeſt, yn gymhedrol, yn iach yn y ffydd, yngharîad, mewn amynedd: ‡ Yn willadawus.

3 Bod o'r henaf wragedd yr vn ffunyd mewn ymddygiad, fel y gweddai i ‡ ſanctaiddrwydd, nid yn ‡ cuſſlibaidd, nid wedi † ddîaymroi. ‡ Rai ſanctaidd.

ynwysi i win lawer, yn rhoi athrawiaeth o ddaioni:

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuaingc yn bwyllog, i garu eu gwŷr, i garu eu plant:

‡ Bwyllog. ‡ ddiwair. * Eph. 5. 22.

5 Yn ‡ sobr, yn ‡ bûr, yn gwarchad gartref, yn dda, * yn ddarostyngedig iw gwŷr priod fel na chablер gair Duw.

6 Y gwŷr ieuaingc yr vn ffunyd, cynghora i fod yn sobr:

7 Gan dŷ ddangos dy hun ym mhob peth yn ensampl i weithredoedd da, *a dangos* mewn athrawiaeth anllygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb.

8 Ymadrodd iachus, yr hwn ni ellir beio arno: fel y byddo i'r hwn *fydd* yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg iw ddywedyd am danoch chwi.

* Ephes. 6. 5. Col 3. 22. 1 Pet. 2. 18.

9 *Cyngbora* * weision i fod yn ddarostyngedig iw meistreid eu hun, ac i rynguodd *iddynt* ym mhob peth, nid yn gwrthddywedyd:

10 Nid yn darn-guddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da: fel yr harddont athrawiaeth Dduw ein Iachawdur, ym mhob peth.

11 Canys ymddangosodd gras Duw yr hon fydd yn dwyn iechydwriaeth i bôb dŷn:

12 Gan ein dyscu ni i wadu annuwioldeb a chwantau bydol, a byw yn sobr, ac yn gyfiawn, ac yn dduwiol, yn y byd fydd yr awron.

13 Gan ddisgwil am y gobaith gwynfydedig, ac ymddangosiad gogoniant y Duw mawr, a'n Iachawdur Iesu Grist:

14 Yr hwn a'i rhoddes ei hun trosom, i'n prynu ni oddiwrth bob anwiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun, yn bobl briodol, awyddus i weithredoedd da.

15 Y pethau hyn llefara, a chynghora, ac argyoedda gyd â phob awdurdod. Na ddyfsyred neb di.

PEN. III.

Y mae Paul yn hyfforddi Titus pa bethau a ddyfsc, a pha bethau ni ddyfsc efe iddynt. 10 Am ochelud heretic cyndyn. 12 Y mae yn dangos iddo i ba fan, a pha bryd y deuai atto ef: ac felly y mae yn dibennu.

* Rhuf. 13. 1. 1 Pet. 2. 13.

DWg ar-gof iddynt fod yn * ddarostyngedig i'r tywysogaethau, a'r awdurdodau, fod yn vfydd, fod yn barod i bob gweithred dda;

2 Bod heb gablu neb, yn anymladdgar, yn dirion, gan ddangos pob addfwynder tu ag at bôb dŷn.

3 Canys yr oeddym ninnau hefyd gynt yn annoethion, yn annufydd, yn cyfeiliorni, yn gwasanaethau chwantau ac amryw felysweddau, gan fyw mewn dryginioni a chenfigen, yn ddigasog, yn casau eu gilydd.

4 Eithr pan ymddangosodd daioni a ‡ chariad Duw yn Achubwr tu ac at ddŷn.

‡ Dyngarwch ein Iachawdwr.

5 * Nid o weithredoedd cyfiawnder y rhai a wnaethom ni, eithr yn ol ei drugaredd yr achubodd efe nyni, trwy olchiad yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Yspryd glân.

* 2 Tim. 1. 9.

6 Yr hwn a dywalltodd efe arnom ni yn helaeth, trwy Iesu Grist ein Iachawdwr:

7 Fel gwedi ein cyfiawnhau trwy ei râs ef, i'n gwneid yn etifeddion yn ol gobaith bywyd tragywyddol.

8 *Gwir yw'r gair*, ac am y pethau hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn daer, fel y byddo i'r rhai a gredasant i Dduw ofalu ar flaenori mewn gweithredoedd da: y pethau hyn sydd dda, a buddiol i ddynion.

9 Eithr * gochel gwestiwnau ffôl, ac achau, a chynnhennau, ac ymrysonau ynghylch y Ddeddf: canys anfuddiol ydynt, ac ofer.

* 1 Tim. 1. 4.

10 Gochel y dŷn a fyddo Heretic, wedi va ac ail rhybydd:

11 Gan wybod fod y cyfryw vn wedi ‡ ei ddimwyr-droi, ac yn pechu, gan fod yn ei ddamnio ei hunan.

‡ ei ddimchwelyd.

12 Pan ddanfonwyf Artemas attat, neu Tychicus, bydd ddyfal i ddyfod attaf i Nicopolis: canys yno yr arfaethais aiafu.

13 Hebrwng Zenas y cyfreithiwr, ac Apellos yn ddiwyd, fel na byddo arnynt eisieu dim.

14 A dyfced yr eiddom ninnau flaenori mewn gweithredoedd da i angenrheidiau, fel na byddant yn ddi-ffrwyth.

15 Y mae yr holl rai fy gyd â mi yn dy anoerch. Anoerch y rhai fy yn ein caru ni yn y ffydd. Gras fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr escob cyntaf a ddewiswyd ar Eglwys y Cretiaid, yr scrifenwyd o Nicopolis ym Macedonia.

¶ EPISTOL S. PAUL AT PHILEMON.

PENNOD I.

4 Y mae yn uych genddo of glywed am ffydd a chariad Philemon: 9 Ac yn dymuno arno feddwl yn wâs Onesimus: 12 Ai gymeryd of adref yn garedic drachefn.

PAul charchatar Christ Iesu, a'r brawd Timotheus, at Philemon ein hanwylyd, a'n cydweithiwr;

2 Ac at Apphia *ein* hanwylyd, ac at Archippus ein cyd-filwr, ac at yr Eglwys fydd yn dy dŷ di:

3 Gras i chwi a thangnheddyf oddi wrth ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 Yr wyf yn diolch i'm Duw, gan wneuthur cofia am danat yn wastadol yn fy ngweddiau,

5 Wrth glywed dy gariad, a'r ffydd fydd gennit tu ag at yr Arglwydd Iesu, a thu ag at yr holl Sainct:

6 Fel y gwneler cyfranniad dy ffydd di yn nerthol, trwy adnabod pob peth daionus, a'r fydd ynoch chwi yn Ghrist Iesu.

7 Canys y mae gennym lawer o lawenydd, a diddanwch yn dy gariad ti, herwydd bod ymysgaroedd y Sainct wedi eu llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd pa ham, er bôd gennif hyfdra lawer yn Ghrist, i orchymyn i ti y peth fydd weddus,

9 Eithr o ran cariad yr ydwyf yn hytrach yn annolwg, er fy mod yn gyfcyw vn a Phaul yr henaf gŵr, ac yr awron hefyd yn garcharor Iesu Grist.

10 Yr

10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros fy mâb * Onefimus, yr hwn a genhedlais i yn fy rhwymau:

* Col. 4. 9.

11 Yr hwn gynt *a fu* i ti yn anfuddiol, ond yr awron yn fuddiol i ti ac i minneu hefyd:

12 Yr hwn a ddanfonais drachefn: a derbyn ditheu ef, yr hwn yw fy ymyſcaroedd i.

13 Yr hwn yr oeddwn i yn ewyllyſio ei ddal gyd â mi, fel treſot ti y gwaſanaethei efe fi yn rhwymau yr Efengyl:

14 Eithr heb dy ‡ feddwl di, ni ewyllyſiais wneuthur dim; fel na byddei dy ddaioni di megis o anghenraid, onid o fodd.

‡ Gyngor.

15 Canys yſcatfydd er mwyn hyn yr ymadawodd tros amſer, fel y derbynnit ef yn dragywydd:

16 Nid fel gwâs bellach, eithr uwch-law gwâs, yn frawd anwyl, yn enwedig i mi, eithr pa faint mwy i ti, yn y cnawd, ac yn yr Arglwydd hefyd?

17 Os wyti gan hynny yn fy nghymeryd i yn ‡ gydymmaith, derbyn ef fel myfi.

‡ Cyfranog.

18 Ac os gwnaeth efe ddim cam â thi, neu, *ei* yw yn dy ddyled, cyfrif hynny arnaf.

19 Myfi Paul a ſcrifennais â'm llaw fy hun, myfi a'i talaf: fel na ddywedwyf wrthit dy fôd yn fy nyled i yma mhellach am danat dy hun hefyd.

20 Ie frawd, gâd i mi dy fwynhau di yn yr Arglwydd: llonna fy ymyſcaroedd i yn yr Arglwydd.

21 Gan hyderu ar dy vfydd-dod yr ſcrifennais attat, gan wybod y gwnei, ie mwy nag yr ydwyf yn ddywedyd.

22 Heb law hyn hefyd, paratoa i mi lettŷ: canys yr ydwyf yn gobeithio trwy eich gweddiau chwi, y rhoddir fi i chwi.

23 Y mae yn dy annerch Epaphras, fy nghŷd-garcharor yn Ghriſt Ieſu,

24 Marcus, Ariſtarcus, Demas, Lucas, fy nghŷdweithwŷr.

25 Grâs ein Harglwydd Ieſu Ghriſt gyd âch yſpryd chwi. Amen.

¶ At Philemon yr ſcrifenwyd o Rufain gyd â'r gwâs Onefimus.

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT YR HEBRÆAID.

PENNOD I.

1 Duw yn y dyddiau diweddaf a leferodd wrth-ym ni trwy ei Fab ei hun: yr hwn o ran ei berſon a'i ſwydd ſydd yn rhagori ar yr Angelion. 14 Swydd yr Angelion.

DVw wedi iddo leſaru lawer gwaith, a llawer modd gynt wrth y tadau trwy y prophwydi, yn y dyddiau diweddaf hyn a leſarodd wrthym ni yn *ei* Fâb.

2 Yr hwn a wnaeth efe yn etifedd pôb peth, trwy 'r hwn hefyd y gwnaeth efe y bydoedd.

3 * Yr hwn ac efe yn diſclairdeb ei ogoniant ef ac yn wir lun ei berſon ef, ac yn cynnal pôb peth trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwyddo ef ei hun, a eiſteddodd ar ddeheu law y mawredd, yn y goruwchleoedd:

* Col. 1. 15. Doeth. 7. 26

4 Wedi ei wneuthur o hynny yn well nâ'r Angelion, o gymmaint ac yr etifeddodd efe enw rhagorol nâ hwynt hwy.

5 Canys wrth bwy o'r Angelion y dywedodd efe yn amſer? * Fy Mâb ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais di. A thrachefn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dâd, ac efe a fydd i mi yn Fâb.

* Pſal. 2. 7. Pen. 5. 5. Actau. 13. 33.

6 A thrachefn, pan yw yn dwyn y cynta-anedig i'r bŷd, y mae yn dywedyd, Ac addoled-hall angelion Duw ef.

7 Ac ‡ am yr Angelion y mae yn dywedyd, * Yr hwn ſydd yn gwneuthur ei Angelion yn yſprydion, a'i weiniogion yn fflam dân.

‡ Gr. *With.* * Pſal. 104. 4.

8 Ond wrth y Mâb, * Dy orſeddfainge di, o Dduw, *ſydd* yn oes oeſodd: teyrn-wialen vniondeb, *yw* teyrn-wialen dy deyrnas di.

* Pſal. 45. 6.

9 Ti a geraiſt gyfiawnder, ac a gaſeaiſt anwiredd, am hynny i'th eneiniodd Duw, *ſef* dy Dduw di, ac olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion.

10 Ac, * Tydi yn y dechreuad, Arglwydd, a ſylfaenaiſt y ddaiar, a gwaith dy ddwylo di yw y nefoedd.

* Pſal. 102. 25.

11 Hwynt-hwy a ddarfyddant, ond tydi ſydd yn parhau: a *bwynt-hwy* oll fel dilledyn a heneiddiant:

12 Ac megis gwiſc y plygi di hwynt, a *hwy* a newidir: ond tydi yr vn ydwyt, a'th flynyddoedd ni phallant.

13 Ond wrth ba vn o'r Angelion y dywedodd efe vn amſer, * Eiſtedd ar fy neheu-law, * hyd oni oſodwyf dy elynion yn droed ſainge fith draed?

* Pſal. 110. 1. Matthew 22. 44. * 1 Cor. 15. 25. Pen. 10. 13.

14 Onid yſprydion gwaſanaethgar ydynt hwy oll, wedi eu danfon i waſanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu iechydwriaeth?

PEN. II.

1 Y dylem ni fod yn ofalus i Ghriſt Ieſu, y gan fod yn wiw gantho ef ei hun gymmeryd ein naturieth ni arno, 14 fel yr oedd yn angheuhaid.

AM hynny y mae yn rhaid i ni ddal yn well ar y pethau a glywſom, rhag vn amſer i ni † eu gollwng hwy i golli.

† Gr. *Ollwng fel heſtri cantdryll.*

2 Canys os bu gadarn y gair a leſarwyd trwy Angelion, ac os derbyniodd pob troſedd ac anufydd-dod gyfiawn daledigaeth:

3 Pa fodd y diangwn ni, os eſceuluſwn iechydwriaeth gymmaint, yr hon wedi dechreu ei thraethu trwy 'r Arglwydd, a ſicrhawyd i ni, gan y rhai a clywſant *ef*:

4 * A Duw hefyd yn cyd-tyſtiolaethu trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a ‡ doniau yr Yſpryd glân, yn ôl ei ewyllys ei hun?

* Marc. 16. 20. ‡ Rhanedigaethau.

5 Canys nid i'r Angelion y daroſtyngodd efe y bŷd a ddaw, am yr hwn yr ydym yn lleſaru.

6 Eithr vn mewn rhywfan a dyſtiolaethodd, gan ddywedyd, * Pa beth yw dŷn, i ti i feddwl am dano? neu fâb dŷn, i ti i ymweled ag ef?

* Pſal. 8. 4.

7 Ti a'i gwnaethoſt ef ychydig is nâ'r Angelion: a gogoniant ac anrhydedd y coronaiſti ef, ac a'i goſodaiſt ef ar weithredoedd dy ddwylo:

¶ * Ti

1 Cor. 5. 27.

8 * Tri a ddarostyngaist bob peth tan ei draed ef. Canys wrth ddarostwng pob peth iddo, ni adawodd ese ddim heb ddarostwng iddo: ond yr awron nid ydym ni etto yn gweled pob peth wedi eu darostwng iddo.

9 Eithr yr ydym ni yn gweled Iesu yr hwn a wnaed ychydig yn is na'r Angelion, ‡ o herwydd dioddef marwolaeth, wedi ei goroni a gogoniant ac anrhydedd: fel trwy râs Duw y profei ese farwolaeth tros bob dyn.

‡ Trwy ddio.

10 Canys gweddus oedd iddo ef, o herwydd yr hwn *y mae* pob peth, a thrwy 'r hwn *y mae* pob peth, wedi *iddo* ddwyn meibion lawer i ogoniant, berffeithio tywysog eu hiechydwriaeth hwy trwy ddioddefiadau.

11 Canys yr hwn ſydd yn ſancteiddio, a'r rhai a ſanctteiddir, o'r vn *y maent* oll: am ba achos nid yw gywilyddus ganddo eu galw hwy yn frodyr,

12 Gan ddywedyd, * Myfi a fynegaf dy Enw di i'm brodyr, ynghanol yr Eglwys ‡ i'th folaf di.

* Pſal. 22. 22. ‡ Ycanaf hymnau i ti.

13 A thracheſn, * Myfi a fyddaf yn ymddiried ynddo. A thracheſn, * Wele fi a'r plant a roddes Duw i mi.

* Pſal. 18. 2. * Eſa. 8. 18.

14 Oblegid hynny, gan fod y plant yn gyfrannogion o gig a gwaed, yntef hefyd yr vn modd a fu gyfrannog o'r vn pethau: fel * trwy farwolaeth y diniſtriei efe yr hwn oedd â nerth marwolaeth ganddo, hynny yw diafol:

* Hoſe. 13. 14.

15 Ac y gwaredei hwynt, y rhai trwy ofn marwolaeth oeddynt tros eu holl fywyd tan gaethiwed.

16 Canys ‡ ni chymmerodd efe *naturiaeth* Angelion, eithr hâd Abraham a gymmerodd efe.

‡ Gr. *Nid yw yn cymmeryd gafael ar Angelion, eithr ar hâd Abraham y mae efe yn cymmeryd gafael.*

17 Am ba achos y dylei *efe* ym mhob peth fôd yn gyffelyb iw frodyr, fel y byddei drugarog, ac Arch-offeiriad ffyddlon mewn pethau yn perthyn i Dduw, i wneuthur cymmod tros bechodau 'r bobl.

18 Canys yn gymmaint a dioddefo honaw ef, gan gael ei demtio, efe a ddichon gynnorthwyo y rhai a demtir.

PEN. III.

1 Bod Christ yn rhagori ar Moſes: 7 Am hynny oni cherddwn ni iddo ef, yr ydym ni yn haeddu ychwaneg goſpediaeth na'r Iſraeliaid gwrthnyſig.

OHerwydd pa ham, frodyr ſanctaidd, cyfrannogion o'r galwedigaeth neſol, ystyriwch Apoſtol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni, Christ Iesu;

2 Yr hwn ſydd ffyddlon i'r hwn a'i ‡ hordeiniodd ef, megis ac *y bu* * Moſes yn ei holl dŷ ef.

‡ Gwnaeth. * Num. 12. 7.

3 Canys ſe a gyfriſwyd hwn yn haeddu mwy gogoniant na Moſes, o gymmaint ac y mae 'r hwn a adeiladodd y tŷ, yn cael mwy o barch na'r tŷ.

4 Canys pob tŷ a adeiledir gan ryw vn: ond yr hwn a adeiladodd bob peth *yw* Duw.

5 A Moſes yn wir *a fu* ffyddlon yn ei holl dŷ ef, megis gwâs, er tyſtiolaeth i'r pethau oedd iw lefaru;

6 Eithr Christ, megis mâb ar ei dŷ ei hun: a'i dŷ yr hwn ydym ni, os nyni a geidw ein hyfder a gorfoledd ein gobaith, yn ſicr hyd y diwedd.

7 Am hynny megis y mae yr Yſpryd glân yn dywedyd, * Heddyw os gwrandewch ar ei leſerydd ef,

* Pſal. 95. 7. 8. Pen. 4. 7.

8 Na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffroad yn nydd y profedigaeth yn y diffaethwch.

9 Lle y temtiodd eich tadau fyſi, y profant fi, ac y gwelant *fy* nigweithredoedd ddeugain mhlynedd.

10 Am hynny y digiais wrth y genhedlaeth honno, ac y dywedais, Y maent bob amſer yn cyſeiliorni yn eu calonnau: ac nid adnabuant fy ffyrdd i:

11 Fel y tyngais yn fy llid, ‡ na chaent ddyfod i mewn i'm gorphwyſfa.

‡ Gr. *Os cant.*

12 Edrychwch frodyr, na byddo vn amſer yn neb o honoch galon ddrwg o anghredîniaeth, gan ymado oddi wrth Dduw byw.

13 Eithr cynghorwch ei gilydd bob dydd, tra y gelwir hi heddyw: fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod.

14 Canys ſe a'n gwnaed ni yn gyfrannogion o Chriſt, os daliwn ddechreuad ein hyder yn ſicr hyd y diwedd.

15 Tra y dywedir, Heddyw os gwrandewch ar ei leſerydd ef, na chaledwch eich calonnau megis yn y cyffroad.

16 Canys rhai wedi gwrando a'i digiaſant ef, ond nid pawb a'r a ddaethant o'r Aipht trwy Moſes.

17 Ond wrth bwy y digiodd efe ddeugain mhlynedd? onid wrth y rhai a bechaſent, y rhai y ſyrthiodd eu cyrph yn y diffaethwch?

18 Ac wrth bwy y tyngodd efe na chaent hwy fyned i mewn iw orphwyſfa ef, onid wrth y rhai ‡ ni chredaſant?

‡ *Nid ufyddhaſant.*

19 Ac yr ydym ni yn gweled na allent hwy fyned i mewn o herwydd anghredîniaeth.

PEN. IV.

Trwy ffydd y mae cael gorphwyſfa y Chriſtianogion. 12 Gallu gair Duw. 14 Trwy ein Arch offeiriad Iesu ſab Duw, yr hwn oedd heb barbod, ond nid heb ei wendid, 16 y mae i ni gyrchu yn hyf at orſeddfainc gràs.

OFnwn gan hynny, gan fod addewid wedi ei adel i ni i fyned i mewn iw orphwyſfa ef, rhac bod neb o honoch yn debyg i fôd yn ôl.

2 Canys, i ninnau y pregethwyd yr Efengyl, megis ac iddynt hwythau: eithr y ‡ gair a glywsynt ni bu ſaddlon iddynt hwy, am nad oedd wedi ei gyd-cymheru â ffydd yn y rhai a'i clywſant.

‡ Pregethwyd.

3 Canys yr ydym ni, y rhai a gredaſom, yn myned i mewn i'r orphywyſfa, megis y dywedodd efe, * Fel y tyngais yn fy llid, os ânt i mewn i'm gorphwyſfa i: er bôd y gwei hredoedd wedi eu gwneuthur er ſeiliad y bŷd.

* Pſal. 95. 11.

4 Canys efe a ddywedodd mewn man am y ſeithfed *dydd* fel hyn, * A gorphywyſodd Duw y ſeithfed dydd oddi wrth ei holl weithredoedd.

* Gen. 2. 2. Exod. 20. 11.

5 Ac ymma dracheſn, Os ânt i mewn i'm gorphywyſfa i.

6 Gan hynny gan fod *hyn* wedi ei adel fod rhai yn myned i mewn iddi, ac nad aeth y rhai y pregethwyd yn gyntaf iddynt i mewn, o herwydd ‡ anghredîniaeth:

‡ *Anufyddâd.*

7 Trachefn y mae efe yn pennu rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn Nafydd, Heddyw, ar ôl cymmaint o amſer; megis y dywedir, * Heddyw os gwrandewch ar ei leſerydd ef, na chaledwch eich calonnau.

* Pen. 3. 7 Pſal. 95. 7. 8.

8 Canys

‡ Sef, Jesuah.

8 Canys pe dygasei ‡ Jesu hwyna i orphywysa, ni soniasei ese ar ol hynny am ddiwrnod arall.

9 Y mae gan hynny orphywysa ette yn ol i bobl Dduw.

10 Canys yr hwn a aeth i mewn iw orphywysa ei hunan hefyd a orphywysodd oddi wrth ei weithredoedd ei hun, megis y *gwnaeth* Duw oddi wrth yr eiddo ynte.

11 Byddwn ddysal gan hynny i fyned i mewn i'r orphywysa honno: fel na syrthio neb, yn ol yr un siampl o ‡ anghredinia eth.

‡ Annyfydd-dod.

12 Canys bywiol yw gair Duw a nerthol, a llymmach nag vn cleddyf dau finiog, ac yn cyrhaeddyd trwodd hyd wahaniad yr enaid a'r yspryd, a'r cymmalau a'r mêr; ac yn barna meddyliau, a bwriadau y galon.

13 Ac nid oes greadur anamlwg yn ei olwg ef: eithr pob peth *ydd* yn noeth, ac yn agored iw lygaid ef, am yr hwn yr ydym yn són.

14 Gan fod with hynny i ni Arch-offeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r nefoedd, Jesu Mab Duw, glynwn yn ein proffesiad.

15 Canys nid oes i ni Arch-offeiriad, heb fedru cyd ddioddef gyd â'n gwendid ni, ond wedi ei demtio ym mhob peth yr vn ffunyd *a ninnau ese* heb pechod.

‡ I'n cymmorth mewn pryd.

16 Am hynny, awn yn hyderus at orseddfainc y gras, fel y derbynion trugaredd, ac y cawfam râs ‡ yn gymmorth cyfamserol.

PEN. V.

Awdurdod a braint Offeiriadaeth ein Harchebuwr. 11 *Y mae ese yn beio arnynt am eu bod mor ffyrfaint, ac mor ddiwybod yn y pethau hynny.*

CAnys pob Arch-offeiriad wedi ei gymmeryd o blith dynion, a osodir tros ddynion yn y pethau fy nu ar at Dduw, fel yr offrymmo roddion ac aberthau tros bechodau:

‡ Gyddoddwyn a'r rhai.

2 Yr hwn a ddichon ‡ dosturio wrth y rhai fy mewn anwybodaeth ac amryfusedd: am ei fod ynte hefyd wedi ei amgylchu â gwendid.

3 Ac o achos hyn y dylei, megis tros y bobl, felly hefyd tros ei hun offrymmu tros bechodau.

* 2 Cron. 26. 18.

4 *Ac nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd hon idde ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megis Aaron:

5 Felly Chriſt hefyd ni'n gogoneddodd ei hun i fod yn Arch-offeiriad; ond yr hwn a ddywedodd wrtho, Tydi yw fy Mab, myfi heddyw a'th genhedlais di.

6 Megis y mae yn dywedyd mewn *lle* arall, * offeiriad *wyt* ti yn dragywydd, yn ôl vrdd Melchiſedec.

7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd, gwedi iddo trwy lefain cryf a dagrau, offrwm gweddiau ac esyniau at yr hwn oedd abl iw achub ef oddi wrth farwolaeth, a chael ei wrando ‡ yn yr hyn a ofnodd:

‡ O achos ei ddwyfoldeb.

8 Er ei fod yn Fab, a ddyscodd vfydd-dod, trwy y pethau a ddioddefodd:

9 Ac wedi ei berffeithio, ese a wnaethpwyd yn ‡ awdur iechydwriaeth dragyddol, i'r rhai oll a vfyddhânt iddo:

‡ Achos.

10 Wedi ei gyfenwi gan Dduw yn Arch-offeiriad yn ôl vrdd Melchiſedec.

11 Am yr hwn y mae i ni lawer iw dywedyd, ac anhawdd eu traethu: o achos nich bod chwi ym hwyr-drwm eich clustiau.

12 Canys lle dylech fod yn athrawon o ran amſer, mae arnoch drachefn eiſiau dyſcu i chwi beth *ydyw* gwyddorion dechreuad ymadroddion Duw: ac yr ydych yn rhaid i chwi wrth laeth ac nid bwyd cryf.

13 Canys pob vn ac ſy yn ymarfer â llaeth, *ydd* anghynefin â gair cyfawnder: canys maban yw.

14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r rhai ‡ perffaith, y rhai o herwydd cynnefindra y mae ganddynt ſynhwyr, wedi ymarfer i ddoſparthu drwg a da.

‡ Mewn oedran.

PEN. VI.

Y mae ese yn ea cynghori bwy na chilient oddiwrth y ffydd; 7 *i ad bod yn ddiantadal.* 12 *yn ddiwyd, ac yn ddioddefgar, i ddiſgwyl wrth Dduw,* 13 *Am fod Duw yn ſicr yn ei addewid.*

AM hynny gan reddi heibio yr ‡ ymadrodd ſydd yn dechreu rhai yn Grift, awn rhagom at berffeithrwydd; heb oſod i lawr drachefn ſail i edifeirwch oddi wrth weithredoedd meirwon, ac i ffydd tu ac at Dduw,

‡ Ynas ar dd dechreuad Chriſt.

2 I athrawiaeth bedyddiau, ac arddodiad dwylo, ac adgyfodiad y meirw, a'r farn dragwyddol.

3 A hyn a wnawn, os caniadhâ Duw.

4 Canys * amhoſibl *yw* i'r rhai a oleuwyd vn-waith, ac a brofaſant y rhodd nefol, ac a wnaethbwyd yn gyfrannogion o'r Yſpryd glân,

* Pen. 10. 26. 2 Petr. 2. 20. Matth. 12. 45.

5 Ac a brofaſant ddaioni us air Duw, a nerthoedd y byd a ddaw;

6 Ac a ſyrthiaſa ymaith; ymadnewyddu drachefn i edifeirwch, gan eu bod yn ail-groeſhoelio iddynt eu hunain Fab Duw, ac yn ei ‡ oſod yn warwor.

‡ Wrthlur yn ſiampl.

7 Canys y ddaiar yr hon ſydd yn yfed y glaw ſy yn mynych ddyfod arni, ac yn dwyn llyſiau cymmwys i'r rhai y llafurir hi gandynt, ſydd yn derbyn bendith gan Dduw:

8 Eithr yr hon ſydd yn dwyn drain a mieri, *ydd* anghymmeradwy, ac agos i felldith, diwedd yr hon *yw* ei lloſci.

9 Eithr yr ydym ni yn coelio am danoch chwi, anwylyd, pethau gwell, a *phethau* ynglŷn with iechydwriaeth, er ein bod yn dywedyd fel hyn.

10 Canys nid yw Duw yn anghyfiawn, fel yr anghofio eich gwaith, ‡ a'r llafurus gariad, yr hwn a ddangoſaſoch tu ac at ei Enw ef, y rhai a weiniaſoch i'r Sainct, ac ydych yn gweini.

‡ A llafur y cariad.

11 Ac yr ydym yn chwennych fod i bob vn o honoch ddangos yr vn diwydrwydd, er mwyn llawn-ſicrwydd gobaith hyd y diwedd:

12 Fel na byddoch fuſcrell, eithr yn ddilynwyr i'r rhai, trwy ffydd ac ammyneidd, ſy yn etifeddu yr addewidion.

13 Canys Duw wrth wneuthur addewid i Abraham, oblegid na allei dyngu i neb oedd fwy; a dyngodd iddo ei hun,

14 Gan ddywedyd, * Yn ddiau gan fendithio i'th fendithiaf, a chan amlhau i'th amlhâf.

* Geneſ. 12. 2. & 22. 17.

15 Ac felly wedi iddo hir-ymaros ese a gafodd yr addewid.

16 Canys dynion yn wir ſydd yn tyngu i vn a ſo mwy: a thŷr er ſicrwydd *ſydd* derfyn iddynt ar bob ymryſon.

17 Yn

17 Yn yr hyn, Duw yn ewyllysio yn helaethach ddangos i etifeddion yr addewid, ddianwadalwch ei gyngor ef, a gyfrynggodd trwy lw:

18 Fel trwy ddau beth dianwadal yn y rhai *yr oedd* yn amhosibl i Dduw ffaelu yn geiriwyddeg, y gallem ni gael cyssur cryf, y rhai a ffoesom i gymmeryd gafael yn y gobaith a osodwyd o'n blaen:

19 Yr hwn sydd gennym ni megis angor yr enaid, yn ddiogel ac yn siccr, ac yn myned i mewn hyd at yr hyn sydd o'r tu fewn i'r llen:

20 Lle'r rhan yr aeth y rhag flaenor trosom ni, *sef* Iesu, yr hwn a wnaethbwyd yn Arch-offeiriad yn dragwyddol, ar ôl vrdd Melchisedec.

PEN. VII.

Christ Jesu sydd Offeiriad yn ôl vrdd Melchisedec: 11 Ac felly yn rhagori llawer ar yr Offeiriaid oedd ar ol vrdd Aaron.

* Cenr. 14. 18. CAnys y * Melchisedec hwn, brenin Salem, Offeiriad y Duw Goruchaf, yr hwn a gyfarfu ag Abraham wrth ddychwelyd o ladd y brenhinoedd, ac a'i bendigodd ef:

2 I'r hwn hefyd y cyfrannodd Abraham ddegwm o bob peth: yr hwn yn gyntaf, o'i gyfieithu, *yw* brenin cyfiawnder, ac wedi hynny hefyd brenin Salem, yr hyn yw brenin heddwch:

3 Heb dâd, heb fam, heb achau, heb ddechreu dyddiau, na diwedd einioes: eithr wedi ei wneuthur yn gyffelyb i Fab Duw sydd yn aros yn Offeiriad yn dragwyddol.

4 Edrychwch faint oedd hwn, i'r hwn hefyd y rhoddodd Abraham y pummarth ddegwm o'r anrhaith.

* Num. 18. 21. 5 A'r rhai yn wir *sy* * o feibion Lefi yn derbyn swydd yr Offeiriadaeth, y mae ganddynt orchymmyn i gymmeryd degwm gan y bobl, sef ei y Gyfraith, (sef gan eu brodyr, er eu bod wedi dyfod o lwynau Abraham:

6 Eithr yr hwn nid *oedd* ei achau o honynt hwy, a gymmerodd ddegwm gan Abraham, ac a fendithiodd yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.

7 Ac yn ddi-ddadl, yr hyn *sydd* leiaf a fendithir gan yr well.

8 Ac yma y mae dynion, y rhai *sy* yn meirwjon cymmeryd degymmau: eithr yno, yr hwn y tyslolaethwyd am dano ei fod efe yn fyw.

9 Ac (fel y dywedwyf felly) yn Abraham y talwyd Lefi hefyd ddegwm, yr hwn oedd yn cymmeryd degymmau.

10 Oblegid yr ydoedd efe eto yn lwynau ei dad pan gyfarfu Melchisedec ag ef.

11 Os ydoedd gan hynny berffeithrwydd trwy offeiriadaeth Lefi, (oblegid tan honno y rhoddwyd y gyfraith i'r bobl) pa raid oedd mwyach gael offeiriad arall ar ol vrdd Melchisedec, ac na's gelwid ef ar ôl vrdd Aaron?

12 Canys wedi newidio yr Offeiriadaeth, angenrhaid *yw* bôd cyfnewid ar y gyfraith hefyd.

13 Oblegid am yr hwn y dywedir y pethau hyn, efe a berthyn i lwyth arall, o'r hwn nid oedd neb yn gwasanaethu yr allor.

14 Canys hyspys yw mai o Jwda y cododd ein Harglwydd ni: am yr hwn lwyth ni ddywedodd Moses ddim am ag ar offeiriadaeth.

‡ O hyrwyddiad. 15 Ac y mae yn eglurach o lawer eto, pod oes ar ol cyffelybrwydd Melchisedec, Offeiriad arall yn codi,

16 Yr hwn a wnaed, nid yn ol cyfraith gorchymmyn cnawdol, eithr yn ol nerth bywyd annherfynol.

* Psa. 5. 6. Psal. 110. 4. 17 Canys tyslolaethir y mae, * offeiriad *wyt* ti yn dragywydd, ar ol vrdd Melchisedec.

18 Canys yn ddiau y mae diryrniad i'r gorchymmyn fydd yn myned o'r blaen, o herwydd ei lesgedd, a'i ddiffeithdra.

19 O blegid ni pherffeithiodd y Gyfraith ddim, namyn dwyn gobaith gwell i mewn *a berffeithiodd*, trwy yr hwn yr ydym yn nesau at Dduw.

20 Ac yn gymmaint nad heb lw,

21 (Canys y rhai hynny yn wir a'r dydynt wedi eu gwneuthur yn offeiriaid heb lw: ond hwn, trwy lw, gan yr hwn a ddywedodd wrtho, * Tyngodd yr Arglwydd, ac ni bydd edifar * Psal. 110. 4. ganddo, Ti *ydd* Offeiriad yn dragywydd ar ol vrdd Melchisedec.)

22 Ar Destament gwell o hynny y gwnaethpwyd Jesu yn fechnïadd.

23 A'r rhai hynny yn wir lawer fydd wedi eu gwneuthur yn offeiriaid, o herwydd lluddio iddynt gan farwolaeth barhau;

24 Ond hwn, am ei fod ef yn aros yn dragywydd, fydd ag offeiriadaeth dragwyddol ganddo.

25 Am hynny efe a ddichon hefyd yn gwbl iachau y rhai trwyddo ef sy yn dyfod at Dduw gan ei fod ef yn byw bob amser, i eiriol trostynt hwy.

26 Canys y cyfryw Arch-offeiriad sanctaidd, diddrwg, dihalog, dilodeg oddi wrth bechaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn uwch na'r nefoedd, oedd weddus i ni:

27 Yr hwn nid yw raid iddo bennydd, megis i'r * offeiriaid *hyny* offrymmu aberthau yn gyntaf tros ei bechodau ei hun, ac yna tros yr eiddo'r bobl: canys hynny a wnaeth efe unwaith, pan offrymmodd efe ef ei hun. * Lefit. 16. 6.

28 Canys y gyfraith fydd yn gwneuthur dynion â gwendid ynddynt, yn Arch-offeiriaid: eithr gair y llw, yr hwn *a fu* wedi y gyfraith, *fydd yn gwneuthur* y Mab, yr hwn a berffeithiwyd yn dragwyddol.

PEN. VIII.

Offeiriadaeth Aaron a ddiflannodd, pan ddaeth Christ yn Offeiriad tragwyddol: 7 A'r ammod a wnaed â'r tadau trwy apostol a roddes Duw i'r gyfammod tragwyddol yn Ebrangyl.

‡ Sum y pethau a ddywedwyd yw hyn. ‡ Pethau penllaidd. A ‡ Phen ar y *pethau* a ddywedwyd, *yw hyn*; y mae gennym y fath Arch-offeiriad, yr hwn a eisteddodd ar ddeheulaw gorseddfainge y mawreddi yn y nefoedd,

2 Yn weinidog y ‡ gyssegrfa, a'r gwir Dabernacl, yr hwn a osodes yr Arglwydd, ac nid dyn.

3 Canys pob Arch-offeiriad a osodir i offrymmu rhoddion ac aberthau: o herwydd pu ham, rhaid *oedd* bod gan hwn hefyd yr hyn a offrymmei.

4 Canys yn wir pe bai efe ar y ddaiar, ni byddai yn offeiriad chwaith, ‡ gan fod offeiriaid, y rhai sydd yn offrymmu rhoddion yn ol y Ddeddf: ‡ Yrs sydd. † Berreiddiad.

5 Y rhai *sy* yn gwasanaethu i ‡ fiamp a chyscod y pethau nefol, megis y rhybuddiwyd Moses gan Dduw, pan oedd efe ar fedr gorphen y ‡ babell. Canys * gwêl, medd *efe*, ar wneuthur o honot bob peth ar ol ‡ Tabernacl. * Exod. 25. 40. Act. 7. 44.

y portreiad a ddangoſwyd i ſi yn y mynydd.

6 Onid yn awr eſe a gafodd weinidogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ac y mae yn gyfryngwr ‡ Cyfammod gwell, yr hwn ſydd wedi ei ſeſot ar addewidion gwell.

‡ Neu, Teſtament.

7 Oblegid yn wir pe buaſei y cyntaf hwnnw yn ddiffeithiol, ni cheiſiaſid lle i'r ail.

8 Canys yn bele arnynt hwy y dywed *eſe*, * Wele, y mae y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, ac mi a wnaf â thŷ Iſrael ac â thŷ Juda, gyfammod newydd:

* Jer. 31. 31. Pen. 10. 16.

9 Nid fel y cyfammod a wnaethum â'u tadau hwynt, yn y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt, iw dwyn hwy o dîr yr Aipht: oblegid ni thrigaſont hwy yn ſy nghyfammod i, minneu a'u heſceuluſais hwythau, medd yr Arglwydd.

10 Oblegid hwn *yw* y cyfammod a ammodafi a thŷ Iſrael ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, * Myſi a ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac ‡ yn eu calonnau yr ſcrifeunaf hwynt: a mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwythau a fyddant i minneu yn bobl;

* Jere. 31. 31. ‡ Neu, ar.

11 Ac ni ddyſcant bob vn ei † gymmydog, a phob vn ei frawd, gan ddywedyd, Adnabyddwch yr Arglwydd: oblegid hwynt hwy oll a'm hadnabyddant i, o'r lleiaf o honynt, hyd y mwyaf o honynt.

† Gr. ddinesydd.

12 Canys trugarog fyddaf wrth eu hanghyfiawnderau, a'u pechodau hwynt, a'u hanwireddau ni chofiaf ddim o honynt mwyach.

13 Wrth ddywedyd, *Cyfammod* newydd, eſe a farnodd y cyntaf yn hên: eithr yr hyn aeth yn hên ac yn oedraſtus, *ſydd* agos i ddiflannu.

PEN. IX.

Y mae yn dangos dull ceremoniau, ac aberthau gwaeddyd y Gyfraith: 11 *A'i bod yn llai eu teilyngdod ô'i perfeithrwydd, nag Aberth Chriſt, a'i waed.*

AM hynny yn wir yr oedd hefyd i'r * Tabernacl cyntaf ddefodau gwaſanaeth *Duw*, a chyſegr bydol.

* Exod. 26. 1.

2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei wneuthur, y cyntaf, yn yr hwn yr oedd y canhwyllbren, a'r bwrdd, a'r bara goſod: yr hwn *dabernacl* a elwid y ‡ Cyſegr.

‡ Neu, Seiniaidd.

3 Ac yn ol yr ail lien, *yr oedd* y Babell, yr hon a elwid y Cyſegr ſanctaiddiolaf:

4 Yr hwn yr oedd y thuſer aur ynddo, ac Arch y Cyfammod wedi ei goreuro o amgylch; yn yr hon *yr oedd* y crochan aur a'r Manna ynddo, * a gwialen Aaron, yr hon a flaguraſei, a * Pechau y Cyfammod:

* Numb. 17. 10. * 1 Bren. 8. 9.

5 Ac vwch ei phen † Cherubiaid y gogoniant, yn cyſcodi y Drugareddfa: am y rhai ni chlir yn awr ddywedyd bob yn rhan.

† Exod. 25. 22.

6 A'r pethau hyn wedi eu trefnu felly, i'r Tabernacl cyntaf yn ddiau yr ai bob amſer yr offeiriaid, y rhai oedd yn cyflawni gwaſanaeth Duw:

7 Ac i'r ail, * vnwaith bob blwyddyn yr ai yr Arch-offeiriad yn vnic: nid heb waed, yr hwn a offrymmei eſe troſto ei hun, a thros anwybodaeth y bobl.

* Exod. 30. 10.

8 A'r Yſpryd glân yn yſpyſu hyn, nad oedd y ffordd i'r Cyſegr ſanctaiddiolaf yn agored eto, tra fyddei y Tabernacl cyntaf yn ſefyll:

9 Yr hwn *ydoedd* gyfſelybiaeth tros yr amſer pr eſennol, yn yr hwn yr offrymmid rhoddion ac aberthau, y rhai ni allent o ran cydwybod berffeithio yr addolwdd,

10 *Y rhai oedd yn ſefyll* yn vnic ar fwydydd, a diodydd, ac amrywiol olchiadau, a defodau cnawdol, wedi eu goſod arnynt hyd amſer y diwygiad.

11 Eithr Chriſt wedi dyfod yn Arch-offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy Dabernacl mwy a pherffeithiach, nid o waith llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth ymma,

12 Nid chwaith trwy waed geifr a lloi, eithr trwy ei waed ei hun yr aeth eſe vnwaith i mewn i'r Cyſegr, gan gael *i ni* dragwyddol ryddhâd.

13 Oblegid os ydyw * gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai a halogwyd, yn ſancteiddio i burdeb allan y cnawd,

* Lefit. 16. 14. Num. 19. 17.

14 Pa faint mwy y bydd i * waed Chriſt, yr hwn trwy yr Yſpryd tragwyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn ddifai i Dduw, buro eich cydwybod chwi oddi wrth weithredoedd meirwon, † i waſanaethu y Duw byw?

* 1 Pet. 1. 19. 1 Ioan. 1. 7. Dat. 1. 5. † Luc. 1. 74.

15 Ac am hynny y mae eſe yn Gyfryngwr y Cyfammod newydd, megis trwy fôd * marwolaeth yn ymwared oddi wrth y troſeddau oedd tan y Cyfammod cyntaf, y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr etifeddiaeth dragwyddol.

* Rhuf. 5. 6. 1 Pet. 3. 18.

16 Oblegid lle *bydd* o Teſtament, rhaid *yw* dygwyddo marwolaeth y Teſtament-wr.

17 Canys wedi marw *dynion y mae* Teſtamentau mewn grym, oblegid nid oes etto nerth ynddo, tra fyddo y Teſtament-wr yn fyw.

18 O ba achos ni chyſegrwyd y cyntaf heb waed.

19 Canys gwedi i Moſes adrodd yr holl orchymmyn, yn ôl y gyfraith, wrth yr holl bobl, ef a gymmerodd waed llai a geifr, gyd â dwfr, a gwlân porphor, ac yſſop, ac a'i taenellodd ar y llyfr, a'r bobl oll,

20 * Gan ddywedyd, Hwn yw gwaed y Teſtament a orchymynnodd Duw i chwi.

* Exod. 24. 8.

21 Y Tabernacl hefyd, a holl leſtri y gwaſanaeth, a daenellodd eſe â gwaed, yr vn modd.

22 A chan mwyaf trwy waed y purir pob peth wrth y Gyfraith, ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant.

23 Rhaid *oedd* gan hynny i bortreiadau y pethau ſy yn y nefoedd, gael eu puro â'r pethau hyn: a'r pethau nefol eu hunain ag aberthau gwell nâ'r rhai hyn.

24 Canys nid i'r Cyſegr o waith llaw, portreiad y gwir *Gyſegr*, yr aeth Chriſt i mewn, ond i'r nêf ei hun, i ymddangos yn awr ger bron Duw troſom ni:

25 Nac fel yr offrymmei eſ ei hun yn fynych, megis y mae yr Arch-offeiriad yn myned i mewn i'r Cyſegr bob blwyddyn, â gwaed arall:

26 Oblegid yna rhaid fuaſei iddo yn fynych ddioddef er dechreuad y bŷd; eithr yr awron vnwaith yn niweſed y bŷd yr ymddangoſes eſe, i ddileu pechod, trwy ei aberthu ei hun.

27 Ac megis y goſodwyd i ddynion farw vnwaith, ac wedi hynny *hô* barn:

28 Felly Chriſt hefyd, wedi ei offrymmu * vnwaith i ddwyn ymmaith bechodau llawer, a ymddengys yr ail waith heb pechod, i'r rhai ſy yn ei ddiſgwyl, er iechydwriaeth.

* 1 Pet. 1. 18.

PEN.

393

PEN. X.

1 Unwaith aberthau y Gyfraith. 10 Aberth corph Christ a offrymmyd unwaith. 14 Ffydd hyth yn tynnu ymaith bechodau. 19 Cyngor i lynu yn lew yn y ffydd, trwy anmynedd a diolch.

OBlegid y gyfraith, yr hon ſydd ganddi gyfod daioníus bethau i ddyfod, ac nid gwir ddelw y pethau, ni's gall trwy yr aberthau hynny, y rhai y maent bob blwyddyn yn eu hoffrymmu yn wastadol, byth berfeithio y rhai a ddêl atti.

2 Oblegid yna hwy a beidiasent i'w hoffrymmu, am na buasei gydwybod pechod mwy gan y rhai a addolasent, wedi eu glanhau unwaith?

3 Eithr yn *yr aberthau* hynny *y mae* adcofa pechodau bob blwyddyn.

4 Canys amhoſſibl *yw* i waed teirw * a geifr dynnu ymmaith bechodau.

5 O herwydd pa ham y mae efe wrth ddyfod i'r bŷd, yn dywedyd, * Aberth ac offrwm ni's mynnaiſt, eithr corph a gymmhwyſaiſt i mi:

6 Offrymmau poeth, a thros bechod, ni buoſt fodlon iddynt:

7 Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y mae yn ſcrifennedig yn nechreu y llyfr am danaf) i wneuthur dy ewyllys di, o Dduw.

8 Wedi iddo ddywedyd uchod, Aberth, ac offrwm, ac offrymmau poeth, a thros bechod ni's mynnaiſt, ac nid ymſ dlonaiſt ynddynt, y rhai yn ôl y Gyfraith a offrymmir;

9 Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod i wneuthur dy ewyllys di, ô Dduw: y mae yn tynnu ymmaith y cyntaf, fel y gofodei yr ail.

10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym ni wedi ein ſancteiddio, trwy offrymmaid corph Iesu Grift unwaith.

11 Ac y mae pob offeiriad yn ſefyll bennydd yn gwaſanaethu, ac yn offrymmu yn fynych yr vn aberthau, y rhai ni allant byth ddileu pechodau:

12 Eithr hwn wedi offrymmu vn aberth dros † bechodau, yn dragywydd * a eiſteddodd ar ddeheu-law Duw:

13 O hyn allan yn diſgwylithyd oni oſoder ei elynion ef yn droed-faingc iw draed ef.

14 Canys ag vn offrwm y perfeithiodd efe yn dragwyddol y rhai ſy wedi eu ſanctеiddio.

15 Ac y mae yr Yſpryd glân hefyd yn tyſtiolaethu i ni: canys wedi iddo ddywedyd o'r blaen,

16 * Dymma'r Cyfammod, yr hwn a ammodaſi iddynt ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, Myſi a oſodaf fy nghyfreithiau yn eu calonnau, ac a'u ſcrifennaf yn eu meddyſau:

17 A'u pechodau, a'u hanwireddau, ni chofiaf mwyach.

18 A lle *y mae* maddeuant am y rhai hyn, nid *oes* mwyach offrwm tros bechod.

19 Am hynny frodyr gan fôd i ni † rydd-did i fyned i mewn i'r Cyſſegr trwy waed Iesu,

20 Ar hŷd ffordd newydd, a bywiol, yr hon a gyſſegrodd efe i ni, trwy'r llen, ſef ei gnawd ef:

21 A *bôd i ni* Offeiriad mawr ar dŷ Dduw:

22 Nefawn â chalon gywir, mewn llawn hyder ffydd, wedi † glanhau ein calonnau oddi wrth gydwybod ddrwg, a golchi ein corph â dwfr glân.

23 Daliwn gyffes ein gobaith yn ddiſigl, (canys ffyddlon yw'r hwn a addawodd:)

24 A chyd-ystyriwn bawb ei gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da:

25 Heb † eſceuluſo ein cyd-gynhulliad ein hunain, megis *y mae* arfer rhai, ond annog bawb ei gilydd, a hynny ynfwy, o gymmaint a'ch bôd yn gweled y dydd yn neſau.

26 Canys * os o'n gwir-fodd y pechwn, ar ôl derbyn gwybodaeth y gwirioneedd, nid oes aberth tros bechodau wedi ei adel mwyach:

27 Eithr rhyw ddiſgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac angerdd tân, yr hwn a ddifa y gwrthwyneb-wŷr.

28 Yr hwn a ddirmygai Gyfraith Moſes, a fyddai farw heb drugaredd, * ar ddau neu dri o dyſtion:

29 Pa faint † mwy coſpedigaeth (dybygwch chwi) y bernir haeddu o'r hwn a fathrodd Fab Duw, ac a farnodd yn afian waed y Cyfammod, trwy'r hwn y ſanctеiddiwyd ef, ac a ddifenwodd Yſpryd y gràs?

30 Canys nyni a adwaenom y neb a ddywedodd, † mŷfi piau dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd. A thracheſn, * yr Arglwydd a farna ei bobl.

31 Peth ofnadwy *yw* ſyrthio yn nwylo y Duw byw.

32 Ond gelwch i'ch cof y dyddiau o'r blaen, yn y rhai wedi eich goleuo, y dioddefaſoch yndrech mawr o helbulon;

33 Weithiau eich gwneuthur weithiau yn wawd, trwy wradwyddiadau, a chyſtuddiau: a weithiau yn bôd yn gyſranogion â'r rhai a driniid felly.

34 Canys chwi a gyd-ddioddefaſoch â'm rhwymau i hefyd, ac a gymmeraſoch eich yſpeilio am y pethau oedd gennych, yn llawen: gan † wybod fôd gennych i chwi eich hunain olud gwell yn y nefoedd, ac yn parhau.

35 Am hynny na fwriwch ymmaith eich hyder, yr hon ſydd iddi ſawr wobr.

36 Canys rhaid i chwi wrth anmynedd: fel wedi i chwi wneuthur ewyllys Duw, y derbynioch yr addewid.

37 O blegid ychydig bach igyn etto, a'r hwn ſydd yn dyfod a ddaw, ac nid oeda.

38 * A'r cyfiawn a fydd byw trwy ffydd: eithr o thynn *neb* yn ôl, nid yw ſy enaid yn ymfodloni ynddo.

39 Eithr nid ydym ni o'r rhai ſy yn tynnu yn ol i gofledigaeth, namyn o ffydd i gadwedigaeth yr enaid.

PEN. XI.

1 Beth ydyw ffydd. 6 Heb ffydd ni allwn ni ryngu bodd Duw. 7 Ei ffrwythau rhagorol hi yn yr hen ddadau gynt.

FYdd yn wîr yw † ſail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a ſicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled.

2 Oblegid trwyddi hi y cafodd yr Henuriaid air da.

3 * Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

4 * Trwy ffydd yr offrymmodd Abel i Dduw aberth rhagorach nâ Chain, trwy'r hon y cafodd efe dyſtiolaeth ei fod yn gyfiawn, gan;

Dduw

‡ Yrmaith.

‡ Wrthod.

* Pen. 6. 4.

* Levit. 16. 21. † Pſal. 40. 6, 7.

‡ Bechodau yn dragywydd, a eiſteddodd.

* Pen. 1. 13. † Pſal. 110. 1. 1 Cor. 15. 25. * Jer. 31. 33. Pen. 8. 8, 10.

‡ Hyſder.

* Deut. 17. 6. & 19. 15. Mat. 18. 16. Ioan. 8. 17. 2 Cor. 13. 1.

‡ gwaeth. † Deut. 22. 35. Rhuf. 12. 19.

* Deuto 32. 36.

‡ Wybod. ynoch eich hunain fod gennych olud &c.

* Habac. 2. 4. Rhuf. 1. 17. Galat. 3. 11.

‡ Hanfod.

* Gene. 1. 1.

* Gene. 4. 4.

Ddiw ddwyn tyſtiolaeth iw naddlon ef: a thrwyddi hi y mae efe wedi marw, yn llefaru eto.

* Gen. 5. 24. Eccluſ. 44. 16. 5 Trwy ffydd * y ſymmudwyd Enoch, fel na welei farwolaeth: ac ni chaed ef, am ddarfod i Ddiw ei ſymmud ef; canys cyn ei ſymmud, efe a gawſei dyſtiolaeth, ddarfod iddo ryngu bodd Duw.

6 Eithr heb ffydd amhoſſibl yw rhyngu ei fodd ef: oblegid rhaid yw i'r neb ſydd yn dyfod at Ddiw gredu ei fod ef, a'i fod yn obrwywr i'r rhai ſy yn ei geiſio ef.

7 Trwy ffydd Noe wedi ei rybuddio gan Ddiw am y pethau ni's gwelſid eto, gyda pharchedig ofn * a ddarparodd arch i achub ei dŷ: trwy 'r hon y condemnodd *efe* y byd, ac a wnaethpwyd yn etifedd y cyfiawnder ſydd o ffydd.

* Gen. 6. 22.

8 Trwy ffydd * Abraham pan ei galwyd a vfyddhaodd, ‡ gan fyned i'r man yr oedd efe iw ddderbyn yn etifeddiaeth: ac a aeth allan heb wybod i ba le yr oedd yn myned.

* Gen. 12. 1. ‡ *Heb.*

9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe yn ſir yr addewid, megis *mewn tir* dieithr, gan drigo mewn llueſtai, gyd ag Iſaac, ac Jacob, cyd-etifeddion o'r un addewid.

10 Canys diſgwyl yr ydoedd am ddinas ac iddi ſylfeini, ſaer ac adeiladydd yr hon *yw* Duw.

11 Trwy ffydd * Sara hitheu yn amhlantadwy a dderbyniodd nerth i ymddwyn hâd, ac wedi amſer oedran a eſoroddd, oblegid ffyddlon y barnodd hi yr hwn a addawſei.

* Gen. 17. 19. & 21. 2.

12 O herwydd pa ham hefyd y cenhedlwyd o vn, a hwnnw yn gyſtal a marw, cynnifer * ſêr y nef mewn lliaws, ac megis y tywod ar lan y môr, *yſſydd* yn anoch if.

* Gen. 15. 5. & 22. 17. ‡ Neu, *lu ei ſydd*

13 ‡ Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr o bell eu gweled hwynt, a chredu, a chyfarch, a chyfaddef mai dieithriaid a phererinion oeddynt ar y ddaiar.

14 Canys y mae y rhai ſy yn dywedyd y cyfryw betham, yn dangos yn eglur eu bod yn ceiſio gwlâd.

15 Ac yn wir pe buaſent yn meddwl am y *wlad* honno, o'r hon y daethant allan, hwy a allaſent gael amſer i ddychwelyd:

16 Eithr yn awr *gwlad* well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw *o* nefol: o achos pa ham nid cywilydd gan Ddiw ei alw yn Ddiw iddynt hwy: oblegid efe a barottodd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymmodd * Abraham Iſaac, pan ei proſwyd, a'i vnig-anedig fib a offrymmodd *efe*, yr hwn a dderbyniaſei yr addewidion.

* Gen. 21. 9. 10.

18 Wrth yr hwn y dywedaſid, * Yn Iſaac y gelwir i ti hâd:

* Gen. 21. 12. Rhuf. 9. 7.

19 Gan gyfrif fod Duw yn abl iw gyfodi *ef* o feirw: o ba le y cawſei efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth.

20 * Trwy ffydd y bendithiodd Iſaac Jacob ac Eſau, am bethau a ſyddent.

* Gen. 27. 27. 28. 39.

21 Trwy ffydd, * Jacob wrth farw a fendithiodd bob vn o feibion Joſeph: ac a addoliad *o'i bwyſ* ar ben ei ffon.

* Gen. 48. 15.

22 Trwy ffydd, * Joſeph wrth farw a goffaodd am ymadawiad plant Iſrael, ac a roddodd orchymmyn am ei eſgyrn.

* Gen. 50. 24. 25.

23 Trwy ffydd, * Moſes pan anwyd a guddiwyd dri mis gan ei rieni, o achos en bod yn ei weled yn fachgen tlws: ac nid ofnaſant † orchymmyn y brenin.

* Exod. 2. 2. Actau. 7. 20. † Exod. 1. 16.

24 Trwy ffydd, Moſes * wedi myned yn fawr, a wrthodes ei alw yn fib merch Pharao;

* Exod. 2. 11.

24 Gan ddewis yn hytrach oddef adfyd gyd â phobl Ddiw, nâ chael mwyniant pechod tros amſer;

26 Gan farno yn fwy golud ddirwyg Chriſt, nâ thryſorau yr Aipht: canys edrych yr oedd efe ar dalediganeth y gobrwy.

27 Trwy ffydd y gadawodd efe yr Aipht, heb ofni llid y brenin: canys efe a ymwroloddfel vn yn gweled yr anweledig.

28 Trwy ffydd y * gwnaeth efe y Paſc a gollyngiad y gwaed, rhag i'r hwn ydoedd yn diniſtrio y rhai cyntafanedig, gyffwrdd â hwynt.

* Exod. 12. 22.

29 Trwy ffydd * yr aethant trwy 'r mor coch, megis ar hyd ir ſych: yr hyn pan brofadd yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant

* Exod. 14. 2.

30 Trwy ffydd * y ſyrthiodd caerau Jericho, wedi eu hamgylchu tros ſaith niwrnod.

* Joſua 6. 20.

31 Trwy ffydd ni ddiſtrywyd * Rahab y butain gyd â'r rhai † ni chredent, pan dderbyniodd hi yr yſpiwyr yn heddychol.

* Joſua 6. 23. † *anuſyddlon.*

32 A pheth mwy a ddywedaf? canys yr amſer a ballei i mi i fynegi am * Gedeon, am * Barac, ac am † Samſon, ac am * Jephthae, am Ddafydd hefyd a * Samuel, a'r Prophwydi:

* Barn. 6. 11. * Barn. 4. 6. † Barn. 13. 24. * Barn. 11. 1. * 1 Sam. 1. 20.

33 Y rhai trwy ffydd a orefcynnaſant deyrnaſoedd, a wnaethant gyfiawnder, a gawſant addewidion, a gaufaſant ſafnau llewod:

34 A ddiffoddaſant angerdd y tân, a ddiangaſant rhag min y cleddyf, a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel a yrraſant fyddinoedd yr eſtroniaid i'l gilio:

35 Gwragedd a dderbyniodd eu meirw trwy adgyfodiad: ac eraill a * ddirdynnwyd, heb dderbyn ymwared, fel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell.

* 2 Mace 7. 7.

36 Ac eraill a gawſant brofedigaeth trwy watwar a ffangellau, ſe trwy rwymau hefyd a charchar.

37 *Hwynt hwy* a labyddiwyd, a dorrwyd â llif, a demtiwyd, a laſtwyd yn feirw â'r cleddyf, a grwydraſant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr, yn ddiffydyn, yn gyfluddiol, yn ddrwg eu cyfiwr:

37 (Y rhai nid oedd y byd yn deilwng o honyn) yn crwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau, ac ogofeydd y ddaiar.

39 A'r rhai hyn oll, wedi cael tyſtiolaeth trwy ffydd, ni dderbyniaſant yr addewid:

40 Gan fod Duw yn rhag-weled rhyw beth gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwynt heboni ninnau.

P E N. XII.

1 *Cynghor i ffydd ddiwaradwydd, amynedd, a dwyſtiolaeth.* 22 *Cauael y Teſtament newydd rhagor yr hên.*

OBegid hynny, ninnau hefyd gan fod cymmaint cwmwl o dyſtion wedi ei oſod o'n hamgylch, gan * roi heibio bob pwys, a'r pechod ſydd barod i'n hamgylchu, trwy a bonyneddi rhedwn yr yrfa a oſodwyd o'n blaen ni:

* Ephes. 4. 22. Coloſ. 3. 8 1 Pet. 2. 1.

2 Gan edrych ar Iefu pentywyſog a pherffeinydd *ein* ffydd *ni*, yr hwn yn lle y llawenydd a oſodwyd iddo, a ddioddefſith y groes,

gan ddilyfyru gwrandwydd hc a cheidiodd ar ddeheuiaw gorfedd-feingc Duw.

3 Yr ydiwch am hynny yr hwn a ddioddefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn gan bechaduriaid, fel na flinoch, ac nad ymollyngoch yn eich enaidiau.

4 Ni wrthwynebasoch eto hyd at waed, gan ymrech yn erbyn pechod.

5 A chwi a ollyngasoch tros gof y cyngor, yr hwn sydd yn dywedyd wrthych megis wrth blant, * Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollwng pan i'th argyodder ganddo.

6 Canys y neb y mae yr Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu: ac yn flangellu pob mab a dderbynio.

7 Os goddefwch gerydd, y mae Duw yn ymddwyn tu ac attoch, megis tu ac at feibion: canys pa fab sydd, yr hwn nid yw ei dad yn ei geryddu?

8 Eithr os heb gerydd yr yddych, o'r hon y mae pawb yn gyfrannog, yna bastardiaid ydych, ac nid meibion.

9 Heb law hynny, ni a gawsom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac a'u parchasom hwy: onid mwy o lawer y byddwn ddarostyngedig i Dâd yr ysprydoedd, a byw?

10 Canys hwynt hwy yn wir tros ychydig ddyddiau a'n ceryddent, fel y gwelent hwy yn dda: eithr hwn er lleshâd i ni, fel y byddem gyfrannogion o'i sancteiddrwydd ef.

11 Etto ni welir yn cerydd tros yr amser presennol yn hyfryd: eithr yn anhyfryd: ond gwedi hynny y mae yn rhoi heddychol ffrwyth cyfiawnder i'r rhai fy wedi eu cynpefino ag ef.

12 O herwydd pa ham, cyfodwch i fynu y dwylo a lafasâne, a'r glinieu a ymollyngasant:

13 A gwnewch lwybrau ‡ vniawn i'ch traed: fel na throer y cloff allan o'r ffordd, ond yn hytrach efe yn hytrach.

14 * Dilynwch heddwch â phawb, a sancteiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd:

15 Gan edrych yn ddyfal na bo neb yn pallu oddi wrth râs Duw: rhac bod vn gwreiddyn chwerwedd yn tyfu i fynu, ac yn peri blinder, a thrwy hwnnw llygru llawer:

16 Na bo vn putteiniwr, neu halogedig, megis Esau, yr hwn am vn saig o fwyd, * a werthodd ei enedigaeth-fraint.

17 Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod efe, pan oedd efe yn * ewyllysio etifeddu y fendith: oblegid ni chafodd efe le i edifeirwch, er iddo trwy ddagrau ei thaer geisio hi.

18 Canys ni ddaethoch chwi at * y mynydd teimladwy, sydd yn flofci gan dân, a chwmwl, a thywyllwch, a thymestl,

19 A fain vdcorn, a llef geiriau, yr hon pwy bynnac a'i clywsant, a ddeisyfasant na chwanegid yr ymadrodd wrthynt.

20 Oblegid ni allent hwy oddef yr hyn a orchymynnasid. * Ac os bwyst-fil a gyffyrddei â'r mynydd, efe a labyddir, neu a wenir â phicell.

21 Ac mor ofnadwy oedd y golwg, ac y dywedodd Moses, Yr ydwyf yn ofni, ac yn crynu

22 Eithr chwi a ddaethoch i fynydd Sion, ac i ddinas y Duw byw, Ierusalem nefol, ac at fyddinoedd o Angelion,

23 I gynnulleidfa a chymmuneidfa y rhai cyntafanedig, y rhai a sgrifennwyd yn y nefoedd, ac at Dduw barnwr pawb, ac at ysprydoedd y cyfiawn, y rhai a berffeithiwyd,

24 Ac at Iesu cyfryngwr y Testament newydd, a gwaed y taenelliad, yr hwn fydd yn dywedyd, pethau gwell na 'r eiddo * Abel.

25 Edrychwch na wrthodoch yr hwn fydd yn llefaru. Oblegid oni ddiangodd y rhai a wrthodasant yr hwn oedd yn llefaru ar y ddaiar, mwy o lawer ni'n *diangwn* ni, y rhai ydym yn troi ymaith oddiwrth yr hwn *fydd yn llefaru* o'r nef:

26 Llef yr hwn y pryd hynny a escydwodd y ddaiar: ac yn awr a addawodd, gan ddywedyd, * Etto vnwaith yr wyf yn cynnhyrfu, nid yn vnic y ddaiar, ond y nef hefyd.

27 A'r llitо vnwaith hynny, *fydd yn* yspysu symmudiad y pethau a †ycydwir, megis pethau wedi eu gwneuthur, fel yr arhoso y pethau nid ycydwir.

28 O herwydd pa ham, gan ein bôd ni yn derbyn teyrnas ddiſigl, bydded gennym râs, drwy 'r hwn y gwasanaethom Duw wrth ei fodd, gyd â gwyldar, a pharchedig ofn.

29 Oblegid * ein Duw ni fydd dân yſſol.

PEN. XIII.

1 *Anwyl gyngharion, exgis i garu i gilydd: 4 i fyw yn bonoſt: 5 i ochelydd cybydd-dra: 7 i berchi pregethwyr Duw: 9 i achol athrawon diesthr: 10 i gyfoddef Crist: 16 i roi elusen: 17 i ufyddhau i fwyddogion* 18 *i weddio tros yr Apostol,* 20 *Y diwedd.*

PArhaed * brawd-garwch.

2 Nas anghofiwch * letteugarwch: canys wrth hynny y llettcuodd rhai Angelion yn ddiarwybod.

3 Cofiwch y rhai fy yn rhwym, fel pettech yn rhwym gyd â hwynt: y rhai cyfuddiol, megis yn bôd eich hunain hefyd yn y corph.

4 Anrhydeddus *yw* priodas ym mhawb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteinwŷr a godineb wŷr a farna Duw.

5 *Bydded* eich ymarweddiad yn ddiarian-gar: gan fôd yn fodlon i'r hyn fydd gennych. Canys efe a ddywedodd, * Ni'th rodaf di i fynu, ac ni'th lwyr-adawaf chwaith,

6 Fel y gallem ddywedyd yn hŷf, * Yr Arglwydd *fydd* gymmorth i mi, ac nid ofnaf beth a wnel dŷn i mi.

7 Meddyliwch am eich ‡blaenoriaid, y rhai a draethasant i chwi air Duw: ſſydd y rhai, dyſynwch, gan yſtyried diwedd eu hymarweddiad hwynt.

8 Iesu Grist ddoe, a heddyw yr vn, ac yn dragywydd.

9 Nach arweinier oddi amgylch ag athrawiaethau amryw a dieithr: canys da yw bôd y galon wedi ei chryfhâu â gras, nid â bwydydd, yn y rhai ni chafodd y ſawl a rodiasant ynddynt, budd.

10 Y mae gennym ni allor, o'r hon nid oes awdurdod i'r rhai ſy yn gwasanaethu y Tabernacl i fwyta.

11 Canys * cyrph yr anifeiliaid hynny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr Arch-offeiriad i'r Cyſſegr tros bechod, a loſcir y tu allan i'r gwerſyll.

12 O herwydd pa ham Iesu hefyd, fel y ſancteiddiei y bobl trwy ei waed ei hun, a ddioddefodd y tu allan i'r porth.

13 Am hynny awn atto ef o'r tu allan i'r gwerſyll,

gwerſyll, gan ddwyn ei wraniwyddeſ.

14 Canys nid oes i ni ymma ddinas barhaus, eithr yn i ddyfod yr ym ni yn ei dilĕgwil.

15 Trwyddo ef gan hynny, offrymmwn aberth moliant yn wastadol i Dduw, yr hyn yw * ffrwyth gwefusau yn cyffesu lw enw ef.

16 Ond gwneuthur daioni a chyfrannu nas anghofiwch: canys â chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.

17 Vfyddhewch i'ch ‡ blaenoriaid, ac ymddaroſtyngwch: oblegid y maent hwy yn gwilio tros eich eneidiau chwi, megis rhai a rydd rhaid iddynt roddi cyfrif: fel y gallent wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drist; canys diſudd i chwi yw hynny.

18 Gweddiwch troſom ni: canys yr ydym yn credu ſŏd gennym gydwybod dda, gan ewyllyſio byw yn ‡ onest yn mhob peth.

19 Ond yr ydwyf yn helaethach yn dymuno gwneuthur o honoch hyn, i gael fy rhoddi i chwi dracheſn yn gynt.

20 A Duw 'r heddwch, yr hwn a ddug drachefn oddi wrth y meirw ein Harglwydd Jeſu, bugail mawr y defaid, trwy waed y ‡ Cyfammod tragwyddol,

21 A'ch perffeithio yn mhob gweithred dda, i wneuthur ei ewyllys ef: gan weithio ynoch yr hyn ſydd gymmeradwy yn ei olwg ef, trwy Jeſu Grift: i'r hwn y byddo y gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

22 Ac yr ydwyf yn annog i chwi, frodyr goddefwch air y cynghor: oblegid ar fyrr ‡ eiriau yr ydwyf i ſcrifennu atoch.

23 Gwybyddwch ollwng ein brawd Timotheus yn rhydd, gyd â'r hwn, os daw efe ar fyrder, yr ymwelaf â chwi.

24 Anherchwch eich holl ‡ flaenoriaid, a'r holl ſeinct. Y mae y rhai o'r Ital yn eich annerch.

25 Gras fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At yr Hebreaid yr ſcrifennwyd o'r Ital gyd â Thimotheus.

¶EPISTOL CYFFREDINOL IACO YR APOSTOL.

PENNOD. I.

2 Gyngor i lawenychu mewn blinder, 5 i ofyn doethineb gan Dduw: 13 Na ferrier y beiarnio ef o tan ein gwendid na'n pechodau ni: 22 I wrando ac i fyfyrio ar air Duw: ac i wneuthur ar ei ôl: 26 Os angen fo all yhai ymddangos yn gyfyddol oddi allan, nad ei allant fôd felly mewn gwirionedd.

IAco gwaſanaethwr Duw, a'r Arglwydd Jeſu Grift, at y deuddeg-llwyth ſydd ar waſtar, annerch.

2 Cyfrifwch yn hob llawenydd, fy mrodyr, pan fyrthioch mewn amryw broſedigaethau:

3 *Gan gwybod fôd profiad eich ffydd chwi yn gweithredu amynedd,

4 Ond caffed ammynedd ei pherffaith waith fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddeffygio mewn dim.

5 O bydd ar neb o honoch eiſiau doethineb, *gofynned gan Dduw, yr hwn ſydd yn rhoi yn ſhaelionus i bawb, ac heb ddannod: a hi a roddir iddo ef.

6 Eithr gofynned * mewn ffydd, heb ammeu dim. Canys yr hwn ſydd yn ammeu, ſydd gyffelyb i donn y môr, a chwellir ac a deflir gan y gwynt.

7 Canys na feddylied y dyn hwnnw, y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.

8 Gŵr dau-ddybryg ei feddwl, *fydd* anwaſtad yn ei holl ffyrdd.

9 Y brawd o radd iſel, llawenyched yn ei oruchafiaeth:

10 A'r cyfoethog, yn ei ddaroſtyngiad: canys * megis blodeuyn y glaſ-welkyn y diflanna efe.

11 Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwywodd y glaſ-welkyn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei bryd ef a gollodd: felly hefyd y diflanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.

12 * Gwyn ei fyd y gŵr ſydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.

13 Na ddywed neb pan demptier ef, Gan Dduw i'm temptir: canys Duw ni's gellir ei demptio â drygau, ac nid yw efe yn temptio neb.

14 Canys yna y temptir pob vn, pan y tynner ef, ac y ſlithier, gan ei chwant ei hun:

15 Yna chwant wedi ymddwyn, a eſgor ar bechod: pechod hefyd pan orphenner, a eſgor ar farwolaeth.

16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeilliornwch.

17 Pôb rhoddiad daionus, a phôb rhodd berffaith, oddi vchod y mae, yn diſcyn oddiwrth Dâd y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, ac chyſcod troediganeth.

18 O'i wir ewyllys yr eſenilodd efe nyni, trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.

19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pôb dyn eſcud i wrando, * diog i lefaru, diog i ddigofaint.

20 Canys digofaint gŵr, nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw.

21 O herwydd pa ham, rhoddwch heibio bôb budredd, a helaethrwydd malis, a thrwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau.

22 A * byddwch wneuthur-wŷr y gair, ac nid gwrandawŷr yn vnig, gan eich twyllo eich hunain.

23 Oblegid os yw neb yn wrandawr y gair, a heb ſod yn wneuthur-ŵr, y mae hwn yn debyg i ŵr yn edrych ei wyneb-pryd naturiol mewn drych.

24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymmaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.

25 Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyfraith rhydd-did, ac a barhao *yndi*, hwn heb ſôd yn wrandawr anghofus, ond gwneuthur-ŵr y weithred, efe a fydd dedwydd yn ei weithred.

26 Os yw neb yn eich myſc yn cymmeryd arno ſôd yn grefyddol, heb ‡ atal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun, ofer *yw* crefydd hwn.

27 Crefydd bur a dihalogedig ger bron Duw a'r Tâd, yw hyn, ymweled â'r ymddifaid,

faid, a'r gwregeid gwaddwon yn eu hadfyd, a'i gadw ei hun yn ddifrycheulyd oddi wrth y byd.

PEN. II.

1 *Nod gweddol i Gristianogion ddiffyru eu brodyr cledion:* 13 *Ond bod yn garuaidd, ac yn drugarogion.* 14 *Na ddylid ymffrostio o ffydd fo ni bydd gweithredoedd do:* 17 *nad yw'r ffydd honno ond ffydd farw,* 19 *a ffydd y cythreuliaid:* 21 *Ac nid ffydd Abraham,* 25 *a Rahab.*

FY mrodyr, na fydded gennych ffydd ein Harglwydd ni Iesu Grist, *sef Arglwydd y gogoniant*, gyda * derbyn wyneb.

* Levit. 19. 15. Dihareb. 24. 23.

2 Oblegid os daw i mewn i'ch ‡ cynnulleidfa chwi, wr â modrwy aur, mewn dillad gwychion, a dyfod hefyd *yn* llawd mewn dillad gwael;

‡ Synagog

3 Ac edrych o honoch ar yr hwn ſydd yn gwiſco y dillad gwychion, a dywedyd wrtho, Eiſtedd di ymma mewn lle da: a dywedyd wrth y llawd, Saf di yna, neu eiſtedd ymma iſlaw fy ſtôl-droed i:

4 Onid ydych chwi dueddol ynoch eich hunain, a'ch *bod* yn farn-wyr meddyliau drwg?

5 Gwrandewch, fy mrodyr anwyl, oni ddewiſodd Duw dlodion y byd hwn, yn gyfoethogion mewn ffydd, ac yn etifeddion y deyrnas, yr hon a addawodd efe i'r rhai ſydd yn ei garu ef?

6 Eithr chwithau a ammharchaſoch y llawd. Onid yw y cyfoethogion yn eich gorthrymmu chwi, ac yn eich tynnu ger bron brawdleoedd?

7 Onid ydynt hwy yn cablu yr Enw rhagoroi, yr hwn a elwir arnoch chwi?

8 Os cyflawni yr ydych y Gyfraith frenhinol, yn ôl yr Scrythur, * Car dy gymmydog fel ti dy hun, da yr ydych yn gwneuthur.

* Matth. 22. 39. Leſit. 19. 18. Rhuf. 13. 9.

9 Eithr os derbyn wyneb yr ydych, yr ydych yn gwneuthur pechod, ac yn cael eich argyoeddi gan y Gyfraith, megis troſeddwyr.

10 * Canys pwy bynnag a gatwo'r Gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn yn pwnc, y mae efe yn euog o'r cwbl.

* Levit. 19. 37.

11 Canys y ‡ neb a ddywedodd, Na odineba, a ddywedodd hefyd, Na ladd. Ac os ti ni odinebi, eithr a leddi, yr wyt ti yn troſeddu y Gyfraith.

‡ Neu, *Gyfraith.*

12 Felly dywedwch, ac felly gwnewch, megis rhai a fernir wrth Gyfraith rhydd-did.

13 Canys barn ddi-drugaredd *ſydd* i'r hwn ni wnaeth drugaredd, ac y mae trugaredd yn gorfoleddu yn erbyn barn.

14 Pa fudd yw, fy mrodyr, o dywed neb ſôd ganddo ffydd, ac heb ſôd ganddo weithredoedd? a ddichon ffydd ei gadw ef?

15 Eithr * os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac mewn eiſieu beunyddiol ymborth,

* Luc. 3. 11. 1 Joan. 3. 17.

16 A dywedyd o vn o honoch wrthynt, Ewch mewn heddwch, ymdwymnwch, ac ymddigonwch, eithr heb roddi iddynt angenrheidiau 'r corph, pa lês *ſydd*?

17 Felly ffydd hefyd, oni bydd genddi weithredoedd, marw ydyw, *a bi* ‡ yn vnic.

‡ Wrthi ei hun.

18 Eithr rhyw vn a ddywed, Tydi ffydd ſydd gennit, minneu gweithredoedd ſy gennif: dangos i mi dy ffydd di ‡ heb dy weithredoedd, a minneu wrth fy ngweithredoedd i a ddangoſaf i ti fy ffydd inneu.

‡ Neu, *wrth.*

19 Credu yr wyt ti mai vn Duw ſydd: da yr wyt yn gwneuthur: y mae y cythreuliaid hefyd yn credu, ac yn crynu.

20 Eithr a fynni di wybod, o ddyn ofer, am ffydd heb weithredoedd, mai marw yw?

21 Abraham ein Tâd ni, onid o weithredoedd y cyflawnhawyd ef, * pan offrymmodd efe Iſaac ei fab ar yr allor?

* Gene. 22. 9. 10.

22 ‡ Ti a weli fôd ffydd yn cyd-weithio â'i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd fôd ffydd wedi ei pherffeithio.

‡ Neu, *A welit ti!*

23 A chyflawnwyd yr Scrythur, yr hon ſydd yn dywedyd, * Credodd Abraham i Dduw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder, a chyfaill Duw y galwyd *ef*.

* Gene. 15. 6. Rhuf. 4. 3. Galat. 3. 6.

24 Chwi a welwch gan hynny mai o weithredoedd y cyfiawnheir dyn, ac nid o ffydd yn vnic.

25 Yr yn ſunyd hefyd, * Rahab y buttain, onid o weithredoedd y cyfiawnhawyd hi, gan dderbyn iddi hi y cennadau, a'u danfon ymmaith ffordd arall?

* Joſu. 2. 4.

26 Canys megis y mae y corph heb yr ‡ yſpryd yn farw, felly hefyd ffydd heb weithredoedd, marw yw.

‡ Anad.

PEN. III.

1 *Na ddylem ni fod yn bryſſur i feio ar eraill:* 5 *ond yn bytrach ſtrwyno y tafod, yr hwn er nad ydyw ond aelod bychan, etto y mae efe yn achoſi llawer o ddrwgioni, ac o ddrygioni,* 13 *i'r rhai ſydd wir ſynhwyrol, y mawrt yn fwyminion, yn heddychlon, heb gynfigennu, a heb ymryſon.*

NA fyddwch feiſtrieid lawer, fy mrodyr, gan wybod y derbyniwn ni farnedigaeth fwy.

2 Canys mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro: od oes neb heb lithro ar air, gwr perffaith *yw* hwnnw, yn gallu ffrwyno 'r holl gorph hefyd.

3 Wele, yr ydym ni yn rhoddi ffrwynau ym mhennau 'r meirch, i'w gwneuthur yn vfydd i ni, ac yr ydym yn troi eu holl gorph hwy oddi amgylch.

4 Wele y llongau hefyd er eu maint, ac er eu gyrru gan wyntoedd creulon, a dreir oddi amgylch â llyw bychan, lle y mynno 'r llywydd.

5 Felly hefyd y tafod, aelod bychan yw, ac yn ffrofio pethau mawrion: wele faint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei ennyn.

6 A'r tafod, tân *ydyw*, byd o anghyfiawnder: felly y mae y tafod wedi ei oſod ymmhlith ein haelodau ni, fel y mae yn halogi 'r holl gorph, ac yn goſod troell naturiaeth yn fflamm, ac wedi ei wneuthur yn fflamm gan yffern.

7 Canys holl natur gwyllt filod, ac adar, ac ymluſciaid, a'r pethau yn y môr, a ddofir, ac a ddofwyd gan natur ddynol:

8 Eithr y tafod ni ddichon yn dyn ei ddofi. Drwg anllywodraethus *ydyw*: yn llawn gwenwyn marwol.

9 Ag ef yr ydym yn bendithio Dduw, a'r Tâd: ag ef hefyd yr ydym yn melldithio dynion a wnaethpwyd ar lun Duw.

10 O'r vn genau y mae yn dyfod allan fendith a melldith; fy mrodyr, ni ddylai y pethau hyn fôd felly.

11 A ydyw ffynnon o'r vn llygad, yn rhoi *dwfr* melus a chwerw?

12 A ddichon y pren ffigys, fy mrodyr, ddwyn olifaid? neu winwydden ffigys? felly

felly ni ddichon vn ffynnon roddi dwfr halltr a chroyw.

‡ Chyfat-wyddi. 13 Pwy ſydd ŵr doeth a ‡ deallus yn eich plith ? dangoſed drwy ymarweddiad da, ei weithredoedd mewn mwyneidd-dra doethineb.

14 Eithr od oes gennych genfigen chwerw ac ymryſon yn eich calon, na ſyddwch ffrost wyr, a chelwyddog yn erbyn y gwirionedd.

15 Nid yw y doethineb hyn yn deſcyn oddi vchod: ond daiarol, anianol, cythreulig yw.

16 Canys lle mae cenfigen ac ymryſon, yno y mae terfyſc, a phob gweithred ddrwg.

17 Eithr y ddoethineb ſydd oddi vchod, yn gyntaf pur ydyw, wedi hynny heddychol, boneddigaidd, hawdd ei thrin, llawn trugaredd a ffrwythau da, di-duedd, a di-ragrith.

18 A ffrwyth cyfiawnder a heuir mewn heddwch, i'r rhai ſy'n gwneuthur heddwch.

PEN. IV.

1 *Rhaid i ni ymryſſon yn erbyn trachwant: 4 ac anghymmedrolder: 5 a balchder: 11 ac enllib, a barnu ar eraill: 13 ac na voddom ormod byder ar inydliant bydol: nac ar einioes dyn: ond rhai y cwbl ar Ddnw.*

O Ba le y mae rhyfeloedd, ac ymladdau yn eich plith chwi? onid oddi wrth hyn, ſef eich meiyſ-chwantau, y rhai ſydd yn rhyfela yn eich aelodau?

2 Chwennychu yr ydych, ac nid ydych yn cael; ‡ cenfigennu yr ydych, ac eiddigeddu, ac nid ydych yn gallu cyrhaeddyd: ymladd, a rhyfela yr ydych, ond nid ydych yn cael, am nad ydych yn gofyn. ‡ Lladd.

3 Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bod yn gofyn ar gam, ſel y galloch eu treulio ar eich melus-chwantau.

4 Chwi odineb wŷr, a godineb-wragedd, oni ŵyddoch chwi fod cyfeillach y bŷd, yn elyniaeth i Ddnw? pwy bynnag gan hynny a ewyllyſio fod yn gyfaill i'r bŷd, y mae yn elyn i Ddnw.

5 A ydych chwi yn tybied fôd yr Scrythur yn dywedyd yn ofer, Ar genfigen y mae chwant yr yſpryd a gartrefa ynom ni?

6 Eithr rhoddi gras mwy y mae: o herwydd pa ham y mae yn dywedyd, Y mae Duw yn gwrthwynebu 'r beilchion, ond yn rhoddi gras i'r rhai gostyngedig.

7 Ymddaroſtyngwch gan hynny i Ddnw, gwrthwynebwch ddiafol, ac efe a ffy oddi wrthych.

8 Neſſewch at Ddnw, ac efe a neſſâ attoch chwi: glânhewch eich dwylo, chwi bechaduriaid, a phurwch eich calonnau, chwi â'r meddwl dau-ddyblyg.

9 Ymofidiwch, a galerwch, ac wylwch: troer eich chwerthin chwi yn alar, a'ch llawenydd yn drifwch.

10 * Ymddaroſtyngwch ger bron yr Arglwydd, ac efe a'ch derchafa chwi. * 1 Pet. 5. 6.

11 Na ddywedwch yn erbyn ei gilydd, frodyr: y neb ſydd yn dywedyd yn erbyn a frawd ac yn barnu ei frawd, y mae efe yn dywedyd yn erbyn y Gyfraith, ac yn barnu 'r Gyfraith: ac od wyt ti yn barnu 'r Gyfraith, nid wyt ti wneuthur-wr y Gyfraith eithr barn-wr.

12 Vn Goſodwr cyfraith ſydd, yr hwn a ddichon gadw a chollî: * pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu arall? * Rhuf. 14. 4.

13 ‡ Iddo yn awr, y rhai ydych yn dywedyd, Heddyw neu y ſory ni a awn i gyfryw ddinas, ac a arhoſwn yno flwyddyn, ac a farchnattawn, ac a enniſwn: ‡ Felly,

14 Y rhai ni ŵyddoch beth a fydd y foreu canys beth ydyw eich enioes chwi? canys tarth ydyw, yr hwn ſydd tros ychydig yn ymddangos, ac wedi hynny yn diflanna.

15 Lle y dylech ddywedyd, * Os yr Arglwydd a'i myno, ‡ ac os bydawn byw, ni a wnawn hyn neu hynny. * 1 Cor. 4. 19. ‡ Byddwn fyw ac a wnawn.

16 Eithr yn awr gorfoleddu yr ydych yn eich ymffroſt: pôb cyfryw orfoledd drwg ydyw.

17 Am hynny i'r neb a feidr wneuthur daioni, ac nid yw yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo.

PEN. V.

1 *Rhaid i wyr cyfoethogion dryglonus ofni dialedd Duw. 7 Nis a ddyſcon fod yn ddioddefgar mewn adfyd, yn ol eſampl y Prophwydi a Job: 12 a gochelid tyngu: 13 a gweddio mewn adfyd, a chanu mewn hawdſyd: 16 a chyfaddef ein beiau ini gilydd, a gweddio tros ei gilydd, 19 a dwyn i'r iawn y brawd a fytho yn mynod ar gyfeiliorn.*

‡ IDdo yn awr, *chwi* gyfoethogion, wylwch ac vdwch am eich trueni ſydd yn dyfod arnoch. ‡ Felly,

2 Eich cyfoeth a bydrodd, a'ch gwiſcoedd a fwytawyd gan bryfed.

3 Eich aur a'ch arian a rydodd, a'u rhwd hwnt a fydd yn dyſtiolaeth ‡ yn eich erbyn chwi, ac a fwyty eich cnawd chwi fel tân, chwi a gaſclaſoch dryſſor yn y dyddiau diweddaf. ‡ Ichwi.

4 Wele, y mae cyflog y gweithwŷr a fedaſant eich meuſydd chwi, yr hwn a gam-attalwyd gennych, yn llefain: a llefain y rhai a fedaſant a ddaeth i mewn i glufiau Arglwydd y lluoedd.

5 Moetheus fuoch ar y ddaiar, a thrythyll: meithrin eich calonnau a wnaethoch, megis mewn dydd lladdedigaeth.

6 Condemnaſoch, a lladdaſoch y cyfiawn ac ynteu heb ſefyll i'ch erbyn.

7 Byddwch gan hynny yn ymarhous, frodyr, hyd ddyfodiad yr Arglwydd. Wele, y mae y llafur ŵr yn diſgwil am werth fawr ffrwyth y ddaiar, yn dda ei ammynedd am dano, nes iddo dderbyn y glaw cynnar a'r diweddar.

8 Byddwch chwithau hefyd dda eich ammynedd, cadarnhewch eich calonnau, oblegid dyfodiad yr Arglwydd a neſſâdd.

9 Na ‡ rwgnechwch yn erbyn ei gilydd, frodyr, fel na'ch condemner: wele, y mae y barnwr yn ſefyll wrth y drŵs. ‡ Roddwch achraid ar ei gilydd.

10 Cymmerwch, fy mrodyr, y Prophwydi, y rhai a lefaraſant yn enw 'r Arglwydd, yn ſiampl o ddioddef blinder, ac o hîr ymaros.

11 Wele, dedwydd yr ydym yn ‡ gadel y rhai ſy ddioddefus. Chwi a glywſoch am ammynedd Job, ac a welſoch ddiwedd yr Arglwydd, oblegid tofturiol iawn yw 'r Arglwydd, a thrugarog. ‡ Cyfrif.

12 Eithr o flaen pob peth, fy mrodyr, na thyngwch, nac i'r nêf, nac i'r ddaiar, nac vn llw arall: eithr byddet eich le chwi yn ie, a'ch nag-ê, yn nag-ê, fel na ſyrthioch i farnedigaeth. * Matth. 5. 34.

13 A oes neb yn eich plith mewn adfyd? gweddied.

gweddiai. A oes neb yn ei mwyth arno'r cynnal Psalmau.

14 A oes neb yn eich plith yn glâf? galwed atto Henuriaid yr Eglwys, a gweddiant hwy ‡ trosto, * gan ei eneinio ef ag olew yn Enw'r Arglwydd:

‡ Verb. yn ben. * Marc. 6. 13.

15 A gweddi'r ffydd a iacha'r claf, a'r Arglwydd a'i cyfyd ef i fynu: ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, hwy a faddeuir iddo.

16 Cyffeiwch eich camweddau bawb iw gilydd, a gweddiwch tros ei gilydd, fel i'ch iachaer: llawer a ddichon taer-weddi y cyfiawn.

17 * Efrau oedd ddyn yn rhaid iddo ddioddef fel ninnau, ac mewn gweddi *ofer* a weddiodd na byddai law: ac ni bu glaw ar y ddaiar dair blynedd a chwe mis.

* 1 Bren. 17. 1.

18 Ac *ofer* a weddiodd drachefn, a'r nêf a roddes law, a'r ddaiar a ddug ei ffrwyth.

19 Fy mrodyr, od aeth neb o honoch ar gyfeiliorn oddi wrth y gwirioneedd, a throi o ryw vn ef;

20 Gwybydded y bydd i'r hwn a drôdd bechadur oddiwrth gyfeiliorni ei ffordd, gadw enaid rhag angeu, a chuddio lliaws o bechodau.

¶ EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL PETR YR APOSTOL

PENNOD. I.

1 Y mae efe yn benddithio Duw am ei amryw râd yſprydol: 10 Gan ddangos nad ydyw yr iechydwriaeth yn Ghriſt beth newydd, eithr peth a brophwydwyd am dano er ystalm. 13 Cynghor i fyw yn ddiwiol, gan ou bod bwy wedi ou gwni o newydd trwy air Duw.

PETR, Apostol Jesu Ghriſt, at y dieithriaid ſy ar wasgar ar hyd Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, a Bithynia;

2 Etholedigion yn ôl rhag-wybodaeth Duw Tâd, trwy ſancteiddiad yr Yſpryd, i vfydd-dod a thaenelliad gwaed Jesu Ghriſt: gras i chwi a heddwch a amlhaer.

* 2 Cor. 1. 3. Ephes. 1. 3.

3 * Bendigedig *ydde* Duw a Thâd ein Harglwydd Jesu Griſt, yr hwn yn ôl ei fawr drugaredd a'n hadgenhedlodd ni i obaith bywiol trwy adgyfodiad Jesu Griſt oddi wrth y meirw,

4 I etifeddiaeth anllygredig, a dihalogedig, a di-ddiſtannedig, ac ynghadw yn y nefoedd i

‡ Ni. ‡ Ydym.

5 Y rhai trwy allu Duw ‡ ydych gadwedig trwy ffydd i iechydwriaeth, parod iw datcuddio yn yr amſer diweddaf.

6 Yn yr hyn yr ydych yn mawr lawenhau, er eich bôd ychydig yr awron (os rhaid yw) mewn triſtwch, trwy amryw brofedigaethau:

7 Fel y caffer profiad eich ffydd chwi, yr hwn ſydd werthfawrocach nâ'r aur colladwy, eyd profer ef trwy dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogoniant, yn ymddangoſiad Jesu Geiſt:

8 Yr hwn, er na's gwelſoch, yr ydych yn ei garu: yn yr hwn heb ſôd yr awron yn ei weled, eyd yn credu, yr ydych yn mawr lawenhau â llawenydd annhraethadwy, a gogoneddus:

9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd, *ſef* iechydwriaeth eich eneidiau:

10 Am yr hon iechydwriaeth yr ymofynnodd, ac y manwl chwiliodd yr Porphwydi, y rhai a brophwydaſant am y gras a *ddaeth* i chwi:

11 Gan chwilio pa *bryd*, neu pa ryw amſer, yr oedd Yſpryd Chriſt yr hwn oedd ynddynt, yn ei yſpyſu, pan oedd yn rhagdyſtiolaethu dioddefaint Chriſt, a'r gogoniant ar ôl hynny.

12 I'r rhai y datcuddiwydd nad iddynt hwy eu hunain, eyd i ni yr oeddynt yn ‡ gweini yn y pethau a ſynegwyd yn awr i chwi gan y rhai a efangylaſant i chwi trwy'r Yſpryd glân, yr hwn a ddanfonwyd o'r nêf, ar yr hyn *bet hau* y mae'r Angelion yn chwennychu edrych.

‡ Verb. yn ben. ‡ Pethau.

13 O herwydd pa ham, gan wregyſu lwynau eich meddwl, a bod yn ſobr, gobeithiwch yn berffaith am y gras a ddygir i chwi yn natcuddiad Jesu Ghriſt:

14 Fel plant vfydd-dod, heb gyd-ymgyſwreddu â'r trachwantau o'r blaen yn eich anwybodaeth;

15 Eithr megis y mae y neb a'ch galwodd chwi yn ſanctaidd, *byddwch chwithau hefyd ſanctaidd yn mhôb ymarweddiad:

* Luc. 1. 75.

16 Oblegid y mae 'n ſcrifennedig, * Byddwch ſanctaidd, canys ſanctaidd ydwyf i.

* Lev. 11. 44. & 19. 2. & 20. 7.

17 Ac os ydych yn galw ar y Tâd, yr hwn ſydd, * heb dderbyn wyneb, yn barnu yn ôl gweithred pôb vn, ymddygwch mewn ofn tros amſer eich ymdeithiad:

* Deut. 10. 17. Rhuf. 2. 11.

18 Gan wybod nad â phethau llygredig, megis arian neu aur, i'ch pryniwyd oddi wrth eich ofer ymarweddiad, *yr hon a gawſoch* trwy draddodiad y tadau:

Gal. 2. 6.

19 Eithr â *gwerthfawr waed Chriſt, megis oen difeius a difrycheulyd:

* 1 Cor. 6. 20. & 7. 23.

20 Yr hwn yn wir a ‡ rag-ordeiniwyd * cyn ſylfaenu y bŷd, eithr a eglurwyd yn yr amſeroedd diweddaf, er eich mwyn chwi:

Heb. 9. 14. 1 Joan. 1. 7.

21 Y rhai ydych trwyddo ef yn credu yn Nuw, yr hwn a'i cyfododd ef oddi wrth y meirw, ac a roddodd iddo ef ogoniant, fel y byddei eich ffydd chwi a'ch gobaith yn Nuw.

Datc. 1. 5. ‡ Rag-wybuyd. * Rhuf. 16. 25. Ephes. 3. 9. Col. 1. 26.

22 Gwedi puro eich eneidiau, gan vfyddhau i'r gwirioneedd trwy'r Yſpryd, i frawdgarwch diragrith, cerwch ei gilydd o galon taer yn helaeth:

2 Tim. 1. 9. 10. Tit. 1. 2. * Eſai. 40. 6. Eccle. 14. 18. Jac 1. 10.

23 Wedi eich ail-eni, nid o hâd llygredig, eithr anllygreſlig, trwy air Duw, *yr hwn ſydd* yn byw, ac yn parhau yn dragywydd.

24 * Canys pôb cnawd fel glâſ-wellyn yw, a holl ogoniant dyn fel blodeuyn y glâſ-wellyn: gwywodd y glâſ-wellyn, a'i flodeuyn a ſyrthiodd:

25 Eithr gair yr Arglwydd ſydd yn aros yn dragywydd: a hwn yw'r gair a bregethwyd i chwi.

PEN. II.

Y mae efe yn eu cynghori na wnelant ddim yn erbyn cariad: 4 ac yn dangos mai Chriſt ydyw'r ſylfaen yr adeiladwyd hwynt arno: 11 ac yn dymuno arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol: 13 a bôd yn vfydd i ſwyddigion 18 A'y mae yn dyſgu i weiſion

vfyddhau

ufyddhau iw meistred, 20 *a bod yn ddioddefgar wrth efampl Chriſt, yr eu bod yn cael eu.*

6 Ephef. 4. 22. Col. 3. 8. Heb. 12. 1. ‡ *Y rhyfymol a'r diawyll laeth.*

WEdi rhoi hebio gan hynny* bôb dcygioni, a phôb twyll, a rhagrith, a chenfigen, a phôb gogan-air,

2 Fel rhai bychain newydd eni, chwennychwch ‡ ddiawyll laeth y gair, ſel y cynyddoch trwyddo ef:

3 Os profaſoch ſod yr Arglwydd yn dirion.

4 At yr hwn *yr ydych* yn dyfod *megis* at faen bywiol, a wrthodwyd gan ddynion, eithr etholedig gan Dduw, *a* gwerthfawr.

5 A chwithau megis meini bywiol ydych wedi eich adeiladu yn dŷ yſprydol, * yn offeiriadaeth ſanctaidd, i offrymmu aberthau yſprydol, cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu Grift.

* Deut. 1. 6.

6 O herwydd pa ham y cynnwyſir yn yr Scrythur, Wele * yr wyf yn goſod yn Sion ben congliaen, etholedig, *a* gwerthfawr: a'r hwn a grêd yndo, ni's gwradwyddir.

* Eſa. 28. 16. Rhuf. 9. 33. ‡ *Werthfawr.*

7 I chwi gan hynny y rhai ydych yn credu, *y mae* yn ‡ vrddas: eithr i'r † anufyddion, * y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwnnw a wnaed yn ben y gongl,

† *Rhai nid ydynt yn credu.* * Pſal. 118. 22. Matth. 21. 42. Act. 4. 11.

8 * Ac yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwyſtr i'r rhai ſy yn tramgwyddo wrth y gair, gan ſôd yn anufydd; i'r hwn beth yr ordeiniwyd hwynt heſyd.

* Eſa. 8. 14. † Exod. 19. 6.

9 Eithr chwy-chwi *ydych* rywogaeth etholedig, † brenhinol offeiriadaeth, cenedl ſanctaidd, pobl briodol *i Dduw*: ſel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd allan o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ei.

* Hoſ. 2. 23. Rhuf. 9. 25.

10 * Y rhai gynt nid *oeddych* bobl, ond yn awr *ydych* bobl i Dduw: y rhai ni chawſoch drugaredd, ond yr awron a gawſoch drugaredd.

11 Anwylyd, yr wyf yn attolwg *i chwi* megis dieithriaid a phererinion, ymgedwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai ſy yn rhyfela yn erbyn yr enaid:

12 Gan ſôd a'ch ymarweddiad yn honeſt ym-myſc y Cenhedloedd: fel, lle maent yn eich goganu megis drwg-weithredwŷr, y gallont o herwydd eich gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad.

* Rhuf. 8. 1.

13 * Ymddaroſtyngwch oblegid hyn i bôb dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa vn bynnag ai i'r brenin, megis goruchaf:

14 Ai i'r llywiawd-wŷr, megis trwyddo ef wedi eu danfon er dial ar y drwg-weithredwŷr, a mawl i'r gweithred-wŷr da.

15 Canys felly y mae ewyllys Duw, ſod i chwi trwy wneuthur daioni, oſtegu anwybodaeth dynion ffolion:

16 Megis yn rhyddion, ac nid â rhyddid gennych megis cochl malis, eithr ſel gwaſanaethwŷr Duw.

17 Perchwch bawb. * Cerwch y brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenin.

* Rhuf. 12. 10. 1 Pet. 1. 22.

18 ‡ Y gweiſion, *byddwch* ddaroſtyngedig gyda phob ofn, i'ch meiſtred, nid yn vnic i'r *rhai* da a chyweithas, eithr i'r *rhai* anghyweithas hefyd.

* Ephef. 6. 5. Col. 3. 22. Tit. 2. 9. ‡ *Neu, ufyddhewch.*

19 Canys hyn ſydd ‡ ra'ol, os yw neb o herwydd cyd-wybod i Dduw † dwyn trifwch gan ddioddef ar gam.

20 Oblegid pa glôd *yw*, os pan bechoch a chael eich cernodio, y byddwch dda eich ammynedd? eithr os a chwi yn gwneuthur yn dda, ac yn dioddef, y byddwch dda eich ammynedd, hyn *ydyw* ‡ raſol ger bron Duw.

‡ *Neu, mae ddiolch.*

21 Canys i hyn i'ch galwyd hefyd, oblegid Chriſt yntef a ddioddefodd troſom ni gan adel i ni eſampl, ſel y canlynech ei ôl ef:

‡ *Neu, chwi.*

22 Yr * hwn ni wnaeth bechod, ac ni chaed twyll yn ei enau:

* Eſa. 53. 9.

23 Yr hwn pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn, pan ddioddefodd ni fygythiodd: eithr rhoddodd ar y neb ſydd yn barnu yn gyfiawn.

24 * Yr hwn ei hun a ddûg ein pechodau ni yn ei gorph ar y pren: fel gwedi ein marw i bechodau, y byddem byw i gyfiawnder: * trwy gleiſiau yr hwn yr iachawyd chwi.

* Eſa. 53. 5. Matth. 8. 17. * Eſa. 53. 5.

25 Canys yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn: eithr yn awr chwi a ddychwelwyd at ſugail ac eſcob eich eneidiau.

PEN. III.

1 Y mae yn dyſcu i wyr a gwragedd eu dyled iw gilydd; 8 yn annog pawb i vndeb a chariad; 14 ac i ddioddef urthid; 19 ac yn adrodd daioni Duw i'rêns fyd gynt.

YR vn ffunyd* *bydded* y gwragedd oſtyngedig iw gwŷr priod: fel od oes rhai heb gredu i'r gair, y gallen trwy ymarweddiad y gwragedd, eu hynnill hwy heb y gair,

* Col. 3. 18. Ephef. 5. 22.

2 Wrth edrych ar eich ymarweddiad di wair chwi yngyd ag ofn.

3 * Trwſiad y rhai bydded nid yr vn oddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylch oſodiad aur, neu wiſcad dillad:

* 1 Tim. 2. 9.

4 Eithr *bydded* cuddiedig ddŷn y galon, mewn anllygredigaeth yſpryd addfwyn a ſtonydd, yr hwn ſydd ger bron Duw yn werthfawr.

5 Canys felly gynt yr oedd y gwragedd ſanctaiaid heſyd, y rhai oedd yn gobeithio yn Nuw, yn ymdrwſio, gan ſôd yn ddaroſtyngedig iw gwŷr priod:

6 Megis yr vſyddhâodd Sara i Abraham, gan ei alw ef yn * Arglwydd: ‡ merched yr hon ydych chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn dda, ac heb ofni dim dychryn.

* Gena. 18. 12. ‡ Gr. *plant.*

7 * Y gwŷr yr vn ffunyd, cyd-gyfanneddwch â hwynt yn ôl gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig, megis i'r ſlefr gwannaf, ſel rhai ſy gyd-etifeddion gràs y bywyd, rhag rhwyſtro eich gweddiau.

* 1 Cor. 7. 3.

8 Am ben hyn, *byddwch* oll yn vn fryd, yn cyd-oddef *â'i gilydd*, yn caru ‡ ſel brodyr, yn drugarogion, yn ſwynaidd;

‡ *Neu, y brodyr.*

9 * Nid yn talu drwg am ddrwg, neu ſenn am ſenn: eithr yngwrth wyneb, yn bendithio: gan wybod mai i hyn i'ch galwyd, ſel yr etifeddoch ſendith.

* Diar. 20. 22. Matth. 5. 39. Rhuf. 12. 17. 1 Theſ. 5. 15.

10 Canys * y neb a ewyllyſio hoffi bywyd, a gweled dyddiau da, attaled ei dafod oddi wrth ddrwg, a'i wefuſau rhag adrodd twyll.

* Pſal. 34. 12, 13, 14.

11 Gocheled y drwg, a gwnaed y da; ceiſied heddwch, a dilyned ef.

12 Canys *y mae* llygaid yr Arglwydd ar y rhai cyfiawn, a'i gluſtiau ef tu ac at eu gweddi hwynt: eithr *y mae* wyneb yr Arglwydd yn erbyn y rhai ſy yn gwneuthur drwg.

397

13 A phwy a'ch drygia chwi, os byddwch yn dilyn yr hyn ſydd dda?

14 Eithr * o brodd i chwi hefyd ddioddef o herwydd cyfiawnder, dedwydd *ydych*: ond nac * ofnwch rhag eu hofn hwynt, ac na'ch cynhyrfer:

15 Eithr ſanctheiddiwch yr Arglwydd Dduw yn eich calonnau: a *byddwch* bared bôb amſer i atteb i bôb vn a ofynno i chwi reſwn am y gobaith ſydd ynoch, gyd ag addfwynder ‡ ac ofn:

16 A chennych gydwybod dda: fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megis drygweithredwŷr, y cywilyddio y rhai ſydd yn beio ar eich ymwared liad da chwi yn Chriſt.

17 Canys gwell *ydyw*, os ewyllys Duw a'i mynn, i chwi ddioddef yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni:

18 Oblegid Chriſt hefyd vnwaith a ddioddefodd troſ bechodau, y Cyfiawn * troſ yr anghyfiawn: fel y dygei ni at Dduw, wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywhau yn yr Yſpryd:

19 Trwy 'r hwn yr aeth efe hefyd ac a bregethodd i'r yſprydion yngharchar:

20 Y rhai a fu gynt anufydd, pan vn-waith yr oedd hir ammynedd Duw yn aros yn nyddiau Noe, tra y darperid * yr Arch, yn yr hon ychydig, ſef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr.

21 Cyffelybiaeth cyſ-attebol i'r hwn, ſydd yr awron yn ein hachub ninnau, *ſef* bedydd, (nid bwrw ymmaith fudreddi y cnawd, eithr ymatteb cyd-wybod dda tu ac at Dduw) trwy adgyfodiad Ieſu Chriſt:

22 Yr hwn ſydd ar ddeheu-law Duw, wedi myned i'r nêf, a'r Angelion, a'r awdurdodau, a'r galluoedd, wedi eu daroſtwng iddo.

PEN. IV.

1 Y mae yn ein harnog bwy i beidio â phechu, trwy eſampl Chriſt, a thrwy yſtyried fôd diwedd pob peth yn pwyſo yn agos. 12 Y mae yn eu cyſſuro yn erbyn erlid.

AM hynny, gan ddioddef o Chriſt troſom ni yn y cnawd, chwithau hefyd byddwch wedi eich arfoglaſ'r vn meddwl: oblegid yr hwn a ddioddefodd yn y cnawd, a beidiodd â phechod;

2 Fel na byddo mwyach ſyw i chwantau dynion, ond i ewyllys Duw, tros yr amſer ſydd yn ôl yn y cnawd.

3 Canys digon i ni yr amſer a aeth heibio o'r enioes i weithredu ewyllys y Cenhedloedd, gan rodio mewn trythyllwch, trachwantau, meddwdod, cyſeddach, ‡ diotta, a ffiaidd eulyn arddoliad:

4 Yn yr hyn y maent yn ddieithr yn eich cabl chwi, am nad ydych yn cyd-redeg gyd â hwynt i'r vn rhyw ormod rhyſedd:

5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn ſydd barod i farnu y byw a'r meirw.

6 Canys er mwyn hynny yr efangylwyd i'r meirw hefyd, fel y bernid hwy yn ôl dynion yn y cnawd, ac y byddent fyw yn ôl Duw yn yr Yſpryd.

7 Eithr diwedd pôb peth a neſaodd: am hynny byddwch ſobr, a gwiliadwrus i weddiau.

8 Eithr o flaen pôb peth *byddwch* gennych gariad ‡ heiaeth: nu ac ar ei gilydd: canys cariad a guddia liaws o bechodau.

9 *Byddwch* * letteugar y naill i'r llall, heb rwgnach.

10 Pôb vn * megis y derbyniodd rodd, cyfrennwch â'i gilydd, fel daioni orchwylwŷr amryw râs Duw.

11 Os lleſaru a wna neb, *lleſared* megis ‡ geiriau Duw: os gweini y mae neb, *gwnaed* megis o'r gallu y mae Duw yn ei roddi: fel yn mhôb peth y gogonedder Duw trwy Ieſu Chriſt, i'r hwn y bydoo yr gogoniant a'r gallu, yn oes oeſoedd. Amen.

12 Anwylyd, na ſydded ddieithr gennwch am y profiad tanllyd ſydd ynoch, yr hwn a wneir er profedigaeth i chwi, fel pe bai beth dieithr yn digwydd i chwi:

13 Eithr llawenhewch, yn gymmaint a'ch bôd yn gyf annogion o ddioddefiadau Chriſt, fel pan ddatcuddier ei ogoniant ef, y byddoch yn llawen, ac yn gorfoleddu.

14 * Os difenwir chwi er mwyn Enw Chriſt, gwyn eich bŷd: oblegid y mae Yſpryd y gogoniant, ac *Yſpryd* Duw yn gorphywys arnoch: ar eu rhan hwynt yn wir *efe* a geblir, ond ar eich rhan chwi *efe* a ogonеidir.

15 Eithr na ddioddefed neb o honoch fel lleſtrodd, neu leidr, neu ddrwg-weithredwr, neu fel vn yn ymmyrreth â materion rhai eraill:

16 Eithr os fel Chriſtion, na fydded gywilydd ganddo, ond gogonedded Dduw yn hyn o ran.

17 Canys *darfu* yr amſer i ddechreu o'r farn o dŷ Dduw: ac os *dechreu* hi yn gyntaf arnom ni, beth *fydd* diwedd y rhai nid ydynt yn ‡ credu i Efengyl Duw?

18 Ac os braidd y mae 'r cyfawn yn gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol a'r pechadur?

19 Am hynny y rhai hefyd ſy yn dioddef yn ôl ewyllys Duw, gorchymmynnant eu heneidiau *iddo ef*, megis i greawdwr ffyddlon, gan wneuthur yn dda.

PEN. V.

1 Y mae yn annog yr Henuriaid i barthi defaid Chriſt: 5 a'r ieuainc i ufyddhau: 8 A phawb i wiliad, ac i fod yn ſobr, ac yn ddiamwadol yn y ffydd: 9 Ac i wrthwynebu y cythraul, y gwrthwynebwr creulon.

YR Henuriaid ſy yn eich plith, attolwg iddynt yr ydwyf, yr hwn *wyf* gyd-henuriad, a thyſt o ddioddefiadau Chriſt, yr hwn hefyd *wyf* gyfrannog o'r gogoniant a ddadcuddir,

2 Porthwch braidd Duw, ‡ yr hwn ſydd yn eich plith, gan fwrw golwg arnynt, nid trwy gymmell, eithr yn ewyllysgar, nid er mwyn budr-elw, eithr o barodrwydd meddwl:

3 Nid fel rhai yn tra arglwyddiaethu ar etifeddiaeth *Dduw*, ond gan fôd yn eſamplau i'r praidd.

4 A phan ymddangoſo y Pen bugail, chwi a gewch ddderbyn anniflannedig goron y gogoniant.

5 Yr vn ffunyd yr ieuainc, byddwch oſtyngedig i'r Henuriaid: a *byddwch* bawb yn oſtyngedig iw gilydd, ac ymdrwſiwch oddi fewn â goſtyngeiddrwydd: oblegid y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ac yn rhoddi gràs i'r rhai goſtyngedig.

6 * Ymddaroſtyngwch gan hynny tan allu-rog law Dduw, fel i'ch dyrchafo mewn amſer cyfaddas:

7 * Gan

‡ Hyrſyfed.

‡ Gwreſog, parhaus.

* Rhuf. 12. 18. Heb. 12. 2.

* Matth. 5. 10.

* Esai. 8. 12.

‡ d phaeth

* Rhuf. 5. 6.

* Gen. 6. 14. Matth. 24. 38.

‡ Yſyddian.

* Matth. 5. 10. 11.

‡ Orelau.

* Jaco. 4. 10.

* Pſal. 55. 22. Matth. 6. 25. Luc. 12. 22.

7 *Gan ſwrw eich holl ofal arno ef, canys y mae efe yn gofalu troſoch chwi.

8 Byddwch ſobr, gwiliwch: oblegid y mae eich gwrth-wynebwr diafol, megis llew rhuadwy, yn rhodio oddi amgylch, gan geiſio y neb a allo ei lyngcu.

9 Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn yn y ffydd, gan wybod ſôd yn cyflawni yr un blinderau yn eich ‡ brodyr, y rhai ſydd yn y byd.

‡ Brawdoliaeth yr hun ſydd.

10 A Duw pôb gràs, yr hwn a'ch galwodd chwi ſîr dragwyddol ogoniant † trwy Grift Ieſu; wedi i chwi ddioddef ychydig, a'ch perffeithio chwi, a'ch cadarnhâo, ach cryfhâo, a'ch ſefydlo.

† yn Chriſt Ieſu.

11 Iddo ef *y bydd* y gogoniant, a'r gallu, yn oes oeſoedd. Amen.

12 Gyd â Silvanus brawd ffyddlon i chwi (fel yr wyf yn tybied) yr ſcrifennais ar ychydig *eiriau*, gan gynghori a theſtiolaethu mai gwir râs Duw yw yr hwn yr ydych yn ſefyll ynddo.

13 Y mae 'r *Eglwys* ſydd yn Babylon yn gyd-etholedig *â chwi*, yn eich annerch, a Marcus fy mâb i.

* Rhuf. 16. 16. 2 Cor. 16. 20. 2 Cor. 13. 12.

14 *Anherchwch ei gilydd â chuſan cariad. Tangneddyf i chwi oll, y rhai ydych yn Chriſt Ieſu. Amen.

¶ AIL EPISTOL CYFFREDINOL PETR YR APOSTOL.

PENNOD I.

1 *Y mae efe yn cadarnhau pawb gobaith o gynnydd gras Duw: 3 ac yn eu hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn ſicr trwy ffydd a gweithredoedd. 12 Y mae yn ofalus i ddwyn hynny ar gof iddynt, gan wybod ſod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio hwy i ſod yn ddiarwadal yn ffydd Criſt, gwir fab Duw, trwy dyſtiolaeth yr Apoſtolion a welſant ei ogoneſt ef, a thrwy dyſtiolaeth y Tad, a'r Prophwydi.*

Slmon Petr, gwaſanaeth-wr ac Apoſtol Ieſu Criſt, at y rhai a gawſant gyffelyb werth-fawr ffydd â ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw ni, a'n Achubwr Ieſu Criſt:

2 Gràs i chwi, a thangneddyf a amlhaer, trwy adnabod Duw, ac Ieſu ein Hargiwydd ni.

3 Megis y rhoddes ei ddwyfol allu ef i ni bôb peth *a berthyn* i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod ef, yr hwn a'n galwodd ni ‡ i ogoniant a rhinwedd:

‡ Trwy.

4 Trwy 'r hyn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn, a gwerthfawr, ſel trwy y rhai hyn y byddech gyfrannogion o'r dwyfol anian, wedi diangc oddi wrth y llygredigaeth *ſydd* yn y byd trwy drachwant.

5 A hyn ymma befyd, gan roddi cwbl ddiwydrwydd, chwanegwch ‡ at eich ffydd rinwedd, ac † at rinwedd wybodaeth:

‡ Yn. † Mewn rhinwedd. ‡ Mewn gwybodaeth.

6 Ac ‡ at wybodaeth gymmedroldeb, ac † at gymmedroldeb amynedd, ac ‡ at amynedd duwioldeb,

† Mewn cymmedroldeb. ‡ Mewn.

7 Ac at ddwioldeb garedigrwydd brawdol, ac at garedigrwydd brawdol, cariad.

8 Canys os yw y pethau hyn gennych, ac yn † aml hwynt, y maent yn peri na bôch na ſegur na diffrwyth yngwybodaeth ein Hargiwydd Ieſu Criſt.

† Helaeth.

9 Oblegid, yr hwn nid yw y rhai hyn ganddo, dall ydyw, heb weled ym-mhell, wedi gollwng tros gôf ei lanhâu oddiwrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd pa ham yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn ſicr: canys tra fôch yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwch chwi ddim byth.

11 Canys felly yn helaeth y trefnir i chwi fyned i'r mewn i dragwyddol deyrnas ein Hargiwydd a'n Achubwr Ieſu Criſt.

12 O herwydd pa ham, nid eſceuluſo eich coffáu bôb amſer am y pethau hyn, er eich bôd yn eu gwybod, ac wedi eich ſicrhau yn y gwirioneidd preſennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied *ſôd* yn iawn, tra fyddwyf yn y tabernacl hwn, eich cyffroi chwi, trwy ddwyn ar gôf *i chwi*.

14 Gan wybod y bydd i mi ar frŷs roddi fy nhabernacl hwn heibio, * megis ac yr yſpyſodd ein Hargiwydd Ieſu Criſt i mi.

* Ioan. 21. 18.

15 Ac mi a wnaf fy ngoreu befyd ar allu o honoch bôb amſer, ar ôl fy ymadawiad i wneuthur caffa am y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys yr yſpyſaſom i chwi nerth a dyfodiad ein Hargiwydd Ieſu Criſt, eithr wedi gweled ei fawredd ef â'n llygaid.

17 Canys efe a dderbyniodd gan Dduw Tâd barch a gogoniant, pan ddaeth y cyfryw lêf atto oddi wrth y mawr ragorol ogoniant, * Hwn yw fy anwyl Fâb i, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

* Matth. 3. 17. & 17. 5.

18 A'r llêf yma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywſom ni, pan oeddym gyd ag ef yn y mynydd ſanctaidd.

19 Ac y mai gennym ale ſicrach y prophwydi: yr hwn da y gwnewch ſôd yn dal arno, megis ar ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio 'r dydd, ac oni chodo 'r ſêren ddydd yn eich calonnau chwi:

20 Gan wybod hyn yn gyntaf, * nad oes yn brophwydoliaeth o'r Scrythur o ddeongliad priod.

* 2 Tim. 3. 16.

21 Canys nid trwy ewyllys dŷn y daeth ‡ gynt brophwydoliaeth, eithr dynion ſanctaidd Duw o leſaraſant megis y cynnhyrfwyd hwy gan yr Yſpryd glân.

‡ Yn amſer.

PEN. II.

1 *Y mae efe yn prophwydo am athrawon ffalſlon, ac yn dangos eu hanwiredd a'i dialedd hwy, a'i dilynwyr: 7 oddiwrth y rhai y gwaredwr y rhai duniol, ſel y gwaredwyd Lot o Sodom. 10 Y mae efe yn dangos yn helaethach gynneddfau y twyllwyr annuwiol hynny, ſel y gallo eu hachubod hwy yn hawſ, a'i gochelyd.*

Eithr bu gau-brophwydi befyd ym-mhlith y bobl, megis ac y bydd gau-athrawon yn eich plith chwithau, y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn hereſiau dinifriol, a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a'u prynodd hwynt, *ydynt* yn tynnu arnynt eu hunain ddinifr buan.

§ Neu, *trythyllwch.*

2 A llawer a ganlynant eu ‡ destryw hwynt, o herwydd y rhai y cablir ffordd y gwirionedd :

3 Ac mewn cybydd-dod trwy chwedlau gwneuthur, y gwnânt farfiandiaeth o honoch : hamedigaeth y rhai er yſtalm nid yw ſegur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn heppian.

* Job. 4. 18. Jud. 6.

4 Canys onid arbedodd Duw'r * Angelion a bechaſent, eithr eu taflu *hwynt* i vffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, iw cadw i farnedigaeth ;

* Gen. 7. 1.

5 Ac * onid arbedodd efe yr hen fŷd, eithr Noe pregethwr cyfiawnder a gadwodd efe ar ei wythfed, pan ddug efe y Diluw ar fŷd y rhai anwir :

* Gen. 19. 13. 24.

6 A chan droi dinaſoedd * Sodoma a Gomorrha yn lludw, a'u damnodd *hwy* â dymchweliad, gan eu goſod yn eſampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol ;

7 Ac a waredodd Lot gyfiawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy anniwair ymarweddiad yr anwiriaid.

8 (Canys y cyfiawn *hwnnw* yn trigo yn eu myſc hwynt, yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd, trwy eu hanghyfreithlon weithredoedd *hwynt*)

9 Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn iw poeni :

10 Ac yn bennaf y rhai ſy 'n rhodio ar ôl y cnawd mewn chwant aflendid, ac yn diyſtyru ‡ llywodraeth : * rhyfygus *ydynt*, cyndyn, nid ydynt yn arſwydo cablu urddas :

‡ *Arglwyddiaeth.*

* Jud. 8.

11 Lle nid yw 'r Angelion, y rhai ſy fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn hwynt ger bron yr Arglwydd.

12 Eithr y rhai hyn, megis anifeiliaid anrheſymmol anianol, y rhai a wnaed iw dal ac iw difetha, a gablant y pethau ni dŷddant oddi wrthynt, ac a ddifethir yn eu llygredigaeth eu hunain :

13 *Ac* a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moethau † beunydd yn hyfrydwch, brycheu a meſlau *ydynt*, yn ymddigrifo yn eu twyll eu hunain, gan wledda gyd â chwi :

† Gr. *yn y dydd, neu, trwy 'r dydd.*

14 A llygaid ganddynt yn llawn † godineb, ac heb fedru peidio â phechod : yn llithio eneidiau anwadal. a chanddynt galon wedi ymgynnefino â chybydd-dra, plant y felldith :

† Gr. *o'r adiechwraig.*

15 Wedi gadel y ffordd vfiawn, *hwy* a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd * Balaam, *mab* Boſor, yr hwn a garodd wobr anghyfiawnder :

* Num. 22. 5, 23.

16 Ond efe a gafodd gerydd am ei gamwedd : * *aſyn* fud arferol â'r iau, gan ddywedyd â lleſ ddynol, a wahardddodd ynfydrwydd y Prophwyd.

* Num. 22. 21.

* Jud. 12.

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau * diddwfr, cymmylau a yrrid gan dymeſtl, I'r rhai y mae niwl tywyllwch yngnadw yn dragywydd.

18 Canys gan ddywedyd chwyddedig *eiriau* gorwagedd, y maent hwy trwy chwantau 'r cnawd, *a* thrythyllwch, yn llithio y rhai a ddiengaſei yn gwbl oddi wrth y rhai ſy yn byw ar gyfeiliorn :

* Joan. 2. 14. Rhuf. 6. 16.

19 Gan addo rhydd-did iddynt, * a hwythau eu hunain yn waſanaeth-wŷr llygredigaeth : canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw hefyd yr aeth efe yn gaeth.

* Matth. 12. 45. Heb. 6. 4.

20 Canys * os wedi iddynt ddianc oddiwrth halogedigaeth y bŷd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Iefu Grift, y rhwyſtrir hwy drachefn â'r pethau hyn, a'u gorchfygu, aeth diwedd y rhai hynny yn waeth nâ'i dechreuad.

21 Canys gwell fuaſei iddynt, ſôd heb adnabod ffordd cyfiawnder, nag wedi ei hadnabod, troi oddiwrth y gorchymmyn ſanctaidd, yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ôl y wir ddihareb, Y ci a ymchwelodd at ei chwydiad ei hun : a'r hûch wedi ei golchi, iw hymdreiglia yn y dom.

PEN. III.

Y mae efe yn eu ſierbau hwy am ddyfodiad Chriſt i'r farn, yn erbyn y gwatwarwyr a ymreſymmai yn y gwrthwyneb : 8 gan rybuddio y rhai duwiol i bryſuro eu hedifeirwch, o ran hir ammynedd Duw : 10 Ac y mae yn dangos pa fodd y dinifwir y byd : 11 Ac yn eu hanog hwy i ſancteiddrwydd buchedd, trwy ddiſgwil hynny : 15 A befyd i feddwl mai er mwyn eu iechyſwriaeth hwynt y mae Duw yn ddioddefgar, megis yr ſcrifennodd Paul attynt.

YR ail Epiſtol hwn, anwylyd, yr ydwyf yn awr yn ei ſcrifennu attoch, ‡ yn yr hwn yr ydwyf yn cyffroi eich meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gôf *i chwi* :

‡ *Yw mhob un o'r ddau.*

2 Fel y byddo cofio gennych y geiriau a ragddywedwyd gan y prophwydi ſanctaidd, a'n gorchymmyn ninnau, Apoſtolion yr Arglwydd, a'r Iachawdwr :

3 Gan wybod hyn yn gyntaf, y daw * yn y dyddiau diweddaf watwar-wŷr, yn rhodio yn ôl eu chwantau eu hunain :

* 1 Tim. 4. 1. Jud. 18. 2 Tim. 3. 1.

4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae addewid ei ddyfodiad ef ? canys er pan hunodd y tadau, y mae pôb peth yn parhau, ‡ fel yr oeddynt o

‡ *Fel hyn.*

ddechreuad y creaduriaeth.

5 Canys y mae hyn yn ddiarwybod iddynt o'u gwir fodd, mai trwy air Duw yr oedd y nefoedd er yſtalm, a'r ddaiar yn cyd-ſefyll o'r dwfr, a thrwy 'r dwfr.

6 O herwydd pa ham, y bŷd *a oedd* y pryd hynny, wedi ei orchguddio â dwfr a ddifethwyd.

7 Eithr y nefoedd a'r ddaiar *ſy* yr awrhon, ydynt trwy 'r vn gair wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn dydd y farn, a diſtryw yr anwir ddynion.

8 Eithr yr vn peth hyn na fydded yn ddiarwybod i chwi, anwylyd, fôd vn dydd gyd â'r Arglwydd megis mil o flynyddoedd, * a mil o flynyddoedd megis vn dydd.

* Pſalm 90. 4.

9 Nid ydyw 'r Arglwydd yn oedi ei addewid, (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond hirymarhous yw efe tu ac attom ni, * heb ewyllyſio bôd neb yn golledig, ond dyfod o bawb i edifeirwch.

* Ezec. 18. 32. & 33. 11.

10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw * megis lleidr y nos, yn yr hwn y nefoedd a ânt heibio gyda thwrwſ, a'r ‡ defnyddiau gan wir wres a ddodant, a'r ddaiar a'r gwaith *a fu, fyddo* ynddi a leſcir.

* Datc. 3. 3. & 16. 15.

‡ *Elfennau.*

11 A chan fod yn rhaid i hyn i gŷd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fod, mewn ſanctaidd ymarweddiad a duwioldeb,

12 Yn diſgwil ac yn hoyſſio at ddyfodiad dydd Duw, ‡ yn yr hwn y nefoedd gan leſcu a ymollyngant,

‡ *Neu,*

‡ *Elemmi.* ynollyngant, a'r ‡ dafnyddiau gan wir wrês a dodâant?

* Eſa. 63. 17. & 66. 22. Dat. 21. 1. 13 Eithr* nefoedd newydd, a daiar newydd yr ydym ni, yn ôl ei addewid ef, yn eu diſgwil, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu.

14 O herwydd pa ham, anwylyd, gan eich bôd yn diſgwil y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo ef mewn tangneddyf, yn ddi-frycheulyd, ac yn ddi argyoeddi:

* Rhuf. 2. 4. 15 A* chyfrifwch hir-ammynedd ein Harglwydd, yn iechydwriaeth: megis ac yr ſcrifennodd ein hanwyl frawd Paul attoch chwi, yn ôl y doethineb a rodded iddo ef:

16 Megis yn ei holl epiſtolau hefyd, yn llefarû ynddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr annyſcedig a'r anwaſtad yn eu gwyrdroi, megis yr Scrythurau eraill, iw dinaſtr eu hunain.

17 Chwy chwi gan hynny, anwylyd, a chwi yn gwybod *y pethau hyn* o'r blaen, ymgadwch rhag eich arwain ymmaith trwy amryfuſedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddiwrth eich ſiccrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn gràs a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Iachawdwr Ieſu Grift. Iddo ef *y byddo* gogoniant yr awr hon, ac ‡ yn dragwyddol. Amen. ‡ *Bydd ddigoni yr awr-ddiddiwedd.*

¶ EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL JOAN YR APOSTOL.

PENNOD I.

Y mae efe yn goſod allan berſon Chriſt, yn yr hwn y mae i ni fywyd tragwyddol, trwy gymdeithas â Duw. 5 Rhaid i ni ymroi i ſanctteiddrwydd buchedd, i dyſtiolaethu gwirioneddy gymdeithas honno, a'n ſſydd: a hefyd i'n ſiccrhau ein hunain o faddeuant pechodau, trwy farwolaeth Chriſt.

YR hyn oedd o'r dechreuad, yr hyn a glywſom, yr hyn a welſom â'n llygaid, yr hyn a edrychaſom arno, ac a deimlodd ein dwylo am air y bywyd:

2 (Canys y bywyd a eglurhawyd, ac ni a welſom, ac ydym yn tyſtiolaethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd tragwyddol, yr hwn oedd gyd â'r Tâd, ac a eglurhawyd i ni)

3 Yr hyn a welſom ac a glywſom, yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y caffoch chwithau hefyd gymdeithas gyd â ni: a'n cymdeithas ni yn wir *ſydd* gyd â'r Tâd, a chyd â'i Fab ef Ieſu Grift.

4 A'r pethau hyn yr ydym yn eu ſcrifennu attoch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

5 A hon yw'r gennadwri a glywſom ganddo ef, ac yr ydym yn ei hadrodd i chwi, mai* goleuni yw Duw, ac nad oes ynddo ddim tywyllwch.

* Joan. 1. 9. & 8. 12. 6 Os dywedwn ſôd i ni gymdeithas ag ef, a rhodio yn y tywyllwch, celwyddog ydym, ac nid ydym yn gwneuthur y gwirionedd.

7 Eithr os rhodiwn yn y goleuni, megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas â'i gilydd, * a gwaed Ieſu Grift ei Fab ef, ſydd yn ein glânhau ni oddi wrth bôb pechod.

* Heb. 9. 14. 1 Pet. 1. 19. Datc. 1. 5. 8 * Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom.

* 1 Bren. 8. 46. 2 Cron. 6. 36. Dih. 20. 9. 9 Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe, a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac i'n glanhâo oddiwrth bob anghyfiawnder.

10 Os dywedwn na phechaſom, yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.

PEN. II.

Y mae efe yn ei oſſodi hwy yn erbyn pechodau o wendid. 3 Adnabod Duw yn iawn yw cadw ei orchymynion ef: 9 a chara ein brodyr: 15 ac na roddom ein ſerch ar y byd. 18 Rhaid ô ni ochelud twyllwyr: 20 y rhai y mae y

dawniol yn ddiogel oddiwrth eu twyll, trwy barhau yn y ffydd, ac mewn ſanctteiddrwydd buchedd.

FY mhlant bychain, y pethau hyn yr wyf yn eu ſcrifennu attoch, fel na phechoch: ac o phecha neb, y mae i ni eiriolwr gyd â'r Tâd, Ieſu Grift y Cyfiawn:

2 Ac efe, yw'r ‡ iawn tros ein pechodau ni: ac nid tros yr eiddom ni yn vnig, eithr tros *bechodau* yr holl ſyd. ‡ *Cymmod*

3 Ac wrth hyn y gwyddom yr adwaenom ef, os cadwn ni ei orchymmynion ef.

4 Yr hwn ſydd yn dywedyd, Mi a'i hadwaen ef, ac heb gadw ei orchymmynion ef, celwyddog yw, a'r gwirionedd nid yw ynddo.

5 Eithr yr hwn a gadwo ei air ef, yn wir yn hwn y mae cariad Duw yn berffaith, wrth hyn y gwyddom ein bôd ynddo ef.

6 Yr hwn a ddywed ei ſôd yn aros ynddo ef, a ddylei yntef ſelly rodio, megis ac y rhodiodd ef.

7 Y brodyr, nid gorchymmyn newydd yr wyf yn ei ſcrifennu attoch, eithr gorchymmyn hên, yr hwn oedd gennych o'r dechreuad: y gorchymmyn hên yw'r gair a glywſoch o'r dechreuad.

8 Trachefn, gorchymyn newydd yr wyf yn ei ſcrifennu attoch, yr hyn ſydd wir ynddo ef, ac ynoch chwithau: oblegid y tywyllwch ‡ a aeth heibio, a'r gwir oleuni ſydd yr awron yn tywynnu. ‡ *Sydd yn myned.*

9 Yr hwn a ddywed ei ſôd yn y goleuni, ac a gaſâo ei frawd, yn y tywyllwch y mae hyd y prŷd hyn.

10 *Yr hwn ſydd yn caru ei frawd, ſydd yn aros yn y goleuni, ac nid oes rhwyſtr ynddo. * Pen. 3. 14.

11 Eithr yr hwn ſydd yn caſâu ei frawd, yn y tywyllwch y mae, ac yn y tywyllwch y mae yn rhodio: ac ni wŷr i ba le y mae yn myned, oblegid y mae y tywyllwch wedi dallu ei lygaid ef.

12 Scrifennu yr wyf attoch chwi, blant bychain, oblegid maddeu i chwi eich pechodau, er mwyn ei Enw ef.

13 Scrifennu yr wyf attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn *ſydd* o'r dechreuad: ſcrifennu yr wyf attoch chwi, wŷr ieuainge, am orchfygu o honoch yr vn drwg: ſcrifennu yr wyf attoch chwi, rai bychain, am i chwi adnabod y Tâd.

14 Scrifennais attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn *ſydd* o'r dechreuad: ſcrifennais

ſcrifennais attoch chwi, wŷr ieuainge, am eich bod yn gryfion, a bôd gair Duw yn aros ynoch, a gorchfygu o honoch yr vn drwg.

15 Na cherwch y bŷd, na'r pethau ſy yn y bŷd: o chăr neb y bŷd, nid yw cariad y Tâd ynddo ef.

16 Canys pôb peth a'r y ſydd yn y bŷd, *megis* chwant y cnawd, a chwant y llygaid, a balchder y bywyd; nid yw o'r Tâd eithr o'r bŷd y mae.

17 A'r bŷd ſydd yn myned heibio, a'i chwant hefyd: ond yr hwn ſydd yn gwneuthur ewyllys Duw, ſydd yn aros yn dragywydd.

18 O blant bychain, yr awr ddiweddaf ydyw: ac megis y clywſoch y daw Anghriſt, yr awron hefyd y mae Anghriſtiau lawer: wrth yr hyn y gŵyddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.

19 Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buaſent o honom ni, hwy a arhoſaſent gyd â ni: eithr *hyn a ſu* fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni.

20 Eithr y mae gennych chwi enneiniad oddi wrth y Sanctaidd hwnnw, a chwi a wyddoch bôb peth.

21 Ni ſcrifennais attoch oblegid na wyddech y gwirionedd, eithr oblegid eich bod yn ei wybod, ac nad oes vn celwydd o'r gwirionedd.

22 Pwy yw'r celwyddog, ond yr hwn ſydd yn gwadu nad Iesu yw'r Chriſt? Efe yw'r Anghriſt, yr hwn ſydd yn gwadu y Tâd a'r Mâb.

23 Pôb vn ac ſydd yn gwadu y Mâb, nid oes ganddo y Tâd chwaith: *yr hwn ſydd yn cyffeſu y Mab, y mae y Tâd ganddo hefyd.*

24 Arhoſed gan hynny ynoch chwi, yr hyn a glywſoch o'r dechreuad: od erys ynoch yr hyn a glywſoch o'r dechreuad, chwithau hefyd a gewch aros yn y Mâb, ac yn y Tâd.

25 A hwn yw'r addewid a addawodd efe i ni, *ſef* bywyd tragwyddol.

26 Y pethau hyn a ſcrifennais attoch yngbylch y rhai ſy yn eich hudo.

27 Ond y mae yr enneiniad a dderbyniaſoch ganddo ef, yn aros ynoch chwi, ac nid oes arnoch eiſieu dyſcu o neb chwi: eithr fel y mae yr vn enneiniad yn eich dyſcu chwi am bôb peth, a gwir yw, ac nid yw gelwydd: ac megis i'ch dyſcodd chwi, yr arhoſwch ynddo.

28 Ac yr awron, blant bychain, arhoſwch ynddo: fel pan ymddangoſo efe, y byddo hyder gennym, ac ‡ na chywilyddiom ger ei fron ef, yn ei ddyfodiad.

‡ Na'n gwilyddier. ‡ Gwyddoch.

29 Os gŵyddoch ei fôd ef yn gyfiawn, ‡ chwi a wyddoch fôd pôb vn ſydd yn gwneuthur cyfiawnder, wedi ei eni o honaw ef.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn dangos rhagorol gariad Duw tuag attom ni, yn ein gwneuthur ni yn blant iddo ei hun.* 3 *Ac am hynny y byddei raid i ninneu fod yn vfydd i gadw ei orchymynion:* 11 *A charu bawb ei gilydd fel brodyr.*

‡ I ni.

GWelwch pa fath gariad a roes y Tâd ‡ arnom, fel i'n gelwid yn feibion i Dduw: oblegid hyn nid edwyn y bŷd chwi, oblegid nad adnabu efe ef.

2 Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd eto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom pan ymddangoſo ef, y byddwn gyffelyb iddo: oblegid ni a gawn ei weled ef megis ac y mae.

3 Ac y mae pôb vn ſydd ganddo y gobaith hyn ynddo ef, yn ei buro ei hun, megis y mae yntef yn bûr.

4 Pôb vn ac ſydd yn gwneuthur pechod, ſydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: ‡ oblegid anghyfraith yw pechod. ‡ &c.

5 A chwi a wyddoch ymddangos o honaw ef, fel * y deleai ein pechodau ni: ac ynddo ef nid oes pechod. * Eſai. Yſ. 6.

6 Pôb vn ac ſydd yn aros ynddo ef, nid yw yn pechu: pôb vn ac ſydd yn pechu, ni's gwelodd ef, ac ni's adnabu ef. 1 Per 2. 21, 22.

7 O blant bychain, na thwylled neb chwi: yr hwn ſydd yn gwneuthur cyfiawnder, ſydd gyfiawn, megis y mae yntef yn gyfiawn.

8 * Yr hwn ſydd yn gwneuthur pechod, o ddiafol y mae: canys y mae diafol yn pechu o'r dechreuad: i hyn yr ymddangoſodd Mâb Duw, fel y dattodai weithredoedd diafol. * Ioan. 8. 44.

9 Pob vn a aned o Dduw, nid yw yn gwneuthur pechod: oblegid y mae ei hâd ef yn aros ynddo ef, ac ni all efe bechu, am ei eni ef o Dduw.

10 Yn hyn y mae yn amlwg plant Duw, a phlant diafol: pob vn ac ſy heb wneuthur cyfiawnder, nid yw o Dduw, nâ'r hwn nid yw yn caru ei frawd.

11 Oblegid hon yw'r genadwri a glywſoch o'r dechreuad, * bod i ni garu ei gilydd. * Ioan. 13. 34.

12 Nid fel * Cain, *yr hwn* oedd o'r drwg, ac a laddodd ei frawd: a pha ham y lladdodd ef? Oblegid bod ei weithredoedd ef yn ddrwg, a'r eiddo ei frawd yn dda. * Gene. 4. 8.

13 Na ryfeddwch, fy mrodyr, os yw'r bŷd yn eich caſau chwi.

14 Nyni a wyddom ddarfod ein ſymmud ni o farwolaeth i fywyd, oblegid ein bod yn caru y brodyr: * yr hwn nid yw yn caru ei frawd, y mae yn aros yn marwolaeth. * Pen. 3. 11.

15 Pob vn ac ſydd yn caſau ei frawd, lleiddiad dŷn yw: a chwi a wyddoch nad oes i vn lleiddiad dyn fywyd tragwyddol yn aros ynddo.

16 * Yn hyn yr adnabuom gariad Duw, oblegid dodi o honaw ef ei einioes droſom ni: a ninneu a ddylem ddodi ein heinioes tros y brodyr. * Ioan. 15. 13. Eph. 5. 2.

17 * Eithr yr hwn ſydd ganddo dda'r bŷd hwn, ac a welo ei frawd mewn eiſieu, ac a gaeo ei ‡ dofturi oddi wrtho, pa fodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef? * Luc. 3. 11. ‡ Ymyſc. *caredd.*

18 Fy mhlant bychain, na charwn ar air, nac ar dafod *yn unic*, eithr mewn gweithred a gwirionedd.

19 Ac ‡ wrth hyn y gŵyddom ein bod o'r gwirionedd, ac y ‡ ſiccrhawn ein calonnau ger ei fron ef. ‡ Yn. ‡ Per-ſwadiwn.

20 Oblegid os ein colon a'n condemna, mwy yw Duw nâ'n calon, ac efe a wyr bob peth.

21 Anwylyd, os ein calon ni'n condemna, y mae gennym hyder ar Dduw:

22 A * pha beth bynnag a ofynnom, yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef, oblegid ein bod yn cadw ei orchymynion ef, ac yn gwneuthur y pethau ſydd yn rhyngu bodd yn ei olwg ef. * Pen. 5. 14. Matth. 21. 22. Ioan. 15. 7.

23 A hwn yw ei orchymyn ef, gredu o honom ‡ yn Enw ei Fab ef Iesu Grist, a charu ei gilydd, megis y rhoes efe orchymmyn i ni. ‡ I.

24 A'r hwn ſydd vn cadw ei orchymynion ef, ſydd yn trigo ynddo ef, ac yntef yn ddo yntef: ac ‡ wrth hyn y gwyddom ei fod ef yn aros ynom, *ſef* o'r Yſpryd a roddes efe i ni. ‡ Ni.

PEN.

PEN. IV.

Y mae ofn yn ei ebyſtyddio hwynt na wnaent gael ar bab athro ſydd yn ymſroſtio o'r Yſpryd, eithr eu profi hwy yn hyttrach trwy reolau y ſyſtyſ Gatholig. 7 At y mae ofn trwy amryw reſymmau yn eu hannog hwy i gariad brawdol.

A Nwylyd na chredwch bôb yſpryd, eithr profwch yr yſprydion ai o Dduw y maent: oblegid y mae gau brophwydi lawer wedi myned allan i'r bŷd.

‡ 2a. 2 ‡ Wrth hyn adnabyddwch Yſpryd Duw: pôb yſpryd ac ſydd yn cyffeſſu ddyfod Ieſu Criſt yn y cnawd, o Dduw y mae.

3 A phôb yſpryd a'r nid yw yn cyffeſſu ddyfod Ieſu Criſt yn y cnawd, nid yw o Dduw: eithr hwn yw *yſpryd* Anghriſt, yr hwn y clywſoch ei fôd yn dyfod, a'r awron y mae *eſo* yn y bŷd eiſus.

4 Chwy-chwi ydych o Dduw, blant bychain, ac a'u gorchſygaſoch hwy: oblegid mwy yw'r hwn ſydd ynoch chwi, nâ'r hwn ſydd yn y bŷd.

5 Hwynt-hwy o'r bŷd y maent: am hynny y lleſarant am y bŷd, a'r bŷd a wrendy arnynt.

* Ioan. 8. 47. 6 Nyni o Dduw yr ydym: * yr hwn ſydd yn adnabod Duw, ſydd yn ein gwrando ni: yr hwn nid yw o Dduw, nid yw yn ein gwrando ni: wrth hyn yr adwaenom yſpryd y gwirioneidd, ac yſpryd y cyfeiliorni.

7 Anwylyd, carwn ei gilydd: oblegid cariad o Dduw y mae: a phob vn ac ſydd yn caru, o Dduw y ganwyd eſ, ac y mae eſo yn adnabod Duw.

8 Yr hwn nid yw yn caru, nid adnabu Dduw: oblegid Duw cariad yw.

* Ioan. 3. 16. 9 * Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw tu ac attom ni, oblegid danſon o Dduw ei vnic-anedig Fâb i'r bŷd, ſel y byddem fyw trwyddo eſ.

10 Yn hyn y mae cariad, nid am i ni garu Duw, ond am iddo eſ ein caru ni, ac anſon ei Fâb i *ſod* yn ‡ iawn dros ein pechodau.

‡ 6 *ymmod.* 11 Anwylyd, os felly y carodd Duw ni, ninnau hefyd a ddylem garu ei gilydd.

* Ioan. 1. 18. 1 Tim. 6. 16. 12 * Ni welodd neb Dduw erioed: os carwn ni ei gilydd, y mae Duw yn trigo ynom, ac y mae ei gariad eſ yn berffaith ynom.

‡ 2a. 13 ‡ Wrth hyn y gwyddom ein bôd yn trigo yndde eſ, ac ynteu ynom ninneu, am ddarfod iddo roddi i ni o'i Yſpryd.

14 A ninnau a welſom, ac ydym yn tyſtiolaethu, ddarfod i'r Tâd ddanſon y Mâb, i *ſod* yn Iachawdwr i'r bŷd.

15 Pwy bynnag a gyffeſſo fod Ieſu yn Fâb Duw, y mae Duw yn aros yndde eſ, ac yntef yn Nuw.

‡ Yeun ni. 16 A nyni adnabuom, ac a gredaſom y cariad ſydd gan Dduw ‡ tuag attom ni. Duw cariad yw: a'r hwn ſydd yn aros mewn cariad, ſydd yn aros yn Nuw, a Duw yndde yntef.

‡ Gr. *Cariad Gyda nyni.* 17 Yn hyn y perffeithiwyd ‡ ein cariad ni, ſel y caffom hyder ddydd farn: oblegid megis ac y mae efe, yr ydym ninnau hefyd yn y bŷd hwn.

18 Nid oes ofn mewn cariad, eithr y mae perffaith gariad yn bwrw allan ofn: oblegid y mae i ofn boenedigaeth: a'r hwn ſydd yn ofni ni pherffeithiwyd mewn cariad.

19 Yr ydym ni yn ei garu eſ, am iddo eſ yn gyntaf ein caru ni.

20 Os dywed neb, Yr wyf yn caru Duw, ac eſe yn caſau ei frawd, celwyddog yw: canys yr hwn nid yw yn caru ei frawd yr hwn a welodd, pa fodd y gall eſe garu Duw yr hwn ni'i gwelodd?

* Ioan. 13. 34. 21 A'r * gorchymmyn hwn ſydd gennym oddi wrtho eſ, bôd i'r hwn ſydd yn caru Duw, garu ei frawd hefyd.

PEN. V.

Y neb ſydd yn caru Duw ſydd yn caru ei blant eſ hefyd, ac yn cadw ei orchymynion eſ: 3 Y rhai ſydd yſcafn, ac nid trymion i'r ſyddlo-nieiddiaid. 9 Y mae Ieſu yn fab Duw, ac yn abl i'n bachub ni: 14 ac i wrando ein gweddiau, y rhai yr ydym yn eu gweuthur trwy fom ein hunain, a thros eraill.

POb vn ac ſydd yn credu mai Ieſu yw'r Criſt, o Dduw y ganed eſ: a phôb vn ac ſy yn caru yr hŵn a genhedlodd, ſydd hefyd yn caru yr hwn a genhedlwyd o honaw.

2 Yn hyn y gwyddom ein bôd yn caru plant Duw, pan fom yn caru Duw, ac yn cadw ei orchymynion eſ:

* Matth. 11. 30. 3 Canys hyn yw cariad Duw, bôd i ni gadw ei orchymynion: * a'i orchymynion eſ nid ydynt drymion.

4 Oblegid beth bynnag a aned o Dduw, y mae yn gorchſygu'r bŷd: a hon yw'r oruchafaeth ſydd yn gorchſygu y bŷd, *ſef* ein ffydd ni.

* 2 Cor. 13. 3. 5 * Pwy yw'r hwn ſydd yn gorchſygu'r bŷd, onid yr hwn ſydd yn credu mai Ieſu yw Mâb Duw?

6 Dymma yr hwn a ddaeth trwy ddwfr a gwaed, *ſef* Ieſu Criſt; nid trwy ddwfr yn vnic, ond trwy ddwfr a gwaed: a'r Yſpryd yw'r hwn ſydd yn tyſtiolaethu, oblegid yr Yſpryd ſydd wirioneidd.

7 Oblegid y mae tri yn tyſtiolaethu yn y nêf, y Tâd, y Gair, a'r Yſpryd glân: a'r tri hyn vn ydynt.

8 Ac y mae tri yn tyſtiolaethu ar y ddaiar, yr Yſpryd, a'r ddwfr, a'r gwaed: a'r tri hyn, yn vn y maent *yn cyttûno.*

9 Os tyſtiolaeth dynion yr ydym yn ei dderbyn, y mae tyſtiolaeth Duw yn fwy: canys hyn yw tyſtiolaeth Duw, yr hon a dyſtiolaethodd efe am ei Fâb.

* Ioan. 3. 16. 10 * Yr hwn ſydd yn credu ym Mâb Duw, ſydd ganddo dyſtiolaeth ynddo ei hun: yr hwn nid yw yn credu i Dduw a'i gwnaeth eſ, yn gelwyddog, oblegid na chredodd y dyſtiolaeth a dyſtiolaethodd Duw am ei Fâb.

11 A hon yw'r dyſtiolaeth, roddi o Dduw i ni fywyd tragwyddol: a'r bywyd hwn ſydd yn ei Fâb eſ.

12 Yr hwn y mae y Mâb ganddo, y mae y bywyd ganddo: a'r hwn nid yw ganddo Fâb Duw, nid oes ganddo fywyd.

13 Y pethau hyn i ſcrifennais attoch chwi, y rhai yſych yn credu yn Enw Mâb Duw: ſel y gwypoch ſod i chwi fywyd tragwyddol, ac ſel y credoch yn Enw Mâb Duw.

* Pen. 3. 22. 14 A hyn yw'r hyder ſydd gennym tu ac atto eſ, ei fôd eſ yn ein gwrando ni, * os gofynnwn ddim yn ol ei ewyllys eſ.

15 Ac os gwyddom ei fod eſ yn ein gwrando ni, pa *beth* bynnag a ddeiſyfom, ni a wyddom ein bod yn cael y deiſyfiadau a ddeiſyfaſom ganddo.

16 Os gwêl neb ei frawd yn pechu pechod nid yw i farwolaeth, eſe a ddeiſyf, ac eſe a rydd iddo fywyd, i'r rhai ſy'n pechu nid i far-

farwolaeth: y mae pechod i farwolaeth, nid am hwnnw yr wyf yn dywedyd a'r ddeisyf o honaw.

17 Pôb anghyfiawnder pechod yw: ac y mae pechod nid yw i farwolaeth.

18 Ni a wyddom nad yw 'r neb a aned o Dduw, yn pechu: eithr y mae yr hwn a aned o Dduw yn ei gadw ei hun, a'r drwg hwnnw nid yw yn cyffwrdd ag ef.

19 Ni a wyddom ein bôd o Dduw, ac y mae yr holl fyd yn gorwedd mewn drygioni.

20 Ac a wyddom ddyfod Mâb Duw, ac efe *a roes i ni feddwl, fel yr adnabyddem yr hwn ſydd gywir: ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, *ſef* yn ei Fâb ef Iesu Grist. Hwn yw y gwir Dduw, a'r bywyd tragywyddol. * Luc. 24. 31, 32.

21 Y plant bychain, ymgedwch oddi wrth eulynnod. Amen.

¶ AIL EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn annog rhyw Arglwyddes ryddaſol a'i phlant, i barhau mewn cariad a ffydd Grist. 8 *Rhag iddynt golli gwobr eu proffeſſ o'r blaen:* 10 *Ac na byddei iddynt a wnelent a'r twyllwyr nid oedd yn dyſcu gwîr athrawiaeth Chriſt Ieſu.*

YR Henuriad at yr etholedig Arglwyddes, a'i phlant, y rhai yr wyſi yn eu caru yn y gwirionedd, ac nid myſi yn vnic, ond pawb hefyd a adnabuant y gwirionedd;

2 Er mwyn y gwirionedd, yr hwn ſydd yn aros ynom ni, ac a fydd gyd â ni yn dragywydd:

3 Bydded gyd â chwi râs, trugaredd, a thangneddyf, oddiwrth Dduw Tâd, ac oddi wrth yr Arglwydd Ieſu Chriſt, Mâb y Tâd, mewn gwirionedd a charlad.

4 Bu lawen iawn gennif i mi gael o'th blant di *rai* yn rhodio mewn gwirionedd, fel y derbyniaſom orchymmyn gan y Tâd.

5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg i ti, Arglwyddes, nid fel *vn* yn ſcrifennu gorchymyn newydd i ti, eithr yr hwn oedd gennym o'r dechreuad, garu o honom ei gilydd.

6 A hyn yw 'r carlad, bod i ni rodio yn ôl ei orchymynion ef. Hwn yw 'r gorchymyn, megis y clywſoch o'r dechreuad, fôd i chwi rodio ynddo.

7 Oblegid y mae twyll-wŷr lawer wedi dyfod i mewn i'r bŷd, y rhai nid ydynt yn cyffeſſu ddyfod Ieſu Grist yn y cnawd. Hwn yw 'r twyll-wr ac Anghrist.

8 Edrychwch arnoch eich hunain, fel na chollom y pethau a wnaethom, ond bôd i ni dderbyn llawn wobr.

9 Pôb vn ac ſy yn troſeddu, ac heb aros yn nyſceidiaeth Chriſt, nid yw Duw ganddo ef; yr hwn ſydd yn aros yn nyſceidiaeth Chriſt, hwnnw y mae y Tâd a'r Mâb ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod attoch, ac heb ddwyn y dyſceidiaeth hon, na dderbyniwch ef i dŷ, ac * na ddywedwch Duw yn rhwydd, wrtho. * Rhuſ. 16. 17.

11 Canys yr hwn ſydd yn dywedyd wrtho, Duw yn rhwydd, ſydd gyſrannog o'i weithredoedd drwg ef.

12 Er bôd gennif lawer o bethau iw ſcrifennu attoch, nid oeddwn yn ewyllyſio *ſcrifennu* a, phapir ac inge: eithr gobeithio 'r ydwyf ddyfod atroch, a llefaru † wyneb yn wyneb, fel y byddo ein llawenyâd yn gyflawn. † Gr. *Enau wrth enau.*

13 Y mae plant dy chwaer etholedig yn dy annerch. Amen.

¶ TRYDYDD EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn canmol Gaius am ei ddwioldeb: 5 *ac am greſſawu pregeth-wyr.* 9 *Y mae efe yn achwyn rhag angherddigrwydd ac ochrder Diotrephes:* 11 *yr hwn ni ddylid dilyn ei ddrwg eſampl.* 12 *Y mae efe yn rhoi canmoliaeth i Demetrius.*

YR Henuriad at yr anwyl Gaius, yr hwn yr wyf yn ei garu ‡ mewn gwirionedd. ‡ Neu, *yn gywir.*

2 Yr anwyliyd, yr ydwyf yn bennif dim ‡ yn dymuno dy fôd yn llwyddo, ac yn iach, fel y mae dy enaid yn llwyddo. ‡ Gwedde.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thyſtiolaethu am dy wirionedd di, megis ac yr ydwyt yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenyâd nâ hyn nid oes gennif, ſef cael clywed bôd fy mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 Yr anwyliyd, yr ydwyt yn gwneuthur yn ffyddlon yr hyn yr ydwyt yn ei wneuthur, tu ac at y brodyr, a thu ac at ddieithriaid:

6 Y rhai a dyſtiolaethaſant am dy gariad di, ger bron yr Eglwys: y rhai os hebryngi, fel y gweddei i Dduw, da y gwnei.

7 Canys er mwyn ei Enw yr aethant allan, heb gymmeryd dim gan y Cenhedloedd.

8 Ni a ddylem gan hyny dderbyn y cyſryw rai, fel y byddom ‡ gyd-gynhorthwy-wŷr i'r gwirionedd. ‡ Gydweithwyr.

9 Mi a ſcrifennais at yr Eglwys: Eithr Diotrephes, yr hwn ſydd yn chwennych y blaen yn eu plith hwy, nâ dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deuaf, mi a ddygaf ar gôf ei wethredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wâg-ſiarad i'n herbyn a geiriau drygionus: ac heb fod yn fodlon ar hynny, nid yw efe i hun yn derbyn y brodyr, a'r rhai ſy yn ewyllyſio, y mae yn eu gwahardd, ac yn eu bwrw allan o'r Eglwys.

11 Anwyliyd, na ddilyn yr hyn ſydd ddrwg, ond yr hyn ſydd dda. Yr hwn ſydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn ſydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Dduw.

12 Y mae i Demetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau hefyd ein hunain ydym yn tyſtiolaethu, a chwi a wyddoch fôd ein tyſtiolaeth ni yn wîr.

13 Yr oedd gennif lawer o bethau iw ſcrifennu, ond nid wyf yn chwennych ſcrifennu ag inge a phin attat tî;

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy weled ar fyrder, ac ni a ymddiddanwn ‡ wyneb yn wyneb.

15 Tangnheddyf i ti. Y mae y cyfeillion i'th annerch. Annerch y cyfeillion wrth eu henwau.

¶Or. Knaw yr gwaw.

¶EPISTOL CYFFREDINOL JUDAS YR APOSTOL.

Y mae yn eu hannog i brofeſſu ffydd Criſt yn ddiawededol : 14 Bod gan athrawon wedi ymluſco i mewn iw hudo hwynt : a bod diedydd creulon wedi ei ddarparu iw athrawieeth a'i cynneddfau meiſtigedig hwynt : 20 Ond bod y rhai duwiol trwy gymorthwy yr Yſpryd glân, a thrwy weddio er Ddŵw, yn abl y barhau, ac y gynnyddu mewn grâs : ac iw cadw eu hunain, ac i achub eraill rhag maglau y twyllwyr hynny.

JVdas gwaſanaethwr Ieſu Criſt, a brawd Iaco at y rhai a ſanctteiddiwyd gan Dduw Tad, ac ‡ a gadwyd yn Ieſu Criſt, ac a alwyd :

‡ A gadwyd i Ieſu Criſt.

2 Trugaredd i chwi, a thangneddyf, a chariad a lhoſogerr.

3 Anwylyd, pan roddais bôb diwydrwydd ar ſcrifennu attoch am yr iechydwriaeth gyffredinol, anghenraid oedd i mi ſcrifennu attoch, gan eich annog i ymdrech ymhlaid y ffydd, yr hon a rodded vn-waith i'r Sainct.

4 Canys y mae rhyw ddynion wedi ymluſco i mewn, y rhai a rag-ordeinwyd er yſtalm i'r farnedigaeth hon, anuwiolion, yn troi grâs ein Duw ni i drythyllwch, ac * yn gwadu ‡ yr vnic Arglwydd Dduw, a'n Harglwydd Ieſu Ghriſt.

2 Pet. 2. 1. ‡ Yr vnic Ddŵw, ac Arglwydd ein Harglwydd Ieſu Criſt.

5 Ewyllyſio gan hynny yr ydwyf eich coffau chwi, gan eich bôd vn-waith yn gwybod hyn, i'r Arglwydd wedi idde waredu y bobl o dîr yr Aipht, ddeſtrywio eilwaith y rhai ni chredaſant.

6 * Yr Angelion heſyd y rhai ni chadwaſant eu ‡ dechreuad, eithr a adawſant eu trigfa eu hun, a gadwodd eſe mewn cadwynau tragwyddol tan dywyllwch, i farn y dydd mawr.

* 2 Pet. 2. 4 ‡ Gorcheſtyn.

7 Megis y mae * Sodoma a Gomorrha, a'r dinaſoedd o'u hamgylch mewn cyffelyb fodd â hwynt wedi puteinio, a myned ar ôl cnawd arall, wedi eu goſod yn eſampl, gan ddioddef dialedd tân tragwyddol.

* Gen. 19. 24.

8 Yr vn ffunyd hefyd y mae y ‡ breuddwyd-wŷr hyn, yn halogi 'r cnawd, yn diyſtyru † llywodraeth, ac yn cablu y rhai ſy mewn ‡ awdurdod.

‡ Y rhai hyn trwy eu hun. † Arglwyddiaeth. ‡ Urddas.

9 Eithr Michael yr Arch-angel, pan oedd eſe wrth ymddadleu â diafol, yn ymreſymmu ynghylch corph, Moſes, ni feiddiodd ddwyn barn ‡ gablaidd arno, eithr eſe a ddywedodd, * Cerydded yr Arglwydd dydi.

‡ Cabledd. * Zech. 3. 2.

10 Eithr y rhai hyn ſydd yn cablu y pethau ni'n gwyddant ; a pha bethau bynnag y maent yn anianawl, ſel aniſeiliaid di-reſwm, yn eu gwybod, yn y rhai hynny ymlygru y maent.

11 Gwae hwynt-hwy : oblegid hwy a gerddaſant yn ffordd * Cain, ‡ ac a'u collwyd * trwy dwyll gwobr Balaam, ac a'u diſethwyd yngwrthddywediad * Core.

* Gen. 4. 8. ‡ A thrwy dwyll gwobr Balaam o redaſant allan. * Num. 22. 17. 2 Pet. 2. 15. * Num. 16. 1. † 2 Pet. 2. 17.

12 Y rhai ſydd frychau yn eich cariadwleddoedd chwi, yn cyd-wlodda â chwi, yn ddioſn yn eu peſci eu hunain : cwmylau † diddwfr ydynt, a gylch-arweinir gan wyntoedd : preniau diffannedig, heb ffrwyth, dwy-waith yn feirw, wedi eu diwreiddio :

Dant 2. 7.

13 Tonnau cynddeiriog y môr, yn ewynu allan eu cywilydd eu hunain : ſêr gwybog, i'r rhai y cadwyd niwl y tywyllwch yn dragywydd.

14 Ac Enoch hefyd y ſeithfed o Addaf, a brophwydodd am y rhai hyn, gan ddywedyd, * Wele, y mae 'r Arglwydd yn dyfod gyd â myrddiwn o'i Saincſt.

15 I wneuthur barn yn erbyn pawb, ac i hwyr-argyoeddi yr holl rai annuwiol o honynt, am holl weithredoedd eu hannuwioldeb, y rhai a wnaethant hwy yn annuwiol, ac am yr holl *eiriau* caledion, y rhai a leſarodd gochaduriaid annuwiol yn ei erbyn eſ.

16 Y rhai hyn ſydd rwgnach-wŷr, muchanwŷr, yn cerdded yn ôl eu chwantau eu hunain : ac * y mae eu genau yn lleſaru *geiriau* chwyddedig, yn mawrygu wynebau *dynion*, er mwyn budd.

17 Eithr chwi, o rai anwyl, cofiwch y geiriau a rag-ddywedpwyd gan Apoſtolion ein Harglwydd Ieſu Criſt :

18 Ddywedyd o honynt i chwi y bydd yn * yr amſer diweddaf watwar-wŷr, yn cerdded yn ôl eu chwantau ‡ annuwiol eu hunain.

* 1 Tim. 4. 1. 2 Tim. 3. 1. 2 Pet. 3. 3. ‡ Anuwioldeb.

19 Y rhai hyn yw y rhai ſy yn eu didoli eu hunain, yn aniianol, heb ſod yr Yſpryd ganddynt.

20 Eithr chwy-chwi, anwylyd, gan eich adeiladu eich hunain ar eich ſanctteiddiaf ffydd, a gweddio yn yr Yſpryd glân,

21 Ymgedwch yngharlad Duw, gan ddiſgwil trugaredd ein Harglwydd Ieſu Criſt, i fywyd tragywyddol.

22 A thrugarhewch wrth rai, gan wneuthur rhagor :

23 Eithr rhai cedwch ‡ trwy ofn, gan *eu* cippio hwy allan o'r tân, gan gaſâu hyd yn oed y wiſc a halogwyd gan y cnawd.

‡ Mewn

24 Eithr i'r hwn a ddychon eich cadw chwi yn ddi-gwymp, a'ch goſod ger bron ei ogoniant eſ yn ddifeius mewn gorfoledd,

25 I'r vnic ddoeth Dduw, ein Iachawdur ni, *y byddo* gogoniant a mawredd, gallu ac awdurdod, yr awrhon ac yn dragywydd. Amen.

¶ DADCUDDIAD S. IOAN Y DIFINYDD.

PENNOD. I.

4 Ioan yn ſcrifennu ei Ddatcuddiad at y ſaith Eglwyſi o Aſia, yr rhai a arwyddocteir wrth y ſaith ganhwyll bren aur. 7 Dyfodiad Chriſt: 14 a'i allu gogoneddus, a'i arddercheugrwydd ef.

DAd-cuddiad Ieſu Griſt, yr hon a roddes Duw iddo ef, i ddangos iw waſanaeth-wŷr y pethau ſy raid eu dyfod i ben ar fyrder: a chan ddanfon trwy ei Angel, *efe a'i* hyſpyſodd iw waſanaeth-wr Ioan:

2 Yr hwn a dyſtiolaethodd air Duw, a thyſtiolaeth Ieſu Griſt, a'r holl bethau a welodd.

3 Dedwydd *yw* 'r hwn ſydd yn darllen, a'r rhai ſy 'n gwrando geiriau y brophwydoliaeth hon, ac yn cadw y pethau ſy yn ſcrifennedig ynddi: canys *y mae* 'r amſer yn agos.

4 Ioan at y ſaith Eglwyſ *ſydd* yn Aſia; Gras ſyddo i chwi, a thangneddyf, oddi wrth yr hwn * ſydd, a'r hwn a fu, a'r hwn ſydd a'r ddyfod: ac oddi wrth y ſaith yſpryd ſydd ger bron ei orſedd-fainge ef:

5 Ac oddi wrth Ieſu Griſt, *yr hwn yw* y tyſt ffyddlon, * y cynraf-anedig o'r meirw, a thywyſog brenhinoedd y ddaiar: *iddo ef* yr hwn a'n carodd ni, ac a'n † golchodd ni oddi wrth ein pechodau yn ei waed ei hun:

6 Ac a'n * gwnaeth ni yn ſenhinoedd ac yn offeiriaid y Dduw, a'i Dâd ef, iddo ef *y byddo* y gogoniant, a'r ‡ gallu, yn oes oeſoedd. Amen.

7 * Wele, y mae êfe yn dyfod gyd â'r cwmmylau, a phôb llygad a'i gwêl ef, ie y rhai a'i gwanaſant ef: a holl lwythau y ddaiar a alarant o'i blegid ef: felly, Amen.

8 Mi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd, a'r hwn oedd, a'r hwn ſydd i ddyfod, yr Holl-alluog.

9 Myfi Ioan, yr hwn *wyf* hefydeich brawd, a'ch cydymaith mewn cyſtudd, ac yn nheyrnas ac ammynedd Ieſu Griſt, oeddwn yn yr ynys a elwir Patmos, am air Duw, ac am dyſtiolaeth Ieſu Griſt.

10 Yr oeddwn ni yn yr yſpryd a'r ddydd yr Arglwydd; ac a glywais o'r tu ol i mi lêf fawr, fel *ſain* vdcorn,

11 Yn dywedyd, Myfi yw Alpha ac Omega y cyntaf a'r diweddaf: ar hyn yr wyt yn ei weled, ſcrifenna mewn llyfr, a danfon i'r ſaith Eglwyſ, y rhai ſy 'n Aſia: i Epheſus, ac i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thyatira, ac i Sardis, a Philadelphia, a Laodicea.

12 Ac mi a droais i weled y lêf a leſaral wrthif: ac wedi i mi droi, mi a welais ſaith ganhwyllbren aur,

13 Ac ynghanol y ſaith ganhwyllbren, *yn* debyg i Fab y dŷn, wedi ymwiſco â gwiſc laes hyd ei draed, ac wedi ymwregyſu ynghylch ei fronnau â gwregys aur.

14 Ei ben ef a'i walit *oedd* wynion fel gwlân, ‡ cyn wyned a'r eira: a'i lygaid fel fflam dân,

15 A'i draed yn debyg i brês coeth, megis yn lloſci mewn ‡ ffwrn: a'i lais fel ſŵn llawer o ddyfroedd.

16 Ac *yr oedd* ganddo yn ei law ddehau ſaith ſeren: ac o'i enau yr oedd cleddau llym dau-finiog yn dyfod allan: a'i wyneb-pryd fel yr haul yn diſgleirio yn ei nerth.

17 A phan welais ef, mi a ſyrthiais wrth ei draed ef fel marw: ac efe a oſodod ei law ddehau arnaſi, gan ddywedyd wrthif, Nac ofna: * myfi yw y cyntaf a'r diweddaf,

18 A'r hwn *yſſ* fyw, ac a fûm farw: ac wele byw ydwyf yn oes oeſoedd, Amen: ac y mae gennif agoriadau vffern a marwolaeth.

19 Scrifenna y pethau a welaiſt, a'r pethau ſydd, ar pethau a fydd ar ôl hyn.

20 Dirgelwch y ſaith ſeren y welaiſt yn fy llaw ddehau, a'r ſaith ganhwyllbren aur. Y ſaith ſeren, Angelion y ſaith Eglwyſ ydynt: a'r ſaith ganhwyllbren a welaiſt, y ſaith Eglwyſ ydynt.

PEN. II.

Pa beth a orchymynnir i ſcrifennu at Angylion, hynny yw, gweinidogion Eglwyſi i Epheſus, 8 Smyrna, 12 Pergamus, 18 Thyatira: a pha beth ſydd ganmoladwy, neu ddieflygiol ynddynt.

AT Angel yr Eglwys ſydd yn Epheſus, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn ſydd yn dal y ſaith ſeren yn ei law ddehau, yr hwn ſydd yn rhodio ynghanol y ſaith ganhwyllbren aur, yn eu ddywedyd:

2 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lafur, a'th ymmynedd, ac na elli oddef y rhai drwg: a phrofi o honot y rhai ſy 'n dywedyd eu bôd yn Apoſtolion, ac nid ydynt: a chael o honot hwynt yn gelwyddog.

3 A thi a oddefaiſt, ac y mae ymmynedd gennit, ac a gymmeraiſt boen er mwyn fy Enw i, ac ni ddiffygiaiſt.

4 Eithr y mae gennif *beth* yn dy erbyn, am i ti ymadel â'th Gariad cyntaf.

5 Cofia gan hynny o ba le y ſyrthiaiſt, ac edifarhâ, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac onid ê, yr wyfi yn dyfod attati ar frŷs, ac mi a ſymmudaf dy ganhwyllbren di allan o'i le, oni edifarhei di.

6 Onid hyn ſydd gennit, dy fôd ei yn caſâu gweithredoedd y Nicolaiaid, y rhai yr wyfi hefyd yn eu caſâu.

7 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed pa beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi: I'r hwn ſydd yn gorchfygu y rhoddaf iddo fwyta o bren y bywyd, yr hwn ſydd ynghanol Paradwys Duw.

8 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Smyrna, ſcrifenna. Y pethau hyn y mae y cyntaf, a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac ſydd fyw, yn eu dywedyd:

9 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gyſtudd, a'th dlodi, eithr cyfoethog wyt: ac *mi a adwaen* gabledd y rhai *ſy* yn dywedyd eu bôd yn Iddewon, ac nid ydynt ond Synagog Satan.

10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwyt iw dioddef: wele y cythrael a ſwrw rai o honoch chwi i garchar, fel i'ch profer: a chwi a gewch

* Exod. 3. 14.
* 1 Cor. 15. 20. Col. 1. 18. † Hebr. 9. 14.
* 1 Pet. 2. 5.
‡ *Llywodraeth.*
* Matth. 24. 30.
‡ *Gwyn fel eira.*
‡ *Fflwrnais.*
* Eſai. 41. 4. & 44. 6.

gewch gyſtudd dleng nhiorrod. Bydd ffyddlon hyd angeu, ac mi a roddaf i ti goron y bywyd.

11 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi. Yr hwn ſydd yn gorchfygu ni chaiff ddim niwed gan yr all farwolaeth.

12 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Pergamus, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn ſydd ganddo y cleddyf llym dau-finiog, yn eu dywedyd,

13 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a pha le yr ŵyt yn trigo, ſef lle *mae* gorſeddfaingc Satan: ac yr ŵyt yn dal ſy Enw i, ac ni wedaiſt ſy ffydd i, ſe yn y dyddiau *y bu* Antipas yn ferthyr ffyddlon i mi, yr hwn a laddwyd yn eich plith chwi lle y mae Satan yn trigo

14 Eithr y mae gennif ychydig bethau yn dy erbyn di, oble gid bôd gennit yno *rai* yn dal athrawiaeth * Balaam, yr hwn a ddyſcodd i Balac fwrw rhwyſtr ger bron meibion Iſrael, i fwytta pethau wedi eu haberthu i eulynnod, ac i odinebu.

15 Felly y mae gennit titheu hefyd *rai* yn dal athrawiaeth y Nicolaiaid: yr hyn beth yr wyſi yn ei gaſau.

16 Edifarhâ: ac os amgen, yr wyſi yn dyfod attat ar frys, ac a ryfelaf ‡yn eu herbyn hwyat â chleddyf ſy ngenau.

17 Yr hwn ſydd ganodo glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi, I'r hwn ſydd yn gorchfygu y rhoddaf iddo ſwyta o'r Manna cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wen, ac ar y garrec henw newydd wedi ei ſcrifennu, yr hwn nid edwyn neb, ond yr hwn ſydd yn ei dderbyn.

18 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Thyatira, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae Mâb Duw yn eu dywedyd, yr hwn ſydd a'i lygaid fel fflam dân, a'i draed yn debyg i biês coeth:

19 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gariad, a'th waſanaeth, a'th ffydd, a'th ymmynedd di, ‡ a'th weithredoedd: a *bôd* y rhai diweddaf yn fwy nâ'r rhai cynnaf.

20 Eithr y mae genniſ ychydig bethau yn dy erbyn, oblegid dy fôd yn gadel i'r wraig honno, * Iezabel, yr hon ſydd yn ei galw ei hun yn brophwydes, ddyſcu, a thwyllo ſy ngwaſanaeth-wŷr, i odinebu, ac i fwyta pethau wedi eu haberthu i eulynnod.

21 Ac mi a roddais iddi amſer i edifarhau ‡ am ei godineb; ac nid edifarhaodd hi.

22 Wele, yr ŵyf yn ei bwrw hi ar wely, a'r rhai ſydd yn godinebu gyd â hi, i gyſtudd mawr, onid edifarhânt ‡ am eu gweithredoedd.

25 A'i phlant hi a laddaf â marwolaeth: a'r holl Eglwyſi a gânt ŵybod mai myfi yw yr hwn ſydd yn * chwilio yr arennau a'r calonnau: ac mi a roddaf i bôb vn o honoch yn ôl eich gweithredoedd.

24 Eithr wrthych chwi yr ŵyf yn dywedyd, ac wrth y lleill yn Thyatira, y ſawl nid oes ganddynt y ddyſceidiaeth hon, a'r rhai ni adnabuant ddyfnderau Satan, ſel y dywedant: ni ſwriaf arnoch ‡ faich arall:

25 Eithr, yr hyn ſydd gennwch, deliwch hyd oni ddelwyf.

20 A'r hwn ſydd yn gorchfygu, ac yn cadw ſy ngweithredoedd hyd y diwedd, mi a roddaf iddo awdurdod ar y Cenhedloedd:

27 (* Ac *efe* a'u bugeilia hwy â gwialen haiarn: ſel lleſtri priddy dryllir hwynt;)

ſel y derbyniais inneu gan fy Nhâd:

28 ‡ac mi a roddaf iddo y ſeren foreu.

29 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

PEN. III.

2 *Argyoeddi Angel Eglwys Sardis.* 3 *a'i annoc of i edifarhau, a'i fygwth oni edifarhâo.* 8 *Angel Eglwys Philadelphia* 10 *yn cael ei ganmol am ei ddiwyddrwydd, a'i amyneddi:* 15 *Angel Laodicea yn cael ei geryddu am na bai na brwd nac oer,* 19 *a'i rybuddio i fôd yn fwy ei zêl.* 20 *Chri: yn ſefyll wrth y drws, ac yn curo.*

AC at Angel yr Eglwys ſydd yn Sardis, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn ſydd a ſaith Yſpryd Duw, a'r ſaith ſeren ganddo, yn eu dywedyd; mi a adwen dy weithredoedd di; oblegid y mae gennit enw dy fôd yn fyw, a marw ydwyt.

2 Bydd wiliadwrus, a ſicrhâ y pethau ſy yn ôl, y rhai ſydd barod i farw: canys ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn ger bron Duw.

3 Cofia gan hynny pa fodd y derbyniaiſt ac y clywaiſt: a chadw, ac edifarhâ. * Os tydi gan hynny ni wili, mi a ddeuaf arnat i ſel lleidr, ac ni chei di ŵybod pa awr y deuaf arnat.

4 Eithr y mae gennit ychydig enwau ſe yn Sardis, y rhai ni halogaſant eu dillad, a *bwy* a rodiant gyd â mi mewn *dillad* gwynniou: oblegid teilwng ydynt.

5 Yr hwn ſydd yn gorchfygu, hwnnw a wiſcir mewn dillad gwynion: ac ni ddileuaf ei enw ef allan o * lyfr y bywyd, ond mi a gyffeſaf ei enw ef ger bron fy Nhâd, a cher bron ei Angelion ef.

6 Yr hwn ſydd gando glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

7 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Philadelphia, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae y Sanctaidd, y Cywir, yn eu dywedyd, yr hwn ſydd ganddo agoriad Dafydd, yr hwn ſydd yn agoryd ac nid yw neb yn cau; ac yn cau, ac nid yw neb yn agoryd;

8 Mi a adwaen dy weithredoedd: wele, rhoddais ger dy fron ddrŵs agored, ac ni ddichon neb ei gau: canys y mae gennit ychydig nerth, a thi a gedwaiſt fy ngair: ac ni wedaiſt fy Enw.

9 Wele, mi a wnaf iddynt hwy o ſynagog Satan, y rhai ſydd yn dywedyd eu bôd yn Iddewon, ac nid ydynt, ond dywedyd celwydd y maent: wele, meddaf gwnaf iddynt ddyfod, ac addoli o flaen dy draed, a gŵybod fy môd i yn dy garu di.

10 O achos cadw o honot air fy ymmynedd i, mineu a'th gadwaf di oddi wrth awr y broſedigaeth, yr hon a ddaw ar yr holl fyd i broſi y rhai ſydd yn trigo ar y ddaiar.

11 Wele, yr ŵyf yn dyfod ar frŷs: dal yr hyn ſydd gennit, ſel na ddygo nêb dy goron di.

12 Yr hwn ſydd yn gorchfygu, mi a'i gwnaf yn golofn yn Nheml fy Nuw i, ac allan nid â efe mwyach: ac mi a ſcrifennaf arno ef henw fy Nuw i, a henw dinas fy Nuw i, yr hon ydyw Jeruſalem newydd, yr hon ſydd yn deſcyn o'r nêf oddi wrth fy Nuw i; ac *mi a ſcrifennaf arno ef* fy Enw newydd i.

13 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwranda-wed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

14 Ac at Angel Eglwys y Laodiceaid, ſcrifenna, y pethau hyn y mae Amen yn eu dywedyd, y tyſt ffyddlon a chywir, dechreuad creaduriaeth Duw,

15 Mi a adwaen dy weithredoedd di, nad ydwyt nac oer, na brwd: mi a fynnwn pe bait oer, neu frwd.

16 Felly, am dy ſôd yn glayar, ac nid yn oer nac yn ſrwd, mi a'th chwydaf di allan o'm genau:

17 Oblegid dy ſôd yn dywedyd, Goludog ŵyf, ac mi a gyfoethogais, ac nid oes arnaf eiſieu dim: ac ni ŵyddoſt dy ſôd yn druan, ac yn reſynol, ac yn dlawd, ac yn ddall, ac yn noeth.

18 Yr ŵyf yn dy gynghor i i brynu gennifi aur wedi ei buro trwy dân, ſel i'th gyfoethoger: a dillad gwynion, ſel i'th wiſer, ac fel nad ymddangoſo gwarth dy noethder di; fra helyd dy lygaid ag e'i llygaid, ſel y gwelech.

19 * Yr ŵyfi yn argyoeddi, ac yn ceryddu y ſawl yr ŵyf yn eu caru: am hynny bydded zêl gennit, ac edifarhâ.

* Dihar. 3. 11. Heb. 12. 5.

20 Wele, yr ŵyf yn ſefyll wrth y drws ac yn curo: os clyw nêb fy llais i, ac agoryd y drŵs, mi a ddeuaf i mewn atto ef, ac a ſwperaf gyd ag ef, ac yntef gyd â minneu.

21 Yr hwn ſydd yn gorchfygu, rhoddaf iddo ef eiſtedd gyd âmi ar fy nhorſedd fainc, megis y gorchfygais inneu, ac yr eiſteddais gyd â'm Tad ar ei orſedd-fainc ef.

22 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwranda-wed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

PEN. IV.

Ioan yn gweled gorſedd-fainc Duw yn y Nêf: 4 Y pedwar Henuriad ar bugain: 6 Y pedwar anifail yn llawn llygaid ymlaen ac yn ôl: 10 Yr Henuriaid yn bwrw i lawr eu coronau, ac yn addoli 'r hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainc.

YN ôl y pethau hyn yr edrychais, ac wele ddrŵs wedi ei agoryd yn y nêf, a'r llais cyntaf a glywais, *oedd* ſel *llais* udcorn yn ymddiddan â mi; gan ddywedyd, Dring i fynu ymma, a mi a ddangoſaf i ti y pethau ſy raid eu ‡ bôd ar ôl hyn.

‡ Gwneu. bôd.

2 Ac yn y man yr oeddwn yn yr yſpryd: ac wele, yr oedd gorſedd fainc wedi ei goſod yn y nêf, ac *yn* yn eiſtedd ar yr orſedd-fainc:

3 A'r hwn oedd yn eiſtedd oedd yn debyg yr olwg arno i faen Jaſpis a Sardin: ac *yr oedd* enſys o amgylch yr orſedd fainc, yn debyg yr olwg arno i Smaragdus.

4 Ac ynghylch yr orſedd-fainc *yr oedd* pedair gorſedd-fainc ar hugain: ac ar y gorſedd-feingciau y gwelais bedwar Henuriad ar hugain yn eiſtedd, wedi eu gwiſco mewn dillad gwynion: ac yr oedd ganddynt ar eu pennau goronau aur.

5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r orſedd-fainc, fellt, a tharanau, a lleiſiau: ac *yr oedd* ſaith o lampau tân yn lloſci ger bron yr orſedd-fainc, y rhai yw ſaith Yſpryd Duw.

6 Ac o flaen yr orſedd fainc *yr oedd* môr o wydr, yn debyg i gryſtal: ac ynghanol yr orſedd-fainc, ac ynghylch yr orſedd-fainc, *yr oedd* pedwar anifail yn llawn o lygaid o'r tu blaen, ac o'r tu ôl.

7 A'r anifail cyntaf *oedd* debyg i lew, a'r all anifail yn debyg i lo, a'r trydydd anifail oedd ganddo wyneb fel dŷn, a'r pedwerydd anifail *oedd* debyg i eryr yn ehedeg.

8 A'r pedwar anifail oedd ganddynt, bôb yn o honynt, chwech o adenydd o'u hamgylch, ac *yr oeddynt* oddi fewn yn llawn llygaid: ac nid oeddynt yn gorphywys ddydd a nôs, gan ddywedyd, * Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn oedd, a'r hwn ſydd, a'r hwn ſydd i ddyfod.

* Eſay. 6 3.

9 A phan ſyddo yr aniſeiliaid yn rhoddi gogoniant, ac anrhydedd, a diolch, i'r hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd fainc, yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd,

10 Y mae y pedwar Henuriad ar hugain yn ſyrthio ger bron yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd fainc, ac yn addoli yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd: ac yn bwrw eu coronau ger bron yr orſedd-fainc, gan ddywedyd,

11 * Teilwng ŵyt o Arglwydd i dderbyn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu: canys ti a greaiſt bôb peth, ac o herwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd hwynt.

* Pen. 5. 12.

PEN. V.

1 Llyfr wedi ei ſelio â ſaith ſêl: 9 yr hwn yr oedd yr Oen a laddeſid yn unic yn deilwng iw agoryd. 12 Yr Henuriaid o van hynny yn ei foliannu ef. 9 ac yn cyfaddef mai oſo a'i prynaſei hwy â'i ward.

AC mi a welais yn neheu law yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainc, lyfr wedi ei ſcrifennu oddi ſewn ac ‡ oddi allan, wedi ei ſelio â ſaith ſêl.

‡ Ary tu cefn.

2 Ac mi a welais Angel crŷf yn cyhoeddi â lleſ ‡ vchel, Pwy ſydd deilwng i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei ſeliau ef?

‡ Fawr.

3 Ac nid oedd nêb yn y nêf, nac yn y ddaiar, na than y ddaiar, yn gallu agoryd y llyfr, nac edrych arno.

4 Ac mi a wŷlais lawer, o achos na chaei neb yn dieſwng i agoryd, ac i ddarllen y llyfr, nac i edrych arno.

5 Ac yn o'r Henuriaid a ddywedodd wrthif, Nac wŷla; wele, y * Llew yr hwn ſydd o lwyth Juda, gwreiddyn Dafydd, a orchfygodd i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei ſaith ſêl ef.

* Gen. 49. 9.

6 Ac mi a edrychais, ac wele, ynghanol yr orſedd-fainc a'r pedwar anifail, ac ynghanol yr Henuriaid, *yr oedd* Oen yn ſefyll, megis wedi ei ladd, a chanddo ſaith goron, a ſaith lygad; y rhai ydyw ſaith Yſpryd Duw, wedi eu danfon allan i'r holl ddaiar.

7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth y llyfr o ddeheu-law yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainc.

8 A phan gymmerth efe y llyfr, y pedwar anifail, a'r pedwar Henuriad ar hugain, a ſyrthiaſant ger bron yr Oen, a chan bôb un o honynt yr oedd telynau, a phialau aur, yn llawn o arogl-darth: y rhai ydyw gweddiau 'r Sainct.

9 A hwy a ganaſant ganiad newydd, gan ddywedyd, Teilwng ŵyt ti i gymmeryd y llyfr, ac i agoryd ei ſe'au ef: oblegid ti a laddwyd, ac a'n prynaiſt ni i Dduw trwy dy waed, allan o bôb llwyth, ‡ ac iaith, a phobl, a chenedl:

‡ A thod.

10 * Ac a'n gwnaethoſt ni i'n Duw ni, yn

* 1 Pet. 2. 9.

frenhinoedd,

ſrenhinoedd,ac yn offeiriaid: ac ni a deyrnaſwn ar y ddaiar.

11 Ac mi a edrychais, ac a glywais lais Angelion lawer ynghylch yr orſedd-ſainge,a'r aniſeiliaſid,a'r Henuriaid: a'u rhifedi hwynt oedd fyddiwnain o fyrrdiwnau,a miloedd o filoedd:

‡ *Fawr.* 12 Yn dywedyd â llef ‡ vchel, Teilwng yw'r oen,yr hwn a laddwyd, i dderbyn gallu, a chyfoeth,a doethineb,a chadernid,ac anrhydedd,a gogoniant, a bendith.

13 A phôb creadur ac ſydd yn y nêf, ac ar y ddaiar, a than y ddaiar, a'r pethau ſydd yn y môr, ac oll ac ſy ynddynt; a glywais i yn dywedyd,I'r hwn ſydd yn eiſtedd ar yr orſedd-ſainge, ac i'r Oen *y byddo* y ſendith,a'r anrhydedd, a'r gogoniant, a'r gallu, yn oes oeſoedd.

14 A'r pedwar aniſail a ddywedaſant, Amen. A'r pedwar Henuriad ar hugain a ſyrthiaſant i *lawr*,ac a addolaſant yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd.

PEN. VI.

1 Agoryd y ſelioa,y naill ar ol y llall, a pha beth a ddigwyddodd ar bynny, yr hwn ſydd yn cynwys prophwydoliaeth hyd ddiwedd y byd.

AC mi a welais pan agorodd yr Oen vn o'r ſeliau, ac mi a glywais vn o'r pedwar aniſail yn dywedyd, fel trwſt taran, Tyred a gwêl.

2 Ac mi a welais, ac wele farch gwyn, a'r hwn öedd yn eiſtedd arno, a bwa ganddo: a rhoddwyd iddo goron, ac efe a aeth allan yn gorchfygu, ac i orchfygu.

3 A phan agorodd efe yr ail ſêl, mi a glywais yr ail aniſail yn ddywedyd,Tyred a gwêl.

4 Ac fe aeth allan farch arall, *ewn* coch: a'r hwn oedd yn eiſtedd arno y rhoddwyd iddo gymmetyd heddwch oddi ar y ddaiar, fel y lladdent ei gilydd: a rhoddwyd iddo ef gleddyf mawr.

5 A phan agorodd efe y drydedd ſêl, mi a glywais y trydydd aniſail yn dywedyd,Tyred a gwêl. Ac mi a welais, ac wele farch dû, a'r hwn oedd yn eiſtedd arno, â chlorian ganddo yn ei law.

‡ *Choinix a arwyddoca ſeſtar yn cynnwys tin chwart gwin, a deuddegfed ran chwart.* 6 Ac mi a glywais lais ynghanol y pedwar aniſail yn dywedyd, ‡ Meſur o wneith er ceiniog, a thri meſur o haidd er ceiniog: a'r olew a'r gwin, na wna niwed iddynt.

7 A phan agorodd efe y bedwredd ſêl, mi a glywais lais y pedwerydd aniſail yn dywedyd, Tyred a gwêl.

8 Ac mi a edrychais, ac wele farch gwelw-las: a benw yr hwn oedd yn eiſtedd arno oedd Marwolaeth; ac yr oedd Vffern yn canlyn gyd ag efe: a rhoddwyd ‡ iddynt awdurdod ar y bedwaredd *ran* o'r ddaiar, i lâdd â chleddyf, ac â newyn, ac â morwolaeth, ac â bwyſt-filod y ddaiar.

‡ *Bidb.*

9 A phan agorodd efe y bummed ſêl, mi a welais tan yr allor eneidiau y rhai a laddetid am air Duw, ac am y dyſtiolaeth oedd ganddynt.

‡ *Fawr.* 10 A hwy a leſaſant â llêf ‡ vchel,gan ddywedyd,Pa hyd Arglwydd,ſanctaidd a chywir, nad ydwyt yn barnu,ac yn dial ein gwaed ni, ar y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar?

11 A gynau gwynion a roed i bôb vn o honynt, a dywedpwyd wrthynt ar iddynt orphywys etto ychydig amſer, hyd oni chyflawnid *rhif* eu cyd-weiſion,a'u brodyr, y rhai oedd *i gael* eu lladd, mygis ac *y cawſant* hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agorodd efe y chweched ſêl, ac wele, bu daiar-gryn mawr: a'r haul a aeth yn ddû fel ſachlen flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed.

13 A ſêr y nefoedd ſyrthiaſant ar y ddaiar,fel y mae'r ffigyſ bren yn bwrw ei ffigys gleiſion, pan ei hyſcydwer gan wynt mawr.

14 * A'r nef a aeth hêibio fel llyfr wedi ei blygu ynghyd, a phôb mynydd, ac ynys a ſymmudwyd allan o'u lleoedd. * *Eſai* 34. 4.

15 A brenhinoedd y ddaiar,a'r gwŷr mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capteniaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth, a phôb gwr rhydd, a ymguddiaſant yn yr ogofeydd,ac ynghreigiau y mynyddoedd;

16 Ac a ddywedaſant wrth y mynyddoedd a'r creigiau, * Syrthiwch arnom ni,a chuddiwch ni o wrydd yr hwn ſydd yn eiſtedd ar yr orſedd-ſainge, ac oddiwrth lid yr Oen: * *Luc.* 23. 30.

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigter ef: a phwy a ddichon ſefyll?

PEN. VII.

3 Angel yn ſelio gwaſanaethwyr Duw yn eu talcennau. 4 Nifer y rhai a ſeliwyd: o lwythau Iſrael rhifedi ſſyſyſawl: 9 o bôb Cenhedloedd creaill tyrfa anrhirif, y rhai ſydd yn ſefyll ger bron yr orſedd-ſainge, a gynau gwynion am danynt, ac a phalmwyddau yn eu dwylaw. 14 Bôd eu gynau wedi eu golchi yngwaed yr Oen.

AC yn ôl y pethau hyn,mi a welais bedwar Angel yn ſefyll ar bedair congl y ddaiar, yn dal pedwar gwynt y ddaiar, fel na chwythei 'r gwynt ar y ddaiar, nac ar y môr, nac ar vn pren.

2 Ac mi a welais Angel arall yn dyfod i fynu oddi wrth goliad haul, a ſêl y Duw byw ganddo: ac efe a leſoddâ llêf ‡ vchel ar y pedwar Angel,i'r rhai y rhoddaſid *gallu* i ddrygu 'r ddaiar a'r môr, ‡ *Fawr.*

3 Gan ddywedyd,Na ddrygwch y ddaiar, na'r môr, na'r preniau, nes daſod i ni ſelio gwaſanaeth-wyr ein Duw ni yn eu talcennau.

4 Ac mi a glywais nifer y rhai a ſeliwyd: *yr oedd* wedi eu ſelio gant a phedair a deugain o filoedd, o holl lwythau meibion Iſrael.

5 O lwyth Juda, yr oedd deuddeng mil wedi eu ſelio: o lwyth Ruben, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio: o lwyth Gad, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio:

6 O lwyth Aſer, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio: o lwyth Nephthali, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio: o lwyth Manaſſes, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio:

7 O lwyth Simeon, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio: o lwyth Leſi, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio: o lwyth Iſachar, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio:

8 O lwyth Zabulon, yr oedd deuddeng-mil wedi eu ſelio: o lwyth Joſeph, yr oedd deuddeng mil wedi eu ſelio: o lwyth Benjamin, yr oedd deuddeng mil wedi eu ſelio.

9 Wedi hyn mi a edrychais ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allei nêb ei rhifo, o bôb cenedl, a llwythau, a phobloedd, a ieithoedd, yn ſefyll ger bron yr orſedd ſainge, a cher bron yr Oen, wedi eu gwiſco mewn gynau gwynion, a phalm wydd yn eu dwylo: ‡ *A'r rhai ſydd.*

10 Ac yn llefain a llêf ‡ vchel, gan ddywedyd, Iechydwriaeth i'n Duw ni, yr hwn ſydd ‡ *Fawr.*

603

yn eiſtedd ar yr orſedd ſainge, ac ir Oen.

11 A'r holl Angelion a ſaſaſant o amgylch yr orſedd-ſainge, a'r Henuriaid, a'r pedwar anifail: ac a ſyrthiaſant ger bron yr orſedd-ſainge ar eu hwynebau, ac a addolaſant Dduw,

12 Gan ddywedyd, Amen: y fendith, a'r gogoniant, a'r doethineb, a'r diolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, *a fyddo* i'n Duw ni yn oes oeſoedd. Amen.

13 Ac vn o'r Henuriaid a attebodd, gan ddywedyd wrthif, Pwy ydyw y rhai hyn ſy wedi eu gwiſco mewn gynau gwynion? ac o ba le y daethant?

14 Ac mi a ddywedais wrtho ef, Arglwydd, ti a wyddoſt. Ac *efe* a ddywedodd wrthif, Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cyſtudd mawr: ac a olchaſant eu gynau, ac a'u cannaſant hwy yngwaed yr Oen.

15 O herwydd hynny y maent ger bron gorſedd ſainge Duw, ac yn ei waſanaethu ef ddydd a nôs yn ei Deml: a'r hwn ſydd yn eiſtedd ar yr orſedd-ſainge, * a ‡ drig yn eu plith hwynt.

16 * Ni ſydd arnynt na newyn mwyach, na ſyched mwyach: ac ni ddiſcyn arnynt na'r haul, na dim gwreſ.

17 Oblegid yr Oen, yr hwn *ſydd* ynghanol yr orſedd-ſainge, a'i bugeilia hwynt, ac a'u harwain hwynt at ffynnhonnau ‡ buwiol o ddyfroedd: a * Duw a ſych ymmaith bôb deigr oddiwrth eu llygaid hwynt.

* Pen. 21. 3.
‡ *Eſyd ei babell arnynt, neu treſtynt.*
* Eſai. 49. 10.
‡ *Byw.*
* Eſai. 25. 8. Pen. 21 4.

PEN. VIII.

1 Wrth agoryd y ſeithfed ſêl, 2 y rhoddwyd ſaith o vdcyrn i ſaith o Angylion. 6 Pedwar o honynt yn vdcanu a'i hudcyrn, a phlaau mawr yn canlyn. 7 Angel arall yn rhoddi arogl-darth at weddiau y Seinct ar yr Allor aur.

APhan agoredd efe y ſeithfed ſêl, yr ydoedd ‡ gofleg yn y nêf, megis tros hanner awr.

‡ *Diſtawrwydd.*

2 Ac mi a welais y ſaith Angel, y rhai oedd yn ſefyll ger bron Duw; a rhoddwyd iddynt ſaith o vdcyrn.

3 Ac Angel arall a ddaeth, ac a ſaſodd ger bron yr allor, a thuſſer aur ganddo: a rhoddwyd iddo arogl darth lawer, ſef ‡ yr offrymmei ef gyd â gweddiau yr holl Sainct ar yr allor aur, yr hon *oedd* ger bron yr orſedd-ſainge.

‡ *Y rhoddei at weddiau.*

4 Ac ſe aeth mŵg yr arogl-darth gyd â gweddiau 'r Sainct, o law 'r Angel, i fyny ger bron Duw.

5 A'r Angel a gymmerth y thuſſer, ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac a'i bwriodd i'r ddaiar: a bu lleiſiau, a tharanau, a mellt, a ddaiar gryn.

6 A'r ſaith Angel, y rhai oedd â'r ſaith vdcorn ganddynt, a ymbaratoeſant i vdcanu.

7 A'r Angel cyntaf a vdcanodd, a bu cenllyſc, a thân, wedi eu cymmyſcu â gwaed, a hwy a ſwriwyd i'r ddaiar: a thraian y ‡ preniau a loſcwyd, a'r holl lâſwellt a loſcwyd.

‡ *Ddaiar.*

8 A'r ail Angel a vdcanodd, a megis mynydd mawr yn lloſci gan dân a fwriwyd i'r môr: a thrain y mor a aeth yn waed,

9 A bu farw traian y creaduriaid, y rhai oedd yn y môr, ac â byw ynddynt: a thraian y llongau a ddiniſtriwyd.

10 A'r trydydd Angel a vdcanodd, a ſyrthiodd o'r nêf ſeren fawr, yn lloſci ſel lamp, a hi a ſyrthiodd ar draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau y dyfroedd:

11 A henw 'r ſeren a elwir Wermod, ac aeth traian y dyfroedd yn Wermod, a llawer o ddynion a fuant feirw gan y dyfroedd, oblegid eu myned yn chwerwon.

12 A'r pedwerydd Angel a vdcanodd, a tharawyd traian yr haul, a thraian y lleuad a thraian y ſêr: ſel y tywyllwyd eu traian hwynt, ac ni lewyrchodd y dydd ei draian, a'r nôs yr vn ffunyd.

13 Ac mi a edrychais, ac a glywais Angel yn ehedeg ynghanol y nêf, gan ddywedyd â llêf ‡ vchel, Gwae, gwae, gwae, i'r rhai ſy 'n ‡ *Fawr.* trigo ar y ddaiar, rhag lleiſiau eraill vdcorn y tri Angel, y rhai ſydd etto i vdcanu.

PEN. IX.

1 Seren yn ſyrthio o'r Nef, wrth vdcanu o'r pummed Angel, i'r bwn y rhoddwyd agoriad y pwll heb waelod: 2 Yntef yn agoryd y pwll, a locuſtiaid fel Scorpionau yn dyfod allan, 12 Y wae gyntaf wedi myned heibio. 13 Y chwechad vdcorn yn canu: 14 a gollwng pedwar Angel yn rhydd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.

A'r pummed Angel a vdcanodd, ac mi a welais ſeren yn ſyrthio o'r nêf i'r ddaiar: a rhoddwyd idde ef agoriad y pydew heb waelod.

2 Ac *efe* a agorodd y pydew heb waelod: a chododd mŵg ô'r pydew, fel mwg ffwrnes fawr: a thywyllwyd yr haul, a'r awyr, gan fŵg y pydew,

3 Ac o'r mŵg y dzeth allan locuſtiaid ar y ddaiar: a rhoddwyd awdurdod iddynt, fel y mae gan ſcorpionau 'r ddaiar awdurdod.

4 A dywedpwyd wrthynt na wnaent niwed i laſ-wellt y ddaiar, nac i ddim gwyrdd-lâs, nac i vn pren: ond yn vnic i'r dynion oedd heb ſêl Duw yn eu talcennau.

5 A rhoddwyd iddynt na laddent hwynt, ond bod iddynt eu blino hwy bum mis: ac y byddei eu gofid hwy, fel gofid oddi wrth ſcorpion, pan ddarfyddai iddi frathu dŷn.

6 Ac yn y dyddiau hynny y cais dynion farwolaeth, ac ni's cânt: ac a chwennychant farw, a marwolaeth a gilia oddi wrthynt.

7 A dull y locuſtiaid *oedd* debyg i ſeirch wedi eu paratôi i ryfel: ac *yr oedd* ar eu pennau megis coronau yn debyg i aur, a'u hwynebau fel wynebau dynion.

8 A gwallt oedd ganddynt fel gwallt gwragedd, a'u dannedd oedd fel *dannedd* llewod.

9 Ac yr oedd ganddynt lurigau, fel llurigau haiarn: a ſtaſs eu hadenydd *oedd* fel ſtaſs cerbydau llawer o feirch yn rhedeg i ryfel.

10 Ac yr oedd ganddynt gynffonnau tebyg i ſcorpionau, ac yr oedd colynnau yn eu cynffonnau hwy, a'u gallu *oedd* i ddrygu dynion bum mis.

11 Ac yr oedd ganddynt frenin arnynt, *ſef* Angel y *pydew* di-waelod: a'i henw ef yn Ebrew *ydyw* Abadon, ac yn Roeg y mae idde enw ‡ Apol-lyon.

‡ *Sef dinistrudd.*

12 Vn wae a aeth heibio, wele y mae yn dyfod etto ddwy wae yn ôl hyn.

13 A'r chweched Angel a vdcanodd, ac mi a glywais lêf allan o bedwar corn yr allor aur, yr hon ſydd ger bron Duw,

14 Yn dywedyd wrth y chweched Angel, yr hwn oedd a'r vdcorn ganddo. Gollwng yn rhydd y pedwar Angel ſydd yn rhwym yn yr afon fawr Euphrates.

15 A

15 A gollyngwyd y pedwar Angel, y rhai oedd wedi eu paratôi erbyn awr, a diwrnod, a mis, a blwyddyn, fel y lladdent y traian o'r dynion.

16 A rhifedi y llu o wŷr meirch *oedd* ddwy fyrddiwn o fyrddiwnau: ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.

17 Ac fel hyn y gwelais i y meirch yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn eistedd arnynt, a chanddynt lurigau tanllyd, ac o *liw* hyacint a brwmstan: a phennau'r meirch *oedd* fel pennau llewod, ac yr oedd yn myned allan o'u safnau dân, a mŵg, a brwmstan.

18 Gan y tri hyn y lâs traian y dynion, gan y tân, a chan y mŵg, a chan y brwmstan oedd yn dyfod allan o'u safnau hwynt.

19 Canys eu gallu hwy fydd yn eu safnau, ac yn eu cynffonnau: canys eu cynffonnau *oedd* debyg i seirph, a phennau ganddynt: ac â'r rhai hynny y maent yn drygu.

20 A'r dynion eraill, y rhai ni laddwyd gan y plâu hyn, nid edifarhasant oddi wrth weithredoedd eu dwylo eu hun, * fel nad addolent gythreuliaid, a delwau aur, ac arian, a phres, a main, a phrennau, y rhai ni allant na gwel'ed, na chlywed, na rhodio: * Psal. 115. 4. & 135. 15.

21 Ac nid edifarhasant oddi wrth eu llofruddiaeth, nac oddi wrth eu cyfareddion, nac oddi wrth eu godineb, nac oddi wrth eu lleidrad.

PEN. X.

Angel cryf cadarn yn ymddangos, a Llyfr agored yn ei law: 6 Ac yn tyngu i'r hwn fydd yn byw yn dragywydd, na bydd amser mwy. 8 Gorchymmyn i Ioan gymmeryd y Llyfr a'i fwytta.

AC mi a welais Angel cryf arall yn descyn o'r nêf, wedi ei wisco â chwmwl: ac enfys *oedd* ar ei benn, a'i wyneb *ydoedd* fel yr haul, a'i draed fel colofnau o dân.

2 Ac yr oedd ganddo yn ei law lyfr bychan wedi ei agoryd: ac *efe* a osododd ei droed dehau ar y môr, a'i aswy ar y tîr,

3 Ac a lefodd â llêf ‡ rhuadwy, fel y rhua llew: ac wedi iddo lefain, y saith daran a lefarasant eu llefau hwythau. ‡ *Fawr.*

4 Ac wedi darfod i'r saith daran lefaru eu llefau, yr oeddwn ar fedr scrifennu: ac mi a glywais lêf o'r nêf yn dywedyd wrthif, Selia y pethau a lefarodd y saith daran, ac na scrifenna hwynt.

5 A'r Angel, yr hwn a welais i yn sefyll ar y môr, ac ar y tîr, a gododd ei law i'r nêf,

6 Ac a dyngodd i'r hwn fydd yn byw yn oes oesoedd, yr hwn a greodd y nêf, a'r pethau sydd ynddi, a'r ddaiar a'r pethau sydd ynddi, a'r môr a'r pethau sy ynddo, na byddei amser mwyach.

7 Ond yn nyddiau llêf y seithfed Angel, pan ddechreuo efe vdcanu, gorphennir dirgelwch Duw, fel y mynegodd efe iw wasanaethwŷr y Prophwydi.

8 A'r llêf a glywais o'r nêf, a lefarodd drachefn wrthif, ac a ddywedodd, Dôs, cymmer y llyfr bychan sydd wedi ei agoryd yn llaw'r Angel, yr hwn sydd yn sefyll ar y môr, ac ar y tîr.

9 Ac mi a aethym at yr Angel, gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y llyfr bychan. Ac efe a ddywedodd wrthif, * Cymmer a bwyta ef yn llwyr: ac *efe* a chwerwa dy fol di: eithr yn dy enau y bydd yn felys fel mêl. * Ezec. 2. 1 & 3. 3.

10 Ac mi a gymmerais y llyfr bychan o law'r Angel, ac a'i bwyteais ef, ac yr oedd efe yn fy ngenau megis mel yn felys: ac wedi i mi ei fwyta ef, fy mol a aeth yn chwerw.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif. Rhaid * i ti dracheſn brophwydo i bobloedd, a ‡ cenhedloedd, ‡ ac ieithoedd, a brenhinoedd lawer. * *A thefodau.*

PEN. XI.

Y ddau dyst yn prophwydo: 6 Bod ganthynt awdurdod i gau 'r nef, rhag iddi lawio: 7 Yr ymladd y Bwyſtfil yn eu herbyn, ac y lladd hwynt: 8 Hwythau yn gorwedd heb eu claddu, 11 ac ar ôl tridiau á hanner yn adgyfodi. 14 Yr ail wae yn myned heibio. 15 Y seithfed udcorn yn canu.

A Rhoddwyd i mi gorsen debyg i wialen a'r Angel a safodd gan ddywedyd, Cyfod, a mesura Demi Duw, a'r allor, a'r rhai sy yn addoli ynddi.

2 Ond y cynteddfydd o'r tu allan i'r Demi, ‡ bwrw allan, ac ni fesura ef, oblegid *efe* a roddwyd i'r Cenhedloedd: a'r ddinas sanct a sathrant hwy ddeu-fis a deugain. ‡ *Neu, gad allan.*

3 Ac mi a roddaf *allu* i'm dau dyst: a hwy a brophwydant, fîl, a deu cant *a* thrugain o ddyddiau, wedi ymwisco â sachliain.

4 Y rhai hyn yw y * ddwy olewydden, a'r ddau ganhwyll-bren sydd yn sefyll ger bron Duw 'r ddaiar. * Zach. 4. 3. 11. 14.

5 Ac os ewyllysia neb wneuthur niwed iddynt, y mae tân yn myned allan o'u genau hwy: ac yn difetha eu gelynion: ac os ewyllysia neb eu drygu hwynt, fel hyn y mae'n rhaid ei lâdd ef.

6 Y mae gan y rhai hyn awdurdod i gau y nef, fel na lawio hi yn nyddiau eu prophwydoliaeth hwynt: ac awdurdod sydd ganddynt ar y dyfroedd, iw troi hwynt, yn waed. ac i daro'r ddaiar â phôb pla, cyn fynyched ac y mynnont.

7 A phan ddarfyddo iddynt orphen eu tystiolaeth, y Bwyſtfil, yr hwn sydd yn dyfod allan o'r *pwll* di-waelod a ryfela â hwynt, ac a'u gorchfyga hwynt, ac a'u lâdd hwynt.

8 A'u cyrph hwynt *a orwedd* ar heolydd y ddinas fawr, yr hon yn yſprydol a elwir Sodoma, a'r Aiphtille hefyd y croeſhoeliwyd ein Hargiwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r ieithoedd, a'r Cenhedloedd a welant eu cyrph hwynt dri-diau a hanner, ac ni oddefant roi eu cyrph hwy mewn beddau. ‡ *Tafodau.*

10 A'r rhai sydd yn trigo ar y ddaiar a lawenhant o'u plegid, ac a ymhyfrydant, ac a anfonant roddion iw gilydd: oblegid y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaiar.

11 Ac yn ôl tridiau a hanner, yſpryd bywyd oddi wrth Dduw, a aeth i mewn iddynt hwy: a *hwy* a safasant ar eu traed, ac ofn mawr a syrthiodd ar y rhai a'i gwelodd hwynt.

12 A *hwy* a glywsant lef ‡ rhuadwy o'r nef, yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fyny ymma. A *hwy* a aethant i fyny i'r nef mewn cwmmwl: a'u gelynion a edrychasant arnynt. ‡ *Fawr.*

13 Ac yn yr awr honno y bu daiargryn mawr, a degfed *ran* y ddinas a syrthiodd, a lladdwyd yn y ddaiar gryn saith mil o † wŷr: a'r lleill a ddychrynasant, ac a roddasant ogoniant i Dduw 'r nef. † *Gr. benwaid gwŷr.*

14 Yr ail wae a aeth heibio, wele, y mae

400

y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r ſeithfed Angel a vdcanodd, a bu ‡ lleſau ‡ vchel yn y nêf, yn dywedyd, Aeth teyrnaſoedd y bŷd yn eiddo ein Hargluydd ni, a'i Grift ef: ac efe a deyrnaſa yn oes oeſoedd.

16 A'r pedwar Henuriad ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn eiſtedd ar eu gorſeddeiſingeiau, a ſyrthiaſant ar eu hwynebau, ac a addolaſant Dduw.

17 Gan ddywedyd, Yr ydym ni yn diolch i ti ô Arglwydd Dduw Holl alluog, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn wyt yn dyfod: oblegid ti a gymmeraiſt dy allu mawr, ac a deyrnaſaiſt:

18 A'r Cenhedloedd a ddigiaſant, a daeth dy ddig di: ‡ a'r amſer i farnu'r meirw, ac i roi gwobr i'th waſanaethwŷr y Prophwydi, ac i'r Sainct, ac i'r rhai ſydd yn ofni dy Enw, fychain a mawrion: ac i † ddifetha y rhai ſydd yn ‡ difetha'r ddaiar.

19 Ac agorwyd Teml Dduw yn y nef, a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei Deml ef; a bu melltt, a lleſau, a tharanau, a daiar-gryn, a chenllyſc mawr.

‡ Neu. ac amſer y meirw i gael eu barnu. † Llygru. ‡ Llygru.

PEN. XII.

1 Gwraig wedi ei gwiſco a'r haul yn traſnaiſu ar ei thymp i oſtor. 4 Y ddraig fawr gloch yn ſefyll o'i blaen hi i ddifa ei phlentyn hi. 6 Wedi iddi eſcor, y mae hi yn cilio i'r diffaethwch. 7 Michael a'i angylion yn ymladd a'r ddraig, ac yn myned yn drech na hi. 13 Y ddraig wedi ei theflu i'r ddaiar yn erlid y wraig.

‡ Awydd. A ‡ Rhyfeddod mawr a welwyd yn y nêf; gwraig wedi ei gwiſco â'r haul, a'r lleuad tan ei thraedjau ar ei phen goron o ddeuddeg ſeren:

2 A hi yn feichiog, a leſodd gan ſôd mewn gwewyr, a gofid i eſcor.

‡ Awydd. 3 A gwelwyd ‡ rhyfeddod arall yn y nêf ac wele ddraig gôch fawr, a ſaith ben iddi, a dêg corn; ac ar ei phennau ſaith goron.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draian ſêr y nêf, ac a'i bwriodd hwynt i'r ddaiar: a'r ddraig a ſaſodd ger bron y wraig yr hon yddoedd yn barod i eſcor, i ddifa ei phlentyn hi, pan eſcorei hi arno.

5 A hi a eſcorodd ar fîb gwr-ryw, yr hwn oedd i fugeilio yr holl Genhedloedd â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gymmerwyd i fynu at Dduw, ac at ei orſedd-faingc ef.

6 A'r wraig a ffôdd i'r diffaethwch, lle mae ganddi le wedi ei baratoi gan Dduw, fel y porthent hi yno fîl, a deu-cant, a thriugain o ddyddiau.

7 A bu ryfel yn y nêf: Michael a'i angelion a ryfelaſant yn erbyn y ddraig, a'r ddraig a ryfelodd, a'i hangelion hithau.

8 Ac ni orfiant, a'u lle hwynt ni's cafwyd mwyach yn y nêf.

9 A bwriwyd allan y ddraig fawr, yr hên ſarph, yr hon a elwir diafol, a Satan, yr hwn ſydd yn twyllo'r holl fŷd, efe a fwriwyd allan i'r ddaiar, a'i angelion a fwriwyd allan gyd ag ef.

‡ Fawr.

10 Ac mi a glywais lef ‡ vchel yn dywedyd yn y nêf, Yr awron y daeth iechydwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Grift ef: canys cyhoddwr ein beodyr ni a fwriwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw ni, ddydd a nôs.

11 Ac hwy a'i gorchfygaſant ef trwy waed yr Oen, a thrwy âir eu tyſtiolaeth hwynt: ac ni charaſant eu heinioes hyd angau.

12 O herwydd hyn llawenhewch, y neſoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. Gwae y rhai ſydd yn trigo ar y ddaiar, a'r môr, canys diafol a ddeſcynnodd attoch chwi, a chanddo ffîd mawr, o herwydd ei fôd yn gwybod nad oes iddo ond ychydig amſer.

13 A phan welodd y ddraig ei bwrw i'r ddaiar, hi a erſidiodd y wraig a eſcoreſei ar y mîb.

14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffaethwch i'w lle ei hun: lle yr ydys yn ei maethu hî yno tros amſer, ac amſeroedd, a hanner amſer, oddi wrth wynab y ſarph.

15 A'r ſarph a fwriodd allan o'i ſafn, ar ôl y wraig, ddwfr megis afon: fel y gwnai ei dwyn hi ymaith gyd â'r afon.

16 A'r ddaiar a gynhorthwyodd y wraig, a'r ddaiar a agorodd ei genau, ac a lyngcodd yr afon, yr hwn a fwriodd y ddraig allan o'i ſafn.

17 A llidiodd y ddraig wrth y wraig, ac a aeth i wneuthur rhyfel ‡ a'r lleill o'i hâd hi, y rhai ſydd yn cadw gorchymynion Duw, ac ſy â thyſtiolaeth Iefu Ghriſt ganddynt.

‡ Agweddill ei hâd hi.

PEN. XIII.

1 Bwyſtfil yn eyſodi allan o'r môr, a ſaith ben ganthò, a dec corn, i'r hwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu. 11 Bwyſt fil arall yn dyfod i fynu allan o'r ddaiar: 14 A'r yn peri gwneuthur delw y Bwyſt-fil cyntaf: 15 ac yn peri i ddynion ei addoli ef, 16 a derbyn ei nôd ef.

AC mi a ſefais ar dywod y môr, ac a welais fwyſtfil yn codi o'r môr, a chanddo ſaith ben, a deg corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac ar ei bennau ‡ henw cabledd.

‡ Henwau.

2 A'r bwyſtfil a welais i oedd debyg i lewpard, a'i draed fel traed arth, a'i ſafn fel ſafn llew; a'r ddraig a roddodd iddo ef ei gallu, a'i gorſeddfaingc, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi a welais vn o'i bennau ef megis wedi ei ladd yn farw, a'i friw marwol ef a iachawyd, a'r holl ddaiar a ryfeddodd ar ôl y Bwyſtfil.

4 A hwy a addolaſant y ddraig, yr hon a roes allu i'r Bwyſtfil, ac a addolaſant y Bwyſtfil, gan ddywedyd, Pwy ſydd debyg i'r Bwyſtfil? Pwy a ddichon ryfela ag ef?

5 A rhoddwyd iddo ef enau yn llefaru *pethau* mawrion, a chabledd; a rhoddwyd iddo awdurdod ‡ i weithio ddau ffŵ a deugain.

‡ Rarhau neu, ryfela.

6 Ac efe a agorodd ei enau mewn cabledd yn erbyn Duw, i gablu ei Enw ef a'i Dabernacl, a'r rhai ſy yn trigo yn y nêf.

7 A rhoddwyd iddo wneuthur rhyfel â'r ſainct, a'u gorchfygu hwynt. A rhoddwyd iddo awdurdod ar bôb llwyth, ‡ ac iaith, a chenedl.

‡ A thafod.

8 A holl drigoſion y ddaiar a'i haddolant ef, y rhai nid yw eu henwau yn ſcrifennedig yn llyfr bywyd yr Oen, yr hwn a laddwyd er dechreuad y bŷd.

9 Od oes gan neb glûſt, gwrandawed.

10 Os yw neb yn ‡ tywys i gaethiwed, ‡ efe a â i gaethiwed: os yw neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw ei ladd yntau â chleddyf: dymma ymarhynedd a ffydd y Sainct.

‡ Caſa'u caethiwdiaeth. ‡ Yn ate ofe yw.

11 Ac mi a welais fwyſt-fil arall yn codi o'r ddaiar, ac yr oedd ganddo ddau gorn, * tebyg

* Matth. 26. 51.

tebyg i Oen : a ffelarn yr oedd ſel drwg.

12 A holl allu y bwyſt-fil cyntaf y mae efe yn ei ymeuthur ger ei fron ef ; ac yn peri i'r ddaiar, ac i'r rhai ſy yr trigo yndi, addoli y bwyſtfil cyntaf, yr hwn yr iachawyd ei glwyf marwol.

‡ *Arwyddion.* 13 Ac y mae efe yn gwneuthur ‡ rhyfeddodau mawrion, hyd oni'd yw yn peri i dân ddefcyn o'r nêf i'r ddaiar yngolwg dynion.

‡ *Y arwyddion.* 14 Ac y mae efe yn twyllo y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, trwy ‡ y rhyfeddodau y rhai a roddwyd iddo ef eu gwneuthur ger bron y Bwyſt fil, gan ddywedyd wrth drigolion y ddaiar, am iddynt wneuthur delw i'r Bwyſt-fil, yr hwn a gafodd friw gan gleddyf, ac a fu fyw.

15 A chaniatawyd iddo ef roddi anadl i ddelw y bwyſt-fil fel y llefarei delw y bwyſtfil hefyd, ac y parei gael o'r ſawl nid addolent ddelw y bwyſt fil, eu lladd :

16 Ac y mae yn peri i bawb, fychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, ‡ dderbyn nôd ar eu llaw ddeheu neu ar eu talcennau :

‡ *Roddi.*

17 Ac na allei nêb na phrynu na gwerthu, ond yr hwn a fydd ei ganddo nôd, neu henw y Bwyſt-fil, neu rifedi ei henw ef.

18 Yma y mae doethineb. Yr hwn ſydd ganddo ddeall, bwried rifedi y bwyſt fil : canys rhifedi dyn ydyw : a'i rifedi ef *yw* chwe chant, a thrugain, *a* chwech.

‡

PEN. XIV.

1 Tra 'r oedd yr Oen yn ſefyll ar fynydd Sion gyda 'i ſintai, 6 Angel yn pregethu 'r Efengyl. 8 Cwymp Babylon. 15 Cynhaiaf y byd, a dodiad y crymman i mewn. 20 Gwin-gynhaiaf, a gwin-wryf digofaint Duw.

AC mi a edrychais, ac wele Oen yn ſefyll ar fynydd Sion, a chyd ag ef bedair mil a ſaithugein-mil, a chanddynt Enw ei Bâd ef yn ſu iſennedig yn eu talcennau.

2 Ac mi a glywais lêf o'r nêf, fel lêf dyfroedd lawer, ac fel lêf taran fawr : ac mi a glywais lêf telynorion yn canu ar eu telynau.

3 A hwy a ganaſant megis caniad newydd ger bron yr orſeddfaingc, a chger bron y pedwar anifail, a'r Henuriaid : ac ni allodd neb ddyſcu y gân, ond y pedair mil a'r ſaithugeinmil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaiar :

‡ *Gyda.* 4 Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd ‡ â gwragedd ; canys gwyryfon ydynt : y rhai hyn yw y rhai ſy 'n dilyn yr Oen, pa le bynnag yr elo : y rhai hyn a brynwyd oddi wrth ddynion, yn flaen ffrwyth i Dduw ac i'r Oen :

5 Ac yn eu genau ni chaed twyll : canys difai ydynt ger bron gorſeddfaingc Duw.

6 Ac mi a welais Angel arall yn ehedeg ynghanol y nêf, a'r Efengyl dragywyddol ganddo, i efangylu i'r rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, ac i bôb cenedl, a llwyth, ‡ ac iaith, a phobl ;

‡ *Allaſoc.*

‡ *Fawr.* 7 Gan ddywedyd â lleſ † vchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant, oblegid daeth awr ei farn ef : * ac addolwch yr hwn a wnaeth y nef, a'r ddaiar, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.

* *Pſal. 146. 5. 6. Act. 14. 15.*

8 Ac Angel arall a ddilynodd, gan ddywedyd, * Syrthiodd, ſyrthiodd Babylon, y ddinas fawr honno, oblegid hi a ddiododd yr holl Genhedloedd â gwin llid ei godineb.

* *Bſa. 21. 9. Jer. 51. 8. Pen. 18. 2.*

9 A'r trydydd Angel a'u dilynodd hwynt, gan ddywedyd a lleſ ‡ vchel, Os addola neb y Bwyſt-fil a'i ddelw ef, a derbyn ei nôd ef yn ei dalcen, neu yn ei law,

‡ *Fawr.*

10 Hwnnw hefyd a ŷf o win digofaint Duw, yr hwn yn ddi gymyſc a dywalltwyd yn phiol ei lid ef : ac efe a boenir mewn tân a brwmſtan, yngolwg yr Angelion ſanctaidd, ac yngolwg yr Oen :

11 A mwg eu poenedigaeth hwy ſydd yn myned i fyny yn oes oeſoedd : ac nid ydynt hwy yn cael gorphywyſdra ddydd a nôs, y rhai ſydd yn addoli y bwyſt-fil a'i ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nôd ei enw ef.

12 Ymma y mae ymamynedd y Sainct : ymma *y mae* y rhai ſy yn cadw gorchymynion Duw, a ffydd Ieſu.

13 Ac mi a glywais lef o'r nef, yn dywedyd wrthif, Scrifenna, Gwyn eu bŷd y meirw y rhai ſy yn marw yn yr Arglwydd o hyn allan, medd yr Yſpryd, fel y gorphywyſont oddi wrth eu llafur : a'u gweithredoedd ſy ‡ yn eu canlyn hwynt.

‡ *Yn canlyn eyd a hwynt.*

14 Ac mi a edrychais, ac wele gwmmwl gwyn, ac ar y cwmwl *yn* eiſtedd, tebyg i Pîb y dŷn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law grymman llym.

15 Ac angel arall a ddaeth allan o'r Deml, gan lefain â lleſ ‡ vchel, wrth yr hwn oedd yn eiſtedd ar y cwmmwl, * Bwrw dy grymman i mewn, ‡ a meda : canys daeth yr amſer i ti † fedi : oblegid addfedodd cynhaiaf y ddaiar.

‡ *Fawr.* * *Joel.* 3 11. * *Arbyn-haiaſa.* † *Gynhaiaſa.*

16 A'r hwn oedd yn eiſtedd ar y cwmwl a fwriodd ei grymman ar y ddaiar : a'r ddaiar a fedwyd.

17 Ac Angel arall a ddaeth allan o'r Deml ſydd yn y nef, a chanddo yntau hefyd grymman llym.

18 Ac Angel arall a ddaeth allan oddi wrth yr allor, yr hwn oedd a gallu ganddo ar y tân, ac a lefodd â bloedd ‡ vchel ar yr hwn oedd a'r crymman llym ganddo, gan ddywedyd, Bwrw i mewn dy grymman llym, a chaſgl ganghennau gwinwydden y ddaiar, oblegid addfedodd ei grawn hi.

‡ *Fawr.*

19 A'r Angel a fwriodd ei grymman ar y ddaiar, ac a gaſglodd win-wydden y ddaiar, ac a'i bwriodd i gerwyn fawr digofaint Duw.

20 A'r gerwyn a ſathrwyd o'r tu allan i'r ddinas, a gwaed a ddaeth allan o'r gerwyn hyd at ffrwynau y meirch, ar hŷd mil a chwechant o ſtadau.

PEN. XV.

1 Y ſaith Angel, a'r ſaith bla diweddaf. 3 Caniad y rhai a orchfygant y Bwyſt-fil. 7 Y ſaith phiol yn llawn o ddigofaint Duw.

AC mi a welais arwydd arall yn y nef, mawr a rhyfeddol, ſaith Angel, a chanddynt y ſaith bla diweddaf. oblegid ynddynt hwy y cyflawnwyd llid Duw.

2 Ac mi a welais megis môr o wydr wedi ei gymmyſcu â thân ; a'r rhai oedd yn cael y maes ar y bwyſt fil, ac ar ei ddelw ef. ac ar ei nôd ef, ac ar rifedi ei enw ef, yn ſefyll ar y môr gwydr, a thelynau Duw ganddynt :

3 * A chanu y maent gân Moſes gwaſanaethwr Duw, a chân yr Oen, gan ddywedyd, Mawr a rhyfedd *yw* dy weithredoedd, ô Ar-

* *Exod. 15. 1.*

glwydd Dduw Holl-alluog: * chyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di, Brenin y Sainct.

4 * Pwy ni'th ofna di, O Arglwydd, ac ni ogoneddu dy Enw? Oblegid *tydi* yn vnig wyt ſanctaidd: oblegid yr holl genhedloedd a ddeuant ac a addolant ger dy fron di: oblegid dy farnau di a eglurwyd. * Jer. 10. 7.

5 Ac yn ôl hyn mi a edrychais, ac wele yr ydoedd Teml pabell y dyſtiolaeth yn y nef, yn agored.

6 A daeth y ſaith Angel, y rhai yr oedd y ſaith blâ ganddynt, o'r Deml, wedi eu gwiſco mewn lliain pûr a diſclair, a gwregyſu eu dwyfronnau â gwregyſau aur.

7 Ac vn o'r pedwar anifail a roddodd i'r ſaith Angel ſaith phiol aur, yn llawn o ddigoſaint Duw, yr hwn ſydd yn byw yn cet oeſoddd.

8 A llanwyd y Deml o fŵg oddi wrth ogoniant Duw, ac oddi wrth ei nerth eſ: ac ni allei neb ſyned i mewn i'r Deml, nês dau ſod cyflawni ſaith blâ y ſaith Angel.

PEN. XVI.

2 Yr Angelion yn tywallt allan ei phioleidian digoſaint. 6 Y plaen yn cenlyn ar hyn. 15 Chriſt yn dyfod fel lleidr. Gwyn eu byd y rhai a wiliant.

A Glywais lêf ‡ vchel allan o'r Deml, yn dywedyd wrth y ſaith Angel, Ewch ymmaith a thywallwch phiolau digoſaint Duw ar y ddaiar. ‡ Fawr.

2 A'r cyntaf a aeth, ac a dywalltodd ei phiol ar y ddaiar: a bu cornwyd drŵg a blin, ar y dynion oedd â nôd y bwyſtfil arnynt, a'r rhai a addolaſent ei ddelw eſ.

3 A'r ail Angel a dywalltodd ei phiol ar y môr, ac eſe a aeth fel gwaed dŷn marw: a phob enaid byw a fu farw yn y môr.

4 A'r trydydd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afonydd, ac ar y ffynhonnau dyfroedd: a hwy a aethant yn waed.

5 Ac mi a glywais Angel y dyfroedd yn dywedyd, Cyfiawn, o Arglwydd, ydwyti, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn a fyddi, oblegid barnu o honot y pethau hyn: ‡ Neu. A Sanctaidd.

6 Oblegid gwaed Sainct a Phrophwydi a dywalltaſant hwy, a gwaed a roddaiſt iddynt iw yfed: canys y maent yn ei haeddu.

7 Ac mi a glywais or allor allan o'r allor yn dywedyd, Ie Arglwydd Dduw Holl-alluog, cywir a chyfiawn yw dy farnau di.

8 A'r pedwerydd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr haul: a *gallu* a roed iddo i boethi dynion â thân.

9 A phoethwyd y dynion â gwrês mawr, a hwy a gablaſant Enw Duw, yr hwn ſydd ag awdurdod ganddo ar y plaau hyn: ac nid edifarhaſant i roi gogoniant iddo eſ.

10 A'r pummed Angel a dywalltodd ei phiol ar orſedd-ſaingc y bwyſt-fil: a'i deyrnas eſ a aeth yn dywyll: a hwy a gnoeſant eu tafodau gan ofid:

11 Ac a gablaſant Dduw y nêf, o herwydd eu poenau, ac o herwydd eu cornwydydd: ac ni edifarhaſant oddi wrth eu gweithredoedd.

12 A'r chweched Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afon fawr Euphrates: a ſychodd ei dwfr hi, fel y parateid ffordd brenhinoedd † y dwyrain. † Gr. Y rhai ſydd o gyfod haul.

13 Ac mi a welais dri yſpryd allan tebyg i lyffaint yn dyfod allan o enau y ddraig, ac allan o enau y bwyſtfil, ac allan o enau y gau brophwyd.

14 Canys yſprydion cythreuliaid yn gwneuthur gwrthiau ydynt, y rhai ſy 'n myned allan at frenhinoedd y ddaiar, a'r holl fyd, iw caſclu hwy i ryfel y dydd hwnnw, *dydd* mawr Duw Holl-alluog.

15 * Wele, yr wyfi yn dyfod fel lleidr. Gwyn ei fyd yr hwn ſydd yn gwiliо, ac yn cadw ei ddillad, fel na rodio yn noeth, ac iddynt weled ei anharddwch eſ. * Matth. 24. 43. 44.

16 Ac efe a'u caſclodd hwynt ynghŷd i le a elwyr yn Ebrew, Armaged-don.

17 A'r ſeithfed Angel a dywalltodd ei phiol i'r awyr, a daeth lêf ‡ vchel allan o'r Deml y nêf, oddi wrth yr orſedd-ſaingc, yn dywedyd, Dârfu. ‡ Fawr.

18 Ac yr oedd lleiſiau, a tharanau, a mellt: ac yr oedd daiar-gryn mawr, y fath ni bu er pan yw dynion ar y ddaiar, cymmaint daiar-gryn, *ac* mor fawr.

19 A gwnaethpwyd y ddinas fawr yn dair rhan, a dinaſoedd y Cenhedloedd a ſyrthiaſant: a Baby'lon fawr a ddaeth mewn côf ger bron Duw, * i roddi iddi gwppan gwîn digoſaint ei lîd eſ. * Jerem. 25. 15.

20 A phôb ynys a ffôdd ymmaith, ac ni chafwyd y mynyddoedd.

21 A chenllyſc mawr ‡ fel talentau, a ſyrthiaſant o'r nêf ar ddynion: a dynion a gablaſant Dduw am blâ 'r cenllyſc: oblegid mawr iawn ydoedd eu plâ hwynt. ‡ O bwys talentau.

PEN. XVII.

3, 4 Gwraig wedi ei gwiſco â phorphor ac yſcarlat, a chwppan aur yn ei llaw, yn eiſtedd ar y Bwyſt-fil, 5 yr hon yw Babylon fawr, mam pôb ffiddd-dra. 9 Deorgholaeth y ſaith ben: 12 ar dêc corn. 14 Gorchfygiaeth yr Oen. 16 Coſpedigaeth y Buttain.

A Daeth vn o'r ſaith Angel, oedd â'r ſaith phiol ganddynt, ac a ymddiddanodd a mi, gan ddywedyd wrthif. Tyred, mi a ddangoſaf i ti farnedigaeth y Buttain fawr ſydd yn eiſtedd ar ddyfroedd lawer:

2 Gyd â'r hon y putteiniodd brenhinoedd y ddaiar, ac y meddwyd y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar gan win ei phutteindra hi.

3 Ac efe am dygodd i i'r diffaethwch yn yr yſpryd, ac mi a welais wraig yn eiſtedd ar fwyſt-fil o liw ſcarlad, yn llawn o henwau cabledd, â ſaith ben iddo, a dêc corn.

4 A'r wraig oedd wedi ei dilladu â phorphor ac yſcarlad, ac wedi ei ‡ gwychu ag aur, ac â main gwerth-fawr, a pherlau, a chandi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffieiddra, ac aflendid ei phutteindra. ‡ Gorwra.

5 Ac ar ei thalcen *yr oedd* henw wedi ei ſcrifennu, DIRGELWCH BABYLON FAWR, MAM ‡ PVTTEINIAID, A FFIEIDD-DRA 'R DDAIAR. ‡ Putteinwyr.

6 Ac mi a welais y wraig yn feddw gan waed y Sainct, a chan waed merthyron Ieſu: a phan ei gwelais, mi a ryfeddais a rhyfeddod mawr.

7 A'r Angel a ddywedodd wrthif, Pa ham y rhyfeddaiſt? myfi a ddywedaf i ti ddirgelwch y wraig, a'r bwyſtfil ſydd yn ei dwyn hi, yr hwn ſy a'r ſaith ben ganddo, a'r dêc corn.

8 Y bwyſt-fil a welaiſt, a fu ac nid yw: ac a

bydd

bydd iddo ddyfod i fynu o'r *pydew* heb waelod, a mynet i ddeſtyw: a myſteddu a wna y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, (y rhai ni ſcrifennwyd eu henwau yn llyfr y bywyd er ſeſiliad y byd) pan welont y bwyſt-fil, yr hwn a fu, ac nid yw, ‡ er ei fod.

‡ *Ac a ſydd.*

9 Dymma 'r meddwl ſydd â doethireb ganddo. Y ſaith pen, ſaith fynydd ydynt, lle mae 'r wraig yn eiſtedd arnynt.

‡ *Mamt yn.*

10 Ac y ‡ mae ſaith frenin: pump a gwympaſant, ac yn ſydd, a'r llall ni ddaeth eto; a phan ddel, rhaid iddo aros ychydig.

11 A'r bwyſt-fil yr hwn oedd, ac nid ydyw, yntef yw 'r wythfed, ac o'r ſaith y mae, ac i ddeſtryw y mae yn myned.

12 A'r dec corn a welaiſt, dec brenin ydynt, y rhai ni dderbyniaſant y frenhiniaeth eto, eithr awdurdod fel brenhinoedd un awr y maent yn ei dderbyn gyd â'r bwyſt-fil.

13 Yr yn meddwl ſydd i'r rhai hyn, a *hwy* a roddant eu nerth, a'u hawdurdod, i'r bwyſt-fil.

14 Y rhai hyn a ryfelant â'r Oen, a'r Oen a'u gorchfyga hwynt: oblegid * Arglwydd arglwyddi ydyw, a Brenin brenhinoedd: a'r rhai ſy gyd ag ef, *ſydd* alwedig ac etholedig, a ffyddlon.

* 1 Tim. 6. 15. Pen. 19. 16.

15 Ac efe a ddywedodd wrthif, Y dyfroedd a welaiſt, lle mae 'r Buttain yn eiſtedd, pobloedd, a thoiſeydd ydynt, a chenhedloedd, ‡ ac ieithoedd.

‡ *A thafodau.*

16 A'r dec corn a welaiſt ar y bwyſt fil, y rhai hyn a gaſânt y Buttain, ac a'i gwnant hi yn vnic, ac yn noeth, a'i chnawd hi a fyrytânt hwy, ac a'i lloſcant hi a thân.

17 Canys Duw a roddodd yn eu calonnau hwynt wneuthur ei ewyllys ef, a gwneuthur yr vn ewyllys, a rhoddi eu teyrnas i'r bwyſtfil, hyd oni chyflawner geiriau Duw.

18 A'r wraig a welaiſt, yw y ddinas fawr ſydd yn teyrnaſu ar frenhinoedd y ddaiar.

PEN. XVIII.

2 Cwymp Babylon: 4 Gorchymmyn pobl Ddnw i gilio allan o honi hi. 9 Brenhinoedd y ddaiar, 11 gydâ 'r marſiandwyr, a'r llongwyr yn ddrwg ganddynt trofti hi. 20 Y Saint yn llawenychu o achos barn Duw arni hi.

AC yn ôl y pethau hyn, mi a welais Angel arall yn dyfod i wared o'r nef, ac awdurdod mawr ganddo: a'r ddaiar a oleuwyd gan ei ogoniant ef.

2 Ac *efe* a lefodd yn groch, a llef ‡ rhai gan ddywedyd, * Syrthiodd, ſyrthiodd Babylon fawr honno, ac a aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gadwriaeth pôb yſpryd aflan, ac yn gadwriaeth pôb aderyn aflan, ac atgas.

‡ *Fawr.* * Pen. 14. 8.

3 Oblegid yr holl Genhedloedd a yfaſant o win digoſaint ei godineb hi: a brenhinoedd y ddaiar a butteiniaſant gyd â hi, a marchnattawyr y ddaiar a gyfoethogwyd gan ‡ amlder ei moethau hi.

‡ *Nerth.*

4 Ac mi a glywais lef arall o'r nef yn dywedyd, Deuwch allan o honi hi fy mhobl i, fel na byddoch gyd-gyfrannogion o'i phechodau hi, ac na dderbynioch o'i phlaau hi:

5 Oblegid ei phechodau hi a gyrhaeddaſant hyd y nef, a Duw a gofiodd ei hanwireddau hi.

6 Telwch iddi fel y talodd hithau i chwi, a dyblwch iddi y dau cymmaint yn ôl ei gweithredoedd: yn y cwppan a lanwodd hi, llenwch iddi yn ddau ddyblyg.

7 Cymmaint ac yr ymogoneddodd hi, ac y bu mewn moethau, y cymmaint arall rhoddwch iddi o ‡ ofid a galar: oblegid y mae hi yn dywedyd yn ei chalon, Yr wyf yn eiſtedd yn frenhines, a gweddw nid ydwyf, a galar ni's gwelaf ddim.

‡ *Boreuddigaeth.* * Eſa. 47. 8.

8 Am hynny yn vn dydd y daw ei phlaau hi' *ſef* marwolaeth, a galar, a newyn: a hi a lwyr loſcir â thân, oblegid cryf *yw* yr Arglwydd Dduw, yr hwn ſydd yn ei barnu hi.

9 Ac wylo am dani, a galaru troſti a wna brenhinoedd y ddaiar, y rhai a butteiniaſant, ac a fiant fyw yn foethus gyd â hi, pan welont fŵg ei lloſciad hi:

10 Gan ſefyll o hirbell, gan ofn ei ‡ gofid hi; a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, Babylon, y ddinas gadarn, oblegid mewn vn awr y daeth dy farn di.

‡ *Phoenydigaeth.*

11 A marchnattawyr y ddaiar a wylant, ac a alarant troſti, oblegid nid oes neb mwyach yn prynu eu marſiandaeth hwynt:

12 Marſiandaeth o aur, ac arian, a meini gwerth-fawr, a pherlau, a lliain main, a phorphor, a ſidan ac yſcarlad: a phob coed ‡ Thyinon, a phôb llefr o Ifori, a phob llefr o goed gwerthfawr iawn, ac o brês, ac o haiarn, ac o faen marmor:

‡ *Perſidd.*

13 A cinnamon, a pher-aroglau ac ennaint, a thus, a gwin, ac olew, a pheillieid, a gwenith; ac yſcrybliaid, a defaid, a meirch a cherbydau, ‡ a chaeth-weiſion, ac encidiau dynion.

‡ *Chyfh.*

14 A'r aeron a chwennychodd dy enaid a aethant ymmaith oddi wrthit, a phôb peth dainteithiol a gwych a aethant ymaith oddi wrthit; ac ni chei hwynt ddim mwyach.

15 Marchnattawyr y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd ganddi, a ſafant o hirbell oddi wrthi, gan ofn ei ‡ gofid hi, gan wylo a galaru:

‡ *Phoenydigaeth.*

16 A dywedyd, Gwae, gwae y ddinas fawr honno, yr hon oedd wedi ei gwiſco a lliain main, a phorphor, ac yſcarlad, ac wedi ei † gwychu ag aur, a meini gwerth-fawr, a pherlau:

† *Goreuro.*

17 Oblegid mewn yn awr yr antheithiwyd cymmaint cyfoeth. A phôb *Long*-lywydd, a phob cwmpeini mewn llongau, a llong-wŷr, a chymmiſer ac y ſy a'u gwaith ar y môr, a ſafant o hirbell.

18 Ac a lefaſant, pan welſant fŵg ei lloſciad hi, gan ddywedyd, Pa *ddinas* debyg i'r ddinas fawr honno?

19 A hwy a fwriaſant lwch ar eu pennau, ac a lefaſant gan wylo, a galarû, a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yn yr hon y cyfoethogodd yr holl rai oedd ganddynt longau ar y môr, ‡ trwy ei chôſt hi, oblegid mewn vn awr yr antheithiwyd *hi*.

‡ *O herwydd ei thraul hi.*

20 Llawenhâ o'i phlegid hi y nêf, a *chwi* Apoſtolion ſanctaidd a phrophwydi, oblegid † dialodd Duw arni troſoch chwi.

† *Rhoddd Duw eich barn chu, allan o honi hi.*

21 Ac Angel cadarn a gododd faen, megis maen melin mawr, ac a'i bwriodd i'r môr, gan ddywedyd, Fel hyn gydâ rhuthr y teflir Babylon y ddinas fawr, ac ni cheir hi mwyach.

22 A llais telynorion, a cherddorion, a phibyddion, ac vdcanwŷr, ni chlywir ynot mwyach; ac vn creſft wr o ba greſft bynag y bo, ni cheir ynot mwyach, a thrwſt maen melin

nhelin ni chlywir ynot mwyach :

23 A llewyrch canwyll ni welir ynot mwyach : a llais priodas fîb a phriodas ferch ni chlywir ynot mwyach : oblegid dy farchnatawyr di oedd wŷr mawr y ddaiar, oblegid trwy dy fŵyn-gyfaredd di y twyllwyd yr holl Genhedloedd.

24 Ac ynddi y caed gwaed Prophwydi a Saint, a phawb a'r a laddwyd ar y ddaiar.

PEN. XIX.

1 Clodfod Duw yn y nefoedd am farnu y Buttain fawr, a dial gwaed ei Saint. 7 Priodas yr Oen. 10 Yr Angel heb fynnu ei addoli. 17 Galw 'r ehediaid i'r Baddfa fawr.

AC yn ôl y pethau hyn mi a glywais megis llef vchel gan dyrfa fawr yn y nef, yn dywedyd, Aleluia ; iechydwriaeth a gogoniant, ac anrhydedd, a gallu, i'r Arglwydd ein Duw ni :

2 Oblegid cywir a chyfiawn *yw* ei farnau ef : oblegid efe a farnodd y Buttain fawr, yr hon a lygrodd y ddaiar â'i phutteindra, ac a ddialodd waed ei weifion ar ei llaw hi.

3 Ac eilwaith y dywedasant, Aleluia : A'i mwg hi a gododd yn oes oesodd.

4 A syrthiodd y pedwar Henuriad ar hugain, a'r pedwar ar ifail i lawr, ac a addolasant Dduw, yr hwn oedd yn eistedd ar yr orseddfainge, gan ddywedyd, Amen, Aleluia.

5 A llef a ddaeth allan o'r orsedd-fainge, yn dywedyd, Moliennwch ein Duw ni, ei holl weifion ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrion hefyd.

6 Ac mi a glywais megis llef tyrfa fawr, ac megis llef dyfroedd lawer, ac megis llef taranau cryfion, yn dywedyd, Aleluia : oblegyd teyrnasodd yr Arglwydd Dduw Hollalluog.

7 Llawenychwn, a gorfoleddwn, a rhoddwn ogoniant iddo ef : oblegid daeth priodas yr Oen, a'i wraig ef a'i paratôdd ei hun.

8 A channiatawyd iddi gael ei gwisco â llian main glân a disclair : canys y llian main ydyw cyfiawnder y Saint &c.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Scrifenna, * Bendigedig *yw* y rhai a elwir i swpper neithior yr Oen. Ac efe a ddywedodd wrthif, Gwir eiriau Duw yw y rhai hyn.

10 Ac mi a syrthiais wrth ei draed ef, iw addoli ef : ac efe a ddywedodd wrthif, * Gwel na *wnelych hyn* : cŷd-wâs ydwyf i ti, ac i'th frodyr, y rhai sy ganddynt dystiolaeth Iesu : addola Dduw : canys tystiolaeth Iesu ydyw yspryd y brophwydoliaeth.

11 Ac mi a welais y nef yn agored, ac wele farch gwyn, ar hwn oedd yn eistedd arno a elwid Ffyddlon a Chywir, ac mewn cyfiawnder y mae efe yn barnu, ac yn rhyfela.

12 A'i lygaid *oedd* fel fflam dân, ac ar ei ben *yr oedd* coronau lawer : *ac* yr oedd ganddo henw yn scrifennedig, yr hwn ni wyddei neb ond efe ei hun.

13 * Ac *yr oedd* wedi ei wisco â gwisc wedi ei throchi mewn gwaed : a gelwir ei enw ef, Gair Duw.

14 A'i lluoedd *oedd* yn y nef a'i canlynasant ef ar feirch gwynion, wedi eu gwisco â llian main gwyn, a glân.

15 Ac allan o'i enau ef yr oedd yn dyfod gleddyf llym, i daro y Cenhedloedd ag ef : ac efe a'u bugeilia hwynt, a gwinllan haiarn : ac efe fydd yn sathru cerwyn win digofaint a llid Duw Holl alluog.

16 Ac y mae ganddo ar ei wisc, ac ar ei foraddwyd henw wedi ei scrifennu, * BRENIN BRENHINOEDD, AC ARGLWYDD ARGLWYDDI.

17 Ac mi a welais Angel yn sefyll yn yr haul : ac efe a lefodd a llef ‡ vchel, gan ddywedyd wrth yr holl adar oedd yn ehedeg † trwy ganol y nêf, Dewch ac ymgesglwch ynghŷd i swpper y Duw mawr,

18 Fel y bwyttaoch gig brenhinoedd, a chig pen-capteiniaid, a chig y cedym, a chig meirch, a'r rhai sy yn eistedd arnynt, a chig holl ryddion a chaethion, a bychain a mawrion.

19 Ac mi a welais y bwyst fil, a brenhinoedd y ddaiar, a'u lluoedd wedi ymgynnull ynghŷd i wneuthur rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eistedd ar y march, ac yn erbyn ei lu ef.

20 A dalïwyd y bwyst-fil, a chŷd ag ef y gau-brophwyd, yr hwn a wnaeth wrthiau ger ei fron ef, trwy yr rhai y twyllodd efe y rhai a dderbyniasant nôd y bwyst-fil, a'r rhai a dderbyniasant ei ddelw ef : yn fyw y bwriwyd hwy ill dau, i'r llyn tân yn llosci a brwmstan :

21 A'r lleill a laddwyd â chleddyf yr hwn oedd yn eistedd ar y march, yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau ef : a'r holl adar a gawsant eu gwala o'u cig hwynt.

PEN. XX.

2 Rhwymo Satan tros fil o flynyddoedd. 6 Yr Adgyfodiad cyntaf : mai gwyn eu byd y rhai fydd iddynt gyfran yndda. 7 Gollwng Satan yn rhydd drachefn. 8 Gog a Magog. 10 Bwrw Diafol i'r pwll o dân a brwmstan. 12 Yr adgyfodiad diweithaf cyffredinawl.

AC mi a welais Angel yn descyn o'r nef, a chanddo agoriad *y pydew* di-waelod, a chadwyn fawr yn ei law.

2 Ac *efe* a ddaliodd y ddraig, yr hen sarph, yr hon yw diafol, a Satan : ac a'i rhwymodd ef *tros* fil o flynyddoedd,

3 Ac *efe* a'i bwriodd ef i'r *pydew* di-waelod, ac a gaeodd arno, ac a seliodd arno ef, fel na thwyllei efe y Cenhedloedd mwyach, nes cyflawni 'r mil o flynyddoedd : ac yn ôl hynny rhaid yw ei ollwng ef yn rhydd *tros* ychydig amser.

4 Ac mi a welais orsedd-feingcian, a hwy a eisteddasant arnynt, a barn a roed iddynt hwy : ac mi a *welais* eneidiau y rhai a dorrwyd eu pennau am dystiolaeth Iesu, ac am air Duw, a'r rhai ni addolasant y bwyst-fil, na'i ddelw ef : ac ni dderbyniasent ei nôd ef ar eu talcenau, neu ar eu dwylo : a hwy a fuant fyw, ac a deyrnasasant gyd â Christ fil o flynyddoedd.

5 Ithr y lleill o'r meirw ni fuant fyw drachefn, nes cyflawni 'r mil blynyddoedd. Dymma 'r adgyfodiad cyntaf.

6 Gwynfydedig a sanctaidd *yw* 'r hwn fydd a rhan iddo yn yr adgyfodiad cyntaf : y rhai hyn nid oes i'r ail farwolaeth awdurdod arnynt, eithr hwy a fyddant offeiriaid i Dduw, ac i Grist, ac a deyrnasant gyd ag ef fil o flynyddoedd.

7 A phan gyflawner y mil blynyddoedd gollyngir Satan allan o'i garchar,

8 Ac

* Matth. 21. 2.

* Pen. 22. 9.

* Eff. 63. 2.

* Pen. 17. 14.

‡ Vers. 7.

† Ystyr. mi.

8 Ac efe a ſ allan i dwyllo y Cenhedloedd ſydd ym-mhedair congl y ddaiar, * Gog a Magog, iw caſclu hwy ynghŷd i ryfel, rhif y rhai *ſydd* fel tywod y môr.

* Exec. 38. a. & 39. 2.

9 A hwy a aethant i fynu ar lêd y ddaiar, ac a amgylchaſant werſyll y Sainct, a'r ddinas anwyl: a thân a ddaeth oddi wrth Dduw i wared o'r nêſ, ac a'u hyſodd hwynt.

10 A diafol, yr hwn oedd yn eu twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o dân a brwmſtan, lle *y mae* y bwyſ fil a'r gau-brophwyd: ‡ a hwy a boenir ddydd a nôs, yn oes oeſoedd.

‡ *Mi y ponir hwynt.*

11 Ac mi a welais eſeſdd-fainc wen fawr, a'r hwn oedd yn eiſtedd arni, oddi wrth ŵyneb yr hwn y ffôdd y ddaiar a'r nêf: a lle ni chaſwyd iddynt.

12 Ac mi a welais y meirw, ſychain a mawrion, yn ſaſyll ger bron Duw, a'r llyfrau a agorwyd: a * llyfr arall a agorwyd, yr hwn yw *Llyfr* y bywyd: a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd wedi eu ſcrifennu yn y llyfrau, yn ôl eu gweithredoedd.

* Pen. 3. 5.

13 A rhoddodd y môr i fynu y meirw oedd ynddo, a marwolaeth ac vffern a roddaſant i fynu y meirw oedd ynddynt hwythau: a *hwy* a farnwyd bôb vn yn ôl eu gweithredoedd.

14 A marwolaeth ac vffern a fwriwyd i'r llyn o dân: hon yw'r ail farwolaeth.

15 A phwy bynnag ni chafwyd wedi ei ſcrifennu yn llyfr y bywyd, bwriwyd ef i'r llyn o dân.

PEN. XXI.

1 *Nêf newydd, a daiar newydd.* 10 *Jeruſalem neſol, a'i chyffiawn bortreiad.* 23 *Nid rhaid iddi wrth haul: Gogoniant Duw yw ei goleuni hi.* 24 *Brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu cyfoeth iddi hi.*

* Eſa. 65. 17. 2 Pet. 3. 13.

AC * mi a welais nêf newydd, a daiar newydd: canys y nêf gyntaf, a'r ddaiar gyntaf a aeth heibio: a'r môr nid oedd mwyach.

2 A myfi Jean a welais y ddinas ſanctaidd Jeruſalem newydd, yn dyfod oddi wrth Dduw i wared o'r nêf, wedi ei pharatoi fel priodaſferch wedi ei thrwſſio iw gŵr.

‡ *Fawr.*

3 Ac mi a glywais lêf ‡ vchel allan o'r nêf yn dywedyd, Wele *y mae* pabell Duw gyd â dynion, ac efe a drig gyd â hwynt, a hwy a fyddant bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd gyd â hwynt, *ac a fydd* yn Dduw iddynt.

* Pen. 7. 17. ‡ *Gelor.*

4 * Ac fe ſych Duw ymmaith bôb deigr oddi wrth eu llygaid hwynt, a marwolaeth ni bydd mwyach: na ‡ thriſtwch, na llefain, na phoen ni bydd mwyach, oblegid y pethau cyntaf a aeth heibio.

5 A dywedodd yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr oſeſdd-fainc, * Wele, yr ŵyf yn gwneuthur pôb peth yn newydd. Ac efe a ddywedodd wrthif Scrifenna: canys y mae y geiriau hyn yn gywir, ac yn ffyddlon.

* 2 Cor 5. 17.

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, Darfu: * myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu, a'r diwedd: * i'r hwn ſydd ſychedig y rhoddaf o ffynnon dwfr y bywyd yn rhâd.

* Pen. 1. 8. & 22. 13. * Eſa. 55. 1.

7 Yr hwn ſydd yn gorchfygu a etifeilda bôb peth, ac mi a fyddaf iddo ef yn Dduw, ac yntef a fydd i minneu yn fîb.

8 Ond i'r rhai ofnog, a'r di-gred, a'r ffiaidd, a'r llofruddion, a'r putteiniwŷr, a'r ſwyn gyfareddwŷr, a'r eulyn addolwŷr, a'r holl gelwyddwŷr, *y bydd* eu rhan yn y llyn ſydd yn lloſci â thân a brwmſtan, yr hwn yw 'r ail farwolaeth.

9 A daeth attaf vn o'r ſaith Angel yr oedd y ſaith phiol ganddynt yn llawn o'r ſaith bla diweddaf, ac ymmddiddanodd â mi, gan ddywedyd, Tyred, mi a ddangoſaf i ti y briodaſferch, gwraig yr Oen.

10 Ac efe a'm dûg i ymmaith yn yr yſpryd i fynydd mawr ac vchel, ac a ddangoſodd i mi y ddinas fawr, Jeruſalem ſanctaidd, yn deſcyn allan o'r nêf oddi wrth Dduw:

11 A gogoniant Duw ganddi: a'i goleuni hi *oedd* debyg i faen o'r gwerthfawrocaf, megis maen Jaſpis, yn loyw fel Grifial;

12 Ac iddi fûr mawr ac vchel, ac iddi ddeuddeg porth, ac wrth y pyrth dêuddeg Angel, a henwau wedi eu ſcrifennu arnynt, y rhai *yw henwau* deuddeg llwyth plant Iſrael

13 O du y dwyrain, tri phorth: o du y gogledd, tri phorth: o du y dehau, tri phorth: o du y gorllewin, tri phorth.

14 *Ac yr oedd* mur y ddinas â deuddeg ſylfaen iddo, ac ‡ ynddynt henwau deuddeg Apoſtol yr Oen.

‡ *Arnyſt.*

15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â mi, oedd â chorſen aur ganddo, i feſuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mûr.

16 A'r ddinas ſydd wedi ei goſod yn bedairongl, a'i hŷd ſydd gymmaint a'i lêd: ac efe a feſurodd y ddinas â'r gorſen, yn ddeuddeng-mil o ſtadau: hŷd, a'i lêd, a'i huchder, ſydd yn ogyfmaint.

17 Ac efe a feſurodd ei mûr hi yn gant a phedwar cufydd a deugain, wrth feſur dŷn, hynny yw, eiddo 'r Angel.

18 Ac adeilad ei mûr hi, oedd o faen Jaſpis: a'r ddinas oedd aur pûr, yn debyg i wydr gloyw.

19 A ſeiliau mûr y ddinas, *oedd* wedi eu harddu â phôb rhyw faen gwerthfawr: y ſail cyntaf, *oedd* faen Jaſpis: yr ail, Saphyr: y trydydd, Calcêdon, y pedwerydd, Smaragdus:

20 Y pummed, Sardonix: y chwecbed, Sardius: y ſeithfed, Chryſolithus: yr wythfed, Beril: y nawfed, Topazion: y degfed, Chryſopraſus: yr vnfed ar ddeg, Hyacinthus: y deuddegfed, Amethyſtus.

21 A'r deuddeg porth, deuddeg perl *oeddynt*, a phôb vn o'r pyrth oedd o vn perl: a heol y ddinas oedd aur pûr fel gwydr gloyw:

22 A Themi ni welais ynddi: canys yr Arglwydd Dduw Holl-alluog, a'r Oen, yw ei Themi hi.

23 * A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, na'r lleuad i oleuo ynddi: canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi *ydyw* yr Oen.

* Eſa. 60. 19.

24 * A Chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi: ac y mae brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu gogoniant a'u hanrhydedd iddi hi.

* Eſa. 60. 11.

25 * A'i phyrth hi ni chaeir ddim y dydd: canys ni bydd nos yno.

‡ *A phobpeth aflan, ac yn gwneuthur ffieidd-dra a chelwydd, nid a ddêl i mewn iddi, onid &c.*

26 A hwy a dygant ogoniant ac anrhydedd y Cenhedloedd iddi hi.

27 ‡ Ac nid â i mewn iddi ddim aflan, nac yn gwneuthur ffieidd-dra, na chelwydd: ond y rhai ſydd wedi eu ſcrifennu yn llyfr bywyd yr Oen.

PEN. XXII.

1 *Afon dwfr y bywyd.* 2 *Pren y bywyd.* 5 *Dim ſydd eiſieu iw ddinas ei hun.* 9 *Yr Angel heb ſynnu ei addoli.* 18 *Ni ellir rhoddi dim at eir Duw, na thynnu dim oddiwrtho of.*

Ac

A'r efe a ddangosodd i mi afon bûr o ddwfr y bywyd, disclair fel grisial, yn dyfod allan o orseddfainge Duw, a'r Oen.

2 Ynghanol ei heol hi, ac o ddau tu 'r afon, yr oedd pren y bywyd, yn dwyn deuddeg rhyw ffrwyth, bôb mis yn rhoddi ei ffrwyth : a dail y pren oedd i iachau y Cenhedloedd.

3 A phôb melldith ni bydd mwyach : eithr gorsedd-fainge Duw a'r Oen a fydd ynddi hi : a'i weision ef a'i gwasanaethant ef.

4 A hwy a gânt weled ei wyneb ef, a'i Henw ef *a fydd* yn eu talcennau hwynt.

5 * Ac ni bydd nôs yno : ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, na goleuni haul, oblegid y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt : a hwy a deyrnasant yn oes oesoedd.

6 Ac efe a ddywedodd wrthi6, Y geiriau hyn sy ffyddlon a chywir, ac Arglwydd Dduw y Prophwydi sanctaidd, a ddanfonodd ei Angel, i ddangos i'w wasanaeth-wŷr y pethau sy raid iddynt fôd ar fyr.

7 Wele, yr wŷf yn dyfod ar fyr. Gwyn ei fyd yr hwn sydd yn cadw geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn.

8 A myfi Ioan a welais y pethau hyn, ac a'u clywais. a phan ddarfu i mi glywed, a gweled, mi a syrthiais i lawr i addoli ger bron traed yr Angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, * Gwêl na *wnelych* : canys cydwas ydwyf i ti, ac i'th frodyr y Prophwydi, ac i'r rhai sy yn cadw geiriau y llyfr hwn : addola Dduw.

10 Ac efe a ddywedodd wrthif, Na sela eiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn : oblegid y mae 'r amser yn agos.

11 Yr hwn sydd anghyfiawn, bydded anghyfiawn etto ; a'r hwn sydd frwnt, bydded frwnt etto : a'r hwn sydd gyfiawn, bydded gyfiawn etto ; a'r hwn sydd sanctaidd, bydded sanctaidd etto.

12 Ac wele, yr wŷf yn dyfod ar fyr, a'm gwobr *sydd* gyd â mi, * i roddi i bôb vn, fel y bydd ei waith ef.

13 Myfi yw Alpha ac Omega, * y dechreu a'r diwedd, y cyntaf a'r diweddaf.

14 Gwyn eu bŷd y rhai sy yn gwneuthur ei orchymynion ef, fel y bydde iddynt ‡ frainc yn mhren y bywyd, ac y gallent fyned i mewn trwy 'r pyrth i'r ddinas.

15 Oddiallan y mae 'r cŵn, a'r ffwngyfareddwŷr, a'r putteinwŷr, a'r llofruddion, a'r eulynaddoi-wŷr, a phôb vn ac sy yn caru, ac yn gwneuthur celwydd.

16 Myfi lesu a ddanfonais fy Angel i dyſtiolaethu i chwi y pethau hyn yn yr Eglwysi. Myfi yw gwreiddyn a hiliogaeth Dauydd, a'r seren foreu eglur.

17 Ac y mae yr Yſpryd a'r briodas-ferch yn dywedyd, Tyred : a'r hwn sydd yn clywed, dywedet, Tyred : * a'r hwn sydd a syched arno, deued ; a'r hwn sydd yn ewyllysio, cymmered ddwfr y bywyd yn rhâd.

18 Canys yr wyfi yn tyſtiolaethu i bôb vn sydd yn clywed geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn : * Os rhydd neb *ddim* at y pethau hyn, Duw o rydd arno ef y plau sy wedi eu ſcrifennu yn y llyfr hwn.

19 Ac o thynn neb ymmaith *ddim* oddi wrth eiriau llyfr y prophwydoliaeth hon, Duw a dynn ymmaith ei ran ef allan o lyfr y bywyd ac allan o'r ddinas ſanctaidd, ac oddi wrth y pethau ſy wedi eu ſcrifennu yn y llyfr hwn.

20 Yr hwn ſydd yn tyſtiolaethu y pethau hyn, ſydd yn dywedyd, Yn wir yr wŷf yn dyfod ar fyr : Amen. Yn wir, tyred Arglwydd Iesu.

21 Gras ein Harglwydd ni Iesu Grist fyddo gyd â chwi oll. Amen.

DIWEDD.

BRITISH MUSEUM

Yr vnic Ddiw y bydde 'r gogoniant.

---

* Pen. 22. 23.

* Pen. 10. 6.

* Eſa. 44. 6. 48. 12.

‡ Gŵr. *ewnder, neu, anrhydedd.*

* Eſa. 55. 1.

* Deut. 4. 2. Dihar. 30. 6.

LLYFR Y

PSALMAU,

Wedi Eu Cyfieithu,

A'I CYFANSODDI

Ar Feſur Cerdd, yn

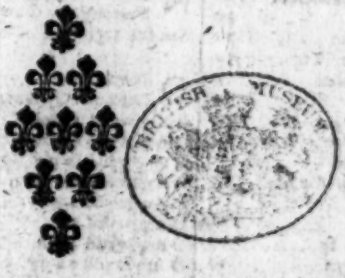
GYMRAEG.

Drwy waith

EDMUND PRYS

Archdiacon Merionnydd.

44 -11-7- 89

Printiedig yn *Llundain* gan *Charles Bill*, a *Thomas Newcomb*, Printwyr i Ardderchoccaf Fawrhydi y Brenin ar Frenhines. 1690.

E08

TABLI DDANGOS PA LE y ceir pob vn o'r Pſalmau, wrth eu dechreuad a'i rhifedi.

A

A Chub ſi Dduw yr hwn. Pſal. 69
Addewaisgadw 39
Ai'r vniondeb, o bobloedd 58
A ofno 'r Arglwydd gwyn 128
Arglwydd clyw 'n gweddi 5
Arglwydd manwl y 139
Attad lon ſy nerth 38

B

BArn ſi o Dduw, a chlyw 26
Barn ſi o Dduw 43
Bendigaid ſy'r Arglwydd 144
Bum yn dyſal ddiſgwyl 40

C

Cadw ſi Dduw, cans 16
Cenwch, a churwch 47
Cenwch i'r Arglwydd 149
Cenwch 'r Arglwydd 98
Clodforaf ſi ſy Arglwydd 9 & 111
Clodfored pawb yr 105
Clodforwn di dragwyddol 75
Clyw di fugail i Iſrael 80
Clywſom a'n cluſtiau 44
Credaf i'r Arglwydd 11
Chwi weiſion Duw 113

D

DA gennif wrando o'r 116
Dangos ſy Nuw, ſy Nuw 22
Dadcanaf drugaredd 101
Datcan y neſoedd fowredd 19
Da wyd i'th dir Jehovah 85
Dedwyddol yw mewn 112
Dioichaf ſi a'm calon 34
Diſgwiliaſo'r mynyddoedd 121
Duw, buoſt i'n ya 90
Duw, dod i'r brenin 72
Duw, dy nawdd ym'rhag 56
Duw ſy nghyfiawnder 4
Duw pryſura i'm 70
Duw y duwiau yr 50
Duw yn d'enw cadw 54
Dwedai'r Arglwydd 110
Dwedai yr ynfyd wrth'o'i 53
Dy Babell di mor 84
Dyma'r amſer yn 124
Dy ras, dy nawdd, ſy 57
Dywed i mi pa ddyo 15

E

ERglyw ſy arch o Arglwydd 143
Erglyw o Dduw 61

F

F'Arglwydd derchefais 25
F'Arglwydd, mi 30
Fy Arglwydd, na cherydda § 38
Fe ddywedai'r ynfyd nad 14
Fy enaid mawl Sant Duw 103
Fy enaid mola'r Arglwydd 104
Fy enaid mola'r Arglwydd 146
Fy llais at Dduw, pan 77
Fy mhobl i gyd 78
Fy Nuw gwareda 59
Fy vnig Dduw ydyw 62

G

GObaith a nerth i'n 46
Goſtwng o Arglwydd 86
Gwrandawed ſi yr 20
Gwrandewch chwi y 49
Gwyn ei fyd yr yſtyriol 41

H

HOll farn-wyr byd 82

I

IDy'r Arglwydd pan 122
I'm ing y gelwais 120
I'r Arglwydd cenwch 100
Iti o Dduw, y gweddai 65

L

LAwer cenadl O Dduw 79
Llawer gwaith 129

M

MAwr ei enw'n 48
Mi a'mddiriedais 31, 71
Mi a'th fawrygaf 145
Moliannu 'r Arglwydd 92
Molwch Dduw yn 150
Molwchyr. 106, 107, 118, 136, 147
Myfyriaf gerdd byth 89

N

NA ddala ddryg-dyb 37
Na oflega na thaw 83
Nid ini Arglwydd 115

O

OAchub bellach 12
O achub ſi ſy Nuw 7
O Arglwydd anfeid 3
O Arglwydd Dduw 94
O Arglwydd Dduw 64
O Arglwydd ein Ior 8
O Arglwydd erglyw 102
O Arglwydd na 6
O Arglwydd pa'm 10
O Arglwydd yn dy 21
O bryſſia Arglwydd 141
O cenwch fawl i Dduw 81
O cenwch fawl i'r 117
O cenwch glod i'r 96
O clyw gyflawnder 17
O cofia Ddafydd 132
O dowch a chanwn 95
O Dduw, dydi a'n 60
O Dduw ſy iechyd 88
O Dduw ſy moliant 109
O Dduw, gwrando 55
O Ior ſy'ng ym, caraf 18
O molwch enw'r 135
O molwch yr 148
O'r dyfoder gelwais 130

P

PAham o Dduw 74
Paham y terfyſg 2
Pa hyd ſy Arglwydd 13
Pa'm y rhedreſi yn 52
Pan ddaeth Iſrael 114
Pan ddychwelodd 126
Pa noeddym gaeth 137
Pa rai bynnag yn 33
Parod yw ſy'nghalon 108
Pleidia o Arglwydd 35
Pob cyfryw ddyn 119

R

RHag y gwr drwg 140
Rhoſ fowrgled 138
Rhois weddi ar 142
Rhowch i'r Arglwydd 29

S

SAwl a'mddiriedant 125
Seilfeini hon 87

T

TEirnaſu y mae yr 93
Traethodd ſy'nghalon 45
Trugaredd dod i mi 51
Trugaredd Dduw 67
Tuedda'ngolwg 123
Tydi o Dduw yw 63

W

WIlo, ſod brodyr 133
Wele holl weiſion 134
Wrth gamwedd dyn 36

Y

YMgyfoded yn Duw 68
Yn ſy nghalon ni bu 131
Yn Juda ac Iſrael 76
Yn Nuw ymlawenhewch 66
Y ty ni adeilado 'r 127
Yr Arglwydd Dduw 99
Yr Arglwydd piau 'r 24
Yr Arglwydd ydyw 97
Yr Arglwydd yw 23
Yr Arglwydd yw 22
Yr yn wedd ac y 42
Y ſawl a drigo 91
Y ſawl ni rodia 1
Y ſawl ſy deilwng 32
Ys da yw Duw i Iſrael 73

PSALM. I.

YSawl ni rodia, dedwydd yw
yn ôl drwg yſtryw gyngor,
Ni ſaif ar ffordd troſeddwyr ffol,
nid eiſte 'n ſtol y gwatwor.
2 Ond ei holl ſerch ef fydd yn rhwydd,
ar ddeddf yr Arglwydd vchod:
Ac ar ei ddeddf, rhyda ddydd a nos,
yn ddiddos ei ſyſyrdod.

3 Ef fydd fel pren plan ar lan dôl,
dwg ffrwyth amſerol arno,
Ni chrina 'i ddalen, a'i holl waith,
a lwydda 'n berffaith iddo.
4 Nid felly bydd y drwg di-rûs,
ond fel yr ûs ar gorwynt:
Yr hwn o'r tir ſ'i chwyth a'i chwâl,
anwadal fydd ei helynt.

5 Am hyn y drwg ni ſaif mewn barn
o flaen y cadarn vniawn:
Na'r pechaduriaid mawr eu bâr,
ynghymuſleidfa 'r cyfiawn.
6 Canys yr Arglwydd Dduw fel hyn,
a edwyn ffyrdd gwirioniaid:
Ac ef ni âd byth i barhau,
mo lwybrau pechaduriaid.

PSAL. II.

PAham y terfi, ſc gwyr y byd,
a pham y cyſyd rhodres?
Pam y mae 'r bobloedd yn cyd-wau,
yn eu bwriadau diles?

2 Codi y mae brenhinoedd byd,
a'i bryd yn gyd-gynghorol:
Yn erbyn Duw a'i Ghriſt (ein plaid)
y mae pennaethiaid bydol.
3 Drylliwn eu rhwymau, meddant hwy,
ni wnawn ni mwy vfydd-dod:
Ac ymaith taflwn eu trom iau,
Ni chânt yn ſrau mo'n gorfod.

4 Ond Duw 'r hwn ſydd vwch wybrol lon
a chwardd am ben eu geiriau:
Yr Arglwydd nef a wel eu bâr,
efe a'i gwatwar hwythau.
5 Yna y dywaid yn ei lid,
a hyn fydd rhybrid iddyn:
O'i eiriau ef y cyſyd braw,
a'i ddig a ddaw yn ddychryn.

6 Goſodais innau (meddai ef)
i flaw gref yn dragywydd,
Fy mrenin i, yn flywydd llon,
ar ſanctaidd Sion fynydd.
7 Dymma 'r ddeddf a ddwedai yn rhwydd,
hon gan yr Arglwydd clywais:
Ti yw fy mab (o'm perffaith ryw)
heddyw i'th genhedlais.

8 Gofyn ym, a mi yt' a'i rhydd,
holl wledydd iw 'tiddu:
Y cenhedlaethau dros y byd,
i gyd a gai' meddiannu.

9 Ti a'i briwi hwynt yn dy farn,
â gwialen hayarn hayach:
Ti a'i maluri hwythau fin
mor ſin a lleſtri priddach.

10 Am hyn yn awr frenhinoedd coeth,
byddwch ddoeth a ſynhwyrol:
A chwithau farnwyr cymrwch ddyſg,
i oſtwng terfyſg fydol.
11 Gwaſanaethwch chwi yr Arglwydd nef,
ac ofnwch ef drwy oglud:
A byddwch lawen yn Nuw eu,
etto trwy grynu hefyd.

12 Cuſenwch y mab rhag ei ddig,
a'ch bwrw yn ffyrnig heibio:
A gwyn ei fyd pob calon lân,
a ymddiriedan ynho.

PSAL. III.

O Arglwydd, amled ydyw 'r gwyr,
y ſydd drallodwyr imi:
A llawer iawn i'm herbyn ſydd,
o ddydd i ddydd yn codi.
2 Dwedai lawer o'r gwrthgyrch blaid
yn drwm am ſ' enaid eiſoes:
Nid oes iddo yn ei Dduw lor,
chwaith mawr yſbor o'i einioes.

3 Tithau O Arglwydd ymhob man,
ydwyd yn darian ymy:
Fy ngogoniant wyt: tu a'r neu,
y codi 'ymhen i ſyny.
4 Ar Dduw yr Arglwydd a'm holl lais
y gelwais yn doſturaidd,
Ac ef a'm clybu i ar ſcŷs,
o'i vchel ſ'eirllys ſanctaidd.

5 Mi orweddais, ac a gyſgais,
ac mi a godais gwedi:
Canys yr Arglwydd oedd i'm dal,
i'm cynnal, ac i'm codi.
6 Nid ofnaf fi, o'r achos hwn,
mo fynddiwn ſydd yn barod,
O bobloedd, o'm amgylch yn dyrn,
i'm herbyn wedi dyfod.

7 Cyfod ti Arglwydd, acub fi,
drwy gofpi fy ngelynion:
Trewaiſt yr ên, torraiſt eu daint,
er maint yr annuwiolion.
8 I'r Arglwydd byth (o achos hyn)
y perthyn iechydwriaeth:
Ac ar ei bobl y diſgyn gwlith,
ei fendith yn dra helaeth.

PSAL. IV.

DVw fy nghyfiawnder clywaiſt fi,
i'm cynl pan i'th elwais:
Rhyddhaiſt fi, dod y'm vn wedd
drugaredd, clyw fy oerlais.
2 O feibion dynion hyd ba hyd
y trowch trwy gyd ymgabledd,

Fy

609

Fy mharch yn warth? a hynny ſydd
drwy gelwydd a thrwy wageddau.

8 Gwybyddwch eithoi o Dduw cûn,
iddo 'i hûn y duwioläf:
phan alwyf arno yn hy,
eſe a wrendy arnaf.
4 Ofnwch, a thewch, ac na phechwch,
meddyliwch ar eich gwely:
5 Aberthwch, gobeithiwch Dduw ner,
rhodd cyfiawnder yw hynny.

6 Pwy (medd llaweroedd) y pryd hyn,
a ddengys yn'ddaioni?
O Arglwydd dercha d'wyneb-pryd,
daw digon iechyd ini.
7 Rhoiſt i'n calon lawenydd mwy:
(a hynny trwy dy fendith:)
Nag a fyddai gan rai yn tiin,
amalder o'i gwin a'i gwenith.

8 Mi orweddaf ac a hunaf,
a hynny fydd mewn heddwch:
Cans ti Arglwydd o'th vnic air,
a bair y'm ddiogelwch.

PSAL. V.

ARglwydd clyw'ngweddi yn ddiball,
Duw deall fy myfyrdod:
2 Erglyw fy llais a'm gweddi flin,
fy Nuw, a'm brenin tyglod.
3 Yn forau gwrando fi fy Naf,
yn forau galwaf arnad:
4 Cans nid wyd Dduw i garu drwg,
ni thrig i'th olwg anfad.

5 Ni ſaif ynfydion yn dy flaen,
na'r rhai a wnaen anwiredd:
Y rhai hyn fydd gennyt yn gâs,
ſef diſtas yt bob gwageddd.
6 Y rhai a ddwedant ffyg a bnd,
a phob gwyr gwaedlud creulon,
Ti a'i tynni hwyntwy o'r gwraidd,
ſef ffiaidd annuwiolion.

7 Dof finnau tu a'th dŷ mewn hedd,
am dy drugaredd galwaf:
Trwy ofn, a pharch, a goglud dwys,
i'th ſanctaidd eglwys treiglaf.
8 I'th gyfiownder arwain fi, Ner,
rhag blinder a chaſineb.
Duw gwna dy ffordd rhag ofn eu brâd,
yn waſtad rhag fy wyneb.

9 Cans iw genau nid oes dim iawn,
mae llygredd llawn iw ceudod:
Eu gyddfau ſel ceulannau bedd,
a gwagedd ar eu tafod.
10 Diſtrywia hwynt iw camwedd, lon,
o'i holl gynghorion cwympant,
Hwnt a hwy, a'i holl ddrygioni,
i'th erbyn di rhyfelant.

11 A'r rhai a'mddiried ynot ti,
am yt' gyſgodi droſtynt,
Llawenhant, a phob rhai a'th gâr,
cei fawl yn llafar ganthynt.
12 Cans ti (Arglwydd) anfoni wlith
dy fendith ar y cyfion:
A'th gywir ſerch ſel tarian gref,
rhoi droſto ef yn goron.

PSAL. VI.

O Arglwydd na cherydda fi,
ymhoethni dy gynddaredd:
Ac na choſpa fi yn dy lid,
o blegid fy enwiredd.
2 O Arglwydd dy' drugaredd dod,
wyf leſg mewn nychdod rhybrudd:
O Arglwydd dyr'd, iacha fi'n chwyrn,
mae f' eſgyrn i mewn cyffudd.

3 A'm henaid i o'r lleſgedd hyn,
y ſydd mewn dychryn ſceler:
Tithau O Arglwydd, pa ryw hyd?
rhoi arnaf ddybryd brudd-der.
4 Duw gwared f' enaid, dychwel di,
iacha fi a'th drugaredd:
5 Nid oes yn angau gof na hawl,
a phwy ath fawl o'r pridd-fedd?

6 Diffygiais gan ochain bob nos,
mewn gwal anniddos ſoddfa:
Rwy'n gwlychu drwy y cyffudd mau,
a'm dagrau fy'ngorweddfa.
7 O ddig i'm cas a goddef drwg,
fy'ngoiwg fy'n tywyllu;
A chan y dwfe a red yn rhaff,
ynt angraff ac yn pylu.

8 Pob vn a wnelo, aed ymhell,
na dichell nac enwiredd,
Cans clybu yr Arglwydd fy llais,
pan ſefais am drugaredd.
9 Yr Arglwydd clybu ef fy arch,
rhof finneu barch a moliant:
Fe dderbyn fy'ngwedii, a'm gwaedd,
am hyn yr haedd ogoniant.

10 Fe wradwyddir, fe drallodir,
yn ddir fy'ngelynion:
Ac fo'i dychwelir drwy ſefl gwth,
hwynt yn ddiſymwth ddigon.

PSAL. VII.

O Achub fi fy Nuw, fy Ner,
cans mae fy hyder ynod:
Rhag fy erlidwyr gwared fi,
cans mae o'r rheini ormod.
2 Rhag llarpio f' enaid fel y llew,
heb vn dyn glew a'm gweryd:
A'm rhwygo i yn ddrylliau mân,
fal dyna amcan gwaedlyd.

3 O Arglwydd Dduw os gwnaethym hyn,
os drwg y ſy'n fy nwylaw,
4 Na thrwy ymddiried, dwyll i neb,
pe bawn wrthwyneb iddaw;
5 I erlid f' oes y gelyn doed,
dalied, a rhoed fi'n iſaf:
A ſathred f urddas yn y llwch,
drwy'r dlyſtyrwch eithaf.

6 Cyfod o Dduw, cyfod i'th ddig,
a goſtwng big pob gelyn:
A deffro droſof yn y farn,
ſef cadarn yw d'orchymyn.
7 Pan ddringych, yr holl bobl yn llu,
a ddaw o'th ddautu attad:
Duw dychwel i'th farn er eu mwyn,
a gwrando'n cwyn yn waſtad.

8 Duw

8 Duw dyro i'r bobl y farn dau,
a barn di finneu Arglwydd:
Ac fel yr haeddais ded farn iawn,
yn ôl fy llawn berffeithrwydd.
9 Derfid anwiredd y rhai ſdrwg,
gwna 'n amlwg ffordd y cyfion:
Cans vniawn wyd, a chraff, Duw cu,
yn chwyllio deutu 'r galon.

10 Ac am fod Duw yn canfod hyn,
Duw yw f'am ddiffyn innau:
Duw ſydd iachadwr i bob rhai,
ſydd lân ddifai 'i calonnau.
11 Felly mae Duw byth ar yr iawn,
a Duw yw 'r cyfiawn farnydd,
Wrth yr annuwiol ar bob tro
mae Duw yn digio beunydd.

12 Ac oni thry 'r annuwiol cân,
fo lifa 'i loywlas gleddau:
Ar ynnyl y mae bwa 'r Ion,
a'i barod lymion ſaethau.
13 Sef arfau angeu ar y nôd,
y maent yn barod ddigon:
Ac ni ſaetha ef ergyd byth
at yr erlyddwyr poethion.

14 Wele hanes y gelyn drwg,
efe a ymddwg ar draha:
O chwydd ar gamwedd, beichiog ſydd,
ar gelwydd yr eſcora.
15 Cloddiodd ef bwll hyd eigion llawr,
o ſwriad mawr i'r truan:
Ac ef a ſyrthiodd ymron bawdd,
i'r dyſn iw glawdd ei hunan.

16 Ei holl enwiredd ar ei ben,
o vchder nen a ddeſcyn:
A Duw a ddymchwel yr vn wedd,
ei gamwedd ar ei goryn.
17 Im harglwydd Dduw rhof finnau g'od,
caſ ganfod ei gyfiownder:
A chanmoiaf ei enw yn rhwydd,
yr Arglwydd o'r vchelder.

PSAL. VIII.

O Arglwydd ein Ior ni a'n nerth,
mor brydferth wyd drwy 'r holl fyd!
Dy enw, a'th barch, a roiſt vwch ben
daiar ac wybren hefyd.
2 peraiſt it nerth o enau plant,
y rhai a ſugnant beunydd,
Rhag dy elynion: tawed am hyn,
y gelyn a'r dialydd.

3 Wrth edrych ar y nefoedd faith,
a gweled gwaith dy fyſedd,
Y lloer, y ſer, a threfn y rhod,
ai' gofod mor gyfanedd.
4 Pa beth iw dŷn yt 'iw geffau,
o ddoniau ac anwylfraint?
A pheth yw mâb dŷn yr vn wedd
lle rhoi yngeledd cymmaint?

5 Ti wnaethoſt ddyn o fraint a phris,
ychydig is Angylion:
Mewn mawr ogoniant, parch, a nerth,
rhoiſt arno brydferth goron.
6 Ar waith dy ddwylo is y nêf,
y gwnaethoſt ef yn bennaeth:
Can oſod pob peth dan ei draed,
iddo y gwnaed llywodraeth:
7 Defaid, gwartheg, a holl ddâ maes,
a'r adar llaes eu heſgyll,
Ehediaid nêf, a'r pyſc o'r don,
ſy 'n tramwy 'r eigion erchyll.
8 O Arglwydd ein Ior ni a'n nerth,
mor brydferth wyd drwy 'r holl fyd!
Dy enw a'th barch a roiſt vwchben,
daiar ac wybren hefyd.

PSAL. IX.

CLodforaf fi fy Arglwydd Ion,
o'm calon, ac yn hollawl:
Ei ryfeddodau rhof ar lêd,
ac mae 'n ddyled eu canmawl.
2 Byddaf fi lawen yn dy glôd,
ac ynod gorfoleddaf:
I'th enw (o Dduw) y canaf glôd,
wyd hynod, y Goruchaf.

3 Tra y dychwelir draw 'n ei hol
fy holl elynol luoedd,
Llithrant o'th flaen, difethir hwy,
ni ddon hwy mwy iw lleoedd.
4 Cans rhoiſt fy marn yn fatter da,
gwnaethoſt eiſteddfa vnion:
Eiſteddaiſt ar y gwir, yn fiwr,
tydi yw 'r barnwr cyfion.

5 Ceryddaiſt, a diſtrywiaiſt di
y cenhedlaethi cyndyn:
Diwreiddiaiſt vnfyd yn y bôn,
ni bydd byth ſôn am danyn.
6 Diſtrywiaiſt ditheu (elyn glâs)
do lawer dinas hyfryd:
Darfu dy nerth byth, darfu hyn,
a'r côf o honyn hefyd.

7 Ond yr Arglwydd iw nerth a ſydd,
ac yn dragywydd pery:
A pharod fydd ei faingc i farn,
a chadarn ydyw hynny.
8 Cans efe a farna y bŷd,
a'r bobl i gŷd ſydd vntho,
Trwy gyfiownder, heb ofni neb,
a thrwy vniondeb rhagddo.

9 Gwna 'r Arglwydd hefyd hyn with raid,
truciniaid fo' i hymddiffyn:
Noddfa a fydd i'r rhai 'n mewn pryd,
pan fo caledfyd arnyn.
10 A phawb a'th edwyn rhon eu cred,
a'i holl ymddiried arnad:
Cans ni adewaiſt (Arglwydd) neb,
a geiſio 'i wyneb attad.

11 Molwch chwi 'r Arglwydd, yr hwn ſydd
yn ſanctaidd fynydd Sion:
A dwedwch i'r bobl fâl yr oedd
ei holl weithredoedd mowrion.
12 Pan chwilio efe am waed neu drais,
fe gofia hais y truain:
Pan eiſteddo ar faingc y frawd,
fe glyw y dlawd yn germain.

13 Dy nawdd Arglwydd, dydi ym' ſydd
ddercbafydd o byth angau:
A gwêl fy mlinder gan fy nghâs,
y ſydd o'm cwmpas inneu.
14 Fel y mynegwyf dy holl wyrth,
a hyn ymhyrth merch Sion:
Ac fel y bwyſ lawen a ffraeth,
i'th iechydwriaeth dirion.

15 Y cenhedloedd cloddiaſent ffos,
lle 'i ſuddent, agosboddi:
I arall lle cuddiaſant rwyd,
eu traed a faglwyd ynddi.
16 Yr Arglwydd nêſ ſel hyn yn wir,
adwaenir wrth ei farnau:
A'r Annuwiol a wnaethai 'r rhwyd,
yn hon y daliwyd yntau.

17 Yr annuwiol i vffern aed,
ac yno gwnaed ei wely:
A'r rhai 'ollyngant Dduw dros gôf,
bydd yno ſyth eu lletty:
18 Cans byth y gwirion a'r dŷn tlawd
hyd dydd brawd nis anghofir:
Y gweiniaid a'r truenſiaid, hwy
eu gobaith mwy ni chollir.

19 O cyſod Arglwydd yn dy wŷn,
na âd i ddŷn mo'th orfod:
Barna 'r genhedloedd ger dy fron,
a'th farn yn vnion goſod.
20 Gyrr arnynt Arglwydd oſn dy rym,
yn awchlym i'th elynion:
Fel y gwybyddont, pe baent mwy,
nad ydynt hwy ond dynion.

PSAL. X.

O Arglwydd, pa ha'm y ſefi di,
oddiwrthym ni cyn belled?
Pa'm yr ymguddi di a'th rym,
pan ydym mewn caethiwed?
2 Y drygtai ſydd yn bliino 'r tlawd,
gan drallawd, a chan falchder:
Yn y dichellion a wnai' rhai'n,
hwynt hwy eu hunain dalier.

3 Hoff gan ddŷn drwg ei chwant ei hun,
pawb yn gyrûn â'i bechod:
Bendithio mael ydyw eu ſwydd,
a'r Arglwydd maent iw withod.
4 Yr annuwiol ni chais Dduw nêr,
(mae ef iw falchder cyfuwch:)
Ni chred ef, ac ni feddwl fôd,
vn fâth awdurdod goruwch.

5 Am ſod ei ffyrdd mewn llwyddiant hîr,
ni wyl mo'th wir gyſammod:
Bydd dordyn wrth elynion mân,
ſel chwythu tân mewn ſorod.
6 Fe ddywedodd hyn â'i feddwl ſyth,
ni ddigwydd byth ym adfyd:
Ni'm ſymmudir o oes i oes,
ni châf na gloes, na drygſyd.

7 Yn ddichellgar, yn dwyllgar iawn,
a'i fafn yn llawn melldithion:
Tan ei dafod y mae camwedd,
a thraws enwiredd creulon.
8 Mewn cilfechyda y diſgwyl ſan,
i ladd y truan gwirion:
Ac ar y tlawd â llygad llym
yn dangos grym ei galon.

9 Fe orwed ſel y llew iw ffau,
i fwrw ei faglau trowſion:
Y gwan a'r tlawd a dynn iw rwyd,
ac vno y daliwyd gwirion.
10 Fe duchan, fe a'mgrymma ei hun,
ſel vn ar farw o wendid,
Ac ef yn grŷſ. â fêl yn wael,
ar wan i gael ei ergyd.

11 Yn ei galon dywedodd am Dduw,
nad ydyw yn goſiadur:
Cuddiodd ei wyneb, ac ni wêl
pa beth a wnel creâdur.
12 Cyſod Arglwydd, dercha dy law,
dy ſod i'n cofiaw dangos:
Ac nag anghofia, pan ſo rhaid,
dy weiniaid a'th werinos.

13 Paham y cablant hwy wîr Dduw,
yr enwir annuw lleddfrom?
Pam y meddyliant arnat ti
nad ymofynni am danom?
14 Gwelaiſt hyn: cans canfyddi drais,
a chroſpi falais anfad:
Tydi yw gobaith tlawd, a'i borth,
a chymmorth yr ymddifad.

15 Tor ymaith yr annuwiol rym
yn gyflym, a'r maleiſus,
Cais allan eu hanwiredd hwy,
ni chai di mwy 'n ddrygionus.
16 Yr Arglwydd ſydd yn frenin byth,
ef yw 'r gwehelyth lywydd:
Diſtrywiwyd pob genhedlaeth grêſ
o'i dir ef, yn dragywydd.

17 Duw, gweddi'r gwan a glywaiſt di,
ac a gyſuri 'r galon:
Tro eilwaith attom 'y gluſt dau,
a chlyw weddiau ffyddlon.
18 Tros yr ymddifaid y rhoi farn,
a'r gwan ſydd cadarn bellach:
Megis nas gall daiarol ddŷn
mo'r pwyſo arnyn mwyach.

PSAL. XI.

CRedaſ i'r Arglwydd yn ddi nam:
paham y dywedwch weithian
Wrth f' enaid, hwnt, a hêd i'th fryn,
fel wrth aderyn bychan?
2 Wele 'r annuwiol a'i bwâu,
a'i eawell faethau 'n barod,
Am wirioniaid yn llechy 'n fain,
i ſaethu 'r rhai'n o gyſgod.

3 Y ſeilfaen oll i lygredd aeth:
ond beth a wnaeth y gwirion?
4 Mae'r yr Arglwydd yn ei ddinas grêſ,
ſe weryd ef y cyſion.
Yr Arglwydd o'i orſeddfa fry
at y tlawd try ei olwg,
Gweithredoedd holl hiliogaeth dŷn,
iw lygaid ydyn amlwg.

5 Mae'r Arglwydd o'r naturiaeth hon,
prawſ gyſion er ymgeledd:
Ond câs yw gan ei enaid ſo
ddŷn drwg a hoffo wagedd.
6 Ar bechaduriaid marwor tân,
a brwmſtan a ddaw 'n gawod,
A gwynt tymeſtlog vchel iawn,
fal dyna lawn wialenned.

7 Cans cyfion ydyw 'r Arglwydd nêr,
cyfiownder mae'n ei garu,
A'i wyneb at yr vnion try,
a hynny i'w ymgeleddu.

PSAL. XII.

OAchub bellach Arglwydd cu,
ſe ddarfu trugarogion:

A'r

A'r holl wirionedd ar ball aeth,
o blith hiliogaeth dynion.
2 A gwefus gweniaeth dwedant ffug:
er twyll a hug i'r eiddyn:
A chalon ddyblig yr vn wedd
y cair oferedd ganthyn.

3 Yr Arglwydd torred o'i farn faith
wefuſau 'r gweniaeth diles:
A'r holl dafodau ffroſtus iawn
a fytho llawn o rodi es.
4 Gallwn orfod o nerth tafod,
dwy wefus y ſydd eiddom:
Fal hyn y dywedant hwy yn rhwydd,
a phwy ſydd Arglwydd arnom?

5 Yntau ein Duw a ddywedodd hyn
rhag llethu 'r gwaelddyn codaf:
Y dŷn gofidus, tlawd, a'r caeth,
mewn iechydwriaeth dodaf.
6 Pûr iawn yw geiriau 'r Arglwydd nêſ,
a'i 'ddewid eſ ſydd berffaith,
Fel arian o ffwrn, drwy amſ dro
wed'i goeth buro ſeithwaith.

7 Ti Arglwydd, yn ôl dy air di,
a'i ceidwi mewn hyfrydwch
Byth rhag y ddrwg genhedlaeth hon,
dy weiſion i gael heddwch.
8 Pan dderchafer y trowſion blin,
da ganthyn drin anwiredd:
Felly daw dynion o bob parth
i fwyſwy gwarth o'r diwedd.

PSAL. XIII.

PA hyd fy Arglwydd, Dduw dllyth?
a'i byth yr wyf mewn angof?
Pa gudaio 'r wyd, (o Dduw) pa hyd,
dy lân wynebpryd rhagof?
2 Pa hyd y rhêd meddyliau tro
bob awr i flino 'nghalon?
Pa hŷd y goddefaf y dir?
dra codir fy nghaſeion.

3 O Arglwydd edrych arnaf fi,
a chlyw fy 'ngweddi ffyddlon,
Egor fy llygaid, rhag eu cau
ynghyngfa angau ddigllon.
4 Pe llithrwn ddim, (rhag maint yw'r llîd)
fo ddwedyd fy 'ngorchfygu:
A llawen fyddai fy holl gâs:
dal fi o'th râs i fynu.

5 Minnau'n dy nawdd a rois fy ffydd,
a'm holl lawenydd eithaf:
Canaf i'm Duw am helpodd i,
gwnaf gerddi i'r Goruchaf.

PSAL. XIV.

FŶ ddwedai 'r ynfyd nad oes Duw,
ac felly byw drwy goegni;
Ymlygru 'n ffiaidd, ni chais gêl:
nid oes a wnêl ddaioni.
2 O'r nêf yr edrychodd yr Ion
ar holl drigolion daiar,
A reddai neb ei goel ar Dduw,
a cheiſio byw 'n ddeallgar.

3 Fe giliodd pawb at lygredd bŷd,
ymdroent i gyd mewn bryntni:
Nid oes vn a wnêl well nâ hyn,
nâc vn a fyn ddaioni

4 Eu gwddf ſy fedd agorêd cau
Maent a thafodau 'ſcrywgar:
A gwenwyn lindis ſy'n parhau
dan eu gwefuſau twyllgar.

5 A'i genau llawn (fel gwenwyn llith)
o felldith, ac o fuſtledd:
Ac anian eſgud yw eu traed,
i dywallt gwaed a dialedd.
6 Diſtryw ac anhap ſy'n eu ffyrdd
ni 'dwaenant briffyrdd heddwch,
Nid oes ofn Duw 'n eu golwg hwy
Ni cheiſiant mwy 'difeirwch.

7 Pam? oni wyddant hwy eu bôd
drwy bechod, y modd yma,
Yn yſu ſy mhobl a'i cildroi,
vn wedd a chnoi y bara?
8 Gweddio 'r Arglwydd hwy ni wnânt,
yn hyn dychrynant luoedd,
Am fôd Duw 'n dala gydâ 'r iawn,
yn vn a'r cyfiawn bobloedd.

9 Gwradwyddech gynt gyngor y tlawd
fal y gwnewch drallawd etto:
A'm i'r tlawd gredu y doe llwydd
oddi wrth yr Arglwydd iddo.
10 Pwy a all roi i Iſrael,
O Sion vchel iechyd?
Pwy ond ein Duw? yr hyn pan wnêl,
bydd Iago ac Iſrael hyfryd.

PSAL. XV.

DYwaid i mi pa ddyn a drig,
i'th lŷs barchedig, Arglwydd,
A phwy a erys ac a fydd
ym mynydd dy ſanctteiddrwydd?
2 Yr hwn a rodia 'n berffaith dda,
yr hwn a wna gyfiawnder:
A'r hwn a draetha o'i galon wir,
a drig ar dir vchelder.

3 Yr hwn ni ddywaid, ac ni wna
ddim enâ o'r da bigilydd:
Ac ni chynnwys y rhai a ron
iw cymydogion gwilydd.
4 Y'r hwn ſydd iſel yn ei fryd,
yn caru 'i gyd griſtnogion,
Yr hwn ſy 'n ofni 'r Arglwydd Dduw,
ac ſydd yn byw yn ffyddlon.

5 Yr hwn ni thyng ddim ond y gwir,
er dir neu niwed iddo:
Ac ni ro ei arian yn llog,
er dwyn cymydog dano.
6 Na gobr, na rhodd, yr hwn ni fyn,
er dal yn erbyn gwirion.
7 A wnelo hyn ni lithra fyth,
fe gaiff y ddilyth goron.

PSAL. XVI.

CAdw fi Duw, cans rhois fy mhwys
a'm coel yn dradwys arnad:
2 Fy Arglwydd wyd: mae dan fy mron
y gyffes hon yn waſtad:
Nad lles yt yw, na'm da, na'm rhin:
y Ond i drin ſainct daiarol.
Iefu 'r rhai 'n fy 'wyllys yw,
y rhai ſy 'n byw 'n rhinweddol.

4 I'r rhai a redant at Dduw gau,
y daw gofiadau amlder:

Eu diod offrwm o waed, ni
offrymaf fi vn amſer.
5 Ni henwaf chwaith. Yr Arglwydd yw
fy modd i ſyw, am phiol:
A thydi Ior, ſy 'n rhoi 'mi ran,
a chyfran yn ddigonol.

6 A thrwy Dduw ſyrthiodd i mi ran,
o ſewn y ſan hyfrydaf:
Digwyddodd i mi, er fy maeth,
yr etifeddiaeth lanaf.
7 Bendithiaf finneu Dduw fy Ior,
hwn a roes gyngor ymmy:
F' arennau hefyd ddydd a nôs,
ſydd ym yn dangos hynny.

8 Rhois fy Nêr, (bôb awr) gar fy mron:
o'r achos hon ni lithraf,
Cans mae ef ar fy neheu-law,
yma ña thraw ni ſyflaf.
9 O herwydd hyn, llawen a llon
yw fy nghalon: ac eilwaith
Hyfryd yw fy mharch a di-ddig,
a'm cnawd a drig mewn gobaith.

10 Cans yn vffern ni edi di
mo 'm henaid i, i aros:
Na'th anwyl ſanct (drwy nawr y bedd)
i welêd llygredd ceuffos.
11 Dangoſi yma lwybr i fyw 'n iawn,
dy ſion yw 'r llawn llawenydd:
Cans yn dy nerth, nid yn y llwch,
mae digriſwch tragywydd.

PSAL. XVII.

O Clyw gyfiownder Arglwydd mâd,
yſtyr fy nâd i'th grybwyll,
Cluſt ymwrando a'r weddi fau
ſydd o wefuſau didwyll.
2 Diſgwilia 'marn oddi wrthit ti,
cans da y gweli 'r vnion:
Profaiſt a gwyddoſt ganoi nôs
mor ddiddôs ydyw 'nghalon.

3 Pan chwiliaiſt fi (da yw dy gôf)
ni chefaiſt ynof gamwedd,
Fy myfyr mâd, na'm meddwl llaes,
na ddoed i faes o'm dannedd.
4 I ochel cydwaith dynion drwg,
drwy d' air a'th amlwg cyngor,
Ffordd y dŷn trawſgryf haerllyd llym,
ſe ddyſgwyd ym ei hepgor.

5 Ond yn dy vnion lwybrau di,
Duw, cynnal fi yn waſtad,
Rhag llithro allan o'th iawn hwyl,
Duw diſgwyl fy ngherddediad.
6 Galw yr wyf arnad, am dy fôd
yn Dduw parod i wrando.
Goſtwng dy gluſt, a chlyw yn rhodd
fy holl ymadrodd etto.

7 Cyfranna dy ddaionus râd,
(ti rhwn wyt geidwad ffyddlon)
I'r rhai ſy 'n ymroi dan dy law,
rhag broch, a braw y trowſion.
8 Cadw fi 'n anwyl rhag eu twyll,
ſêl anwyl ganwyll llygad:
Ynghyſgod dy adenydd di,
o cadw fi yn waſtad:

9 Rhag yr annuwiol a'i mawr bwyſ,
a rhag ſy 'nghyfrwyſ elyn,
Y rhai a gais fy enaid i,
gan godi yn fy erbyn.
10 Maent hwy yn dordyn ac mor frâs,
ac yn rhy gâs eu geiriau:
Ac yn rhoi allan ffroſt ar lêd,
gan ſalched eu parablau.

11 Maent hwy yn amgylchu yn ſlin
lle yr ym ni 'n cyniwer,
Ac â'i golygon tua 'r llawr
mewn gwg a thramawg hyder.
12 Maent hwy ſel llew, dan godi gwrych
a fai 'n chwennych yſglyfaeth:
Neu fel llew iſainge (er i les)
a geiſiai loches hyfaeth.

13 Cyfod Arglwydd, o'i flaen ef ſâf,
dy help a gâf i'm henaid,
A tharo i lawr â'th gleddyf noeth
yr enwir fflamboeth tanbaid.
14 Rhag gwŷr dy law, rhag gwŷr y bŷd,
ſ' ai rhan i gyd oddiymma,
Gan lenwi eu boliau, a rhoi iw plant
yn fawr eu chwant a'i traha.

15 Minnau mewn myfyr, fel mewn hun
a welaf lun d' wynebpryd,
A phan ddihunwyf o'r hun hon
y byddaf ddigon hyfryd.

PSAL. XVIII.

O lôr fy 'ngrym caraf di 'n fawr
ſy nhreiglawr, twr f' ymwared:
2 Fy Nâf, fy nerth, fy nawdd, fy Nuw,
hwn yw fy holl ymddiried.
3 Pan alwyf ar fy lôr hynod,
I'r hwn mae clod yn gyſion,
Yna i'm cedwir yn ddiau
rhag drygau fy 'nghaſeion.

4 Gofidion angau o bob tu
oeddynt yn cyrchu i'm herbyn,
A llifodd afonydd y fall
yn ddiball, er fy nychryn.
5 Pan ydoedd fwyaf ofn y bedd,
a gwaedlyd ddiwedd arnaf,
Ag arfau angau o bôb tu,
a'm câs yn nefu attaf:

6 Yna y gelwais ar fy Nêr,
ef o'r vchelder clywodd,
A'm gwaedd a ddaeth hyd gar ei fron,
a thirion y croeſafodd.
7 Pan ddigiodd Duw, daeth daiar-gryn,
a fail pob bryn a figlodd:
A chyffro drwy 'r wlâd ar ei hyd,
ar boll fyd a gynhyrfodd.

8 O'i enau tân, o'i ffroenau tarth,
yn nynni pob parth wybren:
9 A chan gymylau dan ei draed,
du y gwnaed y ffurfafen.
10 Ac fal yr oedd ein Ior fel hyn,
vwch Cherubyn yn hedeg:
Ac vwch law adenydd y gwynt,
mewn nefol helynt hoywdeg.

11 Mewn dyfroedd a chymylau fry,
mae 'i wely heb ei weled:
12 Ac yn eu gyrru 'n genllyſg mân,
a marwor tân i wared.

13 Gyrrodd

13 Gyrredd daranau, dyna 'i lêſ,
gyrredd o'r nêſ gennadon.
14 Cenllyſc, marwor tân, melk yn gwau,
fal dyna 'i ſaethau poethion.

15 Diſtrywiwyd dy gâs: felly gynt
gan chwythiad gwynt o'th enau,
Gwaſgeraſt di y moroedd mawr,
gwelwyd y llawr yn olau.
16 Felly gwnaeth Duw a mi 'r vn modd,
anfonodd o'r vchelder,
Ac a'm tynnodd o'r lle yr oedd
i'm hamgylch ddyfroedd lawer.

17 Fe a'm gwaredodd Duw fal hyn,
oddiwrth fy 'ngelyn cadarn,
Yn rhydrwm i mi am ei ſôd:
rhoſ fynnau glod hyd dyddfarn.
18 Safent o'm blaen ni chawn ffordd rydd
tra furn yn nydd fy 'ngofid:
Ond yr Arglwydd ef oedd i'm dal,
a'm cynal yn fy ngwendid.

19 Fy naf el hun a'm rhoes yn rhydd,
fe fu waredydd ymy:
Ac o dra ſerch i mi y gwnaeth,
na bawn i gaeth ond-hynny.
20 Yr Arglwydd am gobrwya 'n ôl
fy nghwaſtadol gyfiawnder:
Ac yn ôl glendid fy nwylaw,
tâl i'm a ddaw mewn amſer.

21 Cans ceiſiais ffyrdd fy Arglwydd ner,
ni wneuthym hyder ormod,
Na dim ſceler erbyn fy Nuw,
gochelais gyfryw bechod.
22 Cans ei ddeddfau, maent ger fy mron
a'i hollawl gyfion farnau:
Ac ni rois heibio 'r vn or rhai 'n,
hwy ynt fy nghoelfain innau.

23 Bum berffaith hefyd ò'i flaen, ac
ymgedwais rhag byw 'n rhyddrwg,
24 A'r Arglwydd gobrwyodd fi 'n llawn
yr hyn fu 'n iawn i'w olwg.
25 I'r trugarog trugaedd rhoi,
i'r perffaith troi berffeithrwydd:
26 A'r glân gwnei lendid, ac i'r tyn
y byddi gyndyn Arglwydd.

27 Cans mawr yw dy drugaredd di,
gwaredi 'r truain tawel:
Ac a oſtyngi gar dy fron,
ral a golygon vchel.
28 Ti a oleui 'nghanwyll i,
am hynny ti a garaf,
Tydi a droi fy nôs yn ddydd,
a'm tywyll ſydd goleuaf.

29 Oblegid ynot ti, fy Nâf,
y torraf trwy y fyddin:
Ie yn fy Nuw y neidia 'n llwyr,
be tros y fagwyr feinin.
30 Yr berffaith ydyw ffordd Duw nêſ,
a'i air ef ſydd buredig:
Ac i bob dŷn yntho a grêd
mae 'n fwccled bendigedig.

31 Cans pwy ſydd Dduw? dywedwch yn (rhwydd,
pwy ond yr Arglwydd nefol?
A phwy ſydd graig onid ein Duw?
ſef, diſgl yw 'n dragywyddol.

32 Duw a'm gwregyſodd i a nerth,
a rhoes ym brydferth lwybrau,
33 Fo rhoes fy 'nhraed ar hy-lwybr da,
gorſeddfa 'r vchel-fannau.

34 Efe ſy 'n dyſgu rhyfe lym
gan roi grym i'm pawennau:
Fel y torrir bwa o ddûr
yn breſur rhwng fy mreichiau.
35 Daeth o'th ddeheu-ſ hyn i gyd,
rhoiſt darian iechyd ymy:
A'th law ddehau yr wyd i'm dwyn,
o'th fwynder yr wy 'n tyfy.

36 Ehengaiſt ymy lwybrau teg,
i redeg buan gamrau:
Nid oes ynof vn cymal gwan,
ni weggian fy mynyglau.
37 Erlidiais i fy nghâs yn llym,
a daethym iw goddiwedd:
Ac ni throis vn cam i'm hôl mwy
nes eu bod hwy 'n gelanedd:

38 Gwnaethym arnynt archollion hyll
fel ſefyll nas gallaſant:
Ond trwy amarch iw cîg ai gwaed,
i lawr tan draed ſyrthiaſant.
39 Gwregyſaiſt fi a gwregis nerth,
at wrês ac angerth rhyfel:
A'r rhai a ddaeth i'm herbyn i,
a gwympaiſt di 'n ddiogel.

40 Fal hyn y gwnaethoſt ymi gan
ar warrau fy ngelynion,
A'm holl gâs a ddiſethais i,
rhoit hwynt y weiddi digon.
41 Ac er gweiddi drwy gydol dydd
ni ddoe achubydd attynt,
Er galw 'r Arglwydd, ni ddoe neb
a roddai atteb iddynt.

42 Maluriais hwy fel llwch mewn gwynt,
fel dyna helynt efrydd;
Ac mi a'i ſethrais hwynt yn ffrom,
fel pridd neu dom heolydd.
43 Gwaredaiſt fi o law fy nghâs,
rhoiſt bawb orn cwmpas danaf:
Doe rai ni welſent fi erioed
a llaw, a throed, hyd attaf.

44 Addaw vſydd-dod, ond fo gaid,
gan blant eſtroniaid gelwydd:
45 A phlant eſtroniaid twyll a wnant,
ond crynant iw ſtafelldydd.
46 Eithr byw 'r Arglwydd ar fy mhlaid,
fy nghraig fendigaid hefyd,
Derchafer Duw: yntho ef trig
fy nerth a'm vnig iechyd.

47 Fy Nuw tra ſo a'i nerth i'm dal,
rhoi dial hawdd y gallaf:
A rholi pobloedd: cans efo
ſydd yn eu twyſo attaf.
48 Fy ngwaredydd, a'm derchafydd,
o chyfrd rhai i'm herbyn,
Wyt ti o Dduw: a'm dug ar gaſ
rhag drwg a thrais y gelyn.

49 Am hyn canmolaf di yn rhwydd
o Arglwydd, Dduw y lluoedd:
Canaf dy glôd: a hyn fydd dyſg,
ymyſg yr holl genhedloedd.

5 o Duw ſydd yn gwreuthyr o fawr rãd)
fawrhãd i frenin Dafydd.
Ac iw eneiniog ei wellãd,
ac iw hãd yn dragywydd.

PSAL. XIX.

DAtgan y mefoedd fowredd Duw,
yr vnrhyw gwna 'r ffurfafen:
2 Y dydd i ddydd, a'r nôs i nôs,
ſy 'n dangos cwrs yr wybren.
3 Er nad os ganddynt air nac laith,
da y dywaid gwaith Duw lywydd,
Diau nad ocs na môr, na thir,
na chlywir eu lleferydd.

4 Aeth eu ſain hwy drwy yr holl fyd,
a'i geiriau hyd eithafoedd.
Yr haul reg a'i gwmpas ſydd bell,
a'i babell yn'y nefoedd.
5 O'r hon y cyfyd ef yn rhod,
fel priod o'i orweddfa,
I'w gwrs cyrch drwy lawenydd mawr,
fel cawr yn rhedeg gyrfa.

6 O eithaf hyd eithafoedd nêf
y mae ef a'i amgylchiad:
Ac ni all dim (lle rhydd ei dro)
ymguddio o'i oleuad.
7 Dyſg yr Arglwydd ſydd berffaith ddawn
a dry i'r iawn yr enaid,
Felly y rhydd ei wir dyſtiolaeth
wybodaeth i'r ffyddloniaid.

8 Deddfau Duw Ion ydynt vnion,
llawenant galon ddiddrwg,
A'i orchymyn ſydd bûr diau,
a rydd oiau i'r golwg.
9 Ofn yr Arglwydd ſydd lân, ac byth
y pery 'n ddilyth hyfryd,
Barnau 'r Arglwydd ynt yn wir llawn
i gyd, a chyfiawn hefyd.

10 Mwy deiſyfedig ynt nag aur,
ie na choeſhaur lawer.
Melyſach hefyd ynt na'r mêl,
ſef dagrau teifel tyner.
11 Cans ynthynt dyſgir fi, dy wâs,
ar addas, a'r vnionder:
A'r holl gamp ſy o'i cadw nhwy,
felly ceir gobrwy lawer.

12 Er hynny i gyd, pwy a all
iawn ddeall ei gamweddau?
O gwna fi 'n lân, (a bydd ddiddig)
o'm holl guddiedig feiau.
13 Duw attal feiau rhyfig, chwant,
na thyſant a'r ſy 'ngwarthaf:
Yno bydd af wedi 'nglanhau
o'm holl bechodau mwyaf.

14 O Arglwydd, fy mhrynwr a'm nerth,
bydded yn bryderterth gennyd
Fy 'madrodd pan ddel gar dy fron,
a'm myfyr calon hefyd.

PSAL. XX.

GWrandawed di yr Arglwydd Nêr,
pan ddêl cyfyngder arnad,
Enw Duw Iacob, ein Duw ni,
a'th gadwo di yn waſtad.
2 O'i gyſegr rhoed yt help a nerth,
a braich o brydſerth Sion:
3 C ofied dy offrwm poeth a'th rodd,
bo 'rhai'n wrth fodd ei galon.

4 Rhoed yuti wrth dy fodd dy hûn,
dy ddymun a'th adduned:
Dy ſwriad iâch a'th arfaeth tau,
a'th weddiau gwrandawed.
5 Yn enw ein Duw gorfoleddwn
yn hŷf, a chodwn faner:
A'th ddeiſyfiadau gwnaed yn rhwydd,
yr Arglwydd o'r vchelder.

6 Yr Arglwydd gweryd (felly gwn)
o'i gyſegr drwn ei eneiniog:
Gwrendy ei arch, gyrr iddo rym,
yn gyflym ac yn gefnog
7 Rhai ar gerbydau rhont eu pwys,
rhai ac feirch ddwys ymddiried:
Minneu ar enw 'r Arglwydd Dduw,
mai hwnnw yw 'n ymwared.

8 Hwy a'mroeſant a ſyrthiaſant,
yn eu nerth eiſoes yno:
Codaſom a ſafaſom ni,
o Dduw, a thi i'n llwyddo.
9 Cadw ni Arglwydd a'th law gref,
boed brenin y nêf drofom:
Gwrandawed hwnnw arnom ni,
a'n gweddi pan y llefom.

PSAL. XXI.

O Arglwydd, yn dy nerth a'th rin,
mae 'r brenin mewn llawenydd:
Ac yn dy iechyd, yr vn wedd,
mae ei orfoledd beunydd.
2 Holl ddeiſyfiad ei galon lân,
iddo yn gyfan dodaiſt.
Cael pob dymuniad wrth ei fodd,
ac o vn rhodd ni phellaiſt.

3 Cans da 'r achubaiſt ei flaen ef,
a doniau nêf yn gyntaf:
Ac ar ei ben, (ddaionus Ion,)
rhoiſt goron aur o'r puraf.
4 Ef a ofynnodd gennyd oes,
a rhoddaiſt hiroes iddo:
A hon dy rodd, dros byth y bydd,
nid a'n dragywydd heibio.

5 I'th iechydwriaeth y mae 'n byw,
a mawr yw ei ogoniant:
Gofodaiſt arno barch a nerth,
a phrydferth yw ei lwyddiant.
6 Rhoiſt dy fendithion vwch pob tawl,
yn rhodd dragywyddawl iddo:
A llewyrch d'wyneb byth a ſydd,
yn fawr lawenydd arno.

7 Am fod y brenin yn rhoi 'i gred,
a'i 'mddiried yn yr Arglwydd:
Dan nawdd y Goruchaf tra fo,
gwn na ddaw iddo dramgwydd.
8 A thydi Arglwydd a'th law lân,
cei allan dy elynion;
Rhag dy ddeheulaw (er a wnant)
ni ddiangant dy gaſeion.

9 Di a'i gofodi 'n nydd dy ddig,
fel ffwrnais ffyrnig danllyd:
Yr Arglwydd iw lid a'i difa,
a'r tân a'i hyſa 'n enbyd.

10 Diwreiddi

10 Diwreiddi di eu ffrwyth o'r tir,
a'i had yn wir ni thyccian:
11 Am fwriadu yt ddrwg ddilen:
heb ddwyn i ben mo'i hamcan.

12 Ti a'i goſodi hwy 'r naill du.
a thi a'th lu iw herbyn:
Ac a leſeſi dy ſwau,
at eu hwynebau cyndyn.
13 Ymddercha dithau' Arglwydd gũn,
i'ch nerth dy hũn a'th erfid:
Ninnau a ganwn, o'n rhan ni,
i foli dy gadernid.

PSAL. XXII.

D'ngos ſy Nuw, ſy Nuw, a'm grym,
ba achos ym gadewaiſt:
Pell wyd o'm iechyd ac ô nâd
ſy mloeddiad, llwyr i'm pellaiſt.
2 Fy Nuw'rwy 'n llefain, tithau heb
roi ym' mor atteb etto,
Bob dydd a nos mae 'nghri 'n ddi ffael.
a heb gael mo'm dihuddo.

3 A thi wyd ſanct, ſanct i barhau,
lle daw gweddiau 'n waſtad:
A holl dŷ Iſrael a'i clod,
a'i pwys a'i hyſtod attad.
4 Ynot gobeithiai 'n tadau ni,
a thydi oedd eu bwccled:
Ymddiried ynot, Arglwydd hael,
ac felly cael ymwared.

5 Llefaſant drwy ymddiried gynt,
da fuoſt iddynt, Arglwydd:
Eu hachub hwynt a wnaethoſt di
rhag cyni, a rhag gwradwydd.
6 Fo'm rhifir innau megis pryf,
nid fel gwr cryf ei arfod:
Fel dirmyg dynion, a gwarth gwael,
a thybiant gael eu hyſtod.

7 Pawb a'm gwelent, a'm gwatworent,
ac a'm min-gamment beſyd,
Yſgwyd eu pennau yn dra hy,
a chwedi hynny dwedyd,
8 Ar yr Arglwydd rhoes bwys a chrêd,
doed ef iw wared allan,
Os myn ei oſliwng ef ar lêd,
cymmered iddo ei hunan.

9 Duw tynnaiſt fi o groth ſy mam,
rhoiſt ynof ddinam obaith,
Pan oeddwn i yn ſugno hon,
ac o'i dwy fron a'm harchwaith.
10 Arnat ti bwriwyd fi o'r bru,
arnat ti bu fy'mddiried:
Fy Nuw wyt ti o groth ſy mam,
ffyddiais yt am fy'ngwared.

11 Oddiwrthiffi yn bell na ddos,
tra ſo yn agos flinder:
I'm cymorth i, gan nad oes neb
a drotho'i wyneb tyner.
12 Buſtych lawer, a chryſion iawn,
daethant yn llawn i'm gogylch:
A theirw Baſan o bob parth,
yn codi tarth o'm hamgylch.

13 Egorant arnaf enau rhwth
i'm bygwth, ſel y llewod,
A faent yn rhuo eiſiau maeth,
o raib yſclyfaeth barod.
14 Fel dwfr rwyfi 'n diferu 'n chwyrn,
a'm heſgyrn, ſigla'r rheini:
Fy'nghalon o'm mewn darfu 'n llwyr,
fel cwyr a fai yn toddi.

15 Fel priddleſtr mae ſy nerth mor ſwrth,
ynglyn wrth ſy ngorchſanau
Mae ſy'nhafod, yr wyf mor drwch,
ſy nghyfie yw llwch angau.
16 Cans cŵn cylchaſant fi, ſy Ner.
a chaiſa ſa'er ddiffaith:
Cloddiaſant ſy nwy law a'm traed,
ac felly gwnaed ſy artaith.

17 A rhifo ſy holl eſgyrn i,
gan gulni hawdd y gallaf,
Maent hwythau'n gweled hynny'n wych,
bob tro yn edrych arnaf.
18 Rhyngthynt iw myſg y dillad mau
yn rhannau dosbarthaſant,
A hefyd ar ſy mrhif-wiſc i
coelbrenni a fwriaſant.

19 Tithau ſy nerth a'm Harglwydd da,
nac ymbellâ oddiwrthy,
O bryſſia tydi yw ſy mhorth,
a thyr'd, a chymorth ymy.
20 O dyr'd ac achub, yr oes fau,
rhag ofn y cleddau ffyrnig,
A gwared o feddiant y ci
ſy enaid i ſy'n vnig.

21 Ymddiffyn fi rhag y llew gwrth,
dwg o'i faſn i hwth ſy enaid,
Achub a gwrando fi yn chwyrn
rhag cyrn yr vnicorniaid.
22 Mynegaf finnau d'enw yn bur
i'm brodur yn yr orſedd,
Lle mwy a'r gynnulleidfa lân,
dy glod a wna 'n gyfanedd,

23 Hâd Iaco ac Iſrael, chwychwi
rhai ych yn ofni'r Arglwydd,
Drwy ofn y rhowch iddo foliant,
a rhowch ogoniant ebrwydd.
24 Cans ni'ch flyſodd, ni'ch dirmygodd,
ni chuddiodd ei wynebpryd,
Eithr gwrandawodd wedi y gwan,
a'i duchan yn ei adfyd.

25 Honot ti bydd, ac i ti gwedd
mewn aml orſedd fy moliant.
I Dduw rhof f' addunedau'n llon
gar bron y rhai a'i hofnant.
26 Diwellir y tlodion: a'r rhai
a geiſiai ar yr Arglwydd,
A'i molant ef, ſo gaiff (gwir yw)
eich enaid fyw'n dragywydd.

27 Trigolion byd a dront yn rhwydd
at yr Arglwydd pan gofiant:
A holl dylwythau 'r ddaear hon
dônt gar ei fron, ymgrymant.
28 Cans yr Arglwydd biau 'r deyrnas,
a holl gwmpas y bydoeid:
Ac vwch eu llaw, ef vnig ſydd
ben llywydd y cenhedloedd.

29 Y cyfoethogion a fwytânt,
addolant yn eu gwnfyd:

413

Rhai a ânt i'r llwch gar ei fron,
a rhai, braint meirwon hefyd.
30 Y rhai'n oll a'i hâd, yn yn fryd
gwnânt iddo gyd waſanaeth:
A'r rhai'n ir Arglwydd drwy 'r holldir
a rhôr yn genhedlaeth.

31 Dont, dangoſant ei vniondeb
y rhai ſydd heb eu geni:
Myn a aſdawodd, ef a'i gwnaeth,
hynny a ddaeth o ddifri.

PSAL. XXIII.

YR Arglwydd yw fy mugail clau,
ni âd byth eiſiau arnaf:
2 Mi a gâf orwedd mewn porfa frâs,
ar lan dwfr gloywlas araf.
3 Fe goledd f'enaid, ac a'm dwg
rhyd llwybrau diddrwg cyſion,
Er mwyn ei enw mawr dilys
fo'm tywys ar yr vnion.

4 Pe rhodiwn (nid ofnwn am hyn)
yn nyffryn cyſgod angau,
Wyd gyda mi, a'th nerth, a'th ffon,
ond tirion ydyw'r arfau?
5 Goſodaiſt fy mwrdd i yn frâs,
lle 'r oedd fy'nghâs yn gweled:
Olew i'm pen, a chwppan lawn,
daionus iawn fu'r weithred.

6 O'th nawdd y daw ŷ doniau hyn
i'm canlyn byth yn hylwydd:
A minnau a breſwyliaf byth
a'm nyth yn nhŷ yr Arglwydd.

PSAL XXIV.

YR Arglwydd piau 'r ddaiar lawr,
a'i llownder mawr ſy'n eiddo:
Yr Arglwydd biau yr holl fyd,
a'r bobl i gyd ſydd ynddo.
2 Cans fo roes ei ſail hi a'i gwedd
yn rhyfedd vwch y moroedd:
Ac a'i goſododd hi yn lân,
yn drigfan vwch llif ddyfroedd,

3 Er hyn: pwy a ddringa yn hy
i gyſegr ſy yr Arglwydd?
A phwy a ſaif â theilwng wedi,
yngorſedd ei ſancteiddi wydd?
4 Dyn â llaw lân, a meddwl da,
ac yn ddidraha el enaid,
Diorwag, ac ni roes vn tro
er twyllo 'i gyſneſeſiaid.

5 Gan yr Arglwydd ŷ caiff hwn wlith
ei raſlawn fendith helaeth,
A chyfiawnder i bob cyfryw
gan Ddiuw yr iechydwriaeth.
6 Hon ſy gan Ddiuw'n genhedlaeth gref,
a'i ceiſiant ef yn effro,
A geiſiant d'wyneb, dyma eu maeth,
ſef gwir genhedlaeth Jago.

7 Dercheſwch chwi byrth eich pennau,
a chwithau ddorau bythol,
Cans brenin mawr daw i'ch mewn chwi,
ſef pen bri gogoneddol,
8 Pwy yw 'r brenin hwn gogoneddol?
Arglwydd rhyfedd ei allu:
Yr Arglwydd yw, cyſion ei farn,
a chadarn i ryſeiu.

9 Dercheſwch chwi byrth eich pennau,
ehengwch ddorau bythol,
Cans brenin mawr daw ich mewn chwi,
brenin o fri gogonol.
10 Pwy meddwch ydyw'r brenin hwn,
a gofiwn ei ogoniant?
Ior y lluoedd yw, brenin heddi,
a gogoneddi, a ffyniant.

PSAL. XXV.

F'Arglwydd derchefaiſ f'enaid i
hyd attad ti yn vnion.
2 Fy Nuw, fy ngobaith, gwarth ni chaſ,
na lawenhâ 'ngelynion.
3 Sawl a obeithiant ynot ti,
y rhei'ni ni wradwyddir,
Gwarth i'r rhai a wnel am i ham
ryw dwyll neu gam yn ddihir.

4 Arglwydd ddangos ym' dy ffordd di,
a phâr i mi ei deall:
Dyſg ac arwain fi yr vn wedd
yn dy wirioneddi diball.
5 Cans tydi ydwyd Dduw fy maeth,
a'm iechydwriaeth vnig:
Dy ddiſgwyl yr wyf rhyd y dydd,
a hynny ſydd im diddig.

6 O cofia dy nawdd a'th ſerch di,
a'th ſawr doſturi Arglwydd:
Cofia fod ynot ti erioed,
lawn ddioddi drugar grwydd.
7 Na chofia yr enwiredi mau.
na llwybrau fy ieuenctyd:
Ond Arglwydd, cofia fy'nghûr i
er dy ddaioni hyſfryd.

8 Yr Arglwydd ſydd vnion a da,
a'i ffrydd ym noddfa ydynt:
Fe arwain (fel y mae yn rhaid)
y pechaduriaid ynthynt.
9 Fe ddyſg ei lwybrau mewn barn iawn,
i'r rhai vfyddiawn yſtig,
Hyddyſg yw ei ffrydi i bob rhai
a fyddai oſtyngedig.

10 I'r ſawl a gatwo ddeddfau'r Iôn,
a'i vnion dyſtiolaethau,
Gwirioneddi, a thrugaredd fydd
ei lywydd yn ei lwybrau.
11 Er mwyn dy enw (o Arglwydd mau)
Duw maddau fy enwiredd,
Cans fy'mhoſeddiad i mawr yw,
mwy ydyw dy drugareddi.

12 Mae, pa ryw wr yn ein myſg ni
ſydd yn pûr ofni'r Arglwydd?
Fe ddengys y ffordd iddaw fe,
hon a ddewiſo'n ebrwydd
13 O hyn y caiff fy enaid cu
le i letteu yn eſmwyth:
A'r holl ddaear hon a'i gwellâd,
a gânt ei hâd a'i dylwyth.

14 Ei holl ddirgelwch a ddyſg ſo
i'r ſawl a ofno'r Arglwydd:
Ac o'i holl gyfanneddau glân,
eſe a'i gwna'n gyfarwydd.
15 Tueddu'r wyf fy Arglwydd mâd,
yn waſtad â'm golygon:
Cans ef yn vnic, (yn ddioed)
rhydd fy nau droed yn rhyddion.

16 Tro attaf, dod y'm nawdd diddig,
cans vnic wyf, a rhydlawd.
17 Gofidiau'nghalon ynt ar led,
Duw gwared fi o'm nychdawd.
18 Duw, gwêl fy mlinder, a'm poen fawr,
a madde'n awr fy mhechod :
19 Gwêl fy 'ngelynion a amlhânt,
ac a'm caſânt yn ormod.

20 Cadw f' enaid, ac achub fi,
na wnelo'r rheini 'm wradwydd :
Rhois fy mhwys arnat ti fy Nâf,
a rhodiaf mewn perffeithrwydd.
21 Cadwed fi fy uniondeb maith,
cans rhois fy'ngobaith ynod.
22 Duw, cadw di holl Iſrael,
gwared, a gwêl ei dryllod.

PSAL. XXVI.

BArn fi (O Dduw) a chlyw fy llais,
mi rodiais mewn perffeithrwydd,
Ac ni lithraf, am ym'roi 'mhwys,
yn llownddwys ar yr Arglwydd.
2 Prawf di fy muchedd Arglwydd da,
a hola ddull fy mywyd,
A manwl chwilia 'r galon fau,
a phrawf f' arennau hefyd.

3 O flaen fy llygaid, wyf ar lêd
yn gweled dy drugaredd :
Gwnaeth dal ar hynny ar bob tro,
y'm rodio i'th wirioneddd.
4 Nid cyd eiſtedd gydâ gwagedd,
neu goegwyr yn llawn malais :
5 Câs gennif bob annuwiol rith,
ac yn eu plith ni 'ſteddais,

6 Mi olchaf fy nwy law yn lân,
cans felly byddan, f' Arglwydd :
Ac a dueddaf tua'th gor,
ac allor dy ſanctaiddrwydd.
7 Y modd hyn teilwng yw i mi,
luoſogi dy foliant :
Sef, addas i mi fod yn lân,
i ddatcan dy ogoniant.

8 Arglwydd cerais drigfan dy dy,
lle'r ery'dy anrhydedd :
9 N'âd f' enaid i a'm hoes ynghyd
â'r gwaedlyd llawn enwiredd.
10 Eu dwylaw hwynt ſy ſceler iawn,
y maent yn llawn maleiſiau.
A dehau law yr holl rai hyn ;
ſy'n arfer derbyn gwobrau.

11 Minnau'n ddiniwed, (felly gwedd)
ac mewn gwirionedd rhodiaf :
Gwared fi drwy dy ymgeledd,
cymer drugaredd arnaf.
12 Fe ſaif fy nhroed i ar yr iawn
ni ſyfl o'r vniawn droedfedd :
Mi a'th glodforaf, Arglwydd da,
lle bythoʒ mwya'r orfedd.

PSAL. XXVII.

YR Arglwydd yw fy ngolau'gyd,
a'm iechyd : rhag pwy'r ofnaf?
Yr Arglwydd yw nerth f'oes : am hyn,
rhag pwy doe ddychryn arnaf ?
2 Pan ddaeth rhai anfad, ſef ſy nghas,
o'm cwmpas er fy llyngcu,
Llithraſant a chwympaſant hwy,
ni ddaethont mwy i fynu.

3 Ni ddoe efn ar fy nghalon gu,
pe cyrchai llu i'm herbyn :
Nen pe cedai gâd y modd hwn.
mi ni wanffyddiwn ronyn.
4 Vn arch a erchais ar Dduw nâf,
a hynny a archaf etto :
Cael dyfod i dŷ'r Arglwydd glân,
a bod a'm trigfan yntho :

I gael ymwe'led a'j Deml deg,
a hyfryd oſter ynthi
Holl ddyddiau f'einioes : ſef wyf gaeth
o fawr hiraeth am dani.
5 Cans y dydd drwg fo'm cudd efe
iw Babell neu ddirgelfa :
Iw breſwylfod, ſel mewn craig gref,
caf gantho ef orphwyſfa.

6 Bellach fo'm codir vwch fy nghâs,
fydd mewn galanas ymy ;
Aberthaf, caraf, mola'r Ion
yn flyddlon byth am hynny.
7 Gwrando arnaf fy Arglwydd byw,
bryſſia a chlyw fy oernâd :
Trugarhâ wrthif, gwyl fy nghlwyf,
y pryd y galwyf arnad,

8 Fel hyn mae'nghalon o'm mewn i
yn holi ac yn atteb,
Ceiſiwch fy wyneb ar bob tro :
fy Nuw rwy'n ceiſio d'wyneb.
9 Na chudd d'wyneb, na lys dy wâs,
fy mherth a'm urddas fuoſt :
Duw fy iechyd na wrthod fi,
o paid a ſorri'n rhydoſt

10 O gwrthyd fi fy nhâd a'm mam
a'm dinam gyſoeſeiſiaid :
Gweddia'r Arglwydd, ef er hyn
o'i râs a dderbyn f'enaid.
11 Duw dyſg i mi dy ffordd yn rhwydd
o herwydd fy'ngelynion,
Ac arwain fi o'th nawddol râd
yn waſtad ar yr vnion.

12 Ac na ddyro fi, er dy râs,
wrth fodd yr atcas elyn,
Cans ceiſiodd fy nghaſeion mau
dyſtion gau yn fy erbyn.
13 Oni bai gredu honof fi,
bum wrth fron torri'nghalon,
Y cawn i weled da Duw'n rhâd
o fewn gwlâd y rhai bywion.

14 Diſgwyl di ar yr Arglwydd da.
ymwrola dy galon :
Ef a rydd nerth i'th galon dî,
os iddo credi'n ffyddlon.

PSAL. XXVIII.

ATad (Ion fy nerth) y rhof lef,
Duw nef na fydd di fyddar :
Os tewi, rhag fy mynd mor driſt,
a bod mewn ciſt dan ddaiar.
2 O Arglwydd, erglyw fy llais i,
a derbyn weddi bruddaidd ;
Pan gottwyf fy nwy law o bell,
Duw, tua'th gafell ſanctaidd,

3 Ac

3 Ac na dareſtwng ſi, ſy Ior,
dan ddwylo'r annuwolion:
Y rhai ſy'n arwain mînau mêl,
â rhyfel yn eu calon.
4 Yn ol bwriad eu calon gau,
a'r twyll ddyſceſſnau eiddynt,
Yn ol eu drwg weithredoedd hwy,
Duw tâl eu gobrwy iddynt.

5 Am na 'ſtyriant weithredoedd Duw.
ef a wna ddiſtryw arnynt:
Am na welent ei wyrth a'i râd,
ni wna adeilad honynt.
6 Bendigaid ſytho'r Arglwydd neſ,
ſe glybu lef ſy'ngweddi:
7 Yr Arglwydd yw ſy nerth, a'm rhan,
a'm tarian, a'm daioni.

Ymddiriedais iddo am borth
a chefais gymorth gantho:
Minnau o'm calon, drwy ſawr chwant,
a ganaf foliant iddo.
8 Yr Arglwydd ſydd nerth i bob rhai,
a ymddiriedai'n hylyn;
A'i eneiniog ef a ſydd maeth,
ac iechydwriaeth iddyn.

9 Gwared dy bobl dy hun yn dda,
bendithia d' etiſeddiaeth:
Bwyda, cyſod hwy, am ben hyn
dod iddyn dragwyddolfaeth.

PSAL. XXIX. (chwyrn,

RHowch i'r Arglwydd, a rhowch yn
chwi blant y cedyrn, foliant:
Cydnabyddwch ei barch, a'i nerth,
mor brydferth, a'i egoniant.
2 Rhoddwch i enw yr Arglwydd glod,
heb orfod mwy mo'ch cymmell,
Addolwch Arglwydd yr holl fyd,
mor hyfryd yw ei Babell!

3 Llais yr Arglwydd ſydd vwch dyfroedd,
Duw cryf pair floedd y daran:
Vwch dyfroedd lawer mae ei drwn;
nid yw ei ſwn ef ſychan.
4 Llais yr Arglwydd, pan ſytho llym,
a ddengys rym a chyffro:
A llais yr Arglwydd a ſydd dwys,
fel y bo cymwys gantho.

5 Llais yr Arglwydd a dyr yn ſân
y Cedrwydd hirlân vnion,
Yr Arglwydd a dyr yn vſwydd,
y Cedrwydd o Libânon.
6 Fel llwân vnicorn neu lo llon
fe wna 'i Libanon lammu,
7 A Sirion oll: llais ein Jor glân
a wna'i fflam dân waſgaru.

8 Llais yr Arglwydd, drwy ddyrys lyn,
a godai ddychryn eres:
Yr Arglwydd a wna ddychryn fflwch
drwy holl anialwch Cades.
9 Llais yr Arglydd piau'r glod,
pair i'r ewigod lydnu:
Dinoetha goed: iw demi iawn yw
i bob rhyw ei foliannu.

10 Yr Arglwydd gynt yn bennaeth oedd,
ar y llif-ddyfroedd cethin:
Yr Arglwydd fu, ef ettо ſydd,
ac byth a ſydd yn frenin.

11 Yr Arglwydd a rydd iw bobl nerth,
drwy brydferth gyfanneddwch.
Yr Arglwydd a rydd ei bobl ymhlith
ei fendith, a hir heddwch.

PSAL. XXX.

FArglwydd mi a'th fawrygaf di,
cans myfi a ddyrchefaiſt,
A'm gelynion i yn llawen
vwchlaw fy mhen ni pheraiſt.
2 Fy Nuw, pan leſais arnat ti
y rhoddaiſt i mi iechyd,
3 Cedwaiſt fy enaid rhag y bedd:
a rhag diwedd anhyfryd.

4 Cenwch i'r Ion chwi ei holl ſainct,
a maint yw gwrthiau'r Arglwydd;
A clodforwch eſ gar ei fron,
drwy gofion o'i ſanctеiddrwydd.
5 Ennyd fechan y ſai 'n ei ddig,
o gael i fodd trig bywyd:
Heno brydnawn wylofain ſydd,
y borau ddydd daw iechyd.

6 Dywedais yn ſy llwyddiant hir,
ni'm ſyflir yn dragywydd:
O'th ddaioni dodaiſt, Dduw Ner,
fail cryfder yn fy mynydd.
7 Cuddiaiſt dy wyneb ennyd awr,
a blinder mawr a gefais.
8 Arnad (O Arglwydd) drwy lef ddir,
fy Arglwydd, i'r ymbiliais.

9 Pa fudd (O Dduw) ſydd yn fy ngwaed,
pan fwyf dan draed yn gorwedd?
A phwy a gân yt yn y llawr,
dy glod a'th fawr wirioneddi?
10 Clyw fi Arglwydd, a thrugarhâ,
dod gymorth da i'm bywyd,
11 Canys yn rhâd y troiſt fy mâr,
a'm galar, yn llawenſyd.

Am ytty ddattod ſy ſâch gryz,
rhoiſt wregys o lawenydd:
12 Moſaf a chanaf â'm tafod,
i'm Arglwydd glod dragywydd.

PSAL. XXXI.

MI a'm ddiriedais ynod Ner,
fel na'm gwradwydder bythoedd:
Duw o'th gyfiawnder gwared fi,
a chlyw fy'nghri hyd nefoedd.
2 Gogwydd dy gluſt attaf ar frys,
o'th nefol lys i wared,
3 A bydd ym yn graig gadarn ſiwr,
yn dŷ a thwr i'm gwared.

4 Sef fy'nghraig wyd, a'm caſtell cryf,
wyf ſinnau hyf o'th fowredd:
Er mwyn dy enw tywys fi,
ac arwain i drugaredd.
5 a thynn fy fi o'r rhwyd i'r lann,
a roeſan er fy maglu:
Cans fy holl nerth ſydd ynot ti,
da gelli fy'ngwaredu.

6 Dodaf fy vſpryd yn dy law,
ac âf gar llaw i orwedd,
Da y gwaredaiſt fi yn fyw,
(O Arglwydd Dduw 'r gwirioneddi)]
7 Llwyr y caſeis y neb a ſâg,
iw galon orwag aſiwydd,
Ac mi a oſodais yn llwyr faith
fy'ngobaith yn yr Arglwyddi

8 Mi

8 Mi a'mhyſtydaf ynot ti,
canſuoſt ſi mewn amſer,
Ac adnabuoſt, wrth ſy rhaid
ſy enaid mewn cyfyngder.
9 Llawen fyddaf ſinnau am hyn,
i'm gelyn ni'm gwarcheiſt;
Eithr ſy nrhaed i yn eang rydd
da beunydd y ſefydlaiſt.'

10 O dangos dy drugaredd Ddiuw,
cans cyfyng ydyw arnaf,
Fy llygaid, ſ'enaid, a'm bol ſydd
yn dioddef cyſtydd gwaelaf.
11 Fy mywyd ym' gwir ofid oedd,
fy holl ſtynyddoedd, blinion,
12 Fy nerth a ballodd o'm drwg cyns,
a'm eſgym ydynt bydron.

13 A gwatwor i'm gelynion wyf,
fy'nghydblwyf a'm gwarworent:
Fy holl gym'dogion, a phob dyn,
gan ddychryn a'm gochelent.
14 Fe a'm gollyngwyd i dros gof,
fal marw a fo eigeulus:
A hawdd yw hepgor y lleſtr twn,
o byddai hwn drwgſiafus.

15 Cans clywais ogan llawer dyn
o'm dautu, dychryn oerloes;
Hwy a'mgynghorent a'r bob twyn,
bwriadent ddwyn fy einioes.
16 Ond yn fy'ngobaith (Arglwydd byw)
y dwedais fy Nuw ydwyd,
Y mae f' amſeroedd ar dy law,
nid oes na braw nac arfwyd.

17 Dyred a gwared fi dy wâs,
oddiwrth fy'nghâs a'm herlid:
18 A dangos d'wyneb ym'oth râd,
rhag brâd y rhai ſy'm hymlid.
19 O Arglwydd, na wradwydder fi,
a rois fy ngweddi arnad:
Ond i'r annuwiol gwarth a wedd,
yn fud i'r bedd o lygriad.

20 Cae gelwyddog wefuſau y rhai'n
y fydd yn darſtain craſder,
O ddiyſtyrwch, a thor tynn,
yn erbyn y cyfiawnder.
21 O mor fawr yw dy râd di drai,
a roiſt i'r rhai a'th ofnant!
Cai o flaen meibion dynion glod,
ac ynod ymddiriedant

22 Oddiwrth ſyth feilchion (o'th flaen di)
y cuddi hwynt yn ddirgel,
Cuddi yn dda i'r babell dau
rhag ſenn tafodau vchal.
23 Mi a fendigaf Ddiuw yn hawdd,
dangoſawdd ym' ei gariad,
A gwnaeth ryfedded dros ei wâs,
mewn cadarn ddinas gaead.

24 Ofnais i gynt o'm gobaith drwg
fy'nrhoi o'th olwg allan;
25 Eithr pan lefais arnat ti
y clywaiſt fi yn fuan.
26 O cerwch Ddiuw ei holl ſainct ef,
da y clyw lef ffyddloniaid:
Ac ef a dâl yn helaeth iawn,
i'r beilch anghyfiawn tanbaid.

27 Cymmerwch gyſur yn Nuw Jon,
ef a rydd galon ynoch:
Ac os gobeithiwch ynddo ef,
ei law yn gref bydd droſoch.

PSAL XXXII.

YSawl ſy deilwng, gwyn ei fyd,
drwy faddeu'i gyd ei droſedd,
Ac y cyfgodwyd ei boll fai,
a'i bechod, a'i anwiredd.
2 A'r dyn ſ gwnfyd Duw a'i llwydd,
ni chyfri'r Arglwydd iddo
Mo'i gamweddau: yr hwn ni châd
dim twyll dichellfrâd yntho.

3 Minnau, tra celwn i fy mai
yn hen yr ai 'mhiben llion:
A thrwy fy rhuad i bob dydd,
cyſtuddio y bydd fy'nghalon.
4 Dy law dithau, y dydd a'r nos
ſydd drom drwy achos arnaf:
Troi ireidd dra fy eſgrn mêr
ſel ſychder y gorphennaf.

5 Yna y trois innau ar gais,
addefais fy anwiredd:
6 Tyſt yn fy erbyn fy hûn fum,
maddeuaiſt ym' fy'nghamwedd.
7 Amſerol weddiau am hyn,
a rydd pob glanddyn arnad:
Rhag ofn mewn ffrydau dyfroedd maith,
na chaer mo'r daith hyd attad.

8 Rhyw loches gadarn wyd i mi,
rhag ing im cedwi 'n ffyddlon:
Amgylchyni fy fi ar led,
â cherdd ymwared gyſon.
9 Dithau (O ddyn) dyſg geni fi.
y ffordd y rhodi'n waſtad,
Mi a'th gynghoraf di rhag drwg,
y mae fy ngolwg arnad.

10 Fel y march neu y ful na fydd,
y rhai y ſydd heb ddeall:
Mae yn rhaid genfa neu ffrwyn den,
i ddal eu pen yn waſtad.
11 Caiff annuwolion, a wnant gam,
fawr ofid am eu traha:
A ffyddioniaid Duw, da y gwedd,
trugaredd a'i cylchyna.

12 Chwithau 'r cyfion yn dirion ewch
a llawenhewch yn hylwydd,
A phob calon ſydd vnion ſyth,
clodforwch ſyth yr Arglwydd.

PSAL. XXXIII.

PA rai bynnag, yn Nuw yr Ion,
ſy gyfion, llawenychwch:
i bawb y ſydd yn iawn yn byw
gweddus yw diolchgarwch.
2 A thannau telyn molwch ef,
rhowch hyd y nef ogoniant:
Ar y nabyl gywair ei thôn,
ac ar y gyſon ddeſtant.

3 Cenwch i'r Ion fawl a mawrhâd,
wiw gerdd a ganiad newydd:
Cenwch iddo yn llafar glod,
bid parod eich lleferydd.
4 Am mai vnion ydyw ei air,
ffyddlon y cair ei weithred:

5 Cyfiowndeb

5 Cyfiowader a barn ef a'i elir,
a'r ddaiar llawn o'i noddeb.

6 Gair yr Arglwydd a wnaeth y nef,
a'i Yſpryd ef eu lluoedd:
7 Caſclai efe ynghyd y môr,
a'i dryſor yw'r dyfnderoedd.
8 Yr holl ddaiar ofned ein Duw,
a phob dyn byw a'i preſwyl:
9 Ei arch a faiſ, a'i air a fydd,
a hynny ſydd i'w ddiſgwyl.

10 Ef a ddirymmodd, (fy Nuw Jor)
holl gyngor y cenhedloedd?
A thrwy lyſiant gwnai yn ddi rym,
amcanion llym y bobloedd.
11 Ond ei gyngor ef oddi fry,
a bery'n dragwyddoliaeth:
A'i galon-fryd efe ei hun,
vwch pob rhyw vn genhedlaeth.

12 A phob cenhedloedd, dedwydd ynt,
os Duw iddynt ſydd Arglwydd:
Ai' etholion, efe a'i gwnaeth
yn eiſeddiaeth hylwydd.
13 O'r nefoedd fry yr edrych Duw.
ar lwybrau pob rhyw ddynion,
Ac o'i breſwylfa edrych ar
y ddaiar a'i thrigolion.

14 Yr hwn a luniodd galon dyn,
a edwyn ei weithredoedd:
15 Ac ni chedwir un bydol gûn,
o'i nerth ei hun na'i luoedd.
16 A pheth palledig ydyw match,
i gael parch ac ymwared:
Ac ni all achub o law'r Ner,
mo'i farchog er ei gryfed.

17 Wele lawn olwg Duw a'i wawl,
maent ar y ſawl a'i hofno:
A'i drugaredd ef ſydd ar led,
i'r ſawl a'mddiriedd yntho.
18 Er mwyn gwared, panfo yn rhaid,
rhag angau enaid adyn:
Ac i borthi y dlawd yn giau,
rhag eiſiau, a rhag newyn.

19 Ein henaid gan yr Arglwydd hael,
ſy'n diſgwyl cael ei bywyd:
Efe a byrth ein henaid gwan,
efe yw'n tarian hefyd.
20 Sef yn vnig yn Nuw yr Ion,
mae'n calon yn llawenu:
Ac yn ei Enw ſanctaidd ef,
maẹ hon yn gref yn credu.

21 Duw dy drugaredd dod i ni,
fef ynot ti y credwn:
Dy drugaredd a'th nawdd i'n dod,
Canys ynod ymddiriedwn.

PSAL. XXXIV

D'olchaf fi â chalon rwydd,
i'r Arglwydd bob amſerau:
Ei foliant ef, a'i wir fawrhâd,
ſy'n waſtad yn fy'ngenau.
2 Fy enaid ſydd yn boſtio'n rhwydd,
o'm Harglwydd, ac o'm perchen:
A phob difalch hynny a glyw,
ac a fydd byw yn llawen.

3 Molwch fy Arglwydd gyd â mi,
cydfolwn ni ei enw ef:
4 Criais arno yn fy ofn caeth,
a gwrando wnaeth fy ynglef.
5 Y ſawl a edrych arno ef,
â llewyrch nef eglurir:
Ni wradwyddir o honynt neb,
a'i hwyneb ni chwilyddir.

6 Wele, y truan a roes lef,
a Duw o'r nef yn gwrando
A'i gwaredodd ef o'i holl ddrwg,
a'i waedd oedd amlwg iddo.
7 Angel ein Duw a dry yn gylch,
o amgylch pawb a'i hofnaus:
Ceidw efhwynt â llawer gwell
na chaſtell yw eu gwarans.

8 O proſwch, gwelwch, ddaed yw
yr Arglwydd byw i'r eiddo:
A gwyn ei fyd pob dyn a gred,
roi ei ymddiried yncho.
A Ofnwch Dduw ei holl ſainct (heb gêl)
ai gwnel ni bydd pall arnyn:
10 Nag eiſiau dim ſydd dda: er bod,
ar gnawon llewod newyn.

11 Chwychwi ſeibion deuwch yn nes,
gwrandewch hanes yſtyriol:
Dowch a dyſgaf i chwi yn rhwydd
ofni yr Arglwydd nefol.
12 Y ſawl a chwennych fywyd hir,
a gwele'd gwir ddaioni:
Cae dy enau rhag drwg di bwyll,
a'th ſafn rhag twyll a gwegi.

13 Gwrthod ddrwg, gwna dda, a chais hedd,
hon hyd y diwedd dylyn:
A chadw 'r heidwch wedi ei chael,
fal dyna ddiwael deſtyn.
14 Y mae yr Arglwydd a'i olwg
ar y dyn diddrwg cyſyon:
A'i gluſtiau ef o'i lawn wir fodd,
egorodd i'r rhai gwirion.

15 Wyneb yr Ion a'i guwch ſy dynn,
yn erbyn gweithwyr diffaith:
Y coffa o honynt ef a'i tyrr
ar fyrr o'r ddaiar ymaith.
16 Hawdd y clybu fy Naf o'r nef,
leſerydd llef y cyſion:
A thra buan (o'i râd a'i rodd)
y tynnodd o'i trallodion.

17 Agos iawn yw ein Duw at gur
y galon bur ddryllieddig:
A da y ceidw ef bob pryd
yr yſpryd cyſtuddiedig.
18 Trwch, ie ac aflwyddiannus iawn,
a ſydd gwr cyfiawn weithiau:
Ei ddrygau oll, Duw oddi fry
a'i tyn, a'i try i'r gorau.

19 Ceidw ei eſcyrn ef ei hun
o honynt vn ni ddryllir:
A drwg a laddo y drwg was,
â ſtrwyth ei gas y lleddir.
20 Eithr holl waſanaethwyr Duw eihun,
yr Arglwydd gun a'i gwared:
I'r ſawl a'mddiried yntho ef,
ni all llaw gref mo'r niwed.

PSAL.

PSAL. XXXV.

PLeidia (o Arglwydd) yn fy hawl,
ä'r ſawl a dery'n ſ'erbyn:
Lle'r ymryſonant â myfi,
ymwana di a'r gelyn.
2 Mae dy gymorth? o moes ei gael,
ymafael yn y tarian:
O cyfod, cais dy aſtalch gron,
a dwg dy waywffon allan.

3 Argana ar y rhai ſ'ar garn,
i'm herlyd am fy mywyd:
Wrth fy enaid dywaid fel hyn,
fy fi a fyn yt'iechyd,
4 Gwarth a gwradwydd fo i bob gradd,
a geiſio ladd fy enaid:
A thrwy gywilydd troed iw hol
y ffais niweidiol gablaid.

5 Fel yr ûs o flaen gwynt y bon,
Angel yr Ion i'w chwalu:
6 A rhyd ffordd dywyll lithrig lefn,
a hwn wrth gefn iw gyrru.
7 Cloddio pwll, a chuddio y rhwyd,
a wnaethbwyd ym heb achos:
Heb achlyſur, maglau a wnaid
i'm henaid yn y cyfnos.

8 O deued, cwymped yn ei rwyd.
yr hon a guddiwyd allan:
Syrthied a glyned iw delm rwyll,
a'i drapp o'i dwyll ei hunan.
9 Eithr am fy enaid i (Amen)
bid llawen yn yr Arglwydd:
Fe a fydd hyfryd gantho hyn,
lle daw i'r gelyn aſiwydd.

10 O Arglwydd dywaid ſ'eſgyrn i,
pwy ſydd a thi yn gyflwr?
Rhag ei drech yn gwared y gwan,
a'r truan rhag ei ſpeiliwr.
11 Tyſtion gau a godent yn llym,
a holent ym'beth anſad:
12 Drwg ym'dros dda talent heb raid,
a'm henaid braint ymddifad.

13 Ond fi, tra fyddent hwy yn glaſ,
rhown i'm neſaf liein ſach:
Drwy hir ymoſtwng ac ympryd,
cymrais fy myd yn bruddach.
Yr vn dofturiol weddi fau,
a ddaeth o'm genau allan,
A droes eilwaith (er fy lles)
i'm mynwes i fy hunan.

14 Mi a ymddygais mor brudd dlawd,
fel am fy mrawd neu'nghymar:
Neu fel arwyl dyn dros ei fam,
ni cherddai gam heb alar.
15 Hwythau yn llawen doent ynghyd,
pan bwyſodd adfyd attaf:
Ofer ddynion, ac echrys lû
fyth yn mingammu arnaf.

16 Rhai'n rhagrithwyr, rhai'n watworwyr,
torrent hwy eiriau mwyſaidd:
Hwy a'ſgyrnygent arnaf fi,
bob daint, a'r rheini'n giaidd.
17 Arglwydd edrych, ow pa ryw hyd
yw'r pryd y doſ o'i harfod?
Gwared fy enaid rhag y bedd.
ſ'oes ô ewinedd llewod.

18 Minneu a gamaf i ti glod,
lle bo cyfarfod lluoedd:
Ac a folaf dy enw a'th ddawn,
wrth lawer iawn o bobloedd.
19 Na fydded lawen fy'nghâs ddyn,
i'm herbyn heb achoſſion:
Ac na throed (er bwriadu'mrâd)
mo gwrr ei lygad diglion.

20 Nid ymddiriedant ddim mewn hedd
dychmygant ryfedd gelwydd:
Dirwyn dichell, a goſod cryw
i'r rhai fy'n byw yn llonydd.
21 Lledu ſafnau, taeru yn dyn,
a dwedyd hyn yn vnblaid,
Ffei ffei o honot, hwnt a thi,
ni a'th welſom di â'n llygaid.

22 Tithau (o Arglwydd) gwelaiſt hyn,
mor daer yn ſ'erbyn ſuon:
Ac na ddos oddiwrthif ymhell,
rhag dichell fy nghaſeion.
23 Cyfod deffro, fy Nuw i'm barn,
yn gadarn gyd â'm goſid:
24 Dydi a fynni 'r vniondeb,
ni watwar neb o'm plegid.

25 Na âd i'r gelyn calon wael
ddiweddu cael ei wynfyd:
Na rhodreſu fy llyngcu'n grwn,
llyngcaſom hwn yn ddybryd.
26 Gwarth a gwradwydd iddynt a ddel
fy'n codi vchel chwerthin:
Gwiſcer hwynt â meſi ac â chûs,
ſydd ym alanas ryflin.

27 Llawen fo'r llaill a llawn o glod,
fy'n coeſio 'mod yn gyfion.
Dwedant, bid i'n Duw ni fawrhânt,
am rol llwyddiant iw weiſion.
28 Minnau fy Arglwydd gyda'r rhain,
myfyriaf arwain beunydd
Dy gyfiownder di, a'th fawr glod
â'm tafod yn dragywydd.

PSAL. XXXVI.

WRth gamwedd dyn annuwiol ſur
mae'n eglur yn fy nghalon,
Nad oes ofn Duw, na'i farn, na'i ddrwg
o flaen ei olwg trowſion.
2 Mae yn cyd ddwyn â'i fai ei hun,
ni wyl mo'i wrthun droſedd:
Nes cael yn eglur i'r holl fyd
ei gâs wyd, a'i anwiredd.

3 Os ei ymadrodd, mae heb wir,
ei enau dibir hydwyll,
Ni fyn wneuthur dim da ychwaith,
yr adyn diffaith dibwyll:
4 Ef yn ei wely ni chais hûn,
ond goſod llun ar gelwydd:
Os yn effro, neu yn ei waith,
ni ochêl daith annedwydd.

5 Dy drugaredd (fy Arglwydd Ion)
ſydd hyd eithafon nefoedd:
A'th wirioned di ſydd yn gwau,
hyd y cymylau dyfroedd.
6 Dy vniondeb fel mynydd mawr.
dy farn fel llawr yr egion:
Dy nerth fyth felly a barhâ,
i gadw da, a dynion.

7 O mor werthfawr (fy Arglwydd Dduw)
i bawb yw dy drugaredd!
I blant dynion da iawn yw bod
ynghyſgod dy adanedd.
8 Cyflawn o fraſder yw'r tŷ tau,
lle llenwir hwythau hefyd:
Lle y cant ddiod gennyt Ion,
o flaſus afon hyfryd.

9 Gyda thi mae y loywffrwd hon,
a dardd o ffynnon einioes:
A'th deg oleuni, ac â'th râd,
y cawn oleuad eiſoes.
10 O yſtyn ette i barhau,
dy drugareddau tirion:
Ni a'th adwaenom di, a'th ddawn,
i'r rhai ſydd vniawn galon.

11 O Dduw im herbyn i nad ddoed,
na ffyrdd, na throed y balchffol,
A lleſtair atraf, fel na ddaw
na gwaith, na llaw'r annuwiol.
12 Felly y ſyrthiodd gynt, yn wir,
y rhai enwir a'i drygwaith,
Felly gwthiwyd i lawr hwynthwy,
heb godi mwy yr eilwaith,

PSAL. XXXVII.

NA ddala ddrygdyb yn dy ben.
nac o gynſigen ronyn,
Er llwyddo'r enwir, a wnai gam:
cai weled llarn yn canlyn.
2 Sef hwy a dorrir fel gwellt glâs,
neu lyſiau diflas gwywon:
A hwy a grinant yn ddilwydd,
a hynny 'n ebrwydd ddigon.

3 Cred yn yr Arglwydd, a gwna dda,
gobeithia yr hyn gorau:
Bydd ymarhous yn y tir,
di a borthir yn ddiau.
4 Bydd di gyſurus yn dy Dduw,
di a gei bob gwiw ddymuniad:
5 Dy ffrydd cred iddo, yn ddilys
fe rydd d'ewyllys attad.

6 Crêd ynho ef, fo'th ddwg i'r lann.
myn allan dy gyſiownder:
Mor olyn a'r haul hanner dydd,
fal hynny bydd d'eglurder.
7 Ymddiried i Dduw, diſgwyl, taw,
a heb ymddigiaw gronyn:
Er llwyddo i ddrygddyn ei farw fai,
yr hwn a wnai yn gyndyn.

8 Paid â'th ddig, na ofidia chwaith:
gad ymaith wyllt gynddaredd:
Rhag i hynny dyfu i fod,
yn bechod yn y diwedd.
9 O herwydd hyn diſgwil yr Ion,
gwyl ddiwedd dynion diffaith:
A diſgwyl ef: meddianna'r tir,
a'r drwg fo'l torrir ymaith.

10 Goddef y drygddyn dros dro bâch,
ni welir mwyach honaw,
Ti a gai weled y lle y bu,
heb dim yn ffynnu ganthaw.
11 Ond y rhai vfydd a hawddgâr,
y ddaiar a feddiannant:
A'r rheini, â thangnhefedd hir,
diddenir yn eu meddiant.

12 Bwriada 'r drygddyn o'i chwerw ddaint
ar ddrygu braint cyſiownddyn:
13 Duw yn ei wâtwar yntau a fydd,
ſy'n gweled dydd ei derfyn.
14 Ynnylu bwa, tynnu cledd.
yw trowſedd yr annuwiol,
Er llâdd y truân: fel dydd brawd,
i'r llawd a'r defoſionol.

15 Ei ſwa torrir yn ddeilk mân,
a'i gledd a â'n ei galon:
16 Mawr yw golud yr yſceler,
ond gwell prinder y cyſion.
17 Yr Arglwydd a farn bob rhyw fâi,
tyr breichiau 'r rhai annuwiol,
Ac ef a gynnail yn ddi ddig,
y cyſion, yſlig, gweddol.

18 Sef edwyn Duw ddyddiau a gwaith,
pob rhai o berffaith helynt:
Ac yn dragywydd Duw a wnaeth,
deg etifeddiaeth iddynt.
19 Efe a'i ceidw hwynt i gyd,
na chânt ar ddrygtyd wradwydd,
Amſer newyn hwyntwy a gânt,
o borthiant ddigonolrwydd.

20 Y rhai traws enwir, heb ddim cŵyn
fel braſder ŵyn a doddant:
Caſeion Duw fydd dynion drwg,
hwy gyda'r mwg diflannant.
21 Y gwr annuwiol a fyn ddwyn
yn echwyn, byth ni thalai:
A'r gwr cyſion trugarog fydd,
ac a rydd, nid gommeddai.

22 Sawl a fendigo Duw (yn wir)
y tir a etifeddan:
A'r rhai a felldithio, o'r tir
i gyd a fwrir allan.
23 Duw a ffarddia, ac a hoffa,
hyfferdd y gwr calonnog:
24 Er ei gwympo efe ni friw,
fo'i deil llaw Dduw'n ſefydlog.

25 Aethym i bellach yn wr hên,
bum fachgen, rwy'n cydnabod:
Ni welais adu hâd gwr da,
na cheiſio'i bara'ngherdod.
26 Echwyn a benthyg cair bob dydd,
trugarog fydd y cyſion:
A'i hâd ef drwy y neſol wlith,
a gaiff o'i fendith ddigon.

27 Arſwyda ddrwg, a gwna di dda,
a chyfannedda rhag llaw:
28 Cans Duw a gâr y farn ddidwn,
ninnau a roddwn arnaw.
Nid ymedy efe â'i Sainct,
ceidw heb haint y rhei'ni:
Ond hâd yr annuwolion gau
a ddont i angau difri.

29 Y ddaear caiff y cyſion gwyl,
lle y preſwyl byth mewn iawndeb:
30 A'i enau mynaig wybodaeth,
a'i dafod traeth'ddoethineb.
31 Deddf ei Dduw y ſydd yn ei fron,
a'i draed (gan hon) ni lithrant:
32 Dyn drwg a ddiſgwil lâdd y da,
ond ni chaiff yna ffyniant.

33 Ni âd yr Arglwydd (er ei gaſ,
nac ef ei falais lidiog)

Y gwirion yn ei waedlyd law,
i hwn ni ddaw barn euog.
34 Gobeithia yn yr Arglwydd tau,
a chadw ei lwybrau 'n gywir:
Cei feddiannu, cei vwch o radd,
a gweled lladd yr enwir.

35 Gwelais yr enwir llym eikbſg,
a'i frig ſel gwyrddbren lawri:
36 Chwiliais, a cheiſiais yr ail tro,
'r oedd eſo wedi colli.
37 Yſtyria hefyd y gŵr pûr
ac edrych du 'r cyfiowredd:
Di a gei weled cyfryw ddŷn,
ma'i derfyn fydd tangnefedd.

38 A gwyl y rhai drwy drais ſy 'n byw,
ynghyd i ddiſtcyw cwympant:
Fe a ddiwreiddtir plant y fall,
i ddiwedd gwall, a methiant.
39 Iechyd y cyfion ſy o Dduw Ner,
a'i nerth mewn amſer cyffro:
40 Cymorth ceidw, o ddrwg y tynn,
a hyn am gredu ynthe.

PSAL. XXXVIII.

FY Arglwydd, na cherydda fi
ym mhoethni dy gynddaredd:
Ac na chosba fy yn dy lid
oblegid ſy enwireidd.
2 Cans glŷn dy ſaethau yno fi,
a phennau 'r rheini 'n llymion:
A dodaiſt arnaf y llaw dau,
a rhoiſt ddyrnodiau trymion.

3 Nid oes mo'r iechyd gan dy lid
i'm cnawd, ond gofid creulon:
Ac nid oes (gan ſy mhechod chwyrn)
mor hedd i'm heſgyrn ſychion.
4 Cans ſy 'nghamweddau aent i'r nen,
a thros ſy mhen tyfaſant,
Vn wedd a baich rhy drwm o bwys,
ſel hyn mor ddwys i'm llethant.

5 Fy 'nghleiſiau ſydd fal yn bwdr ddu
yn llygru gan f'ynfydrwydd
6 Crymais, a phellais bob bob dydd,
ſef galar ſydd ac aflwydd.
7 Cans mae fy lwynau 'n llawn o wres,
a'm cnawd heb les nac iechyd:
8 Lleſg wan ac vſig, yw fy mron,
lle gwaedda calon nychlyd.

9 Clyw Arglwydd fi, herwydd o'th flaen
yn hollawl mae 'nymuniad,
Ni chuddiwyd mo 'm ochenaid i,
eddiwrthit di fy 'ngheidwad.
10 Llamma 'nghalon, palla fy nerth,
a'm golwg pryderth hefyd,
11 Cyfneſaf, cyfaill, câr, nid gwell,
hwy aent ym mhell i'm haſfyd.

12 A'm caſeion i yn neſſau,
a'i maglau ffug a'i dichell,
Safai fy 'nghe-aint i yn ſynn,
i edrych hyn o hirbell.
13 Minnau fel dŷn byddar a awn
megis pe bawn heb glywed;
Neu fel y mudan (dan driſtnau)
heb enau yn egored.

14 Yn fud fel hyn y gwn fy mod,
ſel yn a thafod efrydd;
Heb ddwedyd vnwaith air o'm pen,
i dalu ſen a cherydd.
15 Gan ym 'gredu i ti yn rhwydd,
O Arglwydd Dduw goruchaf,
Rhwydd a hyſpyt iawn gennif fi
yw, y gwrandewi arnaf.

16 Mi a ddymunais arnat hyn,
rhag bod i'm gelyn wawdio,
O llithrai fy nhroed rouyn bach,
ſo fydd llawenach gantho.
17 Cleffi yn barod rwyf yn wîr,
a dolur hîr ſy 'm poeni:
18 Addef yr wyf mai iawn ym' ſod,
ſy mhechod ſy 'n ei beri.

19 A'm gelynion i ſydd yn fyw
yn aml ei rhyw, a chryfion,
Sydd yn dwyn câs I mi ar gam,
ſef am fy môd yn gyfion.
20 Y rhai a dalant ddrwg dros dda
a'm gwrthwyneba 'n efrydd,
A hyn am ddylyn honof i
y pûr ddaioni beunydd.

21 Duw, nac ymâd, na fydd ym hell,
pan ddelo dichell ffyrnig,
22 Bryſſia, cymmorth fi yn y bŷd,
fy Nuw, am iechyd vnig,

PSAL. XXXIX.

ADdedwais gadw 'ngenau 'n gu,
rhag pechu yn fy 'ngeiriau,
2 Y dŷn annuwiol lle y bo
bwriedais ffrwyno 'ngenau.
3 Tewais, tewais ſel y dŷn mûd,
rhag ddwedud peth daionus,
Pan y cyffroais o hîr dal,
ymattal oedd ofidus:

4 Yn fy 'nghalon y cododd gwrês,
a'm mynwes o'm myſyrdod,
Fel y tân ynynnu a wnaeth,
a rhydd yr aeth fy nhafod.
5 O dangos ym' (fy Arglwydd ner)
pa amſer y diweddaf,
Rifedi 'nyddiau: a pha hŷd,
o fewn y bŷd y byddaf.

6 Rhoddaiſt fy nyddiau fel lled llaw,
i'm heinioes daw byrr ddiwedd:
Diau yn d' olwg di (o Dduw)
fod pob dŷn byw yn wagedd.
7 Sef mewn cyſgod y rhodia gŵr,
dan gaſclu penawr eſer,
Odid a ŵyr wrth dyrru da,
pwy a'i mwynhau mewn amſer.

8 Beth bellach a obeithiaf fi,
Duw rhois i ti fy 'nghalon,
9 Tyn fi o'm camweddau yn rhwydd,
nâd fi 'n wradwydd i ffolion.
10 Yn fudan gwael yr aethym i,
a hyn tvdi a'i parodd:
11 O tyn dy goſp oddi wrthif ſwrn,
ſef pwys dy ddwrn a'm briwodd.

12 Pan gosbech di am bechod ŵr,
ſo wywa 'n fiwr ei fawredd,
Fel y gwyfyn: gwelwch writh hyn
nad yw pob dyn ond gwagedd.

13 Clyw

13 Clyw ſ'n gweddi o Dduw o'r nêſ,
a'm llêf: a gwyl ſy nagrau
Dy wâs caeth wyf (o clyw fy miloedd)
ac ſelly 'r oedd ſy nheidiau.

14 O paid a mi gâd yn gryfhau,
cyn darfod dyddiau 'mywyd.
15 O gwna â mi ſy 'mron ſy medd
drugaredd a ſyberwyd.

PSAL. XL.

BVm yn dyfal ddiſgwyl ſy Ner,
ef o'r vchelder clybu,
Cluſtymwrandawodd ef ſy llais
pan lefais ar i ſynu.
2 Cododd ſyfi o'r pydew blin,
a'r pridd tra gerwin tomlyd,
A rhoes ar graig ſy nhroed i wau,
a threſn ſy 'nghamrau heſyd.

3 A newydd gerdd i'm genau rhoes,
clod iddo troes yn hylwydd.
4 Pawb ofnant pan y gwelant hyn,
a chredant yn yr Arglwydd.
5 Pob gŵr yn ddiau dedwydd yw,
a rotho ar Dduw ei helynt:
A'r beilch, a'r ffeils a'r chwedlau tro
nid edrych eſo arnynt.

6 Aml (o Dduw) yw y gwrthiau tau,
fel dy feddyſlau ynny,
A heb vn dŷn yn dyſgu i ti,
nac yn blaenori hynny.
7 Y rhai pe ceiſiwn i drwy grêd,
eu rhoi ar lêd, a'u canu,
Mwy amlach ydynt nag y gall
vn dŷn heb pall eu traethu.

8 Ni fynnaiſt offrwm rhodd, na gwerth,
na chwaith vn aberth cenny;
Er hyn ſy 'nghluſtiau i mewn pryd,
hwy a egoryd ymy.
9 Hyn pan wrthodaiſt dwedais i
Duw wele fi yn dyfod:
10 Megis o honof mae gwîr pûr
yn dy yſgrythur hynod:

11 Y rhyngwn i dy fodd yn llawn
(o Dduw) rwy 'n fodlawn ddigon:
Dy ewyllys di a'th lân ddeddf
ſy'n greddf yn naturau 'r galon.
12 Mi a bregethais dy air cu
ynghanol llu mawr anian:
Ac ni thawaf ſy Arglwydd gwyn,
ti wyddoſt hyn dy hunan.

13 Dy iownder, iechyd, a'th air gwîr
ni bum chwaith hîr i'w celu,
Na'th drugaredd, nâth roddion da
rhag vn gynlleidfa meithlu.
14 Dithau (o Dduw) rhagof na chêl
dy dawel drugareddau,
Dy nawdd a'th wîr goſod ar lêd,
beint byth i'm gwared linnau.

15 Dagrau o'm hamgylch fydd vwch rhîſ,
a throſo 'n flif mae pechod,
Amlach ydynt nâ'm gwallt i'm brig,
a'm calon ddig ſy 'n darfod.
16 Tyred (ſy Arglwydd) helpa 'n rhodd,
arhynged bodd yt' hynny;

Bryſſia i'm gwared, na thrig yn hwy,
a bydd gynhorthwy ymy.

17 A chydwradwydder hwynt ar gais,
a ſyn drwy drais ſy nifa:
A throer iw hôl y rhai y ſy
yn chwennych ymy ddirdra.
18 Bont hwy annedd-wâg yn lle têl
y rhai a dyfai dafod,
Er gwradwydd ym' a ddywedant hyn,
ffei, ffei, ar deſtyn danned.

19 Y rhai a'th geiſiant di bob pryd
bont lawen hyfryd hylwydd,
A dweded a'th gâr di (Dduw nêr)
mawryger enw 'r Arglwydd.
20 Cofia (o Dduw) ſy mod yn wan,
ac yn druan, a dyred,
(O Dduw ſy nerth) na thrig yn hîr,
dyrd rhag y dir i'm gwared.

PSAL. XLI.

GWyn ei fyd yr yſtyriol frawd,
a wnêl a'r tlawd ſyberwyd:
Yr Arglwydd yſtyriol o'r nêf
a'i ceidw ef rhag dryglyd.
2 Duw a'i ceidw, a byw a fydd
yn ddedwydd yn ddaiarol:
O na ddyro eſo yn rhodd
wrth fodd y rhai gelynol.

3 Yn ei wely pan fo yn glâf
rhydd y Goruchaf iechyd:
A Duw a gweira oddi fry
ei wely yn ei glefyd.
4 Dywedais inneu yna 'n rhwydd,
dod f' Arglwydd dy drugaredd,
Iachâ di 'r dolur ſy dan f' ais,
lle pechais mewn anwiredd.

5 Traethu y gwaethaf a wnai 'n nghâs
am danaf, atcas accen;
Pa bryd y bydd marw y gwan,
a'i enw o dan yr wybren?
6 Os daw i'm hedrych, dywaid ffug,
dan gaſglu crug iw galon,
Ac a'i traetha pan êl i ffwrdd
i gyfwrdd a'i gyfeillion.

7 Fy holl gaſeion doent ynghŷd,
i fradu 'i gyd yn f' erbyn:
Ac i ddychmygu i mi ddrwg,
a minneu 'n ddiddrwg iddyn.
8 Yna dywedent hwy yn rhwydd
tywalldwyd afiwydd arno,
Mae ef yn gorwedd yn ei nŷth,
ni chyfyd byth oddiyno.

9 F' anwyl gyfaill rhwym y'm wrth grêd,
fy 'mddiriedi a'm dewiſddŷn,
A fu yn bwyta' mara e'ioed,
a godai 'i droed yn f' erbyn.
10 Eithr dy hunan cyfod fi
o'th ddaioni Duw o'r nêf,
Felly y gallaf fi ar hynt
gael talu iddynt adref.

11 Da gwn ſy mod i wrth dy fodd,
wrth hyn, na chafodd caſâdyn,
A gwna na chaiff vn gelyn glâs
ddim vrddas yn fy erbyn,

12 Felly

12 Pelly y gwn ath danaf fi,
di a'm oynhell'n berfaith:
Can fy rhoi i byth gar dy fron
o fyfg y dynion diffaith.

13 I Dduw Iſrael boed yn ſlith
y fendith (loc goruchaf)
Yn oes oeſoedd: a thrwy air llen,
Amen, Amen a draethaf.

PSAL. XLII.

YR un wedd ag y bref yr hydd
am yr afonydd dyfroedd:
Felly y mae fy hiraeth i
am danat ti Duw 'r neſoedd.
2 Fy enaid i ſychedig yw,
am fy Nuw byw, a'i gariad:
Pa bryd y doi fi gar dy fron,
fy Nuw a'm cyſion ynad?

3 Fy nagrau oeddynt ddydd a nos
yn fwyd ym', achos goſyn
Ym am fy Nuw bob pen awr bach,
ple mae fo bellach? meddyn.
4 O goſo hyn wrthyf fy hûn
fel tywallt ffun fy enioes:
Ynghyd a theulu Duw yr awn,
be cawn fy meddwl eiſoes.

Hyd at dŷ Dduw yn yllig lawr
yr awn dan ganu clodydd,
Fel tyrfa a fai'n cadw gwyl;
hyn bum iw ddiſgwylbeunydd.
5 Trwm wyd f' enaid o'm mewn: pa ham
y rhoi brudd lam ochenaid?
6 Diſgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

7 Fy enaid o'm mewn pan ſo prudd,
a fi yn rhydd o'th goſion,
A chofio yr Iorddonen ilith,
a'r mynydd bâch o Hermon.
8 Dyfnder in dyfnderau y fydd,
ac ar eu gilydd galwant;
A dwfr pob ffrwd, pob ſlif, pob ton,
hwy dros fy mron a aethant.

9 Fy Nâf a roes y dydd ym'hedd,
a'r nos gyfannedd ganu,
I gannawl fy Nuw, hwn a roes
ym' einioes iw foliannu.
10 Paham im gedyt dros gof cyd?
Duw, wrthyd yr achwynaf:
Er gorthrymder y gelyn cam,
mewn galar pa'm y rhodiaf?

11 Trwy f' eſgyrn fâro cleddyf llym
mewn gwarthlid ym, oedd edîw
Ym 'om gelynion er fy'ngwae,
dy Dduw p'le mae fo heddiw?
13 Trwm wyd f' enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?
14 Diſgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

PSAL. XLIII.

BArn fi (o Dduw) a dadleu'n dynn
yn erbyn pobloedd enwir,
Rhag y gwr twyllgar gwared fi,
a rhag dryglem'r dihir.
2 Canys ti yw Duw fy nerth i gyd,
paham y'm bwryd ymaith?
A pha'm yr af mor drwm a hyſ
gan bwys y gelyn diffaith?

3 Gyr dy olau, a moes dy wir,
ac felly ewyſir finnau,
Arweiniant fi i'th brefwylfydd
i'th fynydd, ac i'th deulau.
4 Yna yr âf at allor Duw,
ſef gorucheſ Dduw hyfryd,
Ac ar y delyn canaf fawl,
Duw, Duw, fy bawl a'm gwnfyd.

5 Trwm wyd f' enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?
Diſgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

PSAL. XLIV.

CLywſem â'n clufliau (o Dduw cu)
a'n tadau fu'n mynegy
I ni, dy wyrthiau gynt a oedd
yn yr amſeroedd hynny.
2 Sef y cenhedloedd tynnaiſt hwy,
a'th bobl yn fwyfwy plennaiſt.
Llidd eſtroniaid heb ado yn,
a'th bobl dy hun a gedwaiſt.

3 Canys nid â'i cledd eu hun yn wir,
y cowſant dir na th ddyn,
Nid â nerth eu breichiau yn ffiwch,
y cadwyd heddwch iddyn:
Ond dy law ddeau, a'th fawr nerth,
a'th olwg prydferth effro,
O herwydd yt'eu hoffi: hyn
a bareddiddyn hwydda.

4 Ti Dduw, fy mrenin ydwyd: o
Duw, pâr i lago hwyddiant:
5 Lladdwn a ſathrwn yn d'enw di
y rhelni a'n caſſaant.
6 Nid yn fy mwâ mae fy ngrym,
na'm cleddyf llym ſ' anddiffyn,
7 Ond tydi Dduw, achubaiſt fi,
a rhoiſt waith fri i'r gelyn.

8 Am hynny moiwn dibob dydd,
Cai yn dragywydd fawrhâdd,
Canwn i'th enw gerdd gan dant,
o glod a mollant ryfedd.
9 Ond ti a giſiaiſt ymaith beth,
daeth arnom feth a gwradwydd i
Nad ait ti allan gyd â'n lûi,
cyſages ſu i dramgwydd.

10 Gwnaethoſt i nyni droi heb dreſn,
cin cefn at y gelynion:
Felly yr aeth ein da'o'n gwlad
yn ſclyfiad i'n caſcion.
11 Rhoiſt ni yn fwyd (fel defaid gwîr)
ar waſgar i'r cenhedloedd,
12 A gwerthaiſt dy bobl ár bris bach,
nid hyntrach dy oludoedd.

13 Rhoiſt ni yn watwar (o Dduw lon)
i'n cymydogion gwrthrym,
A diyſtyrwch oll a gwarth,
i bawb o bobparth ydym.
14 Dodaiſt ni yn ddihareb chwith
ymhith yr holl genhedloedd:
Ac yn arwydd â ſygwyd pen,
a choeg gyſatcen pobloedd.

sy chwyn a dawdd sy rhagdal,
16 Gan lais gwarthruddwr, cablwr cas,
a gwaith galanas dial.
17 Er dysod arnom hynny i gyd
ni throes na'n bryd na'n conon,
Ac ni buom i'th air (o Ner)
un amser yn anfyddlon.

18 Ein calon yn ei hol ni throed,
ni lithrai'n troed o'th lwybrau:
19 Er ein gyrru i ddreiglaidd gell
a'n toi a mantell angau.
20 Os aeth enw ein Duw o'n co,
ac estyn dwylo 'i arall:
21 Oni wyl Duw y gaugred hon?
ein calon mae'n ei deall.

22 O herwydd er dy fwyn yn wir
o Dduw i'n lleddir beunydd,
Fal y defaid ymron eu lladd,
fal dyna radd y lloyddd.
23 O deffro cysod Dduw, mewn pryd
pa'm yr wyd cyd yn gorwedd?
A dihuna, a chlyw synghri,
a chofia fi o'r diwedd.

24 Paham y cuddi d'wyneb pryd?
o darbod hyd ein blinder,
Ein henaid mathrwyd yn y llwch,
gan driftwch a gorthrymder.
25 Wrth y llwch mae ein bol ynglyn
fal dyna derfyn gwagedd.
26 Duw cysod, cymorth, gwared ni
o egni dy drugaredd.

PSAL. XLV.

TRaethodd fy'ngalon bethau da,
i'r brenin gwna fyfyrdod:
Fy'nhafod fel y pin, y fydd
yn llaw fcrifennydd parod.
2 Vwch meibion dynion tegach wyd,
tywalldwyd rhâd i'th enau,
Herwydd i Dduw roi arnat wlith
ei fendith byth a'i radau.

3 Gwisg dy gleddau yngwasg dy glun,
o gadarn gun gogonedd:
A hyn fydd weddol a hardd lawn,
mewn llwydd a llawn ordoledd.
4 Marchog ar aic y gwir yn rhwydd,
lledneisrwydd a chyfiownedd,
A'th law ddeau di a â drwy
bethau ofnadwy thyfedd.

5 A thanat ti pobloedd a fyrth,
gan wyrth dy faethau llymion:
Briwant hwy, a glymant yn glau
ym mronnau dy elynion.
6 Dy lân orfeddfainge (o Dduw fry)
pery i dragwyddoldeb,
Awdurfainge dy deymas y fydd
awduroi, rhydd uniondeb.

7 Ceraist uniondeb, casse'ist gam,
o achos pa'm, Duw lywydd,
Dy Dduw rhoes arnat ragor fraint,
fef ennaint y llawenydd.
8 Aroglau myrrh, ac aloes da,
a chasia fi'ar dy ddillad,
Pan ddelych di o'th lysyrn dai,
lle i'th lawenai'r hellwinc.

9 Sef merched breninoedd yn gwau
gyda'th gâresau tywir,
O'th du deau'r frenhines doeth,
mewn gwisg aur coeth o Ophir.
10 Clyw hyn, o ferch, a hefyd gwel,
ac a chlust isel gwrando:
Mae'n rhaid yr ollwng pawb o'th wlad,
a thŷ dy dâd yn angof.

11 Yna'i bydd (gan y brenin) wych
gael edrych ar dy degwch:
Dy Arglwydd yw, gwna iddo foes,
i gael i'th oes hyfrydwch.
12 Merched Tirus oedd â rhodd dda:
a'r bobloedd appia o olud,
A ymryfonent gar dy fron,
am roi anrhegion hefyd.

13 Ond merch y brenin, glân o fewn,
anrhydedd llawn fydd iddi,
A gwisg o aur a gemmau glân
oddiallan fydd am dani.
14 Mewn gwaith gwe nodwydd y daw hon
yn wych gar bron ei harglwydd,
Ac a'i gwyryfon gyda hi
daw attad ti yn ebrwydd.

15 Ac mewn llawenydd mawr a hedd,
ac mewn gorfoledd dibrin,
Hwyntyy a ddeuant wrth eu gwys
i gyd i lys y brenin.
16 Dy feibion yn attegion tan
yn lle dy dadau fyddant,
Tywyfogaethau drwy fawrhâd,
yn yr holl wlad a feidant.

17 Cofiaf dy enw di ymhob oes,
tra caffwyf einioes ymy:
Am hyn y bobloedd a rydd fawl,
byth yn dragwyddawl ymŷ.

PSAL. XLVI.

GObaith a nerth i'n yw Duw hael;
mae help iw gael mewn cyfwng.
2 Daiar, mynydd, aent hwy i'r mor:
nid ofnaf, f' angor dellwng.
3 Pe ymgynnyfgai'r tir a'r dwfr,
nid ofnwn gynwrf rhuad,
Ped ai'r mynyddoedd i'r mor mawr,
ar brynniau i lawr y gwnâd.

4 Dinas Duw lle llawen a fydd;
cyfagos glennydd afon,
Cyllegr preiwylfa y rhad,
gan ddyfal rediad Cedron.
5 Duw fydd yn trigo o'i mewn hi
ni âd hi fcogi unwaith:
Duw a'i cynnyrth ar y wawr ddydd,
a phrelwyliey dd perffaith.

6 Y cenhedloedd pan fyddent ddig,
a ffyrnig y tyrnesydd,
Toddai y daiar o'i flaen ef
pan glywid lleff Duw ddofydd.
7 Y mae yr Arglwydd gyda ni,
Ior anifeiri luoedd a
Y mae Duw Iago yn ein plaid,
gyr help wrth raid o'r nefoedd.

8 Y wlad, o dowch i gyd yn rhwydd,
a gwaith yr Arglwydd gweliwch,

Y modd

Y ſtedd y gofodedd ef ar
y ddaiar anniddanwch.
9 Gwna i ryfeloedd beidio 'n wâr
hyd eitha'r ddaiar lychlyd:
Dryllia y bwa, tyr y ſſon,
llyſg y cerbydau hefyd.

10 Peidiwch, gwybyddwch mai ſi yw
eich unig Ddduw a'ch gwaſtar,
Ymyſg cenhedloedd mi gâf barch,
a'm cyſarch ar y ddaiar.
11 Y mae yr Arglwydd gyda ni,
Ior aniſeri i luoedd,
Y mae Duw Iago yn ein plaid,
gyr help wrth raid o'r neſoedd.

PSAL. XLVII.

CEnwch, a churwch ddwylo'nghyd
holl bobl y byd cyſanneddd,
A llafar genwch i Dduw neſ,
gan leiſio â lleſ gorfoledd.
2 Sef ofnir Duw uwch daiar gron,
ef ſydd dros hon yn frenin,
3 Dwg bobloedd danom, a phob gwaed,
a than ein traed ſo'i diſgin.

4 Fe a rydd ini feddiant ſiwr,
gwlad Iago, gwr a garai.
5 Duw a dderchafodd wrth y ſain,
yr ytgorn gain pan jeiſiai.
6 O canwch, canwch, glod ein Duw,
ein brenin yw, o canwch,
7 Duw dros y byd ſy frenin call,
drwy ddeall ymhyfrydwch.

8 Brenin yw ef a da y gwnaeth
lywodraeth ar wyr bydol,
Ac y mae'n eiſteddyn ei drwn,
gorſeddfa ſwn ſanctteiddiol.
9 Ymgaſglant bendefigion byd,
ynghyd â llu Duw Abra'm,
Duw biau tariannau y tir,
drwy foliant hir yn ddinam.

PSAL. XLVIII.

MAwr ei enw'n ninas ein Duw,
a hynod yw yr Arglwydd;
A'i drigfan ef yno y ſydd,
yn mynydd ei ſanctteiddrwydd.
2 Tegwch bro, a llawenydd gwlâd,
Yw Sion lathriad fynydd,
Yn yſtlyſau y gogledd lawr,
tre'r brenin mawr tragywydd.

3 Adweinir Duw ymhlaſtau hon
yn gymorth digon hynod.
4 Ac wele nerth brenhinoedd byd
doent yno i gyd gyfaſod.
5 A phan welſant, rhyfedd a fu,
ar frys brawychu rhagor:
6 Dychryn a delur ar bob ffaig,
fel dolur gwraig wrth eſgor.

7 Ti â dwyreinwynt dryllî'n frau
eu llongau ar y moroedd.
8 Fel y clywſom y gwelſom ni,
yn ninas rhîl' y lluoedd:
Sef hyn yſi ninas ein Duw ni,
ſorba Duw hi byth byhoedd.
9 Duw diſgwiliaſom am dy râs
i'th deml, as addas ydoedd.

10 Duw, fel yr aeth dy enw o hyd,
Felly drwy'r byd i'th foliir:
Dy law ddeau y ſydd gyflawn,
a chyfiawn i'th adweinir.
11 A bryn Sion a lawenhâ,
a merched Iuda hefyd;
A'i llawenydd hwy yn pahau
O ran dy farnau hyfryd.

12 Ewch, ewch oddiamgylch Sion ſâl,
a'i thyrau adail rhifwch,
Ei chadarn fur a'i phlaſau draw
i'r oes a ddaw mynegwch.
13 Cans ein Duw ni byth yw'r Duw hwn,
hyd angau credwn ynthe,
A hyd angau hwnnw a fydd,
yn dragywydd i'n twyſo.

PSAL. XLIX.

GWrandewch chwi y bobloedd i gyd,
trigolion byd deuluoedd,
2 Gwerin, tlawd, bonheddig, a chryf
cyfoethog hyf yſtyriwch.
3 O'm genau daw doeth-air didwyll,
ſ'm calon pwyll fyfyriaf,
4 A'm cluſt gwrandawaf ddameg ddwys
ſ'm llais cerdd fwys a ganaf.

5 Paham yr ofnaf ddrygau'r byd
yn amſer adfyd arcas?
Pan fo anwiredd wedi cau,
wrth fy ſodlau o'm cwmpas.
6 Mae llawer rhai o wyr y byd,
mewn gelnad a'm ddiriedant,
A thrwy ſarad am werth, a rhî
y rhoi'ni y rhodreſant.

7 Ond ni wareda neb mo'i frawd,
ni thâl yn ddidlawd drofto,
Ac ni chymer Duw y fath dâl,
nac iawn mor ſâl am dano.
8 Sef pryniad enaid dyn drud fydd,
a hyn byth gorfydd peidio,
9 Fel y gallo eſe fyw byth,
heb fynd i nyth yr amdo.

10 Gwelir mai'r beid yw lletŷ'r doeth,
y ffol a'r anoeth unwedd:
Marw yw'r naill, a marw yw'r llall,
i arall gâd ei annedd.
11 Meddwl am ei hadeilad byth,
yn ddilyth y parhâant,
Am hyn wrth eu henwau yn wir
henwau eu tir a alwant.

12 Ni phery dyn o gnawdol dras,
mewn vrddas er ei adail,
Diau pob dyn, pan ddel ei ddydd,
a ddeſfydd fal anifail.
13 Dyma eu ffordd, ffordd ffoledd fydd,
na welant ddydd yn paſſio:
Er hyn eu hil a ddel iw hol,
fydd yn eu canmol eto.

14 Angeu yw terfyn pob dyn byw,
i hwn nid yw ond tamaid;
Myned ſydd raid o'r tŷ i'r bedd,
yn rhwym yn wedd a'r defaid.
15 Daw dydd i'r cyſion dranoeth teg,
daw ym'ychwaneg yſtyn:
Daw ym'o'r bedd godiad i fyw,
deheulaw Duw a'm derbyn.

419

10 Er cedi o wr mewn parch neu ddâ,
nac ofna di yn gronyn :
Ei olud ei, na'i barch, na'i dda,
i'r bedd nid â iw ddylyn.
17 Hwn tra fu fyw yn rhodio llawr,
gwnai'n fawr o hono'i hunan,
Gwna honot ti dy lun yn fwy,
a hwynt hwy a'th ganmolun.

18 At oes ei dadau hwn pan ddel,
â i'r bedd dirgel efrydd,
19 Dyn mewn anrhydedd heb ddeall
(fal llwdn o wall) a ddefrydd.

PSAL. L.

DVw y duwiau, yr Arglwydd cu,
gan lefaru a alwodd,
O godiad haul hyd fachlud hwn,
yr hollfyd crwn cyffroodd.
2 O fryn Sion y daeth Duw naf,
hon fydd berffeithiaf ddinas,
Mewn tegwch a goleuni mawr,
a llewyrch gwawr o'i gwmpas.

3 Doed rhagddo'n Duw, na fid fel mud,
o'i flaen flam dartlud yfed,
A mawr dymhestlredd iw gylch ef,
pan ddel o nef i wared.
4 Geilw ef am y nefoedd fry,
a'r ddaiar obry i fom,
I gael barnu ei bobloedd ef,
fal hyn rhydd lef am danom.

5 O cefglwch attaf fi fy faint,
y rhai drwy ryddfraint brydferth,
A wnaethan ammod a myfi,
a'i rhwymo hi drwy aberth.
6 A phan ddangofo'r nefoedd fry
ei farnau ef yn union,
Sef Duw fydd yn bernu ei hun,
yr vnic gun fydd gyfion.

7 Clyw di fy mhobl, traetha'f yn ffraeth
dyfiolaeth yn dy erbyn,
Dithau Ifrael : ac iawn yw,
Duw, fef dy Dduw a'th ofyn.
8 Ni chei di am yr ebyrth tau,
na'th boeth offrymau geryddi ;
Nac am na baent hwy gar fy mron,
y cyfryw roddion beunydd.

9 Ni chymeraf o'th dŷ yn llo,
na hyrc a fo'n dy gorlan,
10 Mi biau'r da'n y maes fy'n gwau
ar fil a frynniau allan.
11 Pob aderyn erbyn ei bon,
a adwen ar y mynydd,
Pob da maes fydd, y lle y maen,
y maent o'm blaen i beunydd.

12 Nid rhaid yn ddanges i ti hyn,
pe delai newyn arnaf,
Ac yn eiddo fi yr holl fyd,
a'i dda i gyd yn llawnaf.
13 A'i cig y teirw fydd fy mwyd ?
na thyb : nid wyd ond amaeth :
Ai gwaed hyfrod fydd fy niod ?
dyfig o newydd ddeall.

14 Dod dy eglud ar Dduw yn drwm,
a thal yr offrwm pennaf ;
Cân ei fawl ef : a dod ar lad
d'adduned i'r Goruchaf ;
15 Galw arnaf yn dy ddydd blin,
yno cai fi'n waredydd :
Yna y ceni i mi glod
am droi y rhod mor ddedwydd.

16 Duw wrth yr enwir dywaid hyn :
ai' ti perthyn fy neddfau ?
Paham y cym' ri di, na'm clod,
na'm harnod yn dy enau ?
17 Sef, cas fu gennyt ti iawn ddyfg,
ac addyfg ni chymeraift,
A'm geiriau i (fel arallh ffol)
i gyd o'th ol a deflaift.

18 A phan welaift leidr rhedaift
a rhwydaift ran oddiwrtho :
Ac os gorddercbwr brwnt aflan,
mynnaift ti gyfran gantho.
19 Gollyngaift di dy fafn yn rhydd
yn efrydd ar ddrygioni,
A'th dafod a lithrai ym mhell
at ddichell a phob gwegi.

20 Eifteddaift di, dwedaift ar gam
ar fab dy fam er enllib.
21 Pan wnaethoft hyn, ni'th gofbais di,
a thybiaift fi'n gyffelyb.
22 Ond hwy na hyn tewi ni wnaf,
mi a'th geryddaf beflach,
Mi a ddangofaf dy hoft ddrwg
o flaen dy olwg hyach.

23 Gwrandewch : a pheidiwch tra foch byw
a gollwng Duw yn angof :
Pan nibo neb i'ch gwared chwi,
rhag ofn i mi eich rhwygo.
24 Yr hwn abertho i mi fawl
yw'r fawl a'm gogonedda.
I'r neb a drefno'i ffordd yn wiw
gwir iechyd Duw a ddyfgaf.

PSAL. LI.

TRugaredd dod i mi,
Duw o'th ddafloni tyner ;
Ymaith tyn fy enwiredd mau
o'th drugareddau lawer.
2 A golch fi yn llwyr ddwyn
oddiwrth fawr bwys fy meiau :
Fy Arglwydd, gwna'n bur lân fyfi,
rhag brynu fy'nghamweddau.

3 Cans adwen fy nghamwedd,
a'm brwnt anwiredd yffig,
Sef beunydd maent gar fy mron ;
4 Yn d'erbyn di yn vnig,
Y gwneuthym hyn oedd ddrwg,
yn dy lan olwg diftrych,
Fel i'th gyfiowner yn ol d'air,
yn burair pan y bernych.

5 Mewn pechod lluniwyd fi,
ac mewn drygioni dygas,
Felly yr wyf o greth fy mam
yn byw bob cam yn agas.
6 Ac wele ceri'r gwir
o fewn y gwir galon :
Am hyn dyfgaift ddoethineb iach,
y'm o'th gyfrinach ffyddlon.

7 Ag

7 Ag llop golch fi'n llân,
ni byddaf aflan mwyach,
Byddaſi o'm golchi mal hyn,
ſel eira gwyn neu wynnach.
8 Par i mi weled hedd,
gorfoledd a llawenydd,
I adnewyddu f' eſgyrn i
a ddrylliaiſt di i cherydd.

9 O cuddia d' wyneb-pryd
rhag fy mhechodau i gyd,
Fy anwireddau tyn eu lliw,
o Argiwydd bid wiw gennyd.
10 Duw, crea galon bur,
dod i mi gyſſur beunydd,
I fyw yn wellra fyw 'o y bŷd,
dod ynof yſpryd newydd.

11 O Dduw na ddyro chwaith,
fi ymaith o'th olygon,
Ac na chymmer dy Yſpryd glân
oddiwrthif, druan gwirion.
12 Gorfoledd dwg i mi,
drwy roddi ym dy iechyd,
A chynnal a'th yſprydol ddawn
fi, i fyw'n vniawn hefyd.

13 A dyſgaf dy ffordd wir
i'r cnwir, a'th addoliad:
A phob pechadur try i'r iawn,
a chyrch yn vniawn attad.
14 Rhag gwaed gwared fi Dduw,
lef Duw fy iechydwriaeth,
A'm tafod o'th gyfiawnder di
a gân gerdd wiſgi hyffraeth.

15 Duw, egor y min mau,
fi'm genau mi a ganaf
O Argiwydd, gerdd o'th fawl a'th nerth,
fal dyna'r Aberth pennaf.
16 Cans Aberth ni's ceiſi,
ac ni fynni offrwm poeth:
Pe y mynaſyt cowſyt hyn,
nid rhaid yt ddarbyn cyfoeth.

17 Aberthau Duw i gyd,
yw yſpryd pur drylliedig,
Ac ni ddiſtyru (o Dduw lon)
y galon gyſtuddiedig.
18 Bydd dda wrth Sion fryn,
o Argiwydd, byn a fynni,
Ac wrth Caerſalem dy dretâd,
a gwna adeiled arni,

19 Cei aberth iownedd coeth,
cei offrwm poeth yn rhagor,
Cei aberth lloſg, a bodlon fych,
cei fuſtych ar dy allor.

PSAL. LII.

PA'm y rhodreſi yn dy frâd,
a'th ddrwg fwriad (o gadarn?)
A maint trugaredd Duw bob dydd,
a ſefly bydd hyd dydd farn.
2 Dychymyg drwg yw'r ſyfyrdawd,
a gwaith dy ddafawd feler,
Hwn ſydd fel cllyn llym o ddur,
a'i ſwydd yw gwneuthur ffalſder.

3 Ni hoffaiſt dda, gwnaiſt ddrwg yn hawa,
a'r trawſ, yn fwy nâ'r vnion,

4 Hoffaiſt eiriau diſtryw a bâr,
ti golyn twyllgar, creulon.
5 Duw a'th ddiſtrywia dithau byth,
ſo dŷn dy chwyth o'th gaban:
Ac a dyn dy wraidd di i gyd,
o dîr y bywyd allan.

6 Rhai a'l gwelant a arſwydant,
cans hwy a ydynt gyfion,
A hwy a chwarddant am ei ben,
pan weiont ddiben greulon.
7 Gwelwch y gŵr ni rodd yn ddwyf
ar Dduw na'i hwys na'i oglud,
Ond ar ddrygioni yn rhoi nerth,
a rhiſa gwerth ei olud.

8 Minneu fel oliwydden werdd
yn nhŷ Dduw, cerdd a ganaf,
Ymddiriedaſ iddo yn hawdd,
byth dan ei nawdd y byddaf.
9 Mi a'th folaf, a'th obeithiaf,
bythoedd drwy ymddiried.
Da yw dangos gar bron dy Saint
dy enw, a maint dy weithred.

PSAL. LIII.

DWe dai'r ynfyd wrtho ei hun
nid oes vn Duw na dial:
Ei ddrwg-ffieidd-dra a'i drais tynn,
a ddengys hyn yn ddyfal.
2 Edrychodd Duw i lawr o'r nêf,
ar ddynion eſ a graffodd,
Oedd neb yn deall, oedd vn byw
yn ceiſio Duw o'i wirfodd.

3 Ciliaſei bawb yn ol ei gefn,
a hwy drachefn cydlygrynt:
Nid oedd neb a wnelai yr iawn,
nac vn yn gyfiawn honynt.
4 Pa'm na 'ſyria gweithwŷr traha
eu bod yn bwytta 'mhobloedd,
Fel y bara? ac heb ddim bri;
ni alwent fi o'r nefoedd.

5 Oſn heb achos arnynt a ddaeth,
y rhai a'ch caeth warchaeodd:
Cans trwy eu gwaſgar i bob parth,
mewn gwarth Duw a'i gwaſtaredd.
6 Och fi na roid i Iſrael,
o Sion vchel iechyd:
Pan roddo Duw ei bobl ar led
o dreon gaethiwed adfyd:

7 Yna y bydd Iago yn iſch,
ac Iſrael bâch yn hyfryd:
Yna y bydd Iago yn iſch,
ac Iſrael bâch yn hyfryd.

PSAL. LIV.

DVw yn d' enw cadw fi'n dda,
a barna i'th gadernid,
2 Duw clyw fy ngweddi, gwrando 'n nghwyn
a'm lleſ yn achwyn wrthyd.
3 Cans codi 'm herbyn i yn chwyrn
mae cedyrn ac eſtroniaid
Ac heb oſod Duw gar eu bron,
mor greulon ynt i'm henaid.

4 Wele Duw ſydd ym cymorth rhag
pwy bynnag a gais ddial;

4120

Duw ſydd gyda'r rhai ſy yn blaid
fy enaid, er ei gynnal.
5 Iſt a dai o'r achos hon
i'm gelynion eu drygedd:
O torr di ymaith hwynt, (fy Ion)
yn eigion dy wirioneddd.

6 Rhoſ aberth yt o wllys da,
a chlodfora dy enw:
Fy Arglwydd cymmwys ydyw hyn,
ſef ti wyd yn fy nghadw.
7 Gwir yw, Duw a'm gwaredodd i
o'm cyni a'm trallodion,
A'm llygad a gafodd ei fryd,
a'i wynfyd o'm caſeion.

PSAL. LV.

O Dduw gwrando fy'ngweddi bruddd,
nac ymgudd rhag fy nghwynfan,
2 Erglyw a gwyl fy'ngwael yſtâd,
a llais fy nâd a'm tuchan.
3 Hyn rhag rhuadaidd lais fy 'nghâs,
a phwys dyn llym-lâs enwir:
Y rhai a dagrant arnaf ddrwg,
a'i llid yn amlwg gwelir.

4 Gofid calon ſy'n dwyn fy oes,
daeth angau loes lŷd attaf:
5 Mae ofn ac arſwyd arnaf caeth,
a dychryn daeth ar f' uchaf.
6 O dra ofn ddwedwn yn fy'nghri,
gwae fi am eſgyll colommen,
Yna 'r ehedwn i le rhydd,
i gael ym lonydd angen.

7 Wele, awn i grwydro ym mhell,
lle cawn yſtafell ſychog:
8 Yna y bryſſiwn ar fy hynt,
rhag rhuad gwynt tymeſtlog.
9 Diniſtria di hwynt (Arglwydd da)
gwahana eu tafodau.
Sef yn y ddinas amlwg drais
a welais a chynennau.

10 Dydd a nôs ei cylchu yn dro,
a rhodio rhyd ei chaerau,
O'i mewn y mae enwiredd mawr,
ac ar ei llawr bechodau.
11 Gan ſaint ei henwireddau bi,
a maint drygioni beunydd,
Nid ymâd twyll na dichell chwaith
ſyth ymaith o'i heolydd.

12 Ac ni wnaeth fy'nghâs y gwaith hyn;
pe gelyn goddefaſwn:
A phe dŷn atgas yn ei roch,
yn hawdd y gochelaſwn.
13 Ond tydi ŵr, fy'nghyſaill gwar,
ſy nghynnmar a'm cydnabod,
14 A fu mewn cyd-gyſrinach ddwys
yn Eglwys Dduw'n cyſarfod.

15 Terfyſg arnau arnaw y dêl,
i'r pwll yr ei yn lleſtyw:
Sef ymherſedd eu cartrefau
nid oes ond drygau diſtryw.
16 Minnau gweddiaf ar Dduw byw,
yr hwn am clyw mewn amſer,
17 Hwyr a boreu, a chanol dydd,
a hyn a ſydd drwy daerder.

18 Gwaredodd Duw yr eneidiau fau
mewn hedd yn nyddiau drygnaws,
Lle'r oedd er liaſen yn f' erbyn lu,
ſef at ſy nhu troes llaws.
19 Duw a'i gorwng hwynt, at a'm clyw,
ſef brenin yw er cynnoes:
Hwythau heb ymado â'i chwant,
ſy Nuw nid ofnant eiſoes.

20 Ef wedi cymmod, a rhai llaw,
drwy godi braw a frochedd,
Ef â'r vn llaw (yn erbyn hedd)
yr vn glyfaredd torrodd.
21 Ei eiriau fal ymenyn gwyrſ,
a'i fwriad ffyrſ am ryfel:
Pan ſo oel ar ei dafod doeth
tyn gleddyf noeth yn ddirgel.

22 O bwrw d'ofal ar dy Dduw,
o mynni fyw heb ſyrthio:
Duw a geldw y cyfion byth,
a'r drwg ſo'i chwyth i gwympo,
23 Sef pob dŷn gwaedlyd bradog dro
nid oeſa ſo hyd hanner,
(Fy Arglwydd Dduw) ond ynot ti,
mae 'ngobaith i beb amſer.

PSAL. LVI.

DVw dy nawdd ym rhag marwol ddŷn
hwn yn ei wŷn a'm llyngcai;
Sef ymryſelu a mi bydd,
a beunydd i'm gorthrymmai.
2 Llyngcent fi beunydd o dra chûs,
(dy râs o Dduw garuchaf)
Rhai beilch rhy dynion maent yn llu
yn poeth ryſelu attaf.

3 Y dydd y bai mwyaf fy ofn
rhown ynot ddoſn ymddiried.
4 Molaf, creiaf, nid ofnaf gnawd,
doi yn ddidlawd i'm gwared.
5 Yn fy ymadrodd i fy hun,
y ceiſiant lun i'm maglu:
Ac ar bob meddwl a phob tro
y maent yn ceiſio 'nrygu.

6 Ymgaſgu, llechu, dirgel hwyl,
a diſgwyl fy holl geredd,
Drwy ymfwriadu i mi loes,
a dŵyn i'm heinioes niwed.
7 A ddiangant hwy? Duw tâl y pwyth,
dod iddynt ffrwyth 'i enwiredd;
Diſgyn y bobloedd yn dy lid,
Duw ſelly bid eu diwedd.

8 Dnw rhifaiſt bob tro ar ſy rhod,
ſy nagrau dod i'th gofrel:
Ond yw pob peth i'th lyſ au dî
a wneuthym i yn ddirgel?
9 Y dydd y lleſwyſ, gwn yn wir
dychwelir fy ngelynion:
Am ſod droſoſ ſy Nuw a'i law
mi wn y daw yn vnion.

10 Gorſeleddaf yngair ſy Nuw,
gair f' Arglwydd byw a ſolaf,
11 Yn Nuw y rhoſ ymddiried fiwr,
beth a wnel gŵr nid ofnaf.
12 O Duw mae arnaf fi yn ddlel
lawer addunedi ffyddlon,
Ac mi a'i talaf hwynt yn rhwydd
I ti fy Arglwydd cyfion.

13 Am yt dudd dwyn fy oes a'm gwaed,
a lleſtair i'm traed llahro,
Fel y rhodiwyf fi gar dy fron
yngolau'r bywion etto.

PSAL. LVII.

DY ras, dy nawdd (fy Nuw) ym'dod
ſef ynod ymddi ietaf:
Nes myned heibio'r aflwydd hyn
dan d'edyn ymgyſcodaf.
2 Ymddiried i'm enaid ar Dduw ſydd,
ar Dduw drwy ffydd y galwaf,
Ac a gwblhâf ei air yn iawn,
ſef cyſiawn yw'r Goruchaf,

3 O'r nef yr enfyn geidwad ym,
rhag nerth dyn llym a'm llyngcai:
Enfyn ſy Nuw ei nawd, a'i hedd,
a'i lân wirioneedd didrai.
4 Ym myſg y llewod mae fy oes,
plant dynion poethfoei eiriau,
Eu dannedd ſydd fel gwayw neu ſaeth,
a'i tafod gwaeth na'r cleddau,

5 Ymddercha Dduw y nefuwchlaw
oddi yno daw d'arwyddion,
A bydded dy ogoniant ar
y ddaiar, a'i thrigolion.
6 O flaen ſy'nhraed y rhoeſant rwyd,
ac felly'm rhwymwyd weithian,
Ar ſy ffordd y cloddiaſant glawdd,
i'r hwn yn hawdd ſyrthiaſan.

7 Parod yw fy'nghalon (o Dduw)
o Parod yw fy'nghalon.
Canaf yt' a datcanaf wawd
o fawl fy nhafawd cyſon.
8 Deffro dafod, a deffro dant,
a chân ogoniant beunydd,
Nabl a thelyn, eb ado vn,
deffroſ fy hun ar laſ-ddydd.

9 Mawl yt (o Argiwydd) pan ddeffroſ
a nef ymyſg y bobloedd,
A chlodfori dy enw a wnaf
lle amlaf y cenhedloedd.
10 Cans cyrhaeddyd y mae dy râs
hyd yn nhyrnas y nefoedd,
A'th wirioneedd di hyd at len
yr wybren, a'i thyrnaſoedd.

11 Ymddercha (Dduw) y nef vwchlaw,
oddiyno daw d'arwyddion,
A bydded dy ogoniant ar
y ddaiar a'i thrigolion.

PSAL. LVIII.

AI'r vniondeb (o bobloedd wych)
yr ydych yn ei ddwedyd?
A ydych chwi, o blant dynion,
yn barnu 'r vn iawn hefyd?
2 Hyttrach mallais ſy yn eich bron
ac yſtryw calon dwyllgar:
A gwaith eich dwylo trowſder blin,
tra ſoch yn trin y ddaiar,

3 Y rhai annuwiol aent ar gam,
o groth eu mam newidient,
Ac ar gyfeiliorn mynd o'r bru,
a chelwydd fu a draethent.

4 Vn wedd a gwenwyn y ſarph yw
y gwenwyn byw ſydd ynddyn:
Neu 'r neidr ſyddar yn trofau
dan gau ei chluſſiau cyndyn:

5 Yr hon ni wrendy ddim ar lais
na'r wers a gais y rhinwyr,
Nac vn gyfarredd a'r a wna
y cyſarwydda'o ſwyn-wyr.
6 Duw, tor eu dannedd yn eu ſafn,
diwreiddia'r llafn o dafod;
Duw dryllia'r bonau, a gwna'n donn
bob grudd i'r c'nawon llewod.

7 Todder hwynt fel dwr ar y tir,
felly diſlenner hwythau:
Os mewn bwa rhoeſant ſaeth gron,
boed torri hon yn ddryllian.
8 Boent hwy mor ddiſtrwyth, ac mor hawdd
a malwen dawdd y todder:
Neu fel rhai blch ni welai'r byd,
o eiſiau pryd ac amſer.

9 Tâl Duw iddynt ffrwythau eu llid,
cynt nac y llo ſgid ffagldan:
Tynn hwynthwy ymaith yn dy ddig
cyn twymnai cig mewn crochan.
10 A phan welet y dial hyn,
fo chwardd y glanddyn cyſion:
Pan fo rhydd iddo olchi ei draed
yn ngwaed yr annuwolion.

11 Yna dywaid dynion fod iawn,
a ffrwith i gyhawn bobloedd,
A bod ein Duw yn farnwr ar
y ddaiar a'i therfynoedd.

PSAL. LIX.

FY Nuw gwareda fi rhac brâd
a rhac twyll ſwriad gelyn,
Derbyn di drolof rhac y rhai
a godai yn fy erbyn.
2 Ac ymddiffyn fi yn bybyr
oddiwrth weithredwyr camweidd,
Achub fyfi rhac eâs y byd
a rhac gwyr gwaedlyd hygledd.

3 Ac welo, maent hwy i'm cynllwyn,
amcanent ddwyn fy mywyd,
Nid ar fy mai yr haeddais hyn,
ond tynder gelyn gwaedlyd.
4 Duw rhedent hwy yn bacod iawn,
a dim ni wnawn iw herbyn:
Edrych dithau, fy Argiwydd rhed,
a thyred i'm hymddiffyn.

5 Ti Dduw y lu, Duw Iſrael,
o deffro, gwel enwredd,
I'r cenhedloedd na âd di'n rhâd,
lle gwnant drwy frâd eu trawſedd.
6 Maent hwy yn ar ſer gyda'r hwyr,
o'm drol ar wyr o bob parth,
A thrwy y ddinas clywch eu ſwn,
yn wedd a'r cwn yn cyſarth.

7 Wele maent a thafodau rhydd,
awch cledd a ſydd iw genau,
Pwy meddant hwy all glywed hyn,
ac a wna i'n herbyn ninnau?
8 Ond tydi fy Argiwydd a'm Duw,
a'i gwel, ai clyw, a'i gwarwar.

421

Am ben eu gwaith y chwerddi di
y cenhelaethi twyllgar.

9 Ti a ttebi ei nerth eſ,
a'th law gref a'm hamddiffyn;
13 Duw a'm rhagflaena innau chwyp,
caſ weled trip i'm gelyn.
11 Na lâdd hwynt rhag i'm pobloedd i
anghofi dy weithredoedd:
Gwaſgar, goſtwng hwy yn dy nerth,
Duw darian prydferth lluoedd,

12 Am bechod eu tafodau hwy,
a'i geiriau, mwyfwy balchedd,
Telir iddynt, ni ront air teg
ond celwydd, rheg, a choegedd.
13 Duw diſa, diſa hwynt i'th lid,
a byth na fid vn mwyach,
Gwybyddant mai Duw Iago ſydd
drwy 'r byd yn llywydd hyttrach.

14 Maent hwy yn aiſer gydâ'r hwyr
o'mdroi yn llwyr o bobparth,
A thrwy y ddinas clywch ei ſwn,
vn wedd a chwn yn cyfarth.
15 I gael ymborth crwydro a wnant,
ac oni chânt eu digon,
Nes cael byddant ar hyd y nos
yn aros dan ymryſon.

16 Minnau a ganaf o'r nerth tau,
a'th nawdd yn forau molaf:
Nerth ym' a nawdd buoſt (o Ner)
pan ſu gorthrymder arnaf.
17 I ti canaf, o Dduw ſy nerth,
a'm hymddiferth rymuſol,
Sef tydi yw ſy Nuw, ſy Naf,
ſy'nhwr, ſy'noddfa raſol.

PSAL. LX.

O Dduw, dydi a'n gwrthodaiſt,
ar waſgar gyrraiſt ymaith;
O ſorraiſt wrthym yn ddi-gel,
tro attom, dychwel eilwaith.
2 Dychrynaiſt di y ddaiar gron
a holltaiſt hon yn ddrylliau,
Cans o'th lid ti ſiglo y mae,
iachâ, a chae ei briwiau.

3 Dangoſaiſt i'th elynion di
o bwys caledi ormod,
A'r ddiod a roiſt yn eu min,
oedd megis gwin madrondod.
4 Rhoddaiſt faner, er hyn i gyd,
i bawb o'r byd a'th ofnant,
I faneru drwy dy air gwir,
dros lu y tir lle trigant:

5 Fel y gwareder drwy lân hwyl,
bob rhai o'th anwyl ddynion:
O achub hwynt â'th law ddeau,
a gwrando ſinnau 'n ffyddlon.
6 Yn ei ſancteiddrwydd dwedodd Duw
llawen yw ſy'nghyſamod,
Mi a rannaf Sichem rhyd y glyn,
meſuraf ddyffryn Succod.

7 Myfi biau y ddwy dref tad,
ſ ei Gilead, a Manaſſe.
Eph mim hefyd yw nerth ſy mhen,
3 Iuda yw'n ſ'annedle,
8 Yn mo ab ymrolchi a wnaf,
dros Edom taflaf ſ'eſgid,
A chwardded Paleſtina gaeth,
a'i chwerthin aeth yn rhybrid.

9 Duw, pwy a'm dwg i'r ddinas gref?
pwy a'm dwg i dref Edom?
10 Er yt ein gwrthod, pwy ond ti,
o Dduw a'm lleddi drofom?
Ynot yn vnig mae'n coel ni,
perhon i ti a'n gwrthod,
Er nad aetheſt o flaen ein llu,
bydd ar ein tu mewn trallod.

11 O vnig Dduw, bydd di 'ni'n borth,
oſer yw cymorth vndyn.
12 Yn Nuw y gwnawn wroliaeth ſawr,
ſo ſathra'i lawr y gelyn.

PSAL. LXI.

ERglyw (o Dduw) ſy llefain i
ac ar ſy'ngweddi gwrando:
2 Rhoſ leſ o eitha'r ddaiar gron,
a'm calon yn llyſmeirio.
Dwg fi i dalgraig vwch nâ mi,
ac iddi bydd i'm derbyn:
3 Cans craig o obaith, twr diſoſ,
ym fuoſt rhag y gelyn.

4 O ſewn dy Babell y bydd byth,
ſy'nrhigfan dilyth dedwydd:
A'm holl ymddiried a ſyn fod
ynghyſgod dy adenydd.
5 Sef tydi Dduw clywaiſt yn glau,
ſy addunedau puraidd:
Rhoiſt etifeddiaeth i bob rhai
a ofnai d'enw ſanctaidd.

6 Rhoi oes i'r brenin: nid oes ferr,
ſo ſydd ſyw lawer blwyddyn,
7 (Duw) gar dy fron y trig yn hir:
dod nawdd a gwir iw ganlyn.
8 A thrwy y rhai'n y molaf ſi
dy enw di 'n dragywydd.
Ac felly peri i mi gwplau
ſy addunedau beunydd.

PSAL. LXII.

FY vnig Dduw ydyw ſy'mlbaid,
mae ſ'enaid yn ei ddiſgwyl,
O honaw eſ, a thrwy ei rym,
daw iechyd ym' o'm hanhwyl.
2 Duw yw ſy ngbraig, a'm vnig nerth,
ac ymadferth ſy enioes,
Ac am hyn drwy ymddiffyn hir
mi ni'm yſgogir eiſoes

3 Ba hyd y mae'n eich bryd bathau,
i ſwrw eich maglau atſwydd?
Lleddir chwi oll; gwthir yn llwyr
fel magwyr ar ei gogwydd.
4 Ymgaſglent, llunient gelwydd mawr
iw roi i lawr o'i fowredd,
Ar eu tafodau rhoi bendith
a melldith dan eu dannedd.

5 Fy enaid dod (er hyn i gyd)
ar Dduw dy ſyd yn ddyfal,
Yntho gobeithiaſ fi er hyn,
eſe a'm tyn o'm gofal.

6 Sef

6 Sef craig ymddiffyn yw ei ym,
fy 'nhwr, a gryn fy mywyd,
Am hynny y credaf yn wir
na'm mawr yfgogir ennyd.

7 Yn Nuw yn vnig mae i gyd,
fy iechyd, a'm gogoniant,
Fy'nghraig yw, a'm cadernid maith,
a'm gobaith yn ddilyffiant.
8 Gobeithwch yntho, gar ei fron
tywellwch galon berffaith,
Ac ymddiriedwch tra foth byw:
a dwedwch, Duw yw'n gobaith.

9 Plant Adda, gwagedd ynt i gyd,
plant gwyr fydd hud a gwegi,
Gwagach na gwagedd yn eu rawl,
mewn mantawl wrth eu codi.
10 Na rowch eich coel ar gam na thrais,
rhaid yw i falais drwccio:
Os cynnydda cyfoeth y byd,
na rowch mo'ch goglyd arno.

11 Duw a lefarodd hyn vnwaith,
mi glywais ddwywaith hynny,
Sef, mai Duw biau 'r nerth i gyd,
goftyngiad byd, neu ffynnu.
12 O Arglwydd, ti hefyd a fedd
drugaredd a daioni,
I bawb dan gwmpas wybren faith,
yn ol ei waith y teli.

PSAL. LXIII.

TYdi o Dduw yw y Duw mau,
mi a geifia'n foreu attad:
Y mae fy enaid yn dra fych,
a'm cnawd mewn nych am danad.
2 Mewn lle heb ddwri, mewn crinder crâs,
ceifiais o'th ras dy weled,
Mal i'th welfwn yn y demi gynt,
ar hefynt nerth gogoned.

3 Cans dy drugaredd (o Dduw byw)
llawer gwell yw nâ'r bywyd,
A'm gwefufau y rhoi yt fawl,
a cherdd ogonawl hyfryd.
4 Felly tra fwyf fi fyw y gwnaf,
ac felly'th folaf etto,
Ac yn dy enw di fyddgu
y caf dderchafu'nwylo.

5 Digonir f' enaid fel â mer
a chyflawn fraffder hefyd,
A'm genau a gân y moliant tau,
â phur wefufau hyfryd.
6 Tra fwy fi yn fy ngwely clyd,
caf yn fy mryd dy gofio,
Ac yngwiliadwriaethau 'r nos
caf achos i fyfyrio.

7 Ac am dy fod yn gymmorth ym,
drwy fawr rym dy drugaredd,
Fy holl orfoledd a gais fod
dan gyfgod dy adaredd.
8 Y mae f' enaid wrthyd ynglyn
dy ddeau fy'n ynghynnal:
9 Elent i'r eigion drwy drom loes,
y rhai a'm rhoes mewn gofal,

10 Syrthiant hwynthwy ar fin eu harf,
fy noeth er tarfu'r gwirion,
A chwell eu meirw hwynthwy dod
yn fwyd llwynogog gwyllion.
11 Ond y brenin yn enw ei Dduw
boed tra fo byw yn llawen:
A phawb a dyngo iw fowredd
a gaiff orfoledd amgen,

12 Ond o'r diwedd y daw yn wir,
fe a dywellir tywod,
I gau fafnau y rhai y fydd
yn tywallt celwydd parod.

PSAL. LXIV.

OArglwydd Dduw, erglyw fy llef,
a chlyw, o'r nef fi'n erfyn:
O Dduw cadw fy enioes i
y fydd yn ofni'r gelyn.
2 A'chuddia fi dros ennyd bach
rhag cyfrinach y rhai drwg:
A rhag terfyfg y rhai fy'n gwatt,
i wneuthur camnau amlwg.

3 Hogi tafodau fel y cledd,
a dweiyd buflledd ddigon,
Saethant ergydion i'm fyrhau,
a'r rhai'n oedd eiriau chwerwon,
4 I fiethu'n ddirgel bigau dur,
yn erbyn pur ei galon,
Yn ddifymwth heb ofni neb.
a thrwy gafineb creulon.

5 Yngryfnânt hwy ynghwaith y fall,
gan fuddio'n gall eu rhwydau,
Yna y dwedant pwy a'n gwel
yn bwrw dirgel faglau?
6 Gan chwilio dyfinder drygau trwch,
o fewn dirgelwch eigion.
A phawb iw gilydd yn rhoi nod
o geuedd gwaelod calon.

7 Ond y mae Duw a'i faeth ynghudd,
rhydd yn ddirybudd ergyd,
Ef a dal adref yr hawl hon,
yn ddyfn archollion gwaedlyd.
8 Gwaith y tafodau drwg lle bo,
a fynn lwyr fyrthio arnynt,
Pob dyn a'i gwel a dybia'n well
gilio ymhell oddiwrthynt.

9 Yna y dywaid pawb a'i gwel,
gwaith y Goruchel yw hyn,
Cans felly y deallant hwy
y cosbir fwyfwy'r gelyn.
10 Ond yn yr Arglwydd llawenhâ,
ac y gobeithia'r cyfion,
A gorfoledda yntho'n iawn
pob dyn ag vniawn galon.

PSAL. LXV.

ITi (O Dduw) y gweddai mawl
yn y fanctaiddiawl Sion,
I ti y telir drwy holl gred,
bob gwir addunedi calon.
2 Pawb fydd yn pwyfo attad ti,
a wrendy weddi doftur,
Ac attad ti y daw pob cnawd,
er mwyn gallyngdawd llafur.

3 Perhau trawfion, a geiriau mawr,
myfi i'r llawr bwriafant,

Ond

662

Ond tydi Ddûw rhoi am gathwedd
drugaredd a maddeuant.
4 Dy eiholedig dedwydd yw,
caiff nesnes fyw i'th Babell,
Trig i'th gynteddau, ac i'th lys,
a'th sanctaidd weddus gangell.

5 Duw'n ceidwad attebi i ni
o'th ofni i'th gyfiowniedd,
Holl ebaith wyd drwy'r ddaiar hon,
a'r mor cyn hyrfdon rhyfedd.
6 Hwn a siccrhâ bob vchel fryn.
â'i wregys yn gadernyd,
7 Hwn a ostega'r mor, a'r don,
a rhuad eigion enbyd.

8 A holl breswylwyr eithaf byd
fy'n ofni gyd d'arwyddion,
I ti gan sorau, a chan hwyr,
y canam lafwyr ffyddlon.
9 Dyfi hau y ddaiar sech yr wyd,
afon Duw llanwyd drosti,
Darperaist lisddyfr rhyd ei llawr
iw thramawr gysoethogi.

10 Pob rhych yr wyd yn ei ddyfrhau,
a'i chwysau'r wyd iw gostwng:
A'i thoi ym mwyd mewn cafod wlith,
iw chnwd rhoi fendith deilwng.
11 Coroni 'r ydwyd ti fal hyn
y flwyddyn â'th ddaioni,
Y ffordd hyn a'r modd (Duw fy ner)
diferaist frasder arni.

12 Ef a ddifera ffrwyth dy serch
ar bob rhyw lannerch ddyrys,
Pob mynydd fyth yn vchder gwlad
o ffrwyth dy râd y dengys.
13 Drwy dy fendith y gwastad dir
a guddir oll â defaid,
Crechwennant, canant bawb ynghyd,
a'r wlâd ag yd ei llonaid.

PSAL. LXVI.

YN Nuw ymlawenhewch i gyd,
yr hollfyd, a datcenwch
2 Ogoniant ei enw hyd y nef,
a'i foliant gref a draethwch.
3 Wrth Dduw dwedwch fo bair dy law
i'th elyn oerfraw anfad,
Rhag amled yw nerth y llaw hen
â dy gafeion danad.

4 Felly 'r holl fyd i gyd a'i rhi
i ti a ymoftyngant,
Canant yt' fawl, ac fint hyd lawr.
i'th enw mawr y canant.
5 O dowch, edrychwch ofnus yw
gweithredoedd ein Duw cyfion,
Cfn ei weithredoedd a rydd ddyfg
ymyfg holl feibion dynion.

6 Fo droes y mor coch yn dir fych,
aiwyr yn droed-fych drwyddo,
A thrwy yr afon: llawen fu,
ei bod heb wlychu yno.
7 Ef byth bydd lywydd cadarn gwyth,
a'i olwg edrych beunydd
Ar y cenhedloedd drwy 'r holl fyd,
ni chyfyd rhai anufydd.

8 O bobloed molwch Dduw ar gais,
a moefwch lais ei foliant;
9 Hwn fy'n dal bywyd yn y gwaed,
a ddeil ein traed na lithrant.
10 O Dduw, profaift a choethaift ni
vn wedd a choethi arlan.
11 Yn gaeth y dygaift ni i'th rwyd,
ein cyrph a wasgwyd weithian.

12 Aethom drwy ddwfr a thân yn gaeth,
bu rai'n marchogaeth âmom:
O peraift hyn: ni bu chwaith hir,
i ddiwafl dir y daethom.
13 Ag offrwm poeth i'th dŷ yr âf,
talaf fy addunedau,
14 Y rhai mewn cyfwng, rhac mwy trais,
addewais â'm gwefufau.

15 Poeth ebyrth breifion yt a rof,
aroglaeth cof cyfammod,
Ychen, hyrdd, offrymmu a wnaf,
ac etto rhoddaf fychod.
16 O dowch yn nes, a gwrandewch chwi
fy'n ofni Duw trugythoes,
Mi a fynegaf i chwi'n ffraeth
pa lês a wnaeth i'm heinioes,

17 Llefais i arno â'm genau,
a'r tafod mau a'i molawdd;
18 Pe troelwn fy nghalon at fai,
Duw a'm gwrandawfai'n anawdd:
19 Diau Duw a'm clybu yn hawdd,
gwrandawawdd ar fy ngweddi,
Bendigiaid yw: fo a'm clywawdd,
ni throes mo'i nawdd oddiwrthi.

PSAL. LXVII.

TRugaredd Duw i'n plith,
a rhoed ei fendith drofom,
A thywynned ei wynebpryd,
a'i nawdd, a'i iechyd arnom.
2 Fel y gwyper dy ffyrdd
drwy'r ddaiar gydwyrdd gnydoedd,
A'th iechydwriaeth di (o Dduw)
y'myfg pob rhyw genhedloedd.

3 Duw, moled pobloedd di,
rhônt fawl a bri drwy'r hollfyd:
4 A'r holl genhedloedd fs wybren,
byddant lawen a hyfryd.
Cans ti a ferni'n iawn
y bobl drwy lawn wybodaeth,
Ac a roi'r holl genhedloedd ar
y ddaiar mewn llywodraeth.

5 Duw, moled pobloedd di,
rhônt fawl a bri drwy'r hollfyd:
6 Yna rhydd y tir ffrwyth i'n plith,
a Duw ei fendith hefyd.
7 A duw, fef Duw ein tâd,
a retho ei râd a thyceiant,
A therfynau y ddaiar gron,
a phawb ar hon a'i hofnant.

PSAL. LXVIII.

YMgyfoded yn Duw ein Ner,
gwafgarer ei elynion,
Yn drygddyn honynt nac arhoed,
o'i flaen ffoed ei gafeion.

2 Os chwalu mwg mewn gwynt ſy hawdd,
os tawdd cwyr wrth eiriadan,
Fel hynny o flaen Duw (yn wir)
yr enwir a ddiflannan.

3 Ond llawenycher ger bron Duw
y cyfion, iw orfoleid;
A'i hyfrydwch hwyntwy a fydd
yn llawenydd cyfanneid,
4 Cenwch, a molwch enw Duw,
ſef hwn yw vwch y nefodd
Yn marchogaeth, megis ar farch,
iw enw rhowch barch byth bythoedd.

5 A gorfoleddwch gar ei fron,
Duw tirion, tâd ymddifaid,
Ac i'r gweddwon mae'n farnwr da
yn ei bryſwylfa gannaid.
6 Duw a wna rai mewn tŷ'n gytun,
ei hun mae 'n gollwng gefyn,
Ac yn rhoi trigfan mewn tir crâs
i ddynion atcas cyndyn.

7 Pan aethoſt (Dduw) o flaen dy lu,
dy daith a fu drwy ddryſni:
8 Y ddaiar crynodd o flaen Duw,
a'r nef rhoes amryw detni:
Ac felly Sinai o flaen Duw,
(ſef vnduw Iſrael howddgar)
9 Ar d'etifeddiaeth hidlaiſt law,
i ddifilnaw y ddaiar.

10 Gwrteithiaiſt hon, dy bobloedd di
ſydd ynthi yn preſwylio:
Oth râd darperaiſt Duw i'r tlawd,
i gael digondawd yno.
11 Yr Arglwydd Dduw a roddai'r gair,
mawr mintai'r cantoreſſau:
12 Cilient gedyrn: gweiniaid athont,
yr ysbail rhont yn rhannau.

13 Pes ymdroech mewn parddu a llwch,
chwi fyddwch fel y gloramen,
A'i phlu yn aur ac arian teg,
yn hedeg ſs yr wybren,
14 Hon, pan waſgarodd Duw yn chwyrn
bob cedyrn o'i gaſeion,
Oedd mor ddiſgleirwych, ac mor wenn,
ac eira'r bryn Salmon

15 Mynydd Duw (ſef Sion) y ſydd
fel Baſan fynydd tirion:
Mynydd Baſan ychel ei grib
cyffelib yw i Sion.
16 Chwychwi ſynyddoedd cribog pam
y bwriwch lam mewn cyffro?
Duw ar Sion ei ſerch a roes,
lle myn ef eiſtedd drigo.

17 Rhif vgain mil o filoedd yw
angylion Duw mewn cerbyd:
Ynghyſſegr Sinai y bu ei wlith,
bydd Duw iw plith hwy hefyd.
18 I'r vchelder y dechefaiſt,
a chaethgludaiſt gaethiwed,
Cymraiſt, dodaiſt ddoniau, Duw lon,
i ddynion oedd ddiniwed.

19 Bendigaid fyth fo'r Arglwydd man
am ddoniau ei ddaioni:
A'i iechydwriaeth i ni'n llwyth
o berffrwyth ei haelioni.

20 Efe 'i hun yw'n Duw ni i gyd,
ſef Duw ein iechyd helaeth,
Drwy'r Arglwydd Dduw cawn yn ddi-ſwrth
ddianc oddiwrth farwolaeth.

21 Duw yn ddiamman a dyrr ben,
a thalcen ei elynion,
A chopa walhog rhai a fo
yn rhodio mewn drwg ereulon.
22 Dygaf fy mhobloedd (meddai ef)
hyd adref ſel o Baſan,
A dygaf hwynt iw hol dracheſn,
ſel o'r mor doniefn allan.

23 Fel y gwlychech dithau dy draed
yn llif gwaed dy ddigaſſau,
Ac y llyſo dy gwn heb gel
y gwaed a ddel o'i briwiau.
24 Gwelodd pawb (o Dduw) dy yſtâd,
yn dy fynediad ſanctaidd,
Mynediad fy Nuw frenin fry,
ſel hyn iw dŷ cyſegraidd,

25 Y cantorion, aent hwy o'r blaen,
cerddorion aen ol ynol,
Yna'r gweryfon, beraidd gân,
a'r tympan yn y canol.
26 Clodforwch Dduw, hynny ſydd dda
ym mhob cyn'lleidfa ddiwael,
A chlodforwch yr Arglwydd lon,
chwi ſydd o ffynnon Iſrael.

27 Doed Benjamin y llywydd hach,
doed bellach dugiaid Juda,
Doed Nephtali, a Zabulon,
a'i tywyſogion yna.
28 Dy Dduw a drefnodd i ti nerth,
a'i law ſydd brydferth geidwad,
Duw cadarnhâ etto yn faith
arnom ni waith dy gariad.

29 Er mwyn Caerſalem adail deg,
rhydd cedyrn anrheg yty.
30 Diſetha dyrfa y gwaywffyn,
a'r rhai a fyn ryſelu.
Dewr ſel teirw, nwyſus ſel lloe,
y rhei'ni a roe yr arian:
Delont i'r iawn, tyn nerth a mwy,
a goſtwng hwy yn fuan.

31 Y pendefigion o'r Aipht draw
a ddaw, ac Ethiopia,
At Dduw yn bryſur i roi rhodd,
ac aberth gwirfodd yna.
32 Holl dyrnaſoedd y ddaiar lawr,
i Dduw mawr canwch foliant,
Canwch, canwch ei glod yn rhwydd,
ſef Arglwydd y gogoniant.

33 Hwn a farchogodd y nef fry,
a hynny o'r dechreuad:
Wele, daw nerthol ſain ei lef
o eitha'r nef i waſtad.
34 Rhoddwch gadernid i Dduw ner,
ſef vchder ei ragoriaeth,
Y ſydd ar Iſrael, a'i nerth
vwch wybrau prydferth gwyaeth.

35 Duw, o'th gyſegr i'th ofnir di,
Duw Iſrael dodi nerthoedd,
A chadernid mawr wyd i'th bobl i,
bendigaid fych oes oeſoedd.

PSAL

463

PSAL. LXIX.

A Club ſi Dduw (yr hwn a'm gwnaeth)
tros ſ' enaid daeth llif ddyfr-loes,
2 Yr wyf mewn dyfnder tom ynglyn,
heb le i'mddiffyn ſ' einioes,
O'r dyfnder daethym fel ar fawdd,
a'r ffrwd a lifawdd vchod :
3 Sychodd fy nghneg, blinodd fy llais,
â'm llygaid pellais ganfod.

4 A hyn wrth ddiſgwyl Duw a'i râs,
wele fy nghâs yn amſlach
Nâ'r gwallt ar ben fy nghoppa ſry,
a'r trowſion fy'n gadarnach.
Y rhai celwyddog, taerion ynt,
rhois iddynt beth ni chefais.
5 Adwaeneſt (Dduw) f'ynfydrwydd mae,
a'm beiau ſi ni chuddiais.

6 O'm plegid i dirn gwarth ni chânt,
y rhai a goeliant arnad,
Na âd (Dduw'r lluoedd) feſi na thrais
i'r rhai a ymgais attad.
7 (Duw Iſrael) ſef er dy fwyn,
yr wyf yn dwyn gwarthrudd deb,
A thrwy gywilydd ymarhois,
mewn chwyſ y tois fy wyneb,

8 I bobl dieithr wyſi, (gwn pa'm)
i blant fy mam fel eſtron :
9 A'm fod fy ſeuch a'm zel i'th dŷ
i'm hyſu hyd fy nghalon.
Cans cabl y rhai a'th gablant di
ar ſ' ucha i mae 'n diſgyn.
10 Fy nagrau, cyſtudd, a'm hun-pryd,
ynt warth i gyd i'm herbyn.

11 A phan wiſgwn i liain ſach,
bum ddiyſtyrach lawer,
12 Bum chwedyl drwſ i gryſ a thlawd,
i'r meddw yn wawd iw harfer.
13 Ond ſ' Argiwydd Dduw, gwnaf attad ti,
fy ngweddi yn amſerol,
O gwrando ſi i'th wirſawr hedd,
ac i'th wirioned graſol.

14 Duw, gwared fi, a gwna fi'n rhydd,
o'r dom y ſydd i'm ſuddo,
Sef caſeion, dyfroedd dyfnion,
a mi nid oſnaf gyffro.
15 Na liſed dwfr groſof yn ffrwd.
na'm llyngced anarwd ddyfnder,
Na chaued pydew arnaf chwaith,
mo'i ſafn diffaith yſceler.

16 Gwrando ſi bellach Argiwydd Dduw,
cans dâ yw dy drugaredd,
Yn amlder dy dofturi mawr
edrych i lawr rhag trowſedd.
17 O'm cyfyngder oddiwrth dy wâs
na chuda mo râs dy wyneb,
Rwyf yn gweddio yn fy ngloes,
Duw bryſſia moes y'm ateb.

18 Neſhâ at ſ' enaid Argiwydd rnau,
er fy rhyddhau a'm gwared,
Moes ymddiffyn, rhag cael o hon.
gan fy ngelynion niwed.
19 Duw dî a weſi o bob parth
fy ngwradwydd, gwarth, a'm cwilydd,
O herwydd rhodio gar dy fron
mae fyngelynion beunydd.

20 Mewn gorthrwm ofid yr wyf ſi
a gwarth yn torri'nghalon :
Diſgwyl cymhorthwyr, ni ddoe neb,
ni chawn gyſurdeb tirion.
21 Buſſl a roeſan yn fwyd i mi,
finegr i dorri ſyched.
22 Eu bwrdd boed iddynt fagl a ſlwydd,
a'i llwydd yn dramgwydd bydded.

23 Ar eu llygaid dallineb doed,
iw lwynau boed crynſeydd.
24 Tywallt arnynt dy ddig a'th lid,
doed iddynt ofid beunydd.
25 Boed eu palaſau 'n wâg heb wedd.
ac anghyſanneddiddyn,
Na allo neb na dydd na noc
mo'r aros yn en tyddyn.

26 Cans yr hwn a darawſyd ti
mae 'rheſ'ni yn ei erſid,
A'r doluriau y ſydd o'th friw
y maent iw heddiw heſyd.
27 Dod gamwedd ar eu camwedd hwy,
na ddont mwy i'th gyfiownder,
28 Y ymaith o lyfr y bywyd llawn,
o ſyſg y cyfiawn tynner.

29 Finneu pan fwyf ofidus wan,
a phan fwyf druan heſyd,
Dy iechydwriaeth di (O Dduw)
eilchwyl i fyw a'm cyfyd.
30 Moliannaf d'enw Dduw ar gân,
fal dyna ſamcan innau.
31 A hyn fydd gwell gan Dduw deyrn
nag ych â chyrn a charnau.

32 A phob truan; pan welet hyn,
a ennyn o lawenydd,
A'ch calon chwi ſy'n ceiſio Duw
cyſyd i fyw o newydd.
33 Duw gwrendy dlawd, ni ddirmyg lel
ei gaethwat ef ſy ſethiant.
34 Nef, a daiar, a môr, a hyn
a ymlyſg ynthyn, molant.

35 Cans Duw a geidw Sion deg,
a threſna'n chwaneg Juda,
Adeilada ddinaſoedd hon,
i ddynion yn breſwyliſa.
36 Ie ei weiſion ef a'i hil,
a'i heppil a'i meddiannant,
A'r rhai a hoffa 'i enw ſo,
yn honno a breſwyliant.

PSAL. LXX.

DVw pryſura i'm gwared i,
lon, bryſſia di i'm cymmorth :
2 Cwarth a gwradwydd a ddel i'r blaid,
a gais i'm henaid ammorth,
Drwy wradwydd troer y rhai a ddwg
i mi ddim drwg ewyllys :
3 Meſi ſo'i gwobr, a draeth hâ hâ,
am danaf yn ddiramygus.

4 Y ſawl a'th gais calonnog fydd,
o dra llawenydd ynod,
Dweded ſawl a'th gâr bob amſer,
mawryger ein Duw-hynod.

5 Minna tân

5 Minnau 'n dlawd, ac yn dlaw fydd,
Duw bryſſia, bydd yn agos:
Fy mhorth a'm ceidwad wyd yn wir,
(O Arglwydd) na hir aros.

PSAL. LXXI.

M I a'm dderfydais ynod Ner,
na'm gwradwydder byth bythoedd,
2 Duw o'th gyfiownder gwared fi,
a chlyw fy nghri hyd nefoedd.
3 Duw bydd yn graig o nerth i mi
I gyrchi atti 'n wastad,
A phêr fy nghawd i yn well,
ti yw fy nghastell caead.

4 Duw gwared fi o law 'r trahaus,
a'r gŵr trofaus, a'r trowiddyn.
5 Ynot ti Dduw bu 'ngobud maith,
a'm gobaith er yn grynddyn.
6 O grôth fy mam y tynnaſt fi,
rhoiſt ynof egni etto:
I titheu fyth, am hyn o hawl,
y canaf fawl heb peidio.

7 I lawer dŷn bum anferth iawn,
ti yw fy nerthiawn lywydd,
8 Fy ſafn bydd lawn o'th fawl gan dant,
ac o'th ogoniant beunydd.
9 Nac eſceuluſa fi na'm braint
yn amſer henaint truan:
Er pallu 'r nerth, na wrthod fi,
Duw edrych di ar f' oedran.

10 Medd fy nghaſeion 'r wyf yn wann,
hwy a ddiſgwiliau f' anaf:
Ymgynghoraſant yn ddiſynn,
gan ddywedyd hyn am danaf:
11 Duw a'i gwrthododd, (meddant hwy)
erlidiwch ſwyſwy bellach,
A deliwch ef, nid oes drwy 'r byd
yr vn a'l gweryd haiach.

12 Er hyn o frâd, (Duw) bydd di well,
na ddos ymhell oddiwrthy,
Fy Nuw pryſura er fy mhorth,
ac anfon gymmorth ymmy.
13 Angau gwarthus pob rhai a gânt
a wrthwynebant f' enioes,
Gwradwydd a gwarth iddynt a drig,
a gynnig i mi ddrygioes.

14 Fy ngobaith innau a faſf byth
yn ddilyth a ſafadwy,
Ymddiried ynot (Dduw) a wnaf,
ac a'th foliannaf fwythwy.
15 Dy iechydwriaeth f' im genau,
yr hwn ni thau ſynudyn,
A'th gyfiawnder, ac ni wn i
ddim o'r rhifedi arnyn.

16 Ynghadernid yr Arglwydd Dduw
tra fwy fi byw y credaf:
A'th gyfiownder di hyd y brig,
yn vnig hyn a gofiaf.
17 Duw di a ddyſcaiſt i mi hyn,
do, er yn blentyn bychan:
A hyd yn hyn 'r wyf yn parhau
i oſod dy wrthiau allan.

18 O Dduw na wrthod fi yn hên,
a'm pen, a'm gên yn llwydo,
Nes i'm ddangos i'r rhai ſy 'n ôl
dy wrthiau berthol etto.

19 Dy gyfiownder yn vchel aeth,
yr hwn a wnaeth bob mowredd i
Duw pwy y fydd debyg i ti?
nid ydym ni ond gwagedd.

20 Duw gwnaetheſt di ym' fyw yn bmdd,
a gweled cyſtudd mynych,
Troiſt fi i fyw, dychwelaiſt fi,
drwy 'nghodi o'r feddrod-rych.
21 Mwy fydd fy mawredd nag a fu,
troi i'm diddanu innau.
22 Yna y molaf dy air am hyn,
ar nabl offeryn dannau.

O Sanct Iſrael canaf hyn,
ar delyn, ac â'm genau:
23 Am ytti wared f' enaid i,
gwnâf i ti hyfryd leiſiau.
24 Canaf yt' hefyd gyfion glôd
â'm tafod: wyt iw haeddu,
Am yt warthau a gwarthruddiaw,
fy nghâs fy'n ceiſiaw 'nrygu.

PSAL. LXXII.

DVw dod i'r brenin farn o'r nef,
dod iw fâb ef gyfiowndeb,
2 Yna y rhydd rhwng pobl iawn frawd,
ac i'r dŷn tlawd vniondeb.
3 Hedd a chyfiownder yn ôl hyn,
cair ym hob bryn a mynydd.
4 Y gwan a'r lleſg achub a wna,
fe ddryllia y gorthrymmudd.

5 Hwy a'th ofnant byth ar bob tro,
tra treigio haul a lleuad,
6 Fo ddiſgyn fel glaw ar welk glâs,
neu gafod frâs ar waſtad.
7 Iw ddyddiau ef cerir yr iawn,
a'r cyfiawn a ſtodeira,
Ac aml fydd hedd ar ddaiar gron,
tra fo'r lloer hon yn para.

8 Llwydda efe o fôr hyd fâr,
o'r ffrwd hyd oror tiredd,
9 Ei gâs ymgrymmant, llyfant lwch,
hyd yr anialwch cyrredd.
10 Cadyrn o Tharſiſt frenhinoedd,
ac o'r ynyſoedd canol,
O Seba ac Arabia dêg,
doe pawb â'i anrheg reiol.

11 Yr holl frenhinoedd ddoent yn llu,
a than ymgrymmu atto,
A'r holl genhedloedd, fel yn gaeth,
a wnant waſanaeth iddo.
12 Cans y dŷn rheidus, a'r gŵr gwan,
fo'i gweryd pan weddio.
Bydd i bob dŷn yn nerthol dŵr,
a'r ni bo pleidiwr gantho.

13 Ef a erbyd y tlawd mewn rhaid,
fo achub enaid glanddyn:
14 Fo a'i gweryd rhag twyll a drwg,
gwerthfawr iw olwg ydyn.
15 Felly bydd byw: rhoir iddo dda,
ſef aur o Seba ddedwydd,
Hwy a weddiant arno fo,
gan ei fendithio beunydd.

16 Rhyd pen y mynydd ŷd a gân,
fel brig coed Liban ſiglant,

A'r

A'r plant cyn amled a'r gweilt glâs,
o'r ddihau a flagurant.
17 Os haul cyich wybren byth a dry,
byth peri enw iddaw,
Pawb a'i bendithia ef yn wir,
pawb a fendithir ynthaw.

18 Bendigaid ſo yr Arglwydd Dduw
(ſef Duw yr Iſrael dyrſon)
Efe 'n vnig byth ſy 'n parhau,
i wneuthur gwrthiau mowrion.
19 Bendigaid ſytho ei enw byth,
gogonedd dilyth iddo,
A'i glod llenwir y ddaiaren:
Amen, Amen, hyn ſytho.

PSAL. LXXIII.

YS da yw Duw i Iſrael,
wrth pawb a wnêl yn vnion:
2 Minnau a lithiais, braidd na ſyrthiais,
ſwrth-wael fu ſy amcanion.
3 Cans cynfigennais wrth y ffôl,
a'r dŷn annuwiol dihîr,
Braidd na chwympais pan y gwelais
Eu hedd a'i golud enwir.

4 Can nad oedd arnynt rwymau caeth,
i gael marwolaeth ddynol:
Lle maint yn dŷw yn heini hŷf,
yn iraidd grŷf ddigonol.
5 Ac ni ddoe arnynt lafur bŷn
hyd y bawn i'n eu deall,
Na dim dialedd na dim gwŷn,
ſel y doe ar ddŷn arall.

6 Am hynny ſyth maent yn ymddwyn,
ſel o fewn cadwyn balchder,
A gwiſcant am danynt yn dynn
(megis dilledyn) drowſder.
7 A'i llygaid hwyniwy wrth dewhau
droent yn foglymmau droſodd,
A'i golud hwy, er hyn o wyn,
vwch meddwl dŷn a dyfodd.

8 Treuthu eu trowſder, bod yn dynn,
a boſtio hyn ar waſgar;
9 Egori ſafn at wybren fry,
a thafod cry' drwy 'r ddaear.
10 Am hyn rhai o'i bobl ef â chwant
a ymddychwelant yma,
Yn gweled y dwfr yn lovw lân,
a thybio y cân eu gwala.

11 Cans ymreſymmant hyn yn ſyw,
pa 'm? ydyw Duw yn canfod
Pwy ſydd yn ddrwg, a phwy ſy 'n dda?
ydyw 'r gorucha 'n gwybod?
12 Wele y drygddyn mwya 'i chwant
caiff ſwyaf lwyddiant gwaſtad;
Yn caſglu golud a mawr dda,
hwnnw ſydd fwya' godiad.

13 Ofer iawn fu i mi warhau,
â llwyr lanhau ſy nghalon:
Golchi ſy nwylo, caru gwîr,
a bôd yn hîr yn gyſion:
14 Cael ſy maeddu ar hyd y dŷdd:
ond trwſtan ſydd vniondeb,
Os y borau, ac os pryd nawn,
myſi a gawn wrthwyneb.

15 Hyn os dywedwn, a ſeddyliwn,
ô iyw ſeddalaidd ammau,
Wele, a'th blant di y gwnawn gam,
i ddwyn vn llam a thinneu.
16 Pan geiſiwn ddeall hyn yn llwyr,
o nerth ſy ſynwyr ddynol,
Hyny i'm golwg i oedd ſlin,
nes cael rhyw rin yſprydol,

17 Ond pan euthym i gyſegr Duw,
lle cefais arnyw olau,
Yna deallais i pa wedd,
y bydd eu diwedd hwythau.
18 Gwyburn i ti eu goſod hwy,
lle caent lam, mwy 'n y diwedd,
Sef mewn lle ſli-hrig rhwydd gwymp trwch,
anialwch anghyſannedd:

19 Ond gwedi dodaiſt iddynt wth,
diſymmwth y pallaſant,
Mynd o'r bŷd heb na llŵ na llûn,
o'i hoſn eu hun darfyddant.
20 Fel breuddwyd pan ddihuna vn,
y gwnai di iddun ſ' Arglwydd,
O'r newid hon y caiff ſy nghâs,
drwy yr holl ddinas wradwydd.

21 Bum i ddig wrthyf fi ſy hun,
ac oerni fu'n ſy nghalon,
22 Nas deallaſwn hyn yn gynt,
bum ffol vn hynt ac eidion.
23 Er hyn etto bum gydâ thi,
lle im twyſi 'n ddilyſiant.
24 Wrth ſy llaw ddeau: wedi hyn
ſy nerbyn i ogoniant.

25 Pa'm? pwy (o Dduw) ſydd gennif fi
ond tydi yn y nefoedd?
Dim ni ddymunwn gydâ thi,
wrth weini daiar leoedd.
26 Fy nghalon i, a'm nerth, a'm cnawd,
y ſydd mewn palldawd beunydd,
Ond tydi Dduw ſydd ar fy rhan,
a'm tarian yn dragywydd.

27 A elo ymmaith oddiwrthyd ti,
y rheini gwnaent yn ddiffaith:
Ac a butteiniant rhagot ti,
y rhei'ni torrir ymaith.
28 Ond mi ddoſ neſnes at fy Nuw,
ſy ngobaith yw i'm calon,
29 Y traethaf fi ei nerth, a'i wyrth,
o fewn dy byrth, merch Sion.

PSAL. LXXIV.

PAham (o Dduw) oddiwrthym ni
y cili yn dragywydd?
Paham y digi mor danbaid
wrth ddefaid dy borfeydd?
2 Cofia y bobl a brynaiſt gynt,
rhoiſt iddynt etifeddiaeth,
Mynydd Sion dy breſwylfa,
i'r rhai 'n yn drigſa belaeth.

3 Ymddercha (Arglwydd) taro 'n drwm,
pob gelyn gorthrwm diſa
Yn dragywydd, a wnaeth na thrais,
na dyſais i th gyſegrſa.
4 Dy elynion daethant i'n myſc,
rhuaſant derſyſig greulon:
A goſodaſant dan gryfnaſu,
faneraū yn arwyddion.

5 Iw cherſio 'r ſberi gorau gynt,
a rocſant wyna iw bwiyll:

6 Drylliant i'r llawr gerhaddu hon
ag eirf, gyfeillion erchyll.
7 Llofgafant oll dy Eglwys lân,
a'i phyrth â thân yn yfw,
A halogafant mewn dull dig,
y noddfa lle trig d' enw.

8 Awn, gwnawn gyd-artaith meddant hwy,
a dinyſtr drwy yr hollwlad:
Lloſcafant holl demlau y tîr,
gwnaethant yn wîr eu bwriad.
9 Nid oes yn arwydd in' iw gael,
na phrophwyd diwael deſtyn,
Na gwybodyddi, a wyr pa hyd,
y pery 'r byd i'n herbyn.

10 Dywaid di pa hyd (o Dduw Ion)
y gwna d' elynion warthrudd?
A rydd dy gâs ei gabledd fri
arnat ti yn dragywydd?
11 Paham y tynni 'n ol dy law,
(ſef dy ddeheulaw berffaith,
Hon ſydd i'th ſonwes) allan tynn,
a diſa d' elyn diffaith.

12 Cans o'r dechreuad Duw ei hun
ydyw fy nghan a'm brenin,
Fe a wna iechydwriaeth hîr,
i bawb trwy 'r tîr a'i dilin.
13 Parthu a wnaethoſt di â'th nerth
y môr a'i anferth donnau,
Gwahenaiſt, torraiſt, vwch y don,
bennau y blinion ddreigiau.

14 Drylliaiſt di ben, (nid gorchwyl gwan)
y Lefiathan anferth,
I'th bobl yn ſwyd dodaiſt eſo,
wrth dreigle yn y ddiſerth.
15 Holltaiſt y graig, tarddodd fynnon,
ac aeth yn afon ffrwd-chwyrn,
A diſbyddaiſt yn dra ſych
afonydd dyfn-grych cedyrn,

16 Di biau 'r dydd, di biau 'r nôs,
golau a haul-dôs geinwedd:
17 Seiliaiſt y ddaiar, lluniaiſt hâf;
a gauaf, o'th ogonedd.
18 Fy Arglwydd bellach cofia hyn,
i'r gelyn gynt dy gablu,
Ac i'r ynfydion roi drwg fri,
ath enw di dirmygu.

19 Oes dy durtur na ddod ar gawdd,
dan nawdd anifail creulon,
Na âd o'th gof (O Arglwydd da)
dy dyrfa y rhai tlodion.
20 Duw, edrych ar dy gyfammod,
a gwyl waelod y gwledydd:
Mae yn-mhob man driglfa dŷn trawſ,
mae honynt liaws efrydd.

21 Na ddychweled y truan flawd
mewn difrad ac mewn gwradwydd,
Y dŷn anghenus, lleſc, a gwan,
a ddatcan d' enw, Arglwydd.
22 Cyfod, dadlau dy ddadl (o Dduw)
dy enw yw 'n dragywydd:
Cofia gabledd, yr hon drwy 'r byd
a gayt gan vnfyd beunydd.

23 Duw, nac anghofia lais a ſôn
d' elynion y cenhedloedd
Eu ſwn, a'i rhodres, a'i dadwrdd
a ddring i gwrdd â'r nefoedd.

PSAL. LXXV.

CLodforwn di (dragwyddol Dduw)
a'th enw yw yn agos.
Maint yw dy enw a'th nerth i'th hynt
dy wrthiau ynt iw ddangos.
2 Dywedaiſt, pan ddetbyniwyſt y llu
mi roſ farn gu ac vnion:
3 Fel y nerthais ſylfaeni 'r byd
oedd rydd, a'i gyd-trigolion.

4 Minnau a ddwedais hyn o'm bryd
wrth y rhai ynfyd, peidiwch,
Wrth annuwiolion poethion chwyrn,
eich medcyrn na ddercheſwch.
5 O'ch, na ddercheſwch chwi mo'ch cyrn
na ſiglwch rychwyrn ragdal,
Ac na ddwedwch chwi yn waxz-fyth
nid rhaid yn fyth mo'r gofal.

6 O herwydd, nid o'r dwyrain draw
i ddyn y daw derchafiad,
Nid o'r gorllewin, na'r deau,
y daw i chwithau godiad:
7 Cans ar law Duw y mae y farn,
na fid gwr cadarn rygry,
Goſtwng heddyw y naill heb pall,
a chodi 'r llall y fory.

8 Cans yn llaw 'r Arglwydd phiol ſydd
cymyſgwin hyd wydd ynthi,
Tywalldodd hwn; drwg ddynion byd,
yſant i gyd o honi.
9 Mynegaf finnau, ac i'm côſ,
ei gerdd (Duw lagof) canaf:
Torraf gyrn yr annuwiolion,
a phen y cyfion coda.

PSAL. LXXVI.

YN Juda ac Iſrael dîr
adweinir ein Duw cyfion,
2 Ei babell ef yn Salem ſydd,
a'i breſwylfydd yn Sion.
3 Yno y drilliodd y bwa a'r ſaeth,
a'r frwydr a wnaeth yn ddarnau:
A thorrodd ef yn chwilfryw mân
bob tarian, a phob cleddau.

4 Trawſion fu cedyrn mynydd gyrn,
mewn yſpail helynt vchel,
Vwch a chryſach wyt na hwyntwy,
nid rhaid byth mwy o'i gochel.
5 Pob cadarn galon a ymroes,
ac ni ddeffroes o'i gyntyn:
Pawb a ddiffrwythodd pan ddaeth braw,
ni chae vn llaw ei ddefbyn.

6 O'th waith (Duw lagof) a'th amharch,
cerbyd a'r march rho'i huno.
7 Ofnadwy wyd: pwy i'th lid wrth,
a ſaiſ i'th olwg effro?
8 Pan ddaeth o'r nefoedd dy farn dî,
wyd yn peri ei chym'ryd,
Y ddaiar ofnodd, a'i hell lu,
rhoiſt i oſtegu grinyd.

9 I farnu pan gyfododd Duw
i gadw yn fyw y gwirion,
A'r rhai oedd lonyddd yn y tîr,
yr oeddyn gowir galon.
10 Cans poethder dŷn yw dy ſawl dî,
ſelly goſtegu drallod:

Eu

Bu gwrtes, i'r du'a fug gref ffydd,
i'r drwg a fydd yn ddyrnod.

11 Eich rhodd i'r Arglwydd Duw addewch,
a llawn gwbilhewch eich gobrwy,
Pawb fydd o amgylch Sion deg,
rhowch anrheg i'r ofnadwy.
12 Ef a ostyngodd vchel fryd,
Ac yspryd gwŷr rhyfelgar:
Fo a yrr ofn ynghanol hedd,
ar hall frenhinoedd ddiar.

PSAL. LXXVII.

FY llais at Dduw, pan roddais llef,
fy llais o'r nêf fa'i clybu:
A'm llais gweddiais ar Dduw Ner,
pan oedd blinder yn tarddu.
2 Y dydd y rhedai 'mrie, a'r nôs
ni pheidiai achos llafur,
Mewn blin gy fyngder gwn fy mod,
a'm hoes yn gwrthod cysur.

3 Yna y cofiwn Dduw a'i glod,
pan fyrthiai dwfod enbyd:
Yna gweddiwn dros fy mai,
pan derfysgai fy yspryd.
4 Tra fawn yn effro, ac mewn fann,
heb allel allan ddwedyd,
5 Yr yriais yna 'r dyddiau gynt,
a'r helynt hen o'r cynfyd.

6 Cofiwn fy ngherdd y nôs fy hun:
heb gael amranton, chwilliwn,
A chalon effro, genau mud,
a'm hyspryd ymddiddanwn.
7 Ai'n dragywydd y cilia 'r Ion?
a fydd ef bodlon mwyach?
8 A ddarfu byth ei nawdd a'i air?
a gair ei addaw bellach?

9 A angheſiodd Duw drugarhau?
a ddarfu cau ei galon?
A baid efe byth (meddwn i)
fal hyn a ſorri 'n ddiglion?
10 Marwolaeth ym 'yw 'r medwl hwn:
a threis yn grwn i gofio
Bl fawr nerth gynt: cofio a wnâf,
waith y Goruchaf ette.

11 Cofiaf dy weithredoedd (f' Arglwydd)
a'th wrthiau hylwydd cofiaf.
12 Am bob rhyfeddod a phob gwaith,
â myfyr maith y traethaf.
13 O Dduw, pa Dduw fydd fel ti Dduw?
dy ffordd di yw 'n ſanctteiddiol:
14 Dy waith dengys dy nerth i'r byd,
pair yn' i gyd dy ganmol.

15 Dy nerth fawr hon a re'iſt ar led,
wrth wared yr hen bobloedd,
Iaçof, a Ioſeph, a fu gaeth,
a'i holl biliogaeth hoedd.
16 Y deifr gwelſant, ofnaſant hyn,
a dychryn cyn eu ſymmud:
17 Cymylau dwfr cyſch wybr yn gwau,
a melk fal ſaethau enbyd.

18 Dy daran rhoddd fry 'n y nen,
dy fellt gwnaent wybren olau,
Y ddaiar llod a gyffrodd,
ac a ddyctrynodd hithau.
19 Yn eigion mor mae y ffordd dati,
a'th lwybrau mewn deifr fugnedd,
Ac ni adweinir byth dro'th ol,
yn dy anfeidrol fowredd.

20 Dy bobloedd a dywyſaiſt di
drwy anial ddryſni effydd,
Gan law Moſes, a'i frawd Aaron,
fel defaid gwirion llonydd.

PSAL. LXXVIII.

FY mhobl i gyd gwrandewch fy neddf
a boed fy ngreddf i'ch calon,
C'uſt ymoſtyngwch a'm genau,
i yſtyr geiriau ffyddlon.
2 Mewn diharebion, i barhau,
fy ngenau a egoraf:
A hen ddamhegion oedd ar hyd
y cynfyd a ddangoſaf.

3 Y rhai a glywſom gynt eu bod,
ac ym yn gwybod heſyd,
Ac a ſynegodd yn ddiau
ein tadau er y cynfyd.
4 Heb gêl mynegwn ninnau 'n ffraeth
hyn i'w hiliogaeth hwythau:
Canmolwn Dduw i'r oes a ddêl,
ei nerth a'i vchel wrthiau.

5 Felly gorchymynnodd ef fod coſ,
yn Iagoſ: ac i'r hynaf
Yn Iſrael ddyſgu iw blant,
oganiant y Goruthaf.
6 Fel y gwypid o oes i oes,
y rhoes ef ei dyſtiolaeth:
O dâd i fâb, o fâb ei ŵyr,
i gadw llwyr wybodaeth.

7 Gobeithio 'n Duw, cofio ei waith,
y ſydd rhaid rhaith eneidiol:
I gael cadw ei orchymynyn,
rhoes Duw 'r wers hyn yn rheidiol.
8 Rhag ofn mynd o'r genhedlaeth hyn
yn gyndyn ac anufydd:
A chalon wan ac yſpryd gwael
heb afael gyda 'i llywydd.

9 Eu tadau, fel plant Ephraim,
yn arfog lym ar faethu,
Troeſant eu ceſnau yn y gâd,
ymroi a dadymyſu.
10 Cyſammod Duw a wrthodent,
ni rodient yn ei Gyfraith,
11 Anghofio 'i wyrth a weſlent gynt,
a'i ddeddfau oeddynt berffaith.

12 Yn nhir yr Aipht, ym maes Zoan,
gwnaeth Duw gyſtafan fwyſwy:
13 Rhoi dwfr y môr yn ddau dwrr crych,
a'r llawr yn ſych i drammwy,
14 Y dydd mewn niwl, y nôs a thân,
tywyſai'n llin ei bobloedd:
15 Holldi'r creigiau a'i troi'n llynnau,
a llenwi ei lu â dyfroedd.

16 Er tynnu dwfr o'r garreg lâs,
ar llifmo 'n loyw lâs ffrydau:
17 Yn yr aniatwch digient Duw,
chwanegent amcyw feſau.
18 Yn y diffaethwch profent Duw,
oes fwyd i fyw? meddylient:
A ſil Duw gâel i'n ymma fwyd
mewn cyfyng lochwyd? dwedent:

20 Er

20 Er taro 'rgraig a rhedeg dŵr
yn ffrydau cyflwr diball:
All ef roi i'n fara a chig,
i'n cadw yn ddiddig ddiwall?
21 Pan glybu Duw yr araith hon,
fel tân yn wreichion nymmodd,
Yn Iago ac yn Israel,
gan lid yn erbel digiodd.

22 A'i ddigoeldam na chredent hwy,
i Ddûw a'i fywiol fawredd,
Ac na welent pa lechyd oedd
yn ei weithredoedd chyfeiddd.
23 Gorchymmynyn wybren, a'i gwarthau
egoryd dryſau 'r nefoedd:
24 A Manna 'n fwyd, fel gweinith nêf,
a lawiodd ef iw luoedd.

25 Rhoi i ddŷn gael rhyw luniaeth da,
ſef bara yr Angylion:
26 Gyrru rhyd wybren ddwyrain-wynt,
gydâ 'r deheuwynt nerthlon.
27 Fel y llwch y rhoes gig iw hel,
ac adar fel y tywod:
28 Ynghylch eu gwerſyll a'i trigfydd,
y glawiai beunydd gwŷd.

29 Bwyta digon o wledd ddiwael,
a chael eu bwyd dymmuno!:
30 Ac heb ormedd dim ar eu blys,
nac mo'i hawyllys cnawdol.
31 A'i tarneidiau hwy iw ſafnau,
(yn ofnwn y Goruchaf:)
Yn Iſrael lladdodd iw ddig
wŷr etholedig brafaf.

32 Er hyn pechent, ac ni chredent,
iw iach radau rhyfedd:
33 Treuliodd Duw eu hoes hwy am hyn,
mewn dychryn ac ofergoddd.
34 Tra ſyddai Duw yn eu lladd hwy,
os ceiſient drannwy atto:
Os doent drwy hiraeth at ei râs,
yn for eu glân iw geiſio.

35 Os cofient fod Duw iw holl hynt,
graig iddynt a gwaredydd:
36 (Er ceiſio fiommi Duw 'n y daith,
a'i gweiniaeth, ac â'i celwydd:
37 Er nad oedd eu calon yn iawn,
na ffyddlawn iw gyfammod:)
38 Eir hyn trugarhaei Duw o'r nêf,
a'i nodded ef oedd barod.

Rhag eu difa, o'i lid y troes,
ac ni chyffroes iw dartaith:
39 Cofiodd ddŷn, os marw a wnâi,
nas gallai ddychwyl eilwaith.
40 Pa fawl gwaith y cyffroeſant hwy
wrth fyned trwy 'r anialwch?
Gan ddigio Duw a'i lwyr driſthau,
ynghreigiau y diffaethwch.

41 Troeſant, profaſant Dduw â'i chwant,
gan demptio Sanct yr Iſrael:
42 Anghofio eu cadw hwynt fal hyn,
rhag cael o'i caſddŷn afael.
43 Rhoeſai 'n yr Aipht arwydd o'i râs,
a'i wyrth yn ninas Zoan.
44 Y modd y troes eu dwfr yn waed,
bi chaed dim glân ddwfr allan.

45 Rhoes Duw yngwlâd yr Aipht iw plau,
waed, gwybed, llau, a llyffaint:
46 Lindys, y locuſt i ddifa'l ffrwyth,
a chenllyſg fwyth, a mâll haint.
47 Diſtrywiodd Duw eu hŷd, gwellt gwŷdd,
48 Eu coedydd, a'i han'feiliaid:
A chenllyſg ceſair, mellt a roes,
bu wrth eu heinioes danbaid.

49 Rhoes arnynt bwys ei lid, a'i ffâs,
ac ing anghreugar digllon:
Ffrwyth ei lidiowgrwydd ef, a'i wg,
anfonodd ddrwg angylion.
50 Rhyw ffordd a hon iw lid a droes
heb ludd iw heinioes angau,
Ond dwyn eu bywyd hwy drwy haint,
yn ei ddigoſaint yntau.

51 Yna y tarawodd yn Duw Naf
y plant cynraf anedig:
Yn nhîr yr Aipht, a phebyll Cam,
ſef am ei fôd yn llawnddig.
52 Ond (gan droi at ei bobl yn hawdd,)
ſoi twyſawdd drwy 'r anialfan,
Fel arwain defaid, lwybrau pell,
yn wael ddiadell fechan.

53 Arweiniodd hwyntwy yn ddiofn,
drwy 'r môr (ffordd ddofn) heb wychu,
A'i holl elynion heb fwy âôr,
ſe wnaeth i'r môr eu llyngcu.
54 Rhoes hwy i etifeddu 'n rhydd,
ym mynydd ei ſanctaiddrwydd:
Yr hwn a ddarfu ei warthau,
â llaw ddeau yr Arglwydd.

55 Rhoes ef y wlâd i ddwyn pob ffrwyth
rhoes i bob llwyth ei gyfran
O Iſrael, ac yn eu Plaid,
rhoi 'r hen drigolaid allan.
56 Er hyn temptient, a digient Dduw
hwn vnig yw ſanctaiddiol:
Ac ni fynnent mo'r vfyddhau,
iw dyſtiolaethau nefol.

57 Ond mynd ar gil ac ymlaccau,
fal eu holi dadau twyll-naws:
Megis bwa a fai mewn câd,
ac yntho dafliad gwyrdrawſ,
58 Hwyntwy yn fynych a'i cyffroent,
thewn camwedd troent oddiwrtho
At wylfa nôs, a delw o bren,
fal hyn y digien efo.

59 Ond y Gorucha 'n gweled hyn,
a ddigiodd wrthyn hwythau:
Felly dirmygodd Iſrael,
a gadel ei ammodau.
60 Yna 'r ymadawodd efo,
a chyſegr Shilo dirion:
Ei bebyll a'i brif yſgol ddyſg,
lle 'buaſai' myſg ei ddynion.

61 Ei nerth a roes i garchar caeth,
dan elyn daeth eu mowredd:
62 Ei bobl ei hûn i'r cleddau llym,
(fal dyna rym ei 'ddigedd:)
63 Ei wŷr ieuainge fo'i rhoes i'r tân,
gweryſon glân rhoes heibio:
64 Ei offeiriaid i'r cleddyf glâs,
a'i weddw ni chafai wylo.

626

65 Yr Arglwydd gwedi hyn deffroes,
fal vn a ddoe o gyſgu:
Neu fal gŵr cadarn wedi gwin,
yn erwin yw dychrynu.
66 Taflodd y gelyn yn ei ôl,
rhoes mewn rragywyddol wradwydd.
67 Rhoes wyrion Joſeph dan vn pwyth
ac Ephraim hwythi dramgwydd.

68 Gwedi cwlio y rhai'n i gyd,
ſo roes ei fryd ar Iuda:
Ar ſynydd Sion (ei dreſtad)
o gariad iw breſwylfa.
69 Yna yr adei'adodd ef:
adeilad grêf a howddgar,
Yn gyſlegr-lŷs byth i barhau,
fel hen ſeiliadau 'r ddaiar.

70 Etholòdd ef Ddafydd ei wâs,
yr hwn oedd ddiſas fugail:
Ac a'i dug ef i'r maes yn lân,
o'i gorlan a'i ddefeid-gail:
71 O beithi defaid mammau ŵyn,
iw ddwyn i berthi dynion:
Iagoſ, ac Iſrael, a'i plant,
dyna ei ſeiliant ffyddlon.

72 Yntau a'i porthodd hwynt yn ôl
ei berffaith reiol galon:
Ac a'i trinodd hwy yn brydferth,
o nerth ei ddwylau cyhon.

PSAL. LXXIX.

LAwer cenhedl (o Dduw) a ddaeth
i'th etifeddiaeth vnig:
Rhoed Caer ſalem a'i chyſlegr hi,
yn gameddi o gerrig.
2 Rhoi cyrph dy weiſion, wrth eu rhaid
i hediaid y ffurfafen:
I'nſeiliaid maes rhoi cig dy ſaint,
fel dyma fraint aſlawen.

3 Fel ffrydau dwfr tywallt a wnaed
eu gwaed o amgylch dinas
Caerſalem, heb roi corph mewn bedd,
fel dyna ddiwedd atgas.
4 Yn ddirmyg, gwradwydd, ac yn warth,
i bawb o'n pob parth ydym.
5 O Dduw pa hyd? wyd byth yn ddig?
a'i fel tân ffyrnig poethlym?

6 Tywallt dy lid ar bobl eſtron,
rhai nid adwaenon m'onot:
Ac ar dyrnaſoedd ni eilw,
(Duw) ar dy enw hynod.
7 Cans wyrion Iagoſ (bobl oedd gu)
y maent iw hyki 'n rhyfedd:
Ac a wnaethant i'r rhei'ni fôd
preſwylfod anghyſannedd.

8 Na chofia'n camwedd gynt i'n hoes,
Duw bryſſia moes drugaredd:
Dy nodded a'n rhagflaeno ni
ſy' mewn trueni 'n gorwedd.
9 O Dduw ein Iechyd cymorth ni,
er mwyn dy ſ.i gogonol:
A gwared er mwyn dy enw tau,
ni rhag pechodau marwol.

10 Pam y gofynnont ple mae'n Duw
dod arnynt amryw ffienaod:
I ddial gwaed dy ddwyſol blant,
ac yno elint hwy wybod.
11 Duw, doed ochenaid ger dy fron
dy garcharorion rhygneth:
Ac yn dy ddiuſawr ogoniant,
ymddiffyn blant marwolaeth.

12 Tin cymdogion a'th gablodd di,
tâl i'r rhei'ni yn gwbiol
Tu cabledd iw mynweſau 'i hun,
o Arglwydd gun gorcheſiol.
13 Ninnau dy bobl a'th'ddefaid mân,
a wnawn yt gân ogonawl,
O oes i oes byth i barhau,
ac i'th fawrhau 'n dragywyddawl.

PSAL. LXXX.

CLyw di fugail i Iſrael,
ſy'n arwain fel y defaid,
Hîl Iagoſ, a llewyrcha di,
a'ſteddi ar Gerubiaid.
2 Fel y gwelo Ephrai'n hyn,
Beniamin a Manaſſes:
Cyfod, cymorth a gwared ni,
o'th fawr ddaioni cynnes,

3 L'ewyrcha d' wyneb, dichwel ni,
Duw di a'n cedwi'n gyflwn:
4 Duw y lluoedd, clyw ein gweddi,
pa hyd y lonti wrthym?
5 Llewa 'i bara drwy wylo yn doſt
a wnaethoſt di i'r eiddod:
A rhoi iddynt ddagrau bob awr,
drwy feſur mawr yn ddiod.

6 Duw i'n gelynion o bob parth
rhoiſt ni yn warth i'n gwatwar:
7 Llewyrcha d' wyneb, dychwel ni,
felly i'n cedwi'n gynnar.
8 Dugoſt o'r Aipht winwydden îr,
rhoiſt iddi dîr i dyfu:
A'r hoil genhedloedd o bob man,
troiſt allan cyn ei phlannu.

9 Arloeſaiſt y tîr o'i blaen hi,
a pheraiſt iddi wreiddio:
10 Llanwodd, cuddiodd bob bryn a llawr
fel cedrwydd mawr yn brigo.
11 A'i hiraidd fig yſtyn yr oedd
hyd foroedd ac afonydd:
12 Pam y rhwygaiſt gae 'r ſâth bêr lwyn
i bawb i ddwyn ei ffrwythydd?

Pawb ai heibio yn tynnu ei grawn,
pan oedd hi'n llawn ffrwyth aeni:
13 A'r baedd o'r coed yn tirio'r llawr,
a'r bwyſtfil mawr iw phori.
14 O Dduw y lluoedd, edrych, gwyl,
a dychwyl i ymgleddu
Y winllan hon a blennaiſt di,
ſ'th law, a'i rhoddi 'dyfu.

15 Lle cadarnheiſt i ti dy hun,
dy briſ blanhigyn dedwydd:
16 Llygrwyd â'r cloddy a'r tân yn faith,
a hyn o waith dy gerydd:
17 I gryſhau gŵr dy ddehau law,
boed drofaw dy fraich nerthol:
Hwn a ficchreiſt i ti dy hun,
ſaf dros fâb dyn dewiſol.

18 Tros hwn tra rhoddych di dy law,
eddiwrthaw ni ddychwelwn:
O Dduw, dadebra, bywha ni,
ar d' enw di y galwn.
19 A dadymchwel nyni i fyw,
o Arglwydd Dduw y lluoedd:
Tywynna arnom d' wyneb peyd,
ni a gawn iechyd bythoedd.

PSAL. LXXXI.

O Cenwch fawl i Dduw ein nerth,
cerdd brydferth cenwch iddo:
A llafar lais, a genau ffraeth,
gerddwriaeth i Dduw Iago.
2 Cymerwch gathl y pſalwyr lân,
a moeſwch dympan hefyd:
A cheiſiwch ganu gyd â hyn
y nabl'a'r delyn hyſcyd.

3 Cenwch vdcorn ar loer newydd,
y pryd ſydd nodol iddo:
4 Sef deddf yw hon ar wyl vchel,
Duw Iſrael ac Iago.
5 Yn Ioſeph clymmodd hyn yn ddyſg,
pan ddaeth o fyſg yr Aipht-wyr:
Lle clywais laith oedd ddieithr im',
heb ddeall dim o'i hyſtyr.

6 Dwedodd fy Nuw: drwy nerth fy mraich
tynnais faich eich yſgwyddau:
Ac ſelly tynnais eich dwy law,
i' madaw a'r ffwrneiſiau.
7 I'th ſiinder gelwaiſt arnaf fi,
gwaredais di ſut yma:
Wrth lais taran fy mhroſtad oedd,
ynglân dyfroedd Meribba.

8 Fy mhobl Iſrael gwrando fi,
os yſtyri yn ffyddlon:
9 Na fid ynot arall yn Dduw,
na chrymma i gaudduw eſtron.
10 Myfi yr Arglwydd Dduw a'th ddug
o'r Aiphtir ſarug allan:
Llanwaf dy ſol heb ddiffyg dafn,
lleda dy faſn yn llydan.

11 Ni choeſiai Iſrael fy rhybudd,
ni fyddent vfydd ymy.
12 Gollyngais hwynt iw ffordd eu hun,
iw cynghor cyndyn hynny.
13 Och na wrandawſai Iſrael,
gan rodio 'n ffel fy llwybrau:
14 A phwys fy llaw llethaſwn fron
eu holl elynion hwythau.

15 Caſeion ein Duw, yn ei lid,
a oſtyngeſid iddaw.
Ac ef a roeſai yn y tir
ammodau hir i'r eiddaw.
16 Ein Duw a roeſai iddynt barth,
drwy fraſder cymorth rhadol:
Rhoi mêl o'r graig rhoi llaeth yn ſlwb,
a gwenith yn ddigonol.

PSAL. LXXXII.

HYll farnwyr bŷd mae Duw 'n eu myſg,
pe cymrent addyſg gantho:
Duw yw ymyſg y duwiau mân,
a'i fryn ſy lân heb wyro.
2 Pa hyd y rhoddwch farn ar dro,
gan bleidio gydâ'r trowſion?
3 I'r tlawd, ymddifad, rheidus trwch,
paham na fernwch vnion.

4 Gwrandewch chwi ar y gwan a'r gwael,
a'r tlawd heb gael mo'i gyfraid:
(Pan ddêl y rhêl ni gar eich bron)
o ddwylo'r trowſion diriaid.
5 Gwyr heb wybod heb ddeall chwaith
ſy'n rhodio taith tywyllni:
Ni ſyflent hwy, pe ſiglai 'rnghyd,
yr holl fyd a'i ſylfeini.

6 Dwedais mai duwiau ych yn ſiwr,
a phlant i'r Gŵr goruchaf:
Er hyn mal dŷn marw a wnewch,
yn gwymp a gewch a'ch hynaf.
7 Duw cyfod, a dyro farn ar
y ddaiar a'i thymaſoedd:
Cans mawr yw d' etifeddiaeth, di
a feddi'r holl genhedloedd.

PSAL. LXXXIII.

NA oſtega, na thaw, na fydd
di lonydd Duw y lluoedd:
2 Wele, d' elynion yn cryfhau,
gau godi 'pennau i'r nefoedd.
3 Ymgyfrinachu dichell ynn,
y lle mae ganthyn ſwriad,
A dychymygu diben brudd,
i ni ſy'n ymgudd danad.

4 Dwedaſant, dewch difethwn hwynt
na byddo honynt genhedl:
Ac na byddo byth (meddant hwy)
am Iſrael mwy mo'r chwedl.
5 Ymgynghoraſant bawb ynghyd,
ac yn vn fryd i'th erbyn,
6 Edom, Iſmael, Moab blaid,
a'r holl Hagariaid cyndyn.

7 Gebal, Ammon, Amalechiaid,
Philiſtiaid a gwŷr Tirus:
8 Aſſur, yn gydfaich, a phlant Lot,
ſal dyna gnoc maleiſia.
9 Tâl dithau adref yn y man,
megis i Madian greulon,
I Siſera, ne'i labin ſwrth,
a laddwyd wrth lan Cizon.

10 Yn Endor gynt bu laddfa fawr,
ar hyd y llawr ar waſgar:
Gwna honynt hwythau laddfa ail,
a'i cyrph yn dail i'r ddaiar.
11 Gofod eu bonedd hwy fel Zeb,
ac Oreb yr vn diwedd:
A'i tywyſogion fel Zeba,
a Salmuna i orwedd.

12 Dwedent y mynnent yn eu byw
gyſegrfa Duw i'w meddiant:
13 Fel rhod rhod, neu welit mewn gwynt,
dyna yr hynt a gaffant.
14 Fal y llyſc tân pob pren crin,
a'r fflam yr eithyn mynydd;
15 Felly a'th 'ſtorm, ymlid hwy'n gynt
nâ dychryn corwynt eſtydd.

16 Llanw eu tâl o warth a chwys,
ceiſiant ar frys yr Arglwydd.

427

17 Ac yn dragwyddol iddynt bydd,
gywilydd, meſl, a gwradwydd.
18 Difether hwynt: gwyped dŷn byw
mai d' enw di yw Iehovah:
Ac mai ti vnic Dduw ſydd ar
y ddaiar yn oruchaf.

PSAL. LXXXV.

DY Babell di mor hyfryd yw
(o Arglwydd byw y lluoedd)
2 Mynych chwenychais weled hon,
rhag mor dra thirion ydoedd.
Mae f' enaid i (fy Ion) mewn blys,
i'th gyſtegr iys dueddu:
Fy nghalon i, a'm holl gnawd yw,
yn Nuw byw yn gorfoleddu.

3 Aderyn y to cafodd dy,
a'r wennol fry iw chywion
Le wrth dy allor di yw trin,
ſy Nuw a'm brenin tirion.
4 Gwyn ei ſŷd a drig yn dy dŷ,
caiff dy foliannu daligon:
5 Ac ynot ti ſy'n cadarnhau,
a'th'lwybrau yn eu calon.

6 Pe rhon a gorfod ar y rhai'n
rhyd glyn wylofain dramwy:
Gofoda't ffynnon iddyn nhw,
a'r glaw a leinw ſwyſwy.
7 Ant rhagddynt bawb o nerth i nerth
nes caelyn brydferth ddyfod:
I'mdda gos i Dduw gar ei fron,
Yn Sion ei breſwylfod.

8 Arglwydd Dduw y lluoedd clyw fi,
a'm gweddi O Dduw Iagof:
9 Gwel wyneb d' eneiniog, ai ſŵd,
Duw 'n tarian nad ſi 'n angof.
10 Gwell yw nâ mil, yn dydd i'th dŷ,
am hynny mwy dewiſol
Yn fod ar rinieg y drws tau,
nâ phlafau yr annuwiol.

11 Sef, haul a tharian yw Duw mâd,
a rydd râd a gogoniant:
Ni leſtair ef ddaioni maith,
i'r rhai a berffaith rodiant.
12 O Arglwydd Dduw y lluoedd mawr
anſon i lawr dy gymmod:
Dedwydd yw 'r dŷn a rotho 'i gred,
a'i holl ymddiried ynod.

PSAL. LXXXV.

D'wyd i'th dir (Jehovah Ner)
dychwela ſt gaethder Iago:
2 Maddeuaiſt drowſeld dy bobl di,
mae 'i eamweed wedi 'i guddio.
3 Tynnaiſt dy lid oddi arnom ni,
troiſt di ddigloni awchlym:
4 O Dduw ein nerth tro ninnau 'n well,
a'th lid bid bell oddiwrthym.

5 A'i byth y dygi wrthym ni?
a ſorri di hyd ddiwedd?
A faiſt dy lid o oes i oes?
Duw gwrando, moes drugareid.
6 Pam? oni throi di a'n bywhau,
a llawenhau yr eiddod?
7 O dangos in' dy nawdd mewn peyd,
ſelly cawn iechyd ynod.

8 Beth a ddywaid Duw am danaf
mi a wrandawaf hynny:
Fe draetha hedd iw bobl, a'i Sainct,
rhag troi ym mraint ynfydu.
9 I'r rhai a ofnant Arglwydd nêſ,
mae 'i iechyd ef yn agos:
Felly y caiff gogoniant hîr,
o fewn ein tîr ni aros.

10 Ei drugaredd, a'i wirioneedd,
ar vnwaith cyfarfiant;
Ei vniondeb, a'i hedd ynghyd,
drwy'r tîr a'm gydgufanant.
11 Gwirioneid o'r ddaiar a dardd,
vniondeb, chwardd o'r neſoedd:
12 Duw a ddenſyn yn' ddaioni,
a'n tîr i roddi cnydoedd.

13 Vniondeb oedd o flaen Duw nêſ,
a'r cyſion ef aed rhagddo:
A Duw a rodia yn ei waith,
ſel i'r vn daith ac eſo.

PSAL. LXXXVI.

GOſtwng o Arglwydd y gluſt dau,
clyw ſy ngweddiau trymion:
Gwrando fi ſy druan a thlawd,
o'th barawd drugareddion.
2 Cadw fy oes, gwr cynnwyſ wy,
ac ytti 'r ydwy 'n credu:
Duw bydd achubwr da i'th wâs,
o'th râs dyrd i'm gwaredu.

3 Trugarha wrthif Arglwydd maid,
cans arnad llefa 'n ddibaid:
4 Einioes dy wâs Duw llawenhâ,
cans attat coda f' enaid:
5 Cans ti o Arglwydd ydwyd dda
i'th bobloedd a thrugarog,
I'r rhai a alwant arnat ti,
mae dy ddaioni 'n bleidiog.

6 O Arglwydd clyw fy llais,
a'm gweddi y'm myſyrdod:
7 Clywi ſy llais, gweli ſy nghlwyf,
y dydd y bwyl i'm trallod.
8 Ymyſg y duwiau nid oes vn,
ſel dydi gun gogoned:
Ymyſg gweithredoedd cymmain hûn,
nid oes yr vn un weithred.

9 Y bobloedd oll a wnaethaſt (Ion)
o'th flaen don ac addolant:
A pha le bynnag ar y bont
i'th enw rhont ogoniant.
10 Cans tydi ydwyd fawr a phur
yn gwneuthur rhyfeddodau:
A thydi 'n vnig wyd yn Dduw,
ni cheiſiwn amryw Dduwiau.

11 Dyſg i mi dy ffordd (o Arglwydd)
câf yn rhwydd dy wirioneedd:
Gwna fy nghalon yn vn â thi,
ac ofnaf fi dy fawredd.
12 Fy Arglwydd Dduw moliannaf di
â holl egni ſy nghalon:
Ac i'th fawr enw byth gan dant,
y rhoſ ogoniant cyſon.

13 Cans mawr yw dy drugaredd di,
tu ac attaf fi yn bared,

Gwaredaiſt

Gwareiſaiſt ſ' enaid i o'r bedd,
ac o'r gorddyfnedd iſod.
14 Duw, daethant arnaf fi wŷr beilch,
ſel lu o welich ewin-ddrud:
Ceiſient ddwyn ſ' einioes o'r byd hwn,
iw golwg gwn nad oeddud.

15 Ond tydi 'n vnig wyd hawddgar,
a chlaear dy drugaredd.
Hwyr i'th lid, ac i gymmod hawdd,
llawn o nawdd a gwirioned.
16 O edrych arnaf, moes dy râs
i'th wâs y ſydd i'th ortlwyn:
Dod ym dy nerth, cadw ſal hyn
fi, plentyn dy lawforwyn.

17 O Dduw dod o'th ſerch ym arwydd,
er gwradwydd i'm caſeion:
Pan we'ant dy fod yn rhoi nerth
ym', ac ymadferth ddigon.

PSAL. LXXXVII.

Silfeini hon (ſef Sion) ſydd,
ar gyſſegr-fynydd vchod';
2 Ac ar dy byrth rhoes Duw ei ſerch,
vwch pob trig-lannerch Iaco.
3 O ddinas Duw, preſwylfa'r Ion,
mawr ydyw 'r ſôn am danad:
A gogoneddus air yt' ſydd,
vwch trigfennydd yr holl-wlad.

4 Rahab, Babel, a Phaleſtin,
a Thirus flin, a'r Mwriaid,
A fu i'th blant elynion gynt,
mae rhai o honynt vnblaid.
5 Ond dwedir hyn am Sion bêr,
ſo anwyd llawer ynthi,
Nid ymbell vn cans fuecwr da
yw Duw goruchaf iddi.

6 Fe rydd yr Arglwydd yn ei riſ,
y neb ſo cyſrif hono:
Ffe a eſyd hyn ar lêd
ſef, Hwn a aned yno.
7 Cantor rafod, a cherddor tant,
pob rhai yt' canant fawr-glod:
a thrwy lawenydd mae'n parhau,
fy holl ffynhonnau ynod.

PSAL. LXXXVIII.

O Dduw fy iechyd, nôs a dydd
mae 'ngweddi 'n vfydd arnad,
2 Gollwng dy gluſt, o Arglwydd nêſ,
a doed fy llef hyd attad.
3 Cans mae fy enaid mewn dull caeth,
a'm heinioes aeth i'r beddrod:
4 Fel gŵr marw y rhifwyd fi.
a'm nerth oedd weli darfod.

5 Mor farw a rhai wedi eu lladd,
a'i taflu 'nghladd mewn angoſ,
A laddyt di mor ſiwr a hyn,
na bai byth honyn atgoſ.
6 Goſodaiſt fi mewn dyfnder trwch,
ac mewn tywyllwch eithaſ,
7 Rholſt bwys dy ddig ar y corph mau,
a'th holl for-donnau arnaſ.

8 Pellheiſt fy holl gydnabod da,
'r wyſ yn ffieidd-dra iddyn:
Ni chaf fi fyned at vn êlr,
yr wyſ mewn carchar rhydyn.
9 Y mae fy ngholwg (gan dy lid)
mewn goſyd o fawr gyſtudd.
Duw llefais arnad yn fy mraw,
gan godi'n nwylaw beunydd.

10 Ai i'r meirw dangoſi wrth?
a ddônt i'th byrth i'th ſoli?
11 A draethir dy fawl yn y bedd,
a'th lân wirioned heini?
12 Ai mewn tywyll y mae dy râd?
a'th iowndeb yngwlâd angof?
13 Fal hyn (Duw) llefais arnat ti,
o clyw fy 'ngweddi etto.

14 Pam (O ſ' Arglwydd a'm Duw) i'm rhaid
y rhoi ſ' enaid ar withod?
Ac y cuddi dy wyneb pryd?
fynghoel i gyd ſydd ynod.
15 Truan ymrôn marwolaeth wyſ,
mewn trymglwyſ o'm ieuenctyd:
A'th oſni bum yn nychbeth gwael,
gan amman cael mo'r iechyd.

16 Dy ddig a lifodd drofoſ fi,
d' oſn ſydd i'm torri yn eſrydd,
Fel deifr y daethant yn fy nghylch,
do, do, o'm hamgylch beunydd.
17 Ymhell oddi wrthyf rholſt bob câr,
Pob cyſaill hygar heibio,
A'm holl gydnabod'a fu gynt,
yr ydynt yn ymguddio.

PSAL. LXXXIX.

MYſyriaſ gerdd byth i barhau,
o drugareddau 'r Arglwydd:
A'i wirioned i'm genau ſydd,
hyd dragywydd yn eſrwydd.
2 Sef dwedais hyn: cair byth yn wir,
a leiledir trugaredd:
I barhau byth cair yn y nef
dy gadarn greſ wirioned.

3 Fal hyn (o Dduw) attebaiſt ym,
mi a wneuthym rwym gan dyngu
I Dduſydd ſ' etholedig wâs,
a'r gair o'm grâs yn tarddu.
4 Fal hyn ſiccrhâf dy hâd di byth,
a gwnaf wehelyth dreſniad.
I'th gadarn faingc o oed i oed,
mi 'a roſ bob troed yn waſtad.

5 Am hyn y ſiccrwyd tragwyddawl
y nêſ o fawl dy wyrthiau:
Yngorſedd Sainct, ynghyrchfa hedd,
am bur wirioned d' eiriau.
6 Pwy ſydd cyſtal ſ'n hargiwydd cu,
pe chwilid llu'r wybrennau?
Ymyſg Angylion pwy mal len,
ſef ymhlith meibion duwiau?

7 Drwy gynnulleidfa ei Sainct eſ,
Duw o'r nêſ ſydd ofnadwy:
A thrwy 'r holl fŷd o'n hamgylch ni,
ei oſni ſydd ddyladwy.
8 Pwy ſydd debyg i ti Dduw byw,
o Arglwydd Dduw y lluoedd?
Yn gadarn lor, a'th wir i'th gylch,
o amgylch yr holl nefoedd.

9 Ti a ofynaſi y môr mawr,
a'r don hyd lawr yn ymlig:
10 A nerth dy fraich cant i dy gâs,
yr Aipth, fal gwâs ſtuddedig.
11 Eiddod nêf a daiar i gyd,
ſeiliaiſt y byd a'i lanw:
12 Gogledd, deau, Tabor, Hermon,
fy diſion yn dy enw.

13 I'th fraich mae grym, mae nerth i'th law,
a'th gref ddeheulaw codi:
14 Nawdd a barn yw dy orſedd hîr,
a nawdd a gwir a geri.
15 Eu gwnſyd i'r holl bobl a fydd,
a fo'i llawenydd ynod:
Ac yn llewyrch dy wyneb glân
y rhodian i gyſnſod.

16 Yn d' vnig enw di y cânt,
fawl a gogoniant beunydd,
Yn dy gyfnowndec cadl wnâne,
ac ſelly byddant ddedwydd.
17 Canſ ti wyd gryfder eu nerth hwy,
lle caffent fwy o dyciane:
Dydi a ddercheſi eu cyrn,
ac ſelly cedyrn fyddant.

18 Canſ o'r Arglwydd a'i ddaionl,
y daw i ni amddiffin:
O Sainct Iſrael drwy ei law,
oddi yno daw ein brenin.
19 I'th Sainct y rhoiſt gynt wybodaeth,
drwy weledigaeth nefol:
Gofodais gymmorth ar gryf glîn,
derchefais vn dewiſol.

20 Cefais (eneinhais ef yn ôl)
fy nghâs dewiſol Dafydd
21 Ag oleu ſainct: Braich a llaw grêf,
rhoiſt gyd ag ef yn llywydd.
22 Ni chaiff gelyn ei orthrymmu,
na'i ddrygu vn mîb enwir:
23 O'i flaen y coetha'i elynion,
a'i holl gaſeion dihir.

24 Fy ngwirionedd, a'm trugaredd,
rhof fi trwy gariad iddo,
Ac yn fy enw i yn ddiorn,
derchefir ei gorn efo.
25 Gofodaf ei law ar y môr,
ac o'r goror bwyſilydd:
A gofodaf el law ddeau,
hyd te. fynau 'r afonydd.

26 Ef a weddia arnaf fi
iw galedi, gan ddwedyd,
Ti yw fynhâd, fy Nuw, fy nghân,
yn gadarn o'm iachâwdyd.
27 Minnau gwnaf yntau im yn fâb,
yn gynfab ac eiſoedd,
Ar frenhinoedd y ddaiar lîn,
yn vwch el rhâs a'i fowredd.

28 A chadwaf iddo (yr vn wedd)
drugaredd yn dragwyddol:
A'm cyfammod iddo yn llawn,
yn ffyddlawn, ac yn nerthol.
29 Gofodaf hefyd byth i'w hâd,
nerth a mawrhâd vwch bydoedd:
A'i orſedd-fainc ef i barhau,
yn wedd a dyddiau 'r nefoedd.

30 Ond os ei blant ef (drwy afrol)
a nid ânt yn ôl fy nghyfraith,
Os hwy ni rodiant, gan barhau,
i'm beirn a'm llwybrau perffaith.
31 Os fy neddfau a halogant,
ni chadwant fy holl eirchion,
32 Yna ymwelaf a'i cam gwrs,
â gwiail ſcwrs, neu goelfon.

33 Ond ni thorraf ag ef vn nôd,
o'm hammod, a'm trugaredd:
Ac ni byddaf fiddlim yn ôl,
o'm ymyriol wirioned.
34 Ni thorraf fy nghyfammod glân
a ddaeth allan o'm genau,
Ac ni newidiaf air o'm llw,
mi a rois hwnnw 'n ddian.

35 Yn fy ſancteiddrwydd tyngais im
na phallwn ddim i Ddafydd,
36 Bydd ei hâd a'i drwn, yn ddi draul
o'm blaen fel haul tragywydd.
37 Yn dragywydd y ſiccrheir ef,
fel cwrs (is nêf) plmedau
Haul neu leuad, ſelly y bydd,
ei gwrs tragywydd yntau.

38 Ond ti a'n ffieiddiaiſt ar fyrr,
ac yn ddiyſlyr lidiog.
Di a gyffroaiſt yn dra blîn,
wrth dy frenin eneinjog.
39 Diddymaiſt di dy air i'th wâs,
a'th rês, a'th addewidion:
Ac a'i halogaiſt ef yn fawr,
gan daflu 'i lawr ei goron.

40 A drylliaiſt ei ſgwyrydd ef,
a'i gaer grêf rhoiſt yn adwy,
41 Yn egored ſelly y mae
yn brae i bawb ſy 'n tramwy.
42 Iw gym'dogion gwarthrudd yw ef,
a than law grêf ei elyn,
A llawen lawn y codent floedd
bob rhai a oedd i'w erbyn.

43 Troiſt hefyd fin ei gleddau ef,
a'i law oedd grêf a blygaiſt:
44 Darfu ei lendyd ef a'i wawr,
a'i drwn i'r llawr a fwriaiſt.
45 Pryd eu ieuenctyd heibio 'r aeth,
a thi a'i gwnaeth cyn fyrred,
A bwriaiſt drofio wradwydd mawr,
o nen hyd lawr y torred.

46 Pa hyd fy Nuw y byddi 'nghudd?
ai byth, fy llywydd nefol?
A lyſg dy llid ti fel y tân
yn gyſan yn dragwyddol?
47 O cofia f' oes ei bôd yn ſerr,
ai'n ofer gynt y gwnaethoſt
Holl blant dynion? o dal dy law,
ac yn' ni ddaw yn rhyddid.

48 Pa dêr y ſydd a'i oes dan ſêl,
na ddêl marwolaeth atto?
pwy a all ddiange, ac ni ddaw
y caib a'r rhaw i'w guddio?
49 O mae dy nodded Arglwydd gynt?
mae helynt dy drugaredd?
Mae dy lw, o yſtyriol ffydd,
i Ddafydd j'th wirioned?

50 Cofia Arglwydd yn wradwydd ſlym
ſlg'r ydym ni, dy weiſion:
Yr hwn a dawdd i'm monwes i,
gan ffroſt y Cowri mowrion.
51 Yr hwn warth 'r oedd d'elynion di
yt' yn ei roddi 'n llidiog,
(Fy Arglwydd Dduw) a'r vn ſyr-hâd
i droediad dy eneiniog.

52 Moler yr Arglwydd byth, Amen,
a byth Amen, hyn ſytho.
Moler y Arglwydd byth, Amen,
a byth Amen, hyn ſytho.

PSAL. XC.

DVw! buoſt in yn Arglwydd da,
ac yn breſwylfa i drigo,
O bryd i bryd, felly yr aeth
bob rhyw genhedlaeth heibio,
2 Er cyn rhoi ſáil y mynydd mawr,
cyn llunio llawr cwmpaſ byd,
Duw! o dragwyddol wyd cyn neb,
hyd dragwyddoldeb hefyd.

3 Weithiau i ddiniſtr y troi ni,
troi dithau wedi'n rhydda:
A dwedi cyn ein mynd i'r llwch,
dychwelwch meibion Adda.
4 Cans dec can mlynedd ſel doe vnt,
pan elo 'i heiyne heibio,
O'th ſlaen di, megis gwylfa nos,
ni chaiff ymddangos ettto.

5 Nid yw dyn ond fel hun, neu ail
i addail, neu lifeiriant.
Neu megys glás iyſieun gwan,
mor ſuan y newidiant.
6 Yr hwn y borau gwyrddlas ſydd,
a gwawr o newydd arno:
Ond pan y torrer ef brydnawn,
yn ſuan iawn mae'n gwywo.

7 Cans yn dy ſid diſſethwyd ni
gan ofni dy ddigoſaint,
8 Rhoiſt di ein beiau gar dy fron,
a'n holl ddirgelion dderyghaint:
9 Cans drwy dy ddig mae 'n dyddiau ni
a'n tegwch gwedi darfod,
A'n holl flynyddoedd vnt ar ben,
fel gorphen hen chwedl gorfod.

10 Ein holl flynyddoedd yw ſaith ddeg,
dau bump chwaneg os byed grym:
Yna ein nerth ai'n boen blin iawn,
i ſtordd yr awn yn gyflym.
11 Ond pwy a edwyn nerth dy lid?
mawr ofid ſydd o'th ſorri:
Sef fel y mae dy ofn di'n fawr,
dy ddig ſydd ddirfawr inni.

12 Dyſg felly 'n riſo'n dyddiau gwael,
i'n calon gael doethineb,
13 Duw ba hyd? dyrd a dod yn hawdd
i'th weiſion nawdd ac vndeb.
14 Yn ſorau lawn diwalla ni
á'th fawr ddaioni éiſoes,
Fel y caffom ni lawen fyd
yn hyfryd dros ein heilnioes.

15 Gwna ni yn llawen, boem brudd
ban oedd yn' gyſtudd dſbryd:
A chwedi ſlawer blwyddyn droen,
y rhai y gowſom adfyd.
16 O Dduw, gwna weled dy fawr waith,
a'th wrthiau maith i'th weiſion,
A'th odidowgrwydd. a'th ffyniant,
ymyſg eu plant a'i hwyrion.

17 Arnom ni doed rhâd Duw a'i nerth,
ei allu prydferth weithiaw,
Duw dod ein gwaith mewn trefnid dda
Duw trefna waith ein dwylaw.

PSAL. XCI.

YSawl a drigo, doed yn nes,
yn lloches y Goruchaf,
Ef a ymetyn i gael bod
ynghyſgod hwn ſydd bennaf.
2 Fy holl ymddiffyn wyd a'm llwydd,
wrth fy Arglwydd y dwedaf,
A'm holl ymddiried tra fwy ſyw
ſydd yn fy Nuw Goruchaf.

3 Cans ef a weryd yr oes dau,
oddiwrth faglau yr heliwr,
A hefyd oddiwrth bla, a haint,
echryſaint, ac anghyflwr.
4 Ei eſgyll drofod ef a rydd,
dan ei adenydd byddi
Yn ddiogel: a'i wiredd gred
fydd gykh a bwccled itti.

5 Ni ddychryni er twrf y nos,
na'r dydd o achos hedfaeth,
6 Er haint, neu blá, mewn tywyll fydd,
neu hanner dydd marwolaeth.
7 Wrth dy yſlys y cwympa mil,
a dengmil o'th law ddeau;
Ac ni ddaw drwg yn dy gyfyl,
a thi a'i gwyl yn ddiau.

8 A'th lygaid y gweli di dâl
i'r enwir gwammal aniau.
9 Sef fy holl obaith wyd (o Dduw)
ac vchel yw dy drigfan.
10 Ni ddigwydd niwed yt', ond da,
na phla, na dim echryſlon,
I'th Eglwys a'th gynlleidfa nawdd,
11 cans archawdd iw Angylion,

I'th ffyrdd dy gadw, a'th gynllwyn,
a'th ddwyn á'i dwylaw hardd-deg,
12 Rhag digwydd yt dárwg (hyd yn oed
taro dy droed wrth garreg.
13 Dy fangfa fydd ar y llew dig,
a'r aſp wenwynig ſethri:
Ar greulon genau'r llew o'r graig,
ac ar y ddraig y ſengi.

14 Mi a'i gwaredaf ef rhag brâd,
am roi ei gariad arnaf,
Am adnabod fy enw mau,
yn ddiau y derchafaf.
15 Geilw arnaf, m'ai gwrandawaf,
mewn ing y byddaf bared,
Gwaredaf hefyd rhag ei gâs,
a chaiff drwy vrddas fowrglod.

16 Fo gaiff fyw yn ddigon o hyd,
caiff yn y byd hir ddyddiau.
Dangoſaf iddo radlawn faeth,
a'm iechydwriaeth innau.

PSAL. XCII.

MOliannu 'r Arglwydd da iawn yw,
a chyfarch Duw yn bennaf:
A chanu i'th enw di fawl,
a'th garnawl (y Goruchaf.)
2 Y borau am dy drugaredd,
a'th wirioneddſon y nôs,
3 Ar ddectant, nabyl, a theiyn,
myſyrio hyn a'i ddangos.

4 Sef drwy dy weithred llawen wyf,
ynnyn nwyf yn fy Nuw Naf,
Yngwaith dy ddwylaw fy Nuw Ior,
beunydd y gorfoleddaf.
5 Dy weithredoedd ond mawrion ynt?
6 Dy helynt nis gwyr anghall:
Dy feddyliau o ddyfn iawn fryd,
hyn nis gwyr ynfyd ddeall.

7 Pan flodeuo yr enwir ddŷn,
megis llyſeuyn iraidd,
Pan fo drygweithyn graſu eu plaid,
Duw yno rhaid eu diwraidd.
Y drwg flagur vchel yr ânt,
a hwy a fyrthiant beunydd:
8 Eithau yr Arglwydd yn ddirgel,
wyt vchel yn dragywydd.

9 O Arglwydd wele d' elynion,
dy gaſeion difeithir;
A holl weithredwŷr trais a cham,
yn ddinam a waſgerir.
10 Tydi a ddercheſi fy nghorn,
fel yr vnicorn perffaith,
Hefyd â gwerthfawr olew i'r,
i'm taenellir i eilwaith.

11 Fy llygaid a wel'ant hefyd,
fy ngwynfyd o'm gelynion.
A'm clufliau a glywant ar frys
ſ' ewyllys am ddrwg ddynion.
12 Y cyfion blodeua i'r nen,
fal y balmwydden vnion,
Cynnyddu yn iraidd y bydd,
fel cedrwydd yn Libanon.

13 Y rhai a blannwyd yn nhŷ Dduw,
yn goedwydd byw y tyfant,
Ac ynghynteddau ein Duw ni
y rhei'ni a flodeuant.
14 A dwyn eu ffrwyth a wnant o faint,
yn amſer henaint etto,
Tirfion, iraidd, a phroſadwy
a fyddant hwy yn hilio.

15 I ddangos nad trawſ, ac nad cam
yw ſ' Arglwydd a'm cadernid,
Ac nad oes ynho m chamwedd,
na dim anwiredd hefyd.

PSAL. XCIII.

TEyrnaſu y mae yr Arglwydd,
mewn ardderchogrwydd gwiſgodd:
Ymwiſgodd ſ' Arglwydd yn brydferth,
a nerth yr ymwregyſodd.
2 Fe a ſiccrhâodd fail y bŷd
heb ſyflyd yn ddihareb;
Dy faingc grioed a ddarparwyd,
ti wyd er tragywyddoldeb.
3 Y llifeiriaint, (fy Arglwydd) faint
y llifeiriaint yn codi,
Tyrfau a llif yn rhwygo 'r llawr
a thonnau mawr yn coethi.
4 Cadarn yw tonnau y moroedd,
gan dyrfa dyfroedd lawer,
Cadarnach yw yr Arglwydd mau,
yn nhyrau yr vchelder.

5 Dy dyſtiolaethau ynt ſiwr iawn;
ſef cyfiawn yw ſancteiddrwydd,
A gweddus yn dy dŷ di fydd,
byth yn dragywydd ſ' Arglwydd.

PSAL. XCIV.

O Arglwydd Dduw, Duw mawr ei rym,
dialwr llym bob traha,
O Dduw y nerth, ti biau 'r tâl,
a'r dial, ymddiſgleiria.
2 Ymdrecha di farnwr y bŷd,
a thal i gyd eu gobrwy,
I'r belſchion a'r trahaus dod
y tâl a fo dyladwy.

3 Ba hyd? (o Arglwydd) o ba hyd,
y chwardd gwŷr bŷd drygionus?
4 Yr ymfalchiant yn eu drwg,
gan fygwth amlwg ffroſtus?
5 Ath bobl di Arglwydd a faeddant,
a chyſtuddiant dy dretâd,
6 Y weddw, a'r dieithr a laddant.
lliaſant yr amddifad.

7 Dwedaſant hyn heb geiſio cêl,
ein gwaith ni wêl yr Arglwydd:
Ac ni ddeall Duw Iago hyn,
ynny ni ddiſgyn allwydd.
8 Ymyſg y bobloedd diſtraw dôn,
yſtyriwch ddynion angall,
Chwithau ynfydion, o ba bryd
y rhowch eich bryd ar ddeall?

9 Hwn a wnaeth y gluſt i bob byw,
oni chlyw ef yn amlwg?
Ac oni wyl hwnnw yn hawdd
a luniawdd i ni olwg?
10 Oni cherydda hwnnw chwi
fy 'n cosbi pob cenhedlaeth?
Ac oni wyr hwnnw y fy 'n
dyſcu i ddŷn wybodaeth?

11 Gwyr yr Arglwydd feddyliau dŷn
mae gwagedd ydyn diffaith,
12 Duw, dedwydd yw a gosbech di,
a'i fforeddi yn dy gyfraith:
13 Yr hon a ddyfg i ddŷn warchau,
i fwrw dyddiau dihir,
Tra foer yn darparu y clawdd,
y fan y bawdd yr enwir.

14 Cans ein Ior ni ei bobl ni âd,
a'i wir dretâd ni wrthyd,
15 Ef at farn iawn a gadarnhâ,
a phob dŷn da a'i dilyd.
16 Pwy a gyfyd gyda myfi,
yn erbyn egni anowſedd?
Pa rai a ſafant ac fy nhu
yn erbyn llu anwiredd?

17 Oni bai fod Duw imi yn borth,
ac yſtyn cymolth i mi,

Braidd

Braidd fit na ddaethai ym' y loes
a reesai f' oes i dewi.
18 Pan fawn yn cwyno dan drymbau,
rhag bod i'm camrau lithro.
Fy Arglwydd, o'th drugaredd drud,
di a'm cynhelud yno.

19 Pan fo ynof' amlaf yn gwau,
bob rhyw feddyliau trymion,
Doe dy ddiddanwch di ar dro,
i gysuro fy nghalon.
20 A oes gyfeillach i ti Dduw,
a maint yr annuwolion?
Hwn a lunia enwi e'id maith
yn lle y gyfraith vnion.

21 Y rhai fy'n ymdyrru ynghyd,
ar fryd dwyn oes y cyfion:
Ac yn eu cyngor yr ymwnaed
i geisio gwaed y gwirion.
22 Ond yr vnic Ior fydd er hyn,
yn llwyr amddiffyn f' enaid:
Ef yw fy nerth o'm hel a'm blaen,
a fylfaen fy ymddiriaid.

23 Efe a dâl i bôb dŷn drwg,
yn amlwg am ei gamwedd:
Y maleisus tyn Duw o'r bŷd,
am ei chwyd o enwiredd.

PSAL. XCV.

O Dowch a chanwn i'r Arglwydd,
efe yw llwydd ein bywyd:
Ac ymlawenhawn yn ei nerth,
ef yw ein prydferth iechyd.
2 O down yn va fryd gar ei fron,
â chalon bûr ddiolchgar:
Bryffiwn at Dduw dan lawenhau,
a chanwn pfalmau 'n llafar.

3 Herwydd yr Arglwydd nêf a llawr,
y fy Dduw mawr yn ddiau:
Tywyfog mawr yw ef mewn trin,
a brenin yr holl dduwiau.
4 Efe biau 'r holl ddaiar gron,
a'r dyfnder eigion danaw:
Vchelder befyd, eithafoedd,
mynyddoedd fydd yn eiddaw.

5 Ef biau 'r mor oe'd vwch pob traeth,
ac ef a'i gwnaeth i tuo:
Ei ddwylaw ffurfiafant yn wir
y fych-dir ac fydd yntho.
6 O dowch, addolwn cyd-ymgrymmwn,
ac ymmoftyngwn iddaw:
Ef yw ein Arglwydd vn-ben rhi',
ef a'n gwnaeth ni â'i ddwylaw.

7 Cans ef i'ni y fydd Dduw da,
a phobl ei borfa ydym:
A'i ddefaid ym, os chwi a glyw
ei air ef heddyw 'n gyflym.
8 Meddyliwch fod eich bai ar fled,
na fyddwch galed galon:
Fel yn nydd prawf, mewn anial dir,
lle' cofir bod ymryfon.

9 Y lle temtiodd eich tadau fi,
a'm profi i'm adnabod:
Faint ydoedd y gweithredoedd man,
yn ddiau cawfant wybod.

10 Dros ddeugain mlynedd fi'r llin hon
drwy fawr ymryfon, dwedais,
Pobloedd ynt cyfeiliornus iawn,
a'i calon yn llawn malais.

Cans nid adwaenent y ffyrdd mau,
onid amlhau eu tuchan:
11 Wrthynt i'm llid y tyngais hyn,
na ddelyn, i'm gorphwyffan.

PSAL XCVI.

O Cenwch glôd i'r Arglwydd mâd,
a moefwch ganiad newydd:
Yr holl ddaiar dadcenwch fawl,
yr Arglwydd nefawl beunydd.
2 Cenwch chwi glôd i'r Arglwydd nêf,
a'i enw ef bendigwch,
A'i iechydwriaeth drwy gref ydd,
o ddydd i ddydd cyhoeddwch.

3 Datcenwch byth ei glôd a'i râd,
yngwlâd y cenhedlaethoedd,
A'i ryfeddodau ef ym mhlith,
pob amryw, amrith bobloedd.
4 Cans ein Arglwydd ni fydd Dduw mawr,
a rhagawr canmoladwy,
Vwch yr holl dduwiau y mae ef,
yn frenin nêf ofnadwy.

5 Duwiau y bobl eulynnod ynt,
ni ellynt mwy na chyfgod;
A'n Duw ni a wnaeth nêf a llawr,
fal dyna rhagawr gormod.
6 Cans mawr ydyw gogoniant nêf,
ac o'i flaen ef mae harddwch,
Yn ei gyffegr ef y mae nerth,
a phryd ferth yw 'r hyfrydwch.

7 Chwi dylwythau y bobloedd, trowch,
yn llawen rhowch i'r Arglwydd,
I'r Arglwydd rhowch ogonedd fry
a nerth, a hynny 'n ebrwydd.
8 Rhowch ogoniant iw enw ef,
yr Arglwydd nêf byth bythoedd,
A bwyd offrwm iddo a rowch,
a chwi dowch iw gynteddoedd.

9 Addolwch f' Arglwydd gar ei fron
iw gyffegr, digon gweddol:
A'r ddaiar rhagddo, hyd, a lled,
dychryned yn aruthrol.
10 I'r holl genhedloedd dwedwch hyn
yr Arglwydd fy 'n teyrnafu:
Nid yfgog y bŷd fy'n ficcr iawn,
ef a wyr vniawn farnu.

11 O llawenhaed nefoldd do,
I'r ddaiar bo gorfoledd:
Rhued y môr a'i donnau llawn,
a'r pyfg fy' mewn ei annedd.
12 A gorfoleided y maes glâs,
ei dwf, a'i addas ffyniant:
A phob pren gwyrdd fydd yn y coed,
i'r Arglwydd rhoed ogoniant.

13 Am ei ddyfod, am ei ddyfod,
a'i farn fydd hynod iownwedd:
Barna yn gyfion yr holl fŷd,
a'r bobl â'i gyd-wirioned.

PSAL.

PSAL. XCVII.

YR Arglwydd ydyw ein pen rhaith,
bo perffaith y ddaiaren:
Ynyſoedd cedyrn yr holl fyd,
bont hwy i gyd yn ſlawen.
2 Niwl a thywyllwch ſy iw gylch ef,
hyſtydwch nef gyſannedd:
Iawnder a barn ydynt yn ſail,
ac adail meinge ei orſedd.

3 Tân â o'i flaen ef, ac a lyſg
ym myſg ei holl elynion:
4 A'i felk yn fflamio trwy 'r holl fyd,
oedd olwg enbyd ddigon.
5 O flaen Duw, ſel y tawdd y cwyr,
y bryniau 'n llwyr a doddent:
O flaen hwn (ſef yr Arglwydd) ar
y ddaiar y diſlannent.

6 Yr holl nefoedd yn dra hyſbys
a ddengys ei gyfiownedd.
A'r holl genhedloedd a welſant
ei fawr ogoniant rhyfedd.
7 Gwradwydd i'r rhai a wasnaethan
y delwau mân cerfiedig:
Addolwch ef (nid eulun-cau)
holl dduwiau darfodedig.

8 Dy farnedigaeth (o Dduw Ion)
a glybu Sion ddedwydd:
Merched Iuda (o herwydd hyn)
ſy'n ynnyn o lawenydd.
9 Canſti (o Arglwydd) yw ſy Naf,
oruchaf dros y ddaiar:
Rhagorol yw'r derchafiad tau
uwchlaw'r holl dduwiau twyllgar.

10 Pob drygioni chwi a gaſewch,
cans a wnewch yr Arglwydd,
Hwn ſydd yn cadw oes ei Sainct,
i'w dwyn o ddrygfraint afrwydd.
11 Mewn daiar yr egina'i hâd,
goleuad daw i'r cyfion,
Yn ol triſtwch ſo dry y rhod,
i lân gydwybod vnion.

12 Yn yr Arglwydd, o'r achos hon,
chwi gyfion llawenychwch,
Drwy goffa ei ſanctcidderwydd ef,
â llais hyd nef mollennwch.

PSAL. XCVIII.

CEnwch i'r Arglwydd newydd gân,
ei waith ſu lân ryfeddod:
Ei law ddeau a'i fraich a wnaeth,
i'n iechydwriaeth parod.
2 Yr Arglwydd hyſbys in' y gwnaeth
ei iechydwriaeth gyhoedd,
A'i gyfiownder ef yn dra hawdd
datguddiawdd i'r cenhedloedd.

3 Fe gofiodd ei drugaredd hir,
a'i wir i dŷ Iſrael,
Fel y gwelodd terfynau'r byd
ei iechyd yn ddiymgel.
4 I'r Arglwydd â chaniad llafar,
chwi yr holl ddaiar cenwch.
A llafar lais, ac eglur lef,
bry hyd y nef y lleiſiwch.

5 Cenwch i'r Arglwydd Dduw ſal hyn
â'r delyn, a chywirdant:
A chydâ'r delyn lais a thôn,
rhowch iddo gyſon ſoliant.
6 Canu yn llafar ac yn rhwydd,
o flaen yr Arglwydd frenin:
At yr udcyrn, a'r chwythgyrn prês,
fal dyna gyffes ddibrin.

7 A rhued y mor mawr i gyd,
a'r byd, ac oll ſydd ynthynt,
8 Y llifddyfroedd, a'r mynyddoedd,
y mae yn addas iddynt.
9 Canant, canant, o flaen Duw cu,
yr hwn ſy'n barnu'r bydoedd.
I'r byd y rhydd ei farn yn iawn,
ac yn vniawn i'r bobloedd.

PSAL. XCIX.

YR Arglwydd Dduw yw ein brenin,
er maint yw trin y bobloedd:
Mae'n eiſtedd rhwng dau gerubyn,
ſe gryn' pob daiar-leoedd.
2 Canys brenin mawr ydyw 'r Ion
yn Seion o'i dderchafel:
Ac vwchlaw pobloedd yr holl fyd,
y ſydd o rydyd vchel.

3 Cydfoliannant o'r nef i'r llawr,
dy enw mawr rhagorol:
Ofnadwy, ſanctaidd, yw i'w drin.
4 Tithau (o frenin nerthol)
A geri farn, darperi iawn:
yn gyfiawn heb drawſ-olgo,
A barnedigaeth bur ddidoſt,
a wnaethoſt di yn lago.

5 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw,
ſef ſanctaidd yw i'w fawredd:
Ymgrymmwch o flaen ei ſtol draed,
ſelly parhaed ei fowledd.
6 Moſes, ac Aaron ſanctaidd blaid,
ymhlith offeiriaid gyrrodd:
Samuel galwai ei enw ef,
yntau o'r nef attebodd.

7 Mewn colofn o niwl y bu wiw,
gan Dduw lefaru wrthynt,
Tra fuant hwy yn cadw ei fodd,
a'r ddeddf a roddodd iddynt.
8 Gwrandewaiſt arnynt, dodaiſt ged,
a'i barbed, gan ymattal:
Duw ein Nâf, dy nawdd parod fu,
a hwythau 'n haeddu dial.

9 Derchefwch ein Duw Ior am hyn,
yn Sion fryn cyſſegraidd,
Ymgrymmwch iddo yn eich byw,
ſef vnig Dduw ſydd ſanctaidd.

PSAL. C.

I'R Arglwydd cenwch lafar glod,
a gwnewch vfydd-dod llawen fryd,
2 Dewch o flaen Duw a pheraidd don,
trigolion y ddaear i gyd.
3 Gwybyddwch mai'r Arglwydd ſydd Dduw,
a'n gwnaeth ni'n ſyw fel hyn i fod,
Nid ni'n hunain, ei bobl ym ni,
a defaid rhi' ei borfa a'i nod.

4 O ewch i'w byrth a diolch brau,
yn ei gynteddau molwch eſ,
Bendithiwch enw Duw hynod,
rhowch iddo glod drwy lafar leſ.
5 Cans da yw 'r Arglwydd, awdur hedd,
da ei drugaredd a dilyth,
A'i wirioneidd ini a roes,
o oes, i oes, a bery byth.

PSAL. CI.

Dircanaf drugaredd a barn,
i'r Arglwydd cadarn canaf.
2 Byddaf ddeallus mewn ffordd wych,
hyd oni ddelych attaf.
A rhodiaf yn fy nhy yn rhwydd,
a thrwy berffeithrwydd calon.
3 Pob peth drwg ſydd gennif' yn gâs,
a childyn ddyraa ddynion.

4 Calon gyndyn ynof ni bydd,
drwg weithydd ni 'dnabyddaf.
5 Sclandrwr dirgel, a'r baich vchel
o'r achos ni oddefaf.
6 Ar ffyddloniaid mae 'ngolwg i,
ſe lyn y rhei'ni wrthy:
7 A'r hwn â rodio mewn ffordd dda,
hwn a waſnaetha ymmy.

8 Ni chaiff aros o ſewn fy nhy,
vn dyn ac ſy dwyllodrus,
Yn fy ngolwg vn dyn ni bydd,
a lunio gelwydd trefnus.
9 Holl annuwiolion fy ngwlâd faith,
yn foreau ymaith torraf:
Fel na ddelont i ddinas Duw,
y cyfryw a dâiwreiddiaf.

PSAL. CII.

O Arglwydd, erglyw fy ngweddi,
a doed fy nghri hyd attad:
2 Na chudd d'wyneb mewn ing tra fwyf,
clyw, clyw, pan alwyf arnad.
3 Fy nyddiau aethant ſel y mwg,
ſef cynddrwg im cyffoddiwyd:
Fy eſgyrn poethant achos hyn,
ſel tewyn ar yr aelwyd.

4 Fy nghalon trawyd â chryn ilis,
ac ſel y gwelteglas gwywodd:
Fel yr anghofiais fwyta 'mwyd
dirmygwyd fi yn ormodd.
5 Glynodd fy eſgyrn wrth fy nghroen,
gan faint fy mhoen a'm cuchan:
6 Fel vn o'r anialwch, ſie trig
y pelig, neu'r dylluan.

7 Neu ſel vn o adar y to,
a fai yn gwilio 'iſywyd,
Yn rhodio 'n vnic ben y ty:
wvſ anhy ac anhyfryd.
8 Fy ngelynion â thafod rhydd,
bwy beunydd a'm difenwant:
A than ynfydu yn ei gwyn,
i'm herbyn y tyngaſant.

9 Fel llwch a lludw yn fy mhi'a,
ſu'r bara a fwyteais.
Yr vn weld yn y ddiod ſau
ſy nagrau a gymyſgais.

10 A hyn ſu o'th ddigoſaint di,
am yt' fy nghodi vnwaith:
Ac herwydd bod dy ddig yn fawr,
i'r llawr i'm teflaiſt eilwaith.

11 Fy nyddiau troeſant ar y rhod,
ac fel y cyſgod ciliant;
A minnau a wywais achos hyn,
ſel y glaſwellyn methiant.
12 Ond tydi Dduw, ſy Arglwydd da,
a barhei yn dragwyddol,
O oes i oes dy Enw a aeth
mewn coffadwriaeth graſol.

13 O cyfod bellach trugarhâ,
O Dduw bydd dda wrth Sion:
Mae 'n ſadws wrthi drugarhau,
ſel dyma 'r nodau 'n vnion:
14 Cans hoff iawn gan dy weiſon di,
ei meini a'i magwyrau,
Magnt yn teflu.io wrth ei llwch,
a'i thriſtwch, a'i thrallodau.

15 Yno yr holl genhedloedd byw
yr Arglwydd Dduw a ofnant,
A'r holl frenhinoedd trwy y byd,
a ront yt gyd ogoniant.
16 Pan adeileder Sion wych,
a hon yn ddrych i'r gwledydd;
Pan weler gwaith yr Arglwydd neſ,
y molir e'n dragywydd.

17 Edrychodd hwn ar weddi'r gwael,
rhoes iddynt gael ei harchau;
18 Scrifennir hyn: a'r oes yn ol
a gaiff ei ganmol yntau.
19 Cans Duw edrychodd o'r neſ fry,
ar ei gyſſegr dy, Sion:
20 Clybu ei griddfan, er rhyddhau
plant angau 'i garcharorion.

21 Fel y cydleiſient hwy ar gan,
yn Sion lân, ei foliant;
Ac ynghaer Salem yr vn wedd,
ei fowredd a'i ogoniant.
22 Hyn fydd pan gaſglo pawb ynghyd,
yn vnfryd iw foliannu:
A'r holl dyrnaſoedd dont yngwydd
yr Arglwydd, iw waſnaethu.

23 Duw ar y ffordd lleihâdd fy nerth,
byrrhâdd fy murhyderth ddyddiau,
A mi'n diſgwyl rhyddhâd ar gais,
24 yno y dywedais innau;
O Dduw na thorr fy oes yn frau,
ynghanol dyddiau f oedran:
Dy flynyddoedd di ſydd eriood,
o oed i oed y byddan.

25 Di yn y dechrau ſeduiſt ſail,
odd' iſod adail daiar:
A chwmpas wybren vwch ein llaw,
yw gwaith dy ddwylaw hawddgar.
26 Darfyddant hwy parhei di byth,
treuliant fel llvth trwſſiadau.
27 Troi hwynt fel gwiſg, llygtu a wnant
ſelly newidiant hwythau:

Tithau Arglwydd, yr vn wyt ti,
a'th flwyddau ni dda-fyddaſt.
28 Holl blant dy weiſon gar dy fron,
a'i hwyrion a breſſwyliant.

PSAL.

PSAL. CIII.

FY enaid mawl sanct Duw yr Ion,
a chwbl o'm eigion ynof.
2 Fy enaid n'âd fawl f' Arglwydd nef,
na i ddoniau ef yn angof.
3 Yr hwn sy'n maddau dy holl ddrwg,
yr hwn a'th ddwg o'th leigedd;
4 Yr hwn a weryd d'oes yn lhon,
drwy goron o'i drugaredd.

5 Hwn a ddiwalla d'enau di
â'i lawn ddaioni pybyr:
Drwy adnewyddu yt' dy nerth,
mor brydferth a'r hen eryr.
6 Yr Ion cyfiawnder, barn a wnai
i'r rhai sydd orthrymedig.
7 Dangos a wnaeth ei brif ffyrdd hen
i Foesen yn nodedig:

Ac i Israel ei holl ddawn.
8 Duw llawn yw o drugaredd:
Hwyr yw ei lid, parod ei râd,
fal dyna gariad rhyfedd.
9 Nid ymryson ef â ni byth.
nid beunydd chwyth digofaint.
10 Nid yn ol ein drygau y gwnai
â ni: ni'n cosbai cymmaint.

11 Cyhyd ac yw'r ffurfafen fawr
oddi ar y llawr o vchder,
Cymaint i'r rhai a'i hofnant ef,
sydd nawdd Duw nef bob amser,
12 Os pell yw'r dwyrain olau hin
oddiwrth orllewin fachlud;
Cyn belled ein holl bechod llym,
oddiwrthym ef a'i symmud.

13 Ac fel y bydd nawdd, serch, a chwant,
tâd da iw blant naturiol,
Felly cawn serch ein tâd o'r nef,
os ofnwn ef yn ddiwiol.
14 Efe a'n hadwyn ni yn llwyr,
fe ŵyr mai llwch yw'n defnydd:
15 Oes dyn fel gwellt glâs sy'n teghau
neu ddail, neu flodau maesydd.

16 Yr hwn, cyn gynted ac y del
y gwynt, â'i awel drosodd,
A chwythir ymaith felly o'i le,
na wyddis ple y tyfodd.
17 Ond graslawn drugaredd a fydd,
yn llân dragywydd feiddiant,
O oes i oes heb drangc, heb drai,
gan Dduw i'r rhai a'i hofnant.

18 A'i gyfiownder i blant y plant
a gadwant ei gyfammod:
O chofiant ei orchmynion ef,
mae tyrnas nef yn barod.
19 Yno mae ei orseddfa ef,
fef yn y nef tragwyddol:
A llywio y mae ef bob peth,
drwy ei frenhiniaeth nefol.

20 Bendithiwch chwi yr Arglwydd Ion,
angylion, a'i holl gedyrn:
Ei llân orchymmyn ef a wnewch,
a'i lais gwrandewch yn drachwyrn.
21 Bendithiwch chwi yr Arglwydd ner,
ei lyoedd tyner tirion.
Ei wyllys gwnewch, canlynweh wîr,
chwychwi ei gywir weision.

22 Bendithiwch chwi yr Arglwydd nef,
ei holl waith ef sy hplwydd:
Ymmhob man oll o'i dresin a'i bawl,
O f' enaid mawl di'r Arglwydd.

PSAL. CIV.

FY enaid mola'r Arglwydd pyw,
o f' Arglwydd Dduw y mawredd,
Mawr wyt, gogonfant a gal di,
ymwisgi ag anrhydedd.
9 Megis ei ddillad y gwisg fo
am dano y goleuad:
Rhydd yn ei gylch yr wybr ar dân,
yn llydan, fel llen wastad.

3 Ar ddeisr rhoes sail ei stefyll cau,
gwnaeth y cymylau iddo
Yn drwn olwynog: mae ei hynt
vwch esgyll gwynt yn rhodio.
4 Gwnaeth bob chwythad iddo'n gennad,
gogonedd y ffurfafen:
A'i weinidogion o fflam dân,
a wibian rhyd yr wybren.

5 Cref y rhoes sail y ddaiar gron,
fel na syfi hon oddiyno:
Yr hon a bery fel y rhoes,
o oes i oes heb figlo:
6 Tydi (Dduw) a ddilledaist hon
â'r eigion yn fantellau;
Ac oni bai dy ddehau law,
ai'r deifr vwchlaw y bryniau.

7 Gan dy gerydd maent hwy yn ffo,
fel pan y synio taran:
Drwy fraw a bryd ar hyd y ddol,
y deifr i w hol a lithran.
8 Weithiau y codai 'r deifr yn fryn:
weithiau fel glyn pantylent,
Lle y trefnaist iddynt bannwl cau,
ac weithiau y gorphwylent.

9 Gosodaist derfyn lle yr arbent,
ac fel nad elont drosto:
Ac na ddelont hwy fyth dros lawr
y ddaiar fawr, iw chuddio.
10 Rhoes Duw ffynnon i bob afon,
a phawb a yfant beunydd:
A rhed y ffrydau rhyd y glynn,
a rhwng pob bryn a'i gilydd.

11 Yfant yno anifeiliaid maes,
assynnod myng-laes gwyllion,
Heb ymadael a llawr y nant,
hyd onid yfant ddigon.
12 Ac adar awyr dont gar llaw,
i leisiaw rhwng y coedydd;
Yn canu ei fawl o bren i bren,
eethlyddiaeth lawen vfydd.

13 Dwfg ar fynyddoedd lle ni ddaw,
fo w'lch â glaw oddiarno:
A'r gwastadtir efe a'i gwlych,
bob grwn a rhych i ffrwythe.
14 Parodd i'r gwellt dyfu wrth rald
anifeiliaid: a'r llyfiau,
Er dal ddyn: Lle rhoes o'r llawr,
ymborthiant mawr rhag angau.

15 A gwin llawena calon dyn,
ag olew tywyn wyneb.

A bar-

A bara nerthir calon gwr,
mewn cyflwr digonoldeb.
16 Preniau'r Arglwydd o ſugn llawn,
o'i vnic ddawn y tyfan.
Sef y coed cedrwydd brigog mawr,
a roes e'n llawr y Liban.

17 Lle y mae nythod yr adar mân,
mewn preniau glân cadeir-ir:
Lle mewn ffynnidwydd glwyſwydd glyn
mae ty'r aderyn trwythir.
18 Y mynydd vchel a'r bryn glâs,
yw llwybr y danas ſychod:
Ogof y dull graig a wna les,
yn lloches i'r cwningod.

19 Fe roes i'r lleuad i chwrs clau,
a'i chyfnewidiau hefyd:
A'r haul o amgylch y byd crwn,
ſo edwyn hwn ei ſachlyd.
20 Tywyllwch nos a roed wrth raid
i fwyſhâu'r coedydd.
21 Y llewod rhuant am gael maeth,
gan Dduw, yſclyfaeth beunydd.

22 A chwedi cael yr ymborth hyn,
pan ddel haul altynt ynwaith,
Ymgaſglant hwy i fynd iw ffau,
ac iw llocheſau eilwaith.
23 Y pryd hwn cyfyd dyn iw waith,
ac iw orchwylieth eigyd;
Ac felly yr erys tan yr hwyr,
lle y caiff yn llwyr ei fywyd.

24 O Dduw, mor rhyfedd yw dy waith
o'th ſynwyr berffaith dradoeth!
Gwnaethoſt bob peth â doethder dawn,
a'r tir ſy lawn o'th gyfoeth,
25 A'r llydan ſor, y deifr ymnyſg,
lle aml yw pyſg yn llemmain:
Lle yr ymluſgant, rif yr ed,
bwyſtfilod mawr a bychain.

26 Yno yr â y llongau glân
dros y Leviathan heibio.
Yr hwn a oſodaiſt di, lle y mae
yn cael ei chwarae yntho.
27 Hwynt oll diſgwiliant yn ei bryd
am gael oddiwrthyd berthiant.
I gael dy rodd ymgaſglu yngyd,
ie am ei bywyd byddant.

28 Duw, pan agorech di dy law,
oddi yno daw daioni:
Pob anifail a phob rhyw beth,
a ddaw yn ddiſeth ini.
29 Pan guddiech di dy wyneb pryd,
a chaſglu d'yſpryd allan,
Crynant, trengant, ac ant iw llwch,
mewn diwedd trwch a thwellan,

30 Duw, pan ollyngech di dy râd,
ſel rhoddi cread newydd,
Y modd hyn wyneb yr holl dir
a adnewyddir beunydd.
31 Yr Arglwydd gogoneddus fydd
drwy fawr lawenydd bythoedd.
Yr Arglwydd yn ddiau a fedd,
orfoledd yn y nefoedd.

32 Ein Duw o'r nef a edrych ar
y ddaiar, a hi a ddychryn,
Os cyffwrdd a'r mynyddoedd draw,
y mwg a ddaw o honyn.
33 Canaf i'r Arglwydd yn fy myw,
canaf i'm Duw tra fythwyf:
34 Mi a lawenhaf yn fy lot,
bydd ffyddlon hyn a wnelwyf.

35 Y trawſion oll o'r tir ânt hwy,
ni bydd mwy annuwiolion:
Fy enaid, mola Dduw yn rhodd:
mae hyn wrth fodd fy nghalon.

PSAL. CV.

CLodfored pawb yr Arglwydd ned,
ar ei enw ef y gelwch,
A'i weithredoedd ymmyſc pobloedd,
yn gyhoedd a ſynegwch.
2 Canwch ei gerdd, clodforwch hwn,
â'i ddiddan ryfeddodau.
3 Y rhai a gais ei enw, (y Sanct)
llawenant â'u calonnau.

4 Ceiſiwch yr Arglwydd a'i nerth mawr,
a'i fodd bob awr yn rhadlon,
5 Cofiwch ei holl ryfeddodau,
a barn ei enau cyfion.
6 O hâd Abraham ei wâs ſo,
o feibion Jaco 'r ethol:
7 Ef yw'n Duw, a'i farn ef aeth
dros holl diriogaeth fydol.

8 Bob amſer cofiodd ei gyn-graiſ,
ei air, a'i rwym amnodau
9 Ag Abraham, Iſaac, a'i hil,
a mil o genhedlaethau.
10 Fe roes i Jaco hyn yn ddeddf,
ac yn rwym gredâf dragywyddol.
11 Ac i Iſrael y rhoes lan
wlâd Canaan yn gaetiefol.

12 Pan oedd yn anaml iawn eu phaid,
a hwy yn ddieithriaid ynddi;
13 Ac yn rhodio o'r wlâd i'r flaſl,
yn dioddef gwall a chyni:
14 Lleſteiriodd iddynt gam yn dynn:
o'r achos hyn brenhinoedd
A geryddodd ef yn eu plaid:
a'i air a gaid yn gyhoedd.

15 A'm eneiniog na chyffyrddwch;
na ddrygwch fy mhrophwydi.
16 Galwodd am newyn ar y tir.
yn wir dug fara' boni.
17 O flaen ei blant y gyrrodd râs,
Joſeph yn wâs a werthwyd.
18 Ar ei draed y ſhoed hayarn tynn,
mewn gefyn y cyſtuddiwyd.

19 Gwiſgodd y gefyn hyd y byw,
nes i air Duw amſeru:
Drwy Dduw y caſas ef rydâhâd,
a phrifiad er ei garu.
20 Yna y gyrrwyd iw gyrchu ſo
gar bron hen Pharo frenin
Ac y gollyngwyd ef ar led,
o'i gam gaethiwed ryflin:

21 O hyn ei oſod ef a wnaeth
yn bennaeth ar ei deuly,
Ac o'i holl gyfoeth ef a'i wlâd,
ys da fawr-hâd oedd hynny.

452

22 I ddyfyg rhoelwyr ei lys
ei wlys a'i ſodlondeb:
I ffordio henuriaid y wlad,
yn waſad mewn doethineb.

23 Daeth Iſrael i'r Aipht tir Cham.
lle'r oedd yn ddinam eſtron;
24 Lle llwyddodd Duw hil lago bach
yn amlach nâ'i caſeion.
25 Yna y troes ei calon gau,
i lwyr gâſau ei bobloedd:
Iw weiſion ef i wneuthur twyll,
a llid (nid anwyll) ydoedd.

26 Duw gyrrodd Foeſen ei wâs hen,
ac Aaron llen dewiſol.
27 Yn nhir Ham i arwyddoccau
ei nerth a'i wrthiau nodol.
28 Rhoes Duw dywyllwch dros y wlad,
er hyn ni châd vfydd-dod.
29 Eu dyfroedd oll a droed yn waed,
a lladd a wnaed eu pyſgod.

30 Iw tir rhoes lyffaint, heidiau hyll
yn ſtefyll ei brenhinoedd:
31 Daeth ar ei air wybed, a llau,
yn holl fannau eu tiroed,
32 Fe lawiodd arnynt genllyſc mân,
a'i tir â thân a yſodd;
33 Eu gwinwydd a'i ffigyſwydd mâd,
a choed y wlâd a ddryllioedd.

34 Ceiſiog rhedyn, a lindys brwd,
yn difa cnwd eu tneuſydd,
35 Vwchlaw rhiſ, drwy yd, gwelk a gwair,
a hyn drwy air Duw ddaſydd.
36 Cyntaf anedig pob pen llwyth,
a'i blaenffrwyth ef a drawodd;
Yn hob man drwy holl dir ei gâs;
a'i bobl o'ir âs a gadwodd:

37 Ac a'i dug hwynt yn rhydd mewn hedd,
o'winedd eu caſeion,
Heb ſod o honynt yn yn wan,
ac aur ac arian ddigon.
38 A llawen fu gan wyr y wlâd,
o'r Aipht pan gâd eu gwared:
Daeth arnynt arſwyd y llaw greſ,
a ddaeth o'r nef i wared.

39 Rhoes Duw y dydd gwnawl vwchben,
ſel mantell wen y toddd,
A'r nos goleuodd hwynt â thân,
ſal hyn yn llin y twyſodd.
40 Fo a roes iddynt ar y gair
gîg ſoſ-jâir iw bodloni:
A bara, o'i orchymmyn ef,
a ddaeth o'r nef iw porthi.

41 Holltodd y graig, daeth deifr yn llif,
ſel be baent brif afonydd:
Cerddodd yr hedlif, a thoes wlych
rhyd pob lle ſych o'r gwîdeydd.
42 Cofio a wnaeth ei air a'i râs,
i Abram ei wâs ffyddlon.
43 A thrwy fawr nerth yn rhydd o gaeth
y gwnaeth ei ddewiſolion,

44 Tir y cenhedloedd iddynt rhoes,
a'i llafur troes iw meddiant:
45 Er cadw ei air a'i gyfraith ef,
rhowch hyd y nef ei ſoliant,

MOlwch yr Arglwydd, canu da yw
moliennwch Dduw y llywydd:
O blegid ei drugaredd fry
a bery yn dragywydd.
2 Yr Arglwydd pwy all draethu ei nerth
a'i holl dwionferth ſoliant?
3 A wnel gyfiawnder gwyn eu byd,
ei farn i gyd a gadwant.

4 O Arglwydd, cofia fi dy wâs,
yn ol dy râs i'r eiddod:
Ymwel â mi i'm cyſtudd caeth,
â'th iechydwriaeth barod.
5 Fel y gwelwyf ac y chwarddwyf,
wych vrddas d'etifeddiaeth.
Ac y cydganwyf fawl yn dôn,
a'th ddewiſolion ediaeth.

6 Pechod, camwedd, ac annoethdod,
gwnaethom gyda'n tadau:
Eî a gaed arnom ormod gwall,
heb ddeall dy fawr wrthiau.
7 Yngwlâd yr Aipht wrth y mor coch
yn gyndyn groch anufydd:
Heb gofio amled fu dy râs
haeddaſom angas gurydd.

8 Etto er mwyn ei enw ei hun,
Duw cun a ddaeth i'n gwared:
I beri i'r byd gydnabod hyn,
ei fod ef cyn gadarned.
9 Y dyſnfor coch a'i ddyfrllyd wlych,
a wnaeth e'n ſych â'i gerydd:
Trwy ddyfnder elgion aent ar frys,
ſel mynd rhyd yſtlys mynydd.

10 Fel hyn y dug hwynt trwodd draw,
o ddwylaw eu caſeion:
Ac y tywyſodd ef ei blant
o feddiant eu gelynion.
11 Y deifr a guddiodd yr Aipht ryw,
nid oedd vn byw heb foddi:
12 Yna y credent iw air ef,
a'i gedd hyd nef a'n wiſgi.

13 Er hyn tros gof mewn arnſer byrr,
y rhoent ei bybyr wrthiau:
Heb ſefyll wrth air yn Duw Jor,
na'i gyngor, na'i anmodau.
14 Ond codedd arnynt chwant a blys
yn nyrys yr anialwch:
Gan demptio Duw â rheibus ſol,
ynghanol y ddiffeithwch.

15 Rhoes iddynt lenwi ei holl flys,
rhoes an-nhyccianus aflwyddo.
16 Lle dîgient Foſes wrth eu chwant,
ac Aaron Sant yr Arglwydd:
17 Egorai ddaiar yn y man,
a llyngcai Dathan ddyberyd;
Ac a gynhuriodd i'r vn llam,
holl lu Abiram hefyd.

18 Ac yn ei ddig enynnodd tân,
yn fuan yn eu cauol:
Lloſgi y rhai'n, eu terſyn fu,
yn vlw, y llu annuwiol.
19 Yn Horeb gwnaethant dawdd lun llo
ac iddo yngrymmaſant:
20 I lun llo a bo ai wellt mân,
y troeſan eu gogoniant.

21 Ang-

21 Anghofient wrthiau Duw ar hynt,
(a fuafei gynt achubwr
22 Ynghwlad yr Aipht. Mor coch, tir Ham)
heb feiddwi am eu cyfiwr.
23 Dwedodd mai eu difetha wnai
oni bai iw was Moefen
Drwy fefyll o'i blaen iw lid maith
droi ymaith eu drwg ddiben.

24 Dirmygent hwy y brydferth dir,
ac iw air gwir ni chredent:
25 Ond yn eu pebyll grwgnach tro,
ac arno ni wrandawent.
26 Yna derchafodd Duw ei law,
iw cwympiaw drwy'r anialwch:
27 Rhyd tiroedd a phobloedd anghu,
iw tanu mewn diftyrwch.

28 A Baal-Peor aent ynghyd,
ymgredu i gyd ag efo:
Ebyrth y meirwon a fwytent,
a Duw a roddent heibio.
29 Fal hyn digiafant I' Arglwydd Duw,
â chyfi yw loeg ddychmygion:
Ynrau anfonodd bla'n eu myfg,
fal dyna deifyfig greulon.

30 Yna cyfododd Phinehes,
mewn cyfiawn wres i ddial:
A phan roes hwn ei farn yn dda,
Duw ar y pla roes attal.
31 A chyfrifwyd y weithred hon,
yn weithred gyfion ynrho,
O oes, i oes (drwy air Duw lon)
pan ddelai fon am dano.

32 Ac wrth lan dwfr Meribbah gynt,
yno cyffrofnt gynnen,
Lle digient Duw â'i crafider ffraeth,
am hyn bu'n waeth i Foefen.
33 Wrth gythruddo yfpryd y Sarff,
hwy a bauafant hefyd
Iw enau draethu gair ar fai,
ar na pherthynai 'i ddwedyd.

34 Ni laddent chwaith bobloedd y wlad
wrth archiad Duw y fluoedd,
35 Ond ymgymyfcu â hwynt yn gu,
a dyfgu eu gweithredoedd.
36 Gwafanaethu eu duwiau gau,
y rhai fu faglau iddyn.
37 Aberthu eu plant, yn fâb, yn ferch,
o ferch i'r cythraul eniyn.

38 A thywallta fant wirion waed,
dan draed gau-ddiuwiau Canaan.
Y tir (wrth aberthu eu plant)
â gwaed llygafant weithian.
39 Felly o'i gweithredoed eu hun,
yn yn ymhalogafant;
Putteinio wrth ei cwrs a'i bryd,
at fefly cyd-lygrafant.

40 Wrthynt enynnodd Duw mewn dig
am hyn â ffyrnig gyffro:
Câs a ffiaidd felly yr aeth
ei etifeddiaeth gantho.
41 O'r achos hyn eu rhoddi a wnaeth
dan fob cenhed aeth gyndyn.
Mewn cyfiwr câs dan ehron blaid,
a'i cás yn feifti aid arnyn.

42 Eu gelynion aethant yn ftrom,
a'i flaw fu drom a ffyrnig,
Felly y darofiyngwyd hwy,
a mwyfwy fu eu dirmig.
43 Mynych waredodd Duw ei blant,
hwy a'i digiafant yntau.
A'i cwrs eu hun; daeth cyftodd hir
am waith eu henwir feiau.

44 Pan welai arnyn ing na thrais,
fo glywai lais eu gweddi.
45 Gan gofio'i air, iboi nawdd a wnaeth
a'i helaeth fawr ddaioni.
46 A throi yn drugarog a wnaeth,
y gwyr yn gaeth â'i cludynt,
Y rhai y buafei 'n fawr eu câs;
cael mwy cymwynas ganthynt.

47 Achub ninnau o blith y rhai'n
i arwain d'enw hyglod,
O Arglwydd Duw, cymell ni'n gu
i orfoleddu ynod.
48 Duw Ifrael bendigaid fydd,
yn dragwydd Jehofah:
A dweded yr holl bobl Amèn,
molwch Dduw llen gorucha.

PSAL CVII.

MOlwch yr Arglwydd, cans da yw,
moliennwch Dduw ein llywydd,
Oblegid ei drugaredd fry
a bery yn dragywydd.
2 Y gwaredigion canent fawl,
i Dduw gerdd nodawl gyfion:
Y fawl achubwyd, caned hyn,
o law y gelyn creulon,

3 A gafcloddo bedwar-rhan byd,
dowch chwi i gyd-ganenau:
O dir y dwyrain dowch newm hedd,
gorllewin, gogledd, deau.
4 Drwy yr anialwch, wyrdraws hynt,
y buafent gynt yn crwydro
Allan o'r ffordd: heb dref na llan,
lle caent hwy fan i drigo.

5 Drwy newyn, fyched bu'r daith hon,
a'i calon ar lewygu:
6 Ar Dduw y galwent y pryd hyn,
pan oeddyn ymron trengu.
Yna en gwared hwynt a wnaeth,
o'i holl orthrym-gaeth foddion,
7 Rhyd yr iawn ffordd fa'i dug mewn hedd,
i dref gyfannedd dirion.

8 Addefant hwythau gar ei fron,
ei fwynion drugareddau:
Ac er plant dynion fel y gwnaeth
yn helaeth ryfeddodau:
9 Ddiwallu honaw einioes dyn,
rhag newyn a rhag fyched:
Ac o'i fawr râs eu cadw i gyd,
pan oedd y byd yn galed.

10 Y rhai mewn tywyllwch a drig,
yngh yfgod llewig angau,
Yn rhwym mewn nychdod, ac mewn bâr,
a heyrn ar eu fodiau.
11 A hyn o herwydd iddyn fod,
mewn arufydd-dod eithaf,
A llwyr ddirmygu gair Duw lon,
a chyngor y Goruchaf.

12 A

12 A thrymder calon cwympſwyd hwy,
nid oedd neb mwy a'i cododd.
13 Ar Dduw mewn ing y rhoeſan leſ.
ac ymef a'i gwaredodd.
14 Eſ a'i gwaredodd hwynt o'i drwg,
ſef o dywyllwch caeth-glud,
O gyſgod angau eu rhyddau,
a thorri eu thwymau heſyd.

15 Addefant hwythau gar ei fron,
ei ſwynion drugareddau,
Ac i blant dynion ſel y gwnaeth
yn helaeth ryſeddodau.
16 Cans y pyrth pres tornold yn chwyrn
a'r barriau heyrn heſyd:
17 Am eu bai a'i camwedd yn wir,
y ponir y rhai ynſyd,

18 A hwynt yn faru ar bob bwyd,
ſe'i dygwyd at byrth angau.
19 Ar Dduw mewn ing y rhoeſant leſ,
achubodd ef hwynt hwythau:
20 Gan yrru ei air iw iachau,
ac iw rhyddhau yn fuan,
A hwynt â'i air tynnu a wnaeth
o'i methedigaeth allan.

21 Addefant hwythau gar ei fron,
ei ſwynion drugareddau:
Ac i blant dynion ſel y gwnaeth
yn helaeth ryſeddodau.
22 Aberthant heſyd aberth mawl,
iw ogoneddawl fowredd,
A mynegant ei waith a'i wyrth,
yn ei byrth mewn gorfoledd.

23 Y rhai ânt mewn llongau i'r don,
a'i taith vwch mawrion ddyfroedd,
24 A welſant ryſeddodau'r lon,
a hyn mewn eiglon moroedd.
25 A'i air cyffroe dymeſtloedd gwynt,
y rhai'n a godynt donnau
26 Hyd awyr ſry, hyd eigion llawr,
ac ofn bob awr rhag angau.

27 Gan yſgwyd a phendroi, fal hyn,
dull meddwyn, fynnai amynt.
28 Ar Dduw mewn ing y rhoeſant leſ,
daeth ef a chymorth iddynt.
29 Gwnaeth e'r yſtorm yn dawel deg,
a'r tonnau 'n oſteg gwaſtad.
30 Yn llawen diſtaw doen i'r lan,
i'r man y bai 'i dymunaid.

31 Gyffeſent hwythau gar ei fron,
ei ſwynion drugareddau,
Ac i blant dynion ſel y gwnaeth
yn helaeth ryſeddodau.
32 Holl gynulleidfa ei bobl ef,
clod Duw hyd nef dyrchafant:
Holl eiſteddfeydd pennaethiaid hen,
yn llawen a'i moliannant.

33 Y ſfrydau'n ddyrys dir a wnai,
ſe ſychai ddwfr lle tarddo.
34 A thir ſfrwythlawn a wnai'n ddiffrwyth,
lle trig drwg dylwyth yntho.
35 Troes yr aniaiwch yn llyn glâs,
a'r tir cras yn ffynhonnydd,
36 Lle gwnai ef drigfan i'r gwael ddyn,
i dorri ei newyn beunydd.

37 Lle yr hauſant ſiefydd glân.
a llawer gwinllan dyner,
Y rhai a roddant lawnder ffrwyth,
a chnydiwyth yn ei amſer.
38 Cans cynyddaſant hwy gan wlith
grafol fendith yn Duw cun,
A'i hanifeiliaid hysb a blith,
rhoes yn vn fendith arnun.

39 Daeth caethder gwedi hyn i gyd,
a drygſyd er eu goſtwng:
Gadawodd eu gorthrymmu a'i plau,
cawſant ſlinder au teilwng.
40 Eu dirmyg ar y beilchion troes,
ac ef a'i rhoes i grwydro
Mewn dryſni heb lun ffordd i'w chael,
lle buant wael eu gortho.

41 Yna rhoes y tlawd i well fri.
dug o'r tuueni allan,
Gan lwyddo ei deulu, a'i holl blaid,
fel defaid wrth y gorlan.
42 Y rhai cyfiawn a welant hyn,
a chanthyn bydd yn hyfryd:
A'r enwir ceuir ei ddwy ên
ar ei gynnigen fowlyd.

43 Pa rai ſy ddoeth i ddeall hyn,
ſe roddir iddyn wybod
Faint yw daioni f'Arglwydd yn',
wrth hyn y cân gydnabod.

PSAL. CVIII.

PArod yw ſynghalon (o Dduw)
o pared yw ſy nghalon,
Canaf yt a dadcanaf wawd,
o fawl ſy nhafawd ffyddlon.
2 Deffro dafod, a deffro dant,
a chân ogoniant beunydd,
Y nabl ar delyn yn gytun,
deffroſ fy hun ar laſ-ddydd.

3 Mawl ytty f'Arglwydd, pan ddeffroſ,
a roſ ymmyſc y bobloedd:
A chlodfori dy enw a wnaſ,
lle amlaſ y cenhedloedd.
4 Cans cyhaetdyd y mae dy râs,
hyd yn nheyrnas nefoedd.
A'th wirioneid di hyd at lon
yr wybren a'i tharfynoedd,

5 Ymddercha Dduw y nef vwchlaw,
oddiyno daw d'arwyddion.
A bydded dy ogoniant ar
y ddaiar a'i thrigolion.
6 Fal y gwareder drwy hon hwyl,
bob rhai o'th anwyl ddynion:
O achub hwynt â'th law ddehau,
a gwrando finnau'n ffyddlon.

7 Yn ei ſanctteiddrwydd dwedodd Duw
llawen yw ſy nghyſamod.
Mi a rannaf Sichem rhyd y glyn,
meſuraf ddyffryn Succod.
8 Myn piau y ddwy dretâd,
ſef Gilead a Manaſſe:
Ac Ephraim yw nerth fy mhen,
a Judâ wen fy neddf le.

9 Ym Moab ymolchi a wnaſ,
dros Edom taflaf f'eſgid.

A chwarddod Paleſtina gaeth,
ei chwerthin aeth yn rhybrid.
10 Duw pwy a'm dwg i'r ddinas gref,
pwy a'm dwg i dref Edom?
11 Er yt ein gwrthod, pwy ond ti,
O Dduw, a'mleddi droſom?

12 O vnic Dduw, bydd i'n yn borth,
mae'n ofer cymorth vndyn.
13 Yn Nuw y gwnawn wrolaeth ſawr
ſe ſathr i lawr ein gelyn.

PSAL. CIX.

O Dduw fy moliant i na thaw,
2 cans genau'r annuwiolion:
A'i tafod twyllgar, a'i ſafn rhwth,
arnaf ſy'n bygwth digon.
3 Daethant i'm cylch â geiriau câs,
rhoent ddiflâs ſen anynad.
4 Fal hyn i'm talent ddrwg dros dda,
5 a chas a gaſ am gariad.

Ac fel yr oeddynt hwy fal hyn,
i'm herbyn wedi codi,
Fy wyneb attad ti a drois
ac arnat rhois fy ngwaddi.
6 Bid Satan ar ei ddehau law,
i'r ſwydd y daw yn barod,
7 A phan roer barn, yn euog bod,
a'i weddi troed yn bechod.

8 Bo ei oes yn fer, ac yn ddiſwydd,
a'i ſwydd arall iw chymryd,
9 Poed yn ymddifaid y bo ei blant,
a'i weddw yn fethiant hefyd.
10 A boed ei blant yn crwydro byd,
i gymryd mân gerdodau:
A cheiſiant hyn rhyd dyrys dir,
lle bytho hir eu prydiau.

11 Yn rhwyd y ceiſiad ei dda ſyrth
ai lafur pyrth ddieithriaid:
12 Na ddel iddo nawdd am ei fai,
na chwaith i'w rai ymddifaid.
13 Doed diſtryw dial ar ei hil,
a'i eppil a ddileer,
14 Am bechdau ei dâd a'i fam
y caiff ef iam ryw amſer.

15 A bydded hyn i gyd gar bron
yr Arglwydd gyfion farnwr,
Yr hwn a'i torro, fel na bo
mwy gofio eu anghyfiawr.
16 Erioed ei chieſiodd wneuthur hedd,
na thugireed i ddyn gwan,
Ond eſlid tlawd ar iſel radd,
a cheiſio lladd y truan.

17 Hoffodd felldith a hi a ddaeth,
ac fel y gwnaeth bid iddo:
Caſiodd ſendith ac ni chai,
ond pell yr ai oddiwrtho.
18 Gwiſgodd felldith fel dillad gwr,
a daw fel dwr iw galon,
Fel olew doed iw eſgyrn ſo,
hyd oni chaffo ddigon.

20 A'r felldith bid yw gylch yn dyn,
ſel yn ddilledyn iddo:
A'i gwiſgo hi bid iddo'n daſg,
ſel gwregys gwaſg am dano.

20 A hyn gân Dduw a gaſ yn dâl,
i'r gelyn gwamal enbyd,
A ddwetto neu a wnelo gam,
neu niwed am ſy mywyd.

21 Dithau Dduw er mwyn d'enw gwna,
herwydd mai da d'ymwared;
Gwna dy drugaredd a myſi:
a bryſſia di i'm gwared.
22 O herwydd tlawd a rheidus wyf,
a dirfawr glwyf i'm calon,
23 Symudiad cyſcod a fai'n ffo,
hyn er na welo dynion.

Mor anſefydlog yw fy'ſtad;
a'r mudiad geiliog rhedyn.
24 Fy nghnawd yn gul, fy ngliniau'n wan
a ſiglan o dra newyn.
25 Gwarth wyf i'm câs yn ſy ngwael ddrych,
a hwynt wrth edrych arnaf
A'm diyſtyrent dan droi tro,
a than benſiglo attaf.

26 Cymorth di fi Arglwydd fy Nuw,
cadw fi'n fyw â'th nodded:
27 Fel y gwyper mai gwaith dy law,
yw'r lles a ddaw i'm gwared.
28 Melldithiant nâc eiriechant hwy,
dod ſendith fwy i minnau,
Bid gwarth i'm gwrthwynebwyr câs,
gorfaledd i'th wâs dithau.

29 A gwarth a gwradwydd gwiſger hwy
ac fwyſwy y del attynt:
A manteil laes o gwilydd mawr,
gwiſg di hyd lawr am danynt,
30 Ond fi, gan ddiolch i'm tor mau,
â'm genau mawl a gaſaf:
Ac a rof glod iw enw cu,
lle bytho'r llu yn amlaf.

31 O herwydd ar ddeheu law'r tlawd
y ſaiſ ddydd brawd yn gaſnog;
I gadw ei enaid ef yn gu,
rhag el farnu yn euog.

PSAL. CX.

DWedai'r Arglwydd wrth f'Arglwydd mad
ar fy llaw ddeau eiſtedd:
Nes rhoddi rhai a gais dy waed
yn ſaingc draed yr, i orwedd.
2 'R Arglwydd denfyn ffrewyll dy nerth
o ddinas fowrwerth Seion,
Pan lywodraethech yn eu myſg,
gwna derfyſg ar d'elynion.

3 Yn nydd dy nerth dy bobl a ddaw,
ag aberth llaw'n wyllyſgar,
Yn ſanctaidd hardd daw'r eynnyrch tau
o wlith y borau hawddgar.
4 Yr Arglwydd tyngodd, ac ni wâd,
ti ſy'n offeiriad bythol,
Wrth vrdd Melchiſedech odd' fry
a bery yn dragwyddol.

5 Arglwydd ar dy ddehau law,
brenhinoedd draw a friwa,
Yn nydd ei ddig gwna'n archolliori
frenhinoedd cryfion, meidaſ.
6 Ar y cenhe lloeid rhydd farn iawn,
a'i gwlad gwna'n llawn celanedd:

A llawer pen dros wledydd mawr,
a dyrr i lawr yn vnwedd.

7 O wir fryt i'r gyflafan hon,
fe yf o'r afon nefaf,
A gaffo ar ei ffordd yn rhwydd,
a'r Arglwydd a'i derchafa.

PSAL. CXL.

CLodforaf fi fy Arglwydd Ion,
o wyllys calon hollawl,
Mewn cynnulleidfa gar eu bron,
mewn tyrfa gyfion rafawl.
2 Mawr iawn yw gwrthiau'n Arglwydd ni
hysbys i bawb a'i hoffant.
3 Ei waith a'i lowndet pery byth,
a'i wehelyth ogoniant.

4 Yr Arglwydd a wnaeth ei goffau,
am tyfeddodau nerthol:
Cans Arglwydd nawdd-fawr yw i ni,
llawn o dofturi grafol.
5 Ef i bob rhai a'i hofnant ef,
rhydd gyfran gref ar fywyd:
Ac yn dragywydd y myn fod
cof o'i gyfammod hefyd.

6 Mynegodd ef iw bobl i gyd,
gadernyd ei weithredoedd:
A rhoddi iddynt hwy a wnaeth
'rifeddiaeth y cenhedloedd.
7 Gwirionedd a barn ydyw gwaith
ei ddwy law berffaith efo:
A'i orchymynion fy ffyddlon iawn,
a da y gwnawn eu gwrando.

8 Y rhai'n fy gwedi eu ficrhau,
dros byth yn ddeddfau cyfion:
Gwedi eu gwneuthur hwy mewn hedd
a thrwy wirionedd vnion.
9 Anfonodd gymmorth iw bobl ef,
cyfammod gref fafadwy,
Archodd hyn: bo iw enw fawl,
fanctteiddiawl ac ofnadwy.

10 Dechreuad pob doethineb ddofn
i bawb yw ofn yr Arglwydd,
Da yw deall y fawl a'i gwnai,
a'i ofn a fai'n dragywydd.

PSAL CXLI.

DEdwyddol yw mewn buchedd dda,
y fawl a ofna'r Arglwydd,
A'i orchmynion anwyl ynt,
bydd iddo helynt hylwydd.
2 Ei hâd fydd nerthol yn y tir,
bendithir hil rhai vnion:
3 Golud a chyfoeth yn ei dy.
tros byth y pery'n gyfion.

4 Yr vnion yn y tywyll cau
caiff fodd i olau weled:
Yftyriol, a thofturiol iawn,
a chyfiawn fydd ei weithred,
5 Gwr da fydd trugarog fwyn,
rhydd echwyn a chymwynas,
A'i air mewn pwyll a barn a rydd,
a'i weithred fydd yn addas.

6 Ni'fgogir byth y cyfiawn! gwna,
ei coffa yn dragywydd;
7 A chalon ddifgl, ddwyf, ddiofn,
a fail ddofn yn yr Arglwydd.
8 Hwn yn nerth Duw diofnog fydd,
ac atteg fydd iw galon:
Hyd oni chaffo drwy lawn wyf,
ei wyllys o'i elynion.

9 Rhannodd a rhoes i'r tlawd yn hy,
byth pery ei gyfiawnedd,
A chryfder ei goron yn wir.
dyrchefir mewn gogonedd.
10 Yr anwir edrych, ffromma o ddig,
drwy ffyrnig ygyrnygiad:
Yr annuwiol a dawdd: fal hyn
fydd terfyn eu dymuniad.

PSAL. CXIII.

CHwi weifion Duw molwch yr Ion,
Molwch ei enw a llafar don,
2 Bendigaid fytho ei enw ef.
3 O godiad haul hyd fachlud dydd,
Mawr enw yr Ion moliannus fydd,
yn y byd hwn, ac yn y nef.

4 Derchafodd Duw vwch yr holl fyd,
A'i foliant aeth vwch nef i gyd,
5 pwy fy gyffelyb 'n Duw ni?
Yr hwn a bresfwyl yn y nef,
6 I'r ddaiar hon daroftwng ef,
gwyl ef ein cam clyw ef ein cri.

7 Yr hwn fy'n codi'r tlawd o'r llwch,
A'r rheidus o'i ddiyftyrwch,
8 iw gofod vwch pennaethiaid byd.
9 I'r ammlhantadwy mae'n rhoi plant,
Hil teg, a thylwyth, a llwyddiant:
am hyn moliennwch Dduw i gyd.

PSAL. CXIV.

PAn ddaeth Ifrael o'r Aipht frith,
A thy Iaco o eftron iaith,
2 Juda oedd ei fanctteiddrwydd ef,
Ifrael oedd benaethiaeth Ior,
3 Gwelodd hyn a chiliodd y mor,
a throes iw hol Jorddonen gref.

4 Neffiai'r mynyddoedd megis hyrdd,
A'r brynaiau mal wyn llament ffydd,
cawfant waftad megis llawr dol.
5 Ciliaift (o for) dywaid pa ham?
Tithau Jorddonen lathraidd lam.
pa'm y dadredaift dithau'n d'ol?

6 Chwychwi fynyddoedd pa'm y ffoeoh
Fel byrddod? a pham nad arhoech
a chwithau fryniau fal wyn man?
7 Am mai rhaid ofni Duw Jago.
8 Yr hwn fy'n troi'r graig yn llyn tro,
a'r callestr yn ffynnon ddwfr glân,

PSAL. CXV.

NId ini Arglwydd, nid i ni,
y dodi y gogonedd.
Ond I'th enw dy hun yn hawdd,
er mwyn dy nawdd a'th wiredd.
2 Pa'm y dwedant am danat ti
y cenhedlaethi eftron:
A thrwy edliw hynny yn fwy,
ple'y mae 'eu Duw hwy yr awron.

3 Sef ein Duw ni mae yn y nef,
lle y gwnaeth ef a fynnodd.
4 Eu delwau hwy, aur, arian yn,
a dwylo dyn a'i lluniodd.
5 Safn heb draethu : llun llygaid glân,
y rhai'n ni welan ronyn :
6 Trwyn heb arogl, clustiau ar lled
heb glywed, y fydd ganthyn.

7 Ac i bob delw y mae dwy law
heb deimlaw, traed heb fymyd :
Mae mwnwgl iddynt heb roi llais,
fal dyna ddyfais yn fyd.
8 Fel hwyntwy ydyw rhai a'i gwnant
a'r rhai a gredant iddynt :
Am hyn ni ddylai neb drwy gred
roi mo'i ymddiried arnynt.

9 O Iſrael, dod ti yn rhwydd
ar yr Arglwydd dy hollfryd.
Ef yw eu nerth a'i dwg i'r lan,
eu porth a'i tarian hefyd.
10 O ty Aron, dod tithau'n rhwydd,
ar yr Arglwydd dy hollfryd :
Ef yw eu nerth a'i dwg i'r lan,
eu porth a'i tarian hefyd.

11 Rhai a ofnwch yr Arglwydd Ion,
rhowch arno'ch vnion hollfryd :
Efe ywr' neb a'ch dwg i'r lan,
eich porth a'ch tarian hefyd.
12 Duw naf a'n cofiodd, ac i'n plith
fo roes ei fendith rhadlon,
I dy Iſrael rhydd ei hedd,
ac vnwedd i dy Aaron.

13 Sawl a'i hofnant bendithiant ef,
yr Arglwydd nef canmolan,
A'i enw ſanct o'r nef i'r llawr,
bendithied mawr a bychan :
14 Yr Arglwydd arnoch, arnoch chwi,
a wna ddaioni amlach :
Ac a chwanega ar eich plant
ei fwyniant yn rymuſach.

15 Y mae ywch fendith a mawr lwydd
gan y gwir Arglwydd cyfiawn :
Yr hwn a wnaeth y nefoedd fry,
a'r ddaear obry yn gyflawn.
16 Y nef, le'r nefoedd vwchlaw ;
ſy yn eiddaw Duw yr Ion,
A'r ddaiar, lle y preſwyliant,
a roes ef i blant dynion,

17 Pwy a folant yr Arglwydd? pwy?
gwn nad hwyntwy y meirwon,
Na'r rhai a ânt i'r bedd yn rhiwydd,
lle y mae diſtawrwydd ddigon.
18 Ond nyni daliwn yn ein cof
fyth fyth fendithio'r Arglwydd.
Molwch yr Arglwydd yn vn wedd,
a mawl-gyfannedd cbrwydd.

PSAL. CXVI.

DA gennif wrando, or Arglwydd nef
ar lais fy llef a'm gweddi :
2 Am iddo ſy'nghlywed i'm hawdd,
byth archaf ei nawdd imi.
3 Mae magiau angau i'm cynllwyn,
ym maron fe nwyn i'm beddrod :
4 Cefais ing. Ond galwaf fy Neg
i'm hoes, moes dyner gyminod.

5 Cyfion yw'r Ion trugarog iawn,
ein Duw ſy lawn o nodded.
6 Duw a geidw'r gwirion : bum i,
mewn cyni, daeth i'm gwared.
7 O ſ' enaid dadymchwel o'r llwch,
dyrd i'th lonyddwch beſlach ;
Am i'r Arglwydd fod i ti'n dda,
ſef i'th orphwyſfa hauach.

8 O herwydd i Dduw wared f'oes,
a'm cadw rhag gloes angau,
Fy nrhaed rhag llithro i lam drwg,
a'm golwg i rhag dagrau.
9 Yn y ffydd hen o flaen fy Nuw,
ym myſg gwyr byw y rhodiaf.
10 Fel y credais felly tyſtiais,
ar y teſtyn ymma.

11 Yn fy ffrwſt dwedais i fal hyn,
mae pob dyn yn gelwyddog,
12 Ond o Duw. beth a wnaf i ti,
am dy ddaioni 'cefnog ?
13 Mi a gymmeraf, gan roi mawl,
y phiawl iechydwriaeth.
Ac a alwaf, er mwyn fy llwydd,
ar enw yr Arglwydd bennaeth.

14 I'r Arglwydd talaf yn forau,
fy addunedau ſyddion,
Y pryd hyn o flaen ei holl lu,
y modd y bu'n fy nghalon.
15 Marwolaeth ei ſainct gwerthfawr yw
yngolwg Duw : 16 O cenfydd,
Dy wâs, dy wâs wyf, mewn dirmyg,
mab dy forwynig vfydd.

16 Dattodaiſt fy rhwymau yn rhydd,
fy offrwm fydd dy foliant.
17 Enw 'r Arglwydd nid ſi o'm co,
i hwnnw bo gogoniant.
18 I'r Arglwydd bellach tala'n frau
fy addunedau cyfion.
19 Ynghaer Salem dy ſanctaidd dy,
o flaen dy deulu ffyddlon.

PSAL. CXVII.

O Cenwch fawl i'r Arglwydd nef,
moliennwch ef genhedloedd,
Molwch ei Enw ef drwy'r byd,
chwithau i gyd y bobloedd.
2 Am ei fod inni yn dda lawn;
yr Arglwydd llawn trugaredd,
A'i air ef fydd yn parhau byth,
ſef ei ddilyth wirioneedd.

PSAL. CXVIII.

MOlwch yr Arglwydd, cans da yw
moliannu Duw y llywydd,
O herwydd ei drugareddau,
ſydd yn parhau'n dragywydd :
2 Dweded Iſrael da yw ei,
a'i nawdd o nef ni ddarfydd,
3 Dweded ty Aaron mai da yw,
trugaredd Duw 'n dragywydd.

4 Y rhai a'i hofnant ef yn llin,
a ganan yr vn cywydd,
Rhon iw drugaredd yr vn glod,
ſef ei bod yn dragywydd.
5 Im hing gelwais ar ſ' Arglwydd ſê
hawdd gantho fu fy nghlywed:

635

Ef a'm gollyngodd i yn rhydd
o'i lân dragywydd noddeb.

9 Yr Arglwydd ſydd i'm gyda mi,
nid rhaid ym, ofni dynion.
7 Yr Arglwydd ſydd ynghyd â mi,
er cosbi fy ngelynion.
8 Gwell yw gobeithio yn Nuw cun,
nag mewn yn dyn o'r aplaf:
8 Gwell yw gobeithio yn yr Ion,
nâ'r tywyſogion penaf.

10 Doed y cenhedloedd arna'i gyd,
a'i bryd ar wneuthur artaith:
Ond yn enw y gwir Arglwydd Naf,
myfi a'i torraf ymaith.
11 Daethant i'm cylch ogylch i'm cau,
ac ar berwylau diffaith,
Ond yn enw 'r Arglwydd Naf,
myfi a'i torraf ymaith.

12 Daethant i'm cylch fel gwenyn mân:
fal diffodd tân mewn goddaith,
Yn enw yr Arglwydd yr wyf fi
yn eu diffoddi ymaith.
13 Fy nghaſ-ddyn gwthiaſt atta'n gryf
i geiſio gennyf ſyrthio.
14 Duw a'm cadwodd, ſef Ion fy ngnyn,
fy iechyd i'm, ac ettо.

15 Am orfoledd Duw y bydd ſon
yn nhai rhai cyfion dwyfol,
Mai'r Arglwydd Dduw a'i law ddehau,
a wnaeth y gwrthiau nerthol.
16 Deheulaw 'r Arglwydd drwy ei nawdd
ef a'i derchafawdd arnam,
A dehau law yr Arglwydd ner,
a wnaeth rymuſder dioſom.

17 Nid marw onid byw a wnaf,
mynegaf waith yr Arglwydd,
18 Hwn a'm coſpodd, ond ni'm lladdodd
yn hytrach ſuddiodd afiwydd.
19 Agorwch ym byrth cyfownder,
o'i mewn Duw ner a folaf.
20 Porth yr Arglwydd fal dyma fo,
ânt iddo 'r rhai cyfiownaf.

21 Minnau a'th folaf yn dy dy,
o herwydd ytty 'nghlywed,
Yno y canaf neſol glod
yt, am dy fod i'm gwared.
22 Y maen ſy ben congl.faen i ni,
a ddarfu i'r ſeiri ei wrthod.
23 O'r Arglwydd Dduw y tyfodd hyn
ſy ganddyn yn rhyfeddod.

Yr Arglwydd a'i gwnaeth, dyma'r dydd,
er mawr llwenydd ynny,
24 Yntho cymrwn orfoledd llawn,
ymlawenhawn am hynny.
25 Attolwg Arglwydd y pryd hyn
yr ym yn erfyn ſeiblant:
Adolwg Arglwydd Dduw pâr yn',
y pryd hyn gaffael llwyddiant.

26 Bendigaid yw y ſawl a ddel
yn Enw yr vchel Arglwydd.
O dy Dduw bendithiaſom chwi,
drwy weddi a ſancteiddrwydd.
27 Yr Arglwydd ſydd yn Dduw i ni,
yhe ei i'n oleuni ragor.
Deliwch yr oen a rhowch yn chwyrn
yn rhwym wrth gyrn yr allor.

28 Tydi o Dduw wyt Dduw i mi,
am hyn tydi a folaf:
(Da gwedd it fawl, ſy Nuw mau fi)
a thydi a ddyrchafaf.
29 Molwch yr Arglwydd, cans da yw
moliannu Duw y llywydd,
O herwydd ei drugaredd fry,
a bery yn dragywydd.

PSAL. CXIX.

Aleph. *Rhan.* 1.

POb cyfryw ddyn y ſydd a'i daith,
yn berffaith, mae ſe'n ddedwydd,
Y rhai i'n fucheddol a rodian
ynghyfraith lân yr Arglwydd.
2 Y rha'i gyd gwynfyd a gânt,
a gadwant ei orchmynion:
Ac a'i ceiſiant hwy yn ddilyn,
â holl ewyllys, calon.

3 Dian yw nad â y rhai hyn,
i galyn llwybrau gwammal,
4 Ond cadw dy air (a erchaiſt ynn')
a diſyn hyn yn ddyfal.
5 Och fi! a chawn vnioni'n glau,
fy llwybrau at dy ddeddfod;
6 Byth ni'm gwradwyddid y modd hwn,
tra cadwn dy gyfammod.

7 Mi a'th gloſforaf di er neb,
ac mewn vniondeb calon:
Pan ddyſgwyf adnabod dy farn,
ſy gadarn, ac ſy gyfion.
8 Am dy farn mae fy holl amcan,
dy ddeddfau glân a gadwaf,
Na âd fyth fyth fi yn fy nych,
o, tro i edrych arnaf.

Beth. *Rhan.* 2.

9 Pa fodd (o Dduw) y ceidw llangc,
lyfdd ievangc, eu holl lwybrau?
Wrth ymgadw yn ol dy air,
pob llwybr a gair yn olau.
10 Dy orchmynion a'm holl galon,
a'i dirgelwch ceiſiais oll,
O lluddias fi ar ofer hynt,
oddiwrthynt ar gyfyrgoll.

11 I'm calon cuddiais dy air cu,
rhaig imi bechu'n d'erbyn:
12 O Arglwydd bendigaid wyt ti,
o dyſg i mi d'orchymmyn.
13 Dy gyfiawn feirn, a'r gwir air tau
a mawl gwefuſau traetharis,
14 Am dyſtiolaethau di i gyd,
vwch holl dda 'r byd a hoffais.

15 Dy ddeddf ſy myſyr yw a'm drych,
dy ffyrdd' rwy'n edrych arnyn,
16 Mor ddigrif ymy yw dy air,
o'm cof nis cair yn gronyn.

Gimel. *Rhan.* 3.

17 Bydd dda i'th wâs, a byw a wna,
a'th air a gadwa'n berffaith:
18 A'm llygaid egor di ar led,
i weled thân dy gyfraith.

19 Dieithr

19 Dieithr ydwyfi'n y tir,
dy ddeddf wir na chudd rhagof,
20 O wir awydd i'r gyfraith hon,
mae'n don fy enaid ynof.

21 Curaist feilch: daw dy felltith di
i'r rhai fy'n torri d' eirchion:
22 Tro oddiwrthif fefl ar gais,
cans cedwais dy orchmynion.
23 Er i fwyddogion roi barn gas,
rhoes dy wâs ei fyfyrdod
24 Yn dy ddeddf, hon fydd ym i gyd,
yn gyngor hyfcyd ynod.

Daleth. *Rhan.* 4.

25 F' enaid ymron llwch y bedd yw:
o'th air gwna fi'n fyw eilwaith:
26 Mynegais fy ffyrdd clywaift fi,
o dyfg i mi dy gyfraith.
27 Pâr i mi ddeall ffordd dy air,
ar hwnnw cair fy' myfyr,
28 Gan ofid f' enaid fa ar dawdd,
a'th air gwnai 'n bawdd fi'n bybyr.

29 O'th nawdd oddiwrthif tyn ffyrdd gau,
a dyfg y'm ddeddfau crefydd.
30 Dewifais ffordd gwirioned, hon
fydd ger fy mron i beunydd.
31 Glynais wrth dy air, o Arglwydd,
o fudd i'm wradwydd diffion.
32 Yn dy ddeddfau fy rhodiai fydd
pan wneych yn rhydd fy nghalon.

He. *Rhan.* 5.

33 Duw, ffordd dy ddeddfau dyfg i mi,
dros f' einioes hi a gadwaf.
34 O par i'm ddeall y ddeddf hon,
o'm calon mi a'i cyflawnaf.
35 Par i'm fynd fwybr dy ddeddf ar fyd,
hyn yw fy 'wyllys deilwng;
36 A'm calon at dyfiolaeth dda,
nid at gybydd-dra goftwng.

37 Tro fi rhag gweled gwagedd gwael,
bywha fi'i gael dy ffordd di.
38 Cyflowna d' air â mi dy was,
yna caf râs i'th ofni.
39 Ofnais warth, o tro heibio hon,
da yw d' orchmynion tyner.
40 Wele, f' awydd i'th gyfraith yw
gwna ym fyw o'th gyfiownder.

Vau. *Rhan.* 6.

41 Arglwydd dod dy drugaredd ym,
a hyn o rym d' addewid.
42 Drwy gredu'nd' air rhof atteb crwn
i'm cablwr hwn a'm dilid.
43 O'm genau na ddwg dy air gwir,
i'th farnau hir yw'nghobaith.
44 Minnau'n waftadol cadwaf byth
dy lân wchelyth gyfraith.

45 Mewn rhyddid mawr rhodio a wnaf,
a cheifiaf dy orchmynion.
46 A'th dyfiolaethau rhof ar goedd,
o flaen brenhinoedd cryfion.
47 Heb wradwydd llawen iawn i'm cair
yn d'air yr hwn a hoffais.
48 Codaf fy nwylo at dy ddeddf
drwy fyfyr, greddf a gredais.

Zain. *Rhan.* 7.

49 Cofia i'th was dy air a'th raith,
lle rhois fy ngobaith arno,
50 Yn d'air mae nghyfiu i i gyd,
yr hwn mae mywyd ynthe.
51 Er gwatwar beilch ni throis ychwaith,
oddiwrth dy gyf aith hoyw bur.
52 Cofiais (O Dduw) dy ddeddf erioe.
yn henoe rhoed i'm gyfur.

53 Y trowfion a ofnais yn faith,
fy'n torri'r gyfraith eiddod,
54 O'th ddeddf y cenais gerdd yn hy,
yn nhy fy mhererindod.
55 Cofiais d'enw (fy lon) bob nos,
o ferch i'th ddiddos gyfraith.
56 Cefais hynny am gadw o'm bron
dy ddeddf: fef hon fydd berffaith.

Cheth. *Rhan.* 8.

57 Ti Arglwydd wyt i mi yn rhan,
ar d'air macf'amcan imau.
58 Gweddiais am nawdd gar dy fron
o'm calon yn ol d'eiriau.
59 Meddyliais am ffyrdd dy ddeddfau,
a throis fy nghamrau attynt.
60 Dy eirchion ar frys a gefnais,
ni fi oedais ddim o honynt.

61 Er i drawa drof fy' fpeilio i,
dy gyfraith ni anghofiais.
62 Can godi ganol nos yn frau,
dy farnau a gyffefais.
63 Cyfaill wyf i'r rhai a'th ofnant,
ac a gadwant dy eiriau.
64 Dy nawdd drwy'r tir fy lawn i'n myfg,
Duw dyfg i mi dy ddeddfau.

Teth. *Rhan.* 9.

65 Arglwydd gwnaethoft yn dda a'th was
yn ol dy râs yn addo:
66 Dyfg i'm ddeall dy air yn iawn,
'r wy'n credu'n gyflawn ynthe.
67 Cyn fy ngoftwng euthym ar gam,
yn awr wyf ddinam eilwaith.
68 Da iawn a graflawn ydwyt ti,
o dyfg i mi dy gyfraith.

69 Dy air er beilch yn clyttio ffug
a'm calon orug cadwaf.
70 Breifion ynt hwy er hyn myfi,
dy gyfraith di a hoffaf.
71 Fy mlinder maith da iawn i'm fu,
i ddyfgu dy ftatufoedd.
72 Gwell fu i'm gyfraith d'enau glân,
nag aur ac arian filoedd.

Jod. *Rhan.* 10.

73 A'th ddwylaw gwnaethoft fi dy hûn
a rhoift i'm lun yn berffaith:
O par i'm ddeall dy air di,
a dyfcaf fi dy gyfraith.
74 Y fawl a'th ofnant gwelant hyn,
bydd llawen genthyn weled,
Am fod fy ngobaith yn dy air,
yr hwn a gair ei glywed.

75 Duw gwn fod dy farnau 'n deilwng
a'm goftwng i yn ffyddlon:
76 Dod nawdd er cyffur I'm dy was,
o'th ras a'th addewidion.

1336

77 Ded i'm dy nawdd, a byddaf byw,
dy gyfraith yw yn felys.
78 Gwradwydder beilch a'm plyg ar gam
myfyriaf am d'ewyllys.

79 Y rhai o Dduw a'th ofnant dí,
troer y rhei'ni attaf:
A'r rhai adwaenant er eu maeth,
dyſtiolaeth y Goruchaf.
80 Bydded ſy nghalon yn berffaith,
yn dy lân gyfraith Arglwydd,
Fel nas gorchuddier yn y byd,
ſy wyneb-pryd â gwradwydd.

Coph. *Rhan.* 11.

81 Gan ddiſgwil am dy iechyd dí,
mae f' enaid i mewn diffig:
Yn Gwilied beunydd wrth dy air,
o Arglwydd cair fi'n ddiddig.
82 Y mae ſy llygaid mewn pall ddrych
yn edrych am d'addewyd,
Pa bryd (o Arglwydd, dwedais i)
i'm diddeni a'th iechyd?

83 Cans wyf fel coſtrel mewn mwg cau
coſiais dy eiriau cyfion.
84 Pa hyd yw amſer dy wâs dí?
pa bryd y berni'r trowſion?
85 Cloddiai'r beilchion i'm byllau: hyn
ſy'n erbyn dy gyfreithiau.
86 Gwirioneedd yw d'orchmynion dí,
cymmorth fi rhag cam faglau.

87 Braidd na'm diſent o'r tir ar gais:
ond glynais wrth d'orchmynion.
88 Bywha fi Dduw, i gadw'n glau,
dyſtiolaeth d'enau ffyddlon.

Lamed. *Rhan.* 12.

89 Byth yn y nef y pery d'air,
o Dduw cair dy wirioneedd
O oes i oes: ſiccrheiſt y tir
na ſiglir mo'r amgylchedd.
90 Safant byth wrth dy farnau dí
maent i ti'n weiſion ufudd.
91 Oni bai fod dy ddeddf yn dda,
i'n difa buaſai gyſtudd.

92 A'th orchmynion y bywheiſt fi,
am hyn y rhei'ni a gofais:
93 Eiddo ti wyf, Duw achub fi,
dy ddeddfau dí a geiſiais.
94 Diſgwyl ſy lladd mae'r anwir ſur:
'r wy'n yſtyr dy dyſtiolaeth.
95 Ar bob perffeithrwydd mae terfyn,
ond ar d'orchymmyn helaeth.

Idem. *Rhan.* 13.

96 Mor gu (o Arglwydd) gennyf fi,
dy ddeddf dí a'th gyfammod:
Ac ar y rhai 'n o ddydd i ddydd,
y bydd ſy holl ſyfyrdod.
97 Gwnaethoſt fi a'th orchmynion iach,
yn ddoethach na'm gelynion:
Cans gyd â mi yn dragywydd,
y bydd dy holl orchmynion.

98 Gwnaethoſt fi'n ddoethach (o Dduw Ion)
pâ'r athrawon a'm dyſtynt;
Oblegid ſy' myfyrdod mau,
dy dyſtiolaethau oeddynt.
99 Rhag dryg-lwybr, fel y cadwn d'air
ſy nhraed yn ddiwair cedwais.
100 Am gadw o honof dy ddeddf dí,
mwy na'm rhieni delldais:

101 Rhag dy farnau ni chiliais i,
cans ti a'm dyſgaiſt ynthynt.
102 Mor beraidd gennif d' eiriau iach,
nâ'r mel meluſach ydynt.
103 O Arglwydd â'th orchmynion dí,
y gwnaethoſt fi yn bwyllawg,
Am hynny 'r ydwyf yn caſau
pob cyfryw lwybrau geuag.

Nun. *Rhan.* 14.

104 Dy air i'm traed i lluſern yw,
a llewyrch gwiw i'm llwybrau.
105 Tyngais, a chyflawni a wnaf,
y cadwaf dy lân ddeddfau:
106 Cyſtuddiwyd fi'n fawr, Arglwydd da:
bywha fi'n ol d'addewyd:
107 Bodloner dí, o Arglwydd mau,
ag offrwm genau diwyd.

A dyſg i'm dy holl farnau draw.
108 F'naid ſy' im llaw'n waſtadol:
Am hynny nid anghofiais chwaith,
dy lân gyfraith ſancteiddiol.
109 Yr annuwolion i'r ffordd fau,
rhoddaſant faglau geirwon:
Ni chyfeiliornais i er hyn,
ond dylyn dy orchmynion.

110 Cymrais yn etifeddiaeth lân,
byth weithian dy orchmynion,
O herwydd mai hwyntwy y ſydd,
lawenydd mawr i'm calon.
111 Goſtyngais i ſy nghalon bur,
i wneuthur drwy orfoledd.
Dy ddeddfau dí tra fwy'n y byd,
a hynny hyd y diwedd.

Samec. *Rhan.* 15.

112 Dychmygion ofer caſeis i,
a'th gyfraith dí a hoffais.
113 Lloches a tharian i'm i'th gair:
wrth dy air y diſgwyliais.
114 Ciliwch rai drwg oddiwrthi fi,
ſy Nuw cadwaf ei gyfraith,
115 Cynnal fi â'th air, a byw a wnaf,
ni wridaf am ſy ngobaith.

116 O cynnal fi, ſy' Arglwydd Naf,
a byddaf iach dragwyddol:
Ac yn dy ddeddfau iach y bydd
ſy llawenydd gwaſtadol.
117 Sethraiſt O Arglwydd, yr holl rai
a ai oddiwrth dy ddeddfau:
Am mai ofered gar dy fron
oedd eu dychmygion hwythau.

118 Difethaiſt holl rai drwg y tir,
fel y diſgthir ſothach.
Am hyn dy dyſtiolaethau dí,
a gereis i'n anwylach.
119 O Arglwydd Dduw rhag ofn dy ddig,
ſy gnhawd am cig a ſynnodd.
Rhag dy farnedigaethau dí,
ſy yſpryd i a ofnodd.

Ain.

Ain. *Rhan.* 16.

121 Barn a thrugaredd a wneuthym,
na ddod fi ym caſeion :
122 O Arglwydd, dyſg ddaioni i'th was,
achub Rhag câs y beilchion.
123 Pallai 'n golwg yn diſgwyl llawn
iechyd o'th gyfiawn eiriau.
124 Yn ol trugaredd â'th was gwna,
dyſg imi'n dda dy ddeddfau.

125 Dy was wyf fi, deall i'm dod,
i wybod dy arnodau.
126 Madws it (Arglwydd) reddi barn,
torrwyd dy gadarn ddeddfau.
127 Mwy nag aur hoffais dy ddeddf di,
pe rhon a'i goethi yn berffaith.
128 Yn vniawn oll y cyfrifais,
caſeais lwybrau diffaith.

Pe. *Rhan.* 17.

129 Rhyfedd yw dy dyſtiolaethau,
fy enaid imau a'i cadwodd.
130 Egoriad d'air yn olau caid,
i weiniaid pwyll a ddyſgodd.
131 Dyheais gan chwant (O Dduw Ion)
i'th lân orchymynion Genyw.
132 Edrych di arnaf megis ar
y rhai agâr dy enw.

133 Yn ol d'air cyfarwydda 'mrhoed,
anwiredd na ddoed arnaf.
134 O gwared fi rhag trowſedd dyn,
a'th orchymmyn a gadwaf ;
135 Llewyrcha d'wyneb ar dy was :
dyſg imi ſtas dy ddeddfau.
136 Dagrau o'm golwg llifo' a wnant,
nas cadwant dy gyfreithiau.

Tſade. *Rhan.* 18.

137 Cyfiawn ydwyt (o Arglwydd Dduw)
a vniawn yw dy farnau.
138 Dy dyſtiolaethau yr vn wedd,
ynt mewn gwirioned hwythau.
139 Fy ſerch i'th air a'm difaodd,
pan anghofiodd y gelyn.
140 D'ymadrodd purwyd drwy fawr raſ,
hoffodd dy wâs d'orchymyn.

141 Nid anghofiais dy gyfraith lân,
er bod yn iſchan f'agwedd.
142 Dy gyfiawnder di cyfiawn fydd :
a'th ddeddf di ſydd wirionedd.
143 Adfyd cefais, a chyſtudd maith :
dy gyfraith yw 'nigrifwch.
144 Gwna i'm ddeall cyfiownder gwiw :
a byddaf fyw mewn heddwch.

Koph. *Rhan.* 19.

145 Llefais â'm holl galon, o clyw,
a'th ddeddfau Duw a gadwaf.
146 Arnati llefais, achub fi,
a'th lwybrau di a rodiaf.
147 Gwaeddais, achubais ſaen y dydd,
wrth d'air yn vfydd gwlliais.
148 Deffroe ſy llygaid genol noſ,
o achos d'air a hoffais.

149 Clyw fi'n ol dy drugaredd dda,
bywha fi'n ol dy farnau.
150 Arnaf rhai ſceler a neſſânt :
troſeddant dy gyfreithiau.
151 Tithau bydd agos, Arglwydd Dduw :
gwirioned yw d'orchmynion,
152 Gwyddwn fod dy dyſtiolaethau,
gwedi eu ſiccrhau yn gryfion.

Reſh. *Rhan.* 20.

153 Gwel fy nghyſtudd, gwared ar gais,
cans cofiais dy gyfreithiau.
154 Dadleu fy nadl, rhyddha fi'n rhodd,
yn ol ymadrodd d'enau.
155 Ffordd iechydwriaeth ſydd bell iawn,
oddiwrth anghyfiawn ddynion,
Am nad ydynt yn ceiſio'n glau,
mo lwybr dy ddeddfau vnion.

156 Dy Drugaredd Arglwydd amal yw,
gwna i'm frŵ'n ol dy farnau.
157 Llawer ſy'n herlid, r'wyf er hyn,
yn dylyn dy lân ddeddfau.
158 Gwelais y traws, a greſyn fu,
iddynt ddirmygu d'eiriau.
159 Hoffais dy ddeddf bywha fi' Arglwydd,
herwydd dy drugareddau,

160 Dechrau dy air gwirioned yw,
o Arglwydd Dduw y llywydd :
A'th gyfiawn farnedigaethau,
ſydd yn parhau 'n dragywydd.

Schin. *Rhan.* 21.

161 Y cryſ a'r gam f' erlid a wnai :
rhag d'ofn y crynai 'nghalon.
162 O blegid d'air wyf lawen iawn,
fel pe cawn dlyſau mowrion.
163 Celwydd ffieidd-dra a gaſais,
a hoffais dy gyfreithiau :
164 Saith waith bob dydd y rhoſ yt glod,
am fod yn dda dy farnau.

165 Y ſawl a gâr dy air, cânt hedd,
drwg nis goddiwedd mhonyn.
166 Gwiliais Arglwydd with dy iechyd,
gan wneuthyd dy orchymmyn.
167 Dy ddeddf cadwodd fy enaid i,
a hi yn fawr a hoffais.
168 Am fod fy llwybrau gar dy fron,
d'orchymynion nid anghofiais.

Tav. *Rhan.* 22.

169 O'th ſaen Arglwydd neſſaed fy nghri,
dyſg imi ddeall d'eiriau,
170 Gwared fi'n ol d'ymadrodd rhâd,
del attad fy ngweddiau.
171 Dy fawl a draetha 'ngenau'n wych
pan dyſgych ym' dy ddeddfau.
172 Datgan fy nhafod d'air yn rhwydd,
herwydd dy gyfiawn eiriau.

173 Cymhorthed dy law fi ar gais,
Dewiſais dy orchmynion.
174 Cerais dy iechyd, a'th ddeddf ſydd
lawenydd imawr i'm calon.
175 Bo f' enaid byw, a mawl it rhoed :
dy farn boed i'm arddiffyn.
176 Crwydrais fel oen, dy was o creis,
cans cofiais dy orchymmyn.

437

PSAL. CXX.

I Mi̇ng y gelwais ar ſ' Arglwydd,
ac ef yn rhwydd a'm clybu.
2 Duw gwared fi rhag tafod gau,
a genau yn bradychu.
3 Dywaid i mi oes Jes neu faeſ,
iw gael, oh dafod diſtryw ?
4 Geiriau ſel llymion ſaethau cawr,
ynghyd a marwawr meryw.

5 Gwaeſi ares honof yn llech,
ynghyd a Meſech dwyllgar:
A chyſanneddu a'm gwerſyll,
yu nrhowſion bebyll Cedar.
6 Hir y bu ſ' enaid i ſut bon
ymyſg caſeion heddwch.
7 Os ſon am lonydd a wnawn i,
rhyfelai rhei'ni'n rhyfflwch.

PSAL. CXXI.

D Sgwyliaf o'r mynyddoedd draw,
lle y daw i'm help wyllyſgar.
2 Yr Arglwydd rhydd i'm gymmorth greſ,
hwn a wnaeth nef a daiar.
3 Dy dreed i lithro ef nis gâd,
a'th geidwad fydd heb hune:
4 Wele, ceidwad Iſrael lân,
heb hun na heppian arno.

5 Ar dy law ddeau mae dy Dduw,
yr Arglwydd yw dy geidwad,
6 Dy lygru ni chaiſſ haul y dydd,
ar nos nid rhydd i'r lleuad.
7 Yr Ion a'th geidw rhag pob drwg,
a rhag pob cawg anfad:
8 Cai fynd a dyfod byth yn rhwydd,
yr Arglwydd fydd dy geidwad.

PSAL. CXXII.

I Dy'r Arglwydd (pan ddwedent) awn,
i'm llawen iawn oedd gwrando:
2 Sai'n traed o fewn Caer-Salem byrth,
yr yn ni ſyrth oddiyno.
3 Caerſalem lân ein dinas ni,
ei ſail ſydd ynddi'i hunan,
A'i phobl ſydd ynddi yn gytun,
a Duw ei hun a'i drigfan.

4 Cans yno y daw y llwythau 'nghyd,
yn vnfryd, llwythau'r Arglwydd:
Tyſtiolaeth Iſrael a'i drig-fod,
a chlod iw fawr ſancteiddrwydd.
5 Cans yno cadair y farn ſydd:
eiſteddfod Dafydd yno.
6 Erchwch i'r ddinas hedd a rhawl:
a llwydd i'r ſawl a'th garo.

7 O fewn dy gaerau heddwch boed,
i'th lyſoedd doed yr hawddfyd.
8 Er mwyn fy frodyr mae'r Arch hon,
a'm cymydogion hefyd.
9 Ac er mwyn ty'r Arglwydd ein Duw,
hwn ynot yw'n rhagorol:
O achos hyn yr archaf fi,
i ti ddaioni rhadol.

PSAL. CXXIII.

T Vedda 'ngolwg at y ne'
(fy Nuw) dy ſe trigiannol.
2 Fel y try gweiſion eu llygaid
ar ddwylo i meiſtraid bydol.
Llygaid llaw-forwyn ar bob tro,
a ddylyn ddwylo'i meiſtres,
Diſgwyliwn arnat (Dduw) 'r vn weid,
am dy drugaredd gynnes,

3 Dy nawdd Arglwydd, dy nawdd yn rhodd,
dygaſom ormodd dirmig.
4 Gan watwar y tynn a'r balch iawn,
yr ym yn llawn boenedig.

PSAL. CXXIV.

D Yma'r amſer yn ddi ymgel,
gall Iſrael, ſynegi,
Yr Arglwydd nef oni bai ei fod,
a'i arfod gydâ nyni.
2 Gydâ ni oni bai ei fod,
pan ddaeth gwrth-drafod dynion:
3 Pan gododd llid i'n a phoeni,
llyngcaſent ni yn fywion.

4 Y dyfroedd a'n boddaſent ni,
a'n hoes dan gefn lli buan:
5 Chwyddaſent drofom, fel chwydd dwr;
fel dyna gyflwr truan.
6 Bendigaid lor ei law a droet:
ac ef ni roes mo honom
Yn yſgiyſaeth i'n rhwyge'n frau,
iw gwâg eſeiliau llymion.

7 Ein henaid aeth yn rhydd o lyn,
fal yr aderyn gwirion,
Rhwyd yr adarwr torri a wnaeth,
a ninnau aeth yn rhyddion.
8 Ein holl gynnorthwy ni, a'n llwydd,
ſy'n nerth yr Arglwydd hawddgar,
Yr hwn drwy waith ei ddwylaw ef,
a greawdd nef a daiar.

PSAL. CXXV.

S Awl a'm ddiriedant yn Nuw lon,
byddant fel Seion ſynydd,
Yr hwn ni ſyſ: a'i ſylwedd fry
a beri yn dragywydd.
2 Fel y ſaiſ ſail Caerſalem fry,
a'i chylchu mae mynyddoedd:
Felly yr Arglwydd yn gaer ſydd,
dragywydd cylch ei bobloedd.

3 Er na orphwys rhwyſg cledd hir
yr enwir ar gyfowniaid,
Rhag i'r rhai cyfiawn yſtyn llaw,
i deimlaw camgaw diriaid.
4 O Arglwydd Dduw yn bryſur gwna
i bob dyn da ddaioni;
Sef vnion attad ti yn glau
y bydd calonnau' rhei'ni.

5 Onid y dryg-ddyn Duw a'i gyrr
gydâ gweithwyr anwireddi;
Mewn drwg ymdroes, felly ymdroed,
ar Iſrael boed rangnhefedd.

PSAL.

PSAL. CXXVI.

PAn ddychwelodd ein gwir Dduw Ion
gaethiwed Seion ſanctaidd;
Mor hyfryd gennym hyn bob vn,
a rhai mewn hun nefolaidd.
2 Nyni â'n genau yn dda'n gwedd,
gorfoledd ar ein tafod:
3 Ymhlith cenhedloedd dwedynt hyn,
ſe wnaeth Duw dreſtyn yſtod.

4 Yſtod fawr a wnaeth Duw yn wir,
ein dwyn i'n tir cynnefin:
O gaethiwed y gelyn ſlym,
am hyn yr ym yn chwerthin.
5 O cynnull ein gweddillion ni,
tro adre' rhei'ni eilwaith,
Gan dy lif-ddyfroedd fel y gwlych,
y dehau ſych a diffaith.

6 Y rhai ſy'n hau mewn dagrau blin,
hwyntwy dan chwerthin medant:
Felly f' Arglwydd dan droi y byd,
dwg ni i gyd i'r meddiant.
7 Y rhai dan wylo aeth o'r wlâd,
fel taflu hâd rhyd gryniau;
Drwy lawenydd y dont ynghyd,
fel caſglu yd yn dyrnau.

PSAL. CXXVII.

YTy ni adeiladó 'r Ner,
ai'n ofer gwaith y ſaerl;
A'r ddinas hon nis ceidw efo,
ni thyccia gwilio ynthi.
2 Os borau gosi, os hun hwyr,
a byw drwy lwyr ofidio,
Ofer i gyd: Duw a rydd hun
i bob rhyw vn a'i caro.

3 Wele, y plant á roir i ddyn,
bi'logaeth yn i'r Arglwydd:
Ac o'i rodd ef daw ffrwyth y bru,
iw magu mewn ſancteiddrwydd.
4 Fel gwr cryf, pie bynnag y daw,
ac yn ei law ei ſaethau:
Plant yr ieuuenctyd felly y maen
yn barch o flaen y tadau.

5 Sawl honynt ſydd a'i gwiſg yn llawn,
mae 'n ddedwydd iawn ei foddion;
Hwy nis gwradwyddir pan ddel man,
i'maddiddan â'i gelynion.

PSAL. CXXVIII.

AOſno'r Arglwydd gwyn ei fyd,
a rhodiaw rhyd ei lwybrau.
2 Bwytei o ynnill gwaith dy law,
a blith y daw i tithau.
3 Dy wraig ar du dy dŷ is nen,
fel per winwydden ffrwythlon,
Dy blant ynghylch dy fwrdd a ſydd
fel olewydd blanhigion:

4 Wele, fal dyma'r modd yn wir
beuddithir y gwr cyſion,
A ofno'r Arglwydd Dduw yn ddwys,
rhydd arno bwys ei galon.
5 Cei gyflawn fendith gan Dduw Ion,
a bydd dithau Seion ddedwydd.
Fel y gwelych â golau dreth,
Gaerſalem mewn llawenydd.

6 Holl dyddiau d'einioes. Plant dy blant,
cei weled ffrwyddiant ſiddyn,
Ac ar holl deulu Iſrael,
daw hedd diogel arnynt.

PSAL. CXXIX.

LLawer gwaith cefais gyſtudd mawr,
Iſrael yn awr dyweded,
O'm hieuenctyd hyd yr awr hon,
ſe wyr ſy mron eu trymed.
2 A llawer gwaith y cefais fid,
o'm gwan ieuengctid allan,
A blin gyſtudd ar lawer tro,
ac eto ni'm gorfuan'.

3 Yr Aarddwyr arddent y cefn mau,
drwy rwygo cwyſau hirion:
4 Y cyſion Ner torrodd yn frau,
bleth didau'r annuwiolion.
5 Pa rai bynnag a roeſant gâs
ar degwch dinas Seion,
Gwradwyddeir hwynt, cilient iw hol,
y rhai annuwiol creulon.

6 Byddant fel y glâs welir a fai
ar bennau tai yn tyfu,
Yr hwn ſydd, cyn y tynner ſo,
yn gwywo, ac vn methu.
7 Ni leinw'r medelwr ei law,
ni chair o honaw ronyn:
I'r caſclwr nis tal ddim mo'i droi,
na'i drin, nai roi mewn rhwymyn:

8 Fel na bai byth gwiw gan y rhai
ar a dramwyai heibio,
Ddwedyd vnwaith, Duw a ro llwydd,
neu'r, Arglwydd a'ch bendithio.

PSAL. CXXX.

O'R dyfnder gelwais arnat Ion,
2 O Arglwydd tirion gofwng
Dy gluſt, yſtyria y llais mau,
clyw fy ngweddiau teilwng.
3 Duw, pwy a ſaiſ yn d'wyneb di,
os creffi ar anwireddl?
4 Ond fel i'th ofner di yn iawn,
yr wyd yn llawn trugaredd.

5 Diſgwyliais f' Arglwydd, wrth fy rhaid,
diſgwyliodd f' enaid arno.
Rhois fy holl obaith yn ei air,
6 f' enaid a gair yn effro.
Ac arn yr Arglwydd, gwilio 'y bydd,
fwy na gwilieydd difri,
A edrych blygain bob pen awr,
a welo'r wawr yn codi.

7 Vn wedd diſgwylied Iſrael,
yn ddirgel arn yr Arglwydd,
Cans mae nawdd gydâ'r Arglwydd nef,
mae yntho ef rywiowgrwydd.
Ei drugareddau ânt ar led,
ſe rydd ymwared ini,
8 Fe weryd Iſrael: ſel hyn,
ofo'l tyn o'i holl ddrygioni.

PSAL.

PSAL. CXXXI.

YN fy nghalon ni bu falch chwydd,
o Arglwydd, na dim tynder,
Ni chodais chwaith drahaus wg
I'm golwg o dra vchder.
2 Ac ni rodiais yma a thraw,
i dreiglaw pethau mawrion;
Ni fanwl chwiliais am wybod,
rhyfeddod a dirgelion.

3 Gollyngais f' enaid i mewn pryd,
fel pan ddiddyfnyd herlod:
Fy enaid fydd fel vn a fu
gwedi ei ddiddyfnu'n barod.
4 Ond diſgwilied ty Iſrael
wrth wir Imanuel bennydd,
Sef wrth yr Arglwydd o'r pryd hyn,
heb derfyn yn dragywydd.

PSAL. CXXXII.

O Cofia Ddafydd, fy Nuw Ner,
a'i holl wrth flinder hefyd;
2 Pa lw adduned a roes ſo
i Dduw Iace, gan ddwedyd,
3 Nid âf o fewn pabell fy nhy,
a'm gwely mwy nis dringaf:
4 Ni roddaf i'm dau lygad hun,
amrantun chwaith ni chyſgaf:

5 Nes caffwyf gyfle yn ddi rus,
i Arglwydd grymus Iaco.
6 Wele'n Ephrata clywſom ſod
lle o breſwylfod iddo.
Cawſom hi ym meuſydd y coed.
7 Pawb doed iw bebyll tirion,
Awn yngrymwn, pawb vſyddhaed,
wrth ei faingc draed yn vnion.

8 F'arglwydd, cyfod i'th eſmwyth lyſ,
a'th arch o rymmus ſowredd.
9 Gwiſged d'offeiriaid gyfion fraint,
gwiſged dy Sainct wirioned.
10 Er mwyn Dafydd dy ffyddlon wâs,
nathyn dy ras yn llidieg:
Ac na wrthneba di er neb,
mo wyneb dy enneiniog.

11 I Ddafydd rhoes yr Ion iw gwir,
a chedwir hwn heb wyredd
O ffrwyth dy gorph thoſ ar dy fainge,
yt iraidd gainge i eiſtedd.
12 Fy neddfau a'm cyfammod i,
dy feibion di os cadwant;
O blan i blann o gainge i gainge
hwy ar dy fainge a farnant.

13 Cans fy Arglwydd, o ſerch a bodd,
a rag-ddewiſodd Seion:
I drigo ynthi rhoes ei fryd,
gan ddwedyd geiriau tirion;
14 Bron fyth fydd fy ngorphwyſfa i,
o hoffder yntni trigaf.
15 Bendithiaf hi â bwyd di ball,
a'i thlawd diwall o fara.

16 Ag iechydwriaeth, medd Duw nef,
y gwiſgaf ei heglwyſwyr,
A rhoddaf yngenau pob Sainct
o'i mewn, ogoniant pſallwyr.

17 Paraf hyn oll, ac felly bydd,
corn Dafydd yn goronog:
Felly darperais, gân fy mhwyll,
brif ganwyll i'm eneiniog.

18 Am ei elynion, o bob parth,
y gwiſcaf warth a gwradwydd,
Paraf hefyd iw goron fo
flodeuo: medd yr Arglwydd.

PSAL. CXXXIII.

WEle, fod brodyr yn byw 'nghyd,
mor dda, mor hyfryd ydoedd.
2 Tebyg i olew o fawr werth,
mor brydferth ar y gwiſgoedd:
Fel pe diſcynnai draw o'r nen,
rhyd barf a phen offeiriad,
Sef barf Aron a'i wiſg i gyd,
yn hyfryd ei arogliad.

3 Fel pe diſcynnai gwlith Hermon
yn do dros Seion fynydd,
Lle rhwymodd Duw fywyd, a gwlith
ei fendith, yn dragywydd.

PSAL. CXXXIV.

WEle, holl weiſion Arglwydd nef,
bendithiwch ef, lle 'r ydych
Yn ſefyll yn nhy Dduw y nos,
a'i gyntedd diddos trefn-wych.
2 Derchefwch chwi eich dwylo glân
yn ei gyfiegr-lân annedd:
A bendithiwch â chalon rwydd,
yr Arglwydd yn gyfannedd.

3 Yr Arglwydd, a'i ddeheulaw gref,
hwn a wnaeth nef a daiar,
A rotho ei fendith a'i ras,
i Seion ddinas hawddgar.

PSAL. CXXXV.

OMolwch enw'r Arglwydd nef,
ei weiſion ef moliennwch,
2 Y rhai a ſaif iw dy a'i byrth,
i'n Duw a'iſawrwyrth cenwch.
3 Molwch yr Arglwydd cans da yw,
clod i'r Ior byw a berthyn:
Cenwch ei glod dros yr holl fyd,
a hyfryd yw y deſtyn.

4 Oblegid yr Arglwydd, a'i nawdd,
ef a etholawdd Iaco,
Ac Iſrael, iw myſg y trig,
yn deulu vnic iddo.
5 Cans mawr yw'r Arglwydd yn ei lyſ,
mi a wn yn hyſbys hynny:
Ym mhell vwchlaw'r holl ddiriwiau mân,
mae'r Arglwydd glân a'i allu.

6 Hyn oll a fynnodd a wnaeth ef,
yn vchder nef eithafon:
Ar ddaiar, ac yn y mor cau,
a holl ddyfnderau 'r eigion.
7 O eithaf daiar cyfyd tarth,
daw'r melltb bob parth hwythau,
Ac oer dyrneſſioedd, glaw, a gwynt,
a godynt o'i dryſorau.

8 Yn nhir yr Aipht dynion, a da,
â llawer pla y trawodd,

Cynta ſ

Cyntaf-anedig o bob yn,
  ẩ'i law ei hun a laddodd.
9 Pth ganol dì, o Aipht grenlon,
  rhoes Duw arwyddion rhyfedd,
At Pharo' a'i holl weision i gyd:
  dug drwy'r holl fyd orfoledd,

10 O nerth ei fraich efe a wnaeth,
  lawer cenhedlaeth feirwon:
A lladdodd lawer yr vn wedd
  o ben brenhinoedd cryfion.
11 Sef o'r Amoriaid Sehon fawr,
  ac Og, y cawr o Basan:
A'r vn ddiniwiad arnynt aeth,
  a holl frenhiniaeth Canan.

12 A'i holl diroedd hwyntwy i gyd:
  gyd ẩ'i holl fywyd bydoi.
I Israel roi a wnaeth,
  yn etifeddiaeth nerthol.
13 Dy Enw (o Arglwydd) a'th nerth cry',
  a bery yn dragywydd,
Ac o genedl i genedlaeth
  dy goffadwriaeth, lywydd,

14 Cans ar ei bobl y rhydd ef farn,
  yr Arglwydd cadarn cyfion,
Ac yn ei holl lywodraeth bur,
  bydd dostur wrth ei weision.
15 Y delwau oll, gwaith dwylaw yn,
  a dyfais dyn anhyddlon;
O aur ac arian dyn a'i gwnaeth,
  o hil cenhedlaeth weigion.

16 O waith dyn, genau rhwth y fydd,
  heb ddim llyferydd iddyn:
Ac mae llan llygaid mawr ar lled,
  a'r rhai'n heb weled gronyn,
17 Dwy gluft dynion fydd i bob vn,
  heb glywed mymryn ertо,
Eu safn yn ehang, ac ni chaid
  na chwyth nag enaid yntho.

18 Vn fodd a'r delwau fydd y rhai
  a'i gwnelai hwynt ẩ'i dwylo,
Ac nid yw well nâ'r rhai'n yr vn,
  ynthyn a ymddiriedo.
19 Ty Israel na choeliwch chwi:
  ty Aaron: Leli vfydd.
20 I'r rhai'n ddilyn, ond i'r Arglwydd nef,
  bendithiwch e'n dragywydd.

21 Bendithier fyth fawr Enw'r Ion,
  o Seion hen a barchem.
Bendithier moler ei enw fo,
  fy'n trigo ynghaer Selem.

PSAL. CXXXVI.

MOlwch yr Arglwydd, cans da yw,
  moliennwch Dduw y llywydd.
Cans ei drugaredd oddi fry,
  a bery yn dragywydd.
2 Molwch chwi Dduw y duwiau'n rhwydd,
3 ac Arglwydd yr arglwyddi,
4 Hwn vnic a wnaeth wrthiau mawr,
  drwy ei ddiffawr ddaioni.

5 Gwnaeth ẩ'i ddoethineb nef wchben,
6 a'r ddaiaren a'r dyfredd,
Y rhai yw prif fylwedd y byd,
  ac i gyd o'i drugaredd.

7 R' hwn a wnaeth oleuadau mawr,
  o'r nef hyd lawr a'i fawredd.
8 Haul y dydd a ẩ'r lleuad y nos,
  i ddangos ei drugaredd.
10 'Rhwn a drawodd yr Aipht iw ddig,
  a'r blaen-anedig ynthi.
11 Ac addug Israel i'r ddaith,
  ac ymmaith o'i holl gyni.

12 A hyn drwy law gref a braich hir,
  o rym ei wir ogonedd:
13 A holltì'r mor coch yn ddwy ran,
  o anian ei drugaredd.
14 Dug Israel i'r lan yn wych,
  fel dyna ddrych gorfoledd:
15 Yfcyttia Pharo, a'i holl lu,
  a hyn a fu'i drugaredd.

16 A dwyn ei bobloedd yn ddichwyf,
  drwy wledydd dyrys anian:
17 Taro brenhinoedd er eu mwyn,
  ac felly eu dwyn hwy allan.
18 Lladd llawer brenin cadarn llon,
19 fel Sehon yr Amoriaid:
20 Ac Og o Basan yn vn wedd,
  o'i fawr drugaredd dibaid,

21 A'i holl diroedd hwyntwy i gyd,
  eu rhoi yn fywyd bydol
22 I Israel ei was a wnaeth,
  yn etifeddiaeth nerthol.

23 Hwn i'n cyfludd a'n cofiodd ni,
  o'i fawr ddaioni tirion.
24 Ac a'n hachubodd yn ddifwrth
  oddiwrth ein holl elynion.
25 Yr hwn a ymbyrth bob rhyw gnawd,
  yn ddidlawd o i drugaredd.
26 Clodforwch Dduw brenin y nef,
  rhowch iddo ef ogonedd.

27 Molwch Arglwydd yr arglwyddi,
  vwchben pob rhi o fowredd,
Duw'r duwiau, Ior vwchben pob Ion,
  a ffynnon y drugaredd.

PSAL. CXXXVII.

PAn oeddym gaeth yn Babilon,
  ar lan prif afon grayw,
Mewn coffadwriaeth am Seion,
  hidlafon ddagrau'n loyw.
2 Rhoddafom ein telynau 'nghrog,
  ar goed canghennog irion,
Lle yr oedd preniau helyg plan,
  o ddeutu glann yr afon.

3 Y rhai a'n dug i garchar caeth,
  i si yn ffraeth gofynnen,
A ni'n bruddion, gerdd i Seion,
  fywaith peth nis gallen.
4 O Dduw pa fodd y canai neb,
  (rhoem atteb yn yfyriol)
I chwi o gerdd ein Harglwydd Dâ,
  a ni mewn gwlad eftronol?

5 Os i Caerfalem or cof mau,
  anghofied dehau gany;
6 Na throed fy nhafod, oni bydd,
  hi'n ben flawenydd ymy.
7 Cofia di Dduw, blant Edom lemm,
  yn nydd Caerfalem howddgar:

Noethwch

Noethwch dinoethwch (meddei rhain)
ei mur a'i main i'r ddaiar.

8 Bydd gwyn eu byd i'r ſawl a wnel
iti, merch Babel rydoſt.
Yr vnrhyw ſefur, gan dy blau,
i ninnau ſel y gwnaethoſt.
9 Y ſawl a gymro dy blant dl,
bo'r rhei'ni ſendigedig,
Ac a darzwo'r eppll tau,
a'i pennau wrth y cerrig.

PSAL. CXXXVIII.

RHoſ fawrgled iti, ſy Nuw Ion,
o ddyſrder calon canaf:
Yngwydd holl Angylion y neſ,
a'm hoſſef i'th ſoliannaf.
2 Ymgrymmaf tua'th ſanctaidd dy,
dan ganu o'th drugaredd,
A'th enw mawr vwchlaw pob peth,
a'th air diſeth wirioned.

3 Y dydd y gelwais arnat ti,
gwrandewaiſt fi yn fuan:
Yno y nerthaiſt â chref blaid,
ſy enaid i oedd egwan.
4 Doed brenhinoedd y ddaiar hyn,
a rhoen yr vnion ſoliant:
Addolent oll ein gwir-dduw ni,
cans d'eiriau di a glywſant.

5 Yn ffyrdd yr Arglwydd yr vn wedd,
ac am ei fowredd canant:
Gan ddangos drwy'r hollfyd ei fraint,
a maint yw ei ogoniant.
6 Vchel yw'r Ion, etto fe wel
yr uſydd iſel ddynion:
A gwrl o hirbell, er eu plau,
y beilch a'r gwarrau ſythion.

7 Pe bai yn gyſyng arna'r byd,
ti a'm bywheidi eilwaith:
Gan yſtyn llaw i ddwyn dy was
oddiwrth rai atcas ymaith.
8 Yr Arglwydd a gyflowna â mi,
Duw dan ddaioni rhag llaw,
Ac yn dragywydd i mi ded:
na wrthod waith dy ddwylaw.

PSAL. CXXXIX.

ARglwydd, manwl y chwilaiſt fi,
da i'm adwaaeni heſyd:
2 Eiſteddiad, codiad, gwyddoſt hyn,
a'm meddwl cyn ei ddwedyd.
3 Yr wyd ynghylch fy llocheſ i,
a'm ffyrdd ſydd itti'n hyſbys:
4 Nid oes air nas gwyddoſt ei fod
ar flaen ſy nhafod oſnys.

5 O'm hol ac o'm blaen i'm llunlaiſt,
dy law a ddodaiſt arnaf:
6 Gwybodaeth ddieithr yw i mi,
a'i deall hi nis medraf:
7 I ba le r'af fi i roi trp,
i'rgyddio thag dy Yſpryd?
I ba le ffoaf rhag dy wydd,
drwy gael ffordd rwydd i lathlyd?

8 Os dringaf tua'r neſoedd ſry,
wyd yno i'th dy perffaith:
Os tua'r dyfndwr, goſwng tro,
yr wyd ti yno eilwaith,
9 Pe cawn adenydd boreu wawr,
a mynd i fôr mowr anial,
10 Yno bydd dy ddeheu law di,
i'm tywys i a'm cynnal.

11 A phe meddyllwn, yr ail tro,
ymguddio mewn tywyllwg,
Canol y nos fel hanner dydd,
mor olau fydd yn d'olwg.
12 Nid dim tywyllach nos i ti
nag yw goleuni haf ddydd:
A'r ddau i ti maent yr vn ddull,
y tywyll a'r golau ddydd.

13 Da y gwyddoſt y dirgelwch mau,
f'arennau a feddiennaiſt.
Ynghrôth fy mam pan oeddwn i,
yno dydi a'm cuddiaiſt.
14 Cans rhyfedd iawn y gwnaethbwyd fi,
a'th waith di ſy ryfeddod,
A'm henaid a wyr hynny'n dda,
a hon a wna yt fowrglod:

15 Ni chuddwyd fy ngrym rhagot ti,
pân wnaethoſt fi yn ddirgel,
Fel llunio dyn o'r ddaiar hon,
o fewn pridd eigion iſel.
16 Dy lygaid gwelſant fy nhreſn wael,
cyn imi gael perffeith-lun:
Roedd pob peth yn dy lyfr yn llawn,
cyn bod yn iawn vn gronun.

17 Mor anwyl dy feuddyliau ym,
mor fawr yw ſum y rhei'ni:
18 With fwrw, amlach gwn eu bod
nâ'r tywyd o rifedi.
Myſyrio pan ddeffrowyf fi,
'r wyf gyd' â thi yn gwbiol.
19 O Dduw, ba achos yn dy lid,
na leddid yr annuwiol?

O Dduw pe coſpid rhai o'r rhai'n
y ſydd yn arwain traha,
Wrth y gwaedlyd fo gaid dwedyd,
dydi dos oddiymma.
20 Y rhai am danaf f'Arglwydd cu,
ſy'n treuthu pethau ſceler,
A'th elynion dibrys eu llw,
cymraſant d'enw'n ofer.

21 Ond câs yw gennif, o Dduw Ion,
dy holl gaſeion gwaedlyd?
Ond ffiaidd gennyf fi bob dyn,
a ai yn d'erbyn heſyd?
22 A llawn gâs y caſeais hwynt,
ynt fel ar bwynt gelynion.
23 O chwilia fi o Dduw yn hy,
cei hynny yn fy nghalon.

Duw prawf fy meddwl i'n fy mol,
24 Oes ffordd annuwiol genny;
Gwel fi, tywys, dwg fi yn f'ol,
ded ffordd dragwyddol ymy.

PSAL. CXL.

RHag y gwr drwg gwared fi (Ner)
rhag gwr y trowſder efrydd,
2 Rhai ſy yn bradychu yn ddirgel,
a chaſglu thyfel beunydd.
3 Fel colyn ſarph yn llithrig wau,
yw eu tafodau llymion:
Gwenwyn yr aſp ſydd yn parhau
dan eu gweſuſau cruelon.

4 Rheg

4 Rhag y dyn drwg, rhag y gwr traws
ſy'n myſyr lliaws ſaglau.
Duw gwared fi, rhag goſod brâd,
ynghylch fy ngwaſtad lwybrau.
5 Y beilch cuddiaſant fagl a rhwyd,
wrth hon goſodwyd tannau;
Ar drawſ fy ffyrdd i ddal fy'nhroed:
ynghudd, y rhoed llinynnau.

6 Dwedais wrth f'Arglwydd fy Nuw wyd,
tyn fi o'i rhwyd a'i maglau;
O gwrando'n fuan f'Arglwydd nef,
ar brudd lef fy ngweddiau.
7 Fy Arglwydd yw fy nerth i gyd,
a'm coel a'm iechyd calon;
Ti a roiſt gudd tros fy mhen mau,
yn nydd yr arfau gloywon:

8 I'r dyn annuwiol, Duw, na ſâd
ddymmuniad drwg ei'wyllys;
Rhag ei wneuthur efo yn gry,
a'i fynd yn rhy drahâus.
9 A'i boll ddymuniad drwg I mi,
a'i rhegen weddi greulon,
Y rhai'n yn llwyr a ddont ymmhen
y capten o'm caſcion.

10 Syrthied arnynt y marwor tân,
ac felly lloſgan ymaith,
Bwrier hwynt mewn cau ffoſydd nant,
fel na chyfodant eilwaith.
11 Dyn llawn fiarad fydd anwaſtad,
ni eiſtedd ef yn gryno:
A drwg a ymlid y gwr traws,
ohyn mae'n haws ei gwympo.

12 Da gwn y rhydd yr Arglwydd dâl
i ddial cam y truan;
Ac yr iawn farna y dyn tlawd
ſy'n byw ar gerdawd fechan.
13 Y rhai cyfiawn drwy yr holl fyd,
dy enw a gyd-foliannant.
A'r holl rai vnion, heb ofn neb,
o flaen dy wyneb trigant.

PSAL. CXLI.

O Bryſſia Arglwydd clyw fy llais,
o bryſur geiwais arnad;
O'r man lle bwyf, gwrando fy llef,
a doed i'r nef hyd attad.
2 Fy ngweddi gar dy fron a ddaw,
gan godi dwylaw'n vchel,
Yn arogl darth ac aberth hwyr,
fel vnion ddiwyr lefel.

3 O Arglwydd goſod, rhag gair ffraeth;
gadwria eth ar fy ngenau,
Rhag i'm gam-ddwedyd, goſod ddor
ar gyfor fy ngwefuſau.
4 Na phwyſa 'nghalon at ddrwg beth,
ynghyd-bleth â'r annuwiol:
Nag mewn cydfwriad gwaith neu wedd,
rhag twyll eu gwledd ddaintethol.

5 Boed coſp a cherydd y cyfiawn,
fel ôlew gwerthlawn arnaf;
Ni friw fy mhen, bo mwyaf fo,
mwy trofto a weddiaf.
6 Eu barnwyr pe bwrid i'r llawr,
ar greigiau dirfawr dyrys:
Gwrandawent ar f' ymadroddi,
chlywent hi yn felys.

7 Fel darnau cynnyd o goed mân,
a fwrian rhyd y ddaiar,
Mae'n heſgyrn ninnau yr vn wedd,
ym mron y bedd ar waſgar.
8 Mae 'ngolwg â'm holl obaith i,
Duw arnat ti dy hunan:
Duw bydd di'n vnic yn fy mhlaid,
na fwrw f'enaid allan.

9 Cadw fi Arglwydd rhag y rhwyd,
hon a oſodwyd ymy,
Telm yr annuwiol, boenyn main,
rhag ofn i'r rhai'n fy magly.
10 Yr anwireddwyr b'ado vn,
cwympant eu hun iw rhwydau,
Ymddiried ynot ti a wnaf,
ac felly diangaf innau.

PSAL. CXLII.

RHois weddi ar yr Arglwydd nef,
yn llym fy llef ymbiliais;
2 A'm holl fyfyrdod gar ei fron,
o'm calon y tywelltais.
3 Ond pan ſynegais it fy nghur,
a'm dolur o'm meddyliau,
Da gwyddit ti bob ffordd a'r man,
y rhoeſan i mi faglau,

4 O'r tu deaurnid oedd ym' neb,
trown f' wyneb, a'm hadwaenai,
Na nawâd, na neb, o du'n y byd,
fy mywyd a'm gleddai.
5 Arnad llefais wrthyt dwedais,
Duw, di a ydwyd vnion:
Fy nghwbl obaith wyt ti yn wir,
a'm rhan yn nhir y bywion.

6 O yſtyr Arglwydd, faint fy nghri,
wyf mewn trueni diglon:
Rhag fy erlidwyr gwared fi,
mae rhei'ni yn rhy gryfion.
7 O garchar caeth fy enaid cynn,
dy enw am hyn a folaf:
Pan weler dy fodar fy rhan,
y cyfion twyſgan attaf.

PSAL. CXLIII.

ERglyw fy arch, o Arglwydd mâd,
wyf arnad yn gweddio:
O'th wirioned, a'th gyfiowned,
gofynnaf yt fy ngwrando.
2 Ac na ddos i'r farn â'th wâs gwael,
(pa les i'm gael cyfiownder:)
Am nad oes dyn byw gar dy fron
yn gyfion pan ei temmler.

3 Y gelyn a erlidiodd f' oes,
mewn llwch i'm rhoes i orwedd:
Fal y rhai meirwon a fai'n hir,
is tywyll dir a'i hannedd,
4 Yna fy yſpryd mewn blin ing,
a fu mewn cyfing-gyngor:
5 Ac ar fy nghalon drom daeth braw:
ond wrth fyfyriaw rhagor,

Mi a gofiais y dyddiau gynt,
a helynt gwaith dy ddwylo,
Am hyn myfyriais, fy Nuw Naf,
am hyn myfyriaf etto.
6 Fy nwylaw attad rhois ar led,
lle y mae f' ymddiried vnig,
Am danad f' enaid fydd yn wir,
yn wedd â'r tir ſychedig.

y Yn

7 Yn ebrwydd gwrando fi yn rhodd,
o Arglwydd, pallodd f' yſpryd i:
Rhag imi fyned i'r pwll du,
fel rhai a ddarfu eu bywyd.
8 Pat i'm ar frys glywed dy nawdd,
cans ynot hawdd y credais:
A dyſg i'm rodio dy ffyrdd rhâd,
cans f' enaid attad codais.

9 A gwared fi fy Nuw, a'm Ion,
rhag fy ngelynion aſtrys,
Am fod fy llocheſ gyd â thi:
10 O dyſg i mi d'ewyllys:
Cans tydi ydwyt y Duw mau,
boed d'Yſpryd tau i'm tywys
Ar yr vniondeb yn y tir,
dyna dy wir ewyllys.

11 Duw, er mwyn d'enw fi bywhâ,
a helpa f' enaid tyner,
Allan o ing Duw cair ei ddwyn,
ac er mwyn dy gyfiownder.
12 A gwna ar yr elynol blaid,
caſeion f' enaid, gerydd:
Difetha hwynt er mwyn dy râs,
cans mi wyf dy was vfydd.

PSAL. CXLIV.

BEndigaid fo'r Arglwydd fy nerth,
mor brydferth yr athrawa
Fy nwylo' i ymladd, a'r vn wedd,
fy myſedd i ryſela.
2 Fy nawdd, fy nerth, fy nug, fy nghred,
fy nhwr, f' ymwared vnig:
Canys trwyddo ef fy mhobl a gaf
tanaf yn oſtyngedig.

3 Pa beth yw dyn, dywaid o Dduw,
pan fyddyt iw gydnabod?
A mab dyn pa beth ydyw ſo,
pan fych o hono'n darbod?
4 Pa beth yw dyn? peth yr vn wedd
a gwagedd heb ddim hono;
A'i ddyddiau'n cerdded ar y rhod,
fel cyſgod yn mynd heibio.

5 Goſtwng y nefoedd, Arglwydd da,
ac edrych draha dynion:
Duw cyffwrdd a'r mynyddoedd fry,
gwna iddynt fygu digon.
6 Iw gwaſgar hwynt gyrr felit i wau,
iw lladd gyrr ſaethau tanbaid.
7 Diſcyn, tyn fi o'r dyfroedd mawr:
hyn yw, o law'r eſtroniaid.

8 Duw gwared fi. Geneuau'r rhain
a frdd yn arwain gwegi:
A'i ddehau-law ſy yr vn bwyll,
ddeheu law twyll, a choegni.
9 I ti Dduw, canaf o fawrhâd,
yn llafar ganiad newydd,
Ar nabl, ac ar y deg-tant,
cei gerdd o foliant beunydd.

10 Duw i frenhinoedd rhoi a wnaeth,
ei ſwccraeth at iawn reol:
Dan ymwared Dafydd ei was,
rhag cleddyf cas neweidiol.
11 Duw gwared, achub fi wrth raid,
rhag plant eſtroniaid digus,
A'i ſafn yn llawn o ffalſder gau,
a'i dehau yn dwyllodrus.

12 Bydd eiſ in llion mal plan-wydd cu
o'r bon yn tyfu'n fraidd:
A'n merched ni ſel cerrig nadd,
mewn conglau neuadd ſanctaidd.
13 A'n conglau'n llawnion o bob peth,
a'n defaid, diſeth gennydd,
Yn filoedd (mawr yw'r llwyddiant hwn)
a myrddiwn i'n heolydd.

14 A'n hychen cryfion dan y wedd,
yn hywedd, ac yn llonydd:
Heb dorr na ſoriant i'n myſg ni,
na gweiddi i'n heolydd.
15 Dedwydd ydyw y bobl y ſy,
a phob peth ſelly ganthynt:
Bendigaid yw'r bobl y rhai'n yw,
a'r Arglwydd yn Dduw iddynt.

PSAL. CXLV.

MI a'th fawrygaf di, fy Nuw,
cans tydi yw fy llywydd,
Bendithio dy enw byth a wnaf,
mi a'i molaf yn dragywydd.
2 Dy enw a folaf fi bob dydd,
a'th glod â fydd heb orphen.
3 Yr Arglwydd ſydd glod fawr heb wedd,
a'i fowredd ſydd heb ddiben.

4 Cenedl wrth genedl a rant fawl
i'th ogoneddawl wrthiau;
Gan danu dy nerth rhyd y byd,
a dwedyd dy gynneddfau.
5 Am dy ogoneddmawr, fy Naf,
mynegaf, a'th gadernyd.
6 Sôn am dy bethau ofnadwy,
gwnant hwy a minnau hefyd.

7 Llwyr goffadwriaeth honot ti,
a'th fawr ddaioni draethant;
Ac o'th gyfiownder fy Nuw Ion,
a llafar don y canant:
8 Sef graſlawn yw ein Arglwydd ni,
ac o dofturi rhyfedd:
Hwyr ac anniben yw i ddig:
llawn frydig i drugaredd.

9 Da yw yr Arglwydd i bob dyn,
a'i nodded ſy'n dycciannol:
Ac ar ei holl weithredoedd ef
daw nawdd o'r nef yn raſol.
10 Dy holl weithredoedd di i'th lwydd,
o Arglwydd a'th gladforant:
Dy wyrth pan weldy Sainct di,
y rhei'ni a'th fendithiant:

11 Gan ſon am drugaredd a grâs
dy dyrnas, a'i chadernyd:
Fal dyna'r gerdd ſydd yn parhau,
yn eu geneuau hyfryd.
12 Fel y parent trwy hyfryd glod,
gydnabod â'th dyrnaſſiad,
A'th nerth ym myſg holl ddynol blant,
a'th lawn ogoniant gwaſtad.

13 Brenhiniaeth dy dyrnas di ſry,
a bery yn waſtadol,
A'th lywodraeth o oed i oed,
hon a roed yn dragwyddol.
14 Yr Arglwydd cynnal ef yn llonn,
y rhai ſy'n cron eu cwympod.
Ac ef a gyfyd bawb yn wir,
ar a oſtyngir iſod.

15 Wele

15 Wele, mae llygaid yr holl fyd
yn diſgwyl wrthyd Arglwydd,
Dithau a'i porthi hwynt i gyd,
bawb yn ei bryd yn ebrwydd.
16 A phan agorech di dy law,
o honi daw diwall-faeth;
D'ewyllys da yw ymborth byw,
a hynny yw eu llyniaeth.

17 Holl ffyrdd yr Arglwydd cyfion ynt
a'i wrthiau ydynt ſanctaidd:
18 Agos iawn i bawb ydyw fo,
a eilw âno'n buraidd.
19 Sef at y gwyr a'i hofnant ef,
fo glyw eu llef iw gwared,
Fo rydd eu 'wyllys hwynt a'i harch,
o'i wir barch, ſon gogoned.

20 Pob dyn a garo'r Arglwydd nef,
caiff gantho ef ei 'mddiffyn:
A chan ddiſetha rhydd oes ferr,
i bob yſceler tyndyn.
21 Fy enaid traethed ſendith rhwydd,
a mawl yr Arglwydd nefol:
A phob cnawd rhoed iw enw, y Sanct,
ogoniant yn dragwyddol.

PSAL. CXLVI.

FY enaid mola'r Arglwydd nef.
2 Mi a'i molaf ef i'm bywyd;
Dangoſaf glod i'm Harglwydd Dduw,
tra gallwyf fyw na ſymmyd.
3 Na wnewch hyder ar dwyſogion,
nac ar blant dynion bydol:
Am nad oes ynthynt hwy i gyd,
na help nac iechyd neithol.

4 Pan el y ffun o'r genau gwael,
a'r corph i gael daiar-lan;
Felly dychwyl, fel dyna'r dydd
y derfydd ei holl amcan.
5 Y pryd hwn gwyn ei fyd efo
a rotho ei holl obaith
Ar Dduw laco yn gymorth da,
pan el oddi yma ymaith.

6 Hwn Ðduw a wnaeth nef, daiar, môr,
a'r holl yſtor ſydd ynthynt:
Hwn a ſaif yn ei wir ei hun,
pryd na bo vn o honynt.
7 Yr hwn i'r gwael a rydd ſarn dda,
a bara i'r newynllyd,
Fe ollwng Duw y rheidus gwâr,
o'i garchar ac o'i gaethiyd.

8 Yr Arglwydd egyr lygaid dall,
ef a dyr wall gwael ddynion:
Ymgleddu'r gwan mae'n Harglwydd ni,
a hoffi y rhai cyfion.
9 Dieiddaraid, a'r ymddifad gwan,
a'r weddi druan vnig,
Duw a'i pyrth: ond dyryſu wnai
holl ffyrdd pob rhai cythreulig:

10 Yr Arglwydd yn teyrnaſu a fydd,
dy Dduw tragywydd Seion:
O oes i oes pery dy lwydd:
molwch yr Arglwydd tirion.

PSAL. CXLVII.

MOlwch yr Arglwydd, cans da yw,
canu i Dduw yn llafar:
O herwydd hyfryd, yw ei glod,
a da yw bod yn ddiolchgar.

2 Caerſalem dinas gyffawn fydd,
yr Arglwydd ſydd iw darpar:
Gan gaſglu Iſrael ynghyd,
a fu drwy'r byd ar waſgar.

3 Yr vnic Arglwydd ſy'n iachâu,
yn rhydd o friwiau'r galon;
Yr Arglwydd rhwym 'eu briwiau'n iawn
y rhai dolur-lawn cleiſion.
4 Yr Arglwydd ſydd yn rhifo'r ſer,
a phob rhyw niſer bonynt:
Ef a'u geilw hwynt oll yn glau,
wrth briod enwau eiddynt.

5 Mawr yw ein Arglwydd ni o nerth,
a phryderth o raſoldeb;
Ac mae'n bell iawn trwch ben pob thiſ,
ſon am ei briſ ddoethineb.
6 Yr Arglwydd vnic ſydd yn dal
i gynnal y rhai gweiniaid,
Ac ef a oſtwng hyd y llawr
y dorf fawr annuwioliaid.

7 Cenwch i'r Arglwydd mal y gwedd,
clodforedd iddo a berthyn:
O cenwch, cenwch gerdd i'n Duw,
da ydyw gydâ'r delyn.
8 Hwn â chymylau tes y nen,
â glaw'r ddaiaren glwychodd,
I wella gwnaeth dyfu ar y fron,
a llyſiau'i ddynion parpdd.

9 Hwn i'r anifail ar y bryn
a rydd yr hyn a'i portho:
Fe bortha gywion y cigfrain,
pan fo'n yn llefain arno.
10 Nid oes gantho mewn gryn yn march,
na ſerch na pharch, na phleſer:
Nac mewn eſgair, neu forddwyd gwr,
fal dyna gyfiwr oſer.

11 Yr Arglwydd rhoes ei ſerch ar ddyn
yr hwn y ſy yn ei hoffi:
Ac ſydd yn diſgwyl cael ei nawdd,
caiſ hwn yn hawdd ddaioni.
12 O Caerſalem gyffawn o lwydd,
molianna'r Arglwydd eiddod;
O Seion Sanctaidd, dod yn wedd
i'th Dduw glodforedd bared;

13 Herwydd yr Arglwydd â'i fawr wyrth
a wnaeth dy byrth yn gryfion:
A rhoes i fendith, a thycciant,
ymlhith dy blant a'th wyrion.
14 Hwn a roes heddwch yn dy fro,
fel y cynnyddo llwyddiant,
Ac a ddiwallodd yn eich plith,
o fraſder gwenith, borthiant.

15 Ei orchymmyn ef a ddenfyn,
o'i ddown-fawr air cymheſur,
Hwn ar y ddaiar â ar led,
ac yno rhêd yn beyſur.
16 Eirch i'r eira ddiſgyn fel gwlân:
eirch rew, fel tân, fel lludw,
17 Eirch ia, fe ddaw yn defyll cri;
pwy'erys oerni hwnnw?

18 Wrth ei air eilwaith ar ei hynt,
fe bair i'r gwynt ochneidio
I doddi'r rhai'n, ac felly bydd
i'r holl afonydd liſo.

19 Gwyn

19 Grym ei air, a'i ddehen-law gref,
a ddengys ef i Iaco,
A'i ſyniad a'i farn i Iſrael,
a'r rhai a ddel o hono.

20 Ni wnaeth efe ya y dull hwn,
â neb arall nafliwn arall;
Ni wyddent farnau'r Arglwydd nef,
O molwch ef yn ddiball.

PSAL. CXLVIII.

O Molwch yr Arglwydd o'r nef,
molwch ef i'r vchel-leoedd.
2 Molwch hwn holl angylion nef,
molwch ef ei holl luoedd.
3 Yr haul, a'r lleuad, a'r holl ſer,
y goleuder, a'r goleuni.
4 Nef y nefoedd, a'r ffurfafen,
a'r deifr vwch ben y rhei'ni.

5 Moliannant enw'r Arglwydd nef,
hwynt â'i air ef a wnaethbwyd.
Dwedodd y gair, a hwy fal hyn
ar ei orchymynyn crewyd.
6 Rhoes reol iddynt i barhau,
fel deddfau byth iw dilyn:
Rhoes bob peth yn ei le'n ddi os,
nad elo dros ei derfyn.

7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaiar,
chwychwi yſtrywgar ddreigiau,
8 Y tân, a'r cenllyſg, eira, a tharth,
a'r gwynt o bob perth yntau,
9 Mynyddoedd, bryniau, ffrwythlon wydd,
a'r tirion gedrwyddbrigog,
10 An'feiliaid, ac ymluſgiad maes
ac adar llaes aſgellog.

11 Brenhinoedd daiar, barnwyr-byd,
ſwyddwyr ynghyd â'r bobloedd,
12 Gwyr ievainge, gwyryſon, gwyr hen,
pob bachgen ym mhob oeloedd.
13 Molant ei enw ef ynghyd,
vchel a hyfryd ydoedd,
Ei-enw ef ſydd vchel ar
y ddaiar oll, a'r nefoedd.
14 Cans corn ei bobl a ddercha ſawdd,
yn fawl a nawdd i'r eiddo,
I Iſrael ei etholedig,
a drig yn agos atto.

PSAL. CXLIX.

Canwch i'r Arglwydd, ac iawn fydd,
ryw ganiad newydd rhyfedd:
A chlywer ynghynulleidfa 'r Sainct,
ei fawr fraint a'i orfoledd.
2 Boed Iſrael lawen a ffraeth,
yn Nuw a'i gwnaeth yn ddibrin:
A byddant hyfryd blant Seion,
yn Nuw eu tirion frenin.

3 Molant ei Enw ar y bibell,
a thympanell, a thelyn;
4 Cans bodlon yw iw bobl i gyd,
rhydd iechyd i'r lledneiſ-ddyn.
5 Iw Sainct ef doed gorfoledd lawn,
a hon yn llawn gogoniant,
Y'n eu gwelau, (yn llawen ddull)
ac yn eu ſtefyll canant.

6 Yn eu genau bydd cerdd bob awr,
ein Duw a'i fawr ryfeddod,
Ac yn eu dwylaw bydd iw drin,
y cleddyf deuſ'n parod;
7 Ar eſtroniaid i'n diaſ ni,
ac i goſp boeni'r bobloedd;
8 I roi mewn caethder cadwyn dra,
i rwymo ei brenhinoedd.

I toi eu pendefigion chwyrn,
mewn gefyn heyrn ffyrnig.
9 I wneuthur arnynt vnion farn,
yn gadarn ſcriſennedig.
Dymma 'r glân ardderchowgrwydd ſydd
iw ſainct y ſydd yn creidu;
Clodforwch oll yr Arglwydd nef,
o molwch ef am hynny.

PSAL. CL.

MOlwch Ddiuw yn ei gyſlegr len,
ſef ei ffurfafen nerthol.
2 Molwch ef iw gadernid ſlym,
ac amlder grym rhagorol.
3 Ar lais vdcorn rhowch y mawl hyn,
ar nabl, telyn, tympan.
4 Molwch chwi ef â llawn glod glau,
a thannau, pibell, organ.

5 Ar y ſymbalau molwch ef,
ar rhai'n â'i lleſ yn ſein-gar:
O molwch ef â moliant clau,
ar y Symbalau llaſar.
6 Holl bethau (molent vnduw byth)
ſydd ynthynt chwyth y bywyd.
Rhoent gyd gerdd foliant i barhau:
clod-forwn ninnau hefyd.

BRITISH MUSEUM

TERFYN.